Valentin

In sola miseri-
cordia dei spe-
ro salutem.

Domine mise-
rere mei in fine
dierum meorũ.

Centum ac quinquaginta psalmi Davidici

Cum diligentissima etiam titulorum expositione Et cum ad christiane fidei solertissima totius ꝓphetici sermonis applicatione Reuerendi in xp̄o patris dñi Jacobi Peré de Ualentia Christopolitani epi dignissimi ꝛ ordinis diui Augustini obseruantissimi. Cum quorationibus decreti.

¶ Preterea diligẽtes in cantica officialia seu vt ipse scribit: ferialia simul ꝛ euangelica. Benedictus. Magnificat. Nunc dimittis. Gloria in excelsis. Quinetiam in canticum sanctorum Augustini ꝛ Ambrosij. Te deū laudamus. eiusdẽ doctissimi patris expositiones Accessit ad hec tractatus contra iudeos: in quẽ quinqꝫ questionuꝫ subtilissime continentur decisiones. In cantica autem canticorum eiusdem aureas expositiones seorsum impressimus de nouo emendatum ꝛ correctum. Necnon cū expositiõe psalmi. Quicunqꝫ vult.

Venundantur Lugduni a Stephano gueynard als pinet prope sanctum Anthonium.

¶ Saneq̃ venerando Patri ⁊ cum primis obseruando Magistro nostro theologo Magistro Joanni focando clarissime domus pientissimi ac sanctissimi doctoris diui. Bernardi Clareuallis p̄sidi: atq̃ abbati dignissimo Jodoc⁹ badi⁹ Ascēn⁹. S. P. D.

Ad usum fris [redacted] ianuen —

Esine mirari pater amplissime: q̃ tuā in hoc albo primam nūcupo cōpelloq̃ dignitatem. Siquidem tota huius lucubrationis quātaquāta est nauatio in tuo iampridem patrone meritissime est aere: tibiq̃ vni acceptū ferēda. nō sine noīs tui alioqui clarissimi honorificentissima ⁊ a prudentia summa: et a bonitate (seu mauis liberalitate) maxia illustratione. A prudentia quidē q̃ hunc incōparabilem optimaruʒ diuitiarum thesaurum ab vltimis vsq̃ hispanijs in clarissimam vallem tuam asciuisti. Prouidēs videlicet queadmodum (qd̄ vt facundissime: ita ⁊ verissime Marcus cicero attestatur) Nulla vite pars: neq̃ publicis: neq̃ priuatis neq̃ forensibus: neq̃ domesticis in rebus: neq̃ si tecū agas quid: neq̃ si cū altero contrahas vacare officio potest. In eoq̃ excolendo sita vita est: honestas oīs ⁊ in negligēdo turpitudo. Ita hoīs xp̄iani religionē presertim artiorem (vt tui sunt) professi: nulla pars vite psalmorum dauidicorum ⁊ canticorum ecclesiasticoruʒ cognitiōe vacare pōt quippe iu cuius ore semper laus domini esse debet. At legere ⁊ non intelligere (vt ille ait) negligere est. Prudenter aūt cū multi in psalteriū scripserint: expositionē domini Jacobi perez Christopolitani episcopi sapientissimi ceteris: quā tuis sepissime audiendam ⁊ vti succinuʒ in manibus terendā censeres pretulisti. Nam preter ꝓfundissimam que in ea est omnigena: reruʒ scientiam ⁊ venerabilē stili citra fastidiuʒ fluentis claritatem: habet hoc peculiare: q̃ (absit verbo inuidia) nulla efficaci⁹: aut vehemētius ad christianā nos pietatē ⁊ (vt vulgo dicimus) deuotionē excitet. Ea em̄ vna est: que totuʒ aurum egypti: totas fimbrias Aarōtis: tota vaticinia Mosis: oīs cerimonias legis: ⁊ totum deniq̃: in quo hec omnia cōtinent psalteriū, vni xp̄o ⁊ sponse eius sacrosancte ecclesie vendicat docens apertissime de solo xp̄o ⁊ sponsa eius locutū. Que res mirū in modum inflammare potest quēlibet xp̄i domini amatorem ad longe frequentius ⁊ hylari⁹ huiusmodi psalmos ipsi decantandos. Quatinus his legendis ⁊ ediscendis diuo Hieronymo audiens erit ita prudentissime consulenti. Discamus scientias in terris: que nobiscum permanebunt ⁊ in celis: quod cum omnibus bonis: tum de psalmorū scientia verissime predicari pōt cum tota celitum vita sit optimi maximi dei ac domini nostri collaudatio. A prudentia itaq̃ merito te extollent oēs. A bonitate vero ac liberalitate maxima q̃ nō inuidisti ceteris mortalibus hūc tam rarum tanq̃ preciosum thesaurum: sed per religiosissimum fratrē tuum: ⁊ preceptorem nostrum Maturinū de Cangeyo solertissime castigatum ⁊ indice (quem operi preponemus) illustratuʒ ad calcographiaʒ nostram transmittere dignatus es: vt multiplicatus dispergatur ⁊ pauperibus (idest omnibus aut eruditione: aut admonitione verbi diuini indigētibus) detur. O viros de religione ⁊ de religiosis omnibus q̃ optime meritos. Sed vereor in os laudare. Dominus deus qui potentissimus est in diuitijs bonitatis sue sit tibi pater beneficentissime: Maturinoq̃ nostro: ac omnibus qui tam pium opus libenter lectitabunt: ac redimenti mercedis condigne premium. Uale pater dignissime: et Badium dedititiorum tuorum vel quinte classi ascribe.

¶Tabula insigniũ sniarũ et verborũ sequẽtis opis fit ẽm nũerũ foliorũ et colũnarũ. Folia quidẽ q̃ p fo. notãtur: nisi frõtibus suis nũerũ hñt distictũ colũne vero q̃ singulis foliculis q̃ttuor sũt: p co. notant̃ et de se patẽt.

¶De littera. A.

C De litera. D.

¶De littera.Q.

¶Attende cādidissime lector oīa in lrā.q. ptenta esse sub numero ⁊ port⁹ in termis volui notare q̄ ibi cōperies facili⁹:q̄ ppter supsedēdū hoc ī loco censui de hac littera.q.

¶De littera.R.

¶De littera.S.

De litera. T.

Finis tabule.

¶ Registrum huius operis.

a b c d e f g h i l k l m n o p q r s t v x y z ꝛ ꝯ ꝝ A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y aa bb cc dd ee ff gg hh ii ll kk ll mm nn oo AA BB CC DD EE FF GG HH ꝝ q̄ oēs sunt quaterni: preter: oo: et HH que sunt duerni: et ꝝ ternus.

¶ Reuerēdi ⁊ optimi patris domini Ja
cobi perez de Ualentia Christopolitani
episcopi Ad reuerendissimū in xp̄o patrē
et dominum. D. Rodericum borjam car/
dinalem valentinum episcopum Portuen
sem et cartaginensem sacrosancte Roma
ne ecclesie vicecancellarium dignissimum
in libros psalmorum Dauid.

Prefatio.

COmmentarios in psalmos dd̄ pro/
phete regij et sanctissimi: a me nup
editos ad quē potius mitterē: q̄ ad
tuā dignationē reuerēdissime pr̄ et
dn̄e. D. vicecācellarie: litterarū cul
tor p̄cipue ⁊ maxime curieq3 Roma
ne specimē: q̄ demū ecc̄lie Ualētine insignis meri
to presul existis cuius vices ego (licet immerit⁹)
hic tua bn̄ficētia gero: pfecto habui neminē. In
quibus non tā mihi laus scribēdi q̄ voluptas in
geris satisfaciendi: venerādis ⁊ prestātissimis pa/
tribus ecclesie tue Ualētine canonicis omni vir/
tutū genere: ac literarū studijs eruditissimis ⁊ or/
natissimis qui me sepenumero ad hoc scribendi
onus subeundū enixissime hortati sunt: q̄sita est.
Nam cum me frequēter orādi gratia in eadem ec
clesia recepissē: ⁊ citharedi Dauid psalmos ijdē
canonici in choro noctu dieq3 decātarent ac psal
lerent: ⁊ circa eorundem psalmorum contempla/
tionem difficultates non paruas sedulo a me ip
si expeterent: hos quidem breues commentarios
per otium minus accurate scriptos: quibus tum
vt tuo officio (tui vero absentia meo incūbebat)
spirituales sensus necnō veras sententias pro vi
ribus aperire: vt tue reuerendissime mansuetudi/
ni studiorum et lucubrationū mearū rationē red
derē edidi. Quos tandem vt tua solita clementia
et humanitate suscipias ⁊ benigno fauore ample
ctaris ⁊ prosequaris deuote supplico: tametsi su/
scepti op̄is altitudo ⁊ magnitudo humeris meis
debilibus par minime censeatur cum non possit
humana curiositas inscrutabilia archana dei p/
tingere. Ueruntamen quoniam simplici ⁊ humili
corde ac pia mente illud aggressus sum diuina
virtus atq3 pietas effecit: vt ita sancto labori non
parcerem ⁊ huic egregio ⁊ p̄phetico operi: ad ip/
sius laudē ⁊ immēsam gloriā edito: ad optatū fi
nē consequēdū scd̄a mihi fierent oīa vt qui retri/
buerat voluntatē bene agēdi: potestatē psequēdi
et finē nō denegaret. Solet enim pius ⁊ clemens
de⁹ humilib⁹ de thesauris suis pfundere ⁊ pfer/
re gratiā. Si q̄d ergo min⁹ bene dictū aut deuiū
in hoc opere meo cognoueris: vt īpfecto meo re/
feras ⁊ ignoscas obsecro. Si quid v̄o recti a san/
ctis doctoribus ⁊ sacris codicib⁹ excerpserim ⁊ ex
hauserim: vt dei filio immaculato: in quo oēs the
sauri scientie ⁊ sapientie dei recōditi sunt: id totū
ascribas supplex oro atq3 obtestor. Uale. A

¶ Argumentum.

POstq̄ sanctissimum dauid: ad
regnum spiritussanctus aduo/
casset: et ad eiusdem regni cul/
men ⁊ apicem debellatis hosti
bus conscendisset: idem spiri/
tussanctus de stabili templo construendo
cultuq3 diuino ampliando et ordinando
vehemētem cupiditatem animo eius inie/
cit: necnon in eiusdē tēpli exēplar ⁊ descri/
ptionē fabricā corporis christi et toti⁹ ecc̄lie
future typice mystice p̄tinentē eidē tradi/
dit: atq3 digessit. Ad qd̄ tēplū fabricandū
haud segnis dd̄ se vehemēti affectu sedu/
lo p̄parauit. Uerū enimuero aliter q̄ decre
uerat euenit. Nā qd̄ tantope optauerat: di
uina p̄uidētia denegauit. et nō ab re singu
lari quodā ⁊ archano mysterio p filiū eius
Salomonē spūsctūs oīa terminari ac cō/
pleri suggessit atq3 mādauit. Dauid aūt ne
tāti mysterij expers censeret: oēm materiā
ad materialis tēpli ornatū p̄tinentē: vt in
libris paralyponienon legim⁹: amplissime
preparauit. Uerūtamē parū laudis et me/
riti in fabrica materialis tēpli fuisset cōse/
cutus nisi formā ⁊ ritū laudādi deū in eodē
tēplo tradidisset. Hinc ē q̄ prout in p̄fata
tēpli descriptiōe a spūsctō didicerat ⁊ intel/
lexerat centū quinquaginta hoc i sacro co/
dice p̄tentos p̄pheticos edidit psal. eosq3
electis cātorib⁹ atq3 tēporib⁹ distribuit in
bilādos. In quib⁹ filij a patre eternā gn̄a/
nē: spūsscti ab vtroq3 p̄cessionē: verbi eter/
ni tēporalē incarnationē: christi mortem et
passionē ⁊ gloriosam resurrectionē ⁊ admi
rabilē sup oēs celos ascēsionē: necnon po/
puli gentilis cōuersionē: et taudē nostrā fu
turā glorificationē: ita mirabiliter ⁊ lucide
et p̄phetice decantauit: vt in quibusdā po
tius videatur hystoriā euāgelicā q̄ p̄pheti
cā texuisse. Hoc igitur breui argumēto: ob
quā causam dauid p̄fecerit psalmos oēs
partes arbitror esse cōpletas. Ego vero
hoc in ope: mysteria xp̄i et ecc̄lie p̄ut mihi
desup arbitror eē donatū p singulos psal.
litali quadā intelligētia reseraui atq3 distixi
ad laudē dn̄i nr̄i Jesu xp̄i. Qui viuit ⁊c.

Aperiam in psalterio propo sitionem meam psalmo. xlviij. Quia nõ solum in illo psal mo: sed etiã in quolibet psalmo huius libri intendit Da uid nobis aperire aliquam vel aliquas propositiones et mysteria profundissima de veteri testamento. Ideo non solum de illo psalmo. xlviij. sed etiam de toto libro psal morum verificatur et impletur quod in verbis propositis dicitur. Ape riam in psalterio propositionem meam. A ¶ In quibus verbis impli cantur et quasi explicantur omnes quatuor cause totius libri psalmorũ.

Nam in ly aperiā intelligit pronomē prime persone.s.ego aperiam per qđ denotatur causa efficiens et auctor oim psalmoꝝ. Causa vero materialis denotat per ly ppositionē quā nobis aperit. Tertio notatur causa formalis in psalterio in quo dicit se aperire ppositionem. Quarto tangit cā finalis siue finis totius libri psalmoꝝ per ly meā.s.ad vtilitatem mei. Nā pnoia possessiua psonas duplices importare vident ſm Priscianū q: cū possessore possessio significat. Et sic in prefato versiculo tangūtur omnes quatuor cause huius libri.s.auctor:⁊ materia:⁊ forma: ⁊ finis siue vtilitas cuius gratia cōditi sunt oēs psalmi. Et sic tangunt oēs quatuor cause que solent queri in quolibet opere. B ¶ Sȝ q: in quolibet psalmo non solum querūtur supradicte quatuor cause: sȝ de necessitate querunt alia quinq. Nā post noticiam cārum querit scđo in quolibet psalmo de titulo illius psalmi. Tertio de modo pphetie quo psalmista fecit psalmū ⁊ vnde fuit motus. Quarto queritur de mō intelligēdi siue de intellectu illius psalmi. Quinto exponūtur verba. Sexto cōcordantur diuerse interpretatiōes que vident qnꝙ discordare in psalmis. C ¶ Ideo in presenti proemio anteꝙ veniamus ad expositionē psalmorum: premittentur sex tractatus valde necessarij ⁊ vtiles: nō solum ad aperiendā scientiam libri psalmorum: sed etiam ad expositionem et intelligentiam totius sacre scripture vtriusq testamenti. Nam in primo tractatu assignabunt quatuor cause huius lib. In secundo vero tractabitur de modo prophetandi: et de veritate et excellentia prophetie ipsius Dauid. In tertio ponentur quedam principia et quedam regule: sine quibus est impossibile intelligi non solum librum psalmorum: sed nec etiam residuū sacre scripture. In quarto exponētur verba siue nomina que magis frequentantur in toto veteri testamento. et precipue in hoc libro. In quinto tractabitur de titulis psalmorum ⁊ vocabulis in titulis annotatis. In sexto vero memorabunt interpretatiōes facte de isto libro. Ex quibus eligemus illam interpretationem quam principaliter sequi intendimus in expositione huius libri. ¶ In primo ergo tractatu erunt quatuor capitula. Nam in primo inuestigabitur de causa efficiente: puta quis est iste auctor et diuinus dialecticus et interpres qui aperit ⁊ interpretatur nobis istā propositionem. In secundo assignabitur causa materialis: puta que est ista propositio quam aperit et interpretatur iste diuinus dyalecticus et interpres. In tertio assignabitur causa formalis: puta quod est hoc psalterium in quo aperit nobis nobis istam propositionem: et quas chordas pulset: et quas cantilenas cantet iste psaltes et propheta diuinus ⁊ quas conclusiones ex ista propositione nobis inferat: et eliciat iste dialecticus profundissimus. In quarto assignabit causa finalis: puta ad quē finem et vtilitatem consequendaȝ aperiat nobis istam propositionem et pulset hoc psalteriuȝ iste propheta magnus et egregius.

pronomina possessiua

Operis diuisio.

Tractatus primus. A.

D primū est aduertenduȝ ꝙ causa efficiēs principalis huius et cuiuslib et ptis sacre scripture est ipse spiritussanctus qui loquebat per os prophetaruȝ ⁊ aplōꝝ. Qr nō a casu: nec a volūtate hūana allata est nobis sacra scriptura (vt ait beatus petrus in secūda canonica sua capło primo) sed spūsctō illustrati locuti sunt scti hoies: ⁊ hoc oñdit dđ in pcedenti particula versiculi in principio positi dicens. Inclinabo in parabolā aurē meā aperiam in psalterio ppositionē meā. Ubi oñdit ꝙ nō hȝ scientiā huius libri a seipso: sed a spūsctō. Nā primo inclinauit aurē suā in parabolā scripture veteris testa. ad hauriendā hāc scientiā a spūsctō p reuelationē: sed postꝙ fuit eruditus ⁊ illustrat⁹ a spūsctō. tūc aperuit in psalterio ppositionē suaȝ et sic fatet se hre ppositionē suā a spū: put magis et latius infra patebit. B ¶ Sed est magna et grandis controuersia de causa instrumentali: seȝ de particulari auctore psalmoꝝ inter magistros et doctores hebreoꝝ. Nā ante aduentū xpi ⁊ vsq ad tēpora origenis nulla fuit diuersitas inter hebreos. Nam iosephus ⁊ ionathan abēhuziel semper affirmarūt dđ oēs psal. cōdidisse. Sed postꝙ origenes cepit glosare scripturas vete. testa. per sensus propheticos ⁊ morales ⁊ anagogicos: et pbauit ꝙ oīa gesta ipsius abrae: ⁊ iacob: ⁊ moysi fuerūt figura xpi: ⁊ pbauit ꝙ ipse dđ pro maiori parte fuit figura xpi ⁊ ecclesie: ⁊ quicquid dixit in psalmis dixit prophetice ⁊ dȝ intelligi de xpo et ecclesia: tunc magistri hebreoꝝ conati sunt puertere scripturas et deuiare a sensu spirituali: et negauerunt dđ fecisse omnes psalmos: ⁊ etiam fuisse verum pphetam. Et sic hodie etiam inter eos est discordia. Nam quidam tenentes cum antiq̄s affirmant Dauid fecisse omnes psalmos. Quidā vero dicunt ꝙ Dauid solum fecit nouē psalmos. Quidā autē dicūt ꝙ fecit oēs qui ipsi intitulātur. Et ꝙ oēs alios psal. fecerunt aliq̄ viri scti hñtes spūm ppheticū quib⁹ psalmi ititulant. s. filij chore: ⁊ asaph: ⁊ idithū. Ceteros aūt sine titulis fecerūt aliqui viri sancti: quorū noia ignorant. Cuius opinionis fuit fautor barrabam hebreus magister beati Hieronymi. Et hanc opinionem secut⁹ est aliquo modo beatus Hieronymus maxime in magno prologo libri psalmorum. Postea autem venit Rabi salomon gallicus malicia inueterat⁹ qui assignauit decē auctores psalmoꝝ. s. melchisedech: abraā: moysen: filios chore dđ: salomonem: asaph: idithū. Sed iste manifeste mentitur dicēs: ꝙ melchisedech: siue eleazar fecit psalmū. cix. cuȝ sit intitulatus ipsi dđ: ⁊ saluator affirmet Math. xxij. dđ fecisse illum. Ideo de cetero nulla fides est habenda isti ceco ⁊ obstinato. C ¶ Sed q: hebrei ⁊ etiā catholici tenentes hāc opinionē: nullā auctoritatem sacre scripture adducunt ad astruēdam suā opinionē: ideo magis est credēdū beato Augustino: qui hanc materiam subtilius indaga.

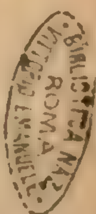
Cā efficiēs huius operis.

uit in li.xvij.de ciuitate dei.capitulo.xliij.⁊ p to/
tum discursum expositiõis huius libri:per autori
tates sacre scripture asserit dauid fecisse oĩes.cl.
psalmos. Et ipsum sequit̃ Cassiodorus. Et hoc
idem affirmant Origenes et Hilarius Ambrosi⁹
et cõmunis ritus ecclesie. Unde dicit Augustinus
ꝙ dauid fecit omnes psalmos: sed distribuit eos
cantandos tribus principalibus cantoribus scz
asaph et hemã et idithum et filijs chore: qui erãt
de choro hemã. Et hoc fecit dauid scd̃m mysteria
ꝓphetica contenta in psalmis que cõueniebant
interpretationibus nominũ illorũ canticorum vt
suis locis patebit. ¶ Sed quia nõ sufficit verum
dicere nisi causa veri assignet̃:pro ethicorũ. Ideo
sententia Augustini astruit̃ multiplici autoritate
tam noui q̃ veteris testamẽti. Unde concordia est
omniũ doctorũ tam hebreorũ q̃ catholicorum ꝙ
psal.lxxi. est vltimus psalmus quem fecit dauid
in ordine. Quia psalmi non sunt collocati eo ordi
ne quo fuerunt facti:sed sicut fuerunt per esdrã re/
perti:et hinc et inde collecti post captiuitatẽ Ba
bylonis:vt ait Hieroni.in prolo.huius libri. Sed
qr.lxxi.ps.repertus est post repetitionẽ.lxx.psalmi
ideo eodẽ loco collocat⁹ est sed ipse fuit vltimo fa
ctus in veritate. Et ideo apponitur apogrãma in
hebreo. Cõplete sunt orationes dauid filij Isay.
Duo ergo affirmat illud apogrãma.i.ascriptio.
Primo ꝙ dauid fecit oẽs psalmos. Secundo ꝙ il
le fuit vltimus psal.quem fecit qr talis scriptura
apponebatur ibi in psalterio veteri sicut nos ap/
ponim⁹ scripturã in fine cuiuslibet libri per quaz
denotatur autor illius libri dicendo.explicit liber
de aĩa aut de aĩalib⁹ Aristotelis ⁊ explicit episto/
la pauli ad Corinth.ita pariter dr̃ ibi expliciũt si/
ue cõplete sunt orõnes dd̃ filij Isay. Ex quo seq̃/
tur ꝙ dauid fecit oẽs psal. Itẽ ille ps.intitulatur
in salomone:et tamẽ Salo.nõ fecit ipm per rõnẽ
iam dictã ⁊ per illud apogrãma appositũ in fine:
et prout asserit cambi ⁊ maior pars hebreoꝝ.s.ꝙ
dauid fecit ipm psal.dum iam erat decrepitus in
lecto. Item ex hoc etiã sequit̃:ꝙ psalmi qui distri/
buũtur cãtandi filijs chore:⁊ ipi asaph:⁊ idithum
nõ sunt facti ab ipsis sed ab ipso dauid: vt latius
patebit suis locis. Itẽ hoc idem pz.ij.Paralipo/
menon ca.viij.vbi legit̃ ꝙ cãtores cantabãt hym/
nos et carmina q̃ fecit dauid ad laudandũ et con/
fitendum dño qm̃ bonus:qm̃ in sclm mia eius ⁊c.
Ex quo pz ꝙ dauid fecit oẽs psalmos alleluiati
eos appropriatos ad laudẽ dñi:⁊ tñ illi psal.non
intitulãtur ipsi nec in eis exprimit̃ aliq̃s autor. Et
ideo dicunt multi Rabi hebreorum ꝙ oẽs psalmi
in quibus non exprimit̃ aliquis autor eos fecit ip
se dauid sine dubio. Item hoc idẽ pz.ij.Reg.xxiij.
Ubi dauid intitulat̃ egregius psaltes israel cui in
stitutũ est de xp̃o dei iacob vbi etiã ipsemet asserit
per se fuisse locutũ spiritũsanctuz ⁊ per linguã suã
et suã ꝓphetiã esse clarã sine nubibus ⁊ hoc etiam
oẽs intelligunt et exponunt de ꝓphetia libri psal
morum ab ipso dauid pronunciata. Item hoc idẽ
patet autoritatibus noui testamenti. Nam in se/
cundo psalmo nullus preponitur titulus tamen
beatus Petrus ⁊ omnes apostoli asserunt dauid
scissẽ illũ psalmũ. Act.iiij. Item hoc idẽ ꝓbatur

Apoca.iij.vbi dr̃ ꝙ solus xp̃us habet clauẽ dauid
per quã oẽs doctores itelligũt intelligentiã libri
psalmoꝝ. Quã solus xp̃s aperuit. Primo oĩa que
ibi prophetice p̃dicantur in se cõplendo. Secun/
do apostolis interpretãdo vt pz Luce vltimo. Ex
quibus pz ꝙ solus dauid fecit oẽs.cl.psal. Immo
dicit Aug.ꝙ sicut solus xp̃us habuit clauẽ dauid
ad aperiendã intelligentiam illius libri:ita spiri
tussanctus dedit soli dauid talem spiritũ faciẽdi
psalmos. Nã multi post eum voluerunt psalmos
condere sed nunq̃ potuerunt peruenire ad talem
ac tantũ spm̃. Ex his et aliis patet ꝙ nulla fides est
adhibẽda iudeis modernis qui negant dauid fe/
cisse omnes psalmos qr faciũt ex inuidia ⁊ iniqui
tate videntes se manifeste cõuinci per manifestis/
simas prophetias psalmorũ. Ideo volunt et co/
nantur auertere psalmos a vero sensu spirituali ⁊
auferre eis autoritatẽ ne videantur tante autorita
tis ipsi psalmi sed dicunt ꝙ sunt oratiões aliquo
rum bonorũ virorũ. ¶ Sed q̇d dicendũ ad beatuz
Hieronymũ virũ tante autoritatis in lege et pro
phetis tam expertũ. Ad hoc dicũt ꝙ beatus Hie
ronymus in primo ⁊ scd̃o ꝓlogo psalmorũ locu/
tus est scd̃m opinionẽ sui magistri barrabã: ⁊ alio
rũ thalmudistarũ sui tẽporis qui malicia infecti
nouiter cõfinxerãt istam opinionẽ:sed postea bea
tus Hieronymus magis illustratus cognoscens
perfidiã illorũ asserit dauid fecisse oẽs psalmos.
Nam in multis tractatibus et epistolis suis alle/
gat et attribuit ipsi dauid oẽs psalmos qui inti/
tulantur filijs chore et ipsi asaph etiam eos qui
sunt sine titulo vt patebit locis suis: et sic omnes
ceteri doctores sacri et tota ecclesia dei oẽs psal/
mos asserunt esse dauidicos.

N secũdo capitulo vbi que
ritur q̃ est materia hui⁹ libri intelle/
cta per ly ꝓpositionẽ et q̃ est ꝓposi/
tio quã nobis aperit dauid in hoc
libro. D ¶ Est primo notandũ ꝙ
in doctrinis duplex assignat̃ materia. Una dicit̃
materia ex qua et altera materia de qua. Mate/
ria ex qua in doctrinis dicũtur propositiões pre/
misse. nã sicut agẽs naturale educit formã de ma/
teria in virtute celestis influẽtie:ita intellectus in
virtute luminis naturalis educit cõclusiones siue
noticiã conclusiõis ex premissis siue ex noticia pre
missarũ et sic premisse respectu cõclusiõis dicun/
tur materia ex qua. Sed materia de qua est obie/
ctaliter sciẽtia est ipsa cõclusio quia in veritate de
conclusiõe habet̃ sciẽtia ex premissis. ¶ Ita ergo
ad propositũ materia ex qua huius libri est tota
scriptura ve.te.que in hoc libro cõtinet̃ ex qua ma
teria tanq̃ ex ꝓpositione dauid educit ⁊ infert ꝓ/
phetice notitiã oĩz euãgelicoꝝ mysterioꝝ ⁊ sic my
steria euãgelica siue lex euangelica ex materia de
qua p̃ncipaliter intẽditur ꝓphetice in hoc li.tanq̃
de ꝯclusiõe:qr de mysterijs euãgelicis xp̃i et ecclie
tradit̃ prophetice noticia ex scriptura siue p scri/
pturam ve.te.vt magis patebit:⁊ sic totũ vet.test.
dicit̃ ꝓpositio respectu noui testa.eo ꝙ hz oẽs ꝓ/
prietates ꝓpositiõis. B Ad cuius euidentiã est
scd̃o notandũ ꝙ generaliter quattuor sunt propie/

Cā materialis huius operis.

tates & conditiones ppositionis put põt colligi ex
Nota. Arist. j.c.ij.phierme.& j poste. Pria conditio est q
ppositio non ponit grã sui:sed grã cõclusionis in
ferẽde. Vñ ppositio diffinitur q est orõ pposita
ad aliqd inferendũ:siue ex qua ↄclusio infert: & sic
dicit ppositio:quasi p alio positio. Scđa cõditio
est. q ppositio ↄtinet virtualiter & i ↄfuso noticiã
ↄclusionis Vñ dicit Ari.in pncipio poste. q ↄclu
sio scitur i pmissis i ↄfuso.& iõ añ illationẽ aliquo
mõ scitur:qz virtualiter & in ↄfuso:& aliquo mõ nõ
scitur.i.nõ scitur distincte & in actu:sz post illatio
nẽ scitur in se distincte:& tunc habet perfecte sciã
de ipsa. Tertia cõditio vt pz ibidẽ q notitia ↄclu
sionis nõ põt haberi nec fieri:nisi ex preexistẽti noti
tia premissarũ ppositionũ & sic oportet demõstra
torem et quẽcunq dialecticũ precognoscere ppo
sitiones premissas in quibus latebat notitia con
clusionis qz aliter cognosceret ignotũ per ignotũ
Quarta conditio est q maiori et minori ppositis
slico cõclusio cognoscitur simul cum minori.in vir
tute luminis intellectus agẽtis:qz ilico intellect⁹
assentit in ↄtute luminis naturalis sine aliquo in
teruallo. Unde si positis pmissis intellect⁹ alicui⁹
nõ assentit ilico cõclusioni:signum est q ille nõ est
dispositus:nec hz lumẽ naturale sed est ipedit⁹: vt
pz.iiij.Meta.cõtra negantes pria principia. ¶ His ergo habitis pz q tota scriptura ve.test.et
oĩa mysteria scripta & facta in vete.te.fuerũt qdaz
Prima ↄclusio. ppositiões respectu mysterio:ũ no.te. Qđ pbat.
Nã totũ vetus testũ hz oẽs ↄditiões ppositiõis
respectu noui test. ¶ Ad cuius intellectũ ponũtur
quattuor cõclusiões. Pria cõclusio est q nullũ my
steriũ scriptũ aut factũ in vete.testa.est gratia sui:
sed oĩa facta sunt in figura no.te.et oĩa prenũcia
bant mysteria xpi & ecclie futura in nouo test. Hãc
cõclusionẽ affirmat aplŝ prime Corinth.x.dicens
omnia contingebãt illis in figura. Itẽ infra:quę
cunq scripta sunt ad nostrã doctrinã scripta sunt
vt fidem de christo et spem habeamus. Hoc idem
probat Eusebius libro de preparatiõe euangeli
ca.vbi probat q tota lex vetus nihil aliud fuit nisi
preparatio ad euangeliũ. Item aug. contra fau
stum probat q totum testamẽtũ vetus nihil aliud
fuit nisi imago et figura no.testa.grosso modo li
neata et depicta. Item Gregorius in morali.ca.
x.dĩ.q sicut sol premittit luciferũ et alias stellas
ad prenũciandũ diem:ita christus premisit oẽs
patriarchas et prophetas ad prenunciandũ ad
uentum suum:aut per figuras et mysteria:aut per
vaticinia. Item rabi salomõ super zachariã dicit
q non sunt locuti prophete nisi ad tẽpora messie:
et intẽdit per pphetas moysen & oẽs scripturas
vete.test. Itẽ dicit Rabi moyses de egypto in suo
lumine dubio: parte scđa qđ cerimonialia legis
nõ sunt gratia sui:immo sunt absoluẽda p messiã
Ideo concludit Augustinus super Iohãnem ca.
ij.super mysterio sex hydriarũ aque in vinũ p xpm
cõuersę q sicut aqua est insip:da & inutilis sine vi
no:et nisi in vinũ conuertatur: ita sacra scriptura
vete.te.per illas sex hydrias aque intellecta est in
sipida & inutilis nisi cõuertatur in vinũ euãgelicũ
noui testa. Et si quis legerit omnes scripturas ve.
testa.et quãlibet partem illarum.et in illis non in
tellexerit xpm:et aliqđ mysteriũ euangelicuz pfecta
nihil intelligit:immo eas scripturas nõ intelli
git:qz nõ sunt gratia sui. Item affirmat aug.cõtra
faustũ q nihil est scriptũ in ve.te. nisi ea q figura
bant:aut pnũciabãt xpm nã multa gesserũt reges
isrl et iuda.q nõ sunt scripta i libris regũ nec pali
pomenon sz solũ sunt scripta ea que figurabant
aliqđ mysteriũ futurũ de xpo et ecclesia. Et iõ de
quolibet rege dicuntur oĩa alia que fecit talis rex
sunt scripta in libris regũ iuda et israel. hoc est in
archiuo seculari vbi scribebãtur oĩa gesta regũ tã
sacra q pphana:et ea q nõ figurabãt aliquid de
xpo:vt pz ibidẽ. Itẽ Hiero.super illud Matt.v.
vnũ iota non pteribit a lege donec oĩa fiant. dicit
q minima que sunt in lege.sunt plena mysterijs &
recapitulata & ipleta in euãgelio. ¶ Scđa ↄclusio Secũda cõclusio
est q totum testamentũ nouum latebat et cõtine Nota
batur virtualiter in vet.testa.sicut conclusio in pre quõ no
missis. Hanc conclusionẽ probat Augustinus lib. uũ te. cõ
de cathezizandis rudibus dicens q vetus testa. tinebat
nihil aliud est nisi occultatio noui testa.& nouum in vete.
testamentũ nihil aliud est nisi manifestatio & rese
ratio vete.test. Itẽ super Io.ca.j. dicit q euãgeliuz
nihil aliud est nisi veritas q latebat in lege vet.nã
lex per moysen data est:sed gratia et veritas il
lius legis per xpm facta est in euãgelio. Itẽ Ori
genes dicit super Matth. q testamentũ vetus ni
hil aliud fuit nisi sepulchrũ in quo erat clausum.et
sepultum euãgeliũ.& erat quoddã velum sub quo
velabatur et cooperiebatur euangeliũ et veritas
euangelica. Sed in passione christi velum templi
scissum est et monumenta aperta sunt: et tunc fuit
reserata et surrexit veritas euangelica que ibi la
tebat. Item Eusebius dicit q euangeliuz nihil est
aliud nisi annũciatio eorũ mysteriorũ que in lege
a patriarchis & pphetis fuerũt prenũciata & pfi
gurata. ¶ Tertia cõclusio est q mysteria noui test. Tertia
de christo et ecclesia non possunt perfecte et pprie ↄclusio.
sciri nisi ex preexistẽti cognitione vet. testa. Hanc
probat saluator Matth. xiij. dicens omnis scri
ba doctus in regno celorũ similis est homini pa
trisfamilias qui profert de thesauro suo noua & ve
tera. Item Ioh.v.dicit iudeis.scrutamini scriptu
ras qz ipse testimoniũ perhibent de me. et qz moy
ses de me scripsit. Item Lu.xxiiij.Iesus incipiens
a moyse et prophetis interpretabat illis duobus
discipulis oĩa que de ipo erant scripta. Itẽ oẽs
euãgeliste & apostoli per scripturas ve.te.pbaue
runt euangeliũ et veritatem eius. Hoc idem fecit
paulus in epistola ad heb.per totum:et per oẽs
alias epistolas. Item Eusebius in libro de pre
paratione euangelica:probat q necesse est quẽli
bet christianũ scire vetus testamentũ.vt p illud ve
niat in notitiam noui testamenti:eo q est prepara
tio ad illud. Hoc idem probat augustinus in libro
de doctrina christiana & de cathezizandis rudib⁹
et cõtra aduersariũ legis & prophetarũ vbi ait q
nõ omnes qui appellant xpiani in christum trãs
eunt:sed quibus aufert veluz: qđ in lectione vete.
testa.manet.qui enim sunt in veteri testamẽ.im
pediente velamine nec vetus intelligũt:nec nouũ

qui aūt transeūt ad xp̄m: amoto velamine: p̄ nouū intelligunt vetus et nouū. ¶ Quarta p̄clō est: q̄ necessariū est lumē supernaturale ad intelligēdas et interpretādas scripturas vete. testa. s. ad inferendas ex eo cōclusiōes euangelicas: et mysteria noui testa. Probat. Nā sicut se h3 lumē naturale intellectus agētis ad itelligibilia naturalia: ita lumē supnaturale ad intelligibilia supernaturalia: sed intelligibilia naturalia nō p̄nt intelligi nisi p lumen intellectus illustrent et fiāt actu intelligibilia: que erāt ante in potētia: vt p3 per Aristotelē et cōmētatorem. iij. de aīa. ergo est nobis necessarium lumē supnaturale ad intelligendas et interpretandas scripturas vete. testa. in quibus latent veritates noui testa. Ut per tale lumen primo eleuetur intellectus noster ad capiēdū illa altissima supnaturalia. Scdō ad illustrandū fantasmata q̄ ex illis habemus: vt ex eis eliciam' veritates euāgelicas in eis' latentes. Eo q̄ veritates et mysteria noui testa. nō h̄nt esse reale in vete. testō: s3 tm̄ esse figuratiuū et representatiuuū vt magis patebit in sequēti tractatu. Et sic p3 q̄ est necessarium tale lumē desup inspiratū ad itelligēdas sacras scripturas ve. te. et iō hoc lumen petebat dd psal. cxviij. cū dicebat: reuela oculos meos et considerabo mirabilia de lege tua. Item da mihi intellectū vt discaȝ mādata tua. Item declaratio sermonum tuoȝ illuminat et intellectum dat paruulis. ¶ Ex supradictis quatuor cōclusionibus: et q̄tuor cōditionibus et p̄prietatibus scripture vet. te. p3 q̄ totū testa. s. ve. dicit p̄positio seu p̄positiones respectu noui testa. Nā nihil scribit: nec ponitur: nec fuit gestū in vet. te. gratia sui: s3 ad figurandū et prenūciādū mysteria euangelica: et totū test. nouum latebat in ve. te. nec mysteria euāgelica possunt sciri pfecte nisi preexistēti cognitione vet. te. Et hoc per lumē supernaturale inspiratū ergo de necessitate totum vetus testa. et oīa mysteria in eo scripta sunt p̄positiōes respectu noui testa. et mysteria noui testa. nihil aliud sunt nisi cōclusiones illate ex vet. te. A ¶ Ex toto igitur veteri et nouo test. formatur et fit: vnus formalis sillogismus cuius vetus testa. est maior p̄positio: et tota vita xp̄i est minor p̄positio: ex quibus illicitus et illatū fuit euangelium per apostolos et euangelistas. Unde arguitur sic. Ille qui habet oēs cōditiones: et et in quo sunt cōpleta oīa q̄ scripta sunt in ve. te. est verus messias: sed xp̄s iesus est hmōi: ergo ipse est verus messias. Maiorem huius sillogismi premiserūt patriarche et p̄phete in vete. testa. Minorē vero p̄tulit xp̄s i se dictis et factis: cū dixit Mat. v. vnum iota aut vnus apex non preteribit a lege: donec omnia fiant. Item filius hominis vadit sicut scriptum est de illo. Itē vidēs iesus in cruce q̄ oīa essent cōpleta: dixit cōsummatū est. Joan. xix. Luce. xxiiij. dixit oportebat impleri oīa q̄ scripta erant in lege Moysi: et p̄phetis: et psalmis de me. Et sic xp̄s dictis et factis protulit minorē p̄positionem. Et tunc apostoli et euangeliste illico intulerunt et eliciuerunt conclusionem ex his premissis: scilicet q̄ christus filius dei est messias in lege

Quarta p̄clusio. [margin]

promissus. Nam duabus p̄positionibus p̄missis et verificatis: ipsi euāgeliste scripserūt vnusquisq̄ suū euāgelium: qd̄ nihil aliud est nisi p̄clō ex illis duabus p̄positionib' elicita et illata. Un̄ sicut tota vita xp̄i est mediū ad p̄bandū xp̄m esse messiaȝ in lege promissuz: ita opa miraculoȝ facta p xp̄3 sunt mediū demōstratiuū ad p̄bandū ipsum esse deū vt inferius patebit. Et iō Joānes euāgelista in fine sui euāgelij p̄cludit. Hec aūt scripta sunt: vt credatis qm̄ iesus est filius dei. Et sic p3: q̄ oīa mysteria vete. testa. sint p̄positiones ex quib' inferunt p̄clusiōes euāgelice. hoc em̄ affirmat Hiero. in ep̄la de māsionibus dicēs. q̄ oēs ille hystorie q̄ memorant. ps. lxxvij. nō ponunt gr̄a sui: nisi tāq̄ parabole et p̄positiōes ad iferēda mysteria noue legis in eis figurata. Ut ibi patebit. B ¶ S3 secundo notādū s̄m Aug. q̄ tria gn̄a p̄clusionū p̄nt inferri videlicet ex scripturis ve. te. et ex quolibet mysterio eiusdē. s. p̄clusiōes p̄phetice q̄ ptinēt ad fidē. scdō p̄clusiōes morales: q̄ ptinēt ad charitatē et cōclusiones anagogice: q̄ ptinent ad spē future glie q̄ reuelabit in nobis. Un̄ di. Aug. in p̄ncipio sup Gen. q̄ in oibus libris sacris intueri op3: que ibi prio eterna itimenk: et q̄ facta narrent: et q̄ futura prenūcient: et agēda p̄cipiant vl' moneant. C ¶ Et sic p3 s̄m Aug. q̄ vltra sensum l'ralē possumus eligere tria gn̄a p̄clusionū s3 triplicē sensuȝ scȝ allegoricū et moralē siue tropologicū et anagogicū. Un̄ ex sacrificio abrae possum' inferre tres p̄clusiōes. Prio vnā p̄pheticā. s. q̄ sicut Isaac voluit immolari ex precepto p̄ris: ita xp̄s erat in cruce immolandus: vt obediret p̄ri. Scdō pōt inferri alia cōclusio moralis. s. q̄ filij debēt esse deo et patri obedientes. Tertio infertur tertia p̄clusio anagogica. q̄ sicut abraā per obedientiā meruit bndictionem: ita nos oēs parendo et optemperando diuinis preceptis p̄sequamur benedictionem et felicitatem in celo. Unde hunc ordineȝ tenet apostolus. s. ad corinth. x. vbi dicit. Nolo vos ignorare fratres: qm̄ patres nr̄i oēs sub nube fuerunt: et oēs mare transierūt: et oēs i moyse baptizati sunt in nube et in mari. Ecce q̄ ex transitu maris rubri infert baptismum legis euangelice. et hec dicit p̄phetica p̄clusio. Item ibidē ex mysterio eius mane: infert eucharistiā. Et ex mysterio percussionis petre proferentis aquas infert mystice et prophetice passionem xp̄i: vt p3 ibidē. Itē postea infert conclusionem moralem cū subdit: sed nō in pluribus beneplacitum est deo: nā prostrati sunt in deserto. Hec aūt in figura facta sunt nostri: ne simus concupiscentes et c. Ex quo p3 quomodo ex punitione eorum infert moraliter ne simus p̄cupiscentes. Item ad hebre. xij. ex mysterio terre promissionis: infert p̄clusionē anagogicā: cū dicit. Non accessistis ad tractabilem ignem: sed ad montē dei et hierusalem celestē dei viuentis. Ex quibus p3 q̄ mysteria vete. testa. non solum sunt propositiones ad eliciendum vnum genus conclusionum: s3 tria genera conclusionum: scȝ propheticarum moralium: et anagogicarum s̄m q̄ ad triplicē sensuȝ potest exponi scriptura: eo q̄ sit refert a multipli

Nota. [margin]

Triplex sensus scripture. [margin]

ci mysterio: vltra sensum literalem. Unde nota per Aug. contra faustū. q sicut nostra humana cognitio procedit a sensibilibus nobis magis notis ad intelligibilia: ita deus voluit pcedere in lege. Nā oīa que precipiūtur in lege veteri. sunt sensibilia et corporalia: vt per illa manu duceremur in spūalia ꝛ intelligibilia mysteria euangelica: qꝛ sic apti nati sumus scire. Et iō allegorice pcedimus a lege veteri ad euāgeliū ꝛ anagogice procedim⁹ ab euāgelio i cognitionē futurorꝫ bonorꝫ glie nobis pmissorū.

Quō vetus test. dr ppō.

B ¶ Ex quibus ptꝫ q totū te. ve. dr vere ppositio respectu no. te. Et hec est ppositio quā dd dicit se velle nobis apire pphetice in hoc lib. psalmorꝫ. Naꝫ in quolibet psal. aperit nobis aliquā ppositionē: ꝛ aliqđ mysteriū ex quo pphetice infert aliquā ꝯclusiones euangelicā seu aliqđ mysteriū noui test. de xpo ꝛ ecclia vt patebit. Naꝫ in primo psalmo ex mysterio arboris vite padisi infert custodiā ꝛ fructū diuine legis ꝛ penā. Itē in secundo psal. ex vna ꝯiuratiōe saulis ꝛ suorꝫ facta ꝯ dd. ꝛ ex vna ꝯiuratiōe fratrū ꝯ ioseph. ifert pphetice vanā ꝛ inanē futurā ꝯiurationē pricipū sacerdotū ꝛ phariseorꝫ ꝯ xpm. Itē in psal. iij. Ex psecutiōe sibi facta per absalon. ifert pphetice futurā psecutionē ꝛ resurrectionē xpi. Prout in illis mysterijs puidebat in spū pphetico futura mysteria xpi. put patebit tractatu sequenti ꝛ discurrēdo in expositione psalmorꝫ. Et sic ptꝫ quō totū te. ve. est propositio quā dd pmittit se apire in hoc lib. Et per ꝯns totū ve. te. est materia ex qua. Unde oēs doctores tam catholici q hebrei in hoc ꝯueniunt scꝫ q in hoc libro ꝯtinet totū te. ve. p modum laudis. Sed veritas ꝛ fides catholica tꝫ q etiā totuꝫ no. te. cōtinet hic p modū pphetīcū. Nā scriptura ve. te. nō adducit nisi tanq ppositiōes ꝛ parabole ex quib⁹ pphetice inferūtur ꝯclusiōes ꝛ mysteria euāgelica de xpo ꝛ ecclia.

C ¶ Et sic ve. te. est materia ex qua: sed nouū test. est materia de q primo intēdit in hoc lib. Sꝫ in sillogismo ppositiones sunt materia sillogismi ex qua: sed conclusio est materia que principaliter querit et intendit.

Persuasio notāda.

¶ Et ponit exemplū Aug. Nā in torculari. duplicem materiā ꝯsideramus. s. vindemiā ex qua extorquem⁹ vinū: ꝛ spm vinū qđ ex vindemia extorquemus ꝛ vtrūq materiā appellamus. Hoc idē dicimus de oleario torculari. Nā primo ꝯsideramus oliuā quā torquem⁹. scđo oleū qđ extorquemus. Hoc idē ꝯsideram⁹ in area. Nā prio ꝯsideramus spicas seu aristas ꝛ paleas q̄s trituram⁹. scđo granū qđ purgatū extrahim⁹. Et tñ in oibus supradictis pria ꝯsideratio est semp pp̄ter scđam ꝛ non ecōtra. Ita pariter in torculari sacre scripture primo ꝯsideramus scripturas ve. te. q̄s xps in torculari crucis cōpressit. secūdo vitates euāgelicas ꝛ mysteria que exinde extorsit in se cōpleuit ꝛ ꝯsummauit. Hoc idē ꝯsiderat in area dñi. Nā prio cōsideram⁹ cerimonialia ꝛ legalia que xps cū ventilabro segregauit. Scđo granū euāgelicū qđ exinde collegit: vt ptꝫ Mar. iij. ꝛ Lu. iij. Sed sicut cōpressa vindemia ꝛ oliuis reijcit vinacium ꝛ amurca: et colligitur ꝛ seruatur vinū ꝛ oleum ad vtilem ꝛ necessarium potum ꝛ condimentum ꝛ separato grano reijcitur palea ad comburendum: seu datur bestijs ad comedēdū: ita pariter postq xps expressit et extorsit ꝛ separauit vinū euāgelicū a vinacco legis ꝛ oleū euāgelicū sacrorꝫ ab amurca legaliū cerimoniarū ꝛ granū euāgelicū a paleis legis: ista amurca ꝛ vinacia simul cū paleis legalib⁹ sunt a nobis reijcienda: ꝛ tanq mortiferū vitāda: ꝛ solo vino: ꝛ oleo: ꝛ grano euāgelico est nobis fruēdū ad salutē ꝛ vitā spūalē. ꝛ iō iudei tanq ceci ꝛ obstinati ꝛ bestie comedūt hodie paleas sine grano ꝛ amurcam sine oleo ꝛ vinaciū sine vino in suā pniciem ꝛ mortē eternā cū talia sint mortifera p⁹ xpi passionē. ¶ Ex quib⁹ ptꝫ q ve. te. est materia huius libri sed ve. te. ꝯsiderat tanq materia ex q: nouū aūt tanq materia de q principalr intēdit. Et vinū ꝛ oleū ꝛ granū ex illa materia ve. te. extorquere ꝛ colligere intēdimus. Et etiā totū ve. te. est ppositio quā nobis dd aperit ꝛ totū te. nouū est ꝯclō quam ex illo elicere intēdit in hoc libro. Et iō est diligēter aduertendū ꝛ speculandū: quā ppositionē ex ve. test. in vno quoq psal. dd nobis aperiat ꝛ quā ꝯclusionē euāgelicā iste diuinus dialecticus exinde pphetice nobis eliciat. ¶ In hoc ergo decipiuntur iudei moderni. Nā qñ dd explicat in aliquo psal. aliqđ mysteriū de ve. te. putāt q illđ adducit tanq materiā pncipalē de q principalr agit ꝛ intendit: sꝫ hoc est manifeste falsuꝫ. Nā non adducit talia mysteria nisi tanq ppōnes ꝛ parabolas ex quib⁹ infert pphetice ꝯclusiōes euāgelicas pncipalr intētas ab eo: Et iō iudei manēt ceci ꝛ obstinati comedētes vinaciū ꝛ amurcā mortiferā ꝛ paleas tanq bestie. Et iō dicit Augu. lib. de vnico baptismo q iudei sunt mali in bōa lege puerse eā intelligēdo: et xpiani sunt boni in eadeꝫ lege recte ꝛ spūaliter sapiēdo. Nā ex eadē xpiani colligūt fructus salutiferos ꝛ iudei cibos mortiferos. Et hec sint dicta de causa materiali huius lib.

Nota ꝯ iudeos.

In tertio capitulo querit de forma

Cā formal' huius operis.

huius libri q per ly in psalterio iportat. Iđ queritur qđ est illđ psalterium in quo dd dicit se suā ppositionē apire.

C ¶ Ad cuius intellectū est primo notāduꝫ q psalteriū dr a psallēdo. Uñ psallere idē est q laudes cātare. Iđ psalteriū dr qsi laudatoriū ꝛ dr quoddā instr̄m laudatoriū decē chordarum cū quo carmina laudū cantabant. Et iō iste liber psalmorꝫ triplici respectu dr psalteriū. Uno mō rōne modi tradēdi: eo q oēs psalmi metrice sunt cōpositi: sed qꝛ metrica ptinet ad musicaꝫ: vt ptꝫ per Terētianū ꝛ Priscianū ꝛ Augustinū: ideo vere liber psalmorꝫ dr psalteriū qsi decātatorium rōne modi tradendi seu scribēdi. Scđo dr psalteriū iste liber rōne instrumēti musici. Tertio iste liber dr psalteriū: rōne modi significandi siue rōne significati. Nā illud psalteriū materiale. s. instr̄m musicū cum quo psalmi cātabantur significabat psalteriū euāgelicū ꝛ spūale. Uñ sicut illud instrumētū musicū habebat decem chordas principales: ideo dicebatur psalterium decachordum siue decē chordarꝫ: ita psalteriū spūale euāgelicū per

Quare iste liber dr psalterium.

Nota.

illud materiale legis veteris figuratū habet decem chordas: idest decē mysteria de christo ꝛ ecclesia que quidē decem mysteria dicunt̄ decē chorde psalterij euangelici. Prima chorda huius psalterij est mysteriū trinitatis ꝑsonarū ꝛ vnitatis essentie qḋ primo in euāgelio intēditur. Scḋa chorda est mysterium incarnatiōis ꝛ natiuitatis xp̄i. Tertia chorda est mysteriuȝ p̄dicatiōis et sanctitatis christi. Quarta chorda est mysteriū miraculorum que fecit. Quinta est mysteriū passionis ꝛ mortis. Sexta mysteriū resurrectiōis. Septima mysteriū ascensionis ꝛ regni vniuersalis. Octaua est mysterium spūssancti missiōis i discipulos. Nona chorda est mysteriū gētium ad ecclesiā vocationis ꝛ ex vtroqȝ pp̄lo ꝯgregatiōis. Decima est vniuersale iudiciū ꝛ mysteriū vltime glorificatiōis. Iste sunt decē chorde huius psalterij spūalis ꝛ euāgelici q: in tota lege euāgelica nihil aliud ꝯtinet̄ nec traditur nisi hec decē supra memorata mysteria. Iḋo lex euāgelica dicitur psalteriū decē chordarū multotiens in psalmis memoratū. Quod quidē psalterium spirituale euangelicū figurabatur per illud instrumentū musicum et psalteriū materiale. cum quo psalmi cantabātur in templo. Unde ideo dauid ordinauit vt psalmi cū illo instrumēto decem chordarum cantarētur: eo ꝙ significabat et figurabat nostrū psalteriū euāgelicū. Unde hoc psalterium spirituale et euangelicū decachordū cantabat prophetice dauid in suis psalmis: ꝛ has decem chordas euāgelicas: idest decē mysteria christi prophetice cantabat ꝛ pulsabat. Uñ dicit beatus hieronymus in epystola ad paulinū ꝙ sicut orpheus psallēdo cū cythara reuocauit eridicē suā. Ita dauid propheta cum suis psalmis ꝛ carminibus nitebatur christum ab inferis multiplici cantu reuocare. Unde sicut dauid in quolibet psalmo aperit nobis aliquā propositionē de veteri testamento. Ita in eodem psalmo cantat et pulsat nobis aliquā chordam de psalterio euangelico. Et hoc debet attēdere lector in quolibet psalmo. In hoc ergo psalterio decem chordarum dicit dauid se velle suam propositionem aperire per quod denotatur forma siue causa formalis huius libri.

Nota ꝯ iudeos.

Cā formalis huius operis.

¶ Triplex ergo forma consideratur in hoc libro prout sequitur ex predictis: scȝ forma tradēdi: forma cantandi: et forma intelligendi. Sed quia de forma intelligēdi agetur specialiter in tertio tractatu: et de forma cantandi tractabitur in quarto tratatu. Ideo in hoc tertio capitulo specialiter est agendum de forma tradendi qua traditus ꝛ scriptus est iste liber. C ¶ Ad cuius euidentiā est aduertendū ꝙ in quattuor cōsistit forma tradēdi huius libri. Primo quia metrice scriptus est in versu lyrico. Secundo quia quandoqȝ vtitur modo tragico introducendo personas alias ad loquenduȝ quandoqȝ vtitur modo heroico et narratiuo. narrando mirabilia opera ꝛ beneficia dei. Tertio: q: explicat prophetias suas quandoqȝ per modum orationis et petitionis quandoqȝ per modū querele. Quarto quia in magna parte loquitur de futuro per verba de preterito. Et ideo est videndum quomodo vnūquodqȝ istorum ita fiat. ¶ Quantū ergo ad primū est aduertendū ꝙ causa quare Dauid explicauit prophetias in hoc libro in versu et modo metrico: et nō in soluta oratione siue prosa fuit multiplex. Nam hoc factum est vt satisfaceret deo et hominibus fidelibus et satisfaceret materie quam intendebat. Nam sicut dicit Augustinus in sexto sue musice. cum deus sit summa bonitas. in concordia omnia fecit: et creauit sub quadam armonia et concordia et proportione: et sic omnia fecit deus in numero: pondere et mensura vt patet sapientie vndecimo. Et omnia habēt speciem modū et ordinem inter se et deum vt ait Augustinus in libro de natura boni. Et sic dicit idem Augustinus ꝙ in celo et in elementis et mixtis elementatis: et in omnibus creaturis seruatur musica proportio: eo ꝙ imitātur suum creatorem: qui est summa concordia. Et sic tantum durat res quā tum in ea durat concordia et proportio: vt videmus in corpore humano: eo ꝙ sanitas consistit in mensura et proportione humorum et complexionum: et quando corpus humanum desistit ab illa concordia et proportione musica: ilico adest infirmitas et ex consequenti interitus. Et ideo omnia animalia gaudent in concordia et proportione: ergo a fortiori deus gaudet in omni concordia: eo ꝙ ipse est summa concordia: et ad similitudinē sui omnia sua quadam armonia et concordia creauit et vt sic inesse cōseruat. Et sic per oppositū discordia ꝛ oīs disproportio displicet deo ꝛ hoībus. Itē per oppositū: oīs concordia displicet diabolo: et omnis discordia sibi placet. Et hec est causa quare deus delectatur et sibi placent carmina: et placent sibi orationes composite et facte in versu et cum carmine: eo ꝙ versus componitur ex quadam musica proportione: et numero et mensura peduȝ et syllabarum. Nam versus continet numerum et ordinem pedum: et pedes continent numerum et ordinem syllabarum: et syllabe numerum temporum scḋm ꝙ syllaba est longa vel breuis. Et sic dicit Augustinus et Priscianus ꝙ hec est causa quare armonia et musica proportio sonorosa delectat deum et homines. Et sic homines naturaliter inclinantur ad cantilenas et ad carmina audienda: eo ꝙ sub quadam armonia et musica proportione consistit vita humana. Unde dicit Augustinus ꝙ ista armonia et musica proportio seruatur in celesti patria. Naȝ sicut illa beata societas consistit in summa charitate et concordia. Ita cuȝ cantu et armonia vocum in secula seculorum laudabunt deum. Et sic carmina delectant nō solum audientes: sed etiam cantantes ꝛc. Et hec fuit causa quare dauid fecit hunc librum in versu et carmine. Nam ipse faciebat psalmos ad laudem dei vt cantarentur in templo et ecclesia in vtroqȝ test. sed oportebat ꝙ talia carmina non solum placerent deo: sed etiam hominibus tam audientibus ꝙ̄ cantantibꝰ: ideo sic psalmos composuit: ꝛ hanc eandem causam assignat basilius in expositione primi psalmi. Alia causa quare dauid fecit psalmos in versu fuit. Quia ipse in libro psalmorum complectitur totam sacram scripturam vtriusqȝ testa. Nam adducit omnia mysteria vete. test. tan-

Quare iste liber dr psalterium.

Nota.

Nota quō dd.

metrice ꝯposuit

Cā quare metrice dd ꝯposuit.

ꝙ parabolas et propositiones: ex quibus elicit futura mysteria noui testa. vt dictum est cap. precedenti: sed quia tot et tanta non potuisset comprehendere in prosa: ideo composuit psalmos in metro. **Nota.** B Nam hoc habet metrum: q2 sub paucis verbis cõprehendit plurimas sentẽtias: vnde versus. Metra parãt animos cõprehendũt plurima paucis. Aures oblectant. pristina cõmemorant. Quattuor ergo ꝓprietates habent metra. Primo ꝙ in verbis paucis cõprehendũt plurima gesta ⁊ plures historias: et plures sententias: vt patet in vergilio et lucano et persio. Secũdo quia melius retinentur in memoria ea que per versum habentur: et versus diutius retinẽtur in memoria ꝙ prosa. Tertio quia mouent animũ hoīs ad studium. Quarto quia oblectant aures dei ⁊ hominũ sicut dictum est. Per cõtrariũ aũt fugiũt demones carmina musica: eo ꝙ diabolus sicut deuiauit a veritate et concordia ⁊ pace dei ⁊ bonorũ angelorum tristatur in omni cõcordia et pace et delectatur in omni discordia: et ideo freqũẽter miscetur cũ hoībus melãcolicis ⁊ maniacis ⁊ arrepticijs. C ¶ Et sic legit̃. i. reg. xvi. ꝙ spũs neq̃ agitabat ipm saulem: sed cũ dauid canebat cũ cythara: stico spũs nequã dimittebat saulem et fugiebat. Qđ ex duobus proueniebat: vt ait iosephus et etiã augustinus. Primo propter armoniã sonorum: et vocum que sibi naturaliter displicet. Secũdo propter laudes dei quas dauid cantabat in psalmis: quia aliquos psalmos ad laudm dei iam composuerat.

Et sic patet causa quare dauid fecit psalmos in versu et metro: et eisdem causis beatus Ambrosius fecit hymnos feriales ecclesie in persecutione arrianorum: quos fideles cantabant per totm noctem. et sic in tali cantu delectati et ꝯsolati: tolerabilib⁹ patiebãtur. imo ꝯtẽnebant ꝑsecutiões arrianorũ: vt inqt Dacius. ¶ Ad scđm dicendũ ꝙ causa quare dauid quandoq̃ vtit̃ modo tragico: quãdoq̃ modo heroico: quandoq̃ modo satyrico est secundũ exigentiã materie. Nam in hoc psalterio ꝓphetico ipse cãtat ⁊ pulsat triplex psalteriũ sc3 psalteriũ euãgelicum ꝯtinẽs illa decem mysteria quorum queda sunt leta sicut incarnatio ⁊ natiuitas christi et resurrectio: et quedam flebilia: sicut pctm̃ ipsius ade ⁊ passio xp̃i. Et sic quãdoq̃ introducũtur diuerse persone. Nam introducit̃ quãdoq̃ adã cum sua posteritate: ad deflendũ peccatum et miseriã suã. Et introducitur christ⁹ ad conquerendũ de sui iniusta persecutione ꝯtra iudeos et gẽtiles. Et sic i tali materia dauid vtitur modo tragico. Sed quando predicit magnificentiam regni christi: vtitur modo heroico: et sic quasi vtitur omni genere poetico. ¶ Ad tertiũ dicendũ ꝙ causa quare dauid fecit omnes psalmos pro maiori parte per modũ petitiõis fuit: q2 i oībus psalmis vel loquitur genus humanũ petẽdo aduentũ messie vt ipm liberet: vel loquitur xp̃s ad patrẽ petẽs salutẽ pro oībus fidelibus per passionẽ et resurrectionem suam tanq̃ mediator: **Nota.** et visionẽ de obstinatis tanq̃ iustus iudex: eo ꝙ xp̃o cõuenit, iudiciũ facere. ¶ Ad quartũ est dicendũ ꝙ causa quare dauid loquitur de futuro freqũẽter per verba de preterito: fuit triplex. Prima causa est quia dauid refert locutionem suam ad eternũ propositum diuinum. Nã licet passio christi et resurrectio nõ esset tunc impleta in actu: tamẽ apud eternum propositum iam erat decreta et predestinata. Secunda causa fuit ꝙ Dauid illam locutionẽ referebat ad reuelationem sibi iam factaz. Unde quando dicit Dixit dñs domino meo: sede a dextris meis. nil aliud vult dicere: nisi ego vidi in spiritu qualiter dñs deus pater dicebat dño meo iesu christo: sede a dextris meis: ⁊ qualiter hoc ab eterno fuit a deo preordinatũ et mihi ex tpe reuelatũ. Tertia causa fuit veritas ⁊ imobilitas ꝓphetie. Nam sicut impossibile est preteritũ nõ fuisse: ita erat impossibile: ꝙ ea q̃ dauid dicebat in psalmis: nõ cõplerent̃ suo tempore a deo statuto. Ideo loquit̃ per verba de p̃terito ad certitudinẽ ꝓphetie: vt ppl's ille crederet humanã redẽptionẽ per xp̃m faciendã: ac si iam esset facta. Et hec est causa quare. lxx. interpretes spiritu prophetico afflati etiã multa verba de futuro traduxerũt de p̃terito vt ait hierony. super psal. lxxix. Quarta causa põt addi: q2 Dauid presciuit in spiritu ꝙ sui psalmi erant cantãdi in nouo testamẽto quãdo talia mysteria nr̃e redẽptionis iam essent gesta et cõpleta: ideo locut⁹ est per verba de preterito: vt iam nos in ecclesia cantem⁹ talia mysteria potius hystorice ꝙ prophetice. Nã ꝓphetia est de futuro ⁊ hystoria de p̃terito. Et ita cantamus nos hodie psalmos: simul memorãdo prophetiam: et agẽdo gratias: quia iam prophetia transiuit in hystoriã. ¶ Et sic patet quare Dauid fecit psalmos in metro: et quare in omni genere poetico: et quare per modũ orationis et petitionis ⁊ quare per verba de preterito predixit futura mysteria. Quia sic exigebat sua materia de qua loquebat̃: et finis ad quẽ loq̃bat̃: et ꝑsone cũ q̃bus loq̃batur. Et ideo dicit Rabi moyses de egypto in suo more: ꝙ quilibet ꝓpheta habet suã linguaz et suum idioma ⁊ suũ modũ loquẽdi. Et ideo Dauid habet propriũ et extraneũ ⁊ exquisitum modũ loquendi inter alios in suis psalmis et hoc ꝓpter causas supra assignatas. Et ideo ẽ necesse vt prudens lector et ecclesiasticus sit assuetus in modo loquendi ipsius dauid et attendat modũ eius. Et ideo decipiunt̃ ceci ⁊ obstinati iudei nõ attendentes ad modũ loquẽdi dauid quia ignorãt causas ideo dicunt multa inepta dicta ⁊ male intellecta.

Not. de psalterio spirituali. D ¶ Et est vlterius speculãdum ꝙ sicut sacra scriptura cõtinet triplicẽ sensum vltra litteralẽ. Ita illud psalterium materiale significat triplex psalterium spirituale: sc3 psalteriũ propheticũ et euangelicum cõtinens illas decem chordas ⁊ mysteria de christo ⁊ ecclesia. Et psalteriũ morale ꝯtinens decẽ precepta moralia. Et anagogicũ ꝯtinens. x. ꝑfectiões siue fructus: aut dotes beatoꝝ in gloria. Unde in ecclesia militãte cãtamus psalteriũ euãgelicum mysticũ: credendo per fidẽ et psalterium morale operãdo per charitatẽ: sed beati cantãt in gloria psalteriũ anagogicũ: fruẽdo ꝑ gloriaz. Et sic de quocunq̃ istorũ triũ intelligitur hoc psalterium in hoc loco expositũ siue exponẽdum. Et hoc triplex psalteriũ cantat dauid ꝓphetice in hoc li-

bro. Nam sicut crinitus hyopas canebat errantē lunā: solisq; labores: arcturum: pleyadasq;: hyadas: geminosq; triones: vt ait Virg. in .i. ita pariter noster diuinus poeta dauid canit in hoc libro filij a patre eternam generationem et spiritussancti ab vtroq; processionem: et verbum diuinū ex virgine in carne natum: et christum predicantem et miracula facientem et sicut Ouidius et Virgilius et seneca. et claudianus in tragedijs canunt herculem cum theseo ad tartara descendentem et proserpinam raptam ab ipso plutone: recuperantem et reducentem: ita iste noster poeta prophetice canit in hoc libro xp̄m ad inferos descendentē et diabolo in carcere obtruso lymbum expoliantē Item sicut poete canunt orpheum dulci carmine et sono eru[d]icem suam ex inferis reuocantem ita noster poeta dauid dulci cythara in hoc psalterio suo vocat et reuocat christū ex sepulchro et ab inferis in vitam gloriosam resurgētem et celos cum triumpho conscendentem. vt patebit locis suis. Et hec de causa formali huius libri. A

Cā finalis hu⁹ operis.

In quarto capitulo restat videre de causa finali et vtilitate hu⁹ libri. Qr finis h3 rōnem boni. et ideo q̄ tollit finē: tollit bonū. ij. meta. Et sic dō motus a spūsctō ꝓpter aliquē bonū finem fecit psalmos et aliquē bonū finē intēdebat cū eos faciebat. Primo ergo est notandū ꝭm aristo. i. ethi. ꝙ li3 in actibus hūanis possint esse multi fines: tn̄ oēs illi subordinantur ad vnū: grā cuius oīa fiunt. et ille finis est humana felicitas et cōsecutio illius. ¶ Ita ergo dō prio intendebat felicitatem et beatitudinē humanā: sed qr preuidit ꝙ illā nō poteramus habere nisi per xp̄3: ideo primo per tales psalmos intēdebat inducere illum ppl̄m ad cultum veri dei. et ex cōsequenti ad fidē et spem xp̄i futuri. sine quo talis felicitas nō poterat acquiri. Et ideo primus et immediatus finis fuit inducere illum populum ad fidem christi in carnem venturi et nos per passionem et resurrectionē3 redempturi. Et sic dicitur ꝙ christus fuit finis immediatus illius legis. vt ait apostolus ad Romanos .x. Sed vltimatus finis erat vt homo iam redemptus: in celo vltimate glorificarentur per xp̄m. Et sic xp̄us semper est finis totius legis tam noue q̄ veteris. Nam sicut xp̄s redemptor est immediatus finis legis veteris: ita xp̄us premiator et glorificator et felicitator est finis legis noue

Not. de psalterio spirituali.

Et hec est causa quare psalmi ꝓ maiori parte intitulantur in finem ad denotandum ꝙ dauid in illis psalmis nos dirigit in xp̄m q̄ ē finis vtriusq; legis eo modo quo dictum est. Quia christus est finis legis veteris vt redemptor et est finis noue vt glorificator et beatificator. Et ideo dicit apostolus ad Romanos .x. ꝙ finis legis ad iusticiam omni credēti est xp̄s. L ¶ Sed est aduertēdū ꝙ duplex est finis legis. Unus vltimatus et extrinsecus: qui est ipse deus et homo christus. Et alius est finis intrinsecus: qui est duplex scil3 finis qui acquiritur in ipsis beatis: qui dicitur ipsa felicitas et alius est finis legis habitualis: quo acquiritur et habetur ipse deus et ipsa felicitas et iste

Finis legis duplex.

finis dicitur charitas. et sic dicit apostolus .i. ad Thi. i. c. ꝙ finis oīs precepti est charitas. Et ideo ait Augusti. de doctrina ꝙ quicūq; legerit oēs scripturas: ita vt ex isto respectu nō colligit hanc geminam charitatē dei et ꝓximi non intelligit. Et sic pt3 ꝙ finis dauid in psalmis faciendis fuit. vt induceret omnes ad fidem xp̄i et charitatem dei et proximi et hec est causa finalis hu⁹ libri in generali. sed in quolibet psalmo poterunt allegari alie cause particulares. ¶ Finis ergo huius libri et totius sacre scripture vtriusq; testa. est: vt credamus vnū deum trinū in ꝑsonis et vnū in substantia creatorē oīum et xp̄m deum et hoīem redemptorem et glorificatore3 generis hūani per qua3 fidem diligamus deum et proximū declinādo a malo et operando bonum propter futuram gloriam cōsequēdam. ¶ Ex omnibus supradictis in his quatuor capitulis patent quatuor cause hu⁹ libri. Nam causa efficiens vniuersalis et principalis est ipse spiritussanctus. Et actor particularis est ipse dauid qui fecit oīes psalmos. Et materia ex qua est tota scriptura vete. testamen. sed materia de qua principaliter intenta sunt mysteria no. testa. et quasi tota lex euangelica prophetice in hoc libro vaticinata. Forma autem est modus tradendi et intelligendi eo modo quo dictu3 est. Et finis est fides christi redemptoris et glorificatoris et charitas dei proximi qua consequimur futuram felicitatem. D ¶ Tota ergo intētio dō in hoc libro fuit aperire sacras scripturas vete. testa. et ex illis ꝓphetice inferre mysteria xp̄i et ecclesie gestis vete. test. figurata. Et ideo dicit dauid in verbis in principio ꝓpositis. Ego dauid filius isai spūsancto afflatus et illustratus. Aperiā in hoc libro ꝓpositionē meā. i. totam scripturam ve. testa. i. omnia mysteria ibidem mistice et figuratiue inclusa et hoc faciam in psalterio spiritualiter intellecto: sc3 ex illa propositione legis veteris: eliciam decē mysteria euangelica de xp̄o et ecclesia et hoc faciam ad vtilitatem meam et totius corporis mystici sc3 ad fidem et charitatem xp̄i astruendam et confirmandam per quam summa felicitas est cunctis acquirenda. Ita etiā tota ista locutio potest a pt⁹ ad ipsum iesum christum referri. Nam sicut dauid aperit nobis prophetice in hoc libro omnia mysteria christi in ve. testamē. cōtenta: ita perāplius et perfectius xp̄s nobis aperuit ipsa Primo in se realiter cōplendo. secūdo apostolis et discipulis ea iterpretādo Dicit ergo christus seu ipse spiritussanctus. Ego xp̄s qui solus habeo clauem dauid que claudit et nemo aperit. et aperit et nemo claudit. Nā ego cū claue secreti mei clausi in lege veteri mysteria incarnationis et redēptionis q̄ nemo poterat aperire nisi claue mea ego inquā aperiā ꝓpositionē meam per seruum meum dauid: sibi ista mysteria reuelando. et ipsum illustrando. vt ea prophetice aperiat in h̄ psalterio. Sed primo ea ego idē aperiam: in meipso supradicta mysteria complendo et meis apostolis interpretando.

¶ Tractatus secundus.

Dauid quõ est dicend⁹ verus ꝓpheta.

N secundo tractatu de dignitate ⁊ excellentia prophetie dauid. B ¶ Est primo videndum: an dauid sit dicendus vere ꝓpheta. Et arguunt moderni iudei ꝙ non. Prio sic. Nã ille nõ est vere ꝓpheta: qui nõ fuit missus a deo ad aliquẽ reges nec ad pplm: sed dauid est hmõi igitur nõ est ꝓpheta: maior ptz discurrendo ꝑ oẽs. Naꝫ primo moyses fuit missus ad pharaonem ad liberandũ pplm israel. vt ptz Exod. iij. Itẽ deus misit Esaiam ad pplm israel. et ad reges iuda. vt ptz Esa. j. Itẽ misit hieremiã ad prophetandum hierem. j. Itẽ misit ezechielẽ: ad ꝓnũciandum ꝓpinquam captiuitatẽ. vt ptz ibidem. Et sic misit oẽs alios duodecim ꝓphetas. vt ptz in principijs librorũ. Sed nõ legit alicubi: ꝙ de⁹ miserit dauid ad aliqd ꝓnũciãdũ. Itez scdo arguitur. ille ẽ ver⁹ ꝓpheta cui deus immediate reuelat secreta sua et non ille cui ꝓpheta notificat secreta dei. sed deus nõ reuelauit ipsi dauid successionem sui regni: immo imediate illaꝫ reuelauit nathan. et precepit sibi vt notificaret illã reuelationẽ ipsi dd. ij. reg. ca. vij. ergo solus nathã dicẽdus est ꝓpheta et nõ dauid. q: vnus ꝓpheta nõ indiget amminiculo alteri⁹. Tertio volũt arguere quidã catholici ex auctoritate Hierony. qui in prologo libri reg. in quo diuidit totũ test. vetus in tres partes. s. in legem. et ꝓphetas. et agiographa: et ponit dauid inter agiographa ex quo ptz ꝙ non est ꝓpheta. Itẽ arguũt q̃rto ꝑ hoc ꝙ ait saluator Lu. xxiiij. opꝫ ĩpleri que scripta sunt in lege et ꝓphetis. et psalmis de me. Ex quo ptz ꝙ tã xp̃s: ꝙ btũs Hierony. segregant dd a collegio ꝓphetaꝝ et collocãt ipsum in tertio gradu et vltimo sacre scripture. Et sic cõcludit ꝙ dauid nõ fuit ꝓpheta. ¶ In oppositũ est saluator Mat. xxij. q̇ appellat dauid ꝓphetã dicens. Quare ergo dd in spũ vocat xp̃m dñm dicẽs. Dixit dñs dño meo sede a dextris meis. Itẽ Mat. xxvij. et Jo. xix. appellant dauid ꝓphetã allegando scripturã psalmi dicentes sicut scriptũ est per ꝓphetã dicẽtẽ. Diuiserũt sibi vestimenta mea. et sup vestẽ meã miserũt sortẽ. Ex quibus ptz dd fuisse verũ ꝓphetaꝫ. ¶ Rñdeo. Ad decisionẽ huius q̃stionis quatuor sunt videnda. Prio q̇d est ꝓphetia. et que: et quot requirunt ad verã ꝓphetiã. ex quibus patebit dauid fuisse veꝝ ꝓphetã. Scdo quot sunt gñá siue modi visionis siue ꝓphetice reuelationis. Tertio videbit in quo genere ꝓphetie magis profecit dauid. Quarto videbitur vtrũ dauid sit eximius ⁊ excellentissimus omnium prophetarum. A

Quid est ꝓpheta.

Quantũ ad primũ est dicendũ ꝙ ꝓphetia tripliciter diffinit scdm ꝙ magis large et magis stricte: et ꝓprie sumit. Nã pmo diffinit ab augustino ꝙ ꝓphetia est diuina reuelatio eorũ q̇ ꝓcul sunt ab hũano intuitu. Et sic ꝓphetia largo mõ sumit: eo ꝙ ambit tã preterita ꝙ̃ futura. ⁊ oia q̇ sunt supra hũanã intelligentiaꝫ: q: oia ista sunt ꝓcul ab hũano intuitu. Nã futura sunt procul ab hũano intuitu. eo ꝙ nullum habẽt esse. et preterita contingentia q̇ nõ sunt in scripturis nec in memoria: etiã nõ habẽt esse et sic sunt procul a cognitiõe nostra. Itẽ diuina mysteria q̇ nullo mõ cadũt sub sensu sunt iã magis ꝓcul a nr̃a cognitiõe. Et sic reuelatio vnuscuiusq; horũ triũ dr prophetia. Et isto mõ nõ solũ esaias q: ꝓdixit futura diceret ꝓpheta sed ẽt moyses q̇ anũciauit preteritã creationẽ mũdi: et ẽt vnitatẽ vni⁹ dei: et multa q̇ sunt supra hũanã facultatẽ. Scdo mõ diffinit magis stricte prophetia ab ipso Cassiodoro in prologo libri psalmorũ dicente ꝙ prophetia est diuia inspiratio rerũ euent⁹ imobili veritate demonstrãs. Per hec aũt ꝙ ait diuia inspiratio demonstrat ꝙ cayphas nõ fuit ꝓpheta q̃n dixit: expedit vt vn⁹ hõ moriat pro pplo q: illud nõ dixit ex diuina inspiratione sed ex malicia ad malũ finẽ. Itẽ ꝑ hoc ꝙ ait rerũ euẽtus ondit ꝙ ꝓphetia est solũ de cõtingentibus futuris. Et sic moyses nõ fuit ꝓpheta: inquantũ annũciauit preteritã creationẽ rerũ. Itẽ ꝑ hoc ꝙ dicit imobili v̇itate demõstrans: excludunt vaticinia astrologorũ. et sortilegorũ: q̇ sepe ipediunt et fallunt. Tertio mõ diffinit ꝓphetia ab origene sup psalteriũ dicẽtẽ: ꝙ prophetia est de prophetijs futuris xp̄i et ecclesie in ve. test. diuinitus reuelatio facta. Et sic ꝓm origenẽ de cõsueto mõ loquendi. soluꝫ sunt sacri prophete q̇ in vete. tes. ex diuina reuelatione et inspiratione prenunciarũt mysteriũ incarnatiõis et nr̃e redẽptionis et vniuersalr futura mysteria xp̄i ⁊ ecclesie. Et hoc mõ iohannes euangelista in apocalipsi nõ esset propheta q: nõ prenũciauit primũ aduentuꝫ xp̄i. Sed origenes q: loquit de cõsueto mõ loquẽdi eccl̃ie distinguendo ꝓphetas ab aplis et euangelistis: solũ vocat ꝓphetas eos q̇ prenũciãt aduentũ xp̄i in carnẽ et eos appellat aplos et euãgelistas qui euangelizarũt et annũciauerũt xp̄m iaꝫ venisse. Sed ipsemet origenes in enumerando libros sacre scripture appellat iohannẽ euangelistam prophetã: inquantũ prenunciauit ꝓm aduẽtum xp̄i. et totũ discursum ecclesie vsq; ad iudiciũ in libro apocalipsis. ¶ Et sic pꝫ q̇d est prophetia et q̇s est vere propheta ꝓm modũ cõsuetũ eccl̃ie. Nã vt sic ecclesia solũ appellat prophetas q̇ ex diuina reuelatione et inspiratiõe predixerũt futurũ aduentũ xp̄i et mysteria nr̃e redẽptionis et salutis in ve. tes. Et sic distinguit eos ab aplis et euãgelistis et doctorib⁹. Et sic isto mõ ꝓphetia ꝓprie dicta: nil aliud est nisi prenũciatio futurorũ mysteriorũ de xp̄o et ecclesia in spũ et lumine supnaturali precognitorũ in veteri te. C ¶ Ex supradictis ptꝫ: ꝙ sex sunt de rõne prophetie ꝓprie dicta. et se requirunt ad verũ prophetã. Prio ꝙ prenunciet futura q: de preteritis non est prophetia Unde dicit Greg. sup ezechi. ꝙ cũ id prophetia dicta sit eo ꝙ futura predicat: q̃n de preteritis vel de presentib⁹ loquit ut nois rõnẽ amittit. Scdo req̇ritur: ꝙ sit de futuris mysterijs xp̄i ⁊ ecclesie: q: de rebus mũdanis et prophanis: non est proprie prophetia sed quedam prenosticatio et coniectura. Tertio requiritur: ꝙ talia mysteria representur ipsi prophete in aliquo obiecto enigmatico. Nam talia futura mysteria nullum esse reale habentia, se nec in aliquo cõiuncto igitur oportet ꝙ

Sex requirunt de rõne ꝓphetie.

enigmatice ⁊ obscure representent̄ in aliquo ob/
iecto rep̄sentatiuo: vt clari⁹ patebit. Quarto req/
ritur ꝙ talia futura mysteria sint p̄mōstrata p̄ di/
uinā reuelationē. Et iō locutio cayphe nō fuit p/
phetia nec somniū pharaonis. Quinto req̄rit̄ ꝙ
ꝓpheta intelligat ⁊ interpretet̄ visionē siue reue/
lationes: q: aliter nō diceret̄ ꝓpheta: s3 vidēs tm̄
iō ātiquit⁹ oēs quos nūc appellam⁹ ꝓphetas: et
oēs q̄ videbāt visiōes siue intelligerēt siue nō ap
pellabant̄ vidētes vt pt3. j. reg. ix. S3 ꝓprie nō ap
pellat̄ nec est vere ꝓpheta nisi intelligat nec inter
pretet̄ visionē. Nā ex hoc ꝓphetia dr̄ diuina inspi
ratio eo ꝙ intuit⁹ ꝓphete inspirat⁹ lumie supna
turali et ꝓphetico interpretat̄ ⁊ intelligit visionē
aliter nō esset ꝓpheta: s3 vidēs tm̄ sicut pharao ⁊
nabuchodonosor iō dr̄ danie. x. ꝙ opus est intel/
ligentia in prophetia. A Et ideo theodor⁹ fuit
cōdēnatus hereticus in cōcilio toletano eo ꝙ as/
serebat ꝓphetas nō intellexisse visiones ⁊ ꝓphe
tias suas. Cuius oppositū pt3 p̄ totū discursum
danielis q̄ eo dictus est propheta q: interpretat⁹
est visionē regum caldeorū ⁊ persarū nec vnq̄ q̄e/
uit vsquequo intellexit visiones somniorū vt pt3
ibidē. Ex quo pt3 sexto ꝙ requirit̄ lumē superna/
turale ⁊ ꝓpheticū ad interpretandas ⁊ intelligē/
das obscuras et enigmaticas visiones. ¶ Ex om/
nibus supradictis pt3 ꝙ dauid fuit verus ꝓphe/
ta. Probatur. Nam habuit omnes conditiones
q̄ requirunt̄ ad verū ꝓphetā. Na3 primo predixit
in veteri testamēto oīa mysteria futura nostre re/
dēptiōis de xp̄o ⁊ ecclesia. Secūdo talia predixit
ex diuina inspiratione. Tertio omnia illia myste/
steria ex lumine ꝓphetico a spiritusancto sibi col
lato intellexit vt ipsemet profitet̄. ij. regū. xxiij. q:
dicit dn̄s meus mihi locutus est: ⁊ spiritus domi/
mini locutus est per linguam meam. Ergo est ve/
rus propheta vt latius patebit.

Tria genera prophetiarum seu reuelationū.

Quantum ad secundum articulum

est aduertendū ꝙ tria genera ꝓphetiarū siue reue
lationum distinguit nobis deus numeri. xij. cum
dicit. Si quis fuerit inter vos propheta dn̄i in vi
sione apparebo ei aut in somnis loquar ad illum
aut non talis seruus meus moyses ore enim ad
os loquar ei palam et non per enigmata et figu/
ras deum videt. B In quibus verbis ostendi/
tur ꝙ tribus modis reuelabat deus prophetis di/
uina et futura mysteria scilicet per somnia aut
per visionem in vigilia aut per locutiones ange/
lorum et familiarem doctrinā. Primo modo ap
paruit angel⁹ domini in somnis ioseph dicēs ac
cipe puerū ⁊ matrē eius ⁊ fuge in egyptū. Mat.
ij. Scd̄o per visionem in vigilia esaias vidit dn̄m
sedentē esaye. vi. Tertio modo per locutiones an/
gelorum ⁊ familiarem doctrinā moyses accepit
legem in monte synay exodi. xx. Et angelus gabri
el reuelauit danieli totum mysterium incarnatio
nis et primum et secundum aduentum xp̄i ⁊ quasi
totum discursum a suo tempore vsq3 ad iudicium
danielis. ix. C ¶ Sed est aduertendum secundū
aug. cōtra adamātium circa finem li. ꝙ reuelatio
facta in vigilia quādo fit per visionem realem. i.
corpalē ad extra sicut hieremias videbat realiter
cathenā ligneā quā ferebat in collo ex precepto
dn̄i vbi preuidebat futurā captionē sedechie. hie
re. xxvij. Quādoq3 aūt talis reuelatio fiebat p̄ vi/
sionē imaginariā ab intra sicut esayas vidit dn̄3 se
dētē. Unde est aduertēdū ꝙ reuelatio p̄ imagina
riam visionem fiebat sub tali ordine. Nā qn̄q3 fie
bat p̄ spēs acceptas p̄ visū ad extra: sicut dictum
est de cathena lignea hieremie. Sed qn̄q3 fiebat
per nouas species ⁊ imagines obiectas in fanta
sia ipsius ꝓphete. Et sic apparebat in fantasia
esaye ymago dei sedētis sup̄ soliū excelsum: ⁊ ap/
parebant duo seraphim cū senis alis. Itē eodem
mō apparebāt in fantasia ezechielis silitudines
et imagines quatuor aīaliū habētiū facies qua/
ternas plenas oculis ⁊ trahentiū illā rotam. Iste
aūt similitudines ⁊ imagines existētes in fanta/
sia obijciebant̄ intellectui ꝓphete sed intellectus
ꝓphete ex ꝓprio lumine naturali nō poterat ab/
strahere a talibus specieb⁹ ⁊ imaginibus siue fan
tasmatib⁹ species futurorū mysteriorū per illas
imagines significatorum: q: lumē intellect⁹ agē/
tis non potest abstrahere a speciebus sensatis ni
si species non sensatas ipsius q̄ditatis naturali/
ter coniunctas ipsis accidentib⁹ vt pt3. iij. de aīa
Et ideo spūssanctus inspirabat ⁊ influebat lumē
supernaturale ⁊ ꝓpheticum in intellectū ipsius
ꝓphete ⁊ irradiabat sup̄ ipsas imagines ⁊ simili
tudines. Et tunc intellectus prophete sic confor/
tatus ⁊ adiutus ⁊ eleuatus p̄ lumē ꝓpheticū pre
uidebat futura mysteria in illis fantasmatib⁹ fi
gurata ⁊ representata q̄ dicebant̄ veritates que/
dā supnaturales. Et sic ꝓpheta iterpretabat̄ vi
sionē imaginariā sibi obiectā. Et tūc visio imagi
naria ⁊ enigmatica fiebat visio intellectualis ⁊ ꝓ
phetica interpretata in virtute luminis ꝓphetici
infusi ⁊ inspirati. Et sic p̄ maiori parte oēs pro/
phete contemplādo tales visiones imaginarias:
ex nutu dei eis obiectas in lumine ⁊ spiritu pro/
phetico preuiderunt futura mysteria eis reuela/
ta. A ¶ Ulterius autē est aduertendum ꝙ talis
eleuatio intellectus sumpta ex imaginaria visio/
ne per lumen supernaturale poterat fieri triplici
ter in ipso vigilante. Nam primo eleuabatur in/
tellectus prophete supra lumen naturale per lu/
men supernaturale illustrādo fantasmata ⁊ ima
gines sibi obiectas: per quas preuidebat myste/
ria futura de christo et ecclesia in illis imagini/
bus representata: vt dictum est. In qua visione
propheta nondum erat alienus a sensibus in/
terioribus in quibus lucebant ille imagines.
Et iste gradus visionis fuit communicatus om
nibus prophetis qui dicitur excessus mentis in/
quantum illud lumen propheticum supernatura
le excedebat lumen naturale ipsius intellectus
agētis. Scd̄o poterat eleuari mēs prophete per
altius lumen cum alienatione ab omnibus sen/
sibus non solum exterioribus. sed etiam interiori
bus vtendo solo intellectu per species intelligibi
les quas abstraxerat fantasmatibus ⁊ imaginib⁹
prius obiectis. In quibus bonis contemplatis ⁊
precussis ipsa voluntas delectata cōq̄escebat per.

aliquā morā ꝛ tūc dicebatꝰ esse in quadam extasi. B Extasis eīm dicitꝰ quidā statꝰ hoīs cōtemplatiui existētis alienati quasi extra seipsum. Est quidē verū ꝙ quidā nō faciūt differētiā inter extasim et mētis excessum. Sꝫ in vitate extasis icludit mētis excessum addēdo alienationē ab oībꝰ sensibꝰ et etiā addēdo effectū mentis scꝫ quietē in bono contēplādo vel stuporē in aliquo terribili sibi obiecto ex pauore. Et ideo dicit dio. iiij. ca de diuinis no. ꝙ amor diuinꝰ extasim facit ꝛc. Tertio mō pōt multo altꝰ eleuari intellectꝰ cū magna violētia ab ipso spiritusancto vsqꝫ ad visionē diuine essentie que qñ ē eleuatio dicitꝰ raptꝰ rōne violentie et rōne termini ꝛ rōne superioris nature per quā eleuatꝰ. Iste aūt tertꝰ gradꝰ excedit limites ꝓphetie quē pauci potuerūt attingere in hac vita. Nā primū gradum mentis excessus attigerunt oēs ꝓphete. In scdo aūt gradu scꝫ in extasi ðr frequenter fuisse ipse dd vt patebit. In tertio autē gradu fuit beatus paulus qñ raptus est vsqꝫ ad tertium celum vbi vidit archana dei que nō licet homini loqui. ij. cor. xij. E Vñ isti tres gradus eleuationis intellectus supra naturam sui dicunꝰ tres celi contēplationis. Nam excessus mētis simplex dicitur primum celum contemplationis. Extasis vero dicitur secundum celum. Raptus aūt dicitur tertiū celū ad quod tertiū celum raptus fuit paulus ꝛ etiā iohānes euāgelista: quādo supra pectꝰ dñi in cena recubuit. Et forsan omnes apostoli in die sancto penthecostes vt patebit psalmo. lxvij. De quibus tribus celis dicitur in oratiōe dñica pater nr̄ q̄ es in celis. i. in viris cōtēplatiuis. ¶ Et sic patēt tres gradus eleuatiōis intellectꝰ supra naturā in visiōe facta in vigilia. Ad quorū duos primos peruenerūt prophete ve. te. Tertius autē gradus excedit limites ꝓphetie ad quē pauci peruenerūt in nouo testamento. Sed quia raptus includit extasim ꝛ extasis includit excessū mētis iō vnum sumitur quandoqꝫ pro alio in sacra scriptura. Nam raptus pauli ðr mentis excessus sicut patebit psalmo. lxvij. ¶ Et sic per supradicta ptꝫ scdm genꝰ ꝓphetice visionis qđ fit in vigilia per internā inspirationē. Tertiū aūt genus ꝓphetice visionis fiebat qñqꝫ ꝑ familiarē locutionem et reuelationem angelorū. Sed iste poterat fieri duobus modis. Uno modo per visum ꝛ auditū sicut moyses realiter videbat ꝛ audiebat angelum qui sibi loquebatꝰ in corpe assumpto in illis. xl. diebꝰ in monte ꝛ daniel realiter videbat ꝛ audiebat gabrielē angelum sibi reuelantem futurū aduētū christi post. lxij. hebdomadas. danielis. ix. Secundo autē modo talis doctrina et locutio angelica fiebat per solum auditum non videndo angelū sicut audiebantur responsa de tabernaculo domini a sacerdotibus et sic audiuit samuel vocem angeli ter vocantis ipsum. i. regum. iij. Quartum autem genus prophetice visionis addit iosephus quod fiebat per hurym et thummym in rationali sacerdotis de quo dicetur in sequenti articulo. Ex quibus omnibus patet ꝙ visio prophetica non poterat fieri absqꝫ lumine supernaturali eleuante mentem prophete. A ¶ Sed istud lumen supnaturale desup infusum q̄ ðr spūs ꝓpheticus nō eodē mō ꝯsecuti sunt oēs ꝓphete. Nā quidā ꝯsecuti sunt simplex lumē siue simplicē spm̄ ꝓpheticū. Quidā aūt cōsecuti sunt duplicē spm̄ ꝓpheticū. Spūs eīm simplex ꝓpheticus dicebatꝰ ille per quē prophete ꝓuidebāt materialia et tēporalia gesta futura ꝛ faciēda i illo populo ante aduentū xp̄i in tabernaculo: ꝛ in primo et scdo tēplo nō ptinentes vsqꝫ ad xp̄ꝫ. Spūs aūt duplex ꝓpheticꝰ dicebatꝰ ille ꝑ quē ꝓphe prio ꝓuidebant gesta materialia ꝛ tpalia futura in illo pplo ꝛ templo. sꝫ ꝑ illa materialia ꝛ tpalia transcēdētes ꝓuidebāt futura mysteria de xp̄o ꝛ ecclesia in illis rebus materialibꝰ et tpalibus figurata. Exēpli gratia. Nā esayas in spū prophetico simplici ꝓuidit captiuitatem ꝛ destructionē hierl'm faciēdā ꝑ chaldeos ꝛ remissionē captiuitatis faciēdā per cyrū: ꝛ reedificationem tēpli et ciuitatis faciēdā ꝑ cyrū ꝛ zorobabel ꝛ hyesum sacerdotē magnū. Sꝫ in duplici spū preuidit qualiter remissio illius tēporalis captiuitatis erat figura remissionis gñalis ꝛ eterne et spūalis liberatiōis faciēde per xp̄m. i. qualiter xp̄s debebat redimere totum genus humanū a captiuitate miserabili seruitute peccati. ꝛ debebat edificare nouam hierl'm toto orbe diffusam. Et sic vaticinando ꝛ predicendo futurā remissionē illius captiuitatis temporalis faciendā ꝑ cyrū ꝛ reedificationem templi et ciuitatis materialis predicit et interniscet remissionem totius generis humani faciendā per xp̄m vt patet esaye. xlv. Et sic oēs sacri prophete ꝑ istum duplicē spm̄ propheticum non solū dixerunt gesta materialia ꝛ tpalia illius populi sꝫ etiā mysteria spūalia de xp̄o et ecclesia per illa materialia figurata. B Et iste est ille spiritus duplex ꝓpheticus: quē postulabat helyseus ab helya. iiij. reg. ij. vbi legitur ꝙ cum venisset helyas cum helyseo in hyerico. dixerunt filij. i. discipuli prophetarum ad helyseum. Nūquid nosti qꝛ dominus tollit hodie dñm tuum a te. quibus rñdit. Noui silete. Ex quo patet ꝙ tam filij prophetarum ꝙ helyseus preuiderunt in spirtu futurum raptum helye: sed nesciebāt figurā illius raptus: nec quid amplius futurū esset de helya. Quia nesciebant quomodo ille ascensus helye figurabat ascensum christi in celū. Et quomodo helyas erat venturus in tempore antixp̄i ad predicandū ꝓm aduentum xp̄i. Ex quo patet ꝙ tam filij prophetarū ꝙ helyseus tm̄ habebant simplicem spiritū propheticum de futuro raptu helye et ideo helyseus cupiens scire quid esset futurū de helya. dixit ad eum quādo ferebatur in paradisum. Obsecro domine vt spiritꝰ qui est in te duplex fiat in me. quasi diceret. vt sciā in duplici spū quid figuret ꝛ significet iste raptus tuus ꝛ sciā ꝛ preuideā futura mysteria de xp̄o messia in lege ꝓmisso que non possunt preuideri nisi per duplicē spiritū ꝛ lumē propheticum. Cui respondit helyas. rem difficilem postulasti. Quasi diceret. difficile est et paucis est concessum talem duplicem spiritū propheticū attingere. Hoc autē dicebat helyas: quoniā ipse in duplici spiritu ꝓuiderat per suū raptū qualiter xp̄us post passionem ꝛ resurrectionem erat ascensurus

Extasis quid sit.

Spūs duplex propheticꝰ quid sit.

in celū et accepturus vniuersale dñium et iudicia
riam ptātem sup oēs creaturas et qualr erat ven
turus in fine mūdi ad iudicādū oēs gentes ꝛ qua
liter ipse Helyas debebat preuenire ante ipsum
xp̄m ad p̄dicandū scōm aduentū ei⁹ et qualr erat
ab antixp̄o occidendus. Hūc igit̄ duplicē spm̄ p
pheticū ipetrauit helyas a dño p ipso helyseo vt
pȝ ibidē. Judei aūt et multi catholici dicūt q per
duplicē spm̄ hely sel: intelligit̄ duplex virt⁹ faciē-
di miracula qꝛ in duplo fecit plura et maiora mi-
racula q̄ helyas. Sed lȝ hoc sit verū tn̄ p̄in⁹ intel
lectus est magis cōformis ꝛ cōtinet mai⁹ sacr̄m.
¶ Ex supradictis pȝ q̄lr spūs dñi simplex pphe-
ticus nō attingebat nisi materialia et tp̄alia ge-
sta illi⁹ ppli et ciuitatis ꝛ tēpli. Spūs aūt duplex
Nota. erat ille q̄ nō solū preuidebat et attingebat futu
ra gesta materialia ve. te. sed per illa trāscēdebat
vsq ad mysteria xp̄i et eccl̄ie in illis figurata. im-
mo pphete in spū duplici pphetico p gesta ve. te.
preterita et presentia ꝛ futura p̄uidebāt mysteria
de xp̄o et ecclesia in illis figurata. Vn̄ sicut hō ha
bens bonū visum p mōtes ppinquores videt mō-
tes vlteriores: ita p̄iter pphete duplici lumie et
spū pphetico illustrati nō solū preuidebāt gesta
materialia et tp̄alia ppinquiora: sed etiā preui-
debāt qualr illa gesta materialia erāt figura fu-
turorū mysteriorū spūalium de xp̄o et ecclesia. Et
sic trāscēdentes illa materialia perueniebāt vsq
ad ppheticā noticiā xp̄i et nr̄e redēptiōis. Et sic
dd̄ et esaias et ceteri pphete p futurā liberationē
babylonice captiuitatis et per exitum de egy-
pto preuidebant futuras liberationem totius ge
neris hūani faciendaȝ p xp̄m vt patebit. Et ideo
qꝛ miseri et ceci iudei nō p̄nt pcipere istū spm̄ du
plicē ppheticū: inde est q oēs pmissiones et oia
dicta pphetarū putant esse dicta in simplici spū
materialr et tp̄aliter de illo p̄mo et scōo tēplo et
de illa captiuitate et liberatiōe tp̄ali et reedifica
tione illius materialis hierl̄m et sic oia glosant
tp̄aliter. B Per supradicta patēt tres gradus
tres gradus prophetie. pphetie cōes. Prim⁹ p reuelationē factā in som
nis. Scōs p visionē imaginariā enigmaticā. Ter
tius p familiarē doctrinā angelorū. Et iste est p-
fectior scōo: et scōs p̄mo eo q viua vox hȝ nescio
q̄d latētis energie vt inq̄t Hierony. ad paulinū
Sȝ quart⁹ grad⁹ quē hūit dd̄. s. p locutionē spūs
sci in extasi eis pfectior ceteris trib⁹ eo q sit cū al
tiori lumie et claritate et distinctiōe et pueniat ad
altiora. ¶ Ex supradictis seq̄tur p̄rio q ppheta
rōne luminis et spūs pphetici. dr̄ ppheta. Pro-
bat̄. Nā sine tali lumine null⁹ posset interpretari
tales visiones qꝛ in virtute istius luminis pphete
interpretabātur illas enigmaticas visiones. Et
iō nec pharao nec nabuchodonosor fuerūt pphe
te qꝛ nescierūt interpretari suas visiones eo q ca
rebant tali spū pphetico siue tali lumie sȝ ioseph
et daniel interpretati sunt tales visiones eo quia
habebant lumē et spm̄ ppheticū immo Daniel
nunq̄ dictus est propheta vsq quo sciuit interpre
tari visiones suas et alienas Scōo sequitur q oīs
ppheta est interpres. qꝛ intantū dicebat̄ intellige
re visiones inquantū interpretabat̄ eas per tale
lumen. Unde dr̄ daniel. viij. nesciebā interpreta-
tionem visionis ꝛ sic daniel nō intellexit pphetā i
nec visionē. vsq quo sciuit eā interpretari. C Ter
tio sequit̄ q dignitas pphete sumit̄ s̄m altioreȝ
gradū luminis pphetici. eo q dignitas sumitur
a forma rei: sed lumen est forma in tali interpreta
tione: qꝛ lumen propheticum dat esse et dignita-
tem pphetice visioni et sic s̄m gradus luminis p
phetici erunt gradus pphetarum et vnus pphe
ta dicetur dignior altero s̄m gradū altioreȝ ipsi⁹
luminis et spūs pphetici. et etiaȝ s̄m gradū ipsius
raptus et extasis inquātū sit maior excessus supra
naturalem intelligentiam. D

Quantū ad tertium articuluȝ in quo

Q̄ñõ r[illegible] est ver⁹ ppheta

erat videndum quō dauid est verus ppheta et in
quo gn̄e pphetie magis profecit. et in q̄bus ob-
iectis preuidit futura mysteria de xp̄o et ecclesia.
¶ Est p̄mo notandū q oēs doctores hebreorū añ
aduentū xp̄i et vsq ad tp̄a cōstantini asseruerūt
dd̄ fuisse maximū pphetā inter oēs vt pȝ per io-
sephū et ionathā abenhuziel. ꝛ p philonē disertis
simū iudeorum q̄ fuit tp̄e aplorū. et pȝ p plures No. bñ.
alios illius tp̄is. Unde dixerunt quidā thalmudi
ste q. deus in p̄ncipio mundi creauit oēs aīas si-
mul cū aīa ipsius adā. Et qn̄ deus duxit oēs crea
turas ad Adam. vt videret q̄d vocaret eas ondit
etiam oēs aīas filiorū successiō. n̄ suorū in corpo-
ra humana vēturas et tunc adam cognouit aīam
abrae. et isaac et iacob. et moysi. et Dauid et om
niū aliorū. Inter quas preuidit in spū animā da
uid nobiliorem. et quō in altitudine scientie et p-
phetie oēs alias debebat superare. Sed preui-
dit in spū ipse Adam qualiter dauid in infantia
ante annum completū erat moriturus. Unde tūc
Adam tactus dolore cordis dixit ad dominum.
O domine quare vis tantū bonum futurū impe-
dire. ppter mortē huius pueri. Rogo vt pmittas
ipsum viuere vsq ad septuagesimū annū ne tan-
ta scientia perdat̄ in mūdo. Cui dñs respōdit q
hoc nō poterat fieri. Nam ipse iam diuiserat to-
tā vitā hūanā inter oēs illas aīas futuras et vni-
cuiq assignauerat suā ptē vite. ꝛ sic nō remanebat
plus spacij vite p dauid nisi vnus annus qꝛ iam
inter oēs erat diuisa et distributa tota vita hu-
mana. Cui dixit adam. O dñe ego debeo viuere.
M. annis quos mihi assignasti ad viuendū ergo
aufer a me. lxx. annos et da eos ipsi dauid. qꝛ ego
cōtentus sum de residuo. ne tantū bonū perdatur
in mundo. Cui petitioni annuit deus: et ita factū
est. Nā dauid vixit. lxx. annos et ideo adā nō vixit
nisi [illegible] annos. sublatis. lxx. annis q̄bus vi- 930
xit ipse dauid. Que opinio licet sit falsa et hereti
ca. s. q oēs aīe humane fuerint simul cuȝ aīa ipsi⁹
adā tn̄ ex dictis istorum doctorū hebreorū pȝ q
dauid fuit maxim⁹ propheta. et pfundior ceteris
in scientia diuinorum. ¶ Itē dicūt etiā doctores
eorum antiqui. q postq̄ ionatha abenhuziel fue
rat interpretatus totā scripturā legis et prophe-
tarum ex hebreo in chaldaicū quam translationē
appellant targū. incepit interpretari librum psal
morū ipsius dd̄. Sed tūc audiuit vocē de celo di-

centē. q̇s es tu q̇ vis reuelare ꝓfunda secreta mea quasi diceret. nō sufficit tibi ꝙ permisi vt declarares legem et alios ꝓphetas: sed etiā vis interpretari librum psalmorū: in quo latent ꝓfundiora secreta mea. Cui respōdit ionathaꝫ abenbuziel. O dn̄e ego volo hoc facere ad honorē ⁊ seruitiū tui et vtilitatē totius ppl̄i. Et sic dicūt ꝙ deus permisit: vt ionathā interpretaretur psalmos dauid. Quā interpretationē iudei habēt in tanta reuerentia ⁊ auctoritate ꝙ nullus est ausus ei ꝯtradicere. vt latius patebit. Ex quibus pꝫ ꝙ de intētione antiquorum hebreorum erat ꝙ altiora secreta ⁊ mysteria cōtinentur in libro psalmorū ꝙ̄ in toto residuo legis et ꝓphetarū. et iō cōplures eorū dicūt: ꝙ tota lex et ꝓphete ꝯtinentur in libro psalmorū. immo dicūt ꝙ si tota lex et ꝓphete perderentur liber psalmorū sufficeret. q: ibi reperitur tota lex et ꝓphete.

B ¶ Sed causa quare quidā eorū negant dauid fuisse ꝓphetā fuit ista. Nam vidētes magistri iudeorum ꝙ per cōuersionē Cōstantini totus populus gentilis cōuertebatur ad fidem xp̄i: et vidētes etiā ꝙ maior pars iudeorū ꝯuertebantur ad xp̄m simul cū gentilibus: cognoscentes manifeste xp̄m fuisse verum messiam in lege promissum per scripturas ꝓphetarum maxime per scripturas libri psalmorum eo ꝙ manifeste pronunciat cōuersionem gentium in aduentu messie: tunc hoc vidētes magistri hebreorum congregati sunt in babylone egypti que modo dicitur cayre et ibi ꝯfinxerūt scripturam thalmud. vt retinerent simplices eorum et glosauerūt falso modo scripturam vete. test. Et q: quotidie conuincebantur a conuersis de iudaismo per scripturam psalmorum que clarius loquitur de cōuersione gentiliū: ideo negauerūt dauid fuisse ꝓphetam. Et ideo distinxerūt totaꝫ scripturam vete. testa. in tres partes scꝫ legem et ꝓphetas. et agiographa. Et sic posuerunt dauid et danieleꝫ inter agiographa. vt auferrent eis dignitatem ꝓphetie eo ꝙ clarius loquūtur de xp̄o et de tpe aduentus eius: et q: magis sepius cōuincebātur p dauid et danielē. Et sic hodie inter hebreos est maxima confusio. Nam quādoqꝫ dicunt ꝙ dauid est maximus inter om̄es ꝓphetas propter ea que supradicta sunt. quādoqꝫ aūt dicūt ipsum nō esse ꝓphetam propter rationeꝫ iam dictā. Et sic mentita est iniquitas sibi. q: manifeste confudit eos dauid.

E ¶ Sed cōtra istos peruersos ponitur pro conclusione. ꝙ dauid fuit verus ꝓpheta. quod probatur rōne ⁊ auctoritate ve. testamē. Nam ille est verus ꝓpheta qui hꝫ oēs cōditiōes veri prophete: sed dauid est huiusmodi. igitur dauid fuit verus propheta. Maior est nota: sed minor probatur. Nā de rōne veri prophete est ꝙ pronunciet diuina mysteria futura de xp̄o et ecclesia ex diuina reuelatione: in aliquo obiecto representata per prophetā interpretata et intellecta ꝓut dictū est in p̄mo et scd̄o articulo. Sꝫ ꝙ dd̄ habuerit oēs has cōditiōes nō solū est manifestū ex experientia q: oia que predixit de xp̄o et ecclesia, et de conuersiōe gentiliū et occecatione et perpetua captiuitate iudeorū videm⁹ manifeste esse cōpletas: sed etiam probatur auctoritate sacre scripture. vete. testa. ij. Regū. xxiij. vbi sic legitur scꝫ. Hec sunt verba nouissima que dixit dauid filius Ysai. dixit vir cui cōstitutum est de xp̄o dei iacob egregius psaltes israel. Spiritus dn̄i locutus est per me et sermo eius per linguam meā. deus israel locutus est mihi. Sicut lux aurore oriente sole mane absqꝫ nubib⁹ rutilat. et sicut pluuijs germinat herba de terra. Nec tanta est domus mea apud deum: vt pactū eternum iniret mecum firmum in omnibus atqꝫ munitū. Cuncta em̄ salus mea et oīs voluntas. nec est quicq̄ ex eo qd̄ nō germinet Preuaricatores aūt quasi spine euellentur vniuersi que nō tolluntur manibus. Et si quis tangere voluerit eas armabitur ferro et ligno lanceato igneqꝫ succense cōburentur vsqꝫ ad nihilum. Hoc canticulum predictū fecit dauid in sua senectute. in quo ostēdit dignitatem et veritatē ⁊ vtilitatē suarū visionum et ꝓphetiarū. et vaticiniorū: que predixit in libro psal. ¶ Ex quo cātico pōt recolligi octo cōclusiones quarū p̄ma est ista. s. ꝙ dauid fuit verus propheta et egregius inter oēs prophetas israel. Per hoc ꝙ dicit. dixit vir egregius psaltes israel. Nam egregius dr̄ quasi extra gregē aliorum et sic dicit sup excellentiā. ¶ Scd̄a cōclusio. ꝙ oia que dixit dauid in psalmis: sunt intelligenda de christo in lege promisso. et ad eum referenda. per hoc ꝙ dicit. Cui cōstitutū est de christo dei Jacob ¶ Tertia conclusio. ꝙ prophetia dauid ab ipso deo et spiritusancto ipsi dauid reuelata. ⁊ per cōsequens autentica per id quod ait. Spiritus dn̄i locutus est per me et sermo eius per linguā meaꝫ. Et per ꝯñs adeptus est tertiū gradum prophetie per familiarē doctrinam sp̄ūsancti que quidem locutio facta fuit sibi in extasi vt patebit ¶ Quarta cōclusio ꝙ dauid clarius ⁊ perfectius preuidit futura mysteria de christo et ecclesia et gloria sanctorum: ꝙ̄ aliquis alius propheta per hoc ꝙ ait Sicut lux aurore oriente sole mane absqꝫ nubib⁹ rutilat. quasi dicat. ꝙ ita fuit mihi clara prophetia et reuelatio sine enigmatibus: sicut sol videtur de hominib⁹ in mane sereno absqꝫ nubibus. ¶ Quinta conclusio. ꝙ promissio facta ipsi dauid de eternitate sui regni et rege eterno successore: non est intelligenda de salomone. nec de illo regno temporali sed est intelligenda de christo rege messia: et de eius regno eterno. per hoc quod ait. Nec tanta est domus mea apud dn̄m: vt pactum eternum iniret mecum firmissimum atqꝫ munituꝫ Et etiam per illud quod supradictū est. Cui constitutum est de christo dei iacob. ¶ Sexta cōclusio ꝙ in prophetia psalmorū dauid cōtinetur et predicitur ꝓphetice totū mysteriū nostre redemptionis. et desideriū nostre salutis. per hoc qd̄ ait. Cūcta enim salus mea et voluntas. i. desideriū redēptionis continetur supple in libro psalmorum. ¶ Septima cōclusio. ꝙ nihil est scriptum in libro psalmorū: quod nō fuerit cōpletum in primo aduentu xp̄i aut sit implendum in secundo aduentu per id quod ait. Nec est quicq̄ ex eo quod non germinet idest faciat fructuꝫ et impleatur in tēpore suo per christum in primo vel secundo aduentu. ¶ Octaua conclusio. ꝙ quicunqꝫ fuerit pre-

Not. hic ꝙ dauid ꝓpheta

uaricator et contemptor libri psalmorum id est qui cunque non receperit christum in suo aduentu et legem euangelicam. prout in psalmis prophetice p̄dicit: ⁊ vaticinatur ille talis popul⁹ ⁊ ciuitas euellet igne ferreoque destruet q̇ manifeste fuit impletū in populo iudaico xp̄m negāte ⁊ prophetiam dauid p̄uaricāte: qui p Titū et Romanos partim fuit trucidat⁹: ⁊ parti ab illa terra euulsus ⁊ captiuus p mūdū dispersus ⁊ ciuitas eorum a fundamētis euersa ⁊ igni succēsa per hoc quod subdit p̄uaricatores quasi spine euellentur. ¶ Ex supradictis omnibus patet qualiter dauid fuit verus ꝓpheta q: obtinuit omnes conditiones veri prophete q: in spiritu ꝓphetico ⁊ lumine spiritussancti preuidit et predixit omnia mysteria christi et ecclesie et omnia mysteria nostre redemptionis et salutis: que oīa videm⁹ impleta ꝓut ipse p̄dixit in psalmis. Et non solum fuit ꝓpheta preuidendo futura per imaginarias visiones ⁊ enigmata sicut ceteri: sed adhuc fuit ⁊ egregius ⁊ excellētior q: ipsi locutus est deus claro modo absque enigmate: et eius visio fuit clara sicut lux aurore oriēte sole absque nubibus. ¶ Sed quia dictum est q dauid prius inclinauit aurem suam in parabolā et postea aperuit in psalterio ꝓpositionē suā. Et dictū est q ista parabola ad quā inclinauit aurē est scriptura vete. test. cōtinēs mysteria ex q̇bus accepit ꝓpositiones ⁊ ꝑabolas ad inferēdū ꝓphetice v̇itates ⁊ ꝯclusiones euangelicas. Ideo vidēdum est in hoc tertio articulo que et quot sunt illa mysteria ve. te. in quib⁹ dd̄ figuraliter ⁊ ꝓphetice preuidit mysteria euangelica: ex quib⁹ assumpsit ꝑabolas ⁊ ꝓpositiōes ad ꝓphetandū ⁊ p̄dicēdū ⁊ inferēdum v̇itates euāgelicas in psal. Et videndum est in quo gn̄e ꝓphetie magis profecit dauid inter ceteros ⁊ quē modū habuit in ꝓphetando. B ¶ Ad cuius intellectū est notādū q ex materia ⁊ titulis psalmorū possumus recolligere qualiter dd̄ in quatuor obiectis sibi representatis p̄uidit ꝓphetice in duplici lumine ⁊ spiritu ꝓphetico omnia futura mysteria de xp̄o et ecclesia. Primo cōtēplando oīa gesta patriarcharū ⁊ oīa scripta in quinque libris legis. Et legis iosue ⁊ iudicum et .i. ⁊ .ij. Reg. vsque ad suū tp̄s. Scd̄o cōtemplando oēs ꝑsecutiōes ⁊ ꝓsperitates suas ⁊ exaltationem sui regni. Tertio cōtemplando ꝓmissionem ipsi factam de successione regni eterni in filio suo .ij. Regū .vij. Quarto cōtemplādo exēplar et descriptionem templi edificandi sibi traditam a spūsancto ꝓut dicit .ij. paralip. xxviij. In his ergo supradictis .iiij. obiectis tanq̄ in speculo preuidit dauid per lumen et spiritum propheticum oīa futura mysteria de xp̄o et ecclesia sed de statu et modo ꝓphetādi ipsius dauid dicūt thalmudiste: q postq̄ dd̄ quieuit a bellis et maxime postq̄ vidit angelum percutientē in area iebusei cessante pestilentia tunc relictis voluptatibus et concupiscentijs ⁊ mundanis negocijs totaliter statuit magis ampliare cultum diuinum et ordinare sacerdotes ⁊ cantores ⁊ leuitas per vices suas in tabernaculo quod mutauerat a domo sua ad aream iebusei: quam quinquaginta siclis emerat pro tabernaculo tenendo et templo edificando. Et non solū preparauit materialia. s. lapides et ligna et ferrum ⁊ argētum ⁊ aurū: sed etiā spiritualia. Et sic condidit psalmos qui cātarentur in templo ⁊ tabernaculo: et diuisit eos cantandos tribus cantoribus. s. asaph ⁊ ethan ⁊ heman in determinatis festiuitatib⁹. Et dicunt vlterius thalmudiste q dauid sic seclusus et semotus in contemplatione in statu ⁊ secreto penetrali suo in tali contēplatione opprimebatur somno. Sed mane diluculo ante auroram intrabat ventus per fenestrā ex parte aquilonis et mouebat chordas cytbare siue psalterij pendentis ad caput lecti. Et sic dauid excitabatur a somno ⁊ repletus a spiritusancto rapiebat psalterium ⁊ condebat psalmos de rebus quas cōtēplatus fuerat ex parte noctis. Et de talibus mysterijs intellectis cōdebat psalmos immo dicunt q dauid anteqū dormiret dicebat illum versiculū psalmo .cvij. scz. Exurge gloria mea: exurge psalterium ⁊ cythara: exurgā diluculo: quasi diceret. O tu psalteriū ⁊ cythara exurge mane motum a spū scō et exurgā diluculo ad ꝓphetandū. Unde dicunt hebrei q hanc excellentiā habuit dauid sup omnes alios prophetas: nā dies excitabat alios prophetas sed ipsemet spiritussanctus excitabat ipsum dauid mane diluculo ante diē ad ꝓphetādū: ⁊ hec est sentētia quorūdā magistrorum hebreorum. q̄ q̇dē positio nō est cōtēnēda eo q cōtinet aliqualem veritatem. Sed insufficienter explicat modū et dignitatē ꝓphetie dd̄. C Ideo ad pleniorem noticiā ⁊ euidentiam est notandum secundum aliquos q non est negandum dauid fecisse aliquos psalmos anteqū quiesceret a bellis: aliquando dum erat in statu gratie: prout videbitur in expositione: sed maiorem partem fecit dum quieuit a bellis et voluptatibus et mundanis negocijs et sedit totaliter contemplationi et statuit ampliare diuinum cultum et preparare omnia necessaria pro edificando templo per salomonem: vt patet in fine .ij. paralipomenon prout dictū est. Quia tunc totaliter deditus contemplationi incepit sedulo contemplari diuina mysteria contēta in quatuor obiectis supradictis. Unde sic contemplando diuina mysteria et illa quattuor obiecta rapiebatur a sensibus exterioribus et manebat in sola imaginaria contemplatione. Sed rursus eleuatus per lumen propheticum supernaturale preuidebat futura mysteria in illis obiectis tanq̄ in speculo et talis visio imaginaria fiebat intellectualis in virtute luminis prophetici inspirati confortantis et eleuantis intellectum ipsius dauid et irradiantis super illa obiecta imaginata et representantis futura mysteria in illis obiectis tanq̄ in speculo sicut intellectus agens astat et representat species quiditatum rerum materialium in fantasmatibus naturalibus. Et talem gradum prophetie ⁊ visionem propheticam intellectualē sumptā ex imaginaria visione obtinuit Esayas et omnes sacri prophete. Sed supra istos obtinuit altum gradū. ipse dauid nā postq̄ semel speculando sua obiecta preuiderat mysteria futura representatiua in

Not. dū ꝙ dauid ppheta

Nota in quo gn̄e ꝓphetie magis ꝓfecit dauid.

illis per lumē propheticū retētis speciebus futu rorū mysteriorū de christo et ecclesia quas abstra/ xerat ab illis imaginatis obiectis tūc p altius et for tius lumē magis eleuatus rapiebat totaliter a sensi bus interioribus et illis obiectis imaginatis ad so la mysteria futura. Et tūc oblitis oībus tēporali bus rebus materialibus et etiā seipso vn et absq; figu ris et enigmatibus puidebat clare et distincte et cōtē plabat totū mysteriū incarnatiōis et nostre redē ptiōis in se et nō in aliquo enigmate nec obiecto representatiuo. Et tunc subtilius et magis parti/ culariter et distincte contēplabatur nō solū incar nationē sed resurrectionē et ascensionem et gloriā paradisi quam xps erat daturus suis fidelibus: et in tali contemplatione non vtebatur sensibus ex terioribus nec interioribus. Et sic erat in quadā extasi qui quidem status tenet medium inter vi/ tam hominum et angelorum in qua quidem exta si dicitur fuisse frequenter dauid et loqui cum deo immo deus loquebatur ipsi in spiritu ostendens ipsi absq; enigmate mysteria xpi et secreta celestia vnde de tali clara visione et diuina locutione fa/ cta ipsi dauid eleuato in extasim dicitur. ij. Re. xx/ iij. dominus mihi locutus est sicut lux aurore oriē te sole mane absq; nubibus rutilat q: in tali exta si iam videbat illas supernaturales veritates et illa futura mysteria et secreta celestia non per ob/ iecta enigmatica sed per ppriàs species intelli/ gibiles in virtute altioris luminis. Et ideo vide/ bat subtilius et clarius mysterium incarnationis et predicationis et passionis et resurrectionis et ascensionis et future beatitudinis q̄ ceteri pro/ phete. Et ideo locutio et doctrina facta in spiritu sub tali raptu et extasi potest esse q̄nq; perfectior q̄ facta per locutionem sensibilem per angelum inquantum ipsi dauid potuit concedi altius lu/ men et plura et altiora reuelari: q̄ per sensibilē locutionem angelicam factam ipsi iosue et gedeo ni et plerisq; aliis. Nec est etiam negandum da/ uid quandoq; habuisse similes familiares locu/ tiones cum angelis. Ordo ergo et modus prophe tie siue prophetandi ipsius dauid est discutiendus per singula obiecta. Unde primo legendo littera lia mysteria sacre scripture reponebat tales spe/ cies in fantasia puta de creatione mundi aut my sterium diluuij aut sacrificium abrae aut agni pa scalis et imaginando et contemplando talia my steria in sua cella et camera secreta largiebatur ipsi lumen propheticum. et tunc illa obiecta imaginata: illustrata lumine supernaturali re/ presentabant ipsi futura mysteria et sic intelle/ ctus dauid confortatus et eleuatus per tale lu/ men preuidebat futura mysteria de christo et ec/ clesia in illis obiectis representata. Et sic p crea/ tionem mundi materialis preuidebat recreatio/ nem mundi spiritualis que est ecclesia christi.

Ordo p phetādi ipsius da uid.

Et per archam diluuij preuidebat qualiter eccle sia christi debebat saluare omnes ad eam confu/ gientes. Et per sacrificium abrae preuidit totum mysterium passionis christi. Et per immolationē agni pascalis et per sacrificium agni matutini et vespertini preuidit totum mysteriū passiōis chri sti: et totū mysteriū sacramēti altaris. Sed rursus in tali cōtēplatiōe augebat ipsi lumē propheticū et rapiebat ipsum supra primam contēplationem ad secundū gradū extasis. Et tunc relictis obie/ ctis enigmaticis vete. testa. contēplabatur solas supernaturales veritates et solam illam incarna tionem et mortē et passionē et resurrectionē chri/ sti et mysteria nostre redēptiōis et superne beati/ tudinis. Et tunc absq; aliquo enigmate omia illa videbat clarius et distinctius q̄ alij pphete. Et sic cō/ templādo persecutiōes et liberatiōes suas et exal/ tationē sui regni puidit in tali lumine et spū pphe tico oēs persecutiōes xpi et exaltationē eius regni post resurrectionē. Et ideo dauid reuersus ex tali extasi in se et ad sensus suos et dum esset compos suipsius rapiebat psalterium et cytharā. Et sic fe cit psalmū secundū de coniuratione contra chri/ stum facienda per scribas et phariseos prout pre uidit in coniuratione saulis et suorum facta con/ tra ipsum dauid. Et fecit psalmū tertium de per/ secutione christi prout preuidit per persecutionē suam factam per absalonē vt patebit. Item con templando promissionem sibi factam. scdo Regū septimo de rege filio suo: et successione regni eter ni filij sui preuidit in spiritu mysterium incarna/ tionis christi de sua generatiōe de quo fecit psal/ mum. lxxxviij. et. cxxxi. et plures alios. Item con templando totam descriptionē templi sibi tradi/ tam a spiritu sancto intellexit et preuidit totū my sterium incarnationis passionis et resurrectionis christi: et oēs prosperitates et aduersitates ecclesie. Et preuidit modos quibus hodie deus colitur in ecclesia. Et ideo fecit oēs psalmos alleluyaticos. Et sic dauid in supradictis quattuor obiectis pre uidit oīa mysteria xpi et ecclesie de quibus fecit. C. L. psalmos assumendo parabolas et ppositiones ex supradictis quattuor obiectis. Sed ad huc Jo/ sephus et rabi Salomon addit quintum obiectū in quo dauid preuidebat futura: scz per hurym et thummym: idest per imagines et doctrinas: nam sicut legitur Exodi. xxviij. in rationali summi sacer dotis erant consuti. et impressi duodecim lapides preciosi scz sex in quolibet humero et in fronte mi tre erat affixa lamina aurea i qua erat scriptū no/ men dei tetragrāmaton quod lucebat et imprime bat imaginem illarum litterarū in illis duodecim lapidibus: ideo dum filij israel volebant prescire futurā prosperitatē et victoriam ornabatur sacer dos ad sacrificiū cum humerali et ephot et mitra. Et si bellum erat eis prosperū tunc lucebat nomē dei tetragrāmaton et apparebat eius imago in duodecim lapidibus: et sic cum fiducia pcedebāt ad prelium. si aūt fortuna et victoria erat aduersa nullo modo lucebat illud nomen in lapidibus hu meralis. Et sic desistebāt ire ad bellū. Et ideo ra tionale iudicij erat colligatum cum humerali in quo ponebatur doctrina et veritas vt ptz Exodi xxviij. Et dicebat rationale iudicij eo q̄ summus sacerdos in eo iudicabat de futuris et docebat ve ritatem de consultis inquantum fulgebat nomen dei in illis lapidibus quod q̄dem iudiciū appellāt thalmudiste hurym et thūmym. i. doctrinā et veri/

Nota.

catecimo in textu hebraice dr burym ⁊ thumnym
de quo mysterio legit̃.j.Reg.xxiij.q̄ qñ dd voluit
scire an cives ceyle tradere vellēt ipz in man⁹ saul
dixit ad abiathar applica ephot.i.orna te ornamē
tis sacerdotalib⁹ vt videamus si viri ceyle tradēt
me in man⁹ saul. Et factā orone rñdit dñs tradēt
te sup.qđ nihil aliud fuit:nisi q̄ tūc nō apparuit
imago nōis dñi in lapidibus:sicut añ appuerat:
qñ ꝯsuluit dñm de futura victoria ꝯ philisteos vt
pz eodē.c.xxiij. Per illđ pfecto mysteriū nois dñi
lucētis in illis.xij. lapidibus: ꝑuiderat dđ qualr
xp̄s q̄ est nomē dñi debebat lucere ⁊ ip̄rimere sa/
pientiā suā in.xij.aplis q̄ debebāt annūciare ve/
ritatē ⁊ doctrinā euāgelicā p vniuersuz mūdū:de
quo fecit plures psalmos. ¶ Ex supradictis pz q̄/
liter dđ fuit verus ꝓpheta ⁊ excellētior ceteris.et
pz modus prophetandi ⁊ excellentia prophetie
eiusdem. A.

Si moy ses fue rit ma ior pro pheta q̄ Dauid.

Quantum ad quartum articuluz in

quo restat videndū an moyses fuerit maior ꝓphe
ta q̄ dđ an ecōtrario est aduertēdū q̄ cū q̄re iudei
tenēt q̄ moyses ē maior ꝓpheta q̄ dđ est q̄r moy/
ses fecit multa miracula ⁊ dđ nullū. Et cā q̄re mul/
ti catholici asserūt idē,est:q̄r dicūt q̄ moyses vidit
deū per essentiā.⁊ dđ nō. Et iđ est p̄mo vidēdū an
moyses viderit deū p essentiā. Scđo dato q̄ moy
ses viderit deū p essentiā ⁊ fecerit miracula et dđ
nō.an ꝓpter hoc moyses dicat̃ maior ꝓpheta q̄
dđ. B ¶ Ad p̄mū est aduertēdū q̄ vsq̃ ad p̄ntez
diē nullus doctor iudeoꝝ ausus est concedere q̄
moyses viderit deū p essentiā. Uñ rabi abenaza/
ria in ep̄la ad iudeos africanos nitit̃ ꝓbare per
textū sacre scripture q̄ moyses nō vidit deum per
essentiā.hoc idē ꝓbat Rabi moyses de egypto in
suo lumine dubioꝝ pte scđa.⁊ ambo isti mouent̃

Nota si moyses viderit deum.

ꝓpter hoc qđ deus rñdit moysi. Exo.xxxiij.nō po/
teris videre faciē meā:nō em̄ videbit me hō ⁊ vi/
uet. Uñ ibidē pz q̄ absolute deus negauit moysi
visionē sue essentie. Sz dicit rabi moyses q̄ deus
bene ꝯcessit moysi noticiā oīm creaturaꝝ.cum di/
xit ipsi. Ego ostēdā tibi oē bonū.i.naturā ⁊ prin
cipiū oīm creaturaꝝ:q̄r oīa q̄ fecit deus erāt val/
de bona s̄m naturas suas. Gen.i. Hoc idē ꝓbat
btūs Augu.ij.de trini.c.xvij.⁊.xviij. vbi disputat
hāc materiā. C ¶ Uñ volēs ꝯcordare illa duo q̄
videnť adinuicē ꝯdicere,nā prio dr̄ q̄ moyses lo/
quebat̃ deo.⁊ deus moysi facie ad faciē sicut solet
loqui amicus ad amicū. Et postea i eodē.c.xxxiij.
qñ moyses petebat vt deus ostēderet sibi faciem ⁊
gloriā suā: Rñdit deus faciē meā videre nō pote

Facies dei mul tiplex.

ris ⁊c. Ista duo q̄ videnť ꝯdicere ꝯcordat Aug.di
stinguendo de facie dei:q̄r ibi facies dei sumit̃ eq̄
uoce.nā primo qñ dr̄ q̄ deus loquebat̃ moysi fa/
cie ad faciē.ibi p faciē dei intelligit̃ ille angelus
per quē deus loquebatur familiariter ipsi moysi ⁊
per quē notificabat ipsi volūtatem ⁊ secreta sua.
Nā in scriptura p faciē noticia designat̃ s̄z Gre.
sup Ezech. Uñ q̄r oēs angeli sunt nuncij ministri
dei:ideo sicut gabriel dr̄ fortitudo dei:eo q̄ annū
ciauit fortitudinē dei ipsi Danieli ⁊ Raphael dr̄
medicina dei:eo q̄ tulit medicinā ipi Thobie:ita
ille angelus qui familiariter notificabat secreta
dei ipsi moysi.dicebat̃ facies dei.⁊ sic deus dice/
bat̃ loqui facie ad faciē ipsi moysi per ip̄m ange/
lum. Et ita ap̄ls ad heb.i.di.q̄ lex data est moysi
per angelos. Et btūs stephanus Act.vij.dicit q̄
angelus dei loquebat̃ moysi per substātiā mediā
et h̄,idē dicit rabi moyses ⁊ oēs hebrei. Sz postea
qñ deus dixit moysi in eodē.c.faciē meā videre nō
poteris:tūc ibi per faciē intelligitur ipsa diuina
essentia in sua gloria cuius visio fuit negata ipsi
moysi.vt ibi inquit Aug. Et sic determinat Augu.
ibidē scz scđo de trinitate.c.xviij.q̄ moyses non vi
dit deum per essentiam. Sed quid dicendū est ad
eundē Aug.qui.xij.super Gen.ad literā.⁊ in libel
lo de videndo deū ad paulinā per longā disputa/
tionem et inquisitionē videt̃ determinare q̄ moy
ses ⁊ etiā Paulus vidit deū per essentiā. Et moue
tur Aug.per hoc q̄ deus dixit dđ moyse. Nume.xij.
Palā loquar ei:⁊ non per enigmata ⁊ figuras vi/
det deū.⁊ sic dicit Aug.q̄ vidit deū in essentia sua
Ex quibus videt̃ Aug.ꝯdicere sibiipsi. Ad hoc aūt
dicūt quidā q̄ Aug.in libro sup Gen.⁊ ad Pauli/
nam nō loquitur determinate de ista materia:sed
disputatiue:sed in.ij.de trinita.loquitur determi
natiue q̄ moyses nō vidit deū p essentiā. Sz hoc
nō videtur satisfacere.nā ibi sup Gen. manifeste
ꝓbat Aug.q̄ non solū moyses doctor iudeoꝝ:sed
nec etiā paulus xp̄ianoꝝ vidit deū per essentiā:et
ideo ne tantus doctor videatur manere in cōtra/
dictione est dicendū q̄ sicut Exo.xxxiij.equiuocat̃
de facie dei:ita Aug.equiuocat de visione diuine
essentie. A ¶ Nā de diuina essentia duplex visio
pōt haberi s̄m q̄ deus duobus modis pōt osten/
dere suam essentiam.vno mō a priori per lumen
glorie beatificum s̄m q̄ beati primo per lumen
glorie vident diuinā essentiam visione matutina.

Diuine essentie duplex visio.

Et exinde vident in verbo idealiter oīa creata:
q̄r oīa apparent in illo verbo diuino tanq̄ in ar/
te et sua causa:et sic vidēt beati qualiter deus est
principium oīm in genere cause formalis ⁊ efficiē
tis et finalis et talis visio procedēs a deo ad crea
turas dr̄ essentialiter essentialis. Aliam visionem
pōt deus cōmunicare alicui de sua essentia a po/
steriori procedendo puta a creaturis vsq̃ ad diui
nam essentiam inclusiue. Exempli gratia.nā pun
ctus existēs in medio circuli inuisibilis est de se ocu/
lo corporali:sed si trahantur linee a puncto cētri/
co ad circunferentiam tunc ille punctus fiet visi/
bilis inquantū est principiuz omniū illarū linea
rum. Et sic oculus per lineas venit ad visionē pun
cti inquantū est principiū eius. Ita pariter est di
cendū de sole qui est oculo nostro quasi inuisibilis
propter sui excellentiam:sed sequēdo radios eius
peruenimus ad visionem eius inquantū est fons
et principium omnium radiorum. Ita ergo pari/
ter cum omnes creature emanent a verbo diuino
sicut radij et lumen a sole et sicut linee a pūcto cē/
trico vt inquit Diony.ideo deus potest cōmuni/
care alicui viatori eleuando eius intellectum per
lumē supernaturale:vt ꝓcedendo per creaturas
perueniat vsq̃ ad visionem realē diuine essentie:
inquantuz ab ea oēs creature emanant realiter

sicut lumē a sole. nā sicut linea emanat realr a pū/
cto absq₃ hoc ꝙ cōponat ex punctis ⁊ radij ema/
nant realr a sole absq₃ ꝙ ꝗtrahāt de eius sba: ita
creature realr emanāt a xbo absq₃ ꝙ sint de eᵉ
sba: nā sicut sol cōicat suā similitudinē p totum dia/
phanū nō cōicādo sbā: ita deᵘ cōicat similitudines
suaꝝ pfectionū ⁊ ideaꝝ creaturis absq₃ cōicatio/
ne sue sbe vt clarius videbit. deᵘ ergo isto mō po/
tuit cōicare ipi moysi realē visionē sue essentie a
posteriori inquātū est pncipiū ⁊ fons oim creatu/
raꝝ: ⁊ inquātū ex tpe per creationē ab eo pcedūt
et emanāt: q̄ quidē visio lʒ dicat essentialis inquā
tum attingit diuinā essentiā p illapsuʒ ⁊ lumē su/
pernaturale ⁊ per raptū ab oibus sensibᵘ p modū
terminantis: tn̄ nō dicet essentialr essentialis si/
cut illa visio btifica ⁊ gliosa quā bti hn̄t p modū
mouētis p lumē glie a priori ⁊ p modū pmanētis
Sʒ talis visio fuit et multū inferior visiōe quā ha
buit paulus in raptu vt patebit psal. lxvij. ¶ Sed
ꝙ fuerit qn̄ necessariū moysen assecutū fuisse talē
visionē diuine essentie pōt pbabilr deduci. nam
deus cōicauit cuicūq₃ pphete donū prophetie et
scientiā ⁊ virtutē ꝑm exigētiam sue legatiōis. Sʒ
qꝛ tūc totus mūdus laborabat in idolatria ⁊ cul/
tu multoꝝ deoꝝ ⁊ in fedis supstitiōibus ⁊ totus
mūdus putabat mūdum fuisse ab eterno. Et ideo
deus misit moysen ad docēdum ⁊ predicādū vnuʒ
tm̄ esse deū sbaliter ⁊ essentialr: ⁊ esse principium
oim rerū a quo pcesserūt ex tpe oia per creationē
et qūo deus oia gubernat ꝑm suā puidētiam. Et
misit etiā illū ad educēdū illū pplm de illa capti
uitate: ⁊ introducēdum ipm in terraʒ pmissionis
put pmiserat abrae ysaac: ⁊ iacob: ⁊ vt doceret
illū pplm colere vnū deū solū creatorē: ⁊ separet
ipsum ab omi falsa superstitione. D ¶ Ad quā
Quō moyses fuit dei legatus
legationē pficiendā tria erāt necessaria ipi moysi
primo clara noticia essentialis de substantia vniᵘ
dei. scdo noticia emanatiōis creaturaruʒ ab vno
principio: vt predicaret vnū deū solū creatorem
oim rerū esse colendū ⁊ adorādū: ⁊ oēs superstitio
nem esse falsam. tertio erat sibi necessaria virtᵘ fa
ciendi miracula: vt ppls crederet ipm a deo mis/
sum ⁊ pharao ex timore tantorum miraculoꝝ et
portētoꝝ dimitteret pplm. Et hec fuit cā q̄re deᵘ
voluit cōicare moysi visionem huius diuine essen
tie ⁊ virtutem faciēdi miracula ⁊ modū creatiōis
mūdi. Hec aūt visio nō fuit dicta essentialr essen/
tialis: eo ꝙ nō fuit a priori per gloriā: sed a poste
riori ascendēdo per creaturas vsq₃ ad attingētiaʒ
diuine essentie: ⁊ ideo nō dr simpliciter essentialis
in qua quidē visione diuina essentia potius se ha
bet per modum terminātis ad intellectum: q̄ per
modum mouentis. Et hoc pōt haberi ex textu ibi
dem Exo. xxxiij. qn̄ deus dixit moysi. Ego ostēdaʒ
tibi oē bonū: idest vnde pcedūt oia bona creata
Item qn̄ dixit posteriora mea videbis: faciem aūt
meā nō videbis: idest ostendā tibi visionē essentie
a posteriori p creaturas inquātū emanāt ab vno
principio: sed nō ostēdam tibi essentiā meā a prio
ri: idest lumen glorie: qualē visionē hn̄t bti. Et sic
rōne huius visiōis dr Numeri. xij. ꝙ moyses vidit
deū palā: nō per enigmata: nec per figuras: idest
vidit deum realiter: nō per imaginarias visiones
sicut Esayas ⁊ Hieremias: sed peruenit per crea/
turas vsq₃ ad diuinam essentiam a qua realr ema
nant. Sed ratione prime visionis a priori essentia
liter essentialis per gloriam dicitur Exodi. xxxiij.
Faciem meam videre non poteris: ita ergo pari/
ter Augustinus secundo de trinita. capitulo. xvij.
asserit Moysen non vidisse deum per essentiam
per visionem a priori: sed. xij. super Gen. ⁊ ad pau
linam asserit Moysen deum vidisse per essentiaʒ
a posteriori ꝑm exigentiaʒ sue legationis: qꝛ moy
ses nō habebat manifestare mundo gloriā beato
rum: sed esse tantum vnum creatorem et omnium
conseruatorem et gubernatoreʒ: cui soli adoratio
et cultus latrie debebatur. Et sic patet quomodo
vidit deum per essentiam: et quomodo non: ⁊ quo
modo fuit sibi necessaria virtus faciendi miracu/
la. Quando autem moyses vidit deum per essen/
tiā nescit: sʒ credit ꝙ in scdo ascēsu in mōtē. Exo.
xxxiij. ¶ Sed nūc restat vidēdū vtrū dato ꝙ moy/
ses viderit deū seu dnm idē eēn est in hac re deus ⁊
dn̄s p essentiā mō pdicto: ⁊ habuerit virtutē faciē
di miracula. an ipse ppter hoc dicatur maior pro
pheta q̄ dauid. B ¶ Ad quod dicendum ꝙ ista
stant simul: scʒ ꝙ Moyses viderit deum perfectiᵘ
q̄ dauid et habuerit xtutē faciēdi miracula et tn̄
ꝙ dauid fuerit excellentior propheta q̄ Moyses Nota ꝙ moyses fuerit maior ꝓpheta q̄ Dauid.
quia aliud est esse videntem: et aliud esse prophe/
tam: quia omnis propheta est videns: sed non eēō
trario: nam dictum est ꝙ propheta proprie dicᵗ
est ille qui ex diuina reuelatiōe dicit futura myste
ria de xpo ⁊ eccl'ia: vnde stat multum bene ꝙ moy
ses viderit diuinam essentiā: eo modo quo dictuʒ
est: tn̄ in tali visione non est necesse ꝙ viderit futu/
ra mysteria de christo et ecclesia: sed tantum vidit
substantialiter et essentialr quomodo deus erat
vnus: et quomodo omnes creature emanabāt ab
eo tanq̄ a primo principio formali. Et sic tantuʒ
vidit ea que pertinebant ad suam legationeʒ. Et
in tali visione non est inconueniēs ꝙ Moyses fue
rit dignior q̄ Dauid quia vt sic Moyses non di/
ctus est propheta in illa visione: sed postea Moy
ses preuidit multa futura de illo populo: et etiaʒ
de christo per imaginarias visiones per doctrinā
angelicam vt patebit in expositione illius canti/
ci quod incipit. Cantemus domino. et in illo alte
ro: scʒ Audite celi que loquor: sed in tali visiōe p/
phetica preuidit illa Dauid et abundantius ⁊ di
stinctius q̄ Moyses et ceteri vt dictum est. C
¶ Et sic Dauid dicitur eximius ⁊ excellētissimus
omnium prophetarum ꝑm omnes catholicos: vt
dictum est: vnde sicut Moysi data est visio secun/
dum exigentiam sue legatiōis: ita pariter ipsi da
uid: nam articulus vnius dei et articulus creatio
nis erat iam creditus in populo israel: ideo non
fuit necesse vt Dauid haberet visionem de illis si/
cut habuit Moyses: sed quia Dauid fuit missus
ad liberandum populum israel de manu philisti/
norum: et ad ampliandum diuinum cultum: et ad
preparandum materiam pro templo edificādo: q̄
oia erāt figura corporis christi et presentis eccle/
sie. Et ideo fuit necesse vt prophetice preuideret

oīa mysteria de xp̄o ⁊ ecclesia figurata p illud tem plū: et p cerimonias diuini cultus: vt faceret psal mos appropriatos: in quibus prediceretur pphe tice diuina mysteria xp̄i: q: fuit missus ad p̄dicen dum ⁊ pphetandū oīa mysteria nostre redēptiōis Et ideo fuit sibi cōicatū excellētissimū lumē pphe ticum ad interpretandū totā sacrā scripturā ⁊ oīa gesta sua et oēs pmissiōes ⁊ descriptionē templi edificādi vt de mysterijs xp̄i ⁊ ecclesie i illis quat tuor obiectis figuratis conderet psalmos: sed nō fuit necesse ipsum habere virtutē faciēdi miracu la: quia hoc non exigebat sua legatio. Sed quia sua legatio exigebat donū pphetie ad interpretā da illa q̄tuor obiecta: iō datū fuit donum pphie super oēs alios pphetas: per qd̄ lumē ⁊ donū pro phetie cōfecit .cl. psalmos q̄ prophetice cantabā tur: in quibus clare ⁊ distincte p̄dixit illa decē my steria et decē chordas psalterij euāgelici: sc3 my sterium trinitatis et incarnatiōis et p̄dicatiōis ⁊ passiōis ⁊ resurrectiōis ⁊ ascēsionis xp̄i. Et in hoc excessit et superauit moysen ⁊ oēs alios pphetas Et iō ab oibus doctoribus et a tota ecclīa p̄dica tur eximius pphetarū. ¶ Sed cōtra totū fundamē tum arguit̄ et videt̄ q̄ dauid nunq̄ fuit interpres nam s̄m hiero. ad desideriū in plogo sup pentha theucum. Aliud est esse vatem ⁊ aliud interpretem nam ibi sp̄us futura p̄dicit. hic aūt sc3 interpres verborū copia eruditus ea que intelligit trāsfert. si dauid fuit pphēta ergo nō interpres. ¶ Item si dauid interpretatus est totā legem ⁊ oīa gesta sua et promissiones ⁊ descriptionē templi sibi traditā ergo nō fuerūt necessarij apostoli ⁊ sancti docto res ad interpretendas scripturas vete. testa. B

Differētia inter vatē ⁊ interpretē.

¶ Ad primū est dicēdū q̄ duplex est interpretatio vna dicit̄ ex vna lingua in aliā facta traductio et ista dicit̄ interpretatio linguarū: altera dicit̄ ali cuius obscuri et enigmatici sermonis facta decla ratio: et ista dicit̄ interpretatio sermonū. Primo mō dicit hierony. q̄ aliud aliud est eē interpretē et aliū vatē: s3 scdo mō nō solū apl̄i ⁊ doctores ⁊ oēs glosatores sed etiā oēs prophete dicūtur interpre tes: eo q: intellexerūt et interpretati sunt in lumi ne pphetico enigmaticas visiōes ⁊ obscura myste ria sacre scripture. Et isto modo etiā angeli dicū tur interpretes inter deū ⁊ hoiem xp̄us d̄r medius interpres inter deū patrē ⁊ ecclesiā: q: quecūq3 au diuit a patre nota fecit nobis. Jo. xv. Et sic ange lus gabriel interpretatus est danieli mysteriū .lxx. ebdomadarū. Et sic nō solū dd̄ sed etiā daniel vo cat̄ iterpres eo q̄ iterpretatᵒ est scriba Diet̄. de .lx. an nis capt iuitatis babylonice: etiā q: interp̄tatus est somnia nabuchodonosor: ⁊ ipsius balthasar ⁊ somnia sua ppria: vt p3 per totū discursum danie lis. Et sic etiā Verg. in .vi. appellat sibillā vatē et interpretē: eo q̄ interp̄tabat̄ rn̄sa apollinis cū di cit. Magnā cui mentē aīmq3. Delius inspirat va tes aperitq3 futura. Et sic p3 dd̄ fuisse interpretē pphetīcū sacre scripture. C ¶ Ad scdm̄ d̄r q̄ tā da uid et oēs pphete q̄ apl̄i dicūtur interpretes sed aliter et aliter: ⁊ altero et altero lumine: nā dauid et pphete interp̄tati sunt scripturā ⁊ illas enigma ticas visiōes pphetice de futuro: s3 apl̄i ⁊ docto res interpretati sunt easdē esse iam in xp̄o comple tas de p̄terito: ⁊ hoc in lumine euāgelico. Et iō in terpretatio aplōz ⁊ doctorū fuit multū perfectior et distinctior ⁊ manifestior: q: fuit simul annūcia tio veritatis ⁊ interp̄tatio: vt p3 p totū discursu3 euangelicū ⁊ actuū aplōz. Ex supradictis p3 dd̄ fuisse verū interpretē ⁊ eximiū pphetarū oīm. Et hec sint dicta de tota q̄one in toto scdo tractatu in tenta. Sed restat nunc rn̄dendū ad argumēta fa cta in p̄ncipio q̄onis. D ¶ Ad primū q̄n dicūt iu dei q̄ dauid nō est pphēta eo q̄ non fuit missus a deo ad aliquē regē: nec pplm̄: sicut moyses ⁊ ceteri pphete. Rn̄det̄ q̄ hoc est falsum: imo fuit electus et missus a deo ad regendū ⁊ liberandū ⁊ ampliā dum illū pplm̄ ⁊ regnū et pascendū ip̄m: vt p3 pri mo regū .xvi. ⁊ .ij. reg. v. cui dixit dn̄s. tu pasces po pulū israel: ⁊ eris dux super israel. Itē ca. vij. Ego te tuli de pascuis sequentē gregē vt esses dux sup populū meū israel. Item misit eū ad amplianduȝ et ordinandū diuinū cultū: ⁊ tradidit sibi exēplar et descriptionē templi: et dedit sibi lumē prophe ticum vt intelligeret oīa que erant figurata in exē plari: vt ex illis mysterijs pphetīcis posset cōde re psalmos. ¶ Ad scdm̄ est dicendū q̄ l3 promissio eternitatis regni dauid fuerit primo reuelata ip̄i nathan vt ipsam manifestaret ip̄i dauid: tamē me lius intellexit dauid illā pmissionē per successum tēporis i lumine pphetīco q̄ nathā: immo nathā intellexit in principio illā pmissionē de regno tē porali et de salomone: sed dauid in lumine pphe tico intellexit postea ipsam de christo et eiᵒ regno eterno. ¶ Ad tertiū dicendū q̄ beatus hieronymᵒ in prologo allegato recitat solum diuisionē quaȝ doctores hebreorū sui temporis fecerunt de sacra scriptura. Et sic s̄m opinionē eorū ponit dauid in ter agiographa sed postea in oibus scriptis suis appellat dauid eximiū pphetā s̄m opinionē suā et totius ecclesie. ¶ Ad quartū dicit̄ q̄ l3 dd̄ nō vi derit deū p essentiā: nec fecerit miracula sicut moy ses: tamē fuit maior propheta inquantū clariᵒ in tellexit mysteria sacre scripture in lumine pphetī co q̄ moyses. q: moyses in illa momētanea visiōe nō fuit propheta de futuro: sed solū vidit vnitatē substantialē vnius dei et emanationē omniū crea turarū ab illo principio que quidē visio data fuit sibi vt scriberet creationē mundi et vnitatē vnius dei cum certitudine ad annūciandum illi populo et per eandem rationē data est sibi virtus faciēdi miracula vt pharao dimitteret illum populū ⁊ po pulus crederet moysen fuisse missum a deo: vt di ctū est: vñ in his moyses fuit maior q̄ dauid vt di ctum est sed hoc accidit pphete q̄ faciat miracu la et videat deū per essentiā sed propriū cuiq3 pro phete: vt preuideat futura mysteria de xp̄o ⁊ eccle sia in lumine pphetīco: et in hoc dauid superexces sit moysen ⁊ oēs pphetas: q: magis clare ⁊ distin cte predixit mysteriū incarnatiōis ⁊ oīa mysteria nostre redemptionis q̄ moyses ⁊ ceteri p: phete in tantū q̄ in quibusdā psalmis magis videtur tex ere hystoriā q̄ pphetiā: et magis videt̄ euāgelista q̄ pphā: vt patebit exponēdo psalmos. Et marie in ps. xxi. et .lxxiij. et .lxxi. Et hec de scdo tractatu.

Nota q̄ moyses fuerit maior p[ro]pheta q̄ Dauid.

Tertius tractatus .C.

Nota d itelligē/ tia pro/ phetie dauid.

Quātū ad tertiū tractatum de intelligētia ꝓphetie dauid erunt duo capitula. Nā in primo premit/ tentur quedā pricipia sine q̄bus nulla pars sacre scripture potest intelli gi. In s'do assignabuntur decē regule q̄ magnam partē conferunt ad exponēdaȝ totaȝ sacrā scriptu ram vtriusq̧ test. ¶ Quantū ergo ad primū est pri mo notādū ꝙ postq̄ tota sacra scri. ve. te dr ꝓpo/ sitio siue ꝓpositiōesq̄ apertūr in h li. ex q̄bus ife/ rūtur cōclusiones ꝓphetice de xp̄o ꝛ ecclesia ꝛ etiā morales ꝛ anagogice vt dictū est. Et quelibet sciē tia hȝ sua propria principia que dicuntur commu nes animi conceptiones per que principia probā tur ꝛ ad q̄ reducuntur omnia probata in illa scien tia. ꝛ in quorum virtute eliciuntur oēs cōclusiones illius scientie. vt pȝ. j. posteriorūȝ. Ideo in sciētia huius libri psalmorum ꝛ etiam in tota theologia viatoris que est tota sacra scriptura sunt assignā/ da aliqua formalia principia ex q̄bus depēdet to ta noticia ꝛ sciētia huius libri ꝛ tot' scripture eo ꝙ tota sacra scriptura cōtinetur in hoc libro psal morum vt dictū est ꝛ magis patebit. Quibus prin cipijs ignoratis impossibile est intelligere ea que continentur in hoc libro. et quibus notis noscun/ tur omnia in hoc libro contenta. et ideo dicuntur principia intelligendi sacram scripturam. ¶ Iteȝ est iterum aduertendum ꝙ sicut in metaphisica est vnum principium communissimum omnibus sciē

No. be/ ne de p̄n cipio.

tijs. ꝛ vna maxima ꝓpositio quā necesse ē quēlibȝ docendū habere. s. de quolibet esse vel non esse. vt pȝ. j. posteriorū. ꝛ. iiij. meta. Ita in tota theologia viatoris est vnū cōmunissimū principium qd pre/ supponitur in tota sacra scri. vtriusq̧ te. ꝛ in qua/ libet ei' pte. s. ꝙ tota sacra scrip. vtriusq̧ te. est ab ipso deo tradita ꝛ reuelata. ꝛ per spiritum sanctū inspirata. ꝛ iō nullo modo potest mentiri. Hoc pri mum pricipium ꝓponit beat' petrus in sua cano nica secunda. c. j. dicēs. Hoc primū intelligētes ꝙ ois ꝓphetica scriptura ꝓpria iterpretatiōe nō fit nō. n̄ voluntate hūana allata est aliqn̄ prophe/ tia sed spūsancto inspirati locuti sunt sancti dei homines. Hoc idē cōmunissimum principiū ma/ gis declarat apostolus paulus ad heb. in princi/ pio p̄supponēs ipsuȝ tanq̄ primū dicēs. Multi/

No. quo mō locu tus ē de

phariē multisq̧ modis olim loquens deus prib' in ꝓphetis nouissime diebus istis locutus ē no/ bis in filio quē cōstituit heredē vniuersorū p queȝ

us ē de uere.

fecit ꝛ secula. In quibus verbis asserit ꝙ idē deus qui locutus est patribus in prophetis in ve. te. il/ le idem locutus est nobis in filio siue per filiuȝ in nouo te. ex quo patet ꝙ tota scriptura vtriusq̧ tes. est a deo tradita et reuelata. et per consequens nō potest mentiri nec falli. Et hoc est primū pricipiū ꝛ cōmunissima ꝓpositio quā necesse est quemli/ bet fidelē ꝛ quēlibet docendū habere in tota theo logia viatoris. hoc idem principium presuppo/ nit Aug. ꝛ docet p̄supponendū i primo de doctri/ na xp̄i enumerās oēs libros sacri canonis de q̄b' nullū est dubiū esse nobis a deo traditos. quibus omnimodā fidē dicit esse adhibendaȝ in primis. Et in quibus queritur veritas intemerata ꝛ incō/ cussa. ꝛ charitas dei ꝛ proximi. ꝛ tota sal' nostra ꝛ redēptio. ¶ Secundū pricipiū est ꝙ in diuinis est

vna substātia ꝛ vnū esse ꝛ vna essentia tribus ꝑso/ nis diuinis relatiuis cōicata. Et sic est vnus solus de' trinus in ꝑsonis ꝛ vnus in substātia. s. pr̄ ꝛ fi/ li' ꝛ spūssanct'. q̄ multiplicatio ꝑsonarū fit q: pr̄ ab eterno cōicat filio totā substantiā ꝛ esse ꝛ essen tiam diuinā quā ipse hȝ. ꝛ hoc p eternā generatio nē. ꝛ ambo eādē substātiā cōicat spūisancto p in/ spirationē. Et sic manet vnus solus deus p vnam substātiā ꝛ essentiā. ꝛ tres ꝑsone multiplicate per tres relationes ꝛ duas emanationes. hoc princi/ pium docet augustinus primo de doctrina christia/ na oi docēdo in sacra scripura esse p̄supponēduȝ. Unde q: arriani carebant hoc principio. ideo in/ ciderunt in nefandaȝ blasphemiā legēdo sacras scripturas separantes diuinas personas in sub/ stantia. ideo dicit Aug. iiij. de doctrina xp̄iana ꝙ necesse est nobis presupponere fidē trinitatis ad intelligēdas sacras scripturas noui ac vete. testa. ¶ Tertiū principiū est ꝙ verbū diuinū q̄ est filius

Tertiu

patris s'da ꝑsona in trinitate assumpsit verā car/ nem humanā ex virgine maria simul cū aia rōna/ li ibidē creata: et per ꝯsequēs assumpsit verā hu/ manitatē in vnitate suppositi: in q̄ pro nobis pos set pati: ita ꝙ xp̄s est verus deus ꝛ homo constans ex duabus integris naturis in vna ꝑsona. Et sic de xp̄o verificātur que sunt dei: et que sunt hominis. Nam ista est vera. iste hō creauit mundum. Et ista deus passus est demōstrando xp̄m. Et sic est veruȝ ꝙ iste hō dedit legē moysi et eduxit pplm̄ de egy/ pto vt pȝ in canonica iude. c. vnico. ꝛ hoc rōne vni tatis persone q: eadē est ꝑsona. ¶ Quartū princi/

Quartū

pium ꝙ sicut verbū diuinū assumpsit illā carnem et humanā naturā in vnitate persone vt in illa pa teretur que quidē persona dicit̄ vnus xp̄s deus et homo. Ita pariter ille xp̄s assumpsit et vniuit ꝛ de sponsauit sibi totā ecclesiam, et vnitatē fideliū in vnitatē corporis mystici vt pro illa pateret̄: ita ꝙ xp̄s et ecclesia dicit̄ vnus homo mysticus et vnus xp̄s mysticus cuius caput est xp̄us verus ꝛ corpus siue mēbra dicit̄ tota ecclia fideliū que per fidē et baptismū est isti capiti vnita ꝛ desposata ꝛ sic xp̄s dicit̄ spōsus ꝛ caput ecclie. ¶ Unde est aduertēdū

Nota.

ꝙ duo hoies sunt capita ꝛ principia totius ghis humani vnus. scȝ prim' adam fuit causa omnis peccati et miserie et omnis mali: et alter scȝ xp̄us fuit causa ois boni et ois gratie. Nā sicut ille ex il lo pctō oēs interfecit et venundedit ꝛ captiuitati et morti et miserie subiecit: ita xp̄s ex suis meritis oēs a p̄dictis malis liberauit. Itaq̧ sicut primus homo fuit destructor ꝛ dissipator totius generis humani per suum peccatum et inobedientiaȝ: ita christus ꝓpter suā obediētiam et meritum fuit li/ berator et redēptor et restaurator totius generis humani. Nec ab alio potuit genus humanū libe/ rari nisi a solo christo mediatore dei ꝛ hominum.

xp̄us ca/ put no/ strum.

¶ Itē sicut christus est caput totius ecclesie ꝛ cor/ poris mystici a quo formaliter descēdūt oia gene ra gratiarū et meritorū in oīa membra sua: ita

est subiectũ penarũ ⁊ punitionis ⁊ iustificationis
oim nr̃oꝝ pctõꝝ:qꝛ dñs posuit in eo iniquitates
oim nostruȝ:⁊ languores nostros ipe tulit ⁊ dolo
res nostros ipse portauit:⁊ quo ad penã esa.liij.
inquãtuȝ in eo fuerũt punita oĩa pctã nostra:⁊ in
eo fuim⁹ oẽs ⁊ ꝯsepulti ⁊ crucifixi ⁊ mortui.ad ro.
vj.immo deus pr̃ fecit ipm xp̃m pro nobis pctm̃:
idest sacrificiũ ꝓ pctõ.ij.ad corintb.v.⁊ sic ptȝ ꝙ
xp̃s nõ solũ ẽ caput nr̃m quo ad viuificãda ⁊ mo
uenda sua mẽbra per grãm ⁊ merita:sed est subie
ctũ nr̃orum oim pctõꝝ quo ad punitionẽ ⁊ penã
et iustificationẽ.Et isto mõ xp̃s oĩa pctã nr̃a di/
cit esse sua in multis psalmis.⁊ hoc quo ad penã
vt in ꝓcedẽdo patebit.Nã nõ solũ post pctm̃ ade
sed ab eterno deus pr̃ ꝓposuit nõ per alium:sed
solis meritis passionis ⁊ orone xp̃i filij sui genus
hũanum restaurari:vt qd̃ adã ꝑdidit xp̃s recupe/
raret.Hãc ꝓpositionẽ ⁊ ṗncipium ꝓbat apl̃s per
totũ discursuȝ ad Roma.vñ dicit ꝙ oẽs in adam
peccauerũt ⁊ egẽt grã dei:⁊ ꝙ nõ põt nobis a pa
tre grã ꝓuenire nisi per xp̃m quẽ ꝓposuit ꝓpicia
torẽ ꝓ oibus ⁊ mediatorẽ.Et prime ad coritb.xv.
dr̃ ꝙ sicut in adã oẽs moriunt̃:ita ⁊ in xp̃o oẽs viui
ficabunt̃:⁊ sic pctm̃ ade fuit cã aduẽtus xp̃i in car
Quītus. nem.¶ Quintũ principiũ est ꝙ xp̃s est finis ⁊ veri
tas legis ad iusticiã omĩ credẽti.ad Ro.x.Et per
ꝯñs lex nihil aliud est nisi via in xp̃m.Itẽ lex nihil
aliud est nisi signũ veritatis cõplẽde in xp̃o:qꝛ to/
ta lex ⁊ ꝓphetia fuit v̾ificata in xp̃o:⁊ ꝑ ꝯñs sicut
xp̃s fuit finis:ita fuit veritas legis:qꝛ lex ꝑ moy/
sen data est.grã aũt ⁊ v̾itas per xp̃m facta est.Io.
i. ¶ Ad cuius intellectũ est notãdũ ꝑm Aug.
in libello cur deus hõ:ꝙ postꝙ̃ de⁹ decreuit a ṗn/
cipio hoieȝ ꝑditũ nõ redimere:nec liberare nisi ꝑ
xp̃m filiũ suũ deũ ⁊ hoiem:ideo illico eijciẽs ipm
de illa terrestri paradiso dedit sibi legẽ nature ꝑ
quã tenderet in xp̃m redẽptorẽ suũ de virgine na/
sciturũ.Et hoc fecit deus vt adã nõ ꝓpter instan
tem miseriã desperaret:sed ꝓpter xp̃m sibi de sua
carne ꝓmissuȝ iam de suo sueqꝫ posteritatis reme
dio de lõginquo gauderet.Et sic ab adã ⁊ sua po
steritate fideliũ semꝑ dñi prestolabat̃ aduentus.
Unde dicit qd̃ deus adã ex ciue fecit peregrinum
mittẽs ipm cũ tota sua posteritate ad xp̃m vt ab
eo redimeret̃.Sed ista lex cõtinue accepit aliquã
ꝑfectionẽ ⁊ augmentũ ad maiorẽ eius explicatio
nem:vt ptȝ per totũ discursum ve.te.Nã in noe re
pit quedã sacrificia ⁊ precepta.Et in abraã circũ
cisionẽ.Et in moyse p̃cepta moralia et cerimonia
lia et iudicialia.Ex quo pȝ qd̃ lex vetus nihil aliđ
fuit nisi via in xp̃m tanꝙ̃ in terminũ ⁊ finẽ in quo
ꝑfecit cursum ⁊ officiũ suũ nihil aliud fuit nisi si/
gnũ veritatis cõplete in xp̃o.Itẽ scđo ptȝ qd̃ lex
vetus nõ erat grã sui:sed grã xp̃i futuri cuius erat
No⁹.q̃ꝺ tota lex est ꝺ xp̃o intelli/genda. via.Probat̃.nam via ⁊ cursus non agitur gratia
sui:sed grã termini ⁊ finis ad quẽ tendit:qꝛ signũ
nõ est grã sui:sed grã significate veritatis.Tertio
sequitur qd̃ tota lex ⁊ quelibet pars sui est princi/
paliter intelligenda et glosanda de christo et ec/
clesia.Probatur quia tota lex vet.et q̃libet ps sui
erat signũ ⁊ figura ⁊ ṗnũciatio de xp̃o ⁊ eccl̃ia vt
inquit Aug.cõtra faustũ.⁊ li.de cathecizandis ru
dib⁹ ergo ṗncipalr̃ est intelligẽda de xp̃o ⁊ eccl̃ia
cuius erat via et cuius erat signũ ⁊ figura ⁊ offm̃.
Quarto sequit̃ qd̃ oẽs pr̃es ⁊ fideles vete.te.ten/
debãt in xp̃m vt in eo acciperẽt repromissiões ⁊ ꝑ
ꝯñs magis saluati sunt per fidẽ xp̃i ꝙ̃ per opa le
gis:qꝛ nõ exercebãt opa legis nisi ꝓtestando fidẽ
xp̃i futuri.scđo est notanduȝ qd̃ sicut deus remisit
adã ⁊ oẽs fideles ve.te.ad xp̃m vt ab eo redimerẽ
tur in primo aduẽtu:ita xp̃s remisit suos ad scđm
aduẽtum vt ab eodẽ glorificarẽtur.Nã sicut ꝑ pri
mum aduentũ ꝓmissa est fidelibus ꝑ xp̃m redem
ptio:ita nobis iam redẽptis ꝓmissa est ꝑ eundem
xp̃m in.ij.aduẽtu gloria ⁊ btificatio.iã eñi redem
pti rẽdimus in xp̃m vt glorificemur expectam⁹ eñi
eũ a nuptijs reuersurũ vt ptȝ ꝑ totũ discursuȝ euã
gelicũ.Ex quo pȝ qd̃ vtraqꝫ lex est via in xp̃ȝ ⁊ xp̃s
est finis vtriusqꝫ legis.s.ve.vt redẽptor ⁊ no.le.vt
glificator ⁊ btificator.⁊ sic vtraqꝫ lex est de xp̃o.Iđ
dicit cassiodorus ⁊ hugo qd̃ xp̃s vt xp̃s est obiectũ
et subiectũ totius nr̃e theologie ⁊ sacre scripture
vnde dicit Aug.suꝑ Ioannem ꝙ qui in tota sacra
scriptura et in qualibet eius parte non intelligit
xp̃m nihil intelligit.¶ Sextũ principiũ est ꝙ xp̃s **Sextuȝ.**
deus et hõ non solũ est caput ⁊ sponsus eccl̃ie et
finis vtriusqꝫ legis:sed etiã est mediator dei ⁊ ho
minũ.i.thimo.ij.Et rõ est.Nam postꝙ̃ xp̃s tȝ me
dium inter deũ et hoies inquantũ hõ opȝ etiaȝ ꝙ
sit mediator in oibus.Nã lȝ inquantũ deus sit eq̃
lis pr̃i:tñ est minor ꝑm hũanitatẽ.Et inquãtũ hõ
est maior et melior omni homine:tũ rõne natura
lis excellentie et vnionis ad verbum:tum qꝛ inter
oẽs mortuos liber a natura et in persona:tum qꝛ
plenus gratie et veritatis.Ex quo ptȝ ꝙ tȝ mediũ
inter deũ ⁊ hoies:⁊ per ꝯñs in oib⁹ dȝ esse medi⁹.
¶ Ad cuius euidentiã est notãdũ ꝙ xp̃s septẽ mo
dis est mediator et mediũ inter deũ et hoies. Nã **Xp̃s sep/tẽ mo/dis dici/tur me/diator.**
primo medius est ꝓpiciator ⁊ intercessor:⁊ recõci
liator inter nos ⁊ pr̃em.ad Rom̃.iij.et.v.Scđo est
medius fideiussor:qꝛ ꝓ oibus soluit pctm̃ ⁊ se ob
tulit hostiã deo placẽtẽ ad Ro.xv.Tertio fuit me/
dius interpres:qꝛ nobis interpretatus est totã le
gem et ꝓphetas sicut ꝓmissuȝ fuerat moysi deut̃.
xviij.Prophetã suscitabo de medio fratrũ tuorũ
similẽ tui:et ponã verba mea in ore eius loquetur
ꝙ ad eos quecũqꝫ dixero sibi et hoc impleuit xp̃s
Mat.v.exponendo legẽ.Itẽ Luce.xxiiij.incipiẽs
a moyse et ꝓphetis interpretabatur duobus di/
scipulis oĩa que de ipso scripta erãt.Uñ Ioãnes
vidit apoc.v.librũ scriptũ intus et foris:et sigilla
tum septẽ sigillis quẽ nemo fuit dignus aperire:
nec soluere septẽ signacula eius nisi solus agnus
qui occisus est ille eñi accepit librũ de dextera se/
dentis et soluit signacula eius vt ptȝ ibidẽ.ille ẽt
liber est liber legis ⁊ prophetarũ scriptus foris
ꝑm sensuȝ lr̃alem:et scriptus intus ꝑm sensuȝ spi
ritualẽ et ꝓpheticũ continẽs sub septẽ sigillis se/
ptem mysteria ꝓfundissima de xp̃o et eccl̃ia.s.my
steriũ incarnatiõis ⁊ predicationis et passionis ⁊
resurrectionis spũssancti missionis et gentilium
conuersionis ⁊ vltime glorificationis.Hec septeȝ
mysteria in lege veteri clausa solus xp̃s nobis re/
serauit.Et iđ dicit̃ Io.xvij.Pr̃ manifestaui nomẽ

tuum hoibus. Itē huius libri ꝛ marie libri psal⸗
moꝝ in quo tota sacra scriptura ↄtinet: sol' xp̄s
hꝫ clauē dd. que aperit et nemo claudit. claudit ꝛ
nemo aperit. apo. iij. Ex quo ptꝫ ꝙ solus xp̄s fuit
verus interpres legis inter nos ꝛ p̄rem. Quarto
xp̄s dr̄ medius dispēsator et pcurator ꝛ distribu⸗
tor bonoꝝ p̄ris. Naꝫ ipse distribuit nobis bona
grārūꝫ ꝛ sacroꝝ ꝛ finalr̄ bona glīe vt pꝫ Mat. xx.
Nā pater dicet xp̄o pcuratori ꝛ dispensatori suo
voca operarios ꝛ redde illis mercedem de denario
diurno. Quinto dr̄ medius ductor: qꝛ nemo venit
ad p̄rem nisi per xp̄m. Joā. xiiij. nec pōt introire
ouile ouiū nisi p xp̄m q̄ est ostiū ouilis. Joan. x. qꝛ
quos pr̄ ab eterno destinauit: hos xp̄s ex tpe vo⸗
cauit ꝛ iustificauit. ad Ro. viij. Sexto xp̄s est me⸗
dius iudex inter deū ꝛ hoīem. nam pr̄ nō iudicat
quēꝗ: sed oē iudiciū dedit filio xp̄o: qꝛ filius hois
est. Jo. v Septio xp̄s est medius btificator ꝛ glifi
cator. ꝛ rō est. Nā sicut est medi' dispēsator ꝛ da⸗
tor grāꝝ: ita est medi' dator p̄mioꝝ. Item sicut
deus per xp̄m vocauit ꝛ iustificauit quos ipse ab
eterno predestinauit: ita opꝫ vt per christū iustifi⸗
catos glificet et btificet ꝛ magnificet. Ex quibus
oībus ptꝫ ꝙ xp̄s in oibus est mediator dei ꝛ hoīs
qꝛ est medi' intercessor: ꝛ fideiussor ꝛ iterpretator
et dispēsator: ꝛ ductor: ꝛ iudex et btificator: qd̄ est
sextū gn̄ale p̄cipiū. qd̄ necesse est quēlibet docē⸗
dū hr̄e in theologia sine quo sacra scriptura nul⸗
lo mō pōt intelligi. ¶ Septimū principiū est ꝙ si
cut xp̄s est caput ecclesie ꝛ oim fideliū a quo deri⸗
uatur ois virtus ꝛ grā in oia mēbra sua: ita dia⸗
bolus est caput et principiū oim maloꝝ et oim in
fideliū et obstinatoꝝ ꝑfidoꝝ hoim: et oēs infide
les et obstinati sunt mēbra diaboli a quo ↄuenit
eis psuasiue ois iniquitas et malicia. Vn̄ sicut ex
xp̄o et ecclīa fideliū ↄstituit vnū corpus mysticuꝫ
tanꝗ ex capite et mēbris iustoꝝ: ita ex diabolo et
ecclīa siue synagoga sathane et obstinatoꝝ ↄpo⸗
nitur vnū corpus diabolicū. Et sic, qn̄ꝗ diabol'
dr̄ hō. Mat. xiij. inimicus hō hoc fecit: et malus
homo etiam dicitur diabolus. Joan. vi. vnus ve⸗
strum diabolus est: quia etiam communicātur in
eis idiomata sicut in corpore christi mistico. Et
etiam mali homines dicuntur filij diaboli. Joā.
viij. Vos ex patre diabolo estis.

Secundum capitulum.

Quantū ad scd̄m capitulū huius tertij tractatus est aduerten⸗dū ꝙ sicut liber sacre scripture vet. testa. dr̄ ppositio siue ppositiones ex quibus eliciuntur et inferunt cō clusiones euangelice vt dictū est in primo tracta⸗tu: ita pariter dicitur liber scriptus intus et foris signatus septem sigillis sub quibus latent ꝛ clau⸗duntur septem principalia mysteria euangelica noui testamenti scripta iurio. s. sub istis septem si⸗gillis. s. mysteriū trinitatis: incarnationis et pre⸗dicationis xp̄i et passionis et resurrectionis et le⸗gis euangelice publicationis et vltimi iudicij et nostre glorificationis hec enim mysteria erant si⸗gillata in vet. te. sub signis et figuris et vaticinijs

Xp̄s dr̄ liber scri ptus.

in libro legis scripto intus et foris et maxime la
tebant in libro psalmoꝝ in quo tota lex et ꝑphe⸗
te cōtinent: quē librū nemo fuit dignus aperire:
nec soluere septē signacula eī' nisi sol' xp̄s agnus
qui occisus est vt ptꝫ apoc. v. eo ꝙ ipse solus xp̄s
hꝫ clauē dd. qui aperit et nemo claudit: ꝛ claudit
et nemo aperit. Apoc. iij. quā quidē clauē christus
cōicauit aplīs et discipulis in die pēthecostes cō⸗
ferēdo dona spūsscti: et cōicauit btō etiā Augu. ꝛ
ceteris sacris doctorib' ad aperiēda mysteria sa⸗
cre scripture. Et ideo sicut fuerūt necessaria septē
principia assignata in primo ca. huius tractatus
ad ꝓbādas ꝓpōnes sacre scripture vete. testa. ita
pariter opꝫ assignari aliqs claues ad aperiendū
librū sacre scripture scriptuꝫ intus et foris: et ad
soluēda septē signacula eius: ꝛ ad detegēda septē
mysteria euāgelica in eo clausa. Et ideo ticoni'
donatista post eius correctionē conatus est assi⸗
gnare septē regulas q̄s claues vocauit ad aperiē⸗
das oēs scripturas: vt narrat Aug. iij. de doctrīa
christiana q̄s regulas correxit Aug. ōndēs in mul
tis deficere et in multis superfluere. Et iō ex intē⸗
tione et doctrina Augustini in libris de doctrina
christiana et in plerisꝗ locis assignabimus decē
regulas que magnā partē ↄferēt ad intelligēdas
sacras scripturas et maxime mysteria clausa in li
bro psalmorum. quoꝝ prima erit de psona ꝛ essen
tia. scd̄a de christo deo et hoīe tertia de christo ca
pite et eius corpore mistico. quarta de natura et
gratia. quinta de spiritu et litera. sexta de sensu
verborum in quo fiunt. septima de vnitate legis
et corporis mistici. octaua de diabolo et eius cor
pore. nona de specie et genere siue de toto et par⸗
te. decima erit de tropis et figuris grammatica⸗
libus.

¶ Prima clauis.

Prima ergo regla ē de essen tia et persona. Nam cum deus sit trinus et vnus vt dictum est in scd̄o principio et vna persona distingua tur ab alia realiter vt inter se oppo nūtur sꝫ vt cōparātur ad diuinā essentiā sunt vna substātia et vnus deus: ideo opera trinitatis ab extra sunt indiuisa: qꝛ tunc persona non agit vt re latiua persona: sed vt deus et essentia. Et sic talia opera dicuntur essentialia: quia omnes tres per⸗sone concurrunt puta ad creandum et miseren⸗dum. Sed persona cum agit ab intra comparata ad aliam tunc tangit vt persona ꝛ tunc distingui tur ab alia vt generare conuenit soli patri et gene rari soli filio et spirare conuenit vtriꝗ spirari ve ro conuenit soli spirituisancto. Et ideo est valde attendendum in legendis et exponendis sacris scripturis quando est actus essentialis: et quan⸗do personalis. Unde quādo dicitur in principio Gen. In principio creauit deus celum et terram: ly deus stat essentialiter: eo ꝙ creare est act' essen tialis. Et sic conuenit toti trinitati inquantum deus. Item quando dicitur Exodi. iij. Ego sum deus Abraam: deus ysaac. ly deus stat essentialr̄. Sed quando dicitur psalmo. ij. Dominus dixit.

Nota d psona et essentia diuina.

ad me filius me⁹ es tu:ego hodie genui te.ly deus stat personaliter:q: p persona patris tm̄:eo q̄ dicere ꝛ gn̄are est actus p̄sonalis ꝛ notio ip̄ius p̄ris Et ly ad me:stat p p̄sona filij:ad quā loquit᷑ pater Nā patrē dicere ad filiū. filius me⁹ es tu ꝛc. nihil aliud ē nisi patrē dicēdo filiū gn̄are:vt magis ibidē patebit:ꝛ per eandē rōnē psal.cix. Cū dicit᷑. Dixit dn̄s dn̄o meo.ly dn̄s stat pro p̄sona p̄ris et ly dn̄o pro p̄sona filij: q: opa trinitatis sunt diuisa ab intra. Itē per eādem rōnem cū dr̄ psal.xliiij.sedes tua deus in seculū seculi.ly deus stat pro p̄sona filij ,ppter illud qd̄ sequit᷑:ppterea vnxit te de⁹ deus tuus. Nā ly deus p̄io memorat⁹ est vocatiui casus et ponit᷑ pro p̄sona filij qui est vnctus: et ly deus in sc̄do loco ponit᷑ pro p̄sona patris qui est vngens filiū:et sic memorat᷑ deus pater vngens ꝛ deus filius vnctus et ipsa vnctio que est sp̄ūssanctus ab vtroq; ,pcedens: quasi dicat. O deus fili. ppterea deus pater tuus vnxit te in eternū:et quo p3 q̄ ly deus vtrobiq; stat p̄sonaliter ꝛ nō essentialiter. Itē esaie.xlviij.cum dicit᷑. Et nūc dn̄s de⁹ meus misit me ꝛ sp̄ūs eius.ly dn̄s misit stat p persona patris:ꝛ ly me pro p̄sona filij:ꝛ ly sp̄ūs eius pro persona sp̄ūssancti:ꝛ sic exprimit᷑ totū mysteriū p̄sonarū diuinarū. Itē zacha.ij. Cū dicit᷑ exulta filia syon:q: ecce ego veniā et habitabo in medio tui. ꝛ tunc cognosces q̄ dn̄s misit me vt p̄dicarem tibi.ly dn̄s stat p̄sonaliter pro p̄sona patris mittētis. ꝛ ly me pro p̄sona filij missi:ꝛ sic in plerisq; locis sacre scripture exprimit᷑ mysteriū diuinarū p̄sonaꝝ. Sȝ iudei ceci ꝛ obstinati ignorātes ꝛ nō p̄supponētes supradictū ꝑm principiū precipitātur i diuersas ꝛ varias ꝛ falsas expositiōes. Item arriani ignorātes supradictū principiū diuiserunt substantiā diuinarū personarū:ꝛ iō fidelis ꝛ prudēs lector attendat tales locutiōes quādo sunt essentiales et quando p̄sonales.

Secunda clauis.

quō xp̄s est deus ꝛ homo.

Ecunda regula est de xp̄o deo ꝛ homine. siue de forma dei et forma serui in christo. Unde cū xp̄s sit verus deus et homo:scilicȝ deus inquantū habet naturā ꝛ formā dei et homo inquātum habet naturā siue formā hoīs in eadē persona:iō cōicant᷑ in eo idiomata: vt dictum est in tertio ꝛ quarto principio:et ideo debet aduertere fidelis lector quādo christus loquit᷑ in forma dei ꝛ quādo in forma hominis:ꝛ quādo sit de eo locutio inquātum est homo siue inquantum deus. Nam multa verificātur de ipso inquantum homo tm̄:vt ibi.in manus tuas dn̄e cōmendo spiritū meū. Itē ibi resuscita me ꝛ retribuā eis. psal. xl. Et sic vtrobiq; loquit᷑ xp̄s i forma serui ꝛ inquātum hō. Sed quādoq; loquitur in forma dei ꝛ inquantū deus:vt ibi.clarifica me pater ea claritate quā habui anteq̄ mundus fieret. Jo.xvij. Itē ibi Exiui a patre ꝛ veni in mundū. Jo.xiij. Itē ibi.anteq̄ abraā fieret ego sum. Jo.viij. Item multa verificantur de christo ratione vtriusq; nature. vt ibi. Omnia subiecisti sub pedibus eius. psalmo. viij. Item ibi.sede a dextris meis ps.cix. Unde om̄es tres modos cōprehēdit ap̄ls ad phi.ij. Naȝ cum dicit.hoc eñi sentite in vobis qd̄ in xp̄o iesu q̄ cum in forma dei eēt nō rapinā arbitrat⁹ est eē se equalem deo.hoc verificat᷑ de christo vt deus. Sȝ postea cum subdit.humiliauit seipsum obediens vsq; ad mortē ,ppter qd̄ deus exaltauit illū.hoc v̄ificatur de xp̄o inq̄tū homo: q: inq̄tum se humiliauit vsq; ad mortē.et inquantū hō suscitauit p̄r̄ ꝛ exaltauit filiū. Sed totū illud qd̄ seq̄tur dedit illi nomē qd̄ est sup oē nomē:vt in noīe iesu oē genu flectat᷑ v̄ificat᷑ de xp̄o rōne vtriusq;: q: inq̄tū de⁹ ꝛ homo hȝ vniuersale dn̄ium ꝛ principatū ꝛ simul adorat᷑ ꝛ glr̄ificat᷑ hūanitas cū diuinitate vna latria adoratione:q: vna est persona i duabus naturis ꝛ ecōtra. Et sic prudēter aduertat lector tales locutiones in sacra scriptura qn̄ fiunt et v̄ificātur de xp̄o in forma serui. Uñ arrius ignorās hoc p̄ncipiū et hāc regulā. fuit turbat⁹ ꝛ decept⁹ in illa locutiōe xp̄i qn̄ dixit vado ad patrē:q: p̄r maior me est. Jo. xiiij. Et sic asseruit arrius q̄ xp̄s nō erat cōsubstātialis p̄ri vñ nesciuit distiguere quō fili⁹ est eq̄lis p̄ri ꝑm diuinitatē:ꝛ minor p̄re ꝑm hūanitatē. Et quō filius loq̄batur ibi in forma serui ꝛ inquātuȝ hō et nō inquantum deus: ideo aduertat lector.

Nota.

¶ Tertia clauis.

De p̄lo capite ꝛ ei⁹ corpe mystico

Tertia regula est de christo mystico.s. de xp̄o capite ꝛ eius corpe que est ecc̄lia quā xp̄s sibi vniuit per fidē inunitate mystica vt dictū est in iiij. principio. vnde tāta est vnio xp̄i ad suam ecclesiā quā sibi vniuit per fidē et charitatem q̄ totaliter voluit per charitatē trāsformari in sua membra intantū cōicantur idiomata. Unde christus quādoq; se noiat pctōrē:ꝛ pctā mēbrorū dicit esse sua. non q̄ ipse fuit formaliter peccator quantū ad culpā:sed quātuȝ ad penā q: pro suis mēbris pctōribus pati voluit ꝛ voluit in se assumere penā peccatorū membroꝝ suorū:ꝛ sic peccata mēbroꝝ suorū dicit esse sua. nō quo ad culpā sed quo ad penā quā pro eis voluit pati:vt mēbra sua a morte et pena perpetua liberaret. Et sic est aduertendū quomodo fiant tales locutiōes in sacra scriptura:vñ ap̄ls paulus ꝛ aug. appellāt vnū xp̄m mysticum totū aggregatū ex ipso capite ꝛ tota societate fideliū membroꝝ. Et sic i toto isto corpore siue christo mystico assignātur tres nature.s. vna diuina et eterna altera hūana p̄sonalr̄ verbo et tempore vnita: ꝛ altera peccatrix ꝛ corrupta in adā que est christo capiti mystice vnita:que quidē licȝ nō sit altera ꝑm sp̄em ab humanitate xp̄i:tamen est altera ꝑm cōditionē quia ista libera et immunis ab omni pctō nō ex opere adam traducta. illa aūt in adam corrupta ꝛ sauciata. D ¶ Et iō est aduertendū q̄ quandoq; totus christus mystic⁹ introducit᷑ ad loquēdum in psalmis. Sȝ quādoq; loquitur ratione nature diuine que est in capite vt ibi. dn̄s dixit ad me filius meus es tu ego hodie genui te. Et quādoq; loquit᷑ rōne humane nature libere ꝛ personaliter assumpte vt ibi. dn̄e nō est exaltatū cor meū. ꝛ ibi in capite libri scriptum est de me vt faciā voluntatē tuā. ꝛ ibi. vide si via iniq̄ta-

tis in me est: qz tales locutiões nõ possunt verificari nisi de xpo vero p hũanitate psonalr assumpta sine macula z sine pctõ. de quo dr solus inter mortuos liber. Sz quñq loqtur xps i psona mẽbrorũ suorũ z rõne nature corrupte in mẽbris mysticẽ sibi vnitis: vt ibi. longe a salute mea verba delictorũ meorũ: z ibi. nõ est sanitas in carne mea a facie pctõrũ meorũ. z ibi. delicta mea a te nõ sunt abscõdita que quidẽ pctã dicit xps esse sua nõ quo ad culpã sed quo ad penã. Igitr xps caput nõ ibi loqtur in persona sui nec p natura psonaliter assumpta sed in psona mẽbrorũ z p natura eorũ corrupta. Que quidẽ mẽbra assumpsit xpus in vnitate mystica per fidẽ z charitatẽ vt dictũ est. Ideo talis charitas cogit sic loqui xpm p membris suis. Jõ prudẽter aduertat fidelis lector tales locutiones in tota scriptura maxime in libro psalmorum vbi magis frequentant. Vñ qz ceci et obstinati iudei ignorãt hoc principiũ et hãc regulã: iõ incidũt in precipitia irremediabilia. Nam qui hoc pricipio caret impossibile est vt possit attingere intelligẽtiã libri psalmorũ. B ¶ Quarta clauis.

Not. de corruptione et gratia.

Quarta regula est de natura z gratia. Nam dictũ est in quinto pricipio q tota natura hũana fuit corrupta in adã: sicut pbat Aug. in lib. de natura z grã z de pfectiõe iustitie hoĩs et hyponosticõ p oẽs qttuor responsiones z in omibus libris quos fecit contra pelagianos. in quibus disputat et probat q taliter fuit tota natura humana siue caro in adã corrupta z sauciata fomite pcti: q nullus hõ ex tali natura vitiata a primis parẽtib' p libidinosaz gñationẽ traducta ꝓuitare pctm̃ nec põt facere bonũ nec iplere diuina ꝓcepta nisi talis natura sic corrupta p grãz xpi sanet. Vñ dicit ibi z i homel. de publicano et phariseo. q nullũ ẽ peccatũ qd fecit hõ qd nõ faciat alter hõ nisi iuuet a deo a quo fact' ẽ hõ. hoc idẽ dicit lib. de nuptijs. Hoc enĩ fundamẽtũ sumit aug. ab aplo ad Ro. vij vbi dicit aplus. Inuenio legẽ in mẽbris meis repugnãtẽ legi mẽtis mee: z qd nolo hoc facio z c. quis me liberabit a corpe mortis hui'. ¶ Et rñdet di. grã xpi. z sic dicit aplus q nos participam' duos hoies. s. primũ adã z xpm: qz ab illo traxim' naturã corruptã z oẽ malũ z pctm̃: z a solo xpo oẽz gratiã. Vñ dicit aplus. j. ad corinth. xv. Sicut in adam oẽs moriunt: ita z in xpo oẽs viuificabunt. Et iõ dicit aug. in locis supra allegatis. q aliter est loquendũ de natura hũana corrupta in adã: derelicta in seipa z aliter est loquẽdũ de eadẽ hũana natura ꝓut est adiuta p' grãm xpi in quolibet hoie. Nã null' hõ derelict' in sua natura corrupta: sine grã xpi põt vitare pctm̃ nec facere bonũ nisi iuuet p gratiã xpi qd nõ est intelligendũ absolute z ꝑfecte de grã gratũ faciẽte. Nã multotiẽs aliqs pctõr existẽs in vno pctõ. s. in adulterio vel simplici fornicatiõe: vitat aliqd pctm̃. s. homicidiũ aut furtuz et nõ hz grãm gratificantẽ: sed hoc nõ põt facere sine aliqua grã specialr gratis data vt in suis locis dicet. Et iõ dicit aug. q aliq ꝓpões siue locutiones verificãtur in sacra scriptura de hoie ẽm naturã corruptã: q nõ sunt vere de psona adiuta per grãm xpi. Nã illa est vera ẽm aplm. Oẽs declinauerũt inutiles factisunt nõ est q faciat bonũ. Sed hoc est intelligendũ secũdum naturã corruptã: et viciatã inqtũ sunt filij adam: et ab eo hñt naturã viciatã nisi iuuarent p grãm: sed ista nõ absolute est vera qz multi adiuti p grãm xpi sicut virgo maria et Johã. bap. et sctũs nicolaus z multi scti nõ cõmiserũt illa crimina z scelera q in illo ps. xiij. scribũtur scz sepulchrũ patens est guttur eorũ: qz non fuerũt mẽdaces nec blasphemi nec homicide: z iõ addit ibi. Dñs respexit sup filios adã siue sup filios hoim ad denotandũ q oẽs hoies inqtũ sunt filij adam z filij hoim hñt hmõi viciatã naturã: sz cũ hoc stat q pñt ꝑseruari z liberari per xpm a tali peste: z iõ pcludit in fine ps. Quis dabit i syon salutare israel. q. d. Quis põt hoiem liberare a talibus criminib'. rñdet q xps faciet hoc. cũ auerterit captiuitatẽ z c. Et iõ dicit Aug. q rõne nature corrupte dr rursus euersus sum vt caderẽ: sz rõne nature per grãm adiute dicit. qd retribuã dño p oibus que retribuit mihi. Et ista est vera p naturaz oẽs in adã peccauerũt: qz oẽs in eo venudati sunt pctõ: qz oẽs filios naturales suo pctõ obligauit. Sed ista est vera p gratiã in xpo oẽs viuificabunt Et iõ est aduertendũ q quedã vocales locutiões sunt intelligẽde p notã sufficiẽtie: vt ista oñes in xpo viuificabunt. s. q passio xpi fuit sufficiẽs saluare oẽs nisi q obstinat' resistat. Et sic sunt intelligende similes locutiões. Ex supradicto fundamẽto pbat Augu. lib. de natura z gratia z. ij. de bap. paruulorũ q solus xps est liber a pctõ per naturã. ceteri aũt sunt obnoxij pctõ per naturã corruptaz sed oẽs pñt liberari p gratiã xpi ꝓuenientẽ aut subuenientẽ z c. B ¶ Est tamẽ aduertendũ q hũana natura tripliciter põt sumi in scriptura: vno mõ pro ipsa essentia et natura specifica. Scdo p ipsa sola carne traducta successione ex primis parentibus per libidinosam gñationẽ. Tertio mõ p tota descẽdẽtia z generatiõe oĩm hoiz descẽdentiũ ab adã prio hoie p naturalẽ gñationẽ. Prio mõ natura humana respicit verbũ diuinũ z ideã ad cui' similitudinẽ est producta: z sic dr valde bona. gen. j. Scdo aũt z. iij. mõ dr naturahũana corrupta in adã. Nã pmi parẽtes trãstulerũt in filios carnẽ libidinosam ex pctõ in qua erat pctm̃ seminaliter z materialiter: sicutignis in silice z mors in arsenico venenoso. que quidẽ caro sic morbida morbo cõcupiscentie per solum consortiũ creat peccatũ originale in anima: et per consensum deliberatum creat actuale in voluntate. Nota. Hũana natura triplr capitur.

¶ Quinta clauis.

Not. de spũ z lra

Quinta regula siue clauis ad aperiendũ librum sacre scripture scriptum intus et foris: et sigillatum septẽ sigillis: est regula de spiritu z littera de qua fecit Augu. specialem librũ que quidem regula qz est necessaria toti sacre scripture et cuilibet parti eius: ideo nos

pôtesse breuis. C ¶ Et iõ sunt notande qdã do
ctrine ad ei⁹ explicationẽ. Quaꝝ pria est augusti
ni in prio de doctrina xpiana et adducit̃ a magi/
stro lib.j.di.j.p fundamẽto toti⁹ sui opis.s.ꝙ in h
differt sacra doctrina theologica ab oib⁹ sciẽtijs
hũanis. nã ois scia hũana vel est rerũ vel signorũ
tm̃ sed sacra doctrina est rerũ et signorũ simul ver
bi gr̃a. nã sciẽtie rõnales sicut est grãmatica ⁊ lo/
gica sunt signoꝝ tm̃. nã grãmatica ↄsiderat noia
et v̓ba ⁊ ceteras ptes orõnis ꝓut sũt tm̃ signa. q꞉
tm̃ ↄsiderat hoc nomẽ hõ ꝓut est cõis gñis꞉ et hꝫ
duas syllabas. pmã breuẽ et aliã indifferentẽ. et
ꝓut significat subaꝫ a qua act⁹ v̓bi egredit̃ꝛ ꝓut
simul cũ v̓bo facit orõnem pfectã꞉ et qñ ista orõ
hõ est aĩal ẽ orõ ↄgrua꞉ q꞉ cõuenit nomẽ cũ verbo
in nũero et in psona ⁊ in debita rectitudĩe. logic⁹
aũt cõsiderat eandẽ orõnem ꝓut põt eẽ ppõ pre
missa cũ alia ad inferendã cõclusionẽ et prout cũ
alia propositiõe põt formare syllogismũ. Ex quo
ptꝫ ꝙ iste due sciẽ sunt signorũ tm̃ et iõ dñr rõna
les. Sed sciẽtie reales sunt rerũ tm̃. nã phisica cõ/
siderat hoiem significatuꝫ p hoc nomẽ inquantũ
hõ hꝫ formã in materia꞉ et cõponit̃ ex aĩa rõnali
et corpe phisico organico ⁊c. Et sic est dicendũ de
mathematica q̃ ↄsiderat formas preter materiaꝫ
sensibilem. Et methaphisica q̃ cõsiderat eẽntias
rerũ preter oẽm motũ. Ex quo ptꝫ ꝙ ois doctrina
hũana vel est rerũ tm̃ vel signorũ tm̃. Sed doctri/
theologica. s. sacra scriptura maxime ve.te. est si/
mul rerũ et signorũ et ponit exẽplũ aug. de illo li
gno qõ Moyses intinxit in aq̃s marath ⁊ dulco/
rauit eas cũ essent amarissime et reddidit eas po
tabiles filijs israel q̃ trib⁹ dieb⁹ ãbulauerant per
solitudinẽ nõ inuenientes aquã. vt ptꝫ exo.xv. p qõ
lignũ significabat̃ et figurabat̃ hũanitas xpi seu
lignũ crucis. nã cũ totũ gen⁹ hũanũ ambulasset
per solitudinẽ hui⁹ mũdi tribus diebus. s. in lege
nature ⁊ in lege moysi nõ reppit aquã salutarem
grẽ. Et sic sitiẽs puenit ad xpm in tertio die mũdi
xps aũt intinxit hũanitatẽ ⁊ carnẽ suã in aqua ior
danis p baptismũ. p cuius cõtactũ prebuit v̓tutẽ
regñatiuam aq̃s baptismalibus et remouit oẽm
amaritudineꝫ pcti ab aĩa nr̃a. et refecit fideles p
aquas baptismales dulcoratas p ↄtactũ carnis
xpi꞉ et p iniectionẽ ligni crucis q꞉ nõ fit baptism⁹
sine signo crucis et inuocatiõe sctẽ trinitatis. Ex
q̃bus pꝫ sm aug. ꝙ theologus fidelis dupl̓r cõsi
derat illud lignũ et illud mysteriũ dulcorationis
aquarũ marath. Prio ꝓut fuit q̃dam res realiter
gesta. Scdo ꝓut illud lignũ ⁊ illa dulcoratio fuit
signũ et figura xpi et sacrĩ baptismi꞉ q꞉ theolog⁹
fidelis et ver⁹ xpianus nõ ↄsiderat illud lignũ nec
illud mysteriũ p se tm̃꞉ sed ꝓut fuit figura ⁊ signũ
xpi ⁊ baptismi xpi. Et iste modus ↄsideratiõis est
seruãdus a theologo et oi xpiano in tota scriptu/
ra ve.te. nã nõ solũ cõsiderat creationẽ mũdi pre/
cise materialiter ꝓpter se꞉ sed ꝓut fuit signũ et fi/
gura recreatiõis ecclie p xpm faciende vt patebit
ps.ciiij. Itẽ nõ cõsiderat diluuiũ precise per se sꝫ
prout p noe figurabat̃ xps q̃ erat fabricatur⁹ ar/
cham ecclie in q̃ oẽs fideles erãt p xpm saluãdi a
diluuio et morte pcti꞉ vt patebit ps.xxxiij. Et sic

Theologia quõ differt ab alijs scientijs

Inductio notãda de xpi cruce ⁊ baptismo.

De diluuio et alijs signis.

cõsiderat sacrificiũ abrae inquãtũ figurabat sa/
crificiũ xpi. Et sic considerat ipm iacob prẽm.xij.
pr̃iarcharũ inquãtũ figurabat xpm q̃ erat regña/
turus.xij. aplos p quos erat multiplicãdus totus
ppl̓s xpianus p totũ orbẽ. Et sic ↄsiderat moyseꝫ
educentẽ isrl̓ de egypto et dantẽ legẽ ⁊ ducẽtẽ il/
lũ ppl̓m p desertũ inq̃tũ figurabat xpm q̃ eduxit
totũ gen⁹ hũanũ ð mirabili seruitute diaboli ⁊ de
tenebris pctõrũ. Itẽ cõsiderat iosue itroducentẽ
illũ ppl̓m in terrã ꝓmissam p aquã iordanis sup.
xij. lapides inq̃tũ figurabat xpm q̃ introduxit fi/
deles in eccliam istã p aquã baptismi et p.xij. ar/
ticulos fidei vt patebit psal.lxvij. Itẽ considerat
ipsum dd̃ q̃ post multas ꝑsecutiões fuit sublima
tus in regnũ inq̃tũ figurabat xpꝫ q̃ post labores
et mortẽ et passionẽ et resurrectionẽ accepit ptã/
tẽ a prẽ sup oẽs creaturas. Itẽ cõsiderat salomo/
nẽ q̃ edificauit tẽplũ. et fuit ita sapiens ꝙ regina
saba venit a finib⁹ terre audire sapiam ei⁹. vt ptꝫ
iij. reg.x. et h inq̃tũ figurabat xpm q̃ edificauit ec
clesiã toto orbe diffusam. Ad cuius sapiam et le/
gẽ euangelicã suscipendã venit tot⁹ ppl̓s gẽtilis
non solum ab austro꞉ sed ab oriente occidente et
aq̃lone. vñ ꝙ illud mysteriũ salomõis et regine
austri nõ fit intelligẽdũ precise lr̃al̓r ð salomone
et illa regina. sꝫ inquantuꝫ fuit signũ xpi et ecclie
pꝫ Mat.xij. nã cũ scribe et pharisei peterẽt a xpo
signũ de celo r̃ndit eis dicens. gñatio adultera si
gnũ q̃rit et signũ nõ dabit̃ ei nisi signũ ione ꝓphe
nã sicut ionas fuit tribus dieb⁹ et tribus noctib⁹
in ventre ceti꞉ sic erit fili⁹ ho.s in corde terre trib⁹
dieb⁹ et tribus noctib⁹. et ecce plus q̃ ionas hic.
Itẽ regia austri venit a finib⁹ terre audire sapiaꝫ
salomõis꞉ et ecce hic plus q̃ salomõ ⁊c. Ex dictis
saluatoris ptꝫ ꝙ mysteriũ ione ꝓphe nõ solũ est
intelligendũ real̓r pro illa hystoria sꝫ ꝓut fuit si/
gnũ et figura sepulture et resurrectionis xpi et ꝙ
mysteriũ regine austri nõ solũ est itelligendũ pro
illa historia sed pncipal̓r ꝓut fuit signũ et figura
qual̓r tota gentilitas erat vẽtura ad fidẽ xpi et le
gẽ euãgelicã. Itẽ seq̃tur scdo ꝙ oia gesta ve.te. nõ
erant gr̃a sui sed gr̃a xpi et ecclie inquantũ erant
oia v̓ificanda de xpo ꝓpter quem gerebãtur. Et
sic pncipal̓r sunt intelligenda de xpo per hoc qõ
ait xps ecce plus q̃ ionas et plus q̃ salomon hic.
A ¶ Ex quo vult innuere saluator ꝙ ipse est ver⁹
salomon et verus ionas꞉ q꞉ illa mysteria perãpli⁹
et pfecti⁹ fuerũt ipleta in xpo q̃ in eis. Et q꞉ tã sa
lomõ q̃ ionas ordinabant̃ ad xpm sicut figura ad
figuratũ et v̓itatem꞉ et sic est dicendũ ꝙ xpus fuit
verus adã et ver⁹ abel et verus noe꞉ et abraam. et
ysaac. et iacob. et moyses꞉ et iosue꞉ et dauid et sa/
lomõ ⁊c. q꞉ oẽs illi sortiti sunt talia noia inquãtũ
fuerũt figura xpi iuxta noĩs iterpretationẽ. Et iõ
talia noia analogice dñr de xpo et illis sicut hõ
pictus nõ est verus homo sed signũ et figura veri
hois. Et sic xps dr̃ verus dauid et verus salomon
in tota scriptura. Ex q̃bus oibus ptꝫ ꝙ oia gesta
vete. test. pncipaliter sunt intelligenda de xpo cu/
ius sunt signũ figure. Ex q̃b⁹ oib⁹ cõcludit̃ ꝙ pter
sensum lr̃alem est q̃rendus pncipal̓r sensus spũa
lis de xpo et ecclia p queꝫ intelligunt̃ oia diuina

mysteria de xp̄o et ecclesia q̄ erant clausa et sigil- lata in gestis vete. tes. Et ideo oīa. gesta et legalia ve. tes. erāt quedā sacra q: erant signa sacrarū re- rum futurarum in xp̄o et ecclesia. q: intantū dice- bat̄ sacra scriptura iquantū ptinebat illa sacra. B ¶ Et ideo dicit origenes super Mat. q sicut hō cōponitur ex corpore et aīa: ita scriptura vet. tes. cōponitur ex spū et litera q: lr̄a est corpus sen sus aūt spūalis est aīa ipsius lr̄e. Et sic sensus spi ritualis est pncipalr̄ inq̄rēdus in gestis p̄riarcha rum et in lege et ,ppbetis: et iō dixit xp̄us iudeis Job. v. scrutamini scripturas: q: ille testimonium phibent de me: et si moysi crederitis forsitā ꝛ mi- hi crederetis q: ille de me scripsit. q. d. q nō solū gesta p̄riarcharum sed etiā oīa cerimonialia pre ter sensum lr̄alem sunt spūaliter de me itelligēda Item luc. xxiiij. xp̄o incipiens a moyse et ,ppbetis interpretabat̄ illis duobus discipulis oīa que de ipso scripta erant q: oportebat ipleri oīa q̄ erāt scripta in lege et ,ppbetis et psalmis de ipso vt saluator inquit in eodē. c. Et sic preter sensum lr̄a lez pncipaliter est q̄rendus sensus spūalis de xp̄o in scriptura ve. te. ad quē sensum spūalē xp̄s inter pretatus est totā legē ꝛ ,ppbetas illis duobus di scipulis. Itē Mat. v. ait saluator: nō veni solue- re legem aut ,ppbetas: sed adimplere sup q̄d ait Hieronym' q q̄ minima putant̄ in lege sacramē- tis plena sunt oīa recapitulant̄ in euāgelio ꝛc. C

Duo p- missio- nes ꝛ va ticinia ,ppbeta rū sunt d̄ xp̄o in telligen da.

¶ Scd̄o est notandū pro scd̄a doctrina: q lz oīa gesta et facta ve. te. sint intelligenda ad duplicem sensum. sicut dictum est in precedenti doctrina: tā oēs ,pmissiones patriarcharum et omnia vatici- nia et ,ppbetie ,ppbetarū sunt intelligende lr̄ali- ter de xp̄o et ecclesia: eo q oīa lr̄aliter fuerūt in co impleta nā literalr̄ fuit impleta in xp̄o illa ,pmis sio abrae in semine tuo bn̄dicent̄ oēs gentes. Ge. xxij. et illa ,pmissio facta ipsi iude Gen. xlix. nō au feretur sceptrū de iuda ꝛc. Itē illa ,ppbetia Esa. vij. Ecce virgo cōcipiet. et illa egrediet̄ v̄ga de ra dice iesse. et sic de singulis. Et sic p3 q oīa ,pmis- sa patriarcharum et vaticinia ,ppbetarū sunt in- telligenda lr̄aliter de xp̄o et eccl̄ia. ¶ Sed est val- de aduertēdū q sicut patriarche habuerāt dupli cem spiritū in suis promissionib' et prophete lo- cuti sunt in duplici spū in suis vaticinijs: ita illa promissa et vaticinia fuerūt duplr̄ impleta ad li- terā. et per ,pñs sunt duplr̄ intelligenda. exempli grā. Nā abraā in illa promissione sibi fctā Gen. xxij. s. multiplicabo semē tuū sicut stellas celi et si- cut arena q̄ est in littore maris ꝛc. preuidit in spū qualiter filij carnis debebant multiplicari sicut arena maris et possidere tpaliter illam materia- lem terram promissam: scz terrā palestine. sed fi- lij promissionis et spiritus debebant multiplica ri sicut stelle celi et possidere terram viuentiū eter nalem que quidem promissio literaliter impleta fuit. nā filij carnis. s. iudei possederunt illaz terrā vsq3 ad xp̄m sarraceni q̄ sunt etiā filij abrae sunt multiplicati sicut arena maris et possident illam terram chanaā: sed xp̄iani qui sunt filij promissio nis ipsius abrae s̄m spm̄ sunt bn̄dicti in semine abrae. s. in xp̄o et possident terrā viuentiū figura- tam per illā terrā materialē quā possederunt filij carnis. Itē tota illa ,pmissio gen. xlix. q̄n dicit ia cob iuda. te laudabūt fratres tui ꝛc. partim fuit lr̄aliter et materialr̄ impleta in dauid q̄ obtinuit sceptrū regni: sed totaliter et pfectius fuit ipleta in xp̄o. Itē ,pmissio fctā ipsi dauid de successione regni in filio. ij. reg. vij. ptim et impfecte et tpalr̄ fuit ipleta in salomone: sed pfecte et actualr̄ fuit impleta in xp̄o de regno eterno. Itē ,ppbetia esa. xlv. de cyro q̄ debebat relaxare captiuitatē ꝛ reedi ficare ciuitatē hierl̄m. materialiter fuit impleta p cyrum regē psarū q̄ relaxauit illā tpalē captiuita tem et dedit licentiā reedificādi ciuitatē materia lem et tēplū sed pamplius et pfectius fuit ipleta in xp̄o q̄ relaxauit captiuitatē tot' gn̄is hūani et edificauit ecclesiam toto orbe diffusam que3 vera hierl̄m. Et sic illa ,ppbetia est intelligenda mate rialiter de cyro rege psarum: sed realr̄ et finaliter est intelligēda de xp̄o figurato p cyrū. Et hoc ac- cidit. nā esaias et ceteri ,ppbete in simplici spū p- uidebant futuros euentus materiales et tpales filius ppl̄i et tēpli et ciuitatis sed postea magis eleuati in duplici spū ,ppbetico preuidebāt qua- liter illa gesta tpalia et materialia futura erāt fi- gura xp̄i et ecclesie. Et tunc habētes sensum spūa lem ex illis gestis materialib' literaliter prophe- tabant et predicebāt futura mysteria de xp̄o et ec clesia. Sic ergo pariter dauid eximius propheta- rum cōtēplando totā legē moysi et iosue et iudi- cum et cōtemplādo oēs ,pmissiones factas p̄riar chis: et cōtēplādo ,pmissionē sibi factā de regno filij sui: et cōtēplando oēs psecutiones et psperi tates suas: et cōtemplādo etiā descriptionē tēpli a spūsctō sibi traditā: tūc in duplici spū ꝛ lumie p ppbetico pcipiebat in illis sensu3 spūalē vltra lr̄a lem: et sic preuidebant mysteria futura de xp̄o et eccl̄ia. Et sic accepto et pcepto sensu spūali illor̄ mysterior̄ accipiebat parabolā seu propositionē ex gestis ve. test. inferendo mysteria prophetice fu tura. Et sic condebat literalr̄ psalmos de xp̄o et ecclesia. Et sic oēs psalmi ꝛ oīa vaticinia prophe tarum sunt lr̄aliter intelligēda de xp̄o et ecclesia. Sed miseri iudei nō intelligentes nec percipien- tes hunc duplicē spm̄ prophetie que3 habuit da uid et omnes alij prophete: ideo putantes q oēs prophete locuti sunt in spū simplici precise de re bus tpalibus et materialibus: inde. est q oīa di- cta prophetarū intelligūt de illa hierl̄m et tēplo et terra materiali: et de illa captiuitate babylo- nie vel de ista in qua nō sunt de qua frustra expe ctant liberari p falsum messiā quē expectant. C ¶ Tertio est notādū q nō solū in scriptura ve te. sed etiā in scriptura euangelica et in oibus gestis et dictis xp̄i vltra sensum literale3 est querendus sensus spūalis eo q oīa facta ꝛ dicta xp̄i sunt ma xime sacramēta: q: sunt signa visibilia et sensibilia alicuius rei sacre. s. q sub aliqua forma sensibili continebant aliquam rem sacrā inuisibilē. Unde q oīa gesta ꝛ facta christi sint quedā pfunda sa cramēta in q̄bus preter sensum lr̄alē sit q̄rendus sensus spūalis de rebus occultis ostendit Augu. per totū discursum super Job. et maxime omelia

Quom̄ d̄ sensus spūalis est querē d' i scri ptura.

de miraculo.v.panu3 Jo.vj. vbi ait q miracula q fecit xps sunt qda diuina opa et ad intelligendu deu de visibilibus admonent humana mete. Et infra interrogemus ipsa miracula qd nobis loquatur de xpo: hnt ei si intelligant linguam sua hoc eni miraculu sicut audiuimus q magnum sit: quantu q pfundu sit et no tm in ei superficie delectemur: sed et altitudine pscrutemur: hs ei aliqd intus qd miremur foris etc. Ex quib verbis augustini pt3 q in oibus gestis et factis xpi debem pscrutari sacrm qd latet sub superficie lre. Et io aug. qres sensum spirituale illi miraculi ondit qualr illi qnq panes ordeacei significabant qnq libros moysi: quos xps fregit et in multas ptes diuisit: ex quib extorsit quasi infinitas veritates euangelicas qs collegit in.xij.cophinis ex quib xps satiauit omnes fideles. Et ita pariter augustin extorsit sensu3 spirituale de miraculo sex hydriaru aque qua xps conuertit in vinu Jo.ij. Et sic pt3 qualr oia gesta et facta xpi sunt qda sacra multo magis q gesta ad sacrameta veteris legis: na illa erat tm sacra et signu inquantu significabant futura mysteria xpi et ecclesie: sed no cotinebant de pnti illam re sacra quam significabat de futuro: sed oia gesta et facta xpi no solum significabat gram inuisibilem: immo in presenti continebant et efficiebat gram quam significabant. Unde sanatio corporalis ceci nati significabat sanatione aie eiusde3 a peccato qua xps de presenti in eo effecit. Et hoc ide significabat sanatio infirmi existentis in probatica piscina. Ideo dixit ei. Uade amplius noli peccare ne deterius tibi contingat. Hoc ide3 pt3 de paraliticis et oibus quos sanauit: q: nullu sanauit in corpore qn sanaret in aia: ita pter oes quos xps resuscitauit visibilr a morte corpali resuscitauit et a morte spuali pcti. Un etia no solu gesta xpi q fecit erga alios fuerut sacra cotinetia in se aliqd pfundu et inuisibile mysteriu: s3 oia q facta sunt in se fuerut qda maxia sacra inuisibilia. Na qn xps fuit visibilr mortu in cruce tuc et cu eo fuerunt crucifixa et mortua oia legalia et tota lex et pphete eo q ipse erat finis et termin legis io oia finierut offim et cursum suu in ei morte et passioe. Io anteq redderet spm patri vides q oia legalia et vaticinia pphetaru erat in se copleta dixit consummatu est in quoru signu velu templi scissu3 est etc. Ite xps visibiliter fuit sepult sed tota lex cum eo fuit inuisibiliter sepulta simul cu pasca et sabbato: sed quando christus resurrexit no resurrexit cu mortalitate et penalitatib: nec cu pasca et sabbato sed relictis oibus illis in sepulchro surrexit ad noua vitam gloriosam simul cu die dominica et cu veritate euangelica ostedes oia legalia manere mortua in sepulchro et amplius nunq resurgere: et ideo illa legalia no solum fuerut tunc mortua eternaliter: sed etia3 sunt mortifera oibus obseruantibus ea post publicationem euagelij vt inquit augustinus. Item non solu gesta et facta christi sunt sacra continetia et facietia aliqd inuisibile preter id qd videbatur: de quib est semper qrend sensus spualis: sed etia3 dicta christi erant maxima sacramenta no solum continentia et significantia secreta pntia: s3 et preterita et futura: vt in illa parabola de illo q descedes ab hierlm in hierico incidit in latrones etc. Ibi significabat christ oia mala q traxit ada ex pcto cu tota sua posteritate peregrinate vsq ad christu. Et quo christ repit ipsum hoiem sauciatu et quo erat ipsum sanatur per morte et passione etc. Et sic pt3 quo oia ista gesta et facta et dicta christi sunt sacra. Et quo no solu3 sed pre sacra ecclesiastica q cotinue exercem in eccla cotinet et efficiut qd significat. S3 et oia gesta et facta christi cotinebat et efficiebat qd significabat. Et io erat magis sacra q oia gesta et legalia vet. etc. Et p conseques vltra sensum lrale magis est qrend sensus spiritualis in istis q in illis. ¶ Sed est aduertendum q oia gesta dicta christi euangelica simul sunt veritates et sacrameta sunt em veritates respectu veteris legis complete in christo sed sunt sacra inquantum continent altissima et profunda secreta et continet gram in presenti et immediate significat futuram gliam et inquatu3 sub se continent sensum morale et anagogicu. Differt ergo lra legis a lra euagelica: na sub illa significabatur gratia future nostre redemptionis que iam impleta est per christum: sed sub lra euagelica cotinetur gratia nostre redeptionis in pnti et significatur glorificatio nostra futura. ¶ Lu3 ergo ista mysteria que latent in lra tam euangelica q legalia sunt inuisibilia op3 vt illustrentur per lumen spirituale ad hoc q nobis fiant visibilia et nota. Un intm est necessarius lre iste spiritus siue lumen spirituale qd dicit origenes q sicut aia dat vitam corpi et corp est mortuu nisi viuificet p aiam. Ita littera scripture maxime veteris testamenti de se est mortua nisi viuificetur per lumen spuale qd est eius anima et dat sibi vitam spuale. Item.ij. ad corinth. dr q littera non solu3 est mortua sine spiritu immo occidit legentem nisi legat eam cum spiritu q: littera occidit spiritus autem viuificat vnde q: iudei legunt totum testamentu3 vetus sine isto spiritu et lumine ideo occidit eos littera et itaq ceci offendunt in lapidem offensionis et cadunt et confringuntur. Item non solum littera veteris legis occidit sine spiritu sed etiam littera euangelica in quibusda3 partibus occidit nisi legatur cu spu. Unde altius legedo sine spiritu illud Johanis.xiij. pater maior me est etc. incidit in heresim et morte eternam dices filiu no esse deu nec cosubstantialem pri. Ite manichei leges sine spuali lumine dictum saluatoris Jo.xiiij princeps mundi eijcietur foras: et in me no habet qcq dixit diabolum esse creatorem et deu huius mudi sensibilis et q solus deus verus creauit solas naturas inuisibiles. Et sic posuit duas animas in homine vnam immortalem creata a bono deo: et alteram corporalem creata a principe tenebrarum et a malo deo q est diabolus. Et sic dicit q christ no erat ho in re sed in sola apparentia ne cogeretur dicere corp christi esse creatu a diabolo. Et sic dicit multa alia detestabilia presumes de suo sensu volens legere littera sine spiritu. Et sic est dicendu3 de omnibus alijs hereticis quos occidit littera eo q non legebant eam cum spu et lumine.

De quinq panib

De sex hydrijs.

De ceco et alijs infirmis.

No. quo gesta xpi sunt sacrameta

Nota.

Quo lra occidit. Et spus viuificat.

spūali. Et ideo dicit augu. cōtra donatistas q in eadē bona lege veteri xpiani sunt boni et viuificātur legentes eā cū spū sed iudei sunt mali et cadūt et occidūtur legentes eā sine spū. Et sic eodē modo in lege euāgelica catholici sunt bōni: sed heretici sunt mali et occiduntur volētes et presumētes eā legere sine spū q spūs est ille q viuificat lrām sicut aīa corpus. ¶ Unde est aduertendū fm eundem augu. in principio super gen. q sicut aīa dat corpori triplicē vitā. s. vegetatiuā sensitiuam et intellectiuā ita spūs dat littere triplicem sensum. s. allegoricū quo ad fidē ad credendū: et morale3 ad diligendū deū et proximū et bene operādū euanagogicū ad sperādū celestia et eterna et cōtēnendū mundana et sic sacra scriptura vtriusq testamenti pōt legi ad istum triplicē sensum preter lrālē. ¶

Nota.

¶ Sexta clauis.

Quō sacra scriptura est interpretanda.

Exta regula ē de sensu vbo4 in quo fiūt et quē faciūt. Ad cui euidētiā est notandū q multe locutiōes fiunt in sacra scriptura maxie euāgelica q videnf false in sensu lrāli quē faciūt et generāt in auribꝰ carnalibꝰ tn̄ sunt vē ad sensu3 i. quo vl ad quē fiūt spūaliter. Et iō ista litera l3 coicidat cū superiori cum possit in ea cōtineri tn̄ meliꝰ est vt de talibus locutionibꝰ fiat regula particularis et expressa vt magis imprimaf in mente ipsius legētis et audiētis vn̄ illa scriptura et locutio et oratio xpi Mat. xxvi. qn̄ dixit. Pater si possibile est transeat a me calix iste verūtamē nō sicut ego volo sed sicut tu fiat voluntas tua. Ista quippe locutio vnū sensum facit in auribus corporis sc3 q xp̄s timuit in principio mortē et desiderabat fugere mortē. Et sic rogabat prēm vt talē passionē trāsferret et mutaret sniam suā s3 in alio instāti tpis: qr xp̄s vidit q voluntas patris erat vt pateretur tale genꝰ mortis. Iō subdit. nō sicut ego volo sed sicut tu fiat volūtas tua sed iste talis sensus est falsus ,pter multa inconuenientia que sequerenf. Nam primo sequeretur q petitio xpi esset indiscreta quia petebat illud quod iam erat impossibile cum ipse sciret ab eterno fuisse a deo patre decretum vt sic fieret. Item sequeretur q xp̄s retractabat suum propositum et promissum. Nam xp̄s iam statuerat et promiserat mori et pati tale genus passionis prout ipse aplo paulo ante reuelauerat quando dixit. Ecce ascēdimꝰ hierosolymā et filius hoīs tradef ad crucifigēdū et flagellādum. Item sequeref q xp̄s pro illo instāti perdidisset charitatē quā habebat erga genus humanū. Itē sequeref q volebat ,p illo instāti facere falsas scripturas q de ipso erāt et oīa ista cedebant in maximū incōueniēs fm talē sensum. Nam ipsemet dixerat q nō venerat nisi ad faciendā volūtatē patris. Et ad hoc natꝰ erat vt testimoniū perhiberet veritati scripturarū et q vnū iota non preteriret a lege de eo scriptu3. Et ideo est dicēdū q talis locutio ad aliū sensu3 facta est sc3 vt xp̄s notificaret nobis qualiter erat verꝰ hō et habebat verā carnē mortalē ꝯ manicheos. Et

Not. de oratiōe xpi in horto.

quomodo passio sua erat dolorosa et terribilis qr aliter non fuisset ita meritoria. Et sic voluit ostendere, veram humanitatem vltra diuinitatem. Et voluit distinguere in se duos appetitus. vnū naturalem et sensitiuū qui horrebat et timebat morte3. et alium intellectiuū qui dicitur volūtas q semper fuit conformis voluntati patris. Et sic etiā in xpo erant due voluntates. sc3 humana et diuina. Nam suam voluntatē humanā subijciebat et conformabat diuine. Et sic talis oratio nō est facta nisi ad exprimēdū vtrāq naturā et ad exprimēdū dolore3 intolerabilē sue passionis. Est ergo talis sensus huiꝰ orōnis. O pr̄ l3 caro mea et sensualitas horreat et timeat tā crudelē mortē et passionē. eo q oē ens appetit ,pmanere et oē aīal inq̄tū aīal deuitet et velit deuitare mortē et perniciē: tn̄ ego nolo conformare volūtatē meā carni mee nec sensualitati. sed volo conformare tue voluntati. Et sic ostēdit q voluntas sua simul tempore cōdolebat carni et conformabatur paterne voluntati. ,put latius videbitur psalmo. xx. et xxi. qr ad hunc sensum dr̄ illō Clamabo p diē et nō exaudies. Ex quibus p3 q supradicta locutio nō est facta ad sensum quē facit s3 in quo fit. Itē illa locutio Matth. xx. vbi dr̄ q q laborauerāt in vinea p totā diē murmurabāt aduersus patrēfamilias. eo q laborātes p vnam hora3 eq̄les eis fecisset. Et etiā illa vba filij obedientis q indignatꝰ est aduersus patrē: eo q filiū ,pdigū cū gaudio ad penitētiā recepisset. Luc. xv. Non sunt talia verba exponēda ad sensu3 quē faciunt. Qr vbi est summa charitas in illa celesti patria inuidere fas nō est. cū vnusq̄sq iustꝰ gaudeat de premio alterius. Sed sunt intelligenda verba ad sensum in quo fiunt. Nam ibi saluator in illis parabolis respōdet tacitis questionibusq ab omnibus carnalibus possent fieri. Nā in prima ostēdit xp̄s q passiones huiꝰ mūdi et labores nō sunt condigni illo denario summe beatitudinis. ideo si eundem denariu3 dat primis et nouissimis et econuerso nulli facit iniuriā qr vltra condignū vtriq premium et stipendium impendit. Ideo vtriq debent contentari et gratias agere. In secunda vero parabola ostendit: christꝰ quomodo venia datur penitentibus ex summa dei misericordia. et quomodo deus neminem vult perire. quia pro omnibus passus est. ideo gaudet de penitentia peccatoris. Item ostendit q nullus ex proprijs viribꝰ resistit peccato et agit bonum. sed solum ex gratia dei. ideo ita immo magis debet agere gratias iustus q peccator penitens. Et sic iustus debet gaudere et congaudere de penitentia peccatoris. Itē illa verba Iob tertio. quando dixit. pereat dies in qua natus sum. et nox in qua conceptus est homo. Non sunt intelligenda ad sensum quem faciunt. quia Iob homo iustus nō malediceret creaturam dei sine magno peccato. Sed intendit iob hunc sensum. scilicet q peccatū originale in quo cōcipitur vnusq̄sq est a deo maledictū. et tale peccatum non est a deo creatū. iō nō cōputaf i diebꝰ nec i mēsibꝰ anni nec inf creaturas dei qr nō creauit deꝰ malū nec pctm̄. S3 fuit a diabolo causatū persuadēdo ,pmis parētibꝰ. Et sic illud pctm̄ fuit

Nota de murmurātibus aduersꝰ premsa.

Nota de filio prodigo.

No. iob Pereat dies 2c.

causa ois mali.et ab illo pctō puenerunt nobis oēs ifirmitates et oia mala. Itē loqtur etiā Iob cō ditionaliter q si hō nō haberet aliqd premiū de suis laborib⁹.et de patiētia sua post hāc vitā seq̄retur q maledict⁹ eēt dies ɔceptōis et natiuitatis oim iustoꝝ q̄ maxie verant psecutiōib⁹ et infirmitatib⁹ i hac vita. Et sic ad hos sensus sunt itelligēda ṽba Iob. Itē ad hūc ēt sensum sunt intelligēda ṽba hiere.xx.c. Qñ dixit.maledicta dies in q̄ nat⁹ sum.et dies in q̄ pepit me mr̄ mea.q.d.si tu dñe nō retribuis p̄miū iustis p laborib⁹:et penā malis p pctis.ḡ maledicta eēt dies i qua nat⁹ sum. Et sic magna ps sacre scripture vtriusq̄ te.est intelligēda ad sensū in quo fit et non quē facit. Nā aures spūales mētis suscipiūt sensū spūalē et secretū. Sȝ aures corpis nō recipiūt nisi lr̄am d̄ q̄bus aurib⁹ spūalib⁹ dicit saluator Mat.xiij. Qui hȝ aures audiēdi.i.itelligēdi audiat.s.spūalr̄ et nō carnalr̄.i.itelligat sensū spūalē ad quē et i quo ṽba spūalia fiūt. Itē Ioh.vj.ṽba q̄ locut⁹ sum vobis spūs et vita sunt. Spūs est q̄ viuificat Caro autē nō pdest q̄cq̄. Et sic pȝ q ista sexta regula ptim cōtinetur in precedēti. Itē ista ppositio crux adorat̄ nō est intelligenda ad sensum queȝ facit.qȝ nulla creatura p se adoratur. Sed est intelligēda ad sensum in quo fit.scilicet xp̄us crucifixus adoratur.

De vnitate legis et corporis mystici.

¶ Septima clauis.

Septima regula est de seculis siue de etatibus vnius legis et ecclesie et de peregrinatiōe hois mystici p eā. B ¶ Ad cui⁹ intellectū est notādū ḿm Aug. hyponosticon rn̄sione.iij.et in plerisq̄ locis q sicut in vtroq̄ testō: vnus semp fuit xp̄s credit⁹ ita ēt vna et eadē est fides patrū ve.test.et nr̄a. eo q vnitas fidei est ab vnitate obiecti crediti. Itē sicut fuit semp vna fides xp̄i.ita fuit et semp est vna lex in vtroq̄ te.qȝ vnitas legis sumit̄ ab vnitate fidei sicut ḡ in vtroq̄ tes.semp vn⁹ est xp̄s credit⁹ et vna lex:ita semp fuit vna eccl'ia.et vna ciuitas dei et vnū corp⁹ mysticū ab adā vsq̄ ad iudiciū. Naȝ

Quid sit ciuitas.

ciuitas ēt vna inq̄tū ē pcorē boīm mltitudo vni⁹ legis cōsensu sociata: sicut ḡ vnitas ciuitatis sumit̄ ab vnitate legis:ita et vnitas eccl'ie et corpis mystici sumit̄ ab vnitate vni⁹ legis et vni⁹ fidei.et vnius capitis.i.xp̄i crediti. Et sic in vtroq̄ test.est cōsiderandū vnū caput q̄ est xp̄s credit⁹ et vna fides et vna eccl'ia siue vnū corp⁹ mysticū cuius caput semp fuit et semp est xp̄s. C ¶ Et iō dicit grego.homel̄.de vinea q ab adā et abel vsq̄ ad vltimū electū semp fuit vna vinea et vna eccl'ia cuius palmites et mēbra fuerūt oēs electi vtriusq̄ test. Et sic adā et abel et abraā iā erant mēbra xp̄i et ciues huius ciuitatis. Nā lȝ xp̄s nondū esset incarnatus:tn̄ iā erat xp̄s creditus qȝ fides est illa q̄ cōpaginat mēbra suo capiti. D ¶ Et sic dicit Aug. q tota ecclesia fideliū est vnus hō mysticus expulsus a pa[ra]diso terrestri in adā quē hoiem deus remisit ad xp̄m vt sanaret̄ ab eo. Et sic iste mysticus pegrinatus est per fidē in p̄mo testō vsq̄quo peruenit ad ipsum in quo et a quo accepit nobiscum repromissiones vt ait apl's ad Hebre.xj. Qȝ oēs illi p[ro]fesse.te.n̄ acceperūt repromissiōes nisi nobiscū. E Ex quo pȝ ḿm apl'm q vna est eccl'ia et vna fides xp̄i noui ac ve.tes. Nā eadē fides xp̄i q̄ saluat nos saluauit et illos:qȝ quē nos credimus iā venisse:et quē recepimus:illū et eūdē xp̄m.ipsi credebāt et expectabant futurū. Et in tali fide saluabant̄ vt ait Augu.ij.ɔ aduersariū legis et pphetaꝝ et lib.de nuptijs et pȝ.iiij.sniarū di.xxv. A ¶ Cōtra aūt sic predicta arguit̄ et vr̄ q lex vet⁹ et noua nō sit vna immo altera p h̄ q ḋr hiere.xxxj. Ecce dies venient dicit dñs et feriā domui isrl̄.et domui iuda fedus nouū nō ḿm pactū qd̄ pepigi cū p̄ribus eorū cū apprehendi manus eorū vt educerē eos de terra egypti. Itē baruch.ij.statuā illis tes.alterū sempiternū. Vñ p hunc textū pbat apl's ad heb.viij.legeȝ nouā esse alterā a veteri et veterē iā preterijsse. Ad hoc rn̄det̄ q legē nouā et veterē esse vnā fiat dupl'r vno mō vnitate essentiali.alio mō vnitate accidentali. ¶ Ad cuius intelligentiā est valde aduertendū q in lege dei sunt cōsiderāda aliqua eēntialia et aliqua accidētalia. Vñ ea q̄ sunt de essentia vnitatis legis sunt sex.scȝ vnitas legislatoris vnitas spūs itelligentie siue intellectus:et vnitas ṽitatis .vnitas fidei et spei.vnitas termini cōis. et vnitas finis. Accidentalia aūt legis sunt officia legalia scȝ ritus sacrificiorū et oblationū; sacrorū et sarorū ;et vniuersalr̄ oim legaliū cerimoniarū. Ista aūt accidentalia siue officialia fuerūt mutata et abolita et nō semp fuerūt in eadē lege eo q accidens pōt adesse vel abesse preter corruptionē eiusdē subiecti. Sed essentialia legis semper mãserūt vna et eadem. Qd̄ probat̄. Nam semper fuit vnus legislator et cōditor vtriusq̄ legis. Unde dicit augustinus cōtra aduersarium legis et pphetarū.q sicut vnus est creator oim preteritorum et futurorū:ita vnus fuit et est dator amborum testamentoꝝ. Nam ille idem deus qui locutus est in veteri testō per ora pphetaꝝ locutus est etiam in nouo testō per carnem assumptaȝ et per ppriū os vt ait aplūs ad hebre.j. Multipharie multisq̄ modis olim deus loquens p̄ribus in pphetis nouissime diebus istis locutus est nobis in filio. Et sic pȝ q idē deus est conditor vtriusq̄ testa. Item sicut fuit vnus legislator ita fuit et vn⁹ et idē spūs:qȝ idē spūs q̄ illuminauit mentes patriarcharū et pphetarū:illuminauit etiā apostolos et oēs xp̄ianos. pbatur qȝ idem ille spūs qui fecit p̄riarchas preuidere futura mysteria de xp̄o et ecclesia idem fecit aplos cognoscere illa mysteria esse de xp̄o pphetata.et ideo apostoli euangeliste et doctores allegant dicta patriarcharum et prophetarū.ideo dicit Augustinus ɔtra aduersarium legis et prophetarū q antiqui patres eundem spūm habuerūt nobiscū. Per eandem etiā rationem est dicendū q eandem veritatē habuerūt nobiscum de sacra scriptura:qȝ eādem veritatem euangelicā quā nos videmus presentē et cōsummatam; viderūt et ipsi futurā. Item per eandem rōnem habuerūt eandē fidē nobiscū de xp̄o et ecclesia :qȝ qd̄ credimus preteritū et p̄ns ipsi crediderunt et expectauerūt futurū vt supra dictuȝ est qȝ eandē redēptionē credebāt et eūdē xp̄m futurū.

Nota.

Item sicut fuit vna fides: ita fuit vnū obiectū fidei q̄ est xp̄s: q̄ est terminus cōis copulans vtraq̄ legē et faciēs et vtraq̄ vnā. q: xp̄s fuit finis illius legis veteris. et p̄ncipiū noue legis. ¶ Vn̄ arguit sic. sicut illa linea d̄r vna cuius ptes copulant̄ ad vnū punctū et terminū cōem: ita et illa lex d̄: vna cuius partes copulant̄ ad vnū terminū ꝛ obiectū cōe. Sed lex vetus et noua sunt hm̄oi: q: copulantur ad xp̄m qui fuit finis illi⁹ ꝛ p̄ncipiū huius: ergo est eadē rōne termini et obiecti. Item per eandem rōnem vtraq̄ lex d̄: vna ratiōe finis: q: xp̄us est finis vtriusq̄. Nā sicut xp̄s est obiectū et terminus cōis rōne fidei: ita est finis vtriusq̄ rōne spei Nam sicut xp̄s fuit finis intētus et separatus in illa: ita et in ista. Nā eūdem christū quē ipsi expectabant redēptorē nos expectamus premiatorez et glorificatorē. Et sic vn⁹ est finis vtriusq̄ legis. Sed q̄ sit vna fides et vn⁹ xp̄s ꝛ vn⁹ finis vtriusq̄ legis. Probat Aug. ɔtra pelagianos hyponosticon. ꝯfisione. iij. dicēs. Ubi ait ap̄ls ad timotheū supabūdauit gr̄a dn̄i nostri iesu xp̄i cū fide ꝛ dilectione que est in xp̄o iesu. Eandē ergo fidem dixit que salutē attulit et illis et nobis: hanc aptissime demonstrat ap̄ls scribēs ad galathas. iij. dicens Priusq̄ adueniret fides sub lege custodiebamur cōclusi in eandē fidem que reuelāda erat: eadem itaq̄ semper tp̄ibus tacitis erat in seruis dei per verbum: reuelanda erat in gentibus per incarnatum idem verbum. Quia vt idem ait ap̄lus ad Hebre. xiij. heri et hodie et ipse in secula. tēpora itaq̄ mutata sunt nō fides iustificatio igit̄ per fidē iesu xp̄i data est dat̄ et dabit̄. Ex dictis Augustini hoc loco p̄z q̄ idē est lator et cōditor vtriusq̄ test. et idem christ⁹ et eadem fides et idē finis. Ex quibus p̄z q̄ essentialia vtriusq̄ legis sunt eadez: et per ɔn̄s vtraq̄ lex est vna s̄m essentialia: et sic est vna per essentiā. Sed est altera s̄m accidentalia ꝛ s̄m officium. Et ideo dicit Augu. contra aduersarium legis et ꝓphetaruz. q̄ oīa cerimonialia que fiebant in lege veteri erant officium respectu noue. Unde inquit q̄ inter officium et finem hoc interest. Nam officium est quādo facimus: sed finis est ꝓpter quem facimus et sic oīa illa cerimonialia et legalia que illi faciebant nō faciebāt nisi ꝓpter christum: ideo per eius aduentum oīa fuerūt abdicata et abolita postq̄ impleuerunt officium et cursum suum quia adepto fine cessat officium et habitib⁹ existentibus in materia cessat motus. Et sic p̄z quomodo est vna. et quomō est altera. Et ideo respondet̄ ad auctoritates in contrariuz adductas. Nā deus per hieremiā nō intendebat dare alteram legem s̄m essentialia. sed s̄m accidētalia ꝛ officialia et s̄m ritus et cerimonias inquātum oīa illa debebant cessare. Et per hāc rationē pōt responderi ad oīa que possunt fieri in contrarium. Ex quibus p̄z q̄ lz accidentalia et officialia legis sint mutata per successum tp̄is in aduentu xp̄i tamē nō sunt mutata essentialia legis. s. veritas et finis et fides legis. Et sic non est mutata lex essentialiter immo manet cōfirmata et verificata. Vn̄ in hoc decipiūtur miseri et ceci iudei nescientes distinguere inter essentialia legis ꝛ accidentalia immo putāt q̄ illa legalia accidētalia ꝛ officialia sunt de essētia legis cū non sint data nisi ad officium et in signum future veritatis ꝛ finis et non gratia sui. Et sic falsificant legem et faciunt ipsam mendacē postq̄ nō recipiūt eius veritatē. Ex q̄bus seq̄tur q̄ nos melius seruam⁹ legē moysi q̄ iudei q: tenemus et seruam⁹ veritatē essentialē legis q̄ quidē veritas surrexit cū xp̄o et ipsi repudiata veritate essentiali ipsius legis seruant ꝛ colunt accidentalia q̄tam sunt mortua et abdicata postq̄ cursum suū cōpleuerunt q̄ nō solū sunt eis inutilia sed etiā mortifera. C ¶ Iteruz est notandū apoca. xxij. q̄ xp̄s est alpha et o. i. primus ꝛ nouissimus. i. p̄ncipiū et finis. et etiā d̄r mediū ꝛ via ioh. xiiij. Et sic est principium mediū et finis. Est eīn p̄ncipiū nostrū per creationē. Itē ē mediū nostre redemptionis: q: mediator dei et hoim. Item est finis nostre glorificationis. Ideo iste hō mysticus peregrinatus est a p̄ncipio mundi vsq̄ ad primum aduentū xp̄i tanq̄ ad mediū vt sanaretur et deo recōciliaretur. Sed mō peregrinat̄ a primo aduentu per legem euangelicā vsq̄ ad scd̄m aduentū tanq̄ in finem vltimum vt glorificet̄. Et sic iste hō mysticus exiuit a xp̄o per creationē q: oīa per ipsum facta sunt. Ioh. i. et transiuit per ipsum per redēptionē et redit in ipsummet xp̄m per glorificationē. Et sic semp est idem xp̄s et idē hō mysticus q̄ continuat̄ p vnū caput et per vnū mediū. D ¶ Sed dicit Aug. libro de cathecizandis rudibus q̄ sicut iacob in suo ortu pri⁹ emisit brachiuz tenēs plantā fratris sui esau et postea ostendit caput et exinde totum residuū corpis ita pariter hō mysticus prius ostendit et traxit sinistrū brachiū in veteri testamēto sed in aduentu xp̄i ostendit et traxit totum residuuz corporis successiue. Ex quo p̄z q̄ sicut iste peregrinus est vnus hō mystic⁹ ab adam vsq̄ ad iudiciū ita est vna lex et via per quā peregrinatus est. Itaq̄ ergo lex tota est vna s̄m essentialia. sed altera s̄m accidētalia est vna s̄m finem sed altera s̄m officium et vna s̄m veritatem sed altera s̄m vmbram et signū. Item vna s̄m spiritū. sed altera s̄m literam. Est ergo dicendum q̄ iste homo mysticus qui per fidem peregrinatus est ab adam vsq̄ ad christū semper cōtinue in isto itinere et peregrinatione accepit aliqua accidentalia illius legis. Nam in adaz et in abel accepit oblationes et in noe accepit aliquē modū sacrificiorum et in abraā accepit circūcisionē et in moyse accepit legē preceptorū cerimonialiū et cetera legalia que oīa data sunt ei in figura xp̄i futuri. Et ideo cū iste homo mysticus peruenit ad xp̄m dimissis et abdicatis oībus supradictis accidentalibus accepit veritatē et perfectionem illorū ꝛ repromissionē in xp̄o et sic iste hō mystic⁹ tā perfectus in xp̄o per primū aduentū adhuc peregrinatur in hac ecclia vsq̄ ad scd̄m aduentum xp̄i in quo est recepturus vltimam perfectionem corpis et aīe. s. gloriā et immortalitatē corpis et felicitatem vtriusq̄. ¶ Et ideo est aduertenduz q̄ iste hō mysticus et pegrinus multotiens introducit̄ ad loquendum in psalmis de quo verificātur diuerse locutiones scd̄m diuersitatem seculorum siue

Margin notes:

Quō est vnus finis vtriusq̄ legis.

Quōmelius seruam⁹ legez q̄ iudei.

De alpha ꝛ o.

statuū ⁊ etatū suarū. Nā aliqua verificant̄ de eo put pegrinabat̄ ī statu ⁊ etate legis nature ⁊ aliq̄ v̄ificant̄ de eo ꝓ statu sub lege moysi et aliq̄ put fuit in statu grē ⁊ etiam q̄z ista eccl'ia babuit mul tos stat⁹ ⁊ etates iō multa verificant̄ de ea s̄m di uersos status ⁊ etates vt patebit locis suis B.

Naz circūcisio d̄r data federe sempiterno ge. xvij. Sz h̄ est intelligēdū s̄m illā etatē ⁊ sc̄m ab abraā vsq̄ ad xp̄m. Nā eternū d̄r ab etate. Et sic eternū siue sempiternū d̄r illō qō est semper cū aliq̄ etate. Et sic circūcisio dicta fuit sempiterna non simplr̄ cū oī tpe sed cū illa etate ab abraā vsq̄ ad xp̄m q̄z fuit sempiterna illi etati illius corporis mystici ⁊ legis. Et sic dicēdū est de p̄cepto sabbati et agni pascalis. Quoꝝ etas fuit finita in xp̄o. Nam oēs hebrei ⁊ thalmudiste dicūt et appellāt tp̄s messie aliud seculū et aliā etatē. Et etiā est dicēdū q̄ cir- cūcisio et tota lex moysi est eterna rōne sue verita tis ⁊ sui figurati. Nam eternitas legis moysi cōti nuatur in veritate euāgelica sicut eternitas regni dauid fuit cōtinuata in xp̄o. Ita ergo pariter iste homo mysticus ⁊ ista lux cōtinue relinquendo im perfectiōes accidētales accepit in xp̄o perfectio- nes essentiales in actu quas ante habebat in po- tentia et in figura. Et sic in scriptura veteris test. multa verificant̄ de ista ecclesia siue corpore my- stico scd̄m diuersos status ⁊ etates vt p3 in psal- mis et in canticis salomonis iō valde debet attē dere prudens lector in huōi seculis et etatib⁹ le- gis et hoīs mystice q̄z cū sit vn⁹ plures habuit sta t⁹ ⁊ etates ⁊ sc'a. Nā totū tp̄s veteris legis fuit tē pus significādi ⁊ figurādi ⁊ desiderādi s3 tp̄s no. legis fuit tp̄s adimplēdi ⁊ verificādi et recipiēdi ꝓmissiōes. Vn̄ qn̄ d̄r in cāticis. Osculet̄ me oscu- lo oris verificat̄ de eccl'ia s̄m statum vete. te. quia tunc desiderabat aduētum xp̄i sponsi sui. Sed cū postea dicitur. Quesiui quē diligit aīa mea ⁊ inue ni ⁊ tenui nec dimittā illū. Tunc verificatur de ec clesia secūdum istum statū ilico post aduētū xp̄i p ut ipsum recepit. Sed cum postea d̄r. Que est ista que ꝓgredit̄ quasi aurora cōsurgēs terribilis vt castroꝝ ⁊c. tunc verificatur de ecclesia post resur- rectionē xp̄i put exiuit ad predicādū euāgeliū po pulo gētili. Sed cū postea d̄r. Que est ista q̄ ascen dit de deserto delitijs affluens innixa super dile- ctum suum. Tunc verificat̄ de ecclesia ꝓ statu tē- poris in quo fuit in sua maxima ꝓsperitate vene rata per totū orbē terrarū: ⁊ sic apparet per predi cta qualr̄ vna ec eadē eccl'ia habuit diuersos stat⁹ et etates de quib⁹ fiūt diuerse locutiones in sacra scriptura quas prudens lector debet fideliter ⁊ cū tremore cōsiderare de quibus datur hec septima regula. D

Not. de eterno.

Not. de tpe legis ve. ⁊ noue.

¶ Iterū est notādū q̄ sicut ista eccl'ia siue hoc corpus mysticū habet tria distincta secu la ita etiā tria gn̄a membroꝝ. Nā q̄dā sunt pura sicut est virgo maria: que nunq̄ peccauit p q̄ de to ta eccl'ia verificat̄ illud. Tota pulchra es amica mea. Et q̄dā sunt mēbra tā sanata p q̄b⁹ v̄ificat̄ illud. Impulsus euersus sum vt caderem: sed dn̄s suscepit me. Et q̄dā sunt īfirma q̄ adhuc in aliquo pctō laborāt. De quib⁹ verificat̄ illud. Sana me dn̄e qm̄ infirm⁹ sum. Et sic multe locutiones veri ficant̄ de tota eccl'ia rōne alicui⁹ mēbri quare ad uertat lector. A

¶ Octaua clauis.

Octaua regula ē de dya bolo ⁊ ei⁹ corpe siue de mēbris ei⁹. Vn̄ est notādū q̄ sicut xp̄s vniuit ⁊ icorꝑauit sibi eccl'iā fi deliū ꝑ baptismū ⁊ grāz ī vni tate mistica parit̄ diabol⁹ vni uit sibi ifideles ⁊ hereticos et obstinatos ꝑ pctm̄. Quoꝝ q̄dē cōgregatio d̄r sinagoga sathane siue eccl'ia mali gnātiū. Et sic oēs heretici ⁊ infideles ⁊ obstinati dicunt̄ mēbra dyaboli. Nā cū natura hoīs a deo sit creata bona naturalr̄ tn̄ diabol⁹ inimic⁹ semi- nauit zizaniā in ip̄a. Mat. xiij. Et sic cū hō male agit tūc i eo nō opat̄ de⁹ s3 dyabol⁹ siue malicia quā seminauit dyabol⁹ vt inq̄t aug. in s̄mōe vni⁹ martyris vbi ait q̄ qn̄ te ꝑseq̄tur hō noli attēdere nec destruere naturā nec aiam quā fecit ⁊ inspira- uit de⁹ q̄z nō te ꝑsequit̄ q̄ fecit de⁹ s3 malicia quā fecit hō quā maliciā ꝑsuasit hōi astutia sathane. Vn̄ intātū t3 diabol⁹ ⁊ alligat ⁊ copulat sibi pec catores ⁊ obstinatos q̄ inter eos cōmunicat̄ idio mata tanq̄ inter caput ⁊ mēbra ita q̄ hoīes dam- nati noiant̄ noīe capitis sui diaboli ideo xp̄s ap pellauit iudam dyabolū. Iohā. vj. Nō ex vobis vnus vestrum dyabol⁹ est. Itē esaye. xiiij. alloquit̄ tp̄m nabuchodonosor sub noīe dyaboli dicēs. Quō ce cidisti lucifer q̄ mane oriebaris. Itē ezec. xxviij. al loquit̄ regē tiri eodē modo dicēs. Tu signaculum similitudinis in delitijs paradisi fuisti. Item ecō- uerso dyabol⁹ appellat̄ hō sub noīe mēbroꝝ suo rū q̄nq̄ vt Mat. xiij. inimic⁹ hō h̄ fecit. Ite3 psal. lv. miserere mei de⁹ qm̄ ꝯculcauit me hō. i. diabol⁹.

Not. de dyabolo ⁊ ei⁹ cor pore.

¶ Sz ē aduertēdū q̄ in synagoga sathane nō sunt nisi mali i eccl'ia aūt xp̄i miscent̄ multa mēbra dia boli cum bonis et dicūt̄ mēbra xp̄i simulata q̄ in secreto sunt heretici hypocrite. Est iterū aduertē dum q̄ sicut oēs perfectiones ⁊ virtutes prius ve rificant̄ de xp̄o a quo primo deriuant̄ ⁊ ex ꝯseq̄ti de eius mēbris fidelib⁹ ita pari rōne oīa mala pri⁹ intelligunt̄ ⁊ verificant̄ de dyabolo a quo de riuātur ⁊ suggerunt̄ ⁊ ex cōsequēti de mēbris in q̄ bus ⁊ ꝑ q̄ dyabol⁹ opat̄. Vn̄ illud p̄ncipes ꝑsecu ti sunt me gratis p̄us intelligit̄ de dyaboli insti- gatoribus: ⁊ ex cōsequēti de tyrānis ⁊ hereticis et malignis ⁊c. quos dyabol⁹ instigat cōtra iustos ⁊ fideles. Itē psal. lj. ꝑ doech. prio intelligit̄ diabo lus cōtestator ⁊ excitator. Et ex consequenti intel ligunt̄ oēs tyranni ꝑsecutores eccl'ie: ⁊ oēs mali- gni ⁊ susurrones et seminatores zizanie.

¶ Nona clauis.

Nona regula est de specie ⁊ gn̄e siue de toto et pte. Vn̄ cū ps sit aliq̄d toti⁹ mltotiēs recipit d̄nomi natiōez toti⁹: ⁊ ecōuerso ꝑ synodo- chē aut ꝑ methaphorā. Et sic q̄nq̄ i scriptura cū noiat̄ vna ciuitas itel ligit̄ totū regnū aut tota ꝓuicia ⁊ q̄nq̄ tot⁹ mūd⁹ vt cū dicit̄ memor ero raab ⁊ babylōis intelligit̄

No. quō aliqn̄ ps ponit̄ ꝑ toto.

totus populus gētilis. Et sic egypt⁹ ꝛ sodoma et gomorra ponit̄ pro toto pplo maligno: vt ptꝫ in epl'a iude. Et sic p iudeā et hierl'm intelligit̄ tota eccl'ia vt ait hiero. ad marcellā. Itē hoc nō solū intelligit̄ de tota pte in loco: sꝫ ēt in tpe: vt apo. xix. cum dr̄ ꝙ angel⁹ siue xp̄s alligauit sathā ꝛ dyabolū. M. ānis hoc intelligit̄ p lōgū ꝛ magnū tp̄s hec ēt lr̄a itelligit̄ in nūeris: vt cū dr̄ in apo. xiiij. Uidi supra mōtē syon. cxliiij. M. vbi ponit̄ numerus determinat⁹ p indeterminato. Itē gene. iiij. Quicūq; occiderit chayn septuplū punict̄. i. multipl'r ibidē septuplū dabitur vltio de cayn: de lamech vero septuagiesseptics. i. multo plures. Itē Mat. xviij. ait xp̄s petro. Nō dico tibi septies: sꝫ septuagies septies. i. infinities. Uerūtn̄ aduertat lector ꝙ tales numeri nō ponunt̄ sine sacramēto. ¶ Uñ est aduertēdū ꝙ lꝫ hec regula cōtineat̄ sub sequēti tamē melius est ꝙ fiat regula ex parte expressa pp̄ter magna sacramenta et difficultates que continentur ex talibus locutionibus ꝛc.

¶ Decima clauis.

Ecima ꝛ vltima regula est de tropo ꝛ grāmaticalibus figuris. ¶ Ad cui⁹ euidētiā est aduertēdū ꝙ lꝫ oēs spēs tropi et schematis reperiant̄ in sacra scriptura et maxie in li. psalmoꝝ: tamē aliq; maxie in hac regl'a sunt notande eo ꝙ magis frequētant̄ ꝛ maiorē afferūt difficultatē. Quarum prima est isteronproteron: que causatur in ordine narrationis de qua ticho nius fecit specialem regulā. Naꝫ sepe in sacra scriptura quedā narrātur non eodē ordine quo gesta sunt: sed qñq; per anticipationē aut postpositionē aut p interpositionem q̄ dr̄ parēthesis aut p recapitulationē aut p suppletionem. Uñ totū scḋꝫ capl'm gen̄. ponitur p recapitulationeꝫ et suppletionē eoꝝ que p̄narrata sunt in p̄mo capl'o de spo adā. Itē oīa q̄ scribūtur in libro deuteronomij ponunt̄ p recapitulationem. Item oīa que scribunt̄ in duobus libris paralipomenon ponuntur partiꝫ p suppletionē eoꝝ q̄ omissa sunt ī libris regū: et partim p recapitulationeꝫ. Et sic est dicendum de secundo libro macha. que sunt quedam suppletiones eorum que omissa sunt in primo. Item ps. lxxvij. per anticipationem prius narrātur que gesta sunt in deserto: q̄ signa que facta sunt in egypto vt ibidem patebit. Et sic in scriptura est valde attendendum in ordine narrationis si dicant̄ res anticipando aut recapitulando aut interponendo. ¶ In secundo loco huius regule est valde notanda figura que dicitur metonymia qꝛ qñq; immo frequēter ponitur cōtētū p cōtinēte ꝛ econuerso ꝛ artifex p artificiato ꝛ ecōuerso ꝛ effectus pro causa ꝛ ecōtra ꝛ abstractū p cōcreto ꝛ ecōtra Item in scriptura multū frequētat̄ methaphora qꝛ fit nōis translatio rōne pprietatis vt non arabis cuꝫ boue ꝛ asino. Et sic simplex hō dr̄ agnus. Itē frequētat̄ sineptesis in psalmis: qñ mutat̄ psona vt ps. iiij. Cū inuocarem exaudiuit me deus iusticie mee in tribulatiōe dilatasti mihi. Sꝫ iter ceteras figuras frequētat̄ allegoria: qñ vnū ad literā dr̄ ꝛ aliud intelligit̄. Et sic tota scriptura ve. te. est allegorica: qꝛ nō ponit̄ gr̄a sui: sed gr̄a noui te. vt dictū est i. v. regula. Ad cui⁹ clariorē euidētiā est notādū: put dictū est in. v. regula ꝙ oīa gesta ve. te. nō erāt gr̄a sui: sed erāt quedā figure ꝛ picture ꝛ signa et exēplaria et parabole respectu no. te. inquantū figurabāt ꝛ significabāt ꝛ notificabant exēplificabāt ꝛ cōparabāt aliqua alia futura mysteria in no. te. Et iō pcessus ꝛ discursus quē facit intellect⁹ fidelis ꝛ catholic⁹ a te. vet. in nouū tāq; a figura ad suū figuratū ꝛ a signo ad signatū: ꝛ ab exēplari ad exēplatū: ꝛ a parabola ad suā v̄itateꝫ euāgelicā dr̄ pcessus ꝛ discursus allegoricus: eo ꝙ allegoria est tropica et ꝯuersa locutio ab vno ad alterū qñ per vnū aliud intelligit̄. Ex quo patꝫ ꝙ talis argumētatio ꝛ discursus allegoric⁹ reducit̄ ad q̄rtā spēm argumētatiōis q̄ fit p exēplū. q̄ttuor eñ sunt spēs argumētatiōis vt pꝫ in topi. ꝛ in p̄n. libri poste. s. syllogism⁹ entimema inductio ꝛ exemplū. Et iō talis discursus allegoric⁹ dr̄ argumētatio exēplaris inquātū extēdit̄ ꝛ amplificat̄ a reb⁹ ve. te. ad mysteria no. te. tanq; a figura ad figuratū: ꝛ a signo ad signatū et a parabola ad v̄itateꝫ: et ab exēplari ad exēplatū: ꝛ a ppōnibus ad ꝯclusionē. pcessus est argumēto allegorice Et tali mō argumētatiōis. s. allegorico et exēplari frequēter vsus est xp̄s disputādo ꝯ iudeos inferendo v̄itates euāgelicas ex gestis ve. te. tāq; ex figuris ꝛ signis ꝛ parabolis ꝛ exēplis: pcedēdo a figura ad figuratū ꝛ a signo ad signatū. vñ Matt. xij. p mysteriū ione pphe pbauit misteriū sepulture ꝛ sue resurrectiōis cum dixit generatio praua ꝛ adultera signū querit et signū nō debet̄ ei nisi signū ione pphete: sicut eñ ionas stetit trib⁹ dieb⁹ et tribus noctib⁹ in vētre ceti: ita erit filius hoīs in ventre terre: ita per aduentū regine austri ad audiendam sapientiā salomonis ꝛc. pbat xp̄s ꝛ arguit aduentū populi gētilis ad fidē euāgelicā audiendam. Et sic vtrobiq; arguit christus a figura ad figuratū: qḋ ipse declarat dicēs: ꝛ ecce plus q̄ ionas ꝛ salomō hoc. q. d. illi fuerunt figura mei: ita a figura ad figuratū arguebat. xp̄us luce. x. qñ per missionē helie ad viduā in sareptā: et per sanationē naamā syri a lepra pbauit cōuersionē ꝛ baptismū populi gētilis: ita suam mortē et passionē ꝛ vniuersalē redēptionē allegorice probauit christus quādo dixit. sicut moyses exaltauit serpētem in deserto: ita oportet exaltari filiū hoīs: iohā. iij. ¶ Itē christus docebat scribas et phariseos vt pcederēt allegorice in scripturis a figura ad figuratum cum dixit. Scrutamini scripturas: qꝛ ille testimoniū perhibēt de me: qꝛ moyses de me locut⁹ est Iohā. v. q. d. ꝙ oīa sacrificia et legalia fuerūt data in figurā mei. ¶ Itē tali argumentatiōe allegorica vsus est Iohā. euāge. quando dixit. facta sunt aūt hec vt scriptura iplerent̄: os nō cōminuetis ex eo. Joh. xix. ¶ Itē hoc gn̄e allegorice argumētationis frequētissime vtit̄ apl's maxime. s. ad Corin. x. quādo dicit oēs patres nostri sub nube fuerūt: et in moyse baptisati sunt in nube in mari ꝛc. Item ad Galath. quarto per saram vxorem abrae ꝛ per agar ancillam probat duo testamenta et per ysaac pbatur populum christianū eē filiū pmissiōis

et per hismael probat pplm iudaicũ post xp̄z esse filiũ carnis tm̄ ꝛ foras eiectũ cum synagoga mr̄e sua .et per istũ discursuz allegoricũ pbat apl's p totaz eplam ad hebreos oia sacra ꝛ sacra ꝛ sacrificia veteris legis fuisse data:in figuraz de xp̄o et nr̄a redēptione.Et hoc genere allegorice argumētationis vtũtur oēs doctores catholici.Est etiaz vlterius aduertendũ ꝙ non solũ xp̄s ꝛ oēs apostoli et euãgeliste vsi sunt hoc genere allegorice argumentationis in scriptura vete.testa.sed etiam ipe Dauid in psalmis.nam pro maiori parte procedit prophetice a figura ad figuratuz.ꝛ a signo ad signatũ.nam adducit gesta patriarcharũ ꝛ pphetarũ et mysteria legis moysi nō gr̄a sui:sed inquãtum erant signa ꝛ figure:et put in eis preuidit in duplici spũ futura mysteria de xp̄o et eccl'ia:ꝛ sic allegorice pcedit a figura ad figuratũ:vt patebit per om̄es psalmos ꝛ maxime ps.xvij.ꝛ .lxxvij. vbi manifeste dicit̄.Aperiam in pabolis os meum loquar ppositiones ab initio vbi per translationē tabernaculi ad effram in hierlm:ꝛ per translationē sacerdotij a filijs hely in samuelē:ꝛ per trãslationem regni a saul in dd probat et infert pphetice translationez regni ꝛ sacerdotij a synogoga in xp̄m ꝛ ecclesiam vt patebit ibi.Et non solum Dauid:sed etiam Esaias ꝛ ceteri pphete procedunt frequenter isto discursu allegorico inquãtum predicunt futura mysteria de christo ꝛ ecclesia put preuiderunt ea in spiritu in gestis veteris testamenti.ꝛ in quibusdam signis ꝛ figuris. Ex quib' patet ꝙ argumentum allegoricum sumens principium ex mysterijs vete.testa.lz non sit efficax cōtra iudeos propter contrariam indispositionem: eo ꝙ occecauit eos malicia eoꝝ ne intelligãt sacramenta dei clausa in litera:tamen est efficacissimum quãtum ad veritatem in se et quo ad nos.quibus datum est nosse mysteriũ regni dei clausuz in litera vete testamen. Unde quia spiritussanctus qui illustrauit mentes apostolorum et doctorũ vt cognoscerent illa mysteria in scriptura vete.testa. figurata per prophetas vaticinata in christo et ecclesia esse completa idem illustrauit mentē Dauid spiritu prophetico vt cognosceret eadem mysteria in xp̄o et ecclesia esse complenda.de quibus mysterijs propheticos condidit psalmos. Ideo ex his patet ꝙ licet lumen euangelicum fuerit clarius et perfectius in duodecim apostolis ꝛ doctoribus q̄ lumen propheticum in prophetis:tamē ex parte rei eadem est veritas ꝛ certitudo.nam sicut apostolis fuerunt certa gesta euangelica quo ad veritatem esse completa:ita eadem gesta fuerunt certa et credita ipsis prophetis esse complenda in christo.Et ideo Dauid in suis psalmis predicit frequenter et prenunciat futura mysteria de christo et ecclesia per verba de preterito propter certitudinem prophetie ostendens illa esse certissima in veritate ac si iam tunc fuissent completa.et istum modum seruant etiam ceteri prophete put dictum est in tractatu primo.Ex quibus omnib' patet qualiter argumentum factuz per discursuz et processum allegoricum a figura ad figuratum: aut a signo ad signatum:et a parabola vet.testa. ad suam veritatem euangelicam sibi correspondentem:licet non sit efficax contra cecos iudeos: tamen est efficax inter catholicos fideles quibus datum est nosse mysterium regni dei:vt dictum est Sed est iterum aduertendum ꝙ intellectus fidelis dupliciter discurrit a scriptura veter.testa.ad nouum vno modo allegorice a figura ad figuratum: eo modo quo dictum est. Secundo modo per expressa promissa literaliter allegando promissiones expresse factas in vete.testa.ꝛ prophetias prophetarum: sicut frequenter faciunt euangeliste.vt.Ecce virgo concipiet Mat.i. Itē om̄es etiã iste decē regule siue claues possunt reduci ad numerum septenarium iuxta numerum septem sigillorum:eo ꝙ sexta et septima regula reducuntur ad quintam de spiritu ꝛ litera:ꝛ nona regula reducitur ad decimam.ꝛ sic manent septem principales claues ad aperiendum septem sigilla libri vete.testamenti.Et ideo omnes nouez regule supradicte possunt reduci ad istam decimam regulã:qz omnia dicuntur sub aliquo grammaticali et tropica figura:vel sub aliquo tropo siue typo Ex oibus supradictis patet qualiter prudens lector dz vigilanter attendere in quolibet psalmo quã ppositionem propheta Dauid nobis aperiat siue aperiendam proponat. Et ex quo mysterio accipiat et sumat parabolam et propositionez ad pphetandum et faciēdum psalmum:idest a qua figura ad quod figuratum allegorice procedat ꝛ discurrat.Et in virtute cuius principij et per quã regulã psalm' sit exponēd' et itelligēd'.Et i tali expōne q̄ cōclusio euãgelica iferat̄ et eliciat̄:id ē qd mysteriũ de xp̄o et eccl'ia explicet̄ i ip̄o psal.aut chorda psalterij euangelici pulset̄.quod idez est.

Quartus tractatus.

Quantum ad quartum tractatũ est primo notandũ ꝙ vtriusqz iuris professores ꝛ doctores non solum ad vitandam prolixitatem:sed etiam propter necessitatem faciunt specialem tractatum et rubricam de verborum significationibus.Non ergo minus immo magis necessarium arbitratus sum anteq̄ deueniam ad expositionem psalmorum premittere specialem tractatum de nominum significatiōibus que maxime in sacra scriptura et in hoc libro psalmorum frequentantur:ne multiplex iteratio in quolibet psalmo legentibus inferat tediũ.¶ Ad cuius euidentiam est aduertendum ꝙ in tota sacra scriptura vete.testamen.et maxime in psalmis aut deus loquitur populo:aut populus loquitur ad deum aut messias loquitur ad patrem:orans et petens salutem pro se et pro populo suo.Et quãdoqz populus qui loquitur ad deum:aut petit messiam redemptorem:aut petit legem iustificantez: scilicet euangelicam:aut conqueritur de dyabolo et mēbris eius persequentibus eum. Et sic frequenter sit sermo de deo et de messia in lege promisso: et

de populo dei: et de locis in quibus deus dicitur habitare: et de locis in quibus habitabat: et fit frequens sermo de lege promissa: et de dyabolo et membris suis siue de populo diaboli. A ¶ Et sic frequentantur septem genera nominum in hoc libro et etiā in tota sacra scriptura vete. testa. scz nomina dei et nomina populi dei et nomina localia dei et nomina localia populi dei: et nomina legis: et nomina diaboli et populi sui. Quorum significationes sunt dicte in hoc tractatu in quo erunt. v. capitula. Nam in primo determinabitur de significationibus nominum dei et messie. In secundo de nominibus populi dei. In tertio de nominibus localibus dei et populi sui. In quarto de nominibus legis. In quinto de nominibus diaboli et populi sui. B ¶ Quantū ergo ad primum est notandum. quod licet sm Hieronymum ad marcellam hebrei decem nominibus nominent deū tamen duo sunt nomina dei que maxime apud eos frequentantur: scz el et adonay: el eñi significat vniuersaliter et communiter deum: scz intelligibilem et speculabilem et non sensibilem. Est verum quod reperitur multotiēs eloym in plurali in scriptura: tamē semper cum verbo singularis numeri. Unde in principio creauit eloym celum et terram. Sed dicunt iudei et maxime rabbi moyses. quod eloym est equiuocum ad deum singularē et pluralez. Sz hoc dicunt ex ignorantia non percipientes sacramentum litere. Nam ibi eloym non stat substantiue: sz adiectiue. sicut nos dicimus. deus creauit celum et terram: idest tres persone diuine: idest tota trinitas siue deus trinus et vnus creauit celum et terram ad denotandum quod omnes tres persone concurrunt ad creandum celum et terram: quia opera trinitatis sunt indiuisa ad extra: et talia sunt ex tempore producta. Nam opera trinitatis ab intra sunt diuisa et eterna sicut productio siue generatio filij et productio spiritussancti. Et ideo per hoc voluit ibi moyses explicare quod creatio est operatio totius trinitatis ad extra facta ex tempore. Et sic eloym ibi non sonat deos: sed tres diuinas psonas in vna essentia et substantia. Et sic in plerisqz locis sacre scripture ponitur eloym non notificando pluralitatem substantiarum: sed personarum. Et ideo vbicunqz ponitur eloym semper apponitur verbum numeri singularis: eo quod talis actus est essentialis. Et ideo interpretes tam greci quam latini vbicunqz inuenerunt in hebreo eloym traduxerunt deus in singulari. Sed quia pagani appellant etiam deos idola sua: ideo ad differentiam falsorum deorum multotiēs in scriptura dicitur deus exercituum: deus celi: et deus israel ad denotandum quod iste solus est verus deus et dij gentium sunt demonia. ¶ Secūdo modo deus in scriptura dicitur adonay: sed reperitur scriptum dupliciter vno modo per proprias literas: scz aleth dalepb. Alio modo cum quatuor literis: scz ioth. het. vau. he. que quidem quatuor litere licet nō sonent tale nomen: tamen hebrei vbicunqz reperiūt nomen istarum quatuor literarum semper pronūciant adonay: quod quidem nomen sic scriptum significat et denotat in deo quatuor effectus ineffabiles et incomprehensibiles: scz omnipotentiam: sapientiam: misericordiam et iusticiam: ista enim quatuor sunt nobis incomprehensibilia. Nam de primo dicitur potens es domine: et non est qui resistat tibi. De secundo. sapientie eius nō est numerus. De tertio. miserationes eius sup omnia opera eius. De quarto aūt. iudicia dei abyssus multa. Et sic dicunt quod hoc nomen tetragrammaton significat deum ineffabilem: eo quod importat ista quatuor ineffabilia. Sed omnes interpretes tam greci quam latini vbicunqz repererunt adonay scriptum tam per istas quatuor literas quam per proprias literas semper traduxerunt dominum: sed forsan melius fuisset apposuisse aliquaz differentiam: tum propter sacramentum: quod hoc nomen tetragammaton importat: tum quia hoc nomen adonay sic scriptum non potest poni nisi pro ipso deo. Sed quando scribitur proprijs literis potest indifferenter significare dominum terrenū vel ipsum deum. Sic ergo est dicendum. quod hec supradicta duo nomina dei scilicet el siue eloym et adonay sunt noia dei magis frequentata in scriptura. C ¶ Sed nomina messie sunt multo plura. nam pluribus nominibus messias in lege promissus scribitur et nominatur: scz deus dominus tetragrammaton. verbum domini. nomen domini salutare dei. dextera domini. brachij domini. sanctus domini. sanctus sanctorum. iustus. heres rex. sacerdos. christus. filius dei. dauid. messias. Et sic omnibus supradictis nominibus nominatur messias christus quorum quedam sunt sibi naturaliter propria: et quedam ab effectu vt ptz. Nā naturaliter est deus et filius dei et domin?: sed ab effectu dicitur salutare et dextera dei. Unde christ? messias in aliquibus locis scribitur et appellatur deus vbi iudei non possunt cōtradicere: immo cōfunduntur confiteri mysteriuz trinitatis personarum diuinarum. vt psal. xliiij. Sedes tua deus in seculum seculi. propterea vnxit te deus deus tuus oleo leticie per quod denotatur mysterium trinitatis: scz deus vngens et deus vnctus: et spūsscus intellectus per oleum quo filius vngitur quo ad humanitatem. Item messias etiam vocatur deus Esaye. xlv. Tu es deus absconditus. Item. xlviij. Dominus misit me et spūs eius. hec dicit domin? deus tuus sanctus israel. Item zacha. ij. Domin? misit me vt prophetarem vobis vtrobiqz eñi messias dicitur deus et messias. Nam messias interpretatur missus. Item messias in lege promissus multotiens in scriptura scribitur sub nomine tetragrammaton: idest cū illis quatuor literis scriptum per quod solus deus intelligitur vt Hiere. xxiij. in diebus illis suscitabo dauid germen iustum. Et hoc est nomen quod vocabunt eum dominus iustus noster. Item threno. iiij. Spiritus oris nostri christus dominus captus est in peccatis nostris. Item Esay. ix. Uocabitur magni consilij angelus dominus deus fortis. Utrobiqz ponitur sup nomine tetragrāmaton: quod soli deo conuenit. et in hoc manifeste conuincūtur iudei: qz

Marginalia: Nota de noibus dei et messie. — Eloym. — Nota. — Adonay — Tetragrāmaton. — Noia messie.

messias non solū nominatˀ deus: sed etiā adonay Itē dicitˀ etiā verbū domini.ps.cvij. Misit verbū suū et sanauit eos. Itē dicitˀ nomē dn̄i: vt dn̄e dn̄s noster ꝙ admirabile est nomē tuū in vniuersa terra. Et esa.lij. ecce nomen dn̄i venit de longinquo. Item.lxij. vtinā dirūperes celos et manifestares nomē tuū. Sed quare xp̄s dicitˀ nomē domini.declarabitˀ psal.viij. Itē dicitˀ verbum dei patris: id est diffinitio. Nā diffinitio explicat totā essentiā diffiniti: ideo dr̄ oratio quid est esse rei significās. Unde intellectus concipiēs essentiā rei siue rem per sua essentialia format cōceptū diffinitiuū: quē greci conceptū siue diffinitionē essentialē appellant logon.i.verbū: sꝫ nomē notificat rem ꝑ suos effectus. Et sic dicitˀ candela a cadendo: ꝛ lucerna a lucendo. et indumētum ab induendo: vt inquit Aristote.vij.metaphi. Ex his sequitur ꝙ christus vere dicitˀ verbū dei ꝛ nomē dei. Dicitur eīm verbū dei: qꝛ est de tota substātia et essentia patris. et sic explicat totam eius essentiā: quia est prim' ꝛ eternus conceptus patris quo intelligit se pater et in quo sunt omnes diuine perfectiones: et iō eterne. ad quarū exemplar oīa sunt creata: et sic xp̄us inquātum deus vere dicitur verbū quia est dictus a patre: et per quod loquitur pater. et etiam christus inquantum homo dicitur verbū: quia per ipsum nobis locutus est pater: nam sicut per verbum locutus est ad extra omnia creando: quando dixit fiat lux: ita postea per idē verbum incarnatū locutus est nobis ferendo legē euangelicā: ꝛ sic vtroqꝫ modo christus dicitur verbum patris. ¶ Item dicitur nomen domini dei patris inquātum nobis notificauit quattuor mirabiles effect' ipsius patris postꝙ fuit incarnatus scꝫ oīpotentiā in miraculorum operatione. et quando expoliauit infernum et resurrexit et ascendit in celum. Secūdo notificauit sapientiā patris in datiōe legis. Tertio miam in sua passiōe. Quarto iustitiā siue iudiciariam potestatē in sua ascēsione que magis ostendetur in generali iudicio. A ¶ Et ideo christus proprie dicitur nomē dn̄i tetragrāmaton notificans ista quattuor ineffabilia de patre que oīa cōprehēduntˀ sub hoc noīe iesus. Un̄ hoc est nomen qd̄ deus nō reuelauit patribus ve.te. qꝛ solus xp̄s debebat ip̄m nobis reuelare. Ideo cum tanto affectu patriarche ꝛ prophete desiderabāt vt veniret nomē dn̄i scꝫ iesus: qꝛ hoc est nomē dn̄i tetragrāmaton. cuius interpretationē nullus potuit scire vsqꝫ ad aduentum christi: nam ille quattuor littere scꝫ ioth.he.vau.he. reddunt sonum huius noīs iothesua: idest iesus. Nam iothesua hebraice idest est ꝙ saluatio siue saluator latine. Ideo Hierony. vbicunqꝫ reperijt iothesua in hebreo trāstulit Jesus vel salutare in latinū: ꝛ hoc in plerisqꝫ locis. recte ergo christus appellatus est iesus: qd̄ est nomē domini. B ¶ Itē propter supradicta xp̄s etiam in scriptura dicitˀ dextera dei ꝛ brachiū dn̄i: eo ꝙ pater per ipsum operatus est quattuor supradicta ineffabilia. Item xp̄s dicitur heres inquantū recuperauit hereditatē dei scꝫ genus humanū de potestate diaboli tanꝙ filius primogenitus patris. Item dicitur sctūs sctōꝝ. quia iustus ꝛ caput oīs sanctitatis ꝛ gratie a quo oēs gratie deriuātur ad sua mēbra. Item dicitˀ rex qꝛ heres patris. Itē dicitur sacerdos qꝛ seip̄m sacrificiū ꝓ oībus obtulit et oīa sacramēta ecclīastica ꝯstituit. Itē dicitˀ xp̄s qꝛ oleo leticie donoꝝ sp̄ūssancti nō ad mensuram pre ceteris est vnctus tanꝙ caput vt ab eo descenderet et vnctio ad sua mēbra per participationē. Et sic fit vnus xp̄s mysticus ex capite ꝛ membris. Etiā cōmunicātur idiomata. Nam tota eccl̄ia cū xp̄o dr̄ vnus xp̄s. Est verū ꝙ analogice dr̄ hoc nomē xp̄s de xp̄o capite ꝛ eccl̄ia. Nā prius dr̄ de xp̄o vero capite. Et ex cōsequēti de corpe mystico. Et etiā de quolibet fideli tanꝙ de mēsura ꝛ mēsurato: quia xp̄s est mēsura oīm fideliū in iustificādo Item xp̄s dicitur etiā dauid. Hier.xxx. Seruiēt domino deo suo ꝛ dauid regi suo. Itē osee.iij. Reuertentur filij israel: ꝛ querēt dn̄m deū suum ꝛ dauid regē suū. Un̄ xp̄us tripliciter dr̄ dauid. vno mō qꝛ erat futurus de gn̄e dauid ſm carnē sibi ꝓmissus. scd̄o qꝛ in multis dauid fuit figura xp̄i pro maiori parte. tertio ꝓpter noīs interpretationē: qꝛ dauid interpretatˀ manu fortis qd̄ ꝓprie xp̄o cōuenit. Et ideo quādo ponitˀ dauid in titulo psalmorum nō intelligitˀ ꝓpheta dauid tanꝙ actor psalmi illius. Sed intelligitˀ christus qui loquitur vel de quo fit locutio in illo psalmo. Sic ergo est dicendū ꝙ quotienscūqꝫ in psalmis ꝛ ceteris partibus scripture ponitur deus siue dn̄s. quādoqꝫ intelligitur pater siue tota trinitas: et quandoqꝫ intelligitˀ xp̄s messias vt patebit in suis locis: sꝫ oīa alia noīa supradicta scilicet verbum domini. Nomen domini semper verificātur de christo messia in lege promisso: et ad hoc intendat lector. C.

In secundo capitulo huius quarti tractatus exponūtur noīa ppli dei. que magis in scriptura frequētantˀ q̄ sunt ista scꝫ iacob. israel. semen abrae. filij abrae. siue isrl̄. siue iacob. filij dei. populus dei. vinea domini. ciuitas dei: cōsiliū et cogregatio iustorū. Ecclesia dei. siue domus dei. qd̄ corp' mysticū siue hoiem mysticū aut xp̄m appellamus. De quibus per singula est dicendū. Ad cuius euidētiam est aduertendū ꝙ dicunt iudei ꝙ totus populus dei dicitur iacob ꝛ israel: et semen abrae: eo ꝙ scd̄m carnē descēdit ab istis. Et sic dicunt ꝙ nos temere vsurpamus nomen israel et iacob. cum descendamus a populo gentili. Sed hoc est irrisorie dictū. nā tunc tota gn̄atio arabū per mundū diffusa diceretˀ semen abrae cū descendebat ab abraam scd̄m carnē per ysmael: ꝛ magna pars populi gentilis qui descendebat per esau a quo descendebant syri et idumei gentiles et idolatre. Et ideo est dicendum ſm Augustinū contra Faustum. et.xvj. de ciuitate dei.ca.ij. ꝙ multa nomina sunt imposita antiquis patribus veteris testamenti que non sunt imposita a casu: nec humana voluntate: sed solo dei precepto et inspiratiōe inquantū illi fuerunt ymago et figura xp̄i ꝛ eccl̄ie qꝛ omnia contingebant illis in figura. Et sic ip̄m abraā appellauit abraā.i. patrem multarum gentium inquantum in semine eius erant omnes gentes benedicēde: et omnes erant futuri filij eius secundum promissionē: ꝛ sic saray vocauit saram id

Nomia ppli dei

Quō su dei ꝛ popul' dei dr̄ iacob

est risum: eo q in ysaac facta e repromissio de xpo futuro: qui debebat afferre risum et gaudium uniuerso mundo. Genes. xviij. Et ideo quia in isaac facta est de christo repromissio: eius filij per ysaac descendetes dicti sunt filij repromissionis. Ceteri autem dicti sunt filij carnis rursus Gen. xxv. quia facta est repromissio in iacob: et non in esau: ideo filij Jacob dicti sunt filij repromissionis. Et filij esau filij carnis. et sic tam filij ysmael q filij esau perdiderunt et amiserunt nomen filiationis abrae in scriptura qd fuit figuratu primo in ysmael qui fuit eiectus de domo abrae cu agar ancilla matre sua. secundo in esau quem iacob expulit primo de ventre rebecce tenes plantam eius. Per hoc fuit figuratu q filij promissionis ipsius abrae et iacob debebant eijcere iudeos filios carnis de domo et ecclesia christi in aduentu suo et illis reprobatis et eiectis: filij promissionis qui sunt christiani debebant succedere et possidere hereditatem pmissam ipsi abrae et iacob. Hoc ergo preuides rebecca in spiritu vocauit filiu iacob idest supplatatore et luctatorem. Propter duo ergo ysmael et esau cum filijs suis amiserut filiatione abrae. Primo quia fuerunt de domo eiecti. Scdo qr no secuti sunt religionem abrae de cultu vnius dei: immo declinauerut ad idola. Et intantum isaac dicit filius abrae: inquantu mansit in domo et secutus est religionem patris. Et sic dicendo de iacob respectu esau. Eadem ergo ratione iudei moderni amiserut filiationem abrae et iacob: quia eiecti sunt ab ecclesia: et no secuti sunt religione abrae: nec iacob: qr no receperut nec coluerut xpm illis pmissum et expectatum: et sic xpiani manet veri filij abrae et iacob fm repromissione. Primo quia eiecerut iudeos de domo et ventre ecclesie. Scdo qr imitati sunt abraam et iacob recipiedo xpm xpm illis promissum et expectatu. Tertio qr sunt benedicti et regenerati in christo qui est semen abrae. iudei aute qr non sunt benedicti: nec regenerati in christo: ideo falso dicuntur filij et seme abrae. Item rursum quia esau vendidit primogenitura ipsi iacob pro cibo carnali: ideo non meruit habere hereditatem: immo iacob successit in hereditate et nomine filiationis. Per quod fuit figuratum q nos debebamus succedere iudeis in bonis spiritualibus: quia nobis primogenitura vendiderunt pro bonis tepozalibus quando christu contempserunt: et sic perdiderunt nomen filiationis simul cum primogenitura. D Item per hoc q iacob surripuit benedictione dum esau iuit ad venadum cibos: fuit figuratum qualiter nos debebamus surripere benedictionem redemptionis et beatitudinis: dum iudei vadunt post bona temporalia contenentes bona spiritualia christi et ecclesie. Et sic ecclesia successit in hereditate et benedictione: et synagoga repudiata sequente bona temporalia et cibos cerimoniarum. Ex quo patet q ecclesia christi vere dicitur iacob: quia supplantauit et eiecit synagogam de ventre et surripuit benedictione: et sic supplantauit eam Et sic manifeste patet etiam q iacob no est nome nature sed nomen gratie et dono dei. Et ideo filij carnis ipsius iacob non merentur dici filij eius in

Quomo xpiani sunt abrae filij.

scriptura que quidem scriptura non sequitur carnem: sed gratiam et spiritum: et sic nos sumus veri iacob et filij eius. ¶ Item rursus quando iacob rediens de mesopotamia luctatus est cum angelo nec voluit ipsum dimittere vsqquo benedixit ipsum: et tuc angelus vocauit ipsum iacob israel zc. Gene. xxxij. Ubi notantur septem mysteria. Primo quia iacob transiuit vadum iaboth. Secudo vidit deum in forma viri. Tertio luctatus est cum deo et tenuit ipsum fortiter. Quarto emarcuit neruus eius femoris sinistri et mansit claudus pede sinistro. Quinto fuit benedictus et dilectus a deo. Sexto mutauit deus sibi nomen iacob in israel. Septimo vocatum est nomen loci illius phanuel idest facies dei: eo q in eo vidit dominum facie ad faciem et salua facta est anima eius: per que quidem septem mysteria figuratiua preuidit iacob in spiritualia septem mysteria futura de christo et ecclesia. Nam per primu preuidit qualiter nemo poterat peruenire nec intrare in ecclesiam christi nisi transiret vadum baptismale: idest per sacramentum baptismi. Per secundum autem preuidit qualiter filius dei erat incarnadus et debebat apparere mundo in forma humana. Per tertium vero preuidit et figurabatur qualiter filij iacob baptizati debebant recipere christu et tenere ipsum fortiter per fidem. Per quartu vero pduidit in figura qualiter filij iacob erant diuidendi in duas partes quarum vna debebat manere clauda deuiado et claudicando a veritate legis no recipiedo christum in lege promissum: altera aute debebat manere recta xpm et vitate legis recipiedo. Per quintum autem preuidit qualiter ille poppulus qui xpm erat recepturus: debebat ab eo benedici per ecclesiastica sacramenta: et dirigi per legem euangelicam. Per sextum vero preuidit qualiter omes qui in christo erant regenerandi et benedicendi et dirigendi: debebant vocari nomine israel. Per septimu tandem preuidit in figura qualiter in sola ecclesia christi erat deus videndus facie ad faciem per fidem: et maxime in sacramento eucharistie: et in sola ecclesia erant fideles saluandi per hoc quod dixit. Uidi dominum facie ad faciem et salua facta est anima mea. Ex supradictis patet q Jacob non dictus est israel scdm carnem et natiuitatem carnalem: sed scdm spiritum et regenerationem et benedictionem spiritualem: et ideo filij iacob qui non receperut benedictionem et baptismum et regenerationem christi: non sunt israel nec filij scdm spiritum sed scdm carnem tantum: et no scdm fidem: ratione cuius non dicuntur veri filij israel et abrae: quia propter fidem vterq sortitus est tale nomen et facta est sibi repromissio de christo futuro: et de hereditate eiusdem. D ¶ Et sic patet q Jacob et israel et seme abrae non sunt nomina nature nec carnis sed gratie et promissionis: ideo conueniunt soli ecclesie christi. Et sic patet quomodo populus christianus est verus israel eo quod habet supradictas septem conditiones. Nam israel interpretatur vir videns deum facie ad faciem: vt legitur ibidem. et etiam israel interpretatur princeps fortis cum deo vel directus

Not. d lucta iacob cum angelo.

not. qu popul9 xpianus est verus israel.

a deo vel benedictus a deo. Et sic cum pplus xpianus videat deum per fidem et receperit xpm et tenet eum fortiter: et est bndictus et confortatus per ecclesiastica sacra et directus per legem euangelicam: ideo vere dr israel. Et per oppositum pplus iudaicus falso dr israel: cum nullam supradictarum conditionum habeat: imo totum oppositum fecit: quia non solum non recepit xpm: sed et ipsum crucifixit: et sic non videt deum: imo manet cecus et maledictus. Nec etiam pot dici iacob: sed esau. Primo quia electus est ab utero eccle. Scdo quia vendidit primogenituram nobis. Tertio quia amisit bndictionem sanctorum. Ex quib' pz quod pplus xpianus vere dr iacob et israel: et semen abrae scdm promissionem et imitationem Unde excecationem illi' ppli reprehendit esay. vi. Lux dns dicit. exceca cor ppli huius et aures aggraua Itm. xlij. Quis cecus nisi seruus meus: et surd' nisi ad quem nuncios misi. Et quis cecus nisi qui venundatus est. Itm. xliiij. predicit pplm gentilem hereditaturum nomen iacob et israel dicens. Ab oriente adducam semen tuum et ab aquilone congregabo dicam aquiloni da. et austro noli prohibere: affer filios meos de longinquo et filias meas ab extremis terre: et oes qui inuocant nomen meum et gloriam meam formaui eum et creaui et feci eum educ foras pplm tuum oes gentes congregate sunt simul et collecte sunt tribus. Itm. xliiij. Noli timere serue meus iacob et rectissime israel quem elegi effundam aquam sup sitientem et flumina sup aridam. Et iste dicit dne ego sum et ille vocabitur noie Jacob et hic scribet manu sua dno: et in noie israel assimilabitur. Itm ibidem. lxv. Dimittetis nomen vrm in hereditatum et vocabo seruos meos noie alio. B ¶ Ex supradictis pz quod ppls iudaicus dz amittere nomen iacob et israel et manere cecus et populus gentilis debebat succedere in nomine et hereditate et vocari nomine iacob et israel et manu et ore. et scripto confiteri deum et messiam in lege promissum. Ex quibus ptz quod ecclesia xpi et populus xpianus est verus iacob et verus israel et verum semen abrae: sicut probat apostolus per epistolam ad roma. ¶ Item populus xpianus dicitur ciuitas dei inquantum est concors et fidelium multitudo consensu vnius legis euangelice et vnius fidei et charitatis sociata. Item dr ecclesia inquantum est congregatio fidelium. Item dr corpus mysticum inquantum iungitur vni capiti xpo per fidem et charitatem. Item dr vnus homo mysticus inquantum peregrinatur ab adam vsq ad xpm in primo et in secundo aduentu. Item dr vinea domini: quia ab adam vsq ad vltimum electum quot sanctos germinauit tot palmites protulit scdm Gregorium. Et etiam quia xps expressit ex ea vinum sacramentorum in suo aduentu. Ex supradictis ptz quod vbicumq in scriptura et maxime in psalmis scribitur et ponitur iacob: aut israel: aut semen abrae: aut ciuitas dei: aut domus dei: aut hierusalem: aut syon aut vinea domini: semper intelligitur ecclesia fidelium xpi: quia omnia illa nomina posita sunt in veteri testamento: in figura xpi et ecclesie siue populi dei: quia omnia figurabant et significabant istam presentem ecclesiam causa etiam quare tota ecclesia xpi dicitur israel et iacob siue filij israel

Popul' xpianus dr ciuitas dei.

est. Nam oes nos descendimus ab apostolis per generationem spualem et sic sumus filij aplorum scdm spm sed illi sunt filij iacob siue israel. scdm carnem et spm: ideo nos dicimur israel et iacob siue filij israel et semen abrae scdm spm. Unde sicut ille populus fuit continuatus a iacob vsq ad apostolos per generationem carnalem: ita populus christianus: et ecclesia fidelium continuabitur a christo et apostolis vsq ad iudicium per generationem spiritualem.

In tertio capitulo exponuntur nomina localia ipsius dei et ppli eius. Ad cuius intellectum est notandum quod quinq sunt noia locorum que maxime in psalmis frequentantur in quibus deus dicitur habitare: scz archa dni: tabernaculum dni: templum dni: mons dni et celum. D ¶ Unde archa est quam dns precepit fieri per moysen in monte sinay ex lignis sethim: vt ptz exodi. xxvij. et xxxvij. In qua considerantur quatuor: scz materia ex qua facta erat: quia ex lignis sethim: scz cypressi imputrefactibilis. Secundo ibi erant reposite due tabule diuine legis. Tertio virga aaron. Quarto vrna ipsius manne vt ait apostolus ad hebre. ix. In quib' quatuor figurabantur persona xpi qui est deus et homo rex et sacerdos. Nam per lignum sethym notatur humanitas. Per manna diuinitas: per legem vero regnum: per virgam autem sacerdotium figurabatur. Et ideo archa dni per prius verificabatur de ipsa humanitate et persona xpi: quam de ceteris: eo quod in ea habitat verbum per vnionem personalem. Secundo archa domini verificatur de sacramento eucharistie in quo xps habitat et continetur realiter et sacramentaliter et fit vnum sacramentum ex christo et accidentibus sacramentalibus. Tertio verificatur de beata virgine: in cui' vtero virginali xps. ix. mensibus habitauit. Quarto verificatur de tota ecclesia fidelium in qua xps habitat per mysticam vnionem quam sibi vniuit et desponsauit indissolubiliter per fidem quam ex lapidibus viuis fabricauit. Quinto verificatur de qualibet anima iusti quam deus inhabitat per gratiam. Sexto verificatur de qualibet ecclesia materiali in qua deus habitat per spiritualem dedicationem: eo quod ecclesie fabricantur et dedicantur ad ministranda ecclesiastica sacramenta et diuina officia celebranda. Septimo archa domini verificatur de celo empyreo in quo deus habitat per gloriam. Ex quibus ptz quod archa analogice dicitur de istis. vij. scdm prius et posterius per ordinem scdm quod in eis maiorem habet vnionem. Et ideo archa domini per prius verificatur de humanitate assumpta: quia perfectius habitat in humanitate assumpta quam in ceteris: quia perfectius vnitur ei: et ideo magis beatificat illam quam cetera tabernacula: et sic archa domini per ordinem verificatur de ceteris. B ¶ Item per eandem rationem tabernaculum domini et templum domini verificantur de septem supradictis per ordinem scdm prius et posterius. Nam tabernaculum siue templum domini primo figurabat humanitatem christi. Et ideo

Noia localia dei

De archa dni

Tabernaculum dni et templum.

primo de illa verificatur. Et ideo christus corpus
suum templum appellat. Joh. ij. quãdo dixit: sol/
uite templum hoc et in triduo reedificabo illud.
Et ideo subdit euangelista: ꝙ hoc dicebat de tẽ/
plo corporis sui: ideo dauid in toto illo exempla
ri ⁊ tota illa descriptione tẽpli sibi tradita a spi/
ritusancto preuidit in spiritu totũ mysterium in
carnationis et fabricatiõis ecclesie vt ipse dauid
ait primo Paralipome. xxviij. ꝙ intellexit omnia
que erant in illo exemplari sibi tradito ideo totũ
illud templum per Salomonem fabricatum vere
fuit figura christi scdm partes suas. Nam in illo
templo erant tria: quia in medio erãt sancta san/
ctorum: per quod figurabatᷣ diuinitas que in chri
sto latebat. secundo erat in illo templo atrium sa/
cerdotum per quod figurabatur anima christi: ter
tio erat erat ibi atriũ populi per quod figuraba
tur caro christi. Et sic totum illud templum recte
figurabat personam christi. Extra autem contiu
ctim cum templo erat porticus templi per quod
figurabatur totum corpus misticum ecclesie. Ex
quo ptꝫ ꝙ templum domini in scriptura prius ve
rificatur de humanitate christi et exinde de sex se/
quentibus per ordinem. Hoc idem est dicendũ de
tabernaculo quod fabricauit Moyses qꝛ prius
verificatur de humanitate christi: ⁊ inde de cete/
ris sex supradictis. Item per eandem rationem
mons domini ⁊ celum per prius verificatᷣ de hu/
manitate xp̄i ⁊ exinde de ceteris. Ex quibus ptꝫ ꝙ
qñ nos legimus ista quinqꝫ loca dei in vete. testa.
non debemus sistere in litera: qꝛ non ponuntᷣ grã
sui vt frequẽter dictum est. Sed vt figurabant su/
pradicta septem loca spiritualia in quibus deus
vere dicitur habitare modis quibus dictuum est
et sic spiritualiter ⁊ prophetice sunt exponenda
supradicta quinqꝫ noĩa localia dei in sacra scri/
ptura ⁊ in hoc concordat rabi moyses decret. titu
lo de penitentia ca. viij. dicens. Quod hoc est bo/
num post quod nullum est bonum: ⁊ hoc desidera/
runt scire prophete: quod bonum multis vocaue/
runt noĩbus que sunt mons dei ⁊ locus sctũs eius
et locus sanctuarij ⁊ via sancta atria dñi: tẽplum
dñi: domus dñi: ⁊ porta dñi. Item dicit ꝙ illud tẽ
plum qđ describit Ezechie. c. xliiij. non est intelli/
gendũ de templo materiali: sed spirituali ⁊ celesti
ex quibus ptꝫ ſm istum ꝙ illa noĩa locoꝝ dei non
sunt intelligenda ad literam de illo templo mate

Noĩa lo calia po puli dei riali. D ¶ In scda parte huius capituli expo
nentur noĩa localia populi dei. Ad cuius intelli/
gentiam est notandum ꝙ noĩa locoꝝ in quibus
habitat populus dei que magis frequentantᷣ in
scriptura sunt quinqꝫ: scꝫ hierusalem: syon iudea
terra israel ⁊ hereditas domini. Unde hierusalem
est ciuitas sita in monte syon ⁊ mons syon est in
iudea: scꝫ in tribu ⁊ sorte iuda. Et iudea est pars
meridionalis totius terre promissionis. Et sic ter
ra promissionis dicitur tota terra a mõte libano:
vsqꝫ ad bersabee. Et a mari mediterraneo vsqꝫ ad
euphraten: licet totam nunq̃ possederũt vt patet
Josue. j. ⁊ Judicum. iij. Ueruntamen est aduerten/
dum ꝙ hec nomina non sunt imposita istis locis

a natura nec a casu: sed ex dei nutu ⁊ voluntate p̄/
pter futura mysteria que in ipsis locis erant futu/
ra et implenda: ⁊ hoc ptꝫ per eoꝝ interpretatiões Not. de hierlm ⁊ terra p̄ missiõis
Nã hierlm interpretatᷣ visio pacis ⁊ syon interpre
tatur specula siue speculatio. ⁊ iudea ꝯfessio. Que
quidẽ loca si ad lrãm sumantᷣ tpaliter videtᷣ ꝙ fal
so noĩe nominẽtur. Nam in hierlm nũq̃ fuit visa
pax terrena ⁊ tpalis: sed semꝑ litigiũ ⁊ maxĩe ho/
die que est subiecta infidelibus. Et ideo est dicen
dum ꝙ rõ ⁊ causa quare patriarche ⁊ ꝓphete ista
cõmendauerũt ⁊ desiderarũt illã ciuitatẽ hierlm
et syon ⁊ iudeã nõ fuit ꝓpter situm: nec ꝓpter mu
ros. Sed qꝛ preuiderunt in spũ ꝓphetico qualiter
xp̄s in lege promissus erat in illam terram ⁊ ciui/
tatem venturus ⁊ in ea predicaturus et miracula
operatus et in monte syon debebat instituere sa/
cramentum eucharistie ⁊ in hierlm moriturus ⁊ se
peliendus et resurrecturus et in monte syon spm̃
sanctum super discipulos missurus. Et ideo quia
xp̄s rex pacis in illa ciuitate nos debebat deo pa/
tri per suum sanguinem reconciliare et pacificare
iuste est vocata hierusalem. Item quia christus
rex pacis in illa hierusalẽ debebat fundare ⁊ edi
ficare et incipere suam ecclesiam in pace fundatã
Et per eandem rationem ille mõs dictus est syon
idest specula et contemplatio: quia apostoli debe
bant recipere spiritumsanctum et dona gratiarũ
per que intellexerunt diuinas scripturas. Et per
eandem rationem tota illa pars terre dicta est iu/
dea: idest confessio: quia in ea christus erat nasci/
turus et in ea angeli debebant confiteri christũ
esse deum in sua natiuitate cantantes Gloria in
excelsis deo. Item quia ibi magi christum confessi
sunt ipsum esse deum et hominem offerentes tria
munera ⁊ latria ipsum adorantes. Et sic patet ꝙ
confessio de christo in iudea facta est in sua nati/
uitate et in oblectione templi per Symeonem et
Annã prophetissã postea per apostolos: ⁊ ideo
ex diuina prouidentia cecidit illa terra in sortem
iuda et vocata est iudea propter mysteria futura.
E ¶ Per eandem rationem tota terra illa dicta
est terra promissionis: quia in ipsam erat ventu/
rus christus in lege promissus: ⁊ in ipsa genus hu
manum debebat recipere repromissiones: et sic
etiam dicebatur hereditas domini: quia in ea re/
cepimus hereditatem promissam. Et ideo dicit
Hieronymus in epistola de mansionibus: ꝙ cau/
sa quare patriarche et prophete desiderabant se/
peliri cũ tanto affectu in terra promissionis: fuit
quia preuiderunt in spiritu ꝙ christus erat ibi mo
riturus et sepeliendus ⁊ resurrecturus: ideo desi/
derabant cum illo resurgere ad vitam immortalẽ
Et sic putant multi doctores ꝙ Adam et Abraaꝫ
et Dauid et multi sancti vete. testa. surrexerunt cũ
xp̄o propter illam euangelicam sententiam: mul/
ta corpora sanctorum surrexerunt cum eo. Ex su/
pradictis ptꝫ ꝙ non a casu nec voluntate huma/
na: nec ꝓpter naturã locoꝝ fuerũt imposita talia
noĩa istis locis: sed ꝓpter diuina mysteria q̃ erant
in eis futura que realiter fuerunt in eis per christũ
completa. Sed qꝛ tota ecclesia xp̄i incepit in illis

locis et fuit instituta in hierusalem et exinde per
totum mundum diffusa: ideo per totam scripturã
ecclesia christi noiatur his quinqz nominibus: scz
hierusalem et syon: et iudea et terra promissionis
et hereditas dei. Nam ecclesia christi incepit in il-
la sancta societate apostolorum et discipulorum
qui secuti sunt christum ante passionem et post re
surrectionem fuerunt congregati numero .cxx. in
monte syon: vbi omnes receperũt spiritumsanctũ
vt patet Actuũ primo et secũdo. quam societatem
et ecclesiam christus in pace fundauit: quia nunq̃
venit ad eos quin diceret: pax vobis: vt patet per
totum discursum euangelicum: et maxime post re
surrectionem: totus enim thesaurus huius socie-
tatis fuit pax. Unde dixit eis christus. Pacẽ meaz
do vobis: pacem meam relinquo vobis. Unde ista
sancta societas siue ecclesia egressa ab illa hieru-
salem dispersa est per totum orbem: ideo tota ec-
clesia vere dicitur hierusalem: quia ab illa ciuita-
te incepit: et ideo nomen eius retinet sicut flumina
retinent nomen fontis vnde oriuntur. vnde arares
sic nominatur: eo q̃ fluit a montibus arach ipsius
armenie: et boristenes sic nominatur per totum: eo
q̃ oritur a monte bori qui est pars ipsius riphei.
Et sic pro maiori parte omnia flumina retinẽt no
mina montium et locorum a quibus oriuntur. A.

Quõ ecclesia dr hierlm.

¶ Propter duo ergo tota ecclesia christi dicitur et
denominatur hierusalem. Primo quia ibi fuit cõ-
stituta a christo et incepta et inde orta et per totũ
orbem diffusa. Secundo propter proprietatem et
nominis interpretationem: quia ipsa est visio pa-
cis in qua sola christus videtur per fidem. Per eã-
dem rationẽ dicitur syon: quia in sola ipsa christus
speculatur et contemplatur. Item per eandem ra
tionem dicitur terra promissionis et hereditas do
mini quia in sola ipsa recepimus promissiones fa
ctas de christo et recepimus hereditatem hic per
gratiam et in futuro per gloriam. Et sic est dicen-
dum q̃ in sacra scriptura ista quinqz nomina veri
ficantur. primo de christo. secundo de ecclesia: nã

Hierlm dr persona xpi.

hierusalem et syon primo verificantur de persona
christi et de eius hũanitate: quia ipsa anima chri-
sti: primo videt deum per essentiam et in ipsa hu-
manitate videtur deus in patria a beatis. Item
pax primo reperitur in ipsa humanitate christi in
qua totum corpus cum magna concordia subijci-
tur et conformatur anime et anima deo. secũdo et
consequenti in tota ecclesia que dicitur hierusalez
propter rationes iam dictas. tertio ṽificatur hie-
rusalem de ipsa virgine maria: quia in ea maxime
viguerunt supradicte conditiones visionis et pa-
cis et ordinis. quarto verificatur de anima cuiusli
bet iusti. quinto verificatur de regno celesti: et per
easdem rationes secundum ordinem Syon primo
verificatur de christo. secũdo de ecclesia. Et sic est
dicendum: de hoc nomine iudea et terra viuentiũ
et hereditas domini: et etiam de hoc nomine ce-
lum. Nam celum interpretatur clarum: et dicitur
a claritate. Ideo prius verificatur de christo. se-
cundo de ecclesia. tertio de virgine maria. quarto
de qualibet anima iusti. quinto de celo empyreo
siue de regno celorum siue de curia beatorum.
Sed hoc est secũdum ordinem successionis. Nam
secundũ ordinem perfectionis. celum prius intel-
ligitur et verificatur de consistorio trinitatis. secũ
do de tota illa ecclesia triumphanti. tertio de ista
militanti: quia illa est clara per gloriam. ista per
gratiam et fidem. ¶ Aduertat ergo diligenter pru

Nota.

dens lector: quia ista nomina non fuerunt imposi
ta illis locis gratia sui: sed ratione futurorũ my-
steriorum de christo et ecclesia: ideo ad talem sen-
sum sunt exponenda. Unde cum hoc concordat ra
bi moyses de egypto in suo more vbi dicit q̃ hoc
est desiderium desideriorum quod cupiunt scire
prophete: scilicet scire et intelligere significatio-
nes nominũ localiũ terre promissionis: quia per
hierlm inferiorẽ intelligenda est hierusalẽ superior
Cum hoc etiam concordat illud qđ legitur in glo
sa heresit raba vbi per thalmudistas mouet que

Questio

stio. An deus siue eius messias cuz venerit debeat
esse acceptator personarum. ad quam questionez
respondent q̃ absit: immo messias cum venerit sal
uabit omnes confitentes deum corde et opere: qz
sic scriptum est Hieremie .xl. In diebus illis sal-
uabitur iuda: idest omnes gentiles deum confitẽ-
tes qui dicentur iuda: quia sic scriptum est etiam
Esaie .xlix. Dedi te in lucem gentium: vt sis salus
mea vsqz ad fines terre. Ex quibus patz q̃ nomi-
na siue loca supradicta non sunt intelligenda etiam
scđm hebreos solum ad litterã: sed solum spiritua
liter pro tota ecclesia. A solis ortu vsqz ad occasũz
diffusa. Unde dicit rabi salomõ super zachar. ix.
q̃ prophete non sunt locuti nisi ad tempus messie
quia nihil est scriptum in lege vete. gratia sui: sed
omnia referuntur ad christum vt dictum est. A.

Not. de noib9 diuine legis.

In quarto capitulo exponuntur no-
mina diuine legis. Ad cuius intellectum est ad-
uertendum q̃ lex domini secundum q̃ habet diuer
sos effectus et respectus ita diuersis nominibus
nũcupatur. Nam inquantũ est a deo lata: et inquã
tum ligat et obligat hominem: dicitur lex domini
sed inquantum est a deo prolata et scripta in ta-
bulis dicitur sermo domini siue eloquium domi-
ni. sed inquantum prohibet mala fieri dicitur pre
cepta siue preceptum. inquantum autem admo-
net bona fieri. dicitur mandatum siue mandata.
Sed inquantum est testificata a deo et prophetis
dicitur testimonium domini. Sed inquantum per
legem cognoscimus voluntatem domini. dicitur
voluntas domini. Sed inquantum fuit confirma
ta per mortem christi testatoris dicitur testamen-
tum domini. Sed inquantum iustificat obseruan
tes. dicitur iustitie siue iustitia domini. Sed ope-
rationes que fiunt secundum iustitiam dicuntur
iustificatiões. Sed punitiones et premiationes
que fiunt per iustitiam dicuntur iudicia domini.
inquantum vero ducit et dirigit homines dicitur
via. Item inquantum eius scripta omnia sunt im
pleta in christo dicitur veritas. Inquantum per
se sumus liberati dicitur misericordia. Item in-
quantuz deo pacificati dicitur pax. Item dicitur
arbor siue lignum vite: et hoc metaphorice. Nam
sicut adam colendo illam arborem vite et comedẽ

do eius fructū. iuxta preceptū domini fuisset preseruatus ab omni infirmitate et morte: et in tempore suo collegisset et adeptus fuisset imortalitatem et post magnum tempus trāslatus esset in vitam meliorē sm Augustinū: ita deus post lapsum dedit hoī hanc legē loco illius ligni vite vt eā seruaret ⁊ coleret expectando ex ea fructū vite. Et patres vet. testa. eam seruauerūt vsq ad tempus christi: et sic ex ea receperunt fructū in tēpore suo scz fructū redēptiōis: et sic eandē legem scōm veritatem colētes nos expectamus fructū glorie. Ista arbor sicut in primo aduentu xpī fecit fructū gratie et nostre redēptionis: ita ⁊ in scōo aduentu faciet fructum glorie. Item lex domini dicit etiam vinea domini. Nam sicut vinea prio plātat: et postea facit palmites et exinde vuas ex quibus expressis in torculari extorquet vinū in tēpore suo: ita pariter xps in principio dedit legē nature q̄ fecit folia in noe ⁊ abraā: ⁊ sic incepit facere vuas in dauid ⁊ prophetis que mature sunt in aduētu xpī. Ex quibus xps expressit et extorsit vinū ecclesiasticorū sacramentorum in torculari crucis: ⁊ ex eadē lege vere. extorsit veritatē euangelicā quam nos colimus et obseruamus: ex qua extorquemus et extorquebimus vinum glorie in die iudicij et etiam in fine cuiuslibet fidelis. Ex quo patet q lex diuina accomodate dicitur vinea domini. Matthei. ij. ⁊. xxij. que data est nobis ad colendum. Item lex diuina dicitur etiam seges. Nam sicut frumentum primo seminatur et postea crescit in herbam: et exinde in granum ⁊ vltimo in area cum ventilabro separatur granum a paleis: ⁊ granum reponitur in horreo ad sustentādum vitam hominū: palee vero cōburuntur igni et proijciūtur bestijs ad comedendum: pariformiter deus in principio seminauit legem post lapsum in adam ⁊ abel q̄ creuit in herbā et incepit facere spicas in moyse et incepit facere granum in prophetis: que quidē seges legis fuit matura in christo. vnde dixit xps luce nono. messis quidem multa. Item ioh quarto. Aspicite messes. quoniam albe sunt: sed hanc messem xps messuit ⁊ in sua area crucis triturauit ⁊ vētilabro suo granū euangelice veritatis a paleis cerimonialiū ⁊ ceterorum legalium separauit: ⁊ granū sacramētorū et legis euāgelice in horreo ecclesie pro nobis reposuit: et paleas cerimonialiū tradidit igni extinguibili: quia cerimonias et cetera legalia totaliter reprobauit et eiecit et abdicauit. Et sic sicut iā recepimus granū sacramentorū: nunc expectamus granum glorie post hanc vitam. Iudei autem ceci et obstinati adhuc comedunt folia cerimoniarum sine fructu: et bibunt siue comedunt vinacium sine vino quod iam exinde expulsum est: ⁊ ita comedūt paleas legalium sine grano tanq̄ bestie. A ¶ Et sic patet quō lex diuina siue sacra scriptura nominatur istis viginti nominibus: scz lex domini. verbum domini. eloquiū domini. sermo domini. preceptum. mandatū. testamentū. testimonium. iusticia. iudiciū. iustificatiōes. via domini. semita domini veritas misericordia: pax. arbor siue lignū vite. vinea dñi. ager siue seges domini: ⁊ hoc sm diuersos respectus ⁊ effectus: ⁊ idō q̄cunq aliquod istorum

Lex dñi est vinea.

Dicitur seges.

Nota.

nominū in sacra scriptura ponitur semper est intelligenda lex diuina que semper est distinguenda scōm suas etates: vt dictum est tractatu. ij. regula. vij. verumtamen de vnoquoq istorum clarius dicitur in suis locis. B.

In quinto capitulo memorantur et exponūtur noia diaboli ⁊ ppli eius magis frequētata in sacra scriptura: vñ diabolus dicit: q: diuisus q ab initio in veritate nō stetit: sed a deo discessit et sicut ipse fuit diuisus ita fuit etiā diuisor: q: hominem a deo per pctm̄ separauit: et cōtinue inter homines zizaniā seminauit. Matthei. xxiij. ⁊ a veritate diuine legis nos separe conat. Scōo dicitur sathanas. i. cōtrarius ⁊ aduersarius: q: ab initio nobis aduersat ⁊ inimicat: ⁊ omni veritati resistit. Itē dicit pctōr: q: ab initio peccat ⁊ mentit. Iohā. vi. Itē dr exterminator Apoc. ix. q: hoiem extra terminos diuine visiōis et beatitudinis eiecit et cōtinue conatur extrahere. Item dicitur mors. Apoc. xi. quia hominē in mortem deiecit et actor mortis ipsi fuit: ⁊ sic hec sunt nomina diaboli magis frequentata. dicitur etiā belial ⁊ leuiatan: nā belial interptat ascēsus siue supbia ⁊ leuiatā terribilis ⁊ vastās. Sed nomina populi diaboli sunt sodome egyptus in epistola iacobi: eo q tales sunt obcecati in tenebris peccatorū. Item dicitur babylon: quia cōfusio. Apoca. xvi Quia inter membra diaboli nō est ordo sed error ⁊ confusio cū omnes seruiant vitijs et malis cupiditatibus: ⁊ sic in eis non ratio sed sensualitas dominatur. Et ideo per talia nomia in scripturā cōmuniter populus siue mēbra diaboli aut heretici et infideles ⁊ mali intelliguntur. C.

De nominibus diaboli.

Tractatus quintus.

In quinto tractatu exponūtur generaliter et explicantur tituli psalmorum. Ad cuius intellectū est notandum q titulus in psalmis est cum sacramento occulto aliquid significans prescriptio: vnde per hoc quod dicitur prescriptio denotatur q in tali titulo describūtur aliqui termini siue q talis fit per aliquos terminos: per hoc autem qō dicitur aliquid notificans denotatur q illi termini ponuntur ad aliquid notificandū. per hoc aūt qō additur cū aliquo sacramento denotat q illi termini icludūt aliqō sacramentum de xpo et ecclesia. Itē sm aliquos titulus in psalmis est quorundā terminorū sacramentum psalmi cōtinentiū annotatio. que quidem descriptio idem significat cū superiori. ¶ Et ideo est notandum q sex prenotātur in titulis psalmorū: nā talis titulus aut notificat nomen psalmi: aut personam aliquā: aut materiam psalmi: aut modū cātandi: aut instrumentū cum quo cantabantur illi psalmi: aut tempus in quo cantabātur. Nomina autem psalmorū sunt octo: scz psalmus. canticū hymnus. intellectus siue eruditio. oratio. alleluia psalmus cantici. canticū psalmi. Psalmus dicitur quasi sermo laudatorius. Et sic omnes generaliter dicuntur psalmi. Canticū dicitur inquantū cantabatur voce humana. hymnus autem dicitur

De titulo ipsal.

inquantum dicit laudē dei cū leticia. Alleluia dr inquantū cōtinet laudes dei simpliciter. Unde dicit Rabi abenazara in .plogo hmōi q hec est differentia inter hymnum et alleluia: qr hymnus dicit simplr laudē: sed alla dicit laudē simul cū deo Nam alleluia idē est qđ laudate: sed ya. idē est qđ deus: idest laudate deum. Et sic alleluia includit simul deū cū laude. Sed ista sunt satis friuola qr hoc idem dicit hymnus nisi q addit leticiā. Sed Alla dicitur inquantum in illo psalmo narrantur beneficia dei. Intellectus vero siue eruditio dicitur inquantum ille psalmus continet aliquod mysterium profundum a spiritu sancto prophetice reuelatum. Oratio dicitur inquātum in illo psalmo fit aliqua petitio. Canticum vero psalmi dicitur inquantum ille psalmus cantabatur simul cum instrumento musico. Sed erat ista differentia. Nam quando chorus cantorum incipiebat primum versum psalmi et instrumētum sonabat versum sequentem tunc dicebatur canticū psalmi Sed quando instrumentum incipiebat psalmū et chorus sequebatur secūdum versum. tunc dicebatur psalmus cantici. Et sic patet q ista octo sunt nomina psalmorū in titulis prenotata et nō plura. Secūdo prenotatur quādoq in titulis aliqua persona. Sed illa persona potest esse triplex. Nā quādoq prenotatur et prescribitur persona actoris ipsius psalmi: vt quando dicitur psalmus dauid. Quādoq autē persona cantoris vt cū dicit ipsi asaph siue filijs chore. Quando vero persona de qua est psalmus: vt cū dicitur in salomone vel docch psalmo .li. Tertio in titulo quādoq prenotatur materia de qua est psalmus siue ex qua est psalmus: vt cū dicit. cū dauid fugeret a facie absalon. Quarto prenotatur quādoq in titulo modus cantandi. vt cum dr in finem siue ad victoriā siue sup octauā: qr tunc vnus chorus conabatur superare alium in eleuatione vocis. Sed hoc nō fiebat sine sacramēto vt patebit suis locis. Quinto quādoq in titulo prenotatur instrumentum cum quo psalmus cātabatur: vt cum dr in organis dauid. Sexto quādoq in titulo prenotatur et notificatur tempus in quo psalmus cantabat: vt cum dicitur pro torcularibus siue prima et quarta sabbati. Sed omnia ista nō fiebāt sine sacramēto vt patebit: et dicit Rabi abenazara q quando in titulis ponitur ad victoriam siue in finem aut canticū: semper prenotabat aliquod futurum. Item dicit camhy in prologo hui⁹ libri q omnes psalmi qui intitulantur ad victoriam siue in finem: siue in organis loquūtur de messia et semper denotant aliquod mysterium profundum. Item dicit secundo q dauid fecit omnes psalmos qui sunt sine titulo. Item dicit tertio q dauid nō solum fecit psalmos in persona sui sed etiā in psona aliorum: scilicet in psona adam horison. i. primi locutus et in persona moysi. Unde quādo dicitur oratio moysi viri dei nō ponitur ibi moyses q fecerit ps. iiij. sed q fecit dauid psalmum illum in persona ipsius moysi inquantum introducit ipsum ad loquendum. Et sic est dicendum de psalmo. xvij. qui intitulatur in salomōe. Et sic dicimus nos q

Nota de psonis i titulis psalmorum.

Nota.

Multi psalmi sunt facti in persona illius qui introducitur ad loquendum. sicut in psalmo. iij. et. xv. et xx. et multi facti sunt in persona ecclesie siue corporis mystici vt est psalmus. v. Et multi sunt facti in persona ipsius ade cū sua posteritate fidelium vt est psalmus. vi. et. xij. Et ideo debet diligēter aduertere lector que persona introducit ad loquendum in quolibet psalmo et cuius est vox siue locutio. qr aliter nō potest haberi vera intelligentia psalmi. Et etiā preter psonā actoris psalmi est prenotanda et valde consideranda psona introducta ad loquendū in psalmo sicut in comedijs et tragedijs prenotantur et cōsiderantur persone introducte. qr nusq loquit auctor. Ex quo pz q oēs ptīcule in titulis posite sunt valde notande qr nulla ponit sine magno sacro. Nā vbicūq ponitur in finē prenotat q ille psalmus dirigit nos in xpm qui est finis legis. Et sic dauid p illū psalmum dirigebat illum populū in christū messiam futurum qr in illo psalmo loquebatur prophetice de christo futuro quem ille populus tāq finem illius legis expectabat in quem tendebat et peregrinabatur. B ¶ Item sunt etiam attendenda et consideranda instrumēta musicalia que nominātur in titulis et in psalmis que sunt septē scilicet Psalterium. Cythara. Tympanum. Chorus. Organum. Cymbalū. Tuba. Quorum quodlibet non ponitur sine sacramento: immo significabat aliquod mysterium futurū de christo et ecclesia. Nam psalterium est instrumentum musicale quadrangularis figure altera parte longiori habens decem chordas principales. Per quod significabatur mystice lex euāgelica que primo est quadrangularis. quia per quatuor euangelistas fuit scripta et testificata. Quorū duo sunt maiores et de visu: scz Johannes et Mattheus. et duo minores de auditu scilicz Lucas et Marcus. C ¶ Item secundo q lex euangelica habet decem chordas: scilicet que continet in se decem euangelica mysteria scilicet primo mysterium trinitatis. Secūdo mysterium incarnationis et natiuitatis. Tertio mysterium predicationis. Quarto mysterium miraculorum operatiōis. Quinto mysterium mortis et passionis. Sexto resurrectiōis. Septimo āscensionis. Octauo spiritussancti missionis. Nono gentilium vocationis et totius ecclesie congregationis. Decimo future glorificationis. Hec sunt decem chorde psalterij euangelici. Et hoc dicitur psalterium decachordum figuratum per illud psalterium materiale cū quo cātabantur psalmi legis veteris. Item lex euangelica dicitur etiam moraliter psalterium decachordum inquantum continet decem precepta moralia. Et sic in hac ecclesia militanti ptinue cantamus psalteriū morale per obseruantiā decē pceptorum. Sancti vero in celo cantant psalterium anagogicum decem fructum et gaudiorum glorie et felicitatis. Item cythara que est triangularis figure. Primo significabat mysterium trinitatis scilicet tres personas diuinas in vna substantia et essentia. Secūdo significabat vnam ecclesiam septē triplici uirtu. scilicet fidei spei et cha

Not. de istrumētis musicalibus psalmorum.

De cythara.

ritatis. Nã in tota lege euangelica nihil precipit nisi quid credendũ: quid agendũ. quid sperandũ. Item, significabat anagogice statũ future beatitudinis que cõsistit in visione et tentione et fruitione. Unde vigintiquatuor chorde ipsius cythare triangularis significabant viginti quatuor seniores cantãtes. Sanctus Sanctus. Sanctus. in cõspectu agni. Item tertio tympanum significabat mysterium passionis xpi specialiter: quia fuit percussus. Item quarto per organum specialiter significabatur mysterium resurrectionis. Itẽ quinto per chorum significabatur mysterium glorificationis. Sexto per tubam significabatur mysterium ascensionis. Septimo per cymbalum significabatur mysterium vocationis gentilium et cõgregationis in vnam ecclesiam. Item quando dauid aut sacerdotes in tẽplo cantabant psalmos cum decem chordarum nihil intelligebãt nisi vocare christum vt veniret in carnem ad implenda illa decem mysteria euangelica. Et sic est dicendũ de ceteris instrumentis. Nos autẽ iam cantamus psalterium euangelicũ agendo grãs pro bñficijs illis iam receptis. Ex quib' patet q̃ quãdo ponũtur in psalmis et memorant̃ talia musicalia istrumenta nõ debemus sistere in litera materiali: sed transire ad sensum spũalẽ et ad mysteria euãgelica q̃ significabant illa materialia istrumẽta. Itẽ qñ in psalmis siue in titulo alicuius psalmi ponitur aliqđ tempus in quo cantabantur puta p torcularibus aut pro dedicatione templi: tũc debem' recurrere ad mysteria illarũ festiuitatũ puta quid significabant futurum in nouo testamento. Et sic sunt exponẽdi tituli: et etiã psalmi illius tituli, put latius patebit in suis locis. A ¶ Ulterius est tertio notandum q̃ in psalterio .lxx. interpretum preter titulos cõmunes reperiũtur quidam particulares tituli scripti in rubeo qui dicũtur diapsalmata ⁊ hoc sub numero .vij. Et hoc in medio quorundam psalmorum et quãdoq̃ in pn̄cipio de quo diapsalmate nulla est certitudo apđ hebreos immo inter se multipliciter discordant. Nam quidam dicunt q̃ est mutatio metri. quidã autem q̃ est cõmutatio siue pausatio cantus quidam vero q̃ est mutatio sententie. Sed hoc non placet beato Hieronymo in epistola ad marcellã Sed dicit q̃ vbi greci habent diapsalma literis rubeis. Hebrei habent sela quod significat semp Et sic aquila vbicunq̃ reperit sela sic scriptũ ipse traduxit semp. lxx. vero et symachus ⁊ theodociõ traduxerunt diapsalma. Sed beatus Hieronym' sequens aquilam transtulit semper in latinum in sua traductione. Sed in veritate nullam videtur importare rationem. Nam quasi in infinitis versibus psalmorum reperitur hoc aduerbium semp: vbi nõ scribitur diapsalma tali modo literis rubeis: q2 solũ reperiunt̃ .vij. diapsalmata sic in rubeo scripta in medio psalmorũ. Et qñq̃ bis aut ter in eodem psalmo et ideo Augusti. aliter dicit vnde dicit: q̃ sicut sympsalma đ cõtinuatio psalmi apud grecos: ita diapsalma đ diuisio psalmi siue manifeste snie. Nam manifeste videtur q̃ vbi ponitur diapsalma est distinctio seu mutatio sententie in eodem psalmo. Et sic cassiodorus sequẽdo sententiam Augustini. vbicunq̃ reperit diapsalma semp fecit diuisionem in litera sui cõmenti et in snia. Sed lz hoc sit bene et vere dictum: q2 diapsalma realiter significat diuisionẽ psalmi. Tñ adhuc positio augustini nõ euacuat totã cãm huius mysterij quare hoc nomẽ diapsalma preponatur siue interponatur literis rubeis siue alteri' coloris. ¶ Et ideo est aduertendũ q̃ si bene inspexerimus titulos psalmorũ potius pro maiori parte denotant modũ cantãdi q̃ materiã. Nã dauid qui ordinauit diuinũ cultũ in tabernaculo et distribuit psalmos in proprijs festiuitatibus: et sic intitulauit eos: sicut ecclesia nunc intitulat hymnos appropriatos singulis festiuitatib': et precepit dauid vt cãtarentur illi psalmi cũ ceteris instrumentis significantibus mysteria cõtenta in illis psalmis. Et sic in titulo psalmi memorabat instrumẽta determinata cũ quib' psalmi cantantur Et etiã explicabat modũ cãtandi vt supradictũ est: vt vnusquisq̃ chorus sciret ẽm vices suas quẽ psalmũ deberet cantare in qualibet festiuitate et per quẽ modũ: et talis modus qñq̃ explicatur in titulo. Et sic dđ intitulauit psalmos sicut Terentius intitulauit suas comedias: explicãdo modũ cãtandi et psonas et instrumẽta cũ quibus cantabantur. Cũ dicit acta ludis megalensib' duabus tibijs ⁊c. Item dauid qñq̃ diuidebat psalmũ quẽ cantabat chorus in sua festiuitate et accipiebat vnã particulam psalmi abscissam alteri festiuitati cõmodatã et appropriatam quã vocabat diapsalma. Et cantores in medio psalmi vbi fiebat talis diuisio scribebãt diapsalma in rubeo vt cognosceretur diuisio et distinctio illius pticule. Et sic reperiunt̃ .lxv. diapsalmata, idest diuisiones in toto psalterio ẽm ritũ cantãdi qui fiebat tunc in templo salomonis. Quẽ modum etiam nos seruamus in aliquibus psalmis q2 de toto psalmo accipimus quãdoq̃ aliquam particulam et cãtamus illam in aliqua hora. Nã de psalmo .xxx. excepimus sex primos versus scz. Domine speraui. Et sic relicta .ij. parte psalmi cantamus primam particulam in cõpletorio. Et sic prima particula pprie đ diapsalma .i. ptitio siue diuisio psalmi. Et sic etiam excerpimus et abscindimus duos vltimos versus de psalmo .lxx. i. Domine refugiũ et dicimus eos cũ Gloria patri. post. Preciosa in cõspectu dñi ad primã et sic illa particula et abscissio psalmi đ diapsalma et sic etiaz psalmuz .cxviij. Beati imaculati in via qui hz .xxij. octonarios diuidimus in .vj. partes ponendo duos octonarios in qualibet parte et ponimus eos prima et tertia et sexta et nona horis. Que quidem ptitiones dicũtur diapsalmata. Et sic patet quid est diapsalma. Item per oppositum etiam ecclesia latina facit aliqua sympsalmata. idest continuationes multorum psalmorum. Nam quandoq̃ dicit duos psalmos sub vno. Gloria patri. vt in laudibus dicimus. Deus deus me'. ⁊ de' misereatur nostri. sub vno. Gloria pr̄i. E postea in fine dicimus tres psalmos. scz laudate dñm de celis. Et Cantate dño. et laudate dñm in sanctis eius. sub

Notãde diapsalmate.

vno Gloria pri. Et ista talia dicitur sympsalma ta: siue apopsalmata. i. cōtinuationes siu cappositiões diuersoꝝ psalmoꝝ. Itaq; sicut diapsalma est diuisio siue partitio psalmi. Ita p oppositum sympsalma siue apopsalma est ꝯtinuatio siue appositio psalmoꝝ qñ vnꝰ psalmꝰ apponit̃ alteri: ꝛ ꝯtinuat̃ cū eo. Et sic pꝫ quid est aut q̄d significat diapsalma: quare lr̃is rubeis scribat̃: q: significabat diuisionē seu partitionē psalmi factā in illa parte psalmi propter causas iā dictas. Sꝫ q̄d dicēdū ad btm̄ Hieronymū virū tante autoritatis q̄ dicit: ꝙ sela significat semp. Ad hoc respōdet̃ ꝙ hoc nomen sela in hebreo erat tūc equiuocum ad semper ꝛ ad partitionem. Et iō .lxx. cū symacho ꝛ theodotio ceperūt vnam significationē ꝛ veram. Aquila autē q: ignorauit hanc equiuocationē, cepit tm̄ vnā significationē sibi notam. ꝛ hūc secutꝰ est beatus Hieronymus. L ¶ Unde est aduertendū ꝙ multa fuerūt in primo templo quātū ad diuinum cultū: q̄ postea fuerunt ignorata in scd̄o tēplo vt ait Josephus quia in secūdo templo nō fuit seruatus totaliter idem ritus cantandi psalmos: immo multa fuerūt omissa ꝛ ignorata propter destructionē primi templi: et ciuitatis: q: cū magno labore reuocauit esdras sacerdotes ꝛ illum populū ad cultū diuinū in secundo templo: ꝛ sic nō potuerūt omnia recuperare que fiebāt in p̄mo templo immo dicit Josephus ꝙ nō solum pdiderūt iudei existētes in babylonia cultū diuinū ꝛ obliti sunt ritus colēdi deū. Sed etiā obliti sunt lr̃as ꝛ linguā hebreā ꝛ iō esdras alios charactere literarū reperit quibꝰ restaurauit ꝛ scripsit legem vt inq̄t Hieronymus in ꝓlogo libri regum. Non ergo est mirū si iudei moderni post destructionem scd̄i tēpli a finibus eoꝝ electi ꝛ per totum orbē dispersi perdiderūt oēs ritus colēdi deū antiquos et linguam hebreā ꝛ ignorant multas significationes et equiuocationes vocabuloꝝ: ꝛ iō inter eos sunt multe contradictiōes ꝛ discordie in literali expositione scripture veteris testamēti. Et iō nulla fides est eis adhibēda: q: nesciunt quid dicāt ꝓpter longam obliuionem. Et iō est magis credēdū .lxx. interpretibus ꝛ ipsi Josepho qui fuerunt multo tempore ante destructionem scd̄i templi qui melius nouerunt ritus colendi deum ꝛ significationes vocabulorum hebraicoꝝ q̄ aquila ꝛ thalmudiste quos sequitur beatus Hieronymus in hac parte quia iudei moderni multas significationes vocabulorum ignorant vt latius dicetur in sequenti tractatu. Et ideo iudei iam nesciunt quid dicant in titulis psalmorum nec in ceteris ritibus antiquis.

Nota.

Tractatus sextus.

Quātū ad sextum tractatū quia totum testamentum vetus est tractum ex hebreo in grecum et latinum et multe et diuerse sunt huiusmodi interpretationes ex quibus est eligenda vna ad exponendum librum psalmorum Ideo tria sunt premittenda et videnda in hoc sexto et vltimo tractatu. Primo vnde habuit ortum lingua hebrea ꝛ in quo differt a caldea ꝛ ab arabica ꝛ syra. Scd̄o q̄ fuerunt interpretes maioris autoritatis. Et q̄ fuit causa diuersitatis eoꝝ. Tertio q̄ eoꝝ interp̄tatio in libro psalmoꝝ ad exponēdū nobis sit magis itelligēda. D ¶ Quātum ad primū est notandū s̄m ꝙ dicit albumasar in suo introductorio: ꝙ Noe post diluuiū descendit a montibus armenie ꝛ venit in caldeā et quia vidit terrā aptā ad scientiā: eo ꝙ est sita in quarto climate ideo decreuit i ea manere cū filijs suis et nepotibꝰ quos docuit astronomiā; ꝛ artes mathematicas ꝛ naturalēꝫ philosophiā. Postea caldei docuerūt arabes ꝛ phenices. Sed arabes docuerunt egyptios ꝛ ethyopes: phenices autēꝫ docuerunt grecos: ꝛ greci latinos ꝛ sarmatas. Et sic semper manēt alique diuersitates in literis et linguis: ꝛ alique silitudines in fonte literaruꝫ. Ex q̄bus patet ꝙ in prima etate iam erāt litere vt dicit lisander. Nā enos incepit inuocare nomen domini Gene. iiij. ergo iā habebat lr̃as quibꝰ comēdabat mēorie orones quas cōficiebat. Et sic noe nutritus in prima etate iam sciuit literas que literere ꝛ lingua dicebātur naturales eo ꝙ in lege nature fuerunt tradite quas litteras et linguam Noe docuit filios ꝛ nepotes in scd̄a etate post diluuium. Et sic illa lingua naturalis cū literis durauit vsq; ad heber et falech. In cuius tempore facta est confusio et diuisio linguarum in babylonia. Unde dicit Augustinus .xvj. de ciui. capitulo xj. ꝙ illa lingua naturalis mansit in heber ꝛ in filijs suis ideo dicitur hebrea ab heber. Sꝫ hebrei dicūt ꝙ illa lingua naturalis totaliter fuit extincta in illa confusione babylonie. Sed in veritate hoc non est necesse ꝙ illa lingua naturalis totaliter extingueretur: sed sufficit ꝙ fuit facta confusio et mutatio ex illa lingua in multas alias permutationem aliquarum literarum in principio dictionum aut in fine. Et mansit aliqua similitudo et dissimilitudo inter linguas maxime vicinas vt patet manifeste. Sed cum hoc stat secundum Aug. ꝙ māsit illa lingua naturalis integra ꝛ perfecta apud filios heber ꝛ suos successores: et ista fuit lingua caldaica vt manifeste patet. B ¶ Ad cuius intelligentiam est aduertendum ꝙ sicut lingua gallica et hispana conueniunt cum italica siue latina eo ꝙ descendunt ab illa. Nam romani cogebant hispanos et gallos: quibus dominabantur loqui modo Romano.: eo etiam ꝙ Romani habebant plures colonias in hispania et gallijs ꝛc. Et sic tam galli q̄ hispani loquuntur romanum quasi in quibusdam literis ꝛ syllabis. Et sic lingua hispana moderna nil aliud est nisi lingua romana obliquata. Et ideo hispani pro maiori parte intelligunt linguam italicam ꝛ econtrario: eo ꝙ ista descendit ab illa. Et etiā hispani intelligunt linguā gallicam. eo ꝙ ambe descendunt ꝛ deriuant̃ ab italica ꝛ latina. Idem ergo pariter est dicendum de lingua hebraica ꝛ syra et arabica. Nam quia omnes descendunt a caldaica vt dicit Albumasar: ideo omnes se intelligunt inter se: et omnes intelligunt faciliter linguam caldaicam: vt manifeste patet intuentibus

No. vñ habuit ortū lingua hebrea.

Nā p maiori parte vocabula hebraica non differunt ab arabicis ꝛ caldeis nisi mutatis quibusdā litteris aliqñ in principio aut in fine. Et idō iudei facile addiscunt arabicū ꝓpter vicinitatē ligue. Sz causa q̄re lingua hebrea deriuet a caldea fuit ꝙ abraam vir caldeus exiuit a caldea ꝛ mesopotamia: que eadē est ꝛ venit in terra chanaā q̄ est in syria citra eufratē ꝛ ibi loquebat caldaice cū filijs et familia sua. Sed p lōgā tpis morā illa lingua fuit obliquata cōuersando cū chananeis. Sz qz chananei ꝛ omnes syri vocabant hebreos omnes venientes vltra flumen euphratem: ideo omnes de familia abrae loquentes illa lingua appellabant hebreos et illam linguam appellabant hebream. Nam hebreus interpretatur transiens peregrinus veniens vltra. Sed quia abraam cum suis venerat vltra de caldeo ideo appellabant ipsum hebreū cum omnibus suis. Ideo dicitur Genesis. xiiij. ꝙ venit abraam hebreus quasi homo peregrinus veniens vltra euphratem Et sic exinde omnes sunt dicti hebrei quasi peregrini et vltrafluuiani a caldei. Ex quibus patet ꝙ abraaz fuit caldeus et lingua sua que dicitur hebrea fuit caldea. Et sic lingua hebrea est ligua caldea obliquata et aliqualiter alterata propter ꝯuersationem aliarum nationum. Item quia ysmael filius abrae ꝛ esau filius ysaac populauerunt arabiam Ideo lingua arabica est ipsi hebraice vicina et similis. Et sic lingua syriaca ꝛ arabica dicitur lingua caldea alterata et obliquata inter quas est tanta vicinitas vt ait Hieronymus in prologo galeato ꝙ se adinuicem intelligunt. Nam tota terra que est vltra iordanem pertinet ad arabiam. Sed ab hierusalem vsqꝫ ad iordanem vix sunt septemdecim miliaria. Inde est ergo ꝙ beatus Hieronymus ita in breui tempore didicit ita perfecte litteras et linguam hebream eo ꝙ habitauit in terra promissionis ferme per. xl. annos in qua terra omnes vulgares loquebantur indifferenter arabice et syraice. Et sic Hieronymus iam practicus in lingua arabica ꝛ syriaca faciliter transiuit in linguam hebream et caldaicam propter vicinitatē linguarum. Nam ipse prius nouit arabicū nā immediate ex arabico in latinuz trāstulit librū Job: vt ipse ait in plogo eiusdem libri. Et sic patet ꝙ lingua hebrea nisi aliud est nisi lingua caldaica quam abraam duxit in terram chanaan siue palestinam. Que postea fuit obliquata propter cōuersationē chananeorum. Et iam fuit magis obliq̄ta dū ipe ppls deguit vltra cētū annos in terra egypti. Et sic in hac lingua scripsit moyses legem dni: siue iuxta barbeucā ꝛ in eadē lingua fuit scriptum residuū vete. test. ꝛ in eadem lingua fuit tota scriptura per esdram scripta post captiuitatem babylonis. sed forsan non eisdem characteribus litterarum vt ait Hieronymus in prologo galeato et sic illa lingua et littera durauit et perseuerauit vsqꝫ ad xp̄m et destructionem secundi templi. Sed postea iudei expulsi a finibus suis et mixti inter alias nationes obliti sunt illam linguam et multas significationes vocabulorum: nec sunt alia vocabula hebraica nisi tantū illa que ponunt in scriptura. Et etiā ignorāt magnam partem significationū illorū. Sz qz post expulsione iudeorū Syri ꝛ arabes inhabitarūt illā terram: ideo omnes vulgares loquebātur arabice et syriace indifferenter. Et sic patet vnde habuit ortum lingua hebraica ꝛ eius littere. C ¶ Quātum ergo ad secundum est dicēdum ꝙ causa ꝛ modus: quare ista sacra scriptura peruenit ad grecos et latinos. Fuit ista. Nam sm Aristeum ꝛ Eusebiū de preparatione euangelica lib. viij. Et Augusti. xviij. de ciuitate dei. cap. xlij. Et de doctri. xp̄iana. ca. x. Appropinquāte tēpore aduentus messie spiritussanctus cuius est puidere de ecclīa sua regenda: preuidēs futurā cecitatē ꝛ obstinationē iudeorum ꝛ ꝯuersionē gentiliū: ꝛ ex oibus linguis ꝛ nationibus in vnam ecclesiā et fidei ꝯgregationem: tunc per. ccl. annos ante aduentū xp̄i iniecit cupiditatē animo ptholomei philadelphi regis egypti habendi scripturā siue leges iudeorū in sua bibliotheca īter ceteros codices ꝛ facultates. Et sic misit nuncios ad eleazarū sacerdotem qui misit ei. lxxij. viros peritissimos in lingua hebrea ꝛ chaldaica ꝛ greca qui interpretati sunt totam scripturam veteris testamenti ex hebreo in grecū nemine in aliquo discrepāte: imo omnes in eandē sententiam fuerunt conformes et cōuenientes quā interpretationē ptholome⁹ reposuit in sua bibliotheca ꝛ coluit cum maxima reuerētia ꝛ hanc primam interpretationem vt ait Eusebius procurauit spiritussanctus ante aduentū xp̄i ꝓpter quinqꝫ. Primo ne iudei post aduentū xp̄i in sua proteruitate et cecitate manentes scripturam vete. testa. christianis occultarent. Secundo ne ipsam falsam et corruptam christianis cōmunicarent. Tertio ne dicerent ꝙ christiani ad suū libitū falsam transtulissent. Quarto vt greci in quibus vigebat sciētia ipsam haberent: eo ꝙ primi erant ad fidem ꝯuertendi. Quinto quia latini qui omnibus nationibus dominabātur erant maxime fidem christi amplexuri. Et sic erat necessarium vt scripturam ex grecis iam interpretatā haberent vt faciliter ex greco in latinum possent traducere. A ¶ Sed quia ex consequenti preuidit spiritussanctus q̄ omnes chaldei et perse. et medi. parthi. et arabes. et armeni et ceteri adiacentes populi et nationes erant ad fidē xp̄i venturi: ideo in principio imperij cesaris augusti quasi. xliij. annis ante natiuitatem xp̄i suscitauit Jonatha abenuziel babylonicum in lege et prophetis peritissimū: et iste trāstulit totum testamentū vetus ex hebreo in chaldacum. Sed scripsit illam translationem litteris hebraicis que non multuz distant a chaldeis sicut dictum est. quam traductionē iudei appellant targum. que translatio magis exprimat sensum: quia magis fuit solicitus traducere sensum ex sensu quā verbum ex verbo: eo ꝙ ille lingue sunt valde vicine: immo ponit talia vocabula que magis explicant et declarant sensuz sicut facit magister historiarum apud nos in texendo hystoriaz veteris testamenti. Unde iste Jonathan vbi nos habe/

Nob. de interpti h' sacre scpture.

Spūssanct⁹ pcurauit interptationē scripture. p⁹ pt q̄nqꝫ.

mus. Dixit dns domino meo &c. ipse transtulit di xit dns verbo suo. Que translatio apud hebreos est tante auctoritatis quod nullus fuit ausus contradi cere ei tum propter viri peritiam et auctoritatem: tum pro pter eius sanctitatem. Nam dicunt iudei quod quando ille scribebat istam interpretationem si aliqua musca descendebat in chartam tunc ignis descendebat de celo et comburebat illam muscam ne sibi inferret impe dimentum absque lesione charte et manus illius. Sed quia iudei moderni viderunt hanc translationem ita con formem et fauorabilem fidei catholice. Nam vbi cunque in scriptura ponitur vel nominatur xps ipse transtu lit messias: vt ibi. Quare fremuerunt gentes aduer sus deum et aduersus messiam eius. Et quia ex tali translatione multi iudei conuertebantur ad fidem et etiam frequenter per eam christiani conuincebant iudeos in disputationibus. Ideo Rabini iudeo rum occultarunt illam translationem. et maxime illam que facta est super psalterium nec permittunt vt iudei sim plices videant eam: etiam nec xpiani propter causas iam dictas. Sed hec translatio habetur in vsu apud christianos chaldeos et persas et medos et par thos et ethiopes et arabes et armenios. eo quod iste nationes vtuntur literis et lingua chaldaica in re bus arduis et sacris: sicut Hispani et Galli et Ita lici vtuntur lingua gramaticali latina in similibus. Tempore autem adriani a natiuitate christi. An no centesimo quadragesimo quarto postquam iudei fuerunt expulsi a finibus eorum et mixti extraneis nationibus et linguis obliti sunt linguam hebream et antiquam et ritum colendi deum et significatio nes vocabulorum hebraicorum. E ¶ Et ideo qui dam proselitus ponticus nomine aquila ex gen tili factus iudeus propter quandam pulchram iu deam filiam cuiusdam magni diuitis Rabi iudeo rum adhibuit studium solicite literis hebraicis et chaldeis vt placeret socero et ceteris iudeis pro pter lucrum. Et iste ex hebreo in grecum transtulit to tum vetus testamentum. Sed quia iam nomen xpiano rum incipiebat crescere: ideo in multis peruertit scripturas. Et ideo Theodotion xpianus vtriusque lingue peritus. vt confunderet peruersitatem huius aquile: idem vetus testamentum etiam in grecum tra duxit hoc postea idem fecit simachus. Sed quia isti fuerunt sectores ebionitarum ideo non habiti sunt in magna auctoritate apud ecclesiam B ¶ Ori genes autem omnium linguarum peritus et sacra rum scripturarum subtilissimus indagator videns tantam diuersitatem in translationibus grecis omnes translationes habere procurauit et ex omnibus sub asterisco et obelo vnam correctam confecit osten dens editionem ipsorum. lxx. fuisse veriorem: et in hoc apparuit admirabilis labor et ingenium ori genis. Et sic tota ecclesia greca vtebatur transla tione ipsorum. lxx. per Origenem correcta et aste risco et obelo notata. ¶ Tertio est iterum valde ad notandum quod causa tante diuersitatis istarum transla tionum est ista. Nam chaldei et hebrei et arabes non habent vocales in literis suis: sed tantum consonan tes. Sed vtuntur quibusdam punctis appositis aut prepositis literis consonantibus loco vocalium sicut manifeste videmus in literis arabicis. Et sic

No. bij. | Aquila. | Origenes. | Causa diuersitatis istarum translationum.

tota sacra scriptura fuit scripta per esdram sine vo calibus et sine punctis. Et ideo non sciebant lege re scripturam legis et prophetarum ante aduentum xpi nisi magni magistri eorum ex longo studio et con suetudine eo quod vocabula sic posita erant multum con uoca et poterat adduci ad diuersos sonos et signi ficationes per appositionem diuersarum vocalium aut punctorum. Et ideo. lxx. interpretes spiritusancto inspi rati et in lege et prophetis peritissimi elegerunt pro pria et veras significationes vocabulorum hebrai corum. et secundum illas significationes interpretati sunt totum vetus testamentum. Et sic transtulerunt ex hebreo in grecum et non solum verbum ex verbo: sed etiam sensum ex sensu. Ideo multis in locis aliqua mutarunt vo cabula et aliqua aliud addiderunt ad sensum explican dum: et hoc fecerunt ex spiritussancti auctoritate quia fuerunt veri prophete et pleni spiritusancto: vt ait Au gustinus. xviij. de ciuitate dei. cap. xliij. et Hiero nymus secundo prologo super paralipomenon. Et sic dicit Augustinus quod tanquam prophete sunt habendi. Et ideo ceteris interpretibus non est adhibenda tanta fides maxime iudeis. qui semper conati sunt auertere scripturas a vero sensu. D ¶ Ad cuius intelligentiam est iterum aduertendum quod post conuer sionem magni constantini videntes Rabini iudeo rum omnes gentiles cum tanta deuotione ad fidem xpi conuerti per totum orbem: et ecclesiam tanto fauore prosperari: et etiam quod infinita multitudo iudeorum videntes manifestam veritatem per ex perientiam et miracula pariter conuertebantur. Et sic deficiebant questus et redditus et tributa Rabinorum. Hac igitur iniquitate commoti ma gna multitudo rabinorum congregata fuit apud babyloniam egypti que dicitur cayre vbi quan to magis caute potuerunt conati sunt falsificare et peruertere scripturas a vero sensu et significa tione. Unde confinxerunt supra. v. vel. vij. puncta lo co vocalium. Nam loco ipsius. a. confinxerant vir gulam transuersam quam paca appellant: et aliam quam come vocant et posuerunt pro ipso. a. sub qualibet consonante. Et pro. o. preposuerunt vnum punctum supra quod holam vocant. Et pro. i. po nunt punctum sub consonante: quod hyri appellant Et loco ipsius. e. ponunt duo puncta sic facta: que secunda vel tria sic. ˙. facta: quod cegol appellant. Et loco ipsius. v. ponunt tria sic facta. ˙. que xure vocant Et sic hec puncta apponunt vel supponunt in li teris consonantibus loco vocalium. Et sic isto mo do deduxerunt omnia vocabula sacre scripture ve teris testamenti ad sonos et significationes prout eis libuit et ad intentum suum vbi erant manife sta mysteria de christo et ecclesia peruertendo ad eorum intentum. Et sic dixerunt quod translatio ipso rum. lxx. in multis deficiebat. Quorum punctorum inuentores fuerunt Raula et Rauasse. duo doctores eorum. Ex quibus patet quod scriptura vete. testamen. eo modo quo scripsit esdras: ita indiget interpre tatione apud hebreos sicut apud nos. Et quibus etiam patet quod tota scriptura quam hodie habent hebrei sic punctuata est iam interpretata et ducta ad sen sum et intentum eorum per illa puncta. et ideo nul la fides est adhibenda scripture hebraice: sicut vo

Nota.

die habent sic interpretatã et punctuatam immo ipsimet confitent q potuit esse error in tali punctuatione et interpretatione. Et ideo scribunt oĩs nõ sine punctis illam legem Moysi quam cũ veneratione tenent repositam synagogis eorũ quã Thorat appellãt. Illa enim thorat est scripta omnino sine punctis. sicut Moses et esdras scripsit eam. Et faciunt vt ipsi dicunt ne possit misceri aliquis error propter illa puncta posita loco vocalium: que possunt peruertere et sonum et sensum et significationem vocabulorum. Item isti Rabini nõ solum peruerterunt scripturas modo supradicto sed etiam confinxerũt libros thalmud in quibus scribuntur multa et falsa et digna irrisione et contra totam veritatem nõ solum sacre scripture sed etiam philosophorum et contra omnẽ rationem humanam. Et ideo quando iudei negãt sibi interpretationem. lxx. vel Hieronymi. eo q non conuenit cum sua litera dic q mentiuntur: immo ipsi habent interpretatam literam et falso modo per illa puncta deductam. Sed dices eis q remoueant puncta et reperient veritatem. Est verum q iam ignorant pro maiori parte significationes vocabulorũ et etiã ipsa antiqua vocabula hebraica vt dictũ est: imo manet per oĩa ceci: ignari et confusi.

Nota q interpretatio fit a nobis magis intelligenda

A ¶ Quantum ad tertiũ articulum est aduertendum q tota ecclesia tam greca q latina vsq ad tẽpora theodosij semper vsa est translatione ipsorum. lxx. et illaz colebat et venerabatur. Sed quia vt dicit Hieronymus illa translatio venerat in tãtam corruptionem ex vicio scriptoruz q vix vnus codex concordat cũ altero. Et ideo in quibusdam ecclesijs grecorũ legebat traductio origenis: et in alijs traductio luciani. Et sic erat magna confusio in ecclesijs grecorũ. Sed maior ɔfusio erat in ecclesijs latinis pp̃ter diuersitatem traductionũ latinorũ. Nam vnusquisq doctor latinorũ traducebat vetus testamẽtum ex greco in latinum. eo q omnes nouerant literas grecas intantum erat q quot erant ecclesie: tot erant traductiones apud latinos vt inquit Hieronymus. Et ideo paula et eustochium videntes tantam confusionem inter ecclesias latinas rogarunt beatum Hieronymuz hebraicarum et grecarum et latinarum literaruz virum peritissimum: vt ad vitandam talem confusionem vetus testamentum immediate ex hebreo interpretaretur et verteret in latinum. Et sic rogatu earum transtulit penthateucũ et iosue et librum iudicum et libros regum. Sed rogatu chromacij transtulit libros paralipomenon prout patet in plogo biblie: in qua traductiõe beatus Hieronymus tenuit istum modum: quia noluit sequi literam iam per iudeos punctuatam: sed voluit videre translationem ipsorum. lxx. et Origenis et oĩm aliorũ: et sic elegit significationes et sensus put sibi melius et rationabilius visum fuit. Et in quibusdam nõ transtulit verbũ ex verbo: sed sensum ex sensu sicut sepius fecerunt. lxx. vt ipse dicit in epistola ad pammachiũ de optimo genere interpretandi. Unde hieronymus nõ intendebat in tali interpretatione reprehẽdere. lxx. Sed vitia scriptorum et defectus eo q vitio scriptoruz et imperitia et negligẽtia illa translatio in multis locis erat vitiata. et quedam etiam erant omissa que allegantur in scriptura noui testamenti. vt ipsemet inquit. C ¶ Et ideo papa damasus et etiam vniuersalis ecclesia Romana hñ acceptauit trãslationem Hieronymi tanq veraz et catholicam. Sed noluit ecclesia vt traductio Hieronymi nec aliqua alia proferretur nec anteponeretur interpretationi ipsorum. lxx. immo voluit vt haberetur tanq pphete in oĩbus que interpretati sunt. et in his que addiderunt: eo q spũsancto pleni locuti sunt vt ait Augustinus. xviij. de ciuitate dei. cap. xlij. et. xliij. Ueruntamen paulatim consuetudo inoleuit in ecclesia: vt vnusquisq pro maiori parte scriberet ex exemplaribus Hieronymi ad vitandam confusionem aliarũ editionũ. Et sic intantũ celebrata fuit editio Hieronymi: q ipresentiarũ aut vix aut paucis bibliothecis latinis reperitur traductio ipsorum. lxx. immo per omnes ecclesias latinas celebrat traductio Hieronymi. De psalterio autem fuit maior difficultas. Nam damasus papa propter confusionem et corruptionem diuersorum exemplarium latinorum rogauit beatum Hieronymum vt ex greca editione ipsorum. lxx. traduceret psalterium: et sic correctum redderet latinis. Et sic hoc psalterium per Hieronymum primo ex greco translatum et correctum precepit damasus cantari in episcopatu romano. Postea vero qr sophronius frequẽter disputabat cum iudeis nõ acceptantibus immo negantibus interpretationem ipsorum. lxx. ideo rogatu eius beatus Hieronymus traduxit psalterium de verbo ad verbũ ex hebreo iam punctuato et interpretato per iudeos thalmudistas. Et hanc trãslationem bene acceptãt iudei, eo q conuenit cũ litera punctuata et interpretata. Sed ecclesia latina nõ tenuit hanc translationem: veruntamen noluit q cantaretur in ecclesia eo q est aliquantuluz suspecta cum sit traducta ex hebreo iam interpretato et punctuato. et ad determinatas significationes ad libitum iudeorum per illa puncta ab eis deducta. Et hoc dicitur psalterium ſm hebraicam veritatem non q illa traductio sit magis vera q traductio ipsorum. lxx. Sed qr fideliter de verbo ad verbuz absq aliquo addito siue remoto ex hebreo iam punctuato sit facta traductio. Et ideo hebrei imposuerunt sibi tale nomen scilicet psalterium Hieronymi secundum hebraicam veritatez. Postea vero quia traductio quam primo ad rogatum damasi pape fecerat Hieronymus ex greco in latinum vitio scriptorum aut astutia maliuolorum emulorum: iterum fuerat corrupta. ideo Hieronymus ad instantiam Paule et Eustochij psalterium ex greca editiõe ipsorum. lxx. vertit in latinum quod quidem psalterium sic emendatum et correctnm receperunt omnes ecclesie gallicane Ideo dicitur psalterium gallicanum. Et sic omnes ecclesie italie et germanie et hispanie pariter sunt secute. Intantũ q omnes ecclesie cantant hodie hoc psalterium per Hieronymum ex interpretatione greca ipsorum. lxx. in latinum translatum et emendatum et correctum. Ex supradictis

patet quod beatus Hieronymus licet totum residuum veteris testamenti fuerit interpretatus ex hebreo non punctuato in latinum, tamen nullam interpretationem facit de psalterio: sed solum fecit translationes scilicet duas ex greco interpretato per .lxx. et vnam ex hebreo iam interpretato et punctuato vt dictum est. ¶ Reperitur ergo triplex translatio siue triplex psalterium translatum per hieronymum scilicet psalterium Romanum quod primo transtulit ex greco ad rogatum damasi: quod iam non est in vsu. Secundum psalterium quod dicitur Hieronymi secundum hebraicam veritatem immediate ex hebreo in latinum translatum: quod quidem psalterium licet reperiatur in multis bibliothecis antiquis tamen in nulla ecclesia legitur propter rationes iam dictas. Tertium dicitur psalterium per .lxx. interpretatum ex hebreo in grecum, sed ex greco in latinum per Hieronymum translatum et emendatum siue correctum quod quidem psalterium per omnes ecclesias latinas cantatur et allegatur et celebratur. Et apud omnes tam seculares quam ecclesiasticos habetur in vsu. Secundum ergo hanc communem translationem intendo sequi psalterium ipsius Dauid in presenti expositione. Est tamen verum quod vtranque translationem ante oculos habere intendo. Et ideo vbi videbo aliquam contradictionem aut sacramenti occultationem in littera Hieronymi: aut concordabo translationes ad inuicem aut differentiam assignabo. Sed si fuerit sola differentia in rebus absque contradictione sententie nullum intendo facere casum aut mentionem.

Triplex psalterium per Hieron. translatum

Prologi tam prolixi cause.

¶ Non ergo quis miretur si antequam venirem ad expositionem psalmorum ita prolixum premisi permium et tractatum: quia hoc visum est mihi necessarium: non solum ad intelligentiam libri psalmorum et aliorum librorum sacri canonis: sed etiam ad percipiendam mentem beati Augustini et aliorum sacrorum doctorum qui in virtute supradictorum principiorum nobis sacras scripturas exposuerunt. Unde necesse est prudentem et catholicum lectorem prescire in quolibet psalmo non solum auctorem psalmi: sed que propositio veteris testamenti in illo psalmo proponatur et que conclusio siue quod mysterium noui testamenti nobis ex illa propositione aperiatur: et in virtute cuius principij talis veritas exquiratur. Et per quam regulam ille psalmus exponatur. Et quid per nomina significetur spiritualiter. Et que sacramenta per titulos importentur et quomodo diuerse translationes concordentur et ad inuicem verificentur. Et ne omnia simul ista in quolibet psalmo quererentur et iterarentur ad vitandam prolixitatem et fastidium: fuit necesse ex singulis in hoc prologo particularem et specialem premittere tractatum.

Protestatio autoris.

¶ Veruntamen antequam deueniam ad expositionem huius libri duo intendo cum protestatione premittere. Primum quod non intendo aliquid dicere nec asserere quod sit contra determinationem romane ecclesie nec sacrorum doctorum ab ea approbatorum: sed omnia mea in hoc opere et dicta et dicenda sacrosancte romane matri ecclesie submitto corrigenda: sub cuius fide et obediendia viuere et mori intendo.

Intentio autoris.

¶ Secundum est quod cum ego non susceperim hoc opus aggrediendum ad ostentationem mei: sed sed ad satisfaciendum deuotioni et petitioni simplicium sacerdotum et christianorum. Ideo in hoc opere non intendo disputare materias. cum iam sint satis digeste et examinate per catholicos doctores tam modernos quam antiquos. Et sic non intendo adducere diuersitatem opinionum doctorum scolasticorum: ne videar alicui eorum contradicere vel derogare. Sed solum intendo ex doctrina sacrorum doctorum antiquorum secundum gratiam mihi desuper datam veritatem et thesaurum euangelicum in hoc sacro agro libri psalmorum absconsum et latentem in lucem fidelibus detegere et referare et tandem cecitati et obstinationi modernorum iudeorum obstare: et eorum maledictis et vanis argumentis respondere et satisfacere.

Inuocatio autoris.

¶ Ergo in nomine sancte trinitatis ad expositionem accedamus.

¶ Finis prologi.

¶ Sequitur expositio psalterij. Per eum qui supra per venerabilem videlicet dominum Jacobum de Ualentia Christopolitanum episcopum.

Esayas.

Ezechiel

Abachuch

Hieremias

Zacharias

Helias.

Arg. in l.ncīū & meuīū. ff. de ad mi. tut. Et not. bartol. in.l.j.§. si plures ff. de excu.

Eatus vir q non abijt in consilio im-piorū et in via pctōrū nō stetit: et in cathedra pestilentie non sedit.

¶ Iste liber vulgariter appellatur liber psalmo-rū Dauid inquantū oēs gnaliter appellant psal mi; qz cōtinet totā sacrā scripturā veteris testamē ti p modū laudis: vt dictū est in plogo. Scdo dr liber hymnoꝝ vō & hoc rōne finis: eo φ finis oim psalmoꝝ est leticia & graꝝ actio pro bnficio redē ptionis vt patebit. Hymnus eni dr cātus leticie. Tertio dr liber soliloquioꝝ vō & hoc rōne modi lo quēdi: eo φ vel solus vō loquit deo in spū & contē platione: vel introducit xp̄s loquēs solus ad prēz vel itroducit chorus mystice loquēs ad prēz vl ad filiū messiā in lege pmissū. Quē librū hebrei ap-pellāt tibilin. i. librū orōnū. ¶ Sz quātū ad di-uisionē hui' libri est aduertēdū: φ liber psal. non pōt sufficiēter & pcise diuidi p ptes & materias pp iā dicta i plogo tra ctatu scdo caplo primo. Et hoc ppter qtuor. qz prio psal. nō sunt facti successi ue in eodē tpe: immo in diuersis tēpori-bus ppter diuersas causas & occasiōes mouētes ipz vō ad cōdendos psalmos sicut accidebat sibi ex aduersitatib' aut psperitatibus. Scdo quia psalmi non sunt ordinati et collocati in hoc volu-mine: eo ordine quo fuerunt facti. Sed sicut successiue fuerūt reperti vt ait Hye ronymus in prologo maiori. Tertio nō pnt diuidi per titulos: eo φ inter psal-mos eiusdem tituli interponuntur psal mi aliorum titulorum. Quarto non pos sunt diuidi per materias: eo φ quando-φ multi psalmi habent eandem mate-rias. Et ideo oportet vt vnusquisqz psal mus tanqz diuisus ab altero exponatur et diuidatur per partes. ¶ Sic ergo ad expositionem psalmi primi accedamus cui nullus titulus preponit in hebreo. Et sic non apparet actor huius psalmi. Sed dicit beatus Hiero. sm opinionez quorūdaz hebreoꝝ φ Esdras fecit hūc

psalmum tanq̃ ꝓlogum totius libri psalmorum vt induceret oēs fideles ad studiū diuine legis. Tn̄ beatus augustin⁹ ⁊ origenes ⁊ basili⁹ ⁊ cassiodorus dicunt q̄ dauid fecit hūc psalmū cū oībus alijs. vnde dicit basilius in omelia primi versus hui⁹ psalmi q̄ dauid siue hesdras q̄ collegit oēs psalmos in hoc volumine preposuit istū psalmū in principio huius libri tanq̄ breuiū ⁊ ꝓmiū oībus obseruantib⁹ diuinam legem ⁊ vt inducat oēs ad amorē sapiētie diuine legis q̄ maxime in hoc volumine cōtinet̄. eo q̄ i hoc psalmo explicat̄ ⁊ promittit̄ vera felicitas ⁊ beatitudo contēplatorib⁹ diuine legis ⁊ obseruatorib⁹. Itē ipsemet hierony. in epistola ad paulinū de oīb⁹ libris sacre scripture attribuit hunc psalmū ipsi dauid cū dicit descriptionē viri iusti. Cū dauid eū arbori vite q̄ est in paradiso cōparet: hoc intulit in lege dn̄i voluntas eius ⁊ in lege dn̄i meditabit̄ die ac nocte Ex quo patet q̄ dd̄ fecit hunc psalmū. Nec valet euasio quorūdam dicentiū q̄ licet dauid nō fecerit oēs psalmos: tn̄ totus liber psalmorum denominatur a dauid tanq̄ a maiori parte. Sed hec responsio videt̄ friuola. Nam hieronymus in maiori ꝓlogo psalmorū de mente doctorū ebreorū dicit q̄ dauid nō fecit nisi nouē psalmos. ergo ſm illum modū loquēdi: dauid minorē partem fecit Et sic totus liber nō denoiaret̄ ab eo. Ex quo pꝫ q̄ hiero. ibi solū locut⁹ est ſm opinionē magistri sui barrabā: quorūdā aliorū ebreorū illius tēporis. Sed postea hiero. locut⁹ est ſm veritatē cum in diuersis epl̄is ⁊ tractatibus oēs psalmos diuisim allegat pro ipso dauid vt patebit. Ex dictis ergo aug. ⁊ basilij pꝫ q̄ dauid fecit hūc psalmū in quo ꝓmittit̄ vera beatitudo cōtemplatorib⁹ ⁊ obseruatorib⁹ legis.

Beatitudo finis oīm actuum hūanorū

D Ad cui⁹ euidētiā est vlteri⁹ notādū q̄ oēs sapiētes in hoc cōueniūt q̄ vera beatitudo est finis oīm actuum humanorū vt pꝫ. i. ethicorū. ⁊ q̄ est bonū per se sufficiens delectans habentē. ⁊ per ꝯn̄s q̄ est status oīm bonorum aggregatione perfect⁹. quo adepto nihil est amplius qd̄ desiderari queat vt cōcludit boe. iij. de consolatione.

In quo beatitudo consistat opinio diuersa.

Sꝫ de isto statu ꝑfecto ⁊ beatitudine in quo ꝯsistat: sapiētes diuersimode loquunt̄ quo ad modū. lꝫ quo ad obiectū oēs cōueniant in deū. Nā peripatetici dicunt q̄ ꝯsistit in speculatiōe sūmi itelligibilis ⁊ ceterarū substātiarū separatarū: vt pꝫ. x. ethicorū. ⁊. xij. methaphisice Sꝫ auicēna ⁊ algazel dicūt. ix. meta. q̄ vltima beatitudo et ꝑfectio anime rōnalis est vt fiat speculū itelligibile ⁊ describat̄ in ea forma totius. Et sic recipiat formas oīum intelligibiliū vsq3 quo fungat̄ ꝑmo itelligibili quod est deus ⁊ fiat vnū cum eo ⁊ tunc est in vltima ꝑfectione ⁊ beatitudine: q: tūc prim⁹ itellectus lucet in eo. Sed in veritate licet hoc sit bene dictū: tn̄ nō explicat totam essentiā beatitudinis hominis. Nā intelligētia nō solum beatificat̄ in apprehensione ⁊ cōtēplatione summi itelligibilis: sed inquātū mouet̄ ꝓpter ipsum amatū ⁊ desideratū: vt pꝫ. xij. meta. Et sic beatitudo ꝓut cōsistit in cōtemplatiōe ⁊ contentatione ⁊ delectatione explet totū desideriū humanū ⁊ appetitū. ergo nō solū pertinet ad apprehensionē intus. Sed vltimate cōpletur ⁊ ꝑficitur per voluntatē ⁊ amorē: nec sufficit q̄ aīa iūgatur primo intelligibili per intellectū: sed necesse est vt amore inhereat sibi per volūtatē. ad hoc q̄ appetitus ⁊ desideriū nostrū finiat̄ ⁊ sistat ⁊ expleatur. Nā licet de⁹ inquantū ens ꝑmū ⁊ prima veritas sit ꝑmū ⁊ summū intelligibile: tn̄ inquātū est summū ⁊ sufficiēs per se bonū: est summū appetibile ⁊ amabile: et vt sic satiat appetitū. Et sic felicitat ⁊ beatificat hoīes ⁊ angelos ⁊ est eo fruendum. ideo ait augu. primo de doctrina xp̄iana q̄ frui est amore inherere alicui propter se.

Frui qd̄ est.

Et sic solis diuinis personis est fruendū que nos beatos faciūt inquātū in eis est vna summa bonitas ⁊ tn̄ fruimur cognitis quibus voluntas delectata cōquiescit.

Tria sūt de rōne beatitudinis.

¶ Ex quo patet q̄ tria sunt de rōne beatitudinis. ꝑmo cognitio summi boni. ⁊ sic ait xp̄s Joh. xvij. hec est vita eterna: vt cognoscant te solū deū verum ⁊ quē misisti iesū xp̄m. Scd̄o fruitio ⁊ possessio illius summi boni cogniti ⁊ apprehensi. ⁊ hoc per inhesionē volūtatis. Tertio delectatio ⁊ quies ⁊ contentatio in illo summo bono possesso. Et in hoc ꝯsistit essentialiter beatitudo. Et sic nullū aliud essentiale pōt sibi addi nec desiderari: lꝫ aliqd̄ accidētale possit addi ⁊ appeti. vt infra patebit. Ex his pꝫ q̄ in hac vita nemo pōt esse beat⁹ in re. sꝫ solū in spe: inquātū ꝑ bona opa que hic facit expectat premiū beatitudinis.

De mō acquirēdi btitudinē opinio multiplex.

D Sꝫ de modo inherendi ⁊ acq̄rendi hāc beatitudinē fuerūt multe opiniones. Nā veri philosophi dixerūt q̄ per opationes ſm morales virtutes. Sacerdotes aūt gentiliū dicebāt. q̄ nemo poterat ꝑuenire ad illā beatitudinē: nisi ꝑ cultū pluriū deorū: ⁊ sic finxerūt cōplures supstitiones ⁊ ritus nefandos ⁊ falsas doctrinas ad decipiēdos ⁊ attrahēdos ꝑplos ad cultū pluriū deorū: vt ostēdit eusebi⁹ in quinq3 ꝑmis libris de preparatiōe euāgelica. Et lactanti⁹ in libris diuinarū institutionū. Et aug. in ꝑmis decē libris d̄ ciuitate dei. Sꝫ sola ciuitas ⁊ popul⁹ dei diuino nutu et spūsctō instruct⁹ a ꝑncipio dicit: q̄ via acq̄rendi ꝑdictā beatitudinē nō est nisi studium ⁊ obseruantia diuine legis. Et rō est nam sicut pctm̄ per qd̄ datur pena et miseria eterna nihil aliud est nisi ꝑuaricatio diuinorū ꝑceptorū. ⁊ omne dictū vel factū ꝯ illud qd̄ lex ꝓhibet vt inquit aug. ⁊ ambro. ergo meritū quo acquiritur beatitudo nihil aliō est nisi contēplatio ⁊ obseruatio diuine legis. Et q: totū hoc fuit reuelatū i spū ipsi dauid: iō fecit hunc psalmū ⁊ cxviij. iō hesdras ꝓposuit ipꝫ tanq̄ breuiū in ꝑncipio libri psalmorū: vt supra dictū est ꝑ basiliū.

August.

¶ Ad cuius maiorē euidentiā est tertio notādū ſm aug. lib. confessionū q̄ de⁹ creauit hoīez: vt ipm cognosceret. ⁊ cognoscēdo amaret ⁊ amādo frueret̄ ⁊c. ⁊ sic beatificaretur in tali fruitiōe. Sꝫ voluit de⁹ q̄ hō nō attingeret talem beatitudinē ⁊ ꝑmiū nisi prius opando mereretur Et iō in ꝑadiso terrestri dedit sibi legē i ꝑncipio valde leuē. s. vt operaret̄ ⁊ custodiret lignū vite. ⁊ coleret. ⁊ de oī ligno ederet: ad vitā sustentandā. sc3 de ligno vite ederet ad vitā ꝑpetuandā. ⁊ de oī ligno ederet: ꝑter q̄ de ligno sciētie boni ⁊ mali

et hoc sub cōminatione duplicis mortis vt patet gen.ij. Et sic ptz φ in illa lege erat duplex prece-ptum: scz vnū affirmatiuū ⁊ aliud negatiuū. vnde erat propositum premium si obseruaret: ⁊ obtem-peraret. ⁊ pena si transgrederetur. Sed qz preua-ricati sunt primi parentes preceptum et legē dñi ideo perdiderunt premium ⁊ beatitudinem pro-missam. ⁊ inciderunt in penā mortis ⁊ miserie. Et sic a paradiso terrestri in qua ad presens felicita-bantur sunt expulsi. ⁊ in hanc vallem lachrymarū destinati. Et sic cum essent felices ciues illius ci-uitatis per obedientiaʒ ⁊ obseruantiam illius le gis facti sunt exules ⁊ miseri peregrini ꝑpter in obedientiā. Sed qz deus est summe bonus ⁊ mise ricors misertus est homini veniam ⁊ miām petē-ti. Et vt recuperaret felicitatem ꝓmissam in celo: quā peccando amiserat voluit deus vt eaʒ in hoc mundo peregrinando non aliter φ per legē fidei ambulando ⁊ ipsam legem dei obseruando ad ce lestem felicitatem perueniret. Et loco originalis iusticie dedit ei iusticiam ⁊ legem quam nūc ha-bemus ⁊ per quā ambulat homo misticus in hoc mundo. Et sic per hanc legem siue in hac ambu-lauit adam cū tota sua posteritate fidelium vsqz ad xp̄m ⁊ ambulat in presenti vsqz ad iudiciū vt dictum est in prologo tractatu. iij. Ex quo patet φ tota lex dñi tam in vete. tes. φ in nouo data est nobis a deo ad colendū ⁊ obseruandū loco illius originalis iustitie quā homo debebat seruare in paradiso. Et ita dicitur lex dñi ⁊ via perueniēdi ad veram beatitudinē que scđm diuersas etates accepit maiores perfectiones vsqz ad xp̄m in quo accepit gratiā ⁊ redēptionē. nūc aūt iam non ex-pectat nisi vltimū terminū ⁊ beatitudinem. Et sic dicitur via dñi per quā peregrinamur ad vltimam ⁊ verā beatitudinem. Hoc ergo mysterium preui-dens ⁊ cōtemplās dauid in spū: fecit hūc psalmū in quo cōparat legem dñi ⁊ cultorē eius ipsi arbo ri vite plantate in paradiso deliciaꝝ. Naʒ sicut si adam seruasset preceptū dñi ⁊ coluisset illā arbo rem: vixisset in p̄nti felicitate inetermū ⁊ post lon-gam vitam in p̄nti fuisset absqz morte translat⁹ in meliorē ⁊ feliciorē vitā eternam in celo ita nos colendo legē dei ⁊ obtemperādo eius preceptis que quidē lex nobis loco illius arboris ad colen-dum data est obtinebimus vitā gratie in p̄nti et vitā gloriosam ⁊ eternā in futuro. Et sicut adam contēnendo diuinā legē ⁊ arborē vite gustando de cibo vetito ꝑdidit vtrāqz felicitatē ⁊ incidit in vtrāqz penā mortis. Ita pariter preuaricator hu ius legis nō solū perdit prefatā ꝓmissam felici-tatē. Sed et incurrit dānationē eternā. Unde hoc misteriū ⁊ hāc ꝓpositionē aperit nobis dauid in hoc psalmo. Est ergo dicendū φ dauid ex myste-rio ligni vite plantati in paradiso accepit para-bolā ⁊ ꝓpositionē ad faciendū hunc psalmum in quo duo principalr̄ facit. Nā prio ostendit φ lex dñi est via ꝑ quā ꝑuenit̄ ad verā btitudinē ⁊ per quā dat̄ felicitas eterna. Scđo cōminat̄ penam eternā ⁊ ꝑuationē btitudinis trāsgressorib⁹ hu⁹ legis ibi. Nō sic impij nō sic. Quo ad p̄mū aūt duo facit. nā prio facit qđ dictū est. Scđo ꝓbat per

In lege data ade fuit du-plex pre-ceptum.

Nota.

Lex dat̄ obseruā da loco original̄ iusticie.

cōparationē ⁊ figurā ligni vite plantati in para-diso. In qua parte etiam ostēdit implicite in qb⁹ consistit essentialiter vera beatitudo ibi. Et erit tanφ lignū. Quantū ad primum est primo notan dum fm Aristo. i. ethicoꝝ: φ sicut sagittarius non pōt trahere recte nec dirigere sagittā in signū ni-si preuideat ⁊ cognoscat signū. Ita ⁊ nos nō pos-sumus peruenire ad felicitatē que est finis oīum actuū humanoꝝ: nisi precognoscamus terminū ⁊ felicitatē ⁊ viā perueniēdi ad felicitatē. cū ergo finis noster beatitudo sit possessio ⁊ fruitio sum-mi boni quod est deus: ⁊ via perueniendi ad hāc beatitudinē sit lex dñi vt dictū est. ideo sunt duo nobis precognoscenda. primo deus trin⁹ ⁊ vnus creator ⁊ redēptor ⁊ glorificator siue beatificator qui vt sic est finis noster ⁊c. Secundo ipsa lex diui na per quā sumus ad ipsum finē peruenturi. Sed qz premiū est supra humanā facultatē naturalr̄ in hac vita: nō oportet vt hoc cognoscamus ⁊ cre damus per fidē. Et sic in hac fide ambulauerunt patres antiqui ab adā vsqz ad xp̄m. Et sic fuit ne cesse vt deus reuelaret eis misteriū creationis et future incarnationis ⁊ redēptionis xp̄i in cuius fide saluati sunt in aduentu xp̄i. Et in eadem nos ambulamus: vt recipiamus vltimū terminū nr̄e beatitudinis. Et sic per istā fidē ⁊ legē dñi diligi mus primū ⁊ per spē scđm legē operamur ⁊ viui mus ⁊ meremur futurū premium: aliter nō. ¶ Ex quo patet φ lex diuina est illa que docet quid sit credendū ⁊ operādum ⁊ expectandū. Et sic est ne-cessaria precognitio ⁊ contēplatio assidua diuine legis. Et sic credendo per fidē dicimur fideles et veri: ⁊ operādo dicimur iusti ⁊ boni: ⁊ lʒ nōdū dica mur beati in re: tn̄ dicimur beati in spe: qz iā de iu sticia ⁊ de cōgruo debet̄ iustis ⁊ fidelib⁹ ista bea-titudo ex pacto ꝓmissa ꝑ xp̄z i lege euāgelica. B ¶ Scđo est notādū φ sicut tripl'r ꝓuenit ābulare in via ⁊ lege dei ad hoc qđ ꝑueniat̄ ad finē debi-tū. s. credēdo ⁊ operādo ⁊ ꝑseuerādo ⁊ docēdo. ita tripl'r ꝯtingit errare circa legē dei. s. nō credendo aut nō opando fm legē: aut nō ꝑseuerando: aut falso mō credēdo ⁊ docēdo: primi. s. nō credētes dicunt̄ infideles ⁊ impij. Scđi dicunt̄ iniusti. Tertij dr̄ irrisores ⁊ heretici. Et sic null⁹ istoꝝ pōt ꝑue nire ad terminū btitudinis. Nā qlibet istoruʒ de-uiat a via iusticie. Nā ifidelis nō credēdo non in-trat viā veritatis. Et sic deuiat in ꝑncipio vie. In iustus aūt lʒ credat: tn̄ exit a via in medio. heretic⁹ aūt deuiat in fine vie. Et sic null⁹ istoꝝ pōt ꝑueni re ad terminū. qz ad ꝯstruēdū mlta requirunt̄. Sʒ ad destruēdū sufficit vnū: siue in vno deficere. opʒ ergo vt obseruator diuie legis recte credat. ⁊ ꝑse-uerādo hn̄ operet̄. ⁊ recte doceat. vt ait saluator Mat. v. q̄ aūt fecerit ⁊ docuerit hic magn⁹ voca-bit̄ i regno celoꝝ. Itē iacobi. i. estote factores vbi ⁊ nō auditores tm̄ ⁊c. q̄ aūt ꝑspexerit in lege ꝑfe-cte libertatis: ⁊ ꝑmāserit i ea: nō auditor oblīuio-sus fact⁹ sʒ factor opis. hic btūs in fctō suo erit. C Ex qbus ptz φ ad hoc φ qs ꝑueniat ad termi nū btitudinis: opʒ φ fiat pi⁹ ⁊ fidelis in credēdo ⁊ fiat iust⁹ in opando scđm legē ⁊ pficiat cursum vite in ꝑseuerando ⁊ docendo. aut aliter dicerēt

Cogno-scenda sūt a no bis duo ⁊ cetera.

impius aut iniustus aut pestilens & hereticus. hoc autem puidens dd in spu dicit in principio huius psal. Beatus est ille vir qui non abijt in consilio impiorum. s. in fidelium non credendo. immo credendo. & in via peccatorum non stetit contra legem agendo immo operando secundum legem & in cathedra pestilentie non sedit falso docendo & intelligendo. Unde nota quod vbi translatio nostra habet in cathedra pestilentie &c. ha hieronymi habet secundum hebraicam interpretationem in cathedra irrisorum non sedit. quod idem est. Nam heretici perverse glosando scripturas dicuntur irrisores legis & veritatis diuine. Et sic etiam dicuntur pestilentes: quia suo mortifero veneno ceteros sauciant & inficiunt. Nota etiam quod in hoc versiculo ponuntur tria nomina adiectiua. s. impiorum peccatorum & pestilentium. siue irrisorum & pariter ponuntur tria nomina localia. s. in consilio. & in via. & in cathedra. Et ponuntur etiam tria verba. s. abijt. stetit & sedit. Sed non superflue ponuntur. Nam impij sunt infideles quia pietas pertinet ad fidem. peccatores sunt iniusti a via iusticie declinantes & errantes. pestilentes vero sunt heretici et obstinati in peccato. Sed consilium impiorum est falsa superstitio paganorum. via peccatorum est via vitiorum. Cathedra pestilentie est falsa doctrina hereticorum. Infideles ergo pagani recedentes a via veritatis abeunt in consilio impiorum non credendo. peccatores autem & iniusti stant & permanent in via vitiorum. s. in superbia & auaricia & luxuria. heretici vero sedent in falsis sectis perversorum dogmatum & errorum & permanent in suo peccato & obstinatione. Unde in hac cathedra pestilentie seu irrisorum sedit & legit prius. faucumacus qui prius apud phenices & egyptios tradidit nefandos ritus colendi falsos deos. Et museus & linus & homerus apud grecos. Et numa pompilius apud romanos. In hac etiam cathedra pestilentie sedit aristoteles cum dicit. viij. phisi. & primo celi & mundi. Mundum esse eternum. & cum dicit. ij. de generatione reuolutiones celorum esse eternas. & quorum substantia semel deperijt impossibile esse iterum redire. & per consequens resurrectionem esse impossibilem. Item in hac cathedra pestilentie legit & sedit commentator auerroys cum dicit esse vnicum intellectum omnibus hominibus. iij. de anima commento. v. Item auicenna qui posuit datorem formarum in concauo orbis lune & posse animas intellectiuas creare. Et sic in libro de diluuijs homines posse naturaliter generari ex corruptione per solam influentiam aie a datore formarum. Item in hac cathedra sedit arrius cum suis qui dixit filium non consubstantialem patri. Item nestorius qui asseruit duas personas in christo. Item eutices qui posuit vnicam naturam cum vna persona & sic de ceteris pestilentibus & irrisoribus hereticis. ¶ Item totus iste versus potest intelligi mystice siue prophetice de christo & per oppositum de adam. Nam adam abijt in consilio impiorum quando persuasu diaboli recessit a diuino precepto & comedere proposuit fructum prohibitum. Sed tunc stetit in via peccatorum quando actualiter comedit. Sed tunc sedit in cathedra pestilentie quando suo pestifero veneno omnes pestiferos sauciauit. Hoc idem est dicendum de diabolo qui recedens ab amore dei conversus ob amorem sui: magis diletit seipsum quam deum non implendo voluntatem dei: & sic mansit obstinatus sedens in cathedra pestilentie. Et sic docet omnes hereses & falsas sectas. Sed christus fuit ille qui numquam abijt in consilio impiorum: quia numquam recessit imo semper impleuit voluntatem patris. & numquam stetit in via peccatorum: quia peccatum non fecit nec inuentus est dolus in ore eius. nec sedit in cathedra pestilentie: quia viam dei in veritate docuit: quia est via veritas & vita. ideo ascendit in montem & sedens docuit & declarauit legem mat. v. Iste etiam versus potest exponi moraliter de quolibet fideli & iusto. Nam peccatum habet tres gradus. s. propositum. operationem. & obstinationem. Unde cum quis proponit peccare. Tunc abijt in consilio impiorum per consensum siue consentiendo consilio diaboli. Sed quando operatur per effectum. Tunc iam stat in via peccatorum cum diabolo. Sed dum manet obstinatus & moritur in peccato: tunc sedet in cathedra pestilentie cum diabolo. ¶ Duo ergo intelliguntur per sessionem in cathedra pestilentie. s. doctrina hereticorum pestifera & impenitentia obstinatorum quia ambo illi sedent in cathedra pestilentie. quia vterque istorum inficit socios. iste per falsam & pestiferam doctrinam & ille exemplo praue vite dat ceteris occasiones & audaciam peccandi & ambo dicuntur irrisores diuine legis. s. ille falso interpretando & hic preuaricando & diuina precepta & sacra ecclesiastica contemnendo. Unde nota quod sicut est triplex gradus malorum hominum. s. proponentium peccare & peccantium & obstinatorum. ita sunt tres gradus bonorum. s. incipientium & proficientium & perfectorum. & ideo iste versus debet legi & intelligi hypothetice sic. Beatus vir qui non abijt in consilio impiorum. sed mansit in consilio fidelium & iustorum et in via peccatorum non stetit. sed in via iustorum permansit bene operando & in cathedra pestilentie non sedit Sed in vera doctrina legis perseuerauit. Item licet aliquando abierit in consilio impiorum consentiendo et steterit in via peccatorum male operando: tamen non sedit in cathedra pestilentie. quia finaliter penitentiam egit de peccatis.

Nota.

Quid sit cathedra pestilentie

peccati sunt tres gradus.

Nota.

Sed in lege domini voluntas eius & in lege eius meditabitur die ac nocte.

¶ Notandum secundum cassiodorum: totus iste psalmus procedit per syllogismos siue propositiones hypotheticas et duplices. Nam ex negatiua infertur affirmatiua & econtrario. Unde in primo versu dicit negatiue. Beatus vir qui non abijt &c. Ideo illico affirmatiue subdit. Sed in lege domini fuit voluntas eius &c. Quasi dicat quod beatus est vir qui non recessit a deo nec a lege sua. sed opere & fide semper manet in lege domini per contemplationem & operationem. Unde quia non sufficit solum non agere malum nisi quisque agat bonum & operetur secundum legem. Ideo postquam dixerat. Beatus vir qui non abijt &c. idest qui non deuiauit a lege in proposito nec in facto &c. protinus addit. Sed in lege domini. idest semper ille est beatus supple cuius voluntas est in lege domini: & in ea meditabitur die ac nocte. Unde notandum quod sicut superstitio & infidelitas reddit hominem infidelem et peccatorem & pestilentem. Ita lex diuina & eius assidua contemplatio reddit spiritum pium & fidelem & cultorem vnius dei & iustum et pium & saluum & dignum vita eterna. Ideo subdit. sed in lege domini voluntas eius &c. Iterum aduertendum est quod duo dicit de viro iusto. primo quod voluntas eius sit in lege domini. secundo quod in ea meditabitur &c. Unde per primum intelligitur operatio secundum legem. per secundum vero assidua contemplatio. Nam primo quis credit per assiduam contemplationem. quod pertinet ad intellectum. Secundo diligit deum et proximum in affectu & in effectu quod pertinet ad voluntatem. Nam ex assidua contem-

d. s. c. omnes leges. & xxiij. q. i. quisque.

quod lex diuina facit homines fideles.

conditiones viri iusti.

platione generatꝰ fides: et fide generatꝰ charitas et ex vtra que nascitꝰ spes: quia quod credimus bonum diligimus et bonū fructū creditum et amatum speramus. Qn̄ ergo xp̄ianus baptizatur et qn̄ nō consentit diabolo: tunc nō abijt in cōsilio impiorū: sed fidelium. Et qn̄ voluntas eius manet in lege domini: tūc operatur fm̄ p̄cepta: et non stat in via peccatorū sed iustorū. et cum contemplatꝰ assidue in lege dn̄i cū humilitate et charitate: tūc nō sequetꝰ fallas doctrinas: nec manebit obstinatꝰ. Et sic nō sedebit in cathedra pestilentie: sed veritatis et salutis. Et sic talis est beatus in spe: vt dictum est. B. Secundo est notādū q̄ dies et nox tripliciter sumunꝰ in scriptura primo tp̄aliter. Et sic dies est p̄ntia solis sup terram: et nox absentia eius ide. scd̄o sumitur moraliter. Et sic p̄speritas dicitur dies: et aduersitas nox. Tertio sumitur allegorice. Et sic lex vetus dicitur nox et lex noua dicitur dies. Et sic dicit apostolus ad romanos. xiij. nox precessit dies autē appropinquabit. &c. quomodocunque ergo sumatꝰ semp verificatur hoc dictum: q: necesse est bonū virum meditari in lege domini die ac nocte. Nā beatus vir q̄ meditatꝰ in lege dn̄i die ac nocte tp̄ali. i. p totus tp̄s vite sue. Nam tunc cognoscet deū. Et exemplo bonorū cauebit oē malū: et faciet omne bonum. Et sic non abijt in consilio impiorū nec stabit in via peccatorum: nec sedebit in cathedra pestilentie. sed salutis &c. Itē beatꝰ q̄ meditatꝰ in lege dn̄i die ac nocte: idest in p̄speritate et aduersitate. Nā considerando ista mundana esse transitoria et oīa celestia esse eterna q̄ nō acquirunꝰ nisi p bona opa et p pnias in aduersis. Et sic exemplo sanctorum patrum patienter tolerabit aduersa et prudenter disponet prospera. Et sic nec extolletur in prosperis nec desperabit in aduersis. Sed equaminiter feret vtraque. Item beatus qui meditatur in lege domini die ac nocte. i. in testamento veteri et nouo. Nam in testamento veteri intelliget omnia mysteria christi et ecclesie fuisse figurata et prophetata. et in testa. no. esse completa. Et sic contemplando tam alta et profunda mysteria totaliter eleuabitꝰ a mūdanis ad amorem celestium intm̄ q̄ nō abijt in consilio impiorū nec stabit in via peccatorū &c. Unde ait augustinus ad volusianum q̄ tanta est autoritas et profunditas sacre scripture q̄ si diebus ac noctibꝰ quis vellet in ea contemplari adhuc nō sufficeret paruā partem eiꝰ attingere, pp̄ter p̄funda et infinita mysteria latentia in lege veteri et reuelata p christum in lege noua. Ideo ait saluator mathei. xiij. q̄ omnis scriba doctus in regno celorū similis est patrifamilias q̄ p̄fert de thesauro suo noua et vetera idest qui de vtroque testō h̄z intelligentiam. Tota ergo intelligētia istorū duorū versiculorū quos explanamꝰ stat in hoc scz q̄ v̄a et futura beatitudo quā perdidit adā non recuperatꝰ nec acquiritꝰ in hac vita nisi p cōtemplationē et obseruationē diuine legis: et nō p solas v̄tutes morales sicut dicebāt philosophi nec p cultum pluriū deorū sicut dicebant poete: nec per vitam voluptuosam sicut dicebant epicurij et heretici qui non credunt aliā vitam futuram nec beatitudinē beatorū: nec penā futurā malorū

Dies et nox tripliciter sumunꝰ in scriptura.

Aug. notandus.

Et sic soli fideles sunt beati &c.

Et erit tanq̄ lignum qd̄ plantatum est secus decursus aquarum. quod fructum suū dabit in tēpore suo.

Hieremi. xvij. &c. q. v. non vos

¶ In hac. ij. particula explicat premiū et beatitudinis p̄missum obseruatoribꝰ diuine legis cōparādo diuinam legem siue ipsum xp̄m: siue virū iustū ligno plantato in padiso. B. Unde sicut adā custodiendo et colendo illud lignum vite collegisset vitā felicem in presenti absque aliqua miseria. Scd̄o fuisset translatus ad vitam meliorem et eternam per visionem et fruitionem diuine essentie: vt inqt augustinꝰ sup Gen̄. Ita ergo pari rōne omnes fideles et obseruatores diuine legis receperūt fructū redēptionis in primo aduentu xp̄i. Et nos cōtinue recipimus fructū gratie in p̄nti: et recipiemus fructū glorie in futuro post hanc vitā translati in celū. Et in scd̄o aduentu recipiemꝰ vltimā perfectionem recuperando corpa gloriosa per resurrectionē. Et hoc est premium qd̄ Dauid p̄mittit cultoribus diuine legis in hac scd̄a particula. C. ¶ Ad cuius intellectū est primo notandum: q̄ illud lignū vite plātatū in padiso quattuor figurabat. s. xp̄m et legē diuinā: et quēlibꝫ virū iustū et crucem xp̄i. p̄mo enim fm̄ augustinū p̄io libro ꝯ aduersariū legis et pphetarū figurabat xp̄z. Nā q: adā pdidit illud lignū vite plantatū in padiso a quo sumebat fructū vite. iō deꝰ pr̄ in supplemētū huiꝰ ligni plantauit aliō lignū. s. xp̄z in vētre v̄ginis marie: q̄ dedit duplicē fructū in tp̄e suo. Nā p̄mo dedit nobis fructū redēptionis et gr̄e in p̄nti. Scd̄o dat fructū glie in futuro. Et sic sicut xp̄s ē lignū vite: ita pariter v̄go maria ē padisus deliciarū in q̄ lignū v̄e vite fuit plantatū et ex puris sanguinibꝰ formatū p quā currūt quattuor flumina gratie et ab instanti sue creatiōis: vt ē cātico. q̄rto. Hortꝰ cōclusus soror mea. Hortus cōclusus est fons signatꝰ. Itē esaye. xj. Egredietꝰ v̄ga de radice iesse &c. Itē cap. liij. et erit sicut virgultū corā eo et sicut radix de terra sitienti &c. Ex quo patet q̄ sicut ip̄s ē lignū vite. Ita v̄go maria ē paradisꝰ deliciarū: in qua fuit plātatū illud lignū: de quo ligno vite padiso ē apoca. ij. vincenti dabo edere de ligno vite qd̄ est in padiso &c. Scd̄o illud lignū padisi figurabat diuinā legē. Nā sicut deus plantauit illud lignū in padiso: vt adā colendo illud sumeret fructū ad continuandam et ppetuandam vitā felicē colligēdo fructum in tempore suo ita post peccā̄ in supplemētū illius ligni deꝰ plātauit legē diuinā in eccl̄ia ab adā vsque ad iudiciū quā coluerūt patres ātiqui in vete. test. et collegerū. ex ea fructū redēptiōis in tp̄e suo. s. in primo aduētu xp̄i. Nā sicut arbor germinat fructum in tp̄e suo. s. in vere aut in estate: ita lex diuina vetus germinauit et fecit et pepit fructū. s. xp̄m in tēpore suo q̄n venit plenitudo tp̄is. ad gala. iiij. lex euāgelica fecit assidue fructꝰ gr̄e et faciet fructus glie in tp̄e suo post hāc vitā his q̄ fuant eā ō q̄ legē dicit salomō puerbiorū. iij. lignū vite est his q̄ apphēderūt eā: q̄ tenuerūt eam hti. Tertio illud

Notandū moralitate ade

Lignum vite q̄d figurabat

Maria dicitꝰ paradisus.

lignũ vite paradisi figurabat quẽlibʒ fidelẽ ꝛ hominẽ iustũ qui est platatus secus decursus aquarum baptismaliũ et alioꝝ sacroꝝ ecclie qui qdez hõ iustus facit fructus meritoꝝ et bonoꝝ operuʒ in tpe suo .s. in hac vita: dũ est tps operandi et merẽdi. Et sic hõ iustus faciẽdo fructus meritorios colligit fructus gr̃e in hac vita et fructus glie in futuro de ligno vite qui est xp̃s. ex quibꝰ ptʒ ꝙ de quolibet istoꝝ trium põt verificari iste v̾sus. s. de xp̃o et de diuina lege et de hoie iusto. Et primo verificat̃ de xp̃o. Un̄ dicit dauid. Btũs vir xp̃s qui solꝰ nõ abijt in ꝯsilio impioꝝ ꝛc. Sed in lege dñi fuit voluntas eius: qui semp volũtatẽ p̃ris ꝛc. Hõ est tanꝙ lignũ plãtatũ .i. qd plãtabit̃ in vtero v̾ginali et in medio ecclie secus decursus aquaꝝ gratiaꝝ et donoꝝ et oĩum v̾tutũ et dabit̃ loco illius ligni paradisi qd adã pdidit ꝑpter pctĩ qd qdẽ lignũ dabit fructũ in tpe suo. i. in p̃mo aduẽtu dabit fructũ redẽptionis et gr̃e. et in .ij. aduẽtu dabit fructum resurrectionis et glorie.

Fidelis dr̄ lignũ vite.

Mo dr̄ det. De pe. di. iij. c. qd ergo turbant̃ s. q̃ꝙ. Xp̃s dr̄ arbor vite.

Et foliũ eiꝰ nõ defluet: ꝛ oĩa q̃cunqꝫ faciet prosperabuntur.

¶ Ad cuius intellectũ est notãdũ ꝙ illa arbor siue lignũ vite qui est xp̃s: p̃mo ꝑtulit folia: scd̃o ꝑtulit fructus: folia eñ eius fuerũt predicatio et miracula. Sed fructus fuerũt nr̃a redẽptio et glorificatio. Itẽ folia eius fuerũt ecclastica sacra. Sed fructus fuerũt res et effectus sacroꝝ. s. remissio culpe et collatio gr̃e: q: sacra noue legis sunt visibilis forme: inuisibilis gr̃e. Nã illa visibilis forma sacri est foliũ. Sʒ res sacri et effectus quos facit dicunt̃ fructus eius. Et hec sunt folia et fructꝰ huius arboris vite qui est xp̃s quã arborẽ vidit Johã. apocalip. vltimo plantatã in medio paradisi ecclie cũ dicit. Et ostẽdit mihi angelus flumẽ aque viue splẽdidũ tanꝙ crystallũ ꝓcedentẽ de sede dei et agni in medio platee eius. Et ex vtraqꝫ parte lignũ vite afferẽs fructus .xij. per singulos mẽses reddẽs fructum suũ. Et folia ligni ad salutem gentiũ. Et oĩe delictũ non erit amplius ꝛc. Unde dicit Aug. ꝙ illud flumẽ qd vidit iohãnes est gr̃a spiritussancti irrigãs totã ecclĩam qd qdẽ flumẽ spiritussancti ꝓcedit a deo et agno idest a patre et filio: ꝛ illud lignũ est xp̃s plãtatus in medio ecclesie faciens fructus sacroꝝ per singulos menses et dies in hac ecclesia: et folia eius ligni sunt sacramenta ecclesiastica ad salutem nr̃am et ad sanandos nostros languores instituta que habent virtutem ex sanguine agni. xij. autez fructus quos facit hoc lignum vite sunt. Charitas. Gaudium. Patiẽtia. Benignitas. Bonitas. ꝛc. quos enumerat apostolus ad gala. v. quibus correspõdent alij .xij. in gloria. ¶ Et iõ valde miror de btõ Hieronymo qui in expositione huius psalmi negat per lignũ vite plantatũ secus decursus aq̃rum ꝛc. posse intelligi xp̃m: dicit eñ ꝙ magis nobile nõ potest comparari minus nobili: ergo xp̃s nõ potest cõparari illi arbori ꝑpter magnã distãtiam nobilitatis. Sed parcat mihi reuerẽtia tãti viri. Nã ipsemet xp̃s se appellat lignũ vite in locis preallegatis. s. apocalipsis .ij. et .xxij. Itez appellat̃ idem xp̃s leo de tribu iuda et lapis angularis et vitis vera ꝛc. Ex quo ptʒ ꝙ rõne ꝓprietatis vite dr̄ xp̃s arbor siue lignũ vite plãtatũ in vtero virginali et in ecclesia loco illius ꝛc. dicit ergo dauid ꝙ xp̃s erit tanꝙ lignũ vite qd plãtat̃ secus decursus aquaꝝ spiritussancti i ecclesia qd dabit fructũ redẽptionis ꝛ glorificatiõis in tpe suo. Et folium eius nõ defluet in vanũ supple. Sed quecunqꝫ faciet semp ꝓsperabunt̃. Nã passio eius ꝛ sacramẽta ecclesiastica quantũ ad se semper sunt sufficientia ad faciẽdum fructum et effectum. sed si aliqñ non faciũt: hoc nõ est ex defectu sacramẽti. Sed ex defectu recipientis: accedentis ficte ad baptismũ vel ad confessionem ꝛc. Et ita est de p̃dicatione xp̃i que fecit fructũ ſm ꝙ cecidit in terram bonam. Mat. xiij. q: actus actiuorum sunt in patiente disposito. ij. de aĩa. Et sic est dicendũ ꝙ folia xp̃i nũꝙ defluxerũt i vacuũ rõne sui. Ex quo ptʒ ꝙ tota prima pars huius psalmi verificat̃ de xp̃o qui est vere lignũ vite. ¶ Scd̃o põt verificari de ipsa lege diuina. Nã q: dixit supra beatꝰ vir qui in lege domini meditabit̃ die ac nocte: iõ sequitur ꝛ illa lex supple erit sibi. s. viro iusto tãꝙ lignũ quod plantatur secus decursus aquarũ paradisi. Nam sicut adã colendo illud lignũ collegisset fructum vite ꝛc. ita vir iustus colendo legem diuinã et obseruando eam illa erat sibi tanꝙ illud lignũ q: dabit sibi fructus gratie et glorie in tempore suo: q: lex vetus in primo aduentu peperit et germinauit xp̃m et nostrã redẽptionem: et in scd̃o germinauit resurrectionẽ generalẽ et continue ꝑfert nobis lex euangelica fructus gratie in presenti ꝛ fructus glorie in futuro. Et foliuʒ eius nunꝙ defluet q: virtus sacramentoꝝ nunꝙ deficiet in hac ecclesia quia continue fluit ex latere xp̃i. Et ecclesia continue irrigatur ex flumine passionis xp̃i a quo fluũt quatuor flumina irrigantia quatuor partes terre. Et iõ folia huius arboris nunꝙ defluet sed semper prosperabuntur quo ad effectum. ¶ Item. iij. ista prima pars huius psalmi potest verificari de quolibet iusto. Nam beatus vir iustus qui meditabitur in lege domini die ac nocte ꝛc. q: talis erit tanꝙ lignum ꝛc. Nam sicut illd lignum vite plantatum secus decursus aquaꝝ illoꝝ quatuor fluminũ paradisi terrestris nunꝙ perdebat folia: sed semper faciebat fructum ꝛc. Ita pariter vir iustus et fidelis qui plãtatur in ecclesia secus decursus aquarũ baptismaliũ. et aliorũ sacramẽtorum dabit fructus meritorum et bonoꝝ operuʒ in tempore suo idest huius vite. Et colliget fructꝰ gratie in presenti et fructus glorie in futuro de ligno vite qui est xp̃s. Nam homo iustus faciendo fructus meritorum colliget fructus glorie et ligno vite qui est christus vt dicitur apoca. ij. qui vicerit dabo ei edere de ligno vite quod est in paradiso dei mei ꝛc. Ex quo patet ꝙ tam homo iustus ꝙ christus dicitur lignum vite: sed aliter et aliter. Nam homo iustus facit fructus meritorum et bonorum operum. Sed christus facit fructus p̃miorum. et ideo subdit de viro iusto. et folium eius nõ defluet. quia opera iusti viri in charitate facta nũꝙ defluent in vacuum. immo quecũqꝫ faciet pros/

Lex diuina dr̄ lignũ vite

Uir iustus dr̄ lignũ vite

sperabuntur ꝛ faciēt fructus meritorios: q: diligentibus deū oīa cooperant̄ in bonū. C ¶ Item quarto illud lignū vite paradisi figurabat etiam crucē dñi: que data est nobis loco huius ligni q̄ quidē crux fecit primo fructū nostre redēptionis ꝑut fuit plātata in mōte caluarie. Sȝ postea plātata in medio ecclesie facit fructus ecclesiasticoꝝ sacroꝝ per singulos dies ꝛ menses. folia vero huius arboris sunt ecclesiastica sacrā. fructus autē eius sunt effectus sacramentoꝝ. s. collatio grē et remissio culpe. E ¶ Unde sacrā ꝛ eorū effect⁹ dicunt̄ folia ꝛ fructus crucis ꝑpter duo. Primo q: eorū virt⁹ ꝑcedit ex passione xp̄i. Scđo. q̄ nūq̄ cōferūt sacrām sine ligno crucis. Et ideo accōmodate isti duo versiculi possunt verificari de ipso ligno crucis ꝛc. q: crux dñi erit cultoribus diuine legis tanq̄ lignū idest loco illius ligni qđ plantatum est secus decursus aquarum in illo paradiso ꝛc. qđ dabit eis in tp̄e suo fructū redēptionis ꝛc. Et hoc est illud lignū vite qđ vidit iohānes apo. ij. de quo supra dictū est. D ¶ Est vlterius notandū sm̄ Aug. q̄ benemerito xp̄s cōparat̄ illi ligno siue arbori vite. ꝛ etiā ip̄e vir iustus cōparat̄ cultori ligni vite. q: vltimū qđ expectat̄ ab arbore dr̄ fructus. ꝛ vltimus vsus dr̄ frui. Nā iō agricola colit agrum ꝛ arborē: vt finaliter inde colligat fructū ꝛ fruat̄ eo. ꝛ sic quiescat in eo. Ita a simili nos fideles colimus legē diuinā ꝛ ip̄m xp̄m obseruando legē vt hic colligamus fructus grē ꝛ in fine fructus glīe ꝛ sic vltimū qđ expectemus ex cultu xp̄i ꝛ obseruātia diuine legis est vltima felicitas ꝛ btitudo. ꝛ vt fruamur toto xp̄o scȝ eius diuinitate cū hūanitate. Et sic xp̄s est verꝰ lignū vite ex quo expectamus ꝛ colligimus fructus vite. et nos sumus veri cultores qui fruimur fructib⁹ xp̄i. Sed etiā vnusquisq̄ iustus dr̄ lignū vite vt dictū est inquantū facit opa viua ꝛ nō mortua scȝ fructus bonoꝝ operū dignos vita eterna. Et sic sicut nos exigim⁹ a xp̄o fructus grē et glorie. Ita xp̄s exigit a nobis fructus bonoꝝ operū. Et iō ecclesia fideliū dr̄ arbor vite vt dictū est. Ex q̄ xp̄s cōtinue exigit et colligit fructus fidei ꝛ charitatis bonoꝝ operū. A ¶ Ex quo ptȝ q̄ synagoga iudeoꝝ nō fuit tanq̄ lignū plātatū secus decursus aquaꝝ qn̄ venit xp̄s: q: nō fecit fructū in tp̄e suo. q: qn̄ xp̄s exegit fructū ab ea: non retulit sibi fructū fidei: q: non recipit ipsum. Sed fuit tanq̄ ficulnea sterilis in qua christus non recepit fructum. Ideo maledixit eam christus in figura. Math. xxi. Et ideo continuo aruit. Et sic patet q̄ lex moysi fecit fructum per christum in apostolis et ceteris recipientibus christum. Sed non fecit fructum in iudeis obstinatis. quia sine christo lex moysi non poterat facere fructum. Et sic manet synagoga iudeorū sterilis et arida in sempiternum et maledicta per christum. ideo iudei non colligūt ex ea nisi maledictionem et dānationem: quia oratio eorum vertitur in peccatum ps. viij. Ideo sequitur. Non sic impij ꝛc. Ex oīb⁹ supradictis patet q̄ tota beatitudo et premium quod ꝑmittitur cultoribus diuine legis: est fruitio ligni vite qui est christus.

Synagoga iudeorum

Non sic impij nō sic. sed tāquaȝ puluis quē ꝑijcit ventus a facie terre.

¶ Postq̄ superius ꝑpheta ꝑmisit btitudinē cultoribus diuine legis. Que quidē btitudo consistit in fruitione ligni vite qui est xp̄s. Nūc aūt in hac secūda parte cōminatur penā ꝛ priuationē btitudinis infidelibus et trāsgressoribus diuine legis. Ideo primo cōminatur penā et supplicium. Secundo cōminat̄ priuationē eterne felicitatis. ibi Ideo nō resurgūt impij. E Quantū ad primū q: superius dixit q̄ vir fidelis et iustus colens legem erit tanq̄ lignū ferens fructū. Et q̄ folium idest bona opa eius nō defluet ꝛc. Iō dicit hic q̄ oppositū erit de viris impijs et iniustis. q: viri impij nō erūt sic tāq̄ lignū facientes fructum meritoriū in tp̄e suo nec folia eorū erūt fixa: immo fluēt et ꝑijcientur a facie dei tanq̄ puluis quē ꝑijcit ventus a facie terre. Et sic opa eorum erūt vacua et vana absq̄ meritis. immo digna pena eterna et rō est. Nā iō iusti ꝯsequētur btitudinē celestem eo q̄ contēpserūt ista terrena et vana et dilexerūt celestia que sunt firma et eterna. Et sic operati sunt opera firma et iusta. Et sic meruerūt ꝑmiuȝ eternū. Sed q: iniusti et ipij abeuntes a deo et lege diuina et contēnentes celestia dilexerūt eterna et corruptibilia et vana et abierūt post superbiā et auaritiā: et sic opa eoꝝ fuerūt vana et cassa Ideo inuanū ceciderut et fluxerūt opa eoꝝ absq̄ fructu meritoꝝ. C ¶ Ad cuius intellectū est notandū sm̄ Aristo. iiij. metheoroꝝ q̄ humidū est cā cōpactionis et cōtinuitatis et tenacitatis in rebus mixtis naturalib⁹. Et sic que sunt arida sine humiditate faciliter resoluūtur et effluūt in puluere. Nā calor naturalis decoquit ptes humefactas ꝛ cōnectit ꝛ cōpactat eas adinuicē. ꝛ hoc videmus in arboribus. Nā in estate exit calor naturalis ad exteriora ꝛ cōnectit partes humidas. Et sic retinent̄ folia in arbore fixa. Sed adueniente autūno ꝛ recedēte calore cōtinētis tūc calor naturalis retrahit̄ ad interiora ꝛ tūc soluit̄ humidum in partib⁹ exterioribus. Et sic cadunt folia ꝛ ventus agitat illa ꝛ ꝑijcit a facie terre. Ita pariter accidit in corpe mystico eccl'ie. Naȝ mēbra xp̄i humectant̄ per fidē ꝛ viridificant̄ p charitatē. Et sic ignis siue calor charitatis cōnectit mēbra suo capiti xp̄o ꝛ inter se tāq̄ folia arbori. ꝛ sicut palmites in vite: vt ptȝ Io. xvi. Et sic folia eorum idest opera radicantur et solidantur per fidem et charitatem formatam ꝛ sic non defluunt immo faciunt fructus meritorios et prosperantur in premio. Sed si deficit eis talis fides aut charitas: tunc decidunt a corpore christi mystico sicut foliū ab arbore. Et sic etiam opera eorum effluunt in vanum. et sic etiam sacramenta ecclesie et bona opera que facit ecclesia non proficiunt eis. Et sic etiam impij tanq̄ vani et inutiles proijcientur a facie domini in iudicio cum dicetur eis. Ite et discedite a me maledicti in ignem eternū Math. xxv. Et sic patet q̄ iudei obstinati et omnes iniusti et impenitentes non erunt tanq̄ lignum vite et cetera. Sed tanq̄ ficulnea arida et maledicta

ij. q. i. c. si peccauerit. ꝛ. l. vulneratus. ff. ad. l. aquil. et l. longi⁹ ff. de iudicijs.

Nota.

et quo ceciderūt folia ⁊ ꝓijciet eos vēt⁹ diuine vindicte: sicut ventus ꝓijcit puluerem a facie terre.

Ideo nō resurgent impij in iudicio neqꝫ peccatores in cōsilio iustorum.

Guido brianso nis in iiij. qd̄. xiiij. cō clusio .s. doc. primo exponit ꝙ nō habebūt gloriosaꝫ resurrectionem cuꝫ sanctis in glīa nec valet cōsequentia nō resurgent i gloria ergo nō resurgēt simpliciter.

¶ Hic cōminat̄ eis priuationē future btitudis. A Ad cui⁹ intellectū est notandū ꝙ illud lignū vite plantatū in paradiso duo principalr̄ cōferebat cultori suo ade siue primis parentib⁹. Nam p̄rio prestabat vitā ꝑpetuā sine aliqua miseria in p̄nti ꝓseruans ab oī infirmitate ⁊ tristitia. Et conferebat immortalitē q: poterat nō mori edendo ei⁹ fructū. Scdo post lōgā durationē fuissent trāslati in vitā meliorē ⁊ in celū eternū vbi eternaliter fruerētur deo viso ⁊ amato ⁊c. Et iō postq̄ dat⁹ fuit xp̄s in supplementū hui⁹ ligni perditi: oportuit vt ꝑ āplius et perfecti⁹ ꝯferret suis cultoribus oīa bona q̄ ꝑdiderūt p̄mi parētes amittentes illud lignū. Et sic etiā opꝫ vt recuperem⁹ immortalitatē ⁊ libertatē ab oī miseria ⁊ visione diuine essentie ⁊ ꝑfectā btitudinē et felicitatē ꝑ fruitionē ligni vite q̄ est xp̄s. Et ideo xp̄s tāq̄ verus reparator redemptor humane nature oīa supradicta nobis recuperauit. nā p̄rio per suā mortem et passionē nos a culpa et pena eterna liberauit et sanauit cōferendo vim purgatiuā ⁊ sanatiuam sacramētis. Scdo recupauit nobis immortalitatem et nos liberauit ab oībus miserijs corporalib⁹ per suā resurrectionē. Tertio nobis ē adeptus summā beatitudinē et diuinā visionē ⁊ fruitionē in celo per suā ascensionē. Et sic voluit xp̄s ꝙ ilico liberaremur ab oī pctō ꝑ suā passionē ⁊ ecclesiastica sacra: ⁊ ilico post hāc vitā facta oī penitētia debita euolarem⁹ ad celū ⁊ possiderem⁹ illā ꝑfectā felicitatē sꝫ noluit vt oēs possiderem⁹ illā immortalitatē ⁊ ipassibilitatē corpis vsqꝫ ad finē seculi in illa gn̄ali resurrectione. ⁊ tunc erit hō in sua vltima perfectiōe. ⁊ hoc factū est ꝓpter maius bonū vt inq̄t Aug. xiij. de ciuitate dei ca. iiij. Nā iō reliq̄t nobis xp̄s istas penalitates vt sint nobis in meritū q: si hoīes nō relicti essent mortales ⁊ passibiles: non fuisset victoria et corona martyrū nec erant merita et patiētia virorū perfectorum et iustorū. ideo iste penalitates sunt bonis bone ⁊ malis male. Sed in die iudicij oēs iusti resurgent cū corporibus gloriosis ⁊ immortalibus et tūc erūt perfecte bti. et tūc habebūt suū premiū perfectū. ⁊ erunt beati in corpe ⁊ aīa. Et hoc premiū dabit iustis in retributionem obseruantie diuine legis: q: tāta est virtus ⁊ perfectio illius ligni vite q̄ est xp̄s. ꝙ etiā corpa mortua suscitabit in nouissimo die ⁊ sic simul corp⁹ glorificatū fruet̄ cū anima qd̄ p̄miū minime habebūt impij et infideles et iniusti q: nō resurgēt ad gloriā cū iustis in iudicio. Ideo subdit dauid ꝙ nō resurgent impij in consilio et societate iustorū. Et ratio est.

xi. q. iij. c. cristimant.

Quoniam nouit dn̄s viam iustorū et iter impiorum peribit.

¶ Dominus nouit ⁊ acceptauit viā et bona opera iustorū q: scd̄m legē dei fuerūt facta. Et iō dedit eis perfectū premiū. et felicitatē quo ad corpus et aīam. Sed iter impiorꝫ peribit: eo ꝙ vita ipsorū nō fuit scd̄m legē dei: immo cōtra legē eo ꝙ abierūt ⁊ recesserūt a lege ⁊ via dei. ⁊ steterūt in via pctōrū et diaboli finaliter sederūt in cathedra pestilētie ⁊ obstinationis decedētes absqꝫ finali pn̄ia. et infideles mortui sunt in sua infidelitate. Et iō sicut via legis diuine et p̄ceptorū ducit fideles et iustos ad illā summā beatitudinē. Ita via pctōrum ducit impios ⁊ infideles in infernū. A ¶ Sed hic occurrūt tria dubia. primū ꝙ cū summa btitudo sit bonū sufficiens quo adepto nihil est ampli⁹ qd̄ desiderari queat. vt inq̄t boeti⁹. cū ergo aīe sanctorū nōdū recuperauerūt corpora immortalia ⁊ gloriosa sequit̄ ꝙ nondū sunt perfecte btē: q: adhuc restat aliq̄d qd̄ desiderari queat. q: adhuc desiderāt recuperare corpora gloriosa. Scd̄m dubium est de eo qd̄ hic d̄r: ꝙ nō resurgunt impij in iudicio: cum apostolus dicat ꝙ oēs resurgemus et erim⁹ ante tribunal xp̄i. Et dan. xij. ꝙ infernus ⁊ mare et terra dabūt mortuos suos ⁊c. Tertiū dubiū est de eo qd̄ dicit. qm̄ nouit dn̄s viā iustorū. cū de⁹ eque nouerit bonos et malos q: oīa aperta sunt oculis ei⁹. ¶ R̄ndet̄ ad primū ꝙ hāc q̄stionē mouet aug. xij. super ge. circa finē ⁊ adducit̄ a magistro. iiij. sentē. dis. xlix. Vn̄ dicit aug. hanc esse difficilē questionē. Et dicit quendā appetitū naturalē inesse cuilibet aīe separate administrandi et recuperādi corp⁹ quo retardatur quodāmodo ne tota intentiōe pergat in illud summū celū: donec ille appetit⁹ quiescat Et tn̄ aīa non desiderat recuperare corpus mortale et graue quale dimisit. Sed immortale ⁊ impassibile et gloriosum vt secū fruatur ⁊ sit ei ad gloriam qd̄ fuit ad sarcinam. Hanc ergo questionem partim relinq̄t aug. indecisam quia affirmat talem appetitum inesse aīe vt illud corp⁹ sit sibi ad maiorem gloriam ꝓpter consortiū ⁊ societatē Sed nō videt̄ soluere an illud desideriū tollat aliquid de eius beatitudine aut impediat. Sed ad hoc r̄ndēt doctores scholastici ⁊ moderni secūdū eundem aug. ꝙ sunt duo cōsideranda in ipsa beatitudine. s. vnū qd̄ est p̄ncipale ⁊ essentiale. ⁊ illud ē visio ⁊ fruitio summi bōi secure possessi. q: fruimur deo bono ⁊ cognito i quo volūtas delectata cōq̄escit. Aliud aūt imo multa alia p̄nt esse accidentalia ⁊ accessoria ⁊ min⁹ p̄ncipalia puta scire aliq̄ futura ꝑ reuelationē supiorꝫ: habere plēs cōsortes ⁊ socios i illa felicitate. Et habere corpus gliosū i ꝯsortiū ad fruēdū illo summo bono. Vn̄ p̄mū p̄miū essentiale. s. videre ⁊ frui illo sūmo bono ⁊ essentia diuia: nūq̄ auget̄ neqꝫ minuit̄ btis in illa celesti glīa q: vnicuiqꝫ dat̄ scd̄m mēsurā meritorꝫ ⁊ luminis glīe ⁊ charitatis. Sꝫ p̄miū accidētale ꝯtinue auget̄ btis i p̄tria vsqꝫ ad diē iudicij q̄n de⁹ erit oīa i oīb⁹ ⁊ recupabūt oēs suas corpa Et sic finiet̄ appetit⁹ accidētalis beatorꝫ q: tunc induent̄ stolis albis ⁊c. ⁊ erūt i vltima sui ꝑfectione accidētali. Nā fruent̄ toti toto xp̄o. Nā ꝑ aīas fruent̄ ipa diuinitate seu diuis ꝑsonis ⁊ ꝑ potentias corpales glificatas fruēt̄ hūanitate xp̄i. Et sic oēs potētie tā itellectuales: q̄ sensitiue btifi-

Questio

Questio

Quomō aie beate desiderant corpa.

cat xp̃ianis et fugiat eoꝝ argumẽta: eo ꝙ manife-
ste ab eis conuincebatur. Ex quo ptꝫ liq̃do q̃ntum ad
primum et ad scd̃m dicat veritatẽ: tñ quantũ ad
tertium ipsemet cõfitetur se esse mẽdacem et fal-
sum et peruersuꝫ glosatorẽ. Et sic ptꝫ ꝙ nec ĩ glo-
sa huius psalmi neqꝫ in ceteris scripturis eius ẽ
ei aliqua fides adhibenda. ¶ Omissis ergo et re-
iectis fictionibus ⁊ deliramentis modernoꝝ iu-
deorum sequẽdo auctoritatẽ spiritussancti expo-
nẽdus est iste ps̃ de xp̃o et eius regno et iudiciaria
ptãte. Un̄ legitur Act.iiij. ꝙ oẽs populi vna voce
dixerũt. Dñe qui spũ sancto dixisti per os dauid
patris nostri pueri tui. Quare fremuerũt gentes
et ppl̃i meditati sunt inania. Astiterunt reges ter-
re: et principes cõuenerũt in vnũ: aduersus dñꝫ ⁊
aduersus xp̃m eius. Conuenerũt vere in ciuitate
ista aduersus sctm̃ pueruꝫ iesum quẽ vnxisti He-
rodes et pylatus ⁊c. Itẽ infra. cap.xiij. dixit pau-
lus. Deus suscitauit iesum sicut in psalmo.ij. scri-
ptum est. Dñs dixit ad me filius meus es tu. ego ho-
die genui te. Item ad heb.i. hanc allegat aucto-
ritatẽ d xp̃o. ¶ Ex dictis ḡ aplo͛ꝝ ptꝫ ꝙ dauid fe-
cit hũc psalmũ de morte et passione et diuinitate
et regno xp̃i. Et sic apparet autor et materia hu-
ius psalmi. Scd̃o sequitur ꝙ iste ps̃ est secũdus in
numero distinctus a priori qd̃ est ꝯtra eos qui di-
cunt ꝙ iste ps̃ est idem continuatus cũ priori. Ter-
tio sequit̃ ꝙ dauid non fuit cã principalis huius
psalmi nec alioꝝ. Sed ipse spiritussanctus q̃ loq̃-
batur per os dauid. Sed dauid est cã instrumen-
talis mota a spũsancto: vt dictũ est in ꝓlogo. D
Sed qꝛ dctm̄ est in ꝓlogo ꝙ oia gesta pr̃iarchaꝝ
et oia mysteria vete.tes. fuerunt quedaꝫ figure et
signa et picture mysterioꝝ noui et in quib⁹ preui-
dit dauid oia mysteria futura de xp̃o et eccl̃ia. Et
ex quib⁹ assumpsit argumentũ et ꝓpositionem et
parabolã ad cõdẽdos psalmos. Et dctm̄ est etiã
q̃ũo dauid i quolibꝫ psalmo aperit nobis aliquã
ꝓpositionẽ et infert ꝓpheticẽ aliquã cõclusionẽ
euangelicã: aut pulsat aliquã chordam psalterij
euãgelici: nõ est querẽdũ in hu⁹ psalmi expositio-
ne: primo in quo mysterio vete.testa. ꝑuidit dd̃ my-
sterium passionis xp̃i de quo tractat̃ in hoc psal-
mo. Ad cuius intelligẽtiã est aduertẽdũ ꝙ in plu-
ribus locis potuit dauid ꝑuidere. Nã primo hoc ꝑ-
uidit in sua ꝑsecutione et exaltatiõe. Nã per hoc
et saul cũ suis cõplicib⁹ absqꝫ demeritis ꝓcedẽti-
bus: cõspirarũt in mortẽ ipsius dauid: sed finalr̃
post multas ꝑsecutiones dissipatis oĩbus inimi-
cis dauid fuit in regnũ exaltatus. ꝑuidit dauid in
spũ qualr̃ principes sacerdotũ et scribe et phari-
sei simul cũ Herode debebãt cõspirare in mortẽ
xp̃i sed finalr̃ xp̃s post resurrectionẽ debebat ascẽ-
dere in celũ et accipere vniuersalẽ ptãteꝫ sup oẽs
creaturas iudeis manẽtibus ꝯfusis. Et hoc my-
steriũ cãtat dauid ꝓphetice ĩ hoc psalmo. Sꝫ lꝫ
dauid in supradicta [redacted] ipsius Saul fa-
cta ꝯtra xp̃m potuerit ꝑuidere cõiurationẽ iudeo-
rum futurã ꝯ xp̃m tñ hãc clarius: et euidentius ꝑ-
uidit in ꝯiuratiõe fratrũ fctã ꝯtra Ioseph. d qua
habet̃ gen̄.xxxvij. vt põt patere diligẽter cõtẽplã-
ti totũ discursuꝫ ipsius ioseph. Un̄ ꝑ hoc ꝙ iacob

Quõ dd̃ preuidit myste-rium pas-sionis.

diligebat ioseph ꝑ ceteris fratribus ꝓpter puri-
tatẽ et sapiẽtiã suã ꝑuidit dauid in spũ qualr̃ de⁹
pater debebat diligere xp̃m filiũ suũ ꝑ ceteris fi-
lijs hominũ. Mat.⁊ luce.iij. Itẽ ꝑ hoc ꝙ fr̃es ode-
runt ioseph eo ꝙ magis diligebat̃ a pr̃e preuidit
dauid qualr̃ scribe et pharisei et sacerdotes debe-
bãt audire xp̃m eo ꝙ erat diligend⁹ a deo ꝑ signa
miraculoꝝ. Itẽ ꝑ hoc ꝙ fr̃es cõspirarũt in mortẽ
ioseph eo ꝙ accusauerat eos apud patreꝫ de crie
pessimo inuidie fraterne charitatis. et qꝛ ꝓdixe-
rat exaltationẽ suã per somniũ preuidit dauid in
spũ qualiter scribe et pharisei et sacerdotes de-
bebant cõiurare et cõspirare in necẽ xp̃i: eo ꝙ ꝓdi-
cebat ꝯtra eoꝝ superbiã et simulationẽ et auari-
tiã et qꝛ ꝓdicebat exaltationẽ sui regni ꝑ vatici-
nia ꝓphetarũ. Itẽ per hoc ꝙ symeõ et leui ꝯmo-
uerunt alios fratres ad mortẽ ioseph dicentes ec-
ce somniator venit: venite occidam⁹ eũ ⁊c. preui-
dit dauid qualiter scribe et pharisei de tribu. Sy-
meon et principes sacerdotũ de tribu leui debe-
bant cõiurare ꝯtra xp̃m et cõcitare alios aduer-
sus eũ. vt ptꝫ per totũ discursum euãgeliciũ. Itẽ ꝑ
hoc ꝙ ioseph fuit posit⁹ in cisterna et tñ inde exi-
uit viu⁹ ꝑuidit i spũ qualr̃ xp̃s erat sepe-
liendus in sepulchro tñ exinde erat viu⁹ resurre-
ctur⁹ ad vitã gloriosaꝫ. Itẽ ꝑ hoc ꝙ fratres intin-
xerunt tunicã ioseph in sanguine hedi ⁊c. ꝑuidit
dauid qualr̃ caro xp̃i erat intingẽda in sanguine
suo q̃ est agnus sine macula. Itẽ ꝑ hoc ꝙ fratres
vẽdiderũt Joseph hysmaelitis ⁊c preuidit dauid
qualr̃ xp̃s erat tradendus et vendend⁹ ꝑ iudam.
Iteꝫ per hoc ꝙ vxor putifaris accusauit Joseph
de adulterio apud virũ eo ꝙ noluit consentire vo-
luptati sue ⁊c. ꝑuidit dauid qualr̃ synagoga scri-
barũ et phariseoꝝ debebãt accusare ⁊ ꝑseq xp̃m:
eo ꝙ nõ debebat cõsentire auaritie et superbie et
prauis moribus eorũ: immo debebat exprobrare
mala oꝑa eoꝝ: vt ptꝫ Mat.xxiij. et ꝑ totuꝫ euãge-
liũ. Iteꝫ ꝑ hoc ꝙ ad ꝑsecutionẽ ioseph primo mot-
sunt et cõuenerũt fratres sui israelite ⁊ ipsi tradi-
derunt ipsum gẽtilibus hysmaelitis: per hoc pre-
uidit dauid i spũ qualr̃ israelite et iudei debebãt
tradere xp̃m pylato gentili ad flagellandũ et cru-
cifigendũ. Itẽ per hoc ꝙ ioseph post exitũ de car-
cere accepit principatũ a pharaõe sup totã egy-
ptũ ꝑuidit dauid i spũ qualr̃ xp̃s post resurrectio-
nẽ et exitũ de sepulchro esset in celũ ascensurus et
accepturus a pr̃e vniuersalẽ ptãtẽ sup totũ mun-
dũ. Itẽ ꝑ hoc ꝙ fr̃es ioseph volentes ꝯdicere di-
uine volũtati quaꝫ ioseph notificauerat eis per
somniũ de futura ei⁹ exaltatiõe. ⁊ cũ mala eoꝝ vo-
lũtate et intẽtione impleuerũt volũtatẽ dei: qꝛ si
nõ vẽdidissent eũ hismaelitis: nõ fuisset ꝓfectus
in egyptum nec per ꝯñs fuisset exaltat⁹ in pncipa-
tũ. ꝑ oia ista preuidit dauid qualr̃ iudei volentes
impedire volũtatẽ dei et oia mysteria pr̃iarcharũ
et vaticinia prophetaruꝫ et opa nr̃e redẽptiõis. ⁊
volẽtes ipedire impiũ xp̃i ne dñaret̃ sup eos ⁊c.
ꝑ̃ aũt cũ mala eoꝝ volũtate ipleuerũt volũta-
tẽ dei et v̾ificauerunt oẽs scripturas et disposue-
runt viã ad exaltationẽ regni xp̃i ipm̃ occidendo.
Nã qꝛ xp̃s humiliauit seipsum vsqꝫ ad mortem:

Nota de ioseph figuran te xp̃m.

Jdõ pater exaltauit filiũ ⁊c. ad phili. ij. Jtẽ p hoc q̃
ↄsiliũ iniquũ fratrũ fctm ↄ ioseph fuit cassuꝫ ⁊ va
nuꝫ eo q̃ putãtes fugere ei9 dñium: inciderũt in
seruitutẽ sub ditiõe et ptãte eius qđ vitare cupie
bant ⁊c. p hoc pũidit dauid qualr ↄiuratio et cõ-
spiratio iudeoꝝ facta ↄ xp̃m debebat esse cassa ⁊
vana: nã post mortẽ erat resurrectur9 et in celum
ascẽsurus ⁊ vniuersalẽ ptãtem accepturus. et sic
scribe et pharisei ⁊ oẽs iudei debebãt manere de
lusi et cõfusi in cõsilio suo: qꝫ xp̃s regnauit super
eos et dissipauit ⁊ dispsit eos in fuitutẽ p vniuer
sum mundũ. Et sic inciderũt in seruitutẽ qua vi-
tare putabãt et cupiebãt immo spĩmet disposue
runt viã ad seruitutẽ suã: sicut fecerũt symon ⁊ le
ui et ceteri frẽs cõspirãtes ↄtra eũ. D ¶ Unde
nõ solũ dauid sꝫ etiã pĩarcha iacob pũidit i spũ
oĩa supradicta futura mysteria de xp̃o figurata
in ꝑsecutione et vẽditiõe ipsius ioseph. Et iõ an-
te obitũ suum vocauit oẽs filios vt pdiceret eis
oĩa q̃ erãt futura in gñatiõib9 suis in nouissimis
diebus. i. tp̃e messie sicut glosat Rabi. moyses ge
rundensis. geñ. xlix. Et sic qñ deuenit ad symeon
et leui videns in spũ qualr scribe et pharisei de-
scendẽtes de symeõ: ⁊ sacerdotes ð leui debebãt
cõspirare in mortẽ xp̃i. ⁊ cõcitare pplm ↄtra eũ:
sicut symeon et leui principalr cõspirarũt cõtra
ioseph et cõcitarũt alios: iõ dicit iacob Symeõ
et leui vasa iniquitatis: in cõsiliũ eoꝝ nõ veniat
aĩa mea. Et in cetu eorũ non sit gloria mea qꝫ in
furore suo occiderũt virũ et in volũtate sua suffo-
derunt murum: quasi dicat sicut symeõ et leui fue
runt fratres ⁊ vasa iniquitatis ad coniurãdum ⁊
cõspirandũ in mortẽ nõ solum cõtra sychẽ: sꝫ et
cõtra ioseph dicendo ecce somniator venit: veni-
te occidam9 eũ ⁊c. Jta pariter scribe ⁊ pharisei ⁊
sacerdotes descendentes de symeõ et leui cõspi
rabunt in mortẽ xp̃i messie venturi dicentes expe
dit vt vnus moriat pro pplo ⁊c. ⁊ ita cõgregabũ-
tur et facient cõsilium cõtra eũ vt eum morti tra
dant ⁊c. Et ideo subdit iacob in cõsiliũ eoꝝ nõ ve
niat aĩa mea qꝫ maledictus furor eorum: qñ per
tinax ⁊ indignatio eoꝝ qꝫ dura et crudelis ⁊ ini-
qua erat ↄtra xp̃m: diuidã eos in iacob ⁊c. Et sic
etiã pĩarcha iacob: postq̃ pdixit iniquũ ↄsiliũ ⁊
cõiurationẽ phariseoꝝ ⁊ scribaꝝ sup symeõ et le
ui allocut9 est iudã p xp̃o pdicens mortẽ et pas-
sionẽ et exaltationeꝫ regni xp̃i sup vtrunq̃ pplm
put pũidit per mysteriũ ipsius ioseph: vñ ait. o
Juda te laudabũt frẽs tui: man9 tua in ceruicib9
inimicorũ tuoꝝ adorabunt te filij patris tui ⁊c.
q. d. o xp̃e de tribu iuda fratres tui apl̃i et ceteri
cõuersi de iudaismo laudabũt te et adorabunt te
sicut adorauerunt et laudauerunt ioseph fratres
sui: qñ viderũt ipsum regnantẽ: et manus .i. ptãs
tua erit sup ceruices inimicoꝝ tuorũ tã gentiliuꝫ
q̃ iudeorꝫ: qui ꝑsecuti sunt te sicut ioseph fuit dñs
eoꝝ qui vẽdiderunt eũ et ꝑsecuti sunt euꝫ. Et tu
xp̃e de tribu iuda eris catulus leonis in vincen-
do diabolum qꝫ ad predaꝫ repetendã ascendisti
in crucẽ ⁊ ibi accubuisti vt leo ⁊ quasi leena para
tus ad predam qꝫ qñ fueris exaltat9 in cruce oĩa
trahes ad teipsum. Et subdit quis suscitabit eũ.

q. d. nullus nisi pater sed qꝫ post resurrectionem
xp̃s regnaturus sicut ioseph post exitum de car-
cere ideo sequitur non auferetur sceptrum de iu-
da ⁊c. sed qui erat regnaturus super vtrunq̃ po-
pulum: ideo subdit: erit expectatio gentiũ ligãs
ad vineã pullum suum. i. populum gentileꝫ et ad
vitem asinã suam. i. populũ iudaicum sed qꝫ hoc
regnum erat xp̃s accepturus per mortẽ et resure
ctionem. Jdeo subdit lauabit in vino stolã. i. hu-
militatem suã et in sanguine vue palliũ. i. carnẽ
suam: sicut vestis ioseph fuerat intincta in san-
guine hedi. Ex supradictis ergo ptꝫ qualr iacob
predixit totum mysteriũ cõspirationis xp̃i super
symeon et leui. Et predixit totũ mysteriũ resurre
ctionis xp̃i et exaltationis regni eius in persona
ipsius iude put preuiderat figuratiue in myste-
rio venditionis ioseph et exaltionis regni eius
Quõ aũt symeon ⁊ leui fuerint principales cõ-
iuratores ⁊ ↄcitatores ↄtra ioseph. Et quõ pba
tur q̃ scribe et pharisei descenderunt de symeõ:
dicetur in fine expositionis huius psalmi. ¶ Da
uid ergo qui postq̃ quieuit a bellis die ac nocte
contemplabat in lege domini vt dictũ est in pro
logo. tractatu. ij. contemplando totum mysteriũ
et discursum venditionis ioseph et exaltationis
principatus ei9 ⁊ cõtẽplãdo vaticinia pĩarche
iacob que dixerat super symeõ et leui: et sup iu-
da de xp̃o preuidit in spũ qualiter sicut symeõ et
leui iniqui et ex inuidia coniurauerãt in mortem
ioseph ita scribe et pharisei de tribu symeon: et
principes sacerdotum de leui debebant cõspira
re in mortẽ cõtra messiam suũ et tradere ipsuꝫ in
man9 pylati viri gẽtilis ad crucifigẽdũ: sed sicut
fratres ioseph fuerunt frustrati in suo cõsilio: qꝫ
post venditionẽ et exitum carceris fuit exaltat9
in principẽ toti9 egypti: et exinde fuit dñs fra-
trum suoꝝ ⁊c. ita pũidit dauid q̃ scribe et phari
sei debebãt deludi et frustrari in cõsilio suo. Nã
xp̃s post mortẽ erat resurrecturus de sepulchro ⁊
acceptur9 vniuersale dñium nõ solũ sup iudeos
sed etiã sup pplm gẽtilẽ et in celo et in terra: ⁊ in
inferno debebat esse vniuersalis iudex oĩm: oĩa
ergo supradicta per ordinem preuidẽs dauid in
spũ iude assumpsit parabolam ⁊ positionẽ ad fa
ciendum istũ psalmum. ¶ Jn quo tria principali
ter facit. nã primo predixit iniquũ consiliũ ⁊ cõ-
spirationẽ scribaꝝ ⁊ phariseorũ ⁊ sacerdotũ cõ-
tra xp̃m ⁊ qualr mãserunt delusi ⁊ frustrati i suo
cõsilio p resurrectionẽ xp̃i. Scđo predixit exalta
tionẽ regni xp̃i ⁊ iudiciariã ei9 ptateꝫ quã maxie
ostendit in finali iudicio. Tertio exhortatur oẽs
reges ⁊ principes ⁊ pplos vt recipiãt xp̃m in ei9
aduẽtu ⁊ seruet ei9 legẽ euãgelicã ⁊ timeãt eum
tãq̃ dñm ⁊ iustũ iudicẽ. Scđa ibi. Tũc loquet ad
eos. Tertia ibi. Et nunc reges intelligite. E
¶ Quãtũ ergo ad primũ est aduertẽdũ q̃ cã qua
re pricipes ⁊ pharisei moti sunt ad cõspirãdũ in
necẽ xp̃i fuit inuidia ⁊ timor ne pderẽt regnũ et
sacedotiũ ⁊ locũ ⁊ gẽtẽ. Et ne pderẽt redditus et
prebẽdas ⁊ oblationes. Et ideo dixerũt in cõsi-
lio. si hũc dimittimus veniẽt romani et tollẽt lo
cũ nostrũ ⁊ gentẽ. Joh. xj. Et respondit cayphas

Cã conspiratio nis in morteꝫ xp̃i.

Expedit vobis vt vnus hō moriat̄ p̄ p̄plō ⁊ nō
tota gēs pereat. Johā.xj. Et sic accusarūt ip̄sum
apud Pylatū. Sed cū pylatus nō inuenisset cām
misit eū ad Herodē tetrarchā. Sȝ herodes remi
sit eum ad pylatū. Sed cū pylatus vellet eum di
mittere totus cetus iudeorū clamauit crucifige
crucifige: q2 si hūc dimittis nō es amicus cesaris
⁊ tūc pylatus crucifixit eū. Et sic oēs isti tres cō/
uenerūt in vnū aduersus xp̄m. s. Herodes ⁊ Pyla
tus ⁊ cōuent⁹ sacerdotū ⁊ phariseorū et vnusq̄sq̄
istorū motus fuit ex timore. Nā pylatus timebat
ne p̄deret p̄curationē. Et herodes timebat p̄de/
re tetrarchiā: eo q̄ iudei accusabāt xp̄m q̄ cōmo/
uisset totā galileā vsq̄ in hierlm: ⁊ sic timuit p̄de
re galileam. Sacerdotes vero timebāt p̄dere lo/
cum ⁊ sacerdotiū. Scribe ⁊ pharisei timebāt p̄de
re iudiciariā p̄tātem q2 sedebāt sup̄ cathedram
moysi docētes ⁊ iudicātes eās. Et sic tā pylatus
q̄ herodes q̄ iudei putātes euadere hec pericula
oēs cōspirauerūt in mortē xp̄i ⁊ p̄uenerūt aduer/
sus dn̄m ⁊ aduersus xp̄m eius. Et sic occiderunt
eū putātes eū totaliter de terra delere ne āplius
eis noceret. Uerūtamē aliter putabāt: imo totū
oppositū euenit eis: q2 inciderūt in illa pericula:
immo maiora q̄ vitare putabāt: q2 xp̄s surrexit
ad gloriā immortalē: ⁊ accepit p̄tātē a p̄re in ce
lo ⁊ in terra: ⁊ pylatus p̄didit p̄curationem ⁊ sce
ptrum ⁊ mortuus est in exilio apud viennā in gal
lia ⁊ iudei p̄diderūt locū ⁊ sacerdotiū: ⁊ fuerunt
expulsi a finibus suis ⁊ disp̄si ⁊ captiui per mun
dum: in magna p̄te trucidati: ⁊ tēplū ⁊ ciuitas in
cēsa ⁊ destructa. Et ēt Herodes miserabilr̄ finiuit
dies suos. Et sic p3 q̄ oēs isti tres fuerūt frustra
ti a desiderio suo: ⁊ cōsiliū eorū fuit cassum ⁊ vanū
et fatuū q2 nō potuerūt implere desideriū ⁊ votū
suum imo totū oppositū accidit eis. Et sic māse
runt ⁊ manēt delusi. ¶ Hec ergo oia supradicta
p̄uidēs dauid in sp̄ū dixit. quare. i. ad quid fre/
muerūt gētes. cōmoti sunt pylatus ⁊ sui milites
qui erāt gentiles qui cōmoti sunt cū magno fre/
mitu ⁊ tumultu ad crucifigendū xp̄m. Et q2 simili
ter populi iudeorū meditati sunt inania consilia
cogitātes occidere xp̄m ⁊ putantes euadere peri
cula. Et silr̄ qualiter astiterūt reges terre sc3 He
rodes ⁊ principes sacerdotū ⁊ scribe et pharisei
qui regebāt p̄p̄lm iudicantes iudicia: ⁊ iō dicun
tur reges in scriptura cōuenerūt in vnū cōspirā/
do aduersum iesum xp̄m eius. i. per deū constitu/
tū ⁊ missum. Quasi dicat q̄ in vanū laborauerūt:
q2 nō est cōsilium contra dn̄m. Et ideo desideriū
eorum fuit frustratū ⁊ vanū. Et sic ad nihilū va/
luit immo magis nocuit: q2 in vindictam mortis
xp̄i vnusquisq̄ eorū in suo ordine punitus est vt
supra dictū est. Et sic meditati sunt inania ⁊ vana
q2 inaniter ⁊ frustra laborauerunt. E ¶ Et no/
ta q̄ tripliciter populi iudeorū meditati sunt ina
nia ⁊ vana. Primo q2 xp̄s venit ad liberandum
eos a seruitute ⁊ ad dandum eis regnum eternū
⁊ ipsi putabant q̄ veniebat ad auferendū eis re
gnū ⁊ sacerdotium ⁊ bona temporalia cū vellet
dare celestia. Secundo quia putarunt ip̄sū per
mortem totaliter extinguere: ne haberet p̄tātem

Tripliciter iudei meditati sunt inania.

super eos. Sed ip̄se surrexit ad altiorē vitā: ⁊ acce
pit p̄tātē a patre in celo ⁊ in terra ⁊ in inferno.
Tertio q2 per mortē eius putabāt euadere supra
dicta pericula t̄palia ⁊ inciderūt in maiora ⁊ sp̄i
ritualia. Nā nō solū p̄diderūt sacerdotiū ⁊ ciui/
tatē terrenā: sed etiā celestē: ⁊ non solūmō p̄dide
rūt vitā t̄palē. sed etiā eternā: ⁊ nō solūmodo inci
derūt in p̄petuā captiuitatē corporalē sed etiam
sp̄ualem. Et sic p3 q̄ūo meditati sunt inania.

Dirumpamus vincula eorū: ⁊ proij ciamus a nobis iugū ip̄sorū. Qui habitat in celis irridebit eos ⁊ dn̄s subsannabit eos.

xxiij. q. iiij. nō inuenitur. Et ca. si ecclia. Et ix. q iij. cap⁹. aliorū.

Iste versus oino cōtinuat̄ superioribus tn̄ diuersi
mode adaptat̄ s̄m q̄ pōt esse vox diuersorū. Nam
vno modo s̄m Aug. ⁊ Cassio. pōt esse vox iudeorū
⁊ tunc est sensus q̄liter p̄p̄li iudeorū meditati sunt
inania ⁊ vana p̄silia dicentes: si hūc dimittimus
venient romani ⁊ tollent locū nostrum ⁊ gentem.
ergo ne ista perdamus: occidamus christū vt di/
rumpamus vincula ⁊ subiectionem eorum scili/
cet Romanorum et proijciamus a nobis iugum
ipsorum id est ne veniamus sub indignationem:
et incurramus in captiuitatem iugum ipsorum.
Item dixerunt etiam occidamus christum ⁊ dirū
pamus vincula eorum: sc3 christi ⁊ apostolorum
qui volunt imponere nobis vincula noua ⁊ legē
nouam euangelicam prohibendo ne vendamus
in templo oues ⁊ columbas ⁊ cetera pertinentia
ad sacrificia ⁊ oblationes: ⁊ improperāt nobis
peccata legis volendo nos subijcere sue legi ⁊ iu
go euangelico: ergo proijciamus a nobis iugum
ipsorū xp̄m occidendo ⁊ apostolos exterminādo.
Ideo subdit p̄pheta q̄ lȝ talia consilia meditati
fuerint ipsi populi iudeorū: tn̄ dn̄s deus qui habi
tat in celis irridebit eos post resurrectionē non
adimplendo votū ⁊ desideriū eorū: ⁊ etiā sub/
sannabit eos multipliciter puniendo. ¶ Alio mō
iste versiculus pōt esse vox ipsorum apostolorum
et totius ecclesie vt sit sensus vt populi iudeorum
meditati sunt inania volentes occidere christum
⁊ nolentes recipere legem euangelicam vt retine
rent nos sub vinculis cerimoniarū ⁊ sub iugo le/
gis importabili. Dirumpamus ergo vincula et
onera importabilia sacrificiorum ⁊ cerimoniarū
eorum. Et proijciamus a nobis graue iugū ipso
rum ⁊ recipiamus legem euangelicā libertatis ⁊
gratie que absoluit ⁊ liberat ab omni iugo ⁊ vin/
culis legis ⁊ graui seruitute ⁊ tributo scribarum
⁊ phariseorū qui imponunt nobis onera impor/
tabilia: q2 iam dn̄s qui habitat in celis irridebit
⁊ subsannabit eorum consiliū infatuādo ⁊ supra
dicta vincula dirumpendo. B ¶ Unde nota q̄
tria vincula dirupit xp̄s ⁊ triplex iugū abiecit a
nobis per passionem et resurrectionem suā. Pri/
mo vincula cerimoniarū veteris legis. Scd̄o vin
cula tyrānica ⁊ iugum sacerdotum. Tertio vincu
la monopolij ⁊ cōiurationis ⁊ cōspirationis eorū
facte cōtra ip̄sum: q2 māserūt delusi ⁊ subsanna/
ti. Unde est aduertendum q̄ hec est differentia

Christ⁹ tria vincula dirupit p passionem.

inter irridere et subsannare. Nā irridere idem est qđ quasi per risum illudere. Sȝ subsannare idem est quod nasum rugare qđ totū hoc impletū est in iudeis nā oēs irridēt vos et rugant nasuȝ impro-perantes eis exilium et maledictionem propter mortē christi.

De pe-nit. di. j. nūquid cayȝ. Et vj. qđ. j. Si oia.

Tunc loquetur ad eos in ira sua: et in furore suo conturbabit eos.

¶ Hec est scđa pars in qua describit regnū xp̄i et iudiciariā potestatē sibi traditā, ꝓuenientē xpo iure hereditario ex naturali filiatione: et ex merito passionis. Vn̄ q: dictū est superi⁹ ꝙ cōsiliū iudeorum mānsit infatuatū ꝛ delusum per resurrectionē xp̄i et quō dn̄s irrisit et subsannauit eos in hac vita: nūc aūt in ista pte ostēdit propheta ꝙ magis erūt delusi et confusi iudei in die iudicij qn̄ videbūt xp̄m venientē in ptāte magna et maiestate et videbunt eū quē crucifixerūt et pupugerūt et in quē trāsfixerūt quō erit deus et hō et rex et iudex eoꝝ qui loquit̄ ad eos in ira sua et in furore suo postq̄ noluerūt recipere eū in suo primo aduētu qn̄ venit ad eos cū benignitate et hūilitate. ¶ Ad cuius intelligentiā est aduertendū ꝙ xp̄s in iudicio nō solūmodo examinabit facta nostra sȝ etiā examinabit seipsum ostēdendo veritatē sue humanitatis et diuinitatis: et ondet v̄itatē legis euāgelice. et quō oia que dixit et fecit erāt vera et quō oia que erāt scripta in lege veteri fuerūt impleta in xpo in primo aduētu: ex quo poterāt iudei cognoscere: ꝙ ipse erat verus messias et ꝓmissus in lege. Sȝ q: occecauerat eos inuidia et auaritia et malicia eoꝝ. Ideo nō poterūt intelligere sacr̄a veteris legis que in xp̄o fuerūt apta et cōpleta ꝛ verificata. Sed in isto scđo aduētu ista nō poterunt negare qn̄ videbūt xp̄m in ptāte magna et maiestate et sic se videbūt magis delusos et cōfusos: q: videbūt xp̄m esse deū et verū messiā quē in p̄mo aduētu negauerūt et putauerūt esse purū hoiem. Et hoc est ꝙ dicit in hoc loco ꝓpheta. vn̄ dicit ꝙ tūc in iudicio xp̄s in lege ꝓmissus loquet̄ ad eos scȝ ad iudeos incredulos nō in benignitate sicut in primo aduētu. sed loquet̄ ad eos in ira sua increpando et improperādo eis iniquitatē eoꝝ et finalem obstinationē. nō recipiēdo eos amplius ad pniam: imo in furore suo ꝯturbabit eos ferendo in eam dānationis ꝑpetue. Et ostendet manifeste suā vlem potestatē. et quō ipse est vniuersalis rex et iudex cōstitutus a deo patre. et quō est verus filius dei et dicet hec v̄ba sequētia scȝ.

xvi. q. ij. visis. et xxiij. q. j. c. qđ cul pat̄. ꝛ. j. q. vij. testes.

Ego aūt cōstitutus sum rex ab eo, super syon mōtē sanctū eius: predicās preceptum eius.

¶ Quasi dicat. Ego veni in primo aduētu cū charitate et hūilitate et predicaui in ciuitate hierłm volūtatē patris mei ferēdo legē euāgelicā in mōte syon impleui figurā de agno pascali et instituī sacrm eucharistie et ꝓbaui ꝑ scripturas et miracula me fuisse messiā in lege ꝓmissuȝ et noluistis me recipe. imo me occidistis. Et iterū predicaui legē meā euāgelicā per apostolos et doctores et vocaui vos per predicatores et noluistis venire. Sed vos videtis nūc qualiter ego suȝ missus a patre. et qualr̄ sum ꝯstitutus rex sup syon mōtē scm̄ eius. i. sup totā ecclīaȝ toto orbe diffusaȝ: et nō solum militantē: sȝ etiā triūphātē: q: data est mihi ptās in celo et in terra. Nā sicut fui p̄dicās precep tū et legē eius sup syon terrenā a quo sumit exordiū et vocata est hierłm et syon tota ecclīa toto orbe diffusa: ita data est mihi ptās in celo et in terra et in hierłm militanti et triūphāti. Verūtn̄ ne putet aliquis ꝙ hoc regnū ꝓueniat mihi ex adoptiōe immo dico vobis ꝙ ꝓuenit mihi ex natura et iure hereditario: q: nō sum filius adoptiuus: sȝ naturalis. Nam.

He. j. et act. xiij. c.

Dominus dixit ad me filius meus es tu ego hodie genui te.

¶ Dn̄s pater dixit ad me filius meus es tu: quia ego hodie genui te. Nā inq̄ntum deus es genui te in hoc die eternitatis: et inq̄ntum homo genui et formaui te in hoc die grē. Nā sicut tota eternitas ē: vna dies sine p̄ncipio et fine ex successione in q̄ generat̄ verbū eternū. Ita et totū tēpus gratie ē vna dies in cuius principio genitus ortus est xp̄s in quo die oia regenerantur. Dixit ergo domin⁹ pater ad me. postq̄ tu es filius meus naturalis.

Apo. ij. g. Et. xix. c.

Postula a me ꝛ dabo tibi gētes hereditatem tuam: ꝛ possessionem tuam terminos terre.

Reges eos in virga ferrea: ꝛ tāq̄ vas figuli confringes eos.

¶ Postula a me regnū mundi naturaliter de iure debitū. Et postq̄ iudei noluerūt te recipere in dominū. Ego dabo tibi gentes idest populū gentilem in hereditatē tuā. Et dabo tibi oēs terminos terre in possessionē tuā et isti erūt tibi in populū et tu eris eis in dominū et saluatorē. Et q: iudei noluerūt venire nec te recipe. Idō reges eos in virga ferrea et crudeli et dura puniēdo eos tpaliter et eternalr̄. Et ꝯfringes eos tāq̄ vas figuli. Nam per Romanos destrues eoꝝ ciuitates et regnum. Et vna ps trucidabit̄ et alia in seruitutē ꝑ mūdū dispget̄. Et sic in p̄nti ꝛ in futuro pena eterna punient̄. Et nota ꝙ xp̄s non solūmodo rexit iudeos in v̄ga ferrea et tāq̄ vas figuli ꝯfregit eos. Sȝ et ꝯfregit totū pplm̄ gētilē. Nā quosdā ꝯfregit tpaliter et eternalr̄ scȝ Neronē et Domicianū ꝛ Diocletianū: alios aūt aliter tāq̄ vas figuli cōfregit. Nam sicut figulus qn̄ ex massa formauit aliquod vas et postea efficit̄ tortū et inutile. tūc cōfringit illud. et ex eadem massa reficit aliud rectū et bonum. Ita fecit xp̄s de populo gētili. Nam vidēs ipsum in idolatria et peccatis deprauatum confregit in eo infidelitatem et vitia et reddidit et refecit ipsum rectum per baptismum mundando ꝛ per legem euangelicam rectificando et iustificando. Et sic ex eadem massa de torto fecit rectum et vtilem. Et etiam confractis iudeis inutilibus ex eisdem filijs adam scilicet gentilibus fecit ecclesiam. Et sic dicit dauid propheta quod christus loquetur ad iudeos et infideles in iudicio et ostē-

det se esse verum deum ꝛ messiã in lege promissũ ꝛ iudicẽ vniuersalẽ.

Questio

A Sed hic tria querũt pmo qñ ꝛ quõ pater dixit ad filiũ aut ad xpm filiꝰ meꝰ es tu ꝛc. Secũdo qñ ꝛ quõ xps postulauit a pr̃e regnum mundi vniuersale ꝛ pplm gẽtilẽ in hereditatẽ. Tertio qñ ꝛ quõ xps rexit in ṽga ferrea ꝛc.

Pater loquitur ad filiũ dupliciter.

Ad primũ est dicẽdũ fm Aug. xv. de tri. et xj. de ciui. q deꝰ pr̃ dupliciter loquit̃. Primo locutus est ab intra ꝛ ab eterno. Et sic dicit verbũ eternũ seȝ filiũ p oĩa sibi coequalẽ õ tota substãtia sua. Secũdo locutꝰ est ad extra ꝛ ex tempore cũ dicit fiat lux ꝛc. Et sic pducit creaturas ad similitudinem suã ꝛc. Ex quo patet q patrẽ loqui ad filiũ est loqui ad intra. ꝛ dicere filiꝰ meus es tu: nihil aliud est nisi patrem dicere verbum ꝛ pducere filiũ sibi p oĩa coequalẽ in esse ꝛ substantia: q: p talẽ generationẽ cõmunicat pater filio eãdẽ essentiã ꝛ substãtiã. Et sic licet filiꝰ sit alia psona: tñ nõ est aliꝰ deꝰ. Itẽ patrẽ dicere ad filiũ ego hodie genui te nihil aliud est nisi patrẽ pducere filiũ non ex tempore sȝ ab eterno. Nam sicut pater cõmunicat filio eãdem substantiam. Ita eãdem eternitatẽ. Et sic est sibi cõsubstantialis ꝛ coeternus q: in principio erat verbũ ꝛ verbum ꝛc. Et h̃ ẽ qð dicit hic xps. dñs dixit ad me filius meus es tu ꝛc. Vñ non solũ pater dixit hoc filio ab eterno. Sed etiã hãc eternã generationem notificauit mũdo. ex tpe cũ dicit. hic ẽ filius meus dilectꝰ in baptismo ꝛ trãsfiguratione: vt pȝ Math. iij. ꝛ. xvij. Et etiã cũ vox de celo dicit clarificaui ꝛ iteruȝ clarificabo. Io. xij.

Qũo xps a pr̃e postulat regnũ mũdi.

Ad secundum est dicendum q filiꝰ postulauit a patre gentes in hereditatẽ sibi. Io. xvij. per totũ illud capitulum cum dicit: non solum pro his rogo sȝ p his omnibus qui credituri sunt ꝛ hua eos quos dedisti mihi ꝛc. Itẽ in trina oratione in horto cum dicit. pater si possibile est transeat a me calix iste. i. passio ista ad omnes gentes vt eis prosit Item in cruce cum dixit: sitio q: tũc sitiendo ꝛ desiderãdo petijt salutẽ omniũ ꝛ petiuit ꝛ postulauit a patre gẽtes oẽs in hereditatẽ suã. Et ideo in resurrectiõe data est sibi potestas vniuersalis in celo et i terra vt ipse ait Mat. vlti. Et sic filiũ a patre hereditatẽ postulare nihil aliud est nisi p precio sui sanguinis peccatores redimere ꝛ liberare qð quidẽ preciũ filiꝰ obtulit et pater acceptauit. Et patrem filio hereditatẽ dare nihil aliud est nisi patrem sup fideles filium dñm constituere.

Quos xpus rexit i ṽga ferrea.

Ad tertiũ est dicendũ q xps pmo rexit diabolũ in virga ferrea ꝛ in ptãte insupabili ꝛ inuisibili qñ fregit portas ereas ꝛ vectes ferreos iferni ꝛ expoliauit limbũ: ꝛ abstulit pdam ꝛ diabolum condẽnauit ad penã eternã. Scðo qñ vastauit ciuitatem ꝛ tẽplũ hierlm ꝛ abstulit iudeis regnum ꝛ sacerdotiũ ꝛ trucidauit eos per Romanos ꝛ dispersit per mũdũ vniuersuȝ. Tertio puniuit tyrãnos imperatores in ṽga ferrea. s. Neronẽ ꝛ domitianũ et dyocletianũ ꝛ ceteros obstinatos de populo gentili quos diuersis punitionibus ꝛ tormentis plexit ꝛ afflixit.

xxiij. q. iiij. ca. si eccl'ia. et q. vj. c. j.

Sed tandem rexit totũ populum gentile in ṽga ferrea cum in eis nephãdos ritꝰ gentilitatis ꝛ supstitionis extinxit ꝛ eos ad verã fidẽ suscitauit. Vltimo aũt in finali iudicio reget eos i fideles ꝛ obstinatos in ṽga ferrea cum dicet. Ite maledicti in ignẽ eternũ ꝛc. illa eñ virga ꝛ punitio dr̃ ferrea q: ignis eorũ erit eternꝰ ꝛc. Et sic xpm iudeos ꝛ incredulos i ṽga ferrea regere nihil aliud est nisi eterna pena sine mia punire. Et xpȝ malos tãq̃ vas figuli cõfringere nihil aliud ẽ nisi occidẽdo i eis errorẽ ꝛ pctm̃ ꝛ suscitãdo fidem ꝛ grãm eos ex via iniq̃ in viam iusticie dirigere ꝛ reuocare.

Et nunc reges intelligite: erudimini qui iudicatis terram.

¶ Hec est tertia pars in qua propheta exhortatur omnes reges et omnes principes et oẽs gẽtes ad timorem christi ꝛ eius iudicij. Et vt oẽs suscipiant eũ tanq̃ regem ꝛ messiam in lege promissum verum deum et hoiem. Que est causa finalis ꝛ intentio huius psalmi et ex consequenti exhortatur omnes ad cultum ꝛ obedientiam xpi vnde duo facit. Naȝ primo exhortat̃ omnes principes ad cultũ christi ꝛ timorẽ iudicij sub quadã cominatione. Secundo pmittit premium beatitudinis timẽtibus ꝛ colentibꝰ xpm. Ibi beati oẽs qui confidunt in eo.

Quid iudices debent attendere.

A ¶ Quãtum ad primũ est notãduȝ q oẽs prefecti ꝛ iudices q̇ preficiunt̃ in prouincijs ꝛ ciuitatibus p reges ꝛ principes duo pricipalr̃ debent attẽdere. Primo vt ipsi venerent̃ ꝛ defendãt nomẽ regis vice cuiꝰ gubernãt vt eorum exẽplo oẽs subditi deducantur ad obedientiã regis. Secũdo vt regant ꝛ gubernent populum iuxta leges ꝛ statuta legislatoris ꝛ regni vt ciues efficiant̃ boni: vt pȝ. iij. politicorũ. Cuȝ ergo oẽs reges ꝛ principes teneant locum dei in terris ꝛ sint xpo reddituri rõnem de grege sibi cõmisso. cũ venerit xps ad iudicium vt pȝ Math. xxv. Ideo primo reges ꝛ principes terre ꝛ prelati ecclesie tenentur xpo obedire ꝛ nomen eius defendere ꝛ legem eius seruare ꝛ oẽs subditos ad seruandam legem euangelicã deducere. Scðo dñt populuȝ dei regere vnusquisq; in ordine suo. Nã pricipes seculares tenent̃ regere pplȝ in tpalibꝰ ꝛ prelati eccl'ie in spiritualibus. Aliter oẽs reges ꝛ principes ꝛ p̄lati incurrunt indignationem xpi regis vniuersalis iudicis quos puniet in iudicio nisi duo supradicta seruauerint. Primo ergo exhortatur eos ad duo supradicta. Scðo cõminat̃ eis penã ibi. Apprehendite disciplinã. dicit ergo o reges ꝛ oẽs pncipes ꝛ p̄lati dicti reges a regẽdo q̇ iudicatis terraȝ quos xps reliq̇t loco ꝛ vice sui ad iudicandũ ꝛ regẽdũ in terrã q̇bus cõmisit gregẽ suũ regendũ ꝛ pascendũ: intelligite. i. examinate ꝛ discernite diligẽter hñ cãs tã ecclesiasticas q̃ secl'ares vt sciatis discernere inter iustũ ꝛ iniustũ et inter leprã ꝛ leprã q: grande officiũ vobis cõmissum est. Et erudimini vos qui iudicatis terrã tam iudices ecclesiastici q̃ seculares. et primo.

Seruite domino in timore: et exultate ei cum tremore.

xvj. q. ij. c. j. post medium

¶ Seruite dño nr̃o iesu xpo in timore: q: primo vos debetis ipsi seruire ꝛ ipm colere ꝛ venerari vt exẽplo vestro ceteros ad obediẽtiã ꝛ cultũ xpi deducatis. Secũdo exultate ei cum tremore. Tertio.

De pe. dist. ij. c. acbab. s. glosa.

Apprehendite disciplinā. neqꝫ irascatur dn̄s. et pereatis de via iusta. Cum exarserit in breui ira eius: beati oēs qui confidunt in eo.

¶ Apprehēdite disciplinā legis euāgelice. vel apprehendite hanc disciplinā quā dedi vobis vt intelligatis ꝛ discernatis cās iudiciales ꝛ suiatis domino. Et hoc facite neqꝫ. i. ne aliqn̄ dn̄s iesus xp̄s irascat᷑ vobis in iudicio finali cum exarserit ira eius in breui tp̄e: ꝛ ne dicat vobis. Ite maledicti in ignē eternū. Et sic pereatis de via iusta regni celorū: et mittamini per viā inferni ad ppetuā penā ꝛ ignē eternū. ℞ Sed est aduertendū ꝙ in predictis tribus versibus ponūtur octo vocabula que sunt valde discutiēda. Primo quia dicit. Et nūc reges intelligite. Scdo erudimini. Tertio. Seruite dn̄o in timore. Quarto. exultate ei cū tremore. Quinto. Apprehendite disciplinā. Sexto. Neqꝫ irascatur dn̄s cum exarserit in breui ira eius. Septimo. ne pereatis de via iusta. et iō de vnoquoqꝫ istorum est differendū. s. quid est reges intelligere. qd̄ iudices erudiri. quid seruire dn̄o i timore. quid exultare ei cū tremore qn̄o intelligit᷑ hr apprehendite disciplinā ſm diuersas interpretationes: ꝛ qn̄o ꝛ qn̄ irascet᷑ dn̄s in breui ira. Et qd̄ est pire de via iusta. viij. queritur quale est necessariū iudiciū gn̄ale cū vnusquisqꝫ iudicet᷑ pticulariter post mortē suā. Quātū ad primū ē dicēdū ꝙ intelligere idē est ꝙ intra eligere. vel iter duo vel multa vnū eligere. Et sic itelligere ꝑsupponit discernere. ꝛ hoc maxie cōpetit regib᷒ ꝛ principib᷒ ꝛ platis ꝛ vlr oībus iudicibus ad quos ptinet discernere inter cām ꝛ cāꝫ. ꝛ iustū ꝛ iniustū leprā ꝛ nō leprā bonū ꝛ malū. Et postꝙ hoc nouerit ꝛ discreuerint: tūc eligant ꝛ tribuāt vnicuiqꝫ qd̄ suuꝫ est. Et ad hoc opꝫ ꝙ sciant iura diuina ꝛ hūana. Nā iudex est quasi ius aiatū quasi ius vnicuiqꝫ dans v. etbi. Ad scdꝫ ē dicēdū ꝙ erudire idē est qd̄ extra ruditatē agere ꝛ erudiri extra ruditatē agi. Sꝫ ruditas ꝛ ignorātia pōt dupl'r alicui inesse. vno mō negatiue: alio mō p ꝯ̄riaꝫ dispositionē vt ait Ari. in lib. elenchoꝝ. ꝛ ideo licet iudex nouerit iura diuina vel hūana: tn̄ odiū aut amor pōt sibi ducere ꝯ̄riā dispositionē ꝛ ruditatē: intātū ꝙ illa passio obcecabit iudicē ne possit discernere inter iustū ꝛ iniustum: nec eligere. imo eliget ptēꝫ iniustā. Et sic nō tribuet vnicuiqꝫ qd̄ suum est. Sed erit acceptator psonaꝝ. ideo ait ppheta: ꝛ nūc reges intelligite. i. discernite inter iustū ꝛ iniustū. ꝛ qd̄ iustū est eligite ꝛ erudimini. i. ruditatē odij vel amoris deponite ꝛ oēm passionē abijcite et tribuite vnicuiqꝫ qd̄ suū est. ¶ Ad tertiū dicendū ꝙ duplex est timor. vn᷒ filialis alter seruilis. aliter eīn timet filius offendere patrēfamilias aliter seruus. Nā filius timet offendere patrē ne eū contristet ꝛ ne pdat hereditatē. seru᷒ aūt qꝛ nō amore opat᷑ non curat de hereditate nec sic contristat dn̄m qꝛ non diligit eū. Sed timet offendere timore pene ꝛ ne feriat᷑ aut mulctet᷑ aliqua pena. Et ita mulier casta timet displicere viro non timore pene. sed virtutis amore. Sed mulier adultera timet offendere virū formidine pene. Vn̄ Oratius. Oderūt peccare mali formidine pene. Oderunt peccare boni virtutis amore. Ideo primus timor dicitur timor filialis ꝛ castus. Secūdus vero dicitur adulter ꝛ seruilis. Et de primo timore dicit ppheta. seruite dn̄o in timore nō seruili nec adultero sed casto et filiali. Naꝫ solus timor castus ꝛ filialis est meritorius. alter aūt excusat penā. sed nō meret᷑ gloriam. Est verū ꝙ timor seruilis est aliqualiter laudabilis. Nam temerarius ꝛ presumptuosus diceretur si quis non timeret futurū iudicium iusti iudicis. Ad quartum est dicendum ꝙ operatio ſm virtutē semp delectat virtuosum. Et ideo iusti seruiendo deo semper delectantur ꝛ exultant vt patet Actu. v. ibant apostoli gaudentes a cōspectu cōcilij qm̄ digni habiti sunt pro nomie iesu cōtumeliam pati ꝛc. Sed talis exultatio nō erat sine tremore. Nam iustus ꝛ sanctus semp tremit: primo ne perdat gratiā in qua stat ꝛ ne cadat vt ait Apostolus. Scdo tremit an seruitiū suum sit deo acceptū ꝛ si inter bona que facit aliquid sit quod oculus diuine maiestatis offendat. qꝛ nemo scit an sit dignus odio vel amore. Eccle. viij. ꝛ ideo dicit ppheta. seruite dn̄o in timore non seruili sed casto ꝛ filiali vt opera vestra ꝛ seruitiū sit meritorium. Exultate ei nō ꝑsumptiōe ꝛ temeritate cōfidentes de vestris virib᷒: ꝛ putantes ex vestra virtute bene regere populum. Sed exultate cum tremore trementes ne in aliquo deū offendatis ꝛ ne cadatis a gratia vel dubitantes an sitis in odio an in gratia dei. Ad quintū est notandū ꝙ nassechubar sunt due dictiōes in ebreo. Naꝫ nassechu est verbū ꝛ bar est nomē. Sꝫ vtrūqꝫ est equiuocū ad tria. Nam nassechu est scda persona impatiui ꝛ vno modo significat apprehendere: alio modo adorare: alio modo osculari. bar. vero est nomen ꝛ vno modo significat disciplinaꝫ alio modo pure aduerbium. Tertio significat filiū vt patet ibi Beatus es symon bariona. i. filius Johannis. Et ideo interpretes diuersimode traduxerūt hāc orationem. Nam. lxx. interpretes traduxerunt apprehendite disciplinam. Hieronymus vero adorate pure: aquila autem osculamini filium. Sed hoc idem est nam adorare filium ꝛ eius disciplinam apprehendere ꝛ eius pedes osculari est sibi obedire et subijci. Et sic nemo turbetur in diuersitate transla tionum in hoc versiculo: qꝛ eadem ē snīa: qꝛ ad oīa ista tria exhortat᷑ nos scilꝫ vt apprehēdamus legē euāgelicam: ꝛ vt adorem᷒ xp̄m ꝛ vt osculemur pedes eius. Ad sextum est dicēdū ꝙ dies iudicij dr̄ dies ire dn̄i signāter eo ꝙ totuꝫ tempus a primo aduentu vsqꝫ ad iudiciū dr̄ dies ꝛ tēpus mie ꝛ venie. Nam in primo aduentu xp̄s venit cum benignitate et humilitate. et locutus est cum benignitate exhortando: ꝛ ad gratiā oēs vocando sed in secūdo aduentu venit cuꝫ potestate magna ꝛ maiestate: ꝛ cum ira contra dānatos ꝛ obstinatos ꝛ cum ira ꝛ furore proferet sententiā contra eos. Item totum tempus precedens dicit᷑ tempus venie. Sed in illa die non erit amplius venia malis. Sed ira et furor. Ideo cum fur dce

Quid sit itelligere.

Quid sit erudire.

Timor multiplex

Quid sit exultare cum tremore.

Quid sit apphendere disciplinā

De ira dei.

dicet dñs. Ite maledicti in ignẽ eternũ. Et ideo dicit ꝓpheta. Seruite dño ⁊c. neq̃ irascat̃ dñs in iudicio supple cũ exarserit i breui ira eius. i. finalis sentẽtia cõtra obstinatos. Et dicitur illa ira breuis. i. nõ remissibilis. Sed q: vltra nõ erit patientia nec venia apud xp̃m. nam nunc longa patientia dei ad pẽnitẽtiam inuitat pecatorem ad Ro.ij. tunc autem nõ erit amplius talis patiẽtia: nec deus expectabit vlterius peccatores ad penitentiam. Et sic ira dei erit breuis cum sententia. Ad septimũ dicendũ ꝙ cum lex dñi sit via que ducit ad vitam eternam vt dictum est in prologo tractatu quarto et psalmo primo. Ideo ire p viã nihil aliud est nisi tendere in vitã eternã: ita per oppositũ perire de via siue a via iusta ⁊ a via iusticie deuiare nihil aliud est nisi ad interitũ ⁊ mortẽ eternã tendere. Sed q: tripliciter contingit a via ⁊ lege dñi deuiare. s. nõ credendo aut cõtra legez operãdo. aut in pctõ obstinari: aut falsa docere vt dictũ est primo psalmo. Ideo hic ꝓpheta exhortatur ne pereamus ⁊ ne deuiemus a via iusta. Et si al's deuiauerimus legẽ transgrediendo ꝙ reuertamur ad viam iusticie penitentiã agendo. Nam si quis manet obstinatus in pctõ tunc talis totaliter perit de via iusta: q: tendit in interitũ. Ex qb' ptz ꝙ reges ⁊ principes ⁊ prelatos ecclesie intelligere nihil aliud est nisi causas tam ecclesiasticas ꝙ seculares iuste discernere ⁊ bñ examinare: ⁊ qd iustum est eligere. Et erudire nihil aliud est ꝙ ruditatẽ deponere. i. passionẽ amoris vł odij abijcere: ⁊ psonas in iudicio nõ acceptare. Sz vnicuiq; qd suum est tribuere. Et seruire dño in timore nihil aliud est nisi non solũ formidine pene: sed etiã ꝟtutis amore ⁊ casto ⁊ filiali timore dño ꝟuire. q: tale seruitium est meritoriũ. Et exultare domino tali tremore nihil aliud est nisi in tali seruitio non vane gloriari nec gloriã sibiipsi: sz soli deo tribuere: q: aliter pderet̃ meritũ vt ptz de fatuis virginibus. Et sic in talibus semp deo gratias agere et semper ne cadat timere: ⁊ an sit dignus odio an amore dubitare. Itẽ apprehendere disciplinam xp̃i nihil aliud est nisi sibi obedire ⁊ subijci ⁊ ip̃m latrie adoratione adorare. Itẽ xp̃m irasci ⁊ in ira breui exardere nihil aliud est ꝙ in finali iudicio absq; spe venie contra dãnatos ⁊ obstinatos sententiam fulminare. Item perire de via iusta nihil aliud est nisi ad interitũ eterne mortis destinari: ⁊ nunq̃ ad viam vite reuerti. Sed tanq̃ legis trãsgressorẽ cõdẽnari. Ideo cõcludit. Beati oẽs qui confidunt in eo. Ad octauũ est dicẽdũ ꝙ lz dauid in psalmo intendat exhortari omnes gentes ⁊ nationes ad cultum xp̃i cũ sit verus filius dei ⁊ deus et homo et messias in lege ꝓmissus: tamen principaliter intendit exhortari principes ⁊ reges terre et prelatos ecclesie ad timendum xp̃m futurũ iudicem cui sunt reddituri rationẽ de populo ⁊ grege cõmisso. Nã xp̃s q̃ in primo aduẽtu fuit iudicatus a regibus. s. herode ⁊ pylato ⁊ a principib' sacerdotum ⁊ populo iudeorum ⁊ gentilium ip̃emet xp̃s est venturus ad iudicandum omnes populos et reges et principes in nouissimo die. Unde licet vnusquisq; sit iudicat' particulariter in fine vite sue: tñ vniuersale iudiciũ erit necessariũ ꝓpter quatuor. Primo ad manifestandũ veritatẽ psone xp̃i oĩbus gentib' ⁊ pplis ⁊ linguis. Nã qui in hac vita negauerũt ⁊ sp̃z recipere noluerũt videbũt ip̃m ibi cũ ptãte magna ⁊ maiestate. Et sicut generał'r lex euãgelica fuit p totũ mundum predicata ita ibi erit gñaliter examinata ⁊ transgressores eius puniti. Scdo veniet xp̃s ad manifestãdum occulta. Nã oĩa homicidia ⁊ adulteria et alia pctã que in hoc mũdo nõ fuerũt saltẽ per sacramẽtalẽ ꝯfessionẽ manifestata: ibi ꝓpalabunt̃. Tertio veniet xp̃s ad iudicãdũ male iudicata. Nã oĩa que in hoc mũdo fuerũt per reges ⁊ ꝑncipes ⁊ malos iudices iniuste iudicata: ibi per xp̃m iuste iudicabunt̃ ⁊ punientur falsi iudices. Quarto veniet xp̃s ad iudicãdũ nõ iudicata. Uñ q: reges et principes huius mũdi ⁊ prelati nõ habuerũt iudices supra se: iõ mala eoꝝ mãserũt ipunita. Iõ xp̃s in finali iudicio iudicabit eos: ⁊ ab eis de populis eis cõmissis rõnẽ exposcet vt cognoscãt se sup eos maiorẽ regẽ ⁊ iustũ superiorẽ iudicẽ hr̃e. Uñ seneca i thieste. Uos quib' rector maris atq; terre ius dedit magnum necis atq; vite: ponite inflatos tumidosq; vult' q̃cq̃d a vobis minor extimescit: maior hoc vobis dñs minat̃ oĩne sub regno grauiore regnũ est. Ex quib' ptz ꝙ propter has q̃tuor cãs supradictas est necesse vt fiat generale iudiciũ in fine mũdi p xp̃m legislatorẽ. Et iõ ꝯcludit ꝓpheta in fine totius psalmi di. Bti oẽs qui ꝯfidũt in eo. i. oẽs illi qui ip̃m in messiam receperũt ⁊ eius legẽ seruauerũt ⁊ mũdũ ꝯtẽnẽtes spẽ suã in ip̃o xp̃o posuerũt erũt beati in regno celoꝝ que quidẽ btitudo ꝯsistit in fruitiõe ligni vite quĩ est xp̃s vt dictũ est supra psalmo primo. iniusti ãt peribũt de via iusta q: iter impiorum peribit.

Ex istis ergo in toto isto psalmo colligunt̃ sex cõclusiões. Prima ꝯclusio ꝙ sicut symeon ⁊ leui fuerũt principales ꝯspiratores ⁊ incitarũt alios fratres ꝯtra iosephꝫ ita scribe ⁊ pharisei descendentes de symeon ⁊ sacerdotes de tribu leui ꝯspirauerũt ⁊ cõcitauerunt ppłm ad occidendum xp̃m. ¶ Scda ꝯclusio ꝙ ita accidit scribis ⁊ phariseis ⁊ iudeis crucifixoribus xp̃i sicut fratribus ipsius ioseph. Nã sicut fratres ioseph fuerũt frustrati in suo ꝯsilio ⁊ cõiuratiõe: eo ꝙ vendẽdo ioseph inciderũt in seruitutẽ quam vitare putabãt. Ita pariter iudei occidẽdo xp̃m inciderũt in oĩa pericula que vitare putabãt. s. in dispersionẽ ⁊ seruitutẽ: et sic manserunt delusi et confusi in ꝯsilio suo. ¶ Tertia conclusio ꝙ xp̃s iure hereditario adeptus est regnum mundi eo q: filius dei. ¶ Quarta conclusio ꝙ xp̃s rexit oẽs inimicos in virga ferrea eo mõ quo dictũ est. ¶ Quinta conclusio ꝙ non solũ populi: sed oẽs reges ⁊ principes terre debent seruire xp̃o in timore: eo ꝙ est venturus ad iudicandũ omnia facta eorum. ¶ Sexta conclusio ꝙ solũ illi erunt beati qui totam suam spẽ posuerunt in xp̃o ⁊ obseruauerunt legem eius euangelicam. Et sic patebit qualiter omnes iudei ⁊ infideles et obstinati videbunt se delusos et confusos in die iudicij: cũ videbũt xp̃m quẽ negauerũt ⁊ ꝯtẽpserũt venientem cum potestate magna ⁊ maiestate.

Lex est via iusta

No. q̃re iudicamur vniuersalr ⁊ pticulr.

Iudiciũ vniuersale necessariũ propter q̃tuor.

No has conclusiones.

dus cātandi. aut instrumentum.aut tempus ꝛ lo/
cus in quo cantabat᷑.In hoc autē titulo tantū p̄/
notantur tria.ſ.nomen pſalmi:cum dꝛ p̄s.ſecum
do pſona autoꝛis cū dicitur dauid.Tertio mate/
ria pſalmi cum dicitur cū fugeret a facie abſalō
p̄s autem dicitur inquantum eſt fact⁹ ad laudan/
dum deum:ꝛ cantabatur indifferenter cū aliquo
inſtrumento.Per hoc autē qḋ dicitur dauid pꝛe/
notatur ꝙ dauid fecit hunc pſalmū.Et ſic appa
ret cauſa efficiens:ſed per hoc quod ſubdit cū fu
geret a facie abſalon:pꝛenotat᷑ cauſa materialis
ſiue materia huius pſalmi:ſed quia dicit᷑ in diffi
nitione tituli aliquod ſacramentū continentium
pꝛenotatur ꝙ talia vocabula pꝛenotata ꝛ poſita
in titulo:pꝛenotant ꝛ continent aliquod ſacr̄m la
tens in pſalmis qꝛ aliter tituli non pertinerēt ad
ſacram ſcripturam.nec ad ꝓphetiam vt dcm̄ eſt
ſupꝛa.Ideo videndum eſt de miſtico ſacramento
contento in hoc pſalmo pꝛenotato per titulū vt
ſit pꝛeuia doctrina ꝓ omnibus.D ¶ Ad cuius in
telligentiam eſt notandum vt legit᷑.ij.Regū.xv.
ꝙ poſtꝙ̄ dauid remiſerat filio ſuo abſalon fra/
De con tricidium qḋ ꝑpetrauerat cōtra fratrē ſuum amō
ſpiratio ꝛ reuocauerat ipſum ab exilio ꝛ reduxerat in pꝛi/
ne abſa ſtinum honoꝛem:tunc abſalō immemoꝛ ꝛ ingrat⁹
lō i dḋ. de tot beneficijs acceptis inſurrexit cōtra patrē
ꝛ coniurauit cum achitofel ꝛ ceteris malignis:ꝛ
anhelauit ad regnum et fecit ſe regem conſtitui ꝛ
appellari a ſuis ſequacibus Et ſic cum manu ar
mata attentauit venire in hieruſalē.Qḋ audiens
dauid operto capite et nudis pedibus fugit a fa
cie filij ſui abſalon cū quibuſdā paucis:qui ipm
per iugum montis ſequebantur.Unde ſemey de
domo Saul ipꝛoperabat ipſi dauid dicēs.Egre
dere:egredere vir ſanguinum et cetera.Sed da/
uid in hac perſecutione humiliauit ſe:quia ſcie
bat hoc euenisse iuſto dei iudicio ꝓpter peccatū
berſabee ꝛ vꝛie.Ideo patiēter tulit perſecutionē
Sed dominus viſa humilitate dauid:deſtruxit
cōſilium achitofel.Et Ioab vicit abſalon.Et ſic
dḋ reſtitutus eſt in regnū ſuum.In quo myſterio
dḋ ꝑuidit in ſpū totū myſteriū paſſionis xpi.Nā
ꝑ hoc ꝙ abſalon filius eius cui tot beneficia ɔtu
lerat inſurrexit contra eum.nouit ꝛ ꝑuidit in ſpi/
ritu qualiter populus iudaicus qui tot beneficia
quondam receperat a xp̄o qui quondam ipſū edu
xerat de captiuitate egypti.Et per mare rubꝛum
ꝛ deſertum traduxerat in manu potēti et bꝛachio
extenſo.Et in terram ꝓmiſſam introduxerat.ꝛ to
tiens de tribulationibus ꝛ neceſſitatibus cū li/
berauerat ꝛ peccata remiſerat:vt ꝑʒ per totum
diſcurſum libꝛi iudicum et regum ꝛc.Et tandem
venit in carnē vt eum a miſerabili diaboli ſuitu/
te liberaret ꝛ tot bōa eis ɔtulit filios coꝝ ſanādo
ꝛ a moꝛte reſuſcitando ꝛ tamē ille popul⁹ iudaic⁹
inſurrexit aduerſus dn̄m ꝛ xp̄m eius ꝛ ipſum pſe
cuti ſunt:ꝛ flagellauerūt ꝛc.Item per hoc ꝙ da/
uid fugiens a facie abſalon:aſcendit in cliuum
oliuarum nudis pedibus ꝛc.Pꝛeuidit dauid in
ſpū:qualiter chꝛiſtus nudis pedibus erat in cru
cē aſcenſurus et ibi pꝛo nobis moꝛiturus.Item
ꝑ hoc ꝙ dḋ in tali perſecutione intēdit:ꝛ pꝛe affli

ctione raptus a ſenſib⁹ factus in extaſi doꝛmiuit.
Sed poſtea recuperatis viribus a tali deiectione
ſurrexit ꝛ fuit reſtitutus in regnum ſublimius ꝙ̄
ante pꝛeuidit dḋ in ſpiritu qualr̄ xp̄s erat moꝛitu
rus in ſepulchꝛo ſepeliend⁹ ꝛ exinde ad gloriā re/
ſurrecturus et vtile dominium et ptātem acceptu
rus et ſuper inimicos regnaturus.Item per hoc
ꝙ achitofel q̇ dederat conſilium contra dauid:ſe
ipſum ſuſpendit vidēs cōſiliū ſuū ɔfuſum et infa
tuatū ꝑuidit dauid in ſpū qualiter iudas ꝓditoꝛ
vidēs xp̄i reſurrectionem erat ſeipſum laqueo ſu/
ſpēſurus.Itē qḋ Ioab armiger ꝛ dux exercit⁹ dḋ
interfecit abſalon:ꝛ diſſipauit cōuēticula ꝛ fau/
toꝛes eius pꝛeuidit dauid in ſpū:q̄liter titus ꝛ ex/
ercitus romanoꝝ:iuſſu ꝛ permiſſione diuina erat
deſtructurus ppl̄m iudeoꝝ ꝛ diſſipaturus.Et ſic
iudei erāt per mundū diſpergēdi.ꝛ regnū ꝛ ſacer
dotiū amiſſuri.Et ſic dḋ per hāc ſuā fugā ꝛ pſecu
tionē pꝛeuidit in ſpū perſecutionē xp̄i ꝛ reſurre/
ctionē:ꝛ futurū regnū xp̄i.Et per eandē rōnē pꝛe/
uidit pſecutionē ecclie futurā per tyrānos ꝛ reſur
rectionē ꝛ ꝓſperitatē ecclie futurā tp̄e cōſtantini.
Et hoc eſt cā quare dauid motus eſt ad faciendū Cā ma/
hūc pſalmū.Ex quibus pꝫ ꝙ duplex materia cō terialis
ſiderat᷑ in hoc pſalmo:ſicut dictū eſt in ꝓlogo tra huius
ctatu.ſ.ꝛ.c.ij.ſcꝫ materia ex qua et hyſtoꝛialis:et pſalmi.
materia pꝛincipalis de qua ꝛ myſtica.Nā mate/
ria ex q̄ dauid aſſumpſit parabolaꝫ ꝛ ꝓpoſitionē
eſt fuga dauid a facie filij ſui abſalō:q̇ ſe hꝫ tāꝙ̄
parabola:ꝛ pꝛopoſitio ex qua ſpiritualiter aliqḋ
myſteriū intelligitur.Sed materia de qua myſti/
ca ꝛ pꝛincipalis eſt myſteriū paſſionis ꝛ reſurre/
ctiōis xp̄i.Per hoc ergo pꝫ expoſitio tituli ꝛ om/
nium alioꝝ ſimiliū.Nā cū dꝛ p̄s dauid cū fuge/
ret ꝛc.intelligit᷑ ſic:ꝙ iſtū pſalmū fecit dauid qn̄
fugit a facie filij ſui abſalo qꝛ ibi ſupple pꝛeuidit
in ſpū myſteriū paſſiōis ꝛ reſurrectiōis xp̄i.Et iō
pꝛophetando paſſionē ꝛ reſurrectionem xp̄i.fecit
hūc pſalmū habēs ꝛ ſumēs occaſionē ꝛ ꝑabolaꝫ
et ꝓpoſitionē ex fuga ſua et pſecutione.Ex quib⁹
patet oēs cauſe quatuoꝛ huius pſalmi.Nā actoꝛ
et cā efficiēs eſt ipe dḋ.cā materialis hyſtoꝛialis
ex qua eſt fuga ꝛ pſecutio dḋ.¶ Sꝫ materia de q̄
et pncipalr̄ itēta eſt paſſio ꝛ reſurrectio xp̄i.¶ Cā Cā foꝛ/
vo foꝛmalis eſt modus ſcribēdi ꝛ tradēdi metri/ malis.
ce ꝛ modus intelligēdi.Nā iſte p̄s.eſt intelligēd⁹:
et exponēdus ꝑ q̄tuoꝛ regulas.Pꝛio ꝑ regulā de
eſſentia ꝛ pſona.Nā in hoc pſalmo dḋ itroducit
xp̄m loquēteꝫ ad patrē.Et ſic vna pſona diuina
loquit᷑ ad aliā.Itē exponit᷑ per ſcdam regulā ſcꝫ
de xp̄o deo ꝛ hoīe.Nā xp̄s loquit᷑ rōne hūanita/
tis:qꝛ ſic paſſus eſt ꝛ reſurrexit.Tertio exponitur
per regulā de xp̄o capite:et de eius ecclia:qꝛ xp̄s
nō ſolū loquit᷑ de pſecutiōe ſua in capite.Sed ēt
de pſecutiōe ecclie ꝛ ſuoꝝ mēbꝛoꝝ.Nā ſicut xp̄s
paſſus eſt et reſurrexit.Ita pariter ecclia paſſa ē.
ꝑ.pſecutiōes ꝑ tyrānos:ꝛ pene ꝓſtrata.Sꝫ poſtea
reſurrexit tp̄e ɔſtātini ꝛ ſublimata eſt.ꝛ regnauit
in grādi ꝓſperitate.Quarto exponit᷑ per regulam
de ſpū et litera.Nā ꝑ fugā et pſecutionē ipſi⁹ dḋ.
intelligim⁹ pſecutionē xp̄i et ecclie.et reſurrectio
nem.Et ſic expoſitio hui⁹ tituli et pſalmi erit do/

ctrinā ad oēs alios titulos ꝛ psalmos: ne fiat iteratio. ¶ Cā vero finalis huius psalmi est. vt nos ad fidē et spē resurrectionis inducat ꝛ confirmet et nostram futurā expectemus. Et iō licꝫ iste ps. pōt exponi ad literā de dauid. tñ nō est ibi sistendū: qꝛ esset cōtra doctrinā xpi. cōtra pricipia premissa in ꝓlogo tractatu. iij. ꝛ. iiij. qꝛ aliter iste ps. nō esset ꝓpheticus nec computaret̄ inter sacras scripturas a spūsancto traditas. vt dictum est. Et iō supradictus titulus non explicat materiā principaliter intentā: sed materiam ex qua dauid accepit parabolā ꝛ ꝓpositionē ad faciendū istū psalmum sicut dictum est in ꝓlogo tractatu. iij. regula quinta. Et talis ordo ē seruādus in oībus psalmis ꝛ titulis eorū. Et iō ſm intellectū ꝓpheticū ad quē dauid fecit eū est exponendus. Scōm ergo hunc intellectū catholicū: ps iste diuiditur in quatuor partes: put dauid introducit xpm loquentē. Nā sicut in comedijs et tragedijs poeta nusꝙ loquit̄: sed introducit psonas loquētes ita lꝫ dauid fecerit hūc psalmū: tñ in hoc psalmo et in multis alijs nusꝙ loquit̄ ipse: ꝫ introducit xpꝫ loquētē vel ecclīaꝫ ps. ergo iste ē vox christi ad patrem in quo q̄tuor facit. Nā primo xps exponit suā passionē ꝛ psecutionē apud prēm per modū q̄rimonie. Scdo oñdit se exauditū ꝛ liberatū per resurrectionē. Tertio predicit futurā iudeoꝝ punitionē ꝛ vastationē. Quarto oñ dit suā passionē fore in salutē et redeptionē toti⁹ ppli. Scda ibi. tu aūt dñe. Tertia ibi. nō timebo milia ppli. Quarta ibi. dñi est sal⁹. Quantū ad primū ergo est dicē dum ꝙ sicut absalon ꝛ achitofel et semey ꝛ multi alij insurrexerūt ꝯtra dauid ꝛ cōcitabāt ppl̄m cōtra dauid ad rebellionē: ꝛ dicebāt ꝙ deus erat ꝯ hō et reprobauerat eū ꝓpter pctā ei⁹. Et semey auūcul⁹ vrie siue ipsi⁹ bersabee publicabat ꝓuerbium p totā ciuitatē di. ꝙ rapuit ouē ꝛ interfecit pastorē q̄uo erit ei sal⁹ a dño. quasi diceret nullo mō imo est a deo reprobat⁹. ꝛ sic ꝯcitabat ppl̄m pariter ergo iudei improperabant xpo in cruce. Vah qui destruis tēplū dei: et in triduo reedificas illud. si fili⁹ dei es descende de cruce. ꝛ salua temetipsum et nos. Et multa alia iproperabāt et putātes esse ipꝫ a deo derelictū et reprobatū. Et hoc est qđ dicit hic xps ad prēm. vnde ait. O dñe pr̄ quid. i. q̄re cū nihil eis male fecerim: immo multa bñficia eis cōtuli: mltiplicati et in magnum numerū cōgregati sunt iudei qui tribulāt ꝛ persequunt̄ me in passione. ꝛ multi absꝙ iniuria precedente insurgūt aduersum me. Et hoc dico et cum ratione conqueror. Nam.

Dist. psalmi.

Multi dicunt anime mee: nō est salus ipsi in deo eius.

xxvi. q. i. agnouimus. et xxxij q. ij ca. ancillam.

¶ Multi dicūt aīe mee. i. loquētes ꝯ vitā meā et querentes mortē meā dicūt: psequamur ꝛ occidamus eū: qꝛ iam nō est salus in deo eius. q. d. Iā nō expectat a deo salutē nec reparationē qꝛ derelictus ꝛ reprobat⁹ est. si filius dei est descendat de cruce ꝛ liberet eū si vult ꝛc. Vñ notādū ſm aug. ꝯ adamātiū manicheū. ꝙ idem xps. i. verbū dei filius q̄ loquebatur in ꝓphetis locutus est post ea in carne assumpta. ꝛ iō christus lꝫ nondū incarnatus nec passus: tñ iam loquebat̄ et conq̄rebatur ꝓphetice per os dauid añ aduentū suū. Sꝫ postea hāc eandem q̄rimoniā fecit in cruce. et in orto de sua passione ꝛ hunc ordinē tenet dauid ꝓ maiori pte in oībus psalmis. quia loquitur in persona christi futuri vt latius patebit.

Tu aūt domine susceptor meus es: gloria mea et exaltans caput meuꝫ.

xi. q. iij. c. ad mensam.

¶ In hac scda pte pdicit̄ ꝓphetice xpi liberatio. Vñ oñdit xps se auditū ꝛ liberatū p resurrectionē. vñ dicit. O pr̄. lꝫ ipsi tanꝙ excecati et in malicia obstinati dicāt hoc. s. ꝙ nō est salus mihi in deo. aūt pro sed tu dñe susceptor ꝛ sustētator et liberator me⁹ es. Nā lꝫ ad tps me dereliq̄ris i exponendo me in eoꝝ ptātē quo ad passionē qꝛ illa fuit hora eoꝝ et ptās tenebrarū. tñ nō dereliquisti me quo ad plenitudinē grē ꝛ amoris. qꝛ qđ vbū semel assumpsit nūꝙ dimisit. Nā lꝫ aīa esset a corpore separata tñ diuinitas semꝑ fuit vtriꝙ vnita. Et sic tu pr̄ cui verbū est cōsubstantiale nō me dereliquisti: qꝛ semꝑ fuisti susceptor ꝛ sustētator me⁹. ꝛ semꝑ fuisti glīa mea. Nā lꝫ paterer in cruce ptē ſꝫ sensitiuā: tñ fruebar tāꝙ cōprehēsor per ptē rōnalēꝫ. Et iō semꝑ tu fuisti ꝛ es glīa mea et exaltās caput ꝛ regnū meū. Nā ibi vbi ēt in cruce erā de⁹ et caput ecclīe a quo fluxerūt ecclīastica sacra ꝛc. Itē tu es glīa ꝛ victoria mea. ꝛ clype⁹ meus vt hꝫ lra Hierony. et tu es exaltans caput meū ꝛ regnū sup eos. Nā caput exaltare idēꝫ est qđ dñm cōstituere. ¶ Voce mea ad dñm. vnde nota ꝙ xps multotiens petijt a pr̄e liberari per resurrectionem vt ptꝫ Jo. xvij. cū dicit clarifica me pater ea claritate quā habui anteꝙ mundus fieret. Itē hoc idē petijt in horto in trina orōne. itēꝫ hoc idem in cruce cū di. sitio ꝛc. Ideo subdit hic

Voce mea ad dñm clamaui ꝛ exaudiuit me de monte sancto suo.

infra. xx vi. ꝛ. cxli. ꝛ. lvi. di. c. nasci.

Ego dormiui ꝛ soporat⁹ suꝫ ꝛ exurrexi: quia dñs suscepit me.

¶ Voce mea ad dñm clamaui. s. pro mea resurrectione et pro totius mūdi salute et meoꝝ mēbrorum. et hoc clamaui in horto ꝛ in cruce. Et sic dominus pater exaudiuit me de mōte scto suo. i. de summa altitudine et excellētia glīe sue. Unde altitudo ꝛ excellētia quā hꝫ deus super oēs creaturas: eo ꝙ habitat gloriā inaccessibilem dr̄ mons sctūs et loc⁹ dei. Itē deus pr̄ exaudiuit me de mōte scto suo scilꝫ de cruce q̄ dicitur mons. dei per quē est accessus ad celū et probo ꝙ dñs exaudierit me. Nā ego dormiui in cruce per veram mortē qꝛ aīa fuit separata a corpe et soporat⁹ suꝫ. ꝛ quieui in sepulchro: p. xl. horas ꝛ resurrexi a mortuis et dñs pr̄ suscepit me a mortuis resuscitādo quātū ad humanitatē. Et nota ꝙ in hebreo et in trāslatione Hierony. habetur voce mea ad dominum clamabo et exaudiet me ꝛc. Sed lxx. trāstulerunt de preterito voce mea ad dominum clamaui ꝛc. Unde hec fuit consuetudo ipsorum. lxx. Nam

Verba de futuro trāstulerūt per verba de p̄terito ⁊c.

pro maiori parte vbi reperiebāt verbū de futuro transtulerūt per verba de p̄terito hoc diuina pro uidētia factū est. Prio ꝓpter certitudinē prophetie. Scdo q: propheta post visionē faciebat psal. ideo referebat ad visionē de preterito sicut supra dictū est tractatu.i.c.iij. Tertio q: lxx. preuiderūt in spū qualiter isti psal. vō erāt a fidelib⁹ frequētandi in ecclia post aduentū ⁊ passionē xpi ⁊ post impletā ꝓphetiā. Et sic pnūciamus oīa de p̄terito q: iam sunt cōpleta p xpm. Scdo est notanduꝫ ꝙ differētia est inter dormire ⁊ soporari. Nā dormire dicit indifferēter oēm somnū. Sed soporatio dr̄ somnus ꝓfundus post magnū laborē ⁊ angustiaꝫ: ⁊ quo qs difficulter euigilat. Et iō mors xpi dr̄ dormitio: eo ꝙ p vigiliā soluta est ⁊ p resurrectionē. Sed dicta fuit soporatio: eo ꝙ p.xl. horas durauit ⁊ facta fuit post longa tormēta: que quidē soporatio erat difficilis ad soluenduꝫ imo impossibilis respectu cuiuscꝫ creature. licꝫ fuerit facilis apud deū. iō di. xps nō solū dormiui simplici dormitiōe a qua surrexi. Sꝫ etiā soporatus sum somno ꝓfundo a quo nullus potuisset surgere nisi diuina potētia. Vñ mors magis similat̄ sopori ꝙ dormitioni. Nā dormiēs simplr̄ aliqualiter mouet̄. Sed soporatus nullo mō mouet̄ propter ꝓfunditatē somni. Ideo de soporato dicim⁹ dormit tanꝙ mortuus. vñ Vergili. Tum consanguineus leti sopor. Itē.ij. eneid. Inuadūt vrbem somno vinocꝫ sepultā. Et loqtur de somno soporationis q̄ est similis morti. ⁊ ecōtrario: vñ ait saluator: Jo.xi. Lazarus amic⁹ noster dormit. Sꝫ eamus vt a somno excitē eū. ¶ Sed est aduertenduꝫ ꝙ quidā autumāt ipꝫ dauid in illa ꝑsecutiōe dormiisse: ⁊ pre labore et angustia soporatū fuisse. in quo sopore et extasi preuidit in spiritu totū mysterium passionis et resurrectiōis christi future: ad instar sue persecutionis: et qualiter sua persecutio erat figura passionis et resurrectionis ⁊ soporationis: et excitatiōis christi: ⁊ iō fecit hunc psalmum in prophetia de christo. Et ideo dicit hic in persona christi. ego dormiui ⁊c. Et subdit dominus suscepit me. littera Hierony. habet. Dominus sustentauit me: ⁊ tunc est littera clara. Et est sensus ꝙ deitas semper sustentauit carnē cui erat vnita. ne corrumperetur. vt patebit psalmo. xv. Nec dabis sanctum tuum videre corruptionē qm̄ a dextris est mihi ne commouear.

Differētia inter dormire et soporari.

xxiiij. q. i. nō turbat̄ ⁊. xi q. iij. secuti.

Non timebo milia populi circūdantis me exurge domine saluuꝫ me fac deus meus.

¶ Nota ꝙ hec particula pōt eē cōsecutiua: ⁊ pertinere ad rōnē precedentē. Nā xps dormiuit ⁊ soporatus fuit in sepulchro. Sꝫ dū fuit ibi iudei petierūt a pylato vt iuberet sepulchrum custodiri. Vñ per oēs.xl. horas milites pylati custodierunt et circūdederūt. ne discipuli furarētur corp⁹. aut aliqs ali⁹ tolleret. Sꝫ xps nō timuit milites pylati. nec multa milia ppli circūdātis. imo in despectu eorū resurrexit: ⁊ ecce terremotus fact⁹ est magnus: ⁊ pre timore exterriti sunt custodes: et facti sunt velut mortui ⁊c. Et ideo dicit xps: licet fuero soporatus in sepulchro. nō timebo milia. i. milites populi circūdantis me. nec si multa milia populi essent ibi: tu dn̄e exurges me suscitādo: ⁊ saluum me facies ⁊c. Sed lꝫ sic possit exponi ɔtinuādo hanc particulā precedēti tn̄ aliter pōt intelligi scꝫ ꝙ sit tertia pars hui⁹ psalmi in qua xps petit vltionē de suis crucifixorib⁹ et ꝑsecutoribus. Unde est notandū ꝙ postꝙ iudas audiuit xpm resurrexisse iuit ad pharisеos et reddidit eis pecuniam dicēs peccaui tradēs sanguinē iusti ⁊c. Sꝫ q: iudei respōdentes dixerūt. quid ad nos tu videris. tunc laqueo se suspēdit. Et ex tunc fuit maxima confusio inter iudeos: et inceperunt inter eos scisma ta et seditiones et strages et mutue cedes: et alie tribulationes que durarūt ⁊ perseuerarūt per.xl. annos: vt ait Josephus de bello iudaico. vsqꝫquo venit titus cum exercitu romanorū et destruxit ciuitatē et regnū et eos partim trucidauit et partim captiuauit ⁊ per mundū dispersit. Et hō est qđ dicit hic xps vñ petit a patre punitionē iudeorū et vltionē dicēs. O dn̄e exurge. i. licꝫ per illud triduū videaris dormire me obliuiscēdo ⁊ in manibus iudeorū dimittēdo tamen exurge tuam potestatē ostendendo ⁊ saluū me fac resuscitādo Et sic nō timebo milia populi. i. totā illam multitudinem populi iudeorū circundātis me et persequentis: quia multotiens circūderūt me: scꝫ in tēplo mecum altercādo et in horto me capiendo et ligando ⁊ ante annam et caypham me percutiendo: et ante pylatū accusando: et in cruce improperando: et in sepulchro me custodiendo: et tamē nō timebo nec timui omnia ista milia et multitudines iudeorum: quia non potuerunt me vincere. immo vici eos resurgendo et eos destruēdo.

Qm̄ tu ꝑcussisti oēs aduersantes mihi sine causa dentes pctōꝝ ɔtriuisti.

Distin. xv. cum paul⁹ et xij. q. ij. fraternitas. ⁊. xxiij. q. iiij nabuchodonosor

¶ Tu pater ꝑcussisti omnes iudeos mihi siue causa aduersantes et contriuisti dentes. i. potētiā ipsorū auferendo eis regnū et sacerdotiū. vnde eos percussisti: et dentes eorū cōtriuisti qm̄ exercitum romanorū super eos induxisti qui eis regnū et sacerdotiū abstulerunt: et ciuitatē et templū incēderunt et eos captiuarūt ⁊ ad magnā partē trucidarunt. Et cōtriuisti dētes eorū. nā ptās sacerdotalis et ptās iudicādi scribarū et phariseoꝝ ⁊ bona tpalia erāt dētes eoꝝ quib⁹ rodebāt ⁊ mordebāt et deuorabant pauperes ⁊ pupillos ⁊ viduas.

dentes. pro po[...] et autori[...]

Domini est salus: et super populum tuum benedictio tua.

xx. di. c. de nucꝫ. .i. d[...]

¶ Hec est quarta particula in qua christ⁹ orat patrem vt acceptet passioneꝫ suam in precium et redemptionē totius populi. Nam iste fuit effectus et fructus passionis xpi. Et ideo dicit xps ad patrem. O pater oīs salus huius passiōis est dn̄i. i. tui dn̄i. i. a te dn̄e. Nā greci nō habēt ablatiuū iō ponūt gtm̄ ꝓ ablt̄ō vñ dicit fili⁹. o pr̄ lꝫ ego inquantū hō passus sim tn̄ tota virtus et salus siue virtus salutis est a te: q: tu dedisti me in salutē populi. iō sit bn̄dictio tua sup pplm̄. i. accepta hanc

paſſionē in ſalutē ppli ⁊ oīm mēbꝛoꝝ meoꝝ. Item lꝫ et pōt cōiungere ſimiles caſus ſub vno verbo ⁊ vna oꝛatione. vt ſit ſenſus o pater ſalus tui dn̄i et tua benedictio eſt. i. ſit ſup pplm̄ tuū. Uel pōt ēt iſte verſiculus cōſtrui per ſyneptesim ꝙ ſit mutatio ꝑſone: vt ꝙ filius dicat: oīs salꝰ ⁊ virtꝰ ſalutis eſt dn̄i. i. a dn̄o. et poſtea cōuerſus ad prēm dicat o pater ſit bn̄dictio tua ſup pplm̄: meā paſſionē in eiꝰ redēptionē acceptādo. ⁊ eos tibi recōciliando. et eis peccata remittēdo. q̄ q̇dem figura ſepe frequētat̄ in pſalmis. Ex quo pꝫ ꝙ lꝫ xp̄s inq̄ntū hō paſſus fuerit: tn̄ v̄tus paſſionis ⁊ ſalutis attribuitur prī. Nā ſicut filiꝰ inquantū deꝰ q̇cquid hꝫ: hꝫ a pr̄e. Jta a foꝛtioꝛi totū ſuppoſitū quicq̇d virtutis hꝫ: hꝫ a pr̄e. Et iō xp̄s totā v̄tutē paſſionis ⁊ redemptiōis et ſalutis dicit eſſe ipſius patris: vel a patre: q: virtꝰ ſalutis ⁊ ptās erat in diuinitate. Sꝫ merita ꝓpter que dat̄ salꝰ ⁊ remiſſio erant in hūanitate. Ulterius eſt aduertendū ꝙ ex cōſequenti totus iſte pſalmus pōt exponi de xp̄o myſtico. ſ. de capite ⁊ mēbꝛis ꝑ tertiā regulam vt dictū eſt in ꝓlogo tractatu. iij. ⁊ tūc xp̄s nō ſolum loq̇tur ꝑ ſe et de ꝑſecutione ſua ⁊ reſurrectiōe. ſꝫ etiā de ꝑſecutiōe eccleſie. Nā quicq̇d xp̄s paſſus eſt in capite: paſſus eſt ſiue paſſa eſt eccl̄ia poſtea in mēbꝛis. Et ita poſt lōgas ꝑſecutiones ⁊ ſopoꝛationes ſurrexit tp̄e cōſtantini ⁊ cōtriuit dentes tyꝛannoꝝ ⁊c. Pōt etiā totꝰ iſte pſalmꝰ eſſe vox totius coꝛpoꝛis myſtici et cuiuſlibet mēbꝛi eccleſie ad xp̄m caput ſuū cōquerēdo de ꝑſecutoꝛibꝰ eccleſie. et gratias agendo ꝓ liberatione eccleſie: et de punitiōe ꝑſecutoꝝ: ⁊ ſic iſte p̄s ⁊ duo precedētes ⁊ ſubſequētes p̄nt cuilibet martyꝛi conuenire et inquantū ꝓ xp̄o ⁊ inquantū mēbꝛū xp̄i paſſus eſt. Et ēt ꝯueniūt oibus cōfeſſoꝛibꝰ inquātū ſunt mēbꝛa xp̄i ⁊ ꝓ xp̄o laboꝛauerūt. Et ſic xp̄s loq̇tur in eis ⁊ ꝓ eis ⁊ ipſi i xp̄o ꝓ xp̄o. Nā ſicut xp̄s paſſꝰ eſt ꝓ mēbꝛis: ita loq̇tur ⁊ oꝛat ꝓ membꝛis ⁊c. Et hec ē cā q̄re cātamꝰ hūc pſalmū: ⁊ p̄cedētes ⁊ ſubſeq̄ntes in feſtiuitatibꝰ martyꝝ ⁊ ꝯfeſſoꝛū. Et iō prudēs lectoꝛ et ſacerdos cū recitat pſalmos aduertat intētionē eccleſie. Aduertat ēt lectoꝛ. Nā modus expōēdi hunc pſalmum pōt eſſe noꝛma ad exponēdū et intelligēdū oēs pſalmos ſequentes. Et ſic pꝫ ꝙ hyſtoꝛia de perſecutione abſalō facta contra dauid p̄enotata in titulo non adducitur in pſalmo: tanq̄ p̄ncipalis materia: ſꝫ tanq̄ ꝓpoſitio figuratiua: et qua dauid ꝓphetice infert concluſionē euangelicam de paſſione chꝛiſti et hec eſt materia pꝛincipalis huius pſalmi. Et hec ſit regula pꝛo oībus alijs pſalmis.

xxvj. dī. cap. ſi qſ vult.

Cum inuocarē exaudiuit me deus iuſticie mee i tribulatiōe dilataſti mihi. miſerere mei: et exaudi oꝛōnem meā.

¶ Huic pſalmo ꝓponit̄ talis titulꝰ ſm̄. lxx. i finē p̄s cātici dd̄. Scd̄m h̄o hebꝛeos ad victoꝛem ſiue ad victoꝛiā in oꝛganis p̄s dauid ſm̄ autē Hierony. victoꝛiā p̄s dauid vnde eſt notandum ꝙ ſemꝑ vbicūq; apud hebꝛeos in titulo pſalmoꝝ ponit̄ ad victoꝛiā: ſiue ad victoꝛem ſiue vincētē qd̄ idē eſt apud eos: ſemꝑ. lxx. trāſtulerūt in finē. Hieronymus vero traduxit in dd̄. Sed lꝫ differāt in verbis: tn̄ oēs cōueniūt in ſnīa ſi bene velimꝰ ſpeculari ⁊ intelligere ſacr̄a tituloꝝ. Nā ex titulis poſſumus intelligere ſacr̄a in pſalmis ꝯtenta. dictū eſt eīn in ꝓlogo tractatu. v. ꝙ titulꝰ eſt quoꝛūdā bꝛeuis p̄enotatio ſacr̄m retinentiū. Et ſic vocabula poſita in titulis p̄enotant ſacr̄a pſalmi. Et dictū eſt ēt ꝙ i titulis ſex p̄mittunt̄. ſ. nomē pſalmi aut ꝑſona actoꝛis aut cantoꝛis aut materie de q̄ ſiue ex q̄ eſt p̄s aut modus cātandi: aut inſtr̄m muſicale cū quo p̄s cantabat̄ aut tp̄s aut locus in quo cātabat̄ quoꝝ qd̄libꝫ p̄enotat ſacr̄m i pſalmo cui ꝓponit̄. Et ſic in h̄ titulo p̄notant̄ q̄ttuoꝛ ex illis ſex. ſ. nomen pſalmi ⁊ ꝑſona ⁊ modꝰ cātādi inſtr̄ꝫ muſicū cū quo cātabat̄ p̄s iſte. Diuiſio pſalmi.
Nā ꝑ h̄ ꝙ dr̄ p̄s cātici p̄notat̄ nomē pſalmi. Nā dr̄ p̄s inquātū cū inſtr̄o muſico ad laudē dei cātabat̄: ⁊ dr̄ p̄s cātici inquātū inſtr̄m muſicale icipiebat p̄mū v̄ſum pſalmi ⁊ choꝛꝰ voce hūana r̄ndebat ⁊ ſeq̄bat̄ ſcd̄m v̄ſū. Et ſic alternatiꝫ vſq; in finē. Per hoc ꝙ dr̄ dauid p̄enotat̄ ꝑſona ⁊ cā efficiēs ⁊ autoꝛ huiꝰ pſalmi. ſ. ꝙ dauid fecit ip̄ꝫ. ꝑ hoc aūt qd̄ addit̄ in oꝛganis explicat̄ inſtr̄m muſicū cū quo cātabat̄. ꝑ hoc aūt ꝙ p̄mittit̄ ad victoꝛiā ſiue ad victoꝛē ⁊ vincētē. eſt aduertendū ꝙ dauid eligebat ad cātādū d̄ leuitis hn̄tibꝰ altioꝛē vocē. q̇bꝰ dabat ad cātādū oēs pſalmos ſic ititulatos q̇ adequabāt voces ſuas cū inſtr̄is muſicis: ⁊ incipiebāt p̄mū v̄ſum ſubmiſſa voce ⁊ i quolibꝫ verſu eleuabāt altiꝰ vocē ⁊ pūctū: ⁊ ſic ꝓcedebāt eleuādo magis ⁊ magis vocē vſq; in finē pſalmi et vſq; ad finē ⁊ vltimū conatū vocū. Et ſic vnꝰ nitebat̄ vicere altū: ⁊ ſuperare in eleuatiōe vocis. Et ſic qui magis tolerabāt cātū ⁊ eleuabāt vocē dicebant̄ victoꝛes ſicut nos facimꝰ in eccleſia in feſto epyphanie q̄n cantamus illū pſalmū: venite exultemꝰ ⁊c. q: ſemꝑ ꝓcedimꝰ eleuādo altiꝰ vocē in quolibꝫ v̄ſu ⁊ vnus choꝛꝰ nitit̄ ſupare aliū. Jta pariter faciebāt cātoꝛes in hoc pſalmo: et ceteris hmōi in tēplo: ⁊ q̇ altius eleuabāt vocē dicebant̄ victoꝛes ⁊ cōſeq̄bant̄ p̄emiū in choꝛo p̄ ceteris. Et iō vbi in talibꝰ titulis in hebꝛeo ponit̄ ad victoꝛiā ſiue ad victoꝛē. Hieronymus trāſtulit victoꝛi: quaſi dicat ꝙ dabat̄ iſte p̄s victoꝛi ad cātandū cū p̄mio. lxx. h̄o traduxerūt i finē: q̄ſi dicāt iſte p̄s cātabat̄ cū oīni oꝛnatu vſq; ad finē ⁊ vltimū punctū eleuādo vocē. ⁊ ſic oēs ꝯueniūt i ſnīa. ¶ Ex quo pꝫ ꝙ in hoc titulo explicat̄ autoꝛ pſalmi: ⁊ nomē ⁊ inſtrumētū muſicū ⁊ modus cantādi: q: iſte mos ⁊ conſuetudo fuit apud oēs poetas lyꝛicos maxime comicos ⁊ tragicos. ſ. p̄eponerē titulos in comedijs: in quibꝰ titulis explicabat̄ autoꝛ ⁊ tp̄s ⁊ locus in q̇bus comedie ⁊ tragedie recitabant̄: et inſtrumēta cū q̇bus cātabant̄. Et ſic in comedijs Terentij p̄eponit̄ titulꝰ. ſ. Acta ludis megalēſibus tali ⁊ tali cōſulibus tibijs duabus ⁊c. Et ſic etiam dauid tanq̄ verus et diuinus poeta pſalmis in tēplo cantādis p̄epoſuit ꝯuenientes ti-

tulos explicātes has psonas et materias et istra et modos cātandi et loca et tpa vt patebit. Sȝ qȝ ista nō fecit dauid sine mystico et ꝓphetico sacro vt dictū est:qȝ oīa prenotata in titulis continent sacra:ideo querendū est de sacro huius tituli vt sit doctrina et norma pro oībus consilibus titulis sequētibus:ne liceat iterare. ¶ Ideo est valde notanduȝ:sicut dictum est in ꝓlogo tractatu.v.ꝙ hmōi instra musicalia in titulis prenotata significāt mysteria xpī et ecclie. Sȝ iter cetera organuȝ significat corpus ecclīasticū et mysticū. Nā sicut in organis sunt diuerse voces:tn̄ oēs sunt subordinate sub quadā ꝓportione ad vnū. Et ex eis generaṫ dulcis armonia. Ita pariter in corpe ecclīastico et mystico lȝ sint diuersa mēbra et officia et dignitates ƀm aplm tn̄ oīa ista cōueniūt et compaginanṫ sub vna fide:charitate formata: et hn̄t attributionē ad vnū caput qui est xp̄s a quo recipiunt sensum et motū spūalis gr̄e et dona grāꝝ et vnus spūssanctus insufflat hoc organū. Et sic reddit vnā dulcē spūalē armoniā ꝓportionatam ad xp̄m seruādo legē euāgelicā. Et ideo per hoc ꝙ preponaṫ in titulo p̄s cātici in organis intelligit ꝙ iste p̄s loquiṫ de xp̄o ⁊ ecclīa: ⁊ armonia et ꝓportione ⁊ ordine ⁊ conformitate corpis mystici ad caput suū siue ecclie ad xp̄ȝ vt patebit i psalmo:p h aūt ꝙ dr̄ in finē siue ad victoriā ⁊ cātabatur cū omni conatu vocū prenotaṫ qliter lex ⁊ ꝓphete cū ingēti desiderio ⁊ conatu vocabāt xp̄m qui est finis legis:vt veniret in carnē ad saluandū genus hūanuȝ ⁊ ad ferēdā legē euāgelicā iustificantē ad vitā ⁊ felicitatē eternā. Et hoc patebit in expositione psalmi:⁊ est materia principaliter intēta de qua iste p̄s ⁊ pro qua est apud catholicos exponēdus. Sȝ de materia mystica ⁊ figuratiua est multiplex modus dicēdi nō solū apō catholicos. Sȝ etiā apō hebreos modernos. Nam quidā dicūt ꝙ dd̄ fecit hūc psalmū in psecutiōe saul.qn̄ saul cinxit dd̄ admodū corone in deserto Maon. Sȝ qȝ nūciatū ē ipī saul ꝙ phlisthei venerāt ⁊ impleuerāt terrā iuda ⁊ israel:⁊ tūc cōpulsꝰ est dimittere dauid:⁊ ire ⁊ occurrere obuiaȝ philisteis. Et sic dauid grās agēdo fecit hūc psalmuȝ Alij aūt dicūt ꝙ dauid fecit hūc ꝯ̄ conciliatores absalon. Sȝ mihi vr̄ magis cōforme litere huius psalmi:ꝙ dd̄ fecerit ipm qn̄ saul cōgregauit eos seruos in gabaa tenēs hastā in manu:⁊ dixit. Audite me nūc filij gemini:nunqd oībus vobis dabit filius Esay agros aut vineas:⁊ vniuersos vos faciet tribunos ⁊ cēturiones:qm̄ coniurastis oēs aduersum me:⁊ nō est qui mihi renūciet:nec est q̄ vicem meā doleat ex vobis ⁊c. Unde tūc Doech idumeus annūciauit qualr̄ viderat dauid i nube:⁊ quō recepat ipm achimelech sacerdos: et quō porrexit sibi panes ꝓpositionis:⁊ gladiū ⁊c. Uñ tūc saul precepit trucidari achimelech cū omni domo sua ⁊ ciuitatē icendi:⁊ tūc oēs serui saul ꝑsecuti sunt dd̄ vt p3 p̄mi Regū.xxij. Ex quo patet ꝙ doech ⁊ ceteri serui saul postposita oī iusticia ⁊ veritate cōuersi ad bona tpalia:⁊ relicta spe diuina ⁊ lege vt placerēt ipī sauli ꝓphanauerūt rē pli dn̄i ⁊ ꝑsecuti sunt dd̄ iniuste ⁊ voluerūt displicere deo vt cōplacerēt regi ꝓpter lucrū tpale:in qua cōiuratione ⁊ ꝑsecutione dd̄ preuidit in spū iniquā cōiuratione iudeorū cōtra xp̄m ⁊ ꝓuidit et dirā persecutionē ecclie futurā per tyrānos:a qua fuit liberata per xp̄m a tpe Constātini. Ex hoc ergo potuit dd̄ sumere occasionē ⁊ parabolā cōdēdi hūc psalmū. Et sic principalis intentio dd̄ est increpare iudeos ne xp̄m ꝑsequanṫ ⁊ tyrānos ne vexēt ppl'm xp̄ianū. Sȝ relicta spe bonoꝝ tpaliū conuertanṫ ad xp̄m ⁊ legē eius obseruent. in quo quidē psalmo ipse dd̄ introducit xp̄m loquētem pro se et membris eius increpādo iudeos crucifixores suos et tyrānos persecutores ecclie. Et sic iste p̄s pōt esse vox xp̄i pro se ⁊ ecclia:vel pōt esse vox ecclie pro seipsa. Et sic materia ex qua est iste p̄s.i.ex qua sumpsit dd̄ occasionem faciēdi hunc psalmū pōt eē cōiuratio predicta facta cōtra dd̄ Et hec est propositio quā aperuit nobis dd̄ in h̄ psalmo. Sȝ materia de qua principaliter est iste p̄s.est coniuratio sacerdotū ⁊ phariseoꝝ facta ꝯ̄ xp̄m ⁊ ecclīam que fuit figurata ⁊ premissa a dd̄ in cōiuratione facta contra ipsum. Et hec est cōclusio euāgelica quā dd̄ elicit ex illa ꝓpositione. Et ideo lr̄a huius psalmi requirit vt p̄rio exponatur de xp̄o capite. Secundo de ecclesia que est corpus xp̄i pro se ⁊ corpore suo ecclīastico. ¶ Quantum ergo ad istum intellectū p̄s iste h3 tres ptes. Nā in prima parte orat ⁊ petit liberari. In scd̄a exhortaṫ iudeos ⁊ tyrānos vt desistāt a a cōiuratione ⁊ executiōe eius. In tertia agit grās de sua liberatiōe a morte per resurrectionē. Scd̄a ibi filij hoim. Tertia ibi dedisti leticiā. ¶ Quantū ergo ad primū est notādum ꝙ xp̄s orauit patreȝ in mensa pro sua resurrectione: cum dicit clarifica me pater: ⁊ orauit pro suis mēbris cū dixit salua quos dedisti mihi ⁊ nō pro his oro tm̄:sed pro oībus qui credituri sunt ⁊c. Johā.xvij. Hoc idē orauit in horto ⁊ cruce. Et sic fuit exauditus pro sua reuerētia. ideo xp̄s ait. Deus iusticie mee.i.q̄ iustificat me ⁊ glorificat ⁊ perhibet testimoniuȝ ipse exaudiuit me cū inuocarē cū in mensa ⁊ in horto et in cruce.s.cū orando dicerē miserere mei ⁊ exaudi orōnem meā. In lr̄a Hiero.hr̄ inuocantē exaudiet me deus qd̄ idē est. Et iō est meliꝰ ꝙ sic ordineṫ litera. Cum ego inuocarē patrē in mēsa et in horto ⁊ in cruce et inuocando dicerē miserere mei me resuscitando ⁊ exaudi orōnem meā adimplēdo ea que peto pro me et pro mēbris meis:tūc pr̄ deus iusticie mee exaudiuit me: qm̄ resuscitauit me ⁊ glorificauit me ⁊ dedit mihi ptāteȝ in celo et in terra ƀm iusticiā meā. Et sic dr̄ deus iusticie mee.i.respiciens ad iusticiā meā. Et postea xp̄s conuersus ad patrē dicit. O pater recte possuȝ dicere ꝙ tu es deus iusticie mee:⁊ exaudieris orationem meā. Nam in tribulatione mea dilatasti mihi cor ⁊ petitionē meā quia abunde adimplesti preut petebam ⁊ sperabam. Et causatur figura grāmaticalis que dicitur synepthesis:qȝ mutatur persona ⁊ accidēs verbi in locutione:fit enim mutatio ꝑsone a tertia ad secundam. Et ideo est valde admirandum. Nam sicut Rabi moy. vnusquisqȝ propheta h3 suam linguam ⁊ suū modum

Quō organū significat corpus mysticū

Nota.

loquendi. Sed inter ceteros ipse dauid hz extraneum et difficilem modū loquendi. eo ꝙ scripsit metrice in versu lyrico ꝛ saphico. Et iō est habēda eꝰ familiaritas ꝑ lōgā ꝯsuetudinē: vt modum eꝰ ꝑcipiamꝰ ꝛ veritatē ex eius lrā extorqueamus.

Ars graues. xij. q. j. c. ois etas ꝛ. ij. q. iij pcliuis.

Filij hoim vsquequo graui corde vt quid diligitis vanitatē ꝛ q̄ritis mendacium.

¶ Hec est scda ps in qua xps increpat ꝛ exhortaꝛ suos ꝑsecutores vt desistāt a malicia ꝛ sequantur doctrinā suā ꝛ legē euāgelicā. ꝛ duo facit. Nā primo facit qḋ dictū est. Scdo remouet ꝛ soluit quādam falsam excusationē eoꝝ ibi: multi dicūtq̄ꝫ ꝛc. Quantū ad primū est aduertendū: ꝙ cā qua re principes et pharisei moti sunt cōtra xpm fuit: qꝛ xps exhortabatur eos ad cōtēptum tpalium. ꝛ vt ponerēt spē in deo ꝛ in bonis celestibus et spūalibus. ꝛ predicabat legem moysi nō esse intelligēdā ad literā. Sz ſm sensum spūalē. Et iō conturarūt cōtra eū dicentes. Si hūc dimittimus venīēt romani ꝛc. Et tūc ꝯgregati sunt ī atrio Cayphe: vt ipm morti traderent ꝛc. Dicit ergo xps. O filij hoiꝫ. i. hoies mūdani ꝛ carnales vsquequo eritis graui corde: ꝛ manebitis ī corde graui ꝛ maliuolo. O vos iudei conātes me occidere ꝛ vos tyrāni ꝑsequētes nomē meū ꝛ ecclīaꝫ vt qḋ. i. quare diligitis vanitatē. i. bona tpalia vana ꝛ friuola. Nā vos iudei ꝑpter bona tpalia vana queritis mēdacium falso mō glosando legē ad literā tm̄ intelligēdo ꝛ verū sensuꝫ spiritualē refellēdo: ꝛ in cerimonijs ꝑmanēdo. ꝛ veritatē messie negādo. Nam lex per moysem data est. Sz veritas per xpm patefacta ē quā vos tāq̄ mēdaces negatis. ꝛ suscipere recusatis. Et ēt vos gētiles tyrāni diligitis vanitatē rerum tpalium. et queritis mendaciū supstitiōis et cultus idolorum. Et ideo.

De ꝯse. di. ij. iteratur. ꝯ pe. di. j. ꝙ obicē.

Scitote qm̄ mirificauit dn̄s sctm̄ suū dn̄s exaudiet me cum clamauero ad eum.

¶ Scitote ꝛ volo ꝙ scias qm̄ dn̄s pater mirificauit ꝛ mirificū ōndit xpm sctm̄ suū ꝛ filiū suū ostēdit eū mirificū in sua cōceptiōe: qꝛ nō opere adā sed de spūsctō cōceptus est. ꝛ sup naturā natus. Et etiā mirificauit eū per oia signa que fctā sunt in eius natiuitate per vniuersuꝫ orbē scꝫ qꝛ āgeli cātauerūt gl'ia in excelsis ꝛc. Et stella magos duxit ad presepe ꝛc. Itē in eius ōnsione ꝛ predicatione innumera miracula opatus est: egros sanādo ꝛ mortuos suscitādo. Itē in eius passiōe tenebre facte sunt per vniuersaꝫ terrā. Itē mirificauit eū in eius resurrectione ꝛ ascensiōe ꝛc. Iō cognoscite ipsum esse verū deū ꝛ messiam in lege ꝑmissuꝫ ꝛ caput totius ecclīe. sine quo nemo pōt saluari ꝛ nisi ipse orauerit pro eo ad patrem. Ideo subdit. Dn̄s pater exaudiet me. cū. i. qn̄cunq; clamauero ꝛ orauero ad eū. ꝑ mēbris meis: ergo.

Ephe. iiij. ꝯ pe di. j. c. tōsuram.

Irascimini ꝛ nolite peccare: que dicitis in cordibus vestris: ꝛ in cubilibus vestris compungimini.

¶ Irascimini. i. licet ad horā irascimini. tn̄ nolite peccare. i. iram et malum propositum in effectuꝫ deducere quasi dicat vos scribe ꝛ pharisei ex ira et iniquitate et inuidia diligentes vanitatem et querentes mendacium consilium fecistis vt me dolo caperetis et occideretis. Et ideo lꝫ hoc feceritis tamen nolite peccare id est hanc maliciam in effectum et executionem deducere: cognoscite veritatem et scrutamini scripturas. quoniam ipse testimonium perhibent de me et nolite effundere et tradere sanguinem iusti. Et si forsan hoc dicitis et dixistis in cordibus vestris et proposuistis me occidere. tamen compungimini in cubilibus vestris per penitentiaꝫ id est videte et cognoscite peccatum et errorem vestrum in penetralibus id est secretis vestris. et compungimini ꝛ agite penitentiam de his que dicitis et dixistis ī cordibus contra me. Et etiam licet occideritis me. tamen compungimini per penitentiam et conuertimini ad me. baptismum et legem euangelicam recipiendo. et iam deinceps abijcite et dimittite cerimonias et sacrificia figuratiua veteris legis scilicet ꝛc.

Arg. vi. q. vi. ca. agnouimus. De ꝯse. dist. iiij. nec q̄ꝫ ꝙ ꝛ. ca. placuit.

Sacrificate sacrificiū iusticie ꝛ sperate in dn̄o: multi dicūt quis ostēdit nobis bona.

Signatū est sup nos lumē vultꝰ tui dn̄e dedisti leticiā in corde meo.

¶ Sacrificate sacrificium iusticie. scꝫ eucharistiā in qua sacrificatur et offertur xps filius dei qui ē verum sacrificium iusticie bonū de se ꝛ acceptabile apud patrē pro omnibus peccatis satisfaciēs quia bonum de opere operato. Et sperate in domino et nolite amplius ponere spem vestram in sacrificijs et cerimonijs legalibus. quia nō sunt gratia sui. Sed quia figurabant xpm venturum ꝛ ecclesiam. Et ideo in eis non est spes ponēda nec in cibis aut in rebus temporalibus. Sed in solo deo et in bonis futuris spiritualibus et celestibꝰ Et ideo sperate in domino et non in mundanis rebus ꝛ bonis corporalibus. ¶ Multi dicunt qs ostendit. Unde nota ꝙ in hebreo et in litera Hieronymi. hic incipit versus nec in hoc est vis. nā dēm est ꝙ dauid composuit psalmos in versu lyrico ꝛ vt plurimū in versu saphico aut pindarico. qui quidem versiculi sunt parui continentes. x. syllabas aut. xi. Sed ex duobus versiculis paruis vel ex tribus faciebant sacerdotes vnum versum ad cantandum in choro. Unde hic est vnus versiculꝰ scꝫ sacrificate sacrificium iusticie. Et iste est alꝰ scꝫ sperate in dn̄o: et multi dicunt quis ōndit nobis bona. est alꝰ versiculus. Et signatum est sup nos lumen vultus tui dn̄e est alius versiculꝰ. Un ex istis duobus vltimis v̄siculis fit vna snīa eo ꝙ vnus ē interrogatiuus et alter respōsiuus. Et sicut iudei in hebreo ex primis duobus versiculis faciunt vnum versum magnum: ex duobus vltimis faciunt aliū: eo ꝙ causaꝛ alia snīa per nouaꝫ

interrogationē et questionē. Ad cuius euidentiā est notandū ꝙ quia dictū est superius ad iudeos et homines mundanos: sacrificate sacrificiū iustitie sperate in dño.i. ꝙ relictis sacrificijs veteris legis offerant verū sacrificiū eucharistie per illa legalia figuratū: et etiā ꝙ relictis rebus mūdanis ponāt spem suā in bonis spūalibus futuris in euāgelica lege ꝓmissis. Ideo iudei ⁊ hoīes mūdani de hoc volentes se excusare dicunt quis ostendit nobis ista bona spūalia in euāgelio promissa. quasi dicāt quō poterimus dimittere ⁊ cōtemnere ista bona tpalia que possidemus ⁊ videmus ꝓpter ista bona spūalia q̄ vos xpiani predicatis cū ea non videam⁹ nec cognoscamus: quasi dicāt ostēdite nobis ad sensum illa bona et credemus vobis et euāgelio. Omnibus istis iudeis et mūdanis loquēdo ad partē respōdet xp̄s dicens O dñe pater nō possunt iudei ⁊ hoīes mundani hoc negare. Nā lumē vultus tui signatū est super nos. B ¶ Ad cuius intelligentiā est aduertendū ꝙ duplex lumē signat deus super animas scʒ vnum naturale et aliud supernaturale et infusum lumen naturale est lumen intellectus agentis et rationis: quo omnia naturalia anima nostra potest cognoscere per studium et actionem. et sic potest cognoscere quomodo anima nostra est imortalis: et dependēs a primo esse quod est deus. ꝓut naturaliter cognouerūt philosophi deum et intelligentias et animā nostram esse immortalem. Et in eadem parte intellectus ponitur lumen rationis que dicitur inferior pars. per quod potest cognoscere que sunt bona vel mala: iusta vel iniusta: turpia vel honesta: agēda vel nō agenda. Unde sicut primū lumen dicitur speculatiuū: ita secundū dicitur practicum. et tamē vtrunqꝫ lumen dicitur nobis naturaliter insitum per quod lumē potest anima nostra naturaliter cognoscere tria naturalia principia siue tres leges naturales nobis naturaliter insitas que sunt tria principia in genere morum. quorum primū est ꝙ omne bonum est agendum et omne malum vitandū. Secūdum est quod fieri tibi non vis alteri non facias et qō tibi fieri vis: alteri fac. Tertiū principium ⁊ lex naturalis est nullum bonum irremuneratum ⁊ nullum malum impunitū. Ex his tribus legibus resultat quarta lex naturalis: scilicet ꝙ de⁹ qui est principiū oīm est iustus iudex punitor malorū et remunerator bonorū. Que quidē pricipia ⁊ leges scribūt Gen.iiij. vbi dixit dñs ad cayn: cur irat⁹ es cōtra fratrē tuū: ⁊ cur hoc egisti: vbi demōstrat nullum malū agendū et postea ꝯsequit. nescis ꝙ si bene egeris recipies. si aūt male peccatū statim in foribus aderit. per qō ostēditur nullum bonum irremuneratū et nullum malū impunitum esse legem naturalē nobis naturaliter insitū eo ꝙ p lumen naturale istam legē simul cum ceteris duab⁹ possumus naturaliter cognoscere. Et hoc est lumen. quod dicit christus esse signatum super nos per que principia naturalia possumus preuidere et cognoscere bona spiritualia nobis in lege euāgelica promissa. et penas eternas reprobis debitas qō ꝓbatur. Nā si nullū bonū irremuneratum et nullū malum impunitū. ergo boni ⁊ iusti de iure nature debent remunerari hic vel in futuro. Sʒ multi iusti patiūtur persecutiōes in hac vita propter veritatē et iustitiā qui hic nunq̄ fuerūt remunerati. sicut Abel ⁊ Hieremias. Et multi mali fuerunt prosperati qui nunq̄ fuerūt puniti in hac vita ergo sequit ꝙ isti remunerabūtur post hanc vitam bonis spiritualib⁹ et illi punientur penis eternis. Ex quibus sequit ꝙ expectātur futura bona spūalia quib⁹ boni ꝑmiant. et futura mala q̄bus mali puniūtur. Et sic tā iudei ꝙ ceteri infideles per hoc lumē naturale poterāt cognoscere futura bona ⁊ mala: et tria principia supradicta. qō quidem lumē dicit dauid in ꝑsona xpi qō est signatū sup nos. de quo quidē lumine dicit aplš ad Rom. ij. ꝙ gentiles habebāt legē naturalē scriptā in cordibus suis. Lumē aūt supnaturale est illud qō infunditur ex speciali dono spūsancti eleuās intelligentiā vltra naturā sui ad cōprehēdendū ea que sunt supra humanā facultatē ꝓut spūsctūs diuidit singulis ꝓut vult prime Cor.xij. qō q̄dē lumē dupl'r peruenit ad nos. Uno mō per spūalē infusionē et illustrationē: et sic receperūt ipm patriarche et prophete in vete. testa. Et apli et sancti doctores in nouo test. Scdō mō ꝑuenit illud lumen ad simplices fideles ꝑ doctrinā ⁊ ꝑdicationē. Nā moyses eandē legem quā accepit a deo annūciauit populo. Et ꝓphete annūciauerūt ꝑplo easdem mysteria et vaticinia que a spūsctō fuerūt eis reuelata. Et ita etiā apostoli reuelauerūt nobis ea que a spiritusancto receperūt. Ex quibus patet ꝙ scriptura vtriusqꝫ testamēti dr lumē signatum super nos: primo reuelatū patriarchis et ꝓphetis et apostolis ⁊ ex cōsequēti nobis annunciatū. Ex quibus ptʒ ꝙ licʒ gētiles nō habuerūt hoc lumen supernaturale: tamen habuerūt lumen naturale: quo potuerūt vitare malum siue discernere inter bonum et malum: vt supradictū est: sed iudei q̄ receperūt vtrūqꝫ lumē scilicet naturale et supnaturale. min⁹ sunt excusandi. Quia multo magis omnia supradicta poterāt cognoscere. eo ꝙ habuerunt legem. prophetas loquentes de futura redēptione et superna felicitate. Et ideo multo min⁹ ꝑht dicer q̄s ostēdit nob bona. ¶ Dedisti letitiā ⁊c. ¶ Hic xp̄s agit grās patri de bñficio resurrectionis et bonorū spiritualiū que a patre recepit pro se et membris suis. ¶ Ad cuius intelligētiā est aduertendū ꝙ iudei carnales nō expectabāt nec querebant nisi tēporalia puta abundātiā frumēti vini et olei: ⁊ dominiū tpale et dignitates. Et sub tali desiderio expectāt messiam: qui oīa ista ī ds eis dare. Sed xp̄s in lege euāgelica ꝑcipit oīa ista cōtēni: et bona spūalia ⁊ futura desiderari vt dictū est. Et ideo contēpserūt ipm ⁊ legē euāgelicā. Sʒ cū felicitas quā ipi petunt sit tm̄ in hac vita ideo est trāsitoria et temporalis ⁊ breuis: ⁊ sic letitia ⁊ gaudiū eorū est breue ⁊ multis miserijs admixtā xp̄us autē q̄ expectabat resurrectionē et eternam vitam et gloriā. Ideo letitia eius et suorū est eterna. Nā primus est conforme cum spe: iō ait xp̄us. O pater grās sup. ago tibi qm̄ dedisti verā letitiā et ꝑpetuā vitam et felicitatem in corde meo.

Duplex lumen signat deꝰ sup aīas

Lumen dī dupl'r ad nos peruenit.

Iudei solū querebāt temporalia

De pe. dis. iij. c. quid er/go tur/bamur. §. q̄ṗ̄. f. q. f. c. sug gestum alabab/tare feci sti me.

A fructu frumēti vini et olei sui multiplicati sunt.

¶ Naz ipsi iudei ⁊ oēs mūdani multiplicati sunt .i. abūdarūt a fructu frumēti vini et olei ⁊ ceterorum bonorū temporaliū .i. licz ipsi sint multiplicati in hmōi abundātia ⁊ copia bonorum tamen.

In pace in idipsum dormiam et requiescam. Quoniam tu domine singulariter in spe constituisti me.

¶ Ego dormiā simul et requiescam in pace et quiete bonorū spiritualium hic per gratiā et in futuro per gloriam. Nam licet in hac vita passus fuerim persecutiones et mortem tamen resurrexi ad gloriam sempiternā. ipsi aūt ad mortem eternaz destinabuntur. et vnde hoc: quia tu domine cōstituisti me singulariter in spe resurrectiōis et glorie. Nam sicut spes mea fuit, bona ita et effectus eius. Nam semper premium correspondet spei. vnde est aduertendum q̄ ly in idipsum stat aduerbialiter et idem est qđ simul vel similiter. Et ideo littera Hieronymi habet sic in pace dormiam simul et requiescam: ⁊ sic est aduerbiū congregādi. Unde septies reperitur hoc aduerbiū in idipsum in hoc libro psalmorū. Sed vbi. lxx. posuerunt in idipsum Hieronymus traducit et posuit hoc aduerbium simul. Sed vtrobiq̄ continet magnū sacramentum. A ¶ Unde est notandum ſm Augu. et Boe. quia hec est differentia inter durationez temporalem: et eternam. Nam duratio temporalis est terminabilis et successiua. nec potest haberi tota simul: sed eternitas. est interminabilis vite tota simul et perfecta possessio. Et ideo deus qui est in eternitate. omnia bona simul possidet: ⁊ nullum bonum ipsi deesse potest: sed deus qui habet hanc eternitatem et felicitatem per essentiam: cōmunicat eam sanctis per participationē: et ideo vita et felicitas sanctorū erit et est interminabilis a parte post et tota simul essentialiter. lz possit accidētaliter augeri vsq̄ ad iudiciū vt dictum est in p̄mo psalmo. Et felicitas sctōrum dicit tota simul et eterna et indeficiēs et sufficiēs bonum. Et hoc aduerbium in idipsum significat idem quod eternū. et est sensus in pace in idipsum dormiam idest dormiam et requiescā in eternum in pace et quiete beatitudinis: q: illa pax ⁊ quies est eterna et tota simul et nō transitoria nec tp̄alis ⁊c. q: est status oīm bonorū aggregatione pfect⁹. in cui⁹ possessione ɔsistit vera beatitudo. ¶ Sz q: vt apparuit in titulo. Iste psalmus nos dirigit in finē legis: qui est christus. et etiā cōtinet statū ⁊ persecutionem et resurrectionem ecclesie per hoc q̄ ponitur in organis per qđ significat ecclesia christi vt dictum est. Ideo ostendit q̄ specialiter exponatur iste psalmus p̄ ecclia nō q̄ ecclia sit sepata a suo capite xp̄o: nā simul intelligitur cum suo capite: sed opz q̄ hoc fiat ad distinctionē nr̄e intelligentie: vt iste psalm⁹ cū precedēte sit norma et regula ad exponendū oēs subsequētes rōne materie et rōne titulorum ne amplius fiat iteratio. Nā sub vna voce poterūt exponi. B ¶ Ad cui⁹ intelligētiā est notandū q̄ sicut tota ecclia dr̄ vnū corpus mysticū organizatū et mēsuratū ⁊ p̄portionatuz ex ordīe multorum mēbrorū ad vnū caput q̄ est xp̄s: ita pariter dr̄ vna ciuitas organizata ⁊ mēsurata ex armonia et ordine multorum ciuiū ad vnū principem q̄ est xp̄s: ɔsensu vnius legis ⁊ vni⁹ fidei sociata. cuius ortū ⁊ p̄gressum ⁊ p̄prietates describit Augu. xiiij. de ci. dei. c. vlti. ⁊ xv. de ciui. dei. c. i. vbi dicit q̄ a primordio mundi gen⁹ humanū fuit in duo gn̄a distributū. vnū q̄ ſm hoīem alterū q̄ ſm deū viuūt. quas etiā mystice, duas ciuitates appellamus. i. duas hoīm societates. quarū vna est in eternū predestinata regnare cū deo: altera cuz diabolo eternū subire suppliciū quarū vna scz ciuitas dei incepit ab abel altera scz ciuitas diaboli incepit a caym. Ciues prime ciuitatis dn̄r. filij dei. alteri aūt filij hoīm. Inter q̄s duas ciuitates assignat aug. vij. differētias: q: differūt ſm diuersos fines. Vn̄ dicit Augu. q̄ fecerūt has duas ciuitates duo amores. terrenā. scz amor sui vsq̄ ad contēptū dei. celestē aūt amor dei vsq̄ ad ɔtēptū sui. Scd̄a differētia q: illa in se: hec in dn̄o gloriatur. Tertia q: illa querit ab hoībus gl'iari. h̄ dicit dn̄o suo tu es gl'ia mea ⁊ exaltās caput meū. Itē in illa hoīes ſm carnē viuētes deū verū nō honorarunt. In hac aūt est vera sapiētia et pietas in q̄ recte ver⁹ deus colit expectās p̄miū in societate sctōrum angelorum. Ex quibus verbis Augustini ptz q̄ iste due ciuitates principaliter differūt. Primo rōne affectus ⁊ amoris. Scd̄o rōne cultus. Tertio rōne finis et spei: q: ciuitas terrena toto affectu diligit ista tēporalia et nō recte colit deū. ciuitas aūt dei colit vnū verū deū et illū sup oīa diligit qui est xp̄s deus et hō et in eo totā suā spem ponit. Et id̄ semp ab initio mūdi fuit verata ⁊ afflicta a ciuitate terrena eo q̄ in moribus et cultu sp̄ fuit ipsi cōtraria ⁊ aduersa. Vn̄ illico a principio mundi caym interfecit abel: ⁊ postea caldei p̄secuti sunt abraā et esau iacob et ismael ysaac ⁊ sic de ceteris iustis. In testō aūt nouo illico scribe et pharisei persecuti sunt xp̄m. qui est caput et princeps huius ciuitatis: et postea iudei et tyrāni p̄secuti sunt eā in apostolis et martyrib⁹ postea heretici verarūt et p̄sequūtur eam p̄ sectā mahumeticā. ⁊ affliget in fine per antixp̄m. Tota ergo ista ciuitas cū principe suo xp̄o introducit ad loquēdū in psalmo: ⁊ cōquerit apud patrē petēs vltionez de suis inimicis affligētib⁹ eā. Et ita pariter tota ista ciuitas q̄ est ecclia introducit ad loquēduz in hoc psalmo. agens deo gr̄as: eo q̄ abstraxit. et liberauit eam a sollicitudine mūdanorum et rerū tēporalium. et cōstituit eā in bonis spiritualib⁹ gr̄e et in spe futurorum bonoruz glorie. In quo psalmo quattuor facit. Nā primo petit bona spūalia. Secūdo icrepat ciues terrenos vt desistāt a p̄secutione iustorū: ⁊ exhortat vt sequant bona spūalia. Tertio remouet q̄dā cauillationez. Quarto agit gr̄as q: reiectis tp̄alib⁹ ɔstituit eā in bonis spūalib⁹. Scd̄a ibi filij hoīm. Tertia ibi multi dicunt. Quarta ibi: dedisti leticiā. B ¶ Quātū ad p̄mū est notādū q̄ tota iustitia hoīs q̄ acquirit regnū celorum ɔsistit in trib⁹. s. in mūdicia cordis ⁊ opera/

Nota.

Duratio tēporalis et etna differunt.

ecclesia dr̄ corp⁹

Ciuitas dei ⁊ diaboli.

psalmi diuisio.

Iustitia hoīs q̄ acquirit regnum

Dū̄ int ciuitatē dei, et diaboli, quia isti ab amore sui vsq ad contēptū dei vadūt; illi ab amore Dei vsq ad sui contēptū [illegible]

tione bonorū et patientia in aduersis ,pter deū Vñ ista tria marie debemus q̄rere a deo et idō ait saluator. Mat.vi. Nolite solliciti esse dicētes q̄d manducabimus ꝛc. Sed primo querite regnum dei et iusticiā eiꝰ: hāc ergo petit in p̄io dō simul cū tota ecclia in principio huiꝰ psalmi cū inuocarē exaudiuit me deꝰ iusticie mee. Alia lr̄a hʒ cū inuocauero exaudi me deꝰ. Lr̄a vō Hieronymi hʒ inuocātē exaudi me deꝰ. Et nūc littera ē plana absq̄ figura. Et est sensus. O deꝰ iusticie mee.i. in quo consistit tota mea iusticia exaudi me inuocātē te. vel cum inuocauero te dando mihi iusticiam scʒ patientiam in aduersis: et mundiciaʒ in corde: vt siue peccato possim meritorie operari. Ista ergo tria peto a te scʒ primo in tribulatione dilatasti mihi et ponitur preteritū pro futuro siue ,p īperatiuo.i. dilata ꝛ corrobora mihi animū ꝛ cor in tribulatione largiendo patientiā in aduersis: vt valeā persecutiones ꝛ cetera aduersa equo aīo tolerare. Scd̄o miserere mei peccata mihi remittēdo et in gr̄a cōfirmādo: vt possim bene operari. Tertio exaudi orationē meā regnū celorū largiendo Unde nota ꝙ ista prima particula redditur difficilis scd̄m nostrā trāslationē ,ppter mutationem persone. Sʒ forsan nō est sine misterio. Vñ pōt ēē talis sensus referendo ad diuersa vt dicat ecclia Cum ergo inuocarem sub lege veteri per patriarchas et prophetas. tunc deus iusticie mee exaudiuit me mittēdo filium suū in carnē et cōuersa ecclesia ad xp̄m dicit tu dn̄e in illa tribulatione dilatasti mihi cor et animū dādo legem libertatis et gr̄e. Et ideo miserere mihi peccata remittēdo per gratiaʒ. Et exaudi orationē meā regnū celorum largiendo ꝛc. Et patiētiā in aduersis contra persecutores cōferendo. Et postq̄ liberasti me a peccato libera me a persecutione impiorum.

¶ Filij hominum. In hac scd̄a parte ecclia increpat ciues terrenos ꝛ mundanos vt desistāt a persecutione iustorū ꝛ exhortatur eos ad colendum xp̄m et legem eius. contemnendo terrena. ꝛ appetendo bona spiritualia. Unde dicit. o filij hoīʒ vsq̄quo eritis maliuoli ꝛ crudeli corde ꝯtra me. vt quid: id est q̄liter diligitis vanitatē scʒ supbiā ꝛ auariciā bonoꝝ mūdanorū que sunt vana et corruptibilia. ꝛ queritis mēdaciū: scʒ vos iudei falso glosando sacras scripturas veteris testamenti lr̄aliter ꝑcise itelligēdo. Et vos gentiles idola ꝛ falsos deos colendo. Et vos sarraceni turpem sectam mahumeticam obseruando. Et vos heretici falsa dogmata seminando simplices decipiendo. Scitote id est volo ꝙ sciatis: q: dominꝰ p̄r mirificauit christum sanctum suum et ipsum tanq̄ verbum deum et redēptorē et legislatorē i mūdū misit. Et ideo ego colo eū ꝛ eius legem euāgelicā seruare decreui et in ipso spem meā constitui. Et ideo ipse dominus iesus christus exaudiet me cū clamauero ad eum et liberabit me de manibus ꝛ persecutionibus vestris Et ideo si irascimini.i. si aliquando fuistis irati contra me et persecuti me tamen iam amplius nolite peccare. Sed desistite a persecutione et que dicitis in cordibꝰ vestris et in cubilibus vestris compungimini id est si aliquando dixistis et ,pposuistis in cordibus ꝛ secretis penetralibus vris facere malū: tn̄ non deducatis ad effectū: sed resistite malis temptationibus et cogitationibus. et cōpungimini in corde penitiam agendo. Et cognoscentes veritateʒ recipite legē euāgelicā que docet omnē veritatē: ꝛ ,phibet omne malū fieri et exhortatur ad oē bonū. Et sic seruantes legem euangelicam: sacrificate sacrificium iusticie scʒ sacrificiū eucharistie. q̄d de se est iustum et bonum iustificans omnia Et etiā sacrificate sacrificium iusticie.i. offerte deo cor mundum et contritum et humiliatum in quo consistit tota iusticia hominis: et sperate in dn̄o.i. ponite spem vestrā in dn̄o et non in rebꝰ tp̄alibus sed in bonis sp̄ualibus in euangelica lege ,pmissis que vos beatos et felices facient. ¶ Multi dicunt ꝛc. Hic r̄ndet questioni quā hoīes mūdani faciūt. et dicūt q̄s ostendit nobis ista bona futura que xp̄s ,pmittit. Quasi dicāt quō cōtēnemꝰ ista bona tēporalia q̄ videmus ꝛ possidemꝰ ,p illis q̄ nō videmus nec cognoscimꝰ. q̄si dicāt ꝙ fatuū eēt h̄ facere ꝛc. Ad hoc respōdet ecclesia ꝙ signatū est lumē vultꝰ dei super nos. p q̄d lumē possumꝰ credere ꝛ precognoscere ista bona sp̄ualia: ꝛ exponit̄ vt supra. B ¶ Dedisti leticiā ꝛc. in corde meo. Ista ē quarta ps huiꝰ psalmi. Ad cuius intelligētiā ē aduertēdū ꝙ sicut fides est q̄dā virtus theologica desup infusa: qua mēs eleuata et cōfortata credit et assentit rebꝰ supnaturalibꝰ ꝛ nō visis. Et charitas est alia virtus infusa qua volūtas eleuatur ad diligēdū deū sup oīa. Ita pariter. Spes est q̄dā virtꝰ infusa q̄ ꝯtēptis terrenis sp̄ualia bona et inuisibilia appetūt̄: expectant̄. Scd̄o ē aduertendū ꝙ hec ē differentia iter hoīeʒ iustū ꝛ prauū nā hō prauus quātūcunq̄ potēs et diues sit: licet gerat leticiam in facie ,pter affluentiaʒ bonorum temporalium. tn̄ semꝑ gerit tristiciā ꝛ terrorem in corde timens futurum iudicium et punitionem. accusante eū conscientia sua ꝛ etiā q: timet perdere bona tp̄alia que possidet et ideo cōtinuus timor non sinit esse felicē: per oppositū hō iustus licet aliquando gerat tristiciam et fletum in facie propter persecutionē malorum tn̄ semꝑ gerit letitiā ꝛ gaudiū i corde eo ꝙ expectat gloriā et premiū propter mala que patiēnter tulit propter deū. De hac ergo letitia et spe agit hic gr̄as tota ecclesia. s. q: recepit fidē et spē per quam cōtēnit tp̄alia ꝛ appetit ꝛ expectat bōa futura sp̄ualia. Et idō dicit ecclia gr̄as ago. o. dn̄e supple q̄m dedisti hanc leticiam in corde meo quoniam ipsi homines mūdani multiplicati sunt ꝛ locupletati a fructu frumēti et vini et olei et alioꝝ tēporaliū Sed ego habens hāc speʒ et letitiā in corde meo de bonis futuris absq̄ sollicitudie tp̄aliū simul dormiam et requiescam in pace et quiete et hoc faciam quoniam tu domine singulariter me i tali spe cōstituisti. Itē ipsi qui abundāt talibꝰ diuitijs i h̄ seculo tn̄ post finē tāq̄ oues in inferno positi sunt et mors eterna depascet eos. psal. xlviij. Ego aūt post hanc vitā dormiā simul et reqescā in illa pace ꝛ fruitiōe celesti eo ꝙ tu cōstituisti me in hac vita in spe. cōtēnēdo terrena et appetendo

Marginalia (left): Increpatio malorum.

Marginalia (right): Nota. / Quid ē spes. / Differētia inter hoīeʒ iustū ꝛ prauum.

illa celestia. Nā illa celestia dāt i p̄miū fidei ⁊ spei et charitatis quā hic habuim⁹. D ¶ Ubi ē aduertēdū q̄ ad hunc intellectū ⁊ s̄m istā scd̄am expositionē legit eccl'ia hūc psalmū quotidie ad cōpletoriuz in p̄ncipio noctis eo q̄ diabolus ⁊ ciuitas eius sp̄ machinant̄ ad malū cōtra ciuitatē dei et

Nota. religionē xp̄ianā iō orat ecclesia vt defēdat eā ab iniq̄ p̄secutiōe ⁊ malicia illoꝝ. Legit etiaz hunc psalmū in p̄sona cuiuslibet martyris ⁊ cōfessoris eo q̄ pro xp̄o passus ē ⁊ laborauit in hac vita contēnēdo terrena et appetēdo celestia ⁊ i spe future beatitudinis vixit. A ¶ Ex toto ergo isto psalmo possunt recolligi quinq̄ cōclusiones. Prima cōclu

Iudei poterāt cognoscere xp̄z sio q̄ iudei mltiplic iter poterāt cognoscere iesuz xp̄z esse messiaz in lege p̄missuz. Primo q̄ de⁹ pater mirificauerat ip̄m i operatiōe miraculorum. Scd̄o q̄ doctrina eius erat vera et nō vana. Tertio q̄ semp̄ fuit exaudit⁹ a patre. Et per cōsequēs iudei non debebant graui corde persequi xp̄m. ¶ Scd̄a cōclusio q̄ oībus hoībus est insertū et signatū lumē naturale p̄ qd̄ q̄s pōt discernere iter bonū et malū ⁊ cognoscere tria p̄ncipia moralia scz oē malū fugiēdū et oē bonū agendū ⁊ qd̄ tibi vis fieri alteri fac: et nullū bonū irremuneratū: et nullū malū impunitū. ¶ Tertia cōclusio q̄ p̄ter lumē naturale fuit signatū sup̄ pp̄lz iudaicum lumē sacre scripture patriarchis et p̄phetis reuelatum per quod poterant magis cognoscere deuz ⁊ discernere inter bonum et malum et desiderare hūanā redēptionē et cognoscere xp̄m eē messiā in lege p̄missuz per op̄a q̄ faciebat. ¶ Quarta cōclusio q̄ p̄ter lumē p̄pheticū est signatum sup̄ pp̄lm xp̄ianū lumē euāgelicū p̄ quod cognoscit omnia mysteria et vaticinia veteris testi cōpleta p̄ xp̄z. Et p̄ quod cognoscit spē nullo mō eē ponēdā in hoc mūdo s; in sola futura btī tudine. Quinta cōclusio q̄ ciuitas dei. s. xp̄iana religio differt a ciuitate terrena rōne finis nā cū cetere natiōes mūdane cōstituāt finē suū ⁊ ponant spē suā in bōis tp̄alibus: tamen sola religio xp̄iana contemptis hmōi temporalib⁹ ponit spem suaz in futuris bonis spiritualibus ⁊ eternis.

Ars exaudi domine. xxviij. d. capitulo sedulo. Et d̄ consec. di. v. nō mediocriter.

Erba mea aurib⁹ percipe dn̄e intellige clamorem meum.

¶ Titulus hui⁹ psalmi s̄m hebreos. est ad victoriā sup̄ nihilot psalm⁹ dauid. Hierony. āt transtulit: victori super hereditatibus canticum dauid. L ¶ Rabi autē salomon qui in regno francie super p̄salteriuz et totū vetus testamentum scripsit anno millesimo cclx. qui conatus est peruertere scripturas ad litteraz dicit q̄ nihilot est equiuocum ad hereditates in plurali et ad quoddam instrumentum musicum cum quo cantabatur iste psalmus ideo ly nihilot preponitur pro vtroq̄ in eodem titulo. Sed licet hoc possit esse verum quia nullam contradictionem inducit littere et sententie huius psalmi. cū tñ nullo intendo eū nec alios rabinos iudeoꝝ sequi: eo q̄ magis dubitant in titulis ⁊ in ceteris rebus lit̄alib⁹ q̄ catholici et plures diuerse opiniones et cōtrouersie sunt iter eos q̄ inter nos i hmōi. Et ratio est: nam iste cerimonie cātādi fuerūt aliquo mō deperdite imo post incēsam hierlm per Romanos et dispersionē iudeoꝝ p̄ mūdū nunq̄ vsi sunt hmōi cerimonijs. Ideo totaliter fuerūt delete a memoria et scriptura eoꝝ. Et sic nesciunt q̄d dicunt in his et in ceteris: nec p̄cedūt nisi per coniecturas. et falsas fictiones. Iō magis est credēdū translationi et interp̄tatiōi ipsoꝝ. lxx. q̄ p̄cesserunt aduentū xp̄i: ⁊ interp̄tationi hieronymi q̄ fuit paulopost aduētū q̄ fictionib⁹ thalmudistarū xp̄i et modernoꝝ rabinoꝝ q̄ totaliter conant̄ p̄uertere scipturas et sensum eaꝝ. Et sic nolo amplius terere tp̄s inuacuū in eoꝝ dictis. Sed i oībus sequi interp̄tationes lxx. et Hieronymi quia fuerunt tunc bene et late examinate. sequendo ergo eos in hoc titulo et in ceteris: p̄ hoc qd̄ d̄r ad victoriam siue victori p̄notat̄ q̄ iste psalm⁹ dū cantabatur cum toto conatu vocum eleuando vocem vsq̄ ad vltimū punctum ⁊ finē: eo q̄ lex vocabat xp̄m vt dictum est per hoc q̄ d̄r in finem p̄notatur q̄ ille psalmus dirigit oēs in xp̄z qui est finis legis. Nā per p̄mū aduentū est finis legis veteris et p̄ scd̄m finis legis euangelice in primo ad saluandum et redimēdū: in scd̄o ad glorificandum et p̄miandū. Et sic iste psalmus ⁊ ceteri cātabantur in vtraq̄ lege. Sed diuerso modo finis vt dictū est. A ¶ Sed per hoc quod additur per ea que consequitur hereditatem: est notandum q̄ iudei vocant hereditatē dn̄i totā terrā promissionis a Dā vsq̄ ad Bersabee que est est pars syrie meridionalis Nā ab oriente clauditur montib⁹ idumee. s. galaad et fasga et petre: ab occasu aūt terminatur mari nostro ab aquilone vero mōte libano ⁊ hermōe magno. q̄ iteriacet damascū ⁊ ituream: ab austro vero terminatur deserto cades ⁊ pharam. Et sic tota terra promissionis est cū p̄dictis terris cuius longitudo. a Dan scz a mōte libano vsq̄ ad Bersabee sunt. clx miliaria latitudo vero a mari nr̄o. s. a iopē vsq̄ ad basam et ad mōtē abarin ⁊ fasga: sunt quasi. liij. miliaria. In hac terra putant iudei ceci sitā suam spem et felicitatem: eo q̄ data fuit eis ⁊ diuisa per iosue post exituz de egypto. Et totum desideriū eoꝝ et finalis spes est hanc terram possidere ⁊ ihabitare. ⁊ hec est oratio eoꝝ iugis et quotidiana. Ideo Ra. sa. ⁊ ceteri dicunt q̄ dauid fecit hunc psalmū orando deum pro hac hereditate conseruanda et ab inimicis liberanda. Et sic faciebat hunc psalmū in templo siue in tabernaculo: per leuitas cātari cū hmōi instrumento nihilotis ⁊c. Et sic sicut: ceci sunt et carnales non sapiūt nisi carnaliter et temporaliter. Et ideo nō ē credēdū q̄ dauid p̄ quem sp̄ūssanct⁹ locut⁹ est p̄phetice p̄ re tā vili ⁊ trāsitoria fecisset hūc psalmū. Et nec ad hoc idiguisset lumine sp̄ūssancti nec esset p̄pheta cuius contrarium dictuz est. Ideo nos quib⁹ datū ē nosse mysteriū regni dei aliter debem⁹ hoc intelligere. Iō est notandū q̄ postq̄ adā p̄didit hereditatē paradisi et eiectus est ab ea: deus dedit totū mūdū ipi et posteris i hereditatē terrenā et legē diuinā i he

Hereditas dn̄i s̄m iudeos.

descriptio terrae promissionis per confinia

reditatē spūalem eo q per illam erant cōsecuti/ri celestē hereditatē. Sed q: post adā fuit diuisuz genus humanū in duas ciuitates et societates vt dictū est psalmo p̄cedēti. Jō tota ciuitas dei siue societas fideliū legē diuinā obseruantiū: dr here ditas dñi et populus elect' peculiaris: eo q sunt consecuturi celestem hereditatem: et pertinent ad illam. Ceteri autem dicūtur diaboli hereditas: cuius supplicio sunt subijciēdi. Ex quo ptz q so/la ecclesia est hereditas domini ab adam et abel vsq ad vltimum electum: vt ait aug. et grego. que quidē ecclesia lz sit vna essentialiter ab adaz vsq ad iudicium: eo q viuit sub vna fide xp̄i et charita te tamen differt accidentaliter ḃm diuersos sta/tus et diuersa secula et ḃm minus perfectū et ma/gis perfectū. Nam totaz suam perfectionem in hoc mūdo possibilez adepta est per xp̄m. Vltimā aūt perfectionez adipiscet in iudicio vt dictū est. Et ideo pro hac hereditate conseruanda in gra/tia et preseruāda a malis futuris et peccatis: et li/beranda a p̄ntibus: ptinue orauit et orat ecclesia. Et sic est intelligēdus iste titulus. s. q dauid fecit hunc psalmū orando pro ea ciuitate dei. s. eccle/sia q̄ cōsequit hereditatē spūalem hic per grām et in futuris per glīam. Et precepit ipsum canta ri ad victoriam: eo q vocabat xp̄m ad primū ad/uentum vt daret hereditatē hic per grām et semp vocat ipsum ad scōm aduentū vt pferat heredi/tatem glorie celestis. Et sic dirigit nos in finē q̄ est christ'. Ex hoc apparet materiā hui' psalmi. q dauid introducit ecclīam loquētez in hoc psal mo orantē p seipsa vt deus cōseruet eā in grā et liberet eā a malis tpalibus. Que quidez ecclesia durat ab adā vsq ad iudiciū: et est diffusa ab ortu vsq ad occasum per vniuersum orbem: vel loq̄/tur ipse dauid tanq̄ membrū ecclesie in persona totius ecclesie. ¶ Scōm ergo hūc intellectuz duo facit dauid in hoc psalmo. Nā primo introducit ciuitatem dei scilz ecclesiam petentē liberari per xp̄m a persecutione diaboli et mēbrorū eius. Se/cūdo predicit fines vtriusq ciuitatis. s. suppliciū malorūz et gloriā et premiū bonoz ibi. Judica il/los deus. Quantū ad p̄mū ecclesia primo ppo/nit suā petitionem exaudiri captando beniuolen tiaz. Scōo explicat suā petitionē ibi: rex me' siue qm̄ ad te orabo. Dicit ergo ecclīa ad caput suū et regē xp̄m. O dñe iesu xp̄e pcipe verba mea aurib' benignis. Et intellige clamorē meū et q: tu es rex meus et deus meus: intēde voci oōnis mee. A ¶ Vñ est notanē aduertēdū q tria sunt necessaria ad h̄ q petitio ipleat. s. q iudex siue bñfic' pbeat aures benignas petēti vt cū patiētia audiat. Se cūdo vt discernat et intelligat v̄ba et clamorē petē tis: vt videat si petit iustum et iuste. Tertio vt libe ralr intēdat et ānuat: et sit ppiti' petēti petitionē votū ei' adiplēdo. Et iō pp̄ter primū dicit v̄ba mea aurib' pcipe dñe. i. aures benignas verbis meis et accōmoda et pbe. pp̄ter scōm dicit intelli/ge. idest discerne clamorem meum. s. an sit iustus an iniustus. propter tertium dicit.

Heredi/tas dñi sunt fi/deles.

Vt peti tio iplea tur tria necessa/ria sunt.

De con se. di. i. c. nunq̄.

Jntēde voci orationis mee: rex me' et deus meus.

¶ Intēde. i. ānue voci oōnis: et petitiōis mee tu qui es rex meus per gubernationē. et de' me' per creationē. vñ quādo in scriptura scribit rex et de' semper intelligitur christ' qui est deus et homo et caput et rex ecclesie et ciuitatis dei quaz gubernat et regit.

s. q. i. ca. xp̄i sacer dotes.

Quoniam ad te orabo domine ma/ne exaudies vocem meā.

¶ Qm̄ ad te orabo. Hic explicat tēpus et oppor/tunitatem et modum sue petitionis. C ¶ Vnde est aduertendum ḃm aug. q sicut sol per suaz pre sentiam causat diem et lucem in nostro hemispe rio in qua luce oīa videntur et discernuntur a no/bis et per suam absentiam causat noctem et tene bram in qua res non possumus discernere. ita pariter christus qui est sol iusticie per suam pre/sentiam causauit et portauit lucē in aduentu suo et dedit legem euangelicaz: in qua videmus et dis cernimus veritatem omnium que latebant in ce/rimonijs legis veteris. Et sic lex ve. ab Adā vsq ad christum dicebatur nox vt apostolus ad Ro/ma. xiij. nox precessit dies autez appropinquauit &c. Et ideo Abraā et moyses et Dauid et omnes patriarche et prophete: et vniuersaliter tota ciui/tas dei ambulabat in nocte ante aduentum xp̄i. Et sic expectabat diem et lucem venturā per chri/stum vt in ipso discernere posset veritatem que la tebat in nocte siue in vmbra legis. Et sic lex vet' appellat tempus messie diem et mane et sic nos appellamus tempus legis ve. noctem preteritaz que precessit. Vnde abraam exultauit vt videret diem istum vt ptz. Jo. viij. Et iō dauid quierat in illa nocte et expectabat diē xp̄i siue mane dicit in persona totius ecclesie illi' noctis. o dñe iesu xp̄e qm̄ tu es rex meus et de' meus laturus diem et lu/cem super terrā ideo mane. i. in tuo aduentu ego orabo te: et tu exaudies vocē meam et petitionem contra diabolum et ciuitatem terrenam: quoniā in nocte legis non potui exaudiri ideo exaudies me in mane. s. tempore gratie me a diabolo et mē bris eius per tuam passionem liberando. Vnde est petitio mea vt habitem tecum in ciuitate tua. s. in hac ecclesia per gratiam et des mihi lumen legis euangelice vt videam veritatem. Et tūc qm̄ astabo tibi et iuxta: in lumine euangelico videbo omnem veritatem quam in nocte nō potui clare videre et quid videbo scilicet quoniaz tu es deus non volens iniquitatē sed iusticiā et equitatē et q nō habitabit iuxta te malign' in tua ciuitate hic per gratiā et in futuro per gloriā. ¶ Notandū q in hebreo et in trāslatione Hierony. totus iste ps. videt discordare a trāslatione nr̄a in cōbinatio/ne v̄siculor. Vñ sic ordinat versus in hebreo. Di cta mea attende dñe intellige meditationē meaz Ausculta vocē deprecatiōis rex me' et de' me'. qm̄ ad te orabo. Dñe mane preparabo ad te et contē/plabo. Qm̄ nō volēs iniquitatem tu es: nec habi tabit iuxta te malign'. Ex quibus patet q tertius v̄sus incipit in ly dñe mane exaudies et quartus versus incipit in ly qm̄ non deus volēs iniquita/

tem &c. Sed ista nostra translatio ipsorum .lxx. fuit confusa vitio scriptorum apud grecos. vt ait Hieronymus. Et ideo quandoque confundit sniam. vnde secundum literam Hieronymi clarior apparet snia et diuisio huius psalmi in quo memorantur iste due ciuitates et fines earum. Unde est aduertendum

Nota. quod dauid in spiritu preuidit discursum huius ciuitatis dei. vnde primo preuidit in spiritu qualiter hec ciuitas non poterat habere suam perfectionem nisi per aduentum christi. qui erat laturus diem et lucem: et per consequens desiderium et orationes prophetarum et patriarcharum non poteriant audiri. nisi per christum in tempore gratie: quia tunc debebat sortiri effectum suum et tunc tota ciuitas dei erat visura veritatem legis per christum: quia in lumine christi omnes eramus visuri lumen vt patet per omnes prophetas. Secundo preuidit quos et quales ciues debebat christus in suam ecclesiam et ciuitatem congregare et quos et quales excludere. Tertio preuidit fines diuisos istarum duarum ciuitatum. Et ideo tria facit in hoc psalmo. Nam primo in persona ecclesie illius status orat vt veniat christus in carnem ad visitandum suam ciuitatem. vt orationes sue exaudiantur et in lumine dei christi videat veritatem eorum que latebant in lege veteri. Secundo predicit quos et quales ciues congregabit christus in ecclesia et quales excludet. Tertio predicit diuersa premia et diuersos fines harum duarum ciuitatum. Secunda ibi. Quoniam non volens deus iniquitatem. Tertia ibi. Judica illos. Prima iam declarata est per ea que dicta sunt. Nam dicit propheta in persona totius ecclesie pro illo statu. o domine iesu christe et eternem messia. percipe verba mea auribus tuis benignis et intellige clamorem meum. Et o rex meus et deus meus &c. Et subdit tempus opportunum in quo est exaudiendus dicens mane exaudies vocem meam. q. d. O domine veni in carnem et porta illum diem et mane gratie vt in illo exaudias vocem meam. Quoniam

di. lxxvi. fratrem xi. q. iii. cap. esti mant.

Mane astabo tibi et videbo: quoniam non deus volens iniquitatem tu es.

¶ Mane. s. in tempore gratie astabo tibi et videbo. i. habitabo tecum in ecclesia et videbo et contemplabor te. Et sic videbo omnem veritatem que latebat in nocte et vmbra legis. q. tunc ambulabo sicut in die postquam nox precesserit. ¶ Sequitur secunda pars. Quoniam non deus volens. in qua predicit qui sunt excludendi ab ecclesia. Secundo qui sunt introducendi ibi. Ego autem in multitudine. Ad primum dicendum quod quinque conditiones hominum excluduntur siue erant excludende ab ecclesia in aduentu christi a quibus petit liberari scilicet maligni. iniusti. mendaces. viri sanguinum. et homicide et susurrones: qui incitant ad effundendum sanguinem. Et dolosi siue deceptores. Ideo dicit. o christe cum veneris ad congregandos filios dispersos ad ecclesiam et ciuitatem tuam non congregabis malos sed bonos. Nam quoniam tu es deus non volens nec diligens iniquitatem sed equitatem.

de pe. di stin. j. nunquid cayn

Neque habitabit iuxta te malignus: neque permanebunt iniusti ante oculos tuos.

¶ Non malignus non habitabit iuxta te in ecclesia et ciuitate tua. nec iniusti et violenti et petulantes manebunt ante oculos tuos: eo quod tu es iustus et equus. Ideo.

.xciij. di. ca. diaconi.

Odisti omnes qui operantur iniquitatem: perdes omnes qui loquuntur mendacium.

xxij. q. ij. c. ij. et de pe. dist. v. fratres xv. dist. c. vnum orarium. §. alias.

Uirum sanguinum et dolosum abominabitur dominus ego autem in multitudine misericordie tue.

¶ Odisti et abiecisti omnes qui operantur iniquitatem et iniusticiam. Item quia tu es verax: ideo perdes omnes qui loquuntur mendacium: quoniam dominus abominabitur. i. tanquam malum omen et monstrum abijciet ab ecclesia et domo sua omnem virum sanguinum: et omnem dolosum. A ¶ Unde nota quod officium mendacis est zizaniam et discordias seminare. Ex quibus sequuntur homicidia et effusiones sanguinis. Ideo per virum sanguinum non solum intelligit homicidam: sed omnem susurronem et seminatorem discordie et causatorem effusionis sanguinis. Secundum officium mendacis est alios decipere et defraudare. et talis dicitur dolosus. Unde hos. s. virum sanguinum et dolosum abominabitur christus et excludit ab ecclesia sua hic per gratiam et in futuro per gloriam. Unde hoc preuidens propheta in spiritu dicit virum sanguinum &c. quia isti tales pertinent ad ciuitatem et societatem diaboli.

Officium mendacis.

¶ Ego autem. Hic incipit versus in hebreo et snia secundum veritatem: vbi ecclesia siue populus dei et corpus mysticum gaudet et dicit se esse electum a christo et introductum in ecclesia et non abiectum et reprobatum sicut predicte conditiones hominum. Ideo dicit.

Introibo in domum tuam: adorabo ad templum sanctum tuum in timore tuo.

Dist. xi. c. ecclesiasticarum xij. q. ij. c. cum deuotissimam. xx iiij. q. iij. cum aliquis.

Domine deduc me in iusticia tua propter inimicos meos: dirige in conspectu tuo viam meam.

Quoniam non est in ore eorum veritas cor eorum vanum est

¶ Ego autem in multitudine misericordie tue. i. secundum multitudinem misericordie tue: qui elegisti me. non meis precedentibus meritis introibo in domum tuam et ecclesiam: et adorabo te ad templum sanctum tuum viuendo in timore tuo filiali. Et sic non ero malignus neque iniustus: neque mendax. nec vir sanguinum: nec dolosus. Et his ostendit propheta quod non ex nostris meritis: sed ex sua benignitate et misericordia nos predestinauit in hereditatem suam et ex misericordia nos elegit deus ad ecclesiam suam et preseruauit et liberauit per gratiam: ne essemus maligni nec iniusti: nec mendaces. nec viri sanguinum: nec dolosi. q. non est volentis nec currentis sed miserentis. ad Roma. ix. Et ideo subdit deduc me domine in via tua. i. in lege tua euangelica que est via ad vitam et dirige viam meam. i. omnes actus et operationes meas in conspectu tuo. i. ne deuient nec re-

cedant a voluntate tua sed omnia fiant ꝟm leges et voluntatē tuā ⁊ sint accepta in conspectu maiestatis tue. Et hoc fac ꝓpter inimicos meos scilꝫ diabolū ⁊ mēbra eius qui cōtinue pugnāt cōtra me. ⁊ tētāt ⁊ conanť me decipere ⁊ in pctm̄ deducere ⁊ a via tua retrahere et separare. ⁊ hoc faciūt quoniā non est in ore eorū veritas. Et sic volunt me dolo decipere ⁊ etiā quia cor eorum vanuꝫ est per superbiam et auaritiam et sic volūt alios opprimere et affligere.

Infra .xiij. dist. ⁊ ad ro. iij c.b.

Sepulchrum patens est guttur eorum linguis suis dolose agebant iudica illos deus.

¶ Guttur eorum est sicut sepulchrum apertuꝫ et patens plenum cadauerum emittens fetorem intollerabilem: quia sic isti emittunt et euomunt fetorem blasphemie et mendacij. Et iō dolose agebant idest loquebantur dolose linguis suis pollutis. vt me deciperent et in ignominia m deducerent. Et ideo tu domine iesu christe deduc me in via tua et dirige viam meam in cōspectu tuo ꝓpter inimicos meos: vt non sim particeps in peccatis ⁊ moribus eorum sed libera me ab eis gratiam conferendo: quia sine te nec possum malum vitare nec bonum agere nec a persecutionibꝰ inimicorum liberare. ¶ Deinde subdit iudica illos deus. Postq̄ superius propheta per modum orationis predixit qui erant eligendi per christum ad ecclesiam: et qui pertinent ad ciuitatem dei: et qui ad ciuitatem diaboli a quibus petijt liberari. Nunc autem in hac tertia parte predicit diuersos fines harum duarum ciuitatum naꝫ primo predicit punitionem ⁊ suppliciū malorū. Secundo premium ⁊ felicitatem iustorum ibi. Et letentur oēs ⁊c. Ad primū ꝗ dicit. O deus postq̄ ciues diaboli sunt ita iniusti et maligni et mendaces et dolosi et blasphemi. ergo iudica: et puni eos secundum opera et demerita eorum. Ec.

De pe. di. i. medicina ꝺ pe. di. iij quid ergo turbamur.

Decidant a cogitationibus suis secundum multitudinem impietatuꝫ eorum expelle eos quoniaꝫ irritauerunt te domine.

¶ Decidant a cogitationibus suis vt nō possint explere malaꝫ cogitationes et desideria sua. nec possint nocere iustis fidelibꝰ tuis. Et expelle eos ꝟm multitudinem impietatum et peccatorum eorum. quia non merentur habitare in hac tua ecclesia per gratiam nec in superna per gloriam. Et quoniam irritauerunt et contempserunt te et legem tuam euangelicam. Et ideo sicut recesserunt a via et lege tua: ita non merentur peruenire ad eius terminum que est vera et celestis beatitudo.

Eccl'ia / sticei. iij. ⁊ rom. v.

Et letentur omnes qui sperant in te: in eternuꝫ exultabunt et habitabis in eis.

¶ Hic describit et predicit ⁊ petit finē et premiū iustorū ⁊ bonorū. s. hereditatem ⁊ felicitatē in celo ꝓmissaꝫ. Unde nota ꝟm aplm prime ad Cor. xv. ⁊ Apoca. xxi. q̄ tota gloria ⁊ premiuꝫ sctorum erit q: deus. s. xp̄s deus ⁊ homo habitabit in oībus beatis per gloriam. Et sic erunt oīa in omnibus quia per partē rationalē fruenť diuinitate ⁊ per sensus corpeos fruenť hūanitate. Et sic letabuntur ab intra ⁊ exultabūt ab extra. Et sic eoruꝫ gloria erit perfecta. dicit ergo ꝓpheta. o dn̄e letentur leticia ⁊ gaudio interiori et exteriori omnes qui sperant ⁊ ponunt spem suam in te et in eternum exultabunt in videndo humanitateꝫ tuā et in tali exultatione laudabunt te. et talis exultatio prouenict eis. quoniam habitabis in eis ⁊ ipsi in te in ciuitate tua celesti.

Et gloriabuntur in te omnes qui diligunt nomen tuum: quoniam tu benedices iusto.

De pe. dist. ij. c. charitas est.

Domine vt scuto bone voluntatis tue: coronasti nos.

Pria. q. i. ca. i. de pse. dist. iiij. ca. ne q̄q̄.

¶ Gloriabunť ⁊ beatificabūtur oēs qui diligunt nomē tuū: q: gloria eorū erit: vt tu habites in eis ⁊ ipsi in te. Et tota ista gloria ꝓueniet eis: qm̄ tu benedices iusto conferendo grām in hac vita vt possint vitare malū ⁊ facere bonum. Et hec gratia fuit quoniam tu dn̄e coronasti et vallasti ⁊ circuisti et ꝓtexisti nos scuto bone voluntatis tue: vt liberaremur ab oī malo et faceremꝰ bona. Unde hoc non habet homo ex meritis suis. Sꝫ ex bona voluntate et gratia tua: quia non est volentis nec currentis: sed dei miserentis volentis hominem ad iusticiam eligere. Et scuto bone volūtatis vallare et amare. ¶ Temporaliter ergo potest exponi iste psalmus. vno modo prophetice prout dauid preuidet hereditatem et ciuitatem dei affligēdam per inimicos et tyrānos: et hereticos de quibus petit liberari. Secundo pōt exponi pro quolibet martyre: q: cōtter iusti affliguntur a prauis Tertio pōt exponi in ꝑsona cuiuslibet defuncti existentis in purgatorio petentis ex illis penis liberari. Et sic legetur in legenda defunctorū.

Infra. q. vi. de pe. di. i. c. porro. §. item a mortuo ifra. xxx. vij. a.

Domine ne i furore tuo arguas me: neq̄ i ira tua corripias me.

Miserere mei domine qm̄ infirmus sum sana me domine quoniam conturbata sunt omnia ossa mea.

¶ Titulus ꝟm hebreos ad victoriā in organis super octauā. ꝑs. dd. Scdꝫ vo. lxx. i finē. ꝑs. dauid ꝓ octaua Hieronimus. victori i ꝑs. dauid sup octauā. per supradicta pꝫ concordia diuersitatis dicēdi i hoc titulo. Nā oēs explicāt q̄ dauid fecit hūc psalmū. Sꝫ i hebreo explicať modꝰ cantādi: quia cantabať cū tanto conatu gradatiꝫ eleuādo vocē vsq̄ sup octauā vocē n̄ rō ē. Nā hic ꝑs hꝫ .x. versus ergo si in quolibꝫ versu succe ssiue eleuabāt vocē ꝑ punctū. sequiť q̄ ascendebant super octauā vsq̄

De natura huius psal.

ad decimum punctū: et hoc cū organis. lxx. ꝯo ex
plicant psonā ad quā nos dirigit iste ps. s. i xp̄z q̄
est finis legis. Hierony. scdo explicat et psonam
cui dirigit iste ps. s. ipi xp̄o q̄ intelligitur p dd my
stice et ſm interpretationē. Sz est iquirēdū de ma
teria hui⁹ psalmi. de qua est etiā altercatio apd
hebreos. Nā quidā dicūt q dd fecit hūc psalmū
postq̄ cognouit se peccasse ꝯ Uriam. Alij dicunt
q fecit hūc psalmū qn̄ misit de⁹ illā ingentē pesti
lentiā per totā hierl̄z ꝑpter pctm̄ murmurationis
ppl̄i. vt pz. ij. reg. xxiiij. Et ſm hūc intellectū diui
dunt hūc psalmū i duas ptes. Nā i pria explicat
dd suā deuotam petitionē. scda ibi discedite oēs
ostēdit se eē exauditū a deo et pctm̄ sibi remissū.
Et sic exponūt istū psalmū lr̄aliter ꝑut dd petit
ne de⁹ arguat nec puniat ipm cū furore: et petit mi
sericordiā allegādo suā fragilitatē sz lz p̄dicta ex
positio sit satis conueniens et cōformis lr̄e huius
hystorie siue mysterij: tn̄ nō explicat itētū ꝑphete
nec misteriū clausuz i illa hystoria: nec euacuat in
telligentiā psalmi ſm fidē catholicā nec apit in
tellectū xp̄ianoꝝ q: si sic manet mere lr̄alis. tunc
erit inutilis: q: nō diriget nos i xp̄z et sic maneret
inanis et vacua. Nā nō min⁹ dd fuit ꝑpheta illu
strat⁹ spū scto i hoc psal. q̄ in ceteris. Et iō nō est
sistēdū i lr̄atura. sz opz q exponat moraliter ad i
tētionē ꝑphete et ſm intellectū ad quē legit ipm
eccl̄ia vt vere i xp̄z dirigat. ¶ Ad cui⁹ intelligētiā
ē notādū q dd in illa pestilentia vidit i spū totū
mysteriū peti ipi⁹ adā et qualr ꝑpter illud pctm̄
totū gen⁹ hūanū erat et fuit vulneratū et ꝑcussuz
pestilētia peti originalis et ꝯcupiscētia peti mor

No. q̄n dd i tribulatione clarebat itelligētia.

talis a q̄ pestilentia nō poterat liberari nisi p xp̄z
Un̄ per hoc q angelus ex precepto dn̄i ꝑcussit to
tū ppl̄m ab adā vsq3 Bersabee. et iterfecit. lxx. mi
lia virorum intellexit mistice qualr et snia dn̄i in
adā fuit ꝑcussuz et mortuū totū gen⁹ hūanuz p.
vij. climata mundi et oēs. lxx. liguas morte corpa
li et spūali et p h̄ q illa pestilentia durauit trib⁹
dieb⁹: itellexit in spū q pestilētia peti ade erat du
ratura p tres etates vsq3 ad xp̄m vēturū. Et p h̄ q
angelus appuit i area iebusei qui erat d ppl̄o gē
tili. et de⁹ precepit q ibi edificaret altare dn̄o vbi
postea edificauit tēplum Salomō. Intellexit dd
et preuidit in spū q ecclesia erat edificanda et cō
greganda in ppl̄o gentili. Et synagoga repudiā
da. Item per hoc q dauid emit illā areā precio. l.
sicloꝝ preuidit in spū q pestilētia peti nō pote
rat aboleri nisi a xp̄o et precio sanguinis quinq3 vul
nerū et flagelloꝝ. et per hoc q p̄cepit dn̄s offerri
ibi holocausta pacifica ꝛc. preuidit qualr nostrū
peccatum non poterat remitti. nec poteram⁹ deo
pacificari nec cōciliari: nisi xp̄s rex pacific⁹ offer
ret seipsum patri in cruce in holocaustum pacifi
cum pro toto populo. Et sic debebat nobis cul
pa dimitti et etiā pena peti remitti. hoc ergo pre
uidens dauid in spiritu in illo mysterio fecit hūc
psalmum et dedit ipsum leuitis cantandum cum
toto conatu vocum semp gradualiter ascēdendo
et eleuādo vocē vsq3 sup octauā ad denotandū q
ille populus clamādo vocabat xp̄z vt veniret ad
delendā pestilētiā peti p suā mortē et passionē et
remitteret nobis culpā ante octauā diem. s. ante
iudicium Et sic pz q iste ps. dirigit nos in finē q̄
est xp̄s cuius regnū fuit in octaua die scz post re
surrectionem. Et hec est ꝑpositio quā aperit no
bis in hoc psal. ¶ Ex quo pz q nō est sistendū in
lr̄a. Nā dauid bene sciebat q pctm̄ suū et pctm̄ to
tius mundi nō poterat remitti nisi per xp̄m in cu
ius fide saluati sunt oēs antiqui vt pz p p̄mū pri
cipiuz p̄positū i ꝑlogo tractatu. iij. Et ostēdit ma
gister. iij. sniaꝝ. di. xliiij. Est g̃ dicendū q dd fecit
hūc psalmū nō solū i psona sui: sed ēt i psona ip
sius adā a quo traxim⁹ oēs ifirmitates et naturā
corruptā et oēs cās peccādi. et p ꝯñs nō solū fecit
hunc psalmū i psona soli⁹ adā: sed etiā in psona
totius corporis mystici. Et ideo dupliciter expo
nem⁹ psalmū istū: primo ꝑphetice et mystice d pec
cato cōi toti⁹ mūdi causato in adā. Scdo expone
mus ipz moralr ꝑ quolibet pctōre pniam agēte.

Duplex expō.

Ideo ſm primā expōnē duo facit dd in hoc psal.
Nā primo in psona toti⁹ corpis mistici petit pctm̄
toti⁹ mūdi p xp̄i aduētū aboleri. Scdo gaudet p
xp̄m se esse redēptū. ibi. Discedite a me. Quātuz
ergo ad primū ē notādū qm̄ sicut snia data a deo
sup ppl̄m israel propter pctm̄ dd fuit punitus po
pul⁹. Ita pariter sentia data i adā q̄ punituz est
totū gen⁹ hūanū dicta ē ēt furoris et ire eo q pctm̄
adde iputatuz ē oib⁹ posteris tā masculis q̄ femi
nis et oēs exules fuim⁹ et ad duplicē mortē cōdēna
ti. Et sic oēs facti fuim⁹ filij ire et filij vindicte: a
q̄ ira et vindicta nō poteram⁹ liberari nisi p xp̄m
mediatorē dei et hoim vt demōstrat apl̄s p totas
epl̄as ad ro. et galathas et hebreos h̄ ꝑuidēs dd
in spū dicit. O dn̄e precor ne arguas me in furore
tuo. i. ne dānes me ſm sniam quā in furore ꝑmul
gasti in adā et in oēs ei⁹ posteros. neq3 corripias
me in ira tua: sed mia. Sed tu miserere mei filium
tuū i carne mittēdo q̄ p mortē et passionē mitiget
irā et furorē tuū. et liberet nos a snia mortis ꝑe
data: et nos tibi reconciliet. Et pn̄t etiā dirigi ver
ba ista ad xp̄m deū et hoiem dicēdo dn̄e iesu xp̄e
miserere mei. i. subleua me ab hac miseria: qm̄ ifir
mus et vulnerat⁹ suz i oib⁹ potētijs ex fomite cōcu
piscētie sauciat⁹ itātū q sum ꝑnus ad cadendū
in malū et ifirm⁹ et debilis ad resistēdū. Et iō tu
domine qui es verus medicus sana me in virtute
passionis tue et ecclesiasticorum sacramentorum
quoniā oīa ossa mea ꝛc. i. interiora cōscie sunt tur
bata: et omnes vires sunt ablate.

xxviij. q. j. c. oēs.

Et anima mea turbata est valde et sed tu domine vsq3quo.

¶ Tota aīa mea cū oibus suis virib⁹ ē ꝯturbata.
Naz inuenio legē in membris mis repugnantē le
gi mentis et captiuantem me in lege peti. Et sic
quod nolo illud ago: et quod vellem facere nō fa
cio. a qua captiuitate et morbo huius corpis ne
mo potest liberari: nisi gratia tua et ideo sana me
ꝛc. Sed tu domine qui solus hoc facere potes vs
q3quo tardabis venire supple. Et vsq3quo differs
aduentum tuum vt redimas nos. Et ideo do
mine conuertere. Nam tu fuisti auersus a no
bis postq̄ fui eiectus a paradiso. ideo nunc

Conuertere dñe ꝛ eripe aiam meã: saluũ me fac ꝓpter miam tuam.

Dis. lvj. c. diaconus.

Quõ non est in morte qui memor sit tui in iferno aũt quis cõfitebit tibi.

¶ Cõuertere ad nos per incarnationẽ: ꝛ eripe aiam meã per mortẽ ꝛ passionẽ: ꝛ et qꝛ tu es iesus et saluator: iõ saluũ me fac nõ ꝓpter meritũ nec iusticiã meã que nulla est. Sꝫ ꝓpter miam tuam. qꝛ tu es pius et misericors et innocens sine pctõ. iõ tu solus me potes saluare et mũdare hoc fac qm̃ si nõ saluaueris me descẽdam in infernũ in ppetuã mortẽ vbi nõ te potero laudare qm̃ non est in morte infernali qui sit memor tui. Nã in inferno quis cõfitebit tibi: quasi dicat nullus.

Laboraui in gemitu meo: lauabo p singulas noctes lectum meũ lachrymis meis stratũ meũ rigabo.

De pe. dist. j. c. pfecta. in glos.

¶ Hic allegat suã penitẽtiam et labores vt magis moueat deũ ad miam et veniat ad saluandũ genus humanũ. Unde est aduertendũ ꝙ iste hõ mysticus postq̃ eiectus est cum furore a paradiso peregrinatus est inter inimicos tam visibiles q̃ inuisibiles a quibus passus est psecutiões et tribulationes. Nã dictũ est ꝙ diabolus est caput ciuitatis terrene et synagoge sathane. et oẽs praui et pagani sunt mẽbra eius. Et sic per se vel mẽbra sua semp persecutus est ecclesiam et ciuitatẽ dei vt ptꝫ per oẽs etates ab adã vsq; ad xp̃m et vsq; ad iudiciũ. Uñ ciuitas dei siue iste hõ mysticus semp in gemitu continuo laborauit in fletu expectãdo xp̃m vt veniret ad redimendũ ꝛ liberandũ ipsum ideo hic allegat labores continuũ et gemitum suũ vt moueat xp̃m ad miam ꝛ veniat ideo dicit o dñe iesu xp̃e messia in lege ꝓmissus vsquequo differs aduẽtũ tuũ: qꝛ ab adã hucusq; laboraui in gemitu meo patiẽdo psecutiões. Primo temptationes diaboli. Scđo vexatiões mẽbrorũ eius qꝛ occisus fui in caym et vexatus per aquas diluuij. et vexatus in abraã in hur caldeorum. Et sic peregrinãdo in terrã chanaã semper passus sum labores in abraã ꝛ isaac ꝛ iacob. a chananeis. Itẽ fui afflictus in egypto per cẽtũ. lxxx. annos ꝛ postea fui afflictus in terra promissionis tpe iudicũ: ꝛ regũ a finitimis. Itẽ fui captiuus in babylonia per. lxx. annos. Et postea fui flagellatus per antiochũ tpe machabeoꝝ. Et diabolus ꝛ mẽbra eius sepe expugnauerunt me a iuuentute mea in corpe ꝛ aia vsq; nũc. Et semp laboraui in gemitu meo intñ ꝙ tam crebris laborib' afflict' laui lectulũ meũ per singulas noctes flẽdo ꝛ plorãdo. et rigaui stratũ meũ lachrymis meis affluẽtibus pre dolore. Et notanter dꝛ per singulas noctes et non per singulos dies. Nam totum tẽpus legis ve. ante aduentũ christi fuit nox et tenebra qꝛ nondũ ortus fuerat sol iusticie. Et ideo totum genus humanum erat in nocte peccati. Itẽ nox i scriptura etiã sumit pro tpe aduersitatis. Et sic ciuitas dei semper fuit in nocte psecutionũ. Itẽ per lectulũ et stratũ intelligitur caro et sensualitas infirma ꝛ sauciata in qua tanq̃ in lecto iacebat aia nr̃a egrota et infirma. Et sic dicit Aug. ꝙ magnus descẽdit de celo medicus: qꝛ magnus in lecto iacebat egrot'. Sꝫ xp̃s medicus tetigit lectulũ nr̃e infirmitatis carnẽ assumẽdo ꝛ in ea patiẽdo et sanatus est egrotus. Hũc ergo lectulum in quo iste hõ mysticus rigabat et lauabat flẽdo et gemẽdo per singulas noctes peccati et aduersitatis expectãdo medicũ xp̃m. Ideo subdit.

Diabolus ẽ caput malorum.

Nota.

Turbatus est a furore oculus me' inueteraui iter oẽs inimicos meos.

¶ Turbatus est ocul' meus a furore sn̄ie tue date in adã: qꝛ rõ erat turbata p sensualitatẽ: et caro infirma. intñ ꝙ iudicabat bonũ malũ et malũ bonũ. Et lꝫ cognoscat veritatẽ: tñ nõ põt opari sine grã dei ꝓpter legẽ mẽbrorum repugnantẽ ꝛc. Et sequit inueteraui inter inimicos meos. q. d. ꝙ in tali infirmitate et pctõ inueteraui captiuus inter inimicos meos ab adã vsq; ad xp̃m.

ix. q. iij. c. aliorũ alis ab ira.

Discedite a me oẽs qui opamini iniquitatẽ qm̃ exaudiuit dominus vocem fletus mei.

¶ Hec est secunda pars principalis in qua ostendit se exauditum et sanatum per aduentũ xp̃i. D

¶ Ad cuius intelligentiam est notandum ꝙ christus in suo aduentu multipliciter eiecit diabolũ Nam primo eiecit eum ab animabus hominum per baptismum et penitentiam in virtute sue passionis. Secundo eiecit eum a corporibus obsessis. Tertio eiecit ipsum a toto populo gentili in quo habitabat per idolatriam de quatriplici eiectione dicitur zacharie. xiij. In illa die erit patẽs fons domui dauid in ablutionem peccatoris et menstruate et disperdam omnia nomina idolorum et omnem spiritum immundum auferam. Item Johan. xij. princeps mundi huius eijcietur foras. et hoc est quod dicit hic dauid in persona totius corporis mystici. O vos omnes qui operamini iniquitatem tam diabolus q̃ membra eius discedite a me qꝛ lꝫ diu me in captiuitate et pctõ et afflictione tenueritis: tñ venit iaꝫ xp̃s saluator et redẽptor qui vos eijciet foras per baptismum et pniam et predicationẽ. Et sic in me nõ habebitis amplius ptem. qm̃ exaudiuit dñs vocẽ fletus mei. et oim̃ patriarcharum et ꝓphetaꝝ: q̃ diu xp̃m expectauerũt. ideo dictũ est per gabrielẽ. exaudita est orõ tua. Lu. j. Itẽ responsum accepit symeõ a spũsctõ. nõ visuꝝ se mortem nisi prius videret xp̃m dñi. ideo cũ tenuit eũ in vlnis dixit. Nunc dimittis seruum tuum dñe. sm verbum tuũ in pace. Qꝛ viderũt ocli mei sa. tuũ. Itẽ zac. dixit bñdict' dñs de' israel qꝛ visitauit ꝛ fe. re. ple. sue. Itẽ btã vgo maria dixit magnificat aia mea dñm. qꝛ suscepit israel puerũ suum ꝛc. In persona ergo omnium istorum iustorum qui viderunt aduentũ xp̃i Et in persona totius ecclesie dicit dauid. quoniã exaudiuit dominus vocem fletus mei. Ec.

Matt. viij. ꝛ ix. et Luce. xv.

Xp̃s multipliciter eiecit diabolũ

Exaudiuit dñs deprecationẽ meã. dñs orationẽ meã suscepit.

xxviij. dist. cap sedulo. ¶ Per aduentū suum Est autem differētia: inter
orationem ⁊ deprecationem. nam per orationem
petimus nobis gratiam elargiri. per deprecatio
Differē/tia inter orōnē ⁊ depreca tionem. nem peccata remitti. aut ex aliqua tribulatione li
berari. Et sic xp̄s suscepit orationem pphetarū
et ecc̄lie iustorū qñ venit in carne. Sed exaudiuit
deprecationem cū oībus pctā remisit et diabolū
foras eiecit et ideo sequitur.

De pe/nitētia dist. ij. §. qd̄ vero.

Erubescant ⁊ cōturbentur vehemēter oēs inimici mei conuertantur et eru bescant valde velociter.

¶ Ad cui' intelligentiā est aduertēdū q̄ qñ quis
possedit tyrānice aliq̄ possessionē nō eijcit ab ea
nec p̄uat sine magna cōfusiōe ⁊ erubescētia. ⁊ iō
diabol' q̄ possidebat totū gen' hūanum p pctm̄
origiale ⁊ actuale et pplz gētilē p cultū ⁊ idolatriā
nō sine grādi ɔfusiōe ⁊ violētia eiect' est p xp̄z ab
aīabus p baptismū. ⁊ a corpib' obsessis p nomē
iesu. ⁊ a pplo gētili p p̄dicationē aploꝝ ⁊ baptis
mū. Et iō dicit hō mysticus p baptismū liberat'
Erubescāt ⁊ ɔturbentur vehemēter .i. cū erubescen/
tia ⁊ ɔfusiōe recedāt a me diaboli inimici mei in
v̄tute baptismi xp̄i. ⁊ erubescāt valde velociter .i.
eijciantur velociter vehemēti v̄tute xp̄i ab aīab' et
corpibus obsessis. ⁊ a pplo gētili quē p idolatriā
Diabo/lus rece dit cōfu sus. possidebat. Et nota q̄ diabol' nō solū recedit cō
fusus q: priuatur tali possessiōe. Sz et q: detegitur
iniq̄tas sua ⁊ detecta est p xp̄m. Itē magis et con
funditur q: videt q̄ hō p baptismū ⁊ hūilitatem est
possessurus felicitatē quā ip̄e p sup̄biā amisit. Et
iō eijcitur cū grādi erubescētia ⁊ cōfusione. ideo in
catecismo d̄r: ergo maledicte diabole recognosce
sniam tuā ⁊ recede ab h̄ famulo dei ⁊c. Et da ho/
norē oīpotēti deo ⁊ vero ⁊ iesu xp̄o filio eius ⁊c.
¶ Itē dicit erubescāt valde velociter. q: velociter
⁊ in istāti eijcitur culpa p baptismū ⁊ itroducitur gr̄a
Itē totū h̄ pōt referri ad iudeos inimicos ecc̄lie ⁊
ad tyrānos p̄secutores eius. Vñ dicit ecc̄lia dis/
cedite a me oēs inimici mei. qm̄ dñs iesus xp̄s
exaudiuit dep̄cationē meā ⁊ liberauit me de ma/
nibus vestris ⁊c. Iō iudei xp̄i crucifixores erube/
scāt ⁊ ɔturbentur ⁊ ɔfundantur cū videāt ip̄z a mor/
tuis resurrexisse ⁊ in celū ascēdisse ⁊ sp̄m sanctum
in aplos misisse p̄ncipes ⁊ scribe ⁊ pharisei ɔfun
dantur ⁊ cōuincantur ab aplis idiotis ⁊ simplicibus
oñdentib' ⁊ pbantibus p scripturas xp̄m eē deū
⁊ messiā in lege pmissuz ⁊ a mortuis resurrexisse
hec pfecto pphetia fuit ipleta actu .ij. ⁊ .iij. ⁊ .iiij.
vbi petrus ⁊ alij apl̄i cōfuderūt iudeos ⁊ scribas
⁊ cōuersi sunt de pplo .iiij. milia. iō subdit ɔuertā
tur ppl̄i ad xp̄m ⁊ scribe ⁊ pharisei erubescāt ⁊ cō
fundantur valde velociter. Itē ppl̄i gētiliū cognita
eoꝝ deceptiōe ⁊ visa veritate cōuersi sunt ad fidē
Sed diabolus eiectus foras valde velociter ɔuer
sus est retrorsum in infernum. Et iudei obstinati
conuersi sunt retrorsuz cōfusi in sua cecitate ⁊ ma
licia. Et sic vnusquisq̄ cōuersus est suo mō cū eru
bescētia scz nos ad fidē xp̄i. illi ad cecitatē ⁊ mali
ciam. tota ergo snia huius psal. est q̄ dauid fecit
hūc psalmū in p̄sona ipsi' ade. a quo traxim' oēs
infirmitates ⁊ naturā corruptā ⁊ cās peccandi ⁊
dirigit ip̄m in xp̄m vt veniat ad sanādū ip̄m. ⁊ to/
tū gen' hūanuz in hac septimana etatū vite nr̄e
in qua est mīa cū iusticia ⁊ nō differat arguere ip
sum in furore ⁊ in ira octaue etati .s. vsq̄ ad vni/
uersale iudiciū que d̄r octaua etas in qua fiet iu/
diciū in furore: in ira sine mīa contra improbos.

Sensus moralis amplificatio.

Ed q: finis dauid in
hoc psal. nō solū fuit p̄dicere
pphetice vl̄em remissionē pec
catoꝝ futurā p xp̄m vt ostēsuz
est s̄m p̄dictā expositionē. Sz
etiā vt doceret nos agere pe/
nitētiā exēplo sui cū i aliquo
deū offendim' vt furorē et irā
dei mitigem' vt veniā mereamur sicut ip̄e meruit.
ideo ps. inter septē psalmos penitētiales prim'
per ecc̄liam designatur. ⁊ sic tripl'r legit ip̄m, ecc̄lia
primo, in diebus dñicis ad matutinas ⁊ p̄ncipa/
liter ad sensum pphericū: eo mō quo exposit' est
vt nos in fide xp̄i confirmet ⁊ nos iam remissionē
pctōꝝ per xp̄m recepisse cū gr̄aꝝ actiōe letificet.
Scd̄o legitur in diebus ferialibus quadragesime
post matutinas genibus flexis pro penitētibus
inquantū nos docet agere pniam. Et sic legitur ad
sensum moralē: vt deus nobis dimittat culpaz ⁊
remittat penā. Tertio legitur in legenda ⁊ officio
defunctorū: vt de' remittat penā existentibus in
purgatorio. quib' iam per pniaz dimissa fuit cul
pa: q: cū charitate decesserūt. Et iō cōsentaneum
arbitror istū psalmū moral'r exponere pro penitē
tibus ⁊ ad deuotionē fideliū vt discant ⁊ cogno/
scāt discursuz pnie. eo q̄ hūc librū exponēduz su/
scepi ad instātiaz simpliciū p̄sbyteroꝝ ⁊ deuotio
nem fideliū. Iō nō pigeat lectorē itez moralē ex/
positionem legere: qm̄ hic ps. ⁊ ceteri referti sunt
mysterijs ⁊ multiplici thesauro sapiētie ad quem
hauriendū ⁊ expleduz vires humane nō sufficiāt.
L ¶ Scd̄m ergo hūc intellectū primo est notan/
dum q̄ tam in mūdo q̄ in hoīe cōputantur septem
etates vite ⁊ opationis meriti vel demeriti. Naz
prima fuit ab adā vsq̄ ad diluuiū. Scd̄a vsq̄ ad Nota.
abraam. Tertia vsq̄ ad moysem. Quarta vsq̄ ad vij. eta/
dauid. Quinta vsq̄ ad destructionez primi tēpli. tes me/
Sexta vsq̄ ad xp̄m. Septima vsq̄ iudiciū. Ita in rendi.
hoīe p̄ma etas d̄r infantia. Scd̄a pueritia. Ter/
tia adolescētia. Quarta iuuētus. Quīta virilitas.
Sexta senectus. Septima decrepitas. Et sic iste
septē etates dn̄r septē dies mūdi ⁊ hoīs ⁊ sic tp̄s
qd̄ erit post iudiciū d̄r octaua dies mūdi ⁊ tēpus
post mortez cuiuslibet hoīs d̄r octaua dies. Itaq̄
septē dies tā mūdi q̄ hoīs dn̄r tp̄s operādi ⁊ me
rendi. Sz octaua dies .s. post iudiciū vel post mor
tē d̄r tp̄s puniēdi: vel premiādi vnūquēq̄ put ges
sit. ideo ait xp̄s. Io. viij. opz opari dū dies est ve/
niet aūt nox qñ nemo poterit opari. Itē Augu. in
enchiridiō dicit q̄ tp̄s acquirēdi vitā eternam in August.
hac vita deus hoībus tm̄ dedit vbi voluit penitē
tiam esse fructuosam: q: pōt hō, deposita militia
⁊ mutata volūtate sil' opa mutare. Sz post hāc vi
tā nulla erit venia nec meritū. Sed pena aut pre/

mium. Ex quo p3 q tps ab adā vsq ad iudicium dr tps mie et pnie et totū tps vite hois vsq ad mortem. S3 post mortē vniuscuiusq siue post iudiciū nec est locus pnie nec mie. S3 iudicij et pene pro malis et felicitatis pro bonis: et iō dies iudicij q dr octaua dies mūdi nō dr dies mie, p impenitentibus: s3 dies furoris et ire eo q sine misericordia dicet impenitētibus et dānatis. Ite maledicti in ignē eternū. ¶ Ac idē tps post mortē impenitētis dr dies furoris et ire: q2 nō est āplius orandū p eo q2 peccauit vsq ad mortē et decessit sine pnia et charitate. ¶ Scdo est notandū q de iure nature sicut nullū bonū est irremuneratū: ita nullū malū impunitū. Et iō oz pctm vel b3 puniri in hoc seculo p pniam delēdo culpā vel in alio per ppetuā penā et sic q in hoc seculo nō delet culpā p pniā op3 q puniat in alio seculo in eternū pena eterna cū ira et furore dei sine mia: q2 tūc diabolus dr victor: iō punitio pcti in hac vita dr punitio mie: punitio vo post vitā dr punitio ire. Et sic semp est orādū vt puniamur hic p miā ne differamus puniri in alia per furorē et irā. Iō dd orat infra psal. xij. illumina oculos meos ne vnq obdormiā in morte et dicat inimicus me⁹ preualui aduersus eū etc. Itē Aug. hic vre. hic seca dne. vt in eternū parcas. Uidēs ergo dd q in hac vita est tm pnia fructuosa. et q post hāc vitā nō est mia [illegible]uis ipenitētib⁹. iō in hoc psalmo orat deū vt remittat sibi culpā in hac vita in vna istarū septē etatū. Et nō seruet sibi punitionē in octauam diē. s. in iudicio: vel post hāc vitā qui dr dies ire et furoris. iō pcepit ipsum psalmū cantari cū instrō musico octo chordarū per qd figurat totū discursū huius vite et seculi vsq ad iudiciū et diē furoris etc. ¶ Itē pcepit ipm cātari ad victoriā vocū ad denotādū quāto cū conatu dz peccator inuocare diuinā miam vt sibi remittat culpā. et qn cū pctor puertit et obtinet veniā: vincit diabolus et penitēs remanet victor p diabolū. eo q eiecit spm de aia sua quā p culpā possidebat. ¶ Scdm ergo hūc itellectū est dicēdū q dd fecit hūc psalmū. vt vltra sensū, pphetică nos moralr dirigeret in finē q est xps et in finem vite nre. puta q nō moriamur cū obstinatiōe et finali impnia. Sed in hac vita conemur totis viribus agere pniam et sp inuocare diuinā miam vt det nobis locū et tps pnie et ne differamus pniā in diē octauā. i. in diē mortis et in diē iudicij. i quo duo facit. nā prio dat ordinē pnie. Scdo ibi discedite ōndens se exauditū describit effectū pnie que est remissio pcti. D Quantū ad primū est aduertendū q tres sunt ptes pnie. s. cordis contritio: oris cōfessio: opis satisfactio: iō tria facit. nā primo ōndit ptritionē cordis. Scdo pfitet pctm. Tertio ōndit se fecisse satisfactionem. Scda ibi miserere. Tertia ibi laboraui. Quantū ad primū est notandū q triplex fit iudiciū de pctō. Primū dr iudiciū pnie. Scdm iudiciū obstinatiōis. Tertium publice pdēnatiōis. Primū fit in hac vita vbi solū est locus pnie: q2 hic deus dedit ptātem sacerdotib⁹ de tali iudicio ptractādo. Scdz iudiciū fit post mortē pctōris: q2 tūc si pctōr moritur obstinatus in pctō. tunc aia destinat ad infernū vsq ad diē gnalis iudicij. Primū dr iudiciū mie. Secūdū dr iudiciū ire. eo q cū furore fiet executio perēptoria pctōris ad penā eternā. In primo iudicio iudicat in corpe et aia bm quantitatē pcti et pfissionē ptritionis. In scdo iudicat in aia tm. In tertio vo in corpe et aia ad penā eternā. Et est talis lex q qui iudicat in hac vita iudicio mie et penitentiali: euadit scdm et tertiū iudiciū. S3 qui nō iudicat in hac vita iudicio mie op3 de necessitate q iudicet iudicio ire et furoris in die octaua etc. Ideo dd cupiēs vitare illa duo iudicia sc3 ire et furoris petiit iudicari in hac vita iudicio mie et pnie ideo ait. dne rogo ne arguas me iudicio furoris tui in finali iudicio neq corripias in ira tua post hanc mortem. q. d. corrige me in hac vita iudicio mie et pnie et remitte pctā mea. ne arguas me in finali iudicio cū furore et post mortē meā cum ira tua ne moriar obstinatus. Et hoc ptinet ad ptritionē cordis. Uñ est primo notādū bm Aug. q penitētia est quedā dolētis vindicta puniēs in se q dolet cōmisisse. Ex quo p3 qd dolor pcti cōmissi precedit in pnia ipsa qui quidem dolor dr cordis contritio. que est prima ps pnie: qui quidē puenit ex duobus. Nā prio pctōr ex gr̄a preueniēte cognoscit se peccasse p deū summū bonū. Et sic detestat et abominatur pctm et puertit ad deū. et tūc psiderat penā sibi debitā ex reatu. Et sic incutit sibi timor futuri iudicij tūc ex tali timore et ex amore dei prerūpit in dolorē. Et sic ex duob⁹ puenit ei talis dolor. prio ex ingratitudine cōmissa pтра deū. Scdo ex timore diuine vindicte et ire et furoris diuini iudicij. Et sic cū tali dolore, pponit amplius nō peccare. S3 precat deū ne puniat eū in ira et furore per iusticiam et sic, pponit pfiteri. Et ista est pria pars pnie que dr ptritio. Iō ait. dne ne in furore tuo arguas me: neq in ira tua corripias me. B Scdo est notandum qd ira et furor sunt animi passiones siue affectiones. Nā ira est appetitus vindicte ex accēsu sanguinis circa cor ppter paruipēsionē vt p3 prio de aia. et ij. de motu aialium. furor aūt est executio talis vindicte sine mia ppter iram. Ex quo p3 qd tales passiones nō pnt poni in deo formalr. s3 dicunt tales passiones de deo qsi effectiue: et nō vt passiones. sed vt effectus: q2 in iudicio dabit dānatis talis snia siue mia qualis dat ab hoie irato et furioso. Et sic talis ira et affectio nō erit in deo. Sed erit effectus ire et furoris in dānatis quibus dicetur. Ite maledicti etc. Itē talis snia non dabit a deo cū ira. sed summa iusticia quā hō non pōt exequi sine ira que dr passio. Et sic angeli exequūtur tales snias absq ira vt inquit Augu. xx. de ciuitate dei. c. v. que quidē materia declarabit psal. xxj. et sub tali intellectu dicit dauid domine ne in furore tuo arguas me: neq in ira tua corripias me. et est quedā figura grammaticalis antropopatos quando passiones hominis attribuuntur deo. C Tertio est notandum propter hoc qd dicit ne arguas neq corripias qd sepe in sacra scriptura ponuntur ista quatuor verba sc3 arguere: corripere: flagellare: et castigare que differunt rōne finis. Nam castigare idem est quod castum reddere. iij.

Nōo peccatū punitur

Diffinitio pnie

Quid sit ira et furor. et an sitā deo.

Tres sunt ptes penitētie.

Quid sit castigare. Ethicorum. flagellare idē est quod propter aliqđ flagitiū castigare. Et sic finis flagellatiōis ꝛ castigationis est vt a vitio flagitiosus desistat ꝛ cōuertatur ad virtutē ideo nemo castigatur aut flagellatur ad mortē. Sed vt bonus fiat ꝛ viuat. iō ait dauid psal. cxvij. castigās castigauit me dñs et morti non tradidit me. ideo non moriar sꝫ viuam ꝛ narrabo opera dñi ꝛc. Sed arguere vt plurimum significat crimen mortis alicui improperare ꝛ propter ipsum ad mortē destinare. ꝛ communiter cōuenit iudicio examinationis vt ptꝫ psal. xlix. arguam te et statuam contra faciem tuā. Corripere vero dr̄ a con ꝛ rapio quasi simul rapere: et hoc conuenit condēnato ad mortem: quia simul rapit ꝛ corripitur a tortoribus et clauditur et ducitur ad tenebras exteriores ꝛc. Et sic corripere dicit executionem ipsius criminosi iam arguti et examinati et rei que quidē correptio non fit sine ira et furore. Sed flagellatio et castigatio fit cum mīa quia non est ad mortem. Sed ordinatur ad bonam vitam. D Et sic deus quadrupliciter consueuit flagellare. siue castigare. quosdā vt eorum patientiā probaret: vt iob quosdam ad augmentum meritorum: vt thobiam. quosdā ad custodiam virtutum ne in superbiam eleuentur vt paulū. scđe ad Cor. xij. quosdaꝫ ad pniam. Et sic flagellauit ꝛ castigauit dauid ꝑpter peccatū vrie vt castū redderet. ꝛ flagellauit eum propter pctm̄ numerationis populi vt patet. ij. Regum vlti. Et sic castigauit omnes penitentes que quidē castigatio et flagellatio facta istis quatuor modis dr̄ facta cū misericordia quia castigat deus ad tempus vt eripiat hoīem a morte eterna. Et sic cōfessor est arbiter in foro penitentiali et flagellat et castigat penitentem pena temporali: vt eruat ab eterna morte. Ex quo ptꝫ ꝙ penitentiaꝫ agere nihil aliud est nisi causam suā ad iudicium ꝛ forum penitentiale deducere ꝛ a iudicio futuro retrahere. Et ideo ait Aug. in li. de penitētia ꝙ peccator peccata sua defleat ꝛ futurum iudicium per penitentiam preueniat. Et sic penitere nihil aliud est ꝙ futurū iudicium preuenire et ab ira ꝛ furore futuri iudicij aufugere. Et iō dicit dauid. Domine ne in furore tuo ꝛc. nihil aliud intendit dicere nisi dñe flagella ꝛ castiga me in hac vita ꝑ penitentiā et misericordiam quocūꝙ istorum quatuor modorum. ne corripias et arguas in futuro iudicio in furore et in ira. quia sicut penitentiaꝫ agere nihil aliud est nisi a iudicio ꝛ foro ire ꝛ furoris declinare: eo ꝙ penitentiā agens declinat a curia ꝛ foro furoris ꝛ ire ad curiam ꝛ forum misericordie. Ita nolle agere penitentiam et in peccato obstinari nihil aliud est nisi examen et penam eius ad iudiciuꝫ furoris reseruare. vnde ait apostolus ad Ro. ij. ignorās quoniam benignitas dei ad penitentiam te adducit. secundum autem duriciam tuaꝫ et impenitēs cor thesaurizas tibi irā in die ire et reuelatiōis iusti iudicij dei qui reddidit vnicuiꝙ scđm opera sua ꝛc. Iō ait Aug. dñe hic vre: hic seca. vt inetemū pcas. Et sic ait ꝑpheta. dñe ne in furore ꝛc.

Quid sit arguere.

Quid sit corripere.

Quid sit flagellare.

Nota q̄ drupliciter deus flagellat seu castigat.

Quid sit penitere.

August.

Miserere mei ꝛc.

¶ Hic ponit secundā partem pnie que est confessio pctōrum. Et sic hic ꝯfitet pctm̄ suū dicēs. miserere mei ꝛc. B Ad cuius intelligētiaꝫ ē aduertendū ꝙ pctm̄ reddit hoīem miserū ꝑpter duo pꝛ͂mo q: infirmat aīam ꝛ totū corpus. scđo q: ꝯbit aīam quo ad oēs potētias. primū ptꝫ. Nā pctōr est in ira dei ad penā eternā destinatus. Et non pōt esse maior miseria ꝙ esse in ira dei. sicut non est maior felicitas ꝙ eē in eius amore. Et sic quo ad totū expectat miseriā ꝛ penam sꝫ quo ad corpus ꝛ aīam. Item ex luxuria ꝛ gula nō solū infirmatur aīa sed etiā corpus. hoc idē facit inuidia ꝛ odium q: totaliter vrunt carnē. ocium aūt torpefacit corpus. Et sic ex peccatis proueniunt etiam infirmitates corporales in corpus ꝛ aīam. Scđo pctm̄ inducit perturbationē quia ꝑturbat rōneꝫ ꝛ potentias ne libere faciant operationes suas. immo sunt omnes ꝑne ad malū ꝛ infirme ad bonum faciendum. Nā pctm̄ qđ per pniam nō deletur mox per sui pondus in aliud trahit vt ait Grego. q: ex malo habitu peruertit iudicium rōnis ꝛ iudicat bonum malum ꝛ malum bonū. Et sic voluntas trahit ad prauū appetitū sensitiuum. ꝛ sic efficit quasi bestialis. intm̄ ꝙ in omnibus actibꝰ suis dr̄ miser ꝛ infirmus. ꝛ conturbatus imo peruersus. iō ait hic dauid miserere mei dñe. i. subleua miseriam me[illegible] [illegible] infirmus sum in corpore ꝛ in aīa ꝑpter pctm̄. sana ergo me dñe per sacramentū penitentie culpā ꝛ penā relaxando. ꝛ me tua gratia fortificando. qm̄ conturbata sunt oīa ossa mea. i. interiora mea ꝛ vires mee. ꝛ potentie tam sensitiue ꝙ rationales. ꝛ tota anima mea. sꝫ vita ꝛ appetitus sensitiuus sꝫ tota sensualitas ꝛ voluntas turbata est valde. ꝛ ligata propter peccatuꝫ quia hucusꝙ fuit auersa a bono incōmutabili qui est deus et conuersa ad bonum commutabile. s. ad mundana. D. Unde est aduertendū ꝙ sicut ossa sunt fundamentum totius corporis: ita rō est fundamentuꝫ sustentans ꝛ regens totū hominē. Et sicut fractis ossibus dr̄ totus hō fractꝰ et inualidus: ita perturbata rōne dicitur totꝰ hō ꝑturbatus. Et sic ps rōnalis hoīs dicuntur ossa totius hoīs ꝛ fundamentū. Sed q: per pctm̄ ifirmatur ꝛ perturbatur ratio ideo dicit ꝙ infirmus sum ꝛ conturbata sunt oīa ossa mea id est vires rationis. Et sic aīa mea tota quo ad oēs partes. sꝫ quo ad sensualitatem ꝛ vitam ꝛ rationem: turbata est valde ꝛ infirma. A Nā sicut infirmus redditur inualidus nec valet se sustentare: sed frequēter ruit ꝛ cadit ꝛ scandalizatur ꝛ offenditur a quolibet lapide et calculo. imo offendit oēs lapides ita homo peccator ex vno peccato ruit et cadit in aliud tanꝙ infirmus et inualidus et turbatus. Nam ex gula et ociositate cadit in luxuriam. et ex luxuria in zelum et inuidiam emulorum. Et sic ruit in odium et homicidium et etiam in sortilegia et blasphemias et infidelitatem. Item ex superbia cadit in inuidiam et odium quia non vult pati maiorē nec equalē. Et sic ruit ad furta et homicidia ꝛc. Itā ex pctō auaritie ruit i rapinā ꝛ vsurā ꝛ symoniā ꝛ inidiā ꝛ odiū et homicidiū ꝛc. Ex quo ptꝫ ꝙ pctm̄ reddit hoīeꝫ miseꝝ ꝛ ꝑturbat rō-

Pctm̄ reddit hominē miserū.

Pctm̄ turbat.

Nota ꝙ rōne.

peccata [illegible] [illegible]

nē et aīaȝ. Que qdē ifirmitates nō pñt sanari nisi p pniam idō ait sana me dñe qm̄ infirmus sum ⁊c.

[distī.vi. c.qlibet] **Sed tu domine vsqȝ quo ⁊c.**

¶ Sed quia sic nemo potest agere penitentiā nisi per miam dei et gratiā preuenientē: vt patebit infra.lviij. mia eius preueniet me. Nā opȝ vt de⁹ illuminet petōrem: vt cognoscat petm̄ suū: ⁊ detestetur ipm ⁊ cōuertatr ad deū: ⁊ petat veniaȝ. ergo opȝ vt deus prius ɔuertatr ad nos donando istā gratiā preuenietem bonā volūtatē. Nā deus ,ppter petm̄ erat ante auersus a nobis. Opȝ ḡ vt prius ipse cōuertatr ad nos dando talē grām: vt nos possimus ad ipm cōuerti dimittēdo petm̄ ⁊ eligēdo pniam: vt ait hieremias Treno. vlti. conuertere dñe ad nos ⁊ cōuertemur. Et idō hāc grām desiderās dauid ait. Sed tu dñe vsqȝquo sup. differs dare mihi hāc grāȝ vt des mihi veniā. ergo ɔuertere ad me dādo grām et eripe aīaȝ meā ⁊c. Sed melius videtr mihi q ly vsqȝquo nō stet interrogatiue sȝ ponatr ,p aliqntulū. sicut ifra ps. lxxxix. ɔuertere dñe vsqȝquo. i. ɔuertere dñe aliquātulū. sicut hȝ alia trāslatio: ⁊ tūc ly vsqȝquo cōtinuat sibi versum sequentē isto mō. Sȝ tu dñe vsqȝquo cōuertere. i. aliquātulū ad me. et ne auertas faciem tuā. Sȝ cōuertere aliquātulū ad me: ⁊ libera ⁊ eripe animā de manu diaboli: ⁊ saluū me fac ,ppter misericordiā tuā a supradictis infirmitatib⁹ peccatorū. Nam si tu habes cōuerti ad me opȝ q facias ,ppter miam tuā ɔuenientē: q: ex me nihil mereor nisi penā ex petō. Q: nullū bonū est i me nisi solū peccatū. ergo suppleat mia tua: et saluū me fac. ¶ Qm̄ nō est in morte. Hic cōcordat cū supradictis in principio. Nā si homo nō agit pniam in hac vita: sed differt eā vsqȝ ad octauā diē sȝ vsqȝ ad mortē exclusiue tunc tali impenitēti nō debetr iudiciū mie sed ire ⁊ furoris in inferno. vbi nō est locus penitētie: sed pene eterne ⁊ supplicij: q: ibi nullus pōt esse memor dei. nec cōfiteri deum: sed blasphemare pre dolore penarū vt dictuȝ est. Idō ait dauid in psona cuiuslibet penitētis. o dñe cōuertere ad me aliquātulū dādo grām ⁊ eripe animā per pniam: vt nō descendā in infernū ad iudiciū ire ⁊ furoris qm̄ nō est aliqsqui memor sit tui in morte. i. post mortem nec in illa morte inferni. [Cito petendū.] Nā in inferno qs cōfitebitr tibi. quasi dicat null⁹ pre dolore penarū. Et etiā hoc dicit ,ppter multos qui differūt ⁊ expectāt agere pniam ⁊ cōdere testamentū in fine vite et in morte: qm̄ nō sunt sui iuris: q: cōiter pdunt loquelā ⁊ sensum ,ppter infirmitatē corpalē: et sic nō pñt: esseqȝ memores dei nec sui. Vñ etiā de⁹ nō pmittit q tales agāt penitentiā nec vult eis dare grāȝ i morte postq̄ nusq̄ sunt recordati dei in vita: vt ait Aug. in sermōe de innocētibus hac animaduersione inquā cōcutitr peccator vt moriens obliuiscatr sui qui dum viueret oblitus est dei. Et ideo dauid desiderat agere pniam in vita ⁊ petit gratiā et veniā: ⁊ confitetur peccata sua in psona cuiuslibet petōris dicens.

Laboraui in gemitu meo laua. ⁊c.

¶ Hic assignat tertiā partē penitētie que dr satisfactio: vt ondat se egisse pfectā pniaȝ. Nā postq̄ primo ostēdit cōtritionē ⁊ dolorē de peccatis. et petijt nō argui in furore nec corripi i ira futuri iudicij: et cofessus est se esse infirmū et turbatum ex egritudine peccatorū: ⁊ petijt nō differri penitē: iā suā vsqȝ ad mortē. hic agit satisfactionē vel ostēdit iam fecisse. A ¶ Ad cuius euidentiā est notādū q satisfactio vel hȝ fieri in ,primo: et sic nō remittitur peccatū nisi restituatr ablatū ipsi ,primo Sed licȝ sit restitutū ablatū adhuc manet satisfactio deo faciēda. que dicitr pena eo q peccauim⁹ cōtra deū per superbiā et rebellionē trāsgrediendo eius precepta. Et sicut peccauim⁹ corde ⁊ ore ⁊ opere: ita oportet q tribus modis satisfaciam⁹ scilicet contritiōe confessione: et restitutiōe. [Eripere debem⁹ satisfacere.] Et idō talis satisfactio oportet q fiat primo per fletum et gemitū cordis: vt inde veniat pietas et humilitas vnde processit iniquitas. Secundo per ieiunium ad puniēdam carnem et animā. Tertio per orationē vt inde ingrediatur laus et benedictio: vnde egressa fuit blasphemia aut stultiloquiū et vaniloquium. Quarto per elemosynam vt mitigemus deū aliquo munere. et pauperes deprecentur deum vt dimittat nobis debitum peccati. Et sic dolore et fletu et oratiōe ⁊ munere redimimus et soluimus debitum peccatorum. Et tunc penitentia dicitur completa. Et hanc penitentiaȝ dicit dauid compleuisse cum ait. Laboraui in gemitu meo. quasi dicat: domine da mihi veniaȝ. quia iam cōpleui penitentiā. Primo per contritionē. Secūdo per cōfessionē. Tertio per satisfactionē. Nam iam laboraui in gemitu ⁊ fletu meo semper gemendo ⁊ plorādo cū lachrymis lauabo lectulum meū in quo dormio: et per singulas noctes et dies rigabo stratū ⁊ pauimentū ,in quo iaceo. q. d. q diebus ⁊ noctib⁹ semp defleo peccata mea. Nā de nocte lauo lectulū meū in quo dormio lachrymis assiduis. Et per diē rigo pauimētum in quo iaceo orando ⁊ plangēdo. Stratū enī dicitur a sternendo. ideo solū terre pauimentū lateribus vel lapidibus dicitur stratū ad denotandū q dauid in pauimēto terre agebat pniam in die flēdo et plangēdo qd quidē stratū lachrymis suis rigabat. Et per lectulū ⁊ stratū pōt intelligi caro nostra. in q̄tum in lecto et strato iacet aīa petōris infirma quā carnē debet petōr macerare per ieiunium ⁊ rigare ora per fletū ⁊c. [Questio] Sed dubitatr quare dicit primo laboraui in gemitu meo: vnde ostendit se iā penitentiā egisse. Et postea dicit lauabo lectulū meū ⁊c. quasi ,pmittēs se facturū penitentiam. C ¶ Ad hoc respōdetur q licȝ peccator egerit penitentiā perfectā de peccatis suis per cōtritionem ⁊ confessionē: et satisfactionē: tñ tenetur semper dolere. ⁊ flere. ⁊ penitere: quotiēscūq̄ recordatus fuerit illius peti. Nam si post actā pniam quis complaceret sibi fecisse illud peccatuȝ tunc rediret sibi culpa. Ideo semp tenetr dolere ⁊ penitere qñcunq̄ recordatr. vñ di. clemēs in itinerario suo q beat⁹ petrus sp flebat petm̄ negatiōis xp̄i quotiēscunq̄ recordabatur intantuȝ q lachryme decurrentes sulcauerant genas ipsius Petri. Et ideo dauid vt ostēdat nos semper debere dolere et ⁊ flere peccatum quotiens in memoriam venerit

dicit: laboraui i gemitu meo. i. lz laborauerim in gemitu meo et egerim pniam tñ quotiēs recordatus fuero sp lauabo flēdo stratū et lectulū meū et lachrymis meis stratū meū. i. psciaz meā rigabo die ac nocte. eo q ocul⁹ pscie et orōnis mee turbatus est a furore: q: timeo futurū iudiciū: qsi iueterauī et senui inter oēs inimicos meos demōes. q. d. antiquatus sum in peccatis non agendo pniam.

Tria facit pnia

Discedite a me oēs q operamini &c. ¶ In hac scda parte ostēdit effectū et virtutē pnie que est remissio peccati. vñ tria facit pnia. Nam primo impetrat grām. Secūdo delet culpā et minuit penā. Tertio fugat diabolū tentatorē. Ideo dd videēs ista tria se fuisse p pniam consecutū. ait ad demones tentatores. O vos demones inimici mei qui sp opamini iniquitatē hoīe tentādo qui me diu alligatū tenuistis et ad interitū deduxistis et in diuersa scelera pcipitastis: discedite et fugite a me qm iam exaudiuit dñs vocē fletus mei pniam acceptādo. Et dñs exaudiuit deprecatiōnem meā culpā remittēdo. Et orōné meam suscepit gratiā cōferēdo. Et ideo iam ampli⁹ peccare nō ppono nec vos vltra sequi intendo. Sed scdm gratiā mihi collatā tētationib⁹ vestris contraire decerno: nec ampli⁹ deo ingratus esse volo: q: vera pnia est peccata pterita plāgere: et plangenda iterū nō velle cōmittere. Et nota q ter nominat hic dominus ad denotandū q tota trinitas concurrit ad remissionē peccati scz oipotētia patris sapia filij: et benignitas et illustratio spūssancti. Nam illustrat peccator per gratiā preuenientē vt cognoscat et detestet ipm. Et sic per talē inspiratiōnē dolet peccasse et cōuertitur. Scda filius offert patri suā passionē et precium pro peccatore. Et sic pater per merita passionis filij remittit culpam et etiā penā si dolor et cōtritio est vehemens. et iō noiat deus ter: vt tota trinitas cōprehēdat.

No. q hic ter noiatur dñs.

Tripliciter eijcitur diabol⁹ ab aia p pniam.

¶ Erubescant. B Nota q diabolus tripliciter abijcit ab aia pctōris per pniam. pmo cū erubescentia et cōfusione q: reputat sibi ad magnā pfusionem q videat se victū et cōfusum et expulsuz ab hoīe qui est minoris nature et nobilitatis. Scdo abijcit cū magna vehemētia et violētia: q: oēs vires adhibet: ne a domo quā diu possederat expellatur et aiam quā diu possederat deperdat et amittat. Tertio abijcit cum grādi velocitate q: peccator q diu inter pctā erat inueteratus et antiquat⁹ iustificat in instāti per pniam. Nā in eodē instanti expellit culpa et introducit gratia. Et sic diabolus qd per magnū tps acqsiuit et possedit i vno instanti perdit et amittit p pniaz. Jō dicit dd et qlibet pctōr penitēs. Erubescāt oēs demones inimici mei cū videāt se pfusos: et pturbent cū videant se victos et cū violētia abiectos: et erubescant valde velociter: cū videāt i vno momēto et instāti pdidisse: qd p lōga tpa possederāt. Discedite ergo demones cōfusi et cōturbati vehemēter et velocit et violēter et nunq reuertāt. Et iō caueat pctōr post q eiecerit pctm ne iterū vincat. Nā cū imundus spūs exierit ab hoīe ex pfusiōe et erubescētia vadit et assumit septē spūs neqores se et laborat recuperare domū vñ exiuit. Nisi fortis armatus custodiat atriū aie sue resistēdo tēptatiōib⁹ cū humilitate et orōne et ieiunio et elemosyna. Item ly erubescant pōt dirigi ad cōsocios pctī quos in pctō habuit cōsortes et psultores et fauorabiles. iō ait penitēs Erubescāt et cōturbētur oēs inimici mei q mecuz erāt participes in pctis. Nā lz viderent amici propter societatē tñ vere erāt inimici: eo q ad interitū et mortē pctōz me deducebāt et i pctis fouebāt ideo postq me viderūt p pniam cōuersum erubescant manere in pctō et puertātur exemplo meo: et agant pniam: et erubescāt valde velociter no amplius maneāt in pctō. Et si nolūt cōuerti: erubescant et pturbent et pfundant in pctō suo et hoc de sensu morali. D ¶ Sed q: iste psalmus legit in agēda et officio defunctoz: ideo ex pdictis lector poterit ipm applicare ad aias fideliū defunctoz existētes in purgatorio qui cū penitētia et charitate decesserūt sed ibi ppter peccata oblita: aut iniunctam penitentiā nō impletā ad tēpus detinentur. Unde orat ecclia ad xpm caput suū in persona cuiuslibet istoz dicēs. Domine iesu ne arguas et corripias me in furore tuo et in ira. i. si ex meis demeritis me ad hanc penam temporalē per centum annos destinasti: non me velis punire in furore scdm sententiā latam. Sed miserere mei penam taxatā remittēdo: quoniā infirm⁹ sum in hoc purgatorio. Et ideo sana me per misericordiā. i. adhibe merita tue passionis et offer an patrē et solue p me. Et sic cōuertere ad me aliquātulū: eripe aiam meā ab his penis: qm nō est in morte q memor sit tui. i. dū existo in hac pena nō possum me redimere. nec elemosynas elargiri: q: iam nō sum pure viator. Et iō sup. tu p miam tuā et passionē. Nā quis poterit cōfiteri tibi in inferno. q. d. nullus pre dolore penarū: et ideo absolue me ab hac pena: et duc me tecū in celuz et ibi te laudabo. Et iō aia tā liberata p talia suffragia dicit ad demones q eā torqbant. Discedite a me qm dñs exaudiuit oēs oratiōes ecclie p me factas et suffragia acceptauit: ideo erubescant &c. A. ¶ Ex toto isto psal. pñt recolligi. viij. conclusiones.

¶ Prima conclusio q octaua dies hoīs q est post mortē non est tēpus penitentie sed furoris. Prima pclusio.

¶ Scda cōclusio q octaua dies mūdi q erit in iudicio nō erit tps venie sed furoris p obstinatis. Secūda pclusio.

¶ Tertia cōclusio q iudiciū pniale qd fit in hac vita dicitur iudiciū mie eo q imponit solam temporalem penā et absoluit a pena eterna. Tertia pclusio.

¶ Quarta conclusio q post hanc vitam nō est iudiciū misericordie sed ire et furoris destinans ad penam eternā: ex quo pz q qui in hac vita nō iudicātur iudicio pniali et misericordia iudicant iudicio ire dei et furoris post hanc vitā. Quarta pclusio.

¶ Quinta cōclusio q qui in hac vita agit pniam mutat cām suam et declinat a iudicio furoris et ire dei et dānatiōis ad iudiciū mie. Et per oppositū qui nō agit hic pniam declinat a iudicio mie ad iudicium ire furoris et damnationis. Quinta pclusio.

¶ Sexta cōclusio q tres sunt partes qs dd ostēdit in hoc psalmo. s. cordis cōtritio: oris cōfessio et operis satisfactio. Sexta pclusio.

Septia· pclusio. ¶ Septima cõclusio q peccatũ multipliciter perturbat rationem et dissipat totum corpus.

Octaua pclusio. ¶ Octaua conclusio q diabolus per pniam confusus recedit ab homine qz perdidit animam hominis quã ex peccato possidebat.

xxvi.qõ. vi.cap.agnouist m⁹ a.xxv dis.c.recedite. **Domine deus meus in te speraui saluum me fac ex omnibus persequentibus me: et libera me.**

¶ Titulus cõis in finẽ ps. dauid quem cantauit dño pro verbis cusi filij gemini. in hebreo autem ignorantia dauid quam cecinit dño super verba cusi filij gemini ꝑm Hierony. autẽ pro ignorantia quam cecinit dño super verba ethiopis filij gemini. Ex interpretatione hiero. pꝫ q li cusi nõ est nomẽ ꝓprium sed appellatiuũ et interpretatᷣ niger siue ethiops per qḋ intelligitᷣ saul filius gemini .i. de filijs beniamin. ¶ Ad cuius intelligẽtiam est scḋo notandum q postq̃ dauid euasit de manu saul et declinauit i nobe ad achimelech: ꝛ refectus est ab eo panibus ꝓpositiõis. Et accepit gladium goliath. fugit inde ad achis regẽ geth. ꝛ inde ad speluncã odolaꝫ vt pꝫ primi regũ. xxij. tunc saul congregauit oẽs contribulos et sequaces et in deserto rama hastam in manu tenens et locutus est in omnibus dicens. Audite me filij gemini. nunquid filius isay dabit vobis agros. aut vineas. et faciet vos tribunos. qz cõiurastis aduersuꝫ me ꝛc. Vñ tunc doech idume⁹ dixit sibi coram oibus qualiter viderat dauid in nobe. ꝛ qualiter achimelech dederat sibi panes ꝓpositiõis et tradiderat gladium golie. Unde tunc saul precepit trucidari achimelech sacerdotem cũ tota domo sua ꝛ incendi totam ciuitatẽ ꝛ ꝓnunciauit dauid ꝓditorẽ qui cõiurasset ꝯtra eũ ꝛc. Ex quo pꝫ q saul illa locutione corã toto populo accusauit dauid de falso crimine cõiurationis ꝛ malipolij et ꝓditionis. de quibus oibus dauid erat innocẽs ꝛ ignorãs. Jdeo dauid tribulat⁹ de morte sacerdotum et de falso crimine sibi imposito ꝑ saul: fecit hunc psalmum allegando ignorãtiam et innocentiaꝫ suam. et cãtauit ipsum coraꝫ dño.

Nota ḋ dauid. (margin note beside "Ad cuius intelligẽtiam")

Quare saul appellatᷣ cusi. B ¶ Sed restat dubiũ quare saul appellatur cusi. Ad qḋ r̄ndetur q cus siue cusi interpretatur niger. ideo ethiopes dicũtur cusi. qz nigri. Vñ saul hic dicitur niger nõ a nigredie corporis. sed a nigredine anime qz fuit denigratus odio ex liuore inuidie cõtra dauid absqꝫ rõne et datus in obstinatũ et reprobũ sensum cõtra deũ ꝛ cõsciam suã ꝑsequẽdo dauid. vt pꝫ ꝑ discursuꝫ libri scḋi Re. Et sic intitulatᷣ niger nigredie pcti. Nã mos et cõsuetudo iudeoꝝ est vt oẽm rẽ malã et peruersam et nociuã appellant nigrã. ꝛ sic dicũt ista nigraꝫ febrem istũ nigrum xp̄ianũ ꝛc. Est ergo sensus q dauid fecit hũc psalmũ allegãdo ignorãtiã et innocentiã suã ꝓpter verba cõminatoria ipsius saulis ira et inuidia denigrati contra ipsum dauid. Et sic scḋm historiam ꝛ intellectũ iudei moderni glosant hunc psalmũ de ipso dauid lr̃alr̃. Sꝫ in veritate nõ est insistẽdũ pcise in tali expositiõe litterali qz nõ explicat intelligẽtiã ꝓphete. nec fuit ista precisa eius intentio vt sepius dctm̃ est. nec sunt tacẽda mysteria que latẽt in hoc psalmo. nec oino cõuenit lr̃a sequẽs cũ prefata expositione. Nam dauid nõ cõsueuit petere vindictaꝫ. immo orare ꝑ saul. nec petere iudicari ꝑm innocentiam suã qz null⁹ excusatur a pctõ. imo ipse rogat deũ ne intret secum i iudiciũ. psalmo. cxlij. Et ideo est dicendũ q dauid per supradicta verba saulis et per falsa cria sibi imposita preuidit in spũ qualiter synagoga ꝛ ppl's iudeoꝝ erat denigrãdus ex inuidia cõtra xp̄m. Et qũo debebat iponere sibi falsa crimina dicens. hic dicit possum destruere templũ dei ꝛ in triduo reedificare illud. Et cõmouit totũ populũ a galilea vsqꝫ in hierlm̃. Et fecisset cõiurationẽ ꝯtra cesarem vt se regẽ faceret ꝛc. et preuidit etiã dauid qũo per talia falsa crimina ille ppl's erat xp̄m crucifixurus. Sed ꝓpter illud pctm̃ in fine erat destruendus. et dispergẽdus. Sed xp̄s erat resurrecturus et in celũ ascensurus et regnaturus. Et de hoc misterio fecit hũc psalmũ: et tradidit ipsum leuitis publice cãtandum in tẽplo. Ex quo pꝫ q dauid fecit istũ psalmum ꝑ xp̄o et ecclesia. Nã si tm̃ fecisset eũ de seipso tũc nõ precepisset ipsum publice in templo cantari. nisi inquantum cõtinet ꝓphetiã de xp̄o et ecclesia. vt sepius dctm̃ est. Est ergo sensus huius tituli. q dauid fecit hũc psalmũ ꝑ ignorantia et innocentia xp̄i messie futuri super verba cusi. i. crimina falsa ipsius populi iudaici pctõ inuidie denigrati et obstinati qui xp̄m falso de supradictis criminibus accusauit siue falso erat accusaturus. cusi dico filij gemini. i. filij asini. nõ filij dextere. Nã gemini est equocũ ad asinũ et ad dexterã. nã lꝫ ille ppl's fuerit fili⁹ dextere inquantũ viuebat in fide xp̄i messie futuri. tm̃ postq̃ non receperũt ipsum in suo aduẽtu. iã nõ dicunᷣ filij dextere. sꝫ filij asini. i. sine sensu ꝛ intellectu legis et ꝓphetaꝝ imo ceci et filij seruitutis qz dorsum eorũ semꝑ est incuruatũ sicut asin⁹ ad onera portanda. Et sic iste ps explicat xp̄i innocentiã et punitionẽ iudeorũ ꝓpter falsa crimina que xp̄o imposuerunt. ¶ Jn quo psalmo dauid itroducit xp̄ꝫ loquentẽ et excusantem se apud patrem de falso crimie sibi imposito et quatuor facit. Nã prio petit liberari de ꝑsecutiõne iudeorũ ꝑ resurrectionẽ. Scḋo allegat suã innocentiã. Tertio petit vltionem de iudeis. Quarto ꝓmittit se agere grãs. Scḋa ibi. Dñe si fecisti illud. Tertia ibi. Exurge dñe. Quarta ibi. Cõfitebor dño. Quãtũ ad pmũ ergo xp̄s vt hõ dicit ad prẽm. O dñe ꝑ regimẽ vniuersale. ꝛ de⁹ me⁹ ꝑ creationẽ ꝑm hũanitatẽ ꝛ spiritualẽ obediẽtiã. Ego semꝑ in te speraui oi humano auxilio postposito iõ saluũ me fac in capite ꝛ in mẽbris. ꝛ libera me ex oib⁹ iudeis ꝑsequẽtib⁹ me. Libera dico i capite ꝑ resurrectiõnẽ. Et in mẽbris eripiẽdo ecclesiã a tyrãnis ꝛ infidelib⁹.

Jn hoc psalmo dauid q̃tuor facit. (margin note)

Nequando rapiat vt leo animam meam: dum nõ est qui redimat neqꝫ qui saluum faciat. xvi q. ij. visis.

¶ Nequãdo. i. ne aliq̃n leo. i. diabolus aut infer-

nus rapiat aiam vt se oc ipsam retineat sicut ceteros peccatores. dum pro post vel q: nō est ali qui redimat genus humanum neq ḡ saluū faciat ipsum nisi tu principalr qui es de et creator. Et ex consequenti ego per mortem et passionē in virtute diuinitatis. Nam si ego non essem liber nō possem aliquos seruare. nec pro alijs pati. Et iō oporteret q sim solus inter mortuos liber a peccato et p consequēs ab inferno: et q suscites me vt possim cōmunicare membris meis merito passionis et beneficio resurrectionis.

De pe. dis.vi.§. opponitur.

Deus deus meus si feci istud: si est iniquitas in manibus meis. Si reddidi retribuētib mihi mala: decidā merito ab inimicis meis inanis Persequatr inimic aiam meā et cōprehendat et cōculcet i terra vitā meā et gliam meam in puluerē deducat.

xi.q.iij. c.nemo pctorū.

¶ Hic allegat suam innocentiam et se esse liberū ab omni peccato. nō solum ab his que sibi iudei imposuerūt. Sed simpliciter ab oi peccato: ideo ait domine deus si ego feci istud peccatum et crimē qd mihi iponitr a iudeis. s. q phibuerim dari censum Cesari. et sim blasphemus &c. et si sit etiā quecunq alia iniquitas et iniusticia et peccatuz in manibus et operationibus meis. Et si reddidi mala iudeis retribuētibus mihi mala pro bonis q: ego sanaui filios eorum et mortuos suscitaui et viā salutis eis ostēdi. Et ipsi pro talib bonis retribuunt mihi mala falsa crimina imponendo. Si talia ergo egi. decidā ex tali merito inanis et victus et vacuus ab inimicis. ¶ Sed hic videtr dubium q xps velit adiuuare seipsum et periurare q: videtr q hoc sit cōtra dignitatem suā et reuerētiam. et ideo est notandū fm Aug. q passio xpi iō fuit tante efficacie et virtutis ad redimendū hoiem et delendū oia pctā q: fuit in hoie innocente et liber ab omni peccato: q: aliter fuisset inanis et vacua illa passio. nec xps potuisset vincere diabolum si pmo ipe fuisset victus et seruus diaboli per pctm. et p ons non potuisset nos liberare nec seipsum. Nā vt ait aug. ptra arriū si verbū diuinū esset fctm et creatū. nō potuissent oia fieri p ipm qd est ptr illud oia per ipm facta sunt. Ita pari rōne si xps verbū caro fctm fuisset obnoxi pctō tūc nō potuisset alios liberare. Iō hic se ondit liberū ab oi pctō. et sub typo et figura admiratiōis et pene rei. ostendit q si esset pctōr: cecidisset inanis et vict sine fructu passionis. Nā dictū est in plogo tractatu prio. q qlibet pphetia hz suā liguā et modū ppriū loquēdi inter quos dauid hz extraneū et exqsitū modū loquēdi. Nā predicit futura mysteria de xpo et ecclesia qnq per verba de preterito ppter certitudinē ppbetie. qnq per modū orādi ad ostendendum q omnia facit pater per filium qnq loquitr per modū adiurationis vt ondat q si xps fuisset pctōr et reus in his q sibi imponebātur. tunc sua passio nō fuisset efficax ad delenda oia pctā. Est ergo sensus. domine si feci istud qd mihi imponitur et sic esset iniquitas et aliqd peccatum in manibus meis. et non esset liber ab oi peccato: tunc decidissem inanis et victus ab inimicis q: nō potuissem superare diabolū. Et passio mea esset inanis et infructuosa. quia tunc inimicus scilicet diabolus persecut fuisset animaz meam et conculcasset aiam meam in terra calce peccatorū. sicut vitam aliorū hominum conculcauit. et tunc tota gloria mea esset deducta in puluerem et ad nihilum sine fructu redemptionis. Et sic ista verba supradicta non sunt intelligēda ad sensum quem faciūt sed ad sensum in quo fiūt sicut dictum est in prologo tractatu tertio et regula sexta. Unde propheta per modum admirationis predicit puritatem et innocentiam christi per quam meruit destruere nostra peccata.

Passionis xpi efficacia

Exurge dne in ira tua: et exaltare in finib inimicorum meorū. xxiij.q.v.§.viti.

¶ In hac tertia pte petit vltionē. B ¶ Unde est notandū fm hylariū et aug. q xps filius dei oia que fecit per se attribuit pri eo q nō solū inquantū deus quicqd hz: hz a pre. Nā inquātum deus ab eterno qnicqd hz nascendo accepit. et inquantum hō ex tpe in incarnatione accepit oēm virtutem a pre. iō qcquid facit attribuit patri et sic dicit doctrina mea nō est mea. sed eius qui misit me patris &c. Joh. vij. Et iō xps q: loquitr hic inquātum hō et resurrexit in vtute diuinitatis. Et ideo hanc resurrectionē et virtutē attribuit patri. ideo ait o dne pr. Exurge. i. fac me a mortuis resurgere. Exurge dico. in ira cōtra iudeos et obstinatos nam resurrectio mea erit gaudiū et glia fidelib. Sz infidelib erit ira et mors et punitio. Itē exurge q: hucusq sedisti expectādo pplm iudaicū p xl. annos post passionē meā: sz q: mali erunt obstinati ad pdicationē apostolor noluerūt puerti iō exurge i ira tua ptra eos. Primo tpaliter eos destruendo. et per mūdū dispergēdo. Et scdo eternaliter cōdēnādo. Et exaltare. i. ostende potētiā et rigorē in finib inimicorū meor iudeor: eos ab oib finibus terre pmissionis exterminando et expellendo et trucidādo per exercitū romanorum.

Exurge domine deus meus in precepto quod mandasti. et synagoga populorum circundabit te. xxiij.q.v. eleuamanus.

¶ In hebreo habetur pmissum qd pmisisti: scz p prophetas per quos predixisti punitionem iudeorum. Et etiam illa potest esse vox ecclesie ad xpm dicentis exurge dne iesu xpe in precepto qd pmisisti. qn fleuisti sup hierusalē dicēs. Circūdabūt te inimici tui vallo. et nō relinquēt i te lapidē sup lapidē. Luc. xix. q. d. iple illō dctm et pphetiā quā ibi dixisti. et māda et pcipe romanis vt veniāt ptra hierlm ad vindicandū mortē tuam q: synagoga. i. pgregatio oium pplorum gentiū circundabit te. et venient tecū ad destruendā hierusalē. Item synagoga. i. cōgregatio oim pplorum scilz romanorum et aliorum gentilium circūdabit te in verum messiam recipiendo. et sic iudeis reprobatis et abdicatis dabit hereditatē gratie et glorie populo gentili ad fidem conuerso.

v.q.vi. si a sacer dotibus

Et propter hanc in altū regredere domine iudicat populos.

¶ Propter hanc synagogā.i. ecclesia et populo gentiū congregatā regredere ad ptegendū eam. Uel etiam regredere in celū vnde descēdisti propter hāc ecclesiā populorū ad fidē conuersorū vt des eis hereditatem in regno celorū: quia tu supple es dominus qui iudicas populos.i. ad quē pertinet iudicare pplos et dare vnicuiq; fm opera sua. ¶ Dominus iudicat. Hic proprie incipit versus. ⁊ sic in hebreo. Unde ait xps ad patrē. O pater q: tu es ille dñs q iudicas populos. ideo.

De pe. dist. ij. §. ops.

Judica me dñe scdm iustitiā meam et scdm innocētiā meā super me.

¶ Quasi dicat tu scis iustitiam meam: quia nulli iniuriam feci. Et tu scis innocentiam meam: quia nulli nocui. ergo fac vt opera mea mereātur ⁊ nō permittas me amplius iniuste pati. Sed redde mihi premium iustitie et innocētie mee. Et fac vt consumatur ⁊ destruatur nequitia peccatorum iudeorum: vt cum viderint me iam surrexisse et in celos ascēdisse et iudiciariā potestatē super omnes accepisse: tunc confundatur et conteratur nequitia ⁊ malitia eorum. Item confundatur nequitia eorū cum. id est quoniā tu qui es deus iustus scrutans renes et corda hominū diriges iustum filiū tuum in celo et etiā quando diriges ecclesiā tuā et prosperabis in terra. Itē tu qui es deus iustus scrutans corda et renes et scis iustitiā ⁊ innocentiam meā nosti malitiam eorū ergo fac.

xxxij dist. c. erubescant.

Cōsumetur neqtia pctorū ⁊ diriges iustū scrutās corda ⁊ renes deus.

¶ Eorū consumetur nequitia et diriges iustum. id est exaltabis christū tuum cum sua ecclesia: et hoc facies: q: semper speraui in te q os.

Arg. xxiij. q. viij c. scire.

Justum adiutoriū meum a dño: qui saluos facit rectos corde.

Et. viij. q. j. Clemens.

¶ Ex his verbis pz q iste psalmus nō potest exponi precise p dauid: q: ille nō pōt dicere iudica me fm iusticiam ⁊ innocētiam meam: q: hoc soli christo cōuenit qui nunq peccauit nec potuit peccare. Et nota q xps nō solum petit hic vltionem pro se contra iudeos. Sed etiā pro membris suis cōtra tyrannos persequētes ecclesiam. que tota simul ratione capitis ⁊ perfectorū mēbrorū dicit colūba sine macula in cāticis: ⁊ dicit non habere maculam neq; rugā. Et ideo pōt esse vox ecclesie ad xpm caput suū dicens. Exurge domine in ira tua cōtra iudeos: et ciuitatē hierusalē in pcepto qd mandasti ⁊ pdixisti. Luce. xix. qñ fleuisti sup ciuitatem hierusalē et dixisti: Circūdabūt te inimici tui vallo: ⁊ nō relinquent in te lapidē super lapidem. Uenièt ergo romani ⁊ tollant et auferant eis locū et gentē ⁊ sacerdotiū ⁊ destruant ciuitatē ⁊ templū ⁊c. Etiā destrue tyrānos et prosterne populum gentilem a superbia sua ⁊c.

de pe. d. j. nunqd

Deus iudex iustus fortis et patiens nunqd irascitur per singulos dies.

¶ Hic exhortat iudeos ⁊ gentiles ⁊ oēs peccatores ad penitentiam sub cōminatione que est principalis intentio huius psalmi. Unde dicit: o iudei peccatores licz deus sit iustus in iudicādo et patiens in expectādo peccatorē ad penitētiā: tamen nunquid irascit per singulos dies. i. nunqd videmus q quotidie irascit ⁊ cum ira punit impenitentes et obstinatos sicut puniuit pharaonem et saulem ⁊ achitophel ⁊ multos alios. quasi dicat sic. Et ideo dico vobis iudeis q.

Nisi conuersi fueritis gladium suū vibrauit arcum suum tetendit et parauit illum. d pe. di. vi. i fine.

¶ Nisi conuersi fueritis ad messiam christum ⁊ receperitis eum. Cauete q: iam gladium suum vibrauit: idest exercitum romanorū contra vos preparauit et arcū suum et sententiā ire sue preparauit: et tetendit contra vos.

Et in eo parauit vasa mortis: sagittas suas ardentibus effecit. xxvi. q. ij qui sine

¶ Et in eo parauit sagittas suas que sunt vasa et instrumenta mortis et sagittas suas effecit similes fulminibus ardentibus. quasi dicat deus est paratus ad mittendum flumina ire ⁊ sentētie sue contra vos. Cōuertimini ergo: q: satis vos p quadraginta annos expectauit. Aliter autem mittet contra vos sentētiam quā preparauit. O ¶ Uñ nota q sicut homo quādo procedit ad bellum vel quādo vult ferire feram primo in domo extendit arcum seu balistā ⁊ postea ponit sagittā ⁊ quādo videt opportunitatē trahit ⁊ ferit ceruū. Ita pariter deus primo per aliqua tēpora expectauit iudeos: sed quia vidit q nō cōuertebātur incepit vibrare gladiū suum conuertēdo hierusalē immittēdo seditiōes ⁊ bella intestina immo etiā visus est gladius igneus per annū supra hierusalē. vt ait Josephus. Sed vidēs christus q nondū etiā conuertebātur premisit vt rebellaret ciuitas hierusalem contra neronem. Et tunc nero incepit tēdere arcum suū ⁊ preparare exercitū contra hierusalē et misit ducem vespasianū. Sed postq̄ vespasianus factus est iperator: ⁊ titus filius suus mansit dux exercitus ⁊ incepit obsidere hierusalē tunc cepit ponere sagittas suas in arcū. Sed completis xlij. annis post passionē xpi vidēs titus obstinationem iudeorū. tunc sagittas suas similes fulminibus ardentibus effecit et totaliter euertit ⁊ incēdit ciuitatem. Effecit etiā sagittas suas et fulminibus siue ferris ardētibus quā obstinationē ⁊ vastationem preuidens dauid subdit. Bona psuasio.

Ecce parturit iniustitiā: cōcepit dolorem et peperit iniquitatē. Job. xv. extra ne sede vacāte. c. j.

¶ Ecce parturit. i. licz deus istū populū ad pniam p multa signa inuitasset vibrādo gladiū cōminationū et tendēdo arcū ⁊ ponēdo sagittas vt dictū est tñ ipe ppls i sua malicia obcecat⁹ sicuti semel pcepit dolorē ⁊ odiū cōtra xpm: ita sp parturiuit iniustitiā apostolos psequēdo ⁊ cōtinuo peperit iniquitatē in sua obstinatiōe perseuerādo. Et sic

vi.q.i.c. ex meri/to. **Lacum aperuit et effodit eum et incidit in foueam quam fecit.**

¶ Lacū aperuit cū cōtra imperatorē rebellauit: ꝛ sic ipsemet procurauit sibi causam sui interitus. Et sic incidit in foueā quā fecit: q2 ipsemet se vallauit et inclusit in festo pasche vt ait Josephus et ibi perijt totus populus. Et sic.

Job. xv. infra. xij **Conuertetur dolor eius in caput eius et in verticem ipsius iniquitas eius descendet.**

¶ Conuertetur et cōuersus est dolor et destructio eius in verticē ipsius .i. in hierusalē que erat vertex et caput totius israel et terre promissiōis. Et sic iniquitas eius descēdet in verticē ipsius .i. in hierusalē. Sed totū etiā hoc pōt referri ad excidium spirituale. Unde posset quis querere vnde accidit illi populo tale exterminiū ꝛ excidiū? Respondet ꝓpheta di. quia accepit dolorē ꝛ odium contra christū dolore inuidie. Et ideo frequenter parturijt iniusticiā ipm christū accusando et ꝑsequendo et falsa crimina imponēdo ꝛ peperit iniquitatem ipm crucifigēdo sine causa ꝛ aliquo demerito. Et sic iste populus lacum aperuit contra christū tractādo ꝛ conspirādo in eius morte. Sed incidit in foueam quā fecit. Nam ipi crucifixerūt eum timentes ne venirēt romani et tollerent locū eius et gentē et ne perderent redditus oblationū et sacerdotium. Et sic putantes euadere occidendo ipsum inciderūt in foueam quā timebant. Nā christus resurrexit et regnauit post mortē et abstulit eis sacerdotiū et regnum temporale et spūale. Et sic inciderunt in ruinam quā vitare putabant. Et sic iniquitas conuersa est in caput et in verticē ipsius. Nam nō solum perdiderūt regnū ꝛ sacerdotium. Sed etiam intelligentiā scripturarū: et manent ceci et obstinati et priuati vita et regno eterno. Et hec est iniquitas q̄ descēdit in verticē ꝛ intellectū eorū q2 nō possunt veritatē percipere. Et sic totus iste psalmus pōt exponi etiā prophetice de tyrānis persecutoribus ecclesie christi tpe martyrum. Et etiam potest exponi moraliter de quolibet peccatore in peccato obstinato. cui xp̄s et propheta cōminatur nisi egerit pniam: contra quos peccatores christ⁹ quotidie vibrat gladiū ꝛ flagellat immittēdo. Itē tendit arcū bella tpalia ꝑmittendo ꝛ pestilētiā ꝛ famē sup pplos ꝛ regna deducēdo. sed in finē si nolunt agere pniam ardētibus fulminib⁹ eos in infernū precipit cruciari.

Confitebor domino secundum iustitiam eius psallam nomini domini altissimi.

¶ In hac tertia parte xp̄s ꝓmittit se acturū grās patri post resurrectionē et alia beneficia recepta. Iō ait postꝙ̄ recepero supradicta bn̄ficia. Ego cōfitebor dn̄o patri. s̄m iustitiā eius. Primo q2 puniuit inimicos meos. Scd̄o q2 retribuit mihi premiū resurrectiōis ꝛ vlis iurisdictiōis. Et iō psal/

Nota d defun/ctis. lā nomini dn̄i altissimi celebrādo festiuitates. scz natiuitatis. et passionis et resurrectiōis et ascensionis. in quibus agā gratias pro supradictis beneficijs receptis. Et nota etiā ꝙ iste ps pōt exponi ꝓ quolibet defuncto exn̄te in purgatorio. Inꝙ̄tum petit liberari ab illis penis ꝑ suffragia ecclesie ꝛ ideo ecclesia cātat istū psalmū in agenda defunctoꝝ in ꝑsona cuiuslibet defuncti et oīm alioꝝ existētiū in purgatorio. eo ꝙ adhuc ꝑtinēt ad istā ecclesiā inquātū discesserūt cū pnia et charitate: ꝛ adhuc non peruenerūt ad terminū patrie.

Domine dn̄s noster: ꝙ̄ admirabile est nomen tuū in vniuersa terra. De conse. dist. iiij. post ꝙ̄ ascendit.

¶ Huic psalmo s3 .lxx. ꝑponitur talis titul⁹. s. in finē ꝓ torcularib⁹ ps dd. Scd̄z xo Hiero. victori ꝓ torcularib⁹ ps dd. pro cuius tituli declaratiōe dicit rabi eliezer cū suis sequacibus ꝙ dauid fecit hunc psalmū agēs gratias de rerū creatione in qua deus subiecit primo homini omnia creata. s3 quia talis creatio facta fuit in septimo mense: scz tēpore torculariū. ideo dicitur in titulo pro torcularibus: sed ista opinio deficit tripliciter. Primo quia creatio facta ē in principio temporis et in primo mense anni: sed martius siue aprilis fuit principiū in mēsib⁹ anni: vt pz Exo. xij. ꝛ leui. xxiij. et numeri. xxvij. ergo creatio non est facta in mēse septimo: sed in ꝑmo. Item scd̄o deficit ista opinio q2 littera ꝛ sentētia huius psalmi aliqd̄ aliud mysteriū explicat preter creationē. Tertio deficit. quia aufert dignitatem prophetie huic psalmo quod est contra intentum ꝓphete. Et iō est alia opinio quorūdā alio/ Alia opinio.
rū hebreoꝝ thalmudistarū dicentiū ꝙ dd in hoc psal. predicit victoriā regis messie. quā dz hr̄e de toto romano iperio qd̄ intelligūt ꝑ ly torcularibus. ꝛ isti fundātur sup illud Esa. lxij. q̇s est iste q̇ venit de edom tinctis vestib⁹ de bosra: q̄re rubrū est vestimentū tuū: vn̄ dicunt q̇ venit de edom est rex messias q̇ solus calcabit torcular q̇ dz subijcere totū romanū imperiū. qd̄ intelligūt ꝑ edō. Nā iudei moderni oēs romanos ꝛ latinos appellāt edom qd̄ interpretat̄ rube⁹. vn̄ dicūt ꝙ messias ab eis expectatus erit dn̄s tpalis: ꝛ subijciet oēs nationes ꝛ spāliter romanoꝝ iperiū cū magna effusione sanguinis xp̄ianoꝝ quia sicut calcās vindemiā in torculari intingit pedes ꝛ man⁹ ꝛ vestes ex guttis vindemie calcate. ita pariter messias intinget pedes ꝛ man⁹ ꝛ vestes ex sanguīe romanorū et oīm christianorū vsqꝫquo obtineat victoriam ꝛ totum orbē subijciat. Et ideo esayas vidēs in spiritu messiam venientē de romano imperio cū victoria in hierusalē tinctis vestibus et aspersum sanguīe romanoꝝ ꝛ xp̄ianoꝝ dicit Quis est iste q̇ venit de edom .i. de romano iperio cū triūpho ꝛ victoria vestib⁹ tinctis de bosra .i. de sanguīe rubro romanorū. Et tūc ipe messias rn̄det dicēs. Torcular calcaui solus. q.d. ideo venio rube⁹ tinctis vestib⁹ sanguīe rubro. q2 ego solus calcaui iperium romanoꝝ sicut calcās in torculari ꝛc. Et sic dicūt isti ꝙ hoc idē ꝑuidit dauid in spū. Iō fecit hunc psalmū in quo ꝑdicit futurā victoriā ꝛ vniuersale

dñiũ messie futuri ⁊ iõ intitulauit ipm p torcula
rib⁹. Sed lȝ ista positio sit valde extorta et extra
nea totaliter a titulo hui⁹ psalmi tñ quãtũ ad au
ctoritatẽ quã adducit aliqualiter ⁊ partiȝ dicitve
rũ ⁊ parti dicit falsũ et blasphemat. Nã dicitve
rũ p hoc qđ dicit. ꝙ p illũ q̃ venit de edom intelli
git rex messias in lege ꝑmissus. sȝ blasphemat in
quantũ qđ est p̃teritũ expectat futuruȝ. Nã xp̃us
filius dei v̄bũ incarnatũ venit i mũdũ et ipe sol⁹
Nota d torcula ri crucis calcauit vindemiã in torculari crucis et asꝑsit ve
stem humanitatis in suo sanguine. Nã primo cal
cauit vindemiã sacre scripture ex qua expssit et ex
torsit veritatẽ legis et ꝓphetarũ. ⁊ vinũ euãgelicũ
et reposuit ipm in cellario ecclesie ad salutẽ et vi
tã fideliũ. Scđo calcauit carnẽ suaȝ p mortem et
passionẽ ex qua expssit vinũ ecclĩasticoꝝ sacramẽ
toꝝ i p̃miũ nr̃e redẽptiõis sȝ q: i cruce fuit victor
⁊ nõ fuit victus. q: diabolũ vicit ⁊ calcauit simul
cũ pplo iudaico ideo nõ dicit fui calcat⁹ sed tor/
cular calcaui sol⁹. Itẽ tertio calcauit infernũ et
ligauit diabolũ. Quarto calcauit et subiecit totũ
mũdũ et ip̃eriũ romanoꝝ et oẽs reges mũdi. Itẽ
dicũt verũ inquãtũ dicũt ꝙ messias aspsus sãgui
ne erat totũ orbẽ subiectur⁹. sȝ dicunt falsuȝ iquã
tũ dicũt ꝙ sanguine alieno erat aspergendus im
mo sanguine ꝓprio erat mundum redẽptur⁹. Et
sic ptȝ coꝝ inep̃tia et cecitas et ignorãtia. q: ista
positio nihil facit ad propositũ huius tituli. B
¶ Et iõ reiectis coꝝ fictionib⁹ ⁊ coꝝ mẽdacijs p
vera intelligẽtia huius psalmi et eius tituli ẽ pri
mo notandũ: ꝙ totũ tp̃s gr̃e et septime etatis in
qua sum⁹ fuit figuratũ i lege per septimũ mẽsem
q̃ dicebat᷑ mẽsis ⁊ tp̃s torculariũ eo ꝙ tunc colli/
gebãtur et torq̃bãt᷑ vindemie i torcularib⁹. i quo se
ptimo mẽse celebrari p̃cepit de⁹ tria festa. i. festũ
tubaꝝ in memoriã sacrificij ipsius abrae et festũ
ꝓpiciatiõis in decima dei et festũ tabernaculoꝝ
in .xv. in memoriã peregrinationis p desertũ qñ
Nota d trib⁹ fe stis iu/ deoruȝ. rũ filij israel habitabant in tabernaculis. Et vo/
luit deus ꝙ illa tria festa celebrarẽtur in septimo
mense tempore torcularium. Prima ꝙ mysteria il
lorum trium festorum erant implẽda in hac septi
ma etate in qua sumus. Nam in hac septima eta
te fuit immolatus christus figuratus per sacrifi
cium abrae vbi ⁊ p qđ fuit facta generalis propi
ciatio ⁊ redẽptio et finita fuit tota pegrinatio in
quo tpe fuit expssa et extorta tota vindemia sacre
scripture ⁊ extorsũ vinũ euãgelicũ et repositum in
cellario ecclesie: et sic totum temp⁹ gratie et tota
ista septima etas dicitur septim⁹ mẽsis mundi et
tempus torculariũ spũaliũ q: cõtinue extorque/
mus vinum sacrorum ex cellario ecclesie et sacre
scripture prout latius patebit psalmo .lxxx. in q̃/
Nota d nomine adonay stione finali totius operis. C ¶ Secundo est no
tandum ꝙ totum desiderium patriarcharum et
prophetaꝝ ⁊ fideliũ veteris te. fuit scire v̄tuteȝ ⁊
ꝑfectiões et videre effect⁹ nõis dei adonay. qđ il
lis q̃ttuor lr̃is scribebat᷑ i lege ⁊ ꝓphetis qđ q̃dẽ
nomẽ de⁹ nulli voluit reuelare i veteri te. vñ dicit
deus moysi exo. vi. Nomẽ meũ adonay nõ idica/
ui eis sȝ de⁹ ꝑmisit oib⁹ ꝓphetis reuelare nomẽ
suum in mũdo vniuerso ꝑ messiã filiũ suũ. Iõ oẽs
pr̃iarche ꝓphete desiderabãt tãto tpe videre ad
uẽtũ xp̃i. vt reuelaret mũdo ⁊ declararet illud nomẽ
suũ oib⁹ ignotũ. Iõ Esai as .lxiij. clamabat dicẽs
Utinã dirũperes celos et descẽderes vt notũ fie/
ret nomẽ tuũ ⁊c. Preuidẽs ergo dđ in spũ qualr̃ i
ista septima etate erat xp̃s venturus ⁊ iplere debe
bat oia q̃ erãt figurata p septimũ mẽseȝ p myste/
riũ torculariũ ⁊ illoꝝ triũ festoꝝ. et quõ nomen
dñi debebat dilatari et magnificari p vniuersaȝ
terrã ⁊ xp̃s regnare p totũ orbẽ. Iõ fecit hũc psal
mũ de vniuersali dñio xp̃i ⁊ de dilatatiõe noĩs ei⁹
per totũ orbẽ. Et p̃cepit ipsum cantari tpe torcu
lariũ in mẽse septimo eo ꝙ ille erat figura huius
tẽporis gr̃e in quo oĩa illa sunt ipleta. Est g̃ sen/
sus tituli ꝑpositi ꝙ dđ fecit hũc psalmũ dirigens
nos in xp̃m qui est finis legis ⁊ p̃cepit ipsuȝ cãta
ri cũ toto conatu vocũ vsq̃ ad vltimũ pũctũ eo ꝙ
cũ magno affectu vocabat xp̃z vt veniret ad regnã
dũ et manifestandũ nomẽ suum in vniuersa terra
Et voluit vt cãtaret᷑ in tẽplo p torcularib⁹. i. in tẽ
pe torculariũ ꝓpter figurã iã dictã. i quo q̃dẽ psal
mo duo p̃ncipalr̃ facit dđ nã p̃mo admirat᷑ ma/
gnificẽtiã et virtutes illi⁹ nõis dei q̃ erant mani/
festãde in vniuersa terra p aduẽtũ xp̃i. Secũdo ex Diuisio psalmi
plicat cãs sue admirationis: ibi qm̃ eleuata ẽ ma/
gnificẽtia. Quãtũ ergo ad primũ est notãdũ ꝙ no
mẽ ꝓpriũ dñi magis frequẽtatũ in sacra scriptu
ra qđ hebrei ꝓnũciãt adonay vt dctm̃ est i ꝓlogo
dr̃ admirabile et ieffabile ꝓpter mysteria mirabi
lia q̃ in eo significabat. Et iõ scribebat᷑ q̃ttuor lit
teris hebraicis i hebreo. s. yot. he. vau. he. Et hoc
ꝓpter q̃ttuor mysteria ꝑsonalia ⁊ alia q̃ttuor ẽẽn
tialia q̃ cõtinet et notificat illud nomẽ i deo. Signi
ficata p illas quattuor lr̃as nã ista lr̃a yot iterp̃ta
tur p̃ncipiũ. Iõ significabat patrẽ i diuinis q̃ ẽ p̃n
cipiũ oĩȝ ꝑsonaꝝ nõ d p̃ncipio. he xo iterp̃tat᷑ ẽẽ
iõ significabat v̄bũ siue filiũ p quẽ facta sũt oĩa
et a quo h̄nt ẽẽ. vau aũt interp̃tat᷑ ipe siue v̄tus iõ
significat spm̃ sanctũ. q̃ spirat oẽm virtutẽ ⁊ mo/
tũ omnibus rebus. vltima vero littera. scilicet he.
significat hũanitatem filij iunctã v̄bo. Et iõ bis
ponit᷑ he. in h̄ nomine ad notãdũ ꝙ ista lr̃a he.
bis sumpta denotat duas naturas i vna persona
Et licet sint due nature in xp̃o tñ non manet nisi
vna persona. Et notanter secundum he. ponitur
in vltimo loco ad denotandum ꝙ licet tres perso
ne diuine sunt ab eterno tamen incarnatio facta
est vltimate ex tempore. et illa humanitas ita est
iuncta personaliter filio ꝙ non ceteris personis.
Ex quo ptȝ ꝙ per illas quattuor litteras signifi
cabatur mysteriũ trinitatis et incarnationis si/
mul. Significabant enim tres personas diuinas
et humanitatem assumptam in verbo Et sic signi
ficabant supradicta quattuor mysteria persona/
lia in diuinis. C ¶ Item ille eedeȝ quattuor lit
tere significabant alia quattuor ineffabilia my
steria essẽtialia. s. summã oĩpotẽtiã. summã sapiẽ
tiã. summã miam ⁊ summã iusticiã. Et iõ istđ no
mẽ dicebat᷑ ineffabile et mirabile apud p̃res ve.
te. q: nũq̃ supradicta mysteria fuerũt scita nec re
uelata p̃rib⁹. ve. te. nisi sub q̃busdã figuris. Iõ di
xit deus moysi exo. vi. ꝙ nomẽ adonay nondum

Qualiter ī vete ri testa/ mēto p̄/ nūciatū ē nomē dei.

reuelauit eis ⁊c. Vñ tria sunt p̄nunciata in ve. te.
de hoc noīe dei q̄ttuo: lr̄aꝝ. P:īo ꝙ messias i le/
ge ꝓmissus debebat hēre hoc nomē: ⁊ debebat vo
cari illo noīe p̄r ib⁹ īcognito. vt pꝫ hiere. xxiij. Ec
ce dies veniēt ⁊ suscitabo dd̄ germē iustū: ⁊ sapiēs
et rex erit. Et faciet iudiciū et iusticiā ī terra. Et h̄
est nomen qd̄ vocabūt eū dn̄s iustus nr̄ ⁊c. Ubi ly
dn̄s scribit q̄ttuo: lr̄is. qd̄ soli deo ꝯuenit Et oēs
heb:ei dicūt ꝙ iste ē rex messias q̄ nomē messie ē
illd̄ nomē dei tetragrāmatō. s. q̄ttuo: lr̄aꝝ. Scd̄o
asserit sacra scriptura. ꝙ nō. solū messias debebat
vocari h̄ noīe dei q̄ttuo: lr̄aꝝ sꝫ ēt realiter eē illd̄
nomē dei: q: messias nihil aliud debebat esse nisi
nomē dei. esa. xxx. Nomē dn̄i veniet de longinquo
⁊c. per qd̄ nomē intelligit̄ rex messias. ¶ Secūdo
ꝙ solus rex messias debebat notificare et manife
stare ⁊ declarare illud nomē dei. Et ꝙ nomē toti
mundo debebat esse notū ⁊ ꝙ oēs gētes debebāt
ipm venerari ⁊ inuocare. esa. lxiiij. Utinā dirum/
peres celos et descēderes ⁊ notū fieret nomē tuū
Itē psalmo. xcv. Cātate dn̄o ⁊ bn̄dicite noī eius
annūciate inter gētes glo:iā eius. Et sic asserunt
oēs iudei ⁊ moderni ꝙ sol⁹ rex messias dꝫ hoc no
mē dn̄i q̄ttuo: lr̄aꝝ mūdo declarare et ꝙ soli illi
q̄ erūt in seculo messie sciēt ꝓp:ietates et v̄tutes
huius noīs. Et id̄ excōicāt ⁊ anathematizāt oēs
p̄sumentes declarare prop:ietates ⁊ secreta hui⁹
noīs cū hoc pertinet ad solū messiā. Et id̄ ponit̄
p:ima cōclusio. ꝙ xp̄s saluato: nr̄ habuit illd̄ no
men quattuo: lr̄aꝝ tāq̄ nomē ꝓp:iū. Qd̄ ꝓbatur
Nā iste lr̄e yot. he. vau. he. p:eposite in illo noīe si
recte cōbinent̄ cū suis pūctis appositis reddūt
et sonant hoc nomē yohessua. qd̄ grece declinat̄.
iesos et latine iesus qd̄ interp̄tat̄ saluato:. siue sa
lutare. siue saluatio. Et ideo vbicūq; reperit̄ yot
sua. siue yohessua oēs interp̄tes tradurerunt salua
to:. siue salutare siue iesus. ꝙ idem est vt pꝫ in trā
slatiōe hierony. Et quo patet ꝙ iesus est realiter

De noīe iesu.

nomen quattuo: lr̄aꝝ s̄m p:op:iū sonū. Scd̄a cō
clusio ꝙ iesus nō noīalr̄ tm̄ sꝫ ēt realr̄ est ipꝫ nomē
dei sicut ꝓphete dixerūt. ꝓbat̄ p:imo ꝙ i iesu xp̄o
realiter sunt illa sup:adicta quattuo: mysteria p
sonalia. Nam in eo est v̄bū cū hūanitate psonalr̄
iūcta ⁊ i eo ē psona p̄ris. lꝫ nō īcarnata cū sit eius
dē substātie: ⁊ p eūdē modū ē psona sp̄usscti. q: p̄r
est in verbo et sp̄ūsctō. ⁊ ecōuerso. Et xp̄s cōtinet
illa quattuo: psonalia mysteria. Et p eādē ratio
nē alia quattuo: mysteria ēētialia. imo ip̄e xp̄s ē
realr̄ oīpotentia. ⁊ sapiētia. ⁊ mia et iusticia. ergo
sequitur ꝙ iesus realr̄ ē nomē dei tetragrāmaton
Secundo hoc idem ꝓbat̄ rōne. Nā s̄m ari. vij. me
ta. inter diffinitionē quā greci vocāt verbū: ⁊ no/
men interest. Nā diffinitio siue verbuꝫ explicat to
ta substātiā ⁊ ēētiā rei diffinite: ideo dat̄ p essen
tialia. Sed nomen notificat rē per suos effectus.
Et id̄ vestimētum d: a vestiendo. et lucerna a lucē
do ⁊c. id̄ dicit aug. ꝙ v̄buꝫ diuinū q̄ est filius ex
plicat totā substātiā et essentiā diuinā ab eterno.
Sed vt de⁹ p̄r posset nobis loq̄ ⁊ notificare sua se
creta induit v̄bū suū carne. Et sic v̄bū dei eternū
factū est nomē p qd̄ nomē. ⁊ p quē xp̄m: de⁹ p̄r lo/
cut⁹ ē nobis dieb⁹ istis et notificauit sua secreta

Et sic est dicēdū: ꝙ iesus xp̄s vt incarnat⁹: est ver
nomē dei realr̄. ¶ Tertia conclusio ꝙ solus iesus
notificauit toti mūdo sup:adicta q̄ttuo: mysteria
tā psonalia q̄ essentialia. P:obat̄ p:imū. Nā sol⁹
ip̄e notificauit nobis mysteriū trinitatis cū dicit
cum venerit paclit⁹ quē mittet p̄r in noīe meo ⁊c.
¶ Itē notificauit nobis hūanitatē v̄bo iūctā cuꝫ
dicit p̄r maio: me est: ⁊ notificauit vnitatē ēētia
lem cū dicit p̄r ⁊ ego vnū sum⁹. ¶ Scd̄o notifica/
uit toti mūdo illa q̄ttuo: mysteria ēētialia: p:io
diuinā oīpotētiā i sua natiuitate ⁊ vita sua p mi/
raculoꝝ operationē mo:tuos suscitādo ⁊c. Itē no
tificauit suā sapiētiā in legis donatione ⁊ ecclie
cōstructione. ⁊ fundatiōe ⁊ sp̄ūsscti missione. Itē
notificauit suā miaꝫ i sua passiōe p quē facta fuit
copiosa redēptio: totū ꝓp:iū sanguinē largiēdo
Itē quarto notificauit summā iusticiaꝫ ⁊ iudicia
riam p̄tātem i die ascensionis. qn̄ sedit a dextris
dei quā q̄dē iusticiā magis notificabit i finali iu
dicio siue veniet cū p̄tāte magna et maiestate ⁊c.
Ex quibus pꝫ ꝙ solus iesus saluato: noster fuit il
le qui notificauit omnia mysteria et secreta et vir
tutes huius nominis dei quattuo: litteraꝝ qd̄ q̄/
dem nomen magno opere et affectu desiderarūt
scire et itelligere oēs patriarche et ꝓphete ve. te.
Immo dicunt oēs docto:es heb:eo:ū ꝙ totū desi
derium patriarcharū ⁊ ꝓpharum fuit scire et in/
telligere virtutes et p:op:ietates illius nominis
quod solus messias dꝫ modo notificare. ¶ Ex qui
bus ēt pꝫ ꝙ solus iesus xp̄s est verus messias in
lege p:omissus eo ꝙ sup:adicta mirabilia mūdo
notificauit. Item sequit̄ ꝙ hoc nomē iesus. est il/
lud nomē dei: qd̄ per illas quattuo: lr̄as impo:ta
tur ⁊ significat̄. p:imo q: in hoc noīe iesu: ille q̄t/
tuo: lr̄e continentur ⁊ ipsum vocaliter sonāt vt di
ctū est. Scd̄o q: in virtute huius noīs iesus facta
sunt sup:adicta quattuo: mirabilia ī vniuersa ter
ra vt patebit per singula. ¶ Hoc aūt p̄uidēs dd̄ i
spiritu dicit. O domine iesu ch:iste qui es domi/
nus nr̄ q̄ id est quantuꝫ est: et erit admirabile no/
men tuum in vniuersa terra. quasi dicat ꝙ hoc no
men dei quattuo: lr̄is scriptū quod nos adonay
proferim⁹ eius vocem et mysteria et p:op:ietates
igno:am⁹ sꝫ scire desideram⁹ qd̄ quidē nomē ado
nay in sola iudea et terra p:omissionis nunc iuo
catur et noīat̄. Istud inq̄ nomē in tuo aduētu erit
admirabile in vniuersa terra. eo q: tūc manifesta
bitur eius p:op:ia vox ⁊ son⁹: qd̄ est iesus in cui⁹
virtute et sono fiēt: ⁊ manifestabūt̄ oīa sup:adicta
quattuo: mysteria: tā psonalia q̄ essentialia ī vni
uersa terra q: a solis o:tu vsq; ad occasum inuo/
cabitur et venerabitur nomen tuum qd̄ est iesus.

Xp̄s mūdo quattuo: mysteria notificauit

Quoniam eleuata est magnificen/tia tua super celos.

¶ Quia dictū est superius ꝙ hoc nomē dei iesus
debebat esse admirabile in vniuersa terra: eo ꝙ in
eius aduētu ⁊ virtute debebant mundo manifesta
ri illa quattuo: dei mysteria. s. summa dei oīpotē
tia ⁊ sapiētia ⁊ mia et iusticia. id̄ i hac scd̄a pte h̄
ondit p singula. Nā p:io ꝓbat ꝙ iesus notificauit
toti mūdo dei oīpotētiā et hoc i miraculoꝝ ope/

xxv. d. c. ab exo:dio.

ratione.Scdo ondit dei sapientiam in legis da/
tione et eccl'ie cōstructione.Tertio qualiter osten
dit summā dei miam in morte et passione.Quar/
to summā dei iusticiam siue iurisditionē.et hoc ī
sua resurrectione et ascēsione.Scda ibi qñ vide (Jesu s magni/fica tur.)
bo celos.Tertia ibi.Quid est homo.Quarta ibi.
Gloria et honore. A Quantū ad primū est ad/
uertendū q̄ ī duob⁹ fuit mūdo notificata oīpotē
tia ⁊ magnificētia hu⁹ nois iesus:pzio i miracu
lozū opatione q: oīa elemēta ⁊ oēs celi obedie/
runt xp̄o in noīe suo.Scdo q: xij.hoies rustici et
plebei conuicerūt primo pplm iudaicum inimi/
cum xp̄i:⁊ conuicerunt ēt pplm gentilē:et vltimo
destruxerūt diabolū vltorē et executorē diuine iu
sticie.Et totū hoc fecerūt apl'i ⁊ discipuli p̄ suam
predicationē et in v̄tute huius nois iesus in qui/
bus mysterijs fuit notificata oīpotētia et magni
ficentia dei et eius nois iesus.Dicit ergo dauid
o dñe deus noster bene admirabile est nomē tuū
iesus:in vniuersa terra qñ in hoc noīe oīpotētia
et magnificētia tua eleuata est sup oīa elementa
in miraculoz opatione q: mare et vēti obedierūt
nomini tuo qñ iesus p̄cepit ⁊ impauit vētis ⁊ ma
ri et liberauit petrū et filios zebedei ⁊c.Item qñ
suscitauit lazarū et ceteros de morte ad vitā.Itē
qñ sanauit cecū natū et ceteros egrotos.Itē qñ
impauit demonibus et eiecit eos de corporibus
obsessis.Item impauit toti elemēto terre qñ tre/
muit in sua morte et resurrectiōe.Itē imperauit
inferno qñ in ip̄m descēdit et sathanā alligauit ⁊
purgatoriū ⁊ limbum expoliauit et portas eius
ereas confregit ⁊c.Itē magnificētia et oīpotētia
ipsius iesu nō solū est eleuata sup elemēta et sup
infernū.Sz etiā sup celos.Nā in sua natiuitate
nō solū oīa terrestria sed ēt celestia dederūt signū
sue magnificentie.Nā illico facta est multitudo
celestis exercitus clamātiū et dicentiū glīa in ex/
celsis deo ⁊c.Et angelus annūciauit gaudiū ma
gnū pastorib⁹ ⁊c.Lu.ij.Itē noua stella apparuit
in celo que magos ad xp̄m adorandū p̄duxit.Itē
in xp̄i passione sol fuit obscuratus et luna.Itē in
die ascensiōis celos penetrauit.Et sic celi et an/
geloz agmina obedierūt ei.Ex quo ptz q̄ eleua/
ta fuit xp̄i magnificētia nō solū sup infernū ⁊ oia
elemēta.Sz etiā sup celos et angelos.Et sic fuit
magnificatū hoc nomē iesus super omnes celos.

Ex ore infantiū ⁊ lactētiū perfecisti laudē propter inimicos tuos vt de/struas inimicum et vltorez.

¶ Ad cuius maiorē euidētiam est aduertendū q̄
hoc nomen dei iesus.Primo fuit mirabile et ma/
gnificatum per ipsummet iesum in miraculorum
operatione et hoc in sola terra promissionis.Se
cundo fuit magnificatum in celo primo in xp̄i na
tiuitate per cantum angelorum.Scdo in celo per
stelle ductum et apparitionem.Tertio in summo
celo per ascensionē qñ angeli ipsum in dño reci/
pientes clamabāt dicentes quis est iste q̄ venit d̄
edom tinctis vestibus de bosra.hic formosus in
stola sua ⁊c.Esa.lxij.Et sic nomē iesu fuit magni
ficatum super celos per angelos vt dictum est.

Tertio v̄o hoc nomē iesus fuit magnificatū ex ore
infantiū et lactentiū.s.per apl'os et simplices in
vniuersa terra noīe iesu cōuicerūt inimicū pplm
iudaicū et gētilē ⁊ corruerūt noīa idoloz.Et sic
destruxerūt nō solū inimicū:sed etiā diabolū vlto
rem et executorē diuine vindicte. A ¶ Ad cuius
intelligentiā est notādū s̄m Aug.xxij.de ciuitate (Nota tria im/possibi/lia apō phos.)
dei:q̄ tria nō solū mirabilia:sed ēt impossibilia
reputabant apō phos añ xp̄i aduentum.Primum
erat q̄ deus posset fieri hō.Scdm q̄ hoc posset
mūdus credere maxie phi.Tertio q̄ hoc mysteriū
possent credere phi:ex doctrina ⁊ p̄suasione pisca
torum et plebeiorū.¶ Ex hoc ergo arguit Augu.
mysteriū incarnatiōis esse verū.Nā nos videmus
q̄ nō solū mūdus sed maiores phi puta diony/
sius ariopagita et ceteri hoc crediderūt:et hodie
pro maiori parte omnes credunt et oēs isti credi
derunt ad predicationem et persuasionem apl'oz
qui fuerunt rustici et piscatores.ergo sequitur q̄
postq̄ ista duo que reputabantur magis impossi
bilia sunt vera:vt ptz intuenti.Sequitur ergo q̄
primum est verum scz q̄ deus factus est hō.Hoc
ergo preuidens dauid in spiritu dicit.O domine
multum admirabile est nomen tuum in vniuersa
terra:quoniam ex ore infantium et lactentiū qui
fuerunt apl'i perfecisti laudē.i.confirmasti et au/
toriza sti nomen tuū et laudem in vniuersa terra:
qñ misisti eos ad predicandū euangeliū oīni crea
ture. E Et appellat apostolos infantes inquā
tum fuerunt primitie:et infantia et exordiū eccle (Apl'i vo/cant in/fantes.)
sie.Et etiam vocat eos īfantes q: docuit eos loq̄
Nam in principio nesciebant nisi linguam mun/
danam et grossam:et ideo qñ loquebatur eis ce/
lestia non poterant intelligere:nec capere vt ptz
Joh.vj.qñ dixerunt durus est hic sermo et q̄s pōt
eū audire?Jō respōdit iesus v̄ba que ego loquor
spūs et vita sunt ⁊c.Et ita dicit vos adhuc sine i/
tellectu estis.Sz veniet spūs veritatis et docebit
vos oēm veritatē.Itē nō eñ vos estis qui loqui/
mini:sed spūs patris vestri ⁊c.Ex quo ptz q̄ xp̄s
docuit eos loqui in die pente.qñ misit eis spiritū
sanctū et dedit dona gratiarū:et ideo vocat eos
infantes.Item vocat eos lactentes:quia xp̄s la/
ctauit eos lacte sue sapientie et predicatiōis:cū
ante essent idiote et ignari.Ideo ait petrus lo/
quēs de hoc lacte christi.prime petri.ij.quasi mō
geniti infantes lac concupiscite.Et sic frequen/
ter apostoli ⁊ discipuli christi appellantur pueri:
vt patet.Esa.viij.Ego et pueri mei ⁊c.Item chri/
stus vocat eos pueros.Johan.vltimo di.pueri
habetis pulmentum ⁊c.Ex quo patet q̄ grande
miraculum fuit in vniuersa terra:vt apostoli in/
fantes et lactentes et simplices in puritate ⁊ san
ctitate magnificarent et dilatarent nomen chri/
sti per totū orbē ⁊ subijcerēt xp̄o principes et re/
ges imperatores et phos.Unde dicit Aug.q̄ nō
per philosophum piscatorem:sed per piscatores
lucratus est philosophum et imperatores.Et sic
tanto fuit maius mirabile nomen christi.quan/
do per simplices homines magnificatum est.
Item hoc idem impletum fuit ad literam in die
ramis palmarum.qñ nō solū apl'i:sed etiā pueri

hebreoꝝ clamabāt osanna filio dd̄ bn̄dictus qui
venit in noīe dn̄i:vn̄ cum pharisei dicerent xp̄o
increpa discipulos ⁊c. Rn̄dit xp̄s allegans hanc
scripturā dicēs. Nūqd legistis:q₂ ex ore infantiū
et lactētiū pfecisti laudē. Un̄ hic xp̄s nō solū pue
ros hebreoꝝ vocat ⁊ appellat infantes ⁊ lacten/
tes. sed ēt aplos et ceteros discipulos. Naʒ sicut
infans ⁊ lactēs nescit de se loqui: nisi sicut mater
docet ⁊ facit ipm loqui. Ita illi apl'i ⁊ pueri non
a se loquebant. Sed per spm̄ sctm̄ qui in eis lo/
qbat ⁊ immittebat in eis lac diuine sapie:⁊ ipel/
lebat eos ad loquēdū ⁊ dicēdū. bn̄dictus q̄ venit
⁊c. Un̄ illemet spūssctūs qui posuit lac pphetică
in ore dd̄ vt in hoc psalmo diceret ex ore infantiū
et lactētiū ⁊c. ⁊ psal. cxvij. o dn̄e saluum me fac. O
dn̄e bn̄ psperare bn̄dictus ⁊c. Ille spūssctūs mo/
uit linguas illoꝝ pueroꝝ ⁊ aploꝝ in die in ramis
palmaꝝ: vt cātaret bn̄dictus qui venit ⁊c. ⁊ iple/
rēt hāc pphetiā. ¶ Hoc ergo preuidēs dd̄ in spū
dicit hic. Ex ore infantiū ⁊ lactētiū pfecisti laudē
Et ibi. o dn̄e saluū me fac bn̄dictus qui venit ⁊c.
¶ Sed subdit h̄ ppter inimicos tuos. Nā dd̄ pui
dit in spū: q̄ laus aploꝝ ⁊ pueroꝝ fuit ad maiorē
ꝯfusionē ⁊ dānationē ⁊ in excusationē scribaꝝ et
phariseoꝝ. Nā apli ignari legis pphetaꝝ et illi
pueri ignari lr̄aꝝ cognouerūt ⁊ ꝯfitebant xp̄m
esse verū messiā in lege pmissuʒ: ⁊ recipiebāt ipʒ
cantādo pphetiā de messia in scriptura. s. osan/
na. i. saluos nos fac: ⁊ bn̄dictus qui venit ⁊c. psal
mo. cxvij. ⁊ ipsi pharisei i lege periti negabāt xp̄ʒ
liuore inuidie pcussi ⁊ obcecati. Nā per h̄ poterāt
cognoscere xp̄m fore messiaʒ. Et aplos ⁊ pueros
nō loqui a se. sed a spūsctō. Et q₂ cōfessio istoꝝ
pueroꝝ aploꝝ fuit ad cōdēnationē iudeoꝝ iō ait
ppheta ⁊ subdit ppter inimicos. i. ad ꝯfusionem
inimicoꝝ tuoꝝ. s. iudeoꝝ pfecisti laudē. Ex ore in/
fantiū ⁊c. Ut destruas inimicū: sʒ q₂ ex tali obsti/
natiōe ⁊ pctō ille populus ppetrauit homicidiū
⁊ mortē xp̄i ppter qd̄ pctm̄ fuit ciuitas ⁊ regnum
Diabo/lus ē vitor dei ⁊ executor eius iu/sticie. destructū ⁊ sacerdotiū ablatū. Iō sequitur vt de/
struas inimicū. s. pplm̄ iudeoꝝ in pctō obstinato
rum. Itē sequit ⁊ vltorē. B Ad cuius intelligen
tiā est notādū q̄ diabolus fuit ⁊ est vltor dei ⁊ exe
cutor diuine vindicte. Nā postq̄ adā peccauit ꝯ
deū q̄si venūdedit seipsuʒ ⁊ oēs posteros in pos/
sessionē diaboli: est veꝝ q̄ diabol' nō possidebat
gen' hūanuʒ tāq̄ verus dn̄s. sʒ tāq̄ vltor diuine
iniurie ⁊ executor diuine snīe. Et sic cruciabat ma
los in inferno ⁊ cruciabat oēs tpalr̄ bonos ⁊ eter
nalr̄ malos. Et sic cruciat hodie de' malos xp̄ia/
nos per ifideles tpalr̄. Ex quo ptʒ q̄ diabol' vere
dr̄ vltor diuine iniurie: q₂ executor est diuine snīe
Et sic possidebat totū pplm̄ p idolatriā. ⁊ totū ge
nus hūanuʒ per pctm̄. sed apli infantes ⁊ lacten
tes pficiētes laudes xp̄i ⁊ magnificantes nomen
eius per totū orbē destruxerūt vltorē. s. diabolum
destruēdo idolatriā ⁊ pctm̄ per pdicationē ⁊ ba/
ptismū. Et sic ergo xp̄s destruxit inimicū pplm̄ iu
deoꝝ ⁊ romanos ⁊ destruxit diabolū vltorē diuine
iniurie per predicationē aploꝝ. Dicit ergo dd̄. O
dn̄e iesu admirabile est nomē tuū in vniuersa ter/
ra. qm̄ ex ore infantiū ⁊ lactētiū. s. aploꝝ ⁊ docto/
rum pfecisti ⁊ autorizasti et dilatasti i laudē noīs
tui. propter inimicos id est ad cōfusionē ⁊ destru
ctionē eorum. et explicat dicens vt destruas ini/
micum populum iudeorum et diabolum vltorē.

Qm̄ videbo celos tuos opa digitoꝝ tuoꝝ lunā ⁊ stellas q̄ tu fundasti. Iv/. di. c. nasci. et vi. q. i. si omnia.

¶ In hac scd̄a pte ondit q̄liter nomen iesus fuit
ad ostēsionē summe sapientie quā notificauit i le/
gis datiōe et eccl'ie fundatiōe ⁊ ꝯstructione. D
¶ Ad cuius intelligentiā est notandū. q̄ sicut de'
pater creauit mūdū per vbum tāq̄ per principiū
formale. Ita pariter recreauit et ꝯstruxit totā ec/
clesiā suā per idē vbū incarnatū per principium
formale. et sic totus xp̄s deus et hō caput ecclesie
mediator dei et hoim̄ cōparatus ad prēm dr̄ con
struxisse eccl'iam tāq̄ principiū formale. Et sic pr̄
tanq̄ principiū primū dr̄ cōditor et redēptor ec/ Qm̄o xp̄s fuit ecclesie pncipiū
clesie per filiū suū incarnatū tanq̄ per principiū
formale: et ideale siue exēplare. Et sic filius ap/
pellat patrē redēptorē frequēter in sua sacra scri
ptura vt ps psalmo. xxx. redimisti me dn̄e deus veri/
tatis ⁊c. Sed xp̄s deus et homo frequentius ap/
pellatur redēptor in sacra scriptura: q₂ tanq̄ prin/
cipium formale. sed rursus q₂ in xp̄o sunt due na
ture scʒ verbū et humanitas. ideo lʒ ad opa redē
ptionis ecclesie ⁊ cōstructionis tota illa persona
concurrat tanq̄ vnum principium indistinctū: tn̄
si comparetur humanitas passa ad verbum. non
eodem modo concurrit. Nam verbum concurrit
tanq̄ principium principale et virtuale. et huma
nitas tanq̄ principiū instrumētale ꝯiunctū. sine
quo non facta est redemptio nec eccl'ie ꝯstructio.
Et dicit Damascenus q̄ illa hūanitas fuit semp
immediatum et cōiunctum instr̄m nō solū in pas
sione: sed etiam in multorum miraculorum ope/
ratione: et in legis datione quia deus pater imo
tota trinitas loquebatur per hūanitatē filij. Un̄
ad vocē filij suscitabantur mortui et mitigabant
mare et obediebāt venti et instruebant apostoli.
et ad flatū eius receperunt ptātem dimittēdi pec
cata ⁊c. Et sic ptʒ q̄ hūanitas fuit instr̄m cōiun/
ctum et immediatū diuinitatis. in fundatiōe ⁊ cō
structiōe eccl'ie. Sed totus xp̄s deus et hō dr̄ vnū
principiū actiuū et formale respectu totius ope/
ris eccl'ie. Et sic iesus xp̄s dr̄ ecclesiā cōstruxisse ⁊
formasse. Et sic conceditur q̄ illud verbum dei fi
lius qui in principio creauit celum et terram. scʒ
celum et terram et lunam. et stellas materiales.
illud idem verbum incarnatum postea creauit ec
clesiam et celos et stellas spirituales et oīa orna
menta ecclesie. C Ad cuius euidētiam est vlte/
rius notandum q̄ tota ecclesia dicitur vnus mun Eccl'ia dr̄ vn' mūdus.
dus mysticus et spiritualis et constructus ad in/
star huius mundi materialis. cuius celi sunt apo
stoli. et stelle sunt doctores et prelati. Et luna est
totus populus simplicium. Sol autem hui' mū/
di est ipse xp̄s a quo sumunt lumē et influentiam
omnes apostoli et doctores et ppl's. Et sic xp̄s se
hʒ in hoc spirituali mundo velut sol qui oīa illu/
minat et vegetat et creat et nutrit et hr̄ vt fabrica
tor huius mundi spūalis: elementa huius mun/

et sunt ecclesiastica sacramenta &c. hunc ergo mundum spiritualem dicit dd quod xps fabricauit in virtute sui nominis. Et ideo ppheta non facit mentionem de sole in hac recreatione: quia ipse iesus est sol huius ecclesie. ideo non creauit seipsum: sed fundauit celos id est apostolos et stellas idest doctores et lunam id est totum ppl'm fidelium. Hoc ergo puidens dd et contemplans in spiritu dicit. O domine iesu quam admirabile erit nomen tuum in vniuersa terra. nam i tuo aduentu ostendes et notificabis tuam summam sapientiam in toto mundo legis datione et ecclesie constructione. Nam sicut nunc video istos celos et lunam et stellas et cetera opera huius materialis mundi: que in principio tu fundasti. Ita pariter tunc in aduentu tuo videbo celos spuales. s. apostolos & lunam. s. totum ppl'm fidelium et stellas. s. doctores et homines sanctos et pfectos & opa manuum digitorum q tu fundasti i fabricatione huius mundi mystici & spualis q est ecclesia tua. q quide opa manuum et digitorum tuorum sunt ecclesie sacramenta.

¶ Ad cuius intellectum est notandum quod xps fabricauit istos celos. s. apostolos instruendo eos ante passionem et post resurrectionem quando aperuit eis sensum vt itelligerent scripturas. Et i die pete. quando misit eis spiritumsanctum vbi receperunt omnia dona gratiarum: & sic facti sunt celi et stelle huius mundi spiritualis. Lunam aut. s. totum ppl'm fidelium regenerauit et fabricauit per baptismum et cetera sacramenta opera digitorum suorum. s. ecclesiastica sacramenta fundauit primo in suo baptismo vbi contulit aquis virtutem regeneratiuam per suum contactum &c. Scdo in sua passione ex eius latere exiuit sanguis et aqua in remissionem peccatorum vnde omnia ista sacramenta traxerunt & receperunt virtutem.

Quid est homo quod memor es eius aut filius hominis: quoniam visitas eum.

¶ In hac tertia parte dd admiratur miam & charitatem dei patris et humilitatem filij i misterio nostre redemptionis. Unde est aduertendum et notandum sm Aug. & Grego quod in hoc deus pater ostendit maxime suam charitatem et misericordiam circa hominem quia vt ipsum redimeret. filium suum tradidit. et in hoc ostensa est simul misericordia et obedientia filij quia vt patri obediret et homini misereretur et miseriam hominis subleuaret. se ipsum sponte obtulit morti et passioni: et quod maximum est cum esset deus factus est homo: vt hominem redimeret. Unde christus cum esset deus oblitus est sue dignitatis et deitatis vt esset memor nostre fragilis & misere humanitatis in hoc ostendit tam pr quam filius suam ineffabilem misericordiam et charitatem qz memor fuit hois lapsi qui est tam pue dignitatis et infimus inter creaturas intellectiuas et ingratus et rebellis contra deum. Nam coiter res digniores et supiores obliuiscuntur et contemnunt inferiores. Sed deus non oblitus: imo memor hois factus est filius hois: carnem assumendo vt hoiem redimeret & liberaret et hoc vult dicere hoc dd. Nam puidit in spu qualiter deus: lz p magna tpa pmisit hominem affligi in ptate diaboli: tn non totaliter debebat

(margin: ps. q. iij. c. ad me sar. xliij qo. s. c. q digni or Charitas pris ostedi tur ergab o minem ma gis quam er ga angelum.)

ipsius obliuisci: imo memor miserie & fragilitatis eius debebat incarnari. & p hoie pati et ipsum liberare. A ¶ Ex quo ptz quod maiorem charitatem et miam ostendit homini quam angelo Nam hoiem assumpsit & redemit: et non angelum. Et ideo valde admiratur dauid dicens. O dne qd e ho et quam dignitatem hz i se. quod sic es memor eius: eius carnem assumendo cum sit infime nature & misere et idigne: et non assumpsisti: nec redemisti angelum cum sit nobilioris nature q. si dicat hoc est admirabile et icoprehensibile excedens humana intelligentiam et facultatem: qz memor es hois et oblitus es angeli. Aut qd e supple filius hominis xps: q est verus deus. qm visitas eum: p mortem et passionem ppter hoiem & vt p ipsum hominem redias & liberes. q. d. qd meruit ho vt p ipso xpm affligas B ¶ Ad cuius intelligentiam est notandum quod adam in caldeo et hebreo idem est quod terra rubra. Et sic vbicunque in scriptura i caldeo et hebreo scribitur adam in latino habetur ho quod idem est. Nam ho dr ab humo quod est terra. eo quod adam siue ho fuit formatus ex terra. Et ideo pro maiori parte vbi in scriptura ponitur ho itelligitur adam cum tota sua posteritate et quando in scriptura ponitur filius hominum vel filij hoim intelliguntur filij adam et ita reperitur apud hebreos. Nam adam nunquam dr filius hois nec filius hominum qz non fuit genitus ab hoie. sed a deo formatus ideo dicitur filius dei per creationem & non per generationem. C ¶ Sed oes descendentes ab adam dicuntur filij adam: sicut filij hoim. eo quod sunt geniti ex hoie masculo & ex hoie femina. Sed qz xps licz scdm carnem descendat ab adam tn non p naturalem gnationem: qz non ex masculo & femina simul sicut ceteri Sed ex sola maria virgie ope spusancti & ideo xps non pot dici filius hoim. sed filius hominis: quia est filius marie: que e homo femina qz hoc nomen ho est cois generis ad masculinum et feminam siue ad virum et mulierem. Et ideo xps ppter duo dicitur filius hominis in scriptura. Primo qz est filius ipsius adam sz carnem non descedens per gnationem naturalem ex viro et muliere. Scdo qz est filius solius virgis Et sic sortitur hoc speciale nomen. Et ideo vbicunque in scriptura ponitur homo intelligitur adam cum tota sua posteritate et vbi ponitur filij hoim itelliguntur solum descendentes ab adam per naturalem gnationem ex viro et femina. Et p filium hominis itelligitur semp xps deus et homo siue inquantum ho. Dauid ergo puidens qualiter deus pater misertus et memor ipsius hominis. s. ipsius adam cum tota posteritate vt ipsum liberaret: debebat mittere in hunc diuinum filium suum et facere ipsum filium hois carnem ex virgine assumendo vt in ipsa pateretur. et flagellaretur: et crucifigeretur pro homine: quam rem non erat facturus pro angelo lapso. ideo admiratur dauid dicens O domine pater quid est homo. scilicet adam cum tota sua posteritate et quid tibi meruit vt ita memor es eius filium tuum in carnem mittendo: aut quid est: aut quid meruit filius hominis. scilicet filius virginis quando sic visitas et affligis cum dura morte et passione et fame et siti et ceteris humanis defectibus cum ipse sit deus et innocens sine peccato. Item cum sit deus maior angelis.

(margin: Adam idem est quod ho. — Quare xps non dr filius hoium — Heb. ij. b. a. s. a deo.)

Minuisti eum paulominus ab angelis gloria et honore coronasti eum et constituisti eum super opera manuum tuarum.

¶ Minuisti eũ paulomin⁹ ab ãgelis faciẽdo ip̃z filiũ hoĩs et mortalem et passibilẽ ꝑ hoĩe. In hebreo habet̃ q̃d ẽ hõ q̃ſ memor es ei⁹ aut fili⁹ adã quoniã visitas eũ. vñ xp̃s semper se nominat filiũ hoĩe .i. filiũ adã eo ꝙ ex adã accepit carnẽ vt ip̃z redimeret cum sua posteritate. A ¶ Hic est aduertẽdũ ꝙ dd̃ admirat̃ nõ solũ ꝓpter vn ũſz propter multa. Prĩo quõ fili⁹ dei cũ sit de⁹ maior illis angelis fact⁹ est hõ. et quõ est possibile. Scd̃o quare verbũ assumpsit hominẽ qui ẽ infime nature et nõ ãgelũ q̃ est nobilioris nature. Tertio q̃re fuit mẽor hoĩs ⁊ oblit⁹ ẽ angeli: q: hoĩem redemit ⁊ nõ ãgelum cũ vterq; eẽt pctõr ⁊ rebellis. Quarto quare voluit sic visitare .i. affligere xp̃m talib⁹ tormentis. et tali gñe passionis cũ esset innocẽs Quinto q: vr̃ ꝙ per talem incarnationem eẽt factus xp̃s minor ãgelis in dignitate et potestate. Ista quinq; admirat̃ dd̃ d̃ misterio incarnatiõis et passiõis xp̄i nõ ex defectu fidei: q: ista in spiritu p̃uidebat. Sz admirabat̃ ineffabilẽ dei miaz ⁊ charitatẽ quã cõprehendere non poterat. ¶ Vñ nota ꝙ tria tãgũtur in his trib⁹ particulis. Prĩo mia patris q̃ memor et misertus hoĩs pditi filiũ propriũ morti tradidit: cũ dicit q̃d ẽ hõ ꝙ memor es eius. Scd̃o notat̃ patiẽtia et obediẽtia filij q̃ passus est talib⁹ tormẽtis visitari et affligi vt p̃ri obediret genus humanum liberaret per hoc ꝙ subdit aut fili⁹ hoĩs q̃ſ visitas eum Tertio notatur eius filij humilitas quia humiliauit seipsum formam serui accipiẽs: ⁊ per hoc ꝙ sequit̃ minuisti eum paulomin⁹ ab angelis et sic tã in p̃re q̃ȝ in filio notificata fuit mũdo et in vniuersa terra sũma dei mia ꝑ mysteriũ passionis. ¶ Gloria et honore. Hic dauid in hac quarta parte admirat̃ diuinam iustitiam ⁊ p̃miũ qd̃ xp̃s consecut⁹ ẽ ex meritis sue passionis ⁊ tãte obediẽtie ⁊ hũilitatis. ¶ Ad cui⁹ euidẽtiã est primo aduertẽdũ sicut dictũ est in prologo tractatu .ij. ꝙ duo hoĩes dicũtur principia generis humani .s. prim⁹ adaz q̃ est principium omnium hominum carnaliũ per generationem naturalẽ. scd̃s adam .s. xp̃s qui est pricipiũ oĩuz hominũ spiritualiũ ꝑ baptismalẽ regenerationem: vnde omnia que primus adã pdidit per inobedientiam recuperauit xp̃s ꝑ suã humilitatẽ et obediẽtiam implendo voluntatez dei patris. Unde deus constituerat adam super omnia opera creata: vt presideret et dñaret̃ piscib⁹ maris et volucribus celi: vt patet Gen. ij. Sed ꝓpter peccatum et inobedientiam fuit eiectus a tali honore et dominio. Ideo deus pater cõstituit christum filium suum inquantum homo: qui patri obediẽdo recupauit oĩa q̃ prim⁹ adam pdiderat. Et sic deus pater subiecit xp̃o oĩa sub pedib⁹ ei⁹ .s. oues et boues volucres celi et pisces maris Et hoc est qd̃ mirat̃ dauid in hac parte dicẽs. q̃d est hõ ⁊c. quasi dicat q̃d meruit hõ scȝ prim⁹ adã ꝙ memor es eius: cũ sit peccator aut quid demeruit filius hominis scilicet christus quoniam taliter visitas eum per mortem et passionem: cum fuerit innocens sine peccato: et cur minuisti ipsuz paulominus ab angelis cum sit maior angelis: quia licet s̃m deitatem sit immortalis et impassibilis: tamen adhuc s̃m humanitatem non merebatur mortem: q: non ex opere adam natus est: nec peccauit in illo: nec in se. Ueruntamẽ licet minueris ip̃z ab ãgelis ip̃z morti subijciẽdo tñ postea ꝓpter realẽ obediẽtiam fecisti ip̃m maiorẽ angelis. Nam omnia subiecisti sub pedibus eius. A ¶ Scd̃o est vlterius notãdũ ꝙ tria principaliter meruit xp̃s ꝓpter suã passionẽ ⁊ obedientiam et humilitatẽ ad p̃rem et ꝓpter immẽsam charitatẽ erga genus humanum. Nã primo meruit liberare totã humanã naturã de p̃tãte diaboli: ⁊ hoc offerendo suã vitã et sanguinẽ ꝓ nobis in preciũ Scd̃o meruit immortalitatẽ et resurrectionẽ ꝓ se et mẽbris suis: et hoc rõne sue obediẽtie et charitatis q: ꝓpter nos fuit visitatus. Tertio meruit vniuersale dñiũ ⁊ iudiciariã p̃tãtẽ sup hoĩes ⁊ angelos in celo et ĩ terra ⁊ ĩ iferno et meruit vniuersaliter dñiuz sup celos et oĩa elementa ⁊ oẽs creaturas tam rationales q̃ȝ irrationales. et hoc quia exinaniuit et minuit seipsum paulominus ab angelis et humiliauit se factus obediẽs patri vsq; ad mortem. ad Phe. secũdo. Ex quib⁹ p̃tz ꝙ maius fuit meritũ xp̄i: q̃ȝ peccatum ipsius ade. quia plura recuperauit xp̃s per suam passionez et humilitatẽ q̃ȝ perdidit adam per pctm̃. Nam adam solũ pdidit dñium et p̃tãtẽ quã habebat tm̃ sup creaturas irrationales et aĩalia bruta Sed xp̃s adeptus est p̃tãtẽ ⁊ dñiuz nõ solũmõ sup hoĩes ⁊ aĩalia bruta sed etiã sup oẽs angelos et d̃mones et sup oẽs celos ⁊ oĩa elemẽta vt ip̃e dicit Mathei vlti. data est mihi oĩs potestas in celo et in terra ⁊c. Hoc ergo preuidens dauid in spiritu dicit. O dñe pater q̃ȝ admirabile est nomẽ tuũ ĩ vniuersa terra quantum ad iusticiam et equitatem. Nam licet minueris filium tuum iesum paulominus ab angelis faciendo ipsum filium hominis mortalẽ ⁊ passibilẽ ⁊ visitaueris ⁊ cruciaueris eũ dura morte ⁊ passione pro hoĩe liberando: tamẽ propter merita sue humilitatis et mortis tribuisti sibi iustum premium. Nam primo gloria et honore coronasti eum quia ipsum de morte ad vitam gloriosam suscitasti quod pertinet ad gloriam. Secundo in celuz recepisti et in dextera tua collocasti et vniuersalem potestatem in celo et in terra: et in inferno sibi tradidisti: et tanq̃ȝ regem hominum et angelorum coronasti quod pertinet ad honorem. Unde nõ cõstituisti ipsuz sup creaturas rationales. sed etiam constituisti eum sup omnia opera manuum tuarum. Nam.

[Margin: Dauid ĩ de multis admiratur]

[Margin: Duo homines dicũt̃ principia generis humani.]

[Margin: Tria meruit xp̃s per suã passionem.]

[Margin: Maius meritũ xp̄i q̃ȝ pctm̃ ade.]

Omnia subiecisti sub pedibus eius oues et boues vniuersas insuper et pecora campi.

[Margin: Heb. ij. reuſ. diſ. cum ad verum.]

Uolucres celi et pisces maris qui ꝑambulant semitas maris.

Oīa creata subiecisti sub pedibus et ptāte eius s. oues ꝛ boues vniuersas: et insup subiecisti sibi oīa pecora cāpi ꝛ oēs volucres celi ꝛ oēs pisces maris qui perābulāt ꝛ natāt semitas maris. D ¶ Ad cuius intellectū est aduertendū ꝙ oīa ista animalia ꝛ etiā elemēta fuerūt realiter ꝛ literalr subiecta virtuti nominis xp̄i ꝛ eiꝰ ptāti: nā mare ꝛ vēti obedierūt sibi ante ꝛ post resurrectionem ꝛ etiā pisces obedierūt sibi nā in virtute ꝛ p̄cepto xp̄i apl̄i laxauerūt rete ꝛ ceperūt magnā mltitudinē pisciū. vt ptz Luce. v. ꝛ Joh. xxi. Sꝫ etiā ista locutio ꝓphete intelligit̃ metaphorice. Nam per oues ꝛ boues nō solū intelligit bestias sꝫ etiā rōnales creaturas per hmōi intellectas. Nam per oues intelligit populos ꝛ status iferiores hoim: ꝛ per boues intelligit reges principes ꝛ maiores et per pecora cāpi intelligit gentes barbaras q̄ admodū pecorū viuebāt: cāpos ꝛ nemora peragrātes: sicut sunt scyte et ethiopes ꝑ deserta iugiter errantes. Et per pisces intelligit habitantes in insulis maris ꝛ perābulātes semitas maris intelligit nauigātes. Itaqꝫ nulla regio: nulla habitatio: nulla hoim cōditio secludit̃ a xp̄i ꝛ eius nominis ptāte. Itē per volucres celi intelligit angelos q̄ ceciderūt de celo: ꝛ ēt bonos q̄ in celo mā serūt. angeli eñ dicūtur volucres a volando ꝛ a velocitate intelligentie ꝛ virtutis. Oia ergo pater subiecit sub pedibꝰ ꝛ ptāte xp̄i etiā inquantū homo est: ꝛ hoc ab instāti sue cōceptiōis. Sꝫ hoc magis apparuit in sua vita per miraculoꝝ operationē. Sed multomagis fuerunt manifesta in sua resurrectiōe ꝛ ascensione. Sꝫ multo maxime manifestatur executio sue ptātis in finali iudicio Ideo dauid in fine huius psalmi admirando virtutes ꝛ potestatem huius nominis iesu propter omnia supradicta admirando concludit quod in principio premisit dicens.

De ꝓse. disti. iij. post. ꝙ ascendit.

Domine dñs noster: ꝙ̄ admirabile est nomē tuum in vniuersa terra.

¶ Tota ergo sñia ꝛ argumētū huius psalmi cōsistit in hoc: qm̄ dauid preuidēs mysteria huius nominis iesu q̄ in eiꝰ aduētu debebāt in vniuerso mūdo manifestari iō cū admiratiōe dicit. O dñe dñs noster ꝙ̄ admirabile est nomē tuū ꝛc. Nā primo erit admirabile in potētia ꝛ magnificētia ꝓbatur qm̄ eleuata est magnificētia ꝛc. Scd̄o erit admirabile in sapiētia. qm̄ videbo celos ꝛc. Tertio erit admirabile in mia: nā q̄d est hō ꝙ memor es eius ꝛc. Quarto ē admirabile i iusticia q: glīa ꝛ honore ꝛc. ¶ Est tādē notādū ꝙ iste p̄s legit̃ i officio virgis in eo ꝙ est mater ipsius iesu q̄ dr̄ filꝰ hois. Itē q: cū ipsa sit minor angelis ꝭm naturā tñ ꝑ grām fuit eiꝰ magnificētia sup oēs celos eleuata ꝛ glīa et honore hoim ꝛ āgeloꝝ regina coronata et ex ore infantiū et lactētiū bñdicta et per oēs gentes beatificata q̄ singulari grā preuenta inimicū ꝛ vltorē diabolum destruxit et superauit cui iesus filius eius oia subiecit ꝛ suppeditauit. Itē iste etiā psalmus legitur in festiuitatibꝰ martyrū ꝛ cōfessorū eo ꝙ sunt participes regni christi et regnant cum eo ꝓpter merita martyrij aut laboris. Et sic eoꝝ magnificentia est eleuata sup celos et christus in celo gloria ꝛ honore coronauit eos et subiecit omnia sub pedibus eorū: nam ipsi iudicabūt cum christo. xij. tribus isra el in die iudicij. L ¶ Ex toto isto psalmo possunt recolligi quinqꝫ conclusiones: quarum prima est ꝙ ab aduentū christi fuit manifestum ꝛ admirabile in vniuersa terra illud nomē dei adonay: qd̄ in veteri te. ꝑ illas quatuor literas scribebat̃. Scd̄a ꝯclusio ꝙ hoc nomē iesus est illud nomen quod illis quatuor literis scribebatur. Tertia cōclusio ꝙ iesus christus verbum incarnatum manifestauit in vniuersa terra significatum nōis dei tetragrammatō. s. trinitatem diuinarum personarū et mysterium incarnationis. s. duarum naturarū in vna persona. Quarta conlusio ꝙ iesus christus manifestauit in vniuersa terra perfectiones essentiales quas significabat illud nomen dei tetragrammatō: ꝓbat̃ nam xp̄s primo per se et ex cōsequenti per suos apostolos manifestauit oīpotētiā dei in vniuersa terra per oꝑationē miraculoꝝ. Secūdo manifestauit dei sapientiā in fundatione ecclesie ꝛ datione legis euangelice. Tertio manifestauit dei miam in morte et passione ꝛ in pctōrū remissione. Quarto manifestauit dei iusticiā: q: pr̄ oīa subiecit sub pedibꝰ eiꝰ ꝛ tradidit sibi iudiciariā ptātē et ditionē super omnes creaturas. Quinta cōclusio ꝙ nomen iesus qd̄ est nomē dei per aduentū xp̄i fuit manifestatum ꝛ magnificatum nō solum in vniuersa terra: sed etiā in celo et in inferno: q: in nomine iesu omne genu flectitur ꝛc. D ¶ Sed cōtra predictas cōclusiones ꝛ cōtra totam supradictam expositionē arguūt iudei moderni dicentes: et ꝙ hoc nomē iesus nō est nomen dei tetragrammaton: nec illud nomē dei admirabile in vniuersa terra de quo loquitur dauid in hoc psalmo. quod erat manifestandū in aduentu messie vnde arguunt primo sic. illud nomē fuit ignotum et incomprehensibile patriarchis et prophetis: sed est manifestandum per solum messiam in lege promissum quia tunc erit nomen nouū quod os domini nominauit. vt patet. Esa. lxij. sed hoc nomen iesus est nomen antiquum et notum patriarchis et prophetis: quia multi vocati sunt hoc nomine iesus: puta iesus filius naue: qui introduxit israel in terram promissionis: et iesus filius iosedech sacerdos magnꝰ qui edificauit ꝭm templū: et iesus filꝰ sirach qui renouauit sapientiam: ergo hoc nomē iesus nō est illud nomē dei tetragrāmaton. ¶ Secūdo arguūt sic Nam illud nomen dei adonay debet comprehendere totam plenitudinē diuinitatis: et totum pelagus diuinarum perfectionum ꝛ virtutū. Et ideo dicitur ineffabile et incomprehēsibile: quia est nomen omnipotentie ꝛ virtutis: in cuius virtute messias debet detegere omnes thesauros absconditos et subijcere sibi totum orbem: et cogere angelos et demones venire ad suum imperiū immo dicunt ꝙ in virtute huius nois suscitabit mortuos. et conuertet ferrum et stānū in argentū ꝛ aurū: et mutabit montes ex vno loco ad aliū q: cum manu capiet montē synay ꝛ montem tabor:

Prima ꝯclusio.

Secunda cōclusio.

Tertia cōclusio

Quarta ꝯclusio.

Quinta ꝯclusio.

Iudeoꝝ qd̄. seu obiectio

et iunget eos cũ monte syon: et sup eos reedificabit magnã et nouã hierusalem p suis iudeis. Sz nos videmus q ad inuocationẽ hui' nois iesus nihil boɀũ fit: ergo seqtur q nõ est illd nomẽ adonay. Tertio arguũt sic. Nã illud nomẽ qd in aduentu messie debet dilatari et magnificari a solis ortu vsqꝫ ad occasuz: vt patet malach. prio: sed hoc nomẽ iesus nõ est magnificatũ nec notum apud saracenos: nec iudeos: nec apud indos: neq manifestum in aliquib' partibus mũdi igit nõ est illud nomẽ dei manifestũ et admirabile in vniuersa terra: nec est adhuc manifestũ. ¶ In oppositũ est saluatoɀ. Jo. xvij. qui dixit. pr manifestaui nomẽ tuũ hoibus. ¶ Rñdeo in hac qõne erũt duo articuli. Nam in primo est videndũ an possit esse aliquod nomẽ ita sufficiẽs et propriũ qd ɔprehẽdat et notificet totã essentiã et plenitudinẽ deitatis cũ oibus perfectionibus suis. In secũdo vero videbitur an possit reperiri aliquod nomẽ vocale ita ppriũ ad notificandũ deũ et messiam in lege pmissum sicut est hoc nomẽ iesus. ¶ Quantuz ad primũ est notandũ sm Ari. scdo de aia. et septimo metha. q intellect' noster in sui pma operatione apphendendo rẽ per sua essentialia format cõceptũ diffinitiuũ rei intellecte absqꝫ cõpositione et diuisione: q2 in tali apphensione nec dicit rẽ esse nec nõ esse. nisi solũ quicquid est sm essentiam suam: quẽ quidẽ cõceptũ greci appellant logon. i. verbuz per quẽ cõceptum res dr nota tantũ ipsi intelligenti. et dicit aug. sup Job. et auicẽna in logica sua. q ad hoc q talis cõceptus ad extra notificetur ceteris opꝫ q inducat vocẽ: et tũc per vocẽ notificatur ceteris. Et tunc cõceptus siue diffinitio mẽtalis efficit nomẽ quasi notamẽ: q2 vt sic ceteris notificat. Jõ dicit aris. primo periermenias q noia et voces sunt note earũ que sunt in anima passionum. i. ipsoɀ cõceptuũ et cogitationũ. Item quarto et septimo metaphi. dicit q nomẽ significat diffinitionem ex quo patet q nomẽ vocale in se includit conceptũ simul et vocez: q2 nomẽ nõ est aliud nisi ɔcept' notus per vocem: siue vox explicãs et notificans cõceptum et verbum mẽtis. Ita ergo dicit Augu. xv. de trini. q sicut nos per simplicem intelligentiam formamus conceptum diffinitiuũ de tota essentia rei. quod dicitur verbum explicans totam essentiaz rei. ita pariter de' ab eterno intelligẽdo se dicit verbum de tota memoria sua secũda et per cõsequens de tota essentia et substantia sua diffiniẽs et cõprehendens totam essentiam et substantiam suã et plenitudinez sue deitatis. et pelagus oium suarũ perfectionũ. Nam cũ illud verbũ sit de tota substantia ipsius dicẽtis in eo sunt et apparẽt oẽs diuine pfectiones et ideo oim rerũ. Et sic de' pr per illud vbum diffinit et cõprehẽdit seipsum sm totaz plenitudinẽ sue deitatis et perfectiõis. Et sic infinite seipsum cõprehendit et diffinit. Ex quo ptꝫ q illud verbũ nõ põt esse finitũ nec tẽporale nec successiuũ: sed eternũ: q2 pr nũq fuit sine tali verbo. Jõ dr Jo. j. q in principio erat verbũ et de' erat verbũ: hoc erat in pncipio apd deũ. Rursus q2 in tali verbo sunt idee oim rerũ a qua depen

Questionis enucleatio.

Nota.

dent sm suũ esse. Ideo pr solo verbo dicendo ad extra oia creauit ex tpe. Et ideo subdit euangelista q omnia per ipsum facta sunt et c. Dicit vlterius Aug. q sicut verbũ nostrũ siue ɔcept' ad hoc q notificetur ad extra et notificet rẽ opoɀtet: q efficiat nomẽ induẽdo vocẽ: q2 aliter esset nota soli intelligenti. Ita pariter deus pater vt notificaret nobis verbũ et filiũ suum et voluntatẽ suã toti mũdo. induit verbum suum carne. et fecit ipsum nomẽ per quod nobis locutus est. Et xps sic verbũ incarnatũ factũ nomẽ notificauit nobis diuina mysteria: q vsqꝫ ad illud tẽpus modo fuerant occulta. Ideo subdit euãgelista q verbũ caro factum est: et habitauit in nobis. Et vidim' gloriã eius et c. Et sic patet qualiter verbum dei eternũ factum est nomẽ tempoɀaliter et nouiter carnem assumendo. ¶ His habitis ponitur prima conclusio. s. q nullus cõceptus creatus põt cõprehẽdere nec explicare: nec diffinire deũ sm totam essentiam et substantiam et plenitudinẽ sue deitatis et perfectionis pbatur q2 nullũ finitũ põt cõprehendere nec ambire aliquod infinitum. sed deus quo ad plenitudinẽ deitatis et pfectionis est infinitus: ergo est incõprehẽsibilis et indiffinibilis a quocũqꝫ finito. minoɀ patet. maioɀ pbatur. Nã diffinire nil aliud est q rem sm totam essentiã cõprehendere et ambire et cõcludere et terminare. Et ideo phs. ij. posterio. diffinitionẽ appellat terminũ rei. eo q claudit rem diffinitã et terminat et ambit sm totã suaz essentiã. hoc idem dicit Aug. xij. de ciuita. c. lxx. q quicquid scit. scientis scia cõprehenditur et scientis cõprehensione finitur et c. Ex quo ptꝫ q solus de' p verbũ suũ seipsum põt diffinire: eo q illud verbũ est sibi cõsubstantiale et infinitũ et coeternũ. Et q2 sol' deus de se põt dicere et pducere tale vbũ sui ipsi' diffinitiuũ imo deũ dicere verbũ de tota substãtia sua: nihil aliud est nisi seipsuz diffinire sm plenitudinẽ sue deitatis. ¶ Scda ɔclusio q iesus xps saluatoɀ noster. s. illa psona q nos redemit. ẽ nomẽ dei pris pbat nã illa psona est vbũ incarnatũ factũ nomẽ iduẽdo carnẽ p qd nobis pr notificauit suã volũtatẽ et suã oipotẽtiã et sapiẽtiã et amorem et iusticiã et iniusticiã et notificauit nobis totũ mysteriuz trinitatis et icarnatiõis. g est nomẽ dei. Nã sicut ɔcept' hũanus siue vbũ interñũ notificat nobis rẽ per suã essentiã et per suos effect' p vocẽ sibi iũctam. Ita verbũ notificauit nobis p carnẽ humanitatẽ et mysteria dei occulta vt dictuz est. Unde sicut nomẽ nostrũ vocale ɔtinet in se cõceptũ. Ita hũanitas xpi quasi induit vbũ et sic vbuz carne indutum notificauit mundo oia supɀadicta. Uñ sicut nomẽ nostrũ vocale nil aliud est nisi verbũ idutũ voce seu habẽs vocẽ. Ita xps nil aliud est nisi verbuz dei habẽs carnẽ: vel verbũ in carne vel verbũ caro psonalr factũ. Jo. j. q quidẽ xps declarauit nobis legez et pphetias tanq verũ nomẽ dei patris: q2 lex per moysen data est. gra aũt et veritas p xpꝫ nob patefctã et manifestata ẽ ex supɀadictis ptꝫ q nullũ nomẽ vocale vl scriptũ nec aliqs humanus cõcept' nec creat' põt diffinire deũ sm essentiã et plenitudinẽ deitatis et perfectionis: q2

Prima ɔclusio. Conceß pt' creatus non põt comprehẽdere deuz.

Scda ɔclusio. Quomõ xps ẽ nomẽ dei.

xps nomen

omnis talis conceptus est creatus ⁊ finitus. Et ꝑ
pñs talis cõceptus per nullã vocẽ hũanaȝ indu/
ctus poterit notificare deũ ſȝ totã suã essentiam
et substãtiã nec ſm plenitudinẽ sue deitatis nec
ſm pelagus oim suarũ rerũ ⁊ ꝑfectionũ: qꝛ hoc cõ
uenit soli verbo incarnato qđ est propriũ nomen
dei: vt dictũ est. Scđo sequit̃ ꝙ persona xp̃i.ſ. v̄bũ
incarnatũ est illud nomẽ dei qđ os dñi nomina/
uit. Esa.lxij. qꝛ primo ab eterno est v̄bũ a pr̃e di/
ctum ⁊ sapientia que e x ore altissimi ꝓdijt qui cũ
patre ⁊ spũ scõ fuit cũcta cõponẽs. Prouer.viij.
et ex tp̃e est a pr̃e noiatum.i.caro factũ. Nã patrẽ
filiũ noiare nil aliud est ꝙ̃ verbũ in carnẽ mittere
Item sequit̃ ꝙ illud nomẽ dei qđ per illas quat/
tuor lr̃as significabat̃ nõ est aliquod nomẽ voca
le nec scriptũ sed realis ꝑsona xp̃i.ſ. v̄buȝ icarna/
tum. qđ quidẽ nomẽ desiderarũt scire ⁊ cognosce/
re et videre patriarche et prophete et oẽs fideles
veteris testa. in quo expectabant saluari et libera
ri: vnde nõ expectabãt aliqđ nomẽ vocale vel scri
ptũ. sed filiũ dei in quo et per quẽ erant oẽs saluã
di. Unde qñ Esaie.xxx. dicit nomẽ dñi veniet de
longinquo ⁊c. nõ intẽdebat dicere ꝙ aliqđ nomẽ
vocale vel scriptum deberet venire de longinquo
celo. sed ꝑsona xp̃i.ſ. verbũ in carnẽ. Iteȝ nomẽ vo
cale nõ est nomẽ. qđ os dñi nominauit: qꝛ ex ore
dei nõ exit aliqđ accidẽs sed intẽdit dicere. ꝙ os
dñi ab eterno ꝓduxit verbũ dei ⁊ ex tp̃e misit ip̃m
in carnẽ hoc idẽ dr̃. Esa.xlv. vnde dicit pr̃ ad filiũ
archana secretoꝝ vt scias qꝛ ego dñs qui voco no
men tuũ deus israel ꝓpter seruũ meũ Iacob ⁊ is/
rael electũ meũ: ⁊ vocaui te noie tuo ⁊ assimilaui
te ⁊c. que quidẽ verba nõ pñt intelligi nisi de so/
lo xp̃o iesu. quẽ pr̃ noiauit ⁊ deũ vocauit: cui the
sauros abscõditos sacre scripture ⁊ celestis glo/
rie reuelauit. et cui dedit nomẽ qđ est suꝑ oĩe no
men ⁊c. de quo dr̃ Apoc.xix. ꝙ xp̃s hȝ nomen scri/
ptũ in dyademate. qđ nemo nouit nisi ip̃e. ⁊ vesti
tus erat veste aspsa sanguine ⁊ vocabat̃ nomen
eius v̄bum dei ⁊c. Ex quo pȝ ꝙ ꝑsona v̄bi incar
nati est nomẽ dei incõprehẽsibile. qđ nemo nouit
nisi ip̃e qꝛ sicut solus deus se diffiniuit illo verbo
eterno. ita se noiauit illo noie scȝ deo incarnato
significato per illud nomẽ tetragrãmaton vete/
ris legis. ⁊ per hoc nomẽ iesus noue legis. ¶ Ex
supradictis pȝ esse stultã ⁊ vanã cupiditatẽ ⁊ so
lertiã modernoꝝ iudeoꝝ circa intelligentiã et in
quisitionẽ ⁊ declarationẽ illius noĩs dei q̃tuor li
terarũ qui vidẽtes tot ⁊ tanta scripta in lege ⁊ p/
phetis de illo noie cõtinue querũt ⁊ inuestigant
declarationẽ illius. Uñ dicũt ꝙ est vnũ nomẽ vo
cale ⁊ scriptũ significatũ ꝑ illas q̃tuor lr̃as yot.
he. vau. he. qđ nõ nouit nisi moyses cuȝ quo fecit
illa miracula. ⁊ salomon cũ quo sciuit oẽs scien/
tias ⁊ acquisiuit multas diuitias. Alij aũt dicunt
ꝙ nullus antiquoꝝ potuit scire illud nomẽ ſȝ so/
lus rex messias quẽ falso expectãt dȝ scire illđ cũ
quo reuelabit thesauros abscõditos ⁊ subijciet
totũ orbẽ. Alij aũt dicũt ꝙ iesus nazarenus fura
tus est illud nomẽ scriptũ a necromãticis et ma/
gis egypti. Et iõ cũ illo noie suscitabat mortuos
⁊ sanabat egrotos. ⁊ faciebat cetera miracula.

Et iõ exinde fuit infecta cupiditas oibus rabi/
nis ⁊ magistris iudeorum inquirẽdi hoc nomẽ ⁊
ꝓprietates eius qđ nomen semãmẽforas appel/
lant cum quo putant detegere thesauros abscõ/
ditos ⁊ transmutare plũbũ ⁊ cuprũ et cetera me/
talla in argẽtũ ⁊ aurũ. Et sic inuocãt demones vt
doceant illđ nomen. Et sic oẽs rabini eoruȝ sunt
necromantici decepti a diabolo. Sed ꝙ sit stulta
⁊ vana talis opinio de se est manifestũ. Nã ꝑmo
isti decipiunt̃ circa substantiaȝ nominis dei ⁊ isti
q̃runt vnũ nomẽ vocale vel scriptũ qđ solũ est in
aere vel charta. Secũdo errãt circa tp̃s qꝛ qđ iam
venit ⁊ factũ est querunt futurũ. quia iã venit xp̃s
q̃ est vex nomẽ dei ⁊ reuelauit thesauros abscõdi
tos sacre scripture ⁊ regni celoꝝ ⁊ ↄfregit portas
⁊ vectes ferreos iferni ⁊ liberauit oẽs de seruitute
inferni ⁊ pc̃i. Et iã mutauit montes: qꝛ hũiliauit
ꝑncipes ⁊ reges et iperatores. ⁊ direxit praua in
directa ⁊ aspera i vias planas ⁊c. Itẽ errãt circa
modũ inquirẽdi hoc nomen. Nã hoc nomen ⁊ eiꝰ
proprietates nõ q̃runt̃ nisi per fidẽ ⁊ spem ⁊ cha
ritatem ⁊ humilitatem et ipsi querunt ipsum ex
proprio conatu ⁊ ꝑ artes magicas. Item errant
circa finem ⁊ effectum eius. Nã deus pr̃ ꝓmisit
⁊ misit ipsum ad saluandũ et liberandum a serui
tute peccati et ad dandam gloriam in futuro ⁊ re
gnum celorum. Et ipsi desiderant ipsum ad diui
tias corruptibiles acquirendas ⁊ thesauros tem
porales detegendos et dominium tẽporale adi/
piscendum. et opera magica: et detestabilia faci/
enda. Ex quibus manifeste patet eorũ deceptio
et vana et stulta cupiditas et ridenda sollicitudo
circa inquisitionem eius et hoc de primo articu/
lo. Quantum autem ad secundum articulum est
primo notandum secundum philosophũ.vij. me
taphisice. ⁊ secundo posterioꝝ. ꝙ sicut illa est me
lior ⁊ ꝑfectior diffinitio que magis explicat diffi/
nitum. Ita illud nomen est melius ⁊ conueniẽtius
et magis proprium: quod manifestius notificat
rem. Et ideo si est aliquod nomen notificans rem
nõ solum quo ad essentialia inquantum nomen
significet diffinitionẽ. ſȝ notificat quo ad rei effe
ctus illud erit magis propriũ et sufficiens qꝛ si/
cut ꝓpriũ est diffinitioni diffinire rẽ quo ad essen
tialia. Ita ꝓpriũ est nomini notificare rẽ quo ad
eius effectus ⁊ ſm oẽm modũ notificãdi possibi
lẽ quia nomẽ dr̃ a notificãdo. Ex quo pȝ ꝙ illđ no
men erit magis ꝓpriũ deo qđ plura ⁊ magis pro/
pria notificat nobis a deo nõ solũ quo ad essen/
tiaȝ: ſȝ etiã quo ad eius effectus. ¶ Scđo est notã/
duȝ ꝙ ista q̃tuor se habẽt per ordinẽ scȝ esse viuere
siue vita ⁊ saluare siue salus. Et saluare siue sal/
uator: vnde eẽ dicit actũ essendi siue durationem
vita autẽ dicit esse cũ vitali operatiõe: quia viue
re viuẽtibꝰ est esse. Salus aũt dicit vitã cũ integri/
tate sine defectu. saluare aũt siue saluatorẽ eẽ di
cit actũ saluãdi: scȝ ceteris rebus vitam dare. Et
sic ille qui dat salutem ⁊ saluat: ille idẽ dat vitam
et esse. Et qui dat vitam et salutem et esse: necesse
est vtde se habeat salutẽ et vitã ⁊ eẽ: qꝛ vnũ ꝑ ordi/
nẽ icludit aliud ⁊ vltimũ icludit oĩa tria ꝑ ordinẽ
ꝑcedẽtia. Sȝ cũ in deo nullũ sit accidẽs nec aliqđ

Quo iu/dei deci/piuntur circa substan/tiã nois dei.

Nota d̃ esse ⁊ vi/uere.

dependens. ideo essentialiter est quicquid habet. et sic deus essentialiter est sua salus et vita et esse et est cā oium salutis. et vite et esse. et per pñs qr sal⁹ de se pōt dare salutē. Ideo essentialiter est salua tor. i. qr ad ipsum ptinet saluare et dare salutē et vitā integrā rebus a se creatis. ¶ His ergo habi tis ponit prima cōclusio: scz q esse simplr vel p se est ppriū ipsi deo. probat. Nā deus est primū ne cesse esse a nullo dependēs et dans esse oibus re bus. ergo soli deo est pprium esse. hāc cōclusionē probat Auicēna et Algazel in sua methaphisica et phus scdo et quinto et decimo methaphisice. Et ideo dicit dñs moysi Exodi. iij. Ego sum qui sum dic filijs israel. qui est misit me ad vos. Hoc est nomē meū memorabile in eternū. hoc idē probat Aug. xij. de ciuitate dei. c. ij. et in plerisq locis.

Esse est propriū deo.

¶ Secunda conclusio quod viuere et vita est pro prium ipsi deo quod probatur per eandem ratio nem. Nam si solus deus viuit et est vita per essen tiam suam. et dat omnibus vitam et viuere. ergo sibi est proprium vita et viuere. hanc conclusionē pbat phs. xij. methaphisice dicēs q esse et vita et volūtas dicunt de deo essentialr vt ipe est sua vi ta. Et sic oibus rebus dat vitā. et oia viuūt in ipso patet. Jo. j. qr qd factū est in ipso vita erat. Item in ipso mouemur et sumus. Actuū. xvij. Et iō qr deus per se viuit et dat ceteris vitā hinc est q de⁹ semp iurat per vitā suā dicens Ezech. xviij. viuo ego. nolo peccōris mortē et c. Ideo fideles veteris testamēti iurabāt p vitā dei. vñ. j. Regū. xiiij. dixit saul viuit dñs saluator israel. Jonatas absq re tractatiōe morief et c. Et sic iurabant oēs fideles ve. te. Ex quo ptz q vita et viuere est ppriū ipi deo

Vita est propriū deo.

¶ Tertia cōclusio q salus et saluare est per se p priū ipsi soli deo pbat qr solus deus per se viuit vita integra sine defectu et sine termino qr dura tio sua est interminabilis vite tota simul. et perfe cta possessio libera ab omni ifirmitate et miseria et defectu. Vñ nulla duratio alioꝝ dr pprie vita nam duratio hoim et oim aialiū et plantaꝝ tēdit ad interitū. ergo nō est pprie nec simplr vita. sed tm scdm aliqd. Itē duratio angeloꝝ lz nō tēdat ad interitū tn hoc nō habēt angeli a se sed a deo et iō deo volēte pñt deficere sm Platonē in Thy meo. Et ideo soli deo est pprium viuere et ceteris ad libitū vitā cōicare. Et sic oēs per talē vitā in tegrā que dr salus deū imitari desiderāt. Jō sem per amicis salutē optamus dicēdo salus sit tibi a deo. salue amice. i. viue in eternum. Et sic dice bat Paulus ad collosse. quarto. Salutat vos Lu cas medicus. i. salutem et vitā eternā vobis optat Itē et Terentius in eunucho. plurima salute par menonem suū impartit gnato. Et iō qr solus de⁹ est sua salus et vita integra. hinc est q sibi dicit in hymnis. sit salus illi decus atq virtus et c. Et. qr solus ipse deus pōt dare talē salutē. s. vitā in te grain sine defectu: hinc est q in tota scriptura di citur saluator: et salutare et salus nostra. Et sic ptz qualiter ista quatuor per ordinem se includunt et sunt ppria ipsi deo: scz esse viuere: salus siue sal uare. et saluare siue saluatorē esse. ¶ Quarta pclu sio lz supradicta quatuor noīa scz esse. et vita et sa

Saluare est ppriū deo.

lus. et saluator sint ppria ipsi deo. tn vltimum no men scz saluator est magis proprium et proprijssi mum ei. et magis accommodatiuū. ¶ Prima ps est probata per tres conclusiones supradictas. Se cunda pars probatur. nam licet esse et vita et sal⁹ sit propria ipsi deo. tamen absq contra dictione pōt communicare et cōmunicat ea ceteris creatu ris. Nam oibus cōmunicat esse tam aiatis q ina nimatis: et solis animatis cōmunicat vitā seu vi uere. et solis rationabilibus et intellectualib⁹ cō municat salutem. scz vitam integram et eternam et beatam: sed nulli pure creature communicat q possit saluare scz dare salutem et vitam: et esse: qr hoc soli deo conuenit cum sit omnia ista p essen tiam. Et sic deus ista non posset dare alicui pure creature. nisi faceret ipsam deus quod est impos sibile. Et ideo hoc nomen iesus. id est saluator est nomen solius dei proprium et soli filio ipsum cō municauit. eo q seipsum factus obediēs vsq ad mortē crucis humiliauit. Ideo pater dedit sibi h nomen qd est super omne nomē et c. ad Philip. ij. quod quidem nomē intrīn dr magis propriū deo inquantum in se continet omnes alias perfectio nes. et est puris creaturis incommutabile quātum ad suum significatum. qr nulla creatura pōt sal uare: id est dare esse et vitam et salutem scz vitam in tegram et felicē sine defectu. Et quia soli filio suo hoc nomē pater potuit communicare: qr quicquid filius habet: habet a patre. Ideo sub tali nomie salutis siue saluatoris promisit ipsum mittere in mundum. vt patet in toto testamento veteri. vn de Esaye. xij. in illa die haurietis aquas de fōti bus saluatoris. Item capitulo trigesimoquinto. saluator ponetur in ea et c. Item capitulo. xxxvj. da bo in syon salutem. Item capitulo. lxiij. Ego p pugnator ad saluandum. Item sub tali nomine receptus est christus in nouo testamēto. vñ Mat thei primo. vocabis nomen eius iesum. ipse enim saluum faciet populum suum a peccatis eorum. hoc idem Luce primo. Item sub tali nomine sal uatoris recepit eum symeon in vlnas suas dicēs. Nunc dimittis et c. Quia viderunt oculi mei salu tare tuum. Item ipse christus se nominat salua torem Johan. iij. cum dicit. non enim misit deus filiū suū in mūdū vt iudicet mūdū. sz vt saluet mū dus per ipm. Ex quib⁹ patet q iesus id est salua tor est nomen magis proprium quia magis con uenit et pertinet ad christum inter cetera nomina quia sibi soli conuenit et nulli alteri. et magis ex plicat officium eius q cetera nomina quia pri mo et principaliter venit ad saluandum omnes et dandum vitam eternam: quia hoc nomen sal uator duo explicat simul. scilicet redemptionem et glorificationem. Nam iesus siue saluator est dator salutis id est vite integre sine defectu et mi seria. Quarto excludit et abijcit mortem et omnem miseriam. et dat vitam et felicitatem quod soli deo conuenit. ¶ Ex quibus patet q pater et spiritus sanctus non excludunt ab hoc nomine iesus. Nā sicut pater est eternus et vita integra. ita pariter est saluator et dator eterne vite. et sic est dicendū de spiritusancto: qr saluator pater et saluator fi

Saluator est prium deo.

lius ⁊ saluator: spiritussanctus nō tres saluatores sed vnus saluator: ⁊ vna salus et vna vita eterna. Sed hoc nomē iesus ⁊ saluator intantū attribuit filio inquantū per ipm in hūanitate facta est nostra redēptio ⁊ salus. et inquātum est mediator et verbum ⁊ incarnatū. Quia sicut tota trinitas creauit nos ita saluauit nos: ⁊ ita d: ꝙ pater redemit nos per filiū immo q: pater de se ⁊ a se hȝ hoc nomen saluatoris. ideo donauit ipm filio: q: pater dedit filio hoc nomen iesus qd est sup omne nomē ad Philippē. ij. ⁊ sic hoc nomē cōuenit toti trinitati. Et hec est causa quare in primitiua ecclesia baptizabant apostoli in noie iesu. Act. xij. eo q: h nomē competit toti trinitati: sed ex nutu spiritus sancti postea baptizauerūt in noie pris et filij et spūssctī. iuxta formā sibi traditā a xpo. mat. xxviij et Mar. vlti. ad explicationē trinitatis diuinaꝝ personarū ⁊ vt obuiarēt perfidie arrianoꝝ ⁊ iudeorū. Et sic ptȝ qualiter hoc nomē iesus est magis propriū ipsi deo. q: magis ⁊ plures pfectiōes explicat: q: explicat creationē redēptionē ⁊ glorificationē. Et sic explicat totū intentū sacre scripture: quia nil aliud intēdit tota sacra scriptura vtriusꝙ testamēti nisi ostēdere deū esse vnū pmū principiū eternum trinū et vnū ⁊ creatorē ⁊ redēptorē ⁊ glorificatorē. Nā si de⁹ est prima salus et vita integra ⁊ eterna ⁊ dator salutis ⁊ vite sine defectu. ergo est creator et redēptor et⁹ glorificator. Et ptȝ etiā quō licȝ hoc nomē iesus ⁊ saluator cōpetat toti trinitati: tamē attribuit filio. eo ꝙ tota trinitas operata est per eū nostrā redēptionē tanꝙ per mediatorē vt dictū est in ꝓlogo tractatu. iij. ⁊ dicetur psal. xvij. Et q: per ipm xpm manifestatū est hoc nomē iesus in vniuersa terra: quia ipse manifestauit mysteriū trinitatis ⁊ creatiōis et redēptiōis et glorificatiōis. Et ideo vere d: iesus et nomē dei. ¶ Sed ɔtra oia pdicta arguitur. nā dictū est in toto primo articulo ꝙ nomē dei nō est vocale nec scriptū. sed est ipsa persona filij scȝ verbū incarnatū qd patres veteris testa. expectabant. in hoc aūt scdo articulo d: ꝙ nomē magis propriū deo est hoc nomē iesus habēs tres syllabas ergo cōtradictio in verbis. ¶ Ad hoc respondetur ꝙ deus hȝ duo noia scȝ vnū quo ipse nominat se ⁊ alterū quo nos nominam⁹ eū. nomē quo deus noiat se. est verbū incarnatū scȝ ipsa psona filij. Nā inquantū verbū est ab eterno dictū a pre est cōceptus quo pater diffinit se vt dictū est. sed inquantū incarnatū est nomē quo pater se: et per filiū manifestauit seipm mūdo ⁊ per quē locutus est nobis pater nouissime diebus istis. Heb. j. Jō ait saluator. Johā. xvij. O pater manifestaui nomen tuū hoibus ⁊c. Et sic ptȝ qualiter fili⁹ incarnatus est nomē quo deus pater nominat se nobis Sed hoc nomē iesus. habēs tres syllabas est nomen vocale vel scriptū quo noiamus deū ⁊ spāliter illam psonā incarnatā ipsius filij. sicut patres antiqui nominabāt ipm per illud nomē quattuor litterarū. qd idē est qd iesus. Nā ille qttuor littere scȝ yot. he. vau. he. si recte cōbinentur in hebreo cum suis punctis reddunt hoc nomen yohessua hebraice qd idem est qd iesos grece et iesus idest saluator latine. Et sic hoc nomē iesus est quo nos nominamus illā personā xpi. eo ꝙ significat saluatorem ⁊ redēptorē ⁊ glorificatorē: quem oēs patres vete. testa. expectabāt: vt veniret ad saluādum ⁊ redimēdum genus humanū. Jdeo tantopere desiderabāt scire ꝓprietatē illius nominis tetragrāmaton nō rōne signi sed rōne significati: quia significabāt messiā in lege ꝓmissum. Et illi tantū habebāt litteras huius nois iesus scȝ yot. he. vau. he. in illo nomine: sed nō habebāt sonum q: nō pronūciabāt nisi adonay. ⁊ sic nondū habebant propriū sonū: nec sciebāt ꝓpriū significatū q: nesciebāt ꝓprie qd significabāt ille quattuor littere. Et ideo vtrūqꝫ desiderabāt scire scȝ sonū ꝓpriū illius nois quattuor litterarū ⁊ significatū eius. Sed nobis quib⁹ datū est nosse mysteriū regni dei: deus reuelauit in nouo testa. sonū illi⁹ nominis tetragrāmaton qꝫ gabriel dixit virgini marie. Ecce cōcipies et paries filiū ⁊ vocabis nomen eius iesum. Et hoc idē reuelauit angelus in somnis ioseph dicens. vocabis nomē eius iesum et reuelauit etiā eius significatū cum subdit. ipe eñ saluū faciet populū suū a peccatis eoꝝ. Sed hoc magis reuelauit nobis xps cū realiter predicauit ⁊ dedit legē euāgelicam: et pro nobis passus est et resurrexit ⁊c. Per quā passionē nos realiter saluauit et redemit: et sic fuit notū nomē dei in mundo per xpm et diuulgatū in vniuersa terra per apostolos. et factū est admirabile in celo ⁊c. ¶ Sed restat adhuc difficultas. Nā apli et sancti viri in hoc nomine iesu faciebāt signa ⁊ miracula vt ptȝ per totū discursum actuū apostolorū: ergo sequitur ꝙ virtus faciendi miracula erat in illis tribus syllabis breuib⁹ hu⁹ nominis iesus. ¶ Ad hoc respōdetur ꝙ virtus faciēdi miracula nō erat realiter in illo noie trissyllabo nisi tanꝙ in signo: sed illa virtus erat realiter in eius significato scȝ in illa persona filij ⁊ verbo incarnato ⁊ in tota trinitate: quā quidē personā xpi apostoli inuocabāt sub illo nomine: sed causa quare xps magis faciebat miracula inuocatus sub illo noie erat: quia illud nomē magis notificat dignitatē xpi et oēs eius perfectiōes et eius potestatē: quia est nomē omnipotētie et sapiētie et mie et potestatis ⁊ iustitie vt dictū est. Et ideo vult ꝙ quādo nominamus ipm sub hoc noie iesu: omne genu flectat ⁊c. Et sic voluit de⁹ eligere magis hoc nomē ꝙ aliud vt in eius prolatiōe deū adorem⁹ sicut voluit eligere crucem: vt in illo signo adoremus xpm ipm. Et sic ptȝ qualiter persona xpi scȝ verbū incarnatum est nomē dei quo ipse nominat seipm: et hoc nomē vocale iesus est illud nomē quo nos deū nominamus specialiter personā filij attributiue modo quo dictū est. ¶ Sed nunc restat respōdere ad argumēta iudeorū in pricipio adducta. Jdeo ad primū quādo dicitur ꝙ hoc nomē iesus iam fuit notū in vete. testa. ergo nō est illud nomen dei ⁊c. Respondet ꝙ licet hoc nomē vocale trissyllabū iesus fuerit notum in vete. testa. Tamen verbum incarnatum quod est verum nomen dei quo deus nominat seipsum nunꝙ fuit notum nec manifestum in vete. testamē. vsqꝫ quo deus venit in carnē

Marginal notes: Quare baptizabatur in nomine Jesu. — Obiectio. — De⁹ duo nomina cōtinet. — Dubiū. — Nota quō virtus faciēdi miracla erat in noie iesu. — argumēta.

nec etiam nomē domini tetragrāmatō fuit notū quo ad eius propriū sonū et eius propriū significatū: vsq3 quo per angelū fuit marie ⁊ ioseph expressum ⁊ reuelatū: vt dictū est. Itē hoc nomē Jesus, valde equiuoce dr̄ de iesu naue et de iesu xp̄o. Nam de illis tribus sc3 iesu naue ⁊ de filio sirach et de filio iosedech dicebat̄ hoc nomē iesus tā̄q de figura inquātū fuerūt figura xp̄i: s3 de christo dr̄ iesus tanq̄ de v̄itate figurata p illos sicut equiuoce dr̄ homo de hoīe picto ⁊ de hoīe vero ⁊ viuo. ¶ Ad 2m aūt cū dr̄ q per illud nomē dei erūt facienda miracula qd̄ nō videm⁹ fieri hodie ad inuocationē hu⁹ noīs iesus ⁊c. Respōdet̄ q iesus xp̄s qui est nomē dei iam fecit infinita miracula in vita ⁊ in morte ⁊ in resurrectiōe. vt p3 per totū discursum euangelicū. Et apostoli iam fecerūt infinita miracula cum inuocabāt cum sub hoc nomine iesu: vt patet in actibus apostolo2: et in ecclesiastica hystoria ⁊ in gestis marty2u3 ⁊ alio2 sanctorum: eo q tunc erant necessaria miracula pro fidei fauore. Et xp̄s iam mutauit ⁊ cōuertit ferrū et cuprū in argētū ⁊ aurū quādo populū gentile3 ad fidem cōuertit: ⁊ cōuertit ferrum ⁊ stannū veteris legis in aurū ⁊ argentū euāgelicum et detexit thesauros euāgelicos qui latebāt in scriptura veteris testa. Et hoc in nomine iesu ⁊ in eius v̄tute suscitati sunt mortui ⁊ sanati egroti ⁊ mitigatu3 mare ⁊c. Et iam edificauit nouā hierlm̄ ⁊ dōnatus est toti orbi: vt patebit ps. xviij. ⁊ lxxi. Causa autē quare nunc nō fiunt tot frequētia miracula sensibilia est: quia tūc nō sunt ita necessaria. Unde duplici ex causa tunc fiebāt sensibilia miracula. Primo propter exigētiam tēporis: vt infideles videntes miracula mouerētur ad credendu3 ⁊ venirent ad fidem christi. Secundo hoc accidebat pp̄ter feruentem fidem et charitatē ⁊ sanctitatē apostolo2u3 ⁊ marty2ū inuocantiū christū sub hoc noīe et sic fiebant miracula propter augmētum christiane religionis. Secundo propter fidem inuocantium: sed quia christiana religio iam fuit dilatata per vniuersum orbem: ideo nō sunt necessaria miracula sensibilia ⁊ corporalia: sed miracula necessaria ⁊ spiritualia iugiter fiunt ad inuocationem huius noīs iesus. Nam iugiter remittuntur peccata in baptismo ⁊ penitētia ⁊ extrema vnctione: et iugiter cōfertur gr̄a in oībus sacramentis et in oratiōibus ecclesie ad inuocationē hu⁹ nominis: sed hoc nō percipiūt miseri iudei ⁊ infideles. Ad tertiū autem respondetur q hoc nomē iesus iam fuit magnificatū ⁊ dilatatū ⁊ predicatum per totum orbē a solis ortu vsq3 ad occasum ⁊ ab aquilone in austrum. quia in omnē terrā exiuit sonus et predicatio apostolo2ū. ⁊ totus populus venit ad fidem post conuersionē Constantini imperatoris: sed postea sarraceni deuiauerunt a fide. Uerūtamē adhuc nomen iesu est magnificatum inter eos ⁊ in alcorano eo2ū et nomē v̄ginis marie. Qd̄ aūt iudei nō credāt nec venerētur hoc nomē dei qd̄ est iesus. hoc accidit ex cecitate ⁊ maledictiōe eo2. sicut iā pp̄hetatū est per oēs pp̄hetas. Uñ de iudeis ⁊ infidelib⁹ p̄sequētib⁹ hoc nomē dn̄i dr̄: Esa. lij. Qm̄ ablatus est populus me⁹ gratis dn̄atores eius inique agūt dicit dn̄s ⁊ iugiter tota die nomē meu3 blasphemat̄: sed de populo christiano subdit propheta. pp̄ter hoc sciet pp̄ls meus nomē meum in die illa: q2 ego qui loquebar ecce adsum ⁊c. Ecce ergo qualiter iudeis manētib⁹ cecis ⁊ reprobatis: nomē dn̄i tetragrāmaton. qd̄ est iesus fuit admirabile ⁊ magnificatum in vniuersa terra per aduentu3 christi. prout dauid prophetizauit in hoc psalmo.

Onfitebor tibi domine, in toto corde meo: narrabo omnia mirabilia tua. *infra. cx. ⁊ cxxxvij. xv. qd̄. s. reuerti⁊ mini. ij. q. iiij. c. cōsuluit⁊ sti. xxij. dist. erubescāt.*

Letabor ⁊ exaltabo in te: psalla3 nomini tuo altissime.

In conuertendo inimicum meum retrorsum infirmabuntur et peribūt a facie tua.

Quoniam fecisti iudicium meum et causam meam: sedisti super thronu3 qui iudicas iustitiam.

¶ Titulus in finē, p occultis filijs ps. dauid. Ex titulo apparet q dauid fecit hunc psal. dirigens nos in xp̄m: et xp̄s messie. q2 est finis legis q pro pter cātabat̄ ad victoriā vocū. S3 relectio vanis modis dicēdi iudeo2 est aduertēdū pp̄ter id qd̄ addit̄, p occultis filijs: q l3 ad totā trinitatē ptineat iudicare. eo q opera trinitatis sunt indiuisa ad extra: tn̄ filio attribuit̄ iudiciū inq̄tū hō. sicut ipsa redēptio eo q est mediator dei ⁊ hoīm vt dictū est i plogo. Et ex eo q fuit missus ad ferēdā legē euāgelicā ergo ad eū specialiter ptinet iudicare obseruatores legis ⁊ trāsgressores tribuēdo vnicuiq3 pmiū s̄m opa sua. Quā quidē iudiciariā potestatē adept⁹ est filius pp̄ter suā hūilitatē et patientiā vt dictū est psalmo p̄cedēti. D ¶ Uerūtamē attēdendū q triplex legit̄ de xp̄o iudiciū sc3 iudiciū discretiōis ⁊ secretiōis ⁊ discussionis siue publice examinatiōis ⁊ retributiōis. Nā primū iudiciū sc3 discretiōis fecit xp̄s in primo suo aduentu quādo dedit legē euangelicā in qua discreuit ⁊ separauit granū a paleis ⁊ veritate3 ab vmbra legali annullando cerimonialia que erāt figura legis et v̄itatis euangelice quia lex p moysen data est gr̄a aute3 et veritas per christu3 facta est. Jo. primo. Discreuit etiā inter vera3 ⁊ falsam religionē. eligēdo fideles in ecclesia sua: ⁊ sic ascendēs in celū sedet a dextris dei: vbi accepit iudiciariā potestatē a patre p quā totū istū statum iudicat in occulto ⁊ i secreto. s3 in vniuersali iudicio iudicabit in publico. Et iō omne iudiciu3 qd̄ fecit xp̄s ab ascēsiōe vsq3 ad finē mūdi vocat̄ iudiciū secretiōis. eo q est nobis secretū ⁊ occultū eo q nō videm⁹ iudicē oculis corporeis: et etiā q2 iudicata sunt nobis occulta: q2 nescimus discernere quo sunt iudicati illi q ab hac vita discesserūt sc3

Quare fiebant miracla

Triplex est iudicium de xp̄o.

an sint dānati an saluati. Sz solū gñaliter scim⁹ q̄ solū boni xp̄iani saluanť q̄ cū charitate decesserūt ⁊ sunt ēt nobis occulte punitiōis malorum et premia bonoꝝ. Itē videm⁹ in hac vita bonos affligi ⁊ malos tpaliter pꝓsperari. qḋ non fit sine occulto iudicio. ¶ Itē videmus q̄ lз mali ad tp̄s pꝓsperenť. tñ multi coꝝ vel in vita puniunť vł mala morte finiunť. Et ideo oia ista iudicia que xp̄s facit in hoc tpe dicunť occulta de quib⁹ dr q̄ cathedrā tз in celis qui occulte ⁊ manifeste iudicat in terris de quibus iudicijs occultis est materia huius psal. de quibus dr in titulo pro occultis filij id est q̄ dd̄ fecit hūc psalmū de occultis iudicijs ⁊ punitionib⁹ xp̄i filij dei. que facit p̄cipue ď malis affligētibus bonos in hac vita. q: nullū bonū irremuneratū ⁊ nullū malū impunitū. Et ēt iudiciū finale dr occultū. inquātū eius tp̄s est nobis ignotū. C ¶ Scd̄o est notandū q̄ dd̄ preuidit in spū oēs pꝯsecutiōes q̄s passura erat ecclesia a primo aduētu vsq̄ ad scd̄m: ⁊ preuidit ēt oēs punitiones ⁊ vltiōes q̄s xp̄s debebat successiue facere de pꝯsecutoribus ⁊ afflictoribus eccl̄ie ex suo occulto et iusto iudicio. Nā lз xp̄s pmiserit ad tēpus suā eccl̄iam ab infidelib⁹ ⁊ malis affligi. tñ in fine semꝑ puniuit malos ⁊ exaltauit ⁊ liberauit bonos de quibus pꝯsecutionibus ⁊ punitionibus dd̄ fecit hūc psalmū. Sz est aduertēdum f̄m Aug. q̄ q̄tuor principales pꝯsecutiōes erat passura eccl̄ia a primo aduētu xp̄i vsq̄ ad scd̄z. Primo pꝯsecutionē iudeoꝝ in apostolis. Scd̄o pꝯsecutionem tyrānoꝝ tpe martyꝝ. Tertio pꝯsecutionē hereticoꝝ ⁊ prauorū hoīm in qua nūc sumus. Quarta erit pꝯsecutio antixp̄i. Sz in oībus his lз xp̄s pmiserit eccl̄iaз suā ad tp̄s affligi per malos tñ ꝓ finaliter liberauit ecclesiā ⁊ puniuit malos. Naз post primā pꝯsecutionem puniuit iudeos ⁊ romanos. In scd̄a puniuit tyrānos imperatores ⁊ ceteros pꝯsecutores martyrū diuersis penis vt ptз de nerone ⁊ domitiano ⁊ diocletiano ⁊c. Et liberauit eccl̄iam. In tertio puniuit hereticos ⁊ videm⁹ quotidie prauos ⁊ malos puniri post longā pꝓsperitatē. Quarto puniet antixp̄m ⁊ suos seq̄ces: anꝗ̄ xp̄s veniat ad vl̄e iudiciū. Et de istis q̄tuor iudicijs occultis fecit dd̄ presentē psalmū. Cā ergo finalis ⁊ intētio dd̄ in hoc psalmo est deterrere ⁊ incutere timorē malis vt timeāt diuinū iudicium ⁊ desistāt a pctīs ⁊ inducere bonos ad patiētiā in aduersis: q: nullū bonū irremuneratū ⁊ nullū malū impunitū. Duo ergo p̄ncipalr̄ agit. Naз primo dicit se velle ꝯfiteri mirabilia iudicia dei. Scd̄o incipit narrare per singula ibi increpasti gētes. D ¶ Quantū ad primū est aduertendū q̄ cōfiteri idē est q̄ veritatē spōte fateri. et hoc contingit dupliciter. Nā aut cōfitemur fctā nr̄a aut facta dei: primo mō non possumus confiteri nisi pctā q: in actibus nostris vt nostri sunt: nō inuenitur nisi pctm̄ f̄m Aug. si quid boni agimus: illō non est ex nobis tanꝗ̄ ex nobis: q: oīs sufficiētia nostra ex deo est f̄m ap̄lm. Et ideo talis cōfessio volūtaria dr cōfessio pctōꝝ. ⁊ hoc pertinet ad penitētiā. Ex hac aūt cōfessione dicet psalmo .xxxi. Dixi cōfitebor aduersuз me ⁊c. ¶ Cōfessio aūt de deo est triplex. q: aut cōfitemur eius excellentiaз et oīpotentiam vt puta ipsum esse trinū et vnum et oīm creatorem et incarnatū et redēptorem ⁊c. Et tūc dr cōfessio fidei de qua ait saluator Mathei .x. Qui me confessus fuerit corā hoībus. ꝯfitebor et ego eū ⁊c. Aut cōfitemur eius bonitatē et miam. Et sic narramus et allegamus eius nobis collata bn̄ficia: et talis dr confessio bn̄ficioꝝ ⁊ ptinet ad grarū actiones et ad laudes. Et ď hoc dauid fecit plures psalmos. qui incipiūt a cōfessione. puta confitebor aut confitemini dn̄o qm̄ bonus ⁊c. Iteз de hoc fecit oēs psalmos alleluiaticos et hymnos de laudibus dei memorādo beneficia. Tertio aūt possumus confiteri iusticiam dei narrando eius iudicia iusta et occulta aut manifesta. et hec dicitur confessio iusticie et iudiciorum occultorū et ineffabiliū et tremēdoꝝ dei et ď hac materia est iste psalmus. Ideo ait propheta dauid. Confitebor tibi dn̄e in toto corde meo. i. non solū ore. sed toto corde tibi spōte manifestabo et profitebor omnia mirabilia et tremēda iudicia tua. Unde lз non possim nec sufficiam narrare omnia mirabilia in numero in hoc psalmo: tamen narrabo omnia mirabilia iudicia tua in genere que facturus es. siue fecisti in ecclesia a pꝛimo aduentu vsq̄ ad secundum. et licet ista narratio iudiciorum dei sit ad terrorem malorum ⁊ prauorum peccatorum: tamen est ad exultationē iustorum vt habeant etiam patientiam in aduersis et ne desperent in persecutione. sed expectent premium de sua patiētia. et credant futurā punitionem suoꝝ persecutorū. Ideo subdit dd̄ in pꝯsona ecclesie et cuiuslibet iusti. ego letabor facie et exultabo in gestu in te. O dn̄e altissime ⁊ psallaз tibi gratias agendo de premio bonoꝝ et punitione maloꝝ. Letabor dico in conuertēdo inimicū. i. q: conuertisti inimicū meū retrorsum scз diabolū et mēbra eius. Litera Hierony. hз gratulabor in te et psallam nomini tuo vt reuersi sunt inimici mei retrorsum et corruerunt et perihuut ante te. et sic est litera plana. Nota q̄ inimicus ecclesie est primo diabolus in capite. et ex consequenti mēbra eius. membra autem diaboli primo fuerūt iudei Secundo tyranni. Tertio heretici. Quarto erit antixp̄s cum sequacibus suis. hos xp̄s conuertit retrorsum. et fecit retrocedere qn̄ eis abstulit vires et debilitauit et infirmauit et abstulit arma in q̄bus confidebāt. Ideo subdit ip̄e inimicus diabolus et membra eius infirmabunť in aduentu tuo primo et secundo: et peribunt a facie tua. Nā diabolus fuit infirmatus et eiectus per baptismuз et mortem et passionem xp̄i. Et mēbra eius. s. iudei et tyranni et antichristus fuerunt primo puniti in h̄ mūdo tpalr̄ ⁊ in alio eternalr̄ cū diabolo.

Increpasti gētes ⁊ periit impi⁹: nomē eoꝝ delesti in eternū ⁊ in scl̄m seculi.

¶ Hec est scd̄a ps in qua explicat ⁊ narrat ꝑ singula occulta xp̄i iudicia ꝑ manifestas punitiōes tēporales maloꝝ et inimicoꝝ eccl̄ie ꝑ iudiciū secretionis. Et tria facit. nā primo p̄dicit punitionem in hoc mūdo tpalem pꝯsecutoꝝ eccl̄ie tā iudeoꝛuз

Margin notes: Cōfiteri qd̄ est — Triplex cōfessio de deo. — xv. q. s. nō est et xviij. q. 6. v. s. vlti.

q gentiliū. Scd̄o punitionē eternam in inferno oim̄ peccatoꝝ impenitentium siue obstinatorum. Tertio punitionem antixp̄i visuoꝝ. Scd̄a ibi cognoscet dn̄s iudicia faciēs. Tertia exurge dn̄e. D

Dupliciter xp̄s puniuit iudeos. ¶ Quantū ad primum est aduertendū q dupliciter puniuit xp̄s pplm̄ gentilē ꝛ etiā iudeos. Prio destruendo in eis errorē ꝛ suscitando fidē. vt inqt Aug. Et sic destruxit in eis ꝛ exterminauit diabolum. Scd̄o puniuit ꝛ destruxit obstinatos in corpore ꝛ aīa. dicit ergo o dn̄e Jesu xp̄e tu icrepasti gentes ꝛ etiā iudeos gentiliter viuentes. ꝛ hos increpasti per predicationē aploꝝ in quibus cōuersis perijt diabolus impius qui eis dn̄abatur. qꝛ destruxerūt omnia idola que adorabāt. Et sic delesti nomē eorum in seculū seculi: qꝛ nō vltra nominantur gētiles. Sꝫ xp̄iani vt ptꝫ. za. xiij. in illa die destruā oia noia idolorum. ꝛ nō nominabuntur vltra. Et oēm spm̄ immūdum auferā ꝛc. Jtē nō solū destruxisti supstitionē gētiliū. Sed etiam delesti regnū ꝛ sacerdotiū iudeoꝝ: ꝛ regalia ꝛ cerimonialia. qꝛ nō erūt amplius in memoria quo ad effectū vt patet Esa. lxxxvj. Jtem non solum delesti gentiles et iudeos spiritualiter vt dictum est: sed etiam temporaliter.

xxiij. q. v. §. vlti. c. Ego furoris mei asfur. **Inimici defecerūt framee in finē et ciuitates eoꝝ destruxisti.**

¶ Nam framee id est arma et potestates inimici scilicet populi iudeorum defecerunt in finem id est finaliter et eternaliter. et ciuitates eorum scꝫ hierusalem et ceteras ciuitates iudee et galilee destruxisti per Titum ꝛ romanos in vindictā mortis christi et etiam destruxisti ciuitates gentilium obstinatorum. Nam misisti pestilentias et guerras et strages inter eos. et hoc in vindictam sanguinis martyrum vt patet in octauo et decimo et vndecimo ecclesiastice hystorie. Unde licet christus ad tempus permisisset gētiles persequi christianos tamen in fine reges christianorū destruxerunt complures ciuitates paganorum et subiecerunt eos. Unde Karolus magnus vastauit totam Saxoniam et interfecit omnes paganos vltra etatem septem annorum. Jtem legitur q multe ciuitates paganorum fuerunt fulminate ꝛ submerse ꝛ terremotu subuerse ꝛ viscerali et etiā externo bello desolate. que oīa facta sunt iusto dei et occulto iudicio in vindictam sanguinis martyrum. Et sic.

xvij. dis. multis. ꝛ xxv. q. iiij. c. s. **Perijt memoria eorum cū sonitu: ꝛ dn̄s ineternū permanet.**

¶ Memoria illorum obstinatorum perijt cum sonitu et strepitu armorum et clangore tubarum. ꝛ tamen dominus id est nomē christi ineternū permanet stabile et firmum cum ecclesia sua. Nā ipsi conati sunt delere nomen christi et tunc ipsi deleti sunt. ꝛ fides christi manet stabilis et inconcussa et sic diabolus fuit extinctus et deletus in se ꝛ in membris suis. Nam primo fuit eiectus foras p baptismū a cōuersis. Scd̄o fuit destructus in mēbris obstinatis. Nā pncipes facti xp̄iani optinuerūt ciuitates gentiliū. ꝛ cōminutis idolis consecrarunt xp̄o tēpla eoꝝ. Et sic perijt memoria diaboli cum sonitu p̄dicationis apostolorum ꝛ doctorum. Et etiā perijt memoria obstinatoꝝ cum sonitu diuine punitionis ꝛ finie. Et nō solū perijt memoria supradictoꝝ infideliū sed etiā memoria diuitū ꝛ magnoꝝ principū xp̄ianoꝝ perijt cū sonitu cāpanaꝝ ꝛ cymbaloꝝ. Nā cū morit aliqs magnus diues malus cōiter fit magnus sonus cāpanaꝝ ꝛ exequiarū. Et sic perijt memoria eius qꝛ nihil dignū memoria dimittit in mūdo. Sed memoria iusti nunq̄ peribit qꝛ in memoria eterna erit iustus. Et sic ptꝫ q xp̄s destruxit oēs malos et infideles. et omnes impenitentes. et ratio est. Nam ipse in die ascēsionis assumpsit iudiciariam ptātem: sedens ad dexterā patris: et tunc. ix. q. iij. c. aliorꝫ.

Parauit in iudicio thronū suū ꝛ ipse iudicabit orbē terre in equitate iudicabit populos in iusticia.

¶ Parauit thronum suum in iudicio. et iō iudicabit populos in equitate et iusticia. ꝛ hoc in occulto. quia sicut est iudex iustus. ita nullum bonum relinquet irremuneratum et nullum malum impunitum.

Et factus est dominus refugiū pauperi adiutor in opportunitatib' in tribulatione. vij. q. 1. §. aduersitas. ꝛ. vij. q. 1. §. cū 'pauss io. ꝛ. v. q. v. non omnis.

¶ Factus est refugium pauperis populi christiani vexati et afflicti. et factus est adiutor eius in opportunitatibus et in tribulatione persecutionum. ¶ Et nota q dauid in toto libro psalmorum vocat et appellat populum christianum pauperem eo q lex euangelica continet omnes diuitias mundanas propter regnum celorum. Matth. v. Jtem non solum fuit adiutor populi christiani contra persecutores paganos. Sed et est adiutor in tribulatione et persecutione cuiuslibet pauperis christiani iusti contra oppressiones diuitum. Nam licet christus ad tempus permittat malos prosperari. et bonos persequi. tn̄ in fine liberat eos et punit malos. Et sic christus liberauit ecclesiam de manu tyrannorum. Et iō vt iusti nō desperent. in persecutione. Sequitur.

Et sperent in te qui nouerūt nomen tuum quoniam non dereliquisti querentes te dn̄e. arg. viij. q. 1. clemens. et xxiij. q. 3. vij. scire. xj. q. iij. c. ad mensaꝫ.

¶ Et sperent in te qui nouerunt nomen tuum: qd̄ est Jesus cui proprium est saluare ideo non dereliquisti querentes te domine. quasi dicat quia proprium est tibi saluare: cum sis Jesus ideo non dereliquisti querentes et sperantes in te. Unde nota q ista prophetia fuit impleta tempore Constantini: quando deus dedit pacem ecclesie per conuersionem gentilium et quotidie impletur qꝛ frequenter christus punit malos et liberat iustos sua potestate. viij. q. 1. oportet.

Psallite dn̄o qui habitat in syon annunciate inter gentes studia eius. xxvj. di. c. si quis vult.

¶ Hic dauid predicit festiuitates quas ecclesia incepit celebrare in memoriam sanctorum martyrum postquam cessauit persecutio tempore constantini. Unde ecclesia letatur in celebrando memorias martyrum: et etiam in punitione tyrannorum et persecutorum ecclesie. ideo dauid exhortatur fideles ad laudem dei dicens. psallite o vos christiani: cantate et agite gratias domino iesu christo qui habitat in hac syon per gratiã et in superiori per gloriam et annunciate studia eius: id est legem euangelicam et triumphos martyrum in ecclesia celebrando eorũ festiuitates: ⁊ hoc annunciate inter gentes ad fidẽ conuersas.

xlvij. di. ca. sicut hi. ⁊. xij. q. iij. gloria epi.

Quoniam requirens sanguinem eorum recordatus est: nõ est oblit⁹ clamorem pauperum.

¶ Non est oblitus clamorem pauperum martyrum immo est requirens sanguinem eorum de manu tyrannorum: quia in vindictã sanguinis martyrum puniuit neronem et domitianũ ⁊ diocletianum: et ceteros tyrannos.

supra. vj. a. xxviij. di. sedulo. ⁊. xlvj. di. milit.

Miserere mei domine: vide humilitatem meam de inimicis meis.

¶ Hic forsan ecclesia liberata a tyrannis siue de manu tyrannorum per Constantinum. postea petit liberari de prauitate et persecutione hereticorum. Unde dicit miserere mei o domine iesu christe: et libera me de inimicis meis hereticis ⁊ arrianis: et ceteris qui surrexerunt contra me post constantinum: et vide humilitatem meam: ⁊ hoc dicit: quia ecclesia non vicit tyrannos hereticos cum armis: sed cum humilitate et autoritate sacre scripture. miserere mei dico.

xj. q. iij. c. custodi.

Qui exaltas me de portis mortis: vt annunciem omnes laudatiões tuas in portis filie syon.

¶ Qui exaltas. inquit me de portis mortis. Nam fuit persecutio ecclesie per arrianos: que quasi superaret persecutionẽ tyrãnorum: vt ait Rufinus. xij. ecclesiastice hystorie. ideo christus exaltauit et liberauit eam de portis et interitu mortis et totalis desolatiõis. cum misit Athanasiũ: et basilium ⁊ Ambrosiũ. ⁊ Hylarium. ⁊ Hieronymũ. ⁊ Augustinum ad defendẽdum eam de prauitate hereticorum. Unde omnes isti extincto mendacio hereticorũ annunciauerũt laudatiões xpi ⁊ veritatem scripturarum in portis filie syon. scz ecclesie toto orbe diffuse: vt patet intuenti illam persecutionem. Et ideo subdit ecclesia.

j. q. iiij. c. domi. §. econtra.

Exultabo in salutari tuo: infixe sunt gentes in interitu quem fecerunt.

In laqueo isto quem absconderunt: comprehẽsus est pes eorum.

¶ Exultabo in salutari tuo scz in noĩe iesu qr supple gentes: idest gentiles et heretici infixi ⁊ submersi sunt in interitu quem fecerũt et astruxerunt contra me. Nã peccator ⁊ populus gẽtilium ⁊ cetus hereticorum cõprehensus est in laqueo: quem absconderũt: qr ipsi querebãt ⁊ machinabãtur laqueũ mortis cõtra fideles: sed ipsi cõprehẽsi sunt in morte. Nam nero interfecit seipsum: et Domitianus interfectus est a senatu. et Diocletianus grandi et turpi plaga est percussus: et Arrius cũ suis cõplicibus qui cum falsa expositiõe ⁊ intelligentia scripturarũ volebat fidẽ ⁊ ecclesiã confundere ipse in suo mendacio cõfusus. et interẽptus et a diabolo suffocatus est: et crepuit medius: vt ait Ambrosius. Itẽ tota illa bestia secte arrianorum que ab iferis extulerat caput postea triceps facta in se cõtra se cõfusa est. Et sic in laqueo quẽ absconderant contra ecclesiã ipsa comprehensa est. Et sic cõmuniter videmus pedes peccatorum cõprehensos in laqueo quẽ parauerãt cõtra iustos. Et sic cognoscetur dominus iudicia faciens quia vnusquisque peccator comprehẽsus est in operibus manuum suarum.

xv. q. j. c. nõ est. et c. sunt q̃dam. Et xj. q. j. §. his qs sacerdotũ. et vij. q. j. c. denique

Cognoscetur domin⁹ iudicia faciẽs in operibus manuũ suarum comprehensus est peccator.

Conuertantur peccatores in infernum: omnes gentes que obliuiscuntur deum.

¶ Licet iste versus possit adaptari cum sententia superiori. tamẽ eo qp hic interponitur vel preponitur diapsalma. videtur qp cõprehẽdat aliud gen⁹ sententie. Nã superius locutus est ⁊ p̃dixit punitionem tẽporalẽ persecutorũ ecclesie. Hic aũt in hac secũda parte predicit punitionẽ spiritualẽ oium peccatorũ obstinatorũ post hanc mortẽ in inferno. Nam si peccatores in hac vita non conuertũtur nec corrigũtur per punitiões temporales: sed moriũtur ipenitẽtes. tunc cõprehendũtur in malis operibus manuũ suarũ: ⁊ sic cõuertũtur ⁊ destinantur in infernũ ineternũ. Potest etiam dici qp postquam superius propheta predixit iudicium ⁊ punitiones temporales persecutorũ christi ⁊ ecclesie. Hic eorũ predixit perpetuã dãnationẽ factam in inferno. Et sic duplici pena puniũtur. dicit ergo dauid dñs iesus xps nõ solũ cognoscetur iudex et faciens iustitiam tpaliter in hac vita. sed etiam post hanc vitã imo cognoscetur xps faciẽs iudicia et punitionẽ de obstinatis post mortẽ. Nã ipse cõprehẽdet peccatorẽ in opib⁹ manuũ suarũ: qr veniet ad eũ sicut fur ⁊ in illo statu cõdẽnabit eũ ad penã perpetuã. iõ sequitur cõuertantur. i. conuertẽtur et destinabũtur peccatores in infernũ scz oẽs gẽtes et carnaliter viuẽtes qui obliuiscuntur deũ. Nã hac animaduersione percutitur peccator: vt moriẽs obliuiscatur sui: q̃ dũ viueret oblitus est dei. vt inq̃t Augu. Sed per oppositũ erit de iustis.

xxiij. q. j. circa mẽ.

Quoniam non in finem obliuio erit pauperis: patientia pauperum nõ peribit in finem.

¶ Deus nõ in finẽ et eternaliter oblitus est pauperis iusti. nec patiẽtia pauperũ peribit. imo pre

nerabitur: quia sicut nullum malum impunitum: ita nullum bonum irremuneratum. Ideo sicut mali eternaliter conuertuntur in infernum. ita iusti destinabuntur in gloriam celestem. peccatores ergo qui in vita sua noluerunt conuerti ad deum nec dimittere peccata: ideo comprehensi sunt in malis operibus. Et sic post mortem cõuersi sunt in infernum. idest destinati sunt in infernum. Unde licet talia iudicia facta de damnatis et improbis et impenitentibus post mortem sint nobis occulta quantum ad euidentiam: tamen sunt nobis certa quantum ad fidem: quia credimus omnes impenitẽtes eterna dãnatione puniri illico post vitam ad infernum.

xv. q. s. sunt qdã.

Exurge dñe nõ cõfortetur hõ: iudicentur gentes in conspectu tuo.

¶ In hac tertia parte predicit persecutionẽ ecclesie futuram tempore antichristi: et duo facit. Nã primo predicit predictã persecutionẽ. Secundo petit vltionẽ de antichristo ⁊ sequacibus suis ibi Exurge. Dicit ergo o domine iesu xpe exurge ne videaris dormire. postq̃ pmisisti regnare antichristum veni ne cõfortetur. nec prosperetur amplius homo scz antichristus qui est homo purus: licz faciat se deum et iudicentur gentes in tuo conspectu. Primo occulto iudicio temporaliter. Secundo i publico et vniuersali iudicio eternaliter puniendo. quasi dicat accelera aduentũ tuum ⁊ veni ad iudicium: ne cõfortetur ⁊ prosperetur per longum tẽpus iste homo iniquitatis antixps: ⁊ non permittas ipm diu regnare: sed abbreuientur dies illi: ne deficiant electi. quia antichristus tentabit decipere omnes electos ⁊ trahere ipsos ad heresim suam. ergo veni ad iudicium ⁊c.

6 pe. di. ij. c. s. in princi. ⁊ xcix. d. c. ecce.

Constitue domine legislatorem super eos sciant gentes quoniaz homines sunt.

¶ Cõstitue ⁊ ostĩde te legislatorẽ sup eos: ⁊ sciant omnes gentes qm̃ antixps ⁊ sui hoies carnales ⁊ voluptuosi sunt: ⁊ nõ penitẽtiales. Nã in pmo aduentu tu venisti cũ humilitate ⁊ dedisti legẽ euangelicam: sed contẽpserũt eã ⁊ noluerũt seruare eam nec tibi credere. immo putauerũt te esse hoiez purum: et nõ deũ. ìõ ostẽde te verũ legislatorẽ in iudicio super eos ⁊ sciãt oẽs gẽtes ⁊ cognoscãt qm̃ hoies sunt ⁊ carnaliter viuẽtes. ¶ Nota q multi referũt ly legislatorẽ ad antixpm vt sit sensus. O dñe iesu xpe postq̃ iudei ⁊ pctõres carnales ⁊ obstinati noluerũt te recipe. nec legẽ tuã seruare. iõ cõstitue antixpm pseudo legislatorẽ super eos: et permitte eũ regnare super eos in penã peccati: et sciant et cognoscãt qm̃ hoies carnales sunt: ⁊ ita

xv. qd. s. c. illa. xi. di. sed il lud. xxiij q. v. qd ergo et di. xix. anastasi⁹

puniantur ⁊c. Joh. v. Ego veni in nomine patris mei et noluerunt me recipere. veniet autem alius in nomine suo et illum recipiẽt. Et sic vterqz sensus põt esse verus ⁊ applicabilis littere.

Ut quid dñe recessisti lõge: despicis in opportunitatibus in tribulatiõe. Dum superbit impius incenditur pauper: comprehenduntur in consilijs quibus cogitant.

¶ Hic dat causam sui clamoris ⁊ querele ⁊ petitionis. Nã qz dixit exurge. i. ne videaris dormire et ne permittas amplius regnare hoiem iniquitatis. Ideo sequit: vt quid. i. quare recessisti tam diu longe a populo ⁊ ecclesia tua: permittẽdo ipsam crudeliter concuti: affligi et vexari. et conculcari per antixpm. Et despicis populũ xpianũ: et quẽlibet iustũ in opportunitatibus ⁊ tribulatiõe persecutionis. i. dando opportunitatẽ antixpo ⁊ sceleratis. vt ipm persequãtur ⁊ tribulẽt. Nã dum antixps ⁊ quilibet ipius superbit: ⁊ in supbiã eleuatur per potentiã sibi permissam tunc pauper populus xpianus: ⁊ quilibet iustus incẽditur ⁊ affligitur ⁊ vexat. ¶ Cõprehendũtur in cõsilijs. Hic incipit sentẽtia qz in hebreo habet capiat in cõsilijs. ideo est sensus. o domine fac vt antixpus et maligni non amplius affligãt iustos nec regnẽt. Sed capiantur et cõprehendãtur in consilijs quibus cogitant: ⁊ simili pena plectãtur ⁊ puniãtur.

Quoniam laudatur peccator in desiderijs anime sue: et iniquus benedicitur. Exacerbauit dominuz peccator: secundũ multitudinem ire sue non queret.

di. lxxxvi c. donare. De pe. di. s. illo vero.

¶ Dũ antixps ⁊ qlibet obstinat⁹ laudat ⁊ gloriatur in desiderijs aie sue ⁊ iniqu⁹ bñdicit. Nã oẽs sequaces sui laudãt ⁊ magnificãt eum adulando. Et sic peccator in tali psperitate elat⁹ exacerbauit ⁊ puocauit dñm et contẽpsit: ⁊ sic fm multitudinẽ ire. i. supbie sue nõ queret deũ vel de⁹ nõ qret eũ dando sibi grãm. Qz de⁹ exacerbatus irat⁹ nõ dabit sibi gratiã. ⁊ sic manebit in sua obstinatiõe et superbia induratus: ideo sequitur.

Non est deus in conspectu eius: inquinate sunt vie illius in omni tempore. Auferentur iudicia tua a facie eius omnium inimicorum suorum dominabitur.

xv. q. s. s. ãte fi. dist. xciij capi. diaconi.

¶ Nõ est deus in conspectu eius. inquinate sunt vie ⁊ operatiões illius in omni tpe. nõ male operando. sed male ceteris consulendo. qz ab infantia sua fuit possessus a diabolo: ⁊ sic ergo nõ habendo deum in cõspectu eius. nec iudicia eius pre oculis et pmissus a deo in sua obstinatiõe ⁊ potestate oĩm inimicorũ suorum iustorum. dominabit id est dominari permittetur. et sic deceptus.

Dicit enim in corde suo: non mouebor a generatione in generationem sine malo.

xlv. di. c. licz non nunq̃. ⁊ cap. recedite.

¶ Dicit. i. dicet in corde suo elatus non mouebor ab hac generatiõe sine malo. i. nõ perdã dñium et potestatẽ. super hanc generationẽ sine malo ⁊ pena cor. quasi dicat nullus poterit mihi resistere sine maximo dãno suo. Et non est mirum q ista di

cat antixps. Nam cu3 viderit omnia sibi bene ad votum suum succedere putabit deū nō curare nec prouidentiā habere de istis inferioribus. Et blasphemabit contra deum quia forsan erat illius secte et opinionis qui dicunt deum nō esse nec curare ista inferiora. ideo sequitur.

xxij. dis. c. hoc b3

Cuius maledictione os plenum est et amaritudine et dolo: sub lingua eius labor et dolor.

¶ Cuius maledictione. id est blasphemia et amaritudine. id est prouocatione ad iram contra deū et dolo contra homines os plenū est. sub lingua eius non erit. nisi labor et dolor. id est crudelitas contra iustos et tormenta. Et sic.

De pe. di. ij. s. n §. liberi.

Sedet in insidijs cū diuitibus in occultis vt interficiat innocente3.

¶ Sedet. i. sedebit cum diuitib⁹ sequacibus suis quos diuites efficiet de bonis pauperu3 raptis i occultis. vt interficiat oēm innocētē et iustū. ⁊ sic sedebit in prosperitate temporali.

xxiij. q. iiij. cap. duo ante finē. ⁊ iij. q. i. nl li. ⁊ de pe. dist. iij. § opponit

Oculi eius in pauperem respiciunt insidiatur in abscondito quasi leo in spelunca sua.

Insidiatur vt rapiat pauperem rapere pauperem dum attrahit eum.

In laqueo suo humiliauit eu3 inclinabit se et cadet: cum dominat⁹ fuerit pauperum.

¶ Oculi eius in pauperem fidelē respiciūt. ⁊ insidiatur: parabit insidias in abscondito cū astutia sicut facit leo in spelunca sua. Nam sicut leo insidiatur in spelunca sua vt rapiat predā ad comedendum. Ita antichristus cum suis insidiabitur rapere id est ad rapiendum pauperem et spoliādū et interficiēdū eu3. Nā sicut auceps abscōdit se in tugurio et cadit inclinat⁹ i terrā ne videatur ab auibus et sic capit eas in laqueo et retiaculo suo. Ita iste malignus humiliando se: q̄si cadens in terrā cū suis psecutionib⁹ capiet eum se3 pauperē. Et hoc cū dñat⁹ fuerit pauperū. Et h̄ faciet iste miser filius pditionis quia putabit deu3 ista non respicere nec curare. ideo sequitur.

De pe. di. i. s. medicina.

Dicit enim in corde suo oblitus est deus: auertit faciem suam ne videat in finem.

¶ Sed forsan melius est q̄ ly in laqueo suo referatur ad punitionem antichristi et cuiuslibet maligni. vt sit sensus. Sed dum iste malignus antichristus insidiatur vt rapiat pauperem populu3 christianum: tunc deus humiliauit eum q: cadet cum dominatus fuerit pauperum Nam postq̄ deus permiserit regnare istū filiū perditionis. et sedere in templo tribus annis cum dimidio tūc deus interficiet ipsu3 spiritu oris sui. Et sic cadet in terra. secūda ad Thessa. primo. tūc apparebit eius iniquitas et delusio qui ante dixerat in corde suo oblitus est deus: ne videat nec curet ista inferiora immo ipse et omnes iniqui cognoscent istū dei iudiciū per experientiā. Et ideo sequitur.

Prima. ij. ca. pastor. xij. q. ij. gl'ia epi.

Exurge domine de⁹ et exaltet̄ man⁹ tua ne obliuiscaris pauperum.

¶ Exurge dñe deus: et exaltet̄ manus. i. potentia tua. i. veni ad iudiciū cū potestate magna et maiestate. et ne obliuiscaris pauperū. sed fac vltionē de persecutorib⁹ eorum. Nam.

arg. ij. q. viij. c. q̄ro. dist. lxxxvij. de solatis.

Propter quid irritauit impius deū dixit enim in corde suo non requiret Uides qm̄ tu laborem ⁊ dolorē cōsideras vt tradas eos in manus tuas.

¶ Propter quid impius antichristus et quo iure irritauit et cōtēpsit deū et dixit in corde suo deus non requiret ista scelera de manu mea putans te non esse verum deum et iustum iudicem: vides quoniam tu consideras laborem et dolore3 malorum vt tradas eos in manus tuas. Nā de⁹ pmittit malos regnare ad tēp⁹ vt finaliter tradat eos in manus suas ad puniēdū. Sed tamen considerat et vindicat laborem et dolorem quē pauperibus intulerunt. Et ideo sequitur.

xij. q. ij. gl'ia epi

Tibi derelictus est pauper orphano tu eris adiutor.

De pe. di. iiij. §. finis huius.

Contere brachium peccatoris et maligni queretur peccatum illius et nō inuenietur.

¶ Tibi derelictus est pauper ad defendendum: et liberandū. et orphano tu eris adiutor. q̄ nō deseres eum sine auxilio quia in fine psecutionis duplici pena punies antichristū et omnes oppressores pauperū Nā primo cōteres et franges brachium et potestatem antichristi et cuiuslibet maligni. Secundo queretur et examinabitur petm̄ eius Et sic iste malignus non inuenietur scriptus in libro vite. nec numerabitur iter electos s3 numerabit̄ in ifernū. Et sic pibit psperitas ⁊ regnū antixpi ⁊ oīum tyrānorū simul cū corpe et aīa. S3

De pse. dis. iij. c. vltimo.

Dñs regnabit i eternū et in seculum seculi peribitis gentes de terra illi⁹.

¶ Dominus iesus xp̄s regnabit in eternum post iudicium cum iustis et electis et pauperib⁹ cuius regni non erit finis. et vos gentes id est fideles homines terreni peribitis eternaliter de terra viuentium. Quononiam.

xlvij. dis. c. sicut hi

Desiderium pauperum exaudiuit dominus preparationem cordis eorum audiuit auris tua.

¶ Dñs exaudiuit desideriū pauperū. eo q̄ contēpserūt terrena et desiderauerūt celestia: ⁊ pparationes cordis eo3 audiuit auris tua eo q̄ nō pparauerūt neq̄ edificauerūt magnas domos in terra s3 p bona opa ppauerūt ppetuas mãsiōes i celo et passi sunt psecutiōes pp iusticiā. Et id̄o auris tua exaudiuit preparationes cordis eorum

ar. lij. q. ij. Iudicet.

Judicare pupillo et hūili vt nō apponat vltra magnificare se hō sup terrā

¶ Judicare .i. ad iudicādū iniurias fctās pupillo humili. vt hō iniquitatis antichristus et quilibet alius iniquus non apponat nec presumat nec addat vltra se magnificare super terram quia vltra non regnabunt tyrani et iniusti super terrā. Sʒ in

xxvi.q.5. iferno eternalr cruciabunt. ¶ Est et aduertēdū ꝙ

vi. agno tot⁹ iste ps pōt exponi de iudicijs q̄ xp̄s facit quo

uimus et tidie de tyrannis et oppressorib⁹ pauperū: quos lʒ

c. recedi deus permittat ad tps psperari: tn̄ finaliter vide

te. mus in bonis et psonis mala morte pire.

In domino cōfido quō dicitis anime mee trāsmigra in montem sicut passer.

¶ Titu. iste in finē ps ipi dd ex titulo apparet ꝙ fecit istū psalmuʒ dirigēs nos in christuʒ qui est finis legis: sed de materia dicūt iudei moderni ꝙ dd fecit hunc psalū vbi fugiēs a facie saul abijt i speluncam odollam vltra iordanē qn̄ cōgregati sunt quadrigenti viri de tribu et cognatione sua et fact⁹ ē eorum princeps cui dixit gad noli manere in presidio. Sʒ proficiscere in terram iuda quia deus erit tecum. E contra autem psuadebant cognati sui ne rediret in iudeaʒ quia saul querebat ipsum interficere. vt patet .i. Reg. xx .c. Et Dauid voluit magis obedire ipsi gad pphete ꝙ̄ suasioni consanguineorum. De quo aduentu et regressu in iudeam dicūt iudei ꝙ fecit hunc psalmū. quasi dicat ad cōsanguineos. Ego i domino cōfido cur phibetis me redire i iudeā: q: dicitis fuge a facie saul et transmigra in mōtē sicut passer fugiēs sagittariū, transmigrat in mōtem quia saul iā parauit sagittas suas in pharetra querens te iterficere. Jdō fuge ad mōtes et ne reuertaris in iudeā ⁊c. Et sic isto mō iudei litaliter exponunt istū psalmū de illa fuga. et reditu ipi⁹ dd i iudeā ad pceptū gad pphe. Sʒ manifeste pʒ talē expositionē eē iutilē nō explicātē aliqd sacrū cū dd nō min⁹ sit ppheta i hoc psalmo: ꝙ i ceteris maxime q: p hūc psal. dirigit nos i xp̄ʒ q̄ est finis legis vt apparet in titulo. pposito. Et id est dicēdū ꝙ supradictus reditus dd in iudeā nō est precisa et principalis materia huius psal. Sed fuit materia exēplaris et figuratiua inquātū dd pcuidit in spiritu spōtaneū aduētū xpi in hierusalem ad mortē ⁊ passionē ⁊ p ōns spōtaneā oblationē aplorū et martyrum ad martyriū suscipiēdum p christo ex illa ergo fuga accepit dd parabolā et ppositionem ad faciendū psalmū. ¶ Ad cuius intelligentiam est notandum sicut hētur Mat. xvi. ꝙ cum christ⁹ eēt i ptib⁹ tyri ⁊ sidonis icepit ostēdere discipulis mysteriū sue passiōis. et pmo quō oportebat euʒ ire hierosolymā. Et ibi multa pati a senioribus ⁊c. Cuius accessum volēs phibere petrus dixit absit a te dñe. nō erit tibi hoc. cui rñdit christ⁹. vade sathana q: mihi scādalū es. Et tunc xp̄s cōuersus ad oēs discipłos dixit. Si qs vult post me venire abneget semetipsū ⁊ tollat crucē suā et sequat me. Jtē legitur. Jo. x. ꝙ cuʒ iudei voluissent iesū apphēdere exiuit d manib⁹ eorum ⁊ abijt trās iordanē vbi solebat iohānes baptizare iuxta speluncā odollā: ad quā fugerat dd a facie saul vt supradictū est. ⁊ ibi mansit iesus p aliquot dies ⁊c. Sed cum esset ibi venit nuncius ex parte marthe et magdalene notificās qualiter lazar⁹ infirmabat ad mortē: et tūc dixit iesus discipulis suis lazarus amic⁹ noster dormit ideo eam⁹ in iudeā vt a somno excitē eū. cui dixerūt discipuli. Rabbi nunc querebāt te iudei lapidare ⁊ iterū vadis illuc. Ex quibus pʒ ꝙ discipuli multotiēs conati sunt phibere iesuʒ: ne rediret in iudeā ad patiēdū p nobis. Sʒ iesus magis voluit obedire ⁊ satisfacere patris volūtari ꝙ̄ pie ⁊ hūane suasioni discipulorū. Sʒ vēit i iudeā ⁊ suscitauit lazarū. vt pʒ Joh. xi. ⁊ postea passus ē p nobis. Ex supradictis pʒ ꝙ illa fuga dd a facie saul fuit ppria figura xpi. Nā ad eūdē locū trāsiordanē ad quē fugit dd vbi cōgregati sunt q̄drigēti viri ⁊c. Ad eūdē etiā locū fugit xp̄s cū discipulis suis a facie phariseoꝝ ad quē venerūt et cōgregati sunt multi. Jo. x. Jtē spōtaneus redit⁹ ipi⁹ dauid i iudeā ex pcepto gad pphete fuit etiā figura reditus et aduentus spōtaneus ipius xpi i iudeā et hierlm cōtra ꝯsensum discipulorū. Dia ergo ista p̄uidēs dauid in spiritu per illā figuram et reditum fecit hunc psalmum: in quo introducit xp̄m loquenteʒ in quo duo facit. Naʒ primo increpat discipulos suos prohibentes ipsum venire in hierlm ad patiendum pro nobis. Secundo predicit futuram punitionem et damnationem suorū crucifixorū ex iusto dei iudicio ibi dñs i tēplo scō suo Quātum ergo ad primū videns discipulos suos phibentes ipsum venire in hierlm ad puniēdū increpat eos dicens. O modice fidei nescitis ꝙ ego in domino confido qui liberabit me per resurrectionem et puniet iudeos per eternā dānationē quō ergo timentes dicitis anime mee non vadas ad iudeā: quia ibi te volebāt lapidare. Sed trāsmigra in mōtē .i. fuge ad montē. sicut passer fugit sagittarios volētes ipsuʒ interficere.

Qm ecce pctōres itēderunt arcum: parauerunt sagittas suas in pharetra vt sagittēt in obscuro rectos corde. De pe. dist. ij. §. opponitur.

Peccatores et maligni scilicet principes sacerdotum et pharisei parauerunt sagittas suas in pharetra. Nam sicut auceps intendit arcum suum et parat sagittas suas in pharetra ad sagittanduʒ passeres. Jta iudei intenderunt arcum sue potestatis: et malicie et preparauerunt sagittas suas in pharetra. idest machinati sunt falsa testimonia et crimina contra te et tuos in occulto. s. ꝙ tu dixisti destruam templum hoc ⁊ i triduo reedificabo illud et ꝙ prohibuisti dari cēsuʒ cesari ⁊c. Et oēs has sagittas parant in occulto: vt postea sagittent et feriant rectos corde scilicet te et omnes discipulos tuos et iustos. Jdeo caue ne vadas illuc quasi dicat christus omnia ista dicitis anime mee putantes me retrahere ex timore mortis Sʒ magis volo obedire pr̄i meo ⁊ cōpati toti gn̄i hūano ꝙ̄ vobis p nūc ꝯplacere q: i dño pr̄e meo cōfido q̄ liberabit me p resurrectionem et totum

genus humanum per meam passionem et puniet iudeos crucifixores meos ad eternam damnationem. Et ideo xps cōuersus ad patrem dicit. O pater oia supradicta dicunt discipuli mei ex quadā pia dilectione et compassione.

xxiii. q. v. iiii. q. h. vi. q. v. §. q. excite.

Quoniam quem fecisti destruxerūt: iustus autem quid fecit.

¶ Iniqui iudei destruxerūt et interfecerunt iustū filium tuū: quem tu tam magnis donis perfecisti verbo tuo veniendo et oia dona grarū nō ad mensuram tribuendo: et mediatorē dei et hoim cōstituendo quid ergo mali fecit iste iesus filius tuus quem ita grauiter per iudeos tractari permittis cum sit iustus sine peccato. &c.

xli. dis. c. parsimoniam.

Dominus in templo sancto suo: dominus in celo sedes eius.

¶ In hac scda parte predicit punitionē crucifixorum suorū in qua duo facit. Nam primo allegat deū esse iustū iudicē. Secūdo ex iusto dei iudicio predicit damnationē et punitionē suorum persecutorū ibi pluet super pctōres. Dicit ergo lz iudei occiderūt istū iustum sine pctō: tñ nō euadēt punitionē: qm dns deus sedet in templo sancto suo: in celo: et qz est dns et iustus index: ideo sedes eius iudiciaria est in celo. Et notanter ponitur ibi dns bis. Nā dns in templo sancto suo refertur ad patrem: sed per li dns: in celo sedes eius intelligitur filius: qui sedens a dextris patris accepit iudiciariam ptātem: et ideo dicit dauid q dns pater est in tēplo sancto suo et domin⁹ fili⁹ et sedes eius est in celo. q. d. q lz iudei iudicauerint xpz falso modo et occiderint iniuste. tamē sicut deus pater est in tēplo sancto suo. Ita dominus xps eius filius est a dextris patris qz in celo est sedes eius iudiciaria et sic iudicabit eos qui iudicauerunt. et interfecerant iniuste. Unde.

Abacuk ii. d. supra. ix. d.

Oculi ei⁹ in pauperē respiciūt: palpebre ei⁹ interrogant filios hominū

¶ Oculi eius respiciunt in quēlibet pauperē oppressum iniuste et passum iniuriam: vt puniat oppressores suos et vindicet ipsuz. Et palpebre eius eo q oia sunt nuda et manifesta oculis ei⁹ interrogant filios hoim carnaliter viuentes. Et dns iesus christus iudex vniuersalis. nunc in iudicio occulto et in fine mundi iudicio manifesto.

xxv. di. c. vnū ora rium. §. alias.

Dominus interrogat iustum et impium: qui autem diligit iniquitatē odit animam suam.

¶ Interrogat iustum et impium. i. examinat cām et discutit inter iustum et impium. Et sic tribuit vnicuiqz fm opera sua. Sed quia dicit q domin⁹ interrogat iustuz et impium. i. peccatorē. Posset aliquis dubitare cur vocat peccatorē impiū? Ad hoc respondet et subdit q omnis peccator est impius et crudelis. Nam peccator est ille qui diligit iniquitatem. Sed talis odit aiam suam et abhorret: offerens eā ad mortē perpetuaz et eternam: ergo est sibi impius et seruus et crudelis. Et est valde aduertendū per hoc q ait palpebre ei⁹ interrogant filios hoim. Nam hec est differētia inter iudicem prouidū: prudentē et tardum. Nam iudex grossus et tardus pcedit per ambages et lōgā locutionem et interrogationē verborū et circuitionē Sed iudex puidus et prudēs in solo aspectu iudicat. et cognoscit. et apprehendit veritatez inter iudicandos: et quasi in solo aspectu et colore et facie cognoscit reum. Et dicit ppheta q deus prouidus iudex non indiget longa interrogatione et circuitu ad cognoscendam veritatē. Nam in ictu oculi faciet iudicium. Unde palpebre eius et solus aspectus interrogant filios hominum et cognoscunt iustum et impium: qz oia nuda sunt oculis eius. Et ideo est prouisum ne quis cecus possit esse iudex: vt possit iudicare per colorem et mutationem faciei et alterationem &c. Duo ergo habet xps in iudicio. Primo q est iustus. Secundo q prouidus et prudens &c.

Pluet super pctōres laqueos ignis sulphur et spiritus procellaruz pars calicis eorum. De pctis dis. iii. q vult. i. gl.

¶ Hic predicit punitionē et destructionē iudeorū pter peccatū mortis xpi. ¶ Unde est notādum q deus nō pōt ostēdere maiorem irā peccatori q nō dare sibi grām: et dimittere eū in adinuētionib⁹ suis. Nā ex natura sua corrupta et viciata semp ruit in diuersa scādala et diuersos laqueos postq nō hz pseruatorē. Ita iudei obstinati post mortē xpi ruerūt in diuersa scādala: et inciderunt in diuersos laqos. per illos. xl. annos vt ait iosephus de bello iudaico. Naz primo inter eos fuerūt maxime discordie et seditiones et cōmissa sunt multa homicidia et furta et rapine. Scdo cōmouerunt rebellionē ptra romanos. vñ euenit obsidio et destructio: ergo seditiōes et rebellio fuerūt eis laquei quos de⁹ pluit eis de celo pmittendo eos ruere in similia scandala. vnde euenit eis destructio et iudiciū. Unde quatuor mala fuerunt inflicta illis iudeis. Primo laquei et occasiōes scādali. s. rebellio et obsidio per romanos. Scdo ignis qz ciuitas fuit incensa. Tertio sulfur tormentorū et balistarū trahentiū lapides ptra muros ex impetu pulueris sulfurei q̄s bombardas vulgariter vocāt. Quarto fuit spiritus pcellarū ventorū et fulminū de celo: vt ait iosephus multa fulgura et signa visa sunt in celo supra ciuitatez illis dieb⁹. Et sic oia ista mala realiter et corporaliter fuerūt iudei passi. Sed vltra hanc penā tpalem patiūtur in iferno eternaliter laqueos et cathenas perpetue captiuitatis et ignem et sulfur et procellam eternam ad quam manifeste mittet eos xps in iudicio finali cū dicet. Ite maledicti in ignem eternū &c. Dicit ergo q eo q iudei occiderūt xpm iustum ideo in punitionez illius peccati pluet dominus super eos laqueos scandali vt dictū est et ignis sulphur et spūs pcellarum erūt pars et portio calicis et punitionis eorum.

Mala inflicta iudeis.

Dis. xlv. c. q emēdat. et xvi q. i. reuertimini.

Quoniam iustus dns et iusticias dilexit. equitatem vidit vultus eius.

Hic assignat cām quare deus puniet eos sic et di-
cit ꝙ ideo deꝰ sic puniet q2 est iustꝰ ⁊ semꝑ dilexit
iusticias. Et ideo vultus et veritas sue iusticie vi
det equitatē et illā amplectit̄. Cū ergo iusticia sit
virtus q̄ tribuit vnicuiqꝫ qd̄ suū ē ⁊ ſm opera sua.
Ideo deus puniuit iudeos iuxta iniq̄tatē suam ⁊
tribuet bonis ſm merita eoꝝ. Totꝰ etiā iste psal-
mus exponit̄ in ꝑsona totius ecclesie q̄ tꝑe tyrā-
noꝝ fugiebat per montes. Sꝫ lꝫ ad tp̄s ꝑmiserit
deus eā affligi: tn̄ postea iusto iudicio puniuit ty
rannos et ꝑsecutores. Nā p̄rio puniuit iudeos ⁊
postea tyrānos, scilicet neronem et domicianū et
diocletianum et ceteros. Et ideo iste psalmus le
gitur in festiuitatibus martyrum eo ꝙ confiden-
tes in dn̄o et seq̄ntes xp̄m se martyrio spōte xp̄o
obtulerūt. Et sic q̄libꝫ martyr pōt dicere v̄ba hu-
ius psalmi et tota ecclesia simul cum capite suo.

xxij.q.iij cū aliq̄s infra.lxviij.a.

SAluuꝫ me fac domine qm̄ defecit sanctꝰ qm̄ diminute sunt verita-tes a filijs hominuꝫ.

¶ Huic psalmo p̄ponitur ta-
lis titulus scilꝫ in finem. psal-
mus dauid pro octaua. Ex quo titulo apparet ꝙ
dauid fecit hūc psalmum dirigens nos in christū
qui est finis legis. Et ꝙ cantabatur in tēplo gra
datim eleuando vocē. vsqꝫ ad octauū punctū vel
q2 cantabat̄ cū instrumēto musico octo chordarū
eo ꝙ hō mysticus introductus ad loquendum in
psalmo expectabat liberari in octauo die ab oī
ignorantia et pestifera doctrina scilꝫ in die resur
rectiōis q̄ erit octaua dies mūdi vt dictū est psal
mo. vi. De materia aūt huiꝰ psalmi dicūt quidaꝫ
hebrei ⁊ catholici ꝙ dauid fecit hūc psalmū: vi-
dens ingratitudinē ciuiū ceyle: qui voluerūt ip̄m
tradere in manus saul. ij. Reg. xxiij. Ideo ait da-
uid. Saluū me fac deus qm̄ defecit sanctꝰ: quasi
dicat q2 iā nulla est sanitas nec fides in homini-
bus: quia diminute sunt veritates a filijs hoīm:
s. a ciuibus ceyle ⁊c. Et sic glosant literaliter to-
tum istū psalmum de dauid conquerēte de illa in
gratitudine: de q̄bus petit vltionē ⁊c. ¶ Sed ta-
lis intelligētia ⁊ expositio nullo mō vr̄ cōuenire
litere huius psalmi nec detegit thesaurum laten
tem in hoc psalmo cū in medio eius dicat̄: pro-
pter miseriam inopū et gemitum pauperuꝫ: nūc
exurgam dicit dn̄s ⁊c. Itē eloquia dn̄i eloquia ca
sta ⁊c. Ideo dimissis modis dicendis iudeorum.
¶ Est dicēdū ꝙ dauid considerans mores hoīm
esse corruptos ꝓpter superstitionem gētilium: et
preuidens in spiritu scripturam sacre legis fore
deprauandā ante aduentū xp̄i per falsas tradi-
tiones scribarū et pharisceorū ⁊ saduceorū. Ideo
fecit hūc psalmū in quo petit liberari a tali pesti
fera doctrina per aduentū xp̄i ⁊ doctrinā et veri-
tatē euāgelicā. duo ergo facit: nā p̄rio ondit oēs
mores hoīm esse corruptos ex falsa superstitiōe
gentiliū. ⁊ oēm doctrinā esse deprauatā ante ad-
uentuꝫ xp̄i. Scd̄o per modum petitionis predicit
mundū esse liberandū a tali peste per xp̄m ⁊ legē
eiꝰ euangelicā: ibi ꝓpter miseriā. D ¶ Quantū
aūt ad primū est dicēdū ꝙ lꝫ sit difficile loqui de
v̄itate: vt ptꝫ scd̄o metaphi. tn̄ quātū ad p̄ns spe
ctat est aduertēdū ſm Aug. xv. de tri. et sup Io. ꝙ
cum xp̄s sit p̄ma v̄itas inquātū est v̄bū p̄ris. Iō
est metrū et mēsura et cā ōis veritatis: ⁊ per ꝯn̄s
est dicendū ꝙ ipse est prima iusticia ⁊ cā ōis iusti
cie. et prima sanctitas ⁊ cā ōis sctitatis. Et sic d̄r
veritas verificās et iusticia iustificās: ⁊ sanctitas
sanctificans q2 docuit oēm veritatē. Sed q2 ōis
veritas et iusticia et sctitas ipsius dei lucet et ma
nifesta est per xp̄m in vtroqꝫ testamēto: primo pa-
triarchis et ꝓphetis in veteri testō. Scd̄o per se
ipsum in nouo sicut pl̄ies dictū est. Iō est dicēdū
ꝙ tota sacra scriptura vtriusqꝫ testamēti d̄r veri-
tas et iusticia ⁊ sanctitas: inquantū ista tria ma-
nifestant̄ in ipsa sacra scriptura: vel inquantum
deꝰ lucet in scriptura per v̄itatē et iusticiā et san
ctitatē: vel inquantū deꝰ ꝑ legē diuinā verificat
⁊ iustificat et sanctificat hoīes. Ista ergo tria se
cōseq̄nūtur per ordinē. s. v̄itas ⁊ iusticia ⁊ sctitas
Nā veritas est quedā adequatio ⁊ conformitas
hoīs fidelis ad deū per fidē articuloꝝ. ⁊ iusticia
est quedā adequatio hoīs iusti ad deū per obser
uatiā diuinorū preceptoꝝ et mādatoꝝ. Et scti-
tas est q̄daꝫ adequatio ⁊ ꝯformitas hoīs ad deū
ſm ordinē totius diuine legis: q2 hō in tantum ve
rax et fidelis ē inquātū adequat ⁊ ꝯformat intel
lectū et inheret per fidē credēdo articulis fidei.
Et intantū d̄r iustꝰ inquātuꝫ cōformat̄ diuine vo
luntati obseruando mandata. Et intantū d̄r san
ctus inquātum conformatur et configurat̄ deo
per ecclesiastica sacramēta. et inquantū ordinat
vitam suam in deū ſm ordinem diuine legis. q2
sanctus d̄r quasi bene ordinatꝰ. de sancio sancis
sanxi sanctum sancitu. sancire eīn idē est qd̄ bn̄ or
dinare. Ideo ille qui bene ordinat vitam suam in
deum ſm legem idest credendo articulis ⁊ diligē
do deū in se et ꝓpter se: et diligēdo ꝓximū in deo
et ꝓpter deū: ille talis d̄r sanctꝰ idest bene ordi-
natus q2 seruat spem et modū et ordinē in credē
do et diligendo deū ⁊ ꝓximū: et ponendo et con-
stituendo spē suam in deo tanq̄ in fine vltimato
Ex supradictis seq̄tur p̄rio ꝙ q̄ negat xp̄ꝫ negat
oēm veritatē. ꝓbatur. q2 xp̄s est verbum patris et
prima veritas et cā omnis veritatis et sanctita-
tis: et iusticie: et sic qui negat xp̄m negat totam le
gem diuinam: que a xp̄o tradita est in vtroqꝫ te-
stamento: vt dictum est in prologo tractatu. iij.
Unde xp̄s ad hoc venit in mundū: vt declararet
veritatē que latebat in lege veteri. q2 lex per moy
sen data est: sed veritas et gratia per xp̄m fctā est
vt ostensum est in nouo testō. Iō xp̄s dixit pylato
Io. xix. Ad h̄ natꝰ suꝫ ⁊ ad h̄ veni in mūdū vt testi-
moniū ꝑhibeā v̄itati: ōis eīn q̄ ē ex veritate audit
vocē meā. Et sic ptꝫ. ꝙ q̄ negat xp̄m negat omnē
veritatē. Itē seq̄tur scd̄o ꝙ q̄ negat xp̄m ⁊ eiꝰ legē
euāgelicā: negat deū p̄rem q̄ in iordane ⁊ in mon
te thabor testificatꝰ ē de xp̄o: dicēs hic ē filiꝰ meꝰ
dilectus. ipsum audite. vn̄ d̄r prime Io. v. q̄ cre-
dit in filiū hꝫ filiū dei in se. q̄ nō credit mēdacem
facit eū: q2 nō credit testimonio: qd̄ testificatꝰ est

veritatis iusticie ⁊ sctitatis diffinitiones.

deus de filio suo. Et sic proqualiter qui negat xp̄m negat oēm veritatē ⁊ iusticiā. et sanctitatē ⁊ totā sacram scripturā vtriusqꝫ testamēti: que tota ē de ipso christo. ¶ Et etiam qui negat christum facit deū patrē mendacem: vt dictum est. ¶ Scḋo ē notādū ꝙ cū ista tria. s. veritas ⁊ sanctitas ⁊ iusticia cōueniāt in vno mō generali: iquatum dicūt quādā equationē ⁊ cōformitatē hoīs ad deū: ꝑ obseruationē diuine legis. Ideo cōicāt idiomata sibi adinuicē i sacra scriptura: nā qn̄qꝫ noīe veritatis intelligit iusticia vt psal. cxviij. Oīa mādata tua ꝟitas. Itē ibidē pricipiū verborū tuoꝝ ꝟitas. itē esa. xxix. Nō expectabūt q̄ descendūt in lacū ꝟitatē. i. iusticiā tuā. Et sic pꝫ ꝙ oīa que scribunt i lege dicūtur q̄dā ꝟitates ⁊ q̄dā iusticie ⁊ q̄dā sctitates eo ꝙ ista reddūt hoīeꝫ verū et iustū ⁊ sanctū qꝛ ordinēt ipꝫ in deuꝫ ⁊ debitū finē. ⁊ iō ita dr̄ mēdax qui declinat a mādatis in q̄b⁹ ꝯsistit iusticia sicut qui decliat ab articulis vnde prie Io. q̄ dicit se nosse deū ⁊ mandata eius nō custodit mēdax ē ⁊ in hoc veritas nō ē pariter ēt dr̄ maledict⁹ ⁊ nō sanct⁹ qui declinat a mādatis dei. psal. cxviij. Et sic pꝫ qualr̄ ista tria cōicāt sibi noīa i sacra scriptura. Et ita dō per ꝟitates itelligit oīa ista tria s. fidē articuloꝝ ⁊ obseruantiā p̄ceptorū ⁊ grāz sacramētoꝝ ⁊ ordinē charitatis Et hec eadē tria ēt intēdit per sanctitatē: qꝛ sanctitas includit ꝟitatē et iusticiā et ecōuerso: qꝛ nō soluꝫ dr̄ hō ver⁹ inquātū credit. sed ēt iquātum ꝑ fidē operat. nec dr̄ iustus solus inquantū bn̄ opat: sꝫ inquātum opatur per fidē ordinādo vitam in deum: vt patebit psal. xiiij. ¶ His habitis ē dicēdū s'm aug. sup gen ad litterā: et etiam. xi. de ciuitate. cap. xiij. et. xiiij. et. xv. ꝙ non solū hō sed ēt diabolus fuit creat⁹ a pricipio cū tali ꝟitate ⁊ sctitate ⁊ iusticia: qꝛ de⁹ simul fuit cōdēs naturā ⁊ largiēs grām et ꝑ ꝯñs cognouit deum trinum et vnum creatorem ⁊c. ꝓposita est sibi lex iusticie quam si seruasset fuisset beatus de qua lege dicetur psalmo. lxxxi. sed qꝛ non seruauit illā legē iustitie. Ideo dicit saluator Io. viij. ꝙ in veritate non stetit ab initio ideo mēdax est et pater eius inquantum deuiauit ab illa veritate et diuina lege. Et sic cecidit: vt patebit. psal. lxxxi. Eodem modo tenetur ꝙ adam prim⁹ homo fuit creatus in eadem veritate et iusticia ⁊ sanctitate: quia ante peccatum cognouit deum trinum et vnum et creatorem omnium et gubernatorem et vidit deū incarnandū ⁊ futurū glorificatorem. Et fuit sibi ꝓposita lex iusticie in cuius obseruantia promissa erat sibi celestis felicitas: cui legi per aliquod tempus fuit subordinatus ⁊ obediens. et ꝑ consequens fuit iustus et sanctus eo ꝙ deo erat conformis per intellectū ⁊ voluntatem et in hoc consistebat eius originalis iusticia et veritas et sanctitas sed peccando defecit et cecidit ab illa veritate et sanctitate ⁊ per cōsequēs non ꝑmansit in veritate et iusticia et sanctitate: i qua fuit creatus. Et sic ꝑdidit iusticiam orginalē et diminuit veritatem quā deus in ipso impresserat. Et sic mentitus est a veritate et iusticia et diminuta fuit in eo omnis veritas et iusticia ⁊ sanctitas qn̄ defecit ⁊ deuiauit a diuino p̄cepto. ⁊ sic fuit in eo tota natura corrupta et omnes potētie fuerunt vulnerate et debilitate. Et sic fuit etiā cā omnis mendacij ⁊ peccati in suis posteris qꝛ ꝯtinue oīs veritas et sanctitas et iusticia fuit eis diminuta vsqꝫ ad xp̄m. Et sic postq̄ iste adā sanct⁹ et iustus defecit et peccauit continue ꝟitates et iusticie fuerunt diminute a filijs hoīꝫ: ꝑ successionē tp̄is vsqꝫ ad xp̄m qui restaurauit oēm ꝟitatem et iusticiā et sctitatē. Vñ lꝫ adā non potuit diminuere veritatē primā essentialē in eo qꝛ semꝑ māsit imago dei in eo: tn̄ diminute sint in eo veritates et iusticie dei: qꝛ non habuit tā clarā cognitionē de reb⁹ diuinis sicut āte pctm̄: vt cōiter tenet et hoc ꝓpter impedimētū passionū et carnis corrupte nec habuit libertatē ⁊ facultatē de se ad seruandū legē dei et declinādū a malo ⁊ faciēdo bonū ꝓpter eādē corruptionē. Ex quib⁹ pꝫ ꝙ sicut adā defecit a sanctitate et iusticia erga deuꝫ. Ita in eo fuit diminuta sanctitas et ordo partium inferioꝝ ad superiores. qꝛ corruptus fuit totus ordo et natura in eo et lāguor cōcupiscentie isticit⁹ i carne ⁊c. put magis patebit psalmo. xiij. sꝫ iste veritates iam fuerunt magis diminute in cayn qn̄ obcecatus inuidia cū dolo. vocauit fratrē suū abel in agrū et interfecit eū. Gen. iiij. Et ideo ait sibi deus. Quare iratus es et cur concidit facies tua nōne si bn̄ egeris recipies sin aūt male statiꝫ pctm̄ in forib⁹ aderit. Sꝫ sub te erit appetit⁹ ei⁹ et tu dn̄aberis illi ⁊c. Ex quibus verbis ostendit de⁹ ꝙ cayn defecerat et deuiauerat a veritate cognitiua et legali quam deus i mente et ratiōe ei⁹ impresserat ꝑ cuius preuaricatiōe erat sibi pena infligēda. Sed magis iste ꝟitates fuerūt diminute a filijs hoīꝫ carnalib⁹. qn̄ filij dei. s. filij seth instructi in lege domini naturali videntes filias hominum descēdentes a cayn ꝙ essent pulchre acceperunt eas in vxores: ex quibus nati sunt gigantes. i. hoīes carnales et terreni qui dediti carnalibus voluptatibus: totaliter obliti sint legē dei intm̄ ꝙ corrupta ē vniuersa caro ⁊ multiplicata fuit malicia hoim sup terram et sic de⁹ deduxit diluuium super omnem carnem solo noe saluato. cuꝫ vxore et filijs ⁊c. Gen. vi. Item magis diminute sunt veritates a filijs ho. cum Zoroastes relicta vera scientia et regimine sui creatoris declinauit ad falsas artes magicas: que nullam in se continent veritatem sed mendacium et dolum in cui⁹ tempore nembroth cum sequacibus putās fugare ditionem et dominium dei decreuerunt fabricare turrim in babylonia. Sed iam magis sunt diminute veritates a filijs hominum cum ninus rex assiriorum fecit fabricare idolum. i. statuā belli patris sui. Et fecit ipsam ab oib⁹ venerari. intantū ꝙ diabolus itrauit statuam et cepit loqui et dare respōsa in ea. Et sic omnes reges fabricauerunt statuas filijs et patrib⁹ suis defunctis intm̄qꝫ idolatria diffusa ⁊ multiplicata fuit ꝑ totū mūdū vt pꝫ sap. xiiij. ¶ Sꝫ adhuc magis fuerunt diminute ꝟitates a filijs hoim cū inceperūt supstitiōes ⁊ nefāda sacrificia i egyptoꝝ mōstra multoꝝ deoꝝ. Et sic nefande ⁊ detestabiles supstitiones et artes diffuse sunt ꝑ totuꝫ orbē. vnde intan

Nota quō ista tria conueniunt

Mēdax quis dr̄.

Nota d' creatiōe hoīs et diaboli

De nino rege assirioꝝ

tũ verus deus fuit eis ignot⁹ et cõtẽptus ⁊ diabolus veneratus. q: compellebat patres imolare filios et filias cõstitui et celebrari ludos scenicos ⁊ turpes ipsi baccho ⁊ veneri et dee veste ⁊ priapo multa alia detestabilia sunt cõmissa q̃ solus xp̃s eiecit de mũdo cum diabolo actore eoꝝ. vt ꝓbat eusebius in. v. et. vj. de preparatione euangelica. Sed iam magis fuerũt diminute a filijs hoĩz qñ scribe et pharisei peruerterũt veram intelligentiam legis trahentes leges et prophetas ad suũ falsum sensum. ⁊ obcecati inuidia ⁊ malicia negauerunt xp̃m qui est prima veritas legis et crucifixerunt eum qui erat in lege promissus ad declarandũ legẽ ⁊ ꝓphetas ⁊ ad liberãdũ de iugo legis et de captiuitate peccati. Et sic simul crucifixerunt sibi veritatem cũ xp̃o. Ideo quia nullo mõ veritas lucet in eis manent obcecati ne intelligant sacramenta dei. Omnia ergo supradicta ꝓuidens dauid in spiritu clamat ad christuz in persona hominis mystici. vt veniat ad liberandum eum de talibus superstitionibus et mendacijs et detestabilibus moribus et de tali cecitate iudeorum. Ideo dicit o domine iesu christe veni in carnem et saluum me fac. Nam postq̃ factus adam defecit et peccauit diminute sunt ṽitates a filijs hominum. nam adam fuit creatus sanctus et in grã sed qñ peccauit defecit gratia in eo ⁊ omnis sanctitas et sic postea diminute sunt veritates. scilicet cognitio veri dei et legis diuine. Uel potest sic construi. o domine iesu christe saluum me fac. Nam postq̃ adã peccauit sup. defecit sanct⁹ id est omnis sanctitas et iusticia q: perdidit originalẽ iusticiã et grãm et omnia premia que consequebantur illã originalem iusticiam quenam exinde successiue diminute sunt supradicte veritates a filijs hoĩm successoribus adã vsq; ad xp̃z quia diminuta fuit diuina cognitio ⁊ fides ⁊ obedientia et cognitio diuine legis probatur. nam.

xxvij. di c. si quid ⁊ c. non ne. **Uana locuti sunt vnusquisq; ad proximum suum labia dolosa in corde ⁊ corde locuti sunt.**

¶ Unusquisq; locutus est vana documenta et exempla ad ꝓximũ suũ. nã locuti sunt labia dolosa in corde. i. per labia dolosa in corde. i. aliud hñdo in corde ⁊ aliõ in labijs. Et ideo corde locuti sunt mendacium supple. vnde corde ⁊ corde. i. duplici corde locuti sunt. Unde cain per labia dolosa et duplici corde locutus est ad fratrem suum quãdo dixit egrediamur foras sed interfecit euz in agro. Item duplici corde et lingua dolosa et mendacij locutus est ad deum cum dixit nũquid custos fris mei sum. ¶ Item vana locuti sunt homines terreni et filij hominum cum dixit alter ad alterum venite faciamus nobis ciuitatem et turrem cuius cacumen pertingat vsq; ad celũ: et celebrem⁹ nomen nostrũ anteq̃ diuidamur i vniuersas terras Geñ. xj. Itẽ vana locuti sunt et lĩgua dolosa ⁊ duplici corde oẽs inuẽtores artiũ magicarum ⁊ oẽs arioli ⁊ hydromantici et geomãtici: et iuẽtores superstitionũ et falsorũ deorũ: vt pz sapiẽtie. xiij. et xiiij. Itẽ vana ⁊ falsa duplici corde et lingua dolo

Uanelo cutiões hominũ

sa locuti sunt ad proximum suum falsi iudices et aduocati et causidici: qui propter lucruz detinẽt litigia et destruunt pauperes: et viduas et pupillos. ¶ Item vana locuti sunt oẽs poete qui ad demulcẽdas aures hoĩm confinxerũt falsa figmẽta de falsis dijs. ¶ Item vana locuti sunt et duplici corde oẽs oratores et scriptores: et poete qui vt complacerẽt prĩcipibus et magistratib⁹ et cõseq̃rentur fauores eoꝝ: multa falsa scripserũt in historijs et libris suis: sicut homerus de grecis et tit⁹ linius de romanis: et quintus curtius de alexandro. Et herodotus de regibus persarum ⁊c. Itez vana ⁊ labijs dolosis ⁊ duplici corde locuti sunt scribe et pharisei ad christum. Cum dicebant magister scimus quia verax es ⁊c. Item vana locuti sunt cum dixerunt: si hunc dimittis venient romani ⁊ tollent locum nostrum et gentem. Jo. xj. Et iõ subdit propheta dicens.

Disperdat dominus vniuersa labia dolosa: ⁊ linguam magniloquam. xj. q. j. c. sunt plurimi.

¶ Disperdat dominus vniuersa labia dolosa supradicta tam iudeorum q̃ gẽtiliũ et hereticorum ⁊ linguam magnĩloquã. i. poetarum et oratorũ magna mendacia loquentium.

Qui dixerunt linguam nostram magnificabimus: labia nostra a nobis sunt quis noster dominus est. xj. q. j. c. illud. xxiij q. iiij. c. negligunt.

¶ Qui dixerunt inter se linguam nostram cum ornatu et schemate verborum magnificabimus inter gentes. id est per linguam nostram et propter eloquentiam erimus magnificati per totum mũdum quia labia nostra a nobis sunt. et non a deo quia non est deus preter naturam nam quis noster deus est: quasi dicerent nullus de⁹ est: nec habemus hoc donum nisi a natura. vnde tulli⁹ quĩtilianus et liuius et salustius et ceteri et omnes oratores et poete propter linguam suam et eloquentiam putabant magnificari in mundo ⁊ per famam in eternum viuere. vnde ait Ouidius in fine. xv. methamor. Iamq; opus exegi: quod nec iouis ira: nec ignis: nec poterit ferrum nec edax abolere vetustas. Quaq; patet domitis romana potentia terris. Ore ferar: populi perq; omnia secula fama si quid habent veri vatum presagia viuam. Sed priores fuerunt scribe et pharisei: qui volentes dilatare fimbrias et filateria sua confidẽtes de proprio ingenio noluerunt intelligere sed falso modo glosare scripturas: nec voluerunt audire veritatem a christo. nec ipsum recipere immo negauerunt eum coram pylato. dicentes non habemus regem nisi cesarem. Et quando dixerunt hunc autem nescimus vnde sit. Et cum dixerunt quis noster dominus est quasi dicerent iste iesus nazarenus non est dominus nec messias noster. Et ideo tunc iesus clamando dixit eis. Et me scitis: et vnde sim scitis. Jo. vij. Item Joh. v. dixit eis scrutamini scripturas: quia ille testimonium ꝑhibent de me quia moyses de me locutus est ⁊c. Ex quo pz q̃ qñ iudei negauerũt xp̃m lingua dolosa et duplici corde locuti sunt: ex maxime diminu

Ouidi⁹

te sunt veritates in eis et ab eis: q: negauerūt ie/ sum xp̄m q̄ est prima veritas per essentiā. Et veri tatē legis et pphetarum: et per ɔ̄ns negauerūt oēs veritatē. Et ideo dixit eis xp̄s: vos a pr̄e diabo/ lo estis: ille em̄ in v̄itate nō stetit. Et id̄: cū loq̄tur de ppr̄ijs loquit̄ q: mendax est et pr̄ ei⁹. Jo. viij. ex hoc innuit xp̄s q̄ sicut diabol⁹ nō stetit in p̄ma v̄itate in p̄ricipio qñ peccauit. Jta pariter iudei qñ negauerūt xp̄m recesserunt a prima veritate et per ɔ̄ns recesserūt ab oī veritate. Et sic iam nō lo quunt̄ nisi mendaciū qñ de lege loquunt̄. q: totā legē faciunt mendacē expectando aliū messiā: q: postq̄ errauerūt ab vero: nō loquūtur nisi falsa. Ex q̄bus p̄z q̄ ppheta nō solū dixit v̄itates esse diminutas in pp̄lo gētili s; mltomagis in popu lo iudaico qñ negauerūt xp̄m et veritatē scriptu/ rarū voluerunt occultare corrūpendo sacrā scri/ pturā cū suis falsis glosis. S; magis sunt in eis diminute v̄itates qñ maiyridumeus simul cū pha riseis ɔ̄finxit q̄ moyses accepit duas leges a deo in mōte sinay. s. vnā in scriptis quā oēs habem⁹ et alterā oretenus quā misna appellant. Jn qua cōtinent̄ oēs detestabiles traditiōes pharise orū et multa alia erronea. ¶ Jtē etiā magis diminute sunt v̄itates a filijs hoim qñ rabini iudeorū con gregati in babylonia cōposuerūt scripturā ip̄i⁹ thalmud: in quo cōfirmāt oēs traditiones phari seorū et ipsius misna quib⁹ addi debēt multa ab ominabilia et horrēda vt patebit psal. liiij.

Arg. s. q. ij. pastor et xij. q. ij. gloria epi.

Propter miseriā inopum et gemitū pauperū nunc exurgam dicit dn̄s.

¶ Hec est. ij. pars in qua quasi cōsolatorie p̄dicit dauid qualr̄ xp̄s in suo aduētu debebat liberare totū mundū de p̄dictis miserijs et depellere oēs deceptionē et mendaciū et superstitionē et dare legē euangelicā cōtinentē et docentem oēm veri tatem. B ¶ Ad cuius intellectū est notandū: q̄ ante aduentū xp̄i mūdus nō solū erat in miseria et captiuitate peti sed etiā laborabat in duplici miseria corporali et tp̄ali. vt oñdit eusebius per totū quintū librum de preparatione euangelica. Et lactātius in libris diuinarum institutionū. Nā demones cogebant pr̄es immolare filios vt p̄z de agamēnone: qui imolauit et sacrificauit filiā dijs vt haberet p̄speros ventos. Et pirrhus. im molauit astianacte; filiū hectoris ad sepulchru; achillis rc. Jtē demones in r̄nsis suis semp̄ p̄sua debant bella inter principes et finitimos et per suadebāt rebelliones populorum ɔ̄tra reges suos et seditiones inter ciues vt fierēt cedes et homici/ dia: eo q̄ oēs illi ip̄lebant infernū: et multa enor/ mia et turpia ɔ̄tra bonos mores et naturā p̄suade bāt et nō solū in pp̄lo gētili regnabāt iste supsti/ tiōes. s; etiā p maiori p̄te in pp̄lo iudaico: vt p̄z per totū discursu; libri iudicū et regum. Et vltra hoc regnabat in populo iudaico multiplex mise ria nā sacerdotes et scribe et pharisei opprime/ bāt paupes et pupillos et comedebāt domos vi/ duarum: et cū violētia et tyrānide regnabāt pp̄l; du cētes et glosantes falso legē et pphetas ad libi/ tū et lucrū suū vt ip̄roperabat eis xp̄s Mat. xxiij.

Mund⁹ ante xp̄i aduētu; erat mi/ ser.

dicens: ve vobis scribe et pharisei hypocrite rc. Et ideo xp̄s in suo aduētu nō solū liberauit fide/ les rc. rc. de limbo inferni s; etiā; liberauit po/ pulū gentilē ab illa miserabili seruitute diaboli totā idolatriā destruēdo: et bella et seditiones p legē et baptismū auferēdo. Et et liberauit paupe res de pp̄lo iudaico a miserabili iugo scribarum et phariseorum et a iugo legis ip̄ortabili. Et hoc ē q̄d dicit pphe. Vñ ait: dn̄s me⁹ iesus xp̄s dicit mihi in sp̄u et reuelatione sup. Ego exurgā. i. in carne apparebo et veniā in mundū ppter miseriā ino/ pu;: et ppter gemitū pauperū. i. vt liberē et rele/ uē inopes a miseria: paupes a gemitu: hoc est vt liberē vinctos de limbo īferni: et inopes gētiles a miserabili seruitute diaboli: et a nefandis super stitionib⁹ et detestabilib⁹ moribus. Et vt libere; pauperes de pp̄lo iudaico a gemitu et oppressio ne scribarum et phariseorum. Et oēs petōres a misera bili seruitute peti. Et nota q̄ dauid in h̄ v̄siculo refert reuelationē et p̄missionē quā hūit de salua tore mūdi. q. d. dn̄s p̄misit mihi per reuelationē q̄ ipse exurgeret apparēdo in mūdo ad liberan/ dū paupes a gemitu: et inopes ab oī miseria su/ pradicta. Jtem resurrexit xp̄s a mortuis et misit sp̄misctm̄ i ap̄los q̄ i totū orbē legē euāgelicā p̄di cauerūt et idola destruxerūt et detestabiles supsti/ tiones gētiliū deleuerūt et falsas traditiones scri barū et phariseorum ɔ̄terexerūt: id̄ dicit ppter miseriā inopū et gemitū pauperum nunc exurgā rc. Jdeo sequitur: et subdit propheta in persona totius cor poris mystici.

Ponā i salutari fiducialr̄ agā i eo.

¶ Ponam sp̄ē et fidem meā in isto: salutari et sal uatore meo iesu xp̄o: cū venerit in carnem. et reci/ piam cū tanq̄ saluatorē et messiam. Et recipia; legē suam euāgelicam quam ipse ore suo predi/ cauit et in cordibus hoim scripsit. Et dat rōne; quare vult recipere xp̄m et ponere fidem et sp̄em in xp̄o saluatore et lege euangelica. Unde ait.

xxvi. q. s. oēs. §. ex his. Et. xcvi. dis. cap. nos rc. c. vbi.

Eloquia domini eloquia casta argē tum igne examinatum probatū ter/ re purgatum septuplum.

Dist. s. c. omnes. Quinq̄ p̄fectio/ nes le/ gis euā gelice.

¶ Ad cuius intellectū est notādum q̄ quinq̄ per fectiones memorat et attribuit legi euāgelice pri mo q: oia que sunt in lege euāgelica sunt eloquia dei. i. q̄ est a deo p̄lata. eo q̄ xp̄s lator ei⁹ est ve/ rus deus: et prima veritas. Scdo q̄ oia verba que sunt in lege euāgelica sunt casta. i. vera absq̄ mē dacio. Tertio q̄ tota lex euangelica est argentu; igne examinatū. Quarto q̄ est multipliciter pro/ batum. Quinto q̄ est terre purgatum septupliu;. Nota q̄ in quibusdam exemplaribus etiam an/ tiquissimis reperit̄ versus iste sic scriptus. Eloq̄a dn̄i eloquia casta: argentū igne examinatū p̄ba tum terre purgatū septuplū et sic esset vitium scri ptorū q̄ syllabam re diuisissent a li. purgatū et iū xissent ad li ter. Augustin⁹ tn̄ et ceteri postillatores exponunt s̄m q̄ nostra nūc habent psalteria rc. Unde per ista quinq̄ vocabula in hoc v̄siculo posi ta ostēdit ppheta quinq̄ p̄fectiōes legis euan/

gelice: ꝛ q̄nq3 differẽtias q̄b⁹ differt a ceteris sciē/
tijs. Nā primo dicit ꝙ lex euangelica sunt elo q̄a
dñi per qđ ōndit̃ prima dignitas ei⁹: q2 est a so/
lo deo tradita. Ita ꝑ ꝯñs nō põt mētiri. Ex etiā3
ōnditur ꝙ lex euāgelica differt ab oibus sciētijs
hūanis tā practicis q̄ speculatiuis q̄ sunt ab oi/
bus inuēte: ꝑ hoc aũt qđ đ2 his eloq̄a casta: ōndit
ꝙ lex euāgelica est verissima ꝛ castigata ab oi mē
dacio: nā castus đ2 a castigo castigas: ꝛ sic đ2 ca/
sta et correcta ꝛ castigata ab oi mēdacio et vicio:
q2 castigat oia vitia inquãtum ꝓhibet oē vitiũ ꝛ
docet oēm virtutē: per qđ differt ab oi scia ꝛ scri/
ptura superstitiosa. ꝛ ab oibus artibus magicis
q̄ oēs sunt mēdaces et adulterine docentes omne
mēdaciũ et detestabiles et prauos mores de qui
bus supra dictũ est. Et iđ oēs sequētes illas ma
gicas artes dñr adulteri in sacra scriptura: eo ꝙ
deuiāt a castitate ꝛ ṽitate sacre scripture. Tertio
lex euāgelica đ2 argentũ igne examinatũ. Et hoc
multipliciter: p̄io q2 fuit tradita a xp̄o: s3 postea
fuit examinata et digesta igne spũsſcti in die pē
te. qñ venit spũsſctũs sup ap̄los ꝛ discipulos in
linguis igneis: ꝛ suggessit eis oia que xp̄s dixe/
rat eis. Itē fuit examiata igne charitatis ap̄loꝝ
ꝛ martyrũ: q̄ oēs mortui sunt ꝑ lege euāgelica de
fendēda. Itē fuit examinata igne miraculorum.
Itē fuit examinata igne iſpirationis q2 igne spũs/
scti inspirati doctores ipsa3 elucidarũt ꝛ declara
rũt: ꝑ h̄ ergo differt ab oib⁹ sciētijs hūanis: q2 in
solo lumie intus agētis sunt tradite ꝛ glosate ꝑ
hoies seculares. l3 hoc nō fiat sine cōi influxu su
periori. Quarto đ2 ꝙ est argētũ ꝓbatũ: q2 lex euā
gelica multipl'r fuit approbata: nā primo fuit ꝓ/
nunciata per p̄riarchas et ꝓphetas ꝛ fuit ꝓmis
sa moysi. deut. xviij. cũ dixit dñs: ꝓphetā suscita
bo đ medio fratrũ tuoꝝ loquet̃ꝙ ad eos oia que
dixero illi. i. dabit legē euāgelicā suo ore ꝓlata3.
Scđo fuit p̄dicta ꝛ ꝓbata et desiderata per da/
uid in oib⁹ psal. maxie psal. cxviij. vbi dicit legē
pone mihi. ꝛc. Itē Esay. ij. de syō exibit lex ꝛ ṽbũ
dñi de hierlm. Itē hier. xxxi. dabo legē meā i cor/
dibus eoꝝ ꝛ in visceribus eoꝝ scribā eā. Itē fuit ap
probata per deũ p̄rem qñ dixit hic est filius me⁹
dilect⁹ ip̄m audite. i. legē eius audite ꝛ recipite.
Ultimo fuit approbata ꝑ inumera miracula. Ex
q̄b⁹ p3 ꝙ lex euāgelica est argētũ multipl'r ꝓba
tũ ꝛ examinatũ ꝑ autētica testimonia. Et sic p3
ṽitas ꝛ dignitas ꝛ auctoritas ei⁹. Et iđ hec est
cā q̄re fiducial'r est acceptāda lex euāgelica. Et ē
viuēdũ i ea: p̄io q2 ē a dño iesu xp̄o ꝓlata. Scđo
q2 est casta ꝛ vera. Tertio q2 tāq̄ argētũ igne exa/
minatũ. Quarto q2 est tāq̄ argētũ purgatũ ꝛ se/
paratũ a terra ꝛ rubigine. Quinto đ2 argētũ ter/
re purgatũ ꝛ ꝓbatũ septuplum per qđ non solum
differt ab oibus sciētijs hūanis: s3 etiā a scriptu
ra veteris te. Ad cui⁹ intelligētiā est notādũ ꝙ si
cut lex euāgelica đ2 oleũ expssu3 ab oleis ve. te. et
sepatũ ab amurca cerimoniarũ: ꝛ đ2 vinũ expssu3
ab vuis ve. test. ꝛ sepatũ a vinatio cerimoniarũ.
Et đ2 granũ trituratũ ex segete ve. te. sepatũ a pa
leis cerimoniaꝝ per vētilabrũ xp̄i vt dictũ est in
ꝓlogo tractatu p̄io. Ita pariter đ2 argētũ igne

Uiuēdũ est in le/ ge euan gelica ꝛc.

spũssancti examinatũ et probatũ ꝛ terre purga/
tum septuplũ. Nā sicut lex euangelica erat in ve.
te. tanq̄ oleũ in oliua: ꝛ vinũ in vuis ꝛ granum in
spica. Ita erat in eadē lege veteri ꝛ in cerimonijs
tanq̄ argentũ in minera mixtu3 cũ terra vñ sicut
argentũ effossum a minera nō põt purificari et
separi a terra et purgari a ceteris metallis vilib⁹
cum q̄bus est mixtũ nisi cũ igne materiali ꝛ ma/
gno artificio et studio ꝛ labore. Ita mysteria euā
gelica q̄ erāt clausa mixta ꝛ tecta sub terrenis et
materialib⁹ et sensibilib⁹ cerimonialibus ve. te.
nō poterāt separari ꝛ purificari et purgari ab il
la terra cerimoniarũ: nisi ꝑ laborē ꝛ mortē et pas
sionē ꝛ doctrinā xp̄i: ꝛ per ignē ꝛ lumē spũsſcti q̄
oia illa cerimonia figuratiua in se cōpleuit et cō
sumauit. et veritatē eoꝝ nobis aperuit. cum inci
piens a moyse et ꝓphetis interp̄tat⁹ est duob⁹
discipulis oia. q̄ de ipso scripta erāt. Et cũ clau/
so ostio introiuit ad discipulos ꝛ aperuit eis sen
sum et scripturas: et oia mysteria que erāt scripta
in lege et ꝓphetis et psal. đ ipso Luc. xxiiij. Et sic
purgauit mysteria euāgelica a terra cerimoniaꝝ
igne passionis et lumie sue doctrine. et sic hoc ar
gētũ euāgelicũ fuit igne examinatũ ꝓbatũ. ꝛ ter
re. i. ex terra et a terra cerimoniarũ purgatũ et pu
rificatũ nō semel tm̃: s3 septuplũ. i. septies per xp̄3
Nā p̄io fuit purificatũ per suā p̄dicationē et do
ctrinā. Scđo per mortē ꝛ passionē. Tertio post re
surrectionē qñ aperuit eis sensum ꝛ scripturam.
Quarto qñ ascēdit in celũ et p̄cepit vt irēt ad p̄e
dicādũ euāgeliũ per vniuersum mundũ. Quinto
qñ misit spũsſctm̃ in die pente. Q2 tũc data sunt
apostolis dona spũssancti q̄bus intellexerũt oēs
scripturas. Sexto fuit hoc argentũ examinatũ ꝛ
ꝓbatũ et purgatũ per doctrinā ap̄licā in ep̄lis
pauli et petri. ꝛ iohānis et iacobi et iude: et i acti
bus ap̄loꝝ: ꝛ in apocalypsi. Septimo fuit exami
natũ et declaratũ per eccliam ꝛ sacros doctores
qui fuerũt illustrati lumie et igne spũsſcti. et aug.
et ceteri sacri doctores reliq̄rũt nobis quedā prin/
cipia et doctrinalia et quasdā regulas ad itelli/
gendas sacras scripturas. vt sciremꝰ separare ar
gentum euangelicũ ex terra cerimoniarum: qñ le
gimus scripturas vete. te. Et ideo nō debent mi/
rari lectores fideles huius operis: q2 tot princi/
pia et regulas premisimus et tot doctrinas in ꝓ
logo: q2 absq3 illis impossibile est ꝙ lector ꝑfecte
et integre possit separare mysteria euangelica a
terrenis cerimonijs ve. test. et extorquere verita/
tes euangelicas ex lege et prophetis. Nā si hūa/
na similitudo indiget tāto studio et labore et ar/
tificio ꝛ tot instrumētis ad purgādũ et purifican
dũ argentũ et aurũ ꝛ separādũ ipsu3 a terra et ru
bigine ꝛ ceteris spurcitijs ꝛ sordib⁹ q̄ multo ma
iori studio ꝛ labore ꝛ maiori igne spũali ꝛ pluri/
bus p̄ncipijs ꝛ regulis ꝛ doctrinis idiget fidelis
lector cũ legit scripturā ve. te. ad extorquēdas et
separādas veritates euāgelicas ab illis terrenis
et materialibus cerimonijs et ab ista materiali
literatura et ab enigmatibus ꝓphetarum q2 oia
illa septem principia et decē regule p̄posite in
tertio tractatu ꝛ oēs doctrine p̄misse in toto resi/

Argētũ euange/ licum se pties ꝑ xp̄m fuit purifica tum.

duo plogi nō sunt nisi quedā spūalia instrā ⁊ ad sumenta ad extorquēdū ⁊ purgandū et purificandū argentū euangelicū. ⁊ terrā ve. te. Et hoc ē qd itendit dicere dauid in hoc vsu. vñ ait. Ego ponā totā spē ⁊ fidez meā i salutari. i. in saluatore meo iesu cū venerit in carnē Et fiducialr. i. cū ɔfidētia agā in eo. i. oīa opa faciā ſm precepta et ſm legē suā euāgelicā: eo ꝙ talia pcepta sunt eloquia dni i. a deo plata. Et sunt eloquia casta ⁊ verissima absqꝫ mendacio: q: docēt oēm veritatez ⁊ virtutē ⁊ phibent oē vitiū ⁊ mēdaciū. Et sunt eloquia adulterina ⁊ adulatoria sicut eloqa oratoꝝ ⁊ poetarū et artium magicarū ⁊ sicut supstitiones gentiliū q̄ ɔtinent oē mēdaciū. Itē eloquia xpi euangelica sunt argentū igne spūssancti examiatū et pbatū. Et terre. i. ex terra purgatū ⁊ purificatuz septuplū per xpz vp aplos ⁊ doctores put dctm̄ est. Et ēt purgatū ⁊ purificatū septuplū ⁊ septies per illa septē pncipia et per decē regulas in plogo tractatu. iij. premissas sine quib⁹ pfecte ⁊ integre nō pōt intelligi scriptura ve. te. nec ex ea argentū euangelicū extorqri vt dctm̄ est ibi. ⁊ ly septuplū ponit p multipliciter indeterminate q: multis modis et exēplis ⁊ multis doctrinis et p multos doctores lex euangelica fuit examinata et pbata et purgata et elucidata. q. d. ɔcludendo ꝙ postqꝫ lex euāgelica est ita vera et perfecta ideo finaliter agam et viuaz in ea ⁊ operabor ſm eius precepta. Deinde cum dicitur.

ij. q. vij. c. testes. ſ. xpo.

Tu domine seruabis nos ⁊ custodies nos a generatione hac in eternum.

¶ Petit et resumit qd in principio incepit petere scilꝫ liberari per xpm ab oī mēdacio ⁊ detestabili supstitione gentiliū ⁊ gnatione magoꝝ et necromanticoꝝ et obserua torū syderū et a praua gnatione prauorū iudicū causidicorū et a fermēto et falsa doctrina et malicia scribarum et pharisеorum de quibus dictum est in prima parte de quibus miserijs et afflictionib⁹ et dolis et deceptionibus nemo poterat munduz liberare nisi solus iesus messias in lege promissus. Ideo ait pphe ta. tu dñe iesu christe qn veneris in carnem: seruabis et custodies: et liberabis nos in eternum ab hac praua et detestabili generatione magorum superstitiosoruz et maleficorum et deceptorū et de miserabili seruitute demonū. ⁊ a praua et falsa doctrina: et fermento scribarum et pharisеorum. qui negauerunt christum et eius legem euāgelicam et falsificauerunt scripturas legis et pphetarum: in quibus christus promittitur et figuratur. Et subdit.

xxiiij. q. iij. c. hereticus. ⁊ ca. qd autem.

In circuitu impij ambulant: secundum altitudinem tuam multiplicasti filios hominum.

¶ Oēs isti impij ambulāt nō recte per viam veritatis sed in circuitu per deuia mēdacia: vt decipiant simplices nō intrantes viā veritatis. vnde pmo āmbulāt in circuitu oēs magi et necromantici deuiantes a prima veritate qui est deus: et querētes auxilia a spiritibus immūdis et mendacibus q: diabolus ab initio in veritate nō stetit. Et iō mendāx est et pater et dux oīs mendaciȷ: et semp ambulat in circuitu: quomodo decipiat hoīem: ⁊ faciat ipsuz deuiare a via veritatis et rectitudinis: et per consequens oēs eius sequaces ambulant per eūdem circuitū extra centrum veritatis. Scdo in circuitu āmbulant oēs sacerdotes gentiliū qui cū suis superstitionibus pp̄ter lucrū decipiebant populū. Tertio in circuitu āmbulabāt oēs poete et adulatores ⁊ passionati rerū gestarum scriptores q̄ ad demulcēdas aures audiētiū multa mēdacia scripserunt. Et sic in eodem circuitu ambulāt oēs qui legūt et terūt tps legendo eorū scripta. Item in circuitu ambulāt oēs saraceni et infideles et heretici cū sua dolosa et ipura ⁊ execrabili doctrina. Item in circuitu āmbulant omes falsi iudices et causidici qui cupiditate lucri falso et obliquo mō interpretādo leges detinēt simplices populares et pauperes et viduas in longo litigio: vsqꝫ quo destruunt et expoliāt eos. Itē in circuitu ambulant impij et ceci iudeū extra cētrum veritatis euangelice: qui vt defendāt pteruitatem et obstinationez suā: ⁊ falso glosant sacram scripturam veteris. test. retrahentes eam a vero sensu spūali: confingentes enormia et execrabilia ⁊ irridenda mendacia de messia quē frustra et falso expectant: vt per totū discursum thalmud. et in glosis eorum de quibus oibus dicit pphеta: tu domine iesu xpe seruabis et custodies nos in eternū ab hac gnatione impiorū quoniā oēs isti impij ambulant in circuitu per deuia mēdacia ex centro veritatis euāgelice doctrine. Nā euangelica doctrina est centrū et mensura omnis veritatis: eo ꝙ est tradita a christo qui est prima veritas simpliciter. Et sic iudei moderni vsqꝫ ad vesperam mundi vt canes circuibunt ciuitatem euangelicā nō valentes intrare sanctuarium veritatis euangelice psal. lviij. Et supradictis ptꝫ qualiter xps qui est prima veritas reparauit oēs veritates que fuerant diminute a filijs hominū. Unde sicut sol per suos radios pellit omnes tenebras ⁊ illumiat totū hemisperiū: ita xps sol iusticie per radios legis euāgelice fugauit ⁊ extinxit nō solū tenebras peccatoꝝ ⁊ ignorātie. sꝫ etiā fugauit oīa mēdacia: ⁊ superstitiones ⁊ execrabiles rit⁹ gentiliū ⁊ fermētū pharisеoꝝ. ¶ Deinde cū dicit. Scdm̄ multitudinē tuā multiplicasti filios hoim. Rñdet cuidā tacite qōni quā faciebat porphirius ɔtra xpianos: et q̄ nūc ɔtinue fit per curiosos. Uñ dicūt ꝙ si ita est ꝙ magici ⁊ necromātici et syderū obseruatores ⁊ oēs supstitiosi ⁊ gentiles: ⁊ saraceni et iudei moderni oēs ambulant in circuitu per deuia mendacia extra centrū veritatis: et ꝙ soli xpiani boni ambulāt in via rectitudinis et veritatis per legē euangelicā. ergo quare deus permisit multiplicari per mundū supradictos infideles in tā magno numero: q: semper fuerunt et sunt in mundo plures infideles q̄ fideles. Itē si xps solus erat liberatur⁹ mūdū ab hmōi infidelitate et petō ergo quare distulit tm̄ aduentū suū: item si soli xpiani ambulāt per viā rectā. ergo quare de⁹ pmittit multiplicari iudeos

Quare de⁹ infideles p mitit multiplicari

et sarracenos et hereticos et oēs alios infideles cū sint in maiori numero ꝙ xpiani. Et sic apparet ꝙ paucos saluauit xps: qꝛ plures sunt dānati ꝙ saluati. Ad hoc r̄ndet ꝓpheta ꝙ nemo pōt hoc archanum cōprehendere in hac vita qꝛ hoc pertinet ad solā altitudinē ⁊ profunditatē sapientie ⁊ sciētie dei: ideo dicit dauid o dn̄e. Nemo querat solutionem huius questiōis in hoc mūdo qm̄ tu multiplicasti. i. multiplicari permisisti filios hoim. s. carnales et terrenos et infideles: ſm altitudinē tuā. i. ſm ꝓfundū et altū secretū et archanuꝫ sapiētie tue inaccessibilis et incōprehēsibilis: dicat ergo xpiana humilitas. O altitudo diuitiarū sapiētie et scientie dei ⁊c. Litera vero Hieronymi hꝫ in circuitu impij ābulāt cū exaltati fuerint vilissimi filiorū hoiꝫ. Et tūc est sensus ꝙ ipsi mali ⁊ peruersi homines nō exaltant nec multiplicāt diuitias nec acquirūt dignitates ambulando per viam iusticie: sed in circuitu extra iusticiam. i. per rapinam et dolum et cū adulationibus ⁊ ceteris illicitis. ¶ Ex toto ergo isto psal. et dictis in eo possunt recolligi. xij. conclusiones.

i. ꝯclusio ¶ Prima ꝙ ille dicitur verus qui adequat ⁊ confirmat et subijcit intellectū suuꝫ credibilibus in lege dn̄i reuelatis: siue ille qui conformatur prime veritati que est de⁹: que quideꝫ prima veritas manifestatur in lege domini.

ij. ꝯclo. ¶ Secunda: ꝙ ille est vere iustus. qui conformat voluntatem suā diuine voluntati et adequat operationes suas diuinis preceptis.

iij. ꝯclo. ¶ Tertia cōclusio: ꝙ ille est vere sanct⁹: qui recte ordinat vitam suam viuendo ſm legem domini per fidem et spem et charitatem.

iiij. ꝯclo ¶ Quarta: ꝙ quando adam peccauit: et defecit et deuiauit a prima veritate et iusticia et sanctitate in quibus ꝯsistebat originalis iusticia in qua fuit creatus. et per consequens diminuta fuit in eo veritas et iustitia.

v. ꝯclo. ¶ Quinta. ꝙ postꝙ adā peccauit: continue et successiue fuerunt diminute veritates a filijs hoim vsqꝫ ad christum et per consequens diminute fuerunt iusticie et sanctitates: qꝛ postꝙ hoies perdiderunt fidem: inceperūt incidere in detestabiles ritus et superstitiones et falsas opiniones et prauos mores in populo gentili.

vj. ꝯclo. ¶ Sexta: ꝙ non solū in ppl'o gentili fuerunt diminute veritates et iusticie: sed etiam in populo iudaico per falsas traditiones scribarum et pharisEorum et saduceorum ⁊ multo magis per falsam fictionem et fermentum thalmudistarum.

vij. ꝯclo ¶ Septima: ꝙ solus xps in suo aduentu deleuit et eliminauit falsas supstitiones gentiliū ⁊ detexit fermentū pharisEorū ⁊ saduceoꝝ et restaurauit veritatem deperditam et verificauit legē ⁊ ꝓphetas. et hoc ꝑ radios lucidos legis euāgelice.

viij. conclusio. ¶ Octaua: ꝙ lex euangelica est casta ⁊ inuiolata et septuplū igne spūssancti examinata et purgata. et iō in sola ipsa est viuendū ⁊ ſm ipsam operandum et in sola ipsa est spes ⁊ fiducia ponēda.

ix. ꝯclo. ¶ Nona ꝙ solus xps custodiuit et liberauit mundum a praua generatione idolatrarum et paganorum et iudeorum et infidelium.

x. ꝯclo. ¶ Decima. ꝙ sicut soli catholici ābulant per vias rectitudinis et veritatis et iusticie. ita omnes impij et infideles ambulant in circuitu extra viam et in centrum veritatis.

xj. ꝯclo. ¶ Undecima: ꝙ hoc archanū. s. quare de⁹ ꝑmittit impios et infideles et peccatores multiplicari. est soli deo cognitum ſm altitudinē sue sapiētie.

xij. ꝯclo. B ¶ Ex supradictis infert. xij. conclusio. s. ꝙ iste ps nō est factus nec cōmode nec debite pōt exponi literaliter de ꝑdimēto ciuiū ceyle machinato ꝯtra dauid: sꝫ est exponēdus de diminutiōe ⁊ corruptione humane nature facta in adā ꝑpter peccatum que erat per solū xp̄m restaurāda: per gratiam et per legē euangelicā: eo mō quo dictū est qḋ nō solū ꝓbatur ex sacra scriptura vtriusqꝫ testamenti: sed etiā ex glosis ⁊ dictis thalmudistarum ⁊ magistrorū hebreoruꝫ. ¶ Ad cuius ꝓbationē est aduertēdū ꝙ ista dictio toldach. in hebreo idē est ꝙ ḡnationes latine que quidē dictio vbiqꝫ scribitur diminute: per sola puncta syllabicata: preter ꝙ i duob⁹ locis. s. Ge. ij. vbi dꝛ iste sunt generationes celi et terre ⁊c. Et Ruth. vlti. c. vbi dꝛ iste sunt ḡnationes phares ⁊c. In quib⁹ duobus locis ista dictio toldach scribit perfecte cuꝫ oib⁹ suis litteris integre vbi querit Rabi salmay que est cā quare dictio toldach. in oib⁹ alijs locis scribitur diminute: pterꝙ in his duob⁹ locis. Ad qḋ r̄ndet ꝙ cā est hec. Nā in principio oia fuerūt creata in plenitudine perfectionis sue. sed qn̄ peccauit adam primus hō: oia fuerūt corrupta ⁊ diminuta: et maxime ḡnatio humana. Et dicit vlteri⁹ ꝙ ista corrupta et diminuta nō reuertent ad perfectū ⁊ integrū statū ⁊ dispositionē donec veniat fili⁹ phares ⁊ dauid scilꝫ xps messias in lege promissus. Vn̄ dicit ꝙ ista dictio toldach: iō Gen. ij. scribit integre cū oibus suis litteris: qn̄ dicit iste sunt generationes celi et terre ⁊c. eo ꝙ adā nōduꝫ peccauerat. Ideo oia erant perfecta ⁊ integra in sua natura sed qꝛ postꝙ adam peccauit oia fuerunt corrupta et diminuta. Ideo vbicunqꝫ ponit postea hec dictio toldach: scribit diminute ideo Gen. v. vbi dicit he sunt ḡnationes adā. et Gen. vj. he sunt generationes noe. et Gen. xxv. he sunt generationes ismael ⁊ ḡnationes Isaac ⁊ Jacob ⁊c. semper ista dictio toldach scribitur diminute ad denotandum ꝙ tota humana generatio erat corrupta in oibus illis. Sed postea Ruth. vltimo quādo dicitur iste sunt generationes phares: ista dictio toldach. scribitur integre: per qḋ denotat ꝙ tota generatio humana corrupta et diminuta in adā debebat restaurari et reintegrari et refici per xp̄m in lege ꝓmissum filium phares ⁊ dauid. Ex quibus ptꝫ ꝙ iste Rabi salmay in suis dictis cōcordat cū dauid in hoc psal. ſm predictā expositionem: qꝛ nihil aliud intendit predicere dauid in hoc psal. nisi ꝙ qn̄ adā defecit a prima veritate et iusticia ⁊ sanctitate tunc tota hūana natura fuit in eo corrupta ⁊ diminuta: et sic successiue diminute fuerūt oēs veritates a filijs hoiꝫ sꝫ qꝛ humana natura nō poterat restaurari nisi per xp̄m. Iō dauid vocat eum vt veniat ad saluandū gen⁹ humanum a peste supradicta: prout dictum est.

No. ꝓpter peccatum ade oia ꝺpraua ta.

De sum ma trinita. ꝛ fide catholi. cap. j.

Sqꝫquo dñe obliuisceris me in finē vsqꝫquo auertis faciem tuam a me.

¶ Titulus victori siue in finē psal. ipsi dauid. Ex titulo apparet ꝙ dauid fecit hunc psalmū dirigēs nos in christum qui est finis legis et verus dauid victor contra diabolum: qui quidē christus siue dauid in mundo expectabatur saluator et redēptor. In quo psalmo propheta in persona ipsius adam: ꝛ totius corporis mystici conqueritur de longa mora christi et longa sua captiuitate ideo exclamat: vt christus in breui veniat ad illuminandū ꝛ liberandum ipsum de captiuitate diaboli: et cecitate tenebrarum. Unde est aduertendū: ꝙ licꝫ iste psalmus sit paruus in littera tamē est magnus in sententia ꝛ virtute et vtilitate eo ꝙ sub eisdē verbis explicat. Primo desiderium patriarcharū de aduentu christi. Secundo statū peccatoris penitentis desiderantis per gratiā iustificari et a peccato liberari. Et sic iste psalmus est simul ꝓpheticus ꝛ penitētialis: et sic opꝫ ꝙ dupliciter exponatur. Primo ꝓphetice. Secūdo moraliter. ¶ Quantū ad primū sensum tria facit dauid in hoc psal. Nam primo dolendo de longa mora aduētus christi explicat miserabilē statum suū. Scḋo petit liberari. Tertio promittit se gratias acturū. Secunda ibi respice et exaudi. Tertia ibi. Ego aūt in misericordia tua speraui. B ¶ Quantū ergo ad primū est notandum ꝙ ante aduentū christi totū genus humanū erat in triplici miseria cōstitutum. Primo quia erat proiectū a facie dei propter peccatū ade: ꝛ per cōsequens extra grām. Scḋo quia erat subiectū diabolo ꝓpter pctm̄ ꝛ idolatriā. Tertio quia diu expectauerat xp̄m ꝛ nondū veniebat. idō dd in persona totius ḡnis humani deflēdo longā miseriā suā ꝛ longā morā xp̄i cupiēs liberari ait. Usqꝫquo dñe obliuisceris me i finē. i. deducere me ad te q̄ es finis legis ꝛ finis oīs miserie: quia p te dꝫ finiri oē pctm̄ ꝛ oīs miseria: quia in tuo aduētu finē accipiet pctm̄ ꝛ ducetur iustitia sempiterna. Dan. ix. ergo adā mysticus cupiēs liberari per xp̄m futurum dicit. Usqꝫquo dñe obliuisceris me in finem. i. obliuisceris venire: vt des finē legi et ducas iustitiā. Et vsqꝫquo auertis faciē tuā et gratiā: a me differēdo aduētū tuū. Et vsqꝫquo exaltabitur diabolus inimicus sup me: quia toti mūdo dñatur: ꝛ possidet genus humanuꝫ in hoc seculo per idolatriā et pctm̄. Et in inferno oībus dñatur p penaꝫ sensus aut dāni. Et quia hō sp erat in tali q̄rela ꝛ meditatiōe considerādo suū miserū statū: ꝛ quia erat ꝓiectus a facie dei ꝛ captiuus in potestate diaboli. ideo affligebatur in mēte ex ꝯtinua meditatiōe in nocte ꝛ affligebatur in corde ꝛ corpe ex cōtinuo dolore et timore pene: ideo subdit.

Dupler expositio.

De pe. dist. j. c. serpēs.

Quādiu ponā cōsilia in anima mea dolorem in corde meo per diem.

¶ Quādiu ponā ꝯsilia in aīa mea. i. vertā ꝛ agitabo cogitatiōes in mēte ꝛ ponā ꝛ patiar dolorē in corde p diē. i. p totā vitā meā timēdo penā ꝛ expectādo te vt liberes me. Quia dū tu tardas: diabolus semper dominatur in mundo. Ideo o dñe.

Usqꝫquo exaltabitur inimicus meus super me: respice et exaudi me domine deus meus. vij. q. j. c. cum per cussio.

¶ Usqꝫquo exaltabitur super me: quia in toto orbe adoratur: et colitur a paganis. Usqꝫquo tu venias ꝛ eijcias eum foras. ergo vsqꝫquo tū tardas Respice et exaudi me domine deus meus. Hic exponit suam petitionem petēdo liberationem dicens. O christe domine deus meus quia huc vsqꝫ auertisti faciem tuam et oblitus es mei: ideo nūc respice miserendo ꝛ gratiam cōferendo: ꝛ exaudi me tuum aduentum accelerando. Et.

Illumina oculos meos ne vnq̄ obdormiā in morte: ne quādo dicat inimicus meus preualui aduersus eum. xvj. q. ij. c. visis.

Qui tribulāt me exultabunt si mortuus fuero: ego aūt in mīa tua speraui.

¶ Illumina oculos meos. i. animā meam cecam et ignorantē et tenebrosam ꝛ falsa supstitione seductam ꝛ in tenebris peccatorum obrutā. Et hoc facies per legem euāgelicā: ꝛ ecclesiastica sacramēta. Ne vnq̄ obdormiā in morte peccati ꝛ ignorantie in qua sum. Ne inimicus meus diabolus dicat aliq̄n nec possit gloriari dicēdo. Ego preualui aduersus eū. i. aduersus hoīem in eterna eū captiuitate possidēdo. Nā si ego mortuus fuero ab hac vita sine fide euangelica ꝛ charitate: tunc inimici mei diaboli q̄ tribulāt me: in cuius ptāte sum tūc exultabunt eternaliter me cruciādo ꝛ in ptāte sua possidendo. ergo veni: ne differas ꝛ noli tardare: vt liberes me. ¶ Ego aūt. Hic ꝓmittit se grās acturū postq̄ fuerit liberatus ꝛ redēptus post aduētuꝫ ꝛ passionē xp̄i: ꝛ hoc in exhibēdo xp̄o verū cultū. B ¶ Unde nota ꝙ verus xp̄i cultus cōsistit in tribus principaliter. Primo interius in fide: spe et charitate. Nam fides est in intellectu: et spes et charitas in voluntate. Secūda pars cultus diuini consistit in laudādo deuꝫ: id est confitēdo eum ore coram hominibus: et agendo gratias beneficiorū siue ex beneficijs receptis. Tertio in bene operādo erga proximū. Unde primo credimus ꝛ diligimus deum: ꝛ ponimus spem nostram in eo: ꝛ hoc pertinet ad actū interiorē anime. Secūdo ex hoc prorumpimus in laudes eius et veram adorationem. Et exinde operamur opera mīe erga ꝓximū Et hoc seruat ecclesia. Nam primo p̄cipit et dat fidē: ꝛ spem ꝛ charitatē: ꝛ dona spūssancti p sacramenta ecclesiastica. Scḋo ordinauit officia ecclesiastica que septies in die deo cantamus. Et ordinauit festiuitates in quibus cantamus beneficia que christus nobis exhibuit per suam incarnationem et natiuitatem et passionem ꝛ resurrectioneꝫ ꝛ ascensionē et p̄dicationē. Et sic p̄dicamus in ecclesia oīa beneficia xp̄i agēdo grās ꝛ quotidie recōmemoramus passionē xp̄i: ꝛ offerimus xp̄m mediatorem dei ꝛ hominū: in sacramēto eucharistie. Et in his cōsistit scḋa pars diuini cultus. Tertio

Cultus dei consistit i tribus.

operando opera mie erga ,primū propter deum que est tertia pars diuini cultus. ¶ Hoc ergo puidens dauid in spiritu dicit. O xpe veni in carnem et illumina oculos mētis mee per tuaʒ legē euangelicam. Ne vnꝙ obdormiā ꝛc. Nā demones qui tribulant me exultabūt: idest exultarent si motus fuero a stabilitate fidei: ꝛ sine redēptiōe ab hac vita: autem pro sed: sed quia per fidem ꝛ spem mee redēptiōis intēdo saluari: in qua oēs antiqui saluabantur. quasi dicat ꝙ si motus fuero et recessero ab hac vita sine redēptione: tunc diaboli exultabunt ergo veni ad liberādum me ꝛc. Ideo semp in misericordia tua speraui quia tu per misericordiam tuam et passioneʒ me saluabis. Et cum fuero a te per passionem saluatus: ꝛ cum reposueris et constitueris me in lege gratie: tunc reddam tibi verum cultum.

Supra vij. di.

Exultabitur cor meum in salutari tuo: cantabo domino qui bona tribuit mihi: et psallam nomini domini altissimi.

¶ Primo exultabit cor meuʒ in salutari ꝛ redemptione tua ex firma fide ꝛ spe et charitate. Et hoc quo ad primā partē diuini cultus: quia gaudebo et exultabo me esse a te ꝛ per te redēptū. Et sic dolor quē in corde habebā ex statu miserie conuertetur mihi in gaudium ꝛ exultationē per aduentum tuum. Secūdo cantando dn̄o patri qui bona tribuit mihi mittendo filiū suum. Et sub eodē cultu et adoratione cantabo laudes dn̄o iesu xp̄o filio suo qui tribuit mihi bona. sez beneficia incarnationis et natiuitatis ꝛ legis euangelice et passionis ꝛ redēptiōis ꝛc. Et sic confitebor ipm verum deum et p̄dicabo publice per vniuersum mundū beneficia recepta ꝛ celebrabo officia in festiuitatibus septies in die ꝛc. Tertio adimplebo legem suam bene operādo erga proximū. Et sic ergo tripliciter colam ipsam: sez corde: ore ꝛ ope: ꝛ vita cōtemplatiua ꝛ actiua. Et sic tripliciter agaʒ grās pro bn̄ficijs a deo receptis in suo aduētu. ¶ Sed qꝛ intentio dauid in hoc psalmo non solū est prophetare desiderādo ꝛ p̄dicādo aduentū xp̄i: vt expositum ꝛ dictū est: sed etiā intētio eius fuit deducere nos ad veraʒ penitentiā exēplo suo. Ideo iste psalm⁹ est moraliter exponēdus ꝑ quolibet peccatore penitēte. Un̄ forsan dauid fecit hūc psalmū post pctm̄ adulterij Bersabee: qđ per annum celatū tenuit vt patebit psalmo. l. Iđ deflet in h̄ psalmo miserabilē statū suum ꝛ longā morā in illo pctō per qđ fuit separatus ꝑ annū a gratia dei et a spiritu ꝓphetico. Ideo in hoc psalmo agens pn̄iam duo facit. Nā primo describit totū ꝓcessum ꝛ decursum vere pn̄ie. Secūdo xo discursum et ꝓcessum status grē post pn̄iam in quo hō satisfaciat peccato: ibi ego aūt in mīa tua speraui ꝛc.

quid est pnia.

Quantū ad primū est notandū ſm Augusti. li. de vera ꝛ falsa pn̄ia ꝙ penitentia est quedā dolētis vindicta. puniens in se ꝙ dolet cōmisisse. Gregorius vero dicit ꝙ penitentia vera est peccata preterita cōmissa plangere et plāgenda iterū non cōmittere. Et sic omnes assignant tres partes penitentie. scilicet contritionē: ꝛ confessionem: ꝛ satisfactionem. Sed in prima parte multa procedunt scilicet ad cōtritionem. Nam processus penitentie debet correspōdere processui peccati: qđ similiter consistit in corde et ore et opere: vnde in pma parte multa continētur. Nam quis primo proponit peccare: sed cognitio precedit propositum. ¶ Nam primo homo considerat ꝛ cognoscit apparens bonum: ad qđ cōuertitur etiaʒ habet cognitionē dei ꝛ legis eius: a quibus auertitur. Et postea cōuertit̄ ad cōmutabile sibi apparēs bonum. Primo ergo auertitur ab incōmutabili sibi cognito bono ex lege sibi data. Secūdo conuertitur ad cōmutabile sibi apparēs bonum: ꝛ proponit peccare. Et hic dicitur prim⁹ gradus ꝓpeccati sez in corde per qđ illico perdit gratiā dei homo in qua erat. Secūdo sequit̄ locutio per os vel effectus ꝛ opus peccādi. Tertio sequitur ꝓsecutio. Et ideo oportet ꝙ tripliciter peniteat. sez corde per contritionē: et ore per confessionem: et opere per satisfactionē. Sed quia propositū peccandi precessit cogitatio. Nam ideo dicit̄ peccatū quia propositū et volūtarium. Ita ideo dicitur propositum et voluntariū: quia precognitum. Ita pariter vera contritio dicitur que est p̄cogitata et precognita. Ideo duo vel tria precogitātur ante contritionem. Nam primo peccator cōsiderat deum quem offendit: et a quo separatus est. Et gratiaʒ quā perdidit. Et legem cōtra cuius preceptum ꝛ iustitiam fecit. Secūdo considerat vtilitatē peccati et miserabilē statuʒ in quo est: et detestatur peccatum ꝛ reuertitur ad deum. Et tunc conuertitur in corde versando supradicta. Et sic dolet se contra deum peccatū cōmisisse. Et iste est primus gradus penitētie. Et sic in eodē gradu ꝛ statu proponit duo. Primo dimittere peccatū. Secūdo confiteri. Tertio nunꝙ amplius cōmittere. Et sic perficitur primus gradus penitētie: ꝛ sequitur ſcđus sez confessio peccati apud ecclesiā si adest facultas et opportunitas. Tertio sequit̄ post cōfessionem satisfactio et bona operatio in statu gratie. Et tunc ordinem seruat hic dauid: et docet seruare oēm penitenteʒ. Nam conuersus ad se: ꝛ vidēs miserū statum suum separatū a gratia dei: eo ꝙ a deo fuerat auersus et deus ab eo: et subtraxerat gratiā propter peccatū: ꝛ permisit per longū tempus manere in ipso: ideo dicit dauid ad deum. O dn̄e vsqꝫquo obliuisceris me in finē ꝑmittēdo me tādiu manere in pctō. Et vsqꝫquo ꝛ quādiu auertes faciē tuā a me subtrahēdo gratiā. Scđo cōsiderando peccatū ꝛ miserū statū suum dicit: q̄diu ponā cōsilia in aīa mea. i. cogitabo pctm̄ in quo sum tā detestabile ꝛ abbominabile: ꝛ hucusqꝫ nō potui nec volui exire. Tertio ex hoc seq̄tur dolor ꝛ cōtritio in corde: iō ait q̄diu ponā dolorē in corde meo per diē. i. ꝯtinue dū recordatus fuero peccati ꝛ offense dei. Et sic sequitur detestatio peccati in quo diabolus dominabatur sibi cum dicit: vsqꝫquo exaltabitur ꝛ dominabitur diabolus inimicus meus super me: possidēdo me ꝑ peccatū et hec est vera confessio: qꝛ cōfitet̄ peccatū suū: ꝛ proponit dimittere: et amplius non cōmittere: ideo

Gradus pnie.

petit liberari per gras gratificantē dicēs respice
dādo grā; o dñe deus meus: postq̄ per tm̄ tps
auertisti faciē tuā a me ꝓpter meū pctm̄: ⁊ exau/
di me: dādo veniā ⁊ dimittēdo culpā. Et illūina
oculos mētis mee. Ne vnq̄ obdormiā in morte. i.
ne moriar in mortali pctō: q: tūc esset pctm̄ obsti
nationis: ⁊ finalis impenitētie qḋ nō dimittit̄ in
hoc seculo nec in alio pro quo nō est orādum. Et
gloriaretur diabolus se preualuisse aduersuz me
Et ideo nequādo. i. aliq̄n inimicus meus diabo/
lus dicat ego p̄ualui aduersus eū tu ꝓpter miam
illūina oculos meos lumine tue grē mihi preteri
tam culpā remittēdo: ne amplius similia pctā cō
mittā. Nā si motus fuero ab hac vita ⁊ decessero
sine pnia: tūc demones qui tribulāt me tentando
per pctm̄: tūc exultabūt ⁊ ponit̄ futurū indicati/
ui pro cōiunctiuo: eo q hebrei carēt optatiuo ⁊ cō
iunctiuo: vt frequēter dictū est. q. d. Si decederem
sine pnia tūc exultarent inimici mei demones.
¶ Ego aūt. hic describit statū grē in quo fit vera
satisfactio. A Nam sicut status peccati hz tres
Iustus deo tri/pliciter/seruit. gradus. s. malū ꝓpositū et executionē ⁊ ꝑsecutio
nem. q: corde ore et opere pctōr offendit deum.
Ita pariter in statu grē iustus tripliciter deo ser/
uit. s. corde per fidē: spem ⁊ charitatē. Secūdo ore
deū laudādo ⁊ de bn̄ficio remissiōis pcti adepto
et pnia facta grās agendo. Tertio bona opera ꝑ
charitatē exercēdo. et pro reatu ⁊ pctō quodā; cō
misso plene satisfaciēdo. Et ista tria tāgit dauid
in hac lr̄a. Unde dicit primo: ego aūt postq̄ ege/
ro verā pniam et mihi fuerit remissa culpa: et illu
minatus fuero per grām. tūc in mia tua speraui
id est sperabo: et hoc per fidē verā ⁊ spē: ex quib⁹
sequit̄ charitas et vera exultatio in corde. nam si/
cut cū eram in peccato: delectabar in eo. Ita post
acta; pnia; delectabor in statu grē per fidē: spē ⁊
charitatē. Et sic exultabit cor meū in salutari tuo
id est in salute aīe mee quā per pniam acquisiui
⁊ tūc delectabiliter seruiā deo. Primo in vita cō/
tēplatiua deū laudādo: ⁊ grās agēdo pro benefi
cijs receptis. ⁊ sic cātabo dño qui tāta bona tri/
buit mihi culpā remittēdo: ⁊ grām cōferēdo. Se
cundo p̄sallā nomini dñi altissimi bn̄ operando
erga ꝓximū: ⁊ pro pctō satisfaciēdo. Un̄ nota q
tria ponunt̄ in hoc ꝟsiculo scz exultatio cordis:
per quā intelligit̄ status ⁊ gaudiū fidei: ⁊ spes:
et charitas dei ⁊ ꝓximi. Scđo ponit̄ cant⁹ ꝑ que;
intelligit̄ grā; actio: ⁊ vita ꝯtemplatiua. Tertio
ponit̄ psallere per qḋ intelligit̄ bona opatio ad
laudē dei ⁊ vtilitatē ꝓximi: que est obseruatio de
cem p̄ceptoꝝ. D Et toto isto psalmo possent
j. ꝯclō. recolligi quatuor ꝯclusiões. Quaꝝ pria est q de⁹
obliuiscit̄ pctōrem: ⁊ auertit faciē suā ab eo sub/
trahēdo grām ꝓpter pctm̄. Un̄ pctōr nō pecca/
uit: q: deus subtraxit gratiā: sed iō deus subtra/
xit gratiā eo q hō peccando abiecit eā. ⁊ sic deus
non est cā peccati: sed iste homo qui peccādo ab/
iecit grām. ¶ Scđa conclusio q oppositū accidit
ij. ꝯclō. in iustificatione pctōris: q: collatio gratie prece
dit abiectionē culpe. Nā ideo pctōr cōuertitur ⁊
iustificatur: q: deus illuminat eū gratiā cōferēdo
Ideo dauid in persona penitentis petēdo grām
gratificantem dicit. Illumina oculos meos ⁊c.
¶ Tertia conclusio: q si pctōr nō egerit pniā; in iij. ꝯclō.
vita: sed morit̄ obstinatus tūc diabolus dr̄ victor
et preualuisse aduersus eū: eo q tenuit hoiem in
pctō vsq; ad terminū: ⁊ nō reliquit ipsi locū pnie
¶ Quarta cōclusio q tria recuperat ⁊ consequit̄ iiij. ꝯclō
homo per pniam. Primo leticiā in corde recupe/
rando charitatē. Scđo cātat dño gratias agen/
do: q: euasit ꝑpetuā dānationē. Tertio libere ope
ratur meritorie scd̄m diuina mandata.

Dixit insipiens in cor/ Arg. de
de suo non est deus. pe. di. j. §. tres
¶ Titulus in finē ps ipsi da/ sunt. ca.
uid. ex titulo pz qḋ dauid fe/ medicina
cit hūc psalmū. dirigēs nos ⁊. xv. q. j.
in xp̄m qui est finis legis. et li §. j. an̄ fi
berator et saluator israel vt nem.
patebit in fine huius psalmi. Sed de materia hu
ius psalmi dicit Rabi sa. q Dauid fecit hūc psal
mum preuidēs destructionē hierusalem fienda;
per Nabuchodonosor: ⁊ captiuitatē iudeorū in
babylonia. Et dicit q iste insipiens, qui dixit in
corde suo nō est deus fuit Nabuchodonosor ⁊ po
pulus caldeoꝝ qui dixit q deus israel nō erat ve
rus deus: q: nō potuit iudeos liberare de mani/
bus suis. Et ideo Nabuchodonosor ⁊ oēs caldei
corrupti ⁊ abominabiles facti sunt. Et isto mo/
do Rabi sa. ⁊ multi rabini iudeoꝝ literaliter pre/
cise ad hunc sensuz glosant istū psalmū. Sed ma
nifeste pz talem expositionē esse inutilem ⁊ ina/
nem. Primo q: sequeret̄ q iste p̄s non pertineret
ad sacrā scripturā: cū talis expositio non explicet
aliqḋ sacramentū de xp̄o ⁊ ecclesia. Secūdo non
dirigeret nos in xp̄m qḋ est cōtra titulū ꝑposi/
tum huic psalmo. Tertio q: expositio nō est suffi
ciens nō explicās intelligentiā psalmi in quo dr̄
q deus de celo ꝓspexit nō solū sup babylonios:
sed super oēs filios hominū: ⁊ oēs declinauerūt
⁊c. ergo nō solū chaldei ⁊c. Et ideo Cassiodorus
exponit hunc psalmū de populo iudeoꝝ qui di/
xit in corde suo q xp̄s nō erat deus: ⁊ iō incurrit
oēs corruptiones ⁊ maledictiones in h̄ psalmo
memoratas. Sz etiā precise expositio facta de so
lis iudeis videtur insufficiens: propter hoc qḋ di
citur q deus respexit super oēs filios hoīm: ⁊ nō
solū super iudeos: sed oēs declinauerūt ⁊c. Et iō
beatus Aug. non solū exponit psalmū de iudeis
sed etiā de populo gentili ⁊ de quibusdā philoso
phis q̄ negauerunt deū esse creatorē mūdi ⁊ iustū
iudicem et retributorem: nec habere ꝓuidentiam
de actibus humanis: nec posuerūt vnum deum:
sed plures. Et ideo negato hoc primo principio
proruperunt in omnem corruptionē: ⁊ oia scelera
in hoc psalmo memorata. Sed cū reuerētia tanti
viri: adhuc expositio et prefata causa precise assi
gnata non videtur esse sufficiens: nec videtur eua
cuare totam sententiam et intelligentia; huius
psalmi. vnde apostolus ad Romanos. iij. ꝑ scri/
pturā huius ꝓbat non solum gentiles: sed etiam
iudeos ⁊ oēs hoies fuisse corruptos in ada;. Un̄
dicit. Causati id est argumentati sumus iudeos

et grecos omnes sub peccato esse et intelligit per grecos omnes gentiles et barbaras nationes: et omnes filios Adam vt patz intuenti. Et sic ex fundamento huius psalmi profert illam vniuersalē sniam oēs in adā peccauerūt. Ex quibus verbis apostoli videtur innui φ ille insipiēs qui dixit in corde suo non est deus per quem et cuius peccato omnes sunt corrupti et incurrūt oia scelera in hoc psalmo memorata fuit ipe adam: qui dixit in corde suo non est deus. Sed hec sententia apostoli et intelligentia videtur nimis dura ꝛ extranea: scz φ adā dixerit in corde suo deū nō esse: et φ aliquo modo negauit deum cū fuerit creatus in tāta scientia et sapientia cui deus commiserat gubernationem omniū creaturaꝝ inferiorum: ꝛ qui omnibus ppria noīa imposuerat fm ꝓprias naturas. Et sic sciuit deū esse omniū creatorem ꝛ gubernatorem ꝛc. Itē ex textu Gen. non habetur qḋ adam negauerit deū qn̄ peccauit: immo post peccatum fugit a facie dei ex timore et confusione: et per consequens semper confessus est et nouit ipm esse deum et dominum. In oppositum videtur litera huius psalmi fm intentionem apostoli. A Ad cuius intelligētiam est valde aduertendū qḋ aliquem negare deum stat dupliciter. vno modo directe et assertiue. alio modo indirecte. Primo modo adam non negauit deum directe et assertiue: quia semper cognouit deum esse creatorem et dominum: vt dictum est. Sed secundo modo pōt dici qḋ negauit deum indirecte et dubitauit inquantum putauit aliquid inesse siue deesse deo: quod est contra eius maiestatem et immensaz sapientiam: ad qḋ sequebatur deū non esse deū: qꝛ putauit deum esse inuidū et finitū in sapientia. Quod ꝓbatur. Nam qn̄ adam credidit diabolo dicenti ipsi. Nequaφ moriemini. sed eritis sicut dij scientes bonū ꝛ malū ꝛc. Tunc adam putauit tria de deo. Primo deum esse mendacē in verbis non facientē quod cōminabatur. Scḋo putauit eum esse inuidū eo φ timebat ne adam equipararetur in scientia. Tertio putauit deū esse finitum cum de facto ipse adam presumpsit deo parificari: vt ait Aug. φ adam et eua volentes rapere diuinitatem ꝑdiderunt felicitatē. Ex quibus sequebatur deū non esse deum: qꝛ ista tria sequebantur ex verbis diaboli. Ex quibus sequebat̄ deū non esse deum. Unde diabolus fecit deū mendacem dicēdo nequaφ moriemini. Et cū fecit inuidū: cū subdit. scit enī deus φ in quocūqꝫ die comederitis ex eo: aperientur oculi vestri: et eritis sicut dij scientes. id est equales in scientia. Ex quibus sequebatur non solum deū esse finitum: sed etiam inuidum: et per ꝯñs sequebatur non esse deū. Et sic adam credendo diabolo et vxori incidit in eosdem errores: sꝫ indirecte. Sed gentiles et quidaꝫ philosophi magis directe negarunt deum dicentes deum nō habere curam nec ꝓuidentiam de actibus humanis. Sed iudei magis directe negarunt deum negando christum esse deū ꝛ messiā in lege vt patebit. Tres ergo insipientes negarūt deum. Primo adam indirecte dubitando ð eius veritate et infinita sapientia. Secundo populus gentilis negando eius vnitatem et prouidētiaꝫ et iusticiam. Tertio populus iudaicus negando christum esse verum deum et messiam. Triplicem ergo corruptionem preuidit et vidit in spiritu Dauid considerando omnes status hominū. Nā primo vidit vniuersalem corruptionem humane nature factam: et etiam prouenientem ex peccato ipsius adam. Secundo vidit corruptionē morum totius populi gentilis: et omnium barbararum nationum prouenientem ex negatione iusticie et prouidentie diuine de rebus humanis. Tertio preuidit corruptionem populi iudaici venturam ex negatione christi in lege promissi. Tripliciter ergo exponetur iste psalmus fm φ dō fecit ipsum de supradicta corruptione. Nā primo exponetur de corruptiōe totius humane nature facta in adam et iuxta intelligentiam apostoli. Secundo exponetur de corruptione totius populi gentilis negantis diuinam prouidentiam ꝛ iusticiam: ꝛ hoc fm expositionem Aug. Tertio exponetur de corruptione populi iudaici negantis xp̄m esse deum et messiam. D ¶ Quantum ergo ad primam expositionem est aduertendum sicut dictum est in prologo φ duo homines fuerunt principia generis humani. Primus enī adam fuit principium carnalis generationis omnium hominū et causa corruptionis humane nature ꝛ oīs mali et peccati. Secundus christus fuit principiū spiritualis regenerationis et salutis omnium hominum: qꝛ sicut in adam omnes moriuntur. Ita ꝛ in christo omnes viuificantur. prime ad Corint. xv. Hoc ergo preuidens dauid in spiritu fecit hunc psalmum in quo duo facit. Nam primo ostendit primum genus humanum esse corruptum ꝓpter peccatum ipsius adam. Secundo ostendit christum esse iudicem omnium et saluatorem. ibi non scient. ¶ Quantū ad primum est aduertenduꝫ fm Aug. ij. libro de nuptijs φ illud pctm̄ qḋ primuꝫ hominem mutauit in peius multo grandius fuit φ iudicare possumus: ideo ab omni nascente trahitur qꝛ totum genus infecit humanum. Causa autem tante grauitatis illius peccati fuit multiplex circunstantia vt inquit Aug. in euchiridion. quia quasi omnia genera peccatoruꝫ fuerunt illi peccato annexa. Sed maxīe ibi fuit blasphemia et sacrilegium et crimen lese maiestatis inquantum putauit et dubitauit deum esse mendacem ꝛ inuidum: et temere presumpsit rapere diuinitatē vt supra dictum est. Ex quo patet φ indirecte negauit deum esse: ex quo detestabili peccato ipse fuit corruptus ꝛ tota sua generatio in eo. Et hoc est quod dicit Dauid in hac prima parte huius psalmi. Unde ait quod Adam factus insipiens credēdo diabolo dixit in corde suo nō est deus nō assertiue ꝛ directe. sed dubitatiue ꝛ cōsecutiue: qꝛ hoc sequebat̄ ex sua dubitatione et presumptiōe Et ideo ex grauitate tā grandis pcti ꝑdidit totā hereditatē. nō solū quā possidebat ī illa terrestri paradiso. Sꝫ etiā futurā felicitatē sibi ꝓmissam in celo. Et sicut ꝑdidit illā originalē iusticiā qua volūtas sua erat diuine volūtati cōformis ꝛ subiecta. Ita pariter ꝑdidit obedientiā sensualitatis

Nota.

Dupliciter negat deum.

Nota tres insipientes deū negantes.

De ade pcti grauitate.

tis ad ratione͂ quia: illico caro sua fuit languore ꝛ vitio co͂cupiscе̄tie sauciata et omnes pote͂tie vulnerate et tota natura corrupta. Et sic caro illico insurrexit ad luctandum aduersus spiritum quam quidem corruptionem et languorem et morbum transmisit in omnes filios per carnalem generationem et illi filij adam tra͂smiserunt illam corruptionem accepta͂ a patre filijs eorum. Et sic successiue corruptu͂ ꝛ infectum fuit totum genus humanu͂ ex illo peccato primi pare͂tis: qui dixit in corde suo: no͂ est deus ꝛc. Et ideo subdit.

Infra liij.a. **Corrupti sunt ꝛ abominabiles facti sunt in studijs suis: no͂ est qui faciat bonum non est vsq₃ ad vnum.**

¶ Omnes inquit filij adam corrupti ꝛ abominabiles deo facti sunt in studijs suis et cogitationibus ꝛ operibus. intantu͂ ꝙ non est aliquis eorum qui naturaliter faciat bonum: nec est bonus naturaliter vsq₃ ad vnu͂. Et notanter dicit ꝓpheta: ꝙ corrupti sunt et abominabiles. Nam omnes filij adam fuerunt facti corrupti in se. inquantu͂ traxerunt naturam corrupta͂ a parentibus. Et sic sunt proni ad omne malum: et fragiles ad omne bonum faciendum. Sed fuerunt deo facti abominabiles et odiosi filij ire. quia adam omnes posteros vendidit et obligauit suo peccato: ꝛ ad pena͂ et da͂natione͂ sui peccati. Et sic omnes incurreru͂t indignatione͂ dei: ꝛ conde͂natione͂ et penam. Sed quia non solum fuerunt deo abominabiles propter peccatum parentum. Sed etiam omnes fuerunt in natura corrupti. Ideo no͂ est qui faciat bonum: nec est bonus vsq₃ ad vnum. Sed est aduertendum ꝙ lȝ vsq₃ ad vnu͂ dupliciter potest poni ꝛ intelligi. vno modo inclusiue. Et sic est sensus ꝙ intantu͂ omnes filij naturales ipsius adam sunt mali: quia nullus est naturaliter qui faciat bonu͂. Nec sit bonus. ꝛ iste sensus est verus. Scd̓o potest poni exceptiue ly vsq₃ ad vnum ꝙ sit sensus inter omnes homines no͂ est qui naturaliter sit bonus preter vnu͂: idest iesum xp̄m: eo ꝙ non est ex opere adam natus: ꝛ ideo non descendit per generationem naturalem: licet ceperit carnem ex adam. Et ideo adam non potuit ipsum venundare nec obligare. suo peccato. Et sic solus xp̄us est inter mortuos liber: et inter malos naturaliter bonus. Et ideo ad maiorem confirmatione͂ dicit dauid.

xx.xxiij. q.i.c.qz. **Dominus de celo prospexit super filios hominum: vt videat si est intelligens aut requirens deum.**

¶ Dominus deus prospexit de celo super om̄es filios hominu͂ ꝛ filios ipsius adam: vt videat: id est videret et prospicit quotidie. vt videat si inter eos sit aliquis intelligens aut requirens deum: idest si sit aliquis qui totum intellectu͂ et studium adhibeat ad intelligendum deum vt possit ipsum super omnia diligere: aut adhibeat totu͂ conatum et volu͂tatem ad requirendu͂ deum per bona opera propter regnu͂ dei adipiscendu͂. Sed.

Infra liij.a. **Omnes declinauerunt simul inutiles facti sunt: no͂ est qui faciat bonum non est vsq₃ ad vnum.**

¶ Omnes simul declinauerunt a via iusta ꝛ recta et a diuina voluntate ad scelera ꝛ peccata nephanda et omnes simul facti sunt inutiles et debiles ad bene opera͂dum. Intantum ꝙ non est aliquis inter eos qui faciat bonum. nec est bonus naturaliter aliquis vsq₃ ad vnum inclusiue siue exceptiue vt supra dictum est preter vnu͂ qui est christus. Nam si ly vsq₃ tenetur inclusiue: tunc naturaliter nullus est bonus de filijs naturalibꝰ ipsius adam si autem ly vsq₃ tenetur exceptiue excluditur ꝛ excipitur christus qui non est naturaliter filius ada͂ vt dictum est. L ¶ Sed contra hoc arguit Julianus dicens ꝙ humana natura est de se bona: quia omnia que fecit deus erant valde bona: ergo naturaliter homo est bonus. ¶ Ad hoc respo͂det Augustinus ꝙ humana natura dupliciter potest intelligi. vno modo pro essentia hominis vel natura specifica. Et sic omnis natura naturaliter est bona: quia ad similitudinem boni exemplaris et a bono deo est facta ꝛ creata. Secundo modo sumitur pro ip̄a generatione humana. scilicet inquantum est collectio omniu͂ hominu͂ descende͂tium ab adam per generatione͂ naturale͂ et libidinosam: quia sicut dicitur natura eneadum ab enea et natura fabiorum a fabio: et gracchoru͂ a graccho. Ita dicitur natura et generatio humana ab adam primo homine quia adam hebraice idem est quod homo latine. Et sic tota humana natura siue humana generatio fuit in adam corrupta et vitiata a peccato: ꝛ sic dicitur mala. Et per consequens omnes trahentes illam humanam naturam ab adam dicu͂tur naturaliter mali ꝛ corrupti Ex quo sequitur ꝙ solus christus est naturaliter bonus. eo ꝙ no͂ trahit talem natura͂ ab adam per generatione͂ sed ex opere spiritussancti. Natura hu͂ana intelligitur dupliciter.

Sepulchrum patens est guttur eorum: linguis suis dolose agebant venenum aspidum sub labijs eorum. supra.v.b.ꝛ.cxl.b.

Quorum os maledictione et amaritudine plenum est: veloces pedes eorum ad effundendum sanguinem.

Contritio et infelicitas in vijs eoru͂: et viam pacis non cognouerunt: no͂ est timor dei ante oculos eorum. iij.q.ij. accusatores. et xi.q.i.c. q̄ttuor.

¶ Quia superius dixit in generali qualr ex peccato ipsius adam oe͂s hoi͂es fueru͂t corrupti ꝛ declinauerunt ad oi͂a scelera ex tali corruptio͂e percussi ꝛ excitati: ideo hic explicat ꝛ magis particulariter exprimit scelera in que omnes inciderunt ꝛ proruperunt quasi morbo quodam hereditario. Vn͂ dicit ꝙ primo ceciderу͂t in fetida͂ blasphemia͂ co͂tra deu͂. Ido͂ guttur eoru͂ fuit euome͂s fetidas blasphemias: sicut sepulchru͂ pate͂s ꝛ apertu͂ emittit fetorem ex cadaueribus putridis. q.d. ꝙ sicut cadauera putrida emittunt illum fetore͂ de sepulchro Primo.

et sunt causa illius fetoris. Ita corpus hominis est sepulchrũ corruptiõis cõtracte ex adam in generatione. Et sic ex tali corruptiõe euomit blasphemias ꝛ omnia peccata. Item sicut sepulchrũ cõtinet in se illa cadauera putrida ex quib⁹ emittit abominabilẽ fetorem. Itez non solum corpus
Scdo. est sepulchrũ illius morbi ꝛ corruptiõis. Sz etiã anima est sepulchrũ malarũ cogitationum ꝛ iniquorum propositoꝝ. Ex quibus malis homo euomit blasphemias ꝛ omnia alia scelera: vt ait saluator Matth. xv. ꝙ ex corde exeũt blasphemie et homicidia et furta ꝛc. que coinquinãt hominem. Et ideo subdit dauid ꝙ ex tali corruptione non solum procedunt blasphemie contra deum: sed etiam cõtra proximũ. Nam homines sic corrupti linguis suis dolose agebant: idest dolose loquebantur ad deceptionem proximorũ: quia blãdis verbis decipiunt proximos: ꝛ sic sunt mendaces
Tertio. ꝛ dolosi. Tertio sunt detractores accusando: ꝛ falsa crimina proximis imponendo. Et sic in labijs eorum reperitur venenũ aspidũ: idest venenũ inuidie et detractionis ꝛ infamatiõis quorũ os est plenum maledictione: quia sunt maledicti cõtra deum ꝛ proximuz. et est plenũ amaritudine: idest odio et zizania. Et sic pedes eorum sunt veloces ad effundendũ sanguinẽ. et quia non solum effundunt sanguinẽ proximoꝝ propria manu ex ira et odio. Sed etiam seminãdo zizaniã cõcitãt alios ad effundendũ sanguinẽ. Et ideo ex tali odio ꝛ inuidia et superbia semper est cõtritio ꝛ infelicitas idest litigium. prelium. discordia et tristitia: ꝛ bella intestina et infelicia in vijs ꝛ operationib⁹ eorum: quia nunꝙ cognouerunt viam pacis. s. discordie: cuius causa est quia non est timor dei ante oculos eorum. ¶ Ex quibus patet ꝙ defect⁹
Defect⁹ timoris dei ẽ cã maloꝝ. timoris dei est causa oĩm supradictoꝝ malorum. quod prouenit ex corruptione et praua cõcupiscẽtia inflicta in carne ex illo primo peccato. Nam ex illa praua ꝛ corrupta concupiscentia prouenit omnis inordinatus appetitus. Nam primo prouenit appetitus proprie excellentie: que dicitur superbia nõ cõpatiens maiorem neꝗ equalẽ ꝛ venit homo taliter corrupt⁹ vsꝗ ad contẽptum dei. non timens eius iudicium: et per cõsequens magis contẽnit et despicit proximũ: ꝛ quia non patitur maiorem ꝛ equalẽ: exinde prorũpit in inuidiam: non patiens prosperitatẽ proximi. Et exinde in homicidiũ. et ex tali etiam inuidia seminat discordias ꝛ zizaniam inter proximos. Et ex tali superbia et inuidia prorumpit in auaritiã ꝛ omnem rapinã et furtum ꝛ vsurã ad sustinendũ statũ suũ vt nulli subijciatur. Sed omnes sibi subijciat. Item ex illo vitio et corruptione carnis prorumpit in luxuriam ꝛ accidiam. Ex quibus pz ꝙ ex illa corruptione inflicta in adam prouenirũt omnia genera vitiorũ ꝛ omnia scelera detestabilia in totum gen⁹ humanũ vt demõstrat dauid in hac prima parte huius psalmi. et apostolus per totam
Questio epistolã ad Roñ. ¶ Sed ↄtra supradicta videnť esse duo dubia. quorũ primũ est contra litteram. Nã isti tres versus vltimi ab illo loco sepulchrũ patens est guttur eoꝝ ꝛc. nõ reperiũtur in hebreo.

et ideo dicunt ꝙ christiani interposuerunt eos vel lxx. interpretes addiderũt eos in greca interptatione. Ad qḋ respõdetur ꝙ ipsa veritas cõfundit eos. Nam manifestum est ꝙ lxx. interpretes fuerunt vltra ducentos annos ante aduentũ christi. et ideo nullam habuerunt causam ꝛ occasionem aliquid addẽdi vel remouendi in greca interptatione. Sed interpretati sunt prout receperunt in hebreo. Et hoc confirmať. Nam apostolus paulus in lege ꝛ prophetis doctor ꝛ magister qui hebraica textura vtebatur allegãt hos tres versus cum versibus p̃cedentibus ad Roñ. iij. Et iõ est potius credendum ꝙ thalmudiste amputauerunt hos tres versus ab hoc psal. eo ꝙ in eis prophetice memoratur et explicať tota correctio ꝛ maledictio iudeis inflicta eo ꝙ negauerũt ꝛ crucifixerunt christum: vt patet in tertia expositione. B
¶ Secundo dubitať cõtra totam predictã sententiam et expositionem in qua dictum est ꝙ omnes homines fuerunt corrupti in adam. Unde arguit pelagius ex fundamentis sacre scripture. ꝙ multos iustos commendat sacra scriptura: qui non perpetrarunt talia scelera et peccata sicut in hoc psalmo explicatur sicut fuit Abel Noe Abraham ysaac ꝛ Jacob ꝛ Job ꝛ Daniel in testamento veteri. Et in nouo zacharias ꝛ Johannes et Symeon et Anna et Joseph sponsus Marie quos omnes iustos sine peccato et querela vtriusꝗ te. sacra cõmendat autoritas. Ex quibus patet ꝙ peccatum ipsius adam. Nec omnibus posteris fuit imputatum nec omnes in eo fuerunt corrupti. Questio
¶ Sed hanc pestiferam opinionem exterminauit August. ab ecclesia respondens ad huiusmodi argumenta in libro de natura et gratia et de baptismo paruuloꝝ: et in omnibus libris quos contra pelagianos confecit. ¶ Ad cuius intelligentiã est valde aduertendũ fm Augustinũ. ꝙ duo sunt cõsideranda in peccato ipsius adam. Primo obligatio nature: quia omnes filios naturales ꝛ posteros obligauit ꝛ vendidit peccato suo. Et hoc dicitur in nobis peccatũ nature: quia omnibus nobis fuit imputata pena illius peccati: ꝛ ad illam fuimus omnes obligati et venundati. Et de tali peccato nature dicit Paulus apostolus ꝙ omnes in adam peccauerunt in natura: sed non in persona. quia nullus nostrum ibi personaliter erat ꝛc. Unde sic exponit Augustinus hanc autoritatẽ. ij. de baptismo puuloꝝ et hyponosticõ respõ. ij. Secundo est cõsiderãda natura corrupta quã adam transmisit in posteros per generationẽ successiue que quidẽ causat omnẽ peccatũ in anima. Nam per solam vnionẽ et consortium causat originale in anima: quia illa aĩa in puris naturalib⁹ in illa carne viciata creata ꝛ infusa statim obligatur peccato ꝛ sentẽtie ipsius adeo eo ꝙ ex carne ꝛ aĩa resultat vna naturalis persona: ꝛ ideo tota psona obligatur. Itẽ postea tamen caro corrupta p consensum in adultis causat mortale et veniale in eadẽ aĩa. inquantũ caro semp luctať aduersus spiritũ. Unde volũtas per solũ cõsensum inde liberatum contrahit veniale sed per cõsensum deliberatũ cõtrahit actuale ꝛ mortale. Ex quo pz ꝙ oẽ petm̃ p

August.

Duo in peccato adaz cõsiderãda.

Nota q̄ hoīe sauciato. venit. ex illa carne corrupta in oēs hoīes p libidi nosam generationē trāsmissa. ¶ Sed est vlterius aduertēdū q̄ ista natura corrupta siue tot⁹ hō ha bens istam naturam corruptā qui dicit̄ sauciat⁹ et vulneratus per consortiū talis nature dupli citer pōt cōsiderari s̄m Aug. in locis preallegatis vno mō in se sine aliquo adiutorio derelicta. alio modo per grām xp̄i adiuta. Primo mō dicit Au gu. q̄ est impossibile q̄ quis in sola tali natura de relict⁹ possit peccata vitare aut aliqd̄ bonū age re. Et ratio est. nam illa corruptio taliter vitiauit et vulnerauit oēs potentias q̄ volūtas siue liberū arbitriū manet taliter claudicatū et debilitatum et infirmū ex tali lāguore et pondere carnis vitia te q̄ semp trahit̄ in preceps ad oīa mala sicut tra hit̄ vna statera a pōdere lapidis nisi apponatur aliud pondus in alio opposita. Qd̄ q̄dem vicium carnis et pōdus lz non tollat totaliter cognitio nem peccati tamē tollit potestatē resistēdi nisi p grām liberū arbitriū adiuuet̄. De quo vicio dicit aplūs ad Rom̄.vij. Inuenio legē in mēbris meis repugnantez legi mentis mee: ideo quod nolo id ago ꝛ quod volo id nō facio. Unde non ego id fa cio sed quod habitat in me peccatū. Ex quo patet q̄ talis lex et corruptio membrorum licet non tol lat totaliter cognitionem et affectum tamen tol lit effectum. Sed quia talis voluntas non potest adiuuari nisi per gratiam christi ideo subdit apo stolus. Quis me liberabit de morte corporis hu ius. Et respōdet ipsemet dicens gratia christi me potest liberare. Ex quibus patet q̄ voluntas ad iuta per grām christi potest liberare ab huiusmo di pugna: et vincere carnem et omne peccatum. Et hoc est quod dicit Dauid in hoc psalmo. q̄ lz omnes homines prout sunt corrupti in adaz sint proni ad supradicta scelera: et nullo modo pos sint eauitare ex proprijs viribus: tamē per gratiā christi adiuti et preuenti non solum possunt su pradicta scelera vitare. sed etiam ea bona que sunt supra hominem facere et omnia mala supe rare et bene operari ꝛ supradicta necessitate libe rari. Ex supradictis fundamētis. Respondet Au gu. ad argumenta pelagianorum dicens q̄ licet Abel Noe et abraam: ꝛ Johannes baptista vita runt peccata supradicta hoc tamen non fecerunt in proprijs viribus. sed ex gratia christi adiuti et liberati. Sed si fuissent in sua natura corrupta si ne gratia derelicti. non solum supradicta: sed pe iora scelera cōmisissent. Est verū q̄ null⁹ sanctoꝝ supradictoꝝ potuit vitare originale peccatuz qd̄ oīa cōtrahit per consortiū ex carne corrupta. a q̄

Nota regula fuit excepta beata v̄go Maria. vt Au. ait ibidem vt declarabit̄ ps̄o. xlv. Et iō dicit Aug. lib. de sancta virginitate: q̄ null⁹ sanctus debet in se gloriari de sua iusticia sz de gratia dei. et iō dicit q̄ magis tenetur iustus qui nunq̄ peccauit: quam penitēs cui dimissa sunt multa: q2 plura peccata sunt dimissa iustis q̄ peccatoribus. Nam licet iu stis non sint dimissa peccata que nō commiserūt tamen sunt dimissa peccata que fecissent nisi per gratiam fuissent preuenti. Et sic dicit Augustin⁹ q̄ magis tenetur diligere deuz virgo. q̄ corrupta

Unde ait. deputa tovobis tāq̄ omnino ee dimis sum quicquid mali a nobis non est regente illo cō missum. Nā quisq̄s ab initio permanet pudicus ab illo regitur. Et quisquis impudicus est ab illo deserit̄. hoc istē dicit Au. in omelia de peccatrice cum ait: q̄ non est peccatum quod fecit hō. quin faciat alter homo nisi adiuuet̄ ab illo a quo fact⁹ est homo. Et in hoc patet veritas huius psalmi et prefate dubitationis: ꝛ huius prime expositionis C ¶ Quantū vero ad secundā expositionem est aduertēdū s̄m Aug. q̄ sicut in scientijs speculati uis est dare vnum principium a quo generaliter habent virtutē omnia probata in illa scientia. vt patet primo posteriorum. quo ignorato destruit̄ ꝛ ignoratur tota illa scientia. Ita pariter in acti bus hūanis ē dare vnum primum principium a quo sumunt virtutem: et diriguntur omnes actus humani quod quidē principiū est deū esse iustum iudicem omniū actuū et operationuz humanarū et premiatorem bonorum et punitorem omnium malorū. ¶ Ex quo sequitur illud gñale pu͛rbiū nullum bonum irremuneratum. et nullū malum impunitum quo principio negato destruuntur et corrumpuntur omnes mores: et omnes actus hu mani. quia qui non credit tali principio: illico con temnit deum non timens eius iudicium. Et sic ca dit et prorumpit in omnia scelera detestabilia. Secundo est notandum q̄ gentiles quattuor mo dis negarunt istud supradictum principium. Nā quidam eorum totaliter negarunt deum esse. Sz omnia prouenire a casu et fortuna. quidam au tem crediderunt et coluerunt plures deos. Et sic negabāt deū esse eo q̄ negabant vnitatē et essen tiam vnius dei. Quidam autem alij negabāt deū habere curam et prouidentiam de actibus hu manis et sic negabant deū esse iustum iudicē ꝛc. Quidam aūt alij asserebāt aīam esse mortalem ꝛ per consequens negabāt illud principiū nullum bonum irremuneratum et nullū malum impuni tum. Ex quibus patet q̄ omnes iste secte negarūt illud primum principium scilicet deum esse iustū iudicem ꝛc. Et inde est q̄ gentiles ante aduentuz christi negantes principium traditi sunt in repro bum sensum et in passiones ignominie et in cor ruptionē. ꝛ in illa scelera detestabilia q̄ narrat apo stol⁹ ad Rom̄.j. Uidens ergo dauid totum popu luz gētilē esse corruptū in suo tēpore ꝑpter nega tionē huius principij dicit in prima parte huius psal. q̄ q̄n insipiens ppl's gētilis dixit ꝛ asseruit i corde suo q̄ nō est deus vel q̄ deus nō est vnus iu stus iudex remunerator bonoꝝ et punitor maloꝝ: q̄ tūc oēs illius secte deū cōtēnentes nec deū ti mentes corrupti ꝛ abominales et odibiles deo facti sunt intantū q̄ nō fuit nec est qui faciat bo nū: nec est bonus ex eis vsq̄ ad vnū inclusiue. i. q̄ nec vnus eoꝝ fuit bonus. Et sic de⁹ ꝓspexit de ce lo sup oēs filios hominū: ꝛ filios terrenos: si repe riret̄ aliquis intelligēs deuz q̄tum ad fidē ꝛ deuo tionē et dilectionē. aut requirēs deum in suis opa tionibus. Sed nō fuit vsq̄ ad vnū illorū. i. nullus fuit qui faceret bonū. Et nō solū nō ille populus gētilis sed etiā nullus malus xp̄ianus fuit qui fa

ceret bonū carens illo pncipio quod est timor do
mini. Et sic oēs gētiles et mali xpiani cōtēnentes
dei iudicium intātum sunt corrupti q guttur eorum
Nota d est factū sicut sepulchrū patens et fetēs et prorsus
aduentu pens in blasphemias cōtra deū: et in dolū cōtra
messie. proximū rc. Exponūtur autē isti tres versus sicut
in prima expositione. L ¶ Quātū vero ad ter/
tiā expositionē est notādū put dictū est in prolo/
go q vnū de principalibus principijs sacre scri/
pture vete. testi. erat q filius dei erat incarnan/
dus et in paupertate et humilitate venturus et p
mortē et passionē suam mundū a pctō liberaturus:
qui quidem christus erat finis totius legis:
ad quē omnia legalia ordinabātur. De cuius ad
uētu oēs prophete fuerāt locuti. Ex quib⁹ patet
q qn negarūt xpm esse deū et messiā in lege pmis
sum: tūc negarūt totā legem et prophetas. Et sic
fecerunt deū mendacem in suis promissis et per
consequens negarunt deum esse deum. Negato
ergo isto principio. s. xpm esse messiam intantum
corruptus est ille populus iudeorum: q prorupit
i scelera detestabilia: et ppetrauit deteriora q po
pulus gentilis. Nam primo deum et hominez in
terfecit: et deum et totam legem mendacem fecit
et in tantam cecitatem et insaniā deuenit q post
publicationē euangelij nullum deū colit quod
probatur quia non intendit colere deum trinu et
vnū: nec incarnatum: imo blasphemat et execrat
talē deū. Sz nullus alius de⁹ ē nisi trinus eternus
et incarnatus ergo nullum adorat. Et sic facta si
unt nouissima huius populi peiora prioribus.
Mat. xij. Et Luc. xj. Hoc ergo preuidens dauid i
spiritu dicit in hac prima parte huius psalmi.
dixit insipiens populus iudaicus in corde et in
lingua sua christus non est deus nec messias in
lege promissus. Et hoc dixit iste insipiens popu
lus eo q vidit christum pauperem: et cum humi
litate venientem et eorum superbiaz et auariciā
detestātē. Et ideo negato isto principio oēs iu/
dei facti sunt corrupti in se et abominabiles deo
et odiosi intantū q vsq ad vnū eorum inclusiue non
est qui faciat bonū. Vn dns de celo pspexit sup
oēs istos filios hoim tanq homines carnaliter
viuētes post aduētū et passionē vt videret si ē ali/
qs intelligēs deū p fidē et verā intelligētiā legis
aut requirens deum per operationē bonaz. Sed
omnes declinauerūt a via veritatis et fidei. et a ve
ra intelligētia sacre scripture immo peruerterūt
verum sensum et intelligentiam scripture ad fal/
sum sensum. Et sic facti sunt inutiles q orationes
et sacrificia eorum sunt eis inutilia. q nihil eis p
sunt: immo nocēt q mortifera. Et sic nō est aliqs
eorum qui faciat bonū: neqest aliqs bon⁹ vsq ad
vnū inclusiue. q. d. q nullus eorū est bonus necvti
lis. immo malus et peruersus in credendo et ope/
rādo. Vn ex tali peruersiōe et corruptione ruerūt
in oia scelera nefanda et detestabilia. Nam primo
sepulchrum patēs est guttur eorum blasphemiam
perpetrando quando vocauerunt xpm voracē et
demonium habentem. Secūdo linguis suis dolo
se agebant quando volentes ipsum capere in ser
mone dixerūt. Si licebat dari censum cesari. an

non. Tertio fuit venenum aspidū sub labijs eorū
quando dixerunt. Nos audiuimus eum dicentem
possum destruere templum hoc manufactum: et
in triduo reedificabo illud non manufactum rc.
Item os eorum fuit plenū amaritudine et male/
dictione cum dixerūt. Audistis blasphemiā et ma
ledixerunt. et eorū pedes fuerunt veloces ad effun
dendum sanguinem: cum dixerūt crucifige cruci
fige rc. Item fuit cōtritio et infelicitas in vijs eo
rum et viam pacis nō cognouerunt quando dixe
runt si hunc dimittimus venient romani rc. Ideo
expedit vt vnus hō moriatur rc. Sed quia omnia
ista fecerūt iudei ex defectu timoris et fidei negā
do xpm esse deū et messiam et saluatorem. Ideo
subdit non est timor dei ante oculos eorū. Quia
si credidissent scripture timuissent deū: recepissēt
xpm et timuissent et si timuissent regem glorie iu
stum non crucifixissent. Ex quibus patet q in pe
iora scelera ceciderūt iudei q gentiles. Ideo om
nia scelera supradicta manent in populo iudeo/
rum iure hereditario. ad quam sententiam et ma
ledictionem ipsimet se obligarunt quando dixe/
runt sanguis eius super nos et sup filios nostros
¶ Ex quo patet q sicut Adam in peccādo obliga
uit se et omnes posteros ad penā mortis. Ita pa
riter iudei christum crucifigentes obligarunt se et
suos posteros ad perpetuam maledictionem et
vindictam mortis christi. Et sic omnibus imputa
tur homicidium christi et omnes sunt blasphemi
et dolosi et mendaces: et susurrones: et maledici
et latrones et peiores q idolatre quia nullum
deum adorant immo verum deum detestantur et
maledicunt. Et sic sicut gentiles in colendo plu
res deos: et negando diuinam iusticiam et proui
dentiam addiderunt corruptionem supra corru/
ptionem inflictam in adam. Ita iudei negando
christum addiderūt supra corruptionem populi
gentilis. Et sic sunt corrupti triplici corruptiōe.
Item est aduertendum q omnia supradicta non
solum sunt intelligenda prophetice de populo
gentili iudaico. Sed etiam de omnib⁹ malis chri
stianis qui non credunt diuinam iusticiam et pro
uidentiam: nec credunt resurrectionez quia tales
non timentes dei iudicium: audent omnia scele/
ra perpetrare. ¶ Ex supradictis patet q tres fue Tres fue
runt insipientes negantes deum primo enim ne rūt xpm
gauit adam deum indirecte volendo rapere di/ negātes
uinitatem per quod peccatum totū genus huma
num fuit in eo corruptum in bonis naturalibus
et priuatum bonis gratuitis eo modo quo di/
ctum est. Secundo negauit deum populus genti
lis falsos deos adorando propter quod pecca/
tum vltra corruptionem nature fuit magis corru
ptus in moribus et incidit in detestabiles passio
nes et ignominias. ad ro. primo. Tertio negauit
deum populus iudeorum: qn ex certa scia et mali
cia et inuidia negauit christū in lege pmissum et cru
cifixit eum propter qd peccatū vltra corruptionē
nature: et vltra penā populi gentilis incurrerunt
iudei oēs maledictiōes cōtētas et memoratas in
hoc psalmo. et. cxiij. D ¶ Sed contra supradi
cta arguere possent qdā catholici. Nā lz gētiles et

iudei negauerunt deū ꝑut dictū est tñ nō est dicē
dū ꝙ adā negauerit deū cōsentiēdo vxori. Quia
vt ait Aug. de ṽbis apostoli Adā nō fuit seduct⁹
nec credidit verbis serpentis: ſꝫ comedit fructum
vt cōplaceret vxori ne destitueret eius solatio ꝛc.

Respō August.

Ad hoc aūt rn̄detur: ꝙ in hoc videt Aug. cōtradi-
cere sibi ꝓpter hoc ꝙ fuit supra allegatū. s. ꝙ adā
et eua volētes rapere deitatem perdiderūt felici
tatem. Et iō reducēda sunt ṽba aug. ad quoddaꝫ
sanū mediū. s. ꝙ adā nō credidit assertiue verbis
serpētis: nec credidit nec inhesit firmissime prece
pto nec cōminationi dei ānuēdo ꝛ complacendo
vxori. Et sic ē dicendū ꝙ hesitauit in vtroqꝫ. Et iō
dixit sibi deus: q: audisti vocē vxoris tue et come
disti de ligno ex quo preceperā ne comederes ꝛc.
Quasi dicat q: magis credidisti vxori et serpen-
ti ꝙ mihi. Ideo hesitasti et dubitasti ꝛc. Et sic pꝫ
ꝙ ille cōsensus ade nec fuit ṽa et expssa negatio
nec firma cōfessio dei sed fuit indirecta negatio
inquātū ex verbis diaboli sequebat̄ deū esse mē-
dacem et inuidum ꝛ finitū et per ꝯñs sequebat̄
ipsum non esse deum. Ita pariter est dicendū de
moyse qñ nō paruit de. numeri. xx. immo distin-
xit in labijs suis. psalmo. cv. Ideo dixit dn̄s si-
bi et Aaron. Quia non credidistis mihi. vt sacri-
ficaretis me. ꝛc. Item hoc idem fecit zacharias
pater iohānis baptiste. Luce primo cui dixit an
gelus quia non credidisti verbis meis ꝛc. Ex qui
bus patet ꝙ isti duo non negauerunt nec cōtem
pserunt deum directe nec crediderunt firmissime
sed visi sunt hesitasse. Ita ergo pōt dici de adam
qui magis paruit et credidit verbis vxoris: ꝙ pre
cepto et comminationi diuine. Ex quo sequeba-
tur deū esse mendacē ꝛc. Et iō sicut moyses et za
charias fuerūt puniti solū in psonis propter il-
lā inobediētiā. Ita pariter adā fuit punit⁹ in pso
na et in tota sua natura ꝛ gñatiōe ꝑut dctm̄ est.

xxiiij. q. i. c. quia Extra de off. dele. c. pastoralis.

**Nonne cognoscent oēs qui operan-
tur iniquitatem qui deuorant ple-
bem meam sicut escam panis.
Deūm nō inuocauerunt illic trepida
uerunt timore vbi non erat timor.
Qm̄ dn̄s in generatione iusta est cō
silium inopis confudistis quoniam
dominus spes eius est.**

¶ Postꝙ superius ꝓpheta descripsit triplicem
corruptionē ꝓuenientē ex trina negatiōe dei: nūc
vero in hac parte volens eliminare supradictas
falsas ꝛ detestabiles opiniōes duo facit. Nā pri
mo demōstrat xp̄m esse verū ꝛ iustū iudicē ꝛ pre-
miatorē bonorū et punitorē maloꝝ. Et hoc ꝯtra
negantes diuinā iusticiā et ꝓuidentiam. Scdo
ostēdit xp̄m esse saluatorē ꝛ redemptorē et libera
toreꝫ oīm de captiuitate et pctō et corruptione:
inflicta adā et hoc cōtra iudeos negantes xp̄m:
ibi ꝯsiliū inopis cōfudisti. ¶ Quātū ergo ad pri-
mū q: dctm̄ est superius ꝙ gentiles negato primo
principio scilꝫ ꝙ deus est iustus iudex retributor
bonorum et punitor maloꝝ. Et sic postposito dei
timore prorupuerūt in oīa scelera. ꝛ ideo dicit hic
ꝓpheta ꝙ omes isti qui i vita negauerūt ꝛ nolue
runt cognoscere deum esse iustum iudicem: tunc
in die iudicij hoc scienter cognoscent per expe-
rientiam: q: videbunt christum deuꝫ et hoīem ve
nientem cum potestate magna et maiestate et se
debit in consilio iustorum et sanctorum ꝛ puniet
omnes supradictos iniustos ꝛ sceleratos. Et sic
tribuet vnicuiqꝫ ſꝫ opera sua: q: iustis dabit glo
riam et malis penam eternam. Et nominat hic
propheta quatuor gñationes improborꝫ quas
xp̄s condemnabit scilꝫ iniquos: tyrannos: infide
les ꝛ seminatores discordie et quasi sub his quat
tuor comprehendit oīa genera malorꝫ hoīm de
quibus supra dixit. Dicit ergo nonne oēs iniusti
qui operantur iniquitatem contra deum et pro-
ximum: et intendit per operātes iniquitateꝫ oīa
genera peccatorū. Item oēs tyranni ꝛ raptores
qui deuorant plebem meā et domos pauperum
sicut qui deuorant escam ꝛ cibū panis. Item oēs
infideles ꝛ mali xp̄iani qui deū non inuocauerūt
immo deum cōtempserūt. Item omnes semina-
tores discordie qui trepidauerunt timore vbi nō
erat timor: qui non cognouerunt viā pacis. Sed
posuerunt et seminarūt cōtritionem et infideli-
tatem ꝛ discordiam inter ꝓximos: quorū pedes
fuerūt veloces ad effundendū sanguinē oēs ergo
isti scilꝫ iniusti ꝛ tyranni et infideles ꝛ seminato-
res discordie seu iracūdi ꝛ inquieti qui nō cogno
uerūt deū esse iustum iudicē: nec timuerūt eius iu
dicium. Nonne oēs isti cognoscēt qm̄ dominus
iesus xp̄s deus et homo est ꝛ habitat in gñatio-
ne iusta idest diligit iustos et reprobabit oēs su-
pradictos iniustos quasi dicat immo certe quia
due negationes interrogatiue posite equipollēt
vehementi affirmationi: quasi dicat propheta ꝙ
oēs supradicti scelerati qui in hac vita negaue-
rūt deum esse iustū iudicem oīm actuum humano
rum: ex quo cōtēnētes iudiciū dei ꝑpetrauerūt oīa
scelera supradicta in prima parte: cognoscent
per experientiā ꝛ videbūt xp̄m in iudicio gñali ꝛ
etiā in particulari post hanc vitā esse verū iudicē
dātem iustis gloriam: et iniustis penā eternā. Et
est aduertendū ꝙ hec particula supradicta nō so
lum intelligitur de gentibus negantibus diuinā
iusticiam ꝛ ꝓuidentiaꝫ. Sed etiam de iudeis ne-
gantibus xp̄m. Nam ipsi sacerdotes ꝛ iudei qui
operantur iniquitatē ꝓpter supbiam ꝛ auariciā
et deuorabant plebē sicut escā panis comedēdo
domos viduarū: et imponētes ceteris simplicib⁹
et pauperibus onera grauiora. Math. xxiij. qui
quidem iudei deū non inuocauerunt: nec habue-
runt deū pre oculis qñ xp̄m crucifixerunt. Sꝫ tre
pidauerūt timore vbi non erat timor: qñ dixerūt
expedit vt vnus moriat̄ pro populo: ꝙ tota gens
pereat. venient romani et tollent locū nostrū et
gentē. Hoc autē dicebant q: trepidabāt timore
vbi nō erat timor: q: nō habebāt causam timēdi.
Nam ille qui veniebat ad dandū eis regnū cele-
ste: non volebat eis auferre bona tpalia que ipsi
perdere timebant. Et ideo oēs iudei qui christū

Quatuor gñationes improborū quas xp̄s condēnabit

Nota.

negauerũt ⁊ in tot scelera prupuerũt ⁊ ceciderũt: postea per experientiã cognouerũt xp̃m esse verũ deũ ⁊ messiam ⁊ iustũ iudicẽ: et hoc cognouerũt ꝑ effectuȝ qñ audierunt xp̃m resurrexisse ⁊ in celos ascendisse ⁊ sp̃mscẽm in apostolos misisse: et qñ petr⁹ ⁊ oẽs apl̃i in die pente. tria milia hoim conuerterũt ad fidẽ xp̃i. Sȝ magis cognouerũt xp̃m esse verũ iudicẽ ꝑ oẽs illos. xl. ãnos: in qb⁹ passi sunt infinitas tribulationes ⁊ discrimina: ⁊ finaliter per romanos ciuitas fuit incẽsa ⁊ ipsi trucidati ⁊ captiui. Sed postea iudei hoc magis per successionem tp̃is cognouerũt ꝑ ꝯuersionẽ toti⁹ ppl̃i gẽtilis ad fidẽ xp̃i. Sȝ magis cognoscẽt hoc in iudicio finali qñ veniet in ptãte magna ⁊c. q: tũc videbũt ⁊ aspicíẽt quẽ ꝯfixerũt ⁊ pupugerũt: zach. xij. ⁊ io. xix. ¶ Cõsiliũ inopis. Hic incipit ꝟsus et sñia i hebreo vbi dauid ostẽdit spãliter ꝯ obstinatos iudeos xp̃m esse verũ deuȝ ⁊ messiam in lege ꝓmissuȝ ⁊ saluatorẽ totius gñis humani: in quo sumus liberati ab oĩ pctõ ⁊ sñia data in adã. D Ad cuius intelligẽtiã est notandũ ꝙ duplex fuit cã quare iudei nõ receperunt sed cõtẽpserũt xp̃m ⁊ eius doctrinã euãgelicã. Prima fuit q: xp̃s venit paup ⁊ deiect⁹ ꝯm opinionẽ eoꝝ: q: ipsi expectabãt ipsuȝ venire cũ ptãte tpãli: vt eos tpãliter liberaret de ptãte et subiectione romanoꝝ: ⁊ oẽs tpãliter ꝓsperaret: sicut ipsi erant carnales ⁊ tpãles: ⁊ ideo videntes eũ sic pauperẽ et deiectũ ipȝ cõtẽpserũt. Scd̃a cã fuit q: eius euãgelica doctrina erat ꝯtra moribus et desiderio ⁊ studio eoruȝ. Nam ipsi querebãt dignitates ⁊ diuitias tẽporales in hoc mũdo: xp̃s aũt predicabat ꝯtra eoꝝ superbiam ⁊ auaritiam ⁊ symoniam et vsuram: et suadebat amare celestia: relictis et contẽptis rebus mundanis ponere spẽ in deo in futura btitudine. Et hec fuit causa quare nõ solũ ipsum cõtempserunt. Sed etiam crucifixerũt et suã euangelicam doctrinam repudiauerũt et execrauerũt Hoc ergo ꝑuidẽs dauid in spũ increpat iudeos. di. O iudei ceci et carnales vos cõfudistis. i. cõtẽpsistis ⁊ irrisistis cõsiliũ ⁊ doctrinã euãgelicã xp̃i inopis et pauperis idest qñ venit inops et paup et deiect⁹. Et etiã cõtẽpsistis eũ: qm̃ dñs est spes ei⁹. i. q: posuit et ꝑcepit poni totã spẽ in dño bonis mũdanis contẽptis. Et sic hac duplici de cã cõtẽpsistis eũ ⁊ ꝯsiliũ ei⁹. Sȝ dicatis mihi o ceci.

Quis dabit ex syon salutare israel: cum auerterit dominus captiuitatem plebis sue: exultabit iacob et letabitur israel.

¶ Quis dabit ex syon salutare israel: nisi sol⁹ xp̃s supple quẽ vos spreuistis: quasi dicat: nullus alius poterit dare saluationẽ toti israel: nisi solus xp̃s messias in lege ꝓmissus: q: iõ dr̃ iesus: q: saluator. Nã sicut prim⁹ adã oẽs hoies suo pctõ ⁊ corruptiõi subiecit. Ita sol⁹ iste iesus oẽs poterit liberare. Iõ subdit cũ dñs iesus auerterit captiuitatẽ plebis sue ꝑ mortẽ ⁊ passionẽ ⁊ ꝑ doctrinaȝ euãgelicã: tũc exultabit Jacob ⁊ letabitur israel sciȝ ppl̃s xp̃ian⁹: cũ viderit se ꝑ iesuȝ xp̃m liberatũ ⁊ redẽptũ de captiuitate diaboli ⁊ ab oĩ pctõ qđ traxit ex adã. C Sed hic sunt duo dubia primo q̃re doctrinã ⁊ legẽ euãgelicã dauid appellat ꝯsiliũ. Scd̃o quare ppl̃m xp̃ianũ appellat iacob et israel. Ad primũ dr̃ ꝙ dauid appellat legẽ euãgelicã cõsiliũ rõne modi: ad differentiã legis veteris ꝙ lex vet⁹ data fuit cũ grandi cõminatione: et per moduȝ precepti sub cõminatione mortis: vt ptȝ in plerisqȝ locis. Sed lex euãgelica data est a xp̃o per modũ cõsilij. Vñ dicit si vis ad vitaȝ ingredi serua mãdata moralia tñ. Et ideo lex euãgelica dr̃ lex libertatis et gratie. Illa autẽ dr̃ lex subiectionis et seruitutis. Ad scd̃m est dicendũ sicut iam dictũ est in ꝓlogo tractatu. iiij. ꝙ ppl̃s iudeorũ modernorũ iam perdidit nomen iacob et israel ꝯm rem et veritateȝ et solus ppl̃s xp̃ianus est ver⁹ iacob: ⁊ israel ꝯm rẽ nois ⁊ interpretationem. Nã iacob dict⁹ est iacob eo: ꝙ prio supplantauit et eiecit esau frẽm suum de vtero matris. Scd̃o q: surripuit fratri primogeniturã. ge. xxv. Tertio q: surripuit illi bñdictioneȝ. geñ. xxvij. qđ factũ est in figura inquantũ populus xp̃ian⁹ debebat supplantare ppl̃m iudeorũ ⁊ synagogã in aduentu xp̃i. Nã primo ppl̃s xp̃ianus recipiẽdo xp̃m supplantauit ⁊ eiecit synagogã ab hereditate et vtero ecclesie xp̃i. Scd̃o surripuit sibi primogeniturã: q: iudei ꝓ bonis tpãlibus cõtẽpserũt hereditatẽ messie: ⁊ redẽptionẽ abrahe ⁊ toti legi ꝓmissam. Et hãc primogeniturã xp̃ianis renũciauerũt ⁊ dereliqrunt. Tertio ppl̃s xp̃ian⁹ sibi surripuit bñdictionẽ ⁊ salutẽ recipiẽdo legẽ euãgelicaȝ ⁊ baptismũ. Et sic ptȝ ꝙ ppl̃s xp̃ian⁹ siue tota ecclesia vere dr̃ iacob. Et ꝓpter easdeȝ causas vere ẽt dr̃ israel. Nã iacob sortit⁹ est nomẽ israel ꝓpter quatuor. Prio q: vidit deũ facie ad facieȝ. Scd̃o q: fuit directus a deo. Tertio q: fuit bñdictus a deo. Quarto q: fuit fortis cũ deo qñ luctatus est cũ angelo nolens ipm̃ dimittere: quousqȝ bñdixit eũ. Et sic ꝓpter hec quatuor mysteria vocat⁹ est israel: vt ptȝ Ge. xxxij. q̃ oĩa quatuor mysteria impleta sunt in pplo xp̃iano. Nã solus iste vidit deũ per fidẽ: ⁊ est bñdictus per baptismũ. ⁊ direct⁹ per legẽ euãgelicã: et est fortis cũ deo: q: in virtutẽ sacrorũ diabolũ supauit. Ex qbus ptȝ ꝙ iuste hereditauit hoc nomen iacob ⁊ israel. Et ptȝ ẽt ꝙ ipsa sinagoga iuste ꝑdidit ista duo noĩa postꝙ̃ negauit xp̃ȝ. Ideo iã nõ est israel sed ceca: neqȝ iacob q: vendidit priogeniturã: ⁊ hereditateȝ xp̃i ⁊ bñdictionẽ ꝓ rebus tpãlibus: ⁊ nõ solũmõ ꝑdidit ista supradicta. Sed etiã manet ei pena inflicta ipsi ade in prima corruptiõe: ⁊ icurrit oẽs maledictiões ⁊ ignominias ppl̃i gẽtilis: eo ꝙ nullũ deũ adorat. Tertio incurrit oẽs supradictas maledictiões ex homicidio et negatiõe xp̃i. A quib⁹ oĩb⁹ maledictõib⁹ poterat saluari si xp̃ȝ recepisset. Ex quo ptȝ ꝙ sinagoga renũciauit nobis nomẽ iacob ⁊ illr iuri hereditario. Et iõ dicit dđ ꝙ cũ xp̃s auerterit captiuitatẽ sue plebis xp̃iane in suo aduẽtu: tũc exultabit verus iacob: ⁊ letabitur israel. i. ꝙ ppl̃s xp̃ianus in xp̃o saluat⁹ et liberatus exultabit quia factus est Jacob supplantando sinagogã intercipiẽdo hereditatẽ ⁊ bñdi-

Quare iudei nõ recepe-runt xp̃ȝ.

Infra. ly. b.

Duo dubia.

Lex euãgelica dicit cõsilium et lex liber tatis.

Popul⁹ xp̃ianus dr̃ iacob et israel.

ctionē. Et letabif q: fact⁹ est isrl' deū p fidē vidē/do ecōtrario synagoga plorabit et vlulabit. q: pdidit nomē iacob et isrl' et nobis dimisit bn̄dicta nūm Esa.lxv. B ¶ Ex toto isto psal. pn̄t recolligi. v. pclones. Pria q ex pctō ipsi⁹ adā q̄ negauit deuz

j.cōclo. indirecte et tacite tota sua gn̄atio fuit corrupta

ij.pclo. ¶ Scda pclo q tot⁹ pplš gētilis fuit magis cor/ruptus et incidit i detestabiles ignominias eo q magis directe negauerit deū colēdo plures deos

iij.pclo. ¶ Tertia pclo q pplš iudaicus directe negauit deū et fecit ipz mēdacē et inuidū: qn̄ negauit xp̄z et scripturas: et iō maiores maledictiōes et corru

iiij.pclo. ptiōes icurrit. ¶ Quarta pclo q tā iudei q̄ gentiles potuerūt cognoscere deū eē iustū iudicem qn̄ post passiōez et ascēsiōez sic eos puniuit sz h̄ magis cognoscēt in die iudicij vidētes eū cū ptāte et

v.pclo. maiestate. ¶ Quinta pclo: q solus iesus christus saluator liberauit iacob et israel .s. pplz xp̄ianū a supradicta corruptiōe et captiuitate et maledictiōe

Infra. xxiij.a.

Domine quis habitabit in tabernaculo tuo aut quis requiescet in mōte scō tuo.

¶ Titu.psal.dd. Ex titulo apparet q dd fecit hūc psal. Sz d materia huius psal. altercantur hebrei inter se. nam quidam dicunt q dd querit deo q̄s erit dignus habitare in terra promissiōis et q dn̄s r̄ndet q̄ igredit sine macula et c. Alij autem dicunt q postq̄ dd tetēdit tabernaculum domini iuxta domum suam. vt habetur. ij. reg. vj. tunc voluit eligere sacerdotes iustos et bonos ad cultuz diuinum. Et ideo ad hoc voluit consulere dominum vt sibi reuelaret qui essent digni habitare et ministrare cultum diui/num in tabernaculo et sic dicit domine quis ha/bitabit et tunc dominus respondet qui ingredi/tur sine macula et c. ¶ Sz licet littera posset applicari ad hunc sensum tamen non est sufficiēs expositio nec euacuaret intellectū huius psal. cū dd nō fuerit minus propheta in hoc psal. q̄ in ceteris. Item quia sacerdotes ve.leg. forsan nunq̄ fuerūt in tanta perfectione et iusticia et hoc memoratur et iō est aliter dicendum q cum lex moysi nō esset perfecta nisi inq̄tum erat via ducens in christum tanq̄ in finem legis et iō q̄cq̄d i le.ve. p̄cipiebatur erat figura noue legis i qua perfectio expectabatur. Nam sicut lex euangelica dirigit nos imme/diate i regnū celorum: ita lex vetus dirigebat in christum a quo expectabat habere perfectionē et dirigi in regnum celorum. D Unde omnes ille cōditiones quas ponit moyses de sacerdotibus offerentibus in templo. Leui. xj. scilicet q sacerdos aut leuita non sit gibbosus nec lippus nec clau/dus et c. sed sit sine macula in carne et c. Per ea figurabatur quales debebant esse in anima sacerdo/tes noui testi. qui sacrificium in eucharistia erant oblaturi. Item p illas cōditiones et pprietates quas debebāt habere pro quib⁹ sacrificia offerebant scripta in caplo sequēti figurabant pditiones fideliū no. te. p quib⁹ offertur agn⁹ imaculatus i altari: q debēt eē mūdi. veraces: nō dolosi et c. eo q ptinēt ad regnū celorū. Ex q̄b⁹ pz excellētia et p̄eminentia legis euangelice supra legē ve. qd p̄uidēs dd i spū fecit hūc psal. In quo p ea q̄ scripta sunt i le. ve. p̄uidit dd q̄les erāt futuri et debēt esse non solum sacerdotes et ministri i no. te. sed et fideles qui debent habitare in hac ecclesia per gratiam et in futura per gloriam. ¶ Nam illud tabernaculū et tēplū ve. le. significabant prophetice ecclīaz militantē et anagogice triūphantem duo ergo facit dd in hoc psal. nā p:io ponit interrogationē ad xp̄z. Scdo ponit xp̄i r̄nsionez ibi. q̄ ingreditur sine macula. Quātū ergo ad primum est aduertendum q ecclesia militās est via in qua peregrinamur ad altitudinē celi et ad patriā in qua sumus perpetuo mansuri et debemus quie/scere propter merita que in hac fuimus adepti. iō hec ecclesia in scriptura dicitur tabernaculū moysi quod figurabatur p tabernaculuz moysi qd fuit mobile p desertū. qd filij israel sequebant Sed tēplū salomonis figurabat patriā et mōtē perpe/tuū et imobilē patrie. Et sic per tabernaculuz in scriptura intelligit p̄ns ecclīa eo q hoc pegrinamur et non habemus ciuitatem manentem. sed p montem domini intelligitur celestis patria. Di/cit ergo dauid ad xp̄m. o dn̄e iesu christe messia future quis habitabit. aut quis erit dign⁹ habitare in tabernaculo tuo. s. i hac ecclesia p grām aut quis requiescet. id est merebitur requiescere in mōte sancto tuo. s. in celo per gloriam. q. d. qui h⁹ meritis tui fideles et membra merebuntur tecum in celo quiescere et felicitatē illā possidere.

Qui ingredit sine macula et opera/tur iusticiam. Di.s. ca ecclesia. infra. xxiij.a.

Qui loquitur veritatē i corde suo: qui non egit dolum in lingua sua.

Nec fecit pxio suo malū et opprobriū nō accepit aduersus pximos suos.

Ad nihilū deduct⁹ ē in cōspectu eius malign⁹ timētes aūt dn̄z glorificat. xxiij. qd vij. et hec dixim⁹.

¶ Hic pp̄ha itroducit xp̄m siue spm̄sctm̄ r̄ndētez sue iterrogationi. vnde respondet xp̄s et dicit. ille habitabit in tabernaculo huius ecclesie per grāz et in celo per gloriam qui ingreditur et qui ambulat sine macula et opatur iusticiam. E ¶ Ad cu/ius intelligentiā ē notādū q totum meritum no/strum consistit in iusticia et opatione h̄m iusticiaz et p p̄ns in opatione h̄m virtutem erga deum et proximum. Sed iusticia presupponit munditiaz et puritatem. sed talis mundicia consistit in declinando ab omni malo. Et ideo opz q anteq̄ quis operetur iusticiam sit sine macula: et sic perfecta iusticia christiani consistit in declinando a malo et faciendo bonum quia vltimum presupponit primum: ideo primum meritum beatitudinis est mūdū se custodire abstinēdo a malo postea seq̄t opari bonū. iō ait Gre. q nō sufficit mala nō agere nisi q̄sq3 studeat bōis opib⁹ insudare. Et ideo opz q pri⁹. sit mūdicia i corde et postea lumē veritatis i opatiōe. Hoc idē pz Iaco. s. et in psal. xxiij Meritū i quo cō sistit. Iō dicit q ille merebit hītare in h' hoc tabernacu/

lo per grām. et requiescere in illo monte celesti p gloriā: qui in hac via ingredit̄. i. ambulat sine macula ꝛ operat̄ iusticiā. Nā ambulādo sine macula excusat penā infernalē. Sed operādo iusticiā meret̄ gliaꝫ celestē. Vñ psal. cxviij. Beati imaculati in via: qui ābulāt in lege dñi ꝛc. ſꝫ qꝛ diceret aliq ꝗs tu xpe dicis ꝙ ille habitabit ꝛc. ꝗ ingredit̄ sine macula et opatur iusticiā. Ego iā scio ꝙ ingredi sine macula est abstinere ab oī malo: ꝛ se immaculatū custodire. Sed nescio ꝗd est operari iustitiaꝫ ꝛ in ꝗb⁹ ꝯsistit opatio ſm iusticiā et ꝗ ꝛ quot sunt de rōne iusticie: ꝛ quis est ille qui opat̄ iusticiā ad hoc rñdet xps. ꝙ ille qui opat̄ iusticiā est ꝗ loquitur veritatē in corde ꝛc. A ¶ Ad cuius intelligentiā est notādū ſm doctrinam ꝛ sniam saluatoris Mat. v. ꝙ nisi iusticia xpiani abūdauerit pl⁹ ꝙ iusticia scribarū et phariseorū nūꝙ itrabit i regnū celoꝝ. Nā in duob⁹ abūdat et supeminet iusticia euangelica sup iusticiā veteris legis. s. in corde et ligua siue locutiōe. Nā illa solū ꝓhibebat manū et operationē malā. Sꝫ ista ꝓhibet aiaꝫ ꝛ liguā ꝛ manū. s. ꝓpositū ꝛ locutionē ꝛ opationē malā. et ideo ait xps nō solū qui occidit ꝛ qui ꝑcutit gladio: sed ꝫ ꝗ irascit̄ i corde ꝛ dixerit ore fratri suo fatue: reus erit gehēne ꝛc. Et qui viderit mulierē ad ꝯcupiscēdū eā: iam mechatus est in corde suo Ex quo ptꝫ ꝙ vera iusticia ē in lege euāgelica: qꝛ totū iustificat. s. aiaꝫ: ꝛ linguā ꝛ manū. Et sic iusticia vera ꝯsistit in corde ꝛ locutiōe et opatiōe exteriori: ꝛ hoc taꝫ in preceptis affirmatiuis ꝙ i negatiuis. Et in hoc ꝓstat et precellit lex euāgelica le. ve. Ideo vult xps ꝙ ista tria veniāt et correspōdeāt adinuicē. s. cor ꝛ lingua ꝛ effectus ad bonū: ne quis habeat aliud in operatiōe nec aliud i ligua ꝛ aliud in corde ꝛ ecōtrario: eo ꝙ opatio siue locutio intantū est meritoria siue demeritoria inquātū volūtaria: qꝛ locutio ꝛ opatio sumūt mēsurā et meritū a corde ꝛ volūtate siue intentiōe. nā ligua et manus sunt instr̄a volūtatis cū volūtas sit primū mouēs in agibilib⁹. Et sic qꝛ totū. s. aia et corpus debet beatificari in patria idō opꝫ totū hoīeꝫ quo ad aiam et corpus iustificari. Dicit ergo xps ꝙ ille meretur habitare i tabernaculo ecclesie huius per gratiā et in mōte celesti p gliaꝫ primo ꝗ loquitur ṽitatē i corde suo. Scđo ꝗ nō egit dolū in ligua sua. i. qui non aliud tenebat i corde ꝛ aliđ i lingua: ſꝫ ꝯformat liguā cordi. Tertio ꝗ nō facit malū nec nocuit ꝓximo suo i fctō ꝛ sic non nocet ꝓximo nec corde nec ligua nec facto. Et hec ē pria pars iusticie ꝗ prohibet oē malū ad ꝓximū. s. corde et lingua ꝛ ope. i. ꝙ nemo offendat ꝓximū corde malū cogitādo ꝯ eū: nec lingua ipsum in ꝓsentia vituperādo ꝛ ꝯuitia īferendo: nec ope ledēdo Scđa ṗs iusticie ꝯsistit i veritate de ꝓximo absente quo ad laudes ꝛ vituperia et hoc ꝯsistit in duob⁹. s. in audiēdo laudes aut vituperia alteri⁹ aut dicendo. Vñ in vtrūꝙ et circa vtraꝙ ꝯtingit errare: et ꝓximo in audiēdo. Nā qui vult audire opprobria de ꝓximo iusto vel non audire ṽtutes eius valde peccat et agit ꝯ iusticiā: idō iustū est reꝓhēdere malsiloquos: ꝛ nō accipe opprobria nec audire aduersus ꝓximos suos. Et ideo ait dđ ꝙ ille

Iusticia euangelica abūdat.

Nota.

meretur habitare et reqescere ꝛc. qui nō accepit. i. nō vult audire opprobriū aduersus ꝓximos suos imo rep̄hēdit malsiloquos: ꝛ ē ꝗdā ṽtus moralis quam ponit ari. i fine. iiij. ethi. ꝗ d: indignatio de malo ꝛc. Scđa ꝓbitatis ꝯsistit i laudibus bonorum et vituperando malū. Et p oppositū maria iniquitas est laudare malos et detrahere. ꝛ mordere bonos. vñ esa. v. Ve qui dicūt bonū malum ꝛ malū bonū. qđ marie accidit habitantibus in domibus reguꝫ ꝛ pricipū. Idō ait saluator Mat. xi. ꝗ mollib⁹ vestiunt̄. i. adulatores et detractores in domib⁹ regū sunt. Et idō xps volēs oñdere ꝙ iustū ē cōmēdare et laudare ṽtuosos in absentia cō cōmēdauit Jo. baptis. corā ꝑplo: cum dixit ꝗd existis in desertū videre ꝛc. ꝛ idō vtrūꝙ docet christ⁹ sibi. scilicet ꝙ debemus virtuosos siue virtutē laudare cū cōmēdauit Jo. Scđo docet ꝙ non debemus vitiosos laudare nec caripēdere. imo vilipēdere cū dicit arūdinē vento agitatā: et qui mollibus vestiūtur in domibus regū sunt. ideo nusꝙ legitur ꝙ xps laudauerit vitiosos. Nam de diabolo dicit Jo. viij. Ille in veritate nō stetit. ꝛ mēdax est. Item de hero. dixit. dicite vulpi illi. Lu. xiij. itē phariseis dicit. Mat. xxiij. ve vobis ꝛc. ꝛ vos ex patre diabolo estis. Jo. viij. Dicit ergo hoc xps ꝑ os dđ ꝙ ille meretur habitare ꝛc. qui non accepit opprobriū nec audire voluit aduersus ꝓximos suos ꝛ ille ꝗ glificat et cōmēdat ꝛ laudat timētes deū. s. iustos et bonos. et in cuius conspectu malignus ad nihilum deductus ē. i. ꝗ non laudat: nec commendat nec exaltat malignos et adulatores sicut faciunt mali principes. ex quo ptꝫ ꝙ iust⁹ alr se hꝫ circa bonos ꝛ alr circa malos. Nā bonos glificat ꝛ cōmēdat nec opprobriū de eis vult audire immo defendit eos. malos autēꝫ non laudat immo vituperat et reprehendit et deprimit et annihilat. id est in eis vitium reprehēdit ꝛ annihilat̄.

Vitiosi nō sunt laudādi

Qui iurat proximo suo et nō decipit: ꝗ pecuniā suā nō dedit ad vsurā ꝛ mūera super innocentem non accepit.

xiiij. dis. c. quoniam. xiiij que. iiij. si qs oblit⁹ ꝛ extra de vsu. c. iiij ꝛ. iiij.

¶ Hic ponit tertiā partē iusticie ꝗ ꝯsistit in commutatiōib⁹. B ¶ Vñ est aduertēdū ꝙ tripliciter quis potest ledere proximum in cōmutationib⁹. Primo in promissis nō reddēdo debitum seu promissum. Secundo accipiendo vltra sortem aut debitū p vsurā. Tertio accipiendo munera a pauperibus vltra debitum ne vexentur sicut accidit qꝛ paupes dāt munera creditorib⁹: ne vexent̄ qđ ē q̄si vsura cū sit vltra đbitū. Vñ p oīa ista tria ꝯmittitur iniusticia contra ꝓximū qꝛ ide leditur. Dicit ergo xps ꝙ ille opatur iusticiā et meretur hitare in tabernaculo ꝛc. Qui iurat ꝓximo. i. q̄n nō decipit eū in proximis immo reddit debitum promissum siue mercedē ꝛ ēt ille ꝗ nō dedit pecuniā suā ꝓximo ad vsurā. imo charitatiue mutuat pecu. non accipiendo vltra sortē et etiā ille ꝗ accepit munera supra creditorē inocētē et pauperē: imo gratis expectat et tolerat eū. Itē etiā ly munera sup innocentē nō accepit: pōt referri ad malos iudices ꝗ ꝑ munerib⁹ fauent iniustis ꝯtra paupes et innocētes. Vñ isti tales dñr vēdere iusticiaꝫ. ¶ Su-

triplicit̄ primus pōt ledi in cōmutatiōib⁹.

mitur ergo sufficientia iusticie isto mō: nā cū iusticia sit v̄tus ad alterꝫ vt ptꝫ. v. ethic. totiēs ꝯtingit iniustū facere quotiēs ꝯtingit ꝓximo nocere siue ledere. Sꝫ ꝯtingit triplr̄ ꝓximū ledere. s. in ꝑsona aut in fama: aut in bonis tꝑalib⁹. in ꝑsona aūt cōtingit triplr̄ ledere. s. corde aut lingua v̄ opatiōe. Jō dicit q̄ loquit̄ veritatē in corde suo. nec egit dolū in lingua sua. nec fecit ꝓximo suo malū. Jn fama aūt silr̄ triplr̄ etiā cōtingit ꝓximum ledere. P̄rio volēdo audire opprobriū ꝓximi. Scd̄o tacendo eius v̄tutes. Tertio detrahēdo sibi vt puta laudare nocētem ꝛ vituperare innocentē. Jō sequit̄ opprobriū nō accepit aduersus proximos suos ad nihilū deduct⁹ est in ꝯspectu eius malignus timentes aūt deū glificat. in bonis aūt tpalibus ꝯtingit ēt ledere ꝓximū ꝛ nocere triplr̄. scꝫ nō reddere sibi debitū ꝛ mercedē ꝓmissaꝫ aut accipiēdo vsurā vltra sortē: aut accipiēdo munera a creditorib⁹ paupib⁹. ne vexent̄ siue pro mūerib⁹ fauere iniustis ꝯ pauperes innocētes: ꝛ iō subdit qui iurat ꝓximo suo ꝛ nō decipit in quocūq; licito mō aut debito ꝓmisso: ꝛ qui nō dedit pecuniam ad vsurā vt inde vltra sortē accipiat ꝛ qui nō accepit munera sup innocentē vt dictū est.

Ledere ꝓximū tripliciter possumus.

Qui fecit hec: nō mouebit̄ in eternū

De pe. dis. s. ca. ois q̄ nō dsligit.

¶ Hic cōcludit ꝓmiū ipsius iusti merētis in habitare in tabernaculo dei. D ¶ Vn̄ qꝛ ꝓpheta in principio interrogauit quis esset dign⁹ hitare in hoc tabernaculo per grāꝫ ꝛ in mōte supno p gloriā. xp̄s r̄ndit qui ingredit̄ sine macula ꝛ opatur iusticiā. i. mūdus ꝛ iustus est dignus vita ꝛ quiete eterna. Et vlterius exponit in quib⁹ ꝯsistit iusticia erga ꝓximū ꝛ dixit ꝙ in nouē. i. in trib⁹ circa ꝑsonā ꝛ in trib⁹ circa famā: ꝛ in trib⁹ circa bona tꝑalia. Nā per ista nouē dꝛ quis iustus ꝛ per ꝯñs dignus hitare hic per grāꝫ ꝛ quiescere in celo p gliam. Jō hic cōcludit ꝙ qui facit hec nouē supradicta nō solū est dignus quiescere in illo scō mōte celesti sed etiā nūq̄ cōmouebit̄ ab illa felicitate in eternū qꝛ gaudiū ꝛ premiū eius nō tollet̄ ab eo qꝛ illud regnū nūq̄ sibi auferet̄. itē qui facit nouē supradicta nō mouebit̄ in eternū a via iusta: nec a diuina volūtate que est mēsura ois iusticie. A Nā iusticia dꝛ a iuxta. v. ethicoꝝ. qꝛ illud dꝛ iustum qd̄ est magis iuxta mediū ꝛ sic ille hō dꝛ iustus qui nō recedit nec mouet̄ a diuina lege ꝛ q̄ manifestat̄ diuina volūtas que est mēsura oium actuū hūanoꝝ. Et sic qui nō mouet̄ nec recedit a diuina volūtate ꝛ lege ꝛ in opationib⁹ suis i hac vita: nūq̄ mouebit̄ ab illa summa felicitate. ideo ait saluator Mat. v. ꝙ qui facit volūtatē p̄ris ꝛc. ille intrabit in regnū celoꝝ. Ex supradictis ptꝫ ꝙ hec oīa supradicta in hoc psal. prius ꝛ p se cōpetunt xp̄o tāq̄ capiti ꝛ magistro q oīa per se impleuit ꝛ ex ꝯsequēti mēbris suis q̄ per grām xp̄i cooperantē p̄nt oīa hec adimplere. B ¶ Sꝫ hic pōt dubitari. nā lꝫ in hoc psal. sit explicata iusticia q̄ dꝫ seruari erga ꝓximū: tn̄ nulla facta est mētio de iusticia erga deū que cōsistit in fide formata charitate ꝓpter quā quis meret̄ hitare in tabernaculo huius ecclie per grām: ꝛ in mōte scō p gliam

dubitatio.

quiescere. Et iō ad maiorē euidētiā ꝛ intelligētiā eoꝝ que predicta sunt in hoc psal. est preaduertēdū ꝓm Aristo. v. ethicoꝝ: ꝙ iusticia dꝛ a iuxta: vn̄ illud dꝛ iustū qd̄ fit iuxta aliqd̄ principiū regulatiuū ꝛ rectificatiuū ꝛ mēsuratiuū. Vn̄ sicut opus domificationis: ꝛ cuiuscꝫ alterius artis redditur iustū ꝛ rectū qn̄ fit iuxta illā regulā mēsuratiuam cū qua fabricatores mēsurāt opa sua: ita pariter opationes hūane reddunt̄ ꝛ dicunt̄ iuste: qn̄ fiūt iuxta aliquā legē ꝛ regulā: ꝛ ꝯformant̄ ꝛ adequātur illi legi ꝛ principio regulatiuo. C ¶ Sꝫ qꝛ quatuor assignant̄ ꝛ reperiunt̄ p̄ncipia regulatiua actuū hūanoꝝ: deriuata ab illa p̄ma lege eterna diuine volūtatis. Jō p̄nt assignari q̄tuor modi iusticie in hūanis.

Quatuor sunt p̄ncipia regulatiua actuum.

¶ Primū aūt principiuꝫ est lex naturalis que consistit in dictamine rationis naturalis scꝫ omne malū vitandum ꝛ omne bonū agendū. ꝛ quod tibi nō vis fieri alteri ne facias. ꝛ qd̄ tibi vis alteri fac. Et nullū malum impunitū ꝛ nullū bonum irremuneratū. Jste em̄ sunt tres leges naturales conformes naturali rationi. Nam sicut illud principium de quolibet esse vel nō esse ꝛ de nullo simul ambo est principiuꝫ naturale ipsius intellectus speculatiui. Jta ista tria sunt naturalia principia ipsius intellectus practici vactiui ad regulandum omnes operationes voluntarias. Et ideo quicūq; operatur ꝓm ꝛ iuxta ista p̄ncipia: dicitur iustus naturaliter: ꝛ tales operationes naturaliter sunt iuste.

Primū.

Secundo quis pōt operari moraliter iuxta aliquod principium moraliter regulatiuum. Et sic prudentia pōt dici quoddam principiū iusticie moralis eo ꝙ regulat omnes alias virtutes. Jdeo dicitur recta ratio oium agibilium inquātum regulat omnes alias virtutes reperiendo in eis medium et dirigendo eas in debitum finem. et sic regulat concupiscibilem circa cibum et potum et circa actus venereos. Et regulat irascibilem circa ardua et terribilia: ꝛ regulat voluntatem circa commutationes ꝛ distributiones. Et sic regulat omnes partes hominis et subijcit eas rōni. Et sic prudentie dicitur oīs virtus. vnde Plato oēs virtutes dixit esse prudentias. vt ptꝫ. vi. ethicoꝝ. Et sic prudentia dꝛ quedā generalis et communis moralis iusticia inquantum iustificat. nam rectificat inquantum regulat omnes alias virtutes iuxta medium suum: ꝛ dirigit omnes actus humanos in debitū finē. Est verum ꝙ assignatur quedā particularis iusticia ad alterū circa cōmutationes ꝛ distributiones de q̄ breuiter dictū est in hoc psal. Et sic ptꝫ ꝙ oīs qui opatur ꝓm virtutes morales pōt dici moraliter iustus: eo ꝙ opatur iuxta prudētiam que est recta rō et principiū regulatiuū oium agibiliū. Et etiā qꝛ opatur iuxta aliqd̄ mediū ꝑticularis v̄tutis: sic oēs iustificatiōes morales dicunt̄ iuste ꝛ quedaꝫ iustificationes immo ois qui subijcit oēs partes inferiores et sensualitatem ipsi rōni dꝛ metaphorice iustus: vt ait Aristoteles in fine. v. ethicorum.

Scdm.

¶ Tertiū principium regulatiuum actuū humanoꝝ dꝛ lex ciuilis que humanam coercens audaciam et nocendi refrenās facultatem regulat hominem ad viuendū cū ceteris socialiter ꝛ ciuiliter

Tertiū.

nulli nocēdo. Et sic operās ſm leges ciuiles: dicitur iustus ciuiliter. ¶ Quartū pncipiū regulatiuū actuū hūanorū dr lex diuina: eo ꝙ regulat hoiem in deū sic ⁊ operās ſʒ legē diuinā dr iustus diuin⁹ Ex quibus ptʒ ꝙ quadruplex est iusticia: scʒ naturalis: moralis: ciuilis ⁊ diuina iuxta q̄tuor pncipia ⁊ leges quib⁹ oēs actus regulanť hūani ꝑut supradictū est. Que quidē leges ita se habent per ordinē ꝙ vna pfecit alterā: ⁊ data est in supplementū ꝑpter defectū alterius ad iustificādūʒ hoiem ⁊ pficiendū ipm in suis oꝑonibus. Vñ primo lex naturalis inserta fuit naturaliter in mētibus hoim: vt inquit aplš ad Ro. ſ. ⁊. ij. q꞉ vnusqsqʒ naturalr cognoscere pōt omne malū esse vitandū et omne bonū agendū ⁊c. Sed q꞉ natura fuit corrupta in adā ⁊ oēs potētie vulnerate ⁊ debilitate que quidē natura sic corrupta transmissa est in oēs posteros vt dictū est psal. xiij. iō natura fuit impedita ad opandū libere iuxta supradicta pncipia ⁊ leges naturales: vt inquit Aug. cōtra pelagianos. Nā rō ꝑpter passiones sensualitatis nō recte iudicat inter bonū ⁊ malū nec inter iustū et iniustū. Et volūtas rōnalis trahiť ab appetitu sensitiuo corrupto. Et sic declinat a bono ad malū agendū ɔ legē naturalē. Et in hoc decipiebatur pelagius cū tota sua secta qui nō considerans natura hoīs corruptā in adā: putabat vnūquēqʒ ex ꝓprijs viribus posse libere opari ſm legem nature. ſ. vitare omne malū ⁊ facere bonū et implere oia precepta diuina. Contra quā detestabilē sectā beatus Aug. cōdidit plures libros. Et ideo satius senserūt phi. ſ. Pithagoras ⁊ Socrates ⁊ Plato ⁊ Aristoteles: ⁊ ceteri qui ad supplendum defectū nature ad cōprimendū illicitū appetitū ⁊ cōcupiscentiā ⁊ oēs passiōes nature corrupte tradiderūt precepta moralia: vt ex frequētatis actibus generarenť boni habitus morales. per quos reprimereť mala inclinatio ⁊ iuuaretur natura sauciata ad bene opandū. Ex quibus ptʒ ꝙ virtutes morales iuuant naturā ⁊ supplēt eius defectū. Sed q꞉ pauci inter hoies reperiunť qui velint amplecti virtutes morales ꝑpter difficultatem adipiscēdi eas cōtra malā inclinationē et morbū nature: ideo vidētes principes ⁊ magistratus multa mala fieri inter hoies ꝑpter defectuʒ moraliū virtutū: nec rem publicā posse cōseruari nisi viuereť ſm ꝟtutē ꝑpter malā inclinationē hoim. Jō fuit necesse vt cōderēt leges ciuiles vt earū metu hūana cōpesceret audacia: tutaqʒ esset inter improbos innocētia: vt inqt Aug. ⁊ ysidor⁹. Et iō dicit Arist. in fine decimi ethicoꝝ ꝙ necessaria est positio legis: vt hoies assuefiāt ad mores capessendos. Et sic ptʒ q̄liter possessio legū fctā est in supplemētuʒ ꝑpter defectū ꝟtutū moraliū. Sʒ q꞉ deus creauit hoiēʒ vt nō solū in h mūdo cū ceteris tāqʒ aial sociale cuiueret, sʒ vt deū cognosceret: ⁊ cognoscēdo diligeret ⁊ diligēdo in h mūdo amaret ⁊ in celesti pria amādo frueret: vt inqt Aug. li. ɔfessionū: iō opʒ ipm iustificari ⁊ regulari in hmōi actib⁹ ad ɔsequēdā btitudinē. Sed q꞉ nulla supradictaꝝ legū. ſ. naturalis: ⁊ moralis: ⁊ ciuilis: pōt hoiēʒ regulare ⁊ iustificare sufficiēter scʒ ad cognoscēdū deū: ⁊ ordiate diligēdū ⁊ amādū ⁊ colēdū: iō fuit necesse a deo dari ⁊ tradi legē diuinā q̄ oia supradicta suppleret ⁊ doceret: ⁊ hominē ad capessendā summā btitudinē sufficiēter regularet ⁊ iustificaret. Ad cui⁹ intelligētiā est secūdo notādū: ꝙ ad h ꝙ hō sit simplr iust⁹ ⁊ iustificatus ad vltimā felicitatē ⁊ vitā eternā ɔsequēdā q̄tuor sunt sibi necessaria: primo ꝙ mūdeť ab oi macula ⁊ culpa pterita. Scōo ꝙ possit vitare futura petā: ⁊ si cōmittit ꝙ iterū possit mūdari. Tertio ꝙ possit bonū opari: erga deū ⁊ ꝓximū. Quarto ꝙ sit deo grat⁹ ⁊ accept⁹ ⁊ sua opa accepta ad vitā eternā: q꞉ alr nō posset puenire ad terminuʒ btitudinis. Sʒ nullū horū supradictorū pnt facere tres leges supradicte: q꞉ nulla earū pōt mūdare culpā cōmissaʒ nec petm originale: nec aliqua illarū de se absqʒ reuelatiōe potuit deū pfecte cognoscere nec meritorie opari ⁊ maxie lex ciuilis: q꞉ hoies ſm ea magis opabanť formidine pene q̄ ꝟtutis amore. Et io opa fctā ſʒ solas morales ꝟtutes ⁊ ſm solas leges ciuiles solū ciuilr erant pmiāda. Jō data est lex diuina q̄ supplet oēs defect⁹ aliaꝝ: ⁊ pfert oia necessaria ad vitā eternā ⁊ vltimū hūanū finē ɔsequēdū: nā pmo docet quis deus colend⁹ q꞉ vnus trin⁹ ⁊ vn⁹ etern⁹ ⁊ creator oim reꝝ: ⁊ docet quō colēd⁹ q꞉ p veꝝ cultū latrie ⁊ docet quō diligēdus: q꞉ in deo ⁊ ꝑpter seꝝ quō ꝓximus diligēdus: q꞉ in deo ⁊ ꝑpter deū ⁊ sic docet q̄d credēdū: q̄d amādū ⁊ agēdū ⁊ q̄d sperādū. Jtē scōo pfert sacra ad tollēda ⁊ vitāda petā ⁊ cōfert grāʒ vt hō sit deo char⁹ ⁊c. Et sic ptʒ q̄liter in lege diuina tradiť ꝟa iusticia tribuēs vnicuiqʒ ꝙ suū est. ſ. deo verā latriā: ꝓximo mutuū charitatis effectū.

Justus ad ɔsequēdam beatitudinē fit.

B ¶ Sʒ iterū est aduertēdū put dctm ē in ꝓlogo tractatu tertio. ꝙ lʒ illa lex diuia a deo in pncipio lata sit vna ſm essentiā ab adā ⁊ Abel vsqʒ ad iudiciū: tn̄ ipa habuit tres stat⁹. ſ. statum nature ab adā vsqʒ ad moysen ⁊ statū scripture: a moyse vsqʒ ad xp̄ʒ: ⁊ statū grē vsqʒ ad iudicium: in q̄b⁹ statib⁹ sp ꝑcessit ex imperfecto ad pfectū: q꞉ ɔtinue accepit aliquā pfectionē quo ad modū colēdi deū. Nā i adā ⁊ Abel accepit modū sacrificiorū ⁊ oblationū tāqʒ signaculū fidei xp̄i futuri: ⁊ in Abraā circūcisionē: sub q̄ fide xp̄i venturi saluati sunt oēs fideles ab adā vsqʒ ad moysēʒ in lege nature. Et iste stat⁹ legis nature est pa legis diuine a deo tradita supradictis pr ia rebis: ⁊ differt a lege naturalr hoib⁹ iserta ō q̄ supradictū ē q꞉ illa lex naturalis naturalr hoib⁹ iserta nō poterat hoiēʒ iustificare ad vitā eternā absqʒ fide xp̄i futuri q̄ reuelata fuit spālr prib⁹ ve. te. put dictū ē. ſʒ ista lex adhuc accepit maiorē pfectionē ⁊ expssaʒ iustificationē in moyse per expssa pcepta moralia ⁊ iudicialia ⁊ cerimonialia in q̄b⁹ expssius figurabanť mysteria nr̄e redēptiōis sub q̄ fide xp̄i futuri in illis cerimonijs figurati saluati sunt oēs patriarche ⁊ ꝓphete ⁊ fideles ꝓfessores ⁊ obseruatores le. ve. Sʒ vltimā suā pfectionem accepit lex diuina a xp̄o i tertio statu q̄ in suo aduētu in se cōpleuit oia q̄ erāt figurata in oibus sacrificijs ⁊ cerimonijs legis ve. q̄n ꝑ nobis passus est ⁊ dedit legē euāgelicā in q̄ aguit ⁊ verificauit oīa

Lex diuina tres hʒ status.

mysteria: que latebāt in ve.te. ⁊ aꝑuit sensū ⁊ scri
pturas vt pꝫ Lu.xxiiij. qꝛ lex ꝑ moysen data ē grā
aūt ⁊ veritas per xp̄m facta est. Et sic xp̄s aꝑuit no
bis manifeste qđ in lege latebat sub quibusdā fi
guris. Nā xp̄s docuit q̄liter deus est trinus in ꝑ
sonis ⁊ vnus in substātia: ⁊ sic reserauit mysteriū
trinitatis. ⁊ quō deus vnus in trinitate ꝑsonarū
est adorādus. Et patefecit veritatē ecclastico꜡
sacro꜡ ꝯferēdo eis v̄tutē ex sua passiōe ad ꝯferē
dam gratiā ⁊ tollēdū ⁊ purgādū oē pctm̄ ⁊ ꝑ ꝯn̄s
ad iustificandū sufficiēter totū hoiem ⁊ sic ꝑ suā
passionē soluit p̄ciū pro oī pctō: ⁊ ꝯtulit v̄tutē sa
cramēti ad purgādū pctā ⁊ ad ꝯferēdā grām gra
tificātē ⁊ iustificātē hoīeꝫ ad merēdū vitā eternā.
Quatuor ergo facit lex euāgelica: nā primo puri
ficat ⁊ mūdat ab oī pctō ꝑ baptismū ⁊ pniam ⁊ ex
tremā vnctionē. scđo fortificat ⁊ roborat ꝑ confir
mationē. tertio reficit ꝑ eucharistiā. quarto do
cet oēm veritatē ꝑ doctrinā xp̄i. Et sic iustificat to
tum hoiem ad vitā eternā. Et sic supplet defectū
legis naturalis ⁊ moralis ⁊ ciuilis. imo includit
⁊ approbat oēs alias leges supplēdo defectū ea
rum. Nā primo xp̄s approbauit legē naturalem.
Mat.vij. cū dixit. quecūqꝫ vultis vt faciāt vobis
hoīes ⁊ vos facite illis. Itē approbauit legē mo
ralem. Mat.xv. cū dixit. Ex corde exeūt blasphe
mie: homicidia: furta: ⁊ adulteria. hec sunt que co
inquināt hoiem. Itē approbauit leges ciuiles cū
dixit. Reddite que sunt cesaris cesari: ⁊ que sunt
dei deo. Itē approbauit ⁊ declarauit verū sensum
totius legis ve. vt pꝫ Mat.v. ⁊ vj. per totum di
scursum euāgelicū. ¶ Ex quib⁹ oībus pꝫ ꝙ ista
iusticia euangelica que sufficiēter iustificat hoieꝫ
ſm oēs ptes suas ⁊ cōfert vltimatū finē. Loquit
ꝓphetice dđ in hoc psal.xiiij. qꝛ nulla alia lex est
que faciat hoiem habitare in h̄ tabernaculo dei
per grā ⁊ in mōte scō ⁊ celesti per glīam: nisi lex
euāgelica que sola iustificat hoieꝫ erga deū ⁊ pri
mū. B ¶ Sed nūc restat q̄d dicendū ad dubiū Dubiū.
qꝛ dauid nō vr̄ facere mētionē de iusticia hois er
ga deū. sꝫ solū erga ꝓximū vt pꝫ in lrā. Ad h̄ rn̄
detur ꝙ si bene ꝯsiderent ⁊ contēplent v̄ba hui⁹
psal. vr̄ q̄liter dđ memorat ꝓphetice iusticiā euā
gelicā ⁊ iusticiā erga deū ⁊ ꝓximū. Nā dictū est ꝙ
lex euāgelica cōprehēdit oēm legē ⁊ iusticiā tam
naturalē ꝙ moralē ciuilē ⁊ diuinam. Et explicat
omnē virtutē quā ille nō poterat explicare nec ef
ficere: ⁊ iustificat sufficiēter totū hoieꝫ quo ad effe
ctū ⁊ affectū. s. quo ad aīam ⁊ corp⁹ quo ad actus
interiores ⁊ exteriores: nō solū ꝓhibet manū sed
animū vt pꝫ Mat.v. Et ideo dr̄ lex veritatis et
gratie. Et ideo qn̄ dđ dicit in hoc psal. ꝙ ille hita
bit in tabernaculo dei q̄ ingredit sine macula et
operatur iusticiā: tūc per hoc intelligit legē ⁊ iusti
ciā euāgelicā: que sola per sacrā mūdat ⁊ purifi
cat hoiem a pctō ⁊ reddit ipm purū sine macula.
Et facit ipm oꝑari iusticiā ⁊ opa iusta ⁊ merito
ria per gratiam quā sola lex euāgelica cōfert per
sacrā. Et sola ipa docet oēm veritatē ⁊ imprimit fi
dē ⁊ veritatē i corde. ⁊ sic iustificat cor hois ⁊ opa
interiora. qꝛ nō solū p̄cipit effectū. sed affectū. iō
dicit ꝙ ille hitabit in tabernaculo dei qui loquit
veritatē in corde. i. qui cōfitet veritatē fidei corde
et lingua ꝑ cōfessionē: qꝛ corde credit ad iusticiā:
ore aūt ꝯfessio fit ad salutē. ad Ro.x. Et tūc quia
lex euāgelica est illa que docet credere fidē in cor
de ⁊ cōfiteri eandē fidē in lingua. Iō lex euāgeli
ca dr̄ vera iusticia iustificās hoiem corde: lingua
⁊ ope erga deū. Vn̄ oꝑari iusticiā sine macula nil Nota.
aliud est nisi sine pctō erga deū et ꝓximum iuste
operari. Et loqui veritatē in corde nil aliud est ni
si prime veritati qui sunt articuli fidei firmiter in
herere. Et nō agere dolum in lingua nil aliud est
nisi verā fidē articulo꜡ publice ꝯfiteri ⁊ fidē non
tacere nec occultare: sed publice p̄dicare. Itē ope
rari iusticiā nil aliud est nisi diuine volūtati q̄ dr̄
lex eterna per charitatē inherere ⁊ per opa cōfir
mare. nec a diuinis p̄ceptis deuiare: que quidem
veritas ⁊ lex eterna ⁊ iusticia maxime lucet in le
ge euāgelica. vt dictū est psal.xi. Et iō dđ primo
memorat iusticiā hois erga deū per id qđ ait qui
ingreditur sine macula ⁊ oꝑatur iusticiā. Et q̄ lo
quitur veritatē in corde suo nec egit dolū in lin
gua sua. Sꝫ ex ꝯsequēti memorat iusticiā hois er
ga ꝓximū: ꝑ qđ subdit. Nec fecit ꝓximo suo malū
⁊ opprobriū nō accepit aduersus ꝓximos suos
⁊c. Ex quib⁹ pꝫ ꝙ dđ in hoc psal. explicat omneꝫ
iusticiā erga deū ⁊ ꝓximū. Et docet in quib⁹ cōsi
stit tota iusticia hois ꝑ quā meret hitare in h̄ ta
bernaculo per grām ⁊ in mōte celesti ꝑ glīam de
qua lege euāgelica ⁊ eius proprietatib⁹ ⁊ effecti
bus latius dicet psal.xviij. ⁊ cxviij. Et per hoc pꝫ
rn̄sio ad dubiū. ¶ Ex toto isto psal. p̄nt recolligi j.ꝯclo.
sex cōclusiones: q̄rum prima est ꝙ solus ille habi
tabit in hoc tabernaculo ⁊ ecclīa per gratiā et in
superiori ꝑ gloriā: qui ingreditur ⁊ ambulat i hac
via sine macula purificatus per ecclastica sacrā
declinādo a malo ⁊ oꝑatur iusticiā faciēdo bonū
ꝓbatur. nā declinādo a malo euadit penā. ⁊ agē
do bonū meretur gloriā. ¶ Scđa ꝯclusio ꝙ ille lo ij.ꝯclo.
quitur veritatē in corde qui firmiter credit articu
los fidei: ⁊ ille nō agit dolū in līgua qui fidē quā
corde credit publice confitet ⁊ p̄dicta ſm ipam fi
dem oꝑatur. ¶ Tertia conclusio ꝙ tripliciter ser iij.ꝯclo.
uatur iusticia. Vno mō erga seipm ābulando sine
macula declinādo ab omi malo. Scđo erga deuꝫ
credēdo ⁊ ꝯfitēdo ore ⁊ lingua ⁊ oꝑando ꝑ fidem
⁊ spem: ⁊ charitatē. ¶ Tertio seruat iusticia erga
ꝓximū nō sibi nocēdo sꝫ ꝓficiēdo ⁊ subueniēdo
in quib⁹ tribus sufficiēter iustificat hō erga deuꝫ
⁊ ꝓximū. ¶ Quarta conclusio ꝙ tripliciter potest iiij.ꝯclo.
q̄s ledere ꝓximū. s. corde: lingua ⁊ ope. Itē tripl̄r
pōt hō ledere ꝓximū primo odio habēdo. Scđo
mala ꝯ ipm cogitādo. Tertio ledere ꝓximū ꝑ lin
guā in absentia detrahēdo. Scđo v̄bis corā vitu
perādo aut gestu contēnendo. Tertio v̄bis adu
lando ⁊ decipiēdo. Itē tripl̄r pōt q̄s ope ⁊ factis
ꝓximū ledere. Primo occidēdo vel verberādo. Se
cundo bona tpalia rapiēdo aut in bonis defrau
dando. Tertio debitū honorē auferēdo aut nō ex
hibēdo. ¶ Quinta ꝯclusio ꝙ ꝑfecta iusticia hois v.ꝯclo.
cōsistit in sola lege euāgelica. ꝓbat primo qꝛ ipa
sola docet ⁊ explicat fidē oīm articulo꜡ ⁊ patefa
cit veritatē eo꜡: ⁊ sic explicat oēm veritatē. scđo

confert gratias per sacramēta. tertio explicat q̄d agendū ⁊ sperandū ꝑ obseruantiā ꝑceptorū. Et sic iustificat ꝑfecte hoīem per fidē apostolorū et grām sacroꝝ: ⁊ obseruātias ꝑceptoꝝ distinguendo q̄d credendū: q̄d sperādū: ⁊ quid agēdū erga deū ⁊ ꝓximū. ¶ Sexta cōclusio ꝙ in hoc psalmo explicaꝫ ⁊ memoraꝫ ꝓphetice tota iusticia legis euāgelice. Et ꝑ consequēs explicaꝫ tota iusticia legis ⁊ ꝓphetaꝝ ⁊ legis naturalis ⁊ moralis ⁊ ciuilis q̄s leges continet ⁊ includit lex euangelica: ꝓbaꝫ: nā tota iusticia legis ⁊ ꝓphetaꝝ ⁊ totius euangelij pendet ex his duobus preceptis. scʒ diliges dominum deum tuum ex toto corde ⁊ mēte ⁊c. Et diliges ꝓximum tuum sicut teipm̄: vt patʒ Mat. xxij. sed tota iusticia ⁊ dilectio erga deum ⁊ ꝓximuʒ explicatur in hoc psalmo. ꝓbatur minor Nam hic explicatur primo iusticia ⁊ dilectio erga deum per hoc ꝙ dicitur qui ingreditur sine macula ⁊ operatur iusticiam ⁊ loquitur veritatem in corde suo ⁊ non egit dolum in lingua sua. Iteʒ secundo ⁊ distinguitur iusticia que debet seruari erga ꝓximum. corde ⁊ lingua ⁊ opere. Et ne ledaꝫ in persona nec in bonis temporalibus nec in honore. per hoc ꝙ subdit nec fecit ꝓximo suo maluʒ nec opprobrium accepit aduersus ꝓximos suos ⁊c. vsqꝫ ad finem psal. Item hoc idem ꝓbatur. nā de lege ⁊ iusticia nature est ꝙ quis viuat sine macula declinando a malo ⁊ operetur iusticiam faciendo bonum ⁊ ꝙ faciat erga alium quod vellet fieri erga seipsum. Sed hoc idem docet iusticia moralis tam communis q̄ particularis. scilicet commutatiua ⁊ distributiua que est erga alterum scilicet proximum. Et hoc idem precipiunt ⁊ statuunt omnes leges ciuiles que intendunt facere ciues bonos propter bonum reipublice. Item ad legem diuinam pertinet iustificare ⁊ regulare ⁊ dirigere hominem in deum vt possit viuere ⁊ habitare in hac ecclesia per gratiam: ⁊ quiescere in celesti per gloriam. sed omnia ista explicantur in h̄ psal. vt visum est ergo nulla lex nec pars iusticie preterfugit istum psalmum quin conuenienter explicetur in eo. Ex quibus omnibus patet: quod illa summa lex eterna que est diuina voluntas a qua omnis iusticia et omnes leges tam naturales: q̄ morales: q̄ ciuiles: q̄ diuine habent ortuʒ et mensuram: maxime explicatur ⁊ lucet in hoc psal. sub paucis verbis prout patet diligēter cōtemplanti sniam ⁊ intelligentiam eius.

vs. pcdo.

arg. ij. q. vij. testes §. xp̄s. et xxiiij. q. i. c. q̄ dignior.

Onserua me domine quoniam speraui in te dixi domino meo de⁹ meus es tu quoniam bonorum meorum nō eges.

¶ Titulus in hebreo humilis et simplicis dauid. In biblijs autem nostris: tituli inscriptio ip̄i dd. Ex primo titulo patet ꝙ dauid fecit hūc psalmū in persona alicuius humilis ⁊ simplicis petentis aliquid cum humilitate ⁊ patientia. Ex scd̄o vero titulo apparet ꝙ in isto psalmo continetur inscriptio hereditatis ⁊ dominij promissi ipsi dauid in persona alicuius. ideo hebrei quidam moderni conantur applicare literam huius psalmi ipsi dauid: qui fecit hunc psalmum dum esset in persecutione saulis qui propter humilitatem et patientiam adeptus est hereditatem et regnum israel. Sed licet istud mysterium et persecutio et exaltatio esse potuerit: immo fuerit figura christi et regni eius vt pluries dictuʒ est nō: tamen est persistendum in litera sed in figurato cuius est figura. Nam ea que dicuntur in hoc psalmo: non proprie verificantur de dauid: sed de solo christo per dauid figurato. Ideo est magis credendum beato Petro qui postq̄ fuit illustratus spiritusancto habuit intelligentiam huius psalmi. Unde in die Pentecostes allegando literam et sensum huius psalmi probauit resurrectionem et exaltationem regni christi. Et conuicit scribas et phariseos. et conuertit et baptizauit tria milia hominum vt patet actuum secundo. Et sic exponend⁹ est iste psalmus. ⁊ titulus de christo. Unde dauid per suam persecutionem et exaltationem preuidit in spiritu qualiter christus in lege promissus post persecutionem et passionem et mortem debebat resurgere et adipisci hereditatem et vlem potestatem et regnum in celo et in terra. Hoc ergo preuidens dauid in spiritu fecit hunc psalmū de hereditate et regno christi per patientiam et humilitatē acquirēdo: ideo ponitur in titulo humilis et simplicis dd̄ in quo explicatur ꝙ xp̄s qui dauid in scripturis nominatur per obedientiam et humilitatem erat regnū adepturus. ¶ Ad cuius intelligentiam est notandum ꝙ hereditas dicitur successio debita alicui in bonis paternis vel tanq̄ paternis: et sic bona patris debentur filio naturali iure hereditario. et debentur cognatis et consanguineis siue filijs adoptiuis loco filij naturalis. cum ergo regnum et dominium totius mundi sint bona dei patris: ergo dominium in celo et in terra debetur christo iure hereditario: inquantuʒ est filius naturalis dei patris. Et sic regnum mundi et dominium super omnē creaturam dr̄ hereditas xp̄i. Ideo dicit apostol⁹ ad Ga. iiij. ꝙ si xp̄s est filius dei patris. ergo heres ꝑ deū ⁊ dominus omnium. ¶ Sed est iterum aduertēdū ꝙ licet ista hereditas et principatus mūdi proueniat christo iure hereditario ab instanti sue conceptionis eo quia est filius naturalis patris. tamen deus voluit vt christus inquantum homo acquireret hanc hereditatē ex ꝓprijs meritis. vt eam posset suis membris communicare que quidē hereditas consistit in quatuor. Primo in principatu ecclesie militantis super iustos. Secundo in principatu inferni super omnes demones et damnatos: et etiam in principatu omnium elementorum et creaturarum corporalium. Tertio in principatu sui corporis: quantum ad immortalitatem et impassibilitatem. Quarto in principatu ecclesie triumphantis: quantum ad gloriam et vniuersalem potestateʒ. Primum adeptus est xp̄s per suā humilitateʒ et passionem: et

Quid sit h̄rditas

In quatuor cōsistit.

per eandē adeptus est scḋm: q: solū non recuperauit genus humanū: sed etiam superauit diabolum ꝛ limbum. ꝛ purgatoꝛiū expoliauit. Tertium adept' est in sua resurrectiōe. Quartū aūt in sua ascensione. In quibus quattuoꝛ consistit tota hereditas xp̄i. Hoc ergo preuidēs dauid in spū fecit hunc psalmū introducens chꝛistū ad loquendum. in quo duo facit. Nam pꝛimo xp̄s petit conseruari in hereditate adepta. Secūdo agit grās patri explicādo partes hereditatis ibi. Sanctis qui sunt in terra. Quantū ergo ad pꝛimū est notādum q̄ chꝛistus inquantū deus nō eget bonis patris licet ab eo habeat ab eterno quicquid habet et isto modo pater nō est deus nec dn̄s filij cū sit sibi consubstātialis: et sic pater et filius ꝛ spūssanctus sunt tantū equaliter vnus deus ꝛ vnus dn̄s. **Nota.** Sed xp̄s inquantū homo indiget bonis patris ꝛ sic dicitur suscitatus et liberatus ꝛ conseruatus a patre: ꝛ habere regnū mūdi ab eo non solūmodo iure hereditario: sed etiā ex meritis sue passionis et obediētie. Sub tali ergo conditiōe chꝛistus appellat patrē deum et dn̄m suum: et petit ex eo hāc hereditatē et in ea cōseruari quā per iustitiā et ex meritis sue passionis fuit adeptus. Ait ergo xp̄s in hac parte. Ego inquantū homo dixi domino patri meo. Tu es deus meus per creationē ꝛ dn̄s meus p specialē gubernationē. Ideo tu nō eges bonoꝛū meoꝛum. Sed ego egeo bonoꝝ tuoꝛū: q: nihil a me habeo nisi quod per vnionem ꝛ merita passionis contulisti. Conserua me ergo in hac hereditate quā adeptus sum. et conserua me ꝛ in sepulchꝛo vsq͡ ad resurrectionē: ne coꝛpus meū putrefiat: nec incineretur sed tertia die resurgere valeam immoꝛtalis ꝛ impassibilis: quoniā in te speraui certus de mea resurrectiōe et cōseruatiōe hereditatis. Et nota q̄ est valde aduertendum in expositione et intelligentia huius psalmi: eo q̄ est valde difficilis inter omnes non solum profunditate sententie quam continet in paucis verbis. Sed etiam scabꝛositate scilicet q: vt plurimū vtitur terminis metaphoꝛicis et extraneis: et etiam pꝛopter diuersaꝝ interpꝛetationē. Nam interpꝛetatio hieronymi ex hebꝛeo videtur multum differre ab editiōe ipsoꝛum .lxx. quam sequitur. Nā illi in hoc psalmo magis traduxerunt sensum ex sensu q̄ verbū ex verbo. Sed cum toto hoc littera manet difficilis ꝛ dura vt patet intuenti.

Sanctis qui sunt in terra eius mirificauit oēs voluntates meas in eis — xxiij.q.iiij.c. forte.ꝛ.c. in fidelis.

¶ In hac scḋa parte agit gratias explicās hereditatē adeptā per suas partes: ꝛ ideo tria facit. Nā pꝛimo agit grās eo q̄ adeptus est totā ecclesiam militantē in partē et soꝛtē sue hereditatis. Scḋo agit gratias quia adeptus est imoꝛtalitatē ꝛ impassibilitatē sui coꝛpoꝛis per resurrectionē. Tertio q: adeptus est pꝛincipatū ꝛ gloꝛiā ꝛ vltimā felicitatē in regno celoꝛū per suā ascēsionē. ¶ Scḋa ibi insuper ꝛ vsq͡ ad noctē. Tertia ibi notas mihi fecisti. Quantum ergo ad pꝛimū est notandū s̄m apostolū ad Roḿ. viij. q̄ deus ab eterno sanctos suos ad gratiā ꝛ gloꝛiā p̄destinauit nullis meritis p̄cedētibus. Vn̄ ait q̄ deus quos p̄destinauit hos elegit: ꝛ quos elegit. hos vocauit: et quos vocauit hos iustificauit ꝛ quos iustificauit: hos magnificauit. Itē ad ephe. pꝛimo dicit q̄ deus pater elegit nos in chꝛisto ante mundi cōstitutionē vt essemus sancti ꝛ imaculati ꝛ pꝛedestinauit nos in adoptionē filioꝛū ꝛ gratificauit nos in dilecto filio suo. Ex quib' pꝫ q̄ filius ex tēpoꝛe vocauit et iustificauit ꝛ redemit ꝛ gratificauit ꝛ magnificauit quos pater ab eterno p̄destinauit: ꝛ hos solos xp̄s in eccl̄iam ꝯgregauit ceteris in suis carnalib' desiderijs ꝛ mūdanis adinuentiōib' permanētibus **Nota.** tota ergo voluntas ꝛ desideriuꝫ ꝛ conatus chꝛisti fuit volūtatē patris adiplere quos ipse p̄destinauerat redimere et iustificare. Et nota q̄ volūtas p̄ris fuit xp̄m in oib' his mirificare: et vota eius adimplere. Et sic de oībus his agit gratias xp̄s in hac parte. p̄mo q: adimpleuit desideriū suū in cōuersiōe fideliū. Scḋo in ꝯgregatiōe eoꝝ ad ecclesiā. Tertio q: mirificauit eius redēptionem tribuendo sibi meritū ꝛ hanc hereditatē in p̄mium. Quarto q: hanc hereditatē magnificauit ꝛ p̄claram fecit. Scḋa ibi nō ꝯgregabo. Tertia ibi. dn̄s ps hereditatis. Quarta ibi funes ceciderūt. Quātū ad p̄mū dicit xp̄s. grās ago patri meo q: mirificauit volūtates meas. i. mirifice adimpleuit desideria mea in eis sanctis qui sunt in terra eius. Et hoc multipliciter fecit deus. Nam pꝛimo.

Multiplicate sunt iniquitates eoꝝ postea accelerauerunt. — v.q.v.c. moꝛdacissimi.

¶ Multiplicate sunt infirmitates eoꝝ. i. cū multe essent infirmitates in sanctis ante cōuersionē. postea ad solā meā vocationē accelerauerūt venire ad fidē. Nā pꝛimo vocaui apostolos scꝫ Iohānem ꝛ andreā ꝛ petrū ꝛ philippū ꝛ ilico accelerauerūt ad sequēdum me. Item cum vocaui eos ad mare galilee illi relictis retib' ꝛ naui secuti sunt me. Item cum mattheus esset publicanus ad solam vocationem secutus est me. Item omnes ceteri apl̄i cū essent multipl'r infirmi ꝛ ignoꝛantes ꝛ fragiles illico post receptionē spūssancti accelerauerūt ad p̄dicandū per vniuersuꝫ mundū vt implerēt voluntatē meā ꝛ p̄ceptū ꝛ desideriū meum non timētes moꝛtē ꝛ persecutiōes ꝑpter nomen meū. Itē nō solū mirificauit voluntates meas in apostolis sed etiā in toto pp̄lo gētili. Nā cū ante gētiles essent multiplici infirmitate ꝛ detestabili vitio coꝛrupti vt. dictū est psal. xiij. postea ad p̄dicationē apl̄oꝛū cū magnis signis miraculoꝛū accelerauerūt ad fidē chꝛisti: ꝛ ad moꝛtē ꝛ ꝑsecutiones p eo tolerādas. Ex quo pꝫ q̄ mirifica fuit cōfessio fideliū: ꝛ mirificas fecit pater volūtates ꝛ desideria xp̄i in eis. Itē scḋo fecit mirificas volūtates xp̄i in scꝭs fidelib' quādo non cōgregauit nec iustificauit nec appꝛobauit petōꝛes ꝛ carnales: sed iustos ꝛ spirituales: ideo eccl̄ia xp̄i nō dicitur cōgregatio impioꝛū ꝛ carnaliū ꝛ mūdanoꝝ sed cōgregatio spiritualiū et sanctoꝛum non ponentium spem suam in carnalibus et mundanis quia non cōgregati sunt in ecclesia nisi iudei qui legalia et cerimonialia reliquerūt: ꝛ gentiles qui

relictis idolis detestabiles superstitiones abiecerunt: et ideo dicit christus.

xvij. dis. c. multis **Non congregabo conventicula eorum de sanguinibus. nec memor ero nominum eorum per labia mea.**

¶ Non congregabo ad ecclesiam meam conventicula et societates eorum de sanguinibus et peccatoribus et voluptuosis et mundanis: nec ero memor nominum eorum per labia mea: quia non pertinent ad hereditatem meam carnales et mundani: nisi soli illi qui non ex sanguinibus: neque ex voluntate viri: neque ex voluntate carnis: sed ex deo per baptismum et penitentiam nati et regenerati sunt. Johannis primo. ¶ Et notanter dicit christus. Non ero memor nominum eorum per labia mea. Nam christum esse memorem alicuius nihil aliud est nisi per gratiam vocare et iustificare. Et christum nomen alicuius per sua labia nominare nihil aliud est quam ipsum esse iustum approbare et nomen eius in libro viventium scribere et annotare. Unde de reprobis et obstinatis et infidelibus dicitur psalmo. lxviij. Deleantur de libro viventium: et cum iustis non scribantur. Tertio fuit mirifica ista hereditas christi. quia mirifico et grandi precio fuit redempta: et deus pater mirificavit et voluntas filij quia utramque ecclesiam. scilicet militantem et triumphantem pro precio sanguinis calicis et passionis sibi tribuit. Et ideo subdit.

xij. q. ij. clericus xxiij. q. viij. si morte. extra de prebē. et dist. ca. cū sm. **Dominus pars hereditatis mee et calicis mei: tu es qui restitues hereditatem meam mihi.**

¶ Dominus pater est pars hereditatis mee: id est portio et sors hereditaria calicis et passionis mee. Quia ex precio passionis mee regnum celorum in portionem et sortem hereditariam mihi debetur: et ideo conversus ad patrem dicit. O pater tu fecisti hoc pactum et promisisti mihi hereditatem utriusque ecclesie in premium calicis et passionis mee. Ideo tu es ille qui restitues hereditatem meam mihi. Nam sicut adam perdidit eam per superbiam et inobedientiam: ita ego lucratus sum eam et recuperavi per humilitatem: obedientiam et mortem et passionem: ergo dignum est ut hanc hereditatem restituas mihi. A ¶ Et notanter dicit dominus pars hereditatis mee. Nam pater dupliciter est portio et sors huius hereditatis: quia in eam includitur. Nam visio dei est tota merces et felicitas sanctorum. Jo. xvij. et sic tota beatitudo et hereditas sanctorum finaliter consistit in possessione regni celestis in quo mansiones multe sunt secundum diversitatem meritorum. Secundo pater dicitur portio hereditaria passionis christi inquantum seipsum cum toto regno celesti prebuit pro precio illius passionis. Quarto pater mirificavit voluntates et desideria christi in sanctis eius: quia omnes eos quos filius iustificavit et redemit per suam passionem: ipse pater clarificavit per suam glorificationem. Et ideo filius quarto agit gratias dicens: gratias ago patri quoniam.

extra de preb. et d. c. cleri **Funes ceciderunt mihi in preclaris etenim hereditas mea preclara est mihi.**

¶ Funes ceciderunt mihi in preclaris. i. sortes predestinationis ceciderunt mihi in sanctis. Nam quos pater predestinavit ego iustificavi et sanctificavi et postea hereditas mea preclara est mihi. i. valde clara et glorificata. Nam quos ego sanctificavi et iustificavi: ipse pater clarificavit et glorificavit. B ¶ Et nota quod funes funis et funiculus communiter sumuntur in sacra scriptura pro sorte et hereditaria portione eo quod hereditates et portiones hereditatum mensurabuntur funibus sive funiculis. Sic distribuebantur portiones inter fratres et parentes secundum merita: ut patet in libro Josue: qui funibus mensuravit et distribuit totam terram promissionis. Ita ergo pater deus secundum funiculum et propositum sue voluntatis ab eterno predestinavit et preparavit diversas mansiones suis electis in regno celorum quas postea filius distribuit eisdem electis per ipsum vocatis et iustificatis: et hoc fecit secundum mensuram et gratiam meritorum uniuscuiusque: et sic christus sanctis quos ab eterno pater predestinavit et quibus mansiones preparavit: eisdem filius easdem mansiones post resurrectionem distribuit et condonavit. Et ideo subdit. cius in gl. extra de ele. c. cū tria. s. q. s. c. s.

Benedicam dominum qui tribuit mihi intellectum insuper et usque ad noctem increpuerunt me renes mei.

¶ Benedicam dominum qui tribuit mihi scientiam et intellectum ad distribuendum supradictas portiones hereditarias secundum propositum et mensuram voluntatis patris mei. Nam sicut funes ceciderunt mihi in preclaris: idest secundum quod pater preparavit has sortes et portiones et mansiones hereditatis etenim idest certe. Ita hereditas mea preclara est mihi: idest ita cum iustis distribui: et pater eam clarificavit. i. gloriam dedit. ¶ Deinde cum dicit insuper et usque ad noctem. Respondet christus mordaci blasphemie et inani querele iudeorum: et omnium obstinatorum. D ¶ Ad cuius intellectum est notandum quod iudei continue blasphemant et increpant christum dicentes: quare non vocavit eos et compulit eos intrare in ecclesiam: sicut vocavit et iustificavit gentiles: et quare reprobavit eos et non gentiles. Sed huic fatue querimonie putat christus respondisse per ea que dicta sunt in prima particula. Nam omnes vocavit: sed ipsi noluerunt venire sed remanere in suis carnalibus voluptatibus et sanguinibus et peccatis: gentiles autem relictis omnibus his et relicta superstitione idolorum acceleraverunt venire ad fidem: et sic admissi sunt in ecclesia et iustificati. Sed rursum arguunt et increpant christum quare non compulit eos sicut compulit Paulum. ¶ Ad hoc respondet christus per penultimam particulam quod ipse non tenebatur iustificare nisi quos pater predestinaverat: super quos sortes predestinationis ceciderant. Sed quia ipse Paulus erat predestinatus et ipsi non: ideo paulum compulit et non eos. Et hoc est quod dicit hic christus scilicet insuper: idest propterea renes mei scilicet iudei qui sunt de tribu mea et de renibus Jacob secundum carnem increpuerunt et increpant me usque ad noctem. i. usque ad finem mundi propter supradicta: eo quod

non iustificaui ꝛ glorificaui eos sicut gētiles. Sꝫ iam risum est eis: ꝙ ipsi accelerauerūt venire qñ vocaui eos: nec sunt predestinati sicut gētiles. Sꝫ si rursus arguūt ꝛ increpāt deū quare nō predestinauit eos sicut gentiles. Ad hoc rñdet apl's Paulus ꝛ Aug. ꝙ hoc fecit deus ꝑm ꝑpositū sue eterne volūtatis. et ideo nō est querēda cā diuine volūtatis: cū ipsa sit cā oium. Uñ multi volētes inquirere de hoc ꝓfundo versi sunt in ꝓfundū diuersarum heresum. Ideo de hac materia melior est fidelis ignorātia ꝙ temeraria sciētia. Sꝫ lꝫ hec ꝑticula scꝫ insup ꝛ vsqꝫ ad noctē ꝛc. sit superius exposita cū snia precedēte. tñ quidā ordināt ipam cū parte subsequēte ad aliū sensum. Ideo scdm istā intelligentiā est dicendū: ꝙ hic incipit scda pars in qua xp̄s agit grās patri de sua resurrectione: ꝛ corporis glorificatiōe: que est tertia ps sue hereditatis. Uñ dicit xp̄s ꝙ insuper vel ꝙuis renes. i. contribules ꝛ cōsanguinei mei iudei increpuerūt me ꝛ accusauerūt me vsqꝫ ad noctē. i. vsqꝫ ad mortē: putātes me totaliter de mūdo delere. tñ in vanū laborauerūt: qꝛ a mortuis resurgā: qꝛ non potero incinerari nec corrumpi in sepulchro Et ratio est quoniam.

[margin: Actuum. ij. disti.]

Prouidebam dominum in conspectu meo semper quoniam a dextris est mihi ne commouear.

¶ Ad cuius intelligentiā est notandū ꝙ duplici rōne xp̄s erat certus de sua resurrectiōe. Prio qꝛ sciebat corpus suū nō posse incinerari nec corrumpi. ꝛ hoc rōne vnionis ad verbū eo ꝙ verbū semꝑ fuit vnitū ꝑsonalr nō solū aie in inferno: sed etiā corpori mortuo in sepulchro. Et sic verbū ꝯseruabat corpus et carnē in esse essentie lꝫ caro eēt separata ab aia q̄ dabat sibi eē actuale vel suppositale. Et sic nō poterat ꝯficere nec corrūpi. Scda rō est nā aia xp̄i semꝑ videbat verbū visione matutina: quo infallibiliter videbat oia futura ꝯtingētia tanꝙ presentia. Et sic videbat futurā resurrectionē ꝑm eternā et diuinā volūtatē. Et sic ab instanti sue creatiōis illa aia fuit certa de recuperatione sui corporis ꝛ per ꝯñs de sua resurrectione: hoc est ergo qḋ dixit xp̄s inquātum hō in hac parte. Uñ ait ꝙuis renes mei et cōsanguinei iudei increpuerūt. i. ꝑsecuti sunt me vsqꝫ ad noctē. i. vsqꝫ ad mortē ꝛ finē vite ꝛ etiā per totā illā noctē me afflixerūt in domo Anne ꝛ Cayphe. ꝛ Pylati et in mōte caluarie crucifixerūt ꝛ finalr in sepulchro sepelierūt ꝛ clauserūt. tñ semꝑ fui certus de mea resurrectione. rō est qm̄ semꝑ ꝓuidebā dñm in cōspectu meo. i. verbū iunctū corpori mortuo in sepulchro. Et iō qm̄ dñs est mihi a dextris: iō nunꝙ cōmouear nec corrūpar. Et nota ꝙ aliter est x̄bū iunctū hūanitati xp̄i ꝛ aliter pr̄. Nā x̄bū ꝑsonalr ꝛ pr̄ cōcomitant inquātū est idē essentialiter cū x̄bo. Et iō tā pr̄ ꝙ x̄bū ē a dextris filij. Et de vtroqꝫ intelligit hic. Nā vidēs aia xp̄i x̄bū esse vnitū sibi indissolubiliter per incarnationē ꝛ patrem esse sibi a dextris per cōcomitantiam ꝛ fauorē ideo cert⁹ de resurrectiōe ait qm̄ a dextris est mihi ne commouear nec corrumpar.

Propter hoc letatum est cor meum: ꝛ exultauit lingua mea: insuper ꝛ caro mea requiescit in spe.

[margin: Extra de reliq. c. vnice. in clemen.]

¶ In spe dico resurrectionis propter rationes iā dictas: quia scio.

Qm̄ non derelinques animam meā in inferno: nec dabis sanctum tuum videre corruptionem.

[margin: xvi. q. o. vij. B di/xim⁹. ꝛ do ꝯse. dis. ij. reuera act. xiiij.]

¶ Nō derelinques aiam meā in inferno vltra. xl. horas. nec dabis xp̄m sctm̄ tuū videre corruptionē sui corporis in sepulchro: nec ꝑmittes ipm incinerari. Et hoc ꝓpter rōnes iam dictas ꝛ etiam qꝛ ex merito sue obedientie ꝛ passionis meret resurrectionē. A Et nota ꝙ spes quā habuit xp̄s de resurrectiōe nō erat virtus theologalis: eo ꝙ erat cū euidētia inquantū suā resurrectionē intuitiue tanꝙ presentē videbat in verbo: sed dicebatur spes equiuoce inquantum eam cū desiderio expectabat pro salute fidelium.

Notas mihi fecisti vias vite adimplebis me leticia cū vultu tuo delectatiōes in dextera tua vsqꝫ ad finē.

[margin: De ꝯse. di. v. c. Ieiunium.]

¶ Hec est tertia pars in q̄ xp̄s agit grās se adeptū fuisse vltimā partē hereditatis. i. principatū in celo ꝛ super oēs creaturas: ꝛ hoc in die ascensionis. B Unde est aduertēdū ꝑm Aug. ꝙ ante xp̄i aduētū celū erat nobis clausū ꝛ via vite eterne per celum erat nobis ignota: qꝛ nullius adhuc fuerat trita vestigio. Sed post xp̄i ascensionē fctā est nobis via vite nota per celum que ante habebatur ignota eo ꝙ xp̄s fuit primus hō qui penetrauit celos ꝛ aperuit nobis viā per eos. Tria ergo fecit xp̄s in die ascensionis. nā primo penetrauit et aperuit nobis celos recipiendo tāꝙ dominus possessionē pro nobis: ꝛ viā nobis aperiēdo. Scdo sedet a dextris patris in eternū vbi accepit principatū in eternū sup oēs creaturas: ꝛ iudiciariam ꝑtātē super hoies ꝛ demones in terra et in inferno. Tertio adeptus est nobis diuinam visionē et fruitionē et eternā felicitatē que consistit in tribus. s. in māsione celi empirei. Scdo in visione diuine essentie. Tertio in summo et eterno gaudio et quiete et delectatiōe. Et de his xp̄s agit gratias patri cuꝫ dicit: o pater gratias tibi ago qm̄ notas mihi fecisti vias vite in die ascensionis qñ celos penetraui: et viam mēbris meis ꝑbui. Scdo adimplebis me leticia cū vultu tuo: in cuius visione ꝯsistit tota merces et felicitas. Tertio sedebo in dextera tua vbi erunt mihi delectationes et gaudiū vsqꝫ in eternū et finē. C Ex quibus ꝑtꝫ ꝙ in hoc vltimo versu cōplectit ꝓpheta oēs ꝑtes btitudinis. Nā per ly notas mihi fecisti vias vite intelligit māsiōē quā pro nobis xp̄s adeptus est in celo. Et per ly īplebis me leticia cū vultu tuo. intelligit visionē diuine essentie ex q̄ resultat fruitio in summa leticia. Et per ly delectationes in dextera vsqꝫ in finē intelligit eternā delectatiōeꝫ ꝛ securā possessionē illius eterne he/

[margin: Nota d xp̄i a scē sione.]

reditatis. Ex quib⁹ p3 q totus iste psal. est grã⁊ actio quã agit xps pr̃i pro adeptiõe sue hereditatis quã pro nobis adeptus est. ex oibus supradictis tã in scda q in tertia pte p3 q xps nõ accepit hãc hereditatẽ de nouo pro se in sua resurrectiõe ⁊ ascensiõe. Nã totã hãc hereditatẽ habuit a principio sue cõceptionis. Nã prio habuit pncipatũ sup elemẽta: q2 vẽti ⁊ mare obedierũt ei. Et etiã demones fuerunt sibi subiecti. ⁊ hoies et angeli qñ voluit. Itẽ habuit scdam pte3 hereditatis: q2 si voluisset nũq fuisset mortu⁹ p rõnes supradictas: eo q diuinitas erat cõiuncta hũanitati. Et sic poterat ipsam sine morte 9seruare: sicut potuit mortuã suscitare. Itẽ sicut habuit ptãtem aiam deponẽdi ⁊ recuperãdi: ita habebat ptãte3 retinẽdi eã in eternũ in carne. ¶ Ex quo p3 q xps nõ mortuus est eã recuperãdi immortalitatẽ pro se: sed pro suis mẽbris. Nã si voluiss3 absq morte et passione fuisset factus immortalis ⁊ impassibilis. S3 oportuit ipm mori vt hãc hereditatẽ et immortalitatẽ ex meritis sue passiõis membris suis posset cõicare. ¶ Ad maiorẽ euidẽtiã eo⁊ q̃ dicta sunt est aduertẽdu3 q quinq habuit xps in primo instãti sue 9ceptiõis. s. plenitudinẽ grẽ et sapientie ⁊ ptãtis ⁊ firmũ ppositũ ⁊ decretũ nos redimẽdi per suã passionẽ. Et exide habuit quintu3 sc3. plenitudinẽ merito⁊. In quib⁹ quinq nullo modo creuit nec pfecit xps intẽsiue ⁊ habitualiter quo ad se: sed bene creuit ⁊ pfecit extẽsiue: ⁊ effectiue: ⁊ osõsiue: quo ad nos illa quinq cõicando ⁊ ostẽdendo sicut sol in aurora ⁊ ortu suo h3 in se totã plenitudinẽ sui luminis ⁊ caloris ⁊ v̄tutis sed in illis successiue crescit ⁊ pficit quo ad nos successiue accedẽdo. Et isto mõ dicit euangelista q xps pficiebat ⁊ crescebat sapientia apud deũ et hoies simul cũ etate. s. apud deũ volũtatẽ patris adimplẽdo ⁊ apud hoies predestinatos vocando⁊ iustificãdo ⁊ docẽdo ⁊ per miracula sua3 ptãtem ostendendo. ❡ Ex toto isto psal. põt recolligi. xv. cõclusiões. ¶ Prima cõclusio q omis creatura indiget bonis dei ⁊ nõ econtrario pbatur: q2 ois creatura dependet a deo in triplici genere cause. s. efficienti: formali ⁊ finali. ¶ Secũda conclusio q deus mirificauit voluntates ⁊ desideria xpi in sanctis eius pbatur: q2 sicut totũ desideriũ xpi fuit adimplere volũtatẽ pr̃is ita tota voluntas patris fuit adimplere desideriũ ⁊ petitionem filij. ¶ Tertia conclusio q l3 xps oẽs hoies vocauit ad fidem tñ soli electi accelerauerunt ad conuertendum. ¶ Quarta conclusio q xps nõ sanguineos ⁊ carnales congregauit in ecclesia s3 solum iustos. ¶ Quinta conclusio q christus nõ scripsit nec annotauit in libro viuentiu3 peccatores et carnales: sed solos spirituales. ¶ Sexta cõclusio q xps per calicẽ passionis lucratus ⁊ adeptus est hereditatẽ dei. Et sic nõ potest sibi denegari. ¶ Septima conclusio q christus hos iustificauit et clarificauit: quos ab eterno pater predestinauit ⁊ ideo non sunt iustificati ⁊ clarificati nisi illi super quos ceciderunt funea et sortes predestinationis. ¶ Octaua conclusio q causa quare christ⁹ non poterat incinerari fuit vnitas verbi cum corpore in sepulchro. ¶ Nona conclusio q christus semper fuit certus de sua resurrectione probatur hoc: quia non solũ resurrectionem: sed oĩa futura contingentia tanq presentia videbat in v̄bo ab instanti sue conceptionis. ¶ Decima conclusio si xps voluisset nunq fuisset mortuus probat. Nam sicut habebat ptãtem deponendi aiam ⁊ assumẽdi: ita habebat potestatem retinendi semp ea3 in carne: quia verã aiam in corpore sine senio ⁊ morte conseruasset. sicut conseruauit corpus sine corruptione. ¶ Undecima conclusio q christus non fuit mortuus recuperande immortalitatis pro se probatur q2 si voluisset absq morte fuisset factus immortalis et impassibilis rõne verbi coniuncti qđ probatur. Nam multotiens ante passionẽ se ostendit immortalem ⁊ impassibilẽ cum dotibus corporis glorificati: quia in trãsfiguratiõe: ⁊ in natiuitate ⁊c. ¶ Duodecima conclusio l3 xps ab instanti sue creationis possideret ad libitum tota3 hereditatem pro se: tñ oportuit ipsum pati ⁊ mori: vt illam hereditatem ex meritis sue passionis posset iustis communicare. vt nos iuste redimeret probatur quia diabolus non potentia sed iusticia fuit vincendus. ¶ Decimatertia conclusio q solus christus primus aperuit nobis viam per celum ad vitam et adeptus est nobis illam beatitudinem. ¶ Decimaquarta cõclusio q tota beatitudo consistit in visione diuine essentie. probatur quia ex illa visione resultat summa fruitio et delectatio et q̃es et eterna securitas. ¶ Decimaquinta conclusio q quinq habuit christus in primo instanti conceptionis scilicet plenitudinem gratie et sapientie ⁊ potestatis et merito⁊ ⁊ summum propositum et decretum patiendi pro nobis in quibus non crescebat nec proficiebat intẽsiue ⁊ habitualiter in se: sed extensiue quo ad nos per effectum sicut sol crescit passim attingendo partes terre.

Marginalia (left column): Nota q̃ xps habuit in instanti 9ceptionis. — j. 9clo. — ij. 9clo. — iij. 9clo. — iiij. 9clo. — v. 9clo. — vj. 9clo. — vij. 9clo. — viij. conclusio.

Marginalia (right column): ix. 9clo. — x. 9clo. — xj. 9clo. — xij. 9clo. — xiij. conclusio. — xiiij. cõclusio. — xv. conclusio.

Exaudi dñe iusticiã meam intende deprecationem meam.

De 9sec. disti. j. c. qñ autẽ stamus.

¶ Titulus oratio dauid. Ex titulo apparet quod dauid fecit hunc psalmum in quo aliquid petit. Et est primus qui sic intitulatur. Unde hebrei moderni dicunt: et quidam catholici eos sequentes quod dauid fecit hunc psalmum petens liberari de manu et ira saul allegando suam iusticiam et innocentiam. Et sic literaliter exponunt ipsum de ipso dauid. Sed hec expositio est primo inutilis q2 negat dd esse pphetã. Secũdo est falsa quia ea que dicunt hic non possunt ipsi dauid conuenire quia nullus est iustus et innocens nisi christus et mater sua. Ideo nullus potest allegare iusticiam suam coram deo. Ite3 hoc contradicit illi quod dauid dicit infra psalmum quadragesimum secundum. Non intres in iudicium cum seruo tuo domine quia non iustificabitur in cõspectu tuo ⁊c. Ex quibus patet q ista verba non possunt verificari nisi de christo. Ideo est dicendum q dauid per persecutionẽ suã preuidit

in spiritu persecutionē xp̄i in capite ꝛ membris. Et ideo fecit hunc psal. in persona xp̄i: in quo introducit xp̄m qui petit liberari in se ꝑ resurrectionem ꝛ in mēbris a persecutione tyrānoꝝ tam iudeorū ꝙ gētiliū. vnde totus iste psal. est ꝓphetia filius oratiōis quā fecit in horto. Mat.xxvi. Et filius petitionis. Ioh.xvii. Tria ergo facit xp̄us. Nam primo petit in forma serui suam orationē exaudiri allegādo suā iustitiā. Scd̄o petit liberari in sua passione: ꝛ ecclesiā suam in sua persecutione. Tertio petit de persecutoribus vltionē. Secunda ibi. perfice gressus meos. Tertia ibi. exurge dn̄e. Quantū ergo ad primū dicit xp̄s ī forma serui. Exaudi dn̄e iustitiā meam: idest exaudi me ꝯm iustitiā ꝛ innocētiam meā qui peccatū non feci: nec inuentus est dolus in ore meo. Et intende ad deprecationē meā. ℒ ¶ Unde est differētia inter orationē ꝛ deprecationē. Nā orare est aliqd̄ petere indifferēter. Sed deprecari est ab aliquo malo petere liberari. Ideo vtrūq3 fecit xp̄s. Nā primo precatur liberari. Secūdo orat ꝛ petit premium glorie ꝓ se et pro mēbris suis. Ideo ait.

De pe. di. v. nō mediocriter.

Auribus percipe orationem meam non in labiis dolosis

¶ Sꝫ ꝓcedentē a rectitudine ex deuotiōe cordis q: oro ꝛ petitio mea est iusta ꝛ pura. Ideo subdit.

extra de appel. c. vt nr̄3 ꝛ vt eccl'iastica bn̄ficia. ca. vnico.

De vultu tuo iudicium meū prodeat: oculi tui videant equitates.

¶ Rogo inquit vt iudiciū meum contra inimicos meos ꝓdeat de vultu ꝛ notitia tua quasi nō ꝑmittas facinus impunitū. Sed oculi tui videāt eqtates ꝛ actiōes meas iustas: idest iuste iudica ꝛ discerne causam meā inter me ꝛ ꝑsecutores meos. Nā.

De pe. d. ii. §. ex ꝑmissis.

Probasti cor meum et visitasti nocte: igne me examinasti et non est inuenta in me iniquitas.

¶ Tu probasti cor meum ꝛ visitasti me nocte: idest in tota illa nocte passionis ꝛ igne tormentoꝝ me examinasti: quia fui captus ꝛ tanꝙ latro ligatus ꝛ in domo anne ꝛ cayphe alapis cesus ꝛ in domo pylati delusus et flagellatus ꝛc. Unde in omnibus his per totam illam noctem fui probatus et examinatus: et non est inuenta in me iniquitas nec aliqua culpa: intantū ꝙ pylatus dixit: nullā in eo inuenio causā mortis. Et sic fui bene impugnatus ꝛ accusatus ꝛ ꝑcussus et crucifix⁹ sine causa: q: nullū malū feci: q: impleui volūtatē patris mei: et predicaui veritatē. Unde intimū nō est inuēta in me iniquitas: nec mendacium: nec dolus.

xxii. d. vlti. c. quotiens.

Ut nō loquatur os meum opera hominum propter verba labiorū tuoꝝ: ego custodiui vias duras.

¶ Ut os meū nō loquatur. i. nō loqueretur verba hoim. Sed verba dei et verba labiorū tuorū. Nā qui loquit̄ verba hominū. i. ad nutū et obsequiū hoim loquitur verba mendacia ꝛ dolosa ꝛ adulatoria. Sed ego nolui talia verba loqui: nec hoib⁹ placere ꝛ adulari. imo volui iudeos ꝛ pharisceos corrigere et exprobrare: q: malui implere volūtatem tuam. o pater ꝙ voluntatē hominū. Ideo ꝓpter verba labiorū tuorū. i. q: ipleui verba labiorum tuorū: predicādo eis veritatē: ideo custodiui idest sustinui vias duras. i. dura tormēta ꝛ ꝑsecutiōes. Littera hieronymi hꝫ. custodiui vias latronis qd̄ idē est. Nam xp̄s penas debitas latroni sustinuit q: fuit flagellatus ꝛ crucifixus inter duos latrones propter veritatē predicandā scꝫ q: magis voluit predicare v̄ba dei ꝙ hoim. i. q: maluit corrigere ꝛ reprehēdere ꝙ adulari: et blandiri: et ideo passus est penas duras. ¶ Ex oibus supradictis patet ꝙ ista oratio ꝛ ista verba nō possunt verificari de aliquo puro hoie nisi de solo xp̄o: vt demōstrat Augustinus scd̄o de baptismo puuloꝝ quia oīs homo mēdax ꝛ peccator nisi solus deus mediator dei et hominum homo christus iesus de debito et mater sua per gratiā. Et sic solus xp̄us potest intrare innocēs in iudiciū ante patrē et dicere verba supradicta. Et ideo solus est ipse mediator: et pōt interpellare pro mēbris et per iustitiam suā pōt petere apud patrē sua mēbra iustificari qd̄ nulli alteri hominū conuenit.

De pe. di. ii. ca. si quis.

Perfice gressus meos i semitis tuis: vt nō moueātur vestigia mea.

¶ Hec est scd̄a pars in qua postꝙ xp̄us allegauit iustitiā et examinauit innocētiā suā cuius intuitu pater celestis cōfert ei oia bona nūc explicat suā petitionē: vnde duo petit. Nā primo petit gratiā et fortitudinē ꝓ mēbris suis. s. pro fidelib⁹ vt sint fortes ꝛ ꝯstantes et patiētes in aduersis. Scd̄o vt liberētur de manu persecutorū ibi. A resistētibus dextere. Uñ nota ꝙ cum xp̄us sit caput eccl'ie siue corporis mystici ꝛ nos sum⁹ eius mēbra: tamen ista mēbra nō eundē actū habēt neq3 eodem mō membra dicūtur. Nā alios dedit xp̄s in eccl'ia apostolos ꝛ alios euāgelistas: alios doctores: alios simplices: ideo apostoli dicuntur vno mō pedes xp̄i eo ꝙ xp̄s per ap̄los ambulauit ꝛ p̄dicauit euāgelium ꝑ vniuersum mundū. Ideo ap̄li dicūtur euāgelizātiū pedes ꝛc. Esaie. lii. ꝛ ad Rom. xii. ceteri aūt fideles dn̄r vestigia xp̄i quasi ip̄ressio relicta ex doctrina ꝛ p̄dicatiōe ap̄loꝝ. Sꝫ q: ap̄li nō potuerūt perfici in tali p̄dicatiōe: nec fideles cōuerti: nec sustinere ꝑsecutionē nisi ex gr̄a xp̄i ꝓ eis interpretātis: vt pꝫ Luce. xxii. Ego ꝓ te oraui. Pater ne deficiat fides tua. Ideo ꝓphetice orat hic xp̄s ꝓ oib⁹ mēbris vt ap̄li dirigātur in tali p̄dicatiōe: et fideles ppl'i ꝯuertant̄ ꝛ ꝑsecutiōes vbiq3 cōstāter tolerent̄ ꝛ patiēter. dicit ergo xp̄s o pr̄ ꝑfice gressus. i. ap̄los ꝛ discipulos ꝛ doctores meos i. semitis tuis euāgelicis ꝑ septē dona sp̄ussc̄i in die pēthecostes. vt intelligāt scripturas: ꝯstāter p̄dicēt v̄itatē ꝛ ꝑfice eos signis: miraculis et exēplo vite et doctrine vt vestigia mea scꝫ ppl'i simpliciū nō moueātur nec titubēt a fide. Sꝫ ad ipsam veniāt vt in ipsa firmiter figantur ꝛ permaneāt. quia.

De pe. di. ii. ca. q̄ñ aūt.

Ego clamaui quoniā exaudisti me deus: inclina aurem tuam mihi et exaudi verba mea.

¶ Ego clamaui in horto et in mensa rogādo pro eis. ideo tu deus exaudisti me: ideo inclina semper aurem tuam et exaudi verba mea: quasi dicat sicut exaudisti me in capite me resuscitando exaudi me nunc in membris scilicet fidelibus eos conuertendo. Item sicut exaudisti me eos conuertendo exaudi me nunc eos de persecutoribus liberando. Et.

xxviij. di.ca, se dulo. **Mirifica misericordias tuas: q̄ saluos facis sperantes in te.**

¶ Mirifica: idest fac mirificas in eis misericordias tuas: nos mirabiliter a periculis liberando qui saluos facis sperātes i te i d est sicut ꝯsueuisti saluos facere sperantes in te puta sicut saluasti filios israel de egypto et in mari rubro et per totum desertum ꝛ in terra promissionis tempore iosue et iudicum ꝛc. Sic ergo custodi me in membris meis de persecutione tyrannorum et hereticorum et ab omnibus resistentibus dextere et potentie et voluntati tue ꝛ de resistentibus mihi qui sum dextera custodi me dico vt pupillam oculi. Nā sicut pupilla oculi habet a natura plures tunicas neruosas ꝛ palpebras ad sui custodiā. Ita tu da mihi: idest membris meis dona gratiarum ad eorum custodiā et defensionem sicut pupilla oculi non patitur puluerem neq; aliam festucam. Ita tu pater non permittas hereses in ecclesia neq; scismata. Sed ipsam redde non habentē rugam neq; maculā neq; aliud huiusmodi.

ij.q.vij. testes.§. christ⁹. **A resistentibus dextere tue custodi me vt pupillam oculi.**

Sub vmbra alarū tuarū ꝑtege me a facie impiorum qui me afflixerūt.

dist.ij.§. opponitur. **Inimici mei aiā meā circūdederūt adipē suā concluserūt os eorū locutum est superbiam.**

dist.ij.§. econtrario. **Proiiciētes me nūc circūdederūt me oculos suos statuerunt declinare in terram.**

Susceperūt me sicut leo paratus ad predā: et sicut catulus leonis habitans in abditis.

¶ Custodi me ab omībus hereticis ꝛ scismaticis resistentibus dextere tue. Item protege me sub vmbra et influentia alarum tuarum sicut gallina fouet et protegit pullos suos sub alis ne miluus rapiat eos. Ita tu protege me a facie impiorum iudeorum ꝛ tyrannorum et hereticorum qui me afflixerunt et ecclesiā meam multis persecutionib⁹ infestarunt et animā meā idest ecclesiā meam circundederunt sicut leo rugiens fideles occidendo Et hoc fecerunt ex abundantia bonorū temporalium ꝛ potestate terrena quia erant diuites et potentes. Ego autē cum meis discipulis eram simplex ꝛ pauper. Nam ipsi concluserunt adipē suum id est pingues diuitias cōgregarūt. Et ideo ceteros continentes. os eorū locutū est superbiā contra me rapiēdo bona: ꝛ inferendo approbria: ꝛ sic proiicientes me a domo mea circundederunt me verberibus et plagis. Et statuerunt declinare in terram idest ad bona temporalia spiritualia relinquendo. Et sic circūdederūt me sicut leo paratus ad predā circundans ouem vt laniet eam. Ita ipsi circūdederunt fideles meos: interficiendo et bona diripiendo. Et nota q̄ tota ista persecutio verificatur de christo capite. Nam iudei circūdederunt eum et multotiens iniurijs affecerūt ꝛ ad terram in horto eiecerūt et ligauerunt et trahentes per terram ad annam et caypham duxerūt et finaliter flagellauerunt ꝛ crucifixerūt.

Exurge dn̄e p̄ueni eū ꝛ supplanta eū eripe aiā meā ab impio frameā tuā ab inimicis manus tue. xxiij.q.v.§.viij.

¶ In hac tertia parte primo christus petit vltionem ꝛ punitionē de inimicis. Secundo petit premium sue passionis ibi ego aūt. A ¶ Quantum ad primū est notandū q̄ tam iudei qui persecuti sunt xp̄m in capite q̄ gentiles qui persecuti sunt eum in membris: fuerunt puniti: licet diuersimode. Nam iudei rebellantes contra romanos per quadraginta annos passi sunt multa discrimina ꝛ seditiōes vt ait iosephus in libro de bello iudaico. Sed in fine q̄draginta annorū in festo pasche fuerunt obsessi per romanos. Et fuerūt inclusi et preuēti non solū ciues hierlm sed etiā oēs qui venerant ad festū ex diuersis partibus ꝛ tandē post longā obsidionē ꝛ cedem et cladem fuit capta ciuitas ꝛ fuerūt trucidati decies centena milia: fm iosephum et totidē capti ꝛ ciuitas incensa cum templo et a fundamētis euersa ꝛ captiui fuerunt venditi et dispersi per mundū: ꝛ sic fuit ablatum a iudeis sacerdotiū ꝛ sacrificiū ꝛ regnum ꝛ hoc est quod dicit hic christus per os dauid. O pater exurg ea longa patientia. quia iam expectasti istum populum per quadraginta annos ꝛ noluit venire ad penitentiā. Sed semper perseuerauit obstinatus in sua malicia cōtra xp̄m ꝛ ecclesiā: q: lapidauit stephanū ꝛ occidit vtrunq; iacobū ꝛ relegauit paulum ꝛc. Ergo exurge ꝛ preueni eum in festo pasce inclusum. ne possit fugere. Nā sicut ipsi preuenerunt me in festo pasche: quia ex parte noctis ceperunt me in horto ꝛc. Ita tu preueni istum populum per romanos: ꝛ destrue ciuitatē: ꝛ supplanta populum istū a sedibus suis: ꝛ disperge ipsum per mundum: ꝛ eripe animā meam. idest me ꝛ ecclesiam meam ab hoc populo impio ꝛ crudeli qui me crucifixit: ꝛ eripe et aufer frameā meam. idest gladium sacerdotalē ꝛ sceptrū tēporale a iudeis inimicis man⁹ tue. s. ab inimicis filij tui q̄ est manus et dextera tua cui volunt resistere. Et tu.

De punitione iudeoꝝ.

Domine a paucis de terra diuide eos in vita eorum de absconditis tuis adimpletus est venter eorum. xv.q.6.§. non est.

¶ Domine diuide et disperge eos de terra sua a paucis: idest ex paucis. quasi dicat licet ipsi sint

pauci respectu aliarū nationū tamen ex paucis diuide eos in multas partes et dispersi per oēs partes mundi seruiant ceteris nationibus in ostē sionem sui sceleris ⁊ in memoriam mee passionis: vt in vita eorum patiantur temporaliter in hoc mundo et post mortem eternaliter in inferno. ¶

¶ Deinde ibi in vita eorum incipit alia sententia ibi respondet tacite questioni. Nam diceret aliquis si iudei et omnes infideles sunt ita maledicti quomodo ergo abundant diuitijs temporalibus et prole filiorum. Ad hoc non respondet christus ꝙ hoc fit occulto dei iudicio. Et tamen bene potest reddi aliqua ratio eo ꝙ sunt diuersi fines inter fideles et infideles. Nam iudei et omnes infideles ponunt suum finem et totam spem felicitatem in hoc mundo non expectantes aliā gloriam preter diuitias et res mundanas. Et iō noluerunt christum recipere qui precipiebat temporalia contemni. et celestia desiderari: et ideo apponunt totum desiderium suum in pecunijs et diuitijs congregandis cōmittentes vsuras ⁊ dolos absq timore futuri iudicij. Et ideo de necessitate oportet ꝙ abundent bonis temporalibus. Et sic sustinentur a principibus mundi propter munera que recipiunt ab eis. Sed finaliter expoliant eos. Et etiam videmꝰ ꝙ ppli insurgūt cōtra iudeos ⁊ expoliāt domos eorū ⁊ quādoq interficiunt eos. Et ideo viuunt in continuo timore: et sic diuitie vertuntur in detrimentū eorum. Christiani vero quia timent diuinum iudicium: et viuunt secundum euangelium ex iusto labore ponentes spem suam in bonis celestibus. Ideo non curant congregare thesauros in terra. sed in celo secundum consilium christi quia ibi expectant beatificari. Dicit ergo christus in persona sui et membrorum o pater tu permittis vt isti iudei et hoīes mundani habeant aliquam felicitatem in hoc mundo licet cum damno suo. Nam venter id est appetitus eorum adimpletus est de absconditis tuis id est de bonis temporalibus.

Iudeorum finis ē i tpalibꝰ

De pe. d.iij. §. hꝰ ca. qd ergo turbamur.

Saturati sunt filijs: et diuiserunt reliquias suas paruulis suis.

¶ Saturati sunt id est abundauerunt filijs in copia prolis et diuiserunt post mortem reliquias suas. id est bona relicta paruulis suis: quasi dicat. licet isti homines mundani abundauerint diuitijs et copia filiorum et reliquerint filijs magnam hereditatem ex male acquisitis propter quod patiuntur penam eternam in inferno: tamē ego volui magis viuere pauper in hac vita ꝙ rapere bona aliorū vt vitarē penam eternā. Et cū mea paupertate acquirerem diuitias celestes. Et ideo subdit.

De cōse. di.v.c.ieiunium

Ego autem in iusticia apparebo cōspectui tuo: satiabor cum apparuerit gloria tua.

¶ Ego autem in iusticia mea. id est quia iuste vixi in hac vita ideo iustus apparebo cōspectui tuo id est ante faciem tuam: in cuius visione consistit tota nostra felicitas et fruitio. Et tunc cum apparuerit gloria tua: ego satiabor fruēdo illa summa deitate: et illo summo bono: quo adepto nihil est amplius quod desiderari queat. Ex quibus patet ꝙ decepti fuerunt iudei et ceteri homines mūdani qui posuerunt spem suam in rebus terrenis et corruptibilibus: quas breui tempore possederunt et secum deferre non potuerūt. sed paruulis suis cum magna damnatione eorum reliquerunt Et notāter dicit de absconditis suis adimpletus est venter eorum. Nam bona temporalia dicuntur abscondita vel de absconditis dei eo ꝙ occulto dei iudicio permittunt etiam mali ista possidere in damnationem suā. Et ideo deus quandoq non permittit iustos bona temporalia possidere ne eis male vtantur vt damnētur. Ex quo patet ꝙ paupertas est salubris et vtilis iustis sicut copia diuitiarum est reprobis damnabilis et nociua. Ex quibus omnibus patet ꝙ christus introductus ad loquendum in isto psalmo petit liberari in se et in membris suis de persecutione maloꝝ et orat pro ecclesia sua: vt in paupertate seruetur in hac vita tolerando persecutiones malorum vt possit satiari bonis eternis in regno celorum.

Diligam te domine fortitudo mea dominus firmamentum meum et refugium meum ⁊ liberator meꝰ Deus meus adiutor meus: et sperabo in eum. Als vtꝰ

Protector meꝰ et cornu salutis mee et susceptor meus.

Laudās inuocabo dominū: et ab inimicis meis saluus ero.

Als redēptor. Secūdi reg. xxij. c. ⁊ infra xvij. a.

¶ Huic psalmo in .xij. Reg. capi. ij. preponitur titulus hac forma: scilicet locutus est autem dauid domino verba carminis huius in die qua liberauit eum de manu omnium inimicorum suorum. Et de manu saul et ait diligam te domine ⁊c. Et sic dauid prosequitur totum istum psalmum vsq in finem in toto illo capitulo. Sed quia iste psalmus datus est ad cantandum in templo cum toto conatu vocum cum in ceteris psalmis ideo dauid siue cantores addiderunt postea in principio tituli hanc particulam. scilicet in finem puero suo dauid qui locutus est verba carminis huiꝰ et cetera. Et in hoc conueniunt. lxx. et ipse hieronymus in suis translationibus. Ex quo titulo habetur ꝙ dauid fecit hunc psalmū in senectute in fine bellorum suorum postꝙ dedit studium cultui diuino vt patet per totum discursum primi ⁊ secundi regum. Nam secundorum Regum. xxij. inseritur totus iste psalmus cum suo titulo. Et ideo dicit Ra. sa. cum ceteris iudeis modernis ꝙ propter nullam aliam causā fecit Dauid istū psalmum nisi quia epilogat totum discursum vite sue agendo gratias deo: quia liberauit ipsum de omnibus persecutionibus suis et dedit sibi victoriā super omnes inimicos suos vt videtur sonare lit

tera totius psalmi: et sic omnes iudei moderni exponunt istum psalmum precise litteraliter de dauid et regno suo. Et eos sequuntur quidã catholici in expositione sua. sed manifestum est q talis precisa litteris expositio non solum est inutilis christiane religioni: sed etiam de se est manifeste falsa. Et hoc propter quinqz. Primo quia tollit dignitatẽ propheticam ab ipso dauid et ab hoc psalmo: quia vt sic non pertineret ad sacram scripturã nec locutus esset dauid in spiritu prophetico in hoc psalmo. nec precepisset ipsum cantari in tabernaculo et templo cum ceteris psalmis sicut pluries dictum est. Secũdo quia in translatione caldaica huius tituli dicitur quia locutus est dauid in prophetia verba carminis huius rc. Tertio quia finito psalmo sequit̃ immediate. ij. Regum. xxiij. Hec sunt verba nouissima que dixit prophetice dauid filius ysai egregius psaltes israel cui constitutum est de christo dei iacob: et sequitur infra. dominus per me locutus est: et spiritus domini per linguam meam rc. vbi manifeste ostenditur dauid locutum esse prophetice in hoc psalmo et ĩ ceteris. Quarto quia ea que narrantur in hoc psalmo non videntur conuenire ipsi dauid filio ysai. quia ipse non fuit liberatus ex egypto nec in mari rubro sicut memoratur in hoc psalmo. Item non potest conuenire ipsi dauid illud quod dicitur. Et retribuet mihi dominꝰ secundum iusticiam meam et secundum puritatẽ manuum mearum rc. hoc soli xp̃o cõuenit quia dd non consueuit allegare iusticiã et puritatem suã cum dicat ps. cxlij. nõ intres in iudicium cũ seruo tuo domine quia apud te non iustificabitur omnis viuens rc. Quinto hoc idẽ probatur per Rabi Cai magistrum eorum qui dicit q omnes psalmi qui intitulantur in finem siue ad vincentem loquuntur de rege messia. Et latent in eis multa et ꝓfundissima mysteria d̃ rege messia. Ex qbꝰ oibꝰ patet q dauid in hoc psalmo non minus fuit propheta q̃ in ceteris: nec loquitur principaliter de seipso sed de christo in lege promisso. Et ideo pro vera intelligentia huius psalmi et tituli huiꝰ est aduertendum q dauid propheta postq̃ quieuit ab omnibus bellis et incepit dare operam diuino cultui et studio sacre scripture considerando afflictionem filiorum israel dum erant in egypto et quomodo fuerunt liberati et educti per Moysen ex precepto domini et quomodo fuerunt liberati in transitu maris rubri a pharaone cum exercitu suo percũtibꝰ in signis et portentis. Et quõ postea iosue introduxit illũ ppl̃m in terrã ꝓmissam etiã cũ magnis signis ꝛ portẽtis: ꝓuidit dd ĩ spũ qualiter xp̃s in lege ꝓmissus debebat liberare totũ genus humanum de seruitute pcti: ꝛ educere fideles ve. te. de lymbo inferni ꝛ itroducere eos in terrã viuentiũ patrie celestis. ꝛ hoc per mortẽ et passionem et resurrectionẽ suã. Jõ scd̃o dauid considerãdo et cõtemplãdo totũ discursum vite sue ꝛ magnas psecutiões suas: et qualiter fuit liberatus de saul ꝛ absalon. ꝛ finaliter obtinuit victoriã de oibus inimicis suis: et obtinuit totũ regnũ super oẽs tribꝰ israel: ꝛ subiecit ꝛ fecit sibi tributarios amonitas ꝛ moabitas ꝛ syros ꝛ ceteros finitimos de pplo gẽtili. In tali cõtẽplatione ꝓuidit qliter xp̃s post mortẽ et passionẽ et resurrectionem debebat obtinere regnũ totius orbis: et qlit̃ ꝑ aplos ꝛ martyres et doctores debebat sibi subijcere totũ ppl̃m gẽtilẽ ꝛ repudiato pplo iudaico et dissipato debebat fieri caput totius ppli gẽtilis ad fidẽ cõuersi. Ex oibus ergo supradictis cõtẽplatis ꝛ cõsideratis dd assumpsit parabolã ꝛ ꝓpositionẽ ad faciẽdũ istũ psalmũ de triũpho ꝛ regno xp̃i vniuersali. Est g̃ sensus tituli huius psalmi: q dd ꝓphetice locutus est verba carminis huius postq̃ liberauit eũ dñs de manu saul et oium inimicoꝝ eius rc. quasi dicat q dd in cõtẽplando qualiter deus liberauit ipm de manu saul. et oim inimicorũ eiꝰ ꝓuidit i spũ qliter xp̃s post multas persecutiones ꝛ mortẽ et passionẽ ꝛ resurrectionẽ debebat liberare totũ genꝰ humanũ de seruitute pcti: et patres de lymbo inferni et postea erat adeptiurus totũ regnũ mundi: et regnaturus sup oẽs inimicos suos. Et exinde accepit dd parabolam et propositionem ad faciendum hunc psalmum: et dedit illũ cantoribꝰ ad cantãdũ in tẽplo in finem ꝛ ad victoriã vocũ: eo q lex vetꝰ vocabat xp̃z cũ oi conatu vt veniret ad redimẽdũ et liberandũ genus hũanũ ꝛ vt acciperet iperiũ totꝰ mũdi. In quo qdẽ psalmo dd introducit xp̃m incẽptũ est hõ ad loquẽdũ ꝛ agẽdũ grãs pr̃i de regno mundi et triũphis sibi collatis ꝛ de bñficijs a pr̃e receptis ꝓ se ꝛ mẽbris suis. in quo ps dd in psona xp̃i seruat modũ boni rethoris ꝛ oratoris diuidẽdo siue cõpartiendo sibi suũ carmẽ i tres ptes pncipales nã pmo ꝓmittit ꝓemiũ siue ꝑfationẽ. i quo breuit̃ ꝛ in gñali cõplectit̃ totã materiã dicendo ꝛ agẽs grãs in cõi de oibꝰ bñficijs receptis a pr̃e. Scd̃o ꝓsequit̃ narrationẽ suã explicando in spẽr particularit̃ oia bñficia recepta. Tertio ꝯcludit psal. ꝛ carmẽ suũ grãs expssas agẽdo. Scd̃a ibi. circũdederunt me. Tertia ibi. viuit dñs ꝛ benedictus A

¶ Quantũ ergo ad pmũ est notãdũ s̃z aug. q xp̃s in hoc psal. loquit̃ in forma serui ꝛ inquantũ hõ et vt psona cõis ꝛ caput ecclesie ꝛ sic vt plurimũ loquit̃ in psona totius corpis mystici ꝛ mẽbroꝝ ĩ quãtũ nõ solũ ꝓ se s̃z ꝓ suo et corpe mystico accepit a patre beneficia in hoc psal. memorata. Et ideo cum prohemium sit breuiloquium dicendorum: sub nouem vocabulis complectitur et refert omnia beneficia que accepit a patre pro se et mẽbris: vt captet beniuolentiam in exordio et prefatione sue narrationis sub quibꝰ nouem vocabulis substantiuis et adiectiuis appellat pr̃ẽ tãq̃ bñficũ ꝛ bñfactorẽ suũ. vñ pmo vocat pr̃ẽ fortitudinẽ. inquãtũ recepit ab eo vires ad triũphandum de mũdo ꝛ diabolo. Scd̃o vocat eũ firmamẽtum inquãtũ in eo fundant̃ oia: ꝛ in eo mouemur et sumus. Tertio vocat eũ refugiũ inquantũ in oibus tribulatioibꝰ ad eũ refugimus. Quarto vocat eũ liberatorẽ inquãtũ ꝑ resurrectionẽ pat eũ ꝛ nos ab oi miseria et passiõe liberauit. Quinto vocat eũ deum ꝛ dñm: q: creator ẽ ꝛ rector. Sexto vocat eũ adiutorẽ iquãtũ pbuit nobis auxiliũ sacramẽtoꝝ ꝯ diabolũ. Septio vocat ipz ꝓtectorẽ

Nota q bñficijs dei sub spẽ vocabuli.

tõne donorum spũssancti et gratiarũ ꝛ virtutum quibus cõtinue nos protegit. Octauo vocat eũ cornu salutis: inquantũ ꝓpter humilitatem exaltauit illũ et dedit illi nomẽ ꝛc. Nono vocat eum susceptorẽ: inquantũ eũ a dextris in celo recepit et collocauit. ¶ Dicit ergo xp̄s ad p̄rem: o domine pater ego simul cũ mẽbris meis diligam te ꝛ teneor te semp diligere: ꝛ tibi grãs agere propter bñficia q̃ a te recepi. Primo q: tu semp fuisti et eris fortitudo mea dãdo mihi ꝛ mẽbris meis fortitudinem et vires ad resistendũ diabolo ꝛ inimicis meis ad debellãdũ eos. itẽ scdo q: tu es dñs ꝛ firmamentũ meũ: ꝛ tertio es refugiũ meũ ꝛ quarto liberator meus quinto adiutor ꝛ ideo sperabo in eum. s. p̄rem meũ Sexto est deus pater ꝓtector meus. Septimo cornu et victoria ꝛ honor mee salutis. Et octauo est susceptor ꝛ glorificator me⁹ Nono est dñs meus per creationẽ ꝛ gubernationẽ: inquantũ ego sum hõ. Et sic ꝓpter ista nouẽ ego laudans cũ fiducia inuocabo eũ tanq̃ dñm et fortitudinem et ꝓtectorem ꝛc. Et sic semp saluus ero ab inimicis meis: immo de omnibus inimicis meis ꝛ toto mundo triumphabo.

De pe. di. vlti. i fine.

Circundederunt me dolores mortis et torrentes iniquitatis conturbauerunt me.

Alo psura. De dse. di. s. quã do ꝛ dis. iiij. nũꝑ

Dolores inferni circundederũt me: preoccupauerũt me laquei mortis. In tribulatione mea inuocaui dominum: ꝛ ad deum meum clamaui. Et exaudiuit de templo sancto suo vocem meam et clamor meus in cõspectu eius introiuit in aures eius.

¶ Hec est pars narratiua huius carminis in qua xp̄s explicat particulariter in spẽ bñficia q̃ a p̄re recepit et accepit in persona sua ꝛ mẽbrorũ suoꝝ In qua duo principalr̄ facit. Nã primo explicat bñficiũ hũane redemptionis et liberationis qđ xp̄s adeptus est a p̄re ex iusticia per suã puritatẽ et mortẽ ꝛ passionem. Scdo explicat vniuersale dñium sup totũ mundũ: ꝛ sup oẽs inimicos eius qđ xp̄s meruit adipisci et accipere a p̄re ꝓpter suã obedientiã ꝛ hũilitatem q̃ qdem scda ps incipit. xxvij. vsu. Ibi retribuet mihi dñs ꝛc. In pria aũt pte tria facit. Nã prio explicat miserias ꝛ infirmitates in q̃bus iacebat sauciatũ genus hũanum ante aduentũ xp̄i. quas traxerat ex adã. Et hoc dicit per parabolã ꝛ figurã afflictionis ꝛ seruitutis in qua erãt filij israel i egypto. Scdo predicit et explicat liberationẽ ꝛ redẽptionẽ totius gñis humani de seruitute pctĩ hoc per figurã liberatiõis israel de egypto ꝛ de oppressione ꝛ periculo transitus maris rubri. Tertio oñdit qualiter hãc victoriã adeptus est xp̄s ex iusticia ꝓ suã puritatẽ et hũilitatẽ. Scda ibi. Cõmota est. Tertia ibi. Et retribuet mihi dñs. B ¶ Quãtũ ad primũ est notandũ ẜm Aug. in hoc psal. ꝛ prout dictũ est in ꝓlogo: q̃ tanta est vnitas xp̄i ad sua membra mystica: q̃ cõicantur idiomata. Et ideo xp̄s omnia peccata nostra et afflictiones et miserias et infirmitates nostras quas traxim⁹ ex adã dicit esse suas quantum ad penam. Unde est aduertendum q̃ septẽ modis contingit vt quis aliena dicat esse sua. Primo modo tanq̃ aduocatus Nam aduocatus causam quã aduocat dicit esse suam. Secundo ꝓcurator causam sui pricipalis dicit esse suam: q: pro illo laborat: et litigat ꝛ recipit reddit⁹ ꝛ soluit creditoribus et agit omnes actus in persona illius. Tertio fideiussor debitũ alterius dicit esse suũ eo q̃ se obligauit soluere ꝓ illo. Quarto caput dolores mẽbrorum dicit esse suos: vnde dicit doleo pedẽ aut brachium. Quinto vir aut sponsus cãm vxoris aut spõse dicit eẽ suam: et pro ipsa sumit bellum. Sexto pater aut mater causam filiorum dicit esse suam. Septimo dominus aut rex cãm vasallorum dicit esse suã et pro eis assumit bellum ꝛ quãdoq̃ pro eis intrat duellum ꝛ singulare certamẽ pro iniuria eorum vlciscenda: aut preda repetenda. His ergo septem modis xp̄s omnia peccata et oẽs infirmitates quas traximus ex adam dicit esse suas: nõ quo ad culpam sed quo ad penã et solutionẽ inquantũ ꝓ oĩbus his passus est: et exoluit penam Nam tanq̃ fideiussor ꝛ ꝓcurator et aduocat⁹ se voluit obligare soluere ꝓ nobis: ꝛ defendere cãm nostrã. Et tanq̃ caput ꝛ pater sponsus cõdoluit doloribus ꝛ infirmitatibus nr̄is. Et tanq̃ verus dñs et heres p̄ris cũ diabolo cõgressus suã hereditatem repetiuit ꝛ liberauit ꝛ iniuriã paternã vltus est ꝛ vindicauit ꝛ de diabolo triumphauit. Et ideo dicit liberator et liberatus propter rationes supradictas: dicit enim liberator in capite et liberatus in mẽbris: q: in eo oẽs fuim⁹ liberati. Et sic est verũ dicere q̃ dolores nostre mortis circũdederũt xp̄m in adã: ꝛ nr̄a peccata circũdederunt eũ in cruce: q: pro doloribus ꝛ pctĩs nostris mortu⁹ est. Dicit ergo xp̄s i psona ipius corporis mystici afflicti in adam ꝛ in psona fideliũ existentium in lymbo inferni: bene possum dicere q̃ pater est fortitudo mea et refugiũ ꝛ ꝓtector et liberator meus. q: ipse liberauit me ex oĩbus infirmitatibus ꝛ et tribulationibus quas in membris meis traxi et adam. Nam prio in Adam circundederunt me dolores mortis q: ꝓpter pctm̃ adam factus fui mortalis incurrendo necessitatem moriendi: et fui cõdẽnatus ad duplicẽ mortem. scilꝫ corporis ꝛ anime. Secundo torrentes iniquitatis conturbauerunt me. Nam sicut tempore pluuiarum torrentes decurrentes cũ impetu rapiũt omnia que sunt in ripis. ita postq̃ adã peccauit. torrẽtes iniquitatis eius rapuerũt oĩa bona mea gratuita ꝛ vulnerauerũt ꝛ debilitauerunt omnes potentias ꝛ sauciauerunt sensualitatem et carnem veneno cõcupiscentie ꝛ fomitis peccati: ꝛ sic fracta et destructa sepe ꝛ ripa ꝛ muro originalis iusticie mãsit liberũ arbitriũ claudicatũ ꝛ mãnsit corrupta tota natura et caro mea: ꝛ iudiciũ puersum: ꝛ vires puerse. ꝛ totus ordo ꝑuersus: q: qđ nolo quãdoq̃ hoc ago: ꝛ quod volo non hoc facio: quia caro que deberet obedire: in

Aliena esse sua q̃s dicit eẽ septẽ modis.

not. qũo xp̄s peccata nostra esse dicit sua

surgit aduersus spiritum: et sic possum dicere q torrentes iniquitatis ipsius ade conturbauerũt me et peruerterunt totum ordinẽ in me. Item tertio dolores inferni circundederunt me: q fui ad penam inferni destinatus etiam dolores inferni et sanctorum patrum qui erant in lymbo circũdederunt me. Et preoccupauerũt me laquei mortis: ipsius peti originalis: in cuius laqueo oẽs filij adam fuerunt capti ꝛ alligati. Et ideo in tot ꝛ tantis tribulationibus et afflictionibus cõstitutus inuocaui dominũ patrẽ. et ad deum meũ clamaui per patriarchas et pphetas et oẽs fideles veteris testamenti: vt me de hac peste liberaret: sed tandẽ ipse pater exaudiuit vocem meã de templo sancto suo: scilꝫ de celo empireo et de consistorio trinitatis: ꝛ sic clamor meus fuit in conspectu eius: et introiuit et penetrauit aures eius intantũ q misit filium suum in carnẽ ad liberandum me per mortẽ et passionem. ¶ Est tamẽ rursus aduertendũ q xps in supradictis non solum loquitur in persona membrorũ et sui corporis mystici: sed etiã in persona sui inquantum caput: q ipse inquantum caput fuit circũdatus doloribus mortis et doloribus inferni: ꝛ torrentibꝰ iniquitatis ꝛc. sed diuersimode. Nam mẽbra xpi scilꝫ nos fuimus circundati omnibus illis inqũtum ad culpam ꝛ penã sed xps nõ fuit circundatus nec vulneratus nisi quo ad penam tantũ propter culpam nostram inqũtum pro omnibus nobis ꝛ propter culpam nostram passus est: vt nos a culpa et pena liberaret. Et sic põt dicere christus q dolores nostre mortis circundederunt eũ in hac vita ꝛ in horto et in cruce: q vt nos a morte perpetua liberaret: et passus et crucifixus est. Et sic etiam circundederunt eum dolores inferni: quia vt nos ab inferno liberaret: in cruce passus est. Et sic in toto isto psalmo christꝰ quãdoq loquitur in persona capitis tantum quãdoq in persona membrorum quandoq in persona totius: scilicet capitis et corporis sed diuersimode vt dictũ est et patebit. Ideo aduertat lector: quia iste psalmus est valde difficilis ad extorquendaꝫ veritatem latentem in eo. ¶ Iterum autem est aduertendum q supradicti quatuor versus possunt referri ad afflictionem filiorum israel quaꝫ patiebantur in egypto: inquantum illa seruitus et afflictio significabat seruituteꝫ peccati in qua erat totum genus humanum propter peccatum Ade. Nam sicut omnes hebrei qui erant in egypto iam concipiebantur et nascebantur in seruitute propter quam affligebantur et tribulabantur ab egyptijs. Ita omnes filij adam concipiebantur et nascebant in seruitute peccati originalis: et postea in adulta etate affligebantur ceteris peccatis actualibus. Ideo sicut filij israel clamabant ad dominum vt liberaret eos ex illa seruitute et afflictiõe et dolore. Ita pariter patriarche et prophete et fideles veteris testamenti clamabant ad dominũ vt omnes a peccato liberaret. Et sicut clamor filiorũ israel penetrauit ꝛ introiuit ad aures dei: ꝛ deus exaudiuit eos de mõte sctõ suo: ꝛ misit Moysen qui eduxit ꝛ liberauit eos. Ita pariter deus audiuit clamorem patriarcharum ꝛ pphetarum: et misit xpm filiũ suũ: qui per mortem: passionẽ et resurrectionẽ liberauit genus humanũ a peccato: et eduxit sanctos patres de lymbo ꝛc. Hoc ergo preuidens dauid in spiritu in illo misterio seruitutis egyptiace: dixit. Circundederunt me dolores mortis ꝛc. Et sic explicat clamorem patriarcharum et prophetarũ christum petentiuꝫ et vocantium per figuram afflictionis filiorum israel existentium in egyptiaca seruitute. Unde accepit dauid parabolam et propositionem ad predicendum et pphetice explicandum captiuitatem totius generis humani sub potestate diaboli: et omnium sanctorum patrum in tenebris lymbi inferni: et explicat oẽs miserias quas traxit genus humanum ex Adam et omnes penas quas christus passus est pro illo peccato. Nam sicut illud peccatum comprehendit nos omnes quo ad culpam et penam de iure nature corrupte: ita illud peccatum comprehendit christum quo ad penam tantum nõ de iure nature cui christus non obligatur: sed quia voluntarie ex charitate has penalitates et penas voluit p nobis assumere. Et hoc explicat dauid in hac parte: q xps dicit q illud petm̃ comprehẽdit ipsum quo ad penam tantũ: et omnia sua mẽbra quo ad culpam et penam.

Nota qũo hic xps loqtur in psona sui

Nota.

De pse. di. ij. itecatur.

Commota est et contremuit terra fundamenta montium conturbata sunt et commota sunt: quoniam iratus est eis.

¶ In hac parte explicat modũ liberationis ꝛ redemptionis generis humani ꝛ qũo xps triũphauit de diabolo: ꝛ hoc p figurã liberationis israel de egypto et de mari rubro: eo q illa liberatio fuit figura gñalis redẽptionis. Nã ẽm aplm iudam in canonica sua idẽ Jesus q eduxit israel de egypto: liberauit totũ genus huanuꝫ de seruitute peti. Nam xps sicut tunc liberauit nos in figura. Ita postea eos liberauit in re: q oĩa cõtingebant illis in figura. pme Collossen. x. Et ideo est aduertendum ẽm Leonem papaꝫ in sermone de passione ꝛ ẽm Aug. q cum christus sit agnus occisus ab origine mundi. Apocal. xiij. Inde est q in figura iam fuit occisus in abel et vexatus in Abraaꝫ. Isaac et Jacob. ꝛ afflictus in egypto: et in mari rubro. ꝛin in dauid: et omnibus patriarchis et prophetis: et in omnibus membris suis ve. test. inquantum erãt figura eius: sꝫ postea xps fuit passus omnia illa realiter in se: que illi passi sunt in figura et fide christi futuri: quia quod passus est figuraliter in illis: postea passus est realiter in se: et quod passus realiter in se: passus est postea in membris suis noui testamenti: quia ppter christum martyres passi sunt tormenta et persecutiones. Unde christus iam factus immortalis et impassibilis adhuc dicebat. Actuuꝫ ix. Saule Saule quid me persequeris ꝛc. Et ideo quia illa afflictio filiorum israel ꝛ illa liberatio fuit figura afflictionis et passionis christi et liberatiõis generis humani et quia ibi fuit chri-

Nota 6 figuris xpi.

stus in figura afflictus:et corpus mysticum christi liberatum et in figura redemptum. Ideo xps se dicit ibi afflictum et liberatum.s.afflictum in se et liberatu in mebris. Et ideo volendo explicare mysterium nostre redemptionis:adducit figuraliter liberationem filiorum israel de egypto et mari rubro. Et sic vtitur figura pro figurato:et signo pro signato.quia per afflictionem seruitutis temporalis illorum intelligit et explicat afflictionem et seruitutem peccati totius generis humani. Et per liberationem temporalem illorum intelligit vniuersalem redemptionem factam per christum et sic vtitur figura pro figurato: sicut frequenter facit dauid in psalmis. Et hoc idem faciunt omnes prophete sed miseri et ceci iudei hoc capere non possunt. Et ideo in hoc psalmo et in ceteris locis sacre scripture dicunt multa inepta et falsa implicantia contradictionem vt patet. Dauid ergo in persona christi alludendo ad liberationem israel et vtens figura pro figurato dicit in hac parte quod sicut in illa liberatione commota est et contremuit terra:et facta sunt signa et prodigia in mari rubro in illa liberatione ita multo maiora facta sunt per christum in inferno et toto mundo in nostra redemptione. Ideo ait quod sicut tunc quando clamauit israel in illa tribulatione maris rubri videns se oppressum a pharaone inter montes et mare clamauit ad dominum et dominus exaudiuit eum immittendo tempestatem in mare quia tunc commota est et contremuit tota terra egypti et fundamenta montium conturbata et commota sunt quoniam deus est iratus eis immittendo decem plagas egyptijs.
s.q.iiij.c hoi.§.et contra et xiij.q. v.§.vlti.

Ascendit fumus in ira eius:et ignis a facie eius exarsit:carbones succensi sunt ab eo.

¶ Fumus illarum decem plagarum ascendit per totam terram egypti et ignis exarsit comburendo omnes arbores et plantas et fructus terre egypti intantum quod arbores succensi sunt ab eo: vt patet Exod.a sexto capitulo vsque ad vndecimum. Sed forsan totum hoc potest referri ad solam tempestatem factam in mari rubro super pharaone et exercitum eius:tunc est sensus quod dum pharao persequeretur illum populum et teneret ipsum angustiatum et oppressum inter mo[n]tes et mare et tunc ille populus in illa tribulatione clamauit ad dominum et clamor introiuit in aures eius et sic exaudiuit eos de celo et cetera. Nam tunc moyses ex precepto dei percussit aquas.que diuise sunt prebentes iter et sic transiuit ille populus illesus ad aliam partem littoris. Sed cum pharao cum exercitu suo persequeretur eos per aridam inter aquas diuisas. tunc commota est et contremuit terra circunquaque et fundamenta montium commota sunt quoniam dominus iratus est egyptijs.et illico mota est tempestas in aere et in mari. Nam ignis exarsit a facie domini: id est fulmina ignea apparuerunt in aere et in mari et ipsi egyptij fuerunt combusti et succensi ab eo scilicet igne vel a deo quasi carbones. Et sequitur.

Inclinauit celos et descendit et caligo sub pedibus eius. ij.q.vij. §.ite ob ijcitur.

Et ascendit super cherubin et volauit super pennas ventorum.

Et posuit tenebras latibulum suum in circuitu eius tabernaculum eius tenebrosa aqua in nubibus aeris. iij.di.c.s

Pre fulgore i[n] conspectu eius nubes transierut:grado et carbones ignis lxxxvi. di.c.no satior.c sequenti.

Et intonuit de celo dominus altissimus dedit vocem suam: grando et carbones ignis.

¶ Deinde explicat actorem huius tempestatis et dicit quod deus inclinauit celos et ascendit:quia ille angelus qui ducebat castra:qui deum representabat.et per quem miracula faciebat posuit tabernaculum in illa nube et aqua tenebrosa mittens fulmina et coruscationes:et sic nubes ardentes et grando et carbones ignis transierunt super egyptios.

Et misit sagittas suas et dissipauit eos fulgura multiplicauit et conturbauit eos. xxiij.q8. iiij.q[ui]d faciet.et c. sequenti.

¶ Dominus misit sagittas suas fulmineas et dissipauit eos et multiplicauit fulgura et coruscationes.et conturbauit eos.et tunc fuit tanta motio et agitatio ventorum quod mare aperuit se intantum quod terra apparuit arida in medio maris.

Et apparuerunt fontes aquarum et reuelata sunt fundamenta orbis terrarum. xxvij.q.i c. ipudicas.

¶ Id est apparuerunt loca vbi situabantur aque que quidem terra est fundamentum et centrum totius orbis terrarum. Et couersus ad deum dicit.

Ab increpatione tua domine:ab inspiratione spiritus ire tue. xxvi.dis. q in alio et de pe. dist.viij nullus.

¶ O domine tota ista tempestas facta est ab inspiratione spiritus id est venti ire et sententie tue quia misisti super eos terribiles ventos qui causarunt hanc tempestatem. Et nota propter illud quod dicit apparuerunt fontes aquarum et cetera.quod in profundo et solo maris manant et bulliunt multi fontes aquarum dulcium:qui fontes tunc apparuerunt in apertione illius maris. Deinde cum dicit.

Misit de summo et accepit me et assumpsit me de aquis multis. v.q.v.c. non ois

¶ Descripta tempestate et dissipatione egyptiorum memorat liberationem israel dicens in persona illius populi.quod dominus misit auxilium de summo celo et assumpsit et liberauit me de illis

multis aq̄s maris rubri. Et q2 trāsiui illesus nō solum liberauit me de illis aquis. Sed etiam eripuit me de egyptijs inimicis meis fortissimis et armatis: cum ego essem inermis: qui quidem inimici oderunt me ⁊ confortati sunt super me: quia fortiores me erant et sic preuenerunt me in die afflictionis dum eram in egypto mihi onera importabilia imponendo et tamen dominus fact⁹ est protector meus: quia liberauit me de illis angustijs et deduxit me in latitudinem per loca spaciosa vsq3 quo introduxit me in terram promissaz et hoc non fecit ex meis meritis: sed ex gratia quoniam me voluit eligere in populum sibi peculiarem. ¶ Et supradictis patet q̄ hec littera non potest intelligi de ipso dauid: quia ipse nō fuit liberatus in mari rubro. Et ideo est dicendum sicut prius q̄ dauid non adducit istam historiam grā sui: sed figuraliter prout in illa preuidit i spiritu totum mysterium nostre redemptionis facte per christum: vt patebit in littera sequēti: et sic ponit figuram pro figurato f̄m consuetudinez prophete. Et ideo videndum est totum mysterium figuratum de quo principaliter intendit loqui ,ppheta in persona christi. Unde ait christus caput nostrum: q̄ sicut tunc dolores iferni ⁊ laquei mortis circundederunt adā et totum genus humanum quando peccauit in eo ita nunc in passione circūdederunt me omnia illa mala non quo ad culpā sed quo ad penam. Item sicut patres veteris testamenti clamabant vt sanarentur ita ego clamaui in cruce apud patrem vt sanarem et liberarem eos. Item sicut ille popul⁹ israel oppressus i egypto et in mari rubro clamabat ad dominū vt mitteret eis auxilium de celo ita pariter clamabant fideles et sancti patres veteris testamenti ad dominuz in tenebris inferni vt mitteret eis saluatorem qui eos liberaret. Item sicut deus exaudiuit vocem illorum filiorum israel ⁊ misit eis moysen ad liberandum eos: ita pariter deus exaudiuit voces patriarcharum et prophetarum et misit eis Jesum saluatorem ad redimendum eos. Item sicut deus inclinauit celos et descendit ponendo vel mittendo illum angelum clausuz in illa nube inducentem illam tempestatem sup mare rubruz et liberauit filios israel et fulminauit et submersit egyptios: ita pariter deus pater misit filium suum latētem in nube humanitatis. In cui⁹ morte et passione tota terra mota est et facte sunt tenebre super vniuersam terram ab hora sexta vsq3 ad nonam. Unde anima christi descendit ad inferos et misit sagittas suas et fulmina sue potestatis: et ignis inferni fugit a facie eius et dissipauit demones et damnatos et conturbauit eos et abstulit eis predam expoliando lymbum et purgatorium. Et isto modo liberauit fideles veteris testamenti et debellauit diabolum et triūphauit de eo. Itē sicut tūc misit sagittas suas et dissipauit egyptios: ita post passionem suam misit multas plagas in hierusalem per illos .xl. annos et finaliter misit exercitum romanorum et dissipauit omnes iudeos in vindictam sue mortis. Item sicut in mari rubro dominus intonuit super mare et super egyptios et aperuit mare et transierūt hebrei illesi submersis egyptijs: ita pariter in die pentecostes dn̄s intonuit super collegiuz apostolorum et super mare sacre scripture et fecit duodecim vias qui sunt duodecim articuli fidei per quos transeunt omnes fideles per mare sacre scripture. Item sicut ille ventus aperuit mare ⁊ diuisit aquas: et apparuerunt fontes aquarum et reuelata sunt fundamenta orbis terrarum de quibus fontibus dulcibus biberunt filij israel in illo transitu ita pariter in die pente. quando intonuit domin⁹ et aperuit apostolis mare scripturarum diuisit aquas amaras cerimoniarum legalū et apparuerunt tunc fontes aquarum dulciū. s. duodecī articuli fidei ⁊ oīa mysteria et sacra noui te. q̄ sub illis aq̄s amaris latebāt. De q̄b⁹ fontibus dulcib⁹ et ecclesiasticis sacramētis oēs fideles noui te. bibūt et reficiūtur. Itē sicut postq̄ trāsiuit ille popul⁹ illesus p illas duodecim vias reuerse sunt aque sup egyptios. cū illa terribili tēpestate et suffocauerūt ⁊ dissipauerūt eos. Ita pariter post publicationem euangelij postq̄ iudei noluerunt christum recipere nec voluerunt de fontibus dulcibus bibere reuerse sunt aque salse et amare cerimonialium et legalium ve. te. ⁊ suffocauerunt et obcecauerunt et dissipauerunt eos intātuz q̄ circuncisio et cetera legalia non solum sunt eis inutilia sed etiam mortifera: sed populus christianus qui transiuit inter aquas per articulos fidei fuit liberatus per christum quia aperuit sibi mare sacre scripture. Ideo christus in persona huius populi christiani agēdo gratias dicit. Dominus pater misit filiū suū de sūmo celo in carnē et accepit me per incarnationem in vnitatez suppositi et assumpsit corpus meum mysticum: in vnitate mistica: et sic liberauit me d̄ aquis multis. i. d̄ supradictis tribulationibus. Et nota q̄ filius in quantum homo potest dicere q̄ verbum diuinum accepit cū eo q̄ accepit illā humanitatē in vnitatē suppositi et p̄sonalr. Sed q2 tot⁹ christus accepit ecclesiam per fidem in quadam vnitate mystica ideo in persona membrorum potest dicere q̄ accepit cū tali vnitate mystica et liberauit ipsum de aquis multis. Et ideo sicut liberauit illū populum de multis aquis maris rubri: ita liberauit suos fideles vete. testamē. de aquis tenebrosis lymbi et purgatorij. Et ideo subdit christus in persona membrorum.

Nota d̄ ministerio nr̄e redem/ptionis

Nota

Arg. vij. q̄ð. s. ad uersitas xxiij. q̄ð. iiij. q̄d facies ⁊. c. nimiuz.

Eripuit me de inimicis meis fortissimis et ab his qui oderunt me quoniam cōfortati sunt super me. Preuenerunt me in die afflictionis mee et fact⁹ est dn̄s protector meus. Et eduxit me in latitudinē: saluum me fecit quoniam voluit me.

¶ Eripuit me de diabolis inimicis meis fortissimis q̄ oderūt me ab initio quoniā cōfortati sunt sup me q2 in lymbo captū me tenebāt ⁊ p̄uenerūt me et captiuauerūt me in die afflictiōis mee. i. in

die peccati. s3 ly in die afflictionis mee pōt ordinari cū litera sequenti vt sit sensus ꝙ dñs factus ptector meus et adiutor in die afflictionis mee dū esset in lymbo et purgatorio. nā exinde eduxit me in latitudinem et libertatē ⁊ saluum me fecit nō meis meritis sed per gratiā qm̄ voluit me redimere. Itē totū hoc dicit̄ in persona totius ecclesie noui testamenti: q2 eduxit eam de peccato et de ergastulo culpe in latitudinē gratie ⁊ ex meritis sue passionis sanauit eam. Et sic patet qualiter xp̄s in persona membrorum agit gratias patri pro redēptione generis humani adducendo figuram supradictam. D ¶ Sed contra fundamentum pōt argui. Nam dictū est supra ꝙ iesus xp̄s qui liberauit populū israel de egypto. Ipsemet postea liberauit totum genus humanum de potestate diaboli. ¶ Sed in tota ista parte videtur xp̄s agere gratias eo ꝙ pater redemit et liberauit genus humanum: ergo falsa est tota expositio. Ad hoc respōdetur ꝙ hoc ē grande mysteriū quod ceci et miseri iudei non possint capere eo quod cecidit super eos spiritus ire dei. A ¶ Ad cuius intelligentiam est aduertendū ꝙ cū in christo sint due nature diuina scil3 ⁊ humana. nostra redemptio erat in diuinitate tanꝙ in principio potestatiuo ⁊ virtuali. Sed erat in humanitate christi tanꝙ in principio meritorio quia potestas et auctoritas relaxandi captiuitatē et peccata erat in patre. Sed merita erant in humilitate filij ⁊ in tota persona eo quod illa redēptio facta est per merita passionis xp̄i inquantu3 christus obtulit suam passionem pro genere humano ⁊ pater acceptando illam passionem in precium relaxauit captiuitatem. Et ideo xp̄m inquantum homo est mundū redimere nihil aliud fuit nisi sua3 passionem patri p nobis offerre: ⁊ prēm genus humanum liberare nil aliud fuit ꝙ passionē xp̄i in precium acceptare et pro illo precio captiuitatē relaxare. Et ideo in tali redēptione xp̄s agit grās patri. eo ꝙ voluit passionem suam in preciu3 acceptare. Et sic filius semper attribuit opus redēptionis patri suo non solu3 in redemptione: sed in omnibus alijs eo ꝙ quicquid habet filius habet a patre: vt magis patebit in parte sequenti.

In xp̄o due nature.

Et retribuet mihi dominus scd'm iusticiam meā ⁊ secūdū puritatem manuum mearū retribuet mihi.

Argu. ex. iij. q. vij. c. lex differētie.

Quia custodiui vias domini nec impie gessi a deo meo.

Quoniam omnia iudicia eius in cōspectu meo et iusticias eius non repuli a me.

Et ero immaculatus cum eo et obseruabo me ab iniquitate mea.

ix. q. iij. c. aliorū.

¶ Et retribuet. postꝙ superius explicauit modu3 redemptionis generis humani per figuram liberationis israel de egypto ⁊ in mari rubro hic explicat ⁊ ostendit quo iure et quibus meritis potuit liberare genus humanum et congrediendum diabolo et adipisci hereditatem et regnum mundi ad cuius intelligentiam est notandum s'm Aug. xj. de trinita. ca. xiij. ꝙ diabolus non fuit superādus potentia sed iustitia. C ¶ Sed est aduertendum s3 Aristo. v. ethi. ꝙ cum iusticia sit perpetua voluntas tribuēs vnicuiqꝫ quod suū est: ideo duplex est iusticia. Una dicitur legalis: alia dicit̄ iusticia particularis. Justicia legalis consistit in operationibus que fiunt s'm lege3 siue iuxta legē. Nam iusticia dicitur a iuxta. Et illa operatio d2 iusta que fit iuxta legem: eo ꝙ non deuiat a lege nec a volūtate legislatoris q̄ intendit ciues facere bonos. Et sic iusta dicit̄ omnis virtus. Justicia vero particularis est duplex. Una dicitur cōmutatiua que fit in cōmutationibus ⁊ venditionibus que consistit in pportione ⁊ equalitate cōmutatorū: q2 tunc cōmutatio d2 iusta quando fit iuxta medium rei s'm pportionē arithmeticā. s. ꝙ vnū cōmutatū nō excedat alteru3 in p̄cio vt d2. v. ethicorum. Justicia aūt distributiua fit in distributione dignitatū ⁊ premiorū bonorū cōium iuxta meritū ⁊ pportionē meritorum s'm mensurā ⁊ pportionē laborū et virtutū ⁊ hoc fit cōparando res ⁊ personas s3 pportionē geometricā vt pt3 ibidē. Est ergo triplex iusticia. s. legalis cōmutatiua et distributiua. Et ideo s'm hāc triplicē iusticiā: xp̄s adeptus est totū genus hūanū in hereditate3: et hoc triplici iure liberauit: ⁊ adeptus est gen' humanū cū tota hereditate p̄rna. s. iure legali ⁊ cōmutatiuo et distributiuo: pbatur. Nā de iure legali ⁊ hereditario pueniebat ⁊ pertinebat ad eū tota hereditas p̄ris. Et per ꝯ̄ns iuste potuit assumere bellū ⁊ pgredi cū diabolo p iniuria vlciscēda et preda repetenda: ergo iuste debellauit diabolū ⁊ expoliauit infernū: et liberauit p̄da3. s. fideles ve. te. quos iniuste ⁊ tyrannice possidebat. Scd'o potuit liberare genus hūanū iure cōmutatiuo siue s'm iusticiā cōmutatiuā: pbatur q2 iustū precium obtulit p̄ri p relaxatione illius captiuitatis. Nā obtulit seipsu3 qd' erat preciū infinitū Primo q2 deus ⁊ hō. Scd'o q2 innocēs sine macula ⁊ pctō. Et id' solus potuit auferre pctm̄ ⁊ esse preciū p pctō rōne puritatis. Un̄ ait aug. super Jo. et psal. l. ꝙ sol' ille īfans innocēs esse potuit qui non ex opere adam natus est. Et rursus sol' ille agnus tollit peccata mundi qui peccatū nō fecit: nec inuentus est dolus in ore eius. Et ideo quia christus nūꝙ fuit obnoxius peccato in natura nec in persona: ideo solus potuit esse preciū cōueniens et iustū p pctō totius generis hūani. Tertio adeptus est xp̄s totū genus hūanū in hereditatē s3 iusticiā distributiuā ex qua meruit totū pncipatū mūdi in premiū laborum suorum ⁊ obedientie ⁊ humilitatis: eo ꝙ semp impleuit ⁊ fecit volūtatē p̄ris. Et sic pt3 ꝙ tota iusticia xp̄i cōsistebat in tribus. s. in natura q2 filius naturalis. Secūdo in puritate ⁊ innocentia: q2 omnino sine peccato. Tertio in humilitate et obediētia quia humiliauit seipm factus obediēs vsqꝫ ad mortē ad Phil. ij. Et ideo pter hanc triplicē iusticia3 iuste potuit xp̄s liberare genus humanū et adi-

Quid sit iusticia et ꝙ multiplex

Triplex iusticia.

pisci principatū toti⁹ mūdi in hereditatē. Et hoc ostendit dauid in hac pticula. Vñ ait xp̄s dn̄s p̄r quia est iust us iudex retribuet mihi⁹ hereditatem generis hūani ſm iusticiā meā: q: ſm iusticiā legalē mihi debet ⁊ iuste acquisiui eā: q: suꝫ filius naturalis: ⁊ iō iuste potui cōgredi cū diabolo p̄ preda repetēda ⁊ pro iniuria p̄ris vlciscēda. Et sic iure potui genus hūanuꝫ liberare: ⁊ de diabolo triūphare. Itē etiam pater tribuet mihi ſm puritatē manuū meaꝝ: q: purū sacrificium ⁊ preciū pro genere humano sibi obtulit in cruce q̄ pctm̄ nō fecit ⁊c. Et p dn̄s ſm iusticiā cōmutatiuaꝫ p̄r relaxauit captiuā hereditatē ⁊ retribuit mihi eā. Tertio mō pater retribuit mihi hāc hereditatem ſm iusticiā distributiuam: eo φ fuit hūilis ⁊ obediens patri: q: semp custodiuit vias ⁊ pcepta domini: nec aliq̄d impie gessi: nec feci alienū a deo meo: nec qd̄ esset ꝯ eius volūtatē ⁊ legē: nec iusticias eius repuli a me imo semp legē eius añ oculos habui ⁊ ope seruaui. Et iō semp ero immaculatus ⁊ purus sine pctō corā eo ⁊ obseruabo me purū ab iniquitate mea. xxiij. q. v. iiij. c. sex differentie.

Et retribuet mihi dn̄s secundum iusticiam meam. ⁊ secundum puritatem manuum mearum in cōspectu oculorum eius.

¶ Hec est scd̄a pars totius narratiōis. nā postq̄ xp̄s ostendit qualr̄ ex supradicta triplici iusticia meruit liberare genus humanū de seruitute diaboli et tenebris peccati: nunc in hac secunda pte ostendit qūo per eandē iusticiā. scꝫ propter puritatem et obedientiam ⁊ humilitatem meruit dissipare pplm̄ iudaicū ⁊ inimicos suos ⁊ subiicere populum gentilem: ⁊ sic meruit regnum et principatum totius mundi. Unde duo facit in hac secunda parte. Nam primo in generali premittit conclusionem intentam. Secundo exquiritur de intento ostendendo quibus armis fuit armatus a patre et quib⁹ armis armauit discipulos suos ad debellandum et subiiciendum sibi totum orbem: ibi. Quoniam quis deus preter deum nostrum. ¶ Quantum ad primum est aduertendū: φ cum deus per naturam sit excelsus et iustus ⁊ omnia alia sint infinita respectu sui. Ideo humilia respicit: et alta et superba a longe cognoscit. Et sic officium suū est humiliare ⁊ deprimere superbos ⁊ exaltare humiles: ⁊ parcere subiectis ⁊ debellare superbos. ⁊ sic in p̄mordio mundi debellauit et deiecit diabolū appetentem exaltari vltra meritum et naturā sui. Et sic depressit adam pter inobedientiā ⁊ rebellionē: sed q: xp̄s seipꝫ humiliauit vsq3 ad mortē factus obediens. Ideo pater exaltauit illuꝫ ⁊ dedit illi nomen ⁊c. phi. ij. Et sic ptꝫ qūo deus reddet vnicuiq3 ſm iusticiaꝫ suam. Et iō d: metaphorice superbus cū supbis humilis cū humilibus eo φ amplectit̄ humiles et abiicit et deprimit superbos. Et sic ergo per eandē iusticiā xp̄s reddit vnicuiq3 ſm humilitatē vel superbiā suam. Nam saluauit populū gētilē q: humiliauit se ad credēduꝫ ⁊ sic exaltauit eum: Qūo deus respicit hūilia.

sed q: populus iudaicus ex superbia et malicia noluit se humiliare ad credendū xp̄o ⁊ euāgelio. Ideo christus humiliauit eum ⁊ dissipauit ⁊ eradicauit a sedibus suis et redegit in seruituteꝫ. Et hoc est qd̄ dicit christus in hac parte. Et dn̄s pater retribuet mihi supple regnū ⁊ principatū totius mundi. Et hoc ſm iustitiam meam supradictam scꝫ q: filius naturalis obediens ⁊ humilis. Et ſm puritatē manuū et operationū mearuꝫ: q: peccatū nō feci: nec inuētus est dolus in ore meo semper fui et sum inter mortuos liber et fact⁹ fui obediens vsq3 ad mortem in conspectu oculoruꝫ eius. Et deinde xp̄s cōuersus ad patrē subdit.

Cum sancto sanctus eris: et cum viro innocente innocens eris. Scd̄i regū. xxij. c. et. xiv. di. ſed il lud. et. xx iiij. q. iij. relecāte.

Et cum electo electus eris: et cū peruerso peruerteris.

¶ O pater cū sancto sctūs eris: q: semper eris benignus sanctis tribuēs eis premiū ſm iustitiam suam et eris innocēs cum viro innocente: quia sicut ipse innocens nemini nocet. ita tu nō nocebis ei: immo tribues ei premiū ſm innocentiā ⁊ puritatem suā: et cum electo electus eris ⁊ iustus iuste ei retribuēdo: et cum peruerso eris peruersus ſm peruersionē suam cum puniendo et retribuendo penam pro culpa. Nam sicut ipse se auertit ⁊ recessit a te: ita tu auertes faciem tuam ab eo. Unde nota φ deum esse sanctum cum sanctis nihil aliud est nisi tribuere eis scd̄m sanctitatem suam Et deum esse peruersum cum pue rsis nihil aliud est nisi respōdere eis scd̄m peruersionem et superbiam suam. Et ideo sequitur.

Quoniā tu populum humilē saluū facies et oculos superborum humiliabis. xciij. dis. ca. dn̄s. Et. xc. q. iij. null⁹.

¶ Quoniā tu saluū facies humilē pplm̄ christianum et humiliabis ⁊ deiicies et reprobabis oculos superborū iudeorū ⁊ aliorū obstinatoꝝ: qm̄ deus superbis resistit humilibus aūt dat grām. L ¶ Vñ nota φ iudei dr̄r supbi eo φ noluerunt inclinari ad audiendū euāgeliū ꝯfidendo de viribus suis ⁊ p̄sumendo de scia sua. Naꝫ xp̄s venit ad declarandā legē et pphetas et ipsi totaliter sibi conati sunt resistere et contradicere. Et ideo quia voluerunt resistere gratie merito obcecauit eos malicia eorum ne intelligerent sacramenta dei. Unde ait apostolus. ij. ad Corinthios. iiij. φ apertum est euangelium his qui pereūt in quibus deus huius seculi obcecauit mentes infidelium. vt non fulgeat illuminatio euangelij ⁊ glorie xp̄i. Ex quibus ptꝫ φ deus est sctūs cum sanctis et humilibus dat grām ⁊ pplm̄ humilē saluat: ⁊ est peruersus cū peruersis: ita φ supbis resistit subtrahendo gratiam: eo φ ipsi superbi resistentes nolunt eā recipere. Et obcecauit sic mentes iudeorū. Et iō dicit ppheta oculos superborū humiliabis. i. obcecabis. Sed q: apostoli fuerunt humiles ⁊ simplices q: humiliter xp̄m receperunt ⁊ audierunt. Iō datū est eis nosse misteri

um regnū dei ec. Itē q: pp̄ls gentilis voluit p̄dicationē humiliter audire. iō d eo subdit ppheta.

De pe. dis. j. ca. alij ecō tra §. nō pōt. iij. qō. cap. nulli.

Qm̄ tu illumias lucernā meā dn̄e: deus me⁹ illumina tenebras meas. Quoniam in te eripiar a tentatione et in deo meo transgrediar murum.

¶ Ad cuius intelligentiā est notandū q lucerna xp̄i fuerūt apl̄i ⁊ discipuli: q̄ p mūduz lucē euangelicā portarūt q̄ exemplo vite et doctrine totuz pplm gentilē illuminarūt. De q̄bus ait saluator mat. v. Uos estis lux mundi p quā lucernā xp̄s tenebras populi gentilis illuminauit. De quo populo tenebroso p lumē euāgelicū illuminatio d: Esa. xl. pp̄ls q̄ ambulabat in tenebris vidit lucē magnā. Et iō subdit xp̄s in hoc psal. O pr̄ postq̄ tu humiliasti ⁊ obcecasti pplm iudeorū ⁊ illuminasti meā lucernā. s. collegiū apostolorū. Iō per eos ⁊ predicationē eox illumina tenebras meas i. pplz gentilē qui hucusq̄ in tenebras ābulauit. Et sic per tale lumē euangelicū in te eripiar a tētatione ⁊ persecutione: et in deo meo. i. in virtute dei mei transgrediar ⁊ penetrabo murum ⁊ potētiam populi gentilis et ipsum mihi subijciam.

xv. q. ij. c. due.

Deus meus impolluta via eius: eloquia domini igne examinata: protector est omnium sperantium in se.

¶ Nam q: deus me⁹ est supple impollut⁹ ⁊ iust⁹. Ideo via eius. i. lex euangelica est impolluta nō hn̄s rugā neq̄ maculā ⁊ eloq̄a dn̄i. s. v̄ba euāgelica sunt multiplici igne examiata sicut dctm̄ est psal. xj. Ideo sunt tante virtutis nō solūmodo ad resistendū: sed etiā ad triūphandū: q: totū pplm gentilem apostoli per v̄bum euangelicū subiecerunt: q: deus est ptector oīm sperātiū in se. Ex supradictis pz q xp̄s per suā iusticiam et humilitatem et puritatem meruit debellare diabolum et liberare et redimere genus humanū: ⁊ per candē puritatē ⁊ humilitatē meruit trāsgredi et penetrare murū diaboli ⁊ oīs peccati tā originalis q̄ actualis et meruit trāsgredi et superare murū et potentiā et superstitionem populi gentilis et ipsum sibi subijcere. Et sic meruit regnum ⁊ principatum totius orbis. Scd̄o ex supradictis etiā pz q oīa verba supradicta nullo mō pn̄t literaliter verificari nec intelligi de ipso dauid filio Isay. Sed de solo christo qui fuit iustus et purus et semper humilis et obediens patri per quā iusticiam meruit liberare genus humanum et adipisci populum gentilem in hereditatem vt magis patebit in sequēti litera.

Cap. q̄d culpat. xxiij. qō. j. et. viij. di. c. que contra.

Qm̄ quis de⁹ preter dn̄m: aut quis deus preter deum nostrum.

¶ Postq̄ superius ppheta predixit qualr̄ xp̄s sila triplici iusticia debellauit diabolū ⁊ liberauit genus humanū et adept⁹ est p̄ncipatū totius orbis. In hac scd̄a parte ondit prophetice qualiter xp̄s quadruplici virtute debellauit inimicos suos obstinatos. et eiecit diabolum foras ⁊ subiecit populum gentilem: vbi duo facit. Nā primo ostendit quibus armis ⁊ virtutibus fuit armat⁹ et armauit apostolos ⁊ discipulos ad debellandos inimicos. secūdo exequitur intētionē ibi. persequar inimicos. ¶ Quātū ad primū est notādum q xp̄s quadruplici virtute armauit apostolos et discipulos et quatuor gn̄a armorum dedit eis ad debellandos inimicos: qn̄ misit eos ad p̄dicandum per vniuersum mundum. Nam primo tradidit eis ecclesiastica sacramenta. Secūdo septem dona spūssancti ad intelligendum scripturas. Tertio tradidit eis hoc nomē Jesus in cuius virtute ineffabilia miracula faciebant et fuerunt semper victores. Quarto tradidit eis legem euāgelicam in cuius lumie totū orbem illustrauerūt. Que omnia quatuor patent. Marci vlti. ca. quādo xp̄s dixit apostolis. Ite p vniuersum munduz et predicate euangelium oī creature et baptizate eos in nomie patris ec. In noīe meo demonia eijcient ec. Et linguis loquent̄ nouis. Ex q̄b⁹ pz q̄ q̄druplici v̄tute armauit xp̄s discipulos suos qn̄ misit eos ad p̄dicandū. s. virtute sacramētox ⁊ v̄tute septē donox et virtute noīs Jesu ⁊ virtute legis euangelice: has ergo quatuor virtutes enumerat et predicit ppheta in hac parte cū ait in persona xp̄i. quis deus preter deum nostrum aut quis dn̄s ec. q. d. nullus est ptector oīm sperātiū in se nisi solus deus et dominus tetragrāmaton qui est oīpotēs et sapiens et misericors et iustus ideo solus est ipse qui est ptector oim sperātium in se ⁊ iō ipse est de⁹ potēs q̄ precinxit et armauit me virtute septē ecclesiasticox sacrorum ad sanāda vulnera pctōrū: et iō posuit immaculatā viaz meā. Nā sicut ego fui absq̄ oī peccato cōceptus p naturā ita ego p grām sacramentoruz regnaui ⁊ feci imaculatam ecc̄liaz meā v̄tute sacramētorū. Et nota q ly q̄s de⁹ dz ordinari cū particula p̄cedēti: vt sit sensus: q̄s est de⁹ ptector sperantiū in se p̄ter dn̄m adonay: aut quis deus fortis ⁊ potens preter deum nostrum. Et ideo subdit.

xp̄us armauit apostolos quadruplici v̄tute.

Deus qui precinxit me virtute et posuit immaculatam viam meam.

xiij. q. ij. c. i pn̄ci.

¶ Deus nr̄ est fortis q̄ p̄cinxit ⁊ armauit me virtute septē sacrox. ⁊ iō posuit imaculatā ⁊ inocentē viā meā vt habet̄ in hebreo: q: ecc̄liastica sacramēta reddūt hoiem sine pctō. Scd̄o armauit me virtute septē donox spūssancti per cōfirmationē.

Qui pfecit pedes meos tanq̄ ceruorum. Et super excelsa statuens me.

De pe. dis. vj. et de cōse. dist. iiij. c. q̄ris a.

¶ Perfecit pedes meos. i. apl̄os veloces ad ābulandū per mundū predicando tāq̄ pedes ceruorum statuens me supra excelsa. i. in alto gradu et perfecto ad aggrediēduz excelsa ⁊ ardua: hoc dicit: q: in confirmatione dantur septem dona spiritussancti: ad roborandum et resistendum ⁊ aggrediendum ardua et excelsa contra mūdum. carnem et diabolum. Et ideo subdit.

ij. regū. xxij. c. in fra. cxliij.

Qui docet manus meas ad preliū: Et posuisti vt arcum ereū brachia mea

¶ Qui docet ⁊ armat et fortificat manus .i. vires meas ad preliū. Et cōuersus ad pr̄ez dicit tu pr̄ qui es fortis ⁊ potens posuisti et fecisti brachia mea fortissima vt arcū ereum ⁊ ferreuz. q. d. q̄ per ista septem dona spiritussancti fortificasti vires meas: que non possunt flecti ad ꝯtrariū sicut arcus ereus. Fortificasti eniz brachia mea vt arcū ereū ad trahendum sagittas euangelicas ad penetrā-
xiij. q. ij. da corda hominum.
c. i pnti. **Et dedisti mihi protectionem salu-tis tue dextera tua suscepit me.**

¶ Tertio dedisti mihi ꝓtectionem ⁊ clipeum salutis tue: vt habetur in litera Hiero. qui clypeus salutis ē hoc nomē Jesus quod interpretatur saluator quod quidem nomen dedisti in protectionem et dextera tua que est ipsamet Jesus susce-
v. q. v. c pit ⁊ confortauit me. vt hz litera Hieronymi.
mordacissimū. **Et disciplina tua correxit me in finē et disciplina tua ipsa me docebit.**

¶ Quarto armasti me virtute et doctrina legis euangelice que quidem disciplina et lex euangelica correxit me in membris meis ab omni vicio: et ipsamet disciplina docebit omnem virtutem: nam ipsa doctrina euangelica perfecit homines eo q̄ simul corrigit et docet: corrigit enim inquantum prohibet omne vitium. Docet aūt et instruit
xi. q. i. c. inquantum precipit omnem virtutem. Et ideo.
§ omnia **Dilatasti gressus meos subtus me: et non sunt infirmata vestigia mea.**

¶ Cum tali doctrina euangeli. dilatasti pedes meos .i. apostolos per totum orbem subtus me ⁊ vestigia mea .i. populi ad fidem cōuersi non sunt infirmati: immo per doctrinam euange. fuerunt a peccato sanati et ad omnē virtutem fortificati et roborati. et appellat apostolos gress⁹ ⁊ pedes eo q̄ per eos peragrauit euangelium predicando. ⁊ appellat ⁊ intelligit vestigia sua populos ad fidem christi cōuersos. eo q̄ apostoli qui fuerunt pedes christi impresserūt vestigia eius in illis populis per baptismum et predicationez: q: in eis impresserunt characterem fidei: spei: et charitatis. de quibus pedibus ⁊ gressibus dicit Esa. lij. q̄ pulchri sunt pedes annunciantis pa-
xxiij. q. v. cem euangelizantium bona. deinde cū subdit.
iiij. si ec-clesia. **Persequar inimicos meos et comprehendaz illos et non conuertar do-nec deficiant.**

¶ Exequitur de intento. vnde ait xp̄s postq̄ pater meus armauit me talibus armis sic inuincibilibus cum audacia persequar inimicos meos iudeos et cōprehendā illos ⁊ nō cōuertar donec deficiant idest non reuertar nec cessabo donec cō-
iij. q. i. c. sumaz eos.
nullum. **Confringam illos nec poterūt stare cadent subtus pedes meos.**

¶ Cōfringam illos et superbiam illorum nec poterunt stare nec surgere et cadent subtus pedes meos hec dicit quia postq̄ iudei semel ceciderūt a regno et sacerdotio nunq̄ amplius potuerunt surgere nec sacerdotium nec libertatem recuperare: sed semper erunt subiecti et captiui sub pedibus christianorum. Est tamē aduertēdum q̄ ea que sunt dicta in his duobus versibus lz principaliter sint intelligenda de destructione populi iudeorū tamē etiam possunt intelligi de destructione populi gentilis lz aliter ⁊ aliter. naz in populo gentili destruxit tantuz errorem et detestabiles ritus: sed suscitauit in eis fidem et lumē veritatis et subiecit eos iugo fidei que est maxima libertas. Judeos aūt destruxit q̄tum ad corpus ⁊ aīam ⁊ libertatē ⁊ lumē mentis. Deinde cū dicit. xv. q. 5. §.

Et p̄cinxisti me v̄tute ad bellū ⁊ supplātasti insurgētes in me subt⁹ me. non est.

¶ Et precinxisti me virtute. explicat modum destructionis et captiuitatis iudeoruz. Ad cuius intelligentiam est not. q̄ sicut xp̄s armauit apostolos armis spūalibus ad debellandum mundū ⁊ diabolum vt dictū est. Ita pariter armauit titū cū exercitu romanorum ad destruendum cum armis tp̄alibus totum populum et statum iudeoꝝ. Ideo ait xp̄s ad patrem. tu pater precinxisti ⁊ armasti me virtute et potentia tp̄ali ad bellum contra iudeos. Et per titum ⁊ romanos supplantasti et eradicasti et disperdidisti iudeos insurgentes ⁊ rebellātes ꝯ me subie. eos subtus me ⁊ dedisti mihi iudeos inimicos meos dorsum .i. vt sint dorsum super q̄d sedent et calcant christiani et calcant tanq̄ seruos et captiuos: quia dorsuz eorum semper est incuruatum ad seruitutem.

Et inimicos meos dedisti mihi dorsum: et odientes me disperdidisti. xxiij. q. 5. mira-mur.

¶ Istos iudeos inimicos meos me semp odio habentes a sedibus eorum eradicasti et disperdidisti. nam quosdam trucidasti: et quosdam fame cōsumpsisti: et quosdam per mundum captiuos dispersisti. Deinde cum dicit.

Clamauerunt nec erat qui saluos faceret ad dn̄m nec exaudiuit eos. xxxviij. d. c. sedulo

¶ Clamauerunt. Explicat secundaz plagam iudeorum quia non soluz sunt reprobati et abiecti a deo temporaliter. Sed etiam spiritualiter. naz ante aduentum xp̄i licet multotiens fuerint flagellati et captiuati tamen clamabant ad dominum et exaudiebat eos: vt patet per totum discursum librorum moysi et iosue et iudicum: vt dictum est in captiuitate babylonie et persecutiōe machabeoruz: sed in hac captiuitate post passionem xp̄i ita clausum est eis celuz q̄ orationes nō exaudiuntur a deo. Ideo in hac captiuitate perseuerauerant per. M. cccc. xx. annos: qui enumerātur a passione xp̄i vsq̄ ad hodiernum diem: quia trāslato sacerdotio a sacrificio trāslata fuit etiā oratio. et sic oratio eorum vertitur in peccatum: quia non verum deū adorant nec orant: vt dictū est in psal. Et ideo q̄ iudei clamabant ad deum in illa obsidione Romanorum non fuerunt exauditi: quia iam erat in eis celum clausum quia extra ecclesiam nemo exauditur non solū ad salutē

spiritualẽ:sed nec etiã tẽporalẽ. ideo dicit xp̃s ꝙ iudei in illa obsidiõe clamauerũt nec erat qui fa/ceret eos saluos. Nã in oib⁹ alijs oppressionib⁹ ⁊ captiuitatibus misit eis aliquẽ saluatorẽ ⁊ libe/ratorẽ. Sꝫ nũc nõ fuit nec est q̃ eos saluet. immo permisit deus eos vastari ⁊ deleri. Ideo sequitur.

xxiij.qõ. v.§.vlti/mo.

Et cõminuam eos vt puluerem an/te faciem venti: vt lutum platearum delebo eos.

¶ Cõminuam vt puluerẽ ante faciem venti et di/spergentur: et delebo eos de terra promissionis ⁊ sacerdotio et sacrificio vt deletur lutũ plateaꝝ et proijcitur extra ciuitatẽ ad loca immunda. ita ipsi proijciẽtur a tẽplo et sacerdotio tanq̃ immũ/di et abominabiles deo: et sic sacrificia et oratio/nes nõ erunt deo accepte: immo abominabiles.

j.qõ.iiij. c.bomi. §.ecõtra

Eripies me de cõtradictionibus po/puli: cõstitues me in caput gẽtium.

Ppl's iu/deorum q̃nq; noi/bus nũ/cupat.

¶ Eripies me de ꝯ. A ¶ Hic p̃dicit electionem ppl'i gentilis ⁊ obediẽtiã ꝓpter rebellionẽ ppl'i iudaici. Vñ notandũ ꝙ ppl's iudeorũ q̃nq; noib⁹ nuncupat: scꝫ ppl's ꝯtradictiõis ⁊ tẽtatiõis: ⁊ po/pulus alienatus: ⁊ ppl's claudus: ppl's mẽdax: et ppl's inueteratus. Primo dr ppl's cõtradictiõis: qꝛ semper deo ꝯtradixerunt: vt pꝫ Nũeri.xx. apud aquã ꝯtradictiõis: qꝛ nõ poterãt credere deũ pos/se eis elicere aquã de petra: qd fuit figura: ꝙ cum vera petra veniret: scꝫ xp̃s erãt ipi ꝯdicturi. Nã vi/derunt exire a xp̃o verã aquã sapie ⁊ virtutis mi/raculorũ: et tamẽ nõ crediderũt: imo ipsi ꝯtradixe/runt. Itẽ dr ppl's tẽtationis: qꝛ semꝑ xp̃m tẽtaue/runt: qꝛ licet viderũt doctrinã ⁊ miracula. tamen adhuc signũ de celo q̃rebãt tẽtantes vt pꝫ Mat. xij. Lu.xi. et sic sp̃ eũ tẽtauerũt. sicut tentauerũt eũ in rupe oreb: et tentauerũt decies in deserto. Nu/meri.xiiij. Itẽ dicunt filij alieni siue alienati: qꝛ cũ esset ppl's electus ⁊ heres repudiauit hereditatẽ qñ xp̃m in lege ꝓmissum negauit: ⁊ sic alienat⁹ est a vulua legis. Itẽ dicit ppl's mẽdax: quia mentiti sunt deo et legi: qꝛ promiserũt sub maledictiõe re/cipere messiã in aduentu suo. sed tñ crucifixerũt eum. Itẽ dicit ppl's inueteratus in malicia: qꝛ ab initio semper patres eoꝝ fuerũt rebelles ⁊ occiso/res prophetarũ. Et sic ipsi secuti sunt eos vt eis improperat xp̃s. Io.viij. ⁊ Mat.xxij. Itẽ dicit po/pulus claudus: qꝛ claudicauit: et deuiauit a semi/tis legis cũ xp̃m nõ recepit. Ideo benemerito iste populus reprobat⁹ est a xp̃o. Sed per oppositũ populus gẽtilis qui nunq̃ habuerat legẽ nec ꝓ/phetias ilico recepit xp̃m in aduẽtu suo nec ei cõ/tradixit: nec tamẽ vidit eũ predicantẽ nec miracu/la facientẽ. sꝫ ad solã p̃dicationẽ aploꝝ obediuit xp̃o: et ipm recepit. Et hoc est quod dicit hic xp̃s in persona capitis. O pater tu eripies me de ꝯtra/dictionib⁹ ppl'i iudaici ipm reprobãdo et cõsti/tues me in caput et principẽ gentiũ. i. ppl'i genti/lis ipsum eligẽdo. Vñ ppl's iudeoꝝ dr ppl's ꝯtra/dictiõis. Primo qꝛ deo ꝯdicũt. cũ mihi ꝯdicunt. Scdo ꝯdicũt legi ⁊ ꝓphetis q̃ de me scripserunt. Tertio ꝯdixerũt iudei sibiipsi: nã quidã dicebãt ꝙ bonus est ⁊ alij ꝙ non. Sed ꝙ seducit turbas. Et sic scisma sp̃ fuit ⁊ erit inter eos. de his ergo ꝯdi/ctiõibus ꝓpter hoc eripias me illũ reprobãdo ⁊ cõstitues me in caput ppl'i gẽtilis ipm eligẽdo.

Populus quẽ non cognoui seruiuit mihi in auditu auris obediuit mihi.

xxiij.qõ. v.c.q̃ ha/betis.

¶ Cõstitues me inquã in caput ppl'i gẽtilis: eo ꝙ ille ppl's gẽtilis quẽ nõ cognoui: qꝛ legẽ ipsi non dedi nec apud eũ miracula feci nec ego in ꝑsona ipsi p̃dicaui tñ in solo auditu ex p̃dicatiõe aploꝝ obediuit et seruiuit mihi legẽ euãgelicã et baptis/mũ recipiẽdo. Ideo mihi ipsum despõsaui et vni/ui per fidẽ: ⁊ ppl's qui erat alienus factus est pro/prius: sed oppositũ fecit populus iudaicus.

Filij alieni mẽtiti sunt mihi: filij alie/ni inueterati sunt et claudicauerunt a semitis suis.

De pe. dist.iiij. §.finis.

¶ Nam ipsi qui erant filij proprij quibus facta erat ꝓmissio hereditatis: facti sunt alieni me ne/gando: et sic alieni et alienati mentiti sunt mihi nõ seruantes qd in lege promiserũt. Deut.xviij. ⁊ per totũ. Item mẽtiti sunt legi: moysi et ꝓphetis qui de me scripserũt. Et inueterati sunt in pctis patrũ suorũ: qꝛ fuerũt homicide sicut patres eoꝝ. Nam sicut patres eorũ occiderũt prophetas qui locuti sunt de xp̃o: ita ipsi filij occiderũt et perse/cuti sunt xp̃m de quo locuti sunt prophete. Et sic inueterati sunt in malicia patrũ suorũ qui semꝑ deo cõtradixerũt. Item inueterati sunt: qꝛ nolue/rũt in christo reuocari nec seruare legẽ immo clau/dicauerũt a semitis suis. A ¶ Vñ nota fꝫ aplꝫ ad Romã.x. ꝙ xp̃s est finis legis: qꝛ lex et prophete di/rigunt in xp̃m tanq̃ in finẽ. Nã sicut oẽs linee du/cte a circũferentia circuli terminãtur ad punctũ mediũ et centrũ. ita tota lex et ꝓphete terminan/tur in xp̃m tanq̃ ad centrũ ⁊ terminũ legis et pro/phetarũ. Unde oĩa gesta ⁊ mysteria et dicta vete. testa. dirigebãt in christũ tanq̃ in terminũ: ⁊ erãt vie et semite in eum. Et sic lex duxit illũ populum a moyse vsq; ad xp̃m ꝑ semitas suas et precepta. Sꝫ qñ iudei fuerũt ꝓpe terminũ errauerũt ⁊ clau/dicauerũt a semitis suis quãdo ipsum xp̃m ⁊ termi/num negauerunt: et sic errauerunt ab vtero et via et semitis legis et locuti sunt falsa cum dixerunt: nõ habemus regẽ nisi cesarẽ: et hunc nescim⁹ vñ sit ⁊c. B Vñ nota ꝙ claudicatio huius ppl'i fuit figurata Gen.xxxij. qñ iacob luctãs cum angelo mansit claudus pede: eo ꝙ emarcuit neruus femo/ris eius: et sic gradiebat vno pede recto et firmo: et altero claudo per qd fuit figuratũ ꝙ vna pars filiorũ eius debebat incedere pede recto: que fuit illa que recepit christũ et legẽ euãgelicã scꝫ disci/puli et ceteri conuersi: sed altera pars mansit clau/da et obliqua: scꝫ oẽs negãtes ⁊ obstinati qꝛ clau/dicauerunt a semitis legis in xp̃m dirigentis. Et sic hñ merito iste ppl's fact⁹ alienus et mendax et claudus: ⁊ cõtradicẽs fuit reprobatus: et gentilis factus obediẽs: et capiti christo incorporatus.

Xp̃us fi/nis le/gis.

Viuit dominus et benedictus deus

De pe.

dist.j.§. ite̅ si.ver si.resu/scitat⁹. **meus: ⁊ exalteṭ deus salutis mee.**

¶ Hec est tertia ps principalis ⁊ vltima in q̄ xp̄s claudēdo agit gr̄as i forma serui p beneficiis receptis. Vn̄ ait viuit.i.viuat dn̄s ⁊ b̄ndictus deus me⁹ ⁊ exalteṭ ⁊c. ¶ Vn̄ nota q̄ xp̄s in hoc versiculo in psona corpis mystici pfiteṭ mysteriū trinitatis ⁊ rationē. Nam supra dixit q̄ iudei mentiti sunt ei et claudicauerūt a semitis suis. Nā iudei dicūtur mēdaces: inquantū falsificāt legē falso mō. intelligēdo ⁊ glosando retrahēdo ⁊ puertēdo a vero sensu. Et dicūtur claudi. inquātū incedunt vno pede recto et alio obliquo. nā incedunt vno pede sano: inquantū pfitenṭ vnū deū creatorē celi et terre. Sed claudicāt altero pede inq̄tuz negāt xp̄m esse deū ⁊ messiā in lege pmissum ⁊ redemptorē ⁊ saluatorē oīm ⁊c. sicut tota scriptura testaṭ. Et sic negādo xp̄m negāt totā scripturaz ⁊ claudicāt in ea. Et iō xp̄iani habēt fidē rectā ⁊ or-

Nota. todoxā q̄ cōfitenṭ deū vnū in substātia ⁊ essentia ⁊ trinū in psonis ⁊ filiū incarnatū q̄ est xp̄s saluatoꝛ et redēptoꝛ ⁊ messias. Et sic pp̄l's xp̄ianus teneṭ reddere et agere gr̄as deo q̄ dedit sibi talē fidē: ⁊ iō xp̄s in forma serui ⁊ in psona eccl'ie pfiteṭ oēs tres psonas in vna essentia. Et primo pfiteṭ personā p̄ris: cū dicit. viuit dn̄s p̄r sup. Scḋo pfitetur psonā sp̄ūssc̄ti: cū subdit: ⁊ b̄ndict⁹ de⁹ me⁹ ad denotādū q̄ sp̄ūssc̄tūs est deus. Tertio pfiteṭ psonā filij incarnati: cū subdit ⁊ exalteṭ de⁹ salutis mee. ad denotandū q̄ fili⁹ est de⁹ ⁊ saluatoꝛ ⁊ p̄ p̄ns de⁹ ⁊ hō messias in lege pmissus. Vn̄ nota q̄ patrē nō appellat deū s̄ dn̄z siue adonay eo q̄ in h̄ loco scribiṭ cū quattuor l'ris qd̄ nomē sic scriptum soli deo cōpetit. Sed explicādo appellauit sp̄m̄sctm̄ ⁊ filiū: ad denotādū q̄ sunt substantiales patri ⁊ inter se: s̄ sp̄āliter appellat filium deū salutis ad denotādū q̄ sol⁹ est icarnat⁹ ⁊ passus ⁊c. Et sic p̄z q̄ deus est trinus ⁊ vnus: quā fidem sola religio xp̄iana pfitetur. Et ideo ad denotandū q̄ oēs iste tres persone sunt vnus deus in substātia: subdit christus in forma serui.

ar.xxiiij q.j.ca.q dignioꝛ. **Deus qui das vindictas mihi et subdis populos sub me: liberatoꝛ meus de inimicis meis iracundis.**

¶ Deus inquā q̄ das vindictas mihi.i. tu es de⁹ trinus qui das vindictas mihi.q.d. sicut liberasti dauid de manu saulis ⁊ absalon ⁊ ceteroꝝ inimicorum ⁊ dedisti ipsi vindictā et victoriā: ⁊ finaliter subdidisti oēs pp̄los.xij.tribuū: et populos finitimos: scz amonitarū et idumeoꝝ ⁊ moabitarū que oīa fuerūt in figura mei. Ita tu es deus ⁊ liberatoꝛ meus de inimicis meis tam iudeis q̄ tyrannis iracundis et persecutoribus qui das mihi vindictas de eis. Primo de iudeis. Scḋo de tyrānis. Et finaliter subdis omnes populos sub me per fidem a solis ortu vsq̄ ad occasum.

depe.d. iiij.q̄q̄. **Et ab insurgētibus in me exaltabis me: a viro iniquo eripies me.**

¶ Non solum me liberasti de iudeis inimicis iracundis: sed etiam exaltabis me ab insurgentibus tyrannis et hereticis qui contra ecclesiam meam insurgent et eripies me ab omni viro iniquo tam heretico q̄ tyranno et persecutore.

Propterea cōfiteboꝛ tibi in nationibus dn̄e: ⁊ nomini tuo psalmū dicā.

¶ Ipsis propterea iudeis merito reprobatis cōfiteboꝛ in nationibus.i. in pp̄lo gentili: ⁊ noī tuo psalmū dicam. quia ecclesia cōgregata pro maiori parte de populo gētili cōfitebitur nomini tuo Ioh.x. qui dicitur nomen dei tetragrāmatō vt dictum est in plogo tractatu.iiij. ⁊ p̄s.xlij. septies in die cantabit tibi psalmodiā et propria diuina et canonica officia f̄m festiuitates ad honorez ⁊ memoriā incarnationis et natiuitatis et passionis ⁊ resurrectionis ⁊c. Et totum hoc faciam in ecclesia eo q̄ deus pater est.

Magnificās salutes regis eius et faciens misericordiam christo suo dauid: et semini eius vsq̄ in seculū. ij.re.xvij. fi.xvij.

¶ Magnificās salutes regis eius.i. q: semp magnificauit xp̄m regē eius ⁊ messiaz ab eo missum in oībus actibus hūane redēptiōis ⁊ salutis: quia magnificauit eū in icarnatiōe: ⁊ i natiuitate: qn̄ oēs creature ⁊ demones dederūt signa sue natiuitatis vt dictū est: ⁊ magnificauit ip̄m filiū in baptismo cū dixit hic est filius meus dilect⁹ ⁊c. hoc idem fecit in trāsfiguratiōe. Item magnificauit eius predicatiōez per signa miracula. Itē magnificauit ei⁹ passionē: q: terra mota est. ⁊ petre scisse sunt: facte sunt tenebre super vniuersam terraz ⁊c. Itē magnificauit eius descēsuz ad inferos: q: fregit portas ereas: ⁊ vectes ferreos cōfregit: ⁊ cū triūpho ⁊ pompa nobili predā recuperauit. Itez magnificauit eius ascēsionem: quādo ascēdit in altum captiuā ducens captiuitatē: et angeli dicebant quis est iste qui venit de edon. Et sic christus sedit a dextris dei et obtinuit vniuersalē potestatem in celo et in terra. Ex quo p̄z q̄ pater magnificauit salutes xp̄i regis eius. Item est faciēs multas mias suo dauid mystico. Primo in capite p pter supradictas ratiōes: quare liberauit ip̄m ab inimicis. et dedit ipsi vindictas et victorias vt dictum est. Secundo et consequenti est semp faciēs mias semini xp̄i.i. populo xp̄iano per baptismuz regenerato. Et hoc durabit vsq̄ in finē: q: l̄z ecclesia passa sit multas tribulatiōes ⁊ persecutiōes p hereticos et tyrānos ⁊ patieṭ vsq̄ ad antixp̄m: tn̄ de⁹ semp liberauit eā finaliter maxie cū xp̄s restituet regnū deo patri ad qd̄ nos pducat ⁊c. Ideo ait xp̄s dn̄s pater q: iustus retribuet mihi hereditatē gn̄is hūani f̄m iustitiā meā: q: de iustitia legali ⁊ iure hereditario mihi debeṭ. eo q̄ sum fili⁹ naturalis eius. ideo iuste potui cōgredi cū diabolo p iniuria vlciscēda ⁊ p̄da repetēda. Et sic iuste potui liberare gen⁹ humanū de captiuitate. Itez etiā pater retribuet mihi f̄m puritatez manuum mearū q: purū sacrificiuz et preciū obtuli ipsi in cruce quia obtuli meipsuz in preciū quia peccatū non feci ⁊c. Et per cōsequens iure cōmutatiuo: et f̄m iustitiaz cōmutatiuam relaxauit pater capti- de⁹ fecit xp̄o suo mias.

uitatē r hereditatē r predā: r retribuet mihi eam. Tertio pater retribuet mihi hāc hereditatem ſm meā iuſticiā diſtributiuā: eo φ rōne hūilitatis et obedientie debet mihi de iure r de iuſticia diſtributiua ꝓbatur qꝛ fuerim humilis r obediēs: eo φ cuſtodiui ſemꝑ vias dñi: nec impie geſſi nec feci aliquid alienū a deo meo nec qḋ eſſet cōtra eius volūtatē r legē. A ¶ Ex toto iſto pſalmo pñt recolligi. xvi. concluſiones in quibus conſiſtit tota ſententia huius pſalmi.

Nota.

i. ↄclo. ¶ Prima cōcluſio eſt qḋ pater in oībus fuit fortitudo r refugiū r ꝓtector r liberator xpi inquātū eſt hō: nō solū rōne ſui ſꝫ rōne mēbroꝝ.

ij. ↄclo. ¶ Scḋa cōcluſio φ oēs infirmitates r miſerie r dolores inferni comprehenderūt xp̄m quo ad penā: ſed nō quo ad culpā: ſed comprehenderunt eius membra quo ad culpam r penam.

iij. ↄclo. ¶ Tertia concluſio φ ſicut filij iſrael clamauerūt ad dñm vt liberaret eos de illa ſeruitute et afflictione egypti. Ita patriarche r ꝓphete r oēs fideles ve. te. clamabāt ad dñm vt mitteret filiū ſuū r liberaret totū genus hūanum ab afflictiōe r ſeruitute pcti.

iiij. ↄclo ¶ Quarta cōcluſio φ ſicut deus audiuit vocē r clamorē filioꝝ iſrael in egypto et in mari rubro r liberauit eos per moyſen. Ita audiuit clamorē fideliū ve. te. r miſit filiū ſuū ad liberandū eos de ſeruitute pcti.

v. ↄclo. ¶ Quinta concluſio φ xp̄s in hoc pſalmo dr̄ liberator r liberatus ſcꝫ liberator in capite r liberatꝰ in mēbris.

vi. ↄclo. ¶ Sexta cōcluſio φ filiꝰ attribuit patri totū opus nr̄e redēptionis inquantū acceptauit ſuā paſſionē in preciū: qꝛ nr̄a redēptio erat in pr̄e ꝑ ptātiue r auctoritatiue r in hūilitate xp̄i meritorie r iſtrumētaliter. Et ſic tā pr̄ φ̄ filius dr̄ redēptor nr̄.

vij. ↄclo ¶ Septima cōcluſio φ triplici iure xp̄s liberauit genꝰ humanū r adeptus eſt principatū mūdi. Primo iure hereditario r legali eo φ filius naturalis. Secūdo iure cōmutatiuo: qꝛ iuſtū pciū obtulit rōne puritatis r inocētie. tertio iure diſtributiuo rōne hūilitatis r obediētie r laboris: qꝛ ſp impleuit volūtatē pr̄is.

viij. concluſio. ¶ Octaua cōcluſio φ deus dr̄ ſanctꝰ cū ſctis r puerſus cū puerſis effectiue: eo φ vnicuiqꝫ tribuit ſm iuſticiā r meritū: qꝛ parcit hūilibus r debellat ſuperbos. Et ſic pplm gētilē humilē ſaluauit: r pplm iudaicū ſupbuꝫ r obſtinatū diſſipauit r ſubiecit.

ix. ↄclo. ¶ Nona cōcluſio φ q̄druplici virtute armauit xp̄s aplos: qñ miſit eos ad predicādū. ſ. vtute ſeptē donoꝝ ſpūſcti: r virtute huius noīs ieſus r gladio euāgelice doctrine ad feriēda corda hoim.

x. ↄclo. ¶ Decima ↄclo φ his q̄tuor armis ſupradictis apli debellauerūt totū orbeꝫ r xp̄o ſubiecerūt.

xi. ↄclo. ¶ Undecima ↄclo φ ſicut xp̄s ꝑ aplos debellauit totū pplm gētilē. Ita ꝑ romanos debellauit iudeos.

xij. ↄclo. ¶ Duodecima ↄcluſio φ ppl's iudaicus nō ſolū fuit diſſipatus tpaliter: ſed et̄ ſpūaliter: eo φ oīa legalia ſunt eis mortifera r orōnes inanes: imo odioſe in blaſphemiam apud deū.

xiij. concluſio. ¶ Decimatertia cōcluſio φ ille populus hmerito fuit reprobatꝰ: qꝛ ſemꝑ deo ↄdixit. Jḋ dr̄ ppl's ↄdictionis in vtroqꝫ teſtō.

xiiij. cōcluſio. ¶ Decimaquarta cōcluſio φ triplex nomē ſortitꝰ eſt ille populus in hoc pſalmo in ꝑnicië ſui poſt aduētum xp̄i. Nā primo dr̄ mēdax: qꝛ in veritate legis non ſtetit: imo fecerūt legē mēdacē r ꝓphetas r deū qñ negarūt xp̄m. Scḋo dr̄ claudus qꝛ claudicauit r deuiauit in termino r fine legis q̄ erat xp̄s. Tertio dr̄ alienꝰ: qꝛ cū eſſet filius abrae r iſrael ſꝫ carnē: qbꝰ fctā fuerat ꝓmiſſio: ipe deghauit r factꝰ eſt alienꝰ negādo xp̄m. ¶ Quarto dr̄ inueteratꝰ: qꝛ ſecutus eſt mēſurā patrū ſuoꝝ qui occiderunt ꝓphetas r māſit obſtinatꝰ in ſua malicia.

¶ Decimaquinta concluſio φ xp̄s reprobato pplo iudaico factus eſt caput ppli gētilis q̄ ipſi obediērunt. xv. concluſio.

¶ Decima ſexta cōcluſio φ xp̄s de tribꝰ triū ꝓbauit. Primo de diabolo ipm expoliādo. Scḋo ḋ iudeis ipos reprobādo r diſſipādo. Tertio ḋ populo gentili ipſum iugo fidei ſubijciendo. Et ſic ꝑꝫ tota ſententia huius pſalmi. xvi. concluſio.

Celi enarrāt gl'iā dei: r opera manuū eius annunciat firmamētū. De pe. di. ij. añ finem.

¶ Titulus in fine pſ. dd. Ex titulo apparet φ dḋ fecit hunc pſalmū dirigēs in xp̄m r legē euāgelicā q̄ erat finis legis ve. te. Jḋ ſpretis et omiſſis fabulis iudeoꝝ de materia huius pſalmi r ſequēdo doctrinā apoſtoli ad Ro. x. Qui ex ſcriptura huius pſalmi ꝓbat euangeliū eſſe publicatū ꝑ totū orbē: eſt dicēdū φ dḋ in hoc pſal. predicit publicationē euāgelij: r ꝑfectiones r fructus eius. A ¶ Ad cuius intelligētiā eſt aduertendū φ ſicut tota eccl'ia dr̄ vnus hō myſticus ita pariter dr̄ vnus mūdꝰ myſticus. Nā ſicut totus iſte mūdus ſenſibilis r viſibilis cōſtat ex celis r elemētis pro mēbris: r ex ſole ꝑ capite et pncipio oim gñabiliū r corruptibiliū: ita eccleſia ↄſtat ex ſole q̄ eſt xp̄s ſol iuſticie r celis q̄ ſunt apl'i: r ſtellis q̄ ſunt doctores r ſancti viri. r ex terra q̄ ſunt ppl'i fideles. Nā ſicut ſol influit r mittit vtutē ſuā in celos r ſtellas: r celi influūt in terrā r elemēta ita xp̄s influit euāgelicā doctrinā et ſacra in aplos r apl'i in pplos. Hoc ergo preuidēs dḋ in ſpū ↄtēplādo diſpoſitionē huius mūdi ſenſibilis fecit hūc pſal. in quo tria facit. eccl'ia dr̄ mūdus. myſticꝰ.

Nā primo predicit publicationē euāgelij per aplos per vniuerſuꝫ mūduꝫ faciēdā r hoc per diſpoſitionē celoꝝ et curſuꝫ r influxū ſolis. Scḋo predicit ꝓprietates r dignitatē r ꝑfectionē r fructus et premiū legis euāgelice. Tertio petit grām vt valeat legē euāgelicā obſeruare ſcḋa ibi lex dñi. Tertia ibi delicta q̄s intelligit. pſalmi diuiſio.

Quantū ad primū eſt aduertēdū φ ſicut in mūdo ſenſibili eſt dare diē qui cauſat ex latiōe ſolis ſup terrā et noctē q̄ cauſat ex abſentia ſolis ſup terrā. Ita pariter in eccl'ia q̄ dr̄ mūdus myſticus et figuratus eſt dare vnū diē et vnā noctē. Nox aūt fuit ab adā vſqꝫ ad xp̄m facta ꝓpter pctm̄ ade et abſentiā ſolis q̄ dr̄ chriſtꝰ. Dies aūt incepit a baptiſmo r predicatione xp̄i qꝛ tūc xp̄s ſol iuſticie incepit mittere lumē euāgelicū r influētiā eccl'iaſticoꝝ ſacroꝝ ſup vniuerſaꝫ terrā. Et ſic fctā eſt dies ex preſentia xp̄i et euāgelij ſup terrā de quo die et nocte ait apoſtolus ad Ro. xiij. Nox preceſſit dies aūt appropinquabit. Jtē ſicut in nocte nō apparet ſol ſꝫ ſolū apparet

celū stellatū qđ dr̄ firmamentū inquantū videnť stelle in illo fixe que stelle ⁊ maxie venus que dr̄ lucifer cū ceteris planetis in nocte apparētib⁹ prenunciat aduētum solis ⁊ dieȝ futurū propinquuȝ. Ita pariter ſm Gre.l.moraliū.c.x.xp̄s in nocte legis ve.premisit patriarchas ⁊ ꝓphetas tāꝗ̄ stellas prenūciantes aduentū suū. Et sicut sol in suo ortu pellit ⁊ fugat oēs tenebras noctis ⁊ nō amplius videnť stelle. Sed oia sunt manifesta in terra ⁊ oia videnť clara tā celū ꝙ̄ elemēta: qꝛ in oib⁹ manifestať ⁊ apparet imago solis: ita pariter in aduētu xp̄i cessauerūt oēs visiones ⁊ ꝓphetie et oia que latebāt sub vmbra ⁊ litera noctis ve.te. fuerūt in xp̄o per ipsum manifesta ⁊ clara. Et sicut tūc nox firmamēti.s.patriarche ⁊ ꝓphete prenunciabant nocti.i.synagoge ⁊ illi populo: qui erat in nocte scientiā ⁊ aduentū xp̄i futuri: ita pariter xp̄s qui est verus dies eructauit verbū euāgelicū diei.i.collegio aplōꝝ iam in die grē existenti: ⁊ ipse dies.s.collegiū apostoloꝝ eructauit et enarrauit verbū euāgelicū diei.i. toti ecclīe q̄ iam ābulabat in die ⁊ grā ⁊ lumine xp̄i. Et hoc ē qđ intēdit dicere dd̄ in hac prima pte. Vn̄ ait celi id est apl̄i a xp̄o qui est sol iusticie illustrati in die pente. enarrāt gloriā dei in nouo testamēto: qꝛ ꝑ totū orbē predicāt euangeliū xp̄i in quo manifestatur gloria ⁊ oipotentia ⁊ sapientia ⁊ iusticia ⁊ mia dei. Et firmamētum.i.cetus patriarcharum et prophetarū annunciāt opera eius. Et est figura que dr̄ hysterō protheron.i.prepositio ⁊ postpositio. nam secunda clausula dꝫ preponi. Nā pri⁹ in ve.te.patriarche prenūciarunt hmōi mysteria xp̄i et ecclesie: debet ergo litera sic ordinari ꝙ sicut in veteri testamento firmamentū.s.cetus patriarcharū ⁊ ꝓphetarū annunciant opera dei ꝑ xp̄m facienda. Ita pariter celi.i.apostoli enarrāt gloriam dei ⁊ legē euāgelicā in nouo testamēto: quasi dicat ꝙ ea que lex vetus prenūciauit đ xp̄o in veteri testamēto eadē enarrant apostoli et predicarūt esse cōpleta in nouo testamēto. Vn̄ sicut apostoli dicunť celi noui testamēti. Ita lex vetus dicitť firmamentū veteris testamēti. Vn̄ nota ꝙ hec est differētia inter scientiā ⁊ verbū. Nā scientia dr̄ vt est in habitu intra intellectū abscōsa. Sꝫ eadē scientia dr̄ verbū inquantū ad extra per vocem manifestatur. Ita ergo pariter mysteria xp̄i ⁊ ecclīe dicunť sciētia inquātū erāt in vtero legis ve.te.absconsa an̄ aduentū xp̄i. Sꝫ eadē mysteria dicunť verbū qn̄ per xp̄m ⁊ apostolos fuerunt in mundo manifestata. Ideo sequitur.

Dies diei eructat verbum: ⁊ nox nocti indicat scientiam. xxiij.q. v.c.rel e/ gentes.

¶ Dies scꝫ xp̄s eructat verbū euangelicū xp̄i diei scꝫ collegio apostoloꝝ: ⁊ apostoli eructāt ipsummet verbū euangelicū diei.i.toti ecclīe que post aduētū xp̄i incepit i die ābulare: ⁊ nox.s.lex vetus annūciat ⁊ prenunciat scientiā christi futuri ipsi nocti.i.synagoge vete.testa. quasi dicat, sicut an̄ aduentū xp̄i lex moysi prenūciauit synagoge sciētiam ⁊ mysteria xp̄i futura que in ea erant clausa: ita post aduentū xp̄i dies.s.xp̄s et apostoli eructāt et manifestant verbū euangelicū in quo oia legalia sunt manifesta ⁊ impleta: qꝛ vt dicit Aug. in libro de cathezizandis rudibus nil aliud est testm̄ vetus nisi occultatio noui: ⁊ nouū testm̄ nil aliud est nisi manifestatio veteris. Et nota ꝙ collegiuꝫ apostoloꝝ appellať dies in hoc loco. Sꝫ christ⁹ magis dicitť dies: ⁊ apostoli hore huius diei. Nā sicut dies artificialis hꝫ duodeciꝫ horas: ita xp̄s qui est verus dies habuit duodecim apostolos: et ideo apostoli sunt duodecim hore diei: qui est christus ſm Aug. super Io.xl. ideo dicit christus apostolis: nonne duodecim hore sunt ⁊c. Ex quo ptꝫ qđ tam xp̄s ꝙ̄ apostoli dicuntur dies. Iterū est aduertendum ꝙ ly nox nocti indicat scientiaȝ maxime verificatur de synagoga pro statu isto. Xp̄s dr̄ dies et apostoli hore diei.

Nam synagoga ceca ⁊ tenebrosa; vult indicare scientiam legis ipsi nocti scꝫ ceco populo iudeorum cum ipsa sit ceca nullam habens scientiam nec intelligentiam legis et prophetarum. Itē est aduertendum ꝙ per ly firmamentum pōt intelligi ecclesia simplicium: nam sicut celi mittunt suā influentiā ad terrā que dicitur fundamentū ⁊ cētrum mundi: ita apostoli miserunt influentiā euāgelicam supra totam ecclesiam toto orbe diffusam. In qua ecclesia manifestantur christi opera per miracula et ecclesiastica sacramenta quasi dicat sicut celi idest apostoli enarrāt gloriā dei ꝑ predicationem: ita firmamētum id est ecclesia annunciat opera dei que facta sunt in ipsa. Itē iste versiculus potest referri ad principiuꝫ nostre miserie et nostre resurrectionis. nam tunc nox nocti indicauit scientiam quando serpens tenebrosus dixit eue. Qua hora comederitis eritis sicut dij scientes bonum et malum. Sed tunc dies diei eructauit verbū quando angelus gabriel dixit. Aue gratia plena concipies ⁊c. Sed prima expositio videtur melior. Nā sequitur.

Non sunt loquele neqꝫ sermōes: quorum non audiantur voces eorum. xlv.di.c. vltimo.

¶ Non audiantur.i.nō intelligank voces.i. ydiomata eorum: quia in die Pente. receperunt apostoli septem dona spiritussancti inter que receperunt omnia genera linguarum. Et sic loquebank varijs linguis nec fuit aliqua lingua eis ignota: nec lingua que voces eorum non intelligeret: nec fuit aliq̄ pars mūdi nec prouincia que eoꝝ p̄dicationem non audiret. Nā Bartholomeus ⁊ Thomas predicauerūt in India maiori ⁊ minori circa et vltra gāgem: ⁊ Mattheus in Ethiopia: ⁊ Andreas in Syria. Iacob⁹ in Hyspania. Ceteri aūt in medio terre. Tra hyero.hꝫ: non est dictum nec sunt verba quibus nō audiatur vox eoꝝ: ⁊ tūc est sensus: qđ vox aplōꝝ fuit audita ⁊ intellecta per omnes linguas ⁊ nationes mundi. Ideo subdit.

In omnem terram exiuit sonus eorum et in fines orbis terre verba eorum. Ro.xiij. distin.

¶ In oēm terrā inquit exiuit son⁹ id est p̄dicatio eorum: et in fines orbis terre v̄ba eoꝝ euāgelica.

A ¶ Et sic nulla fuit pars in mundo aut lingua

ad quā non peruenit euangelium: aut per apostolos aut successores eorū. Unde licet apostoli non trāsierunt ad hūnos et gothos qui habitabāt in orbe ignoto et inacessibili vltra meotidis paludes. tamē in die natiuitatis omnia idola eorum clamarūt regē pacis et dñm totius mundi fuisse natum in medio mundi. Et sic cōgregati omnes gothi et hūni duobus agminibus factis relictis sedibus transierūt meoticas paludes super aquas glaciales: et sic puenerūt ad partes nostras et per successionē tēporis baptismū susceperūt. Ex quo patet φ ex diuina prouidētia illud factum est. vt possent audire vocem euangelicā. Et hoc idem factū est apud ethiopes: vñ Uerg. in. vi. Huius in aduentu iam nunc et caspia regna respōsis horrent diuū et meotica tellus et septē gemini turbāt trepida ostia nili. Ex quo ptz qḋ lex euāgelica p totum mundū fuit publicata: et predicatio aplorum per oēs linguas fuit manifestata. vñ sicut deus per celos et stellas mittit naturales influētias ad generandū ista inferiora et viuificandū &c. Ita pariter xps per suos aplos misit suas spirituales et euangelicas influētias in suā ecclesiam toto orbe diffusam ad regenerādos fideles et nutriendos et cōseruandos &c. Et hunc versiculū allegat apostolus ad ro. x. vbi probat fidem euangelicā per totū orbem ab apostolis esse publicatā.

d. xliij. ita dns. et di. xxxvij. c. si. i glo.

In sole posuit tabernaculū suū: et ipse tanφ spōsus pcedēs de thalamo suo

¶ Hic ostēdit vñ et a quo isti celi supradicti habuerunt et traxerūt hanc virtutē tam efficacē: et quis fuit ille qui fecit hunc diē in ecclesia. L ¶ Ad cuius intelligētiā est notandū φ nō solum gesta patriarcharū: et pphetarū ve. te. fuerūt figura xpi et ecclesie vt dictū est. Sed etiā pductio et dispositio creaturarū et totius machine mundi fuit figura conceptiōis et natiuitatis xpi et nostre regenerationis: vt inquit Augustinus cōtra aduersariū legis et pphetarum: sicut magis patebit psalmo. ciij. Et ideo dauid volēs ostendere mysteriū natiuitatis xpi: et modū publicatiōis legis euangelice: et vniuersalē quasi subitā illustrationē ecclesie per euāgeliū christi: adducit in figurā ortū solis et lationem et cursum eius et girū super terrā: per quē girū et lationē causat diem: et loquitur hic quasi mō poetico et figuratiuo de solis ortu. D ¶ Ubi est aduertendū fm modū loquēdi poetarū φ sol est filius aurore et aurora est filia noctis. Nam ex nocte nascitur aurora que est nobilior et clarior nocte. ex aurora nascitur sol qui est clarior et nobilior φ aurora. Et ideo aurora dicitur thalamus solis: q: anteφ oriatur videtur tegi in thalamo aurore. Et sic procedit ex aurora tanφ spōsus ex thalamo. Uerūtamē licet sol naturalis videatur tectus in illo thalamo aurore que dicitur aer supremus et illuminatus: tamen sol semper manet in sua sphera semper lucēs sine tenebris. Nam talis apparentia est quo ad aspectū nostrū. Itē licet videatur sol quo ad nostrū aspectum procedere et nasci ex aurora noctis: tamē ortus et egressus est a sūmo celo in quo manet: qḋ quidē celū est multo altius et

Nota.

Sol filius auro re.

superius aurora ipsa. Et sic sol pcedens ab aurora et egrediens a summo celo discurrit super vniuersam terram: et girans eam in. xxiiij. horis regreditur ad eundem locum. Et sic causat diem et illuminat partes terre: ita ergo pari ratiōe intendit et dicit dauid φ christus qui est sol iustitie est filius Marie virginis fm humanitatē: que quidē virgo dicitur aurora per puritatē et gratiā ornatam et nata ex nocte legis veteris: sed ex tribu iuda et stirpe dauid: et per ꝯsequēs ex vtero legis: et tamē ipsa nō traxit tenebras noctis peccati: eo φ in ea splendebat et lucebat sol iustitie et ipsam irradiabat per specialē gratiā. ideo christus nō processit ab ea tanφ vir de thoro maritali et corrupto sicut nos omnes pcessimus sed tanφ sponsus de thalamo virginali. Et sic vterus virginalis et intactus dicitur aurora et thalamus intemeratus: a quo et de quo christus processit: et ideo dicit dauid φ verbum extremū posuit et preparauit tabernaculum suuum in sole humanitatis assumpte: et ponitur intransitiue. q. d. φ ipse qui est sol posuit se in tabernaculo humanitatis: et vniuit sibi illam in vnitate suppositi. Et sic humanitas facta est tabernaculū solis eterni. Unde illa humanitas facta est tabernaculum et facta est sol in quo verbum eternū fulgebat mundo sicut lumē latens in laterna fulget per laternā. Et sic verbum caro factum verus sol fuit procedens de aurora et vtero virginali tanφ sponsus de thalamo suo: matrē virginem inuiolatam et intactā relinquendo sicut spōsus reliquit sponsam virginē in thalamo in die desponsationis: anteφ cōpuletur cū ea in thoro maritali. Et sic ostendit dauid φ christus nō processit nec fuit ex virgine thoro maritali et corrupto: sed de thalamo sponsali et intemerato. Et dicitur virgo maria thalamus christi propter pulchritudinem virginitatis et diuersitatē ornamentorum virtutum et gratiarū. Sed ne quis crederet christum habere totum suū principiū ex thalamo virginis marie: sicut blasphemauit ebion et cherintus et iudei hodierni: ideo subdit φ licet christus fm humanitatē et carnē processerit tēporaliter ex virgine maria: sicut sol ex aurora: tamē scdm diuinitatem egressio et natiuitatis eius est a summo celo idest eternaliter a summo patre. Nā sicut sol quo ad nos nascitur ex aurora: tamē fuit semper ante aurorā: et semp manet in suo celo altissimo. Ita deus verbum eternū licet sit natus ex matre de vtero virginali fm carnē: tamē ab eterno nascitur et procedit a summo patre semp in eo manēs. Nā licet sit xps natus in bethleē terra iuda ex semine dauid fm carnē: tamē egressus eius fuit a diebus eternitatis fm diuinitatem vt ptz Miche. v. Et ideo dicit dauid φ licet xps pcesserit tanφ spōsus de thalamo virginali scdm carnē: tamē ipse.

Not. de virgine maria.

Exultauit vt gigas ad currendam viam a summo celo egressio eius. Et occursus ei⁹ vsqz ad summū ei⁹: nec est qui se abscōdat a calore eius.

extra de elec. c. fūdamētū lib. vi.

¶ Exultauit vt gigas fortis et potens. L. extra celum saltauit in vterū virginis per incarnationem

et factus est hō viatoꝝ ad currendā viā hui⁹ mortalitatis: ꝛ cucurrit per istā viā laboꝝ p. xxxiij. annos postea cucurrit finaliter p viā mortis ꝛ passionis pro nostra redēptiōe. Sȝ peragrato cursu huius vite et debellato diabolo. sicut egressio ei⁹ fuit a sūmo celo patris: ita occursus ei⁹ fuit vsqȝ ad summū ipsius patris predā ꝛ triūphū secū reportādo. Vn̄ sicut egressio eius fuit mirabilis et progressus eius per mundū fuit velox ꝛ fortis: ita occursus et egressus eius fuit triūphalis in celuȝ per resurrectionē: ꝛ ascēsionē: et vniuersalē iurisditionem. Et sic christus sol iustitie egressus a summo celo ꝛ girans et perābulās viam huius mūdi que ante erat tenebrosa illuminauit eam per lumen euangelicū: et calefecit eam ardore et calore sue passiōis. Et sic per suū aduentū ꝛ per radios euāgelicos pepulit et fugauit noctē et tenebras veteris legis et peccati vniuersalis et causauit diem gratie super terrā. Sed primo illuminauit celos. i. apostolos et misit eos tanq̄ radios suos et perlustrarūt populū gentilē dicētes diem xp̄i: et lumē euāgelicū per oēs partes mūdi. intantuȝ φ nulla est regio nec pars mūdi que se abscōdat a calore et lumine eius. A ¶ Sed cōtra hoc arguunt iudei dicētes φ lex euāgelica non peruenit ad oēs partes mūdi. Nā nos videmus φ sarraceni obtinēt totā africā et arabiā ꝛ syriā ꝛ assyriam Et tartari quoꝝ vna pars est idolatra et altera sequit̄ sectam sarracenoꝝ: obtinēt oēs indias et totā scythiā igit̄ iste psalmus nō est intelligēdus de publicatiōe euāgelij. ¶ Ad hoc respōdet̄ φ isti nō solū loquūtur ex cecitate mētis: sȝ etiā ex ignorantia hystoriarū. Nā licet ista pphetia nō fuerit simul ipleta: tamē per oēs partes mūdi successiue fuit verificata. Nam primo tēpore Augustini tota africa et egyptus ꝛ arabia erat per xp̄ianos habitata imo hodie tota ethiopia colit euāgeliū licet ſm ritū iacobitarū quorū magna pars habitat in egypto. Itē oēs tres indie ante aduentū tartaroꝝ colebant euangelicā legem: licet ſm ritum nestoreitarū vbi presbyter Johānes p̄sidebat qui mō habitat i regione synarū q̄ est vltima regio nobis nota: vn̄ oēs Indie ꝛ tota psia ꝛ media et mesopotamia ꝛ armenia ꝛ magna ps scythie est plena iacobitis ꝛ nestoreitis ꝛ m̄ltis alijs diuersis sectis ꝛ ritib⁹ xp̄ianorū habitātib⁹ inter infideles. Et sic ptȝ φ ad oēs illas partes peruenit euāgeliū. Vltimo āt q꞉ restabat norvvergia ꝛ suesia q̄ erāt partes abscōse ad aqlonē. Jō circa ccc. annū receperūt euāgeliū ꝛ facti sunt xp̄iani. Ex quo ptȝ φ nulla remanet ps in mūdo q̄ nō audierit famā euāgelij p apl̄os aut p successores eorū: ꝛ in oibus partib⁹ mūdi dilatati sunt xp̄iani. Si aūt pdiderūt magnā ptē quā occupauerūt sarraceni ꝛ turci ꝛ tartari. h̄ non est ex defectu legis nec ex defectu huius prophetie: que iā totaliter fuit impleta sed ex defectu christianorū ppter ingratitudinē et multitudinē peccatoruȝ: quia de⁹ iam fecit qd̄ pmisit vt magis patebit psal. lxx. ꝛ. lxxi.

Obiectio.

Rn̄sio.

Lex domini immaculata conuertēs aias testimoniū domini fidele sapiē

di. s. ca. oēs leges.

tiam prestans paruulis.

¶ Quia superius ostēdit legē euāgelicā per totuȝ orbē fuisse publicatā: ꝛ hoc per cōparationē ipsi⁹ solis. Nā sicut sol existēs in celo per suum cursum mittit radios per oēs partes mundi repsentātes ipm soleȝ. Ita xp̄s misit apl̄os q̄ portarunt ꝛ predicarunt euangeliuȝ ꝛ nomē suum per vniuersam terrā. Et sic illuminarūt totū munū per lumē euāgelicuȝ. Et sic videtur φ lex euāgelica sit lux hui⁹ solis q̄ est christus. Et ideo in hac scd̄a parte explicat pprietatē ꝛ perfectiōes ꝛ fruct⁹ legis euāgelice. D ¶ Ad cuius intelligentiā est notandū φ lex euāgelica q̄nqȝ noībus noīatur in hoc psalmo. Primo dr̄ lex inquantū fuit a xp̄o lata. Scd̄o dr̄ testimoniū inquātū fuit a deo patre approbata ꝛ testificata in baptismo ꝛ in trāsfiguratiōe cū dicit hic est fili⁹ me⁹ dilect⁹ ipm audite. fuit etiā testificata p pphetas ꝛ angelos vt dictū est in plogo. Tertio dr̄ iustitia inquantuȝ iustificat rōne cōsilioꝝ et mādatoꝝ affirmatiuoꝝ ꝛ sacramētoꝝ. Quarto dr̄ p̄ceptū rōne phibitoꝝ q꞉ phibet oē vitiū. Quinto dr̄ iustitia inquātuȝ tribuit p̄mium obseruatorib⁹. Ex quo pȝ φ vna ꝛ ea dē lex hȝ multa noīa ſm diuersos respectus. Scd̄o est notāduȝ φ sicut lumē solis siue radij solares faciūt septeȝ effect⁹ in istis iferiorib⁹. Primo q꞉ totū hemisphe rium illumināt. Scd̄o fugant oēs tenebras. Tertio manifestāt oīa q̄ latebāt in nocte. Quarto disgregant eterogenea ꝛ ɔgregāt homogenea. Quinto ɔuertūt ꝛ attrahūt vapores ad se. Sexto oīa viuificant et generāt fructus ꝛ cōseruāt. Septimo penetrātes faciē terre generāt p̄ciosa metalla ꝛ lapides p̄ciosos in visceribus terre. Ita ergo piter dicit dd̄ φ lex euāgelica fecit septē mirabiles effect⁹ in mūdo. Nā primo q꞉ ipa lex xp̄i est de se immaculata ꝛ pura: iō segregauit granū a paleis: ꝛ fideles ab infidelibus: ꝛ purificauit fideles a peccatis: et cōuertit aīas ꝛ traxit ad xp̄m. ideo ait φ q꞉ lex xp̄i est imaculata ꝛ pura ideo purificat ꝛ est cōuertēs aīas. Scd̄o dicit φ testimoniū dn̄i est fidele. i. φ lex euangelica est fidelis quia testificata p legē ꝛ prophetas et per deum patrē quādo dicit hic est filius meus dilectus: ipm audite. ideo prestat sapientiā ꝛ lumē paruulis ꝛ simplicib⁹. Nam apl̄os ex paruis facit magnos. Tertio dicit.

Lex euāgelica q̄nqȝ nominib⁹ noiat̄.

lex facit hos septē effectus.

Justitie domini recte letificātes corda preceptum domini lucidum illuminans oculos.

Timor domini sanctus permanet in seculum seculi: iudicia domini vera iustificata in semetipsa.

de pe. d. scd̄a vnctio. i gl. ꝛ de ɔse. di. ij. q꞉ corp⁹. xx iij. q. v. scismatici. §. vltimo.

¶ Justitie dn̄i quātū ad ɔsilia ꝛ mādata affirmatiua sunt recte: q꞉ hoieȝ rectificāt ꝛ pficiūt. Quarto letificāt corda hominū. q꞉ v̄tuosus delectat̄ in sua opatiōe. ij. ethi. Quinto dicit φ p̄ceptū dn̄i. i. lex euāgelica quātū ad p̄cepta phibitiua: q꞉ phibet oē vitiū est lucidū illuminans oculos mentis q꞉ vt sic discernit inter bonū et malū: ꝛ docet q̄d fugiendū ꝛ vitādū ꝛ q̄d agēdū. Sexto lex euāgelica

sctificat et vivificat hoiez constituens eu in timore scto et charitate erga deu q qde timor dni sctus permanet in eternu in hoie. B ¶ Ad cuius intelligentiam est notadu q quinqz modis dr timor i sacra scriptura. Primus dr servilis. Scds filialis. Tertius castus. Quartus gratus. Quintus dr timor sanctus. primi tres timores reperiuntur in domo prs familias. Na aliter timet servus aliter filius aliter uxor. Un servus timet delinqre contra dnm ne verberetur. Filius aut ne abdicet et privet hereditate. Uxor vo timet delinqre et adulteriuz comittere. ne repudiet et pdat amore viri: sz ut disligat ab eo. Et io primus timor dr servilis. Scds filialis. Tertius dr amor castus. De qbus tribus timoribus est dictu psal. ij. Sz quartus timor dr gratus inquatu bnficiatus timet offedere bnficu a quo recepit bnficiu: ne sibi videat ingratus. Quintus timor dr sctus inquantu est bn ordinatus respectu obiecti. Et talis timor solu est respectu dei. Naz quia solus deus est a se: p se et ppter se: et oia alia sunt a deo creata et p deu conservantur in esse et sunt propter deu q: ad ipm ordinantur ergo solus deus est de se: et per se et ppter se diligendus et timedus ne offendat eo q oipotes et bonus est p se iustus et misericors et creator et coservator et glorificator et iste timor ponit hoiem in statu perfectissimo: et ideo dr sctus q: sanctificat hoiem etia ordinat ipsuz i deu. q: sanctus dr bn ordinatus. Un ita se habet per ordinem isti quinqz timores. Na scds timor e pfectior primo: et tertius scdo: et qrtus tertio: et quintus est perfectior oibus. eo q unusqsqz aliorum hz aliqd ppriu interesse. Et sic patit aliquem defectu fzm magis et minus. Sz no est negadu quin primi timores sint boni. Na bonu est timere offendere deum ne qs eternaliter danet q dr timor servilis. Sz talis non est meritorius. Et melius est timere deum ne perdamus felicitatem eternam sed iam est melius timere offendere deu ne perdamus eius amorem qd pertinet ad timorem castu. Sed forsan est melius timere offendere deu ne simus ingrati de tantis beneficijs receptis quia magis accedit ad quintum: quia videtur q timeamus ipm p se et propter se. Sz absqz dubio quintus timor est pfectissimus et ordinatissimus: quia servat specie: modu et ordine. Et io dr sctus et perficit et sctificat hominem. Qui qde timor cotinet qsi timore filialez et castu et gratu: et io vel est ide qd ipsa charitas vel consequitur charitate: et ideo dicit ppheta q iste timor sanctus manet in seculum seculi qui quidem timor est effectus legis euagelice. Nam sola observantia legis constituit hominem in isto sancto timore. Ex quo patet q observantia legis euagelice sanctificat hominem quia constituit hominem in statu pfectissimo: et sic lex euangelica dicit sancta q: ordinat hoiem ad deu: sive q: ordinat charitatem et timorem dei in ipso homine: qd ide est: et hoc est intentio ppheta in hac pticula. Septimo dicit ppheta q lex euagelica dr iustificata in semetipsa rone iudicioru. eo q iudicia facta i ipsa sunt iustificata in semetipsa. A ¶ Ad cuius intelligentia est advertedu q tria possumus intelligere p iudicia euagelica Na primo actu iudicadi: que fecit xps in multis ad eu venietibus. Scdo pmia tributa eis talibus iudicijs. Tertio pmissa observatoribus legis euagelice quomocuqz aut itelligatur et summatur ista tria iudicia semp sunt iustificata i semetipsa. Na primo oia iudicia q xps fecit fuerut iustificata: q: nullus venit ad eu petes venia de peccatis qn abiret iustificatus et sanatus ut pz de Magdalena: cui dimissa sut pcta multa qm dilexit multu. Et io xps iudicavit inter ea et phariseu ostedes quod est iustu dare venia petenti ponens exemplum de duobus debitoribus. Et sic xps masit iustificatus in suo iudicio: et magdalena abijt iustificata in sua penitetia. ut pz Lu. vij. Ite iustu fuit iudicium qd xps fecit de adultera sive inter adultera et phariseos accusantes ea de adulterio. Na postq ipsa promisit non peccare dixit ipi: nec ego te condemnabo. vade amplius noli peccare. Jo. viij. Et misit eam iustificatam. Et sic est dicendum de cananea et latrone. Et tale iudicium de penitentibus commisit Petro et toti ecclesie cum dixit q no solu remittat peccata septies penitentibus sz septuagesies septies. Mat. xviij. Ex quibus patet q talia iudicia q fecit xps et precepit fieri in ecclesia de penitentibus sunt iustificata in semetipsa quia humilitas et penitentia iustificat homine et meretur venia. ¶ Scdo talia iudicia sunt iustificata rone pmissionu. Na xps nemine fallit i pmissis: q: sp eius pmissa fuerunt impleta q: semp dedit et dabit gloria pmissaz observatoribus legis: ut pz de aplis et martyribus p quos non solu ante: sed etia post morte xps ostedit multa miracula p que possumus credere eos obtinere gloria et felicitate promissam. Et sic christus et lex euagelica manet vera et iustificata in suis iudicijs et pmissis. Ideo dicit propheta q iudicia domini. i. lex euagelica qtum ad sua iudicia et promissa. est vera et iustificata in semetipsa: q: oes penitentes iustificat et omnia pmissa coplet q: omnibus observatoribus suis pbet gratia i psenti et gloria pmissaz i futuro. Tertio dicitur iustificata quia pmiat ultra codignu et punit citra condignum. D ¶ Ex supradictis pz q si lex euagelica est sic iustificata in semetipsa: q semper dat veniam penitentibus iustificans eos p gratiam: et nuq fallit in promissis: sz tribuit felicitate pmissam observatoribus suis et premia ultra codignu Sequit q subdit et pcludit ppheta q iudicia legis euagelice sunt.

Desiderabilia sup auru et lapide preciosum multum dulciora super mel et favum.

Etenim servus tuus custodit ea in custodiendis illis retributio multa.

¶ Desiderabilia sup. i. magis q auru et sup oem lapide pciosuz: et sunt dulciora gustui spuali: sup i. magis q mel et favu. Etenim. i. ppterea certe servus tuus xpianus custodit ea sez oia iudicia et precepta legis euagelice. Primo q: ipsa sunt iusta de se et faciunt hoiem iustu. Scdo q: in custodiedis illis dat retributio multa et magna: q: dat eterna felicitas in eis. ¶ Per supradicta ergo patet septem

Timor multiplex.

Per iudicia euangelica qd intelligatur.

Ar. ij. q. i. c. nomen psbiteri.

perfectiones legis euāgelice. scz qr ē imaculata fidelis recta. lucida. scā. iustificata. et desiderabilis. Itē explicat pphēta septē effect' legis euāgelice: cū dicit q conuertit aīas: q prestat sciaz puulis: et letificat corda. et illuminat oculos mentis et sctificat et iustificat, vltimo retribuit pmiuz eternū et infinitū. ¶ Ex pmissis sex seqtur vltimū. Naz si ipsa hz tres pprietates et perfectiones et effect' sequit q lex euāgelica est sup oia desiderabilis et seruāda: et in ea totū nostrū desideriū: et spes ē cōstituēda. ¶ Ex supradictis septē cōditionib' et pfectionibus pz differētia et eminētia legis euāgelice supra legē veterē. Nā illa in plurib' pot'. cōuertebat corpus q aīam qr nō pbibebat animū explicite: sed manū. Secūdo illa nō pstabat sapientiā in ea latentē: sed litteram et sensum apparētē. Tertio illa nō letificabat corda: sz corpora in copia ciborū et tpaliū pmissoruz. Quarto illa nō illuminabat oculos mētis: sz corporis tm de presenti. Quinto illa nō sanctificabat hoiem timore casto et grato et sancto sz timore seruili et formidine pene. Sexto illa nō iustificabat nec dabat veniam simpliciter penitentibus nec eos expectabat sed illos pena aut morte corporali puniebat etiam de condigno et etiam vltra condignū quātum ad apparentiam vt de colligente ligna in sabbato. Nume. xv. et de Oza qui solū tetigit arcam domini. ij. reg. vj. et de Ozia q psumpsit adolere incensum. iiij. reg. xv. Et. ij. Paralip. xxvj. Septimo quia illa nō promittebat nisi bona temporalia. Ex quibus omnib' patet q lex euangelica in omnibus supereminet veteri. Et ideo dicit propheta q sola ista est per se desiderabilis et q bona q promittuntur et dantur in lege euangelica tam in presenti q in futuro sunt desiderabilia super aurum et lapidem preciosum et super omnes diuitias que promittebantur et dabantur in veteri lege. Et bona glorie que dātur in futuro sunt dulciora sup' mel et oēs cibos veteris legis: ibi eñ promittebat copia lactis et mellis temporalis hic aūt fruitio celestis et eternalis: qr nec oculus vidit nec auris audiuit: nec in cor hois ascendit: q ppauit de' diligētib' se. Esa. lxiiij. et. j. ad Corin. ij. Et ideo concludit q in custodiēdis illis mādatis christi datur retributio multa in celo supple.

Septē pfectiōes legis euangelice. (margin)

De pe. d. ij. c. si eñ i pri. (margin)

Delicta qs itelligit ab occltis meis mūda me dñe: et ab alieīs pce suo tuo

¶ Postq superius explicauit perfectiones et fructus, et premia legis euangelice: nunc in hac tertia parte petit gratiam vt valeat hanc legem euāgelicaz obseruare sine qua nec lex potest obseruari: nec peccatum vitari. L. ¶ Ad cuius intelligētiam est notandum fm Aug. de natura' et' gratia et contra pelagianos in omnib' tractatib' suis q causa quare nullus homo potest vitare peccatum nec implere diuina precepta nisi per gratiam christi fuerit adiutus est duplex: vna se tenet ex parte nostra alia ratione trium impugnatorum. Causa prima est corruptio nostre nature. Nam sicut dictum est psal. xiij. taliter fuit corrupta caro: et natura et sensualitas nostra in adam

No. q re sine dei gra non possum' pceptū adiplere (margin)

q omnes potentie fuerunt debilitate et vulnerate intantum q hō māsit pn' ad cadēdū in omne vitium et difficilis et infirmus ad resistendum: et magis difficilis ad resurgendum: eo q liberuz arbitriū nostrū manet claudicatū. Sicut hō claud' quē ipossibile est recte ābulare nisi sanet: vñ sicut homo claud' semper cadit ad partes pedis lesi: et est pronus ad illam inclinari et non ad aliam: ita liberum arbitrium nostrum ita est pronum ad cadēdū ad partē pcti: q nō ad seruādū precepta diuina. Et hec est prima cā ex parte nrī. Scđa cā est triplex rōne triū impugnatorū qui continue suggerunt et impugnant ad malū. Primus suggestorū et ipugnator dr intrinsecus et occultus. q est cōcupiscētia in carne et sensualitate nostra ex pctō primorū parētū inflicta. Que duo facit. naz primo infirmat et debilitat oēs potētias vt dictū est. Secūdo insurgit et luctat aduersus spm infligēs in eo oēm inordinatū appetitū: a qua qdē concupiscētia oia mala oriunt: vt inquit Aug. de verbis apli. Nā primo ista cōcupiscētia infligit appetitū pprie excellentie in honoribus cui volūtas cōsentiens nō patit maiorē nec equalē. Et sic icidit in pctm supbie et p cōcupiscentiā carnis incidit i gulā et luxuriā. Et ex pcupiscētia honoruz fortune incidit in auariciā. Et ex appetitu vindicte incidit in irā et odiū et sic de singulis. Et iste dr ipugnator et suggestor intrinsec': q mult is noibus noiat dr eñ cōcupiscētia inqtū excitat aiam ad oēz appetitū inordinatū vt dictū ē. Scđo dr fomes ois pcti. Tertio dr lex mēbrorū. Quarto dr tyrannus. Quinto lāguor: et morb': et corruptio nature: inquātū infirmat et destruit vires nature: sed pter istum suggestorē intrinsecū sunt duo alij suggestores exteriores quorū prim'. ē diabol' q semp ab initio tentat hominem q ex sua astucia hz infinitos modos et parat infinitos laqueos ad capiendū hominem de quo dicit saluator Mat. xij. q si nō pōt hoiem capere in vno laqo: aut eiicere p vnū pctm tūc assumit septē alios spūs neqores se et ingressi habitāt in hoie. Tertius impugnator est mūd' q nō hz pauciores modos et vias ad psternendū hominem: qui quidem mundus impedit hominē ad bene agendum: et sollicitat ad oia mala: tum ratione vxoris aut filiorum aut amicorum vt eis complaceat: et eos sustineat. vnde dicit apostol' prime ad Cor. vij. q vir sollicitus est mundo quō placeat vxori et econuerso. Item ipsi inimici incitant hominem ad iracundiam et oē malū ex inuidia et alia causa. Vñ nascit odiū et homicidia et cetera hmōi. Ex supradictis patz q impossibile est hoiez in natura corruptū et infirmū posse resistere istis tribus impugnatoribus absq auxilio cum impugnent ipsum int' et extra et in occulto et in publico. Et hoc ē qđ dicit pphēta. O dñe iesu xpe adiutor me' et redeptor me' da mihi grām vt possim legē euāgelicā seruare et delicta et peccata vitare. Nā delicta qs intelligit. i. qs pōt intelligere et discernere et precauere et enūerare tot genera delictorum et peccatorū: et tot modos tentationuz et suggestionū: cum habeamus tres impugnatores vocū intrisecū et occultuz que dicitur cōcupiscē

Nota de concupiscentia. (margin)

Nota de diabolo tētatore (margin)

Mūd' ipugnat (margin)

tis que nos semper ĩpugnat in occulto: et duos exteriores ⁊ alienos.s.mundũ ⁊ diabolũ: qui nos exterius impugnãt: ⁊ in publico incitãt modis in finitis ad oĩa mala ꝑpetrãda. q.d. null⁹ poterit resistere tot et tãtis tentatiõibus: nec ꝑcauere de licta: nisi per tuã grãm fuerit adiutus. ⁊ idõ tu dñe mũda me ab occultis peccatis meis: ⁊ ab alienis parce seruo tuo. L ¶ Ad cui⁹ intelligentiã est notandũ ꝙ pctã possunt dici tripliciter aliena et occulta. Uno mõ qꝛ ab occulto ĩpugnatore. s. interiori cõcupiscentia sunt suggesta et illicita vel illecta. aut solo proposito sunt cõmissa: aut in secreto sunt ꝑpetrata. Itẽ per oppositũ pctã dicũtur aliena qñ suggestiõe alienoꝝ impugnatoꝝ. s. mũdi et diaboli sunt ꝯmissa: aut ꝓposito in effectũ et in ꝑsonã alienã sunt ꝯpleta et deducta sicut sunt furta: homicida: opprobria: ⁊ adulteria ⁊ cetera hmõi: aut qñ ex occulto in publicum sunt manifesta ⁊ diffamata qꝛ iã tunc alios scandalizant et offendũt aures eoꝝ. Ab istis ergo pctis tã occultis ꝙ̃ alienis petit mũdari ⁊ liberari cũ dicit: ab occultis meis mũda dñe me. i. a pctis q̃ in occulto et in secreto. aut in solo ꝓposito aut ab occulto impugnatore ⁊ cõcupiscentia ꝓpria cõmisit: ⁊ parce mihi seruo tuo ab alienis delictis q̃ ex alienis ĩpugnatorib⁹ aut in ꝑsonas alienas aut in publico perpetraui. Uñ notãter dicit ⁊ petit ab occultis mundari: ⁊ ab alienis sibi pci: naꝫ peccata occulta nõ ĩ effectũ cõsummata: aut in secreto cõmissa sine lesione proximi per solã penitentiam occultã possunt deleri et mundari. Sed peccata aliena in effectum cõtra ꝓximũ cõmissa nõ remittuntur nisi per restitutionem rei ablate aut remissionem iniurie. et ideo subdit.

Pctã dicunt̃ tripliciter occulta.

Si mei nõ fuerint dominati tũc immaculatus ero: ⁊ emundabor a delicto maximo.

xlix. dist. c. hic eñ

¶ Si mũdaueris me ab occultis meis ⁊ pepceris mihi ab alienis tũc nõ dñabunt̃ mei isti tres impugnatores: imo ego supabo ⁊ vincã eos ꝑ grãꝫ ⁊ pniam. Et si isti tres impugnatores mei nõ fuerint dñati imo fuerint victi ꝑ pniam: tũc ego ero immaculat⁹ et purgat⁹: et mũdabor a delicto maximo. A ¶ Ad cui⁹ maiorẽ intelligentiã est no. ꝙ lꝫ oẽ delictũ dicat̃ magnũ inꝗ̃tũ ꝯ deũ ꝯmittitur: tñ pctm̃ finalis ĩpenitentie ⁊ obstinatiõis dꝛ maximũ: eo ꝙ post mortẽ nõ põt ꝑ pniam deleri: qꝛ nõ ãpli⁹ est locus nec tps pnie ꝑ quo pctõ nõ est orãdũ. vt ait Io. in. i. canonica sua. c. v. qđ q̃ deꝫ pctm̃ postꝙ̃ nõ remittit̃ in h̃ sclõ ꝑ culpã nõ remittet̃ in alio ꝑ penã. mat. xij. Et idõ tale pctm̃ nõ põt euitari nisi ꝑ ꝓcuiã pniam factã in vita: iterũ est aduertẽdũ ꝙ diabol⁹. nõ dꝛ dñator nec victor: nisi ꝑ pctm̃ finalis ĩpenitentie eo ꝙ quotidie vincit̃ ꝑ pniaꝫ factã ĩ vita õ hoc ꝙ̃ delicto maximo ꝑqđ diabolus dꝛ dñari obstinatis ⁊ impenitentib⁹ dicit ꝓpheta. si mei nõ fuerint dñati: isti tres impugnatores mei. s. caro: mũdus: ⁊ diabol⁹ imo victi per pniam factã in vita: tũc ero immaculat⁹ ⁊ emũdabor. i. euadã a delicto maximo finalis impenitentie. Sed quia post factam peni/

Impenitẽtia dꝛ peccatũ maximũ

tentiã omnes orõiões et cetera bona que homo facit in statu gratie sunt deo placida et acceptabilia: et ideo subdit.

Et erũt vt complaceãt eloquia oris mei. ⁊ meditatio cordis mei in conspectu tuo semper.

iij. q. i. c nullum.

¶ Et erũt vt complaceant. i. postꝙ̃ fuero mũdat⁹ per pniam: tunc meditatio cordis mei. i. oẽs cogitationes ⁊ eloquia oris mei ⁊ cetera bona que fecero erunt iuste et in charitate facta vt cõplaceãt i. sint chara et placida et accepta in cõspectu tuo semper. Sed quia omnia supradicta sine gratia peragere non potero: ideo subdit.

de peñ. dis. ij. §. opponitur.

Dñe adiutor meus ⁊ redẽptor me⁹.

¶ Rogo te dñe Iesu: vt postꝙ̃ dedisti mihi legem euangelicam sis adiutor meus gratiam preuenientem conferendo ad seruanduꝫ eam: et ad resistendum tribus impugnatoribus: et sis redemptor meus gratiã subuenient ẽ cõferẽdo: et a peccatis occultis et alienis mihi parcendo. Et nota ꝙ tota cõstructio ⁊ sententia tertie partis huius psal. potest incipere ab hoc vltimo ꝟsiculo vt sit sensus. O domine iesu xp̃e adiutor meus et redẽptor meus da mihi grãm sup. qꝛ delicta quis intelligit. i. q̃s poterit vitare et resistere ꝓpter rationes iaꝫ dictas. Idõ ab occultis meis mũda me ⁊c. L ¶ Ex toto isto psal. pñt recolligi. xi. ꝯclusiões. ¶ Prima conclusio ꝙ lex euangelica fuit per omnes partes mundi audita et publicata. ¶ Secunda conclusio: ꝙ xp̃s sol iustitie qui ab eterno summo prĩ ꝯ processit tẽporaliter venit in carnẽ: ⁊ peracto cursu nostre redemptionis regressus est in celum vnde descẽdit. ¶ Tertia conclusio: ꝙ xp̃s nõ ꝓcessit ex maria virgine tanꝙ̃ ex thoro maritali et corrupto: sed tanꝙ̃ sponsus de thalamo virginali ipsam virginem relinquendo. ¶ Quarta conclusio: xp̃s sol iusticie per aduentum ⁊ cursum suum fugauit noctem veteris legis ⁊ peccati: et causauit diem gratie in ecclesia militanti. ¶ Quinta cõclusio: ꝙ sicut lex euangelica habet septem perfectiones quia est immaculata et fidelis: ⁊ recta: et lucida: ⁊ sancta: et vera: et iustificata. Ita facit septem salubres effectus sciꝫ quia conuertit animas: et prestat sapientiam paruulis et letificat corda et illuminat oculos mentis et sanctificat et complet ꝓmissum et iustificat hominẽ. ¶ Sexta cõclusio: ꝙ lex euãgelica ꝓpter oĩa supradicta est ꝑ ꝯdesiderabilis magis ꝙ̃ lex vet⁹: eo ꝙ illa solũ ꝓmittebat ⁊ dabat tpalia: ista aũt vitã ⁊ felicitatẽ eternã. ¶ Septima ꝯclusio: ꝙ nemo põt implere legẽ euãgelicã: nec vitare pctã: nisi ꝑ grãm xp̃i fuerit adiutus. ¶ Octaua conclusio. ꝙ nemo põt ab occultis pctis mũdari: nec ab alienis liberari nisi per graꝫ subueniẽtẽ fuerit subleuat⁹. ¶ Nona ꝯclusio: ꝙ nemo põt mũdari ⁊ liberari a delicto maximo finalis impenitẽtie. ꝑ qđ diabolus dñatur: nisi per pniam factaꝫ in hac vita preuenientẽ ipsam mortẽ. ¶ Decima ꝯclusio: ꝙ orationes ⁊ cetera bona non sunt deo placida et accepta nisi post actam penitẽtiam in statu gratie.

¶ Undecima ꝯclusio: ꝙ sola lex euāgelica pfecte iustificat hoiem ꝓbatur: qꝛ mūdat ⁊ rectificat. et sanctificat: ⁊ gratificat et fructificat ad gloriā.

xij. q. ij. glosa epi.

Exaudiat te dn̄s in die tribulationis: protegat te nomen dei iacob.

¶ Titulus in finem psal. dauid. ex titulo appet ꝙ dauid fecit hūc pm̄ dirigens nos in xp̄m: qui ē finis legis et victor et triūphator sicut supra dctū ē psal. vij. ſ; perfidus Rabi salomō qui semp conat̄ ꝑuertere scripturas et retrahere a vero sensu ad suā perfidiā dicit ꝙ dauid fecit hūc psal. in sua senectute qn̄ Joab. et ceteri armigeri dixerūt ipsi dauid: neam plius exiret ad bellū cū eis ne occideret̄ ab inimicis ⁊ extingueret lucernā in israel. sed oraret ꝓ suo exercitu: qꝛ magis vinceret orōnibus ꝙ armis vt pꝫ 3. ij. Reg. xxi. Et sic lr̄aliter exponit hūc pm̄ de dauid et de illa hystoria. Sed talis expositio sic literalr̄ precisa nō solūmō est inutilis sed etiā falsa faciēs iniuriā ꝓphete et nō explicans verū mysterū ⁊ intelligentiā huius psal. qꝛ dauid nō fuit min⁹ ꝓpheta nec min⁹ illustratus de xp̄o futuro in hoc psal. ꝙ in ceteris. Uñ ipsemet Ra. sa. dicit sup zachariā. c. ix. ꝙ oēs ꝓphete nō sunt locuti nisi sup annos redēptoris ⁊ in dies messie Ex quo pꝫ ꝙ in tali lr̄ali expositione videt̄ sibi ipsi ꝯdicere. Jdeo reiecta oī iudaica perfidia exponendus est iste psal. de xp̄o et ecclia ad quē intellectum legit ipsū ecclesia. B ¶ Ad cuius intelligentiā est notandū ꝙ sex memorant̄ in scriptura ve. te. de xp̄o messia in lege ꝑmisso. Primo ꝙ debebat esse deus et hō. Rex et sacerdos. Secundo ꝙ debebat esse legislator et ferre legē nouam. Tertio ꝙ ipsemet debebat esse hostia ⁊ sacrificium. Quarto ꝙ debebat esse pastor populi sui Quinto ꝙ regnū eius debebat esse gloriosum in corpore ⁊ anima. Sexto ꝙ expoliato inferno debebat ascendere in celū victor et triumphator: ⁊ accipere vniuersalē et iudiciariā potestatē. Hec aūt oīa preuidēs dauid in spiritu cōfecit plures psalmos de quoꝝ numero ponuntur hic sex per ordinem. Nam psalmū precedentē fecit de xp̄o legislatore ⁊ publicatione ⁊ perfectiōe legis euāgelice. Jstū aūt psalmū. xix. fecit de sacerdotio et triūpho xp̄i. pm̄ vō sequentē fecit de eius regno glorioso et pm̄. xxi. fecit de hostia ⁊ sacrificio xp̄i in. xxij. ꝑdicit xp̄m futurū pastorē ecclesie. Jn. xxiij ꝑdicit iudiciū ⁊ vniuersale eiusdē. Jn h̄ ergo psal. dauid predicit sacerdotiū xp̄i vocādo xp̄m vt accederet ad aduētū suū vt veniret ad liberādū nos per suum sacrificiū. et ideo dedit ipsum ad cantandū in tēplo ad victoriā vocū ad denotandum ꝙ fideles ve. test. cū magno desiderio et clamore expectabant ⁊ vocabāt xp̄m vt veniret ad liberādū eos. Duo ergo facit dauid in hoc psal. nā primo vocat xp̄m vt veniat ad sacerdotiū ⁊ offerendū sacrificiū: per qō triūphauit de diabolo. Secūdo preuidit qualiter cōicauit aplis et ecclesie sacerdotiū suum et ptātē per quā triumphauit de toto populo gentili: ⁊ subiecit totum mundū.

No. q̄ ꝺ xpo i legeme/morabātur.

Jbi letabimur in salutari tuo vel ibi in potentatib⁹ salus dextere eius. Quantum ad primū est notandum sicut dictū est in prologo: ꝙ sicut adā per suum peccatum omnes ad penam et captiuitatem obligauit et vendidit: et a deo separauit: ita deus pater statuit vt ab illo peccato non possemus sibi reconciliari nec redimi: nisi per intercessionem et sacrificium vnius iusti et innocētis mediatoris iesu xp̄i: in cuius virtute ⁊ meritis nostre operationes essent deo grate ⁊ accepte: et iō xp̄s voluit incarnari ⁊ pro nobis ieiunare et labores tolerare: orare et seipsū in sacrificiū ꝓ nobis pr̄i offerre: qō ꝑtinet ad offm̄ sacerdotis. A ¶ Nam tria pertinēt ad offm̄ sacerdotis. Primo pro populo ad deum interpellare et orare. ideo dicitur mediator inter populum et deū. Scđo ꝑtinet ad sacerdotem sacrificiū offerre ⁊ sic dr̄ sacerdotes. Tertio legē ponere et cōstituere ⁊ sic dr̄ pōtifex quasi legem et positionē faciēs: per quā populus viuat et in deū dirigat̄. Et ideo xp̄s voluit assumere nomen et officium sacerdotis ⁊ pōtificis vt ꝓ nobis cōpleret oīa ista. Hoc ergo puidens dauid in spiritu vocat iesum ad sacerdotiū dicens. O domine iesu xp̄e in lege promisse accelera aduentum tuū ⁊ veni ad exercēdū offm̄ veri sacerdotis: qō est ꝓ populo orare: ⁊ sacrificium offerre et legem ponere: ideo veni vt domin⁹ pater exaudiat te in die tribulationis scilꝫ mortis ⁊ passionis quādo pro nobis orabis in mensa ⁊ in horto et in cruce: vt tunc nomen dei Jacob quod est iesus protegat te et deus pater.

Mittat tibi auxilium de sancto ⁊ de syon tueatur te.

ij. q. v. c. testes. ſ. xps.

¶ Mittat tibi auxiliū de scō. i. ꝺ altissimo scūario suo ⁊ de syon triūphāti tueatur ⁊ defendat te. A ¶ Ad cuius intelligentiā est notādū ꝙ xp̄s ter orauit pro genere humano: et pro nostra resurrectione: in quibus tribus orationibus semper pater misit sibi auxiliū de celo sancto suo. Nā prio orauit coram toto populo anteꝙ caperetur: quādo dixit pater clarifica filium tuum: quia tūc audita est vox patris de celo dicentis: clarificaui: ⁊ iterum clarificabo. ioban. xij. Jtem quādo orauit in horto misit pater auxilium et tuitionē de sancto: qn̄ misit sibi āgelū q̄ cōfortaret eū annūciās sibi fructum sue passionis: ⁊ suā et nr̄am resurrectionē. Et ēt audiuit xp̄ꝫ in cruce qn̄ sol et luna et tota terra oñderūt se compati sibi. Ex quibus oībus pꝫ ꝙ xp̄s semp fuit exauditus pro sua reuerentia: vt magis patebit. Et iterū est notandū ꝙ nomē dei tetragrāmatō qui est xp̄s fuit ꝓtectus ⁊ victor: dr̄ nomē dei Jacob: eo ꝙ nomen iesus in quo cōsistit tota nostra salus et redēptio fuit ꝓmissum ipsi iacob et semini eius: et illud nomen accepit a patre per quod fuit victor ⁊ triumphator. ad ephe. ij. dedit illi nomē quod est supra omne nomen ⁊c. Deinde subdit.

Memor sit omnis sacrificij tui: ⁊ holocaustum tuum pingue fiat.

De se. dis. ij. iteratur.

¶ Cū dicit memor sit oīs sacrificij: vocat xp̄m vt

offerat seipm in artificiū ꝑ nobis in cruce: ⁊ insti tuat sacrm eucharistie in memoriā sue passionis ïō subdit. O dñe iesu xp̄e veni ad passionē vt dñs pr̄ sit memor et acceptor totius sacrificij tui acci piēs ipz i pciū nr̄e redemptiōis ⁊ holocaustū tuū igne charitatis totū crematū ⁊ ēt sumptū fiat pi gue ⁊ sufficiēs ⁊ copiosuz ad satisfaciendū ꝑ no bis. Nā sicut holocausta q̄ fiebāt i veteri lege ex anno matutino et vespertino q̄ in figura tui offe rebantur quantomagis erant pinguia tanto al tius fumus eoꝝ ascēdebat in celū: ita sacrificium tuū o xp̄e: tm̄ erit pingue et copiosū et igne chari tatis concrematū ꝙ tot⁹ sanguis tuus hauriet̃ et euacuabitur et effundetur in redemptionez ꝑ no bis: intm̄ ꝙ fumus ⁊ odor illius charitatis et obe dientie penetrabit celos et introibit i aures pr̄is et sic pr̄ tribuet tibi ſm cor desideriū tuū relaxan do debitū gn̄is hūani. Deide subdit.

Als cō pleat. **Tribuat tibi secūdū cor tuum: et oē consilium tuum confirmet.**

¶ Tribuat tibi. vocat xp̄m ad dandā legē euāge licā. o. xp̄e veni ad mortē et passionē vt pr̄ seruiat tibi ſm cor ⁊ desideriū tuū oia q̄ petieris: et cō fir met oē cōsiliū tuū. i. totā legē euāgelicā i qua tra dunt̃ cōsilia ad dirigēdū hoiez i deū. Et notāter appellat cōsiliū ad differētiā legis veteris: eo ꝙ il la data est cū cōminatione pene ꝑ modū precepti: ista aūt data est cū amore et benignitate ꝑ modū consilij ⁊ cum ꝓmissione glorie. deinde cum dicit.

Als exul tabim⁹. **Letabimur in salutari tuo: et in no mine dei nostri magnificabimur.**

xxiij. q. j. que di gnior. ¶ Predicit ꝑpheta fructū et effectū passiōis xp̄i in hac scd̄a pte. A ¶ Ad cui⁹ itelligētiā est notā No. duo fecit xp̄s ꝑ mortē. dū ꝙ duo fecit xp̄s ꝑ suū sacerdotiū ⁊ mortē ⁊ pas sionē. Nā prio nos a morte ⁊ captiuitate libera uit. Scd̄o sacerdotiū ⁊ ptātē quā accepit a patre aplis ⁊ ecclesie cōicauit: ꝑ qd̄ sacerdotiū et ptātē de mūdo ⁊ diabolo triūphauit: ⁊ hoc ē qd̄ dicit i se cūda pte. Un̄ dicit prio. o dñe iesu xp̄e bn̄ pr̄ tri buet tibi ſm cor tuū: q2 debitū nostrū relaxabit ꝑ sacrificiū et passionē tuā: ⁊ resurrectionē tibi tri buet ⁊ cōsiliū tuū confirmabit. Et iō tūc a tali de bito liberati ⁊ ꝑ legē tuā cōfirmati letabimur in salutari tuo. id est in salutatione et redemptione facta. Item letabimur in salutari tuo. id est hoc nomen iesu quod est nomen dei nostri. Et ideo in isto nomine dei nostri: magnificabimur et exalta bimur: et hoc ego dico quoniaz ego dauid cogno ui et in spiritu prophetico preuidi nunc ꝑ cōtem plationē qm̄ dñs pater fecit saluum xp̄m suum: ipsum a mortuis resuscitādo: ⁊ ēt fecit ipm saluū i. saluatorē cōstituit et exaudiet illum ꝑ nobis de celo scō suo: ⁊ dirigens dd̄ verba sua ad xp̄m di cit impleat dñs petitiōes tuas et ordinat̃ cū lr̄a superiori vt sit sensus o dñe iesu xp̄e post passionē et resurrectionem letabimur in salutari tuo et in nomine dei nostri magnificabimur.

xij. q. j. c. ecclesias **Impleat dñs oēs petitiones tuas: nūc cognoui qm̄ saluū fecit domin⁹ christum suum.**

¶ Letabimur inquit in salutari tuo q2 impleuit dñs oēs petitiōes tuas ⁊ ponitur optatiu⁹ ꝑ fu turo indicatiui ſm cōsuetudinē ꝑphetaꝝ. ⁊ ideo subdit cāz quare ꝑpheta ꝓdixit oia supradicta d xp̄o ⁊ nr̄a redēptione: q2 ego cognoui: quoniā do minus pater faciet saluū christū suuz. ⁊c.

Exaudiet illum de celo sancto suo in potentatibus salus dextere eius. xlj. d. c. xps.

¶ Exaudiet inquit filiū de celo sancto suo relaxan do debitum generis humani et ipsum a mortuis resuscitādo. In potentatibus salus dextere eius. Hic incipit versiculus et sententia. Nam postq̄ propheta vocauit christum ad sacerdotium et sa crificium et ostendit fructum et vtilitatem mor tis et passionis hic autem ostendit qualiter chri stus communicauit aplis suis suuz sacerdotium et potestatē ad mundū ⁊ diabolū debellādū. C ¶ Ad cuius intelligētiā est aduertēdū sicut dictū est psalmo. xvij. ꝙ xp̄s inquātū homo omnia que habet accepit a patre et ea communicauit disci pulis suis. Unde quadruplici virtute eos arma uit. Primo ecclesiastica potestate scilicet virtute septem sacramentorum in quibus consistit sacer dotium et eius ptās. Scd̄o virtute donorum spi ritussancti. Tertio dedit eis hoc nomen iesus in clypeū et protectionem. Quarto legē euāgelicaz tanq̄ lanceam et sagittaz ⁊ gladiū ad feriēda cor da hominum que omnia continentur in hoc noie iesu quod est nomen omnipotentie: et sapientie ⁊ salutis et iusticie vt dictuz est psal. viij. Hec ergo quattuor arma tradidit christus discipulis suis: quibus totum mundum debellarūt et subiecerūt et hoc est quod dicit dd̄: cum ait potentatib⁹. Di cit ergo ego cognoui in spū qm̄ saluum faciet do minus christum suum. i. in saluatorem constituet ⁊ cognoui in spiritu: ꝙ salus dextere eius quod ē hoc nomen iesus continens omnia quattuor su pradicta erit communicatum in potentatib⁹. i. in apostolis factis potentibus et fortibus et arma tis in potestate hui⁹ nominis: et ideo cum hoc no mine vincemus et debellabimus totum orbem ⁊ et potentiam populi gentilis. Xps ar mauit aplos.

Hi in currib⁹ et hi in equis: nos aūt in nomine dñi dei nostri inuocabim⁹. Ipsi obligati sūt ⁊ ceciderūt: nos au tem surreximus et erecti sumus. xxiij. q. ð. iij. post ea scr. xxv. di. c. in aliud xxiij. q. v qd ergo et de pe ni. ꝰ. sūt plures. ꝭ. autori tas.

¶ Hi in curribus. hi. i. qdā ꝟtutes et reges in cur rib⁹ pugnabūt cōtra nos. Et hi. i. alij pugnabūt in equis et in copia equorū ⁊ armoꝝ. Nos aūt in solo noie dei nr̄i quod est iesus inuocabim⁹ q2 il lo noie fuimus armati. Et iō ipsi pricipes et iga tores cōfidētes in suis currib⁹ ⁊ equis obligati et victi ceciderūt sub pedibus nostris. Nos autē qui ante eram⁹ pauperes et subiecti et afflicti sur reximus a persecutione. ⁊ erecti ⁊ exaltati sumus ⁊ eos iugo fidei subiecimus: et diabolum pricipē huius mundi destructis idolis foras eiecimus q̄ omnia fecimus in virtute hui⁹ nominis iesus. Et

sic de diabolo et mūdo triūphauimus. Ultimo aūt propheta conuersus ad deum patrem dicit.

De pse. dis. v. nō medio criter.

Domine saluum fac regē et exaudi nos in die qua inuocauerimus te.

¶ O domine si tot et tanta bona debent fieri in aduētu huius regis: ideo saluū fac regē saluatorē et saluū fac eū p resurrectionē et exaudi nos in die gratie tu qua inuocauerimus te: quia tunc inuocabimus te in nomine suo: quod est iesus in quo sperauimus saluari. ¶ Ex toto ergo isto psalmo pūt recolligi quattuor conclusiones. ¶ Prima conclusio quod christus semper fuit exauditus in sua oratione et sacrificio pro nobis quia pater tribuit ei sm desiderium suum. ¶ Secunda conclusio quod christus fuit verus sacerdos offerens pingue et copiosum sacrificium pro nobis. Tertia cōclusio quod dd preuidit i spū ppbetico totū mysterium sacerdotū xpi et nre redēptionis. Quarta conclusio illi solo noie iesu armati debellarūt totū orbem et triūphauerūt de mūdo et diabolo: quia pricipe huius mundi foras eiecto: oēs infideles xpo subiecerunt.

xxiij. q. i. chari/tas. igl. De pse. dist. i. ca quando

Omine in virtute tua letabitur rex: et sup salutare tuū exultabit vehementer. Desideriū cordis eius tribuisti ei: et voluntate labiorum eius nō fraudasti eum.

¶ Titulus in finem siue ad victoriam psal. dd. Ex titulo apparet quod dd fecit hunc psalmū dirigens ipsum et nos in xpm: qui est finis legis et victor et triumphator vt dictum ē. Sed de materia huius psal. dicit. Rabi sa. quod antiqui magistri glosarunt psalmum sm simul cū isto vigesimo de rege messia. Sed propter hereticos melius et conuenientius exponitur de ipso met dd et de regno eius: et appellat hereticos conuersos ex iudaismo ad fidem christi et appellat antiquos magistros omnes q cū pcesserūt et maxime thalmudistas. D

Docto/res iu/deoꝝ in quadru plici nu merore periunt.

¶ Ad cuius intelligentiam est notandū: quod doctores siue scriptores iudeorum reperiuntur in quadruplici numero nam quidam precesserunt aduētum christi. Alij autem fuerunt tempore christi vsquod ad destructionē secundi templi. Alij autē fuerunt post destructionem secundi templi tempore magni Constantini. Ceteri autē fuerunt post tēpora Eraclij imperatoris. Ante vero aduentum christi non reperiuntur nisi opera ionathā abenuziel. qui. xviij. annis ante aduentum christi tempore Octauiani traduxit totum testamentum vetus ex hebreo in caldeum transferendo sensum ex sensu. exponendo vocabula: que quidem scriptura dr targum et est tante auctoritatis apud hebreos: quod nullus ausus est contradicere. Iste enim exponēs et interpretās psalmū scdm dicit. Ut qd fremuerunt gentes ec. astiterunt reges terre et principes cōuenerūt in vnum: aduersus dnm et messiā xpm eius. Itē cū dicit. Dns dixit ad me filius meus es tu tūc et subdit isti duo pater et filius sunt tres. s. vna tertia persona. s. spūssanctus procedit ab eis. et hi tres sunt vnū. s. vna substantia vna essentia et vnus deus. Un dicunt iudei quod tunc facta est vox de celo dicens: quis est hic qui secreta mea vult gentibus reuelare: cui ionathā rndit. Ego domine hoc facio propter reuerētiā tuam. Et sic dicūt magistri hebreorum quod ionathan abenuziel fuit doctus et inspiratus a spūsctō in totū targū. Et idō tota sua interpretatio et expositio habet tāquam textus apd hebreos cui nullus est ausus contradicere. Et sic ionathā exponit et iterptat totū istū psalmū. xx. de rege messia et regno eius glorioso. Et sic pro maiori parte interpretatur omnes alios psalmos. Tempore autem xpi paulo post floruit iosephus filius Matthie qui multo tēpore athenis philosophie operam dedit hic in. xviij. libro antiquitatum de christo tale testimonium perhibet dicens quod tempore tyberij Cesaris fuit in iudea iesus vir sapiens si virū fas est nominari erat enim operū mirabiliū effector: et verus doctor legis: et plurimos tam de iudeis quam gentilibus habuit sectatores christus hic erat: hic postquam ex inuidia nostre gentis iudeorum traditus et crucifixus est: apparuit rursus tertia die viuus sicut hec et multa alia pphete de eo in carminibus dixerunt ec. in quibus verbis iosephus confitetur. Primo quod iesus erat christus et messias in lege promissus et quod erat plus quam homo propter miracula et doctrinam supra facultatem humanam. Tertio quod post mortem resurrexit et regnauit spiritualiter. Quarto dauid in psal. et ceteri prophete locuti sunt de regno xpi et resurrectione. Eodem modo tempore apostolorū fuit philo disertissimus iudeorum qui in libro de vita contemplatiua dicit miranda de christo et eius discipulis et sanctissima vita eorum et sic hebrei moderni pene habent in magna veneratione scripta ioseph et philonis. Sed non audent in publicum propalare: eo quod tale testimonium prebent de christo. In tertio ordine antiquorum hebreorum fuerunt thalmudiste post tēpora Cōstātini de quibus dictū ē i plogo tractatu. vi. Isti vidētes quod talit pnicebātur a doctoribus xpianorū p scripturas pphetarū: quod regnū messie huius mūdi nō erat tēporale sz spūale. eo quod prio debebat mortē pati et postea resurgere et regnare. Idō volētes defendere perfidiā conati sunt cōfingere duos messias in lege promissos. Unū vocatū benioseph de tribu effraym et aliū bendauid. i. filiū dauid de tribu iuda. et dicunt quod iste messias benioseph debet cōgregare oēs duodeci tribus israel ex oībus partibus mūdi et ducere in hierlm. Sed postea venient gog et magog et pugnabūt contra messiā benioseph et vincēt et occidēt eū ignominiose cū magno populo suo. et sic de isto messia exponūt thalmudiste oēs passus scripture: facientes mentionē de morte et passione xpi messie et maxime illud za. xij. tunc erit plāctus magnus in hierusalē et lugebunt eū quasi mortē primogeniti ec. Et subdunt magistri iudeoꝝ quod post mortē messie benioseph. Surget messias bendauid et regnabit in vniuerso mundo quia sic scriptum est psal. ij. postula a me et dabo tibi gentes hereditatē tuā et possessionē tuam terminos terre. item dicunt istū

Nota.

messiã nũq̃ moriturũ sed ineternũ regnaturũ imo resuscitabit messiã beniosepb cũ toto pplo q̃ cecidit cũ eo i bello gog ⁊ magog. Et sic messias bendauid cũ suis viuet ineternũ q: tũc dicet dño deo: dñe da mihi vitã: cui rñdebit de⁹: vitã petis a me cũ adhuc nõ dixisti hec et ppbetauit de te pater tuus dd psal.xx. Uitã petijt a te: ⁊ dedisti ei lõgitudinẽ dierũ ineternũ ⁊ vltra. ¶ Ex q̃bus ptz q̃ quicq̃d dicãt de pfecto messia beniosepb tñ in hoc oẽs magistri antiq̃ hebreoꝝ ꝯueniũt q̃ psal. secũdus ⁊ iste psal.xx. sunt facti ab ipso ppheta dd pphetãdo de xpo filio suo vero messia in lege pmisso ⁊ regno eius glorioso. Jõ pfidus R.sa. videns se cõuictũ a doctoribus xpianoꝝ per dicta istoꝝ antiquoꝝ coactus est negare oẽs antiquos ⁊ dicere q̃ lz antiqui exposuerũt istos duos psalmos de rege messia: tñ ppter hereticos cõueniẽtius exponunt de dd rege israel: sed iste primus cecus corpe ⁊ aĩa manifeste cecidit in tria inconuenientia. primo q: ꝯdicit expositioni ipsius ionathã cui nullus coꝝ fuit ausus ꝯdicere vsq̃ in hodiernũ diẽ. Jtẽ nõ solũ ꝯdicit pbiloni ⁊ iosepho. Sed etiã ꝯdicit supradictis antiquis magistris thalmudistis. Et sic incidit in excõicationẽ scdm oẽs hebreos. scdm incõueniẽs est: q: ipsemet fatetur nõ exponere istos psal. scdm veritatẽ: sed tãq̃ cõuictus a xpianis vt retrahat eos a vera expositione nõ solũ xpianoꝝ: sed antiquoꝝ hebreorum. Tertiũ incõueniẽs est q̃ lra istoꝝ duoꝝ psal. nullo modo põt cõuenire ipsi dd. Nã dd nõ est eternaliter genitus a deo nec possedit pplm gentilẽ vsq̃ ad terminos terre. psal.ij. Nec regnum eius fuit gloriosum nec vixit in seculũ seculi sicut dr in hoc psal.xx. Ex quib⁹ ptz q̃ relicta pfidia ipsius Ra.sa. ⁊ sequẽdo veritatẽ in se ⁊ doctrinã ãtiquorum hebreoꝝ. s. ionathã: ⁊ philonis ⁊ iosephi: exponẽdus est iste psal. pphetice ad literã de xpo ⁊ regno eius glorioso: qd p̃uidẽs dd in spũ fecit istũ psalmũ in quo duo facit. Nã primo predicit ⁊ describit regnũ gloriosum. Scdo punitionẽ et vltionẽ suoꝝ psecutoꝝ. ibi inueniatur manus. B

Gloria regni xpi i tribus.

Quantũ ad primum est notandum q̃ tota gloria ⁊ leticia regni xpi consistit in tribus. Primo q: pr̃ compleuit desiderium ⁊ petitionem suam in oib⁹ quia in omnibus fuit exauditus pro sua reuerentia vt dictum est psal. precedenti. Scdo consistit in glorificatione sui corporis: q: tũc anima dicit̃ dominari toti corpori post resurrectionem. Tertia gloria aĩe que resultat ex visione diuine essentie. Tria ergo facit in prima parte. Nam primo predicit gloriam regni christi inquantum pater compleuit totum desiderium suũ remittendo debitum generis humani ⁊ triumphando de diabolo per mortem et passionem: vt dictum est psal. p̃cedenti. Secundo predicit gloriam corporis xpi quam adeptus est per resurrectionem. Tertio: predicit gloriam quam adeptus est in sua ascensiõe Secunda ibi quoniam preuenisti. Tertia ibi q̃m dabis eũ in benedictionẽ. ¶ Quantũ ergo ad primũ dicit dd ad deũ patrẽ. o: dñe pater ego preuidi in spũ q̃ al̃r rex messias xps filius tuus post passionem et resurrectionem letabitur in virtute tua. i. ppter virtutẽ ⁊ bona que sibi tribuisti: q̃ oĩa bona a te accipiet. iõ exultabit vehemẽter in salutari ⁊ saluatione ⁊ redẽptiõe: quã facies p eum ⁊ exultabit sup salutare tuũ. i. sup hoc nomẽ iesus: qd est nomẽ salutis: qd sibi dabis in hereditatem cũ quo de oĩbus triũphauit. ⁊ per qd oĩa meruit ⁊ potuit: ideo in duobus exultabit. Prio q: in oĩbus cõpleuit tuã volũtatẽ. Scdo q: desideriũ cordis eius tribuisti ei: ⁊ nõ fraudasti eũ in volũtate ⁊ in oĩbus petitionibus labioꝝ eius q: oĩa q̃ desiderauit ⁊ petijt adimpleuisti. nã tria desiderauit. Primo nr̃am redẽptionem. Secundo suam ⁊ nostram resurrectionẽ. Tertio gloriã aĩe pro nobis que omnia tria sibi tribuisti. Deinde subdit.

Quoniam preuenisti eũ in bñdictionibus dulcedinis posuisti in capite eius coronam de lapide precioso. Uitã petij ⁊ tribuisti ei lõgitudinez dierꝫ in seculũ ⁊ in seculũ seculi. Magna est glĩa eius in salutari tuo glĩa ⁊ magnũ decorẽ ipones sup eũ.

iiij. di. c. illud. De pe. dis. i. ca. aliij ecõtra. s. nõ põt q̃s.

¶ Lux dicit q̃m preuenisti predicit: gloriã corpis xpi quam adeptus est per resurrectionem: que q̃dem gloria cõsistit in quatuor. s. in immortalitate ⁊ claritate agilitate: ⁊ subtilitate que sunt dotes corporis gloriosi ⁊ dicuntur quatuor lapides corone corporis gloriosi que corona quatuor lapidum preciosorum. Primo deus pater coronauit filium in resurrectione qua etiam corona ipse xps sponsus coronabit suos in generali resurrectione. de hac ergo corona corporis dixit dauid. O pater bene tribuisti filio tuo desideriũ cordis et gloriam corporis: quoniam tu preuenisti eum in omnibus benedictionibus ante passionẽ. nam primo in benedictione ⁊ gratia q: nõ ex ope adã seu ex solo ope spũssancti cõcept⁹ ⁊ oĩbus donis benedictionibus spũssancti nõ ad mensurã fuit repletus ⁊c. Et sic ipm talibus benedictionibus preuenisti in sua creatiõe ⁊ cõceptiõe q̃ nulli peccato fuit obligatus nec subiectus in psona nec in natura sed solus fuit inter mortuos liber. Et sic iam tunc coronasti eũ corona oĩum gratiarum et benedictionum. Sed post passionem in sua resurrectione posuisti in capite eius sc3 humanitate p quam est caput ecclesie posuisti coronam gloriosam de lapide pcioso sc3 quatuor lapides preciosos et peciosas dotes continentẽ: quoꝝ lapidũ primus est immortalitas ⁊ vita eterna. hãc vitam petijt xps filius tuus a te q̃si dixit clarifica me pr̃ Jo.xij. ⁊ xvij. Sed tu pater tribuisti ei hanc immortalitatem: quia tribuisti ei longitudinem dierum in seculum seculi id est vitam ineternum: quia iã vltra non morietur nec mors vltra sibi dominabitur. Secunda dos fuit gloria et claritas. hanc etiam dedisti sibi: quia magna est gloria eius in salutari et saluatore christo tuo impones etiam super eum magnum decorem per quem intelligitur agilitas et subtilitas. et impones etiam gloriam per quam intelliguntur oẽs quatuor lapi-

Pater coronat xp̃z quadruplici corona.

des pciosi τ dotes hui⁹ corone corpis ipsius xpi: qua propter magna est glia xpi in salutari.i.sal/uatiōe tua.i.ꝙ in nr̃a redēptiōe sibi tribuisti.ex q̄bus q̄tuor resultat glia toti⁹ corpis:deīde subdit

De ꝯse. di.iiij.c. placuit. τ.c.seq.

Quoniam dabis eum in benedictionem in seculū seculi: letificabis eū in gaudio cum vultu tuo.

¶ Cū dicit qm̄ dabis.explicat duo dona xp̄s accepit a pr̄e rōne totius hūanitatis. Nā prio accepit dotes aīe.s.visiōes diuine essentie.τ fruitionē τ ppetuā letitiā: τ gaudiū in qb⁹ ꝯsistit tota felicitas τ btitudo vt dctm̄ est psal.xv.hāc gliā accepit xp̄s a pncipio sue ꝯceptiōis p vnionē x̄bi de quo sp aīa xp̄i habuit visionē matutinā.τ p ꝯñs fruitionē τ gliā pfectā essentialē.s₃ post resurrectionē accepit xp̄s a pr̄e executionē ꝯñsa₃ τ ptātem cōicandi gliā corpis τ aīe suis mēbris τ oībus fidelib⁹ q₂ p mortē τ passionē meruit vt oīa supradicta vobis posset cōicare.τ h̄ est qđ ait ,p/pheta in isto loco vñ ait.o pr̄ tu tribuisti filio tuo regi nr̄o desideriū cordis eius qm̄ dedisti eum in bn̄dictionē.s.dulcedinis.i.in bn̄dictionē oīm gētiū:vt posset oēs alios bn̄dicere gloria₃ corpis τ aīe ceteris cōicare put fuit abrae pmissum.s.in semine tuo bn̄dicent oēs gētes.Gen.xxij.deinde exprimit gliā aīe τ ēt totius corpis cū subdit.letificabis eū i gaudio cū vultu tuo.i.ī visiōe vult⁹ tui.Ex qua siue in q̄ visiōe resultat τ consistit tota btitudo.Oīa supradicta.s.gliā corpis τ aīe accepit xp̄s a pr̄e in pmiū sue passiōis vt eā nobis cōicaret:τ q₂ in oībus his pr̄ cōpleuit desideriū xp̄i vt dctm̄ est pri⁹.Jō ꝯcludit ppha.o pr̄ oīa supradicta tu fecisti τ cōpleuisti in filio tuo.Cur h.

De pe. disti.s.c. serpēs. et.xxiij. di.oya/ cont.

Quoniam rex sperat in dn̄o τ in misericordia altissimi non cōmouebit.

¶ Eo ꝙ rex messias xp̄s sperat.i.posuit spe₃ sua₃ in te nr̄am salutē desiderādo τ posuit spē in mia altissimi.iō nūꝙ desideriū suū commouebit:nec frustrabit.s₃ sp iplebit τ nūꝙ deficiet.τ ly in mia dupliciter pōt ordinari indifferēter:vt sit sensus qm̄ rex xp̄s sperat in dn̄o τ in mia altissimi.iō nūꝙ cōmouebit.aut sic qm̄ rex spat in dn̄o pr̄:ideo nō cōmouebit nec frustrabit in mia altissimi:q₂ semp mia altissimi ipleuit desideriū eius vt pt₃.

Obiectio.

¶ Sed ꝯ pdicta arguit τ videt ꝙ pr̄ nō sp ipleuit desideriū xp̄i.nā ip̄e orauit in cruce p trāsgressoribus:τ tn̄ nō oēs sunt saluati q₂ maior ps in sua īfidelitate pmansit. Scđo arguit ꝙ xp̄s nō adeptus est gliā corpis τ aīe nec meruit eā p passionē:q₂ hāc habuit τ meruit a pncipio sue ꝯceptionis ppter vnionē x̄bi in quo videbat vultū pr̄is τ semp fruebat. Tertio videt ꝙ lapides pciosi corone xp̄i nō sunt nec dicant dotes in eo cū ip̄e sit spōsus ecclie τ nō spōsa. Quarto videt ꝙ in xp̄o nūꝙ fuerit spes:q₂ sp faciē videbat x̄bi τc.

R̄hsio.

¶ Ad primū dicendū ꝙ sicut in deo assignat duplex voluntas.i.duplex ordo volūtatis qua₃ vna dr̄ añs qua vult oēs hoīes saluos fieri quā mag̃r sniaꝝ vocat volūtatē signi:τ altera dr̄ volūtas ꝯñs quā mag̃r appellat volūtatē bn̄placiti qua vult iu/stos saluare τ impenitētes dānare. Jta pariter in xp̄o in oībus fuit cōformis pr̄i ponebat duplex desideriū.s.añs qđ respiciebat diuinam miam et passionē suā qui desiderabat passionē suā oībus pdesse τ erat in eo desideriū ꝯñs respiciēs diuinam predestinationē τ iusticiam τ obstinationes multorum quo voluit diuine iusticie τ predestinationi cōformari. Et hoc desideriū dicebat delibe ratum. De primo desiderio dicit xp̄s Mat.xxij. hierusalē quotiēs volui cōgregare filios tuos sicut gallina cōgregat pullos suos sub alis τ noluisti τc. Lu.xxiij. Pater ignosce his:q₂ nesciūt qđ faciūt. De.ij.vero dicit saluator Joā.xvij. Pater non pro his rogo tm̄ s₃ pro oībus qui crediturí sunt. Ex quo pt₃ ꝙ nō rogabat nisi pro fidelibus et predestinatis hoc desideriū xp̄i semp fuit ipletum. Unde sicut volūtas patris añs nō est necesse ꝙ semper impleat:sed semper implet volūtas ꝯñs. Jta pariter nō fuit necesse impleri desideriū añs xp̄i:sed ꝯñs semp fuit impletū. Et de hoc dicit ppheta desideriū cordis eius tribuisti ei τc.

¶ Ad scđm respondet sicut dictū est psal.xv.ꝙ totam gloriā corporis τ aīe habuit xp̄s potestatiue et meruit a principio sue cōceptionis rōne vnionis.nā nō solū ostēdit gloriā aīe ante passiones. Sed dotes τ gloriam corporis.nā subtilitatem ostendit in sua natiuitate:q₂ ex clauso vtero virginis exijt:τ claritatē ōndit in sua transfiguratione et agilitatē qn̄ super aquas siccis pedibus ābulauit τ impassibilitatē qn̄ miserūt lapides in eū iudei τc. Ex quo p₃ ꝙ per suā passionē nō meruit pro se:sed pro nobis τ sic gloriā resurrectiōis nō acquisiuit potestatiue pro se:s₃ pro nobis τ sic nō passus est vt mereret pro se:sed vt satisfaceret p nobis vt mereret eo ꝙ diabolus nō erat superandus per potentiā:sed per iusticiā.vt inquit Aug. Uñ si xp̄s voluisset absq₃ morte τ passiōe potuisset fieri immortalis. Ad tertiū dubiū est dicendū ꝙ si predicte dotes comparent ad xp̄m inquantū est caput τ sponsus ecclie tūc nō dicunt dotes nisi forte actiue inquantū ipse tanꝙ sponsus ecclesie cōicat nobis in baptismo cum per fidem sibi desponsamur. Et tunc in nobis dicuntur vere dotes que ia₃ nobis promittunt pro futura resurrectione q₂ tunc possidemus eas vt pt₃ apo.xxi.gaudete τ exultate q₂ venerunt nuptie agni τ tūc abstergct oēm lachrymam τc. Sed si iste dotes existētes in christo comparent ad patrem vel verbū a quo anima christi eas habet per vnionem personalē tunc non inconuenit quin dicatur dotes a verbo donante:q₂ verbū se habet vt sponsum τ humanitas christi vt sponsa canticorū.iij.videte filie hierusalem Regem salomonem in diademate quo coronauit eum mater sua in die desponsationis sue. Ex quo patet ꝙ incarnatio fuit quedam desponsatio in qua verbum desponsauit et vniuit sibi suppositaliter illam humanitatem quā muniuit multiplici dote τ lapide pcioso. Et sic isto modo isti lapides preciosi pn̄t dici dotes in hūanitate xp̄i. Sed si comparentur ad ecclesiam τ mēbra inquantum christus est spōsus ecclesie τ cōicat ista ipsi ecclie spōse sue:tūc in xp̄o nō dicunt

Xp̄s meruit glorias corporis et anime.

Dotes in xp̄o.

dotes: sed fons gratiarum et principium. sed inquantum sunt membris donate et toti ecclesie cōicate: tūc dicuntur vere dotes. Nā sicut verbum cōicat eas hūanitati xp̄iāta xp̄s cōicat eas eccl'ie spōse sue. ¶ Ad quartū dubiū est dicēdū q spes put est quedam virtus theologica de bonis futuris non visis nō fuit in xp̄o: q ab instāti sue creationis aīa illa semp nouit in verbo suā resurrectionē futurā. Et ideo firmiter et certissime expectabat eam et non solummodo videbat et expectabat suam resurrectionē. Sed etiā nr̄am redēptionē. Et ideo talis spes in xp̄o dicebat spes que est virt⁹ theologica: sed aliquid maius supra spem et fidem.

Spes n̄ fuit in christo.

De spe. di.i. circa finē. xxiij. q. iiij. q̄d faciet. di.xxv.c. qualis.

Inueniatur manus tua oibus inimicis tuis dextera tua inueniet omnes qui te oderunt.

Pones eos vt clibanū ignis in tpe vultus tui: dn̄s in ira sua conturbabit eos et deuorabit eos ignis.

Fructū eorum de terra perdes: et semen eorum a filijs hominum.

¶ Postq̄ superius ppheta explicauit et predixit gloriam quā xp̄s adeptus est pro se et suis in sua resurrectione. Nunc aūt in scda parte predixit vindictā et punitionē persecutoꝝ xp̄i et victoriā eius cōtra eos. Ideo dicit: o xp̄e rex noster inueniatur manus tua vltrix nocens oibus inimicis tuis crucifixoribus obstinatis. Et dextera .i. ptās tua inueniat et puniat oēs qui te oderūt: tam in capite quā in mēbris: et duplici pena puniet eos: primo in aīa q: pones eos vt clibanū et furnū ignis in tēpore vult⁹ tui .i. in die iudicij qn̄ presentialiter venies manifest⁹ in ptāte magna et maiestate q: tūc dn̄s conturbabit eos cum dicet. Ite maledicti in ignē eternū. Et ignis infernalis deuorabit eos. Quantū vero ad corpus perdes fructū coꝝ .i. filios de terra coꝝ et posteritate delebis a filijs hominū: et hoc facies per titum et romanos q ptem eorū cōsumes igne et fame et gladio et ptē disp̄des i captiuitatē ppetuā et tali pena punies eos.

xxiij. q.5. iiij . qui secundū

Quoniam declinauerunt in te mala: cogitauerunt consilia que non potuerunt stabilire.

¶ Ipsi declinauerunt in te mala conuicia et opprobria et falsa testimonia et flagella &c. Et cogitauerunt contra te consilia que non potuerūt stabilire nec firmare nec probare. Nam statuerunt te occidere et annihilare et abijcere iugum tuum ab eis. Sed oppositum accidit eis quādo per romanos fuerunt destructi et dedisti eos in captiuitatem corporis et anime.

vi.q.i.c. quiescite.

Quia pones eos dorsum: in reliquijs tuis preparabis vultuꝫ eorum.

¶ Quoniam id est propterea pones eos dorsum pro ijciens eos retro a facie tua et preparabis vultum coꝝ in reliquijs tuis .i. cū diabolis a te relictis et reiectis. q.d. q sicut tu posuisti electos tuos in bn̄dictionibus et letificabis eos in gaudio cū vultu tuo: ita per oppositum iudeos et oēs obstinatos pones retro in maledictionibus pijciens eos a facie tua et preparabis vultum coꝝ in reliquijs .i. inter demones a te relictos et reiectos vt cū magna tristicia et dolore videāt horribiles penas eorum. Et nota q propheta appellat demones reliquias dei: eo q fuerunt reliquie bonorum angelorum. Nam electis illis illi fuerunt relicti et reiecti. Deinde subdit.

Exaltare dn̄e in virtute tua cantabimus et psallemus virtutes tuas.

¶ Cum dicit. Exaltare domine. vocat regem xp̄m messiam vt acceleret aduentum suū vt compleat omnia supradicta. Ideo dicit. O rex veni in carnem et resurge post mortem et passionem et exaltare in virtute tua in die ascensionis. et tunc cantabimus et psallemus virtutes tuas in hac ecclesia festiuitates celebrando: et exaltare etiā in virtute tua in die iudicij et facta vindicta de obstinatis cantabimus et psallemus virtutes tuas in ecclesia triumphante.

Deus deus meus respice in me quare me dereliquisti longe a salute mea verba delictoruꝫ meorum.

xxv. di. c. vnū orarium. §. alius.

¶ Huic psal. scd̄m .lxx. preponitur talis titulus scꝫ in finem psal. dauid pro susceptione vel assumptione matutina et tunc est sensus q dauid fecit hunc psalmum dirigēs nos in xp̄m qui est finis legis ex susceptione mortis et passionis et pro resurrectione per quam summo mane reassumpsit corpus gloriosuꝫ. Sm̄ vero Hieronymū victori dauid ps̄ p cerua matutina. et tūc est sensus q dauid filius ysay fecit hunc psalmū dirigens ipsum ipsi dauid messie dauid in scriptura nominato: et hoc fecit pro cerua matutina per quam intelligitur humanitas christi. Nam sicut cerua magis tempestiue inter cetera animalia se recludit in latibulo ad dormiendum. Sed summo mane pre ceteris surgit et saltat exiens latibulo: ita pariter xp̄s depositus de cruce hora alte occa suꝫ solis repositus et clausus est in sepulchro. Sed summo mane ante ortum solis surrexit et saltauit ab eo et orto iam sole apparuit magdalene et postea ceteris apostolis. A. ¶ Sꝫ ad maiorem euidentiam est aduertendum q xp̄s in hoc titulo huius psalmi dicitur cerua matutina ratione similitudinis. Nam sicut cerua abundat copia lactis pre ceteris animalibus quod multo labore et periculo aqrit: et pre ceteris est sollicita circa hynnulos alēdos et custodiendos. Nā summo mane surgit ad lactandos eos. Ita pariter xp̄s quasi sine mensura abūdauit copia lactis meritoꝝ sue mortis et passiōis. et valde fuit sollicitus circa filios suos fideles liberādos et alendos. Et summo mane post triduū surrexit ō sepulchro ad

Xp̄s dicit cerua.

la etādū lacte glorie quos eduxerat de limbo ꝛ lacte gratie meritoꝝ sue passionis quos liberauerat ꝛ redemerat a pctō. Un rōne copie huius lactis doctrine sacrorum nō solū xps: sed ꝛ ecclia ꝛ sacra scriptura dr̄ ceruа. Prouerb. v. vbi ait ceruа charissima ꝛ gratissimus hynnulus: vbera ei᷒ inebrient te ꝛ in amore eius delectare iugiter ꝛc. Ex quo pꝫ ꝙ sacra scriptura ꝛ xps ꝛ ecclia dicuntur ceruа in scriptura. Ex quo pꝫ ꝙ dd̄ nō temere appellat xpm ceruā matutinā in titulo huius psalmi a quo ecclia trahit copiā lactis gratiarū et sacramentoꝝ. Contēnendi ergo sunt Rabini iudeorum qui exposuerūt hūc psalmū de pplo iudeoꝝ afflicto sub assuero tpe Hester. Et etiā theodor᷒ hereticus condēnatus est in cōcilio toletano qui exposuit ipm pro dd̄ rege israel. Et iō magis est credendū euāgelistis qui allegāt scripturā hui᷒ psalmi pro xpi passione. Mat. xxvij. ꝛ Jo. xix. allegant illud diui serūt sibi vestimēta mea ꝛ super vestem meā miserūt sortē: esse dictū de xpo per prophetā. Itē Mat. xxvij. dicit ꝙ xps in cruce dixit principiū hui᷒ psalmi. i. hely: hely lamazabathani qd̄ interpretatr̄ deus deus meus q̄re me dereliquisti. Ex quo pꝫ ꝙ idē xps qui incarnatus pendens in cruce dixit ista v̄ba huius psalmi: ille idē per os dd̄ ante incarnationē dixit eadē verba. Et sic vtrobiq̄ loquitr̄ xps in psalmo ꝛ euangelio in psalmo ,pphetizādo ꝛ in euāgelio veritatē cōpletam manifestādo. Et iō dauid in hoc psalmo magis videtr̄ texere hystoriā de passiōe xpi q̄ ,pphetare. Preuidēs ergo dd̄ in spū totū mysteriū passionis ꝛ resurrectionis xpi ꝛ exordiū ꝛ ,pfectū ꝛ prosperitatē ecclie introduxit xpm ad loquēdū ꝛ fecit hūc psalmū in quo principaliter tria facit. Nam primo explicat totū mysteriū sue passionis apud patrē per modū querele. Scdo petit liberari per resurrectionē. Tertio ,pmittit agere grās post beneficia recepta. Scda ibi tu autē dñe. Tertia ibi narrabo nomē tuū. Quantū ad primū tria facit. Nā primo cōquerit̄ se esse derelictū a patre. Secundo cōquerit̄ se esse contēptuꝫ ꝛ irrisuꝫ a iudeis et militibus. Tertio cōquerit̄ se multipliciter afflictum. Scda ibi. Ego aūt sum vermis. Tertia ibi circūdederūt me vituli multi. Sed anteq̄ veniamus ad expositionē totius psalmi sunt preaduertenda ꝛ presupponēda quedā principia cum suis regulis in ,plogo prenotata. Nā cū xps sit in oibus mediator dei et hoim ideo in eo reperiunt̄ due mirabiles vniones: ex quibus fiunt mirabiles locutiōes ꝛ intellectu difficiles. Nā prio humanitas xpi vnit̄ verbo diuino vnitate personali Et sic in xpo sunt due nature in vna sola persona Et sic xps habēs duas naturas in vna sola ,psona est perfectus deus ꝛ ,pfectus hō. Et ideo ratione istarū duarū naturarū cōicant̄ idiomata vtriusq̄ nature: q: verificantur de eo ea que sunt dei et ea que sunt hominis. Et sic de christo verificant̄ ineffabiles locutiones que videntur contrarie ad sensum quē faciūt in auribus corporis. et tn̄ sunt vere et catholice ad sensuꝫ in quo fiunt. Unde de xpo verificat̄, qd̄ est creator ꝛ creatura: ꝛ creator: ꝛ non creator: ꝛ ꝙ est eternus ꝛ tpalis: et verificat̄

Diuisio psalmi.

de eo ꝙ iste homo creauit mundum: et iste de᷒ est mortuus et passus ꝛc. quia inquantum homo est passus: et inquantum deus creauit mundum: sic etiam in illo triduo mortis christi de eo verificantur ineffabiles locutiones. Primo ꝙ anima xpi fuit realiter a corpe separata. ꝛ sic fuit vere mortuus: ꝛ tn̄ tam anima ꝙ corpus erāt verbo personaliter vnita per consequēs anima et corp᷒ erāt vna persona qd̄ est mirabile dictu sc꞉ ꝙ aiaꝫ corpus non essent in se ꝛ inter se vnus homo nec specifice vnita. ꝛ ꝙ essent vna persona in vno tertio sc꞉ in verbo: ꝛ ,ppter hoc magister sniarum ꝛ multi magni viri concesserunt ꝙ christus fuit homo in triduo isto modo ꝙ non erat homo in se postq̄ anima non informabat corpus: imo realiter erat separata: et ideo licet in se anima et corpus non esset vnus homo: tamen in verbo in quo personaliter vniebantur erat vnus homo. Et sic ꝓm istos verbum erat homo: eo ꝙ habebat animam rationalem et corpus sibi personaliter vnitum: lꝫ inter se vnum ab altero esset separatum. Sed iste homo vere dicebatur mortuus. Quam quidem conclusionem plures magni viri non volunt concedere: eo ꝙ videtur oppositum in adiecto scilicet ꝙ sit homo et mortuus. Et ideo hoc relinquatur determinationi ecclesie. Sed vltra istam vnionem est altera vnio facta inter christum et ecclesiam inquantum christus assumpsit ecclesiam non in vnitate personali. Sed vnitate mystica et sacramentali. De qua vnione et desponsatione dicit apostolus. prima ad Corin. vi. et ad Eph. iiij. erunt duo in carne vna. Hoc sacramentum magnum est: dico in christo et ecclesia. Et ideo propter hanc mirabilem vnionem etiam inter christum verum et membra sui corporis mystici communicantur idiomata: et de ipso toto christo ꝛ de capite pro toto corpore mystico: et quolibet mēbrorum causantur et verificantur mirabiles conclusiones: que videntur falsi: immo etiam detestabiles et ostendere pias aures si intelligantur ad sensum quem faciūt in auribus corporis: nisi pie intelligantur ad sensum in quo fiunt in auribus mentis fidelium. Unde sub tali sensu et pretextu ipse christus se dicit peccatorem et derelictum a patre et peccata suorum dicit esse sua. Unde est valde aduertendum sicut dictum est psalmo decimoseptimo: quod septē modis christus dicit peccata nostra esse sua non quo ad culpam quia nec peccauit in Adam nec in se: sed quo ad penam inquantum pro peccatis nostris voluit pati. Unde primo modo peccata nostra dicit esse sua inquantum aduocatus. Secundo inquantum procurator. Tertio inquantum fideiussor: eo quod obligauit se causam nostram aduocare et defendere et debitum pro nobis soluere et satisfacere. Quarto tanq̄ pater pro filijs. Quinto tanq̄ caput pro corpore et membris. Sexto tanq̄ spōsus pro spōsa. Septimo tanq̄ dominus pro vasallis et seruis Et etiam Octauo tanq̄ pastor pro grege: quia vnusquisque istorum obligatur defendere causam sibi assumptā ad quā se obligauit. Ideo xps his oibus appellatur in scriptura respectu no-

Xps dicit petā nr̄a esse sua.

sti. Et ideo hec est causa quare christus peccata
nostra dicit esse sua: et loquitur in persona eccle/
sie sponse sue. his ergo presuppositis aduertat le
ctor: ꝙ christus per totum istum psalmū loquitur
inquantum homo in forma serui et nō solum lo/
quitur inquantū christus verus et persona priua
ta. Sed etiam persona cōmunis et inquantū ca/
put ⁊ sponsus et dominus pastor et aduocatus ⁊
procurator et fideiussor et pro sua ecclesia et cor/
pore mystico sibi vnito. Et ideo xp̄s in hoc psal.
procedit per modū orationis et petitionis. Nam
primo de se predicit prophetice passionē ⁊ futu/
ram resurrectionē suam. Sed deprecatiue petit
pro suis membris redemptionē ⁊ resurrectionē
siue petit omnia membra sua in se redimi et resu
scitari. Et sic nō solum peccata nostra sed etiam
dolores nostros dicit esse suos. Et ideo est tertio
aduertendū ꝙ duplex dolor reperitur in nobis. s.
Dolor duplex i nobis reperitur. dolor passionis ⁊ cōpassionis. vnus ergo dolor
passionis dicitur quando caput dolet et propria
passione cerebri vel micranei vel alicuius parti/
cule capitis: quia tunc caput dicit heu patior. Al
ter dicitur dolor compassionis: vt quādo malum
est in pede vel in brachio: quia tunc caput cōpa/
titur pedi vel alteri membro: et tunc dicit caput
heu patior in pede ⁊c. Et talis dolor dicitur com
passio. Ita pari modo in xp̄o capite nostro fuit ⁊
erat duplex dolor in illo triduo: scȝ passiōis pro/
ut patiebatur in corpore suo: et in illa carne assum/
pta ⁊ apta ad patiendū. Alter fuit dolor cōpas/
sionis: quia p̄ nobis patiebatur. et sic nō solū patie/
batur ⁊ tristabatur in ꝓpria carne et verberibus et
flagellis. Sed multomagis cōpatiebatur nobis
⁊ miserie ⁊ captiuitati nostre ꝓpter pctm̄. Et ma
gis cōpatiebatur in mēbris vulneratis ⁊ afflictis a
diabolo. Et sicut quandoqȝ accidit ꝙ homo pati
tur in capite ⁊ in aliquo membro. Sed caput ma/
gis cōdolet membro ꝙ̄ sibi ipsi si in mēbro est for/
tior egritudo. Ita pariter xp̄s in triduo magis cō
dolebat et cōpatiebatur membris suis ꝙ̄ sibi eo ꝙ
erat maior infirmitas mēbrorū ꝙ̄ sua. Nam sua
erat corporalis: nostra aūt spūalis: ⁊ ille patieba
tur in corpe. nos vero in aīa. Et sic magis ꝯ dole/
bat ⁊ patiebatur nobis ꝙ̄ sibi. Et ideo xp̄us in hoc
psal. magis loquitur vt caput et ꝑsona cōis ꝙ̄ vt ꝑ
sona priuata: et sic verba huius psalmi magis in
telligēda sunt ad sensum in quo fiūt ꝙ̄ ad sensum
quē faciunt: quia sicut in passione nō solū patiebatur
ipse. Sed cōpatiebatur magis nobis. Ideo non
solum cōqueritur apud patrē de passione sua. Sȝ
de cōpassione et miseria nostra. xp̄s ergo nō solū
inquātum homo pro se sed etiā inquantuȝ caput
ecclie pro suis mēbris cōqueritur se esse a patre de/
relictū ⁊ nō exauditū. Unde ait. o deus per vniuer
salem creationē ⁊ deus meus per specialē fauorē
et ꝯseruationē: respice in me quare tu dereliquisti
longe a salute et vita mea: quia permisisti me a iu/
deis affligi ⁊ occidi. Et sic nō fuisti ꝓpitius salu/
ti et vite mee: quia totaliter in potestate iudeorū
xxxviij. di. c. sedulo. ⁊ dō me dereliquisti: et morti ⁊ passioni me obtulisti.

Deus meus clamabo per diem et nō
exaudies et nocte et non ad insipien/
tiam mihi: pse. d. v. c. nō me diocrit.

¶ Clamabo per diem in cruce et verba delicto/
rum meorum in persona membrorum meorū pec
catorum: et clamabo clamore magno dicens ver/
ba supradicta: scilicet hely hely lamazabathani.
idest de⁹ deus me⁹ quare me dereliquisti. Et etiā
clamabo in cruce per diem. idest in die passionis
dicens. Pater ignosce his quia nesciunt quid fa/
ciunt: et desiderans salutē omniū dico in cruce: sit/
io. Item nō solum in die: sed etiā in nocte prece/
dente clamabo. Pater si possibile est transeat a
me calix iste: et tamen in omnibus his non exau/
dies me nec exaudisti. Nam me a iudeis affligi ⁊
flagellari et irrideri et crucifigi et occidi permisi
sti et pauci de iudeis et crucifixoribus meis pro
quibus oraui: sunt saluati. nec etiā omnes genti
les sunt illico conuersi: quia per centū annos pro
maiori parte permanserunt in sua superstitiōe ec
clesiam persequēdo et affligendo. ergo sequitur
ꝙ nō in omnibus me exaudisti: et per consequens
me aliquando dereliquisti: quare me dereliquisti
et me non exaudisti.

Tu aūt in sctō habitas laus israel. xxviij. d. c. sedulo

¶ Laus et deus israel qui tanꝙ̄ iustus iudex ha/
bitas in sancto celo et solio tuo iudiciali scis sup
ple ꝙ hoc non contingit nec accidit nec debet im
putari mihi ad insipientiam ⁊ culpā ⁊ delictum.
scȝ ꝙ patiar hanc afflictionē ⁊ mortem ꝙ sim de/
relictus ⁊ nō exauditus a te. quia tu qui habitas
in sancto scis ꝙ ego nunꝙ̄ peccaui nec inuentus
est dolus in ore meo. ergo nō mereor pati hanc af
flictionem nec mereor cōtemni nec derelinqui a
te: et nota ꝙ isti tres versus nō solum sunt diffici/
les in sententia ad intelligendū. Sed etiam sunt
difficiles in textura littere ad ordianndum parti
culas adinuicem: nec nisi vix repperi conuenien/
tiam inter doctores in ordinatione particularuȝ
istorum trium versuum. Nam quidam ordinant
ly longe a salute mea cum ly verba delictorum
meorum vt sit sensus. o deus quid dereliquisti me
quia verba delictorum meorum: scilicet patriar/
charum et prophetarum et omniū fidelium pec/
catorum sunt longe a salute mea: quia omnes cla
mant ꝙ debeo mori et expectant meam passionē.
Nam peccata mēbrorum meorum exigunt ꝙ mo
riar. Item littera hiero. habet longe a salute mea
verba rugit⁹ siue clamoris mei. quasi dicat ꝙ ver/
ba rugitus et clamoris que feci tam in cruce ꝙ̄ in
horto sunt longe a salute mea: quia nō sunt audi/
ta. immo clamabo per diem ⁊ non exaudies ⁊ nō
est silentium mihi. q. d. ꝙ non fuit mihi silentium
in toto illo die ⁊ nocte passionis. Sed semper cla
maui: ⁊ tamen non exaudisti. o pater q. d. ꝙ inva
num laboro et clamo. que quidē littera hierony.
licet magis clara: tamen plura et altiora sacra/
menta continet trāslatio ipsorum. lxx. vt patet in
prima expositiōe. Item ly respice in me qd̄ est in
nostra translatione non reperitur in hebreo: sed
forsitan. lxx. voluerunt supplere ad denotandum
ꝙ christus in breui: debebat liberari de illa affli/

ctio ne: cõqueritur ergo dicens. o deus deus meus respice in me cito liberando. Nã qua de causa dereliquisti me et recessisti longe a salute mea: probo q dereliquisti. Nam nõ clamabo verba mea: idest peccata mea. Sed verba delictorum meorũ idest membrorũ meorum peccatorũ quasi dicat q in cruce et in horto nõ deflebo: nec patiar: nec clamabo pro peccatis meis: sed pro peccatis membrorum meorum: et tamen nõ exaudies me in tali clamore: sed hoc non erit mihi ad insipientiã nec ad culpam: quia tu laus israel qui habitas in sancto solio iudiciali scis q nunq̃ peccaui nec merer hanc afflictionem. Deinde subdit.

xvi. dist. c. si quis vult. **In te sperauerũt patres nostri; sperauerunt et liberasti eos.**

Ad te clamauerũt et salui facti sunt: in te sperauerunt et nõ sunt confusi.

¶ Cum dicit in te sperauerunt patres nostri reddit causam suam iuste querele arguens a maiori. Nam si pater exaudiuit patres vete. testa. et exaudiuit et liberauit eos de tribulatiõibus suis ergo multomagis debebat liberare filium et exaudire in tali tribulatione eo q erat filius naturalis et iustus et innocens. Sed oppositum fecit pater: quia nõ exaudiuit eum. Immo dereliquit eum in potestate iudeorum et permisit ipsum irrideri et multipliciter affligi: et ideo primo probat et ostẽdit q̃liter deus exaudiuit et liberauit patres antiquos. Secundo qualiter permisit ipsum contẽni et irrideri. Tertio pbat qualiter ipse est filius naturalis et iustus et innocens. Quarto qualiter permisit ipsum multipliciter affligi: et in hoc cõsistit tota sententia et intelligentia huius prime partis principalis. Secunda ibi, ego autem sum vermis et non homo. Tertia ibi. quoniã tu es qui extraxisti. Quarta ibi. circundederunt me vituli.

¶ Quantũ ad primũ ergo dicit. o pater qui habitas in sancto bene habeo ius querele. Nam oẽs patres nostri sperauerũt in te et clamauerunt et tu exaudisti et liberasti eos de afflictione egypti de mari rubro. Unde clamauerũt ad te multotiẽs in deserto de terra promissionis cum tribularẽtur Et sic clamauerunt et sperauerunt in te: et tamen non sunt cõfusi nec frustrati in sua petitione: quia semper liberasti eos aut per moysen aut per Josue: aut per iudices: aut per reges: aut per zorobabel de babylonia: aut per machabeos de antiocho. Ego aũt nõ fui exauditus: sed fui reputatus tanq̃ vermis et non homo et tanq̃ opprobrium hominũ et abiectio plebis: quia fui multipliciter contemptus et irrisus. Nam omnes videntes me sic a te derelictũ et abiectum multipliciter deriserunt me. primo in domo cayphe et anne dando mihi alapas. Deinde in domo pylati me arundine percutiendo et dicendo: prophetiza nobis xp̃e quis est qui te percussit. Item videntes me in cruce derelictum et abiectum locuti sunt labijs dicẽdo. Alios saluos fecit et nõ potest seipsum saluũ facere. Si filius dei est descendat nunc de cruce et credemus ei. Item mouerunt caput dicendo aue rex iudeorum: et vah qui destruis templũ dei et in triduo reedificas illud &c. Et sic dixerunt si iesus nazarenus sperauit in eum. scilicet in deum. ergo saluum faciat eum liberando de cruce: quoniam vult eum. idest postq̃ diligit deus pater tanq̃ filium naturalem sicut ipse dicit. Ex his verbis patet qualiter christus dicit et conqueritur se esse derelictum a patre in posse iudeorum et confusum et non exauditum: et inde moti sunt iudei ad irridendum et illudendum ei postq̃ viderunt ipsum non exauditum. Et sic putauerunt totaliter xp̃m a deo abiectum et derelictum. Ideo hoc ei improperabant in cruce vt dictum est. Nam ideo iudei irridebant eum: quia putabant ipsum a deo derelictum: et de hoc conqueritur hic christus. Ex quo patet q dauid hic magis videtur texere historiam euangelicam q̃ propheticam. ¶ Et nota q licz christus fuerit verus homo quo ad naturam: tamẽ quo ad generationẽ fuit vt vermis. Nam sicut vermis generat̃ ex terra ex sola influẽtia celesti. Ita christus fuit genitus in vtero virginali sine patre carnali ex puris sanguinibus solo opere spiritussancti. ideo dicit christus.

Ego autem sum vermis et non homo. opprobrium hominum et abiectio plebis. Arg. de pe. di. ij §. i. ca. ij. xv. q. v. c. i. et de pe. di. ij. §. opponitur.

Omnes videntes me deriserunt me locuti sunt labijs et mouerũt caput.

Sperauit in dño eripiat eũ: saluum faciat eũ quoniam vult eum.

¶ Ego autem sum vermis et non homo: idest genitus ad modum vermis et nõ per coitum ad modum hominis. Et ideo sicut christus non habuit patrem carnalem in terris. Ita non habuit defensorem. Deinde cum dicit quoniã tu es: ostendit se esse vnicum filiũ naturalẽ et iustum sine peccato. Nam sicut supradictũ est christus nullum habuit alium patrem in terris nisi solum deum qui opere spiritussancti formauit ipsum in vtero virginali. Ex quo patet q est filius dei naturalis ratione persone et ratione formationis. Scdo sequitur q xp̃s est iustus sine peccato nature et persone: quia nõ ex opere Adam natus est. Sed ex opere et virtute spũssancti. Et ideo sicut nulli pctõ erat obnoxius: ita nullius pene extitit reus. Ex quo patet q nõ erat derelinquẽdus a patre: sed in oĩbus exaudiendus. Et hoc est quod dicit hic. O pater tu nõ debes me derelinquere: nec orationẽ et personam meam contemnere: quia sum filius tuus naturalis et iustus sine peccato.

Qm̃ tu es qui extraxisti me de ventre spes mea ab vberibus matris mee in te proiectus sum ex vtero. lvi. dist. c. nasci.

¶ Tu es ille qui extraxisti me de vẽtre et vberibus matris mee: et nullus ali? pater carnalis extraxit me: q: nõ habeo patrẽ carnalẽ in terris. Et ideo ex vtero matris mee pꝛiectus sum in te solũ. idest tibi soli et nulli alteri dat? sum fili? Et iõ subdit.

De vētre matris mee deus meus es tu ne discesseris a me.

De cōse. dis.iij.c. vltimo.

¶ Tu solus es deus meus a principio cōceptiōnis de vētre matris mee: q2 in eodē instāti in quo fui creatus fui verbo ꝑsonaliter vnitus ⁊ sicsimul fui creatus ⁊ assumptus: ⁊ per ꝯñs nulli peccato obnoxius: ergo postq̄ tu es pater meus naturalis: ⁊ filius iustus sine peccato: ne discesseris a me et ne derelinquas me.

Quoniā tribulatio proxima est: qm̄ non est qui adiuuet.

iij.q.j.c. nulli. et xxj.q.ij. visis.

¶ Qm̄ tribulatio ꝓxima est mihi. ⁊ qm̄ null9 alius est qui adiuuet nisi tu q̇ es p̄r me9 ergo ne discesseris a me nec derelinq̄s me in agone passionis. Sz exaudi me. Ex supradictis p3 q̄ de duob9 cōquerit̄ xp̄s. Prio q2 p̄r dereliquit eū. Scd̄o q̄ non exaudiuit eū. Tertio q2 cū esset filius naturalis ⁊ iustus sine pctō ꝑmisit eum derideri ⁊ affligi. C Sz cōtra predicta arguit̄ ⁊ videt̄ q̄ xp̄s nūq̄ fuit a p̄re derelictus sicut ipse cōquerit̄. Nā ipsemet dicit Jo.viij. pater semꝑ mecū est ⁊ ita nō solū nō me dereliquit. Itē ꝯ illud q̄ dicit q̄ nō fuit exauditus in sua oratiōe arguit̄. Nam ap̄ls dicit ad Heb.v. q̄ xp̄s in diebus carnis sue preces supplicationesq3 ad eū qui possit illū saluum facere a morte cum clamore valido ⁊ lachrymis offerens exauditus est pro sua reuerētia. Et sic videt̄ q̄ qn̄ dixit p̄r si possibile est trāseat a me calix iste ⁊ qn̄ cū clamore valido dixit hely hely ⁊c. i. deus de9 meus quare dereliquisti me: tūc fuit exauditus ꝯ illud qd̄ dictū est psalmo precedēti. s. desiderium aīe tribuisti ei ⁊c. Tertio videt̄ q̄ iniuste ⁊ frustra cōqueratur xp̄s apud patrē in toto isto psalmo q2 ab initio sciebat oīa que vētura erāt in eum et traditus est sponte q2 ipse voluit Esa.liij. ¶ Ad ista tria dubia r̄ndetur sicut dictū est in preambulis expositionis hui9 psalmi q̄ ꝓpter istas duas vniōes que reperiūtur in xp̄o. s. hūanitatis ad verbum ⁊ capitis ad mēbra cōicant̄ idiomata. Ideo in scriptura mirabiles ⁊ ineffabiles locutiōes q̄ vidētur nō solū false. Sz etiā ꝯtrarie ad sensum quē faciūt nisi intelligātur ad sensu3 in quo fiūt. ¶ Ad primū est ergo dicēdum q̄ xp̄m a patre esse derelictū stat dupliciter. Uno mō in mēbris. Et sic manifestū est q̄ totū suū corpus mysticū ⁊ totū genus hūanum fuit derelictū ⁊ abiectū in ꝑtāte diaboli in adā: que derelictio durauit vsq3 ad xp̄3 Et isto mō xp̄s dicit se derelictum ꝓpter delicta suoꝝ mēbroꝝ ⁊ loquit̄ hic tanq̄ caput q2 spōsus et pastor ⁊ aduocatus ⁊ ꝓcurator ⁊ fideiussor. id peccata nostra dicit esse sua nō quo ad culpā sed quo ad penā q2 pro nobis debitū soluit ⁊ satisfecit. Scd̄o modo talis derelictio potest intelligi de derelictione ꝑsonali sc3 q̄ fuerit derelictus in persona: sed hoc pōt etiam dupliciter intelligi. Uno modo q̄ fuerit derelictus in verbo quantu3 ad vnionem personalē ⁊ quātum ad gratiā ⁊ talis locutio est falsa: q2 verbū nūq̄ reliquit animā in inferno: nec corpus in sepulchro q2 vtrinq3 fuit semper vnitū: q2 qd̄ semel assumpsit nūq̄ reliquit vt dictū est psalmo.xv. ⁊ per consequens nūq̄ dereliquit humanitatem quo ad gratiā: q2 semper xp̄s fuit plenus gratia. de tali ergo derelictione dicit xp̄s Jo.viij. pater semper mecū est ⁊ nūq̄ me dereliquit solum. Scd̄o talis personalis derelictio pōt intelligi quātum ad penā ⁊ passionē. Et sic est dicendū q̄ pater dereliquit eū in potestate iudeorum in illo triduo ad mortē ⁊ passionē ꝑferendam. Et dicit xp̄s iudeis hec est hora vestra ⁊ potestas tenebrarum Matth.xxvj. Itē filius fuit derelictus in triduo inquātu3 oēs potētie relicte sunt vnaqueq3 in sua opatione ne aliā impediret vt ait Damascenus libro.iiij. Nā sicut pars intellectiua summe fruebat̄. Ita pars sensitiua summe dolebat ⁊ affligebatur. ergo xp̄s dicit se eē derelictū i mēbris quātū ad culpā ⁊ in ꝑsona quātū ad ꝑsonalē vnionē ⁊ grā3. Sz quātū ad penā pro nobis soluēdā.

Christi a p̄re derelictum stat dupliciter.

Nota si xp̄s fuerit a p̄re derelict9.

Responsio.

Not. de xp̄i oratione.

¶ Ad secūdū dubiū est dicendum quod mysterium illius orationis christi quando dicit pater si possibile est, transeat a me calix iste. est ita grāde ⁊ ineffabile q̄ licet multi doctores conati fuerint ipsum declarare: tamen semper remanet aliqua difficultas. Et ideo videtur mihi semper recurrendum ad supradictam regulā de sensu verborum in quo fiunt ⁊ nō quē faciūt qn̄q3 in sacra scriptura. Nā si talis locutio intelligat̄ ad sensum quem facit in auribus corporis esset manifeste falsa. Nam sonat q̄ christus prius timendo mortem rogauit patrem vt transiret calix passionis a se vt non pateretur mortem tam horribilem. Sed postea videns voluntatem patris voluit sibi conformari et obedire ⁊ dixit fiat voluntas tua ⁊c. sed si sic cū tali discursu tēporis intelligatur esset locutio falsa. Primo quia christ9 ab initio sciuit q̄ deus sic determinauerat: et hoc ipse apostolis reuelauerat ⁊ ad passionem venerat cum secreto dixit discipulis. Ecce ascendim9 hierosolymam ⁊ filius hominis tradetur ⁊c. Et sic oratio sua fuisset frustra ⁊ indiscreta orādo cōtra voluntatem et determinationem patris: ⁊ cōtra id quod retractari non poterat. Item sequeretur q̄ pro tunc christus perdidisset charitatē erga genus humanum: quia sciebat q̄ aliter non poterat redimi nisi per suam passionem. Est ergo intelligenda illa oratio ⁊ petitio xp̄i ad sensum in quo fuit facta. A ¶ Ad cuius intelligentiam est aduertendum q̄ voluntas christi duobus erat vnita. Nā primo erat vnita verbo ꝑsonaliter: ⁊ paterne voluntati ꝑ charitatē ⁊ gratiam. Et sic per talem vnionem semꝑ fuit conformis diuine voluntati. Scd̄o erat vnita appetitui sensitiuo essentialiter inquantum radicaliter ambe iste due potentie fundabantur in essentia ⁊ substantia anime: ⁊ ideo voluntas per talem vnionem semꝑ cōpatiebatur appetitui ⁊ carni in omnibus tormētis ⁊ afflictionibus. Et sic in tota illa passione christus simul fruebatur ⁊ patiebatur. Nam respectu diuine vnionis fruebatur voluntas et respectu carnis patiebatur. Ita pariter inquantu3 erat verbo vnita personaliter et per gratiam semper fuit conformis diuine voluntati. et obediens in omnibus

De xp̄i voluntate.

nec fuit aliquod instans in quo volūtas xp̄i non conformaretur diuine volūtati. Unde qz caro xp̄i et appetitus sensitiuus qui dicitur quedam volūtas naturalis vehementer dolebat et patiebatur in tormentis. Ideo naturaliter exhorrebat et timebat mortem quia omne animal naturaliter appetit permanere ⁊ mortem perniciē qꝫ deuitare nititur. Ideo caro siue appetitus sensitiuus ꝑsuadebat voluntati vt se retraheret a tali passione et morte. quia vt dictum est omnes potentie derelicte sunt in suis proprijs ⁊ naturalibus operationibus. Sed voluntas christi licet compateretur carni in tali dolore: tamē nolebat sequi eius appetitum et suasionem. Sed totaliter decernebat et deliberabat implere et sequi voluntatem patris scilicet pati pro nobis cum magna obedientia et charitate: et hoc est quod dicitur Luce. xxij. q̄ cepit tedere et pauere quantum ad carnem et factus est in agonia quantum ad totum: quia caro suadebat et voluntas compatiēdo carni non consentiebat. Sed voluntatem patris ad implere firmiter statuebat. Et tunc dixit. Pater si possibile est transeat a me ⁊c. Que quidem oratio et locutio non fuit mortis excusatiua: sed naturalis timoris et vehementis doloris expressiua. Volens ostendere se veram carnem habuisse et pro nobis vehementer dolorem sustulisse: et se ostendere patri paratum obedire. Et ad talē sensum prolata fuit illa oratio. Cuius sensus est iste O pater licet caro infirma naturaliter exhorreat et timeat mortem et si possibile esset vellet hunc calicem passionis transire et excusare tamen ego nolo condescendere et parcere carni nec conformare voluntatem meam cum appetitu sensitiuo. Sed cum tua voluntate. Nam licet caro sit infirma tamen spiritus promptus est ad obediendū tibi et patiendum pro genere humano. Et ideo non fiat sicut ego volo id est sicut caro suadet. Sed sicut tu vis et precipis: et ab eterno preordinasti: et per ora prophetarum predixisti. Ex quo patet quod voluntas christi simul compatiendo carni et sensualitati obediebat et conformabatꝰ paterne voluntati cui erat vnita per charitatem et gratiam. Et sic illa locutio siue oratio christi non fuit mortis excusatiua sed compassionis ad carnem et conformitatis ad paternam voluntatem expressiua: et hic est principalis sensus huiꝰ orationis: sed preter supradictum sensum adhuc illa oratio continet tria alia mysteria. quia explicat duplex desiderium in christo scilicet desiderium antecedens quo desiderauit et voluisset calicem sue passionis ad omnes homines transisse et omnes saluasse. Sed ex consequenti ostendit desiderium et voluntatem desideratam qua voluit tantum saluare predestinatos et penitentes. Tertio per illam orationem dedit nobis doctrinam vt discamus carni non condescendere. Sed diuine voluntati obedire. Quarto dedit doctrinam omnibus martyribus et omnibus fidelibꝰ vt ex proprijs viribus non presumant aggredi mortem absqꝫ diuino auxilio inuocato. Ex supradictis patet quid sit dicendum ad argumentum: nam christus in illa oratione nō postulauit mortem et passionem fugere: sed ostendit se infirmitati carnis non condescendisse sed patri obedisse et redemptionem pro omnibus postulasse: et sic exauditus fuit pro sua reuerentia et sua petitio deliberata semper fuit completa. ¶ Ad tertium dubium et argumentum est dicendum per eandem regulam et rationem quod querela quam christus videtur facere in isto psalmo non est indignatiua nec iniurie deputatiua. Sed patris et filij charitatis expressiua et admiratiua: quia vult ostendere quod tanta fuit charitas patris erga genus humanum quod proprio filio suo nō pepercit. Sed pro nobis ipsum morti tradidit et tanta fuit obedientia filij quod maluit patri quā proprie vite complacere: et hoc nobis manifestat vt nos sibi magis reddat obligatos. Ex dictis in primo dubio patet quod patrem filium derelinquere nihil aliud fuit nisi ipsum morti tradere et iudeis potestatem vt ipsum affligerent cōcedere. Item ex secundo dubio patet quod christum vt calix ab eo transiret et patrem rogare nihil aliud fuit nisi compatiendo carni simul patri obedire. Item ex tertio patet quod christum per modum querele suam afflictionem apud patrem exponere nihil aliud fuit q̄ charitatem patris erga genus humanum admirari et explicare.

Circundederūt me vituli multi tauri pingues obsederunt me. xxi. q. ij. ca. visis ibidē. de pe. di. ij. si cū.

Aperuerunt super me os suum sicut leo rapiens et rugiens.

Sicut aqua effusus sum: ⁊ dispersa sunt omnia ossa mea.

Factum est cor meū tanquā cera liquescens in medio ventris mei.

¶ Christus in hac parte explicat suam afflictionem et quasi hystorice texit discursum sue passionis incipiens a captione vsqꝫ ad mortem inclusiue. A ¶ Ad cuius intelligentiam est notandum quod christus quatuor nominibus appellat iudeos persecutores: appellat enim vitulos: tauros: canes: et leones. Unde per vitulos intelligit ministros: qui cum cum petulantia ceperunt ⁊ appellat tauros ipsos principes ⁊ phariseos a pinguedine et potentia. leones autem appellat eosdem propter iracundiam et furiam cum qua in ipsum irruerunt. canes vero eos appellat a mordacitate et latratu quia semper contra ipsum latrarunt et momorderunt. Dicit ergo christus. O pater quare me dereliquisti in potestate iudeorum: quoniam multi vituli circundederunt me in horto et ligauerunt me et trahentes per terram ad Annam et Caypham me duxerunt: et ibi tauri pingues id est principes sacerdotum. Scribe et pharisei qui dicuntur tauri propter potentiam ⁊ sacerdotium ⁊ dicuntur pingues a pinguedine diuitiarum et munerū et oblationū. Isti tauri pingues isti vituli scilicet eorum ministri obsederūt

Judei sunt persecutores christi.

me in domo anne et cayphe et ibi aperuerunt super me os suũ superbi et iracũdi sicut leo rugiẽs conuitia et opprobria inferendo ⁊ falsa crimina imponẽdo et blasphemũ appellãdo. Unde sicut leo rugiens et rapiens trahit predam per terraꝫ et lacerat et laniat. Ita me trahebant per terram cedendo spuendo collaphizando et capillos euellendo intantum ꝙ sicut aqua effusus sum et omnia ossa mea dispersa: idest tracta sunt super terram: quia ex nimio labore ⁊ afflictiõe perfusus sum sudore sicut aqua: quia intantum abundauit in me sudor ꝙ videbar perfusus in toto corpore sicut aqua madidus. Item sicut aqua immunda effunditur et proijcitur extra domuꝫ. Ita ego fui effusus et proiectus super terram tanq̄ inutilis et despectus. Item non solum ossa mea materialia et personalia fuerunt dispersa. Sed etiam omnia ossa mea mystica: idest omnes apostoli fuerunt dispersi. quia me relicto omnes fugerunt. Et sic in tali afflictione factuꝫ est cor meũ tanq̄ cera liquescens in medio ventris. idest corporis mei. Nam sicut cera liquescens a calore ignis non potest resistere: ita ego ex minimo labore debilitatus non poteram ei resistere: nec super pedes meos stare. Nam.

De pe. di.iij.c. inter h.

Aruit tanq̄ testa virtus mea: et lingua mea adhesit faucibus meis: et in puluerẽ mortis deduxisti me.

¶ Exhaustis omnibus viribus cordis tota virtus mea aruit ⁊ exiccata fuit tanq̄ testa. Nam sicut testa nucis vel cuiuslibet fructus aret et siccatur exhausto humore. Ita totum corpus meum aruit: ⁊ factum est macillentum naturalibus viribus exhaustis. Et sic frequenter cadebam in terram: eo ꝙ spiritus vitales deficiebant in corde: et motiui in musculis et animales deficiebant per totũ corpus: et sic non solum non poteram me sustentare ex defectu virtutis. Sed nec etiam poteram loqui Et ideo adhesit lingua mea faucibus meis. Et vlterius non fuisti contentus de tanta afflictione: sed etiam in puluerem mortis deduxisti me concedens iudeis potestatem vt me crucifigerẽt. Nã mane facto.

xvi.q.ij. visis.

Quoniam circũdederunt me canes multi: consilium malignantium obsedit me.

¶ Circũdederunt me canes multi. idest iudei mordaces et contra me latrantes tanq̄ canes et consilium malignantiũ scribarũ et phariseorum obsedit me. De quo consilio malignantium dixit Iacob Genes.xlix. Symeon et leui vasa iniquitatis bellantia in consilia eorum nõ veniat anima mea ⁊c. eo ꝙ scribe et pharisei erant futuri de symeon et sacerdotes de leui: vt patuit psal.ij. Ideo ait christus per os dauid. Circũdederunt me canes multi consilium malignantiũ obsedit me: ⁊ facto consilio tradiderunt me pontio pylato presidi: et tanq̄ canes latrantes et rabidi dixerunt crucifige crucifige eum: quia si hunc dimittis non es amicus cesaris. Unde pylatus timens accusationem populi me flagellatum ad crucem et morteꝫ destinauit in qua cruce.

Foderũt man⁹ meas et pedes meos: dinumerauerunt omnia ossa mea. Ipsi vero considerauerũt ⁊ inspexerunt me diuiserunt sibi vestimenta mea: et super vestem meam miserũt sortem.

matthei xxvij. et Job.xix. xxi.q.vij ca. sicut dñi vestimentũ.

¶ Foderunt et clauis perforarunt et penetrarũt manus et pedes meos: et extendentes ⁊ trahentes brachia mea et pedes meos supra crucem: ad loca clauorum dinumerauerunt et delocauerunt et disiunxerunt omnia ossa mea. ipsi vero iudei inspexerunt me ⁊ considerauerunt me mortuum. Et sic despexerunt. Item ipsi gentiles et ministri circũdantes crucem viderunt me nudum in cruce pẽdentem: et considerauerũt et putauerunt me esse a deo despectum et abiectum: et sic despexerunt me. Et tunc milites et ministri pylati diuiserunt sibi vestimenta mea vnusquisq̄ partem suam diripiendo: et super vestem meam miserunt sortem.

B ¶ Ad cuius intelligentiam est aduertẽdum ꝙ christ⁹ habuit duas vestes: scilicet exterioreꝫ quã pallium vocabat que totum corpus superius tegebat: et habebat tunicam inconsutilem qua iuxta carnem interius tegebatur. Milites ergo diuiserunt sibi in partes vestimenta exteriora: scilicet pallium: vt ait Johã. euang. Sed non diuiserunt tunicam interiorem eo ꝙ erat incõsutilis desuper contexta per totũ. Sed miserunt sortem super eam: et sic vnus militum accepit eam tantum in sortem. Quod totum factum est in maximum mysterium ⁊ sacramentum: quia per illa vestimenta significabaᷣ totum mysterium sacre scripture vete.te. Nam per illa vestimenta superiora significabatur littera vete.te. Et per tunicam inconsutilem significabatur veritas euangelica clausa et cõtexta sub littera superficiali. Nam sicut pallium tegebat tunicã inconsutilẽ tangentem carnem christi. Ita littera superficialis veteris testamenti tegebat legem euangelicã ⁊ omnia mysteria passionis christi ⁊ ecclesiastica sacramenta in quibus realiter ⁊ virtualiter christus continetur. Et sic lex euãgelica diciᷣ tunica inconsutilis xp̄i desuper cõtexta per totũ continens realiter xp̄m in sacramẽtis: et ideo vestimẽta superiora fuerũt diuisa et lacerata ad denotandũ ꝙ lex moysi quãtum ad litterã fuit per partes rupta et lacerata ⁊ diuisa per hereticos et infideles: quia vnusquisq̄ eorum habet suam partẽ. Unde saraceni habent circũcisiones ⁊ quasdã lotiones: ⁊ quidã alij heretici adhuc seruant sabbatũ et quedã alia cerimonialia: et etiã iudei moderni et thalmudiste lacerarũt illã vestem vete.te. trahẽtes in partes suas partes abenazdra cordubẽsis ⁊ Ra.sa. ⁊ Rabi moyses de egypto q̄ glosant illã legẽ ad sensus ꝯtrarios. Et sic magnũ scisma ẽ inter eos. Sꝫ tunicã inconsutilẽ. s. legẽ euãgelicã nullus vnq̄ po-

xp̄s habebat duas vestes.

tuit lacerare nec porte inferi aduersus eam potue runt preualere: quia veritas euangelica semper manet inconcussa fundata supra firmam petrã. Sed etiam est aduertendum φ illa tunica incon/ sutilis non cecidit in sortem alicui iudeo: sed vni militum qui erat de populo gentili: ad denotan/ dum φ sors euangelica et fructus passionis non cecidit in populo iudeorũ: sed in populo gentili ad fidẽ conuerso. Et etiam quia sortes predesti/ nationis nõ ceciderunt nisi in preclaris christia/ nis vt dictum est psalmo decimoquinto.

ij.q.vij. testes.xx. iiij.q.i. c.qd.di/ gnior. argu.de pse.di.ij literas.

Tu autem domine ne elongaueris auxilium tuum a me: ad defensionez meam conspice.

Erue a framea deus animam meam et de manu canis vnicam meam.

Salua me ex ore leonis: et a corni/ bus vnicornium humilitatẽ meam.

¶ Hec est secunda pars principalis huius psal/ mi in qua christus petit liberari per resurrectio/ nem que fuit finis omniũ afflictionum. Unde di/ cit: tu autem domine pater ne elongaueris: idest ne differas auxilium tuum a me: sed cito conspice ad defensionem meam tertia die me suscitando: et tu deus erue animam meam a framea et gla/ dio mortis: scilicet ab illa sententia data in adaz in qua dictum est: puluis es et in puluerem reuer/ teris: et erue vnicam animam meam de manu ca nis infernalis: ne detineat eã in inferno sicut de/ tinuit alios propter peccatum ipsius adam. Et ideo canis infernalis non potest animam meam iure detinere: eo φ est vnica et sola nulli peccato obnoxia non solum in persona: sz nec etiam in na tura eo φ ex opere Adam natus non sum: et ideo sum solus inter mortuos liber a morsu canis in/ fernalis. Et libera me etiam de ore leonis tarta/ rei ne deuoret et absorbeat me: et libera etiã hu/ militatem meam a cornibus vnicornium. A

Infern⁹ seu dia/ bol⁹ tri/ bus noĩ bus dr.

¶ Ad cuius intelligentiam est notandum φ chri/ stus tribus nominibus appellat infernũ siue dia bolum. appellat enim ipsum canem et leonem: et vnicornem. et hoc ratione proprietatũ istorum trium animalium. Est enim diabolus ⁊ infernus immundus et obscenus per luxuriam: et mordax et latrans per auariciam sicut canis. Item est dia bolus iracundus et inuidus sicut leo: et est super/ bus et elatus sicut vnicornis qui nõ patitur prio rem nec equalem in itinere. sed vult φ omnia ani/ malia ipsum post tergum sequantur: nec patitur etiã consortem secum in latibulo. Cũ ergo diabo lus oĩa supradicta vitia hominibus suadeat: nõ debet de iure cruciare nec in inferno tenere nisi so los imundos ⁊ luxuriosos et auaros ⁊ inuidos et iracundos et superbos. Ex quibus patet φ infer nus de iure nõ poterat xp̃m detinere. cuz ab⁹ oib⁹ supradictis vitijs esset liber ⁊ immunis: imo erat mundus et mitis ⁊ humilis. hoc est ergo qd̃ alle/ gat xp̃s apud patrẽ dicẽs. Erue vnicã animã meã sine pctõ de manu canis: eo φ est vnica sine pctõ ⁊

libera me de ore leonis: et a cornibus vnicorniũ: quia mitis sum et humilis corde. Est vlterius ad uertẽdum φ christus in hac parte non solum pe/ tit supra dicta prophetice in persona sui: sed etiã deprecatiue orat patrem in personam membro/ rum: vt liberet fideles suos a supradictis vitijs ⁊ de penis inferni per passionem suam et ecclesia/ stica sacramenta.

Narrabo nomẽ tuum fratrib⁹ meis: in medio ecclesie laudabo te. Heb. ij. ca.

¶ Hec est tertia pars principalis in qua xp̃s pro mittit se agere post beneficia recepta. L ¶ Ad cuius intelligentiã est notandũ φ quattuor fecit xp̃s in suo aduentu et post resurrectionẽ suã. Pri/ mo quia ipse manifestauit nomẽ dei in sua predi catione et aperuit apostolis sensum et scriptu/ ras: vt patet Luce.xxiiij. ⁊ misit eos ad predican/ dum per vniuersum orbẽ. Mat. vltimo. Secũdo quia vna ecclesia fuit adunata ex iudeis et genti libus: immo totus ppl̃s gentilis venit ad fidem. Tertio φ nomẽ dei fuit laudatũ a solis ortu vsq3 ad occasum. Quarto φ solũ ⁊ veruz sacrificiũ. sez eucharistia fuit oblatũ in vniuersali ecclesia a so lis ortu vsq3 ad occasum cessantibus cerimoniali bus et idolatria. Dicit ergo xp̃s. o pater postq̃ in carnatus narrabo nomen tuum fratribus meis apostolis. primo in mensa anteq̃ patiar. Unde Johã.xvij. Pater manifestaui nomẽ tuũ homini/ bus. Item Johã.xvi. Uos autẽ dixi amicos: quia quecũq3 audiui a patre meo nota feci vobis. Sed magis narrabo nomẽ tuũ fratribus meis quan/ do aperiam eis sensum et scripturas post meã re surrectionẽ: ⁊ mittã eos ad predicandũ euãgeliũ omni creature. Et sic laudabo te o pater annun/ ciando mirabilia et secreta tua in medio ecclesie Primo apostolorũ ⁊ discipulorũ. Scdo in medio totius ecclesie ex gentilibus cõgregate: et ideo oẽ semen israel nõ solũ ẽm carnẽ: sed etiã ẽm spiritũ et promissionẽ timeat. i. tunc timebit eum sez deũ patrẽ: quoniã nõ spreuit neq3 despexit orationem mei pauperis: immo exaudiuit me: quia me resu/ scitauit: et passionẽ meam in salutẽ membrorum meorũ acceptauit: et regnum celorũ et passionũ mihi donauit. Et ideo.

Qui timetis dominum laudate eũ: vniuersum semen iacob glorificate eum. xxiij.qd. vi.c. scis matici. §.vl. i fi.

Timeat eum omne semen israel quo niam non spreuit neq3 despexit depre cationem pauperis.

Nec auertit faciem suam a me et cuz clamarem ad eum exaudiuit me.

¶ Omnes conuersi qui timetis deuz laudate eum ⁊ vniuersum semẽ iacob: ẽm spũ ⁊ pmissionẽ glo rificate eũ manifeste lõge lateq3 pfitẽdo: ⁊ timeat eũ oẽ semẽ israel. i. oẽs deũ per fidẽ. videtẽs ⁊c. Et nota φ notãter dicit narrabo. i. manifestabo nomẽ tuum. q2 omnes patres vete. te. expectabãt

xp̄m vt eis litteris manifestaret nomen dei quod est iesus vt patuit psalmo.xviij.

De con se.di.ij. hi.in glo

Apud te laus mea in ecclesia magna vota mea reddam in conspectu timē tium eum.

¶ Hic promittit se vota sacramētorū oblaturum et maxime sacramētū eucharistie quod dicitur votum et sacrificium laudis eo q̄ de se est bonum et laudabile et acceptabile de opere opato apud patrem.ideo ait.o pater tunc apud te erit laus mea in ecclesia magna a solis ortu vsq̄ ad occasum quia vota mea reddam id est ecclesiastica sacramenta in conspectu omnium fidelium timentium eum.Sed inter cetera vota offeram sacramentum eucharistie sub specie panis et vini. Unde hoc sacrificium non offeretur in ecclesia parua qualiter erat hierusalem terrena in qua sola offerebantur sacrificia vet.l. Sed hoc sacrificiū offeretur in ecclesia magna a solis ortu vsq̄ ad occasum in memoriam passionis.

De con se.d.ij.c. xp̄s.

Edent pauperes et saturabuntur et laudabunt dominum qui requirunt eum: viuent corda eorum in seculū seculi.

¶ Pauperes christiani qui terrena cōtemnunt:et gentiles qui ante fuerant pauperes sine vera lege et sacrificio:tunc edent hoc sacramentum in quo offeretur vera caro et sanguis christi mediatoris.Et sic saturabuntur saturitate spirituali q̄ reficietur eorum anima et conscientia.Et sic laudabunt dominum omnes fideles qui requirunt eum:et corda eorum viuent in seculum seculi.Nā ille cibus non dat vitam temporalem sed spiritualem et eternam.Nam sicut ego viuo propter patrem:ita qui manducat me ipse viuet propter me.Iohā.vi.Nam licet corpus moriatur temporaliter:tamen anima viuet in eternum.

De pe. d.j.⁊.v.c nullꝰ ex pectet.

Reminiscentur et cōuertentur ad dominum vniuersi fines terre.

¶ Et Uniuersi fines terre .i.gentiles qui habitant p oēs fines terre reminiscētur et cognoscēt deum et conuertētur ad dominum predicatione apostolorum et martyrum et doctorum.

De cse. d.iij.pla tum. de sūma tri.⁊fide cat.c.j.

Et adorabūt in conspectu eius: vniuerse familie gentium.

Quoniam domini est regnum et ipse dominabitur gentium.

¶ Uniuerse familie gentium adorabunt in cōspectu eius:quia in hoc sacramento adorabunt verū deum execrata ⁊ abiecta idolatria :quoniam totus populus gētilis est ⁊ erit regnum domini qui ante fuerat regnūdiaboli q: p̄ncepshuiꝰ mūdi eijcietur foras p hoc sacramētum eucharistie:et ipse deus dñabitur gentium omnium.Et sic post conuersionem magni constantini.

Manducauerunt et adorauerūt oēs pingues terre in conspectu eius cadent omnes qui descēdūt in terram.

De pe. di.iij.§. q̄d.cap qd ergo

¶ Oēs pingues terre.i.omnes diuites et reges et principes cōuersi ad deū manducauerunt et adorauerūt hoc sacramētū:et oēs qui descendūt interram.id est omnes mortales qui sepeliendi sunt in terra cadēt et pcidēt in facies et curuabūt genua in conspectu eius sacramenti qn̄ videbūt in manibꝰ sacerdotū.Et sic adorabūt eū. B ¶ Ad cuius intelligētiā est aduertēdū q̄ notāter dicit mā ducauerunt et adorauerunt ad exprimendum excellentiā huiꝰ sacrificij sup sacrificia et sacramenta ve.leg.Nā in hoc sacramento continetur realiter totꝰ xp̄s deꝰ et hō et tota trinitas:in illis aūt nō nisi figuraliter.Uñ modus et ordo quo existit deꝰ in hoc sacramēto est iste.Nā prio ibi existit verum corpus.xp̄i.s.caro cū neruis ⁊ ossibꝰ et hoc p se ex vi sacramenti et cōsecrationis.Naʒ in hoc solū trāssubstātiat̄ substātia panis sicut sonāt verba.Scdō est ibi imediate sanguis xp̄i p imediatā cōcomitātiā.Tertio est ibi anima xp̄i informans et actuās corpus p cōcomitātiā ad totū.Quarto est ibi verbū dei incarnatū toti hūanitati xp̄i personaliter vnitū.ex consequenti est ibi tota deitas que plene est in verbo et ex p̄nti est ibi persona patris cōicans v̄bo totā deitatē a quo originaliter filius habet q̄cquid hʒ:et ex p̄nti ē ibi spūsctūs: ab vtroq̄ pcedēs.ex quo pʒ q̄ filius nō ē ibi sine patre nec spūsancto pter inseparabilē consubstantialitatē q: aliter esset censendꝰ arrianꝰ et non catholicus oppositū cōcedēs:et hec est causa quare adorat̄ hoc sacramētū et nō sacrificia veteris legis q: deꝰ hʒ specialē modum existendi in hoc sacramento et ideo dicit dauid adorauerunt ⁊c.in quo adoratur deus in trinitate.

Nota.6 corpore christi.

Et aia mea illi viuet: et semē meum seruiet ipsi.

De pe. di.j.§.in terē.xp̄i. resuscitatus.

¶ Hic finaliter pphera dd̄ in spū sub fide et spe xp̄i futuri iam letat̄ in hoc sacramento dicēs anima mea.tūc.i.in lege gratie viuet illi scilicet christo per hoc sacramentum.Nam sicut nos viuimꝰ in re per hoc sacramentum ita dd̄ et oēs p̄res viuebant in spe:quia eadem est fides.Et ideo sequitur semē meū.scʒ maria et ioseph:et apostoli qui erant de semine meo s̄m carnem et etiam s̄m spiritum seruit ipsi christo.

xv.q.j.reuertimi.

Annūciabit̄ dño gnatio ventura et annunciabūt celi iusticiā eius populo qui nascetur quē fecit dominus.

¶ Generatio ventura q̄ cōuertetur annūciabit.i. cōfitebitur dño et celi.i.apostoli annūciabunt iusticiam eius.i.legē euāgelicam iustificantem ipsi populo qui nascetur per baptismum:quem populum dominus fecit et regenerauit sibi.Et nota q̄ etiam isti duo vltimi versus possunt esse verba ipsius christi continuando ad precedentia. vt patʒ Et sic iste psalmus magis vr̄.hystoria euāgelica q̄ prophetia.Sed ceci iudei nō merentur percipere nec gustare:ideo nos agamꝰ grās deo.Et nota

q xps sive dd maxime post xpi passionē memorat sacrificium eucharistie eo q fit in memoriaz passionis: et qr maxime in eo representat passio xpi. Et ideo xps pmittit q si pater resuscitat ipsuz relinquet hoc memoriale et quotidianū sacramētū in memoriā passionis. D ¶ Ex isto psal. pnt recolligi .xiiij. oclusiones quaz pma ē q xps dupliciter conquerit se a pre derelictū. Prio in mēbris qr ab adā usq ad xpz totū gen' hūanū erat a deo abiectū et relegatū. Scdo i psona inquātum pater permisit ipsum a iudeis affligi et crucifigi.

¶ Scda cōclusio q xps in hoc psal. et qn dicit pr si possibile est rc. Nō intēdebat mortē et passionē p nobis excusare: sed suā obediētiā explicare inquātū maluit patri obedire q infirmitati carnis et pprie vite pcere et cōdescēdere. ¶ Tertia cōclusio q pr intmō: filiū exaudisse. inquātū eius afflictiōi nō pepcit. ¶ Quarta cōclusio q lz desideriū aīs in xpo nō semper fuit ipletū: tn eius volūtas aīs et petitio deliberata semp fuit exaudita et cōpleta. ¶ Quīta cōclusio q xps in horto et in cruce nō orauit nec clamauit p se sz p delictis mēbroz suoz p qb' passus ē mortē: iō dicit nō ad insipiētiā et culpā mihi. ¶ Sexta cōclusio q xps in tota prima pte hui' psal. nō itēdit ppriā iiuriā exigere: et disputare. sz charitatē pris admirari q vt seruū liberaret filiū naturalē et iustum et innocentem iudeis tradidit occidendū. ¶ Septima oclusio q sacerdotes et pharisei tāq tauri pigues et leones rugiētes et canes mordaces obsederūt xpz. i. ex inuidia et auaricia et malicia. ¶ Octaua oclusio q xps in sua passione oñdit verā carnē hūanitatez qr multiplr fuit afflict' et finalr foderūt ma n' et pedes ei' et lat' vñ exiuit verus sanguis vñ iudei cōsiderauerūt et isperexerūt et cognouerūt xpm esse verū hoiem. ¶ Nona conclusio q vestimēta xpi exteriora fuerunt in ptes scissa et diuisa sed tunica icōsutilis interior nō fuit scissa: sz cecidit in sortē vni militū de pplo gētili. ad denotādū q tūc fuit lacerata vestis et superficialis littera ve. te. sz tunica interior. s. vitas euāgelica sub lrā clausa tūc fuit manifestata manēs itegra et incōcussa. q nō cecidit in sortē synagoge: sz pplo xpiano ex pplo gētili p maiori pte cōuerso. ¶ Decima oclusio q sicut xps fuit liber ab oi pctō tā originali q mortali: qr aīa sua fuit vnita sine peccato et sine culpa et fuit hūilis et mitis: ita fuit libera a framea et snia mortis data in adā et a morsu canis et ab ore leonis et a cornibus vnicorniū infernaliū qr sicut fuit liber ab oi culpa ita ēt ab oi pena ifernali. ¶ Undecia cōclusio q xps loquit in hoc psal. nō solū i psona priuata: sz tāq caput et spōsus et aduocat': iō etiaz orat p mēbris vt liberētur a culpa et pena carnis et leonis et vnicorniū infernaliū: et hoc p suā passionē et ecctiastica sacramēta. ¶ Duodecima cōclusio q qttuor fecit xps i suo aduētu. Nā prio nomē dei pris tetragrāmatō. s. oīpotētiam et sapiētiā et miaz et iusticiā dei pris i seipo fratrib' suis aplis et xpianis manifestauit et narrauit et declarauit. Scdo nomē dei pris in magna ecclesia toto orbe diffusa fecit laudari et de beneficijs natiuitatis et incarnationis et resurrectionis festa celebrari

xps i hortoz i cruce p peccat orib' orauit.

xps fuit liber ab oi pctō.

Tertio instituit sacramentuz eucharistie ad spūalem refectionem pauperum christianoruz. Quarto cōgregauit totum populum gentilē ad adorādū deū in hoc sacramento. ¶ Decimatertia oclusio q aīa fidelis xpiani viuit spūaliter in refectione hui' sacramēti. ¶ Quartadecima oclusio q celi. i. apostoli et discipuli annūctiauerunt iusticiā christi et huius sacramenti et totam legez euāgelicā populo gentili de nouo regenerato. Et ēt celi id est prelati ecclesie et doctores et sacerdotes annunciabūt iusticiā legis euāgelice toti populo regenerando per baptismum et ecclesiastica sacramēta vsq ad diem iudicij.

Dominus regit me et nihil mihi deerit i loco pascue ibi me collocauit. Al's pascit me. q cōse. d ij. c. in calice.

¶ Titul' psal. dauid. ex titulo appa ret q dauid fecit hunc psal. Sed de causa mouente dauid ad faciendum hunc psal. et de materia eius discordant magistri hebreorū inter se. Nam quidam dicunt q dauid fecit hunc psalmum in persona populi israel redeuntis de captiuitate babylonie in terram iuda: que est fertilior et abundantior q babylonia. Et ideo agit gratias quia venit in terram fertilem et amenā. Alij dicunt q dauid fecit hunc psalmum p seipo agens gratias q de' reduxerat ipsum in iudeam quādo fugerat a facie saul in spelūcā odolā. j. Regū. xxvj. et iō dicit. grās ago dño qr dñs regit et direxit me: et collocauit me de loco pascue et fertilitatis. s. cz in iudea rc. Sed manifeste vtriq istoruz mentiuntur primo quia babylonia sine proportione est fetilior et magis aquosa q tota terra pmissionis. Ideo in reditu captiuitatis iudei passi sunt famez et penuriam vt patet primo esdre. Itē quia in tota terra pmissionis et maxime in terra iuda non est tanta vbertas quanta hic memorat cum sit terra lapidosa et inaquosa preter ripam iordanis in galilea. Item iste psalmus computatur inter sacras scripturas sicut ceteri ergo continet sacramentum de christo et ecclesia sicut frequenter et sepius dictum est. Ideo ad eius intelligentiam est aduertendum q licet tota terra iuda a hierusalem vsq ad cades et bersabee versus meridiem sit p maiori parte inaquosa et sterilis: tamen inter ceteras ciuitates et bethleem est magis fertilis eo q est magis irrigua et abundans aquis fontalibus maxime quia habet' vnū magnum fontem manantem ex montanis iude prope domum zacharie. Qui quidē fons irrigat maiorem partem territorij. et inde est q abundat pascuis et vino et frumento et oleo plus ceteris iudee. Et ideo ante vocata fuit effrata id est fertilis. Sed tempore ruth dicta est bethleem. id est domus panis eo q post longam famez abundauit pane plus ceteris vrbib' iuda et hoc propter maiorem copiaz aquarum. B ¶ Et iō bethleē maxime gerit typum et figuram christi et ecclesie. Prio qr in ea nasciturus erat xps q est panis viuus qui de celo descēdit. Scdo quia significabat vbertatē sacramētoz ecclesie: que conficiuntur ex

bethleē gerit figurā xpi et ecclesie

aqua: et pane vino et oleo vt patebit. Scdo ē no tandum q sicut bethleē gerit typum ecclesie propter dictā fertilitatē: et eo q xps erat in ea nasciturus. Ita dauid gerebat figuram xpi. Prio qr fuit natus in eadē bethleem vbi xps erat nasciturus. Secūdo qr p maiori parte habuit oēs proprietates xpi. qr primo pauper et pastor et passus persecutiones iniuste et vltimo sublimatus in regem &c. Et ideo est aduertendū q anteq dauid vngeretur primo in regem custodiens oues patris sui erat ignarus oīm istorū et vir simplex. Sed postq vnctus est per samuelē ilico directus est spūs dñi in dauid: et adeptus est spiritū corporalis fortitudinis et adeptus ē spiritū pphetie: vt ait iosephus et ilico fecit aliquos psalmos dū pasceret oues qđ pbatur. Nam cum spiritus neq vexaret et agitaret saulē dixit quidā de pueris. Noui dauid filiū isay: bethleemitam scientem psallere cythara et dñs est cū eo. Et sic venit dauid ad regem qui cum psalleret cythara discedebat spūs neq vt ptz. i. Re. xvi. Ex quo ptz q dauid psallebat aliquos psal. quos condiderat Nam diabolus nō fugiebat sonum cythare sed virtutem psal. quos dauid cantabat cū cythara. Et sic est credēdū q dauid fecit aliquos psal. dū pasceret oues anteq eēt gener regis. Inter quos vnus fuit iste. Unde postq dauid adeptus est spiritum prophetie post primam vnctionem iam spiritus et animus suus totaliter fuit directus et eleuatus in deum. videns ergo se pastorem gregis et vnctū in regē et natū in bethleē: et cōtēplās terram bethleem irriguam et fertilem. et considerans oues quas pascebat. et baculū quē gerebat quo sustentabatur et regebat oues tūc preuidit in spū qualiter xpus qui est panis viuus erat in bethleem nasciturus et qūo xps in lege pmissus erat futurus verus pastor ouiū fideliū et rex vniuersalis et dñs qui oues suas debebat i loco pascue collocare et ibi eas per suos prelatos regere et pascere. preuidit etiā ex felicitate ipsius bethleez totā fertilitatē futurā ecclesie: et oīm sacramentorū quib' oues xpi reficiunt et pascunt et p illū fontē irrigantē totā terram bethleē preuidit fontē aque baptismalis ecclesie. Itez etiā per illum fontē irrigantē totaz terrā bethleē. preuidit in spū qualr ex latere xpi debebat exire sanguis et aqua. Ex quo fonte erat tota ecclesia irriganda per septē riuulos ecclesiasticoz sacramētorum. Et per abundantiā et copiā pascuoz preuidit cetera sacramenta puta per copiā panis et vini preuidit sacramentū eucharistie: et per copiam olei preuidit oleum crismatis et cathecuminorū et infirmorum ad sananda vulnera pctōruz. et per baculū et virgam pastoralē preuidit legem euangelicam que est virga ad dirigendum nos per semitas vite et est baculus ad sustentandum ne cadamus in vmbra mortis. et sic dauid preuidens oia ista in spū cōmotus est a spūsancto ad faciēdum istuz psalmum. Sed qr esdras preuidit in spū q omnia ecclesiastica sacramenta debebant trahere et sumere virtutez ex passione et latere christi. Ideo collocauit hunc psalmum immediate post

dauid figura xpi

precedentem. eo q ibi predixerat dauid totū mysterium passionis christi. a qua passione habent virtutem omnia sacramēta. de quibus agitur in hoc psalmo in quo dauid duo facit. Nam primo gaudet iam in spe qualiter christus verus pastor reposuit suum gregem fidelium in pinguissimo agro ecclesie i quo pascit fructib' vberrimis ecclesiasticorum sacramentorum. Secundo preuidit effectum et fructum quem fideles consecuturi sunt ex refectione istoruz sacramētorum qui quidem fructus est gratia et misericordia in presenti et vita eterna in futuro: ibi et misericordia tua subsequetur me. ¶ Quantum ergo ad primū dicit dauid in persona corporis mystici. Gratias ago et letor in spe christi futuri: quoniam dominus meus iesus christus regit idest reget et pascet me: et erit mihi pastor et rector quia ibi in loco pascue collocauit me id est deduxit et introduxit me in ecclesiam in qua est copia pascue et bonorum spiritualiuz quibus anima reficitur. Nam nec synagoga nec lex moysi me potuit reficere nec iustificare cuz esset sterilis. Sed christus in lege promissus qui est panis viuus et verus rector et pastor collocauit me in ecclesia sua que est locus vere pascue sicut ego preuidi in spiritu per officium regni et pastoratus mihi commissi: et per fertilitatem terre bethleem vbi ego pasco oues meas: quam ego preuidi in spiritu vbertatem et copiam bonorum spiritualiuz ecclesie christi sicut dictū est. Litera Hierony. habet dñs pascet me i pascuis herbarū: et tūc littera est plana.

Super aquam refectionis educauit me: animam meam conuertit.

dis. l. ca. ts vero. i

¶ Hic incipit enarrare bona spiritualia: siue pascue huius ecclesie. ¶ Unde est aduertendum q pascua siue bona ecclesie: quedam sunt doctrinalia sicut sunt precepta et consilia euangelica: et quedam medicinalia sicut sunt ecclesiastica sacramenta que simul reficiunt et sanant. Nam primo baptismus sanat a peccato et viuificat a morte. Secundo confirmatio roborat animum contra tentatiōes. Tertio penitētia resuscitat a morte et pena eterna. Quarto eucharistia nutrit et dat spiritualem vitam. Quinto extrema vnctio sanat omnia venialia vulnera que remanent post penitentiam: et ideo hec bona principaliter enumerat. dicit ergo dauid bene dico q dominus meus iesus christus collocauit me in loco pascue bonorum spiritualium. Nam primo ipse educauit et nutriuit me et viuificauit super aquam baptismalem refectionis quia cum essez mortuus peccato originali: ipse regenerauit et refecit me per aquam baptismalem. Secundo cum essem longe a deo per peccatum mortale: ipse animam meam conuertit per sacramentum penitentie. Tertio cum essem extra viam iusticie in regione vmbre mortis et ignorantie.

efficacia sacramētorum.

Deduxit me super semitas iustitie propter nomen suum.

ij. q. vij. testeo.

¶ Deduxit me sup semitas iusticie: dādo .s. mihi

precepta euāgelica moralia et cōsilia: et hoc fecit non meis meritis: sed propter nomen suuz quod est iesus .i. saluator: quia ad hoc venit in mundū.

v. qd .v. nō oīs.

Nam et si ambulauero in medio vmbre mortis nō timebo mala quoniā tu mecum es.

¶ Si ābulauero in medio vmbre mortis id est inter peccatores et diabolos tentatores non timebo mala idest tentationes et persecutiones eorum: quoniam tu mecum es auxilium gratie largiendo quod probo. Nam quarto.

di. xlv. c. disciplina. et de pse. c. ij. in calice

Virga tua et baculus tuus: ipsa me consolata sunt.

¶ Dedit mihi virgam .i. disciplinam euangelicam ad dirigenduz in hac vita vt incedam recta via ad vitam eternam: et dedisti mihi baculuz fortitudinis: et aliorum donorum spiritussancti per sacramentum confirmationis: quo baculo sustētor ne cadam et resistam tentationibus. Et virga tua euangelica et baculus tuus fortitudinis ipa duo sciliz virga et baculus me consolata sunt dirigendo et roborando. Quinto.

De pse. distin. ij. xp̄s.

Parasti in conspectu meo mensam aduersus eos qui tribulant me.

¶ Parasti mensam eucharistie in conspectu meo aduersus omnes inimicos tam visibiles q̄ inuisibiles: qui tribulant me. Nam per hunc cibum primo ego reficior: et deperdita gratia in me restituitur et capiti meo christo reiūgor: et simul cuz eo spirituali vita viuo: et cōtra inimicos fortior efficior. Et etiā parasti in ɔspectu meo mēsam sacre scripture aduersus tentationes. Nam per documenta sacre scripture possum tentationes cauere: sicut xp̄s cū dicte scripture respondebat tētatori diabolo vt ptz Mat. iiij. Sexto.

De con se. dis. ij. xp̄s. Triplex vnctio corpis et anime.

Impinguasti in oleo caput meum: et calix meus inebrians q̄ preclarus est.

¶ Impinguasti in oleo caput meum .s. animam et cōscientiā que est caput totius corporis. Naz ibi fui impinguatus et vnctus oleo sacramētali Primo oleo cathecuminorum in baptismo ad sanandū originale. Secundo chrismate salutis ad roburset peritiam in confirmatione. Tertio oleo infirmorum in extrema vnctione ad sanandum vulnera que per sensus corporis perpetraueram sed pistas tres sacramētales et visibiles vnctiones fui vnctus in anima impinguatus et ditatus oleo leticie et gratie inuisibilis spiritussancti. Septimo finaliter loquēdo O q̄ preclarus est et frutex calix meus inebrians in amore tuo: quem dedisti mihi in sacramento altaris: quem calicē dimisisti mihi in memoriam tue passionis. quasi dicat. tam preclarus et memorabilis est iste calix tue passionis et eucharistie q̄ nullum sacramentum est ipsi comparabile in dignitate. Nā in hoc sacro conuiuio corpus christi sumitur: et recolitur memoria totius passionis cum in eo sit realiter christus cuz tota virtute sue passionis: et in eo future glorie nobis pign⁹ datur. O ergo q̄ preclarus memorabilis et dignus est calix iste inebrians aīam releuās eā a mūdanis et totaliter eā iungens deo et p amorē in deū cōuertens: qz aīa magis est vbi amat q̄ vbi infirmat. Nam amor transformat amantē in amatū. Quē quidez effectum facit iste preclarus calix et cōtēplatio ei⁹: qz tm̄ inebriat aīaz q̄ trāsformat eā in deū a quo quidez calice passionis hn̄t v̄tutē oīa alia sacra ecclesiastica qsi dicat. O q̄ preclar⁹ est calix iste passionis xp̄i qz ab eo fluxerunt virtualiter oīa ecclesiastica sacra. Nā pmo rigauit ecclīaz aq̄ baptismalis refectiōis. Scd̄o ditauit eā ceteris pascuis et bonis sacramentalib⁹ et sp̄ualib⁹. Ex qbus ptz inquantū est vber et fertilis in pascuis sp̄ualib⁹ iste ager ecclesie in quo xp̄s nos collocauit q̄ i eo tot et tantis et tā preclaris bonis et cibis et fructibus spiritualibus fruamur et pascamur.

Et misericordia tua subsequet me omnibus diebus vite mee. Dis. xx. iiij. cap. dyaconi

¶ Postq̄ superius enumerauit ecclīastica sacra nobis data in sp̄ualem refectionem. hic predicit fructū et effectū oīm sacramentorꝝ quē ex eis cōsequimur: q est mīa et grā in pn̄ti et vita eterna in futuro. dicit ergo q̄ tante v̄tutis est refectio istorꝝ sacramētorꝝ: q̄ ex eis mīa tua subsequet me dans gratiam in pn̄ti omnibus diebus vite mee. De pse. di. ij. ca. xp̄s. et tri b⁹. c. se.

Et vt inhabitez in domo domini: in longitudinem dierum.

¶ Ut post hāc vitā habitē in domo dn̄i in regno celorꝝ in lōgitudinē dierū .i. in eternū et cōsequar vitā eternā: quasi dicat q̄ sicut cib⁹ corpalis dat vitā corporalē: ita cib⁹ sacramētorꝝ dat vitā spiritualē .s. grām in pn̄ti: et vitā in futuro eternam. Et nota q̄ ecclīa dicit hūc psal. in agenda defunctorū in psona cuiuslibet defuncti existētis i purgatorio inq̄tū postq̄ recessit ab hac vita cū refectione sacramentorū penitentie et eucharistie desiderat exire a penis et habitare i domo domini et pasci et frui pabulo glorie in eternum.

Domini est terra et plenitudo eius orbis terrarum et vniuersi qui habitant in eo. s. cor. x. s. d. xviij. c s. et .xij. qd. ij. in ecclīasti co. et extra d de. c. tua nobis.

¶ Titulus psal. dauid in prima sabbati. Ex titulo apparet q̄ dauid fecit hunc psalmuz: et tradidit eum cātoribus vt cantaretur in prima sabbati sciliz prima die post sabbatū que est dies dominica. et ratio est. Nam in hoc psal. memoratur vniuersale regnum et potestas quaz adeptus est xp̄s in die resurrectionis. Nam sicut in die dn̄ica deus creauit mūdum et oīa que sunt in eo s̄m mētem Au. Ita xp̄s in die dominica resurrexit et in se renouauit oīa et adeptus est vniuersale dn̄iuz et ptātē vt ip̄e ait Mat. xviij. data ē mi hi oīs potestas in celo et i terra &c. qd̄ puidēs dauid in sp̄u fecit hūc psalmū in quo tria facit. Nā pmo ondit

Qualiter omnia subijciuntur deo.

et ꝓdicit totū regnū mūdi de iure deberi ipsi xp̄o Scḋo apostrophat ad principes inferni vt recipiant ipm tāq̄ dnm̄ ⁊ adaperiāt sibi portas inferni Tertio apostrophat ad principes celi vt recipiāt eū tāq̄ dnm̄ ⁊ triūphatorē in die ascēsiōis. Scḋa ibi. Attollite portas. Tertia ibi. Attollite portas Quātū ergo ad primū dicit. Tota terra habitabilis ⁊ plenitudo eius. i. oia q̄ in ea continent. s. aialia ⁊ planta ⁊ mineralia est possessio dn̄i nr̄i iesu xp̄i eo q̄ est deus ⁊ hō ⁊ nō solum terra sed etiam totus orbis terrarū ⁊ vniuersi qui habitāt in eo. s. celi ⁊ astra ⁊ elemēta ⁊ vniuersi angeli qui habitāt i celo ⁊ hoīes q̄ habitāt in terra ⁊ demones q̄ habitāt i iferno sub terra. Oia hec sunt sub ptāte ⁊ ditione dn̄i nostri iesu xp̄i. Deinde cū dicit

xxv. dis ca. ab exordio.

Quia ipse super maria fundauit eū et super flumina preparauit eum.

¶ Probat dupliciter qḋ dixit. s. q̄ xp̄s sit vniuersalis dominus totius orbis terrarum. Prio inq̄ntum deus. Secundo etiam inq̄tū hō. ibi q̄s ascendet probat ergo primo q̄ xp̄s sit dn̄s orbis inq̄tū de⁹: eo quia ipse fundauit eū sup maria: ⁊ pparauit et disposuit eū sup flumina. ¶ Ad cuius intelligētiā est aduertēdū q̄ ꝑm naturā ⁊ ordinē elemētorū terra est inferior quia grauior. vt ptꝫ. iiij. celi. ⁊. i. methẽorox. Et ꝑ cōsequens aqua que est super terram deberet naturaliter circuire vndiq̄ totam superficiem terre: eo q̄ est leuior q̄ terra ⁊ grauior aere. Sed diuina prouidentia in primordio creatiōis diuisit aquaꝫ ab aq̄s et apparuit arida vt preberet habitationem hoīb⁹ et bestijs. Que quidē diuisio aquaꝝ nil aliud fuit nisi q̄ taliter disposuit terrā q̄ eleuauit multos mōtes: in ea inter quos mōtes māserūt valles per q̄s currunt aque manantes a fontibus ex radicibus et lateribus montium que congregantur in flumina per valles decurrentia vsq̄ ad inferiores partes terre ex qua congregatione fiunt maria: ⁊ sic facta sunt maria in depssiorib⁹ partib⁹ terre ex cōgregatione fluminū et sic manserunt montes eleuati altiores super maria et flumina que sunt in vallibus et locis inferioribus: et sic diximꝰ q̄ barchinona et genua et caieta: et neapolis sunt ciuitates site supra mare eo q̄ terra et montes in quib⁹ fundantur sunt altiores q̄ mare: ⁊ eadem ratione dicimus q̄ roma est sita supra tyberim et florentia supra arnum: et valentie supra turrium fluuium. Sed de hac dispositione terre latius dicetur psal. ciij. Propter ergo supradicta dicit dd̄ q̄ iō christus est vniuersalis dominus orbis terrarum eo q̄ ipse fundauit eū super maria eleuando mōtes et colles manentibus aquis in depressioribus partibus terre et preparauit: et disposuit super flumina eodem modo q: ripe sunt altiores ex currentibus fluminibus ꝑ valles depressiores vsq̄ ad maria. q. d. q̄ sicut aqua deberet continere terram tamen terra cōtinet aquas et omnia maria et paludes et flumina in vallibus et partibus depressioribus et decliuioribus sicut vas continet aquam vt latius patebit psalmo. ciij. ⁊ in hoc manifesta tur diuina prouidentia et sapientia.

No. quō terra est grai uor

Quis ascendet in montē dn̄i aut q̄s stabit loco sctō eius.

De pe. dist. i. c. omnis.

¶ Hic ꝓbat q̄ xp̄s inq̄ntū homo est domin⁹ toti⁹ orbis ⁊ nō solū terre: sed ēt celi. vñ mouet quādā q̄ōnē dicēs ego bñ credo q̄ xp̄s inq̄ntū de⁹ ē dn̄s toti⁹ orbis sed est dubiū si inq̄ntū hō possit esse dn̄s celi nā q̄s vnq̄ hoīꝫ ascēdit in mōtē dn̄i i. in celum empireū qḋ cōiter in scriptura dr̄ mōs domini. aut quis homo stabit in loco sctō domini: cū celū sit purū et incorruptibile: ⁊ hō immūd⁹ et corruptibilis: ad hoc respondet dd̄ innocens manib⁹ et mūdo corde ascēdet et erit dign⁹ ascēdere celum sup. B ¶ Ad cui⁹ intelligētiā ē prio no. ꝑm Aug. q̄ hec q̄stio. s. an corp⁹ hūanū possit in celo collocari iam fuit agitata et versata inter phos. Iō. xxij. de ciuitate. d. c. x. vsq̄ ad finē libri ꝓbat ꝯtra platonicos et porphiriū qualiter corpus humanum licet sit elementatum. tamen virtute diuina potest reduci ad talem dispositionem q̄ non mutata substantia efficietur quasi spirituale intm̄ q̄ totaliter sequet aiaꝫ ⁊ subijcietur ⁊ sic vbi volet spiritus ibi protinus erit ⁊ corpus ⁊ hoc idē dicit in lib. de spiritu et aia. c. ix. quam grām ⁊ dignitatē adeptus est nobis xp̄s in sua resurrectione: sꝫ tn̄ q̄re hoc xp̄s meruit ⁊ vlē dn̄ium assignat apl̄us p̄mo ꝑ suam hūilitatē. ad phili. ij humiliauit semetipsuꝫ factus obediēs vsq̄ ad mortem propter quod deus exaltauit illum ⁊ dedit illi nomē. vt in nomine iesu omne genu flectaẗ: celestiū terrestriuꝫ ⁊ infernoꝝ. ⁊c. Scḋaꝫ cāꝫ assignat q̄ fuit innocēs ⁊ mūdus sine pctō ꝑ naturā quia pctm̄ nō fecit nec iuētus ē dolus i ore ei⁹ ⁊ sic xp̄s q: scḋꝫ naturā fuit mūd⁹ ⁊ inocens sine pctō: ideo meruit ascēdere celū sicut ascendisset adā mutat⁹ in vitā meliorē si nō peccasset. Et dico q̄ xp̄s fuit mūd⁹ ⁊ sine pctō ꝑm naturā q: lꝫ spōte susceperit infirmitates nostras ⁊ naturā mortalem aptam ad patiēdū tn̄ nō traxit naturā corruptam fomite peccati sicut nos ideo dicitur solus innocens et inter mortuos liber ꝑm naturaꝫ. sed ratione humilitatis et obedientie ad patrem non soluꝫ meruit habere mansionem in celo sed etiam habere vlē dn̄ium et potestatē in celo et in terra ⁊ in inferno. Et ideo dd̄ r̄ndens ad illā questionē factā per philosophos scilicet quis ascendet in montem domini et cetera dixit.

Corp⁹ hūanuꝫ pōt i celo collacari.

Innocens manibus ⁊ mūdo corde: q̄ nō accepit in vano aiāꝫ suā: nec iurauit in dolo proximo suo.

De pe. d. c. oīs qui non diligit. supra. ix

Hic accipiet benedictioneꝫ a dn̄o: et miam a deo salutari suo.

¶ Xp̄s inocēs manib⁹ et mūdo corde mereẗ ascēdere in celū ⁊ hr̄e vlē dn̄iū: eo q̄ nō accepit iuanū aiāꝫ suā nec fedauit eā pctō faciēdo eā vanā ⁊ frustratā suo fine sicut pctōres q: accipiūt aiāꝫ inuanū cū eā applicāt ad ista tpalia et vana friuola: ⁊ sic frustrāt ⁊ priuāt eā suo debito fine. Et sic xp̄s non accepit in vanū aiām suam nec iurauit in dolo ꝓximo suo: immo ꝑhibuit testimoniū veritati

et eleuamini porte eternales & introi
bit rex glorie.

¶ Postq̃ dauid ostendit xp̄m de iure esse dominū vniuersalem totius orbis tam in celo q̃ in terra et per consequēs in inferno ideo hic apostrophat ad principes inferni vt aperiant portas christo quādo venerit ad repetendam predam: et cognoscant ipsum tanq̃ dominum: quia preuidit in spiritu qualiter christus erat i infernū descensurus: et debebat rūpere portas ereas et vectes ferreos confringere & lymbum et purgatorium spoliare et captiuitatem sanctorum patrum liberare: & cū eis in celum ascendere et ad dexteram patris sedere: et inceternum congregare. Ideo dauid apostrophat ad diabolos principes inferni dicens. O principes inferni attollite portas infernales idest aperite eas: et O porte eternales idest eternarum penarum eleuamini et date locum et introibit christus rex glorie cum venerit ad expoliandum infernum & repetendam predam. Quibus respondent diaboli.

Apo.xix. Ma.ij. Job.i. Angeli dicunt ministri xp̄i.

Quis est iste rex glorie: dominus fortis et potens dn̄s potens in prelio.

¶ Quis est iste rex glorie: quia ausus ē venire ad domum nostram et loca penarū: ad que nulli iusto fas est accedere: ad quos rursum Angeli ministri & comites christi dicūt iste rex glorie est christus dominus fortis et potens opere et sermone coraz deo & omni populo in potentia miraculorum et dominus potens in prelio: quia vicit vos in ara crucis: & proprio sanguine mercat⁹ est genus humanum: et satisfecit pro peccato primorū parentuz & suorum posteriorum: et placauit patrem per suam humilitatem et deiecit vestram superbiam. Et ideo tanq̃ victor et triumphator venit ad repetendam hereditatem sibi debitā: quā tyrannice diu tenuistis. Ideo attollite portas vestras: & quia data ipsi vniuersalis potestas in celo et in terra et in inferno. Ideo nō venit tanq̃ re⁹ sicut ceteri: sed tanq̃ iudex iustus & triumphator.

xxiij.q.j. summa.

Attollite portas principes vestras et eleuamini porte eternales & introibit rex glorie.

¶ Hic predicit ingressum xp̄i in celuz ad suscipiēdam iurisditionez celestis patrie tanq̃ dominus celi: ideo dauid apostrophat ad naturam angelicam vt aperiat celum et recipiat xp̄m tanq̃ vniuersalem dominum: et dicit in persona angelorū christum comitantium in die ascensionis cū tota captiuitate. O principes celestis exercitus attollite idest aperite vestras celestes portas. & O porte eternales celi eleuamini & date locū & itroibit xp̄s rex glorie. Quos p̄ncipes celestes īterrogāt.

Apo.xix. Iohan.i. Ma.ij.

Quis est iste rex glorie. domin⁹ virtutum ipse est rex glorie.

¶ Quis est iste aiūt rex glorie qui ausus est ingredi celum: cum sit clausum omnibus hominibus propter peccatum primorum parentū: et qui ausus est incedere ista via nulli⁹ hominis adhuc trita vestigio. Quibus respondet comitatus christi. iste est christus dominus omniū virtutuz celestiū quem propter suas virtutes scilz quia est innocēs manibus et mundo corde et verax: et quia humiliauit semetipsum patri factus obediens vsq̃ ad mortem mortem autem crucis: pater exaltauit et dedit illi nomē quod est omne nomen vt in nomine iesu omne genu flectatur celestium terrestriuz et infernorum: et quia iam expoliauit infernum victor et triumphator: et venit cum preda. Ideo ipse de iure est rex glorie qua ꝑpter attollite portas &c. Ex quibus patet ꝙ totiuz dominiū orbis terrarum est ipsius christi. Primo quia ipse creauit orbem: et hoc inquantum deus. Secūdo ꝙ innocens et mūdus verax et humilis: et hoc inquātuz hō. Sz nota ꝙ nō solū recreauit & fundauit ecclesiā super maria et aquas baptismales. Sed etiam super flumina aquaruz sapientie: que sunt doctrina et precepta euāgelica preparauit & disposuit eam: quia ab ecclesia fluūt flumina aque viue salientis in vitam eternam. Jo.vij. ℂ Ex toto isto psalmo possunt recolligi quatuor conclusiones. ¶ Prima cōclusio ꝙ christus triplici ratione de iure est dominus totius orbis terrarum primo quia creauit totum orbem: & hoc inquantum deus. Secūdo quia regenerauit et recreauit ecclesiam: et hoc inquantū sponsus et caput. Tertio inquantum iustus et innocens. ¶ Secunda cōclusio ꝙ null⁹ potest ascendere celuz cum christo nisi efficiatur iustus et innocens & membrum xp̄i per gratiam. ¶ Tertia conclusio ꝙ christus tanq̃ dominus et triumphator confregit infernum et expoliauit lymbum et purgatorium. ¶ Quarta conclusio ꝙ christus tanq̃ rex et dominus angelorum et omnium creaturarum cū triūpho intrauit celum reportans captiuitatem antiquam.

Membra xp̄i per gratiaz ascēdūt in celū.

Ad te domie leuaui animam meaz deus me⁹ in te confido non erubescam.

Alleph. ō pe. de. x.c. i do mo.

¶ Titulus in hebreo ipsi dauid secundum vero. lxx. In finez psal. dauid. Ex tittulo apparet ꝙ dauid fecit hunc psalmum dirigens nos in christum. qui est finis legis. D ¶ Ad cuius intelligentiam est notādum ꝺm augu. libro cur deus hō ꝙ quādo adam fuit expulsus a paradiso terrestri: et perdidit non solum. illam presentem felicitatem sed etiam futuram beatitudinez que fuerat in celo sibi promissa: tunc ne de se et sua posteritate videretur desperare: fuit sibi christus de sua carne ꝓmissus qui ipsum cū posteritate de captiuitate diaboli liberaret & viā in celū demōstraret: et finaliter ad celestem beatitu dinē introduceret & sic de⁹ dedit legez sacrificiorum et oblationum ipsi adam & filijs suis per quā eos in xp̄z dirigeret. Que quidē lex semper creuit per etates suscipiendo. incrementū in noe & abraam et moyse vsq̃ ad xp̄m: vbi cōpleuit cursum suum: et quoptz ꝙ lex vetus nihil aliud fuit nisi quedā via dirī

Lex vet⁹ viai xp̄z dirigēs.

gens in xpm tanq̃ in finē imediatū: et ideo nusq̄ petit regnum celorum: sed semper petit xpm messiam futurum qui doceat viā in regnū celorum. Et ideo sicut lex vetus dicitur via in christū: ita lex euangelica dicitur via in regnū celorū: et ideo christus dicitur ostium. Joha. x. et dicitur via veritas et vita. Jo. xiiij. Nam sicut patres veteris testa. semper rogabant vt deus dirigeret eos vsq̄ ad christum per illam legem: ita nos rogamus vt dirigat nos per legem euangelicam vsq̄ ad eundem christum vt in eo glorificemur in secūdo aduentu. Hoc ergo preuidens dauid in spiritu fecit psal. in quo introducit adam mysticum loquētem et cum tota sua posteritate fidelium peregrinantem per istam viam diuine legis. qui i ve. test. semper orabat et vocabat christum vt ipsum in hac via dirigeret vsq̄ ad eum et daret sibi legem euangelicā in celum dirigentē. Et ideo dauid fecit istum psalmum per ordinē alphabeti ad denotandum q̄ lex successiue processit ab imperfecto ad perfectū. Nā sicut puer incipiēdo primā literam alphabeti: et discurrendo vsq̄ ad vltimā semp crescit et pficit in doctrina vsq̄ ad vltimā literam. Ita hō mysticus peregrinādo per legem semper pfecit vsq̄ ad xpm in quo accepit vltimā perfectionē illius legis: que fuit vniuersalis redemptio et veritas euāgelica. Nunc aūt peregrinatur per legem euangelicā vsq̄ ad scđm aduentum xpi in quo recipiet vltimā perfectionem et vitā eternā: et hoc est qđ intēdit dauid in hoc psal. in quo quatuor fecit. Nam primo iste homo mysticus petit dirigi in lege veteri vsq̄ ad xpm. Secundo petit liberari a veteri peccato per xpm in suo aduentu. Tertio petit legem euangelicā per quam iustificet. Quarto petit fructū legis euāgelice. s. fruitionē vite eterne. Scđa ibi. Reminiscere. Tertia ibi dulcis et rect⁹. Quarta ibi quis est homo qui timet dominū. Quantum ad primū dicit iste peregrinus. O dn̄e iesu xpe messia futurum: postquam fui eiectus a paradiso semp ad te leuaui animā et spem meam semper orando vt venias ad liberandum me cum tota mea posteritate. O ergo deus me⁹ fac vt nō erubescā nec cōfundar frustra expectando aduentum tuum.

Nota.

Beth.

Neq̄ irrideāt me inimici mei: et eteni vniuersi q̄ sustinēt te nō cōfundent.

¶ Hoc est neq̄ diaboli inimici mei et infideles irrideāt me dicentes: q̄ frustra confido in te: et inuanum te expecto saluatorem et liberatorem: et enim pro certo: quia ego scio q̄ non confundentur vniuersi qui expectant te: immo tu liberabis eos in aduentu tuo sed.

Gimel.

Confundātur omnes iniqua agentes: superuacue.

¶ Idest confundantur omnes infideles agentes superuacue et frustra iniqua: et perpetrantes mala contra me: quia omnes idolatre et infideles agētes iniqua contra me volentes me delere de mundo frustrabuntur desiderio suo quia veniet christus et expoliabit lymbum inferni. et exterminata idolatria eijciet foras principem huius mūdi: et subijciet populum gentilem qui me conabatur destruere: ergo tu domine iesu christe.

Vias tuas dn̄e demonstra mihi: et semitas tuas edoce me.

Deleth.

¶ Demonstra mihi vias tuas et precepta: et doce semitas idest consilia legis tue: et dirige me in veritate tua ne declinem ad dexteram neq̄ ad sinistram: q: tu es deus iesus saluator meus ideo sustinui et speraui in te tota die idest a principio mundi vsq̄ ad aduentum tuum idest expecto te videre veritatem legis. et ideo notanter dicit.

Dirige me in veritate tua et doce me quia tu es deus saluator meus: et te sustinui tota die.

He.
Vau.

¶ Dirige me in veritate tua: q: duo considerare debemus in lege veteri scilz literam superficialē et veritatem clausam in litera. Hanc ergo veritatem petit intelligere et in ea dirigi per aductum christi: q: iam habebat literā tūc depn̄ti.

Reminiscere miserationū tuarū dn̄e et miarum tuarū que a seculo sunt.

Heth.
xx. q. 5. c. de his
Zro pe. disti. s. c. si petiū.

Delicta iuuentutis mee: et ignorantias meas ne memineris.

¶ Hic petit liberari a peccato et saluari per xpm in aduentu suo et dicit: domine ne memineris delicta iuuentutis mee id est peccata que ego cōmisi in mea iuuentute et principio in paradiso terrestri. ppter que ego fui expulsus et ne memineris ignorantias meas. i. peccata que per ignorātiā crassam cōmisi: sed reminiscere et recordare miserationū et miarū tuarum que a seculo sunt a pncipio per discursum tpis sunt: q: fecisti miam cum noe liberando de diluuio: et cum abraam et ysaac et iacob liberando de labam et esau et cum filijs israel liberādo de egypto: et p totū desertū et terrā promissionis tempore Josue et iudicum.

Quid sit dlicta iuuētutis.

A ¶ Et nota q̄ dauid p delicta iuuētutis intelligit peccata primorum parentum que fuerunt causa nostre miserie: et dicit delicta populi eo q̄ illi peccato multa peccata fuerunt annexa: puta furtum superbia homicidium sacrilegium: vt inquit Augustinus in libro enchiridi. itē vocat etiā delicta iuuentutis peccatum originale vniuscuiusq̄ eo q̄ a conceptione a natiuitate et iuuentute contrahitur. Item per ignorātias intelligit corruptiones nature et fomitem concupiscētie: nam taliter fuit natura corrupta et vulnerata in adā et omnes potentie vulnerate q̄ est prona ad malum et ifirma et difficilis ad bonū et iudicat bonū malum et malum bonum et talis ignoratia dicit pena peccati et peccatū simul: et per talem ignorantiam committuntur oia peccata q: ois mal⁹ est ignorans isto modo et ideo ait ignorantias meas ne memineris. Sed.

di. xxxix. c. diaco ni.

Secundū misericordiā tuā memento mei tu: ppter bonitatē tuam dn̄e.

¶ Quasi dicat non velis respicere peccata mea sed misericordiam et bonitatem tuam.

Theth. **Dulcis et rectus dñs ppter hoc legē dabit delinquentibus in via.**

¶ Hic petit legē euāgelicā et enumerat pfectiões eius. vñ dicit dñs iesus xps in aduētu suo veniet dulcis et rectus et māsuet⁹. Iō ppter hoc qr dulcis et rectus dabit legē euāgelicā in hac vita delinquētibus: et qr dulcis et māsuet⁹: ideo.

Ioth. xvi. q. i. vos aūt **Diriget mansuetos in iudicio: docebit mites vias suas.**

¶ Diriget māsuetos: et docebit aplos et discipulos mites vias suas: qr nō cōgregabit superbos et electos: sed mites et māsuetos. et nō docebit superbiā sed hūilitatē et māsuetudinē: qr mitis est et hūilis corde: et dicit diriget māsuetos in iudicio nō examinatiōis: sed discretiōis: qr in primo aduentu xps neminē iudicauit: sed discreuit veritatem a litera: et euāgeliū a cerimonialibus: et virtutes a vitijs etc. Et bene dicitur q in lege euangelica diriget mansuetos. Nam.

Caph. xxv. q. ij. sane. **Uniuerse vie dñi mia et veritas: requirētibus testm̄ ei⁹ et testimonia eius.**

¶ Uniuerse vie et precepta et cōsilia dñi euāgelica nihil aliud sint nisi mia et veritas. nā nihil aliud docet nisi mia. Nā primo xps ppter nimiā charitatē et miam incarnatus est: et pro oībus passus et mortuus est. Et sic predicauit miam et charitatem erga primū et hāc miam opatus est cecos illuminādo: infirmos sanādo: et mortuos suscitando: et tandē finis totius legis euāgelice est mia et charitas de qua mia et eius operibus petit xps in die iudicij: item vniuerse vie dñi sunt veritas: qr docēt oēm veritatē et etiā qr lex euāgelica veritas legis veteris: vt dictū est. Et sic in aduētu xpi mia et veritas obuiauerunt sibi: et iusticia. et pax osculate sūt. Et iō dicit q oēs vie et precepta dñi sunt mia et veritas requirētibus et contēplantib⁹ et seruātibus testm̄ eius: qr nō precepit nec legit in euāgelio nisi mia et veritas requirētibus testm̄ eius et testimonia eius. Et ideo subdit dauid.

Lamech. extra de rescri. c. sedes. **Propter nomē tuū dñe propiciaberis pctō meo. multū est enī.**

¶ O dñe iesu tu ppiciaberis et misereberis pctō meo ppter qd̄ es iesus. Nā iesus idē est qd̄ saluator: ergo si tibi est ppriū saluare et misereri ergo fm officiū et virtutes noīs tui ppiciaberis pctō meo qr multū et magnū est pctm̄ meū. Iō indiget magno medico et saluatore et multa mia. Et sic tibi soli conuenit fm ppritatē noīs: qr nō est aliud nomē sub celo in quo nos saluari oporteat. Item multū est enī potest referri ad nomen christi quia multum est potens et magnum.

Men. Nun. **Quis est homo qui timet dñm: legē statuit ei in via quā elegit.**

¶ Hic enumerat fructus legis euangelice in futuro: nam sicut per legem euangelicā consequimur misericordiam et veritatem et indulgētiam peccatorum: ita in patria consequemur fruitionem. Unde dicit q si quis est qui timeat dominum dominus statuit et firmauit ei talem legem in hac via quam elegit id est christus statuit omni homini timenti deum q si seruauerit eam non frustrabitur nec decipietur: immo.

Anima eius in bonis demorabitur: et semen eius hereditabit terrā.

¶ Anima eius demorabitur in bonis patrie post hanc vitam et illis bonis fructur. et semen eius: scilicet semen christi id est omnes fideles per baptismum regenerati hereditabunt terrā viuētiū.

Firmamētū est dñs timētib⁹ eū et testamētū ipsius vt manifestetur illis. Samech.

¶ Tale firmamentum promissum est omnibus timentibus eum et testamētum ipsius christi: et memoriale est vt manifestetur illis id est omnibus fidelibus id est tale testamentum firmauit christus et dimisit vt manifestaretur omnibus christianis per apostolos et doctores quod omnes timentes deum et seruantes legem domini habebunt premium in celo quod erit: quia anima vniuscuiuscunque iusti timentis deum et seruantis legem euangelicam demorabitur eternaliter in bonis celestibus: et illis fructur: et semen eius scilicet christi hereditabit terram viuentium. Et ly semē potest referri ad quenlibet timentem deum. Nā semen iusti dicuntur omnes sequaces et imitatores eius. Et sic nos sumus semen apostolorum et omnium iustorum et sequimur eorum iusticiam et doctrinam. et ideo dicit dauid quod anima timentis deum et seruantis legis demorabitur in bonis celestibus et semē eius scilicet omnes imitatores hereditabunt terram viuentium etc. quia tale testamentum firmauit christus et statuit cum dicit: si vis ad vitam ingredi serua mandata.

Oculi mei semper ad dñm qm̄ ipse euellet de laqueo pedes meos. Dayn.

¶ Postq̄ superius orauit christum adam vt dirigeretur in lege domini et liberaretur a peccato nunc orat christum vt in aduentu suo liberaret eum a fomite et causis et penalitatibus peccati.

D ¶ Unde est aduertendum quod adam peccādo non solum incurrit peccatum in anima. Sed etiam multa incommoda in corpore que causant peccatum in anima. Nam statim fuit priuatus omni libertate et subiectus necessitati et miserie multipliciter. Nam ante casum tanta erat libertas in voluntate quod poterat stare in gratia et non cadere in aliquod peccatum si voluisset: quia in nulla parte erat lesum liberum arbitrium: immo erat equale ad vtrumlibet: quia nullum erat intrinsecum impedimentum: quia tota sensualitas erat subiecta rationi. Secundo poterat non mori si voluisset et non infirmari comedendo de ligno vite quod ad libitum possidebat. Tertio erāt sibi tam fauorabilia elementa propter aspectum celi quod non sentiebat frigus neq intensum calorem. Quarto quia omnes bestie erant ipsi subiecte: et nulla ipsi poterat nocere neq aliquis humanus inimicus poterat aduersari. fuisset enim (Adam p peccatum multa incurrit.)

perpetua pax et concordia inter homines et conformitas voluntatum postquam homo erat conformis diuine volūtati: quia omnia supradicta erāt in premium originalis iusticie. Sed peccāte adā omnia supradicta perdidit et omnia que erant libera facta sunt necessaria. Naz sicut ante habuit libertatem standi et non peccandi si voluisset: nūc perdita illa libertate habet necessitatem peccādi: quia taliter fuit corrupta natura et sensualitas in adam et percussa fomite concupiscentie quod illico fuit facta rebellis rationi: et prona ad omne malum et liberum arbitrium fuit lesum et claudū. Et sic semper caro pugnat aduersus spiritum: intantum quod si liberum arbitriū nō cōfortaretur et iuuaretur gratia dei de necessitate trahitur ad libitum carnis et sensualitatis. Et sic que erat libera a diaboli potestate est nunc ipsi subiecta: hoc est quod potestatem quam ratio habebat ante supra sensualitatem et carnem habet nunc diabolus: nisi ratio et voluntas siue liberum arbitrium iuuetur per gratiam ad resistendum diabolo: et trahendam sensualitatem ad se et deferendam a diabolo ne vincatur tentatione. Et ita pariter totum corpus incurrit necessitatem moriendi: et patiendi miserias et tribulationes ab inimicis: visibilibus et inuisibilibus: et fuit subiectum elemētis et motibus celorum. Et sic omnis libertas versa est in necessitatem necessitas enim dicitur de necto nectis quod idem est quod ligo ligas: quia homo manet obligatus ad omnes predictas miserias. Et ideo orat christum vt veniat ad liberādum ipsum a prefatis miserijs tam interioribus quā exterioribus et visibilibus per passionem etc. Dicit ergo adam mysticus. oculi mei semper erūt eleuati ad dominum iesum christum messiam futurum vt ipse euellat et eruat pedes meos id est sensualitatem de laqueo diaboli et fomite concupiscentie. Nā sicut caro siue sensualitas illaqueatur consentiendo tentationi diaboli. Ita voluntas illaqueatur si consentit concupiscentie et sensualitati: a tali ergo laqueo non potest homo liberari nisi gratia christi vt inquit apostolus ad Ro. ij. ergo christe.

Phe. **Respice in me et miserere mei: quia vnicus et pauper sum ego.**

¶ Respice in me id est respice infirmitates istas et multiplices laqueos et miserere mei dādo gratiam per baptismum et alia sacramenta: et dando gratiam preuenientem et operam et cooperātem quoniam ego sum inops id est sine ope et auxilio: et factus sum pauper et expoliatus omnibus bonis gratuitis quando descendens ab hierusalem in hierico incidi in latrones qui non solum expoliauerunt: sed etiam percusserunt. et plagis affecerunt et semiuiuū reliquerūt. Et sic.

Sade. **Tribulationes cordis mei multiplicate sunt de necessitatibus meis erue me.**

¶ Tribulatiōes cordis mei multiplicate sunt: quia multiplici plaga fui sauciatus. Naz expoliatus omni libertate: incidi in supradictas calamitates et necessitates: ergo de istis necessitatibus erue me per gratiam et ecclesiastica sacramēta in tuo aduentu: et tandem.

Vide humilitatem meam et laborē meū et dimitte vniuersa delicta mea. Res.

¶ Vide humilitatem id est deiectionem meam et laborem meum: id est infirmitates meas et etiaz vide humilitatem et laborem id est penitentiam et contritionem meam: et dimitte vniuersa delicta mea per supradictas necessitates commissa. Nam ideo dicuntur delicta quia ex tali infirmitate et necessitate commissa. Unde concupiscentia et predicte infirmitates dicuntur necessitates. Uno modo quia perdita libertate obligati sumus ad ea siue ab eis: alio modo quia sunt quidam laquei ad nectandam et ligandam et trahendam voluntatem et rationem. Et ideo a talibus necessitatibus interioribus orat liberari. Nota.

Respice inimicos meos quoniam multiplicati sunt: et odio iniquo oderunt me. infra. de xxv. c.

Custodi aīam meam et erue me: non erubescam quoniam speraui in te. Syn.

¶ Hic petit liberari ab inimicis et necessitatibus exterioribus: ideo ait respice inimicos meos taz visibiles quam inuisibiles quoniam multiplicati sunt: nam multifarie tentat diabolus et multipliciter tribulat et persequitur hominem. Etiam amplius fuit afflictus populus dei ab adā vsque ad christum et exinde vsque ad iudicium. Nam ecclesia sepe et semper fuit impugnata a iuuentute sua: et exosa prauis et infidelibus et ideo subdit: odio iniquo oderunt me. Nam semper iniqui oderūt iustos et infideles: fideles inquit: et quare oderunt me odio iniquo: quia.

Innocentes et recti adheserunt mihi: quia sustinui te. Thau.

¶ Quia inquit innocentes et recti adheserunt mihi: et quia sustinui te id est. ideo oderunt me: quia defendebam innocentiam et rectitudinem iusticie: et quia posui totam spem meam in te relicta spe mundana.

Libera deus israel: ex omnibus tribulationibus suis. xij. q. ij. c. gloria epi.

¶ O deus libera israel id est populum fidelem ex omnibus tribulationibus suis tam interioribus quā exterioribus de quibus supradictuz est. Ex quibus patet quod dauid nō orat in hoc psalmo pro se tantum et pro suis tribulationibus de quibus iam fuerat liberatus: sed orat christum prophetice pro toto israel. id est pro toto Adam et corpore mystico. Et sic tota ecclesia orat pro isto statu vt liberet filios suos a predictis tribulationibus et necessitatibus in Adam perpetratis. Et quilibet peccator orat moraliter christum caput suū in hoc psalmo. vt liberet eū a predictis

necessitatibus et peccatis personaliter commissis et dirigatur in lege euāgelica. Et sic potest exponi primo prophetice. Secundo moraliter. Et sic etiam ecclesia dicit hunc psalmum in agenda defunctorum orans vt liberet eos ab illis tribulationibus et penis purgatorij.

De pe. d.ij.c. vt cognouerūt.et c.si etiā.

Iudica me domine quoniam ego in innocentia mea ingressus sum et in domino sperans non infirmabor.

¶ In hebreo nullus alius titulus preponitur nisi ipsi dauid ad denotandum quod dauid fecit hunc psalmū dirigens ipsum ipsi dauid: scilicet christo futuro dauid frequenter in scriptura nominato: vt sepius dictum est eo quod in solo christo fuerunt reperte perfectiōes et virtutes in hoc psalmo memorate. D ¶ Ad cuius intelligentiam est notandum quod cum christus sit caput et sponsus ecclesie et rex et sacerdos: oportuit vt acciperet a patre plenitudinem gratiarū et virtutū vt de eius plenitudine omnes acciperemus gratiam pro gratia. Et sic fuit principiū et origo omnium gratiarum vt suis membris cōmunicaret et in omnibus luceret et in eo tanquam in speculo et exemplari omnes aspicerent. Et ideo inquantū rex fuit exemplar et regula omniū regum. Et inquantum sacerdos fuit norma et exemplar omnium sacerdotum. Et inquantum caput ecclesie fuit norma et regula omnium membrorū fidelium: et ideo christus accepit a patre et habuit in se decē perfectiones et virtutes: vt suis membris cōmunicaret. Nam primo fuit christus innocens et mansuetus in conuersando. Secūdo in omnibus habuit deum pre oculis. Tertio castus et mundus corde et carne. Quarto misericors erga delinquentes propter infirmitatē et fragilitatem eorū. Quinto nunquam consensit consilio vanitatis: nec habitauit cum iniquis. Sexto nō dilexit prauos: immo eos exprobrauit: dicens: ve vobis scribe et pharisei. Matthei.xxiij. Septimo erga deum fuit mūdus. Octauo in audiendo et loquendo de rebus diuinis et de lege diuina assiduus. Nono circa cultum diuinum et in visitando templum dei fuit solicitus. Decimo in omnibus actibus suis diuinum auxilium implorauit. He sunt decem cōditiones quas quilibet rex debet habere vt bene regat regnum suum: et quilibet prelatus et sacerdos vt bene regat ecclesiam suam et gregem sibi commissum. Et quilibet fidelis vt bene regat seipsum erga deum et proximum. semper sit deo gratus et acceptus et cum ceteris iuste et cum charitate possit conueniri et conuersari. has ergo debet petere a christo vnusquisque rex et sacerdos et fidelis eo quod christus habet eas formaliter et per excellētiam a patre. Hoc ergo preuidens dauid in spiritu fecit hunc psalmum in quo introduxit christum loquentem et petentem istas decem perfectiones a patre vt posset suis membris cōmunicare. Unde ait tanquam rex et sacerdos et caput ecclesie. O domine pater me

Christus principiū gratie.

Rex hec habeat.

iudica iudicio discretionis: et elige me a prauis segregando. quasi dicat gratias tibi ago: quoniā elegisti et segregasti me ab oī prauitate: quoniam primo egressus sum in hunc mundū in innocentia et sanctitate mea et nō cū prauitate et malicia. Secundo ideo sperans in domino nunquam infirmabor immo semper ero stabilis in oī bono. Et sic semper habeo deum pre oculis sperando in eo. Tertio.

Proba me domine et tēta me: vre renes meos et cor meum. xxij.q.ij. pphet a uit.

¶ Idest da mihi mūdiciā carnis et cordis. Quarto

Quoniam misericordia tua ante oculos meos est: et complacui in veritate tua. De pe. dist.j.q: diuinitatis natura.

¶ Misericordia tua ante oculos meos est: quia semper fui misericors oībus qui ad me venerunt cōpatiens eorū infirmitatibus et fragilitatibus: vt patet de chananea et adultera et per totū discursum euangelicū. Et sic semper complacui tibi in misericordia et veritate. Quinto.

Non sedi cum consilio vanitatis: et cum iniqua gerentibus non introibo. xxiiij.q. iij.cum quibus.

¶ Nunquam sedi cum consilio vanitatis: idest nunquam volui societatem malorum superborū: nec introibo cum gerētibus iniqua negocia immo fugi eorum societatem: quasi dicat quod auaros et iniquos nolui in societate mea. Sed humiles et iustos elegi apostolos et discipulos. Sexto.

Odiui ecclesiam malignantium: et cum impijs non sedebo. lxxxv.di. odio.et xxiij.q.ō. iiij.duo.

¶ Odiui et abieci ecclesiā et cōgregationē iudeorum et oim aliorū malignantiū et iudeorū: et nō sedebo cum impijs idest hereticis et infidelibus. Sed catholicis et fidelibus. Nec sedebo cum crudelibus: sed cum mansuetis et mitibus. Septimo.

Lauabo inter innocentes manus meas et circūdabo altare tuum dñe. Infra. lxxxv.q.. j.reuertimini.

Ut audiā vocem laudis: et enarrem vniuersa mirabilia tua.

¶ Lauabo manus meas et operationes meas inter innocentes et mūdos: et circūdabo altare tuū domine. quasi dicat: ego custodiam corpus et cor meum ab omni sorde et spurcitia vt mundus et innocens possim introire altare tuū. et digne offerre orationes et oblationes et sacrificiū tibi acceptabile: et vt digne et deuote audiam vocem laudis mee: quia non est speciosa laus in ore peccatoris et digne enarrem et enumerare possim mirabilia tua: quia cuius vita despicitur necesse est vt eius predicatio et eius correctio contēnatur: ergo necesse est vt sim mūdus et innocēs vt possim alios docere et corrigere. Octauo.

Domine dilexi decorem domus tue: et locum habitationis glorie tue. xxiiij.q. j.c.omnibus.

¶ Quia semper fui solicitus ad cultum diuinum et ad templum edificandum et visitandum et ve

nerandum. Nono.

f.q.f. süt nõnulli Ne perdas cū impijs deus animam meam et cum viris sanguinum vi-tam meam.

In quorum manibus iniquitates sunt: dextera eorum repleta est muneribus.

¶ Ne perdas cū impijs deus ani. &c. Ne perdas idest ne permittas cum crudelibus et homicidis et ira cundis sociari: nec cum eis condēnari. Sed fac q̄ sim mitis et humilis corde. Decimo nō permittas me sociari cum auaris et falsis iudicibus in quorum manibus sunt iniquitates: idest quia inique et iniuste iudicant et dextera eorum plena est muneribus: idest quia acceperunt munera pro iudicio. Et sic pecunia corrupti sunt acceptores personarum et inique iudicant condemnando innocentem. & absoluendo reum et nocentem amore vel odio vel pecunia. Et ideo cōcludit christus licet isti falsi iudices et omnes maligni et impij: velint false iudicare. et inique agere.

xi.q.iij. q̄ recte. Ego aūt in innocētia mea ingressus sum: redime me & miserere mei.

¶ Enim pro sed. Ego ingressus sum in hunc mūdum in innocentia et puritate mea sine peccato: vt possim innocentiam et perfectiones et omnes virtutes membris meis communicare et docere vt ad me oēs aspiciant et discant ex me. Et ideo redime me & miserere mei in membris meis. idest vt mea membra participent supradictas perfectiones. Deinde sequitur.

extra de fymo. c. & si que-stiones. Pes meus stetit in directo: in ecclesijs benedicam te domine.

¶ Quia pes meus. idest intentio mea semper stetit firma in directo. idest in via recta diuinorum preceptorum. Et ideo benedicam te in ecclesijs et congregationibus fidelium. ex supradictis patet q̄ solus christus sine defectu habuit supradictas decem persecutiones et conditiōes tanq̄ verus rex et sacerdos et caput et sponsus ecclesie. Et ideo omnes reges terre debent has virtutes a christo petere: vt bene et recte regant regnum suum. Et omnes prelati et sacerdotes vt bene regant ecclesiam: et gregem sibi commissum & vnusquisq̄ fidelis bñ regat seipsum: et sic vnusquisq̄ istorum debet dicere hunc psalmum. Hoc ergo preuidens Dauid iam petebat omnia ista forsan christo vt iuste et bene posset regere regnum suum.

ii.q.vij. c. testes.

Ominus illuminatio mea et salus mea quem timebo.

Rñs. defensor. Dominus protector vi-te mee a quo trepidabo.

¶ Huic psalmo preponitur talis titulus in hebreo scilicet ipsi Dauid sine aliquo additamento. In biblijs autem nostris reperitur sic. In finem psal. Dauid priusq̄ liniretur. Sed forsan hoc additum est ab aliquo scriptore latino. eo q̄ dicit Hieronymus in prologo huius libri q̄ Dauid fecit hunc psalmum post mortem saulis anteq̄ vngeretur in regem: et sic posset indifferenter intelligi de secunda vel tertia vnctiōe. D ¶ Et sic dicunt quidam hebrei et etiam catholici q̄ dauid fecit hunc psalmum postq̄ adeptus est regnum. Unde dicunt q̄ quando deus promouet aliquem ad aliquam dignitatem: communiter dat sibi gratiam vt possit exequi et regere illam et ministerium sibi commissum. Et ideo deuote se preparauit ad recipiendum illam gratiam. Et ideo fecit hunc psalmum in quo tria facit. Nam primo petit cōstantiam contra impedientes. Secūdo petit gratiam vt diligenter ampliet cultum diuinum. Tertio petit perseuerantiam vt dictum finem consequatur. Et sic tam hebrei q̄ quidam catholici literaliter exponunt istum psalmum pro ipso Dauid iuxta sententiam supradictam. Sed licet litera huius psalmi posset aliquo modo sententie supradicte applicari: tamen talis precise litteralis expositio non euacuaret intentum prophete: quia dauid non fuit minus propheta in hoc psalmo q̄ in ceteris. Et ideo est aduertendum q̄ quādo dauid fluctuabat in persecutione saulis multotiens vouit deo & promisit in corde suo: q̄ si deus liberaret eum ab illa persecutione et sublimaret ipsum in regnum: q̄ ipse edificaret templum domino et reponeret archam in eo et ordinaret et ampliaret diuinum cultum. Et ideo postq̄ adeptus est regnum post mortem saulis ilico decreuit adimplere votum de templo edificando. sed quia fuit sibi prohibitum: et fuit sibi facta promissio de templo et ecclesia edificanda per christum. Ideo in contemplatione illius promissionis fuerunt sibi facte multe reuelationes de discursu et profectu ecclesie christi. Inter quas reuelationes preuidit in spiritu qualiter post redemptionem et liberationē generis humani ecclesia christi erat passura multas afflictiones et persecutiones per imperatores et tyrannos: sed finaliter per conuersionem constantini liberata debebat sublimari super omnia regna mundi et habere libertatem edificandi ecclesias per omnes partes mundi quas reges et imperatores debebant multis diuitijs ornare et ditare: et diuinum cultum ampliare. Hoc ergo preuidens dauid in spiritu in persona totius ecclesie fecit hunc psalmum in quo tria facit. Nam primo iste homo mysticus agit deo gratias se per christum esse liberatum: non solum de potestate diaboli: sed etiā de persecutione tyrannorum et infidelium. Secundo cupit implere desiderium suum de ecclesia per christum edificanda. et de cultu diuino ampliando & de ecclesijs construendis et reparandis tempore constantini. Tertio petit in tali diuino cultu & prosperitate p diuinū auxiliū preseruari & cōseruari. Secunda ibi. vnam petij. Tertia ibi. exaudi dñe.

Nota.

Diuisio psalmi.

¶ Dicit ergo ecclesia multa mala passa sum ab infidelibus tempore legis et prophetarum et etiam a diabolo expectando christum redemptorem. Sed nunc postquam redemptor meus venit in carnem et dedit mihi lumen ad intelligendam scripturam et dedit mihi ecclesiastica sacramenta ad delenda peccata: et postquam dominus meus iesus christus est illuminatio mea tollendo omnem ignorantiam et cecitatem et est salus mea tollendo omne peccatum: ergo quem amplius timebo: quasi dicat nullum. Item postquam dominus iesus christus est protector vite mee in persecutione tyrannorum ad repellendos eorum incursus a quo trepidabo quasi dicat a nullo: quia talibus armis donorum spiritussancti et sacramentorum muniuit me quod nullum amplius timebo: immo dum ipsi inimici tyranni nocentes. id est volentes me dissipare appropiant super me vt edant carnes meas: ipsi infirmati sunt et ceciderunt victi. Unde hoc dicit propheta propter diocletianum et maximianum et alios tyrannos qui volebant cogere christianos et martyres ad idola sed dum hoc christiani recusabant tunc tyranni adhibebant eis tormenta intolerabilia et etiam dabant ipsos martyres leonibus et ceteris feris deuorandos. Sed finaliter omnes illi tyranni mala morte perierunt et ecclesia preualuit et tota gentilitas conuersa est ad fidem post conuersionem constantini: vt patet per totum discursum ecclesiastice hystorie. Dicit ergo iste homo mysticus.

vi. q. i. c. summa. et de pe. dis. i. homicidiorum.

Dum appropiant super me nocentes vt edant carnes meas.

Qui tribulant me inimici mei: ipsi infirmati sunt et ceciderunt.

¶ Quod cum isti inimici mei nocentes appropiant et adhibent bestias feras: vt ederent carnes meas eo quod nolebant christum abnegare et nunc ipsi infirmati et victi per christum superati ceciderunt a dignitate et superbia sua et dominio. Nam Nero et Domitianus seipsos interfecerunt et Maxentius et Diocletianus et Datianus et Maximianus victi ceciderunt et miserabili morte perierunt. Et omnes alij principes populi gentilis a sua superbia ceciderunt et colla iugo fidei subiecerunt. Item iudei christi crucifixores et apostolorum persecutores a regno et sacerdotio ceciderunt et ciuitas eorum fuit destructa et per romanos templum fuit incensum: et sic ipsi qui ante erant superbi et mundanis diuitijs repleti fuerunt infirmati et diminuti et in contemptum et abominationem dediti et in subiectionem et captiuitatem per totum mundum dispersi. ¶ Dicit ergo iste homo mysticus si dominus meus Iesus christus fuit illuminatio mea mihi dando legem euangelicam que tollit omnem ignorantiam et delet omne peccatum et fuit protector meus me a captiuitate diaboli liberando: et fuit adiutor meus contra potentiam tyrannorum et regum et imperatorum et eos vici et superaui. Ergo deinceps.

Si consistant aduersum me castra non timebit cor meum. xiij. q. ij maximianus. et. i. q. i. per totum.

Si exurgat aduersum me prelium in hoc ego sperabo.

¶ Si consistant aduersum me castra demoniorum et omnium inimicorum ecclesie iam non timebit cor meum. Et si exurgat aduersum me totum prelium hereticorum et sarracenorum antichristi et ceterorum prauorum non timebo eos: quia in hoc redemptore meo ego sperabo et confidam. Nam sicut liberauit me de potestate diaboli et dira persecutione tyrannorum et imperatorum qui toti mundo dominabantur et eos fidei subieci. Ita a fortiori cum eius auxilio et gratia et fortitudine liberabit me de quacunque futura persecutione et sic nullum timebo.

Unam petij a domino hanc requiram: vt inhabitem in domo domini omnibus diebus vite mee. De cse. di. v. non mediocriter.

¶ In hac secunda parte iste homo mysticus petit proficere in cultu diuino postquam liberatus est de potestate diaboli per passionem christi et liberatus est de persecutione tyrannorum per eius gratiam et auxilium. Unde dicit: postquam ego fui illuminatus et liberatus per passionem domini mei iesu christi: et fui liberatus a persecutione tyrannorum et subieci et superaui eos cum auxilio diuino. Iam intendo et desidero quiescere et vacare diuino cultui et contemplationi et augere diuinum cultum et edificare ecclesias. Et ideo vnam gratiam et vnam petitionem petij a domino iesu christo et hanc requiram semper et in hac petitione perseuerabo scilicet vt inhabitem in domo domini. scilicet in ecclesia omnibus diebus vite mee quam ecclesiam christus constituit in qua sola solus deus adoratur et per fidem videtur. Et ideo desidero habitare in ea.

Ut videam voluntatem domini et visitem templum eius. Alia parte gar in templo.

¶ Quia in ista sola ecclesia declaratur voluntas domini per legem euangelicam. Et in sola ecclesia saluantur fideles per ecclesiastica sacramenta. Nam extra ipsam ecclesiam christi nulla est salus nec medicina: nec premium: nec meritum quoniam dominus meus iesus christus qui me ad fidem vocauit et gratia baptismali regenerauit.

Quoniam abscondit me in tabernaculo suo in die malorum protexit me in abscondito tabernaculi sui. xciij. di. legimus. et. i. q. i. multo.

¶ Tunc abscondit me et vallauit me in tabernaculo suo intra muros ecclesie que sunt spes: fides et charitas. Et protexit me in abscondito tabernaculi sui in die malorum id est in tempore persecutionum. D ¶ Unde in triplici die malorum protexit christus fideles suos in abscondito et gremio tabernaculi sui. Primo in die malorum peccati originalis quando per baptismum introduxit eos in ecclesiam liberando de potestate diaboli.

Secundo in die malorum peccatorum mortaliū: quando per penitentiam eos reconciliauit: et et quando per confirmationem armis donorū spiritussancti contra demonum insultus eos armat et armatos eos protegit. Item proteget etiā eos in die malorum. scilicet in die iudicij quia omnes et soli qui reperientur in gremio ecclesie saluabūtur: ceteri autem extra gremium ecclesie reperti ī ignem eternum destinabuntur. Item christus protexit ecclesiam in die malorum et tempore tyrannorum. Et ideo iste homo mysticus agit gratias christo: quia protegit ipsum in tabernaculo ecclesie in isto triplici die malorum. id est de triplici periculo puta ingressu huius mundi et progressu ⁊ egressu. Et ideo subdit.

xxiiij. q. j. loquitur **In petra exaltauit me: ⁊ nunc exaltauit caput meū sup inimicos meos**

¶ Ego teneor supple gratias agere deo: quoniā in petra qui est christus exaltauit me et fundauit me et dignificauit me membrum christi faciendo et mihi nomen christiani largiendo quod est nomen dignius super omne nomen sic exaltauit caput meum et nomen et dignitatem et honorem super omnes inimicos meos: quia non solum me fecit digniorem eis. Sed etiam omnes mihi subiecit. Et ideo gratias agendo.

Aleluia lat[illegible] **Circuiui ⁊ immolaui in tabernaculo eius hostiā vociferationis cātabo et psalmum dicam domino.**

¶ Circuiui ecclesiam toto orbe diffusam: et cantabo christo meo hostiam vociferationis id est offeram deo patri hostiam et sacrificium eucharistie cum vociferatione et confessione laudis et dicam domino et cantabo psalmum in laudem ⁊ honorem sui pro vniuersis beneficijs receptis. Nam constituam et celebrabo dies festos in ecclesia in memoriam incarnationis et natiuitatis et passionis et resurrectionis et ascensionis domini mei iesu christi et singulis festiuitatibus de dicando et cantando propria officia in quibus explicabuntur mysteria supradicta et beneficia mihi collata et offeram sacrificium eucharistie: quod in lege veteri fuerat figuratum: que omnia supradicta fuerunt impleta post conuersionem Constantini: vt dictum est pluries qui edificauit ⁊ ampliauit ecclesiam: et diuinum cultum per totum orbem.

Exaudi dñe vocem meā qua clamaui ad te miserere mei et exaudi me.

xxxiij. di. sedulo. **Tibi dixit cor meum exquisiuit te facies mea: faciē tuā dñe requiram.**

¶ In hac tertia parte petit ecclesiam conseruari et perseuerare in diuino cultu per auxilium gratie. Unde ait exaudi domine vocem meā qua clamaui ad te et miserere mei in collata prosperitate conseruanda et exaudi me: qz semp peto in orationibus meis et peccatores conuertas vt proficiant ⁊ proficientes conserues vt perficiāt ⁊ totā ecclesiā liberes ab inimicis vt tibi in pace ⁊ qete deseruiat. Vñ hoc tibi semp dixit et orauit cor meū: ⁊ facies: id est conscientia semp exquisiuit te et sic requirā semper faciem tuā: vt ostendas mihi auxiliū mie tue. Et ideo rogo.

Ne auertas faciem tuā a me: ne declines in ira a seruo tuo. j. q. j. c. j.

¶ Ne auertas faciem tuā. i. gratiā ⁊ auxiliū tuū a me: et ne declines i ira a seruo tuo. i. ne velis me repellere propter aliqd pctm̄ cōmissum. Sed da mihi gratiam vt reuertar ad te per gratiam preuenientem: et maneam in te per gratiam cooperantem et perficientem.

Adiutor meus esto ne derelinquas me neqz despicias me deus salutaris meus. iij. q. ij. gloria.

¶ Esto adiutor me⁹ ⁊ ne derelinqs me: qz si tu dereliqueris me grām subtrahendo aut negando: tūc ruar ⁊ pcipitabor in oē malum: ergo tu qui es deus salutaris ⁊ redēptor me⁹: ne derelinqs me: qm̄ nullū aliū habeo redēptorem et adiutorem.

Quoniam pater meus ⁊ mater mea dereliquerunt me dominus autem assumpsit me. xv. q. j. c. illud p eque.

¶ Primus pr̄ me⁹ adā ⁊ mater meā eua ⁊ et parētes qui me genuerūt dereliquerunt me nudū ⁊ bonis gratuitis expoliatū ⁊ plagis ipositis sauciatū ⁊ vulneratū. qm̄ in iniqtatibus cocept⁹ sū ⁊ in pctis cocepit me mr̄ mea. Et sic in ptāte diaboli derelictus ⁊ captiu⁹ ⁊ venūdat⁹: sz dñs me⁹ iesus xps liberauit me ⁊ redemit me ⁊ assumpsit me in adoptionē filioꝝ ⁊ mēbrū suū me fecit p passionē suā ⁊ baptismū regenerauit me. Itē pr̄ meus populus gētilis et mr̄ mea synagoga dereliquerūt me: qz relictis idolis gētilitatis ⁊ relictis cerimonijs vete. le. ex duobus populis in vnā ecclesiā cōgregauit me. Et sic ipe xps factus est caput meū et ego mēbrū eius. Et ideo iste homo mysticus cōuersus ad christum dicit. O domine postqͣ iam liberasti me et assumpsisti me de potestate diaboli et de persecutione tyrannorum.

Legem pone mihi domine in via tua et dirige me in semita recta propter inimicos meos. De cse. dist. iiij. nec quē quam.

¶ Pone mihi legem in via tua id est da gratiam vt valeam legem tuam obseruare. Quia sine gratia tua nemo potest malum vitare nec bonū operari: et ideo dirige in semita recta tue euangelice doctrine ne deuiem a lege tua: et ne recedam a voluntate tua ⁊ fac hoc propter inimicos meos tam visibiles qͣ inuisibiles qui me a tua lege conātur auertere. Et ideo da mihi gratiam vt eorum possim incursus pellere. Et.

Ne tradideris me in aīas tribulantiū me: qm̄ insurrexerūt in me testes iniqui et mentita est iniquitas sibi. De cse. di. iiij. sicut in sacramentis.

Credo videre bōa dñi i terra biuētiū.

¶ Ne tradideris me.i.ne tradi permittas in ani/mas:idest in desideria istorum inimicorum tribulantium me quoniā testes iniqui insurrexerunt in me. Primo testes iniqui contra caput meum christum falsa crimina imponendo. Secundo contra eius membra dicēdo ꝙ erant magici et necromātici vt ptz in ecclesiastica hystoria et hystorijs sanctorum martyrū ⁊ virginū: ⁊ tamē mentita est iniquitas istorū inimicorū ecclesie:quia ꝑualuit veritas ⁊ euanuit iniquitas. Et ideo dicit iste homo mysticus:licet isti inimici insurgerent in me falsa crimina imponēdo tamē ego opprobria patienter tolerabā recordat⁹ illius ꝓmissionis ⁊ doctrine magistri mei xp̄i qui dixit. Beati eritis cū maledixerint vobis hoīes ⁊ persecuti vos fuerint et dixerint omne malum aduersum vos mentiētes propter me gaudete et exultate quoniam merces vestra copiosa est in celis:propter hanc ergo promissionē:quia credo videre bona dñi mihi ꝓmissa in terra viuentiū per redēptorē meum christum ideo patiēter passus sum opprobria ⁊ supradicta tormēta mihi illata ⁊ crimina mihi falso īposita.

vi.q.i.c. Sunt plurimi.

Expecta dñm viriliter age ⁊ confortetur cor tuū:et sustine dominum.

¶ In hoc vltimo versiculo ꝓpheta dauid exhortat et concludēdo ꝯfortat seipsum et oēs fideles ad perferēdas oēs persecutiōes ꝓpter xp̄m ⁊ veritatem vt ponāt spem et fiduciā in eo in oībus tribulationibus. Vn̄ dicit o tu fidelis expecta dñm iesum christū ⁊ cōfide ⁊ pone fiduciam et spem in eo in oībus tribulatiōibus sicut ego feci ⁊ age viriliter sustinēdo et defendēdo fidem xp̄i ⁊ veritatē et confortetur cor tuū cōtra tyrannos et inimicos ⁊ ne deficias ⁊ sustine dñm.idest pone spem in eo quoniā ipse liberabit te sicut liberauit me. Nam licet ad tēpus permittat iustos affligi tn̄ finaliter liberat eos de manibus inimicoꝝ. Itē nō ꝯfidas nec ꝑsumas de tuis viribus et tua iustitia: sꝫ pete gratiā. ¶ Tot⁹ etiā iste psal. pōt exponi moraliter de quolibet penitēte qui agit grās se ꝑ penitentiā esse illuminatū ⁊ a pctō liberatū: ⁊ petit grām vt intra gremiū ecclie saluet et ꝯseruet per auxiliū gratie. Itēꝫ pōt etiā exponi ꝓ quocūq3 in tribulatiōibus afflicto q̄ petit illuminari ⁊ liberari. Item pōt etiā exponi ꝓ quocūq3 fideli exn̄ti in purgatorio qui agit grās se ab hoc seculo cuꝫ penitentia discessisse ⁊ a culpa liberatuꝫ fuisse:et petit liberari per suffragia ecclesie: et petit videre bona domini in terra viuentiū:scꝫ in gloria celesti liberatus ab oībus penis. Et ideo ecclesia cātat hunc psal. in agenda defunctorū. Item vnusquisq3 fidelis potest dicere etiam quotidie hunc psalmū vt deus cōseruet ip̄m in gratia quam in baptismo aut ꝑ penitētiā semel accepit.

vi.q.i.c. Si oia.xl. d.q̄lib3.

Ad te dñe clamabo de⁹ me⁹ ne sileas a me:nequādo taceas a me: ⁊ assimilabor descendentibus in lacum.

¶ Titulus ipsi dauid. Ex titulo apparet ꝙ dauid fecit hunc psal. sed de materia eius est varius modus dicendi apud hebreos et quosdā catholicos. Nā quidā dicunt ꝙ dauid fecit hunc psal. petēs liberari de persecutiōe ipsius saul. Alij dicunt ꝙ fecit ip̄m quādo fugit a facie Absalon ⁊ ascēdens in montē oliuarū et ꝯuertens faciē suā versus hierusalem extollebat manus suas versus locum vbi erat tabernaculū et orabat deuꝫ ne traderetur in manus inimicorū. Et ideo dicit. exaudi vocē meā dum extollo manus meas ad templū sanctū tuū. Et sic exponūt istū psal. litteraliter ꝑ e-sse de illa persecutiōe. Sed licꝫ illa potuerit esse cā vnde dauid cepit occasionē ad faciendū istū psal. tn̄ non est insistendum in tali ꝑcisa litterali expositiōe: sꝫ est trāscendū ad ꝓpheticā intelligentiā. Et iō est dicendū ꝙ dauid in tali persecutiōe ꝑuidit totuꝫ mysteriū passiōis et resurrectiōis xp̄i. Et ideo fecit istū psal. in quo tria facit. Nā primo in ꝑsona christi petit liberari ab inferno ⁊ sepulchro ꝑ gloriosam resurrectionē. Scdo petit vltionem de crucifixoribus iudeis ꝑdicēdo eorū dānationē et sue ciuitatis destructionē. Tertio agit gratias de beneficio resurrectiōis adepto. Secūda ibi da illis. Tertia ibi. benedictus dñs. ¶ Dicit ergo christus ad patrē. O domine pater ego clamabo ad te pro me et toto genere humano in mēsa qn̄ rogabo ꝓ oib⁹ mēbris meis. Io xvij. ⁊ etiā clamabo in horto per trinā orōnē rogādo pro oibus fidelib⁹. Rogo ergo ne sileas ⁊ ne taceas a me immo annue ⁊ cōcede ꝙ me resuscites a mortuis ne assimiler descendētibus in lacū. Unde nota ꝙ sicut respōdere et annuere petenti est facere vel ꝓmittere. Ita facere et nō respōdere petēti est quasi negare. Et ideo xp̄us petens resurrectionē a patre dicit ne sileas: ⁊ neq̄n taceas.i.non renuas nec neges. Sed fac qd̄ peto.i.resuscita me a mortuis ⁊ libera me et per passionē et resurrectionē meaꝫ libera fideles a pctō. Et nota ꝙ illud aduerbiū ne iteratur ⁊ preponitur illi verbo assimilabo: ⁊ ponit futurū indicatiui pro optatiuo. q.d. neq̄n taceas ⁊ ne assimiler descēdentibus in lacū. Nā si tu nō resuscitaueris me ero similis descendētib⁹ in lacū: q̄ pena mihi nō debetur: q2 ego sum solus inter mortuos liber. Et sic nō sum debitor mortis: sed immunis: q2 non peccaui in adam. Sed volo sponte mori ꝓ oibus meis mēbris vt faciaꝫ voluntatē tuam. Sed nō debeo in inferno manere nec corp⁹ meū incinerari resuscita ergo me ad vitā gloriosam: et nō ero similis alijs peccatorib⁹ descēdentibus in lacū inferni. Nam licꝫ descēderim in infernū: tamē nō ex debito: nec vt ibi maneā: sed vt limbū ⁊ purgatoriū expoliē et ceteros liberem.

no. d xp̄i resurrectione.

De ꝯse. dist. iiij. gra.xiij q.iiij.qd faciet. hier.ix. c.

Exaudi domine bocē deprecationis mee dum oro ad te:dum extollo manus meas:ad tēplum sanctuꝫ tuum. Ne simul tradas me cum peccatoribus et cum operantibus iniquitateꝫ ne perdas me.

Qui loquuntur pacē cū proximo suo: mala autem in cordibus eorum.

¶ Exaudi ergo domine voces deprecatiōis mee: dum oro ad te in mēsa et in horto ꝛ dū extollo manus meas extensas in cruce ad templū sanctū tuū idest maiestatem diuinitatis tue: orando ne simul tradas me. idest mēbra mea cum peccatoribus et ne perdas me cū operantibus iniquitatem ad dānationem perpetuā destinando: qui quidem peccatores operantes iniquitatē sunt scribe et pharisei qui loquūtur pacem cum proximo suo. scȝ mihi qui eram proximus eorū de tribu sua ꝛ loquebantur mihi cum pace simulata ꝛ dolosa dicētes: magister scimꝰ qꝛ verax es ꝛ viā dei in veritate doces ꝛc. Et tn̄ mala erāt in cordibꝰ eorū qui h̄ dicebāt vt me caperēt i sermōe ꝛ me possent accusare. Et sic iposuerūt mihi crimē lese maiestatis: puta ꝙ erā rebellis cesari: ꝛ seminabā seditionē in pplo.

xxiij. qō. iiij. c. qd faciet. et c. seq. **Da illis secundum opera eorum: et secundum nequitiam adinuentionū ipsorum.**

Secundum opera manuum eorum tribue illis: redde retributionem eorum ipsis.

Quoniam non intellexerūt opera domini: et in opera manuū eiꝰ destrues illos: et non edificabis eos.

¶ Hic petit vltionē de crucifixoribus predicendo eorū destructionē dicēs. o dn̄e pater postꝗ supradicti iudei ita dolose et inique ꝓcesserūt ꝯ me et volunt manere obstinati in sua iniqͥtate ꝛ cecitate. ꝗ da illis debitā et meritoriā penam ſm opera eorū: qꝛ fuerūt homicide: ꝛ scd̄m nequitiā adinuētionū ipsorū: qꝛ cū iniquitate ꝛ dolo ꝛ mēdacio et falso crimine ꝓcurarūt mihi mortem: ꝛ tribue illis penā scd̄m opa manuū eorū ꝛ redde retributionē eorū ipsis. nam pena debita eorum est: vt sicut ipsi voluerūt me de terra delere: ita delcātur de terra viuentiū quātum ad animā: et expulsi a sedibꝰ eorum vadant dispersi et captiui per mundū quātū ad corpus. Itē redde retributionē eorum ipsis. i. redde eis oēs maledictiōes que scribūtur in lege et ꝓphetis cōtra eos quinō erant recepturi xp̄m in lege ꝓmissum: quoniā isti iudei nō intellexerūt opa et miracula que ego feci per ꝗ poterāt cognoscere me esse messiā in lege ꝓmissum sicut scriptū erat in lege ꝛ ꝓphetis. Quam scripturā nō intellexerunt eo ꝙ excecauit eos malicia eorū ne intelligerēt sacramēta dei. Et ideo in opa manuū eiꝰ. i. ſm opa ipsius ppli destrues illos: ꝛ nunꝗ reedificabis eos. Nā licȝ ante mltotiēs fuerūt destructi puta p caldeos ꝛ antiochū. tamē reedificasti eos per neemiā et machabeos. Sed in ista tertia destructione: facta per romanos in vindictā mortis christi nunꝗ reedificabis eos: sed vsq ad consummationem ꝛ finem seculi perseuerabit statuta desolatio. Dan. ix. et sic nunꝗ erit tertiū tēplum.

Benedictꝰ dominus: qm̄ exaudiuit vocem deprecationis mee. Inf. di. c. dn̄s.

Dominus adiutor meus et protector meus: et in eo sperauit cor meum ꝙ adiutus sum. xij. qō. ij ca. gl'ia. xxiij. q. j. odi.

Et refloruit caro mea: et ex voluntate mea confitebor ei.

Dominus fortitudo plebis sue: et protector saluationum christi sui est. ij. q. vij. ꝯ. christꝰ

¶ In hac tertia parte xp̄us agit gratias patri. qꝛ fuit exauditus pro sua reuerentia: quia recuperauit vitam gloriosam pro se et suis mēbris per resurrectionē. Vn̄ dicit: benedictus dn̄s deus pater meus. qm̄ exaudiuit vocē deprecationis mee: et fuit adiutor ꝛ protector meus. Et ideo cor meū sperauit in ipso et adiutus sum sicut petebā. Nam caro mea ꝗ erat mortua in sepulchro refloruit per resurrectionē ad vitam floridā ꝛ gloriosam. Et ideo ex tota volūtate mea et toto corde ꝛ affectu confitebor ei confessione laudis memorando et referēdo omnia beneficia recepta tam redemptiōis ꝙ resurrectionis: quoniā ipse est fortitudo plebis sue et protector saluationū christi sui. idest oium membrorū filij sui: quia per passionē eius omnes fideles liberauit a maledicto peccati ꝛ debito pene eterne. Deinde cum dicit.

Saluum fac populum tuum dn̄e et benedic hereditati tue: et rege eos et extolle illos vsq in eternum. de ꝯse. di. ij. iteratur.

¶ Christus rogat patrem vt recipiat eius mortem et passionem et sanguinem in precium et redemptionem populi sui et recipiat eos in hac ecclesia per gratiam ꝛ in futuro per gloriam. Unde ait O domine pater saluū fac populum tuum meam passionem pro eius redēptione acceptando et benedic hereditati tue ꝙ toto labore acquisiui: ꝛ recuperaui eam a maledicto peccati et a sententia data in adam absoluendo. et postꝗ iste populus est hereditas tua reges eos in hac ecclesia per legem euangelicam: et ecclesiastica sacramenta in gratia conseruando. Et post hanc mortalem vitam extolle et exalta eos vsq in eternum vitam ꝛ felicitatē eternam in celo eis conferēdo.

Afferte domino filij dei: afferte domino filios arietum. j. q. j. ca. sunt nō nulli.

¶ Titulus. psalmus dauid in consummatione tabernaculi. Ex quo titulo apparet ꝙ dauid fecit istū psalmū in cōsummatiōe tabernaculi vel tēpli qd̄ pcepit edificari per salomonē. Hiero. aūt dicit ꝙ dauid fecit istū psal in ꝯsūmatiōe tabernaculi lignei qd̄ ꝓpe domū suā ꝯstruxit: ꝛ in eo archā recōdidit: ꝛ ꝙ inuitat oēs fideles ad cultū diuinum: qui fiebat in illo tabernaculo. Sȝ Ra. sa. ꝛ cōiter oēs hebrei dicūt ꝙ

dauid in hoc psalmo inuitat etiã totũ populũ ad offerẽdũ oblationes ⁊ oẽs sacerdotes ad offerẽ-duʒ sacrificia: et oẽs leuitas ad cãtãdũ psalmos et laudes in tẽplo p salomonẽ edificãdo post eã consummationẽ. Rabi autẽ cãbi barcbinonẽsis dicit in glosa huius psalmi ꝙ dauid preuidẽs in spũ mirabilia q̃ facturus erat rex messias in suo aduẽtu fecit hunc psalmũ in quo inuitat oẽs iu-deos vt sequãtur eũ in suo aduentu et offerãt sa-crificia in templo qḋ dʒ edificari in hierusalẽ. Et dicit ꝙ ille messias debet facere cũ voce sua mira bilia q̃ scribũtur in hoc psalmo. Et sic glosat ipʒ de messia quẽ falso et frustra expectãt moderni iudei. Ex quibus pʒ manifeste ꝙ iste obstinatus partim dicit verũ: ĩꝗ̃tũ dicit ꝙ dauid ꝓuidẽs mi rabilia q̃ facturus erat messias fecit hũc psalmũ et ꝙ dauid inuitat oẽs fideles vt recipiãt messiã in suo aduẽtu. Sed mentit̃ ⁊ blasphemat ĩꝗ̃tũ expectat futurũ qḋ iã est impletũ ⁊ ꝑteritũ: q: ie-sus messias in lege ꝓmissus iã venit et fecit. oĩa q̃ in isto psal. memorant̃. Relicto ergo mẽdacio recipiam⁹ veritatẽ exponẽdo istũ psalmũ de iesu xp̃o redẽptore nr̃o in lege ꝓmisso q̃ ĩ suo aduẽtu oĩa mirabilia q̃ in isto psal. cõtinẽtur fuit opat⁹. Ad cuius intelligentiã est notãdũ ꝙ duo inter ce tera ꝓuidit dauid in spũ in illo exẽplari ⁊ descri-ptione tẽpli sibi tradita ꝑmi Paralip. xxviij. Nã p:io ꝓuidit in spũ et intellexit qualiter xp̃s ĩ suo aduentu debebat edificare eccl'iaʒ toto orbe dif fusam figuratam p illud tẽplũ materiale qḋ ipse p:ecipiebat edificare. Scḋo ꝓuidit ꝙ in sola ec-clesia verum sacrificium eucharistie erat offeren dũ figuratum per agnũ qui in lege mane ⁊ vespe re immolabatur in quo sacrificio xp̃s deus ⁊ hõ erat colendus et ado:andus. Tertio p:euidit per miracula facta in lege veteri per moysen qualit̃ ch:istus in lege p:omissus debebat operari mul-to maio:a miracula in virtute nominis dei in ec clesia per ipsum edificãda. Tria ergo facit dḋ in hoc psal. quẽ fecit p:euidẽs in spũ tria sup:a di-cta. Nã p:io inuitat oẽs fideles vt recipiãt xp̃ʒ in aduẽtu tanꝗ̃ verũ deũ et hoĩem ⁊ exhibeant sibi hono:ẽ latrie. Scḋo assignat rõnes q̃re xp̃o debe tur latria p:obans ipʒ to:e deũ ꝑ septẽ mirabi-lia que erat opaturus in suo aduẽtu in virtute no minis sui maio:a ꝙ̃ vnꝗ̃ fuerint fctã in ve. te. Ter tio resumit exho:tationem ꝑmo factã exho:tãdo oẽs fideles vt exhibeant deo hono:ẽ latrie ꝓ bñ ficijs receptis. Secunda ibi. vox dñi sup aquas. Tertia ibi. in templo eius dicẽt omnes gl'iam. B

¶ Quãtũ ad ꝑmũ est aduertendũ ꝙ latria est cul tus soli deo debitus rõne summe oĩpotẽtie ⁊ ma iestatis sapientie et bonitatis et in munere et cõ fessione laudis et ado:atiõe consistens. Et sic de iure propter seipsum debetur deo ipsa latria: sed adhuc etiam xp̃o ⁊ deo patri respectu nostri de-bemus ⁊ tenemur exhibere latriã ꝓpter tria ꝑnci palia bñficia recepta. Nã p:io tenemur exhibe-re adorationẽ ꝓ bñficio creationis in quo recipi mus eẽ simplr̃. Scḋo tenemur offerre oblatiões et sacrificiũ pro bñficio redẽptionis. Tertio gl'iã ⁊ hono:ẽ ⁊ laudes ꝓ bñficio nr̃e glo:ificatiõis ⁊ rõne victorie ⁊ triũphi quẽ xp̃s obtinuit de mũ-do ⁊ diabolo. Et ideo dauid pmo inuitat fideles vt tribuãt xp̃o ⁊ deo patri ꝑmã speciẽ latrie q̃ est oblatio ⁊ sacrificiũ ꝓ bñficio ⁊ memo:ia nr̃e redẽ ptiõis ⁊ vt sim⁹ participes sue passiõis. C Vñ dicit. O filij dei ꝑ fidẽ ⁊ baptismũ regñati afferte dño iesu xp̃o hono:ẽ latrie q̃ ɔsistit in tribus s. in oblatiõe ⁊ laudib⁹: ⁊ cõfessione ⁊ ado:atiõe. Et p:io offerte ⁊ afferte dño iesu xp̃o filios arietũ s. agnos ad sacrificiũ. i. afferte sacrificiũ euchari stie in quo offertur xp̃s filius dei per agnos q̃ i le ge mane: ⁊ vespe imolabant̃ figuratus: hoc ergo sacramẽtũ agnũ offerte in eucharistia. D ¶ Ad cuius itellectũ est notãdũ ꝙ in sacramento alta-ris ꝓp:ie offertur humanitas xp̃i verbo vnita pro peccato tot⁹ ppl'i vt ipse xp̃s sit mediato: inter nos ⁊ patrem. Et sic tale sacrificiũ nõ dicitur ꝓp:ie of ferri xp̃o: sed prĩ. Sed totus populus offert se-ipsum xp̃o ⁊ patri q: ibi offerimus totã aĩaʒ ⁊ co: contritũ ⁊ humiliatũ: ⁊ in tali casu vnusq̃sq; fide lis dr̃: agnus oblatus et de talib⁹ agnis dicit ẽt p:opheta afferte dño filios arietuʒ. q. d. ꝓpheta O vos sacerdotes qui estis filij dei dedicati ad ministeriũ sacerdotale non solum offeratis in tẽ plo ch:istum qui est agnus immaculatus. Sed etiam offerte domino filios arietuʒ. id est omnes fideles tanꝗ̃ agnos: quia sicut p:o toto populo offertis patri sacrificium eucharistie. Ita etiam offertis deo omnes fideles et vnusquisq; fide-lis offerat seipsum. Itẽ etiã ꝑ illos agnos filios arietum intelliguntur omnes marty:es q̃ in eccle sia p:o xp̃o fuerant immolati. ¶ Nam sicut in cru ce seipsum p:o nobis obtulit immolatum: ita pa riter omnes marty:es ch:isto et patri seipsos ob tulerunt immolandos: qui quidem marty:es fue runt figurati per illos agnos et arietes et vitu-los qui in lege immolabantur vt magis patebit psalmo. l. de talibus ergo agnis dicit etiam p:o pheta: afferte domino filios arietum. Et hec est vnã species latrie soli deo debita que dicit̃ obla tio et sacrificium. Secunda pars latrie est confes sio laudis et o:atio et glo:ificatio p:o beneficijs receptis: et hanc dicit p:opheta ꝙ fideles exhi-beant xp̃o in suo aduentu. Unde dicit.

Afferte dño glo:iã ⁊ hono:ẽ: afferte dño glo:iam nomini eius: ado:ate dominum in atrio sancto eius.

¶ Afferte dño iesu ch:isto glo:iã et hono:ẽ ipsum laudando et glo:ificando: et afferte glo:iam no-mini sancto eius quod est iesus: eo ꝙ nos salua-uit et liberauit et quia est nomen omnipotentie et sapientie et cetera. Et ideo tenemini ipsuʒ lau dare et glo:ificare: que est secunda species latrie Tertia species est ado:atio que non solum fit cum genuflexione. Sed etiam cum p:ocidentia et p:ostratione que soli deo debetur propter be-neficium creationis: et hanc dicit p:opheta vt fi-deles exhibeant ch:isto et patri eo quod est verus deus: et ideo subdit: ado:ate dñm iesum xp̃m in atrio scõ eius. i. in sua humanitate que est taber naculũ ⁊ atriũ ⁊ tẽplũ diuinitatis in quo vbũ ha-

Nota. ꝺ descriptione templi.

Quid sit latria.

Quid offert̃ i sacramẽto

Infra. xcv. b. viij. q. f. i scripturis.

bitat per vnionē personalē. Itē adorate dñm in atrio sancto. et⁹. i. in ecclia toto orbe diffusa quā ipse edificauit et sāctificauit. Ex q̄b⁹ p3 ꝙ ꝓpheta in his duob⁹ versiculis explicat oēs tres spēs latrie soli deo deditas: q̄ sunt oblatio et glorificatio et adoratio. B ¶ Ad cuius declarationē est notādū ꝙ ista quinqꝫ se habēt per ordinem sez Reuereri. Honorare. Laudare. Glorificare et Adorare. Reuereri est reputare aliqd̄ bonū mai⁹ in altero ꝙ̄ in seipso. Honorare ē exhibere reuerētiā in testimonium virtutis quā in altero reputamus. Laudare est honoratū alijs cōmēdare. Glorificare autē est laudes honorati large lateqꝫ preconizare. Adorare vero est reuerendum: honorandum. laudandum glorificandum colere propter eminentiā oīpotētie sanctitatis: ⁊ omni spe et fiducia postposita se totū illi subijcere. Id eo adoratio dicit̄ diuin⁹ cultus oīa quattuor supradicta cōprehēdēs. Et sic tale obsequiū exhibet̄ cū oblatione ⁊ cōfessione laudis et prostratione. ¶ Ulterius est aduertēdū ꝙ notāter dictū est in textu afferte dño gloriā nomini eius. Nā p ly nomini ei⁹ intelligit̄ iesus ꝙ est nomē dei patris quattuor litterarum ad denotādū ꝙ vnica adoratiōe adoratur xp̄s cū patre. eo ꝙ est nomē eius simul cum spiritusancto eo ꝙ est amor vtriusqꝫ. Et sic vnica adoratione et latria colunt̄ tres persone eo ꝙ vnica diuinitas ⁊ oīpotētia ⁊ equalis maiestas repit̄ in tribus ratione cui⁹ debet̄ eis latria ⁊ ideo adorando iesum xp̄m adoram⁹ patrē cuius iesus est nomē. nam sicut iesus est verbuꝫ dei: ita est nomē dei: quia nomen dei addit humilitatē supra verbum. quia nomen dei nil aliud est nisi verbū icarnatū siue humanatum vt dictū ē in ꝓlogo: ⁊ psal. viij. Et iō vbicūqꝫ ponit̄ nomē dei quattuor lr̄aꝝ in ve. te. semper intelligit̄ iesus xp̄s qui est nomē dei p̄ris explicās sensibiliter eius oīpotētiā ⁊ voluntatē et sapientiam et misericordiā et iusticiā. Et ideo nouendecim⁹. vicib⁹ memorat̄ nomē dei quattuor litteris scriptum in hoc psal. per quod semper intelligitur iesus xp̄s ideo dicūt iudei ꝙ vicies reperitur scriptū nomē dñi in hoc psal. cōputando cum ceteris ly nomini eius quod idē est ꝙ dño siue adonay qd̄ est nomē dei.

Nota adorare reuereri, ⁊c.

Uox dñi super aquas deus maiestatis intonuit dominus super aquas multas.

De conse. di. iiij nec ꝙ̄ꝙ̄.

¶ Postꝙ̄ superius propheta inuitauit omnes fideles ad recipiendum christum in suo aduētu et ad exhibendum sibi honorem latrie eo ꝙ est deus et nomen dei nunc autem in hac secunda parte probat per rationes et effectus qualiter christus est deus et illud nomen est dei quod expectatur i lege. D ¶ Ad cuius intelligentiam est primo notandum ꝙ sicut totus iesus deus et homo dicitur nomen dei vt dictū est psal. viij. Ita sola humanitas prout est vnita v̄bo dicitur vox domini et ratio est nam sicut nomen nihil aliud est nisi verbum cum voce: ita iesus christus nihil aliud est nisi verbum incarnatum seu verbum habens hūanitatē. Itē sicut vox n̄ra nihil aliud est nisi vehiculū verbi per qd̄ verbū mētale secretum fit notum alijs et sensibiliter manifestū vt ait Auicēna Ita pariter dicit Augu. ꝙ humanitas xp̄i fuit vehiculū et instr̄m per quā verbum diuinū instrumētaliter ⁊ sensibiliter notificauit mūdo volūtatē patris legē euāgelicā proferendo: et p quā instrumētaliter et sensibiliter ostēdit et notificauit oīpotentiā dei patris miracula faciendo. et notificauit miaꝫ pro nobis patiēdo. Et ideo dicit Leo ꝙ humanitas xp̄i erat instr̄m per qd̄ verbū diuinum miracula faciebat. Ex quo p3 ꝙ sicut totus xp̄s vere dicitur nomen dei: ita humanitas verbo vnita dicitur vox dei ad cuius vocem et preceptū miracula fiebāt. Et ideo in hoc psal. vicies nominat̄ nomē dei scriptū quattuor litteris in hebreo per qd̄ semp intelligit̄ iesus xp̄s q est nomē dñi: ⁊ septies noiat̄ vox dñi p quā intelligit̄ humanitas xp̄i per cuius vocē v̄bū operabat̄: ⁊ fecit septē mirabilia in hoc psal. mēorata. Nā sicut āte icarnatiōnē de⁹ clamabat ⁊ loquebat̄ p ora ꝓphetarū vt inq̄t Aug. Ita in nouo testō locut⁹ est nobis p os ꝓpriū ⁊ humanitatē v̄bo vnitā vt iquit aplus ad Heb. j. Et sic p vocē dei intelligit etiā verbū incarnatuꝫ siue hūanitas verbo vnita de qua voce dicet̄ psal. xciiij. Hodie si vocem eius audieritis. Scd̄o est notādū ꝙ tota scriptura ve. te. p maiori pte nil aliō clamat nisi ꝙ xp̄s in lege ꝓmissus debebat notificare et manifestare mūdo nomē dei et virtutes ei⁹: qd̄ q̄dē nomē nūꝙ̄ fuit manifestuꝫ alicui p̄riarchaꝝ aut ꝓphetaꝝ cū quo noie ⁊ virtute cui⁹ spe xp̄s rex messias debebat facere maiora miracula ꝙ̄ vnꝙ̄ fuerūt fctā in scd̄o pō: ⁊ ita hodie iudei moderni asserūt ꝙ sol⁹ messias quē ipi expectāt d3 facere maiora miracula cuꝫ noīe dei tetragrāmatō qd̄ semiforas appellāt ꝙ̄ q̄ fuerunt scripta in lege et ꝓphetis. Ex quorū dictis manifeste ↄfitet̄ messiā fore deū. nā null⁹ p̄t possidere illud nomē nisi solus de⁹ cū sit nomē oīpotentie. ¶ Sed reiecta cecitate istorum ineptum expectant futurū quod iam est impletum per ipsuꝫ christum. Ideo est dicendum ꝙ preuidens dd̄ mirabilia que christus ad solam vocem et preceptū erat facturus appellat ipsum nomen domini et vocē dñi propter septeꝫ mirabilia q̄ fecit i mūdo in hoc psal. mēorata in q̄b⁹ ōndit suā oīpotētiā ⁊ deitatē propter qd̄ debet̄ sibi adoratio latrie: q̄ quidem mirabilia fuerūt figurata in vete. leg. facta per moysen in ductu illius populi. Quorum primum mirabile christi fuit institutio baptismi quo accepit virtutem regeneratiuam ad solaꝫ vocem dei p̄ris et ↄtactū carnis xp̄i et influētiā virtutis sp̄ussancti qd̄ quidē mirabile et sacramentum fuit figuratū per transitū israel. p aquas maris rubri: vt ait apps. j. ad Cor. x. Sed istud mirabile fuit maius illo. Nā in illo tm̄ sunt liberati filij isr̄l a morte corporali. S3 p baptismū liberat̄ totus mūdus a morte ⁊ captiuitate sp̄uali et hoc ē qd̄ dicit ꝓpheta. Ubi ait. adorate dn̄ꝫ iesuꝫ xp̄ꝫ in atrio scō ei⁹: qm̄ ipe erit vox dñi sup aquas baptismales. Et sic erit vox dñi ⁊ nomē dñi tetragrāmatō. qd̄ pbo. Nā dñs deus maiestatis intonuit vocem suā sup ipsum dicēs. Hic est filius me⁹ di-

Per vocē intelligit̄ humanitas xp̄i.

Nota

No. hec mirabilia.

Baptismus.

lectus in quo mihi bñ cõplacui. Itẽ filius ibidẽ super aquas iordanis itonuit vocez suã qñ dixit iohãni. baptiza me q: sic opz ipleri oẽm iusticiã. Itẽ ibi intonuit spũssanct⁹ qñ apparuit in signo colũbe nõ q̄ sit alia vox pr̃is ⁊ alia filij. Sed vna est vox virtus ⁊ potẽtia oim triũ psonaꝝ q: pr̃ loquitur per filiũ in spũsancto. q: potẽtia ⁊ virtus oiz triũ psonaꝝ manifestat̃ p hũanitatẽ filij tãq̄ per vocẽ vt dctm̃ est ⁊ sic ista vox cecidit sup aq̃s iordanis ⁊ cõtulit vim regñatiuã oibus aq̃s elementarib⁹. Et iõ dicit q̄ dñs deus maiestatis intonuit sup aquas multas. Ad denotãdũ q̄ nõ solum collata est virtus regeneratiua ipsis aq̃s mũdi: ad purgãdũ pctm̃. eo q̄ oẽs sunt vnũ elemẽtũ Ex supradictis ptz q̄ nõ per solã aquã pficit̃ baptismus. Sed per inuocationẽ totius trinitatis cui⁹ forma est. Ego te baptizo in noĩe patris ⁊ filij et spũssancti. Iõ eñ ibi apparuit pr̃ in voce: filius in carne: spũssanctus in signo colũbe. Itẽ sequit̃ scdo q̄ baptismus nõ põt pfici sine aqua. eo q̄ ibi tota trinitas fuit sup aq̃s. Tertio seqtur q̄ maius mysteriũ ⁊ mirabilile fuit istitutio baptismi. et maioris ṽtutis fuit illa vox dñi q̃ cecidit super aq̃s baptismales in iordane q̄ illa que cecidit sup mare rubrũ. Nã ista liberauit totũ genus humanũ a morte ⁊ captiuitate eterna: illa aũt solum liberauit filios israel a morte ⁊ captiuitate temporali que mltitudo fuit parua respectu multitudis omnium fidelium per baptismum xp̃i regeneratorum. deinde cum dicit.

De pe. dist. vij. nullus.

Vox domini in virtute: vox domini in magnificentia.

¶ Adducit scd̃m exemplũ ⁊ mirabilẽ operationẽ quã fecit xp̃s sup oẽm humanã facultatẽ ad solã vocẽ ⁊ preceptũ in operatione miraculoꝝ in q̃b⁹ oñdit suã diuinitatẽ et se esse nomẽ ⁊ vocẽ dñi. ⁊ verũ messiaz in lege pmissum per quã vocẽ i virtute cõprehẽdit oia miracula q̃ fecit xp̃s. Naz ad solã vocẽ ⁊ p̃ceptũ xp̃i cessauerãt vẽti ⁊ q̇euit mare. Vñ dixerunt circũstantes q̃s est hic q: mare et venti obediũt ei. Itẽ ad solã vocẽ ⁊ p̃ceptũ suscitauit lazarũ dicens. Lazare lazare exi foras. Io. xi. Itez ad solã vocẽ ⁊ imperiũ suscitauit filiũ vidue et filiã archisynagogi. ⁊ sanauit egrotos. et mundauit leprosos ⁊c. Ex quibus ptz q̄ ista vox xp̃i facta sup mortuos ⁊ egrotos et in oibus miraculis fuit maioris virtutis quãtũ ad effectũ q̄ illa vox facta super egyptũ q̃ induxit illas decez plagas. Nã illa occidebat ⁊ ista suscitabat mortuos. Itẽ illa inducebat morbos ⁊ tẽpestates. et ista mitigabat ventos ⁊ sanabat oẽs infirmitates. Et iõ dicit pph̃eta q̄ iesus xp̃s fuit vox dñi in virtute .i. in cui⁹ virtute debebãt fieri ⁊ fuerũt facta multa miracula in quibus xp̃s oñdit suam diuinitatẽ et oipotẽtiã. Deinde cũ dicit: vox dñi in magnificẽtia. ¶ Adducit tertiũ exemplũ ⁊ op⁹ mirabile qd̃ fecit xp̃s per suã mortẽ ⁊ passionem et resurrectionẽ quando triũphauit de diabolo ⁊ expoliauit infernũ et deduxit totã predã. et liberauit totũ genus humanũ qñ dixit redemisti me dñe deus veritatis que quidem vox fuit maioris virtutis et maioris triũphi q̄ vox fctã in egypto qñ moyses ⁊ israel expoliauerũt egyptios. Nam illa vox solũ expoliauit egyptũ bonis tp̃alibus et liberauit soluz pplm a captiuitate tpali. Sed vox xp̃i facta in passione ⁊ resurrectione expoliauit infernũ ⁊ liberauit oẽs fideles qui ibi detẽti fuerũt ab adã vsq̄ ad xp̃m et etiã liberauit oẽs fideles futuros in maiori numero sine pportione. Ex quo ptz q̄ illa vox xp̃i fuit facta cum maiori magnificentia et triumpho qd̃ preuidens dauid in spiritu dicit q̄ xp̃s fuit vox domini in magnificentia et triũpho supple in nostra redemptiõe et inferni expoliatione. Deinde cũ dicit.

Not. de xp̃i miraculis.

De ↄsec. dist. iiij. proprie.

Vox dñi cõfringentis cedros: et cõfringet dominus cedros libani.

¶ Hic adducit quartũ exemplũ ⁊ opus mirabile qd̃ fecit xp̃s ad solã vocẽ et preceptũ qñ descẽdit ad inferos dicens: attollite portas principes vestras ⁊c. q: tunc portas ereas ⁊ vectes ferreos cõfregit et cõfregit oẽs pricipes inferni et alligauit sathanã ⁊ abstulit sibi predã et arma in q̃bus cõfidebat ⁊c. Et iõ xp̃s fuit vox dñi ↄfringẽtis cedros .i. sup̃bos p̄ncipes inferni. Itẽ xp̃s fuit vox dñi cõfringẽtis cedros qñ ad solã predicationẽ aplorũ cõminuit ⁊ cõfregit oia idola mũdi ⁊ confregit ⁊ et subiecit oẽs reges ⁊ impatores et p̄ncipes mũdi. Ex quib⁹ ptz q̄ ista vox sine pportiõe fuit maioris virtutis q̄tum ad effectuz q̄ illa vox quã intonuit dñs sup pharaonẽ et exercitũ eius in mari rubro. Nã illa solũ ↄfregit et dissipauit pharaonẽ cũ exercitu suo. Ista ãt vox xp̃i ↄfregit et dissipauit totũ infernũ et dissipauit oia idola mũdi ⁊ oẽs rit⁹ detestabiles ⁊ nefandas supstitiones ppli gẽtilis. Et iõ dicit pph̃eta q̄ iesus xp̃s fuit nomẽ ⁊ vox dñi cõfringentis cedros .i. principes inferni et etiam vox domini facta per predicationem apostolorum confregit et cõfringet cedros libani .i. principes mundi: superbos per cedros libani figuratos.

viij. q. j. ca. olim Et. lxxiij. dis. §. vltimo.

Et cõminuet eas tanquam vitulum libani: et dilectus queadmodum filius vnicornium.

¶ Et cõminuet eas. sicut vitulũ libani. q. d. q̄. sicut altissime cedri libani psternuntur et confringuntur cũ securi ferrea. Ita pariter oẽs reges et principes terre fuerunt prostrati ⁊ cõfracti cũ securi euangelica ⁊ predicatione apostoloꝝ. Itẽ sicut armenta vitulorum que pascebantur in monte libano successiue diminuebantur et ingulabantur p sacrificijs et pro cibo ad comedenduz vsq̄ ad cõsummationez. Ita xp̃s cõminuit et prostrauit oia idola ⁊ oẽs principes mundi sed dilectus populus xp̃ianus fuit liberatus et saluatus sicut filius vnicornũ. B Ad cuius intelligentiã est notandũ q̄ vnicornis hz talẽ naturã et virtutẽ in cornu suo q̄ fugat oẽ venenum ad tactũ suuz. Et iõ oia aialia sequũtur ipsum nec audent bibere aq̃s in ethiopia nisi vnicornis p̄us intingat cornu in aq̃s: eo q̄ in ethiopia sunt multe aq̃ venenose. Sed vnicornis tangendo aquas cũ cornu suo

Natura vnicornis ad xp̃m applicãda.

mũdat eas a veneno ⁊ sic secure bibũt aialia aliter multa alia aialia pereũt nisi bibāt i societate vnicornis: ⁊ bibāt aq̄s quas vnicornis mũdauit. Et ideo ꝓpheta dauid in hac particula comparat iesum xp̄m filiũ dei cũ pp̄lo suo ipsi vnicorni. Nā sicut vnicornis ex tactu suo mundat aq̄s a veneno: et prebet aq̄s viꝫ purgatiuā veneni ⁊ sanatiuā. Ita xp̄s ꝑ suũ ɔtactũ i baptismo p̄buit vi purgatiuā et sanatiuā peccati ⁊ regeneratiuā et renouatiuā ad vitā sp̄ualē intingēdo cornu suũ. s. hũanitatem in ipsis aq̄s baptismalibus. in quo cornu et carne erat vnita virt⁹ diuina vnione psonali. Que quidē aqua baptismalis ex ɔtactu ⁊ illa virtute xp̄i recepta sanat oēm languorē aīe. ⁊ fugat oē venenum peccati. Et sic est dicendũ de oibus sacramentis que receperũt virtutē ex cornu virtutis xp̄i. Et etiam xp̄s intinxit cornu sue crucis in omnibus sacramētis. Et sic habuerunt sacramēta virtutē purgatiuā ⁊ sanatiuā oīs pctī. Et iō sicut oia aialia sequũtur vnicornē vt secure bibāt aguas sine veneno: ita totus pp̄ls xp̄ian⁹ seq̄tur xp̄m vt operetur ſm legē suā sine peccato. Vñ sicut aialia q̄ bibũt aq̄s venenosas extra societatē vnicornis. oia pereunt et moriunt̄ ex illo veneno. Ita oēs infideles qui sunt extra ecclesiā et societatē xp̄i peũt ⁊ moriunt̄ ex veneno peccati. q2 aliter hoīes nō p̄nt liberari nisi virtute passionis xp̄i fuerint sanati a pctī veneno qđ bibe rũt in adā. ⁊i seipsis nisi ex ɔtactu cornu xp̄i ⁊ virtute passionis ei⁹. Solus ergo xp̄s pōt dici isto mō vnicornis q2 sol⁹ nũq̄ bibit venenũ pctī. Et per suũ cōtactũ liberauit alios. Sꝫ solus pp̄ls xp̄ian⁹ dr̄ fili⁹ vnicornis. eo q2 est liberat⁹ a xp̄o q̄ est ver⁹ vnicornis ⁊ ab eo regenerat⁹ ⁊ sanat⁹. Et hoc est qđ dicit dauid q2 cũ xp̄s ad vocē suā ⁊ p̄ceptũ confregit oēs cedros et oia idola ⁊ oēs infideles superbos sol⁹ pp̄ls xp̄ianus sibi dilect⁹ euasit illesus ⁊ saluatus quēadmodũ fili⁹ vnicornis. s. sicut illa societas aialiũ manet illesa ⁊ sanata a veneno ꝑ ɔtactũ et ductuꝫ vnicornis. Ita pp̄ls xp̄i manet saluat⁹ ⁊ liber. Et ēt hoc dicit q2 vnicornis ēt liberat filios suos puulos ab illa aq̄ venenosa. Nā ipse p̄mo intingit cornu in aq̄s: et postea facit bibere filios suos sine periculo. Et ita xp̄s intingēdo hũanitateꝫ suā in aq̄s liberauit oēs filios adoptiuos. Et iō totus pp̄ls xp̄ianus deo dilectus dr̄ liberatus a p̄re ⁊ capite suo xp̄o sicut filius vnicornis. Ex quib⁹ ptꝫ q2 maioris v̄tutis fuit ista vox xp̄i facta ɔtra diabolũ et idola q̄ vox fctā ɔ̄ pharaonē ⁊ exercitũ ei⁹. ⁊ hoc est intelligendũ quo ad effectuꝫ respectu nr̄i. q2 respectu dei equalis v̄tus fuit. Vñ sicut vnicornis in suo ductu liberat ⁊ saluat filios ⁊ oia aialia ip̄m sequētia: ita xp̄s ꝑ baptismũ saluat oēs sequētes se. Itē sicut ille pp̄ls israel deo dilectus tūc trāsiuit mare illesus sicut fili⁹ vnicorniũ. pereũtibus egyptijs. Ita pp̄ls xp̄ianus xp̄o dilect⁹ transit illesus et mundus per aquas baptismales: pereuntibus iudeis et ceteris infidelibus.

Als precedētis. de ɔsec. di. v. c. ꝺ sp̄ūsctō.

Vox dñi intercidētis flāmaꝫ ignis: vox dñi concutientis desertũ ⁊ cōmouebit dñs desertum cades.

¶ Hic adducit quintā opationē et bñficiũ xp̄i q̄ fuit missio sp̄ūssancti in discipulos. Nā sicut añ incarnationē dedit legē moysi inter flāmā ignis inducēdo tonitrua ⁊ fulgura tremēte toto mōte: vt ptꝫ Exo. xix. Ita pīter xp̄s post suā ascensionē q̄n misit sp̄ūsctm̄ in discipulos: fact⁹ est repente sonus de celo tāq̄ aduenientis sp̄ūs vehementis ⁊ apparuerũt disptite ligue tāq̄ ignis seditq̄ sup singulos eoꝝ vt ptꝫ Act. ij. ⁊ sic sp̄ūsctūs dedit septē dona gr̄atiarũ cuꝫ quib⁹ intellexerunt apl̄i oia mysteria clausa i lege ⁊ ꝓphetis. Vñ sicut in mōte synai de⁹ dedit legē moysi q̄si clausaꝫ et nubibus velatā. Ita in mōte syon dedit apl̄is intelligentiā ⁊ aperuit eis sensum tot⁹ legis et ꝓphetaꝝ. Ex quo ptꝫ q2 vox xp̄i fctā in mōte syō per missionē sp̄ūsctī fuit maioris v̄tutis q̄ vox facta in monte synai. Nā ibi data fuit lex clausa et velata sub illis cerimonijs ⁊ mysterijs sꝫ h̄ fuit nobis reuelata et apta ei⁹ intelligētia ⁊ veritas: q2 maioris v̄tutis est apire intelligētiā ⁊ v̄itatē legis. ⁊ hoc est q2 dicit hic dauid q2 vox dñi iesu xp̄i intercidētis flāmā ignis fuit in mōte syon q̄n misit sp̄ūsctm̄ in apl̄os linguis igneis intercisis et dispītis. Nā xp̄s siue vox tūc intercidit et diuisit flāmā ignis intelligentie sacre scripture ⁊ flāmā ignis charitatis oibus discipulis singulis ꝑut voluit diuidendo dona gr̄arũ. Et hoc est visum in signo q2 sup singulos eoꝝ appuerũt dispītite lingue tanq̄ ignis. Et in hoc oñdit xp̄s suā oīpotentiā et diuinitatē. Et sic fuit xp̄s vox dñi intercidentis ⁊ diuidētis flāmā ignis in missiōe sp̄ūsctī. Deinde subdit vox dñi ɔcutiētis desertum.

Note. missiō sp̄ūssancti.

¶ Hic adducit ꝓpheta sextũ mirabile opus xp̄i qđ fecit per p̄dicationē apl̄oꝝ. qua voce totum mundũ cōmouit. Nā sicut añ icarnationē a d suā vocē et p̄ceptũ fuit ɔmotũ totũ desertum cades et terra apta ē: ⁊ deglutiuit datā ⁊ abirō et chore cũ oib⁹ sequacibus ⁊ solũ fuerũt saluati oēs q̄ noluerunt seq̄ ɔiurationē eoꝝ. Ita vox xp̄i in p̄dicatione apl̄oꝝ itonuit ⁊ ɔmouit totũ desertũ hui⁹ mundi ⁊ ɔcussit totā terrā ⁊ ɔminuit oia idola ⁊ ꝓstrauit oēs p̄ncipes mũdi: inter quos ifern⁹ deglutiuit totũ pp̄lm iudaicũ q̄ ɔiurauit ɔtra xp̄m. P̄rio scribas et phariseos ⁊ p̄ncipes sacerdotũ q̄ fecerũt illā ɔiurationē. Scđo deglutiuit ifern⁹ totũ pp̄lm iudeoꝝ q̄ vult seq̄ cōiurationē ⁊ obstinationē ⁊ pfidiā illoꝝ. Itē deglutiuit infernus Neronē et Domitianũ ⁊ Seuerũ ⁊ Deciũ ⁊ Diocletianum ⁊ Maximianũ ⁊ oēs alios tyrānos q̄ fecerũt ɔiurationē ⁊ decretũ ɔ̄ eccl̄iam ad delēdũ nomen xp̄i de terra. Et solũ saluati sunt illi q̄ noluerũt seq̄ eoꝝ obstinationē ⁊ infidelitatē imo relictis idolis ɔuersi sunt ad fidē. Et iō ꝓpheta totā gētilitatē vocat desertuꝫ cades eo q2 tota fuit immutata ⁊ trāslata de infidelitate ad fidē. Vñ cades mutata ⁊ trāslata interp̄tatur: q2 gētilitas ad vocē xp̄i ꝑ p̄dicationē apl̄orum fuit mutata ⁊ trāslata ab illis nephādis ritib⁹ ad verā fidē ⁊ religionē xp̄i. Et sic obstinatis pereũtib⁹ ip̄a fuit salutata. Et h̄ ē q2 dicit hic t ō. Vñ ait vox dñi ie-

Predicatio apostoloꝝ.

sicut rpi cõcutiẽtis desertũ fuit in h mũdo in pdicatione aplo. i. xps pcussit desertũ hui mũdi: siue cõcutiet in pdicatiõe aplo et declarã do scipm subdit. Nã vox dñi euãgelica cõmouebit dsertũ cades. i. totã gẽtilitatẽ q diceba dserta a deo: eo q nũq habuerat legẽ et ppbetas. Sed dicta est cades: eo q ad vocẽ euãgelicã fuit ad fidẽ mutata et trãslata ceteris obstinatis pereũtib maxime iudeis. Et fuit figuratũ i cõuersione deserti et pcipitio chore datbã et abiron ec. Uñ sicut illa vox dñi cõcutientis desertũ cades puniuit chore et sequaces eius et conuertit alios ad sequẽdũ moysen: ita parit pdicatio aplo puniuit multos obstiatos et cõuertit maiorẽ ptẽ ppli gẽtilis ad sequẽdũ xpz.

xciij. dist c. legum et i. q. ij. l. multe.

Vox domini pparantis ceruos et reuelabit condensa: et in templo eius omnes dicent gloriam.

¶ Hic adducit septimũ bñficiũ siue opus mirabile qd fecit xps i suo aduẽtu. Nã sicut tpe iosue deus interfecit oẽs pricipes terre chanaã: et comminuit oĩa idola: et cõstituit. xij. pncipes de pplo israel super totã terram chanaã et palestine: et fecit habitare. xij. tribus in illa terra. Et sic creuit ille ppls in magnã multitudinẽ vt dictum est. Ita pariter xps pstratis oib pricipib hui mũdi. et diabolo eiecto foras constituit. xij. principes sup oẽs terrã. s. xij. aplos q destructa idolatria infinitam multitudinẽ in xpo regenerauerũt et totũ mũdum impleuerunt. Et sic postea successerũt epi et plati et sacerdotes qui dicuntur principes terre et pñarche qui infinitos filios per baptismum in ecclesia xpi regenerauerunt. Et ideo dauid in hoc versu per ceruos intelligit principes ecclesie. s. epos et prelatos et sacerdotes. vt patet in canticis salomonis ideo dicit. vox dñi iesu xpi preparantis ceruos. i. epos: platos et sacerdotes fuit in ecclesia. quasi dicat q xps per suam virtutem et voces ordinauit epos et sacerdotes in ecclesia eis suam ptãtẽ cõicãdo: et p eos reuelauit cõdensa. id est p eorum predicationem reuelauit secreta que erant velata et occulta in lege veteri. Unde lra hieronymi habet vox dñi emũdãs siluas. quasi dicat q p dicatio aplorũ primo mundauit filios sacre scripture eius secreta reuelãdo et cerimonias abscindendo Item vox euangelica fuit emundãs siluas id est populos gentiles eos a spurcitia demoniorum et ritibus nefandis abstergendo et mũdando Et sic reuelauit condensa. id est multitudinem eorum sanando et eis lumen prebendo. Et sic omnes qui fuerunt mundati ab ignorantia peccati et feditate dicent gloriam in templo eius. scilicet in ecclesia per christum toto orbe diffusa et edificata in predicatione apostolorum. Est enim aduertendum q per septem supradictas voces christi possunt intelligi septem voces: et septem forme verborum quibus christus instituit septem ecclesiastica sacramenta: que quidem sacra sine forma verborum percipi nõ pñt. Nam accedit verbum ad elementum et fit sacrm vt inqt Aug. Et ideo qdlibet sacrm habet ppriã formã verbo per quaz cõficit sicut forma baptismi. Ego te baptizo ec. et forma eucharistie. hoc est corpus ec. O Hic dicit ergo propheta q xps fuit vox dñi super aquas per quam vocẽ constituit baptismum. Scdo fuit vox dñi in virtute per quam constituit confirmationem in qua dat virtus et robur ad resistendum et pugnandum cõtra diabolum. Tertio xps fuit vox dñi in magnificentia constituendo eucharistiã: qd est sacramẽtũ magis magnificum et nobilius ceteris. Quarto fuit vox dñi cõfringentis cedros constituendo sacrm pnie per quam confregit demones et septẽ vitia capitalia. Quinto fuit vox dñi intercidentis flãmam ignis cõstituendo matrimoniũ per qd extinguitur et excusatur flamma libidinis. Sexto fuit vox dñi concutientis et commouentis desertum cades cõstituẽdo extremam vnctionem per quam submergunt peccata et trãsmutant fideles ab hac vita mortali in vitã eternam. Septimo fuit vox domini preparantis ceruos constituendo platos et sacerdotes in ecclesia per sacramentum ordinis qui quidem sacerdotes et prelati figurãtur per ceruos in canticis salomonis. Et sic patet qualiter xps per septẽ voces instituit septẽ ecclesiastica sacra. Deinde subdit et in templo eius omnes dicẽt gloriam. A Hec est tertia pars in qua ex supradictis concludit et resumit qd in pricipio dixit. s. afferte domino gloriã et honorem. Nã licet xpo debeatur tota latria tamen precipue et specialiter tenemur et debemus sibi cantare laudes et gloriam pro supradictis bñficijs receptis in quib ostendit suã omnipotẽtiã et misericordiã et bonitatem et veritatẽ. Unde arguit sic. Si xps ad suam vocem et preceptum instituit baptismum in quo ostendit suam maiestatem et ad suam vocem fecit miracula in quibus ostendit diuinam virtutẽ. Item si ad solam vocẽ et pceptũ fecit oĩa supradicta septem miracula et instituit septẽ sacramẽta: p q edificauit tẽplũ et ecclesiam et ex quibus venerũt nobis tot et tanta bñficia. Ergo in isto tẽplo et ecclesia omnes fideles dicant laudem et gloriã ipsi xpo tanq vero deo et redemptori. Item sequit q si xps contulit nobis supradicta septẽ beneficia et sacramẽta q debem septies in die septem horis canonicis ipsum christum magnificare et laudare in templo suo. Et hoc est quod intendit dicere propheta cum ait. in templo eius omnes dicent gloriã. scilicet septies in die. Deinde cum dicit.

Nota. xps fuit vox dñi.

Dñs diluuiũ inhabitare facit et sedebit dominus rex in eternum.

xxiiij. q. j. c. loquitur.

Bñficia q a xpo recepit ecclesia.

¶ Explicat tria beneficia que recepit ecclesia a christo per illa septem miracula et septẽ ecclesiastica sacramenta. Nam pmo reparauit et reedificauit totã ecclesiã q erat per petm desolata. Scdo pmunicauit ecclesie et prelatis et sacerdotibus ptãtẽ ministrandi sacra que ipse constituit Tertio dedit ecclesie et fidelibus suis fructum et effectum horum sacramentorum. s. benedictionem et gratiã i psenti: et pacẽ et gloriã in futuro. Et id dicit q sicut diluuiũ aquarũ destruxit et desolauit totũ mundum tẽpore noe. et tamen deus reparauit ipsum ex illis tribus filijs noe per generationẽ car-

ualem qn dixit: crescite et multiplicamini et reple te terram. Gen. ix. Ita pariter diluuiū pctī ipsius adā destruxit et desolauit totū genus humanum et exterminauit a grā dei. et pctm homicidij et obstinatiōis et cecitatis populi iudaici desolauit totā synagogā q tūc erat ciuitas dei paucis et apostolis et discipulis in xpi fide redeūtibus et tamē xps ex illis paucis apostolis p ecclīastica sacra reghauit et reparauit totū genus humanū p diluuiū pctī ipsius adā desolatū et dissipatum: et reparauit et reedificauit etiā synagogā diluuio pecca ci obstinatiōis et cecitatis desolatā. Et sic ex duobus pplīs dissipatis repauit et reedificauit vnam ecclesiā. in qua facit fideles habitare. Et etiā reparauit ruinā angelorum p diluuiū pctī luciferi desolatā. D ¶ Ex qbus pz q triplex diluuiū siue ruinā repauit xps p ecclesiastica sacramēta. s. ruinā gnīs hūani: et ruinā synagoge: et ruinā angelorū q: sedes eorum obtinēt fideles p baptismū regnāti. Et hoc est qd dicit ppheta: dns diluuiū inhabitare facit. i. fecit fideles inhabitare ecclesiam p diluuiū pctōrū deso latā. Et hoc ē priuz bñficiū. Scdm q: cōicauit ecclesie virtutē et ptātē cōficiendi et ministrādi sacramēta. Et ideo subdidit.

Triplex diluuiū

viij. dic. q cōtra

Dns virtutem populo suo dabit dominus benedicet populo suo i pace.

¶ Dns virtutē populo suo dabit. i. potestatē ministrandi supradicta sacramēta ecclīe sue cōicabit. Tertiū bñficiū fuit q: fructū istorū sacramētorum scz gratiā in psenti et gloriā in futuro nobis dedit. Jō subdit: dns bñdicet pplo suo in pace. i. bñdictionē et gratiā dabit in presenti p ista ecclesiastica sacra et pacē in futuro. quasi dicat oēs fideles agant deo grās et dicant laudes i tēplo suo qm per supradictas septē voces reparauit genus humanū diluuio pctōrum dissipatū et cōtulit virtutē populo suo et benedixit ipsum et pacificauit per gratiam et gloriā. B ¶ Ex toto isto psalmo possunt recolligi septē cōclusiones. Quarum pria est q xpo debet adoratio latrie. s. oblatio et laus et adoratio: eo q est creator et redēptor et glorificator. ¶ Scda cōclusio q iesus est nomē dni inquantum est verbum incarnatum et est vox domini ratione humanitatis inqtum p eā sensibiliter notificauit voluntatem patris et instrumentaliter et sensibiliter per eam fecit miracula. ¶ Tertia conclusio q propheta duo principaliter intēdit. Primo qualiter christo debetur latria. Secūdo explicat. virtutem nominis eius et suam diuinitatem et ideo vicies ponitur nomen dni quattuor litteris scriptum in hebreo. p qd intelligit hoc nomē iesus in hoc psalmo. ¶ Quarta cōclusio q septem opa mirabilia supra hūanā facultatē ad solā vocē et pceptū in virtute huius noīs iesus sunt facta qd intelligit per septē voces in hoc psal. memoratas: in quib' ostēdit q iesus est nomē et vox dni qd pbat. Nā iesus primo fuit vox dni sup aquas. Secūdo fuit vox dni in vtute miraculorum. Tertio fuit vox dni in magnificentia et triumpho infernum expoliādo. Quarto fuit vox dni cōfrigētis cedros idola cōminuēdo: et pri . peos huius mūdi subijciē do. Quito fuit vox dni intercidētis flāmam ignis dona spūssancti aplis diuidēdo. Sexto fuit vox dni cōcutiētis desertū cades pplz gētilē ad fidē trāsmutando et cōmutando. Septio fuit vox dni preparantis ceruos. i. plātos et sacerdotes in ecclesia cōstituēdo. ¶ Quinta cōclusio q xps per supradictas septē voces cōstituit ecclīastica sacra discurrēdo per singula vt dictū est. ¶ Sexta conclusio q licet xpo debeatur tota latria inquātum est de' et nomē et vox dei. tn spāliter ecclesia debz sibi cantare gloriā et honorē et laudes ppter tria beneficia que xps operatus est in ecclesia per supradicta septē mirabilia et septē sacramēta. Nā primo reparauit ecclesiam diluuio peccatorū desolatā. Scdo cōicauit sacerdotibus et prelatis ecclīe potestatē administrādi sacramēta. Tertio cōtulit oib' fidelib' suis filijs ecclesie fructum et bñdictionē supradictorum sacramētorum. s. gratiā in psenti et pacē et gloriā in futuro. ¶ Septima cōclusio q septies in die in septē horis canonicis debemus et tenemur cātare laudes et gloriā et reddere xpo gratias: eo q p septē voces et septē sacra cōtulit ecclesie ista tria supradicta beneficia.

Exaltabo te dñe qm suscepisti me: nec dlectasti inimicos meos super me.

v. q. s. nō est. Aliasocū dasti.

¶ Titulus. psalm' cātic. p dedicatione dom' dd. Ex titulo pz q dd fecit hūc psal. sz p cuius domus dedicatiōe fecerit ipm ē altercatio iter hebreos. Nam benazara dicit q dauid fecit hūc psalmū pro dedicatione et consummatione domus quā ad suū vsum edificauit in monte syon. sed hoc videtur esse manifeste falsum. Nam illa domus fuit edificata ad vsum prophanum in qua habitabant vxores et concubine: ergo dauid non debuit celebrare eius dedicationem nec facere psal. de ipsa Ideo Ra. sa. et cambi dicunt q dauid fecit hunc psal. pro dedicatione templi salomonis que dr dom' dd: eo q dauid precepit ipsum edificari: et preparauit omnia necessaria ad eius edificiū vt patet. s. para. xxviij. Sed quia materia hu' psal. non correspondet tali dedicationi. Ideo hebrei confinxerūt sibi talem fabulam. scilicet q qn salomon cū pcessione sacerdotū et leuitarum reponebat archā dni in tēplo post cu' cōsummationem in die dedicationis eiusdē cū fuerūt in. xij. gradu tēpli cū archa tunc porte tēpli miraculose clause sunt: sed tūc cognouerūt sacerdotes q hoc factū fuerat ppter pctm ipsius dd cōmissū ctra vriā. Et q illud pctm nōdū erat expiatū. Et dicūt iudei q tūc sacerdotes cātarūt psal. cxxxi. sed cum fuerūt in illo vsu. s. pp dd seruū tuū nō auertas faciē xpi tui: tūc illico porte fuerūt apte et introducta fuit archa. Hoc ergo pūidēs dd i spū fecit hūc psal. p illa dedicatiōe i q patuit qualr pctm dd fuerat sibi remissū p aptionē portarum sed q sit mēdax et irrisoria ista fabula de se est manifestū. Nā illud pctm dd iā fuit sibi remissum in vita sua: vt

Nota.

Nota.

magis patebit psal.xxxi. Jtē si tā grande mira cu
lum tūc factum fuisset in tali dedicatione .nō ta
cuisset sacra scriptura in.iij.reg.nec.ij. paralipo.si
cut miraculum de nube ⁊ gloria dñi que obūbra
uit totum templum vt memoratur ibidem. Et iō
relictis eorum ineptijs ⁊ mendacijs est dicenduꝫ
ꝙ dauid in illa descriptione templi sibi tradita
preuidit in simplici spū: qualiter illud tēpluꝫ ma
teriale erat destruendū per chaldeos: sed postea
reedificandum per zorobabel et iesum filium io
sedech sacerdotem magnum. Et per istam destru
ctionem et reedificationem templi materialis
preuidit in duplici spiritu dissolutionem templi
corporis xp̄i per morteꝫ et passionē. Et preuidit
etiam resurrectionem eo ꝙ ꝓuidit qualiter illud
templum materiale erat figura corporis xp̄i qua
si per omnia. Nam ipsa humanitas xp̄i verissime
⁊ proprijssime dicitur templum dei: eo ꝙ verbuꝫ
diuinum habitat in ea per vnionem personalem
vt sepius dictum est: de quo templo dixit xp̄s Jo.
ij. Soluite templum hoc: ⁊ in triduo reedificabo
illud. Et subdit euangelista hoc autē dicebat de
templo corporis sui. Preuidens ergo dauid istā
dedicationem et resurrectionē corporis xp̄i post
sui dissolutionem. quod quidē corpus xp̄i vere di
citur templum dei ꝑ illud materiale figuratum
et que resurrectio vere dicta est dedicatio per illā
dedicationeꝫ templi salomonis figurata ideo fe
cit hunc psalmum ꝓ dedicatione domus dauid
spiritualis. Et vt cantaretur in illa dedicatione
templi materialis: et figura huius dedicationis
spiritualis et eterne. Unde templuꝫ siue ecclesia
non dedicatur nec consecratur vsqꝫ quo sit perfe-
cta et consummata et vt amplius non seruiat vsi
bus ꝓfanis: et hoc in eternuꝫ. Et ideo dedicatio
templi salomonis nō fuit ꝓpria nec vera ac eter
na q: postea fuit destructum ⁊ ꝓfanatū. Sed de-
dicatio corporis xp̄i facta in resurrectione: fuit
vera et eterna q: post cōsummationeꝫ totius no
stre redēptionis fuit facta et xp̄s amplius iam
nō moritur nec vltra mors illi dominabitur. Et
sic est dicendū ꝙ ꝓ hac dedicatione dauid princi
paliter fecit hunc psalmum introducens xp̄m lo
quenteꝫ. Jn quo duo facit. Nam primo xp̄s agit
gratias deo patri de sua resurrectione ⁊ glorio-
sa dedicatione sui corporis post consummatio-
tionem nostre redēptionis. Secūdo explicat mo
dū sue resurrectionis ibi: ego aūt dixi. Quantuꝫ
ad primū dixit xp̄s. O dñe pater ego semꝑ exalta
bo te et magnificabo: ⁊ miris laudibus efferam
te in ecclesia mea: eo qm̄ suscepisti me de inferno
⁊ sepulchro. me resuscitando. nec delectasti. i. non
delectari permisisti iudeos inimicos meos suꝑ
me. Nam ipsi putabant me totaliter de terra de-
leuisse per mortem: sed tu non impleuisti. deside-
rium eoruꝫ: immo me ab inferis resuscitasti. ideo
manent confusi et illusi.

xp̄i huma nitas dr̄ dei tem plum.

Not. de dedica- tione.

Domine deus meus clamaui ad te et sanasti me.

De con se. dis.i. c.qm̄ aūt stamus.

¶ Dñe pr̄ ego clamaui ad te in orone factā in hor
to: ⁊ in cruce pro mea resurrectiōe ⁊ salute mem-
brorum meorū: sed tu sanasti me resuscitando. et
membra mea saluando quod patet. Nam tu.

Dñe eduxisti ab inferno aīam meā: saluasti a descendentibus in lacum.

De con se. di.ij.c. iteratur.

¶ Scilꝫ inferni: q: licꝫ descenderim ad inferos:
tñ nō tāꝙ re⁹: sed tanꝙ iudex ⁊ victor et triūpha-
tor. Et iō recupaui liberaui ⁊ ꝑdā sctōrū patrū ⁊
fideliū de lōga captiuitate. Et sic tu per me sal-
uasti aiam meā. i. membrorū meorū a descenden
tibus in lacū: immo introduxi vos in regnū celo
rum in mea ascensione. Et ideo xp̄s cōuersus ad
societatē sanctorū patrum quos de limbo duce
bat in celum in die ascensionis dicit.

Psallite dño sancti eius: et confitemini memorie sanctitatis eius.

xv.q.i.c. reuerti- mini.

¶ O vos sancti patres Adā ⁊ Abel et Abraam: ⁊
ceteri qui in limbo diu me expectastis: psallite ⁊
cātate dño laudes ⁊ cōfitemini memorie sctita-
tis ei⁹ ꝙ hodie vos eduxit de ergastulo inferni et
ad patriā paradisi cū tāta glīa itroduxit. Et vos
scti fideles noui vos celebrate festiuitates resur-
rectionis ⁊ ascensionis ⁊c. Et ꝯfitemini memo-
sctitatis eius predicantes beneficia recepta: et
celebrate dies festos in memoriam beneficio-
rum eius.

Quoniam ira in indignatione eius et vita in voluntate eius.

De pe. dis.iij.c. produ- ctior.§.i

¶ Jra fuit magna in indignatione ei⁹ qñ pecca-
uit adā: q: tunc fuit irat⁹ deus ꝯtra totū genus
hūanū: et oēs erant filij ire: ⁊ deus oēs ad dāna-
tionē et perpetuā captiuitatē ꝯdēnauit: ⁊ a se il-
los abiecit: ⁊ sic fuit nobis ira ⁊ mors in illa in-
dignatione. Sed postea nunc fuit vita nostra in
voluntate eius. i. benignitate q: per meam mortē
et passionem oēs saluare voluit: et per meā resur
rectionem oēs suscitauit et oībus vitam restituit
quasi dicat ꝙ per me fuit mitigata eius ira. et
vita vobis restituta. Quod ptꝫ. Nam.

Ad vesperum demorabitur fletus: et ad matutinum leticia.

De pe. di.v.§.ó fleat. Et ó pe. disti.i.§. dolēdū.

¶ Jn die veneris ⁊ in die sabbati ad vesperū de-
morabitur flet⁹: q: mater mea ⁊ apostoli oēs fle-
bant mortē meā. Sed ad matutinum. i. die dñica
fuit eis magna leticia: cū viderūt me resurrexisse
Jtē ad vesperū. i. ab adā vsqꝫ ad xp̄m semper de
morabatur fletus in mūdo ꝓpter pctīn: sꝫ ad ma
tutinū post resurrectionem orta est mūdo magna
leticia: q: tunc fuit fractus infernus ⁊ expoliat⁹:
et celum fuit omnibus apertum: ⁊ sacramenta ec
clesiastica data ad sananda peccata.

Ego autem dixi in abundantia mea: non mouebor in eternum.

De ꝯse. dis.x.ca. placuit.

¶ Hic declarat modum sue resurrectionis ⁊ de-
dicationis sui corporis. Unde dicit. O pater be-
ne debeo psallere et letari cum membris meis
immo dixi et dico in abundantia tante glorie et
felicitatis: quia non mouebor iam in eternum
postꝙ surrexi iaꝫ nō moriar nec mors vltra mihi

dñabilr:qr corpus meũ iã est ad gl'iam dedica/
tũ imortale & impassibile.idõ hec est vera dedicatio
& eterna multo perfectior q̃ dedicatio tẽpli salo/
monis:quod postea bis fuit destructũ. Quia tu.

.q.i.c.i. vi.q.i.c. imitare. **Domine in voluntate tua:prestiti/sti decori meo virtutem.**

Auertisti faciem tuam a me et fa/ctus sum conturbatus.

¶Domine inquantum prestitisti virtutem decori glorie corporis mei cũ oibus dotibus gloriosis.Nam primo auertisti faciem & auxiliũ tuum a me:quando me dereliquisti in potestate iudeorum in illo triduo & sic factus sum cõturbatus ex timore mortis:vt dictum est psal.xxi. Et sic.

De pse. dis.i. qñ autem. **Ad te domine clamabo:et ad deum meum deprecabor:**

¶Ad te clamabo.i.clamaui p trinã orõnẽ in horto:vt ille calix transiret &c.& sic rogaui p mea re/surrectione et mẽbrorum meorum.Nam

xxi.q.vij c.hoc diximus.& c.sequẽ/ti. **Que vtilitas in sanguine meo:dum descendo in corruptionem.**

Nunquid confitebitur tibi puluis: aut annunciabit veritatem tuam.

¶Que vtilitas fuisset mihi & mẽbris meis i san/guine meo .si descẽdissẽ in corruptionẽ:& fuissẽ incinerat' & nõ resurrexissem:quasi nulla fuisset vtilitas nec fruct' mee passionis. Naz puluis et corruptio idest si fuissem incinerat' et corruptus in sepulchro nõ potuissem annũciare veritatem missionis mee:nec fuissem creditus redẽptor nec messias.Ipsa ergo resurrectio vificauit oĩa opera redemptionis.& me ostendit verũ messiam:et verum redemptorẽ & veruz deum.Ergo.

xxxviij. dis.c.se/dulo. **Audiuit dñs et misertus est mei:dominus factus est adiutor meus.**

¶Dñs pater audiuit me:et misert' est mei:et fa/ctus est adiutor me' cũ me ad gloriã resuscitauit vt possent mea mẽbra resurrectionẽ meã participare et vt essem primitie resurrectionis omniuz. Unde xps conuersus ad patrem dicit.O pater.

v.q.v.c. non ois als pcinxisti. vij.q.i.c. aduersi/tas. **Conuertisti planctum meum in gau/dium mihi concidisti saccum meuz et circundedisti me leticia.**

Ut cantet tibi gloria mea et non cõ/pungar:domine deus meus et in eternum confitebor tibi.

¶Tu cõuertisti planctũ meũ & oim mẽbrorum i gaudiũ mihi p meã resurrectionẽ.Nã primo pcidisti.i. cõcidi & vulnerari pmisisti saccũ corpus meũ per passionez.Sed postea circũdedisti me leticia:qr corpus gloriosum mihi reddidisti & immorta/le per resurrectionẽ:qr nõ ãplius cõpungar:nec vulnerabor:nec patiar.Idõ rõ est vt cãtet tibi gloria mea.& cõfitebor tibi ineternum.O dñe deus meus in ecclesia mea p tãtis bñficijs receptis.

D ¶Et appellat xps corpus suũ saccũ:eo q in eo portauit pciũ nr̃e redẽptionis.Un̄ Aug. sup psal.xxi.Ecce xps passus est:ecce mercator ostẽdit merces:ecce pciũ qd dedit:ecce sanguis q effu/sus est in sacco ferebat preciũ: pcussus est lãcea scissus est sacc' & manauit pciuz orbis terrarum.Ex pdictis ptz hũc psal.eẽ factũ p dedicatiõe & resurrectiõe corpis xpi pphetice.Sz moralr vnusq̃sq3 pctor p miam suscitat' et renouatus põt dicere hũc psal.post actã pniam. Corpus xpi dicit saccus.

D Ex toto isto psal. põt recolligi septẽ pcl'ones.¶Quarũ pria est q resurrectio xpi q pphetice pdicit in h psal. fuit vera dedicatio corpis ei' gloriosi figurata p dedicationes dom' dd.s.tẽpli salomonis:put annotat in titulo hui' psal.¶Scda pclo q p xpi resurre/ctionẽ fuerũt sanati oẽs languores & ifirmitates corpales ipsius corpis mystici.Qr inde expectam' futurã resurrectionẽ.¶Tertia pclo q p resurrectionẽ xpi fuit mitigata ira dei & placata eius volũtas.Quarta pclo q resurrectio xpi fuit leti/cia & gaudiũ maxime vginis marie & oim fideliũ taz viuorũ q̃ mortuorũ. Qr fideles liberati sunt de limbo & virgo maria et apli & discipuli cũ mu/lieribus q per totũ triduũ fleuerũt letati sunt in matutino diei dñice audita & visa xpi resurrectione.Et sicut fuit ad vesperũ flet' ita fuit ad matu/tinũ leticia.¶Quinta pclo q resurrectio xpi fuit perfectio et psummatio tot' nr̃e redẽptionis:p quã oẽs recupauim' immortalitatẽ.Et fuit etiã resurrectio xpi pfectio & vificatio oim scripturarũ legis & pphetarum.Qr si xps nõ surrexisset effu/sio sanguinis & passio ei' fuisset inutilis:nã scri/ptura simul cũ fide fuisset inanis & falsa ¶Sexta pclo q xps per suã mortẽ & passionẽ meruit sibi & nobis resurrectionẽ & claritatẽ & gl'iam corporis et aie ipassibilitatẽ & felicitatẽ. ¶Septima cõ/clusio:q corp' & hũanitas xpi fuit sacc' thesau/rorũ spũaliũ & meritorum ferẽs pciũ tot' nr̃e redẽ/ptionis:ex quo afflictio & flagellatio:& clauis p/foratio et lãcea percussio:emanauit & fluxit pre/cium orbis terrarũ & vtus sacrorũ:quo pcio non solũ fuim' a morte eterna liberati:sz etiã fuimus btõs mãsiones in celo adepti.

B ¶Sed cõtra aliqua pdicta in hac expositione arguit. Obie/ctio. Et primo pcra expositionẽ tituli.huius psalmi & pcra pmã cõclusionẽ in qua dr q resurrectio xpi fuit dedi/catio corpis ei' figurata p dedicationẽ tẽpli sa/lomõis siue dom' dauid.Nã talis dedicatio corporis xpi potius videt impleta & vificata in xpi incarnatione:q in eius resurrectione qr tũc.s.in incarnatione illa humanitas xpi fuit dedicata tanq verũ tẽplum verbi dei perpetuuz:qr qd se/mel assumpsit nũq dimisit. Rñsio. Tria in tẽplo salomõis cõsiderabantur. Ex quo ptz q dedicatio corporis xpi et eius cõstructio:magis fuit facta in incarnatione q̃ in eius resurrectione.Et si la dedicatio templi salomõis magis figurabat mysterium incarnationis q̃ resurrectiõis xpi:& p pñs titulus et expositio huius psalmi nõ est ad ppositũ dedicationis dom' dauid & templi salomonis.Ad hoc rñdet q tria psiderabant in illo tẽplo salomonis.Primo eius cõstructio & dedica/

tio pcepta p dauid ⁊ facta p salomonē.Scḋo ꝯsi
deratᷓ ei⁹ destructio facta p nabuchodonosoꝛ et
chaldeos.Tertio ei⁹ reedificatio ⁊ renouatio fa
cta p neemiā ⁊ iesum sacerdotē magnū ⁊ aggeū ⁊
zachariā. vt ptz i eoꝝ scriptis.Pꝛia ergo ꝯstructio
et dedicatio tēpli facta p salomonē:fuit directa
figura mysterij icarnatiōis ⁊ foꝛmatiōis coꝛpis
xp̄i in vtero v̄ginali:qꝛ tūc tota illa hūanitas fuit
fctā et dedicata tā꜀ verū ⁊ eternū templū dei in
quo habitat ꝑsonalr̄ v̄bū diuinū.Sed destructio
tēpli salomonis fctā p chaldeos fuit figura moꝛ
tis et passionis xp̄i ⁊ dissolutiōis coꝛpis eius ab
aīa.Et iō ecclia in toto triduo passionis xp̄i can
tat lamētatiōes hieremie pphete factas de de
structiōe tēpli ⁊ ciuitatis inquātū illa destructio
et diruptio tēpli sunt figura dissolutiōis coꝛpis
xp̄i ⁊ sepationis coꝛpis ei⁹ ab aīa. Reedificatio
aūt tēpli ⁊ restauratio fctā per neemiā ⁊ esdrā ⁊
iesum sacerdotē:et dedicatio scḋe dom⁹ fuit v̄a
figura resurrectionis xp̄i ⁊ glorificatiōis eiusdē
de q̄ dissolutiōe coꝛpis et resurrectione dixit xp̄s
iudeis.Jo.ij.Soluite tēplū hoc:⁊ in trib⁹ dieb⁹
reedificabo illud:ex q̄bus ptz q dauid nō inde
bite imo decēter et accomodate pphetice pdixit
in hoc psalmo resurrectionē xp̄i per figurā dedi
cationis et restauratiōis dom⁹ dauid. Et p hoc
ptz veritas tituli hui⁹ psalmi ⁊ ei⁹ expositionis.
¶ Sed scḋo dubitatᷓ circa sextā ꝯclusionē vbi dꝛ
q xp̄s p suā moꝛtē et passionē meruit suā ⁊ nr̄am
resurrectionē.Nā cū xp̄s sit de⁹ et hō ⁊ caput ec
clesie:iā a pncipio habuit plenitudinē meritoꝝ
sicut dctm̄ est psal.xv.ergo an̄ passionē iā mere
batur suā resurrectionē.Itē xp̄s qꝛ sol⁹ iter moꝛ
tuos liber ⁊ nō obligatus in adā:nō solū nō me
rebatᷓ moꝛi:sꝫ ēt merebatᷓ nō moꝛi:imo viuere in
eternū ergo nō opoꝛtebat ip̄m moꝛi vt resurgeret
⁊ mereretᷓ resurrectionē p se.Itē sicut xp̄s hēbat
ptātē dimittēdi aīam suā p moꝛtē:⁊ iterū sumēdi
eā p resurrectionē vt ptz Jo.x.Ita habebat ptā
tē retinendi eā in eternū absq; moꝛte.⁊ sic habe
bat ptātē viuendi in eternū.Et p ꝯñs nō opoꝛte
bat ipsum moꝛi vt moꝛeretᷓ resurgere saltē p se.
In oppositū aūt est ap̄ls ad phi. ij.dicens q qꝛ
xp̄s seipsum exinaniuit factus obediens pr̄i vsq;
ad moꝛtē crucis ppter qđ exaltauit illum ⁊c. ¶
Pro huius dubij declaratiōe ⁊ ppter ea q̄ dicta
sunt ꝓ.xv.⁊ xvij.et xxi.est valde aduertēdū q ꝑso
na xp̄i q̄tū ad p̄ns spectat pōt duplr̄ ꝯsiderari
vno mō inquantū suppositatᷓ et ꝑsonatᷓ in v̄bo.
scḋo inq̄tū est ꝑsona hūana pfectissima in sum
mo ⁊ est fili⁹ v̄ginis.Tertio inquātū est caput ec
clesie.Et sic ꝯsideratur in illa hūanitate siue in il
lo hoīe ꝑsonato in v̄bo triplex grā .s.pꝛimo grā
vnionis .Scḋo grā habitualis.Tertio grā capi
tis.per pᷓmā xp̄s hō meretᷓ dici de⁹ creatoꝛ.⁊ q si
bi cōdicentᷓ idiomata eoꝝ q̄ sunt dei effectiue.
Et sic xp̄s tan꜀ suppositū diuinū ⁊ humanū ha
bebat ptātem deponēdi ⁊ resumendi aīam et re
tinēdi eā et nō moꝛiēdi et sic nō opoꝛtebat ipsum
moꝛi vt resurgeret.Scḋo aūt mō et p scḋam grām
xp̄s nō merebatᷓ moꝛi qꝛ erat sol⁹ inter moꝛtuos
liber qꝛ nō et opere adā ꝯceptus nec nat⁹ :sꝫ ple

persona xp̄i tripliciter ꝯsideratur.et in ea triplex grā

nitudine oīm grāꝝ totaliter pfect⁹. Et sic nul
lo mō merebatᷓ moꝛi:sed si iniuste occideretᷓ:me
rebatᷓ resurgere.Tertio v̄o mō inquantum caput
nō merebatᷓ moꝛi ppter supꝛadicta:sꝫ debuit mo
ri postq̄ desponsauerat sibi ecclīam et fact⁹ fue
rat ei⁹ aduocat⁹ ⁊ pcuratoꝛ ⁊ pr̄ et dn̄s ⁊ pastoꝛ
qꝛ his modis eā nr̄am fecerat suā ⁊ sic obliga
uerat se ad soluēdū p nobis vt dctm̄ est psal.xvij.
et.xxi.Et iō qꝛ xp̄s nō assumpsit eā nr̄am ex neces
sitate sꝫ ex charitate:inde est q lꝫ de se nō mereba
tur moꝛi:tn̄ meruit foꝛmaliter suā glīosam resur
rectionē vt effectiue posset eā suis mēbꝛis cōica
re.Et iō dicit magr̄.iij.sniaꝝ dis.xviij.q xp̄s per
suā passionē meruit sibi ⁊ nobis resurrectionē et
claritatē.Et h̄ pbat ex auctoꝛitatib⁹ Aug.⁊ ābꝛo.
Utrū aūt grā vnionis et grā habitualis et grā Nota.
capitis sit vna grā realr̄ an plures nō est ad p̄ns
disputandū:sꝫ sufficit q sint tres modi distincti.
Sed hoc est certū q xp̄s p hūc triplicē modū grē
a pꝛio instanti sue cōceptiōis fuit fact⁹ caput ec
clesie et habuit plenitudinē meritoꝝ vt mereretᷓ
p se ⁊ p nobis.s.vt sua merita oīb⁹ posset cōicare
Et illico habuit firmū ꝓpositū patiendi p nobis
⁊ illico incepit opa nr̄e redēptiōis ⁊ incepit ope
rari tan꜀ caput ecclesie.Nā statim mouit v̄ginē
matrē vt ascenderet in iudeā ad salutandū eliza
beth.et ibi sanctificauit Jo.bap.et elegit eū in pꝛe
cursoꝛē.Et sic ēt xp̄s in vtero v̄ginis iā continue
oꝛabat ad pr̄em p ecclia sua absq; intermissione
qꝛ semp erat in actu ⁊ i officio nr̄e redēptiōis.Et
sic totū op⁹ nr̄e redēptionis fuit vnic⁹ actus ⁊ cō
tinuus.⁊ nō interpolat⁹ respectu xp̄i rōne firmi
ꝓpositi ⁊ cōtinue opationis:sed opa redēptiōis
dn̄r distincta ⁊ effectiue siue subiectiue respectu
nostri.iquātū nō stati fuit crucifixus i effectu.nec
eduxit patres de lymbo.nec ascendit in celū.nec
misit spiritūsctm̄ in discipulos ⁊c.vn̄ talis succes
sio dꝛ facta in effectu et respectu nr̄i.sꝫ in effectu
vnicus fuit actus respectu xp̄i sicuti positū fuit
exēplū de sole psalmo.xv.Nā sol totā plenitudi
nē sui luminis et virtutis hꝫ in auroꝛa et in oꝛtu
suo in se simr̄.sed totū hemispheriū nō simul reci
pit totū lumen et virtutē ⁊ caloꝛē solis:sed succes
siue terra recipit incremētū luminis et v̄tutis so
lis per ei⁹ accessū.Et illa illuminatio vnicus act⁹
est respectu solis:sꝫ variatᷓ respectu nr̄i. Ita ergo
pariter est dicendū de xp̄o:qꝛ a pncipio sue cōce
ptionis habuit totā suā plenitudinē sciē ⁊ sapie
et grē et meritoꝝ et fuit factus caput ecclesie et
pꝛincipiū et meritū et mensura oīm gratificant
doꝝ.⁊ fons oīm grātiarū et donoꝝ ⁊ meritoꝝ.
Et illico incepit opa nr̄a redēptionis.et cū firmo
ꝓposito et affectu fine interpolatiōe cōtinuauit
suū offm̄.Et sic ptz qualiter xp̄s semp fuit nō so
lū in actu pꝛio:sed ēt in actu scḋo operādo nr̄am
redēptionē.Et ptz etiā q xp̄s non pfecit in grā
nec scia quo ad se:sꝫ quo ad nos.i.q grā ⁊ sapiē
tia et plenitudo meritoꝝ nō creuit quo ad se:sꝫ
quo ad nos.Et isto mō dꝛ Lu.ij.q xp̄s pficiebat xp̄s crescebat sapia.
et crescebat sapia et grā simul cū etate apud deū
et hoīes.s.apud hoīes eos docendo et illuminan
do et iustificando ⁊ apud deū pctōꝛes sibi recō

cuitando et tale incrementū ꝛ pfect' sapie ꝛ gre erat tm̄ respectu nr̄i: q: plenitudo hmōi a principio fuit in xp̄o. Et sic ergo ꝯcludit ꝙ xp̄s rōne puritatis et innocētie ꝛ rōne plenitudinis gr̄e ꝛ meritoꝝ a pncipio ante passionē meruit suā charitatē et resurrectionē vt videnť inuere aug. ꝛ amb. Item rōne firmi propositi patiendi ꝛ rōne vnici actus ꝯtinui nr̄e redeptionis. iā xp̄s effectiue meruit suā et nr̄am resurrectionē. sed effectiue ꝛ quo ad nos dr̄: ꝙ xp̄s p suā passionē meruit suā ꝛ nraz resurrectionē. Et isto mō xp̄s post suā resurrectionē dixit mat. vltio. data est mihi ptās in celo ꝛ in terra ꝛc. nō ꝙ nō eēt tradita talis ptās a pncipio sz q: p morte ꝛ resurrectionē tota nr̄a redemptio fuit in nobis ꝯsummata. et post resurrectionez in celo et i terra. et in iferno ptās xp̄i fuit manifesta. Itē xp̄s rōne sup:adicti vnici et ꝯtinui actus ꝛ firmi ꝓpositi patiendi nō solū meruit nr̄am salutē añ passionē ꝛ in morte sz ēt post mortē qm̄ fuit lancea in latere pcussus. vn̄ exiuit sanguis et aq̄ in remissionē pctoꝝ. et vn̄ ꝯnanauit virtus oīm sacramentoꝝ: q: alias illud vulnus nō fuisset meritoꝝ sibi et nobis. Itē ēt dr̄ ꝙ rōne talis firmi ꝓpositi et effect' martyres nō solū merebanť in vita et i tormētis: sz ēt merebanť in oib' q̄ fiebāt post mortē erga eoꝝ corpora in vituperiū eoꝝ. puta qn̄ corpora eoꝝ cremabanť. ac tradebātur bestijs deuoranda ꝓijciebanť ad loca immunda ꝛc. et per hec ptz r̄nsio ad dubium supradictum.

Nota.

Infra. lxx. a. vij. qō. s. ca. suggestum.

In te domine speraui nō cōfundar in eternum: in iusticia tua libera me.

¶ Titulus in finē siue ad victoriā ps dauid. Ex tit. apparet ꝙ dauid fecit hūc psal. dirigens nos in xp̄m qui est finis legis. sed de materia huius psal. est disceptatio apud expositores hebreoꝝ. nā quidā dicūt ꝙ dauid preuidēs i spū captiuitatē babylonicā et liberationez fecit hūc psal. in psona tot' ppl'i liberati. alij aūt dicunt ꝙ dauid fecit hūc psal. in psona toti' israel liberati de seruitute philistioꝝ p dauid. Rabi aūt salomon dicit ꝙ dauid existens in psecutione saulis fecit hūc psal. grās agēdo: eo ꝙ liberauerat ipsuz de multis periculis in illa longa psecutiōe Sed sepius dctm̄ est ꝙ nulla fides est adhibēda isti ceco obstinato: q̄ semp conat' est puertere sacrā scripturā ꝛ retrahere a vero sensu spūali. Nā dauid nō fuit min' ꝓpheta in hoc ps nec minus inspirat' ꝙ in ceteris: marie cū ipsemet Ra. sa. dicat sup za. ꝙ ꝓphete non sunt locuti nisi ad tpa messie. Et iō est dicendū sicut sepius dctm̄ est ꝙ dauid in suis psecutionib' preuidit in spū totum discursuz ecc'ie ab adā vsq ad xp̄m. ꝛ exinde vsq ad iudiciuz: q̄ quidē ecclesia dr̄ vna ꝛ vnū corpus mysticū ꝓpter vnā fidē ꝛ spem vni' xp̄i mediatoris. Nam eadē fides ꝛ spes essentialis xp̄i q̄ salua uit ātiquos saluat et nos: sz solū est differētia accidentalis: vt dctm̄ est in ꝓlogo. Nam illi expectabant xp̄m redēptorē sed nos iā redēpti expectamus xp̄m glorificatorē. et fides nostra includit fidē et spē antiquoꝝ. q: qd illi credebant futurū nos credim' pteritū ꝛ quē ipsi expectabant redēptorem nos expectamus glorificatorem. A

¶ Ex quo ptz ꝙ spes est habitus infusus quo bona spūalia xp̄i expectantur. s. redēptio siue saluatioꝝ. glorificatio q̄ quidē diffō ꝯuenit spei in cōi. Nā per eandē spem qua nos speramus xp̄m glorificatorē expectabant ipsi redēptorē. in cui' virtute ipsi puenerunt ad xp̄m. ꝛ dirigebātur ad ipz et in ea saluati sunt. Hoc ergo pruidēs dauid in spū per suas perfectiones fecit hūc psal. hāc spē cōmendans in quo introducit adam loquentē cū tota sua posteritate fidelium et expectantiū xp̄m qui quidē adā: vt sic dr̄ corpus mysticū xp̄i et vna ecclesia que per veram fidem et spem dirigebať in xp̄m. Et ideo in titulo preponiť in finem psalmus dauid. Sed q: dauid in hoc psalmo ostēdit ꝙ ipse adam mysticus siue populus dei propter spem et fidem passus est multas persecutiones cum magna patientia: et tamē nunq̄ amisit spez immo fuit liberatus a xp̄o finaliter per talē spez Sz spes ꝯsistit in quadā extasi. eo ꝙ spes retrahit hoīem a terrenis et cōstituit eū in desiderio celestiū: et i tali extasi cōstitutus tolerat oīa mala ꝓpter deū: ideo in aliquibus biblijs apponiť huic titulo ꝓ extasi. s. in finē ps dauid ꝓ extasi. s. spei. Quinq ergo facit in hoc ps. Nā pmo iste hō mysticus petit redimi de captiuitate pctī: et a penitētialibus intrinsecis eiusdē per aduētū xp̄i. Secūdo petit liberari a psecutionib' infideliū tyrānoꝝ et hereticoꝝ. Tertio p̄dicit punitionē psecutoꝝ eccl'ie. Quarto p̄dicit premiū bonoꝝ in xp̄m sperantiū. Quīto exhortať fideles ad fidē ꝛ spem xp̄i et patiētiā in aduersis ꝓpter xp̄m. Scd̄m ibi miserere mei dn̄e. Tertium ibi: erubescant impij. Quartū ibi: q̄ magna multitudo. Quintū ibi: diligite dn̄m. ¶ Quantū ergo ad pmū adā cū tota sua posteritate fideliū lassus ꝛ ꝯfractus lōga captiuitate sub diabolo infect' pctō in aīa et fomite cōcupiscentie in carne desiderās accelerari aduentū xp̄i p quē sperat et intēdit saluari et liberari: apostrophat ad xp̄m dicens. O dn̄e iesu xp̄e in te speraui postq̄ fui eiectus a paradiso peregrinando per hunc mundū fac ergo vt venias. et nō confundar in eternum et ne spes mea sit frustra: ideo in iusticia tua libera me a culpa anime et a fomite et concupiscentia carnis. et a lege peccati Et libera me in tua iusticia: et nō in mea q: in me nulla est iusticia sed solum pctm̄. Et ideo nō possum liberari nisi per tuam iusticiam et mortem ꝛ passionem per quam spero iustificari. Ideo.

Quid ē spes.

xiij. qō. iiij. c. quis peccat.

Inclina ad me aurem tuam: accelera vt eruas me.

¶ Inclina ad me aurē tuā: q: per magna tpa clamaui ad te. iō accelera aduētū tuū ꝛ eruas me de manu diaboli ꝛ a spūali captiuitate et miseria. D ¶ Et nota ꝙ ista vox corporis mystici: nō solū dirigiť ad filiū: sed etiā ad prēm. Nā sicut filius incarnatus dr̄ facies patris per quā nobis notificatus est: et lingua patris p quā nobis locutus est ita etiā dr̄ auris patris per quā pater nos au-

dit et nostras petitiones et preces acceptat. Ideo ait: inclina aurem tuam. idest mitte filium incarnatum: et accelera vt eruas me a peccato per passionem eius. Item lingua christi et auris est humanitas per quã verbum nobis loquebatur et nos audit. Et sic ista vox indifferenter potest dirigi ad patrẽ, vel ad filium. Nam pater liberauit nos per filium incarnatũ: et filius liberauit nos per carnem in qua passus est. Unde subdit.

xxiij.qõ. iij.c. vl. in fine. **Esto mihi in deũ protectorẽ et in domum refugij vt saluũ me facias.**

¶ Esto mihi in deum protectorẽ. idest cum veneris non te recipiã vt purũ hominẽ: sed eris mihi in deum protectorem et sic confitebor te deum et hominem. Et esto mihi cum veneris in domum refugij: quia in te ponam totam spem meam vt saluũ me facias per mortẽ et passionẽ.

ars dux mihi eris. **Quoniã fortitudo mea et refugium meum es tu: et propter nomen tuum deduces me et enutries me.**

¶ Tu solus es fortitudo mea et refugiũ meum es tu: quia nõ est alius sufficiens ad saluandũ nisi tu quia deus et homo liber solus a peccato. quoniã tu vocaris Jesus qð est nomẽ salutis. Et ideo propter nomẽ tuum deduces me a peccato per passionem et enutries me per ecclesiastica sacramenta: quia nõ est aliud nomẽ sub celo in quo nos oporteat saluos fieri. Et ideo per tuã passionẽ educes me de laqo demonũ venantiũ quẽ parauerũt mihi in paradiso quãdo comedi de ligno vetito. quidẽ laqueus illaqueauit oẽs filios meos. Et ideo.

Alr. mu scipula ista. **Educes me de laqueo quẽ absconderunt mihi qm̃ tu es protector meus.**

¶ Tu educes me de laqueo venantium qð est peccatum originale et ex consequenti actuale. quẽ laqueum absconderunt mihi. Unde fomes concupiscentie dicitur laqueus absconsus in carne siue latens in mẽbris. Et hoc facies: quoniã tu solus es protector meus. Ideoqȝ.

Luc. xxiij f. **In manus tuas cõmendo spiritũ meũ redemisti me domine deus veritatis.**

¶ In manus tuas cõmendo spiritũ meum: et animam meã: quia tu non eris saluator temporalis tantum sicut sperant iudei obstinati: sed saluator anime a peccato. ideo in manus tuas cõmendo spiritum meũ. quia tu deus veritatis redemisti me: idest redimes me a peccato per passionem. Nam ideo poteris me redimere: quia es verus deus et homo. ideoqȝ tanquã deus veritatis. idest tanquã verus deus redimes me. Unde est aduertendũ quod hec eadẽ verba: quã dicit corpus mysticũ ad xpm per os dauid eadẽ verba dicit xps ad patrẽ in cruce in persona totius corporis mystici, pro quo patiebatur. Nã sicut xps patiebatur pro oĩbus fidelibus. ita in cruce cõmendauit patri aĩas oim fideliũ mẽbrorum suorum: sicut pro eis orauerat ante in mẽsa et in horto: et hoc declarauit xps cum dixit redemisti me domine deus veritatis. Manifestũ est etiã quod xps nõ fuit redẽptus in psona sui: quia nõ indigebat redẽptiõe: quia oĩno fuit sine pctõ sed ipse vt caput et mediator cõmẽdet nr̃as aĩas patri: sed in persona sui corporis mystici siue mẽbrorum dicit redemisti me et membra mea in me. O deus veritatis. Unde pater dicitur: nos redemisse per filiũ suũ: inquãtũ passionẽ xpi acceptauit in pctũ vt dictũ est psal. xvij. Unde subdit.

Odisti obseruantes vanitates superuacue. xxiij.q. j.c. odi.

¶ Odisti infideles obseruãtes vanitates. i. vana auguria et obseruãtes superuacue. i. frustra menses et annos: quia superuacue et frustra obseruant.

Ego autẽ in dño speraui: exultabo et letabor in misericordia tua. õ pe. di. j.c. scios

¶ Quasi dicat: ego nõ pono spem meã in rebus mũdanis nec recurro ad signa et cõstellatiões: nec ad sortilegia nec superstitiões: quia scio quod odisti obseruãtes illas vanitates supuacue et frustra: sed ego cõmendo spiritum meũ in manus tuas: quia tu me redemisti tanquã verus deus: et ideo in te tanquã dño speraui et spem meã posui: et ideo exultabo et letabor in mĩa tua per quã liberabis me a captiuitate: et sic spes mea nõ erit vana nec superuacua sicut spes gẽtilium obseruantiũ constellationes et sortilegia vana etc. Et quare letabor in misericordia tua.

Qm̃ respexisti hũilitatem meã: saluasti de necessitatibus animã meam. xij. qõ. ij glia epi

¶ Respexisti humilitatẽ meã quia cũ humilitate ad te cõfugi. ¶ Et ideo saluasti de necessitatibus animã meã. scȝ a pena quã necessario sequitur culpã et a culpa quã necessario sequitur ex fomite et cõcupiscẽtia que dicitur lex mẽbrorum: quã quasi necessitat et cogit alliciẽdo hoiem ad peccandũ. Ista cũ dicitur necessaria: quia sunt cõnexa et alligata. Nã ex pctõ primorum parentũ inest nobis fomes et corruptio nature: et in carne: ex cuius contactu aĩa maculatur pctõ originali: et ex eius consensu causatur pctm̃ actuale et mortale in volũtate. ex quo sequitur reatus et pena sensus. Et ideo dicitur necessitates quedã in nobis: a quibus nos xps liberauit per suã passionẽ et sacramẽta ecclesiastica. Nam liberat nos a pctõ: vt nõ sit nec imputetur: et liberat nos a fomite: nõ vt sit: sed vt nõ imputetur vt inquit Aug. et ideo sequitur.

Nec conclusisti me in manibus inimici statuisti in loco spacioso pedes meos. xxiij.q. j. c. paratus. i fi.

¶ Nõ conclusisti me in manibus inimicorum: id est quibus inclusus et captiuus eram. immo me abstraxisti in virtute passionis et sacramentorum.

¶ Et statuisti pedes meos in loco spacioso: idest in ecclesia me collocasti que dicitur locus spaciosus. Primo propter libertatem: quia liberat ab importabili iugo legis veteris. Secundo quia habet multa remedia et facilia ad delẽdũ pctm̃ ad quã quilibet põt faciliter recurrere et sanari. Ideo nullus habet excusationẽ quia deus non solum damnat hoiem: quia peccauit: sed quia currere ad medicũ recusauit. Tertio dicitur ecclia locus spaciosus: quia Ecclia dicitur locus spaciosus.

nō in solā hierusalē terra palestine arctak ⁊ astrin gitur: sed a solis ortu vsq ad occasum dilatatur Exultat ergo iste bonus hō quia peráplius ⁊ per fectius ⁊ abundantius et multiplicius est libera/ tus. nō solū ab infirmitatib⁹ carnis: sed etiā aie: et nō tēporaliter: sed eternaliter: ⁊ nō solū a visi/ bilib⁹ sȝ etiā inuisibilib⁹. Tot⁹ iste textus pōt esse etiā vox xpi ꝯquerētis apud patrē de sua persecu tione: ⁊ supplicātis p sua liberatiōe ⁊ resurrectio ne: ⁊ in persona membrorū vt sepius dictum est.

vij. q. j. c. cuȝ per/ cussio.

Miserere mei domine quoniā tribu/ lor: cōturbatus est in ira ocul⁹ me⁹: anima mea et venter meus.

Ademul/ tiplex pena p/ pter pec catum.

¶ In hac scḋa parte petit liberari a passionibus et afflictiōibus extrinsecis. Tamē est aduertendū ꝙ adam multiplicē penā incurrit ꝑpter primum peccatū ⁊ inobedientiā. Nā primo incidit in pe/ nas intrinsecas ⁊ infirmitates tam corpis ꝙ aie de quibus dictū est. Scḋo in penas exteriores et miserias: cuiusmodi sunt paupertas bonorū tpa lium ⁊ odiū et ira inimicorū. Nā sicut miserie et necessitates interiores infestant hoiem ab intra: ita paupertas et inimici ⁊ iniqui infestāt et affli/ gunt hoiem ad extra. Et ideo postꝙ in prima par te petijt adam mysticus liberari a malis ⁊ necessi tatib⁹ intrinsecis per septē versus. Ita in hac se/ cunda parte petit liberari ab intrinsecis p alios decē versus. nam ecclesia ⁊ hō mysticus semp pas sus est ab adā vsq ad xp̄m persecutiones: ⁊ maio res passa est post xp̄m a iudeis et tyrannis ⁊ here ticis: et patietur vsq ad iudiciū. licȝ aliquātuluȝ quieuit post cōstantinū a qua persecutiōe fuit li/ berata ecclesia p xp̄m qui Cōstantinū ⁊ reges ter re illūinauit. Hoc ergo ꝓuidēs dauid dicit, in ꝑso na ecclie. O spōse xp̄e: qm̄ nō solū tribulor inter⁹ a carne et petō: sed etiā exterius ab infidelibus ⁊ hereticis. nā in ira ⁊ snīa data primis parētibus oculus meus. i. ratio cōturbata est per ignoran/ tiam ⁊ aia. i. sensualitas turbata est et vulnerata fomite cōcupiscētie ⁊ ceteris passionib⁹ ⁊ venter meus. i. caro cōturbata est multis infirmitatibus et dolorib⁹ ⁊ egritudinibus que oīa eueniūt mihi ex illius primi iustissima condēnatione peccati.

vij. q. j. § 8 tūc. & cuȝ vero vij. qō. j. cuȝ per/ cussio.

Quoniam deficit i dolore vita mea: et anni mei in gemitibus.

Infirmata est in paupertate virtus mea: et ossa mea conturbata sunt.

¶ Ex istis infirmitatibus corporalibus vita mea deficit in dolore ⁊ destruik ⁊ vincitur in me natu/ ra: et sic sequik mors corporalis: et sic anni mei ⁊ to/ tum spaciū vite semp est in gemitib⁹ pre dolore: ⁊ nō solū patior infirmitates corporales: sed etiaȝ paupertatē ⁊ inopiā bonorū tēporaliū: quib⁹ vi/ ta humana sustentak: ex qua paupertate causak in me duplex defectus. nā primo deficit virtus natu ralis. nā si hō nō comedit morik fame ⁊ si nō opik vestibus morik frigore: ⁊ etiā deficit virtus mora lis: q: nō pōt vti liberalitate: nec subuenire indi/ genti nec dare vbi ⁊ qm̄ ⁊ quātū opȝ. Itē ex paup/ tate et indigētia quis furak bona alteri⁹ ⁊ sic effi/ citur iniustus. Itē nō pōt soluere creditori: nec im plere ꝓmissum: ⁊ sic efficik mēdax. Vn̄ oīa ista ma la euenerūt mihi ex illo petō: nā si ego paruissem imperio ⁊ ꝓcepto dei fuissem liber ab oīb⁹ his mi serijs: ⁊ sic fui punitus interi⁹ ⁊ exterius et ꝯtinue deficit in paupertate virtus mea. Itē totū hoc pōt ecclia referre ad tribulatiōes exteriores ⁊ ad ꝑse/ cutionē tyrannoꝝ. Vn̄ dicit ecclia. O sponse xp̄e miserere mei ⁊ libera me a ꝑsecutiōib⁹ infideliuȝ ⁊ tyrānoꝝ: qm̄ infestor ⁊ tribulor ab inimicis. naȝ oculi mei q̄ sunt doctores cōturbati sunt ab here ticis et aia mea qui sunt apli: cōturbati et afflicti sunt a tyrānis: ⁊ vēter me⁹ qui sunt oēs martyres et totus cetus fideliū: turbati sunt ab infidelib⁹ ⁊ paganis: sic tota vita mea ⁊ discursus annorū est in gemitib⁹: q: sepe expugnauerūt me a iuuētute mea ⁊c. Et sic potētia mea tꝑalis ⁊ virt⁹ fuit infir mata ⁊ minorata quia tyrāni occupauerūt bona christianoꝝ. et christiani fugiētes ferocitatē tyrā norū discurrebāt per mōtes ⁊ latibula patiētes famē ⁊ inediā: ⁊ sic ossa mea q̄ sunt ꝑlati: quib⁹ ec clesia et ceteri fideles sustētank: cōturbati sunt in tm̄ ꝙ marcellin⁹ papa ex timore adoleuit incēsuȝ idolis ex persecutiōe diocletiani. Et iō subdit.

Ex pau/ pertate sequitur duplex defect⁹.

Super inimicos meos factus sum opprobrium vicinis meis valde et timor notis meis.

vij. q. ij. c. frater/ nitas.

¶ Factus sum opprobriū vicinis meis sup inimi cos: q: inimici mei me odio ⁊ opprobrio habebāt ⁊ fact⁹ sum timor notis ⁊ amicis. nā qm̄ ceteri fide les videbāt ecclesiā conculcari: ex timore deficie/ bant et idola adorabant. Et ideo sequik.

Qui videbāt me foras fugerūt a me: obliuiōi dat⁹ suȝ tāꝙ mortu⁹ a corde.

xxiij. qō. iiij. qd dicam.

¶ Qui videbāt me foras fugerūt a me ⁊ sic ego da tus sum obliuioni. i. a memoria et corde coꝝ sicut mortuus in paucis diebus est in obliuione. Et.

Factus sum tanꝙ vas perditū: qm̄ audiui vituperationem multorum commorantium in circuitu.

hic. xxj. ca.

¶ Factus sum tanꝙ vas perditum et fractū. nam sicut vas fractum non appreciatur immo proij/ citur foras: ita ego fui proiectus ab eis et tradi/ tus obliuiōi tanꝙ mortuus. nam sicut homo mor tuus non habet amicum: ita homo positus in persecutione non habet auxiliantem: quia dele/ tur a memoria amicorum. Et in hoc cognoui me esse abiectum et oblitum quoniam audiui vitupe rationem multorum cōmorantiū et existentiū in circuitu meo. quia omnes vituperabāt ⁊ condēna bant me quia omnes natiōes habebāt odio chri stianos: intm̄ ꝙ nullus se audebat xp̄ianū noīare imo infideles īponebāt xp̄ianis multa mala ⁊ ne phanda: dicētes eos magos ⁊c. Vn̄ Iustin⁹ phs cōuersus ad fidē fecit apologiā ꝑ religione chri stiana: defendēs eos a tali labe: et ideo infideles faciebāt ꝯcilia ⁊ ꝯuenticula cōtra xp̄ianos. iō ait

In eo dũ cõuenirẽt simul aduersum
de pe. d. ii. §. ecõ trario. me accipere aiaʒ meã cõsiliati sunt.
¶ Dũ cõuenirẽt simul aduersuʒ me cõsiliati sunt accipere animam meam et vitam meã perdere.
ii. q. vij. c. testes. §. xp̃s. Ego aũt i te speraui dñe dixi de⁹ me⁹ es tu: in manibus tuis sortes mee.
¶ Ego semp in oĩbus psecutionib⁹ speraui in te ⁊ dixi deus me⁹ es tu et nõ ali⁹ ⁊ nõ pfugi ad magos nec sortilegos: sed ad te. Et dixi. O dñe sortes mee. i. spes mea ⁊ vota sunt i te ⁊ nõ i alio. Jõ
Ibidem Eripe me de manu inimicorũ meorũ et a persequentibus me.
Alias ĩ lumina. Illustra faciem tuam super seruum tuum saluum me fac in mia tua dñe non confundar quoniã inuocaui te.
¶ Illustra ergo faciẽ tuã et intelligẽtiã sup seruum tuũ et saluũ me fac in mia tua me liberãdo: et nõ cõfundar postq̃ inuocaui te ⁊ nõ aliũ ¶ Est aũt aduertẽdũ q̃ tã prima pars q̃ ista scda: põt esse vox xp̃i qui orat p sua liberatione tã in capite q̃ in membris. Nam xp̃s prius passus est in se oĩa ista a iudeis: postea passus est in suis mẽbris a tyrãnis et hereticis et infidelibus.
xxiij. q. v. iiij. ca. si nõ. §. breuiter. Erubescant impij et deducantur in infernum muta fiãt labia dolosa.
¶ Hic xp̃s caput siue ecclesia petit vltionẽ de crucifixorib⁹ et psecutorib⁹ suis: pphetãdo eoꝝ punitionẽ: ⁊ predicit triplicẽ penã psecutorũ xp̃i et ecclesie. Prima pena fuit ↄfusio in terra: nã qñ iudei viderunt xp̃m resurrexisse et qñ gentiles persecutores viderunt ỽitatẽ euãgelicã per miracula: et viderũt cõstantinũ cõuersum ad fidẽ: ⁊ viderũt ecclesiã psperari vtriq; fuerunt cõfusi et frustrati a desiderio suo. Scda pena fuit ppetua cruciatio in iferno. Tertia obduratio loq̃le q̃ est cõfusio exteri⁹. Nã tã iudei q̃ gẽtiles cum viderũt manifeste p scripturas xp̃m ẽẽ veꝝ messiaʒ tñ cõuicti facti sunt muti. Vñ de prima pena dicit: erubescãt ipij ⁊ ifideles. De scda dicit deducanẽ in iferñũ in ppetuũ cruciãdi. De tertia dicit. muta fiant labia eoꝝ dolosa et mendosa ⁊ fraudulenta falsificantia sacras scripturas: et imponẽtia falsa crimina christo et mẽbris suis.
Als con temptu. Que loquuntur aduersus iustũ iniquitatẽ in superbia et in abusione.
¶ Que quidẽ labia dolosa loquunẽ iniquitatẽ ⁊ falsa crimina aduersum iustũ. s. ↄtra xp̃m et populũ suũ blasphemando et in abusione loquẽdo ⁊c. Et iõ tota ista pticula põt esse vox xp̃i capitis petentis vltionẽ de iudeis persecutoribus suis: et de persecutoribus ecclesie qui oẽs erubuerũt ⁊ cõfusi sunt cognita euangelica veritate et preterita eorum cecitate.
de cõse. dist. iiij. c. eccl̃ia. Quaʒ magna mlt̃itudo dulcedinis tue dñe: quã abscondisti timẽtib⁹ te. Perfecisti eis qui sperant in te: in cõspectu filiorum hominum.
In hac parte predicit premium et retributioneʒ bonorum qui passi sunt pro christo. Dicit igitur. O domine q̃ magna est multitudo et sufficientia dulcedinis beatitudis et fruitionis tue: quã abscondisti. i. absconditam seruasti ab eterno timentibus te. Nã ita sunt nobis abscõdita ⁊ incõprehẽsibilia: q̃ nec oculus vidit: nec auris audiuit: nec in cor hoĩs ascendit q̃ parasti diligẽtibus te. vnde hanc beatitudinẽ ⁊ p premiũ fecisti ⁊ preparasti eis qui sperãt in te in conspectu hominũ q: in hac vita lucrati sunt et meruerũt ipsum premium per bona opera q̃ fecerũt per psecutiones quas passi sunt in conspectu filiorũ hoĩm ⁊ ante reges et presides ppter iusticiam. Et ideo.
Abscondes eos in abscondito faciei tue a conturbatione hominum. de cõse. dist. v. c. ie iuniũ.
¶ Abscondes eos et collocabis in abscõdito faciei tue: quia semper videbunt faciem tuam que ab impijs est abscõdita et separabis eos a conturbatione et persecutione hominum quia non erit amplius luctus neq; clamor. sed
Proteges eos in tabernaculo tuo a contradictione linguarum. De pe. dis. s. ois qui non diligit.
¶ Proteges eos in tabernaculo tuo celesti a cõtradictione linguarũ malorũ hoĩum. Et ideo de tanta felicitate agit gratias dicens.
Bñdict⁹ dñs: qñ mirificauit miam suã mihi in ciuitate munita. Di. xxix. c. dia coni.
¶ Benedictus sit dñs qñ mirificauit (id est mirificam ostendit misericordiã suam mihi in ciuitate munita: quia nemo saluatur nisi per misericordiam dei q: cuius vult miseretur q: non est currẽtis nec volentis: sed dei miserentis et vocat istaʒ ecclesiam ciuitatem munitam ppter gratiam et abundantiam sacramentorũ ⁊ munitã armis donorum quibus nos defendimus vndiq; ab omnibus malis cõtra diabolum ⁊ membra eius.
¶ Unde nota q̃ ista ciuitas militãs triplici munitione est munita. s. muntione doctrine. et sacramẽtorum ⁊ donorũ spiritussancti. Et triplici muro est septa. s. fide: spe ⁊ charitate: ⁊ sic nihil est nobis timendũ. Ciuitas vero celestis est munita et copiosa et abundãs oĩbus bonis frutibilibus: q: est status oĩm bonorum aggregatione perfectus ⁊ sic est perfecta beatitudo in ea. Et subdit. Nota.
Ego aũt dixi in excessu mẽtis mee p iectus sum a facie oculorũ tuorũ. viij. q. i. aduersitas ⁊. xl. q. iij. c. i cũctis.
Ideo exaudisti vocem oratiõis mee dum clamarem ad te.
¶ Bene domine mirificasti miam tuã mihi nam dum essem in excessu mẽtis ⁊ pfundo persecutionum ego dixi in corde meo piectus sum. i. putabaʒ esse piect⁹ a facie oculorũ. ⁊ q̃ dimisisses me: et ideo multotiens clamaui: sed tu exaudisti vocem orationis mee dum clamareʒ ad te. quia nõ deseris clamantes ad te. naʒ licet ad tempus exponas hominem persecutionibus et aduersitati

bus vt probes eum et probatum ostendas: tamē in fine non deseris eum: sed releuas per gratiam et miam. et sic misert⁹ liberasti me a malo culpe et pene et cōstituisti me in bonis gratie et glorie.

Supra. xxvi. ex/ tij. q. iiij. quid fa/ ciet.

Diligite dominum omnes sancti ei⁹ quoniam veritatem requiret dominus: et retribuet abundanter facientibus superbiam.

¶ Hic ppheta exhortatur omnes fideles vt nō desperent in persecutionibus: sed firmiter ponāt spem suam in deo scilz in christo capite nostro sine quo nemo potest saluari: qr nunq̄ deseret sperantes in se. Ideo ait. o vos sancti et fideles: diligite dominum: et ponite spem vestram in eo tolerate patienter persecutiōes: quoniā in finali iudicio et etiam in hoc tempore dn̄s requiret veritatem idest ꝯm veritatem et iusticiam iudicabit et ideo retribuet abundāter penam facientibus superbiam scilz tyrannis et prauis qui cum superbia persequuntur istos igitur.

xlir. dis. c. hinc ei

Viriliter agite et confortetur cor vestrum oēs qui speratis in domino.

¶ Agite et pugnate viriliter contra diabolum et membra eius patienter substinendo persecutiones omnes qui speratis in domino confortetur cor vestrum in malis tolerādis: qm̄ dominus retribuet vobis hic per grām: et in futuro p glorīā. ¶ In hoc etiam psalmo dauid exhortatur quēlibet peccatorem: vt recurrat ad deum qui liberet eum ab intrinsecis et exterioribus necessitatib⁹ et penalitatibus peccatorum. Et sic moraliter potest exponi totus psalmus pro quolibet peccatore et pro quolibet patiente persecutiones ab improbis et malignis hominibus. Et sic est quedā oratio deprecatiua.

Ro. iiii. a. nō pe. dis. j. c. ll lerer. nō pe. dis. j. c. voluis sent.

Beati quor remisse sūt iniquitates et quorum tecta sunt peccata.

¶ Titulus eruditio dauid. ex titulo apparet q dauid fecit istum psalmum eruditus a spiritusancto. vel in quo erudit nos ad aliquam virtutem. Unde dicit chambi: q quandocunq in aliquo ti. ponitur eruditio signū est q dauid eruditus a spiritusancto intēdit aliquod magnum mysterium et pfundum futurum De materia huius psal. cōmuniter dicunt doct. q postq̄ dauid cōmisit adulterium cū bersabea: et machinatus est mortem vrie per totū quasi annum siue per totos nouem mēses: tenuit peccatū celatum vsq ad natiuitatē pueri: lz populus de tali facinore tam murmurabat. Sed post nouem mēses in natiuitate pueri: missus est nathā ad dauid qui exposuit sibi parabolam de oue rapta ꝛc. Sed qui nōdū fecerat pniam tunc cognouit reatum suū dicens peccaui. Cui nathā dicit trāstulit dn̄s petm̄ tuū. q. d. culpa est tibi remissa pter confessionem et penitentiam sed remanet pena

Nota d peccato adulterij dd.

temporalis. Ideo dominus transtulit. idest commutauit tibi culpam et penam eternam in temporalem quia filius de domo tua insurget cōtra te ꝛc. vt patet. ij. reg. xiij. Unde tunc dauid iacuit super terram nō maducans neq bibens vsq ad mortem pueri. et tunc in tali penitentia insistens fecit psalmum quinquagesimum. scilz Miserere mei deus. in quo petit veniam de peccato suo: secundo petit triplicem spiritum quem perdiderat s. Primo spiritū gratie preuenientis: cū dicit spiritum rectū innoua in visceribus meis. Scdo petit spiritū gratie gratificantis cum dicit spiritū sanctum tuum ne auferas a me. Tertio petit spiritum prophetie ipsum erudientem quem pter peccatum perdiderat cum dicit spiritu principali confirma me. idest spiritu prophetie et eruditionis et doctrine quo ante me docebas et erudiebas de misterijs profundis et futuris. ideo sequitur docebo iniquos vias tuas ꝛc. Sed peractā ista penitentia dauid recuperauit hunc triplicē spiritum scilicet gratie duplicis et prophetie et tunc spiritussanctus erudiuit eum et certum fecit qualiter dominus remiserat sibi culpam propter penitentiam et confessionem factam ipsi nathan quādo dicit peccaui. Et inde fuit eruditus a spiritusancto qualiter penitētia est illa que sola delet peccatum. Et quomodo penitentia non est valida nec fructuosa nisi fiat in hac vita. Et quomodo talis penitentia cum cōfessiōe erat seruanda in ecclesia post aduentum christi: que quidem penitentia non habet virtutem nisi ex passione christi. His ergo eruditus dauid a spiritusancto: fecit hunc psalmum in quo erudit omnes fideles et exhortatur ad penitentiam exemplo sui sicut promiserat psalmo. l. cum dicit. docebo iniquos vias tuas: et impij ad te conuertantur ꝛc.

D ¶ In quo psalmo quatuor facit. Nam primo ostendit penitentiam esse necessariam cum suis conditionibus. Secundo q penitentia nō habet virtutem nisi a christo per suam passionem. Tertio exhortatur omnes peccatores ad penitentiā in hac vita. Quarto denunciat penam impenitētium et obstinatorum et beatitudinem penitētentium. Secūda ibi: tu es refugiū. Tertia ibi: intellectum tibi dabo. Quarta ibi multa flagella peccatoris. Quantum ad primū primo preponit vnā cōclusionem principalr intentam scilz q penitentia est necessaria peccatoribus ad cōsequēdam beatitudinē. Scdo exprimit modū pnie cū omnibus suis partibus et conditionibus ibi. nec est in spiritu ꝛc. Conclusio ergo principaliter intēta est ista q penitentia est necessaria peccatoribus ad beatitudinem cōsequendam. quasi dicat q beatus est qui agit penitentiam et sine penitentia nemo peccator potest esse beatus. Unde dicit. Beati quorū remisse sunt iniquitates. Ad cuius probationem et intellectum est notandū q cuilibet fideli debetur beatitudo nisi impediat per peccatū. Nā petm̄ tripliciter impedit peccatorem ad beatitudinem. Primo qr est in odio dei pter culpam: et sic est extra gratiam. Secundo quia propter reatum et culpam est obligatus ad

Psalmi diuisio.

penitentia est necessaria.

Peccatum impedit tripliciter beatitudinem.

penā eternam. Tertio quia dum est in culpa quasi iure hereditario est sub captiuitate et potestate diaboli. Nam dum homo manet in illa iniusticia et culpa et reatu semper diabolus habet iustā causam accusandi eum et retinendi et possidendi in inferno. Et sic iste tres cause impediunt peccatorem ad beatitudinē. Ad hoc ergo ꝙ peccator expediatur oportet ꝙ remoueātur ab eo ista tria: scilicet ꝙ remittatur sibi iniusticia siue reatꝰ et pena. Secundo ꝙ deleatur sibi culpa ne deus imputet sibi peccatum ad penam eternam: sed sit deo gratus. Tertio ꝙ peccator iustificetur ne diabolus habeat ius possidendi nec cruciandi nec accusandi eum: sed ista tria non possunt remoueri nisi per penitentiam. Nam penitentia est illa que iustificat et recōciliat hominē deo ⁊ reducit in gratiam: et etiam remittit et abolet penam. Ergo necessaria est penitētia omnibus peccatoribus ad consequendā beatitudinē et ad hoc ꝙ sint beati. ¶ Et ad hoc dicit dauid cum ait. Beati sunt illi homines quorū remisse sunt iniquitates per penitentiā sup. qꝛ aliter remitti nō possunt et ponūtur iniquitates pro iniusticia facta et pro reatu siue noxa. Item beati sunt quorū peccata sunt tecta ⁊ abscōsa apud diabolū: quia iam nō habet aliquid vnde iure possit eos accusare nec possidere postꝗ̄ sunt iustificati per penitentiam. Item.

xv. dist. c. qualis hunc. ⁊ ca. seq.

Beatus vir cui non imputauit dominus peccatum: nec est in spiritu eius dolus.

¶ Beatus sane vir cui dn̄s nō imputauit peccatum ad culpam nec penam eternam postꝗ̄ est iustificatus per gratiam et penitentiā: quia sibi deleta est culpa et est iam in gratia dei. Nam deum culpam delere nil aliud est nisi peccatū ad penā eternam et odiū non imputare: vt inquit Augusti. Ex quibus patet ꝙ peccator non pōt ꝯsequi beatitudinē nisi p penitētiam. et sic est necessaria peccatoribus penitentia ad beatitudinē: que est conclusio principaliter intēta. Deinde cum dicit: nec est in spiritu eius dolus: exprimit modū et discursum penitentie faciende exemplo sui. D ¶ Ad cuius intelligentiā est notādū ꝙ peccatū s̄m Ambrosiū est inobedientia ⁊ p̄uaricatio diuinoꝝ preceptorū: et sic nil aliud est nisi quedā rebellio ⁊ volūtaria deuiatio a diuinis preceptis. et per consequens a diuina voluntate que lucet in preceptis. et idō peccator omnis dicitur iniustus inquātū deuiat a regula veritatis: ⁊ a diuina volūtate. que est regula ⁊ mēsura oim actuū humanoꝝ sicut dictū est psal. xiiij. Et per eandē rationē dicit̄ oīs peccator mēdax: qꝛ deuiat et mentit̄ a prima veritate: ⁊ a prima mensura que est volūtas diuina. Tertio omnis peccator dicitur dolosus eo ꝙ violator promissi. Nā oīs fidelis ꝓmisit in baptismo seruare diuinā legē et precepta. quādocūꝗ ergo ꝗs volūtarie violat et p̄uaricatꝰ est diuina precepta dicitur dolosus: ⁊ sic omne pctm̄ dicit̄ dolus. Et talis dolus pōt esse duplex. vno mō in lingua. vt quando quis habet aliud in lingua ⁊ aliud in spiritu. Alio modo pōt esse in solo spiritu: vt quādo

quid sit pctm̄.

pctō: dr dolosus

quis habet peccatū absconsuꝫ in conscientia nō agens penitentiā nec vult peccatū suum confiteri. Et de hoc dicit dauid ꝙ beatus est vir in cuius spiritu nō est dolus. idest qui nō habet peccatum absconsum in consciētia: sed eiecit ipsum per penitentiā. Sed de modo euellendi et eijciēdi doluꝫ siue peccatū a cōscientia est. A ¶ Secūdo notādumꝙ ex peccato commisso siue ex preuaricatiōe preceptorum tria remanent in anima sicut dictuꝫ est. Primo reatus quo obligatur ad rem restituendam et etiam ad penam. Scđo deformitas quedam per absentiā gratie qua est peccator in odio dei et imputat sibi deus illud peccatum ad culpā ⁊ penā. Tertio remanet in anima culpa p quā dr̄ iniustus et dignus accusari et possideri a diabolo. Et non solum per istam culpā accusatur a diabolo: sed etiam continue accusatur a seipso. B

In aīa post peccatum tria remanēt.

¶ Nam culpa dicitur de culpo culpis culpsi siue de culpo culpas: siue de cudo cudis: quod ideꝫ est qđ terebrare et figere et compungere: quia cudit et pungit conscientiā peccatoris: vnde licꝫ quodlibet istorū trium dicatur peccatū: tamen ista culpa cōmuniter dicitur peccatū et dolus in anima siue in spiritu ⁊ dicitur telum fixum in anima ⁊ dicitur etiam spina iugiter mordens et pungens cōscientiam. Que quidem spina siue dolus non pōt eijci nec euelli ab anima et cōscientia nisi per penitentiā. Nam dupliciter potest mordere siue pūgere consciētiam peccatoris. Uno modo ex solo timore pene et cognitiōe mali vt iudei postꝗ̄ crucifixerunt christū bene nouerūt se male egisse ⁊ cōtra iustitiā. Et ideo quando viderunt solem obscuratum et terremotū ⁊c. reuersi sunt in ciuitateꝫ plangentes et percutientes pectora sua: sed talis compunctio et remorsus conscientie non fuit penitentialis et fructuosus: quia fuit ex sola confusione et formidine pene future propter peccatū: ⁊ ita in multis peccatoribꝰ. Alio mō illa spina culpe pōt pungere peccatorē cum dolore: eo ꝙ offendit deum summe bonum ⁊ perdidit gratiā ⁊ amorem dei. C ¶ Et ista est bona cōpunctio: sed nondum est ꝑfecta et penitētialis. Sed ad hoc vt sit perfecta opꝫ habere quattuor cōditiōes. Primo ꝙ sit dolorosa cum supradicto respectu. Scđo ꝙ sit cum ꝓposito nunꝗ̄ amplius cōmittēdi pctm̄. Tertio cum firmo ꝓposito confitēdi. Quarto cū ꝓposito satisfaciēdi. Et tunc talis remorsus ⁊ cōpunctio dicit̄ ꝯtritio penitētialis ⁊ fructuosa. Et sic ptꝫ ꝙ illa spina culpe lꝫ pungat cōtinue ⁊ accuset conscientiā tamē nō pōt eijci nisi per cōtritionē ⁊ confessionē ⁊ cū ꝓposito satisfaciendi. Et tunc dr̄ vera pn̄ia. qꝛ tunc verissime sunt iniquitates: ⁊ pctā sunt tecta diabolo. Et amplius nō imputat deus pctōri. Et tunc hō pōt dici beatus in spe. quia iam est reductus in gratiā dei ⁊ est dignꝰ vita eterna. Et totū istum discursum ꝓbat dauid exēplo sui. Nā primo cōmisit pctm̄ scꝫ adulteriū et furtū et homicidiū et celauit per nouē menses sed in toto illo tēpore spina culpe mordebat ⁊ pūgebat ꝯsciam eius ex timore pene ⁊ diuini iudicij et ꝓpter infamiā et confusionē: sed qꝛ talis compunctio nō fuit cū intentione ꝯfitendi: idō nō erat

Culpa.

cōtritio ꝑfecta.

penitentialis nec fructuosa: sed quādo et tali remorsu et cōpunctione cōfessus fuit peccatum dicens: peccaui: tunc fuit expulsa et electa spina culpe ab eius anima: ꝛ transactū pctm̄ quia talis cōpunctio fuit penitētialis et fuit perfecta penitentia: quia amplius non fuit dolus in eius spū ꝛ h̄ esbqꝺ dicit hic: ait em̄. Btūs vir in cuius spū nō est dolus culpe: immo eiecit dolū et culpā per penitentiam. ideo remisse sunt ei iniquitates ꝛ tecta sunt ei⁹ pctā apud diabolū. et nō imputata apꝺ deū postq̄ nō est in spiritu eius dolus. nec culpa facta penitētia. Et hoc probo exēplo mei. Nam.

De pe. di.j.§.de nic. **Quoniā tacui inueterauerunt ossa mea: dum clamarem tota die.**

¶ Quoniā tacui peccatū cōmissum non confitendo sacerdoti: licet dolerē in corde ex cōfusione: tn̄ non fuit mihi remissum peccatū: quia erat ꝛ manebat dolus in spiritu immo qꝺ peius est ex taciturnitate inueterata sunt oīa ossa. i. viscera. i. debilitate sunt vires anime ad resistendū peccato ꝛ tētationibus et facta est caro prona magis ad peccandum: quia peccatū qꝺ per penitentiā non deletur mox per sui pōdus in aliud trahit vt inquit Grego. Et licet clamarē tota die me interius accusando. tamen inueterata sunt ossa. idest vires anime: quia retinebā dolum in spiritu: et nō prodebam ad extra confitendo culpam meam: ideo talis clamor et talis cōpunctio erāt infructuose: quia non sanabar quoniam tacebam peccatum sacerdoti. Unde clamabam et gemebam in conscientia sed tacebam peccatum in ore: sed dum sic clamarē in meipso die ac nocte considerando scelus et crimen commissum: et detestando vitam meam infamem apud populum.

di l.c.vt psttue/ ref.ꝛ.xxiij.dist. bisigit. **Quoniā die ac nocte grauata est super me manus tua conuersus sum in erumna mea dum configitur spina.**

¶ Quoniā inquit die ac nocte grauata est manus tua sup me per remorsuꝫ conscietie: ꝛ talis spina culpe figebatur in ꝯscientia ꝛ mordebat et pūgebat me. tunc cōuersus sum in erūna ꝛ miseria peccati mei cū maximo dolore ꝛ contritiōe respectu diuine offense: et cognoscēs me peccatorē ꝛ reum proposui confiteri et detegere peccatum et dolū absconsum ꝛ diu celatū in ꝯscientia. et sic.

De pe. di.j.c.fi. **Delictuꝫ meū cognitū tibi feci: ꝛ iniustitiā meam nō abscondi.**

¶ Delictū meū cognitū ꝛ manifestū tibi feci per cōfessionē: ꝛ iniustitias quas cōmiserā nō abscondi imo cōfessus sum ꝛ manifestaui ꝓphete nathā sacerdoti dicēs peccaui ꝛc. cui largo mō totū mūdū ꝛ discursum: cū lachrymis ꝛ dolore ꝛ cōtritiōe ꝛ ꝓposito satisfaciēdi manifestaui. Et tūc ille ex diuina reuelatiōe absoluit me dicēs. trāstulit dn̄s pctm̄ tuū. vn̄ o dn̄e magna ē mīa ꝛ liberalitas tua ꝛ grādē ꝟtutē tribuisti sacro pnie. Nā solūmodo.

vij.q.j.§ si q̄. de pe.d.j.c. **Dixi cōfitebor aduersum me iniustitiam meam domino: et tu remisisti impietatem peccati mei.**

di.j.q di.iij. c.illud. ¶ Dixi ꝛ deliberaui ꝛ proposui cōfiteri dicendo: ego cōfitebor dn̄o iniustitiā et pctm̄ meū aduersum meipsum ꝛ tu ilico remisisti impietatē ꝛ iniustitiā et culpā pcti mei cōmissi contra vriam. q.d. qn̄ cū ꝯtritione ꝛ lachrymis ꝓposui cōfiteri: ilico cū cōfiterer ꝛ etiā ante vocalē ꝯfessionē iam remisisti impietatē peccati mei. Un̄ nota q̄ littera istorum quattuor versuū est sic ordināda. scꝫ qn̄ ego dauid tacui peccatū per totū illud tēpus nō confitēdo sacerdoti. iō inueterata sunt oīa ossa mea qn̄ tacui pctm̄ in ore dum clamarē. i. licꝫ clamarem tota die ꝛ gemerē in ꝯsciētia. Et causa quare clamabā et gemebā tota die. fuit qn̄ die ac nocte grauata est super me manus tua. i. iudiciuꝫ manꝰ tue qꝺ timebā. Et sic dum talis spina configebatur in conscientia mea cōuersus sum in erūna ꝛ miseria mea cogitando: et sic clamabā in conscientia: sed tacebā peccatū in ore: sed qn̄ delictū meū feci tibi cognitū et iniusticias meas non abscōdi. sed manifestaui et dixi cōfitebor. idest proposui confiteri: tunc ilico remisisti impietateꝫ peccati mei. Et ex oībus his probat dauid et ponit pro ꝯclusione q̄ ad verā penitentiā est necessaria cōfessio siue firmū propositū confitendi q̄ citius peccator habuerit locum et copiā sacerdotis: seu in tempore per ecclesiam determinato. Et ostēdit q̄ sine cōfessione aut firmo proposito confitendi nō est valida nec fructuosa penitentia. Naꝫ ille dolus siue illa spina non potest eijci nec euelli a spiritu ꝛ cōscientia siue contritione et confessione. Unde salomon ab hoc loco ex doctrina patris sui dauid accepit illud qꝺ ait Prouerb. xxviij. qui abscōdit scelera sua nō dirigetur. qui autem confessus fuerit: et reliquerit ea misericordiam consequetur. Ex quo patet q̄ ad hoc vt peccator consequatur misericordiam et veniam: oportet q̄ cum contritione cōfiteatur peccata et relinquat ea. idest proponat amplius non committere. Et sicut fuit dauid eruditus a spūsancto et docuit filiū suum et omnes nos agere penitentiā. A ¶ Et sic patet q̄ tres sunt partes vere et ꝑfecte penitētie scꝫ cordis contritio. oris ꝯfessio. et operis satisfactio: ꝛ ista delet pctm̄. Ista quinq̄ sunt per ordinē seruāda in pnia. Nā primo pctor detestatꝛ pctm̄. Scꝺo ꝯuersus ad deū dolet et ꝯteritur ꝓpter offensam deo et primo factā. Tertio ꝓponit eijcere dolū a ꝯsciētia ꝛ ꝯfiteri pctm̄. Et ꝓponit satisfacere ꝛ h̄ amplius nō cōmittere. Et nota q̄ spina culpe dupliciter punit cōscientiaꝫ. Primo modo inferēdo ꝯfusionē et detestādo pctm̄. Scꝺo modo inferendo dolorē ꝛ ꝯtritionē ex qua ꝯtritione insurgit ꝓpositum confitendi et satisfaciendi. et amplius non cōmittēdi et iste est ordo et discursus vere penitentie: vt iam dictum est psal. vj.

cōfessio necessaria.

tres partes pnie

d.l.c.qd ē.de pe. di.iij.c. si aplo. **Pro hac orabit ad te omnis sanctus in tempore opportuno.**

¶ Hic ponit tertiā cōclusionē scꝫ q̄ pnia nō soluꝫ est necessaria peccatoribꝰ: sed etiā oībus hoībus quantūcunq̄ sint iusti et sancti. Que quidē ꝯclusio siue lr̄a dupliciter pōt intelligi. Uno mō ab/

solute.q.d.q oes boies sunt pctores vel fuerunt pctores τ sic oes indigẽt vel indiguerũt penitẽtia Hãc cõclusionẽ pbat Aug. de baptismo paruulorum: τ de natura τ gratia q: oes preter xpm τ virginẽ mariã fuerũt peccatores immo Hieronym' cõtra pelagianũ pbat q vsq ad presentẽ diem nullus inuẽtus est sine pctõ pp̃ter naturã corruptã inclinatã ad malũ: et ideo absq gratia puenientenemo põt vitare pctm̃ etiã si velit: τ quilibet bz necesse dicere. dimitte nobis debita nostra Ideo ait hic dauid q pro hac remissione τ venia orabit ad te ois sctũs.q.d.oes peccauerũt mortaliter: vel saltim venialiter pter virginẽ mariã que fuit pũenta per grãz.vt inquit Aug.libro de natura τ grã: ergo oibus sanctis fuit necessaria pnia et pro hac remissione orabunt futuri: et orauerũt preteriti. Scdo põt intelligi hec littera p residuo Nã licet aliquis sit sanctus τ iustificatus p penitẽtiã: tamẽ adhuc debet orare pro venia.s.ne iterũ reincidat in pctm̃: q: septies in die cadit iust'. Unde nota q peccatores debẽt orare vt deus remittat eis culpã quã pp̃etrauerũt. Iustificati autẽ p penitẽtiã debẽt orare vt deus remittat eis penã debitã: τ ne amplius reincidant in pctã pterita. Sz iusti qui nunq actualiter peccauerũt debent orare ne pdant gratiã: τ ne cadãt in pctã que possent facere et ne intrẽt in tentationẽ. Deinde cuz dicit in tẽpore opportuno hic põt eẽ alia pclusio q penitentia nõ est valida et fructuosa nisi i hac vita.

quõ sufficient penitentia. | pnia nõ ẽ fructuosa nisi i hac vita

Probatur quia hec vita est tempus opportunum et determinatum et assignatum ad penitentiam faciendam. Hanc cõclusionem probat Aug.in libro enchiridion. vbi dicit q tẽpus acquirẽdi vitã eternam in hac vita tm̃ deus hominib' dedit vbi voluit penitẽtiã esse fructuosaz. Et dat rationem ideo enim hic penitentia fructuosa est.q: põt hic homo mutata volũtate simul τ opera mutare. Et ideo si quis decesserit ab hac vita sine penitentia habebit dolorem et penam sine venia: quia mors tollit locũ et spacium penitendi: quia iam homo desinit esse viator. Et ideo dauid dicit: pro hac penitẽtia et remissiõe orabit ad te omnis sanctus et omnis iustificatus: in hoc tempore opportuno et dedicato ad penitẽtiã.q.d.q omnes homines qui hodie sunt sancti in gloria egerunt penitẽtiã in hac vita: τ nõ distulerũt pniaz post mortem: quia post mortem non est locus pnie: nec venie nec mie immo est tempus penarum et tormentorũ: punitionis perpetue: quia non est nisi flet' et stridor dentium. Et talia tormenta infernalia τ tales fletus non inclinabunt deum ad misericordiam nec ad veniam. Ideo sequitur.

Uerũtamẽ in diluuio aquarũ multarum ad eum non approximabunt.

s.qd.s. ñ sanat

¶ Quasi dicat q peccatores qui decesserunt sine pnia: τ patiũtur tormẽta in inferno: et sunt in continuo fletu nũq in diluuio τ abũdãtia aquarũ.i. lachrimarũ multaꝝ approximabunt ad deũ voces dãnatoꝝ facte in diluuio τ abũdantia lachrymarũ nunq approximabũt nec pueniẽt ad deuz nec deus exaudiet dãnatos nec miserebit eis. Itẽ per ly diluuiũ aquarũ multaꝝ põt itelligi penitẽtia facta in vita τ tũc est sensus p hac remissione orabit ois sanctus in tpe opportuno.verũtamẽ.i. q: i diluuio τ copia aquarũ.i.lachrymaꝝ multaꝝ i.in penitẽtia facta in tpe opportuno pene iferni τ pctã nõ approximabũt ad eũ sez ad virũ sanctũ τ penitẽtẽ. Item diluuium aquaruz multarũ dicitur infernus.q: ibi est abũdãtia lachrymarũ τ tormentorum que dicuntur aque multe in scriptura. Itẽ diluuiũ τ furia aqrũ multarũ dr dies iudicij qñ dicet dãnatis.ite in ignẽ eternũ sine mia τ remissione: vbi dãnati gemẽtes et frustra penitẽtiã agẽtes dicẽt: nos insensati τc. Sap.v. sz talis penitẽtia τ tales lachryme nõ approximabũt ad aures iudicis: licet sit magnũ diluuiũ τ abundantia lachrymarũ.vt pz de diuite epulone q cupiebat guttaz aque τc. Alij dicũt q per diluuiũ aquarũ multarũ intelligit abũdãtia et copia bonorũ tẽporaliũ: τ sic existẽtes in copia bonorũ tpaliũ.nõ curãt agere pniam pp̃ter amorẽ tpaliũ: τ iõ nũq approximant ad deũ p pniam: sed sancti viri cõtẽnẽtes bõa tpalia pp̃ter celestia agũt pniam in hac vita τ currunt ad deũ. Et iõ sequit et dicit dõ O dñe ego nolo ponere spẽ meã in diluuio bonorũ tpaliũ: sed ad te recurro: q: tu es refugiũ meũ τ exultatio mea: iõ erue me τc. ¶ Sz licet ista moralis expositio sit bona tñ nõ ẽ precisa: q: tollit magnũ sacramẽtũ latẽs in hac littera. Ideo ẽ sequẽda prima expositio: et querendum aliud sacramẽtum in versu sequenti.

Pnia ẽ diluuiũ.

Tu es refugium meum a tribulatione que circũdedit me: exultatio mea erue me a circundantibus me.

ij.q.vij. testes.s. xpus.et xxiij.q. s.que digno vt.

¶ In hac parte dauid ostendit q penitentia habet virtutem a sola passione christi: et q nõ est valida nisi fiat cum fide et spe misericordie christi. Nam fides christi et spes venie deducit peccatorem ad penitentiam. Et ideo vnusquisq peccator debet recurrere ad passionem christi.per quã soluitur omne debitum et illam passionem debemus applicare cum nostra penitentia aliter penitentia esset inualida. Hoc ergo preuidens dauid in spiritu q nemo poterat saluari nec a peccato absolui nisi per fidem et passionem christi mediatoris: dicit O christe mediator: et messia future si ita est q nemo potest consequi beatitudinem nisi sibi remittatur culpa et pena.et tegantur eius peccata: ne imputentur apud deum: et hoc non possit fieri nisi per confessionem et perfectaz penitẽtiã factã in hac vita: τ q oes sancti egerãt penitẽtiam.τ q post hanc vitam non est locus penitentie nec venie nec misericordie.que venia nõ potest haberi nisi per te et in virtute passionis.ideo in hac vita anteq moriar volo agere penitentiaz et ideo ad te recurro in hoc tempore opportuno et dedicato ad penitentiam quoniam tu es refugium meum a quacunq tribulatione mea id est a quacũq tribulatione que circũdedit me: et a quo qñq pctõ fugio ad te: ergo o exultatio mea erue me ab oibus peccatis circundantibus me τ non solum a peccatis: sed a necessitatibus τ penalita-

Pnia a passiõe xpi hz virtutez

tibus peccati que est concupiscentia et fames et lex membrorum que circundant et tenent me ligatum erue me per virtutem tue passionis quoniam tu christus es exaltatio mea et omnium patriarcharum et omnium fidelium veteris legis: quia in te speramus vt liberes nos sicut nobis est reuelatum. ¶ Ex his patet ꝙ dauid in hoc psalmo et in ceteris christum messiam futurum inuocat: ꝙ ipse et omnes patres antiqui sciebant ꝙ non poterant liberari ab inferno et a peccato nisi per christum mediatorem in cuius fide saluabantur. petit ergo dauid gratiam vt faciat penitentiam in hac vita et dimittatur sibi culpa in virtute christi nec veniat ad diluuium aquarum multarum inferni nec reseruetur sibi penitentia post mortem nec ad diem iudicij: quia tũc non erit fructuosa.

xxiiij. q. j. nõ turbatur.

Intellectum tibi dabo et instruam te in via hac qua gradieris firmabo super te oculos meos.

¶ Quia iste psalmus intitulatur eruditio Dauid. Ideo sicut iste fuit eruditus a spiritusancto quomodo ageret penitentiam: ita ipse erudit et docet et exhortatur nos ad agendam penitentiã in hac vita cum omnibus conditionibus supradictis. Ideo dicit dauid o peccator quicunque sis ego dabo tibi intellectum id est consilium: et instruam te et erudiam te in hac via qua gradieris et peregrinaberis: et firmabo oculos meos super te monendo et exhortando. Nam sicut magister dicitur habere et firmare oculos super discipulum quando frequenter docet eum: ita ego firmabo super te oculos meos te exhortando: scilicet vt facias penitentiam in hac vita sicut supradictum est eo ꝙ ista vita dicitur via qua gradimur et peregrinamur et perueniamus ad aliam vitam scilicet eternam ideo dicimur viatores et peregrini vsque ad mortem. Ideo in hac vita et peregrinatione habemus lucrari et adipisci mercedem et recompensare peccata per penitentiam: quia oportet operari dũ dies est: venit enim nox. id est mors quando nemo poterit operari nec mereri: nec penitentiam agere. Johannis. ix. Et ideo vos peccatores nolite fieri insensati et bestiales et imprudentes sicut equus et mulus quibus nõ est intellectus: nec ratio: nec consilium: nec prudentia: quia non curant nisi de presenti: et non prouident de futuro: sed non est mirum: quia non habent intellectum: et rationem: ideo non possunt consultare de rebus futuris sed vos quibus deus dedit intellectum et rationem et legem in qua prohibetur omne malum et iubetur omne bonum: et promittitur iustis felicitas et impenitentibus pena perpetua: et scitis ꝙ nullum bonum irremuneratum: et nullum malum impunitum: et ideo debetis consultare et prouidere in hac vita pro vita futura vitando malum et agendo bonum et agendo veram penitentiam de malis commissis in hac vita: et non reseruetis penitentiam nec differatis post mortem: quia tunc erit infructuosa: ergo nolite fieri insipientes et stolidi sicut equus et mulus quibus non est intellectus: sed

Nota.

accipite consilium et instructionem et eruditionem meam et cetera.

Nolite fieri sicut equus et mul⁹ quibus non est intellectus.

Ebdomade vj. disti. xxviij. c. ignorantia et c. q ca.

In chamo et freno maxillas eorum constringe qui non approximant ad te.

¶ Hic explicat propheta suum consilium et instructionem et salubrem doctrinam. D ¶ Ad cuius intellectum est bene notandum ꝙ per equum propheta intelligit mundum et per mulum intelligit carnem. In quibus duabus bestijs equitat et sedet diabolus ad pugnandum contra animam hominis: per quas bestias inducit omnia septem vitia et peccata mortalia in hominem. Nam mundus inducit quattuor peccata. scilicet superbiam: inuidiam: iram et auariciam eo ꝙ superbus non patitur priorem nec equalem et sic prorumpit in inuidiam: nec patitur iniuriam: nec paruipensionem: et sic prorumpit in iram que est appetitus vindicte propter paruipensionem. Item superbus non patitur indigentiam: ideo prorumpit in auariciam vt possit sustentare statum et honorem mundanum et sic committit furtum: vsuram: et rapinam et symoniam et cetera. Ex quo patet ꝙ ista tria vitia scilicet ira: inuidia: et auaricia sequuntur superbiam et sunt eius filie. Sed omnes quattuor inducit ille magnus equus et illa magna bestia ferox et petulans qui dicitur mundus: in quo sedet diabolus ad pugnandum. Item caro intellecta per mulum voluptuosum inducit et importat tria vitia voluptuosa scilicet luxuriam: et gulam: et accidiam. Que quidem tria vitia carnalia sunt quasi relatiua. nam vnum inducit aliud: nam luxuria requirit gulam et accidiam: et accidia inducit gulam: et gula luxuriam. Et ideo caro est intellecta per mulum voluptuosum. Has ergo duas bestias scilicet mundum et carnem cum diabolo sessore suo cõsulit et exhortatur et admonet propheta nobis esse fugandas et compescendas eo ꝙ inducunt in nobis illa septem capitalia vitia et septẽ venena. Et ideo dicit. O fideles de populo dei nolite fieri superbi et inuidi et iracundi et auari: sicut equus per quem intelligitur mundus: id est sequi mundum et concupiscentiam eius: eo ꝙ inducit hominem in superbiam: et inuidiam et iracundiam et auariciam. Item nolite fieri carnales et voluptuosi sicut mulus per quem intelligitur caro et concupiscentia eius eo ꝙ inducit in luxuriam: gulam et accidiam: que sunt bestiales affectiones et voluptates. quasi dicat nolite fieri sensuales et bestiales sicut iste due bestie nec permittatis quod vobis dominetur sed tu fidelis christiane constringe et compesce istas duas bestias cum suis affectionibus in chamo et freno qui nõ approximant ad te. id est vt non approximent ad te prout habet littera Hieronymi. ¶ Ad cuius intelligentiam est aduertendum ꝙ sicut diabolus equitat super illas duas bestias ad pugnãdũ cõ

Mũdus inducit quattuor pctã.

tra dominem:ita christus contulit nobis frenum ad compescendum equum scilicet mundum ⁊ cha mum ad ligandum mulum scilicet carnem. Unde frenum compescens mundum est humilitas ⁊ mā suetudo contra superbiam et iracundiam:⁊ cha-ritas contra iram et odium:et etiam contra aua riciam. Sed chamus ad ligandum carnem est ca stitas et sobrietas. Et finaliter ad compescēdas et ligādas omnes istas bestias:dedit nobis xp̄s omnes virtutes cardinales et theologales:⁊ oia septem dona spiritussancti. Et ad sanādos mor-sus et vulnera istarum bestiarum contulit nobis septem ecclesiastica sacramenta que omnia con-tinentur in lege euangelica que prohibet omne vitium.et consulit et mandat omnem virtutem et ideo dicit propheta. O fideles de populo dei nolite fieri sensuales et bestiales sicut equus et mulus quibus non est intellectus.i. nolite sequi mundum qui inducit ad superbiam ⁊c.nec carnē que inducit ad luxuriam et ceteras voluptates be stiales:sed tu fidelis cui deus dedit intellectum ad cognoscendum et discernendum bonum ⁊ ma lum.et dedit liberum arbitrium ad eligendum bo num et fugandum malum:et dedit tibi memoriā vt per preterita prouideas de futuris:et dedit ti bi rationem vt sequaris et facias ista:et dedit ti-bi in baptismo fidem:spem:⁊ charitatem:⁊ in cō firmatione septem dona spiritussancti:et per alia sacramenta prouidit tibi de omni remedio con-tra istas duas bestias et septem vitia vt essent in chamum et frenum ad compescendum et destruē dum et ligandum predictas bestias et vitia:ergo in isto chamo et freno virtutum et sacramentorū constringe maxillas istorum vitiorum vt non ap proximent ad te:et ne deuorent te:quasi dicat q̄ si non compescueris et constrinxeris istas duas bestias cum supradictis frenis et chamis:tūc ac cedent ⁊ approximabunt ad te:et dominabuntur tibi. Nam ista bestia carnis ⁊ mūdi nisi paret:im perat ⁊ dominatur:vt inquit Horatius et tunc iste bestie deducent te in profundum inferni vbi sunt multa flagella peccatoris ⁊ tormēta. Ideo caue.q.

vij.q.ō.s. c.cū per cussio.

Multa flagella peccatoris: sperantem autem in domino misericordia circundabit.

¶ Hec est quarta pars huius psalmi in qua pro-pheta comminatur penam peccatoribus obstina tis ⁊ impenitentibus et promittit veniam peni-tentibus:et leticiam ⁊ gloriam iustis. Unde dicit O vos peccatores cauete ne permittatis qd̄ iste supradicte bestie approximent ad vos.⁊ compre-hendant et deuorent vos:et sine penitētia ducāt vos ad infernum et locum penarum infernalium cum demonibus et dānatis in perpetuum cruciā dos:quia multa flagella peccatoris.i.multa fla-gella ⁊ tormenta patientur peccatores obstinati non solum propter peccata commissa : sed quia noluerunt agere penitentiam : sed voluerunt se-qui bestias supradictas:que quidem flagella et tormenta erunt multa in quantitate intensiue et extensiue in duratione:quia in eternum durabunt

Per oppositum erit de ipsis penitentibus : nam sperantes in domino misericordia circundabit id est misericordia dei circūdabit ⁊ liberabit eos qui recurrunt ad penitentiam et sacramenta ec-clesiastica:et cum penitentia constrinxerunt ⁊ fu-garunt bestias supradictas:quia consecuti sunt misericordiam et veniam. Ideo propheta conuer sus ad penitentes et iustos dicit.

Letamini in domino ⁊ exultate iusti et gloriamini oēs recti corde.

ij.q.iiij. c.mēsā. et.iij.q. ix.di-gnum.

¶ Letamini in domino. quasi dicat. O iusti leta-mini et exultate in domino:eo q̄ egistis peniten-tiam et consecuti estis misericordiam:et vos re-cti corde qui operati estis iusticiam ⁊ bona ope-ra:gloriamini in domino qui dedit vobis gratiā ad declinandum a malo et faciendum bonū. Itē vos iusti et iustificati per penitentiam:et vos re-cti corde qui peccata et iniquitates non abscon distis in corde:immo sine dolo confessi estis.recti ficati fuistis ab iniusticia ad iusticiam:et remisse sunt iniquitates apud deum:et quorum tecta sunt peccata apud diabolum per penitentiam inte-gram scilicet per contritionem et confessionem ⁊ satisfactionem. gloriamini et letamini pro tāto beneficio hic recepto per gratiam et in futuro per gloriam.quasi dicat:agite gratias ⁊c. L ¶ Ex omnibus supradictis potest recolligi diffinitio penitentie. Nam pnia est cordis contritio cū pro-posito confitendi ⁊ satisfaciendi ⁊ amplius non peccandi. Uel pōt dici q̄ penitentia est dolorosa confessio peccatorum commissorū cū cordis contri-tione facta in hac vita cū proposito satisfaciēdi et amplius petā nō cōmittendi. D ¶ Ex isto etiam possunt recolligi.xiij. conclusiones et doctrine. Quarum prima est:q̄ per penitentiā remittuntur pena ⁊ culpa debita petōrum. ¶ Secūda est q̄ per penitentiam sunt tecta ⁊ absconsa petā ipsi dia bolo:ne amplius valeat hoiem accusare. ¶ Ter-tia q̄ per pniam deus amplius non imputat pec catum ad culpā nec ad penā eternam. ¶ Quarta q̄ peccator sine pnia non potest consequi beatitu dinem propter impedimentū culpe. ¶ Quinta q̄ penitentia nō potest esse perfecta ⁊ fructuosa sine confessione facta ecclesie. Probatur:nam licet da uid clamaret die ac nocte:et gemeret ex remorsu psciētie:sed tamen quoniam tacebat peccatū sa-cerdoti ideo non fuit sibi remissum visquequo pro posuit confiteri et confessus est peccatum ipsi na than dicens:peccaui:per quod ostendit vocalem confessionē esse necessariam in effectu aut in affe-ctu. ¶ Sexta conclusio:q̄ omnes sancti indigent penitētia ad delēda peccata:vel ad conseruādas virtutes. ¶ Septima cōclusio:q̄ penitentia debet esse accelerata in hoc tempore opportuno:quia solū in hac vita est valida et fructuosa:quia post hanc vitam est infructuosa. ¶ Octaua conclusio q̄ pe-nitētia nō est valida nisi in virtute passionis xp̄i:ideo est ad xp̄m recurrendū. ¶ Nona pclo:q̄ peccator qui in hac vita non agit penitentiā est īprudens sicut equus ⁊ mulus quibus non est intellectus: si non prouidet pro futuro iudicio. ¶ Decima

xp̄s dat frenū cō pescens mundū.

Quid sit pnia.

nisi

conclusio q diabolus et mundus et caro et septem vitia capitalia sunt bestie indomite semp pugnā tes ad deuorādū hoiem vt demergāt eū in īfernū ¶ Undecima conclusio: q iste bestie sunt cōstringēde et cōpescēde per chamū ecclesiasticoꝝ sacramentoꝝ: et per frenum virtutum et legis euāgelice: et per assiduam orationem et penitentiam ⁊c. ¶ Duodecima cōclusio: q peccator qui in hac vita nō agit penitentiā: sic est bestialis sicut equus et mulus: ita tractabitur sicut equus et mulus: q2 constringetur et ligabitur in chamo et freno: et in infernali carcere: et torquebitur et flagellabitur in eternū. ¶ Decimatertia conclusio et doctrina: qd sicut pena obstinatoꝝ erit multitudo flagelloruꝫ et tormentoꝝ: ita premiū penitentiū et iustificatorum erit leticia et gaudiū in hac vita per grām et in futuro per gloriā. B ¶ Sed cōtra totum fundamentū et discursuꝫ et intelligentiā huius psalmi arguunt greci et iacobite negātes et contēndentes vocalē cōfessionē pctōꝝ dicētes nō esse necessariam cōfessionē pctōꝝ ad salutē et pniam. Unū arguūt sic. Illud nō est necessariū ad salutē: quod xps nō docuit nec instituit in lege euāgelica: sed xps nō docuit nec precepit fieri confessionē peccatorum: ergo non est necessaria. minor est nota: maior probat q2 xps sufficienter docuit et instituit oia necessaria ad salutē. vn̄ bene dicit: pniaꝫ agite ⁊c. et vade amplius noli peccare: sed nulli dixit vt confiteat pctā ⁊c. Itē nostris tēporibus surrexit quidā hyspanus magr̄ scholaꝝ apud salamanticam qui cōcedebat esse faciendā ɔfessionē de pctīs actualiter cōmissis dictis aut factis: sed non de peccatis in solo ꝓposito et voluntate cōmissis: postq̄ nō deuenerūt ad actū. Un̄ arguebat sic. Ordo pnie debet fieri scdm ordinem et discursum peccati sm̄ Chrisostomū. Nam si tripliciter peccauimus: scꝫ corde: et locutione: et opere ita tripliciter debemus penitere: scꝫ contritione: et cōfessione: et satisfactione: igit si quis peccauit solū corde: et nō locutione: nec opere: nō tenet de necessitate cōfiteri: nisi penitere tm̄ in corde per contritionem q2 penitentia debet correspondere peccato: et sic non de quolibet pctō est necessaria vocalis confessio. Itē confirmabat suā positionē tali rōne: vt suis verbis vtamur. Nam regula iuris est q per quascūq3 causas res nascit p easdeꝫ dissoluatur. Sed ista peccata solo cō sensu cōtrahuntur ergo solo dissensu dissoluūtur: quia per q̄ quis peccat per hec et torquetur. Sap. xi. Nō ergo est necessaria vocalis confessio in peccatis sola cogitatione cōmissis: sed sufficit sola contritio sine ordine ad claues ecclesie: et confessio gnālis et cerimonie ecclesie sicut in venialibus. Sꝫ in oppositū est dauid propheta in hoc psal. vbi dicit quoniam tacui inueterauerunt omnia ossa mea: sed quando dixit confitebor ⁊c. tunc remisisti impietatem peccati. ¶ Respondeo q dupliciter ꝓbatur confessionem peccatorum esse necessariam peccatoribus ad pfectā penitentiam. Et hoc ꝓbatur. Pmo auctoritatibꝰ sacre scripture vtriusq3 testamenti. Scdo probatur rationibus multis. Unde probatur primo q vocalis cōfessio de peccatis ꝑpetratis sit de lege nature: et hāc ɔfessionē exigit deus a peccatore. Unde deus vocauit adā ad confessionem cum dixit: adam vbi es ⁊c. vnde adam confessus est peccatum dicens: mulier quā dedisti mihi ⁊c. Item vocauit cayn ad confessionem quando dixit: vbi est abel frater tuus ⁊c. sꝫ q2 ille negauit: ideo taciturnitas peccati fuit ipi dānabilis vt patet ibidem Gen. iiij. Item secundo confessio peccatorum est de lege mosayca. tam in actu q̄ in figura: vt patet de capro emissario. Leuitici. xvi. Item de leproso. Leuitici. xiij. Item numeri. v. vbi dicitur q vir et mulier confitebuntur peccatum suum ⁊c. Tertio confessio peccatorum est de traditione prophetica: vt patet. ij. Regum. xij. in casu predicto et in toto isto psalmo. Quarta est de doctrina sapientiali. Prouerbioꝝ. xxviij. vbi dicit Salomon qui abscondit scelera sua nō dirigetur: qui autem confessus fuerit et reliquerit ea: misericordiam consequetur. Ex quo patet necessaria est abinentia a peccato post factam cōfessionem. Quinto confessio peccatorum: est de lege euangelica. Nam christus non solum nos admonet et docuit dictis sed factis. cum omnis xpī actio fuerit nostra instructio sm̄ Gregorium sed christus neminem sanauit nisi prius ɔfiteretur et manifestaret morbum suum: vt patet per singula miracula: ergo ⁊c. Item hoc idem patet de filio prodigo qui nō fuit susceptus a patre: nec remissus vsquequo confessus est et dixit pater peccaui in celum et coram te ⁊c. et sic post confessioneꝫ recepit eum et tradidit sibi stolam primam gratie. Luc. xv. Item decem leprosos christus remisit ad sacerdotes dicens. ite ⁊c. Item latro confessus est peccatum suum cum dixit. Nos digna factis patimur ⁊c. et conuersus ad christum dixit. Memēto mei dum veneris in regnum tuum. Luce. xxiij. Item confessionem precepit christus quādo tradidit clauem ecclesiastice potestatis apostolis ad discernendum peccata. Matthei. xv. et xviij. Nam sacerdos non potest discernere nec iudicare de peccatis nisi audierit ab ipso peccatore. Sexto confessio peccatorum est de traditiōe apostolica. vt patet Actuum decimonono vbi dicitur paulo predicante veniebant confitentes peccata sua. Et ideo Jacobus patriarcha et episcopꝰ hierosolymitanus in sua canonica capitulo vltimo fecit constitutum de confessione dicens. confitemini alterutrum peccata vestra. similiter fecit constitutum de extrema vnctione ibidem. Septimo confessio peccatorum est de constitutione et precepto ecclesie et sententia omnium sacrorum doctorum vt ptꝫ de pnia distinctione prima per totū. Item per decretalem omnis vtriusq3 sexus de penitentijs et re. Ex quo ptꝫ q confessio peccatorum est de autoritate sacre scripture vtriusq3 testamenti et precepto ecclesie et doctrina sacroꝝ doctorum. ¶ Sed secundo hoc probatur multis rationibus. Nam primo est necessaria confessio peccatorum inquantum penitentia est quoddam iudicium in foro penitentiali et spirituali. Q2 sacerdos qui est iudex loco dei nō poterit iudicare nec discernere inter leprā et leprā absconsaꝫ et la-

Margin notes: Obiectio. — Not. de necessitate confessiōis. — Necessaria ɔfessio pctōrum duppliciter. — Rōnes.

tentem in anima.nisi didicerit per confessionem: vt ait Aug.libro de penitentia. Item nullus debz puniri scdm leges nisi cõfessus fuerit reatuz per os proprium. Item hoc ibidẽ ptz inquãtũ penitẽtia est quedã medicina. Unde sacerdotalis medicus anime non poterit adhibere remediũ nec imponere penitẽtiam scdm qualitatem et quantitatem et meritum peccatorum nisi hoc sciat per confessionem vt ait Boetius primo de consolatiõe dicẽs. Si operaz medicantis expectas oportet vt vulnus detegas. Item hoc idem tertio ptz rõne rectitudinis iudicij: quia nemo potest esse iudex in causa propria: nec iudicare seipsum Item nemo potest eẽ accusator et iudex.quarta.q.iiij. nullus ex quo ptz q debet alteri confiteri. Itẽ quarto hoc probatur ratione autoritatis ecclesie. Qr si quis faceret penitentiaz absqz confessione peccatorũ tunc essent date claues ipsi ecclesie vt inqt Aug.q: frustrare videt claues ecclesie q sine ecclesia sibi pniam imponit. quarto sententiarũ distinctione.xviij. ¶ Itẽ quinto confessio pctõruz facta sacerdoti est necessaria ratione virtutis et valoris Quia nulla penitentia nec aliqd opus est validũ nisi concurrat ecclesia p ecclesiastica sacramenta: cui data est ei talis potestas et virtus a suo sponso xpo. Uñ talis pnia sine confessione non esset sacramẽtalis: q: aliter nõ concurreret nec cooperaretur ecclesia et p consequẽs esset inualida. ¶ Sexto cõfessio pctõr facta ecclesie est necessaria ratione securitatis ipsius penitẽtis quia nemo scit an sit dign' odio aut amore: nisi audiat a sacerdote seeẽ absolutũ. Itez hoc idẽ est necessariũ ad securitatẽ ppriij sacerdotis et curati: vt sit secur' de sua oue: de qua tenetur reddere deo rationem: vt ad minus semel in anno cognoscat eam. Septimo hoc est necessarium ad vitãdũ scãdalũ populi ne talis reputetur malus xpianus et semel ad min' i anno non venerit ad ecclesiam et videatur cõfiteri, et facere penitentiam. ¶ Et etiam est necessaria ratione supplementi et perfectionis et virtutis sacramenti. Quia quandoqz penitentia et vocalis confessio ex attrito facit contritum: et quod deficit penitens supplet sacramentum. Tria ergo facit sacerdos in tali sacramento. Nam primo iniponit penitentiam tanq iudex. Secundo reddit penitẽtẽ securũ et absolutũ ab obligatiõe qua tenebatur semel in anno ostendere se sacerdoti etc. Tertio ex vi sacramenti confert gratiam cum supplet contritionẽ pro attritione inquantũ inuocat diuinam misericordiam dei per effusionem sanguinis christi ego te absoluo etc. deus autem dat gratiam per se et remittit culpaz et quandoqz totã penam secundum feruorem et contritionem penitentis. ¶ Nunc autem restat respondere ad argumenta in contrarium. Unde per auctoritates noui et veteris testamenti in prima parte inductas ptz responsio ad grecos et iacobitas qui negant confessionem. Nam manifestum est q confessio peccatorum est de precepto christi dictis et factis Item per rationes adductas in secũda parte: ptz q confessio peccatorum est necessario facienda d omni pecato etiam in solo proposito commisso.

Sacerdos tria facit in sacro penitentie

Rñsio.

Quia aliter sequeret q talis penitentia nõ esset sacramentalis postq ad eã nõ cõcurrit ecclesia: et per consequens nullius valoris nec remissionis et sic sequerentur omnia supradicta inconuenientia Ad cõfirmationẽ illi' hyspani iquãtũ dicebat q per easdem causas res generantur et dissoluũtur etc. Dicendũ q illa est simpliciter falsa. Ideo tota ppositio procedit ex falso fundamento. Naz illa ppositio nõ solũ est cõtra sacrã scripturam: que vult q solus deus delet iniquitates et peccata et iustificat hominẽ per ecclesiastica sacramẽta dũ fuerit opportunitas. Sed hoc etiam est cõtra aristotelẽ.iij. Ethi. qui dicit q vitia et peccata sunt i nostra potestate quo ad gñationẽ sed nõ quo ad corruptionẽ et dissolutionẽ. Nam vitia et peccata sunt morbi animi: et ideo sicut morb' corporis est in nostra potestate sed nõ sanitas eius: ita pariter ẽ dicẽdũ de egritudine animi. Nam in nostra potestate est infirmari per inordinatum cibum aut potum aut aliquid huiusmodi. sed non est in nostra potestate sanari nisi medicus adhibeat medicinã. Ita pariter hõ per liberũ arbitriũ de se põt peccare in solo pposito: aut in actu: sz nõ põt sanari nec liberari nisi per medicinalia sacra q: ad hoc sunt instituta. Item iste non' cõsiderabat qñ oẽ pctm est cõcupitũ vel factũ contra legẽ et volũtatẽ dei: et p qñs per tale pctm sp de' offẽdit: et sic tale pctm nõ põt deleri nec dissolui: nisi deus remittat culpã iustificãdo p grãz: et nõ iputãdo ad penã eternã sz talis iustificatio et remissio nõ fit nisi cõ currẽte ecclesia ex euãgelica et xpi institutiõe vt dictũ est ergo. Itẽ cõtritio penitẽtialis est dolor cordis de peccatis cõmissis cũ pposito confitendi et satisfaciendi. et sic in sui diffinitione includit confessionẽ in proposito q: aliter nõ eẽt cõtritio sacramẽtalis: et p cõseques nõ deleret culpã. Nã contritio nõ delet culpã nisi in virtute sacramẽti ppositi et desiderati scilicet in virtute desiderate confessionis et satisfactionis quia aliter non iustificaretur peccator. Et ideo positio et opinio illius hyspani fuit condemnata apud complutum oppidũ hyspanie per archiepiscopum toletanum cum cõsilio et determinatione multoruz sacre theologie professorum cui archiepiscopo facta fuit specialis commissio per summum romanum pontificẽ sup hac cã. Itẽ eadem positio fuit condemnata cesarauguste in conuentu et consilio magistrorum et doctorum. Unde licet ista questio alibi subtilius disputetur: tamen ista sufficiant ad sanctam intelligentiam et expositionem hui' psalmi. Uñ licet dauid per totum illud tps clamaret ad dñm in cõsciẽtia, sz tñ tacebat pctm cõfiteri sacerdoti iõ nũq meruit veniã vsqz quo pposuit cõfiteri.

Nota.

Exultate iusti in dño: rectos decet collaudatio. ¶ Licet apud hebreos iste psal. sit sine titulo: tñ multi eox dicũt q dauid fecit hũc psalmũ. Itẽ hiero. i magno sermone d assumptiõe virginis marie attribuit hũc psalmũ ipsi dauid dicẽs vñ p dauid d: verbo

De asse. vt.i.qñ ãt stam?

dñi celi firmati sunt &c. Itẽ in latinis biblijs ꝑpo
nitur titul⁹ huic psal. in finẽ ꝓpsal. dauid. Ex quo
pꝫ ꝙ dd fecit hũc psalmũ dirigẽs nos in xpꝫ qui
est finis legis ⁊ sic exponit ipm Augustin⁹ ⁊ oẽs
sacri doctores. Vñ licꝫ doctores hebreorũ exponãt
hũc psal. litteraliter tñ: inquantũ dd inuitat oẽs
iustos de populo israel ad laudãdũ deuꝫ inquan
tum est creator ⁊ bonus: tñ nos xpiani quibus da
tum est nosse mysterium regni dei: nõ debemus ta
cere nec occultare thesaurũ abscõsũꝫ in hoc agro
et sacramẽta in eo latentia sed inuocata gratia
spũssancti: semper debem⁹ pulsare vt nobis ape
riat diuitias regni ⁊ thesauri sui repositas in ga
Occasio zophilacio ⁊ scrinio sacre scripture. Et quantuꝫ
dd ad in nobis desuper datum fuerit quodam pio affectu
cipiẽdũ haurire. B ¶ Ideo est aduertendũ sicut in ꝓlo
psalmũ go dictum est: ꝙ dd triplici principio sumpsit oc-
casionem et causam cõponẽdi psalmos. Primo
a suis gestis incẽptum per suas ꝑsecutiones ⁊ pro
speritates preuidit persecutionẽ xpi ⁊ exaltatio
nem regni eius. Scdo ex descriptione templi sibi
tradita a spũsancto. Tertio ex mysterijs scriptis
in libris moysi et aliorũꝫ et sic dicẽdũ ꝙ dauid cõ
templando mysteriũ creationis mundi preuidit
totũ mysterium recreationis et regenerationis hu
mane ⁊ institutionis ecclesie per xpm faciẽde. Et
ideo fecit hũc psalmum in quo ꝓphetice inuitat
omnes iustos et rectos ve. test. vt cum exultatiõe
et leticia recipiãt xpꝫ cum venerit ad regeneran-
dum genus humanũ et construendam ecclesiam.
Nã sicut per xpm qui est verbũ patris fuit creat⁹
mundus: ita per ipsum incarnatũ erat regeneran
dus mundus et ecclesia construenda. Et sic etiam
inuitat omnes fideles noui testamenti vt exultẽt
in christo se esse regeneratos: et sibi latrie hono-
rem impendant et eius confiteantur et memorẽt
magnifica beneficia. Et ideo voluit ꝙ cantaret
iste psal. in templo cum psalterio et cythara et to
to conatu vocum vsqꝫ ad vltimum punctuꝫ. vt pa
tet in eodem psal. Duo ergo facit in hoc psalmo
Diuisio Nam primo inuitat omnes fideles noui ac vete-
psalmi. ris testamenti ad laudandum xpm. Scdo reddit
causam quare ibi qꝛ rectum est. Quantum ad pri
muꝫ duo facit. Nã primo inuitat oẽs ad laudes
xpi. Secũdo tradit modũ laudãdi: ibi cõfitemini
domino in cythara. Vel possum⁹ dicere ꝙ primo
dicit quales debent esse laudatores christi. Secũ
do quomodo debent ipsum laudare. ¶ Ad primũ
ergo dicit ꝙ laudatores christi debent esse iusti. i.
Lauda- iustificati per fideꝫ christi ⁊ recti i operibus: quia
tores xpi non est speciosa laus in ore peccatoris. D ¶ Sꝫ
sint iusti est aduertendum ꝙ eadem fide qua iustificati
sunt antiqui: iustificati sumus et nos: sed erat dif
ferentia. nam illi iustificabantur in fide et spe
christi futuri et futurorum sacramentorum: nos ve
ro in fide christi qui iam nos redemit: et in fide
presentium sacramentorum. Et ideo vtrosqꝫ inui
uitat Dauid ad laudem christi. scilicet illos vt ex
pectarent et laudarent christum eos redempturũ
⁊ nos vt iam laudemus ipsum redemptorem. Di
cit ergo dauid. O vos fideles veteris testamenti
iusti. id est iustificati i fide xpi futuri: et vos xpiani
iam redempti et iustificati: exultate non in vobis
quia non proprijs meritis estis iustificati: sed in
dño qui vos iustificauit et cum intraueritis tẽplũ
ad laudãdũ dominum facite vt sitis puri ⁊ iusti ꝑ
pniaꝫ. Nã rectos decet collaudatio. i. decẽs ẽ vt re
cti laudẽt deũ. i. ꝙ laudatores dei sint recti ⁊ pu
ri. ⁊ mũdi ⁊ iusti. nam non est speciosa laus in ore
peccatoris. Item rectos decet collaudatio. i. de
cens ⁊ iustum est vt illi qui sunt iustificati et redẽ
pti per xpm laudẽt eum aliter essent ingrati.

Confitemini dño in cythara in psal- terio decem chordarum psallite illi. Cantate ei canticum nouum: bene psallite ei in vociferatione. xv. q. i. c. reuerti- mini.

¶ Hic tradit modum quomodo debem⁹ xpm lau
dare: ⁊ quot ⁊ qb⁹ cõditionib⁹ debemus xpm lau
dare. Vñ quattuor dicit. Primo ꝙ debemus xpo
cãtare cãticũ nouũ. Secũdo ꝙ debemus cantare
istud cãticũ cũ cythara Tertio cum psalterio de-
cem chordaꝝ. Quarto cũ vociferatione ⁊ conatu
vocũ. Et ita ꝓcepit dd cantari hunc psal. in taber
naculo ⁊ i templo ꝑ leuitas que oĩa significabãt
magnũ mysteriũ. A ¶ Nam per cãticũ nouum Lex euã-
intelligit̃ lex euagelica siue testm̃ nouũ: ad drãꝫ gelica ẽ
cantici veteris ipsius moysi. vt pꝫ apo. xv. Et sic i testm̃ no
toto libro psalmoꝝ ꝑ cãticũ nouũ itelligit̃ testm̃ uum.
nouũ: ⁊ ꝑ psalteriũ decẽ chordarũ, itelligit̃ lex. x.
ꝓceptoꝝ i lege euãgelica cõfirmatoꝝ. Et ẽt itelli
git̃ lex euãgelica ꝯtinẽs in se decẽ chordas. i. x. ar
ticulos ꝑtinẽtes ad xpꝫ. Nã pria chorda hui⁹ psal
terij ẽ verbi icarnatio. i. ꝙ xps est deus icarnatus
Scda chorda est xpi natiuitas de maria virgine.
Tertia chorda est baptismus xpi. Quarta ei⁹ pre
dicatio. Quinta miraculoꝝ opatio. Sexta mors
⁊ passio. Septima resurrectio. Octaua i celũ ascẽ
sio. Nona spũssancti in aplos missio. Decima ꝑ
ꝓdicationẽ apostoloꝝ ecclesie cõgregatio. Per cy
tharã itelligit̃ fides spes charitas. Nã sicut cytha
ra est vnũ instrumentũ triãgulare: ita pariter vn⁹
est xps sed est colendus triplici virtute. s. fide: spe
⁊ charitate. Per vociferationẽ intelligit̃ ꝙ debe-
mus christum confiteri et publicare publice corã
hominibus et eius laudes et beneficia iugiter
memorare et exaltare et magnificare. Dicit ergo
Dauid. O iusti confitemini domino eius laudes
manifestando: et cantate ei canticum nouum. sci
licet predicate legem nouam euangelicam ⁊ hoc
cum psalterio. x. chordarum. id est confitemini et
predicate in isto nouo cantico. x. articulos christi
scilicet incarnationem: natiuitatem: baptismum
predicationem: miracula: passionem: resurrectio-
nem: ascensionem: spiritussancti missionem: et ec-
clesie congregationem. Quia hec sunt decẽ chor
de huius psalterij euangelici. Et hoc est psalteri
um. x. chordarum et canticum nouum quod canta
uit et pulsauit virgo maria tympanistria nostra
cum magna exultatione spiritus cum dixit. ma-
gnificat anima mea dñm &c. Nã hoc canticũ siue
psalteriũ virginis continet decẽ versus: qui sunt
decẽ chorde in quibus. x. chordis contin̄et totum

testamentum et canticum nouũ et etiã totũ testm̃ vetus. Nam ibi annũciant̃ oĩa promissa in veteri testamento esse cõpleta in nouo cũ dicit. suscepit israel puerũ suũ recordatus mie sue: sicut locut⁹ est ad patres nostros ꝛc. Vos ergo iusti cantate canticũ nouũ legis euangelice per totũ circuitum anni: et in omnibus horis diurnis pariter ꝙ nocturnis: sed cantate specialiter in vesperis quotidianis canticum nouũ siue psalterium. x. chordarum virginis in quo implicite continet̃ vtrũꝙ testamentũ. Item cantate hoc canticũ nouum cũ cythara. i. cũ fide ipsius xp̄i et spe et charitate qꝛ aliter non esset meritoria laus nec confessio. Item bene psallite ei in vociferatione cũ publica predicatione et manifesta confessione corã oĩbus sicut ipe cõfessus est oẽs in cruce et ĩ oĩbus mẽbris suis passus est publice. Itẽ psallite ei cũ vociferatione in officijs canonicis ecclie. Et nota ꝙ antiqui cantabant hũc psal. cũ vociferatione vocando xp̄m ad redimendũ. Nos aũt cantamus istum psal. et oẽs alios agendo grãs pro redemptione facta: et vt xp̄s veniat ad remittendũ pctã nostrã et nos glorificãdum. A ¶ Iterum est aduertendũ ꝙ triplex canticũ memorat̃ in sacra scriptura. Primo canticum vetus qḋ ḋr canticum Moysi. Apo. xv. Scḋo canticũ nouũ gratie qḋ ḋr canticum euangelicũ siue lex euangelica. Tertio canticum glorie et eternũ. Primũ canticũ cantauerunt oẽs patres ve. test. Scḋm cantamus nos in hac ecclesia militanti. Tertium cantant beati in ecclesia triumphãti. Primum cantabat̃ sub protestatione et fide et spe xp̄i futuri quem prenũciabat per vaticinia prophetarũ et prefigurabat per mysteria patriarchaꝝ et oĩa precepta cerimonialia et legalia: et ideo antiqui cantabant cuꝫ cythara et psalterio materiali et legali. Secundum canticum cantant fideles nocte cum cythara spirituali scꝫ fide: spe: et charitate: et cũ psalterio spirituali. x. chordarum scꝫ cum confessione supradictorum articulorum et cantant ipsum cum vociferatione: quia publice confitentur christũ et hos decem articulos coram hominibus. Tertiuꝫ canticum cantant sancti in celo cum clara visione et fruitiõe et felicitate dicentes sanctus sanct⁹ sanctus ꝛc. Apo. iiij. Et hoc canticum dirigitur toti trinitati: sed secundum canticum scꝫ canticuꝫ nouum dirigitur ipsi xp̄o. de quo cantat psalterium decem chordarum id est decem articulorum vt patet Apo. v. vbi dicitur ꝙ sancti cantabant canticum nouum dicentes dignus es domine accipere libruꝫ et aperire signacula eius ꝛc. vnde hoc est cãticũ nouũ ad qḋ cantãduꝫ nos exhortat̃ pphe ta in h̃ psal. cũ dicit: cantate ei canticũ nouũ ꝛc.

Triplex cãticũ ĩ scriptura.

xxij. q. v. hũane.

Quia rectum est verbum domini: et opera eius in fide.

¶ In secũda parte reddit et assignat cãm quare et de quibus tenemur ip̄m laudare: et assignat tres causas. Prima qꝛ xp̄s est deus oꝑs cum sit verbũ patris per qḋ facta sunt oĩa. Scḋa qꝛ iustus iudex. Tertia quia misericors et sic est laudandus ratione summe potentie et iusticie et misericordie: et ideo sicut est rectus et iustus ita debet a rectis et iustis laudari. Dicit ergo. benedico ꝙ iustos et rectos decet laudare christum. Nam ipse christus est rectum verbum dñi: per queꝫ omnia fecit ideo omnia opera eius sunt facta in fide. id est sunt naturaliter recta et pfecta: qꝛ cuncta que fecerat erãt valde bona. Secundo est laudandus: qꝛ est iustus et misericors. Nam.

Diligit miam et iudicium: mia dñi plena est terra.

xxxix. di. c. dyaconi.

¶ Diligit inquit misericordiam et iudicium: et iḋ misericordia eius plena est terra. Nam omnibus miseretur et plene et abundater redemit gen⁹ humanum: qꝛ pro omnibus effudit totum sanguinẽ. Et notanter dicitur: quia rectum est verbuꝫ domini: naꝫ filius dicitur ars patris: ſꝫ ars est recta rõ factibiliũ: et ideo verbuꝫ in quo ab eterno sunt idee siue exemplaria omnium creaturarum dicit̃ rectum. Nam sicut quodlibet artificiatum dicit̃ rectum in quantum assimilatur arti existenti in intellectu pratico artificis: ita omnis creatura dicitur recta et perfecta ſm naturam et speciem: inquantum assimilatur idee et rationi existenti in verbo diuino quod dicitur ars patris. Et notanter dicit etiam misericordia domini plena est terra: qꝛ ãñ aduẽtũ christi mia dei solũ erat ĩ iudea.

s. q. s. c. liter catolicam.

Verbo dñi celi firmati sunt: et spiritu oris eius omnis virtus eorum.

¶ Hic probat per singula que dixit. Nam primo probat ꝙ christus sit rectum verbum domini. Secundo ꝙ est iustus iudex. Tertio ꝙ est summe misericors. Secunda ibi dominus dissipat consilia. Tertia ibi beata gens. Dicit ergo primo probo ꝙ christus sit verbum rectum dei patris et per cõsequens sit deus consubstantialis patri. Nã celi firmati sunt verbo dñi qñ deus dixit. fiat firmamentũ ꝛc. Nã si deus dixit: ergo per aliqḋ ṽbum coeternũ locutus est et dixit qḋ quidẽ ṽbũ nõ pot esse nisi sibi substantiale: cũ in eo nõ sit aliqḋ accidens tpale. Itẽ sicut celi sunt firmati et creati verbo domini: ita omnis virtus eorum: scꝫ celorum est eis data et emanat a spiritu oris dei patris. s. a spiritusancto: et sic omnia sunt creata verbo domini: et habent virtutem a spiritu oris eius: scꝫ a spiritusancto: et sic tota trinitas cõcurrit ad creationem rerũ: qꝛ opa trinitatis sunt indiuisa ad extra. A ¶ Ad cuius intelligentiam est notanduꝫ ſm Aug. ꝙ licet tota trinitas sit creatrix vt deus et opera trinitatis sint indiuisa in creatione rerũ tamẽ modus est distinctus. Nam in hac creatiõe aliquo modo attribuitur auctoritas patri. Nam pater qui ab eterno dixit suum verbũ: et diligẽdo filium et econuerso ambo spirant spiritum scm̃ ille idem pater ex tempore per suum verbum eternum dixit omnes creaturas ad extra quando dixit fiat lux: et fiat firmamentum ꝛc. et sic per suum verbum fecit omnia. Joh. primo. Itẽ pater et verbum qui ab eterno spirant spiritum sanctum ab intra: ita postea ex tempore tanꝙ vnum principiũ per spiritũsanctum spirant ad extra esse: existere

Xp̄s est ṽbũ patris.

Nota.

et virtutē omnibus creaturis ad operandum qd quidē esse siue virtus dr vita in rebus siue viuere: qz viuere viuētibus est esse: et ideo subditur. spūs dñi ferebat sup aqs. i. sup oia fluxibilia et mobilia creata. Itaqz res oēs create vt assimilantur ideis et exēplaribus existētibus in libro et vt dicuntur verbū dicunt hre essentiā et speciē: sz vt aspirantur eis esse et virtus per spūmsctm dicuntur habere existere et hre virtutē et hre opationē. Et sic omnia creata hnt in se vestigiū trinitatis. s. substantiaz: virtutē et opationē. Siue numerū et pōdus et mensurā. siue spem modū et ordinē. Nec per hoc est dicendū qp opa trinitatis sunt diuisa: qz tota trinitas cōcurrit tanqz vnū principiū et vnus deus et vnus ops. et hoc est de intellectu Augu. xi. de ciuitate dei. et xij. cōfes. Et hoc est qd dicit hic dauid. verbo dñi celi firmati sunt: et spū oris eius omnis virtus eoz. Nec per hoc intēdit Dauid excludere quin spūsctūs sit spūs filij: qz nō negat ipsum a filio procedere: sed intm dicit spm spū oris pris inquantū talis autoritas est in patre. nā pr hz de se et a se vt spūsctūs pcedat ab eo cū sit pncipiū nō de principio: sed filius hoc hz a pre vt spiret spm: scz simul cū patre. Sed ne qs putaret qp solū celi sunt a deo creati sicut blasphemabant manichei: iō sequit qp ipsemet deus pr et filius et spiritussanctus qui creauit celos: ipsemet creauit terram et aquas et elemēta: et tūc sequit.

f. q. f. c. I / ter ca / tholicā.

Congregans sicut in vtre aquas maris: ponens in thesauris abyssos.

¶ Congregans omnes aquas maris in vallibus et locis depressioribus et infimis terre: quādo dixit fiat aquas ab aquis et apparuit arida: et congregationes aquarum appellauit Maria vt patet Gen. i. Nam terra continet maria inter montes sicut vas continet aquas vt patet de mari caspio et indico: vt magis patebit psalmo. ciiij. et ipsemet fuit ponēs abyssos. i. aquas abyssales in thesauris suis. i. in locis secretis terre et sic congregauit aquas maris in oceano inter valles quasi in vtre siue in vase et posuit aquas abyssales et aqs fontales et fluuiales in thesauris et locis secretis. Nam fontes et flumina oriunt et emanāt a locis secretis. Et dicit in thesauris suis: quia de emanatione fontium et fluuiorum insurgunt tot mirabiles questiones et opiniones qp quasi nullus vel pauci potuerūt peruenire ad ipsam veritatē Nam Plato dicit qp emanant a tartaro. Aristoteles dicit qp continue generatur aqua ex aere infrigidato in cauernis terre. Aliqui dicūt qp fiūt magne submersiones aquarum in profundo maris. et serpunt per viscera et venas terre: et dulcorate ebuliunt et emergunt per impulsum aut equilibrium ad alias partes terre et sic fontes emanāt in planis et montibus. Et sic disceptant philosophi sm diuersas opiniones: sed ista manent secreta et reposita in thesauris et secretis sciētie dei ideo ait ponens in thesauris abyssos. ¶ Sed dubitatur quare non facit mentionem in hac creatione de duobus elementis scilicet de igne et aere. Dicendum qp ignem et aerem connumerat inter celos. Nam communiter in scriptura aer dicitur celum vt dictum est psalmo octauo. volucres celi et c. B ¶ Sed est aduertendum qp cum creatio rerum fuerit figura recreationis et regenerationis nostre: qp per illud idem verbum per quod facta fuit creatio: per illud idem facta est nostra redemptio et recreatio. et per illud verbuz constructa est ecclesia per quod facta fuit machina mundi et eodem ordine. Nam sicut pater in creatione per verbum filium suum dicendo produxit res ad extra quo ad spēs et essentias suas et pater cum filio per spiritum sanctum spirauit vitam et esse: et virtutem in rebus: ita pari ratione in nostra regeneratione pater per filium suuz incarnatum locutus est nobis: et dedit legez euāgelicam: vt patet ad Hebre. primo. et sic construxit ecclesiam ex viuis lapidibus fidelibus: sed qz non suffecisset dedisse legem et creasse apostolos nisi spirasset in eis vitam et virtutem spiritualē: ideo pariter cum filio misit spiritumsanctum in discipulos: et per ipsum spirauit vitam et virtutem gratiarum et donorum in discipulos: et sic viuificauit eos ad intelligendas scripturas et ad robur et fortitudinem: et dando eis ecclesiasticaz potestatem fecit eos principes ecclesie. Item sicut creauit. xij. celos scilicet decem celos superiores et ignem et aerem quos connumerat inter celos vt dictuz est: ita creauit duodecim apostolos in ecclesia qui dicuntur celi ecclesie vt dictum est psalmo. xviij. et illos ornauit syderibus et astris gratiarum et donorum spiritussancti: et sic intelligit gregorius illud Job. xxvi. spiritus domini ornauit celos. Unde dicit verbum qui est filius patris ornauit celos id est apostolos. sz virtus apostolorum de spiritusancto sumpta est: vnde alibi spiritu oris eius et c. ornamenta enim celoruz sunt virtutes predicantium et c. Ex quo patet qp pater per verbum firmauit et elegit apostolos: sed per spiritum sanctum ostendit eis virtutem et dona gratiarum in die Pentecostes et sic constructa et confirmata est ecclesia. Et hoc est quod dicit hic Dauid qp non solum in creatione celi materiales verbo qui est christus firmati sunt. et spiritu oris eius omnis virtus eorum: sed etiam in nostra recreatione eodem verbo domini scilicet christo celi id est apostoli firmati et electi sunt et omnis virtus eorum fuit sumpta a spiritu oris eius: quia p spiritum sanctum spirauit in eos et in totam ecclesiam virtutem et vitam spiritualem: ecclesiasticam potestatem eis largiendo. Et sic tota trinitas concurrit ad nostam regenerationem: et iō nos christiani per fidem regenerati: portamus ymaginem et vestigium passionis christi in fronte et totius trinitatis. Nam licet deus luceat in omnibus hominibus per creationem: tamen in solis fidelibus lucet per recreationem et gratiaz quem characterem accepimus in baptismo et et in confirmatione. Sed ne putaret aliquis quod christus solum creauit duodecim apostolos et in eis solis gratiā spirauit: iō subdit cōgregans sicut in vtre aquas maris. i. postqz firmauit celos. i. apostolos: postea per eos cōgregauit aquas ma-

Questio

Nota d creatiōe et recreatiōe mūdi.

ris id est multitudinē populi gentilis sicut ī vtre id est invaserat gremio ecclesie: et reposuit abyssos id est aquas abyssales id est septem sacramenta ecclesiastica in thesauris et secretis suis. Nam ecclesiastica sacramenta dicuntur aque abyssales: quia virtus eorum nunq̄ euacuabitur: eo q̄ sunt

Eccliastica sacramenta dñr aque abyssales.

plena meritorum passionis christi et sic habēt virtutem infinitam et abyssalem ad iustificādū peccatores successiue in infinitū. Item christus posuit abyssos in thesauris suis. s. in sacra scriptura in qua cōtinenē infinita secreta et abyssus diuitiarū sciencie dei. Ideo sequit̄ si ergo xp̄s est illud verbū patris quo nō solū celi materiales in principio sed etiam in nostra regeneratione celi firmati sunt scꝫ apostoli: ergo.

xxiij.q.5. vj. scismatici, §.vj.

Timeat dñm oīs terra: ab eo aūt cōmoueātur oēs inhabitātes orbem.

¶ Timeat cū oīs terra in suo aduētu: et oēs gentiles inhabitātes orbē cōmoueantur et vincantur et conuertantur ab eo: et cognoscant ipsum deum et creatorem et recreatorem.

§. cxlviij. Iudith. xvj. c.

Qm̄ ipse dixit et facta sunt: ipse mādauit et creata sunt.

¶ Ipse pater dixit et facta sunt oīa et ipse mandauit et creata sunt in creatiōe materialiter: et in regeneratione spūaliter. Itē sicut in principio mādando et dicendo fecit oīa: ita in suo aduētu mandando et percipiendo faciebat miracula: et resuscitabat mortuos: et dimittebat peccata: et iustificabat peccatores tanq̄ potētem habens quod plus fuit q̄ creare celū et terrā: que miracula nullus poterat facere nisi solus deus: ego xp̄s est deus verbum patris per quem sumus creati et recreati ergo sibi debetur honor latrie et laus ec. ergo cātate ei canticum nouum cum psalterio decem chordarum et cythara et vociferatione ec.

xij.q.ij. c. cū deuotissimam.

Dñs dissipat cōsilia gētiū reprobat aūt cogitationes populorū et reprobat consilia principuꝫ.

¶ Hic assignat scdam rationeꝫ quare debet christo latria: et debemus sibi cantare sic canticum nouum scꝫ q: est iustus iudex: siue propter summam iusticiā. B ¶ Nota q̄ xp̄s in suo aduētu tres potentias dissipauit: et puniuit in quibus ostēdit potentiam et iusticiam suam. Primo destruxit falsam sapientiam et superstitionem gentiliuꝫ et philosophorum: et falsos ritus deorum. Secundo dissipauit cogitationes populorum scꝫ maliciā iudeorum insurgentium contra euꝫ: q: cogitauerūt christum delere per mortem: sed ipse resurrexit et dissipauit eos auferendo eis regnum et locum ec. Tertio dissipauit consilia et conuenticula principum mundi et tyrannorum qui proposuerant penitus distrahere ecclesiam et delere nomen xp̄i: sꝫ ipsi dissipati sunt vt nero et domitianus et maximianus: immo tota gentilitas fuit subiecta iugo xp̄i. Et hoc est quod ait dauid scilicet dñs iesus xp̄s bene est iustus: qm̄ ipse dissipat et dissipauit in suo aduentu cōsilia et sapientiam gentium scꝫ

Xp̄s dissipauit hoc in suo aduentu.

falsas opiniones philosophorum de eternitate mundi ec. et dissipauit ritus et superstitiones falsorum deorum et vanitates poetarum: et ostēdit qualiter mundus est a deo creatus et tpe: quomodo est vnus solus deus trinus in personis: et q̄ vn⁹ solus deus est colendus. Scdo dissipauit et confudit cogitationes et pessima proposita populorū scꝫ iudeorum qui dixerunt si hunc dimittimus venient romani ec. sed contrarium accidit eis vt dictum est psalmo. ij. Nam postq̄ christus resurrexit fuerunt eiecti a sedibus suis: et trucidati et dispersi per mundum in captiuitatem ec. Tertio dissipauit consilia principum et tyrannorum machinantium et conantium destruere legem euangelicaꝫ et totā xp̄ianam religionem. sꝫ ipsi dissipati sunt: et corꝫ superstitio et idolatria fuit destructa: et ecclesia multiplicata per Constantinum et lex euangelica exaltata et ampliata. Ideo subdit.

Consilium aūt dñi in eternū manet cogitationes cordis eius in generatione et generationem. xv.q.j. §. his itaq̄.

¶ Consilium id est lex domini in eternum manet et cogitationes cordis eius id est hec que deus ab eterno pposuit futura manēt in generatiōe et generationem: quia omnia facta sunt et completa: que deus precordinauit aut preuidit ab eterno: cuius scientia falli non potest. Et ideo.

Beata gēs cuius de⁹ est dñs eius populus quē elegit in hereditateꝫ sibi. xxiij. q. §. alien⁹.

¶ Beata est gens christiana cuius dominus est vnus verus deus trinus et vnus: et non est decepta in colendo plures deos: et beatus populus christianus quem dominus iesus christus elegit in hereditatem sibi dissipato consilio gentiliuꝫ et principum tyrannoruꝫ et cogitationibus iudeorum. Nam dissipatis omnibus supradictis: deus elegit populum christianum in hereditatem sibi vt colat eum et seruet legem euangelicam. Potest etiam iste versus ordinari cum sententia sequenti: que est tertia causa. ¶ Beata gēs. Hic assignat tertiam causam quare christus est colendus et laudādus a christianis rectis ec. scꝫ quia misericors. Nam qui maiorem misericordiam et plura beneficia recepit a christo magis tenetur et obligatur christum laudare. Dicit ergo. Beata gens christiana cuius deus est dominus eius: et beatus populus christianus: quem dominus Iesus christ⁹ elegit sibi in hereditatem et vocauit ipsum ad fidem. Nam dominus ostendit sibi magnam misericordiam: quia propter euꝫ incarnatus est et mortuus et passus. Unde.

De celo respexit dñs: vidit omnes filios hominum. xciij. di. legitim⁹. §. q. j.

De preparato habitaculo suo respexit super oēs q̄ui habitant terram. c. multe. et. xxiij. q. j. loquit̄

Qui fingit sigillatim corda eorum: qui intelligit oīa opera eorum.

¶ Dominus filius dei respexit de celo: vt vidit omnes filios hominum seu filios adam peccatores et de habitaculo suo preparato id est de celo empyreo qui est locus deo preparatus et debitus respexit super omnes homines qui habitant terram quodam oculo misericordie: et videns omnes in captiuitate: commotus misericordia et pietate ipse qui erat eternus et impassibilis in sinu patris: factus est homo mortalis formam serui accipiens vt peccatores liberaret. Item ille eternus filius qui creauit et finxit sigillatim id est in vnoquoque corda id est animas eorum scilicet hominum et intellexit omnia opera eorum et cogitationes ipsas: factus est homo mortalis vt eos redimeret. Unde nota quod per hoc quod ait: qui finxit sigillatim: excludit falsam opinionem Pythagore et etiam Thalmudistarum qui dicunt omnes animas esse ab initio creatas: et transmigrare de corpore ad corpus: et sic vnaqueque anima precedit suum corpus: sed hic dixit quod deus finxit id est creauit animas sigillatim in vnoquoque. Item excludit falsam opinionem commentatoris qui dixit vnum intellectum esse in omnibus hominibus: hic autem dicit quod vnusquisque sigillatim habet suam animam. Item per hoc quod ait intelligi omnia opera eorum: excludit falsam opinionem manicheorum et aliorum hereticorum qui dicunt deum non curare nec etiam intelligere ista inferiora. Deinde sequitur.

xl. dis. c. illud.

Non saluatur rex per multam virtutem et gigas non saluabitur in multitudine virtutis sue.

¶ Hic reddit causam quare deus motus misericordia voluit incarnari: et dicit quod voluit humiliari et exinaniri et fieri homo: eo quod nulla creatura erat sufficiens ad saluandum seipsam nec alios: sed solus filius dei erat sufficiens ad saluandum. Ideo dicit non saluatur rex per multam virtutem id est nullus rex mundanus habuit tantam virtutem et potentiam vt seipsum posset saluare aliquomodo. nec aliquis gygas magnus et fortis saluabitur nec poterit saluari in multitudine virtutis sue.

xxiij. q. i. noli.

Fallax equus ad salutem: in abundantia autem virtutis non saluabitur.

¶ Equus id est multitudo equorum fallax erat ad salutem regum et principum. A ¶ Et ideo nullus saluabatur nec poterat saluari in abundantia virtutis sue. Et hoc propter duo. Primo quia omnes erant peccatores et immundi: ideo oportebat vt nostra redemptio fieret per hominem iustum et innocentem. Secundo quia peccatum primorum parentum fuerat tam graue quod non poterat deleri nisi per deum et hominem. Tertio quia potentia diaboli erat tam magna quod non poterat nisi per deum superari. Ideo sequitur.

xxiij. q. ij c. gloria epi.

Ecce oculi domini super metuentes eum: et in eis qui sperant super misericordia eius. Ut eruat a morte animas eorum et alat eos in fame.

¶ Oculi domini super metuentes et sperantes in eum id est super fideles et in eos qui sperant super misericordia eius vt eruat animas eorum a morte eterna per mortem et passionem: et alat et nutriat eos in fame scilicet pabulo sacramentorum et sapientie quasi dicat christus non saluauit superbos neque confidentes in superbia et viribus suis et bonis mundanis nec saluauit infideles: sed fideles et humiles et illos pauit pabulo sapientie et sic esurientes impleuit bonis et diuites dimisit inanes. Ex omnibus his patet qualiter deus ostendit nobis suam misericordiam: quare ipsum obligamur laudare et magnificare. Per hoc etiam excluditur falsa opinio pelagianorum dicentium vnumquemque absque gratia ex proprijs viribus posse saluari.

Anima nostra sustinet dominum: quoniam adiutor et protector noster est. vi. q. i. deficite. i. xxij. q. viij. conuenior.

Quia in eo letabitur cor nostrum et in nomine sancto eius sperauimus.

¶ Hic propheta petit aduentum christi accelerari vt posset sibi cantare canticum nouum etc. Et etiam exhortatur fideles ad fidem et spem et charitatem christi saluatoris dicens: si ita est quod solus christus potest omnes saluare et non saluat nisi solos fideles humiles sperantes in se: ergo anima nostra sustinet id est sustineat et expectet cum patientia aduentum christi. quoniam ipse solus est adiutor et protector noster: quia in eo letabitur cor nostrum cum venit et solos nos fideles saluabit eo quod speramus in nomine sancto eius quod est iesus saluator quia non saluabuntur nisi habentes fidem christi. Et ideo Dauid apostrophat ad christum: vt acceleret aduentum suum dicens.

Fiat misericordia tua domine super nos quemadmodum sperauimus in te. xxix. di. c. diaconi.

¶ O domine iesu veni et fiat misericordia tua super nos redimendo et saluando quemadmodum et sicut sperauimus in te et non sit vana et frustra spes nostra vt salues nos: hic per gratiam et in futuro per gloriam etc. Ex supradictis patet quod Dauid in toto isto psalmo exhortatur fideles noui testamenti: vt recipiant christum in aduentu suo: vt cantent sibi canticum nouum et predicent legem euangelicam cum fide et spe et charitate. Sed in vltima parte petit accelerari aduentum christi in quo canticum nouum id est euangelicum erat cantandum in ecclesia. A Ex quo psalmo colliguntur octo conclusiones. ¶ Prima conclusio quod iusti obligantur pre ceteris deum laudare et in eo exultare pro beneficijs acceptis. ¶ Secunda conclusio quod laus iustorum est decora et deo grata.

¶ Tertia quod canticum nouum debet cantari et confessio laudis iustorum debet fieri tripliciter. scilicet cum psalterio decem chordarum id est cum confessione supradictorum decem articulorum quod dicitur psalterium euangelicum. Secundo debet

cantari cum cythara. scilicet cum fide trinitatis spe et charitate. Tertio cum magna vociferatione: quia talis confessio fidei debet fieri publice ꝛ nō solum in occulto.

¶ Quarta conclusio ꝙ propter tria est deus laudandus. Primo quia rectus ꝛ verax in promissis Secundo quia iustus in iudicijs. Tertio quia misericors: q2 iustificauit nos in nouo testamēto per misericordiā quā promiserat in veteri testamēto.

¶ Quinta cōclusio ꝙ sicut indiuisibiliter tota trinitas ꝯcurrit in mundi creatione. quia pater per verbum suum creauit omnia: et per spiritumsanctum spirauit esse ꝛ operi et vita in omnibus rebus ita pariter in nostra regeneratione pater per verbum filium suum regenerauit nos: ꝛ per spiritumsanctum: viuificauit nos dona gratiarum infundendo ꝛc. et per consequens est dare trinitatē personarum in diuinis.

¶ Sexta conclusio ꝙ sicut deus fuit misericors: nos iustificando ita fuit iustus iudex cogitationes populorum et consilia principum infideliuz dissipando et reprobando.

¶ Septima conclusio ꝙ populus christianus solus est beatus eo ꝙ dissipatis iudeis et infidelibus solus ipse est electus in hereditatem dei.

¶ Octaua conclusio ꝙ in hoc psalmo excludūtur et improbantur quinqꝫ false opiniones. Nam primo improbatur opinio Aristotelis dicentis mundum esse ab eterno: cum hic dicat propheta. quoniā ipse dixit et facta sunt. ipse mādauit ꝛ creata sunt ꝛc. Secundo improbat falsam opinionem thalmudistarū ꝛ origenianorū dicētiū omnes animas esse simul creatas a principio: cū hic dicat propheta qui finxit sigillatim aīas eorum ꝛc. Tertio improbat per idem opinionē cōmentatoris dicētis vnicū esse intellectū in oīb9 hominibus. Quarto improbatur falsa impietas manicheorū dicētium deum non creasse ista visibilia inferiora: nec habere curam de ipsis cum hic dicat propheta: q̄ intelligit omnia opera eorum ꝛc. Quinto improbatur impietas pelagianoꝝ dicentiuz vnūquēqꝫ sine gratia posse saluari: ꝛ ex proprijs virib9 posse vitare omne malum et agere bonū: cum hic dicat: non saluatur rex per multam virtutem ꝛc.

Not. qn ꝙ falsas opiniones.

Alephi. xv. q. j. reuertimini.

Enedicam dominum in omni tempore semper laus eius in ore meo.

¶ Hic est secūdus psalmus alphabeticus habens. xxij. versus iuxta numerū. xxij. litterarū hebreorū. est verū ꝙ deficit sexta littera. idest vau. loco cuius geminatur he cuius titulus talis est. Dauid quando mutauit faciem siue rationē suam coram abimelech ꝛ fugauit cū ꝛ abijt. hunc titulum preposuit Esdras huic psalmo. Nam dictū est ꝙ dauid solū fecit illos titulos in quib9 exprimitur cantor aut instrumentū: aut modus cantādi: aut tps aut loc9 in quo cantabatꝛ iste psal. ꝛ ratio est. Nam dauid ordinauit psalmos ꝛ dabat eos cantādos determinatis cantoribus cum instrumētis ꝛ modis determinatis ꝛ in determinato tēpore: et ideo explicabat in titulo omnia supra dicta. vt patet in quibusdā psalmis. Sed qn exprimitur materia aut autor psalmi: nō est credendū ꝙ dauid fecit illum titulū: sed esdras aut aliquis sanctus homo: put fuit sibi reuelatū. In hoc ergo titulo ptz ꝙ dauid fecit hunc psal. quādo fugiēs a facie saul declinauit ad achis regē geth. quo cognito dixerūt serui achis: nōne hic ē dauid rex terre. i. quē iudei dicūt esse vnctū in regē: ꝛ qui expectatur rex post saulez: eo ꝙ occidit Goliath gethcū. Unde dauid vidēs imminere periculū vite sue: simulauit se insanū: ꝛ mutauit os suū torquēdo ꝛ variando oculos ꝛ labia: et spumando velut furiosus ꝛ epilenticus. Et tunc rex achis fugauit ipsum a domo sua iubens ne amplius permitteretꝛ ingredi: et tunc dauid recessit inde in speluncaz odolā: et sic euasit manus seruorū achis vt ptz. j. regū. xxj. Et tunc agēs gratias fecit hunc psal. Sed hec historia nō videtur cōcordare cū titulo. Nam in titulo dicitur ꝙ dauid mutauit faciē suā coraz abimelech: ꝛ rex geth appellatur achis in supradicta historia. Ad hoc dicit Ra. sa. ꝙ abimelech est nomē dignitatis regalis. Nā omnes reges gerare appellabātur abimelech. vt ptz Gen. xx. ꝛ. xxvj. sꝫ q2 ciuitas geth est gerara memorata i genesi. ideo idē est achis ꝛ abimelech. Naz achis est nomē propriū: ꝛ abimelech nomen dignitatis. Sed mentitur iste cecus obstinatus. Nā licet dicat verū ꝙ omnes reges gerare dicti sunt abimelech. tamē ciuitas geth non est eadem cum gerara. Nā ciuitas geth cuius achis erat rex: est sita in parte aquilonari iuxta bethleē et tribu beniamin: et prima de ciuitatibus philistinorum in parte aquilonari: et gerara est in finibus palestine ad partem australē in finibus egypti iuxta bersabee: vt patet Gen. xxvj. Et ideo est melius ꝙ dicatur: ꝙ achis erat binomius qui alio nomine dictus est abimelech. Uel est dicendum ꝛ melius. ꝙ abimelech in lingua palestina idem est ꝙ rex terre: nam abimelech interpretatur rex patris mei. et sic quem nos appellamus regem ipsi vocāt abimelech. Nota ꝙ abimelech: idem est ꝙ rex paternalis siue rex naturalis. Ideo quilibet rex naturalis cuiuscunqꝫ regni sic dicebatur abimelech apud palestinos: et sic non solum rex gerare dicebatur abimelech: sed etiam rex geth et rex acharion et ceteri. quasi regnum paternum iure possidentes. Unde melech arabice: rex interpretatur latine. Secundum ergo hunc intellectum dicunt hebrei ꝙ dauid fecit hunc psalmū ꝛ exponunt ipsum litteraliter precise de Dauid: prout agit gratias pro liberatiōe sua. Et scdm hoc tria facit dauid. Nam primo ipse agit gratias. Secūdo inducit alios ad magnificādum deum. Tertio ad timendum deum per obseruantias legis. secūda ibi. magnificate dominū. tertia ibi: timete dominū. Dicit ergo dauid. Benedicā dominum deū israel in omni tempore. scꝫ tam in aduersitate ꝙ in prosperitate: et semp. scilicet die ac nocte laus eius erit in ore meo. agendo gratias eo ꝙ liberauit me de manu seruorum regis achis. Nota.

Beth. **In domino laudabitur aia mea: audiant mansueti et letentur.**

¶ Anima mea laudabitur i domino. i. gloriabitur in domino ꝛ nõ in se: quia nolo laudes hominum nec laudari de superbia: sed de humilitate ꝛ mansuetudine: ideo dico vt mãsueti audiant humilitatem meã et letentur. Postea inuitat omnes alios ad laudes dei: exemplo sui dicens.

Gimel. **Magnificate dominum mecum: et**

Deleth. **exaltemus nomen eius in idipsum. Exquisiui dominũ et exaudiuit me: et ex omnibus tribulationibus meis eripuit me.**

¶ O vos humiles et mansueti magnificate dominum mecum: et in idipsum idest insimul exaltem⁹ eum similiter. Et reddit causam. quia semp in tribulationibus exquisiui dominũ omni alia spe relicta. et ideo exaudiuit me ꝛ ex omnibus tribulationibus meis eripuit me. scilicet de manu golie et de manu saul. cum traxit lanceam contra me: et cum misit cliẽtes vt circuirent me in domo: ꝛ nũc eripuit me de rege achis: et ideo.

He.

Vau. **Accedite ad eum et illuminamini: et facies vestre non confundentur.**

¶ Accedite ad eum et nõ queratis aliũ liberatorẽ ꝛ illuminamini: idest illuminabimini: quia dabit vobis gratiam ꝛ modũ euadendi: et sic facies vestre non cõfundentur: quia nunq̃ dicetis vos esse delusos nec repulsos: nec frustratos.

Zayn. **Iste pauper clamauit ꝛ dñs exaudiuit eum: et de omnibus tribulatiõibus eius saluauit eum.**

Heth. **Immittet angelus domini in circuitu timentiũ eum: ꝛ eripiet eos.**

Teth. **Gustate et videte quoniã suauis est**

iij. q. ix. **dñs beatus vir qui sperat in eo.**

c. testes.

Ioth. **Timete dñm oẽs sc̃ti eius: quoniã non est inopia timentibus eum.**

Caph. **Diuites eguerũt et esurierũt: inquirẽtes autem dominum non minuentur omni bono.**

¶ Iste pauper quẽ videtis. s. ergo clamauit ꝛ dñs exaudiuit eũ ꝛ de oĩbus tribulationibus eius saluauit eũ vt dictũ est. Nam angelus bonus domini immittet virtutem suã in circuitu humiliũ timentium eum: et sic eripiet eos ergo relinquite humana auxilia: et gustate ꝛ videte quoniã dñs suauis est et non crudelis. Immo facilis ad dandã gratiam et petitionem. Ideo beatus vir qui sperat in eo: et sic non sitis crudeles et maliuoli sicut saul ꝛ sequaces eius: sed timete dominum. O vos oẽs sancti et iusti eius quoniã nõ est inopia bonorũ tẽporaliũ spiritualiũ timẽtibus eũ. immo copia et abundãtia grẽ. Nam nos videm⁹ q̃ multi diuites huius mũdi cõfidentes in bonis mũdanis facti sunt pauperes ꝛ eguerunt et esurierũt mẽdicãdo: quia bona transitoria sunt et nõ potuerunt ea retinere: sed timentes dominũ non minuẽtur omni bono: immo abundabunt bonis spiritualibus et etiam bona eis nõ deficient.

Venite filij audite me: timorem domini docebo vos. Lamet.

Men. i. pet. iij. b

Quis est homo qui vult vitam: diligit dies videre bonos.

¶ Venite ergo filij audite me: ꝛ docebo vos timorẽ dñi. i. legẽ diuinã que ꝓsistit in timore dñi: ꝛ si q̃s hõ timet dñm vt cupiat videre dies bonos in hac vita ꝛ etiã gloriã in alia faciet qđ sequitur.

Prohibe linguam tuã a malo: et labia tua ne loquantur dolum Nun.

Diuerte a malo et fac bonum: inquire pacem et persequere eam. Samech

¶ O vir iuste ꝓhibe linguã tuam a malo ꝛc. Et sic exponunt iudei moraliter hunc psalmũ faciliter: quia vt sic littera est satis plana applicãdo ad ipsum dauid. ¶ Sed si sic precise litteraliter exponatur videretur hunc psalmũ nullũ continere sacramentũ: ꝛ titulũ esse nõ a spũsctõ: sed inutiliter positum qđ est falsum. Nã dauid nõ fuit minus ꝓpheta in hoc psal. q̃ in ceteris nec latent minora sacramẽta in hoc titulo ꝛ psalmo q̃ in ceteris: qꝛ idem est spũs. Et ideo est dicendũ q̃ dauid per illam fugam et descensum in geth ꝛ per illã mutationem et simulationẽ et derisum: preuidit in spiritu totum mysteriũ incarnationis et passionis ꝛ sepulture et resurrectionis christi: et persecutionẽ et liberationẽ et prosperitatẽ ecclesie. Nam preuidit qualiter dei filius erat in mundũ descensurus et debebat mutare faciem ꝛ os suum accipiẽdo formam serui inuentus vt homo: et pati multas persecutiones: et quomodo Herodes rex galilee debebat ipsum fatuũ reputare ꝛ contẽnere ꝛ a se fugare: et ad Pylatum remittere: et quomodo ab omnibus debebat tanq̃ insanus et arrepticius et demoniacus reputari: et quõ erat deludẽdus et irridendus a principibus sacerdotũ ꝛ ministris et crucifigẽdus: et a morte per resurrectionem liberãdus: et etiam nouit q̃ omnes ꝑsecutiones easdẽ erat passurus in mẽbris ꝛ in sua ecclesia. Ex omnibus his patet q̃ dauid fuit magis figura christi q̃ aliquis alius et magis fuit figura in sua humilitate et mansuetudine et patiẽtia in aduersis q̃ in alia virtute ac persecutiõe. Et ideo hoc preuidẽs dauid fecit hũc psalmũ in persona christi et ecclesie. in quo introducit christũ non solum in ꝑsona capitis: sed etiã in persona mẽbrorũ et ecclesie. Nam quicquid passus est xp̃s in capite: passa est ecclesia postea a tyrãnis: immo vt verius dicatur passus est xp̃s in membris: et sic xp̃s loquitur pro mẽbris: et sic tria facit. Nam primo laudat deum patrem agendo gratias de sua liberatione et resurrectione. Secundo inuitat oĩa mẽ dauid figura xp̃i

bra sua et congregationem iustorum ad laudem dei vt agāt grās simul cum eo. Tertio predicit p̄/ miū iustorum et punitionē malorum: secunda ibi magnificate dn̄m: tertia ibi oculi domini sup. ¶ Quantū ad primū dicit xp̄s ego bn̄dicam dn̄m deum patrē in omni tpe agendo grās pro benefi ciis receptis et laus eius erit semp̄ et continue in ore meo. Et nota q̄ differentia est inter benedice re et laudare: nā benedicere est agere grās pro be neficijs receptis. sed laudare est virtutes ꝛ boni/ tatem alicuius cōmemorare. Itē est aduertēdum q̄ licz quelibet creatura teneat deum iugiter ꝛ sine intermissiōe laudare et bn̄dicere eo q̄ totaliter a deo pendet fm esse ꝛ essentiā: ideo tenet deū ama re ex toto corde ꝛ et tota mente ꝛ ex oībus virib⁹ sine aliqua intermissione, temporis et operis. Nā sicut deus non cessat influere suā virtutē in crea/ turam in essendo et conseruando ita hō non de/ bet cessare ferri tota mente ꝛ aīa ꝛ contēplari in illud summū bonū: a quo hz omne bonum vt deo satisfaciat et reddat vices: sed hoc non pōt iple/ re viator in hac via ꝑpter pondus corporis ꝛ mi serias mūdanas: et impedimēta intrinseca: ꝛ ex/ teriora: sz hoc implent beati comprehensores in patria de quibus ait xp̄s Mat. xviij. angeli eorū semp̄ vident faciē patris. Item psal. lxxxiij. beati q̄ habitant in domo tua dn̄e: in secula seculorū lau dabūt te. Sz q: christus non solum erat viator: sz etiam cōprehensor cuius aīa tam dormiendo q̄ vigilando semp̄ contēplabatur faciem patris: iō solus christus potuit dicere benedicā dn̄m in om ni tempore huius vite. ꝛ semp̄ laus eius ī ore meo Sed qd̄ xp̄s impleuit in capite facit tota ecclīa si mul in mēbris nā non est aliqua hora nec parti/ cula tēporis: nec aliqd̄ instans: in quo nō laudet deus in aliqua pte mūdi. Nam in nr̄o hemispe rio est nox in alio est dies sub orizonte nostro ꝛ sic quando in vna parte mundi dicitur officiū diur/ num et in alia dicitur officium nocturnum: nec est aliq̄ hora diei quin dicat: aut pria: aut tertia: aut sexta: aut nona: aut vespere: au cōpletoriū: aut of ficium nocturnū: aut laudes matutine: aut oratio nes deuotorū xp̄ianorꝫ. Et sic qd̄ vnus solus ho mo nō pōt implere: nec satisfacere: facit tota ec/ clesia in cōi. Ex quo pz q̄ primus v̄siculus hui⁹ psalmi nō pōt verificari de ipso dauid: sed d̄ ipo christo insert in sua ecclīa: ꝛ ideo dicit xp̄s ego si/ mul cū ecclīa ꝛ mēbris meis bn̄dicam dn̄m cele/ brando diuina officia agēdo grās in omī tpe hu ius vite: q: in alia vita nō est tēpus: sed eternitas et laus eius erit semp̄ in ore meo in alia vita scz in patria vbi beati in secula seculorꝫ sine intermis sione laudāt deū. Et subdit xp̄s sicut ego iugiter laudabo patrē: ita aīa mea laudabitur ab omni/ bus mēbris meis in dn̄o patre: q: in oībus orōni bus que diriguntur ad patrem cōcludit per dn̄m no strū iesum xp̄m ꝛc. Iō xp̄s ēt vt hō semp̄ laudatur in patre. Item vnica adoratione adoratur cū ver bo per vniōnē hypostaticam. Et sequitur audiāt mansueti et letentur quasi dicat christus vt homo adeptus sum hāc dignitatē: ꝑpter humilitatē ꝛ māsuetudinem: q: humiliaui meipsum factus obe diens vsq̄ ad mortē crucis: ideo pater exaltauit me: et dedit mihi nomen quod est super omne no men: vt in nomine iesu omne genuflectatur: ꝛ sic sum in gloria patris id est simul habeo gloriam cum patre sedēdo a dextris eius ꝛ sic in patre sem per laudabit anima mea ab oībus fidelibus: er/ go audiāt hoc māsueti: ꝛ letentur sc eē humiles et mansuetos: q: propter humilitatē hāc gloriam adeptus sum pro me ꝛ mēbris meis. ¶ Magnifi cate dn̄m mecū. In hac scd̄a parte quatuor facit xp̄s. Nam primo excitat et exhortat oīa membra sua ad magnificandū deū. Scd̄o ad ponendam spem in eo. Tertio ad timendū eū. Quarto ad ser uandū legē ꝛ voluntatem dei. Scd̄a ibi. Accedite ad eū. Tertia ibi. Timete dn̄m. Quarta ibi. Veni te filij. ¶ Quo ad primū q: dicit audiāt māsueti et letentur: et dicit. O māsueti supple audite me bn̄dicentē et laudantē deū patrē: ꝛ magnificate dn̄m simul mecū: q: vos estis mēbra mea ꝛ iō cum capite debetis simul magnificare deū q: nō est di stinctio inter caput ꝛ mēbra: oēs eni magnifica/ mus patrē: nā ego nō solū per me: sz etiā per vos continue magnifico eū in ecclesia: ꝛ sic in idipm id est simul vos et ego exaltamus eum. Nota qd̄ iste terminus circūlocutus in idipsum idē signifi cat quod simul vel similiter vel pariter vt ait apo stolus: cupio vos idipsum sapere id est simul ꝛ me cum: et ideo vbicūq̄ in hac translatione ponitur in idipsum. Hiero. posuit simul id est pariter vt psal. iiij. in pace in idipsum dormiam et requie/ scam. Hiero. posuit in pace simul dormiam et re quiescam. Hic autem posuit dominum mecum et exaltemus nomen eius pariter id est simul magni ficemus et ꝛ exaltem⁹ eodem modo. Et reddit cau sam quare debemus magnificare simul ꝛ exalta/ re: quia inquit exquisiui et exoraui dominū patrē in mensa: et in horto et in cruce: et exaudiuit me largiendo qd̄ petebam pro me et membris meis et eripuit me ex omnibus tribulationibus per re surrectionem: quia iam amplius non moriar: et mors mihi vltra non dominabitur. Ergo si ita ē quod ego fui exauditus pro me et pro vobis: q: ego oraui pro te patrem et pro tota ecclesia ne de ficiat fides tua: ergo o vos martyres nolite time re nec deficere: sed cum firma spe accedite ad eum scilicet patrem: et illuminamini et corroborami/ ni luce et fortitudine ꝛ virtute et spiritussancti cō tra tyrannos et infideles et tortores et facies ve/ stre non confundentur: immo vincetis eos: quia licet occidant corpus: animam tamen non pote/ runt occidere: quia cum steteritis ante reges ꝛ p̄/ sides non estis vos qui loquimini sed spirit⁹ pa tris vestri qui loquitur in vobis: ideo ipsi tyran/ ni manebunt confusi et victi: et ideo vos mem/ bra meā nolite timere in persecutionibus tyran/ norum quia pater non deficiet vobis sicut mihi non deficiet nā iste pauper quē videtis: clamauit et orauit in mensa et in horto et in cruce: et semp̄ dominus exaudiuit eū: et ex oībus tribulationi/ bus saluauit eū. ergo sicut saluauit caput et resu scitauit: ita saluauit membra: nam sicut in horto apparuit mihi angelus domini confortans me:

Left margin: Differē tia inter benedi/ cere et laudare

Right margin: Nota.

que quidem confortatio potius fuit pro mēbris ita pariter in psecutionibus vestris angelus im/ mittet virtutē ⁊ influxū suū in circuitu martyrū ⁊ fideliū ⁊ timētiū eū:qꝫ circūdabit eos sua virtute et protectione ⁊ sic eripiet eū de manu tyrānorū ne ꝑdant fidē ⁊ fortitudinē:immo audacter mo/ rientur pro fide ⁊ veritate ⁊ in fine eripiet totam ecclīam tꝑaliter de manu tyrannoꝝ per ꝯuersio/ nem Constantini:attū ꝙ relictis idolis oēs gen tiles conuertent̄ ad fidem ⁊ sic fideles manebūt omnino victores. Litera hieronymi habet castra metatur angelus in circuitu timentiū eū:⁊ sic lite ra est magis plana.q.d.ꝙ angelus michael q̄ est custos ecclesie ponet castra ⁊ exercitus angeloꝝ in circuitu fideliū ad custodiendū eos de manu tyrannorum sicut frequenter visum fuit ꝙ angeli apparebant in circuitu martyrum confortantes eos sicut legitur in hystorijs beati Laurētij ⁊ bea ti Sebastiani:⁊ etiā in hystoria beate Katharine legitur ꝙ angeli de celo descenderūt ⁊ fregerunt rotas ⁊c.sicut angelus dn̄i descendit cū Azaria ⁊ extinxit flammam ignis. Danie.iij. Et subdit gu state et videte gustu et visu fidei.qm̄ dn̄s suauis⁊ propitius est oibus inuocātibus eū:qꝫ eis nō de ficiet in psecutionibus:ideo beatus vir q̄ sperat in eo. Totū etiā hoc pōt referri ad legē euāgelicā vt dicat xp̄s gustate operādo:et videte contēplā/ do legē euāgelicā quā fero ⁊ predico vobis ex pte patris mei.qm̄ suauis est dn̄s in lege euangelica et non seuerus sicut fuit in lege veteri. Nā lex euā gelica non fert onera importabilia nec multipli/ cationem cerimonialiū preceptorū sicut lex moy si:qꝫ iugū meū suaue et onus meū leue:premium promissum in lege euāgelica est maximū ⁊ suffi/ ciens:qꝫ promittit felicitatē ⁊ btitudinē eternam ideo beatus vir qui sperat in eo.ideo vos om̄es sancti timete dn̄m timore filiali:qui quidē timor insurget ex summa charitate ⁊ sic sustinetis. pse/ cutiones pro eo:vt acquiratis premiū ⁊ btitudi/ nem promissam:qđ est bonū per se sufficiēs ⁊ sta/ tus oīum bonoꝝ aggregatione pfectus:⁊ sic non est nec erit inopia:nec defectus boni xp̄ianis ⁊ fi/ delibus diligētibus ⁊ timētibus deū:nā beat⁹ hꝫ quicquid vult et nihil mali vult. Itē qꝫ illud gau/ dium ⁊ bonum beatoꝝ nemo tollet ab eis nec est amissibile nec haurisibile sicut bonū mundanum. Nā multi diuites et principes huius mūdi amis/ sis bonis tꝑalibus eguerunt et esurierunt sicut fi lij Priami regis Troie. Et sicut filij et nepotes ⁊ familia regis Saulis ⁊ sicut Darius et Porus ca pti ab Alexandro. Et sicut filij Dionysij tyranni qui post mortē patris ostiatim mendicabant sed non sic erit de fidelibus sperātibus in deū.nam licet sint pauperes in hac vita ⁊ nō habeant co/ piam bonoꝝ temporaliū:tn̄ non minuent̄ omni bono in alia vita:immo abundabunt sp̄ualibus inamissibilib⁹: quia beatitudinē nemo tollet ab eis. Duo ergo habebunt beati obseruantes legē euangelicam. Primo quia satiabuntur bonis ce lestibus. Secundo quia erunt securi de sua bea/ titudine:qđ in hac vita nullus vnq̄ potuit adipi sci. ¶ Uenite filij qꝫ superius dicit accedite ad eū

Obser/ uantiū legem merces.

et illuminamini:et gustate:et videte:et timete do minū oēs sancti ⁊c.posset aliquis querere et di/ cere q̄o gustabo et in quibus consistit iste timor dn̄i:et quid agendo potero assequi illud summū bonū indeficiens:et in quo consistit ista lex euan/ gelica in cuius obseruatione tm̄ bonū acquirit̄. Ad hoc r̄ndet ⁊ satisfacit xp̄s dicens. O filij rege nerati per baptismū venite ad fidē ⁊ audite me cū affectu et docebo vos timorē dn̄i patris mei.scꝫ docebo vos nō legē.timoris seruilis sed filialis: nam initiū sapientie timor dn̄i et docebo vos in quibus cōsistit timor dn̄i castus et filialis. Et qđ debet agere homo qui timet dominum et cupit videre dies bonos in illa gloria eterna. Unde si quis est homo qui timet dominū et diligit id est cupit videre dies bonos in patria celesti:et non malos in inferno faciat qđ sequitur:⁊ tu xp̄iane fac quod sequit̄.s.prohibe linguā tuā a malo nō blasphemādo:nec in psperis:nec in aduersis nec murmurādo de aliquo ⁊ labia tua non loquant̄ dolum nec fraudē contra ꝓximum:sed sis verax in verbis ⁊ ꝓmissis seruandis:diuerte a malo.i. vita ⁊ fuge omne malū seruando precepta nega tiua ⁊ fac bonum seruando precepta affirmatiua et inquire pacem cum proximo et sequere et con/ serua eam. A ¶ Nota ꝙ lex xp̄i dicitur leuis et suauis respectu legis moysi.naꝫ illa precipiebat onera importabilia et multitudinem preceptoꝝ. scilicet sexcenta et tredecim precepta inter ceri/ monialia et iudicialia:et moralia eo ꝙ ille popu lus erat dure ceruicis et inclinatus ad rebellionē et tota illa lex erat figura christi futuri. Et ideo christus sublatis omnibus cerimonijs ⁊ iudicijs reducit totam legem ad duo precepta scilicet ad dilectionem dei et proximi. Matth.xxij. Et de/ clarauit preceptum dei dilectione proximi Mat thei.vij.cum dicit quecunq̄ vultis vt faciant vo/ bis homines:et vos facite illis.hec lex et prophe te:quia in isto affirmatiuo intelligitur negatiuū id est quod non vultis vt faciant vobis homines non faciatis illis id est quod tibi non vis alteri ne facias. Et totū hoc nihil aliud ē nisi declina/ re a malo et facere bonum. Sed quia homo non solum iustificatur ex operibus:sed etiam corde ⁊ lingua et ex malis cogitationibus et locutioni/ bus iudicabitur:ideo christus non solum prohi/ bet manus:sed etiam cor. Matthei quinto qui irascitur fratri suo:reus erit iudicio ⁊c. Itē Mat/ thei.xij.ex ore tuo iudicaberis:quia ex abundan/ tia cordis os loquitur et ideo Dauid hic pro/ phetice in persona christi prohibet cor et linguā a malo:cum dicit.prohibe linguam tuam a ma/ lo:et labia tua ne loquantur dolum. Item prohi bet omne opus malum fieri cum dicit. Declina a malo et mandat omne bonum fieri per mandata affirmatiua:cum dicit et fac bonum:et mandat charitatem dei et proximi:cum subdit inquirere pacem:cum deo:et proximo supple et persequere eam.nam qui manet in charitate:in deo manet⁊ deus in eo:⁊ sic manet ⁊ quiescit in pace dei et proximi. Unde declinare a malo est bonā vitā in/ choare.et facere bonū:est bonā vitaꝫ perficere et

Lex dei de suaui/ uis.

in ea proficere. Per primum euadimus penam m. per secundũ consequimur premium: q2 nemo p o test incboare bonam vitam nisi desinat malefacere et peniteat preterite: vt inquit aug. Et in eis consistit tota lex euãgelica et tota iustificatio bominis ad vitam eternam consequendam de qua iusticia dictum est psal. xiij.

Ayn. Infra. xxix. **Oculi domini super iustos: et aures eius in preces eorum.**

¶ Hic ponit premium iustorũ leges christi obseruantiũ et punitionem transgressorũ. O Unde dicit si queris que fructum cõsequetur iusti et obseruantia legis euangelice: dico tibi q duos fructus. primũ q2 oculi domini super iustos q2 erũt grati et accepti ad vitam eternã. Secũdm quia aures eius .s. aures dei erunt ppicie et suaues in preces eorũ: q2 orationes et petitiones eorũ erũt audite et accepte apud deũ. Sed oppositũ est de transgressoribus legis. Ideo sequitur.

Pbe. beb iiij. d. **Uultus autem domini super facientes mala vt perdat de terra memoriã eorum.**

¶ Uultus domini iratus ad vindictã erit super facientes mala vt perdat memoriã eorũ de bac terra per mortẽ corporalem et de terra viuentiũ per mortẽ spũalẽ. q2 delebũtur de libro et numero viuentium et cum iustis non scribẽtur. nec memorabuntur. nec babitabunt cum eo. Sed q oculi domini super iustos: et aures eius in preces eorum p batur cum subditur.

Sade. De pe. d. iiij. beretici. **Clamauerunt iusti et dominus exaudiuit eos et ex omnibus tribulationibus eorum liberauit eos.**

¶ Iusti clamauerunt et dominus exaudiuit eos: vt patet de omnibus martyribus et de omnibus tribulationibus liberauit eos. Nam martyres per mortem liberati sunt et absoluti a vinculis corporis buius et a miserijs buius mundi et consecuti sunt felicitatem eternam et etiam multi liberati sunt a penis corporalibus vt patet de beato vincentio. Item tota ecclesia post longas persecutiones liberata et prosperata est etiam temporaliter post conuersionem constãtini qui reddita pace ecclesie: eam bonis temporalibus ditauit. Quia.

Cof. **Iuxta est dñs his qui tribulato sunt corde et hũiles spiritu saluabit.**

Res. **Multe tribulationes iustorũ: et de oibus his liberabit eos dominus.**

¶ Iuxta est dñs bis qui tribulato sunt corde propter veritatem et iusticiam et ideo saluabit oẽs mites et bumiles spiritu. Nam licet sint multe tribulationes iustorum et deus permittat eos pati persecutiones in bac vita: tamen dñs liberabit eos de omnibus bis malis et liberabit eos p gloriam et resurrectionem futuram.

Sin. **Custodit dominus omnia ossa eorũ vnum ex his non conteretur.**

¶ Dominus custodit id est integre resuscitabit in finali iudicio omnia ossa eorum intantum q vnũ ex bis ossibus non conteretur nec deficiet nec minuetur: nec capillus de capite peribit. quoniam integre cum tota sua perfectione immortales ad gloriam resurgent. liberati et absoluti ab omni tribulatione et miseria quia tunc absterget deus omnem lacbrymam et iam non erit amplius dolor: nec clamor: nec luctus: quoniam priora mala transierunt. Apoca. xxi.

Mors peccatorũ pessima: et qui oderunt iustum delinquent. Thau

¶ Mors pctõrũ erit pessima: quia non resurgẽt in resurrectionem vite sed in resurrectionem iudicij ad perpetuas penas perferendas. Et manifeste patet q tyrãni et obstinati qui oderunt et persecuti sunt quenlibet martyrem et iustum simplicem: delinquent id est errabunt: et reperientur malam partem eligentes et peccabunt contra legem que precepit declinare a malo et facere bonum et inquirere pacem et charitatem erga proximum et seruare eam: quia in fine.

Redimet dominus animas seruorũ suorum et non delinquent omnes q sperant in eo. De cons. dis. ij. c. literas.

¶ Dñs redimet et liberabit ab bis malis animas seruorum suorum Ex quibus patet q qui sperãt et confidunt in eo et ponunt totam suam spem in eo perferentes persecutiones et tormenta nõ delinquẽt. i. nõ errabũt nec cõfundentur: nec frustrabunt desiderio suo: sed delinquẽt et errabũt: et fraudabuntur oẽs tyrãni et superbi ponẽtes spẽ suã in boc mundo. Totus etiam iste psalmus pt eẽ vox xpi vocãtis omnes fideles vet. te. ad suscipiẽdã legem christi: et omnes martyres iustos noui testa. vt cũ bũilitate et patientia tolerent psecutionẽ et tormẽta pp xpm qñ magnã felicitatẽ et pmiũ cõsequẽt in illa vita et sic ẽt põt moraliter exponi totus psalmus: qño ipse dauid exẽplo sui exbortatur oẽs fideles vtriusq testamenti ad patiẽtiã et bumilitatẽ in tolerãdis persecutionibus a quocunq iniusto et ne desperent de misericordia dei quia bic vel in futuro liberabuntur et iniusti boc aut in futuro punientur. Sed si volumus attendere figuram et sacramentum contentum in titulo buius psal. melius est q dicatur q est vox christi bominis agentis gratias patri: et inuitãtis omnia membra sua ad perferendas persecutiones et tormenta tyrannorum propter eum et exbortantis eos vt cum bumilitate et patientia perferant persecutiones. et orent etiam pro persecutoribus. Ideo iste psalmus et precedẽs legitur in festiuitatibus martyrum Et ideo dicit aug. in sermone plurimorũ martyrũ: q inquantum possumus debemus martyres et ipsum christũ imitari. s. q simus mites et bumiles corde in persecutionibus et debemus pro persecutoribus exorare. Et tota supradicta expositio ẽ cõformis ipsi titulo psal. in quo cõtinetur figura passiõis xpi et martyrum.

xxxiij.q.5. sij. sex differentie.

Iudica domine nocētes me expugna impugnantes me.

¶ Titulus ī finē ipsi dauid. Et titulo habet ꝙ rex dauid fecit hūc psal. et dirigit nos in fines legis qui est christus ⁊ attribuit ipm ipsi dauid messie. Et ideo apud hebreos titulus est ipsi dauid tm̄ sine alio addito. Et ideo dicūt hebrei: ꝙ cū dauid laboraret in vehemēti persecutiōe rogauit dn̄m vt deus mitigaret iram ipsius saulis sed fuit sibi reuelatū qualiter saul cū suis debebat interire in montibus gelboe: ⁊ sic erat peritura tota domus saulis: et domus dauid erat exaltanda: qđ preuidens dauid in spiritu fecit hunc psalmū. Et exponunt hūc psalmū ad litterā de dauid prout petit prophetice liberationē suā: ⁊ predicit ruinam saulis et suorum. Sed Augustinus ⁊ Cassiodorus et origenes exponūt hūc psal. de persecutiōe ⁊ passione christi: et excidio regni iudeorū quam preuidit dauid in spiritu per persecutiōes suas. Ideo dicit Cassiodorus ꝙ iste est secūdus psalmus eorum qui manifestius explicāt mysteriū passionis christi. Et ideo sequendo sententiā sacrorū doctorum: iste psalmus exponēdus est de persecutione et passione christi. Est tamen aduertendum ꝙ iste psal. nō potest sufficiēter et distincte diuidi eo ꝙ narrando afflictiōes interponit petitiōes ⁊ gratiarum actiones: sed generaliter possumus dicere ꝙ dauid tripliciter fuit afflict⁹. Primo per insidias. Scđo per falsa testimonia sibi iposita. Tertio per irrisiones: qꝛ gaudebāt emuli sui in aduersitatibus eius. Ita pariter iudei tripliciter persecuti sunt christū. Primo ꝑ insidias: vt quādo q̄rebant an liceret dari censum cesari. ⁊ qn̄ interrogabant eum de magno mādato. Scđo per falsos testes imponētes ꝙ dixerat: possum destruere templum dei. Tertio per iniurias ⁊ irrisiōes. Et ideo dauid preuidens in spiritu predictas tres oppressiones christi futuras fecit hūc psalmū in quo introducit christū loquentē et conquerētē apud patrem de iudeis affligētibus eum. In quo tria facit. Nam primo conqueritur de insidijs sibi paratis petendo liberari. Secundo de falsis testimonijs sibi impositis. Tertio de cōiurationibus contra eum factis et iniurijs ⁊ opprobrijs illatis. Et in qualibet ꝑticula: ꝙ erit liberari ⁊ agit gratias et querit vltionem. secunda ibi: surgentes testes iniqui. tertia ibi. Et aduersum me locuti sunt.

Dauid tripliciter fuit afflict⁹.

¶ Quo ad primum dicit christus. O domine pater iudica iudeos nocentes: idest ledentes me iudica dico iudicio examinationis ⁊ condēnatiōis et expugna impugnātes. idest volentes impugnare me tam in membris ꝙ̄ in capite. Et nota ꝙ nocco noces quandoꝙ apud antiquos reperitur ordinari cum accusatiuo: et ratio est. nā nocere vno modo est contrarium ad proficere siue prodesse: ⁊ tunc est acquisitiuum et sic exigit datiuum: qꝛ idē est ꝙ obesse. alio modo idem est ꝙ ledere: et sic ordinatur cum accusatiuo casu: et sic ponitur in primo versu. Et ideo dicit. Iudica domine nocentes idest ledentes et persequentes me: et ideo sequitur et expugna impugnantes me. expugna dico: ciuitates eorum deuastando: et dissipando eos: ⁊ dispergendo per tytum et romanos. Et ideo sequitur.

Apprehende arma et scutum et exurge in adiutorium mihi. xxiij. q.5. vs. si res. ⁊. c. bi q.

Effunde frameam ⁊ conclude aduersus eos qui persequuntur me: dic anime mee salus tua ego sum.

¶ Apprehende arma et scutum contra eos romanos concitando: et exurge in adiutorium mihi: et effunde frameam et gladium tue potentie et sententie aduersus iudeos et tyrannos: et qui persequuntur me in capite et membris: et dic anime mee: salus tua ego sum. idest ostende te salutē vt te mee quia si precipis: idest dicis: actum erit: et liberabis me ab eis: me resuscitando: et eos puniendo. ergo.

Confundantur et reuereantur: q̄rentes animam meam. Infra xxxiiij. c.

Auertantur retrorsum et confundantur cogitantes mihi mala. et infra lxix. a.

¶ Iudei querentes animā meam et vitam meam delere et tollere ab hoc mundo confundantur et reuereantur: et verecundentur: et timeant cum viderint me resuscitatum. et auertantur ab honoribus retrorsum perdentes dignitatem et regnum et sacerdotium: et confundantur scribe et pharisei. et principes cogitātes mihi mala. et machinantes et conspirantes in necem meam. quoniā frustrati sunt a desiderio suo postꝙ̄ resurrexi.

Fiant tanꝙ̄ puluis ante faciem venti: et angel⁹ domini coartans eos. xxiij. q.5. v.§. vlti.

¶ Fiant tanꝙ̄ puluis ante faciem venti. dispersi per vniuersum mundū. et angelus domini sit persequens eos. Quia vt ait Josephus de bello iudaico: angeli visi sunt recedere a tēplo et gladius igneus visus est supra hierusalē per aliquot dies ante excidium. et sic patet ꝙ angeli iam comminabantur stragem futuram.

Fiat via illorum tenebre et lubricū et angelus domini persequēs eos. xxiij. q.5 iiij. nabuchodonosor §. itē angelus.

¶ Fiat via illorū lubricū. idest scandalū ⁊ lapsus ad cadendū: et angelus domini sit persequēs eos. Nota ꝙ via hominis est cogitatio et operatio: et sic est dicendū ꝙ oēs cogitationes ⁊ actus ⁊ operationes iudeorū post passionē xp̄i fuerūt eis lubricum ⁊ scandalū. Nā vt ait Josephus ꝓpter iniurias et ignominiā q̄ iudei patiebātur a presidib⁹ romanorū: multotiēs statuerūt rebellare: et finaliter rebellarūt: et lapsi sunt in coniurationes ⁊ monopolia. que oīa fuerūt via ad destructionē eorū et sic vie ⁊ cōsilia eorū fuerunt lubricū siue scandalum ad labendū ⁊ cadendū: et etiam vie illorū fuerunt lubricū. s. obscuritas qꝛ fuerūt obcecati ꝑ maliciā ⁊ petiū vt rebellarent contra romanos: et sic

ceciderūt: et angelus dñi bonus fuit psequēs eos nō dādo adiutoriū et angelus mal⁹ male psulendo et ad rebellionē impellēdo et istigādo. itē via illoꝝ scʒ lex moysi fuit eis lubricū et lapsuoꝝ petra scādali: i qua ociderūt false iterpretādo et male intelligēdo. et fuit eis lubricū et obscuritas qꝛ de⁹ abstulit eis spm̄ itelligētie qꝛ obcecauit eos malicia eoꝝ ne intelligerēt sacra dei: et sic lubricant et labunt et scādalizāt i lege et via dñi et obcecant.

iij.q.j.c. nulli. xlix.di. hinc em̄

Quoniā gratis absconderunt mihi interitum laquei sui: superuacue exprobrauerunt animam meam.

¶ Hic reddidit cāʒ quare iudei patiant supradictas cōfusiones et incurrāt cecitatē scādalū et ruinā tā tpalē ꝙ spūalem et corpis et mētis et subdit. Qm̄ gratis et sine cā abscōderūt et incluserūt me in interitu laquei sui: qꝛ sine culpa pauerūt mihi laqueū mortis p insidias et tētationes iniquas: et falsa testimonia et supuacue et sine cā exprobrauerūt et vituperauerūt animam et vitā meā. Et etiaʒ inuanum exprobrauerūt: quoniā resurrexi et māserūt cōfusi ideo sicut iniquo modo parauerunt mihi laqueum mortis ita.

xlx.di.c. anastasius.

Ueniat illi laqueus quem ignorat et captio quam abscondit apprehēdat eum et in laqueum cadat in idipsū.

¶ Ueniat illi populo laqueus captionis et excidij per romanos: quem laqueum ignorant: nam ignorantibus ipsis Titus duxit vnam legionem militum ex egypto: et venerūt ex parte orientali per terram moabitarū et trāsierūt iordanē ppe hierico qua transiuit iosue cū filijs israel et obsedit inopinate ciuitatē hierl'm et sic fuit laque⁹. quē ipsi ignorabant: nā sicut per illā partem fuit trāsit⁹ ad capiēdā terraʒ promissionis tpe iosue ad expellendos et destruēdos chananeos amorreos et iebuzeos: ita per eandē partem fuit ingressus ad capiendā et destruendaʒ hierusalē. Itē sequit et captio quā abscōdit apprehēdat eū. Ad cuius intellectum est notandum ꝙ iudei ex inuidia et timore christum tradiderunt timebant enim perdere primo sacerdotium et oblationes: secundo pdere locum et gētem et ideo pararunt christo insidias: et occulte cum cautela in festo pasce ceperunt et tradiderunt christum. Sed eodem modo fuerunt capti sub eodem laqueo et illud quod timebant euenit eis: et ceciderunt in laqueum quē vitare putabant. Nam in festo pasce dum ex omnibus partibus erant in hierl'm congregati fuerunt et obsessi. et ciuitas capta et dirupta et incēsa. Et sic perdiderunt locum: sacerdotium et dispersi sunt per mundum captiui. Ideo dicit veniat illi populo laqueus et obsessio Romanoꝝ. quē ignorat: et captio quam abscondit. i. i abscōdito parauit. i. talis captio qualem ipse christo parauit: apprehendat eū. id est cadat in ipsum laqueū quem vitare cupiebat. i. in laqueū mortis et ruine et dispsiōis vel cadat in ipsum laqueū. i. in taleʒ qualem ipse preparauit mihi in die pasce. Nam laqueum mortis mihi preparauerūt et in laqueū

iudei ex inuidia xpm tradiderūt.

obsidionis mortis ceciderunt.

Aia autē mea exultabit in dño et delectabitur super salutari suo.

lvi.di.c. nasci.

¶ Hic predicit xps gaudiū suū et ecclesie de resurrectione sua et excidio iudeoꝝ dicēs aia mea. id est ego simul cū mēbris meis et tota ecclesia exultabit in domino reddens grās de bñficio redemptiōis et de vindicta iudeorū et excidio eoꝝ: et delectabit sup salutari suo. i. d salnatione sua. Nā lʒ passio xpi fuerit amara: tñ effectus eius fuit nobis salubris et delectabilis eius resurrectio memorabilis qꝛ diē dñicam cū delectatione et leticia colimus et memoriam resurrectionis sed iudeis fuit in magnā confusionem: ideo subdit.

Omnia ossa mea dicent domine ds similis tui.

vi.q.j.c. si omnia

Eripiēs inopē d manu fortiorū eius egenū et pauperē a diripiētibus eū.

¶ Omnia ossa mea dicent id est oēs apostoli qui sunt ossa mea et fundamenta ecclesie in quibus apparuit robur et fortitudo et oēs martyres et ceteri fideles attribuendo tibi potestatem liberandi genus humanum et mihi atribuendo meritum passionis. dicent et predicabunt per mundum: dñe quis similis tui. q. d. nullus. Nā tu es eripiēs pauperē hominem de manu demonum fortioꝝ eius et ponitur gtūs eius pro ablatiuo ad modū grecorū qui carent ablatiuo. i. de manu fortiorū se: et es eripiēs egenū et pauperē expoliatū et sauciatū a latronib⁹ diripiētibus eū. Nam tu eripuisti illum hominem qui descendens ab hierusaleʒ in hierico incidit in latrones: quem expoliauerūt bonis gratuitis: et plagis affecerunt et semiuiuum reliquerunt. Luc. x. Iustum ergo egenum et pauperem sauciatum tu christe sanasti sanguine tuo et super humerum tuum portasti et stabulario ecclesie cōmisisti: et a demonibus fortioribus et diripientibus et depredantibus et expoliantibus eum eripuisti quod nullus alius potuit facere: ergo quis similis tibi. q. d. nullus. Eodem modo eripuisti egenum et pauperem populum christianū de manu tyrannorum fortiorū: et a diripiētibus eum. Nā sicut primo liberasti illum populū de diabolo spūaliter: ita postea liberasti eum de membris diaboli temporaliter facta vindicta de iudeis et tyrannis persequentibus eclesiam. A ¶ Ad cuius intelligentiam est notandum ꝙ sicut diabolus per se in principio expoliauit et eripuit et sauciauit adam cum tota sua posteritate qui quidē adam dicitur vt sic homo mystic⁹ siue corpus mysticum et ecclesia ita postea diabolus conatur per membra sua: scilicet per infideles et tyrānos persequi istum hominem egenum et pauperē et marie i no. te. Et iō xps nō solū loquitur et cōquerit hic i psona sui de iudeis psequentib⁹ et crucifigētib⁹ eū: sʒ etiā cōquerit in psona istius hoīs mystici cuius naturā assumpsit. Et cōquerit p̄io de diabolo qui hunc hoīem sauciauit et ex cōsequenti conquerit de mēbris diaboli scʒ de tyrannis et infidelibus qui ipsum a iuuētute

no. depsecutiōe diaboli.

sepe expugnauerũt a quibus xp̃s istũ hoiem tam tẽporaliter ꝗ̃ spiritualiter liberauit vt dictũ est. Ad hunc ergo intellectũ põt etiã tota supradicta pars prima exponi. Dicitur ergo homo sauciat⁹ scȝ ecclesia. Dñe deus iudica demones nocẽtes et ledẽtes me quia sauciauerunt me in corpore et anima vulnere peccati ⁊ fomite eiusdẽ ⁊ expugna tyrannos et infideles expugnãtes me a iuuẽtute mea vsqȝ ad iudiciũ. B. ❡ Et iõ tu deus apprehẽde arma ⁊ scutũ hũilitatis ⁊ exurge ⁊ veni in carnẽ in adiutoriũ mihi. Nã anima xp̃i ⁊ caro dicuntur arma contra diabolũ ad offendendũ ⁊ defendendum. Nam in anima erant dona spiritussancti ⁊ omnes virtutes scilicet humilitas ⁊ castitas quibus xp̃us vicit diabolũ. Itẽ caro xp̃i fuit scutũ ad defendendũ in quo xp̃s recepit ictus tormẽtorũ et afflictionũ ⁊ passionũ pro nobis. Et sic xp̃s in sua incarnatiõe apprehẽdit arma ⁊ scutũ in adiutorium nostrũ cõtra diabolũ. Et sequitur effunde frameã: idest extende gladiũ tue passionis: et ecclesiastice potestatis ⁊ ꝟtutis sacramẽtorũ aduersus demones qui persequũtur me. Nam sicut gladius diuidit ⁊ radit ⁊ interficit: ita tua passio ⁊ ecclesiastica sacramẽta delẽt ⁊ necãt ⁊ extingũt peccatũ ⁊ interficiũt diabolũ. Et ideo dic aĩe mee salus tua ego sum ⁊ p̃cipe diabolo vt recedat: q: tuũ precipere est facere. Itẽ dic aĩe mee salus tua ego sum. idest da mihi salutẽ redẽptionis ⁊ sana me a peccato per tuã passionẽ ⁊ confundãtur ⁊ reuereãtur demones querẽtes animã meã vt vidẽtes me redẽptum ⁊ ipsi demones cogitãtes ⁊ machinãtes mihi malas tẽtatiões confundãtur et conuertantur retrorsum cum viderint me sanatũ et lotũ a sorde peccati: et tuo charactere munitũ et fiant idẽ fugiãt a me sicut puluis fugit et pellitur ante faciem venti: et angelus domini bonus sit coartans ⁊ cogens eos fugere et vie illorũ sint ⁊ fiant tenebre ne possint me videre ad nocendũ ⁊ fiant lubricum vt victi cadant ne possint preualere cõtra me. Et angelus domini sit persequẽs eos. Nã angeli boni phibent demones ne nocẽat nec preualeant cõtra iustos et fideles ⁊ sic reddit causaȝ dicens: quoniã demones gratis. i. cũ grandi desiderio absconderũt mihi laqueũ tẽtationis in interitu mortis in paradiso terrestri. Cum dixit serpens: nequaꝗ̃ moriemini: sed si comederitis eritis sicut dij scientes bonũ et maluȝ: et sic incidi in duplicẽ mortem: scȝ corporis ⁊ anime. Et isto modo exprobrauerũt ⁊ tẽtauerunt animã meam ⁊ defraudauerũt et deceperũt eam superuacue et sine ratione. Fac ergo domine vt laqueus tue passionis quẽ ignorat veniat illi: et sicut ipse cepit me laqueo tẽtationis. ita tu eũ capere liga eũ laqueo tue passionis. Et sicut ille fructus vetitus fuit muscipula ad capiendũ hoiẽ: ita sacramentũ incarnationis et passionis tue ita sit muscipula ad capiẽdum diabolũ. Quẽ laqueũ ⁊ muscipulã incarnationis et crucis ignorauit diabolus vsqȝ ad resurrectionẽ: nã tunc cognouit se esse victũ et expoliatum per triũphũ crucis qñ xp̃s fortis et potẽs in prelio cũ triũpho descẽdit ad inferos ⁊ fregit portas ereas ⁊ vectes ferreos et expoliauit infernũ.

Et ideo loquitur. Captio quã abscõdit apprehẽdat eum: q: sicut per fructũ illius arboris decepit hoiem: ita per fructũ arboris christi deceptus est. Et sequitur: cadat in ipsum laqueũ. Quia sicut p lignũ vicit: ita per lignũ victus est. De quo beneficio redẽptionis iste homo promittit se gratias acturũ cum subdit. Anima mea exultabit. Exponatur vt supra dictũ est. Sicut exposita est ista prima pars de diabolo ita põt exponi de membris eius persequẽtibus ecclesiã. et sic etiam totũ residuum potest exponi in persona totius corporis mystici. Sed primo et principaliter debet exponi in persona christi qui primo in capite passus est: sed ex consequenti potest exponi in persona ecclesie. Nam qd̃ christus primo passus est in capite postea passus est in membris.

Surgentes testes iniqui: que ignorabam interrogabant me.

iiij. q. iij testes. et xxxvi. q. vi. c. i.

❡ In hac secũda parte predicit scd̃m genus persecutionis ⁊ afflictiõis xp̃i qd̃ fuit per falsa testimonia. Dicit ergo xp̃s. Surgebãt testes iniq̃ iudei et interrogabãt me de his que ignorabã. i. que nũꝗ̃ feci nec cõmisi qñ me dixerũt blasphemũ ⁊ inimicum cesaris: et cõmouisse totã terrã a galilea vsqȝ ad hierusalẽ: ⁊ tamẽ oia ista ignorabam: q: nunꝗ̃ feci nec alicuius horũ cõscius erã: quia quod nõ est nõ contingit sciri. Et sic retribuebãt mihi mala pro bonis. Nam ego sanauerã filios suos et resuscitauerã mortuos eorum: et ipsi pcurabãt mortem meam et retribuebãt mihi malũ pro bono: et sterilitateȝ pro felicitate. B ❡ Et no. ꝙ xp̃s vsurpat hoc vocabulũ translatiue. Nam sicut ager dicitur sterilis quãdo in ipso seminatur bonum frumentum et triticũ et ipse pro frumẽto reddit carduos et spinas et loliũ. Ita iudei dicũtur steriles. Nam xp̃s seminauit in eis legeȝ euangelicã ⁊ virtutes et bonam doctrinã: et ipsi reddiderũt mala opera ⁊ vitia ⁊ peccata. Itẽ ipse seminauit in eis multa beneficia sanitatũ et dedit vitam filijs eorum resuscitãdo et ipsi retribuerũt sibi mortẽ pro vita et odiũ pro dilectione. B ❡ Ex quo ptȝ ꝙ fuerũt steriles. vnde quesiuit bonos fructus et bono semine qd̃ in eis seminauerat: et ipsi retribuerunt sibi fructus malos. In cuius figura maledixit ficulneã in qua non reperit fructũ. Tripliciter ergo iudei fuerũt steriles christo. Primo q: nõ retribuerũt christo fructus legis et doctrine. Scd̃o q: nõ retribuerũt premiũ pro beneficijs collatis immo fuerunt ingrati. Tertio q: tribuerũt et pcurarũt sibi mortẽ que dicit̃ sterilitas et priuatio vite. Nã homo mortuus dicit̃ sterilis: q: non potest exercere fructus et opera vite. Ideo ait christus.

Iudei dicũtur steriles.

Retribuebant mihi mala pro bonis sterilitatem anime mee.

iij. q ix. c. testes.

Ego autem cum mihi molesti essent induebar cilicio.

xxiij. q. v. iiij. sicut est. in gl.

Humiliabã i ieiunio aiaȝ meã ⁊ oratio mea in sinu meo conuertetur.

❡ Retribuebãt mihi mala p bonis ⁊ sterilitatem

idest priuatione aie.i.vite mee. Et pz obo q retri buebant mihi mala p bonis. Nā cū essem de⁹ ab eterno immortalis et impassibilis in sinu pris ppter meosmetipsum exinaniui formā serui acci piens induens me cilicio hūanitatis in quo cili cio. dū ipsi molesti essent mihi ego hūiliabā aiā meā in ieiunio et afflictione et orabā p eis. Qua si dicat ego p vobis induebar cilicio hūanitatis et affligebar: ieiunabā et orabā pro eis et ipsi erant mihi molesti retribuendo mala p bonis: qr vocabāt me vorace ⁊ potatorē vini: ⁊ blasphemū ⁊ demoniacū et inimicū cesaris. Et tamē ego pro eis oraui in horto et i cruce cū dixi. pater ignosce eis qr nesciūt qd faciunt. ⁊ tū qr voluerūt resistere gratie dei: et sponte voluerunt obstinari et non conuerti ideo oratio mea fuit eis sterilis et inuti lis. Sed non fuit oratio mea simpliciter inanis et vacua. Naz in sinu meo conuertetur idest conuer sa est illa oratio in membris meis que sunt in sinu meo: et in ecclesia mea: quia illis profuit oratio et passio mea licet obstinatis fuerit sterilis. Sed hoc non fuit ex defectu meo sed ex defectu eo rum. Nam. xv.q.iij. c.viii.

Quasi proximum quasi fratrem no strum sic cōplacebam: quasi lugens et contristatus sic humiliabar.

¶ Ego qsi proximū ⁊ quasi frēm meū sic cplacebā. i. tolerabā ⁊ sustinebā eos dū me affligerēt et per sequerent. Et ego quasi lugēs eoz pditionē cōtri status sic hūiliabar nō maledicēdo nec murmuran do: sed patienter tolerādo eoz cōuitia et oppro bria. Et no. q qn aliqd vbū neutrū acqsitiuū vsur pat significationē actiui transitiui: simlr vsurpat regimem et mutat ordinē cōstructiōis. Vn noceo noces est vbum neutrū acqsitiuū: ⁊ tn qnqz poni tur pro ledere. Et sic vsurpat significationē verbi actiui: ideo tūc ordinat cū accusatiuo vt dctm est supra. iudica dñe nocentes me. Pari mō placeo places in hoc loco ponit p tolerare et patiēter sustinere: id ordinatur cuz accusatiuo. Nā qn qs alium tolerat: ⁊ patienter eius morem gerit dr ipsum complacere. i. complacendo ipsum tolera re et sustinere. ideo ait hic xps. Quasi proximum et fratrem sic cōplacebam. i. complacendo tole rabam et patienter sustinebam vel subintelligit hec prepositio super complacebam quasi super proximum et fratrem. In hebreo autem habetur sicut ad proximum et fratrem ambulabam ideo sequitur. Et quasi lugens ⁊ contristatus sic humi liabar. i. humiliter et patienter tolerabam sicut quis tolerat fratrem suuz. B ¶ Item est aduer tendum sm Aug. q christus in superiori versicu lo etiā vsurpat et trāsfert illud vocabulū ciliciū. Nā caro humana dicitur cilicium trāslatiue. Nā sicut ciliciū cōtextū ex pilis caprinis ⁊ setis be stiarū est asperū intantū q pungit et affligit car nem hominis penitentis ita pariter caro nostra dicitur cilicium respectu anime inquantuz stimu lat eam ⁊ spinis concupiscentie et penalitatum pungit animam: in penam peccati originalis. Sed est aduertendum q in carne quam traximus ab adam sunt seminata duo genera spinarum. Primo sunt inflicte spine concupiscentie ⁊ libidi nis et ista dicitur corruptio nature et lex membro rum que per cōtactum infligit culpam origina lez in anima ⁊ per cōsensum culpam actualem si ue peccatum mortale. Scdo sunt inflicte ⁊ semi nate spine penalitatum sicut sunt dolor: labor: fa mes: sitis. Et hec duo genera spinaruz traximus ab adam et genitoribus nostris per generationē naturalē et libidinosam. Sed christus qui spon te assumpsit nostrā carnē nō p generationē natu ralem: sed ope spiritussancti noluit assumere pri mium genus spinarū in cilicio carnis sed assum psit scdm. s. spinas penalitatum. ideo ait Augu. primo de baptismo paruulorū: q assumpsit pe nas peccati sine peccato. In hoc loco etiaz dicit Augustin⁹ q similitudo et vestigium peccati: sed non petm erat in dño. Hoc ergo cilicio induit se dñs. s. carne sine peccato sed cū spinis penalita tum hoc ciliciū pungebat et affligebat xpm pro nobis: qr talem carnem assumpsit vt esset instru mentum ad patienduz et merendum pro nobis. Hoc ergo cilicio se induit christus ad agendam penitentiam pro nobis. iiij.q.iij. c. testes §.se.

Et aduersum me letati sunt et cōue nerunt: cōgregata sunt super me fla gella et ignoraui.

¶ Hic cōqueritur de cōiurationibus et insidijs factis contra eum de quibus petit liberari petē do vltionez. Unde nota q in illa persecutione et passione xpi fuit coniuratio. captio: falsa testimo nia: flagellatio: irrisio: ⁊ crucifixio. id hec omnia explicat hic christus vnde ait: et iudei letati sunt malignando contra me: et conuenerunt et congre gati sunt contra me in atrio principis sacerdo tum inferendo ⁊ procurando mihi flagella: et ignoraui falsa crimina que mihi imponebant: qr nunqz talia cōmisi. Unde de communi locutione ea que nō fecimus dicimur communiter ignorare. ij.q.vij. testes et c.nō. pu. Sz postea visis miraculis factis in mea passione

Dissipati sunt nec cōpuncti tentaue runt me subsannauerūt me subsan natiōe: frēduerūt sup me dētib⁹ suis

¶ Dissipati idest discordes et confusi: nec tamen compūcti sunt: nec moti ad penitentiam pre ini quitate et cecitate: immo adhuc tentauerunt me et subsannuerunt me i nasum rugādo subsanna tione iniquitatis dicendo: alios saluos fecit: et seipsum non potest saluum facere. si filius dei est descendat de cruce et credimus ei: et ita ex ini quitate frenduerūt super me dentibus suis mihi conuitia iniqua inferendo: deinde cum dicit. xxiij.q.v. si quis.

Dñe qn respicies: restitue aiaz meā a malignitate eorum a leonibus vni cam meam.

¶ Petit liberari: vnde ait. O dñe pr qn respicies in me supple: g postqz iniuste patior: restitue ani mā meā corpi: me suscitādo ⁊ liberādo eā a mali gnitate ⁊ nequitia eorū: ⁊ libera vnicā aiam meā

a leonibus iudeis superbis: quia vnica est sine peccato et sic iniuste patitur: et per consequens iuste me debes et potes liberare. deinde cum subdit.

xi. q. iij. i iustum.

Confitebor tibi in ecclesia magna: in populo graui laudabo te.

¶ Promittit agere gratias pro tali liberatione: ideo ait. si tu resuscitaueris me ego confitebor tibi in ecclesia magna toto orbe diffusa: festum resurrectionis et diem dominicam celebrando in memoriam resurrectionis: et celebrando ceteras festiuitates pro beneficiis receptis: et laudando te in populo graui et potenti quasi dicat quod postquam iudea et synagoga noluit me recipere: ideo ipsa reprobata conuertam me ad populum gentilem: qui est populus magnus et validus et potens: et in illo populo dilatabo ecclesiam meam a solis ortu vsque ad occasum: in qua ecclesia magna et populo graui et potenti laudabo te: quia in eo celebrabuntur diuina officia et festiuitates.

i. q. 1. iij. pauper.

Non supergaudeant mihi qui aduersantur mihi inique: qui oderunt me gratis et annuunt oculis.

¶ Hic petit vltionem de iudeis. Ad cuius intellectum est notandum quod duplici pena affliguntur et vruntur et friguntur iudei et frigebantur pro tunc primo pena interiori: quia non potuerunt adimplere desiderium et intentum suum de christo: immo euenit eis oppositum. Nam ipsi putabant christum annihilasse postquam viderunt ipsum in cruce mortuum: et putabant euasisse penas quas christus eis cominatus fuerat sed oppositum eis accidit. Nam resurrexit a mortuis: et fuerunt frustrati in desiderio suo quod peius fuit pro eis: quia propter peccatum mortis christi fuit ciuitas eorum destructa. Secunda pena fuit exterior: quia quando iudei vident quod alie nationes receperunt christum: ipsis reprobatis et captiuis: tunc patiuntur confusionem maiorem: maxime cum improperatur eis mors christi. Et sic duplici pena et confusione vruntur et friguntur scilicet in corde. et in oculis et in aspectu hominum. Et hanc duplicem penam et confusionem petit. et predicit christus pro iudeis obstinatis. Ideo primo petendo predicit primam confusionem iudeorum interiorem. Secundo secundam in oculis ibi Erubescant. Dixit ergo. O pater resuscita me supplex vt non supergaudeant mihi iudei qui aduersantur mihi inique: et qui oderunt me gratis et sine causa: et qui annuunt oculis me irridendo et subsanando. nam rugando nasum me subsanabant et annuendo et signando oculis me irridebant ideo pater fac vt non videant intentum: nec compleant desiderium suum.

Nota.

i. q. io. iij. dist.

Quoniam mihi quidam pacifice loquebantur et in iracundia terre loquentes dolos cogitabant.

¶ Mihi quidam pacifice loquebantur dicendo magister scimus quia verax es: et viam dei in veritate doces. sed in ira terre. i. in ira terrena et maliuola loquentes dolos cogitabant cum dicebant: si licebat censum dari cesari an non. quia illud dicebant: vt me caperent in sermone et me inducerent in iram et indignationem terreni populi: si dicerem quod sic: aut in indignationem cesaris si dixissem quod non erat licitum dari sibi censum et sic loquebantur in iracundia terre: vt incurrerem iracundiam et indignationem terrenam et temporalem. s. populi iudeorum aut Imperatoris. Et ideo cum me tenuerunt captum et ligatum ante pylatum: dixerunt quod eram inimicus cesari: et cum pylatus me flagellauit et cum me viderent in cruce tunc fuerunt gaudentes. vi. q. 1. summa.

Et dilatauerunt super me os suum: dixerunt euge euge viderunt oculi nostri.

¶ Idest letemur: quia oculi nostri viderunt quod desiderabamus. Nota quod communiter tenent magistri iudeorum ex hoc textu. s. aduersantur mihi inique: et qui oderunt me gratis: et similibus in sacra scriptura: quod ista longa captiuitas et punitio quam patiuntur iudei dispersi per mundum non prouenit nisi ex odio sine causa et gratis concepto contra deum vel aliquem iustum. Et sic ceci obstinati murmurant contra deum: querentes de hoc peccato propter quod patiuntur: de quo tractabitur psal. cviij. et. lxviij. Tu ergo. xc. disti. oblationes. et de pe. dis i. c. omnis

Vidisti domine ne sileas: domine ne discedas a me.

Exurge et intende iudicio meo deus meus et dominus meus in causam meam.

Iudica me secundum iusticiam tuam domine deus meus vt non supergaudeant mihi.

Non dicant in cordibus suis euge euge anime nostre: nec dicant deuorabimus eum.

¶ Vidisti iniquitatem istorum iudeorum: ideo ne sileas peccata eorum tegendo et desideria eorum implendo et ne discedas a me auxilium denegando. Sed exurge: et intende in iudicium meum: et in causam meam examinando et defendendo: quia tu es deus meus et dominus meus per specialem gubernationem. Et iudica me secundum iusticiam tuam: quia tu es iustus iudex: et scio quod non permittes mihi iniuriam fieri: nec denegabis auxilium secundum consuetudinem iusticie tue que tribuit vnicuique secundum opera sua et ideo cum fiducia audeo dicere vt me iudices secundum iusticiam tuam: quia tu es deus meus. Et ideo fac vt non supergaudeant mihi letantes de morte mea: et non dicant in cordibus suis euge euge anime nostre. i. letemur et gaudeamus in anima nostra. Et ne dicant deuorabimus eum idest letemur quia deuorauimus. Sed. xcvi. dist. c. eorum.

Erubescant et reuereantur simul: qui gratulantur malis meis.

¶ Erubescant dico simul et reuereantur. i. verecundentur in facie et corde qui gratulantur malis meis. quasi dicat quod non solum in corde vruntur: quia non impleuerunt desiderium sed etiam confundantur in facie in conspectu hominum: quando viderint me resurrexisse et videant populum gentilem me in messiam suscepisse.

re.dis.c. oblatio nes. Induantur confusione et reuerētia qui maligna loquuntur sup me.

¶ Induātur cōfusione ꝛ reuerentia .i. verecundia et timore oēs iudei q̄ maligna loquūtur sup me quasi dicat reperiāt̄ mēdaces ꝛ cōuincant̄ i oib⁹ criminibus que mihi imposuerūt. Et ꝑ oppositū

ti.q.iij. ca. esti mant. Exultent et letentur qui volunt iusticiam meam: et dicant semper magnificetur dominus qui volunt pacem serui eius.

Et lingua mea meditabitur iusticiā tuam tota die laudem tuam.

¶ Exultēt gestu: et letētur i facie oēs xp̄iani populi q̄ volūt iusticiā meā .i. q̄ receperūt legē euāgelicā iustificātē ꝛ dicāt sp magnificet̄ .i. magnificēt dn̄m i ecclesia oēs q̄ volūt pacē xp̄i serui eius scȝ oēs q̄ adherēt xp̄o filio eius. Et lingua mea meditabit̄ iusticiā tuā .i. lingua mea ꝓnūciabit ꝛ p̄dicabit ꝑ totū orbē iusticiā tuā: quā credit ꝛ meditat̄ i corde ꝛ mēte. Et tota die ꝛ oī tp̄e annunciabit ꝛ p̄dicabit xp̄m salutare tuū .i. p̄dicabit et cōfitebit̄ iesuȝ xp̄ȝ filiū tuū quē misisti saluatorē in mūdū. Ex supradictis ptȝ ꝙ iste psal. nō pōt verificari l̄raliter d̄ ipso dd̄ nec de aliquo alio nisi de solo xp̄o. Nā passio xp̄i magis vr̄ memorari historialiter in hoc psal. ꝙ prophetice et sic magis videtur dd̄ euangelista ꝙ propheta in hoc psal. vt

obiectio pōt patere intuēti. B ¶ Sed contra totā expositionem arguitur et videtur ꝙ xp̄s non loquatur in hoc psal. Primo sic nā xp̄s orauit semper ꝓ inimicis et persequentibus eum Sed iste q̄ loq̄tur in hoc psal. petit vltionē de inimicis ꝛ persecutoribus igitur xp̄s nō loquitur in hoc psal. Secundo sic nā christus sp ab instāti sue cōceptiōis fuit certus de sua resurrectione vt dictū est psal. xv. g̃ non oportuit ipsum rigare pro sua resurrectiōe. Sed iste continue orat in hoc psal. pro sua libera

Rn̄sio. tione. ergo iste non est christus. Ad primū respōdetur ꝙ verba hui⁹ psal. et omnium aliorū poti⁹ sunt intelligenda ad sensum in quo fiunt: ꝙ ad sensum quem litteraliter et moraliter faciūt. Vn̄ dictum est in prologo: ꝙ multiplici ratione psal. procedūt per modū orationis ex parte xp̄i. Uno modo ad exprimendam auctoritatem patris ad quē pertinet tribuere vnicuiq̀ q̄d sibi debetur: et ideo debet iudicare inter xp̄m hominē et iudeos persecutores ipsius christi. Ideo christus ꝑ modū orationis explicat iusticiam patris: iniquitatem et finaleȝ obstinationē iudeoꝝ: ꝛ sic predicit eoꝝ punitionem ꝛ dānationē. Secundo modo h̄ dicit̄ ad firmitatē ꝛ certitudinem prophetie: eo ꝙ xp̄s semp fuit exauditus ꝓ sua reuerētia ꝛ iō xp̄s nō dicit hoc vt petat vltionē sed vt p̄dicat certissimā punitionē ꝛ dānationē iudeorū propter suā obstinationē. Tertio vt oñdat se mediatoreȝ. Ad

Orō xp̄i duplicē sensuȝ iportat. scdm̄ est dicendū ꝙ ois orō xp̄i facta i psal. duplicem sensum importat. Nā prio predicit suā liberationem et resurrectionem et exaltationē. Scdo petit a p̄re liberationē ꝛ redēptionē ꝛ resurrectionem et exaltationē mēbroꝝ suorū ꝓpter meritū sue passionis. ꝛ sic potius orat ꝓ nobis ꝙ pro se. Nā xp̄m ad patrē orare nil aliud est nisi suā passionē p̄ri pro nobis in satisfactionem offerre et misericordiam patris et christi charitatem explicare: et se mediatorem inter nos et patrē ostendere. Et hec ē cā quare xp̄s in psalmis procedit per modum petitionis et orationis.

ti.q.iiij. pauper. de pe.di. j.ois. Dixit iniust⁹ vt delinquat i semetipso: non ē timor dei ante oculos eius.

¶ Titulus in fine siue ad victoriā serno dn̄i dd̄. Ex titu. appet ꝙ dd̄ seru⁹ dn̄i fecit hūc psalmū dirigēs nos in xp̄m q̄ est finis legis. Qui qdē psal. varie exponitur apud hebreos. Nā q̄dā dicūt ꝙ dd̄ fecit hūc psal. i ꝑsona ppl̄i cupiētis exire de captiuitate babylonica et redire in terrā fertilem promissionis scȝ in iudeā. vn̄ dicit. Iniustus et iniquus nabuchodonosor cū pplo babylonico: dixit .i. deliberauit delinquere et opprimere ppl̄m dei. eo ꝙ non est timor ante oculos eius: sȝ superbia et infidelitas Sȝ tu dn̄e deus israel liberabis seruos tuos et inebriabis ꝛ satiabis eos ab vbertate et abundantia dom⁹ tue scilicet terre promissionis que est domus tua. Sȝ ista expositio est falsa. Primo q: maior vbertas et abūdātia bonorum naturalium et artificialium erat in babylonia ꝙ in iudea. Secūdo quia in hoc psal. nō memoratur nec ꝓmittitur vbertas tp̄alis sed sp̄ualis ꝛ celestis propter id q̄d sequit̄. Dn̄i apd te est fons vite et in lumine tuo videbimus lumen Ideo alij dicūt ꝙ dauid fecit hunc psal. in ꝑsecutione saulis videns ꝙ saul deliberauerat absq̀ causa ipsum interficere ideo petit hic liberari ꝑ diuinam largitionem que omnibus prouidet et absoluit innocentes. Sed nec talis expositio sufficienter explicat intentum prophete nec intelligentiam huius psalmi. Nam maiora bona petuntur et promittuntur in hoc psal. ꝙ sint bona temporalia et etiam quia bona spiritualia sub alio ordine promittuntur. ¶ Ideo presuppositis principijs super⁹ sepe memoratis: scilicet ꝙ dauid est vere propheta et habuit duplicem sp̄m: et ꝙ per persecutiones suas preuidit in spiritu persecutionem christi et mysteriuȝ nostre redemptionis et ꝙ dauid et ceteri antiqui in sola fide et spe christi fuerunt saluati. Est ergo dicendum ꝙ dauid per totum discursum sue ꝑsecutiōis et exaltatiōis p̄uidit totū discursūm malicie et inuidie synagoge contra christum et discursum nostre redemptionis: et p̄uidit p̄miū bonorū ꝛ punitionē malorū et iō fecit hūc psal. B ¶ Ad cuius intelligētiā est notadū ꝙ dd̄ ꝑ obstinationē saulis p̄uidit obstinatiōeȝ ꝛ maliciā iudeoꝝ cōtra xp̄m. Sȝ est aduertēdū: ꝙ obstinatio saulis ꝓuenit ex supbia prio ꝛ p̄ncipaliter: nā supbia nō patit̄ superiorem nec equalē. iō saul supbus siue ex supbia ꝓpter inuidiā nō volēs sustinere ꝓsperitatē ꝛ honorē dd̄ q: ppl̄s canebat: saul occidit mille: dd̄ decē milia. ꝛ hec inuidia obcecauit mētē eius ne posset audire bonū aliquod de dauid vt ptȝ qn̄ ionathas

no. d̄ obstinatione iudeorum.

et achimelech excusabāt dō: qꝛ eos nolebat audire. Itē saul ex inuidia et malicia obeccat⁹ non cognoscebat se agere cōtra cōsciētiā: contra legē dei: iō cū quis volebat allegare legē dei nolebat audire. ꝛ sic inueteratus in malicia fact⁹ est ignorās i lege dn̄i: que ignorātia dr̄ crassa ꝛ affectata qn̄ puenit ex passiōe ꝛ consuetudine peccādi: qꝛ vt sic oīs malus est ignorās. iij Ethi. Et sic ex tali ignorantia et malitia ipse saul venit in cōtēptū dei ꝛ falsam opinionē de diuina prouidētia: non credens deum regere actus humanos. Quod pȝ nā relicta spe diuina abijt ꝛ recurrit ad phitonissam et sic obstinatus interijt in monte gelboe. vt patet. j. Reg. vlti. Per istam ergo obstinationem saulis preuidit dauid in spiritu obstinationē iudeorum contra christum. Nam idem ordo seruatus est in obstinatione eorū nā primo sacerdotes et pharisei ex superbia elati omnes studebāt auaricie ad sustinendum fastigiū et statū suū. ꝛ ideo videtes xp̄m pdicātē ꝯ supbiā ꝛ auariciā eoꝝ ꝛ videntes populum sequētem christum sanciati zelo inuidie et obcecati nec poterāt intelligere nec audire doctrinam xp̄i legē declarātis: immo tūc peruerterūt totā intelligentiam legis diuine que promittit messiā vt redimeret eos a captiuitate diaboli: ꝛ daret eis vitā sempiternā et bona spiritualia et celestia. Sȝ ipsi malicia et auaritia obcecati noluerūt itelligere sacramēta dei ad sensū spūalē: nec voluerūt recipe messiā bona spūalia largientē. sed tpalē messiā expectare statuerunt Et ex tali malicia et ignorātia crassa diuinā puidētia negauerūt agentes ꝯtra legē ꝛ ꝯtra ꝯsciētiā Et sic qn̄ viderūt xp̄m cū tanto honore in hierusalem ingredientē ꝛ pueros clamātes bn̄dictus q̄ venit in nomine dn̄i. tūc deū ꝛ legē cōtēnētes ipsū

Diuisio psalmi. xp̄m interficere statuerūt. Ex quo pȝ ꝙ ex supbia pruperūt i auariciā ꝛ inuidiā: ꝛ ex inuidia in falsam intelligentiā dei ꝛ ignorātiā: ꝛ ex ignorātia i cōtēptū dei ꝛ obstinationē. Hoc ergo preuidēs dd̄ i spū fecit hūc psal. in quo tria facit. Nā. pmo pdicit obstinationē iudeoꝝ cū suis causis. Scd̄o cōfutat pdictā obstinationem et falsā opinionē iudeorū describēdo diuinā prouidētiā p bn̄ficiū nostre redēptionis facte p xp̄m. Tertio orabat ꝓpheta i ꝑsona ecclesie ꝓseruari per grāȝ xp̄i a tali pestifera opiniōe et obstinatiōe. scd̄a ibi. Dn̄e in celo misericordia tua. tertia ibi. Pretende misericordiam tuā sciētib⁹ te. A ¶ Quātū ad primā ponit vnā cōclusionē. s. ꝙ contemptus dei q̄

no. de cōtēptu dei prouenit ex superbia et ignorantia legis fuit cā obstinationis iudeorum. Probatur nam sicut humilitas est causa penitentie et timoris dei: ita superbia cā cōtēptus. Nam ex humilitate sequitur fides qꝛ hūilis subijcit intellectū legi diuine ꝛ credit his q̄ in lege cōtinentur: ꝛ ꝑ ꝯñs credit in deū et credēdo diligit ꝛ sperat i eū: ꝛ ex tali charitate sequitur timor dei filialis qꝛ timet xp̄m ꝑdere: et ēt sequitur timor seruilis. qꝛ timet futurū iudiciū et sic mouetur ad pniam si erat in pctō: ꝛ qn̄ ē in gratia timet dn̄m offendere ne ꝑdat grām: ꝛ ne puniatur in iudicio. Ex quo pȝ ꝙ sicut ex hūilitate sequitur fides: spes ꝛ charitas ꝛ timor dei: ꝛ ꝑ ꝯñs con

seruatio in gratia. Ita per oppositū ex superbia sequitur oē malū. Nā primo sequitur infidelitas quia superbus nō vult subijcere intellectū legi: ꝛ sic non credit nec vult operari secundū legē. ꝛ sic contēnit deū ex quo cōtēptu sequit̄ obstinatio ꝑ longam cōsuetudinē peccādi sicut accidit iudeis crucifixoribus xp̄i. Ait ergo dd̄ ꝑplus iniustus iudeorum: siue cetus sacerdotum et phariseorū dixit id est deliberauit in semetipso vt delinquat quia supple non est timor dei in cōspectu eius. q. d. ꝙ ideo illa synagoga deliberauit peccare et interficere xp̄m quia non erat timor dei immo contemptus in conspectu eius. naȝ quia contempsit deū nō credēdo futurū iudiciū nec deū habere ꝓuidentiam de actib⁹ hūanis: ideo statuit delinquere xp̄m interficiēdo nā qui nō timet futurū iudiciū: nō credit diuinā prouidentiam et sic negat primum principiū in actibus humanis ꝛ in moralibus. Nam sicut in scientijs speculatiuis est dare vnū principiū ꝛ vnam propositionē maximā quam necesse est quēlibet docēdū habere qua negata nil cōuenit scire. vt pȝ pmo posterioꝝ. ꝛ. iiij. metaphi. ita in moralib⁹ ꝛ i sciētia diuina de actibus hūanis est dare vnum primū pricipiū scȝ ꝙ nullū bonū irremuneratū: et nullū malū ipunitū et ꝙ deus ē iustus iudex ꝑmiator oīs boni: ꝛ punitor oīs mali hic vel in futuro. quo principio negato nil cōuenit bn̄ opari. Vn̄ negatio huius pricipij puenit ex supbia ꝛ infidelitate et qua sequitur cōtēptus dei: ꝛ cōsuetudo peccādi et exinde obstinatio. Et ideo subdit qn̄. i. quapropter iste, iniustus et iniquus nō timēs deū dolose egit i cōspectu ei⁹: qꝛ cum dolo ꝑ insidias insidiatus est xp̄o: ꝛ ꝑsecut⁹ est eū: imponēdo falsa testimonia. Intm̄ vt iniqtas istiꝰ ꝑpl̄i inueniat̄ ad odiū. i. cōuersa i odiū ꝛ obstinationē cōtra xp̄m. Dicere em̄ in corde idē est qd̄ deliberare vn̄ cogitatio ꝑcedit deliberationē. vn̄ q̄ solū cogitat nōdū dicit sȝ cū deliberat facere tunc iam dixit in corde. Et sic iste iniustus dixit id est deliberauit in semetipso vt delinquat id est deliberauit delinq̄re et opprimere iustū ꝛ hoc accidit qꝛ nō est timor dei an̄ oculos ei⁹ qꝛ pricipiū oīs sapiētie ꝛ oiū actuū bonoꝝ hūanoꝝ est timor dn̄i: quo negato ꝛ cōtēpto ē ipossibile aliqd̄ bonū opari sȝ est necesse oīa scelera perpetrari vt dictū ē psal. xiij. E ¶ Nota ꝙ dicere prius cōuenit intellectui ꝛ ex cōsequenti ꝯuenit volūtati tertio conuenit lingue. vn̄ intellectus qn̄ intelligit vel cogitat dicit itē volūtas qn̄ delibe rat ꝛ ꝓponit tunc dicit quod intellectus cogitauit item lingua dicit quod voluntas primo dixit et deliberauit Et sic in diuinis pater dicit verbū suum ab eterno per intellectum: sȝ ex tempore dixit creaturas per voluntatem quando dixit fiat lux et facta est lux: sed postea locutus est dn̄s multipharie ꝑ linguas ꝓphetaꝝ sed finaliter locut⁹ est nobis ꝑ linguam filij: et tunc locutus est ꝑ linguā ꝓpriā sibi vnitā ꝑsonaliter. Qn̄ ergo dr̄ in hoc psal. Dixit iniustus idē est qd̄ deliberauit et ꝓposuit. i. iniust⁹ ꝑplus iudeoꝝ deliberauit in semeptiso delinq̄re xp̄m occidēdo eo ꝙ nō est timor dei in cōspectu eius: qꝛ non habuit deū ꝓ oculis

Nota.

no. de dicere in corde.

immo cōtemnēdo deū deliberauit xp̄m occidere
Et quia malum ꝑpositum mandauit executioni
fraudulenter per insidias et falsa. testimonia.
xxxvij.d. Ideo subdit.
c.id. ⁊.xj
q. iij. ex/
cellētissi
mus.

Quī dolose egit in cōspectu eius: vt inueniatur iniquitas eius ad odiū.

¶ Quī.i. ꝓptera id est negato illo principio: et q̄ nō habuit timorē ante oculos dolose egit in cō/spectu eius.s.in conspectu dei nō timēdo eius iu/dicium: intm̄ vt iniquitas eius inueniat̄ ad odiū dei et ꝓximi: q̄ sua iniquitas cōuersa est in odiū et obstinationē. Et ideo sequitur.

xj.q. iij.
nemo.pe
ritorum.

Verba oris eius iniquitas et dolus noluit intelligere vt bene ageret

¶ Verba oris eius iniq̄tas et dol⁹. Nā iudei p̄io loq̄bantur cū xp̄o: cū dolo ⁊ fraude: vt caperēt eū in sermōe dicētes: magister scim⁹ q̄ v̄ax es. Scd̄o loq̄bant̄ iniq̄tatē ꝯtra eū qn̄ vocabāt eū demo/niacū ⁊ blasphemū. Et hoc accidebat a supbia ⁊ inuidia eo q̄ improperabat eis pctā legis. Ideo obcecatus ille popul⁹ malicia noluit intelligere legē dei ad bonū sensum spūalē sicut xp̄s p̄dica/bat: sed carnaliter ⁊ tp̄aliter voluit intelligere ne bn̄ ageret et operaret̄ ⁊ sic obcecauit eos mali/cia eoꝝ ne intelligerēt sacramēta dei in lege scri/pta et per xp̄m predicata. Sequitur.

v.q.iiij.
c.i loco.

Iniquitatem meditat⁹ est in cubili suo: astitit omni vie non bone: mali/ciam autem non odiuit.

¶ Sauciatus ille populus inuidia et malicia, me/ditatus et machinatus est iniquitatem in cubi/li suo quomō xp̄m occideret: et sicut cogitauit ita executioni mandauit: ⁊ q̄ astitit vie nō bone im/mo pessime qn̄ xp̄m tradidit pylato crucifigen/dum: et sic factus est obstinatus: q̄ maliciam non odiuit: immo maliciā et iniquitatē dilexit. Et in illa obstinatiōe manet vsq̄ ad hodiernū diē.

¶ Ex quo p₃ q̄ cōsuetudo peccādi ⁊ superbia et inuidia fuit causa obcecationis et obstinationis iudeorū: eo q̄ xp̄s predicabat veritatē legis ꝯtra eorū mala opera. nā qui male agit odit lucē: ne videantur eius opera mala. Ex quo p₃ q̄ igno/rantia iudeorū est dānabilis: q̄ crassa et affecta/ta. Verūtamen l₃ dauid predicat hic prophetice obstinationem ⁊ cecitatē iudeorum ex cōtemptu dei. tm̄ ista particula supradicta pōt exponi de/quolibet obstinato et heretico. Nā obstinatio ꝓ/uenit ex cōtemptu dei ⁊ contēptus venit ex super/bia et infidelitate et consuetudine peccati: que omnia proueniunt ex contemptu dei. Nam nega/to illo principio vnusquisq̄ prorumpit in omnia

xxxix. di.
c. diaco/
ni.

scelera sicut dictum est psal.xiij.

Domine in celo misericordia tua et veritas tua vsq̄ ad nubes.

ix.q. iiij.
c.alioꝝ.

Iusticia tua sicut montes dei: iudi/cia tua abyssus multa.

¶ In hac scd̄a parte dauid improbando falsam opinionem iudeoꝝ hereticoꝝ de diuina ꝓuiden/tia et detestando obstinationē eorū cōfitetur di/uinam prouidentiam circa oīa: et spālīter circa actus hūanos per bn̄ficium redēptiōis. Nā sicut dctm̄ est iudei ₃elo inuidie et malicie obcecati ꝓ/pter eorū superbiā et auaritiā nō solū xp̄m nega/rūt esse messiā ⁊ deū: sed ēt noluerūt doctrinā ei⁹ audire et sic legē negauerūt veꝝ sensū repellēdo ⁊ falsum sensum tribuēdo: ⁊ sic xp̄m ⁊ legē oderūt et xp̄m interfecerūt ⁊ negādo xp̄m ⁊ legē etiā ne/gauerūt diuinā ꝓuidentiam immo negādo xp̄m esse deū negauerūt et totā legē ⁊ ꝓphetias q̄ fe/cerūt mēdacē legē ⁊ prophetias vt dctm̄ est psal. xiij. Nā diuina ꝓuidentia maxime fuit ostensa in incarnatione filij dei ⁊ nr̄a redēptione. nā nihil valuisset hoiem creari: nisi redimi profuisset. vt ait Gre. et Aug. Dicit ergo dauid. O dn̄e l₃ iudei obstinati cōtēpserint et negauerint esse messiam et negauerint diuinā ꝓuidentiā et deū esse iustū iudicē: tm̄ ego detestādo eoꝝ maliciā ⁊ obstinatio/nē ꝯfiteor diuinā ꝓuidentiā se extēdere circa oīa et deū esse misericordē ⁊ veracē ⁊ iustū iudicē pre/miatorē bonoꝝ ⁊ maloꝝ: ⁊ q̄ nō relinq̄t bonū irre/muneratum: nec aliq̄d malū impunitū: ⁊ ꝯfiteor q̄ in celo ē mīa tua: et v̄itas tua descēdit vsq̄ ad nubes: ⁊ iusticia tua est sicut mōtes dei: ⁊ iudicia tua multa sicut abyssus. Intantū q̄ tu dn̄e salua/bis nō solū hoīes: s₃ iumēta quo ad vitā tp̄alem Ex quo p₃ q̄ ꝓuidentia tua est in celo ⁊ in nubi/bus et in terra: ⁊ in mari: ⁊ in abyssis inferni: ⁊ ꝓ/uides hoib⁹ et bestijs de vita tp̄ali: q̄ creasti her/bam ꝓ bestijs: et fruct⁹ terre ꝓ hoibus.

¶ Vn̄ est notandū q̄ ad ostēdendū diuinam ꝓuidentiā dauid hic ponit quatuor terminos ex parte dei. Ponit eīm mīa: veritas: ⁊ iusticia: et iudiciū: que dicūt et explicāt diuinā ꝓuidentiā. Scd̄o memo/rātur q̄tuor ꝑtes.s.celū: nubes: mōtes: abyssus.s. oceanus siue infern⁹ q̄ cōprehendūt totū mūdū. Et memorant̄ duo gn̄a aialium.s.hoies ⁊ iumen/ta per q̄ quasi includunt̄ oīa aīantia. Et sic appa/ret vniuersalis ꝓuidentia dei se extēdere per oīa et circa oīa. S₃ ista ꝓuidētia ē gn̄alis circa oīa quā de⁹ a p̄ncipio creationis h₃. Sed aliā specia/lē ꝓuidentiā h₃ et ondit deus circa gen⁹ hūanū in nr̄a recreatione. Unde sicut creatio mundi fuit figura recreationis ecclesie: ita ꝓuidentia gn̄a/lis quam h₃ deus de vniuersitate creaturarū est figura specialis prouidētie circa actus hūanos quā xp̄s mōstrauit in nr̄a redēptione et recreatio/ne. Unde l₃ predicta litera teneat verū de vniuer/sali ꝓuidentia dei circa oīa creata: tm̄ termini po/siti i lr̄a ondūt q̄ loquit̄ specialiter de ꝓuiden/tia speciali circa actus hūanos. Vn̄ xp̄s qui est ipsa mīa et veritas et iusticia maxime ostēdit suā miam hoibus et angelis in celo vbi eos beatifi/cauit: q̄ nō ex operibus iusticie que fecim⁹ nos sed s̄m miam suam saluos nos fecit. ad titū.iij. Itē ēt ꝑ celū itelligit̄ xp̄s i quo solo ondītur mīa Per nubes itelligunt̄ apl̄i ꝑ quos v̄itas euāgeli/ca p̄dicata ē. Per mōtes dei itelligunt̄ martyres ⁊ tota eccl̄ia fundata i mōtib⁹ scis in q̄ est firmi/tas iusticie euāgelice. Per abyssū itelligit̄ infir/m⁹ in quo manifestant̄ diuia iudicia: ⁊ iudicati puniunt̄. Itē ꝑ hoies itelligit̄ ppl̄s v̄icui de⁹ de/

Not. de
dei ꝓui/
dentia.

derat legē: et sic tanq̄ hoīes viuebāt. Et per iumēta intelligit populus gentilis q̄ tanq̄ bestie sine lege viuebant in bestialib⁹ voluptatibus. Dicit ergo dauid. O dñe tanta est prouidentia tua circa actus hūanos q̄ in celo est mia tua. i. per miam hoībus iustis beatificationē in celo preparasti: et veritas tua vsq̄ ad nubes. i. apostolos descendit quibus pluuiā tue veritatis cōmunicasti: qui vt nubes volantes per totū orbē pluuiā euangelice veritatis sparserunt. Et iusticia tua fuit firma sicut mōtes in ecclesia. et tua iusticia. i. tua lex euangelica que dr̄ iusticia inquantū hoīes iustificat: fuit in montibus firma. i. in hoībus fidelibus et iudicia tua q̄ fecisti de bonis et malis sunt multa. i. pfundissima sicut abyssus. i. sicut oceanus. Vn̄ ly multa pōt eē adiectiuū de ly iudicia: et tūc est sensus. sunt multa in numero et pfunda sicut aque abyssales sunt multe et pfunde vl' pōt esse adiectiuum de ly abyssus cū sit feminini generis: et tunc est sensus sunt tanq̄ abyssus pfundissima et magna. A ¶ Nā iudicia dei q̄re quosdā pdestinauit: et alios nō, quare elegit hos et nō illos ista iudicia sunt pfundissima et incōphensibilia sicut abyssus oceani. pōt etiā per abyssum intelligi infernus vbi est multitudo dānatorum in quib⁹ apparent iudicia dei. et seq̄tur homines et iumenta saluabis dñe. i. sicut saluasti in vita tēporali hoīes et iumenta indifferenter: q2 oībus puidisti de cibis tēporalibus: ita indifferēter saluasti salute spūali de oībus. i. iudeis: et de iumentis. i. de gentilibus. nā ex vtrisq̄ vnā ecclesiā congregabis. Sed quare quosdā saluasti: et eis gratiam tribuisti: et quosdā nō hoc quidē incōprehensibile est: q2 iudicia tua abyssus multa: nam eos quos saluasti ab eterno predestinasti cū nondū fuissent nec aliquid boni fecissent. Ergo nō ex proprijs meritis saluasti: sed queadmodum voluisti et sicut in eis miam tuam multiplicasti: magis in eis q̄ alijs: q2 nō est currentis nec volentis: s3 dei miserentis. ad Ro. ix. Ex quo pz q̄ ista particula pōt exponi de diuina prouidentia put naturaliter et tēporaliter se extendit ad oīa creata indifferēter: et p figurā eius pōt exponi prout specialiter se extendit ad actus humanos: et magis specialiter et spiritualiter prout de⁹ prouidit lapsui nostro per incarnationem et redemptionem.

Judicia dei abyssus.

xxiij. q. j. quis ignorat in gl. xj. q. iij. custodi.

Homines et iumenta saluabis domine: queadmodum multiplicasti misericordiam tuam deus.

Filij autem hominum: in tegmine alarum tuarum sperabunt.

¶ Hoīes et iumenta saluabis. Hic incipit forsan sententia pbatiōis hui⁹ q̄stionis. s. q̄ de⁹ h3 specialē curā de hoībus. Vn̄ dicit dauid. O dñe licz tu indifferenter saluabis et salues hoīes et iumēta siue bestias tpaliter et corporalr: q2 oībus das vitam tpaliter per cibū corporalē. aut pro sed filij hoīm. i. hoīes specialr sperabunt sub tegmīe alarū tuarū vt des eis aliā vitā spūalē et salues eos a pctō: queadmodum multiplicasti in eis miam tuā magis q̄ in iumentis: ideo vltra vitā corporalem sperant a te aliam vitā et salutem spūalem vt ptegas eos in tegmine alarū tuarū in cruce hic in ecclesia per gratiā: et in futuro per gloriam.

Inebriabuntur ab vbertate domus tue: et torrente voluptatis tue potabis eos.

xv. q. j. p firmissimum.

¶ Qn̄ amplexus fueris eos sub tegmine alarum grē tue inebriabunt̄ et satiabunt̄ vbertate et abūdantia sacramētorū domus. s. ecclesie tue hic per grām. et potabis eos de torrēte voluptatis et fruitionis et felicitatis tue de celo per gl'iam. Item satiabis eos de torrēte doctrine tue in hac ecclīa et de torrēte visionis clare et facialis in alia. Itē inebriabunt̄ ab vbertate preciosi sanguinis dom⁹. s. lateris tui vn̄ pcedūt ecclesiastica sacra. Nam sicut ecclesiastica sacramenta sunt cib⁹ a ie: ita euāgelica doctrina est pot⁹ eisdē q̄bus correspondēt visio et fruitio in patria. Ideo subdit.

Quoniam apud te est fons vite: et in lumine tuo videbimus lumen.

De pse. dis. v. ieiunium.

¶ O domine iesu tu satiabis et saluabis et inebriabis et potabis eos qn̄ fons vite gratie et glīe est apud te. q2 gratiam et gloriā dabit dñs: et in lumine tuo videbimus lumen hic per gratiā: et in futuro per gloriā. D ¶ Vnde nota q̄ xp̄s qui est verbum patris specialiter dicitur vita et lux. Nā inquantum deus omnia per ipsum facta sunt: et ab eo emanant oīa creata sicut radij solares a sole. Ideo omnia habent ab eo et in eo vitā et esse et conseruant̄ in esse. Ideo ait iohānes primo. qd̄ factū est in ipso vita erat: nam intantū res sunt inq̄ptum verbū influit eis vitā et esse: et inq̄tum lucet in eis per essentiam. Sed specialiter verbū quod est scia patris lucet in angelis et hoībus p intellectū: et sic causat in eis intelligentiā et lumē scie naturalis. Et iō subdit. Iohānes et xp̄s q̄ est vita oīm. erat lux hoīm. Sed vltra istam gn̄alē lucē: siue gn̄ale et naturale lumē xp̄s incarnatus influxit aliud lumen supnaturale doctrine hoībus in sua pdicatiōe et lege euāgelica. De quo Iohānes subdit. Lux in tenebris lucet et tenebre eā nō cōprehenderūt. Nā xp̄s erat lux vera que illuminat oēm hoīem venientē in hūc mundū. Et istud dr̄ lumē fidei et grē. De quo Esa. lx. āmbulabūt gentes in lumie tuo. S3 loco hui⁹ luminis in patria erit lumē glorie q̄ est xp̄s. S3 vt possim⁹ videre et apprehēdere illō incōphēsibile lumē. De⁹ creauit in nobis et i intellectu nr̄o illō lumē nā p lumē naturale intellect⁹ agētis nō possem⁹ intueri illud icōphēsibile lumē obiectale. Ex q̄b⁹ pz q̄ duplex lumen influxit xp̄s in nobis. s. lumen fidei: vt ip̄m deū hic cognoscamus et intueamur per grā3 et in patria lumen glorie vt deū cōtēplemur per gloriā. Ideo dauid de vtroq̄ lumine dicit hic. In lumine tuo. s. infuso et creato videbimus lumen increatum hic per fidem: et in futuro per gloriam: quod quidem lumen nō potuissemus sine xp̄o cōtingere. Ex quibus patet diuinam prouidentiam se extendere non solum vniuersaliter et cor-

xp̄s dicitur lux et vita.

poraliter circa oia creata: sz etiã spũaliter ⁊ eternaliter circa actus humanos. Nã deus preparauit gratiã ⁊ gloriã pro iustis: et eternã penã pro malis et obstinatis. Ex qbus ptz ꝙ dd non fecit hũc psal. p redacta captiuitate babylonica: nec pro sola psecutiõe saulis: nec p sola prouidentia gnali q: p talẽ puidẽtiã nõ daꝛ talis fruct⁹ ⁊ vita

De pe. di.i. taciturnitas

Pretẽde miam tuã sciẽtibus te: ⁊ iustitiã tuã his qui recto sunt corde.

¶ In hac tertia pte petit preseruari per gratiam a pctõ ⁊ obstinatiõe: ⁊ a tali pestifera opinione. Vñ aduertẽdũ ꝙ cũ natura nostra sit corrupta in adã nemo de perse sine grã põt vitare malũ nec facere bonũ vt frequẽter dictũ est. Et sic sine grã nemo posset puenire ad visionẽ illius eterni luminis. Sz q: grã non daꝛ ex meritis nisi ex sola dei mia. Jõ ait dd in psona totius eccĩe. O dñe pretende miam tuã scientib⁹ te. i. oĩbus fidelib⁹ q̃ te voluerũt audire: vt bñ agerẽt ⁊ bñ operarenꝛ da dõcis grãm ⁊ pretẽde iusticiã tuã his qui recto sunt corde. i. iustifica eos filiũ tuũ mittendo.

De pse. di.ii. iteraꝛ. ⁊ xi. qõ.iii. si quis.

Nõ veniat mihi pes supbie: ⁊ man⁹ peccatoris non moueat.

¶ Et tu christe iustifica nos ⁊ gratifica per tuam mortẽ ⁊ passionẽ: ⁊ cõtinue da nobis gratiam ad bonũ agendũ ⁊ malũ vitandũ: ⁊ fac vt per talem gratiã nõ pueniat mihi pes supbie q̃ est pes ⁊ fundamẽtuz ⁊ initiũ oĩum alioꝝ pctõꝝ. D Nota ꝙ supbia dr pes ⁊ fundamẽtũ oĩum pctõꝝ ⁊ vitioꝝ. Ptz naz pctõr per superbiã cõtẽnit deũ vt dictuz est ⁊ sic incidit in oĩa alia pctã. Jtẽ per supbiã incidit in auariciã: ⁊ rapinã: et vsurã: ⁊ symoniaz vt sustineat superbũ statũ suũ: ⁊ exinde incidit in inuidiã ⁊ odiũ fraternũ: q: nõ suffert priorẽ nec parem. Et sic venit vsqꝫ ad contẽptũ dei ⁊ obstinatiõnẽ: nõ timẽs eius iustũ iudiciũ. Et sic ꝯtemnit etiã legẽ: ⁊ negat diuinã puidẽtiã. Et sic ptz ꝙ superbia est pes ⁊ initiũ pctõris ⁊ cetera vitia sunt manus eius. Nã per superbiã incedit pctõr ⁊ per alia vitia operaꝛ. s. per auaritiã ⁊ inuidiã ad sustinendã superbiã. Et iõ superbi dñr hic pes peccatoris ⁊ vitia cetera dñr manus. Vñ dd cupiẽs vitare hãc pestiferã bestiã dicit. O dñe pretende miam ⁊ grãm vt pes supbie nõ veniat mihi: ⁊ manus pctõris q̃ sunt cetera vitia: nõ moueat me a tuo timore: ⁊ amore ⁊ statu grẽ ⁊ eadẽ ẽt supbia dr pes ⁊ manus pctõris: q: in ea fundaꝛ ⁊ per superbiã male opatur. Jtẽ supbia est pes et man⁹ diaboli quo luctaꝛ ꝯ hoĩes. ⁊ deijcit eos ad terrã et remouet eos ab amore ⁊ timore dei. Jõ ait dd Dñe pretẽde miam tuã per grãm preueniẽtẽz ne pes supbie ⁊ man⁹ diaboli luctatoris ⁊ deceptoris amoueat me a tuo timore ⁊ amore: et ne efficiar in pctõ obstinatus: sicut deiecit pctõres a statu grẽ ⁊ sicut eiecit adam de paradiso.

lir. di.s. officia.

Jbi ceciderũt qui opantur iniquitatem: expulsi sunt nec potuerũt stare.

¶ Nã sol in ipsa superbia ceciderũt oẽs qui operantur iniquitatẽ. nã oẽs per superbiã ceciderũt et expulsi sunt a gratia nec potuerũt stare in ea. Nam primo demones expulsi per superbiam ceciderunt de celo. Secundo adam et eua per superbiam et inobedientiam ceciderũt et expulsi sunt de padiso terrestri ⁊ a statu felicitatis nec potuerunt in eo permanere. Jtem per superbiã cecidit pharao cum suis in mari rubro. Jtem per superbiã cecidit senna cherib: ⁊ nabuchodonosor: ⁊ holofernes. Et finaliter per superbiã ⁊ inuidiam ⁊ contemptũ dei ⁊ legis ceciderunt iudei et expulsi sunt a regno et sacerdotio et a sedibus suis: nec potuerunt in eis stare: immo vagantur captiui ⁊ dispersi per mundum: ⁊ patiuntur hic penã tẽporalem: et in futuro eternã. Ex quibus ptz ꝙ deus est iustus iudex: et prouidens actibus humanis: tribuens premiũ et felicitatẽ iustis et penã eternam malis et obstinatis non timentibus deum ⁊ bonos persequentibus. B ¶ Ex hoc psalmo intelliguntur. viii. cõclusiones siue doctrine. ¶ Prima vero conclusio est ꝙ sicut timor dñi est principium et cã omniũ bonarum opationũ: ita per oppositũ defectus timoris dei: ⁊ contẽptus dei est causa ⁊ principium infidelitatis: et oĩs peccati. Probatur quia iste iniustus non timuit deũ. Jõ statuit in semetipso delinquere et peccare cõtra deũ et pximũ. ¶ Scda conclusio ꝙ ex contemptu dei deuenit iniustus ad odium dei et pximi: et in contemptũ et odium legis: intm ꝙ non vult itelligere nec audire legẽ dei ne bene agat nec operetꝛ. ¶ Tertia ꝯclusio ꝙ ex defectu timoris dei iniust⁹ negat diuinã puidentiã circa actus humanos: ⁊ exinde precipitatur in omne nephas ⁊ oĩa scelera. ¶ Quarta cõclusio ꝙ prouidentia dei que puenit ex mia et bonitate incipiens a celo descendit vsqꝫ ad nubes et exinde ad montes vsqꝫ ad abyssos. Nam ex sua bonitate et largitate mouet celos et facit eos influere super omnes creaturas: ⁊ facit nubes pluere super montes et campos ad germinandas plãtas et exinde aque descendunt vsqꝫ ad abyssos maris. ¶ Quinta conclusio ꝙ sicut prouidentia dei naturaliter se extendit super oẽs creaturas: ita pariter se extendit sup totã ecclesiam. Nã mia dei est in celo iustoꝝ. s. in xp̃o ⁊ veritas doctrine descendit de xp̃o vsqꝫ ad nubes. id est apostolos: ⁊ ex apostolis vsqꝫ ad montes id est martyres ⁊ doctores: ⁊ ex doctoribus vsqꝫ ad abyssos scz simplices fideles. Jtẽ mia est in celo id est in xp̃o ⁊ veritas in nubibus id est aplis: ⁊ iusticia in montibus. i. prelatis in quibus est ecclesiastica ptãs ⁊ iudicia in abysso inferni. ¶ Sexta conclusio ꝙ licet prouidentia dei se extendat generaliter ad salutẽ et conseruationẽ tpalem oĩm aĩalium: q: deus puidet tam iumentis ꝙ hoĩbus de vita temporali: ⁊ saluat eos tpaliter puidẽdo de cibo tpali: tñ spũaliter puidet hoĩbus de cibo ⁊ vita spũali: q: dat grãm hoĩbus ad merẽdum et fidẽ ad credendũ in presenti et lumẽ ad credẽduz in futuro. Quia in lumine eius videbimus lumen et potabit nos de torrente sue vbertatis: glorie et fruitiõis. ¶ Septima cõclusio ꝙ necessaria est mia et grã dei ad vitãdaz infidelitatẽ ⁊ oẽ pctm. ¶ Octaua ꝯclo ꝙ superbia est pes ⁊ fundamẽtuz oĩm vitioꝝ ⁊ pctõrum: et sic superbia est pes ⁊ pe

Superbia est fundamentuz pctõꝝ.

Nota.

des peccatoris quibus petõr ambulat et cetera vitia sunt manus quibus opatur. Probaẽ q: ibi per superbiam ceciderũt oẽs peccatores a gratia i omnia scelera: nec aliquis superbus potest stare quin cadat in alta peccata.

Alepb. xxviij. q. j. c. bi er/go.

Oli emulari in mali/gnantibus: neqꝫ zela ueris faciẽtes iniqui tatem.

Qm̃ tanqꝫ fenũ velo citer arescẽt: et queãd modũ olera herbarũ cito decident.

¶ Titulus ipsi dauid fine aliqua additione. Ex titulo apparet ꝙ dauid fecit hunc psalmum. Un̄ est aduertendum ꝙ multi amici dauid videntes abner et doech et multos malignos prosperari in domo Saul et videntes bonos a malignis de primi: desperando de diuina prouidentia trans/ibant ad partes Saulis derelinquẽtes ipsuꝫ dõ et sic laudabãt quod ante vituperauerant: et ecõ uerso: et quasi negantes diuinã ꝓuidentiã imita banẽ malos et eorum opa. Et ideo dõ fecit hunc psalmũ: in quo soluiẽ eoꝝ mala opinio. Et iõ di/cebant aliqui ꝙ iste psalmus continuaẽ cũ prece dente. Sed hoc non videẽ verum: q: Hiero. et oẽs antiqui quotant hunc psalmũ. xxxvj. distinctũ a p̃ cedenti. Itẽ q: dauid cõplures psalmos fecit de diuina ꝓuidentia vt patebit. Et ideo est dicẽdũ ꝙ dauid bene sumpsit occasionẽ condendi hunc psalmũ ex causa supradicta: sed adhuc iste psal/mus nõ caret mysterio et ꝓphetia de xp̃o et eccle sia: q: aliter nõ cõputaretur inter sacras scriptu/ras. Sed dicunt hebrei moderni: ꝙ etiã iste psal/mus est ꝓpheticus: q: predicit interitum ipsius Saulis. per hoc qđ dicit vidi impiũ superexalta tum. Sed in hoc ipsimet contradicũt sibiipsis: nã dauid erat senex qñ fecit hũc psalmũ. sed ꝓ tunc iã Saul perierat: et erat quasi in obliuiõe c p: ho c quod dicit. iunior fui etenim senui. Et ideo est di cendũ ꝙ dõ cõsiderans totũ discursum Saulis et suoꝝ sequaciũ: et Absalonis et Achitofel: et oium psecutoꝝ: qũo mala morte vitã finierũt cũ Satel litibus suis ꝓpter eoꝝ maliciã et superbiã: et qũo ipe dauid fuit sublimatus et exaltatus ꝓpter pa/tientiã in aduersis: in illo mysterio ꝓuidit in du/plici spiritu ꝓphetico ꝑsecutionẽ xp̃i et excidium iudeoꝝ et ꝓuidit etiam in spũ ꝑsecutionẽ ecclesie et exitum et exterminiũ oim tyrannoꝝ et exaltatio nem ecclesie et oim sctõꝝ. Et ideo fecit hunc psal mum in quo exhortaẽ oẽs iustos ad patientiã in aduersis ne diffidãt de diuina ꝓuidentia et mĩa. Et sic iste p̃s est simul ꝓpheticus et moralis. naꝫ dauid per exẽpla et p̃cepta moralia intendit p̃di cere ꝓphetice futura mysteria de xp̃o et ecclesia: prout dictũ est in prologo tractatu tertio. regula quinta doctrina tertia. Et ideo primo exponetur moraliter ad vtilitatẽ afflictoꝝ. Scđo breuiter ex poneẽ ꝓphetice de punitiõe iudeorum et ꝑsecu tione christi et ecclesie ne taceatur sacramentum

Exhor/tanẽ iu/sti ad pa tientiã.

in hoc psalmo contẽtum. ¶ Quantum ergo ad p̃s mam expositionẽ diuiditur iste psalmus in septẽ partes ꝯm septem doctrinas in eo contẽtas. Nã primo dõ exhortatur iustos afflictos ad patien/ter ꝑferendas ꝑsecutiones malignorum. Secun do ad ꝑferendas eorum ꝓsperitates. Tertio ad ꝑferendam patienter paupertatem. Quarto ex/hortaẽ iustos ad elemosynas faciendas. Quinto ad obseruantiam diuine legis. Sexto ad studiuꝫ et contemplationẽ legis diuine. Septimo ad ser uandam innocentiam et mansuetudinem et iusti ciam. Scđa ibi. Noli emulari in eos. Tertia ibi. Melius est modicum iusto. Quarta ibi. Mutua bitur peccator. Quĩta ibi. Declina amalo. Sexta ibi. Os iusti medi. Septima ibi. Custodi innocẽ/tiam. ¶ Quantum ad primam doctrinam est ad/uertendum ꝙ licet Aristoteles in fine quarti ethi corum. ponat inter morales virtutes indignatio nem de malo et ꝓsperitatem malorum: tñ hoc in tendit semꝑ cum moderatione et medio, scilicet quantum et qñ et vbi oportet ꝙ non excedaẽ mo/dus et medium virtutis. Ideo dauid non inten/dit in hoc psalmo agere contra morales virtutes immo confirmat eas. Nam multi tempore suo vi dentes malos prosperari et bonos deprimi: diffi debant de diuina prouidentia et iusticia et imita bantur malos et deficiebant ab omni morali vir tute et lege diuina. Hos ergo exhortatur et repre hendit et exhortatur ad fortitudinem, et veritatẽ Dicit ergo dõ. O tu vir afflicte quãtũcũqꝫ pate/ris iniuste persecutionem a malignis noli emula ri in malignantibus. Nota ꝙ emulari est equiuo cum: nam ideꝫ est quod indignari: inuidere: sequi: imitari: aut amare. Hic autem ponitur pro indi/gnari id est noli indignari vltra modum perden/do fidem et desperando de diuina prouidentia et iusticia: videns malignantes contra te preualere et contra alios iustos neqꝫ zelaueris id est ne de fendas facientes iniquitatem sequendo eos. ze/lare idem est quod amare: inuidere: defendere: cõ sortem in amato non pati. Est nihilominus bo/nus quidam zelus quo quis sic intense aliquem amat ꝙ ab omnibus illum cupiat amari et reue/reri: et est malus zelus quo quis adeo feruide ali cui inuidet et eum odit vt optet ab omnibus odi ri et contemni: et idem est de emulatiõe: dicit igi tur ne ames nec defendas facientes iniquitatem quoniam licet ad tempus repugnent et dominẽ/tur: tamen finaliter cadent et tanqꝫ fenum et her ba velociter arescent et marcescent et siccabuntur a viriditate prosperitatis et potestatis: et are/scent et decident et deorsum cadent tanqꝫ olera: scilicet sicut caules et lactuce et cetera olera et le gumina que licet in vere sint viridia: tamen in au tũno siccatur et decidunt. Ideo tu non desperes nec diffidas de diuina prouidentia et iusticia. Sꝫ dicas noli emulari in malignantibus neqꝫ zela/ueris facientes iniquitatem mala videlicet emu/latione seu zelo malo sicut nec fecit moyses q̃ q̃ꝙꝑ ꝓ idolatria aurei vituli de emulatiõe et zelo suc/census multos interfecerit pro eisdẽ tamen prius deuote rogauerat dicẽdo dñe obsecro ignosce eis

aut dele me de libro in quo me scripsisti et huic sen sui multum alludit littera sequens nam sequitur

Beth. xxiij.q.v. c.immo lans. **Spera i dño et fac bonitatē: et i habi ta terrā et pasceris i diuitijs eius.**

Gymel. de.pe.d. ij.c.quis aliqn.§. non tibi dico. **Delectare in domino et dabit tibi pe titiones cordis tui.**

Reuela domino viam tuam et spera in eo et ipse faciet.

Et educet quasi lumen iusticiā tuā et iudicium tuū tanq̄ meridiē: subdi tus esto domino et ora eum.

¶ Spera in domino et fac bonitatem cum proxi mo non offendendo deum et inhabita terrā inter malos eos patiendo et tolerādo et inhabitabis terram viuentium in patria: et pasceris et satia beris in diuitijs glorie eius in premium patien tie et dabit tibi dominus petitiones et desideri um cordis tui. reuela ergo domino viam tuam in hac vita non temporalia sed celestia appetendo sed spera in eo ponendo tuam spem in celestibus: et ipse faciet quod desideras et educet clarā qua si lumen iusticiam tuam. id est pro oibus operib' tuis iustis gloriam dabit et iudicium tuum non erit tenebrosum sicut damnatorum qui iudican tur ad infernum propter mala opera: immo erit clarum et educet deus ipsum tanq̄ meridiem dā do premium in celo et deus approbabit opera bona que sicut lucent coram hominibus: ita luce bunt coram deo ad premium quia in luce sunt fa cta et in gratia. ergo subdit' et obediēs esto sem per domino et legi sue et ora eum: quia non tibi deficiet q: licet patiaris in hac terra mortalium tamen ibi in terra viuentium regnabis.

Deleth. de pe.d. iij.c.§. **Noli emulari i eo q̄ prosperatur in via sua: in hoie faciēte iniusticias.**

¶ In hac scda doctrina exhortatur iustos ne indi gnētur contra deum de prosperitate malorum quia in fine deus deprimit iniustum: et exaltat iu stum: hic autem in futuro. Dicit ergo. O vir iuste noli emulari et indignari in eo qui prosperatur tā in dignitatib' q̄ in in temporalibus: nec i ho mine faciente iniusticias: sed dimitte deo iniuriā Uel exponatur vt supra de mala emulatiōe qua in nullo emulantur etiam occidendo nec enim fi nas peremit fornicatorem cum madiante. id est. zelo malo in proximum sed dei zelo qui bonus et sanctus est: et propterea sequitur.

He. **Desine ab ira et relinque furorem no li emulari vt maligneris.**

De.pe. d.iij. q̄d ergo. **Quoniam q̄ malignantur extermina buntur: sustinentes autem dominū ipsi hereditabunt terram.**

¶ Quoniam qui malignantur exterminabuntur finaliter ab hoc seculo vitam male finiendo et a regno celorum ad penam destinando: sustinētes

aūt dñm. i. patiētes ipsi hereditabunt terrā viuē tium. Per oppositū pctōr malign'. nam in breui morietur in corpe et aīa: et perdet ista tēporalia et futuram gloriā. Jō subdit.

Et adhuc pusillum et non erit pctōr et queres locū eius et non inuenies. Uau. iij' q.i. paratus

Mansueti aūt hereditabūt terram: et delectabūtur in multitudine pacis.

¶ Et adhuc pusillum et breue tempus est. i. viuet breui tempore peccatum: et queres locū. i. psperi tatē eius: et nō inuenies: q: breuit preteribit. mā sueti aūt hereditabūt terrā viuētium. quia beati mites: qm̄ ipi hereditabūt terrā viuētiū. Math v. et delectabūtur in multitudine et abūdātia pacis et quietis perpetue. qm̄ quiescēt iusti ab oī labo re et absterget deus ab eis oēm lacrimā et iam non erit amplius neq̄ luctus: neq̄ dolor. quoniā prima abierunt. Apoca. xxi.

Obseruabit peccator iustum et stri debit super eum dentibus suis. Sain.

Dñs aūt irridebit eū: qm̄ pspicit q̄ veniat dies eius. i.q.d.iiij. c.homi.

¶ Obseruabit pctōr. i. lz pctōr et malign' obser uet et temporaliter vexet et affligat iustum et stri deat dentibus suis. id est cum malicia et ptāte fu rore suo seuiat in eum tamē de' lz pmittat pctō rē ad tēpus affligere iustū tñ nō fauet peccatori: imo irridet eum et decipit eum: q: expectat de' vt veniat dies interitus eius vt puniat eū: q: in hoc decipiuntur peccatores. Nam videntes q̄ faciē do malum magis prosperantur in hoc mundo: ideo putant deum non curare de istis inferiorib' necesse aliam vitam post istam et non cognoscūt qualr de' expectet eos ad penitentiam et thesau rizant peccata vsq̄ ad diem vltionis. Et sic pz q̄ fortuna prospera decipit eos. Ideo ait dd q̄ deus irridet pctōrē malignū expectādo vt veniat dies interitus et vltionis eius vt puniat eum. Uñ deus neminem irridet nec decipit: q: ipe peccator seipsum decipit: sed de' ostēdet eū esse deceptū et irrisum in die interitus et vltionis eius.

Gladium euaginauerunt pctōres: intenderunt arcum suum. Heth.

Ut decipiant pauperem et inopem: vt trucident rectos corde. xi.q.iij. c.qui re sistit.

Gladius eorum intret in corda ipso rum et arcus eorum confringatur.

¶ Gladium euaginauerunt. id est licet peccato res maligni aliquando euaginauerint gladium idest potestatem suam et intendāt arcum sue ma licie vt decipiant pauperem in bonis temporali bus et inopem in amicis et deserrum in fauori bus: et simplicem sine malicia et trucidēt simpli ces et iustos. rectos corde: tñ gladius ipsorū ma lignorum intret: id est intrabit in corda eorū qua

ndicat sicut crudeliter vexarūt et afflixerunt su/ stos: ita crudeliter punientur et eadem mensura q̄ mēsi fuerint iustis: eadem metietur eis: et eodē gladio crudelitatis et tormentorum quo pcusserunt iustos eodem gladio peribunt. Mat. vij. Et sic arcus et fortitudo et potentia eorum confringe/ tur et peribit et finietur et auferetur ab eis: vt patet de pharaone et domitiano et nerone attila: et totila. cuius arcū vidit frangi beatus benedictus Et sic patet q̄ finis malorum est infelicitas.

Decretu. xij. q. j. Clerici. **Melius est modicum iusto super diuitias peccatorum multas.**

¶ In hac tertia doctrina exhortatur iustum ne desperet in paupertate nec appetat superfluitates pecuniarum et bonorū tēporaliū. Q: natura paucis cōtenta est: sz pferat patiēter paupertatē. B Nā vt plurimū abūdantia bonorū tpaliū est occasio mali in prauis hominib⁹ vt magis possint exercere maliciā suā: vt patet in superbis et luxuriosis: et licet bona tēporalia sint bona bonis et mala malis tamen vt plurimum nocent pter malum vsum et puertūt hoiem. Et sic q̄busdā est melius ipa nō habere nisi solum ad victū necessariū et sic paupertas est ad salutē iustorū: et diuitie ad dānationē prauorū. Et sic paup lz in hac vita patiat penuriā: th i patria satiabit. Per oppositū aūt diues mal⁹ qui hic abūdat in alia vita esuriet vt ptz de lazaro paupere et diuite epulone. Luce. xvj. Dicit ergo nemo desperet pter paupptatē: lz videat prauos bonis tēporalib⁹ abūdare: mā meli⁹ et tuti⁹ et salubri⁹ ē modicū iusto super multas diuitias pctōrū id est magis pdest iusto paupertas: q̄ pctōri multitudo diuitiarū.

j. q. d. iiij. c. homi. **Quoniam brachia pctōrū cōterent confirmat aūt iustos dominus.**

¶ Qm̄ brachia. i. diuitie et fauores tēporales quibus sunt brachia et vires i. quib⁹ pctōres confidebant cōterent et pibūt p mortē temporalē aut quouis alio infortunio vt pz de Creso rege lidorū: et de sardanapalo et dario regibus assiriorū et persarū q̄bus in vita fuit ablata et ptrita potestas. Sz dominus cōfirmat iustos in illa felicitate quorū potestas et felicitas nō auferent: et gaudiū nēo tollet ab eis. Nā paupertas vertetur i eternas diuitias et tristicia eorum vertetur in gaudiū: et gaudiuz eorum nemo tollet ab eis. Jo. xvj. Ex quo patet q̄ diuitie huiusmundi sunt trāsitorie: diuitie aūt spirituales sunt firme et secure et eterne et sufficientes quia satiant habentem. psalmo. xvj. satiabor cum apparuerit gloria tua. Et in illis diuitijs confirmabit dominus iustos in premium et meritum laborum et persecutionum quas passi sunt a peccatoribus et malignis cū patientia et mansuetudine et mundicia cordis.

Joh. De pse. di. v. c. ieiunium. j. q. ij. c. sacerdos. **Nouit dn̄s dies imaculatorū: et hereditas eorum in eternum erit. Non confundentur in tpe malo: et in diebus famis saturabuntur: q: peccatores peribunt.**

¶ Nouit dn̄s dies et vitā imaculatā iustorū: et ideo hereditas felix eorum erit in eternū: q: cōtēpserūt trāsitoria et terrena. et elegerūt celestia et eterna. Jdo benemerito in modico stabūt iusti in magna cōstantia contra eos qui se augustiauerūt et in die famis id est in tēpore quo peccatores esuriēt in inferno. iusti vero satiabuntur in gloria quia tūc peccatores peribunt ex fame et defectu refrigerij glorie. Unde patet q̄ prosperitas malorū est deceptoria et breuis.

Capl. j. q. iiij. c. homini. **Inimici vero domini mox vt honorificati fuerint et exaltati: deficientes quemadmodum fum⁹ deficiēt.**

¶ Inimici dn̄i illico vt fuerint honorificati et exaltati ad dignitates et ptātes deficiētes deficiēt et cadent. Ut patet de alexandro cuius regnū vix durauit annis. xij. Et de cesare qui vix imperauit vj. annis. Et de phalare et dionysio tyrāno. Ergo est melius modicum iusto super diuitias peccatorum multas.

Mutuabitur peccator et nō soluet iustus autem miseretur et tribuet. j. q. j. nō ē. et. xiiij. q. v. p totum.

B ¶ In hac quarta doctrina exhortatur iustos ad elemosynas faciendas: vt pro bonis temporalibus et transitorijs recipiant bona celestia. Nā elemosyna non est nisi quedam mutuatio et cambium: q: damus terrena parui precij. et recipim⁹ beatitudinem celestem que est precij infiniti: et sic iustus dando terrena recepit celestia. Per oppositum peccator, retinendo et amando terrena temporalia non dando pauperib⁹ recipit penā eternam propter ingratitudinem. Nam nos oēs ista temporalia a deo mutuo accepimus vt pauperibus reddamus. Unde bona tēporalia sunt tertium talentum quod deus hominib⁹ ad negociandum mutuo reliquit ad vsuram. i. vt viuāt de bonis temporalibus sed soluant deo vsuram. id est q̄ subueniant pauperibus xp̄i. Math. xxv. Et ideo auarus abscondit talentum in terra: cum nō vult dare elemosynam pauperibus: quia non soluit vsuram de bonis que mutuo a deo accepit et ideo auferetur ab eo premium illius talenti: et dabitur iustis: vt ptz Mat. xxv. ex quo patet q̄ cum facimus elemosynaz nihil dam⁹ de nostro: sed soluimus vsuram et retribuimus quod mutuo accepimus. Et auarus nō soluit: immo furto retinet quod mutuo accepit cuz negat subuenire pauperibus qui sunt heredes xp̄i ad vsuras. id est elemosynas exigendas. Unde xp̄s in die iudicij dicet. Esuriui et nō dedistis mihi manducare. Nam qd̄ vni ex minimis istis fecistis mihi fecistis. Mat. xxv. Ideo dicit dauid mutuabitur peccator. id est mutuo a deo accipiet bona temporalia: et non soluet vsuram pauperibus elemosynas negando: pro quibus deus diuiti bona temporalia mutuauit. Justus autem miseretur pauperibus et retribuet que mutuo accepit. largiendo elemosynā Et sic satisfaciet debitum quia elemosynam pauperibus dare nihil aliud est nisi debituz soluere:

et cum iustus dat elemosynā: misereret̄ dādo pau
peri sꝫ retribuit deo qđ mutuo accepit. Jđ sequit̄
lamech. Q2 bn̄dicētes ei hereditabūt terram
xxiiij.q.8. maledicentes aūt disperibūt.
iiij.cap. nemo. Apud dn̄m gressus hominis diriget̄
Men. lxxxvi.di et viam eius volet.
stin.fra/ trē nr̄m. Cū ceciderit nō collidetur: q2 domi/
nus supponit manū suam.

¶ Benedicentes deo id est gratias agentes.s.iu
sti: q2 sunt deo grati in dandis elemosynis here/
ditabūt terram: maledicentes aūt scꝫ peccatores
ingrati disperibunt id est vbicūqꝫ peribunt scili/
cet hic et in inferno. Justi autem per oppositum.
nam hic et in futuro premiabuntur. vnde gressus
hominis iusti et via et operatio dirigetur in bo/
num finem per gratiam. et deus volet viam eius
id est acceptabit elemosynas et operatiōes eius
ad vitam eternam. Et etiam tutabit viā eius ne
cadat per impatientiā in blasphemiā et peccatū
dum affligitur a malignis. Et si forsan ceciderit
iustus in aliquod peccatū tamen non collidetur
id est obstinabitur in illo. Quia ex merito elemo/
synarum dn̄s supponit manū ꝛ illuminat eum: vt
surgat a peccato: quia elemosyne releuant homi
nem vt plurimum a peccato. Item lꝫ iustus ceci/
derit ictus et afflictus a malignis: tn̄ deus nō p/
mittit eum tpaliter perire: immo manum suppo/
nit sui auxilij ꝛ releuat eum eruendo de manu im
piorum sicut pluries releuauit athanasium ꝛ am
brosium de persecutione arianorum. Et etiā si iu
stus ceciderit per mortē temporalē tn̄ dn̄s suppo
nit manū releuando eū per gloriā in celo. Et etiā
si iustus ceciderit per paupertatem: tn̄ dn̄s rele/
uat eum prouidendo sibi de victu: q2 beati miseri
cordes: qm̄ miam consequentur. hic ꝛ in futuro.
Quia elemosyne non solū valent ad augmentum
glorie: sed qn̄qꝫ etiam ad augmentum cibi neces/
sarij. Jdeo sequitur.

Nun.s. q.ij.c.sa cerdos. Junior fui etenim senui ꝛ nō vidi iu
stū derelictum: nec semen eius que/
rens panem.

¶ Ego dauid fui puer: et postea senui: sed nūqꝫ vi
di iustum et misericordem totaliter derelictū nec
semen eius querens panem mēdicādo: ꝛ. licet hic
patiantur penuriam bonorum temporaliū tamē
in futuro saturabuntur. ꝛ sic hic vel ibi habēt pre
mium. Ex hoc ptꝫ qꝫ dauid fecit hunc psalmū in
senectute. Et sequitur.

Tota die miseretur ꝛ cōmodat: ꝛ se/
men illius in benedictione erit.

samech. ¶ Justus tota die vite sue dando elemosynas: mi
seretur pauperibus ꝛ cō modat: q2 dando tpalia
recipit spūalia ꝛ eterna. ꝛ ideo semē ꝛ ples eꝰ erit
in bn̄dictione ꝛ abūdantia bonoꝝ etiā tēporaliū
q2 quandoqꝫ dn̄s nō solū retribuit spūalia p ele
mosynis: sed etiā tēporalia. Et etiam per lꝫ semē
eius intelliguntur opera bona que dicunt̄ semi/
na nostra. prime ad Cor.ix.c. Q2 seminauimus
spiritualia: vt colligamus tpalia: ꝛ econuerso: q2
dare elemosynam nihil aliud est nisi seminare tē/
poralia et colligere et metere spūalia. C ¶ Ex
quo ptꝫ qꝫ diuitie auaroꝝ et pctoꝝ sunt inutiles
et sine fructu: diuitie vero iustorū sunt fructuose:
vt ptꝫ in litera hac. Nam sex fructus facit elemo/
syna. Primo q2 dat hereditatē in celo. Scđo diri
git vitam hominis in bonum ne cadat. Tertio si
ceciderit reducit in gratiam. Quarto quia non de
serit hominem in tribulationibus temporalibus
immo liberat. Quinto quia auget bona tempora
lia et liberat a paupertate: vt plurimū. Sexto q2
etiam prosunt filijs temporaliter elemosyne pa/
tris. Maꝫ i septuplū augentur bona temporalia
propter spiritualia et non solum hic: sed in futu/
ro: nam qui seminat in benedictionibus: de bene
dictionibus et metet fructum in vitam eternam.
ij.ad Cor.ix.

Declina a malo ꝛ fac bonū: ꝛ inhabi
ta in seculū seculi. De pe. di.s. qs aliqn̄.

¶ In hac quinta doctrina exhortatur oēs ad ob/
seruandum legem diuinam et precepta tam affir
matiua qꝫ negatiua: que quidem lex nil aliud do/
cet nisi declinare a malo et facere omnē bonum:
quia prohibet omne vitium: et iubet omnē virtu/
tem. Dicit ergo declina a malo implendo omnia
precepta negatiua: et fac bonum implendo affir/
matiua et inhabita id est inhabitabis in seculum
seculi in terra viuentium supple.

Q2 dn̄s amat iudiciū ꝛ nō derelinqt vi.q.i.si omnia.
sctōs suos: ineternū cōseruabūtur.

¶ Dn̄s amat iudiciū: scꝫ iustū q2 nullū bonū irre
muneratum: et amat sanctos suos qui iuste vixe/
runt. Jdeo ineternum conseruabuntur ipsi sancti
non derelicti sine premio.

Jniusti punientur: et semen impio/ Cayn. supra.
rum peribit. xxiij.c.

Justi aūt hereditabūt terrā ꝛ inha/
bitabūt in seculū seculi super eam.

¶ Jniusti punientur et semen id est generatio im/
piorum peribit: punientur equidem si sunt imita/
tores parentum iusti autem hereditabunt terraꝫ
istam per gratiam: et futuram per gloriam: et in/
habitabunt in seculum seculi super eam fruentes
illo bono eterno.

Os iusti meditabit̄ sapientiā: ꝛ lin/ s.q.s. sa cerdos.
gua eius loquetur iudiciuꝫ.

B ¶ In hac sexta doctrina exhortatur omes ad
suge studium et contemplationem legis diuine.
Nam qui occupantur circa studium sacre scriptu
re: primo declinant a malo dum sunt in illa medi
tatione: quia anima satiata in illo cibo spiritua/
li contemnit ista temporalia. Secundo abhorret
peccatum propter penas que leguntur in lege et
punitiones malorum et sic iustus vitat omne pec
catum. Tertio cupit agere omne bonum: cum
legit beneficia collata sanctis viris et vniuersali/

ter odit peccatum et amat virtutes inquantum legendo magis cognoscit: ideo dicit. Os iusti meditabitur sapientiam: id est intellectus et memoria hominis que dicitur os anime meditabitur et contemplabitur sapientiam dei: que maxime in lege domini memoratur. Item os iusti meditabitur. id est loquetur sapientiam legis quam meditatur intus. Et est figura. Ideo sequitur et lingua eius loquetur iudicium id est quod iustum est. Et sic non peccabit per linguam. Et similiter lex dei erit semper in corde et voluntate ipsius iusti cum proposito adimplendi: et sic gressus id est opera eius non supplantabuntur de bono ad malū: nec deprehendetur id est via et propositum eius non frustrabitur, nec deijcietur. Item sicut os meditatur iusticiam: ita lingua loquitur iudicium: quia lingua loquitur ad extra: quod intus concipit intus intelligentia spirituali et loquitur quod iudicat et sentit de lege. Ideo sequitur.

3ad dic. **Lex dei eius in corde ipsius et nō supplantabuntur gressus eius.**

¶ Lex dei in corde et proposito et voce ipsius ad obseruandū: et sic non supplantabuntur gressus eius idest vt non transgrediantur precepta legis operando illam iste est fructus sacre scripture: vt diligamus deum et proximum: et declinemus a malo et faciamus bonum: et sic gressus iusti nunquam supplantabuntur ad male agendum: nec mouebuntur a via iusticie.

Considerat peccator iustum: et querit mortificare eum.

Dominus aūt non derelinquet eum in manibus eius nec damnabit eum cum iudicabitur illi.

xxiij. q. iij. nō i p pctm̄ et de regu. iur. c. iij. lib. vj.

¶ Oppositum huius est studium peccatoris: qui non dat operam legi. Nam semper cogitat et considerat mortificare et extinguere iustum Sed tamē dominus non relinquet eū in manibus suis: nec permitet vt totaliter extinguat eum licet ad tempus affligat nec peccator damnabit eum cum iudicabitur illi. i. ab illo. Nota ꝙ ly iudicabitur pōt esse impersonale: et sic pot est esse duplex sensus. Primo modo sic peccator non damnabit nec poterit damnare iustum in die iudicij: cum iudicabitur. i. fiet illi iudicium in nouissimo die. Secundo sic: lʒ peccator cogitet et conetur mortificare iustum tamen deus non dānabit eum in nouissimo die cum iudicabitur et fiet iudiciū illi peccatori quasi dicat ꝙ deus nō dānabit iustum: sed peccatorem in iudicio: quod patet de tyrannis. qui lʒ vexauerunt martyres quo ad corpus tamen non potuerunt animam extinguere nec damnare tamen ipsi damnabuntur in iudicio.

Rupb. xxiij. q. j. circa me diū §. j.

Expecta dn̄m et custodi viā eius et exaltabit te vt hereditate capias terram cū perierint pctōres videbis.

¶ Hic exhortatur iustos ad penitentiā in aduersis et dicit expecta dominum ꝙ impij non abibunt sine pena et custodi viam domini: sicut dominus precepit in lege: vt capias terram viuentiū hereditate: id est pro hereditate siue ad hereditatem et premium quam impij consequi non potuerunt. Nam tu videbis cum perierint peccatores. i. videbis eos perire ad penam eternam destinari in die iudicij. Etiā videbis eos quandoque temporaliter perire. Nam.

Uidi impium superexaltatum: et eleuatū sicut cedros libani.

Et transiui et ecce nō erat quesiui eū et non est inuentus locus eius. De pe. di. iij. ic. ꝙꝙ. Et. c. qd ergo tur bamur.

¶ Ego vidi impium Saul cum suis sequacibus malignis: superexaltatum et in dignitate regali constitutum et eleuatum in superbia et prosperitate sicut cedros libani que sunt arbores altissime et in mōte altissimo: et postea transiui per domum suam et non inueni: nec erat ibi: et quesiui locū eius et dignitatem: et nō inueni: nec est inuentus locus et dignitas eius realis: quia perierat cum suis in monte Gelboe: vt patet secundo Regum primo. Et ita est dicendum de Pharaone et Nabuchodonosor et Sennacherib et de omnibus qui vexarunt populum dei.

Custodi innocentiā et vide equitatē qm̄ sunt reliquie homini pacifico. Scdn. xx iij. q. j. parat.

¶ In hac septima et octaua doctrina exhortatur iustos ad innocentiam ne velint reddere malum pro malo: sed orare pro persequentibus nec nocere alicui: sed omnibus prodesse: quia deus est vltor impiorum. Dicit ergo tu iuste custodi innocentiam nemini nocendo et vide et sequere equitatem: et iusticiā: quia innocentia et iusticia sunt reliquie debite homini pacifico et simplici corde vt mereatur premium in celo.

Iniusti aūt disperibunt simul reliquie impiorum interibunt. xxiij. q. v §. vltio.

¶ Iniusti disperibūt id est vndique et vbique peribunt hic et in futuro: et reliquie: id est corpora impiorum simul interibunt cum anima: et sic peribunt in corpore et anima. Et etiā reliquie: id est filij impiorum simul peribunt temporaliter cum patribus: vt patet de Sodomitis et Judeis: et et filij peribunt quo ad animam si fuerint sceleris parentum imitatores.

Salus aūt iustorū a dn̄o: et protector eorū in tēpore tribulationis. Thati. xxiij. q. vj. si res et c. bi q.

Et adiuuabit eos dominus et liberabit eos eruet eos a pctōribus: et saluabit eos q2 sperauerunt in eo.

¶ Salus autem iustorum et liberatio et redēptio erit a domino: quia erit protector eorum in tēpore tribulationis: et adiuuabit eos per gratiā vt patienter tolerēt persecutiōes et eruet eos a peccatoribus ne totaliter extinguāt eos: et finaliter saluabit eos felicitatē eternam conferendo eo ꝙ

speraverunt in eo omni spe et felicitate mundana
postposita. ¶ Sed licet totus iste psalmus fuerit
moraliter expositus de dauid: et pro quocunq; iu
sto afflictoq; per malignos: tñ dauid nõ fuit mi-
nus propheta in hoc psalmo ꝙ̃ in alijs. Naz per
suam persecutionem preuidit persecutionẽ chri-
sti ꝛ ecclesie vt dictum est. Nam sicut Saul perse-
cutus est dauid iniuste retribuendo mala pro bo-
nis ex inuidia: ita populus iudeorum qui tot bo-
na receperat a christo: ex inuidia et malicia perse
quebatur christũ vsq; ad mortem cum falsis testi-
bus. Et sic tyranni persecuti sunt ecclesiaz. Et sic
iusto dei iudicio saul cum om̃ibus suis interijt in
mõte gelboe: quia seipsum interfecit: ita pariter
illa ciuitas fuit euersa et incensa et maior pars
populi trucidata: et perdiderunt regnum et sacer
dotium sicut saul ꝛ domus sua perdidit regnum.
Eodem modo accidit Neroni et Domitiano qui
seipsos interfecerunt. Et ideo dauid fecit hunc
psalmum predicendo prophetice excidium iudeo
rum et tyrannorum persequentium ecclesiam. Et
potest exponi prophetice de eis totus iste psal-
mus. Unde dicit dauid et cetus apostolorum. O
ecclesia christi noli emulari nec indignari in mali
gnantibus iudeis nec tyrannis neq; zelaueris fa
cientes iniquitatem. Nam licet iudei interfecerũt
christum: et tyranni persequantur ecclesiã: tamen
vterq; tanq; fenum velociter et in breui arescent:
et cito decident a dignitatibus et sedibus. Spe-
ra ergo in domino. Nam adhuc pusillum et non
erit: quia post quadraginta annos subuertetur
hierusalem: et postea perierunt etiam tyrãni per-
secutores ecclesie. Et per singulos versus poterit
cognoscere fidelis lector presuppositis pricipijs
sacre scripture et exponere totum psalmum de li-
beratione christi et ecclesie et exaltatione eiusdez
propter innocentiam et patientiam et de excidio
et exterminio iudeorum propter mortem christi:
et de misero exitu tyrannorum ecclesiam persequẽ
tium: et de exaltatione etiaz ecclesie: de saluatio-
ne iustorum hic per gratiam et in futuro per glo-
riam. Nam ad istum sensum cantat ecclesia istũ
psalmum: quia omnia cõtenta in hoc psalmo im-
pleta sunt litteraliter in christo et ecclesia: et syna
goga et cetu tyrannorum.

Omine ne in furore tuo arguas me: neq; in ira tua corripias me.

f.q.liij.ꝛ homini. Supra xj.a.

¶ Titulus psalmi Dauid ad recordandum ex titulo appa-
ret ꝙ dauid fecit hunc psalmũ Sed de materia disceptant he
brei. Nam quidam dicunt ꝙ Dauid fecit hunc
psalmum recordatus adulterium quod commise
rat de Bersabee. Ranbi autem dicit ꝙ dauid in
hoc psalmo introducit adã harison: idest primuz
hominez qui enumerat omnes miserias suas que
sibi ex illo peccato prouenerunt. Sed vtriq; istorũ
dicunt verum in parte: sed quia deficiebat eis lu-
men fidei: ideo non potuerunt peruenire ad totã
perfectionem veritatis. Ideo est aduertendum ꝙ
ipse dauid in illa persecutione filij sui absalon: re
cordatus fuit ꝙ illam persecutionem patiebatur
propter adulteriuz bersabee: sicut predixerat sibi
nathan scilicet ꝙ filius surgeret de domo sua cõ-
tra eum et dormiret cum vxorib' suis: vt patet. ij.
Regum. xij. Et ideo tunc recognoscens hec sibi
euenisse ex peccato carnis et ex corruptione con-
cupiscentie quã omnes traximus ex adam. Tunc
incepit detestari vitium et corruptionem carnis ꝛ
fomitez concupiscentie in seipso retorquẽdo pec
catum in ipsum adam: qui transtulit hoc vitium
in posteros ꝑ libidinosaz generationẽ. Sed post
ꝙ̃ fuit dauid liberatus a persecutione filij absalõ
eo ꝙ patienter tulerat persecutionem et frequen-
ter meditaretur in supradicto vitio carnis con-
tracto ex adam fuit sibi reuelatuz a spiritusancto
qualiter christ' nos debebat liberare a culpa pre
dicti peccati per passionem suam et ecclesiastica
sacramẽta. sicut impletũ fuit in baptismo in quo
deletur nobis originale peccatum et etiam mor-
tale si inest. Et licet non tollat concupiscentiam
carnis vt non sit: tamen tollit eam vt non impute
tur vt ait Augustinus libro de nuptijs: et tamẽ to-
taliter tolletur concupiscẽtia et omnis corruptio
cum penalitatibus in generali resurrectiõe. Hoc
ergo preuidens dauid in spiritu introducit adam
loquentem in hoc psalmo qui defleet casum ꝛ cul-
pam suam. et miserias et penalitates in quas in-
cidit propter peccatũ inobedientie: a quibus om
nibus petit per christuz liberari in suo aduẽtu. A
¶ Sed ad maiorem intelligentiã est vlterius no- Adaz .i.
tandum ꝑm aplm. i. Ad Cor. xv. ꝙ adam idem est hõ. et est
ꝙ homo. Nam quẽ nos hominẽ vocamus hebrei duplex.
appellant adam. Et sic reperitur duplex adam.
Unus dicitur primus adam qui est principiũ car
nis et omnis peccati. in quo omnes peccauimus:
quia transtulit peccatum suum et omnes penali-
tates per generationem libidinosam in omnes
posteros. Et iste fuit forma futuri et secundi adã:
scz christi. Scd's adam fuit xp̃s qui fuit figuratus
per oppositũ in illo primo. Nam sicut ille per in-
obedientiam fuit expulsus a paradiso: et incidit
in omnem miseriam: et fuit principiũ omnis pec
cati transferẽdo in omnes posteros per libidino-
sam generationẽ: ita christus per oppositum: scz
per obedientiam fuit principium omnis gratie
quã gratiã transtulit in omnes fideles ꝛ membra
sua per generationẽ spiritualez: scz per baptismũ
et liberauit a predicta captiuitate et miseria: et re
duxit nos in felicitatem amissam in adam. Pri-
mus ergo adam dicitur homo vetus: quia omnes
in peccõ inueterauit. Secũdus dicitur adã nouus
quia omnes nos renouauit. Primus dicitur adaz
de terra terrenus. Secundus dicitur de celo cele-
stis. Omnes ergo fideles qui fuerunt inter primũ
adam et scdm habent duplicem respectum: quia
participant vtrũq; adam. Nam a primo adã tra
ximus peccatum et fomitem cum omnibus pena
litatibus. A scdo vero. i. a xp̃o traximus oẽm gra-
tiam. per quã absoluimur ab omni culpa contra-
cta in adam et perpetrata occasiõe illius. Nã vt

dictũ est sepius cõcupiscẽtia ⁊ fomes carnis per contactũ causat culpã originalẽ in anima et per consensum causat peccatũ mortale in voluptate a quibus nõ absoluimur: nec liberamur nisi p gratiam christi. Et sic omnes portamus duplicem imaginẽ: scꝫ imaginẽ primi adã que est concupiscentia et fomes cũ penitẽtialib⁹ et in anima culpam: sed remota culpa anime portam⁹ imaginẽ xpi: ⁊ characterẽ baptismi et cõfirmatiõis. Et iõ per carnẽ oẽs dicimur filij adam ⁊ facimus vnuꝫ corpus cum eo ⁊ sumus eius membra. Primo ergo adam cum oibus suis posteris prout hꝫ fidem xpi: dicuntur vnus adã mysticus et vnũ corp⁹ xpi in suo capite adam secundo liberatũ et redẽptuꝫ. Et iste adã peregrinatur exul per hũc mundũ vsqꝫ ad iudiciũ. Nam primo peregrinatus est vsqꝫ ad christũ in quo fuit saluatus: nunc aũt adhuc peregrinatᵣ vsqꝫ ad scõm aduentũ: in quo sperat glorificari. Nam primo expectabat christũ vt redimeret: sed nunc iam redẽptus expectat scõm aduentum vt totaliter liberetur a penalitatibus corporalibus: sed cõtinue orat ⁊ petit gratiã vt pseruetur ne incidat in petm̃: et surgat a peccatis que cõmisit. Et iste homo fortiᵣ multa noĩa hꝫ diuersos respectus. Nã vt est cõgregatio fideliuꝫ dicitᵣ ecclesia christi siue ciuitas dei: sed vt videt deum per fidem: dicitur israel: et vt surripuit benedictioneꝫ a synagoga dicitur Jacob: sed vt fuit vulneratus in adam et peccauit in eo dicitur adã sauciatus. Et est ille homo q̃ descendẽs ab hierusalẽ in hierico incidit in latrones. Luc. x. Iste ergo adã vulneratus ⁊ sauciatus introducitᵣ in hoc psalmo deflens casum suum ⁊ miserias et corruptionẽ carnis quã incurrit in adam ⁊ petit liberari per xpm Et sic patet ꝙ dauid fecit hunc psalmũ in persona totius corporis mystici prout traxit corruptionem et miseriã ab adam quas miserias dauid expertus est in ipso. Et sic cantat ecclesia hunc psalmum in persona corporis mystici siue mẽbrorum xpi. adeo ꝑponitur in titulo psalmus dauid ad recordandũ. Quia in hoc psalmo iste adam mysticus recordatur et memorat oẽs miserias quas cõtraxit ex illo peccato. Duo ergo facit. Nã primo recordatur ⁊ memorat et defleet miserias ⁊ penas intrinsecas corpis et anime in quas incidit. Secundo penas extrinsecas: scꝫ persecutiões ⁊ afflictiões ab extraneis inimicis: ibi amici mei et proximi. Quantũ ad primũ dictũ est psalmo. vj. ꝙ per iram intelligit diem mortis: ⁊ per furorẽ diẽ iudicij. Et ideo iste adã mysticus petit liberari a peccato per xpm anteꝙ veniat dies obitus sui ne moriatur impenitens et in ira dei ⁊ petit liberari ante diem iudicij: ne in furore ad eternã penã ꝯdemnetur. Dicit ergo. O domine iesu christe veni ad liberandum me per mortem et passioneꝫ et per gratiam ne moriar sine gratia et penitentia: et ne arguas me in furore tuo i die iudicij: et ne corripias me in ira tua in die obitus mei. Nam qui moritur in peccato moritur in ira dei. et sic veni ad liberandum me anteꝙ peream.

Nota. | Misserie deflẽde. | De pe. di. v. j.

Quoniam sagitte tue infixe sunt mihi et cõfirmasti super me manũ tuã.

Quoniã sagitte tue sũt. scꝫ corruptio carnis ⁊ fomitis ⁊ penalitates infixe sunt mihi: postꝙ peccaui: ⁊ tu cõfirmasti manũ sententie tue super me quando fui expoliatus et sauciatus: et dixisti maledicta terra in opere tuo. Et ideo.

Extra de principium.

Non est sanitas in carne mea a facie ire tue non est pax ossibus meis a facie peccatorum meorum.

Non est nec mansit sanitas in carne mea: qm̃ ex quo me proiecisti a facie ire ⁊ sentẽtie tue. non est nec remansit pax in ossibus et visceribus meis a facie et culpa peccatorũ meorum. per faciẽ enim noticia designatur: idest a noticia publica peccatorum meorum: quia in corpore et anima fui vulneratus et sauciatus. Unde ante casum cuꝫ eram in statu innocentie eram in summa libertate quia caro obediebat et libere conformabatur rationi absqꝫ contradictione sed ilico post peccatum taliter fuit caro et sensualitas corrupta ꝙ ilico insurrexit aduersus animã et spiritũ vehementi rebellione. Et sicut nõ est sanitas in carne mea: nec pax in ossibus meis: sed cõtinua et grauis pugna carnis aduersus spiritũ et rationem: et hanc penam incurrimus propter sententiã ire tue. Et nota ꝙ si la sententia dicitᵣ tota cum ira aut furore. Non ꝙ in deo sit formaliter ira aut furor: sꝫ effectiue recipitur in nobis talis sentẽtia ad modum ire ⁊ furoris vt dictum est psalmo. vj. Nam quelibet humana sententia capitalis exercetur quasi cum ira et furore. tamen intantum dicitur fieri cum ira inquantum reus iudicatur ad mortem tanꝙ inimicus regis siue reipublice. Sed executio sententie dicitur fieri cum furore. quia siue misericordia corripitur: siue rapitur reus per carnificem et punitur et interficitur: ita proprie factum est in adam: nam primo deus iudicauit ipsum ad duplicem mortẽ et ad exilium. Secundo precepit angelis vt cum furore exequerentur sententiaꝫ datam: cũ dixit, eijcite foras ne forte comedat de ligno vite: vt viuat in eternum. sic raptus et correptus fuit adam cuꝫ furore: et eiectus de paradiso in exiliuꝫ: scꝫ in hãc vallem lachrymarum et pro tunc iam corporaliter incepit mori: vt ait Augu. idest tendere ad mortem per successionẽ dierum. quicquid enim retro est mors tenet vt ait Seneca ad lucillũ. Nam licꝫ sit segnis tamẽ ad ipsam properamus ipsi vt ait Seneca in hercule furente. Ideo dicit adã. O dñe ne arguas me in furore tuo. ne arguas me. i. nõ velis me punire in eternũ. ꝑm sententiã datam in furore tuo: sed reduc me in gratiam tuam. neqꝫ corripias me in ira tua. i. non in eternũ maneas in illa sententia et executiõe. qua cum ira et furore me a facie tua eiecisti: et ad mortem corporis et anime destinasti: sed veni in carnẽ: et libera me ⁊ redde mihi felicitatem et hereditatem amissam.

xv. q. j. si concupiscentia.

Quoniã iniquitates mee supergresse sunt caput meuꝫ: et sicut onus graue grauate sunt super me.

viij. di. capitulo.

De pe. dis.iij.c. totam. Et dist. iiij.§.si.

Putruerunt et corrupte sunt cicatrices mee a facie insipientie mee.

¶ Non est sanitas in carne mea: nec pax in ossib⁹ meis: postꝙ̄ eiectus sum a facie tua: quoniam iniquitates mee supergresse sunt caput meum.i.animam et rationem meam obscurarunt et peruerterunt nam ratio que dicitur caput totius hominis superatur et trahitur a carne. Et sic peruersa in iudicando dicit malũ bonũ ⁊ bonũ malũ. ⁊ iste iniquitates grauate sunt super me sicut onus graue. Nã sicut iumentũ grauatum magno onere vel pondere excedente nõ põt libere ambulare: ita homo oneratus onere fomitis et concupiscentie et corruptionis carnis ⁊ penalitatum non potest moueri ad bonum agendum nec potest vitare casum sed frequenter cadit et leditur et paruis lapidibus peccati scandalizatur et labitur. Et totũ hoc traximus a primo adam ex illo peccato: et illud onus traximus a conceptione libidinosa ⁊ natiuitate. Et licet anima sanctur per gratiam christi a vulnerib⁹ sagittarum infixarũ per baptismum et penitentiam aut circuncisionẽ ⁊ sacrificia ante christi aduentum: tamẽ quia manet viciũ in carne. Ideo ex tali vicio et corruptione et fragilitate frequenter cado in peccatum et sic corrupte sunt cicatrices mee ⁊ putrefacte sunt a facie insipientie mee: quia omne peccatum prouenit ex insipientia: inquantum ratio iudicat malum bonum et econtra non resistit sensualitati et carni: et sic omnis peccator dicitur insipiens et ignorans. Et sic.

xlix.dist. c.i.§.gibbosus.

Miser fact⁹ sũ ⁊ curuat⁹ sũ vsqꝫ in finẽ: tota die cõtristat⁹ ingrediebar.

¶ Miser factus sum.q: seruus et captiuus peccati q: non est maior miseria ꝙ̄ peccato seruire. Ideo sequitur et curuatus et contristatus tota die ingrediebar nam sicut bestia vel homo excessiue oneratus pondere corporali et nimio excessu incedit tristis et curuatus non libere valens ambulare: ita peccator oneratus peccatis est curuatus et obliquus in anima et ratione et consciẽtia non valens resistere futuris peccatis nec surgere nisi per gratiam christi releuetur et erigatur et rectificetur a curuitate rationis et conscientie ⁊ in tali statu: nec potest letari nec gaudere: sed tristis et curuus incedere timendo futuras penas propter peccata ⁊ conqueritur specialiter de corruptione et vicio carnis dicens.

vi.q.ij.c. j.

Qm̃ lũbi mei impleti sunt illusionibus et nõ est sanitas i carne mea.

¶ Lumbi mei impleti sunt illusionibus.i.tentationib⁹ carnalib⁹: q: luxuria est in lũbis: vt dñs d diabolo ad Job loquitur dicens. Virtus eius in lumbis eius et fortitudo illius in vmbilico ventris eius. ¶ Ad cuius intelligentiaꝫ est notãdum ꝙ licet de⁹ creauerit aĩam liberã ⁊ corpus tñ post petm̃ aliqua pars corporis mãsit aliquo mõ diabolo subiecta inquantuꝫ sibi aliqñ a deo pmittitur vt pꝫ Job.j. Quia diabolus nũquam potuit supra corpus Job. vsqꝫquo fuit sibi a deo permis-

corporis corruptio.

sum. Sed habebat diabolus potestatẽ speciales supra aliquam partem corporalẽ hoĩs.s. supra partes pudẽdas hoc est supra gẽitalia taꝫ viri ꝙ̄ mulieris non ꝙ diabolus possit eos cogere ad coituꝫ sꝫ ꝙ põt allicere et tẽtare: ⁊ ille partes magis sunt pne ad obediẽdũ diabolo ⁊ fragiles ad resistenduꝫ tentationibusꝙ̄ cetere partes corpis ⁊ hoc puenit ex peccato et inobedientia primoꝝ parentum. Et ideo diabolus sepius et multipharie obiicit homini obiectũ ad luxuriãdũ nõ solũ in presentia mulierũ: sed etiã in absentia. Et non solũ in vigilia: sed etiã in somno ⁊ somnijs. Et sic continue ducit illusiones hominibus. ⁊ iõ petm̃ luxurie est generali⁹ ceteris nisi quis p spãlẽ gratiã preseruetur. Ideo ait lumbi mei in quibus est principiũ ⁊ radix luxurie: impleti sunt illusionib⁹ et tentationibus carnalibus et sic nõ est sanitas in carne mea. Hoc forsan dicit quia tota natura intantum fuit corrupta: ꝙ nullus inuentus est sine hoc vicio nisi sola virgo maria que per gratiã fuit pseruata ⁊ puẽta: vt ait aug. eo ꝙ in ea fomes totaliter fuit extinctus. Sed ceteri puri hoĩes nõ fuerũt imunes a fomite licet quidã fuerunt liberati ab actu peccandi sed nõ a fomite et tentatione. Nam apostolus qui iam erat perfectus et in gratia confirmatus: tñ cõquerit de stimulo carnis ipm colaphisante: sed gaudet q: data est sibi grã xpi ad resistẽdũ. Ideo dicit adã lũbi mei.i.filij lũborum meorum sunt impleti illusionibus luxurie ex fomite cõcupiscentie. et non est sanitas in tota carne mea.i.in oĩbus filijs meis naturaliter generatis nisi quis preuentus fuerit gratia christi. vt patet de vgine maria. Et ideo subdit.

De pe. dist.ij.§. opponitur.

Afflict⁹ sum ⁊ humiliat⁹ sũ nimis rugiebam a gemitu cordis mei.

¶ Afflictus sum a tali pena et corruptione: et humiliatus id est deiectus et prostratus sum nimis a libertate priori in presentem miseriaꝫ. Et ideo considerans felicem statum a quo cecidi: et miserum statum in quem incidi semper rugiebam tanꝙ̄ leo siue tãꝙ̄ leena qñ rugitu vult suscitare filios suos quos mortuos peperit: ita ego adam continue rugiebam dico a gemitu cordis mei cum magno dolore et contritione propter peccatum in se: et propter damnum reminiscendo felicem statum quem perdidi et miserum in quem cum tota mea posteritate incidi.

de pe. d. j.c.in actione.

Dñe ante te oẽ desideriũ meũ: et gemitus me⁹ a te nõ est absconditus.

¶ Hic adam petit liberari per christum cui ante dixerat. Domine ne in furore tuo. D ¶ Ad cuius intellectum est aduertendum sm̃ Augu. ꝙ iste homo mysticus languidus et vulneratus fuit figuratus per illum languidum quem christus sanauit in probatica piscina. Joban.v. Nam sicut ille languidus iacebat iuxta illam piscinam habentem quinqꝫ porticus in quib⁹ iacebat multitudo magna lãguentiũ: ita aĩa cuiuslibꝫ filiorũ adã iacebat lãguida ⁊ egrota in piscina hui⁹ corporis mortalis et corrupti: habẽtis quinqꝫ porti-

no. de lãguido in pbatica piscina.

tus.i.sensus exteriores. ꝛ quinqꝫ interiores ĩ quibus iacebat multitudo passionũ et infirmitatuꝫ tam spũaliuꝫ ꝙ corporaliũ quas traxerat ex adã Et sic corpus nostrũ sic corruptum ꝛ sauciatum nihil aliud est nisi piscina et portic⁹ infirmitatũ et vitiorũ. Sed per hoc ꝙ ille lãguid⁹ nõ potuit sanari vsqꝫ quo venit xp̄s ad piscinã fuit figuratum ꝙ totum genus humanum nõ poterat sanari a languore peccati nisi per xp̄m venientem ad piscinam huius mundi. Hoc ergo preuidens dauid in spũ in persona totius hominis mystici sauciati et languidi vocat xp̄m vt veniat in carnem ad sanandos languores quos supra memorauit vnde dicit. O domine iesu licet cum ira et furore proieceris me a facie tua in tantam miseriam: tamen nõ diffido nec despero de tua mĩa quia semper spero ꝙ tu venies in carnem ad liberandum me: ideo omne desideriũ et spes mea est ante te. et gemitus meus a te non est absconditus q: cõtinue ago pñiam de peccatis et spero aduentum tuum q: sub hac fide xp̄i venturi intendo saluari cum tota mea posteritate. Unde penitẽtia ipsius adã legit̃ Sap. x. vbi dicit̃ hec illũ qui prim⁹ creatus est hõ pater orbis terraꝝ eduxit a pctõ suo. Ex hoc patet ꝙ dauid dirigit hunc psal. in christum qui est finis legis et saluator. Nã dauid sciebat ꝙ adam et ipse et ceteri non poterant saluari: nec a peccato liberari nisi p xp̄m in cuius fide omnes saluati sunt. Ideo dicit. domine ante te est omne desiderium meum: quia.

iij.q.i.c. nulli.

Cor meũ conturbatũ est: dereliquit me virtus mea: et lumen oculorum meoruꝫ et ipsum non est mecum.

¶ Cor meũ ꝛ ratio ꝛ tota aĩa cõturbata est et appetitus peruersus ex pctõ. ꝛ dereliquit me virtus mea: quia sauciatus nõ possuꝫ pctõ resistere nec bonum agere. Et hoc non solum quo ad voluntatem sed etiam lumen oculorum meorum: scilicet intellectus et rationis dereliquit me: et ipsuꝫ lumen non est mecũ q: perdidi ip̄m ꝑpter pctm̃.

quattuor bona habuit adã añ pctm̃

C ¶ Unde notãdũ ꝙ inter cetera quattuor bona habuit adã ante peccatũ. primo obedientiã libe rã carnis ad aĩam: ꝛ sensualitatis ad rationẽ. Secundo libertatem et immunitatẽ ab omni pena ꝛ miseria corporali: q: erat immortalis et impassibilis vt sic. Tertio scientiam inditam oĩum rerũ naturalium. Quarto obedientiam oĩum aĩaliũ ꝛ vsum omnium rerũ creataꝝ ad vsum sui ꝛ amicitiam parẽ alioꝝ hominũ. Sed oĩa ista ꝑdidit ex pctõ. Nam primo caro surrexit aduersus animã. Scdo incidit ĩ oẽs miserias et penas corporales scꝫ famẽ: sitiꝫ: laborẽ: dolorẽ et mortẽ. Tertio incidit in ignorãtiã: q: qñ nascimur anima nostra est tanꝙ tabula rasa in qua nihil depictuꝫ est. iij. de aĩa. Quarto ĩcidit in miserias exteriores scꝫ in ꝑsecutiones et in inuidiã ꝛ irã alioꝝ hominũ. De tribus primis cõqueritur ĩ tota ista prima parte et breuiter in hoc versiculo cum dicit̃. Cor meum cõturbatũ est. i. appetitus ꝑuersus est in me ꝛ virtus mea naturalis et libertas sanitatis membrorum ꝛ fortitudo dereliquit me. ꝛ lumen ꝛ virtus intellectus agẽtis ꝛ sciẽtia mihi indita dereliqt me et ip̄m lumẽ ꝛ sciẽtia nõ est mecũ: imo aĩa mea in sui principio est tãꝙ tabula rasa in qua nihil depictũ est ꝛ sic nõ possum adipisci sciẽtiã naturalẽ nisi per magnũ ꝛ longũ studium: nec scientiaꝫ de rebus diuinis nisi spirituali reuelatione.

Amici mei ꝛ proximi mei aduersuꝫ me appropinquauerũt et steterunt.

vi.q.i.c. oues. §. ipsa.

D ¶ In hac secunda ꝑte cõquerẽdo: recordatur et memorat quartum beneficium quod amisit ꝑ peccatum miserias exteriores in quas incidit: q: incidit in irã et odium: et persecutionẽ ꝛ inuidiã malorum nam si adam non peccasset omnes homines fuissent vnanimes sine inuidia ꝛ ira: ꝛ sine odio ꝛ nõ esset ꝑsecutio nec rixa. Ideo dicit. Nõ solũ perdidi bona interiora sed etiã exteriora: ꝛ incidi ĩ multitudinẽ ꝛ multiplicationẽ miseriarũ exteriorũ. Nã amici mei et proximi mei aduersuꝫ me appropinquauerũt vt mihi nocerent et lederent lingua et manu. et steterunt aduersum me vt depredarentur et occiderẽt. Nam chain motus zelo inuidie insurrexit et occidit abel frẽm suum. Et ante diluuiũ insurrexerunt filij hominũ cõtra filios dei. i. mũdani cõtra bonos et fideles ꝛ ciuitates diaboli cõtra ciuitatẽ dei. Quia illico diuisus est mũd⁹ in duas ciuitates: dei: scꝫ ꝛ diaboli Et sic successiue semper ciuitas diaboli ꝑsecuta ẽ ciuitatẽ dei. Et illico post diluuiũ Chain ꝑsecut⁹ est patrẽ suũ Noe. ꝛ fratrẽ suũ. Sem. ꝛ diuisi sunt tres fratres per tres partes mũdi. Itẽ filij nembroth ꝑsecuti sunt abraã. ꝛ ismael ꝑsecut⁹ ẽ isaac et esau iacob. ꝛ vniuersaliter filij carnis ꝑsecuti sunt filios ꝓmissiõis. Et pharao cũ egyptijs ꝑsecuti sunt ꝛ oppresserũt filios israel et vniuersaliter ppl's gẽtilis populũ dei et ecclesiã xp̄i. Et sic vsqꝫ ad cõsummationẽ seculi semper ciuitas diaboli terrena persequet̃ ciuitateꝫ dei et ecclesiã qꝺ totũ prouenit ex peccato primoꝝ parentum. Et hoc est qꝺ dicit: et conqueritur hic adam Nã oẽs amici mei et proximi et fratres q: omnes sumus filij vnius dei per creationem: et vnius primi hominis per generationem naturalem: et sic debeãremus esse concordes et vnanimes: sed omnes qui diuisi sunt a ciuitate dei et sunt in ciuitate terrena: appropinquauerunt aduersum me. et steterunt contra me: vt me lederent et depredarentur ꝛ opprimerent et occiderẽt vt patet de chain ꝛ chã de chaldeis: de ismael ꝛ de esau ꝛ pharaõe et moabitis et de amonitis et tyrannis contra ecclesiam Ideo subdit.

Et qui iuxta me erãt de longe steterunt et vim faciebant qui querebãt animam meam.

xxiij.q. iiij.c. secundum

¶ Qui iuxta me erant per coniunctionem et consanguinitatem carnis de longe steterũt a religione fidei: quia relicto deo creatore declinauerunt ad idola que non sunt dij sed creature et lapides et ligna. Et sic insurrexerunt contra me et vim faciebant ꝛ violenter querebant animam meaꝫ: ꝛ vitam meam delere ab hoc mundo.

vi.q.5.§. desiare. **Et qui inquirebant mala mihi locuti sunt vanitates ꝛ dolos tota die meditabantur.**

¶ Querebāt mala mihi.i.pagani ꝛ infideles locuti sunt vanitates ꝛ meditabant dolos ꝯtra me tota die. Or semper infideles machinabant ꝯtra populum dei tam ante aduentum xpi ꝙ post. xxiij.q.i.§.primo

Ego aūt tanꝙ surdus nō audiebā ꝛ sicut mutus nō aperiens os suum.

¶ Ego aūt dicit ecclia nō audiebā tāꝙ surdus.i. semp patiēter ferēs psecutiones tyrānorū nō rñdebam ad maledicta eorū ꝛ erā sicut mut⁹ nō aperiens os suū vt cātat ecclia de martyribus. Ceduntur gladijs more bidentiū nō murmur resonat:nō querimonia:sed corde tacito mens bene cōscia conseruat patientiam. Et ideo sequitur. xxiij.q.5.iij.c.sex differentie.

Et factus sum sicut hō nō audiēs et nō habens in ore suo redargutiones. Quoniam in te dñe speraui tu exaudies me domine deus meus.

¶ Quia non expectabam auxilium hominum:sed tantum quoniam in te speraui. ¶ Et sic potest tota ista secunda pars exponi in persona ecclesie que conqueritur de suis persecutoribus. Sed forsan melius est ꝙ in toto isto psalmo loquatur christus qui est secundus adam. Nam dictum est sepius ꝙ christus tantum traxit ꝛ sponte assumpsit penalitates et culpam a primo adam .eo ꝙ christus erat passurus penā pro culpa ipsius primi adam et suorum. Sed postea christus vniuit sibi primum adam cū suis in vnitate mystica per fidem. Sed quia tanta est ista vnitas inter caput et suum corpus misticum ꝙ communicātur idiomata vt dictuꝫ est:ideo christus caput sepe loquitur in persona mēbrorum.et peccata eoruꝫ dicit esse sua postꝙ pro eis patit et soluit. Et ideo christus duo facit in hoc psalmo. Nam primo loquitur in persona primi adam ꝛ suorū quod dicitur corpus mysticum christi:et defiet peccata ꝛ penalitates quas traxit ex peccato. Secūdo xps in persona suiipsius defiet ꝛ memorat penas ꝛ afflictiones quas passus est pro peccato primi adam et totius corporis mystici:ibi amici mei et proximi. ¶ Quantum ad primum dicit xps ad patrem. O domine pater ne arguas me idest membra mea in tuo furore idest secundum sententiam datam in tuo furore:quādo eiecisti adam de paradiso terrestri. Neꝙ corripias me ineternum pro illo peccato membra mea puniendo. quoniā sagitte sententie tue infixe sunt mihi. Et sic exponatur prima pars ꝙ christus loquitur in psona primi adā cum tota sua posteritate fidei quod dicitur corpus mysticum sicut supra expositum est:nihil mutando nisi personam christi inquantum loquitur pro suo corpore. ¶ Amici mei. In hac secūda parte postꝙ christus defleuit et memorauit peccatū et corruptionem et fomitem quam incurrit adaꝫ ex inobedientia: tunc loquitur in persona sui et defiet et memorat penas ꝛ psecutiōes quas passus est pro peccatis membrorum et primi adam. Unde duo facit. Nam primo facit quod dictū est Secūdo petit liberari ibi.ne dereliquas me. Dicit ergo christus amici mei iudei quibus tot bona operatus sum et feci filios eorum sanando et suscitando a mortuis et proximi mei de tribu iuda aduersum me appropinquauerūt necē meam perpetrando.et steterūt.idest instanter aduersati sunt et qui erant iuxta me amicitiam simulando postea tempore passionis a longe steterunt quia auxilium negauerunt:immo se inimicos ostenderunt.et ipsi qui querebant animam meā faciebāt vim:idest ad posse laborabant animam idest vitā meam auferre. Et etiam apostoli qui erant iuxta me et in societate mea tunc tempore captiōis steterunt longe a me:quia me relicto omnes fugerūt et sic iudei et ministri qui querebant animam meā et vitam meā perdere faciebant vim q: ligarunt me.et violēter me trahebāt. Et ipsi inqrētes mala mihi locuti sunt vanitates et falsa testimonia ꝯtra me in domo āne et cayphe et pylati.ꝛ sic tota die meditabātur dolos et fraudes cōtra me accusando corā pylato. Ego aūt dū mihi conuicia et falsa testimonia improperarunt:tanꝙ surdus nō audiebam.i.ac si essem sicut surdus nō respondebā.et eram sicut mut⁹ nō aperiens os suū et factus sum tacens:sicut homo nō audiēs ꝛ nō habens in ore suo redargutiones nec responsiones ad satisfaciendū iniurijs ꝛ falsis accusationibus. intantuꝫ vt vehementer miraretur preses ¶ Qm̄ in te dñe speraui. Hic reddit xps causam quare ita patienter sustinuit illa cōuicia:et dicit ꝙ nō pro se sed pro mēbris patiebatur. Ideo tripliciter cā patienter passus est. Prio vt pro pctō superbie et inobedientie ipsius adā satisfaceret. Scdo vt esset exēplū martyrib⁹ et fidelib⁹ in futurū vt patiēter tolerarent persecutiones. Tertio quia propter patientiam et humilitatem se sperabat resurrecturum in capite et membris. Ideo dicit qm̄ in te dñe speraui in tota illa psecutione ideo tu exaudies me dñe de⁹ me⁹ me resuscitādo et membra mea tibi recōciliando. Et hec est prima et scda cā q̄re tacui:ꝛ patiēter tuli. Tertia est. xxiij.q.i.§.i.circa medium.

Or dixi neqñ supergaudeant mihi inimici mei et dum cōmouentur pedes mei sup me mala locuti sunt.

¶ Quia dixi hec volo pati:neqñ inimici mei gaudeant imo testentur de mea resurrectiōe.ꝛ pedes mei idest apostoli et martyres et vniuersaliter omnia membra mea commouentur et affligunt. ꝛ magna locuti sunt sup me.i.locuti fuerūt tyrāni sup me:tūc ipsa mēbra mea ferāt patiēter exēpla xxiij.q.iij.ca.ꝙ xps.

Qm̄ ego in flagella parat⁹ sum ꝛ dolor meus in conspectu meo semper.

¶ Qm̄.i.ppter causas supradictas ego sum paratus tota die in flagella toleranda pro mēbris meis:et dolor meus est semper paratus in cōspectu meo pro eis .idest semper ppono p eis pati. Et ideo in persona membrorum subdit.

xpus deflet penas peccatorum.

de pe.d. s.quasi per totum. **Quoniam iniquitatem meam annunciabo et cogitabo pro peccato meo.**

¶ Quoniam iniquitatem meam. s. membrorum meorum annunciabo: et confitebor in cruce et cogitabo pati pro peccato meo. scilicet membrorum.

vi.q.s.c. quiescite. **Inimici autem mei viuunt et confirmati sunt super me: et multiplicati sunt qui oderunt me inique.**

vi.q3 s. sunt plurimi. **Qui retribuunt mala pro bonis detrahebant mihi: quoniam sequebar bonitatem.**

¶ Hic reddit causam quare moti sunt iudei ad persequendum christum: et dicit quod tota causa fuit quia predicabat et sequebatur iusticiam et virtutes opere et doctrina. Dicit ergo autem propheta. inimici mei iudei viuunt et prosperabuntur. et confirmati. i. roborati et fortificati sunt super me: et multiplicati sunt inique qui oderunt me retribuentes mihi mala pro bonis. s. illis quibus impenderam multa beneficia filios eorum sanando. Et isti tamen ingrati detrahebant mihi et accusabant coram pylato. Et totum hoc fecerunt quoniam sequebar bonitatem. Primo faciendo. Secundo docendo. quia in predicationibus meis improperabam eis peccata legis et predicabam contra eorum auaritiam et superbiam et symoniam: et cetera vitia. et quia eram dissimilis operibus eorum.

xxiij q.s. parat. **Ne derelinquas me domine deus meus: ne discesseris a me.**

¶ Ne derelinquas. Hic petit liberari per resurrectionem in capite et membris. dicit ergo christus O domine deus pater ne derelinquas me diu in posse iudeorum et ne discesseris a me. Sed.

s.q3. iij. c. ira. et xxiij. q. s. parat. **Intende in adiutorium meum: domine deus salutis mee.**

¶ O domine deus salutis mee intende in adiutorium meum me tertia die resuscitando vt possim mea membra tibi reconciliare: et per meam resurrectionem eos ab vtraque morte resuscitare. Item ista vltima particula potest esse vox prophete ad christum dicens. O christe domine deus et saluator accelera aduentum tuum: et ne me derelinquas in potestate diaboli et in hac miseria. Sed tu qui es deus salutis mee quia es vere saluator. Ideo vocaris iesus: intende ergo in adiutorium meum et redemptionem meam per passionem. Iste psalmus est tertius in ordine psal. penitentialium. Ideo vltra sensum mysticum potest exponi moraliter in persona cuiuslibet penitentis. Et sic recitat ipsum ecclesia in diebus ferialibus in persona cetus penitentium. Unde conqueritur ecclesia de diabolo et membris eius. Eo quod vexat fideles varijs temptationibus: et similiter de incommodis que accidunt peccatoribus ex peccato. Dicit ergo. O domine iesu christe ne arguas me in furore tuo. id est da mihi veniam et ne reserues vindictam et penam in die furoris tui idest vsque ad obitum meum: vel vsque ad diem iudicij sicut dictum est psalmo. vi. quoniam sagitte sententie tue infixe sunt mihi. Et sic deflet incommoda intrinseca et extrinseca que eueniunt peccatoribus ex peccato.

Dixi custodiam vias meas vt non delinquam in lingua mea. xv.q3 s. vos autem

¶ Titulus ad victoriam siue in finem ipsi yditum psalmus dauid Hieronymus vero victori yditum canticum dauid. Ex titulo apparet quod dauid fecit hunc psalmum et tradidit ipsum cantandum choro ipsius yditum cum toto conatu vocis. Ex hoc titulo apparet etiam quod quando in titulis ponitur filiis chore vel asaph aut etham non memorantur tanquam factores psalmorum: sed tanquam cantores sicut per hoc quod dicitur ipsi yditum psal. dauid Et hoc idem dicit Ambrosius in principio libri de officijs qui adducit hunc psalmum tanquam proemium et dicit quod dauid fecit hunc psalmum et dedit ipsum cantandum sancto yditum: sed de materia huius psal. est varius modus loquendi. Primo apud hebreos et apud latinos. Nam rabi salomon dicit quod dauid fecit hunc psalmum preuidens pressuram populi dei in captiuitate babylonica. Unde in persona populi oppressi ait. Ego populus dei vexatus in illa captiuitate dixi idest proposui custodire vias meas vt non delinquerem nec peccarem murmurando in lingua mea sed patienter ferrem opprobria et vexationem post puniuit me dominus propter peccata mea. et sic opposui totum psal. de illo populo desideranti cum patientia exire ab illa captiuitate. Sed in veritate licet aliqua pars litere possit applicari illi intentioni: tamen multa sunt in hoc psalmo que videntur deuiare et extorte applicari. Ideo quidam latinorum exponunt literaliter de dauid cum fugeret a facie absalon per iugum montis oliuarum et semey proijceret contra eum terram et lapides dicens. Egredere: egredere vir sanguinis. sed cum abisay vellet descendere vt iterficeret semey prohibuit dauid dicens. Dimitte eum vt maledicat dominus enim precepit vt maledicat dauid. ij. Reg. xvi. ex quibus patet quod dauid patienter tulit hanc persecutionem nec peccauit peccato lingue murmurando: immo omnia imputauit peccato suo. Et sic fecit hunc psal. memorans qualiter patienter tulit hanc persecutionem absque peccato lingue seu murmurationis. Sed licet in veritate magis et conuenientius posset hec litera applicari prefate hystorie et forsan illud mysterium fuit causa mouens quare fecit hunc psalmum. tamen non fuit causa precisa et finalis: nec est sustinendum in litera cum in hoc psalmo non fuit minus propheta et inspiratus quam in ceteris. maxime quia aliqua ponuntur in hoc psalmo que videntur extranea ab illa hystoria sicut est illud verumtamen vanitas omnis homo viuens. Et ideo est dicendum quod dauid per electionem a regno et per rebellionem filij et populi propter peccatum commissum vidit in spiritu totum mysterium peccati primorum parentum qui propter inobedientiam et ingratitudinem fuerunt electi a paradiso et perdiderunt felicitatem immo omnia fuerunt eis rebellia: nam

Dauid fugit a facie absalon.

pars sensitiua ꝛ caro insurrexit ɔtra spm: ꝛ elemē
ta et bestie insurrexerūt ɔ̄ eos. Et sic adam q̄ erat
rex ꝛ dn̄s in illa ciuitate electus est ꝛ factus est pe
regrin⁹ cū sua posteritate in hac valle lachrimaꝝ.
Itē sicut ppl's regni dd̄ fuit diuisus in duas par/
tes: nā quidā adheserūt ip̄i dd̄ ꝛ peregrinati sunt
cū eo. Alia pars adhesit ip̄i absalon ꝛ ꝓsequebat̄
ip̄m dauid. Sed finaliter dauid patiēter ferendo
illā persecutionē ꝓualuit cōtra absalon et suos.
Et sic dd̄ per suā hūilitatē ꝛ patientiā meruit re/
duci et recupare regnū extincto absalone ꝛ ꝓfuso
cū suis sequacib⁹. Ita pariter vt ait Aug. xv. de ci
ui. dei. Filij adā postq̄ eiecti sunt a paradiso diui
si sunt in duas ciuitates. s. terrenā ꝛ celestē siue spi
ritualē: siue in duos pp'los quoꝝ vnus dr̄ terren⁹
ponēs suā spem in hoc seculo. Et alter dicit̄ spūa
lis ponēs suā spem in xp̄o expectās per ip̄m libe
rari. Et ad ciuitatē de qua eiect⁹ est reuocari. Ille
pp'ls incepit a chain. Iste vō ab abel iusto ille po
pulus pertinet ad hāc terrenā ciuitatē in qua po
nit suā spem. Iste vō pertinet ad ciuitatē supnam
ad quā tendit. Ideo dr̄ peregrinus et nō ciuis in
hac terrena ciuitate. Vn̄ dicit aug. q̄ duo amores
diuiserūt has duas ciuitates. s. terrenaꝫ amor sui
vsq̄ ad cōtemptū dei. celestē aūt amor dei vsq̄ ad
cōtēptū sui. Et iō illa in se: ista in dn̄o gloriatur.
Et ideo illa querit ab hoibus gloriari ꝛ exaltari.
Ista aūt dicit dn̄o suo. tu es glīa mea: tu exaltans
caput meū. Et ideo semp illa ciuitas terrena que
siuit prosperitatē in hac vita. ista aūt noluit habe
re hic manentē ciuitatē: sed futurā expectauit. Et
sic legit̄ q̄ chain edificauit ciuitatē quasi intēdēs
in hoc mūdo permanere. Sed abel nō legit̄ edifi
casse ciuitatē q: nō intendebat in hoc seculo per/
manere sed ad ciuitatē celestē peregrinari. Et sic
oēs carnales et terreni dicūtur successores chain
et pertinēt ad ciuitatē terrenā. sed oēs spūales di
cunt̄ successores abel et peregrini eo q̄ posuerūt
spem in xp̄o futuro. Et sic vsq̄ ad xp̄ꝫ p fidē spem
et charitatē peregrinati sunt patiēdo ꝓsecutiōes
et vexatiōes a ciuib⁹ ciuitatis terrene. sed finali/
ter sunt p xp̄m liberati ꝛ ad ciuitatē celestē reuo/
cati. Filij aūt terrene ciuitatis lꝫ partim perierūt
in primo aduentu xp̄i: tn̄ in finali iudicio totali/
ter peribūt cū diabolo capite suo sicut perijt ab/
salon cū suis. Hoc ergo ꝓuidēs dauid in spū fecit
hunc psal. cōsiderat ergo dauid totū populū dei
tanq̄ vnū corpus mysticū xp̄i ꝛ vnū peregrinuꝫ q̄
ab adā et abel peregrinat̄ per fidē ꝛ spem vsq̄ ad
xp̄m. Et exinde vsq̄ ad iudiciū vt recuperet per fi
dē ꝛ humilitatē ciuitatē quā pdiderat per super/
biā ꝛ tendit primo in xp̄m vt dirigat ip̄m in illam
ciuitatē. Sed in peregrinatiōe semp patit̄ ꝛ pas/
sus est ꝛ impugnat⁹ a diabolo ꝛ mēbris eius quo
rum persecutionē cū silētio ꝛ patiētia passus est p
quā patientiā efficit̄ mēbꝝ xp̄i: et sic meret̄ veniā
Et istū peregrinū introducit dauid loquenteꝫ in
hoc psal. Et ideo in titulo dr̄ ad victoriā siue in fi
nem ip̄i ydithū psal. dauid q: ydithū interpretatur
trāsiliens eos. Nā peregrinus trāsit alios ꝛ relin/
quit post se: ꝛ ip̄e assequit̄ terminū. Ita pp'ls fide
lis q: nō mansit in hac terrena ciuitate nec ponit

Nota d̄ duab⁹ ciuitatib⁹ ꝛ earum filijs.

spem in ea: relinq̄t hoīes terrenos ꝛ saltat in pa
triā preteriēs eos in miseria mūdana: ꝛ ip̄e trāsi
lit ad felicitatē eternā. Et sic dr̄ trāsiliēs eos. Et
ideo in titulo addit̄ ad victoriā: q: trāsiliēs alios
vincit ꝛ ꝓsequit̄ brauiū vel dicit̄ in finē: q: dirigit̄
in xp̄m. ¶ Iste ergo trāsiliēs ꝛ pegrin⁹ introduct⁹
ad loquendum quinq̄ facit. Nam primo deflet
persecutiōes et penas sibi inflictas ex pctō quas
cū patientia ꝛ sine murmuratiōe se dicit pati. Se
cundo petit aduentū xp̄i accelerari vt imponat fi
nem sue pegrinatiōi. Tertio gaudet se vicisse ter/
renos ꝛ posuisse spem ꝛ finē in xp̄o. Quarto confi
tetur se iuste penas pati ex peccato suo. Quīto pe
tit agere penitentiā ꝛ sibi remitti culpā in hac vi/
ta. Scd̄a ibi. Locutus sum in lingua mea. Tertia
ibi. Verūtamē vniuersa vanitas. Quarta ibi. Ob
mutui ꝛ non aperui. Quinta ibi. Exaudi dn̄e. Vel
pōt dici q̄ duo iste peregrinus generaliter facit.
Nā primo narrat suaꝫ patientiā cū silētio in per/
secutiōibus. Scd̄o inuocat ꝛ petit aduētū xp̄i ac/
celerari vt liberet eū ibi. Locutus sum in lingua.

not. quō hic peregrin⁹ q̄n q̄ facit.

D ¶ Quantū ad primū est notandū q̄ inter cete
ras cōditiōes hoīm due sunt marie necessarie ip̄i
peregrino. s. humilitas ꝛ patiētia. Et rō est. Nam
qn̄ peregrinus peregrinat̄ inter gētes habētes ex
traneos ꝛ prauos mores semper vexat̄ et sepe pa
titur opprobria et iniurias q̄bus si vellet satisfa/
cere per linguā aut ꝓpa deficeret in via ꝛ nō ꝑ/
ficeret suā peregrinationē: ergo opꝫ q̄ patiēter fe
rat ꝛ cū hūilitate. Ita pīter pp'ls fideliū q̄ peregri
natus est a pncipio mūdi inter terrenos et infide
les dispares in cultu ꝛ morib⁹: sp fuit ꝛ erit impu
gnatus ꝛ vexat⁹ ab eis: ꝛ hoc ꝓpter cultū vni⁹ dei
in vtroq̄ testō contēptū: ꝛ ꝓpter diuersitatē moꝝ
ꝛ modi viuēdi. Nā pmo abel occisus est a chain ex
inuidia: ꝛ noe irrisus a filio suo chain. ꝛ abraā ve
xatus a chaldeis: ꝛ Isaac ab hismael: et iacob ab
esau: ꝛ israel ab egyptijs. Et iō oportuit istū pere
grinū cū humilitate trāsisse: aliter non meruisset.
Sed q: posuerat spē suā in xp̄o: iō meruit ad ip̄m
peruenire cū hūilitate et patiētia. Dicit ergo iste
transiliēs siue pegrinus. ¶ Ego dixi cū delibera/
tione ꝛ hūilitate ꝛ patiētia custodiā vias meas. s.
ego deliberaui tal'r custodire vias meas in oībus
meis pegrinatiōib⁹ inter amatores hui⁹ mūdi: et
ciues hui⁹ terrene ciuitatis vt nō deliquā in lingua
mea ɔ̄ deū murmurādo nec ɔ̄ ꝓsecutores maledi/
cendo. immo statui tacere in oīb⁹ persecutiōib⁹.

Peregrino duo necessaria.

Posui ori meo custodiam cum consisteret peccator aduersum me.

v. q. iiij. c. i loco.

¶ Posui custodiā ori meo ꝛ linguā cōpescui et ob
structiora cū pctōr. scꝫ diabolus cū mēbris suis et
totus populus infidelis ɔsisteret. i. simul staret ad
uersum me vexando et affligēdo. Nam ego tacui
et posui ori meo custodiā in occisione ip̄sius abel
siue quādo fui occisus in abel ꝛ irrisus in noe: ꝛ ve
xatus in abraā: isaac et iacob. Item.

Obmutui et hūiliatus sum ꝛ silui a bonis: ꝛ dolor meus renouatus est.

xliij. dist. c. s. s.

¶ Obmutui et silui a bonis in oīb⁹ istis ꝓsecutio/

nibus. Unde no. q̄ istud silere a bonis pōt dupl'r intelligi. vno modo q̄ dicat iste peregrinus. Non solū silui ꝛ tacui a malis persecutoꝛes nō maledicendo et cum superbia eis respondēdo. Sed etiā silui a bonis per bona verba legis eos exhortando. quasi dicat: nec respondebam eis bonum: nec malū: sed patiēter ꝛ cum silentio tolerabam iniurias: et sic doloꝛ meus renouatus est. idest crescebat in me. Secundo.

s.q.s. ca. multe sunt.

Concaluit coꝛ meum intra me: ꝛ in meditatione mea exardescet ignis.

¶ Concaluit coꝛ meū intra me irā cōpꝛimēdo ꝛ in tali meditatione exardescebat ignis doloꝛis siue charitatis: q: cū charitate ferebā. Aliter pōt intelligi et foꝛsan melius. Nā vt ait aug. pꝛimo de ci. dei. c. viij. Persecutiones flagella tpalia sunt bonis bona: ꝛ malis mala. Nā vna ꝛ eadē ifirmitas et aduersitas opaꝛ diuersa in bonis et malis. nā malus blasphemat cōtra deū ꝛ hoīes in aduersitatibus: ꝛ iustus laudat deū ꝛ fert cū patiētia ꝛ talia flagella sunt bonis ad meritū: ꝛ malis ad moꝛtem ꝛ dānationē. L ¶ Et ideo psecutiōes fuerūt bone et vtiles sanctis patribus ꝛ toti pplo dei: q: in eis laudabāt deū ꝛ silebāt nō referēdo malū p malo suis persecutoꝛib'. Ideo ait iste pegrin' obmutui in oībus psecutiōibus ꝛ aduersitatib' ꝛ silui a bonis. idest a talib' flagellis: q: mihi bona ꝛ salubꝛia reputaui: ꝛ per talia putabā mereri. imo q: sciebā q̄ talia flagella data sunt mihi in pnīaꝫ ppter pctm̄ pꝛimoꝝ parentū aut ad purgationē peccatoꝝ meoꝝ: quia nemo sine crimie viuit: aut putabā mihi esse data illa flagella ad custodiam virtutū: ne magnitudo reuelationū extolleret me sicut paulo. aut ad augmentū meritoꝝ sicut Job et thobie: q: virtus in infirmitate perficiꝛ. Et sic silui in talibus bonis. imo doloꝛ meus renouat' est cōsiderās q̄ mihi eueniebat ex peccato pꝛimorū parentū vel ex pꝛopꝛijs cōmissis. Et tūc cōcaluit coꝛ meū intra me: ex doloꝛe ꝛ cōtritione retoꝛquēdo talia flagella ad pctm̄ meū ꝛ in tali meditatione exardescebat ignis doloꝛis respectu peccati. etiā exardescebat ignis amoꝛis ꝛ charitatis erga deū pꝛo cuius amoꝛe patiebar humiliter et etiā erga psecutores p quibus rogabā vt cōuerterentur. In talib' ergo psecutiōibus decreui custodire vias ꝛ peregrinatiōes et opationes meas vt nō delinquerē in lingua mea: et sic posui custodiā oꝛi meo ne murmurarē cōtra deū nec maledicereꝫ cū pctoꝛ scꝫ diabolus cū mēbꝛis suis infidelibus cōsisteret et pugnaret aduersum me. scꝫ obmutui tanq̄ mutus: et silui a talibus bonis mihi reputatis et doloꝛ contritionis renouatus est in me. Et sic coꝛ meū cōcaluit intra me ex cōtritiōe peccatorum: ꝛ charitate dei et pꝛoximi et tali meditatiōe talis ignis exarsit et ardescet. ¶ Aliter etiā potest intelligi. Nam antiqui patres patiēter tolerabāt persecutiones: eo q̄ liberari sperabant per christum. Ideo ait. Obmutui in talibus flagellis: ꝛ silui a bonis mihi pꝛomissis ꝛ expectatis in chꝛisto futuro: ꝛ sic doloꝛ meus fuit renouat' .i. rememoratus: ꝛ sic cōcaluit coꝛ meū in me. idest quasi letū ex spe xp̄i futuri ꝛ in tali meditatione et spe exardescet ignis fidei et charitatis chꝛisti.

Locutus sum in lingua mea notuꝫ fac mihi dn̄e finem meum.

xlij.q.vi. c. pꝛepo sterum.

¶ Postq̄ superius dixit iste peregrinus q̄ in oīb' persecutiōibus nō peccauit lingua: nec respōdit maledictis: nec factis: immo ɔcaluit coꝛ ei' ppter spem xp̄i futuri. Hic in hac scd̄a parte petit aduentum xp̄i accelerari vt ponat finē sue peregrinationi ꝛ liberet eū. Ubi quattuoꝛ facit. Nā pꝛimo facit qd̄ dictū est. Scd̄o irridet ꝛ repħēdit amoꝛes hui' mundi. Tertio petit liberari a penis et tribulationibus coꝛpoꝛalibus huius mūdi per aduentū xp̄i Quarto petit liberari a culpa aīe. Scd̄a ibi. verū tamē vniuersa vanitas. Tertia ibi. ab oībus iniq̄tatibus. Quarta ibi. exaudi. ¶ Quantū ad pꝛimū et ad totā istā partē est aduertendū q̄ iste psalm' xxxviij. ꝛ. xxxix. ꝛ. ci. sunt similes in materia. Nā in oībus tribus defleꝛ bꝛeuitas ꝛ miseria vite hūane ppter pctm̄ ade ꝛ petiꝛ xp̄s vt veniat ad liberādū hominē ab hm̄oi mysterio ꝛ culpa. Qui quidē xp̄s in lege pmissus et expectatus multis noībus nuncupaꝛ vt dictuꝫ est in plogo tractatu quarto. Unde inter cetera vocaꝛ finis legis vete. i scd̄o aduentu per redēptionē: ꝛ finis legis nostre per glorificationē in secūdo aduētu. Ipse idē diciꝛ dextra patris eo q̄ per ip̄m opatus est nostrā redēptionem. Itē diciꝛ dn̄s ideo in hoc psal. dꝛ finis cū diciꝛ notū fac mihi dn̄e finē meū. ꝛ in. xxxix. psal. dꝛ dextera dei cū diciꝛ dexterā tuā sic notā fac. Et in ci. diciꝛ dn̄s cū dꝛ tu exurgēs dn̄e misereberis syō Dicit ergo iste peregrin'. O dn̄e ego iā dixi q̄ cū humilitate patienter tuli omnes tribulatiōes et miserias in mea peregrinatione et nunq̄ deliqui in lingua mea: nec volui satisfacere iniurijs mihi illatis: sed solū ad te habui refugiū in quo sperabam et locutus sum in lingua mea dicens. O dn̄e fac mihi notū finē meū scꝫ xp̄m qui est finis legis per quem omnes speramus liberari: et acceleret aduentū suum: vt omnes cū cognoscam' a maximo vsq̄ ad minimū: et fac mihi notū numerū dierum meorum vsq̄ ad aduentū eius: vt sciā quid et quātum tempus desit mihi vsq̄ ad aduentū tuuꝫ in quo erit finis miserie mee.

Et numerum dierum meoꝝ quis est vt sciam quid desit mihi.

xlij.q.ij. in eccla stico.

Ecce mēsurabiles posuisti dies meos ꝛ substantia mea tanq̄ nihilū ante te.

Ibidem

¶ Notū etiā fac numerū dierū meoꝝ quis nūer' idest quotus sit: vt sciā q̄s est nūerus dierū meoꝝ ꝛ sciā etiā q̄d ꝛ q̄tū desit mihi. ecce p q: tu nō posuisti dies meos imensurabiles et infinitos. imo mēsurabiles ꝛ finitos: q: vita nr̄a nō est eterna in hoc mūdo sicut tua. imo substātia. i. tota vita mea est tanq̄ nihilū ante te. i. bꝛeuissima ꝛ quasi nil respectu tue eternitatis. q. d. aduētus tuus non pōt differri in eternum: quia vita mea bꝛeuis est.

Ueruntamen vniuersa vanitas omnis homo viuens.

xij. q.s.c. ois etas ij.q.iij.c. pdiuis. **Ueruntamē in ymagine ptransit homo sed et frustra conturbatur.**

¶ Hic ridet et irridet amatores hui⁹ mūdi ⁊ terrenos q̄ ponūt spē suā in hoc mūdo. ⁊ in reb⁹ temporalibus cū sint breues et trāsitorie: ⁊ cōtēnunt finē verū q̄ est xp̄s. Dicit ergo si ita est q̄ substātia. i. vita mea est mēsurabilis ⁊ nō infinita: qꝛ oē mēsurabile est finitū imo est tanq̄ nihilū añ te. verūtñ. i. iō certe ois hō viuēs est vniuersa vanitas. i. vniuersa vita hois terreni est vanitas vt pꝫ in libro ecclesiastes. Probaꝶ qꝛ ois hō ptrāsiuit hūc mūdū in ymagine. i. qdaꝫ vmbra. q.d. q̄ vita hois in hoc mūdo ita est breuis q̄ nō mereꝶ dici vita sed ymago ⁊ vmbra vite: ⁊ felicitas ei⁹ nō est felicitas sed ymago ⁊ vmbra felicitatis: ⁊ qð dā somniuꝫ. Ergo frustra ꝯturbaꝶ ⁊ laborat in cōgregandis pecunijs postq̄ vita eius est ita breuis. Nam.

xxvij. d. c. nōne. **Thesaurizat et ignorat cui cōgregabit ea ⁊ nūc q̄ est expectatio mea nōne domin⁹ ⁊ substātia mea apud te est.**

¶ Thesaurizat cōgregando bona tpalia ⁊ ignorat cui et pro quib⁹ ꝯgregabit qꝛ ipse est breuiter moriturus. et nescit q̄s possidebit ea. Nā filij ei⁹ erunt prodigi vel fatui nesciētes custodire qð ipse grādi labore ⁊ sollicitudine acq̄siuit. et bona sua transibunt in alienos. iō iste peregrin⁹ irridens istos amatores mundi subdit. et nūc q̄ est expectatio mea: nōne dñs. q.d. nō fuit talis spes mea sicut istoꝝ: qꝛ nō posui spē meā nec cōstitui finem meū in hoc mūdo sicut isti ſꝫ in solo dño meo iesu xp̄o: quē spero saluatoreꝫ: qꝛ nolui esse ciuis in hoc mūdo: sed peregrin⁹ tendēs in finē meū q̄ est xp̄s. Et iō subdit nōne substantia mea. i. substantia diuitiarū mearū et tota vita mea apud te est. O dñe iesu. q.d. immo certe. Ex hoc pꝫ q̄ iste se ondit verū peregrinū ⁊ trāsilientē amatores huius mūdi. Nā sicut qñ in stadio duo currūt ille q̄ citius currit dꝛ trāsiliēs alterū ⁊ accipit brauiū: ita in hoc mundo fideles et iusti transiliūt amatores mūdi et relinquētes eos retro in bonis mūdanis transitorijs ipsi cōsequunꝶ brauiū felicitatis in xp̄o. Itē fideles dicunꝶ peregrini qꝛ relinquentes amatores huius mūdi in hac ciuitate terrena ipsi peregrinādo peruenerūt vsq̄ ad xp̄m q̄ est finis vtriusq̄ legis. Et sic patres antiqui peruenerunt vsq̄ ad xp̄m in p̄io aduētu: in quo receperunt grām. Nos vero pegrinādo tēdim⁹ ad eundē xp̄m vt recipiam⁹ gloriā in scđo aduētu. Iterum ex supradictis pꝫ q̄ verba huius psal. sunt sumpta ex libro iob: ibi eñ dꝛ breues dies hois sunt: ⁊ numerus mēsium eius apud te est. hic aūt dicit mensurabiles posuisti dies meos. Item ibi dicitur dies mei sicut vmbra: hic vero in ymagine pertransit homo.

Not. de pegrino (in margin beside "meū in hoc mūdo")

xxiiij. q. ij. legaꝶ. **Ab oibus iniquitatibus meis erue me opprobrium insipiēti dedisti me.**

¶ Hic petit liberari ab oib⁹ penalitatib⁹ ⁊ infirmitatibus tam temporalibus q̄ spiritualibus inflictis sibi in adam. Unde dictū est q̄ duo genera maloꝝ traxit adam cū tota sua posteritate ex illo primi cōdēnatione peccati. Quedā enim sunt corporalia: ⁊ quedaꝫ spiritualia. corporalia sunt in duplici genere scilicet corruptio et fomes peccati in sensualitate: scđo infirmitates in corpore scilicet fames: sitis: egritudo: in anima auteꝫ traximus peccatum primo originale in nobis. secundo actuale ex consensu concupiscētie. ideo iste peregrinus primo petit liberari a penis corporalibus. Secundo a spiritualibus scilicet a peccato ibi exaudi orationem. Dicit ergo. O domine erue me ab oibus iniquitatibus quas contraxi et commisi ex cōsensu peccati: siue ab iniquitatib⁹ quas traxi ex adam ꝑpter quas dedisti me opprobriuꝫ cuicunq̄ insipienti et infideli et maligno. O

¶ Unde nota q̄ ꝑpter quatuor causas pōt deus hoiem affligere. Primo ex peccato primi parētis ꝑpter qð oēs incurrimus sniaꝫ mortis et omniū penalitatum corporalium. i. infirmitatum et persecutionū: et in hoc oēs conuenimus tam iusti q̄ peccatores. Secundo patimur flagella qñq̄ propter peccata ꝓpria sicut passus est populus iudeorum in captiuitate babylonica. Tertio ne iustus extollaꝶ in superbiaꝫ vt pꝫ de paulo. Quarto ad augumentum meriti tori. qꝛ virtus in infirmitate perficiꝶ: vt patet de eodem Paulo et athanasio: ⁊ Iob. ⁊ Thobia. Quocūq̄ ergo modo eueniat hoc flagellum semꝑ deus dꝛ autor aut efficienter aut permissione. Sed primo et scđo modo lꝫ deus dicatur actor: tñ causa est nobis: ⁊ sic deus dꝛ nos iuste flagellare: ⁊ ideo in talibus flagellis et persecutionibus non debemus imputare deo: ſꝫ nobis: qꝛ cōmisimus pctm̄: ex quo iuste flagellamur vel quia descendimus ex propagine illius qui cōtra deū peccauit. Ideo peregrinus petens liberari retorquet flagella ad peccatum suum dicens.

Obmutui ⁊ non aperui os meū qm̄ tu fecisti amoue a me plagas tuas A fortitudine manus tue ego defeci in increpationib⁹: propter iniquitatem corripuisti hominem. Al's obsurdui. dꝫ pe. di. j. i princi. dꝫ pe. d. j. mēsurā.

Et tabescere fecisti sicut araneā animam eius: verūtamē vane cōturbaꝶ omnis homo.

¶ O domine in omnibus tribulationibus et persecutionibus ideo obmutui et nō aperui os meū nec deliqui in lingua mea: qꝛ nō imputaui tibi: ſꝫ peccato meo: quia tu fecisti iuste. dando mihi ista flagella in penam peccati mei et parentū meoꝝ: ſꝫ sed rogo te amoue a me plagas tuas. i. plagas quas mihi ex meo peccato inflixisti: qm̄ ego defeci. i. iā deficio a fortitudine manus. i. snie tue. qꝛ iā nō valeo sustinere flagella mihi inflicta a fortitudine snie tue. Nā per illā sniam tuā qñ dixisti maledicta terra i ope tuo corripuisti et puniuisti hoiem. i. adā cū tota sua posteritate. ⁊ taliter corripuisti et puniuisti eū in increpationib⁹ et corruptionibus tuis: q̄ tabescere ⁊ lāguescere ⁊ debilitarū fecisti aiam ⁊ vitā ei⁹ sicut araneā. i. sicut telā

aranee q̄ est fragilis et debilis ad resistēdū.q.d. ꝙ tu per sniam tuā: tabefecisti et attenuasti vitā ipsius hoīs.Nā qui erat quasi immortalis et impassibilis:⁊ liber ab oī miseria: nūc aūt fact⁹ est miser et corruptus:et passibilis et mortalis ⁊ breuis vite. nō valens resistere miserijs corpalibus: nec spūalib⁹ tēptationib⁹:nec pctō sicut tela aranee nō valet resistere frangēti.Ex q̄bus ptʒ ꝙ si tu inflixisti homini hmōi miserias ꝑpter pctm̄ suū:ergo vane et inaniter cōturbat̄ et conquerit̄ oīs hō:q: iuste patit̄ penas et flagella ꝑpter peccata sua:⁊ sic nō hʒ ius q̄rele ꝯtra te:sed incuset seipm̄.Et iō ego agnoscēs me iuste pati:dixi custodiā vias meas vt nō delinquā in lingua mea et iō posui ori meo custodiā. et ideo obmutui.

§ pe.di. c.si cui. §. porro **Exaudi orationem meam dn̄e et deprecationem meam auribus percipe lachrimas meas.**

¶ Hic petit liberari a culpa:et agere pniaꝫ i hac vita ne decedat cū pctō dicēs.Exaudi dn̄e orōnē meā: dādo mihi grām.⁊ veni ad liberādū me per mortē ⁊ passionē.⁊ exaudi dep̄catiōnē meā remittendo pctm̄ in hac vita:et auribus misericordie percipe lachrimas meas.vnde quidam. Interdū lachrime pondera vocis habent.

xiij.q.ij c.i eccle siastico. **Ne sileas quoniaꝫ aduena ego sum et peregrinus sicut oēs patres mei.**

¶ Ne sileas mihi negādo petitionē.Qm̄ ego nō suꝫ ciuis terrene ciuitatis.nec amator ei⁹:nec volo in ea manere sicut terreni:sꝫ sum in ea tāq̄ aduena ⁊ pegrinus:sicut oēs p̄res mei.s.abel.⁊ noe abraā:isaac ⁊ iacob q̄ nō habuerūt ciuitatē manētem expectātes hereditatē eternā in celo:ita ego tanq̄ peregrinus in te posui spē meā ad te confugio:in te tēdo tanq̄ in finem legis.Ideo.

de pe.d. iij.Quis caute. **Remitte mihi vt refrigerer priusq̄ abeam et amplius non ero.**

¶ Remitte mihi pctā mea in hac vita. et nō differas:sꝫ parce mihi anteq̄ recedā ⁊ āplius nō ero.i. anteq̄ amplius nō sim ⁊ nō subsistā.Et ponit̄ futurū indicatiui pro pñti cōiūctiui siue optatiui quo carēt hebrei.Uel pōt alr̄ intelligi .s.remitte mihi culpā anteq̄ moriar:q: āplius post mortē nō ero caparrenie:q: tūc pnia nō erit ifructuosa nec tēpus venie:sed iudicij et pene. Ex supradictis ptʒ ꝙ totus iste psalm⁹ est abstract⁹ ex libro ipsi⁹ iob.Et est similis psalmo.lxxxix.⁊.cī.q: vtrobiq̄ deflet̄ miseria et breuitas vite hūane ꝑpter pctm̄ ade. ¶ Moraliter aūt iste psalmus pōt exponi de quolibet in afflictione posito cui datur doctrina vt cū patientia ferat ꝑsecutiones et flagella ne murmuret ꝯtra deū nec contra ꝑsecutores.sed imputet sibi ⁊ cōfiteat̄ se pati iuste ꝑpter pctā sua ꝑpria retorquēdo sibi oēs culpā:⁊ petat grām vt agat pniam ante mortē vt decedat cum grā de hac mortali vita ⁊ trāsiliat in celū:⁊ cōsequatur finē ꝑmissum tanq̄ verus et bon⁹ transiliens et peregrinus saltādo vltra ista tpalia. Itē iste q̄ loquit̄ in hoc psal.pōt esse xp̄s qui in persona capitis dicit.Dixi custodiā:et obmutui. Sed in persona mēbroꝝ dicit:ab oībus iniquitatibus meis erue me:et remitte mihi priusq̄ abeam ab hoc seculo.Ex oībus supradictis ptʒ qualiter intētio dauid in hoc psal.est exhortari fideles ad cōtemptū huius mundi:⁊ ad perferendas patienter iniurias et persecutiones eo ꝙ nō sunt ciues sed peregrini in hoc mūdo.nec iste mūdus est nobis ciuitas:sed via qua tēdimus in supernā ciuitatē nobis ꝑmissam ad quā nō possumus puenire nisi per multas tribulationes et cū humilitate ⁊ patientia.Et ideo spes nostra nō est ponēda in hoc mundo.sed in termino ad quem tendimus. B

Not. de afflictione.

Nota. ¶ Et ideo ex isto psal.possumus recolligere.viij. doctrinas siue conclusiones. ¶ Prima doctrina est ꝙ vnusquisq̄ fidelis debet custodire et cōpescere linguam suā a murmuratione in persecutionibus ⁊ aduersitatibus ne pdat meritū:sed cū humilitate et zelo charitatis dʒ tacere ⁊ tolerare iniurias et aduersitates ꝑpter xp̄m et regnū celoꝝ. ¶ Secunda doctrina ꝙ vnusquisq̄ fidelis continue debet meditari in morte que ē finis vite sue:⁊ cōsiderare residuum vite in quo hʒ locū penitēdi. ¶ Tertia doctrina ꝙ nullus debet ponere spem suā in hac vita eo quia est mensurabilis ⁊ finita ¶ Quarta doctrina:ꝙ vana est spes ⁊ solicitudo hominum terrenorum:quia thesaurizant cū magno labore et violentia:et rapina:⁊ nesciūt futurum heredē:nec cui cōgregant diuitias:nec quis possidebit eas. ¶ Quinta doctrina:ꝙ tota nostra spes est in deo ponēda eo ꝙ est eternus. ¶ Sexta doctrina:ꝙ persecutiones et mala que patimur nō debemus iputare nisi nobismetipsis:q: oēs in adā ⁊ i nobismetipsis peccauim⁹ ꝯtra deū ⁊ legē. ¶ Septima doctrina:ꝙ oēs sumus peregrini et viatores in hoc mundo:et sic oēs sumus mortales sicut omnes patres nostri.Abraam. Isaac. et Jacob.⁊ oēs apostoli et martyres.Et iō debem⁹ eos imitari non ponendo spem nostrā in hoc mūdo:sed in bonis celestib⁹. ¶ Octaua:ꝙ dū sumus in hac vita debemus agere pniam et petere remissionem peccatorum a deo anteq̄ moriamur ⁊ abeamus ab hoc seculo:q: post mortem nō est locus:nec tempus penitētie:sed pene vel glorie. Ex quibus concludit̄ ꝙ illi sunt veri peregrini ⁊ transilientes qui cōtēnētes mūdum cuꝫ pompis suis ponunt spem suā in bonis celestibus:et patiēter tolerant persecutiones et aduersitates:et agunt pniam anteq̄ discedant ab hac vita. Q: tales lꝫ peccauerint aliqn̄ in via:tn̄ non in termino:sicut obstinati ⁊ ipenitentes:imo facta pnia decedunt cū charitate puenientes in celestē ciuitatē i qua spē suā ꝯstituerunt ⁊ finē.Et in his consistit tota snia hui⁹ psal. Sed oīa ista prio īpleuit xp̄s tāq̄ caput totius ecclesie:queꝫ imitantur fideles:quia ipse fuit solus verus et purus peregrin⁹ trāsiliens oēs mūdanos. Iō ipsi prioꝝ p se ouenit iste.psal.

Pnīa agēda in hac vita

Expectās expectaui dominū ⁊ intendit mihi. xxxij .q. iiij.quid faciet.

peccant in via et peccaverunt termino

¶ Titulus. ad victoriã siue in finẽ ps dd. Ex titu/
lo ptz q dd fecit hũc psal. dirigẽs nos in xp̃m qui
est finis legis. sed d materia hui⁹ psal. altercatio
est nõ solũ apd catholicos: sed et apud hebreos
et modernos. Nã ra. sa. dicit q dd fecit hũc psal.
in psona ppl̃i israel gr̃as agẽtis eo q dñs eduxit
eũ de lacu miserie captiuitatis egypti. et de luto
fecis: q2 ibi mũdabat clocas et faciebat lateres
de luto vt ptz Exo. iij. Et iõ post trãsitũ maris ru
bri cantauit canticũ nouũ ⁊ carmẽ deo nr̃o. cũ di
xit. Cantemus dño gloriose. vt ptz Exo. xv. Et sic
ra. sa. glosat hũc psal. ad lr̃am de illa liberatiõe
captiuitatis. Sed iste obstinat⁹ sicut erat cecus
corporeitate in hoc mysterio. Nã cecus hz aliquo
mõ noticiã de rebus in ↄfuso: sed nõ in distincto:
q2 solũ tãgit res per tactũ: sed non põt eas vide/
re. Jõ sua cognitio est ↄfusa ⁊ ẽm q̃d ⁊ imperfecta.
Jta facit iste cecus hic ⁊ in plerisq3 locis. Nã vez
dicit q iste psal. fundat̃ sup illd mysteriũ libera/
tionis captiuitatis. nã dd cõtẽplãs illud myste/
riũ ⁊ ꝓmissiões factas ipsi moysi fecit hũc psal.
sed nõ ad precisum intellectũ sicut intelligit iste
cecus. sed inquantũ dd preuidit in spũ in illa libe
ratione tp̃ali totũ mysteriũ nr̃e redẽptiõis faciẽ/
de per xp̃m. ¶ Et iõ est magis credendũ apostolo
Paulo qui ad hebreos. x. asserit hũc psal. cẽ fctm
de xp̃o et ecclia allegãs scripturã huius psal. sez
sacrificiũ ⁊ oblationẽ noluisti corpus ãt adapta/
sti mihi. B ¶ Ad cuius intelligẽtiã est aduertẽ/
dũ q aduẽtus xp̃i ⁊ mysteriũ nr̃e redẽptiõis mul
tipliciter fuit figuratũ per liberationẽ ppl̃i isra/
el de egyptiaca captiuitate per quã vidit dd i spi
ritu totũ mysteriũ nr̃e redẽptiõis. Puta qño xp̃s
debebat educere oẽs fideles ve. test. de carcere et
lacu miserie inferni post passionẽ suã: ⁊ qño totũ
genus humanum debebat liberare de luto fecis
pc̃i ⁊ miserie. Jtẽ aduẽtus xp̃i fuit multipliciter
ꝓmissus ipsi moysi. Pr̃io Exo. xxxiij. qñ deus di/
xit moysi facies mea p̃cedet te: ⁊ ostẽdã tibi om̃e
bonũ ⁊ cognoscã te ex noĩe: ⁊ ponã te in foramine
petre ⁊ ꝓteget te dextera mea. Quã ꝓmissionem
contẽplando dd preuidit in spũ q deus p̃r debe
bat mittere filiũ in carcerẽ qui filius dr̃ facies et
dextera dei: ⁊ nomẽ dei ꝑut declaratũ est in ꝓlo/
go tractatu. iiij. ⁊ preuidit dd ibidẽ q̃liter xp̃s de/
bebat fundare ecclesiam supra petrã fidei: ⁊ nos
debebat ponere in foramine petre sui lateris vñ
fluxit precium nostre redemptionis. Jtem aduen
tus christi fuit promissus ipsi moysi. Deut. xviij.
cum dicit deus. Prophetam suscitabo de medio
fratrum tuorum similem tibi ponãq3 verba mea
in ore eius. loqueturq3 ad eos quecũq3 dixero ti/
bi. Ubi preuidit dauid in spiritu qualiter verbũ
diuinum debebat assumere carnem nostram ⁊ de
clarare nobis omnia mysteria legis moysi in qua
figuraliter continentur omnia mysteria de chri/
sto et ecclesia ⁊ omnia mysteria euangelica. Jtem
per hoc q deus precepit moysi in eodem capitu/
lo scilicet q nullos imitetur magos: nec ariolos:
nec maleficos: nec phitones: nec ritus gentiliũ:
preuidit dauid qualiter christus in suo aduentu
debebat delere de mũdo artes magicas: ⁊ om̃es

Figura ta fuit nr̃a re/ dẽptio.

maleficos ⁊ totã supstitionẽ gẽtiliũ. Oĩa ergo hꝰ
predicta preuidẽs dd in spũ fecit hũc psalmum.
Jn quo introducit xp̃m loquẽtez. qñq3 in persona
sui corporis mystici: qñq3 in persona capitis. Jn
quo psalmo tria p̃ncipalr̃ agit. Nã primo agit
gr̃as patri: q2 per ip̃m impleuit oĩa que erãt figu
rata ⁊ ꝓmissa de nostra salute ⁊ redẽptiõe. Scd̃o
orat patrẽ ⁊ petit nostrã liberationẽ postq̃ ip̃e sol
uit preciũ nr̃e redẽptionis: ⁊ impleuit voluntatez
patris ⁊ fecit oĩa que de eo scripta erant. Tertio
petit vltionẽ de psecutoribus suis ⁊ eccl̃ie: ⁊ pe/
tit p̃miũ pro istis ⁊ fidelib⁹ sequẽtibus ip̃m. scd̃a
ibi: tu aũt dñe. tertia ibi ↄfundant̃ ⁊ reuereantur.
Quantũ ad p̃miũ duo facit. Nam p̃mo xp̃s agit
gr̃as in psona corporis mystici ⁊ totius eccl̃ie ꝓ
beneficijs que recepit in aduẽtu xp̃i. Scd̃o agit
gr̃as patri in psona sui inquãtũ pater voluit ope
rari per ip̃m totã nostrã salutẽ ⁊ redẽptionez ibi.
multa fecisti tu dñe deus. ¶ Quantũ ad primũ ẽ
aduertẽdũ q cũ spes sit de ꝓmissis: iõ multiplex
ꝓmissio facta de xp̃o fuit cã quare patres ve. tes.
cũ tanta vehemẽtia ⁊ affectu expectabãt xp̃m in
carnẽ venturũ. Sz q2 q̃to maior est spes ⁊ affect⁹
sperãdi: tãto maius est gaudiũ sperãtibus qñ ve
nit res expectata. Jdeo zacharias ⁊ Symeon et
Maria ⁊ Joseph ⁊ apl̃i qñ viderũt xp̃m in carne:
et viderũt mysteriũ nr̃e redẽptiõis ineffabiliter
gauisi sunt et egerũt gr̃as deo p̃ri ⁊ xp̃o ꝓ tantis
receptis bñficijs que fuerãt in lege figurata ⁊ ꝓ
missa vt supra dictũ est. B ¶ Uñ septẽ bñficia
opatus est xp̃s in suo aduẽtu: ꝑut fuerãt in lege fi
gurata ⁊ ꝓmissa. Nã primo liberauit oẽs fideles
ve. te. de lacu miserie inferni. Scd̃o liberauit totũ
genus humanũ de luto fecis pctõꝝ. Tertio edifi/
cauit ecclĩam sup seipsum qui est vera ⁊ firmissi/
ma petra. Quarto dedit legem euangelicam per
quam direxerat gressus et operationes nostras.
Quinto aboleuit ⁊ annihilauit omnia cerimonia
lia et legalia instituens nouum sacrificium et no
uum ritum colendi deum. Sexto cõuertit multos
de populo iudaico ⁊ gentili in vnam ecclesiã. Se
ptimo eiecit diabolũ de mũdo et oĩa noĩa ydolo
rum. ⁊ omnes ariolos: et maleficos: ⁊ vanas ar/
tes et insanias ⁊ falsas superstitiones gentiliũ.
¶ Dicit ergo dd siue xp̃s in psona illoꝝ ⁊ totius
ecclesie que recipit ista septẽ beneficia gr̃as ago
deo patri suppliciter qñ ego expectãs expectaui id
est cum ineffabili spe ⁊ affectu per totũ ve. te. per
patriarchas ⁊ ꝓphetas expectaui dñm patrem
vt mitteret filiũ: sed finaliter et tandẽ intẽdit mi/
hi cõplendo ꝓmissiones ⁊ figuras ve. te. Nã pri/
mo xp̃s in suo aduẽtu eduxit me de lacu miserie ⁊
captiuitate inferni: sicut fuit figuratũ per libera/
tionẽ captiuitatis egypti. Secundo.

Et exaudiuit preces meas: ⁊ eduxit me de lacu miserie ⁊ de luto fecis.

¶ Eduxit me scilicet totum genus humanum dñs
de luto fecis peccatorẽ. Nã sicut per mortẽ ⁊ pas/
sionem eduxit sanctos patres de lacu inferni: ita
per ecclesiastica sacramenta eduxit totum genus
humanum de luto ⁊ ceno ⁊ fece peccatorum: q2 p

Pr̃es ve tere xp̃i deside/ rabant aduẽtũ.

Septez bñficia in xp̃i aduẽtu.

De ↄse. di. ij. ite ratur.

baptismũ nos eduxit de originali ⁊ per pniaȝ de mortali. Item tertio.

xvi.q.i. vos aũt **Et statuit supra petram pedes meos et direxit gressus meos.**

¶ Statuit ⁊ firmauit pedes meos. i. fidẽ meã supra petrã q̃ est xp̃s. Quarto direxit gressus ⁊ operatiões meas per charitatẽ et legẽ euãgelicã q̃ precipit oẽm virtutem: ⁊ phibet omne vitium: ⁊ oia supradicta fecit christus sicut deus promisit moysi. Exo. xx. Item quinto.

xv.q.i.c. reuertimini. **Et immisit in os meum canticuȝ nouum carmen deo nostro.**

¶ Misit in os meũ cãticũ nouũ cũ repudiatis cerimonialibus legis vete. dedit mihi legẽ nouã et nouũ sacrificiũ eucharistie: ⁊ nouũ ritum colendi deũ ⁊ nouũ modũ cantãdi. Nã qd̃ illi cantabãt ⁊ predicabant futurũ: nos cãtamus iam cõpletum et perfectũ. Nã sicut pr̃ posuit ṽba sua in ore xp̃i ita xp̃s posuit ⁊ p̃dicauit ṽba sua in ore nr̃o: ⁊ cãtamus cãticũ nouũ ⁊ carmẽ deo nr̃o: cũ fidẽ euangelicã dictis ⁊ factis cõfitemur. Vñ no. q̃ h̃ fuit impletũ in p̃ncipio in zacharia ⁊ Symeõe: ⁊ beata maria. Nã zacharias pr̃ Jo. bap. cãtauit cãticũ nouũ qñ dixit. bñdictus dñs deus israel. Iteȝ Symeon qñ tenuit xp̃m in manibus dixit. Nunc dimittis seruũ tuũ dñe: ⁊ btã maria dixit. Magnificat aĩa mea dñȝ. et quo ptz q̃ vnusq̄sq̄ istoȝ cãtauit cãticũ nouũ. Que quidẽ tria cãtica cãtat quotidie ecclia agẽdo grãs de xp̃i aduẽtu ⁊ pro oibus bñficijs q̃ a xp̃o recipimus. ⁊ hoc est qd̃ hic dr̃. s. immisit in os meũ cãticũ nouũ: ⁊ carmẽ deo nostro: q: hoc carmẽ siue ista tria carmina cantamus quotidie deo nr̃o. Sexto ago gratias quia.

xxiij.q5. iiij.b.c autem. **Videbunt multi ⁊ timebunt ⁊ sperabunt in dño.**

¶ Multi ex iudeis videbũt ⁊ viderunt xp̃m in carne p̃dicãteȝ: ⁊ miracula facientẽ ⁊ morientem ⁊ resurgentẽ: ⁊ multi ex pplo gẽtili viderũt miracula q̃ faciet xp̃s p suos aplos: ⁊ oculo fidei videbunt doctrinã euãgelicã: ⁊ oẽs isti cõuersi timebũt xp̃ȝ ⁊ spabũt i dño. Nã iudei relictis legalib' ⁊ gẽtiles relictis idolis ⁊ supstitiõib' ponẽt totã suã fidẽ ⁊ spẽ i dño iesu xp̃o: ⁊ illi adherebũt feruẽti charitate: ⁊ ex iudeis ⁊ gẽtilib' credẽtib' fiet vna ecclia. Itẽ septio p̃nceps hui' mũdi diabol' eijcieẽ foras cũ suis erroib' ⁊ delebunẽ oẽs magi ⁊ arioli ⁊ malefici ⁊ icãtatores: ⁊ regnabit i mũdo nomẽ domini iesu. s. nomẽ domini tetragrãmatõ: qd̃ est iesus q̃ quidẽ nomẽ oẽs suscipiẽt: eo q̃ in eo manifestaẽ oipotentia pr̃is p miracula ⁊ ois sapiẽtia ⁊ veritas legis veteris p eius doctrinã ⁊ p̃dicationẽ. Tertio manifesta fuit eius mia p morteȝ et passionem ⁊ eius iusticia per legem euangelicam: per quod nomen omnes sumus iustificati ⁊ saluati ⁊ beatificati. Ideo dicit.

De cse. di. iiij.c. gratia. **Beatus vir cuius est nomẽ dñi spes eius: ⁊ nõ respexit in vanitates ⁊ insanias falsas.**

¶ Btũs vir cui' nomẽ dñi spes ei'. i. q̃ posuit totã spẽ in noie iesu: ⁊ nõ respexit in vanitates. i. in vanas artes magicas ⁊ maleficas nec insanias falsas. s. supstitiões: ⁊ rit' nephãdos gẽtiliũ: nec in vanis et euacuatis legalib' iã mortuis ⁊ mortiferis: ⁊ in falsis glosis iudeoȝ posuit spẽ suã: sȝ in solo noie iesu: q: nõ est aliud nomẽ sub celo i quo nos oporteat saluos ⁊ beatos fieri. Actuum. iiij.

Multa fecisti tu dñe deus meus mirabilia tua: ⁊ cogitatiõibus tuis nõ est quis similis sit tibi. vi.q.i.c. si omnia.

¶ Hic xp̃s in psona ppria agit grãs pr̃i explicãdo suos labores et mysteriũ nostre redemptiõis. Põt etiã dici q̃ supradixit q̃ beatus vir cuius est nomẽ dñi spes ei': ⁊ nõ respexit i vanitates ⁊ insanias ⁊ supstitiones falsas gẽtiliũ: iõ hic enarrat mirabilia mysteria que facta sunt in mũdo p hoc nomẽ iesus qd̃ est nomẽ dñi ⁊ filius pr̃is. Ad cuius intelligẽtiã ẽ aduertendũ q̃ tria fecit xp̃s p ordinẽ in nr̃a redẽptione: ⁊ in suo aduentu. Nam primo predicauit iudeis: ⁊ miracula fecit in vita: in quibus oñdit oipotentiã ⁊ volũtatem patris. Secundo mortuus et passus est ad satisfaciendũ pro nobis: in quibus oñdit suã hũanitatẽ ⁊ charitatẽ ⁊ patris miam. Tertio per aplos suos publicauit euangeliũ: vocauit gẽtiles ⁊ ex vtroq̄ populo congregauit vnã ecclesiam. Tria ergo facit xp̃s. Nã primo agit gratias pr̃i eo q̃ multa mirabilia fecit per ipȝ in hac vita. Scd̃o agit gratias: q: pater voluit acceptare suã passionẽ per p̃cũm pro toto mũdo. Tertio oñdit qualr̃ p̃dicauit euãgeliũ toti mũdo per aplos suos. scd̃a ibi. Sacrificiũ ⁊ oblationẽ. tertia ibi. Annũciaui iusticiã. Vel possumus dicere q̃ xp̃s p̃mo oñdit obedientiam suã erga pr̃em in p̃dicãdo ⁊ miracula faciendo. Scd̃o in patiendo. Tertio in publicando euãgeliũ. scd̃a ibi sacrificiũ. tertia ibi annunciaui. D

Tria fecit xp̃s i nr̃a redẽptione.

¶ Quantum ad primũ est valde aduertẽdũ q̃ tria genera mirabiliũ fecit pater in xp̃o siue per xp̃m: siue in virtute huius noĩs iesu. Prĩo mysteria mirabilia hũane redẽptionis scȝ mysteriũ incarnationis ⁊ passionis ⁊ resurrectionis ⁊ ascensionis. Secundo mysteriũ miraculorum ⁊ operationis quia suscitauit mortuos: et imperauit ventis: et mari: et demonibus: et sanauit leprosos et infirmos. Tertium mysterium electionis: quia quos voluit pater et predestinauit: hos filius vocauit et iudeos reprobauit. Que quidem omnia mysteria sunt ita mirabilia et incomprehensibilia: qd̃ nullus põt comprehendere nisi solus pater: non excluso filio nec spiritusctõ. Et hec mysteria xp̃s mundo manifestauit opere et doctrina: quoȝ profunditatem nemo poterit attingere: nec comprehendere. Et hoc est quod christus dicit in hac pte Vnde ait. O domine deus pater, multa fecisti mirabilia tua mysteria ⁊ opera in me et per me in nomine meo q̃ ita sunt profunda ⁊ incomprehẽsibilia quod in cogitationibus tuis non est qui similis sit tibi id est non est similis tibi ad cogitanduȝ et comprehendendum ea que solus tu cogitare ⁊ comprehendere potes: et nullus alius. Nam nul

tus alius potest cogitare et inuestigare et cōprehendere mysteriū incarnatiōis et resurrectionis nisi tu solus: nec miracula q̄ ego feci p te: nec pōt cōprehēdere causam electiōis iustoꝝ nisi solus tu. Hic ergo miracula tua ineffabilia ego annunciaui ꝛ locut⁹ sum mūdo ꝛ multiplicati sunt sup numerū. Uñ nota ꝙ li multiplicati sunt sup numerū

no. quō itelligit mltipli cati sūt sup nūe rum.

multipliciter pōt intelligi scdm ꝙ potest referri. Nam primo potest referri ꝛ cōparari ad mirabilia facta in vete.te. et tunc est sensus. O pater multa mirabilia fecisti in ve.te. per noe ꝛ moysen: ꝛ ꝓphetas. Sed multo maiora et plura mirabilia fecisti per me: nā actus ꝛ effectus quos fecisti p me multiplicati sunt super numerū: q2 multo plures in numero: et maiores sunt in effectu et v̄tute. Uel hic pōt referri ad numeꝝ mirabiliū que fecit de⁹ per xp̄m: et tunc est sensus. O pater multa ego annunciaui ꝛ locut⁹ sum multos actus ꝛ effectus mirabiles quos per me ꝛ in me fecisti: s3 plures sunt sup nūerū ꝙ̄ narrari q̄ant ꝛ ꝙ̄ sint scripti i euāgelio Uñ cuz h̄ ꝯcordat lr̄a Hiero. q̄ sic h3. Multa fecisti tu dn̄e de⁹ mirabilia tua cogitatiōes tuas ꝓ nobis: si enarrare voluero: plura sunt ꝙ̄ narrari queāt ꝛ tūc est littera plana. Itē Iob. vlti. Multa alia signa fecit iesus i ꝯspectu discipuloꝝ suoꝝ q̄ nō sunt scripta in li. h̄. Uel h̄ p̄t referri ad ꝓfūditate ꝛ altudinē mirabiliū hoꝝ mysterioꝝ: nam subditur.

xiij.q.i.i scriptu ris.

Annunciaui et locutus sum: multiplicati sunt super numerum.

¶ Ut sit sensus. O pater annūciaui mirabilia tua mūdo: sed ita sunt ꝓfunda ꝛ incōprehensibilia ad cogitandū ꝙ mltiplicati sunt sup numerū sermones ꝛ libri ad cogitandū et explicādū tam alta et ꝓfunda mysteria. q. d. ꝙ īfiniti sermōes ꝛ doctores et libri nō sufficerēt ad explicandū ea. Nā pertransibūt plurimi: et multiplex erit scia. Daniel. xij. Item Iob. vlt. Nō arbitror ip̄m mundū posse capere q̄ scribēdi sunt libros. Et sic p3 ꝙ mirabilia mysteria q̄ pater fecit filio. et per filiū sūt incōprehensibilia in numero et profunditate et virtute et in effectu: et sunt multiplicata super numerū idest infinita. Quasi dicat ꝙ effectus et fruct⁹ huius nominis iesus quos christus fecit: sunt innumerabiles ꝛ incomprehensibiles apud homines: quia soli deo sunt noti. Deinde cū dicit.

Heb.x. b.

Sacrificium et oblationez noluisti: aures autem perfecisti mihi.

¶ Christus agit gratias: q2 repudiatis sacrificijs vete.le. voluit acceptare ip̄m in sacrificiū ꝛ preciū p pctō totius mūdi. Uñ dicit xp̄s. O pater tu noluisti nec acceptasti sacrificiū ꝛ oblationē vete.le. sed perfecisti mihi aures tuas vt me audires p populo: vel ꝑfecisti mihi aures meas vt obedirē tibi in oībus. Apl's ad heb.x. dicit. Corp⁹ aūt adaptasti mihi: et tunc est sensus. Tu noluisti sacrificiū et oblationē vete.le. eo ꝙ illa sacrificia erant immūda: sed adaptasti mihi corpus. idest fecisti corp⁹ meū purum sine pctō mortali. vt esset aptū ad patiendū: ꝛ sufficiēs ad satisfaciendū. Et iō subdit.

viij.q.i. ca.sug gestum.

Holocaustū et pro peccato nō postulasti tunc dixi ecce venio.

¶ Holocaustū vete.le. pro peccato nō postulasti: nec acceptasti ꝓ pctō totius gn̄is humani: ꝛ tunc ego vt obedirē tibi ꝛ cōpatiēs generi humano: dixi. Ecce venio spōte ad patiendū: et in sacrificiu3 me offerēdū. In quib⁹ v̄bis duo asserit xp̄s. Prio ꝙ deus p̄r nō acceptauit ꝓ pctō mūdi sacrificia et holocausta ve.le. q2 nec erant apta: nec sufficiētia ad tollēdū pctm̄. Scdo ꝙ ipse solus fuit apt⁹: et ideo venit ad tollendū pctm̄. Possunt etiam supradicti duo versus referri ad sacrificiū ips⁹ abel et holocaustū qd̄ voluit offerre abraā de filio suo Isaac. Nā dauid nō solū p̄uidit mysteriū nr̄e redēptiōis per exitū israel de egypto et per trāsitu3 maris rubri: sed etiā per sacrificiu3 abel ꝛ abrae. Eo ꝙ illa duo sacrificia fuerūt figura xp̄i. Nam sicut abel iust⁹ sine pctō fuit occisus a fratre suo ex inuidia: ita pariter christus a pp̄lo iudaico fratre suo: item sicut abraā volūtarie voluit offerre filiū suum Isaac in holocaustū: ita pariter deus obtulit xp̄m filiū suū. Itē sicut Isaac venit sedēdo sup asinū vsq3 ad locū vbi postea fuit edificata hierl'3 et postea descēdit de asino et assumpsit ligna sup humeros ꝓcedens vsq3 ad locu3 sacrificij: ita xp̄s ingressus est hierl'm sedēs sup asinā: ꝛ postea i die veneris baiulās crucē humeris venit ad locū vbi fuit crucifixus ꝛ immolat⁹. Sed fuit dr̄ia: nā lic3 deus acceptauerit sacrificiū abel ꝛ isaac in voto pro seipsis: tn̄ nō ꝓ toto gn̄e hūano: q2 nullus eorum erat sufficiēs preciū ad redimēdū totū gen⁹ humanū. Et iō venit xp̄s tanꝙ̄ sufficiēs p̄ciū ꝛ sacrificiū et obtulit seip̄m ꝓ oīb⁹ nobis. Et hoc est qd̄ dicit xp̄s in hoc loco ad patrē: vñ ait. O p̄r de⁹ multa mirabilia mysteria fecisti in veteri testamēto: que oīa fecisti in figura humane redēptiōis future: que erāt tam ꝓfunda ꝙ nullus poterat cogitare et scire nisi tu solus: et ideo nō est filis tibi in tali scia ꝛ cogitatiōe: que quidē mysteria ego solus annunciaui et locutus sum dictis et factis: q2 oīa illa mysteria in me cōpleui ꝛ declaraui: quoꝝ sermones et effectus multiplicati sunt super numerum: eo ꝙ erant hoībus incōprehensibilia ꝛ soli mihi reseruata: q2 ad hoc veni in mundū vt complerē volūtatē tuā et scripturas legis ꝛ ꝓphetaꝝ. Uñ tu noluisti acceptare sacrificiū abel in p̄ciu3 ꝛ redēptionē ꝓ toto gn̄e hūano: nec voluisti oblationes noe ꝛ moysi. eo ꝙ illa nō erāt sufficiētia: iō adaptasti mihi corpus sufficiēs ad offerendu3 et perfecisti mihi aures meas vt obedirē tibi. ꝛ ꝑfecisti ꝛ inclinasti etiā aures tuas mihi meū sacrificiū acceptādo. Itē nō postulasti holocaustū abrae siue Isaac ꝓ pctō gn̄is humani: q2 ꝓhibuisti ne isaac immolaret̄: s3 imolatus est aries ꝓ isaac in figura mei. Et iō postꝙ̄ nullū sacrificiū ve.le. nec holocaustum postulasti nec acceptasti ꝓ peccato: tunc dixi: ecce venio ad offerendū meip̄m in sacrificiū ꝛ holocaustū pro toto genere humano. quia.

Not. de xp̄i passione.

In capite libri scriptū est de me vt facerē volūtatē tuā deus meus volui: et legē tuam in medio cordis mei. viij.d.c. q̄ ecōtra Ex.xi.q. iij.si is.

¶ In capite libri pdestinatiōis scriptuȝ est de me vt facerē volūtatē tuā ⁊c. Et nota ꝙ li. p pctō pōt esse vna dictio materialiter sumpta: loco cuiusdā accusatiui: hoc est sacrificiū qđ aliquādo in sacra scriptura dicit̄ pctm̄: vt. ij. Cor. v. q̄ nō nouit peccatū: pro nobis fecit pctm̄. i. sacrificiū vt exponit Aug. Et ita accipit̄ hic p pctō. i. sacrificiū. Nam holocaustū qđ fiebat ex adipe ⁊ pinguedine aīalium ⁊ totū cremabat̄ sup altare holocaustoꝝ nō offerebat̄ p peccato ppl̄i: vel alicuius singularis persone: sȝ tm̄ ad honorē dei. Sed victima siue pacifica q̄ hic dicit̄ oblatio offerebat̄ tm̄ ad petitionem vel gratiarū actionē pro lucro captando vel dāno vitando et comedebat̄ a populo corā deo. Solum aūt sacrificiū offerebatur pro pctō publico vel priuato et cedebat in vsum sacerdotuȝ: qui dicebātur comedere pctā populi. Et ideo solum sacrificiū dicit̄ peccatū vel pro peccato. Et ponitur hic primo ibi sacrificiū et oblationē. Secūdo ibi holocaustū ⁊ p pctō: ad denotānduȝ ꝙ tam in victima pacifica: ꝙ in holocausto semp offerebat̄ aliqd p pctō: ad hoc vt offerēs esset dignus coraȝ deo. Xps aūt omnia tria gña sacrificioꝝ obtulit patri. Ipse eñ fuit sacerdos ⁊ hostia: tā holocaustum pingue: ꝙ victima pacifica ꝙ etiā sacrificiū vt potest patere intuenti in hoc psal. ⁊ in alijs. A

¶ Sed contra hec arguunt iudei: et primo contra hoc qđ dicit qꝛ sacrificia ⁊ holocausta deus nō acceptabat pro pctō. Nā deus ordinauit ista ad tollenda peccata ppl̄i: vt pꝫ per totū leuiticū ergo. Scđo arguūt cōtra illud ꝙ dꝛ: corpꝰ adaptasti mihi: et ecce venio. Qꝛ deus ordinauit ⁊ instituit circuncisionē ad tollēdum originale. Et hoc asserit Aug. ⁊ magister sententiarū in. iiij. lib. ergo. ¶ In oppositū ē apl's per totā epistolā ad Ro. ⁊ ad gal. et hebre. vbi pbat ꝙ legalia nō poterant iustificare. B ¶ Respōsio. ad cuius intelligentiā sunt alique ppositiones siue cōclusiones pponende ⁊ notande. Quarū prima est ꝙ sacrificia ⁊ holocausta veteris legis nō erant acceptabilia ad remittendū peccatū. Probatur: nam illa sacrificia offerebantur in preciū pro hoībus peccatoribꝰ: ergo debebant esse maioris precij ꝙ homines pro quibus offerebantur: sed nullū animal brutū est maioris precij ꝙ homo immo minoris sine cōparatione ergo nullū illorum sacrificioꝝ poterat esse sufficiens preciū ⁊ acceptabile ad remissionē peccati. Qꝛ nunꝙ dñs remittit seruū ⁊ captiuū: nisi sibi reddatur preciū sufficiēs pro eo. Item sacrificiuȝ offerebatur pro toto populo. ergo debebat tenere mediū inter deum et populū: ad hoc ꝙ deus remitteret pctā populi. sȝ ꝙ illud sacrificium esset minus deo: et maius toto populo: sed nulluȝ aīal brutū poterat esse tale: quia sicut erat minus in dignitate: ita ⁊ in pcio. igitur. ¶ Scđa cōclusio ꝙ circūcisio in ppria virtute nō poterat tollere peccatum originale. Probatur nā per circūcisionem totus homo redimebatur ex captiuitate et seruitute et morte eterna: sed nulla pars pōt redimere totum: sed illa pellicula ⁊ ille modicus sanguis qui effundebatur in circūcisione erat pars totius hominis: ergo nō poterat redimere totū hoīem. Tenet pñtia: qꝛ nunꝙ dñs remittet captiuū pro sola manu vel pede absciso: nisi detur sibi pciū maioris valoris ꝙ sit iste seruꝰ. Preterea ipse pellicula et ille sanguis q̄ effundebat̄ in circūcisiōe ita erat subiectꝰ pctō ⁊ imundus sicut totus hō. ergo non poterat tollere peccatū nec acceptari pro redemptione ⁊ remissione peccati. Tenet consequentia nā si hō tenebat̄ in illa captiuitate ppter pctm̄ ⁊ erat deo exosus ⁊ in ira dei ppter peccatum: ergo deus nō acceptabat taleȝ carnē ⁊ sanguinē imundum et obnoxium pro pctō: sed oportebat ꝙ esset sanguis purus et immunis ab omni pctō: ad hoc ꝙ tolleret pctm̄. ¶ Tertia pclusio ꝙ solꝰ sanguis et sacrificiū xp̄i fuit sufficiens et acceptabile deo prī ad remittenduȝ oē pctm̄. Probat̄ primo rōne puritatis qꝛ xp̄s solus fuit inter mortuos liber ab oī pctō in psona ⁊ natura. Scđo rōne hūilitatis: qꝛ postꝙ totum genus humanū erat in captiuitate ppter superbiā ⁊ inobedientiā primoꝝ parētū nuc quidē supbia ⁊ inobedientia est deo abhominabilis: opꝫ vt per vnius obediētiā hō liberaret̄: sed qꝛ xp̄s se humiliauit factus obediens vsqꝫ ad mortē: ergo meruit acceptari in sacrificiū p oībꝰ liberādis. Tertio rōne charitatis ⁊ dilectiōis. eo qꝛ erat magis charus ⁊ dilectꝰ prī ꝙ aliqua alia creatura. Primo inqūtū filius naturalis. Scđo inquantū melior oī creatura: etiā inquantū hō tum ratiōe vnionis ⁊ grē: tum rōne puritatis: tum rōne charitatis: quā xp̄s habuit erga genus humanum. Et ppter oīa supradicta fuit magis charus et acceptabilis deo ⁊ fuit sufficiēs mediator inter deū et totū genꝰ hūanū: qđ nullus alius hō: nec animal: nec alia creatura potuit facere. ¶ Quarta cōclusio. ꝙ adam. ⁊ abel. ⁊ noe. ⁊ abraā. ⁊ Jacob. ⁊ moyses. et oēs ceteri patriarche ⁊ pphete: iō desiderabāt xp̄m vt veniret ad tollendū pctm̄: qꝛ sciebant ex reuelatiōe ꝙ sacrificia vete. le. nō poterāt hominē iustificare: nec tollere per se pctm̄. pbat̄. Nam oībus his facta est de christo repromissio: vt pꝫ per totum discursum vete. test. et ideo expectabant ipsum vt veniret ad soluendū preciū pro eis. Unde dauid dicit veni ad liberandū nos dñe deus virtutū. psal. lxx. Item psal. l. dicit. asperges me dñe ysopo. Itē zacha. viij. tu vero in sanguine testamēti eduxisti vinctos de lacu: vbi nō erat aq. Itē Esa. li. ij. attritus est ppter scelera nostra. Itē lxiij. vtinam dirūperes celos et descenderes. Hoc idem pꝫ ad heb. xi. vbi pbat apl's ꝙ oēs isti expectabant christuȝ: vt in eo reciperent repromissionē. Ex quibus patet ꝙ omnes patres vete. te. ex reuelatiōe sciebāt ꝙ illa lex nō poterat iustificare. nec illa sacrificia: quia aliter nō desiderassent: nec expectassent christum qui solueret pro eis. ¶ Quinta cōclusio: ꝙ licȝ per sacrificia ⁊ sacramēta vete. l e. tolleretur peccatū: tamē non in virtute ppria: sȝ put dabātur in signū federis ⁊ nō in preciū. Ad cuius intelligentiā est notandū ꝙ sacrificia ⁊ sacramēta vete. le. non continebāt realiter preciū: sed dabātur in signū precij soluēdi p christum. Exempli gratia. nam quandoqꝫ mercatores faciunt pactū cum venditore de naui plena mercibus. vel de aliquo agro: vl̄ domo ⁊ dant de pre-

ꝙ d eꝰ sacrificia nō acceptat p pctō.

Not. de circumcisione.

Not. de sanguine christi.

Nota quō sacramēta ve. l e. tollebant peccatū

senti vnū denarium in signū precij promittētes altera die siue vsq ad octo dies soluere totū precium et illico tradit eis res empta. tūc manifestū est quod ille denarius nō datur a mercatore nec acceptatur a venditore in preciū simpliciter: sed in signum precij soluendi tempore cōstituto secundum fedus et pactū. Ita ergo pariter deus fecit pactū cū Abraā Gen. xvij. precipiens circūcisionē fieri in signū federis. Unde Abraam nō dedit deo illā circūcisionē in preciū: sed in signū precij. nec deus acceptabat illā circūcisionē et pelliculā et sanguinē effusum in precium sed in signum precij soluendi per christū inquantum Abraā et oēs fideles ve. te. promittebant soluere per christū in suo aduētu. pro quibus omnibus christus soluit in cruce ex proprio sanguine in quo erat verū et validū et acceptabile et sufficiens preciū sub tali ptāte et pacto fiebat circūcisio in lege ve. Et hoc est quod dixit deus abrahe. Gen. xvij. Hoc est pactū meū quod obseruabitis inter me et vos et semē tuū post te circuncidetis carnē preputij vestri: vt sit signū federis inter me et vos quod signū federis nil aliud erat secundum Aug. contra Faustū: nisi quod deus acceptabat illā circūcisionē in signū precij futuri per xpm soluēdi in cruce. D ¶ Sed est aduertendū quod quadruplex signū data fuit illa circūcisio. primo in signū distinctiuū inquantū distinguebat filios Abraā et israel a ceteris nationibus. Secūdo in signū tributi et seruitutis propter pctm̄ primorum parentū. Tertio in signū figuratiuū. inquantum figurabat circūcisionē aie. Quarto data est in signū federis et precij futuri per xpm soluendi. et isto mō tollebat peccatū non ratione sui: quia non cōtinebat in se realiter preciū: sed rōne precij futuri in cuius signum acceptabatur a deo: et in cuius ptestatiōe et pacto dabatur. Et sicut dictū est de circuncisione: eodē mō est dicēdū de sacrificijs et holocaustis et oblationibus: quia nō offerebantur: nec acceptabantur in preciū: sed in signū federis et precij futuri per xpm soluēdi et sub tali federe et pacto et ptestatione offerebantur. et sic remittebatur peccatū pro eis pro quibus offerebatur. Et pro omnibus talibus christus obtulit suū sanguinē in cruce. et sic fuit tunc pactū et fedus impletū et consummatum et perfecte fuit facta satisfactio. Et ideo omnes patres ve. te. licet iam essent circūcisi: et pro eis offerebantur holocausta mane et vespere et cetera sacrificia: tamen semp desiderabāt et vocabāt xpm vt veniret ad soluendū pro eis: vt dictū est: et patet per totum testm̄ vetus. ¶ Septima conclusio quod sacra le. no. de perse tollunt pctm̄. Probatur nam in se realiter continēt precium passionis christi: probatur primo de eucharistia in qua christus deus et homo realiter continetur: et est sacrificiū per se deo charum et acceptatum et sufficiens pro toto mūdo. Hoc idem patet de baptismo in quo realiter continetur virtus passionis christi ad tollēdū originale et et actuale in adultis. Et sic dicendū de pnia et ceteris eo quod actualiter deriuantur a passione christi: et idō illico tollūt pctm̄. Hec est ergo differētia inter sacramēta noue legis et veteris: quia illa nō continebāt realiter christum nec eius passionē: sed tm̄ signum. Ista aūt ptinēt realiter christū aut virtutē passionis eius. Ideo ista dantur realiter in preciū: quia in baptismo illico soluitur preciū pro baptizato. Illa aūt dabantur solū in signū precij futuri vt dictū est: ideo adhuc expectabatur preciū: idō circuncisus semp manebat debitor et deus semp manebat creditor: licet circūcisus esset liberatus a pena sensus. ¶ Octaua conclusio quod adueniente christo et baptismo eius oēs iudei tenebantur baptizari: licet essent circuncisi. Probatur. Nam non acceperūt nec dederunt circuncisionem in precium sed in signum precij futuri: sic tenebantur soluere in actu quando fuit preciū in actu datum in baptismo. et ita Joānes baptista et oēs apli fuerunt baptizati: et christus misit eos ad baptizandum iudeos qui iam erant circuncisi vt patet Matthei. x. et Luce decimo. ¶ Nona conclusio: quod post passionem christi circūcisio et omnia alia legalia cessauerunt et perdiderunt suā virtutem et officium. probatur quia omnia mortua fuerunt simul cum christo: quorum finis et terminus erat christus. Hoc idem probatur: nam soluto et adueniēte precio: perdidit vim signū precij. ¶ Decima conclusio quod post publicationē euangelij circuncisio et cetera legalia non solū sunt mortua et inutilia iudeis: sed etiā mortifera et nociua. Probatur nam iudei ea seruantes irritant pactū dei factū cū Abraam et Moyse: et sunt preuaricatores et violatores federis: et per consequens sunt sacrilegi et priuati hereditate et alienati et degeneres ab Abraā et israel: et retrogradi a termino libertatis. ¶ Ex supradictis patet quid dicendum ad rationes iudeo. quia circuncisio et omnia sacramenta et legalia non fuerunt a deo instituta simpliciter in precium pro peccato: sed in signum precij futuri per christum soluendi et ideo fuit necesse xpm venisse: vt solueret precium debitum pro omnibus et consummaret pactum et fedus: et cessarēt oīa legalia in eius aduentu. Et sic patet quod deus non postulabat illa holocausta et sacrificia per se: quia non erant per se acceptabilia nec sufficientia pro peccato nisi inquantum erant signum futuri precij scilicet christi qui fuit purum et sufficiens et deo charum et acceptum sacrificium: tū rōne puritatis: tū rōne charitatis: tum rōne obedientie et humanitatis et vnionis. Et hoc modo intendebat Augu. cum dixit: quod ex quo instituta est circuncisio in illo populo ad purgationem originalis veterisque peccati: valebat sicut modo baptismus. q. d. quod bene liberabatur circūcisus: sed semp manebat debitor in christo: et deus semp manebat creditor vsque ad generalem solutionem fiendam per christum. Sicut manet creditor ille qui accepit tm̄ signum solutiōis. Hoc est ergo quod dicit dauid in hac parte cum ait. Sacrificium et oblationem noluisti. quasi dicat tu noluisti acceptare sacrificiū et oblationem ve. legis in precium solidum pro peccato totius mundi eo quod talia sacrificia erant inualida et insufficientia et nō cōtinentia in se precium et erāt indigna et immunda et de se nō acceptabilia. Idō perfecisti mihi aures ad obediendū tibi in omnibus et adaptasti mihi corpus quia purū sine peccato et non ex opere Adam sed ex opere spūsancti in vtero virginali ex puris sanguinibus formasti

Nota de circuncisione.

Sacra legis noue tollūt peccatū

Ad baptismum tenētur iudei.

legalia sūt mortifera iudeis.

et sic fuit aptum et sufficiens et per se acceptabile ad tollendū oē pctm̄. Et ēt adaptasti mihi corp' mortale ad patiendū: qr vt possem pati meipsum exinaniui formā serui accipiēs et habitu inuētus vt hō. Itē nō postulasti holocaustū agnorum nec vitulorum pro pctō: qr nō erāt sufficiētia sacrificia: sz qr adaptasti mihi corpus cū puritate et charitate et obediētia: iō volēs iplere volūtatem tuā tūc dixi: ecce venio ad patiēdum et offerēdū me ad passionē pro oibus et hoc feci ex obediētia: nā in capite libri pdestinatiōis scriptū est de me vt facerē volū tatē tuā: quo pdestinasti me ad faciendā volun tatē tuā postq adā fuit rebellis et inobediēs: et iō voluisti q ego per obediētiā meā satisfacerē pro eius peccato et inobedientia. Ideo o deus meus ego volui obedire et tenere legem tuam in medio cordis mei. deinde cum dicit.

xv. q3. s. reuertimini. **Annunciaui iusticiam tuā in ecclesia magna: ecce labia mea non prohibebo dn̄e tu scisti.**

¶ Annunciaui iusticiā. ostēdit xp̄s qliter fuit obediens patri in publicatione euangelij: eo q misit oēs aplos suos per vniuersum mūdum ad pdicādum euangeliū omni creature. Ideo dicit nō solum seruaui legē tuā et reposui eā in corde meo et pdicaui eā in iudea et hierusalē an̄ meam passionem: sed ēt post ascēsionē: per aplos meos annūciaui iusticiā tuā. i. legē euāgelicā in qua ondītur iusticia tua: eam inquā annunciaui nō solū in terra pmissionis et hierusalē que est pua terra sed in ecclesia magna toto orbe diffusa. qm̄ misi aplos per vniuersum mundum ad predicandū euangelium omni creature vt pz Matt. vlti. Un̄ dn̄e tu scisti q nō phibui nec phibebo labia mea p me nec per aplos ad pdicādū et annūciandū veritatē tuā: et intelligit p labia aplos p quos pdicauit. q. d. q nō timui minas iudeorum nec gētiliū: sz an̄ reges et presides dixi veritatem. Ideo subdit.

xxiij. q. s. c. qr. et xxi. q. ij. non ita. **Justiciā tuam nō abscondi in corde meo veritatē tuā et salutare tuū dixi. Non abscondi miam tuā: et veritatē tuam a consilio multo.**

¶ Justiciam tuā nō abscondi in corde meo: sz dixi et manifestaui veritatē tuam euangelicā et salutare tuū. s. annūciaui tuū saluatorē iesum: et publice cōfessus sum nomē iesu corā hoibus cōtēnendo minas pncipū: et iō nō tacui veritatē ex timore: nec abscōdi veritatē tuā a multo cōsilio scribarum et sacerdotū: et ideo moti sunt pncipes sacerdotū ad crucifigendū me et tyranni et reges ad interficiendū apostolos et martyres. q. d. o pr̄ iam manifestaui nomen tuum hominibus et annunciaui mundo voluntatem tuam sicut predixisti et promisisti moysi. Deutero. xviij. scilicet loquetur ad eos oia quecūq dixero: et precepero illi etc.

De pe. dist. j. qr diuinitatis natura. **Tu aūt dn̄e ne longe facias miserationes tuas a me: mia tua et veritas tua semper susceperunt me.**

¶ Postq superius christus ostendit se in omnib' complacuisse voluntati patris: et explicauit totum discursum suorum laborum: nunc aūt in hac parte secūda principaliter tanq mediator petit premium sui laboris scilicet liberari in capite et membris: sed quia passus est pro membris liberandis: ideo magis videtur petere liberationē membrorum. ideo ait. Tu autem dominopater ne facias longe miserationes tuas a me scilicet a membris meis: quia pro eis passus sum. Nam tu scis q misericordia tua et veritas tua semper susceperūt me in patriarchis et prophetis: qr semp liberasti eos in veteri testamento quorum liberatio fuit figura redemptionis generis humani: ergo sicut liberasti eos temporaliter ita pariter libera eos spiritualiter: quia maior et grauior est ista captiuitas et afflictio in qua iacet totum genus humanum q illa. Quod probo.

Qm̄ circūdederūt me mala quorum nō est numerus cōprehēderūt me iniquitates mee et nō potui vt viderem. vij. q. s. c. aduersitas.

¶ Quoniam adam peccante: circundederunt me mala quorum non est numerus: quia tota humana natura fuit corrupta et ad duplicem mortē cōdēnata et infinitis infirmitatib' subiecta et multipliciter afflicta et vulnerata in corpore et anima. Et sic comprehenderunt me iniquitates mee quas adam et filij sui commiserunt que intantum fuerunt multiplicate: qd non potui vt viderem. s. non potui eas numerare: qr.

Multiplicate sunt sup capillos capitis mei: et cor meū dereliquit me.

¶ Multiplicate sunt super capillos capitis mei iniquitates et infirmitates membrorum meorum pro quibus volui pati: intantum qd cor meum dereliquit me in passione: qr vires defecerant in me vsq ad mortem inclusiue. B ¶ Unde nota s̄m Aug. q sicut peccatum ade et filiorum suorum fuit multiplex: ita passio christi debuit esse multiplex. Nam in illo peccato fuit furtum: et homicidium et blasphemia: et rebellio: sicut dictum est psal. xiij. Ideo christus voluit pati multiplicem penam vt pro omnibus peccatis satisfaceret. Nam ipse fuit palmis cesus et cōsputus tanq blasphemus et flagellatus vt latro: et coronatus spinis: et delusus tanq vsurpator regni: et fuit finaliter crucifixus tanq homicida. et ideo dicit christ' q multiplicate sunt iniquitates mee super capillos capitis mei. Quasi dicat quod plures fuerunt q capilli capitis: quia non solum passus est pro iniquitatibus ipsius ade: sed ēt omnium preteritorum et futurorum qui numerari non possent. Et ideo dicit comprehenderunt me iniquitates quorum non est numerus: quia dominus posuit in eo iniquitates omnium nostrum: et attritus est propter scelera nostra. Esaie. liij. Item iniquitates membrorum dicit christus esse suas non quo ad culpam sed quo ad penam: quia pro eis passus ē et soluit penas pro eis vt nos ab eterna morte liberaret. Ideo.

Extra de reliq. c. vnico. in clemen.

Passio xp̄i multiplex.

de.pe. dist. iiij. nec quet. ꝙ. **Cóplaceat tibi dñe vt eruas me: domine ad adiuuandum me respice.**

¶ Quasi dicat postꝙ pro eis passus sum: et solui penas: ideo erue eos a pena eterna. Item nota ꝙ xps nō solū intēdit rogare patrē vt liberet suos a captiuitate peccati: sꝫ etiā vt liberet totā ecclesiā de manu tyrannorum et hereticorum.

supra. lx viij. et lx xxix. et lx iij. qō. j. vltimo. **Confundantur et reuereantur simul qui querunt animam meam: vt auferant eam.**

Conuertantur retrorsum et reuereantur: qui volunt mihi mala.

¶ In hac tertia parte petit vltionē de iudeis qui noluerūt christum audire nec recipere: immo ipm crucifixerūt. Unde ait. O pater confundantur iudei et reuereantur qui querunt animā meā et vitā meam vt auferant ipsam de mundo. Quasi dicat confundantur quando viderint me a mortuis resurrexisse et maneant frustrati in suo desiderio: et conuertantur retrorsum cadentes ab omni dignitate: et regno: et sacerdotio.

xxiij. q. v c. vga furoris. **Ferant confestim confusionem suā: qui dicunt mihi euge euge.**

¶ Ferant et patiantur confestim confusionem et verecundiam suam omnes iudei qui dicunt mihi euge euge. idest omnes qui letabantur in morte mea. Puniantur ergo iudei et omnes obstinati qui noluerunt me audire et sequi: vt impleatur quod dixisti Deutero. decimooctauo. Quicunqꝫ verba eius que loquetur in nomie meo audire noluerit: vltor existam. quasi dicat cōpleatur in eis illa sententia.

xij. q. ij. c. gloria. **Exultent et letentur super te omnes querentes te: et dicant semper magnificetur dominus qui diligunt salutare tuum.**

¶ Hic petit xps premiū pro suis membris sequentibus eum. Unde ait. exultent in corde et in anima et letentur in facie omnes apostoli et fideles qui querunt et secuti sunt te et audierūt doctrinā meā et omnes qui diligunt iesum salutare tuum et qui dicunt magnificetur dominus. idest qui magnificant patrem in filio et econuerso. Quasi dicat: omnes iusti et fideles habebunt gratiam in presenti et gloriā in futuro: sicut promisisti moysi. Exodi tricesimotertio. quando dixisti. Ego ostendam tibi omne bonum in aduentu christi supple. Deinde cum subdit.

xxiij. qō. iiij. duo. **Ego aūt mēdicus sum et pauper: dominus sollicitus est mei.**

¶ Ego autē mendicus sum. Concludit dauid in persona tot' corporis mystici christū expectātis dicens. Ego autem mēdicus sum et pauper. ideo dominus sollicitus est mei: idest quia in adam fui expoliatus omnibus bonis gratuitis et sic fui factus pauper: et etiā fui percussus et vulneratus in corde et anima et factus fui mendicus et egenus ideo necesse est vt dominus sit sollicitus mei: quia nullus alius me potest liberare: et pascere: et reficere pabulo sacramentorum nisi christus: ideo cōuersus ad christum dicit.

Adiutor meus et protector meus tu es deus meus ne tardaueris. ij. qō. v. testes.

¶ O domine iesu adiutor et redēptor: et protector meus ne tardaueris venire: quia nullus alius me potest liberare. ¶ Ex supradictis patet ꝙ si velimus cōtemplari dicta in hoc psalmo magis videtur dauid euāgelista ꝙ propheta. Nam ex hoc psalmo possunt recolligi octo euangelice cōclusiones. Quarum prima est ꝙ christus quattuor beneficia cōtulit fidelibus membris suis in suo aduentu. Nā primo liberauit eos de lacu miserie inferni: et de luto fecis peccatorꝫ et penalitatū. Scđo fundauit eos super firmam petrā fidei qui est xps Tertio direxit eos in celū per legem euangelicā. Quarto absoluit eos a cantico ve. le. cerimoniarꝫ et posuit canticuꝫ nouum euangelicū in ora ipsorum quod est canticū libertatis et letitie. ¶ Scđa conclusio ꝙ mysteria mirabilia que pater fecit in filio et per filium: sunt ineffabilia ad dicenduꝫ et narrandū: et incomprehēsibilia ad cogitandū: et cōprehendendū. ¶ Tertia conclusio ꝙ deus nō accipiebat sacrificia et holocausta et oblationeꝫ vet. le. in preciū pro peccatorꝫ: nō erant sufficientia: sed solum in signū federis futuri precij per christū soluendi. Et ideo fuit necesse christum venisse ad soluendū pro omnibus presentibus et futuris: eo ꝙ fuit aptus et sufficiens precium ad satisfaciendum pro omnibus ratione puritatis et obedientie. Quarta conclusio ꝙ christus non solum annūciauit voluntatem patris in hierusalem et iudea: sed etiam annunciauit euangelicam iustitiā et legem iustificanteꝫ in ecclesia magna toto orbe diffusa. ¶ Quinta conclusio ꝙ christus mediator ex debito et iure meruit liberare genus humanum propter laborem passionis et virtutem obediētie et charitatis. ¶ Sexta conclusio ꝙ ex sententia data per dñm in lege vete. iudei obstinati et ceteri infideles qui noluerūt xpm audire nec recipe merētur penam et vltionem eternā. ¶ Septima cōclusio ꝙ ex promissione facta moysi in le. ve. debetur sequentibus xpm gratia in presenti et gloria in futuro. ¶ Octaua conclusio: ꝙ omnes fuimus facti pauperes et mēdici in adam de quibus malis nemo nos poterat liberare nisi christ' qui fuit sollicitus in nostra redemptione et salute. Nota

Beatus vir qui itelligit super egenū et pauperem in die mala liberabit eum dominus. j. q. j. nō est.

Dominus cōseruet eū et viuificet eum: et beatum faciat eum in terram nō tradat eum in animā inimicorum eius. xxiij. q. v. per totū al's manus.

Dis.v.c. pōderet

Domin⁹ opem ferat illi super lectuꝫ doloris eius vniuersum stratuꝫ eius versasti in infirmitate eius.

¶ Titulus victori siue in finē psal. dauid. Ex titu/
lo apparet ꝙ dauid fecit hūc psal. dirigēs nos in
xp̄m qui est finis legis. In quo ꝓphetice ꝑdicit ⁊
memorat victoria xp̄i. Hoc idē cōfirmat xp̄s Jo.
xiij. allegās ꝓ se scripturā huius psal. cum dicit.
Ego scio quos elegerim: vt impleatur scriptura q̄ man/
ducat mecū panē: leuabit cōtra me calcaneū suū.
Ex his pꝫ ꝙ iste psal. fact⁹ est a dauid ꝓ xp̄o ꝓ/
phetice. Itē Aug. i libello de fide rerū inuisibiliū
adducit magnā ptē huius psal. ꝓbans dd̄ ꝓphe/
tasse in hoc psal. de morte ⁊ passiōe et de resurre/
ctiōe xp̄i. Sed est vidēdū vñ dauid sumpsit occa/
sionē faciēdi hunc psal. Ad qđ dicit ꝙ hebrei mo/
derni multa varia ⁊ inepta dicūt volētes assigna
re causas q̄ nullo mō pñt cū rōne applicari lrē hu
ius psal. Et iō saluo meliori iudicio cū dei adiu/
torio mihi vr̄ ꝙ dauid sumpsit occasionē faciendi
hūc psal. qñ fugit a facie absalō. Legit eñ Re. ij.
⁊ .xv. vsqꝫ ad. xix. qualr̄ absalō insurrexit ꝯ dd̄ pa/
trē suū vt auferret sibi regnū cui magna mltitudo
ex israel adhesit: inter quos p̄ncipalis fuit achito
fel q̄ fuerat ꝯsiliari⁹ familiaris ipsi⁹ dd̄. Cū ergo
pergeret dd̄ per verticē mōtis oliuarū: apparuit
sibi puer ⁊ seru⁹ miphiboseth in occursum ei⁹ cum
duob⁹ asinis q̄ onerati erant ducētis panib⁹: ⁊ cē
tū alligaturis vue passe: et centū massis polētaꝝ
et duob⁹ vtrib⁹ vini ⁊ sic subuenit inedie ⁊ indigē/
tie et refocillauit ip̄m dd̄ cū toto exercitu fugiēti.
Itē legit postea ꝙ cū achitofel videret se frustra/
tum ꝯsilio suo ⁊ ꝯtēptū ꝓpter ꝯsiliū chusi laqueo
se suspēdit. Item postea ꝙ cū dd̄ trāsisset in iorda
nē occurrit sibi berzelay galaadites et rabath fi/
lioꝝ amō ⁊ multi alij q̄ obtulerūt ei stratoria: ⁊ ta
peta ⁊ vasa fictilia: ⁊ frumētū. ⁊ ordeū: ⁊ farinā et
polētā: ⁊ sic subuenerūt indigētie ⁊ paupertati ipsi⁹
dd̄. Sꝫ postea ioab interfecit absalō ⁊ dispsi ⁊ vi/
cti sunt oēs inimici dd̄. Et sic reuersus ē dd̄ in hie
rusalē cū magna victoria: ⁊ ꝯfirmat⁹ est in suū re/
gnū oībus dieb⁹ vite sue. Vñ dixit. an ignoro me
hodie factū regeꝫ sup isrl̄ ⁊c. In hoc ḡ supradicto
mysterio ꝓuidit dd̄ in sp̄u totū mysteriū passiōis
et resurrectiōis ⁊ regni ipsi⁹ xp̄i. De quo mysterio
cōdidit hunc psal. Vñ ꝑ hoc ꝙ absalō ꝯiurauit et
insurrexit ꝯ patrē preuidit qualr̄ pplꝰ iudeoꝝ de
bebat et inuidia insurgere aduersus dñm ⁊ aduer
sus xp̄m eius vt sibi regnū ⁊ vitaꝫ auferret. Et ꝑ h̄
ꝙ achitofel ꝯsiliari⁹ dd̄ adhesit absaloni dans cō
siliū cōtra dñm suū: dd̄ ꝓuidit qualiter iudas scha
rioth vnus ex discipulis ⁊ familiaribus xp̄i debe
bat insurgere cōtra christū ⁊ adherere pharriseis:
et vendere xp̄m ⁊ dare ꝯsiliū cōtra christū: et laq̄o
se suspēdere dum esset frustratus cōsilio suo: sicut
achitofel. Itē per hoc ꝙ sibi subuenit dauid in il/
la fuga et indigētia in mōte oliuaruꝫ et berzelay
iuxta iordanē preuidit in sp̄u qualiter xp̄us debe/
bat esse pauper ⁊ multi debebāt subuenire indigē
tie et paupertati sue in vita. Vt pꝫ de martha et
magdalena q̄ subueniebāt christo de facultatib⁹

Not. de fuga dd̄ a facie absalō.

suis. Luce. xviij. Itē ioseph ab arimathia ⁊ nicho
demus subuenerūt sibi in sepultura. Oia ergo su/
pradicta preuidēs dauid in sp̄u fecit hūc psalmū
in persona xp̄i. In quo introducit christū loquētē.
In quo quidē psal. quattuor facit. Naꝫ primo pe
tit a patre septē premia pro his qui subuenerunt
in sua paupertate et morte et sepultura. Secūdo
per oppositū explicat ingratitudinē et crudelita
tem ipsius iude ꝓditoris. Tertio petit resurrectio
nem a patre: vt possit vtrisqꝫ ꝑmia referre ⁊ attri/
buere scđꝫ opa sua. Quarto agit gratias patri de
sua resurrectiōe ⁊ ascēsiōe. secūda ibi: inimici mei
tertia ibi: tu aūt dñe quarta ibi: in hoc cognoui.

Diuisio psalmi.

¶ Quantū ergo ad primū est notandū ꝙ adaꝫ ꝓ/
pter peccatū et ingratitudinē ⁊ inobediētiam se/
ptem dāna et septem miserias incurrit. scꝫ sitim
nuditatem: et dolores et infirmitates corporales
carcerē: captiuitatē. et mortē. Vnde christus licet
esset solus inter mortuos liber: tamē vt nos a ꝑdi
ctis miserijs liberaret: voluit oēs supradictas mi
serias in se spōte assumere: vt suā misericordiā er
ga nos maxime demōstraret et voluit etiam vt in
suis miserijs sibi subueniret ab alijs. et ita voluit
⁊ precepit vt in talibus miserijs vnusquisqꝫ pro/
ximo suo subueniret. vt pꝫ Matth. xxv. Et voluit
vt sibi tanq̄ pauperi subueniret: et non solū se vo
luit ostendere pauperē. sed patrem et caput pau
perum. Et hoc vt diuitias cōculcaret et exemplo
sui ceteri paupertatem et miserias patienter to/
lerarēt. Et sic voluit in paupertate nasci ⁊ viuere
Vnde ait Matth. viij. Vulpes foueas habent: et
volucres nidos: filius aūt hominis nō habet vbi
caput suum reclinet. Et sic voluit sibi in pauper/
tate subueniri et elemosynas acceptare. Nā mar/
tha et magdalena ministrabant sibi de facultati
bus suis: vt pꝫ Luce. viij. Et martha iaccepit ip̄ꝫ
in hospitio suo: ⁊ gamaliel defendit ipsum in cō/
cilio. Et magdalena ipsum lassum ⁊ fessum vnxit
vnguento. Joh. xij. Et tandem ioseph ab arima/
thia in suo sepulchro eum sepeliuit: vt pꝫ per om
nes euangelistas. Ex quibus patet ꝙ oia septem
opera mie voluit i se acceptare. Et hoc fecit chri/
stus propter quattuor. Primo vt pauperē se ostē/
deret et nos a predictis miserijs liberaret. Secū/
do vt vnusquisqꝫ nostruꝫ exēplo sui nō confunda/
tur: sed paupertatem et ceteras miserias tolera/
ret patienter. Tertio vt subuenire pauperibus ad
discamus. Quarto vt subueniendo miseris ⁊ pau
peribus merita sue passionis participemus. Et
sicut sunt septeꝫ opera misericordie. Ita christus
petit a patre septem ꝑmia pro omnibus his qui
sibi in sua paupertate subuenerūt ⁊ pro omnibus
qui pauperibus et afflictis in sua necessitate sub/
ueniunt et septem opera misericordie erga proxi
mum exercent. Dicit ergo christus in hac prima
parte. ¶ Beatus sit et erit omnis qui intelligit et
intendit et curam habet super me et quencunqꝫ
alium egenū et pauperē sicut fecit martha que me
cibauit et magdalena que me fessum vnxit. Et io
seph qui me in suo sepulchro sepeliuit. Et sic erit
beatus quicunqꝫ fecerit misericordiā erga proximuꝫ
suum. Nam sicut exercuit septem opera mie: ita

Adā ꝑ petm̄ septē damna incurrit.

Quare xp̄s se fecit pauperem.

misericors ꝯsequet septeꝫ premia.

consequent septē pmia. Nā primo dñs liberabit eū in die mala. i. in die iudicij: qz dicet omnibus misericordibus. Venite bñdicti patris mei. pcipite regnū: qz esuriui et dedistis mihi mãducare: et sic liberabit oēs tales a pena ifernī. Scdo dñs cōseruet. i. cō seruabit eum in grã ne cadat in pctm̄. Tertio viuificet eū a peccato ad grãz si forte cecīderit in aliqd pctm̄. Quarto beatū faciat eū i terra viuētiū. i. i gloria. Quinto nō tradat eū i man⁹ inimicorū imo liberet eū ab inimicis visibilibus ⁊ inuisibilib⁹: ⁊ ab omni periculo. Sexto dñs opē ferat illi super lectū doloris eius. i. adiuuet eū in omnibus infirmitatib⁹ et dolorib⁹ corporalib⁹. Septimo vniuersuz stratū eius versasti i infirmitate eius. q. d. tu pr̄ versabis et mutabis totuz lectum ei⁹ in sanitatē ⁊ vitā: cū sit ⁊ fuerit i aliqua infirmitate quasi dicat φ nō solū feres opē ⁊ auxilium in suis doloribus et infirmitatibus sed etiā liberabis eū a morte corpali: qz i infirmitate ei⁹ i. dū fuerit infirmus ad mortē in lecto vsabis et mutabis stratū et lectū mortis eius in sanitatē ⁊ vitā ⁊ reuocabis eū a morte corporali. Sz forte ly vniuersum stratū eius versasti i infirmitate eius refertur ad vitā gloriosam quā corpus cuiuslibz iusti et misericordis recuperabit per resurrectionem in premium. B ¶ Ad cuius intelligentiam est notãdū: sicut frequēter dictū est φ xp̄s totaliter redemit et liberauit hoīem quātū ad aīam et corpus ab oīb⁹ miserijs quas traxit ex adā propter pctm̄. Nā p mortē et passionē redemit aiaz et liberauit a peccato sz p resurrectionē liberauit corp⁹ ab oī miseria corporali s. a septē supradictis miserijs quas incurrit adā propter peccatū. Nā sicut xp̄s resurrexit cuz corpore glorioso libero ab omni miseria: qz surrexit immortalis ⁊ ipassibilis. Ita resurgem⁹ et immutabimur ab omni miseria in gloriam et libertatem vt ait aplus ad Cor. xv. Et sic xp̄s in finali iudicio et vniuersali resurrectione corp⁹ nostrū in infirmitate corporali positum et miseria versabit in imortalitatez et impassibilitatem ⁊ gloriam. B ¶ Nam corpus nostrū p isto statu nihil aliud est nisi stratū et lectus doloris ⁊ ifirmitatū ⁊ miseriaꝝ i quo iacet anima nostra infirma: quia infirmatur anima ad infirmitatem corporis sequendo eius concupiscentiam: et affectiones: vt inquit Aug. Ideo dicit φ hunc lectum et stratum voluit tãgere christus: vt sanaret nostras ifirmitates. vnde ait aug. φ grandis descendit de celo medicus quia grandis et magnus in terra iacebat egrotus. Sed tegit lectulum huius egroti. cum carnem nostram infirmam assumpsit et sanauit egrotum. Ex quo patet φ corpus nostrū mortale pro isto statu nil aliud est nisi quidā lectus et stratum omnium dolorum et infirmitatum in quo iacet anima egrota. Sed christus in finali resurrectione versabit et mutabit ipsum et conuertet in vitam immortalem et impassibilem. Et hoc est septimum premium quod recipient iusti in generali resurrectione. Et hoc petit christus a patre pro omnibus facientibus opera misericordie. Ideo ait. O pater nō solū feres opē super lectū doloris ipius hoīs facientis miaz mihi ⁊ omni proximo sed et versasti vniuersum stratū ei⁹ in eius infirmitate. i. cū vniuersum corp⁹ ei⁹ sit qdā lect⁹ et stratū cōstitutum in multiplici infirmitate et miseria vsabis et mutabis ipz in gliā ⁊ imortalitatē ⁊ ipassibilitatez. Ex quib⁹ pz φ sicut septē miserias icurrit adā cū tota posteritate. s. famē: sitim: ⁊ nuditatē: ⁊ carcerē ⁊ captiuitatē ⁊ ifirmitatē: ⁊ mortē: ita sunt septez opa mie: q̄ vult xp̄s vt faciam⁹ erga primū ipz releuando. s. Cibare esurientes. Potare sitiētes. Vestire nudos. Visitare infirmos. Et incarceratos liberare. Et captiuos redimere: et mortuos sepelire. Quas oēs septē miserias xp̄s in se voluit sustinere vt nos ab eis liberaret. Et voluit in oībus subueniri sibi: vt merita sue passionis participaremus. vt dctm̄ est. Ideo petit a patre septez premia illis septem opib⁹ mie corrñdentia. Prio vt omnē miaz liberaret ab īferno i die iudicij. Scdo vt cōseruet eū in gratia. Tertio vt viuificet eum a peccato ad gratiā. Quarto vt faciat eū btm̄ i terra et in gloria. Quinto vt liberet eū ab oībus inimicis. Sexto vt liberet eū ab omni dolore et infirmitate corporali. Septimo vt resuscitet ipsuz ad gloriam et immortalitatē in finali resurrectione. Que sunt premia promissa omnibus facientib⁹ misericordiam cum proximo suo. Quomodo autē obligamur subuenire indigētib⁹: ⁊ iplere opa mie sub pena ignis eterni patebit psal. cxj. Sz qz sol⁹ xp̄s mediator dei ⁊ hoīm p passionē ⁊ resurrectionē eos a supradictis miserijs liberauit: ⁊ a patre supradicta septē premia impetrauit: ideo concludendo orat ad patrem dicens.

Septez premia operib⁹ septē misericordie corrñdent.

Ego dixi domine miserere mei: sana animaz meā qz peccaui tibi.

De pe. dist. j. c. mēsuraz

¶ Ego dixi dñe miserere mei. i. ego oraui i horto ⁊ i cruce p ecctia fidelium. dixi ad patrē o dñe pr̄ miserere mei. i. miserere ecctie mee cui⁹ ego suz caput: ⁊ p q̄ recipio hāc mortē ⁊ passionē: ⁊ sana animā meā. s. ecclesiā fideliū p q̄ patior: q̄ ē aīa ⁊ vita mea: qz eā assumpsi et mihi i spōsaz vniui vnitate mystica sana ergo istam animam meam quia tibi peccaui nō in capite. sz in membris q̄n adā peccauit. Quia q̄n adā peccauit icurrit has oēs infirmitates et miserias supradictas. Sana ergo istā aiaz que tibi id est cōtra te tunc peccauit. Littera aūt Hieronymi habet. Sana aiam meā qz peccauit tibi. et tunc est littera magis plana: sed totuz potest dici. Nam quia christus assumpsit ecclesiam in vnitate mystica ideo communicātur idiomata et nostra peccata dicit esse sua non quo ad culpam: sed quo ad penam eo φ nostram causaz recepit defendendam tanq̄ fideiussor: et procurator et dominus et heres et sponsus et pater vt dictum est psalmo. xviij. ⁊ xxj. Et sic christus dicit φ peccauit in adam non ad culpam: sed ad penam. Deinde cum dicit.

Inimici mei dixerūt mala mihi q̄n morietur et peribit nomen eius.

vs. q. s. et merito.

¶ Postq̄ superius xp̄s explicauit miaz quā martha et magdalena et ioseph ⁊ ceteri fecerūt cū eo

Corpus ē lectus doloris.

in sua vita: et morte: et sepultura pro quib' petijt supradicta septē pmia a pr̄e: ideo p oppositū in hac scōa parte explicat ingratitudinē: crudelitatem quā iudas discipulus eius cū cōsilio sacerdotum et pharisеор ostēdit cōtra eū in sua morte. Nam cum iudas esset discipulus ei' debuisset q illum defendere: tamen tradidit eū iudeis: 7 iō sub silentio predicit eoꝝ dānationē 7 punitionē.

Nota q̄ figura iude. B ¶ Ad cuius intelligētiā est notādū: q achitofel fuit vnus de principibus et secretis consilia rijs dauid. Sed ipse fuit prius q̄ adhesit absaloni et detegebat secreta dauid 7 referebat absaloni et consilio eius: 7 hoc durauit p aliquot dies vsq3 quo manifeste detexit eius pdimentum sed postea quia ad preces dauid 7 industria chusi infatuatū fuit 7 frustratum consiliū et prodimentū eius. Ideo abijt 7 laqueo se suspendit. Ita pariter iudas qui fuit vnus ex discipulis xp̄i iuit ad concilium phariseorū 7 principes sacerdotum dicens. Quid vultis mihi dare. 7 ego eum vobis tradam? Et cū illi constituissent sibi. xxx. argēteos q̄rebat opportunitatē quomodo traderet eū eis. Et sic quicquid audiebat a xp̄o 7 discipulis eundo et redeūdo referebat iudeis 7 iō dixit sibi xp̄s. Iuda qđ facis fac cit'. Et deduxit ministros ad locum vbi xp̄s orabat in quo cōueniebat iesus cum discipulis et sic osculo tradidit eum. Sed postea laqueo se suspēdit. Totum ergo hoc mysteriū preuidens dauid in figura per achitofel et consilium absalonis: dicit in persona xp̄i. Inimici mei principes et pharisei dixerunt mala mihi id est falsa crimina imposuerunt et confinxerunt et in mortē meam conspirauerunt dicentes quando morietur iste seductor et peribit nomē eius id est morietur et eradamus eum de terra viuentium et nō nominetur vltra quia expedit vt vnus homo moriatur pro populo ne veniant romani et tollant nobis locum nostrum et gentem.

vf.q. iij. nō solū

Et si igrediebatur: vt videret vana loquebatur: cor eius congregabit iniquitatem sibi.

¶ Et si pro quando iudas vel aliquis alius ingrediebatur ad cenaculum vbi eram cum discipulis vt videret et exploraret et insidiaretur quid faciebam tunc vana loquebatur: cor ipsius iude. Nam dicebat nunquid ego sum domine: et dicebat. Ut quid perditio hec. poterat enim vnguentum istud venundari plus q̄. ccc. denarijs et dari pauperibus: sed in hoc vana id est cum fraude loquebatur cor eius: nam non dicebat hoc q ad eum pertineret de egenis: quia fur erat et latro: ideo vnum dicebat ore et aliud versabat in corde. Ideo iudas exinde congregabat iniquitatem sibi et machinatus est quō xp̄m traderet. Et sic.

vf.q.f. de terioꝛes vf.q.f.c. summa.

Egrediebatur foras et loquebatur in idipsum.

Aduersū me susurrabāt omnes inimici mei: aduersum me cogitabant mala mihi.

¶ Egrediebatur foras iste proditor abiēs ad phariseos et loquebatur in idipsum. idest simul cum eis tractando de captione christi et sic omnes iudei inimici mei susurrabant id est susurrando mala crimina imponebant et mortem tractabant et cogitabant et sic opere compleuerūt.

Dist. l. c. pōderet 7. c. sacerdotes.

Verbum iniquum constituerunt aduersum me: nunquid qui dormit non adijciet vt resurgat.

¶ Sed adhuc post mortem meam constituerunt verbum iniquum aduersum me. Nam dum essem in sepulchro principes et pharisei accesserunt ad pylatum dicentes. Domine recordati sumus q ille seductor dixit adhuc viuens post tres dies a mortuis resurgam. iube ergo custodire sepulchrū ne forte veniant discipuli eius nocte et furentur eum et dicant plebi surrexit a mortuis. Nam nunquid iste seductor qui dormit. id est mortuus est non adijciet suis falsis miraculis vt resurgat: id est dicat et fingat se resurrexisse: quasi dicant sic. Et hoc est verbum iniquum quod principes et pharisei constituerūt aduersus iesum. Nam corruperunt custodes pecunia vt dicerēt discipulos furatos fuisse corp' iesu que falsa fama fuit apud iudeos per aliqua tempora conficta. Sed quia hoc secretum de futura christi resurrectione reuelauerat iudas iudeis prout dixerat christus Unde dixerat eis tenete et ducite caute quia ipse dixit se tertia die resurrecturum. Ideo subdit christus. Non est mirum q principes et pharisei cogitarent mala mihi et constituerent verbum iniquum aduersum me.

De pe. di. f. c. homicidiorum.

Etenī hō pacis mee in quo sperabā qui edebat panes meos magnificauit sup me supplantationē.

¶ Etenī pro quia iudas homo pacis mee. i. discipulus et familiaris et fictus amic' in quo sperabam vt me defenderet ipse me tradidit: magnificauit et eleuauit contra me supplātationē. id est calcaneū 7 calcē 7 insultauit calcibus contra me: me tradendo et secreta reuelādo 7 dicēdo: ducite caute 7 custodite quia dixit se resurrecturū. Ex q̄bus patet q iste iudas pditor fuit in omnibus similis ipsi achitofel: 7 sic in fine laqueo se suspendit. Et sic patet quomodo dauid predixit in hac secunda parte totum misteriū machinationis et traditionis mortis christi: sicut pūidit in figura per achitofel: 7 ideo xp̄s allegat hoc dictū in persona sui per dauid esse dictum et prenunciatum: vt patet Jo. xiij. Unde dicit homo pacis mee. i. filius amicus: in quo sperabam: sicut erat decens discipulo qui edebat panes meos. i. mecum cenauit in mensa: 7 comedit agnū et azima: et etiam recepit corpus meum in sacramētū illa nocte postea eleuauit calcaneū contra me. Quasi dicat non solum inimici publici: sed etiā ficti amici insultarunt cōtra me. Totū etiam hoc allegat Aug. in libello de fide rerum inuisibilium esse dictum de xp̄o 7 sua morte 7 passione 7 resurrectiōe: 7 de iuda proditore

te vbi augustin⁹ adducit magnā partē hu⁹ psal.

xxiij.d.c. sicut quedam. **Tu autem domine miserere mei et resuscita me et retribuam eis.**

¶ Postq̄ xp̄s in pria parte postulauit a pr̄e pre/mia pro nobis qui subuenerūt sue idigētie ꝛ pau/pertati. Et in scda explicauit modū sue traditio/nis per iudā. Nunc in hac tertia parte petit a pa tre resurrectionem vt possit retribuere bonis pre mia predicta et suis psecutoribus penā sicut pre uidit dauid cū restitutus fuit in regnum suū post mortē absalon et achitophel. Dicit ergo xp̄s. Sʒ tu dn̄e pater resuscita me a mortuis et retribuā eis.s.bonis premia in pricipio dicta et malis pe nam. Unde dicit xp̄s ad patrē. miserere mei p̱ cor pore mystico et loquitur inquantū homo. qꝛ vt sic est caput ecclesie. ꝛ vt homo est suscitatus ꝛ exal/tatus a patre qꝛ vt deus resurrexit in p̱pria virtu te vt ait apostolus. Unde xp̄s post resurrectionē suā recuperauit et adeptus est regnū et vniuersa lem ptātem in celo in terra ꝛ in inferno. Et sic re/tribuit crucifixoribus penam tpalem in pn̄ti: re/gnum ꝛ sacerdotiū auferendo et eos trucidādo

xxiij.q6. iiij.c.na bucho/donosor per romanos ꝛ captiuādo ꝛ in futuro ad penam eternā destinando. Misericordibus vero qui sibi subuenerunt et de corpore suo curā gesserūt ꝛ euā gelio obedierant tribuit gratiā in presenti et glo riam in futuro tam corporis q̄ anime.

In hoc cognoui quoniam voluisti me: quoniam non gaudebit inimi/cus meus super me.

¶ Hic agit gratias de sua resurrectione ꝛ ascēsio ne dicens. O pater ego in hoc cognoui.i. cogno/scere oēs fecisti ꝛ membra mea cognoscere potue runt quoniā voluisti et dilexisti me: quoniā ꝛ ini/micus meus populus iudeorum ꝛ infidelium nō gaudebit super me. Nam cum viderūt me surre/xisse et celos ascendisse ꝛ spiritūsanctum in apo/stolos misisse et per eos miracula operari. Tunc viderūt se suo desiderio frustratos: ꝛ sic nō potue runt gaudere super me immo tristari.

ifra.xcij ꝛ.xxiij.q iiij.ob/tineri. **Me aūt p̱pter inocētiā suscepisti: ꝛ cōfirmasti me i cōspectu tuo i eternū**

¶ Non solum pater me suscitasti sed etiā ad ma/iorem cōfusionem eorū me p̱pter innocentiam ꝛ puritatē et obedientiā meam in celū suscepisti et cōfirmasti me in conspectu tuo in eternum a dex/tris collocando ꝛ vniuersalem potestatem ꝛ iuris ditionē tradendo. Nam propter humilitatem exaltasti me: ꝛ dedisti mihi nomen quod est super omne nomen. Ideo gratias agam semper in ec/clesia dicens.

xxxv.dis. c.ab ex/ordio. **Benedict⁹ dominus deus israel a se culo et in seculum fiat fiat.**

¶ Benedictus dn̄s deus israel.i. fideliū ꝛ creden tiū ꝛ dicet totuspp̄ls xp̄ian⁹ fiat fiat.i. amē amē q̄si dicat iugiter in ecclesia laudabit deus ꝛ p̄di/cabit ei⁹ incarnatio ꝛ passio et resurrectio ꝛ ascē/sio et gloria sempiterna. D ¶ Ex supradictis recolligūtur septē p̄clusiones quarū p̄ria est ista. ¶ Prima conclusio: q̄ adam in peccando septem dāna ꝛ miserias incurrit scilʒ famē: sitim: nudita tem: infirmitatem: carceres: captiuitatem: ꝛ mor/tem corpalem quas oēs xp̄s in se voluit assumere et pati vt nos ab eis liberaret. ¶ Scd̄a p̄clusio: q̄ xp̄s nō solū voluit supradictas septē miserias su stinere sʒ et voluit vt sibi in talibus subueniret: vt exemplo sui oēs paupertatē ꝛ ceteras miserias patiēter tolerarēt: ꝛ ceteris miseris succurrere di scerent: ꝛ de paupertate ꝛ subuentione nō erubes/cant ꝛ subueniendo miseris merita passionis xp̄i participent. ¶ Tertia p̄clusio q̄ septē premia pe/tit a pr̄e in hoc psal. p̱ his qui in sua pauptate et afflictiōe ꝛ sepultura subuenerūt ꝛ p̱ oībus septē opera mie cū p̱rimis exercentib⁹. Primo vt in iu/dicio ab inferno liberent. Scd̄o vt a morte pecca ti per grām viuificent. Tertio vt in gratia p̄ser/uentur. Quarto vt in terra viuentiū.s. in celo bea tificentur per gloriā et in hac terra copia bonoꝝ tpalium. Quito vt liberent ab oībus inimicis vi sibilibus et inuisibilib⁹. Sexto vt adiuuent i infir mitatibus suis corporalibus. Septimo vt corp⁹ eorū mortale ꝛ infirmū versetur ꝛ mutet in corp⁹ imortale ꝛ ipassibile ꝛ gl'iosuʒ i finali resurrectiōe ita q̄ infirmitates versentur in dotes gloriosas. Ex quibus ptʒ q̄ elemosyna septem facit. Nam Elemo/syna. fa/cit septē primo liberat ab iferno. Scd̄o liberat a peccato. Tertio cōseruat in gratia. Quarto facit beatum in celo ꝛ in terra dat bona tpalia. Quito liberat ab inimicis. Sexto cōfert salutē corporis liberā do ab īfirmitate. Septimo suscitabit corpora ad immortalitatē. Et ideo iste psal. dr̄ in agenda de functorū vt precibus ecclesie ꝛ meritis passionis xp̄i liberent a pena ꝛ miseria purgatorij. ¶ Quar ta p̄clo: q̄ tota cōiuratio ꝛ psecutio ipsi⁹ absalon p̄tra dauid fuit figura ipsius cōiurationis facte cōtra xp̄m ꝛ ipsius psecutionis et passionis ꝛ re/surrectionis. ꝛ fuit figura iude p̱ditoris. ¶ Quin ta cōclusio q̄ xp̄s post suam resurrectionē retri/buit iudeis crucifixoribus suis penaʒ sui reatus et auxiliatoribus suis retribuit premiū. ¶ Sexta p̄clusio: q̄ iudei post resurrectionē xp̄i manserunt delusi et cōfusi in desiderio suo. ¶ Septima con/clusio q̄ xp̄s post suam resurrectionem ascendit in celum et sedet a dextris patris ꝛ fuit confirma tus in regno et vniuersali potestate.

Quemadmodū deside/rat ceruus ad fontes a quarum ita desiderat aia mea ad te deus. de pe.di s.ca.resu scitat⁹.

¶ Titulus in finē eruditio siue itellect⁹ filijs chore. Unde no ta q̄ nō solū Augustinus. sed et chambi hebreus dicit q̄ vbicunq̄ in titulis psal. preponitur eru/ditio siue intellectus est signum q̄ in illo psalmo predicitur aliquod magnum et profundum my/sterium de messia futuro. De quo sicut propheta fuit eruditus a sp̄ūsancto ita erudit nos in psal. B ¶ Ex quo ptʒ q̄ dauid dirigit nos in xp̄m quē

est finis legis erudiēs nos de aliq̄bus mysterijs
de xp̄o et ecclesia. Sed dicit Rab. sa. ⁊ multi alij
hebreorū q̄ dauid nō fecit hūc psal. nec alios de
cē sic intitulatos sed filij chore fecerūt eos. dicūt
eīm q̄ quidā filiorū chore nō ꝯsenserunt in illa cō
iuratione p̄ris eorū: et dathan ⁊ abiron facta cō
tra moysen: ideo q̄n terra absorbuit chore ⁊ da-
than ⁊ abiron cū ceteris sequacibus: isti filij cho
re fuerunt liberati ꝓpter eorū innocentiā: qd fuit
Nota. grande miraculū. Nu. xxvj. Et ideo vt dicunt isti
deus cōtulit filijs spm̄ ꝓphetie in premiū: q2 non
secuti sunt iniquitatē p̄ris. Et sic cōdiderūt oēs
xj. psal. sic intitulatos. Sed ista positio est falsa ⁊
irrationabilis. P̄rio q2 sequeret̄ q̄ filij chore ha-
buissent altiorē gradum ꝓphetie q̄ dauid eo q̄
psal. intitulati filijs chore sunt altiores ⁊ ꝓfun-
diores in sn̄ia q̄ ceteri psal. vt patebit. S3 hoc est
falsum vt ꝓbatū est in ꝓlogo: q2 dauid dr̄ egre-
gius psaltes israel. ij. Reg. xxiij. Item si isti psal.
fuissent facti tpe moysi: nec tacuisset nec omisis-
set moyses scribere eos in lege: sicut scripsit res
minoris auctoritatis. Ideo dicendum est cū ori-
gene et augustino ⁊ cassiodoro q̄ dauid fecit hūc
psal. et oēs alios. Sed dedit ipm̄ cantandū filijs
chore qui erāt de cantorib' dauid. Et sic filij cho
re nō memorant̄ tanq̄ auctores istorū psal. sed
tanq̄ cantores: eo q̄ erāt sapientiores ceteris cā
toribus. Sed ꝯtra hoc arguūt quidā dicētes q̄ fi
lij chore nūq̄ fuerunt cantores s3 ianitores tm̄. j.
Paralip. xxvj. Sed parcat mihi eorū reuerētia q2
obiectio auctoritas sacre scripture est in oppositū. Nā he
man qui erat de principalib' cantorib' erat de fi
lijs chore vt pt3. j. Parali. vj. c. Ibi eīm describitur
genealogia ipsius hemā: ascendēdo vsq3 ad cho
re. filij ysar. filij caath. filij leui. Ex quo pt3 q̄ he
man cū suo choro erat de filijs chore: ⁊ per ꝯns
ex eadē descendētia filiorū chore: quidā erāt can-
tores. q̄dā erāt ianitores. Nec h' erat incōueniēs:
q2 etiā de filijs iditbum quosdā fecit dauid por-
tarios siue ianitores vt pt3. j. Paralip. xvj. ⁊ tamē
iditbū fuit de principalibus cantoribus vt pt3 in
Rn̄sio. eodē lib. c. vj. S3 q̄d dicēdū ad btū Hierony. vi-
rū tante auctoritatis et in lege ⁊ ꝓphetis tm̄ exer
citatū et peritum. Ad hoc r̄ndet̄ q̄ btūs hierony.
nulla auctoritate mouet̄ nisi sola auctoritate ma
gistri sui barrabā: qui fuit illius opinionis. ⁊ sic
locutus fuit tunc scd̄m opinionē et doctrinā illi'
hebrei magistri sui. Sed postea magis illustrat'
asserit istum psal. ⁊ oēs alios institutos fuisse fa-
ctos ab ipso dauid: vt pt3 in multis epistolis in
quibus psal. sic intitulatos attribuit ipsi dauid.
vt patebit. Itē origenes in omelia de tabernacu-
lo asserit dauid fecisse hūc psal. cū dicit dauid ex
mius oīm ꝓphetarū q̄ magnifice de tabernacu-
lo sentit. dum dicit per singulos inq̄t dies vbi est
deus tuus. Itē Greg. in ome. xxv. Hinc dauid ait.
Sitiuit aīa mea ad deū fontē viuū3 ⁊c. Ex qui-
bus pt3 q̄ dauid fecit hūc psal. et oēs alios sic in
titulatos. B ¶ S3 quare dedit hos psal. ad cā
tandū filijs chore. Fuit in figura eo q̄ ecclesia cō
gregata ex ꝓplo gentili et etiam iudaico est figu
rata per filios chore. Nam sicut filij chore licet

essent filij praui hoīs et cōiuratoris et mali: tamē
ipsi fuerūt boni nō sequētes iniquitatē patris iō
p̄re percunte ipsi manserūt immunes: ita pariter
ecclesia fuit cōgregata ꝓ maiori parte ex cōuer-
sis de ꝓplo gētili quorū p̄res fuerunt idolatre et
praui et et dānati: et sic patrib' eorū pereūtib' in
illa execrabili supstitione. tn̄ filij fuerunt saluati
nō sequendo detestabiles ritus patrū suoꝝ. Ita
pariter apostoli fuerūt in xp̄o saluati: nō sequēdo
cōiurationem scribarū ⁊ phariseoꝝ factā contra
xp̄m. Et ideo eccl'ia inquantū est cōgregata ex fi-
lijs prauorū hoīm ad xp̄m cōuersis fuit figurata
per filios chore. Et ideo dauid tradidit istos. xj. Ecclesie
psal. filijs chore ad cantandū: eo q̄ iste psal. cum figura.
ceteris maxime dirigunt̄ toti eccl'ie ex ꝓplo gēti-
li cōgregate. vt magis patebit psal. xliij. et in ce
teris. Est ergo sensus huius tituli: q̄ dauid fecit
hūc psal. dirigens nos in xp̄m ⁊ eccl'iam ex gētili
bus ꝯgregatā: ꝓut eruditus a spūsancto: ⁊ dedit
ipsum cantandū filijs chore. s. ipsi heman cū so-
dalibus suis: eo q̄ figurabāt eccl'iā ꝓpter rōnes
supradictas. ¶ Declarato titulo et autore de ma
teria huius psal. est aduertendū q̄ dauid cōtēplā
do discursum ꝓpli hebreoꝝ ab exitu egypti vsq3
in finē ꝓter captiuitatē et pressurā egypti: preui
dit duas alias pressuras futuras. s. captiuitatem
babylonie ⁊ pressurā machabeorū. Que q̄dē tres
pressuras figurabāt tres ꝑssuras in ecclesia dei
scd̄m tres status ei'. Et ideo dauid contēplando
supradictas tres pressuras ꝑuidit alias tres pres
suras per supradictas figuratas in ecclesia dei.
Nā p captiuitatē filioꝝ israel in egypto ꝑuidit
captiuitatē toti' gēeris hūani i potestate diabo
li. Et per captiuitatē babylonie preuidit in spū
persecutionē ecclesie fiendam per imperatores et
tyrannos tpe martyrū. Et per ꝑssuras machabeo
rū ꝑuidit psecutionē ⁊ ꝑssurā eccl'ie tpe heretico-
rū. Hoc ergo preuidēs dauid i spū fecit hūc psal.
In quo tria facit in persona tot' ecclesie ⁊ corpo
ris mystici. Nam primo desiderat et petit libera
ri de captiuitate peccati per baptismum xp̄i. Se
cundo desiderat liberari de persecutione tyran-
norum et libere xp̄o seruire. Tertio petit discer-
ni a societate et liberari de persecutione heretico
rum. Secūda ibi. Abyssus abyssum inuocat. ter-
tia ibi. Judica me deus. Quantū ad primū dupli
ci exemplo explicat et predicit desideriū patrū ve
te. te. q̄no desiderabāt liberari d' captiuitate dia
boli ⁊ mūdari a peccō originali per baptismū ⁊ ce Cerui
tera sacra. Et primo exemplo cerui vulnerati. natura.
¶ Ad cuius intelligentiā est notandū q̄ ceru' h3
talem naturā q̄ q̄n est vulneratus sagitta vene-
nosa nullū aliud remediū h3 nisi currere ad fon-
tes aquarū quarū potu ⁊ refrigerio putat sanari.
Et etiam lauando vulnera in aquis putat libera-
ri maxime ad fontes aquarum vbi vnicornis in-
tinxit cornu: eo q̄ vnicornis per suum contactum
prebet aquis virtutē purgatiuā ꝯtra oīe venenū
sicut dictū est psal. xxviij. Nā nō solū fugat omne
venenū ab aquis: sed etiā prebet eis virtutem sa-
lubrē cōtra oē venenū. Et ideo q̄n ceruus est sau
ciatus sagitta venenosa magno conatu ⁊ desiderio-

rio currit ad fontes aquarũ vbi vnicornis intinxit
cornu et sic potu et lotione illarũ aquarũ sanatur
et liberatur. Ita ergo pari ratione christus voluit
baptisari in iordanem intingens cornu humilita-
tis in aquis. Ex cuius cõtactu prebuit aqs virtu
tẽ regñatiuã ad sanãdũ pctm̃ originale ⁊ etiam ⁊
actuale in adultis. Hoc ergo dicit dauid in per-
sona totius corporis mystici pro illo statu ante
aduentũ xp̃i. vnde ait. O dñe iesu christe de⁹ ⁊ hõ
Quemadmodũ ceruus sauciatus sagitta vene-
nosa desiderat currere et ire ad fontes aquarum
in quib⁹ vnicornis intinxit cornu. Ita anima no-
stra sauciata telo originalis peccati desiderat ire
ad te vt sanes eã ab omni morbo peccati. Ideo.

de pe. d. j. si añq̃.

Sitiuit anima mea ad deum fontẽ viuum quando veniam et apparebo ante faciem dei.

¶ Anima mea sitiuit ad deũ fontem viuum a quo emanat fons aque viue salientis in vitam eternã Quãdo venies ergo o xp̃e ⁊ qñ veniã ad te et apparebo ante faciẽ tuã vt sanes me per aquã baptismi. In litera aũt hieronymi habetur. Sitiuit anima mea ad deũ fontẽ viuũ: siue ad deũ fortissimum quod idem est. Nam intantũ deus ostẽdit suã virtutẽ et fortitudinem in baptismo q̃ fregit capita draconũ in aquis. ps. xviij. Unde tãta est virtus baptismi q̃ fregit et prostrauit omnia idola et eiecit foras principem huius mundi: ideo subdit quando veniam et apparebo ante faciem dñi. i. ante humanitatem tuam que quidem humanitas dicitur facies dei eo q̃ per ipsam humanitatẽ fuit notificata dei omnipotentia et sapiẽtia et misericordia. Deinde cum dicit.

xj. q. iij. ad mẽsã

Fuerunt mihi lachryme mee panes die ac nocte: dum dicitur mihi quotidie vbi est deus tuus.

¶ Adducit scdm exẽpluz de desiderio in quo erãt filij israel i egypto. Ñ qñ moyses pmisit illi populo existenti in illa afflictiõe q̃ educeret eos de illa captiuitate et introduceret eos i terrã pmissionis quã irrigat aqua iordanis. Tũc creuit eis desideriuz exeũdi ab illa captiuitate et puenĩẽdi ad terram promissionis. Pari ⁊ tali desiderio desiderabat populus fidelis vete. te. vt xp̃s veniret in carnem et educeret eos de illa captiuitate peccati: et introduceret eos in hanc ecclesiam per aquas baptismales: ⁊ in patriã celestem per gloriam. Et hoc est quod dicit in hoc secundo exemplo. Unde ait. Sicut popul⁹ israel flebat in egypto dum egyptij dicebant. vbi est deus vester qui liberet vos de manibus nostris. Ita pariter dicit homo mysticus. Fuerunt mihi lachryme panes die ac nocte: id est lachrime erant cibus et potus dum dicitur mihi et audio ab infidelibus. Ubi ẽ deus tuus. Tertio dicit propheta in persona zacharie et simeonis et ceterorum quorundam virorum qui magno desiderio expectabant messiaz in lege promissum quibus dicebant infideles irridendo. Ubi est iste vester messias: quare non venit ad liberandum vos? et subdit ille afflictus.

Hec recordatus sum et effudi in me animam meam quoniam trãsibo in locuz tabernaculi admirabilis vsq3 ad domum dei. vs. di. ca testm̃. et c. seque.

In voce exultationis et confessiõis sonus epulantis.

¶ Recordat⁹ sum hec ṽba supradicta et afflictiones quas patiebar. Et tũc effudi in me animam meã id est cõuerti in meipsum cogitationẽ meã ⁊ recordat⁹ sum pmissionis mihi facte de xp̃o futuro qñ trãsibo in locũ tabernaculi admirabilis vsq3 ad domũ dei. i. recordatus sum i tali afflictiõe qualiter mihi fuit pmissus xp̃s qui i suo aduẽtu me debet educere de ista captiuitate pcti in qua sum et debet me introducere in ecclesiam suã ⁊ introibo in locũ tabernaculi vbi ipse habitat p gratiaz. Et introibo i domũ dei i voce exultatiõis et confessionis. i. cũ hymnis ⁊ cãticis introibo in ecclesiam vbi erit sonus populi siue regis epulantis quasi dicat q̃ maior et dulcior sonus erit in ista ecclesia per gratiam sanctorum ⁊ in superna per gloriam q̃ in epulis reguz vbi sonant omnia genera musicoruz. q. d. q̃ sicut filij israel trãsierũt iordanem in voce exultationis et confessionis cũ tympanis et tubis ⁊ hymnis in terram promissionis. Et ibidem firmarunt in tabernaculum. Ita ego introibo ecclesiam christi per aquam baptismi in vocẽ exultationis. Et ibi firmabo habitationem meã i tabernacl'o dei in hac ecclesia per gratiam et in alia p glĩã. Et sic iste hõ psolat⁹ de pmissiõe sibi facta alloquitur aĩaz suam dicẽs.

Quare tristis es anima mea et quare conturbas me. xj. q. iij. c estimãt. j. xliij. b.

Spera in deo quoniam adhuc confitebor illi salutare vultus mei et deus meus.

¶ O aĩa mea quare tristis es: et quare conturbas me. Non tristeris sed consolare et letare et spera in eo: quoniam adhuc ante multum tempus ipse deus meus ⁊ salutaris meus veniet in carnẽ et ego confitebor illi grãs agendo. q2 erit salutaris meus et deus meus quasi dicat q̃ in breui videbo ipsum christũ saluatorẽ meũ et instituaz sibi festiuitates in quibus laudabo eũ septies in die: et confitebor ipsum esse meũ deũ ⁊ saluatorẽ. et subdit.

Ad meipsum anima mea conturbata est propterea memor ero tui de terra iordanis et hermonijm a monte modico. xvi. q. iij ca. vi. §. vlti.

¶ Ad meipsum aĩa mea cõturbata est id est licet anima mea sit turbata ad meipsum. id est contra meipsum propterea et adhuc o deus ego ero memor tui de terra iordanis et hermonijm a mõte modico. L ¶ Ad cuius intelligentiam est notandum q̃ tota terra promissionis est irrigata et penetrata per aquã iordanis que nascitur ex mõ

Nota. d irrigatõne terre pmissionis p iordanem.

te libano ꝛ currit ꝑ mediam terram ꝓmissionis.
ꝛ submergit in mari mortuo in fine terre ꝓmissio
nis ad ptē australē. Et sic terra ꝓmissiōis est clau
sa ab aqlone mōte hermō. ꝛ ab ortu altero mōte
paruo dicto etiā hermō iuxta iordanē vbi xp̄s ba
ptizatus est. ꝛ sic est duplex hermō. s. magn⁹ ꝛ par
uus. Et terra ꝓmissionis dicitur terra iordanis
et hermoniim. Preuidēs ergo dd̄ in spū q̄ ibi de
bebat xp̄s baptizari: ꝛ dare virtutē oib⁹ aqs baptis
malib⁹ ꝑ q̄s eram⁹ liberandi et saluādi: idō dicit.
Memor ero tui de terra iordanis ꝛ hermoniim
Vn̄ ly hermoniim est genitiui casus nūeri plura
lis et ponit ex vi partitiōis. vt sit sensus. o xp̄e in
tuo aduētu ero memor tui de terra Jordanis ꝛ a
mōte modico et paruo hermoniim. Et ponit pti
tiue: sicut dr̄ vna ꝛ pia sororꝫ. ꝛ modic⁹ ꝛ paruus
fratrum ꝛc. Quasi dicat ego te videbo dominum
meum Jesum christum in iordane iuxta montem
paruum hermon baptizatum a Johanne: et ba-
ptizantem apostolos vbi institues baptismum
ad sanandum pctīn sicut mihi reuelasti: ꝛ tūc per
talē baptismum liberabis me de hac captiuitate
diaboli ꝛ miseria pctī. Et sic ero memor tui d̄ illa
terra iordanis ꝛ a mōte modico hermō: ꝑ cuius
radicē trāsit iordanis vbi xp̄s fuit baptisat⁹. D

Tria mysteria facta i iordane. ¶ Ad maiorē aūt euidentiā est ēt notandū q̄ tria
mysteria fctā sunt i iordane iuxta illū paruū mō-
tē hermō figurātia baptismū xp̄i ꝛ ecclie. Nā prio
per illū locū trāsiuit iordanē archa dn̄i aqs ior-
danis cōuersis retrorsum ad p̄sentiā dn̄i quā ar
chaꝫ sequebat tot⁹ ppl̄s israel. Et sic pede sicco
ꝑ. xij. lapides intrauit ille ppl̄s in terrā ꝓmissio
nis iosue. iiij. ꝑ qd̄ mysteriū p̄uidit dd̄ in spū qua
liter xp̄s v̄bū icarnatū in archa hūanitatis debe
bat baptisari pro oib⁹ nobis in iordane i eodē lo
co. ꝛ q̄uo xp̄s ꝑ aquas baptismales debebat itro
ducere pplm fideliū in ecclesiā suā ad quā nemo
pōt introire nisi ꝑ baptismū. Scd̄m mysteriū i eo
dē loco factū fuit qn̄ helyas ꝑcussit iordanē cum
pallio suo. ꝛ diuise sunt aque iordanis: ꝛ trāsiuit
helyas cū helyseo a terra ꝓmissionis. s. ripa occi
dētali ad aliā ripā orientalem. Exinde helyas ra
ptus est et ascendit ꝑ turbinē in paradisum terre
strem. iiij. Reg. iij. ꝑ qd̄ mysteriū p̄uidit dd̄ in du-
plici spū qualiter xp̄s verus helyas scꝫ dn̄s deus
ascendens debebat in eodeꝫ loco intingere vesteꝫ
sue humanitatis et prebere virtutē regeneratiuā
aquis baptismalib⁹ per quas aquas baptisma
les primo intramus in istam ecclesiam per gra-
tiam: et ascendimus ab ista ecclesia in supernam
per gloriam. Tertium mysterium factum in iorda
ne iuxta illum paruum montem hermon fuit quā
Naamā syrus. do naaman syrus ad preceptum helisei prophe-
te fuit lotus septies in aquis iordanis vnde fuit
curatus a lepra. iiij. Reg. quinto. per quod myste
rium preuidit dauid in duplici spiritu qualiter
christus in eodem loco pro nobis erat baptisan-
dus prebendo aquis virtutem regeneratiuam vt
per baptismum non solum nos a lepra origina-
lis sed etiam a lepra septem peccatorum morta
lium in adultis mundaret. Omnia ergo ista pre-
uidens dauid in spiritu per supradicta mysteria
dicit in hoc versu qui incipit in ly deus meus in
translatione Hieronymi s̄m hebreos dicit ergo.
O christe salutare vult⁹ mei ꝛ de⁹ me⁹ ad meipm
aīa mea turbata est. Propterea memor ero tui de
terra iordanis et hermoniim a monte modico. id
licet anima mea sit turbata et tristis in me dum
existo in hac captiuitate peccati: tamen adhuc vi
debo te baptisatum a iohanne baptista in iorda
ne iuxta montē hermon paruum instituendo no
strum baptismum per quem lauabis et liberabis
omnes fideles a peccati seruitute: et introduces
eos in hanc ecclesiam per gratiam: et in supernā
per gloriam sicut per aquas iordanis introduxi-
sti populum israel in terram promissionis: et ab
illis aquis ascendit helyas in paradisum.

Abyssus abyssum inuocat in voce ca tharactarum tuarum. xiij. q. v c. i. circa medium

¶ In hac secunda parte iste homo siue ecclesia pe
tit et desiderat liberari de pressura et persecutio
ne tyrannorum quam preuidit dauid per captiui Nota d̄ ecclie ꝑsecutiōe
tatem babylonicam. D ¶ Ad cuius intelle-
ctum est notandum q̄ postq̄ ecclesia fuit libera-
ta per christum et baptismum eius a peccato ꝛ a
captiuitate diaboli illico post ascensionem inci-
dit in persecutionem iudeorum et tyrannorum ꝛ
regum infidelium: que quidem persecutio dura-
uit vsq̄ ad conuersionem constantini in qua occi
sa fuit infinita multitudo martyrum. Intantum
q̄ pauci manserunt absconsi in spelūcis montiū.
In qua persecutione Siluester et ceteri episcopi
orabant die ac nocte vt deus liberaret ecclesiam
et redderet libertatem vt libere possent sibi serui-
re. De qua afflictione fuit liberata per conuersio
nem constantini. Et hoc est quod dicit dauid hic
in persona ecclesie. Unde ait. O deus postq̄ pri-
mo fui liberatus de captiuitate et pressura pec-
cati nunc incidi in aliam pressuram infidelium.
Nam abyssus abyssum inuocat in voce catharā-
ctarum tuarum. quasi dicat sicut tempore magne
tempestatis vna abyssus et multitudo aquarum
inuocat et inducit aliam multitudinem et tempe
statem aquarum in voce et ad vocem tonitruum
catharactarum id est nubium que dicuntur catha
racte celi. Nam tonitruus nihil aliud est nisi fra-
ctio nubis. Ita pariter venerunt diluuia et abys-
sus persecutionum et afflictionum super me. Nā
primo venit persecutio facta hierosolymis illico
post ascensionem in qua lapidatus est stepha-
nus ꝛ decollatus iacob⁹. Postea persecutio nero
nis qui interfecit petrum et paulum. Tertia per-
secutio domitiani. Quarta traiani. Item persecu
tio Antonini: et decij: et valeriani: et maximinia-
ni: et diocletiani: qui per vniuersum orbem publi
cauerunt edictum contra ecclesiaꝫ de ecclesijs di
ruendis et interdixerunt diuina officia. Et sic vna
abyssus afflictionis tormentorum veniebat post
alias in me cum voce et edicto in fulminibus mi
narum et tormentorum. Et.

Omnia excelsa tua et fluctus tui su per me transierunt. viij. q. i. c. a duersi- tas.

¶ Omnia excelsa.i.turres tormentorum et fluctus
xxiiij. q. afflictionum super me transierunt.
i.c. non turbat. In die mandauit dñs misericordiã suam et nocte canticum eius.

¶ Ad cuius intelligentiam est notandum q ecclesia in illa persecutione orabat sine intermissione pro apostolis et martyribus et fidelib⁹ vt patet actuum.xij. Item siluester papa latens in montibus serapinis continue orabat: vt deus mitteret animam suam super ecclesiam q2 quotidie interficiebantur multa milia martyrum per diuersas partes mundi: et sic pphēta per noctem intelligit totum tempus illius persecutionis et aduersitatis in quo fiebat iugis oratio in ecclesia. Et hoc est quod dicit in die mãdauit miam.idest dominus mandauit et misit misericordiam suam in die.i.tempore psperitatis: sed canticũ et oratio eius fuit in nocte.i.illa persecutione. Quasi dicat q in tota illa persecutione et nocte in qua afflictus fuit: iugiter factum est canticũ et oratio in ecclesia: vt deus mitteret et mandaret miam suam et libertatem ecclesie vt libere posset deo seruire et cessaret illa persecutio. Et ideo subdit.

xv.q vlt. c. vlti. Apud me oratio deo vite mee: dicam deo susceptor meus es.

¶ Apud me oratio deo vite mee.i.semper apud me fiet oratio deo vite mee: et dicam.i.dicebam deo O deus tu es susceptor me⁹ et spes mea: et in nullo alio confido nec spero ergo.

xxxiiij.q. i.c.si petrus. Quare oblit⁹ es mei. Et quare cõtristatus incedo dũ affligit me inimic⁹.

¶ Quare oblitus es mei q2 per.cclxx.ãnos me dimisisti in hoc diluuio et abysso persecutionum et quare incedo contristatus et afflictus fugiendo per montes et latendo per antra deserti. dum inimicus diocletian⁹ cũ ceteris tyrãnis affligit me.

xxiiij. q. i.c.vbi. Dum confringũtur ossa mea exprobrauerunt mihi: qui tribulãt me inimici mei.

¶ Dum confringuntur ossa mea.idest dum martyres decollantur et flagellantur et laniantur et trucidantur: tunc inimici mei infideles qui tribulant et torquent me. exprobrauerunt mihi et improperauerunt et irriserunt.

xv.qõ.v. ne mirũ Dum dicũt mihi per singulos dies vbi est deus tu⁹: quare tristis es anima mea et quare conturbas me.

¶ Dum dicunt mihi per singulos dies: quia quotidie dicunt vbi est iesus christus deus tuus: quare non venit ad liberandũ te de manibus nostris et de his tormentis. Si christus tuus est deus sicut tu dicis: quare ergo pmittit te totaliter affligi et torqueri. Ista et similia verba exprobrabant et improperabant tyranni et tortores ipsis martyribus dum torquebant eos. Sed quia ecclesia nunq perdidit fidem nec spem in illa persecutione: ideo conuersa in se alloquitur animã suam et consolatur eam dicens. O anima mea quare es tristis in hac afflictione: et quare cõturbas me. ne desperes. Sed. Infra. xlij.

Spera in deo qm̃ adhuc cõfitebor illi salutare vultus mei et deus meus

¶ Spera in deo: quia non deseret te immo confido q ipse liberabit me et dabit mihi libertatem et facultatem vt libere possim vt publice sibi seruire et adhuc ego confitebor illi et celebrabo festiuitates et officia septies in die et confitebor publice qualiter iesus christus est deus meus et salutare vultus mei. Unde est aduertendum q omnia ista fuerunt impleta per magnum constantinum qui post conuersionem concessit christianis publicam licentiam et facultatem per totum orbem edificandi et construẽdi ecclesias: et celebrandi festiuitates christi et diuina officia: et sic fuit exaudita supradicta oratio et impletum desiderium ecclesie. Ex supradictis patet q sicut christus liberauerat primus ecclesiam suam de captiuitate diaboli et peccati per baptismum in aduentu suo. Ita postea liberauit eam de persecutione tyrannorum per sanguinem et orationes sanctorum et per conuersionem constantini. Item sequitur q sicut liberatio egyptiaca figurabat liberationem generis humani fiendam per christum et aquam baptismalem a peccato originali: ita liberatio de captiuitate babylonica figurabat liberationem ecclesie de persecutione tyrannorũ. et de peccato actuali per penitentiam. Et not. q ly in die mandauit dominus misericordiã suam potest etiam referri ad redemptionem generis humani. B ¶ Ad cuius intelligentiam est aduertendum q duplex canticum memoratur in scriptura scilicet nouum et vetus. Canticum enim vetus erat lex vetus in qua petebatur et desiderabatur misericordia et redemptio. Canticũ vero nouum est lex euangelica in quo annunciatur ista misericordia et redemptio. Et ideo sicut lex vetus erat canticum petitorium huius redemptionis et mie. ita lex euangelica est canticũ annũciatorium eiusdẽ mie. Ideo in hoc loco per diem intelligit tempus gratie: et per noctem intelligit tẽpus legis ve. in quo fiebat canticum petitoriũ huius mie. Dicit ergo dauid q licet ante aduentũ xp̃i vna abyssus peccatorum et afflictionũ inuocaret et portaret aliã: tñ dñs mandauit miam suã et redẽptionẽ in die gratie et legis euangelice. sicut mandauit canticũ et petitionem eiusdem gratie in nocte legis veteris. q. d. q sicut patres ve. te. cantauerũt canticũ petitoriũ mie et redemptionis: ita dñs mandauit miam suã in die et tpe legis gratie. Et sic nos cantamus canticũ annũciatorium misericordie et gratie. in celo autem cantatur caticũ glorie. De consec. dist. ii.c. credere.i fi.

Not. de liberatione ecclesie.

Duplex cãticum

Iudica me de⁹ et discerne causam meam de gente nõ sancta ab homine iniquo et doloso erue me.

¶ Iste psalmus apud hebreos est omno sine titulo.

immo reperit continuatus cū superiori: et sic iudei dicunt esse eundem cum superiori: et esse pars eius. Sed cōmuniter apud nos dicitur psal. per se diuisus in altero enumeratur. xlij. Sed vtrūq pōt esse verum scilz q sit idē cum superiori quod satis est verisimile eo q eodez modo finitur sicut due partes supradicti psalmi. Et potest esse diuisus eo q est diapsalma .i. pars eius diuisa fm cōsuetudinem antiquam: prout dictum est in prologo tractatu .v. c. d diapsalmate. In quo psal. siue parte ipse dauid explicat pressuram ecclesie tempore hereticorum. de quis desiderat liberari. quā preuidit dauid per pressuram z vastationem machabeorum. Ad cuius intellectū est notandum q postq ecclesia fuit liberata de persecutione tyrānorum per cōuersionem magni constantini ilico post mortē eius tēpore constantini incidit in persecutionem hereticorum. eo q cōstātinus fuit maculatus prauitate arriana. in cuius fauore arriani inflixerunt tam duram psecutionem ipsis catholicis: q illa persecutio visa est superare persecutionem tyrannorum vt ait Rufinus. x. ecclesiastice hystorie. In qua psecutione athanasius alexandrinus fuit afflictus per. xl. ānos et a sede sua expulsus. Et ambrosius in ecclesia mediolanēsi. Et hilarius et martinus. et multi alij. Unde tāta fuit persecutio q catholici videbant deficere in tantū q btūs ambrosius ɔposuit hymnos feriales ad cōsolandū catholicos vt occuparent tps in hymnis et canticis et tolerarēt patienter persecutionem. Unde athanasius. et Ambrosius. et Hylarius. z Eusebius vercellensis et ceteri fideles cū sua doctrina liberarūt ecclesiam de illa psecutione. Hoc ergo preuidēs dauid in spū fecit hunc psalmū. In quo tria facit. Nā primo petit liberari a cōsortio et peste hereticoruz. Scdo pmittit agere gratias. Tertio cōsolatur seipsum de pmissione sibi facta. Scda ibi: et introibo ad altare. Tertia q̄re tristis es aia mea. B ¶ Quātum ad primum est aduertendū fm Augustinū q sicut bellum intestinum est peius et perniciosius q bellum extraneum: ita pcussio hereticorū fuit peior q persecutio tyrannorum. eo q ista erat intestina et visceralis. eo qd heretici erant xpiani simulati et habitabant intra ecclesiam inter catholicos et deceperant imperatores et reges gothorum et vvandalorum. Et ideo sub calore fidei crudelius persequebantur catholicos: in ecclesia: imo pphanabāt z destruebant ecclias catholicorz z īterficiebāt eos intra ecclesiā z expoliabāt ecclesiā imo seuiora z atrociora tormēta inferebant vvandali arriani catholicis in africa. q vnq tyranni fecerant. Et ideo dauid in persona ecclesie catholicorū petit separari et discerni ab hereticis et societate eorum dicens. O deus iudica me iudicio discretiōis: et discerne causam meā idest separa me de gente nō sancta hereticorum eo q habent nomē sanctitatis et nō sunt sancti. Hoc dicit quia vt plurimū omnes heretici erant hypochrite simulantes sanctam vitā. Nam vnus presbyter arrian⁹ sub specie sanctitatis decepit primo sororem constantini z postea decepit euz.

persecutio ecclesie ab hereticis.

Nota.

Ideo subdit ab homine iniquo z doloso erue me. Et appellat hereticos iniquos et dolosos quia iniqua simulatione et dolo et imperatorem et reges decipienbant. et grauiori iniquitate et malicia catholicos persequebantur et affligebant. Quia simulata equitas duplex est iniquitas. vt inquit Augustinus. Et ideo saluator admonet esse cauendum a falsis prophetis et hypocritis. quia deterius possunt nocere sub specie virtutis et sanctitatis. Et ideo sicut de gente nō sancta z ab homine heretico et doloso erue me. Vocatur etiā hereticus dolosus eo q per falsam doctrinā q: falso glosādo scripturas alios dcipit z pcipitat in detestabiles sectas et blasphemias sicut arriani z manichei. Sed q: grauius affligebatur ecclesia ab hereticis iniquis et dolosis ideo subdit. Erue me ab eis.

Quia tu es deus fortitudo mea: quare me repulisti: et quare tristis incedo dum affligit me inimicus.

xxiij. qd. iij. c. fortitudo.

¶ Tu es deus fortitudo mea et nullus alius pōt me liberare ergo quare me repulisti: et affligi permisisti ab hereticis per tot tēpora. Et quare incedo et fugio tristis per mundū dum inimic⁹ hetic⁹ affligit me. Hoc dicit q: athanasius expulsus a sua sede alexandrina per. xl. annos peregrinatus est fugiens seuā persecutionem eorum. Et Hylarius z Eusebius. et beatus martinus in exilium missi sunt et beatus Ambrosius multipliciter afflictus est cum tota ecclesia sua propter immanitatem iustine imperatricis. Et ideo dicit q: tristis incedo duz affligit me inimicus. Sed quia de tali detestabili peste non poterat liberari nisi deus mitteret doctores lumine veritatis illustratos qui sacras scripturas declararent. et lumen veritatis ostenderent et hereticos per veras z sacras scripturas confutarent et confunderent. Idō hoc lumen petit dicēs. O deus.

Emitte lucem tuā: et veritatem tuā ipsa me deduxerunt et adduxerūt in mōtē sctm̄ tuū z i tabernacula tua.

s. q. s. c. s. vi. q. i. § omnia.

¶ Emitte lucem tuam et veritatem tuam. idest lumē veritatis in doctores: et mitte tuos sacros doctores lumine tue veritatis illustratos. ipsa me deduxerunt et adduxerunt in montem sanctū tuū et in tabernacula tua. idest ipsa lumina veritatis z ipsi doctores illustrati deducāt me de tali ignorantia et afflictione z adducant me in montē sanctum tuum scilz in ecclesiam per suaz doctrinam declarando scripturā. Unde per montē sanctum intelligit eccliam et apicem veritatis sacre scripture ad quā veritatē nos adduxerūt doctores illustrati. s. Athanasius. z Origenes. et Eusebius. z Ambrosius. et Hieronym⁹. et Augustinus. z Gregorius. Isti nos introduxerūt in montē dei. z in tabernacula sua. z hanc lucem petebat ecclesia.

Et introibo ad altare dei: ad deum qui letificat iuuentutem meam.

xi. q. iii. capi. esti mant.

xv.q.j.c. reuerti mini. **Confitebor tibi in cythara deus de⁹ meus quare tristis es aia mea et quare conturbas me.**

¶ Hic pmittit agere grās post recepta bñficia. Ad cuius intellectū est notādum q̄ postq̄ ecclesia fuit liberata per doctores de pſecutione arriana: et heresi manicheoꝝ ⁊ pelagianoꝝ: illico fuit valde pſperata. Nā beatus ambrosius composuit multa officia ad cantandū in festiuitatib⁹. ⁊ Aug. et Grego. cōposuerūt multo plura que cātat hodie ecclesia in quib⁹ officijs ecclesia agit grās de beneficio incarnationis: et natiuitatis: et resurrectionis: et ascensionis: et sic celebrat festiuitates virginis marie cū pprijs officijs. et etiā de aplis et martyribus celebrat missaꝝ solēnia ⁊ septē horas canonicas in vnaquaq̄ festiuitate agendo grās de bñficijs receptis. Et hoc est quod dicit. Postq̄ fuero liberatus de tali pſecutione tūc introibo libere ad altare dei orādo ad deū qui letificat iuuentutē meam. Et hoc dicit ecclīa: adhuc q̄n erat in iuuentute. Nam in sua pueritia fuit afflicta per tyrannos: sed in iuuētute per hereticos fuit q̄si pstrata: sed per doctores reincepit reiuuenescere et denuo letari. Et iō agēs grās dicit. Introibo ad altare et confitebor tibi. o deus: festa celebrando. ⁊ hymnos: et orationes cātando pro gratiarum actione: q: deus meus es tu. q̄ liberasti me per modū supradictū. ¶ Deinde cum dicit. Quare tristis es aia mea. Alloquit̄ aiam suaꝫ ꝯsolās seipm pp̄ter pmissionem sibi factā. ⁊ ait.

Supra. xlij.xj.q.iij.c.testimant. n tine. **Spera in deo q̄m adhuc cōfitebor illi salutare vultus mei & deus meus.**

¶ O aia mea quare es tristis: ⁊ q̄re tristaris et ꝯturbas me noli timere: sed spera in deo: q̄m postq̄ fuero liberatus de pſecutiōe hereticoꝝ ⁊ habuero liberam facultatē adhuc confitebor illi. s. xp̄o qui est salutare vultus mei et deus meus. Et hoc celebrando festiuitates ⁊ cātando hymnos ⁊ cantica: et predicando publice euangelium ⁊ nomen xp̄i. ¶ Totus etiā iste p̄s pōt exponi de desiderio sanctoꝝ patrū. s. zacharie ⁊ Symeonis: ⁊ Joseph qui de ppinquo expectabāt xp̄m qui petebant vt in breui deus pater mitteret lucē ⁊ veritatē euangelicam: per quam sumus introducti in montem sanctū ⁊ tabernaculū ecclīe: in qua nūc ꝯfitemur deo cum hymnis et canticis: et cum cythara triangulari. s. fide: spe: charitate lineata. Et sic vltimo consolatur animam suam de promissione sibi facta. ¶ Nam Symeon acceperat responsum a spiritu sancto: non visurum se mortēꝫ nisi prius videret xp̄m dn̄i: ⁊ ideo q̄n tenuit xp̄m in manibus cātauit illud canticum. Nunc dimittis seruū tuū domine. Ad idem cantauit zacharias. Benedictus dominus deus israel. Sed super omnes fuit impletum desideriū ⁊ spes virginis marie: ip̄a agēs gratias cecinit illud canticum. Magnificat anima mea dominum. ¶ Potest etiam totus iste p̄s. exponi cum duabus partibus psalmi precedentis anagogice explicando desiderium cuiuslibet fidelis desiderantis absolui ab omni mūdana miseria: et esse cum christo in illa ecclesia triūphāti. ¶ Et etiam vnusquisq̄ deuotus sacerdos dicit hunc psalmum quando accedit ad altare: petens primo discerni et absolui ab omni peccato et a consortio maloꝝum: et a tentatione peccati: et petit lumen veritatis et gratie: vt purus ⁊ mundus possit introire ad altare dei: et digne sacrificium offerre: et missam celebrare: et laudes domino decantare. ¶ Nota etiam quod totus iste p̄s. quo ad omnes tres partes suas potest legi anagogice. Quia est quoddam soliloquium totius ecclesie et cuiuslibet fidelis peregrinantis in hac vita loquentis ad seipsum et ad deum. In quo sicut ceruus sauciat⁹ desiderat ire ad fontes aquarum vt refrigeret̄ et sanet̄ ita anima mea et quilibet iustus desiderat dissolui et exonerari ab hac grauitate et morte corporis huius et intrare ⁊ habitare terram promissionis. nā anima nostra desiderat egredi ab hac lachrymarum valle: et frui deo in terra viuentium. Et sicut populus iudaic⁹ desiderabat liberari de captiuitate babylonica: ita tota ecclesia ⁊ quilibet fidelis desiderat liberari de pressura peccatoꝝum et persecutionuꝫ. Et sicut societas machabeoꝝum desiderabat discerni tam a malis q̄ a prophanis gentilibus et desiderabat renouare templum: ita modo ecclesia petit discerni ab hereticis ⁊ paganis ⁊ a malis christianis: et esse cum christo. Nota.

Deus auribus nostris audiuim⁹: patres nostri annunciauerunt nobis. xxxvij. di.c. nullus. et xv. q̄. iiij. c. cū in lege.

Opus q̄d operatus es in diebus eorum et in diebus antiquis.

¶ Titulus ad victoriam siue in finem filijs chore. Ex hoc titulo apparet q̄d dauid fecit hūc psal. dirigens nos in xp̄m finaliter qui est finis legis. et tradidit ipsum cantandū filijs chore pp̄ter mysterium ⁊ signum eo q̄ etiam nos dirigit in ecclesiam congregatam ex iudeis et gētilibus: sicut dictum est in titulo psalmi preteriti. Nā in hoc psalmo dauid predicit pphetice totā stragem populi iudaici factam per antiochum tp̄e machabeorum: per quā figurata fuit strages et pſecutio ecclesie tempore tyrannoꝝ. Sꝫ multis videt̄ mirabile q̄ dd̄ qui fuit per octingentos annos ante tēpora machabeoꝝ potuerit facere istū psalmū cū potius videat̄ narrare hystoriam q̄ condere prophetiam ita manifestaꝫ. Ad hoc r̄ndetur q̄ septē status vete. te. et ecclesie cōputant̄ ante aduētum christi: et quilibet status hꝫ suum p̄ncipiū siue p̄ncipem. Nam p̄imus status incipit ab adā qui fuit p̄ncipiū totius generis humani. Sc̄dus a noe: q̄ fuit p̄ncipium secundi mundi: siue restaurationis mundi pditi. Tertius ab abraam qui fuit principium circūcisionis. Quartus a iacob. qui fuit p̄ncipium populi dei. Quintus a moyse: qui fuit p̄ncipium legis. Sextus a dauid: qui fuit p̄ncipium Septeꝫ etates seu stat⁹

templi pmi. Septimus fuit daniel: qui fuit pncipium templi secundi siue principium restaurationis secundi templi. sicut noe fuit principium restaurationis primi mundi. Quia ergo isti septem homines fuerunt principes istorum septem statuum. Ideo in eis principaliter facta est reuelatio de successione temporis et suorum populorum licet sm magis et minus perfectum. vt patet per singulos. Nam primo cum deus misit soporem in adam preuidit in spiritu mysterium incarnationis et passionis christi: et mysterium nostre regenerationis: et desponsationem et vnionem christi et ecclesie vt ait Aug. in lib. cur deus homo. Et super Iob. omelia. Unde excitatus a somno dixit. Nunc os ex ossibus meis. Quod magnum sacramentum est de christo et ecclesia. vt ait apostol' ad Ephe. v. Secundo noe in illa dormitione et ebrietate preuidit multa futura de successione filiorum suorum Unde surgens a somno dixit. Maledictus puer canaan. vt patet Gen. ix. De isto dicitur quod vidit tres mundos scz. mundum creatum: et destructum et restauratum. Tertio ipsi abrae fuit reuelata successio duorum populorum suorum scz ysmaelitarum: et filiorum promissionis per ysaac: et de peregrinatione eorum: et hoc preuidit in sopore vt patet Gen. xv. Quarto ipsi iacob fuit reuelatum in sopore mysterium christi et ecclesie vt ptz Gen. xxviij. et. xxxij. Item preuidit totum discursum. xij. tribuum et ante morte predixit filijs suis in spiritu pphetie omnia futura sigillati. vt Gen. xlviij. Quinto ipsi moysi reuelauit multa futura illius populi vt patet Exo. xxxiij. et in cantico. Audite celi. Deute. xxxij. Sexto quia dauid fuit principium prosperitatis illius regni: et ampliauit diuinum cultum et precepit fieri primum templum. Ideo sepe rogabat prosperitatem illius regni et cupiuit precise durationem eius: cum sciret christum futurum ex sua tribu. Ideo fuit sibi reuelata tota successio illius regni vsqz ad destructionem templi et ciuitatis per caldeos propter scelera eorum. Et exinde totus discursus vsqz ad christum exinde totus discursus ecclesie vsqz ad iudicium. Et hoc clara visione et duplici spiritu pphetie vt ipsemet ait. ij. Reg. xxiij. Septimo quia Daniel fuit vir desideriorum et principium secundi templi. Ideo reuelatus est sibi totus discursus secundi templi per. lxxij. ebdomadas vsqz ad christum. vt patet Daniel. ix. et successio quatuor principalium regnorum: et totum regnum christi. vt ptz Daniel. ij. et. vij. et. x. vsqz ad finem. Ex his patet quod nemo debet dubitare quod dauid ita predicat clare stragem machabeorum. Nam ipsemet ait. ij. Reg. xxiij. quod sua prophetia fuit clara sicut lux aurore oriente sole absqz nubibus. Et in hoc psalmo et quibusdam sequentibus magis videtur texere hystorias gestorum preteritorum: quam condere prophetiam futurorum vt patebit. ¶ Sed est aduertendum quod sicut nos videntes et prospicientes a longe per montes propinquiores venimus in cognitionem montium vlteriorum. et per cognitionem planetarum inferiorum videmus stellas superiores. Ita dauid et ceteri prophete preuidendo prophetice aliqua futura de illo populo: preuiderunt et predixerunt multa mysteria longius futura de christo et ecclesia. Unde ille talis spiritus prophetie dicitur duplex vt dictum est in Prologo: et sic Dauid preuidendo stragem Machabeorum in hoc psalmo: preuidit vlterius et predixit stragem et persecutionem ecclesie christi per stragem templi et ciuitatis hierusalem. Hoc ergo preuidens Dauid fecit hunc psalmum. In quo tria facit. Nam primo vt captet beniuolentiam a deo narrat omnia beneficia et victorias illi populo a deo quondam collatas. Secundo ille populus explicat et deflet stragem et afflictionem suam. Tertio petit liberari per Messiam futurum. Secunda: ibi. Nunc autem repulisti. Tertia ibi. exurge quare. ¶ Ad primum ergo dicit ille populus O deus nos audiuimus auribus nostris et patres nostri annunciauerunt nobis per scripturas Moysi et Iosue et per totum discursum iudicum et regum: totum opus quod operatus es in eis in diebus eorum: et in omnibus antiquis scilicet Abraam Isaac. beneficia et victorias: et signa: et prodigia in exitu egypti: et in peregrinatione deserti: et in ingressu terre promissionis. Nam.

Nota de dormitione noe.

Narratio.

Manus tua gentes disperdidit: et plantasti eos: afflixisti populos et expulisti eos.

Nec enim in gladio suo possederunt terram: et brachium eorum non saluauit eos.

Sed dextera tua et brachium tuum et illuminatio vultus tui: quoniam complacuisti in eis.

vij. q. i. cum pauli. dist. iij. c. q. 3. et. xxiij. q. i. qd culpat.

¶ Manus et potestas tua gentes disperdidit: et proiecit de terra promissionis per Iosue: et plantasti eos. s. patres nostros et collocasti in illa terra: et afflixisti populos chananeorum et expulisti eos. Et hoc non fecerunt. patres nostri viribus suis: nec in gladio et armis possederunt et obtinuerunt terram illam: nec brachium et fortitudo eorum saluauit eos. Sed dextera tua et brachium tuum et illuminatio vultus tui. Nam per totum desertum deduxit eos in columna nubis. et Moyse orante vincebatur Amalech. Exo. decimoseptimo. Et clangentibus tubis et vociferante populo ceciderunt muri hierico Iosue septimo. Et hoc fecisti non quod ille populus meruit: sed quoniam ex misericordia tua complacuisti in eis: et hoc amore Moysi et Iosue qui tibi grati fuerunt. Et etiam quia hoc promiseras ipsi Abrae: et Isaac: et Iacob.

Tu es ipse rex meus et deus meus: qui mandas salutes iacob.

In te inimicos nostros ventilabim' cornu et in nomine tuo spernemus insurgentes in nobis.

dist. iij. c. q contra. xxiij. q. i. qd culpatur in bello.

Non enim in arcu meo sperabo: et gladius meus non saluabit me. xcvj.d.c. cū ad ve.

Saluasti enim nos de affligentibus nos: et odientes nos confudisti. rum.

In deo laudabimur tota die: et in nomine tuo confitebimur in seculum.

¶ Tu ergo es rex meus et deus meus qui mandas salutes et victorias toti iacob. Ideo si volueris nos ventilabimus et propulsabimus inimicos nostros in te in virtute tua et eorum: et cum magna victoria et in nomine tuo spernemus et contemnemus omnes insurgentes in nobis. hoc enim faciemus in nomine tuo quia nō sperabo nec ponam fiduciam in arcu meo: nec gladius meus saluabit me sed tu es ille qui saluasti nos ꝺ inimicis et affligentibus nos et confudisti odientes nos et ideo in deo laudabimur tota die et non in nobis et ꝯfitebimur in seculū i nomie tuo et nō in nostro quia tibi debet attribui potestas et honor omnis nostre victorie. Unde nota ꝙ sicut fideles no. te. sperant saluari et liberari ab omni periculo i virtute nominis iesu. Ita antiqui inuocabant nomē domini tetragrammaton quod est idem vt sepe dictum est. j.q.iiij.c domini.

Nunc autem repulisti et confudisti nos: et non egredieris deus in virtutibus nostris.

¶ In hac secunda parte deflet et explicat afflictionem suam dicens. O deus tot et tanta fecisti pro patribus nostris sup. nunc autem repulisti et confudisti nos non habens curam de nobis et nec egredieris in virtutibus nostris pugnando pro nobis et prebendo auxilium: sicut quondam prebuisti immo. xxiij.q.v §.viti.

Auertisti nos retrorsum post inimicos nostros: et qui oderunt nos diripiebant sibi.

¶ Auertisti nos retrorsum post inimicos nostros et fugere nos ad montes fecisti et in die sabbati vinci nos permisisti. vt patet primo machabeorū ij. et gentes antiochi et armigeri qui oderunt nos diripiebant: et vendicabant sibi nos captiuos in predam et bona nostra. et. xxiij.q.v. c.virga.

Dedisti nos tanꝙ oues escarū: et in gentibus dispersisti nos.

¶ Dedisti nos tanꝙ oues escarum ad interficiendum et comedendum. Et dispersisti nos captiuos et fugitiuos in gentibus.

Uendidisti populum tuum sine precio et non fuit multitudo in commutationibus eorum. xxiij.q.v sūt qdā.

¶ Uendidisti populum tuum sine magno immo vili precio et non fuit multitudo pecuniarū in cōmutationibus quia pro pecunijs vendebantur et commutabantur. quia pro vno asino commutabantur tres aut quatuor iudei in contemptum. Et sic.

Posuisti nos opprobrium vicinis nostris: subsānationem et derisum his qui in circuitu nostro sunt. xv.qō.j. non est. et.xxiij.q v.sunt quidem.

Posuisti nos in similitudinem gentibus cōmotionē capitis in populis.

¶ Posuisti nos in opprobrium vicinis nostris et circunstantibus et in similitudinem et derisum finitimis et inimicis infidelibus qui in circuitu nostro sunt et in commotione capitis in pplis. Nam qn aliquis cōminabatur alteri nutando et cōmendando caput sicut solet fieri dicebat ego faciam tibi peiꝰ ꝙ iudeis. Et qn loquebatur de infortunio alicuius ponebat exēplum et similitudinem de iudeis dicendo. Ita accidit vel accidat tibi sicut accidit iudeis. Et sic.

Tota die verecūdia mea cōtra me est: et cōfusio faciei mee cooperuit me. vij.q.j.c. cum per cussio.

A voce exprobrātis et obloquentis: a facie inimici et persequentis. xlv.di.c. cum beatus.

¶ Uerecundia mea contra me est: dum ista dicunt et audio in faciem meam: et confusio faciei mee cooperuit me: et sic oportet me cooperire faciem et fugere a facie cuiuslibet obloquentis et improperantis, et persequentis.

Hec omnia venerunt super nos: nec obliti sumus te: et inique non egimꝰ in testamento tuo. xlv.di.ꝗ cmēdat

¶ Hic populus dei concitat deum ad misericordiā et auxiliū ratione fidelitatis. Nā illa pars fideliū nunꝗ dimisit fidē dei inter tot tormēta et persecutiones. Ideo deus tanto magis habebat cām subueniendi eis. Dicit ergo licet hec omnia mala et persecutiones venerunt super nos non obliti sumus te: nec legem tuam. nec iniqua egimus in testamento tuo.

Et non recessit retro cor nostrum: si declinasti semitas nostras a via tua. xxiij.q.j. §.j.circa medium

¶ Non recessit retro cor nostrum a tuo cultu: quia semper coluimus te: non violando legem tuam: et tamen tu declinasti semitas. id est declinari permisisti semitas nostras a via tua: quia aliquando non potuimus seruare precepta. Nam in die sabbati coacti fuimus preliari contra inimicos: nec potuimus seruare aliqua cerimonialia ꝓpter impotentiam et necessitatē. Et ratio est.

Quoniam humiliasti nos in loco afflictionis: et cooperuit nos vmbra mortis. cxiij.d.c. domin'.

¶ Tu posuisti nos in loco afflictiōis et solitario et periculoso fugiēdo p mōtes et p loca draconū leonū et aliarū bestiarū: et eramꝰ captiui quicꝗ in posse inimicorum et sic cooperuit nos vmbra mortis. Et sic in talibus locis nō poteramus seruare legem:

et fuim⁹ coacti declinare a via tua. Et tñ inter tot aduersa lz nõ poteram⁹ seruare cerimonias tamẽ nunq̃ declinauimus ad ritus gentilium. Nam.

De pe. di.j. medicina.

Si obliti sumus nomen dei nostri: & si expãdimus manus nostras ad deũ alienum.

Ibidem

¶ Si obliti sumus.i.fuissem⁹ te: & expãdimus manus nr̃as ad aliquẽ deum alienũ inuocandum.

Nonne deus requiret ista: ipse enim nouit abscondita cordis.

¶ Nõne deus requiret.i.requireret ista. Quasi dicat: licet non potuimus deo seruire opere seruando cerimonias: tamẽ nunq̃ in corde nostro recessimus ab eo: immo propositũ nostrũ fuit pati mortem et tormenta et persecutiones pro eo: ipse eñ nouit abscondita cordis. Et scio.

Ro.viij. c.

Qm̃ ꝓpter te mortificamur tota die estimati sum⁹ sicut oues occisionis.

¶ Quoniã propter te mortificamur et patimur & occidimur tota die: tam in prelijs q̃ in ceteris afflictionibus sicut ptz per totũ discursum libri machabeorũ: q etiã per tormenta ne violarem leges dei: et ne adorarẽ deos eorũ: vt ptz .ij. machabeorũ vij. de muliere cum septẽ filijs qui zelo legis martyrio coronati sũt. Et sic tota die et quotidie mortificamur et occidimur propter te dñe: & pro lege tua seruanda et estimati sumus sicut oues occisionis: quia apud gentes antiochi nõ fiebat maior mentio occidere vnum iudeum: q̃ occidere vnam ouem. immo ducebamur ad arã: sicut oues ad occisionem: & sic imolabãt nos dijs suis sicut oues.

Ar.xxiij. q.iij. ca. maximianus.

Exurge quare obdormis domine: exurge et ne repellas nos in finem.

¶ In hac tertia parte iste populus petit liberari per christum messiam sicut dictum est. Nam in secundo templo non expectabant liberari nisi per messiam in omnibus persecutionibus grecorum et egyptiorũ et romanorũ: sicut promissus eis fuerat per danielẽ: aggeũ: zacharias: & malachiã. Qr messias venturus erat in scdo templo ad liberandum eos: et sic iam non expectabãt per alium liberari. O domine iesu christe exurge et veni in carnem quare obdormis et videris dormire: ꝑmittẽdo nos vexari et obliuisceris inopie nostre: quia sumus sine ope et auxilio: et obliuisceris tribulationis nostre: ergo exurge et ne repellas nos in finem et in eternum.

Ibidem

Quare faciem tuam auertis: obliuisceris inopie nostre et tribulationis nostre.

¶ Quare auertis faciẽ et p̃sentiã tuaz. Et intelligit p faciẽ hũanitatẽ xp̃i: p quã notificata est eius diuinitas. Quasi dicat: veni et videamus te in humanitate et carne: et ne obliuiscaris inopie nr̃e.

Qm̃ hũiliata est in puluere aĩa nr̃a cõglutinat⁹ est in terra vẽter noster.

¶ Qm̃ aĩa nr̃a hũiliata est in puluere.i. iã fecim⁹ pniam de petis: quotidie sum⁹ pcidẽtes & pni in terra. et venter nr̃ est ꝯglutinat⁹ adherẽs tere: q̃si dicat procidẽtes in facies nr̃as: & ꝓstrati in terra cõtinue rogamus vt venias ad liberandũ nos. xxij. dist. c. de constãtinopolitana.

Exurge domie adiuua nos et redime nos propter nomen tuum.

De ꝯse. di.ij. iteratur.

¶ Exurge ergo christe adiuua nos et redime nos de potestate diaboli propter nomẽ tuum qd est iesus: idest saluator: quia non est aliud nomẽ sub celo: in quo nos oporteat saluos fieri. Ex hoc patet q iste inuocatus est rex messias expectatus in lege. Sed est aduertendum q dauid in hoc psalmo procedit duplici spiritu prophetie sicut dictuz est in principio. Nota. Nam primo preuidit in spiritu futuram stragem in tempore machabeorũ: et per illã preuidit vltra totam persecutionẽ ecclesie christi vsq ad cõstantinũ. Et ideo ab illo loco nunc aũt repulisti et confudisti vsq ad finem huius psalmi potest exponi de persecutiõe ecclesie facta per decem imperatores vsq ad constantinũ. Nam si bene attendatur tota persecutio ecclesie maxime facta tempore Diocletiani: in qua multi & innumeri fuerunt martyrizati fuit figurata per persecutionem et stragem machabeorũ. Et ideo erant in cõtinua oratiõe vt eos liberaret. vt ptz de btõ siluestro: et beato vrbano: qui latebãt in montibus prope romã ꝓpter seuitiã tyrannorum: sed deus liberauit eos. et reddita est pax ecclesie per cõstantinuz. Et sic totus iste psalmus est quedã orõ quã faciebat ecclesia posita in illa persecutiõe. Et sic prudẽs lector põt applicare litterã huius psalmi vt sint verba & oratio ecclie christi vt sic. Ut dicat ecclesia. O xp̃e sponse mi deus & bõ nos auribus nostris audiuimus et in ve.te. legim⁹ & patres nr̃i patriarche et prophete narrauerũt. i. in scripturis reliquerũt nobis opus qd opatus es in dieb⁹ eorũ &c. nunc aũt in tp̃e gratie in quo magis nos debes diligere et prestare nobis fauorez repulisti nos/& cõfudisti permittẽdo: vt nero: et domitian⁹ et diocletianus destruant ecclesiã tuam ita crudeliter. Exurge ergo quia videris dormire et ne obliuiscaris inopie nostre: et cõprime tyrannos. Totus etiã iste psalmus põt exponi de persecutione sarracenorũ et turcharũ in qua nunc affligitũ ecclesia. Ideo petit liberari auxilio christi sponsi sui. Etiam potest exponi de persecutione antichristi: de qua petit liberari in secundo aduentu christi.

Ructauit cor meũ verbum bonum: dico ego opera mea regi.

De pe. di.ij. §. ß sermo meus.

¶ Titul⁹ ꝓm.lxx. In finẽ ꝓ his qui cõmutabãt filijs chore caticũ ꝓ dilecto. In hebreo vero Uincenti super rosas filijs chore eruditio cantici dilectionũ. Scdm hieronymũ aũt. Uictori prolis filiorũ chore canticũ amantissimũ. Unde licz isti tituli videantur diuersi in verbis: tamẽ non discordant in sentẽtia immo breuiter inter oẽs explicãt sniam & mysteria huius psal. Nã per hoc qd dicit

in finē: siue vincēti aut victori denotat̄ mod⁹ can
tandi ad victoriam vocū p qđ denotat̄ ꝙ iste ps.
vocabat xp̄m et eccl̄iam. Itē secūdo cū dicit pro
his qui cōmutabant̄: aut sup rosas aut ꝓlio: in-
telligitur eccl̄ia tripliciter noiata. Nā vno mō dr̄
cōmutata eo ꝙ fuit regenerata ⁊ trāslata ex diuer
sis de iudaismo ⁊ ppl'o gētili in vnā eccl̄iaʒ ⁊ so-
Eccl̄ia cietatē. Itē dr̄ rosa s̄m l'ram hebreā eo ꝙ sicut ro-
tripl'r no sa pulcherrima nascit̄ inter spinas: ita eccl̄ia xp̄i
minatur nata fuit ex spinis ppl'i iudaici ⁊ gētilis. Itē dr̄ li
liū: eo ꝙ sicut liliū est albissimū iter flores: ita re-
ligio xp̄iana inter alios ppl'os dr̄ ēt liliū purita-
te ⁊ albedine virtutū ⁊ grāaruʒ. Tertio apponit̄ in
titulo filijs chore ad denotandū ꝙ iste psal. dat⁹
fuit ad cātandū choro ipsius heman q̄ erat de fi
lijs chore vt dictū est in ꝓlogo ⁊ psal xli. Cū vero
addit̄ q̄to in hebreo eruditio denotat̄ ꝙ ꝓpheta
fuit erudit⁹ a spū sctō et erudit alios in hac psal.
vt ait chābi barchinonēsis. Et cū addit̄ hic canti
cum dilectionū siue pro dilecto siue cāticū amā-
tissimū denotat̄ ꝙ est cāticū fctm̄ de amore ⁊ dile
Nota. ctione spōsi ⁊ spōse. ⁊ sic dr̄ epithalamiū siue cāti
cum ⁊ carmē nuptiale. Nā s̄m Aug. ⁊ Origenem
sicut in nuptijs tp̄alibus ⁊ carnalib⁹ solēt aliqui
ꝯficere carmina nuptialia: in q̄bus explicat̄ laus
sponsi ⁊ sponse: ita dd̄ cōposuit hoc cāticuʒ d̄ nu
ptijs xp̄i ⁊ eccl̄ie ꝓut fuit erudit⁹ a spū sctō. Ex su
pradictis ptʒ ꝙ delirāt quidā iudei moderni di-
centes ꝙ hoc cāticū fctm̄ est de Assuero ⁊ Hester
spōsa sua. Sʒ magis delirāt alij qui dicūt: ꝙ est
de Salomone ⁊ filia pharaonis spōsa sua. Nam
ea que in hoc psal. memorant̄ nullo mō pn̄t cōue
nire alicui hoi mortali. puta illō sedes tuas deus
in seculū seculi ⁊c. Idō magis est credendū aposto
lo paulo qui allegat hāc scripturā esse dictam de
xp̄o: ad hebreos. i. Unde ait. ⁊ ad filiū quidē dicit
sedes tua deus in seculū seculi. Itē ionatan abē-
huziel totū hūc psalmū exponit de rege messia di
cēs: ego dico opa mea regi messie. Itē Rabi hitlel
dicit: ꝙ deus dilexit valde israel: ⁊ vocauit eā fi-
liā: ibi audi filia. psal. xliiij. Itē oēs hebrei antiq̄
dicūt ꝙ dd̄ fecit hūc psal. de despōsatiōe dei cum
populo suo. Itē tota eccl̄ia firmiter tenet ⁊ predi
cat ꝙ dd̄ fecit hūc psalmū in quo explicat magni
ficentiā ⁊ ꝓsperitatē eccl̄ie: ⁊ xp̄i spōsi sui. Et idō
tota eccl̄ia in consecratiōe crismatis: cū dd̄ ꝓphe
tica voce cecinit ꝓpterea vnxit te deus: deus tu⁹
oleo leticie pre ꝑticipibus tuis. ¶ Sed nūc restat
sciendū q̄ est illa ꝑsona que loquitur in hoc psal.
et profert hoc canticum nuptiale. Ad hoc dicunt
Diuisio aliqui quod dd̄ loquitur in toto psal. Et sic duo
psalmi. principaliter facit. Nam primo premittit ꝓemiū
¶ Secundo exequitur tractatū de cantico. ibi spe
ciosus. Unde quantum ad primum breuiter pre-
mittit dicenda: captando beniuolentiam: et inuo
cando auxilium spiritussancti cum dicit. Eructa-
uit cor meum verbum bonum: id est cor meū desi-
derat in hoc psalmo eructare verbum et carmen
amantissimum: quia ego dico et dirigo opa mea
id est, omnia verba mea ipsi regi christo. Quasi di
cat: ego intendo loqui in hoc psal. de xp̄o princi-
paliter ⁊ eccl̄ia. Et idō inuocat diuinum auxilium
dicens sit lingua mea mota a spū sancto tanq̄ ca
lamus scribe scribētis velociter. Quasi dicat ꝙ si
cut scriba velox mouet digitis suis velociter cala
mum in scribēdo: ita spūssctūs moueat linguam
meā ⁊ dirigat et aperiat mihi materiā ad loquē-
dum in hoc cantico. Deinde cū dicit. Speciosus
forma pre filijs hoim: ꝓsequit̄ laudes spōsi ⁊ spō
se. Btūs vero hieronymus dicit ꝙ ꝓpheta loqui
tur a principio psal. vsq̄ ad illū locū. Audi filia ⁊
exclusiue. Et ꝙ exinde loquit̄ deus. Sed alij sacri
doctores tenēt ꝙ deus pr̄ loquit̄ in toto psal. ⁊ ip
semet deus pr̄ cātat totū cāticū de filio suo xp̄o
et spōsa eius eccl̄ia. Et s̄m hūc modū maiora et
altiora sacra ꝑtinent̄ in his duobus ꝑmis v̄sib⁹
et etiā in toto psal. q̄ s̄m ꝑmaʒ expositionē: vt pa
tebit. Quā sn̄iam etiā nō tʒ Aug. ⁊ Hiero. Tenen
do ergo hāc viā est dicēdum ꝙ dd̄ fecit hūc psal-
mum in quo introduxit deū pr̄em loquentē et cā-
tantē hoc canticū de nuptijs xp̄i filij sui ⁊ eccl̄ie.
In quo tria principaliter facit. Nā ꝑmo cōmen-
dat et explicat magnificentiā ⁊ nobilitatem ⁊ di-
gnitatē ⁊ ornatū sponsi. Secundo magnificentiā
et pulchritudinē et ornatū sponse. Tertio cōmen
dat vtrūq̄ in copia ⁊ fecunditate ꝓlis: secūda ibi Nota d̄
Astitit regina. Tertia ibi. Pro patribus tuis nati nuptijs
sunt. ¶ Quantū ad primū est notandū s̄m Augu. xp̄i.
cōtra Maximinū: ꝙ xp̄s quicquid hʒ nascendo a
patre accepit. Sed cū xp̄s sit deus ⁊ homo: idō du-
plex legitur eius natiuitas. Una eterna qua na-
scitur ab eterno a patre s̄m diuinitatē. Scd̄a fuit
natiuitas temporalis: per quam est homo qua cō
ceptus est opere spiritussancti ex puris sanguini
bus virginis. Et sic quicquid pertinet ad carnem
habet a matre: sed quicquid pertinet ad gratiam
habet et accepit a patre in sua incarnatiōe ⁊ vnio
ne verbi. Ideo dauid volens explicare magnifi-
centiam et nobilitatem huius sponsi. Primo de-
scribit et cantat nobilitatem nature et ea que ac-
cepit a patre ab eterno inquantum deus. Secun-
do ea que accepit ab eodem et que dedit sibi pa-
ter inquantum homo ex tempore in sua incarna-
tione: secunda ibi. Speciosus forma. Quantū ad
primum est notandum s̄m Aug. contra Maximi
num. et. xv. de trini. ꝙ cum deus sit primum ens et
actus purus non habet aliquod principium: nec Nota
aliquā potentiam admixtam. Et ideo sicut semꝑ q̄ūo de⁹
est in actu ꝑmo: ita et secūdo. non differt in eo act⁹ non hʒ
secundus a ꝑmo: sed semꝑ intelligit: eo ꝙ suū esse ꝑncipiū
est suum intelligere et econuerso: et suum intelli-
gere est sua substantia. Et sic cum ab eterno semꝑ
intelligit. ideo ab eterno dicit verbum: sed q2 illō
intelligere est sine intermissione et illud verbū est
de tota scientia et memoria fecunda. ideo nō po-
test esse nisi vnum verbum qđ est patri equale ⁊ cō
substantiale: et sicut pater de tota scientia ⁊ sub-
stantia ꝓducit ⁊ dicit v̄bum: ita totam et eandeʒ
substantiam et essentiā et esse cōicat v̄bo. Et sic
v̄bum est idē deus cum patre dicente et nō alius
deus: lʒ sit alia persona. Sed q2 tale verbum dici
tur per modū nature: ideo dr̄ et nominatur filius
patris dicentis. Cum ergo in tali verbo dicto ex-
plicetur tota essentia patris et omnipotentia: et

sapiētia ꝛ bonitas ꝺ necessitate pr̄ diligit se ī verbo: ꝛ diligit v̄bum in se. Ex quo actu diligendi p modū volūtatis ꝓducit ꝛ spirat amorē. Ex quo ptꝫ ꝙ pr̄ non posset spirare amorē sine v̄bo ī quo se diligit: ꝛ sic pater simul cū verbo spirat amorē qui ꝺr spūſſanctus. Et sic spūſſanctus equaliť procedit ꝛ spirať ab vtroqꝫ: nō prius nec magis a patre ꝙ̄ a filio: sed ambo pater et filius tanꝙ̄ vnum principiū ꝓducūt ꝛ spirāt spūſ̄ctū. Itē sequitur ꝙ ille amor spirās qui ꝺr spūſſanctus nō pōt esse accidēs: sed substātia: qꝛ ꝓduciť de tota dilectiōe patris ꝛ filij: ꝛ per ꝯ̄ns de tota substātia ꝛ eēntia vtriuſqꝫ: ꝛ ideo est substātialis ꝛ coequalis ꝛ coeternus vtriqꝫ. Et sic lꝫ iste tres ꝑsone distinguanť adinuicē: qꝛ vna non est ꝑsona alt̄r altera: qꝛ alia est ꝑsona gignens ꝛ alia genita: ꝛ alia spirata: tamē oēs tres ꝑsone sunt vnus deus: eo ꝙ in eis vna est substātia et essentia numero. Nā vnus deus dicitur ab vna deitate ꝛ essentia in tribus ꝑsonis: qꝛ ꝑsone nō distinguūtur nisi per ꝓprietates relatiuas que nō sunt aliqd absolutū sed ad aliqd. Ex supradictis ptꝫ ꝙ postꝙ̄ pater hꝫ verbū ab eterno dictū: ꝛ per illud verbū pōt loqui tpaliter ab extra. Et ita pariter per spūſc̄tm̄ pr̄ ꝛ filius tāꝙ̄ vnū principiū pn̄t spirare vitā ꝛ amorē creatū ab extra. Et ideo pater per v̄bū loquebať ad extra: qn̄ ex tpe dixit fiat lux: ꝛ iō facta est lux. Et p spiritumſanctū spirauit esse existere vt vitā in oībus rebus ꝓductis et creatis per v̄bum. Et iō diciť Gen. j. ꝙ in principio. i. in verbo creauit deus celum ꝛ terrā: ꝛ oīa. dicēdo per verbū creauit quoad spēs et essentias. Sed qꝛ per spūſc̄tm̄ spirauit vitam in rebus: ideo subdit spūs dn̄i ferebať super aquas. In caldeo aūt spūs dn̄i incubabat super aquas. i. sup oīa fluxibilia: sicut gallina incubat sup oua viuificans pullos. ꝛ sic sicut filius ꝺr verbum per qꝺ pr̄ loquiť ad extra. ita spūſſc̄tūs dicitur lingua vtriuſqꝫ: per quā pr̄ ꝛ filius formāt vocem ꝛ dant sonū ꝛ vitā rebus creatis: ꝛ ꝺr spūſſanctus ē calamus per quē pr̄ ꝛ filius velociter scripserunt ꝛ formauerūt oēs creaturas in esse vitali et actuali. Ex supradictis ptꝫ ꝙ emanatio creaturarū p̄supponit emanationē ꝑsonaꝝ diuinarum. **Nota.** Et hoc forsan intēdit explicare dꝺ in his duob⁹ primis versibus. Vn̄ dicit deus pr̄ in pncipio huius cātici. Cor meū eructauit ꝛ ꝓduxit v̄bum bonum ab eterno: per qꝺ verbū ego dico oīa opera mea creata ipi regi xp̄o. q. d. ꝙ oīa opa creata dirigo ꝛ cōmitto regēda ipi regi xp̄o: per quē oīa creaui. In qua creatione.

De spū sc. di. v c. de sancto.

Lingua mea calamus scribe velociter scribentis.

¶ Lingua mea. id est spiritussanctus fuit tanꝙ̄ calamus scribe scribentis velociter. Nam sicut scriba velox velociter implet paginam literis sensibilibus que procedunt ex verbis et literis mentalibus: ita spiritussanctus velociter influxit vitam et esse actuale rebus creatis per verbum patris: quia sicut velociter fuerūt creata: ita velociter fuerunt viuificata. Et notāter spiritussanct⁹ siue verbum ꝺr tanꝙ̄ calamus velociter scribentis. Nam

ſm Aug. omnia simul fuerunt creata per verbum et viuificata per spiritumsanctum. Qꝛ ſm Augu. illi dies nō referunť ad successionē tempoꝝ: ſꝫ nature: ad cognitionē angelorum. Sed lꝫ referantur ad dies tēporis adhuc fuit illa creatio facta velociter et qꝛ supra humanam facultatem factū est ꝙ in solis sex diebus temporis deus ꝓduxit totam diuersitatem creaturarum. ¶ Sed vlterius est aduertendum ꝙ sicut creatio p̄supponit emanationem diuinarum ꝑsonarum: ita incarnatio p̄supponit emanationem diuinarum ꝑsonarum. ita incarnatio p̄supponit creationem ꝛ sicut pater dixit creaturas per verbum: ꝛ formauit et viuificauit et distinxit eas per spiritumsanctum: ita dixit et fecit mysterium incarnationis per verbum ab eterno dictum vestiuit humanitate et carne ex tēpore. Sed per spiritumsanctum formauit velociter et in instanti illud corpus christi ex puris sanguinibus in vtero virginali. Et hoc intendit etiā dauid in eisdem duobus versibus. Unde ait pater sicut cor meum et mea memoria secunda eructauit et ꝓduxit bonum verbuꝫ ab eterno p qꝺ ex tpe dixi omnia opa mea regi christo in qua creatione spiritussanctus fuit tanꝙ̄ lingua et calam⁹ scribe velociter scribentis et formantis et viuificantis et distinguentis omnia creata: ita pariter in mysterio incarnationis: cor meum eructauit verbum bonum incarnatum humanatū: q̇ est rex messias: cui regi ego dico et cōmitto oīa opa redemptionis humane. Nam sicut per ipsum verbum dixi ꝛ creaui omnia creata: ita per ipsum volui mundum recreare et regenerare et regere: qꝛ sicut ab eterno communicaui sibi omnia essentialia: ita volo ex tpe sibi cōicare opa regeneratiōis et redēptionis. Et sicut in creatione spūs fuit lingua ꝛ tanꝙ̄ calamus velociter scribētis ꝛ viuificantis oēs creaturas: ita pariter in ipsa incarnatione ipse spūſſc̄tūs formauit et scripsit corpus christi ex puris sanguinibus velociter et in instāti in vtero virginali. ¶ Et notanter occupatur et vsurpať hoc verbum eructo in hoc loco. Nā sicut venter ex superabundantia cibi dicitur eructare: ita pariter deus pater ex tota et abundanti essentia substantia sua eructauit et ꝓduxit verbū suuꝫ sibi coequale. Ex supradictis patet ꝙ xp̄s sponsus ecclesie de quo intendit cantare: licet appareat in forma humana: et sit natus ex tempore hꝫ carnem: tamen ipse est verbum patris ab eterno productum de tota substantia patris. Et per cōsequens est deus: et eternus: et omnipotens: et infinitus. Et ex hoc apparet nobilitas ei⁹: et quid accepit a patre ſm diuinitatem. Et nota ꝙ nō solum spiritussanctus dicitur lingua per quam pater et filius spirant et scribunt in mentibus nr̄is dona gratiarum: sed etiā humanitas xp̄i pōt dici lingua per quam pater sensibiliter nobis locutus est: et manifestauit mundo voluntatem suam. Secundo christus ſm diuinitatem est verbū patris: et ſm humanitatem est lingua patris velociter loquentis et scribentis nobis sua secreta. Sꝫ spiritussanctus est calamus vtriuſqꝫ scilicet patris ꝛ filij velociter scribentis ꝛ spirātis in nobis

Incarnatio p̄supponit creationem.

Nota.

bona gratiarū: et etiā q2 tā pater ꝙ filius ꝑ spm̄ sanctū loquebātur prophetis et sanctis viris spi rādo diuina mysteria ⁊ reuelādo secreta.

De psi. di.iij.c. viti. Et.lvi. di.c.dñi

Speciosus forma pre filijs hominū diffusa est gratia in labijs tuis: propterea benedixit te deus in eternū. Accingere gladio tuo sup femur tuū potentissime.

¶Hic pater intendit explicare et cantare bona q̄ xp̄s accepit a patre in sua incarnatiōe ſm hu manitatē. A ¶Ad cuius intellectum: est notādū ſm qđ supradictū est ꝙ ista benedicta incarnatio a tota trinitate incluse est effecta efficienter: licet ad solā personā verbi sit terminata: q2 filius inꝗtum homo a tota trinitate dicit̄ missus prout ex plicatur Esa.xlviij. vbi dicit filius: dñs misit me ⁊ spiritus eius. Sed intantū tota ista incarnatio et missio actiue attribuit̄ patri in hoc psal. et cete ris inquantū quicqđ habet filius habet a patre: et spiritus ab vtroq3: et sic filius inquantū homo licet nō solum a patre: sed etiā a seipso inquantū deus et a spiritusancto sit missus: ⁊ h3 quicqđ ha bet: tamē sacra scriptura hic cōmuniter attribuit patri: et sic pater nō excludēdo alias personas in hoc psalmo explicat bona que largit᷒ est filio in quantū homo in sua incarnatione. Et sic xp̄s ꝑ to tum discursum euangelicū quicqđ habet etiā in quantū homo dicit se habere a patre: vt inq̄t Hy larius. Unde patrē ad filiū loqui vel ipsum de ali quibus bonis cōmendare: nihil aliud est nisi bo na cōmunicare sibi et donare. Et ideo pater in h̄ psal. cōmemorat bona que dedit filio ſm exigen tiam nostre redēptionis. Sed q2 xp̄us vt redēptor est rex ⁊ pugil et iudex: et sponsus. Ideo pater que dam cōicauit filio tanꝙ regi: et quedā tanꝙ iudi ci: et quedā tanꝙ sponso. Quattuor ergo facit in hac parte. Nam primo explicat ea que pater cō municauit filio tanꝙ regi. Scđo tāꝙ pugili. Ter tio ea q̄ cōmunicauit sibi tanꝙ iudici. Quarto ea que cōicauit et dedit tanꝙ sponso. ij. ibi. sagitte tue. tertia ibi. sedes tua. q̄rta ibi. myrrha ⁊ gutta.

Incar natio fa cta a to ta trini tate.

Tria re gē deco rant.

C ¶Quantū ad primū est aduertēdū ꝙ tria sunt que decorāt regem. s. pulchritudo corporis. Scđo facūdia et sapiētia in loquēdo. Tertio ensis siue gladius regi᷒ quo cingitur in signū regie potesta tis et maiestatis. De primo dicitur: ꝙ species priami erat digna imperio: eo ꝙ erat pulcher in statura et forma. De secundo dicitur tertio Re gū. ꝙ ex omnib᷒ partibus veniebāt ad audiendā sapientiā salomōis. De. iij. d2 cātico. iij. lx. fortes ambiūt salomonē tenētes gladios ⁊c. Pater ergo volens constituere filium suum regem totius vni uersi: etiā inquantū homo. hec tria dedit in sua in carnatione. Nam primo formauit ipm opere spi ritussancti ex puris sanguinibus virginis pulcher rimū preceteris sine macula ⁊ labe. Secundo po suit verba sua in ore eius: vt promiserat Deutero. xviij. Ideo dixeruntministri sacerdotū Ioban. vij. Nunquid sic homo locutus est. Item Luce. xxiiij. Dixerunt duo discipuli de iesu nazareno qui fuit potens opere et sermone. Et sic nō fuit similis si bi in facundia et sapiētia. Tertio tradidit sibi po testatem regiam: ⁊ ensem humanitatis et gladiuȝ ad expugnandū diabolū et potestatē faciendi mi rabilia. Et sic ista tria dedit pater xp̄o filio suo: q̄ reddebāt ipsum dignuȝ regno vniuersali. Et hoc est qđ dicit dauid in hac prima particula. Ūn ait pater ad filiū. O xp̄e tu es speciosus ⁊ pulcher for ma inquantum hō pre ceteris filijs hominū q2 in vtero materno pre ceteris speciosiorē te formaui. Nam cum oēs ceteri hoies nō concipiātur nisi ex libidinoso cōcubitu et menstruoso et fetidissimo sanguine cōpaginētur: tu solus ex puris sanguini bus opere spiritussancti in vtero virgineo supra facultatem nature formatus fuisti: et cum oēs ce teri fuissent originalis culpe primorū parentum natura obnoxij: et fomite et membro carnis sau ciati. solus tu fuisti scđm naturā inter mortuos liber. Et sic fuisti speciosus forma pre filijs hoim Et non solum fuisti speciosus quo ad supradictā puritatem et mundiciā: sed etiā quo ad nobilita tē ⁊ temperantiā cōplexionis eo ꝙ nō ex motu ce lestiū corpoꝝ nec actione alicuius naturalis agē tis in quibus semper est et accidit aliquis defect᷒ in ipso generato et producto: sed solo opere spiri tussancti facta fuit formatio illius corporis chri sti ex puris sanguinibus virginis. Et nō solū fuit christus speciosus forma pre filijs hominū in pu ritate et nobilitate complexiōis: sed etiā in hone state aspectus. Nam omnes incitat ad honestatē vite et adreuerentiaȝ sibi exhibēdam et omnibus incutiebat timorē: vt inquit Chrysost. Possumus etiam dicere ꝙ tria sunt que decorant regem ⁊ fa ciunt ipm dignū regno et imperio. Primo specio sitas. i. sanctitas vite ne sit reprehēsibilis in vita et possit alios regere et corrigere. Scđo vt sit gra tus in loquendo et doctus et sapiēs: ⁊ vt alios nō solū per vitā: sed etiā per doctrinā possit trahere Tertio vt sit fortis et potēs in factis vt oēs vene rentur et timeāt eū. S3 q2 xp̄s habuit oia ista tria. Ideo pater de supradictis tribus cōmendat xp̄3 regem nostrū in hac particula huius cātici. Ideo quantū ad primū dicit. O xp̄e tu es speciosus for ma pre ceteris filijs hoim quātum ad sanctitatē et puritatē corporis et anime ⁊ ad conuersationē vite: q2 in tuo corpore et anima nunꝙ locus po tuit esse peccati: nec fuisti vnꝙ pctō obnoxius in natura: nec in persona: q2 nō ex opere adā natus nec cōceptus es et sic excedis cūctos filios hoim in forma et sanctitate: et speciositate ꝟtutū. Scđo excedis oēs in sapiētia et donis spūsscti: q2 diffu sa est gratia in labijs tuis ad loquendū et docen dū: q2 nō ad mēsurā accepisti dona gratiaꝝ: pro pterea. i. q2 pr̄ benedixit te i eternū dona gratiaꝝ largiendo: vt alios doceat per predicationē ⁊ do ctrinā. Tertio o xp̄e potētissime in factis accinge re gladio super femur tuū. vt ostēdas tuā regiam potentiā. Ad cuius intellectū est aduertendū ꝙ tri plicē gladiū siue ensem accepit et accinctus fuit xp̄s. Nā primo fuit accinctus gladio hūanitatis et carnis ad pugnanduȝ cum diabolo vt in carne patiēdo ipm debellaret. Scđo gladio᷒ ꝑtātis ad

Pat de dit filio hec.

Tria fa ciunt di gnuȝ re gno.

xp̄us ac cinctus triplici gladio

operanduz miracula. Tertio gladio paterne do/ctrine ad scindēda corda hominū. Uñ hunc triplicem gladiū siue hoc triplici gladio pater accinxit filiū: ideo ait. o fili accingere gladio tuo: scz hūilitatis ꝛ potestatis ꝛ doctrine vt sis potens in pre/lio et potētissimus, ad vincēdū diabolū per mortem ꝛ passionē. Et ad subijciendū corda hominū per doctrinā et ad faciendum miracula per potestatem et virtutē paternam: et sic eris dignus re/gno ꝛ imperio habendo ista tria supradicta. Uñ primo ait: specie tua et pulchritudine tua intēde prospere ꝑcede et regna. i. tu regnabis prospere propter speciē ꝛ pulchritudinē sanctitatis vite: quia oēs fideles sequētur te ꝓpter sanctitatem. Itē. ij. dextera tua. i. potestas tibi a deo tradita deducet te in regnū ꝓpter veritatē in dicendo ꝛ do/cendo: et propter māsuetudinē in cōuersando et miserēdo: et ꝓpter iustitiā in corrigēdo. D ¶ Ex quib' pꝫ ꝙ xp̄s habuit quinqꝫ que reddebāt ipm dignū regno et iperio. s. speciositatē ꝛ pulchritu/dinē et puritatē corporis et anime: et sanctitatē in viuendo: et mansuetudinē in conuersando ꝛ patiendo: et veritatem in docēdo: et iustitiā in corri/gendo. Unde ad maiorē intelligentiā est vlterius notandū ſm Aristo. li. de motu animaliū ꝙ dextera est potior pars animalis: eo ꝙ ibi incipit mo/tus ad omnes partes animalis. Et ideo sicut sinistra hominis dicitur pars infirmior: eo ꝙ nō ha/bet ꝓprie principiū motus a se: sed a dextera. Itē a simili diuinitas in christo dicebatur dextera: et hūanitas sinistra: eo ꝙ tota virtus et potestas deriuabatur a diuinitate in hūanitatē: quia huma/nitas erat instrumentū in miraculis faciēdis. Et ideo notanter dicitur accingere gladio tuo super femur tuū. idest accingere gladio potestatis ꝛ virtutis super humanitatē per quā instrumentaliter facies miracula et omnia opera redemptionis. Et ideo subdit.

xp̄s fuit dign' regno propter hec quinqꝫ.

De pse. dis. iij. c. vltimo. De pse. d. ij. ca. literaē.

Specie tua et pulchritudine tua: intende prospere procede et regna Propter veritatem et mansuetudinē et iustitiam: et deducet te mirabili/ter dextera tua.

¶ O xp̄e regna ꝛ incipe ꝛ ꝑcede et regna ꝓspere. i. ad prosperitatē eccl'ie: ꝛ intēde ꝛ ꝑcede in ope predicatiōis et miraculoꝝ et mortis ꝛ passiōis ad q̄ opa missus es. Et regna post resurrectionē ꝛ ascēsionē: ꝛ hoc facies specie ꝛ pulchritudine sanctitatis et virtutis. Naz dextera tua. s. diuinitas verbi deducet te et diriget te in omni tp̄e redēptiōis ꝓ/pter veritatē et mansuetudinē et iustitiā: quia his armis vinces diabolum et triumphabis de eo.

xxvj. di. 9. cccc. xj q. iij. ita lꝫ pe.

Sagitte tue acute ppl'i sub te cadēt in corda inimicorum regis.

¶ Hic memorat arma q̄ xp̄us tradidit apostolis ad debellandū mūdum. Ad cuius intellectum est notandū ꝙ xp̄s per seipsum vicit diabolū in morte et passione: et expoliauit infernū et tulit legem euangelicā et fecit miracula: et predicauit in sola terra promissionis. Sed per apostolos suos predicauit in partibus remotis et populo gentili et eiecit diabolū foras: et subiecit sibi omnes nationes. Et ideo cōmunicauit ꝛ tradidit apostolis arma sua et sagittas euāgelicas et potestatē ꝛ vir/tutem faciēdi miracula in virtute nois Jesu sicut dictū est psal. viij. ꝛ xviij. Et sic ap'li cum sagittis verbi euāgelici feriebāt et penetrabāt corda hoiꝫ et prosternebāt eos a cultu idoloꝝ et supbia vite et subiugabāt iugo fidei: et hoc est qđ dicit pater ad filiū. Unde ait. O fili christe. Sagitte tue acu/te. i. verba euāgelica per tuos ap'los missa ꝛ predicata cadent sub te in corda inimicorū regis populi. i. in corda infideliū tam iudeoꝝ ꝙ gentiliū ꝛ sic populi cadent sub te victi et conuersi ad fidē. Et alij cadent in perpetuā dānationē. Et nota ꝙ taz apostoli ꝙ verba euāgelica dicūtur sagitte in scriptura a velocitate: qꝛ apostoli fuerūt a xp̄o p totū mundū velociter missi. Et ipsa verba euangelica mittebātur ex ore apostolorū ꝛ feriebāt corda inimicorum regis christi. Et sic oēs populi cadebāt a sua superbia et perfidia et superstitiōe idolorū ꝛ subijciebantur iugo christi: ꝛ omnia ista fiebant in virtute nominis iesu: et verbi euāgelici: in qui/bus ostensa fuit xp̄i regia potestas et triūphus et victoria. de quibus sagittis patebit psal. lxiij. et cxxvj. ꝛ Esa. lxvj. Et nota ꝙ iste versiculus: scz sagitte tue acute populi sub te cadent in corda inimi/corum regis. Etiam potest construi per zeuma reducendo illud verbum: cadent ad diuersa vt sit sensus. Sagitte tue euangelice cadent et figentur in corda inimicoruꝫ regis christi messie. Et sic populi gentilium sagittis tuis vulnerati cadent victi sub te et sub iugo tuo.

Sedes tua deus in seculū seculi: virga directionis virga regni tui.

Ad heb. i. b. ꝛ ex/tra de sacra vnc.

¶ Hic pater tribuit xp̄o sedē iudicialē ꝛ sceptrum siue virgā inquantū misit ipm tanꝙ legislatorem ꝛ iudicē mūdi: ꝛ tradidit sibi iudiciariā potestatē etiā inqꝫtū homo. Unde nota ꝙ xp̄s inquātum hō fuit vnct' in regē ꝛ sacerdotē a p'mo instāti incar/nationis nō oleo materiali sicut ceteri reges et sacerdotes ve. te. sed oleo spirituali ꝛ letitie ꝛ gratie spūssancti vt dictum est: ꝛ istā gratiā non accepit ad mensurā sicut ap'li et ceteri sancti: sed sine mensura redundat in animā xp̄i a verbo ꝓpter ypostaticam vnionē. ideo talis plenitudo gratie est fon/taliter in christo a qua oēs accepimus: etiā a pri/mo instanti cōceptionis data est sibi potestas iudicialis et regalis: sed nō ostendit eam nec voluit ꝙ publicet nisi post ascensionē. ideo dicit Matt. xxviij. Data est mihi ois potestas in celo. Et ista sedes xp̄i et iudiciaria potestas tradita xp̄o etiaꝫ inquantū hō est eterna a parte post: qꝛ in eternuꝫ xp̄s etiā inquantū hō sedebit ad dexterā p'ris ꝛ iudiciū suū erit in eternū: qꝛ in die iudicij impios ad penā eternā destinabit. et bonos ad gloriā sempiternā. Et sic sua sedes et suū sceptrū et virga dicit eterna et directa et inflexibilis. Dicit ergo p'r ad filiū. O christe deus ꝛ homo sedes tua iudiciaria quā dedi tibi in tua cōceptione et ascēsione nō est

data tibi ad mēsurā tpis: sed in seculum seculi et virga regni tui: 7 ptās nō est iniusta nec flexibilis ad aliquā passionē pp odiū 7 amorē sicut tyrāno rū. Sz ē vga directiōis 7 rectitudinis tribuēs vni cuiqȝ qḋ suū est ſm opa sua nō declinās ad dex terā nec ad sinistrā. Et probatur per effectum ꝙ tuum sceptrum sit rectum et iustum. Nā semper.

lxxv. di. ca. odio xxiij. q. iiij. duo. **Dilexisti iusticiā 7 odisti iniquitatē ppterea vnxit te deꝰ deus tuus oleo leticie pre consortibus tuis.**

¶ Dilexisti iusticiā .i. hoīes iustos 7 odisti iniqta tē i hoibꝰ prauis. Nā illos pmiasti 7 hos punisti 7 reddit cāz quare xp̄s dilexit iusticiā 7 odiuit ini quitatē nō potuit iudicare nec poterit nisi recte: qꝛ in eo nulla est passio nec iniquitas qꝛ nō traxit naturā corruptā sicut nos oēs, qꝛ nō ex ope adaz natus est. Itez qꝛ ab initio sue conceptionis fuit vnctꝰ oleo spūsscti oīm donorū: nō ad mēsurā qꝛ q̄euit sup eū spūs sapie 7 intellectꝰ 7 spūs ꝯsilij 7 fortitudis. Et fuit iusticia cingulū renū eiꝰ. Et sic semp iudicabit in vā iusticia. vtpȝ Esa. xj. Nā dona spūsscti erāt q̄si pncipiū formale opandi in xp̄o quo ad opa iusticie iō nō potuit errare. Et iō aitpr ad filiū: o deꝰ xp̄e scḋa ꝑsona i. trinitate: p pterea dilexisti iusticiā 7 odisti iniqtatez: qꝛ deus tuus pr̄ vnxit te in tua cōceptione oleo leticie p̄ consortibꝰ 7 participibus tuis regibꝰ et sacerdo tibus qꝛ illos p̄cepit vngi oleo materiali et figu raliter te vnxit oleo spūali. Et dn̄r reges et sacer dotes consortes christi: inquantuȝ ab eo hn̄t oēs ptātem 7 inquantuȝ xp̄m figurabāt. Itē lȝ apl̄i et oēs christiani consortes et participes xp̄i sint vn cti oleo spūali 7 acceperint spiritūsanctū: tn̄ oēs acceperūt ad mēsurā deriuatiue a xp̄o. Sȝ xp̄s nō accepit ad mēsuram: sed fontaliter hȝ in se ppter vnionem ypostaticā verbi. Item xp̄s non vnctus est vt mundaretur a peccato et liberaretur sicut ceteri omnes: sed vt ab eo oēs acciperemꝰ gratiā p gratia. Et iō dr̄ vnctus pre cōsortibus suis. i. aliter et nobilius et perfectius. E ¶ Ex predi ctis in textu inferuntur quattuor manifeste con clusiones contra iudeos.

messias est deus ¶ Prima ꝙ messias in lege promissus est deus probatur. Nam secundū ioatham abenhuziel et omnes antiquos et autē ticos hebreos iste psal. est factus de rege messia. Et iste speciosus et accinctus gladio et armatus sagittis et vnctꝰ oleo leticie pre consortibus suis est rex messias ſȝ eos 7 istū vocat deus pater deū

In diui nis sunt plures p sone. in hoc psal. Primo cum dicit sedes tua deus. Se cundo cum dicit o deus propterea vnxit te deus tuus. Tertio cum dicet infra qm̄ ipse est dominꝰ deus tuus ergo sequitur ꝙ messias est verus deꝰ. ¶ Secunda conclusio ꝙ in diuinis sunt plures p sone ꝙ vna probatur, nā ibi est deus vngens et deus vnctus sed vna 7 eadem persona nō potest esse vngens et vncta, ergo sunt due persone. s. pr̄ vngens et deus vnctus qui est filius. Et licet per sona spūsscti nō noīaliter explicetur: tn̄ satis ex

Nota plicatur 7 intelligit ſm ppꝛietatē per ly oleo le ticie qui est spūssctūs aīas scīficās et penetrās et sanctos pphetas faciēs. ¶ Tertia ꝯclō: ꝙ licet xp̄s sit deus 7 hō tn̄ nō fuit vnctus quo ad deita tē: sȝ quo ad humanitatē qꝛ prīo mō nō indiguit vnctione. ¶ Quarta ꝯclō: ꝙ lȝ xp̄s sit hō 7 ex tem pore accepit vgā et sedē iudiciariā a prē: tn̄ ista sedes est eterna a pte post qꝛ i eternū puniet ma los 7 hīficabit et glorificabit bonos. De quo re gno dicit Lu. j. regni eius nō erit finis. D ¶ Sȝ

Dubiū. hic orit dubiū per hoc qḋ ait vga directiōis: 7 di lexisti iusticiā. Nā vr̄ ꝙ xp̄s dilexit iniqtatē qꝛ di lexit mattheū thelonearīū: paulū psecutorē: 7 ma gdalenā peccatricē et absoluit adulterā: 7 dedit latroni padisum ḡ sceptrū eiꝰ nō est rectū. Ad h̄ r̄ndet ꝙ deꝰ nō odit naturā hoīs qꝛ de se bona est sȝ odit pctm̄ 7 iiusticiā in hoīe. Iō qn̄ hō abijcit pctm̄ 7 se iustificat p pniam: tā deꝰ nō repit cām in hoīe vt odiat eū: immo eēt iniustꝰ si ipȝ odiret

Rn̄sio. ſm legē positiuā. Et iō xp̄us nō dilexit mattheuȝ nec paulū pctōres: sȝ iustificatos p pniaȝ. Et sic odiebat in eis pctm̄ qꝛ in eis pctm̄ destruxit 7 sic xp̄s iuste egit cū veniā negauit magdalene nec la troni nec ceteris penitētibꝰ 7 sedes 7 vga eccl̄asti ca xp̄i absoluit penitētes 7 excōicat obstinatos 7 rebelles: 7 sic semp remanet recta. Et sic vga iudi cialis xp̄i tā in hac vita ꝙ i fine vite cuiuslibet ꝙ in gn̄ali et nouissimo iudicio semp erit iustissima.

Argu. xj. di. ſ. j. et xliij. di. sit rector **Myrrha et gutta et casia a vestimen tis tuis a domibus eburneis ex qui bus delectauerunt te filie regum in honore tuo.**

¶ Hic pr̄ pbet filio 7 ornat eū vestimētis nuptia libus: iquātū sponsus eccl̄ie. Nā postꝙ supꝰ tra didit sibi signa regalia 7 triūphalia 7 iudicialia. Hic tradit insignia 7 ornamēta nuptialia conue nientia ad despōsationē eccl̄ie vt diligat a spon sa. B ¶ Unde est notandum ꝙ tres nuptie le

Tres nu ptie in scriptu ra. guntur in scriptura q̄s pr̄ fecit filio suo. Prīo fue runt nuptie incarnationis in quibus verbū vni uit sibi hominem in vnitatem suppositi. De qui bus Joh. j. verbum caro factum est. 7 Mat. xxij. Simile est regnūcelorȝ hōi regi qui fecit nuptias filio suo 7c. Secunde fuerūt nuptie reconciliatio nis in quibꝰ xp̄s vniuit sibi totā eccl̄iam in vnita te mystica, de quibus ait ambrosius. Hodie cele sti sponso iuncta est ecclesia, vbi xp̄s i iordane la uit nostra crimina. Tertie nuptie fuerunt glorifi cationis q̄ facte sunt in die resurrectiōis vbi chri

Nuptie incarna tionis. stus recuperauit corpus gloriosum. Que perficiē tur nobis in die iudicij: vbi nos resurgemꝰ indu ti stola glorie: de quibus apo. xix. Gaudete 7 exul te quoniam venerunt nuptie agni et sponsa orna uit se. In primis nuptijs sponsus indutus est car ne et humanitate speciosa et gratiosa tanꝙ rex. Et accinctꝰ est gladio 7 sagittis tanꝙ pugil vt di ctuȝ est. Et in tertijs nuptijs, scilicet glorificatio nis accepit sedē eternā 7 virgam directionis tan ꝙ iudex vt patet Math. vlti. Data est mihi oīs potestas in celo 7 in terra: vt est dcm̄ in secundis nuptijs scilicet reconciliationis que facte sunt in iordane: qn̄ xp̄s baptizauit se ī capite pro nobis mēbris tūc accepit vestimētū baptismale in per

sona diuz nostrũ:q: oẽs fuim⁹ in ea baptizati:ad
roma.vj. Et in carne accepit vestiméta flagellor
ꝛ mortis ꝛ passionis ꝛ sanguinis:q: tot⁹ fuit per
fusus sanguine ꝛ vestitus. De quo vestiméto ha/
bet Esa.lxiij. Quis est iste qui venit de edon tin/
ctis vestibus de bosra? Quare rubrum est vestimẽ
tum tuũ. Et finaliter de latere xp̄i exiuit sanguis
ꝛ aqua:vñ oia ecclesiastica sacra sumpserũt virtu
tẽ. Jdõ tota ecclia dicit spõsa xp̄i iquãtum ipsa sl
bi copulauit. Et dicitur filia xp̄i inquantum ex
eius latere exiuit sicut eua ex adã. Ex quibus pz
φ prime nuptie.s.incarnatiõis fuerũt dispositio
ad secundas nuptias.s.nostre recõciliatiõis.q: i
illis assumpsit carnẽ mortalẽ:passibilẽ:ꝛ in q̃ fuit
Secũde nuptie. baptizat⁹ ꝛ passus postea in secũdis nuptijs ac
cepit vestiméta baptismi et passionis. Vñ has se
cũdas nuptias ꝛ hec vestiméta memorat ꝑpheta
in hac parte. ¶ Vñ est iterũ aduertẽdũ φ xp̄s ince
pit secundas nuptias a baptismo ꝛ ꝓcessit ꝑ suã
predicationem vocãdo spõsam ad fidẽ sui ꝛ per/
fecit eas in sua passione. Ideo triplex vestimẽtuz
xp̄i vestimenta. accepit xp̄s:scz sanctitatis ꝛ pnie scdo vestimẽtuz
doctrine:tertio vestimẽtũ passiõis. Ideo ista tria
vestiméta memorat ꝑpheta ꝛ notificat hic ꝑ tres
species aromaticas.s.ꝑ myrrhã ꝛ guttaz et casiaz
Per myrrhã enĩ intelligit passionem ꝛ mortẽ Per
guttã intelligit pniam ꝛ sanctitatẽ vite. per casiã
intelligit lenitatẽ et suauitatẽ doctrine. fuit ergo
xp̄s in scdis nuptijs his tribus vestibus indutus
ꝛ vnctus.s.indumẽto sanctitatis ꝛ pnie in conuer
satione vite ꝛ vestimento sapientie et doctrine et
vestimẽto amaritudinis ꝛ passiõis. A quib⁹ trib⁹
vestimentis spirant ꝛ effluunt tres salubres odo/
res in tota ecclesia quib⁹ mẽbra sequũtur spõsũ
suum christum. de quib⁹ odorib⁹ habetur cãticoꝝ
.j. in odorem currimus vnguentorum tuorum. Naz
martyres sequuntur christum in odorem myrrhe
et passionis:et virgines et continentes et heremi
te et omnes penitentes in odorem gutte siue san
dali sanctitatis vite: doctores vero secuti sunt
christum in odorem doctrine. Et sic omnes curri
mus in odorem expirantem et effluentem a vesti/
mentis christi. Dicit ergo pater ad filium. o xp̄e
sponse ecclesie. non solum te constitui regem spe
ciosum forma pre filijs hominum et gratiosum:
et constitui te pugilem accinctum gladio ꝛ sagit
tis cõtra diabolum et constitui te iudicem dãs ti/
bi sedẽ eternam et virgã:sed etiã dedi tibi totam
ecclesiam in spõsam. In quib⁹ nuptijs indui te tri
bus vestimẽtis.s.sanctitatis doctrine et passionis
A quibus vestimẽtis tuis nuptialibus expirant ꝛ
effluunt tria aromata.s.myrrha passionis et gut/
ta siue sandali sanctitatis vite ꝛ casia suauis et le/
nis doctrĩe. Ista tria aromata siue odores expirãt
a vestimentis tuis tanq̃ supple a domibus id est
capsis et pixidibus eburneis:in quibus reponun
tur ista tria aromata. Ex quibus odoribus te de/
lectauerũt et oblectauerũt:et letificauerunt multe
puelle nobiles filie regum in honore tuo.s.ad ho
norẽ tuum. Nam Katharina que fuit filia regis ꝛ
agatha. ꝛ agnes et cecilia ꝛ multe alie virgines q̃
fuerunt de genere regũ secute sunt te in odorem
vestimentorum tuorũ:imo obtulerũt tibi ista tria
aromata ꝛ istos tres odores.s.myrrhã martyrij:
ꝛ guttam sanctitatis et casiã bone doctrine:in q̃/
bus odoribus valde delectaris et tales odores
habes gratos et acceptos. Ista tria vnguenta ab
straxerunt virgines et martyres a domibus et ca/
psis corporibus suis eburneis.s.albis per purita
tem et fortibus per constantiam ꝛ rubicundis ꝑ
martyriũ. Est enĩ ebur albũ ꝛ solidũ et rubicũdũ
ꝑ qđ denotat puritas virginis ꝛ constãtia ꝛ rube
do martyrum et sanctorum fortitudo doctorum ꝛ
firmitas dotrine eorũ. Hoc idẽ põt itelligi ad lit/
teram de magdalena et maria iacobi ꝛ salome q̃
fuerũt de genere regali et đ domo dauid q̃ his vn
guẽtis ꝛ aromatibus vnxerunt xp̄m in honorem
sepulture. ℒ ¶ Sed ad maiorem euidẽtiaz est
Passio xp̄i dicit myrrha. valde notãdũ φ virtus passionis xp̄i đ metapho
rice myrrha: ꝑpter accõmodatã similitudinẽ. nã
myrrha est q̃dã parua arbor aromatica: q̃ nascit
ĩ arabia:cui⁹ succus đ ẽt myrrha:q̃ q̃dẽ arbor agi
tata a ventis contrarijs.s. ab aquilone ꝛ austro
emittit sudorem preciosissimũ ad modũ gũmi q̃
đ prima myrrha:sed q: nõ potest exire multũ de
succo prio mõ:iõ agricole vulnerãt arborẽ facien
do paruã incisionẽ in latere trũci:ꝛ sic emanat co
pia succi ꝛ liquoris Et sic tot⁹ ille liquor q̃ egredi
tur ab illa arbore in mense martij tã per agitatio
nem ventorum φ per incisionem factam in latere
dicitur myrrha prima et electa virtuosissima. et
preciosissima preseruans ab omni corruptione: ꝛ
sanans et desiccãs omnem putredinem. Iste au/
tem liquor qui emanat in mensibus sequentibus
đ myrrha secunda que licet sit bona tamen non ẽ
tanti valoris et virtutis. Ad huius ergo arboris
liquoris similitudinem:tã xp̄s φ sua passio đ pri
ma myrrha et electa. Nã in mense martij xp̄s fuit
agitatus et afflictus a duobus ventis ꝯtrarijs.s. a
iudeis et pylato cum suis ministris de populo
gentili qui primo in horto emisit sudorem sangui
nis postea per flagella et clauos ꝛ vltimo per vul
nus lateris exiuit sanguis et aqua in remissionẽ
peccatorum. Vñ oia sacra receperũt virtutez. Et
sic patet qualiter a vestimẽtis hũanitatis xp̄i flu/
xit illa myrrha passionis cuius virtus fuit recepta
ꝛ reposita in domibus et capsis eburneis ecclesia
sticorũ sacramẽtorũ a quibus capsis iugiter ecclia
educit vnguẽtũ ex myrrha ꝛ casia ꝛ gutta passio/
nis xp̄i cõfectũ ad sanandas oẽs infirmitates et
vulnera pctõrũ. in quibus vnguẽtis xp̄s valde de
lectatur ꝑpter recõciliationẽ fideliũ. Et hoc ẽ qđ
intẽdit dicere dđ cũ ait myrrha et gutta ꝛc. ¶ No
ta ẽt φ istud nomẽ mor in hebreo idẽ est φ muscus
sed in arabico significat amaritudinẽ. Et iõ Hie
ronymus.ꝛ.lxx. vbicunq̃ in hebreo.scz psal. et can
ticis canticorum inuenerũt mor traduxerũt myr/
rham que est amara per quã significatur amaritu
do passionis. Et sic myrrha siue mor est equiuocũ
ad muscum:et ad illã speciem aromaticã amaraz
que preseruat a corruptione. Ideo melius videtur
dicere Hiero.ꝛ.lxx. nam iudei moderni in magna
parte ꝑdiderũt veras significationes vocabuloꝝ
hebraicorũ ꝑpter longam dissuetudinẽ. Ideo in

significatione vocabulorū hebraicoꝝ magis est credendū arabib⁹ ꝙ iudeis modernis eo qđ arabes oēs vulgariter loquūtur lingua arabica: que est valde vicina lingue hebraice magis ꝙ hyspanica italice. Nam arabica et syrica: et hebraica immediate descendunt a chaldea: vt dictum est in principio scilꝫ in prologo tractatu sexto.

[xxxiij.qđ. v.cap. si paulus.]

Astitit regina a dextris tuis in vestitu deaurato circūdata varietate.

¶ Qr superi⁹ pr̄ ornauit spōsum supradictis tribus nuptialib⁹ vestib⁹ iō in hac.ij.parte ꝓncipali intendit ornare spōsam.s.ecclesiā et copulare eā sponso suo et canendo cōmendat eā in ornatu et apparatu nuptiali. [Eccl'ia xp̄i sponsa.] L ¶ Unde dicit pr̄ prio ad filiā vt accipiat sponsum sibi et ait. O rex xp̄e fili accipe ecclesiaꝫ tibi in sponsam.qr iā ipsa regina.s.ecclesia astitit tanꝙ regina a dextris.i.in potiorib⁹ bonis tuis et nō est nuda immo sedet in vestitu deaurato circūdata varietate qr eisdeꝫ vestimētis tuis est induta et induisti eam. Nā iaꝫ sequit̄ te per fidē spē ꝛ charitatē que affluūt ꝛ spirant a vestimentis tuis ꝛ iam seq̄tur te per sanctitatem et doctrinā et martyriū. Ergo iam ornata est vestibus nuptialib⁹ et decētib⁹. nā ipsa astat tibi i vestitu deaurato palledine sine pallore charitatis ꝛ circundata et amicta varietate vestimentorum et colorū.s.alba per fidē et puritatē ꝛ cerulea per spem et rubicūda per martyriū.et pallida per pniam et splendens veritate doctrine. Itē est circūdata et vestita varietate diuersoꝝ sacrorū.s. baptismi cōfirmationis pnie eucaristie extreme vnctionis: itē est circūdata diuersitate ꝛ varietate statuū.s.virginū: viduarū: ꝯtinentiū: cōiugatoruꝫ heremitarū: apostoloꝝ: doctorū: euangelistarum predicatorū et varietate religionū ꝛ varietate linguarū: qr iā credūt greci: latini: scyte: indi: caldei. Itē varietate moris ꝛ cōsuetudinū in cultu: sꝫ oibus est vna fides: vnuꝫ baptisma. Ideo est vnica colūba et sponsa. Un̄ est aduertendū ꝙ tota ista varietas vestimentoruꝫ ecclesie fluit et emanat a varietate vestimentorū xp̄i.de q̇bus supradictū est in versu superiori. Nā sicut in mūdi creatione vn⁹ ꝛ idē de⁹ ꝯm diuersitatē id earū causando similitudines illarū idearū ꝓduxit varietatē ꝛ diuersitatē creaturarū ꝛ specierū: ita xp̄s in nr̄a regeneratione et ecclesie desponsatione: multiplicando similitudines vestimētorū suorū causauit

[mūd⁹ a sole habet tria et eccl'ia a xp̄o.]

varietatē perfectionū in ecclesia sponsa sua. Nā sicut deus lucet in oibus creaturis: et sic dat eis esse naturale: ita xp̄s et redēptor et regnator lucet in eccelesia et membris suis et sic dat eis esse gratie. Itē sicut mūdus a sole hꝫ tria.s.lumen calorem et influentiam: ita ecclesia hꝫ a xp̄o lumē fidei ꝛ calorem charitatis.et influentiam spei propter quā operatur. Unus ergo xp̄s hn̄s ista tria aromata et vestimenta.s.passionis et sanctitatis et doctrine.aspirando et lucendo in ecclesia per passionem.causat varietatem septē sacramētorū ad sanādas infirmitates. Scdo et gutta sue sanctitatis causat in ecclesia diuersitatē religionum et statuum sanctorū.sed ex vestimento doctrine in

fluit septem dona et genera gratiarū et sic alios fecit apostolos: alios euangelistas. Et sic ecclesia sedet a dextris xp̄i circundata varietate: que oia fluūt ab eodē xp̄o: nā per vnū ꝛ eundem spiritum spirat et distribuit vnicuiqꝫ dona gratiarum prout vult. Nam sicut dictum est in prologo est dispensator bonorū patris. Dicit autem Hiero. ad principia ꝙ hucusqꝫ loquitur propheta: ꝛ ea que sequuntur sunt verba patris ad sponsam sed magis conformis videtur supradicta sententia.

Audi filia z vide z iclina aurē tuā z obliuiscere populū tuum z domum patris tui. [xxxiij.q.i loquit̄.]

¶ Postꝙ superius pr̄ dixit xp̄o vt acciperet ecclesiam in sponsam: nūc dicit ecclesie vt accipiat xp̄ꝫ in sponsum: vt appareat cōsensus vtriusqꝫ. Nam in sponsalib⁹ in primo loco querit̄ cōsensus spōsi: et in secundo cōsensus sponse: et hunc ordinem seruat nūc ecclesia. Et ideo postꝙ pater hꝫ cōsensum sponsi nunc vocat et admonet sponsam vt accipiat et sequatur et veniat ad sponsum suū xp̄m qr nemo venit ad filiū nisi pr̄ traxerit eū per gratiaꝫ.naꝫ quos pater ab eterno predestinauit hos xp̄s vocauit et iustificauit et regn̄auit. Ad Rom. viij. Dicit ergo pater ad sponsam eccl'iam. Audi filia per creationē et regnationem.audi vocē euāgelicam filij mei: ꝛ vide eius miracula et eius sanctitatem: et vide per fidē et inclina aurē tuā volūtatis prebendo assensum. Et tu cetus gentilium cōuersorū: obliuiscere ppl'm tuuꝫ idolatrarū.et tu cetus apostolorū et discipulorū ꝛ cōuersoꝝ ex iudeis obliuiscere domum.i.synagogaꝫ patris tui moysi.i.ritū cerimonialiū et non secteris l'ram: sꝫ spm̄. Nota ꝙ ista spōsa dū erat in domo pr̄is sui abrae et moysi: induebat̄ vestib⁹ vilibus et vetustis cerimoniarū et legaliū. ꝛ ideo precepit deus vt relictis vestibus cerimoniarū ornetur vestibus nouis euangelicis sacrorū et gr̄aruꝫ vt a sponso cōcupiscat̄. Et ideo dicit obliuiscere domū pr̄is tui: quasi dicat exue veterem hominem et indue vestes quas tibi dat nouus sponsus.

Et cōcupiscet rex decorē tuū qm̄ ip̄e est dn̄s de⁹ tuus et adorabunt eum. Et filie tyri in muneribus: vultum tuum deprecabūtur omnes diuites plebis. [De sacra vnctiōe.s. vnico.]

¶ Xp̄s rex spōsus cōcupiscet decorē tuū: ꝛ eris sibi grata: aliter abijciet te quasi abominabilem: egredere ergo de domo natiuitatis et patris tui et intra thalamum sponsi xp̄i: qm̄ ipse est dn̄s de⁹ tuus in lege promissus. Item o tu popule gentilis obliuiscere populum tuum: et patres tuos et domum idest delubra et superstitiones idolorum que nō sunt veri dij sed demonia: et cōuertere ad spōsum ecclesie qm̄ ipse est dominus deus tuus ꝛ nō idola. Et ideo adorabūt eū iudei sup. et adorabunt eum filie tyri.i.oēs cōuersi ex gentilibus in muneribus.i.sibi munera offerentes. Nam magi venientes ab oriente obtulerūt in sua natiuitate

aurū thus. ꝛ myrrhā. Et cōstatin⁹ ꝛ ceteri impatores ꝛ reges tēpla ꝛ ecclesias xpo cōstruxerūt ꝛ magna donaria ꝛ ornamenta obtulerūt. Vn̄ nota ꝙ v̄sus ꝛ snia incipit ibi. s. et adorabūt. eū filie tyri in muneribus. i. totus ppl's gentilis ꝛ sic exponit hanc pticulā aug. de fide rerū inuisibiliū. Et cōuersus pr̄ ad filiū dicit. o fili rex messia: intm̄ ꝓsperabit regnū tuū per vniuersū orbē: ꝙ nō solū reges: sed oēs diuites plebis deprecabunt vultū tuū. i. ante vultū ꝛ imaginē tuā orabunt in tēplo. et celebrabunt diuina officia. et desiderabūt videre vultum tuū hic per gratiā et in futuro per gloriā.

Nota. D ¶ Ex supradictis apparet et inferuntur quatuor cōlusiones. Pria quidē est ꝙ xps rex messias in suo aduentu debebat repudiare ꝛ abdicare synagogā: ꝛ abolere legalia ꝛ dare nouā legē et declarare le. ve. per hoc quod ait. Audi filia et vide ꝛ inclina aurē tuā. et obliuiscere ppl'm tuum et domū patris tui. q. d. audi nouā doctrinā sponsi: et crede sibi ꝛ vide eius miracula. ꝛ obediendo sequere eū dimittendo synagogā et vetustatem legis. ꝛ mores antiquorū. ¶ Scda ꝯclusio: ꝙ post publicationē euangelij legalia nō sunt deo grata nec accepta: sed sola sacramenta noue legis ꝑ hoc quod subdit. Concupiscet rex decorē tuum. ¶ Tertia cōclusio: ꝙ rex messias est ver⁹ deus per hoc qđ subdit qm̄ ipse est dn̄s de⁹ tu⁹ ꝛ adorabūt ¶ Quarta cōclusio: ꝙ principalis articul⁹ ꝛ fundamētum ecclesie per hoc ꝙ differt xpianus a nō xpiano: est credere in xp̄m verum deū ꝛ hoiem et messiam in lege ꝓmissum per hoc qđ ait. Audi filia ꝛ vide. sн̄dicat ꝙ sol⁹ iste est filius dei adoptiuus qui credit in christum et abdicat⁹ oēs. alios ritus et cerimonias ꝛ superstitiones. quia aliter nō concupisceretur a christo sponso nec. esset mēbrum eius nec de gremio ecclesie.

xxvij. q. i. nuptiarꝫ

Omnis gloria eius filie regis abintus i fimbrijs aureis circumamicta varietatibus.

¶ Hic dat causam quare debebat xps repudiare synagogam: et delubra gētiliū et ornatū. eorū et concupiscere et eligere ecclesiā. B ¶ Nam tota gloria synagoge erat in apparatu exteriori: et in actibus materialibus. quia oīa intelligebant ad literam: et per sola opa exteriora putabant iustificari. Et ideo tota gloria tēpli salomōis erat in apparatu ornamentorū et vasorū aureorum. ꝛ sic tota gloria iudeorū referebatur ad corpus. ꝛ nihil ad aīam nec curabant de interiori iusticia. s3 oppositū docet lex euangelica. nam. vera iusticia et ornatus d3 esse in nobiliori parte. s3 aīa est nobilior corpore: ergo verus ornatus d3 esse i aīa Nam deus ratione anime diligit hominē. ergo potius vult sibi desponsare animam ꝙ corpus. ergo totū ornatū ꝛ apparatū magis desiderat in aīa ꝙ i corpe: ꝛ sic hō magis dr̄ iustificat⁹ i aīa ꝙ in corpe ꝑ ꝛ ꝯñs magis ꝑ act⁹ interiores ꝙ exteriores cum possint esse ficti: et falsi: et sic deus magis acceptat et respicit affectum et intentionem ꝙ effectum exteriorem: vt ait saluator Math. v. Et ideo dicit hic gloria huius sponse si nō ꝯsistit in apparatu exteriori sicut templū salomonis: cuius tota gloria erat in pellibus et pannis et vasis aureis et argenteis. ꝛ similiter est dicendū de templis gentilium: sed tota gloria eius. i. dest isti⁹ sponse filie regis scil3 ecclesie est abintus in actibus et in deuotiōe interiori. et in ornatu spiritualium sacramentorum ecclesie. Et sic etiam ornatus christianorum et iusticia et perfectio nō consistit in actibus exterioribus sed in ornatu anime ꝛ deuotione et virtutibus et non in apparentia: et vana gloria exteriori sed in bona intentione interiori: ne quod foris ostendit: intus a mercede euacuetur. qr xpianus non expectat premiari nec felicitari in hoc mundo: sed in alio: et talē aīam concupiscit xps et despōsat sibi. Ideo l3 ecclesia spōsa xpi sit circūamicta varietatibus ad extra: ꝛ ei⁹ vestis sit cōtexta varietatibus statuum scil3 coniugatorum viduarū ꝛ virginū: tn̄ ab intus oībus est vna fides. vna charitas. vnū baptisma. ꝛ vnicam expectant gloriam. et sic tota gloria eorū est in aīa. Unde tali vestitu deaurato et tali amictu contexto varietatibus colorū perfectionū et virtutū ornauit deus pater sponsam filij ꝛ talē spōsam concupiuit xps repudiata synagoga et gentilitate que in solis ornamentis mundanis et exterioribus delectabantur et putabant iustificari. Totum etiam hoc potest referri ad legem moysi et ad totā scripturā ve. test. cuius veritas nō cōsistit in litera exteriori: sed in sensu spūali interiori que quidem lex vetus est quasi tunica ꝛ vestis sub qua latet euangeliū siue veritas euangelica. Et sic gloria veteris legis est veritas euangelica latens ab intus in fimbrijs aureis. ꝛ hāc veritatē et gloriam interiorem legis desiderarunt oēs pr̄es ve. test. et hanc cōcupiuit et acceptauit et predicauit xps. ꝛ sic abiectis. et repudiatis cerimonijs exterioribus cōcupiuit gloriam ꝛ veritatem interiorem. Et sic lex vet⁹ pt3 ab extra in vestitu byssino et grosso sed veritas euangelica latet infra in vestitu deaurato circūamicta varietatib⁹ sensuū. i. ꝓphetico morali et anagogico et multiplici: qr ptransibūt plurimi. et multiplex erit scientia. Itē ista gloria que latet ab intus ꝛ emanat ab intus: est gratia ecclesiasticorum sacramētorū. que: sunt inuisibilis gratie visibilis forma. Nam in quolibet sacramento sub visibili forma latet inuisibilis gratia. vnde quolibet horum sacramentorum est circūamictum varietate bonorum effectuum Nam baptismus purgat originale et⁹ cōfert. fidē spē ꝛ charitatem et cōfigurat et incorporat nos xpo sponso. et confirmatio confert septem dona spūssancti et eucharistia reficit.

Ornat⁹ xpianorꝫ

Adducentur regi virgines post eam proxime eius afferentur tibi. Afferentur in leticia et exultatiōe: adducentur in templum regis.

xxvij. q. ꝺ i. cap. nuptiarū. et. i. q. i. multe et xcij. d. c. legim⁹.

¶ Postꝙ superius deus pater cātauit ꝛ cōmēdauit sponsum ꝛ spōsam in suis ornamētis ꝛ apparatu hic cōmēdauit eā ꝺ copia ꝛ frequēti societate puellarū adolescētularū que maxime decorāt

sponsam: vt pz in cãticis salomonis. Pot etiã dici: q nũc in hac tertia parte huius carminis nuptialis: predicit et cõmendat felicem prolẽ eorũdem. Et ratio est nam in supiori versu dixit. q omnis gloria huius sponse est abintus quasi invtero eius: et q est amicta et circũdata varietatib9 statuuz et filiorũ. ideo hic enumerat et memorat liberos et filios eius. quorũ stat9 sunt multi scz virgines: vidue: cõiugate: apostoli: et martyres et doctores. Unde nota q ista ples fuit regenerata ex iudeis primo. scdo ex gẽtilib9. et ex vtrisq fuerũt virgines et vidue et de oĩ statu et illico icipit ecclesia christo dare prolem. Dicit ergo primo virgines scz virgo maria et iohannes baptista et cetere virgines aducentur post eam. i. sequentur ipsam ecclesiã. i. ipsa ecclesia primo adducet virgines sponso suo xp̃o. et proxime eius: scz vidue et cõtinẽtes que tenẽt scdm locuz post virgines offerẽtur tibi. O xp̃e in leticia et exultatiõe: id ẽ spõte vouebũt et seruabũt castitatez amore tui. Etiã per virgines possunt intelligi oẽs anime xp̃ianorũ que habẽt fidẽ catholicã fm augu. q2 per primas pñt intelligi specialiter conuersi ex gentibus ex quib9 multe virgines fuerũt deo consecrate et seipsas p christo morti obtulerunt et multe alie se monasterijs dedicauerũt. Et ideo sequitur. Adducentur in templuz regis sicut continue sanctimoniales christo dedicantur. Et etiam per virgines et proxime xp̃i possunt intelligi oẽs aĩe xp̃ianorum: que in baptismo incõcusse fidem xp̃o promiserũt que dicuntur virgines ab integritate fidei ex quibus sunt martyres et virgines vidue et coniugati. qui omnes sequũtur ecclesiam: et sunt regenerati a christo et ecclesia. Omnes enim christiani adducuntur ad templum xp̃i: et adducit eos mater ecclesia. vt baptizẽtur et recipiãt cetera sacramenta. Et sic oẽs sequũtur agnũ quocunq ierit.

Proles ecclesie.

xlviij. d. c. quorũ vices.

Pro patrib9 tuis nati sunt tibi filij: cõstitues eos pricipes sup oẽm terrã.

¶ Hic specialiter memorat prolẽ apostolorũ: eo q tenẽt primũ locũ in ecclia. Unde posset dicere ecclesia. O christe tu ascendis in celum: et dimittis me viduam et solam et pupillam sine patre: quia ante habui patriarchas et prophetas qui fuerũt patres mei nunc autem repudiata synagoga in qua sunt scribe et pharisei: legisdoctores: congregasti me ex piscatoribus et plebeis et simplicibus ydiotis. Ad hoc respondet de9 ne timeas ecclesia sponsa quia pro patribus id est loco et vice patrum scilicet patriarcharum et prophetarum nati sunt tibi filij. s. apostoli qui recepto spiritusancto erũt maiores et sapientiores q̃ patriarche et prophete. Ideo hos constitues principes super omnem terram Hoc etiam dicit quia sicut iacob genuit. xij. filios patriarchas a quib9 descẽderũt omnes filij israel carnales ita xp̃o regenerauit. xij apostolos a quibus descẽderũt omnes christiani per generationem baptismalem et spũalẽ. Et id ecclesia dr verus israel spiritualis quorum patriarche fuerũt. xij. apostoli vt patebit psalmo. lxvij. Hoc idẽ dicit ecclesie congregate ex gentibus: nõ timeas: nec dedigneris o popule gẽtilis q: habuisti summos philosophos qui in scientia humana floruerũt et reges et imperatores qui armis et legibus totum orbem subiecerunt. Nã pro filiis patribus tuis scilicet loco platonis et socratis et aristotelis et ceterorũ philosophorum et loco cyri et darij et alexandri et cesaris et pompeij. et octauiani et ceterorum famosissimorum regum et imperatorum et bellatorum nati sunt tibi. id est renati ex me filij scilicet apostoli et discipuli et hos cõstitues principes super omnem terrã qui non inanis prophetie verbis: nec viribus humanis sed armis euangelicis totum orbem tibi subijcient et sic erunt maiores q̃ alexander et cesar qui minorem partem mundi vix potuerunt obtinere. Item renati sunt tibi filij ex me scilicet martyres et doctores. Et ideo o christe domine mundi.

Nota

Memores erũt nois tui dñe in omni generatione et generationem.

xxiij. q. j. quia ex sola.

¶ Isti apostoli et doctores erunt memores tui. in omni generatione et generationem. quia scribent et predicabunt mirabilia que fecisti vsq ad iudicium. Nam euangeliste scripserunt euangelia: in quib9 memorantur omnia gesta christi. Et iacob9 et iohannes et pe. scripserunt epistolas canonicas et. lucas actus apostolorum. Et paulus scripsit quattuordecim epistolas ad diuersos populos et status que quotidie leguntur et predicatur in ecclesia in quibus maxime memoratur nomen christi. Et sic apostoli non solum ipsum nomen christi predicauerunt: sed etiam in memoriam ei9 scripta reliquerunt.

Propterea populi cõfitebuntur tibi ineternum: et in seculum seculi.

s. q. i. s. ex catholica.

¶ Propterea et propter que sunt scripta omnes populi ad fidem cõuersi confitebũtur tibi o christe et colent te tanq messiam et verum deum in seculuz seculi. ¶ Nota q ly domine non ponitur in hebreo et sic nulla accidit difficultas loquendo patre ad filiuz in hoc versu. L ¶ Ex toto ergo isto psalmo possunt recolligi quattuordecim conclusiones seu doctrine. ¶ Prima conclusio q pater ab eterno eructauit verbum bonum et toto corde id est de tota substantia. ¶ Secunda conclusio q ex tempore produxit per illud verbum velociter omnes creaturas sicut velox scriba produxit litteras. ¶ Tertia conclusio q christus fuit speciosus pre filijs hominum in puritate et sanctitate et sapiẽtia et gratia spiritussancti. ¶ Quarta conclusio q christus triplici gladio fuit accinctus scilicet gladio humanitatis et potentie et doctrine. ¶ Quinta conclusio q quinq virtutes fuerunt propter quas meruit regnare: scilicet sanctitas. sapientia. veritas. mansuetudo et iusticia que quidem quinq virtutes sunt necessarie cuilibet regi et principi. &c. ¶ Sexta conclusio q tam apostoli q̃ verba euangelica fuerunt sagitte quibus christus penetrauit corda hominuz. ¶ Septima conclusio q sedes christi iudiciaria erit eterna. et sceptrum christi erit iustum et directum.

¶ Octaua conclusio q in diuinis est trinitas psonarum. scilicet pater vngens. et filius vnctus. et spiritussanctus quo filius vngitur secundum humanitatem. ¶ Nona cóclusio q triplici vestimento fuit christus vestitus scilicet vestimento mirrhe passionis. et vestimento penitentie et doctrine. ¶ Decima conclusio q vestimenta ecclesie christi deaurata sunt per charitatem et circundata varietate virtutum et sacramentorum et diuersorum ordinum et graduum ministrorum et prelatorum ecclesie. ¶ Undecima conclusio q ecclesia sponsa christi est congregata ex conuersis de populo gentili relinquentibus ritum patrum suorum et ex cóuersis de iudaismo relinquentibus cerimonialia et ritus legales patrum suorum. ¶ Duodecima conclusio q filij gentilium debebát recipere christum et adorare ipsum tanq deum. ¶ Tredecima conclusio q gloria ecclesie non consistit in bonis exterioribus et temporalibus: sed interioribus et spiritualibus. ¶ Quartadecima q loco. xij. patriarcharú constituti sunt duodecim apostoli principes super omnem terram: per quos regeneratus est totus populus fidelium.

v.q.v.nó ois.vij. q.i.c.ad uersitas

Deus noster refugium et virtus adiutor in tribulationibus que inuenerunt nos nimis.

¶ Huic psalmo preponitur talis titulus in hebreo: scilicet victori siue ad victoriam filijs chore, super alamot canticum. Scdm vero. lxx. In finem filijs chore p archanis canticú. Scdm autem hiero. Uictori filiorú chore pro iuuentutibus canticum. ¶ De autore autem et materia huius psalmi dicit Rabi. salo. et quidam alij hebreorum q filij chore fecerunt hunc psalmum pro gratiarú actione eo q fuit factú in eis illud grande miraculum: quia patre suo chore et dathan: et abiron: et ceteris cóplicibus illius coniurationis pereuntibus ipsi fuerút liberati: vt patet Numeri vigesimosexto. c. xvj. Et hoc iuste et benemerito factum est vt dicunt isti. Namq cum chore pater eorum et ceteri obstinati vellent rebellare contra moysen: et aaron: tamen filij chore noluerunt esse complices nec participes in illa coniuratione: immo persuadebát patri vt obediret moysi iuxta voluntatem domini: sed quia chore cum ceteris voluerút obstinate perseuerare in suo malo pposito: ideo aperta est terra et deuorauit eos: filijs chore saluis manentibus vt patet ibidem. Et addunt isti q filij chore manserunt in aere: cum terra sub pedibus eorum fuisset aperta: sed coniuratoribus absorptis et deuoratis: tunc terra fuit reclusa et reiúcta: et tunc filij chore máserút salui super terrá. In hoc fuit illud grande miraculú qd scribit nume. xvj. Et addút isti q tunc deus dedit filijs chore spm pphetie in premiú tante obediétie: et sic fecerút oés psalmos qui intitulant filijs chore: et inter ceteros fecerút hunc psal. agendo grás pro sua liberatióe et táto miraculo ostéso. Et hanc positionem sequútur quidam catholici glosantes hunc psal. pro illa liberatione et miraculis factis in deserto: et in tránsitu maris rubri: et in ingressu terre pmissionis. Quia tunc factus est impetus fluminis iordanis qñ cóuersus est retrorsum: et transiuit populus et altissimus sanctificauit suum tabernaculú et archá qñ reposuit eam in sylo: et letificauit illam ciuitaté et populum dádo possessioné illius terre. Et sic exponunt litteraliter hunc psal. de adeptióe illius terre cum auxilio dei. ¶ Sed ista positio licet aliquo modo et in minori parte cótineat aliqualem veritaté: tñ in maiori parte ptinet falsitaté. Nam primo cótinet falsum inquantum dicit q filij chore fecerút hunc psal. tpe moysi: sicut fuit pbatú in titulo psal. xli. Scdo ptinet falsum inquantú dicit q psalmista pcise in hoc psalmo memorat miracula et prodigia facta in exitu israel de egypto: et in ingressu terre pmissionis. Sed potest cótinere verum inquantú dauid contéplando miracula et prodigia et mysteria facta et gesta in illo egressu et progressu: et ingressu puidit in spiritu ortú et progressum et psperitaté et triúphú ecclesie xpi. Que quidé ecclesia christi est et fuit figurata per filios chore eo q est et fuit pgregata ex puersis de populo iudaico et pplo gentili quorú patres perierunt in sua cecitate et infidelitate vt pbatú fuit ibidé: scz. xli. Et ideo est dicendú q dauid fecit istú psalmum et intitulauit ipm in finem filijs chore sup alamot eo q dedit ipm cantandú ipsi hemá: et toti choro suo: eo q erant de filijs chore vt ibi fuit dictum. Sed tunc manet dubiú de diuersitate tránslationú huius tituli. Nam. lxx. trástulerunt in finé filijs chore pro archanis. Et hieronymus trástulit filijs chore pro iuuétutibus. Ad hoc respondetur q hoc nomé alamot est plurale deriuatiuú de hoc nomine alma: sed qz hoc nomé alma est equiuocum ad duo. Ná vno modo idem est q adolescétula siue puella. Alio modo idem est q secreta. Et sic alamot vno modo significat iuuentutes. Alio modo significat archana siue secreta. Et ideo septuaginta transtulerunt pro archanis sumendo vnam significationé. Et hiero. trástulit p iuuétutibus suméndo aliá significationé: sed h ex diuina puidétia factú est. Ná dauid in psal. isto prophetice memorat et predicit archana et secreta et profunda mysteria: et prodigia et miracula que gesta et facta sunt in iuuentute et in ortu et progressu ipsius ciuitatis siue ecclesie dei vt magis patebit in fine expositionis huius psalmi. Et sic necessaria fuit vtraq tráslatio: quia notificat iuuentuté et ortum ecclesie. Et altera archana et profunda mysteria et miracula que gesta sunt in ortu et in iuuétute ecclesie. Et ideo datus est iste psal. filijs chore ad cantandú eo q gerebát figuram ecclesie sic cógregate vt dictú est. Tria ergo facit dauid in hoc psalmo. Primo enim predicit fortitudinem et constantiam quá habuit ecclesia contra iudeos et tyrannos in sua iuuétute et auxilio dei in principio. et hoc per figuram: et put preuidit in exitu israel de egypto: et per transitum maris rubri. Secúdo explicat vnde ista ciuitas dei et ecclia adepta est talem fortitudiné. Et in quo tépore habuit hanc

Alamot qd significat.

Diuisio psalmi.

grẽ am: et hoc p figurã ingressus terre pmissionis per iordanẽ. ¶ Tertio explicat pphetie victoriam et triũphũ quẽ habuit ecclesia de iudeis ꝛ tyrannis persecutoribus suis. Et hoc ppter figurã victorie quã habuit iosue ꝛ israel de regib⁹ ꝛ populis chananeoꝝ. Scd̃a ibi. fluminis impet⁹ letificat. Tertia ibi. Cõturbate sunt gẽtes ꝛ inclinata.

eccl'ie p gressus. L ¶ Quantũ ad pmũ est notandũ sicut pluries dictũ est ꝙ principiũ ꝛ pgressus ecclesie xpi manifeste figuratus est per pmũ pgressum populi israel. Nam sicut iacob siue israel genuit duodecim filios et reliquit eos in egypto inter inimicos vbi grauiter fuerunt afflicti. Sed moyses cum signis et portentis eduxit eos per mare rubrum ꝛ desertum cum maximis laboribus et tribulationibus Ita xps regenerauit duodecim apl'os et post eius mortem reliquit eos in hierusalẽ vbi fuerũt afflicti a iudeis vt patet in actibus apostoloꝝ. Sed xps misit in eos flumẽ aque sapientie spiritussancti: et misit eos per mũdũ vniuersum ꝛ subiecerũt xpo totum orbem sicut filij israel transferentes impetum iordanis obtinuerunt totam terram promissionis. in illa ergo figura et mysterio preuidit dauid totum principium et progressum ecclesie. Ideo introduxit cetum apostolorum ꝛ fidelium primitiue ecclesie loquentem in hoc psal. ꝛ explicantem fidem suam in illa persecutiõe. Unde dicit populus ꝛ ciuitas ebristi christus deus et homo est noster refugium et virtus et adiutor in tribulationibusque inuenerunt et vexa uerunt nos nimis in primitiua ecclesia. Nam ilico post mortem ꝛ resurrectionẽ xpi insurrexerunt principes ꝛ pharisei cõtra nos: ꝛ ducebant nos ꝛ constituebant in cõspectu sacerdotuꝫ precipientes ne predicaremus nomẽ xpi et persequebantur nos per synagogas et ciuitates. ꝛ comminabantur nobis flagella et tormenta. vt patet in actibus apostoloꝝ: sed propterea quia deus noster est refugiũ et virtus nobis.

lxxxvi. d. desolatis. **Propterea non timebimus dum turbabitur terra: et transferentur montes in cor maris.**

¶ Ideo non timebimus dum turbabitur terra. et transferentur montes in cor maris. Et ponitur futurum indicatiui pro optatiuo: quia iudei non habent optatiuum. Quasi dicat ꝗuis turbetur tota terra contra nos: et fiat tantus terremotus et transferantur et cadant montes in cor maris ꝛ in medio maris sicut solet quandoꝙ fieri in maximo terremotu: tñ nos non timebimus persecutores post ꝙ christus ꝛ eius auxilium est nobiscũ. Unde tota terra iudee primo mota est cõtra apostolos et discipulos et exinde totus orbis ꝛ populus gẽtilis cõtra apostolos et martyres et oẽs christianos: et tanta commotio facta est contra eos ꝙ montes. i. magni principes et reges trãslati sunt in cor maris. i. mouerunt fluctus amaros

vij. q. s. c. aduersitas. sui furoris et persecutionis contra totam ecclesiam et ciuitatem dei. Ideo sequitur.

Sonuerunt et turbate sunt aque eorum: conturbati sunt montes in fortitudine eius.

¶ Aque eorum scilꝫ persecutiones et indignationes sonuerunt et turbate sunt cum magno sonitu: sicut fit in mari tempore tempestatis. Ita moti scribe et pharisei. fecerunt preconium in tota iudea: ne quis auderet nominare christum. et sic paulus acceptis epistolis in damascũ vt si quos inueniret huius vie viros victos perduceret in hierusalem. Item nero et domician⁹ ꝛ vltimo dioclecianus fecerunt edictum per totum orbem ne quis predicaret christum: aliter capitali sententia puniretur bonis fisco dedicatis ꝛ sic in fortitudine huius terremotus fluctuationis maris cõturbati sunt montes. idest principes et reges cõtra christianos. Sꝫ in omnibus his fluctuatiõib⁹ non timebant apostoli: immo ibant gaudentes a conspectu concilij pro nomine iesu contumeliam pati. Et dicebant: obedire oportet magis deo ꝙ hominibus. Actuum. v. hoc idem dicebant apostoli et martyres dum starent ante reges et presides vt patet de beato Laurentio et Uincentio: et Katharina ꝛ Lucia. Ideo omnia ista nõ timebãt quia christum in refugium habebant. Quasi dicat ꝙ sicut filij israel fuerunt vexati in egypto et angustiati in mari rubro inter mare et montes videntes egyptios eos persequentes: ita fuimus afflicti per iudeos et tyrannos in primitiua ecclesia. Sed sicut deus fuit refugium et adiutor illorum: et liberauit eos tam de egypto ꝙ de mari cũ signis et prodigijs: ita christus liberauit ecclesiã de persecutione iudeorum et tyrannorum cum signis et miraculis et subiecit sibi omnes gẽtes et populos.

Fluminis impetus letificat ciuitatem dei: sanctificauit tabernaculum suum altissimus. lxxxvi. d. ca. desolatis. ij. q. d. vij testes.

De⁹ in medio eius nõ cõmouebitur adiuuabit eam deus mane diluculo

¶ Hic reddit causam vnde apostoli et ciues dei habuerũt tantã virtutem: vt possent resistere tot fluctibus ꝛ tormẽtis tyrannorũ terrene ciuitatis.

D ¶ Unde iam dictuꝫ est psalmo quarto ꝙ sic co post adam genus humanum fuit diuisum in duas ciuitates: quarum vna incipit ab abel: que dicta est ciuitas dei: altera a chain que dicta est ciuitas diaboli que processerunt vsꝙ ad christũ sed continue fuerunt renouate et excitate. Nam ciuitas dei fuit renouata per noe: et Abraam ꝛ iacob: a quo dicti sunt filij israel vsꝙ ad xpm cuius ciues fuerunt semper afflicti a ciuibus terrene ciuitatis. Hec autem ciuitas dei fuit totaliter renouata ꝛ regenerata per xpm et cõgregata ex filijs ciuiũ vtriusꝙ ciuitatis patribus pereũtibus vt dictum est. Et sic sicut maior pars ciuitatis terrene. s. populi gentilis transiuit ad ciuitatẽ xpi recipiẽdo xpꝫ in quo fuerũt regenerati: ita maior pars filiorum israel transierunt ad ciuitatẽ diaboli negando xpm verũ redemptoreꝫ ꝛ messiam. Notal de duab⁹ ciuitatib⁹

Et sic omnes simul infideles pertinentes ad ciuitatem diaboli inceperunt insurgere et mouere fluctus iniquitatis contra ciuitatem xpi. Que ciuitas passa est diras persecutiones. Primo a iudeis. Postea a tyrannis per .x. imperatores vsq; ad magnum constantinum quibus persecutionibus erat impossibile resistere nisi ex auxilio superno. Ideo christus misit flumen aquarum donorum et gratiarum spiritussancti in die penthecostes in omnes discipulos et apostolos in quibus cōsistebat tota ciuitas dei quod flumen vallauit et fortificauit et letificauit taliter totam ciuitatem dei que est ecclesia q̄ āplius nō timuit impetus et fluctus aquarum ⁊ persecutionum tyrannorum et oim inimicorum. Nam ilico inceperūt cum fiducia predicare verbum dei: vt patet per totum discursum actuum apostolorum. Et nō solū impetus fluminis spiritussancti defendit et fortificauit ecclesiam: sed etiam propulsit et pstrauit fluctus et ciuitatem diaboli: q: principem huius mundi eiecit foras. Nam populus gentilis eiectis idolis conuersus est ad xpm: etiam fluui' baptismalis concessit virtutem xpianis vt nō solum resisterent: sed etiam vincerent ⁊ subijcerent ciuitatem diaboli: et sic aucta est ciuitas dei a solis ortu vsq; ad occasum: in medio cuius deus habitat per fidem vbi antea diabolus princeps huius mundi habitabat. Ex quibus p3 q̄ xp̄s per flumen aque baptismalis et donorū spiritussancti fortificauit suam ciuitatē ⁊ irrigat eam: ⁊ germinare eam facit: et dilata est ⁊ ampliata per totum orbem. Dicit ergo ciuitas dei. Non mireris si non timuimus terremotum ⁊ tempestatem maris inimicorum. Nam impetus fluminis spiritussancti letificat et irrigat ⁊ fortificat et vallat ciuitatem dei: scilz ecclesiam. nam altissimus deus sanctificauit tabernaculum suū .s. ecclesiā in qua habitat per fidez. Et ideo q: ipse xp̄s habitat in ea nunq̄ cōmouebitur a fide et charitate xpi. Nā ipse habitando in ea influit virtutem et gratiam sacramentorū et dona spiritussancti: que sunt arma xpianorum. et ideo licet continue agitur fluctibus tyrannorum et hereticorum: tamen nunq̄ ad iudicium submergetur nec expugnabitur nauicula patri: immo semper deus adiuuabit eam mane diluculo. Unde nota q̄ totum tēpus legis veteris dicitur nox: tempus verō gratie dicitur dies: cuius aurora ⁊ mane siue diluculum fuit resurrectio et ascensio christi. Sed q: ilico decimo die post ascensionem misit christus flumen donorum spiritussancti in discipulos: quo flumine letificauit et adiuuit hanc ciuitatem. ideo dicit. Adiuuabit eam mane diluculo. i. in principio legis gratie. Quasi dicat q̄ sicut impetus fluminis iordanis letificat et irrigat totam terram pmissionis: et aque circundant eam vndiq;. Nam ex parte orientali clauditur aquis iordanis ⁊ ab aquilone aquis descendentibus cum impetu de libano et ab occasu clauditur mari mediterraneo ⁊ a meridie torrēte turbido egypti: ita pariter ciuitas ⁊ ecclesia dei irrigatur et letificatur et vallatur in impetu fluminis baptismalis et aliorum sacramentorum. et sic defendit vndiq; eam' ab incursibus demonū ⁊ infideliuz. Et ideo ista ciuitas sic letificata ⁊ adiuta impetu fluminis spūssancti: dedit vocem suā euangelicā per vniuersum orbem ⁊ mota est tota terra: et cōturbate sunt gentes ⁊ inclinata sunt oīa regna mūdi: ⁊ subiecta iugo xpi ad p̄dicationē aplorum ⁊ martyrum: ⁊ doctorum. Et sic reges terre qui ppter idola persequebantur xpianos antea: post suscepto baptismo deleuerunt idola ppter xpm. Un̄ sicut fluminis impetus validus trahit secum oēs arbores ripe: ita impetus fluminis xpi oēs gētes trahit ad ecclesiā. Sed in qua virtute hoc facimus: r̄ndet: q: xp̄s dn̄s virtutum semper fuit nobiscū. ⁊ deus iacob fuit semp susceptor et defensor ⁊ adiutor in oibus tribulationibus supradictis. Ideo nō solum fuimus ptecti sed etiā victores sicut dixit nobis in sua ascēsione. Ego aūt vobiscū sum vsq; ad cōsummationem seculi. Uel pōt incipi cōstructio ibi scilz dominus virtutū qui erat nobiscū dedit vocem suā euangelicam per apostolos. et mota est vniuersa terra. intantum q̄ turbate sunt gentes ad predicationem apostolorum: ⁊ inclinata sunt omnia regna mundi ad suscipiendā fidē christi.

Ciuitas dei fortificatur.

Lex vet' dicitur nox.

X i. q. iij. ad mensam.

Cōturbate sunt gētes ⁊ iclinata sūt regna: dedit vocē suā mota est terra.

¶ In hac tertia parte explicat prosperitatem huius ciuitatis. et victoriam ⁊ triumphum quez habuit de omnibus suis persecutoribus. ⁊ quomodo subiecit totum orbem iugo xpi in virtute impetus fluminis gratiarū ⁊ donorū spūssancti ad predicationē aplorū. Un̄ dicit q̄ ista ciuitas dei sic letificata ⁊ adiuta mane diluculo: impetu fluminis spūssancti dedit vocez suā euangelicā predicatione apostolorū: et tūc cōmota est tota terra a solis ortu vsq; ad occasuz. ⁊ cōturbate sunt oēs gentes visis signis ⁊ pdigijs et miraculis apostolorū. Et inclinata sunt oīa regna mūdi ad credendum euangelio. et subiecta sunt iugo christi. Et tunc reges terre qui ppter idola ante persequebantur xpianos: postea delerūt oīa idola ppter xpm: vt inquit aug. Unde sicut impetus fluminis validi tempore pluuiarū trahit secum oēs arbores: et diruit domos ⁊ ciuitates sitas in ripa: ita pariter impetus fluminis predicationis euangelice fidei et miraculorum prostrauit oīa idola et reges et populos gentiliū traxit ad fidem xpi quasi dicat q̄ sicut impetus fluminis iordanis letificat et irrigat totam terram promissionis: ita fluuius baptismalis irrigauit et letificauit totā ecclesiā xpi. ⁊ sicut ille transitus fluminis iordanis letificauit filios israel. qn̄ cōuersus est retrorsum: et prebuit eis audaciam viso miraculo. ⁊ sic transierūt cōtra chanan eos et vicerūt eos: ita pariter impetus baptismalis fluminis et impetus fluminis donorū que receperūt apl'i in die pēte. letificauit eos et totā ciuitatē et cū magna fiducia ⁊ fortitudine ingressi sunt cōtra reges ⁊ principes mūdi. Et sicut tūc ad sonitū tubarū ⁊ buccinarū ⁊ vocē sacerdotum ⁊ tubam ceciderūt muri hierico. et capta est ciuitas. ⁊ omnes fuerūt occi-

ſi et poſtea exinde ꝓcedēdo regna chananeorum fuerūt capta: ita pariter ad vocē ⁊ ſonitū tube ꝑdicationis aploꝝ ceciderūt oia idola. et inclinata ſunt oia regna ppli gētilis: ⁊ occiſa fuit in eis ſupſtitio ⁊ infidelitas ⁊ ſuſcitata fides vt inquit Aug. Sed q2 diceret aliquis in qua ꝟtute feciſtis oia iſta: o apli et xp̄iani. ideo ſubdit.

xxiiij.q.j. ſ.que digniora. **Dñs virtutum nobiſcum ſuſceptor noſter deus iacob.**

¶ Quaſi dicat ꝙ ieſus xp̄s dñs virtutū et dator graꝝ fuit nobiſcū in oibus ſupradictis ꝑſſuris ⁊ triumphis adiutor et ꝓtector. ⁊ ipe xp̄s dñs Iacob: q2 ipſi Iacob fuit ꝓmiſſus: erit ſuſceptor ⁊ liberator noſter: in quo nr̄am ſpem et fiduciā cōſtituemus. Deinde cum dicit.

vj.q.j.c. ſi oia. **Venite ⁊ videte opa dñi: que poſuit prodigia ſuper terrā: auferens bella vſq3 ad finem terre.**

De pe. diſti.j.c. omnis. **Arcū conteret ⁊ confringet: arma et ſcuta comburet igni.**

¶ Inuitat et cōuocat oēs gētes ⁊ pplos vt veniāt ad pȝedicationē aploꝝ. et ad videndū ſigna ⁊ ꝓdigia et miracula coꝝ quib9 viſis ꝯuertantur ad xp̄m. ideo ait. O vos oēs gentes venite et videte opa dñi nr̄i ꝓdigia et miracula q̄ poſuit ſup terram. Et videte primo opa nr̄e redēptionis: ⁊ miracula q̄ per ſeipſum fecit mortuos ſuſcitādo: et infirmos ſanando ⁊ ſup aq̄s ſiccis pedibus ambulādo: et poſtea videte opa ⁊ miracula q̄ fecit ꝑ apoſtolos et martyres ſup terrā et q̄ūo fuit auferens bella vſq3 ad finem terre q2 omnia regna fuerunt ſibi ſubiecta. Nam conteret arcum et poteſtatem tyrannorum et confringet arma diaboli in quibus confidebat ſcilicet omnia genera peccatorum ⁊ ſcuta ſcilicet philoſophiam naturalē qua gentiles ſe defendebant: ⁊ contra nos arguebant ⁊ ritum et ſuperſtitionem plurium deorum cōburet igni veritatis ſacre ſcripture. Nam paulus cū autoritatibus ſacre ſcripture vicit phoos vt p3 Act.xviij. Et petrus vicit oēs ſcribas et phariſeos. Act.iij. Itē chriſtus continet arcum id eſt ſacerdotium ⁊ arma id eſt regnum iudeoꝝ per romanos et ſcuta id eſt muros hieruſalē cōbuſſit igni. ¶ Deinde cum dicit.

xi.q.iij. ad menſam. **Vacate ⁊ videte qm̄ ego ſum deus: exaltabor in gentibus ⁊ exaltabor in terra.**

¶ Introducit xp̄m cōminantē tā iudeis ꝙ tyrannis dicēs. O vos iudei ⁊ vos gētiles vacate et ceſſate et deſiſtite ꝑſequi eccl'iam meā. et videte ⁊ cōſiderate bene ſcripturas. nā l3 videatis me in forma humana ⁊ mortali: tn̄ ego ſum verus deus et hō: ſicut canunt ſcripture: ⁊ ideo exaltabor in gētibus ſubijciendo oēs gētiles ad fidem et exaltabor in terra omnes terrenos et infideles puniendo et ideo cōuertimini ne ineternum puniamini. Sed ad hoc reſpondet populus fidelium dicēs.

Dñs virtutum nobiſcum: ſuſceptor noſter deus iacob. ꝯ.co.xcij di.c.i.in gloſſa.

¶ Ieſus xp̄s dñs virtutū erit nobiſcū in adiutorium. et ipſe deus iacob erit ſuſceptor et fautor ⁊ redēptor nr̄: et ideo te in meſſiam ⁊ redēptorem ⁊ caput nr̄m recipiemus. Ex quib9 p3 q2l3 tot9 iſte pſal. conueniat toti eccl'ie: tn̄ maxime ꝯuenit martyribus: qui ex multis tribulatiōibus et tormentis ſunt liberati: tn̄ finaliter de perſecutionibus triūpharūt. Et ideo legit̄ iſte ꝑs in feſtiuitatib9 ſctōꝝ martyrum: et etiā in virginū. Et ſic tota litera poterit applicari ad eos. L ¶ Ex toto iſto pſalmo pñt recolligi quatuor ꝯcluſiones. ¶ Prima ꝯclō ꝙ in hoc pſalmo memorant̄ prophetice magna ⁊ ꝓfunda et ſecreta myſteria de ciuitate dei et eccl'ia: et de eius iuuētute. ¶ Scda ꝯclō: qđ eccleſia fuit letificata et adiuta ⁊ ſanctificata mane diluculo in primo ſuo principio: in qua deus habitauit preſentialiter tanꝙ in ꝓprio tabernaculo. ¶ Tertia concluſio: qđ apoſtoli et tota ciuitas vicit ciuitatem diaboli et triūphauit de diabolo et membris in virtute ſanctificationis ⁊ gratie ſpiritusſancti. ¶ Quarta concluſio qđ chriſt9 fuit ſemꝑ adiutor ⁊ fautor huius ciuitatis quam ipſe fabricauit. D ¶ Sed hic aliquis poſſet dubitare ꝓpter duas concluſiones primas. Nā primo dictū eſt qđ in hoc pſal. dd̄ vult ꝓphetice explicare aliqđ magnū et ꝓfundū ſecretū de iuuentute eccleſie ꝓpter id qđ dr̄ in titulo. ſ. in finem ꝓ archanis ſiue iuuētutibus ⁊ tn̄ iſtud magnū et ꝓfundum myſteriū nō videt̄ explicatum in ſupradicta expoſitione nec fuit explicatum nec declaratū quod eſt illud mane ⁊ diluculū in quo ciuitas dei ſiue eccleſia fuit ſanctificata et adiuta. Itē tota eccl'ia cōiter cātat de virgine maria illos duos ꝟſiculos. ſ. ſctificauit tabernaculū ſuū altiſſimus et adiuuabit eam deus mane diluculo: ⁊ tn̄ in ſupradicta expoſitione non fuerūt expoſiti niſi pro tota vniuerſali eccl'ia xp̄i ⁊ ſic videt̄ expoſitio inſufficiens et non ad propoſitum. A ¶ Ad totum hoc ſimul rn̄detur. Ad cuius intelligentiā eſt primo notandum: qđ ex diuina prouidentia et ſub grandi myſterio ꝓpheta prepoſuit illud vocabulū in titulo. ſ. ſup alamot. Nam dictum eſt qđ alamot eſt plurale huius nominis alma: quod eſt equiuocū ad duo. Nā vno mō idē eſt quod iuuencula ſiue puella et adoleſcētula. et alio mō idē eſt qđ ſecreta qđ totū ſimul ſoli virgini marie conuenit eo qđ ſola ipſa fuit virgo ſecreta. Nam apud vulgus non putabatur virgo eo qđ peperit filiū: et tamen ſimul cum fecunditate manſit virgo ⁊ ſic erat virgo in ſecreto et veritate mente et corpore. Et ideo ex diuina ꝓuidentia ⁊ ſub tali myſterio Eſa. dixit. Ecce alma concipiet et pariet filium. Quod quidem vocabulū alma ſcribitur cū men. clauſo in ſolo iſto loco contra naturam ſui. ad denotandum qđ iſta domicella ſecreta cum virginitate ſeruata chriſtum erat conceptura et paritura. Et etiam ſub eodem ſpiritu beatus Hierony. et etiam.lxx. tranſtulerunt. Ecce virgo concipiet. Nam alma idem eſt quod domicella: ſiue iuuen

Nota. Obiectio. Rn̄ſio. Nota dē alma. Nota dē incarnatione.

cula secreta.i.ṽgo in secreto. B ¶ Et ita pari/
ter salomon ꝓuidẽs in spũ mysteriũ incarnatio/
nis xp̄i ex ṽgine maria: ꝛ nõ valẽs cõprehendere
dixit Prouerb.iij. Tria sunt mihi difficilia ꝛ q̃rtũ
penitus ignoro viã aquile in celo. viã colubri su/
per petrã. viã nauis in mari ꝛ viã viri in alma.i.
iuuencula siue adolescẽtula. Uñ lz in aliquib⁹ bi
blijs reperiat̃ scriptũ viã viri ĩ adolescẽtia: tñ hoc
est corrupte scriptũ ex vitio ꝛ ignorãtia scriptorꝫ
qui ponũt adolescẽtiam pro adolescẽtula: q: ita
trãstulit btũs Hyero. nisi q: scriptores corrũpũt
Uñ salomon per viã aquile in celo intelligit de/
scensum verbi dei de celo: ꝛ per viam colubri sup
petrã: intelligit exitũ xp̄i de sepulchro clauso in
sua resurrectiõe ꝛ per viã nauis in mari intelligit
conuersationẽ ꝛ vitã xp̄i in hoc mũdo: et per viaꝫ
viri in adolescẽtula intelligit mysteriũ incarna/
tionis ex ṽgine maria que ↄcepit et peperit sine
corruptiõe: xp̄s enĩ igressus est in conceptione: ꝛ
egressus est in natiuitate per portã clausaꝫ vteri
virginalis. Et hoc est qd̃ dicit salomon se penit⁹
ignorare. Et sic ptꝫ q alma significat ṽginẽ secre
tam. ꝛ sic cõiter in multis locis sacre scripture po
nitur pro virgine maria. Et ita ponitur in titulo
huius psal. cũ d: filijs chore sup alamot.i. super
ṽgines secretas. Et ita ꝓnunciãt hebrei.s. filijs
chore pro domicellis. Et ponit̃ plurale pro singu
lari sicut frequẽter fit in sacra scriptura: qd̃ idem
est qd̃ pro virgine secreta.s. pro virgine Maria
matre xp̄i. Et iõ ex diuina ꝓuidẽtia factũ est qd̃.
lxx. trãstulerũt pro archanis. ꝛ Hiero. pro iuuẽtu
tibus. Et sic ambo explicãt vtrãqꝫ significationẽ
huius nõis alma q̃ significat ṽginẽ secretã. q.d.
q iste psal. datus est filijs chore ad cantanduꝫ in
quo ↄtinent̃ multa archana ꝛ ꝓfunda secreta de
illa virgine secreta.s. de virgine maria. Siue ĩ hoc
psal. continent̃ archana gesta in iuuẽtutib⁹ eccle
sie: que quidẽ archana sunt gesta in mysterio icar
nationis: ꝛ in virgine maria: qui quidẽ psal. diri/
git nos in finẽ.i. in xp̄ꝫ. Uñ dicit chanbi q qñ in
titulis preponit̃ in finẽ: signũ est q in illo psal. p̄/
dicit̃ aliqd̃ ꝓfundũ secretũ de seculo messie: q̃re
ponit̃ ꝛ memorat̃ in hoc psal. Ex hoc magnũ my
steriũ implicat̃ in illis duobus ṽsiculis.s. flumi/
nis ĩpetus. D ¶ Ad cuius intelligẽtiã est .ij. ad
uertẽdum q tota ecclesia cãtat et attribuit istos
duos ṽsiculos virgini marie ꝓpter q̃tuor myste/
ria ibi notata et memorata: que ꝓprie soli virgi/
ni marie cõueniũt. Primũ est qd̃ dicit ꝓpheta flu
minis ĩpetus letificat ciuitatẽ dei. Scd̃m q san/
ctificauit tabernaculũ suũ altissim⁹. Tertiũ q de⁹
in medio eius nõ cõmouebit̃. Quartũ q adiuua/
bit eã deus mane diluculo. Que quidẽ q̃tuor my/
steria lz dicant̃ de tota ecc̃lia tñ primo et p̄ncipa
liter et ꝓprie verificant̃ rõne virginis marie que
fuit p̄ma ciuis huius ciuitatis. ꝛ p̄mũ mẽbrum ec
clesie ꝺm Aug. in .j. sermõe de natiuitate virginis
marie. sicut illd̃ cãticorꝫ. iiij. tota pulchra es ami/
ca mea: ꝛ macula nõ est in te. Dicit̃ de tota ecc̃lia
spõsa xp̄i rõne virginis marie: q: de sola ipsa veri
ficat̃: quia sola fuit sine macula. Ita pariter ista
quatuor verificantur de tota ecclesia rõne virgi/

Nota d̃ virgine maria.

nis marie que fuit aurora ꝛ primũ membrũ ecc̃lie
A ¶ Ex quibus duob⁹ ṽsiculis verificant̃ q̃tuor
cõclusiones de ṽgine maria. ¶ Prĩa ↄcl̃o q deus
altissimus letificauit ꝛ irrigauit et ornauit aĩam
virginis marie flumine copiosissimo et abũdan/
tissimo grãꝝ ꝛ donoꝝ spũsc̃ti per hoc qd̃ ait. Flu
minis impetus letificat ciuitatem dei. Probatur
nã ꝺm Aug. j. sermone de natiuitate virginis. ipa
virgo maria fuit p̄ma ꝛ principalis ciuis ciuita/
tis dei et primũ mẽbrũ ecc̃lie in qua ciuitate de⁹
ꝑamplius et ꝑfectius habitauit prio mẽte: ꝛ scd̃o
carne.i. ꝺm carnẽ. Et iõ dicit q festũ natiuitatis
virginis iam ꝑtinet ad istã ecc̃liam cũ ipa sit p̄n/
cipiũ ecc̃lie: immo dicit q illud festũ est exordiuꝫ
oĩm festiuitatũ noui testamẽti. Ex quo ptꝫ qd̃ ly
fluminis ĩpetus letificat ciuitatẽ dei: prius ꝛ ꝑ se
verificatur de virgine maria que est p̄ma ciuis hu
ius ciuitatis. ¶ Scd̃a ↄcl̃o q altissimus fili⁹ dei
non solũ letificauit ꝛ irrigauit aĩam virginis co/
piosissimo flumine grãꝝ vt in ea habitaret ꝑ gra
tiam: sed etiã sanctificauit totũ eius corp⁹ ꝛ aĩaꝫ
vt in ea habitaret per carnẽ: et ex ea carnẽ assume
ret: qd̃ ptꝫ per hoc q subdit sanctificauit taberna
culum suũ altissimus. Uñ est notandũ sicut dictũ
est in prologo tractatu. iiij. q tabernaculum dei
est quadruplex.s. tabernaculũ ꝑsonale ꝛ materna
le: ꝛ mysticale: ꝛ ministeriale. Tabernaculũ ꝑsona
le est ipsa hũanitas xp̄i in qua ṽbum dei habitat
ꝑsonaliter in vnitate suppositi: ꝛ hoc tabernacu/
lum sanctificauit altissimus in ipso instãti incar
nationis: q: impleuit ipm spũ sapiẽtie ꝛ intellect⁹
Scd̃m tabernaculũ.s. maternale fuit ipsa virgo
maria de qua carnẽ xp̄s assumpsit: et in qua ꝑ no
uem mẽses ꝺm carnẽ habitauit: in cuius aĩa iam
a primo instanti creationis habitauerat per gra
tiam. Tertiũ tabernaculũ scꝫ mysticale est tota ec
clesia ꝛ religio christiana: in qua deus habitat ꝑ
fidem quam deus xp̄s per baptismuꝫ sc̃tificauit
in seipso: vt ipse ait Jo. xvij. ego sanctificabo me/
ipsum cũ eis. Quartũ tabernaculũ est tẽplũ mini
steriale ꝛ quelibet ecclesia ad cultũ dei et ministe/
rium ecclesiasticorũ sacrorum dedicata. Iste eniꝫ
ecclesie sanctificantur et consecrantur per ep̄os.
Et sic ẽ dicẽdũ q tabernaculũ ꝛ ciuitas dei prius
dicit̃ de hũanitate christi. Secũdo de virgine ma/
ria. Tertio de tota ecclesia fideliũ. Ultimo d̃ qua
libet ecclesia materiali. Unde recte per taberna/
culum altissimi intelligitur virgo maria quãtum
ad corpus ꝛ animã. Nam sicut illa archa testamẽ
ti in qua erant tabule legis: et virga Aaron: ꝛ vrna
mãne: figurabat hũanitatem xp̄i: vt inquit apo/
lus ad Hebre. ix. quia humanitas christi est archa
diuinitatis: ita pariter tabernaculum moysi figu
bat virginem mariam. Nam sicut archa testamẽ/
ti fuit reposita in tabernaculo illo vt ptꝫ Exo. xl.
ita pariter totus christus fuit repositus et requie
uit in vtero virginali tanquam in tabernaculo
materiali. Hoc ergo tabernaculum dicit dauid
quod altissimus sanctificauit. Et hanc ciuita/
tem copiosissimo flumine gratiarum spiritussan
cti letificauit ꝛ irrigauit: ꝛ vallauit et muniuit: et
suis manibus sanctificando fabricauit: vt ex ea

Marie aĩa orna tur ĩ gr̃a.

Corpus Marie sc̃tificat̃

quadruplex dei tabernaculum.

Maria d: dei tabernaculum.

carnẽ assumeret:vt inquit Aug.cõtra quinq͂ here ses.¶ Tertia cõclusio q͂ qñ altissimus suã matrẽ sanctificauit in eodẽ instãti in ea habitauit per gratiã et in eadẽ grã cõfirmauit ꝓpter id qđ ait dauid q͂ deus in medio eius nõ cõmouebit.Nã postq͂ deus inhabitauit in medio illius taberna culi sanctificati:nũq͂ vlteri⁹ fuit motus:nec reces/ sit ab eo per grãm:nec ipsa virgo maria recessit a deo:immo sẽp fuit in grã cõfirmata : nec virgo maria fuit mota a sua virginitate mentis ⁊ corpo poris.Nã ille cõceptus ⁊ partus ita tribuit plis fecũditatẽ q͂ nõ abstulit virginitatẽ: vt inq̃t Aug. Ita etiã ista sanctissima ciuitas nũq͂ fuit cõmota nec potuit commoueri:nec vinci:nec expugnari a diabolo per aliquã viã: ideo facta⁹ est nostrũ refu giũ et virtus ad quã sẽp cõfugimus.¶ Quarta cõclusio q͂ deus altissimus sanctificauit ⁊ letifica uit:et flumine gratiarũ ornauit virginẽ matrem suã in primo instãti sui esse ⁊ anime creatiõis ⁊ in fusionis:⁊ per cõñs illa sanctissima aĩa simul fuit creata et sanctificata:et in illo sanctissimo corpe infusa:⁊ corpus simul cũ anima sanctificatũ. Et hoc probat̃ p hoc qđ subdit dd. Adiuuabit eã ma ne diluculo.i.in ortu matutino: vt hꝫ littera Hie/ ronymi. Quasi dicat q͂ illa sctificatio fuit facta in ortu matutino et in aurora ipsius virginis: et per cõsequẽs in primo instãti sui esse ⁊ sue creatio nis:eo q͂ ipsa virgo maria fuit diluculũ ⁊ aurora totius ecclesie:ideo de ipsa primo ⁊ proprie veri/ ficãtur oĩa dicta: ⁊ ista quattuor mysteria supra/ dicta in his duobus versiculis. ¶ Ad cuius intel/ ligentiã est aduertendũ q͂ tota ecclesia habet no/ ctẽ ⁊ diem:et diluculũ siue aurorã ⁊ mane. Nox ec clesie fuit ab adã vsq͂ ad xp̃m. Dies autẽ a primo aduẽtu xp̃i vsq͂ ad iudiciũ. Ideo dicit apostolus ad Roñ.xiij. nox precessit:dies aũt appropinqua uit. Mane aũt huius diei fuit instãs incarnatio/ nis xp̃i:q2 sol iustitie luxit in mundo. Sed aurora hui⁹ mane fuit ipsa virgo maria:vt dictũ est psal mo.xviij. Nam sicut sol anteq͂ oriat̃ sup orientẽ est clausus in aurora ⁊ incipit dilucescere infra au rorã.ita xp̃s anteq͂ nasceretur iam incipiebat di/ lucere infra vterũ virgineũ:quia existens in vtero materno sanctificauit Iohã.bap. Et non solum christus fuit in virgine in sua incarnatione:sꝫ an/ te iam erat in anima virginis per gratiã ante suã natiuitatẽ:vt patet per Augustinũ. Ex quo patet q͂ virgo maria vere fuit diluculum et aurora to/ tius ecclesie in qua christus ante natiuitatem la/ tuit per carnem:et ante incarnationem latuit per gratiã. Ex quo sequitur q͂ quãdo de tota ecclesia dicitur q͂ altissimus sanctificauit et adiuuit eam mane diluculo:et in ortu matutino:totũ hoc veri/ ficatur pro virgine maria que fuit aurora totius ecclesie. Quasi dicat dauid q͂ deus iam sanctifica uit in virgine maria ante diem et ante ortũ ⁊ cõce/ ptum xp̃i. ¶ Sed est iterũ aduertendũ q͂ sicut in to ta ciuitate et tabernaculo mystico dei que est ec/ clesia fuit assignare noctẽ ⁊ diem et mane et auro ram vt dictũ est:ita pariter in tabernaculo ⁊ ciui/ uitate dei materiali est assignare noctẽ:⁊ aurorã ⁊ mane. Et sic nox virginis fuit totũ tp̃s ab eius cõ

Aĩa vir/gis scti/ficata.

Ecclesie nox ⁊ di es.

Nota.

ceptione carnis vsq͂ ad animationẽ. Aurora aũt eius siue diluculum fuit primum instans sui esse et creationis.in quo anima eius fuit creata ⁊ cor/ pori infusa. Mane autem eius fuit sua natiuitas Dies vero fuit tot⁹ discursus sue vite. Ergo si vir go maria fuit sanctificata mane diluculo in ortu matutino:vt asserit propheta.ergo fuit facta illa sanctificatio in primo instãti sui esse et creatiõis anime:in quo incepit viuere in hoc mundo: ⁊ per cõsequẽs illa anima simul fuit creata et sanctifi/ cata:⁊ gratificata:⁊ econuerso.que quidẽ sanctifi catio redundauit in carnẽ ex qua debebat christ⁹ carnẽ assumere. Et sic in eodem instãti habitauit immobiliter in ea deus per gratiã:quia simul fuit creata et facta tabernaculũ dei. ¶ Ex supradicto fundamento et quattuor supradictis cõclusioni/ bus:multi doctores catholici inferũt vnum coro larium.scilicet quod virgo maria nunq͂ in psona fuit obnoxia:nec obligata culpe originali:nec ali cui peccato.qđ probatur. Nam si illa anima fuit simul fuit sanctificata ⁊ in gratia creata:et corpo ri infusa:et in ea deus immobiliter habitabit per gratiã cõfirmatã:et simul corpus cum anima san ctificauit:ergo nullo pacto potuit a corpore coin quinari:nec peccatũ originale cõtrahere: nec dia bolus potuit suã imaginẽ imprimere. Quia iam erat facta immobiliter tabernaculũ dei: et in ea impressa imago gratifica ipsius dei. Tenet seque la:quia causa quare anima contrahit personali/ ter culpã originalẽ a carne est:q2 ipsa creata in pu ris naturalibus sine gratia infundit̃ in corpus et carnẽ libidinosam et coinquinatã habentẽ vesti/ gium ipsius ade:sed anima virginis fuit in grã:⁊ simul cum corpore in primo instãti sui esse sctifica ta vt dictũ est:ergo nullo modo potuit alicui cul pe subesse nec coinquinari. Et sic asserũt isti q͂ vir go maria nunq͂ habuit originale peccatũ. ¶ Sed contra predictã positionem arguũt multi non so lum magni:sed etiã sancti viri qui bene concedũt virginem mariã fuisse in vtero matris sanctifica/ tam.sed dicunt talem sanctificationem fuisse fa/ ctã per morulã tp̃is mediã post animationẽ. Et sic concedũt per totã illã paruam temporis moru lam originali peccato fuisse obnoxiã. Ad qđ pbã dum licet nõ possunt adducere rõnes necessarias tamen adducunt cõplures autoritates sacre scri/ pture et sacrorũ doctorum que exuperãt oẽm sen/ sum et humanã rationem. Et primo arguũt auto ritate ipsius dauid psal.xiij. scilicet omnes filij hominũ siue filij adã corrupti et abominabiles facti sunt:non est qui faciat bonum:nõ est vsq͂ ad vnum.scꝫ preter christum vt cõiter glosatur. Item ad Ro.iij. Oẽs in adã peccauerũt ⁊ egent grã dei scꝫ christi. Itẽ prima ad. Cor.xv. sicut in adã oẽs moriũtur:ita in xp̃o omnes viuificabũtur ⁊c. Ex quibus autoritatibus cõcludit Augustinus.ij.de baptismo paruulorum ⁊ libro de natura ⁊ grã ne minem fuisse liberũ a peccato: preter christũ. Itẽ libro de fide ad petrũ format illam vulgatam re/ gulã dicens. Firmissime tene et nullatenus dubi tes omnẽ hominẽ qui per concubitum viri et mu lieris concipitur in originali peccato nasci:ipse/

Maria non pec cauit o/riginal'r

obiecto.

August.

tati subditũ mortiq; subiectũ: et ob hoc naturali/
ter nasci ire filiũ. de qua dicit apostolus. Eram⁹
aliqñ natura filij ire sicut ⁊ ceteri. de qua null⁹ li/
beratur nisi per gratiã et fidẽ dei et hoĩs iesu chri/
sti. Ex oĩbus his autoritatibus cõcludũt virginẽ
mariã fuisse aliqñ originali culpe obnoxiã: quod
magis videt̃ exprimere Aug. ij. de baptismo par/
uulorũ cum ait. Solus ergo ille homo factus ma/
nens deus nullũ peccatũ vnq̃ habuit nec sumpsit
carnẽ peccati: quãuis de materna carne peccati.
Item. x. super geñ. c. xxiiij. dicit q̃ caro christi etiã
si de propagine peccati venit: nõ tamẽ de peccati
propagine cõcepta est. Itẽ arguunt rõne sic. virgo
maria habuit carentiã originalis iustitie: q: non
habuit illã originalẽ iustitiã quã perdidit adam:
ergo habuit peccatũ originale. tenet cõsequẽtia:
q: pctm̃ originale nil aliud est nisi carentia origi/
nalis iustitie. Itez virgo maria fuit mortua ꝓpter
peccatũ vt dicit August. super ps. xxxiiij. ergo ha/
buit pctm̃ originale: quia mors et dolor ⁊c. sunt
penalitates illi⁹ pcti. Itẽ si v̾go maria nõ habuis/
set pctm̃ originale sequeret̃ q̃ nõ indiguisset redẽ
ptione postq̃ fuisset libera a pctõ: ex quo sequere
tur q̃ xp̃s nõ fuisset vniuersalis redẽptor. hoc aũt
est falsum ſm Leonẽ papã dicẽtẽ in sermõe de na
In op/ tiuitate dñi q̃ redẽptor nr̃ xp̃s sicut neminẽ a rea
positum tu liberũ inuenit: ita ꝓ liberãdis oĩbus venit. In
oppositũ est aũt dauid ꝓpheta in hoc psal. dicẽs
q̃ mane diluculo sanctificauit tabernaculũ suum
altissimus impetu fluminis gratiarum spũsſcti a
quo nunq̃ cõmouebitur ꝓut declaratũ est et ma/
Rñsio. gis declarabit̃. Rñdet̃ q̃ multi cõcordãtes cum
ista scd̃a opinione asserũt virginẽ mariã nunq̃ ori
ginali culpe fuisse obnoxiã: ⁊ hoc per gratiã ꝓser/
uantẽ ⁊ sanctificantẽ: sed differunt in modo. nam
quidã dicũt q̃ caro v̾ginis fuit sanctificata ante
animationẽ: ⁊ quidã dicũt q̃ tota ꝑsona fuit san/
ctificata in primo instãti aĩationis ⁊ sic nullo mõ
pctm̃ originale potuit trãsire in animã nec ꝑsonã
virginis marie. Et ideo ꝓ huius positiõis ⁊ etiã
supradictarũ autoritatũ declaratiõe. Primo pre/
mittẽtur ⁊ sunt notãde quedã doctrine. Scd̃o con
firmabit̃ ista scd̃a positio. Tertio respõdet̃ ad rõ
Iustitia nes et auctoritates q̃ in ꝑncipio in cõtrariũ sunt
a iuxta inducte. ¶ Quãtũ ergo ad primũ est primo notã/
dum ſm Aristo. v. ethico. ⁊ ꝓut dictũ est psal. xi. et
xiiij. q̃ iustitia d: a iuxta. et ideo ille actus dicitur
iustus in particulari iustitia morali q̃ fit iuxta me
dium ſm ꝓportionẽ arithmeticã aut geometricã
actus d: et ille actus d: iustus scd̃m legalẽ iustitiã q̃ fit iu/
iustus. xta legẽ latã seu voluntatẽ legislatoris. Itẽ pari/
ter in iustitia theologica ille actus est iustus ⁊ me
ritorius premij eterni q̃ fit iuxta legẽ diuinã siue
iuxta volũtatẽ dei q̃ manifestat̃ in diuina lege. Et
sic pz q̃ iustitia fideliũ iustoꝝ nil aliud est nisi ad/
equatio et cõformitas hoĩs ad voluntatẽ ⁊ legem
dei. Ex quo etiã pz qd̃ iustitia ipsius adã nõ ꝯsi/
stebat nisi in quadã conformitate volũtatis ipius
ad deũ et preceptũ sibi datũ. Et sic primi parẽ/
tes intantũ fuerũt iusti in principio inquantũ fue
runt conformes diuine volũtati seruãdo eius pre
ceptũ. Sed quia nemo potest meritorie iustificari

nisi per charitatẽ ⁊ gratiã. Ideo sicut charitas vel
est gratia vel radicat̃ in ipa grã: ita pariter illa iu
stitia ⁊ cõformitas: vel erat ipsa charitas ordina/
ta vł radicabat̃ in charitate: ⁊ per ꝯñs in ipa grã
gratifica. Ex quo pz q̃ illa iustitia includebat in
se charitatẽ ⁊ grãm gratũ facientẽ per quã mere/
batur in sua opatiõe: q̃ quidẽ iustitia dicebat̃ ori/
ginalis eo q̃ adam traxit eã in sua origine: q: fuit
creatus cũ ea. Et sic adã ꝑ talẽ originalẽ iustitiam
ꝯformabat̃ diuine volũtati ⁊ ordinate diligebat — not. quod
deũ in se ⁊ ꝓpter se ⁊ proximũ ꝓpter deũ ⁊ ꝑ grãz — adã me/
merebat̃ septẽ p̃mia ifra scripta. Nã p̃mo ꝓpter — rebat̃ se
obseruantiã diuini p̃cepti possidebãt primi parẽ — ptẽ pre/
tes ad sui facultatẽ ⁊ vsum illã felicẽ terrestrẽ pa/ — mia pro
radisum in q̃ felicitabãtur in p̃senti. Scd̃o ꝓmit/ — pter iu/
tebatur eis futura ⁊ eterna felicitas in celo ꝑ frui — stitiã ori
tionẽ diuine essentie: q: absq; morte fuissent in il/ — ginalez.
lam vitã meliorẽ trãslati vt inquit Aug. Tertio ha
bebant habitualẽ scientiã speculatiuã oĩm reruz
naturaliũ. et etiã multorũ supnaturaliuz ꝑ fami/
liare colloquiũ angeloꝝ: vt inquit Greg. Quarto
aĩa habebat liberã facultatẽ ⁊ iperiũ supra totuz
corpus ⁊ volũtas supra appetituz sensitiuũ. nam
sicut volũtas ipsius adã erat cõformis ⁊ obediẽs
diuine volũtati: ita sensualitas erat cõformis et
obediẽs rationi. Quinto nullũ habebat ĩpugna/
torem aut infestatorẽ intrinsecũ. Sexto erat liber
a morte ⁊ omni miseria: q: poterat nõ mori eden/
do de ligno vite ⁊ poterat nullã miseriã pati rõne
fauoris loci. Septimo habebat liberũ imperium
sup oĩa mineralia ⁊ platas ⁊ aĩalia. Oĩa q̃ppe su
pradicta septẽ premia merebãtur primi parẽtes
ꝓpter iustitiã ⁊ obseruãtiam diuini p̃cepti. Et sic
pz q̃ ista septẽ nõ erãt formaliter originalis illa
iustitia: sed p̃mia illius iustitie Scd̃o est notandũ
q̃ si tota iustitia primorũ parentũ cõsistebat in il/
la cõformitate voluntatis ad deũ: ergo sequit̃ q̃
quãdo adam seductus ab eua: ⁊ eua seducta a ser
pente comederũt fructũ: tunc deuiarunt a diuina
voluntate: ⁊ non fuerũt sibi cõformes: et ꝑ ꝯñs ili
co amiserũt illã iustitiã qua erãt ꝯformes diuine
voluntati ⁊ grãm qua erãt similes diuine bonita
ti. Et sic fuerũt priuati illa iustitia et gratia: ⁊ per
ꝯñs facti sunt iniusti: ⁊ odiosi deo. Et ꝑ ꝯñs fue/
rũt priuati oĩbus supradictis p̃mijs ꝯsequẽtib⁹ — ꝑ pecca
illã originalẽ iustitiã ⁊ gratiã: imo incurrerũt sen — tũ adaz
tentiam mortis eis cõminatã: et incurrerũt septẽ — hec incur
mala supradictis septẽ p̃mijs opposita et cõtra/ — rit.
ria. Nã primo incurrerũt exiliũ ab illa terrena ⁊ fe
lici paradiso: vbi habebãt oẽm libertatem et quo
exilio incurrerũt necessitatẽ moriẽdi oẽs miserias
corpales ⁊ actuales patiẽdi: ⁊ ilico fuit inflictus
morbus fomitis ⁊ libidinis et ꝯcupiscẽtie in car
ne ilico caro insurrexit aduersus spm̃ ⁊ anima ꝑ/
didit liberũ imperiũ supra corpus ⁊ ilico fuit vi/
cta et supata a carne ⁊ sensualitate ⁊ tali cõcupi/
scentia. Et sup oĩa supradicta incurrerũt odium
et iram dei: et facti sunt debitores diuine sñie: ⁊ ꝑ
ꝯñs ꝑdiderũt futurã felicitatẽ ꝓmissam ⁊ eodem
nati sunt ad penã tpalẽ continuã in corpe patien
do supradictas miserias et ad penã eternã aĩe in
futuro. Ex supradictis pz primo q̃ mors et mi..

rie corporales et cetera mala que incurrerūt p̄mi
parētes ex pctō nō p̄nt dici mala naturalia sicut
dicebāt pelagiani:q2 nō fuerūt cōcreta cū adam
immo per grām fuit creatus cum libertate oīum
istoꝝ ꝛ cū p̄mis oppositis vt dictū est:sed ista ma
la fuerūt eis inflicta in penā illius pctī:ergo iam
nō debēt dici mala naturalia:sed penalitates il/
Adam in eua tri/plici de/bito ob/ligaba tur. lius pctī et affectus eius. A ¶ Scđo sequit̄ q̄
adam cū eua triplici debito fuit obligatus. Prio
ad recuperandū illā originalē iusticiā cū suis pre
mijs quā gratis accepit a deo pro se ꝛ suis poste/
ris. Scđo māsit debitor ꝛ obligatꝰ ad pferendam
diuinā sn̄iam sibi cōminatā ꝛ ad patiendū septē
dāna supradicta. Tertio fuit obligatus ad penā
sensus eternā in futuro:eo q̄ illud pctm̄ nō fuit si
bi originale sed psonale:nā iusticia bene fuit sibi
originalis:q2 ab origine fuit sibi largita:sed pec/
catū fuit per ipm̄ psonalr̄ cōmissum ꝛ voluntarie
ppetratū. Et ideo vltra penā dāni merebat̄ sen/
sus penā eternā. Et sic p3 q̄ postq̄ adā cū eua mā
sit debitor supradicto triplici debito:ꝛ deus mā/
sit creditor:ideo semp potuit de iure exigere supra
dictū triplex debitū a primis parētibus .s. vt red/
derēt sibi originalē iusticiā cū suis p̄mijs amissam
Nota. Scđo vt paterent̄ oīa illa dāna in p̄nti. Tertio vt
paterent̄ penā sensus eternā in inferno post mor
tem. Et sic māserūt inuisi et odiosi ꝛ abiecti ꝛ sub
iecti ire ꝛ sn̄ie dei. Et sic dicit Aug. ɔtra Julianū
q̄ in tali debito māserūt obligati ad eis īpossibi
le sub tali statu:q2 māserūt obligati ad seruandū
iusticiā ꝛ obseruādū diuina p̄cepta tā affirmati/
ua q̄ negatiua:sed hoc nō poterāt facere ex pro/
prijs viribꝰ post lapsum ppter amissam libertatem
ppter corruptionē nature nisi per grām iuuaren
tur. ergo obligabant̄ ad sibi īpossibile:ꝛ deꝰ de iu
re poterat exigere ab eis qđ eis ppter culpam sui
erat īpossibile vt latius videbit̄ psal. cxviij. Ter/
tio est notandū s̄m Ansel. ꝛ etiā Aug. q̄ adā acce/
quō adā obliga/uit po/steros. pit illā iusticiā cū oībus p̄mijs suis pro se et pro
oībus posteris suis:ꝛ sic obligauit se ꝛ oēs poste/
ros suos ad seruādū iusticiā sibi traditā:ꝛ sic oēs
posteri fuerūt in eo obligati. Et idō cū pdidit adā
illā iusticiā nō solū pdidit pro se:sed ēt pro oībus
posteris et heredibus suis:q2 nō potuit illā cum
suis p̄mijs transferre ad posteros suos postq̄ p/
didit eā. D ¶ Ex quo sequit̄ q̄ oēs pdidimꝰ illā
iusticiā ꝛ grām cū oībus suis p̄mijs in adam et p
ɔ̄ns oēs fuimus obligati ad oīa dāna ɔsequētia
priuationē illius iusticie pdite in adā. Et isto mō
dicit aplus ad Ro. iij. q̄ oēs in adā peccauerunt:
q2 oēs in eo pdiderūt iusticiā cū suis p̄mijs ꝛ oēs
fuerūt in eo obligati ad penā dāni:et ad penā de
biti in eo:sicut oēs filij et posteri catiline nobilis
romani fuerunt cū eo dānati ad penam perpetui
exilij:et ad priuationē beneficioꝝ et premiorum
ciuiū romanorum. Et sic sicut peccatum catiline
transiuit in omnes suos posteros quo ad dānum
ita peccatum primorum parentum quo ad dānū
obligauit omnes posteros futuros. Et sic nondū
eramus et iam fuimus omnes venundati et obli/
gati ad penā peccati ipsius adam. Et sic peccatū
psonale ipsoꝝ p̄moꝝ parentū trāsiuit a persona
in naturā suā cum oībus dānis et penis. Idō illud
pctm̄ in nobis dr̄ pctm̄ nature s̄m aplm̄ ad Ro. p
totum:ꝛ s̄m Aug. cōtra Julianū ꝛ oēs pelagianos:
eo q̄ transiuit a persona primoꝝ parentū in natu
ram et a natura in psonas nostras. Et ideo dr̄ in
nobis originale et non personale:eo q̄ non est a
persona perpetratum:sed a natura ꝛ origine nr̄a
cōtractū. Sed tunc arguebat Julianus ɔtra Au/ obiectio
gu. nā si tale pctm̄ inesset nobis a natura tunc se/
queretur q̄ esset creatum cū natura et natura eēt
creata a deo mala:quod est falsum q2 cuncta que
fecit deus erant valde bona Gen. j. Ad hoc r̄ndet R̄nsio.
Aug. q̄ Julianus equiuocat de natura humana:
nam vno modo sumitur pro natura specificata ꝛ
essentia:alio modo sumitur pro tota generatiōe
et descendentia ipsius adam sicut dicitur natura
scipionū a primo scipione et natura et generatio
fabiorum a primo fabio:et natura catiline ab ip
so catilina a quo tota sua natura et descendentia
traxit penam exilij:et incurrit penam multiplicis
dāni. Primo igitur modo natura specifica huma
na fuit a deo creata valde bona pfecta in sui na/
tura. Sed secundo modo tota natura et genera/
tio et descendentia ipsius adam per naturalem
generationem in eo fuit corrupta et ad penā sui
peccati obligata et sic dicit apostolus q̄ omnes
in adam peccauerunt ꝛc. A ¶ Sed hic est viden
dum primo quō transiuit illud peccatum per na/
turam ad nos:et quid transiuit de illo peccato:ex
quibus videbitur quid est proprie originale pec
catum in nobis. Quantum ad primū est dicendū
s̄m Aug. in prima parte de fide ad Petrum et ad
Valeriū:et contra Julianū:ꝛ s̄m Ambrosium de
verbis aplī quos sequit̄ magr̄. ij. sententiaꝝ q̄ vl No. quō illd pec catū ad me trāsi uit.
tra carentiam gratie:et illius originalis iusticie
et vltra dānum ꝛ priuationem bonorum eius fuit
inflicta quedam corruptio ꝛ fomes inordinate cō
cupiscentie et feditatis libidinis in mēbris p̄mo
rum parentū sine qua libidine nullus pōt exerce/
re actum generationis:sic generatio hoīs que ah
fuerat homini collata cū benedictione ante pec/
catum postea nō potuit exerceri absq3 feditate li
bidinis. Et sic dicit Aug. q̄ nō facit hoīes in pec
cato nasci sola generatio:sed feditas libidinis p
quam generationē libidinosam inficitur materia
vtriusq3 sc3 viri et femine:q2 nō solū inficit̄ men/
struum mulieris ex quo fetus format̄:sed ēt spūs
prolifici et generatiui qui formant fetū in matri/
ce. Et sic tota illa caro et fetus manet corruptus
et morbidus illo fomite et adam successiue in car
nem oīum immisso et translato in qua quidē car/
ne et fomite dicitur esse peccatū primoꝝ parentum
seminaliter et virtualiter sicut mors in arsenico ꝛ
ignis i silice:sed per consortium pctī ipsius adam
ɔtrahitur a carne formaliter in aīa vt dictū est et sic
translatum fuit pctm̄ illud a persona ipsorū pri/
morum parentū in naturā et carnē per libidino/
sam generationem seminaliter:sed postea trans/
fertur formaliter in personā et aīam vniuscuiusq3
per consortiū et aīationem vt ait Ambrosius. Et
sic dicitur transferri a natura in personam. S3 est
nunc videndum quid translatum est de illo pctō

ad oēs posteros. Ad hoc dicūt sancti q culpa p/
ticularis existēs in aīa ipsius adā non trāsiuit ad
nos q: iam fuit in eo deleta et extincta per pnias
Nota. et fidē xpi futuri: sed trāsiuit ad nos carētia illius
iusticie pdite cū suis dānis ꝛ priuatiōe oīm pre/
miorum et cū debito recuperādi et rehabēdi illā
et operandi per illam et implendi diuina prece/
pta ꝛ cū debito subiectionis ad pferendā diuinā
sniam ꝛ ad incurrendū odiū et irā diuine vindicte
q: oia ista imputant̄ ad dānum de iure successiuo
oībus descendētibus ab illo preuaricatore: sʒ nō
icurrimus penā sensus eternā sicut adā: eo q. pec
catum in posteris nō est a nobis psonalr ppetra
tum: sed ab origine et natura contractū: sed bene
est inflicta illa corruptio et cōcupiscentia in car
ne que sicut per cōsortium ꝛ solā vnionem causat
culpā originalem in aīa per quam hō obligatur
ad penā dāni: ito illa corruptio in adultis causat
per consensum pctm̄ actuale in volūtate quod dr
psonale: per qd meret̄ penā sensus ꝛ mortis eter/
Quid sit pctm̄ originale i homine. nam. D ¶ Ex quib⁹ oībus ptʒ q pctm̄ origina
le in hoīe nihil aliud est nisi carētia illius origi/
nalis iusticie amisse ꝛ pdite in adā cum oībus p̄/
mijs suis et debite toti generationi sue siue natu
re: per quā carentiā obligat̄ hō ad dānum illius
peccati ꝛ ad recuperandū illā iusticiā: ꝛ operan/
dum ſm spam: quam iusticiā cum suis p̄mijs de⁹
exigit in carente que quidē carentia cōstituit ho/
minē in odio et ira dei. Et sic ptʒ q pctm̄ formali
ter nil aliud est nisi illa obligatio et debitū habē
di illam iusticiā et opandi per eā qd inest homini
ex carenti ꝛ illius iusticie quā acceperat adā pro
se ꝛ oībus suis: in cuius amissione oēs manserūt
posteri obligati et in odio et ira dei constituti de
bitores rei ꝛ pene: sicut dicit Vergilius in. j. enei/
dos de troianis. ꝛ Junone q in iunone manet al/
ta mente repostum iudicium paridis sp̄retęq; in/
iuria forme. Et genus inuisum: et rapti ganime/
dis honores ꝛc. Et sic pʒ q ista culpa originalis
nō ꝑprie de se est pctm̄ nisi inquātum est debitū
et obligatio ad penas dāni ipsius primi peccati
Quid sit pctm̄. et transgressionis actualis primoꝝ parentū. Sʒ
nos cōiter appellamus pctm̄ istā carentiam iu/
sticie et gratie: et illam difformitatem et debituʒ
relictum in aīa ex actu peccandi quo debito de⁹
imputat ad penā pctm̄ quōdam factū. Et sic ori/
ginalis culpa cū suis dānis non est pena nostri
Per iusticiam deus voluit homines liberare a pctō. peccati: sed alterius. s. ipsius adā. Quarto est no/
tandum ſm Aug. xj. de trinita. qd lʒ deus ex potē
tia potuisset superare diabolū et remittere et li/
berare hoīem a pctō tm̄ hoc voluit facere per iusti
ciam. s. qd aliquis satisfaceret pro illo peccato ꝛ
oībus alijs que ex illo ppetrantur: sed q: nullus
filius naturalis ipsius adam hoc potuit facere:
cum oēs essent obligati ſm naturā in illo ad pe/
nas ipsius peccati et tota natura ꝛ generatio eēt
in ira dei ꝑpter illud pctm̄ oportebat ergo vt ta/
lis satisfactio fieret per aliqueʒ hoīem de specie
humana liberū non solū in psona: sed etiā in na/
tura nō obligatum illi pctō. Et ideo voluit deus
mittere verbū suum vt sumeret carnē ex adā: non
per generationem naturalē: sed ope spūsſcti nec

obligaretur illi pctō in psona nec in natura in q
posset pro oībus pctōribus pati et satisfacere et
offerre deo gratum ꝛ validū sacrificiū pro oībus
vt deus acciperet mortem corporalem illius pro
omni morte corporali et spirituali et eterna oiuʒ
hoīm ne illud pctm̄ cū oībus sequentibus mane
ret impunitum. Et sic deus statuit a principio nō
remittere illud peccatum et debitū nisi per vnum
solum xp̄m mediatorem. Hoc est per preciū et me
rita passionis illius. Et sic nullus potuit ab illo ꝛ
ceteris peccatis liberari: nisi cui xps voluit grām
et merita sue passionis cōicare ꝛ sue passionis p/
ticipem facere: p quā grām ꝛ merita voluit chri/
stus suos fideles iustificare ꝛ in grām patris re/
stituere ꝛ sic loco illius originalis iusticie et gra/
tie pdite in adā data est fidelibus grā ꝛ iusticia
fidei xpi ad iustificandū ꝛ gratificādū eos. Et sic
sicut adam cōicando suū pctm̄ oēs posteros infe
cit et a deo separauit et maledicto etiam ire dei
subiecit: ita per oppositū xp̄s cōicando suā grāʒ
oēs fideles sanctificauit et deo patri reconcilia/
uit. Itē sicut adā trāstulit suū pctm̄ in carnē semi/
naliter: sed ex carne transfert̄ illud pctm̄ formalr
in aīam sicut dictū est: ita pariter xps qui est scds
adam influit virtutē ꝛ merita sue passionis qua
si seminaliter et virtualiter in sacr̄a ecclastica.
Et ex sacramentis siue per sacr̄a virtus et merita
passionis christi transferūtur formaliter in aīam
vnde accedens verbū ad elemētum fit sacr̄m cōti
nens quasi seminaliter et virtualiter grām ꝛ me/
rita passionis xp̄i: sed tangens baptismus carnē
abluit mentē et remittit debitum et peccatuʒ nō
q illa aqua conferat gratiā: sed q: cū aqua tāgit
corpus ilico deus creat et infundit gratiā sancti
ficantem ꝛ gratificantem animam et purganteʒ
eam a peccato si insit ꝛ sic reconciliat hoīem deo
et sic ptʒ q sicut adā transtulit pctm̄ suū per gene
rationem naturalē et libidinosam in oēs poste/
ros: ita xps transfert suā gratiā et iusticiā in oēs
suos fideles per regenerationē spūalē: ꝛ ecclesia
stica sacramenta: licet sit aliqualis differentia in
quantum hic creatur noua gratia a deo immedia
te prout alibi declaratur. Est tamen aduertendū
q xp̄s non artatur nec alligatur ad conferendaʒ Nota.
gratiam sue passionis per sola ecclesiastica. nam
multos gratificat et sanctificat per latentē infu/
sionē gratie et internam et inuisibilem illustratio
nem vt ptʒ de inspirato veniente ad baptismum
qui moritur in via: quia talis ex solo desiderio ba
ptismi sanctificatur et glorificatur per baptis/
mum flaminis et latentem sanctificationem. Et
ita sanctificauit et iustificauit Abraam per fideʒ
christi futuri ante circuncisionem. Item nec chri/
stus artatur ad sanctificandos homines in deter
minato tēpore: et etate sicut sanctificauit Joan/
nem baptistam anteq̄ nasceretur. Item nec xp̄s
artat̄ ad sctificandū hoīem in statu determinato
q: nō solū pt sctificare hoīeʒ post creationē ꝛ aīa/
tionē: sʒ simul pōt ipm creare et sctificare p grāʒ
sicut aīaʒ ipsi⁹ adā creauit simul cū grā. Et sic po
test sanctificare quem voluerit in principio sui
esse: et simul aīam creare et in creādo sanctificare

et carnez infundere et hoc absq3 omni cōtradictione:vt patebit. Sed aduertendū quem effectuz facit talis sanctificatio siue sit baptismalis siue inuisibilis absq3 sacramēto. Ad quod dicendū φ principalis intētio sacramēti.est sanctificare et grām cōferre:et gratificare apud deum:et sibi est culpa aut debitū ab ipso absoluere. vel possumus dicere qđ principalis intētio sacramenti est a peccato et debito per gratiā christi liberare et deo recōciliare. Et ideo in baptismo per illā sanctificationem gratie remittit̃ debitū habēdi et recuperādi originalem iustitiā et gratificat̃ baptizatus ꝛ fit dignus et meritorius vite eterne: et per cōsequēs absoluitur ab ira et odio dei. Naz sicut ante erat odiosus et inuisus deo:postea per sanctificationem gratificatur:et fit deo gratus et acceptus:sꝫ non absolutus a penalitatibus ꝛ dānis: nec a fomite et concupiscētia ex vicio carnis nec a necessitate moriendi: ꝛ patēdi: qꝛ oīa ista manent post baptismū. Et iō dicit Augustinus: φ ista cōcupiscentia cum ceteris penalitatibus non aufertur per baptismū:vt nō insit in carne: sed vt nō imputetur ad peccatū:nec ad penā eternā:talis inexigētia et permanentia penalitatū. Item per baptismum non auferet̃ obligatio ad obseruādā legem iustitie et obseruāda diuina precepta:q̄uis sit homini impossibile sine grā manēte tali concupiscētia et fomite et corruptiōe in carne et manente libero arbitrio claudicato et vulnerato prout patebit psalmo.cxviij. Ex quo pꝫ φ per baptismū gratie et per sanctificationē sanctificatus tm̄ absoluitur a debito habendi ꝛ recuperandi illam originalem iustitiā cum suis premijs:et absoluit̃ a pena dāni eterna et ab ira et odio dei gratificatur ad vitā eternā consequendā. Est verum φ preter gratificationez ad vitā eternā ꝛ absolutionē a debito nature quibusdā cōicauit christ⁹ aliqua premia pdita in adā. Nā apostolis cōmunicauit septem dona gratiarū:et martyribus donum fortitudinis ꝛ aplo cōcessit gratiā ad resistendū stimulo carnis. Et pre ceteris in virgine totaliter extinxit fomitē libidinis ꝛ cōcupiscētie omnis inordinati appetitus intātum φ nō potuit peccare mortaliter nec venialiter:qꝛ nulla fuit pugna interior licꝫ in ea manerēt quedā penalitates ad merēdū et exercitium virtutū sicut dolor cōpassionis ꝛ famis et mors ꝛc. q̄ omnia ista fuerūt in ea instrumēta merēdi:φ nō fuerūt incitamēta peccādi. Et sic pꝫ qualiter xp̄s multis modis pōt suā gratiā mēbris suis cōicare tanq̄ caput ꝛ redēptor. Et sic pꝫ qualiter licꝫ sanctificatio facta in baptismo vel quouis alio mō absoluat a debito habēndi illaꝫ originalē iustitiā cū suis premijs:tm̄ non recuperat oīa illa p̄mia perdita in adā: vt pꝫ intuēti. Veruntamē licet baptismus vel sanctificatio nō absoluat:nec tollat prefatas penalitates nec recuperet illa premia de p̄senti in actu tamē facit hoīem dignum et meritoriū in habitu vt absoluatur in nouissimo die ab omni miseria et penalitate corporali p futurā gloriosaz resurrectionē. Causas aūt q̄re voluit xp̄s vt iste penalitates i nobis post baptismū manerēt assignat Aug. xiij. de ciui.c. liij. dicēs:φ hoc factū est ꝓpter maius bonuꝫ nostrum. Primo quia si per baptismum fuissent nobis ablate iste penalitates:nulla esset pugna nec instrumēta merēdi. et sic nulla fuisset corona martyrum. nec confessoruꝫ. nec virginū: nec iustorum. Secunda causa fuit:φ si per baptismuꝫ homines efficerentur immortales et impassibiles. tunc omnes currerent ad baptismū nō propter futurā felicitatē. sed ꝓpter presentē vtilitatē:et sic tolleretur meritū fidei:et spei ꝛ charitatis. Tertia causa est:quia vt sic nulla possit fieri reparatio angelice ruine que nō pōt reparari nisi per magnā violentiā:et merita excedētia humanā facultateꝫ:scꝫ p martyriū et heroicos labores vt hoīes fiāt pares et equales angelis qui ceciderūt et mereātur possidere māsiones illoꝝ quas isti p superbiā et inobedientiā perdiderunt. Et sic pꝫ q̄d aufertur in baptismo:ꝛ quare relicte sunt nobis tales passiones et penalitates:qꝛ ꝓpter causas p̄dictas.

¶His habitis ponit̃.s.ↄclusio.s.φ absq3 oī cōtradictione xp̄s potuit virginē matrē suā nō soluꝫ a pctō actuali:sed etiā ab originali psonaliter p̄seruare. Ista ↄcl'o ꝓbat̃:primo inq̄tū deus est creditor.nā oīs creditor pōt dimittere debitū debitori ad libitū q̄ncūq3 ꝛ cuicunq3 voluerit: sed deus est creditor respectu totius hūane nature: qꝛ adā cuꝫ tota natura sua remāsit debitor post pctm̄:ḡ de⁹ pōt absoluere a iugo seruitutis ꝛ obligatiōis: et libertati donare quālibet psonā istius hūane nature:et debitū seruitutis ꝛ reat⁹ sibi remittere:et h̄ in quolibet statu ꝛ etate ꝛ tpe illius psone:ꝛ sic nō solū pōt remittere tale debitū nature post natiuitatē sicut dimisit nobis per baptismū ꝛ añ natiuitatē sicut remisit culpā hieremie ꝛ Johan. bap. in vtero matris:sed etiā potuit deus aliquē absoluere a tali debito hūane nature ꝛ libertate in sua ↄceptiōe ꝛ aīatiōe:ꝛ sic potuit absoluere matrem suā in p̄mo instāti sue creatiōis ꝛ aīatiōis ꝛ p ↄñs in tali casu debitū nature hūane:ꝛ iuguꝫ seruitutis pctī ipsi⁹ adā nō trāsiuit in psonā x̄ginis ꝛ sic de⁹ potuit inq̄tū creditor p̄seruare x̄ginē mariaꝫ ab originali pctō nature. Et hoc potuit de⁹ facere absq3 ↄtradictiōe ꝛ p̄iudicio et derogatiōe iuris seruitutis ꝛ obligatiōis qđ hꝫ sup totā humanā naturā ꝓpter pctm̄ ade. Nā hoc pōt facere q̄libet dñs tēporalis habens ius seruitutis sup naturā alicuius delinquētis vel quē acquisiuit iure belli:quia retinēdo sibi ius super totā generationem et naturā illius pōt liberare aliquā personā in principio sui esse ꝛ absoluere a iugo seruitutis nature:et potest facere vt iugum seruitutis nature non trāseat in personam si libertati donat cum in sua cōceptiōe ꝛ ante ↄceptionē. Unde si Assuerus dedisset libertati ipsam Hester que erat de filiabus captiuitatis in sua conceptione sicut liberauit eam in.xv. anno tunc iugum seruitutis nature iudeorum non transisset in personam hester. Et sic preseruasset eam in personam a iugo captiuitatis:ergo a fortiori deus inquantū creditor totius humane nature potuit virginē mariā in psona p̄seruare a debito pctī ꝛ onere nature ipsi⁹ ade ne trāsiret in psonā. Item ad hoc etiā potest induci

Marginalia: Effect⁹ sanctificatiōis. — No. bn̄. — Penalitates q̄ re in nobis remanēt. — qđ xp̄s potuit mariam ab originali preseruare. — Figura de Hester.

Indu/ctio per exēplū.

vnū singulare et accōmodatū exēplū. Nā dictum est psal. xlij. ⁊ in plerisq; locis. ꝙ sicut tota huma/na generatio peccauit: idest, fuit obligata in adā ad sententiā et penā illius peccati. Ita pariter to ta natura siue generatio iudeorū modernorū pec cauit et fuit obligata nō solum ad seruitutē spūa lem pcti: sed ad perpetuā seruitutē temporalē in crucifixoribus xp̄i qn̄ dixerūt sanguis eius super nos et super filios nostros. Et sic vbicunq; habi/tant hodie sunt serui dominorū ⁊ regum et princi pum mundi naturaliter: vt pz in tota hispania ⁊ germania et italia et multo magis inter sarace/nos. Sed est talis lex inter xp̄ianos: ꝙ quādocūq; aliq̄s iude⁹ baptizatur non solum absoluitur a serui tute pcti spūali per baptismū: sed etiā a seruitute dn̄i tēporalis cui erat obligatus s̄m naturā. Un/de sicut vtraq; seruitus trāsiuit a natura in perso/nā illius iudei per carnalē gn̄ationē. Ita fuit ab vtraq; seruitute liberatus per spūalē regeneratio nem xp̄i. Item si ille puer iudeus fuisset baptizat⁹ in vtero matris ante natiuitatē pariter fuisset li/beratus ab vtraq; s̄uitute. Itē vlterius si ille puer potuisset baptizari in primo instanti sue creatio/nis et animatiōis tunc manifestū est ꝙ ille talis per talem baptismū preseruaretur nō solum ne ser/uitus naturalis ⁊ temporalis trāsiret in eius per/sonā: sed et nec seruitus pcti: et sic per gratiā pre/seruātem liberaretur ab vtraq; futura seruitute cui erat obligatus scd̄m naturā in adā et crucifixori/bus christi. Et sic est dicendū ꝙ nec seruitus natu re iudaice causata in crucifixoribus nec seruitus pcti humane nature causata in adā trāsiret nec es/set trāslata in personā illius iudei. Cū ergo san/ctificatio spūsancti sit possibilis fieri in vtero ma/tris: vt pz de Hieremia et Johāne baptista per quā sanctificationē fuerūt liberati a s̄uitute pec/cati ⁊ a debito nature ipsius adā. ergo per talem latentem sanctificationē spūsancti potuit sanctifi care virginē mariā in primo instāti sui esse: ⁊ per consequens deus potuit simul animā creare ⁊ san ctificare: et sic debitū ⁊ peccatū ⁊ seruitus nature nunq̄ potuit trāsire in personā virginis Marie: ⁊ per cōsequens licz fuerit obligata in natura: ta/men nunq̄ in persona: qz omnes peccasse in adā nil aliud est nisi nos omnes in eo fuisse obligatos ⁊ venūdatos in eo: vt inq̄t Aug. in lib. yponosticō ⁊ .ij. de baptismo puulorū. Scd̄o hoc potuit facere xp̄s inq̄ntū deus: nā absq; oī contradictione iuris obligatiōis q͛ hz super humanā naturā potuit gratiā suā cōicare matri sue per p̄uiā sctificatio/nem in primo instāti sui esse: nā sicut iustificauit Joh. bap. post aiationē potuit sanctificare mr̄em suā in animatiōe simul creādo aiam sanctificādo et infundēdo: et sic pctm̄ ⁊ debitū ⁊ obligatio na/ture nō trāsiuit in personā: ⁊ sic potuit eā a pctō originali p̄seruare. Itē nō solū aiam in sua crea/tione: sed potuit sctificare carnē v̄ginis ante aia tionē ⁊ ab oī fomite purgare: et sic illa caro nō potuit aiam inficere vt dictū est. Et si dicitur il/la caro nō erat capax gr̄e: ergo nō potuit sancti/ficari āte aiationē. Ad hoc rn̄detur ꝙ illa sanctifica tio carnis nō oportuit ꝙ fieret per gr̄am. gratifi/

Arguit.

Rn̄sio.

cam: sed per virtutē spūsancti purgantē ⁊ purifica/tem illā carnē extinguentē fomitē in ea. sicut p̄ vir tutē spūsancti exorcizatur oleū: ⁊ consecratur in crisma: et sicut consecrātur altaria ⁊ recōciliātur ecclesie pollu te ⁊ cetera inaiata. Ita xp̄s voluit purificare illā carnē vt absq; omni sorde in ea aia crearetur ⁊ ne a carne fedaretur: sed vltra hoc oportuit illā animā in creādo sanctificari per gr̄am gratū facientē: vt esset deo grata ⁊ accepta: ⁊ sic sicut sctificatio car nis nō fuit gr̄e infusiua: sed a fomite purgatiua. Ita sctificatio aie nō fuit pcti purgatiua: qz nullā erat: sed fuit gr̄e infusiua et gratificatiua: ⁊ ab oī peccato preseruatiua: qz illa aia simul fuit sancti ficata et creata et in gr̄a confirmata que quidē gr̄a p̄seruauit ab oī malo ⁊ confirmauit in omni bono.

¶ Scd̄a conclusio ꝙ decēs fuit vt xp̄s matrē suā nō solū ab actuali et veniali: sed ⁊ ab originali p̄ser/uaret et hoc inq̄ntū ipsa erat futura mater dei ⁊ ta bernaculū et templū dei: hāc conclusionē probat An selmus lib. de cōceptu virginali dicēs. ꝙ decebat vt illa virgo tali puritate niteret qua sub celo ma ior nequit intelligi: et per cons̄ si hanc puritatem non habuisset: maior puritas posset intelligi.

Decens fuit q͛ xp̄s ma/trem ab origina li preser uaret.

¶ Tertia cōclusio ꝙ xp̄s debuit ⁊ tenebatur virgi nem mariā ab originali preseruare inquātum fi/lius. probatur. nam omnis filius debet ⁊ tenetur ho/norare matrē quātum potest et decēs est: sed chri/stus hoc potuit facere inquātum deus ⁊ inq̄ntū cō ditor: vt probatū est per primā conclusionē: ⁊ hoc fuit decens inquātū ipsa erat mater dei futura: vt pz per scd̄am cōclusionē: et debet et tenetur face/re inquātum filius: ergo sequitur ꝙ ipsam ab origi nali p̄seruauit: itē xp̄us hoc tenebatur facere inquā tum legislator: nā legislator primo debet facere ꝙ docere: vt exemplo sui ceteri seruent leges ab eo latas: sed christus legislator vtriusq; legis dedit preceptum de veneratione parentum: ergo serua/uit illud: quia non venit legem soluere sed adim/plere. Matthei. v. Et ideo hanc legē de facto ser/uauit: quia erat subditus illis. Luce. ij. ¶ Itē chri stus in oībus cepit facere et docere: vt pz actuum primo ergo inter cetera hoc p̄ceptū adimpleuit preseruādo matrē suā ab omni peccato nō solū actuali: sed etiā veniali ⁊ originali. ¶ Item oēs il le rōnes quas adducit Augu. in libello de assum/ptione v̄ginis probādo corp⁹ virginis nō fuisse in/cineratū in sepulchro: sed ad gloriā in breui surre xisse: q̄ pro maiori parte procedūt de honore paren tū magis probāt hoc propositū ꝙ illud. Ex supradi/ctis infertur corolaria cōclusio pro cōfirmatione su/pradicte positiōis ꝙ xp̄s de facto p̄seruauit ma/trē suā ab originali postq̄ hoc potuit ⁊ fuit decēs et debuit facere vt probatū est. ¶ Sed posset aliq̄s instare: quia multa pōt deus que esset decens fa/cere ad ostendendā suā potentiā et bonitatē que tamē nō facit sicut creare plures mūdos: ⁊ oēs ho mines predestinasse ad gloriā: ꝙ tn̄ non fecit. Ad hoc respōdetur ꝙ licz supradicta deus potuisset facere: tamē nō tenebatur nec obligabatur facere: idō nō fecit: sed semper est asserēdum ꝙ christus fecit et cōpleuit omnia que potuit et decuit et debuit et tenebatur facere. Nam si quis nō facit q͛ pōt

Xp̄s te/nebatur matrē p̄seruare.

Obie/ctio.

Rn̄sio.

et decet τ tenet̄ facere: puta si diues nō dat elemosynā τ fili⁹ nō venerat̄ parētes τc. hoc nō accidit nisi ex aliqua passiōe ipedicēte puta ex auaricia τc sed nulla fuit passio nec aliq̄d hmōi impediēs ad bonū in xp̄o: ergo fecit oīa q̄ debuit τ tenebat̄ facere ergo matrē absq̧ p̄iudicio sue legatiōis preseruauit τ honorauit. ¶ Quarta cōclusio φ virginē mariā fuisse p̄seruatā p̄ grāz ab oī pctō nō solū actuali τ veniali: sȝ ēt originali fuit de mente bt̄i augustini: pro cui⁹ pbatiōe ē aduertēdū φ cuȝ pelagiani negarēt pctm̄ ade cum suis dānis τ onere fuisse i oēs posteros suos trāslatū τ negarēt nos oēs traxisse originale pctm̄ ex carne τ natura corrupta ipsius adā τ assererēt quēlibet hoīem ex viribus ppriē nature τ p solū liberū arbitriū absq̧ spāli grā posse oē pctm̄ vitare τ diuina p̄cepta adiplere tūc bt̄us Aug. zelo catholice fidei ppulsus inter ceteros tractatus fecit libros de baptismo paruulox cōtra pelagianos in q̄bus pbat nemi nē eē liberū ab oī pctō sȝ actuali aut veniali aut originali p̄ter vnū solū xp̄m mediatorē. eo φ sol⁹ inter mortuos liber nō ex ope adā conceptus nec natus. Sed cū postea pelagius arguisset contra Augustinū adducēs τ memorās cōplures i ve. te. τ nouo quos sacra scriptura iustos appellat sicut fuit abel. enoch. noe. melchisedech. abraā. ysaac. iacob. moyses. iob. iosue. Ad hoc rn̄det. Aug. i libro de natura τ grā φ lȝ oēs illos appellet iustos sacra scriptura ob ingentes virtutes: tn̄ aliq̄n fuerunt in aliquo pctō actuali aut veniali aut originali: τ si aliq̄n vitarūt pctā actualia hoc nō fuit ex pprijs virib⁹: sed ex speciali grā p̄uenicēte τ p̄seruante. Sȝ cū rursus pelagius memoraret zachariam et symeonem et annā prophetissaȝ τ ioseph sponsum virginis et iohannē baptistam in vtero sanctificatum quos omnes euāgelica iustos commendat autoritas et sine pctō τ innocentes de q̄bus d̄r in Apoc. φ hi sunt qui cum mulieribus nō sunt coinquinati et sine macula sunt ante thronū dei τc. Ad hoc rn̄det Aug. φ omnes illi lȝ p grām fuerint preseruati a pctō actuali tn̄ nō fuerūt absq̧ oī pctō saltē originali: sȝ cuȝ tandem pelagius memoraret virginem mariam mr̄ eȝ xp̄i cui dictū est per angelū gratia plena τc. Ad hoc rn̄det aug. in eo. lib. de natura et grā φ hac virgine excepta: si oēs supradicti et omnes scti τ scte congregari possent: et quereretur ab eis an pctm̄ haberēt: q̄d possent respondere nisi qd̄ Io. ait. si dixerimus φ peccatum non habemus. nosipsos seducimus et veritas in nobis non est. Ex quibus patet φ aug. asserit virginem mariam non soluȝ ab actuali: sȝ ab originali fuisse immunem naȝ ipse comparat ipsam iohanni baptiste qui nunq̄ peccauit actualiter et innocentibus qui non solum nō peccauerūt actualiter sed nō venialiter: pparat ēt eā oib⁹ sanctis: quox q̄dā fuerūt filĳ innocētib⁹ τ nō habentib⁹ nisi tm̄ originale τ dicit nullū illox fuisse sine pctō p̄ter v̄ginē mariā ergo asserit ipsaȝ immunē ab originali. Sed modū per quē maria fuit p̄seruata exprimit au. cū subdit. pp̄ter honorē dn̄i cū de pctīs agit̄ de v̄gine maria nullā prsus itē do mētionē agere: inui⁹ eīn tn̄ gratie ad vincēduȝ

Opinio augusti.

modus p̄seruationis.

ex oī parte pctm̄ illi fuisse collatū φ illum meruit parere quē cōstat nullum habuisse pctm̄. Ex quibus v̄bis asserit Aug. φ xp̄s volens honorare matrem voluit sibi pferre grām p̄seruantem ad vincēdū ex oī parte pctm̄. i. tā a parte ante originale q̄ a pte post actuale: τ a dextris et sinistris veniale et p pn̄s fuit p̄seruata nō p naturā: sȝ p grām ab oī pctō q: oē pctm̄ vicit. Sȝ hoc magis cōfirmat aug. τ expmit in. ij. ser. de natiuitate eiusdē virginis vbi allegando illud verbuȝ angeli grā plena τc. dicit quid iusticie: q̄d sanctitatis hec virgo idigere potuit q̄ efficacis ad oīa grē plenitudinē acepit: aut quis vnq̄ in eius aīa vel corpore locus potuit inueniri peccati que ad instar celi continētis, oīa templū domini est effecta hec est dom⁹ de qua p salomonē d̄r sapiētia edificauit sibi domū hanc pfecto domū diuina sapiētia edificauit de qua carnē assumeret cui nullus patriarcha x: nullus pphetarū est conferendus nec mirum si hec virgo puritate cūctorū celsitudinē trāscēdit mortalium cū partu oium merita excedat angelorum Item magis exprimit hoc bt̄us Hiero. sup illud psal. lxxvij. Deduxit eos in nube diei et tota nocte in illuminatione ignis vbi dicit Hiero. φ per illā nubem possumus intelligere sanctam mariam illa enim nullo humano pondere pregrauata semp fuit in die et nunq̄ in nocte: et semper in luce et nunq̄ in tenebris. Ex quo pȝ φ tam de mente hieronymi φ augustini fuit φ virgo maria nō soluȝ ab actuali τ veniali: sȝ ēt ab originali pctō fuit per grām p̄seruata. nā aug. dicit φ nullus p̄ter ipsam potuit dicere nullū habuisse pctm̄ et φ vicerit ex omni parte pctm̄: et φ nunq̄ in ei⁹ corpe vel aīa locus potuit inueniri pcti: beatus vero hiero. dicit φ ipsa nunq̄ fuit in nocte pcti: sȝ semp i die grē et nunq̄ in tenebris sed in luce: ergo ab omni peccato fuit preseruata. D ¶ Sed si arguitur contra q: aug. pbauit in. ij. de bapti. paruuloruȝ neminē esse liberū a pctō p̄ter xp̄m τc. ad hoc rn̄det̄ φ differētia ē inter liberū τ liberatū. Nā liber respicit psonam τ naturā simul: τ sic solus xp̄s est inter mortuos liber φ nec fuit obligatus i psona nec in natura in adā. Et hoc probat ibi augu. sed q: virgo maria fuit obligata in natura: sed fuit liberata p grām p̄uenientē in psona. Ideo nō pōt dici libera sed liberata τ hoc pbat ista positio sȝ mentem aug. τ hiero. in locis preallegatis et hoc de ista positione. ¶ Sed nunc restat rn̄dere ad autoritates τ rationes in pricipio adductas. Ad primā ergo q̄n d̄r φ oēs filĳ adā corrupti sunt. Rn̄det̄ φ dauid ibi nō intēdit dicere nisi φ adā peccāte tota natura hūana. i. sua gn̄atio fuit i eo corrupta quā corruptionē trāsmisit adā in suos posteros per libidinosam generationem: q̄ quidē caro libidiosa p suū ptactū causat culpā originalē in aīa: τ p cōsensum causat oīa scelera in volūtate q̄ in illo psalmo denoiant̄: quā quidem corruptionē τ sniam adā nō potuit trāsferre in christum eo φ non ex ope adā natus est. Et sic solus xp̄s fuit liber ab illa snia et ideo solus xp̄s pōt eos liberare ab illa snia: vt cōcluditur in illo psal. s. q̄s dabit ex syon salutare τc. Et ideo multos liberauit

Hiero.

obiectio

dr̄ia int liberū τ liberatū

rn̄sio ad primā.

xp̄s p̄ grã꞉ p̄ueniētē ab effectu illꝰ s̄nie. Nã꞉ Jo.
baptista ⁊ euãgelista v̄go maria: ⁊ multi viri sc̄ti
nūq̄ ɔmiserūt illa scelera q̄ memorãtur i illo psal
mo: eo q̄ fuerūt liberati p̄ grã꞉ p̄ueniētē ne icide
rēt in illa scelera p̄ cōsensum volūtatis. Jta ergo
p̄iter v̄go maria fuit liberata p̄ grã꞉ p̄uenientē ⁊
sc̄tificãtē ⁊ gratificãtē aiã꞉ ne contaminaretur a
carne ⁊ p̄ virtutē sp̄ūsscti sc̄tificãtē carnē ante aia
tionē ne inficeret aiã꞉ p̄ cōsortiu꞉ p̄ut dictū ē. Et
Ad apo lum isto. sic p꞉ q̄ illa auctoritas nō itēdit dicere nisi q̄ na
tura humana talr̄ fuit corrupta in adã꞉ q̄ nisi li
berent̄ p̄ grãm oēs perpetrarēt illa scelera i illo
psal. mēorata. Ad autoritates ap̄li dicendū: q̄ q꞉
cōuersi ex iudaismo gl̄iabant̄ de sua natura: eo q̄
erãt ex natura abrae et iacob s꞉ carnē p̄ quã na tu
rã putabãt saluari cōtēnētes grã꞉ xp̄i. Jō ap̄ls p̄
totã꞉ ep̄lam ad ro. ⁊ ad gala. dicit q̄ nemo gl̄iet̄
nec cōfidat de natura sua carnali q꞉ tota natura
carnalis fuit corrupta i adã: q꞉ oēs i eo peccaue
runt. i. oēs fuerūt obligati s̄nie vtriusq꞉ mortis da
te i adã: q꞉ adã q̄n peccauit oēs obligauit ad s̄niã
sui pcti: ⁊ sicut q̄n nascãtur ⁊ ɔcipiant̄ oēs filij na
turales ipsius adã iã sunt obligati illi s̄nie s̄m na
turã a qua s̄nia nemo pōt liberari in p̄sona nisi p̄
grãm xp̄i aut p̄ueniētē aut subsequētē: de q̄ s̄nia
fuit liberata v̄go maria in p̄sona p̄ grãm p̄ueniē
tē ⁊ p̄seruãtē ab effectu illꝰ s̄nie, p̄ut dc̄m est. Et
iō nō valet ista ɔ̄tia v̄go maria cū ceteris pecca
uit in adã: ergo habuit pct̄m originale i aia q꞉ ar
guit̄ a natura ad p̄sonã. Nã añs nō asserit nisi q̄
v̄go maria fuit obligata in nã s̄m naturã in adã
s꞉ cū postea ifert̄: g̃ habuit pct̄m originale: nega
tur ɔ̄tia: q꞉ variat̄ suppositio de nã ad p̄sonã q꞉
añcedēte exn̄te v̄o ɔ̄ns est falsum eo q̄ pct̄m nata
re nō trãsiuit ad p̄sonã p̄pter grã꞉ p̄ueniētem et
scificãtē. Ad aliã cū dr̄ q̄ sicut in adã oēs moriun
De ōes in adã morimur. tur. ⁊c. R̄ndet̄ q̄ ista autoritas declarat oēs alias
iuxta intētū huiꝰ p̄positi. nã manifestū est q̄ pas
sio ⁊ grã xp̄i sufficiēs ē de se ad saluãdū ⁊ viuificã
dū oēs a pctō s꞉ talis grã nō transiuit i multos:
nō ex defectu grē: s꞉ ex ipedimēto obijcis malicie
multorū iudeorū ⁊ aliorū ifideliū. Jta g̃ pariter
pct̄m ipsius ade sufficiens fuit ad corrūpendū ⁊
ificiēdū ⁊ obligãdū oēs de se. sed illa s̄nia seu effe
ctus illius s̄nie nō potuit trãsire personaliter ad
quosdam propter impedimentum gratie p̄ueniē
tis et preseruantis. Et ideo sicut grã christi p̄ser
uauit iohannem baptistã et multos alios perso
naliter ab omni pctō actuali: ita p̄seruauit virgi
nem mariã nō solum ab actuali et veniali: sed ēt
ab originali prout dictum est. Ad primã autorita
tem Augustini. dicendum q̄ augustinus in libris
Ad aug. de baptismo paruulorū et de perfectione iusticie
hominis de natura et gratia et contra iulianum
et in oībus libris cōtra pelagianos nil aliud in
tendit probare nisi q̄ a peccato ⁊ s̄nia ipsius adã
nemo fuit liber s̄m naturam nisi solus xp̄s q̄ non
ex ope adã cōceptꝰ est s꞉ oēs alij fuerūt obligati
in eo s̄m naturã de qua obligatione nemo pōt p̄
sonalit̄ liberari nisi p̄ grãm xp̄i p̄ueniētē aut sub
ueniētē sicut asserit in libro de natura et grã q̄ l꞉
virgo maria eēt obligata in natura t̄n fuit preuē
ta et liberata p̄ grãm preuenientem ad vincendū
ex oi parte pct̄m. Et sic peccatum nature non trã
siuit in personam. Eodem modo respondetur ad
aliam regulã vulgatam. s. firmissime tene: nã illa
regula nil aliud probat nisi q̄ oēs filij adã p̄ gñā
tionē naturalē cōcepti nascūt̄ in peccato s̄m na
turã nisi p̄ gratiam xp̄i liberentur et sic illa regu
la secum importat responsionem pro isto propo
sito. Jtē ad aliã cū dicit q̄ xp̄s assūpsit s̄m carnē
ex illa peccati carne: ⁊ propagine r̄ndetur q̄ Aug. No. au.
appellat carnē ⁊ p̄pagīnē peccati totam genera
tionē et p̄pagīnē naturalem ipsiꝰ adã hñtem se
cū illã corruptionē q̄ p̄ cōsortium causat origina
le in aia ⁊ per cōsensum causat actuale in volūta
te de qua propagine cōcepta fuit caro virginis s꞉
peccatū originale nō transiuit in animam p̄pter
p̄uiã sanctificationē. Et sic patet quomodo oēs
ille autoritates secum portant suas d̄clarati ōes
et responsiones ⁊ quomodo ista positio nullo mō
derogat supradictis autoritatibus immo confir Ad p̄mã
mat eas. ¶ Ad rationes autem ad primū quando rationē.
dicitur q̄ virgo maria habuit carētiã originalis
iusticie: negatur. nam carentia dicitur indigentia
alicuius necessarij sed virgo maria nūq̄ indiguit
illa originali iusticia nec habuit debitum eius
quia a primo instanti sui esse habuit gratiam et
iusticiam fidei christi habitualiter per quam fuit
iustificata et a deo gratissima ⁊ accepta: sicut nos
post baptismum iustificati. iam non indigemus
illa originali iusticia perdita in adam quia iam
sumus absoluti a debito eiꝰ. Ad aliud dicitur q̄
idem aug. declarat ibidem psalmo. xxxiij. quali Ad aliã
ter mors et cetere penalitates non sunt formali
ter peccatum sed similitudo et vestigium peccati
ipsius adam quarum quasdam voluit spōte chri
stus assumere propter delenda peccata. Et sic di
cit q̄ maria non mortua est propter peccatum
proprium sed propter peccatum ipsius adam et Nota.
sic virgo maria traxit etiam quasdam alias pena
litates ad instrumentum meritorium: sed concu
piscentia fuit in ea principio totaliter extincta
nec esset occasio peccati actualis nec venialis vt
communiter tenetur. Ad aliam cu꞉ dicitur seque
retur q̄ virgo maria non indiguisset redemptiōe
nec esset redempta negatur consequentia nam in
quantum erat obligata in natura necesse erat vt
liberaretur in persona per gratiã xp̄i. Et sic fuit
liberata per grãm preuenientem ne pct̄m nature
trãsiret ad personã: ⁊ p̄ eãdē gratiã fuit redēpta
⁊ p̄ticipauit passionē xp̄i: eo q̄ illa grã fuit sibi da
ta p̄ merita passiōis xp̄i: q̄ q̄dē merita cōicabat ⁊ Maria quomō fuit redēpta.
dispēsabat xp̄s añ suã passionē: q꞉ iã miserat apo
stolos ad baptizãdū p̄ merita sue passiōis añq̄
pateret̄: ⁊ añ icarnationē suã dispēsabat merita
sue passiōis vt inq̄t aug. ⁊ hiero. q꞉ xp̄s heri hodie
⁊ cras ⁊ i secula ad he. vlt. Etiã si arguit̄ q̄ ea que
sunt d̄ iure nature hūane ⁊ necessitate trãseūt i p̄
sonã ⁊ oīa īdiuidua. g̃ si talis corruptio ⁊ pct̄m ē
d̄ debito et iure hūane nature. ergo transiuit i per
sonã v̄ginis ⁊c. R̄ndet̄ q̄ ea q̄ sunt de essentia na
ture specifice necessario trãseūt i p̄sonã. sed talis
corruptio ⁊ obligatio nō ē de essentia nature spe

cificet:sed de iure ꝛ debito gñationis naturalis ip fius adã que equiuoce dr natura prout ait Aug. ꝯtra iulianũ et sic tale debitũ sicut est inflictũ to ti generationi naturali hũane per culpã ipsius adã. Ita põt impediri ne trãseat in aliquã psonã per grãm xpi preuenientẽ.sicut dictũ est de seruo naturali qui põt liberari a dño.nõ solũ in sua cõ ceptione sed etiam ante:ꝛ sic nunq̃ ius seruitutis naturale trãsiret in eius personã.verũtñ oia ista relinquantur determinationi ecclesie catholice.

xcij.di.s. in glosa

Omnes gentes plaudi te manib⁹ iubilate deo in voce exultationis.

¶ Titul⁹ ad victoriã siue i finẽ filijs chore psal.ex titu.ꝛ lrã hu ius psal.apparet ꝙ dauid pui ditin spũ ꝓsperitatẽ et ãplia tionẽ regni xpi:ꝛ vniuersalẽ ptãtẽ eius in celo et in terra in toto ꝑplo gẽtili:ideo fecit hunc psal. Vñ est aduertẽdũ ꝙ dauid cõsiderando mysteriũ ingressus terre ꝓmissionis preuidit ꝓsperitatẽ regni xpi. Nã postq̃ iosue igressus est terrã ꝓmi ssionis electis.xij. principibus ex.xij.tribub⁹ repo suit archam in galgalis sed superatis oibus re gibu s et subiecta quasi tota terra chanaan siluit terra a prelijs. Tunc congregatis.xij. pricipib⁹ cum oibus tribubus ducta est archa dñi de gal gali cum iubilo et tympanis et collocata in sylo in monte effraym:vt pꝫ iosue.xviij. Ubi deus di cebatur sedere in ꝓpiciatorio et sede sancta sua. In quo mysterio dauid tanq̃ in speculo preuidit in spiritu totam prosperitatem ecclesie et conuer sionem populi gentilis ad xp̃m et victoriam apo stolorum qui dicti sunt principes ecclesie super omnem terram. Hoc est quomodo ver⁹ iosue xp̃s iesus congregatis.xij. apostolis debebat intro ducere totum populum in ecclesia per flumẽ ba ptismi que quidem ecclesia fundata est super.xij. articulos fidei abstractis a flumine sacre scriptu re et quomõ isti.xij.apostoli superato populo gẽ tili et ciuitatibus eorũ in medio ppli gentilis de bebãt collocare tabernacula dei ꝛ multitudinẽ ecclesiarum edificare in quibus ecclesijs xp̃s rea liter sedet in sacramẽto eucharistie et reponitur in tabernaculo et sacrario cuiuslibet eccl'ie vt pꝫ manifeste.et i die corporis xpi portatur corp⁹ xpi honorifice cũ sonitu instrumentorũ musicorũ et cantu exultationis per ciuitates et reponiẗ in sa crario. Itẽ preuidit qualiter xp̃s erat ascẽsurus in celũ et accipere regnũ pr̃is et sedere a dextris patris ꝛ in fine mũdi qualiter erat vẽtur⁹ cũ illis duodecim apostolis ad iudicãdũ.xij.trib⁹ israel. Hoc ergo preuidẽs dauid fecit hũc psalmum in quo inducit cetũ apostolorum ꝛ xp̃ianorũ agen tẽ grãs de hmõi victoria. ¶ Dicit ergo cet⁹ apo stolorũ. O vos oẽs gentes xp̃o iã subiecte per no strã predicationem plaudite et letamini manib⁹ eleuatis in celum gratias agendo ꝛ iubilate ꝛ ca nite laudes deo in voce exultationis.

Nota h mysterium.

Not. de baptismo.

xvi. d.c. naici.

Quoniam dominus excelsus terribilis rex magnus super oẽm terram.

Subiecit populos nobis:et gentes sub pedibus nostris. vs. q. s.si omnia.

¶ Dominus iesus christus excelsus in dignitate et terribilis in iudicio. Iam subiecit nobis om nes populos et gentes sub pedibus et potesta te nostra.ergo sibi debetur honor laus et gloria. quia sibi est tradita omnis potestas a patre. Itẽ maxime nos christiani conuersi ex gentibus debe mus plaudere manibus ꝛ iubilare in voce exulta tionis. Quoniam.

Elegit nobis hereditatem suam spe ciem iacob quem dilexit. de pe.di ij.c.scio.

¶ Elegit nobis ꝛ dedit nobis hereditatẽ suã dic per grãm in futuro per gloriã hereditatem dico. s.speciẽ ꝛ pulchritudinẽ iacob:quẽ dilexit. quasi dicãt conuersi ex gentib⁹. Sicut iacob supplãta uit esau:ita nos supplantauimus synagogã ꝛ vi cimus eam ꝛ sicut esau vendidit primogenituram et hereditatẽ ipsi iacob ꝓ lenticulis et iacob sur ripuit hereditatem:ita synagoga vẽdidit nobis ꝑmogeniturã ꝛ hereditatẽ pro reb⁹ tpalibus. Et nos facti sumus filij regni xpi ipsis reprobatis. Et sicut deus iacob dilexit ꝛ esau odio habuit ita xp̃s nos diligit et populum iudaicum odio habet Et sic sumus veri israel et veri benedicti a dño et dilecti q: videmus deũ facie ad faciem per fi dem et sic possidemus hereditatem et speciem et pulchritudinem iacob quẽ deus dilexit.

Ascẽdit deus in iubilo ꝛ dominus in voce tube. xxij.q. ij. c.in qui bus.xcij di.c.s.in glo. et.ij. q.s. c.scelus.

Psallite deo nostro psallite:psallite regi nostro psallite.

Quoniã rex omnis terre deus:psalli te sapienter.

¶ Postq̃ in prima pte descripsit regnũ xpi vniuer sale in hac ecclesia. Nũc in hac secũda pte ostẽdit qd christus non solum accepit vniuersale regnum in terra:sed etiam ascendit in celum et receptus est cum ingenti honore et accepit regnum in celo Et ideo dicit iubilate vos in terra qñ xp̃s deus tanq̃ rex vniuersalis ascendit in celum cũ iubila tione angelorũ.et tanq̃ verus dominus ascendit in voce tube celestis in die ascensionis.ergo si an geli receperunt eum in celo cum tãto honore a for tiori debetis vos gentiles psallere ꝛ iubilare qui tãta beneficia recepistis cum vos i hereditatem et regnum suũ elegit et synagogã reprobauit er go maiorẽ cãm habetis vt gratias agatis cũ iu bilo.psallite ergo vos gentiles cõuersi deo nr̃o ꝛ cãtate ꝛ psallite regi nr̃o xp̃o. Sed psallite sapiẽ ter cũ hõ cultu diuino sicut regi xp̃o debeẗ qui ẽ deus ꝛ hõ .ergo sibi debeẗ latria. Non ergo psal latis sibi imprudenter et fatuo modo sicut ante psallebatis ꝛ sacrificia feda ꝛ abomiabilia dijs falsis offerebatis mot⁹ icompositos et falsa ꝛ in honesta carmina cantabatis:et maxime laudes

falsas et carmina poetarum: xps autem rex noster vult spiritū cōtribulatū et cor cōtritum et humiliatum et sacrificiū laudis et orationes et psalmos et carmina sacre scripture et hoc est psallere sapienter quia diabolus princeps mundi huius iā non regnat super gentes. Sed christus.

lvs. di. c. nasci. in glo.

Regnabit deus super gentes: deus sedet super sedem sanctam suam.

¶ Regnat sup gentes et sedet sup sedē sanctā suā in hac ecclia p ecclastica sacra. et i celesti per gloriam. Et iam principes populorum. s. apostoli cōgregati sunt in celo cū xpo deo abraā et dicit xps deus abraam: eo q sibi fuit promissus.

xxiij. q. v c. regum

Principes populorum congregati sunt cum deo abraam qm dij fortes terre vehementer eleuati sunt.

¶ Isti principes eleuati et honorati sunt sicut dij terre et cōiudices xpi sedentes sup duodecim sedes iudicantes duodecim trib' israel. Nota etiā q hec eleuatio pōt referri ad redemptionē spūs sancti factam in apostolis. Nam forsan apostoli in die pente. fuerunt eleuati vehemēter vsq ad tertium celum sicut paulus vbi viderūt archana dei: que non licz hominij loqui prout declarabit psal. lxvij. C. ¶ Sed ad maiorem euidētiam est valde aduertēdum qd licet gentiles adorarent multitudinem deorum tamen vnum adorabant et venerabantur tanq principem et patrem omnium deorum: scilicet Jouem. Iupiter enim idem est q iuuans pater vt ait. Cice. lib. de natura deorum. ceteros autem scilz phebum et mercurium et martē adorabant tanq deos accessorios habētes tamen dñium in quibusdam partibus mundi et neptunus presidebat mari. et Juno terre. et eolus vētis. Item isti erant principes speciales regnorum vt Mars erat princeps romanorum. Pallas troianorum. et phebus delius grecorū. et osiris siue serapis egyptiorū. et belus de' caldeorū et babyloniorū. Et istis tanq principib' offerebant sacrificia sordida et scenica: vt ptz de bacchanalibus bacchi et veneris nephandis ritibus Sed oēs isti tam iupiter q ceteri nō erant dij sed falsa demonia. nos aūt adoramus verum iouem et patrē iuuantē et redemptorem qui est xps: et nō adoramus: sed nō veneramur aplos et sctōs martyres et cōfessores ppter xpm. et hos pstituit xps principes super pplos et regna. Nam principes romanorū sunt petrus et paulus. et hispania veneratur sctm Jacobum tanq principē hispaniarū et ethiopia beatū mattheum qui eos conuertit. et india bartholomeum et thomā. et grecia beatuz Andream. et asia Johannē. Dicit ergo pphēta. O vos gentiles conuersi iubilate xpo deo nostro in voce exultationis qm ipse est excelsus et iudex terribilis et rex magnus sup oēm terrā. Probat naz ipse subiecit nobis oēs pplos et gentes sub ptāte et pedibus nostris. Itē ipse ascendit in iubilo tanq deus in celū. ergo nō psallatis nec adoretis insipiēter iouem et saturnū nec alios tanq pncipes populorū: q2 illi erāt demōia nephāda.

Nota iouez deū adorabāt tāq patrem deorum.

Sed adorate sapienter xpm verum deum et hominem. et psallite et afferte honorem latrie ipsi vero regi nostro xpo quoniam iam nō regnat diabolus sed ipse xps deus noster regnabit super gētes et iaz sedet in celo super sedem sanctam suam per gloriam et in hac ecclesia per gratiam sacramentorum. Et veri principes populorum xpianorum qui sunt apostoli. et ceteri sancti iam sunt congregati in ecclesia et in celo cum christo qui est de' abraā. Et iā sunt eleuati et exaltati et venerati tāq dij fortes terre q nō sunt dij per essentiā sed per participationem. Et ideo non adorantur sed venerantur propter christum quia fuerunt fortes in martyrio et audacter loquentes ante reges et presides cum qua fortitudine totum orbez subiecerunt iugo christi. Ideo roma veneratur Petrum et Paulum tanq principes. et hispania Jacobum. florentia beatum Johannem. et venetie et egyptus marcum et Katharinam. et Francia Dionysium et sic quelibet prouincia veneratur suum principem quasi dicat iam amplius nō adoretis deos falsos sed colite christum: vt verū deum. et accipiatis apostolos et sanctos christi principes et deuotos vestros: quia isti regnant in celo cuz christo qui est deus abraam: qui propter sanctitatem et virtutem sunt vt dij eleuati et exaltati cum christo in celo. Et nota quod per istos principes populorum qui congregati sunt cum deo abraam non solum intelliguntur apostoli. sed etiam reges et principes conuersi ad fidem de populo gentili quia abraam in figura christi facta est promissio quod ex eo exirēt reges et. xij. duces. Gene. xvij. Item qd in semine suo. scilicz christo multiplicarētur et benedicerentur et conuerterētur omnes gentes. et ad ipsum congregarentur. Gene. xxij. Ideo ait: psallite sapienter regi nostro q2 reges et principes populorū gentiliū iam congregati et confederati sunt cum xpo deo abrae promisso. et iam fortes terre vt dij eleuati et multiplicati sunt vt arena maris et stelle celi sicut deus pmisit abrae. Ex quibus patet q dauid nō solum ex adoptione terre pmissionis: sed magis ex pmissionibus factis ipsi abrae preuidit regnum xpi multiplicādum ex regibus et populis gentilium: ideo fecit hunc psalmum vocādo gentes vt cōgregarentur ad xpz et psallāt ei et adorēt vt deum. C. ¶ Ex isto ergo psalmo colligit ista conclusio. s. q messias in lege promissus per duodecim principes debebat subijcere oēs reges et populos gentiles in hereditatem suā eo q totus pplus gentilis cum principibus suis erat in ecclesia pgregand' cū deo abraā et per pñs debebat colere deū abraaz et isaac et iacob. Hoc idē ostēsum est psalmo. ij. vbi dr dabo tibi gentes in hereditatē tuā. Itē psal. xliij. p pr ibus tuis nati sunt tibi filij cō. stitues eos principes sup oēm terraz. Itē psalmo. lxxi. tu hereditabis in oībus gentibus et hoc idē ptz per oēs psalmos. Itē hoc idez patet Esaie. ij. venient ad eum oēs gentes et dicent venite ascendamus ad montē dñi. idē. xlix. Dedi te in lucem gentiliū vt sis salus mihi vsq ad extremum terre reges videbunt et consurgent

Quomō messias debebat subijcere reges

pricipes ⁊ adorabūt dñz deū tuū et scm̄ israel q̄ elegit te. Itē.c.xvj. Mittā ex eis qui saluati fuerit ad oēs gētes ⁊ annunciabūt gentibus gloriam meā ⁊c. Itē Hiere.xvj. ad te gentes venient ab extremis terre et dicent vere mēdaciū possederunt patres nostri vanitatē que eis non profuit. Hoc idē p3 zacha.viij. veniēt ppl'i ⁊ gētes robuste ad q̄rendū dñm exercituū in hierl'm ad deprecandā faciē dñi. Hec dicit dñs exercituū in diebus illis in quibus apprehendēt decem homines ex omnibus linguis gentium ⁊ apprehendēt fimbriā viri iudei dicētes. Ibimus vobiscū audiuimus em̄ qm̄ deus vobiscū est. Ex oibus supradictis patet qualiter messias in lege p̄missus p̄ suos discipulos debebat sibi subijcere totum populū gentilē. Ex quo modo totus ppl's gentilis volūtarie erat venturus ad fidē euāgelicā cōuersus per viros iudeos et debebat adorare dñm exercituū et deum abraā ⁊ israel vt p3 p̄ dauid ⁊ esaiam. ⁊ zachariā ⁊ p̄ oēs p̄phetas. A ¶ Ex oib' his formaṫ vna inconuincibilis ratio ad p̄bādū iesum xp̄z fuisse verū messiā in lege p̄missum. vñ arguiṫ sic. ille est ver' messias in lege p̄missus qui p̄ viros iudeos subiecit totū ppl'm gētilē ⁊ p̄ cuius fidem tot' populus gentilis venit ad colendū ⁊ adorandū dñz deū abraā ⁊ israel. Sed iesus xp̄s ē huiusmodi ergo ipse est verus messias. maior p3 p̄ ea q̄ dicta sunt ⁊ p̄ vaticinia oim̄ p̄phetarū ⁊ p̄ communem opinionē oīum hebreorū. minor aūt p3 manifeste Nā xp̄s post resurrectionez suā misit.xij. aplos et lxx. discipulos p̄ vniuersum mūdū ad p̄dicādum euāgeliū omni creature qui p̄ eos ⁊ p̄successores suos totū populū gentilē iugo fidei subiecerunt intm̄ q̄ non solum decem homines sed centum et mille homines gentiles apprehendebāt fimbriā pauli qui erat iudeus vt sequerentur eum ad fidē christi. sicut dicit zacharias et sic est dicendum de ceteris apostolis et discipulis qui omnes erant iudei: per quos primo lex euangelica predicata est. Et sic populus gentilis qui ante contemnebat et detestabatur deum abraam ⁊ israel nunc colit et adorat eum sicut patet manifeste, de nobis qui descendimus ex illo populo gentili. Unde patres nostri gentiles colebant idola et execrabātur legem moysi et deum israel: nos autem execramur et abominamur idola ⁊ superstitiones gētilium et defendimus legem moysi et propheta℞ et adoramus deum israel iuxta vaticinium hieremie et zacharie in locis preallegatis. Et ē ista vna ratio inconuincibilis quam iudei negare non possunt eo q̄ patet per experiētiaz et procedit ex concessis ab eis.

per apostolos gētiles erāt subijciēdi.

xp̄s ver' messias

Infra. cxliiij. ⁊ de p̄se. di.ij. accesserūt.

Agnus dominus et laudabilis nimis: in ciuitate dei nostri in monte sancto ei'.

¶ Titulus secundum.lxx. psalmus cantici filijs chore secūda sabbati. Ex titulo apparet q̄ dd̄ fecit hunc psalmuz ⁊ dedit ipsum cantandum filijs chore cum instrumento musico ⁊ voce humana p̄ quos filios chore intelligiṫ eccl'ia xp̄i p̄gregata ex gentibus ad fidē xp̄i q̄ q̄dē ecclesia dr̄ hierusalem. eo q̄ incepit in hierl'm p̄ xp̄z ⁊ aplos suos. E ¶ Uñ ē notādū q̄cā q̄re i sacra scriptura memoratur et laudaṫ ⁊ beatificatur illa ciuitas hierusalē terrena nō est nec fuit nec intelligitur propter bonitatem sui nec bono℞ ciuiū q2 semp̄ pro maiori parte fuerūt mali et peruersi. Sed prophete et antiqui laudabant eam in figura prout figurabat verā hierl'm sp̄ālem sc3 ecclesiam militātē et triūphātē: in qua est vera visio pacis. ⁊ etiā laudabāt illā ciuitatē p̄pter p̄missa patriarcha℞ ⁊ p̄pheta rum. que in ea debebant impleri per messiā futurū: et propter ea que in ea facta sunt in figura xp̄i futuri. Et tales laudes semp̄ referebanṫ ad xp̄z: q2 ⁊ nomē ⁊ situs ciuitatis et ea que p̄ maiori parte de ea scripta et gesta in ea sunt; figurabant xp̄m et ecclesiā suā. Uñ p̄io in ea vt dicitur fuit prius hō formatus. Scd̄o ibidē fuit redēptus per xp̄m. Tertio in ea est totum genus humanū iudicandū per christum: quia in valle iosaphat que est iuxta muros hierusalem inter eam ⁊ montem oliueti vt vbi xp̄s dedit legē ibidē iudicet preuaricatores legis. Ideo hec ciuitas pluribus nominibus nūcupatur. Unde dicitur q̄ sem filius noe eam edificauit quē hebrei dicunt fuisse melchisedech: qui eaz salem nūcupauit in qua primo obtulit deo panē et vinū in figurā xp̄i. eo q̄ erat rex et sacerdos dei altissimi. Genesis.xiiij. Et dicit iosephus q̄ iste fuit primus sacerdos qui obtulit post diluuiuz. Sed iesus filius chanaam eādem ciuitatem post ea ampliauit et incoluit et iebusalem nominauit. Postea dauid eam nobilitauit et in eam trāstulit archam domini et collocauit et hierusalē eā nominauit. Salomon rursus in ea templum domini cōstruxit et triplici muro cinxit et ipsam hierosolymam nuncupauit et a quibusdam dicta est bethel. id est domus dei: eo q̄ in codez loco iacob vidit scalaz in somnijs vt dicūt. Geñ.xxviij. vt affirmant iudei. dicunt etiam in loco codē loco abraā voluit sacrificare domino Isaac filium suum. Et ideo ille mons dictus est domin' videt. Geñ.xxij. In hebreo autem habetur in mōte adonay yeree id est in monte dominus videbitur. quasi dicat in hoc monte dominus christus deus et homo videbitur immolari in cruce pro toto genere humano sicut iste aries immolatus est pro isaac. Et ideo dicunt quidam hebreorum q̄ duo sancti viri scilicet abraam et melchisedech imposuerunt nomen illi ciuitati secundum nomina illorum duorum montium. Nam abraam vocauit vnum illorum duoruz yeree ⁊ melchisedech appellauit alterum salem. Et ideo dauid appellauit totam illam ciuitatē hierusalē eo q̄ fuit edificata ⁊ āplificata supra illos duos montes. Nā mons syō dictus est salē per melchisedech et mōs moria dictus est yeree per abraam ex quib' componitur hoc nomen hierusalez qd̄ interpretatur visio pacis. Dicitur etiam filia syon eo q̄ primo fuit sita in monte syō Ac etiā dicitur ciuitas magni regis inquantum dauid ⁊ salomō eam ampliauerunt. Dicitur ciuitas syon ad latera aquilonis inquantū est sita

Nota q̄ laudes hierl'm ad xp̄m referebātur.

Not. hō fuit formatus i hierl'm.

Not. de noibus hierl'm.

in monte moria i latere aquilonari. Dicitur etiaʒ
ciuitas sancta inquantum in ea erat tēplū dñi si
ue sanctuariū: ⁊ i ea erat studiū legis. Postea vero
dicta est elya: eo ꝙ elyus adrian⁹ reedificauit eaʒ
post destructionē factā per romanos per xpʒ. Un
de vsus. Solime luza beth el hierosolyma iebus
elya. Urbs sacra hierusalē dicitur ipa salē. Scdo
Nota. est valde notādū ꝙ omnia nomina ⁊ mysteria su
pradicta sunt facta in figura christi ⁊ ecclesie. Nā
p hoc ꝙ melchisedech rex et sacerdos cuius genea
logia tacetur, obtulit panē et vinum in ea signifi-
cabatur ⁊ figurabatur ꝙ in eodem loco xp̄us rex
et sacerdos in terris sine patre ⁊ naturali genera-
tione debebat condere sacramentum eucharistie
ex pane ⁊ vino: quod ita factum est. Nam christus
in cenaculo montis syon fecit cenam apostolis in
die iouis sancta. vbi dedit corpus ⁊ sanguinē suū
discipulis sub forma panis ⁊ vini. Et p hoc ꝙ di-
cta est salē. i. pacifica figurabat̄: ꝙ in ea erat futu
ra vniuersalis pax ⁊ recōciliatio ghis hūani per
mortē ⁊ passionē xp̄i. Itē p hoc ꝙ postea iebus fi
lius chanaā qui interpretatur calcat⁹ ampliauit
eā ⁊ dicta est iebusalē figurabatur ꝙ post passio-
nē xp̄i illa ciuitas debebat eē calcata ⁊ destructa
p romanos ꝑpter pctm̄ homicidij ⁊ obstinatiōis
Itē est vlterius aduertēdū ꝙ qn̄ dauid cepit ieru-
salē erat oppidū valde paruuʒ et ipse fecit castel
lū in monte syon et fortificauit eā. Et ideo dicta
est ciuitas dauid in monte syon sita in tribu ⁊ sor
te iuda in fine totius termini iuda. Et ibidē teten
dit tabernaculū ⁊ collocauit archam dñi. vt pʒ. ij
Reg. vi. Et voluit edificare tēplum sed ꝓhibit⁹ est
dauid ē ꝓhibit⁹ edificar̄ tēplum ex precepto dñi. Sed postea cum ingruit grauis
pestilētia ꝑpter numerationem populi apparuit
angelus domini in area areuna iebusei prope ci
uitatem ad partem aquilonarē que quidem area
erat in quodam monticulo dicto moria et erat in
sorte et tribu beniamin. vbi sacrificauit domino
et deduxit archam domini de domo sua. et repo-
suit ipsam in tabernaculo quod fixit et tetendit
in predicta area in monte moria et ibi dauid am
pliauit diuinum cultum ⁊ diuisit sacerdotes per
vices suas et precepit salomoni filio suo vt in eo
dem loco edificaret templum domino iuxta exem
plar et descriptionem sibi a domino traditam.
Et preparauit dauid lapides et ligna et auri co-
piam et argenti et omnis generis metallorum
pro templo edificando. Et congregauit omnes
proselitos israel qui venerant ex gentilitate ad
circuncisionem vt ciderēt ligna et lapides de mō
te libano vt patet. i. Paralipomenon. xxij. vsq; ad
finem libri. Item post mortem dauid ipse salomō
filius eius volens implere preceptum patris cō
gregauit. cliij. milia virorum ⁊. lx. ex proselitis is-
rael et misit eos ad hyram regem tyri. lxx. milia q
lapides cederent et ligna. ⁊. lxx. qui onera porta-
rent. vt patet. ij. Paralipo. secundo. Et salomon
fecit templuʒ edificari in mōte moria vt pʒ infra
capitulo tertio. In quo introduxit archam dñi se
dentem super cherubin. Postea salomon amplia
ta ciuitate inclusit templum infra ciuitatem ⁊ mu
nicipiū nouū et circa templum construxit domos
sacerdotum ⁊ nobilium et cinxit ciuitatē triplici
muro: et nobilior pars erat iuxta templum. Et sic
vna pars ciuitatis erat sita in sorte iuda scilicet
pars antiqua in qua erat domus et castellum da
uid. Et alia pars in sorte beniamin: vbi templuʒ
erat. Ideo hierusalem quādoq; numeratur in tri
bu iuda ratione patris antique. quandoq; in sorte
beniamin ratione ampliationis et templi. vt pa-
tet Josue. xviij. ⁊ Judicum. i. Ex quibus omnibus
patet ꝙ templum domini fuit edificatum in pos-
sessione et predio hominis gentilis et non iudei.
Nam areuna iebuseus erat gentilis. Secundo
ꝙ illi. cliij. milia sexcenta virorum non erāt de ge- Not. tē-pluʒ edificatū i possessione gētilis et nō iudei.
nere iudeorum: sed gentilium qui facti erant pro
seliti noui ex gentilitate. Item lapides ⁊ ligna ex
quibus templum fuit constructum et ciuitas am
pliata non erant de terra iudeorum excisi sed de
terra gentilium scilicet de mōte libano qui est in
fenicia et erat sub dñio hyram regis tyri. Et sic gē
tiles ministrarunt lapides et ligna edificarunt tē
plum domini: ⁊ ampliarūt ciuitateʒ: solūmō illa
tria milia q̄ p̄erāt operi erāt iudei B ¶ Ad que
omnia mysteria est valde aduertendum. Nam om
nia ista gesta sunt ex diuina prouidentia in figu-
ra xp̄i ⁊ ecclesie. Nam per hoc ꝙ illud tēplū edifi tēplū figura est ecclesie.
catum est nō in sorte iuda: sed ampliata est ciui-
tas vsq; ad tribū beniamin ⁊ adducta ē archa do
mini ⁊ ibidē collocata ⁊ ciuitas ampliata figura
batur ꝙ ecclesia dñi nō solū erat edificanda in iu
dea: sʒ inde debebat deriuari et ampliari extra iu-
deam ⁊ hierusalem per vniuersum orbem et tota
ecclesia et ciuitas dei debebat appellari hierusa
lem. Et per hoc ꝙ illud templum fuit edificatum
in territorio hominis gentilis figuratum est ꝙ ec-
clesia dei erat edificanda in populo gentili et de
riuanda a hierusalem per totum populum genti
lem. Et per hoc ꝙ edificatum est illud templum
ex lapidibus et lignis excisis de monte et territo
rio gentiliuʒ figurabatur ꝙ ecclesia domini erat
edificanda et congreganda ex lapidibus viuis
de populo gentili. Et per hoc quod fuit illud tem
plum et ciuitas edificata per proselitos de popu
lo gentili: figurabatur ꝙ edificatores et amplia-
tores ⁊ doctores ecclesie erant futuri ex conuersis
ad fideʒ de populo gentili. Et per hoc ꝙ illa tria
milia qui preerant operi erant ex iudeis: figura-
batur ꝙ principes primitiue ecclesie. scilicet apo
stoli ⁊ discipuli erant futuri ex iudeis genere. Per
hoc aūt ꝙ dauid nō edificauit tēplū: sʒ precepit
filio vt edificaret ⁊ reliquit sibi lapides ⁊ ligna ⁊
preparauit argentum ⁊ oīa necessaria et tradidit
sibi descriptionē ⁊ exēplar ad cui⁹ similitudinē salo
mon edificauit templum figurabat̄ ꝙ xp̄s nō erat
per se ecclesiā ⁊ ciuitatem gētilium edificaturus.
Sed per aplos filios suos quos p vniuersum mū
dū ad p̄dicādū misit. ⁊ eis lapides ⁊ ligna articu
loꝝ fidei ⁊ eccl̄iasticorū sacramētoꝝ ꝑparauit ⁊
tradidit ex quib⁹ ⁊ in quib⁹ edificarūt apostoli ec
clesiam gentiliū a solis ortu vsq; ad occasuʒ. Et
illa ciuitas in figura dicta est hierlm q̄ interpretat̄
visio pacis. q: in ea erat xp̄s venditus in carne ⁊
nostra pax ⁊ recōciliatio fienda. Et ad illud tem-

plum xp̄s erat venturus: ꝛ in eo symeoni p̄ntādus et in ea predicatur⁹ ꝛ miracula opatur⁹. ꝛ in fine passurus et resurrectur⁹. Et iō i figura dicta est ciuitas sctā q: ab ea et in ea oīs sctitas p xp̄m erat incoāda. Itē dicta est bethel. i. domus dei q: in eodē loco vbi iacob vidit scalā ꝛ abraā voluit immolare filiū suū: et imolatus est aries: ibidē xp̄s crucifixus est. Dicitur ciuitas in latere aquilonis q: ecclesia edificata est in frigiditate gentiliū: et sic tota ecclesia d: hierl'm: q: ab ista ciuitate incepit: et ampliata est per totum orbem: sicut multotiens flumina retinent nomē sicut locus a quo deriuātur: sicut araxes dicit: q: deriuatur ꝛ nascitur in armenia. et yberus ab ybero opido. Dicitur etiam tota ecclesia hierl'm: q: in sola ipsa videtur deus hic per fidē: et in celo clara visione. Triplici ergo rōne tota ecclesia xp̄i appellatur hierusalem in sacra scriptura. Primo q: per illam hierusalem materialem fuit quasi per oīa figurata vt dictum est. Scd̄o q: ista ecclesia in illa hierusalem materiali fuit per xp̄m et apostolos incboata. et exinde per totum orbē deriuata ꝛ diffusa et ampliata. ¶ Tertio q: soli ecclesie xp̄i competit hui⁹ nominis interpretatio. q: sola ipsa est vera visio pacis in qua deus videt per fidē. ꝛ in qua iugiter fit nostra recōciliatio cū deo per sacrificiū eucharistie: et ecclesiastica sacra: et per cōfessionem vere fidei et penitentie. Sed per āplius et perfecti⁹ d: hierl'm ciuitas superna et celestis i qua est pax eterna. ꝛ deus videt essentialiter per gloriā. Ex oīb⁹ supradictis ptz ꝙ triplex ē hierl'm: vna materialis et terrena. in qua xp̄s passus est. ꝛ incboauit ecclesiam. Et altera vniuersalis ꝛ spūalis ex illa incboata: ab illa deriuata et per totū orbem diffusa que d: ecclesia militans. Et tertia hierl'm celestis que d: triūphans. Que quidē tres hierusalem ita se habēt ꝙ vna deriuat ab altera. Nā scd̄a deriuata fuit ꝛ incboata a prima ꝛ tertia deriuata a scd̄a. Nam ista ecclesia militans iugiter regenerat et nutrit filios ꝛ ciues pro illa ciuitate celesti q: hinc pfecti. ibi ineternum requiescunt. Et ideo dicit Aug. xvij. d: ciui. c. iij. ꝙ oīs ꝓphetia est tripartita. Nā primo pōt intelligi de illa materiali ꝛ terrena hierl'm. Scd̄o de tota ecclesia militanti toto orbe diffusa. Tertio de illa celesti in qua beati sempiterno quo fruuntur. Ita ergo pariter oīa que memorātur ꝓphetie in hoc psalmo primo fuerunt impleta in illa prima hierusalem materiali. Scd̄o in ecclesia militanti. Tertio in illa celesti. Et sic est exponendus tot⁹ iste psalmus ad istū triplicē intellectū ꝓ ista triplici ciuitate. Hoc ergo preuidēs dauid in spū per oīa supradicta fecit hūc psalmū in quo tria facit. Nā primo predicit fundationē hui⁹ hierl'm militantis put fuit figurata per edificationē illius hierusalem materialis. Scd̄o predicit gloriā ꝛ prosperitatē et magnificentiam huius ciuitatis. Tertio exhortatur omnes ciues huius ciuitatis ad leticiam ꝛ agendum gratias et exhibendum honorem et latriam xp̄o fundatori et fautori huius rectoris ciuitatis. secūda ibi deus in domibus eius cognoscetur. tertia ibi. Letetur mons syon. ¶ Quantum igitur ad primum ꝓpheta dauid preuidens magnificā fundationem ecclesie per fundationem illius materialis hierusalē. Dicit magnus dominus erit xp̄s deus et hō et nimis laudabilis primo in hierusalem materiali. Nā ibi in tēplo presentabitur et laudabitur per symeonem et zachariam et annā ꝓphetissam et ibi paruulus disputabit in medio doctorum. de cui⁹ sapientia ꝛ prudentia oēs mirabuntur. Item ibi predicabit ꝛ miracula faciet mortuos suscitādo. Item ibi in mōte syon sancto eius instituet sacramentū eucharistie. in eodem monte syon mittet spiritūsanctū suū per discipulos qui fuerūt p̄mi ciues vere ꝛ spūalis et magne hierl'm. Ex quo sequit ꝙ in illa magna hierl'm materiali fuit fundata magna hierl'm spiritualis. s. ecclesia xp̄i in illis. cap. xx. sup quos descendit spiritussanctus. Et exinde illa ciuitas sanctorum deriuata et diffusa est per vniuersam terram. Et ideo subdit propheta quod ista vera hierusalem.

Ecclia d: hierl'm triplici ratione.

Triplex hierl'm.

Diuisio psalmi.

Fundatur exultatione vniuerse terre: mons syon latera aquilonis ciuitas regis magni. — *xciij. d. c. legim⁹.*

¶ Fundatur exultatione vniuerse terre. quia per totum orbem cum exultatione ista ciuitas regis magni xp̄i fuit diffusa ꝛ ampliata cum exultatione. in cuius fundatione et āpliatione duplex fuit exultatio. Prima ex parte apostolorum et discipulorum. Nam licet passi sint dira tormenta, et persecutiones in eius fundatione: tamē ibant gaudētes a conspectu concilij iudeorum et tyrannorum qm̄ digni habiti sunt pro nomīe iesu cōtumelias pati. vt ptz actuū. v. q: finaliter triumpharūt de pplo iudaico. ꝛ gētili. et destruxerūt oīa noīa idolorū. Scd̄o fundata est ista ciuitas regis magni in exultatiōe vniuerse terre: ex parte ppli cōuersi ad fidem. Nam lz reges terre ꝛ populi gentiles prio persecuti fuerūt apostolos ꝛ martyres hui⁹ ciuitatis fundatores. tn̄ letati sunt ꝛ exultauerūt post cōuersionē cū cognita veritate de captiuitate ꝛ morte eterna se nouerunt liberatos. Et ideo ipsemet cōstantinus et ceteri reges deleuerūt idola et edificauerunt ecclesias. ꝛ ideo ista est vocata mons syon et latera aquilōis et ciuitas regis magni. ¶ Ad cuius intelligentiā est notandū ꝙ illa materialis hierl'm fuit edificata primo in monte syon: vbi dauid fabricauit domum et atriū suum Sed postea fuit ampliata versus partem aquilonarem in mōte moria per salomonē vbi edificauit tēplum ꝛ domos nobilium ꝛ sacerdotū. et sic fuit magnificata ꝛ ampliata ad latera aquilōis i. ad latera aquilonaria montis syon per qd̄ figurabat ꝙ ex illa syon materiali debebat incipe ecclesia ciuitas regis magni xp̄i et magnificari et āpliari ꝛ dilatari p totū orbē. Et sic illa ciuitas materialis ꝯtinue quatiebat vētis aqlonaribus eo ꝙ erat sita ad latera aquilōis. Ita ecclesia xp̄i dicit sita ad latera aqlōis eo qd̄ mltiplicīter fuit afflicta et flagellata diuersis persecutionibus ꝛ tormentis iudeorum et tyrannorum. Dicit ergo

Edificata hierl'm fuit in syon.

pphēta de ista ciuitate xp̄i regis magni. P̄rio q̄ deus debebat esse magn⁹ et nimis laudabilis.i. magnificatus et laudatus super oēs deos.scd̄o q̄ erat fundata in exultatione vniuerse terre.Tertio q̄ erat appellanda mons.Quarto q̄ erat fundanda ad latera aq̄lonis.Quinto q̄ erat dicēda ciuitas regis magni q̄ oīa dicta sunt ad explicandā excellentiā hui⁹ ciuitatis sp̄ualis supra illam hierusalez materialē de qua orta ⁊ deriuata fuit ista.et oīa illa supradicta īpleta sunt in hac ciuitate.Nā p̄rio deus verus in hac ciuitate magnificatur et valde laudat̄ magis q̄ illa ⁊ latius ⁊ nobiliori modo q: ibi tm̄ ,ppter cultū figuratiuū ⁊ cerimonialiū ⁊ sacrificioꝝ.et hic per cultū veruz. Scd̄o q̄ illa fuit fundata cū exultatiōe solius populi iudaici in illo loco arcto palestine.ista autē in exultatiōe vniuerse terre.i.oīm regū ⁊ pploꝝ. Tertio q: illa fuit fundata in illo p̄uo mōte:ista sup montē altissimū et diuinū qui est xp̄us sctūs sanctorum.Nam ille mons nō dicebat̄ sctūs:nisi inquantū xp̄s sanctus sctōꝝ debebat ipsum sanctificare per opera nostre redēptionis.¶ Quarto ecclesia xp̄i dr̄ fundata ad latera aquilonis ratione nominis interpretationis.Nam aquilō interpretatur parturitio siue dolor parturiētis ,ppter impetū ventoꝝ qui veniūt ab aq̄lone ferentiū fulmina et tempestates.Unde sicut ciuitates site ad aquilonē quatiunt̄ vētis ⁊ fulminibus:ita ista p/secutionibus tyrannoꝝ ⁊ hereticorū.Quinto di/cta est ciuitas regis magni:quia magnificata et amplificata vsq̄ ad fines terre:quod non potest cōuenire illi hierusalem materiali.

De pe. di.ij. dū sanctam

Deus in domibus ei⁹ cognoscetur: cum suscipiet eam.

¶ In hac scd̄a pte ,pphēta explicat ,p̄speritatem ⁊ magnificentiā huius ciuitatis explicando oīa quinq̄ supradicta.Nā p̄rio explicat ei⁹ dignita/tes ⁊ sanctitatē.et q̄ñ deus est magnificatus et laudatus in ea:eo q̄ sicut de⁹ primo fuit in illa ciuitate materiali cognit⁹ in figura:⁊ postea visus in carne vbi edificauit istā ecclīam ⁊ ciuitatē.Ita postea cognit⁹ est per fidē in domib⁹ oībus hui⁹ magne ciuitatis.Et iō illa hierlm̄ materialis hī cōputat̄ cum ista magna ciuitate:inq̄tū fuit eis principiū ⁊ origo ⁊ inchoatio:sz nō aliter:⁊ ideo ,pphēta p̄ri⁹ verificat̄ de illa ciuitate materiali in qua xp̄s visus est in carne ⁊ cognitus ab ap̄lis sed nō a scribis nec phariseis:sz postea fuit vere cognitus verus deus per fidem per totā ciuitatē hierlm̄.Et iō magis verificat̄ ,pphēta de hierlm̄ sp̄uali q̄ materiali. Ex quo ptz q̄ magis meret̄ dici hierlm̄ tota ecclesia:⁊ etiā mons syon q̄ illa hierusalē et mōs syon materialis.Nā magis vi̇̄ et cognoscit̄ ⁊ speculat̄ deus in ista q̄ in illa imo post resurrectionē xp̄i et post recessum apostoloꝝ falso dicta est hierlm̄ et syon.immo debuit dici ceca q: in ea non cognitus nec visus nec speculatus est deus immo fuit negatus.Ideo de ista no/stra hierusalez et syon dicit ,pphēta probo q̄ de⁹ sit magnus et laudabilis in ista ciuitate.Nā de⁹ in domibus eius cognoscetur per verā fidē ⁊ cul/tum cuz suscipiet eā.in verā sponsam repudiata synagoga et populo iudaico reprobato.q.d.q̄ solus populus christianus cognoscet et contem/plabitur ⁊ laudabit deū ⁊ vero cultu latrie hono/rabit et adorabit eum.secūdo cum dicit.

Quoniam ecce reges terre cōgrega/ti sunt: conuenerunt in vnum. ij.q. vij. c.nos si. post medium.

Ipsi videntes sic admirati sunt cō/turbati sunt commoti sunt tremor apprehendit eos.

¶ Cōmendat hanc ciuitatem de victoria et triū/pho vnde dicit q̄ oēs reges terre cōuenerunt in vnū cōtra ecclesiaz:eo q̄ admirati sunt visis miraculis et cōturbati sunt et tremor apprehēdit eos cum videbant idola cadere et comminui et mutescere ad presentiam bartholomei et alioruz apostolorum et martyrum ex quo tremore et admira/tione quidam cōuertebantur et quidam turbati prouocabantur ad torquendum et persequenduz apostolos et martyres.Et ideo subdit.

Isti dolores vt parturientis: in spū vehementi conteres naues tharsis. xxiij. q.v nō ē no/strum.

¶ Quod ibi fuerunt dolores vt paturientis:quia fortiores fuerunt dolores tormentorum aposto/lorum et martyrum ,ppter defensionem et confes/sionem nominis christi q̄ dolores cuiuscūq̄ par/turientis.Et ideo ecclesia dicitur edificata ad latera aquilonis quod interpretatur parturiens.

Est tamen aduertendum q̄ ly dolores parturientis potest referri taz ad tyrannos et reges terre q̄ ad apostolos et martyres:nam vtriq̄ patieban/tur.Nā licet apostoli et martyres paterētur dolores tormētoꝝ: tm̄ maiores dolores patiebātur re/ges et tyranni cum videbant non posse vincere immo videbant se victos per apostolos et martyres vt inquit Aug.in sermone de innocentibus vt patet in gestis beati laurentij:et vincentij. Ideo subdit ,pphēta in spiritu vehementi conteres naues tharsis. D ¶ Ad cuius intelligentiam est notandum q̄ tharsis est magnum emporium in littore indico vltra gangem quo salomon mitte/bat naues ad vehēdum aurum et argentū:vt ptz. iij.Reg.x. Que regio dicitur aurea chersonesus s̄m ptholomeū.vel est in ipsa magna isula dicta probana vbi est copia auri et argenti:prope quā insulam est magna vorago in medio pelagi que quidem vorago s̄m philosophos causatur eo q̄ submergitur magna quantitas aquarum. et sic causatur et fiunt vertigines et reuolutiones aquarum: intantum quod quando flat ventus aqui/lonaris impellit naues versus meridiem. Et de/uenientes ad illam voraginez omnes confringū/tur et conteruntur et submergūtur .Item dicunt etiam philosophi qd̄ ista contritio nauiū causatur ibi ex cōflictu ventorū. Nam vētus aquilona/ris pellit naues vsq̄ ad illam voraginem que est in equinoctiali. Sed venit vētus australis ab an/tartico ⁊ repellit naues versus aq̄lonē ⁊ articuz et sic naues cōfringūtur et cōterunt̄ ibi apud thars/ Tharsis

lis. Ita ergo pariter fctm̄ est in psecutione aploꝝ et martyrū. Nā reges terre et tyranni tanq̄ venti aquilonares voluerūt cōcutere ⁊ torquere ⁊ psternere ecclesiam. Sed venerūt vēti australes miraculoꝝ ⁊ predicationis aploꝝ ⁊ martyrū missi ab austro qui est xp̄s deus noster ⁊ ɔfregerūt ⁊ cōtriuerunt reges et tyrannos sicut ille ventus aquilonaris seu australis contericit naues tharsis: quos diuersis modis cōtriuit. Nā quosdā cōtriuit quātū ad corpus ⁊ aīam sicut Neronē ⁊ Domitianum ⁊ Diocletianū: ⁊ Scribas ⁊ Phariseos. Et quosdā cōtriuit quātum ad infidelitatē occidendo in eis errorē ⁊ suscitando fidē: sicut cōtriuit Cōstātinū et ceteros reges et pplos qui cōminutis ⁊ contritis idolis venerūt ad fidē per vētos australes p̄dicationis aploꝝ cōuicti. Et sic ciuitas dei regis magni xp̄i triūphauit de ciuitate diaboli: ⁊ cōtriuit eam tanq̄ naues tharsis: et hoc est qđ dicit ppheta: q̄ lꝫ oēs reges terre et tyranni fuerint ɔtra ecclesiaꝫ ɔturbati et cōmoti ⁊ ibi fuerint dolores et magna tormēta ⁊ psecutiones sicut dolor parturientis tñ tu dñe iesu xp̄e cōteres ⁊ ɔfringes eos spū vehemēti tue virtutis ⁊ p̄dicatiōis sicut venti aquilonares ⁊ australes cōterūt naues tharsis ī illa voragine ppe emporiū tharsis in littore indico. De ista tharsi dicit Hiero. q̄ est regio siue ciuitas iudeorum. sed Aug. sm̄ opinionē aliorum dicit q̄ tharsis est cartago in littore affrico: vbi sunt sirtes quas meminit Vergilius in .j. eneidos vbi fuit disiecta classis enee. sed p̄ma positio est verior. Per hoc ergo vult innuere ppheta: q̄ licet ista ciuitas dei sit sita ad latera aquilonis .i. exposita psecutionibus crebris ⁊ tormentis tyrannoꝝ et hereticoꝝ: tñ finalr̄ eius psecutores cōterentur sicut naues tharsis. Et nauicula petri semp natabit sup hoc mare tēpestatū ⁊ victrix ⁊ cū triūpho pueniet ad portū salutis in die iudicij.

Sicut audiuimus sic vidimus in ciuitate dñi virtutū in ciuitate dei nostri deus fundauit eam ineternum.

xcuij. di. ca. legimꝰ .j.q.j. c. multe.

¶ Hic commendat ecclesiam et ciuitatem istā de veritate et fructu. Nā oīa que fuerāt in lege ⁊ prophetis promissa ⁊ scripta et figurata et reuelata in hac ciuitate fuerūt verificata et cōpleta ⁊ visa Unde aīt bene est ista ciuitas vera hierusaleꝫ nobis in pphetis p̄missa et bene debemꝰ agere gratias deo: q̄ fecit nos ciues huius ciuitatis. Nam sicut audiuimus a patriarchis et prophetis: ita vidimus impletum per xp̄m in hac ciuitate dñi virtutū: quia que scripta sunt in lege et pphetis sunt in hac ciuitate visa et verificata. Nam sicut audiuimus per Esa. vij. Ecce virgo concipiet et pariet filiū. Ita vidimus impletū in hac ciuitate q̄ virgo maria concepit saluatoreꝫ virgo manēs post conceptionem et partū. Luc. j. Itē sicut audiuimus per Esa. ix. paruulus natus est nobis et filius datus est nobis et vocabitur deus fortis ⁊c. Ita vidimus impletum quia anno .xlij. imperij Octauiani natus est christus saluator cuius ortū annunciauerūt angeli pastoribus. Lu. ij. Itē sicut audiuimus per aggeū .ij. Ueniet desideratus cūctis gentibus: ⁊ maior erit gloria huius domus secunde q̄ prime: ⁊ sicut audiuimus per Malachiam .iij. Statim veniet ad tēplū sanctū suū dominator quē vos queritis. Ita vidimus in hac ciuitate dei et tēplo q̄ ibi fuit xp̄s .xl. die presentatus ⁊ symeon iustus agens grās prupit in canticum dicens. Nunc dimittis. Itē in hac ciuitate vidimus xp̄m predicantem et miracula facientē sicut audiuimus Esa. xxv. Tunc saliet sicut ceruus claudus: et aperietur lingua mutoꝝ. Itē in hac ciuitate vidimus mortē ⁊ passionē xp̄i sicut p̄us pphetatum audiuimus. Esa. liij. Attritus est propter scelera nostra. Item sicut audiuimus in figura de fundatione huius magne ciuitatis per fundationem ipsius hierusaleꝫ et templi materialis ita pariter vidimus impletū in hac magna ciuitate. Nā sicut illud templum fuit fundatū in area iebuzei hominis gentilis: ita ista magna ciuitas fuit fundata in pplo gētili: ⁊ sicut oēs operarij et fabri istiꝰ ciuitatis fuerūt proseliti de pplo gentili: ita oēs āpliatores ⁊ fabri huiꝰ ciuitatis fuerūt d' pplo gētili ad fidē xp̄i ɔuersi: sicut martyres q̄ plātarūt ecclesiam sanguine suo et doctores studio ⁊ sapientia sua. Et sicut principes qui p̄erāt illi opi erāt iudei: ita principes et fundatores huius ciuitatis fuerunt apl'i de pplo iudaico. Et sic est dicendum discurrendo per singula: q̄ oīa que fuerūt scripta et audita figuratiue ⁊ pphetice in lege veteri illa fuerūt verificata ⁊ visa realiter in hac ciuitate et quātū ad fundationē ⁊ āpliationē. Ideo dicit sicut audiuimꝰ sic vidimus in ciuitate dñi virtutū. ecclesia fundat' ieternū.

et subdit. Deus fundauit eā ineternū. Et nota q̄ ista ciuitas d' fundata in eternū rōne eius finis. Nā ciues huius ciuitatis lꝫ tpaliter peregrinent' in hac ciuitate militāte: tñ terminꝰ eoꝝ est ciuitas celestis et eterna vt ondit aug. per totū discursuꝫ .xix. et .xxij. de ciui. dei. Ex hoc ptꝫ qūo oīa que fuerunt figurata ⁊ p̄missa ⁊ pphetata in lege ⁊ prophetis fuerūt postea verificata et cōpleta in illa hierl'm materiali per xp̄m quantū ad p̄ntationeꝫ xp̄i in tēplo et quātū ad miracula ⁊ predicationē et mortē et passionē et resurrectionē. Et sic ista nostra ciuitas ibi incheata fuit exinde deriuata et ampliata vsq̄ ad finē terre. in qua cōpleta sunt ⁊ cōplentur quotidie oīa que scripta sunt in lege ⁊ pphetis: q̄ iugiter cōmemoratur mysteriū agni pascalis per sacramētū eucharistie. Et p ɔñs cōmemoratur mysteriū passionis et resurrectionis xp̄i et ideo oīa que fuerunt impleta de xp̄o in illa hierl'm materiali cōplent' quotidie in eccl'ia catholica. Jđ illa hierl'm materialis tam ptinet ad istā magnā ciuitatē vt sic .s. inquātuꝫ fuit p̄ncipiū et origo huius. Et sic oīa dicta in lege ⁊ pphetis verificant' de ista: q̄ aliter nō diceret' q̄ deus fundauit eā ineternū: q̄ illa materialis nō est fundata ineternū. Sed ista nr̄a ciuitas que in illa incepit est fundata ineternū. Et ideo subdit.

not. qūo in eccl'ia oia fuerūt adimpleta.

xxiij. q. j. alienꝰ. ⁊. c. que cunq̄.

Suscepimus deus miam tuam: in medio templi tui.

¶ Nā prio suscepimus miam dei in medio illius templi qñ xp̄s ipse fuit presentatus in tēplo ipi symeoni: et exinde qñ ibi p̄dicauit ⁊ miracula fecit: sed

precipue qm ibi in illa hierlm fuit passus et resur/rexit et sacra ecclesiastica instituit et aplos per vni/uersum mundu ad pdicaduz et baptizandu mi/sit et tuc tota ecclia toto orbe diffusa facta est ciui/tas et teplu dei: in qua et i medio cuius suscepimus miam per ecclasiastica sacra: qr oes fuimus ptici/pes facti illius passionis: et facti ciues huius ma/gne ciuitatis. Et ideo subdit.

De pe. dis. vi. §. §. v. io. q.

Scdm nome tuu deus: sic et laus tua in fines terre: iusticia plena est dextera tua.

Ad cuius intelligentia est notandu: q nome re/gis huius ciuitatis est iesus qd est nome dei tetra/gramaton. s. qtuor literaz. s. ioth: he: vau: he: que denotant et explicat quatuor principales perfe/ctiões et effectus dei. s. oipotetia et sapietia et mi/sericordia et iusticia vt dictu est psal. viij. Et io qz oia ista quatuor sunt infinita in deo: que quidem quatuor xps manifestauit per mudu. Io fuerunt ampliata per totu mudu. Vn sicut ista qtuor sunt infinita: ita hoc nome iesus cotinens et explicas ista quatuor est infinitu. Et qr infinitu: ideo p to/tum orbe fuit diffusu. Et ideo dicit propheta. O deus xpe rex huius ciuitatis: sicut nome tuu quod est iesus e infinitu in virtute. s. oipotetia et sapien/tia: et iusticia: et mia: ita et laus tua est infinita. Et sic nome tuu est diffusum per tota terra: qr oi po/tetia tua et sapietia tua et mia et iusticia et tua e dif/fusa per tota terra: qr ad oes ptes mudi se extedit tua virtus: et mia: et redeptio: ita et laus tua se exte/dit ad oes fines terre: qr toto orbe celebraris. Et ita tua dextera siue ptas est plena iusticia ad iusti/ficandu quosda per miam et gram sacroz et quos/dam per pena puniendo. Ex quo ptz q ista tua ci/uitas est magna totoq orbe diffusa.

Nota d noie ie/su.

infra. lx/ix.

Letetur mons syon et exultet filie iu/de propter iudicia tua dne.

Hic agit gratias de augmento et ampliatione vniuersalis ecclesie in populo gentili toto orbe diffuse: et dicit letetur ergo syon: no solu ille mos syon vbi sita est ciuitas materialis hierlm vbi xps instituit eucharistiam et vbi apostoli receperunt spiritumsanctum. Sed mos syon per totum orbe dilatatus in quo vniuersalis ecclesia fundat vbi quotidie eucharistia celebratur et infinita multi/tudo quotidie per baptismum regeneratur et do/na spiritussancti per confirmatione et cetera sa/cramenta recipiuntur: et ex altitudine huius mo/tis syon deum per fidem speculantur: et per oñs letetur vera hierlm. s. ecclesia sup huc monte vsq ad finem terre edificata: qm ipsa est vere visio pa/cis in qua vere deus videtur per fidem in qua co/pleta sunt et complentur iugiter omnia supradi/cta mysteria et in ipsa deus per gratiam et poten/tiam inhabitat et in ipsa quotidie per baptismu etipniam mortuos suscitat: et a lepra peccati et a ceteris languoribus per ecclesiastica sacrameta mundat et sanat: et in ipsa deus in sacramento altaris sacramentaliter videtur et verus agnus immolatur. Item exultent omnes filie iude: id est omnes anime que christum confitentur. Nam vbicunq deus confitetur et colitur est vera iudea Sed in sola ecclesia deus videtur et confitetur et colitur extra quam non est visio: sed cecitas nec sa/lus sed mors nec confessio sed blasphemia: ergo sola ecclesia christi toto orbe diffusa est vera syon et hierusalem et iudea vera ciuitas regis magni christi messie in lege promissi: et in ea fiunt iudi/cia domini iustificata in semetipsa que sunt iudi/cia euangelica que dant premium eternum chri/stum confitentibus ergo propter talia iudicia le/tentur filie iude id est omnes anime fideles et iu/ste. O domine propter iudicia tua iusta: ergo. O vos apostoli et discipuli circudate et lustrate syo. quasi dicat exite ab illa syon materiali vbi recep/istis spiritumsanctum in die Pentecostes et c.

Circudate syon et coplectimini eam narrate in turribus eius.

xj. vel ca. ecclesiasti ca. x. c. catholi ca.

Circundate et lustrate syon nouam scilicet ec/clesiam toto orbe diffusam et edificate et amplia/te et complectimini et cingite eam muro euange/lico. Et predicate euangelium et narrate omnia opera et gesta mirabilia christi in turribus et tem/plis huius magne ciuitatis. Nota quod prophe/ta loquitur ad modum arabum: et omnium orien/taliu qui in altis turribus ciuitatis edicta et ple/biscita et leges preconizant: vt ab omnibus possint audiri quem morem seruant hodie sarraceni qui ex turribus altis acclamant suum falsum pphe/tam et perfidum machometum. Dicit ergo narra/te et predicate vos apostoli et xpiani opa christi: et legem euangelica publice in turribus eius id est huius noue ciuitatis syon: et ponite corda vestra in virtute eius. Litera Hieronymi habet in ante/murale eius: quod idem est. Nam fides formata charitate est murus huius ciuitatis et spes eius est antemurale eius. Et sic iste murus et antemu/rale est virtus et fortitudo huius ciuitatis in qua christiani ponunt corda et fiduciam suam et refu/gium quo muro septa est ecclesia extra quem mu/rum non est salus. Contra quam virtutem et mu/rum et ciuitatem nunq porte inferi preualebunt. Fundata est enim supra firmam petram. Ponite ergo corda vestra in virtute eius. Magna est eni virtus huius ciuitatis et fortitudo in qua reponu/tur oes thesauri meritoz passiois xpi et oim scto/ru qbus redimunt oia pcta quatucuq grauia: et qr xps emit regnu celoz p oibus spm ofitentibus.

Fides dicitur murus.

Ponite corda vestra in virtute eius et distribuite domos eius vt enarretis in progenie altera.

De ose. dist. i. c. oes ba/silice.

Ponite ergo corda vra in vtute eius: et distri/buite domos eius. i. distribuit edificate hinc vn/de p totu orbe ecclias eius. Lra hiero. hz amplifate palatia eius. q. d. O vos apli implete mandatuz magistri vri xpi qui dicit Mar. vlti. Ite per vni/uersuz mundu et edificate mihi syon et noua hierlz postq vetus est mihi rebellis et pdicate euagelium oi creature: et circudate ista syon et coplectimini et cingite ea muro et antemurali inexpugnabilis fi/

dei: et speciem charitatis: et narrate et predicate euā
geliū in turrib⁹ et tēplis eius. Et ponite corda ve/
stra in virtute et fortitudine huius ciuitatis: et di/
stribuite .i. distribuēdo edificate domos et ecclias
nouas eius et ampliate palatia ei⁹. Nam ecclesie
sunt palatia christi in quibus habitat p sacramē
ta: q: ecclie sunt dedicate ad ministeriū xpi: et hoc
facite: vt enarretis in pgenie altera .i. in gētili po
pulo. Tra hieronymi habet in gnatiōe nouissima
qd idē est. Nā apli tā in populo iudaico q̄ gētili in nouis/
sima et futura gnatione narrauerunt et predica/
uerunt euangelium in quo affirmatur.

Ios. di. c. nasci.

Quoniā hic est de⁹ deus noster in eternū et i seculū seculi: ipe reget nos i secl'a.

¶ Hic xps deus est deus noster in eternū: et ipe re
get nos et regnabit in secula seculoꝝ hic per gra/
tiā et in celo p gloriā. Et nota q licz sint in celo: tn̄
ad huc narrāt et pdicāt gesta et opa xpi in hac gna
tione nouissima. Nā quotidie legūtur et pdicant
in ecclia euangelia et hystorie quas ipsi scripse/
runt et predicarūt: in quibus memorātur gesta xpi
et etiā illa verba. s. narrate in turrib⁹ eius: et po
nite corda vestra in virtute ei⁹ et ampliate pala/
cia eius. Nō solum dirigūtur aplis et discipulis:
sed etiā oibus martyribus et doctoribus et pdica
catoribus et xpianis qui post illos fuerūt et sunt
et erunt: ideo dicit vt enarretis in pgenie altera:
qm̄ hic est deus xps deus noster et regnabit in se/
cula in celo et in terra. q. d. q licz iste xpus appa/
ruerit mūdo. et in illa hierlm materiali i carne hu
mana natus et tpe scdm humanitatē: tn̄ ipse est
deus in eternū et verbū patris: q: in pricipio erat
verbū: ideo etiā incēptuz hō a patre post regnabit in
secula: et hoc pdicate. Ex qb⁹ ptz q dd in hoc psal.
nō cōmēdat solū illū mōtē syon: nec illā materia/
lē hierlm q̄ destructa et incēsa fuit p romanos p/
pter pctā sua artata in palestina et tribu iuda. Sz
etiā pncipaliter intēdit cōmendare vniuersalē ec
clesiā toto orbe diffusam p aplos cōstructā et am

Ecclia ē templū.

pliatā per martyres et doctores et xpi fideles ro/
boratā q̄ successit .ij. tēplo i cui⁹ figura gesta sunt
oia facta in .j. et .ij. tēplo et ciuitate. de q̄ locuti sūt
oēs pphete cui pprie cōueniūt oia dicta in psal.
isto. Nā in hac regnat xps de⁹ magn⁹: et est lauda/
bilis valde: q: in illa nō ab oib⁹ laudatur: immo ho
die p iudeos et sarracenos de⁹ blasphemat. Item
ista fundata est in exultatiōe vniuerse terre: illa au
tem nō nisi in exultatione illius parui ppli: et in
illo arto loco. Itē ista est fundata ad latera aqlo/
nis circa circulū eqnoctialē p totā terrā qd dr la/
tus aquilonare toti⁹ mūdi. Aliud aūt latus vltra
eqnoctialē dr latus australe siue antarticū. q. d. q
ista ciuitas xpi regis magni occupat oīa latera
xpi siue totū latus aquilonare vbi assignat tota
terra habitabilis: et in tota hac terra et mōte scō
syon fundat ciuitas regis magni: qd minime cōue
nit illi ciuitati hierlz materiali destructe. Tota q̄

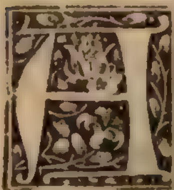
Ecclia ē mōs syō

ecclia toto orbe diffusa est mons syon hierlm et ve
ra iudea: quia retinet nomē a locis vn̄ orta est: et ve
re et melius retinet nois interptationē et significa
tionē vt sepe dictū est: in quib⁹ domib⁹ de⁹ vn̄ et co
gnoscit: et psiteł et ad eā oēs reges terre cōgregati
sunt: conturbati sunt cōtra eā et tn̄ ea tremor appre
hendit eos videtes mirabilia xpi quia xps cōtri/
uit eos in spū vehemēti sue ptātis. sicut aqlo cōte
rit et dissipat naues tharsis .i. illius regiōis et em/
porij indorū vbi accidūt magna naufragia in hie
me: ita cōtingit magnū naufragiū in pplo gētili
in vltiōe martyꝝ: vt legit in ecclesiastica histoꝛia
Nā primo hierlm est incēsa et sacerdotiū et regnuz
ablatū et iudei in captiuitatē dispersi et nero et do/
mitian⁹ seipos peremert: et diocletian⁹ mala mor
te et miserabili exitu perijt. Et etiā oia idola sunt
cōminuta et ptrita sicut naues tharsis: et ppls gen
tilis ad fidē cū suis principib⁹ cōuersus: et in ma/
gnā ciuitatē magni regis xpi pgregat⁹: in q̄ ciui/
tate oia q̄ audiuim⁹ a patriarchis et pphetis et le
gimus in testa. ve. videm⁹ esse ipleta in hac ciuita
te dñi virtutū: et in medio huius tēpli suscepim⁹
miam eius et redemptionē et baptismū cum cete
ris sacramētis: et in hac letant oēs filie iude xpm
cōfitētes. Et ista est illa ciuitas āplīata et dilata/
ta p totū orbē vsq ad finē terre circūdata et septa
illo inexpugnabili muro fidei et charitatis. in qui
bus turribus xps et euāgeliū suū pdicat. vbi xpus
in eternū regnat in psnti p fidē: et in futuro p gliaz.

L. ¶ Ex toto isto ps. psnt recolligi .xiij. pclusiōes. — cōclusio psalmi.

¶ Prima cōclusio est q ecclia est vera ciuitas dei.
pbat. Nā ciuitas nō sunt muri materiales: sz cō
cors hoim multitudo siue pgregatio vni⁹ iuris si/
ue legis psensu sociata. Sz hoc cōuenit ecclie xpi
toto orbe diffuse q viuit sub vna diuina lege. igi
tur est vera ciuitas. ¶ Scda conclusio q ecclia xpi
est vera hierlm: pbat primo. Nā illa cōgregatio
fideliū incepit a hierlm in mōte syō vbi erāt .cxx.
cōgregati. Act. j. super quos missus est spūsctūs.
vn̄ recepérūt oia dona grarū et intelligētiam scri/
pturarū. Et exinde dilatata est illa ecclesia et con/
gregatio per vniuersum orbē. Et sic tota ecclesia
denoiat hierlm rōne pricipij a quo est deriuata si
cut flumia retinēt vbicūq nomē sui fontis. Scdo
hoc idē pbat rōne interptatiōis nois. Nā hieru/
salē interpretat visio pacis: sed in sola ecclia est vi
sio pacis et salutis et charitatis. ¶ Tertia pclusio
q xps fundauit istā hierlm pbat: nā sub hoc noie
pacis fundauit illā sanctā pgregatiōez aploꝝ et
discipuloꝝ. Nā nūq venit ad eos qn diceret. pax
vobis: et sic i pace fact⁹ est loc⁹ eius: p ea idē rōnem
ecclia pprie dr syō: q: ex ea deū speculamur. Ex q̄
bus ptz q ecclia xpi toto orbe diffusa nihil aliud
est nisi hierlm dilatata et orta ex illa hierlm iudee.
¶ Quarta pclusio q in sola ista hierlm suscepim⁹
miam dei et in sola ipa videt de⁹. ¶ Quinta cōclu
sio q fundator et rex huius ciuitatis est de⁹. Ex quo
ptz q xps est verus deus. ¶ Sexta cōclusio: q ista
ciuitas dei nō solū fundata est in iudea: sed p vni
uersum orbē vsq ad fines terre. ¶ Septima cōclu
sio: q est fundata in latere aquilonis .i. q: semper
querit et vexatur ventis psecutionū. ¶ Octaua cō
clusio: q licz cōtra eā sint cōgregati oēs reges ter
re tn̄ finaliter fuerūt victi et cōtriti et sibi subiecti.
¶ Nona pclo: q in ista hierlm sunt visa et cōple/
ta oīa mysteria patriarcharū et dicta pphetaꝝ.

¶ Decima cõclusio q̄ hierl'm iudee nunq̄ fuit vera hierl'm vsq̄ ad aduentũ xp̄i q: tunc fuit vera visio pacis. Nã tunc xp̄s expectatus est visus in ea. et tunc in ea facta est pax inter deũ ⁊ hoiẽ p mortem mediatoris ⁊ tunc in ea fuerũt ipleta oia mysteria et dicta pphetarũ. Jtẽ sequit̃ q̄ sicut sacrificia vete. le. nõ fuerũt vera vsq̄ ad xp̄m in quo iplẽta sunt: et per quez facta est gr̃a et veritas: ita ista ciuitas nunq̄ fuit vera hierl'm vsq̄ quo xp̄us in ea ipleuit oẽm veritatez q̄ de ea erãt figurata aut dicta per aduentũ xp̄i. ¶ Undecima pclo q̄ postq̄ illa ciuitas nõ recepit messiã xp̄m nõ amplius d: hierusalẽ: q: nõ acceptauit q̄ erãt figurata p patriarchas ⁊ dicta per pphetas: et sic perdidit nomen. ¶ Duodecima cõclusio q̄ sequit̃ q̄ recedẽte xp̄o ⁊ aplis ab illa ciuitate nõ amplius fuit visio pacis q: tunc recessit ab ea ois pax et ciues vere pacis. Et sic est dicendũ de syon et iudea ⁊ israel ⁊ iacob quia tũc perdiderũt p̄dicta noia ⁊ mãserũt in ecclesia xp̄i ppter easdẽ rõnes. ¶ Tredecima pclo q̄ sola eccl'ia toto orbe diffusa ẽ vera ciuitas dei: q: in ea habitãt ciues dei: ⁊ sola ipsa est hierl'm: q: in sola ipsa cognoscitur et videtur deus ⁊ sola ipsa est mons syon. q: in sola ipsa contẽplatur ⁊ adoratur et laudatur deus. ⁊ sola ista est fundata in exultatiõe vniuerse terre: q: in sola ista fuerũt visa ⁊ completa omnia que fuerũt scripta et dicta ⁊ promissa patriarchis et prophetis in lege veteri.

viij. dist. c. q̄ ptra ⁊. xi. q. iij c. finis.

Audite hec omnes gentes auribus percipite qui habitatis orbem. Quiq̄ terrigene ⁊ filij hominũ: simul in vnũ diues et pauper.

¶ Titulus ad victoriã siue in finẽ filijs chore. Per ea que dicta sunt ptz q̄ dauid fecit hũc psal. et dedit ip̄m cantãduz filijs chore eo q̄ dirigit nos in finẽ vtriusq̄ legis. scz in diẽ iudicij vt patebit. Nã fecit huuc psal. cõtra amatores hui' mũdi: exhortans eos ne decipiat eos iste mũdus: sz puideant in hac vita: ⁊ timeãt mortẽ ⁊ finale iudiciũ in quo sunt reddituri rationẽ de his q̄ in hac vita gesserunt in quo duo facit. Nã primo põit proemiuz in quo cõuocat oẽs status ⁊ pditiões hoim ad audiendã doctrinã suã: scdo exeq̄tur de tractatu. ibi cur timebo. Quãtũ ergo ad primũ vt reddat auditores beniuolos et attẽtos dicit. O oẽs gẽtes q̄q̄ terrigene ⁊ filij ad̄ã ex terra geniti audite simul in vnũ diues ⁊ pauper ⁊ oẽs qui habitatis orbẽ nemine excluso: audite ⁊ pcipite aurib' cordis q: terribilia et magna intendo dicere et oibus vtilia et necessaria: iõ oibus gñationib' ⁊ natiõibus ⁊ cõditionib' ⁊ statib' hoim dirigo sermonẽ meũ. Audite ergo q: os meũ loquetur sapientiã. i. de reb' diuinis et altissimis et meditatio cordis mei loquetur prudentiã. i. docebit vos de agibilibus et prouidentiã quã debetis habere in hoc mundo in agibilibus vt prouideatis pro futura vita: vnde inter sapientiã et prudẽtiam hoc interest. Nã sapientia est notitia ⁊ cõtemplatio diuinarũ ⁊ primaꝝ ⁊ altissimaꝝ causaꝝ: vt pz. j. metha ⁊. vi. ethi. prudẽtia aũt est recta rõ rerũ agibiliũ: cui' pars est puidẽtia de futuris de quib' in psal. isto maxime agitur. Sapiẽs est ille qui contẽplat̃ ⁊ affectat celestia: ⁊ prudẽs est qui ita prouidet et disponit et dirigit vitaz et operatiões suas vt adipiscatur celestia que contẽplatur: et affectat. Jdeo ait.

Os meum loquetur sapientiã: et meditatio cordis mei prudentiam. xiij. q. j. c. vlti.

¶ Os meum loquetur sapientiã. idest vos exhortabitur vt sapiatis et affecteris celestia. Et meditatio cordis mei loquetur prudẽtiã. idest docebit vos prudentiã: scz quã dirigatis vitã vestrã ad cõsequendum celestia. Nam prudentis est meditari et inquirere medium perueniẽdi in finem. Unde tria p̄mittit ppheta in hoc plogo. Nã primo cõuocat oẽs cõditiones ⁊ status hoim ad audiẽdã doctrinã suã. Scdo breuiter p̄mittit de quibus intendit eos instruere: q: in sapientia ⁊ prouidẽtia. Tertio p̄mittit modũ tradendi ⁊ cãtandi: quia parabolice siue prouerbialiter et etiã argumentatiue: et metrice. Jdeo sequitur.

Inclinabo in parabolam aurem meam: aperiam in psalterio propositionem meam. xxiij. q. iiij. metrice

¶ Ego in hac materia inclinabo aurẽ meã in parabolã ⁊ puerbia antiquoꝝ ⁊ maioꝝ scripta in sacra scriptura: nõ in philosophis mundi: nec poetis: ⁊ hoc pertinet ad sapientiã: q: sola sacra scriptura est vera sapiẽtia: q: de reb' diuinis ⁊ altissimis: iõ vnde intẽdo sumere parabolã siue exemplum et doctrinã. q. d. q̄ parabolice ⁊ exẽplariter volo pcedere in hoc psal. Secũdo aperiã ⁊ manifestabo ppositionẽ meã. idest pcedã etiã argumẽtatiue a ppositionibus ad cõclusionẽ ppõnẽdo questiones que sunt ppositiões dubitabiles: ⁊ ex consequenti concludã intentum pcedendo a ppositionibus ad conclusionẽ. Tertius modus cantãdi ⁊ scribendi est metricus: quia metrice pcedam: et cantabo hoc carmẽ cũ psalterio siue cũ cythara istã ppositionẽ meã quã intendo aperire et declarare. iste aũt versus satis est explicatus in plogo. Littera Hierony. hz aperiam in cythara enigmata mea. i. ppositiões obscuras et difficiles: et oibus mũdanis occultas et ignoratas qd̄ idẽ est.

Cur timebo in die mala: iniquitas calcanei mei circũdabit me. xxiij. q. v. scismatici.

¶ Premisso pemio hic exequitur de tractatu. Ad cuius intelligentiã est primo aduertendum q̄ notanter dauid cõuocauit in proemio diuites ⁊ pauperes specialiter ad hanc doctrinam audiendã. Nam ipse intendit in hoc psalmo inducere terrorem diuitibus huius mundi qui opprimunt ⁊ affligunt pauperes: cõminando eis penas futuri iudicij: et cõsolari pauperes et afflictos. Sed causa quare diuites mundani absq̄ mĩa opprimũt pauperes est q: vel putãt nullas esse penas peccatoribus post hãc vitã. Et sic non timent iudiciũ vel q:

cōfidūt in diuitijs suis: putātes p diuitias suas ab oī malo liberari: vel qz putāt nunq̄ se morituros. Tria ergo facit dd̄ i hoc psal. Nā p̄mo remouet predictos tres errores in quo diuites ɔfidūt. Scdo cōminatur eis penā post hanc vitā: τ finale iudiciū. Et pauperibus ꝓmittit gloriā. Tertio ɔsolatur pauperes exhortās eos ad patientiam. scd̄a ibi h̄ via scādalū ipsis. tertia ibi ne timueris cū diues fuerit hō. ¶ Quātū ad p̄mū ē aduertēdū sicut ē i ꝓlogo tracta. s. vbi p̄missuȝ est thema ex h̄ psal. pro toto isto ope. s. aperiā in psalterio ꝓpositionē meā: vbi fuit dictū q̄ tota scriptura ve. te. nil aliud est nisi quedā ꝓuerbia τ parabole τ ꝓpositiōes ex quib⁹ inferūtur cōclusiones euāgelice: ꝓphetice τ morales τ anagogice. A quib⁹ exēplis et parabolis τ ꝓpositionib⁹ fit discursus siue argumētatio exēplaris τ inductiua et entimematica τ syllogistica ad ɔclusiones euāgelicas anagogicas siue morales. dd̄ ergo in hoc psal. ad cōfutandos supradictos errores volēs ōndere q̄ nullum malū impunitū: nec bonū irremuneratū: τ sic est timēdū diuinū iudicium τ nullus pōt euadere mortē: nec ɔfidere in multitudine diuitiaꝝ nec potestate τ glīa mūdana que nō p̄nt hoīem liberare ɔtra diuinū iudiciū. Sumit exēpluȝ τ ꝑabolā ex pctō τ punitiōe ade primi parentis τ eue vxoris sue. Qui cū eēt creatus in tanta glīa imortalis: qz poterat nō mori. Et in tanta dignitate τ dn̄io: qz dn̄abatur oībus piscibus maris τ volatilib⁹ τ bestijs terre: et in tāta copia diuitiaꝝ: qz oēs fruct⁹ terre: τ oīa mineralia erāt in sua ꝑtāte: τ t̄n peccādo ɔ deū nō obediendo eius precepto ilico fuit a deo punitus τ eiectus ab illa glīa τ dignitate et ad vtrāq; mortē destinatus: nec potuit secū attrahere illas diuitias a paradiso terrestri: nec dignitas: nec diuitie potuerūt cū liberare: quin sententia mortis corporis τ aīe puniret̄: τ ad alias humanas miserias destinaret̄: et mulctaret̄ ad penas corporales vt pȝ Gen̄. iij. Et sic cum ille hō positus in tāto honore nō intellexit τ cognouit se ipsum: immo rebellauit ɔ deū nō parēdo p̄cepto Ideo cōparatus est iumētis τ bestijs insipiētib⁹ qz punitus est ad mortē τ ad alias penas carnales: τ factus est mortalis similis bestijs. Arguat̄ ergo sic. Si ille hō positus in tāta dignitate τ honore ꝓpter ingratitudinē τ inobedientiā τ pctm̄ punitus est ad mortē τ penas corporales et spirituales τ ad penā inferni: τ eiectus ab illa glīa et paradiso: et nō potuerūt cū liberare diuitie τ gloria sua: nec potuit diuitias suas secū portare: ita pariter imo a fortiori diuites huius mūdi qui nō paruerūt diuinis p̄ceptis: immo oppresserunt et afflixerūt paupes nō potuerūt euadere iudicium ne puniātur ꝓ pctis suis: qz nullū malū ipunitū Nec potuerūt euadere mortē corporalē: qz tunc fuit data sn̄ia mortis oībus filijs adā: nec multitudo diuitiarum poterit diuites liberare a morte corpali. nec a diuino iudicio: qz illa punitio ade fuit exēplū et parabola oībus ꝑuaricatorib⁹ diuine legis. Hec est ergo parabola ad quā dd̄ iclinauit aurem et intelligentiā suam. Et hec est propositio quam aperuit ad inferendam cōclusionē

No.contra diuites.

Arguit a maiori a. min⁹.

diuini iudicij ꝑ xp̄m in nouissimo die faciēdi: τ ad incutiendū terrorē oīb⁹ diuitib⁹ τ igratis τ pctōribus obstinatis. Et ēt arguit vlteri⁹ iplicite q̄ sicut adā faciendo τ agendo pn̄iam in hac vita de pctō suo meruit veniā τ liberatus est ab iferno in p̄mo aduētu xp̄i cū ceteris scīs p̄rībus. De cui⁹ pn̄ia h̄r sap. x. Hec illū qui p̄mo creat⁹ est hō liberauit a pctō suo. Ita pariter q̄cūq; egerit pn̄iam in hac vita an̄ mortē: τ timuerit diuinū iudicium nō ɔfidens in multitudine diuitiaꝝ suaꝝ: sed ponit spē suā in passiōe xp̄i: τ agit pn̄iam oīs talis liberabit̄ a pctō per illam pn̄iam τ recipiet̄ a xp̄o post mortē suā et in die iudicij cū venerit. Et ideo dd̄ volēdo hoc ɔcludere ꝓponit tres q̄ōnes siue dubitabiles ꝓpositiōes q̄ nō sunt in veritate dubitabiles sapiētibus: sed insipiētib⁹ in quib⁹ solunt̄ supradicti tres errores: quaꝝ prima est ista. Dicit em̄ dd̄. Cur timebo in die mala. i. que est cā q̄re ego τ quilibet fidelis debeo timere diem iudicij: siue diuinū iudiciū qd̄ fit in morte vniuscuiusq; et gn̄ale iudiciū qd̄ fiet in fine mūdi? R̄ndet ipsemet τ dicit. Qz iniquitas calcanei mei circūdabit me. Ad cuius intelligētiā est notādū q̄ hic alludit ad sn̄iam datam a deo mulieri in p̄ncipio in ꝑsona totius generis hūani τ posteritatis sue qn̄ dixit serpēti: ipse obseruabit calcaneū tuū. Vn̄ sicut se hȝ pes et calcaneus ad caput τ totū corpus: qz est ps infima in qua fundat̄ corp⁹ τ portat̄ totuȝ corpus t̄n corpus regit̄ a capite τ oculis: qz oculi et caput dirigūt pedes τ corp⁹: ita mulier est ps inferior et vir superior. Et mulier dȝ regi a viro τ nō ecōuerso: vt ait Aug. sup Jo. ita ps sensitiua siue sensualitas et caro dȝ regi a rōne: et nō ecōuerso: et ꝓpter hoc sensualitas τ caro d̄r pes siue calcaneus in sacra scriptura respectu rōnis. Vn̄ saluator ait Jo. xiij. Qui mūdus est nō indiget nisi vt pedes lauet. q. d. q̄ lȝ qui sit mūdus ɔscientia per pn̄iam: t̄n adhuc manet ɔcupiscētia τ vitiū nature in carne quā nullus pōt lauare nisi solus de⁹ ꝑ grām. Ex quo pȝ q̄ xp̄s ibi per pedes intelligit carnē vitiatā per ɔcupiscētiā: rō aūt d̄r caput. Sȝ qz adā voluit regi a muliere ɔ preceptū dn̄i iō benemerito fuit ꝑcussus in sensualitate: τ sensualitas fuit facta debilissima et fragilis et infirma. Iō diabolus qn̄ vult hoīem tētare incipit a parte debiliori. s. a sensualitate q̄ d̄r nō solū pes: sȝ calcaneus in hoīe: eo q̄ est ps magis ꝓpe terrā et infima et posterior: iō dixit deus mulieri. serpēs obseruabit calcaneū tuū. i. sensualitatē debilē prio tēptabit et mordebit. Deinde dicit viro. Qz obedisti voci mulieris: iō maledicta terra in ope tuo. Spinas et tribulos τc. Quasi dicat: quia mulier obediuit diabolo: et tu obediuisti mulieri: iō sensualitas et caro tua erit semper vexata a diabolo obediens ei frequēter: et spūs et caro tua obediēt sensualitati et conscientia vexabitur ab ea. Et sicut diabolus insurgit aduersus carnem. Ita caro aduersus spiritum et rationem: et illaqueat τ decipit aīam. Nā diabolus in carne et sensualitate nr̄a tēdit rethe τ laqueū suū q̄ d̄r fomes et ɔcupiscētia: in quo laqueo siue retiaculo capit aīam et rōnem per ɔsensum. Nā qn̄cūq; rō siue voluntas

Nota quō ēt exēplo ade est pnia facienda.

Nota.

Nota d carne et rōne.

paret sensualitati et carni:tūc dr illaquearí et capi ab eo:de quo retiaculo et laqueo dr psal.xiiij. Cadēt in retiaculo eius pctōres. A ¶ Ex qbus pz q peccare nihil aliud est nisi aīam a laqō sensualitatis et cōcupiscētie fomitis carnis capi et illaquearí. Quē quidē laqueū nemo pōt euadere nec vitare:nisi grā xpi vt ait aplūs ad Roꝫ.vij. Et ppter hūc laqueū oēs debemus timere futurū iudicium:et semp debemus orare ne intremus in tētationē:et ne aīa nrā illaqueeť a laqueo sensualitatis et carnis sicut captus est adā p mulierē:et ne tali iudicio puniamur et a facie dei in iudicio eijciamur:sicut eiectus est adā per mulierē a facie dnī. Et si forsitan peccauerimus:vel aliqñ capti fuerimus in laqueo diaboli:q faciamus pniam et retrahamus calcaneū et pedē a laqueo venātiuꝫ p pniam anteq veniamus añ iudicē in die mortis nre et in gnali iudicio vt inueniamur expediti a laqueo pcti:et sic semp in vita nrā debemus timere futurū iudiciū et agere pniam. B ¶ Et iō duo sunt genera hoīm vel tria qui nō timēt futurū iudiciū:nec curāt agere pniam. primo ypocrite qui confidūt in virtute et viribus suis. Et sic nullū putāt se hre pctm. Sicut phariseus qui dicebat nō sum sicut ceteri hoim. Lu.xviij. Et diuites huius mūdi qui nō sperāt aliam vitā:et stulti:et insipientes:qui nūq putant se morituros:et sic oēs isti nec curant petere grām et orare:ne intrent in tētationem:et ne illaqueentur peccato:nec curāt agere pniam. Et hos errores extirpat pphēta in hac parte. Uñ querit dicens. Cur timebo in die mala id est in die iudicij tam pticulari quā vniuersali. et respondet. Scis quare timeo futurū iudicium. iō timeo qr iniquitas calcanei mei circūdabit me. i. qr fui illaqueatus iniquitate et laqueo calcanei et carnis et sensualitatis mee. Et scio q si sic illaqueatus peccato apparuero ante iudicem in die mala. i. in die mortis mee:et in die gnalis iudicij tūc deus eijciet me a facie sua dicēs. Ite maledicti in ignem eternū:sicut eiecit adam de paradiso terrestri:ne comederet de ligno vite:et ne viueret in eternum. Et ideo volo agere pniam:et exire a laqueo peccati:et iustificari per pniam:et grām xpi dum viuo postq habeo facultatē in hac vita:vt deus dicat mihi in iudicio. venite bñdicti ꝛc. Iniquitas ergo calcanei nil aliud est nisi vitiū sensualitatis et carnis:vel pctm cōmissuꝫ ex vitio sensualitatis et hoc pctm circundat et ligat et illaqueat et accusat pctōreꝫ añ deū in morte vel in iudicio nisi egerit pniam. Quasi dicat ideo ego et quilibet hō dꝫ timere diuinū iudiciū:qm sum pctōr et sum vulneratus in carne. Nā iniquitas calcanei mei. i. vitiū et laqueus sensualitatis et carnis circūdabit me ac cusabit me in die iudicij nisi ago pniam:qr sequēdo sensualitatem et cōsentiēdo carni cōmisi multa pctā. Nā sicut rethe siue laqueus circūdat et impedit auē vel ferā. Ita cōcupiscētia capit et circūdat et ligat hoīeꝫ in pctō vt pꝫ Ja. i. qr vnusqsq tentať a sua cōcupiscētia illectus et abstractus:oēs ergo opꝫ semp orare. Et sic soluiť prima questio quare est timendū diuinū iudiciū:qr nullū maluꝫ impunitum. Et qr oēs sumus proni ad malum:et fragiles ad bonum agendū.

Peccare qd sit.

Hi nō timēt iudiciū futurum.

Qui confidunt in virtute sua: et in multitudine diuitiarum suaruꝫ gloriantur.

De pe. dis. iij. c. §. Et c. qd ergo.

¶ Hic soluitur secundus error et secunda questio ex solutione prime. Nā multi sunt. s. diuites huius mundi:qui tm confidunt in diuitijs suis et dominio mundano:q non credunt aliam viam nec penam peccatorum post mortem. Et sic putant per diuitias suas omnia mala euadere. Sed contra hos inuehiť propheta dicens q in die iudicij nemo poterit redimere seipsum quibuscunq diuitijs. Nam.

Frater non redimit:redimet hō non dabit deo placationem suā.

Et preciuꝫ redemptionis anime sue et laborabit in eternū et viuet adhuc in finem.

Non videbit interitum cum viderit sapientes morientes simul insipiēs et stultus peribūt:

xiiij. q. ij. c. in presenti. De pe. dis. iij. c. qd ergo turbamur.

¶ Si frater iustus et sanctus nō poterit redimere in illa die iudicij aliū fratrē suū dānatū ergo quō poterit diues dānatus redimere seipsum illa die cū ipse sit reus et dimittat oēs diuitias in hō mundo et nullū preciū poterit dare pro se. Legiť ergo iste versus interrogatiue. Uñ dicit pphēta. Qui sunt illi fatui et temerarij hypocrite qui cōfidunt in virtute sua et viribus suis putantes se esse iustos sine pctō et non indigere gratia xpi cū supra dictum est:q iniquitas calcanei:et cōcupiscētia circūdat vnūquēq. et trahit sua quēq voluptas et quod qui mundus est in concupiscentiam etiā indiget vt pedes lauet per gratiam preuenientē et oret ne cadat. Et qui sunt etiaꝫ illi stulti qui cōfidunt in multitudine diuitiarum suarum putantes quod diuitie sue liberabunt ipsos ab oī malo:si nullum bonum irremuneratum et nullū malum impunitum ergo in die iudicij vnusquisq dꝫ iudicari ḃm quod hic gessit bonum aut malum:et statum in quo ibi reperitur iustificatus:aut peccator:quia ibi non erit locus venie sed sententie. Et ideo frater iustus non poterit redimere fratrē peccatorē nec patrē. Nā sancti martyres cōuersi ex pplo gentili nō poterūt redimere fratres suos et patres mortuos in infidelitate:immo cum mali petent a iustis dicentes:date nobis de oleo vestro qr lampades nostre extinguūtur. Rñdebunt et dicent iusti peccatoribus. Ite potius ad vendētes et emite vobis. Et sic claudetur ianua peccatoribus in illa die:dicit ergo propheta: si frater non poterit redimere nec redimet fratrem suum nec patrem in illa die redimet homo seipsuꝫ supple: quasi dicat non poterit se homo redimere cum diuitijs huius mundi in illa die quasi dicat nullo modo:immo dico tibi qd in illa die homo pctōr non dabit placationē suam nec preciuꝫ

Nota ꝫ presumptuosos.

redēptiōis aie sue. i. nec poterit deus ꝑcibus: aut aliquo sacrificio: nec muneribus placare: nec dabit aliqđ preciū pro redēptiōe aie sue: q: nec tunc habebit diuitias ⁊ dignitates quas in hoc mundo habebat nec alique mundane diuitie valebūt ad redēptionē ⁊ preciū ꝓ aīa sua cū pctm̄ eius sit infinitū: q: est pctm̄ in spm̄ sctm̄. s. finalis ⁊ impenitētie ⁊ ad mortē ꝓ quo nō opȝ orare: ⁊ sic iste talis diues eijcitur a facie dn̄i sicut eiectus fuit adā a paradiso ⁊ iste laborabit ⁊ cruciabit in eternuȝ in inferno igne sempiterno sicut adā laborauit in hac vita in sudore vult⁹ sui inter spinas ⁊ vepres et tribulos oīb⁹ diebus vite sue in hoc mūdo ita laborabit ⁊ cruciabit in inferno iste īpenitēs. ¶ Et viuet adhuc in finē. Hic soluit tertius error illorū qui nō timēt diuinū iudiciū: q nunq̄ putāt se morituros. ista particula ē versiculus distinct⁹ a superiori in numero et ī snia. Nā isti sunt versus lirici ⁊ parui: ideo in vno vsu magno sunt duo vel tres parui in hebreo et in latino ⁊ qnq̄ plures vt dictū fuit in principio ⁊ hic incipit alia snia. et sic soluitur tertius error. et debet legi interrogatiue. Vn̄ dicit ꝓpheta: ⁊ iste diues stultus ⁊ insipiēs viuet adhuc in finē. i. nunqđ viuet in eternū: sicut ipe putat. q. d. nō quia stultū est talia credere et putare se nunq̄ moriturus cū videat adā noe abraam ysaac: ⁊ iacob: ⁊ daniel: ⁊ apl̄os ⁊ martyres: ⁊ oēs alios sctōs ⁊ sapiētes moriētes. Ergo stult⁹ ⁊ insipiens est ille talis diues qui putat se nunq̄ moriturū cum videat ⁊ sciat oēs supradictos ⁊ sapiētes et sctōs fuisse mortuos: ergo ita moriet ipse. Verūtamē est maxima differētia inter ipm̄ ⁊ illos sapiētes et sanctos. Nā sapiētes ⁊ scti viri et iusti mortui sunt tn̄ quo ad corpus et nō quo ad aīam quia aīa eorū viuit in gloria: et ideo in finali iudicio resurgēt in corpe glorioso: ⁊ sic viuēt et regnabunt in eternū cū xpo in gloria. Sed stultus et insipiens simul peribūt quo ad corpus et aīam. Nā nō solum moriet corpus cū ab hac vita decesserit sed etiā moriet anima morte culpe: et cruciabitur in inferno que đr scđa mors ⁊ simul in corpe ⁊ aīa et toti morietur. Nā sicut sapiēs est ille q̄ ꝯtēplat et affectat celestia: et prudēs qui taliter disponit vitā vt ꝯsequat celestia. Ita per oppositū insipiēs est ille qui nō contēplat nec affectat celestia ſȝ terrena: et stultus qui nō dirigit vitā suam vt adipiscatur celestia. Et iō oēs isti licȝ in iudicio resurgant in carne sed nō omnes immutabūtur in corpus gloriosum sicut iusti: immo resurgent in corpore passibili: sed nunq̄ possint mori nec deficere sed in corpore ⁊ aīa simul in eternū cruciabūtur: ⁊ sic peribūt simul et semper erunt mortui carentes vita spirituali. Et isti tales dicūtur insipiētes: q: nunq̄ contenti sunt nec desiderarūt celestia ſȝ terrena. Et dicuntur stulti et non prudētes: quia duȝ viuerent nō disposuerūt bona sua mundana dando elemosynas pauperibus vt reciperēt eos post mortem in eterna tabernacula. Et ideo tanq̄ insipientes et stulti simul peribunt.

Contra nō credētes mori

Et relinquent alienis diuitias suas: et sepulchra eorum domus illorum in eternum.

xxiij. q. i. c. paratus.

¶ Nō portabūt secum diuitias suas cum quibus potuissent redimere pctā sua elemosynas largiendo ⁊ potuissent emere regnū celoꝝ: Sed relinquēt alienis diuitias suas: nec poterūt secum portare Sed forsan dices q q̄ꝫ diues relinquit diuitias suas filijs vel consanguineis nō relinq̄t alienis: ſȝ suis. Respōdet q filij dānatoꝝ satis sunt alieni ⁊ extranei postq̄ nō possunt eos liberare ab inferno. Nec etiā volūt pro eis elemosynas facere. ¶ Ex quo pȝ q alienis relinquūt possessiones et omnia bona sua sibi non relinquentes nisi vnum arctum sepulchrum et breue in quo iacent eorum putrida cadauera. Ideo subdit.

Tabernacula eorum in progenie: et progenie vocauerunt nomina sua in terris suis.

De pe. di. iij. qđ ergo.

¶ Illa sepulchra eorū erit domus eoꝝ in eternū: q: nunq̄ recupabunt amplius magnas domos ⁊ possessiōes eoꝝ: sicut Alexā. xerxes: ⁊ cābises: ⁊ atila ⁊ ceteri ābitiosi quos totus mūdus nō poterat capere nec tp̄s oē ad viuendū sufficere. Nūc vo iacent in arcto ⁊ breui sarcophago: ⁊ illa est domus eorū in eternū. Est verū qđ tu potes dicere q licet isti sint mortui corpe et aīa: tn̄ adhuc viuūt fama. nā Homerus scripsit iliadā: q̄ effert achillē in celū et Vergi. cōmēdat eneam: ⁊ lucan⁹ cesarē et pōpeiū: et herodotus cyrū dariū cābisen ⁊ xerxē. ⁊ q̄ntus curti⁹ alexādrū: ⁊ sic de singulis in suis libris. Et sic fama istorū nunq̄ peribit ⁊ nō solū ipi qui in his libris cōmendantur viuūt ꝑ famā. Sȝ etiā homer⁹ ⁊ vergili⁹ ⁊ ouidi⁹ q̄ libros scripserūt: vn̄ ouidi⁹ in fine libri metha. dicit nūq̄ se moriturū: sed sp̄ viuere ꝑ famā: vn̄ ait. Iamq; opus exegi qđ nec iouis ira: nec ignis: nec edax poterit vlla abolere vetustas: q̄q; pȝ domitis romana potētia terris. ore legar ppl̄i perq; oīa scl̄a fama. Si qđ hn̄t veri vatū p̄sagia viuā. Ex quib⁹ pȝ q nō solū reges et principes: ſȝ tunc pl̄i ⁊ poete et scriptores er famā putabāt nūq̄ mori. Et iō ad ꝑpetuam memoriā eoꝝ faciebāt sibi alta sepulchra parari ⁊ ꝯstrui: in q̄b⁹ describebātur eis epitaphia in quibus memorabāt imortalia eoꝝ. Et sic legit in epitaphio vergilij. Mātua me genuit ⁊c. Et in epitaphio terētij. Natus in excelsis tectis carthaginis alte ⁊c. Et ideo dū alexā. trāsiret hellespōtū ⁊ puenit ad sepulchrū achillis apud iliū: et legeret ei⁹ epigrāma dixit. Felix tu achilles quē talis cecinit tuba: et sic simul dixit beatū ⁊ felicē achillē. q̄ memorando gesserat bella: ⁊ Homerū qui altissima tuba et immortali facundia ipsum in suis libris cōmendauerat: et sic putabāt etiā ceteri diuites ⁊ pl̄i huius mundi per famā vitā in eternū ducere et famā extendere ex factis. hunc aūt errorē confutat hic ꝓpheta dicēs. Licet tabernacula et sepulchra istorū maneāt a ꝓgenie in progeniē et ostendantur eorū magna sepulchra ⁊ pendeāt magna vexilla in templis supra sepulchra eoꝝ et erigantur statue in foris in eoꝝ memoriā: et licet isti vocauerūt ⁊ affirmarūt noīa sua in terris suis memo

not. qnđ fama facit viuere.

Nota.

rando ea in epigrāmatibus et epitaphijs ⁊ voca uerint ⁊ dilatauerint sua noīa in terris siue gestis bellorū aut scriptis poetarū et philosophorum ⁊ hystoriographorum: tamē nō potuerūt sua nomina vocare: nec dilatare in celo: nec valet eis ista fama cū anime eorū crucientur in eternū in inferno. Sed sapiētes scȝ abraā isaac iacob et apl'i ⁊ martyres et doctores sancti sunt vere felices ⁊ beati qui licȝ in hac vita fuerit afflicti tēporalr: tamē noīa eorum scripta sunt in celis ⁊ viuunt eternaliter. ideo isti fuerūt sapiētes ⁊ prudētes qui dū viuerent in hac vita relictis diuitijs ⁊ ceteris mūdanis vanitatibus per elemosynas et bona opera adepti sunt regnum celorum. Per oppositum autem isti fuerunt stulti ⁊ insipiētes: qui contemptis bonis spūalibus secuti sunt mūdanas vanitates ⁊ dū essent in hac vita: vbi potuissent deo seruire ⁊ cū elemosynis ⁊ diuitijs peccata redimere ⁊ pniaȝ agere: potius voluerūt seruire creature ꝙ creatori ⁊ proprijs voluptatib⁹ ꝙ deo parere ⁊ diuine legi obedire: ⁊ lō accidit eis sicut ⁊ primo homini. Nam.

xxv. dist. c. vi. Et xliiij. di. nō liceat **Homo cū in honore esset nō intellexit cōparatus est iumētis insipientibus et similis factus est illis.**

¶ Ille hō cum esset in honore in illa terrestri paradiso dñs oīum creaturarū a deo cōstitut⁹ elat⁹ in superbiā nō intellexit nec cōsiderauit bñficia sibi collata. sȝ voluit parere et cōplacere pot⁹ vxori et diabolo ꝙ deo a quo tantū honorē ⁊ beneficia receperat: ideo eiectus est a paradiso ⁊ a facie domini: et reliqt ibi oīa q̄ possidebat ⁊ p̄cipue arborem vite ne comederet ⁊ ne viueret in eternuȝ. Et fact⁹ est mortalis ⁊ miser ⁊ cōparatus est iumētis et bestijs insipiētib⁹: q: viuit in hac parte inter bestias: ⁊ fact⁹ est illis silis: q: secut⁹ est voluptatē et sensualitatē sicut bestia: ⁊ ideo fuit cōdēnatus ad mortē corpis ⁊ aīe sicut bestia. Nā lȝ aīa pctōris nunꝙ deficiat: tñ dr mortua: q: caret vita spūali ⁊ eterna. Ita pariter accidit amatorib⁹ huius mundi. Nā ideo deus dedit eis diuitias vt eis bñ vterentur ⁊ pauperib⁹ subuenirēt ⁊ elemosynis pctā redimerēt ⁊ alia bona oparent. Et in hac vita dedit eis statū merēdi et patiētiā agendi et seruādi legē diuinā et regnū celorū adipiscēdi. Sed cū isti essent in tali honore ⁊ oportunitate fuerūt deo ingrati et beneficia sibi collata: et tēpus merēdi nō intellexerūt: nec cōsiderauerūt ⁊ pniam agere noluerūt: imo cōtēpserūt: ideo tanꝙ ingrati ⁊ bestie pijcient a facie dñi in die mortis sue ⁊ mittent in tenebras exteriores: ⁊ in generali iudicio dicet eis xp̄s. Ite maledicti in ignē eternū. Et sic erūt in inferno subiecti sub potestate diaboli facti siles bestijs: que semper laborāt sub potestate hoim cum flagellis ⁊ verberib⁹. Ex quib⁹ ptȝ ꝙ stultus ⁊ insipiens est ille qui nō timet futurū iudiciū cōfidēs in virtute ppria et multitudie diuitiarū ⁊ putat se nō moriturū. Et ideo nō agit bonuȝ nec declinat a malo nec agit pniam in hac vita dū pōt. Et nō corrigit vitā suā per exēpla aliorū ⁊ per doctrinā sacre scripture: ⁊ maxie exēplo ipsius adā. Et hec est parabola in qua inclinauit aurem suam et pro

No. ꝫ di vites.

positio quā nobis in hoc psalmo aperit dauid pp̄heta: licȝ aūt beatus Augu. ⁊ Hiero. aliter exponunt istā litterā: tñ ego nō intēdo ꝫire autoritati eorū quib⁹ patrib⁹ ⁊ mgr̄is ⁊ p̄ceptorib⁹ pareo.

Hec via illorū scādalū ipsis: et postea in ore suo nō cōplacebunt. vi. q. i. c. imitare.

¶ Hec est scđa pars in qua postꝙ cōfutauit errorem insipientiū hic exēplificat eorū penā eternaȝ post hanc vitā q̄ erit duplex. vna erit pena ignis in inferno: et altera erit pena vermis ⁊ doloris cordis cū in iudicio videāt pauperes ⁊ humiles quos ipsi oppresserūt regnare cū xp̄o ⁊ possidere regnū qđ ipsi poterāt possidere. Dicit ergo. hec fuit via et modus viuēdi illorū insipientiū in hac vita. scȝ p̄sumere de ppria iustitia et confidere et gloriari in multitudine diuitiarū et putare nunꝙ mori. Ideo hec via ⁊ error fuit scādalū ipsis quo ceciderunt in tam magnū errorē et stultitiā. Itē hec via. i. iste triplex error fuit scādalū ⁊ cā ipsis diuitibus insipiētibus: vt nō timerēt: nec crederēt etiā futurum iudiciū nec penas futuras pro peccatis suis Et sic cōtempserūt deū ⁊ legē suā et cōmiserūt oīa scelera et nō quesierūt nisi gloriā in hoc mundo: nec cōplacebāt nisi sibi in ore suo: nec loquebātur nisi de rebus terrenis et mundanis: nec volebant aliqđ audire: nisi vanitates. et adulatiōes et non correctiōes sapientū ⁊ sacre scripture: ideo in ore suo complacebant sibijpsis.

Sicut oues in inferno positi sunt mors depascet eos. xxvi. dist. q̄ i aliud De pe. di. vij. nullus. xxxiij. q. ij. admonere.

Et dominabuntur eorū iusti in matutino: et auxilium eorū veterascet in inferno a gloria eorum.

¶ Licet in ore suo sic cōplacerēt in hoc mundo tñ postea sicut oues in inferno positi sunt. nam sicut oues que prius pascebātur in pratis postea recluduntur in ouili: et mors depascit eas: q: occiduntur in macello ad cibū ⁊ pastū hoim. Ita pariter accidit istis. Nā qui ante comedebāt ⁊ deuorabāt pauperes: et bona eorū diripiebāt in hoc mūdo: post mortem positi sunt in ouili inferni: et mors perpetua inferni depascet et comedet. eos et erūt cib⁹ diaboli et esca draconū ⁊ pplis nigris ethiopum inferni: et ista est prima pena eorū inquātuȝ sunt esca ignis et diaboli. Scđa est pena vermis et doloris cordis qui vermis nunꝙ morietur: et etiā quia iusti et scti quos ipsi oppresserūt et deuorarunt in hac vita dñabunt et iudicabūt eos cū xp̄o in matutino iudicio qđ fiet post noctē huius vite.

D ¶ Dñ dies iudicij dicitur dies mala et amara valde peccatoribus dānatis: sed dicit matutinuȝ et dies clara et mane in qua resurgēt oēs iusti ⁊ claritatē glorie post tenebras ⁊ persecutiōes huius vite recipiēt. Dicit etiā matutinū q: oīa que in hac tenebrosa nocte fuerūt occulta: tunc erūt oīb⁹ manifesta: pariter lex euāgelica dicit matutinū respectu le. ve. quia oīa sacramēta q̄ tibi fuerūt occulta fuerunt per xp̄m patefacta. Et sic resurrectio xp̄i fuit matutinū ⁊ aurora hui⁹ diei grē. Scđȝ hō ma

Dies iudicij dr dies mala.

tutinū erit in die iudicij ꝛ tūc auxiliū ꝛ multitudo diuitiaꝝ coꝝ in quibus cōfidebant veterascet et euanescet a glīa coꝝ. Et frustrabiꝫ sicut qn pān⁹ veterascit nō pōt resistere frigori nec est alicu⁹ ꝑ cij.q.d.ꝙ diuitie sue nō poterunt sibi auxiliū ꝑsta re:nec liberare:q: deficiet gloria eius ꝛ dū fuerit in inferno frustra expectabunt auxiliū q: ibi nul/ la ē redēptio. Et notāter dr iusti dn̄abanꝫ coꝝ in matutino:q: iusti erūt in matutino glīe sed dāna ti in tenebris et die malo penarū. Et nūc iusti exi stentes in matutino glīe stabunt in magna cōstā tia aduersus eos qui se.s.ipsos angustiauerūt et oppresserunt in hac vita accusantes eos añ iudi cem xp̄m. Et tūc illi diuites impij qui abstulerūt labores et bona illorū videntes iustos i tāto bono re cū xp̄o turbabunꝫ timore horribili penitentiā infructuosam agētes ꝛ dicētes intra se. Hi sunt quos aliqñ habuimus in derisum. Ecce quō com putati sunt iter filios dei ꝛ inter sctōs sors illorū est. Quam hereditatem nos poteramus obtinere sapientie.v. Et iste vermis penitudinisꝛ doloris conscientie et inuidie depascet eos:ꝛ sic mors de/ pascet eos.s.ignis et vermis.

ij.q.xliij. mānā.ꝛ ij.q.iij./ dignuz. **Uerūtñ deus redimet aīam meam de manu inferi cum acceperit me.**

¶ Hic explicat premiū bonoꝝ et iustorum qd nil aliud erit nisi assumi i societatē xp̄i ꝛ regnare cuz eo. Hō ait cetus iustorū. Uerūtñ dū illi iniusti repo nenꝫ ꝛ mittētur i infernū sicut oues ꝛ auxiliū eoruz veterascetꝛ frustrabiꝫꝛ patienꝫ penā ignis ꝛ ver mis. Tūc dn̄s iesus xp̄s ꝑ cui⁹ amore ego passus sum cū patientia sustinuit opprobriaꝛ damna in mundo. Tunc redimet animam meam ꝛliberabit de manu et potestate inferi cū acceperit.q.d.post ꝙ multitudo diuitiaꝝ ꝛ ꝓprie vires nec frater po terit redimere hominem in hora mortis aut in die iudicij. Ideo ego expecto per fidez ꝙ dn̄s xp̄s redemit animam meam per passionez suam ꝛ sacramentum pn̄ie ꝛ assumpserit me ad suū re/ gnū dicēs. Uenite bn̄dicti patris mei ꝑcipite re/ gnū:cuius regni tanta erit gloria ꝙ nec auris au diuit:nec oculus vidit:nec in cor hominis ascēdit q.d.nil aliud potest redimere hominem in hac vi ta nisi penitētia. Nam homo peccator non se po test redimere in morte per vires suas:nec per mul titudinem diuitiarum:nisi per solam penitentiā Unde notanter dicit Redimet animam:eo quod supra dixit stultus insipiens simul peribunt.i. in corpere anima. Ideo iste fidelis ait. Uerumtñ ego nō curo ꝙ corp⁹ moriatur:sꝫ expecto ꝙ deus redi met aiaz meā de manu inferi ꝑ pn̄iaz:et sic nō cō fido in multitudine diuitiarum sed in solo deo et sacramento penitentie:et sic securus ibo ad mor/ tem et iudicium.

xij.q.ij.c gloria **Ne timueris cum diues fact⁹ fue/ rit homo:ꝛ cum multiplicata fuerit gloria domus eius.**

¶ Hic cōsolaꝫ ꝛ exhortaꝫ iustos ad pn̄iaz dicens O vir iuste si tanta pena erit pena maloꝝ:ꝛ tāta gloria dabitur iustis in iudicio post hanc vitam ergo ne timueris cum diues factus fuerit hō:et ne desperes licet opprimat te in hac vita et ne diffi das cum multiplicata fuerit gloria domus eius in copia diuitiarum et prolis et dignitatū et diri piat bona tua nam parum durabit gloria tua.

Qm̄ cū interierit nō sumet oia:neqꝫ descendet cum eo gloria eius. Quia anima eius in vita ipsius be/ nedicetur:cōfitebitur tibi cum bene feceris ei. Job.xx/ vij.d. xliij.q.ō. iiij.quid dicam.

¶ Cum interierit non sumet secum nec portabit omnia bona nec gloria domus eius descendet cū eo ad infernum.q: omnia relinquet in hoc mun/ do. Et ideo non desideres glīam eius:q: tñ dura bit in hac vita ꝛ glīa eius et fama tantum in sua vita bn̄diceꝫ et laudabiꝫ ab adulatoribus ꝛ intā tū te diliget ꝛ confitebiꝫ tibi ꝛ laudabit ꝙtū sibi bn̄feceris et adulat⁹ fueris et munera porrexeris Et dum feceris ei munera tunc tibi se esse amicuꝫ confitebitur et te laudabit:et fauorem promittet et tantum durabit amicitia quantum cum lauda bis et munera porriges. Et propter hoc quia iste iste talis fuit mundanus et filius prauorum secu tus est prauitatem fratrum suorum dum viueret ita sequetur eos post mortem. Et sic.

Introibit vsqꝫ in ꝓgenies patrū suo rūꝫ vsqꝫ in eternū nō videbit lumē. xlvj.dist. omnes.

¶ Introibit in ꝓgenies patrū suorum quorū sce/ lera imitatus fuit in hac vita:ꝛ idō cū eis simul cru ciabitur in inferno ꝛ non videbit lumē glorie in eternum immo tenebras exteriores.

Hō cum in honore esset nō intellexit: comparatus est iumentis insipien/ tibus ꝛ similis factus est illis. Supra. eodem.

¶ Concludit iterum ad maiorem expressionē ꝙ si cut primus homo cum esset in honore non intelle xit:ita quilibet mundanus hō cū esset in hoc bono re: opportunitate faciēdi bonū nō intellexit: nec considerauit beneficia sibi collata nec ꝓuidit pro vita futura dū poterat et erat in tp̄e merendi et penitentiam agendi.et non fecit ideo compara/ tus est iumētis sicut dictū est supra. Ex quib⁹ pꝫ ꝙ tota intentio dauid in hoc psalmo est exhorta/ ri et inducere omnes ad declinandum a malo et agendo bonum et agendo penitentiam in hac vi ta et ne differant pn̄iam vsqꝫ ad mortē inclusiue ꝛ ne decedant cum peccato q: post mortē non est tē pus:nec locus penitentie:sed iudicij.quia nullu; malum impunitum nec bonum irremuneratum. Ad quod ꝓbandū sumit parabolā et ꝓpositionē ex pctō et punitione ipsius adā primi hominis: qui cum esset in paradiso cū honore nō intellexit comparatus est iumentis. Et ideo vt magis im/ primat ꝛ icutiat terrorē in cordibus nr̄is iterat il lud dictū ꝛpunitionē ade:sicut fit in preconizatio nibus cōminatorijs vbi dr geminādo in ꝑncipio et fine qñ portaꝫ re⁹ ad patibulū qui sic faciet sic

punient. Et sic xps cōminans futurū iudiciū dicit Uigilate iterū dico vigilate. ¶ Ex isto psal. et eius expositione recolliguntur .xiij. conclusiones. ¶ Prima cōclusio: q dauid cōuocat oēs cōditiōes et status hoim pcipue diuites et potentes ad audiēdā doctrinam huius psalmi. ¶ Scda pclo: q in hoc psal. itēdit pcedere parabolice arguēdo et confutando errores hoiz potētū et diuitū qui nō timēt futurum iudicium putantes seīunq morituros. ¶ Tertia cōclusio: q vnusqsq dz timere futurum iudiciū quātuncūq sit iustus: et hoc ppter laqueū cōcupiscētie latētē in carne: que qdē cōcupiscētia incitat ad omne pctm nisi iuuet bō gratia xpi. ¶ Quarta conclusio. q nullus diues debet nec pt confidere in multitudine diuitiarū suarū: qz non potuerunt ipsum redimere in die iudicij quia sibi nullū pciū poterit redimere hominē: qz nō erit tēpus penitentie: sed sententie. ¶ Quinta conclusio q in die iudicij hoīes iusti et sancti, non poterunt redimere fratres nec patres mortuos sine penitētia aut sine fide. ¶ Sexta cōclusio q nulla potentia aut virtus poterit hoīes liberare a morte corporali qz non solū insipiētes: sed etiaz sapientes moriētur. ¶ Septima cōclusio: q hec ē differētia inter sapientes et insipiētes. Nam sapientes moriuntur solum quo ad corpus sed non quo ad animam: quia viuunt in celo per gloriam: et resurgēt in corpore glorioso i iudicio. sed insipiētes. s. ipenitētes et infideles simul morient quo ad corpus et aiam qz nō resurgēt in resurrectionez vite eterne: sed i resurrectionē iudicij ad patiēdū penas eternas. ¶ Octaua cōclusio: q diuites et potentes et ēt philosophi et hystoriographi lz vocauerint noīa sua in hoc mūdo per famā: tamē fama simul cum eis pibit: immo cadauera eoz iacebūt in paruo sarcophago in eternū. ¶ Nona cōclusio q diuitie et potestates et dignitates et facundia potius fuerūt hoibus malis ad scādaluz in hoc mūdo q ad vtilitatem et bonū cōsequendum qz ex malo vsu earū consecuti sunt perpetuā dānationē: qz sicut oues in inferno positi sunt et mors depascet eos. ¶ Decima conclusio q sicut diuites potentes comederunt bona pauperum: ita mors eterna depascet eos. ¶ Undecima conclusio q pauperes non debent indignari cum videant malos prosperari et fieri diuites in hac vita qui breuiter morientur et relinquent alienis diuitias suas et in eternū cruciabuntur in tenebris inferni. ¶ Duodecima conclusio q pauperes accusabunt diuites et potentes apud deum in die iudicij. ¶ Tredecima conclusio q sicut adam cum esset positus in tanto honore et dignitate in paradiso et nō intellexit: nec sciuit conseruare et custodire statum suum contēnendo diuinum preceptum et ideo fuit eiectus a felici loco et statu in quo erat: et expoliatus omnibus bonis fuit positus in hac valle lacrimaz et miserie comparatus iumentis insipientibus. quia factus mortalis et ignorans sicut bestia: ita quilibet homo potens et diues qui nescit custodire gratiam et innocentiam quam recepit in baptismo: aut non agit penitentiam de peccatis dū hz tempus: aut non prouidet pro futura vita adipiscēda p elemosynas et opa meritoria eijcietur ab hoc mūdo. nisi de bonis temporalibus secū portādo et in die iudicij eijciet a facie dni i ignez eternū. Et sic morient quo ad corpus et aiam sicut iumentum et bestia. Et hoc quo ad mortem spiritualem.

Nota. | Dr̃ia inter sapiētes et insipiētes. | Nota de adam.

Deus deorum dominus locutus est et vocauit terram.

¶ Titulus ps asaph. lz qdā hebrei et catholici dicāt q asaph fecit hunc psal. et ceteros sibi intitulatos: istam in principio dictū est q nulla ratiōe mouentur nec habent aliquā autoritatem pro se. Nam asaph et eman et ydytum nō dicūtur prophete nec prophetantes eo q psalmos conficerent: Sed qz prophetabant. i. psalmos cantabant in organis iuxta reg em: vt pz in primo paralipomenō. xxv. pphetare idē est q prophetias canere et interptari: vt ait apls prima ad corin. ix. Et iō est dicendum fm Aug. q dauid fecit hūc psalmum et oēs alios sed distribuit eos cantandos et interpretandos ipsis asaph et ethan et eman qui fuit de filijs chore: et ipsi ydythuz vt pz primo paralipomenon. xxiij. vbi dz q psaltes canebātū organisque fecerat dauid ad canendū. Itē. ij. paralipomenō. vij. dicitur in dedicatione domus dni sacerdotes et leuite stabant in officijs suis et cātabant in organis carmina que fecerat dauid ad laudandum dnz: quoniā in seculum mia eius. Ex quibus pz q dd fecit hūc psalmū et dedit ipsuz cātādū filijs asaph: eo q dirigitur to ecclesie siue cōgregatiōi hoiz. Asaph enim interpretatur cōgregatio siue collectio. Un sicut per filios chore intelligitur mystice ecclesia congregata ex gentilibus et filijs malorū parētū Ita per asaph intelligit tota ecclesia simplr scdz nominis interpretationē. dd ergo fecit hūc psal. et intitulatur ipsi asaph eo q loquitur de vniuersali iudicio ad quod congregabuntur oēs gentes et nationes in valle iosaphat a solis ortu et occasu vt manifeste patet in littera Ideo dimissis diuersis modis dicendi est dicenduz q postq dauid in psalmo precedenti probauit de necessitate futurum iudicium. In hoc psalmo describit executionem eius futuram per exemplum. Et sic psalmus iste diuiditur principaliter in duas partes. Naz in prima describitur iudicij preparatio: in secūda iudicij executio ibi. Audi populus meus. A

¶ Quantum ad primum est notandum q iudiciū est actus iudicis. Et sic potest esse duplex actus ipsius iudicis: quia aut iudicat legē aut preuaricatores et obseruatores legis. Primum dicitur iudicium discretionis inquantum iudex interpretatur et declarat difficultates et enigmata legis et discernit inter ea quia eiusdem est condere legem et interpretari et discernere et iudicare secūdum legem. Secundum dicitur iudicium examinationis inquantum iudex examinat obseruatores et preuaricatores legis et punit secundum merita et demerita. Et sic tribuit vnicuiq qd suū est: et ista tria pertinent ad eundem primo et principaliter scz ponere siue ostēdere leges: et interpretari et examinare. Sic ergo cum xps fuerit primus

vs. q. s. c. somnia et. xv. qō. vs. c. si a facer dotibus. | Diuisio p salmi. | qui dicit iudiciū

conditor et lator legis moysi inquantum deus dedit illam moysi et soli populo israel per angelos vt patet ad hebreos primo. Ideo venit in carnem in primo aduentu ad iudicandam et interpretandam et discernendam legem datam moysi. Et sic nobis legem moysi interpretatam et discretã. Discreuit enim et separauit paleas a grano et figuram a figurato et vmbram a veritate et lumine et econuerso: qr lex euangelica nisi aliud est nisi lex moysi interpretata per christum discreta quia nõ venit soluere legem sed adimplere: qr vnum iota nõ preteriuit a lege quin interpretatum et impletum sit in christo. Et ideo ait Aug. lib. de cathecizandis rudibus q testamentum ve. nisi aliud est nisi occultatio noui et euangelium nisi aliud est nisi manifestatio ve. testa. Ideo oportuit vt xps qui occultauerat illam legem in illo paruo populo et veniret manifeste in carnem et interpretaretur et discerneret eam et ferret ipsam et promulgaret declaratam toti mundo postq erat rex et iudex vniuersalis. Et sic fecit quia venit in iudeam et hierusalem et declarauit et impleuit eam in se docẽdo et faciendo et impleudo et faciẽdo omnia que de eo scripta erant: et in monte syon misit spiritum in apostolos vbi receperunt septẽ dona spũssancti ad legẽ intelligẽdaz: et postea misit eos ad predicandũ per vniuersum mundũ euangeliũ omni creature promittentes premiũ obseruatoribus et penã preuaricatoribus dicens. Qui crediderit et baptizatus fuerit saluus erit. Qui vero nõ crediderit cõdẽnabitur. Et ascendẽs in celũ ex monte oliueti promisit eis se venturũ ad iudicandũ preuaricatores et obseruatores dicẽs per ãgelos suos Viri galilei quid admiramini aspicientes quia hic iesus sic. s. in gloria et potestate magna et maiestate veniet ad iudicandũ totum orbem quemadmodum vidistis eum euntem in celuz. Et ideo dicunt sancti doctores q sicut xps promulgauit legem euangelicã primo in hierusalem et in monte syon et exinde per totum orbem ad omnes conditiones et nationes et linguas et status. Ita pariter in secũdo aduentu veniet in syon et hierusalez Et ad eudem locũ congregabit oẽs gentes et nationes et status hominuz. et ibidem iudicabit preuaricatores legis tribuens vnicuiq secũdum ea que taxata sunt in lege. D ¶ Sed dicit Aug. q diuersimode veniet xps in secundo aduentu et in primo. Nam licet in primo venit ad iudicandam et dandam legem: tamen venit occultus: idest mortalis et passibilis: vt iudicaretur a pylato et hominibus pro nobis. Sed in scdo aduentu veniet manifestus et cũ ptãte magna et maiestate vt iudicet oẽs hoĩes in valle iosaphat q̃ est inter montẽ syon et montem oliueti vbi fuit captus et ligatus de qua dr ioelis. iij. Congregabo oẽs gẽtes in valle iosaphat et disceptabo cũ eis quasi in eodẽ loco vbi dedit legẽ. Un hoc vniuersale iudiciũ predixit dauid in hoc psalmo. ¶ Describit ergo dauid in hac prima parte et preuiam dispositionem et preparationem ad iudicium dicens. Deus deorum idest iudex iudicum qui est christus locutus est: primo angelis suis et precepit vt sonitu tube a quatuor ventis terre conuocarent omnes mortuos ad iudicium: ad cuius sonitum diuina virtute omnes mortui surrexerunt.

no. quõ dedit deus legem.

De aduẽtu duplici.

A solis ortu vsq ad occasum: ex syõ species decoris eius.

De pe. di. iij. c. vltimo.

¶ Christus vocauit terraz a solis ortu vsq ad occasum. idest omnes qui erant sepulti in terra. et mortui et ponitur preteritum pro futuro propter certitudinẽ prophetie sicut frequenter fit in psalmis et ceteris prophetijs vt ait canhi in hoc loco. A ¶ Unde nota q xps dicitur deus deorum. Primo qr est deus per essentiã. Secũdo qr est primus et verus iudex. Scdo apostoli et reges et oẽs iudices dicuntur dij in sacra scriptura. Prio per participationem. Secũdo qr gerunt vices dei in iudicando quia omnis potestas a deo est. Et sic omnes iudices dicuntur dij in sacra scriptura: vt ptz exod. xxij. Si latet fur dominus domus applicabitur ad deos idest iudices et iurabit. Itez in eodem ad deos vtriusq causa perueniet. Itez in eodem dijs non detrahes: principes populi tui nõ maledices. Etiam christus dicitur deus deorum idest angelorum et sanctorum et iudex iudicuz idest apostolorum qui cum eo iudicabũt duodecim tribus israel: christus ergo deus deorum locutus est et vocauit terram vniuersam a solis ortu vsq ad occasum: vt veniãt ad iudicium: sicut in primo aduentu venit ad dandam legem omni creature. Sed erit differentia. Nam in primo aduentu venit occultus vt iudicaretur ab hominibus et tacuit ante pylatum. Sed in secundo aduentu

Deus manifeste veniet: deus noster et non silebit.

xxv. dis. ab exordio.

¶ Deus noster christus tanq deus manifeste veniet ad eundem locum scilicet ad montẽ syon vbi primo dedit legem et non apparebit ibi mortalis et contemptus et fragilis: cesus et ictus et crucifixus: non habens aspectum neq decorem sicut in primo aduentu: immo species decoris et pulchritudinis eius erit ex syon quia ibi apparebit in gloria et pulchritudine cuz potestate magna et maiestate in nubibus celi supra montem syon et hierusalem et nõ tacebit sicut tacuit ante principes sacerdotum cum palmis cederetur et alapa et ante pylatum cum iudicaretur: immo loquetur et examinabit opera hominum et preuaricatores legis. Et non silebit scelera hominum immo manifestabit et fulminabit sententiam contra malos. Ideo.

Ignis in conspectu eius exardescet et in circuitu eius tempestas valida.

xxv. di. c. qualiu.

¶ In conspectu eius et ignis exardescet in terrorem malorum: et comburet oĩa elemẽta: et erit tẽpestas valida et omnia signa que predixit christus Math. xxv. et Luce. xxi. Et.

Aduocabit celum desursum: et terram discernere populum suum.

vi. q. j. si omnia. et xv. q. vi. si a sacerdotibus

¶ Aduocabit celum. i. oẽs angelos et sctõs qui sunt in celo vt sedeant secũ ad approbãdũ sniaui. Et

vocabit etiam terrā: et oēs terrenos et totū ppl'm suū discernere. i. ad discernendū bonos a malis: et oues ab hedis: et ad iudicādū eos: et examinandū: et hos congregabit in voce archangeli a summis celorum vsqz ad terminos eorum que sunt elementa ad que terminentur influentie celorum et astrorum.

xcv. dist. cap. ecce ego.

Cōgregate illi sanctos eius qui ordinant testamentū eius sup sacrificia.

Xps tribus modis locutus est mundo.

¶ Ista sunt verba pphete. Unde no. q xps tribus modis locutus est mundo. Primo locutus est per patriarchas et pphetas predicendo aduētū suū in carnem et oīa mysteria euāgelica. Scdo locut' est per os suum et per seipsum in carne verificando legem et prophetas per legem euangelicam. Tertio locut' est per aplos et doctores qui predicarunt euangelium toti mundo. Unde sicut per patriarchas et pphetas ordinauit te. ve. Ita per apostolos et doctores ordinauit te. no. Ideo ī iudicio prīarche et pphete ve. te. quibus data fuit lex et per quos xps locutus est in ve. test. et oēs apli qui predicarūt legē euangelicā in no. te. appellabūtur et ɔgregabunt cū xpo vt sint testes vtriusqz testamēti et coiudices cum xpo et ideo dicit congregate tc. q. d. O vos angeli cōgregate illi idest xpo oēs sanctos eius. s. moysen et aaron et dauid et ceteros qui ordinarunt testamētū eius vetus. et aplos et doctores qui ordinarunt et interpretati sunt et declarauerūt testamentū nouū sup sacrificia et ecclīastica sacra vt assistāt xpo iudici et sint testes et approbēt ei' sniam. Littera vero Hiero. hz congregate mihi sctōs meos qui disposuerūt pactū meū sup sacrificia: qd ī eādē incidit sniā. Nam xps precipiet et iubebit cōgregari oēs patriarchas et pphetas ve. te. Qui vixerūt in lege vete. et saluati sunt sub fide et spe xpi futuri et oēs aplos et sanctos no. te. qui viderunt et receperūt xpm et predicarūt legē eius. et isti oēs erūt testes et iudices iudicantes. xij. tribus israel.

vi. q. i. c. si oia. et. xv q. vi. si a sacerdotibus.

Et annunciabunt celi iusticiam ei': quoniam deus iudex est.

¶ Tunc celi materiales et sol et luna et stelle annunciabūt per signa quomodo christus est deus dominus eorum. et iustus iudex omnium qm sibi celi et elementa parebunt manifeste. et anunciabunt ipsum esse deum. et non solum celi materiales. sed etiam celi spirituales. scilz angeli et apostoli et omnes sancti annunciabūt illa deo quoniam xps est deus et iustus et iudex. qz tā pr es ve. te. ꝙ noui prebebūt testimonium de xpo in lege et pphetis et euangelio et approbabūt sniam iudicis. Nam moyses adducet et ondet ibi legem quā in monte synai accepit et illi pplo dedit. et dauid ostēdet ibi oēs psalmos quos de xpo scripsit et pphete oēs prophetias et apostoli et euangeliste oīa euangelia. et Paulus oēs epistolas. et Augu. et Hiero. et ceteri doctores oīa opa que de xpo et eius ecclesia scripserūt annūciabūt et affirmabunt qm xps est deus et iudex oium habens potestatem vniuersalem in celo et in terra. Et sic iudicabunt et cōdēnabūt filios israel carnales qui

Nota.

christum non receperunt et approbabunt. xij. tribus et filios israel spirituales qui per. xij. apostolos christo sunt regenerati: que est tota ecclesia.

De pse. dis. iij. c. vltimo.

Audi ppl's me' et loquar israel: et testificabor tibi de' de' tuus ego sum.

¶ Hec est secunda pars principalis in qua premissa dispositione et preparatione iudicij describit ordinem discussionis: executionis et eiusdem. ad cuius intelligentiam est aduertendum qd sicut in primo iudicio primi aduentus christi fuit examinata et discreta et interpretata lex. ita in vltimo aduentu christus examinabit preuaricatores et obseruatores legis vt vnicuiqz tribuatur fm opera sua et merita. vel demerita et premia vel penas in lege taxatas. D ¶ Sed quia in tota lege nil aliud iubet nisi charitas siue dilectio dei et proximi: qz in his duobus mandatis vniuersa lex pendet et prophete vt patet Math. xxij. ideo tota lex est de cultu diuino que pertinet ad dilectionem dei. vel de preceptis moralibus que pertinent ad dilectionē primi. Et ideo circa diuinū cultum aut cōuersationem primi cōtingit obseruantia aut preuaricatio. Sed qz dilectio dei siue cultus diuinus precedit dilectionē et cōuersationem primi. Ideo xps in iudicio prius examinabit de diuino cultu: ꝙ de ɔuersatiōe primi. Duo ergo facit in hac scda parte. Nam primo describit examinationem iudicis circa diuinum cultū. Secūdo de preceptis que pertinent ad dilectionem proximi ibi. Peccatori autem dixit deus. ¶ Quantum ad primum est aduertendum quod propheta introducit dominum loquētem in hoc psalmo: et loquitur in lege veteri auisando populum israel. et ex cōsequenti omnes homines mundi quomodo ipse est venturus ad iudicium in humanitate iam indutus presupponendo primum aduentū in carnem. Et predicit et auisat de quibus debet querere et examinare in iudicio generali. Et dicit quod de duobus scilz de dilectione dei et proximi: idest quomodo se habuerunt homines in cultu diuino erga deum et quomodo erga proximum: et hunc ordinē tenuit christus mat. xxv. quia auisat apostolos de quibus est interrogaturus in iudicio cum venerit in nouissimo die. et dicit christus qd primo examinabit et interrogabit de his que pertinent ad deum. et quomodo se habuerunt homines erga deum. Et ponit parabolam de quinqz talētis et de decem virginibus et lāpadibus. Secūdo dicit q iterrogabit quō se habuerūt erga proximum. Et petit de operibus misericordie: vt patet in eodem capitulo. Idem ergo ordo seruat in hoc psalmo. Dicit ergo deus. O populemeus attende et sis cautus: quia ego veniam ad iudicium in forma humana Ex quo ptz q ego ero ille qui iam in primo aduētu veni in carne tanq messias et in lege pmissus Quasi dicat q ante iudicium iā precedit aduentus primus in carne. Et ibi in iudicio loquar tibi in forma hūana in prio aduētu iā assumpta. et testificabor tibi p prīarchas et pphetas et apostolos et martyres: quos ibi ɔgregabo quasi ego de'

Nota.

xps examinabit sic.

sum deus tu⁹.id est ꝑ filios assistētes ꝓbādo qualr ego sum deus tuus quē tu in pꝛio aduētu negasti eo ꝙ venerā in carne moꝛtali.q.d ꝙ tunc cogno‑sces et nō poteris negare ꝙ ego sum messias de⁹ et homo:quia licet in pꝛimo aduētu ex inuidia et malicia me negasti:tamen in secundo aduētu nō poteris me negare.Nam angeli et celi et elemen ta ⁊ pr̄iarche et prophete ⁊ apl̄i ⁊ oēs scti hoc te‑stificabuntur et hoc ēt appebit i mea maiestate.

Als sup sacrifi‑cia tua. **Non in sacrificijs tuis arguā te holo causta autem tua in conspectu meo sunt semper.**

¶Hic predicit deus et auisat israel de quibus est quesiturus in iudicio.Et ostendit ꝙ non examina bit nec queret rōnem de sacrificijs ⁊ holocaustis vete.le.quoniam iam erunt oblita ⁊ reuocata et pꝛohibita in pꝛimo aduētu:ideo ait. Audi israel quia in illo iudicio non arguam te in sacrificijs tuis ve.le.Nec queram a te rationem de eis quia iam erunt pꝛohibita in pꝛimo aduētu ⁊ holocau sta tua non sunt semper:nec erūt accepta semꝑ in conspectu meo nec erūt mihi semper grata.Ideo pꝛohibentur iam in pꝛio aduentu.Et nota ꝙ ista secunda clausula hui⁹ versus scilicet holocausta etiam suboꝛdinatur sub illa negatione non quasi dicat non arguaȝ te in tuis sacrificijs nec tua holocausta erunt nec sunt semper accepta in conspe ctu meo.Ideo sequitur.

iij.q.vij. in grauibus. **Nō accipiā de domo tua vitulos: neꝙ de gregibus tuis hircos.**

¶Non accipiā amplius post pꝛimum aduentuȝ vitulos de domo tua scilicȝ synagoga i sacrificiū quia iam erit repꝛobata synagoga et moꝛtua neꝙ de gregibus tuis acipiā hircos.le.ve.quoniam omnia sacrificia illa et cerimonalia cessabunt ⁊ moꝛientur in pꝛimo aduentu:quoniam figure eo rum implebuntur in chꝛisto et ibi finient cursum suum omnia legalia in pꝛimo aduentu.

lx.di.ca. nasci. **Quoniam mee sunt omnes fere siluarum: iumenta in montibus et boues.**

¶Hic reddit rōnē quare sacrificia legalia erant abolēda ⁊ nō erāt ꝑpetua. A ¶Ad cuius intelli gentiā est notādū ꝙ sacrificia legalia vltra hoc ꝙ erant data in figurā xp̄i ⁊ ꝑ ꝯn̄s debuerūt cessare postꝙ̄ in eo impleuerūt officiū ⁊ cursuȝ suū tamē adhuc duab⁹ rationibus erant abolēda ꝑ aduen tum messie.in quo lex ⁊ dīa debebāt sumere virtu

Sacrifi cia lega lia abo‑lenda. tem ⁊ ꝑfectionē.Pꝛimo q: illa sacrificia aīalium bꝛutoꝝ erāt de se imperfecta et non bona nisi ex bonitate et deuotiōe offerentis.Et sic erant insuf ficientia ad reconciliandū hoīes cū deo nec de se erant deo accepta nisi ex fide offerentis credentis in xp̄ȝ futurum.Et sic de se erāt parui valoꝛis et immunda.Scd̄o quia erant aliena siue extranea Nam bona tēpoꝛalia nō sunt nostra nec in nostra potestate cū faciliter possint nobis auferri.et nō possunt nos iustificare nec apud deum sunt acce ptēda in magno precio ⁊ valoꝛe cum non sint no stra.sed potius iam sint sua. Et ideo erat queren dum tale sacrificium ad perfectionem legis in ad uentu messie quod de se erat magni precij et per se bonum et gratū et acceptū deo meli⁹ quocūꝙ offerente.vt suis meritis nos deo posset recōcilia re.⁊ hoc est sacramentum euchariste in quo offer tur xp̄s mediatoꝛ dei ⁊ hominū.Secūdo erat que rendū sacrificium ꝙ non esset extraneum.sed pro pꝛium nostrū et in nostra potestate quod nos pos set iustificare.Et hec nostra voluntas fide et cha ritate habituata et spiritus contribulatus et coꝛ contritum et humiliatum hoc solum est pꝛopꝛiū nobis quia nihil magis in nostra potestate ꝙ̄ vo luntas vt ait augu.Omnia autem alia sunt no‑bis aliena quia faciliter possunt auferri.Sed bo nam voluntatem et bonum affectum nunꝙ̄ impe ratoꝛes et tyꝛanni nec persecutiones et.dira toꝛ‑ menta potuerunt auferre sanctis apostolis: nec Beato Laurentio:nec Uincentio:nec Agneti nec Cecilie:nec ceteris martyꝛibus.Ex quibus patet ꝙ sola voluntas cum virtutibus theologicis et moꝛalibus sunt nostra bona pꝛopꝛia.Ideo dicit Aug.in sermone de martyꝛibus ꝙ de hoc cellario bone voluntatis precipimur elemosynas et sacri ficia facere eo ꝙ sunt in nostra potestate.Naȝ li‑ cet quis dicat non possum ieiunare: nec ex pauꝑ tate diuitias pauperibus erogare:tamen non po test dicere non possum deum et pꝛoximuȝ amare eo ꝙ voluntas est sola in nostra potestate.Hec est ergo causa quare sacrificia legalia erant abolen da:quia erant aliena: ⁊ alia pꝛopꝛia substituen‑da.Dicit ergo chꝛistus non accipiam post aduen tum de domo tua et synagoga tua vitulos nec de gregibus tuis hircos in sacrificium quoniā talia animalia non sunt vestra:sed mea nec sunt in ve‑stra ptāte sȝ i mea:⁊ etiā in ptāte alioꝛum:q2 pn̄t a vobis auferri quoniam omnes fere siluarū sunt mee ⁊ nō sunt vestre et boues ⁊ iumēta q̄ pascunt in montibus q̄s sacrificabatis et immolabatis in lege veteri mea sunt et non vestra.

Que sūt nr̄a bo‑na pro‑pꝛia.

vi.q.i.c. si omnia **Cognoui omnia volatilia celi: ⁊ pulchꝛitudo agri mecum est.**

¶Ego noui omnia volatilia celi esse mea et non vestra.⁊ oēs fruges ⁊ fructus terre et tota pulchꝛi tudo agri mecum est et mea sunt omnia ista et nō vestra.Et non sunt in magno pꝛecio acceptanda in vestris sacrificijs et oblationibus.Item ista et non offeruntur nec offerebantur ad cibum nec vti litateȝ mei sed vestri quia post oblationē vosmet comedebatis supꝛadicta sacrificia et oblationes quia ego non comedo tales cibos. Di.lvi. nasci.

Si esuriero nō dicam tibi: meus est enim oꝛbis terre et plenitudo eius.

¶Si ego esuriero.i.esurirem tales cibos coꝛpoꝛa les non dicerem tibi ꝙ dares mihi q2 egomet ac ciperem q2 meus est totus oꝛbis terre et plenitu‑do eius et omnia que in eo continentur.s. plante ⁊ animalia ⁊ omnia ex quib⁹ sacrificatis et offer‑tis.Alius est ergo cibus quem ego esurio et aliud sacrificium quod ego peto et quero. xxiiij.q. i.odi.

Nunquid manducabo carnes tauro

tum: aut sanguinem hircorũ potabo ¶ Nũqd mãducabo. i. cõsueui maducare carnes taurorũ in quas offertis: aut sanguinem hircorũ quem libatis potabo quasi dicat non. Nam aliʼ est meus cibus et alius meus potus et aliud est sacrificium quod quero et talia oblationes: quia non quero sacrificium nisi laudis scilicet sacrificium eucharistie: et cor contritum et humiliatum.

extra de voto ca. pen.

Immola deo sacrificium laudis: et redde altissimo vota tua.

¶ Hic explicat quod est sacrificiũ quod deus petit et instituit in lege noua. et quas oblatiões querit. Unde qz dictum est supra ꝙ christus qui venerat ad interpretãdã legẽ et declarãdã et perficiẽdã et patefaciẽdã veritatẽ et grãm in lege ꝓmissam debebat instituere verũ sacrificiũ per illa legalia figuratũ qḋ de se esset bonũ et pfectũ et tantis meritis plenũ. vt per se esset deo gratũ et acceptũ. et ꝑ consequens sufficiens ad recõciliãdũ nos cũ deo Sequitur ꝙ tale sacrificiũ nõ põt esse nisi homo Jesus christus: qui ſm humanitatẽ tenet medium inter hominem et deum. qz minor patre et melior oĩbus hoĩbus. Et iõ hoc sacrificiũ oblatũ ẽ ꝑrio in cruce vt ait apl̄s ad hebr. v. et ix. et ad Ro. iij. in redẽptionẽ oĩuz preteritorũ et futurorũ. et ille sanguis oblatus est in p̄ciũ oĩuz nostrum quo sanguine nõ solũ sumus nos ab omni debito redẽpti: sz etiã est celum nobis emptũ et hic est cibus et sanguis in quo deꝰ pater delectatur. Et hoc est sacrificiũ per agnũ vesptinũ et matutinũ in lege figuratũ. Et ꝑ oĩa alia aĩalia que ibi offerebãtur. Et hoc sacrificiũ a xp̄o in eucharistia institutũ qḋ deꝰ hic sibi petit immolari. Dicitur enim sacrificium laudis non solum ꝙ cum laudibus offeratur. sed quia de se est bonum et laudabile et gratum deo et acceptabile. Ideo ait immola deo sacrificiũ laudis. i. sacrificium eucharistie deo gratum et de se acceptabile et laudabile et bonum de opere operato. Sed qz offerendo hoc sacrificium non offerimus aliquid de nostro nisi inquantum xp̄s est caput nostrũ: ideo oportet vt aliqd de nostro simul cũ hoc sacrificio offeramus: sed nihil est nostrum nisi bona volũtas et spiritus contribulatus et cor cõtritũ et humiliatum vt dictum est. Iõ opz ꝙ hoc sacrificiũ laudis offerat̃ cũ corde puro et hũiliato et contrito per penitentiam cum fide informata charitate de corde bono et conscientia pura. Et ideo subdit. et redde altissimo vota tua id est fidẽ de corde bono et conscientia pura. quam deo in baptismo promisisti et voluisti et obseruantiam legis quam seruare promisisti cum obedientia. Nam in baptismo tu promisisti renũciare diabolo et pompis eius et seruare legem euangelicam siue legem dei cum fide: spe et charitate. Hec ergo sunt vota que deo promisisti et que deo reddere teneris. Et hoc est sacrificium quod offerre teneris: quia est in tua potestate. Littera hieronymi secundũ hebraicũ habet sacrifica deo cõfessionẽ et redde altissimo vota tua qḋ idẽ est et magis explicat mysteriũ. D ¶ Nam triplex est confessio

xp̄us est sacrificium.

Triplex cõfessio.

vt sepe dictum est: scz confessio fidei: cõfessio laudis siue beneficiorũ: et confessio pctõrũ. Pria confessio scz fidei ꝑtinet in se totã legẽ dei et obseruãtiam legis. Et per consequẽs sacramẽtũ eucharistie et oblationẽ eius. Et cõfessio laudis presupponit confessionẽ fidei: qz intãtũ laudamus deũ memorando eius beneficia inquãtũ ipsum credimus esse omnipotentem et creatorẽ redemptorẽ et glorificatorẽ sicut in lege memorat̃. Itẽ ꝯfessio pctõꝝ presupponit etiã cõfessionẽ fidei. Nam in tantũ corde cõtrito et humiliato cõfitemur peccata nostra. inquãtũ per merita passionis christi et virtute sacramenti penitentie veniã credimus cõseq̄ et dei misericordia sicut in lege ꝓmittitur nobis. Unde nota ꝙ ista triplex cõfessio perficit totũ hominẽ: nã cõfessio fidei iustificat: et cõfessio laudis scilicz gratiarũ actio satisfacit ꝑ bñficijs receptis quãtũ in nobis est ꝯfessio aũt penitẽtialis peccatorũ purificat hominẽ. Ex quo pz ꝙ ista triplex cõfessio iustificat totum hominẽ. Et ideo hanc querit deus ab homine. Et sic confessio cõprehendit in se totam legẽ et oĩa sacramẽta. Hoc est ergo sacrificiũ laudis et cõfessionis: et vota deo reddenda. Et est etiã aduertẽdũ ꝙ per sacrificiũ et hostiã laudis intelligitur quodlibet opus virtuosum et meritoriũ in lege noua et quelibet oratio vt ait apostolus ad hebr. xiij. Per ipsum xp̄m offeramus ergo hostiã laudis semꝑ deo. i. fructũ labiorum confitentium nomini eius. beneficentie autem et communionis nolite obliuisci. Talibus enim hostijs promeretur deus et hoc est sacrificium quod inclinat deũ ad miam et ad largiẽdũ veniã peccatoribꝰ ad iustificandum hominem in quo sacrificio deus magis honoratur et delectat̃ Ideo sequitur. inuoca me in die tribulationis. i. si tu obtuleris mihi tale sacrificium eucharistie et fidẽ et cõfessionẽ de corde bono et conscientia pura tunc inclinabis me ad misericordiam.

Et inuoca me in die tribulationis: eruam te et honorificabis me.

vij. q. i. cum percussio.

¶ Inuoca me in die tribulationis et eruã te in virtute talis sacrificij: et honorificabis me. i. ad maiorem honorem reputabo et cũ maiori honore accipiam hoc sacrificium et magis inclinabor ad misericordiã q̃ ꝑ sacrificia ve. le. ꝓpter ratiões iã dictas. Ex omnibus his pz ꝙ ꝓpheta intendit hic demonstrare ꝙ deus in iudicio vniuersali non petet rationem de sacrificijs vete. le. sed de alio nouo sacrificio laudis. Ex quo patet ꝙ iam tunc per magnum tẽpus retro erunt abdicata et prohibita sacrificia ve. leg. et aliud sacrificiuz substitutũ nobilius et perfectius. Et sic pz etiam ꝙ lex moysi et sacrificiũ ve. le. non erant semper duratura sz debebant durare aliquando cũ de se essent imperfecta. causa quare sacrificium xp̄i i cruce fuit tãtũ acceptũ deo iã est assignata psal. xxxviij. qz ꝓpter puritatem et humilitatẽ et obedientiam hic autẽ et in psal. sequenti assignat causaz quare hic idẽ sacrificium quotidie placet patri oblatũ in altari veruntamẽ eadez causa et ratione qua fuit tunc

in cruce acceptum: et etiã nunc patri acceptus in
xij.q.vij. altari: quia propter obedientiam et puritatem et
idem te/ charitatem et precium. quia deus et homo.
statur. **Peccatori autẽ dixit deus: quare tu enarras iusticias meas: et assumis testamentum meum per os tuum.**

¶ Postq̃ superius descripsit examinationem iudicis circa cultum diuinum. In hac secunda parte describit examinationem faciendam circa conuersionem et dilectionem proximi in qua exprobrat preuaricatores legis et arguit eos de transgressione diuinorum preceptorum. Unde duo facit. Nam primo conuincit eos de crimine. Secundo denunciat eis sententiam et punitionem: ibi existimasti q̃ ero. Quantum ad primum: quia superius dixit deus non querit sacrificia materialia et exteriora nec respicit ad dicta sed ad facta et non querit nisi sacrificium laudis vel confessionis de corde bono et conscientia pura qđ cõsistit in obseruantia diuine legis. Et qr multi sunt qui acceperunt et professi sunt diuinam legem ore: sꝫ non corde nec factis. nec obedierunt diuinis preceptis. Hoc ergo arguet deus scilꝫ christus in iudicio. Unde dicit ꝓpheta. Peccatori autem dixit deus idest dicet christus. quare tu iudee vel christiane enarras. i. enarrasti: idest et predicasti iusticias et precepta mea et assumpsisti testamentum i. legem meam per os tuum. quia professus fuisti
xliij. iq. eam ore et predicasti et professus fuisti ore te esse
ij. legat. christianuꝫ et seruare legem dei.

Tu vero odisti disciplinam et proiecisti sermones meos retrorsum.

¶ Totum oppositum fecisti. Nam odisti disciplinam nolendo seruare precepta nec corrigi de vitijs nec desistere a peccatis: immo noluisti audire: nec intelligere monitiones vt bene ageres: et proiecisti sermones meos retrorsum contemnendo: non sequẽdo eos: quia sermones mei semper
de pe. di exhortãtur ad penitentiam: et declinare a malo
v. fr eo. et facere bonum et probo quia proiecisti sermones meos retrorsum. Nam.

Si videbas furem currebas cuꝫ eo: et cum adulteris portionem tuaꝫ ponebas.

¶ Si videbas furem currebas cum eo ad furandum tanq̃ particeps eius. Ecce auaricia contra illud preceptum non furtuꝫ facies. per quod prohibetur omnis rapina et vsura et symonia. Et cum adulteris portionem tuam ponebas id est cum adulteris participabas contra illud precep-
xxij.q.ij. ptum. Non adulterabis. ecce luxuria que non est
beatus. sine gula.

Os tuum abundauit malicia: et lingua tua concinnabit dolos.

¶ Os tuum abundauit malicia. ecce ira et odium contra illud preceptum. Diliges proximum tuũ sicut te ipsum. Item lingua tua cõcinnabat. idest machinabat et componebat et palliabat: et colorabat dolos et fraudes sub zelo boni.

Sedens aduersus fratrem tuũ loq̃baris. et aduersus filium matris tue ponebas scãdalũ. hec fecisti et tacui. vi.q.i.c. ex meri/to.

¶ Sedens in domo. vel in porta. vel in foro. aut theatro loquebaris aduersus fratrem tuum ex inuidia et superbia et malicia. et aduersus filium matris tue scilicet aduersum quemlibet christianum qui est filius ecclesie matris tue. ponebas scandalum actiuum vel passiuũ vt rueret in damnum aliquod. O ¶ Unde tripliciter contingit vel pot est vnus alterum scandalizare. Primo decipiendo eum vt incidat in aliquod damnum vel errorem. Secũdo affligẽdo ipsum vt faciat blasphemare contra deum. Tertio quando quilibet male viuendo prebet alteri exemplum male vite, aut facit perdere bonam opinionem de ipso quã prius habebat. et sic quilibet talis ponit scandalum aduersum fratrem suum et proximum ¶ Hec fecisti. Hic iudex denunciat et fulminat sententiam dicens. Tu peccator, fecisti hec omnia supradicta. Et tacui per magna tempora expectando, et inuitando te ad penitentiam. et tu distulisti et contempsisti penitentiam thesaurizãdo iram iudicis vsq̃ ad diem mortis et vindicte. Et sic mortuus est sine penitentia.

Estimaui inique q̃ ero tui similis: arguam te et statuam contra faciem tuam. de pe. d. i. c. medicina. §. primo.

¶ Existimaui quod ero similis tui tacẽdo et tuis criminibus consentiendo. eo quod illico non te puniui: et existimasti et putasti quod ero tui similis iniustus non te puniendo: quia ita est iniustus iudex si non punit sicut reus qui crimẽ commisit. Et ideo iudex negligens punire reos fit iniustus similis illis. Ideo dico tibi quod nunc non tacebo nec dissimulabo punitionem: immo statuam et fulminabo sententiam mortis eterne contra faciem et personam vel ante faciem tuam quia in presentia omnium te ad ignem eternum destinabo: dicens. Ite maledicti in ignem eternum.

Intelligite hec q̃ obliuiscimini deũ ne quando rapiat et nõ sit qui eripiat. de pe. d. i. si cui. § porro.

¶ Hic deus siue ꝓpheta exhortatur omnes ad declinandum a malo et agendum bonum et agendũ penitentiam exemplo supradicte sentẽtie vt incutiat terrorem peccatoribus. et agant penitentiaꝫ ante mortem ne fulminetur eis in iudicio supradicta sententia. Unde dicit. O vos omnes peccatores qui obliuiscimini eum trasgrediendo eius precepta et obliuiscimini agere penitentiã et non vultis desistere a malo intelligite et attẽdite et cõsiderate sententiã que dabitur obstinatis in die iudicij. Ideo agite penitentiam dum tempus est nequãdo idest aliquãdo diabolus rapiat vos in peccato. et nõ sit qui eripiat vos de manu sua. qr in inferno nulla est redemptio. Item intelligite et vigilate ne diabolus rapiat vos ꝑ subitaneã mortem absq̃ penitẽtia. et nõ sit qui amplius eripiat

suas nō solū in nocte:sed ēt.die.Et sic primo fuit bellū intestinū ꝛ seditio inter eos.Deinde bellum externū per romanos:ideo subdit.

xc.di.ob lato. iiij qō.vij. grauib⁹ ꝛ.lxxxvij dis.oēs.

Die ac nocte circūdabit eā sup muros eius iniquitas:ꝛ labor in medio eius et iniusticia.

Et non defecit de plateis eius vsura et dolus.

¶Die ac nocte iniquitas ꝛ labor circūdabit eam super muros eius intus et extra:et in medio eius erat iniusticia:q: per totos illos.xl.annos nulla fuit iusticia:sꝫ seditio ꝛ tyrānides:nec defecit vsura et dolus in plateis eius publica.Et vsura ꝛ dolus ꝛ fraus manet in illo populo dispso tanquā morbus hereditari⁹.Itē vbicūqꝫ est ille pplꝰ dispersus ē: babylonica ꝛ ꝯfusio ꝑpter diuisionem linguaꝝ et opinionū.Nā postqꝫ cū veritate non pñt defendere pfidiā suā opꝫ vt sint inter eos diuerse false opiniōes:ꝛ sic vnusqꝫqꝫ suo mō glosat sacrā scripturā vt attrahat eā ad suā perfidiam ꝛ auertat a veritate.Et sic cōfingunt talmudiste diuersas hereses manifestas ꝯ sacrā scripturā.Puta ꝙ aie Esaie ꝛ alioꝝ ꝓphetaꝝ fuerūt in monte synai:et ibi acceperūt suas ꝓphetias.Et ꝙ aie ipsoꝝ talmudistaꝝ fuerūt in eodē monte synai:et sicut deus dedit legē moysi:ita dedit eis veꝝ itellectū legis.Et sic dicūt ꝙ magis est credendū eis ꝙ litere legis.Et dicūt multa alia enormia ꝛ varia ꝛ ꝯria inter se.Et sic duplex bellū est inter iudeos.s.intestinum et externum.quō autē iste maledictiones transierunt in posteros videbit psal. lxviij.et.cviij.et.lxxxi.

xi. q. iij. pauper. de pe.d. j. omīs.

Quā si inimicus meus maledixisset mihi:sustinuissem vtiqꝫ.

Et si is ꝗ oderat me sup me magna locutus fuisset:abscondissem me forsitan ab eo.

¶Hic probat ꝙ iusto dei iudicio iudei passi sunt bellū intestinū et diuisionē ꝛ cōfusionē et iter eos mala est fides nec vnus cōfidit de altero:ꝛ rō est Nā iste est morbus hereditarius eis:eo quoniam tradiderunt christū messiā et regē suū ꝛ familiarem et fratrem de sua tribu.Dicit ergo christus. Iustū est ꝙ patiantur talē pestē intestinā:q: sicut cū dolo ꝓdiderūt me pylato:qm̄ si aliquis inimicus et extraneus gentilis maledixisset mihi ipo nendo crimina et inferendo opprobria: vtiqꝫ ego sustinuissem id est esset magis tolerabile:eo ꝙ gētiles non habebant legem:nec prophetas et habebant odio israelitas et iudeos:et ideo si is gētilis vel alius qui oderat me fuisset locutus magna crimina et falsa testimonia super me abscondissem me forsitan ab eo.i.habuissem causam fugiendi ab eo et custodiendi me.

xix. di.c. sꝫ ecclie vij qō. j. a duersitas.

Tu vero homo vnanimus:dux me⁹ et notus meus.

Qui simul mecū dulces capiebas cibos in domo dei ābulauimus cum consensu.

¶Vero pro sed:sꝫ tu hō iudeus vnanimus.i.eiusdem legis et nature:et tribus:notus meus:q: quotidie erā in tēplo docēs et cognoscebas matrem meā de tribu iuda:et multotiens fuisti dux meus quantū ad sacerdotiū:q: fungebaris sacerdotio in quo consistit ducatus ppl'i: q: sacerdotes sunt duces: et sic eras dux meus:et notus:meus:ꝑ opera que feci tibi:qui mecū simul capiebas cibos.i. eras mihi familiaris ꝛ cōmensalis:q: multotiēs inuitatus in domo tua:puta in domo Symeōis leprosi ꝛc.et ambo simul ambulauimus in cōsensu et societate in tēplo ꝛc.ꝛ ego cū:ꝯsensu ꝛ familiaritate ꝛ colloquio eram tecū:marie cū erā inuitatus tecū ad cenā aut prādiū.q.d.sicut familiariter ꝛ ꝓditorie:et sub zelo amicicie ꝓdidisti me ꝛ tradidisti:ita familiari ꝛ intestino ꝛ externo bello intus et extra peribis.Hoc dicit.Nā dū titus ꝛ romani tenebāt ciuitatē hierl'm obsessam:ꝯtinue erāt seditiones et latrocinia publica infra ciuitatem.Et nota ꝙ ēt isti q̄tuor ꝟsus ab illo loco qm̄ si inimicus meus ꝛc.pñt referri ad iudā ꝓditorē qui erat discipulus et familiaris ꝛ cōmēsalis xp̄i et tradidit eum.Iō iudei moderni nō dicūtur iudei a iuda filio iacob patriarcha:sed dicunt iudei a iuda ꝓditore:cuius sunt imitatores ꝛ successores in maledictiōe et moribꝰ.Et ideo subdit.

Ueniat mors sup illos:ꝛ descēdant in infernum viuentes. xxiij.qō. v.si n̄ l3.

¶Postqꝫ iste pplus est imitator iude:ideo veniat mors sup illos nō solū corpalis:sꝫ ēt spūalis aie Et sic descēdāt viuētes in infernū sicut iudas qui mortuus est in corpore:et aīa q: laqueo se suspendit tanqꝫ cecus et obstinatus:ꝛ ipsemet se ad mortem iudicauit et abstulit sibi locū pnie.ꝛ qm̄ etiā sunt successores in moribus et neq̄tia.Iō sequit.

Qm̄ nequitie in habitaculis eoꝝ in medio eorum. xlvij.di. c.q̄tūlibet.iudei sunt similes iude.

¶Nequitie erūt semp in habitaculis eoꝝ in medio eoꝝ.i.nō solū erūt dolosi ꝯ extraneos:sꝫ etiā inter eos.Unde est notādū qō iste pplꝰ maledict⁹ in oibus est imitator:et successor:et heres iude ꝓditoris.Prio.q: inquantū pñt conant semp maledicere xp̄o:et ꝑdere xp̄ianos:et decipere cū dolo et fraude ꝛ etiam inter eos.Secūdo q: quotidie seipsos cōdēnant ad mortē corporis et aie.ꝓbatur.Nā in hoc psal.liiij.ꝛ.cviij.ꝛ i multis alijs manifeste legitur snīa dānationis oīm iudeorum crucifixoꝝ xp̄i et oīm successoꝝ:et hoc per modum orationis vt pꝫ hic cum dicit.Ueniat mors sup illos ꝛc.Ex quo pꝫ qō quotidie orant pro dānatione eorundem:et dān nt seipsos dum viuunt sicut iudas qui viuus seipsum cōdēnauit ad mortē. Et ideo dicit.Descendant in infernum viuentes: quia viuentes condēnant seipsos ad infernū.Et etiam quia licet corpus moriatur in eis et putrefiat in terra:tamen anima viuens et immortalis descendit in infernum:vbi erit fletus et stridor dētium.Et desiderat mortē et nō veniet ei.Et nota

quod totū hoc q̄d dictū est de pplo iudeoꝝ perse quente christum in capite: intelligendum est etiā de populo gentili et cetu tyrannorum persequentem ipsum in membris et maxime de cetu heretitorum qui dicuntur noti et familiares christo inquantum dicebantur christiani: et ideo consimili pena sunt puniti.

xl.q.iij. ad men sam. **Ego autem ad deum clamaui: ꝛ dominus saluauit me.**

¶ In hac.iij. parte agit gratias de beneficio resurrectiōis recepto: et d̄ vitione facta de persecutoribus suis simul iterando eorum punitionem ꝛ maliciam: ideo ait. ipsi sunt puniti vel punientur sicut supra dictum est: sed ego quia ad dominum clamaui et dominus saluauit me: ideo ago grās de resurrectione et liberatione mea et punitione eorum.

de ꝑsec. di.i. nunquam. **Vespere ꝛ mane ꝛ meridie narrabo: ꝛ annūciabo ꝛ exaudiet vocem meā.**

¶ Vespere et mane: et semper annunciabo misericordiam et iusticiam suam: et ipse exaudiet vocem meam. Vel potest esse ista particula consecutiua cum superiori: quia videt̄ semper petere iusticiam et vitionem de persecutoribus vt dicat. Ego ad dominum clamaui: et saluauit me: et vespere: et mane narrabo et annunciabo iniurias mihi illatas: et dominus exaudiet me.

de ꝑsec. di.iiij.c. nō in nobis. **Redimet in pace animam meam ab his qui appropinquant mihi: quoniam inter multos erant mecum.**

¶ Redimet in pace: id est in gloria liberabit animam meam: scꝫ vitam meam per resurrectionem ab his iudeis qui mihi appropinquāt ficta amicitia et sanguine: quia omnes eramus de tribu iuda: quoniam inter multos id est multi erant mecum id est se amicos mihi fingebant et sic sub zelo amicitie prodiderunt me: sicut fuit iudas ꝛ multi pharisei qui inuitabant me ad prandium: ꝛ obseruabant vt caperent me in sermone ꝛ postea cōspirauerunt in mortem meam. Sed.

Exaudiet deus et humiliabit illos: qui est ante secula.

f.q̄d.ꝑ.c. ipsi.ꝛ.xc vi: di. si quis vult. **Non enim est illis commutatio: et non timuerunt deum: extendit manum suam in retribuendo.**

¶ Deus qui est ante secula exaudiet me orantem: et clamantem: et humiliabit: et deijciet illos auferendo sacerdotium: et ciuitatem: et bona temporalia: et iugo perpetue captiuitatis subijciendo: et animas in perpetuum ignem condēnando: et corda eorum obdurando: et obcecando: ne cognoscant sacramenta dei: nec peccata sua intantum q̄ non est: nec erit eis commutatio: et redemptio: nec conuersio de peccato ad gratiam: quia nunq̄ agent penitentiam: sed ceci: et obstinati: in sua pfidia permanebunt quare: quia non timuerunt deum condēnando sanguinē iusti: ideo deus extēdet manum suam contra eos: in retribuendo vindictam pro homicidio: eo q̄ contaminauerunt testamentum dei perpetrando homicidium: et occidendo innocentem contra legem dei.

Contaminauerunt testamentū eius diuisi sunt ab ira vultus eius: ꝛ appropinquauit cor illius. f.q.iij. iudei. xxvi. q.i.ca ue. Et.c. si qs iudaice.

¶ Cōtaminauerūt etiā testm̄ dei: in nō recipiēdo xp̄m ꝛ de quo loquūtur oēs scripture testamēti dei ideo negando xp̄m negarūt testm̄ dei. Et sic fecerunt deū mendacē: et sic manēt sacrilegi: et blasphemi: ꝛ heretici: qꝛ tota scriptura clamat xp̄m eē deū et messiam ꝛc. Et sic vt defendāt pfidiā suam ex certa scientia faciunt deum mendacē falso interpretando legem: et prophetas. Et sic contaminauerunt: et dilacerauerunt testamentū dei. Vñ isti reddiderunt xp̄o malum pro bono: qꝛ xp̄s semper fuit eis benignus et ipsi fuerunt christo crudeles: quod probatur. Nam vultus eius scꝫ xp̄i fuerunt diuisi. ꝛ separati ab ira: quia semper eis locutus est sine ira: immo cum maxima benignitate et et semper cor eiꝰ appropinquauit illis: id est bona voluntas christi semper fuit eis propitia: quia magna benignitate corrigebat et docebat, cum charitate et filios eorum sanabat.

Molliti sunt sermōes eius sup oleū: et ipsi sunt iacula. xxiij.q.v. iij.sex.

¶ Multa beneficia conferebat inquibꝰ poterāt agnoscere xp̄i charitatē: ꝛ benignitatē: ꝛ sermoes eius. s. xp̄i fuerūt molliti: ꝛ suaues: ꝛ blandi: erga eos super oleum id est magis q̄ oleū: sed ipsi. s. iudei fuerūt iacula et lancee contra xp̄m: qꝛ acuerūt vt gladiū linguas suas dicentes crucifige: crucifige. Litera Hieronymi habet nitidiꝰ butyro os eius: et pugnat cor eius mollicies sermonis eius super oleum: et ipsi sunt lancee. Unde ista particula est valde intricata: et ideo sunt diuersi modi dicendi inter doctores: sed iste videtur mihi magis conformis litere Hieronymi: quia nil aliud sonat nisi q̄ christus fuit iudeis benignus: ꝛ blandus in sermonibus et factis: et ipsi iudei fuerunt ipsi lancee: et iacula. Potest etiam dici quod sermōes christi: licet essent molles sicut oleum: tamē fuerunt iacula: et sagitte penetrantes corda fidelium et conuersorum ad fidem: et fuerunt iacula ad confundendum et conuincendum iudeos ꝛ tyrannos: et hereticos: quia sermo dei est gladiꝰ anceps: et gladius ignitus.

Jacta sup dñm curā tuā: ꝛ ipse te enutriet: nō dabit ineternum fluctuationem iusto. xl.q.iij. ad mensam in glo.

¶ Hic propheta in psona xp̄i exhortat̄ iustos ꝛ fideles ad patientiam in aduersis: vt cōmittant se diuine mie ꝛ puidentie in oibus psecutionibus: et periculis: et inopia: quia deus nunq̄ deficiet eis. Dicit ergo. O fidelis iuste iacta i domino curam tuam: id est cōmitte sibi curā: et habeas bonam spem: qꝛ ipse te enutriet in bonis tēporalibꝰ ꝛ spūalibus: ꝛ sis humilis in aduersis: quia deus

nunq̃ dabit in eternũ fluctuationez iusto.i. nunq̃ permittet eum perire in fluctuatione et persecutione:et semp dabit finem afflictiõibus suis: imo tandem ꝛ in breui liberabit eum: licet ad tempus permittat affligi:et conuersus ad eum dicit.

xxiij.q5. viij.p:e/terea.

Tu vero deus educes eos in puteum interitus.

Viri sanguinũ et dolosi non dimidiabunt dies suos: ego autez sperabo in te domine.

¶ Deduces eos:scz iustos ꝛ tyrãnos ꝛ oẽs alios ꝑsecutores xp̃i ꝛ ecctie in puteũ interitus ꝛ mortis inferni:q2 viri sanguinũ ꝛ dolosi.i.homicide ꝛ ꝑsecutores iustorũ ꝛ dolosi ꝛ fraudulẽti ꝛ iniqui non dimidiabũt dies suos:q2 intẽpestiua morte moriẽtur ante dimidiũ dierũ suorũ:ego aũt cũ patiẽtia et hũilitate sperabo i te dñe:ꝛ nõ erit frustra spes mea:qm̃ scio ꝙ liberabis me. Sed cõtra: q2 videmus malos q̃nq3 vltra dimidium dierũ.i.vltra.xl. annos viuere:et sic dimidiãt dies suos. R̃ndetur ꝙ nunq̃ petõr et prauus ꝛ mũdan⁹ dimidiat dies suos:q2 nunq̃ credit:nec putat se moriturũ. Et sic parũ videt̃ sibi viuere.lxx.annos:immo videt̃ sibi non dimidiare dies suos:et causa est:q2 nõ putat nec credit aliã vitã:immo dolet recedere ab hoc seculo. Et sic ꝺm opinionẽ suã nunq̃ dimidiat dies suos:q2 nunq̃ tm̃ viuit quin plus putet ꝛ expectet viuere. Sed iustus cupit dissolui et esse cũ christo: ideo vita huius mũdi semp videt̃ sibi lõga ꝛ odiosa:ꝛ hoc accidit:q2 sperat ꝛ cupit aliã vitã in dño.

not.quõ viri sanguinis non dimidiant dies.

¶ Ex quibus p3 ꝙ iste psal.nõ conueniẽter exponitur cõtra ciues ꝛ habitatores ceyle: q2 maledictiones q̃ hic prenosticabãtur non possunt ꝓprie applicari illi ciuitati. Scðo q2 iste psal.est eruditio spiritussancti facta ipsi dauid: ergo est sacr̃m ꝓfundũ de rebus magnis ꝛ ꝓfundis xp̃i et ecctie. Itẽ nec iste psal.põt et.debet exponi moraliter ꝓ aliquo afflicto. Nã omnis afflictus debet:et tenetur orare ꝓ persequẽtibus:et iactare in dño spem et curã suã:et nõ petere vindictã:ꝙ totũ oppositũ fit in hoc psal. Et ideo est dicendu3 ꝙ iste psal.est ꝓphetia in qua per modũ orationis ꝑdicitur punitio crucifixoꝝ xp̃i: et ꝑsecutoꝝ ecclesie: vt moris est in psal.dauid. Nam deus q2 ꝑuidit iudeos ab eterno obstinãdos: et etiã quosdã tyrannos et hereticos simul cũ antichristo:ideo in psal.ꝓnũciat eos reprobatos. Et hoc dicit xp̃s per modũ orõnis ꝛ petitiõis ꝓ os dd̃:vt p3 psal.xxxiiij.ꝛ in hoc psal.ꝛ.lxviij.ꝛ.cviij. Verũtamẽ vnus hõ particularis nõ debet dicere aliquẽ istorũ psal.cõtra ꝑsecutores suos:q2 ageret cõtra cõsiliũ euangelicũ ꝛ cõtra charitatẽ. Et ideo ecclesia orat vt deus conterat perfidiã ꝛ potentiã infideliũ ꝛ hereticoꝝ et cõuertat eos ad vitã veritatis ꝛ salutis:sic iste psal. nõ põt moraliter exponi pro aliquo afflicto:s3 est prophetia in qua christus predicit per modũ orationis obstinationẽ et finalem dãnationem crucifixorum ꝛ iudeoꝝ:et tyrãnorum:et hereticoꝝ:ꝛ ipsius antichristi cũ sequacibus suis. Et ideo sicut iste psal.est expositus de sinã:et punitiõe iudeorũ

Nota.

persecutorũ christi: ita et ꝑsequẽti põt exponi de tyrannis et hereticis: ꝛ antixp̃o: et sequacib⁹ suis persecutoribus ecctie. E ¶ Vñ nota ꝙ q̃tuor cõditiões hoĩm cõspirarunt in mortez xp̃i.i. primo synagoga sacerdotum. Scðo hypocrite qui erant pharisei. Tertio heretici:qui erãt saducei. Quarto tyrãni ꝛ gẽtiles.i.pylatus cum suis. Sed q̃cq̃d xp̃s passus est in capite:passus est postea in mem bris ꝛ ecctia:vt inq̃t Augu.ideo ab eisdẽ passa est ecctia successiue. Nã primo passa ẽ ꝑsecutionẽ iudeorũ in principio q̃n lapidatus est Stephanus: et occisus Jacobus. Scðo tyrãnoꝝ vsq3 ad Constantinũ. Tertio hereticoꝝ vsq3 ad Justinianũ qui exterminauit vvandalos arrianos de affrica per bellisariũ:de quibus dicit hic Augu. Tu vero notus et familiaris meus ꝛc. Vltimo etiã patiet̃ ab hypocritis tpe antixp̃i qui simul erit circũcisus tyrannus et hereticus:et fictus hypocrita:quorum oĩm finalẽ punitionẽ:et dãnationẽ:et reprobationem predicit: et prenunciat etia3 xp̃s in hoc psal. sicut ab eterno presciuit. Et sic prudens lector poterit litteram huius psal.singulis applicare.

Quattuor genera hominũ in mortem xp̃i ꝯspirarunt.

Miserere mei deus qm̃ conculcauit me homo:tota die impugnãs tribulauit me.

Supra l.ꝛ.infra lvj.a.

¶ Titulus in hebreo ad victoriã siue victori super columbam mutã elõgationũ dauid quãdo:tenuerunt eum philistei in geth. Secundu3 hieronymũ vero victori siue vincenti pro columba muta:eo ꝙ procul abierat dauid hũilis et simplex:quando tenuerunt eum allophili in geth.

Nota figuram.

¶ Ad cuius intelligentiam est notandum: vt legitur.i. Regũ.xxij.ꝙ dauid fugiens a facie saul: eo ꝙ occiderat abimelech: et omnes sacerdotes nobe noluit resistere ipsi saul:sed tanq̃ columba muta:et tacens elongauit se a terris saul: et fugit ad reges geth:que quidem geth erat vna de ciuitatibus philistinoꝝ. Sed cum philistei cognouissent eum ꝙ interfecisset goliad:et triũphasset de philisteis:ideo persuadebãt regi vt occideret ipm dauid:qð presentiẽs dauid finxit se insanũ et stultũ. Et sic rex achis proiecit eum in facie sua. et sic dd̃ euasit periculũ mortis:de qua fuga ꝛ elongatiõe et periculo fecit; hunc psal.ꝛ.xxxiij. Et ideo dicit̃ in titulo super colũbam mutam elongationũ: vel ꝓ colũba muta:eo ꝙ ꝓcul abierat dd̃ quãdo philistei tenuerũt eum in geth.i.in ꝑtãte sua. Ideo dicunt hebrei ꝙ dd̃ se vocat colũbã mutã. Na3 sicut colũba simplex nõ resistit: nec r̃ndet volẽtibus eã eã occidere:sed fugit ad domos extraneas:siue ad montes:ita dauid humilis ꝛ simplex sicut columba noluit resistere sauli: s3 elongauit se a gentib⁹ sui populi ꝛ tribus:ꝛ fugit ad alienos idolatras. Et ꝑcise litteraliter exponũt hunc psalmum. Sed in veritate talis expositio nõ esset sufficiens et catholica sed hebraica:q̃ sola lr̃a contenta ẽ:nec ista materia litteralis est ꝑcise:ꝛ principaliter intenta in hoc psal. sed est materia ex qua ꝛ exemplaris et figuratiua cõtinẽs vel ꝑdicẽs aliqð mysterium in ecclesia. Materia autẽ in hoc psal. principaliter

interea: est illud mysteriũ qđ p fugã dauid in geth colũba figurabat. B ¶ Ad cuius intellectũ est notãdũ est xp̃s ꝛ q colũba ẽ aial ꝛ auis simplicissima ꝛ pacifica si eccl̃ia. ne amaritudine ꝛ p maiori parte domestica: et hꝫ hanc naturã q si male tractat nescit resistere: sꝫ fugit ad aliã domũ. Et ideo xp̃s totã suã societateꝫ et ecclesiã assimilauit colũbe dicẽs. Estote prudẽtes sicut serpẽtes ꝛ simplices sicut colũbe. In quã cunq; domũ intraueritis primum dicite. Pax vobis ꝛc. Et si vos psecuti fuerint in vna ciuitate: fugite in aliã. Mat. x. ꝛ Luc. x. Ex quib⁹ pꝫ q xp̃s cõstituit ecclesiã suã in simplicitate colũbina ꝛ pacifica. Et pcepit aplĩs vt pdicarẽt in iudea ꝛ pplo israel: vt pꝫ eodẽ. c. Sed si nõ reciperẽtur q fugerent ad ciuitatẽ gẽtiliũ: et ita dixerũt apl̃i iudeis Uobis oportebat primo predicari verbũ dei: sed q: indignos vos fecistis: ideo cõuertimur ad gentes: sed neq; in pplo gentili defuit psecutio ipsi ecclesie: ꝛ sic pdicit xp̃s aplĩs dicens. Ante reges ꝛ p̃sides ducemini ꝛc. Ex quo pꝫ q ecclesia bene assimilatur ꝛ dicta est colũba: q: fugit pacifice a domo in qua male tractat ad aliã domũ. Ita eccl̃ia vexata a pplo iudeorũ in pricipio fugit ad gẽtes Et ideo dictuꝫ est psal. p̃cedente in psona eccl̃ie. Quis dabit mihi pẽnas sicut colũbe ꝛ volabo et requiescã: elõgaui fugiẽs a populo iudaico ꝛ mãsi in solitudine ppl̃i gẽtilis. Sed q: etiã in pplo gẽtili nõ defuit isti colũbe psecutio vsq; ad magnuꝫ cõstãtinũ: ideo subdit. Expectabã eũ qui saluuꝫ me fecit a pusillanimitate spũs ꝛ tẽpestate: q̃ quidem tẽpestas tyrãnoꝝ cessauit tpe cõstãtini. Que quidẽ ecclesia etiã in cãticis dicit colũba. Et infra psal. lxvij. dicit colũba pẽne deargẽtate ꝛc. ex q̃b⁹ pꝫ q per fugã dauid ad regeꝫ geth bene figurat mysteriũ eccl̃ie xp̃i. Nã sicut dd male tractatus in suo populo fugit ad regẽ geth: ꝛ elõgauit se: sicut cut colũba muta et pacifica: nõ reddens maluꝫ p malo: ita etiã congregatio discipulorũ male vexata a populo iudeorũ: cui primo iussa erat p̃dicare fugit et diuertit ad ppl̃m gentilẽ reprobata synagoga. Et sicut ipsi dauid fugienti et elongato nõ defuit psecutio inter philisteos ciuitatis geth: q: querebãt ipsum occidere nisi fugisset in aliũ locum. Ita pariter ecclesie nõ defuit psecutio in populo gentili: inmo fugiebãt apl̃i de vna ciuitate aliam sicut dauid fugiebat a facie saul de vno deserto in aliud: vt pꝫ. j. Regũ. xxj. ꝛ. xxij. Hoc ergo preuidens dauid in spiritu fecit hunc psalmũ: qđ preuidit p suã fugã in geth. Ideo esdras qui p̃posuit hos titulos dicit q dd fecit hunc psal. p colũba muta. i. p ecclesia christi simplici ꝛ pacifica: eo q pcul abierit a pplo iudaico in ppl̃m gẽtilẽ sup. sicut dd q̃n tenuerũt eũ philistei in geth. lxx. auteꝫ dicũt p pplo: q: sanctis lõge factus est. i. dd fecit hunc psal. cõtra ppl̃m iudaicũ qui lõge factus est a sanctis aplĩs ꝛ discipulis. i. qui lõge a fide mansit obstinatus in sua pfidia: et etiã cõtra gentiles obstinatos: a quibus fugiebant apl̃i: sicut colũba fugit psecutores de domo i domũ. Qđ aũt addit in tituli descriptiõe nõ puto q sit de essentia tituli: sꝫ additũ est a. lxx. q. d. in descriptiõe tituli hui⁹ psal. preponit talis titu. scꝫ in finẽ p pplo q̃ a sanctis longe factus ipsi dauid cum tenuerũt eũm allophili. i. alienigene i geth. ¶ Tot⁹ ergo iste psal. est vox ecclesie in quo quasi colũba simplex ꝛ hũilis ꝛ pacifica tria facit. Nã primo explicãdo suas persecutiões ꝛ afflictiões petit liberari Scđo p̃dicit punitionẽ persecutoꝝ. Tertio agit grãs iam liberata: scđa sibi sicut sustinuerit: tertia sibi. in qua cunq; die. ¶ Quantũ ad primũ est aduertendũ q ista colũba simplex ꝛ humilis primo vexata a populo iudaico elõgauit se et fugit ad ppl̃m gentilem vbi fuit valde tribulata p tyrãnos. Sed cum cessauit tribulatio tyrãnorũ: incepit heretica prauitas vexare columbã: tũc tribulata ab hereticis elongauit se ꝛ fugit ad fideles. Sꝫ post hereticos incidit inter hypocritas ꝛ simulatos precursores antichristi. Et sic tribulabitur vsq; in finem mũdi Et sic p totam diem que cõputatur a resurrectiõe xp̃i vsq; ad cõsummationem seculi fuit tribulata ista columba. Conuersa ergo ad suũ spõsum xp̃m dicit. O deus miserere mei: et reliqua mea multitudine miseriarũ q̃m homo. i. oĩs homo terrenus siue diabolus cũ suis mẽbris scꝫ iudeis: tyrannis et hereticis: et antichristo terrenis ꝛ prauis. cõculcauit me: q: iste inimic⁹ hõ tribulauit me tota die idest p totã diẽ a resurrectiõe tua vsq; ad iudiciuꝫ seminãdo ꝫizaniaꝫ. primo in iudeis: scđo in tyrãnis. tertio in hereticis. quarto in antixp̃o ꝯtra me. Et sic per oẽs istos tribulauit me. Uñ subditur.

Ɱ Dıuisio psalmi.

Conculcauerunt me inimici mei tota die: quoniam multi bellantes aduersum me.

iij. q. s. c. nulli dubium.

¶ Inimici mei. i. ista quattuor genera inimicoruꝫ conculcauerũt me: ꝛ vexarunt me tota die. Et multi fuerũt bellantes aduersum me. Nam in primitiua ecclesia iudei bellarunt aduersum me. q̃m lapidauerunt stephanũ: et occiderũt iacobũ ꝛc. In secunda parte huius diei bellarunt contra me tyranni qui occiderũt infinita milia martyrũ. Item in tertia parte bellarũt heretici aduersuꝫ me: quorum persecutio non fecit minus in catholicos in Alexandria. et africa per vvandalos q̃ persecutio tyrannoꝝ. In q̃rta parte diei incipit bellare secta saracenorum que continue tribulat me: et postea bellabit contra me antichristus: cuius persecutio erit seuior cunctis alijs. Et sic.

Ab altitudine diei timebo: ego vero in te sperabo.

xij. q. s. c. cui portio deus est.

¶ Ab altitudine. i. a p̃ncipio hui⁹ diei vsq; ad vesperã timebo fugiẽdo ab vna psecutiõe ꝛ incidẽdo in aliã. Nota q totus stat⁹ ꝛ vita hui⁹ ecclesie dr vna dies alta. i. lõga nõ solũ longitudie duratiõis: sed lõgitudie laborũ tribulationũ: sicut dies artificialis videt lõgissima laborãtib⁹ ꝛ febricitãtibus: p simile dicit ista colũba ab altitudine. i. lõgitudine huius diei ego semp timebo. i. viuã cũ timore ꝛ angustia: q: nunq̃ defecerũt mihi tribulationes noue. Et sic semp vado volãdo de vna psecutiõe ꝛ tribulatiõe in aliã: q: finis vni⁹ mali gradus est alteri⁹. Ego xo in te sperabo. ¶ Hic icipit v̾siculus ꝛ s̃nia vñ dicit colũba. Si ita est q per to

tam diem volādo de vno malo:et de vna ꝑsecutio
ne in aliā nunꝗ̄ potui requiē inuenire sed semper
fui cū timore ab altitudine diei ego vero.i. certe
in te solo sperabo:⁊ ponā spem meā:⁊ nunꝗ̄ per/
xxiij.q.i. dam fidē licet multa milia martyrū moriantur.

qd debe **In deo laudabo sermones meos in**
tur. **deo speraui:non timebo quid faciat**
mihi caro.

¶ In deo laudabo ſmōes ⁊ dirigā orōnes meas
et ipm inuocabo:⁊ in eo sperabo:⁊ nō timebo q̇d
faciat mihi iste prauus hō.s.diabol⁹ cuȝ mēbris
suis.i.et aliquo timore nō cessabo laudare ⁊ ꝑdi
care legē euāgelicā:et nō timebo q̇d faciat mihi
caro.i.hō carnalis:⁊ malus:nec desistā ꝑdicare
xxiij.qd. euāgeliū oī creature ⁊ ꝯfiteri xp̄m ⁊ ꝑdicare ꝯ vi/
iiij.q.hȝ tia eoꝝ ⁊ detestari pctā eoꝝ ⁊ scelera.

⁊.vi.q.i. **Tota die verba mea execrabant ad/**
q̇escite. **uersum me:omnes cogitationes eo/**
rum in malum.

Inhabitabūt ⁊ abscondent:ipsi cal/
caneum meum obseruabūt.

¶ Ideo qꝛ v̄ba mea execrabant ⁊ detestabant co
gitatiōes eoꝝ:⁊ pctā in malū.i.qꝛ dicebā eoꝝ vitā
tēdere in malū finē:⁊ per ꝯn̄s eē malā ⁊ detestabi
lem.Inde est ꝙ inhabitabūt semꝑ ⁊ ꝑsistēt in sua
obstinatione ⁊ malicia ꝯ me:⁊ abscōdent mihi la
queū et insidias:⁊ obseruabūt calcaneū meū po/
nēdo falsa crimina:vt incidā in laqueū:⁊ captio
nem eoꝝ:vt possint me strāgulare.Et sic interfece
rūt apostolos:et martyres:et ꝑsecuti sunt Atha/
nasiū:⁊ Ambrosiū:⁊ Hylarium ⁊c.

Infra. **Sicut sustinuerunt aīam meaȝ pro**
c.iiij. **nihilo saluos facies illos i ira popu**
los coufringes.

¶ Hic petit vltionem de persecutoribus dicēs.Si/
cut isti inimici et persecutores sustinuerunt.i.ex/
pectarūt aīam meā ꝑdere supple:ita pro nihilo.
i.nunꝗ̄ saluabis illos:immo in ira et indignatio
ne confringes ꝑplos eoꝝ.Lr̄a hebraica ⁊ Hiero.
est aliquantulū discors a nr̄a.Nā ibi dr̄ ipsi cal/
canea mea custodient sicut qui expectant animaȝ
meam perdere sup.⁊ tūc illa ꝑticula.Sicut susti/
nuerunt animam meam:continuatur cum versu
superiori:et incipit alius versus.De prauitate eri
pies eos:in futuro ꝑplos depone deus.Et causa
huius diuersitatis est.Nā dictio posita in hebreo
est equiuoca ad prauitatem ⁊ vacuitatē:⁊ nihilū.
Et ideo vbi.lxx.posuerūt pro nihilo saluabis eos
Hieronymus transtulit:de prauitate eripies eos
Et tunc potest legi interrogatiue sic.Pro nihilo.
i.pro nullo bono merito:immo pro prauitate:et
iniustis persecutionib⁹ mihi factis saluabis eos
quasi dicat minime:immo in ira:et punitione po
pulos eorum confringes et destrues quod imple
tum fuit in excidio hierusalē facto per romanos
et in strage populoꝝ gentiliū tp̄e diocletiani et
in destructione vvandalorum per belisariū ⁊ im/
plebit in miserabili interitu et exitu antichristi.

Deꝰ vitā meā annūciaui tibi posui/
sti lachrimas meas in cōspectu tuo. de pe.d.
Sicut et in promissione tua tūc con i.c. taci/
uertentur inimici mei retrorsum. turnitas
In quacūqꝫ die inuocauero te:ecce de pe.d.
cognoui qm̄ deus meus es. i.ś.b idē

⁊.xxvi.q.
vi.co/
gnoui/

¶ O deus ego annunciaui ⁊ manifestaui tibi vitā
et ꝑsecutiōes meas:vt me liberares:sed tu posui
sti lachrymas meas in conspectu tuo me exaudiē
do:et tunc id est finaliter conuertent retrorsum.i.
cōterent inimici mei in ꝓmissione tua vt fuisti pol
licit⁹:qn̄ dixisti ciuitati hierl'm.nō relinquent i te
lapidē sup lapidē:et relinquet domus vestra de/
serta.Mat.xxij.Et sic cognoui ꝙ deus meus es
mei ꝓpitius in quacūqꝫ die inuocaui te.

In deo laudabo verbū in dn̄o lauda de ꝑsec.
bo sermonem in deo speraui nō time di.ij.ac/
bo quid faciat mihi homo. cesserūt.

¶ Hic agit gr̄as de bn̄ficijs receptis et de vltiōe
ꝑsecutoꝝ dicēs.In deo laudabo v̄buȝ tuū.i.pro/
missionem quam impleuisti:⁊ in deo laudabo ser
monē.i.ad laudem sui predicabo eius mirabilia
et non timebo quid faciat mihi homo:eo quia in
deo speraui.Et ideo.

In me sunt deus vota tua:que red/ xvij.q.i.
dam laudationes tibi. sunt q̄/

Qm̄ eripuisti aīam meā de morte:et dā. In/
pedes meos de lapsu:vt placeam co fra.ciij/
ram deo in lumine viuentium. ij.b.

¶ Deus in me sunt et erūt vota et gr̄aꝝ actiones
que vota reddam tibi tanꝗ̄ laudationes gratias
agendo de bn̄ficijs receptis:qꝛ eripuisti animaȝ
meā de morte:et totali interitu:qꝛ nec tyrāni:nec
heretici:totaliter potuerūt extinguere ecc̄liam:et
eripuisti pedes meos a lapsu ne laberent in ali/
quā heresim:quia nunꝗ̄ perdidi fidē inter tot ꝑse
cutiones ⁊ labores:nec porte inferi potuerūt ad/
uersum me preualere.Et dedisti mihi gr̄am non
solū resistendi ꝑsecutionibus et tētationibus:sȝ
etiam in bonis operibus vt placeam corā deo in
lumine:et gloria viuentiū beatoꝝ:qꝛ post tot ꝑse
cutiones et labores:velut colūba humilis et sim
plex:et pacifica volaui in celum ⁊ sui elongata a
miseria multiplici huius mundi.

Iserere mei deus:misere/ supra.l.
re mei:quoniam in te con/ a.xij.q.i
fidit anima mea. cui por/
tio.

¶ Titulus pro victoria siue in fineȝ
ne disperdas dauid simplicem ⁊ humilem quan/
do fugit a facie Saul in speluncam.Ad cuius in/
telligentiam est aduertendum vt legitur.i Regū.
xxiij.quod postꝗ̄ dauid euaserat vnum periculū
sez cum Saul.et sui tenerent eum obsessum ⁊ cir/
cundatum in modum corone:tunc dauid fugit in
de:et latuit in locis tutissimis engaddi in prerū/
ptis montibus:et rupibus:quod cū nunciatū eēt

ipsi Saul venit iterū cum tribus milibus bo[i]z ad querendū eum. dd autē cum suis ingressus est in speluncam magnā rupe cauatā et ibi latebat nesciente Saul. Accidit autē q Saul intraret in eandem speluncā ad purgandū ventrē quē videntes socij dd dixerunt ei. Ecce dies in qua tradidit dominus inimicū tuū in manu tua. Tunc dd accessit clam ad Saul et abscidit orām clamidis et noluit ipsum occidere cū posset: et cū Saul exisset a spelunca surrexit dd post eū ondens particulā clamidis abscissam in signū q poterat ipsum occidere si voluisset et clamabat dicēs. Quare audis verba hoim loquētiū rc. Ecce viderūt oculi tui q tradidit te dns in manu mea in spelūca. et pepcit tibi oculus meus rc. Et tūc Saul egit sibi grās promittens non amplius ipsum psequi. Sz cū socij dd increpassent eū quare nō occidisset eū in tāta oportunitate. Rndit eis dd: q nisi dns percusserit eū: aut descendēs in preliū perierit propitius sit mihi dns q nō mittā manū meā in xpm dni: q impletum fuit in mōtibus gelboe vbi perijt saul cum cōplicibus suis. Et de hoc fecit dd hūc psal. et sic hebrei exponunt ipsum literaliter dicētes q dauid existens in spelūca petebat liberari dicēs. O dne ne disperdas dd simplicem et humilē. sed miserere mei rc. Sed talis expositio non esset catholica: nec sacramentalis: nec digna sacra scriptura. Et ideo est dicendu3 q licet illud mysteriū in spelunca sit materia occasionalis et figuratiua quare dauid fuit motus ad faciendū hunc psal. tū nō est materia principalis de qua est iste psal. Nam dauid iam euaserat illud periculum qn fecit hunc psal. ergo iam non erat orandū vt euaderet. Et sic etiam non erat necessaria spiritualis illustratio spiritussancti ad narrandum pericula preterita. Et tn dicunt hebrei in hoc psal. q dauid habuit specialem spiritū pphetie ad condendu3 psal. pre ceteris vt patebit infra. Et ideo ad intelligendum hoc sacramentum est notandū: q p hoc mysterium spelunce dauid preuidit in spiritu totum mysterium resurrectionis et ascensionis xpi et totum excidium et destructionem populi iudei. Nam preuidit qd sicut ipse latuit in spelunca: et deinde surrexit illesus: immo abstulit particulam clamidis Saulis et noluit ipsum occidere sz expectauit co[nuersi]onem suam vsquequo interijt obstinatus: ita xps post longas persecutiones et mortem: et passionem erat in spelunca sepulchri sepeliendus: et qualiter inde debebat resurgere in corpus gloriosum: et qualiter sua resurrectio erat futura causa nostre resurrectionis: et quomodo christus ilico poterat destruere illum populum: sed debebat abscindere particulā vestis: id est cōuertere ad se vnam partem paruam illius populi quia in die Pentecostes cōuersi sunt tria milia ad predicationem Petri et aliorum. et quomodo christus debebat expectare residuum illius populi per .xl. annos ad penitentiam: sed in fine erant perituri in sua obstinatione sicut Saul. Hoc preuidens dauid in spiritu fecit hunc psalmum: et dedit ipsum cantoribus cantandum cum psalterio et cythara ad victoriā cum toto conatu vocu3 ad

Nota d Saul in speluca

Noe qūo per spelūcā puidit dd mysteriū resurrectionis.

denotandum q dauid cum tota ecclesia scdm statum illum cum psalterio: et cythara: et clamore: eo cum vocabat xpm vt resurgeret a mortuis de spelunca sepulchri vt esset causa resurrectiōis nostre sicut orpheus reuocauit euridicem suam ab inferis trenaram et cytaram pulsitando quasi dicat dauid in titulo huius psal. cum clamore. O christe ne disperdas id est ne disperdi permittas dauid simplicem et humilem id est totum hominem mysticum qui expectat aduentum tuum et resurrectionem: sed surge a mortuis vt resuscites nos et sic miserere mei rc. q omnes sumus sepulti in spelunca peccati et miserie. Ergo exurge tu a spelunca sepulchri vt resuscites nos a spelunca miserie. Et hec est intentio et materia principalis huius psal. et ad hunc intellectum cantat ipsum ecclesia. In quo psal. dauid tria facit. Nam primo in persona ecclesie et totius corporis mystici petit liberari per christum. Secundo enarrat beneficia que recepit per passionem christi. Tertio agit gratias vocando christum vt resurgat: vel possumus dicere q primo dauid petit liberari in persona totius corporis mystici per aduentum christi. Secundo gaudet se exauditū narrando beneficia que recepit per passione3 christi. Tertio excitat xpm: vt resurgat a mortuis promittens se gratias acturum. secunda ibi. Clamabo ad deum. tertia ibi. Paratum cor. Quantum ad primum dicit. O xpe deus miserere mei inquantum deus cui propriū est misereri semper. et parcere et culpam remittere. Et iterum miserere mei inquantum homo cui soli propium est pro nobis pati: et nos patri per suā passionem et resurrectionem recōciliare et nos ab omni miseria liberare. Quoniam in te confidit anima mea cum non sit alius sufficiens mediator q possit hanc reconciliationem facere nisi tu christe: tū quia iustus et innocens et obediens patri: tum quia filius heres: tū quia deus et homo.

Psalmi diuisio.

Et in vmbra alarū tuarū sperabo donec transeat iniquitas.

si q. iij. c ad mensam.

¶ Per talem sufficientiam ex parte tui et fidem et spem et parte mei sperabo semper me protegi in vmbra et virtute alarum tuarum. Unde ale tue sub quibus expecto protegi sunt passio et resurrectio et iudiciaria potestas quā accipies in ascensione et sic per passionē me liberabis a pctō: et p resurrectionem ab omni corporali miseria et penalitate et per iudiciariā potestatē a psecutiōe tyrannorum et inimicorū. Et sic in vmbra istarū alarum tuarum sperabo donec transeat iniquitas et destruatur omne pctm et miseria in me.

Clamabo ad deum altissimum: deū qui benefecit mihi.

Misit de celo et liberauit me: dedit in opprobrium conculcantes me.

De pse. di. ij. accesserūt De pse. di. ij. c. iteratur.

¶ Hic corpus mysticū gaudet se esse liberatū per passionem et aduentum: et enumerat pericula de qbus fuit liberatū in capite et mēbris. Dicit ergo iste hō mystic. Ego clamabo laudes fundēdo ad

deum patrẽ altissimũ ad deum dico qui benefecit mihi: eo ꝙ misit auxiliũ: scꝫ filiũ suũ de celo: et liberauit me a peccato: et dedit conculcantes me .i. iudeos et gentiles et diabolũ in opprobrium. Et explicat moduꝫ sue liberationis dicens.

De ꝯse. dist. iiij. nec quẽꝗ. el. di. c. q̃libet

Misit deus misericordiam suam et veritatem suam: et eripuit animam meam de medio catulorum leonum dormiui conturbatus.

¶ Deus pater misit suã miam ⁊ veritatẽ suam: et liberauit me. Iam dictum est ꝙ xp̃us dicitur mia patris inquãtũ per ipm reuelauit misericordias nostras. Et dicitur veritas inquantuꝫ per ipsum locutꝰ est nobis: et notificauit voluntatẽ suã: ⁊ impleuit oẽs scripturas: ⁊ ꝑ ipm veritas ve. le. patefacta est. Et ideo liberauit aĩam meã de medio catulorum leonũ: scꝫ de medio demonioꝝ qui rugiẽtes me deuorare volebãt. Et etiam tẽporaliter me liberauit de medio iudeorũ et gentiliũ qui ad modum catuloruꝫ leonũ me deuorare cupiebant: vñ per magna tẽpora dormiui ꝯturbatus ⁊ vexatus.

de pe. d. j. c. periculose. ⁊ c. noli.

Filij hominum dentes eorum arma et sagitte: et lingua eorum gladius acutus.

Exaltare super celos deus: et in omnem terram gloria tua.

¶ Filij hominũ scꝫ carnales et peccatores vexabant me supple per multas persecutiones: vt pꝫ in primitiua ecclesia ⁊ dentes eorum .i. ira et indignatio et potestas erat sicut gladius acutus contra me. Exaltare ergo o christe deꝰ super celos ad dexterã patris et gloria tua: et fama: et potestas: et lex euangelica effundet supple in omnẽ terrã. D ¶ Nota ꝙ de triplici spelunca ⁊ fouea liberauit nos xp̃s. Primo nos liberauit et suscitauit de spelunca et fouea peccati in qua eramus sepulti et hoc per suam passionẽ. Secũdo nos suscitauit de mortalitate et spelunca miserie ⁊ penalitatum et hoc per suam resurrectionẽ. Tertio nos suscitauit de spelunca et fouea persecutionũ infidelium. ⁊ hoc per suã ascensionẽ ⁊ vniuersalẽ iurisditionẽ. De primo dicit. misit dominus miam suam et veritatem suam: ⁊ eripuit animã meam de medio catulorum leonũ: scꝫ de medio demonũ quibus datus eram in escam. De scđo dicit filij hoĩm dẽtes eoruꝫ. De tertio dicit laqueũ parauerũt pedibus meis. Ista est vox ipsius ade in ꝑsona totius generis humani: cui diabolus parauit laqueũ ⁊ retiaculum in arbore scientie boni ⁊ mali. cui dixit diabolus. Nequaꝗ̃ moriemini: sed qua hora comederitis eritis sicut dij scientes bonum ⁊ malum. Iste fuit laqueꝰ in quo incidit adam. Nã ilico postꝗ̃ comedit: pedes sui fuerunt illaqueati: idest caro ⁊ sensualitas fuit circũdata retiaculo ꝯcupiscẽtie et sauciata: et corrupta feditate libidinis: ⁊ vulnerata: sed omnes eius potẽtie: et sic incuruata fuit anima eius et debilitata et prona ad omne vitiũ et peccatũ. Et ideo dicit homo mysticus.

Laqueũ parauerunt pedibus meis: et incuruauerunt animam meam. xvj. q. ij. ca. visis.

¶ Laqueũ parauerunt demones pedibus meis: scꝫ carni ⁊ sensualitati que sunt pedes aĩe quibus graditur: vt dictũ est psal. xlviij. et sic incuruauerũt et declarauerunt: et debilitauerunt animã meam pronam ad peccandum. Et sequitur.

Foderunt ante faciem meã foueam: et inciderunt in eam. Ibidem

¶ Foderunt diaboli foueam ante faciem meã: vt caderem: sed ipsi inciderunt in eam foueam inferni: et ego fui liberatus per xp̃m. Et nõ solũ diaboli parauerunt laqueum pedibus meis: et foderũt foueam ante faciem meam: sed etiam iudei et gentiles parauerũt mihi laqueũ insidiaruꝫ. Sed ego fui liberatus per christum: et ipsi inciderunt in laqueum et foueam mortis. Est aũt aduertenduꝫ ꝙ tota ista littera ab illo loco. misit dominus misericordiam suam. potest esse vox christi qui gaudet se esse liberatum in capite et mẽbris ab inimicis: vnde dicit xp̃s. deus pater misit suam miam: idest auxiliũ de celo: et eripuit animã ⁊ vitam meam: et membrum meum de medio catulorum leonum.

Infra c. vij.

Paratum cor meũ deus: paratuꝫ cor meum: cantabo et psalmum dicam.

¶ Hic ꝓpheta vocat xp̃m de spelũca sepulchri ⁊ excitat ipm ab inferis: vt extrahat aĩas sanctorũ patrum de limbo et resurgat in gloriã suam: vt sit causa nostre resurrectiõis ⁊ primitie dormientiũ. L ¶ Ad cuius intelligentiã est notãdum ꝙ christus dicitur gloria nostra inquantũ ipse mortuus est propter iustificationẽ nostrã. nos a peccato liberando per passionẽ suã: et resurrexit ꝓpter gloriam nostrã. i. vt nos glorificaret ⁊ resuscitaret ad gloriã: vt ait apl's. Et ideo sua resurrectio fuit ꝯsummatio ⁊ ꝑfectio totius redẽptiõis nostre. naꝫ per passionẽ fuimus liberati quo ad aĩam a pcc̃õ et ꝑ resurrectionẽ fuimꝰ liberati a miseria corporis ⁊ a mortalitate: ⁊ recuꝑauimus perfectã imortalitatem ⁊ gloriã corporis et aĩe: ⁊ sic in die resurrectionis quieuit xp̃s ab omni opere nostre redemptionis quod patrarat. Et ideo nos celebramus diem dominicã cessando ab oĩ opere seruili: ⁊ vacamꝰ dei laudibꝰ agendo gratias deo de beneficio nr̃e redẽptiõis ⁊ glorificatiõis ⁊ ꝯsummatiõis. D ¶ Secũdo est notandũ ꝙ tota lex euãgelica dicitur psalteriũ decem chordarũ cum quo psalterio cantat ꝯtinue ecc̃lia laudes deo. Prima chorda huius psalterij est mysteriuꝫ trinitatis. Secunda mysteriũ incarnatiõis xp̃i. Tertia est eius natiuitas. Quarta est eius baptismus et vita. Quinta est eius doctrina. Sexta eius passio. Septimo resurrectio et limbi expoliatio. Octaua eius ascensio. Nona eius spiritussancti missio in qua totam ecclesiam perfecit et ornauit. Decima chorda est vniuersalis sibi tradita iurisditio per quã nec iudicat in occulto: et in nouissimo die iudicabit oĩa in manifesto. Iste sunt decẽ chorde huiꝰ psalterij euãgelici qđ continue pulsat ꝑ totũ circulũ anni.

i. Xp̃s dr̃ glĩa nr̃a

Lex euãgelica d: psalterium.

Hoc psalteriũ erat sepultũ in spelũca ꝛ monumẽto leg. vete. vt ait Origenes sup Mattheũ. ꝛ erat occultũ sub littera. ve. le. hoc psalteriũ resurrexit simul cum christo. nam tunc velum tẽpli sacre scripture qđ velabat mysteria scissum est: ꝛ monumenta scripture vete. le. aperta sunt et apparuerũt: et surrexerunt omnia mysteria euãgelica: que erant sepulta ꝛ occulta. Et tunc hoc psalteriuȝ incepit sonare per apostolorum predicationes: a solis ortu vsq ad occasum: et inceperũt omnes decem chorde pulsari. ¶ Nota etiã φ tota lex euangelica dicit cythara ratiõe forme: nã sicut cythara est instrumentum musicum triãgulare cuius quidem linea tangit aliam: ita pariter lex euãgelica est triangularis: quia nil aliud precipit: nisi quid credenduȝ: quid sperandũ: et quid amandũ: et agendum. Nã non amamus nisi qđ credimus: nõ speramus nisi qđ credim⁹ ꝛ amamus. Et sic iste tres ṽtutes theologice sunt inter se connexe sicut linee in cythara. Ista autem cythara pariter erat etiam sepulta in monumento vete. leg. et etiã surrexit simul cũ xpo quia post resurrectionẽ christi apparuerũt ꝛ manifesta fuerunt omnia que patres credebant ꝛ sperabant futura de christo et ecclesia qui est finis legis que nos iam credimus esse consummata per christũ. Unde ipsi nõ sine nobis acceperunt repromissiones: et beneficiũ redẽptiõis ꝛ resurrectiõis vt ait aplŝ ad heb. xi. Ex quibus ptȝ φ tria surrexerunt simul: scȝ xps qui est gloria nostra: et psalterium euangelicũ: et cythara euangelica. vnde nullus poterat cantare canticũ nouũ: nisi ista tria surrexissent. Nam cũ isto psalterio euangelico et cythara erat deus vere laudãdus et glorificandus. Ideo ait dđ pphẽta in persona totius hoĩs mystici desiderãtis deũ laudare. et grãs agere. Paratũ est cor meũ. O deus paratũ est cor meũ. cantabo.

Exurge gloria mea: exurge psalteriũ et cythara: exurgam diluculo.

xv. dist. sctã romana. ¶ Hic incipit constructio. O xpe gl'ia mea exurge a mortis sepulchro et expolia limbũ. Et o tu psalteriũ decem chordarũ: et o tu cythara euangelica fidei: spei: et charitatis surge: et appareant: ꝛ manifestẽtur oĩa que erant sepulta et occulta in monumento ve. le. et tunc exurgã diluculo et de mane: nam ego nõ possuȝ resurgere a pctõ nec ad gloriam: nisi tu prius resurgas q̃ es causa mee resurrectionis et primitie dormientiũ. Et tunc postφ̃ habuero psalteriũ ꝛ cytharã cantabo: et psalmũ dicam euangelicũ. Nam cor meum paratuȝ est in mente: ꝛ in volũtate ad cantandũ: qꝛ cor meum et caro mea exultabũt: sed nõ possum cãtare: nisi tu prius resurgas: quia nõ haberẽ psalteriũ ꝛ cytharam ad cãtandũ: nisi tu surgas: ꝛ psalteriũ ꝛ cytharam tecũ. Et tũc postφ̃ tu surrexeris cũ psalterio et cythara euãgelica: ego surgã diluculo. et tunc.

Confitebor tibi in populis domine: et psalmum dicam tibi in gentibus.

xv. q. i. reuertimini. ¶ Confitebor tibi in populis iudeorũ: et psalmũ euangelicum dicam: et predicabo in gentibus: qꝛ tunc predicabo supradictas decem chordas mysteriorum christi in populo gentili.

Quoniam magnificata est, vsq ad celos misericordia tua: ꝛ vsq ad nubes veritas tua.

De cõse. di. ij. accesserũt. ¶ Predicabo etiam quãdo et quomodo magnificata est misericordia ꝛ veritas tua vsq ad nubes. Et ideo.

Exultare super celos deus: et super omnem terram gloria tua.

xcij. d. c. i. in glo. ¶ O tu christe deus exaltare in die ascensionis: et sede ad dexteram patris: et assume vniuersalẽ potestatem et iurisditionẽ: ꝛ erit super terram gloria tua. quia omnes apostoli: et fideles predicabunt, legem euangelicã per totum orbem terrarũ et sic erit manifesta omnibus gloria et potestas tua signis confirmantibus: simul cum doctrina. ¶ Hic dicunt hebrei φ dauid continue de nocte tenebat psalteriũ: et cytharam suspensam iuxta puluinar siue caput lecti: ꝛ de mane ante diluculũ intrabat ventus ex parte aquilonis: et mouebat chordas psalterij ꝛ cytharę: et sic excitabatur dauid a somno ad sonum psalterij. Et sic plenus spiritusancto prophetabat et condebat psalmos. Unde dicunt φ in hoc preeminebat dauid ceteris prophetis. Nam alios prophetas excitabat dies vel horologium. Sed ipsum dauid excitabat spiritussanctus ad prophetandum. Et sic dicunt φ dauid ex parte noctis anteφ̃ somno opprimeretur semper dicebat istã particulã psal. scilicet: exurge exurge gloria mea: exurge psalteriũ ꝛ cythara: exurgam diluculo: quasi alloquens spiritũsanctum et psalterium suum et cytharam: vt ipsum excitarent ad prophetandum: et laudandũ deum. Sed licet hoc sit possibile φ dđ oraret de sero vt spiritussanctus impleret mentem eius et excitaret eũ diluculo ad pphẽtandũ: tamen adhuc in ista parte psalmi apostrophat ad xpm: ꝛ vocat: et excitat ipsum ab inferis et sepulchro vt exurgat ꝛ pficiat nostram redẽptionem: et resuscitet nos a peccato per passionem: et glorificet nos per suam resurrectionem: et suscitet psalterium ꝛ cytharã euangelicam de monumento vete. leg. et patefaciat veritatem eius. ¶ Et ideo dicit ecclesia. Exurge gloria mea ꝛc. Et postφ̃ surrexeris: et legẽ nobis patefeceris: tunc confitebor tibi in primis confessione fidei: ꝛ dicam tibi psalmum in gentibus: idest totum psalterium. et psalmũ decem chordarum: scȝ mysteriũ trinitatis ꝛ incarnatiõis: ꝛ baptismi et tuam doctrinã: ꝛ miracula: ꝛ passionẽ: ꝛ resurrectionem. et ascensionem predicabo in gẽtibus: idest in pplo gentili: et p̃dicabo qm̃ magna est misericordia tua super celos. Nã per passionem ꝛ resurrectionẽ captiuã duxisti captiuitatẽ in celum: et veritas tua ascẽdit vsq ad nubes in die ascẽsionis: nã in nubib⁹ duo angeli p̃dixerunt corã angelis et hoĩbus aduentũ tuũ ad iudiciũ in potestate magna: ꝛ maiestate qñ dixerũt. Uiri galilei qđ statis admirãtes in celũ. Hic Jesus qui assumpt⁹ est a vobis: sic veniet in maiestate ꝛ gloria quẽadmodum vidistis eũ euntẽ in celum. Et ideo sequitur

exaltare super celos deus ꝛc. ⁊ erit gloria tua sup oēm terrā:q: nomē tuū erit celebre sup oēm terrā: nā euangeliū tuū p̄dicabit̄ p totū mūdū et eccle/sia celebrabit festum incarnationis ⁊ natiuitatis et resurrectiōis et ascensionis ꝛc. Nota etiā φ ip/semet xp̄s pōt dici psalteriū.x.chordaꝝ subiecti/ue.q: in eo sunt ipleta oia decē mysteria supradi cta. Et sic etiā dicit̄ cythara q: omnia mysteria:fidei spei ⁊ charitatis sunt ipleta i eo:⁊ quotidie cātat ipe nobis p suū euāgeliū oia illa decez mysteria. Itē etiā ipsa lex dicit̄ psalteriū x.chordaꝝ rōne.x preceptoꝝ.ꝛc.ergo dd q: sciebat φ xp̄s erat finis legis ⁊ φ patres ve.te.nō poterāt accipere p̄missiones nec resurgere nisi nobiscū in xp̄o.ad hebre. xj.ideo ait exurge tu xp̄e qui es gloria mea ⁊ psalteriū ⁊ cythara mea quā ego cōtinue pulso vt venias:⁊ tūc ego exurgā diluculo tecū in die resurre/ctionis tue. Et sic dicūt multi φ dauid resurrexit simul cum xp̄o ⁊ fuit de nūero illoꝝ de q̄b⁹ dicit̄ in euangelio φ multa corpora sanctoꝝ resurrexe rūt cum eo:et apparuerunt multis. Nota etiam φ per hoc qd̄ dicit. Qm̄ magnificata est super celos mia tua:φ mia dei cōiter sumit̄ pro redēptione facta per xp̄m:veritas aūt p euangelica p̄dicatione. Uult ergo dicere dauid φ sicut iusticia non solū magnificat̄ in terra:sed etiā in iferno:ita mia dei nō solū magnificat̄ et relucet in terra:ſʒ etiaꝫ in celo ⁊ sup oēs celos. Nā.xxiiij.seniores dicunt. Dignus es dn̄e iesu ⁊ agnus q̄ occisus es accipe librū ⁊ soluere septem signacula eius:qm̄ redemisti nos deus in sanguine tuo. Apocalip.v. Ita pariter:veritas tua euangelica nō solū magnificata et p̄dicata est super terrā:et in terra ſʒ etiā vsqꝫ ad nubes. Nā p̄io in nubibus apparuit stella q̄ oñ/dit natiuitatē:tuā et duxit magos ad locū tue natiuitatis. Scd̄o in nubibus facta ē multitudo celestis exercitus laudātiū et dicentiū. Gloria in excelsis deo ꝛc. Luc.ij. Itē in nubibus dixerunt angeli.viri galilei ꝛc. Item in nubibus celi veniet xp̄s in die iudicij cum potestate et maiestate. Ex quibus ptꝫ φ veritas euangelica non solum est p̄di/cata in terra:sed etiā in nubib⁹:ideo sequit̄. Exaltare super celos deus et super omnē terrā gloria tua:quasi dicat ascende a terra:⁊ sume vniuersalē potestatem:⁊ sic gloria tua non solum est in terra sed etiam super omnem terram quia in celo quod est superius ad terram.

Dauid cum xp̄o resurrexit.

I vere vtiqꝫ iusticiam loquimini recte iudicate filij hominum.

¶ Titulus ad victoriā siue in finem ne disperdas dd̄ hūilez ⁊ simplicez. Ex titulo apparet φ dd̄ humilis ⁊ simplex posit⁹ i aliqua aduersitate fecit hūc psalmū orās deū ne disp̄dat nec permittat disp̄di:ſʒ disperdat p̄secutores suos vt ptꝫ i ſra hu⁹ psal. Et ita dicūt hebrei φ dd̄ i hoc psal. orat vt de⁹ destruat abner et doech et ceteros cōsiliarios saulis q̄ cōtinue accusabāt dd̄ añ saul:⁊ iudicabāt eū eē reū mortis ⁊ reū lese maiestatis:cōtra quos dicit dd̄. Si vere vtiqꝫ iusticiā loq̄mini o filij hoim abner et doech iudicate recte et nō iniq̄ ꝛc. Et sic litteraliter exponūt istū psal. Sꝫ talis expositio est inutilis sine aliquo sacramento. Item est cōtra charitatē ⁊ cōsuetudinē ipsius dauid q̄ semper orauit p inimicis suis:nec voluit ipis nocere cū posset vt ptꝫ per totū discursuz p̄mi et scd̄i Regū. Sed possumus dicere φ dauid per abner ⁊ doech et ceteros delatores suos p̄uidit in spū quo mō cōciliū sacerdotū et phariseoꝝ inique debe/bat ad mortem xp̄m iudicare. Et ideo dd̄ inuehit cōtra eos in hoc psal. In quo tria facit. Primo explicat iniquū cōciliū ⁊ iudiciū illoꝝ ɔtra xp̄z. Scd̄o p̄dicit punitionē eoꝝ. Tertio leticiā iustoꝝ devindicta maloꝝ:ū:scd̄a ibi:de⁹ cōteret dētes eoꝝ. tertia ibi:letabit̄ iustus. Quātū ad primuz apostro/phat dd̄ ad crucifixores xp̄i et dicit. O filij hoiꝫ ⁊ nō dei scribe et pharisei:si vere loq̄mini iusticiā.i. si vultis examinare merita iusticie erga xp̄z:iudicate recte ⁊ nō iniq̄. Itē si p q: vel postq̄ vos loq̄mini iusticiā iudicate recte.q.d.vos q̄ agitis cās iu/dicioꝝ regis ⁊ positi estis ad iudicādū i catħedra moysi:iudicate recte ſm legem.⁊ nō inique ɔtra legē.nā lex nō cōdēnat iustū ⁊ innocentē:⁊ absoluit reum latronem sicut vos fecistis qui xp̄m cru/cifixistis ⁊ barrabā absoluistis. Ex quo patꝫ φ si estis iniqui:ita inique iudicatis.ideo subditur.

Etenim in corde iniquitates opera/mini in terra iniusticias manus ve/stre concinnant. xxxiij.d.excrube/scant.

¶ Etenim.i.certe aut q: sicut iniquitates op̄amini in corde:ita manus vestre cōcinnāt ⁊ colorāt ⁊ palliant iniusticias in terra:quasi dicat sicut estis iniqui in corde:ita cū quodā colore ⁊ palliatione et verbis ornatis et simulatis obliquastis ⁊ puertistis legem dei ſm vestrā prauā intētionē appli/cādo bonas leges ad falsas causas:dicēdo φ xp̄s erat blasphem⁹:eo φ se filiū dei faciebat.ergo ſm legē dei debebat mori:et sic fugiētes ⁊ palliātes zelū dei peruertistis legē ⁊ iudicastis iustum et veracem ad mortem.nā si deposuissetis iniquitatez et maliciam de corde vestro:et inuestigassetis scripturas legis et prophetarum reperissetis veritatem.s.qualiter messias in lege p̄missus debebat esse deus nam moyses et prophete de christo scripserunt. Sed malicia obcecauit vos ne intellige/retis sacramēta dei. Et inuidia peruertit iudiciuꝫ vestrum:ideo subdit.

Alienati sunt pctōres a vulua:erra/uerunt ab vtero locuti sunt falsa. xij.q.j. ois etas

¶ Ad cuius intelligentiā est aduertēdū φ tota lex vetus sicut dicta est sepulchrum in quo erat sepultū euāgeliū vt dictū est psal. p̄cedenti. Ita pariter dr̄ venter ⁊ vterus in quo xp̄s latebat tanq̄ in p̄gnāte. Nā sicut vterus p̄gnantis in tp̄e p̄fecto parit et reddit fetū:⁊ arbor fructum maturum:ita pariter lex vetus q̄ xp̄o fuerat grauida a principio peperit et edidit xp̄m. Q: vbi venit plenitudo tē/poris ⁊ misit de⁹ filiū suū natū ex muliere et factū

sub lege ꝛc. ad Ga. iiij. Et sicut mulier expectat p
tū ex vtero suo. Ita patriarche ꝛ ꝓphete expecta
bāt xpm ex vtero legis nasciturū. Ergo scribe et
pharisei qui non receperūt sed repudiarunt xpm
in suo aduentu: alienati sunt a vulua legis et erra
uerunt ab vtero legis non cognoscentes nec cre
dentes xpm esse natum scḋm legem et ꝓphetas et
sic locuti sunt falsa negantes esse deum et asseren
tes esse blasphemū ꝛc. B ¶ Dupliciter ergo iu
dei alienati sunt a vulua et errauerūt ab vtero le
gis. Primo quia non crediderunt xpm esse messiā
et filium legis: nec deum cum lex et prophete nil
aliud clamāt nisi messiam in lege promissū futu
rum deū. Itē hoc potuerunt cognoscere ex doctri
na: et operibus. et miraculis eiꝰ que fecit scḋm ꝙ in
lege de ea scriptū erat. ergo errauerūt ab vtero le
gis. Secundo ipsi fuerunt alienati: nam ipsi dice
bantur filij legis et filij israel et abrae ꝛ discipu
li moysi et sequaces prophetarum quando no
luerūt recipere: sed reprobauerūt xpm tūc aliena
ti sunt a vulua legis et errauerunt et deuiauerūt
ab vtero et veritate et doctrina legis date moysi.
Et sic non amplius sunt filij abrae: nec filij israel
nec discipuli moysi nec sequaces prophetarum:
nec persequens vere filij dei sed abortiui et mor
tui a lege: quia noluerūt recipere benedictionē et
repromissionē promissam abrae: ysaac et iacob
nec lumē ꝛ veritatē legis et prophetarū per xpm
patefactam. Et sic sunt ceci sine lumine errantes
ab illa veritate et locuti sunt et loquuntur hodie
multa falsa et mendacia non solum de christo sed
etiam de lege quia faciūt deum et legem mendu
cem et prophetas falso glosando et exponendo
Et quod deterius est non solum negant christum
fuisse verum messiam et filium et fructum legis: sȝ
adhuc expectant ꝙ lex pariat messiā. Et sic expe
ctant ꝙ mulier mortua pariat et arbor siccā scis
sa et combusta proferat fructum quod est impossi
bile cum iam prophetissa ad quā accessit esayas
peperit masculum et redemptorem nostrū esaye
septimo.

Iudei alienati sunt dupliciter a vulua.

xi. q. iij. quicunq. xliij. dist. in mandatis,

Furor illis scḋm similitudinem serpentis sicut aspidis surde et obturantis aures suas.

Que non exaudiet vocem incantantium: ꝛ benefici incātantis sapiēter

¶ Quia superius dixit ꝙ iudei alienati sunt a vul
ua legis et hoc tanꝗ ceci et surdi. Ideo in hoc lo
co comparat eos duobus animalibus venenosis
scilicet vipere in cecitate et iniquitate ꝛ aspidi sur
de in surditate voluntaria. D ¶ Quantū ergo
ad primum est notandum scḋm constantiam anima
lium ꝙ vipera hȝ septē detestabiles ꝓprietates:
Est enī venenosa et matricida et fratricida ꝛ abor
tiua et mēdax in natura et ceca ꝛ dolosa cupida
cedis. Primo enī est naturaliter venenosa quia
venenum trahit a progenitoribus Secundo ē ma
tricida. nam cum est in ventre matris cum multis
alijs catulis adueniente tempore pariēdi primo

Vipe ꝓpetates

genitus incipit exire p vuluam matris. ceteri aūt
fratres moti ex inuidia mordent illum et occidūt
eum in exitu vulue. ꝛ sic manet mortuus claudens
vuluam parturientis. Tunc ceteri catuli videntes
vuluam clausam rodendo perforant et rumpunt
latera ventris matris et sic occidūt matrem. ꝛ tūc
omnes volunt exire per ruptionem vētris matris
mortue sed primus qui exit mordetur ab illis ꝛ sic
moritur in nascendo et sic per ordinem omnes mo
riuntur preter vltimum ex quo patȝ ꝙ illa vipera
que vltimo nascitur viua est matricida et fratrici
da: qꝛ matrem ꝛ oēs frēs interficit ꝛ est abortiua:
quia ex matre mortua nascitur: et est mendax in
natura quia non per vuluam ꝛ locū naturalē na
ta est. sexto ex supabundantia veneni ꝛ malicie ef
ficitur. septimo ē iniqua et dolosa quia semper cu
pit fugere venenum. Ideo ponēs aurem in terra
sentiens strepitum venientium accidit ad itinera
stans retro aliquem lapidem aut plantam ꝙ cito
sentit hominem prope saltat et mordet et occidit
eū qꝛ venenū eius est insanabile. Ita ergo pariter
iudei ad modum huius serpentis que dicitur vi
pera fuerunt et sunt venenosi et matricide et fra
tricide ꝛ abortiui et mēdaces et ceci ꝛ dolosi: nā cū
xps factus sub lege esset in ventre legis simul cū
oibꝰ fratribus suis israelitis ꝛ iudeis voluit exire
de ventre legis p baptismū qḋ dicit vulua legis
eo ꝙ erat dedicatꝰ ꝛ ordinatꝰ a deo vt per ipȝ oēs
exirent a iugo legis in legē libertat: et grē. zach.
xiij. in illa die erit patēs fons baptismi sup. in ab
lutionē peccatoris ꝛ mēstruate ꝛc. cū ergo xps exi
ret a lege p baptismū ꝛ locū debitū: tūc iudei fra
tres sui occiderūt ipsum in vulua matris. Et tunc
ceteri iudei ruperūt viscera et ventrē matris falso
glosando legē et ꝓphetas. Et sic facti sunt matri
cide occidendo mrēm suā synagogā legeȝ ꝛ facti
sunt fratricide occidēdo xpm ꝛ aplos q nati erant
ex vulua legis per baptismū sequendo xpm. Et ē
oēs se adinuicem occidunt cum vnus alteri falsā
doctrinam inserit et sic omnes sunt abortiui: quia
nascuntur ex matre mortua et non per locum de
bitum. Et sic dicit dauid ꝙ errauerunt ab vtero le
gis: et alienati sunt a vulua et locuti sunt falsa: et
sic furor eorum factus est venenosus secundum si
militudinem serpentis. s. vipere quia occiderunt
christum fratrem suum ꝛ synagogam et legeȝ ma
trem suam et eius latera ruperunt: qn ipsā male
et falso mō glosando lacerauerūt: ꝛ xpm negando
legem et prophetas ꝛ deū qui locutꝰ est in eis mē
daceȝ fecerunt. Et sic facti sunt ceci sicut vipera:
quia malicia eorum obcecauit eos ne intelligerēt
sacramenta dei in lege figurata et prophetis va
ticinata. Et sicut in mendacio nati sunt: ita sunt ī
omnibus fraudulenti et dolosi. Ex quo patet ꝙ
furor et iniquitas eorum fuit et est scḋm similitudi
nem serpentis qui dicitur vipera. Ideo Iohānes
baptista vocabat eos genimina viperarum Mat
iij. ꝛ Luc. iij. qꝛ per omnia sunt detestabiles ꝛ ini
qui ꝛ homicide ꝛ fratricide ꝛc. scḋm similitudinē ser
pētis viperini. Deinde cū dicit. Et sicut aspidis
surde obturantis ꝛc. Comparat eos aspidi surde
in surditate. ¶ Unde est aduertēdū ꝙ aspidis su

da est serpens venenosus et astutus et maliciosus cuius carnes remoto veneno sunt apte ad medicinas que quidem aspis maxime viuit in arabia et ethiopia in locis calidis. Et ideo venefici volentes capere aspidem surdam dicunt quedam carmina cantando que si audit aspis illico redditur imobilis. et sic venit sapiens et prudens veneficus et occidit aspidem et remouet venenum et ex carnibus conficit medelam et miscet cum tyriaca sua et illa tyriaca fit valde salubris: sed quandoque aspis est ita astuta et maliciosa quod cum est in cauerna figit aurem vnam in terra et ponit caudam infra aliam aurem et sic habet ambas aures clausas ne audiat vocem incantantis. et sic manet in suo veneno: et euadit incantantem. Ita pariter iudei sunt similes serpenti et aspidi surde: nam venit christus sapiens medicus de celo vt auferret venenum peccati a toto genere humano et incepit cantare carmina legis euangelice. Et sic multos de populo iudaico. scilicet apostolos et ceteros incantauit et cepit et abstulit ab eis venenum peccati et mortificauit illos peccato: sed viuificauit eos ad gratiam. et sic anime eorum que ante erant venenose facte sunt salubres et medicinales. nam postea puerterunt totum mundum sua predicatione. Item gentiles qui ante erant aspides inficientes homines superstitione venenosa postea ablato veneno: et mortificato peccato per baptismum christi facti sunt salubres. nam sicut ante emittebant venenum ex ore mortiferum. post conuersionem emittebant doctrinam salubrem vt patet de aug. et eusebio et ceteris doctoribus et viris qui fuerant gentiles: sed iudei obstinati scribe et pharisei fecerunt sicut aspis surda maliciosa ne audirent doctrinam christi incantantis et venenum peccati auferre cupientis: fixerunt vnam aurem ad terram. i. ad auariciam et bona temporalia contra que christus predicabat et cum cauda superbie et inuidie et sensualitatis cooperuerunt et clauserunt aliam aurem. sicut ratio dicitur caput hominis et auris: ita sensualitas dicitur cauda. Et sic scribe et pharisei cooperuerunt rationem cauda sensualitatis ne audirent vocem euangelicam christi incantantis Et sic noluerunt intelligere vt bene agerent. Ex quo patet quod ipsi fuerunt causa sue cecitatis et obstinationis et peruersionis. Et hoc est quod dicit hic propheta. Primo fuit istis iudeis et scribis furor et inuidia secundum similitudinem serpentis qui tentauit heuam per inuidiam et etiam ad similitudinem cuiuslibet serpentis qui latet in terra insidiando: sed cum furore aggreditur hominem: et eorum malicia et surditas fuit perpetrata secundum similitudinem aspidis surde obturantis aures suas et claudentis que figit supple vnam aurem ad terram et alteram obturat et claudit cum cauda. Et sic non audiet vocem incantantium nec vocem venefici sapienter incantantis. Ita proprie fecerunt scribe et pharisei quando christus predicabat eis: nam posuerunt ante aures cordis sui sensualitatem et non rationem et auariciam et superbiam et odium et non charitatem nec respexerunt veritatem legis et prophetarum: sed bona temporalia. Et sic manent in suo veneno peccatorum et in sua cecitate et ignorantia crassa et perpetrata et affectata: et alienati a vulua legis: et priuati hereditate et promissionibus factis abrahe et iacob et sic quotidie errant ab vtero legis: et loquuntur falsa iure et morbo hereditario quod dixerunt sanguis eius super filios nostros et non habemus regem nisi cesarem. Et sic tanquam alieni a filijs regni manent filij ca priuitatis et dispersi. ¶ Et nota quod iste maledictus populus semper vt in pluribus errauit ab vtero et locutus est falsa scilicet ante aduentum christi et post nam ante aduentum christi quando obligabantur ad seruandam legem et cerimonialia non obseruabant: quia sepe et frequenter apostatabant ad idola: vt patet tempore iudicum et regum et machabeorum: nunc autem quando iam sunt absoluti per christum a iugo legis et non obligantur immo prohibentur ad obseruandum legalia: cum non solum sunt mortua sed etiam mortifera: volunt ea obseruare. Et sic volunt redire in ventrem matris mortue et exinde exire ad lucem et veritatem. sed etiam in tenebris falsitatis permanere et parentibus eorum similes esse. Et hoc exprobrauit eis saluator Math. xxiij. et beatus Stephanus actuum. vij. et hoc idem dauid in hoc psalmo.

Nota de captione aspidum.

Deus conteret dentes eorum in ore ipsorum molas leonum confringet dominus.

ij. q. v. iij accusatio.

¶ Hic predicit punitionem scribarum et phariseorum et falsorum iudicum. ¶ Ad cuius intelligentiam est notandum quod sicut leo habet dentes quibus scindit et molares quibus conterit cibum raptum. Ita scribe et pharisei habebant dentes et molas. Nam potestas sacerdotalis erant dentes quibus rapiebant decimas et primitias et oblationes. Sed potestas iurisditionis ciuilis erant molares quibus conterebant et opprimebant pauperes. Et talibus dentibus et molaribus oppresserunt et iudicarunt christum ad mortem: sed deus iusto iudicio contriuit dentes et confregit molas eorum quando per romanos abstulit eis sacerdotium et potestatem iudicandi ciuilia et destruxit ciuitates eorum et regnum. Ideo ait dauid Deus conteret dentes eorum idest sacerdotium et oblationes et decimas eorum quibus scindebant et mordebant et dominus confringet molas eorum leonum scilicet potestatem iudicandi: quia christum ad mortem destinarunt. Et hoc fecit per tytum et romanos.

Ad nihilum deuenient tanquam aqua decurrens intendit arcum suum donec infirmentur.

lxxvi. di. c. culpa. et lxxxiij. dis. c. error.

Sicut cera que fluit auferentur: super cecidit ignis et non viderunt solem.

¶ Deuenient ad nihilum tanquam aqua decurrens: nam sicut torrens quando pluit ducit aquas que rapit omnia que sunt in ripa cum suo impetu violento. Sed quando cessat pluuia: cessat etiam aqua in torrente. et sic quis potest calcare torrentem et transire pede sicco. et sic sicut pluuia deficit: ita paulatim illa aqua que erat in torrente paulatim incipit minui et deficere vsque quo defluit et deuenit in nihilum. et manet torrens siccus. Ita pariter fecit hierusalem et populo iudeorum. Nam ante passionem christi florebat in eo sacerdotium et regnum et bona temporalia: eo quod deus influebat virtutem et fauorem in sacerdotium. Sed post passionem mortua

sunt simul cum xp̄o oīa sacramenta ve. le. ⁊ icepit
deficere virtus et fauor dei in illa ciuitate et sa-
cerdotio. Et sic ꝓpter peccatum deficiente in eis
fauore diuino: incepit deficere in eis potestas tē-
poralis paulatim et quotidie minui per illos. xl.
annos in quibus expectauit eos ad penitentiaꝫ
Et intantū ꝓcedebant in diminutione ꝙ cōtinue
erāt noue seditiōes: ⁊ cedes ⁊ publica latrocinia
in ciuitate vsquequo venit tytus cū exercitu Ro-
mano et totaliter destruxit ciuitatē ⁊ tēplū et sic
defecit hostia ⁊ sacerdotiū simul cū fauore ⁊ ptā-
te tpali et fuit redacta ad nihilū sicut aqua torrē-
tis deficiēte pluuia. et hoc est qđ dicit hic dn̄s. Ad
Nota d destru- ctiōe iu- deoruꝫ. nihiluꝫ deuenient isti iudei et crucifixores xp̄i si-
cut aqua decurrens in torrentē q̄ paulatim defi-
cit vsqꝫ ad nihilum. Et subdit deus sup. intendit.
i. intendet arcū sue ire ⁊ iniē mittendo iacula ⁊ sa-
gittas tribulationū ⁊ seditionū ⁊ plagarū donec
infirment̄ et deficiāt et anihilētur: qđ ipletū est ꝑ
romanos. et etiā auferentur de terra et deficiant
paulatim sicut cera liquefit ⁊ dficit a facie ignis:
et paulatiꝫ deficit in cereo ardēte. Cecidit ignis.
i. cadat ignis in eos ⁊ comburatur ne videant so-
lem. i. moriant̄ et nō videāt lumē: et sit alia male
dictio in filijs eorū ne veniant ad diem patrū eo
rū ⁊ deficiat in eis oīs potestas. ¶ Ad cuius intel
Nota d rbanno. lectum est aduertendū ꝙ rbānus est lignum siue
virgultum asperrimum ⁊ spinosum ⁊ sentosum ⁊
dr rbānus a rapiēdo. q: rapit carnē ⁊ vestes. Sed
qn̄ est viride nō pōt nec valet rapere ꝓpter debili
tatem et teneritatem. Et sic illud virgultum non
dicitur ꝓprie rbānus vsqꝫquo sit iam adultum. ⁊
tunc valet rapere sicut rub⁹ vel cardo ⁊c. Si quis
agricola in viriditate aufert d agro cardōes: aut
rubos cōburit in margine. tūc ille spine nō perue
niunt nec crescunt in rbānum. ⁊ sic nō possunt ra-
pere: nec ledere: ita pariter factum est de filijs iu-
deorum qui dicunt̄ spine relicte et quasi virgul-
ta relicta ex illis iudeis qui xp̄m crucifixerūt: qui
erāt rbāni rapiētes decimas et primitias ⁊ obla
tiones rapiētes bona pauperū: quorū spine erāt
ptātes sacerdotales ⁊ ciuiles q: ēt exercebāt iudi
cia ciuilia lꝫ n̄ crimīalia: sꝫ iste spīe fuerūt cōbuste
ꝑ romanos. ⁊ deinceps nūq̄ venerūt nec creuerūt
vj. q. i. c. q̄ro. §. si quis. i rbānū. q: i teneritate sunt cōbuste: ⁊ iō ait dauid

Priusquā intelligerent spine vestre rhannum sicut viuētes in ira sic absorbet eos.

¶ Priusq̄ spine vestre. i. filij vestri intelligerent. i.
crescerent in rbannum sic absorbescet eos deus ⁊
dissipabit viuentes sicut in ira idest tanq̄ iratus
vel sicut ignis in ira et furore absorbet et deuorat
rubos et spinas: ita de⁹ absorbebit et deuorabit
eos per romanos sicut in ira idest tanq̄ iratus.
Litera hieronymi habet iuxta hebreum sic ab il-
lo loco ad nihilum deuenient ⁊c. Delinquemur si
cut aque que defluunt intendendo sagittas suas
sic marcescāt sicut limax. sicut abortiuum mulie-
ris quod nō videt solem priusq̄ crescant spine ve
stre in rbānum sicut videntes sic in ira compescet
eos. que quidem litterra i aliquibus est magis cla-
ra. Ex quibus patet quod excidium iudeorū com Not. sex maledi- ctiones iudeorū
parat sex siue dat eis sex maledictiōes. Primo ꝙ
conteratur eorum potestas sicut conteruntur den
tes et molares leonum vt amplius non possint
scindere nec conterere alios. Secundo vt anni-
hiletur eorum status sicut annihilatur aqua tor-
rentis deficiente pluuia: tertio vt intantum vul-
nerētur arcu et sagittis diuine vindicte vsqꝫquo
totaliter infirmētur et deficiant: vt intātum intē
datur et incuruetur potentia eorum: vsqꝫquo in-
firmetur et frangatur sicut arcus qui quando ni-
mis incuruatur et intenditur: frangitur. Quarto
quod auferantur et consumantur et deficiant si-
cut cera consumitur in cereo ardente. Quinto qđ
cadat in eos ignis et comburat eos ne videāt am
plius solem nec lumen: siue qđ cadant in ignem
infernalem qui licet sit calidus et vrens tn̄ est te-
nebrosus. Et ideo qui est in eo nō videt lumē nec
solem. Item ẜm Hierony. fiant abortiuuꝫ anteq̄
videāt solem et vitam. idest quod moriantur an-
teq̄ nascantur. Et hoc respondet qđ dictum est.
Alienati sunt peccatores a vulua errauerunt ab
vtero q: sicut nō credunt xp̄m esse messiam natuꝫ
ex vulua ⁊ vtero legis: ita ipsi sunt abortiui et nō
nati ex lege ⁊ sunt menstruosi in lege: q: errauerūt
ab vtero legis: sicut errat abortiuum in natura.
Et ideo sicut abortiuum in natura non consequi
tur finem vite naturalis qui ex eo expectabatur:
ita iudei nō consecuti sunt lumen: nec vitam gra-
tie: que ex lege expectabatur per christum. Et sic
nunq̄ videbunt hic lumen gratie et veritatis nec
in futuro lumē glorie. Sexta maledictio est ne spi
ne et filij eorū nec etiam potestas crescat in rba-
num sed cōteratur. et infirmetur: nec possint rape
re nec ledere. Unde iudei moderni semper mordēt
lingua et corde quia desiderāt destructionē chri-
stianorum et fidei christi et ꝙ messias eorum ven
turus est qui debet christianos conculcare. Sꝫ ta
les spine et talia desideria nunq̄ crescent in rbā-
num quia implebuntur. quia eorum sacerdotium
et regnum in eternum est ablatum: et spine eorum
sunt combuste ab ira et sententia dei. Et notan-
ter dicitur sicut viuentes sic in ira absorbet eos
quia licet iudei viuant temporaliter. tamen spine
eorum idest potestates et vires sunt debilitate: et
ipsi iam sunt absorpti et deuorati morte peccati.

Letabit̄ iust⁹ cū viderit vīdictā ma nꝰ suas lauabit in sanguie pctōris. xxiij. q. i. capi. vi- duas.

¶ Ex ista litera inferunt hypocrite ⁊ quidā heretī
ci ꝙ homo iustus dꝫ desiderare destructionem et
vindictā hoīm peccatoꝝ ⁊ maloꝝ. Et cū deus pu
nit eos: dꝫ letari et gaudere de eorū aduersitate ⁊
punitione: taꝫ corpali q̄ spūali: immo dicūt etiā
ꝙ iustus si possibile est debet intingere et lauare
manus suas in sanguine ill⁹ peccatoris puniti.
Sed talis opinio est falsa et peruersa contra do-
ctrinam et preceptuꝫ saluatoris: qui nō vult mor
tem pctōris: sed vt cōuertatur ⁊ viuat: ⁊ precipit
dicēs. Orate pro ꝑsequentibus et benefacite his
qui oderūt vos. Mat. v. et ita orauit ipse in cruce
et doluit de dānatione iude. Unde dicit Augu. ꝙ

semp debem⁹ orare vsq ad vltimū vite p pctore q hodie pctor ⁊ cras iustus: hodie heretic⁹ ⁊ cras fidelis. A ¶ Ex quo pz q sensus huius lre nō ē nisi q qn deus punit vnū pctorem pro aliquo magno delicto. Tūc iustus tria debet facere. Primo laudare diuinā iusticiā. Secūdo timere iustū dei iudiciū. Tertio letari et laudare deū: qz non pmisit eū cadere i simile peccatum sed ipm pseruauit Quarto lauare manus suas in sanguine illi⁹ peccatoris. i. corrigere seipsum ⁊ preseruare ne cadat in tale pctm ne puniatur sicut ille. nam lauare manus in scriptura nil aliud est nisi se innocentē reddere et non cū pctorib⁹ participare sed a peccato preseruare et corrigere: et ita fecerunt apostoli et oēs cōuersi de iudaismo cū viderūt diuinā vindictā ⁊ sniam sup hierlz tūc lz doluissent de perditione eoꝝ spūali: tn ipi letati sunt quia nō māserant in eadem obstinatione et dānatione: sz venerāt ad viā veritatis et sic lauerūt man⁹ suas in sanguine: et punitione illorum inquātū cōsilio eorū nō consenserunt et cū eis nō pticipauerunt. Et sic putauit facere pylat⁹ cū lauit man⁹ suas dicens. Innocens ego sum a sanguine iusti huius. i. non psentio nec e⁹ spōte. Sed fuit inutilis talis purgatio et excusatio: quia oppositū fecit in executionem: sed Joseph ab arimathia: et gamaliel directe lauerunt manus suas qui non consenserunt mente: nec opere. Et hoc est quod dicit hic dauid. Iustus. s. cetus apostolorum et fidelium letabit cum viderit vindictam diuinam factā in excidio hierusalem et omnium iudeorum. Letabitur dicendo q non mansit in illorum obstinatione. sed secutus est christum et manus suas lauit in sanguine peccatoris populi iudaici puniti. id est qz non cum operibus eorum participauit: sed ex gratia dei fuit preseruatus et illuminatus per christum: vnde communiter in scriptura per man⁹ opera intelliguntur. Et ideo sequitur.

no. q̄d faciēdū cū de⁹ pctō rē punit

xxiij. q. iij. ca. iustum.

Et dicet hō si vtiqz est fructus iusto vtiqz est deus iudicās eos in terra.

¶ Tunc dicet et recognoscet homo iust⁹ in se ⁊ in publico vtiqz. id est certe si est aliquis fructus iusto ex bonis operibus: ita certe est deus iudicans et puniens eos malos in terra. q. d. sicut nullum bonum irremuneratum: ita nullū malum euadet impunitum. nam sicut deus dat fructū et premiū iusto ex bonis operibus et meritis: ita punit iniustos et malos ex suis demeritis: et ita punit iudeos non solum in inferno: sed etiam in terra: ⁊ premiauit apostolos et fideles hic per gratiam et in celo per gloriam. Ex supradictis pz q totus iste psalmus principaliter loquitur prophetice ⁊ literaliter de iniquo iudicio facto contra christū et de eorum punitione. Sed ex vltimo versu pz q etiaz potest applicari cōtra oēs falsos iudices et oppressores pauperum.

Arg. xi. q. iij. ca. ad mensam.

Ripe me de inimicis meis de⁹ meus: et ab insurgentibus in me libera me.

¶ Titul⁹ i heb. fm Ra. sa. ad victoriā ne disperdas dō canticū dicēs: qn misit saul ⁊ custodierunt domū ad custodiēdū eū. hie. victori ne disperdas dō humilem et simplicē quando misit saul ⁊c. Scdz vo. lxx. in finem ne disperdas vel corrūpas dō in tituli descriptione ⁊c. Ex tituli hui⁹ descriptione appet q dauid fecit hūc psal. Cui⁹ materia ex qua et figuratiua pz. j. Reg. xix. Nam postq Saul concepit odium ex inuidia cōtra dō eo q mulieres tribuerant maiorem gloriā ipsi dō q̄ sibi: qz canētes in choro dixerunt. Saul occidit mille ⁊ dō. x. m. Ideo tunc saul decreuit interficere dauid. Et sic dum psalleret ante deum: traiecit lāceam contra eum. Sed dauid declinauit: et euasit: et fugit in domum suam. Saul misit satellites suos qui per totam noctem domum dauid circuirent et obsiderēt ne euaderet sed ipsū interficerēt Sed michol ipsum per fenestrā demisit ⁊ loco ei⁹ statuaz coopertaz pellibus in lecto strauit. dauid autem quasi inuisibilis fact⁹ illesus euasit custodibus illusis manētibus et quasi cecis. Et de hac materia litteraliter hebrei moderni exponunt hūc psalmum sicut videtur eis titulus sonare. Sed talis expositio nō est vtilis nec fructuosa immo tollit dignitatem propheticam et sacramentalem huius psalmi. Ideo est dicendum q ista non est materia de qua et principalis: sed est materia ex qua et figuratiua inquantum dauid in illa obsidione satellitum ipsius saul preuidit in spū figuratiue qualiter christus post mortem debebat poni in sepulchro et qualiter iudei debebant apponere custodes ne christus resurgeret. aut discipuli venirent de nocte ad furandum corpus eius et dicerent plebi a mortuis resurrexisse: ⁊ qūo xp̄s debebat resurgere ad gloriam custodibus remanentibus illusis ⁊ iudeis confusis et cecis. Et quomodo iudei debebant corrumpere custodes pecunia vt dicerent q discipuli christi eum furtiue substulissent. In qua obstinatiōe et mēdacio iudei erāt mansuri vsq ad consummationē seculi. Et quomodo tanq canes famelici bonis spiritualibus debent circuire ciuitatē dei et nō intrare vsq ad vesperā. i. finē mundi quando omnes debēt conuerti et lumē veritatis cognoscere. Quod p̄uidēs dauid in spū fecit hunc psal. Et hec est materia principalis de qua est iste psalm⁹. Unde ex titulo non habet de necessitate q illa obsidio dom⁹ dō sit materia ex qua et figuratiua. vnde dauid sumpsit occasionē faciendi hūc psal. eo q p̄uidit i spū mysterium custodie sepulchri xp̄i: de quo loquitur in hoc psalmo. Et hec est ppositio quā aperit dō in hoc psal. Sed dicūt iudei q de vna materia nō debet esse nisi vnus psalmus. Sed nos exposuim⁹ psalmum xv. ⁊ lvj. de resurreccione xp̄i ergo iste nō dz eē de ista eadē materia. ¶ Ad qd ē dicendū q iudei loquuntur tanq ceci et obstinati. nam dictum est q christus est finis legis: et se habet ad totam legem veterem sicut terminus ad vitam: et sicut punctus ad circunferentiam circuli. ergo sicut multe vie circunquaqz veniunt ad vnam et eandem ciuitatem et terminus: et multe linee ducūtur ad circūferentiā circuli ad eūdē pūctū mediū; ita multiphariē multisqz modis oli locuti sūt pphete

Nota. Saul occidit mille ⁊c.

materia huius. psalmi.

obiectio

Rūsio.

de vno et eodē xp̄o ⁊ de mysterijs eius. Et ideo dicit aug. ꝯtra aduersariū legis ⁊ ꝓphetarū ꝙ sicut vna et eadē sciētia ⁊ sn̄ia est scripta per multas ⁊ diuersas linguas ⁊ diuersa ydiomata. Et vnus etidē magister explicat vnā et eādē sn̄iā per multa et diuersa exempla vt discipulus valeat capere ⁊ itelligere. Ita vnū solū sacrificiū altaris fuit figuratum multis et diuersis sacrificijs i ve. le. ⁊ multi ꝓphete ꝓnūciarūt vnū et eūdē xp̄m ⁊ vn⁹ et idē ꝓpheta p multas reuelationes prenunciauit vnū ⁊ idē mysteriū de xp̄o et ecclia ꝑpter altitudinē tantorū mysteriorū. Itē xp̄s est vnicū psalteriū x. chordarū vt dictū ē: ergo de ipo xp̄o ⁊ de vnaquaqꝫ chorda siue mysterio potuit dd̄ canere diuersas cātilenas ⁊ psalmos de resurrectione et de ascensiōe ⁊ de passione ⁊c. sm̄ ꝙ vnūquodqꝫ mysteriū ꝑpuidebat p diuersas vias et mysteria. Ita ēt facit musicus tp̄alis ⁊ carnalis q̄ cū vnico instrumento cātat infinitas catilenas de eadē ꝑsona dilecta. Introducit ergo xp̄s ad loquēdū in hoc psal. in quo tria facit. Primo petit liberari et resurgere a mortuis. Secundo predicit punitionem temporalem et spiritualem iudeorum. Tertio agit gratias de sua resurrectione. Secunda ibi intende ad visitandas. tertia ibi. ego. aūt cantabo. Quantum ergo ad primum xp̄s petit liberari per resurrectionem a sepulchro custodibus obsesso et circundato dicens: o domine pater eripe me de inimicis meis iudeis et de custodibus sepulchrum custodientib⁹ et eripe et libera me ab insurgētib⁹ iudeis i me q̄ putāt me nūꝗ̄ āpli⁹ viuere nec resurgere ēt subdit

Christ⁹ loquit ⁊c.

x. q. iij. ad mensam.

Eripe me de operātibus iniquitatē: et de viris sanguinum salua me.

¶ Eripe me vir de oīb⁹ operātib⁹ iniqtatē ꝯ me tā iudeis ꝙ̄ gētilibus: ⁊ salua me de viris sanguinum homicidis: et peccatorib⁹ qui in meā necem conspirarunt. Et notanter dicit eripe quia eripere idem est ꝙ̄ extra vel ab alio rapere et sic xp̄s fuit raptus et ereptus de sepulchro per resurrectionē non videntibus nec sentientibus custodibus: propter terremotum magnū qui factus est hora resurrectionis. et reddit rationē sue petitiōis dicēs

xxi. q. ij. visis.

Quia ecce ceperunt animam meam irruerunt in me fortes.

¶ Quia ecce id est publice ceperunt animā meā. i. vitā meā quia vitam mihi abstulerūt et posuerūt me in sepulcho et irruerunt in me forte. i. milites fortes cū magno impetu irruerūt in me ad custodiendum sepulchrum armati et sic in vita et in morte irruerunt in me absqꝫ de meritis meis.

iij. q. d. J. nulli dubium.

Neqꝫ iniquitas mea: neqꝫ peccatum meum domine sine iniquitate cucurri et direxi.

¶ Nec iniqtas fuit aliqua mea neqꝫ aliqd̄ peccatū meū: nā sine iniqtate ⁊ pctō cucurri vitā hui⁹ mūdi et feci cursum meū et cōuersatus sum inter eos et direxi et instruxi et docui eos viā dn̄i et facere voluntatem patris mei. Et sic neqꝫ iniqtas mea neqꝫ peccatum talem meruit mortē.

Exurge in occursum meū: et vide ⁊ tu dn̄e deus virtutum deus israel.

xi. q. iij. ad mensam.

¶ Exurge ergo o pr̄ in occursum meū et auxiliū. i. suscita me a mortuis: q: tu exurgēdo in occasum dando virtutem ergo surgo inquātū hō q: hūanitas recepit virtutē a diuinitate ⁊ iō tu dn̄e de⁹ virtutū a quo est oīs virt⁹ ⁊ tu q̄ es de⁹ angelicarū virtutū et de⁹ isrl̄ vide ⁊ iudica inter me ⁊ psecutores meos ⁊ da mihi bn̄ficiū resurrectiōis postꝙ̄ humiliaui meipsum vsqꝫ ad mortem crucis. Et tu dn̄e de⁹ virtutū de⁹ isrl̄. Hic icipit v̄sus et sn̄ia sequēs in qua xp̄s petit vltionē de iudeis: et petit cōuersionē gētiliū. Nā cecitas iudeorū in pte fuit cā cōuersionis gētiliū: nā postꝙ̄ apl̄i viderunt iudeos obstinatos: cōuersi sunt ad visitandas ⁊ cōuertendas gentes. Dicit ergo dn̄e virtutū deus israel.

Intēde ad visitandas omnes gētes non miserearis omnibus qui operantur iniquitatem

Infra. eodem.

¶ Intēde ad visitandas oēs gētes p p̄dicationē aplor̄ ⁊ nō miserearis iudeis operātib⁹ iniqtatē postꝙ̄ se indignos fecerūt redēptione ⁊ v̄bo dei ⁊ iō postꝙ̄ cōuersi sunt a veritate et lumine euāgelico conuertētur ad vesperā et tenebras et cecitatē et patiētur famē v̄bi dei et intelligentie vt canes et circuibūt sic ciuitatē ecclesie p totum mundum. Nota ꝙ ly cōuertant̄ pōt dupl̄r intelligi. vno mō litteralr̄: q: iudei per. xl. annos māserūt in sua prima obstinatione post resurrectionē xp̄i. Sed post tot strages ⁊ cedes hn̄ nouerūt cōuersi in se ꝙ hoc eueniebat. eis in penam propter mortem christi: sed non egerunt penitētiam immo manserunt in sua cecitate. vnde dicit iosephus ꝙ bene cognouerunt ꝙ illa punitio fuit. aut propter mortem iohānis baptiste aut propter mortē christi aut propter mortē. iacobi iusti Sufficit ꝙ propter mortē alicuius iusti et innocentis et maxime iesu xp̄i nazareni. Et ideo dicit.

Conuertantur ad vesperā ⁊ famē patiētur vt canes et circuibūt ciuitatē.

xxiij. q. v. s. viri.

¶ Cōuertant̄ ad seipsos ad vesperā. i. sero ⁊ tarde post multas cedes ⁊ iacturas ⁊ cognoscāt delictū suū ⁊ patient̄ famē in illa obsidione intātū ꝙ qdā mulier nobil̄ comedit filiū suū vt ait iosephus: et vt canes famelici circuibūt ciuitatē: q: de die ⁊ de nocte circuibāt muros ciuitatis hierl̄z cū oīmo timore vigilātes ne ciuitas capet̄ ab inimicis romanis. Et hoc factū est dei iudicio. nā sicut xp̄s iacuit in sepulchro. xl. horas ⁊ p illas. xl. horas custodierunt et circuierūt sepulchrum xp̄i: ita in penā pcti per. xl. annos passi sunt seditiones ⁊ iacturas et miserias ālter seruꝙ ad vltimam obsidionē romanorū. Et sic circuierūt ciuitatē et muros ei⁹ sicut canes famelici per. xl. annos ⁊ dat⁹ est eis annus p hora. Scdo ly ad vesperā pōt itelligi p cecitate mētis vt dictū est. s. Cōuertātur ad vesperā et cecitatē et tenebras ignorātie. postꝙ̄ noluerūt vi-

Nota d punitione iudeorum.

Quid p vesperā intelligitur.

dere veritatē et lumē euāgelicū. Et patientur famē spūalē bonorū spūaliū.s.intelligētie scripture et refectionis sacrorū.q2 extra ecclīam nō est salus neqȝ spūalis refectio. et sicut canes circuibūt ciuitatē ecclesie vsqȝ ad iudiciū et nūqȝ intrabunt in eā:q2 nō reperient portā eius que est baptismus. Et circuibūt et sacrā scripturā:sȝ nunqȝ intrabūt ad intelligentiā et virtutē eius:q2 erūt ceci in nocte ambulātes et sic nō reperiēt portā fidei p quā intratur ad itelligētiā et veritatē sacre scripture. Tertio per ly vesperā pōt itelligi finis mūdi.q.d.nō cōuertentur vsqȝ ad finē mūdi.i.ad vesperā mūdi visa deceptiōe et interitu miserabili ipsi⁹ antixpi. q2 tūc quasi cōfusi videbūt veritatē et tunc reliquie israel salue fient. Sed interim famē vbi dei et ecclesiasticorū sacrorū patientur vt canes et circuibūt ciuitatē ecclesie et sacre scripture. Sed per totum istud tps nunqȝ intrabūt:q2 vt ceci nō repererunt portā baptismi per quā intratur ad ecclesiā nec portā fidei per quā patet introitus ad intelligētiā sacre scripture. Et hāc penam et punitionem patientur iusto dei iudicio. Nā sicut nō crediderūt xpm resurrexisse:sȝ p aplos corpus ei⁹ furtim esse ablatum. Et sic posuerunt custodes q obsiderēt et circuirent sepulchrum: et corruperūt eos pecunia vt dicerēt qȝ discipuli corpus xpi abstulissent:ita ipsi tanqȝ ceci et famelici circūierūt ciuitatē ecclesie sacre scripture nō volentes intrare nec portā reperientes. Et vagātur dispsi et captiui per mūdu vsqȝquo credāt xpm resurrexisse:qd implebitur ad vesperā huius mundi. Unde dicunt aliqui

Nota. fideles qȝ sicut deus dedit quodā filijs israel annum p die:vt vagarent et circuirēt desertū pper pctm incredulitatis:et sic vagati sunt per.xl.ānos circūeundo per desertū:nec aliqs eorū ingressus est terrā pmissam nisi caleph et iosue.sed in fine.xl.annorū ingressi sunt filij eorū.vt patȝ nume.xiij. Ita pariter deus dedit iudeis post resurrectionē xpi.xl.annos.s.annuȝ p hora. Nam sicut xps fuit obsessus i sepulchro per.xl.horas:ita iudei circuibūt mundū famelici per.xl.quadragenas annorū vsqȝ ad antixpm qui sunt mille et sex. C anni. Alij dicūt qȝ dedit eis iubileū.l.ānorū p hora et sic essent.xl.iubilei qui sunt āni duo milia.et sic dicunt isti qȝ per spaciū.xij.milia annorū debent iudei circūire mundū vagantes ceci vsqȝ ad ātixpm Sed hoc dimittatur diuine volūtati:sufficit qȝ iudei ceci et famelici vsqȝ ad vesperā mūdi circuibūt ciuitatē ecclesie et sacre scripture vsqȝquo credāt resurrectionē xpi. Sed interim dum circuibūt ciuitatem ecclesie et sacre scripture.vsqȝ quo credāt resurrectionē xpi. Sed interim dū circūeūt ciuitatē dispersi et malicia obceca ti maledicūt xpm et christianos in secreto. Ideo sequitur.

vs.q.s.c. ex merito.

Ecce loquentur in ore suo et gladius in labijs eorum:qm̄ quis audiuit.

vs.q.iij. nemo pitorū.

Et tu dn̄e deridebis eos ad nihilum deduces omnes gentes.

¶ Loquentur in ore suo et gladius maledictiōis in labijs eorū erit semp cōtra xpianos. Qm̄ qs audiuit. Et dicūt postea qȝ nos audiuit.q.dicāt null⁹ audiuit nos dicere malū:q2 negāt corā gētib⁹ se mala dicere:sȝ maledicūt in secreto. In hebreo et lfa hiero.habet. Ecce redūdāt in ore suo gladij in labijs eorū qsi nemo audiat.et tūc lr̄a ē clara:q2 maledicūt in secreto et nō in publico.quasi nemo audeat pre timore xpianorum sub quorum dn̄io degunt. Sed tu dn̄e deridebis eos et ad nihilum deduces oēs gentes iudeos qui talia dicūt et maledicunt:vt nō audias maledictiones eorum:imo cōuertes maledictiones super capita eorū.et sic ad nihilum dedit eos.sed ego populus xpianus.

vs.d.ns sci.et de pe.di.ij. firmum fūdamētum.

Fortitudinē meā ad te custodiā: q2 deus susceptor meus deus meus:misericordia eius preueniet me.

¶ Fortitudinē meā ad te custodiā q2 in te pono spē nō timēdo maledictiōes eorū:q2 dū ipsi iudei et infideles circūeunt ciuitatē ceci et famelici ego sum tut⁹ intra muros ciuitatis ecclīe hn̄ sept⁹ fide:spe et charitate q sunt muri et fortitudo hui⁹ ciuitatis. Iō hanc fortitudinē meā ad te custodiā q.d.sub hac fide et sub his muris volo custodiri et tutari:et etiā hos muros et hanc fortitudinē volo custodire et seruare et p hac mori sicut i baptismo pmisi q2 tu es susceptor meus et me suscepisti in hac ciuitate p baptismū.et sicut mia tua preuenit me in baptismo q2 nō meis meritis saluasti me:sȝ meritis tue passionis.ita deinceps mia tua et gra preueniens puenit me ne pdā fidē et ne cadam in pctm̄ sine qua mia et gr̄a nēo pōt stare ne cadat et si hō ceciderit sine eadē mia et gr̄a preueniēte volūtatē nemo pōt surgere.q.d.puenias me p miā ne pdā fortitudinē:et gr̄am:et fidē quā ex tua mia suscepi. Ex his oñdit pphēta qȝ nō ex proprijs meritis saluamur nec venimus ad fidē:sȝ ex sola dei mia preueniēte et subsequēte et pficiente quā iudei nō pn̄t habere. Agam⁹ ergo gr̄as et dicam⁹. O altitudo diuitiarū sapientie et sciētie dei qȝ incōprehensibilia sunt opa et iudicia eius et inuestigabi-

Not.qd sola gratia saluamur.

les vie eius. Ex hac auctoritate pbat Aug.ptra pelagianos in libro de psecutione iusticie hois et in ceteris qȝ nemo pōt vitare pctm̄ nec surgere a pctō nisi pueniat p gr̄am et miam dei qua volūtas ei⁹ adiuuet a d resistendū et ad surgendū q dr̄ gr̄a pueniēs. Ista eadē esse pn̄t vba xpi in capite vt dicat. Licet iudei maledicāt et negent me resurrexisse:tū ego custodiam ad te fortitudinē meā.i. in te ponā totā spem meā et spero. O pater q2 tu suscitabis me:q2 tu es deus meus.et mia ei⁹.i.patris preueniet me resuscitando.et sic illa possunt dici in persona capitis et membrorum.

vs.q.s.c. sunt plurimi.

De⁹ oñdit mihi sup inimicos meos ne occidas eos neqñ obliuiscantur populi mei.

¶ Q2 supius dixit q⁹ iudei tanqȝ canes circūibunt ciuitatem vsqȝ ad antixpm. Hic reddit cām et dicit qȝ iō deus pmittit eos viuere et nō vult totaliter eos destruere. Primo q2 in fine filij eorū cōuertent. Scdo vt sint in signū et ostensionē et memoriā passionis xpi.vt oñdamus ad digitū successores crucifixorū xpi in memoriā. Dicit ergo xps:deus

pater ostendit mihi punitionem super inimicos
meos iudeos. sz rogo pater ne totaliter occidas
et deleas eos de terra. ne qñ. s. aliqñ ppli xpiano
rũ obliuiscãtur passionẽ meã. sed quotidie videãt
et ondere possint successores crucifixorum meorum
in eorum dãnationẽ et cõfusionẽ et in cõfirmationem
ppli mei. ergo nõ occidas eos. A ¶ No. fm au-
gu. q duplici ex cã pmitit de⁹ iudeos viuere. pmo
in memoriam sue passionis put hic tangit in tex
tu. Scdo vt baiulẽt nobis codices ve. te. et seruẽt
eos nobis ad confusionẽ ipsorũ. q: suismet libris
cõuincimus eos. Et hanc tangit aug. in sermone
de epyphania. Nam iudei moderni sunt imitato
res illorũ qui informarunt herodẽ et magos per
scripturas vbi xps nasceretur: et remiserũt eos in
bethleẽ ad xpm adorandum. Sed ipsi non iuerũt
s. qd. liij. ad xpm. Dicit ergo ne occidas eos. Sed.
homini. **Disperge illos in virtute tua: et de-**
Et. xxiij. **pone eos protector meus domine.**
q. v. §. vi. **Delictum oris eorum sermonem la**
biorum ipsorum et comprehendan-
tur in superbia sua.

¶ Disperge illos per mundũ in tua virtute et va-
gẽtur et circũeant p mũdũ vagi: et depone eos de
regno et sacerdotio. O deus protector meus. et sic
priuati regno et sacerdotio vadant dispersi per
mũdũ: vt xpiani videntes eos recordent mee pas
sionis. Et depone et et cõfunde et ãnihila delictuz
oris eorũ. s. sermonẽ fm labiorũ ipsorũ q dicunt
me nõ resurrexisse et cõprehendantur et cõuincã-
tur in superbia sua. tanq mẽdaces et cõfusi cuz vi
deant fidem gentilium de mea resurrectione et vi
deant miracula manifesta in die pente. confirma
bunt meam resurrectionem.

Et de execratione et mendacio annũ
de pe. d. **ciabuntur in consummatione in ira**
s. si quis. **consummationis et non erunt.**

¶ Sic annũciabunt. i. arguent et conuincent de
mendacio et blasphemia in consummatione. i.
finalr cõuincent. et conuincũtur in ira cõsumma
tionis. i. vsq ad cõsummationem et desolationẽ
et nõ erunt amplius in regno nec sacerdotio: nec
in gratia: sed in captiuitate vel etiã perseuerabũt
vsq ad iram consummationis. i. vsq ad diem iu-
dicij quidã eorũ. et nõ erũt ampli⁹ in hoc mũdo.
De cõse. **Et scient quia deus dominabitur ia**
di. ij. ac- **cob et finium terre.**
cesserũt.
¶ Tunc cum viderint christum venientẽ ad iudi-
cium cum potestate magna: et maiestate: scient et
cognoscent q: deus et dominus iesus xps domi-
nabitur iacob et finium terre: quia cognoscent in
eum vniuersalem potestatem. et tunc.
Supra **Conuertentur ad vesperã et famẽ pa**
eodem. **tient vt canes: et circuibũt ciuitatẽ.**
¶ Cõuertent et destruent ad vesperã et tenebras
inferni: et ibi patientur famẽ glorie in eternũ et cir
cuibunt ciuitatẽ inferni penas patiendo.

Ipsi dispergẽtur ad mãducandũ: si
vo nõ fuerit saturati et murmurabũt ex. de. c. alienus.
¶ Ibi dispergent ad manducanduz. sed q: nunq
erunt saturati nec gustabunt bona spũalia glie:
ideo murmurabunt cõtra deum et blasphemabũt.
Sed forsan melius est vt ly scient referatur ad tẽ
pus antixpi ante iudicium. Nam cũ viderint ma-
nifestam deceptionem et interitum miserabilem
antixpi: tunc scient et cognoscent q christus fuit
verus messias et dominabitur iacob et finiuz ter
re: et tunc iudei illustrati veritate fidei conuerten
tur ad vesperam et finem mundi. i. in fine mun-
di: sed interim vsq ad illud tempus patientur fa-
men bonorum spiritualium sicut canes patiun-
tur: et famẽ corporalem: et sic circuibunt ciuitatez
ecclesie et sacre scripture et nõ poterunt intrare
vsq ad illud tempus vt dictum est: sed dispergẽ-
tur per mundum ad mãducandum bona spiritua
lia in lege pmissa: sed q: nũq attingent pro illo
statu. ideo q: nõ fuerint saturati: ideo murmura-
bunt semper et blasphemabũt. Item dispergent
idest fm literam hiero. vagabũtur ipsi iudei ho-
die per mundum ad manducandum cibos lega-
les: qui quidem cibi legales nõ possunt saturare
animam: ideo iudei q: se vident nõ saturatos tali
bus cibis: ideo nõ habent talem virtutem sicut sa
cramenta no. le. ideo cõtinue murmurãt expectã-
do falsum messiaz qui liberet eos et satiet bonis
in lege pmissis. Et sic circũeunt ciuitatẽ dei etiã
nunq intrant nec attingunt finem pmissum. A
¶ Nota q ppter tria murmurant iudei moderni Iudei p
Primo q: circũeunt mundum dispersi et nõ intrãt ci pter tria
uitatem terrenam hierlz ad manducãdum cibos murmu-
legales materiales et cetera sacrificia. Scdo q: rant.
nõ possunt intrare verum sensum spiritualem lit
tere legis: quia totum oppositum vident eorum
que ipsi expectant et intelligunt in litera. Et sic
discurrunt decepti. Nam deus pmisit omes cõ-
gregari in hierlm spiritualem hic per grãm: et in
futuro per gloriam in qua manducantur cibi spi
rituales grẽ et glorie et ipsi querunt illaz hierlm
terrenã vt manducẽt cibos carnales. Et sic semp
frustrabũtur in desiderio suo. Tertio et murmurãt
iudei cõtra deũ querentes ppter qd pctm detinẽ
tur in hac tam longa captiuitate. Nã patres eo-
rum peccauerunt per idolatriam qd est maximũ
pctorũ: et tñ nõ fuerũt puniti nisi per. lxx. annos in
captiuitatẽ babylõis: ipsi aũt qui custodiũt legẽ
ad vnguẽ: iã pseuerauerũt in hac captiuitate ro-
mana vltra. m. cccc. annos. Sed cum d: eis q hoc
euenit eis ppter necem xpi: licz negent ore tñ be-
ne norũt hoc esse verum in conscientia. Et ideo
tunc sicut deberent conuerti et agere penitentiã
tñ in sua malicia obcecati maledicunt et blasphe-
mãt xpm. sz hoc magis patebit psal. cviij. in fine
Ego aũt cantabo fortitudinẽ tuã: et xv. q. i. c. reuerti-
exaltabo mane miã tuam. mini cir
Q: fact⁹ es susceptor me⁹ et refugiũ ca finem
meum in die tribulationis mee.

¶ Dic ergo gras et dicit iudei couersi sunt ad vesperam: et noctē ignorātie: et tenebrarum nolētes recipere lumē messie: et sic vadūt in nocte errādo: circuiēdo ciuitatē sacre scripture nō valētes introire ad verū sensum et sacra occulta. Et sic errāt murmurando et blasphemādo. Ego aūt per oppositum agendo grās et nō murmurādo cātabo fortitudinē: et magnificētias: et miam: et triūphū tuū: et exaltabo meam tuā mane. i. in die et lumine grē eo qd tu es fact⁹ susceptor: et c. Itē ipi puersi sunt ad vesperā. i. in fine mūdi puertent: et tūc in sero icipiēt cātare et pfiteri: sz ego in mane. i. in pncipio legis grē que incepit silico post resurrectionē incepi et cātabo fortitudinē tuā et c. Et exaltabo mane i pncipio legis grē que incepit a resurrectiōe pi exaltabo miam tuā et pdicabo bñficia collata generi hūano: qr tu es factus susceptor meus et refugiuz in die tribulationis et persecutionis: et ideo D.

ps. q. s. ad mensaz. **Adiutor meus tibi psallā: qr deus susceptor meus es: deus me⁹ mia mea.**

¶ Qr post tot psecutiōes me suscitasti in capite et in membris et ad gloriā suscepisti. Ex qbus pz q litera huius psal. nō pōt applicari cōmode et simpliciter ad Saulē: nec ad Satellites suos: si specularī velimus: nec precise ad ipsuz dauid nisi in sola figura: inquantū fuit figura xpi.

Dd pe. di. s. taciturnitas Dic. de. enim.

Eus repulisti nos: et destruxisti nos: iratus es: et miser⁹ es nobis.

¶ Titulus ad victoriam siue in finem super rose testimonium suaue canticū dd ad docenduz humiles et simplicis dd qñ pugnauit ptra arā fluuiorum et siriā sabba. et reuersus est ioab et pcussit edon in valle salinarum. xij. milia. Scdm vero. lxx. in finē pro his qui cōmutabuntur in tituli descriptione ipsi dd in doctrina cum succendit mesopotamiam syrie: et sabb i. et conuertit ioab: et pcussit edon in valle salinarū. xij. milia. ij. Reg. x. et. j. Paralipo. xviij. legitur q mortuo naaz rege amon misit dd nuncios ad annon filiū eius vt consolaretur super obitu patris. Sed milites annō putātes q dd misisset nūcios ad explorandum terram semi raserunt barbas et vestes eorū presciderūt vsq ad nates et sic cū opprobrio remiserunt eos ad dd. Uidens aūt an nō male egisse et timens ne dd vellet iniuriam vindicare conuocauit quosdā reges syrie in auxiliū inter quos fuit sabba et roob: et tyboth: et macha cum innumera multitudine peditum et equitū. Contra quos misit dd ioab principē militie et abisay fratrez eius: qui vicerunt oēs illos reges syrie. Tunc annō rex moab videns victos omnes reges syrie misit trās flumē eufratrē et conuocauit multos reges mesopotamie in auxilium inter quos cū magno exercitu adadezer misit sobal principem militie sue. Quem ioab vicit occidit et cepit quingentos curtus et interfecit. xl. m. equitum et percussit regem damasci ferentē auxiliū ipsi adadezer. Et postea cū toto exercitu israel pcessit cōtra moab et vastauit eā similr cū tota ydumea: et sic facta ē ydumea tributaria dd cū moab et damasco: et magna parte syrie: et etiā adadezer trans flumen et aram que est inter eufratrē et tygrim: ideo d: ciuitas fluuiorum Oēs iste ciuitates et puincie facte sunt tributarie aut amice ipsi dd. Et sic ppls israel qui totiēs fuerat conculcatus et subiectus et vexatus pter peccata eorum a supradictis ciuitatibus et regnis finitimis: postea factus est dns eorum pter strenuitatē dauid regis israel. Uidens ergo dd q non solū triūphasset de regno Saulis qr oēs tribus sibi subiecerat: sed et triūphasset de alienigenis: ideo agens gratias de tot triūphis et victorijs fecit istum psal. Et sic beb: ei exponūt ipsuz literaliter scdm q videt sonare titu. psal. Nā in titu. ponit super rose testimoniū vel pro rosis siue pro lilijs p quas rosas intelligit plebs israelitica semper vt dicunt qui gloriatur in hoc psal. vt dicūt. Uerū si sic precise iste psal. literaliter exponat: tūc nō ptineret ad sacrā scripturā nisi cōtineret aliqd sacramentum de xpo aut ecclesia et sic non cantaret spm eccl'ia. Item sequeret q dd nō fuisset pphēta in hoc psal. sz hystoriographus: nec habuisset specialem grām spiritussancti cuius oppositū explicatur in titu. cū d: ad docendū vbi demonstrat q dd fuit doctus a spūssancto et docet nos et erudit nos de aliquo futuro sacro. Un dictū est q sp per rosas intelligitur eccl'ia xpi: que sicut rosa inter spinas est orta et spinis iudeorum et gentiliū. Et ideo. lxx. transtulerūt pro his qui cōmutabunt. s. ppls xpianus qui est cōmutatus et conuersus ex iudeis et gentilibus. Est ergo dicendū q dd p supradictos triumphos et victorias preuidit in spū psperitatē regni xpiani et eccl'ie futurā. Nā primo per aduersitates et vexationes quas passus est populus illo tpe iudicū vsq ad Saulē et ipm dd preuidit psecutiones eccl'ie vsq ad cōstantinū et per psecutiones suas preuidit psecutiones xpi: et per hoc q ipse dd primo factus est princeps paucorum dum fugeret a facie Saul. et postea primo factus est rex sup tribu iuda: postea paulatiz adept⁹ ē tribum effraim et manasses et vniuersalr totum regnum israel. Per hoc puidit in spū qualr christus prius debebat facere paucos discipulos de sua parentela et cōsanguinitate et sic crescere de alijs tribubus. Nā de oībus tribubus fecit sibi discipulos. Nam petrus et andreas erant de tribu zabulon de bethsaida et c. Et silico in die Pente. fuerunt baptizata. iiij. milia in hierusalē. Et sic philippus multos baptizauit in samaria q̄ recepit verbum dei. Et sic per oēs tribus multi venerunt ad iugum fidei. Item per hoc q dd misit nuncios ad annon regem moab: et ipse vituperauit eos et opprobrio affecit: preuidit dd in spū qualiter xps post conuersionem paucorum iudeorum debebat mittere seruos suos per vniuersum mundū ad salutem et consolationem gentilium. Sed gentiles debebāt aplos et discipulos et christianos multis opprobriis et vituperiis afficere et diuersis tormētis torquere. Itē per hoc qd dauid finalr triumphauit de oībus regnis et ciuitatibus finitimis preuidit in spū qliter xps et ecclesia debebat post

not. qño per pdicta dd puidit regni xpi psperitatem.

multas psecutiões totū orbē: ⁊ pplm gētilē iugo fidei subijcere per suersionē magni constantini. Et de oibus his fuit doctus dd a spūsctō. Et id fecit hūc psal. sup rose testimoniū. i. in figura ecclesie siue pro his populis qui cōmutabunt ⁊ cōuertent ad fidē xpi sicut oēs illi ppli qui memorātur in titulo ⁊ in hoc psal. cōmutati sunt ad iugū et obedientiā ⁊ tributū ipsi dd. Et ad istū intellectum ⁊ sensum cātat ecclia hūc psal. Duo ergo facit. Nam primo predicit psecutiões primitiue ecclesie per figurā psecutionū populi israel. Scdo petit liberari ibi. vt liberentur dilecti tui. B

david pͦuidit ecclesie psecutiones. ¶ Quantū ad primū est aduertendū q dd nō solū per psecutiones suas: sed per psecutiões populi israel factas vsq ad suū tps preuidit in spū psecutiones primitiue ecclie. Nā sicut ille pplꝫ statim post exitū de egypto: ⁊ ingressū terre pmisse ibi habuit. x. vel. xij. magnas psecutiões vt ptꝫ p totum discursum libri iudicū ⁊. i. reg. vsq ad saulē ⁊ david. Ita primitiua ecclia a resurrectiōe vsq ad magnū constantinū passa est. x. vel. xij. magnas psecutiones. s. sub iudeis ⁊. x. imperatoribꝰ. Sꝫ fuit differētia. Nā pplꝰ ille passus est propter pctā et scelera sua. Primitiua aūt ecclia passa est ppter veritatē ⁊ iusticiā fidei xpi. Sed sicut ille pplꝰ liberatus est ab oibus psecutionibus ⁊ iugo seruitutis ⁊ tributi per dd immo ipse dd subiecit sibi philisteos: ⁊ ydumeos: et moabitas: et damascenos: ⁊ syros vsq ad eufratem: et fecit eos tributarios vt ptꝫ. ij. reg. viij. Ita pariter ecclia xpi, que iam per. ccc. annos fuerat subiugata ⁊ vexata et expoliata a tyrannis et pplo gentili. Postea post conuersionē constantini subiugauit oēs tyrannos et populū gentilem iugo xpi. Hoc puidens david i spū dicit in psona ecclesie. O deus tu multotiens repulisti nos in prima etate ⁊ secūda. s. a diluuio vsq ad Abraam ⁊ Moysen: qr fuimus captiui in egypto: et postea repulisti nos a te ⁊ dimisisti eos decies sub seruitute et tributo tempore iudicum vsquequo capta est archa a philisteis: vt patet. j. regū. iiij. Et postea facti sumus tributarij philisteis ⁊ ydumeis ⁊ tn̄ aliqn̄ sic repuleris nos. ⁊ fueris iratus: sed tn̄ tandem semp misertus es nobis qr semper misisti nobis aliquem saluatorem. Nā a captiuitate egypti nos liberasti per Moysen: et a vexationibus moabitarum ⁊ ammonitarum et ydumeorum nos liberasti per iudices et tandē ab omnibus nos liberasti per david. Et sic semp post iram et repulsiones misertus es nobis. Nūc ergo post resurrectionem.

xij. q3. i. exēpluꝫ. **Cōmouisti terrā ⁊ cōturbasti eā: sana cōtritiones eius qr commota est.**

¶ Cōmouisti totā terrā ecclie ⁊ conturbasti eā diris psecutionibus tyrannoꝝ ppter iusticiam fidei xpi ergo sana ptritiones et tribulationes eiꝰ qm̄ cōmota et vexata et tribulata est per crebras et diuersas persecutiones imperatorum et tyrannorum. quod probo. Nam.

xxij. q3. iiij. quia. **Ostendisti populo tuo dura: potasti nos vino compunctionis.**

¶ Ostēdisti pplo tuo xpiano dura tormēta: qr tot milia martyrū occisa sunt et potasti nos vino cōpunctiōis ⁊ amaritudinis et meroris: qr cibus et potus noster sunt lachryme et fletus et gemitus.

Dedisti metuentibus te significationem: vt fugiant a facie arcus. xxiij. q3. iiij. c. qͥdā. ⁊ de pse. d. v. vnitas. xj. q. iij. ad aurem sam.

Ut liberentur dilecti tui: saluum me fac dextera tua et exaudi me.

¶ Dedisti xpianis metuētibus te significationē vt fugiāt a facie arcus tyrānoꝝ. Nā sicut aues audiētes sonitus arcus aut baliste si videant alias aues cadētes vulneratas tūc fugiūt a facie arcus venatoris. Nam ille sonitus arcus est eis signum vt fugiāt: ita pariter xpiani vidētes seuas psecutiones tyrannoꝝ et tot milia martyrū occisa: fugiebant per mōtes ⁊ latebras. Un̄ papa siluester latebat in mōte serapino qn̄ vocatus est a cōstā. et ideo dicit. Dedisti eis signū vt fugiāt a facie arcus. s. a furia et cōmotione tyrannoꝝ ergo saluuꝫ fac pplm tuuꝫ xpianum vt dextera et ptāte tua et virtute liberentur dilecti tui christiani de tot ⁊ tātis et tam duris persecutionibus et tormentis et impone eis finem.

Deus locutus est in sancto suo: letabor et partibor sicciмā ⁊ conuallem tabernaculorum metibor. xxiiij. q. v. dixit dn̄s.

¶ Qr superius dd in psona ecclesie petit liberari a psecutionibus tyrannoꝝ: hic nō solū petit liberari: sed ēt psperari ⁊ subijcere oēs tyrānos ⁊ oēs pplos iudeoꝝ ⁊ gentiliū. Et psuadet q deus hoc debet facere ex pmissione quodā facta vni sancto vel pluribus ⁊ ēt sibi. Dicit ergo dd in psona ecclesie. O dn̄e saluum fac pplm tuū xpianū ⁊ exaudi me: qr sicut deus locutus est ⁊ pmisit in sancto suo id est in sanctuario suo: quia d sanctuario habui responsum ⁊ reuelationem scꝫ q. ego letabor id est cum leticia triūphabo de multis populis. Nam primo partibor siccimam id est bello acquiram ciuitatē sichem que est in samaria: et ptibor ⁊ distribuā possessiones eius seruitoribus meis: et bellatoribus. Et conuallem tabernaculorum metibor. i. terrā socbot que est vltra iordanē vbi Jacob fixit tentoria reuersus de mesopotamia qui qͥdem socbot fuerat a gētilibus occupata. ⁊ tn̄ dd cepit eam et imposuit sibi leges et tributū. Unde metire nil aliud est nisi sub legibus et limitibus artare. Item.

Meus est galaad ⁊ meꝰ est manasses ⁊ effraim fortitudo capitis mei. j. cviij. d.

¶ Meus est iam galaad que est vltra terram, basam et syon ⁊ etiam meus est manasses. s. dimidia tribus q̄ est vltra iordanē ⁊ tota terra tribus ⁊ terra effraim fctā est susceptio capitis mei: in qua caput meum quiescit eo q est tribus maior ⁊ magis populosa inter omnes. Item.

Juda rex meus moab olla spei mee. xxiij. q3. v. nō fru stra.

¶ Juda fctūs est rex meꝰ. i. caput regnī mei ⁊ terra moab fctā est olla. i. refectio spei mee: eo q de terra moab veniebāt oia victualia in hierlꝫ cū terra

moab sit valde fertilis: ibi erkm sterilis. Itē nō so lū subieci mihi oēs pplos sup:adictos: sed etiā.

xxiij.q.5. v.regū c. **In ydumeam extendā calciamētum meum: mihi alienigene subditi sunt.**

¶ Extendā calciamentū meū in ydumeā. i. calca bo ydumeā sub dñio meo: ꝛ ampliabo regnū meū vsq ad eam: ꝛ alienigene. s. philistei: vt hʒ lra Hie ronymi: mihi subditi sunt sub tributo: cum pplus israel ante eēt suo tributo. Et sic oēs sup:adictos populos mihi subiugaui sicut deus locutꝰ est san cto suo. D ¶ Sed hic sunt duo dubia necessa ria. Primum qs est iste sanctus cui deus locutꝰ est de sup:adicta pſperitate ꝛ ampliatiōe regni da uid. Scḋm quō hoc facit ad ppositū de liberatio ne ecclesie xpi a psecutiōibus tyrannoꝝ: ꝛ de pſpe ritate et dilatatiōe regni xpi quā petit in hoc psal.

Dubia.

ad pmū ¶ Ad primū est dicendū q regnū materiale dauid et dilatatio eius nō solū p vnū: sed etiā per plu res sanctos fuit a deo pmissa. Nā primo fuit pro missa per ipm iacob. Gen. xlix. vbi dicit. Iuda te laudabunt fratres tui: manus tue in ceruicibꝰ ini micorū tuoꝝ: adorabūt te filij patris tui. Ista aūt particula partim fuit impleta tēporaliter in ipso Dauid de tribu iuda: cui oēs. xij. tribus fuerūt fi naliter subiecte: et exinde posuit manus suas sup ceruices inimicoꝝ: scʒ moabitarū: amonitaꝝ: phi listinorum: ydumeorū ꝛc. Secundo ista magnitu do regni ꝛ dilatatio fuit pmissa ipsi moysi Deut. xi. quādo dixit dñs. Omnis locus quē calcaue rit pes vester: vester erit a deserto: et libano ꝛ flu mine magno eufrate vsq ad mare occidētale erūt termini vestri. Manifestū est aūt q filij israel an te tēpora dauid nunq possederūt totā istā terraʒ: immo illico post mortē iosue perdiderūt totā ter ram vltra iordanē: immo oēs qui erant citra ꝛ vl tra iordanē venerūt in seruitutē regis mesopota mie: vt ptʒ Iudicū. iij. Et sic semper fuerunt quasi in seruitute interpolatim vsq ad regnū dauid: vt ptʒ per totuʒ discursum libri iudicū: ꝛ primi Reg. Sed dauid de stercore paupertatis a deo eleua tus primo clam fuit per samuelē vnctus in regeʒ. Secundo factus est princeps sup consanguineos suos in spelunca odolā quasi. cccc. primo Regum xxij. Postea mortuo saul factus est rex super tribū iuda tm. ij. Regū. ij. et per septē annos pugnauit contra domum saul. Et finaliter factus est rex su per oēs duodecim tribus israel. ij. Reguʒ. v. Post ea dauid percussit philisteos et humiliauit eos: ꝛ tulit frenum tributi de manu eoꝛuʒ. Nam sicut an te israel erat philisteis tributarius: postea dauid fecit eos sibi subiectos et tributarios: vt ptʒ scḋo Regum. viij. Postea percussit moab et mensus est eos funiculo coequans terre: idest sublimitati bus et legibus suis artauit et subiecit: ꝛ factus est moab sub tributo. Postea pcussit adadezer filiuʒ roob regem soba. Et sic profectus est dauid vt do minaretur super flumen eufraten. Et sic dauid di latauit regnum suum vsq ad eufraten subijcien do sibi damascum et partem syrie: et totam ydu meam: et etiam vltra eufraten aram fluuioꝛū sub tributo: vt patet in eodem ca. viij. Ex quo patet q

Regnuʒ dauid pmissum.

pmissa facta moysi de dilatatiōe regni israel a li bano vsq ad desertū egypti: et ab eufrate vsq ad mare nostrum occidentale nunq fuit cōpleta vsq ad dauid. et hoc explicatur in titulo huius psal. ꝛ partim in littera. Et hoc est qd dicit dauid. Ego letabo: ꝛ triumphabo de omnibus istis populis et dilatabo regnū meum: sicut deus locutus est in sancto suo iacob. Gen. xlix. quando dicit. Iuda te laudabunt fratres tui ꝛc. Et etiaʒ sicut locutus est in sancto suo moyse. Deutero. xi. quādo dicit a de serto et libano et flumine magno eufrate vsq ad mare occidentale erunt termini vestri. Item etiaʒ sicut locutus est in sancto suo samuele per matreʒ suam annā in cantico primo regū. ij. et etiam. xiij. ca. quando dicit. quesiuit dñs virum iuxta cor suū et precepit ei vt esset dux super populū suū ꝛc. Et etiā sicut locutꝰ est in sancto suo nathā. ij. reg. vij. Et etiā de hoc facta fuit aliqua specialis reuela tio et promissio ipsi nathā: et etiaʒ ipsi dauid: liceʒ non expliceē in libris regū sicut ptʒ psal. lxxxviij. Unde littera hieronymi hic habet. Deus locutus est in sanctuario suo. Ex quo ptʒ q hec reuelatio facta est ipsi dauid in tabernaculo: ꝛ sic ptʒ respō sio ad primū dubiū. Ad scḋm dubiū est dicendum et aduertendū q quādo dauid fecit hunc psalmū iam fuerat vnctus rex sup vniuersas tribus israel et iam subiecerat philisteos ꝛ moabitas: ꝛ amoni tas et ydumeos: et aram fluuioꝛū syriam ꝛc. vt pa tet in titulo. Sed nos videmus q in isto psalmo adhuc petit liberari a tribulationibus ꝛ vino me roris: et a facie arcus allegans factam promissio nem sicut locutus fuerat deus in sancto suo. ꝛ etiā vlterius petit deduci a deo in ciuitates munitas vsq in ydumeaʒ ꝛc. Et hoc patet q petit ecclesiā christi futurā liberari a persecutiōibus: et regnuʒ christi dilatari sicut pnouerat figuratū per pſpe ritatem et dilatationē sup:adictam regni sui: et si cut nouerat prout deus locutus est in illo sancto suo iacob: aut moyse: aut samuel: aut nathan: aut sibiipsi in sancto dei: et ideo subdit in vltima par te huius psalmi cum dicit.

Nota.

Quis deducet me in ciuitatē munitā quis deducet me vsq in idumeam: dist. viij. c. q̄ ptra xv q. ij. visis.

¶ Quasi dicat. Ego iam triūphaui de oībꝰ tribu bus ꝛ regnis mihi pmissis: sicut deus locutꝰ est in sctō suo. Nā ego regno sup siccimā siue sichē: ꝛ iā metibor: ꝛ mēsurabo legibꝰ meis vallē tabernacu loꝛum: ꝛ iā meus est galaad: ꝛ manasses: ꝛ effraim etiam sum principalis rex in iuda. et iam moab ē olla mearum refectionū ꝛ victualiū. et iam exten di calciamentū meum in ydumeam: quia mihi est subiecta sub pedibus. ꝛ alienigene: idest philistei et cetere nationes vsq ad damascū: ꝛ eufratē sunt mihi subdite ꝛ tributarie: sed oēs iste natiōes ꝛ ter re sunt figure illarū terrarū ꝛ regnoꝝ que subijciē de sunt regno christi. Ergo quis deducet me in ci uitatē munitā. i. tot ciuitates munitas et fortissi mas et regna vastissima ppli gentilis: ꝛ quis de ducet me vsq in ydumeā. i. ad dñandum toti pplo gentili qui p ydumeā figurat: eo q ydumea inter pretat terrena et sanguinea ꝛ rubea: ꝛ idō totꝰ po

pulus gentilis dicitur ydumea: quia totus terre-
nus et rebus terrenis et non celestibus deditus si-
cut esau: quia rubeus et sanguineus ꝛ non solum
ex bellis crebris inter se: sed quia rubeus ꝛ sangui-
nolentus erat sanguie martyrū quos interfecerat
ante cōuersionem magni constantini. ꝛ subdit.

Infra clxvij. c. **Nonne tu deus qui repulisti nos: et non egredieris deus in virtutibus nostris.**

¶ Nonne tu deus qui repulisti nos in manus pse-
cutorum liberabis nos ab illis et deduces nos in
ciuitates et regna gentiliū munitissima ꝛ fortissi-
ma ꝛ per totā ydumeā i. populū gentilē terrenū ꝛ
sanguinolentū: ꝛ subijciemus eum iugo xpi a so-
lis ortu vsqȝ ad occasum: ꝛ ab aqlone vsqȝ ad au-
strū sicut impletū fuit post magnū cōstantinū. Et
subdit dauid in persona ecclesie. Et tu deus non
egredieris in virtutibus nostris: idest ad pugnan-
dum pro nobis: et dando nobis virtutē cōtra infi-
deles. quasi dicat immo facies. Ideo subdit.

xxiij. qd. iij. c. sex. **Da nobis auxilium de tribulatione: quia vana salus hominis.**

¶ Da nobis tu iesu xpe auxiliū de ista persecutio-
ne: et tribulatione in qua stamus: quia non queri-
mus auxiliū ab hoīe: nec per arma tpalia: qꝛ vana
est salus ꝛ auxiliū hoīs. quasi dicat non querimus
liberari in virtutibꝰ humanis: nec humane sapiē-
tie persuasibilibus verbis: nec in curribus: nec in
equis. Sed querimus auxiliū dei. Et sic.

xf. q. iij. c. ad mensam. **In deo faciemus virtutem: et ipse ad nihilum deducet tribulātes nos.**

¶ In deo faciemus virtutē et victoriam: ꝛ ipse ad
nihilū deducet inimicos et persecutores nostros
iudeos et gētiles ꝛ hereticos: qd partim fuit imple-
tum in excidio hierusalē: et in destructione idolo-
rum per conuersionē constantini: et totaliter im-
plebitur per interitum miserabilem ipsius anti-
christi. ¶ Totus etiam iste psal. potest mystice ex-
poni: in quo dauid in psona totius corporis my-
stici petit liberari per passionē xpi a captiuitate ꝛ
afflictione peccati. quasi dicat. O deꝰ tu repulisti
nos a terrestri paradiso propter peccatū ade: ꝛ de-
struxisti nos: nostrā naturam corrumpendo: et sen-
sualitatem vulnerando fomite concupiscētie: sed
misertus es nobis per passionem ꝛc. Sed postqȝ
ecclesia est liberata per christi passionē a peccato
Petit iterum liberari de persecutione inimicorū
vt dictum est. Et sic etiā psal. iste pōt moraliter ex-
poni de quocūqȝ populo ꝛ ciuitate afflicta ab ini-
micis tēporalibus maxime infidelibꝰ: vt deus det
sibi virtutē vt liberetur: et vincat: ꝛ subijciat infide-
les. Quarto etiaȝ potest exponi moraliter de quo-
libet peccatore a peccatis afflicto vt deus det si-
bi virtutē vt possit peccata a se repellere ꝛ diabo-
lum fugare: ꝛ regnū anime sue rationi subijcere: ꝛ
deo: ꝛ diuine volūtati conformare. Et ita oīa illa
nomina regnorū infideliū que dauid sibi subiecit
et domuit: et suppeditauit: possunt applicari di-
uersis vitijs que fideles conculcant ꝛ domant per
dei gratiā sibi collatā ꝛ virtutē pnie: et sic prudēs
lector potest singula singulis applicare scdm ꝛ iu-
xta interpretationē illorum nominū.

Exaudi deus deprecationem meam: intēde orationi mee. xxviij. d. c. sedulo. xv. dist. ca. sctā roma.

¶ Ad victoriā siue in finē super
organū siue in hymnis ipsi da-
uid. Ex titulo ptȝ qꝫ dauid fecit
hunc psal. et dedit ipm cantandum in organis si-
mul cum voce humana toto conatu vocū eo qꝫ di-
rigit nos in xpm et ecclesiā que est finis legis. Vn-
de autem determinate sumpsit occasionē dauid
ad faciendū hunc psal. incertū est: sed creditur cō-
muniter qꝫ qn dauid euasit a manibus saulis qui
tenebat ipm obsessum in monte deserti maon et
cinctum ad modum corone: et fugit inde: et latuit
in locis tutissimis engaddi: q quidē montes sunt
in finibus iudee: iuxta mare salsum: vt ptȝ primo
Regū. xxiiij. Et sic hebrei moderni exponunt istuȝ
psal. quomodo dauid egit gratias: quia euasit il-
lud periculum et anxietatem: et postea acquisiuit
regnum. Sed licȝ sit verum qꝫ dauid sumpsit occa-
sionem faciēdi hunc psalmū euasione illius peri-
culi inquantū ibi preuidit in spū persecutionē et
anxietatē ecclesie xpi: futurē et eternitatem regis
eius christi: tamē nō est sistendū in littera: vt sepe
dictum est: immo si quis vellet totā litterā huius
psal. applicare ipsi dauid regi israel: cōperiet ma-
nifeste falsuȝ. Nā dauid nunqȝ fuit in eternū in cō-
spectu dei in illo regno tēporali: vt dicitur infra
ergo ptȝ qꝫ hic loquit̄ de regno xpi eterno. Tria er-
go facit dauid. Nam primo petit orationē ꝛ dep-
cationem suaȝ exaudiri in persona ecclesie. Scdo
gaudet se exauditū. Tertio pmittit vota pro gra-
tiarum actione. scda ibi. A finibus terre. tertia ibi Dr̄ia in-
Sic psallā et dicam. B ¶ Quantū ad primū est ter orō-
aduertendū qꝫ inter orationē et deprecationē hoc nē ꝛ dep-
interest. Nam deprecatio petit ab aliquo malo li- catione.
berari: sed oratio petit aliquā gratiā sibi dari: ꝛ ec-
clesia xpi primitiua semper vsqȝ ad cōstantinū pe-
tebat liberari a persecutoribus iudeis et tyrānis
et dilatari hereditateȝ suam cultui christi vsqȝ ad
fines terre qd cōpletū fuit post cōuersionē magni
Constātini. Sed quia postea fuit infestata ab he-
reticis et infestabit̄ vsqȝ ad antichristum: et tunc
totaliter liberabitur ab omnibus tribulatiōibus
et consequetur hereditatē eternam in celo. Et re-
gnabit cuȝ christo rege suo eterno: ideo dauid hoc
preuidens in spiritu in persona totius corporis
mystici cuius ipse est de principalibus membris
dicit. O deus exaudi deprecationē meam a pn̄sen-
tibus persecutionibus et malis liberando. Et in-
tende et annue orationi mee mihi post longas tri-
bulationes optatam hereditatem largiendo.

A finibus terre ad te clamaui: dū anxiaret̄ cor meū in petra exaltasti me. ij. q. iiij. mēnā. et iij. q. ix. c. dignuȝ.

¶ Hic gaudet se exauditū in sua depcatiōe ꝛ orō-
ne explicādo mala de qbꝰ est liberatꝰ ꝛ hereditatē
quā est ꝯsecutꝰ ꝛ dicit. O deꝰ p oēs ptes mūdi fui

afflicta et infestata a psecutiõe tyrannoꝝ.s. ab india in hispaniã ⁊ a siria in ethiopiam fuit psecutio martyꝝ et oim xpianoꝝ. Et sic vndiq3 a finibus terre ad te clamaui vt me liberares: q2 vbiq3 fiebat oratio ab ecctia sine intermissione: ne deleretur ecctia et ideo dicit. A finibus terre ad te clamaui dũ anxiaret.i. dũ martyres qui sunt cor meũ et viscera mea anxiarent ⁊ torquerent. S3 tu dñe exaltasti ⁊ fundasti me in petra fidei qui est xps supra quẽ fundata est ecctia. Vñ maxime ecctia fuit exaltata qñ constantinus eã multipliciter honorauit et ditauit ⁊ iugo fidei obediuit.

h. q. vij. testes. §. christus **Deduxisti me q2 factus es spes mea turris fortitudinis a facie inimici.**

¶ Tu dñe deduxisti ⁊ liberasti me tot psecutionibus: q2 factus es spes mea: ⁊ factus es turris fortitudinis in quo ⁊ per quẽ fui tutatus a facie ⁊ incursu inimici ppli gẽtilis me persequentis.

xi. q. iij ad mensam xxiij. q. vi. scismatici. **Inhabitabo in tabernaculo tuo in secula protegar in velamento alarum tuarum.**

Qm̃ tu deus meus exaudisti orationem meam: dedisti hereditatẽ timentibus nomen tuum.

¶ Habitabo in tabernaculo tuo ⁊ in hac turri fortitudinis fundata sup firmã petrã ⁊ ptegar in velamento ⁊ ptectione alaꝝ tuaꝝ: in secula: hic per fidẽ ⁊ grã3: ⁊ in futuro per gloriã: qm̃ tu dñe exaudisti orõnes meã: ideo dedisti hereditatẽ fidelib9 timẽtibus et colẽtibus nomẽ tuũ qd est iesus. Hereditatẽ dico.i. ampliationẽ eccle ⁊ regni tui vsq3 ad fines terre. Nã per magnũ cõstantinũ dedisti dñium ⁊ ditionẽ eccle in tota italia in magnũ patrimoniũ ⁊ dedisti sibi obediẽtiã3 oim regũ ⁊ pncipum vsq3 ad fines terre. Vñ nõ solũ dedisti hereditatẽ timentibus nomẽ tuũ in terra: sed etiã3 in celo que quidẽ hereditas est eterna. Nã3 rex eius xps est eternus cui tradita est oĩs ptãs a patre in celo ⁊ in terra ⁊ in oĩbus abyssis et inquãtũ hõ: ⁊ traditũ est ei regnum eternum. Nam tu pater.

xvi. di. c. duo. **Dies super dies regis adijcies: annos eius vsq3 in diem generationis et generationis.**

¶ Adijcies dies infinitos sup dies regis eius.i. istius regni ⁊ eterne hereditatis: ⁊ adijcies ãnos istius regis vsq3 in diẽ gñationis ⁊ gñationis q̃ ẽ eternitas. Nã sicut hec tpalis vita dr gñatio ⁊ generatio ppter successionẽ in illa glia ⁊ eternitas dr dies et finis huius generationis et gñationis cuius diei non est finis.

Luce. ij. **Permanet in eternũ in conspectu dei miam ⁊ veritatẽ eius quis requiret.**

¶ Iste rex xps pmanet in eternũ in cõspectu pris sedẽs ad dexterã eius inquantũ ad equalitatẽ et inquantũ hõ in potioribus bonis: q2 ptãs ei9 potestas eterna ⁊ regnũ eius eternũ qd nõ auferetur Dan. vij. Et ideo q̃s requiret ⁊ inuestigare poterit miam ⁊ veritatẽ eius. Et ponit hic veritas p iusticia et equitate. q. d. nullus poterit inuestigare pfunditatẽ: et altitudinẽ: et latitudinẽ mie ⁊ iusticie huius regis xpi sedẽtis ad dexterã pris cui tradita est oĩs iudiciaria ptãs ⁊c. Nã dñi penitẽti dat veniã per miam ⁊ superbis ⁊ impenitentibus penam per iusticiam.

Sic psalmũ dicã nomini tuo in seculũ seculi: vt reddã vota mea de die in diem. xvj. q. i. § mos.

¶ Hic pmittit vota pro gratiarũ actione de tantis beneficijs receptis: q2 nõ solũ fuit de psecutionibus liberata: sed ẽt psecuta est hereditatẽ eternam in terra per grãm ⁊ in celo per gliam: iõ ait sic.i. ppter hoc dicã psal. ⁊ psalmodias cantabo nomini tuo qui est xps in seculũ seculi celebrando anniuersaria ⁊ quotidiana officia et festiuitates in hac ecctia: et reddã vota mea in seculũ seculi hic per grãm ⁊ in futuro per gliam. Hic a gñatiõe in gñationẽ et ibi in secula seculoꝝ laudabo te cum sctis angelis. Ex his pz q iste psal. nõ põt pcise intelligi de dd aliter. Vñ est aduertẽdũ q sicut pluries dictũ est q per nomẽ dñi semp propheta intelligit xpm filiũ dei et iõ dicit ppheta in psona totius corporis mystici. O pater post tot bñficia recepta ego dicã psalmũ nomini tuo.i. laudabo te in iesu xpo filio tuo q2 pater laudat et adoratur et veneratur in xpo filio suo ⁊ ecõuerso: a quo honore nõ excludit spũssanctus: quia tribus psonis honor vnus debetur.

Nonne deo subiecta erit aĩa mea ab ipso eñi salutare dei. ij q. iij. § euidenter xxiij. qd. viij. c. vi.

Nam ⁊ ipse deus meus ⁊ salutaris meus susceptor meus non mouebor amplius. et. xxij. qd. ij. c. aliqñ.

Quousq3 irruitis in hoiem interficitis vniuersi vos: tanquã parieti inclinato ⁊ macerie depulse.

¶ Titulus ad victoriã siue in finẽ sup yditum ps. dd. Ex titulo pz q dd fecit hunc psal. et dedit ipsum cantandũ in choro yditum cũ toto conatu ad victoriã vocũ. Sed ad intelligendã materiã pmo figuratiuã. Scdo principalẽ et figuratam huius psal. est notãdũ q deus iustus iudex et misericors Propter supbiam et inobedientiam reprobauit Saulẽ et priuauit regno. Et ppter hũilitatem et patientiã et obedientiã quesiuit et elegit dd et dedit sibi regnũ israel in preciũ et premiũ hũilitatis et obediẽtie l3 grã dei primo fuerit elect9 pcedente: vt pz. i. reg. xiij. cũ dr. quesiuit dñs sibi virũ iuxta cor suũ. Et precepit ei dñs vt eẽt dux super pplm suũ. Et sic postea ex pcepto dñi samuel vnxit ipm dd in regẽ vt pz infra. c. xvi. Ex quo pz q regnũ israel datũ est a deo ipi dd in preciũ: primo De donis dd.

propter eius hũilitatẽ et obedientiã erga deum. Scḋo eo q̄ īterfecit Goliat et abstulit opprobriũ israel et sic datũ est duplex preciũ ipsi dd̄ primo filia saul in vxorẽ. Scḋo datus est sibi maior ho/nor quã regi cũ mulieres cantarũt in choro dicẽ/tes. Saul occidit mille et dd̄. x. milia. vñ ex ista in uidia et zelo conatus fuit saul nō solũ auferre p̄/cium regni a deo ꝓmissum ipsi dd̄: sed et̄ vxorẽ fi/liam ꝓmissã pro victoria habita de Goliat. Nã primo abstulit sibi merob quam sibi ꝓmiserat et tradidit ipsam edrieli molathite in vxorẽ: et mi/chol tradidit sibi in scandalũ: vt occideret̄ a phi/listeis vt pz. j. reg. xviij. Vñ tali inuidia non solũ fuit sauciatus saul: sed mlt̃o magis doech. et ab/ner: et multi alij qui semp incitabãt saulẽ ad iras vt interficeret dd̄: et auferret sibi precium regni a deo ꝓmissum et honorẽ et filiam regis. Unde ex hac causa ipse saul exposuit ipm dd̄ multis peri/culis a quibus oibus euasit ex gr̄a dei ꝓpter suã hũilitatem et patientiã. Et finaliter obtinuit re/gnum et preciũ ꝓmissum. Nã primo euasit quan/do saul traiecit sibi lanceã vt transfigeret ipsum in pariete. Scḋo qñ misit eũ vt auferret centũ pre putia philistinorũ: et ipse interfecit. cc. philisteos. Tertio qñ iterũ nixus est saul cũ lancea cõfringe re ipsum in pariete dũ psalleret vt pz. c. xix. Quar to qñ saul misit satellites vt circuirẽt domũ ꝛ oc/ciderent eũ. s; michol demisit eũ per fenestrã. c. eo dem. Quinto qñ iuit ad occidẽdũ eũ ꝛ inuenit eũ ꝓphetantẽ cũ samuele in ramatha ꝛ ipse expolia tus simul ꝓphetauit cũ eis. Vñ exiuit ꝓuerbium nū saul inter ꝓphetas. c. eodẽ. Sexto qñ saul ex/pectabat dd̄ vt veniret pacificus ad Kalẽdas vt in prãdio ipm occideret. Sed auisatus a ionatha per tractũ sagittarũ euasit ꝛ abijt in nobe. c. xx. Itẽ Septimo qñ se finxit insanũ ꝛ euasit d̄ manibus achis regis geth. Octauo qñ euasit de ciuib᷒ cey le qui volebãt eũ tradere in manib᷒ saul. c. xxviij. Item Nono qñ euasit de zipheis. Decimo quan do euasit de speluñca in locis tutissimis engaddi et prescidit orã vestimẽti saul ꝛ et̄ qñ abstulit ha/stam ꝛ cyphũ sibi dormiẽti: ex oibus predictis. x. periculis euasit dd̄ ꝓpter hũilitatẽ ꝛ patientiã: ꝛ firmã spem quã in deo posuit. et obedientiã quã deo semp gessit in quibus oibus mystice preuidit dd̄ in spũ totũ discursum ecclie ꝛ ꝓsperitates ꝛ ꝑ secutiones eius ab abel iusto vsq; ad iudicium. ꝛ maxime preuidit. x. persecutiones cõmunes eccle sie xp̄i: s; in statu gratie. et legis euangelice. D

¶ Ad cuius intelligentiã est iterũ notãdũ sicut di/ctum est psal. v. q̄ ilico in principio diuisũ fuit to tum genus hũanum in duas ciuitates siue socie/tates vnã dei et alterã diaboli. Has duas ciuita tes diuiserũt duo amores vt inquit Augu. Nam amor mũdi ꝛ bonorũ tp̃aliũ ꝯstituit ciuitatẽ terre nam et diaboli. Nã illa incepit ab amore sui vsq; ad contẽptum dei. cuius primus ciuis fuit cayn. Amor aũt dei incipiens ab amore dei vsq; ad cõ/temptũ sui cõstituit ciuitatẽ dei cuius primus ci/uis fuit adã ꝛ abel. Jo isti dicti sunt filij dei. Illi vero filij hoim: eo q̄ in hoc mũdo ꝛ carne ꝯstitue/ꝛunt spem suã ꝛ felicitatẽ. Isti xo in solo deo. et iõ

Nota q̄ diuisio generis hũani i duas ci/uitates.

filij hoiũ illius ciuitatis semp ꝑsecuti sunt filios dei et huius ciuitatis propter bona tp̃alia. Et sic primo cayn ꝑsecutus est abel: et chaldei abrã: et ismael ysaac ꝛ esau iacob ꝛ saul. et doech ipm dd̄. Et sic pp̄ls iudeorũ ꝛ gentiles ꝑsecuti sunt xp̄m ꝛ ecclãm suã que ꝓprie d̄r ciuitas dei vsq; ad anti/xp̄m. Et hoc preuidẽs dd̄ in spũ fecit hunc psal. a quibus ꝑsecutiõibus semp fuit liberata ecclesia ꝓpter hũilitatẽ ꝛ patiẽtiã. Et liberabit̄ totaliter post interitũ antixp̄i. Et hec est principalis mate ria huius psal. quã dd̄ preuidit in spũ per suas ꝑ/secutiones: in quo psal. tria facit dd̄. Nã primo in persona totius ecclesie siue hois mystici inuehit cõtra ciues terrene ciuitatis conãtes eccliã; siue ciuitatẽ dei ꝯuertere et auferre preciũ eternũ. Se cundo exhortat̄ ciues ciuitatis dei ad perferen/das persecutiones per firmã fidem ꝛ ad ꝯtẽnen/das diuitias et bona tp̃alia per firmã spẽ bonorũ celestiũ. Tertio hic cõcludit ꝓpositũ ex diuina iu sticia et mi[sericordia] ibi. Sperate in eo ois ꝯgregatio. iij. ibi. Semel locutus est deus. Quantũ ad ꝑmũ est aduertẽdũ sicut dictũ est ſm Aug. q̄ duo amo/res distinguũt ꝛ diuersificãt istas duas ciuitates s; amor dei: et amor mũdi. amor dei cõsistit in fi/de: spe: ꝛ charitate: et hũilitate ꝛ patientia: ꝛ obe dientia: et per oĩa in desiderio celestis patrie qui est finis et premiũ vltimatũ hui᷒ ciuitatis. Amor vero mũdi cõsistit in cõcupiscẽtia et ambitiõe ho norum et diuitiarũ: et in auaricia bonorũ tp̃alium et in concupiscentia carnis ꝛc. Et ista sunt arma q̄bus ciuitas terrena siue diaboli semp infestauit ciui/tatem dei et eccliam a principio vsq; ad iudicium vniuersale. Sed fides: spes: et charitas: et humi/litas ꝛc. sunt arma quibus ciuitas dei de se semp defendit in hac peregrinatione a ciuitate diaboli et maxime in statu euangelico. Ergo ista ciuitas dei siue iste homo mysticus totiens vexatus et in festatus a filijs terrene ciuitatis et infidelibus in uehit contra eos: et incipit sententia in tertio ꝟsu dicens. Quousq; o filij hoim supple: id est q̄diu durabit malicia vestra contra me. Et q̄re irruitis in hoiem mysticum et fidelem tanq̄ canes rabidi ipsum mordendo et infestãdo ab abel vsq; ad xp̄z Et vniuersi vos interficitis ipsum maxime tem/pore legis euãgelice: quia primo interfecistis ca/put scilicet christum: postea interfecistis membra scilicet apostolos et tot milia martyrũ. Que qui/dem persecutiones et cedes durabunt vsq; ad an tichristum. Item quousq; etiam insidiamini et in sultatis et incumbitis supple isti parieti inclina/to et macerie depulse: et agitate: et infestate. Un de iste homo mysticus vocat se parietem inclina/tum id est hominem humilem et pauperem ꝛ de/bilem: et vocat se maceriam repulsam. Nam si/cut inimici obsessores ciuitatis volũt diruere mu ros et parietes et maceriam ciuitatis cum ma/chinis et tormentis impellere hinc et inde huc et illuc vsquequo ille murus et maceria diu re/pulsus minatur ruinam. Ita tyranni et infide les diuersis minis et tormentis agitabant et in festabant et repellebant muros: id est mentes fidelium et etiam fidem eorum tenebant si pos[set]

duas ci/uitates faciunt duo a/mores.

sent eos a proposito bono: et fide christi diuellere et peruertere: et ad eorum perfidiam detrahere: ideo dicit. Quousque irruitis in hominem istum fidelem et mysticum: et vniuersi vos interficitis eum et insultatis et incumbitis ei tanquam parieti iam inclinato et victo: et macerie siue muro depulso. Unde maceria est murus terreus et fragilis. Et sic tyranni putabant per tormenta mentes martyrum et fidelium tanquam maceriam terrenam et fragilem diuellere et faciliter repellere. Sed contra hoc inuehit homo mysticus dicens. Inuanum laboratis: quia nunquam me poteritis a firmo proposito diuellere cum sim munitus et armatus armis irrefragabilibus: scilicet fidei: spei: et charitatis christi et humilitatis et patientie: quibus repellam ictus et incursus: et insultus vestros supple. Ideo ait. Nonne anima mea erit semper deo subiecta per humilitatem et patientiam et fidem: et ab ipso erit salutare meum et auxilium. Nam ipse christus est deus meus et salutaris meus: quia ideo dicitur iesus: idest saluator: et est susceptor et defensor meus in omnibus tribulationibus. Et ideo non mouebor amplius idest nunquam cadam: nec deficiam a proposito vere fidei: licet omnes fructus et mine tyrannorum et omnia genera tormentorum veniant super me. Postquam anima est talibus armis munita. Si ita est ergo quod iesus christus est defensor et susceptor et salutaris meus. quousque irruitis in istum hominem et interficitis eum et incumbitis tanquam parieti inclinato et macerie repulse: idest putatis quod sit paries inclinatus: et maceria repulsa: quasi dicat decipimini et frustra agitis et laboratis: immo cognoscetis quod est murus inexpugnabilis et columna immobilis.

xj. q. 3. s. nulli dubium. et xxiij. q. 5. iiij. q. secundum

Uerũtamẽ preciũ meũ cogitauerũt repellere cucurri in siti: ore suo benedicebãt et corde suo maledicebant.

¶ Hic explicat causam quare tyranni et infideles et praui conantur peruertere mentes fidelium et iustorum a bono proposito fidei et iustitie: et dicit quod hoc faciebant et faciunt mali: vt iusti perdant premium et precium eis promissum. ¶ Ad cuius euidentiam est notandum quod premium et precium iustorum pro laboribus suis est regnum celorum: et vera beatitudo. Et hoc explicauit christus Matth. v. dicens. Beati pauperes spiritu quoniam ipsorum est regnum celorum. Et beati qui persecutionem patiuntur propter iustitiam quoniam ipsorum est regnum celorum. Et sic concludit christus. Merces vestra copiosa est in celis etc. vnde propter hoc precium et premium laborauerunt et passi sunt Abel et Noe Abraam et ysaac et iacob: et omnes antiqui patres: vt ait apostolus ad Heb. xj. Sed quia sciebant in spiritu quod hanc promissionem et precium non poterant consequi nisi per christum venturum: ideo primo et immediate expectabant christum venturum qui erat finis illius legis: et sic mortui sunt omnes: et non acceperunt repromissiones et precium suorum laborum vsque ad christum: vt non sine nobis consummarentur: vt inquit apostolus ibidem. Hoc idem ait saluator. Matth. xx. in parabola de vinea: quia a prima hora vsque ad vndecimam et a sero omnes laborauerunt in vinea: tamen nunquam acceperunt mercedem et precium illius denarij promissi nisi nobiscum in sero. Et sic fuerunt facti nouissimi primi Nam latro prius accepit denarium quam abraam qui adhuc erat in limbo: quia eodem die passionis fuit cum christo in paradiso. Nam vbi est christus ibi est paradisus. Ex quibus patet quod merces et premium et precium pro quo aspiciendo iusti laborauerunt et passi sunt: est regnum celorum et beatitudo: quod nunquam potuit nec potest quis adipisci: nisi per fidem et spem christi et charitatem etc. Et ideo diabolus et membra eius semper laborauerunt et conantur repellere et auertere istud precium et premium a fidelibus et iustis. Et quia aliter istud precium et premium non potest perdi: nec amitti nisi per amissionem fidei et charitatis christi: ideo diabolus et membra eius semper conati sunt a principio et conantur: vt iusti et fideles et ciues dei perderent fidem christi: et per consequens precium et premium eius. Et hoc faciebant primo per promissiones bonorum temporalium: et carnalium voluptatum: et in fine adhibebant dura et intolerabilia tormenta: vt patet in passionibus martyrum. Et hoc idem faciet antichristus. Hoc est ergo quod dicit iste homo mysticus. verumtamen idest certe isti tyranni et diabolus: et membra eius irruerunt in me: et interfecerunt etc. quia cogitauerunt repellere et annihilare precium meum et mercedem: et premium regni celorum mihi propter fidem et charitatem promissum. Quod quidem regnum celorum dicitur precium fidei et charitatis in siti est desiderio cuius precij et premij: ego cucurri et peregrinatus sum in hac vita. nam in siti et desiderio huius precij et premij et mercedis peregrinati sunt antiqui ab adam vsque ad christum: et eodem desiderio nos peregrinamur vsque ad iudicium: quia vnusquisque currit in stadio vt accipiat hoc brauium. vnusquisque laborat in vinea et portat pondus diei et estus: et patitur sitim: vt accipiat hunc denarium et precium. Et ideo dicit propter sitim et desiderium huius precij ego cucurri et peregrinatus sum et laboraui in vinea per fidem etc. Ipsi cogitauerunt repellere et auferre a me precium meum et mercedem per suas promissiones temporales: sic cum promissionibus et blandis verbis me volebant decipere. Ideo sequitur. Ore suo benedicebant: idest bona verba: et persuasibilia et blanda et adulatoria dicebant promittendo diuitias et honores et dignitates: si dimitterem fidem christi: vt patet in hystoria beati stephani et aliorum martyrum etc. Sed corde suo maledicebant: idest ad malum finem et per uersam intentionem hoc dicebant: quia vt peruerterent mentem meam: et me a fide et charitate christi separarent hoc dicebant sicut dicebat datianus beato Uincentio. Hoc ipsi bonis verbis primo faciebant verumtamen in vanum laborabant: quia mens mea immota mansit: et verba promissiones eorum vertebantur inanes. Ideo conuersus iste homo ad animam suam subdit.

Merces laborum est beatitudo.

Not. de tyrannis et antichristo.

regnum celorum dicitur precium fidei.

Uerumtamen deo subiecta esto anima mea: quoniam ab ipso patientia mea. vij. q. s. c. sciendum.

¶ O anima mea esto et sis semper deo subiecta per fidem: spem et charitatem: et ne timeas tormenta eorum: nec acceptes falsas promissiones: quoniam deus nunquam tibi deficiet: nec deseret te. Et nota quod

ly esto potest esse tertie persone imperatiui modi et sic ly anima erit tertie persone: quoniā ab ipso est patientia et virtus: et fortitudo mea.

De pse. di. iij. c. vltimo. **Quia ipse deus meꝰ ꝛ saluatoꝛ meꝰ: adiutoꝛ meus nō emigrabo.**

¶ Ipse iesus christꝰ est saluatoꝛ ꝛ susceptoꝛ ꝛ deꝰ meus: ideo nunq̄ emigrabo: nec recedam a firmo proposito fidei.

ij. q. vij. c. testes. **In deo salutare meū ꝛ gl'ia mea deꝰ auxilij mei et spes mea: in deo est.**

¶ In deo est salutare ꝛ salutatio mea et gl'ia mea et ipse est deus meus auxilij mei: ꝛ tota spes mea in deo est. Et ista sunt arma: scꝫ fides spes ꝛ charitas christi: ꝛ patientia quibus me defendam contra incursus et ictus ꝛ tormēta diaboli ꝛ membrorum eius. Et non solum me defendam: sed etiam vincam ꝛ triumphabo de eis.

xl. q. iij. c ad mensam. **Sperate in eo oīs cōgregatio populi: effundite corā illo corda vestra: deꝰ adiutoꝛ noster in eternum.**

¶ Hec est scd̄a pars principalis in qua exhortat̄ fideles ad fidem ꝛ spem contra inimicos ciuitatis dei. Dicit ergo. O vos congregatio ꝛ ecclesia populi et ciuitatis dei. sumite ista arma supradicta: ꝛ sperate in eo. Sed quia ista arma nō dantur nobis ex meritis nostris nisi ex sola dei gratia et misericordia. Ideo fundite corda vestra: ꝛ orate semper coram illo: vt largiatur vobis supradicta contra diabolum ꝛ membra eius. Et deus det vobis gratiā preuenientē ꝛ cooperantē ꝛ pficientē quia ipse est adiutoꝛ noster in eternū ꝛ non est aliꝰ qui pugnet p nobis ꝛc. Et ista sunt arma istorū.

xij. q. i. c. ois etas **Uerūtamē vani filij hoim mēdaces filij hoim in stateris vt decipiāt ipsi de vanitate in idipsum.**

¶ Postq̄ superius pphēta in persona corpis mystici memorauit arma ciuiū ciuitatis dei: ꝛ inexpugnabiles ꝛ insuperabiles vires eorū. Hic memorat arma diaboli ꝛ membroꝝ eius quibꝰ pugnat contra ciuitatē dei: et quomodo de per se sunt vana et friuola si arma christi obijciant̄. ¶ Unde est

Arma diaboli et tyrānoꝝ aduertendū q̄ arma que diabolus et mēbra eius obijciebant martyribus sunt supbia ꝛ inanis gloria et auaricia: et voluptates: vt dictū est: q: pmittendo honores ꝛ dignitates: ꝛ diuitias: ꝛ voluptates que sunt preciū amatorū huius mūdi: cū his putabant repellere preciū fidei a martyribus: et cū per ista nō potuerunt eos puertere: tunc adhibuerunt supbiā ꝛ iram ꝛ tormēta. Sed etiā cū his minꝰ potuerūt eos auertere: nec deijcere a firmissimo proposito ꝛ statu fidei. Ex quibus ptꝫ q̄ ista arma diaboli ꝛ filiorū hominū sunt vana ꝛ friuola ꝛ misera. Ideo dicit pphēta. Uerūtamen vani filij hoim cōfidentes in talibus armis ꝛ ponētes spem suā in bonis tpalibus ꝛ mēdaces filij hoim idest ciues terrene ciuitates in stateris ꝛ ponderibus et mercibꝰ suis: q: diuitie nō possunt accumulari in magna quantitate nisi cū mendacio ꝛ fraude et rapina ꝛ violentia: q: oīs pecuniosus violētus: idest raptoꝛ aut fraudulētus in verbis ꝛ ponderibꝰ ꝛ mensuris ꝛ stateris intm̄: vt ipsi decipiāt alios in idipsum: idest ꝛ simul pariter in vanitate et mendacio. Et id filij hominū volētes magnas pecunias congregare: sunt pariter vani ꝛ mendaces vt decipiāt in stateris ꝛ pōderibus. Sunt enim mendaces inquantū decipiūt ementes: et sunt vani inquantū ppter tpalia corruptibilia ꝛ trāsitoria volūt perdere animā ꝛ felicitatē eternā. Et sic ppter preciū tēporale perdūt eternū ꝛ celeste. Et ideo martyres fuerunt sapientes et non vani qui ppter tēporale noluerunt perdere preciū eternū: immo propter illud passi sunt ꝛc. Et ideo prophetā exhortatur omnes vt fugiant ꝛ contēnant ista friuola et vana tēporalia que nō possunt beatos facere suos possessores: et dicit.

Nolite sperare in iniquitate: et rapinas nolite concupiscere: diuitie si affluant nolite coꝛ apponere. xlvij. d. c sicut hi. ꝛ xij. q. ij glia epi.

¶ Nolite sperare in iniquitate. i. nolite amare iniusticiā ꝛ mēdaciū: nec propter diuitias cōgregādas decipere proximū in mensuris ꝛ ponderibus et stateris: nec loqui iniquitatē. Et nolite concupiscere rapinas: nec vsuras: nec aliquid hmōi. Et si forte diuitie vestre affluant ꝛ abundēt: licꝫ bene acquisite: tamē nolite coꝛ ꝛ spem vestrā apponere in eis: q: ad vsum dantur et nō ad fruitionē: vnde nō prohibetur carū vsus nec possessio: sed abusus et nimia affectio cum cōtemptu rerum spiritualium. Quasi dicat. primū querite pcium ꝛ premium celeste. Deinde vtimini cum discretiōe istis rebus terrenis: et de necessitate: et ne propter eas congregandas proximus ledatur.

Semel locutus est deus duo hec audiui: quia potestas dei est et tibi domine misericoꝛdia: q: tu reddes vnicuiqꝫ iuxta opera tua. de pe. d. i. oīsqui nō dili git. ꝛ xxiiij. q. i. odi. ꝛ. c. sequēti.

¶ Explicat preciū ꝛ pmium vtriusq̄ ciuitatis qd dabitur p deum iudicē vtriusq̄ scd̄m merita. Unde ait propheta. Nolite supple rapinas cōcupiscere cum damno proximi: nec iustos ꝛ innocētes persequi: nam deus iustus semel: idest immobiliter locutus est et statuit irreuocabiliter ꝛ duo hec audiui. Primo quia potestas dei est: idest q̄ deus est oipotens et iustus: et sic tribuet vnicuiq̄ iuxta opera sua: scilicet bonis premiū eternū et preciuꝫ pro laboribus in celo: et malis preciū pene in inferno. Scd̄o qd audiui est q̄ tibi dn̄e est misericordia scd̄m quā tribuis penitētibus veniā per tēporalem penitentiam. Et sic nullū bonum manet irremuneratū: nec malum impunitū. Littera Hieronymi habet. vnū locutus est deus: et duo hec audiui. Quasi dicat: vnam locutionē fecit: aut locutus est deus. A ¶ Sed in illa locutione ego duo intellexi: scꝫ q̄ ibi erant due pfectiones: scꝫ potentia siue iustitia et misericordia. Sed tūc est querēdum que est illa locutio dei in qua dauid intellexit esse in deo iustitiam et miām. ¶ Ad hoc dicunt

Not. de premio vtriusq̄ citatis.

aliqui. q ista vna locutio pōt esse illō qō dicit dominus ipsi dauid.ij. Reg.vij. de suo populo.s. q si inique aliquid egisset arguam eū in virga virorū et in plagis filiorum hoim: miam aūt meam non auferam nec dispergam ab eo. Ecce quomodo dauid per vnam locutionem intellexit duas perfectiones maximas in deo simul scilicet iusticiam et misericordiam. Aliqui dicunt q deus semel locutus est ab eterno. Et sic produxit vnum verbuz aut filiū tantum. Postea semel locutus est ex tempore dicendo creaturas et sic produxit vnum mūdum tantum in suis speciebus &c. Postea locut⁹ est dicendo et dando legem. in qua sunt duo tantum scilicet dilectio dei et proximi aut iusticia et misericordia quia sicut omnia contenta in lege reducuntur ad dilectionem dei et proximi. Ita premium obseruatorum legis et iusticia que dat bonis bona et malis mala: et misericordia que dat veniam penitentibus et sic temperat iusticiam. Et sicut deus locutus est semel dando vnicam legem sed in tota lege duo intelliguntur. scilicet dilectio dei et proximi quia tota lex reducitur ad dilectionem dei et proximi siue ad iusticiam et misericordiam. Ex his enim duobus tota lex pendet & prophete quasi dicat iste homo q ex tota lege dei non intelligendo nisi duo scilicet iusticiam et misericordiam siue dilectionem dei et proximi.

lxxvij. d. c. nosce. Als sitiuit tibi. xxiij. qō. iiij. qpeccat. & vij q. j. c. cū percussio.

Deus deus meus ad te de luce vigilo.

Sitiuit in te anima mea: q multipliciter tibi caro mea.

In tera deserta inuia et inaquosa sic in sancto apparui tibi vt viderē virtutem tuam & gloriam tuā.

¶ Titulus psalmus dauid cum esset in deserto iudee. Legitur primo Regum.xxij. q dauid fugiēs a facie Saul diuertit in terram moab et commisit regi moab omnes parentes et consanguineos et sequaces suos maxime mulieres et pueros intantum. q cccc viri congregati sunt ad eum et factus est princeps eorum. Et sic dauid cū illis erat in presidio regis moab. Sed gad propheta dixit ipsi dauid noli manere in presidio sed reuertere in terram iuda. & sic ex consilio gad reuersus est in iuda et mansit in deserto apud saltum arietis cum maxima afflictione et inopia et penuria victualium. Sed ibi fuit multipliciter consolatus et reuelatione spiritussancti vt haberet patientiam. quia post illas persecutiones debebat regnare in maxima prosperitate et abundantia diuitiarū et copia victualium. Et quomodo Saul cum suis qui eū persequebantur erant perituri in mōtibus gelboe. et partim debebant latere per speluncas in inferioribus terre. Et parti mori in ore gladij & partim duci captiui in predam vulpium: scilicet philistinorum. Et sic dicunt hebrei q dauid fecit hunc psalmum dum esset in deserto iudee in tali penuria in quo psalmo primo explicat desideriū suum veniendi in prosperitate regni et copiā bonorum temporalium sibi promissam. et in secunda parte psalmi scilicet. Ipsi vero in vanum quesierunt &c. Predicit miserabilem exitū ipsius saul et suorum in montibus gelboe prout sibi fuerat reuelatum. Et sic litteraliter exponūt hebrei moderni istum psalmum Sed licet ista fuerit materia occasionalis et figuratiua vnde mot⁹ est dauid ad faciendum istum psal. tamen est ista materia precisa nec est sistendum in ea: quia aliter non pertineret ad sacram scripturam nec iste psalmus cantaretur in ecclesia in laudibus omnium diuinorū officiorum post matutinas quotidie nisi contineret aliquod sacramentum de christo et ecclesia vt superius dictum est. Et ideo est dicenduz q verum est q dauid passus est illaz inopiam et penuriam in deserto iudee et facta fuit sibi illa supradicta reuelatio de prosperitate et abundātia sui regni & de miserabili exitu ipsius saul & suorū sed pro tunc non fecit psalmum istum. Sed postea dū fuit in prosperitate & quiete in domo sua et regno et proposuit ampliare diuinum cultum: tūc enim frequenter memorat et in mente voluebat persecutiones quas passus fuerat et etiā aliquas reuelationes quas non totaliter intellexerat. et tunc in illa quiete et meditatione illuminabatur & erudiebatur a spūsancto de futuris sacramentis christi et ecclesie: et sic condebat psalmos prout in illis gestis preteritis scilicet aduersitatibus et prosperitatibus preuidebat in spiritu persecutiones christi futuras & ecclesie & exultationē regni eiusdē et sic condebat psalmos de christo et ecclesia. Et sic ergo est dicendum q dauid dū esset iam in sua quiete et contemplatione meditando illam penuriam quam passus fuerat in deserto iudee et meditādo reuelationem sibi factam de regno suo et prosperitate futura et de miserabili exitu saul et suorum: et cum vidisset totum illud iam fuisse impletum in eo: tunc in tali meditatione fuit multipliciter illuminatus et eruditus a spiritusancto: qualiter totum genus humanum erat in maxima penuria bonorum spiritualium postq̄ fuerat eiectum ab illa abundantia et felicitate paradisi terrestris et qūo per xp̄m debebamus recuperare maiorem abundantiam bonorum spiritualiū in hac ecclesia p gratiā sacramētorū & donorū et in alia per gloriam: & preuidit etiam persecutiones ecclesie in capite et membris et miserabilē exitū iudeorum xp̄i psecutorū et etiā tyrānorū et aliorū ecclesie psecutorū. Et de his fecit hūc psalmū. In quo tria facit. Nam primo explicat desiderium ecclesie bonorum spiritualium et gratie ante xp̄i aduētum. Secundo explicat reuelationē et pmissionē sibi factā de copia & refectione bonorum spiritualiū per aduentum christi. Tertio predicit miserabilez exitum et interitum persecutorū xp̄i et ecclesie. Secunda ibi. Sic in sctō apparui tibi. Tertia ibi ipsi vero in vanum. ¶ Quantum ad primum dicit. Rabi Sadoc. et multi hebreorū q ventus aquilonaris intrabat p fenestrā et mouebat chordas psalterij et ad sonum chordarum excitabatur dauid ante auroram: et tunc spiritussanctus replebat mentē

Not. de materia huius psalmi.

Diuisio psalmi.

Sic memor fui tui super stratum
vij.q.i.c. de exicp. **meum in matutinis meditabor in te**
quia fuisti adiutor meus.

¶ Sic etiã memor fui.i.memor ero tui:o deus in
hac ecclesia militanti ⁊ memoriã agam super stra
tum.i.lectum meum meditando ⁊ cõtẽplando be
neficia recepta et etiam in stratu genibus flexis
orando. Etiã meditabor in te in matutinis:q2 sur
gam ante lucez ad cõfitendũ noi tuo ⁊ ad laudes
tuas decãtandũ agendo gratias q2 in oibus fui/
sti adiutor meus q2 nõ solum me a peccato rede/
misti et a fame et miseria liberasti:s3 etiã supradi
ctos cibos gratie ⁊ glorie tribuisti. Et sic.

xi.q3.iij ad mensam. **Et in velamẽto alarum tuarum exul**
tabo adhesit anima mea post te me
suscepit dextera tua.

¶ Ego exultabo me esse ꝓtectũ in velamẽto ala/
rum tuarũ et sub protectiõe mie tue ⁊ exultabo.q2
anima mea relictis cerimonijs legalibus et reli
ctis ydolis adhesit ⁊ ambulauit post te et tue le/
gi et preceptis se subiecit q2 dextera tua et mise/
ricordia me suscepit ⁊ vocauit ad fidem et eccle/
siam ⁊ ad veniam et etiam ad glorian in futuro.

xx ij.q.v. 9.vltio **Ipsi vero in vanum quesierunt ani/**
mam meam introibunt in inferiora
terre tradentur in manus gladij par
tes vulpium erunt.

¶ Hic predicit miserabilem exitum persecutoruz
xpi et ecclesie. Nam primo de iudeis qui occide/
runt xpm fuerunt facte tres partes:nam quidam
abscondebantur per speluncas vt ait iosephus
de quorum numero fuit ipse vnus cum .LLLL.
secũda pars fuerunt mortui:alia pars fuit ducta
et dispersa in captiuitatem per mundum. Ideo
ait dauid in persona christi et ecclesie. Ego ago
gratias quia me suscepit dextera tua me in capi/
te a mortuis suscitãdo et in mẽbris a persecuto/
ribus liberando.vero pro sed ipsi .s.iudei christi
crucifixores in vanum quesierunt aiam et vitam
meam delere et aunihilare q2 resurrexi in capite
et liberatus sum in membris. Et sic ipsi mãserũt
confusi:sed punitio eorum erit tripartita.nã qui/
dam eorum introibunt in inferiora terre per spe/
luncas subterraneas latendo et fugiendo diui/
nam vindictam factam per romanos et quidam
erunt in manu et potestate gladij quia decies cẽ/
tena milia mortui sunt vt ait iosephus in illa stra/
ge ⁊ obsidione hierusalem et galilee ⁊ iudee ⁊ qui
no .quot mortui sunt in obsidione hierusalem. dam erunt partes et sortes ⁊ portiones in predã
vulpiũ.i.romanorum.gentes enim armorum di/
cuntur vulpes:q2 omnia deuorant eadem perse/
cutio fuit facta de tyrannis gentilibus vt legitur
in ecclesiastica historia q2 miserabiliter moriebã
tur:et sic introierunt in inferiora terre:idest ad in
fernum quo ad animam:et ceciderũt in manu gla
dij per bella intestina et sic cadauera eorum fue/
runt partes et cibi vulpium et luporum et canum
et aliarum ferarum:etiam ista pars iudeorum di
cuntur vulpes quia fallaces ex vsura rapinaqz vi/
uentes et dolosi. isti ergo persecutores christi sic pu/
nientur vt dictum est.

Rex vero letabitur in deo:laudabun/ xxv.q.c. ab exordio.
tur oẽs qui iurant in eo:q2 obstructũ
est os loquentium iniqua.

¶ Uero pro sed:rex xps letabit̃ in deo patre sedẽ/
do a dextris eius in gloria et omnes christiani fi/
deles qui iurãt in eo.i.qui promiserunt in baptis
mo fidem:spem et charitatem ipsi christo ⁊ profi
tentur legem euangelicam et christum esse veruz
deum et messiam laudabuntur et a deo accepta/
buntur hic per gratiã et in futuro per gloriam et
non solum laudabuntur a deo:sed etiam ab ho/
minibus. Iudei vero per oppositum et ceteri infi
deles vituperabuntur et confundentur cum vide
rint xpm resurrexisse et vniuersaliter regnare et fi
deles laudabuntur et gloriabuntur. q2 os genti/
lium et iudeorum loquentium iniqua cõtra xpm
et ecclesiaz est obstructum ⁊ obtusum pre cõfusio
ne cũ viderint ꝓsperitatẽ xpi et ecclesie. Un nota
ꝙ nõ dicit oẽs q̃ iurãt per eũ.q2 vt sic nõ semꝑ est
laudabile:sed dicit oẽs qui iurant in eo.q2 in ba/
ptismo et professione fidei christi nõ iuram9 per
eum sed in eo q2 in eo ponimus spem nostram et
fidem et renunciamus mũdo et diabolo. Et nota
ꝙ iste psalmus semꝑ cantatur in laudibus matu
tinis.eo quod dauid ꝓphetice promittit in hoc
psalmo in persona ecclesie surgere ante lucem:et
in matutinis laudare deum pro gratiarum actio
ne de bñficijs grẽ ⁊ glorie ꝑ xpm nobis collatis. xv.di. sancta romana.

Xaudi de9 orõnẽ meã
cũ deꝑcor a timore ini
mici eripe aiam meaz.

¶ Titulus in finem ps dauid.
Ex titulo apparet ꝙ dauid fe
cit hũc psalmũ dirigẽs nos in
christum qui est finis legis. Sed de materia hu/
ius psal.dicit rabi salomon qd dauid preuidens
in spũ pressurã danielis qñ posit9 est in lacu leo/
nũ fecit hunc psal.in persona danielis deprecã/
tis deũ vt ipsuz liberaret de lacu leonũ. Et sic nõ
solũ ra.sa.sed etiã quidã catholici sequẽtes eum
exponũt hunc psal.ad lrãm de illa liberatiõe da
nielis de lacu leonũ. Sed qui bene vult contem/
plari discursum huius psalmi poterit videre qua
liter talis literalis expositio est inepta ⁊ extorta
⁊ valde dissona litere hu9 psal. Itẽ talis exposi/
tio facit iniuriã ꝓphete dauid abscondẽdo ⁊ cõ/
tẽnendo thesaurum abscõsum:immo explicatuz
in hoc psalmo in quo ꝓphetice predicatur cõfu/
sio ⁊ cecitas ppli iudaici in cõiuratione facta cõ
tra necẽ xpi ꝑdicit̃ et sublimitas ⁊ scia aplorum.
¶ Ad cuius intelligentiã est aduertẽdũ ꝙ dauid
cõtemplãdo cõiurationẽ quã fecit saul cũ abner
et doech et ceteris emulis contra dauid:preuidit
in spiritu qualiter consilium sacerdotũ:scribaruz
et phariseorũ debebat conspirare contra xpm vt
ipsum morti traderent putantes totaliter ipsum

delere de terra. ne pderent regnū et sacerdotium. Sed cōtrariuz eis euenit. nā xps resurrexit et regnauit gñaliter per vniuersum orbem et ipsi perdiderunt sceptruz et sacerdotium et ciuitatem et fuerūt dissipati et dispersi. Et manserūt cōfusi et ceci in intelligentia sacre scripture: vt dictum est psalmo. ij. Hoc ergo preuidēs dauid in spū fecit hunc psalmum in quo duo principaliter facit. Nam primo predicit in persona xpi per modū orōnis confusionem et cecitatem iudeorū que accidit eis in cōiuratione facta cōtra xpm ex malicia et superbia. Secūdo predicit et explicat altitudinem scientie apostolorū in sacris scripturis intelligēdis quā adepti sunt ex humilitate et obedientia. ibi sagitte paruulorū. ¶ Quantū ad primum qr xps introducitur ad loquendū tria facit. Primo petit liberari ab iniquo cōsilio et malipolio iudeorū facto cōtra xpm. Scdo explicat iniquū cōciliū et cōiurationem factā cōtra ipsum. Tertio predicit cōfusionem et cecitatē iudeorū ex eorum malicia ppetrataz. ij. ibi. qr exacuerūt. iij. ibi scrutati sunt iniquitates. ¶ Quantū ad primū dicit xps ad prem. O pater deus. Exaudi orōnem meā cū deprecor in horto et in cruce. Et prio rogo vt passio mea sortiatur effectum suum. scz vt recipias eam in premiū p toto genere hūano redimendo a perpetua captiuitate et morte. Et eripe aīam meā. i. vitam meā a timore inimici ppli iudeorū me resuscitando de morte ad vitam: et etiā eripe a īaz meā. i. ecclesiaz. primo a timore inimici diaboli. Scdo a timore inimici cetus iudeorum et tyrannorum.

Dfussio psalmi.

lxxvj. d. c. desolatio.

Protexisti me a conuentu malignantium a multitudine operantium iniquitatem.

¶ Protexisti. i. protege me a conuentu iudeorum malignantium. idest a coniuratione et malipolio eorum et a multitudine iudeorum et tyrannorum operantium idest machinantium inquitatem cōtra me et ponitur preteritum pro futuro siue imperatiuo vt frequenter fit in hoc libro. D ¶ Deinde cum subdit.

vi. q. i. c. ex merito.
xi. q. ō. iij solum.
vi. qō. ex merito. i

Quia exacuerūt vt gladiuz linguas suas: intēderūt arcū rē amarā: vt sagittēt in occultis immaculatum.

Subito sagittabunt eū et non timebunt firmauerūt sibi sermonē neq̄.

¶ Explicat iniquum consilium et coniurationem factam contra eum dicens. Domine protege me a concilio iudeorum malignantium: quia omnes fuerunt congregati contra me et exacuerūt vt gladium linguas suas contra me et intenderunt arcum rem amaram idest mortez et falsum testimonium cogitarunt. quasi dicat ꝙ sicut sagittarius intendit arcum et mittit sagittam cōtra inimicum aut contra feram. Ita iudei intenderunt arcum iniquitatis et malicie contra me rem amaram idest falsum testimonium vt sagittent. i. vt sagittarent me immaculatum et purum et innocentem. has sagittas falsi testimonij et mortis miserunt contra me in occultis et in absconso qr me absente tractabāt mihi mortem. Et sic mors huius fuit perpetrata in occultis. Ita etiā in breui tēpore. quia in die mercurij fuerāt cōgregati in occulto et secreto ante diez pasce ne forte tumultus fieret in populo: et in die iouis fuit captus et in die veneris crucifixus. Ex quo patz ꝙ subito et repente sagittabunt istum immaculatum et iustum et nō timebunt deum nec mundū in tam scelerata et iniqua snia data contra hominem iustum sine peccato. et sic absq dei timore isti iniqui firmarunt sibi ad inuicem sermonem et cōsilium et sententiam nequam et iniquā. Et isti iniqui.

Narrauerūt vt abscōderent laqueos dixerunt quis videbit eos.

vi. q. i. c. deteriores.

¶ Narrauerūt et cogitauerunt vt absconderent et pararent laqueos cōtra xpm vt caperent ipsum et dixerūt inter se quis videbit eos. quasi dicat nullus poterit scire nec videre laqueos quos paramus contra istum hominem. Et sic inopinate capiemus eum nec poterit euadere manus nostras nec etiam aliquis poterit videre intentionem nostram: qr putabit populus ꝙ ex zelo legis occidimus istū hominē qui agit cōtra legem: tūc ergo iudei acuerunt vt gladium linguas suas cōtra iesuz quādo congregati sunt in cōsilio dixerunt hic hō multa signa facit si dimittimus eum venient romani et tollent locum nostrū et gentē: melius est vt vnus hō moriat p populo. Item tūc etiā acuerunt linguas cōtra iesum qn dixerunt ipsum esse voracem et potatorem. Et quando dixerunt pylato: crucifige crucifige eum dicentes eū inimicum cesaris et seditiosum et legis violatorem. Item tunc intenderunt arcum in rem amaram qn coniurarunt in necem eius. et tunc in occultis sagittarunt eum quādo congregati sunt in atrio principis sacerdotū. vbi vocauerūt eū blasphemum et alapis ceciderunt et opprobrijs affecerūt et irriserunt: sed tunc in occulto et secreto fatigarūt eū quando in die mercurij de eius nece tractarunt et iude pecunias se daturos pmiserunt. et tunc firmarunt sibi sermonem nequā quando falsa testimonia cōfinxerunt et coram pylato dignuz morte accusarunt. et tunc narrauerunt vt absconderēt laqueos quando occasiones mortis christo parauerunt et ipsum capere in sermone cogitauerunt dicentes. Si licet dari censum cesari an nō. mat. xxij. deinde cum dicit.

Scrutati sunt iniquitates: defecerunt scrutantes scrutinio.

xiij. q. iiij c. nullus introducatur.

¶ Predicit cōfusionē et cecitatē iudeorū quam ex malicia et supbia sibijpsis perpetrarūt. ad cuius intelligentiā est notandū ꝙ iudei sicut ex triplici iniquitate cōspirauerūt in necē xpi. s. ex inuidia et odio et presumptione. Ita pariter incurrerunt triplicem penā. i. cōfusionē et captiuitatē et cecitatem mentis. Unde iudei si deposuissent inuidiā et odiū añ oculos: hū potuissent cognoscere p bona opa et miracula xpm esse messiaz in lege pmissuz Item hoc idem potuissent cognoscere si aiz cha

Nota q̄ iudeis nō bn̄ q̄ xp̄o diiudicā tibus.

ritate et humilitate inspexissent scripturas: sed malicia obcecati nō pscrutati sunt scripturas nisi ea q̄pro eis faciebāt falso interpretādo scripturas trahēdo eas ad suū malū ppositum. s. q̄ violator sabbati dz morte puniri sz noluere itelligere quo modo sanare infirmos nō ē violare: imo sanctificare sabbatū cū sit opus mie. Et sic iudei nō scrutabant iusticiā et veritatē sed iniquitatē. et ideo scrutātes cū tali iniquitate defecerūt i scrutinio. Itē si investigassent et scrutati fuissent scripturas cū charitate et humilitate: reperissent qualiter xp̄s erat ille ppheta quē deus pmiserat moysi deute. ro. xviij. Prophetā suscitabo de medio fratrū tuorū ponā verba in ore eius: loqueturq̄ ad eos que cunq̄ dixero ei: et sic poterāt cognoscere q̄ ex parte dei loquebat et q̄ moyses de xp̄o locut⁹ fuerat. Item si cum humilitate scrutati fuissent scripturas: reperissent qualr xp̄s nō solū debebat esse filius dei: sed ipse est deus vt pz per oēs pphetas et per miracula quibus poterāt cognoscere xp̄z eē messiā in lege pmissum. Ideo dixit eis xp̄s Io. v. Scrutamini scripturas: q: ille testimoniū perhibent de me. et moyses de me locut⁹ est et ideo q: iudei noluerunt accedere ad scripturas cū charitate et humilitate sed cū malicia et presumptiōe: et noluerūt scrutari veritatē sed iniquitatē ɔ̄ xp̄z. iō defecerūt in scrutinio scripturaꝝ facti ceci. Itē q: accesserūt ad cor altū et supbiā cū ad scripturas sine humilitate et charitate accesserunt. imo cum presūptione eas pscrutari voluerūt Iō de⁹ fuit ab eis exaltatus et abscōsus tollendo et offuscādo eis veritatē et verā intelligētiā sacrarū scripturarū et sic māserūt ceci vsq̄ in finē mūdi. et iō dicit ppheta in hoc loco q̄ q: iudei in scriptura scrutati sunt iniqtates ɔ̄ xp̄m et nō veritatē. iō dfecerūt in scrutinio: q: nūq̄ amplius videbūt veritatem: sed in sua cecitate pmanebūt nō itelligētes sacra dei q̄ latēt sub velamine lr̄e et dat eis rōnē quare inest eis ista cecitas dicēs: q̄ q: hō sup. psumptuosus accedet ad cor altū. i. cū corde alto et superbo et presumptuoso nō cā vidēdi vitatē: sz cā protervīēdi et excusandi suā maliciā: tūc de⁹ exaltabit ne ab eis attingat. i. abscōdit veritatē ab eis ne itelligāt scripturā. Vñ ē iterū advertēdū q̄ multipliciter iudei scrutati sunt iniquitates et multiplr defecerūt in scrutinio et māserūt ɔfusi. Prio scrutati sunt iniqtates qñ quesierūt falsa testimonia cōtra xp̄z. sed defecerūt scrutinio cū illa testimonia nō sint cōvenientia ɔ̄ eū vt ait evāgelista. Itē scrutati sunt iniqtates cū tradiderūt ipsum morti et crucifixerūt eū et custodes sepulchro apposuerūt sed defecerūt scrutinio cū xp̄s resurrexit et sic manserūt cōfusi et frustrati i ɔsilio et desiderio suo: imo oppositū evenit q: putātes xp̄z delere ipsi fuerūt deleti et dissipati: captivi et dispsi. Itē defecerūt i scrutinio scripturaꝝ qñ i die pēte. petrus et ceteri apli hoīes simplices et plebei cōvicerūt pncipes sacerdotū scribas et pharisios pbātes p scripturas xp̄m fuisse verū messiā et salvatorem in lege promissum vbi fuerunt conversi et baptizati de populo numero tria milia vt patet actuum. ij. et sic iudei manserunt confusi.

Iudei sunt scrutati iniqtates.

Accedet homo ad cor altum: et exaltabitur deus.

¶ Iudei tūc accesserūt ad cor altuz qñ ex malicia et ppria psumptione et nō cū humilitate et charitate conati sunt scrutari intelligentiam legis: sed tūc deus fuit exaltatus qñ eis abscondit veritatē scripture et obcecavit eos ne itelligāt sacramēta dei i scriptura latētia. Itē tūc accedit hō ad cor altū: hñ nō spiritualiter: sed carnaliter et tanq̄ hō carnalis vult sapere in scriptura et nō querit que spiritualia sunt sz carnalia: sicut faciūt iudei qui omnia sacrificia et ceteras cerimonias legis carnaliter et litteraliter conantur sapere: et ideo de⁹ exaltabitur ab eis ne possint veritatē evāgelicaz que in illis legalibus latet intelligere. vñ in eadē scriptura lr̄a occidit eos: sed sp̄ussanctus vivificat nos. ij. ad cor. iij. vnde in eadez scriptura nos sumus boni et iudei mali vt inquit aug. et de⁹ obcecavit mētes eorum ne luceat in eis evangelium postq̄ malicia obcecavit eos ex quib⁹ pz q̄ ex illo iniquo cōsilio et cōiuratione facta contra xp̄m iudei incurrunt cōfusionē et captivitatē et cecitatē.

de sūmitrie t fi ca. in pn

Sagitte parvulorum facte sunt plage eorum et firmate sunt contra eos lingue eorum.

xi. q. iij. c inter.

¶ Quia superius dixit q̄ scribe et pharisei defecerūt i scrutinio scripturaꝝ eo q̄ tāq̄ hoīes et supbe et carnaliter sapiētes voluerūt accedere ad cor altū et profunda mysteria sacre scripture. Ideo deus fuit exaltat⁹ et elōgat⁹ ab eis ne possent attingere profundam intelligentiaz veritatis sacre scripture nec sacramenta messie. Ideo hic oñdit p oppositū q̄ apli et fideles: q: nō tanq̄ hoīes et carnales voluerunt superbe sapere sed tanq̄ sp̄uales et hūiles voluerunt effici parvuli et xp̄z sequi. Ideo eis datum est nosse mysteriū regni dei et secreta sacramenta: et sic vicerūt tumidam et inflatam sciam scribarū et phariseorū: maxime petrus in die pente. cōvincit et confudit eos et pbavit p sacras scripturas qualiter xp̄s erat ver⁹ messias in lege promissus et quomodo oportebat ipm pati et a mortuis resurgere p salute humani gñis: et sic illa die convertit quattuor milia hominū et abierūt scribe: et principes cōfusi sunt. Etiā apli et discipuli postq̄ receperunt sp̄msctm̄ in die pente. profecti sunt per vniversum mūdū pdicantes evāgeliū et cū sagittis evāgelicis penetrarunt corda magnorū philosophorū principū et eos iugo fidei subiecerūt. Dicit ergo ppheta q̄ sagitte. i. pdicatiōes pvuloꝝ. s. apostoloꝝ humiliū et sp̄ualiū facte sunt plage et vulnera eoꝝ. s. scribaꝝ et phariseoꝝ scrutātiū iniqtates et volētiū cū supbia et carnaliter vt hoīes accedere ad cor altū et pfundū sacre scripture. et lingue eoꝝ. s. scribaꝝ et phariseorū infirmate et debilitate sunt ɔtra eos. i. ɔtra aplos: q: nō voluerūt eis rñdere in die pēte. immo petrus et ceteri ɔfuderūt et ɔvicerūt eos p autoritates sacre scripture vt pz. Act. ij. et iij. et p totū discursum illi⁹ libri. Nam maxima confusio et plaga fuit scribis et phariseis doctis in lege q̄ ipsi non intellexerint

apli pdicaverūt p mūdū

scripturas de xpo loquentes: et apostoli qui fuerant simplices et ydiote per easdem scripturas probarent xpm esse messiam et resurrexisse vnde lingue eorum infirmate sunt contra apostolos predicantes et sacram scripturam exponentes.

xxxvi. d. §. cccc. c. lxviij. di. quorum **Conturbati sunt omnes qui videbant eos et timuit omnis homo.**

Et annunciauerunt opera dei: et facta eius intellexerunt.

¶ Conturbati sunt et admirati. vnde inesset eis tanta sapientia et omnis homo timuit xpm: cum manifeste cognouerunt ipm esse deum et messiam: ideo dixerunt omnes qui aderant ipsi petro: quid faciemus. et petrus et apli riderunt vt agatis pniam et baptizetur vnusquisque vestrum in nomine iesu. Actu. ij. Et sic apostoli ydiote et simplices qr humiliati sunt: secuti sunt christum nolentes carnaliter: sed spualiter sapere. Ideo annunciauerunt opa dei et mirabilia xpi in euangelio contenta et in veteri testamento latentia et facta et veritatem eius intellexerunt quam veritatem et sacramenta scribe et pharisei intelligere non voluerunt propter eorum superbiam et maliciam et malas et carnales cupiditates. Ex quibus patet quod quia scribe et pharisei accedere voluerunt ad cor altum: ideo deus obcecauit mentes eorum ne intelligant euangelium. et ne fulgeat eis illuminatio euangelij. ij. ad Corin. iiij. Apostoli vero et xpiani qr accesserunt ad cor humile. ideo annunciauerunt opera dei et facta eius intellexerunt et sagittis euangelicis alios conuiterunt. Et ideo dicit Augustinus libro de vnico baptismo: quod in eadem lege et scriptura iudei et infideles efficiuntur mali carnaliter et peruerse intelligendo: christiani autem efficiuntur boni spiritualiter et catholice sapientes.

xcij. d. c. j. in glo. **Letabitur iustus in dño et sperabit in eo et laudabuntur oes recti corde.**

¶ Hic concludit premium iustorum fidelium et simplicium dicens quod omnis iustus et fidelis humilis letabitur in dño cum viderit se illuminatum et iudeos obcecatos. Et sic sperabit et ponet spem et fiduciam in eo. Et oes recti corde laudabuntur ab omnibus nationibus et maxime a deo: quia ille probatus est quem deus commendat et sic letabitur hic iustus per gratiam et in futuro per gl'iam. Ex supradictis patet quod iste ps inepte et impropie pot applicari psecutioni danielis cum in eo manifeste premnicietur iniqua coniuratio iudeorum contra xpm et confusio et obcecatio eorum et mirabilis predicatio apostolorum et ideo iste ps cantatur in festiuitatibus apostolorum quod eis conueniat. Tot' etiam iste psal. potest exponi de persecutione et vltima victoria ecclesie contra tyrannos. Sepe enim dictum est quod quicquid passus est christus in capite passus

Nota. est postea in membris et ecclesia sua. Unde sicut scribe et pharisei machinati sunt falsa crimina contra iesum. Ita pariter principes et tyranni populi gentilis congregati sunt contra ecclesiam imponendo nefanda crimina christianis. De quo fecit iustinus martyr apologiam in defensionem christianorum: vt ait Eusebius in ecclesiastica historia. Sed post longam persecutionem ecclesia triumphauit de tyrannis in toto populo gentili quia ois potestas subiugata est iugo xpi. Et sic sagitte et pdicationes paruulorum martyrum et oium xpianorum facte sunt plage regum et tyrannorum intantum quod stupebant oes qui videbant eos et timuit ois homo cum viderunt constantiam martyrum et insuperabilem scientiam et predicationem eorum: qr annunciauerunt opa dei et facta eius mirabilia intellexerunt et alios docuerunt et conuicerunt. Et ideo post conuersionem constantini et totius ppli gentilis reddita pace et prosperitate ipsi ecclesie letatus fuit iustus pplus xpianus in dño et posuit spem suam in eo: et laudati et honorati sunt et omnes recti corde qui pro xpo passi sunt et qui recto corde in christum crediderunt.

Te decet hymnus deus in Syon et tibi reddetur votum in hierusalem. De cons. disti. j. c. hi duo.

¶ Titulus in hebreo victori canticum dauid. In multis biblijs nostris reperitur titul' in finem psal. dd canticum aggei et zacharie. et Hieremie et Ezechielis de verbo peregrinationis et de pplo transmigrationis cum inciperent proficisci: sed hoc non reperitur in hebreo nec in translatione Hiero. Ideo creditur esse additum ab aliquo expositore: eo quod videbatur sibi quod iste psalm' sit factus in persona Aggei et zacharie. In quo explicarunt desiderium redeundi in hierusalem ad libere offerendum sacrificia et cantandum psalmos: tamen fuit eis data licentia per cyrum. Et adhuc sensum exponunt omnes hebrei moderni hunc psal. litteraliter de copia et abundantia bonorum temporalium quam habuerunt iudei in hierusalem post reditum de captiuitate babylonica. Et sic redeuntes de captiuitate quasi abhorrentes sterilitatem babylonie et desiderantes vbertatem hierusalem et terre promissionis dicebant. O deus hymnus et oratio decet et delectat te in syon si reduxeris nos tunc reddetur tibi votum in hierusalem quod promisimus. Nam beatus erit qui habitabit in atrijs templi secundi quod sumus edificaturi. Et ibi nos sacerdotes replebimur in bonis scilicet oblationibus et decimis domus et templi tui: quia sanctum est templum tuum et mirabile in equitate: quia in eo erit sedes iudicij vbi iudicabuntur sacerdotes visitasti. id est visitabis terram promissionis fauore fertilitatis et inebriabis ymbribus et aquis Et sic multiplicabis locupletare et ditare eam: et sic dicunt hebrei quod dauid preuidens in spiritu futuram abundantiam in hierusalem et tota terra promissionis post reditum de captiuitate babylonica fecit hunc psalmum. Et sic litteraliter precise exponunt ipsum. Sed talis expositio videtur insufficiens: quia non explicat sacramentum latens in hoc psalmo: nec est consona veritati. Nam post reditum de babylonia nunquam fuit tanta vbertas fructuum in hierusalem quanta hic memoratur maxime qr montana iudee in quibus est sita hierusalem est terra lapidosa et sterilis

et miserrima respectu babylonie que est terra fe/
cundissima. Scdo quia tūc iste psalmus nō per/
tineret ad sacrā scripturā nisi cōtineret aliqd sa/
cramentum de xpo messia. nā sicut dicit Rabi. sa.
super zacha. oēs ꝓphete locuti sunt ad tps mes/
sie. Et ideo est dicendum ꝙ dauid preuidit in spi
ritu per reditū illius captiuitatis babylonie ad/
uentum messie ad templum scdm ⁊ sic nō est sisten
dum in litera: sed semper tenendum ad tempus
messie iuxta intētionē ꝓphete vt sepius dctm̄ est.
A ¶ Ideo est aduertendum sicut dictum est ꝙ si/
cut lex ve. fuit figura ⁊ imago le. no. Ita illa hie/
rusalem materialis fuit figura et imago ecclesie
et noue hierusalem. Nam sicut deus elegit sibi il
lud templum et ciuitatem vbi solum erat licitum
immolari et offerri sacrificia legalia: et vbi so/
lum erat archa testa. et cantabātur hymni ⁊ psal
mi cum illis musicis instrumentis et vbi solum
exaudiebantur orationes et deprecationes: vt pa
tet. iij. Reg. viij. et. ij. palipomenō. vi. Ita post paf
sionem elegit sibi ecclesiam a solis ortu vsqꝫ ad
occasum in qua offertur verum sacrificium acce/
ptabile et hymni et orationes vt ptꝫ Malachie.
i. Item sicut lex moysi intantū fuit bona et obser/
uanda inquantum christus fuit finis eius et com
pleta in eo. Ita illa hierusalem materialis intan
tum fuit a prophetis commendata inquantum
lex et sacrificia et omnia legalia in illa debebant
finire cursum suum per aduentum christi quia in
illa ciuitate et non in in alia christus erat immo/
landus et sacrificādus et crucifigendus qui fue/
rat per illa sacrificia ve. le. figuratus. Et ideo añ
nō erat alibi licitum sacrificia imolari nec offer/
ri nisi in hierl'm in qua xp̄s erat pro nobis immo/
lādus ⁊ sic oblato xp̄o et immolato oīa alia sacri/
ficia cessarunt. B ¶ Item sicut mortuo christo
tota lex moysi materialis fuit mortua simul cum
xp̄o. Ita et templum hierl'm materialis simul fuit
mortuū cum xp̄o qꝛ nūꝗ amplius in ea fuerūt ac
cepta sacrificia ve. le. qꝛ iam impleuerāt cursum
suum in xp̄o ⁊ mortua fuerāt. Et sic dicit Augu. ꝙ
cuꝫ honore mater nr̄a lex ⁊ synagoga sepulta fuit
cū xp̄o. Item sicut xp̄s surrexit in nouitate spirit⁹
et immortalitatis. Ita pariter cū xp̄o surrexit lex
in nouitate sensus et spiritus et ista est lex euāge/
lica et sic etiā simul cū xp̄o surrexit noua hierl'm q̄
est ecclesia. Item sicut cū xp̄o nō surrexerūt nisi ea
que erant de veritate hūanitatis cū verbo qꝛ non
surrexerūt cū eo penalitates nec infirmitates nec
defect⁹ quos spōte assumpserat ad instrm̄ patiē/
di: qꝛ oīa alia fuerunt simpliciter mortua in cruce
nec illa erāt nec sunt de veritate humane nature
sed sunt penalitates pctō primi parentis inflicte
vt demōstrat Aug. cōtra pelagianos. Ita pariter
de lege moysi nō surrexit nisi illud qđ erat de veri
tate eius. s. veritas euāgelica q̄ in lege sepulta la
tebat: sed nō surrexerūt cerimonialia nec crimi/
nalia nec onera legis importabilia nec penali/
tates legis: qꝛ oīa simpliciter fuerunt mortua cū
penalitatibus ⁊ defectibus et infirmitatibus cor
poris xp̄i ⁊ omnia fuerunt in cruce affixa cum no/
stro cyrographo quod diabolus cōtra nos habe/

Not. ꝙ ecclesia est i qua offertur verū sacrificium.

[..]o. ꝙ ecclesia [s]urrexit [c]uꝫ xp̄o.

bat ad Colossenses. ij. Ita pariter cum illa noua
hierusalem que surrexit cum christo non surrexe/
runt defectus nec iniquitas nec homicidium nec
cecitas illius hierusalem materialis: sed surrexit
illud qđ est de veritate hierusalem. Nam hieru/
salem interpretatur pacifica et visio pacis per fi
dem mansit in illa sancta societate apostolorum
simul cum virgine maria et aliorum. cxx. qui man
serant in illo cenaculo in quibus solis tota eccle/
sia xp̄i ideo soluꝫ super eos venit spiritussanctus
congregatos in pace et charitate in monte syon.
Et sic mortua et reprobata hierusalem materia/
li: surrexit alia hierusalem et alia syon vera ⁊ spi
ritualis et noua: et quibus sequitur qđ illa mate
rialis iam āplius post xp̄m nō debuit dici hieru
salem qꝛ ablatum est sibi sacrificium et hostia: et
ipsa nō ampli⁹ dr̄ pacifica sed discors ꝯfusa: nec
dr̄ visio pacis sed ceca: sed ecclesia xp̄i que est orta
est et suscitata et toto orbe diffusa est vera syon
qꝛ in ea verus deus contemplatur et speculatur
⁊ est vera hierusalē: qꝛ in ea perseuerat vna fides
vnū baptisma: vna pax et charitas: ⁊ vna visio pa
cis et in ea offertur vnū sacrificiuꝫ qđ in lege fue
rat figuratū et in ea cātatur verus hymnus ⁊ lau
des deo accepte et orōnes exaudiunt: ⁊ sic est ve/
rū templū dei: in quo deus realr̄ habitat in sacra
mēto eucharistie ⁊ in filijs ecclīe habitat p grāꝫ.
Synagoga vō amplius nō est domus orationis
sed blasphemie qꝛ iudei in ea negāt legē ⁊ ꝓphe
tas et faciunt deū mendacem. Immo ꝙ peius est
ipsi rogant cōtra seipsos. Nam qn̄ legūt psalmū
cviij. et oēs psalmos in quibus continētur ⁊ pre/
dicantur punitiones crucifixorū xp̄i. Tūc ꝯtra se/
ipsos orāt ⁊ sn̄iam dānationis eorū legūt. Et sic
oratio eorū vertitur in pctm̄ et condemnationem
sibiipsis. Ex quo ptꝫ ꝙ sola ecclesia toto orbe dif
fusa est vera hierl'm. Itē ptꝫ ꝙ Daniel et aggeus
zacha. et Malach. nō cōmēdat hierl'm ⁊ scdm tē
plum per eos edificandū rōne sui nisi inquantū
xp̄s erat in illō. ij. tēplū venturus et in eo erat pñtā
dus symeoni: ⁊ ibi erat mira facturus et nr̄am re/
demptionē operatur⁹ ⁊ ideo dr̄ Aggei. ij. ꝙ maior
erit gloria huius secūde domus ꝙ prime: ⁊ mala/
chie. iij. dr̄ statim veniet ad templum sanctū suuꝫ
dn̄ator. Et sic Esayas ⁊ Hieremias: ⁊ Ezechiel: ⁊
omnes prophete non cōmēdant hierusalem ma
terialem: nec templum. sed ecclesiā que inde erat
oritura et nascitura: et ideo additur in huius titu
lo. ps cantici aggei et zacharie. i. dauid fecit hūc
psal. in persona aggei ⁊ zacharie. et Hieremie. et
Ezechielis. eo ꝙ preuiderunt in spū xp̄m ventu/
rum in scdm templū et in eodē presentandum ⁊ in
illa secunda hierl'm immolandū. ⁊ inde nouā hie
rusalem. s. ecclesiā orituram ⁊ nascituram in quia oīa
bona spūalia in hoc psalmo memorata erāt futu
ra. Tria ergo facit dauid in hoc psalmo fm̄ ꝙ in
tribus cōmendat ecclesiam dei et nouā hierl'm in
quibus preeminet hierl'm veteri. Primo in sancti
tate loci quo ad diuinū cultū. Scdo in magnitu/
dine ambitus et potestate. Tertio i abūdātia ci/
borum et refectionis spūalis. que sunt ecclesiasti
ca sacra. ⁊ dona gratiaruꝫ. Scda ibi. Exaudi nos

Synagogam dicendo [?] est domus blasphemie.

Diuisio psalmi.

de⁹ salutaris. Tertia ibi. Uisitasti terrā. ¶ Quā/tū ad primū est aduertēdū q cultus diuin⁹ in tri/bus consistit. Primo in hymnis ꝛ psalmis et cāti/cis in qbus deus laudat ꝛ magnificat in mirabi/libus ꝛ bñficijs suis cū grārū actionib⁹ Scdo in sacrificijs et oblationibus. Tertio in orōnib⁹ in quibus petunt bñficia: ꝛ in deprecationib⁹ in q̄/bus petūtur remissiones pctōꝝ et penarum. In his ergo dauid cōmendat ecclesiā xpi. Prio q: in ea laudes diuine ꝛ hymni et psalmi sunt deo gra/ti et accepti cū dicit. O deus oīs hymnus ꝛ laus decet et delectat te in syon noua. s. in ecclesia. Nā si in ea nostra carmina ꝛ laudes delectāt et decēt et decorant te: signū est qđ sum tibi grata et acce/pta. Itez secūdo dicit q sacrificiū et oblationes sunt etiā grate et accepte cū subdit. Et tibi redde/tur votum gratuz supple in hierl'm. Unde per vo/tum intelligit sacrificium eucharistie inquātum fuit in lege votum promissum et expectatum. Di/citur etiā votum q: cū voto et charitate de corde bono ꝛ fide nō ficta offertur. Tertio dicit orōnes et petitiones in hac ecclesia esse deo gratas et ac/ceptas et exaudibiles cum subdit.

Cult⁹ di/uin⁹ cōsi/stit i tri/bus.

xv. dist. c. sctā ro/mana.

Exaudi orationem meam: ad te om/nis caro veniet.

¶ Exaudi. i. tanta est sanctitas hui⁹ noue hierusa/lem q nō solum in ea laudes erunt tibi grate ꝛ sa/crificium acceptum: sed etiā orōnes erunt tibi ac/cepte. ꝛ in ea exaudies orationem meā. ꝛ oīs ca/ro veniet ad te ad adorandū et orandū ꝛ laudan/dum ꝛ sacrificādū in hac noua hierl'm. Ideo bea/tus erit oīs ille quem elegisti et assumpsisti per grām ad istam et in ista hierusalē ꝛ habitabit in atriis tuis ꝛ palatijs huius hierl'm per grāz q̄m postea habitabit i superna per gloriam. Nota q ly beatus quē elegisti prius intelligitur ꝛ verifi/catur de decimo capite. postea de quolibet mem/bro. Nam verbū prius elegit et assumpsit illum hoiem in hūanitate ꝛ in vnitate suppositi. Scdo totus xp̄s elegit et assumpsit ecclesiam in vnita/te corporis mystici. ꝛ sic iste hō mysticus habitat in atrijs huius hierl'm per gratiam: et in superna hierusalem per gloriam: sed qđ tu exaudies ora/tionem meam in hac ecclesia probo. Nam.

iij. q. i. c. nulli.

Uerba iniquorum preualuerunt su/per nos et impietatibus nostris tu propiciaberis.

¶ Uerba iniquorum. idest tentationes demonio/rum ab adam hucusq preualuerunt super nos: sed tu propiciaberis peccatis nostris in virtute sacrificij quod in ecclesia offertur et oratiōes que in ea funduntur. Et sic ergo.

ii. q. iij. c ad men/sam.

Beatus quem elegisti et assumpsisti habitabit in atrijs tuis.

xxiij. q. i. aliena⁹. de pe. d. vi. §. i.

Replebimur in bonis dom⁹ tue san/ctū est tēplū tuū mirabile in eq̄tate.

¶ Beatus quē elegisti et assumpsisti ad hāc eccle/siam: ꝛ oīs qui habitabit in atrijs tuis eiusdē: nā oēs habitantes in ea replebunt bonis spiritua/libus domus tue. eo q templum huius noue hie/rusalem est sanctū et sanguine tuo cōsecratum et sanctificatum et est mirabile in equitate iusticie. Nam sicut ecclesia est sancta per sacramenta: ita est mirabilis per doctrinam legis euāgelice que precipit oēm equitatem et iusticiam. et iubet oēs virtutem ꝛ phibet omne vitium. Et nota q totū hoc supradictum primo fuit impletū in illa hie/rusalem et templo secūdo materiali. Na ibi fuit xp̄s symeōi presentatus et p symeonē decēs hym/nus cantatus cum dixit in persona oim patriar/charum et pphetarum gratias agendo. Nunc di/mittis seruum tuum dñe fm verbū tuuz in pace. Item ibi fuit hymnus decens cantatus qñ pueri hebreorum colligentes ramos oliuarum et ster/nentes in via cantabant et clamabant simul cum apostolis et ceteris qui preibant et sequeban/tur dicentes. Benedictus qui venit in nomīe do/mini osanna filio dauid. Qui quidem hymnus valde decuit et delectauit non solum filium sed etiam patrem in cuius nomine filius veniebat. Item votū patribus pmissuz fuit redditū ꝛ obla/tum in hierusalē. quādo xp̄s primo fuit symeoni presentatus in templo: et quādo xp̄s igressus est cum tanto honore in die palmarum. Et vltimo quādo oblatus est patri in cruce. Item tunc exau/dita fuit oratio nostra et totius corporis mystici quādo xp̄s orauit vt caput nostrum pro nobis in horto et in cruce et tunc fuit exauditus pro sua re/uerentia: quia patre ppiciatus est peccatis no/stris ex debito ipsius adam et ibi in cruce xp̄s san/ctificauit et iustificauit templum suū: scilz eccle/siam sanguine suo et reddidit ipsam sine macula et ruga. Ex consequenti autem nunc in noua hie/rusalem iude exorta et sanctificata quotidie can/tatur hymnus dicens in matutinis. Benedictus dominus deus israel. et hymnus virginis ma/tris marie. Magnificat anima mea dominum. ꝛ hymn⁹ symeonis nunc dimittis. et omnes hymni dauid et aliorum prophetarum et sanctorum no/ui testamenti. qui valde decent et decorant deuz et redditur et offertur sacrificium eucharistie deo gratum et per se acceptū. et offerūtur vota ꝛ ora/tiones quibus deus ppiciatur peccatis nostris. Que omnia supradicta scilicet hymni et sacrifi/cium et orationes sunt accepta in hac ecclesia et grata deo. Omnia autem que fiunt in synagoga sunt offerentibus mortifera ꝛ deo abominabilia Et nota quod notanter dicitur redditur votum in hierusalem. Quia quando aliquod promissum datur reddi dicitur. Sed quia christus promissus est dari in hierusalem per aggeum et zachariam et malachiam. Ideo quando venit redditus est. Item non solum illud votum et promissum red/ditum est nobis sed etiam deo patri. Nam sicut adam furto et contra voluntatē dei abstulit fru/ctuz phibitum et rapuit de ligno. Ideo christus qui fuit fructus proueniens ab adam fm carnez licet non per ppagationē redditus est ligno cru/cis patri a quo fuit ablatus.

No. hec in tēplo fctā fuis/se.

xv. dist. c. sctā. ro/mana.

Exaudi nos deus salutaris noster: spes oim finiū terre ꝛ in mari longe.

De pe. di.ij. circa finē. **Preparans mōtes in virtute tua accinctus potentia: qui conturbas profundum maris sonū fluctuum eius.**

¶ Hic cōmendat ecclīam ⁊ hierl̄m nouam q̄tum
ad magnitudinē ambitus ⁊ ptātem a solis ortu
vsq̄ ad occasum. A ¶ Ad cuius intelligentiā est
Ciuitas quid sit. notandū ꝙ ciuitas nō est cōgeries lapidū mate-
rialiū: sed ciuiū multitudo vnius iuris cōsensu et
legis sociata: vt inquit Plato et Cicero. et sic ec-
clesia toto orbe diffusa maxime ⁊ ꝓprie meret̄ di-
ci ciuitas eo ꝙ est cōgregatio oīm fideliū sub vna
fide et charitate et lege euāgelica sociata ⁊ in vna
petra qui est xp̄s fundata ⁊ radicata ⁊ vno muro
fidei septa ⁊ sic nō dr̄ ciuitas materialis: sꝫ spūa-
lis: sed dd̄ per ista materialia ducit nos ad cogni
tionē spūaliū: et sic ponit q̄tuor noia partiū terre
per que intelligit q̄tuor conditiones ciuiū ⁊ fide-
lium eccl̄ie. s. montes: colles: valles: cāpi. Unde si
cut ipsa ciuitas est spūalis. Ita partes eius sunt
spūales. Unde per montes intelligit apostolos
et martyres qui tenēt altiorē gradū in eccl̄ia: et ꝑ
colles intelligit doctores ⁊ p̄dicatores. ⁊ per val-
les intelligit heremitas simplices ⁊ ꝯtinētes: ⁊ ꝑ
campos intelligit cōem ⁊ planū statū coniugato
Nota de constructione ecclesie. rum cōem ⁊ planā vitā gentiū. Que quidē q̄tuor
conditiōes ⁊ status fideliū repleuerūt ⁊ constitue
runt eccl̄iaꝫ ⁊ ampliauerūt a iudea ⁊ hierl̄m pale
stine vsq̄ ad fines terre vndiq̄. Hos ergo mōtes
scꝫ ap̄los primo xp̄s preparauit in hierl̄m qn̄ eis
misit sp̄m sctm̄ ⁊ armauit et induit eos virtute ex
alto. s. septē donis spūssancti. Et misit eos ad p̄-
dicandū per vniuersum mūduꝫ: ⁊ sic armati subli
mati egressi sunt a hierl̄m terrena ⁊ peragrarunt
mundū ⁊ signis: et miraculis cōturbauerūt ꝓfun
dum maris huius mūdi cū oēs reges et p̄ncipes
et oia regna mūdi subiecerūt iugo xp̄i. Jd̄ ait dd̄.
O xp̄e deus et salutaris noster: id est iesus salua-
tor noster exaudi nos et veni in carnē: quia tu es
spes nō solū iudeoꝝ ⁊ illius hierl̄m terrene: sꝫ om
nium finium terre: et longe in mari: et insulis lon
ginquis: et exinde ipsius maris: quia non solū sal
uabis aliquos de iudeis: sed etiam saluabis oēs
gentiles habitantes vsq̄ ad fines terre et longin
quas insulas maris: et sic tu es spes omnium fi-
nium terre et in mari longe sicut dicit patriarcha
Jacob ipse erit expectatio gentium. Gen. xlviij.
Nam tu christe eris preparans et preparabis et
dispones montes id est apostolos in fortitudine
tua in die Pent̄e. et armabis eos septem donis
spiritussancti: et sic accinctus potentia et tali vir-
tute mittes eos in mundum vniuersum ad p̄dicā
dum euangelium omni creature: et accinctus tali
potētia et virtute cōturbas. i. conturbabis ꝓfun
dum et altitudinē et superbiā maris huius mūdi
scꝫ principū: regū: et conturbabis ⁊ superabis et
silere facies sonum et minas fluctuum et persecu
tionum eius: quia post minas: tormenta: et perse
cutionem tyrannorum vinces eos et subijcies iu-
xj. q. iij. c. ita se- pe. go fidei. et tunc.

Turbabunt̄ gētes ⁊ timebūt qui habitant terminos a signis tuis: exit⁹ matutini ⁊ vespere delectabis.

¶ Oēs gentes et oēs qui habitant terminos mū-
di scꝫ indi ab oriente et ethiopes ab austro: ⁊ scy-
the ab aquilone ⁊ hyspani ⁊ mauritani ab occa-
su turbabunt̄ et timebūt a signis tuis et miracu-
lis que faciēt ap̄li et discipuli in noie tuo. Naꝫ in
nomine tuo demonia eijciēt: linguis loquent̄ no-
uis: serpētes tollēt: vn̄ sic turbati et admirati oēs
ꝯuertent̄ ad fidē: et sic exitus matutini et vespere
delectabis. Un̄ est aduertēduꝫ ꝙ hoc pōt duplici
ter intelligi. s. tp̄aliter aut localiter. Nā exitus ma No. hāc expositionem.
tutini tp̄alis est ꝓgressus diei ab aurora vsq̄ ad
vesperā et exitus vespere est progressus noctis a
vespere vsq̄ ad aurorā: et sic cōprehendit totum
diem naturalē. xxiiij. horaꝝ q: in toto isto spacio
semꝑ laudat̄ deus per vniuersum orbē. Nā in die
ab aurora vsq̄ ad sero dicunt̄ hore canonice: scꝫ.
Prima. Tertia. Sexta. Nona. Uespere. ⁊ Cōple-
toriū. Et postea in nocte celebrant̄ hore nocturne
vsq̄ ad laudes ita ꝙ nō est aliqd̄ momentū tem
poris quin in eo dicantur hymni et laudes deo: ⁊
reddant̄ vota in hac noua syon ⁊ hierl̄m. Nā qn̄ i
nostro hemispherio est nox: in alio est dies: et ecō
uerso: et sic qn̄ hic celebrant̄ hore diurne in alio
celebrant̄ nocturne. ⁊ qn̄ in hoc celebrant̄ noctur-
ne: in alio celebrant̄ diurne: et ecōuerso: sic in hac
hierl̄m nunq̄ vacat̄ a diuinis laudibus in quib⁹
valde delectat̄ deus. Jd̄ dicit exitus matutini ⁊ ve
spere delectabis: id est delectabiles tibi facies ac
ceptādo in hac hierl̄m laudes: et hymnos: ⁊ vota
tibi reddita. Lr̄a Hiero. dicit exitus matutinos ⁊
vespertinos laudātes facies: et tūc lr̄a est magis
clara. Aliter pōt hoc intelligi localiter. Naꝫ per
exitum matutinum potest intelligi tota terra si-
ta ab ortu solis. Et per vespertinum tota terra oc
cidua. Quasi dicat omnes terras ab exitu et ortu
solis vsq̄ ad occasum et hesperiam tibi delecta-
biles et laudātes facies: et sic in omnibus terris
mundi: et in omnibus horis temporis iugiter cā-
tabuntur tibi hymni: et laudes in ecclesia et hie-
rusalem noua toto orbe diffusa. Ex quibus patet
quod ista syon et hierusalem noua erit longe ⁊ si-
ne proportione nobilior et maior et perfectior: ꝙ
illa terrena et materialis que est sita in palestina.
Nam illa est artata ⁊ sita in illo paruo spacio iu-
xta montem oliueti: in qua non cantabātur hym-
ni et psalmi: nec offerebantur sacrificia nisi in ali
quibus horis et certis diebus: nec exaudiebātur
orationes nisi pro premio tēporali. Sed hec hie-
rusalem noua est toto orbe diffusa a solis ortu vs
q̄ ad occasum: et ab aquilone ad austrum et in ea
vbiq̄ et omni tempore et momento diei et noctis
cantantur laudes et hymni et offertur verum vo-
tum et sacrificium eucharistie quo sunt deo grata
et accepta: et delectabilia: hec est ergo syon de
qua dicit in principio psalmi. ¶ Te decet hymn⁹
deus in syon. Et sic etiam patꝫ ꝙ ea que dicuntur
non p̄nt conuenire illi hierl̄m materiali.

Uisitasti terrā ⁊ inebriasti eam: multiplicasti locupletare eam. j. q. j. c. ex catholica.

¶ Hic cõmendat nouam hierl'm in abũdantia resurrectionis et ciboꝝ spũalium ⁊ bonoꝝ grẽ ex quibus xp̃s ditauit eam ad nr̃a3 salutẽ. Vñ dicit. Tu xp̃e nõ solũ ampliasti istam hierl'm vsq3 ad terminos terre: et in ea voluisti in omni loco ⁊ in omni hora ⁊ tp̃e hymnos et laudes cantari ⁊ sacrificiũ offerri ad tuã delectationẽ et honorẽ. Sed etiam visitasti istam terram in tuo aduentu et inebriasti et rigasti eã sapientia et doctrina tua euãgelica: et multiplicasti locupletare ⁊ ditare ea3 diuitijs et fructib⁹ spũalibus qui sunt ecclesiastica sacr̃a Nam sicut sapientia et doctrina euãgelica datur in potũ. Ita euãgelica sacr̃a dant̃ in cibũ ⁊ medicinam et refectionẽ spũalẽ. Et dat modũ quomodo istud flumẽ sapientie venit ad rigandã eccl'ia3 dicens. Nã primo istud flumẽ dei spũssancti defluxit in riuos .i. in ap̃los. Exinde per ap̃los distillauit in colles .s. in doctores puta in Aug. Hiero. ⁊c. Exinde in valles sc3 in simplices heremitas: puta in Anthoniũ et Hilarionẽ: et exinde in campos sc3 populares et fideles et cõiugatos. Et sic repleta est ecclesia scientia dñi .i. a solis ortu vsq3 ad occasum. Dicit ergo dauid.

xxiij. q. i. ex sola et. xxiij. q. s. alienus. ⁊ c. q̃cunq3. **Flumen dei repletum est aquis: parasti cibum illoꝝ qm̃ ita est preparatio eius.**

Riuos ei⁹ inebriãs multiplica genimina eius in stillicidijs eius letabit̃ germinans.

¶ Flumẽ dei sc3 spiritussancti repletum et plenu3 est aquis sapientie et gratie sine mensura. ex quibus aquis tu xp̃e parasti cibum et potum illoru3 apostolorum et fidelium id est instituisti sacramẽta ecclesiastica ad cibum illorum et omnium fidelium quoniam ita et talis est preparatio eius et dispositio id est isto modo defluxit flumen sapiẽtie spiritussancti in fideles. Nam primo implesti riuos id est apostolos et sic inebrians istos riuos et replens in die Pente. Et exinde multiplica id est multiplicasti genimina eius omnes fideles ⁊ filios ecclesie per baptismum regeneratos. Et ecclesia germinans filios suos ex fonte baptismi letabitur in stillicidijs eius et pluuijs distillantib⁹ et isto flumine manante ex latere christi a quo trahunt virtutem ecclesiastica sacramenta: et etiã ex flumine gratie spiritussancti: et sic ecclesia letabitur in frequẽtia ⁊ multitudine filioꝝ regeneratoꝝ.

De pe. disti. vi. s. s. **Benedices corone anni benignitatis tue: ⁊ cãpi tui replebuntur vbertate.**

¶ Tunc etiam ex isto flumine benedices id est benedictionem abũdantie et fertilitatis grẽ largieris corone id est circulo et reuolutioni et progressui anni benignitatis tue et mĩe qui est status ⁊ tẽpus legis grẽ vnde nota ꝙ sicut tẽpus legis veteris dicebatur annus et dies sterilitatis: q2 nõ germinabat fructus gratie et iusticie. Ita per oppositum tempus et status legis euangelice dicitur annus benignitatis: et misericordie: et gratie: q2 germinat et fructificat et iustificat non solum a peccato: sed dat fructus meritorios vite eterne: intantum q̃d campi tui repleti sunt vbertate sacramentorum et bonorum spiritualium.

Pinguescẽt speciosa deserti: ⁊ exultatione colles accingentur. xij. q3. s. exẽplus.

Induti sunt arietes ouium: ⁊ valles abundabunt frumento: clamabunt etenim hymnum dicent. xi. dis. c. q̃i in fine.

¶ Arua deserti populi gẽtilis facta speciosa per baptismum pinguescent pinguedine sacramentorum et gratiarum: et colles scilicet doctores accingentur et armabuntur: et induentur exultatione sapientie et doctrine euangelice. Nam maior pars doctorum ecclesie fuerunt orti ex populo gẽtili: vt puta Origenes Eusebius Cyprianus Augustinus Ambrosius Hieronymus ⁊c. Et etiam arietes ouium qui fuerunt prelati et pastores ecclesie induti sunt vellere copioso multiplicis lane: ex qua contexti sunt multi libri exponentes et declarantes sacram scripturam vtriusq3 testamẽti: quibus pannis nos defendimus a frigoribus et ventis hereticorum infidelium vt patet de Augustino qui scripsit contra omnes hereses et defẽdit ecclesiam et cooperuit ab incursibus arrianorum et manicheorum et pelagianorum et hereticorum. Que quidem abundantia et vbertas tota prouenit ex illo flumine spiritussancti defluxo in riuos apostolorum et exinde in doctores. Ite3 vellus quo induti sunt arietes scilicet prelati ecclesie quibus est cura de ouibus est ecclesiastica potestas prouenient ex illo flumine. Et ex ijsdem riuis valles id est fideles infirmi simplices irrigati abundabunt frumento et omni cibo spirituali nutrientur: et sic clamabunt et dicent hymnũ laudis et leticie agendo gratias deo patri: et domino nostro iesu christo pro tantis beneficijs receptis in hac noua hierl'm per aduentũ dñi nr̃i iesu xp̃i: ⁊ talis hymnus decebit et delectabit deu3 in hac noua syon: ⁊ tale votũ ⁊ sacrificiũ eucharistie reddetur deo in hac noua hierusalem: q̃d erit deo gratum et acceptabile et delectabile sicut dictu3 est in principio psal. Ex supradictis patet quod iste psal. improprie potest exponi de abundantia hierusalem terrene et materialis. Nam nunq̃ ibi post reditũ de babylonica captiuitate fuit tanta abundãtia quãta hic memorat̃ cum de se sit terra sterilis et sicca: immo fuit tanta penuria tempore neemie dũ tẽplũ ⁊ ciuitas reedificabat̃ ꝙ patres cogebant̃ vẽdere et locare filios pro cibis: ⁊ ideo beatus Hierony. in epistola ad dardanu3 inuehit contra iudeos et dicit ꝙ ista syon et hierusale3 et terra in hoc psal. memorata est ecclesia et cultores eius sunt apostoli. Et demonstrat quod ea q̃ sunt dicta hic et alibi de terra promissionis non possint conuenire palestine: tum propter sterilitatem terre: tum propter artu3 spaciũ loci q2 a .d. ã vsq3 bersabee vix sunt .clxx. miliaria in longitudine: et a mari magno vsq3 iordanem: que est eius latitudo: et etiam vsq3 ad montem Galaad vix sunt septuaginta miliaria. Et ideo dicit quod pudet

Doctores ecclesie quo vestiere fideles suis doctrinis.

Nota de ciuitate hierlm.

.cū mensurare lōgitudinē et latitudinē illius terre ꝓpter ethnicos.i.gētiles et paganos: q: videt̄ mi nimū spaciū respectu tantorū rumorū. Ex quib⁹ patet ꝙ ꝓpheta in hoc psalmo cōmendat hanc nouam hierusalē que ex illa veteri fuit exorta. Pri mo quia in hac cantantur hymni deo laudabiles et accepti. Scdo quia offertur verū et acceptū sa crificiū et votum eucharistie: qd in illa minime of ferebatur. Tertio quia in hac exaudiūtur oratio nes et in illa nō:cū sit totaliter mortua et reproba ta. Quarto q: ista est ampliata et diffusa toto or be terrarū vsq; ad fines terre: et illa est artata et si ta in illo paruo et arto loco et monte lapidoso. Quinto q: in hoc loco et parte illius noue hierl'm offertur sacrificiū eucharistie: sed sacrificia vete ris legis nō offerebant̄ nisi in illa parua ciuitate et templo. Sexto q: in hac offertur iugiter sacrifi cium in omni hora et tēpore: et cantātur hymni et lau des. in illa aūt ciuitate nō nisi i certis horis diei Septimo quia ista abundat vbertate infinita bo norum et refectiōis spiritualis: et illa tm̄ paucorū tēporaliū et corpaliū. Et ista abundat frequentia ciuium: illa caret. Ultimo est aduertendū ꝙ sicut lex vetus erat ymago legis euangelice: et illa hie rusalē materialis erat ymago ecclesie christi. Ita ista ecclesia et hierusalē noua est imago illius hie rusalem celestis. Nam omnes ciues in hoc viuūt per gratiā et perfruunt̄ his bonis spiritualibus gratie et expectāt viuere in illa et pfrui bonis glo rie. Nam sicut per bona temporalia legis veteris intelligūtur bona gratie futura in lege noua. Ita per bona gratie intelligūtur bona glorie: q: ista sunt causa illorū: vt dictum est psalmo.xxij. et psal. lxv. Et ideo totus iste psalmus sicut expositus est de abundantia bonorū gratie huius hierusalem: ita potest exponi de vbertate bonorum glorie il lius celestis. Immo deus magis delectat̄ in hym nis et laudibus que cantātur in illa syon et hieru salem celesti et magis sunt beati qui habitāt in il la domo celesti: q: in secula seculorum laudabunt deū et fruent̄ bonis glorie. Etiā iste psal. cātat̄ in laudibus officij defunctorū inquantū fideles qui sunt in purgatorio detenti: qui iā fuerūt refecti in hac hierl'm bonis grē desiderāt liberari: vt pfruā tur bonis glorie in celesti hierusalē: ita nos a gē do gratias de bonis spiritualibus gratie quibus reficimur in hac hierusalē cantamus hunc psal mū desiderātes perfrui bonis glorie in illa celesti et hymnos glorie cum beatis cantare.

Margin: Not. ꝙ ecclia ē hierl'm. — Lex vet⁹ ymago legis euangelice.

Ubilate deo omnis ter ra psalmum dicite nomi ni eius: date gloriā lau di eius. *(margin: di.xcij. c in glo. et xcix.a.)*

¶ Titulus secundū hieronymum victori canticum psalmi. In biblijs nostris repe ritur in finem canticū resurrectionis: sed hoc for san additū est ab aliquo autore putāte hunc psal mū fuisse factū pro gratiarū actione de beneficio resurrectionis. Sed in titulo secundū hebreū: nec apparet materia: nec autor huius psal. sed dicit Rabi salomon ꝙ iste psal. factus est pro gratiarū actione quā aget populus iudeorū in aduētu su messie: q debet eos liberare de captiuitate in qua nunc sunt sub diuersis regibus: et principib⁹ chri stianorū: et sarracenorū: et sic exponit hunc psal mum. Sed iste cecus et perfidus verum dicit ꝙ in hoc psalmo memorat̄ iubilatio quā populus dei erat acturus post liberationē factā per messiam: sed perticinaciter ꝓteruit et delirat: inquantū il lud qd' est iam preteritū expectat futurum per fal sum messiam quē adhuc frustra expectāt. Et ideo est dicendū ꝙ dauid preuidēs in spiritu liberatio nem totius generis humani de captiuitate pec cati que facta est per christū cōdidit hunc psal. in persona christi et ecclesie in quo inuitat populū gē tilem ad iubilandū deo pro gratiarū actione: eo ꝙ reprobatis et obcecatis iudeis venit ad agnitio nem fidei et veritatis: vnde primo facit qd dictū est. secundo promittit vota ibi. Introibo in do mum et c. Quāntū ergo ad primū dicit ꝓpheta. O vos gentes et omnis terra populi gentiliū qui se cuti estis xp̄m. Jubilate et cū iubilo et letitia agite gratias domino nostro iesu christo: et dicite psal mum letitie nomini eius per quē et salua ti et libera ti estis: et date gloriā laudi eius. qui reprobatis iudeis vos ad suam fidem elegit. *(margin: materia hui⁹ ps.)*

Dicite deo ꝙ terribilia sunt opa tua domine: in multitudine virtutis tue mentientur tibi inimici tui. *(margin: de sūma tri. et fid. catho. c. dānam⁹)*

¶ Dicite sic deo. O dn̄e iesu ꝙ terribilia sunt opa tua q̄ fecisti in nr̄a redēptione: quia sol eclypsat⁹ est in plenilunio ꝯtra naturā: et tenebre facte sunt super vniuersam terrā a sexta vsq; ad nonā in tua passiōe. Et introisti infernū: et portas ereas et ve ctes ferreos cōfregisti: et inde fideles vete. te. eduxi sti et de sepulchro resurrexisti: in qua resurrectione terremotus factus est magnus et exterriti sunt cu stodes et c. Et totū hoc factū est in multitudine vir tutis tue qui es dominus celi et terre et inferni. Et ideo non solum terram et infernū: sed etiā ce lum mouisti: quia angelus domini descēdit de ce lo: et reuoluit magnū lapidem et c. sed inimici tui iudei semp mentient̄ cōtra te: qui pecunia corru perunt custodes: vt dicerent te nō surrexisse: sz cor pus ab aplis ablatū fuisse. Et etiā mentiētur tibi iudei non accipiētes te: cū sis verus messias in le ge: patribus et ꝓphetis promissus: et ideo non so lum mentient̄ tibi: sed etiā toti sacre scripture.

Omnis terra adoret te deus et psallat ti bi: psalmū dicat nomini tuo. *(margin: di.xcij.c. s.in glo.)*

¶ Postꝙ iudei inimici tui mentient̄ tibi: et non re cipientes: ideo reprobatis illis oīs terra gētiliū adoret te tanꝙ deū et hoiem et psallat tibi laudes decantando et psalmū dicat nomini tuo qd est ie sus ꝯfitendo verū redēptorē et messiā. Deinde ꝓ pheta cōuersus nō solūmodo ad populū gentilē sed ad omnes fideles de limbo liberatos dicit.

Uenite et videte opera dei: terribilis in consilijs super filios hominū. *(margin: ex. q.s.c. si omia.)*

De pse. di.ij. ca. reuera. **Qui conuertit mare in aridam in flumine pertransibunt pede ibi letabimur in ipso.**

Qui dñat in virtute sua i eternũ: oculi eius sup gẽtes respiciũt q̃ exaspant non exaltẽtur in semetipsis.

¶ O vos fideles redẽpti et liberati: venite ⁊ videte opera redẽptiõis dñi nostri iesu xpi: qm̃ terribilis est in cõsilijs ⁊ sapientia ⁊ doctrina sup oẽs filios hoim. Nã sicut moyses eduxit populũ israel de egypto in signis terribilibus ⁊ portẽtis ⁊ siccauit mare rubrũ: et diuisit in diuisiones: ⁊ cõuertit mare in aridam terrã: idest ostẽdit terraꝫ aridam per diuisionẽ per quã israel trãsiuit ⁊ liberatus est de manu egyptioꝝ: ⁊ postea cõuertit retrorsuꝫ flumen iordanis: ⁊ israel trãsiuit: et introiuit sicco pede in terrã pmissam. Ita pariter ⁊ amplius xp̃us cum maiorib⁹ signis et tumultu celi ⁊ maris et terre: et inferni eduxit sanctos patres de tenebris inferni: ⁊ totum genus humanũ de tenebris peccatorũ: ⁊ mare et fluctus inferni conuertit in aridaꝫ terrã: et diuisit: ⁊ fugauit demones: ⁊ liberauit sanctos patres: ⁊ postea p aq̃s ⁊ in flumie baptismali remisit aquas pctõꝝ: ⁊ sic trãsiuimus pede sicco et abluti a sorde peccati: et intrauim⁹ ecclesiã in q̃ letabimur in ipso xp̃o hic per gratiã: et in patria per gloriam. Ita ꝙ sicut sancti patres fuerũt liberati de tenebris inferni: ita populus gentilis de tenebris idolorũ: et translati ad fideꝫ et ecclesiam per flumẽ baptismale. Ex quibus patet ꝙ xp̃s est deus qui dominat in eternũ in virtute sua: in celo et in terra: et in inferno: et in mari. et oculi eius respiciunt sup gentes: ⁊ eis prestitit hereditatẽ grẽ et glorie. Ideo iudei q̃ negant et exasperãt xpꝫ nõ exaltent in semetipsis: immo deijciãtur ⁊ subijciãtur in captiuitatẽ tẽporalẽ sub principib⁹ huius mundi: et eternã sub diabolo: postq̃ noluerũt liberari per christum: et nõ etiam exasperent nec murmurent: q: ipsi se indignos fecerunt diuine grẽ.

xxiij. dist. c.s.i glo. **Benedicite gẽtes deũ nostrũ: et auditam facite vocem laudis eius.**

Qui posuit aĩam meã ad vitã: et nõ dedit in cõmotionẽ pedes meos.

¶ Hic incipit scḋa ps. Ergo vos gentes bñdicite deũ nostrũ dñm iesum xp̃m: et auditã facite voceꝫ laudis eius: ⁊ p̄dicate eũ: ⁊ grãs agite ipi xp̃o qui posuit et eduxit aĩam meã ad vitã grẽ ⁊ glie p fidem: ⁊ nõ dedit pedes meos in cõmotionẽ: nec pmisit pedes a fide cõmoueri: sicut iudei moti sunt a fide ⁊ veritate. Unde p pedes intelligit hic fundamentũ fidei: qua in hoc mundo peregrinamur et ad patriã tendimus. Nã sicut per pedes materiales gradimur p istã terrã: ita specialiter per fidem tanq̃ p pedes ambulamus in ecclesia: q: ipa est pes et fundamentũ omniũ aliarũ virtutum.

vij. qõ. j. sunt plurimi. **Qm̃ pbasti nos deus: igne nos examinasti sicut examinatur argẽtum.**

Induxisti nos in laqueũ: posuisti tribulatiões in dorso nostro: imposuisti homines super capita nostra. de pe. d. ij. s. oppon.

Transiuimus per ignẽ et aquam: et eduxisti nos in refrigerium.

¶ Probo ꝙ nõ permisisti cõmoueri pedes meos fidei: immo firmasti qm̃ tu deus nos pbasti ⁊ nos examinasti igne ⁊ ira et crudelitate tyrannoꝝ per diuersa tormẽta: sicut argentũ examinatur multo igne ⁊ fusione ⁊ induxisti. i. induci permisisti in laqueum tẽtatiõis: et posuisti tribulationes tormẽtorum in dorso nostro p multa tẽpora: q: a resurrectione xp̃i vsq; ad Cõstantinũ durauit psecutio tyrannorũ: et imposuisti homines super capita nr̃a quia Maximianus ⁊ diocletianus promulgarũt edictum: si quis christũ pfiteretur bonis fisco destinatis capitali sententia puniret. Intantũ ergo fuim⁹ afflicti ꝙ per totũ istud tps trãsiuimus per ignem et aquã tormentoꝝ et persecutionũ. Sꝫ tãdem deduxisti nos in refrigeriũ ⁊ quietẽ p puersionẽ constãtini: in quo quieuit ecclesia: ⁊ etiã nos deduxisti martyres in refrigeriũ et fruitioneꝫ glorie post tot tormẽta quasi vellet pcludere. Ergo bñdicite gẽtes xp̃m de tot beneficijs receptis. Primo q: fuistis liberati ab idolatria. Secũdo q: plures martyres fuerunt de pplo gentili. Tertio q: tota ecclesia mansit in pplo gẽtili iudeis reprobatis.

xvij. q. j. sunt que dã. ó cõse. di. iiij c. pma. **Introibo in domum tuam in holocaustis: reddaꝫ tibi vota mea que distinxerunt labia mea.**

¶ Hic pmittit reddere vota post gratiarũ actiones. Un̄ dicit hõ mysticus. postq̃ fuero liberat⁹ de persecutiõe tyrãnorũ: ⁊ pstantinus reddiderit pacem ecclesie: ego tunc libere potero exercere diuinum cultũ: et introibo domũ tuam: scꝫ ecclesiã in holocaustis et sacrificijs: qđ erit cor contritũ ⁊ humiliatũ. Nam holocaustũ in leg. vete. erat sacrificium qđ totum igni consumebat ante altare: ita pariter in lege noua cor contritum et humiliatuꝫ dicitur holocaustũ totũ igne charitatis crematũ nil remanens de peccato: sed totum: idest conuersum: et hoc est verum holocaustũ christianorũ. Et ideo sequitur. Reddam tibi deus vota mea. s. promissa voluntaria que labia mea distinxerũt ⁊ expresserunt. Unde vota que vouimus: et deo pmisimus: et professi fuimus in baptismo fuerũt fides spes ⁊ charitas de corde bono ⁊ consciẽtia pura: et obseruãtia legis euangelice. Ista ergo sunt vota q̃ distinxerũt: et expresserũt: et pmiserunt labia nostra in baptismo. et hec tenemur reddere semp sponso nostro christo tanq̃ debitũ.

xvij. q. j. c. sunt q̃ dam. **Et locutum est os meum: in tribulatione mea.**

¶ Dicit ecclia etiã reddã tibi illa vota ⁊ pmissa q̃ locutũ est os meũ in tribulatiõe mea. nam qñ erã in illa dira psecutiõe tyrãnoꝝ fugiẽdo p mõtes ⁊ speluncas: ⁊ nõ poterã libere deo sacrificare: tũc pmisi p os meũ deo multa vota: ⁊ si liberaret me

de illa psecutione postq̄ ergo fuero ego ⁊ sum li/berat⁹ volo reddere nō solū vota mea q̄ distinxe/rūt labia mea .i. baptismo: sȝ ēt illa vota q̄ locutus est ⁊ pmisit os meū in illa tribulatiōe ⁊ psecutiōe

extra de voto.c. perpe/tuas.

Holocausta medullata offerā tibi cū incenso arietū: offerā tibi boues cuȝ hyrcis.

¶ Et offerā tibi holocausta medullata. Ubi nota q̄ in le.ve. offerebant̄ arietes pingues ⁊ boues ⁊ hyrci ⁊ toti cremabant̄ in holocaustū: ⁊ ille fum⁹ pinguedinis ascēdebat in celū ⁊c. Sȝ iā dictū est psal.lxviij. q̄ talia sacrificia iā nō sunt accepta in lege noua: ⁊ qd̄ de se nō erāt bona nec munda nec ppria sed aliena. Sed in lege noua offerunt̄ illa sacrificia que per illa figurabant̄. Nā per agnuȝ matutinū ⁊ vespertinū qui totus in holocaustum cremabat̄ itelligit̄ xp̄s qui tot⁹ in cruce igne charitatis crematus est: ⁊ totū se deo patri pro toto mūdo obtulit: ⁊ illud holocaustum: quotidie in ecclesia offert̄ in memoriaȝ illius passiōis ⁊ recōci/liationis ppli cū deo p̄re: ⁊ per arietes intelligū tur sacerdotes qui sup̄adictū holocaustū offerūt cū incēso ⁊ deuotiōe qui simul offerūt seip̄sos. ⁊ p boues et hyrcos oblatos intelligūtur penitentes qui a supbia ⁊ petulātia bouina et feditate hyrci na mortificatos seipsos sctōs ⁊ immaculatos offerūt deo. Dicit ergo ego tūc offerā tibi holocausta medullata et pinguia pinguedine ⁊ abūdan/tia gr̄e q̄ est sacr̄m eucharistie: ⁊ hoc holocaustuȝ offerā tibi cū incēso ⁊ deuotiōe arietū .s. sacerdo/tum qui sunt ductores ouiū ⁊ offerā tibi boues .i. penitētes a supbia mortificatos cū hyrcis .s. cum penitētibus ab hyrcina feditate ⁊ luxuria morti/ficatis ⁊ mūdatis: sicut dictū est psal.l. in tertia expositione. Et ēt per ista tria aīalia occisa intelli/gunt̄ martyres: ⁊ pfessores: ⁊ virgines: vt dictū est ibidē que quidē holocausta iugiter offerunt̄ in ecclesia. Et oīa ista obtulit xp̄s in cruce. Nā primo ip̄e fuit aries et ductor ppli ⁊ gregis x̄piani ⁊ fuit vitulus sine iugo pctī: ⁊ fuit hyrcus nō de se: sȝ q̄ pctā oīm membroꝝ secum crucifixit.

dist.lvj. nasci.

Uenite audite ⁊ narrabo oēs q̄ timetis deum quāta fecit anime mee.

¶ Ecclesia prorumpens in gaudium conuocat omnes ad congaudendum secum dicēs. Uenite omnes fideles et videte q̄ta beneficia superius exposita dn̄s fecit aie mee.

di.xlix. c.vlti.

Ad ipsum ore meo clamaui: ⁊ exaltaui sub lingua mea.

Joā.ix. Et dō cō se.dist.i. qm̄ aūt. iij.q.vij. in grauibus.

Iniquitatem si aspexi in corde meo: non exaudiet dn̄s.

Propterea exaudiuit dn̄s: ⁊ attendit voci deprecationis mee.

¶ Et ideo ore meo clamaui ⁊ clamabo ad ip̄m se/pties in die gr̄as agēdo in diuinis officijs ⁊ exaltabo sub ligua mea. Nā si pro q: ⁊ nō: q: nō aspexi iniq̄tatē in corde meo. Jō exaudiuit me dn̄s: q: si aspexissez iniq̄tatē nō exaudisset me dn̄s: q: peccatores deus nō exaudit: sȝ iustos: sȝ q: ego morti ficat⁹ a pctō obtuli cor ꝯtritū ⁊ hūiliatū ppterea exaudiuit deus et intēdit ⁊ satisfecit voci depcationis mee adimplēdo qd̄ petebam.

Bn̄dictus deus q̄ nō amouit oratio/nē meā: ⁊ miam suam a me.

xj.q.iij. c.ad mē sam.

¶ Bn̄dictus sit ergo deus ⁊ gr̄as ago sibi qui nō amouit .i. nō renuit nec repulit orōnē .i. petitionē orōnis mee: nec miam suā remouit a me. Naȝ per suā miaȝ me audiuit ⁊ cōpleuit petitionē orōnis mee. Nam primo per miam suā venit in carnē et liberauit me a pctīs per ecclīastica sacr̄a: ⁊ postea liberauit me a psecutiōe tyrānoꝝ: ⁊ sic expecto li/berariō carcere corporis hui⁹: ⁊ eē cū xp̄o. Amen.

Deus misereat̄ nostri ⁊ bn̄dicat nobis: illuminet vultū suū sup nos ⁊ misereatur nostri.

xciij.dist. dyaconi

De pe. dist.i.c. serpēs.

Ut cognoscam⁹ in terra viam tuā: in oibus gentibus salutare tuum.

¶ Titulus ad victoriā siue in finē psalmi cantici. Ex titulo apparet q̄ dō fecit hūc psalmū. dirigēs in xp̄m et ecclīam qui est finis legis omni credenti ad iusticiā ad Ro.x. Et exprimit̄ modus quo cātabatur in tēplo ex precepto dō: q: in organis musicis cū cantico et voce hūana. Nā ita Terētius i titulis comediaꝝ exprimit organa et musica in/strumēta quibus comedie cātabant̄: cū dicit acta ludis megalensibus tibijs duabus ⁊c. Ita dō ve/lut verus ⁊ sp̄ūalis poeta ⁊ egregius psaltes is/rael in titulis suoꝝ psalmoꝝ exprimit gn̄a musi/corum ⁊ modū cantādi. Nā s̄m sacra in psalmis contēta dabat modū cantādi vt cantus corrēspō deret sacro. Sed q: iste psalmus ꝯtinet altissima mysteria .s. mysteriū aduētus xp̄i ⁊ mysteriū trinitatis. Jdeo voluit vt cantaret̄ cū organo ⁊ cātu si ue voce hūana iuncta organo ⁊ sic simul notifica/bat̄ vnitas verbi cū carne et leticia aduētus xp̄i ⁊ cantabat̄ cū toto conatu vocū vsq̄ ad finē ad de/notandū altissimū mysteriū trinitatis in quo fuit iste p̄s paruus in verbis: et maximus in sn̄ia: ⁊ di uidit̄ in duas ptes. Nā in prima hō mysticus siue ecclīa petit saluatorē vt veniat in carnē vt saluet mūdū per miam ⁊ passionē. Scd̄o q: lȝ ista incarnatio termineī ad filiū: tn̄ efficienter fit a tota trinitate. Jō in vltimo v̄siculo inuocat et exprimit oēs tres psonas p mysterium trinitatis ibi. bn̄dicat nos deus. A ¶ Quātū ad primū est notādū q̄ actus mie ⁊ nr̄e redēptionis primo et p̄ncipalr̄ attribuit̄ p̄ri: ⁊ toti trinitati efficiēter et instrumētaliter et meritorie attribuit̄ hūanitati xp̄i: eo qd̄ illa fctā est nr̄a iustificatio ⁊ punitio nr̄i sceleris: et sic totus christus dicitur redemptor ⁊ saluator sȝ quia in illa humanitate deus pater fuit nobis notificatus inquātum christus per humanitatē nobis loquebatur et predicabat et reuelauit dis/

De materia huius psal

Actus redem/ptionis attribuitur p̄ri.

uinitatem et notificauit voluntatem patris in lege euangelica: ideo christus dicitur vultus et facies patris in scriptura: quia per vultum et faciẽ noticia designatur vt ait Greg. super ezech. Nam vnaquęq3 res per faciem et vultum cognoscitur. Ideo ait dauid in principio huius psalmi. Deus pater supple misereatur nostri: quia per magna tempora ab adam hucusq3 fuimus in miseria ⁊ captiuitate peccati. Et benedicat nobis absoluendo nos a maledictione sententie date in adam: et a maledicta lege: sed q2 talis misericordia et benedictio non poterat nobis dari nisi per incarnationem filij dei qui est verbum et vultus patris per quem pater et sua voluntas nobis debebat notificari: ideo sequit̃. Illuminet vultũ suũ sup nos. i. ostendat nobis filium suum in hũanitate: qui est lux vera illuminans oẽm hominẽ in hunc mundũ quasi dicat per vultum suum scz filium suũ incarnatum illuminet nos dando legem euangelicam et sic misereatur nostri nõ solum per doctrinã: sed etiã per mortem et passionẽ a miseria et maledictione releuando vt per ipsum filium tuũ cognoscamus in terra viã tuã: scz legem euangelicã que est via perueni entium ad te ⁊ ipse met filius tuus est via veritas et vita: et sic cognoscendo ipsum cognosceimus viam tuam: q2 nemo potest venire ad patrem nisi per filium: et etiam vt cognoscamus xp̃m salutare tuũ et medicũ salutis nõ solũ in iudea: sed in oĩbus gentibus: vt sit vniuersalis redẽptor. Nã per ipsum filiũ tuũ tanq̃ per faciem et vultum te oẽs cognosceimus: ergo mitte eum vt te omnes cognoscamus.

xcvi. dist. nos. ⁊. c. vbi.

Confiteantur tibi populi deus: confiteãtur tibi populi omnes.

¶ O deus et omnes populi confiteantur tibi confessione fidei et omnes populi confiteantur tibi in confessione laudis. q. d. taliter cognoscamus salutare tuum in omnibus gentibus: vt oẽs ppli gentiles qui hucusq3 fuerunt falsę supstitioni ydolorum dediti. Deinde te verum deum trinũ ⁊ vnũ et incarnatum cõfiteantur et adorent et laudent.

dist. xlv. qđ ꝗ̃ŭ ꝙ. in gl.

Letentur et exultẽt gentes: qm̃ iudicas populos in equitate: ⁊ gentes in terra dirigis.

¶ Gentes sic conuersę letent̃ ⁊ exultent: qm̃ tu iudicas populos in equitate per legẽ euangelicam quia nõ precipit nisi omnem virtutem et equitatẽ et iusticiam: ⁊ nõ es acceptor personarum q2 ita eque saluas gentiles sicut iudeos: et dirigis gentes in terra per legẽ euangelicã sicut direxisti iudeos. Nam l3 predicaueris iudeis ⁊ direxeris eos: tamẽ postea misisti apostolos ad predicandũ et dirigẽdum gentiles in via dei ⁊ sic patet qđ iudicas in equitate quasi dicat ꝙ ita letabunt̃ gentiles sicut iudei in tuo aduentu: quia eque omnibus dabis legem et omnes redimes.

xcvi. d. c. nos. de pe. di. ij. §. nõ est mirum.

Confiteantur tibi populi deus: cõfiteantur tibi populi oẽs: terra dedit fructum suum.

¶ Quasi dicat ꝙ nõ solum confitent̃ tibi populi: q2 tu es deus ⁊ messias ⁊ saluator ⁊ iudex equus ⁊ legifer: sed etiã q2 es verus tutor ⁊ gubernator: et dator bonorum tpaliũ. Nã per te terra dedit fructũ suũ ad hũanam sustentationẽ ⁊ ad verum alimentum q2 oĩa ad te expectãt vt des fructũ in tpe ⁊c. Sed ista expositio l3 cõtineat veritatẽ: inquãtum oĩa ista tpalia dant̃ a deo: tñ nõ credo ꝙ ista sit intentio ꝓphete in hoc loco: imo hic exp̃mit mysterium incarnatiõis ⁊ natiuitatis xp̄i de virgine maria sine viro sed solo ope spũssancti. q. d. ꝯfiteant̃ tibi oẽs ppli ⁊ firmiter credãt ꝙ terra. i. virgo maria que respectu dei dr̃ terra dedit fructum suũ. i. peperit ipm̃ patriarchis ⁊ ꝓphetis diu ꝓmissum et expectatũ: de quo fructu ait Esa. liij. Et erit sicut virgultum corã eo: ⁊ sicut radix de terra sitiẽti. Idẽ. c. xlv. Rorate celi desup: ⁊ nubes pluãt iustũ: aperiat̃ terra ⁊ germiet saluatorẽ. q. d. ꝙ sicut terra ex sola influẽtia celi germinat virgultũ ⁊ fructũ. Ita virgo maria sine coitu viri: sed ex solo ope spũssancti: ⁊ influẽtia supna germinauit xp̃m saluatorẽ ⁊ fructũ bñdictũ cũ ceteri fructus fuerunt in adã maledicti descendentes per gñationẽ. Iõ solus iste fruct⁹ nos poterat benedicere. Mysteriũ icarnatiõis

Benedicat nos deus deus noster: benedicat nos deus: ⁊ metuãt eum oẽs fines terre.

Mat. x.

¶ In hac secunda parte explicat mysterium triũ personarum in vna essentia diuina et substantia. Nam quia superius memorauit duas personas diuinas: scz patrem a quo petijt misericordiam et benedictionem: ⁊ personam filij intellectam per vultum per quẽ facta est nobis mĩa ⁊ data benedictio et salus ⁊ lex: sed ne putaremus esse tantum duas personas in diuinis. Ideo explicat oẽs tres vt simul comprehendat personam spiritusscti triplicando hoc nomen deus. l3 implicite facta sit memoria de spiritusancto: cum dicat terra dedit fructum suum: quasi ope spiritussancti supple id hic intendit dicere ꝙ licet misereri et benedicere pertineat ad patrem per filium qui est vultus ei⁹ Tamen non excluditur spiritussanctus qui disponat corda nostra ad mĩam ⁊ gratiam recipiendam dicit ergo. Benedicat nos deus pater et deus noster scz filius et benedicat nos deus scz spiritussanctus animam nostram disponendo. Sz ne q̃s putaret ꝙ iste tres persone sunt distincte in essentia et substantia: ideo sequitur. Et metuant eum id est ipsum vnum solum deum omnes fines terre quasi dicat l3 iste sint tres persone personaliter et relatiue distincte: tamen sunt vna tantum essentia et substantia et vnus solus deus trinus in personis et vnus in essentia. Unde per ly deus: deus deus non notificatur quod sint tres dij: sed tres persone: quarum quelibet est eque et perfecte de⁹ quia eadem deitate qua pater est deus: eadem numero filius et spiritussanctus est deus: et sic non est nisi vnus deus. Item eadem entitate et essentia qua pater est ens: eadem pater et filius et spiritussanctus est ens et sic non est nisi vnum ens absolute vt ait Augustinus contra Maximianum l3. Nota de trinitate.

sint tota supposita relatiua. Itē pater nō est deus paternitate: sed deitate ꝛ essentia et substantia dr ens et deus: ꝛ hanc candē cōicat filio: ꝛ ambo eādem cōicāt spūisctō. ꝛ sic oēs tres psone sunt vnꝰ deus ꝛ vnū ens ꝛ vnū aliqd: qꝛ relatiua non sunt aliqd ſm Aristo. ꝛ Augu. sed ad aliqd: et ideo licet sint tria ad aliqd: siue tria relatiua: tamē non sunt nisi vnū ens: ꝛ vnū aliqd: ꝛ vnus deus sumēdo ens et aliquid noīaliter. Sed ppriū nomē dei est ens siue essentia siue essentie: ꝙ idem dicunt in deo: et ideo opa essentialia ad extrema sunt indiuisa in diuinis: nā tota trinitas dr creatrix. licꝫ qñqꝫ scriptura distiguat modū in psonis. Nam pater creauit mundū per verbuꝫ in spiritusancto: ꝛ sic patri attribuit̄ autoritas misericordie: ꝛ filio dispēsatio eiusdē: quia per filiū misertus est nobis: spirituisancto attribuit̄ sanctificatio: qꝛ sicut pater et filius spirant spiritūsanctū: ita per ipm inspirāt in nobis sanctificationē ꝛ grāꝫ. Et ideo in orōnibus petimus patrē per filiū in vnitate spūssancti et qꝛ sic requirit̄ ꝛ explicat̄ ordo emanationuꝫ diuinarū personarū: et nos nō timemus nec metuimus: nec adoramus tres deos: sed vnū deū colimꝰ in essentia ꝛ substātia: ꝛ trinū in psonis. cuius opa mie ꝛ salutis circa nos facta satis explicātur in hꝰ paruo psal. A ¶ Et nota ꝙ dd nō solū notificat nobis vnitatē diuine substātie cū trinitate personarū p hoc pnomē singulare eū. qñ dicit metuāt eum ꝛc. sed etiā p hoc verbū singulare bndicat cū dicit bndicat nos deus deꝰ noster ꝛc. ad denotandū ꝙ licꝫ tres psone realiter distincte cōcurrāt ad bndicendū nos. tamē vnicꝰ est actus earū ad extra tanꝙ ab vno pricipio substātiali in quo sunt vnū: qꝛ opa trinitatis sunt indiuisa ad extra: ideo tales actus essentiales cōiter pferunt̄ in scriptura per verba singularis numeri: vt Gen. j. In principio deus creauit celū et terrā: sꝫ qñqꝫ pferunt̄ per verbū plurale: vt ibidē. Faciamꝰ hoiem ad imaginē ꝛc. per qd denotat̄ pluralitas psonarū cū vnitate substātie. Secus aūt est de pductiōe spūsscti qui licꝫ spiret̄ a patre ꝛ filio tanꝙ ab vno principio: prout determinatū ē in cōcilio Lugdunēsi: tamen doctores catholici semp ꝯsueuerūt dicere cū verbo plurali: ꝙ pater et filius pducunt aut spirant spiritūsanctū. Et hoc fit quadruplici ratiōe vt potest colligi ex dictis Aug. Primo quia talis actus nō est essentialis: sed personalis ꝛ nominalis. Secundo quia licet pater ꝛ filius spirēt spūsanctū tanꝙ vnū principiū pter vnicā virtutem spiratiuā in qua nō opponūtur sed vniūtur: tamē spūssctūs pcedit ab eis tanꝙ a duabꝰ personis se mutuo diligētibus: qꝛ spūssctūs nō est patris solius nec filij solius: sed amboꝝ. Et ideo quandaꝫ qua se pater et filius diligunt insinuat nobis charitatem: vt inquit Aug. Et sic simul denotat in eis pluralitatē ꝛ vnitatē. inquantū est nexus amboꝝ. Tertio hoc fit ad notificandā trinitatē personarum cū vnitate substātie. Quarto vt videat̄ cōformari saluatori nostro qui dixit: pater ꝛ ego vnū sumus cū verbo plurali. Et idō de hac ineffabili trinitate cū grādi timore et tremore loquēdū nobis est semp verba nostra catholice fidei subijciēdo.

tota trinitas dr creatrix.

actꝰ triū psonaꝝ ab extra est vnus.

Exurgat deus et dissipētur inimici eius: et fugiant qui oderunt eū a facie eius. ſ.q.iiij.c homini. ſ.ecōtra

¶ Huic psal. preponitur talis titulus scꝫ in finem siue ad victoriam dauid psalmus cantici: per quod patet ꝙ dauid fecit hunc psal. dirigens in xpm ꝛ ecclesiā qui est finis legis ꝛ precepit ipm cantari in tēplo cū instrumēto musico cū toto conatu vocis: eo ꝙ ille pplꝰ cū magno clamore ꝛ desiderio vocabat christū vt veniret ad ecclesiā suā: vt patebit. Vñ est aduertenduꝫ ꝙ iste psalmus est difficilior inter oēs ad intelligenduꝫ et exponēdum. Primo propter scabrositateꝫ ꝛ diuersitatē trāslationū. Secūdo qꝛ vtitur cōmuniter vocabulis metaphoricis. Tertio qꝛ vtitur multis figuris grāmaticalibꝰ. Ideo est difficilis ad construendā ꝛ ordinandā litterā. Et est magna diuersitas nō solū inter catholicos: sed etiam inter hebreos in exponēdo ꝛ ordinādo particulas huius psal. licꝫ oēs hebrei conueniāt p maiori parte in expositiōe eius quantū ad materiā. Dicunt enim ꝙ dauid in hoc psal. agit grās deo p beneficijs que recepit ille populus in exitu egypti: et in tota illa peregrinatiōe per desertū vsqꝫ ad ingressum terre promisse inclusiue. Et sic exponūt hunc psalmum litteraliter absqꝫ aliquo sacramēto. Sed in tali expositiōe precise litterali iudei ceci ꝛ obstinati multipliciter errant. Primo qꝛ minuūt dignitatem pphete. Nam sequeret̄ ꝙ dd nō esset propheta in hoc psalmo: nec indiguisset lumine spūssancti: quia vnusquisqꝫ ex pprio lumine pōt narrare hystoriā preteritoꝝ gestoꝝ: qd est cōtra sacramētum tituli huius psal. Nā dicit Rabi cābi ꝙ vbicunqꝫ i psal. ponit̄ titulus in finē: ibi ponit̄ ꝛ claudit̄ aliqd magnū mysteriū de futuro rege messia. Itēꝫ scđo qꝛ multa inserūtur in hoc psal. que sunt pter illā hystoriā. Itē tertio: qꝛ loquit̄ multotiens per verba de futuro: vt patebit. ergo aliqd aliud intēdit dicere dauid pter hystoriā in hoc psal. Et idō est magis credēdū aplō paulo q̄ ad Ephe. iiij. exponit scripturā huius psal. de donis gratiaꝝ q̄ acceperūt apli in missione spūsscti in die penthe. allegādo illud. Ascēdisti in altū cepisti captiuitatem: accepisti dona in hoibꝰ. Et idō est dicendū ꝙ pphta dauid ꝯsiderādo ꝛ cōtemplādo totū discursum filioꝝ isra el ab exitu egypti vsqꝫ ad ingressum terre promisse. puidit in spū totū discursum ecclesie a resurrectiōe xpi vsqꝫ ad eius psperitatem tpe cōstantini: ꝛ etiā vsqꝫ ad iudiciū. Vñ p hoc ꝙ moyses eduxit illū pplm de egypto in manu forti ꝛ brachio excelso trāsiuerit cum p mare rubrū submerso pharaone ꝛ exercitu suo. de qua victoria ille pplꝰ cātauit illud canticū triūphale. s. Cantemus dño gliose. puidit dd in spū qualiter xps in sua resurrectiōe ꝯfractis portis iferni debebat educere vinctos ꝛ captiuos pres ꝛ fideles vete. ꝛ introducere eos in celū de quo triūpho āgeli debebāt cātare cāticū triūphale. Itē p hoc ꝙ deꝰ pluit māna i deserto ad refectionē illiꝰ ppli: ꝛ dedit

de materia huiꝰ psalmi.

legē moysi in monte synai cū igne & tonitruis ꝓui dit dauid qualiter xp̄us debebat dare ecclesie sue sacramentū eucharistie ad refectionē spūalē. & in die pentbe. debebat pluere sup ap̄los pluuiā do norū gratiarū spūaliū. Itē tertio per hoc ꝙ moyses ex p̄cepto dei fabricauit tabernaculum & ar chā: & diuisit leuitis oia officia & spolia taberna culi: vt ptz Nu. iiij. ꝓuidit qualiter xp̄us debebat spūaliter fabricare ecclīam sponsam suaꝫ & orna re et dotare eā ornamētis diuersarū xtutū & offi cioꝝ et sacramētoꝝ. Itē quarto p hoc ꝙ ille pp̄ls ex p̄cepto dei interfecit regē basan: & oēs reges chanaā cum oībus habitatoribus ꝓpter scelera eoꝝ. Preuidit dd qualiter ex p̄cepto dei Titus cū exercitu romanoꝝ debebat intrare p basan in ter ram ꝓmissionis: & destruere hierlm & oēs habita tores eī in vindictā mortis xp̄i. Itē quinto p hoc ꝙ ille pp̄ls introiuit p iordanē cū duodecim duci bus: & cū archa dn̄i. Ad cui⁹ p̄ntiaꝫ & voces sacer dotū & leuitarū corruerūt muri hierico: & exinde in virtute dn̄i existētis in archa capta fuit tota terra et subiecta diuino cultui. Preuidit dd in spū qua liter reprobatis & destructis iudeis: ap̄li debebāt ingredi ad pplm gentilē & ad p̄dicationē & in vir tute nominis iesu qđ in ore ferebāt cuꝫ magnis si gnis & miraculis debebāt subijcere totū pplm gē tilē iugo et fidei xp̄i a solis ortu vsqꝫ ad occasum.

Diuisio psalmi. Oia ergo sup̄adicta ꝓuidens dauid in spū fecit hunc psal. in quo octo facit. Nā primo excitat xp̄ꝫ vt resurgat a mortuis: & oēs fideles vt celebrēt cū leticia xp̄i resurrectionem. Scđo inuitat & excitat oēs angelos & oēs fideles redēptos ad cantandū canticum triūphale pro victoria quā xp̄s habuit de diabolo: & de morte p suā resurrectionē & ascē sionem. Tertio explicat dona gratiarū & ornamē ta quibus xp̄s dotauit & ornauit ecclesiā spōsam suam. Quarto explicat qualiter oia ista dona xp̄s accepit a patre in sua ascensiōe. Quinto explicat quđ christus meruit accipere illa dona per mortē suam & passionē. Sexto explicat et p̄dicit punitio nem iudeorū factā in vindictā mortis christi. Se ptimo explicat & p̄dicit qualiter reprobatis & de structis iudeis apostoli ingressi sunt ad populuꝫ gentilē: ex cuius conuersione ecclesia fuit amplia ta per totū orbem. Octauo agit gratias et excitat totam ecclesiā ad agendū gratias pro oībus be neficijs sup̄adictis acceptis. Secunda ibi canta te deo. Tertia ibi: deus cū egredieris. Quarta ibi: currus dei. Quinta ibi: benedict⁹ deus. Sexta ibi: verūtamē ꝯfringet. Septia ibi: viderūt ingressus tuos. Octaua ibi: regna terre cātate. ¶ Quantum

Nota de motione arche &c. ad p̄imū est aduertendū ꝓut legitur Numeri de cimo. ꝙ postqꝫ moyses receperat legem: & fabrica uerat tabernaculū cum archa & erexerat ipm in co lumna nubis simul cū tabernaculo incepit moue ri: tunc moyses cū leuitis cantarūt p̄imū versum hui⁹ psal. scꝫ Exurgat de⁹ & dissipenł inimici eius et fugiāt q̄ oderūt eū a facie eius: et sic qn̄cunqꝫ ar cha dn̄i mouebał de aliquo loco & māsione sp re petebāt hunc ꝟsum: & oēs inimici fugiebāt a facie eoꝝ intm̄ ꝙ irruit timor super oēs habitatores il lius terre circūstātis: vt oēs fugerēt a facie taber naculi vsqꝫ quo archa introducta fuit in terrā p̄o missam & collocata in sylo: vt ptz p totū discursuꝫ libri numeroꝝ & iosue in quo facta sunt multa mi rabilia. Nā a facie tabernaculi victus et fugatus fuit amelech & moab: et basan & ioꝛdanis ꝯuersus retrorsum et oīa regna chanaan subiecta: per qđ p̄euidit dauid qualiter christo resurgēte infern⁹ erat expoliādus & diabolus a facie xp̄i fugandus et etiā qualiter a facie nominis Iesu: qđ apostoli portabāt in ore & archa euangelica tota terra de bebat tremere: et omnia idola erant ꝓsternen da: et omnia regna terre christo subijcienda. Hoc ergo p̄euidens dauid in spiritu incepit hūc psal mum cum verbis moysi & excitat xp̄m vt resurgat a mortuis de sepulchro et expoliet infernum dī.

¶ Exurgat deus & homo de sepulchro sicut surre xit quando liberauit israel de egypto: & intret in fernum: & fugiēt diaboli inimici eius: et ducat ex inde fideles vete. testa. Et non solum fugiant dia boli a facie eius: sed etiam iudei inimici eius: qui oderunt et crucifixerunt eum fugiant videntes eū resurrexisse. De p̄se. di. iij. c. vit. & xx iij. q. v. §. vlti.

Sicut deficit fumus deficiāt: sicut fluit cera a facie ignis sic pereāt pec catores a facie dei.

¶ Sicut fumus deficit et cera fluit a facie ignis. Ita tam iudeiꝙ diabolus pereant & fugiant a fa cie christi dei et hominis post suam resurrectionē et omnes fideles vete. test. liberati de inferno per resurrectionem. De p̄se. di. v. c. ie iunium.

Et iusti epulentur: et exultent in con spectu dei: delectentur in leticia.

¶ Omnes iusti fideles no. te. liberati a pctō et a iugo leg. vete. exultent in conspectu dei se fuisse li beratos & delectentur in letitia in lege euangeli ca per quā intelligunł mysteria vete. le. & ꝓpheta rū: vnde xp̄iani qui xp̄m recceperūt epulenł in esu sacramentorū & cibotū spiritualiū euāgelice do ctrine. Et delectēłur in letitia in eius intelligētia sicut filij israel epulati sunt in azimis: et agno pa schali in exitu egypti. Deinde cum dicit. De pe. di. j. ois qui non diligit.

Cantate deo et psalmum dicite no mini eius: iter facite ei quoniā ascē dit super occasum: dominus nomen illi.

¶ Inuitat et excitat dauid angelos & oēs fideles redēptos et liberatos de captiuitate diaboli ad cantandū xp̄o canticū triūphale pro victoria quā habuit de diabolo per expoliationē inferni & mor te per resurrectionē prout p̄euidit per liberatio nem filioꝝ israel de egypto. D ¶ Ad cuius intel ligentiā est notādū ꝙ quinqꝫ fecit moyses in figu ra xp̄i in illo exitu egypti. Primo fecit mlta signa in virtute noīs dei tetragrāmatō. Scđo interfecit omnia primogenita egypti. Tertio liberauit oēs filios israel de illa morte p sanguinē agni. Quar to eduxit tres ꝯditiōes hoim de illa captiuitate. Quinto ꝯgregauit totuꝫ illū pplm sub vna lege Not. de exitu egypti.

et societate in terra pmissionis qui antea erat di spersus p egyptū. Et iō postq̄ fuit liberat᷒ ō egy pto et de piculo maris rubri cantauit illud trium phale. Cantemus dn̄o gloriose p grāarū actione. Sed quia oia alia fecit moyses in figura xp̄i. Idō xp̄s cui est nomē dn̄i tetragrammatō .s. iesus alia q̄ꝫ fecit in expoliatione inferni: sua resurrectio ne que fuerūt multo maiora. P̄rio in sua passiōe qn̄ descendit ad inferos factus est terremotus per vniuersam terrā ⁊ sol obscurat᷒ est. Scd̄o ꝯfregit infernū ⁊ triūphauit dō diabolo. Tertio expoliauit infernū et liberauit sctōs pr̄es. Quarto triūpha uit ō morte q: p resurrectionē mortē vicit ⁊ supa uit. Quīto cū magno triūpho sctōs pr̄es ī celū in troduxit: ⁊ ī domo vni᷒ glīe ꝯgregauit de quo triū pho angeli cāticū triūphale cātarūt dicētes. q̄s ē iste q̄ venit de edon. Esa. lxiij. Hec ergo puidens dd̄ in spū excitat āgelos ⁊ fideles redēptos ad cā tā dū triūphū xp̄o in sua ascēsiōe dicēs. O vos pa tres ve. te. ab inferno liberati. ⁊ vos fideles no. te. tres ve. te. ab inferno liberati qui p aquas baptismales ma re rubrū trāsistis: ⁊ ad littus salutis p xp̄m puenistis. Cantate deo et psalmū dicite noi ei᷒ qd̄ est iesus significatū p nomē quattuor lr̄az q: meli᷒ potestis vos cantare in ista redēptiōe q̄ filij isra el post transitū maris rubri: q: de maiori captiui tate ⁊ morte estis liberati per xp̄m. nam illi fuerūt liberati ī de captiuitate ⁊ morte tpali: vos aūt de morte eterna: et vos āgeli nō pibeatis igressuz eius in celuz: immo facite ei iter: et date locum q: lȝ deus relegauerit hoiem a paradiso et priuauit ipsum celestibus mansionib᷒ pter pctm̄: tn̄ xp̄s multis rōnibus merez intrare celū cū suis fideli bus liberatis et redēptis. P̄rio q: dn̄s est illi no mē. i. q: iesus est nomē ei᷒ significatū p nomē dn̄i tetragrāmatō qd̄ est nomē summe potētie et sa pientie et mie ⁊ iusticie vt dictū ē psal. viij. ergo si bi debez celū in hereditatē. Scd̄o q: ipse ascendit sup occasum. i. supauit et vicit mortē p resurrectio nem. Tertio debez sibi triūph᷒ q: ipse triūphauit de diabolo ⁊ turbauit ⁊ fugauit cum ⁊ liberauit suos fideles: eo q̄ est pater orphanorū et iudex vi duaꝝ. Ideo exaltate in conspectu eius in isto triū pho: q: principes inferni turbabunz a facie eius scȝ xp̄i pr̄is orphanorū et iudicis viduaꝝ. Nā ad eū ptinet defendere fideles suos orphanos et eie ctos ⁊ aias viduas a deo per pctm̄ desertas. Item quarto debez sibi triūphus ⁊ debetis exaltare: eo q̄ eduxit victos in fortitudine de inferno et etiaz eos qui exasperāt. i. latronem et paulū et multos alios qui ante exasperabāt contra eum liberauit et eduxit de morte ppetua: etiā eduxit multos qui habitabant in sepulchris: q: multi surrexerunt cū xp̄o in sepulchris et venerunt in sanctam ciuitatē et apparuere multis. mat. xxvij. Itē quinto debez xp̄o triumphus eo q̄ omnes quos de inferno et de peccato liberauit: fecit habitare in loco sancto. s. in loco et in domo vnius moris et vnius glorie et charitatis. Et est figura q̄ dicit hysterō pterō. id est transpositio sententie. Nam prius christ᷒ edu xit vinctos de iferno et de pctō et postea fecit eos habitare in loco sancto suo. Ex quib᷒ ergo ratio nibus supradictis probat ppheta q̄ xp̄o debetur triūphus et hereditas in celo. Primo quia nomen eius est nomē dn̄i qd̄ ē iesus. Secūdo q: triūpha uit de morte. Tertio quia turbauit et fugauit dia bolum et triūphauit de eo. Quarto quia eduxit vinctos de inferno. Quinto quia cōgregauit eos in loco sancto suo. et de domo vnius moris. ¶ Ad quorum intelligentiam est primo notandū q̄ oēs patriarche ⁊ prophete ideo desiderabāt xp̄m vi dere quia sciebant in spū q̄ solus xp̄s debebat re uelare nomē dn̄i tetragrāmaton qd̄ nulli patrum antiquorum fuerat reuelatū. Et ideo dicūt iudei moderni q̄ messias quē falso expectāt debet ha bere secum illud nomen et scire proprietates ei᷒ in cuius virtute dȝ facere multa miracula et subij cere totū mūdū. Cum ergo ꝭm veritatē xp̄s salua tor noster nō solū habuit illud nomē: immo ipse erat nomen domini quod est iesus vt probatū est psal. viij. Ideo habet potestatem in celo et in ter ra et in inferno. et per ꝯn̄s debetur sibi triumph᷒. Ideo dicit dauid. Cantate ei et psallite illi: quia dominus nomen illi. Secundo est notandum ꝭm apl'm primo ad corinth. xv. q̄ mors ante resurre ctionē christi dicebatur victrix oiu3. et ideo dice baz occasus vite. Nā sicut mūdus pdit lucem per occasum solis ita homo perdit vitam per mortē. Et ideo dicebatur finis oiuȝ terribiliū vt ptȝ pri mo ethi. q: de omnibus magnis et paruis trium phabat q: vltra mortē non erat aditus neq̄ tran situs. licet christus reperit aliam vitam post mor tē quādo resurrexit ad vitā gloriosam. Et sic triū phauit de morte: q: ꝯuicta morte reserauit nobis aditum ad aliam vitā p ipsam mortē. Et sic mors q̄ erat finis oiuȝ terribiliū facta ē nobis puia ad aliam vitam. Et ideo dicit dauid q̄ xp̄o debez tri umphus in celo eo q̄ ascendet sup occasum. i. su per mortem qn̄ resurrexit. Vn̄ sicut xp̄s ascēdit su per occasuȝ mortis: ita meruit ascendere super oc casum celi. id est super primum mobile quod dici tur celum occasus eo q̄ motu pprio mouetur ad occasum. cum ceteri celi moueātur motu obliquo et quasi contrario super polos zodiaci. ¶ Unde ē aduertendum q̄ hic latet maximum sacramentū nam sicut sol p raptū primi mobilis tendit ad oc casum preter motum proprium et quasi cōtra na turam sui et post occasum causat noctē per absen tiā suā in nostro hemispherio. ⁊ tn̄ dū fertz p aliō hemispheriū inferius semper lucet et causat dieȝ in alio hemispherio inferiori: quia nūq̄ in se pdit lucē sed peragrato alio hemispherio apparet sup nostrum hemispheriū et orizontem: ⁊ sic causat no bis diem clarum et letum quia non manet in illo occasu. immo transcendit ad auroram et diē. Ita christus contra iusticiam et preter merita sua ra ptus et ductus est ad occasum mortis per iu deos: et corpus eius fuit clausum et sigillatum in sepulchro q: putabāt iudei xp̄m totaliter occidis se victū morte corpali ⁊ nunq̄ reuersurū nec redi turū: sed licet xp̄s vere fuerit mortuus tamen eius aia verbo psonaliter vnita descendit ad aliud he mispheriuȝ. s. ad infernū nūq̄ amittens nec per dens suū lumē causans luceȝ ⁊ diē sanctis pr̄ibus

xp̄s hec fecit i expoliatione inferni et sua resurre ctione.

xp̄s meruit itrare celum

sol᷒ xp̄s nomen dei debebat reuelare.

mors vite occas᷒

Nota.

Nota.

in limbo vbi xpus tanq̄ pater orphanorū et iudex viduarū aiarū sedit per xl. horas et cōdēnauit diabolum tanq̄ tyrannū a cuius facie fugerunt oēs demones: et ipse eduxit predā antiquā: et vinctos patres de lymbo iferni. Et sic aia xpi cū tali triūpho reuersa est ad corpus et resurrexit xps ad diē et vitam gloriosam: et sic incepit dicog̃ e in ecclia. Ex quo pz q̄ xps ascēdit sup occasum mortis: et ideo meruit ascēdere sup occasū celi p̄mi mobilis vsq̄ ad celū ēpyreū. Et ītō dicit Dauid q̄ xpo debetur triūphus: eo q̄ ascendit nō solū sup occasū mortis: sed et super occasum celi. D ¶ Iterū est notandum q̄ xps tres conditiones hoim eduxit de inferno. s. vinctos patres et omnes fideles ve. te. qui ibi vincti tenebantur propter peccatum p̄mi hois. Scdo eos qui exasperāt sicut fuit latro qui ante improperādo exasperabat xp̄m in cruce: sed q: correctus et illuminatus dixit: memēto mei domine dum veneris in regnum tuū: ideo xpo liberauit eū dicēs. hodie mecū eris in paradiso. Tertio quosdā nō solū liberauit de iferno: sed etiā suscitauit de sepulchro et surrexerūt cum eo vt dictum est. et ideo dicit dauid.

Hos xps de inferno eduxit.

Exultate in conspectu eius: turbabūtur a facie eius patris orphanorum et iudicis viduarum.

xv. q. j. reuertimī. xxiij. q. Loibus.

Deus in loco sctō suo: deus qui habitare facit vnius moris in domo.

¶ Exultate in cōspectu eius qui ducit victos i fortitudine filii eos q̄ exasperāt. i. latronē et oēs qui habitāt i sepulchris. Hoc ēt pōt intelligi de liberatione a pctō. nā xps quosdā liberauit. s. aplos et ceteros et cōuersos de iudaismo q̄ erāt ligati et vincti iugo et vinculo legis et sic xps eos liberauit et absoluit a iugo legis. secūdo liberauit quosdā exasperantes contra xp̄m sicut fuit paulus et reges qui persequebantur ecclesiam. Tertio liberauit quosdam de sepulchris peccatorū sicut magdalenā et mattheū et oēs peccatores. Et sic de omnib⁹ potest intelligi ille versiculus. Nam primas tres conditiones hominum eduxit christus de inferno et fecit eos habitare in domo vni⁹ glorie: et alias tres eduxit de vinculo peccatorū et infidelitatis et fecit eos habitare in domo vnius moris et fidei. Primo omnes qui sunt vnius fidei facit habitare in hac ecclesia. Secundo facit eos habitare per vnam gloriam in celo.

Qui eduxit vinctos in fortitudine similiter eos qui exasperant: qui habitant in sepulchris.

xv. di. q̄ lis. et. j. q. j. ita fit.

¶ Notādū q̄ moyses tres cōditiones hoiz eduxit de egypto. Nā prio eduxit quosdā victos ā captiuitate. Scdo quosdā exasperātes q̄ nolebāt exire Tertio eduxit quosdā de sepulchris. s. ossa ioseph et p̄triarcharū: et oēs istos q̄ erāt dispersi p̄ egyptū eduxit et cōgregauit i domo vni⁹ moris dādo eis vnā legē et ritū colēdi deū. Ita pariter xps tres cōditiones hoim liberauit et cōgregauit in ecclesia. Nam primo absoluit vinctos iudeos a vinculo et iugo legis. Secūdo eduxit ab idolatria gētiles exasperantes et persequentes ecclesiā. Tertio traxit multos de sepulchris peccatorum sicut magdalenam et mattheum. Et omnes istos congregauit in domo vnius moris et legis euangelice. congregauit ergo christus ecclesiam suam et iudeis vinctis et gentilibus et peccatoribus sub vna lege. Deinde cum dicit.

Deus cum egredieris in conspectu populi tui cū ptransires in deserto. Terra mota est etenim celi distillauerunt a facie dei synai: a facie dei israel.

ps. lxxij Sa. xvi. Exo. xvi. De cōse di. ij. vbi pars.

Pluuiam voluntariā segregabis deus hereditati tue et infirmata est tu vero perfecisti eam.

Animalia tua habitabūt in ea parasti in dulcedine tua pauperi deus.

xxiij. q̄ō. vi. c. Iaz vero.

¶ In hac tertia parte p̄dicit et explicat bona spiritualia que contulit xps ecclesie spōse et ornamēta quibus eā dotauit et ornauit figurata per bona q̄ ille popul⁹ recepit a deo in deserto et illo itinere. L ¶ Ad cuius intelligentiam est notandū q̄ quinq̄ bona inter cetera contulit deus illi populo in deserto. Nam primo deus pluit eis manna de celo cum iam deficerent fame. Secundo dedit eis legē in monte synai per quam dedit eis cognitionē dei. Tertio precepit fieri tabernaculū et ornauit ipsum et diuisit spolia eius filijs leui: scz caathytis et gersonitis et merarytis vt ptz. Nu. iij. Quarto diuisit et distribuit grad⁹ sacerdotū et ministrorum. Quinto introduxit illum populū et tabernaculū et collocauit ipsum in montibus pinguibus terre promissionis Sz quia omnia illa facta sunt in figura christi et ecclesie sponse sue. Ideo xps volēs īplere scripturas alia quinq̄ vel sex dedit ecclesie sponse sue post resurrectionē et postq̄ liberauerat de captiuitate et peccatoribus. Primo dedit sibi sacramentum eucharistie ad refectionem spiritualem. Secundo dedit apostolis spiritumsanctum per quem receperunt dona gratiarū ad intelligendas scripturas et hoc in die pente. Tertio dedit eis dona virtutum moralium et theologalium ad ornatum. Quarto diuisit gradus sanctitatis in ecclesia secundum diuersitatem virtutū. Quinto distribuit ecclesie gradus ordinum ministrorum et officiorū. Sexto cōstituit et fundauit ecclesiam in monte pingui sacramentorum ad nutritionem spiritualē. In quo monte pascuntur oues christi pinguedine ecclesiasticorum sacramentorum. Hoc ergo preuidens dauid in spiritu apostrophando dicit ad christū. O xpe de⁹ et hō sicut cū trāsires in deserto celi distillauerūt māna et terra mota est a facie dei israel et dei synai qn̄ dedisti legē moysi. Ita pariter cū tu egredieris et exhibis icarnat⁹ i cōspectu populi

Not. bona cōtulit deus in deserto.

xpus sex dedit ecclesie.

tui xpiani segregabis.i.segregatim funges et diffudes pluuiā bonoꝝ spūaliū volūtariā.i.toti populo optatā et desideratā et gratā ipsi hereditati tue pplo scʒ xpiano.q̄ lʒ ante esset infirmata et fragilis et debilitata per pctm̄:et ex defectu gr̄e. Verūtn̄ tu perfecisti et cōfortasti et fortificasti eā p esuʒ sacramenti eucharistie et alioꝝ bonoꝝ spūaliuʒ.Et iō oia aialia tua.scilʒ oēs fidele sq̄ sunt oues pascue tue habitabūt simul in ea hereditate et ecclesia tua sub vna fide et charitate:eo q tu deus parasti paupi pplo tuo istū cibū sacramētalē cū magno sapore et dulcedine spūali:q: reficit et letificat mentē et cor hoīs ppter ineffabilem dulcedinē suam.Ex hac lr̄a ptʒ q dauid nō soluʒ loquitur hic p̄cise hystorialiter de illa pluuia mane fctā in deserto nec d̄ pluuia ignis et nubis facta in mōte synai in datione legis:q: illa mysteria iam erāt facta tpe dauid p.CCCC.ānos an̄ Hic aūt loq̄tur d̄ futuro dicēs.cū egredieris.i.cū exibis segregabis pluuiā hereditati tue.s.in die iouis scā qn̄ institues sacramētū eucharistie distribuendo apostolis et oībus fidelib⁹.Et in die pente.qn̄ sparges pluuiā donoꝝ gr̄arū in liguis igneis.Ex quo ptʒ q cū d̄r terra mota est a facie dei israel.nō d̄r ad hystoriā principaliter sed ad figurā quasi dicat q sicut tūc terra mota est a facie dei synai,in datiōe legis qn̄ pluit.et celi distillauerūt māna i d̄serto a facie dei israel.Ita celi distilauerūt dona gr̄aꝝ in mōte syō qn̄ segregauit pluuiā spūalē sup aplos et hec ē vera itelligētia huius ptis quā ceci et obstinati iudei cape nō p̄nt

rt.q̄.iij. tra sepe et.viij. q. j.c. olim Et. c. in scripturis.

nescictes distiguere iter figurā et figuratum nec applicare figuram,figurato.Deinde cum dicit.

Dominus dabit verbum euangelizantibus vitute multa.

Rex virtutum dilecti: dilecti et speciei domus diuidere spolia.

¶ Explicat magis q dctm̄ est et ondit qualiter ex supradicta pluuia spūali diffusa sup aplos d̄dit ecclie dona sapie et doctrine et dona oium virtutū et aliarū gratiarum. B ¶ Ad cuius intelligentiam est notandū sicut dictū est in plogo tractatu.iij.In sexto principio qd̄ debet p̄supponi ad intelligendū sacrā scripturā q xpus nō solū est mediator dei et hoim in recōciliando et intercedendo sed etiā est medius interpres inter nos et pr̄eʒ q: declarauit nobis voluntateʒ patris et interpretatus est nobis legē,veterem eius verū intellectū

xps dispēsator virtutuʒ et gratie

aperiendo.Est etiā xps vt ibi dictū est ver⁹ et proprius pcurator rector et dispensator oim virtutū et donorū et bonorū spūalium dei patris dilecti sui:q: ad solū ipsum ptinent dispensare et distribuere oia bona gr̄e et glorie pr̄is dilecti sui. Nā primo dedit bona gratie qn̄ dicit accipite spm̄ scm̄.Itē hoc demonstratur in parabola talētoꝝ. Math.xxv.q: vni dedit quinq talenta per que denotanē dona gr̄e:et alteri dedit duo per que denotantur bona nature et alteri dedit vnū per qd̄ intelliguntur bona tpalia.Et tamē ipsemet xps dat et dabit bona glorie qn̄ dicit.Euge serue ꝛc.

Item Luc.xxij.dicit vado vobis parare locum vt edatis et bibatis super mēsam meā in regno pr̄is mei. D ¶ Ex quo ptʒ q sicut xps est dispēsator bonorū gr̄e.Ita est dispensator bonoꝝ glorie patris dilecti sui.Est ergo aduertendū q xpus q̄ est dn̄s rector et dispensator virtutū et bonorū pr̄is septem bona dispensauit et distribuit ecclie spōse sue.Primo sacrm̄ eucharistie qd̄ est bonū oium bonorū de quo dctm̄ est q in eo cōtinet̄ realr̄ xps deus et hō et p ꝯn̄s tota trinitas.s.pr̄ et spiritus sanctus p cōsubstātialitatē ad verbum. Scd̄o distribuit bona sapie et doctrine.Tertio bona virtutū et oim gr̄arū.Quarto bōa graduū scītatis Quinto bona bona graduū p̄lationū et ordinum. Sexto bōa pinguedis gr̄e sacroꝝ.Septimo bōa pinguedinis glie.Dicit g̃ ppheta in his duobus v̄siculis sub vna copulatiua ꝯstructiōe q dn̄s iesus xps rex v̄tutū dilecti.i.rector et dispēsator virtutū et gr̄arū et bonorū dilecti pr̄is dabit verbuʒ aplis euāgelizātib⁹ v̄tute.i.cū v̄tute multa ad p̄dicandū et intelligēdū sacras scripturas et intelligit p verbū oia dona spūsscti q̄ xps dedit aplis in die pēte. s.donū sapie et intellect⁹ ad intelligēdas scripturas:et donū cōsilij et fortitudidinis ad tolerādas psecutiones et gr̄a linguarū ad p̄dicādū euāgeliū oi creature:et dedit eis v̄tutē ad sanādos infirmos.vt ptʒ Mat.x.et Luc.x.et.Mar.vlt. et iō dicit q dabit verbū euāgelizantib⁹ aplis et martyrib⁹ cū multa v̄tute miraculorū et signorū. Itē iste xps rector et dispēsator v̄tutū dilecti pr̄is sui:n̄ solū dabit v̄bū euāgelizātib⁹:sʒ etiam dabit diuidere spolia.spēi domus dilecti pr̄is.i.dabit aplis et p̄latis ptātē diuidere.i.diuidendi spolia et ornamenta speciei.i.pulchritudis domus dilecti pr̄is supple q̄ est ecclesia de q̄ dicit xpus.Domus pr̄is mei domus orōnis est et intelligit dd̄ p spolia spēi dom⁹ oia dona v̄tutū et gr̄arū q̄ sunt ornamenta et pulchritudo dom⁹ dei pr̄is q̄ est ecclesia:de q̄bus ornamentis dicit superius psal. xliiij.Astitit regina a dextris tuis in vestitu deaurato circūda.Item oīs glia filie regis abintus in fimbrijs aureis circūamicta varietatibus:de quibus etiam ornamētis et spolijs habetur in libro Canticorū per totum.Hec ergo sunt spolia et ornamenta et speciei et pulchritudinis domus dilecti patris xp̄i.Et ideo est aduertendū in constructione et ordinatione lr̄e horū duorū v̄siculorum q: ex duob⁹ v̄sibus fit vna copulatiua cōstructio. q: ly dn̄s p̄mi v̄sus ordinat̄ cū ly rex v̄tutum scd̄i v̄s⁹ isto mō.s.dn̄s iesus xps rex .i.rector v̄tutū dilecti pr̄is sui supple dabit verbū euāgelizantib⁹ virtute multa et dabit diuidere spolia speciei domus dilecti.Ita q prim⁹ gtūs.s.dilecti ordinat̄ cū ly virtutū et scd̄s gtūs.s.dilecti ordinat̄ cuʒ ly speciei domus.i.domus dilecti pr̄is xp̄i.Et etiaʒ causatur amphibolica cōstructio in ly spēi domus:vt si dicat̄:diuidet spolia dei dom⁹ vel spolia domus spēi.i.dom⁹ pulchritudinis.sed in hoc nulla est vis nec iproprietas.Potest etiā cāri figura q̄ d̄r endiadis.iter illa duo substantiua.s.domus spēi.i.spolia dom⁹ speciose.Et sic totuʒ potest saluari quocūq mō ordinetur lr̄a s̄m modo

xps. v̄ij. bōa dispēsauit ecclesie.

Nota.

supradictos. Litera aũt Hierony. h3 iurta pũctuationem hebraicã. Sic reges ṽtutũ federabunt̃ federabunt̃. siue mouebunt̃: mouebunt̃ ⁊ spẽs dom⁹ diuidẽt spolia: ⁊ tũc est sensus ẽm aliquos. s. ꝙ reges terre ↄgregabunt̃ sub vna fide in vna ecclia ⁊ diuidẽt spolia. i. dõa ⁊ ornamẽta dabũt ecclie sicut factũ est ꝑ ↄuersionẽ cõstantini impatoris ⁊c. Sed lic3 hoc fuerit verũ tñ hoc nõ sonat ista lr̃a nec precedẽs nec subsequens. Ideo est magis tenenda supradicta sententia q: est magis consona et maiora continẽs sacramẽta. Deinde dicit.

d. lxxxix. c. ad hoc Et. xciij. dis. ca. a subdiacono.

Si dormiatis inter medios cleros penne columbe deargentate: et posteriora dorsi eius in pallore auri.

Ecclia appellatur qnq; noibus.

¶ Predicit et explicat diuersitatẽ graduũ ecclesie quãtũ ad sanctitatẽ: quos grad⁹ xp̃s distribuit ad ornatũ ⁊ decorẽ ecclie spõse sue. D ¶ Ad cui⁹ intelligentiã est notandũ ꝙ dauid appellat eccliã xp̃i qnq; noibus. Nã primo appellat eã ppl'm dĩ inquantũ est ↄgregatio fidelium. Scđo appellauit eã hereditatẽ xp̃i inquantũ ad eius ciues ptinet ista hereditas ꝑ grãm ⁊ in alia ꝑ gliam. Tertio appellauit eã domũ spẽi ⁊ pulchritudinis ꝓpter iam dicta supius. Quarto appellat eã montẽ dei pinguẽ ⁊ coagulatũ patebit infra. Quinto aũt appellat eã in hoc versu colũbã pẽne deargentate siue colũbam deargentatam variis coloribus coloratam et hec ꝓpter varietatẽ graduũ sanctorũ et statuũ perfectorũ virorũ qui q̇escunt ⁊ sunt et fuerunt in ea. Nam sicut columba cõstat ex pẽnis et plumis diuersorũ colorum quibus pẽnis columba volat ex vno termino ad alium. Ita pariter ecclesia ↄstat ex diuersitate graduũ sanctorum et ꝑfectorũ viroꝝ quos xp̃s cõstituit in ecclesia ẽm diuersos gradus virtutũ. nã ꝑ3 apl'm. s. ad cori. xij. alios fecit apl'os: alios euangelistas alios ꝓphetas: alios doctores: alios martyres. alios confessores et alios cõtinẽtes ⁊c. Et hoc distribuit vnus et idẽ spũs ꝓut voluit. Nã ꝑ ~~verita~~ ~~tẽ~~ fortitudinis fecit apl'os et martyres: per virtutem castitatis fecit virgines et continẽtes et per virtutẽ sapie ⁊ intellect⁹ fecit doctores: ⁊ sic de singulis et sic ecclia facta est quasi vna colũba ornata virtutũ ⁊ grãrũ varietate cuius due [illegible] sunt fides charitate formata ⁊ spes bonorũ celestiũ q̇bus alis ipsa volat inter duos terminos. s. a terra in celũ: pẽne aũt virides ei⁹ sunt cõfessores et doctores qui volãt in celũ ꝑ cõtẽplationem et penitẽtiã: pẽne vo albe sunt virgines ⁊ cõtinẽtes q̇ volant per castitatẽ et puritatẽ. penne aũt rubee in pallore auri sunt apl'i ⁊ martyres q̇ ardore charitatis ꝑ martyriũ i celũ euolarũt. vñ pẽne rubee siue aurate dñr esse in dorso huius colũbe: eo qđ martyres supra dorsum martyriũ vel persecutiones ꝓpter xp̃m tolerarũt ex charitate ⁊ dono fortitudinis ⁊ aliarũ ṽtutum. Hec est ergo cã quare dauid ecclesiã xp̃i appellat colũbã ⁊ in toto isto ṽsu vtitur vocabulis metaphoricis ꝓpter similitudinẽ. Vñ sunt valde notanda vocabula hic posita: nã per colũbam intelligit ecclesiã ꝓpter rationes iã dictas: et ꝑ cleros intelligit terminos

virtutẽ (handwritten margin note)

ale (handwritten margin note)

Ecclia dr colũba.

inter quos volat ista colũba siue hereditates. Nã cleros grece idem est qđ sors latine. Sed quia termini hereditatuz siue ipse hereditates diuidebãtur per sortes vt pat3 in libro iosue. Ideo in scriptura termini xp̃i hereditates dicũtur sortes frequenter. Et iõ dauid in hoc loco per cleros intelligit terminos siue hereditates. Sed tunc est videndum que sunt hereditates siue termini inter quos volat ista colũba. Ad qđ est dicẽdũ vno mõ ꝙ termini iter quos volat ista columba sunt duo testamenta. s. vetus et nouũ quoꝝ mediũ fuit xp̃s qui fuit finis illius et principiũ huius: q: ad ip3 tendebant et volabãt pr̃es et oẽs fideles ve. te. ⁊ ꝑ ipsum transierunt ad vitã. Et sic iter et spaciũ mediũ iter te. ve. et no. fuit xp̃s ⁊ veritas euãgelica que in xp̃o fuit cõpleta. Et fideles nõ pñt venire nec poterũt ꝑuenire de lege ad grãm nisi volando et trãscẽdo ꝑ xp̃m: nec nos possumus ꝑuenire ad cognitionem veritatis le. ve. nisi volemus ad euangeliũ transcẽdo ꝑ xp̃m: in quo oia fuerũt cõpleta. Iđ q̇ vult videre ṽtutẽ nõ sistat nec maneat in illo termino sicut faciunt iudei sed op3 ꝙ transeat et volet ad aliũ terminũ ꝑ medium q̇ est xp̃s et ṽitas euangelica. Et sic aug. et hieronym⁹ et oẽs sacri doctores ab vno testamẽto in aliud volabãt trãscẽdo per xp̃m et veritatẽ euangelicã Ideo ait xp̃s. Math. xiij. ois scriba doctus in regno celorũ similis est patrifamilias qui ꝓfert de thesauro suo noua et vetera. Et sic pt3 vno mõ q̇d est volare inter terminos huius colũbe et quid est dormire per contẽplationẽ. alio mõ termini inter quos volat ista colũba sunt due ecclesie. sc3 ista inferior per grãm et superior per gl'iam. Nã ista colũba semper volat ferendo ⁊ vehẽdo fideles ab ista ecclia et hereditate ad illã superiore3 etiã per istos duos terminos intelligit̃ celum et terra inter quos q̇escit ecclesia xp̃i. Na3 ecclia est sup terrã: q: oia terrena ↄtẽnit ⁊ trãscẽdit ponẽs suã spe3 in bonis celestibus. et dormit ⁊ q̇escit ꝑ cõtẽplationẽ inter celũ et terrã: q: est supra terrã et infra celũ: q: nondu3 peruenit ad statũ glie. et ideo eius ciues dñr viatores ad illã pr̃iã iam eleuati terrenis. Et sic pt3 ꝙ oẽs fideles et iusti huius ecclie dicũtur dormire iter duos terminos huius colũbe et dicũtur pẽne eiusdẽ. Dormire ergo inter medios cleros huius columbe nil aliud est nisi inter duo testamẽta cõtemplari ⁊ ab vno ad aliud per cõtemplationẽ discurrere: ⁊ vnũ cũ alio concordare aut contẽptis rebus terrenis in sola contẽplatiõe diuine legis ⁊ in spe diuinorum cõquiescere et ẽm legem euangelicã viuere. ⁊ mysteria no. te. per figuras ⁊ ꝓphetas et auctoritates ve. test. approbare. Et hoc est qđ intendit dicere dauid in isto versiculo. Potest etia3 describi ista columba magis distincte ẽm omes suas partes. Nam ecclesia dicitur colũba metaphorice ꝓpter eius mãsuetudinẽ ⁊ mundiciã caput hui⁹ columbe est xp̃s a quo descẽdit ois sensus spũalis ⁊ mot⁹ ad sua mẽbra vt frequẽter dctm̃ est: colũba ei⁹ est ṽgo maria ꝑ quã descendũt ad nos oẽs grẽ ꝑ eius intercessionẽ: nã sicut xp̃s est mediator inter hoies et deũ. Ita virgo Maria est mediatrix in-

i ecclia. volare.

Ecclesie due.

Dormire inter medios cleros.

Maria dr colũba.

ter nos ⁊ xp̄m. Ista colūba hʒ alas et dorsum ⁊ ꝑtes interiores: pēne alaꝝ sunt deargētate ⁊ albe: pene dorsi sunt rubee ⁊ pallide q̄si deaurate. pēne ꝟo interiores sunt q̄dā virides ⁊ q̄dā medio colore ⁊ q̄si diuersis colorib⁹ colorate. Et idō pēne rubee ⁊ pallide siue deaurate dorsi hui⁹ colūbe sunt aplī ⁊ martyres ardore charitatis fulgentes q̄ p̄mū et altiorē locū tenēt i eccl̄ia sicut aurū iter metalla ⁊ idō ponūtur in dorso ecclesie: pēne aūt deargētate et albe alaꝝ sunt viri sancti et mulieres virgies ⁊ cōtēplatiui q̄ totalr̄ ista terrena cōtēpserūt ꝑꝑ celestia ⁊ idō ponūtur i alis colūbe: q: ꝑ puritatē volāt ad celū ⁊ sic tenēt scd̄ʒ locū in ecclesia. pēne ꝟo virides sunt scti dei cōfessores q̄ lʒ nō ꝑuenerunt ad rubedinē et palledinē martyrij: tn̄ i viriditate fidei ⁊ spei radicati fecerūt semꝑ fructus bonorūʒ operū: et idō collocant̄ iste pēne virides q̄nq̄ʒ i cauda: q̄nq̄ʒ ꝓpe alas colūbe. cetere aūt plume q̄ ponunt̄ sub alis ⁊ in ꝑtib⁹ inferiorib⁹ huius colūbe medijs et diuersis colorib⁹ colorate sunt oēs xp̄i fideles tā cōiugati q̄ꝫ simplices ⁊ diuersoꝝ statuū ⁊ cōditionū xp̄iani viuentes ⁊ sub lege euāgelica q̄ lʒ frequēter cadāt ꝑ pctm̄ tn̄ semel in anno vel finalr̄ surgūt ꝑ pniāʒ. oēs ergo supradicti stat⁹ fideliū dn̄r dormire ⁊ q̄escere i hac colūba. Ista colūba hʒ cleros. i. terminos intrinsecos ⁊ extrīsecos.

Termini colūbe. Termini intrinseci sunt ale ⁊ ei⁹ partes extreme sʒ termini intrinseci sunt celū ⁊ terra ⁊ ipsa columba tenet medium inter celum ⁊ terrā nā lʒ nōdū attingat nec possideat celū in re: tn̄ iam tenet i spe ⁊ lʒ sit in terra: tn̄ nō viuit s̄m terrā: imo est eleuata a sollicitudine terrenorū ⁊ i spe futuroꝝ viuit sʒ deū. Et ideo tenet medium inter celū ⁊ terram. Et ideo fideles dn̄r dormire inter medios cleros. i. iter medios terminos huius colūbe inter celū et terram. Vn̄ vita christiani dicitur dormitio respectu vite hominū mundanoꝝ. Nā dū mundani fluctuāt et laborāt solliciti circa honores ⁊ diuitias acq̄rendas et cetera tp̄alia exercenda xp̄iani dormiūt et quiescunt in contēplatione ⁊ spe bonoꝝ celestiū. Et idō psal. iiij. dicit vir iustus q̄ꝫ mundani a fructu frumenti vini et olei multiplicati sunt. Ego aūt in pace in idipsum dormiam et requiescā: q̄m tu domine singulariter in spe constituisti me ꝓut ibi fuit declaratū dormire ergo inter medios cleros siue terminos huius colūbe nihil aliud est nisi cōtēptis reb⁹ terrenis viuere in ecclesia ⁊ requiescere per contēplationē bonorū celestiū. His habitis est deueniendū ad cōstructionē littere hui⁹ versus que difficilis est nō solum propter vocabula metaphorica sed etiā propter istā dictionē si q̄ preponitur in oratione. Naʒ ista dictio si vno modo potest esse cōiunctio causalis: alio mō aduerbium optādi. Si aūt est cōiūctio cālis hoc pōt esse dupliciter. Nā aut cōnotat cāʒ efficientē aut finalem. Nō primū q: dormire iter medios terminos huius colūbe nō est cā efficiēs ei⁹ qd̄ p̄cedit nec subsequitur in littera. notat ergo cāʒ finalē ⁊ tūc ponitur ꝓut sit sensus. Dn̄s dabit ꝟbū euangelizantibus virtute dabit diuidere spolia speciei domus. dilecti. si dormiatis. i. vt vos fideles dormiatis ⁊ quiescatis inter medios cleros huius ⁊c. Termini extrinseci huius colūbe sunt duo testamenta vel fides: spes ⁊ charitas: q̄ sunt parietes eccl̄ie. Et tūc est sensus. vtinā dormiatis et quiescatis inter duo testamenta ꝑ contēplationē ⁊ studiū ⁊ meditationē. aut iter fidē: ⁊ spē: ⁊ charitatē ꝑ operationē et contemplationē. eo q̄ꝫ ecclesia est media iter duo testamēta et inter has ꝟtutes sequit̄ et clauditur pōt ēt ly pēne deargētate esse vocatiui siue nominatiui casus: et tūc est sensus. dn̄s rex ꝟtutū diuisit spolia ecclesie et vos pēne deargentate. i. fideles cōtēplatiui puri ⁊ mūdi et leues ab onere terreno dormiatis et quiescatis inter medios terminos hui⁹ colūbe et inter posteriora dorsi ei⁹ fulgētes in pallore auri. et sic semꝑ redditur sn̄ia itelligibilis. Lr̄a aūt hebraica sʒ pūctuationē thalmudistaꝝ hʒ sic. Si iacueritis iter sterq̄liniū ale colūbe coop̄te argēto ⁊ pēne eius in viridi preciosa sed iā dictū est q̄ꝫ tali iterpretationi non est fides adhibēda q: q̄nq̄ʒ tollit sacramentum et verū intellectum scripture et prophetie.

Dum discernit celestis reges super eam niue dealbabuntur in selmon: mons dei mons pinguis. lxxvij. d. in singulis ⁊ cap. sequen.

Mons coagulatus mōs piguis: vt q̄d suspicamini mōtes coagulatos. xxxij. q. iiij. sicut excellentiam.

Mons in quo beneplacitum est deo habitare in eo: etenim dominus habitabit in finem. Et. l. di. c. i capite.

¶ Q: superi⁹ dd̄ ōndit qualiter xp̄s ornauit ecclesiā suā multiplici et vario ornamēto ꝟtutū ⁊ graduū sctōrū. Hic ōndit qualr̄ distribuit i eā diuersitatē graduū: ordinū: officiorū: et p̄latoꝝ ad ministrādū eccl̄iastica sacr̄a et ad exercendū ptātē iurisditiōis ⁊ ōndit ēt quē effectū et fructū efficiunt ecclesiastica sacr̄a. vn̄ dicit q̄ꝫ ꝓpter hoc xp̄s rex celestis contulit ecclesie sacr̄a et ordinauit i ea ministros et sacerdotes dans eis ptātē ordinis et constituit in ea p̄latos cōferēs ptātē iurisditiōis: vt per sacramēta mundarēt hoīes a pctō et purificarēt eos et per ptāteʒ iurisditionis absoluerent eos a quocūq̄ʒ vinculo excōicationis. Dicit ergo dd̄ q̄ꝫ ideo christus ornauit ecclesiā colūbe ornamento vario virtutū et officiorum q: dū xp̄s rex celestis discernit et distribuit reges. i. rectores ⁊ sacerdotes et prelatos ad regēdū suꝑ eā: tūc hoīes recipientes sacramenta mundabuntur et dealbabūtur niue et puritate gr̄e ab omni nigredine pctōrū in selmon. ¶ Ad cuius intellectuʒ est aduertēdū q̄ꝫ in terra ꝓmissionis est quidā mons appellatus selmon: q̄ interpretat̄ vmbrosus eo q̄ꝫ semꝑ apparet vmbrosus et niger ad differētiā libani qui semꝑ apparet albus propter frequētiā niuiū: sed cū aliquādo ningit suꝑ mōtē selmō tūc apparet albus sicut libanus per quod figurabatur gentilitas q̄ ante erat nigra et vmbrosa tenebris pctōrū sicut selmō: sʒ postea fuit dealbata niue gratie baptismalis et aliorum sacramentorū et sic facta est alba sicut libanus. Et hoc est quod intendit dicere dauid. vnde ait q̄ꝫ dū xp̄s rex celestis discernit et

Mons selmon.

distincte distribuit reges.i.rectores et sacerdotes ꝛ p̄latos sup istā colūbā.i.ecclesiā tunc gētiles et oēs.petōres habitantes in selmō.i.inumbra petō rū dealbabūtur niue grē baptismalis ꝛ aliorū sa cramētorū ꝛ mundabunt ab oī macula ꝛ vinculo peccati. Unde sicut gentilitas añ erat umbrosa ꝛ sterilis sicut selmō postea p apostolos facta ē fer tilis ꝛ piguis,ad pascua sicut liban⁹ postq̄ niues baptismales et aliorū sacramētoꝝ ceciderūt sup eam. Et idō subdit q̄ mōs dei que ē ecclesia nō est mōs sterilis sicut selmō imo est mōs pinguis pin guedie multoꝝ sacroꝝ ad pascēdas oues christi ad refectionē spūalē. Et subdit q̄ ecclesia non so lum est mons pinguis sed etiā mons pinguis et coagulatus. ¶ Ad cui⁹ euidētiā est valde aduertē dū q̄ fm Ari.iiij.met. q̄ coagulatio causatur ex ni mia pinguedine et viscositate ꝛ ideo oīa pinguia ꝛ viscosa facil⁹ sunt coagulabilia sicut oleū ꝛ lac ꝛ mel.eo q̄ ptes facilius coherent et cōnectunt. et ecclia p similitudinē dr mōs pinguis et coagula tus pinguedine sacrorū et coagulatio fidei ꝛ cha ritatis qz grā ꝛ charitate fideles simul coherēt ꝛ pascunt i vna ecclesia pinguedine sacramētorum ꝛ euāgelice doctrine. Littera hic.hz mōs excelsus mōs pinguis qd idē est. Nā non solum ecclesia est mōs pinguis pinguedine sacramentorū ꝛ doctri ne.sed etiā est mons excelsus altitudine et celsitu dine dignitatis et cōtēplationis.de quo mōte dr Esa.ij. Erit preparatus mōs dñi eleuatus super oēs colles ꝛc. De quo ēt monte pingui ꝛ coagula to ꝛ celso dr ezech.xxxiiij. In pascuis vberrimis pa scā oues meas:ꝛ in montibus excelsis israel erūt pascua eorū ꝛc. Deinde cū dicit. Ut qd suspicami ni. Increpat iudeos modernos cecos et obstina tos. ¶ Ad cuius intellectū ē aduertēdū q̄ iu dei sicut sunt carnales et mundani ita non perci piunt spūalia sed solū tpalia et corporalia Et sic non intelligunt sacram scripturā nisi ad sensum litteralem:et sic putant q̄ illa terra quam deus pmisit cultorib⁹ suis fluērē lacte et melle ꝛ oleo et vino non est alia terra nisi terra chanaan et pal lestine vbi per magna tēpora p̄res sui habitarūt et ideo ad solā illā desiderāt reuerti et non ppter aliud desiderāt falsum messiā nisi vt reducat eos in illam terrā vbi est hierusalē terrena:vt in tēplo possint offerre oblationes et sacrificia aīaliū bru torum et sic putant ꝛ suspicantur in illa terra esse montes pingues de quibus deus locutus est pa triarchis et pphetis et in solio illis ponunt spē suam. dauid ergo preuidens in spū cecitatem isto rū increpat eos dicēs. O iudei ceci et obstinati vt quid id est quare suspicamini. et estimatis mon tes terre chanaan et palestine.i.montem oliueti et carmeli et hermon et alios montes illius terre esse montes coagulatos et pingues: de quibus locuti sunt prophete et in quib⁹ deus habitat qua si dicat. vana et falsa est suspicatio vestra ꝛ extisti matio quia montes pingues et coagulati quos deus fidelibus suis promisit non sunt corporales nec temporales sed spirituales et eterni et ideo ve ri montes et pingues sunt ista ecclesia in qua de⁹ habitat per gratiam et in superna in qua deus in eternum habitat per gloriam. Nam ista ecclesia toto orbe diffusa est ille mons in quo deo est bene placitum habitare in eo per gratiaz. etenim id est certe deus habitabit in eo in finē.i.vsq; ad finem mundi habitabit in isto per grām:ꝛ in illo super no habitabit in finem.id est in eternum per glo riam:quasi dicat quod deus habitauit in illa hie rusalem et templo et archa per aliquod tempus in figura ante incarnationem sed post mortem et passionem et resurrectionem iam amplius nō ha bitat in illo monte terreno: sed in sola ecclesia to to orbe diffusa habitat p grāz ꝛ in celo per glo riā ergo iste mons pinguis ecclesie est desideran dus vt in eo pascamur ecclesiasticis sacramentis per gratiam et supernus mons est appetendus vt illis pascuis vberrimis fruamur per gloriam. Ex supradictis patet quibus bonis spiritualibus or nauit christus ecclesiā suā et quomodo ppter di uersitatē bonorū spiritualium quib⁹ est referta ꝛ ditata sortiuntur diuersa nomina quia dicitur et appellatur hereditas christi et sponsa et domus speciosa et columba ꝛ mons pinguis et coagula tus et excelsus. Patet etiam quō montes chanaā nec montes terreni nec synagoga nec delubra et templa gentilium nullo modo possunt dici mon tes pingues ꝛ coagulati q̄ pascua eorū sunt cor ruptibilia et transitoria: et de⁹ nō habitat in eis per gratiam nec per gloriaz et per ɔsequēs in eis nullus potest deo frui:nisi in sola ecclesia ista per gratiam:et in superna per gloriam. ergo isti sunt montes in scriptura promissi. Item mons pin guis verus coagulatus et excelsus in quo deus inhabitabit in eternū in vnitate persone est huma nitas christi. et ideo tota pascua et fruitio beato rum consistit in visione persone christi qui est ver bum patris. In quo est tota trinitas essentialiter et substantialiter et inseparabiliter sic nemo po test videre nec frui filio qui videat et fruatur pa te et spiritusancto. vt ait christus Jo.xiiij. qui vi det me videt et patrem meum. Item.xvij. hec est vita eterna vt cognoscant te deum verum et quē misisti iesum christum. Et ideo iste est verus mōs pinguis pascualis et fruibilis: de quo vltimate loquitur scriptura quia iste fecit ecclesiam pin guem et coagulatam.

Currus dei decem milibus multi plex milia letantium: dominus in eis in synay in sancto.

Ascendisti in altum: cepisti capti uitatē accepisti dona in hominibus.

¶ Hec est quarta pars principalis in q̄ oñdit dd qualiter xp̄s accepit a patre oīa bona spiritua lia supradicta vt distribueret ea ecclesie sponse sue. Et hoc accepit in die ascensionis. vnde licet hoc habuerit xp̄s a primo instanti sue conceptio nis:etiā inquantum hō rōne vnionis: tamen hoc apparuit manifeste in die ascensionis quia tunc accepit possessionem regni celestis inquantum homo pro se et membris. Ideo dicit in ascensu suo: data est mihi oīs ptās ī celo et in terra. Mat.

Margin notes: ecclesia. mons dr · Nota. · mōs pin guis est xp̄i hūa nitas. · eph.iiij. b. · de sum. tri. ꝛ fi. ca.c.dā namus

ulti. Et ideo describit modū xp̄i cū triumpho. A
¶ Ad cuius intellectū est notandum q̄ angeli in scriptura frequenter noīantur currus dei. in quibus deus sedere dr̄. vñ primo paralipo. xxvij. deus precepit salomoni vt faceret cherubin ad modū quadrige sup quo cherubin de⁹ sederet. Itē psal. xvij. dictum est: qui sedes super cherubin ꝛ ambulas super pēnas vētoꝝ. Item psal. xcviij ꝗ sedes super cherubin moueatur terra. Et sic ēt dr̄ deutero. xxxiij. q: dn̄s de synay venit ꝛ cū eo sanctorū milia. i. cū multis milibus angelorum vt glosant hebrei ꝛ sic ptz q̄ in scriptura angeli frequenter dicūtur curr⁹ dei. Et intēdit dicere dauid in hoc passu q̄ sicut deus descendit et fuit in monte synay super milia angeloꝝ. Ita xp̄s deus incarnatus ascendit in celum sedens super multa miliā angelorū tanq̄ super multa milia curruū. Nā sicut romani duces habita victoria de aliqua prouincia intrabant romā cū triūphali curru ꝛ ante et retro currū precedebat et subsequeba tur quaterna captiuorum et preda recuperata vt ptz de camillo qui retulit romaȝ vexilla recuperata quōdam ablata. Ita pariter xp̄s deuicto diabolo et expoliato inferno et recuperata preda captiuoꝝ quondam ablata et tyrannice in limbo diu detenta super currū triumphalē multorū miliū angelorum intrauit celū secū ferens recuperatā captiuitatem sctōꝝ patrum. Et sic accepit sedē in celo pro se et suis q: sedit a dextris pr̄is. Mar. vlti. a quo pr̄e accepit oēm ptātem ꝛ factus est vniuersalis distributor bonoꝝ ꝛ oīm virtutū dilecti pr̄is sui. ꝛ ista dona accepta a pr̄e dedit et distribuit hoibus. Prio apl'is in die penteco. ꝛ postea oib⁹ martyribus et doctorib⁹ ꝛ fidelib⁹ distribuit per successionē tp̄is. Hoc est ergo qd̄ intendit dicere dauid in hoc passu lȝ verbis duris et intricatis. Vñ ait q̄ sicut curr⁹ dei fuit multiplex. x. milib⁹ in synai in sctō. i. in monte sctō synai vbi fuerūt multa milia angelorū supple letantiū cū deus dedit legē in monte synai: vt dictū est deuter. xxxiij. Ita tu pariter xp̄e deus ꝛ hō ascendisti in altum celū cū multis milibus currum angeloꝝ letantium cum magno triumpho et cepisti tulisti tecum captiuam captiuitatem sanctorum patrū ab inferno abstractam et recuperatam propter quam victoriam meruisti talem triumphū: et sedisti a dextris patris a quo accepisti ptātez et accepisti dona hoibus tuis fidelibus distribuēda et dispensanda in die pente. et in oī tempore futuro q: distribuisti dona gr̄e fidelibus tuis in hac eccelsia ꝛ bona glorie in celesti. Et nō solū accepisti illa dona pro patribus et fidelibus ve. te. quos de limbo liberasti nec solum pro apostolis et ceteris q̄ te in principio receperunt sed etiam accepisti potestatem et dona vt gentiles non credentes quia nunq̄ habuerant legem hereditarent dominum deum conuersi ad fideȝ: vnde saluator ait Jo. xvij. pater nō p̄ his rogo tantū sed pro omnibus qui credituri sunt. Litera Hieronymi habet sic. Currus dei innumerabilia milia milium letantiū dominus in synai in sancto. Et tūc litera est magis plana: quasi dicat q̄ currus dei ita est innumerabilis q̄ sunt milia milium angeloꝝ letantium quia dominus fuit in eis tanq̄ in curribus immo te sancto synai. nostra autem litera debet sic construi. scilȝ q̄ currus dei fuit et est multiplex. x. milibus. i. plus decem milibus q: multa milia angeloꝝ letantium fuerunt et dominus fuit in eis curribus angeloꝝ in sancto monte synai quando dedit legem moysi. Et conuersus ad xp̄m dicit O christe deus sicut quādo data est lex in in monte synai currus dei fuit multiplex et innumerabilis. s. milia miliū angeloꝝ letantium et dominus fuit in eis curribus in sancto monte synai q: fuit plus decem milib⁹. i. plus q̄. x. mi. Ita tu cum innumerabilib⁹ curribus angeloꝝ ascendisti in altum celum et cepisti et tecū tulisti captiuitateȝ. i. predam captiuam quā de limbo liberasti: et iō in premium tante victorie accepisti a patre dona hominibus distribuenda.

Angeli dñr dei currus.

xp̄s bonorū patris distributor

Etenim non credentes: inhabitare dominum deum.

xvi. q. ij. visis. Et xxiij. q. x quid culpatur.

¶ Etenī. i. insup. tu accepisti ptātē nō credentes i. gentiles et alios infideles habitare. i. frequenter habere dn̄m in deū. s. vt esses in eis deū: ipsi tibi in populū q: dedisti eis potestatem filios dei fieri per regenerationem baptismalem.

Benedictus dn̄s die quotidie: prosperum iter faciet nobis deus salutarium nostrorum.

de cōse. dist. ij. ic. accesserunt.

¶ Postq̄ superius explicauit qualiter xp̄s accepit a patre oia bona spiritualia hominibus distribuenda. Ideo i hac quinta parte ostēdit quibus meritis xp̄us meruit illa dona accipere pro suis distribuenda: et dicit qd̄ hoc meruit xp̄s per suam mortem et passionem per quā nos redemit et ideo meruit dici saluator omnium: dicit ergo benedictus sit dominus noster iesus xp̄s die quotidie. i. per singulos dies: vt habet litera Hieronymi. Nam ipse faciet prosperum iter ꝛ viam salutarum nostrorū idest nostrarum saluationum.

Deus noster de⁹ saluos faciendi: ꝛ domini domini exitus mortis.

de cōse. di. ij. iterat.

¶ Christus deus noster est deus faciendi saluos homines: quia est saluator hominum iuxta proprietatem sui nominis quod est iesus: idest saluator. Et subdit causaȝ quare dicitur saluator hominum et quomodo saluauit homines di. quod causa qua saluauit et precium nostre redemptionis ꝛ salutis fuit quia domini dei exitus mortis scilȝ quia exitus domini dei iesu christi fuit exit⁹ mortis q: per mortem exiuit ab hoc mundo vt nos a morte perpetua liberaret et saluaret: quia mortē nostram moriendo primo destruxit per exitum mortis: sed per tres dies vitam nostram resurgendo reparauit. Et ideo dicitur deus saluos faciendi et saluator hominum et deus salutarium nostrorum. Et fecit iter prosperū in hac via per gratiam sacramentorum que fluxerunt a passione sua et in celum per gloriam quā meruit hominibus distribuere per merita sue passionis. Litera

ra hieronymi hyrhui dei mortis egressus: et tunc est litera magis plana. Est ergo sensus huius partis quod quia exitus domini nostri iesu christi fuit exitus mortis idest quia se humiliauit usque ad mortem et voluit recipere in se mortem cum non obligaretur. Ideo destruxit nostram mortem et cum mors esset finis omnium et erat nobis iter flebile ad infernum: ipse christus recipiendo mortem fecit nobis iter prosperum per ipsam ad vitam eternam: quia ipsa que ante erat ad aliam mortem eternam propter peccatum facta est iter prosperum ad vitam eternam per mortem christi. Item cum celum nobis esset clausum. christus fecit ipsum nobis peruium in sua ascensione et via celestis que nullius fuerat temerata vestigio facta est nobis nota et christus fecit nobis iter prosperum per celum ad vitam eternam: et totum hoc meruit propter suam mortem et passionem. Et sic meruit dici deus salvos faciendi et deus salutarium nostrum.

Argu. extra de baptismo. c. maiores

Verumtamen deus confringet capita inimicorum suorum: verticem capilli perambulantium in delictis suis.

¶ Postquam superius dauid ostendit qualiter passio christi fuit causa nostre salutis et fecit nobis iter prosperum ad vitam eternam. Ideo in hac sexta parte ostendit qualiter illa eadem passio christi fuit scandalum et causa damnationis corporis et anime et captiuitatis et destructionis iudeis cecis et obstinatis. Nam iudei in occidendo christum incurrerunt iram et indignationem dei et sententiam vtriusque mortis propter mortem iusti: sed adhuc christus expectauit eos ad penitentiam per xl. annos ne sua passio esset eis inutilis sed quia noluerunt cognoscere reatum suum nec conuerti ad christum immo voluerunt in sua perfidia et obstinatione permanere persequendo apostolos et ecclesiam. Ideo christus misit tytum contra eos cum exercitu romanorum qui cepit et destruxit omnes ciuitates galilee et palestine et finaliter obsedit hierusalem verticem caput totius regni: et post longam obsidionem et stragem et inediam cepit et combussit templum et arcem et presidium totam ciuitatem et muros ex fundamentis euertit: in qua obsidione mortua sunt fame et gladio decies centena milia vt inquit iosephus libro de bello iudaico: que quidem strages facta est vt ipse inquit in vindictam mortis Jesu nazareni. aut Johannis baptiste aut iacobi iusti. Sed rabi samuel manifeste probat quod illa strages potius facta est in vindictam mortis christi qui fuit magis iustus dignus propter sanctitatem vite et magnitudinem miraculorum. Et hoc predicit dauid: vnde ait quod licet exitus et egressus domini nostri iesu christi fuit exitus mortis per quam nos saluauit a captiuitate et de morte perpetua liberauit. Verumtamen christus in vindictam mortis sue confringet capita iudeorum inimicorum et crucifixorum suorum scilicet scribarum et pharíseorum et sacerdotum qui fuerunt capita in consilio et coniuratione contra ipsum et confringet verticem capilli successorum illorum perambulantium et perseuerantium in delictis suis et in obstinatione et malicia sua. ¶ Unde est aduertendum quod sicut principes sacerdotum et scribe et pharisei erant capita ciuitatis hierusalem

Judeorum punitio.

Nota.

Ita hierusalem erat caput et et capillus totius regni et templum et fortalicium et presidium erat vertex ciuitatis et omnia ista fuerunt penitus combusta et destructa et cetera. Et ideo per verticem capilli intelligit templum et presidium et turres altiores ciuitatis. Nam sicut hierusalem erat capillus et caput aliarum ciuitatum et oppidorum regni. Ita templum et presidium et turres erant vertex et etiam capilli ciuitatis que omnia fuerunt destructa. Ita etiam per virtutem capilli potest intelligi superbia et regnum et sacerdotium iudeorum que omnia fuerunt confracta. Item notanter dicit et verticem capilli perambulantium in delictis: per quod intelligit successores crucifixorum christi permanentes et perambulantes et perseuerantes in eadem malicia et obstinatione: quia non solum christus confregit capita crucifixorum suorum quia pylatus et herodes mortui sunt in exilium in galilea: et annas et caypbas mortui sunt in multis miserijs et seditionibus: que facte sunt in hierusalem in illis quadraginta annis et vt ait Josephus. Sed etiam christus confregit successores illorum et filios qui voluerunt in eadem obstinatione et malicia perambulare et permanere. Et sic christus quotidie confringit verticem et maliciam modernorum iudeorum in eadem obstinatione perambulantium et perseuerantium: quia continue expoliantur et verberantur et interficiuntur: et sunt in perpetua seruitute. Deinde cum dicit.

Dixit dominus ex basan conuertam: conuertam in profundum maris. s.q. iiij. c hoi q. s. econtra.

Ut intinguat pes tuus in sanguinem: lingua canum tuorum ex inimicis ab ipso. Et. xv. q. s. c. non est

¶ Explicat modum supradicte stragis et excidij ciuitatis et totius regni. ¶ Ad cuius intelligentiam est notandum secundum iosephum quod sicut filij israel venientes in terram chanaan non intrarunt per palestinam que est contigua cum egypto: sed circumdederunt per desertum et montem seir. et moab et destructa terra basan intrauerunt per iordanem ab oriente. Et sic destruxerunt hierico. et omnes ciuitates et obtinuerunt totam terram a iordane et basan vsque ad profundum maris mediterranei occidentalis: vt patet per totum discursum libri iosue. Ita pariter dicit iosephus quod postquam tytus cum exercitu suo venit in syriam misit in egyptum vbi erat quedam legio militum romanorum scilicet sex milia et. cccccclxvi. equitum: que quidem legio eodem itinere circuiuit totam palestinam et iudeam et mare mortuum et per terram basan intrauerunt iordanem. Et inceperunt vastare et destruere omnes ciuitates et oppida iudeorum. Et sic vastando venerunt a basan vsque ad ioppen et cesariam et gazam que erant ciuitates site in littore maris occidentalis et sic destruxerunt et ceperunt primo totam galileam et iudeam. Ultimo autem obsederunt hierusalem: et tandem post longam obsidionem et famem ceperunt eam vi armorum et trucidarunt omnes principes sacerdotum et scribas et phariseos et principes populi: et

a ciues et populares & plebeios: intm̄ q̄ oēs pla/
tee et vici et domus hierlm̄ fluebant cruore & san/
guine occisoꝝ. Et hoc est q̄ intēdit dicere hic dd̄
put vidit in spū. vn̄ ait. O dn̄e iesu xp̄e dn̄s pater
tuus dixit et pposuit & pcipiendo dixit. Ego con
uertā et deducā legionē militū romanoꝝ ex egy/
pto per desertū vsq̄ ad basan que est apte orien/
tis: et ex basan ꝯuertā exercitū & legionē romano
rum versus occasum destruēdo et vastādo ciuita/
tes iudeoꝝ vsq̄ ad ꝓfundū maris: id est vsq̄ ad
iopem et gazā et ceteras ciuitates sitas in littore
maris mediterranei et captis oībus ciuitatibus
tādē obsidebit & capiet & destruet hierlm̄ in qua
effundet tātus sanguis occisoꝝ & romani nō cal/
cabūt nisi sanguinē iudeoꝝ intm̄ vt pes tuus itin
guat in sanguine: & etiā lingua canū tuoꝝ militū
intingat & satiet ab ipo sanguine effuso ex iudeis
inimicis tuis. Et hoc iusto dei iudicio fctm̄ est vt
sicut iudei intinxerūt pedes xp̄i sanguine ipm cru
cifigēdo et ꝯclauādo. Ita xp̄s intinget pedes suo
rum militū in sanguine iudeoꝝ. Et ēt qz iudei tā/
to desiderio sitiuerunt sanguinē xp̄i. Ideo canes
linxerūt et satiati sunt sanguine eoꝝ. O ergo alti
tudo diuitiaꝝ sapiētie & scie dei q̄ incōprehēsibi
lia sunt iudicia eius et inuestigabiles vie ei⁹. L
xp̄s iu/deoꝝ ca pita cō/fregit. ¶ Ad maiorē euidentiā eoꝝ que dicit in hac ꝑticu
la est aduertendū q̄ sicut iudei multipliciter ꝑam
bulāt et ꝑseuerāt in delitijs & sceleribꝰ suis ꝯ xp̄z.
Ita multipliciter & iugiter xp̄s ꝯfregit et ꝯfringit
continue capita iudeoꝝ inimicoꝝ suoꝝ. Nā sicut
semꝑ perseuerant in sua iniquitate et malicia: ita
xp̄s semꝑ ꝑseuerat in puniendo eos. Un̄ lz multa
pctā fuerūt annexa pctō iudeoꝝ: tn̄ fuerūt duo ꝑn
cipalia. s. sacrilegiū & blasphemia: qz fecerūt deū
mēdacē & legē & ꝓphetas & homicidiū iniustū: qz
ipm iustissimū occiderūt: sicut patebit psal. lxxi.
Sz grauiora fctā sunt ista duo pctā ꝑ obstinatio
nem & ꝑseuerātiam: q̄ ꝑ primā cōmissionē & ꝑ/
petrationē. Un̄ nō suffecit scribis & phariseis q̄
deū negauerūt & legē: & ꝓphetas negando xp̄m:
et ipm occiderūt: sed qd̄ grauius et deterius est in
eadē infidelitate ꝑmanserūt: & per multa alia mē
dacia sue false doctrine addiderūt: in quibus te/
nebris perābulāt et ꝑseuerant obstinati. vt pate/
bit psal. sequēti et psal. lxxi. Et nō solū perābu/
lant et ꝑseuerāt in eadē cecitate et infidelitate.
not. q̄ quolibz anno iu dei cruci figunt vnū chri stianuz. Sed in eodē homicidio cōtra christū & suos fide
les: qz non sufficit eis q̄ patres eorum occiderūt
xp̄m: sed etiā ipsi desiderāt ipm occidere in mem/
bris suis: immo quolibet anno crucifigūt aliquē
xp̄ianum. et si nō pn̄t habere hoiem crucifigunt
aliqd̄ aliud aīal ex desiderio crucifigēdi xp̄z put
pluries compertuz est ex eoꝝ confessione in diuer
sis partibus mūdi. Un̄ in anno. d. cxxvij. congre
gati iudei in ciuitate beryti in vna domo ceperūt
imaginē ligneā crucifixi. & primo flagellauerunt
eam et iterū cum oībus opprobrijs et mysterijs
crucifixerunt eam et lancea per latus trāsfixerūt
a quo miraculose exiuit magna copia sanguinis
intm̄ q̄ exiuit per rimulas portaꝝ in via publica
quo miraculo viso oēs iudei spōte venerūt ad ba
ptismū miraculū predicantes de quo mysterio ce
lebratur festū passionis imaginis in quibusdā
ecclesijs. Itē anno dn̄i. m. clxxiij. cōgregati iudei
in die pasce in synagoga ceperūt quendā iuuenē No. exē plum.
vocatū ricardū in ciuitate Parrhisius quē cū oī/
bus opprobrijs quondā xp̄o factis crucifixerunt
quo scelere cōperto rex Francie oēs iudeos ex suo
regno precepit relegari de quo exilio obtinuerūt
iudei indulgentiā & fuerūt ab exilio precibꝰ reuo
cati. ¶ Sed iterū post aliquot annos in eadē ciui
tate: quidā iudeus emit pecunijs a quadā pauꝑ/
cula muliere hostiā consecratā: quā in cōmuni de
latenter absconderat: hanc hostiā cepit ille iudeꝰ
et in cacabo diu decoxit: & exinde abstractā supra
incudē malleo et gladio multipliciter ꝑcussit: ex
cuius vulnere copia sanguinis exiuit: et q̄si totaz
domū vsq̄ ad fores impleuit: quo scelere comper
to et per ciuitatē & regnū diuulgato per oēs ptes
Francie: iudei fuerūt expoliati et partim trucida
ti et cōbusti et ceteri irreuocabiliter a toto regno
expulsi vsq̄ in hodiernū diem: que quidem hostia
ostendit hodie in testimoniū in ecclia scti Ioan/
nis de grauia. Itē per idem tp̄s apud cesaraugu
stam ciuitatē hyspaniarū cōgregati iudei in die
pasce quendā puerū vocatum dn̄icum cū oībus
opprobrijs xp̄i crucifixerūt cuius sepulchrū in ea
dem ciuitate vsq̄ in hodiernū diem ōnditur. Itez exēpluz
anno dn̄i. M. ccclxix. iudei in alamania omnes
aquas potabiles veneno mortifero infecerūt ꝓ/
pter qd̄ magna pars eoꝝ fuit cōbusta et trucida/
ta. Itē anno dn̄i. M. cccclxvij. in nostris tēpori/
bus congregati iudei in ciuitate tridenti quendā
puerum symonem vocatuz cum omnibus oppro
brijs crucifixerunt que res fuit nota per totā Ita
liam et Germaniam et Galliam: qui quidem san
ctus signis et miraculis claret: et per idem tem/
pus nostro tempore pontificatus domini Sixti
simile scelus commiserunt iudei in ciuitate derto
ne crucifigendo quendam puerum vocatum Io/
anninuz quo scelere comperto multi iudei fuerūt
interfecti et domus eorum dissipate. Itē hoc eo/
dem tempore apud sepuluedam oppiduz hyspa
nie iudei congregati in die pasce crebris flagel/
lis et ictibus occiderunt quendam puerum chri/
stianum cum omnibus opprobrijs christi cuius
sceleris noticia venit ad dominum Ioannem ar/
chiepiscopuz secobiensem qui facto processu om
nes illos iudeos tradidit curie seculari ꝯ quos
insurrexerūt omnes rustici et mulieres et multos
eorū suspenderunt: et alios varijs tormētis affli
xerunt que res nota fuit nostris diebus per totam
hyspaniam. Ex quibus patet quod talia scelera
non possunt eis prouenire: nisi ex illo grandi pec/
cato parentum quorum sunt iugiter imitatores:
quia talia facta non sunt humana: sed bestialia &
beluarum similia propter que iugiter affligūtur
et trucidantur et expoliantur et nunquam ex tali
bus sceleribus valent corrigi: sed semper in eadē
cecitate et obstinatione ambulare et perseuerare
nec cessant ambulare in delictis suis: ideo christꝰ
iugiter et successiue concutit et conterit capita eo
ꝝ

rum verticem capilli et superbie et odij et malicie iniquitatis eoꝝ et conuertit maliciā eoꝝ in ꝓfundum maris persecutionis et in trucidationibus ⁊ cedibus eorum canes lingunt sanguinem eorum in vindictā xp̄i quem semper putāt et desiderāt ꝑsequi. Sed clarius dicet hoc dd psalmo sequenti. et magis declarabit̄ psal. lxxvi. Et nota ꝙ multi sancti doctores antiqui exponūt predictos duos versus quasi per oppositū quasi dicat deus. Ego conuertā fideles meos ex basan. i. ex infidelitate et cōfusione peccatorum. et dicat corpus mysticū vt pes tuus: o deus. i. martyres cui intingantur in sanguine propter te et lingua canū tuorum. i. p̄dicatoꝝ et doctoꝝ sint a teipso directa ⁊c. que quidem expositio lꝫ possit hr̄e bonum sensum: tamē multum videt̄ mihi extorta et extranea ab ip̄a litera. Et ideo videtur mihi magis conformis litere expositio supradicta exponendo eā de punitione crucifixoꝝ xp̄i. Nam in versu precedenti d̄r do mini dn̄i e itus mortis per qd̄ denotat̄ passio xp̄i Et ideo subdit. verumtamē dn̄s ꝯfringet capita inimicoꝝ suorū et verticē capilli ꝑambulantium in delictis suis: per qd̄ explicat̄ punitio crucifixorum xp̄i ⁊ suorū successorū: vt dictū est.

De ꝯse. disti. ij. xp̄s. ⁊ c. se. ⁊ xcij di. legitimus. ⁊ ſ qd̄. ſ. multe.

Viderunt ingressus tuos deus: ingressus dei mei regis mei q̄ est in sancto. Preuenerūt principes cōiuncti psallentibus: in medio iuuencularū tympanistriarum.

¶ Ad cuius intellectū est aduertendū vt pꝫ Actu. xiij. ꝙ obstinatio pp̄li iudaici fuit cā conuersiōis populi gentilis. Nam vidētes ap̄li cecitatē ⁊ obstinationē iudeoꝝ dixerūt vobis oportebat predicari verbū dei: sed qꝛ indignos vos fecistis: iō cōuertimur ad gētes. Hoc ergo preuidēs dd̄ in sp̄u postq̄ superius meminit reprobationē ⁊ destructionem iudeorum factam in vindictā mortis xp̄i Ideo in hac. vij. parte predicit cōuersionem gētiliū et dilatationē ⁊ ampliationem ecclesie factā in populo gentili per totū orbē. Nā reprobatis iudeis tūc ap̄li ingressi sunt ad pp̄lm gentilē quem totū subiecerunt iugo xp̄i: sicut Josue cū filijs israel ingressi sunt terram ꝓmissam et subiecerūt eā cultui diuino. Nā ille ingressus fuit figura huius Unde legitur Josue. iij. ꝙ Josue ex precepto dei elegit xij. principes sup. xij. tribus qui precederēt arcbā dn̄i. Ad cuius presentiā aque iordanis cōuerse sunt retrorsum. Unde illi. xij. principes abstraxerunt. xij. lapides ⁊ posuerūt in castris in memoriam illius miraculi. Et tulerūt alios. xij. lapides de terra quos posuerunt in medio fluminis supra quos transierunt filij israel per mediū fluminis pede sicco: et ingressi sunt terram promissionis isto ordine. Nam primo procedebant illi. xij. principes. Secundo leuite psallētes in tubis et organis et ceteris musicis instrumētis. Tertio sacerdotes portantes arcbā domini. Ultimo sequebantur arcbam puelle cum tympanis tympanizantes ⁊ cantātes laudes domini et victorias et triumphos et miracula ⁊ signa que deus fecerat pro eis. Et postea sequebat̄ totū residuū pp̄li Arcba aūt portabat̄ in medio leuitarū per sacerdotes. Et sic leuitis clangētibus tubis ⁊ pp̄lis vociferantibus lustrarūt septē diebus ciuitatē hierico intm̄ qd̄ finaliter ceciderūt muri ⁊ capta fuit ciuitas ⁊ dissipata. et sic isto ordine postea illi. xij. principes cum arcba ꝓcesserunt per totam terrā et subiecerunt sibi eam: qꝛ nullus potuit resistere: immo omnes reges ⁊ pp̄li chananeorum fuerunt victi et ꝓstrati a facie dn̄i existentis in arcba. Et sic Josue cum illis. xij. p̄ncipibus omnes illos populos deleuit aut tributarios fecit et oīa ydola eorum cōfregit: ⁊ arcbam ibi collocauit. Considerans ergo dd̄ ⁊ contēplando oīa ista supradicta mysteria preuidit in spiritu ꝑ reuelationem qualiter debebat eligere. xij. apostolos quos constituit p̄ncipes sup omnem terram. Et qualr̄ reprobatis iudeis isti. xij. p̄ncipes debebāt ingredi ad pp̄lm gentilem ꝑ hoc nomen iesum in arcba euāgelica ꝑ aquas baptismales sup. xij. lapides articuloꝝ fidei. Et q̄lr̄ oēs reges ⁊ p̄ncipes terre et pp̄li gētilium debebāt cadere a facie hu9 nois iesu: ⁊ clāgētib9 ⁊ vociferātib9 ap̄lis: tubis ⁊ p̄dicatiōib9 euāgelicis debebāt rūpi ⁊ frāgi ⁊ ruere oīa ydola ⁊ tēpla gētiliū ⁊ sic tota egypt9 ⁊ ethiopia ⁊ oīa regna mūdi debebāt subijci iugo christi Itaq̄ hoc puelle cātātes cū tympanis p̄cedebant arcbā cū leuitis et alijs de pp̄lo israel: ꝓuidit dd̄ i spiritu qualiter non solum illi. xij. apostoli debebant predicare: sed etiā multi martyres ⁊ puelle et v̄gines debebāt p̄dicare euāgeliū ⁊ mori ꝑ cōfessiōe nois iesu et conuertere alias gentes. Unde etiam patet quod duodecim apostoli non solum fuerunt figurati per illos duodecim principes quos elegit Josue vt precederent arcbam et exercitum domini ad subijciendos populos: sed etiam fuerūt figurati per duodecim patriarchas filios Jacob. Nam sicut Jacob genuit duodecim filios qui postea carnaliter generarunt vnusquisꝙ multos filios ex quibus fuit multiplicatus totus ille numerosus populus per duodeciꝫ tribus distinctus qui possedit totam illam terram. Ita pariter christus regenerauit duodecim filios spirituales per regenerationem baptismalem: qui postea diuisi per duodecim partes mundi regenerarunt totum populum christianum per baptismum et quibus duodecim descendit tota ecclesia fidelium: qui quidem duodecim apostoli introduxerunt populum gentileꝫ in ecclesiam per flumen baptismi supra duodeciꝫ articulos fidei: sicut Josue et illi duodecim principes precedentes introduxerunt omnes filios israel per aquaꝫ iordanis supra illos duodecim lapides in terram promissionis. Hoc est ergo quod intendit dicere dauid in hac parte. vnde ait dauid. O christe deus sicut populi chananeorum tunc viderūt ingressus tuos in terram chanaam. Ita pariter totus populus gentilis viderunt ingressus iesu christi dei mei et regis mei qui est in sancto. i. qui habitat in templo hūanitatis per vnitatē personalem quasi dicat qd̄ sicut chananei viderūt ingressus dei existētis in arcba a cu9 facie oēs ceciderunt. Ita pariter

Not. de ꝯuersione gentilium.

Figura ap̄lorū.

ter oēs populi gentiliū viderunt ingressus dei mei iesu christi qui est et habitat in sanctuario humanitatis: et in sanctuario legis euangelice: et in sanctuario sacramētorum. Nā in eucharistia christus habitat realiter et personaliter: et in oībus sacramentis sacramētaliter. Nam cetera sacramenta realiter cōtinēt virtutē passionis xpi vt dictum est. Et notanter dicūtur ingressus in plurali. Nā sicut illi duodecim pncipes cū suis tribubus intrarunt per duodecim alueos iordanis. Ita pariter duodecim apostoli intrarunt totū orbem per duodecim partes. Nam vnusquisqȝ accepit suam prouinciam in sortem. Et sicut illi duodecim principes tribuum preueniebāt cum leuitis canētibus et cum puellis tympanizantibus ante archam. Ita pariter duodecim apostoli principes et exercitus dñi iesu xpi regis nostri preuenerūt coniuncti martyribus et doctoribus pdicantibus nomē xpi et euangeliū in medio iuuencularum tympanistriarum: scilicet in medio virginum publice confitentium christū. Nam sicut apostoli dicuntur tybicines seu tubicenes canētes ante archam christi in isto ingressu: eo q predicabāt et pconizabant euangeliū: ita martyres dicūtur psallentes: quia ad sonum et pdicationē apostolorū: ipsi confitentes psallebant christū. Et ita etiā virgines dicuntur tympanistrie: eo q cum audacia et fiducia cōfitebantur publice fidem christi ante reges et presides ad quarū confessionē multi populi cōuertebantur: quia ipse etiam predicabant euangeliū. Nam beata magdalena predicauit in marsilia et conuertit regem et reginā cum toto populo. Item beata lucia conuertit matrē suam: et fuit causa vt conuerteretur tota insula Sicilie post mortē suā. Nam ante disputauerat fidē christi coram pascasio. Itē beata cecilia cantantibus organis in die suarū nuptiarū ipsa domino decantabat dicens. Fiat dñe cor meū et corpus meū inmaculatū: vt non cōfundar. Et ita pariter beata katharina disputauit de fide christi coram maxentio cū doctoribus: et vicit et confudit oēs. Et ideo omnes virgines fideles dicuntur tympanistrie christi: sed inter oēs virgo maria per excellentiā fuit tympanistria christi que cantauit illud canticū nouū super oīa cantica: scilicet Magnificat aīa mea dñm etc. Et sic patet q tres cōditiones fideliū subiecerunt mundū iugo christi: scȝ apostoli tubicināntes euāgeliū: et martyres et doctores psallētes et publice confitentes xpm: et virgines tympanizantes. Sed quia apostoli et martyres et virgines nō intrarūt: nec introduxerūt alios in ecclesiā nisi per aquas baptismales: et per confessionē .xij. articulorū: ideo dauid inuitat omnes christianos ad baptismum et confessionem. Unde ait.

(apli pro tū orbē pdicart)

In ecclesijs benedicite deo domino de fontibus israel.

(xxiiij. q. j. alien⁹. et c quam q.)

¶ O vos xpiani regenerati de fontibus baptismalibus israel scilicet ecclesie benedicite dño deo et domini iesu xpo in ecclesijs et congregatiōibus fideliū. quasi dicat: vos gētiles in illo ingressu apostolorum regenerati de fontibus baptismi confitemini fidem articulorum domino deo nostro iesu xpo relictis idolis. Et sic eritis effecti filij israel secundū spiritū per apostolos regenerati q erāt filij israel non solum secundū spiritum: sed etiam scdm carnem. ¶ Deinde cum dicit.

Ibi beniamin adolescentulus in mentis excessu.

(dist. xj c. ecclīasti car. et c. catholica.)

A ¶ Explicat qui fuerunt illi principes et duces qui ingressi sunt ad subijciēdum populū gentilem et dicit q omnes illi apostoli et duces: licȝ potuerint esse ex oībus duodecim tribubus scdm carnē tamē principaliter fuerūt de quattuor tribubus scȝ de tribu beniamin: et iuda: et zabulon: et neptalim. Et hoc dicit dauid put puidit in spiritu prophetico. Per ea verba que dicit iacob Gen. xlviij. Unde quādo iacob venit ad beniamin dixit super eum. Beniamin lupus rapax mane comedet aut rapiet predā et vespere diuidet spolia. Hoc quippe fuit impletum in beato paulo qui fuit de tribu beniamin ad Phi. iij. ipe enī primo fuit lupus rapax quādo psequebat ecclesiā dei. j. ad Cor. xv. sed postea raptus vsqȝ ad tertiū celū vidit archana dei: que non licet homini loqui. ij. ad Corinth. xij. et Actuū. ix. Unde in illo raptu vidit diuinam essentiam: vnde rapuit et comedit pdam spiritualium mysteriorū in illo mane et sue luce conuersionis: ibi enim comedit et cibatus fuit illo pane vite et doctrine et intellectus: et aqua sapientie fuit potatus: vt ceteris posset diuidere spolia sapientie. Nam in diuina essentia quasi visione matutina vidit illa archana que nō licȝ homini loqui: sed vespere diuisit spolia mysteriorū que ibi viderat. Nā doctrina pauli quā toti mūdo diuisit fuit quasi cognitio vespertina respectu visionis quam habuit de diuina essentia: et eorū que fuerunt sibi ostensa in ea. Et ideo dicit q mane comedet predam et vespe diuidet spolia: idest visione matutina videbit diuina mysteria in diuina essentia: sed doctrina vesptina diuidet et annūciabit mūdo diuina archana que fuerāt sibi reuelata i illo raptu p visionē matutinā. Item beatus paulus in vespe idest vsqȝ ad finē mūdi diuidet spolia diuinorum archanorum que rapuit et vidit in diuina essentia: quia cōtinue legunt epistole sue in oībus ecclesijs mūdi. quā doctrinē habuit paulus in illo raptu et mentis excessu. Nā cognitio rerū in deo dicitur matutina: sed cognitio rerum in seipsis dicitur vespertina: vt ait Aug. xj. de ciui. et .xij. sup gen. Hoc est ergo qd intēdit dicere dauid in hac parte: vñ dicit q ibi in illo ingressu ad pdicandū et cōuertendū et subijciēdum populum gentilē erit dux et princeps beniamin adolescētulus in mentis excessu: ibi erit paul⁹ de tribu beniamin in mentis excessu. j. ille q raptus fuit vsqȝ ad tertiū celū qui vidit archana dei: que quidē archana de christo et ecclesia predicauit in populo gentili principaliter.

(Paulus raptus.)

(Cognitio matutina. quid sit.)

Principes iuda duces eorum: principes zabulon principes neptalim.

(xj d. c. ecclesiasti carum.)

¶ Item ibi erūt principes iuda: scilicet iohannes et iacob⁹ et symon: et thadeus: et iacobus de tribu

tuda erunt duces eorum: scilicet populi gentilis. Item ibi erunt duces eorũ principes zabulon: scz petrus ⁊ andreas ⁊ philippus qui fuerũt de tribu zabulon habitãtes in bethsayda. Itẽ ibi fuerunt duces: in illa expeditiõe ⁊ sacro exercitu principes neptalim: scilz mattheus: ⁊ bartholomeus: ⁊ thomas qui fuerũt de tribu neptalim scdm quosdam. Quidã etiam dicũt ꝙ matthias ⁊ lucas fuerũt de ista tribu. Et sic etiã est dicendũ ꝙ de oĩbus decẽ tribubus fuerũt apostoli ⁊ discipuli: sed principaliter ex supradictis quattuor tribub⁹ fuerũt quasi oẽs apostoli qui totũ orbẽ peragrarũt ad p̃dicandum euangeliũ christi: ideo hos principaliter nominat hic dauid. Sed hic dubitatur: puta quare ꝓpheta dauid in hac parte p̃ferat ipsum paulũ ceteris apostolis ⁊ principib⁹ ecclesie. Primo q: explicat mentis excessũ quẽ habuit paulus in illo raptu: ⁊ nõ explicat mẽtis excessum quem habuerunt ceteri apostoli in die pentecostes quãdo receperũt spiritũsanctũ. Item secũdo quia prius memorat paulũ sub nomine beniamin ꝙ ceteros apostolos: ⁊ sic videtur ꝙ p̃ferat eum ceteris in dignitate: cum fuerit posterior tempore in apostolatu: maxime: q: idẽ dauid dixit de apostolis. Quadraginta sex principes populoꝝ cõgregati sunt cum deo abraã: quoniã dij fortes terre vehemẽter eleuati sunt. Ex quo patet ꝙ ceteri apostoli vsqꝫ ad tertiũ nõ min⁹ eleuati sunt celũ ꝙ paulus. Ad hoc respõdetur ꝙ causa quare dauid fecit specialem mẽtionẽ de raptu pauli in hoc loco est vt ostẽdat ꝙ paulus nõ fuit expers a receptiõe sp̃ussancti. Nam sicut ap̃li receperũt spiritũsanctũ in die penthecostes. Ita pariter paulus recepit ipm in illo raptu: ⁊ mẽtis excessu: vt posset esse doctor gẽtium ⁊c. Nec est negãdum tamen beatũ iohãnem attigisse hunc tertiũ gradum raptus quando supra pectus domini in cena recubuit: vbi potauit fluenta illius fontis ꝓfundissimi: quia aliter non ita altius intonuisset cũ dixit. in p̃ncipio erat verbum ⁊c. Itẽ nec est negandũ oẽs alios ap̃los simul cũ virgine maria cõsecutos fuisse ⁊ ascẽdisse vsqꝫ ad illud tertiũ celũ in die pẽthecostes per raptũ sp̃ussancti: ⁊ ꝑ eleuationẽ intellectus ad supra. In quo raptu ⁊ visione fuit impressa in mẽtibus ap̃loꝝ tota sacra scriptura cũ eius vera intelligẽtia. Unde petrus illico post receptionẽ spiritussancti: ⁊ post illũ raptum incepit disputare cum scribis et phariseis ⁊ principibus sacerdotũ allegãdo scripturas quas nunꝙ nouerat: dando veram intelligentiã: vnde abierũt conuicti ⁊ cõfusi pharisei: et cõuersa sunt tria milia in illa die: vt patet Actu. tertio: ⁊ per totũ discursum actuũ apostolorum: et per hystorias eorum. Unde nusꝙ legitur ꝙ apostoli legerent in libris: quia qd̃ semel legerũt in illo sacro libro spiritussancti in illo raptu nũꝙ postea sunt obliti. Que quidem visio fuit multo altior et ꝑfectior ꝙ illa quã habuit moyses. Quod autem talis visio altissima fuit necessaria oĩbus apostolis scdm exigentiã sue legationis ꝓbatur. Nã si fuit necessariũ moysi habere talẽ visionẽ diuine essentie saltẽ inquantũ deus est vnus: ⁊ principium oĩm creaturarũ: eo ꝙ deus mittebat ipm ad predicandũ vnum solum deum creatorẽ ⁊ gubernatorem oĩum. prout dictum est in prologo: ergo a fortiori erat necessaria omnib⁹ apostolis talis visio. eo ꝙ debebant predicare: ⁊ explicare toti populo gentili: et toti mundo articulũ trinitatis et incarnatiõis: ⁊ nostre redẽptionis: ⁊ glorificationis ⁊c. Nam augusti. nõ propter aliud probat moysen: et paulum vidisse diuinã essentiã: nisi ꝙ ille fuit primus doctor iudeorũ: et paulus primus doctor gentium. Sed manifestum est ꝙ oẽs apostoli fuerunt primi doctores gentiuꝫ ⁊ totius mundi. Nam bartholomeus ⁊ thomas p̃dicarũt apud indos: et mattheus in ethiopia: ⁊ andreas in cylicia: quo nunꝙ ꝓfectus est beatus paulus. Sed causa quare dauid p̃ponit paulum ceteris apostolis in hac parte: et explicat eius raptum: ⁊ nõ aliorum est ista. Nã iam superius asseruit apostolos omnes consecutos fuisse similem visionem cum dicit. ascendit in altũ: ⁊ dedit dona hoĩbus. et quãdo dixit: pluuiã voluntariã segregabis hereditati tue ⁊c. vt dictũ est. Sed quia dubitaret aliquis an paulus recepit spiritũsanctũ: Ideo explicat raptũ suum: vt ostendat cũ recepisse sp̃mſanctum cum donis suis in illo raptu sicut ceteri apostoli receperãt in die penthe. ideo dicit ibi beniamin adolescẽtulus in mẽtis excessu: idest in illo raptu qui factus fuit cum mentis excessu: et quadaꝫ extasi ⁊ eleuatiõe vsqꝫ ad diuinã essentiaꝫ per modum transeũtis. Illud ergo idem ⁊ eadẽ archana que vidit paulus ĩ illo raptu potuerũt videre omnes apostoli quãdo factus est de celo sonus tanꝙ aduenientis spiritus vehementis: quia tunc tanꝙ dij fortes terre vehemẽter supra humanam facultatem eleuati sunt vsqꝫ ad tertium celum multo magis ꝙ moyses: vbi christus non tanꝙ seruis sꝫ tanꝙ amicis nota fecit eis quecũqꝫ audiuit a patre prout promiserat eis. Johannis. xv. Et sic patet qualiter omnes apostoli mane comederũt predam sicut Paulus. Nam quasi quadam visione matutina fuerunt cibati pane vite: et intellectus in illa receptione spiritussancti: sed postea vespere diuiserunt spolia toti mundo. Nam cognitio quã tota ecclesia habuit de rebus diuinis ab apostolis fuit quasi vespertina: respectu notitie quam ipsi habuerunt a christo per spiritũsanctũ in illa die. Et ideo dauid vt ostenderet ꝙ non solum apostoli receperunt spiritumsanctuꝫ cum donis suis quando christus ascendit in altum: et dedit dona hominibus in die penthecostes: sed ꝙ etiam apostolus paulus recepit eadem dona in illo raptu. Ait ꝙ ibi fuit aggregatus in illa societate Paulus in mentis excessu ad predicandũ populo gentili cum ceteris ⁊c. Item vt dauid ostenderet ꝙ illud idem quod operatus est christus ipsi paulo in illo raptu operatus est et ceteris apostolis in die penthecostes. Ideo subdit. Manda deus virtuti tue: confirma deus hoc quod operatus es in nobis ⁊c. Ideo ait paulus qui operatus est petro in apostolatũ operatus est et mihi. Ad galathas secundo. Et sic patet ꝙ id quod operatus est christus apostolis in die penthecostes operatus est etiam paulo in illo raptu et econuerso. Si autem

Dubiũ.

Not. de paulo.

Rñsio.

no. de ioan. raptu ⁊ apostolorum.

Ap̃li mane p̃daꝫ comederunt.

omnes apostoli receperit dona spūsſcti ſm maius aut minus: hoc nō est nobis disputandū: sed relinquendū determinatiōi sacrosancte romane eccl'ie. Nā ego nō reperio aliquā rōnez: nec scripturas ↄdicentes supradicte posi:ioni dignitas eni aplica est tā grādis ⁊ suprema i eccl'ia φ post dignitatē ꝟginis marie nulla est sibi pferēda. Et ideo dicti sunt pncipes ⁊ duces eccl'ie ⁊ triūphatores de diabolo ⁊ toto mūdo. Sȝ cā q̄re dd̄ i hoc loco ꝑponit Paulū añ alios aplos est nō ratiōe dignitatis: sed q: pmus cuȝ barnaba fuit missus ad pdicādum pplo gētili: vt ptȝ Actuū.xiij. Sed cā q̄re Paulus magis fuit missus ad gētiles φ ad iudeos fuit: ne diceret φ Paulus ↄuicisset iudeos ꝑpter peritiā quā habebat de lege ⁊ ꝓphetis: sȝ Petrus q̇ nunq̄ nouerat lr̄as missus est ad iudeos qui eos ↄuicit per scripturā legis ⁊ ꝓphetarū in die Pēteco. per qđ visuȝ est φ illa scia non erat humanitus acquisita. Deinde cū dicit.

xxiij.q. j.c.loquitur.⁊.c. oibus.⁊ ↄse.dist. iij.c.tribus.in fine.

Māda deus virtuti tue: cōfirma de⁹ hoc qđ opatus es in nobis.

A templo tuo in hier'lm: tibi offerēt reges munera.

¶ Est aduertendū φ q: dd̄ ꝓuidit in spū qualiter primo iudei: deinde reges: ⁊ imperatores: ⁊ pncipes ppli gētilis: ⁊ ēt tyranni ⁊ heretici debebant multipliciter ipedire istā expeditionē ⁊ pdicatiōi aplorum resistere: ⁊ eccl'iam ꝑsequi. ⁊ multos martyrio coronare sicut fuit Nero ⁊ Domitianus et Galienus ⁊ Decius ⁊ Diocletianus ⁊ ceteri tyrāni: sed q: ꝓuidit etiā in spū q̄liter finaliter ecclesia debebat pmo de pplo iudeoꝝ: deinde de toto populo gētili triūphare: ⁊ spm iugo xp̄i subijcere ꝑ conuersionē magni Constātini. Et hoc in virtute noīs xp̄i iesu ⁊ in v'tute spūsſcti quē apl'i receperūt in hier'lm in die Pēte. quē etiam receperūt postea inuisibiliter martyres et doctores. Hoc ergo ꝓuidens dd̄ in spū apostrophat ad xp̄m dicēs. O xp̄e deus manda ⁊ p̄cipe virtuti tue. i. excita virtutem nominis tui iesu qđ nomē apostoli ⁊ fideles portabunt in candelabro euangelico ante reges ⁊ ꝑsides: et ꝑfice et confirma hoc quod opatus es in nobis a tēplo tuo in hier'lm. Nam ibi creasti templum et ecclesiam tuam in monte syon in illa sancta societate vbi erant duodecim apostoli cū maria matre tua et turba virorum et mulierum. cxx. congregati: super quos misisti spiritūsanctum: et distribuisti eis dona gratiarum ad predicandum euangelium et intelligendas scripturas: et ad resistendum tyrannis ⁊ hereticis. et ad perferenda ꝑsecutiones ⁊ tormenta: ergo confirma ista dona et opa in apostolis: et martyribus: et doctoribus. et vincant et conuertant tyrannos et imperatores et reges terre qui ante persequebant nomen tuum et ecclesiam tuam: postea conuersi offerant tibi munera in ecclesia tua post conuersionē magni Constantini. Omnia autem ista fuerunt completa. Nam Constātinus cōuersus ⁊ baptizatus per Siluestrū publicauit edictum per totū imperiū vt oēs xp̄iani libere possent edificare ecclesias et pmo dedicauit eccl'iam saluatoris in palatio suo in laterano: quam multis donis et muneribus dotauit: immo romā cū tota italia pōtifici romano et eccl'ie xp̄i donauit. Et ipe sedē suam imperialem in grecia apud bizantiuȝ dedicauit. vbi ecclesiam ⁊ templuȝ miro artificio edificauit quā sanctam Sophiā. i. sapientiā in honorez xp̄i appellauit. Et exinde omnes reges terre ad exemplum imperatoris baptizati confractis ydolis: omnia templa in ecclesias fecerūt cōsecrari: in q̇bus magna munera continue offerebāt. Hoc ergo preuidens dauid in spiritu dicit: tibi offerent reges munera. q. d. O xp̄e confirma eccl'iam quaȝ operatus es: ⁊ edificasti in nobis a templo tuo in hier'lm. i. ab illa congregatione ibi congregata a quo templo ⁊ congregatione ecclesia fuit diffusa per totū orbē: ideo ecclesia dicta est hier'lm: q: ibi de fuit orta. Confirma ergo eam ⁊ in ea offerent reges munera tanq̄ subiecti et deuoti. Et vt h̄ possit fieri et in effectu deduci.

Increpa feras arūdinis cōgregatio tauroꝝ in vaccis pploꝝ: vt excludāt eos qui probati sunt argēto. xij.q.vij. qd fine ⁊.c. iudicet. ⁊.c. postulastis.

¶ Increpa inquit feras arundinis ⁊ siluarum qui sunt imperatores ⁊ tyranni dicti fere ⁊ leones siluarum a ferocitate et crudelitate qui volūt nomē tuum extinguere: et tuam ecclesiam extirpare: sicut fuit Nero et Diocletianus ⁊c. isti dicti sunt fere arundinis: quia licet essent feroces vt leones ⁊ vrsi: tamen eorum potestas erat arundinea et vana: quia tantum supra corpus: animam autem nō poterant occidere: et tandem male finierunt vitā eorum: et eorum potestas euanuit tanq̄ arundo vento agitata: vt patet de Nerone et Domitiano Seuero ⁊ Docletiano in ecclesiastica hystoria. Et subdit congregatio taurorum: id est increpa istas feras: q: fctā est ↄgregatio taurorū. i. impatorum ⁊ tyrannorum in vaccis populorum: id est minoribus de populo. Nam populares sequebātur imperatores et reges et tyrannos ad persequendum ecclesiam sicut vacce sequuntur tauros et oues sequuntur arietes. Ita ergo isti tyranni feroces sicut leones et tauri simul cum popularib⁹ persequebantur christianos: qui probati sunt argento fidei id est purificati in fide sicut argentus in igne. Et hoc faciebant tyranni vt excluderent eos a fide xp̄i: et ideo dicit ꝓpheta.

Dissipa gētes q̄ bella volūt: venient legati ex egypto: ethiopia preueniet manus eius deo. vi.q.i.si oīa.et.l. di.c.absit.

¶ O christe increpa istas feroces bestias et tauros et comprime ferocitatem et infidelitatem eorum: et dissipa gentes que bella volunt committere contra ecclesiam et destruere eam quibus dissipatis et infidelitate eorum destructa et fide in eis constructa. et inserta: tunc venient legati ex egypto ad ecclesiam: vt recipiant fidem: ⁊ faciant sibi obedientiam. Et tota ethiopia que est maxima regio inter tropicos preueniet et premittet ma

Nota.

Ecclia prius in egypto floruit per marcum.

nus eius id est eleuabit manus eius deo: ad obediendum christo et recipiendum fidem eius. Unde per ethiopiam et egyptum subintelligit et comprehendit totum populum gentilem: et omnia regna mundi per nouam regulam de specie et genere positam in prologo: sed specialiter memorat egyptum et ethiopiam: eo quod ecclesia prius floruit in egypto per Marcum: vbi maxima multitudo christianorum incepit viuere secundum euangelium in fide christi in continuo studio sacrarum scripturarum: et hymnis et orationibus: in qua ecclesia alexandrina multi postea floruerunt doctores successores Marci intantum quod illa ecclesia mittebat episcopos per partes mundi ad instruendos fideles vt ait sanctus Eusebius in ecclesiastica hystoria. Et ideo dicit propheta quod ex egypto venient legati et doctores per omnes partes mundi ad conuertendos et instruendos populos ad fidem. Item dicit quod ethiopia preueniet manus deo: quia citius conuersa est per Mattheum. Et quia continue ex ethiopia veniunt multe manus et societates ad visitandum sepulchrum christi in hierusalem: per quas duas prouincias subintelligit omnia regna mundi. Ideo subdit agendo gratias.

Regna terre cantate deo psallite domino. Psallite deo qui ascendit super celum celi ad orientem.

reliij. d. c. f. in glo.

¶ O cetera omnia regna terre cantate deo et psallite domino iesu christo: quia relicta spurcitia et supstitione ydolorum peruenistis ad agnitionem veritatis. et recepistis fidem xpi. Ideo psallite christo deo et homini qui tanquam victor et triumphator ascendit super celum celi. i. super celum empireum quod dicitur celum celi ad orientem. i. reuersus est ad patrem vnde ortus est et exiuit et venit in mundum quando incarnatus est. prout ipse dixit. Jo. xv. Exiui a patre et veni in mundum. Et iterum relinquo mundum: et vado ad patrem vnde exiui. Ideo litera Hieronymi habet qui ascendit ad principium eo quod pater est principium non de principio: et est principium productiuum filij. Ideo ait David. O vos fideles in christo regenerati psallite christo: qui habita victoria de mundo et diabolo ascendit super omnes celos: immo super celum empireum vsque ad patrem et sedet a dextris eius a quo accepit omnem potestatem in celo et in terra et in inferno. Et ideo subdit.

De pc. dis. iij. s. qrendum.

Ecce dabit voci sue vocem virtutis date gloriam deo super israel magnificentia eius: et virtus eius in nubibus.

¶ Mittet spiritumsanctum in apostolos et dabit voci sue vocem virtutis: id est dabit virtutem et dona gratiarum et genera linguarum apostolis vt predicent vocem euangelicam que est vox christi vt predicent euangelium omni creature. Et david conuersus ad apostolos et omnes fideles dicit. O apostoli date gloriam deo super israel: id est predicate euangelium et omnia mirabilia opera xpi super totam ecclesiam et magnificentia eius et virtus eius sit in nubibus: id est vsque ad nubes vel in nubibus: id est in apostolis qui dicuntur nubes. Esaie quadragesimo. Qui sunt hi qui vt nubes volant etc. Item hoc potest referri ad angelos qui receperunt christum in nube in die Ascensionis et annunciantes vniuersalem potestatem christi dixerunt. Viri galilei quid admiramini aspicientes in celum: quia hic iesus qui assumptus est a vobis sic veniet in potestate magna ad iudicandum mundum quemadmodum vidistis eum euntem etc. Et ideo concludit.

Mirabilis deus in sanctis suis deus israel: ipse dabit virtutem et fortitudinem plebi sue benedictus deus.

De cons. di. v. c. de spusctō.

¶ Mirabilis erit xps deus in sanctis suis apostolis et martyribus et doctoribus: quia ad predicationem eorum dabit fortitudinem fidei et virtutem spei et charitatis et aliarum gratiarum plebi sue fideli: quia omnes gentiles conuertentur ad fidem: et ecclesia christi dilatabitur per omnes partes mundi vsque ad terminos terre: quod non fiet fortitudine armorum nec viribus humanis: nec per principes et imperatores: sed per homines simplices et plebeios: et piscatores vicet christus reges et philosophos et imperatores in sola virtute nominis iesu quod receperunt cum spiritusancto ergo benedictus deus qui per tales simplices voluit suam omnipotentiam demonstrare: et ecclesiam magnificare. A

Conclusio psalmi.

¶ Ex toto isto psalmo recolliguntur. xxv. prophetice conclusiones.

¶ Prima conclusio quod resurgente domino et descendente ad inferos infernus fugit turbatus a facie eius: eo quod expoliauit eum: et iudicauit diabolum ad penam eternam.

¶ Secunda conclusio quod xps ascendit super occasum mortis: quia triumphauit de morte in sua resurrectione: ita meruit ascendere super occasum celi id est super celum aqueum quod est primum mobile ab oriente ad occasum.

¶ Tertia conclusio quod xps tres conditiones hominum eduxit ab inferno. s. vinctos et latronem exasperantes et quosdam de sepulchro qui cum eo surrexerunt: ita pariter tres conditiones eduxit de tenebris peccatorum: Nam iudeos absoluit a vinculis legis et gentiles et asperantes duxit ad fidem: et omnes eduxit de sepulchris peccatorum.

¶ Quarta conclusio quod ecclesia xpi dicitur domus vnius moris eo quod omnes fideles viuunt in ea vnanimiter sub vna fide et vna lege euangelica sociati.

¶ Quinta conclusio quod sola ecclesia dicitur vere populus dei eo quod est decora multitudo hominum vna lege sociata.

¶ Sexta conclusio quod sola ecclesia dicitur hereditas dei eo quod eius ciues pertinent ad celestem hereditatem: et a deo possidentur per gratiam.

¶ Septima conclusio quod sola ecclesia dicitur ouile xpi eo quod in eo habitant animalia et oues xpi pascentes pascua ecclesiasticorum sacramentorum.

¶ Octaua conclusio quod christus rector et dispensator virtutum et donorum dilecti patris sui dedit verbum apostolis euangelizantibus cum multa virtute miraculorum.

¶ Nona ɔclo ꝙ xp̄s dispensator bonorū dilecti patris sui diuisit spolia virtutum et gratiarū domini speciose patris sui: scʒ ecclesie sponse sue. ¶ Decima conclusio ꝙ ecclesia ⁊ columba habēt pennas deargentatas et dorsum in pallore auri per diuersos gradus virtutū ⁊ sanctitatis: ⁊ scd̄m diuersos gradus sanctorum qui figurant per diuersitatē pennarū columbe. ¶ Undecima conclusio ꝙ christ⁹ ornauit ecclesiā sponsaʒ suam diuersis gradibus ordinum: et prelatorū: et rectorum: ⁊ officiorū ad purgandos ⁊ dealbandos peccatores. ¶ Duodecima conclusio ꝙ sola ecclesia est mons pinguis pinguedine sacramentorū in qua pascūtur oues christi in pascuis vberrimis sacramentorum. ¶ Tredecima conclusio ꝙ deus in sola ista ecclesia habitat per gratiā: et in superna per gloriam. ¶ Quartadecima conclusio ꝙ christus in sua ascensiōe accepit omnia dona a patre omnibus distribuenda. ¶ Quintadecima cōclusio ꝙ christus moriendo destruxit mortem: ⁊ resurgēdo fecit eam nobis peruiam: vt esset nobis per eam iter ad vitam: et ascendendo fecit nobis iter prosperum per celum et gloriam. ¶ Sextadecima cōclusio ꝙ exitus christi ab hac vita fuit per mortē. Ideo meruit omnia supradicta dona a patre recipere et totum genus humanū liberare et saluare. ¶ Decimaseptima conclusio ꝙ destructio et punitio iudeorum facta est in vindictaʒ mortis christi. vnde perdiderunt regnum et sacerdotium. ¶ Decimaoctaua conclusio: ꝙ sicut exercitus filiorum israel circuiuit terrā ꝑmissionis per desertū ⁊ mōtem sey: et intrauit per basan et iordaneʒ ⁊ vastauit omnes ciuitates chananeorum cum regibus habitatoribus suis: ⁊ ita pariter per eandē partē introierunt copie romanorū ⁊ destruxerūt omnes ciuitates a basan vsqʒ ad mare occidentale: ⁊ vltimo cōbusserunt et euerterūt hierusalē: et trucidarūt vnā partem habitatorū: ⁊ alteram captiuauerūt ⁊ tinxerunt pedes suos sanguine occisorū: ⁊ canes linxerunt et satiati sunt sanguine iudeorū quod totum factum est in vindictam mortis christi. Ex quo patet ꝙ vastatio chananeorum fuit figura vastationis iudeorum. ¶ Decimanona conclusio ꝙ ingressus filiorum israel fuit figura ingressus apostolorū ad populum gentilē. Nam sicut in illo ingressu iosue elegit duodecim principes: scʒ vnum de qualibet tribu qui precederent archam cum leuitis tubicinantibus ⁊ psallētibus ⁊ puellis tympanizantibus: et sic transierunt iordanem cum archa: et subiecerūt totam terraʒ cum regibus suis: ita pariter christus elegit .xij. apostolos ex eisdeʒ xij. tribubus: qui portantes hoc nomē iesus in archa euangelica intrauerūt per populum gentileʒ et subiecerūt omnia regna mundi iugo christi.

De⁹ i sanctis suis mirabil'

¶ Uigesima conclusio ꝙ sicut ex illis .xij. patriarchis filijs iacob multiplicatus fuit totus populus israel per generationē carnalē. Ita ex .xij. apostolis regeneratis a xp̄o multiplicatus est totus populus christianus per regenerationē spiritualem et baptismaleʒ. ¶ Uigesima prima conclusio ꝙ oēs xp̄iani sunt semen abrahe: ⁊ filij israel s̄m ꝑmissionē ⁊ spiritū: ⁊ sic tota ecclesia christi est verus israel iudeis reprobatis. ¶ Uigesima scd̄a cōclusio est ꝙ virtus huius nominis iesu: et v̄tus spiritussancti quā discipuli receperūt in mōte syon in hierusalē in die penthecoste. confregit et repressit ferocitatem et crudelitatē imperatorū ⁊ tyrannorum ecclesiam persequentiū: intantū ꝙ apostoli ⁊ martyres ⁊ doctores triūphauerunt de eis ⁊ de toto populo gētili: ⁊ subiecerunt oīa regna terre iugo xp̄i ⁊ egyptus ⁊ ethiopia ⁊ totus populus gentilis receperūt fidē xp̄i per cōuersionē Constantini intantū ꝙ reges terre qui ante persequebātur ecclesiam postea obtulerūt munera xp̄o in ecclesijs quas cōstruxerūt. ¶ Uigesimatertia ɔclusio ꝙ xp̄s fuit mirabilis in sanctis suis apostolis. Nam per homines simplices ⁊ piscatores vicit ⁊ lucrat⁹ est philosophos ⁊ imperatores. Uñ maioris v̄tutis fuit fides ⁊ gratia apostolorū: ꝙ̄ scientia philosophorum ⁊ fortitudo ⁊ potētia regū ⁊ imperatorū. ¶ Uigesimaquarta conclusio est ꝙ iste psalm⁹ nō potest ꝓprie intelligi de illo egressu israel de egypto: et peregrinatiōe per desertum: sicut ceci iudei exponunt. Nam si dauid non loqueret̄ prophetice in hoc psalmo: tunc nō esset ꝓpheta: sed hystoriographus narrans solā hystoriā. Iteʒ multa interciderunt in hoc psalmo que nullo mō ꝯueniūt illi hystorie. Nam hic ꝓpheta loquitur de futuro dicens. pluuiā voluntariā segregabis deus hereditati tue: ergo nō loquit̄ de pluuia manne facta in deserto. Item deus nō dedit illi populo verbū euangelizantibus virtute multa: sicut hic dicitur nec deus accepit ab alio dona in mōte synay: hominibus distribuēda: nec exitus mortis: sicut hic dicitur: nec egyptus misit legatos ad illū populū nec ethiopia ꝑuenit tūc manus deo: nec regna terre cantarūt deo israel laudes: nec crediderūt deo nec fuerūt subiecta illi populo sicut i hoc psalmo memoratur: ergo sequitur ꝙ dauid ad litteram loquitur de christo ⁊ ecclesia spōsa prout expositum est. Sed quia dauid in hoc psal. et ceteris aliquando vtitur figura pro figurato in vocabulis: ideo decipiuntur miseri ⁊ ceci iudei. non percipientes sacramenta dei quomodo omnia illa mysteria facta sunt in figura christi et ecclesie. Et quomodo illa domus speciosa et columba deargentata et mons pinguis est ecclesia spōsa xp̄i et quō dauid preuidens in spiritu omnia mysteria euāgelica ꝑ illa mysteria vete. legis fecit hunc psalmū ⁊ alios ꝓphetice de christo ⁊ ecclesia. Ex toto discursu huius psalmi patet ꝙ salomō ex hoc psalmo ⁊ .xliij. sumpsit materiā ad condendū librū canticorū eadem enim est materia in magna parte: nisi ꝙ mutauit stilum. Naʒ in illo libello nil aliud facit nisi ꝙ sub metaphora sponsi et spōse describit totuʒ discursum ecclesie ab incarnatiōe vsqʒ ad ei⁹ ꝓsperitatem post conuersionem Constantini. In hoc autem dauid idem facit nisi ꝙ incipit a resurrectiōe xp̄i: quādo lex euāgelica incepit ꝓmulgari et quādo ecclesia fuit ꝑ xp̄m dotata. Et ideo salomon quandoqʒ vtitur eisdē vocabulis: quia ecclesiam appellat colūbam ⁊ speciosam ⁊ ornatā di-

uerso ornamentis: et quandoq; ponit vocabula illis correspondentia. Nam hortus irriguus idest q mons pinguis &c. Ideo nemo miretur si tantum volui immorari in expositione huius psalmi eo q est durus et scabrosus propter vocabula metaphorica et figuras gramaticales. Et ideo potius volui satisfacere simplicibus sacerdotibus et fidelibus singula pluries iterado q cum peritis profunda disputando.

De pse. d. ij. c. cũ oẽ. sup ij. a.

Salvũ me fac deus quoniam intraverũt aque usq; ad animã meam. Infixus sum in limo profundi: et nõ est substantia.

Ueni in altitudinem maris: et tempestas demersit me.

¶ Titulus scdm hieronymũ victori super rosas siue lilijs david. dicit etiam q dd fecit hunc psalmum in persona totius populi existentis in hac captiuitate eo q habitauit inter fideles sicut rosa inter spinas et allegat illud canticorũ scdo. a. Sicut rosa iter spinas sic amica mea inter filias Et dicit q loquitur totus populus iudaic⁹ tanq vna persona: sed iste cecus manifeste mentitur: qz ea que dicuntur in hoc psalmo non possunt conuenire illi populo obstinato propter iam supradicta maxime: quia nullibi passio christi est magis manifesta q in hoc psalmo: et ratio est: quia hic propheta magis videtur euangelista q propheta: et magis videt texere historiam passionis christi q prophetiam. Item magis est credẽdum beato petro qui Actuum primo allegat scripturam huius psalmi contra crucifixores christi dicens. Fiat habitatio eorum deserta: et in tabernaculis eorum non sit qui inhabitet. Item, magis est credendum beato iohãni euangeliste qui asserit hũc psalmum esse factum in persona christi allegando illum versum. zelus domus tue comedit me. Johannis scdo. Ideo est dicendum q vbicunq; ponitur rosa siue lilium in scriptura; semper primo intelligitur christus qui fuit speciosus sine labe peccati inter filios hominũ: vt dictuz est psalmo xliiij. et fuit pulcher inter peccatores: sicut rosa inter spinas: quia solus ipse secunduz naturam nõ fuit punctus spinis peccatorum ade et aliorum hominuz. Et ideo sicut rosa qui est pulcherrimus florum nascitur inter spinas in se nõ habens spinas: sed pulchrum odorem et colorem. Ita christ⁹ inter spinas peccatorum hominũ &c. Ex consequenti intelligitur ecclesia. Nam quod christus habet per naturam: ecclesia habet per gratiaz deriuatam a capite suo christo. Nam cum ipsa esset spinosa in filijs: tamen christus per passionẽ suaz et sacramenta amouit spinas peccatorum et reddidit ipsam pulchram sine macula et ruga: et fecit ipsam rosam: que quidem ecclesia hodie est inter ceteros populos infideles. sicut rosa inter spinas

no. p. rosam vl lilũ xpm intelligi

vt patet Canticorũ secũdo. Secundum vero. lxx. titulus huius psalmi est iste. In finem pro his qui commutabuntur ipsi dauid. ¶ Ad cuius intellectum est aduertendũ q cõmutatio idem est quod cambium siue venditio et emptio: vt puta quãdo vna res ex vna qualitate siue conditione mutatur in aliam: siue quando pro vna re cõmutatur et datur alia. Et sic dicimus q omnes christiani et fideles sunt commutati. Nam primo erant peccatores et in potestate diaboli: sed per passionez christi sunt commutati de peccato ad gratiam: et de captiuitate in libertatem. Item sunt cõmutati p passione. Nam christus dedit vitam suam in cruce pro eis: et sic per passionem suam redemit omnes nos. Et sic dicit Augustinus. qd in baptismo nil aliud facit ecclesia nisi q emit illum paruuluz baptizatum precio passionis christi: et liberat ipm a captiuitate. Et sic passio christi fuit quedam cõmutatio: et sic omnes redẽpti sunt commutati pro passione christi: quia christus dedit passionẽ suã patri: vt nos a captiuitate redimeret. Et ideo q Dauid describit totam passionem christi in hoc psalmo: quam passionez christus dedit patri pro nobis in cruce: ideo esdras preposuit in titulo p rosis siue pro his christianis qui cõmutabuntur: idest dauid fecit hunc psalmuz in persona christi. Et dirigit ipsum in christũ qui est finis legis qui dedit et obtulit passionem suam in hoc psalmo memoratã: pro his fidelibus qui redimentur qui dicuntur rose et lilia inter spinas infideliũ. Unde est etiam aduertendum sicut sepius dictum est q quicquid passus est christus in capite: passus est postea in membris: et ideo iste psalmus primo cõpetit christo: et consequenti toti ecclesie. Sed qz tam in christo q in ecclesia ista quattuor fuerunt per ordinem. Primo persecutio et passio. Secundo liberatio. Tertio punitio persecutorum. Quarto prosperitas christi et regni et ecclesie: vbi diuinus cultus fuit ampliatus. Ideo quattuor facit christus in hoc psalmo per ordinem. Nam primo exponit querelam suam narrando totam suã persecutionem et passionem. Secundo petit liberari. Tertio petit vltionez de persecutoribus. Quarto promittit gratiarũ actiones per diuinum cultum. scda ibi. Ego vero orationẽ. tertia ibi. Fiat mensa eorũ. quarta ibi. Laudabo nomen dei.

¶ Quantum ad primum duo facit christus. Nam primo exponit querelam siue querimoniam ante patrem. Secundo petit fructum siue nostram redemptionem pro meritis sue passionis. ¶ Quantum ad primum est aduertendum q vehemẽs persecutio cõparatur periculo aquarum communiter in sacra scriptura. Nam sicut excedens aqua submergit hominem sine defensione: ita et vehemens psecutio. Sed triplex est periculũ aquarum vnum in torrente siue flumine tempore magnarũ pluuiarũ. Scdo potest quis precipitari in aliquo lacu profundo et limoso siue cenoso. Tertio in tempestate maris: ita reperitur triplex psecutio: scilicet populi et hypocritarũ et regum. Nam psecutio et furia ppli cõparatur furie torrẽtis. Naz sicut tor-

Fideles dicũtur commutati.

Passio xpi dr cõmutatio

In xpo et ecclia. iiij. fuerũt.

Persecutio cõparat pĩculo aqrũ.

reno tēpore pluuiarum trahit arbores et oia que sunt in ripa ⁊ exit extra alueum: sed in breui cessat eius furia. Ita furia populi contra aliquem inuehit vsqȝ ad mortem. sed completa furia penitet eū fecisse. vnde incipiente vno in populo omnes sequuntur. Item persecutio hypocritarū cōparatur lacui profundo et limoso qui licet non emittat fluctus manifestos: tamen si absorbet hominem nō potest inde exire. Persecutio autem regis comparatur fluctibus maris. quia rex ⁊ princeps manifeste persequitur ⁊ cū magno impetu oia ergo ista tria genera persecutionū passus est christus. Nā primo passus est persecutionem hypocritarum scilicet scribarum ⁊ phariseorum. quorū malicia fuit profunda ⁊ limosa qr sub zelo eius processerunt cōtra iustum occulte: ne forte tumultus fieret in populo. Secundo passus est a populo. Nā populus videns intentionem scribarum et phariseorum furiose et absqȝ deliberatione moti sunt contra christum dicentes crucifige crucifige eum: sed in breui penituit eos postq̄ fuit crucifixus. Nam vidētes signa facta. scilicet tenebras super terrā ⁊ cetera reuersi sunt in ciuitatem percutientes pectora sua. Luc.xxiij. Tertio christus passus est a pilato qui manifeste ipsum flagellauit ⁊ sententiā mortis executiōi mādauit. Sic ergo dd istas tres persecutiones comparat tribus periculis aquarum

Nota. Dicit ergo christus per os dauid. O pater saluum me fac in hac passione. quoniam aque persecutionum intrauerunt vsqȝ ad animam meam. Nā quedam persecutiones non attingunt nisi vsqȝ ad bona temporalia. quedam vero vsqȝ ad corpus vt cū quis patitur infirmitates et dolores: sed iste mee persecutiones intrauerunt vsqȝ ad animam meā: quia realiter mortuus sum. et separata est anima a corpore in cruce. Intrauerunt ergo vsqȝ ad animam meam idest vsqȝ ad separationem anime a corpore. quia passus sum tres terribiles persecutiones. Nam primo intrauerunt aque torrentis furiosi vsqȝ ad animam meam quando totus populus fuit commotus dicens crucifige ⁊ cetera sed secunda persecutio siue periculum fuit peius. Nam infixus sum in limo profundi scribarum et phariseorum et sacerdotum quia in malicia inueterata eorum infixus est pes meus et exinde nō potui exire sine morte vsqȝ quo in me non fuit substātia. i. vita quia nunquā cessauit eorum limosa et occulta malicia vsqȝ ad mortem meam. Dicunt enim hypocrite et scribe et pharisei lacus limosus et profundus propter profundam iniquitatem et maliciam et auariciam. Item non solum infixus est in limo profundi phariseorum et scribarum sed etiā tempestas Maris et furie et potestatis ipsius pylati procuratoris imperatoris demersit me ad mortem crucis iudicādo ⁊ destinādo. Et sic icidit triplex periculū aquarum persecutionum. s. furiosi torrentis populi clamantis crucifige. ⁊ limosi profundi lacus sacerdotū ⁊ scribarum ⁊ phariseorum machinātium in mortē meam ⁊ cōspirando improperando mihi peccata legis. ⁊ incidi etiam in tēpestatem maris furiosi pylati ferētis ⁊ promulgantis in me sententiam mortis: et iste demersit me in

hypocrita dr lacus limosus.

sepulchro et morte.

Laboraui clamans rauce facte sunt fauces mee: defecerūt oculi mei dum spero in deum meum. Joā. ix. Mat. xxvij. mar. xv. Lu. xxiij

¶ Nota q̄ supradicta pericula fuerūt ita magna q̄ xp̄s nullū habuit adiutorē nisi deum patrē. Ideo ad ipsum clamauit vt eū liberaret: sȝ quō fuit exauditus semp pro sua reuerentia: ⁊ quō illa verba orationis sunt intelligēda ad sensum in quo fiunt: et nō ad sensum quem faciūt vt dictū est psalmo. ij. et. xxi. ideo dicit xp̄s. Laboraui in templo ⁊ p synagogas vocando eos ad fidem. Scdo in captione qñ dixi tanq̄ ad latronem ⁊c. Tertio in horto qñ ter oraui. Quarto in cruce quando pro persecutoribus exoraui: et clamans sic pre nimio labore fauces mee rauce facte sunt id est oia mēbra mea debilitata sunt et viribus euacuata vsqȝ ad mortem et oculi mei defecerūt id est lassati sunt ⁊ clausi p mortem: dum spero et sperabā in deū meū patrē spero dicovt mea membra liberaret: ⁊ calix meus ad eos transiret eodē modo quo dictū est psal. xxi. et sperabam etiā q̄ iudei conuincerent et cognoscerent veritatem.

Multiplicati sunt sup capillos capitis mei: qui oderūt me gratis. supra. xxxix. c. Joā. xix.

Cōfortati sunt q̄ psecuti sunt me: inimici mei iniuste: q̄ nō rapui tūc exoluebam. Mat. xxvij. Lu. xxiij mar. xv.

¶ Ipsi iudei qui oderunt me gratis sine demeritis meis multiplicati sunt contra me super capillos capitis mei: quia plures fuerunt persecutores quam capilli capitis mei: et isti fuerunt populares decepti a sacerdotibus: et oēs isti tam pharisei quam populares qui persecuti sunt me iniuste sine causa et demeritis meis: confortati ⁊ multiplicati et fortificati sunt contra me falsa crimina imponendo. Que non rapui. Hic probat q̄ iniuste passus est. Nam nullus punitur iuste nisi ex proprijs demeritis: sed christus nunq̄ demeruit: nec peccauit: sed passus est pro peccato primi parentis et pro peccatis nostris preteritis et futuris. Nam adam rapuit fructū a ligno vetito: sed christus passus est vt nos liberaret: et ideo ait quod non rapui tunc scilicet in cruce exoluebam pro oībus supple. A ¶ Sed est aduertendum quod duplicem rapinam commisit adam. Nam pmo rapuit fructum prohibitum. Secundo voluit rapere diuinitatem volendo se esse similem deo et ideo perdidit felicitatem vt inquit Augustinus et ideo deus factus est homo vt hominem redimeret. Sȝ est aduertenduȝ quod passio christi vno modo potest dici iusta. alio modo iniusta. dicitur enim iniusta ratione actorum quia mala voluntate iudeorum perpetrata fuit sine causa et demerito christi. Ideo dicit qui oderunt me gratis et iniuste. Secundo dicitur iniusta ratione persone christi: quia talem mortem non merebatur: cum esset iustus. ideo ait. quod non rapui tunc exoluebam patiendo penam latronis cum non essetȝ latro. Sed

Adā cōmisit duplicē rapinam.

illa passio fuit iustissima ratione delicti primi parentis quod talem punitionē merebatur sed quia christus voluit effici caput fidelium et pati ꝓ mēbris vt nos omnes liberaret tunc ratione nostri illa passio fuit iustissima: et modus redimendi debitus et congruus vt inquit Aug. xi. de tri. c. xiij. Et ideo in illa passione nostra iusticia facta est: et nos ibi fuimus iustificati et nostrum debitum ꝑsolutum: quia penas quas nos pendere et persoluere tenebamur de iure persoluit christus pro nobis: licet hoc fuerit factum mala voluntate iudeorum. Ideo subdit christus.

De pe. dist. v. c. cōsideret §. fieret.

Deus tu scis insipiētiā meā: et delicta mea a te nō sunt abscōdita.

¶ In trāslatione Hieronymi dicitur. Tu scis stulticiam meam. et peccata mea a te non sunt abscōdita que quidem littera dupliciter potest intelligi. vno modo yronice et ꝑ antifrasim vt: filius dicat O pater tu scis insipientiam meam: quia nulla est: delicta mea que nunquam feci. q. d. tu scis ꝙ nunquā peccaui. Alio modo hoc potest intelligi assertiue retorquendo stulticiam et peccatum in Adam qui putauit rapere diuinitatem: et perdidit felicitatem vt inquit Augustinus. Sed hoc potest adhuc dupliciter intelligi. Uno modo prout christus peccata ipsius adam et nostra dicit esse sua non quo ad culpam: sed quo ad penam: et hoc tanꝙ aduocatus et procurator: et fideiussor: et pastor: et dominus: et spōsus: et caput sicut dictum est psalmo decimoseptimo ꝛ vigesimo pmo. Alio modo ista locutio potest itelligi per metonomiā inquantum effectus nominatur nomine cause. Sicut dicitur primo de anima qd' ira est accensus sanguinis circa cor. et in secundo eiusdem quod gustus est quidam tactus. id est fit ex quodam tactu et cetera. Que quidem locutiones et predicationes dicuntur causales que frequenter fiunt in sacra scriptura. Ita ergo christus omnes penalitates quas pro nobis assumpsit: et penas quas pro peccatis nostris pertulit appellat peccata inquantum fuerūt causata in eo ex peccatis nostris Et sic famem et sitim et flagella et crucem et mortem suam: quam pro stulticia et peccato Ade: et omniū nostrum sustinuit dicit peccata sua nomine cause: ita etiam per oppositū causa nominat nomine effectus in scriptura Et sic Paulus cōcupiscentiam appellat peccatum ad Romanos. vij. cum dicit. Non operor ego: sed quod habitat in me peccatum: eo ꝙ illa concupiscentia ꝛ lex membrorum efficit peccatum per consensum quia ipsa non est peccatum formaliter: sed efficienter ipsum efficit peccatum in anima. vt ait beat' Jacobus. c. i. ꝙ vnusquisqꝫ tentat a concupiscentia sua distractus ꝛ illectus. concupiscentia autē cū conceperit parit peccatū. pctm̄ aūt cū cōsummatū fuerit generat mortē. Et sic pctm̄ etiā ē: mors inqꝫtū efficit mortē. Ita etiā sacra scriptura per eandem rationem ꝛ modū nō solū penalitates ꝛ penas xp̄i appellat pctā: sed etiā ip̄m xp̄m dicit factū pctm̄ ij. ad Cor. v. Unde ait apostolus ꝙ deus pater cū i. xp̄m qui nō nouerat peccatū pro nobis peccatū

Nota.

no. quomodo se pecausa appellatur noie effectus vt concupiscētia pctm̄.

fecit. ¶ Ad cuius intellectū est aduertendū ꝙ quādo suspēditur latro aut punitur aliquis reus nō intendit lex naturam hominis delere: sed furtum aut quodlibet crimē in eo: et ideo furtū aut crimē est illud qd' suspenditur in illo: et sic illa punitio ꝛ suspensio dicitur peccatum inquantū est effectus peccati et criminis commissi. Cum ergo christus fuit crucifixus ꝛ punit' pro peccatis nostris: ideo scelera et peccata nostra fuerunt in illo crucifixa ꝛ punita: sicut ait apostolus ad Romanos sexto. ꝙ in christo vetus homo crucifixus est: et omnes fuim' crucifixi et cōsepulti in eo et ad Collo. scđo dicit ꝙ cyrographū qd' contra nos erat fuit affixū cruci cū eo. Item Esa. liij. dicitur ꝙ deus posuit in eo iniquitates omniū nostrum: et languores nostros ipse tulit ꝛc. quasi dicat: ꝙ in eo crucifixit iniquitates et peccata ꝛ per cōsequēs illa crucifixio effectiue potest dici peccatum nostrū: idest sacrificium pro peccato nostro: et hoc per figurā que dicitur metonomia. Ita ergo est intelligendū quando apostolus dicit ꝙ pater fecit christū filiuz suū peccatū: idest crucifixuz ꝛ punitū ꝛ passum ꝓ peccato: inquantū i eo crucifixit ꝛ puniuit pctm̄ nr̄m Item fecit ipsum peccatū: idest mortalē ꝛ passibilem pro peccato: inquantuz mors ꝛ passio ꝛ pena eius fuit effectus nostri peccati. Item deus pater fecit christū ꝓ nobis peccatū: idest sacrificiū ꝓ nostro peccato inquantū fuit factus sacrificiū. et oblatio pro nostro pctō sicut dictū est psal. xxxix. Et sic etiā dicitur Osee. iiij. ꝙ sacerdotes comedebāt peccata populi: idest sacrificia ꝛ oblationes que fiebant pro peccatis populi. Et sic xp̄s in hoc loco ꝛ psalmo peccata nostra dicit sua non quo ad culpam sed quo ad penam: inquantū sua mors et passio fuit effectus causatus ex peccatis nostris in ipso. Et ideo ait. O pater tu scis insipientiam meam: idest penam quā patior ꝓpter insipientiā ipsorum primorū parentū. Et peccata mea: idest penalitates quas assumpsi: et pene quas patior a te non sunt abscondite: quia non patior pro me sed pro peccatis filiorū adam: qui rapuit fructuz prohibitum. Et ideo qd' non rapui in adam: tunc exoluebam in cruce: qꝛ obtuli me in sacrificiū pro peccato ipsius adam et omniū filiorum suorum.

Bona inductio.

Nota.

pater fecit filiuz suū pctm̄

Non erubescant in me qui expectant te domine: domine virtutū.
Non confundātur super me: qui querunt te deus israel.

De cse. dist. iiij. c. ocs. ꝛ. c. queris a me. ꝛ xxiiij. q. i. c. vbi. et ad Ro. x.

¶ In hac secunda parte petit christus fructum sue passionis: scilicet per suam passionē membra sua liberari. Nam sicut per suam resurrectionem nos glorificauit: ita per passionē nos a morte perpetua et captiuitate liberauit. Ideo prius petit captiuos redimi per passionē dicens. O pater deus israel possꝫ tu scis: et a te non est absconditum ꝙ ego patior pro insipientia et delictis membrorum meorum: ergo fac vt illi sancti patres qui expectant in limbo nō erubescāt: nec frustrentur desiderio suo: sed da mihi facultatē vt inde possim eos liberare: quia ꝑ magna tēpora expectauerūt

messiam in lege promissum: et meam mortem et passionem per quam expectant liberari. Item fac etiam vt pphete non erubescant: nec menda ces inueniantur: qui per meam passionem genus humanum redimi predixerunt: ergo imple quod per os pmisisti. Aliter erubescant et cōfundant. Item omnes viui. qui querunt te: et desiderant per uenire ad te per me et volunt salui fieri: nō confun dantur in me. Nam ego pmisi omnibus creden tibus vitam eternam: et per passionem liberari: ergo fac vt mea passio sit eis fructuosa: ne cō fun dantur aut decipiātur et defraudētur in fide sua postq̄ ego feci debitum meū et fui tibi obediēs vsq̄ ad mortem crucis: et impleui omnia dicta prophetarū ergo iuste debeo predam recupera re postq̄ eos iustificaui: et pro eis solui: et puni tio in me facta est. Et hoc probo.

De cōse. dist.ij. c. iteratur

Quoniam propter te sustinui opprobriū operuit confusio faciem meam.

¶ Propter te. idest vt tibi satisfacerem pro eis: et vt tibi obedirem et nomen tuum et veritatem de fenderem sustinui opprobrium. Nam iudei voca bant me voracem et demoniacum: et samaritanū. Ideo cōfusio operuit faciem meam: cum ministri pylati velarunt faciem meam et cedentes caput meum dicebāt prophetiza nobis christe. quis est qui te percussit &c.

abijt. Iob. ij. c Ro. xv. a

Extraneus factus sū fratrib⁹ meis et peregrinus filijs matris mee.

Quoniam zelus domus tue come dit me: et opprobria exprobrantium tibi ceciderunt super me.

¶ Extraneus factus et reputatus sum fratribus meis iudeis de tribu iuda: et peregrinus filijs sy nagoge matris mee: scilicet sacerdotibus et scri bis et phariseis: quia non tanq̄ messiam me rece perunt sed tanq̄ peregrinum et extraneum et ma lefactorem flagellauerunt et crucifixerūt. Et hoc fecerunt: quoniam zelus domus tue comedit me. Nam quia eieceram ementes et vendentes de tē plo zelans honorem domus dei: et quia predica bam contra eorum auariciam. B ¶ Ideo

Nota.

opprobria iudeorum exprobrantium et blasphe mantium tibi ceciderunt super me. Nam quia eos reprehendebam de opprobrio dei et blasphe mia ideo eorum ira cecidit et redundauit super me. Et sic opprobria tibi facta ceciderunt et re dundauerunt super me et resilierunt quo ad pe nā: quia hec fuit causa quare occiderūt me. Alio modo potest exponi quo ad estimationē iniurie vt sit sit sensus quare sū factus odiosus et extra neus iudeis? Respondet quoniā zelus dom⁹ tue comedit me et penetrauit me et exponit quomodo q: opprobria iudeorum exprobrantium tibi ceci derunt et resilierunt etiā super me: q: irreuerēter tractabant et pphanabāt tēplum dei hoc cecidit mihi in iniuriā: q: iniuriā factā tēplo dei magis mihi ad iniuriam reputaui: q: meas iniurias et opprobria facta patiēter tolerabā: sꝫ opprobria facta deo que offendebant diuinitatem tolerare non volui. quod patet q: ementes et vendētes de tēplo ejeci. et inde moti sunt iudei et scribe et pha risei contra me. Ex quibus patꝫ q̄ dupliciter op probria facta deo patri ceciderunt super christū Primo inquantum ea noluit ea ferre nec tolerare: sed magis q̄ propria reputare. Secūdo q: pp ter hoc ipsum occiderūt. Unde omnes apostoli post receptionem spiritussancti per hunc versum co gnouerunt totum hunc psal. esse factum literali ter de christo vt patet Ioh. ij.

Et operui in ieiunio aīam meam: et factum est in opprobrium mihi. De cōse. d.v.c. nō dico i gl.

¶ Nota q̄ passio xp̄i multipliciter et pro multis peccatis nostris satisfecit. Iō fuit necesse vt mul tiplicem pnīam in se contineret. Primo asperitatē vite quo ad ieiunium et carnis macerationē per ciliciū. Scdo labores itinerū. Tertio cōuitia et op probria in verbis. Quarto irrisionē. Quinto ver bera. Sexto vulnera. Septimo mortem in cruce. Ideo xp̄s postq̄ ostendit superius patri qualiter satisfecit pro nobis tolerando opprobria. Nunc in his duobus versiculis ostendit qualiter satisfe cit et passus est macerationem carnis per ie iunium et cilicium dicens. Et operui in ieiunio aīam et vitam meā: q: ieiunaui. xl. diebus. et xl. no ctibus vt satisfacerē pro pctō gule ipsius adam et oīm aliorū et tā hoc factū est in opprobrium mi hi: q: iudei me voracē et vini potatorē vocabant.

Exposui vestimentū meū cilicium et factus sum illis in parabolam. De cōse. dist.v. ne tales.

Posui vestimentū meū ciliciū: q: indutus erā cili cio aspero et macerādo carnē meā pro pctō car nis eorū. et tā nō fuit mihi acceptū apud eos: im mo factus sum illis in parabolā et prouerbium. xi. q. iiij. c. quādo

Aduersum me loquebantur qui sede bant in porta: et in me psallebāt qui bibebant vinum.

¶ Aduersum me loquebātur qui sedebant in por ta. Nam per aliqua tpa durauit q̄ gentes et vici ni sedentes in portis suis varie loquebantur de passione mea. Nam quidā dicebant qꝺ ex meis meritis fueram flagellatus et crucifixus vocan do me seditiosum et blasphemum et violatorem sabbati &c. Et qui bibebant vinum in tabernis psallebant in me. i. cantilenas cantabant contra me. hoc forsan dicit: q: filii ministri pontificum q̄ cōiter erant et sunt histriones et hoīes pphani et discurrebant per tabernas cōposuerūt aliquas cantilenas cōtra xp̄m: vt complacerent scribis et phariseis et pontificibus: et cantabāt per taber nas et plateas vt ostenderent populo q̄ bñ merit to xp̄m crucifixerunt immo surrexit pverbiū vul gare inter eos. Nam dicebat vnus alteri: caue ne eueniat tibi sicut iesu nazareno: qui se deum fa ciebat: sed deus nec ipse se potuit de cruce libera re: et sic christus agitabatur in opprobrijs et pa rabolis per portas et tabernas et plateas. Et iō ait aduersum me loquebantur &c.

xv.dis.c. sancta. **Ego vero orationem meam ad te domine: tempus beneplaciti deus.**

¶ Hec est scd'a pars pricipalis in qua xp̃us petit liberari per resurrectionē. ⁊ duo facit. Nā primo petit liberari. Scd'o adducit rōnes et persuasiones sibi. Exaudi me dn̄e. B ¶ Quantū ad primum est notandū ꝙ tp̄s passionis totuꝫ ⁊ temp' gratie dr̄ tempus beneplaciti et acceptuꝫ deo ad exaudiēdum. Nam primo pr̄ exaudiuit xp̄m pro nobis ꝑpter merita passiōis. Scd'o ex ꝯnti exaudiuit nos. Esay. xlix. Tempore accepto exaudiuit te ⁊ in tēpore salutis auxiliatus sum tibi. Item. ij. ad cor. vi. ecce nunc tēpus acceptabile ⁊c. Dicit ergo xp̃s: ego vero o dn̄e pater ad te dirigo supple orationem meā in hoc tempore passionis et gratie quia est tempus beneplaciti et acceptabile tibi sup. ⁊ tempus salutis.

de cōse. dis. v. nō mediocriter. **In multitudine mie tue exaudi me in veritate salutis tue.**

¶ Quasi. d. ꝙ tp̄s passiōis ⁊ grē dr̄ tp̄s mie ex pte pr̄is et tp̄s veritatis salutis nr̄e ex parte filij. Nā quecūqꝫ deus pr̄ misericors ꝓmisit ad salutē nostrā fuerūt impleta per xp̄m in passiōe: qꝛ tūc fuerūt verificata diuina mysteria pr̄iarcharum ⁊ dicta ꝓphetarum de salute ⁊ de redēptione nostra.

xlij. d. qd' dicit. **Eripe me de luto vt non infigar: libera me ab his qui oderunt me: et de profundis aquarum.**

¶ Qm̄ superius cōquestus est se infixū in limo ꝓfundi malicie iudeorū ⁊ demersum in sepulchro ⁊ inferno per mortē: idō petit liberari per resurrectionem. Dicit ergo. O pater eripe me de luto potestatis iudeorum et de luto inferni: vt nō infigar. i. nō diu permaneā in inferno: nec in sepulchro: sed tertia die resurgam ⁊ libera me ab his iudeis qui oderunt me. Nam postꝙ̄ resurrexero immortalis non amplius habebunt in me potestatem: immo erunt subiecti sub pedibus meis ⁊c. Et libera me etiam de profundis aquarum. idest quarumlibet persecutionum et periculorum tam inferni ꝙ̄ iudeorum et gentiliuꝫ: et tam in membris ꝙ̄ in capite.

De pe. d. j. c. voluissent. **Non me demergat tempestas aque: neqꝫ absorbeat me profundum: neqꝫ vrgeat super me puteus os suum.**

¶ Non me demergat et totalr̄ extiguat tēpestas aque ⁊ furie tyrannorūꝫ. Unde nota ꝙ quosdā demersit tempestas aque qꝛ mortui sunt morte corporali et quosdam absorbuit ꝓfundū inferni. s. purgatorium et lymbus: sed inde sunt per xp̄m liberati ⁊ sup quosdaꝫ pute' inferni clausit ⁊ vrsit os suū. qꝛ nūꝙ̄ inde exierūt: sicut iudas ⁊ ceteri dānati: de oībus ergo his petit xp̃s liberari: vñ dicit. nō me demergat totalr̄ tēpestas aque in mortē: sed i breui resurgā: nec ꝓfundū purgatorij: aut inferni absorbeat me: non descendo in infernum vt ibi purger et diu maneā: sed vt ⁊ ipsum expoliē et liberem captiuitatem sctōrum patrum. Ex hoc ptꝫ ꝙ xp̃us non ꝓprie fuit submersus nec absorptus nec clausus in inferno: qꝛ tandē iudex et triūphator et liberator intrauit: et ideo in breui cum triumpho ⁊ preda exiuit. et sic infernus nō potuit ipsuꝫ absorbere nec claudere os super euꝫ: immo compulsus est infernus reddere predam tyrannice diu detentam. Hoc idem potest moraliter intelligi. Nam tempestas aque tentationis primo demergit peccatorem per ꝓpositum cū ꝓponit peccare. Secūdo absorbet ipsum in ꝓfundo: qn̄ actualiter committit et diu in peccato ꝑdurat: sꝫ super illum infernus claudit os suuꝫ quīn petō finē penitētia moritur: et sic xp̃us ab omnibus his tribus gradibus pctī petit liberari in suis membris. qꝛ ipse in capite ꝑm naturā fuit immunis.

Exaudi me dn̄e qm̄ benigna est misericordia tua scd'm multitudinem miserationum tuarum respice in me. de pe. d. j. qꝛ diuinitatis natura.

Et ne auertas faciem tuam a puero tuo: qm̄ tribulor velociter exaudi me xlvij. d. sicut hi. xij. qd'. ij.

Intende anime mee et libera eā: propter inimicos meos eripe me.

Tu scis improperiū meū et cōfusionem meam et reuerentiam meam. xxij. qd'. iiij. duo.

In cōspectu tuo sunt omnes qui tribulant me: improperiuꝫ expectauit cor meum et miseriam. xxij. qd'. iij. sex dfe.

¶ Hic adducit quattuor ratiōes ꝑsuasiuas ad inclinandū deū pr̄em ad miam vt liberet eū: prima ratio sumit̄ ex pte mie dei: scd'a ex pte puritatis ⁊ innocentie xp̄i: tertia qd' non est alius qui possit eum liberare. quarta ꝓpter sufficientem satisfactionem factā. Dicit ergo primo. Exaudi me dn̄e qm̄ benigna est mīa tua que nescit deficere afflictis et respice in me ꝑm multitudinē miserationū tuarū: qꝛ iam cōsueuisti misereri afflictis vt ptꝫ p totū discursum sacre scripture. Itē moueat miam tuam puritas et innocētia mea et ne auertas faciem a puero tuo sine pctō: ⁊ ideo: exaudi me velociter qm̄ tribulor a iudeis et intēde aīe ⁊ vite mee ⁊ libera eaꝫ ꝓpter inimicos meos. i. ab inimicis meis eripe me: qꝛ tu scis ip̄roperiū meū mihi factum et cōfusionē meā et reuerentiam. i. dignitatē ⁊ puritatē meā ⁊ ꝑ ꝯñs qꝛ iniuste passus suꝫ et sic me debes citius liberare. Lr̄a hierony. hꝫ ignorantiā meā qd' idē est: et hoc tu nō potes ignorare qꝛ in ꝯspectu tuo ⁊ cognitiōe sunt oēs q̄ tribulant me tam manifeste ꝙ̄ occulte et scis qualiter cor meum expectauit et sustinuit opprobrium et miseriam quia non solum me afflixerunt in verbis inferendo opprobria: sed verberibus flagellando: ergo miserere. Jo. xviij. ma. xxvi. Job xix. Matth. xxvij. Mar. xv

Et sustinui qui simul contristaretur et non fuit: et qui consolaretur et nō inueni.

Et dederunt in escam meam fel: et in

siti mea potauerunt me aceto.

¶ Tertia ratio sumitur quia non habeo alium ad furorem nisi te. Nam ego sustinui.i.expectaui ali quem qui simul contristaretur mecū et compate retur mihi ⁊ condoleret mee miserie et nō fuit ali quis: ⁊ expectaui etiā qui me consolaretur sed nō inueni aliquem consolantez sed bene inueni affli gentes. Nam dum petij potum in cruce ex nimia siti: tunc dederunt mihi fel in escam meā.i.in cibū et potauerunt me aceto in siti mea: vt ptz Mat. xxvij. quia acetum felle mixtū dederūt mihi bibe re. et sic ptz ꝙ sufficienter satisfecit ꝑ pctō primi parentis. Nā quia ille gustauit dulcedinē cibi ꝑ hibiti in paradiso vltra voluntatem dei: propter ꝙ totum genus humanum erat ad mortem con demnatum. Ideo in satisfactionem illius furti inobedientie ego sponte gustaui amaritudinem in cruce. Ex quibus patet ꝙ sufficienter: est facta satisfactio pro peccato ipsius Adā. Nā q: ille fuit rebellis ⁊ inobediens deo et superbus ego fact⁹ sum humilis et obediens patri vsq ad mortem. Et quia ille fuit blasphemus: ego iā sustinui op probria: quia ille voluit rapere diuinitatē: ego iā fui spinis coronatus: et quia ille fuit latro rapiē do fructū ex ligno: ego iam fui flagellatus: ⁊ red didi fructum ex ligno crucis cum fui crucifixus. Et sic quod non rapui tunc exoluebam. Et q: ille fuit homicida q: se ⁊ totū genus humanū in mor tem precipitauit. Ideo ego innocens volui pro to to genere humano mortē assumere ⁊ satisfacere. q d. in tota ista prima et secūda partib⁹: libera me postq ego sufficiēter satisfeci ⁊ resuscita me.

xp̄s satis fecit pro nobis.

Fiat mēsa eorū corā ipsis in laqueū et in retributiones et in scādalum.

f.qd.liij. homini. Et.xxiij. q.v.§.vl.

¶ In hac tertia parte xp̄s petit vltionē de crucifi xoribus. B ¶ Ad cuius intellectū est notādum ꝙ sicut iudei multipliciter afflixerūt xp̄z. Ita mul tiplici pena puniuit eos: ⁊ sicut iudei addiderunt christo dolorem super dolorem et apposuerūt ini quitatem super iniquitatē cōtra eū. Ita de⁹ addi dit iudeis penas sup penas correspondētes pec catis et sceleribus eoꝝ. Nā prio sicut iudei rebel larunt cōtra xp̄m regē ⁊ messiā in lege sibi promis sum: qn dixerūt non habemus regem nisi cesarem ita pariter deus permisit vt milites romanorum qui erant cum presidibus qui fuerunt in hierusalē per.xl.annos post passionem christi inferrent eis tot opprobria et vituperia et afflictiones: intan tum ꝙ fuerunt compulsi rebellare contra cesarez et romanos que fuit causa destructionis eorum. Item secundo sicut tempore pasce prendiderunt xp̄m. Ita tempore pasce quādo de omnibus par tibus erant in hierusalem congregati fuerūt ob sessi per tytum et vespasianum. Item tertio sicut in die pasce crucifixerunt christum et dederunt si bi fel in escā et acetuz in potum. Ita cum dolore et amaritudie obsessi comederūt pasca in illa ob sidione. Item quarto sicut posuerunt velum chri stolante faciez dicendo prophetiza nobis christe quis est qui te percussit? Ita fuerunt velati igno rantia ⁊ cecitate mentis ne intelligerent sacra et

Iudeoꝝ punitio.

secreta scripturarū. Itez quinto sicut imposuerūt crucem super humeros xp̄i vt portaret eam vsq ad caluarie locū. Ita deus posuit sup eos iugū ser uitutis et captiuitatis vt vbiq sint subiecti oībs mundi. Item sexto sicut ipsi effuderūt furorē sen tentie super xp̄m dicentes crucifige crucifige. Ita xp̄s effudit super eos iram indignationis sue in corpore et anima inferendo eis multiplicem mi seriam: quia quasi quolibet anno mouentur po puli contra eos ⁊ expoliant et trucidant eos. Itez septimo sicut eiecerunt xp̄m extra ciuitatē ad cru cifigendum. Ita fuerunt eiecti a sua ciuitate et re gno et dispersi per totum mundum: ciuitate et tē plo destructo. Item octauo sicut voluerunt xp̄z de lere de mundo ipsum occidendo. Ita fuerunt dele ti de libro viuentium et iustorū et scripti in libro mortis eterne manentes in sua obstinatione ⁊ dā natione. Item.ix. sicut addiderunt dolorem super dolorem christo: ita deus addidit afflictionez su per afflictionem in illis.xl.annis et semper. Item sicut imposuerunt iniquitatem super iniquitatez contra christum: quia super opprobria et inuidiā addiderūt talios testes cōtra xp̄m: ita deus appo suit eis iniquitatem super iniquitatem ꝑmittēdo vt super pctū necis xp̄i adderēt obstinationem vt in corpore et anima iugiter puniantur. Et hoc est quod intendit dicere xp̄s ꝑ os dd in hac tertia pte huius psalmi petens vltionem de iudeis crucifi xoribus suis ei successorib⁹ eoꝝ. Vn̄ ait. O pr̄ q: iudei dederūt mihi fel in escaz meam: ⁊ in siti mea potauerunt me aceto in cruce in die pasce. Ergo fac vt in vltionem tanti sceleris fiat mensa eorum et conuiuium agni pascalis in laqueū et scādalū coram ipsis in eodem die pasce. hec autez petitio fuit impleta nam cum iudei ex omnibus partib⁹ mundi essent congregati in hierusalem in die pa sce intrauerunt copie romanorum ex parte orien tali per iordanem et subito obsederunt hierusalē vt dictum est psalmo ꝑcedenti que quidē obsidio durauit vsq ad mensem augu. vt inquit iosephus Et sic sunt capti tanꝙ in laqueo et reti. Ex quo patet ꝙ mensa agni pascalis fuit conuersa eis in laqueum et scandalum in retributionem et vltio nem mortis xp̄i. quē in die pasce crucifixerūt ⁊ sibi fel in escā prebuerūt ⁊ ipsum aceto potauerūt.

Obscurētur oculi eorū ne videant et dorsum eorum semper incurua. Effunde super eos irā tuam: et furor ire tue comprehendat eos.

Ro.xi.⁊ xxvij.d. ca.si.

¶ Itē quia in tali die velarūt faciez christi dicētes prophetiza nobis christe quis est iste qui te per cussit. ⁊c. ideo obscurentur oculi mentis eoruz ne videant sacramenta dei in lege et prophetis sed velū ignorantie ⁊ cecitatis sit semper ante oculos eoꝝ ne intelligant veritatē scripturarū: ⁊ sic nō so lum puniant in corpe: sed multo magis in men te. Itē sicut imposuerūt crucē sup me: tō tu pater incurua ⁊ subijce semper dorsum eorum iugo ser uitutis nō solum spiritualis: sed ēt temporalis vt vbiq sint subiecti ⁊ captiui dispsi p oēs natiōes

actuū .j. et .xxiij. di.c.j.in fine. **Fiat habitatio eorū deserta: et in tabernaculis eorum nō sit qui habitet**

¶ Sicut eiecerunt me extra ciuitatē ad crucifigēdū ita fiat habitatio eorū deserta et destructa et eijciātur de habitationibus partim dispsi' et captiui p mūdū et i tabernaculis suis ipsi' dicitur nō sit aliquis eorū qui amplius inhabitet: sed sint exules i eternum. Et hoc fiat iusto dei iudicio

xxiij.q5. iiij. q h3 **Quoniam quem tu percussisti persecuti sunt: et super dolorem vulnerū meorum addiderunt.**

¶ Me quē tu percussisti et pmūdo percuti et mala pmisisti ipi mala et iniq voluntate et inuidia et odio persecuti sunt vsq ad mortē semper addēdo mala malis q: sup opprobria addiderūt falsa testimonia et postea addiderūt alapas et postea flagella postea mortem: et sic addiderunt sup dolorē vulnerum eorum: nam sicut addebāt mihi dolorē sup dolorē corporalē et vulnus sup vuln'. ita addebant sibiipsis dolorem super dolores spiritualem et vulnus super vulnus peccati. Et addiderunt peccata peccatis.

xxiij.q.v §. vltio. **Appone iniqtatē super iniqtatē eorū et non intrent in iustitiam tuam.**

¶ O tu pater appone iniquitatem super iniquitatē eorū non effectiue sed permissiue.i.nō des eis gratiā vt cognoscāt pctm suū: sed maneāt semper in eadem obstinatione et cecitate et sic apponent obstinationem et cecitatem supra pmus pctm vt nunq intrēt in iusticiā tuā.i.q nunq p miam iustificent. sine qua penitētia pctōr nō pōt iustificari nec in iusticiā reduci: et nota q sicut iudei addiderūt dolorem corpalem supra dolorē ipsi xpo et vulnus supra vuln'. ita pitert xps non solū addidit eis dolorem et vuln' spūale pcti supra vuln' et dolorē et culpā supra culpā: sed etiā addidit dolorē et penā corporalē supra penas. nam supra obsidionem addidit famem et inedias deinde destructionem ciuitatis et templi et trucidationem maioris partis et captiuitatē et dispersionem aliorū. Itē sicuti ipsi addiderunt peccatum et iniquitates cōtra christum quo ad culpam: ita christus addidit eis et apposuit iniquitatē sup iniquitatē quo ad penam temporales et eternā: nā duplici pena puniuntur: scz pena seruitutis et captiuitatis tēpalis et pena culpe et obstinatiōis et cecitatis spūalis. Et ideo dicit appone iniquitatem super iniquitatem eorū.i.penā duplicē p iniqtatib' eorū. Et iō subdit. nō intrēt in iusticiā tuā sup. per penitentiā sed semp maneant obstinati. Ideo subdit.

de pe.d. iiij.c.in domo. **Deleantur de libro viuentium: et cū iustis non scribantur.**

A ¶ Ad cuius intellectū est notādū q liber vite siue viuentiū dupliciter sumit in sacra scriptura nam vnus liber dicit diuine pdestinationis sm eternū ppositū. et tūc nihil aliud est nisi diuina volūtas bñplaciti q ab eterno pposuit gratiā iustis pparare et eos elegit et in suo libro ascribendos et iustificādos pposuit. in quo libro ab eterno primo fuit scriptus christus homo et virgo maria et omnes apostoli et iusti. Secundus liber dicitur liber vite. sm presentē dispositionē. et iste est conscientia cuiuslibet iusti disposita per gratiā et iste liber non est in deo nisi obiectiue inquantum deus perspicit in anima iusti similitudinē sue bonitatis per quā iustus est deo gratus et acceptus sm presentē dispositionē. et de isto libro multi noviter delentur per peccatū. et in eo nouiter scribūtur per nouā gratiā. Ita pariter est duplex liber mortis. vnus dicitur scdm eternū propositum: in quo deus ab eterno nouit reprobādos et obstinādos et eternaliter puniendos. et alter dicitur liber mortis sm presentē dispositionē. in quo sunt scripti peccatores tēporaliter sm q sunt extra grām in peccato. et isti duo libri mortis nullo modo sūt in deo nisi obiectiue sm q in eis nouit deus culpam et difformitatē sm presentem dispositionē. Differt ergo liber vite sm eternū propositum a libro vite sm presentē dispositionē. nam ille est solum in deo. iste autē in conscientia hominis. Itē ab illo semel ab eterno scriptus nullus delet: ab isto multi delentur per peccatū: sicut in eo multi nouiter scribuntur per gratiā. Item liber vite sm ppositū eternū differt ab vtroq libro mortis. nā ille liber est solū in deo cum sit diuina voluntas: que est sola causa omniū predestinatorum. sed liber mortis tam primus q secundus nullo modo est in deo nisi obiectiue sm psentiā: eo q de' non est causa obstinatiōis nec pcti alicui' p qd scribitur in libro mortis et reprobatiōis. et iō talis liber mortis nihil aliud est nisi ɔsciētia hoīs subiecta pctō a deo difformi. vñ de his duobus libris: scz mortis et vite dr Apoc. xx. q in die iudicij mare et infern' dedit mortuos suos: et apti sunt libri ante iudicē. et aptus est alius liber qui est vite: et iudicati sunt mortui sm ea q erant scripta in libris. et q non est scriptus in libro vite missus est in stagnū ignis. Ex supradictis patet q liber vite predestinatorum est tm vnus in quo sunt scripti ab eterno soli electi et iusti: eo q est ipsa eterna voluntas sed alij libri tam mortis q vite sm psentē dispositionem sunt multi. quia vnaqueq conscientia et anima hominis est liber suorum operum sm que opera saluantur vel dānantur. de quo libro quis potest deleri per peccatum: aut in eo scribi p gratiam. et de isto secundo libro viuentium sm psentem dispositionem petit christus per prophetam q deleantur iudei propter peccatum necis christi et q nunq rescribantur in eo per penitentiam: sed semper maneant obstinati. ¶ Sed est aduertēdū q ista locutio licet procedat per modum petitionis: tamen nō est locutio nec petitio affectiua sed prophetica et prenunciatiua: quia christus sicut non venit damnare sed vocare peccatores ad penitentiam: ideo nunq petit a patre damnationē sed salutem. Ideo in hac parte quia ab eterno preuidit iudeos obstinatos inquantum deus: iō predicit eorum futuram damnationem in corpore et anima. Quomodo autem peccatum iudeorū est grauissimū omniū peccatorū et per oia simile

Liber vite multiplex.

Liber pdestinatorum.

peccato diaboli patebit psal .lxxx. et psalmo .cix.

xii.q.ii. c gl'ia epi. **Ego sum pauper et dolēs: salus tua deus suscepit me.**

¶ In hac quarta parte christus agit grās patri suo de liberatione sua per resurrectionē explicādo fructum sue passionis: et dicit ego sum et fui pauper in tota hac peregrinatione: quia in aliena casula et presepio natus et in alienis edibus receptus et hospitatus et pastus et in alieno sepulchro sepultus: et fui etiā dolens quia multiplicibus doloribus et flagellis affectus. et tamē sal' tua suscepit me de sepulchro, me ad vitam gloriosā suscitando. Ideo agendo grās pro tanto bñficio.

xcii.di.c. s.in glo. **Laudabo nomen dei cum cantico et magnificabo eum in laudem.**

¶ Festiuitates annales et diuina officia celebrādo et septies in die horas canonicas recitando deinde cum subdit.

De cōse. dist.ii.c. nihil. **Et placebit deo sup vitulū nouellū cornua producentem et vngulas.**

¶ Dicit quod nō solū dicā tibi laudes septies in die qd ptinet ad p̄mā ptē: sed etiā offerā tibi sacrificiū per se sufficiens et acceptabile. s. sacramentū eucharistie in quo offert agnus imaculatus qd ptinet ad scdām ptem latrie. Ideo ait tūc placebit deo super vitulū nouellū. i. sacrificiū eucharistie qd offeram in lege grē placebit deo sup vitulū nouellum. i. multomagis placebit deo sacrificiū eucharistie quā vitulus nouellus cornua pducens et vngulas qui offerebat in veteri sacramēto. Nam ille tātum offerebat in figura. sed iste qui est mediator dei et hoim offertur in re et veritate. Nam ille vitulus nō cōtinebat realiter xp̄m sicut cōtinet hoc sacrificium ideo illud nō iustificabat nec erat deo per se acceptabile: sicut illud qd est de se iustum et validū de opere operato. Et ideo hoc sacrificium est in quo pater sibi complacet et recipit ipsum in preciū pro peccatis nostris et c. Iste

Nota. versiculus potest etiam intelligi aliter intelligendo per vitulum nouellum ipsum christum tunc in cruce et quotidie in altari oblatū vt sit sensus Et tunc tempore gratie placebit deo. i. erit deo placidum super christum vitulum nouellum figuratū per vitulū antiquum vel. i. vitulū nouellū dico cornua pducentem et vngulas cornua dico. i. victoriam et dominium et vniuersalem potestatem habentem in celo et terra et in omnib' abyssis ad saluandos et sublimandos fideles. Et producentem vngulas ad aperiēdum infernum et cōfringendos vectes ferreos et portas ereas et educendos sanctos patres de lymbo et ad carpendū et conterendū dyabolum et membra eius et cornua et has vngulas pduxit xp̄us in cruce quibus aperuit infernum et penetrauit celū et deiecit diabolū foras et aperuit nobis scripturas.

xxiiii.q.i. ca.: quia cū sola. **Videant pauperes et letentur: querite deum et viuet anima vestra.**

¶ Hic ppheta exhortatur populum fidelium et vniuersalem ecclesiam ad recipiēdum christū et vt cum deuotione recipiant sup adiectum sacrificiū vnde ait. videāt pauperes christi imitatores et mūdi contemptores xp̄m in suo aduentu et videant hoc sacrificium iugiter in ecclesia celebrari et letentur se esse redemptos per christum in ara crucis immolatum: et conuersus ppheta ad fideles ecclesie apostrophat dicēs. o fideles querite deū christum in suo aduentu in hoc sacrificio et viuet anima vestra vita gratie si deuote et spiritualiter sumpseritis ipsū quia ipse dicit Io. vi. sicut misit me viuens pater et ego viuo ppter patrem. et qui mānducat me ipse viuet propter me: et qui manducat hunc panem viuet in eternum. quia hic est panis, qui de celo descendit a patriarchis et pphetis diu desideratus. Et ratio est qd letentur oēs pauperes et fideles in christo. s.q.ii.sacerdos.

Quoniā exaudiuit pauperes dominus et vinctos suos non despexit. xxiii. q. iiii. duo.

¶ Exaudiuit pauperes christum expectantes et non despexit vinctos suos qui erant in lymbo inferni detenti: quos christus liberauit. Nam cum cornibus crucis diabolum vicit: et deiecit: et cum vngulis sue potentie infernum aperuit et confregit et vinctos patres inde deduxit. Ergo. xv. q. s.c. reuertimini.

Laudent illum celi et terra: mare et omnia reptilia in eis.

¶ Laudent illum celi: idest angeli: quia christus eorum ruinam reparauit: et laudet eū terra idest homines redempti: et laudent ipsum mare. idest omnes insule. et omnia reptilia. idest omnes habitantes et gradientes in eis. s. in mari et terra: quia generaliter omnes sunt redempti: quia vsque ad oēs insulas maris puenit euāgelica pdicatio ¶ Et sic omnes creature intellectuales laudent deum et agant xp̄o gratias pro beneficio redemptionis. apoca. v. Nam omnes angeli stabant in circuitu throni dicentes. dignus est agnus qui occisus est accipere gloriam et honorem et c. et turba magna quā dinumerare nemo poterat clamabant. benedictio et charitas et c. Deinde cū dicit. xxiii.q.s alienus et c. quecunque.

Quā deus saluam faciet syon: et edificabuntur ciuitates iude.

¶ Dat causam quare christus est laudandus et adorandus et dicit: ideo laudent eum celi et terra: quoniam ipse saluam faciet syon idest ecclesiam toto orbe diffusam. In qua deus speculatur et contemplatur: et per ipsum christum edificabuntur ciuitates iude. idest ecclesia que vere dicitur iuda eo quod sola ipsum deum cōfitetur vt frequenter dictum est. xc.d.c.legimus.

Et inhabitabunt ibi: et hereditate acquirent eam.

¶ Fideles christum confitentes habitabunt ibi in hac iudea et ciuitatibus eius et hereditate acquirent eam. nam iudeis secundum carnem eiectis soli iudei scdm spiritum et promissionem habitant in ecclesia ista per gratiā et acquirent supernam in eternam hereditatem et isti fuerunt apostoli et discipuli qui christū cōfessi sunt et edi

ficauerunt ecclesiam sanguine suo et miraculis et doctrinis et exéplis: et has ciuitates et ecclesias re
xxiiij.q.i liquerunt nobis in hereditatez. Et ideo sequitur
c.q2 ex. et de pe.d. vi.ß.ſ.

Et semé seruoꝝ ei⁹ possidebit eá: et q diligút nomé eius habitabunt in ea.

¶ Semen seruorum eius .i. populus xpianus qui est semen aplorum seruorū xpi habitabunt in ea. Nam ppls xpianus est semen aplorum per baptismuz in xpo regñatum et oés fideles qui diligunt nomen dei qd est iesus habitabūt in hac ecclesia per gras et in supna per gliam. Et nota q ly semé seruorū eius nō solū pōt referri ad aplos sz etiam ad patriarchas .s. abraam ysaac et iacob et dauid. Nam totus ppls xpianus est semé abrae et israel fm spm et pmissionem vt patz ad Rom. ix. et xi. vt supradictū é in plogo tractatu. iiij. Naz sicut iacob genuit .xij. patriarchas per quos carnaliter generauit et multiplicauit totū filū pplm Ita xps q est verus iacob regñauit spūaliter .xij. aplos qui fuerunt .xij. pfiarche per quos xps regenerauit et multiplicauit per baptismū totum pplm xpianum. Et ideo ppls xpianus dr semen abrae ysaac et iacob fm pmissioné et spm et dr semen aplorū per regñationem baptismalem: et iō qñcunq in sacra scriptura memorant .xij. tribus dñi siue israel semp intelligit ppls xpianus per filios .xij. aplos et spūales patriarchas regñatus et pricipatus et multiplicatus vt dctm est psal. pcedenti. Et ideo isti .xij. patriarche spūales iudicabunt .xij. tribus israel carnales in die iudicij simul cum xpo assistétes. vt ait saluator. Mat. xix. Ex supradictis patet qd dauid in hoc psal. magis videtur euangelista q propheta: quia magis videtur hystoriam passionis christi contexere q prophetiaz pronūciare. D ¶ Ex toto isto psal.

Conclusio psalmi.

possunt recolligi .xvi. conclusiones. ¶ Prima cōclusio q triplici persecutione xps fuit afflictus in sua passione. scilz scribarum et pharisceorū et populi gētilis et pylati. ¶ Secūda cōclusio q aque persecutionum xpi intrarunt vsq ad separationem anime a corpore. ¶ Tertia cōclusio qd xpus in sua passione nullum habuit publicum adiutorem de suo populo. ¶ Quarta conclusio q xps in sua passione exoluit qd nunq rapuit: q2 pro duobus furtis ipsius adam persoluit precium in cruce. Primo q2 adam rapuit fructū phibitum de ligno scientie boni et mali. Secūdo voluit rapere diuinitaté. ¶ Quinta cōclusio q qñq in scriptura penalitates et pene christi apellantur peccata nō formaliter sz cāliter per methonomiá inqtū fuerūt effect⁹ nroꝝ pctōrū. vel dhr pctá nō quo ad culpā sz quo ad penā inqtū xps passus est p pctis nris. ¶ Sexta cōclō q xps sustinuit opprobriuz et passioné. Primo vt obediret patri. Scdo vt nos a morte liberaret. et sic pter nos fact⁹ est extraneus fratribus suis iudeis. ¶ Septima conclusio q xps pter zelū dom⁹ dei visus est extraneus et odiosus scribis et phariseis. ¶ Octaua cclusio q totū tps ab aduētu xpi vsq ad iudiciū est tps acceptabile et dies salutis. ¶ Nona cōclusio q xps sufficiéter satisfecit patri p nobis p iesuniū et labores et mortem et passionem. ¶ Decima cōclusio q sicut iudei multipliciter afflixerūt xpm: ita multiplici pena sunt puniti correspondente sceleribus eorū. Undecima conclusio q sicut iudei addiderunt xpo doloré super dolorem et vulnus supra vulnus: ita eis deus addidit penaz tpalem supra penam. ¶ Duodecima cōclusio qd sicut iudei apposuerūt iniqtaté sup iniqtaté ptra xpm quo ad culpā: ita xps apposuit eis iniqtaté obstinationis supra iniquitaté pcti. ¶ Tredecima cōclusio q sacrificiū eucharistie in quo offert xps est deo magis placidū: q vitulus nouellus et qlibet sacrificia ve. te. et ét deus pr magis acceptat vitulum nouellū no. te. qui est xps oblatus in altari q vitulū antiquum qui offerebat in lege: eo q xps vitulus nouellus figurabatur per filū vitulum antiquum qui in figura huius offerebatur in lege ¶ Quartadecima cōclusio q nō erát xpm recepturi nisi soli pauperes .i. ista terrena contēnentes qui est ppls xpianus. ¶ Quitadecima cōclusio q iudea et syon et hierusalem quam messias erat saluaturus et edificatur⁹ est ecclesia toto orbe diffusa que xpm cōfitetur esse deū et ptemplatur et videt per fidem. ¶ Sextadecima cclusio q semen xpi et apostolorum seruorū eius q est ppls xpianus in xpo per baptismuz regñatus erat possessurus istá iudeam et syon toto orbe diffusam et in ea per gratiá debebat habitare in hac per gratiaz et in futuro per gloriam. vij.q.i.c. cū vero.i

Eus in adiutoriū meū intende dñe ad adiuuādum me festina.

¶ Titulus victori siue in finez psal. dauid. Ad recordádū. Ex titulo appet q dauid fecit hūc psal. dirigens nos in xpm et ecclesiā qui est finis legis sed additur ad recordandum inqtum recordantur et memorantur afflictiones et passiones xpi et ecclesie vel forsitá q2 iste psal. frequēter recitabatur in tēplo maxime pter primū versuz qui festinanter petit auxilium a deo quo continue indigemus. Itez hoc etiá additū est: qd dauid preuidit in spū q iste primus vesius erat cantandus quotidie in ecclesia in principio oium horarum. In quo psal. introducit xps et etiá ecclesia petēs festinanter liberari ab afflictionibus et persecutiōibus: vnde tria facit. Nam prio petit liberari. Secundo petit punitionem persecutorꝫ. Tertio premium fidelium: secunda ibi: confundātur: tertia ibi: exultent et letentur. Dicit ergo xps. O deus pater intende in adiutorium et auxiliū meum et o domine festina et accelera ad adiuuandum me vt sit breuis mea resurrectio in tertia die.

Confundātur et reuereātur qui querunt animam meam. iiij.q.i.c homini.

¶ Nota q totū residuū huius psal. est diapsalma pars vltima psal. xxxix. vbi sufficienter lraliter de xpo quo ad hūanitaté expositū est: ideo breuiter est transeundū. Dicit eñ xps: o pater festina ad adiuuandum et resuscitandū me: vt confundātur

et revereant̃.i.vereciidẽtur iudei qui querũt mihi mala: siue qui querũt aiam meã ꝛ vitã: qꝛ per mortem putant me nunq̃ resurgere: sed totaliter extingui ꝛ deleri. ꝛ sic vidẽtes me resurgere et regnare.

I. xix. b. Auertantur retrorsũ ꝛ erubescant q̃ volunt mihi mala.

¶ Auertantur retrorsum.i.cadant a dignitate et sacerdotio ꝛ erubescant dispersi per mundũ ꝛ subiecti oẽs predicti iudei qui semp mihi volũt et desiderant mala. et.

xxiij.q. v.§.viri. Auertãtur statim erubescẽtes qui dicunt mihi euge euge.

¶ Idest qui letabant̃ in morte mea ꝛ putabant se irã dei euasisse erubescẽtes de resurrectiõe ꝛ exaltatiõe mea: auertant̃ ꝛ cadãt a dñio stati: ꝛ sint captiui ꝛ subiecti oibus natiõibus maxime erubescãt illi q̃ dicebãt si fili⁹ dei ꝛc. Sꝫ ꝑ oppositũ.

xi.q.iij. pñ ci. ꝛ c iter ꝟba Exultẽt ꝛ letẽtur in te oẽs q̃ querunt te: ꝛ dicãt semp magnificet̃ dñs q̃ diligũt salutare tuũ.

¶ Fideles qui q̃runt te ꝑ fidẽ exultẽt ꝛ letẽtur hic per grãm ꝛ in futuro per gloriã: ꝛ oẽs q̃ diligũt salutare tuũ.i. qui receperũt messiaꝫ iesum filiũ tuũ grãs agẽtes de bñficio redẽptionis dicant semp magnificet̃ dñs q̃ redemit nos. Et sic magnificabunt deũ in bñficijs suis in oibus horis ꝛ officijs canonicis nocturnis pariterq̃ diurnis: ꝛ concludit finẽ cũ principio psal. cuꝫ subdit.

xij.q.ij.c glia epi Ego vero egenus ꝛ pauper suꝫ deus adiuua me.

Adiutor meus ꝛ liberator me⁹ es tu dñe ne moreris.

¶ Paup sum destitutus parẽtib⁹ ꝛ amicis ꝛ bonis tpalibus: qꝛ in alieno sepulchro sepult⁹ sum: ideo de⁹ adiuua me ꝛ ne moreris: nec tardes me resuscitare: qꝛ tu sol⁹ es adiutor ꝛ liberator me⁹.

¶ Est tñ aduertẽdũ ꝙ totũ hoc qḋ dicit xp̃s i hoc psal. in ꝑsona capitis inquãtũ hõ: dicit ẽt in ꝑsona totius eccl̃ie: quicq̇d eñ passus est pmo in capite postea passus est in mẽbris ꝛ sicut ip̃e liberatus est ꝑ resurrectionẽ: ita ecclesia surrexit a ꝑsecutione ꝛ liberata est per ꝯuersionẽ Constantini: vt sepius dictũ est: ideo totus iste psal. dictus potest exponi de tota ecclesia.

ij. xx. et xi.q.iij.c ad mensam.

In te dñe speraui nõ confundar ineternũ in iusticia tua libera me et eripe me.

¶ Iste psal. a pð hebreos est omnino sine titulo: iõ dicũt quidã eoꝝ ꝙ iste psal. est idem cũ precedẽti. Sꝫ oppositũ ꝟꝫ ãnotatio psal. ꝑm eos antiqua in qua psal. pcedẽs annotatur. lxix. ꝛ iste annotat̃. lxx. Sꝫ qꝛ in quibusdã biblijs latinis reperit̃ iste psal. ꝑ filijs Ionadab: iõ creditur hoc esse add. tũ ab aliquo expositore: eo ꝙ qḋ iste psal. loquit̃ de peregrinatiõe eccl̃ie ab adam vsq̃ ad antixp̃m que figurabat̃ ꝑ filios Ionadab qui semp peregrinabant̃ vt ptꝫ. D ¶ Ad cuius intellectũ est notandũ ꝙ totus discursus ecclesie ab adã vsq̃ ad antixp̃m ꝯsideratur ꝛ mẽsurat̃ per vij. etates quaꝝ tres discurrerũt ab adam vsq̃ ad xp̃m: ꝛ exinde. iiij. vsq̃ ad finẽ mũdi nã adam mysticus peregrinat⁹ est a suo lapsu et exilio sub seruitute pctĩ ꝛ iugo legis per totã infantiã: ꝛ pueritiam: et adolescentiã vsq̃ ad xp̃m in quo fuit saluatus ꝛ redẽptus a seruitute pctĩ ꝛ absolut⁹ a iugo legis. Sed post ascensionẽ xp̃i in sua iuuẽtute postq̃ a xp̃o fuit redẽptus ꝛ regenerat⁹ ꝯfestiꝫ incidit in ꝑsecutionẽ tyrãnoꝝ ꝛ paganoꝝ: de q̃ fuit liberatus per ꝯuersionẽ magni Constãtini: sꝫ illico in sua virilitate incidit in ꝑsecutionẽ hereticorum maxime arrianorum: de qua fuit liberatus ꝑ Aug. et ceteros doctores vsq̃ ad tpa iustiniani sed in senectute incidit in ꝑsecutionẽ machometi in qua nõ est de qua expectat liberari: sꝫ in senio cum tremore expectat ꝑsecutionẽ antixp̃i de qua sperat liberari per xp̃m. Oĩa ergo ista considerãs et preuidẽs dð in spũ fecit hũc psal. in ꝑsona ecclesie in quo quinq̃ facit. Nã primo cũ firma spe petit liberari: ꝛ saluari: et redimi per xp̃m de seruitute et captiuitate pctĩ in suo primo aduẽtu. Secundo petit liberari in sua iuuentute de persecutione paganoꝝ ꝛ in sua virilitate de persecutiõe hereticorum. Tertio petit liberari in sua senectute de ꝑsecutione saracenoꝝ et oĩm machometanoꝝ. Quarto petit liberari in senio de ꝑsecutiõe antixp̃i. Quinto ꝓmittit agere grãs in fine: scḋa ibi. deus eripe me de manu pctõris: tertia ibi. ne ꝓijcias me in tpe senectutis: quarta ibi. qñ non cognoui literaturã: siue ibi ꝛ vsq̃ in senectam ꝛ senium: quinta ibi. deus quis similis sit tibi. ¶ Quãtum ad primum est aduertendũ ꝙ sicut fides est quedã virtus theologica ꝛ habit⁹ infusus eleuãs intellectũ ad firmiter credẽdum articulis reuelatis. Et charitas est alia virtus theologica et habitus ĩfusus eleuãs et roborãs volũtatẽ ad amãdum deum creditũ ꝑpter se: ꝛ primũ ꝑpter deuꝫ ita pariter spes est quedã virtus theologica ꝛ habitus infusus eleuans voluntatẽ ad firmiter sperandũ bona spũalia futura credita ꝛ amata ꝛ ꝓmissa ad contẽnendũ oĩa terrena. Ex quo ptꝫ qḋ spes ꝑsupponit fidẽ et charitatẽ ꝛ ꝓmissioneꝫ in hac vita: qꝛ nõ speramus nisi bona spiritualia credita et amata: ꝛ in futurũ ꝓmissa ꝑpter que contẽnimus oĩa bona terrena et patimur et aggredimur mala terribilia puta omnẽ ꝑsecutionẽ ꝛ mortem in virtute huius spei ꝛ patienter oĩa toleramus. Sed qꝛ qñ adam fuit expulsus a terrestri paradiso in hanc peregrinationeꝫ fuit sibi ꝓmissus xp̃s ex sua ꝓgenie qui debebat spm redimere ꝛ saluare et liberare a seruitute peccati et sanare ꝛ subleuare in omni miseria: que quidẽ ꝓmissio fuit cõfirmata in abraã: ꝛ ysaac: ꝛ iacob sub moyse specialiter ipsi dauid: ideo cum spe in persona toti⁹ corporis mystici in prima parte huius psal. petit xp̃m vt veniat in carnẽ ad saluãdũ et redimẽduꝫ ꝛ liberãdũ ipsum a seruitute pctĩ ꝛ a iugo legis et

Eccl̃ie discurs⁹ ab adaꝫ ꝛc.

Di. isto psalmi.

Not. q̇d sit fides charitas et spes.

x

ab omni miseria sicut oibus patriarchis ⁊ ꝓphe tis fuit ꝓmissus. et iō dicit. O dñe iesu xp̄e in te speraui postq̄ mihi fuisti ꝓmissus: iō fac vt nō cō fundar in eternū ⁊ ne sim frustrat⁹ in mea spe ⁊ in tuis ꝓmissis: iō veni in carnē: ⁊ libera me ab omi miseria ⁊ eripe me de hac captiuitate ⁊ seruitute peccati in quam incidi per inobedientiam ⁊ eius cibi prohibiti.

xliij. di. c. sicut hi. **Inclina ad me aurē tuā: ⁊ salua me.**

¶ Inclina aurē tuā orōnibus ⁊ p̄cibus meis ⁊ salua me ab oi pctō ꝑsonalr cōmisso. Et ēt inclina aurē. i. hūanitatē ⁊ carnē tuā ⁊ salua me tolerādo mortē et passionē in ip̄a tua hūanitate ⁊ carne q̄ quidē hūanitas tua assumpta dr̄ auris tua cū q̄ sive per quā nos audisti ⁊ dr̄ oculus tuus cū quo ⁊ per quē nos vidisti: ⁊ lingua tua per quā nobis es familiariter locutus. Et dr̄ instrumentū perquod nos saluasti et redemisti mortē patiēdo.

xi. q. iij. ad men sam. **Esto mihi in deū ꝓtectorē ⁊ in locū munitū: vt saluū me facias.**

¶ Ueni ergo xp̄e in carnē et esto mihi non solū in deū redēptorē. sed in deū ꝓtectorē vt saluū me facias: q: nō sufficit q̄ sis hō ad patiēdū: sz q̄ ēt sis deus ad saluandū: q: soli deo cōpetit saluare ⁊ salutē ⁊ vitā eternā sine defectu cōferre vt dictū est psal. viij. ergo opz q̄ sis deus vt in diuinitate sit ptās ⁊ auctoritas saluādi ⁊ remittēdi pctā: ⁊ q̄d sis hō vt in hūanitate sit habilitas patiēdi ⁊ preciū ⁊ meritū redimēdi rōne vnionis. Et sic cū tali ꝑsonali vnione eris saluator ⁊ redemptor et ideo diceris iesus xp̄s deus hō saluator: veni ergo xp̄e in carnē et libera me de seruitute pcti et iugo legis per mortē et passionem: et postea esto mihi in deū ꝓtectorē et in locū ⁊ castrū ⁊ oppidum bene munitū. primo vallo articulorū fidei et muratum muro spei ⁊ charitatis ⁊ obseruātia preceptorū. Et opulentū grā et copia ecclīasticorū sacrorum. vt sic in isto oppido bene munito saluū me facias ab oibus inimicis infestantibus.

xxiiij. q. j. ca. que dignior **Quoniam firmamentū meū: ⁊ refugium meum es tu.**

¶ Nam tu es illa petra firma supra quā fundata est tota ecclīa quā vallasti vallo articulorū ⁊ murasti muro preceptorū et replesti copia sacrorū: et iō porte inferi nō preualebūt aduersus eā. Mat. xvj. nec flumina tētationū: nec vēti ꝑsecutionum poterūt ip̄m diruere: fundata eñ erat supra petrā Mat. vij. et sic erit in domū refugij ⁊ in locū munitū oibus fidelibus habitātibus in ea: tum rōne fundamēti: q: flumina tentationū et heresum nō potuerūt ip̄am euellere nec eradicare: tū ratione murationis: q: nulli venti persecutionū poterūt ipsam expugnare. Deinde cū dicit.

xlij. di. c. q̄d. dicit **Deus meus eripe me de manu peccatoris ⁊ de manu contra legem agētis et iniqui.**

¶ Petit liberari a ꝑsecutione paganorū et hereticorū. A ¶ Ad cuius intellectū est notādū q̄ ecclesia xp̄i in sua iuuētute. Primo fuit illico afflicta post ascensionē a iudeis scientibus legē. Secūdo fuit infestata a paganis gētilibus nesciētibus legem. Tertio in sua virilitate fuit vexata ab hereticis scientibus vtrūq̄ testm̄. Et ideo iste hō mysticus ab his tribus ꝑsecutoribus petit liberari in hac secunda parte. vñ per agentē cōtra legē intelligit ppl̄m iudaicū legē veterē scientē. per peccatorē intelligit populū gentilē: et per iniquū intelligit cetū ⁊ conuenticulū hereticorū. Dicit ergo o xp̄e de⁹ libera me de manu et ptāte pctōris ppl̄i gētilis et tyrannorū: et eripe me etiā de manu ppl̄i iudeorū agentis scienter et manifeste contra legem dei. et sic peccat ex malicia: et eripe me etiā de manu cetus iniqui hereticorū qui ex iniquitate et perfidia persequuntur catholicos contra omnem charitatem: sicut fuerunt arriani: quorū persecutio superauit omnes persecutiones tyrānorum: vt ait Ruffinus et Cassiodorus. dicit ergo ecclesia. O christe eripe me de his tribus persecutoribus.

Quoniam tu es patiētia mea dñe: domine spes mea a iuuentute mea. xxiiij. q. j. c. paratus.

¶ Patientia mea id est exemplum patientie quoniam tu predicando et pro nobis innocens patiēdo dedisti nobis exemplum patiētie et tu es spes mea a iuuentute mea: quia ecclesia incepit a christo et ab eo didicit exemplum patientie in aduersis et incepit spem ex christi resurrectione: quia sicut christus resurrexit: ita speramus resurgere. iō sub tali spe martyres sponte tolerabant mortem et persecutiones. Et ideo subdit.

In te cōfirmat⁹ sū ex vtero: de vētre matris mee tu es ꝓtector meus. xi. q. j. c. ad mensam.

C ¶ Nota quod triplex est vterus ecclesie. Primus dicitur latus christi vnde orta est ecclesia et virtus sacramentorum. Secundus dicitur flumen spiritussancti. vnde fluxerunt dona gratiarum in die Pentecostes vbi fuerunt apostoli ⁊ tota ecclesia armata et confirmata. et vnde habuit originem in scientia. Tertius vterus est fons sacri baptismatis. vnde particulariter regeneramur. sed tam baptismus quam missio spiritussancti procedit a christo: et sic primus vterus est christus. Primo a suo ore exiuit fons euangelice sapiētie: que postea per dona spiritussancti fuit apostolis et toti ecclesie suggesta et diserta: et a suo latere exiuit sanguis et aqua: vnde habuit virtutem baptismus et omnia sacramenta: et ideo dicit iste homo mysticus. O christe sponse tu es patientia et spes mea: quia in te confirmatus sum. Primo ex vtero tui lateris a quo exiuit sanguis ⁊ aqua. Secundo ex vtero spiritussancti quē misisti in apostolos et totam ecclesiam ad suggendam sacram scripturam. Tertio tu es protector meus de ventre ecclesie matris mee ex qua in baptismo fui regenerat⁹. nam ibi recepi particulariter fidem: spem: charitatē et gratiā: postea particulariter fui in ecclesia ab ipso confirmatus vbi recepi septem dona spiritussancti ad debellādum inimicum: ⁊ sic ex baptismo et confirmatiōe

Triplex vterus ecclesie.

tu es protector meus: quia tibi dedisti ista arma ad protegendum me: et inde prouenit mihi salus et protectio.

De pse. di.ij.ac cesserunt. in glo.

In te cantatio mea semper tanquam prodigium factus sum multis et tu adiutor fortis.

¶ O domine licet ego sum factus prodigium multis quia per fidem quam in vtero matris ecclesie recepi confiteor te meum sponsum et caput et dominum et quia veneror et adoro crucem in qua passus es. Ideo iudei et pagani scandalizantur et reputant me quoddam prodigium monstruosum: et fatuum irridentes me: quia adoro hominem crucifixum et defectum: sed ista crux que est scandalum iudeis et prodigium gentilibus est mihi ad gloriam et salutem: et ideo in te christe est semper cantatio mea in hymnis et canticis: quia de tua incarnatione: et morte: et passione: et resurrectione: et cruce celebrabo festiuitates: et cantabo hymnos. et etiam inter tormenta est in te cantatio: et confessio mea fidei: quia tu eris semper adiutor fortis in omnibus tribulationibus. Ergo.

xv.q.j.c. reuertimini.

Repleatur os meum laude vt cantem gloriam tuam tota die magnitudinem tuam.

¶ Immo ex tua gratia replebitur os meum laude vt tota die vsque ad iudicium cantem in ecclesia et predicem in publico gloriam tuam quam accepisti in tua resurrectione et magnitudine: et vniuersalem potestatem quam accepisti in tua ascensione. Et etiam cantabo et predicabo gloriam tue deitatis et magnitudinem tuorum miraculorum et tue potestatis que in euangelio memorantur.

xxiiij.q.j c. quod digni or.

Ne proiicias me in tempore senectutis: cum defecerit virtus mea ne derelinquas me.

¶ Quia superius ecclesia fuit liberata a iuuentute de manu peccatoris et contra legem agentis et iniqui: scilicet de persecutione iudeorum et tyrannorum per constantinum de persecutione hereticorum iniquorum per Iustinianum et belisarium qui totaliter deleuit vvandalos arrianos in aphrica. Hic petit liberari de persecutione saracenorum que incepit in senectute ecclesie: scilicet tempore eradij. B ¶ Unde est aduertendum quod sicut in senibus incipit deficere calor naturalis et abundat frigiditas: et debilitantur membra et sic omnia que comedunt conuertuntur in malos et indigestos humores quos per os et nares et oculos emittunt senes: et sic spernuntur et vilipenduntur: et habentur in odio et fastidio. Ita pariter dicit christus quod erit in nouissimis diebus et circa tempora antichristi quod erunt homines amantes seipsos: et frigescet omnis charitas et abundabit iniquitas: vnde sequentur rapine et adulteria et odia: et bella: et furgia: et symonia: et superbia: et vanitas: et prophanatio in ecclesia: et noue secte propter ambitionem et dedignationes et inuidias: et propter peccata christianorum: et diuisiones preualebunt infideles: et conculcabunt ecclesiam. Hoc autem incepit a principio senectutis ecclesie tempore eraclij. Nam tunc surrexit pseudo propheta machometus in arabia cuius secta occupauit totam syriam et mesopotamiam et africam et egyptum: vt dicetur psal.lxxiij. cuius secte adheserunt turci anno domini. M.xl. qui occupauerunt totam persiam et mediam: et omnes armenias: et totam asiam minorem. que modo dicitur anatholia et nostris temporibus occuparunt totam greciam: et missiam et ritui machometico subiecerunt. postea anno domini. M.ccxij. surrexerunt tartari idolatre a partibus aquilonaribus vltra montem ymanum et constituerunt sibi gischam in regem qui expulso iohanne presbytero omnes tres indias obtinuerunt: qui quidem gischa misit duos filios cum infinita multitudine tartarorum quorum vnus occupauit totam syriam citra ymanum vsque ad meotidem paludem et fines rutenorum vngarie. Et alter occupauit totam asiam et parthiam: et mediam: et persiam qui omnes viuunt sub maledicta secta machometica. De quorum origine tam saracenorum quam turchorum quam tartarorum dicetur inferius psal.lxxij. Ex quibus patet quod saraceni qui hodie possident totum residuum mundi cum tartaris idolatris: et ceteris machometanis non obtinuerunt in viribus suis: sed ex defectu fidei et charitatis christianorum propter diuisiones et discordias et sectas eorum. Nam iacobite et nestorite maluerunt esse sub saracenis quam sub imperatore et pontifice romano. Et ipsemet sponte se infidelibus subiecerunt. Et contra catholicos eos vocauerunt in auxilium. Et sic viuunt hodie sub ditione eorum. Ex quibus patet quod ab eraclio imperatore vsque ad tempora nostra incepit ecclesia senescere: et in ea virtus continue perseuerauit deficere et fides et charitas decrescere: et minui et refrigere sicut fides et charitas decreuit: ita decreuit et perseuerauit minui imperij dominium vsque quo tota ecclesia pro maiori parte fuit sub infidelibus conculcata: quia non remanet nisi ista parua particula in hoc angulo mundi: in qua etiam sunt continue discordie et bella et seditiones: vt patet. Hoc ergo preuidens dauid in spiritu dicit in persona ecclesie. O christe qui ex vtero lateris tui: et ex vtero baptismali regenerasti me ab infantia: et me liberasti in iuuentute mea de rabie iudeorum et tyrannorum: rogo ne proiicias me tempore senectutis cum defecerit virtus: scilicet cum frigescet omnis charitas et abundabit iniquitas. Nam sicut humor radicalis cum in naturali calore est illa virtus que conseruat vitam in corpore et auget corpus. Ita fides formata charitate conseruauit et augmentauit ecclesiam scilicet fides apostolorum: et martyrum: et doctorum: et ceterorum fidelium: et conseruauit eam in esse: sed cum incepit deficere virtus fidei: tunc incepit deficere et senescere ecclesia. Dicit ergo: ne proiicias me totaliter: nec subiicias sub iugo infidelium saracenorum in tempore mee senectutis: cum defecerit virtus et fortitudo et charitas mea: id est iter meos filios christianos: et ne derelinquas me. i. ne subtrahas totaliter auxilium tuum: et gratiam a me vt possim tolerare et repellere impetum inimicorum: et infidelium ne totaliter deleatur ecclesia.

Not. de antiquitate mundi

machometo.

Ab eraclio vsque modo senescit ecclesia.

Iob. xi. mar. xiij ma. xiij.

Quia dixerunt inimici mei mihi: et qui custodiebant animam meam consilium fecerunt in vnum.

Dicentes deus dereliquit eum persequimini et comprehẽdite eum: quia non est qui eripiat.

¶ Inimici mei saraceni et infideles videntes victoriam quam quotidie habent contra me putãt q taliter me dereliquisti. Et sic putant q secta eorum est melior et verior q̃ fides mea. Et ideo dixerunt inimici mei mihi. Et qui custodiebant. id est insidiantes obseruabant perdere animam ꝛ vitam meam fecerunt consilium in vnum et congregati sunt contra me dicentes. Deus iam dereliquit istum populum christianum. Ideo persequimini eum postq̃ deus reprobauit: et comprehendite et subijcite eum: quia non est qui eripiat eum de manu nostra: sed licet saraceni et infideles temere dicant.

xi.q.i.ad mẽsam xxiij.q.v §.vlti. **Deus ne elongeris a me: deus meus in auxilium meum respice.**

Confundantur et deficiãt detrahentes anime mee operiantur confusiõe et pudore qui querunt mala mihi.

¶ Tu deus et sponse christe: rogo ne elongeris a me: nec subtrahas gratiam: sed respice et intende in auxilium meum. immo confundantur saraceni et infideles detrahẽtes ꝛ exprobrãtes anime ꝛ vite mee: ꝛ frustrati desiderio suo et intẽtione operiantur confusione sua et pudore: qui querunt animam meam et totam ecclesiã penitus delere: nec quod desiderant impleatur.

xv.q.i.reuertimi. **Ego autem semper sperabo ꝛ adijciã super omnem laudem tuam.**

¶ Si quod oro facis semper in te sperabo nõ perdendo fidem nec spem: et abijciam super omnem laudem tuam noua carmina: et noua officia cantando: et componendo in laudem tui pro gratiarum actione. Et sic.

dist. lxxxviij. cap. qm̃ ꝛ.c. clericus **Os meum annunciabit iustitiã tuã tota die salutare tuum.**

¶ Idest iesum tuum predicabo enim salutem quã mihi fecisti: quia de infidelibus me liberasti. Littera hieronymi habet tota die iesum tuum: ꝛ tunc est magis clarum. Ex his versibus supradictis putatur q ecclesia nõ debet totaliter deficere in hac senectute in qua est: quia nec saraceni totaliter cõculcabunt: nec subijcient eam: immo ista secta saracenorum prius debet gladio perire ꝛ confundi et aliqua pars ecclesie debet manere in libertate et preseruari: et vsq ad senium peruenire: scilicet vsq ad tempora antichristi: vbi erit maior copia martyrum: et maior persecutio et seuior vt patebit. Et dicunt etiam aliqui q ecclesia ante tempora antichristi: et ante senium suum debet canonizare omnes patres vete. testa: scilicet adam: noe abraam: ysaac: et iacob ꝛc. et cantare de eis noua officia et hymnos. Ex quo patet q̃ vsq ad tempora antichristi in aliqua parte mundi debet ecclesia in sua libertate permanere extincta secta saracenorum.

Quoniam non cognoui litteraturã introibo in potẽtias domini dñe memorabor iustitie tue solius. dist. lxxviij.c.ij. ꝛ.ca. dicẽs.ꝛ.c. quoniã

¶ Postq̃ supius iste homo mysticus siue ecclesia petit liberari a persecutione sarracenorũ facta in senectute. Hic petit liberari a psecutione antixpi futura in senio ꝛ decrepitu mũdi ꝛ ecclie: scz in nouissimis diebus. Ad cuius intelligẽtiã est aduertẽdum q secta sarracenica que infestauit ecclesiam in senectute: cum de se sit falsa ꝛ irrationabilis et bestialis ꝛ voluptuosa: ideo tres generatiões mũdi bestiales adheserunt sibi sine difficultate. s. arabes et tartari: et turci: qui omnes erant bestiales sine scientia et ratione pastores sequẽtes armenta boum: ꝛ pecorum: ꝛ camelorũ: ꝛ greges ouiũ ꝛ hircorum: ideo non potuerũt subijcere christianitatẽ cũ sciẽtia: nec ratione: cum nulla sit in illa falsa secta: sed infestarunt ecclesiã cum armis: sed antixpus eo q habet attrahere ad se de omnibus nationibus scilicet iudeis et sarracenis et christianis: que quidem nationes iam sunt magis callide et astute. no. de secta sarracenorũ. Ideo antichristus multipliciter attrahet eos scilicet cum scientia et largitate pecuniarum et donorum: eo q omnes homines cuiuscunq conditionis sint dediti auaritie. Et ideo cum scientia litterali iudaica attrahit iudeos: cum scientia negociandi: scz cum iure ciuili: ꝛ cum arte nigromantie ad inueniendos thesauros: et cum arte fabrili ad fodienda metalla: attrahet auaros Christianos et sarracenos ꝛc. Et ideo magis vtetur scientijs humanis supradictis ad attrahendum christianos auaros ꝛ sarracenos. Sed ad confundendum christianos ecclesiasticos vtetur scientia naturali et metaphisica et scientijs mathematicis: ꝛ maxime litteratura et glosis iudaicis: et littera vete. testa. et sic faciliter vicet ꝛ decipiet christianos. no. antixps vtet sciẽtijs ꝛc. Et hoc accidet: quia circa tẽpora antichristi erit multum debilitatũ studium theologie. Nam cum omnes studeant auaritie: ideo erit maxima copia iurisperitorũ et notariorũ: et ceterarũ scientiarũ et artium de pane querendo que omnes dicũtur scientie litterature et negociationis. Item quia in ecclesia non habuntur: nec conferentur beneficia nisi magnatibus et litigiosis: et ex fauore regum et magnorũ prelatorum: ideo contẽnetur theologia. et oẽs ecclesiastici dabunt operã iuri canonico ꝛ ciuili: et sic theologia contẽnetur. D ¶ Vn nota q oĩs scientia vel est litteralis vel spiritualis. Duplex scia. s. litteralis ꝛ spũalis. Sciẽtia litteralis est illa que est solũ gratia sui idest ad solũ sensum litteralẽ: ꝛ put per terminos importatur est intelligenda. Sciẽtia vero spũalis est ista q̃ nõ est principaliter gratia sui. i. scdm̃ sensum litteralẽ solũ intelligẽda: sz in qua vltra sensum litteralẽ: alius sensus spiritualis ibi clausus est q̃rendus ꝛ intelligẽdus. Primo mõ sunt oĩes sciẽtie seculares et humane scz humanitus adinuente: que sunt in triplici genere. Nã quedã sunt rõnales sicut grãmatica: logica: rhetorica: poetica: oratoria: ꝛ q̃dã sunt reales ꝛ speculatiue: sicut mathematice: et phisice: ꝛ metaphisica: ꝛ q̃dã sunt

practice sicut sunt morales et factiue artes. Deus ergo iste scie supradicte dicunt literales: eo q cõsiderant solã literaturã.i.sensum literalẽ et nil aliud ultra cõsiderãt. Sed sola scientia siue lex diuina ve.te.dr scientia spũalis: eo q nõ est gratia sui sz alterius.i.ad alterũ sensum intelligenda.s.ad spiritualẽ qui quidẽ sensus spũalis est triplex.s.allegoricus moralis et anagogicus: vt dictũ est in prologo. Et ideo ve.te.non proprie dr scientia sz propositio siue parabola: sed lex euãgelica nõ solum dr scientia.i.pdco scientifica: sed etiam pprie dr ipsa veritas. Ex hoc ptz cecitas iudeorũ qui vetus te.putant scientiã literalem nolentes intelligere in eo nisi solã literaturam et gratia sui cũ nõ sit scientia literalis: sed parabola &c. sed magis est vituperanda peruersitas ecclesiasticorũ quorũdã qui contẽnentes diuinam scientiã vtriusqz te.conuertunt ad fabulas et scientiã oratoriã et mũdanas negociationes: vtrãqz ergo peruersitatẽ: scz tam quorundã prelatorũ ecclie q iudeorũ execrat et exhorret dauid cum dicit. Qm non cognoui literaturam &c. pter cãs et litigia bñficiorũ. Itez quia ex abundantia bonorum temporalium erũt in ocio et fastu altiori cõstituti abhorrentes et contẽnentes scientiam theologie: eo q prohibet omne vitiũ et precipit omnẽ virtutem: et psuadet cõtẽnere terrena et amare celestia. Ideo dabũt operam literis hũanis et delectabilibus et vrbanis.s. operibus Ciceronis et Quintiliani et Vergilij &c. Et sic deficiet scientia sacre scripture: quã iam vidimus defecisse: nõ solum in secularibus sed etiã in religiosis: qui nõ curant nisi audire aliquas qõstiones et curiositates: vt ad tẽpus appareant et efficiant magistri in theologia. Sed in sacra scriptura vbi ẽ veritas sacre scripture noui et veteris testamẽti: pauci sciunt nec adhibẽt studiũ. Iõ veniet antixps hõ callidus: et sciens propositiones vt ptz Dan.viij.et.xi.c.et sic superabit simplices et ignaros xpianos: et attrahet libẽter iudeos cũ solo sensu literali scripture ve.te. et hoc fiet iusto dei iudicio: qz postq verã sciẽtiã repulimus et cõuersi sumus ad fabulas: iõ deus repulit iaz nos vt infideles et bestiales preualeant et dominentur toti orbi. Hoc ergo preuidens dd in spũ ait in psona paucorũ in quibus manebit fides tpe antichristi. O dñe iesu qm ego nõ cognoui literaturã siue negociationẽ vt.hz alia litera.i.scientias humanas que tm literaliter sapiunt ad lucrũ et fastũ honoris et ad lucrũ bonorũ tpalium: immo tales scientias negociatiuas contẽpsi. In hebreo habetur non cognoui numerum: sed ista interpretationon est nobis seruãda: sed melius dicitur hm.lxx.non cognoui literaturam nec cognoui tantuz literaturam scripture ve.te.quia nolui in litera tãtum sistere: nec in ea spẽ et finem constituere: sed ad sensum spiritualem vltra transire. Ideo et immo per sensum spiritualem intrabo potentias et secreta mysteria domini ibi in literatura clausa et figurata quia vetus te.nil aliud est nisi occultatio noui: et sic non curabo de literatura: sed de potentia tua et iusticia tua solum ibi clausa. Unde euangelium siue veritatem euangelicam clausaz in literatura ve.te.vocat potentias dñi et iusticiã eo q ibi continentur miracula et mirabilia opa q xps fecit in sua predicatione et nostra redẽptione per quã sumus iustificati: et continet victoria resurrectionis et triumphus ascensiõis: et istas potentias et iusticiam solũ cõsiderat principaliter ecclesia in literatura ve.te. et hoc predicat et confitetur in nouo: quia ista docuit christ9 aplos suos qñ aperuit eis sensum et scripturas ve.te. vt ptz Lu.xxiiij.et hoc idem suggessit eis spiritussanct9 in die Pentecostes. Ideo ilico disputauerunt cũ scribis et pharisceis et conuicerunt eos vt patet Actuũ.ij.&c. Ideo subdit.

Marg.: Lex diuina dr scientia spiritualis.

Marg.: Lrãtura.i. sciẽtia hũana.

Deus docuisti me a iuuẽtute mea et vsqz nũc pnũciabo mirabilia tua.

Marg.: xxiiij.q.s.audiuimus.

¶ Tu deus hec docuisti me a iuuentute et infantia et pueritia mea quando aperuisti mihi sensuz et scripturas ilico post resurrectionẽ et in die Pentecostes et per tres annos primo predicando: et ideo semper predicabo et pronunciabo vsqz nũc mirabilia opera tua.

Et vsqz in senectã et senium: deus ne derelinquas me.

Marg.: De qse.dis.v.de spũscto.

¶ Rogo ne derelinquas me vsqz in senectam et seniũ.i.vsqz ad tpa antixpi: nec per totã psecutionẽ antixpi q fiet in meo senio et senecta: qz tũc magis indigebo tuo auxilio et grã et lumine: tũ pter calliditatẽ et maliciã et sciẽtias hũanas fili9 filij pditionis: tũ pter crudelitatẽ: qz illa psecutio superabit oẽs alias preteritas: vt ait Aug. Est aũt aduertendũ q inter senectutẽ siue senectã et seniuz hoc interest. Nam senectus siue senecta dicit etatẽ sexagenariam in qua sensus hominis et virtus corporalis incipit deficere: sed senium dicit etatẽ octuagenariam vbi pro maiori parte iaz deficit virtus et emergunt omnes infirmitates et dolores vt ptz psal.lxxxviij. Ideo in ecclesia noui testa.assignantur tres status vniuersales: scz iuuentus vsqz ad iustinianũ: in qua regnauit et floruit fides et charitas et scia siue sapientia in ecclia et sic fuit multitudo martyrum et sacrorum doctorũ et sanctorũ cõfessorũ. Scdo incepit senectus in qua defecit charitas: sed viguit et floruit scia maxime in Francia et Anglia et Alemania.et etiã in Italia. Nam ab anno dñi.M.vsqz ad tricentesimũ fuit Hugo de sancto victore et magr sententiarũ et beatus Thomas de aquino q scholastico et disputatiuo stilo scripserũt. Nũc aũt ãno.M.cccclxxxiiij. iam ecclia est in senio vbi nõ solũ defecit et friguit fides et charitas: sed sacra scia defecit et cõtẽnitur et pompa: et vanitas crescit et auaricia in ecclesiasticis et discordia et iniquitas abundat in laicis et per singulos dies perdimus et decreuimus: et infideles psperantur. Sz qz in paucis manebit fides et charitas et spes et aliqua scientia: et vera intelligẽtia spiritualis sacre scripture in hoc senio ideo ait propheta in persona ecclesie: vsqz ad senectam et senium deus ne derelinquas me: id est ne totaliter desistas dare mihi fidem formatam et intelligentiam sacre scripture veraz.

Marg.: Differẽtia inter senectã et seniũ.

De pe. di. ij. §. q rendum post medium.

Donec annunciē brachiū tuū generationi omni que ventura est.

Potentiā tuam et iusticiam tuā de⁹ vsq₃ in altissima q̄ fecisti magnalia: deus quis similis tibi.

¶ Ne inquā derelinquas me: vt possim instruere simplices fideles et resistere sequacibus antixp̄i et exponit seipsum dicēs. donec annunciem brachiū tuū scʒ potentiā tuā et iusticiā tuā: scʒ legem euāgelicā possim audacter predicare ꝛ confiteri in qua manifestaꝛ tua potētia ꝛ iusticia vsq₃ ad altissima magnalia que tu xp̄e fecisti in miraculoꝝ operatione in nostra redēptione. Et patrū a limbo liberatione: et in tua ascensione: et spūssancti missione: q: oīa ista publice predicabo cōtra antixp̄s et suos. Et ēt totū hoc pōt referri ad miserabilē exitū antixp̄i. Nā postq̄ antixp̄s fuerit miserabiliter corā oībus suis sequacibus materialiter p angelū deiectus ꝛ interfectus. vt ait aplūs. j. ad the. v. tūc oēs iudei et ceteri sequaces antixp̄i visa eorum deceptione et cognita veritate oēs ad xp̄ꝫ conuertenꝛ: ꝛ sic tūc oīs israel saluus fiet. ad Ro. xj. q: tūc auferetꝛ velamē ab eo. ij. ad Co. iij. tūc ēt complebiꝛ illud Osee. iij. post hec reuertenꝛ filij israel et querent dnm deū suū et dd regē suū: ꝛ pauebūt ad dnm ꝛ ad donū eius in nouissimo dieꝝ. Et tūc oēs iudei ꝯuersi querēt xp̄ianos per montes et latibula absconsos vt baptizent ꝛ instruāt eos in fide euāgelica: et sic fiet vnuꝫ ouile ꝛ vnus pastor et xp̄iani publice ꝛ libere predicabūt non solū legem euangelicam: sed magnalia que fecerit deus cōtra filios pditionis ꝛ qūo ecclesia erit mirabiliter liberata et iterum de abyssis terre ꝛ psecutionum liberata ꝛ resuscitata. Ideo subdit. D deus quis similis tibi in tot et tantis magnalib⁹ quasi dicat nullus.

xij. q. j. c. exēplus. ꝛ. xxiij. q iiij. quā tus. ꝛ. c. qdā. ꝛ d p sec. di. iiij. c. est vnitas.

Quantas dn̄i ostēdisti mihi tribulatiōes multas ꝛ malas ꝛ cōuersus viuificasti me ꝛ de abyssis iterꝫ reduxisti me.

Multiplicasti magnificētiam tuaꝫ et cōuersus consolatus es me.

Nam et ego confitebor tibi in vasis psalmi veritatem tuā: deus psallam tibi in cythara sanctus israel.

¶ Quantas tribulationes quondam ostēdisti mihi multas et malas in persecutione tyrannorum et hereticorum in mea iuuentute et sarracenoruꝫ et tartarorum: et thurcorum in mea senectute. et antichristi nunc in meo senio. Sed tandem nunc conuersus ad pietatem et misericordiam viuificasti me per interitum antichristi: et iterum reduxisti me de abyssis terre. Sicut ergo multiplicasti magnificentiam tuam: ꝛ conuersus consolatus es me post tot tribulationes: ita cōfitebor tibi veritatem tuam: scilicet legem euāgelicam et omnia mirabilia que fecisti in hac vltima cōuersiōe fidelium: et psallā in psalmis ꝛ instrūis musicis. s. in psalterio. x. chordaꝝ. et ceteris musicis instrūis que significāt oīa mysteria xp̄i. Et spāliter psallā in cythara. i. cuꝫ fide: spe: et charitate tibi qui es sanctus israel: q: tūc oēs nationes erūt verus israel sm spm̄ et promissionem. et sic

xv. di. c. sctā romana.

Exultabunt labia mea cū cantauero tibi: et aīa quā redemisti.

¶ Exultabunt labia mea et aīa mea: q: simul in corpore et anima exultabo cum cantauero tibi et predicabo mirabilia tua.

Sed et lingua mea tota die meditabitur iusticiam tuā: cū cōfusi ꝛ reueriti fuerint qui querūt mala mihi.

xv. q. j. reuertimini.

¶ Lingua mea tota die meditabitur. i. meditādo cantabit iusticiam tuā cū antixp̄s ꝛ oēs sui sequaces qui querūt mala mihi fuerūt confusi ꝛ conuicti et reueriti. i. cū maxima verecūdia ꝛ timore. superati: que leticia ꝛ pdicatio ꝛ celebratio officiorum durabit vsq₃ ad iudiciū per aliquod tp̄s qd nobis incertū est. ¶ Nota q̄ sm eos qui dicūt qd statim post interitum antichristi post paucos dies incipient signa horribilia precedentia iudicium vniuersale tunc ab illo loco. Conuersus viuificasti me: vsq₃ ad finem psalmi est intelligendū de leticia beatorum que fiet in patria post iudiciū vt sit sensus iste: ego eram resolutus ꝛ incineratus ꝛ putrefactus: sed iteruꝫ reduxisti me de abissis terre in qua eram sepultus ꝛ suscitasti me in corpus gloriosum et ad tuum regnum duxisti: ideo tibi cōfitebor tibi in vasis psalmi glorie ꝛc. et cum cātauero tibi cantū glorie: labia mea corporis glorificati et aīa mea quaꝫ redemisti ab omni miseria exultabūt in beatitudine ꝛ felicitate pfecta: ꝛ cuꝫ oēs peccatores qui querebant mala mihi fuerint confusi: et reueriti in inferno: postq̄ dixeris eis. Ite maledicti in ignē eternū ꝛc. Tūc lingua mea meditabitur iusticiam tuam in illa celesti gloria ꝛc. Totus etiaꝫ iste ps potest moraliter exponi p quolibet iusto ꝛ viatore, qui petit liberari de lasciuia et oībus vitijs iuuentutis: et ab auaricia senectutis: ꝛ vt nō derelinquaꝛ a diuino auxilio in senio inter multitudinem dolorum et infirmitatum: sꝫ deus det nobis virtutem et patientiam ad tolerandum patienter.

signa iudicij sequentur postmortē antichristi.

Eus iudiciū tuuꝫ regi da ꝛ iusticiā tuaꝫ filio regis.

xxiij. q. iiij. c. regum est.

¶ Huic psalmo preponiꝛ talis titul⁹ in hebreo in salomōe: ppter hūc titulū dicit Hierony. in prologo ōsm pinionem magistri sui barrabaꝫ q̄ Salomō fecit hūc psalmū: sed oppositum probatur. B ¶ Nam in fine huius psalmi. eo qd fuit vltimus quē fecit dd: et vltimus collocatus in psalterio antiquo vt patebit supponitur talis descriptio. Deficiunt orationes dauid filij Isai. Ex quo patet qd Dauid fecit hunc psalmum ꝛ alios

Item ipsemet mutauit opinionē. Unde in sermo ne de assumptiōe v̄ginis dicit. hoc quippe est qđ canit dauid. Descendet sicut pluuia in vellus ꝛc. ꝛc. Ex quo ptꝫ ꝙ hierony. se correxit ꝛ cognouit ꝙ dauid fecit hunc psalmū multi etiā alij hebreoꝝ modernoꝝ dicunt ꝙ dauid fecit hunc psal. rogā do et petendo prosperitatē regni salomonis filij sui: vt sibi fuerat promissum. ij. Reg. vij. et ideo p̄ ponitur titulus pro salomone: sed hoc est mani feste falsum. Naꝫ ea q̄ memorātur in hoc psalmo nullo modo possunt cōuenire salomoni: nec in eo fuerunt cōpleta: nec alicui homini puro possunt conuenire. Puta descēdet sicut pluuia in vellus: et dominabit̄ a mari vsq̄ ad terminos orbis ter rarum: et ante solē nomē eius: et adorabūt eū oēs reges ꝛc. Et ideo est magis credendū Augustino: qui dicit ꝙ dauid fecit hunc psal. de xp̄o: ꝛ eius re gno futuro figurato per salomonē. L. ¶ Ad cu ius intellectū est primo notandū ꝙ iste psal. fun datur super ꝓmissiōe facta ipsi dauid de filio suo et eius regno eterno. ij. Reg. vij. quā ꝓmissionē nō intellexit dauid de salomone et eius regno tp̄ali: sed de xp̄o messia in lege ꝓmisso ꝛ ei⁹ regno ppe tuo prout sibi clare postea fuit reuelatū: vt ipse met testatur. ij. reg. xxiij. cū dicit̄. hec sunt verba no uissima que dicit dō filius Isai: cui cōstitutū ꝛ re uelatū est de xp̄o dei iacob egregi⁹ psaltes israel ꝛc. sp̄us dn̄i per me locutus est: ꝛ sermo eius ꝑ lin guā meam ꝛc. Hoc idem ptꝫ psal. lxxxviij. Ex qui bus ptꝫ ꝙ dauid nō credidit: nec expectauit illaꝫ ꝓphetiā impleri in salomōe carnali: nec in regno eius tēporali: sed in solo xp̄o et regno eius eterno et vniuersali. Sed bene hoc preuidit dō in figura per salomonē et regnū eius. Nā sicut scriptura ve te. te. nō est gratia sui: sed via in xp̄m: qui est finis legis: et omnia gesta in le. vete. sunt quedā littera tura: et figura: et parabola: et ꝓpositiōes ex q̄bus eliciunt̄ mysteria xp̄i ꝛ ecclesie ꝛ totius no. te. vt di ctum est. Ideo sicut tēplum salomonis fuit figura corporis xp̄i: ꝛ totius ecc̄le: ita regnū salo. fuit q̄dā figura ꝛ litteratura et exēplar in quo dō preuidit totā prosperitatē regni xp̄i futuri ꝓut fuerat sibi reuelatū: vn̄ legit̄. iij. reg. i. ꝛ. ij. c. ꝙ dō ad interces sionē bersabee matris salomonis: et etiā cōmēto ipsius nathā ꝓphe intronizauit salomonē in so lio regio: ꝛ ꝯstituit ipm successorē suū in regno: et fecit ipm eq̄tare super mulā suā ꝑ ciuitatē: et p̄ce pit ipsum vngi in gyon: et in buccina intonuit: et tot⁹ populus clamauit: viuat rex salomō. In hoc ergo mysterio regni salomonis ꝓuidit dō in spiri tu: sicut etiam iam sibi multotiēs fuerat reuelatū qualiter de carne sua per lineā salomōis erat xp̄s nasciturꝰ: quē deus pater debebat a dextris suis intronizare in regē vniuersalē totius mūdi cuius erat egressus ante solē: ꝛ ab eterno ſm diuinitatē qui erat operaturus nostrā redēptionē: ꝛ operatu rus omnia que cōtinēt̄ur in hoc psalmo. Et ideo Rab. v. tanq̄ ab ipsa veritate coactus videns ꝙ ea que in hoc psalmo memorātur nō fuerūt impleta in salomone: dicit ꝙ dauid fecit hunc psalmuꝫ in suo senio et decrepitu dū iaceret in lecto. et ꝙ fuit vltimus psalmus queꝫ fecit: et cum hoc psalmo s̄ gillauit ꝛ cōpleuit librū psalmoꝝ ꝛ ꝙ nō loquit̄ in hoc psal. de salomōe filio suo qui post ipm re gnauit et successit: sed loquit̄ de illo salomone q̄ in canticis memorat̄. de quo dr̄ mille tui pacifici ꝛc. scꝫ de messia in lege promisso: sed decipit̄ iste miser obstinatus quia dicit quod omnia ista hēt impleri in messia futuro. Est ergo intelligētia hu ius tituli ꝙ dauid fecit hunc psalmum in salomo ne. i. postq̄ vidit filium suum salomonē introniza tum: et regnantē tp̄aliter: per qđ preuidit regnum xp̄i futuri qui est verus salomon ꝛ pacificus ꝛ pa cificans in sanguine suo: figuratus per primū sa lomonem terrenum: de quo vero salomone: ꝛ eius regno facta fuerat promissio. ij. Reg. vij. in qua ꝑ missione octo fuerūt promissa ipsi dauid que om nia simul nec etiam particulariter possunt conue nire nec fuerunt impleta in salomone terreno: sed in christo vero salomone. Primo quod ille reuerat nasciturus post mortem et sepulturam ipsius da uid. Secundo de carne sua. Tertio quod erat futu rus rex. Quarto eius regnum eternum. Quinto edificaturus vniuersalem ecclesiam. Sexto fili⁹ dei. Septimo iudex vniuersalis. Octauo miseri cors: que omnia impleta sunt in christo vt memo ratur in hoc psal. Et ideo dauid sex principali ter facit in hoc psalmo. Nam primo agit de vni uersali iudiciaria potestate huius magni regis christi. Secundo de eius perpetua duratione et eternitate. Tertio de eius mirabili incarnatione et natiuitate. Quarto de perpetua pace et iusti cia. Quinto de eius regni magnitudine. Sexto de eius cultu et latria. ij. ibi. Et permanebit cum so le. iij. ibi. Descendet sicut pluuia. iiij. ibi. Orietur in diebus. v. ibi. Et dominabitur. vi. ibi. Et ado rabunt eum. ¶ Quantum ergo ad primum vi dens dauid filium suum salomonē intronizatum et regnantem qui erat figura regni christi deside rans accelerari figuratuꝫ dicit ad deum patrē. O deus da tu iudiciū tuum ꝛ vniuersalē potestatē iu dicandi regi christo: et da iustitiā tuam. i. sapien tiam et successionē christo filio regis eterni ſcđm diuinitatē: et filio meo ſcđm carnē. i. intronizа eū et trade sibi vniuersalē potestatē in celo ꝛ in terra et in omnibus abyssis: sicut ego intronizaui filiū meum salomonē: et tradidi sibi iudiciū ꝛ iustitiā: et vniuersalē potestatē: ꝛ cōstitui ipsum regē ꝛ suc cessorē in regno meo. quasi dicat. Postq̄ impleta est figura in filio meo salomone: fac vt impleatur figuratū in filio tuo et meo: christo sicut mihi fa cta est promissio: et da iudicium et iustitiaꝫ regni christo filio regis eterni et mei.

Margin notes: materia hui⁹ ps. — Nota fi gurā de xp̄i icar natione — xp̄s ver⁹ salomō fuit. — Psalmi diuisio. — xxiij. q. v. iiij. si ec clesia: in fine.

Iudicare populum tuum in iustitia et pauperes tuos in iudicio.

¶ Intelligit per iustitiā ipsam regiā potestatem siue ipsam legē euāgelicā: ꝛ per iudiciū intelligit ipsam executionē quā xp̄s inquantuꝫ homo acce pit a patre: quia potestatē dedit filio iudicium fa cere: quia filius hoīs est. Io. v. Item dicit da iudi cium regni filio regis iudicare: idest ad iudicādū: q: nec hebreus nec grecus habet gerundia: immo ponit infinitiuū pro gerūdio. Item dicit iudicare

populũ tuũ in iustitia.i.ꝑ legẽ euangelicã populum tuum iustificare: et pauperes tuos in iudiciũ idest in iudicio eos premiare. Itẽ nota ꝙ per pauperes intelligit oẽs christianos: q2 contẽnunt ista terrena ꝓpter celestia. Et maxime intelligit apostolos qui relictis omnibus secuti sunt xp3. Et sic etiam ly iudicare potest cõstrui a parte post de ly apostolos: vt sit sensus. da et concede pauperes apostolos iudicare et sint iudices in iudicio iudicantes ceteros in hoc mundo: et in iudicio iudicantes duodecim tribus israel. Nam apostoli fuerunt in hoc mundo iudices ꝛ principes constituti super omnẽ terrã quã potestatẽ xp̃s eis tradidit: cum dixit. Ite in mundu3 vniuersum: et predicate euangeliũ ꝛc. Marci vlti. Item cũ dicit. Accipite spiritũsanctũ ꝛ quorũ remiseritis peccata remittentur eis. Joh.xx. Item cũ dicit. Quecũꝙ ligaueritis super terram Mat.xviij. Itẽ qñ dedit eis potestatẽ calcandi super scorpiones ꝛc. Matth.x.ꝛ Luc.x. Ex quo pt3 ꝙ dauid non solũ petit vt deus tradat potestatẽ christo: s3 etiã vt xp̃s cõmunicet ipsam potestatẽ apostolis ad iudicandũ in iudicio penitentiali: et non solum in iudicio discretionis: sed etiã in iudicio examinationis et premiationis et punitionis. Ideo sequitur.

ij.q̃.vij. testes.§. xp̃s.

Suscipiant mõtes pacem populo: et colles iusticiam.

¶ Per montes intelligit apostolos. Na3 apostoli dicuntur pauperes inquantu3 contẽptis his terrenis secuti sunt xp̃m: sed dicuntur montes ꝓpter altitudine3 et eminentiã sapiẽtie ꝛ scie et potestatis ecclesiastice quã a xp̃o acceperũt. B ¶ Unde est aduertendũ ẽm Gregoriu3 in sermone de apostolis: ꝙ apostoli dicunt montes in scriptura ẽm quandã similitudinem: eo ꝙ tenent medium inter nos et xp̃m: qui est sol iustitie. Nam sicut montes de mane primo illuminãtur a sole: et ex mõtibus reuerberat et reflectitur lumen ad valles inferiores. Ita pariter apostoli in mane et in principio ecclesie primo susceperunt lumen a christo qui est sol iustitie: et sic per quãdam reflexionem ꝛ reuerberationem lumen euangelicum peruenit ab apostolis ad nos. Item dicit Gregorius ꝙ sicut oculus noster carnalis non potest aspicere lumẽ in sole propter sui excellentiam: sed aspicit ipsum lumen solis in mõtibus illuminatis a sole: ita nos non possumus aspicere oculo mentis lumen euãgelicũ in christo propter sui excellentiã et nostra3 infirmitatẽ: sed totus populus gẽtilis vidit lumẽ euangelicũ in aplis predicãtibus: et nos iugiter videmus idẽ lumẽ in scriptura apostolorũ ꝛ euãgelistarũ ꝓut ipsi susceperũt a xp̃o. Et sic est dicẽdum ꝙ visio quã habuerũt apostoli de lumie euãgelico in illo raptu in die penthe. fuit quasi matutina respectu visionis quã nos habemus nunc de eodẽ lumine per fidem ꝛ scripturã sicut dictu3 est est psal.lxvij. Et sic pt3 quare apostoli dicunt mõtes in scriptura: eo ꝙ susceperũt lumen sapientie a xp̃o quasi visione matutina sicut mõtes illuminati a sole: ꝛ nos suscepimus ab eis quasi visione vespertina. Et hoc est ꝙ petit dd in hac parte.s.ꝙ

Apli sũt montes

Nota.

apostoli suscipiãt lumen a christo in suo aduẽtu ꝛ cõmunicent vniuerso mũdo: ideo dicit. O pater veniat messias filius tuus: et da ei iudiciũ ꝛ iustitiam ad iudicandũ populũ ꝛc. vt mõtes.i.apli accipiant ab eo pacẽ.i.legẽ euãgelicã que pacificat et recõciliat hoies ꝛ populũ cũ deo: ꝛ colles.i.doctores accipiãt iustitiã.i.legem illuminantẽ ꝛ iustificantẽ ab apostolis. Nam apostoli acceperũt primo legẽ et potestatẽ: ꝛ lumẽ a xp̃o. Et discipuli et doctores acceperũt ab aplis. Nã apostoli maiores imposuerũt manus super barnabã ꝛ marcũ et miserunt eos ad p̃dicandũ: vt pt3 Actuũ.xiij. et sic paulus constituit Timotheũ et titum episcopos ꝛc. Dicit ergo. accipiãt mõtes.i.apostoli pacem populo: idest legem euangelicã pro populo et vt annũciẽt populo: et colles sc3 ceteri discipuli ꝛ doctores accipiãt iustitia3 ab apostolis: id est eandem legẽ iustificantẽ vt declarẽt ceteris sicut fecit Augustinus et Hieronymus ꝛc.

Judicabit pauperes populi et saluos faciet filios pauperum et humiliabit calumniatorem.

ij.q̃.ij. glia epi

Duplex xp̃i iudicium.

¶ Nota ꝙ duplex est iudiciũ xp̃i. Unũ dicitur iudicium discretiõis et alterũ examinatiõis. In p̃mo aduentu christus iudicauit iudicio discretiõis: in quantũ discreuit granũ a paleis de lege veteri: et collegit granũ sacramentorũ et veram intelligentiam: et repudiauit cerimonias: ꝛ posuit terminũ in figuris: et patefecit veritatẽ: et elegit: et separauit: et discreuit apostolos: et ceteros fideles ab infidelibus: et promisit premium obseruatoribus ꝛ penam transgressoribus. Et sic iudiciũ discretionis fuit quedam electio ꝛ discretio veritatis a figura et bonorũ a malis. Sed iudiciũ examinationis fiet in secundo aduentu: vbi examinabũtur facta hominũ: ꝛ vnusquisꝙ recipiet prout gessit. Et de vtroꝙ iudicio intelligit dauid. Unde quando iste rex messias veniet in primo aduentu iudicabit: idest eliget paupes populi: idest apostolos q̃ fuerũt de pauperibus et infimis populi iudeorũ ꝛ saluos faciet filios pauperũ: idest filios regeneratos: ꝛ sequaces istorũ apostolorum pauperũ: quia non saluabit superbos: nec diuites huius mundi s3 solũ paupes spiritu.i.mũdi contẽptores ponẽtes spem suam in celestibꝰ ꝛ humiles remittentes ꝓprias iniurias: et patiẽter tolerantes: ꝛ simplices ꝛ mites. Sed ꝑ oppositũ humiliabit et deijciet ꝛ psternet oẽm calumniatorẽ. Unde per calũniatorem intelligit primo diabolũ: qui est pater et caput oĩs fraudis: ꝛ calũnie: ꝛ mẽdacij: et supbie: oĩs peccati: ꝛ exinde intelligit oĩa membra sua: sc3 oẽs mendaces calũniatores mẽdaces superbos: auaros: fornicatores: lusores ꝛc. Unũ sicut in primo aduentu elegit ad se pauperes et humiles et iustos: et his promisit beatitudinẽ regni celestis. cum dicit Matth.v. Beati pauperes spũ: beati mites ꝛc. Ita superbis et auaris cõminatꝰ est penã. cum dicit. Discedite a me oẽs qui opamini iniqtatẽ. Mat.vij. et post vltimũ iudiciũ ibũt hi in ignẽ: ꝛ illi boni in vitã eternã. Matthei.xxv. Un per calũniatorẽ intelligit oẽm hoiem mun/

not. quõ pctõr iudicabit.

danñ et peccatorẽ. Nã qui viuit sm mundũ nõ vi
uit nisi in calumnia ⁊ frande. Vñ ois superbus co
naŧ cũ calũnia oẽs alios deprimere ⁊ subijcere ⁊
auarus cũ calũnia alios defrandare: ⁊ luxuriosus
paupes cũ calũnia oẽs mulieres decipere ⁊c. Et p paupe
spũ sunt res spũ intelligit oẽs iustos. Nã si q̇s est pauper
iusti. spũ: est cõtẽptor hui⁹ mũdi aliter nõ est ver⁹ xp̄ia
nus: ⁊ iõ vbicunqꝫ in sacra scriptura noianŧ pau-
peres intelligũŧ xp̄iani ⁊ pp̄ls xp̄ianus: qꝛ solus
pp̄ls xp̄ianus vere cõtẽnit felicitatẽ mundanaꝫ ⁊
tp̄alẽ eo quod expectat felicitatem eternã in celo
quã non põt cõsequi nisi cõtẽnat terrenã. Vñ sol⁹
xp̄us fuit prim⁹ qui fecit hoc iudiciũ ⁊ hãc discre
tionẽ qui vitã pauperũ elegit ⁊ docuit ⁊ felicitatẽ
futuram promisit. cũ in leg veteri bona mũdana
paupta- promitterenŧ. Vñ nunq̄ diuitie fuerunt in lege ve
tẽ elegit teri prohibite nec regnum celorum fuit eis expli-
xp̄us. cite promissum sed bona temporalia in figuram
bonorum spũalium ideo immediate desiderabaŧ
christus messias i lege promissus. qui omnia ista
habebat discernere ⁊ veritateꝫ legis docere ⁊ viã
in celum demonstrare: ⁊ sic christus dicebaŧ finis
illius legis in quem omnia dirigebãtur et gratia
cuius gerebantur. ⁊ in quẽ oia tendebant tãq̄ i fi-
nem: in quem terminarentur ⁊ in eo cursum fini-
rent ⁊ ab eo perfectionem acciperent. Et hoc pe
tit ⁊ desiderat dauid cum ceteris patriarchis ⁊ p
phetis in hoc psalmo. Tria ergo predicit dauid
i hoc versu. Primo q̄ messias debebat eligere pau
peres in apostolatum. Secundo saluare filios
pauperum idest per apostolos omnes regenera-
tiões beatificare et a peccato liberare per baptis
mum. Tertio humiliare et deijcere diabolum ca-
lumniatorem qui totum mundum decipiebat per
idolatriã. Et sic debebat idolatriã de mundo de-
lere. Et etiã debebat deijcere oẽm calumniatorẽ.

xxv. dis. ca. ab exordio.

Et permanebit cum sole ⁊ ante lunã in generatione et generationem.

¶ Hic describit hui⁹ magni regis eternitatẽ. Nã
diceret aliq̇s tu dõ dicis q̄ iste rex erit fili⁹ tuus
⁊ nasceŧ post te: cũ dormieris cũ patrib⁹ tuis er-
go erit finitus ⁊ tp̄alis ⁊ per ɔ̄ns parue potentie
Ad hoc r̄ndet dauid dicẽs q̄ nõ. Nã xp̄s erit eter
nus ⁊ coeternus patri ⁊ ideo p̄manebit cum sole
eternaliter a parte post. non soluꝫ sm diuinitateꝫ
not. q̃ñ sꝫ etiã sm humanitatẽ. Nã licet sm humanitateꝫ
xp̄s est fi habuit principiũ: tñ ad huc erit eternus ⁊ mane-
lius dõ ⁊ bit ⁊ durabit eternaliter cum sole a p̄te post: sed
q̃õ etn⁹ iste christus etiã ẽ eternus a parte ante secunduꝫ
diuinitatem. Probatur. Nam fuit ante lunam. et
per consequens ante solem et omnes stellas ⁊ ãte
celum et terram. hoc p̄baŧ. Naꝫ ipse xp̄s est illud
verbum per qd̄ facta sunt omnia ista. Nam pater
per hoc verbum dixit fiat lux ⁊ fiat firmamẽtuꝫ ⁊
fiant duo luminaria. Nam si deus pater non ha-
buisset istud verbum non potuisset loqui nec dice-
re omnia ista creata ab extra. ergo istud verbum
per qd̄ facta sunt oia scꝫ celũ ⁊ luna ⁊ sol precedit
celũ ⁊ solẽ ⁊ lunam: sed nihil precedit celum ⁊ xp̄s
nisi solus deus et sua eternitas ergo xp̄s est deus
et eternus: ⁊ sic ergo permanebit eternaliter cum
sole. Et fuit eternalr ãn lunã: et erit sp̄ in ḡnatiõe
et ḡnationẽ et sic est possibile q̄ sit natus eternalr
a p̄re sm diuinitatẽ et nascaŧ tp̄aliter ex m̄re sm
carnẽ. Et nota q̄ comparat hũanitatẽ xp̄i ip̄i soli
eo q̄ caro xp̄i post resurrectionẽ fctã ẽ incorrupta
et clara sicut sol: iõ p̄manebit cũ sole. i. eternalr et Sol est
clara sicut sol. Itẽ cũ subdit: et ãn lunã: ly ãn põt xp̄i hũa
teneri cõparatiue dicẽdo excessuꝫ. q. d. q̄ xp̄s sem- nitas.
per erit lucidus sicut sol in se habẽs fontẽ lucis vt
sic et ãn lunã. i. nobilior q̄ luna que nõ hꝫ lucẽ a se
sed a sole ⁊ sic in illa celesti gloria xp̄s se hꝫ vt sol
ceteri aũt beati se habent vt luna: qꝛ receperũt lu
men glorie a christo: qui lucet oĩbus vt p3 Apo.
xxij. Et sic christus manebit lucidus cuꝫ sole: ⁊ ãn
lunam id est supra lunam. Et non solum hoc veri
ficatur de illa ecclesia triumphanti sed etiam in
ista militãti in qua xp̄s est sol iusticie: de cuius ple
nitudine tota eccl̃ia que dr̃ luna et oẽs nos lumi-
nis et gratie sufficientiam accepimus: et in eius
lumine ambulamus et sic xp̄s semper est sol ante:
id est supra lunam.

Descendet sicut pluuia in vellus: et sicut stillicidia stillãtia sup terrã.

De ɔse. dis. iij. c. vltimo.

¶ Qꝛ dictũ est q̄ xp̄s est etern⁹ sm deitatẽ et tp̄a-
lis inquantũ habuit principiũ sm hũanitatẽ. D Mod⁹
¶ Ideo hic explicat mirabilẽ modũ sue incarna- incarna
tionis et ostendit q̄ in xp̄o non solũ erat humani tionis.
tas et caro quã accepit ex virgine: sed etiã erat in
eo diuinitas quã ab eterno hꝫ a patre: et in q̄ de-
scendit de celo in vterũ virginalẽ: et alludit ad my
sterium pluuie gedeonis. Vñ legiŧ Iudicũ. vi. c.
cum gedeon vellet ire contra madianatas vt libe
raret pp̄lm israel a tributo et captiuitate et serui
tute: deus dedit sibi hoc signum. Nã posuit vnum Nota fi
vellus arietis siue ouis in area et de mane reperit gurã de
ipsum cõplutum rore celi: descenderat eñi ros de vellere.
celo sup vellus: et nihil roris cecidit sup terram:
immo reperit totam areã siccã et tunc cepit vell⁹
et expressit ipsum et impleuit peluim aqua ex vel
lere presso. Et iterũ dedit ei deus aliud signum vi
ctorie sue future. Nam alio mane reperit totam
aream complutã: et vellus siccum in mediũ aree.
Per primum signum fuit figuratũ q̄ sicut ille ros
descendit de celo de mane sine strepitu et lesione
velleris. Ita filius dei erat descensurus in vterum
virginis marie absqꝫ lesione virginitatis mirãte
natura qd̄ mysterium incarnationis est nobis in-
comprehensibile et insensibile et ineffabile. Et
postea sicut illa aqua exiuit visibilis ab illo velle
re: et apparuit visibilis in pelui absqꝫ lesiõe ⁊ cor
ruptione velleris ita xp̄s exiuit de vtero virgina-
li absqꝫ lesione virginitatis Marie et apparuit
visibilis in mundo cum hominibus conuersatus:
et expressit nobis rorem sue doctrine et gratie. Et
etiam de illo vellere sue humanitatis expressit in
cruce totum suum sanguinem in redemptionem
pro nobis ⁊ hoc apparuit in secundo signo. Naꝫ
sicut tota area sequenti mane apparuit complu-
ta vellere manente sicco. Ita manente vellere id
est corpore christi sicco ⁊ exangui et exhausto san-
guine suo tota area: ecclesie que ante fuerat sicca

tum non fuit opluta et purpurata. de quo sanguine omnia sacramenta traxerunt virtutē. Et sicut per primum vellus intelligitur hūanitas xpi in quaȝ verbū descēdit. Ita per scdm vell' intelligitur tot' populus iudeoꝝ: de quo carnē christus assumpsit et in quem principaliter venit et cui principaliter predicauit et super quē rorē sue predicationis effudit sed quia ille populus indignū se fecit: et roreȝ predicationis euangelice abiecit et contempsit. Ideo māsit siccus et vacuus aqua grē et rore euangelico et apostoli effuderūt et pluerunt rorē et pluuiā euangelicam per totam areaȝ populi gentilis per totum orbem et sic illa area fuit compluta vellere synagoge manente sicco. Et hoc intendit dicere dauid in hoc versu. Vn dicit non mireť aliquis nec dubitet quomodo iste rex sit eternus et nascatur tēporaliter in terris. Nam licet ab eterno sit deus procedens a patre. tn̄ ex tempore descendit in vteruȝ virginis et vnitus est humanitati et natus est ex matre sicut pluuia descendit in vellus gedeonis et fuit inde aqua expressa absq lesione velleris vt dictum est: et descendit etiam verbum dei rorans sapientiam euangelicam gratiarum dona super terrā sicut stillicidia et gutte pluuiales cadunt et descendunt super terram: ita pluuia euangelica cecidit super apostolos et totam ecclesiaȝ: ex quo patet mysterium incarnationis et mysteriuȝ sapiētie et gratie infusionis esse mirabile et incomprehensibile patet etiam q christus non est homo tātum et rex terrenus sed deus celestis: quia descendit de celo sicut pluuia in vellus et patet etiam q doctrina euangelica non est humana sed diuina et celestis: q descendit a deo in apostolis sicut stillicidia stillantia super terram.

Per vellus et in telligiť pplȝ iudeorum.

baruch v. q̄ē de pacis. ij. Thes. iij

Orietur in dieb' eius iusticia: et abūdantia pacis donec auferatur luna.

¶ Quia dixit q xp̄s id est verbū descendit in vterū virginis et in carnem sibi vnitā sicut pluuia descēdit in vellus et diuina sapientia descendit sicut stillicidia rc. D ¶ Quereret aliquis quem fructuȝ fecit illa pluuia siue illud semen verbi in vtero virginali. Rn̄det dauid et dicit q ex illo descensu verbi diuini in carnem siue in vterum virginis orieť in diebus eius: scilicet christi iusticia et abundantia pacis: quia ex illa benedicta pluuia incarnationis orta est iusticia. i. christus sol iusticie et abūdantia pacis. Ideo angeli cantarūt. Gloria in excelsis rc. Et durabit ista pax et abundātia pacis et iusticie legis euāgelice et grē et iusticie donec auferatur luna. i. in eternum quia luna nunq̄ auferetur nec corrumpetur. Et sic ly donec tenetur indeterminate. Item ex illa pluuia gratie et legis euāgelice quam xp̄s pluit et distilauit super apostolos et ecclesiā suam orietur iusticia quia pacificauit et reconciliauit nos cuȝ deo et iustificauit nos a peccato. Item illa pluuia et stillicidia que emanauit ex latere christi inducit in nobis iusticiam et abūdantiam pacis conferendo virtutem sacramentis ad iustificādū peccatores et hoc durabit donec auferatur luna. i. vsq ad diem iudicij durabit lex euangelica et executio sacramentorū quādo sol et luna et oēs celi quiescent a motu suo. Vn luna nō auferet scdm substātiā: sed aufereť et cessabit eius motus et cursus ceterorū astrorū: et ideo lex euāgelica dicitur testamentū eternū: quia non expectatur alia lex post eā. Et sic simul cessabit exercitium legis euāgelice cū motu celorum et astrorum: sed effectus legis euangelice et fructus eius erit eternus: sc3 celestis fruitio et beatitudo. Et id dicit Cassiodorus q ecclesia cōparatur lune: eo q crescit et decrescit scdm aspectum et fauoreȝ solis iustitie qui est christus illuminās ecclesiā per gratiam et fauorē. Dupliciter ergo xp̄s expressit suuȝ vellus. Primo vellus hūanitatis in torculari crucis: a quo exiuit sanguis et aqua: et impleuit peluim ecclesie et sacramentoꝝ. Secūdo expressit vellus diuinitatis: et exiuit doctrina euangelica et septem dona spūssancti: et compleuit et rorauit totam archam ecclesie a solis ortu vsq ad occasum. Ex qua pluuia et imbre orta est iustitia et abūdantia pacis. Et nota q gedeon nō in multitudie hominū nec viribus armorum: sed in virtute dei in sono tubarum vicit madianitas et amalechitas: et omnes orientales nationes quibus superatis fuit abundantia pacis in israel. Ita christus non virtute humana: sed diuina superauit diabolum: et apostoli in sono buccine et tube euangelice subiecerunt christo totum orbem: et sic fuit abundantia pacis in tota ecclesia.

Exp̄ssit xp̄s suuȝ vell' dupliciter.

Et dominabitur a mari vsq ad mare: et a flumine vsq ad terminos orbis terrarum.

¶ In hac parte predicit vniuersale imperiū et dominium huius magni regis christi. L ¶ Unde est notandum q mogastenes: et Strabo: et Plini' et quidam alij cosinographi dupliciter describūt et diuidūt totam nostrā terram habitabilē. Uno modo accidentaliter per vnum mare mediterraneum: et duo flumina. Nam cū 3 tota nostra terra habitabilis sit vndiq circūdata mari oceano tn̄ cōtra tamen per fretum gaditanū ab occidēte intrat mare mediterraneū procedens versus ortum vsq ad syriā relinquēs affricā ad dexteram et europam ad sinistram: qd quidem mare finitur et terminatur in famosissimā et antiquaȝ ciuitatē tyri quondam emporium famosissimū, in syria. Ideo dicitur mare tirenū separans europā ab africa: et recipiens nilum fluuium venientem a montibus ethiopie et eqnoctiali: q quidē nilus diuidit africam ab asia. Rursus istud mare tyrenū intrat versus aquilonē per elespontū et propōtidem inter greciā et frigiā: et post cōstantinopolim aperit in vastum et magnū sinum qd dicit mare ponticuȝ siue euxinerū quod recipit magnū fluuiū tanaim venientē a montibus rifheys et meothim paludeȝ a parte aqlonari. Et sic tanays cū pōto et elespōto diuidunt europam ab asia. Ex quo ptz q quicquid est a mari tireno versus partē aquilonarem pertinet ad europam: et quicqd est ab eodē mari tireno versus austrū pertinet ad africā. rursum et quicquid est contra nilū et mare tirenū: et pontū et

iiij. regū iiij. Descriptio terre habitabilis.

tanaym versus ortu usqz ad terminos terre perti net ad asiã: et sic asia manet multo maior et lõgior et ãplior q europa simul cũ africa. Ista aũt descri ptio terre ut e habitabilis clarius patebit psal. ciij. fm verã descriptionẽ ptholomei. Sed qz oẽs iste tres partes pncipales mundi.s.asia: africa: et europa receperũt iugũ et fidẽ xpi. Jõ dicit dauid q iste xps rex messias dñabitur toti orbi a mari mediterraneo usqz ad utrũqz mare oceanũ.s. usqz ad australẽ. et sic cõprehendit totã africã usqz ad mare aquilonare et sic cõprehẽdat totã europã: et etiã dñabitur ab utroqz flumine.s.nilo et tanay: usqz ad terminos orbis terrarũ vsus ortũ supple et sic cõprehendit totã asiam. Et sic ptz fm istaz diuisionẽ et descriptionem terre: q xps toti orbi erat dñaturus. Scdo modo plini' et ceteri cosmo graphi diuidũt et describũt orbẽ naturalr scdm aspectum celi: et sic diuidũt ipsum terrã habitabi lem in tres partes. Unde totã terrã q est inter tropi cos usqz ad tertiũ clima exclusiue appellãt ethio piaz: eo q est calida et gignit hoies nigros et ista est maior ps terre habitabilis rõne latitudinis et longitudinis. ut põt patere intuenti. ¶ Aliam' ex tremitatẽ terre post sextũ clima ad aqlonẽ appel lant sciciã et totã terrã contẽtam in qtuor climati bus intermedijs vocãt tyrenã siue elysiam. eo qd fauorabilior et conuenientior vite et habitationi hoim. et in hac media parte mũdi viget sapiẽtia: et scientia artes et leges et optimi et hũani mo res hoim. ceteri oẽs tam scithe q ethiopes repu tantur barbari et monades et pastores semper er rantes et vagantes et mutãtes loca. ethiopes ppter ardorẽ et estũ solis et scithe ppter glaciem et frigus: sed omnes iste tres partes et generatio nes mundi venerunt ad iugum et fidem christi vt patebit. Jõ subdit dauid et pbat per singula di.

Diuidit plinius terrã habitabilẽ

vt patz in glo. mat. iij.

Coram illo procidẽt ethiopes: et ini mici eius terram lingent.

¶ Corã illo.s.xpo pcident adorãdo ipi ethiopes et inimici ei'.s.scithe terrã.i.vestigia xpi lingent et adorabũt et osculabunt. vñ notanter dr. Corã il lo pcident ethiopes. qz pcidẽtes in terrã adorãt semper et adorant xpm cũ maiori deuotione et p stratiõe q latini. Jtẽ scithas dicit inimicos eo q erãt bestiales et feroces et inhũani: et inimici nois xpi. sicut fuerũt gothi et hunni et vandali et alani sed postea fuerũt boni xpiani q dñr terrã lingere qz vestigia sacerdotũ et scõrũ et limina ecclesiarũ osculant: sicut faciũt vngari q veniũt de stirpe hũ norũ et scitharũ. Etiã per ly inimici pñt intelli gi oẽs reges et tyranni gentiliũ qui post conuer sionem lingebant et osculabãtur limina ecclesie vnde primo nominat ethiopes. qd et prio venerũt ad fidem p predicationẽ beati Matthei. de qui bus supradictum est psalmo sexagesimo septimo ethiopia preueniet manus eius deo.

Esaye' lx.b. Mat. ij.

Reges tharsis et insule munera offe rent: reges arabum et saba dona ad ducent.

¶ Hic predicit q nõ solũ ethiopes et scithe erant venturi ad fidem xpi sed etiam gentes medie sez indi et arabes et ceteri habitantes inter secũduz et septimum clima: qz sapientiores et nobiliores in ingenijs: et in moribus. vñ notandũ est qd to ta regio que est inter gangez et magnum fluuiũ senũ qd hodie dr regnum mantim appellatur in scriptura ve. te. Tharsis que est regio indorũ di tissima auro et argento et aromatibus et ante ostia gangis respondet in mari indico magna insula taprobana pariter argento et auro abun dantissima. hanc appellat scriptura offir. Unde ad hanc tharsis et offir mittebat salomon naues per trienniũ ad portandũ aurũ et argentũ in iu deã: vt ptz. iij. Re. x. Deinde post taprobanam in eodẽ mari indico sunt. M.cccc. isule quas ptho meus cohortes appellat. Et sic dauid dicit. Re ges tharsis et iste insule oẽs offerent munera isti regi xpo. Unde per reges tharsis intelligit oẽs re ges indorum qui regnãt in regione synarũ et ca tay. et mantich. et ceterorũ regnorum triplicis in die. Jtem per ly insule non solum intelligit. M. cccc. cohortes sitas in mari indico: sed etiã insu las ciclades et ceteras sitas in mediterraneo: et et vij. fortunatas in oceano atblantico. et xx. orca des in oceano britanico quas ptolomeus appel lat albiones: qz omnes isti venerunt ad fidem xpi vt probabitur. Jtem sequitur reges arabum. Ara bia est quicquid est inter sinum persicũ et elanicũ siue arabicũ: et est pene insula circundata mari ru bro: in cuius littore versus austrum est magna re gio dicta saba. et tota ista arabia dr felix a felici tate auri: et aromatum. et dicitur arabia interior in qua regnabant septuaginta reges. et etiam ista arabia extenditur versus aquilonem vsqz da mascum que etiam est duplex: scilicet arabia pe trea et deserta in hac etiam regnabant multi re ges qui oẽs venerunt ad fidem christi. Ideo dicit reges arabum et reges saba adducent dona ipsi christo. Jtem vt comprehendat omnes nationes et conditiones et dignitates hominũ qui venerũt ad fidem christi. subdit.

xxiij. q. iiij. eccle sia.

Et adorabunt eum omnes reges: et omnes gentes seruient ei.

¶ Hic predicit latriam dandã et debitã ipsi xpo messie. B ¶ Ad cuius intellectũ est notandũ q latria est cultus soli deo debitus rõne summi do minij et bonitatis et ptãtis: et sic soli deo debet quia summe potens et creator et recreator. et ideo triplici honore est colẽdus. Primo adoratione cũ pcidentia. et hoc ratione omnipotentie. Scdo ob latione et sacrificio. et hoc ratione gubernatiõis Tertio hymnis et oratiõibus. et hoc p beneficio rum largitione. Et sic vere christo cõpetit latria. quia creator et vniuersalis dominus et iudex et re dẽptor et verus de'. Unde sicut illa hũanitas fuit instrumentum in nostra redemptione: ita simul adoratur cum verbo cum quo personaliter vnita est. Unde in hoc decipitur camby in hoc passu di cens q nos ponimus quaternitatem in deo: scili cet patrẽ et filiũ et spũsanctum: et humanitatem xpi: quẽ filiũ dei regis vocamus. Unde iste cecus

Triplici honore ẽ deus co lendus.

[illegible] regũ [illegible] terre habitabilis.

putat q̄ humanitas xp̄i faciat numerū cū verbo diuino ꝛ hoc accidit: q2 nō percipit vnitatem personalem humanitatis cū verbo: et sic per se non adorat hūanitas seu persona: q2 iā nō adoratur hūanitas: sed verbū humanatū ꝛ icarnatū. vt ait Hiero. in sermo. de assumptione virginis marie. Ex hoc p3 q̄ toti xp̄o per se debet latria. Tria ergo facit dauid in hac vltima pte. Nā prio predicit adoratione ab oibus nationib9 xp̄o exhibēdā Scdo ei9 oblationē. Tertio qualr erat hymnis ꝛ laudib9 colend9. scdā ibi. Et viuet ꝛ dabit ei. tertia ibi. Sit nomē ei9 bndictū. ¶ Dicit ḡ ad p̄mū eo q̄ supra dixit ei9 vniuersale dñiū a mari vsq ad mare ꝛc. Jō rōne summi ꝛ vniuersalis dñij debet sibi adoratio. iō dicit adorabūt eū oēs reges et oēs gentes seruiēt ei. Tota ista ꝓphetia successiue impleta est in xp̄o vt dictū est. Nā reges gētiliū q̄ añ persequebant xp̄ianos postea ꝯuersi ad fidē tpe Cōstantini adorarūt eū tanq̄ deū et dñm ꝛ pciderūt corā eo ꝛ vestigia eius linxerūt ꝛ sunt osculati et seruierūt ei cultu latrie: rōne sūmi dñij et maiestatis ꝛ bonitatis et potestatis. ꝛ ideo reddit cām quare adorabūt eū omnes reges et dicit.

xxiij. q5. iiij. cap. duo. an to. si

Quia liberabit pauperem a potente: et pauperem cui nō erat adiutor.

¶ Idest totū gen9 hūanū a diabolo potente nō q̄ diabolus habebat de se tātā potētiā nisi inq̄tū a deo sibi erat pmissa vsq ad aduentū xp̄i ꝓpter pctm̄ p̄morū parentū. Añ tāta est potētia diaboli ꝯtra hoiem q̄tus locus sibi a nobis dat nō seruando dei p̄cepta ꝛ recedēdo a deo. Nā q̄ elōgat a deo adheret et subijcit se diabolo. ꝛ tūc diabolus dr potens ptāte quā sibi dāt pctōres: ꝛ quā deus sibi pmittit et sic fuit totū gen9 hūanū i ptāte diaboli vsq ad aduentum xp̄i: a qua ptāte nemo poterat hoiem liberare nisi solus xp̄s. Jō dicit q2 liberabit ppl̄m pauperē a potente. s. diabolo: pauperem dico cui nō erat adiutor nisi solus xp̄us ad hoc deputatus et in lege promissus. D

Diabolus multiplr genus hūmanū affligebat

¶ Uñ nota q̄ diabolus multiplr affligebat gen9 hūanū añ xp̄i aduentū q2 nō solū vexabat p peccatū idolatrie ꝛ vitiorū in aīa: sed etiā vexabat in corpore. Nam cogebat cultores suos ad nephāda et enormia scelera: et flagitia. cogebat eīm patres imolare filios et filias. vt psal. cv. et et p̄res comedere filios ꝛ ecōuerso vt fiebat apd̄ scithas et alias barbaras natiōes ꝛ sic busirides egypti9 comedebat hospites suos: etiā cogebat matres ꝓstituere filias lupanaribus ꝛ turpi et nephāde luxurie: ꝛ cōsecrare eas veneri ad turpitudinem et cogebat cultores ad ludos scenicos et alios nephandos ritus: vt dictū est psal. xl. a quibus miserijs solus xp̄s liberauit genus hūanum. vt demonstrat Eusebius. vl. de preparatione euangelica. Ex quo p3 q̄ xp̄s nō solū liberauit hoiem quo ad aīam a diaboli ptāte: sed etiā quo ad corpus tales ritus nephādos auferēdo. Et per hoc patz huius magni regis christi omnipotentia ꝑpter quam sibi debetur adoratio latrie: vnde nō solum xp̄s liberauit genus humanū ab idolatria et predictis nephandis ritibus: sed etiam a culpa et peccatis commissis. Unde dicit.

Parcet pauperi et inopi: et animas pauperum saluas faciet. xlvij. di. ca. sicut hi.

Ex vsuris et iniquitate redimet animas eorum: et honorabile nomē eorum coram illo. De pse. dist. ij. c. iteratur

¶ Pauperi et inopi. i. pctōri ope destituto. ꝛ aīas pauperū saluas faciet a culpa ꝛ pena eterna supple. vñ nota q̄ ois pctōr dr pauper inquantū caret bonis et diuitijs gratie ꝛ dr inops inquantū nec a se nec ab alio pōt liberari: nisi a solo christo q2 nullus alius poterat sibi opem ferre: quā opē tulit xp̄s nobis p passionē et sacra. Item dicit Et pcet pauperi: q2 xp̄s nō parcit superbis. sed hūilibus et pauperibus spū: ꝛ hos saluauit et saluat et nō solū xp̄s saluauit genus humanū a peccatis preteritis ꝛ culpis cōmissis: sed etiā a futuris inquantū dedit legē euangelicā ꝓhibentem oēm vsuram et iniquam passionē et operationē. Ideo sequitur ex vsuris et iniquitate redimet aīas eo2 Et q2 seruans legē euangelicā ꝓhibentem oēm vsuram et illicitam operationē: et docētē et precipientē oēm virtutē et dilectionē dei et ꝓximi in ea iustificatur. Ideo obseruator legis euangelice dr iustus ꝛ virtuosus ideo sibi debetur honor et p̄mium corā deo: ideo sequit et nomē eorū. s. colētium euangelium erit honorabile et acceptabile corā illo sc3 xp̄o q2 talem honorificabit pater xp̄i in celo. Job. xij. Si quis mihi ministrauerit honorificabit eū pater meus ꝛc. Ex quibus patz q̄ xp̄s est deus quia solus deus delet peccata populi. Esa. xxxiiij. ergo sibi debetur adoratio latrie. Itē nomen christianorū est honorabile coram deo: q2 christianus dicitur a christo et dicitur vnctus et gen9 regale et honorabile: et nomē dignitatis et deo acceptabile.

obseruator legis dr iustus.

Et viuet ꝛ dabit ei de auro arabie ꝛ adorabunt de ipso: semper tota die benedicent ei. De pe. di. iij. c. i actiōe. ꝛ xx. q. s. c. q̄ ex sola.

¶ Quia dictū est superius q̄ xp̄o debet adoratio latrie summe oīpotētie. Hic dicit q̄ etiā dabitur sibi oblatio ratiōe summe maiestatis ꝛ dominij. Etiam q2 supra dixit. q̄ xp̄us per suā passionem liberauit et saluauit aīas pauperum ꝛc. Ideo nequis putaret q̄ iste rex totaliter per mortē deleret ꝛ cōsumeretur: ideo dicit. Et iste rex xp̄s post mortem viuet in eternum: quia resurget a mortuis: et post mortem et resurrectionem regnabit in eternū et dabitur sibi cultus latrie: et dabit sibi oblatio: q2 dabit sibi de auro arabie in oblationē: et oēs gētes adorabūt de ipso. i. pro beneficijs suis et tota die. p totū tēpus grē benedicent ei agendo grās. ¶ Et no. q̄d in hoc versu tanguntur omnes latrie. Primo tangitur oblatio cum dicitur. Uiuet ꝛ dabitur ei de auro arabie in oblatiōem: quia in arabia nascit copia auri et maxime christus in arabia fuit primitus adoratus. Scdo tangit adoratio cū dicit. Et adorabūt de ipso sempe no. ptes latrie.

Tertio tangitur hymnus et adoratio que soli deo debetur per latriã cũ dicitur. Tota die benedicẽt ei. Hec autem prophetia fuit impleta. Primo qñ reges et magi obtulerũt xpo aurum thus et mirrham. Secundo quando constantinus et ceteri reges obtulerunt magnos thesauros in fabricas et ornamenta ecclesiarum. Hic arguit camby: contra christianos dicens qp messias in lege promissus debet viuere in eternum et non mori. sed iesus nazarenus mortuus fuit ergo non est messias: cum hic dicatur viuet et dabitur ei et cetera. Sed manifeste patet cecitas huius obstinati. Nam christus vere surrexit a mortuis ad vitam gloriosam et immortalem: et post resurrectionem regnauit in eternuz.

De pse. di.ij. nihil. xlij. q.iiij. c. nõ estimemus.

Erit firmamentum in terra in summis montium: super extolletur sup libanum fructus eius: et florebunt de ciuitate sicut fenum terre.

Qr supra dixit qp xpo erat danda adoratio et oblatio tanq̃ vero deo: hic dicit qp non solum sibi dabitur oblatio sed etiam ipsemet erat offerendus in oblationem quotidie sub forma panis per sacerdotes in sacro eucharistie. Et sic predicit sacrificium eucharistie. qd iugiter in ecclesia offertur i memoriam passionis xpi. ¶ Unde est aduertendũ qp vbi translatio nostra hz. Erit firmamentum in terra in summis mõtium: trãslatio chaldaica habet. Erit panis super montes: translatio aũt Hieronymi habet. Erit mememorabile triticuz. in hebreo habetur. Erit placentula panis. Ideo putãt aliqui hoc vocabulum firmamẽtũ esse corruptuz qr debuit dicere. Erit frumentũ. i. triticũ. Et hoc forte accidit vitio scriptoris ppter vicinitatẽ soni inter frumentũ et firmamentũ sed forsan ista nostra trãslatio potest sustentari. Naz qr frumentum et panis est firmamẽtũ et sustentamentũ vite hominis: ideo aliqñ in scriptura p frumẽto siue pane ponit firmamẽtũ. Unde psal. ciij. dicitur. Panis cor hois confirmet. Item psalmo. ciiij. habet. Uocauit famem super terram et omne firmamentuz panis contriuit. Quomodo ergo cuncp ponatur hic memoratur et predicitur. sacrificium eucharistie in quo xps offertur in forma panis quotidie.

Figura sacri.

¶ Nam christus eleuatur super capita sacerdotum quotidie sicut figuratum est exod. xxix. vbi deus pcepit crustulã panis eleuari supra capita sacerdotũ corã pplo. Eadẽ figura pcessit de panibus ppositiõis. Exod. xxv. et Leuit. xxiiij. Et id in alia translatione habet que dr targũ. Erit placentula tritici super capita sacerdotũ &c. Dicit ergo dd sic. iste rex messias erit firmamẽtũ siue frumentũ siue memorabile triticum in terra in summis montium. i. super capita sacerdotum eleuabitur in forma panis. Nam sepe in scriptura p montes intelligũtur sacerdotes ppter eminẽtiam dignitatis sicut dictum est supra. Ideo sequitur et extollet sup libanum fructus eius. fructus enim huius sacramenti sunt collatio et restauratio gre deperdite: reconciliatio membrorũ ad caput: multiplicatio fidelium: augmentum virtutũ: vita eterna &c. qui fructus sunt vberiores et altiores et preciosiores qp sit libanus et fructus eius: qui quidẽ libanus est fertilior ceteris mõtibus. Et ideo sequitur fructus huius sacramẽti q est multitudo fidelium florebũt et multiplicabunt per mundũ sicut fenũ terre ex quib' oibus fidelibus cõficit vnum corpus ecclesiasticum sicut ex multis granis vn' panis cõficit: et etiã isti fideles qui nutriũtur ex isto pane florebũt virore gre et multiplicabunt sicut multiplicatur et viret fenũ in terra. Hoc ergo e sacrificiũ qd dd predicit in ecclesia futurũ cui etiã debet latria inquantũ deus. Et nota etiã oñes terminos positos in hoc versiculo. Nã primo dicitur erit memorabile triticũ siue frumentum siue placentula panis in terra ad denotanduz qp hoc sacramẽtum siue sacrificiũ tm̃ est celebrãdũ et memorandũ in terra. Nã in celo nõ erit necessarium celebrari: qr iam beati vident xpm facialiter et ei' presentia clara visione fruuntur et reficiuntur: sed tantũ est necessarium sacramentaliter celebrari i hac vita ideo dicitur cibus viaticus sub tali spẽ panis. Secundo dr extollet sup libanũ fruct' ei'. Nã sicut in mõtibus syrie solus libanus est magis fructuosus et magis eminens et altior a quo fluit iordanis fluuius. Ita sola eccl'ia in hoc seculo est fructuosa germinãs et regenerãs fideles et fructus dignos vite eterne: a qua eccl'ia emanat fluuius et fons baptismalis: vñ regenerant filij regni. Itẽ denotat etiã qp fructus huius sacramenti superextolliũtur sup oia alia sacra eccl'ie in dignitate. Tertio addit. florebũt de ciuitate sicut fenuz terre. Nam eccl'ia xpi nõ solum dr libanus ppter eminentiã et fertilitatem et albedinem et vehemẽtem abũdantiam arborum et herbarũ et aquarũ sed etiã dr ciuitas ppter frequẽtiã ciuiũ et cõcordem multitudinẽ sub vna fide et charitate sociatam. Ideo sola ecclesia meret dici ciuitas qr sub vera lege euangelica regit et viuit. Iõ quotquot sunt extra ecclesiaz dñr pagani: qr sola ista floret abundãtia et diuersitate conditionuz et statuũ scz apostolorum martyrum doctorum confessoruz religiosorum monachorum sanctimonialium virginum viduarum coniugatorum &c. Item sicut fenũ abũdat in libão excrescit et viret ex abũdãia pluuie celestis: ita fideles mĺtiplicant i eccl'ia ex pluuia baptismali et abundãtia donorum et gratiarum spiritussancti. Item per hoc quod additur in summis montium: denotatur quod ista abundantia non est intelligenda de tritico siue frumento materiali sicut ceci iudei dicunt quod in aduentu messie erit magna abundantia frumenti et vini et olei: nam abundantia talium fructuum materialium potius solet fieri in planis et vallibus et locis cultis quam in summitatibus montium. Iõ p summitates montium intelliguntur capita sacerdotum qr eleuant corpus christi sub spẽ panis super capita sua in sacramento eucharistie et oñdũt pplo. Et sic pz manifeste qp hic loquit dd sacro altaris in quo xps offert et adorat et ideo trãslatio caldaica dicit qp messias erit placẽtula panis sup capita sacerdotũ &c. vt figuratur Exodi. xxix.

Fruct' hui' sacri sunt fideles.

Not. hñ hãc expositionem.

v.q.s.re/uertimi/ni. **Sit nomē eius benedictū in secula: ante solem permanet nomen eius.**

¶ Hic describitur tertia pars latrie xp̄o debite scilicet hymn⁹: laus τ oratio. D ¶ Unde notandū ꝙ ista.v.se habent per ordinem.s. Reuereri: hono/rare: laudare: glorificare: siue magnificare τ ado/rare. Nam reuereri est qn quis maiora bona exi/stimat in alio ꝙ in seipso. honorare est reuerentiā quam quis in animo gerit erga aliū exterius ostē dere: iō dicitur honor exhibitio reuerentie in testi/monium virtutis ſm Tullium. Laudare est ipm ho noratum aliis comēdare. Glorificare siue magni ficare est laudes honorati large lateq̄ p̄conizare Adorare aūt est reuerendum honoratum laudatū glorificandum siue magnificadum propter emi/nentiam sanctitatis τ maiestatis τ bonitatis co/lere τ oia alia spe postposita se totū illi cōmittere τ subijcere. Et talis cultus ꝺ: latria que soli deo conuenit. dicitur etiā eusebia in greco.i. optimus cultus que non fit sine oblatione τ adoratione et hymnis τ adoratione vt dictum est. Ideo pytha/goras triplici honore dicebat deum colendum. patet primo celi.s. munere τ prostratiōe τ hymno siue carmine. Hanc ergo tertiam partē latrie xp̄o debitam τ exhibendā que est magnificatio τ glo rificatio cū hymnis τ laudibus τ benedictiōib⁹ τ orationibus tangit et predicit dauid in hac vl/tima parte cum dicit. Sit nomen eius benedictū s. glorificatum τ magnificatum nō solum tempo raliter. sed etiam in secula: quoniam christus non incepit temporaliter precise sicut dicūt ceci iudei sed ante solē τ per consequens eternaliter manet nomen eius quod est iesus τ saluator. Nā saluare idem est ꝙ dare esse perfectum τ in tali esse conser uare vt dictum est. Et sic soli deo conuenit qui de dit nobis esse per creationem τ perfectū esse per recreationem τ perfectissimum et optimum esse ꝑ glorificationem. Et ideo christus recte vocatur iesus a quo habemus omne esse nā dictū est fre quenter ꝙ ista se habent per ordinem. scilicet esse viuere et saluare. Nam esse conuenit omnibus tā inanimatis ꝙ animatis: sed viuere solis anima/tis sed saluare quod dicitur habere vitam sine de/fectu soli deo per se cōpetit: sed participatiue cō municātur solis āgelis τ hominib⁹ beatis. Ideo per se soli deo dicitur. sit salus illi idest vita sine defectu: et sic solus deus est iesus idest salus τ sal uator. Et hoc est nomen eius adonay: vt dictum est in prologo et psalmo.viij. et sic christo iesu de betur latria τ benedictio. Ideo q: hoc nomen nō solum de se est benedictum ab angelis et hoībus inquantū est essentialiter salus τ bn̄dictio: sed q: istam salutem coicauit hoīb⁹ per regenerationē: quia in ipso sumus regenerati et benedicti et li/berati et soluti a maledicto: ideo sequit̄.

Not. de reuereri honora/re τc.

Nota.

De pse dist.ij. ac cesserūt. in glosa.

Et benedicētur in ipso oēs trib⁹ ter re: oēs gentes magnificabunt eum.

¶ Bn̄dicentur in ipso oēs tribus terre.s. per mor tem τ passionē τ regenerationē baptismalē. q.d. in xp̄o xp̄o iesu cōplebit̄ ꝓmissio facta ipsi abrae Gen.xv.τ.xxij. In semine tuo benedicētur oēs gen tes: et q: ꝓpter tale beneficiū debetur sibi tertia pars latrie q̄ dicitur magnificētia. Ideo sequitur et oēs gentes magnificabūt eum.i. magnificum et gloriosū longe lateq̄ preconizabunt agendo gratias de beneficijs creatiōis τ recreat[...]ōe re/dēptionis: in hymnis τ cāticis τ p̄dica[...]

Benedictus dominus de⁹ israel qui facit mirabilia solus. Luc.s.g.

¶ Nota ꝙ quattuor causas assignat dauid in his quattuor vltimis versib⁹: quare christo debetur la tria τ magnificētia. Primo, ratione eternitatis: q: ante solem manet nomen eius. Secundo ratione summe bonitatis τ misericordie: quia in ipso erāt benedicende omnes gētes τ redimende vt dictū est. Tertio ratione omnipotentie: quia ipse solus operatus est mirabilia. Primo: quia mirabiliter mundū ex nihilo creauit. Scđo quia in suo aduē/tu primo fecit mirabilia solus infirmos sanando mortuos suscitando: super aquas siccis pedibus ambulādo: et limbum inferni expoliādo. que om/nia ista mirabilia solus potuit facere: ideo perti/nent ad eius omnipotentiā. Et sic debetur sibi la tria benedictio: ideo ꝺ. Benedictus christus do/minus deus israel: idest israeli ꝓmissus τ expecta tus: q: ipse solus facit mirabilia supradicta: ideo debetur sibi et dabit̄ benedictio: et honor: et magni ficentia cum latria. Quarto debetur sibi latria be nedictio ratione summe maiestatis. Nota christ⁹ licet in se habuerit maiestatē: tamen nō eam om nibus ostēdit in primo aduentu: eo ꝙ venit ad pa tiendum pro nobis et ad dandū exemplum vite τ doctrine. Ideo venit cum humilitate et pauper/tate: et ideo potius ostendit infirmitatē quā pro nobis assumpserat ꝙ maiestatem quā ab eterno habuerat: vt ipse ait Ioh.xij.τ.xvij. Clarifica me pater ea claritate quā ab eterno habui τc. sed in sua ascensione ostendit suam maiestatem solis di scipulis: quā maiestatem predicauerunt apostoli per vniuersam terrā. Et sic maiestas christi licet fuerit visa ipsis aplis: tamē nō est vita per vniuer sam terram: sed nomen maiestatis christi fuit au/ditum et predicatum et cognitū in vniuersa terra sed in scđo aduentu quādo christus veniet in po/testate et maiestate magna: tunc tota terra erit re pleta maiestate eius: quia tunc omnes ipm vide/bunt in sua maiestate: et cognoscēt ipm esse deum et dn̄m. et verū messiam in lege promissum: et co/gnoscēt ꝙ sibi debetur adoratio latria. Et sic ma/nebunt confusi iudei τ infideles q̄ ipm nō recepe runt: τ hoc est qđ dicit hic dauid cum ait.

Quare xp̄o de/betur la tria.

Et benedictū nomē maiestatis eius in eternum: et replebitur maiestate eius omnis terra fiat fiat.

xv.q.s.re uertimi De pse. dist.iij.c. vltimo.

¶ Quia pro nūc solū habemus nomē maiestatis eius per auditū τ fidē. Et sic ipsum benedicimus adoramus τc. Scđo in secūdo aduētu tota terra re/plebitur maiestate eius: q: omnes ipm videbunt in sua maiestate. Ex quo patet ꝙ semper debetur sibi cultus latrie. Etiam possumus dicere ꝙ in

primo aduentu tota terra fuit repleta maiestate xpi effectiue per opera et miracula facta per ipm et aplos. Et fuit repleta terra beneficijs et donis et gratijs eius. Quare fit nomẽ eius benedictũ et cõcludit fiat fiat: id est fiat hoc in celo et in terra: et fiat hoc corde et opere et cũ effectu et affectu &c.

B. ¶ Et supponit in hebreo talis superscriptio in fine huius psalmi. s. Complete sunt siue expliciunt orones dauid filij ysai. per hoc cõcordant oẽs doctores tã hebrei q catholici xpiani q iste psalmus est vltimus quẽ dauid fecit in sua senectute et q iste psalmus collocabatur vltimus in ordine in libro psalmoꝝ antiquo ante babylonicã captiuitatẽ: sed qz esdras post incensam leges recollegit hinc et inde psalmos dispsos p domos leuitaꝝ ideo sicut repiebat: ita collocauit in hoc libro. Et sic nõ sunt psalmi collocati scdm ordinem tẽporis sicut successiue sunt facti sed eo ordine quo fuerunt recuperati et reperti. Et sic qz iste psal. fuit repertus. lxxi. in loco. lxxi. fuit collocatus in hoc libro: sed libro antiquo erat in vltimo loco collocatus qz erat. Cl. Ideo in fine huius psalmi appositus fuit talis titulus siue descriptio. Expliciunt orationes dauid. Ex quo patz qd dauid fecit istum psalmum lz intituletur in salomone et oẽs alios qui intitulantur: ipsi asaph et filijs chore. et per cõsequens fecit oẽs psalmos sicut dictũ est in principio scdm opinio. beati Aug. Ex quibus etiã ptz q iste nõ põt exponi de salomone: nec de regno eius: nec de aliquo puro hoie sed de solo xpo cui conueniunt oẽs cõditiones in hoc psalmo memorate: per quas possumus pbare firmiter cõtra iudeos christũ fuisse et esse verũ messiam in lege pmissum et nõ aliũ expectandũ.

probat q xpus erat verus messias. D ¶ Prima cõditio quã hic assignat dauid. est q deus pater erat daturus vniuersalem ptãtem iudiciariam xpo messie filio suo. hoc fuit impletum in xpo. Primo qz xps est filius dei quo ad diuinitatem ab eterno et quo ad hũanitatem ex tẽpore et nõ sunt duo: sed vnicus filius. vt dictũ est Item scdo pater dedit filio regi messie ptãtẽ iudicandi duplici iudicio. s. iudicio discretionis et iudicio examinationis vt dictũ est sepius. Tertio dicit q xps erat iudicaturus et electurus pauperes et iudicaturus iudicio discretionis quod impletũ est Mat. v. et x. Quarto q montes. i. aplis: et colles. i. doctores erãt accepturi a xpo legẽ pacis et iusticie ad predicãdũ ppl'o. Quinto q xps erat saluaturus paupes et filios pauperũ. qd impletũ fuit per suã mortẽ et passionẽ et per ecclesiastica sacra. Sexto q xps erat humiliaturus et debellaturus et defecturus et expulsurus diabolũ calũniatorem de mundo. in quo per idolatriaz regnabat. Septimo q xps fuit ab eterno ante lunam et eternalr pmanebit incorruptibilis sicut sol. Octauo q xps erat descensurus in vterum virginis sicut pluuia in vellus &c. et hoc quo ad incarnationem. Nono q in diebus eius erat oritura iusticia et abundãtia pacis. Decimo q xps debebat dñari a mari vsq ad mare. Undecimo q ethiopes et oẽs tyranni erãt xpo subijciendi et reges tharsis et omnes insule debebant sibi munera offerre.

Duodecimo q xpus erat liberaturus pauperem. s. genus humanũ a potente diabolo de multiplici miseria. Tertio decimo q debebat pcere pauperi et culpam remittere. Quartodecimo q debebat eijcere oẽm vsurã et iniquũ et illicitũ pctractus de mũdo. Quintodecimo q nomẽ xpianum debebat esse honorabile et acceptũ et dignũ añ deum. Sextodecimo q post resurrectionẽ semp viuet et regnabit et adorabit. quasi dicat qd regnum xpi post resurrectionẽ debebat ostendi. xvij. qd xpus erat offerendus in ecclesia sub forma panis in sacramento eucharistie et adorari super capita sacerdotum. xviij. qd fideles erant multiplicandi in ciuitate ecclesie sicut fenum terre. xix. q xps siue nomen xpi erat benedicendũ: et adorandũ rõne eternitatis qz ante solez manet nomen eius. xx. quod christus erat adorandus ratione omnipotentie qz erat magna factura. xxi. qd xps erat adorãdus rõne summe bonitatis eo q nos redemit: qz in ipso erant benedicende oẽs gentes. xxij. qd xpus erat adorandus rõne summe maiestatis et glorie quã maxime ostendet oibus in scdo aduentu. ex his. xxij. cõditionibus et pprietatibus assignatis et memoratis que fuerũt in solo xpo patz ipsum fuisse verum messiam in lege promissum. B

¶ Sed cõtra totam expositionem huius psal. et maxime cõtra cõclusionez primo intentã in aqua cõcluditur qd ille magnus rex de quo dauid loquitur in hoc psal. fuit et est iesus xps nazarenus quẽ nos in verũ messiam recipimus eo quod omnia dicta in hoc psalmo fuerũt in eo verificata.

¶ Arguunt iudei moderni et maxime rabi cambi barchinonensis in glosa huius psalmi &c. Unde dicit qd iesus nazarenus fuit homo pauper et defectus et finalr afflictus et crucifixus: nec vnq fuit dñs vnius parue ville. ergo nõ potuit eẽ iste rex de quo loquit dauid in hoc psalmo. qui dñabitur a mari vsq ad mare quẽ adorabũt oẽs reges et oẽs gentes seruiẽt ei &c. qz in maiori parte mundi regnãt infideles et maxie machometani. Nam apud indos regnat magnus cham tartarus et idolatria: in asia vero et parthia et media et mesopotamia et armenia regnant tartari zagathei sub pfidia machometi. Et p totã orã aqlonarem maris caspij regnant tartari gazarei sub eadẽ secta saracenica. Et in tota asia minori et grecia vsq ad meothim regnat magnus turcus sub eadẽ secta. Et in tota egypto et arabia et syria regnat magnus soldanus egypti sub eadem secta. Itẽ in tota ora africe regnat rex tuneti sub eadẽ secta sarracenica et machomethana. Et parua ps mũdi restat in qua regnant xpiani. Et sic patet q iesus nazarenus nõ est iste magnus rex de quo loquit dauid in hoc psalmo. qz nõ oẽs reges terre obediunt ei nec seruiunt &c. — obiectio iudeorũ.

¶ Item arguit quidã astrologi et curiosi sic. nam licet xpus dominetur spiritualiter in aliquibus partibus huius nostre regionis habitabilis citra tropicos solis tamen imperium suum nõ potuit: nec potest transire ad partem australem vltra tropicos. eo q apostoli nec aliqui alij nunquã potuerunt trãsire montes inaccessibiles ethiopie in quoꝝ radicibus ge — obiectio astrologorum.

neratur ignis. et in lateribus vtrisque eorum sunt ppe tue niues, et minus potuerūt transire vltra tropicū capricorni. eo q illa terra est supposita oppo sito augis solis. vbi generatur cōtinuus ignis ex reflexione radiorū solis maxime duz sol est i si gnis australibus. Et sic nullus pōt accedere viu⁹ ad illas partes vt dicūt oēs philosophi. et astro logi. Tunc ergo arguit̄ sic. nā in tota illa pte au strali vltra tropicos nō habitant et viuunt hoies aut nō: nō est dicēdū q nō: q2 tūc de⁹ frustra creas set illā medietatē mundi. hoc aūt est falsuz q2 de⁹ et natura nihil faciūt frustra. ergo seqt̄ur q in il la pte australi habitāt hoies sicut in ista nr̄a aq̄ lonari. Et per ɔ̄ns sequit̄ q ad illos hoies nō po tuit peruenire noticia de xpo nec predicatio euā gelica per apostolos: nec alios xpianos. et p ɔ̄ns in illa media pte mūdi nec xp̄s dn̄atur nec colit̄ et per ɔ̄ns nō est redēptor vniuersalis nec dn̄s. de quo dr̄ in hoc psalmo q dn̄abitur a mari vsq ad mare. et ad terminos orbis terrarū et aīas paupe rum saluas faciet. ℞c. In oppositum est ipsa veri tas euangelica Math. vlti. dicens. data est mihi potestas in celo et in terra. Item ad Philippē ij.

Rn̄sio. In nomine iesu omne genu flectatur. celestiū ter restriū et infernorum ℞c. ¶ Respondeo pro hu iusmodi difficultate in hac questione duo sunt vi denda. Primo quomō oīa dicta in hoc psalmo fuerunt verificata et cōtinue verificant̄ de xp̄o in hac tota parte mūdi aq̄lonari. Scd̄o videbit̄ quō fuerunt omnia verificata in parte mundi austra li in qua nunc xp̄us adoratur et colitur. Ex quib⁹ patebit qd̄ per oēs partes mundi fuit verificata et verificatur de christo prophetia huius psalmi.

Errāt iu dei circa messias. ¶ Quantū ad primū est aduertēdū q quadruplr̄ errāt et decipiūtur iudei circa messiam et vniuersa le regnū eius. Primo q2 nec faciunt differentiam inter primū et scd̄m aduentū nec inter dn̄ium siue regnum tēporale et spirituale. nec inter regnuz oc cultum et manifestum. nec inter regnū successiuū per loca et tempora et regnum totuz simul. vnde xp̄s nō erat regnaturus temporaliter nec mani feste nec familiariter in primo aduētu. Sed spūa liter in absentia post resurrectionez: nec debebat regnare subito per totum orbē sed successiue per loca et tēpora incipiens ab hierusalē et samaria et galilea successiue vsq ad vltimuz terre vsq ad scd̄m aduentum restituet totum regnum mundi deo patri vt ipse dixit apostolis Actuū. j. quan do ascēdit in celū. vt ait apostolus. j. ad Cor. xv.

xp̄us ve rus rex et domin⁹. ¶ His habitis ponitur prima cōclusio. s. q iesus xp̄us dn̄atus est spiritualiter a mari galilee vbi cepit predicare vsq ad mare oceanum. et a flu mine iordanis vbi fuit baptizatus incepit bapti zare vsq ad terminos orbis terrarum. Et hoc suc cessiue per loca et tempora a primo aduētu vsq ad secūdum sicut dicit propheta et intendit. Ista conclusio probatur per singula. nam primo chri stus fuit natus in bethleem iuxta vaticinium pro phete Michee. v. et illico fuit adoratus a pasto ribus et eodem die stella apparuit in oriente cu ius ductu magi venerunt adorare eum. Item eo dem die omnia idola iuxta mare caspium et meo

tidas paludes et per omnia regna aquilonaria inceperunt clamare regem pacis totius mundi esse natū. et flumē nilus exiuit per septē dietas ex tra alueum suuz absq lesione. et exinde intrat ma re nostrum per septem ostia vt ait strabo. et Vir gilius in sexto. vnde ait. Huius in aduentu iam nunc et caspia regna responsis horrent diuum. et septem geoni perturbant ostia nili. Ex quibus patet qd̄ regnum christi iam incepit per multa si gna manifestari per omnes partes mundi: sed re gnum xp̄i quo ad effectum incepit in iordane quā do fuit baptizatus: et baptizauit Johānem ba ptistā et apostolos. et predicauit iuxta mare ga lilee et misit apostolos ad predicandū per totaz terram promissionis. q2 tunc incepit manifestare et facere et augere populum per regenerationez baptismalem. Et postea cōpleuit mysterium no stre redemptionis in hierlm̄ et post resurrectionē et ascensionem misit oēs apostolos et discipulos ad predicandū oī creature per vniuersuz mundū. Et ptz qualr̄ regnum xp̄i incepit a mari galilee et flumine iordanis et sic fuit dilatatū vsq ad ma re oceanum occidētale et vsq ad mare indicū. et ad oēs terminos orbis terrarū successiue per lo ca et tpa per aplos. nā pmo petrus cōuertit tria M. et exinde predicauit p totā iudeā et philippus in samaria et galilea. et bartholomeus et thomas pfecti sunt in indiā. et matheus in ethiopiā. et sy mon et iudas p totā egyptū et caldeā et psiam et iacobus in hispaniā. et paulus per greciā et ita liā et galliam. Et sic paulatim incepit dilatari re gnum xp̄i per aplos. sed iam magis fuit dilata tum et cōfirmatū per martyres et vltimo per do ctores in tpe cōstantini: per cuius conuersionē oēs reges venerūt ad fidē vn̄ athanasius misit elicū et frumentium ad indos qui cōfirmauerunt oēs orientales et instruxerūt plenius in fide xp̄i: et sic xp̄s in tribus indijs regnauit per fidē. Item tota regio yberorum et albanorū iuxta mare caspiuz venit ad fidem per vnam puellam vt narrat Eu sebius. Item tempore augustini tota africa erat sub fide xp̄i et tota hispania antequ caperetur a sarracenis prodimento comitis iuliani: et tota gallia venit ad fidem per remigium tempore clo donei regis Francie. Item vltimo norvvergia in partibus aquilonaribus cepit fidem xp̄i anno dn̄i. M. L. Item tpe Eraclij tota arabia et egyptus et caldea et persia et media: et parthia erat sub fide xp̄i. Sed nostris pctis et demeritis exigētib⁹ surrexit detestabilis secta et heresis ma chometi: q̄ maiorē partē mundi occupauit. Sed hoc nō derogat veritati ,pphetie. quia successiue fuit impleta per xp̄m et continue impletur. Nam in ethiopia regnant multi reges xp̄ianorū cū suo patriarcha ɓm ritū iacobitarum et in india syna rū regnat magnus presbyter Johānes tpaliter et sp ūaliter ɓm ritū nestorinarū. Et inter sarracenos viuit infinita multitudo xp̄ianorum ɓm ritum ne storinarū et iacobitarū et aliarū sectarum qui oēs colūt et adorāt xp̄m lz indebite. Item lz sarraceni nō adorēt xp̄m adoratione nec cultu latrie: tn̄ co lunt et venerātur ipsum cultu dulie et yperdulie: q2

licet nō confiteant᷑ ipm deū:tñ cōfitent᷑ ipm esse filiū dei ex spūsctō natū ex maria virgine:imo si aliquis diceret oppositū aut blasphemaret xp̄z aut matrē eius inter eos grauissima pena puniret᷑ imo sarraceni hn̄t odio iudeos ꝛ affligūt ꝛ vituperant eos ꝓpter xp̄m:eo ꝙ ꝑsecuti sunt eū:lz non credant eius morte ꝛ passionē:sed dicūt ꝙ qñ iudei voluerūt xp̄m occidere angeli rapuerūt eū de medio eoꝝ qui vēturus est in mūdū:in fine mundi ad occidendū antixp̄m vt dr in alcorano eorū. Ex quibus ptz ꝙ per oēs ptes mūdi xp̄s successiue regnauit ꝛ regnat hodie tpaliter aut spūaliter sed hoc magis cōplebit᷑ in fine mūdi post interitum antixp̄i:qñ iudei et ceteri sequaces antixp̄i videbūt se delusos:q: tūc q̄rent xp̄ianos per mōtes et speluncas qui baptizent eos et instruant in fide xp̄i. Et sic reuertent᷑ ad dñm deū suū et ad dd. i.xp̄m regē et messiā suū:vt ptz Osee.iij. Et sic ex oībus nationib⁹ mūdi fiet vnū ouile ꝛ vn⁹ pastor sub vno capite ꝛ rege xp̄o ꝓut dictū est psal.lxx. Et sic tunc totaliter erit impleta tota ista ꝓphetia:q: nō solū regnauit spūaliter sed etiā tpaliter a mari vsq̄ ad mare ꝛ vsq̄ ad oēs terminos orbis terraꝝ. Et ꝑ hoc ptz respōsio ad miseros iudeos: ex hoc quo ad primū articulū. ¶ Quantū ad scḋz

orbis diuidit᷑ in duas ꝑtes.

est p̄mo notādum ſm Aristo.primo celi ꝛ mūdi. ſz ptolomeū ꝛ oēs phos ꝛ astrologos ꝙ tot⁹ orbis simul cū terra diuiditur in duas partes equales et principales ſm ꝙ linea equinoctialis diuidit ipz i duo hemispheria.s.i hemispheriū australe ꝛ aquilonare:et dicunt ꝙ australe est vertex ꝛ caput mūdi et aquilonare est inferior ꝛ q̄si pedes et sentina mundi. Dextrū aūt mūdi est pars orientalis: vnde principiū motus primi mobilis. Et sinistrū mūdi est pars occidentalis ad quā est motus. Et dicūt vlterius oēs phi ethiopes bragmani ꝛ gimnosofiste: qui speculātur illā partē australē ꝛ maxime ptolomeus:ꝙ stelle illius partis sunt maiores ꝛ lucidiores et nobiliores ꝛ ꝑfectiores:ꝛ per ꝯñs multo maioris virtutis q̄ astra ꝛ stelle aquilonares. Et dicunt ꝙ ille ꝑpl's australis est multo maior ꝛ lucidior ꝙ iste nr̄ articus. Et rō est:nā tota illa pars est caput mūdi et per consequens influentie sunt nobiliores:et per ꝯñs maioris virtutis. Itē alij phi ꝛ astrologi et ēt poete nō derogantes supradicte diuisioni diuidūt totā terram in tres ptes.s.in ptē australem aquilonarē ꝛ mensam solis mediā:vnde partē australez appellant quicq̇d est vltra tropicū capricorni hyemalem:et ptem aquilonarem appellāt quicq̇d est citra tropicū cācri estiualē:mēsam vero solis appellāt totam terram que clauditur inter tropicos:eo ꝙ sol pascitur ꝛ videtur pasci per totā illā mensam inclusiue:puta quotidie in.xxiiij.horis pascendo ab oriente in occidentē ad motū primi mobilis:.ſz a motu proprio in.vj.mensibus a tropico hyemali vsq̄ ad estiualē et ecōuerso per alios.vj. menses.

Nota ꝺ zona torrida.

Et sic ꝑ quandā metaphorā tota illa ps dr mēsa solis quā Uer.appellat zonā torridā.prio Geor. ꝗ quidē mēsaz solis meminit btūs Hierony.ep̄la ad paulinū i qua est magna ciuitas phoꝝ que dr arin ꝛ quedā alie quoꝝ ciues ꝛ habitatores plurimū dant operā sciētie astroꝝ ꝛ reꝝ naturalium. Ideo illi dr̄r refici ꝛ pasci pabulo ꝛ cibo sapientie ad quos phos audiendos venit apolonius vt inquit philostratus. Quomodocūq̄ phi diuidāt terrā et totū celū tñ oēs in hoc cōueniūt ꝙ ps australis vltra tropicū hyemalē est nobilior et fauorabilior et fertilior et felicior eo ꝙ est sub nobilioribus astris ꝛ per ꝯñs recepit nobiliores influentias et maioris v̓tutis q̄ ista ps nostra aquilonaris:ꝛ q̄ tota mensa solis. Et sic fructus et oia nascētia que ibi germinant᷑ sunt ꝑfectiora ꝛ maioris virtutis. B ¶ His habitis ponit᷑ prima ꝯclo

Paradisus deliciaꝝ in pte australi.

ꝙ paradisus deliciaꝝ vnde adā fuit expulsus: est assignanda in illa pte australi vltra mēsam solis et ambos tropicos. Ista ꝯclo pōt sic deduci:nam nobilissima ps terre dz collocari sub nobiliori parte celi:sed illa paradisus deliciaꝝ est hmōi ergo. Maior est nota q: bonitas et fertilitas terre inest sibi ex nobili influentia astrorū et aspectu celi:sed iam dictū est ex mēte Aristo.ꝛ oim phoꝝ ꝙ illa est nobilior ps celi. Minor aūt probat᷑ ex dictis sacre scripture ꝛ sacroꝝ doctoꝝ:nā illa terra spōte absq̄ omni labore hūano ꝓfert fruct⁹ suauissimos pro vita humana conseruanda et inter cetera profert lignū vite:cuius fructus pōt vitaz hoim ineternū ꝑpetuare vt ptz Gen.ij.et.iij.ꝓut hodie nutrit Heliā et Enoch:ergo sequit᷑ ꝙ illa terra est ceteris nobilior et fecūdior et magis virtuosa et amena et delectabilis in omni genere deliciarum:q: ideo dr paradisus deliciaꝝ. Itē in illa terra homines non senescunt:nec infirmātur:nec miserias patiuntur:sed hoc non est nisi ex fauore optime influentie celi et astroꝝ ergo illa paradisus est i illo hemispherio australi que est optia et nobilior pars totius terre:et in nobiliori aspectu celi:eo ꝙ est vertex et caput mundi. Item hoc pōt probari a sufficienti diuisione. Nā illa paradisus vel est in hemispherio aq̇lonari aut australi aut in mensa solis inter tropicos:non primū vt ptz per omnia climata in quib⁹ nos degimus et exulam⁹ inter bestias et tribulos ꝛ spinas subiecti tot miserijs et malis vbi nulla pōt esse felicitas sed miseria et labor et dolor ꝛc.nec talis paradisus pōt esse in mēsa solis inter tropicos. Primo q: tota illa terra est sabulosa et arida et inaquosa ꝛ sterilis et infecunda et deserta:q: qñq̄ per.lx.dietas nō reperit᷑ ꝑpl's aliquis inter garāmātas ꝛ agisibam. Et inter nubiā et meroē per.xxx.dietas peregrinant᷑ ethiopes:vbi plurimi moriunt᷑ fame ꝑ itinera. Et qñq̄ ventus aquilonaris eleuat sabulū ad modū nebule. Et sic suffocat hoies ꝛ coq̇t inter arenas ex quoꝝ carnib⁹ fit mumya. Ex q̇bus ptz ꝙ illa terra nō pōt esse fecūda q̄lis est paradisus terrestris. Itē illa terra semꝑ est subiecta intensis et intolerabilibus ardoribus et estui solis vñ qñ sol est in signis australibus oportet hoies fugiant ad tropicū estiualē et econuerso intiñ cōtinue hoies vagant᷑ ꝛ peregrinant᷑ fugiendo ardorem et estum solis. Ex quibus ptz ꝙ illa terra nullo mō pōt esse delectabilis nec amena ad habitandū:nec hoies ibi viuentes pñt esse felices:ꝓut narrāt illi ethiopes q̇ veniūt ad nr̄as ptes ꝛ ꝓut

per experientiã nouerũt pbi nri: quorum noticia
peruenit vsq ad mõtez lune per. xv. gradus vltra
equinoctiale vñ decurrũt fontes nili. Ex q̃bus oĩ
bus relinquit̃ ⁊ ꝯcludit̃ ꝙ paradisus deliciaꝝ si-
tuat̃ vltra tropicũ hyemalẽ ĩ hemispherio austra
li: vñ forsan ad hũc sensum sunt intelligenda illa
v̾ba. Geñ. iij. s. cũ adã audisset vocẽ dñi deãbulã
tis ad aurã post meridiẽ abscõdit se ⁊c. Nã aer il
lius loci d̾r aura rõe bonitatis ⁊ lucis suauissime
et tẽperate ⁊ delectabilis. Et d̾r esse post meridiẽ
rõne loci eo ꝙ illa regio est situata vltra meridiẽ.
i. post mẽsaz solis que d̾r meridies. Vñ hec ẽ dñia
inter meridiẽ ⁊ aurã. Nã meridies idẽ est ꝙ lumen
intẽsissimũ cũ calore excessiuo: q̃le est inter tropi-
cos et iõ tota illa ꝑs terre d̾r meridianũ siue meri
dies. sed aura idẽ est ꝙ aer suauissimus ⁊ vitalis
⁊ tẽperate lucidus ⁊ calidus qualis est in illo he-
misph
erio ꝓpter fauorẽ stellaꝝ. Et sic ꝑʒ ꝙ ꝑ au
ram post meridiẽ intelligit̃ illa ꝑs australis q̃ si-
tuat̃ post meridiẽ. i. post ⁊ vltra mẽsam solis que
quidẽ ꝑs d̾r paradisus deliciaꝝ: que fuit data ꝓ-
mis parẽtibus in hereditatẽ a qua fuerũt expulsi
ꝓpter pctm̃ in hãc vallẽ lachrymaꝝ ⁊ miserie ci-
tra tropicũ capricorni: quo quidẽ tropico illa pa
radisus est septa ⁊ vallata: ne q̇s possit accedere ĩ
quo quidẽ tropico gñatur ignis maxie dũ sol est
in signis australib⁹: qñ sol appropinquat ad op-
positũ augis. Vñ ille tropicus igneus est ille gla
dius v̾satilis ⁊ rũfea flammea quã posuit de⁹ in
ter ꝑadisum ⁊ nos: ne primi parẽtes aut filij eoꝝ
possent illuc accedere ad comedendũ de ligno vi
Quo pa te ne forte viuerẽt ineternũ. Geñ. iij. B ¶ Scda
radisus ꝯclo ꝙ nõ solũ ꝑadisus deliciaꝝ est in illa ꝑte au
dabat strali: sed ẽt totũ illud hemispheriũ fuit datum in
ade. ꝑadisuz primis parẽtib⁹ ad habitãduz cũ oĩbus
suis posteris tanq̃ regnũ hereditariũ: ꝓbat̃. Nã
si adã nõ peccasset: nunq̃ fuisset mortuus: nec ali
qui de posteris suis: sed edẽdo de ligno vite duxis
sent vitã felicẽ in lõgissimum tp̃s successiue ⁊ sic
multiplicata fuisset eoꝝ gñatio in imẽsuz: postq̃
ibi nulla erat pestilẽtia: nec infirmitas: nec inter
eos aliquos sterilis. Et per ꝯñs illa gñatio occu
passet totũ illõ hemispheriũ. q: ꝑuus et artus lo
cus nõ potuisset cape tã copiosam gñationez. Et
sic nulla ꝑs huius hemispherij fuisset frustra: nec
vacua: sed tota populata illa felici gñatione: nec
est dicendũ ꝙ in illa felici regiõe sint ꝑrupta mõ-
tiũ nec ꝑcipitia. nec maria: nec paludes: nisi ĩquã-
tum illa quatuor flumina lentissimo ⁊ suauissimo
cursu ⁊ meatu irrigãt totã illã regionẽ ⁊ ortũ deli
ciarum: et in fine hemispherij iuxta tropicum sub-
mergũtur: ⁊ per meatus subterraneos ebuliũt et
emanãt per quoddã equilibriũ in hac nr̃a ꝑte aq-
lonari. Nã tygris ⁊ eufrates oriũtur ex mõtibus
armenie ⁊ phison qui d̾r ganges ex montibus in-
dorũ ⁊ geon qui d̾r nilus ex mõtib⁹ ethiopie. Iteꝝ
rigãt terrã nostrã cũ magno impetu ⁊ fragore. Ex
supradictis ꝑʒ ꝙ deus nõ creauit frustra illã ꝑtẽ
australẽ et felicẽ paradisum: q: eã creauit ad feli-
cem habitationẽ pro adam et posteris suis quaz
Xp̃s co ꝑdidit ꝓpter pctm̃. ¶ Tertia cõclusio ꝙ in illa ꝑ-
lit̃ in ꝑ- te australi dñatur xp̃s et colitur et adoratur: ꝓba
tur. Nã ibi viuũt helias ⁊ enoch ꝓtrahẽdo vitam
felicez ꝑ esum ligni vite: qđ ꝑdidit adã: et ibi sunt te australi ab
in summa ⁊ continua ꝯtẽplatione dei expectãtes
scđm aduentũ xp̃i: imo expectãt vt preueniãt ad- enoch ⁊
uentũ xp̃i: pro scribẽdo testimoniũ de xp̃o ꝯ anti- helia.
xp̃m: q: predicabũt legẽ euãgelicã ꝯ eum ⁊ suos se
quaces: ꝓpter quã fidẽ sunt martyrio coronandi:
vt ꝑʒ Apo. xi. Ergo sequit̃ ꝙ helias et enoch ibi
adorant et colũt xp̃m tanq̃ dñm ⁊ redẽptorẽ ⁊ ve
rũ messiam: et per ꝯñs ibi adorat̃ et colit̃ xp̃s. Itẽ
xp̃s post resurrectionẽ intrauit paradisum deli-
ciarũ cũ tota turba sctõꝝ patrũ ⁊ fidelium ve. te.
quos de limbo et purgatorio inferni liberauerat
et habitauit cũ illis in illa felici paradiso vsq ad
diem ascẽsionis. Et p' totos illos q̃draginta dies
tanq̃ dñs illius hereditatis sedit ibi: vbi tota il-
la societas adorabat et colebat xp̃m tanq̃ deuz ⁊
dñm: vbi nõ defuerũt agmina angeloꝝ cantãtiũ
eius triũphũ ⁊ laudãtiũ eũ. Et post. xl dies a re-
surrectiõe ascẽdit in celũ cũ tota illa sctã societa
te: et cepit in possessionẽ ⁊ hereditatẽ illã celeste
regnũ a patre pro se et suis: et sedit a dextris pa-
tris tanq̃ vlis iudex ⁊ dñs quo tenẽs cathedram
in celis iugiter iudicat in terris occulto iudicio
vsquequo veniat ad iudiciũ vle cũ ꝑtãte magna ⁊
maiestate: vt dictũ est psal. viij. Ex q̃bus oĩb⁹ cõ-
cludit̃ ꝯclo principalr̃ intẽta. s. ꝙ xp̃s dñatus est
nõ solum in hoc nr̃o hemispherio a mari vsq ad
mare ⁊ a flumine vsq ad terminos orbis terrarũ
sed et dñatus est in inferno: q: limbũ ⁊ purgato-
rium expoliauit: ⁊ dñatus est ⁊ dñatur in toto he-
misphe
rio australi in illa felici paradiso: q: ibi se
dit cũ tota illa felici ꝑda: tanq̃ dñs a resurrectiõe
vsq ad ascẽsionẽ: et ibi ẽt adorat̃ ⁊ colit̃ ab enoch
et helia ⁊ dñatur ⁊ dñabit̃ ⁊ regnabit in celo per
secula seculoꝝ. Et ꝑ hoc ꝑʒ r̃nsio ad rõnes curio
soꝝ ⁊ astrologoꝝ. A ¶ Et si querit̃ q̃ñ potuit quõ adã
inde exire adã cum vxore sua qñ fuit expulsus: et cum eua
q̃ñ potuerũt intrare helias et enoch qñ fuerunt exierit d̾
rapti in illã paradisum cũ tota sit circũdata gla- ꝑadiso.
dio versatili: ⁊ rumfea ignea illius tropici capri-
corni ⁊c. Ad hoc r̃ndetur ꝙ adam cũ eua mysterio
angeloꝝ fuerũt super flammas illius tropici ele-
uati et ad ꝑtes nostras translati. Et eodem modo
fuit introductus enoch qñ fuit raptus in paradi-
sum vt ꝑʒ Geñ. v. et Eccle. xliiij. et eodem modo
fuit introductus in illam paradisum helias quã-
do fuit raptus in curru igneo vt ꝑʒ. iiij. ij. Sed ex
dicta positione insurgit grandis dubitatio. Nã
manifestũ est ꝙ sol motu ꝓprio mouetur in circu
lo obliquo a tropico ad tropicũ ergo sicut per ac
cessum ad nos causat intensaz estatẽ ⁊ calorem et
per recessum intensam hyemen im partibus aqui
lonaribus. Ita pariter per oppositũ per accessuz Dubiũ.
ad alium causabit intensum estum: et per recessuz
intensaz hyemez in hemispherio australi: immo
maiorem et intensiorem calorem causabit sol per
accessum ad illam partem q̃ ad istã: et ita est di-
cendũ ꝙ de cõiunctionibus planetarũ inter se et
cũ alijs astris et signis: q: eosdem effectus causa-
bunt et easdem pestilentias et sterilitates in ꝑte
australi: sicut in aquilonari: postq̃ eque mouetur

planete inter hec duo emisperia. Itē sicut tota ter ra que est sub polo artico non hȝ nisi vnā noctem et vnū diem in toto anno: q2 per sex mēses dū sol est in signis australibus sp̄ est nox sub hoc nr̄o po lo: ꝛ per ɔn̄s sp̄ est dies in alio: ꝛ sic econuerso per alios sex mēses: cū est dies in nr̄o: semꝑ est nox in altero: ꝛ p ɔn̄s nulla pōt esse amenitas: nec dele/ ctatio habitātibus nō solū circa illū polū: sȝ nec etiā habitātibus in ceteris climatib⁹ a polo vsq3 ad tropicū capricorni postq3 accidūt eadē infor/ tunia ꝛ varietates in toto illo emisperio: sicut in nostro: ꝛ per ɔn̄s nō pōt esse tanta felicitas ibi si/ cut cōuenit ꝛ narrat̄ de paradiso deliciarū in scri ptura. Ad hoc respōdet̄ ſm Auicē. q2 oia astra celi

Rñsio. tam illa q̄ sunt in zodiaco: q3 illa que sunt extra ha bent suas ꝓprietates ꝛ qualitates: quedā bonas et quedā malas sicut hn̄t ꝛ planete. Et iō qn̄ pla/ neta mittit radios suos ad astra nr̄a: q̄ sunt extra zodiacū: causat effect⁹ diuersos apud nos ſm di/ uersitatē qualitatū astrorū: et sic planeta malicio sus ex mixtione sue influētie cū influētia astri ma liciosi causat pestilētias aut sterilitates aut bella et discordias aut tēpestates: et cetera infortunia apud nos scdm dispositionē aspectus. hoc idem facit sol scdȝ mixtionē radiorȝ cū alijs astris quo ad calorē ꝛ alias influētias. Et sic pȝ q3 nō solus accessus ꝛ recessus planetarū ad nos: aut ɔiūctio eorū inter se est precisa causa variorū effectuū: sed mixtio influētiarū eorū cum nostris astris q̄ sunt supra nos. Sed q2 oia illa astra que sunt in emi/ sperio australi sunt bona ꝛ fauorabilia et magne virtutis prout dictū est: ideo nullā possunt recipe malā influētiā a planetis: immo resistūt malicie eorū intantū q3 nullum possunt facere nocumētū in toto emisperio vltra capricornū propter virtu/ tes illarū stellarum prohibentiū malitiā planeta rum. Et ita est dicendū de radijs solaribus: q2 nō possunt causare intensum ꝛ inordinatū calorē et estum cū illis astris: sicut cū nostris per eandē rō/ nem ꝓpter nobilitatē ꝛ temperātiā illorū. Et sic planete nullū possunt causare nocumentū: nec di sproportionē in illis partibus ꝓpter benignita/ tem et fauorē et virtutem illorū astrorū resistentiū malicie planetarū. ¶ Ad scdm argumentū respō detur q3 tota illa pars ideo d2 australis: q2 semper est lucida: et illuminata lumine suauissimo: ꝛ tem peratissimo illorū astrorū: ꝛ maxime lumine tēpe ratissimo ꝛ sufficientissimo ad illuminandū totū illud emisperiū cū ceteris astris illius partis: ꝛ iō totus aer illius regionis d2 aura rōne illius boni tatis lucis tēperate: eo q3 ille aer est totus tēpera tissimus lumine suauissimo illustratus ꝛ saluber/ rimis influētijs fauoratus ad delectationē viuē/ tiū et ad fecunditatē terre: iō dicit̄ paradisus de liciarū ꝛ ps mūdi australis. et stella illius ꝓpli d2 auster grece siue canopus qd latine iterpretat̄ lu/ cidū ꝛ suauissimū et vberrimū ꝛ vitale: a quo au stro tota illa ps dicit̄ australis. i. amena ꝛ lucida et saluberrima: et vberrima: et delectabilis ꝛ ame na: ꝛ iō d2 aura post meridiē sicut dictū ē. Ex qui/ bus pȝ q3 sicut per ɔn̄tiā solis non ꝑturbat̄ au ra in suo lumine ꝛ calore in tota parte australi: ita

Dubiū

per absentiā sol is nō deficit lumē ɔueniēs ad vi tam felicē: et delicias hominū circa polū australē Et sic pȝ q3 nullū incōueniēs sequitur ex ista posi/ tione: sed multa ꝛ plura incōuenientia sequerētur si paradisus deliciarū collocaret̄ sub linea equo/ ctiali inter tropicos ꝑut qdā dicūt. aut circa tro/ picos in pte orientali sicut alij autumant: q2 vtraq3 istarū partiū est subiecta multis miserijs: vt pȝ.

Quam bonus israel deus: his qui recto sunt corde.

de pe. d. f. ca. ser/ pens. et xciij. dis. c. diaco ni.

¶ Titulus. psalmus asaph. Et hoc ra. sa. et multi hebrei moderni dicūt q3 asaph fecit hunc psalmū et decē sequentes ipsi asaph intitulatos: sed dictū est in principio q3 isti nulla rōne nec autoritate hoc pro bant immo probat̄ oppositum: scȝ q3 dauid fecit oēs psalmos: vt dictū est in principio lib. et in fi/ ne psal. precedētis: sed iste psalmus attribuit̄ ipsi asaph tanq3 cantori: vt inquit Aug. ad cui⁹ intelle ctum est notandū: vt legit̄ primo paralip. xv. ꝛ xvi q3 dauid quattuor elegit cantores ad cantandos psalmos in domo domini. In pmo ordine elegit asaph qui erat de filijs gerson. In secundo eman de filijs chore et zabat. in tertio ethā de filijs me rari. In quarto idithum de filijs merari: sed in ve ritate ethan idē est q3 idythū qui fuit binomius et sic nō fuerunt nisi tres cantores tantū. Et hos ele git ex magno mysterio inquantū per ipsos quat/ tuor figurabatur ecclesia. Nam inquantum eccle sia christi est cōgregata ex oībus fidelibus figura tur per asaph: qui interpretatur electio seu cōgre/ gatio. Inquantū vero ecclesia est cōgregata: ex fi delibus electis ex synagoga reprobata ꝛ populo gentili: quorū patres fuerūt reprobati: tunc figu/ rata est per filios chore prouenientes ex patre re/ probato. Inquantū vero ecclesia xp̄i ascendit ad culmen gratie et glorie: et fuit fortis et robusta cō tra infideles ꝛ tyrannos et hereticos: figurat̄ per ethan qui interpretat̄ ascēdens et fortis ꝛ robu/ stus. Inquantū vero ecclesia christi transiliuit sy/ nagogā: et adepta est brauiū legis gratie. Figu ratur per idythū qui interpretat̄ trāsiliens eos: sic ergo dauid cōmisit et deputauit psalmos istis q̄t tuor cantoribus cantādos vnicuiq3 iuxta interp/ tationem suā: ꝛ proprietates: prout materia psal mi spiritualiter ꝛ mystice exigebat. Et ideo q2 ma teria hui⁹ psalmi: et decem sequētiū dirigitur to/ ti ecclesie simplr̄: ꝛ toti ɔgregationi fideliū. Ideo intitulantur ipsi asaph: cui fuerūt assignati tanq3 cantori. Unde nō solum isti vndecim psalmi assi/ gnati sunt ipsi asaph: sed etiam alleluiatici: vt pa tet primo paralippome. xvi. vbi dicitur q3 in illo die fecit dauid principē ad ɔfitendū dn̄o asaph ꝛ fratres eius ꝛc. Et cantate domino oīs terra ꝛc. Et confitemini domino quoniā bonus est ꝛc. Per hunc ergo titulū nihil aliud habet̄ nisi q3 dauid fe cit hunc psalmū: et assignauit ipm cantādum ipsi asaph et fratribus eius: eo q3 in hoc psal. agitat̄ quedam difficilis questio directa exposita toti ec clesie. Unde questio est ista. s. quare de⁹ in hoc mū do permittit malos et iniquos ꝓsperari: ꝛ bonos

Ecclesie figura.

Mali ꝓ sperātur ꝛ bōi fla gellant̄.

et iustos multipliciter flagellari: et a malis ꝛ iniquis cōculcari ꝛ vexari. ¶ Nā ex hoc sequit̄ ꝙ aut deus est iniustus talia sustinēdo: aut ꝙ nō curat: nec habet prouidentiā de his inferioribus ꝛ actibus hominū. Et hanc questionē introducit ꝛ mouet dd in psona corpis mystici siue hoīs mystici: in quo sunt diuersa mēbra: quorū quedā sunt sana et firma: ꝛ quedā infirma. ¶ Et ideo in psona istius hoīs mystici ratione mēbrorū infirmorꝫ introducit hanc qōnē. Et duo facit. Nā primo in psona mēbrorū sanorꝫ dicit. O ꝙ bonus est deus israel his q̄ recto sunt corde. q. d. quicqd deꝰ agit vel permittit sp cedit in vtilitatē ꝛ meritū ꝛ gl'iaꝫ eorū qui recto sunt corde: ideo deus sp est eis bonus et misericors: sed in psona ꝛ orōne mēbrorū infirmorꝫ ꝓquerit̄: admirat̄ ꝛ hesitat de hac qōne vnde tria facit. Nā p'io facit qd dictū est. Scdo negat sequelā: imo ꝓbat reuocādo falsaꝫ opinionem: ꝙ licꝫ deus ista ad tēpus ꝑmittat. tñ ipe sp manet iustus: ꝛ habet curā ꝛ ꝓuidentiā de actibꝰ humanis. Tertio dando salubre cōsiliū ꝛ doctrinam dicit hanc questionē esse insolubilem in hac vita: sꝫ quare deus ista ꝑmittit. immo dicit se nescire soluere hanc questionē. scda ibi. si dicebam narrabo sic ꝛc. tertia ibi. quia inflāmatum est cor meum. Iste ergo homo infirmus incipit dubitare de diuina prouidentia dicens.

Psalmi diuisio.

Mei autem pene moti sunt pedes: pene effusi sunt gressus mei.

xxiij. q. j. c. sepe et. xxiij. q. j. non turbat̄.

¶ Pedes mei: idest affectus et concupiscētia mea moti sunt pene. i. fere et quasi: et gressus. i. cogitatio et intētio fuerunt moti a rectitudine: et effusi huc ꝛ illuc dubitando ꝛ titubando de diuina prouidentia. Ideo sunt moti et effusi ad sequendnm malos et peruersos. B ¶ Nota ꝙ pedes aie dicuntur cogitatiōes quibus anima discurrit ꝛ graditur huc et illuc: et hoc pertinet ad cogitatiuam potentiam: que negociatur circa particularia: tā sensata ꝙ̄ non sentata: et qꝛ dum in dubio est animus huc et illuc impellitur: ideo quādoqꝫ deuiat et mouetur a ratione ꝛ sequitur sensualitatē eligēdo partem peiorē: et hoc est qd dicit. mei aūt pene moti sunt pedes ꝛc. Et hoc accidit.

Pedes aie cogitatiōes.

Quia celaui super iniquos: pacem peccatorum videns.

xxiij. q. iiij. quisquis vel qd pōt.

¶ Idest cum indignatiōe ꝛ inuidia emulatus sum super iniquos volēdo eos sequi: vidēs pacē ꝛ qᷓtem: et felicitatem peccatorū. quasi dicat. tētatus fui sequi peccatores et iniquos vidēs pacē ꝛ quietem ꝛ prosperitatem eorum.

Qꝛ non est respectus morti eorum et firmamētum in plaga eorum.

De pe. dis. iij. §. ꝙ̄ ꝛ. c. qd ergo

¶ Idest qꝛ diu viuūt: et si aliquādo habēt aliquā aduersitatē aut plagā: tñ nō ē firmamētū nec duratio in plaga eorꝫ: qꝛ cito liberātur a quacūqꝫ aduersitate. Vñ rō quare diuites diu viuūt est: qꝛ nō se exponūt tot ꝑiculis sicut paupes ꝓpter necessitatē ad querendū victū ꝛ vestitū. Et hñt modū custodiendi se a periculis ꝛ seruandi ꝛ preseruandi. Et causa quare nō est firmamētum: et duratio in plaga ꝛ infirmitate seu aduersitate eorꝫ est: qꝛ hñt diuitias et bona tꝑalia cū quibꝰ possunt remediū adhibere ꝛ liberari: qd minime obtinent paupes. Et sic ex necessitate se exponūt multis periculis. Vñ multipliciter mors pauperū ꝓperat ꝛ acceleratur ꝛ cū difficultate: et raro a plaga ꝛ infirmitate liberat̄: ꝛ sic est firmamentū ꝛ duratio in plaga pauperū. per oppositū aūt diuites mali.

In labore hominū non sunt: et cum hoibus non flagellabuntur.

De pe. d. j. serpēs

¶ Quia nō sunt in cōmuni labore hominū. Et sō nō flagellabunt̄ ita frequēter cū hoibus: imo videntur excepti et exempti a cōmuni vita ꝛ labore et miseria: et aduersitate hominum.

Ideo tenuit eos supbia: operti sunt iniquitate et impietate sua.

xxiij. qd. j. paratꝰ in fine.

Prodijt quasi ex adipe iniquitas eorum: transierunt in affectū cordis.

¶ Hec est causa quare tenuit eos superbia: qꝛ putant nō habere deū supra se: ꝛ sic ex tali supbia operti et repleti ꝛ vallati sunt iniquitate ꝛ iniustitia: ꝛ impietate cōtra pauperes ꝛ iustos eos vexando et affligendo et expoliādo: que quidē superbia et iniquitas prodijt et emanauit ex diuitijs ꝛ ꝓsperitate longa. quasi dicat. ex adipe et pinguedine. Nam sicut magna pinguedo: et quies: et ocium ꝓuocat equum ad superbiā et petulantiā ꝛ lasciuiam. Ita diuitie et longa prosperitas prouocāt hoiem ad superbiā et contēptum dei et aliorum: et sic superbia et iniquitas istorū diuitū malorꝫ prodijt in eis ex lōga prosperitate et abundātia. Et ideo transierunt ꝛ processerunt in affectuꝫ cordis: quia quicquid desiderarūt obtinuerunt: et qᷓcquid voluerunt facere fecerunt ꝛ ad effectuꝫ deduxerunt contra pauperes et iustos ꝛ simplices ꝛ cōpleuerunt et expleuerūt desideria sua in voluptatibus et flagitijs et sceleribus ꝛc. Et sic etiam ex continno ocio.

Cogitauerūt ꝛ locuti sunt neqtiam: iniquitatē in excelso locuti sunt.

xj. dist. c. in tñ.

Posuerunt in celum os suum: et lingua eorꝫ trāsiuit in terra.

¶ Cogitauerunt ꝛ locuti sunt oēm nequitiā cōtra deū et proximū. Et locuti sunt iniqtatē in deo excelso dicentes ꝙ deus nō est. Aut si est: non curat ista inferiora: nec pōt eis resistere: nec liberare iustos et pauperes de manibus suis: sicut dicebat pharao et sennacherib: et nabuchodonosor: ꝛ Iulianus apostata: et diocletianus. ꝛ isti blasphemi posuerunt os suū in celū contra deum. Et lingua eorū transiuit et durauit in hac terra per aliqd tēpus sine punitiōe. Nota ꝙ multipliciter tyranni loquūtur in celū: et lingua eorꝫ trāsit in terra. Primo qꝛ penetrāt̄ celū blasphemādo sicut sennacherib qui dicebat deū israel nō posse liberare Ezechiā de manu sua. iiij. Regū. xviij. et Julianꝰ apostata qui vocabat iesum deridendo galileum. Secundo qñ lingua eorū trāsit metas rōnis. Tertio

q̄ñ trāsit per longa tp̄a sine punitiōe. Quarto trāsit lingua eorū in terra: q̄ñ oīa mala que p̄cipiunt adimplent per satellites suos: tūc hec est cā q̄re pauperes ⁊ simplices videntes istos iniquos tot sceleribus impune trāsire titubāt et titubarūt de diuina ꝓuidētia ⁊ iusticia. Et sic sequit.

xxviij.q. j.c.sepe. in glos.

Ideo cōuertetur populus meus hic et dies pleni inuenientur in eis.

¶ Ideo.i. ꝓpter ista supradicta ppl's meus.i. gentes simplices ⁊ populares. ppl'i mei: siue populares mei ⁊ pauperes ꝯuertent.i. ꝯuersi ad se: in se dubitabūt ⁊ titubabūt ⁊ hesitabūt hic.i. ī isto passu cogitādo supradicta: ⁊ dies pleni.i. dies multi inuenient in eis in tali cogitatiōe. q.d. ꝑ dies plenos et multos ⁊ ꝑ totā diē cogitabūt inquirendo hmōi mysteriū ⁊ querendo de hoc dubio. Un̄ q̄ñ quis videt talia scelera impunita d₃ cōuerti in se et nō vltra ire: sed scādalizari ⁊ ibi cogitationē figere per totam diem. Ideo sequitur.

vj.q.j.si omnia.

Et dixerūt quomodo scit deus: et si est scientia in excelso.

¶ In tali cogitatiōe dixerūt isti simplices populares.i. dubitauerunt inter se: si scit et curat ista. ⁊ si.i. vtrū sit scia ⁊ ꝓuidētia in deo excelso de istis inferioribus ⁊ de actibus hūanis. vn̄ dubitando dixerūt: q̄mō scit deus ista cū ista trāseant ipunita q̄si dicat dubiū est an sciat deus: ⁊ an sit scia istoꝝ in deo excelso. Nā si sciret nō ꝑmitteret. Et sic q̄si desperati dubitauerūt an ista fierēt a casu ⁊ fortuna: et hoc ꝓbāt simul de ꝓsperitate maloꝝ et aduersitate bonoꝝ. Et ideo dicebāt isti simplices iusti dubitātes. Nō est mirū si dubitamus an deus sciat et curet ista et an sit scientia et prouidentia de istis in excelso.

xxiij.q.j. ca.paratus.

Ecce ipsi peccatores ⁊ abūdātes ī seculo obtinuerunt diuitias.

¶ Q.d. ecce ipsi pctōres ⁊ scelerati abundātes in h' seculo obtinuerunt diuitias. et bona temporalia et dignitates ⁊c. Et nos per oppositum continue sumus in afflictione et paupertate et aduersitate et persecutione.

supra. xxv.b.

Et dixi ergo sine causa iustificaui cor meum: et laui inter innocētes manus meas.

¶ Dicit vnusquisq₃ iustus: ergo sine cā et frustra ⁊ sine p̄mio iustificaui cor meū diuina precepta seruando et opera misericordie adimplendo ⁊ laui manus meas inter innocētes ab omni rapina et mala operatione prohibendo. Nam ille iustificatur qui non proponit malu₃ agere: et ille lauat manus inter innocentes qui prohibet eas a mala operatione. Et licet aliquando proponat: tamen non progreditur in effectum: et sic se seruat innocentem in opere.

vij.q.j.c. ꝑcussio.

Et fui flagellatus tota die: ⁊ castigatio mea in matutinis.

¶ Frustra ē et sine cā fui flagellatus tota die.i. toto tp̄e vite mee flagella ⁊ aduersitates patiēter sustuli: ⁊ castigatio et flagellatio mea fuit in matutinis.i. ī auroꝛā surgēdo ad orōnē ⁊ pn̄iam ⁊c. q.d. si oīa ista frustra feci ⁊ sine premio: ergo melius fuisset mihi cōmittere oīa scelera ⁊ vitā duxisse in flagitijs ⁊ voluptatib⁹: et euenissent mihi oīa ꝓspera sicut ipsis sceleratis. B ¶ Et nota ꝙ castigatio iustoꝝ d₃ matutina.i. velox. Nā q̄ñ iusti delinquūt ī aliquo cito et velociter castigat eos de⁹. Per oppositū castigatio sceleratoꝝ est cōiter vespertina. ⁊ sera et tarda: q: deus non castigat eos vsq₃ ad mortē: q: moriūtur quo ad corpus et aīa₃ ad penā eternā. Un̄ tales mala capiūt in interitu vt patebit psal.cxxxix. Un̄ dicit Amb' ꝙ illico si q̄s post pctm̄ flagellat: hoc cedit sibi in bonū. Nā signū est ꝙ deus nō seruat sibi punitionē post mortem. Per oppositū malū signū est q̄ñ scelerati nō flagellant in hac vita: q: signū est qđ deus seruat penā in aliā. Iđ ait Augu hic vre dn̄e: hic seca vt in eternū parcas. Et nota qđ iste discursus hesitationis de diuina ꝓuidentia maxime fuit in primitiua eccl'ia. Nā multi simplices xp̄iani videntes duram et atrocē persecutionē tp̄e decij ⁊ diocletiani inceperūt dubitare de fide catholica: et ore negabāt xp̄m: l₃ nō corde: inter q̄s marcellinus papa adoleuit idolis incensum: licꝫ postea fuerit correptus et recōciliatus. Et sic multi fugiebāt per montes ⁊ speluncas: vt sepe dictū est. Et ideo ecclesia in persona infirmoꝝ dicit ista verba scꝫ pene moti sunt pedes mei.i. fides mea q̄ est fundamentum: et pes quo gradior in hac vita ⁊c. Unde sicut cogitatio siue affectio que sunt pedes aīe dicūtur moueri a medio virtutis moralis cum effunditur et egreditur extra metas rationis. Et ita d₃ viciosus homo: ita pariter cum quis egreditur ad credendū et eligendū et sequendū: ea que sunt extra limites fidei: et cōtra fidem ex timore aut sponte tunc dicitur infidelis siue hereticus. Ideo iste homo et christianus infirmus deceptus ex supradictis dicit: mei pedes pene moti sunt: ⁊ gressus mei pene effusi: et egressi sunt extra limites fidei supple dubitando an deus curaret actus humanos. et an esset iustus talia tolerando. Ex quo patet ꝙ dubitare et titubare est quasi a fide et eius limitibus moueri et effundi.

castigatio iustorū dicit matutina.

Nota.

d.xlix.sacerdotes in glo.

Si dicebam narrabo sic: ecce nationem filiorum tuorum reprobaui.

¶ In hac scđa parte reuocat falsam opinionē seu dubitationē quā habuit dubitādo de diuina prouidentia et iustitia. Un̄ nota ꝙ supradicta simul fuit q̄stio ⁊ dubitatio. Nā questio fuit quare deus permittit prauos ꝓsperari ⁊ iustos flagellari ⁊ a malis cōculcari. Sed ex hac questione siue ignorātia huius questiōis seq̄tur dubitatio: an deus curet et regat actus humanos: nā si regit eos videtur iniustus talia tolerādo: q: si est iustus nullum bonū debet relinq̄re irremuneratū: et nullū malū impunitū. Iđ in hac scđa pte soluit dubitationes ostendēdo deū curare: ⁊ regere actus humanos: et ꝙ l₃ toleret ista ad tp̄s: tn̄ finaliter relinq̄t nullu₃ malū impunitū: nec bonū irremuneratum. ex quo

Dubitatio notāda.

patet quod est iustus iudex et sic reuocat falsam opinionem: quam ignorando et etiam cum zelo et ira tenuit dicendo supradicta. Unde iste non affirmatiue tenuit istam falsam opinionem: tamen dubitauit et pene adhesit illi motus a limitibus fidei. Ideo dicit quasi correctus si dicebam: narrabo sic. ecce nati. Litera Hieronymi habet. Si narrauero sic ecce nationem filiorum tuorum reliqui: et sic litera est plana. Dicit ergo translatio nostra si dicebam: id est si sic dicendo narrauero seriose et affirmauero. i. si sic affirmarem vt dictum supra est approbando et laudando vitam et prosperitatem malorum sicut supra dixi ex passione et infirmitate deceptus. Ecce id est manifeste patet quod reprobaui et reprobarem nationem filiorum tuorum: scilicet Abel et Noe et Abraam Isaac et Jacob et Job et omnium apostolorum et martyrum et iustorum noui testa. qui semper fuerunt flagellati et vexati a malis tyrannis. Nam deus quos amat corrigit et flagellat. Prouer. xv. Et patet per totum discursum sacre scripture quasi dicat si esset vera ista opinio: omnes viri iusti veteris et noui testamenti essent reprobati et decepti qui semper passi sunt patienter flagella et persecutiones propter deum. Sed hoc nemo potest scire ex humana inuestigatione nisi reuoluat et perscrutetur sacram scripturam et ibi videbit solutionem huius questionis. s. qualiter deus est iustus iudex: et nullum malum relinquit impunitum. Ideo sequitur et subdit.

vi. q. j. si omnia. **Existimabam vt cognoscerem: hoc labor est ante me.**

¶ Existimabam vt cognoscerem ista per humanam inuestigationem: sed hoc labor est ante me. i. valde laboriosum: quia nunquam potui videre veritatem donec adhibui studium sacre scripture. Ideo dicit.

xxix. d. c. sciendum. et. ca. sequenti. **Donec intrem in sanctuarium dei: et intelligam in nouissimis eorum.**

¶ Sanctuarium dei. i. in sacram scripturam que dicitur sacrarium et sanctuarium dei in quo reconduntur omnia sacra gesta sanctorum patrum: in quibus latent sacramenta christi et ecclesie. Et ideo sacra scriptura dicitur sanctuarium dei: quia ibi literaliter scribuntur gesta et dicta sanctorum patriarcharum et prophetarum et virorum iustorum: sed mystice figurantur omnia mysteria christi et ecclesie. Et intelligam in nouissimis eorum. Unde nota quod dauid sicut iste homo infirmus antequam videret et contemplaretur scripturam: ex ignorantia dubitauit et zelauit zelo ire et inuidie super iniquos. Sed postquam ingressus est sanctuarium scripture ibi intellexit in nouissimis illorum malorum. Nam ibi vidit et legit qualiter omnes tyranni et iniqui licet ad tempus fuerunt prosperati: tamen miserabiliter dies finierunt et vitam. Tunc cognouit nullum impium impunitum abire: et sic cognouit deum mundum regere ex sapienti prudentia et iusticia. Et ideo dicit non intellexi donec introiui in sanctuarium dei: id est secretum sacre scripture et intellexi istam materiam in nouissimis et in finibus eorum prauorum quasi dicat ibi vidi malum finem et exitum malorum: scilicet qualiter male finierunt omnes persecutores iustorum. scriptura dicitur dei sanctuarium.

Puta chaim: pharao: zeb: zebee: Salmana: Nero: Domitianus et ceteri: quasi dicat quod postquam inuestigatione humana ista non potui reperire: conuerti me ad studium sacre scripture: et reperi veritatem huius questionis per puniciones malorum et premia iustorum. Ideo sequitur.

Uerumtamen propter dolos posuisti eis: deiecisti eos dum alleuarentur. De pe. di. iij. s. quamquam. c. quod ergo

¶ Id est ego noui in sanctuario sacre scripture quomodo propter dolos et iniquitates istorum prauorum posuisti eis finem felicitatis sue et prosperitatis: delendo eos a facie terre: quia non permisisti eos in perpetuum prosperari: immo deiecisti eos a prosperitate: dum alleuarentur et exaltarentur et etiam permisisti eos prosperari propter dolos vt deciperentur in prosperitate: quia dum fuerunt in culmine prosperitatis: tunc deiecisti eos ad terram. Et sic prosperitas eorum fuit eis in dolum et scandalum et perniciem et in causam interitus et damnationis. Nam vt ait Plato et Augustinus. Diuitie mundane et dignitates sunt bonis bone et salubres: et malis male et perniciose. Nam boni bene vtendo adipiscuntur gloriam et felicitatem per eas. Et mali male vtendo propter eas pereunt hic et in futuro: vt ait Juuenalis. Ideo sequitur.

Quomodo facti sunt in desolationem: subito defecerunt perierunt propter iniquitatem suam. xxiij. q. v. parat.

¶ Sicut aman et Seyanus: et Nero: quia subito defecerunt et ceciderunt a dignitate et diuitiis. Et perierunt corporaliter et eternaliter propter iniquitatem suam defecerunt dico sicut somnium Nam vita et prosperitas mundi est sicut somnium cito euanescens et annihilabilis. Nam sicut quis somniat quod est rex et diues: sed quando excitatur a somno nihil reperit et visa est ei illa felicitas et leticia breuis et deceptoria: ita homo licet per longam vitam vixerit in prosperitate tamen in morte videtur sibi suam vitam et prosperitatem fuisse breuissimam et quasi somnium et vmbram: et non veram felicitatem: sed quasi imaginem felicitatis. Ideo ait.

Uelut somnium surgentium: domine in ciuitate tua imaginem ipsorum ad nihilum rediges. De pe. di. iij. quod ergo turbamur.

¶ O tu domine rediges imaginem eorum. i. prosperitatem eorum: que fuit quasi quedam ymago prosperitatis rediges ad nihilum a ciuitate et regno tuo: quia nunquam intrabunt in ciuitatem celestem rediges dico sicut somnium surgentium: id est eorum qui surgunt a somno. vel potest sic ordinari. Isti praui subito defecerunt et perierunt a ciuitate tua sicut somnium surgentium deficit et annihilatur: et sic ymaginem eorum ad nihilum rediges: id est prosperitatem fallacem: et etiam potest hoc literaliter referri ad plures qui in hac vita fuerunt in tanta dignitate: quia ymagines eorum erigebantur in plateis et in foro. ¶ Sed fuerunt turpiter eiecti a dignitatibus et interfecti. Ideo postea.

imagines eorū fuerāt cōminute et ad nihilū reda cte: vt dicit Juuenalis. de seyano: et etiā de nero ne et domitiano. Nā imago seyani trahebat p ci uitatē: vsqȝ quo fuit lacerata. Nā ista erat cōsuetu do tyrānorū: qui dū erant in prosperitate faciebāt fieri sibi imagines ex ere et metallo: et poni in fo ro et locis publicis ad perpetuā memoriā eorū: vt sic venerarētur in absentia sicut in p̄sentia. Sȝ qn deijciebātur a statu et dignitate aut interficiebā tur: tunc etiā imagines eorū cōterebātur: sicut fa ctū est de seiano qui erat neroni dilectus intimꝰ qꝫ erat scd̄s post eū: sed tandē venit in irā neronis et fecit ipm interfici: et ad ripā tiberis iactari: vbi ini mici eum calcabāt dicentes. calcemus cesaris ho stem. Et trahebant imaginē eius per terrā: et cōmi nuerunt eam. Unde ad hunc intellectū forsan di cit. Et imaginem eorum ad nihilū rediges ꝛc.

imagines tyrānorū.

Quia inflāmatum est cor meū: et re nes mei commutati sunt: et ego ad nihilum redactus sum et nesciui.

xxxvij. d. c. reatū

¶ Hic dauid in persona cuiuslibet iusti cōfitetur errorē suū et ignorantiā et impossibilitatē ad sol uendam istā questionē: in qua tria facit. Naȝ p̄mo facit qđ dictū est. Scd̄o agit gratias: qꝛ nō mansit in illo errore. Tertio dat salubre consiliū et doctri nam. scd̄a ibi. Et ego semꝑ tecuȝ. tertia ibi. Quid enim mihi est. ¶ Quantū aūt ad primū iam dictū est qꝫ duo sunt p̄siderāda in p̄dicta questione. Pri mo ipa questio siue dubiū in se: sȝ quare deus p mittit malos prosperari: et iustos deprimi et affli gi. Secūdo cōsiderādus est error quē ignorātes et fragiles inferebant ex supradicto dubio: sȝ qꝫ vel deus nō curabat nec gubernabat actus hūanos vel ipse erat iniustus talia tolerando: sed iā hunc errorem remouit dauid in particula p̄cedēte ostē dendo qꝫ deus gubernat actus humanos et semꝑ in supradictis manet iustus iudex: quia licet per mittat malos ad tempus prosperari: tamē finali ter punit eos et annihilat eorum prosperitatem: et deijcit eos dum eleuātur et exaltātur ꝛc. Et sic pec catum eorum non abijt impunitum. Sed quid di cendum de questione in se: sȝ quare deus ista per mittit ad tēpus fieri: quia interim patitur iustus. Ad hoc dicit dauid qꝫ licet ipse inflāmatus deside rio sciendi: vel zelo et inuidia prosperitatis malo rum per longa tempora inuestigauerit solutionē huius questionis in tantū qꝫ cogitationes eius fue runt cōmutate ad supradictū errorē hesitādo et du bitando de diuina prouidentia et iustitia. Tamen finaliter nunqꝫ potuit peruenire ad eius solutio nem: immo tanqꝫ iumentuȝ factus est ignorans: et quasi ad nihilū redacta est scientia sua in hac per scrutatione: eo qꝫ ista questio est insolubilis et inue stigabilis per scientiā humanā. Unde in tantū fa ctus fuit ignorans: et quasi iumentum et bestia in hac inuestigatione qꝫ incidit in errorem et du biū de diuina iustitia et p̄uidētia. ideo dicit Aug. qꝫ qui querit solutionē huiꝰ questiōis et cām: videt querere cām diuine volūtatis: cuiꝰ nulla est cā: cū ipsa volūtas diuina sit causa oīm. Ideo ait qꝫ de hu iusmodi archanis diuinis melior est fidelis igno

Quare deꝰ p̄mittit malos p̄sperari.

rantia qꝫ temeraria scia. Nam multi volentes in quirere de hoc profundo versi sunt in profundum multorum errorum sicut fecerat iste afflictus fra gilis. Et hoc est qđ intendit dicere dauid dicens. Ecce cor meū inflammatū est inuestigando hanc questionē: et etiam cor meum: idest affectus et sen sualitas inflāmata est ardescēs zelo ire et inuidie vidēdo p̄speritatē malorū et renes mei. i. cogita tiones mee interiores cōmutate sunt ad inciden dum in supradictum errorem dubitādo de diuina prouidētia et iustitia. ideo ad nihilū redactus suȝ et nesciui: idest tota sciētia mea et labor studij mei ad nihilū redactus est: et nesciui soluere supradi ctam questionē: immo vt iumentū et bestia igno rans factus sum apud te: volēdo q̄rere causam tue voluntatis. Unde nota qꝫ renes quādoqȝ sumunt pro interiori cogitatione in scriptura: vt ibi. scru tans corda et renes deus. Unde littera Hiero. hȝ: quia contractum est cor meum: et lumbi mei velut ignis fumigans: et ego insipiens et nesciui.

Ut iumentū factus sum apud te: et ego semper tecum.

xxxiij. di. ca. se dulo. et c nullꝰ. et xl. dist. c. multi.

Tenuisti manum dexteram meam et in volūtate tua deduxisti me et cū gloria mea suscepisti me.

¶ Quasi dicat. nam ista proueniūt ex profundita te et altitudine diuitiarum sapie et scie tue: cuius iudicia et vie sunt inuestigabiles. Ideo quilibet in tellectus hūanus volēs ista inuestigare est q̄si iu mentū et bestia apđ te nō valēs ista inuestigare: imo incidet in diuersos et nephandos errores. Ex quibꝰ p̄tȝ qꝫ meliꝰ est talia fideli ignorare: et alti tudinem diue sapiētie dimittere et relinquere: et cū timore et tremore deum magnificare: qꝫ temere velle inuestigare. Et hec videtur intētio ipsius da uid: licȝ aliter alij exponant hunc passum. Et ego semper tecum. ¶ Hic incipit versiculus et sn̄ia in hebreo et translatiōe hiero. vbi dauid in persona iusti agit gratias: qꝫ licȝ aliquādo ex dolore et affli ctione hesitauerit: quia ira ip̄edit animuȝ: ne pos sit cernere verum: tamē deus nō permisit ipsum p manere in illo errore: immo cognouit ignorātiam suam: et talia prouenire ex illis occultissimis et ar chanis iudicijs sapientie diuine. Nam deus sem per tenuit manum dexterā eius. ¶ Ad cuius intel lectum est notādum qꝫ sicut sensualitas et caro di citur sinistra hominis: eo qꝫ semper īpellit homi nem ad partē deteriorē. Ita ratio dicitur dextera eo qꝫ impellit hominē ad partem meliorē et iustaȝ et ad obediendū deo et preceptis eius. Ideo licȝ dauid et aliquis iustus aliquādo fuerit impulsus a sinistra: idest a sua sensualitate ad dubitādum de diuina iustitia: tamen deus semper tenuit ma num dexteram: idest partem rationaleȝ ipsius ne maneret in tali errore: imo s̄m voluntatem delibe ratiuā et fidelē intelligentiā cōformatus fuit di uine voluntati: tribuēdo talia occultissimo et iustis simo dei iudicio. Ex quo patet qꝫ in tali titubatio ne deus nunqꝫ dimisit illuȝ: imo semper fuit secuȝ quo ad partem rationalē. Ideo dicit gratias tibi

Rō dicitur dextera. ca ro vero sinistra.

ago supple: quia ego semper fui tecum: et non fui separatus a te per fidem in tali meditatione: immo semper tenuisti dexterā manum meam: idest partem rationalem: et voluntatē deliberatiuam in qua parte rationali consistit vera fides: et spes et charitas: et sic tenuisti dexterā meam per fidē in presenti cum qua fide et spe toleraui patienter persecutiones et afflictiones tēporales. Ideo cum gloria suscepisti me post hanc vitam in premium laborū et persecutionū. Unde dextera in scriptura non solum ponitur pro parte rationabili: sed etiam pro recta voluntate et operatione. Et ideo dicit. tenuisti manum dexterā meam: idest rectam et piam intelligentiā: et fidelem ad credendū: et rectam voluntatem ad bona operandū ne caderem in hereses aut blasphemias. Et deduxisti me in tua voluntate: idest per regulā mandatorum: et sic cū gloria et victoria suscepisti me. q. d. tu tenuisti intelligentiā meā ne caderem in errores cōtra fidem: et tenuisti voluntatē meā ne cōmitterem opa illicita et nephanda contra tua precepta. Et sic semper fui tecum: te tenēte dexteram meam &c.

dextera id est recta volūtas

Quid enim mihi est i celo: et a te quid volui super terram.

Defecit caro mea et cor meū: de⁹ cordis mei et pars mea de⁹ in eternum.

De cōse. di. iiij. c. ecclia. et de cons. di. v. ieiunium.

¶ Hic dat salubrē doctrinā et cōsiliū oibus fidelibus super hanc questionē. Unde dicit qꝫ si nos videmus qꝫ deus semp punit malos: et agētes ɔtra legem diuinā: et dat premiū bonis et iustis: ergo vanum et inane est terere tēpus inuestigando de supradicta questione nisi declinare a malo: et facere bonū. Et ista est salubris doctrina et cōsilium bonum. Dicit ergo quid est mihi in celo amplius querēdū nisi gloriā quā das iustis. Et qd amplius volui a te sup terrā: nisi gratiā sup. ad bene opandum: quā das adherentib⁹ tibi: et inuocātibus te: ergo vanū est aliud querere: et tēpus in curiositatibus terere: qr in talibus curiositatib⁹ deficit cor meū et caro mea. i. sensualitas mea inquirēdo et inuestigādo. i. dimissis illis tu es de⁹ cordis et desiderij mei: et tu deus es pars hereditaria. i. hereditas mea in eternū. Et ideo aliud nolo querere: nec inuestigare. Et in hoc premio etiam deficit. id est terminauit desideriū et cor meū et caro mea. Jō nil aliud volo. Et declarat seipsum dicēs.

Quia ecce qui elongant se a te peribunt: perdidisti omnes qui fornicātur abs te.

xj. q. j. c. beat⁹. et xxxiij. q iij. si habes.

Mihi autem adherere deo bonum est ponere in dño deo spem meam.

Ut annunciem omnes predicatiões tuas in portis filie syon.

De pe. di. j. ois.

¶ Quia ecce. i. manifeste videt qꝫ oēs qui elōgant se a te trāsgrediendo precepta: peribūt in inferno et tu perdidisti in damnationem perpetuam oēs qui fornicantur abs te. i. qui a te recedēdo fornicantur cum dyabolo eius suggestiones sequēdo et operando. Ex quo patet qꝫ bonū et melius est mihi adherere deo et ponere spem meā in eo qꝫ sequi diabolū et elongari a deo: vt possim annūciare omnes laudationes et opera tua in portis ecclesie: q̄ dicit filia syon: vt frequēter dictū est. Et ēt aures fidelium dicuntur porte quibus audiūtur laudes dei &c. ¶ Ex his patet qꝫ dd in hoc psal. cōiungit finem cū principio. Nā ibi dixit: qꝫ bonus israel his qui recto sunt corde. in fine vero cōcludit mihi adherere deo bonum est. Nā quidam fragiles putabant qꝫ deus erat melior et magis fauorabilis prauis et tyrānis: et etiam infidelibus qꝫ iustis et fidelibus eo qꝫ illos pmittit prosperari: hos autem affligi. Ad hoc respōdet dauid in hoc psalmo dicens: qꝫ hoc est falsum immo per oppositum deus est bonus: imo melior et fauorabilior iustis et rectis corde: qꝫ prauis et tyrānis. qđ probatur. Nā licet ad tempus deus permittat prosperari malos: tñ hoc cedit eis in malum: et in scandalum et in perniciem: quia in feliciori et altiori prosperitate deijcit eos a prosperitate mundana et gloria celesti: et destinat eos ad penam eternā. Per oppositum aūt licet pmittat iustos aliqñ flagellari: tñ totaliter nō relinquit eos: immo tenet manum eorum dexterā: cōferendo gratiam. vt patienter tolerent flagella et aduersitates: et etiam cedit eis in augmētum meritorum et finaliter cōsequuntur gloriam et vitam eternam. Ex quo patet qꝫ deus israel melior et magis fauorabilis est iustis et rectis corde qꝫ prauis et tyrannis. Nā prosperitas illorum cedit eis in damnationem perpetuam: et aduersitas istorum cedit istis ad felicitatem et gloriam eternam: maxime quia non deserit eos per gratiam i tali aduersitate. Et concludit qꝫ melius est adherere deo per fidem et charitatem et spem. qꝫ elongari ab eo: cum tales pereāt finaliter. et hec est tota intentio huius psalmi et salubris doctrina quam dat nobis ppheta. Licet principalis questio maneat insoluta vt dictum est Sed Augu videtur soluere istam questionem super psalmo. liiij. dicens. qꝫ deus permittit prosperari et regnare malos: vt bonos exerceant. Itē in sermone de innocentibus dicit qꝫ non esset meritum nec corona martyrum: nisi fuisset iniquitas tyrannorum &c. Item de iustis dicit Aug. qꝫ ideo flagellantur in hoc mundo ne patiantur in alio. Item apostolus ad corinth. dicit qꝫ ne magnitudo reuelationū extolleret eū dat⁹ ē sibi stimul⁹ &c. Ex quo ptꝫ qꝫ flagella pmittunt iustis ad custodiā vtutū: et ēt ad augmentū meritoꝝ vt ibidē dr: qr vtus in ifirmitate pficit: et sic fuit flagellat⁹ iob et thobias. Sꝫ in veritate Aug. et paul⁹ ppter hoc nō soluūt totaliter questionē qr nihil aliud pbāt nisi qꝫ talia flagella cedunt iustis ad meritum et gliam. Sꝫ nos videm⁹ qꝫ quidam iusti flagellantur et qdā nō. Jō sp manet qstio isoluta scilꝫ qre magis de⁹ pmittit flagellari vnū iustū qꝫ alium Ideo Boeti⁹ quito de cōsolatiōe psa vltima putat hoc soluere dicens: qꝫ iō deus magis pmittit flagellari vnum qꝫ alium. quia scit qꝫ iste patienter tolerabit: et iste forsan deficeret Sed parcat

quō de⁹ nō fauet malis.

Quare vnus flagellat et aliusnō

mihi reuerentia tanti viri: quia adhuc manet que
stio insoluta. Nam iste iustus non posset talia fla
gella patienter tolerare: nisi deus teneret manum
eius dexteram per gratiam vt dictũ est in hoc psal.
ergo adhuc restat scire quare de⁹ dat isti talē gra/
tiam et non illi. Et ideo dicit Augustin⁹ libro su/
per malachiã ꝙ ista q̃stio est insolubilis et inscru/
tabilis nobis: imo de tali questione melior est fide
lis ignorantia q̃ temeraria scientia. Et hoc idem
dicit hic dd ad nihilum redactus sum et nesciui
vt iumentum factus sum apud te ad soluendum
supple istam questionem. sed agit gratias quia
deus semꝑ tenuit manũ eius ꝑ gratiam in perse/
cutionibus: ideo dat salubrem doctrinam vt deo
hereamus ꝛc. Hoc idē videtur sentire ꝛ referre ma
Nota. crobius de saturnalibus dicens. De epitecto phi
losopho nobili qui his quoq; seruus fuit recētior
est memoria: q̃ vt possit inter oblita nesciri: cuius
etiam de se scipti duo versus referunt̄ ex quibus il/
lud latenter intelligas nō omnimodo dijs exosos
esse qui in hac vita cum erũnarum varietate luctã/
tur sed esse archanas causas ad quas paucorum
potuit curiositas peruenire. A Prima ergo con
clusio siue doctrina huius psalmi est ꝙ deus licet
permittat iustos ad tempus flagellari: tamen bo
nus et fauorabilis est eis finaliter. ¶ Secunda ꝙ
licet deus permittat malos ad tempus prospe/
rari: tñ finaliter punit eos. ꝛ prosperitas cedit eis
in damnum. Ex quo patet ꝙ deus est iustus iudex.
¶ Tertia quia omnis homo est ignorãs vt iumen
tum ad inuestigandam et soluendam supradictam
questionem scz quare deus permittit bonos affli/
gi a malis. ¶ Quarta ꝙ deus nunq̃ deserit iustum
in persecutionibus per gratiam: sed semper tenet
manum eius dexteram ꝛc. ¶ Quinta ꝙ homo iu/
stus non debet amplius querere de ista questione
postq̃ deus dat sibi gratiam in presenti ad tole/
randa flagella ꝛ dat gloriã in futuro. vñ dictũ est
paulo sufficit tibi gratia mea. ¶ Sexta ꝙ postq̃
oēs qui elongant se a deo pereũt ꝛ ꝑdunt̄ eterna
liter. ergo melius est adherere deo per fidem ꝛ cha
ritatem: ꝛ ponere spē in eo. Et in hac vltima con/
clusione consistit tota sententia huius psalmi. et
tota intelligentia ei⁹ ꝛ finalis intentio prophete.

de pe.pi j.ca.taci turnitas hñ.de⁹ enim.

UT quid de⁹ repulisti in
finē: irat⁹ est furor tu⁹
sup oues pascue eius.

¶ Huic psal. ꝑponit̄ tl. eruditio
siue intellect⁹ ipsi asaph. Et ñ lz
quidã dicãt ꝙ asaph fecit hũc
psal. tñ beat⁹ hierony. i epistola ad fabiolã d̄ mã
sionib⁹ asserit dd fecisse ipm cũ allegãdo ꝟsiculum
hui⁹ psal. ait et dd canit. tu siccasti fluuios ethan.
Et io est dicendũ ꝙ dd fecit hũc psal. ꝛ dedit ipm
cãtãdũ choro ipsi⁹ asaph in q̃tũ dirigit̄ vel loq̄tur
materia huius psalmi. de tota ecclia. Qui q̄uidē psal. lz videat̄ facilis eo
ꝙ est tot⁹ hystoricus tñ ipse est bñ difficilis quan
tũ ad determinatã materiã assignãdã. Et ideo est
maximum scisma inter hebreos de materia huius
psal. Nã quidã exponunt ipm de vastatiõe hieru/
salem facta per chaldeos quam preuidit ꝑpheta
in spũ et quidam de vastatiõe facta tempore ma/
chabeorum: quidã aũt de vastatione facta per ro/
manos ꝛ de captiuitate in qua modo sunt de qua
petit liberari per messiam quē falso expectãt. Et
sic nō solum vnus contradicit alteri sed etiã vnus/
quisq; contra dicit sibijpsi in processu expositiõis
huius psalmi. Et ideo spretis ineptijs eorum ꝑ/
supponēdo quintã regulam de spiritu et littera ꝛ
duplici spiritu ꝑphetarum: prout fuit assignata
in prologo: ꝛ dicēdũ ꝙ dd q̇ fuit ꝑncipiũ ꝛ amplia
tor illius regni ꝛ cultus diuini ꝛ tēpli desiderans
scire discursum ꝛ duratione illius regni ꝛ ciuitatis
ꝛ templi ꝑuidit in spũ ꝑ reuelationē qualiter pro
pter peccata illius populi ciuitas illa cum templo
primo erat destruēda per chaldeos ꝛ postea reedi
ficanda cum scdo tēplo. Sed iterũ ciuitas erat va
standa ꝛ affligenda cum toto regno ꝛ templũ pro
phanãdũ ꝑ antiochũ de genere grecorũ tpe ma/
chabeorum. Sed q: ꝑuidit in spũ ꝙ xp̄s in suo ad
uentu non solũ erat liberaturus illũ populum ꝛ to
tum mundum a miserabili seruitute peccati sed
etiã de persecutione populi gentilis inquanũ iu/
go suo debebat subiugare totũ ppl'm gẽtilē qui si
cut ante persequebatur nomen dei abraam: isaac
ꝛ iacob. ꝛ legē moysi: postea ille popul⁹ debebat
subijci deo abraam et israel. et defendere nomen
dei iacob. Ideo dauid petit in hoc psalmo libera
ri de populo gentili per aduẽtũ christi. Sed post/ exponit̄ duplr.
ea q: preuidit qualiter illa persecutio facta tem/
pore machabeorum erat figura figurate persecu
tionis ecclesie faciende per machometũ ꝛ ãtichri
stũ. Ideo pariter petit liberationē ecclesie christi.
Et sic iste psalmus currit ꝛ procedit i duplici spi/
ritu scdm qd dd in ꝑsona ecclesie petit liberari de
duplici ꝑsecutione ecclie q̃ ꝑuidit duplici spiri/
ritu. Nam ipse petit ecclesiam liberari scdm statũ
veteris testamenti ab vtraq; afflictione tam spiri/
tuali q̃ temporali per primum aduentum christi: ꝛ
etiã petit liberari secundum statum noui testamēti
de persecutione machometi ꝛ antixp̄i. Et ideo ne
confundant̄ intellectus simplicium lectorum fiet
duplex ꝛ distincta expositio huius psal. scz vna de
vastatione illius ciuitatis ꝛ templi facta per an/
tiochum ꝛ altera de vastatione ecclesie noui te. fa
cta ꝑ machometũ: ꝛ facienda ꝑ antixp̄m prout fuit
figurata ꝑ primã. ¶ Quantũ ergo ad primã expo
sitionē duo facit. Nã prio exponit suã vastationē
et afflictionē. Scdo petit liberari ꝑ xp̄m. Ibi vsq;
quo dñe. ¶ Cõqueritur ergo dd ꝛ dicit in ꝑsona illi⁹
ppl'i fidelis afflicti tpe machabeorũ. O de⁹ vt q̇d
repulisti ꝛ oblitus es nos in finem. i. totaliter ꝛ ira
tus est furor tuus sup nos qui sumus oues pascue
tue. Ex hoc ptz ꝙ ista non est vox ppl'i existētis in
captiuitate babylonica sicut iudeorũ quidã dicũt
dauid iam ꝑuidit ꝙ ꝑpter scelera sua ꝛ petñ ido
latrie ille ppl's erat captiuãdus ꝛ sic non ignora/
bat causam illius captiuitatis. Sz loquit̄ in ꝑso/
na machabeorũ ꝛ aliorũ fideliũ qui affligebant̄ et
etiã hic ꝑpheta non querit causam quare deus ꝑ
mittebat eos affligi: q: nunq̃ defuerunt eis pecã ꝑ
pter que merebant̄ affligi. Sed conqueritur quare
tãto tpe durabat illa afflictio ꝛ quarē messias tm̃

differebat aduentum tuum ad liberandum eos: quia videbatur eos finaliter et totaliter repulisse et obliuioni tradidisse: et oues suas refellisse et abdicasse. Ideo dauid vt moueat deum ad misericordiam et vt mittat messiam ad liberandum eos: commemorat beneficia preterita. Nam delectatur magnanimus in audiendo beneficia que fecit et magis mouetur ad maiora. vt patet. iiij. ethicorum. Et ideo memorantur maiora beneficia. et illa que erant figura future redemptionis. Ideo dicit.

cxlij. d. c. legimus et xxiij. q. v. c. fina. **Memor esto congregationis tue quam possedisti ab initio.**

Redemisti virgam hereditatis tue mons syon in quo habitasti in eo.

¶ O domine memento congregationis tue: scilicet filiorum israel quam congregasti et possedisti ab initio scilicet ab abraam quem eduxisti de hur caldeorum et postea de mesopotamia et eduxisti in terram chanaan a quo ista congregatio habet originem. Et postea congregasti istum populum ex egypto in ramasse et sic duxisti ipsum per desertum et multotiens redemisti virgam hereditatis tue: scilicet sceptrum et regnum israel. Nam primo redemisti ipsum de egyptiaca captiuitate. Secundo in mari rubro. Tertio introduxisti ipsum in terram promissionis et ibi redemisti et liberasti ipsum per multos iudices: et finaliter tempore samuelis dedisti sibi virgam et sceptrum regale. Que virga et regnum multotiens fuit infestatum a regibus assyriorum et babyloniorum et egyptiorum. Sed finaliter semper redemisti et liberasti istam virgam et regnum hereditatis tue que est mons syon scilicet hierusalem caput et sceptrum regni in quo habitasti per specialem cultum. Et nota quod dicitur in quo et in eo quia ad diuersa referuntur quasi dicat in quo monte et ciuitate habitasti: et habuisti sceptrum tanquam in capite regni et habitasti in eo: id est in templo per specialem cultum. Nam ciuitas erat sedes et sceptrum regni: et templum sedes sacerdotalis in quo templo erat archa domini sedentis super cherubin. Quasi dicat tu donasti liberam hereditatem isti populo scilicet terram promissionis: et templum et regnum: et omnes dignitates super ceteras nationes. Et notanter secundum Augustinum: populum israel vocat virgam hereditatis dei: eo quod fuit figuratus per illam virgam qua moyses fecit omnia miracula et prodigia in egypto et in mari rubro: et per totum desertum. Translatio hierony. habet redemisti sceptrum hereditatis tue: montem syon in quo habitasti et est littera plana.

(Beneficia facta iudeis.)

xxiij. q. v. c. fina. xvi. q. vij. c. et hoc. **Leua manus tuas in superbias eorum in finem quanta malignatus est inimicus in sancto.**

Et gloriati sunt qui oderunt te: in medio solennitatis tue.

¶ Hic petit liberari: memorans instantem afflictionem dicens. Leua manus tuas: id est potentiam tuam in finem id est finaliter: id est contra superbiam eorum inimicorum infidelium. Et vide supple quanta malignatus est iste antiochus inimicus in sancto: scilicet templo et populo tuo: et sanctuario: vastando: cedendo: polluendo etc. Et quomodo illi infideles qui oderunt te gloriati sunt se habuisse victoriam in medio solennitatis: id est in medio templi et ciuitatis vbi celebrabantur tue solennes festiuitates. Quasi dicat quod in odium tui et vituperium: et contemptum: ista que sequuntur fecerunt. Nam primo.

Posuerunt signa sua signa: et non cognouerunt sicut in exitu super summum. Ibidem

¶ Posuerunt signa sua: quia antiochus posuit imaginem suam: et idolum Jouis olympij in medio templi vbi celebrabantur solennitates: et offerebantur deo sacrificia. Et etiam in signum captionis. Et interponitur non cognouerunt: id est gentiles in omnibus his deum non cognouerunt: nec timuerunt: nec cognouerunt quod deus permittebat ista ex peccatis iudeorum immo imputabant et attribuebant victorie sue. Et debet sic ordinari littera. posuerunt signa sua in medio templo solennitatis tue: signa dico posuerunt super summum et turrim: et arcem et templum sicut in exitu: quia bonus exitus belli dicitur victoria et econuerso: id est sicut solet fieri in victoria: sicut in exitu: id est tanquam in victoriam siue ad signum et in signum victorie: et in hoc non cognouerunt ista propter peccata populi permitti: immo proprie victorie et viribus attribuerunt.

Quasi in silua lignorum securibus exciderunt ianuas eius in idipsum: in securi et ascia deiecerunt eam. ij. Machab. v. iiij. re. xx v. c. et iij. esdre. iiij. ij. c.

Incenderunt igni sanctuarium tuum in terra: polluerunt tabernaculum nominis tui.

¶ Non solum posuerunt signa sua in templo et presidio ciuitatis: sed etiam exciderunt ianuas eius: scilicet templi et ciuitatis in securibus sicut solent excidi arbores in silua lignorum et arborum et idipsum: id est similiter deiecerunt eam: scilicet ciuitatem in securi et ascia. Unde sicut securis dicitur a secando: ita ascia dicitur quasi acuta: et bene scindens ab acuendo. Et est instrumentum quo dolant fabri et lignarij: et etiam incenderunt sanctuarium tuum: et templum: et polluerunt in terra tabernaculum nominis tui: id est vbi nomen tuum venerabatur et colebatur polluerunt: quia ibi posuerunt idolum olympij: et ibidem sacrificarunt dijs suis.

Dixerunt in corde suo cognatio eorum simul: quiescere faciamus omnes dies festos dei a terra. ij. Machab. v. et c. seq.

Signa nostra non vidimus iam non est propheta: et nos non cognoscet amplius.

¶ Tota illa cognatio: id est generatio et concio infidelium dixerunt et simul in concilio statuerunt. faciamus quiescere et cessare a terra: id est de tota ter

ra dies festos.i. solennitates & festiuitates quas deus in lege precepit. Qu. asi dicant. phibeamus ne iudei seruent festiuitates & cetera legalia & precepta. sed seruent ritus gẽtiliũ sicut patet primo Machabeorũ per totũ. & ẽt secũdo Machabeorum septimo. Septimo etiam verba sunt verba illorum iudeorũ: qui apostarũt tẽpore macbabeorum: qui dicebant: ꝙ postꝙ dimiserant legalia & seruabant ritus gentium: euenerat eis prosperitas. Ideo sequitur. signa nostra antiqua non vidimus et nõ est propheta in israel: nec deus cognoscet nos amplius. Quasi dicãt: iam deus dimisit illumq̃ populum et legem et prebet fauorem gentilibus. Ideo meli' est eis adherere.

xxiij.q.j. noli. de pe. d. j.c. medicina.

Usquequo deus improperabit inimicus: irritat aduersarius nomen tuum in finem.

De cse. di.ij.iteratur.

Ut quid auertis manũ tuã & dexterã tuam de medio sinu tuo in finem.

Deus autẽ rex noster ante secula operatus est salutem in medio terre.

¶ Hic petit nõ solũ restauratione ciuitatis & templi pphanati & polluti p antiochũ. Sz ẽt pncipaliter petit restauratione & liberatione totius generis humani vexati per diabolũ et p idolatriã. & ideo semp currit duplex intelligentia in hac scda parte. Dicit ergo. O deus vsq̃quo inimicus diabolus & ppls gentilis improperabit nobis cõtẽnendo legẽ tuã. & aduersarius. i. ppls irritabit nomen tuum dicendo ꝙ deus israel nõ est potẽs ad liberandũ nos de manibus eorũ et pferendo sibi deos suos: vt quid auertis manũ tuã. i. potentiaz tuã ab eis. q̃si dicat cur cessas eos punire & adhibere manũ et potẽtiã tuã sup eos: & auertis. i. nõ mittis dexteram tuam & potentiam de sinu tuo in finem: idest finaliter et totaliter contra eos vt puniãs totaliter eos. Et est modus locutionis contra desides et ignauos: et secordes et inertes qui non curant vindicare iniurias. qui dicuntur habere manus in sinu non mittentes eas contra hostes. Quasi dicat quare non trahis manũ de sinu tuo vt mittas in hostes qui irritant nomen tuum.

Xps dr manus patris dextera.

D ¶ Sed ego credo quod hic latet maius sacramentum. Ad cuius intelligentiam est aduertenduz qd christus dicitur manus dextera ipsius patris: vt dictuz est in prologo: qua pater exercet suam virtutem et qua creauit mũdum: et recreauit humanum genus. Et vicit diabolum qui quidem filius est deus ante secula: et verbum in sinu patris: quare pater dicitur misisse manum suaz de sinu suo quando misit verbum in carnem: per quem liberauit genus humanum & vicit diabolũ et subiecit populum gentilem iugo fidei. Dicit ergo dauid in persona totius corporis mystici p illo statu. O deus pater quid. idest quare auertis a nobis manum tuam: non mittendo filiũ quare auertis dexteram tuaz de sinu tuo: idest quare nõ mittis filium tuum de sinu tuo: vt sumat carnem et liberet nos quia ipse christus rex noster qui est ante secula: quia ante ꝙ mundus fieret ipse erat verbum in principio: et verbum erat deus: et de' erat verbuz per quẽ & ex tempore mundus et oĩa facta sunt. Item inquantum rex noster operatus est salutem in medio terre. et ponitur preteritus pro futuro propter certitudinẽ prophetie: et propter reuelationẽ iam ipsi factam. Quasi dicat: tu mihi reuelasti in spiritu: et per figuras scripturarũ in spiritu preuidi qualiter iste rex noster christ' qui dicitur tua manus dextera est operatus salutem generis humani in hierusalem: que est in medio terre habitabilis in medio. dico ẽm latitudinem quia est sita quasi in fine siue in medio quarti climatis. et sic dicitur esse in medio mundi: dico ẽm latitudinem: quia distat ab equinoctiali: quasi triginta duobus gradibus: vbi christus crucifixus est. q.d. postꝙ hoc mihi reuelasti fac vt impleatur

Tu cõfirmasti in ṽtute tua mare: cõtribulasti capita draconũ in aquis.

exo. xiiij. c. cap. sequẽtib'.

Tu cõfregisti capita draconis: dedisti eũ escam populis ethiopum.

¶ Hic explicat mysteria in quibus figuraliter dauid preuidit redemptionem et liberationem nostraz et excidium diaboli: ex quibus assumit parabolam & propositionem nostram et excidium diaboli. B ¶ Ad cuius intellectum est notandum qd illa virga cum qua moyses fecit miracula in egypto: et diuisit mare rubrum de qua supradictum est: fuit figura ipsius christi: et christus fuit figuratus per eam. Unde sicut illa virga fuit instrumentum per quod moyses fecit illa miracula in terris vt ait leo papa. Unde quasi per omnia illa virga fuit figura christi in cunctis mysterijs. vnde per hanc moyses percussit aquas maris rubri: et aque fuerunt diuise ad modum muri firmi: ex vtraq̃ parte prebentes viam securam filijs israel. vnde euaserunt et liberati sunt de egyptijs: que quidem virtus non erat in virga principaliter sed in virtute diuina existente in angelo qui erat inclusus in nube. Ita pariter christus per contactum carnis prebuit virtutem regeneratiuam aquis ad baptismum nostrum: per quam aquam baptismalem liberamur de captiuitate diaboli: et transimus per vndas huius mũdi: et tẽdimus in terrã viuentium nobis promissam. Et sic christ' nos ducit in patriã per aquas baptismales. Et sic sicut ille met aque venerũt super pharaonem et egyptios: & suffocarũt eos: ita aque peccatorum huius mundi suffocant homines in pctõ originali & actuali nisi sanate & fugate per virgã & ptãte xpi. E ¶ Unde nota ꝙ rex egypti & oẽs egyptij dñr dracones: eo q̃ habitant in ter aq̃s & pfusiões aquaz ipsius nili: & sic ezechiel xxix. appellat draconẽ regẽ egypti dicẽs. Draco magne: qui recubabas in medio fluminũ. Et etiã tota egyptus dr draco. Et magnates egypti dñr capita draconis. Et id q̃n de' submersit pharaonẽ et exercitũ eius in mari rubro d: cõfregisse capita draconis in aquis. qd fuit figura: ꝙ eodem modo xpus debebat confringere et submergere diabolum qui dicit draco: et etiam submergere.

Virga figura fuit xpi.

Egyptij dicũtur dracões.

capita draconis q̃ sunt duo vitia capitalia in aq̃s baptismalib⁹. Et sic deus dedit pharaonē ⁊ egyptios coruis nigris comedendos: q̃ corui dicunt populus et multitudo ethiopū. i. nigrorū. Illud fuit figura ꝙ postq̄ xp̄s liberasset fideles p aq̃s baptismales et ꝯfregisset diabolū: ⁊ septē vitia capitalia: tūc debebat cōgregare fideles in ecclesiam suā. Et relinquere infideles diabolis comedendos. Et hoc est qđ dicit hic ꝓpheta adducēs illud mysteriū in figura. Unde ait. O deus tu cōfirmasti in virtute tua mare. i. ad modū parietis firmū stare fecisti qñ moyses percussit aquas cū virga. Et postq̄ populus tu⁹ illesus transiuit tūc cōtribulasti et contriuisti capita draconū. i. egyptiorum in aquis: et tu ꝯfregisti capita draconis i. magnates pharaonis. Et dedisti ipsum draconem. s. regem egypti cū magnatibus suis in escā populis ethiopū. idest coruorū nigrorū. Sed q2 hoc fuit figura tui aduētus: ergo veni in carnem et ꝑcute mare baptismale virga tue hūanitatis. Et libera nos. Et cōtribula et cōfringe capita. i. vitia capitalia draconis. i. diaboli. q. d. sicut tunc cōtriuisti ⁊ ꝯfregisti capita egyptiorū in mari rubro: ita cōfringe diabolum et capita eius in baptismo per contactū tue carnis in iordane et in tota ecclesia. A ¶ Unde nota qđ peccatū originale dr̄ caput draconis. i. diaboli: q̃ pmo mordet in nostra libidinosa ḡnatione. Septē autē vitia capitalia sunt capita in cauda draconis quibus mordet hoiem p ꝓcessum tp̄is ⁊ in adulta etate. Et sic baptismus nō solū extinguit pctm̄ originale qđ dicit caput. sed etiam actualia peccata que sunt septem capitalia in cauda draconis. Et hoc est qđ ꝓphetice dicit dauid de xp̄o per figuram interit⁹ pharaonis et suorū in mari ⁊c. Unde iste draco magnus diabolus h3 primo tria capita. s. tria genera pctōrū. s. originale: actuale: et veniale: quibus mordet genus hūanum. Sed actuale diuiditur in. vij. vitia capitalia: siue i septē spūs nequiores se: qui ꝓsunt tanq̄ ꝑncipes septē vitijs capitalibus: et oēs confregit xp̄us. pmo per virgā baptismi. Scđo per virgā pnie. Ideo dicit tu cōfregisti ⁊c. Et sic ponitur figura ꝓ figurato i hac litera: et preteritum pro futuro: sicut est mos dauid in hoc psalmo ⁊ ceteris. Itē sequitur.

Pctm̄ originale dr̄ caput draconis.

Tu dirupisti fontes et torrentes: tu siccasti fluuios ethan.

Exo. xvij

¶ Quasi dicat tu deus per moysen percutientem rupem oreb cū eadem virga dirupisti ⁊ aperuisti fontes et torrentes emanātes de petra. primo in oreb. Exo. xvij. Et scđo ad aquas contradictionis Numeri. xx. Per qđ figuratū fuit ꝙ lat⁹ xp̄i debebat percuti: et lancea aperiri: et sanguis et aq̄ ex eo emanare in remissione pctōrum: et virtutem sacramētorū ecclesie. Quasi dicat: sicut tu dirupisti rupē in fontes ⁊ torrentes aquarū ad potādos ⁊ refrigerādos populos pereuntes. Ita aperiatur latus tuum lancea vt inde emanet preciū ⁊ refrigerium nostrū ⁊c. Tu siccasti fluuios ethan. ¶ Ad cuius intellectū est aduertēdū ꝙ populus israel erat in ethan quādo pharao ꝓsequebatur eum: ⁊ per littus ethan intrauit israel per siccū ad aliā partem deserti ipsius ethan. vt pʒ in exo. Et sic dauid hic intelligit per fluuios ethā vndas ⁊ fluctus marinos ipsius ethā: quos siccauit moyses quando percussit mare: et apparuit via ⁊ terra sicca in medio maris. Et ideo: dicit siccasti fluuios: idest fluctus et vndas fluentas maris et littoris ethan: quod ad ostendendum duo contraria fecit deus cum eadem virga. Nam percutiendo rupē eduxit aquam de sicco. Et percutiēdo mare siccauit ipsum faciendo viā siccam in medio eius. Per quod ostendit ꝙ xp̄s per eandem virtutem ⁊ potentiā prebet grām et destruit pctm̄: ⁊ refrigerat fideles ⁊ cōterit diabolū ⁊ obstinatos. Et iđ vult dicere hic dauid. Sicut tu dirupisti fontes ⁊ torrentes de petra per eandē virgā ꝑcutiendo: ⁊ siccasti mare et fluctus ethan: ita pr cū veneris in carnē per eandē virtutē passionis saluabis fideles: ⁊ domabis diabolū ⁊ ifideles: ⁊ ꝓbebis grāz et destrues pctm̄. Ethā etiā pōt esse nomen appellatiuū ⁊ interpretat fortitudo. Ideo lr̄a hieronymi h3. Tu siccasti flumina fortia: scʒ in egypto et ethan flumē iordanis: q̄ introiuit israel terrā promissionis. Iosue. iij. Et tunc est eadē sententia mystica ⁊ ꝓphetica. quasi dicat. tu xp̄e qui fecisti illa mysteria mirabilia figuraliter i testamēto veteri: veni in carnē et fac ea que per illa figurabantur ad nostram redemptionem ⁊c.

Nota.

Tuus est dies: tua est nox: tu fabricatus es auroram et solem.

vs. dis. c. nasci. Ibidem

Tu fecisti oēs terminos terre: estatem et ver tu plasmasti ea.

¶ Quasi dicat tu fecisti diem et noctem: ⁊ fabricatus es aurorā et solē. Et tu fecisti terminos terre. Nam terram littoribus maris terminasti: immo mare littoribus terre terminasti: et tu plasmasti estatem et ver. Et sic pʒ qđ tu fecisti celū ꝗtū ad ambitū ⁊ astra et solē ⁊c. Et tu fecisti ⁊ disposuisti terrā diuidendo aquā ab aquis. Et apparuit arida ad habitationē hoim terminata littoribus maris. Et etiā creasti tēpus. Et diuisisti ipsū per estatē et ver hyemē et autūnum vt succederent et et durarent generationes ⁊ corruptiones. ⁊ tolleretur fastidiū hoim: ne semp essent in estate aut hyeme. Iđ plasmasti ver ad tēperandū hyemē vt herbas et fructus germinaret terra. Et formasti estatem vt in ea oēs fructus maturarent. nō autē nominat autūnū nec hyemē: quia potius faciūt ad corruptionē: sed tota illa creatio et dispositio vniuersi que facta ⁊ creata fuit in ꝑncipio per verbum erat figura nostre regenerationis ⁊ recreationis: vt patebit psal. ciij. Ideo hec adducit dauid in figura. Quasi dicat sicut tu creasti totum vniuersum in principio et distinxisti et disposuisti per partes et per species et loca et tempora significando nostram generationem. Ergo veni et imple opus nostre regenerationis et nostre redemptionis prout tibi figuratur. Unde sicut in toto vniuerso signantur tres partes: scilicet celū et elemēta ⁊ elemētata. Ita pariter in ecclesia assignātur tres partes. scilʒ sancti viri qui

Ecclesie tres partes.

sunt celum et sapientes et doctores qui sunt elementa: et omnes simplices fideles qui sunt elementa. Et sicut in mundo assignantur quattuor tempora: ita pariter in ecclesia. Nam primum temp⁹ fuit byems post peccatuz Ade. Secundũ fuit ver. in lege moysi in qua tanꝗ in arbore inceperunt mysteria generari. Sed tempus gratie in aduentũ christi fuit estas in qua fructus legis fuerũt maturi ad colligendum sed tempus antichristi erit autumnus in quo folia ecclesie cadent ꝛc. Et ideo propheta hic tacet byemez et autumnuz: quia per byemem interpretatur peccatum Ade. et per autũnum tempus filij perditionis. Sed nominat ver per quod interpretatur temp⁹ veteris testamenti Et estatem per quam significatur tempus gratie Quasi dicat tu deus plasmasti et creasti legem veterem et nouaz. et tempus legis et tempus gratie Et sic etiam creasti diem et noctem. id est legẽ veterem et nouam. Ideo sicut tuus est dies. id est lex euangelica et tempus gratie: ita tua est nox. id est lex vetus et tempus eius. Et hoc dicit contra manicheos qui dicunt legem veterem non esse dataz a bono deo. Et etiam dicunt ꝙ deus soluz creauit creaturas incorporeas et inuisibiles. Et etiam ꝑ auror ã intelligit tempus legis propinquum christo quando sol mittebat suos radios inter vmbras noctis per Iohannem baptistam. Et per solem intelligit humanitatem christi qui est sol iusticie: per cuius presentiam factus est dies gratie Ex supradictis patet ꝙ dauid omnia supradicta adducit in figuram aduent⁹ christi ꝛ nostre redemptionis et sic ponit figuraz pro figurato. Nã omnia illa erant in christo implenda: et fuerunt de facto in eo impleta. Et hoc petit dauid in hoc psalmo. Et ideo subdit.

vj.q.j. et merito. xj.qõ.iij ad mensam. lxxiij.q.ij non turbatur. xv.q.j. re uertimini. circa finem.

Memor esto huius: inimicus improperabit domino: et populus insipiẽs incitauit nomen tuum.

Ne tradas bestijs aĩas confitentiuz tibi: et animas pauperuz tuorum ne obliuiscaris in finem.

Respice in testm̃ tuum quia repleti sunt qui obscurati sunt terre domibus iniquitatum.

Ne auertatur humilis factus confusus: pauper et inops laudabunt nomen tuũ.

¶ O domine iesu memor esto huius figure et mysterij supradicti: ꝛ memor esto huius populi tui: ad complendas figuras memoratas ꝛ libera nos de manu ꝛ improperijs īfideliũ: erit ne verum aut sustines ꝙ inimicus populus infidelis improperabit ꝛ improperia dicat dño: ꝛ ppl's infideliũ insipiẽs incitabit ad cõtumeliã ꝛ vituperabit nomen tuuz hoc dicit propheta cũ idignatiõe. Et rogo ne tradas .i. ne tradi ꝑmittas bestijs .i. diabolo ꝛ mẽbris eius bestialiter viuentibus animas ꝯfitentiũ tibi Et appellat bestias antiochum et nicanorez ꝛ sequaces eorum qui vastarunt et deuorarunt illam ciuitatem et populum tanꝗ bestie: sʒ quia deus hoc permittebat: ideo subdit. Et ne in finem nec totaliter obliuisceris animas pauperum fideliuz tuorum: q: infideles expoliauerũt eos: et ne cõtẽnas sʒ respice in testm̃ tuũ ꝑbẽdo fauorem legi tue et delib⁹ tuis expoliatis qm̃ inimici tui q̃ obstinati ꝛ denigrati ꝛ occecati sũt ꝑ auariciã ꝛ ifidelitatẽ ꝛ cetera petã: repleti sũt domib⁹ ꝛ ceteris pal's b⁹ bõis iniq̃tatũ terre .i. bõis terrenis ꝑ iniquitatẽ ꝛ rapinã ꝛ violentiã acq̃sitis. Lra hierony. hʒ. Respice ad pactũ q: repleti sũt tenebris terre habitatiões iniq̃ ꝛ tũc lra est plana. Rogo ergo ne fidelis ppl's tuus humilis euertat ꝛ repellat a te fact⁹ ꝯfusus et inadiut⁹ ꝛ desolat⁹. Naz diuites huius mundi nõ laudabũt te. sʒ iste ppl's fidelis paup: et inops laudabunt nomen tuũ ꝛ colẽt te seruando legẽ tuã

Exurge deus iudica causam tuã: memor esto improperiorum tuorum: eorum que ab insipiẽte sunt tota die. Ne obliuiscaris voces inimicorum tuorum: superbia eorum qui te oderunt ascendit semper.

¶ Ergo xp̄e exurge: ꝛ veni in carnez: et iudica cãm tuã in nobis: et defende eã cõtra inimicos: et esto memor īproperiorũ tuoꝝ que ab illo pplo insipiẽte sunt: et dñr: ꝛ fiunt tota die cõtra te. Et ne obliuiscaris punire voces ꝛ blasphemias inimicoruz tuorũ: qm̃ supbia coꝝ infideliũ q̃ te oderũt ascendit et crescit sp. Nã q: differs aduentũ tuũ: ꝛ punitionẽ īporũ: io blasphemãt dicẽtes deũ israel esse impotentẽ: et dicũt legẽ tuã eẽ vanã: in qua ꝓmittitur messias redẽptor ꝛ liberator. Et etiã supbia et blasphemia coꝝ ascẽdit sp in celũ ꝯtra te: ꝛ crescit in eis. Hec aũt expõ supradicta lʒ sit catholica ꝛ vera inq̃tũ dd inuocat xp̄m ex ꝑte ecclie ꝑ statu veteris testamẽti: vt veniat in carnẽ ad liberandũ eos spũaliter ꝛ tpaliter: et allegat figurã ꝑ figurato: q: idem iesus qui liberauit genus humanũ de ꝑtate diaboli ꝑ mortẽ ꝛ passionẽ: et aquas baptismi post incarnationẽ. idẽ et iesus eduxit pplm de egypto: et traduxit ꝑ mare rubrũ in figura nr̃e redẽptiõis ꝛ regenerationis: vt ait beatus Iudas in sua canonica. Et sic bene merito dauid allegat figurã ꝑ figurato. Sʒ q: dd habuit multiplicẽ spm̃ ꝓphetie: et plura simul videbat in spũ de xp̄o ꝛ ecclia: q: ꝓphanatio ꝛ vastatio tẽpli: ꝛ ciuitatis facta per antiochũ tempore machabeoꝝ fuit figura ꝓphanatiõis et vastatiõis ecclie q̃ facta est ꝑ sectã machometicã et fiet ꝑ antixp̄m. Et iõ dd in spũ ꝓphetico ꝓuidit oẽs ꝑsecutiões ecclesie vsq ad antixp̄m in figura ꝑ captiuitatẽ babylonie: et persecutionẽ machabeoꝝ: sicut etiam preuidit Daniel. Et ideo est dicendũ ꝙ dauid in hoc psalmo non solum inuocat christũ vt veniat in carnẽ ad liberandũ illum populũ de persecutione infideliũ: et totũ genus humanũ de potestate diaboli sicut israel de egypto: vt dictum est in

lxiij.q.vj. c.hi.q. et xxj.j.q.v. si quis. De pe. d.iij.c.talis.

vastatio tẽpli fuit figura vastatiõis ecclesie.

verilla sup summũ et sũmitates ecclĩarũ i ecli⁹.i.
in signũ victorie ꝛ ꝓsperitatis. Signa dico po-
suerũt ꝛ nõ cognouerũt deũ et dñm: sꝫ inuocabãt
Nota. nomẽ sacrilegi macbometi i signũ victorie. Hoc
predicit ꝓpheta. Nã qñ sarraceni capiebãt ciui-
tates xp̃ianorũ ponebãt verilla eorũ sup turres ꝛ
cãpanilia ecclĩarũ in signũ victorie: et inuocabãt
magnis vocibus pseudo ꝓphetã macbometũ.
Et sic fecerũt p totã egyptũ ꝛ aphricã ꝛ etiã hoc
fecit turcus in cõstãtinopoli in tẽplo scẽ sophie.
Et qñqꝫ ex ecclesijs nr̃is et vt plerunqꝫ faciebant
mesquitas ad adorãdũ scd̃m nephandũ ritũ eorꝫ.
Et qñqꝫ ecclesias incẽdebãt igni et cũ securibus
frangebãt ianuas earũ. Et id̃ subdit quasi in sil-
ua.i.sicut solet fieri in silua qñ fabri ꝛ carpenta-
rij deijciũt ꝛ scindũt arbores cũ securibus. Ita in
idipsum.i.silr̃ exciderũt isti sacrilegi sarraceni et
turci ianuas ei⁹.s.ecclesie securibus et silr̃ deiece
runt eã scꝫ ecclesiã in securi et ascia qd̃ est instrm̃
ad scindendũ ꝛ dolandũ ligna. Et nõ solũ nõ suf
ficiebat eis deijcere et diruere ecclesias. sed etiã
incenderũt igni sanctuariũ tuũ. Et polluerunt ta
bernaculum nois tui in terra. Hoc dicit qꝛ quas-
dã ecclĩas ꝓsternebãt: et quasdã incendebãt igni
et quasdã ꝓphanabant faciendo ꝛ cõmittẽdo in
eis turpitudines aut polluebant faciendo ex eis
mesq̃tas eorũ ad adorãdũ. Et notãter dꝫ in terra
qꝛ tabernaculũ dei qd̃ est i celo nemo põt pollue-
re. Item tabernaculũ nois dei ꝓprie est humani
tas xp̃i qui sedet a dextris de qd̃ tabernaculũ ne-
mo põt polluere. Et id̃ lꝫ infideles ꝓphanent et
polluant ecclesias materiales in terra: tñ in hoc
nõ ledit̃ xp̃s in celo. Uñ qꝛ sarraceni et turci fati
gunt et conant̃ totalr̃ auferre verũ cultũ dei a ter
ra: cũ ꝓhibent cãpanas sonare immo totalr̃ aufe
runt et ex eis faciũt machinas et tormenta quas
vulgariter bõbardas vocãt ad muros ciuitatum
diruẽdos. Et nõ permittunt festiuitates xp̃i pu-
blice celebrari. Et hoc crudelius ꝛ vehemẽtius fa
ciet antixp̃s. Ideo subdit ꝓpheta: cognatio eorũ
s.antixp̃s et sarraceni et turci precursores eius di
xerunt et decreuerũt simul in corde suo. faciamus
quiescere a terra dies festos dei ne amplius cele-
brentur in honorẽ xp̃i.s. diẽ natiuitatis et festũ re
surrectionis et ascensionis ꝛc. immo cogunt xp̃ia
nos laborare in die dñico ꝛ. sicut manifeste vide-
mus facere istum turcũ in ciuitatibus quas capit
a xp̃ianis. A ¶ Signa nostra. Ad cuius intelle-
ctum est notadũ ꝙ multi mali xp̃iani et simplices
vidẽtes ꝓsperitatẽ sarracenorũ et victorias eo-
rũ et vidẽtes p oppositũ deiectionẽ xp̃ianorũ nõ
considerantes ꝙ ista eueniũt ex nr̃is demeritis et
pctis qꝛ deus punit xp̃ianos malos tpaliter cum
inimicis fidelib⁹ putãt ꝙ de⁹ totalr̃ dimisit eccle
siã et pplm xp̃ianorũ tãqꝫ reprobatũ ꝛ diligit in-
deles: ꝛ ita multi facti sunt sarraceni negãtes no
mẽ xp̃i et ita tp̃e antixp̃i ꝓ maiori pte oẽs auari
et voluptuosi sequentur eũ. Hoc preuidẽs dauid
dicit in psona illorũ apostatarũ iã nõ vidimus si
gna nostra.i.miracula q̃ deus siue xp̃s solebat fa
cere in fauorẽ fideliũ in primitiua ecclesia. Etiã
nõ ẽ in mundo aliquis ꝓpheta et sanctus homo

missus a deo sicut solebat fieri qui predicet no-
bis imo oẽs ecclesiastici sunt dediti suphie et am-
bitioni et auaritie ꝛ voluptatib⁹. ꝛ sic nõ est q̃ re-
prehendat. Hoc ergo est signũ ꝙ deus iam nõ co
gnoscet amplius nec curat de sua ecclesia. sequa-
mur ergo sectã sarracenicã aut antixp̃m et hoc vi
demus manifeste. Nã maior pars exercitus ip̃i⁹
turchi vel sunt xp̃iani vel apostate ex christianis
facti macbometani ꝓpter fauorem. xiij.q.j. noli.

Usqꝫquo de⁹. In hac secunda parte
conquerit̃ cetus fideliũ remanentiũ apud xp̃m al
legãdo eius oipotentiã dicẽs. O xp̃e vsqꝫquo iste
inimicus.s.machometus et antixp̃s impropera-
bit tibi et ecclesie tue. et iste aduersarius antixp̃s
irritat et cõtẽnit nomẽ tuũ: qd̃ totaliter conatur
de terra delere: vt quid.i.quare.o xp̃e auertis ma
nũ tuas quin punias eũ et auertis dexterã tuã in
finẽ.i.totaliter de medio sinu tuo.i. quare nõ ab
strahis manũ tuã de sinu tuo: ꝛ excitas potentiã
tuã contra eũ: quare permittis regnare tantũ istum
sacrilegum macbometum et istum antixp̃m filiũ
perditiõis. et quare nõ punis eos ꝛ das finẽ per-
secutionibus ecclesie tue. Ad hoc allegat oipotẽ
tiã xp̃i dicẽs. tu hoc potes facere supple sicut feci
sti maiora quõdam. Nã tu rex nr̃ qui es deus an
secula operatus es salutẽ nr̃e redẽptionis in me-
dio.s.hierl̃m que est sita in medio terre habitabi
lis nostre: vt dictum est. Nam ibi fuisti crucifixus
et sepult⁹ et resurrexisti ꝛ oia sacramẽta ecclesia-
stica instituisti: et spiritũsanctũ in apostolos misi
sti. Itẽ tu cõfirmasti mare aquarũ baptismalium
in virtute tua. Primo p contactũ tui corporis dã
do aquis virtutẽ regeneratiuam. Scd̃o dãdo vir-
tutẽ eis per exitũ sanguinis ꝛ aque de latere tuo.
Et sic ꝯtribulasti i aq̃s baptismalib⁹ ꝛ pñialib⁹
capita draconum.i. oia septem vitia capitalia.
Nam oẽ pctm̃ delet baptismus et penitẽtia. Itẽ
tu confirmasti etiam mare galilee in virtute tua
quãdo siccis pedibus super aquas ambulasti: et
petrum super aquas ad te venire iussisti. et quan-
do mare et venti obedierunt tibi. Item tu congre
gasti capita draconis.i.diaboli per legem euan-
gelicã et ecclesiastica sacramẽta: et dedisti ipsũ
draconem.i.diabolum in escam populis ethio-
pum.i.pctõrib⁹. ¶ Ad cuius intelligentiã est no
tandum ꝙ reges et principes gentium et tyranni
persecutores ecclesie dicebãtur capita draconis
idest diaboli quibus diabolus dñabat̃ toti mũ-
do per idolatriam: et per quos diabolus perse-
quebatur ꝛ cruciabat martyres: sed ista capita cõ
fregit xp̃us in aquis baptismalibus tempore ma
gni constantini et eiectis idolis oẽs reges subie-
cit iugo fidei ꝛ dedit ipsum diabolum comeden-
dum pplo ethiopũ.i.iudeis ꝛ ceteris infidelibus
per infidelitatem et pctã denigratis. Uñ pctã et
diabolus sunt esce ipsis infidelibus ꝛ peccatori
bus. Nam honores et dignitates sunt esca super
borũ ꝛ pecunie ꝛ diuitie sunt cib⁹ ꝛ esca auarorũ
et voluptates esca luxuriosorum. Et sic de singu
lis omnia ista cõtẽpserunt christiani quãdo abre
nunciauerũt diabolo et pompis eius: et reliques-

Eccl̃ie ꝑsecuto res dice bant̃ ca pita dra conis.

presens status modernorū iudeorū post aduentū
xpi qui ꝓpter cerimonias et cibos corporales cō
Figura statusiu deorum moder/norum. tēpserūt xpm et ecclesiastica sacra: et escas spūales.
Jō ira dei descēdit sup eos: qr destructa est. eoru3
ciuitas et regnum. Et vagantur dispersi per mun
dum. Unde si volumus contemplari totū hoc my
steriū fuit impletum in eis p xpm. Nā xps veniēs
in carne3 predicauit aquam sapie: cibū spūalem
legi euangelice. Et saturauit in deserto pⁱo qua
tuor milia ex septē panibus et paucis piscib⁹. Se
cundo satiauit quinqȝ milia hominū ꝑter pueros
et mulieres ex quinqȝ panib⁹ et duobus piscib⁹. Jo
hānis. vj. et ipsi increduli semper voluerūt eu3 ten
tare. Et ideo dixit eis: operamini cibū qui nō pe/
rit exhortādo eos ad pane3 spūalem eucharistie:
ego sum panis viu⁹ qui de celo descēdi: vt pt3 Jo.
vj. sed ipsi tanqȝ carnales cōtēnētes hunc panē di
xerūt quomodo pōt hic nobis dare carnē suā ad
manducandum. Tamen xps prenosticauit eis fu
turā iram et punitione3: allegando hanc figuram
de patribus eorum mortuis in deserto ꝛc. vt pt3
per totā illā disputationē factā ꝯ iudeos. Joā. vj.
qr ita proprie accidit iudeis incredulis. Na3 post
quadraginta annos post passionem xpi cū essent
in magnis cōuiuijs et concupiscentijs epularum in
die pasce fuerūt obsessi per titū et exercitū roma/
norum. Et sic ciuitas fuit diruta et templum incē
sum: et magna pars eorum fuerunt trucidati et ce/
teri captiui. Unde hierusalem potuit dici sepul/
chrum concupiscentie que punitio accidit iudeis
et ingratitudine et infidelitate sicut accidit patri
bus eorum in deserto.

xxvj. q. v. epi. De pe. di. v. cō/siderct.

In omnib⁹ his peccauerūt adhuc: et non crediderūt in mirabilib⁹ eius. Et defecerunt in vanitate dies eorum: et anni eorum cum festinatione.

¶ Hic assignat causam huius punitionis .s. qr ira
dei occidit [illegible] cuius causa fuit ingrati
tudo et infidelita[illegible] dicit ꝙ filij israel in oī
bus his beneficijs receptis peccauerūt. Nā sicut
debebant magis moueri ad credendū propter su
pradicta miracula et beneficia: tñ ipsi magis fue
runt ingrati et increduli. Nam in oībus his mira
culis adhuc peccauerunt et non crediderūt in mi
rabilibus eius. Unde nota ꝙ legitur Nume. xiij.
quod postqȝ populus recessit a sepulchris concu/
piscētie venit in asyongaber que est i deserto pha
ran et exinde misit moyses. xij. exploratores vt cō
siderarent totam terrā promissam quibus abeun
tibus populus venit in cades et dum esset popu
lus ibi reuersi sunt exploratores qui retulerūt po
pulo ea q̄ viderant scilicet qualiter illa terra erat
amena et fertilis s3 difficilis ad acquirēdum pro
Explo/ratores a moyse missi. pter ferocitatē et potētia3 habitatorum: et fortitu
dinē ciuitatū et oppidorum. Et q̄ñ gigātes habitāt
illā terrā deuorantem incolas suos. Tunc popu/
lus fuit intantū perteritus ꝙ ꝯiuratione facta tē
tarunt constituere ducē qui reduceret eos in egy/
ptum: nisi preter caleph et iosue qui se interposue/
runt persuadētes eis contrariū immo aiarūt eos
ad aggrediendum inceptum. Unde tunc deus vo
luit totaliter eos delere: nisi ꝙ moyses orauit pro
eis sed deus promulgauit eis talem sententiam
cum triplici punitione. Primo ꝙ nullus eorum q̄
egressi fuerant de egypto a viginti annis vltra in
trarent terram promissa3: postqȝ se indignos fece
rant volentes retrocedere. Scdo ꝙ omnes illi re/
belles morerentur in deserto: et cadauera eorū ibi
sepelirentur sine honore. Tertio ꝙ sicut explora/
tores tardarunt quadraginta dies in cōsiderādo
terram promissionis: ita isti vagarentur quadra
ginta annis per desertum: et sic dedit eis annum
pro die vt pt3 Nume. xiiij. Et sic fuit ira dei miti/
gata. Ideo dicit i omnibus his beneficijs adhuc
peccauerunt iterum in cades. Et non crediderunt
in mirabilibus eius contemnētes terrā promissio
nis: et volentes reuerti in egyptum. Et sic defece/
runt et finierunt dies eorum in vanitate id est in
vanum vagantes et errantes per desertū. xxxviij.
annis et vltra. Et anni eorum et vita fuit cum fe/
stinatione: quia multi eorum mortui sunt ante tē/
pus cum dathan et abiron. Numeri. xvj. et per ser
pentes ignitos. Numeri. xxj. et in peccato belfe/
gor: vbi occisi sunt. xxiiij. milia. Numeri. xxv. ¶ No
ta ꝙ causa quare fuit antiquis patribus tanta cu Antiqui sepeliri in terra pmissio nis desi derabāt
piditas sepeliendi in terra promissionis fuit hec
quia reuelatum fuit abrae ysaac et Jacob qua/
liter christus ibidem erat moriturus et sepelien/
dus et resurrecturus. Ideo desiderantes cu3 eo re
surgere voluerunt cum vxoribus et filijs ibidem
sepeliri. Ideo ioseph imposuit filijs israel vt secū
deferrent ossa sua in recessu suo de egypto. et se/
pelirent cum patrib⁹ suis in terra promissa vt pa
tet genesis vltimo ex his patet ꝙ magna punitio
fuit rebellibus illius populi quando deus priua
uit eos sepultura terre promissionis. Nā per hoc
denotabatur ꝙ priuabat eos gloriosa cum chri/
sto resurrectione: et non solum eos: sed sequaces
eorum quia contempserunt verum duce3 christū et
veram terram viuentium qua3 christus promisit:
et voluerūt retrouerti in egyptū ad tenebras pcti
et vmbram cerimonialium legalium ad captiui/
tatē pharaonis: de qua christ⁹ nos liberauit. Ideo
nunqȝ intrabunt in terram viuentium: nec in requi
em domini: nec resurgent cum christo: nec in iudi/
cio in concilio iustorum: immo cadauera eoru3 .i.
anime cum corpore passibili sepelientur in deser
to inferni: et hec est conclusio et veritas euangeli
ca supradicte figure.

Cum occiderent eos querebant eum: et reuertebantur et diluculo veniebāt ad eum. Nu. xxj.

Et remorati sunt quia deus adiutor est eorum: et deus excelsus redemptor eorum est. Exo. xiiij.

¶ Hic ponit falsam pniam eorum. Nam cum vi/
derent irā domini in punitione dathan et abiron
et in serpentibus ignitis: tunc cu3 occiderent eos
serpentes vel inimici: tunc penitentiam fingētes
reuertebantur ad eum non virtutis amore: sed ti
more pene et sic querebant eum. Et quare: quia

recordabantur qualiter deus adiutor eorum fuit contra amalech. Et redemptor eorum quando in manu potenti eduxerat eos de potestate pharaonis: et sic promiserunt moysi quod amplius non essent rebelles: immo rogauerunt vt oraret pro eis ne occideret eos.

Extra de voto. c. magne. De pe. di. j. serpens. et xciij. di. c. diacōi De pe. dis. j. §. B idem.

Et dilexerunt eum in ore suo: et lingua sua mentiti sunt ei.

Cor autem eorum nō erat rectum cū eo: nec fideles habiti sunt in testamento eius.

Ipse autem est misericors: et propitius fiet peccatis eorum: et non disperdet eos.

Et abundauit vt auerteret iraʒ suā: et non accendit omnē iram suam.

Et recordatus est quia caro sunt: spiritus vadens ꝛ non rediens.

¶ Dilexerūt deum in ore suo: sed non in corde: et ideo lingua sua mentiti sunt ei: confitentes ipsuʒ redemptorem: et promittentes ipsi corrigi: sʒ cor eorum non erat rectum cū eo id est erga eum: immo duplum et obliquum et obstinatum desiderātes reuerti in egyptum. Et ideo non fideles habiti sunt in testamento eius: quia non impleuerunt quod promiserunt sub multis maledictionibus Deute. per totum: nec ea que promiserunt Numeri. xiiij. quia plures rebelliones et peccata commiserunt puta coniurationem Dathan et Abirō et Iurgium ad aquas contradictionis: et quādo initiati sunt Belfegor ꝛc. Ipse autē dominus noluit eos punire ꝰm eorum demerita totaliter delendo: immo cum misericordia: quia non solum disperdidit eos totaliter nisi solum principales Ideo fuit propicius peccatis eorum: quia non totaliter disperdidit eos: immo abundauit misericordia sua: vt auerteret iram: quia non accendit omnem iram suam contra eos prout merebātur et hoc fecit deus: quia recordatus est: quia caro. i. carnales ꝛ fragiles sunt. Et spiritus hominis est vadens et non rediens: id est per se cadens: tamē non per se surgens: quia homo cito cadit in peccatum propter concupiscentiam inflictam: tamē per se non potest surgere sine gratia: et ideo deus noluit eos totaliter delere expectans eorum penitentiam et correctionem.

Nu. xx. c ꝛ exo. xvj

Quotiens exacerbauerūt eum in deserto in iram concitauerunt eum in inaquoso.

Et conuersi sunt et tentauerunt deū et sanctum israel exacerbauerunt.

¶ Nota quod per illos triginta octo annos: quibus filij israel errauerunt per desertum: postꝙ recesserunt de cades per sententiam domini vsquequo reuersi sunt cades anno quadragesimo: vt patet Numeri vigesimo: multas rebelliones et peccata commiserunt que nō sunt scripta per Moysem que quidem peccata implicite memorat hic propheta dicens: ha quotiens exacerbauerunt et amaricauerunt deum ad iram prouocantes in illo deserto. Et quō cōcitauerunt ipsuʒ ad irā in illo deserto inaquoso scilicet sicco sine aqua: ꝛ quotiens conuersi sunt promittentes falsam penitētiam. Et quotiens tentauerunt deum et exacerbauerunt sanctum israel per illos triginta octo annos quasi dicat multotiens immo totiens ꝙ longum esset enarrare. Ideo Moyses nil vel parum scripsit de gestis in deserto per illos triginta octo annos quibus errauerunt per desertum: postꝙ recesserunt de cades vsquequo reuersi sunt in idem desertum anno. xl. de qua reuersione habetur Numeri. xx.

Non sunt recordati manus eius: die qua redemit eos de manu tribulātis exo. xij.

Sicut posuit in egypto signa sua: et prodigia sua: in campo thaneos. exo. vij. ꝛ. c. seq.

¶ Hic propheta reuertitur ad narrandum beneficia et mirabilia que facta sunt in egypto. Et sō vtitur modo poetico. Nam per quandam anticipationem prius narrauit ea que facta sunt in itinere post exitum de egypto quem modum multotiens tenent poete. Ita eniʒ facit Vergilius. Nā in primo eneidos narrat naufragium enee: quod factum fuit post recessum de sicilia et post morteʒ anchise: sed in secundo occasionaliter narrat excidium troie: quod ante factum fuerat. Ita pariter hic propheta capta occasiōe de ingratitudine filiorum israel in illo deserto dicit ꝙ maxime fuerunt ingrati deo tot rebelliones et scelera cōmittendo: quia non fuerunt recordati manus ꝛ potētie dei in die qua redemit eos de manu pharaonis eos tribulātis in egypto qui eos cogebat ad onera portanda et lateres faciendos ꝛc. Et non sunt recordati sicut: id est quomodo deus posuit signa sua in egypto: et prodigia sua in cāpo thaneos sicut supradictum est id est in pago et territorio thaneos et in terra Gessem vbi habitabant filij israel. Et dicuntur signa inquantum aliquid significabant. Et prodigia inquantum aliquid pretendebant et prodebant: quia per illa signa ꝛ decem plagas poterant egyptij cognoscere dei omnipotentiam.

Et conuertit in sanguinem flumina eorum et imbres eorum ne biberent exo. vij. di. Infra. c. iiij distin.

Misit in eos cinomiam et comedit eos: ranam et disperdidit eos. exo. viij. ꝛ. xxvij. di. c. ciligimus.

Et dedit erugini fructus eorum: et labores eorum locuste. Exo. ix. ꝛ. j. q. j. c. ecclia.

Et occidit in grandine vineas eoruʒ et moros eorum in pruina.

Et tradidit grandini iumenta eoruʒ et possessionem eorum igni.

§. Item pcõegy ptiorum **Misit in eos iram indignatiõis sue indignationem et iram et tribulatio nem: immissiones per angelos malos.**

Uiam fecit semite ire sue: et non pe‑ percit a morte animarũ eorum: et iu‑ menta eorum in morte conclusit.

Exo.xij. infra.cxx xiij. Et.c xxxv. **Et percussit omne primogenitũ in ter ra egypti primitias ois laboris eorũ in tabernaculis cham.**

¶ Hic incipit enumerare illa signa: licz non eodẽ ordine quo facta fuerunt: vt patet exod.c.vij. vsqz ad duodecimũ. Quorum signorũ primum ponit quando conuertit in sanguinẽ flumina eorum: scz egyptiorũ. Et conuertit etiam omnes ymbres et pluuias eorum in sanguinẽ: ne bene biberent: id est ne bibere possent. Secundum signum quando misit cinomiã: idest muscã caninã ⁊ comedit eos Tertio misit etiam ranam.i.copiã ranarum que disperdidit eos. Quarto dedit fructus eorũ erugini comedendos: et occidit et destruxit vineas eorũ in grãdine. Sexto destruxit moros eorũ in pruina et frigore. Septimo tradidit iumẽta eorũ grandi ni: idest lapidi grosso et aqua congelato: et tradi dit omnẽ possessionẽ igni sicut quandoqz solet vẽ‑ tus occidentalis calidissimus vrere arbores ⁊ vi neas. Octauo misit in eos iram indignationis sue: scilicet indignationẽ et iram et tribulationẽ que sunt immissiones facte per angelos malos: scilicet demones ex diuino nutu: aut permissione in punitionem rebellium ⁊ prauorum. Item dñs fecit viam ire sue: idest non continuit iram suam: immo dedit viam vt exerceretur contra egyptios et non pepercit nec cessauit a morte aiarum idest animaliũ eorũ scz boũ ⁊ ouiũ ⁊c. imo conclusit iu menta eorũ in morte: qz misit in eos pestilentiã et morbũ mortiferũ. Decimo percussit oẽm primo‑ genitum in terra egypti ab hoie vsqz ad pecus et oẽs primitias laboris eorũ.i.gregũ ⁊ armẽtorum in tabernaculis cham: idest egyptiorũ filiorũ mes raim filij cham. Sed oia ista decem signa impor‑ tant in se maxima mysteria de quibus forsan alibi dicet: qz hic breuiter adducunt ad ostendẽdã ingra titudinẽ illi⁹ ppli: pro quo deus tot ⁊ tãta fecerat et cum ipe sp fuit ingrat⁹ ⁊ rebellis: nõ recordat⁹ tot beneficiorũ sibi a deo exhibitorum. Jõ sequitur.

(margin: punitio nes egy‑ ptiorũ.)

Exo.xij. ij.q.vij. c.testes §.christ⁹ **Et abstulit sicut oues populũ suũ et perduxit eos tãqz gregẽ in deserto.**

Et deduxit eos in spe ⁊ non timuerũt et inimicos eorum operuit mare.

¶ Non deus solũ fecit illa signa contra egyptios pro eis: sed etiã abstulit populũ suũ ab egypto si cut oues aufert pastor a lupo. Et perduxit eos de⁹ tanqz gregẽ in deserto.i.sicut pastor ducit gregẽ p bendo pastũ. Et deduxit eos in spe terre pmissio nis possidende: ⁊ nõ timuerũt egyptios inimicos immo eos operuit mare rubrũ cũ curribus ⁊ eqtib⁹ nec timuerũt amalechitas ⁊ ceteros inimicos: qz deus semper liberauit eos ab eis vsqz ad introi‑ tum terre promisse. Ex hac figura et parabola et ppositiõe elicitur qualiter xps debebat liberare totum genus humanũ de potestate diaboli cum signis et prodigijs: sicut petiuit in sua passione ⁊ resurrectione: quia terremotus factus est magnus tam in passione qz in resurrectiõe: cum induceret patres de lymbo inferni: ⁊ cõfregit portas ereas et vectes ferreos ⁊c.

Et induxit eos in montem sanctifi‑ cationis sue: montem quem acquisi‑ uit dextera eius. Nu.xxx iij. Nu.xxxi

Et eiecit a facie eorũ gentes: et sorte diuisit eis terram in funiculo distri‑ butionis. Iosue.vj

Et habitare fecit in tabernaculis eo rum: tribus israel.

¶ Hic narrat beneficia que fecit eis deus in terra promissionis. Unde dicit: et induxit eos in mon‑ tem sanctificationis: idest in terram promissam q̃ tota est montuosa que dicta est mons sanctifica‑ tionis: eo qz fuit ad cultum diuinũ: et ad sacrificã dum deo dedicata. Et per christi penitentiã ⁊ pas sionem et resurrectionẽ erat consecranda. Et ma‑ gnis miraculis fuit illa terra acquisita: vt ptz per totum discursum libri iosue. Unde per hoc signifi catur qualiter christus debebat nos introducere in hanc ecclesiã per gratiã et in supernã per glo‑ riam: que quidẽ ecclesia a solis ortu vsqz ad occa sum virtute nois Jesu in sanguie martyrũ acqsita est. Jtẽ sequit. Et eiecit gẽtes a facie eorũ: qz pmo eiecit amorreos ⁊ ẽt habitatores basan vltra ior‑ danẽ. Scdo citra iordanẽ deleuit hierico: ⁊ postea oẽs habitatores chanaan cũ regib⁹ suis. Et diui sit terrã sorte ⁊ funiculo distributiõis oib⁹.xj. tri‑ bub⁹. Et fecit habitare trib⁹ isrl in tabernaculis eorũ scz chananeorũ: vt ptz p totũ discursũ iosue Et per hoc fuit figuratũ qualr totus mũdus erat ventur⁹ ad fidẽ xpi. Et erat distribuẽdus.xij.apo‑ stolis. Nã sicut illi.xij. patriarche multiplicarũt illum populũ p gñationẽ carnalem. Jta.xij.apo‑ stoli christi multiplicarũt populũ gentilẽ per re‑ generationẽ baptismalẽ per totũ orbẽ. Nota.

Judicũ. i.ij.⁊.iij. Deute. xviij. **Et tentauerũt et exacerbauerũt deũ excelsum: et testimonia eius non cu‑ stodierunt.**

Et auerterunt se et non seruauerunt pactum quemadmodum patres eo‑ rum conuersi sunt in arcum prauum

In iram cõcitauerunt eum in colli‑ bus suis ⁊ in sculptilib⁹ suis ad emu lationem eum prouocauerunt.

¶ Hic memorat ingratitudines ⁊ sacrilegia q̃ cõ‑ miserunt in terrã pmissionis. Nã vt legit iudi.i. ⁊.ij.⁊.iij. post mortẽ iosue filij israel nõ deleuerũt

totaliter chananeos: nec aras idolorū: sicut dñs
preceperat: sed cupiditate lucri eos tributarios
fecerunt: et inter eos habitare permiserunt. Et sic
obliti bñficiorū dei opera eorū dediceruut. et baa
lym et astaroth adorauerūt in collibus et mōtib9
suis. Et sic iratus dñs cōtra eos in manus inimi
corum multotiēs in seruitutē tradidit eos. Et p
xiij. iudices liberauit: sed qz sepius recidiuabant
et puniebātur. Ideo quasi ad nihilū redacti sunt
vsqz quo perdiderūt archā. Et hoc est qd dicit hic
pphete q isti ingrati post tot bñficia recepta tē/
tauerunt deum. Et exacerbauerūt eū querētes au
xilium a dijs alienis. Et sic testimonia eius: idest
testamentū datū: et positū in testimoniū cōtra pre
uaricatores in archa dñi nō custodierūt: qd testa
mentū pmiserunt seruare sub multiplici maledi/
ctione: vt pz deute. xxviij. immo auerterūt se a via
recta: et a promisso: et non seruarūt pactū: sed cō/
uersi sunt in arcū prauū quēadmodū patres eorū
Nam sicut arcus iam induratus nō potest flecti
ad aliā partē: et si violenter flectatur ad tempus
si dimittatur ilico reuertitur ad suam naturā. Ita
filij praui et filij prauorū: licz qñqz reuertantur ad
deū: quādo flagellabātur: tūc ilico cū dimittebat
eos flagellum: reuertebātur ad idolatriam: et alia
enormia et cōsueta scelera: sicut patres eorū. Et
sic cōcitauerūt multotiēs deum in ira imolando
idolis in collibus et mōtibus suis. Et prouoca/
uerunt deuz ad emulationem et punitionē et zelū
vindicte in sculptilibus et idolis suis propter in/
gratitudinē et sacrilegia sua: quia per omnes mō/
tes et colles effraym habebant idola etc. q postea
deleuit samuel: vt ptz. j. regum septimo.

xxiij. q. vlt. c. de illis. **Audiuit deus et spreuit et ad nihiluz redegit valde israel.**

¶ Hec est scda pars principalis in qua memorat
punitionē illi9 populi in hoc psal. figuratiue prin/
cipaliter intentā quā punitionē inceperat narra/
re superius in illo versu: scz filij effraym intenden
tes et mittētes arcū suū etc. sed qz interposuit ma
gnā digressionē de beneficijs collatis illi pplo: et
multiplici ingratitudine cōmissa. Ideo hic reuer
titur ad punitionē principaliter in figura inten/
tam: que fuit translatio arche effraym in hierlm:
et translatio sacerdotij a filijs hely in samuelem
et translatio regni a saule in dd. Dicit ergo: audi
uit: idest nouit dñs supradicta sacrilegia et ingra
titudines: et sic spreuit eos abdicando a sua tute/
la et auxilio. Et quasi valde ad nihilū redegit po
pulum israel: qz xiij. vicibus fuerāt dati in seruit/
tutē: et iterū liberati: sed finalr fuerūt redacti qua
si in in nihilū cum pdiderūt primo quattuor. M.
hoim. Scdo cesa sunt. xxx. M. Et cesi sunt sacer/
dotes: et archa fuit ablata. Ideo sequitur.

Vt pz io sue p totum. **Et repulit tabernaculum sylo taber/naculuz suū vbi habitauit i hoibus.**

¶ Nā a tpe iosue vsqz ad illud tps archa dñi fue/
rat reposita in sylo: q est ciuitas sita in mōte et sor/
te effraym. Ideo tribus effraym se nobiliorē puta
bat: nō solū quia erat copiosior iter ceteras: sz qz
possidebat archā dñi: quo oēs filij israel cōuenie
bant ad adorandū et sacrificandū etc. sed dñs ira
tus repulit et repudiauit et amouit tabernaculuz
in sylo: qz noluit vt in illo tabernaculo archa re/
maneret propter indignitatē incolarū et habita/
torū: qz nō erant digni vt archa dñi inter eos ma Dñs habitabat in archa
neret: tabernaculuz dico vbi dñs existēs in archa
habitauit in hominibus: et filijs effraym a tpe io
sue vsqz ad illud tps quo fuit eis ablata archa: et
dicebatur dñs habitare ibi: quia ex archa illa da
bat dominus responsa. Et quia i illa archa erant
tabule mandatorū: et virga aaron et vrna māne. Et
liber deutero. in testimoniū cōtra preuaricatores
legis: et dicebatur archa federis: quo se obligaue
rat ille populus. Repulit ergo dominus taberna
culum sylo: quia inde traxit archā: et tradidit eam
in manus infidelium.

Et tradidit in captiuitatem virtutez eorum: et pulchritudinem eorum in manus inimici. Hec pa tent satis in libris reg. qsi p totū et in li. iudic.

Et conclusit in gladio populū suum et hereditatem suam spreuit.

Juuenes eoruz comedit ignis et vir/gines eorum non sunt lamentate.

Sacerdotes eorum in gladio ceciderunt: et vidue eorum nō plorabātur.

¶ Et tradidit etiā pulchritudinē et nobilitatē eorū
scz effraym et israel in captiuitatē et in manus ini/
mici: scilicet populi philistinorū: tradidit eū vir/
tutem eorū. i. totā potentiā et pulchritudinē. idest
diuitias et mulieres. Et pclusit: idest totaliter p/
didit populū suū in gladio: et totā hereditatē suā
spreuit: idest destituit. Nam postq occisa sunt
in bello triginta milia intrarunt per ciuitates et
incenderunt eas igni. Ideo sequitur: iuuenes eorū
comedit ignis cū tota substantia: et virgines eo/
rum non sunt lamētate: idest non fuit factus p eis
fletus consuetus et lamētatio que solebat fieri p
virginibus. Nā quādo aliqua virgo moriebat si/
ne prole: tunc parentes eius et cōsanguinee defle/
bant eius virginitatē. xl. diebus: sz in illo miserabi
li excidio nō potuit talis lamētatio fieri: nec ob/
seruari: quia oēs perierūt: nec remāserūt alie vgi
nes et amice q ceteras virgines mortuas deflerēt.
Item sacerdotes eorum: scz ofni et finees et ceteri
portantes archā in gladio ceciderūt. Et vidue eo
rum nō plorabant. i. nō plorarūt: vt hz littera hie
ronymi. Nā hoc verbū pōt esse deponēs vel poni
tur etiam passiue. Nam non solum mortui fuerāt
viri in prelio: sed etiam vidue. Et vxores aliquorū
fuerunt incense cū ciuitatibus: licz vxor vnius isto
rum sacerdotū: scz finees ipsius superfuit: et pepe
rit post mortē viri: vt. j. reg. iiij.

Et exercitatus est tanq dormiēs dñs tanq potens crapulatus a vino.

Et pcussit inimicos suos in posteriora opprobriū sempiternū dedit illis.

¶Hic describit punitionem infideliũ archã de/ferentiũ. Nam licet deus permittat q̃nq; templa sua per infideles pphanari pp̃ter pctã ppl'i: tñ finaliter nõ impune euadunt infideles tales pro/phanationes et sacrilegia perpetrantes. Vñ le/gitur.i.Reg.v.q̃ postq̃ philistei posuerũt archã dñi in tẽplo dagon per tres vices inuenerũt ido/lum dagon prostratum ante archã dñi. Et finalr cõminutũ:et deus pcussit oẽs philisteos turpi in/firmitate in posteriora et habito consilio reddi/derunt et remiserunt archã cũ donis ⁊ munerib⁹: vt pz ibidẽ. Et ideo dicit q̃ dñs deus qui supra dicta permiserat tñ finaliter excitatus est velut dormiens et tanq̃ crapulatus:q: videbatur dor/mire sicut hõ crapulatus a vino:sic deus erat q̃si dormiens contẽnens eos et quasi crapulatus ex ira propter scelera populi sui:sed finaliter excita tus percussit inimicos suos philisteos in poste/riora et opprobrium sempiternunm dedit eis:q: emittebant fluxum sanguinis per posteriora ad modum menstrui mulierũ que dr emorroyca egri tudo:⁊ sic fuerunt coacti remittere archam domi/ni ad filios israel.

Iudic. vij. Et repulit tabernaculũ ioseph et tri/bum effrem non elegit.

Sed elegit tribum iuda: montem syon quem dilexit.

i.reg.vij ii.re.vi. i re.xvj.ca Et edificauit sicut vnicornis sancti/ficium suum: in terra quã fundauit in secula.

Et elegit dauid seruum suum:et su stulit eum de gregibus ouiũ depost fetantes accepit eum.

Pascere iacob seruum suum:⁊ israel hereditatem suam.

Et pauit eos in innocẽtia cordis sui: et in intellectibus manuum suarum deduxit eos.

¶Facta punitione. hic describit translationem sanctuarij ⁊ regni ab effraym in tribuz iuda. Naz reprobato effraym qui non fuit dign⁹ regno:nec sanctuario.deus elegit tribum iuda ad sanctua rium et regnum. Nam elegit hierusalez que est in sorte iuda in qua construeretur tabernaculum et templum in quo reponeretur archa ⁊ fierent sacri ficia ⁊ cetera. Et finaliter reprobato saule elegit dauid in regem:et sic facta est translatio sanctua rij et regni ad tribũ iuda. Unde licet hic non expli cet translationem sacerdotij respectu termini ad quem:tamen memorat ipsam quo ad terminum a quo. Nam dicit q̃ sacerdotes eorum scilicet ofni et phinees filij hely in gladio perierunt et cecide runt. Et sic translatum est sacerdotium ad samue lem.vt patet.i.regum.vij.et sic memoratur hic tri plex translatio scilicet sanctuarii et regni et sacer dotij:quã triplicem translationẽ principaliter in hoc psalmo propheta intendit: dicit ergo:et dñs repulit et reprobauit tabernaculuz ioseph.i.ab ef/fraz filij ioseph:q: inde trãslata ⁊ ablata ẽ archa dñi:⁊ ducta i azotũ ⁊ ab azoto remissa i betsames: et a betsame in gabaa:et sic videtur q̃ dominus non elegit tribum effraym: nec pro sanctuario: nec pro regno.licet illa tribus semper anhelaret ad regnum:quia se putat nobiliorem propter io/seph patrem suum:qui rexerat totam egyptum.et ratione cuius pater et omnes fratres fuerant ho/norati apud pharaonem:ideo semper aspirabãt ad regnum. Et etiam propter iosue qui fuerat de illa tribu.et tamen propter superbiam et ingrati tudinem et idolatriam deus repulit tribum effra ym quo ad sanctuarium et regnum sed elegit tri/bum iuda scilicet montem syon qui est hierusalez: in quo voluit sibi tabernaculum fieri. Naz primo dauid deduxit archam de gabaa de domo ami/nadab hierusalem:et reposuit eaz in tabernaculo quod tetenderat iuxta domũ suam vt patet.ij.Re gum.vi. Et postea edificauit sanctificiũ id est san ctum edificium suum id est templum et salomo/nem vbi sancta fiebant et celebrabantur:et ele/git hoc templum in sanctificiuz sicut vnicornium. Nam sicut vnicornis elegit sibi vnicum antrum et non permittit nec patitur habitare secum aliud animal in illo antro. Ita de⁹ elegit in hierusalem illud templum in quo semper habitabat deus in archa sedens super duo cherubin:et nunq̃ permi sit alium deum habitare ibidem cũ eo. Et sic edi/ficauit illud templum pro se in terra hierusalem et iuda quam fundauit in secula pro se:⁊ sic patet quõ elegit tribum iuda pro suo sanctuario in quo disposuit cultum diuinum quod nullibi erat licitũ fieri nisi in hierusalem et in templo:⁊ etiaz ex illa tribu elegit dauid seruum suum in regem repro/bato saule de tribu beniamin:⁊ sic non solum fuit reprobata tribus effraym a regno:sed etiam ben/iamin propter superbiam⁊ inobedientiaz: vt pa/tet.i.Regum.xv. Et fuit electus dõ de tribu iuda: quem sustulit deus de gregibus ouium:et accepit eũ de post oues fetantes:⁊ vnxit eũ per samuelẽ:vt ibidem pz. Accepit euz dico.i.pascere.i.ad pascẽ dum ⁊ gubernãdum seruum suum iacob et israel hereditatez suã. Et sic tãq̃ elect⁹ a deo pauit eos in inocẽtia cordis:⁊ deduxit eos i intellectib⁹ ma nuũ suarum. Littera Hieronymi habet et eos in simplicitate cordis sui ⁊ in prudentia plantarum suarum deduxit eos:⁊ tũc est eadẽ sententia. Naz non gubernauit populũ cuz tyrãnide:sed cum hu militate:⁊ simplicitate:⁊ maxima prudentia quo ad agibilia. Nã cum quis regit populũ prudẽter: dicim⁹ q̃ procedit pede fixo ⁊ manu limitata. Vñ per manus ⁊ pedes intelliguntur opera facta cuz prudentia:⁊ recta deliberatiõe. ¶Ex omnibus er/go supradictis parabolis⁊ ppositionib⁹ ppositis itẽdit dõ pphetice pbare ⁊ cõcludere futurã trãs lationẽ regni ⁊ sacerdotij ⁊ veri cultus diuini a sy nagoga ⁊ pplo iudaico in pplm gẽtilẽ pp̃ter illo rũ infidelitatem ⁊ igratitudinẽ ⁊ pp̃ter istoꝝ fidẽ ⁊ humilitatẽ. Vñ dauid in psona xp̃i i carnẽ veniẽ tis exhortat pplm iudaicũ ad suscipiẽdũ eũ ⁊ le/ Figura de cultu diuino.

gem suã euãgelicã: sub cõminatione priuationis sanctuarij et regni et sacerdotij dicens. O popule meus attẽdite primo legẽ meam antiquã in qua figuratur et prophetice prenunciat aduentus meus in carnẽ et totũ mysteriũ humane redẽptionis. Et inclinate aurẽ vestrã in verba euãgelica oris mei qñ loquar vobis in carne: quia verba mea non sunt nisi veritates legis et prophetarũ: et ideo qñ veniã in carnẽ aperiã in parabolis os meũ: et loquar propositiones ab initio. i. declarabo ea mysteria euãgelica que latebant figuraliter in parabolis et propositionibus: et gestis ab initio in veteri testamento: quia lex euãgelica et testũ nouũ nil aliud est nisi manifestatio et declaratio ve. te. Et idõ attẽdite ne sitis ingrati mihi sicut patres vestri: et cauete ne accidat vobis sicut eis. Nã sicut priuaui eos sanctuario et regno et sacerdotio. Ita priuabo vos propter ingratitudinẽ. Nam sicut propter peccatũ idolatrie et propter insolentiam filiorum hely transtuli sacerdotium ab eis in Samuelem: et transtuli ab eis tabernaculum in hierlm: et propter inobediẽtiã et maliciã Saulis trãstuli regnũ in dauid Ita pariter trãsferã a vobis sanctuariũ et regnũ et sacerdotiũ in populum gẽtilẽ propter infidelitatem et ingratitudinẽ vestrã nisi audieritis me et receperitis legẽ meã et doctrinã euãgelicã que nil aliud est nisi veritas legis et prophetarum. Et in hoc consistit totũ argumentũ et sñia huius psalmi. B ¶ Sed contra conclusionẽ et principale intentũ supradicte expositionis arguũt iudei. Nã dõ in hoc psalmo non videtur concludi: e nisi qualiter trib9 effraym perdidit sanctuariũ propter ingratitudinem et peccata sua: et filij hely perdiderũt sacerdotiũ: et Saul perdidit regnum propter inobedientiam et quomodo sanctuarium translatum est in hierlm et regnum in dauid sed non ex hoc concludit expresse translationem regni et sacerdotij a synagoga in populũ gentilem prout cõcludit supradicta expositio ex quo patet supradictam expositionem esse preter intentum prophete: et esse extraneam. Ad quod respondetur quod licet in littera non exprimat: tamen ex quibusdam concessis in hoc psalmo: et presuppositis principijs theologie in prologo de necessitate infertur ista translatio sanctuarij et regni et sacerdotij a synagoga in populum gentilẽ Unde dictum est in prologo tractatu primo, et tertio: quod oĩa gesta et scripta in vete. testa. fuerunt quedam parabole: et propositiones: et figure: et signa respectu mysteriorum noui testa. quia omnia contingebant illis in figura: et per cõsequens nõ erant gratia sui: sed gratia veritatis no. testa. quia omnia erant verificanda in no. testa. Item dictum est tractatu iij. et regula. x. quod processus et discursus a figura ad figuratum et a parabola ad suam veritatem correspondentem reducitur ad quartam speciem argumentationis qua maxime vsus est dauid. Item dictum est in primo tractatu ex intentione Aristo. i. posteriorum. quod in quacunque specie argumẽtationis propositis premissis de necessitate infertur cõclusio explicite vel implicite: quia argumentator simul inducens cognoscit conclusionem in premissis propositis: eo quod conclusio continetur virtualiter in premissis. Cum ergo dauid dicit in hoc psalmo: quod omnia gesta et mysteria que narrantur in hoc psalmo intendit adducere tanquam parabolas et propositiones et exemplaria cominando similem sententiam in generatione altera futura: ergo per translationem regni et sanctuarij et sacerdotij: quam adducit et proponit tanquam parabolam et propositionem intendit conferre et concludere aliam futuram translationem sanctuarij et regni et sacerdotij ab illo populo israelitico in alterum: sed tunc non erat alius populus nisi gentilis: ergo per illam translationem comminabatur ista que figurabatur per illam: tenet consequentia: quia illa translatio sanctuarij in hierusalem: et sacerdotij in samuelem et regni a domo saul in Dauid iam erat facta quando dauid fecit hunc psalmum: sed ipse dauid comminatur aliam translationem futuram in generatione futura ab illo populo in alterum propter ingratitudinem et infidelitatem committendam contra deum quam erant cõmissuri sicut patres eorum quod sic de facto fuit impletum, quando negarunt christum. Jdo benemerito sunt a deo priuati regno et sanctuario et sacerdotio: quorum translatio facta fuit in populum gentilem conuersum ad fidem christi prout manifeste videmus esse completum. Et sic patet qualiter consideratis omnibus que dicta sunt in prologo: et que dauid presupponit in hoc psalmo quod prophetice intendebat inferre et concludere explicite vel implicite translationem regni et sanctuarij et sacerdotij ab illo populo in populum gentilem prout dictum est in supradicta expositione quod maxime confirmatur: cum manifeste videamus hoc esse completum. Et per hoc patet cecitas iudeorum.

Eus venerunt gẽtes in hereditatẽ tuã: polluerunt templum sanctũ tuum: posuerũt hierusalem in pomorum custodiam. xvi. q. vij. c. nihil.

Posuerũt morticinia seruorum tuorũ escas volatilib9 celi: carnes sanctorum tuorum bestijs terre. Mat. vij. cap.

Effuderunt sanguinem eorum tanquam aquam in circuitu hierusalem: et nõ erat qui sepeliret. xxiij. q. v. c. ij.

Facti sumus opprobrium vicinis nostris: subsannatio et illusio his qui in circuitu nostro sunt.

¶ Titulus cãticũ asaph. Ex titulo patet quod psalmus iste factus est a dauid et datus est ipsi asaph ad cãtandũ: et dirigitur toti ecclesie: eo quod asaph interpretat cõgregatio: inquantũ ex littera patet quod loquit de persecutiõe ecclesie. Sed est dubiũ pro quo statu ecclesie loquit: an pro statu ve. te. an nõ

Unde multi iudeoꝝ dicūt ꝙ loquitur de destructiōe hierlm facta ꝑ nabuchodonosor ꝛ chaldeos. Sꝫ alij arguūt ꝯtra dicētes: ꝙ hoc nō pōt stare: eo ꝙ in illa strage nō fuerūt sancti illi q̄ fuerūt trucidati: sed scelerati ꝛ idolatre: vt ptꝫ. iiij. Reg. vlti. Hic aūt dr. posuerūt carnes sanctoꝝ tuorū bestijs terre. Ideo dicūt alij ꝙ potius iste psal. loquitur de strage ꝛ vastatiōe facta per antiochū tpe machabeorū: in qua multi sancti trucidati ꝛ martyrizati sunt pro lege dei: vt ptꝫ per totū discursum primi et secundi machabeoꝝ. Sed contra hoc arguunt alij dicentes hoc non posse stare per hoc qd dicit in hoc psalmo. posuerūt hierusalem in pomorum custodiam: manifestum est ꝙ tunc non fuit totaliter destructa: sicut hic videtur dicere. Et ideo dicunt quidam hebrei moderni: ꝙ hic loquit de destructione facta per tytum ꝛ romanos: quā destructionem sperant reparari per messiam quē expectant: vt hic videtur orare. Sed ista intelligētia est falsa et erronea. Primo quia messias erat venturus in scdm templū: prout dixerūt agge⁹ ꝛ zacharias ꝛ malachias. Ex quo ptꝫ ꝙ antequā titus ꝛ romani destruxissent templū scdm iam venerat messias sicut in veritate iplētū est. Ex quo ptꝫ ꝙ oēs iudei qui fuerūt trucidati ꝛ captiuati illo excidio fuerunt scelerati et damnati ꝛ reprobati: et non sancti et iusti sicut hic dicit. Itē q: illa ruina ꝛ destructio nō debet amplius reparari: nec ipsi iudei liberari prout dictū est supra psal. lxviij. vbi dicit destrues illos: et non reedificabis eos. Et quidā catholici dicūt ꝙ iste psal. loquit de hierusalem spirituali: scꝫ de tota ecclesia xpi toto orbe diffusa. s. ꝑ isto statu ꝛ passiōe xpi vsq ad Cōstantinū in quo tpe multa milia martyrū ꝑ fide xpi occisa sunt: sed huic ꝯtrariari videt illud qd sequitur in psal. scꝫ ne memineris iniquitatū nr̄arū antiquarū ꝛc. q: in illis persecutiōibus martyres non mortui sunt pro pctis eorū: sed ꝑ fide xpi defendēda ꝛ cōfessione fidei. Et iō videtur mihi dicendū ꝙ dauid cui reuelatus est totus discursus ecclesie vsq ad vltimū iudiciū in spū ꝓuidit futurā destructionem hierusalē faciēdā ꝑ chaldeos: ꝛ eius resurrectionem faciendā per machabeos: per quas vastationes et destructiōes ꝓuidit in spū futuras ꝑsecutiōes ecclie xpi faciēdas per sectā machometicam: ꝛ ꝑ antixpm: de quib⁹ vastatiōibus ꝛ persecutionib⁹ fecit plures psal. s. psal. xliij. lxiij. ꝛ hūc lxxviij. ꝛ sequētē in quib⁹ psal. q̄dā verificātur de destructiōe hierlm facta ꝑ chaldeos: ꝛ quedā de vastatione facta per antiochū prout sunt figure persecutionū ecclie xpi. Et quedā verificātur litteraliter de persecutiōibus ecclie: puta de ꝑsecutione tyrannoꝝ: ꝛ quedā de ꝑsecutiōe machometica in qua nunc sumus: ꝛ quedā de ꝑsecutione antixpi q̄ futura expectatur: de quibus ecclesia expectat liberari: prout videbit. Nam sm August. lib. de cathecizandis rudibus per destructionē hierusalē et captiuitatē babylonie significabat et figurabatur persecutio et strages ecclesie christi facienda per tyrannos ꝛ hereticos. Et per reparationē illius hierlm et templi materialis: ꝓuidit dauid renouationē ꝛ reparationē ecclesie faciendā per

De materia huius psal.

christū. Et sic intelligentia huius psal. ꝛ prophetie est bipertita et etiā tripertita: sicut intelligentia aliorū ꝓphetarū: vt inquit Aug. xvij. de ci. c. iij. Et ideo sm hunc intellectū exponetur iste psalm⁹ et sequens. Dauid ergo preuidens in spiritu non solūmodo tunc futurā destructionē hierusalē per chaldeos et vastationē futuram per antiochū: sꝫ etiam in illis preuidit persecutionē machometicam et antichristi contra ecclesiā. Et sic inter ceteros fecit hunc psalmuꝫ. in quo psalmo tria facit. Nam primo exponit suam declamationē ꝛ querelam. Secūdo petit liberationē. Tertio subdit gratiarum actiones. Secunda ibi: vsquequo domine. Tertia ibi: nos aūt populus. ¶ Quantum ad primum est primo notandū ꝙ gētes licꝫ cōiter sumātur ꝑ populo gētili idolis quōdā dedito: tñ ꝓprie gentes dnr oēs qui viuūt sm carnē ponētes spem suam in rebus tpalib⁹ ꝛ carnalibus nō viuentes scdm spm. Et sic oēs gnatiōes ꝛ cōditiōes hoim tam iudei q̄ sarraceni ꝛ infideles dicūtur gentes q: viuūt sm generationē carnalē. xpiani aūt: quia preter gnationē carnalē sunt regenerati: ideo nō proprie dicūtur gentes: sed ppls in xpo regeneratus. Et sic intelligunt in isto psal. et etiam in ceteris qd dicit. deus venerūt gētes: nō solūmodo intelligūtur idolatre: sed sarraceni ꝛ sequaces antixpi. Scdo ē notandū ꝙ dd per destructionē babylonicam ꝛ vastationē hierusalē futurā per antiochum ꝓuidit in spū qualiter gens machometica debebat surgere ex parte arabie cōtra ecclesiā xpi que dr vere hierlm: et vastare eā ꝑ plures partes mundi. Et euertere ecclesias ꝛ sanctuaria et prophanare res sacras: sicut vidim⁹ fuisse factuꝫ per totā africā et egyptū ꝛ magnam partē ethiopie et per totā syriā ꝛ mesopotamiā ꝛ caldeā ꝛ persiam ꝛ ꝑthiā: et indiā: et scithiā: et armeniā: ꝛ asiā: ꝛ greciam: q: deduxerūt ecclesias christi quasi ad tuguria et tabernacula armentoꝝ tpe huius turci. Et hoc est ꝙ intēdit hic qd in hoc psal. Un̄ dicit conquerendo et exclamādo. O deus sicut gētes chaldeorū ꝛ grecoꝝ venerūt quondā in hereditatē tuā. scꝫ hierlm ꝛ polluerūt tēplū sctm̄ tuū ꝛ ꝓphanarunt ꝛ posuerūt. i. reddiderūt hierlm in pomorum custodiā. i. sicut tuguriū hortorū: et etiā sicut gentes antiochi posuerūt morticinia seruorū tuoruꝫ idest. cadauera sctorū volatilib⁹ celi: et dederunt carnes sanctorū tuorū comedēdas bestijs terre. Et effuderūt sanguinē ipsoꝝ tanq̄ aquā in circuitu hierlm: q: inimi iacebāt cadauera ꝙ nō erat q̄ sepeliret tempore machabeorū: ita pariter gens sarracenorū insurrexerāt tpe xpianoꝝ: ꝛ venerūt cōtra hereditatē que est ecclesia toto orbe diffusa: et polluerūt ꝛ prophanarūt templū sanctū tuum. i. oēs sacras ecclesias: et posuerūt hierusalē: scꝫ spiritualē in pomorū custodiā: q: incenderūt oēs ecclesias: et destruxerūt ꝛ reduxerūt eos quasi tuguria q̄ ponunt ad custodiēdas vineas: ꝛ hortos: et pomeria. Nā magnas ciuitates reduxerūt ad paruas villas. Et magnas ecclias ꝛ tēpla: vel fecerūt mesquitas sarracenoꝝ: aut caulas ouiū ꝛ armētorū q̄ hodie sunt coopte ramis ꝛ paleis ad moduꝫ tuguriorū: vbi speculatores solēt custodire poma

Diuisio psalmi.

q̄ dicunt gentes.

no. de ecclesie ꝓphanatione.

ris et hortos et vineas et fructus. Et etiã supradi cti machometani tot. M. martyrũ ⁊ monachorum seruorũ tuorum occiderũt in egypto ⁊ in ceteris par tibus mũdi que morticinia: idest cadauera seruo rum tuorũ posuerũt ⁊ tradiderũt volatilibus celi. Et carnes sanctorũ tuorum tradiderũt comedẽdas bestias terre. Et effuderũt sanguinẽ ipsorũ sctõrum tuorum in magnam abundãtiam tanq̃ aquã in circui tu hierusalẽ: idest ecclesie toto orbe diffuse: intan tum q̃ nõ erat qui sepeliret. Et sic facti sumus op probriũ vicinis nostris ⁊ subsannatio: idest irrisio his qui in circuitu nostro sunt: idest omnibus infi delibus qui circũquaq̃ nos premunt. Omnes iste pressure fuerunt in ecclesia complete. Primo tem pore tyrannorum vbi mortua sunt infinita milia martyrũ: que persecutio habuit finem tẽpore ma gni constãtini: sed postea fuit etiam ĩpleta in per secutione arrianorum maxime in africa tpe vvan dalorum fuit ĩpleta in persecutiõe machometica per oẽs partes mundi vsq̃ in hodiernũ diẽ. Nam gentes sarracenorũ interfecerũt in egypto infini tam multitudinẽ sanctorũ patrũ monachorũ: et ecclesias destruxerũt. Hoc idem fecerunt in syria mesopotamia et armenia: ⁊ per om̃es partes mũ di quas sue ditioni subiecerũt. Ex his ptꝫ q̃ pro pheta in hoc loco intelligit per gẽtes omnes sar racenos. Et sequaces antichristi: que peiora fa cient in suo tpe: vt inquit Aug. Et per hierlꝫ intel ligit vniuersam ecclĩam toto orbe diffusam q̃ vere dicitur hereditas dei: vt sepe dictũ est. Que quidẽ persecutio et strages figurata fuit per stragem fa ctam per nabuchodonosor in hierusalẽ.

Dist. x. d. c. xxiij q. v. c. si.

Usquequo domine irasceris in finem accendetur velut ignis zelus tuus. Effunde iram tuã in gentes que te nõ nouerunt et in regna que nomen tuũ non inuocauerunt.

Quia comederũt iacob et locum eius desolauerunt.

¶ Hec est secũda pars in qua propheta ponit suã deprecationẽ. Nam primo petit vltionẽ de supra dictis persecutoribus. Secundo petit liberari ibi Ne memineris. dicit ergo vsq̃quo domine obli uisceris nos in finem: idest totaliter: et vsq̃quo ac cendetur zelus tuus: idest ira tua velut ignis. q. d. tempus est: vt cesset ira tua a nobis: sꝫ effunde irã tuam: et indignationẽ super gentes. s. saracenorũ et aliorũ infideliũ ⁊ hereticorũ: que te nõ nouerũt per fidẽ nec charitatẽ. Et in cetera regna infide lium que nomẽ tuũ inuocauerũt: sed inuocãt ma chometũ et deos alienos: quia comederũt iacob: idest deuorauerũt totũ populũ christianũ. Et lo cum eius. i. ecclesias: ⁊ ciuitates desolauerũt ⁊c.

Esa. lxiiij. d.

Ne memineris iniquitatum nostra rum antiquarum: cito anticipẽt nos misericordie tue quia pauperes fa cti sumus nimis.

Adiuua nos deus salutaris noster et propter gloriam nominis tui domi ne libera nos: et propicius esto pec catis nostris propter nomẽ tuum. xi. q. 3. c. ad me fam.

Ne forte dicant in gẽtibus vbi ẽ deus eorũ: et innotescat in nationibus co ram oculis nostris.

Ultio sanguinis seruorum tuorum qui effusus est introeat in conspectu tuo gemitus compeditorum.

Secũdũ magnitudinem brachij tui: posside filios mortificatorum. xv. d. ca. sctã romana.

Et redde vicinis nostris septuplum in sinu eorum: improperium ipsorum quod exprobrauerunt tibi domine. xxvi. q. ij. si qs nõ dicã.

¶ Sed quia ista persecutio sarracenorum ⁊ turco rum prouenit ex demeritis et peccatis christiano rum. Ideo petit liberari a supradictis pressuris: inuocando diuinã misericordiã dicens. O dñe er go ne memineris iniq̃tatum nostrarũ antiq̃rũ. i. nõ punias nos ꝫm demerita ⁊ peccata nostra: sed ci to anticipent nos misericordie tue a supradictis malis liberando: quia pauperes et deiecti facti sumus nimis. Et ideo adiuua nos deus salutaris noster. Et libera nos propter gloriã nominis tui. et propitius esto peccatis nostris propter nomẽ tuũ qd est Jesus: q̃ quidẽ nomen importat salutem et miam in se: qd nos colimus et in quo speramus li berari. Et hoc fac ne gẽtes sarracenorum et antixp̃i: et aliorũ infidelium forte deridẽtes dicant. vbi est deus eorũ. i. Jesus deus xp̃ianorũ. q. dicãt: veniat ad liberãdũ xp̃ianos de manibus nostris: ⁊ inno tescat vltio sanguinis seruorũ in nationibus co ram oculis nr̃is: idest fiat manifesta vindicta san guinis seruorũ tuorum qui fusus est. Et gemitus compeditorũ: idest christianorum captiuorum in troeat in conspectu tuo: vt facias vindictã de per secutoribus nostris. Et scd̃m magnitudinem bra chij: idest potestatis tue possidẽ filios mortifica torum: idest libera filios eorum: qui mortui sunt pro te: et postq̃ permisisti patres martyrio coronari: vt filij remanentes pacifice seruiant tibi in regio ne christiana. Et redde vicinis persecutoribus no stris septuplum: idest punias eos septuplicter. vel redde vicinis nostris improperium ipsorum septuplum in sinu eorum: et in facie quod impro perium exprobrauerunt tibi in templum tuum. Quasi dicat multa improperia intulerunt nobis in contemptum tui. Ideo redde eis punitionem in septuplum pro retributiõe. Ex supradictis pa tet quod ecclesia christi debet liberari a persecu tione machometica in qua modo est: quia tota il la gens et secta debet grauiter puniri: et multipli citer perire ante aduentum christi: vt multi autu mant. Nos autem erimus victores. Iterum patet q̃ finaliter ecclesia est liberanda de persecutione

antixpi. Et ipse cū suis mirabiliter periturus: vt probat multipliciter per scripturas. Et per aliqđ tēpus ecclesia dz manere in sua libertate deo seruitura. Et ideo sequitur vltima pars in qua dicit.

ij.q8 s. ad mēsā t.xv.q.j. reuertimini.

Nos aūt pplus tuus et oues pascue tue: cōfitebimur tibi in seculum. In generatione et generatione annunciabimus laudem tuam.

¶ Nos ppls tuus et oues pascue tue. id est qui sacramentis tuis reficimur a supradictis persecutoribus liberati gratias agendo confitebimur tibi in seculum et annunciabimus laudem tuam in generatione et generationem .i. dum durabit generatio humana vsq ad iudicium.

xxiiij. q j. ca. loquitur.

Qui regis israel intēde q̄ deducis velut ouem ioseph.

¶ Titulus ad victoriā siue in finem super rosas aut lilia testimonium asaph. Tria ponuntur in hoc titulo per que denotatur qđ psalmus iste loquitur de xpo et ecclesia. Nam primo ponit in finē siue ad victoriā per qđ denotatur q loquitur de xpo qui est finis legis et victor cōtra diabolū et persecutores ecclesie. Scđo addit super rosas siue sup lilia: p qđ denotatur q ecclesia loquitur ad xpm. Naz vbiq in sacra scriptura per rosas siue per lilia itelligit ecclesia xpi: que est inter ceteras nationes sicut rosa inter spinas. Cantico .j. Tertio addit canticū asaph qđ iterpretatur cōgregatio. Et sic representat totā ecclesiam. Et sic patz qđ dauid fecit hunc psal. dirigens nos in xpm: loquēs in persona ecclesie. Et dedit ipm cantandū ipsi asaph: eo q representat totā ecclesiā scđm sui nois interpretationez in quo psal. dđ explicat tres pressuras ecclesie: quas preuidit in spū. Prima fuit ante aduentum xpi in qua erat totū genus hūanum in tenebris pctōrū et captiuitate diaboli: a qua captiuitate liberata est ecclesia per incarnationē et passionem xpi. Scđa fuit in persecutione tyrannorū et hereticorū et sarracenorū de qua expectat liberari per virtutē xpi: cuius modus ignoratur. Tertia pressura erit tpe antixpi de qua liberabitur per ipm xpm finaliter per aduentus eius ad iudicium. Et has tres liberationes exprimit hic ppheta. qz dicit: ostēde faciē tuā: et salui erimus. Tria ergo facit in hoc psal. Nā primo petit liberari ab vniuersali pctō per primū aduentū et passionē xpi. Scđo petit liberari a pressuris et persecutionibus inimicorum. Tertio petit liberari specialiter de persecutione antixpi: et ab oi miseria hūana per scđz aduentuz xpi: scđa ibi vineā de egypto. tertia: ibi Fiat manus tua. ¶ Quantū ad primū est notandū q genus humanū in duplici miseria erat positum ante aduentum xpi. Primo quo ad aiam: qz erat in captiuitate diaboli: et separatum a deo. Secundo quo ad corpus quia multiplici miserie corporali subiectum. Et ideo christus in hac multiplici miseria nos liberauit. Nam primo per suā mortem et passionem nos a peccato liberauit et

Genus hūanū i duplici miseria añ xpi aduentū erat positum.

saluauit et deo patri nos vniuit: per suam autem resurrectionem nos ab omni corporali miseria liberauit et nobis immortalitatez recuperauit. licz nondū possideamus: tn̄ iam ipse lucratus est nobis pro nouissimo die. Et sic promisit nos in gloriam resurrecturos. Et ideo primo hic ecclesia petit liberari a peccato quo ad animam. Scđo a corporali miseria quo ad corp' ibi. Dñe deus. B

¶ Quantum ad primū est notandū q mysterium tabernaculi siue arche federis ve .tc. significabat mysteriū incarnationis ipsius christi: sicut sepius dictū est. Nam humanitas xpi est veruz tabernaculum verbi dei: in quo latebat verbū siue diuinitas. Nam sicut in archa federis tria erant inclusa .s. tabule legis et virga Aarō: et vrna mānę: ita in illa humanitate tria erant inclusa .s. verbum et aia christi: et caro. Et sic xpus erat deus: et rex et sacerdos: et homo. Et sicut in illa archa siue tabernaculo deus inclusus dabat responsa sacerdotibus et sanctis viris vt frequenter legitur per totum discursum libri Numerorum et Josue: et iudicum qz dabat deus reponsa de tabernaculo qđ significabat qđ deus erat includendus in illa humanitate christi et exinde vel in illa debebat dare vera responsa et legem euangelicā suis apostolis et toti populo xpiano. Et sicut deus quodā deduxit illum populū israel de egypto: et fecit sibi ipsum populū peculiarē. et exinde duxit ipsum per desertum. Et introduxit ipsum in terram promissionis: ita significabat q christus dux noster nos debebat deducere de tenebris peccatorum et cōgregare ecclesiam suam ex iudeis et gētilibus. Et facere eā sibi populum peculiarem. Et dirigere eam per legem euangelicam: et introducere in patriam celestem: vel in istam ecclesiam per gratiam. et in aliam per gloriam. Hoc preuidens dauid in spiritu: dicit in persona totius ecclesie pro illo statu. O charissime messia venture qz ab initio legis regis populū israel: et educis ioseph .i. totum illum populuz velut pastor ducit ouē. Unde nota qđ totus ille populus denominatur israel a patre Jacob a quo descendebat: tamē in egypto totus ille populus dicebatur ioseph' pter dignitatem ipsius ioseph qz fuerat prefect' in egypto per pharaonē. Jdeo ppheta dicit: qui educis ioseph .i. pplm deductū a ioseph in egyptū et ibi receptum et fauoratum: sed tu fecisti postea tibi populum peculiarem: et oues pascue tue. Et voluisti esse pastor eius. Jdeo tu tanq pastor deducis illum velut ouem per desertū. Et introduxisti in terram promissionis. ergo tu xpe qui tūc illud fecisti in figura itēde i nos et fac mō ite. i. sis pastor et tanq verus pastor et verus ioseph deduc gen' humanum de ptāte diaboli et tenebris pctōrum. Et ɔgrega ecclesiam tuā tibi et pplm peculiarez et introduc eā in terrā viuētiū sicut oues pascue tue

Mysterium arche est incarnatiōis xpi .tc.

Judeorū ppls dr israel.

Qui sedes sup cherubin: manifestare corā effraim bēiamin et manasse. Excitat potentiam tuam et veni vt saluos facias nos.

vt pz .s. para. v. et .j. para ij. xv. et .s rr. vj.

Deus cõuerte nos: et ostende faciez
xxv.d.c. ab exo/dio. **tuam et salui erimus.**

no.õ che rubin in archa. ¶ Nota q de⁹ fecit fieri cherubin in archa super
que cherubin deus dicebatur sedere. Et ita dauid
precepit salomoni vt faceret duo cherubin super
que sedebat archa dñi: sicut deus dr sedere in ce/
lo super cherubin per qđ denotabatur q verbū de/
bebat includi in archa humanitatis. et ibi sedere
super duo cherubin. i. super aiam et carnez. Et ex
inde dare responsa et doctrinaz euãgelicã. Scđo
est notandum q talia respõsa maxime dedit de⁹
in sylo. que erat in terra effraym iuxta mediã tri/
bum manasse. qz ille due tribus reputabãtur qua
si vna. eo q erant fratres. Sed quia postea archa
fuit mutata de effraym in azotū. Et exinde redu/
cta in gabaam: que est in tribu effraim: ideo ibi p
multa tempora deus dedit respõsa ex archa per
qđ denotatur qđ deus incarnatus daturus erat re/
sponsa pplo christiano significato per istos tres
hic nominatos. Nam effraim interpretatur au/
gmentuz ad denotandum qđ populus christian⁹
cui danda erat lex euangelica erat augend⁹ per
totum munduz. Et per beniamin q dicitur filius
dextere significabatur etiam populus christian⁹
qui per christuz qui dicitur dextera dei patris est
regeneratus. Et per manassez intelligitur popu
lus gentilis qui erat oblitus quondaz a deo: sed
postea vocatus per apostolos recepit responsa
euangelica. Et ideo iste tres tribus collocaban
tur in parte occidentali ipsius tabernaculi ver/
Nota. sus quas deus dabat responsa. Et similiter sunt
collocate in ordine in terra promissionis ad par/
tem occidentalem. quod totum factum factum
fuerat in figura prout significabant populū xpia
nū: qui recepturus erat responsa legis euãgelice.
Hoc ergo preuidens dauid in spū dicit. O xpe q
sedes super duo cherubin in celo et etiam in ar/
cha qđ significabat mysteriū incarnationis: ita
veni in carnem vt sedeas super duo cherubin scz
anime et corporis in eadem humanitate: aut super
duo testamenta. s. nouum et vetus: et sedeas etiaz
super duos pplos ad fidē cõuersos. s. ex iudeis et
gentilibus veni ergo et manifestare. i. sis manife
stus coram effraim beniamin. et manasse. i. ad po
pulum xpianum per totum orbem augmentatuz
et filium dextere. i. per xpm regeneratū et domuz
patris sui. i. gentilitatis: et idolatrie oblitū. Ma
nifesta ergo te populo xpiano et da ipsi responsa
euangelica: sicut tunc dabas in deserto. Et in ter/
ra promissionis responsa coram effraim benia/
min et manasse et no. etiã vt legit gen. xlviij. q io
iacob be nedixit filios io seph. seph obtulit duos filios. s. effraim, et manassem
patri suo iacob vt bñdiceret eos et posuit manas/
sem ad dexteram vt imponeret ipsi manum dexte
ram super caput ad benedicendum. Et posuit ef
fraim ad sinistram vt imponeret ei sinistraz manū
super caput eo qđ erat iunior sed iacob inspira/
tus spiritu sancto cancellatis manib⁹ posuit dex
teram super effraim qui erat ad sinistram: et po/
suit sinistrã super caput manassis qui erat ad dex
terã. Et ideo tribus effraim multiplicata fuit et
augmenta in magnum numerū super omnes alis
tribus. Et sic manasses dr quasi oblitus a patre
Et postpositus. Et ideo illa tribus fuit diuisa.
Nam media pars cepit sortez vltra iordanem in
parte orientali. Et alia pars citra iordanē in par
te occidentali. Istud mysterium figurauit q deus
pater debebat ponere dexteram suam. i. filiū suū
xpm super pplm xpianum qui erat iunior: et illum
multiplicare in magnū numerū ex populo genti/
li q semp fuerat ad sinistrã et in minori dignitate
et sic dedit ipsi benedictionē spūalem. Et posuit
sinistrã suã sup pplz iudeorū: et oblit⁹ est eius et nõ
dedit ipsi bñdictionem spūalem. per hoc aūt qđ
tribus manassis fuit diuisa in duas partes. Qua
rum vna mansit vltra iordanē inter idolatras. Et
altera circa iordanem iuncta cum populo effraiz
significatum fuit q populus iudeorum fuerat in
duas partes diuidendus: quarū vna erat vētura
ad fidē xpi vt sub eius dextera ptegeretur. Et debe
bat transire iordanē per aquas baptismales. Sz
altera erat in iordane peccati et perfidie mãsura
Et illa dr pprie pars oblita. Et de hac particula
dr per pphAm manifestare coram effraim: benia/
min et manasse. vel possumus dicere q oibus istis
tribubus. s. gentib⁹ intellectis per manassem lex
euãgelica fuit manifestata. Sz soli gētiles et apo
stoli cum quibusdam bonis iudeis receperūt le/
gem euangelicam. Ceteri aūt mali iudei obliti et
cōtēnentes oracula prophetarū et mysteria sacre
scripture: legem euangelicam recipere noluerunt
ppheta ergo xpm inuocat vt veniat ad manifestã
dum se oibus: tam bonis q malis et vt ponat dexte
ram suam. i. bñdictionem spūalem super bonos
scz iudeos et apostolos et discipulos: et sinistram
scz maledictionē super malos. Et hoc est qđ dicit
manifestare corã effrayz &c. Sz qz talis manifesta
tio et saluatio et redemptio habebat fieri per in/
carnationem et passionem veniendo in hunc mun
dum. Ideo subdit propheta dicens. O christe ex/
cita potentiã tuam: et descende de celo: et veni in
carnē vt saluos facias nos per morē et passionez
Sed quia non sufficit quod tu venias in carnem:
et predices legem euãgelicaz nisi disponas nos
ad eam recipiendam. Ideo tu dñe virtutū cõuer/
te nos gratiam spiritussancti largiendo vt fidem
recipiamus et faciem. i. humanitatem tuam per
quam tua diuinitas notificetur et tua volūtas. et
sic salui erimus.

Dñe deus virtutum: quousqz irasce vij. q. i. c. aduersi/
ris super orationem serui tui. tas.
Cibabis nos pane lachrymarum et Et. xxiij. q. iiij. qd facit. et
potum dabis nobis in lachrymis in c. nimiū
mensura. infra eo.
Posuisti nos in contradictionem vi
cinis nostris: et inimici nostri subsan
nauerunt nos.
Deus virtutū conuerte nos: et ostide
faciem tuam et salui erimus.

¶ Hic secundo petit liberari ab omni miseria corporali sicut liberatus fuit populus de babylonia per iesum sacerdotem zorobabel. Unde ait. O domine xpe deus virtutum et angelorum quousque irasceris super orationem servi tui eam nō audiendo et cibabis nos in hoc mundo pane lachrimarum. Et potum dabis nobis in mensura .i. ad magnā quātitatem. Quasi dicat q non comedimus nec bibimus nisi cū lachrimis pre multitudine afflictionū quia posuisti nos in contradictionem vicinis nostris: quia circunquaque nos affligūt et inimici nostri subsannauerunt nos et deriserūt nos: totū hoc fuit impletum ad litteram in captiuitate babylonica a qua fuerant liberati p iesum sacerdotem siue petrū que quidem captiuitas significabat captiuitatē sanctorum patrū existentium in limbo inferni faciē xpi expectantium. Et iō sequit in persona eorum. Dñe deus virtutum cōuerte nos et ostēde faciē tuā et salui erim⁹. Un sicut xps ostēdit faciem suā in terris p incarnatiōem et pdicatiōem et mortē et passionem et liberauit oēs a pctō: ita in inferno ostēdit faciē sue oipotētie: cū aia eius xbo vnita descēdit ad inferos et confregit portas ereas et vectes ferreos et inde traxit sctōs patres. Et de hac ostēsione faciei dicit hic pphēta. Dñe de⁹ virtutū conuerte nos ad te: et ostēde faciem tuā in inferno: et salui et liberati erimus. Etiā hoc idem potest intelligi de ostensione faciei xpi post resurrectionem in qua se ostendit discipulis in facie inmortali et impassibili. Un sicut ante resurrectionem se ostenderat mūdo in carne et facie passibili et mortali: p quā nos liberauit a peccato et morte spūali: ita post resurrectionem se ostendit in facie et carne impassibili et immortali per quam nos liberauit ab omni miseria et morte corporali quam immortalitatem possidebim⁹ in nouissimo die et sic erim⁹ liberati a lachrymis et ab omni miseria. Et sic patet q ista ostēsio faciei christi quam petit propheta in secundo loco in hoc versiculo potest intelligi de ostensione faciei xpi post resurrectionē in carne impassibili et immortali q̄ quidē ostensio fuit nobis necessaria.

(Ostēdit xps faciē — left margin)

(Exo.xv. — left margin) **Vineam de egypto transtulisti: eiecisti gentes et plantasti eam.**

Dux itineris fuisti in cōspectu eius et plātasti radices ei⁹ et impleuit terrā

Operuit montes vmbra eius: et arbusta eius cedros dei. (exo.xvij. — left margin)

Extendēt palmites suos vsque ad mare: et vsque ad flumē propagines eius.

¶ Hic petit liberari ecclesia ab omnibus persecutionibus inimicorum. Unde nota q ecclesia illico post ascensionem christi cepit affligi et pati persecutiones. Primo a iudeis. Scdo a tyrānis. Tertio ab hereticis et sarracenis. Quarto patietur ab āti xpo: a quibus persecutiōibus liberabitur ecclesia totaliter i scdo aduētu xpi ad iudiciū. Et hāc liberationem petit in hac vltima parte: q̄ quidem persecutiones fuerunt figurate per antiochum tempore machabeorum. Unde dicit hic. O dñe iesu christe tu transtulisti quondam vineam id est filiorum populum israel de egypto: et eiecisti gentes de terra promissionis. Et plantasti eam scilicet vineam tuam et ibidem id est collocasti pariter tu transtulisti et traxisti vineam tuam id est religionem christianam de tenebris peccatorum. Et eiecisti idolatriam et plātasti in populo gentili doctrinam euangelicam. Et fuisti dux itineris in conspectu illius populi per lumen legis euangelice. Et plantasti radices huius vinee qui sunt articuli fidei per totum mundum et sic ista vinea christiane religionis impleuit totam terrā a solis ortu vsque ad occasum. Et vmbra eius operuit omnes montes et arbusta eius cooperuerunt omnes cedros dei id est omnes reges et principes et philosophos iugo fidei subiecit. Et ideo ista religio christiana extēdit palmites suos id est apostolos et martyres suos vsque ad mare oceanum tam orientale quā occidentale. Et extendit propagines suas vsque ad flumina: id est vsque ad fontē nili: et tanayo: gangis etc.

Ut quid destruxisti maceriam eius: et vindemiant eam oēs qui pretergrediuntur viam. (f.q.iiij.c hominis. f.ecōtra — right margin)

Exterminauit eam aper de silua: et singularis ferus depastus est eam.

¶ Quid id est quare destruxisti maceriam id est muros et fortitudinem eius: et omnes qui pretergrediuntur viam scilicet extranei et infideles vindemiant eam id est deuorant et depredantur. ¶ Nam aper de silua scilicet machometus cum sua secta exterminauit eam: et singularis ferus scilicet antichristus depastus est eam. Unde nota quod tota secta machometica siue machometus cum sequacibus suis: dicitur aper de silua eo quod arabes et Tartari et Turci: qui ceperunt et sequuntur illam sectam: omnes erant pastores armentorum: et homines siluestres per siluas vagantes. Et isti exterminauerunt vineam christi propter peccata nostra: vt dictum est. psal.liiij.et.lxxxi. Antichristus autem dicitur singularis ferus: quia pre ceteris omnibus erit seuior et crudelior. Et ideo propheta in persona totius ecclesie inuocat christum vt veniat ad liberandum nos de supradictis bestiis: que totā ecclesiam debent deuorare. Et ideo dicit christum inuocando.

De⁹ virtutū cōuertere: respice de celo et vide et visita vineā istam. (xv.dist.c. ferā.xi.q iij.ad mēsam. xij.q.i. exemplum. et.xiij.q iiij.c.q̄ hoc. pe.di.ij. c.8 ein. — right margin)

Et pfice eā quā plātauit dextera tua et super filiū quē cōfirmasti tibi.

Incensa igni et suffossa: ab increpatione vultus tui peribunt.

Fiat manus tua super virum dextere tue: et super filium hominis quem confirmasti tibi.

¶ O deus virtutum et triumphorũ converte nos quia quod patimur peccata nostra meruerũt. Et ne deseras nos: sz respice de celo oculo misericordie. Et vide afflictionem nostram. Et visita istam veniam tuam ⁊ perfice eam: quia ad magnaz partem apostatavit decepta per sarracenos et anti/christum quam vivam plantavit filius tuus qui est dexter a tua. Et ideo. O deus pater respice ie/sum xp̄m filium hominis: id est filiũ virginis Marie: vel filium adam s̄m carnem ⁊ descendentiam matris quem tibi confirmasti id est verbo tuo vnisti et assumpsisti. Nam tota ista vinea est suffossa et destructa igni et afflictione istarum bestiarum. Ideo ab increpatione vultus tui peribunt: id est fac vt iste bestie pereant ab increpatione et indi/gnatione ire tue. Et fac manus tua et omnipotẽ/tia super christum verum dextere id est potentie tue: et pro id est super filium hominis id est filiuz virginis quem tibi confirmasti et elegisti vt ipse christus veniat ad liberandũ nos de supradictis bestijs et ꝑsecutionibus in secundo adventu suo.

xciij. di. c. legi/mus. s. q s. c. mire ꝫ. eodẽ. **Et non discedimus a te: vivifica/bis nos et nomen tuum invocabi/mus.**

Domine deus virtutum converte nos: et ostende faciem tuam et salui erimus.

¶ Licet multi decepti discesserint a te: et secuti fuerint machometum et antichristum propter bona temporalia: tamen nos in firma fide persistentes non discedimus: nec discedere intendimus a te. Et ideo tu vivificabis nos dando fortitudinẽ ad resistendum. Et sic invocabimus nomen tuuz. Et Et etiam vivificabis id est resuscitabis nos pre/bendo corpora gloriosa in premium. Et ideo xpe domine deus virtutum converte nos ad te semp in novissimo die: ⁊ ostende faciem tuaz gloriosaz id est veni ad iudicandum vivos ⁊ mortuos in potestate magna et maiestate: et retribue nobis premium eternum in celo: et persecutoribus nostris penam eternam. ¶ Ex supradictis pꝫ: ꝙ licet iste psalmus possit exponi literaliter de liberatione populi iudaici a tribus pressuris: scilicet a captivitate egyptiaca ⁊ a captivitate babylonica ⁊ ab afflictione antiochica tempore machabeoruz: tñ quia ille tres liberatiões significabãt tales tres liberationes futuras per christum in ecclesia sci/licet liberationem a peccato per mortem et pas/sionem et liberationem patrum a lymbo per de/scensum ad inferos: et ab omnibus persecutioni/bus infidelium ipsius ecclesie. Ideo melius est ꝙ iste psalmus exponatur vltra sensum literalem si/cut expositus est. D ¶ Unde tota ecclesia ter petit faciem christi et presentiam vt veniat ad libe/randum et saluandum eam: sicut ter dicitur domine deus virtutum. Unde primo petit quod osten/dat faciem in carne mortali et passibili in hoc mõdo ad saluandum a peccato. Secũdo petit vt ostẽdat faciem suam in inferno ad extrahendos san/ctos patres: et etiam ostendat faciẽ suam impas/sibilem et immortalem post resurrectionem ad sal/uandum ab omni corporali miseria. Tertio petit vt christus ostendat faciem suam gloriosam cum potestate magna et maiestate in finali iudicio vt perficiat suam vineam: et imponat laborum fi/nem et persecutionũ in ea. Et tribuat bonis glo/riam et malis penam eternam. Et sic prudens le/ctor poterit supradicto modo exponere presentẽ psalmũ pro ecclesia posita in quacunqꝫ afflictio/ne. Et etiam quilibet fidelis positus in pressu/ra potest cum presenti psalmo orare: vt deus libe/ret eum. Et sic etiam ecclesia dicit nunc hunc psalmum vt liberet eam de manu trium bestiaruz scilicet sarracenorum tartarorum et turcorum: et ostendat christus faciem et potentiam suam con/tra eos: vel potest dici ꝙ sicut ille populus passus est quattuor persecutiones in testamento veteri: scilicet persecutionem egyptiacam et finitimo/rum tempore iudicum et babylonicam et antio/chicam tempore machabeorum: ita ecclesia post ascensionem christi passa est quattuor persecutiones. Prima fuit tyrannorum. Secunda heretico/rum. Tertia sarracenorum. Quarta antichristi. De prima fuit liberata per martyres tempore Con/stantini. de secunda per doctores tempore Augustini. de tertia expectat liberari: et de quarta. De omnibus ergo his quattuor persecutiõibus pe/tit ecclesia liberari in hoc psalmo: petendo vt de⁹ ostẽdat ipsi faciem misericordie et fauoris secun/dum ꝙ quater dicit: ostende faciez tuam: et cetera Et sic prudens lector poterit adaptare hunc psalmum supradictis quattuor persecutionibus temporalibus: quia in duplici spiritu loquitur dauid in hoc psalmo: eo ꝙ habuit duplicem spiritum prophetie in eo.

Exultate deo adiutori nostro iubilate deo iacob xcv. d. c. ecce. et xiij. q. s. s. his. ita.
Sumite psalmum et date tympanũ: psalteriũ iocũdũ cũ cythara
Buccinate in neomenia tuba: in insigni die solennitatis vestre.

¶ Huic psalmo preponitur titulus victori sine in finem in torcularibus asaph. Ex quo titulo apparet ꝙ dauid fecit hunc psalmum: et dedit ipm cãtandum ipsi asaph: ad victoriã vocuz tpe torcu/lariuz. Et sic in hoc titulo pꝫ cantor siue modus cantandi: et tẽpus in quo cantabat̃ psal. sed licet titulus non exprimat musicalia instrumẽta cũ quibus cantabatur: tamen in psalmo exprimitur qualiter cantabatur cum quinqꝫ musicis instrumẽtis scꝫ cũ cornu ⁊ tuba: ⁊ tympano ⁊ psalterio ⁊ cythara. Prima ergo pticula hui⁹ tituli iã est nobis nota per ea q̃ dicta sunt i ceteris psal. Nã per hoc ꝙ iste psal. cantabat̃ in finẽ cũ oĩ conatu vocuz vsqꝫ ad vltimũ punctũ: denotatur ꝙ iste psalmus dirigitur in christũ qui est finis legis: et vocabat eum cum maximo conatu: vt veniret in carnẽ. Sed pro

Eccl'ia petit xp̄i faciem.

declaratione tot⁹ tituli et psal. Restāt tria videnda: vt capiamus intelligentiā psal. Primo est videndum qđ est hoc tp̄s torculariū: ꝛ in quibus festiuitatibus precepit dauid cātari hūc psal. Secūdo quare et ad quē finē precepit ipsum cantari tali tēpore. Tertio quare precepit ipsum cantari cum talibus instrumentis musicis C ¶ Quātum ad primū est dicendū ꝙ tēpus torculariū est mensis septēbris: qui đr septimus mensis anni: incipiendo a Martio qui est primus mensis anni qui quidē mēsis septimus đr tēpus torculariū eo ꝙ in tali mense vindemie iā mature colligebātur: et in torcularibus ex eis vinū torquebatur: et in cellarijs reponebāt: in quo mēse septimo de⁹ precepit tria festa solennia celebrari vt p̄z Leui. xxiij. Nume. xxix. s. festū tubarū in prima die mensis ad memoriā liberatiōis Ysaac de sacrificio ꝓ quo aries fuit immolatus Ge. xxij. Secūdo precepit deus celebrari festū ꝓpiciationis decimo die eiusdē mensis in memoriā propiciationis filiorum israel: qñ deus ꝓpiciatus est eis pro peccato vituli cōflatilis. Exo. xxxij. Tertio p̄cepit de⁹ celebrari festum tabernaculorum decimaquinta eiusdem mensis in memoriā peregrinationis deserti: in qua habitabant in tabernaculis: vel potius in memoriaꝫ quietis et possessionis terre ꝓmissionis in qua quieuerunt a peregrinatione et habitatione tabernaculorū mobilium. Hoc festū celebrabāt per octo dies et octauus erat solēnis qui dicebatur festū cetus siue collecte. Et sic tot⁹ ille mensis septimus erat illi pplo festiuus. Dicebatur ergo ille mensis septimus mensis siue tp̄s vindemiarū et collectarū et torcularium liberationis et ꝓpiciationis et tabernaculoꝝ: siue quietis rōne illarū festiuitatū. Et in hoc mense toto festiuo dauid precepit cātari istū psal. Sed restat scđm sciendū quare et ad quē finem precepit de⁹ ista festa celebrari et dauid ipsum psal. cātari in tali tempore torculariū et in talib⁹ festiuitatib⁹. Ad hoc r̄ndent iudei dicētes: ꝙ cā quare deus p̄cepit ista festa celebrari in septimo mense fuit: qꝛ in tali tp̄e et mense deus creauit mundū. Et ideo voluit ꝙ totus ille mensis esset festiuus et hoc ꝓbant sic. Nā deus omnia creauit in sua perfectione qꝛ perfecta sunt dei opera. Deuter. xxxij. Igitꝛ in ille mense creauit deus mundum quod confirmatur. Nam illico post creationem adam comedit de fructibus paradisi. Sed oppositū dicitur Exo. xij. de martio mensis iste primus erit vobis in mensibus anni. Unde tota ecclesia tenet ꝙ mūdus fuit creatus in equinoctio vernali: et per consequens in mense martij et sic fuit ille primus mēsis anni et per ꝯsequens septēber fuit septimus et sic sacra scriptura semper septembrē appellat septimum mensem. vt p̄z Leui. xxiij. nec valet cōfirmatio et ratio eorum immo minor est falsa: qꝛ in mense septimo arbores sunt oēs in sua perfectione immo in sua defectione: quia pro maiori parte omnes fructus sunt collecti: et folia cadūt ab arboribus ꝓpter autūnum imminentem. Et qꝛ omnes fructus erant collecti deus precipiebat tunc festa celebrari: quando vero dicuntur et omnes arbores fuerunt create cū suis fructibus maxime qꝛ adam illico comedit. Respondetꝛ ꝙ verū est maxime in illo hemispherio australi vbi adaꝫ fuit positus vbi nunꝗ deficiūt fructus nec cadūt folia propter fauorem celi et astrorū in illa paradiso: sed in ista nostra parte aquilonari defecit postea propter pctm̄ illa fecūditas ꝑut dictum est psal. lxxi. Et ideo catholice r̄ndendo ad questum est dicendū scđm regulas et principia ꝓposita in ꝓlogo ꝙ cū xp̄s fuit finis totius legis ve. et tota lex tendebat ad xp̄m tanꝗ via in propriuꝫ terminum ꝛ finem. Ideo sicut oīa cōtingebant illis in figurā ita oīa precepta legis data sunt illis in signū et figuram futurorum mysteriorū xp̄i et ecclesie sue. Et sic sicut illud tabernaculum et templum et illa ciuitas hierusalem fuit dedicata et consecrata ad cultum diuinū in figurā totius ecclesie xp̄i toto orbe diffuse. Ita pariter oīa illa festa tp̄alia q̄ celebrabantꝛ in septimo mense cū ceteris fuerunt a deo dedicata et precepta in signū et figurā totius tp̄is xp̄i messie. Nā sicut xp̄s fuit finis totius legis ita totum tempus gratie fuit finis totius tp̄is legis et oīm festiuitatū eius. Et ideo oīa illa figurabāt tp̄s xp̄i messie cuius erāt figure. D ¶ Ad cuius maiorē declarationē est iterū aduertendū ꝙ oīa festa veteris legis fuerūt precepta celebrari in fine alicui⁹ septenarij. Naꝫ sabbatum vsuale fuit preceptū celebrari in quolibet septimo die hebdomade. Et festuꝫ pentecostes in septima septimana post pasca in memoriam dationis legis. Et festū tubarū et expiationis et tabernaculorū et collectarum in septimo mense. Et sabbatuꝫ terre in septimo anno vt omnia ista patent Leui. xxiij. Nume. xxix. Ideo sicut omnia alia erant figuratiua et significatiua: ita iste numerus septenarius erat figuratiuus tot⁹ temporis ecclesie. Nam sicut vna est ecclesia ab adam vsqꝫ ad iudiciū hn̄s distincta mēbra successiue. Ita fuit vnū tēpus habens distinctas etates et dies et menses et annos. Et sic sicut sunt et cōputantur septem etates mundi. Ita cōputantur septem dies siue menses siue anni mundi: nō soluꝫ scđm nos: sed etiam scđm hebreos. Et sic prima dies mundi fuit ab Adam vsqꝫ ad Noe. Et secunda dies siue mensis aut annus mundi a Noe vsqꝫ ad Abraam. tertia vero ab Abraam vsqꝫ ad Moysen. Exinde quarta vsqꝫ ad Dauid. Exinde quinta vsqꝫ ad captiuitatē babylonis. Et exinde sexta vsqꝫ ad Christum. Et exinde septima vsqꝫ ad iudicium. Et ideo hebrei totū tēpus ab Adam vsqꝫ ad diluuium appellant tempus et diem primi mundi: et a diluuio vsqꝫ ad Abraam appellāt tempus et diem secundi mundi. Et ab Abraam vsqꝫ ad moysen appellant tempus et diem circūcisionis. eo ꝙ sola circūcisio currebat in populo dei. A moyse aūt vsqꝫ ad Dauid appellant tp̄s ꝛ diē tabernaculi eo ꝙ in solo tabernaculo fiebāt legalia. A dauid aūt vsqꝫ ad captiuitatē appellant tp̄s ꝛ diē p̄mi tēpli. A reditu captiuitatis babylonice vsqꝫ ad vespasianū appellant tp̄s et diē secūdi tēpli. Totū vero residuū post destructionē secūdi tēpli appellant tēpus regis Messie: eo ꝙ

Marginal notes (left column):

Tp̄s torculariuꝫ est mēsis septembris.

tria festa solennia celebranda.

Mūd⁹ creatus.

sm oẽs prophetas rex Messias erat venturus in fine scdi tẽpli. Et sic oẽs rabini iudeorũ totam istam septimã etatez post scdm tẽplũ asserũt esse tps ⁊ dies regis messie et sic cõtinue expectant euz frustra vt patebit in fine huius libri. Ex oibus su pradictis ptz ꝙ ista tota vltima etas post aduen tum xpi est septimus dies et septimus mensis et annus mũdi: et vniuersalis ecclesie figurat⁹ ⁊ si gnificatus per illũ diẽ septimũ et mensem et an nuz: quẽ deus precepit celebrari in lege. ⁊ per ꝯñs totum illud tps grẽ et tps euangelicũ in quo su mus est illud sabbatuz in lege figuratũ: et qd de in figura precepit celebrari in fine cuiuslibet se ptimane: et est ille septimus mensis mẽsis in quo precepit illa quatuor festa in figura celebrari. et ille est septimus annus figuratus per sabbatum terre. Et per ꝯñs totũ illud tps dr verũ sabbatũ in quo precipimur cessare ab opibus legis mo saice et ab oi ope seruilis pcti. Et totũ hoc tps ẽ septimus mẽsis i quo pcipimur celebrare illa oia q̃tuor festa i re ⁊ vitate: q̃ illi celebrabãt et obser uabant in figura. Nã totũ hoc tps est dies libera tionis et expiationis et salutis ⁊ hũane redem ptionis de quo dr Esa. xlviij. Tpe accepto exau diui te et in die salutis auxiliatus sum tibi. Item est ann⁹ placabilis et dies medele et indulgẽtie et redẽptiõis. Esa. lxi. Sps dñi sup me eo ꝙ vn xit me: ad annũciandũ mansuetis misit me vt me derer contritos corde et predicarẽ captiuis indul gentiã et clausis apertionez: et predicarẽ annum placabilẽ dño ⁊c. Cum ergo queritẽ quare deus p̃ cepit celebrare illa quatuor festa in septimo mẽ se et tpe vindemiarũ et torculariũ: Rñdeẽ ꝙ illud p̃cepit in figura eo ꝙ ille septimus mensis figu rabat istũ septimum mensem grẽ et euãgelicum in quo sumus: in quo illa mysteria illarũ quatuor festiuitatũ erant implenda. s. mysterium sacrifi cij abrae. et mysteriũ ꝓpiciationis vniuersalis ⁊ mysteriũ tabernaculorũ et torcularium. Nam sa crificũ abrae fuit impletũ per xpm in cruce et my sterium ꝓpiciationis et expiatiõis nostrorũ oim pctõrũ. Et mysterium tabernaculorũ in quib⁹ ha bitamus per grãm in hac militãti ecclesia. Et cõ pletum est mysterium torculariũ et collecte alio rum fructuũ. Nã xps expressit vinũ euangelicũ et ecclesiasticorũ sacrorũ ex vindemia legis veteris et separauit vinũ a vinaceo: et oleũ ab amurca. et granũ euangelicũ ex palleis cerimonialiũ legis. Oleum aũt et vinũ euangelicũ reposuit in cella rio: et granum in horreo ecclie quibus nos frui mur in hac ecclesia per grãz. Et sic illa festa que illi semel in septimana et semel in anno celebra bant in figura. Nos semp et iugiter et ꝯtinue ob seruamus et celebramus in veritate prout latius videbitur in questione finali deo concedente. Et ideo dauid precepit cantari istũ psalmum in se ptimo mense tpe torculariũ qd primo querebaẽ. Sed nunc restat videndũ quare precepit ipsuz cã tari cum tympano et psalterio et cythara ⁊c. Ad qd rñdetur sicut dictũ est in ꝓlogo tractatu quin to et latius dicetur psal. vlti. qd oia illa instrumẽ ta musicalia cum quibus dauid precepit cantari

Not. qd etas se ptima. ẽ sabbatũ

Questõ.

psalmos figurabãt futura mysteria xpi et ecclesie Nam tympanum significabat passionem christi qui erat percutiendus et flagellandus ⁊c. et cor nu figurabat imperium et crucem xpi. cum qua debebat diabolum debellare: et psalteriũ figu rabat decem articulos fidei euangelice: ⁊ decem precepta: cythara aũt triãgularis figurabat fidẽ articulorũ et obseruantiã preceptorũ et grãm sa cramentoruz in quibus tota consistit xpiana re ligio. turba vero figurabat euangelicã predica tionem et vocationem fidelium ad fidẽ xpi ad re cipiendam salutem que oia figurabantur in lege et prenunciantur prophetice in hoc psalmo que oia preuidens dauid in spiritu fecit hunc psal mũ et dedit ipsum cantandũ choro ipsius a saph eo qd dirigitur toti ecclesie. Et precepit ipsum cã tari ad victoriam vocum cum toto conatu et cum supradictis instrumentis: eo ꝙ lex vocabat chri stum vt veniret ad liberandũ et redimẽduz genus humanum prout per omnia illa gesta legis figu rabãtur. In quo quidẽ psalmo dauid excitat om nes fideles vete. testa. et illius status vt celebrent illa festa in figura sub fide christi futuri vocãdo ipsum vt veniat in carnem ad complendum om nia illa mysteria per illum mensem septimum et illa festa figurata. Et vt recipiãt christũ in suo ad uentu cum summa exultatione. Et ex consequen ti apostrophat ad fideles noui testamenti exhor tando vt cum receperint Christum celebrent il lum septimum mẽsem et illa sabbata. Et festa in re et veritate in hoc mense et sabbato gratie per illa sabbata vete. leg. figurata. ⁊ celebramus ista festa cum tympano et psalterio: et cythara euan gelica. Et sic semper iste psalmus est legendus et cantandus fidelibus cum duplici spiritu. in quo quidem psalmo duo facit dauid. Nam primo ex citat sinagogã pro illo statu ad celebrandũ figu raliter illa quatuor festa cũ illis musicis instrũis vocando xpm in carnem vt veniat ad implenduz omnia illa mysteria in veritate. Scdo introducit xpm venientẽ in carnẽ vocantem populũ iudeorũ vt audiat eius legẽ euangelicã et recipiat ipsum ibi. In tribulatione inuocasti me. ¶ Quantũ ergo ad primũ dicit ꝓpheta. O sinagoga. O popule israel exultate in his festiuitatibus deo nostro: et iubilate nõ dijs gentiũ sed deo Jacob qui est ve rus deus. Et in hac celebratione et cantu sumite psalmũ idest cantate hũc psalmum ⁊ date. i. per cutite tympanũ in signũ passionis xpi futuri. Et pulsate psalteriũ iocũdũ idest libenter adimple te decẽ precepta cũ cythara. i. cũ hymnis et laudi bus. Buccinate cũ buccina et cornu in memoriaz sacrificij abrae et cum tuba neomenia ꝓ grãrum actione de collatione nouarũ frugũ et vindemia rũ i h̃ festo neomenie ⁊ isigni die solẽnitatis nr̃e s. in festo solẽni scenophegie in memoriã fictionis tabernaculi. Quasi dicat celebrate cũ exultatiõe oẽs has quatuor festiuitates cum his bis quinq̃ instr̃is ⁊c. Et reddit cãm quare dicens.

Quia preceptum in israel est: et iudi cium deo Jacob.

Tympa nuz pas sio ẽ xpi.

Al's non hũ: q̃a israel est datiui casus.

¶ Preceptum est in israel a domino. Leui.xxiij. et Numeri.xxviij. qui precepit huiusmodi quattuor festa cum sacrificio celebrari: ⁊ iudicium est deo iacob. Nam sub iudicio et comminatione maledictionis et punitionis hoc precepit de⁹ ipsi iacob. i. populo israel filio iacob. Et reddit causam quare deus instituit ista festa dicens.

Exo.xij. **Testimoniū in ioseph posuit illud cum exiret de terra egypti linguam quam non nouerat audiuit.**

Exod.ij. **Diuertit ab oneribus dorsum eius: manus eius in cophino seruierunt.**

¶ Deus posuit ⁊ instituit illud preceptū ⁊ legē in testimonium ⁊ fedus ⁊ memoriam ipsi Joseph. i. populo israel qui in egypto Joseph ab egyptijs nominabatur. quasi a nobiliori: vt dictū est. Ideo dicit quod toti israel posuit hāc legē de festis celebrādis in testimoniū ⁊ memoriā cū exiret de terra egypti: quia tūc audiuit ille popul⁹ linguā quā nunquam nouerat. Nam nesciebat loqui nisi egyptiace. In qua lingua nutriti fuerant in egypto: sed cum fuerunt in deserto ⁊ in terra pmissiōis cōmunicādo cum ceteris gentibus didicerunt idiomata ⁊ linguas ignotas. Et etiam dicit quod moyses cogebat eos loqui lingua hebraica: que fuerat obliuioni tradita. Et etiam ille popul⁹ audiuit linguā ignotā: cū legē per os moysi a deo datam accepit. In qua sunt ⁊ erāt cerimonie ⁊ pcepta ⁊ mysteria eis ignota. q. d. quod deus instituit hoc pceptū quando eduxit isrl de egypto ⁊ docuit nouā leges. Et etiā quia de egypto liberat⁹ ille popul⁹ diuertit ⁊ remouit dorsum ei⁹ ab onerib⁹: quia ipsi seruiebat ⁊ opera vilia exercebat portādo onera supra dorsū eius quia omnes erant portitores onerū per domos pro vili precio. Et ideo sequitur: ⁊ manus eius in cophino seruierunt: quia in cophinis ⁊ sportis portabant terrā ad faciendos lateres vt patet Exodi.ij. sed ab omnibus his fuerunt diuersi ⁊ subtracti ⁊ liberati tunc. Cum ergo essent in mōte synai deus precepit huiusmodi festa inter cetera precepta cerimonialia. In memoriam et pro gratiarum actione tantorū beneficiorum receptorum. Et in figuram futurorum vt dictum est. Ergo bene merito debent filij israel tales festiuitates celebrare cum omnibus cerimonijs supradictis. Quasi dicat. O filij israel celebrate huiusmodi festiuitates non solum litteraliter cum cerimonijs: sed cum intelligentia allegorica et spirituali id est desiderate et petite accelerari aduentum messie per huiusmodi mysteria figuratum. Et cum venerit recipite eum: qui nos debet a iugo legis ⁊ a peccato liberare. Et seruate eius legem et precepta: quia ista lex vere ibi est finienda quia ibi finis et perfectio et veritas. ¶ Est tamen aduertendum quod dauid non solū excitauit synagogam ad celebrandum illa quattuor festa in figura et mysterio et prophetia: sed etiā excitat populum christianum ad celebrandum predicta festa iam per gratiam. Nam sicut exhortatur synagogam ad celebrandum ista festa in figura. Ita pariter exhortatur fideles noui testamenti ad celebrandum ea in re et veritate. Unde dicit nobis. O ecclesia et popule christiane postquam iam christus venit ⁊ oīa predicta mysteria in se impleuit: ⁊ nos a iugo legis ⁊ peccato: per passionē ⁊ resurrectionem liberauit. Exultate ipsi christo vero deo adiutori nostro quia ab omnibus his liberauit nos: et pro gratiarum actione iubilate ipsi qui est verus deus Jacob qui transplantauit synagogam ecclesiam: et legem in libertatem: et nos a peccato in gratiam. Et sumite psal. scilicet laudem euāgelicam: ⁊ date tympanum contemplādo passionē christi: ⁊ macerando vestram carnem per penitentiam. Et pulsate psalterium iocundum implēdo sponte diuina precepta cū cythara: id est cū hymnis ⁊ laudibus septies in die et frequenter deum laudando ⁊ orando. Et buccinate. i. victoriam ⁊ triumphū xp̄i annunciate in neomenia tuba: id est in noua ⁊ publica euangelij predicatione: et hoc facietis in insigni die solēnitatis nostre quod est totum tp̄s gratie. Et buccinate. i. vocate oēs gētes et populos ad fidē xp̄i. Et isto mō vero ⁊ spūalr ⁊ perfecte celebrabitis festa pdicta recipiēdo messiam seruādo eius legē euāgelicā: quia hoc est preceptū quod posuit ⁊ imposuit in israel. i. quod tota illa lex significabat. Nā sicut moyses eduxit populū de captiuitate et seruitute egypti. Ita nos xp̄s eduxit et liberauit de captiuitate ⁊ seruitute diaboli: de tenebris ad lucē ⁊ gratiam. Et sicut illi seruiebant in cophino et ceteris. Ita nos seruiebamus sub iugo legis onere cerimoniarū ⁊ onera pctōrū ⁊c. Et sicut illi liberati a seruitute audierūt nouā legē: ita nos liberati a iugo legis audiuimus nouā legē euāgelicā liberā: ⁊ nouā: ⁊ salubria sacra. Et ergo perampli⁹ ⁊ pfectius ⁊ verius debemus exultare deo adiutori nr̄o xp̄o: et iubilare deo Jacob.

Festiuitates celebrāde.

Nota. ¶ Est aūt aduertendum quod in toto lib. psalmorum quandocunque ponit israel sepius additur iacob vt hic quia preceptum in israel est et iudiciū deo iacob. Nam hoc notanter dr ad magnū mysterium pro pplo xp̄iano et ecclesia. Nam primo Jacob qui erat minor ⁊ vltimus in natiuitate fuit electus et prepositus esau maiori reprobato. Per hoc significatum fuit quod populus xp̄ian⁹ vltimus in tempore et minor erat preponēdus populo iudeorum. Et eligendus illo reprobato. hoc est quod reprobata synagoga erat a xp̄o ecclesia eligenda et transplantanda. Item sicut esau vendidit primogenituram ipsi iacob. Ita iudei contēnentes xp̄m pp̄ter tp̄alia dimiserūt ecclīe primogenituram. Et nos subripuimus eis bñdictionē ⁊c. Item sicut iacob postquam luctatus est cum angelo ⁊ vidit deum dictus est israel. i. videns deum: ita postquam xp̄s luctatus est in passione cū diabolo ⁊ nos ista per fidē nouimus tota ecclīa xp̄i dr israel. i. vidēs deū: quia sola ecclīa videt mysteria ve. le. synagoga manēte ceca ⁊ maledicta: ⁊ priuata pmogenitura Et ecclīa trāsplātata successit in hereditate ⁊ nomine. Ideo vere dr iacob inquātū trāsplātata ⁊ electa ⁊ preposita ⁊ succedēs in hereditate ⁊ primogenitura ⁊ bñdictione. Et dr israel inquātū videt deū. Ex supradictis patet quod illa quattuor festa vet. le. iam nō debēt literaliter pro isto tēpore celebrari

¶ Unde i psona ecclesie dicit. O dñe iesu xpe post q tu creasti istas oues, et ab initio tui aduentus istũ gregẽ cõgregasti, et multipliciter redemisti et de ore draconis p baptismũ liberasti. libera ergo ipsum ppls finaliter de manu istarũ ouarũ bestiarũ .s. machometi et antixpi: et i finali iudicio punias persecutores ecclesie i cruciatũ eternũ. et glorifica pauperes tuos in vitaz eternã quequidem petitio implebitur per interitum ipsius antichristi.

f.q.f.c. sicut vigerit. et d cõ fe. dist. f. qñ autẽ stamus.

Onfitebimur tibi deus cõfitebimur et inuocabimus nomen tuum.

¶ Titulus victori siue ad victoriã siue in finẽ ne disperdas psal. ipsi asaph. ex titu. ptz q dauid fecit hunc psal. dirigens nos in christum qui est finis legis et cantabatur cum oi conatu p chorũ ipsius asaph. eo q dirigitur toti ecclie vt frequẽter est declaratũ. Et additur ne disperdas: eo q propheta in psona totius ecclesie rogat deũ ne permittat eccliaz disperdi p infideles. Iste psal. ab aliquibus hebreis et et catholicis exponitur de populo israel redeunte de captiuitate babylonica dicente: cõfitebimur tibi deus cõfitebimur: qñ egressi fuerimus ab hac captiuitate et narrabimus mirabilia tua: eo q facies iudiciũ et punitionẽ et vltionẽ de inimicis nostris: vt ptz per totum discursum psal. inquãtuz deus pmittit facere vindictã et c. Sed rabi camby dicit, q iste psal. factus est i psona ppli iudeorũ existẽtis in hac captiuitate expectãtis liberari per messiam quẽ falso et frustra expectãt qui est facturus vltionem de xpianis et ceteris gẽtibus qui affligũt eos in hac captiuitate. Ideo dicit iste ppls. O deus qñ tu miseris messiam et liberauerit nos de hac captiuitate tũc cõfitebimur tibi et c. sed qz scda expositio est erronea inquantum tollit tps aduentus messie: et priua est inutilis inquantũ illd qd est spuale expectat tpale. Ideo est dicendũ fm catholicã et verã intelligentiã pphete et ecclie: q dd preuidens in spũ gaudiũ fideliũ de aduẽtu messie: et bñficio nostre redẽptionis. Et preuidẽs futurũ iudiciũ et punitionẽ faciendam per xpm de psecutoribus ecclie et de transgressoribus legis euãgelice fecit hunc psal. orãs ne deus pmittat disperdi pplm suũ: sz faciat vltionẽ de psecutoribus eius in qua orone forsan habuit certitudinẽ de aduẽtu messie et punitione facienda de iniquis. Ideo introducit pplm fidelium dicẽs. O xpe deus nos cõfitebimur tibi: id est, laudes dabimus tibi. Primo pp beneficiũ incarnationis et nostre redẽptionis: qz nos a peccato et perpetua captiuitate liberabis. Secundo confitebimur tibi: qz de diabolo et inimicis ecclesie facies vindictam et vltionem et inuocabimus nomen tuũ quod est iesus.

f.qd.f.c. fert. et d pe.di.ij. §. nõ est mirum.

Narrabimus mirabilia tua: cũ accepero tps ego iusticias iudicabo.

¶ Et tũc et cõfitẽdo narrabimus mirabilia tua et predicabimus mysteriũ incarnatiõis et natiuitatis et predicatiõis et miraculorũ operationis et mortis et passiõis et resurrectiõis et ascẽsionis et c. q. d. tũc agemus grãs et celebrabimus festiuitates et memoriã bonorũ beneficiorũ et c. Cũ accepero tẽpus. ¶ Hec est scda ps huius psal. in qua loquitur xps i lege pmissus que locutio põt cõtinuari cũ supradictis verbis. Primo q dd dicat. O xpe deus nos cõfitebimur tibi et c. eo q per reuelationem dixisti mihi oia verba sequẽtia .s. cũ accepero tps ego iusticias iudicabo et c. Uel põt dici q iste psal. est quidam dialogus in quo dd dicit in psona totius ecclesie cõfitebimur tibi deus et c. Sed postea christus rñdens dicit vba sequẽtia .s. cũ accepero et c. quocunq intelligatur: xps est ille qui loquitur in hac scda parte vbi xps tria facit. Nã primo promittit venire in carnẽ ad iudiciũ discretionis. Scdo pmittit dare legẽ iustificantẽ phibentẽ oẽm violentiã et iniusticiam. Tertio pmittit facere vltionem de supbis et transgressoribus et psecutoribus legis euangelice: scda ibi dixi iniquos: tertia ibi: qz neq ab oriente. ¶ Quãtũ ad primũ est aduertẽdum q xps qui est verbum pris et deus ab eterno consubstãtialis patri cũ sit eternus et supra oẽ tps factus est tpalis et mortalis formã serui accipiens. Et sic accipiendo carnẽ accepit mortalitatem: et accepit tempus: qz factus est hõ tpalis et mortalis: in qua forma dedit nobis legem euangelicã. Et in eadem forma dz mũduz iudicare: in qua iudicatus est a pylato. Et hoc est qd dicit hic xps rñdendo voto ecclesie dicens: tu dd et vos omnes fideles dicitis q nõ permittã ecclesiam disperdi et cõfitebimini mihi et c. Et ego dico vobis et promitto q cũ accepero tps .i. cum assumpsero carnẽ humanã: et effectus fuero tpalis et carnalis et mortalis: et venero in carnem. Ego tunc iusticias qs petitis iudicabo. Primo per iudicium discretionis. Secundo per iudicium examinationis et retributionis et punitionis: quia puniam vestros persecutores: et liberabo et restaurabo ecclesiam meam: et fideles meos. Xps accepit tẽpus: qz fact9 est homo.

Liquefacta est terra et oẽs qui habitabant in ea: ego confirmaui colũnas eius. xliij. d. c. si rector.

¶ Hic explicat modũ huius restaurationis. Ad cuius intellectũ est notãdũ q corda hoim añ xpi aduentũ maxime corda gẽtiliũ erant dura et lapidea per superbiã: sed xps fecit ea carnea et liquefecit ea per humilitatem et doctrinã euãgelicã et fidẽ et charitatẽ. Itẽ ex alia pte caro hoim erat liquefctã et fragilis et prona ad cadendũ et peccandũ: sz xps firmauit colũnas eius .i. fortificauit vires aie per fidẽ et charitatẽ et gratiam: et ecclesiastica sacra: et p doctrinã legis euãgelice. Item tota ecclia fuit in principio etiam fragilis. Nã in passione relicto xpo oẽs fugerũt. et Petrus ad vocẽ vnius ancille ter negauit xpm et in illis diebus oẽs apli et discipuli erãt in cenaculo absconsi et cõgregati pp metũ iudeorũ. Sed xps misit spmsctm in eos qui erant colũne ecclie fragiles. Et sic xps confirmauit et fortificauit colũnas ecclie. Et sic xps in suo aduẽtu liquefecit et mollificauit dura et cõfirmauit et fortificauit fragilia per fidẽ et ecclastica sacra

bō fragilis solidatur per xp̄m. Dicit ergo xp̄s q̄n ego veni in carnē tota terra et omnes qui habitant in ea erant liquefacta ꝛ fragilia ꝛ omnia corda hominum erant dissoluta et corrupta in moribus ꝛ hoc non solum in populo gētili sed etiā iudaico: sed ego ↄfirmaui colūnas eius: ne totaliter caderent in ruinam. Nā ↄstitui. xij. aplos ꝛ. lxx. discipulos: ꝛ eos in fide solidaui: ꝛ hos feci colūnas super quos sustentatur ecclesia et isti predicarunt legem euangelicam: et conuerterunt omnes gentiles ad fidem: ꝛ liberarūt gen⁹ humanum de magna ruina: et texerunt omnes fideles sub vno tecto ecclesie. Et sic nunq̄ ista ecclesia ruet: nec totaliter cadet q: ego confirmaui colūnas eius per. xij. aplos ꝛ per. xij. articulos fidei. Et per septem ecclesiastica sacramenta. Et per legem et precepta euangelica.

xv. q. vi. c. viti. et xiiij. qō. i. c. si petrus. **Dixi iniquis nolite inique agere et delinquentib⁹ nolite exaltare cornu. Nolite extollere in altum cornu vestrum: nolite loqui aduersus deum iniquitatem.**

¶ Hic xp̄s spāliter ꝓmittit dare legē euāgelicam per quā firmat ecclia ꝛ discernit ppl's fidelis ab infideli. Et ponit preteritū pro futuro ꝓpter certitudinē ꝓphetie ſm morem suum. Vn̄ dicit: ego confirmaui colūnas ecclesie: nō solū per aplos ꝛ discipulos: sed etiā per legē euangelicā. Nā ego in lege euangelica dixi ꝛ precepi iniquis ꝛ violētis et iniustis: ne ꝑsequātur iustos ꝛ pauperes et simplices: immo dixi nolite inique agere contra deum ꝛ ꝓximum: et etiā dixi delinquētibus ꝛ trāsgressoribus ꝛ superbis nolite exaltare cornu ꝛ fastigiū superbie: q: dedi preceptū de iusticia ꝛ humilitate vt p; Matth. v. et. vi. et. vij. ꝛ per totum discursum euāgelicū: q: nil aliud precipitur nisi charitas dei et proximi: et hūilitas: q: qui se hūiliat exaltabit. Et qui se exaltat humiliabit. Ideo dixi. Nolite extollere cornu: id est statum ꝛ dñium vestrū in altum in dictis aut factis: ꝛ nolite loqui iniquitatē: id est blasphemiā aut dolū aut mēdacium aduersus deū. Nam qui loquitur mendaciū cōtra proximum: etiam offendit deum ꝛ sic prohibetur omne dictum aut factum contra deum ꝛ ꝓximū et in hoc consistit tota lex euangelica. et etiā lex et prophete. Sed hoc magis explicatur in lege euangelica Matthei quinto et sexto et ceteꝛra. Et ista lex euangelica non solum obligat iudeos: sed omnes nationes et conditiones hominum. Et oēs regiones ꝛ terminos terre. Ideo subdit cōminādo punitionē trāsgressoribus hic tpaliter et in futurū eternaliter dicēs.

Arg. xij. q. ij. c. cū deuotis simam. xxiij. q. v. s. viti. **Quia neq; ab oriente neq; ab occidēte neq; a desertis montibus quonia; deus iudex est.**

Hunc humiliat et hunc exaltat quia calix in manu domini vini meri plenus mixto.

Et inclinauit ex hoc in hoc: verumtamen fex eius non est exinanita: bibent omnes peccatores terre.

¶ Nemo putet se excusari ab hac lege: nec putet fugere punitionem: siue faciat secrete siue palam quia deus nec deficit ab oriente: neq; ab occidente neq; a montibus syrie et ethiopie: quoniā deꝰ iustus iudex vbiq; est presens: et nulli loco deest. Et notanter nominat orientem: et occidentem: et non aquilonem: nec austrum: quia per desertos montes intelligit aquilonem et austrum. Et ratio est. Nam in parte aquilonari sunt montes sarmatici vltra septimum clima qui quidem montes sunt deserti propter frigus et perpetuum gelu. Et quia vltra sexagintaquinq; gradus ab equinoctiali dum sol est in scorpione et in capricorno semper est nox sine luce: eo quod per illos duos menses sol est sub orisonte eorum per oppositum in ethiopie mōtibus est semper estus: et terra redditur inhabitabilis. Sed si aliqui habitant tam in montibus desertis ethiopie quam in montibus sarmaticis: adhuc illi sunt sub dei iudicio: et omnes illos et istos qui habitant in media terra temperata: scilicet inter secundum et septimum clima deus iudicat secundum sua demerita: hic temporaliter: et in futuro eternaliter. Ideo subdit hunc humiliat: scilicet superbum: et hunc scilicet humilem exaltat: sicut humiliauit pharaonem et Nabuchodonosor. Et exaltauit Darium et Cyrū et Dauid ꝛc. Et vnde proueniet hoc: et subdit causam potentie dei dicens: quia calix in manu domini ꝛc. B ¶ Ad cuius intellectum est notandum quod triplex calix legitur in sacra scriptura. Primus calix passionis Matthei. xxvi. Transeat a me calix iste. Et potestis bibere calicem ꝛc. Secundus est calix punitionis. psal. x. Ignis sulfur spiritus procellarum pars calicis eorum. Item Apoca. xiiij. Hic bibet de vino ire dei quod mixtū est mero in calice ire ipsius. Ite; Apoca. xvij. Date illi calicem vini indignationis ire dei. Tertius calix est fruitionis et glorie: psalmo. xv. dominus pars hereditatis mee ꝛ calicis mei. Itē psal. xxij. calix meus inebrians. Item Esa. li. dicit de calice punitionis: consurge hierusalem que bibisti d̄ manu domini calicem ire eius. Et sic toticiens dicitur vinu; scilicet passionis et punitionis et fruitionis. Et sic secundo modo sumitur hic calix vinum, scilicet ire et punitionis: cu; dicitur calix in manu domini vini meri plenus mixto. Unde calix iste quo deus potat pctōres est plenus mixto idest quadam mixtura. Nam habet in summo vinum prosperitatis et in fundo feces aduersitatis et damnationis et pene eterne. Ideo peccatores et superbi bibunt in hac vita vinum prosperitatis de hoc calice sed in fundo reperiunt fecem et virum damnationis eterne. Per oppositum iusti: quia bibunt in hac vita calicem passionis et persecutionis. Ideo in fundo reperiunt vinum fruitionis et glorie. Ideo dicit christus Mat. xx. Potestis bibere calicem quem ego bibiturus sum

Nota. Triplex calix in scriptura.

ut sedeatis ad dexterā in regno meo. Et ideo ait Luce.xxij. Ua do vobis parare regnum: ut edatis et bibatis super mensam ec. De utroq; ergo calice potest intelligi iste versus. Primo de calice passionis qui habet vinum aduersitatis: et amaritudinis in summo: et vinū glorie in fundo: ut sit sensus: quia calix passionis est in manu domini: scilicet calix vini meri plenus mixto: idest mixtura passionis cum gloria fruitionis. Uel potest intelligi et manifestius calix retributionis: ut sit sensus in manu domini est calix retributionis plenus meri vini et mixto: cum quo deus retribuit bonis et malis. Nam merum purum est pro bonis: sz mixtura que est in fundo est pro reprobis. Et potest esse ille calix ratione dantis et iudicis. Et istum calicem ire et retributionis deus inclinauit ex hoc in illud: idest ex hoc peccatore in illum: quia omnibus peccatoribus dat potum de isto calice punitionis. Uerūtamen fex eius: scilicet fex punitiōis nondum est exinanita ⁊ vacuata: immo ex ipso bibent omnes peccatores terre. Nam sicut gloria dei nunq̄ euacuabitur pro iustis: ita ira dei nunq̄ euacuabitur pro damnatis: quia semper calix ire dei habet aliquid fecis ad puniendos iniustos.

xliij.d.c. in māda tis.xv.q. j.c.nōest **Ego autem annunciabo in seculum cantabo deo iacob.**

Et omnia cornua peccatorum confringam: et exaltabuntur cornua iusti.

¶ Ista possunt esse verba christi in persona corporis mystici vel sunt verba ipsius ecclesie dicentis: omnes peccatores terre bibent de isto calice punitionis ⁊ ire dei: autem pro sed: ego annunciabo ⁊ predicabo iustitiā: et iudicium dei in seculum: et cantabo deo iacob agendo gratias de punitione facta de persecutoribus: cantabo dico: hoc est per mēbra et fideles meos. Et cōfringam oīa cornua et superbias peccatorum: eis dominium: ⁊ regna ⁊ vitā auferēdo: et a dignitatib⁹ eijciēdo: et in infernum detrudendo. Et cornua et honores iusti populi christiani exaltabuntur hic per gratiam: et in futuro per gloriam. Hoc fuit impletū. Nam post delectionem Diocletiani et Maxentij et aliorum tyrannorum: ecclesia fuit exaltata etiam temporaliter: ut patet in ecclesiastica hystoria. Et Dauid coniungit finem cum principio: quia ibi dixit confitebimur tibi deus confitebimur: ⁊ hic dicit. ego autem in seculum cantabo ⁊ cetera. Et dat rōnē quare: quia omnia cornua peccatorum confringā: eos deijciendo et puniēdo: eo q persecuti sunt ecclesiam. Et cornua populi iusti exaltabūtur: eo q patientur persecutiones propter fidem et iustitiam tolerarunt: et sic superbi humiliati sunt. Et humiles exaltati per christum: eo q isti seruarunt legem christi: et illi non. Unde nota q licet ista cōfractio et depressio peccatorum: et exaltatio iustorum fiat continue in hoc mundo occulto dei iudicio: tamē in nouissimo die fiet publice: ⁊ in manifesto: et sic de utroq; iudicio pōt intelligi iste psalmus sicut dictū est psalmo nono.

Notus i iudea de⁹: i isrl magnū nomen eius. xvj.q.vl. c.t hec et extra de imu. eccle.c. ij.li.vj.

¶ Titulus victori sive in finem in organis psal. asaph cātici. i. dr ps. cātici in organis: q: simul cātabat cū organo multorum voce hūana. d: ipsi asaph q: datus est ad cantandū ipsi asaph: eo q dirigit toti ecclie q̄ fuit finis legis. De materia hui⁹ psalmi dicit Rabi Salomō ⁊ multi heb: cor ⁊ catholicorū qui ipm sequūtur q iste ps. est factus de strage senacherib: q obsederat hierlm: sed venit angelus dñi: ⁊ in una nocte interfecit centū octuagintaquinq; milia: ⁊ sic miserabilit fugit senacherib. Et tūc de⁹ fuit notus. i. suā oipotētiā ōndit ⁊ notificauit in iudea: ⁊ hierlm ꝯtra inimicos ppli sui: ⁊ sic exponūt hunc psal. sz de illo ceco obstinato Ra. sa. Nō miror: q: q̄tū potuit conatus est occultare veritatē sacre scripture: sz miror de catholicis q̄ ipm sequūtur: cū per fidē videāt ibi latere maxia sacramenta de xpo ⁊ ecclia: et velint ea tacere. Ideo cā bi barchinonēsis dicit q iste psal. loqtur de magno plio: qd facturi sunt gog et magog in hierlm cōtra messiā quē frustra ⁊ falso expectāt iudei. Et quō messias dz vincere gog ⁊ magog in hierlm ⁊ de hoc glosat ipsum psal. dicēs. tunc deus erit notus in iudea: idest notificabit potētiā suā: et fauorem messie et ppli iudaici: q messias vincet gog et magog in hierlm: de quo plio ⁊ victoria loqtur. Ezechiel. xxxviij. ⁊ xxxix. c. Et licz iste alius obstinatus dicat mendaciū: inquantū glosat istū psal. de prelio messie: quē falso expectant: tamen dicit veritatē inquantū dicit q dauid fecit hūc psalmū de victoria regis messie in lege pmissi. Ideo est dicendū fm intentionē sacrorū doctorū: ⁊ fm veritatem q dauid in hoc psal. pdicit victoriā quā xps messias in lege pmissus habuit in hierlm ꝯ diabolū per mortē ⁊ passionē ⁊ resurrectionē suam: ⁊ predicit mysteria nostre redēptiōis que cōpleta sunt in hierlm et iuda ⁊ tota terra pmissiōis: ubi xps fuit notus ⁊ fuit cōuersatus. Per iudeā ⁊ hierusalē intelligit etiaz tota ecclia a solis ortu usq; ad occasum: eo q ab illa terrena hierlm orta ē ubi ⁊ in qua sola de⁹ est notus p fidē: ⁊ opa mirabilia que facta sunt: ⁊ fiūt quotidie p xpm: et de hoc iste psalmus. ¶ Ad cuius intellectū est notandū q sicut nos veneramur cū magna deuotiōe ciuitatē hierlm: eo q ibi xpus pdicauit ⁊ miracula fecit: ⁊ fuit passus: ⁊ sepultus: et resurrexit: ⁊ ascēdit in celum ec. Et veneramur bethleē: quia ibi natus est ⁊ cetera loca ubi fecit miracula. Et dicimus illam terram sanctam et beatā: in qua christus fecit oīa illa mysteria per eandē rōnē ⁊ cām: ⁊ oēs patriarche ⁊ pphete beatificarūt illam ciuitatē ⁊ terrā: eo q preuiderūt in spū ⁊ reuelatiōe: q omnia mysteria supradicta erant implenda per christū messiam in lege pmissum. Et ideo hoc puidēs dauid beatificauit illā ciuitatē: ⁊ totā terrā iude ⁊ israel eo q xps erat ibi nasciturus: et oīa supradicta operaturus. Ideo dicit notus i iudea de⁹ ec. Duo ergo facit in hoc psal. Nā primo describit ⁊ pdicit mul

De materia huius ps.

Diuisio psalmi. triplicē noticiā qua in carne, erat cognoscēdus in iudea ꝛ hierl'm ad nostrā salutē. Scdo predicit diuinū cultū xp̄o cōferendū ex gratiarū actiōe ꝓ huiusmodi beneficijs: ibi, quoniam cogitatio hoīs.

¶ Quantū ad primū est notandū ꝙ hic memorantur quattuor loca que sese habēt ſm cōtinēs ꝛ cōtentum: scʒ israel: ꝛ iudea: ꝛ syon: et hierl'm. Nam

Nota. syon cōtinet in ciuitate hierl'm cū sit altior: et fortior ps eius: et hierl'm cōtinetur in iudea pro maiori parte. Sed iudea cōtinetur in israel. Nam terra israel dicitur tota terra ꝑmissionis diuisa per duodecim tribus. per totam aūt istam terrā israel fuit xp̄s not⁹: qꝛ ibi p̄dicauit et miracula fecit maxime in galilea. s. in tribu zabulon ꝛ neptalim ꝛc. Scdo fuit notus in iudea: qꝛ ibi nat⁹ est. s. in bethleem. Et in iudea fuit baptizatus. s. in illa parte iordanis q̄ irrigat iudeā: et in iudea ieiunauit. xl. dieb⁹ ꝛc. qꝛ ibi iuxta hierico q̄ est in iudea. Et hoc est qđ intendit dicere dauid cū dicit. Notus in iudea deus. i. xp̄s deus: ꝛ homo erit notus ꝛ manifestus in iudea: qꝛ p̄mo nascet in bethleē. Et ibi cātabunt angeli. gloria in excelsis deo. Et adorabit a pastorib⁹ et a magis. Et sic ibi in primo cognoscetur. Item ibidem presentabitur in tēplo in hierusalem: et cognoscet per symeonē ꝛ annā ꝓphetissam. Et ibidem cognoscetur disputans in medio doctorū. Itē in eadē iudea cognoscetur in baptismo a Johane baptista: qn audiet paterna vox dicēs. hic est filius meus dilectus. Itē in eadē iudea cognoscetur per ieiunium quando tētabitur a diabolo: et cognoscet vt victor: et sic in israel et iudea maxime erit notus.

xxiij. q. i. cap. nisi bela. **Et factus est in pace locus ei⁹: et habitatio eius in syon.**

¶ Locus eius. In hebreo habet factus est in salē idest hierl'm tabernaculū ei⁹. Ex quo pʒ ꝙ hic ostēdit quō spāliter xp̄s erat nascēdus in hierl'm. D

Hierl'm vñ interꝑtat: ꝛ a quo cōponitur ¶ Ad cuius intelligētiam est notanduʒ ꝙ hierl'm interpretat visio pacis: eo ꝙ cōponitur ex duob⁹: scʒ ex hoc noīe salez qđ interꝑtatur pax: ꝛ yrhe: qđ interꝑtatur videre siue videbitur. Unde dicūt hebrei ꝙ hoc nomē fuit cōpositū per duos sctōs viros. Nā primo melchisedech quē dicunt esse sem filium noe vocauit ipsam salez: eo ꝙ fuit in ea rex et sacerdos et seruabat in ea iustitiā: ex qua sequitur pax: et ideo vocauit eam salē. i. pacificā in qua obtulit panē ꝛ vinū ꝓ abraā: vt pʒ Gen. xiiij. Secūdā vero partē huius noīs iposuit ipse abraam dicunt eni: ꝛ est verisimile ꝙ in eodē mōte vbi nūc est hierl'm voluit abraā sacrificare filiū suū isaac: sed qꝛ fuit ꝓhibit⁹ ab āgelo: et apparuit ibi aries herens vepribus: et sacrificauit: et īmolauit ipm loco ipsius isaac: ideo vocauit nomē loci illi⁹ adonai yrhe: idest dn̄s videt: ꝛ sic vsqꝫ in hodiernū diē d: in monte dn̄s videbit: vt patet Gen. xxij. in hebreo vero habet dominus demōstrabitur: siue videbitur: ꝛ sic ex hoc noīe yrhe: ꝛ hoc noīe salem cōponitur hierusalē: qđ idē est qđ visio pacis siue in qua dominus pacificus monstrabitur vel qđ quidem mysteriū vere cōpletū fuit in hierusalē. Nam ibi dominus fuit visus ꝛ monstratus in carne. Et

fuit in templo presentatus: et ibi predicauit ꝛ miracula fecit: et ibi fuit sepultus. Et misit spiritum sanctū in discipulos. Et ascēdit in celū. Et est credendū ꝙ in eodē loco crucifix⁹ est ꝛ visus est i cruce: vbi abraā imolauit arietē loco ipsius isaac. Et ideo recte dicitur locus dominus videbit siue demōstrabit. Unde multa erat factur⁹ messias in hierusalem inter cetera ꝓpter q̄ oēs patriarche ꝛ ꝓphete: ita sepe celebrarūt et memorarūt illā ciuitatem hierusalē. Nā primo fuit eius locus: qꝛ ibi predicauit ꝛ miracula fecit: vel ibi fuit sepulchrū eius qđ dicit loc⁹ ꝛ tabernaculū ei⁹. Jō vbi hiero. posuit factus est in salē locus ei⁹ septuaginta posuerūt factus est in pace locus. i. sepulchrū ei⁹: qꝛ in illo loco et sepulchro dormiuit xp̄us in pace: ꝛ cū spe resurrectiōis: vt pʒ psal. xv. Scdo in syon que est altior pars hierusalē hospitabat xp̄s: ꝛ ibi comedit pascha cū discipulis: ꝛ ibidē instituit sacramentū altaris. Et ideo sequit: ꝛ facta est habitatio eius in syon: et fuerūt discipuli cōgregati ꝓpter metum iudeorū per aliquot dies. Nota ꝙ facta in hierl'm.

Ibi cōfregit potētias: arcū scutum ꝛ gladium ꝛ bellum. De ꝯse. di. iiij. c. ꝓpter

¶ Scdo ibi in eadē hierl'm xp̄s debellauit diabolum in cruce: ꝛ cōfregit arma eius ꝛ potētias ꝛ vires. Nā cōfregit arma. s. arcū tētatiōnū cum quo mittebat sagittas suas. Itē cōfregit scutuʒ chirographi vēditiōis hūane: quo oēs fuimus venūdati pctō. ad Ro. x. qđ chirographū affixit cruci. ad Col. ij. Scdo ibi ꝯfregit gladium pctī originalis quo oēs vulnerauerat. Et cōfregit arma. vij. vitiorum capitaliū quibus oēs inficiebat. ꝛ sic ꝯfregit bellum qđ nobis diabolus faciebat: et superauit ipm per mortē passionē. Hanc victoriam perfecit in cruce: ex quo pʒ ꝙ recte vocata est hierl'm: qꝛ in ea multipliciter visus est xp̄s de⁹ ꝛ hō in carne: ꝛ in ea pacificauit nos deo patri ꝑ sanguinē suū.

Illuminans tu mirabiliter a montibus eternis turbati sunt omnes insipientes corde. vij. q. i. c. suggestū hier. ij. g.

Dormierunt somnium suum: et nihil inuenerunt omnes viri diuitiarum in manibus suis.

¶ Tertio christus notus est in hierl'm ꝛ in syon: qꝛ in ea misit spiritūsanctum in apostolos ꝛ illuminauit eos: vnde intellexerūt legem euangelicam ꝛ scripturas: et in illa die dedit eis legē quo ad intelligentiā: ꝛ sic ex paruis ꝛ infimis fecit eos mōtes magnos per quos postea illuminauit totum mundum. Et ideo subdit dauid bene dico ꝙ notus est deus in hierusalem et in syon: quoniam tu eris siue fuisti ibidem illuminās mundū a montibus eternis: idest ex apostolis quos primo ibi illuminasti: postea ab eis: et per eos illuminasti totum orbem: quādo in eos spūsctm̄ terribiliter in die pente. qꝛ factus est de celo sonus. Unde omnes iudei insipiētes corde ꝛ scribe ꝛ pharisei turbati sunt ꝛ admirati audientes sonum ꝛ videntes linguas igneas sup montē syon ꝛ aplos: et audien-

tes eos loquentes oibus linguis et allegātes et exponentes oēs scripturas et cōuincētes eos. vñ conuersi sunt in illa die de popularibus quasi q̄tuor milia vt ptz Actuū.ij.⁊.iiij.sed scribe et phari sei māserūt obstinati.in sua malicia sequētes auariciam et diuitias suas. Ideo subdit,ꝙ isti insipiētes corde dormierunt somnū suū in peccato mortificati per auariciam nolentes sequi xp̄m q̄ predicauerat paupertatem. Et iō oēs isti viri nihil diuitiarum inuenerūt post mortē in manib' suis. Et dicit dormierunt somnum suum:q: vita hoim mundanoꝝ et auaroꝝ et superborum non est nisi quoddā somniū.nam sicut somniator cum excitatur a somno licet somniet se esse diuitem et regez tñ nil reperit in manibus post somnum. Ita hō auarus et mundanus lȝ multa possideat:tñ cum moritur tota vita sua visa est ipsi breuis q̄si somnium. Et nihil pōt secū portare,put dictū ē psal. xxxviij.⁊ xlviij. Et ideo dicit quidā phūs. Uotis decipimur:et tempore fallimur oēs. Mors ridet curas:anxia vita nihil.q.d.ꝙ breue tempus ⁊ inopinata mors deripiūt et fallūt desideria ⁊ curas hoim:et annihilant ⁊ frustrant oia bona tpalia multo labore cōparata eo ꝙ aufertur nobis tps et spacium vite per mortem:et sic manemus delusi et decepti in nostris votis et curis:et sic tota anxia vita et laboriosa hominum diuitum et mundanorum vertitur in nihil.⁊ sic fuerunt decepti iudei qui vt non perderent diuitias noluerūt sequi christum. Et sic est dicendum de ceteris mūdanis Ideo subdit.

No.bñ.

Ab increpatiōe tua deus iacob dormitauerūt qui ascenderunt equos:

xlij.q.ij. c.i eccleñastico.

¶ O deus dormitauerunt id est mortui sunt i sua obstinatiōe oēs milites et reges et principes qui ascenderunt equos.i.oēs viri bellicosi ⁊ magnates q: isti tales consueuerunt ascendere equos et equestres incedere. Uñ isti tales mundani noluerunt recipere lumen euangelicum a mōtibus eternis id est ab apostolis et doctoribus in pōpa mūdana:ideo orbati oibus bonis tēporalib' sepulti sunt in inferno. Sed est aduertendū ꝙ vbi nostra translatio habet a mōtibus eternis. Lra hebrea habet a montibus rapine et lra Hierony.a montibus captiuitatis. Et tunc tota ista sentētia quatuor versuū pōt referri ad descensum xp̄i ad infernum:et expoliationem limbi vt sit sensus.bene tu xp̄e fuisti notus in hierusalē. Nam dū corpus tuū erat conditum in pace et sepulchro:tu descendisti ad inferos et ad montes rapine et captiuitatis vbi diabolus tenebat genus humanum captiuum. Unde videntes lumē tuum oēs demones et dānati insipientes corde turbati sunt et fugati a montibus rapine et captiuitatis.i.a limbo inferni qui dicuntur montes rapine ⁊ captiuitatis. Intrans ergo infernū siue limbum ⁊ illuminās tartarcum limbuȝ et montes rapine:tūc oēs insipiētes corde.s.demones et dānati turbati ⁊ fugati sunt ab illis montibus captiuitatis ⁊ sic xp̄s confregit vectes ferreos ⁊c.et sedit in inferno p quadraginta horas tanq̄ iudex. Et condēnauit diabolū et cūctos obstinatos et dānatos ad penam eternā. Et abstraxit secū:oēs sctōs patres. Et eos soluȝ qui ab hac vita decesserunt in fide ⁊ spe xp̄i futuri:ceteros aūt ad carcerē ppetuū cū diabolo destinauit. Et ideo sequit. Turbati sunt oēs insipientes corde:eo ꝙ relinquentes verā fidē et sapientiā secuti sunt mūdanas diuitias.⁊ ideo oēs isti viri diuitiaꝝ nihil vtilitatis inuenerūt in manibus suis:q: nullū opus bonū fecerūt dū viuerēt Et sic. O deus iacob oēs qui ascēderūt equos scȝ reges et principes et milites:⁊ diuites huius mūdi dormitauerunt ⁊ morte puniti sunt ab increpatione ⁊ sententia tua. Et nō solū dormitauerunt morte corporali: sed etiaȝ eterna ⁊ spirituali. Isti etiam duo versus pñt referri ad milites custodes sepulchri xp̄i. Nā dū milites armati custodierunt sepulchrū resurrexit xp̄s ⁊ sic nihil inuenerunt in manibus suis q: ab increpatione ⁊ volūtate xp̄i dormierūt:nec potuerūt xp̄m in sepulchro detinere cū resurgeret. Ideo sequitur.

Descensus ad inferos.

Tu terribilis es et quis resistit tibi: ex tunc ira tua.

Ro.xiij. ⁊.xxiij. q.i.c.q̄d culpat. xx.q.iij. c.alioꝝ. de pe.d. ij.c.i.in princi.

De celo auditum fecisti iudiciū terra tremuit et quieuit.

Cū exurgeret in iudiciū deus:vt saluos faceret oēs mā suetos terre.

¶ Tu xp̄e terribilis es et quis resistet tibi.q.d.nullus posset tibi resistere. Nā tūc ex ira tua auditū fecisti iudiciū de celo et terra tremuit:et post quieuit q̄n xp̄s deus ⁊ homo resurgeret in iudicio vt saluos faceret oēs mansuetos terre. Nā ecce terremotus factus est magnus q̄n surrexit:et surrexit ad iudicium dānatorū ⁊ superboꝝ ⁊ mundanorum:et ad salutem mansuetorum. Et ideo dicit vt saluos faceret omnes mansuetos terre ⁊c. quia resurrectio christi fuit sal' et resurrectio mānsuetorum. Sed est aduertendum ꝙ hic non solum loquitur de resurrectione christi tunc facta ſȝ etiā est in hic de resurrectiōe vlti futura:⁊ de vltimo iudicio. Nam nō solū mors et resurrectio xp̄i facta est i hierlm: sed ēt vltimum iudicium et vniuersale fiet in valle iosaphat. Nā christus veniet cum ptāte magna et maiestate:et erit in aere supra mōtem oliueti:vbi erat quando ascendit in celum et omnes apostoli qui dicuntur montes eterni erūt sedentes super sedes duodecim circūquaq; ⁊ oēs iudicandi erunt in terra in valle iosaphat:que est inter ciuitatem hierusalem et monteȝ oliueti. Nā christus mittet primo angelos suos cū sonitu tube et vocabant omnes mortuos ad iudicium. Et sic cum magno terremotu infernus et mare et terra dabunt mortuos suos. Et sic recuperatio corporibus omnes erunt ante tribunal iudicis. Et ideo dicit propheta. O christe tu terribilis et potens es.nam quis resistet tibi quasi dicat.nullus. Nam tunc in nouissimo die ex ira tua concitata contra malos auditum fecisti:id est facies iudicium et tota terra tremuit. Primo precedentibus illis quindecim signis terribilibus ante aduentum christi ad iudiciuȝ:quia erunt signa in sole et

Nota d iudicio.

luna et in mari et in terra &c. Luc. xxi. Sed postea terra quiescet cum exurget deus in iudiciū vt salvet omnes mansuetos terre. Et dānet superbos et obstinatos: et ad hoc idez possunt referri oīa que precedunt scilicet illuminās tu a montibus eternis turbati sunt omnes insipientes corde: quia tunc omnes viri diuitiarum nihil inuenient in manibus suis &c. Bene ergo illa ciuitas vocata est hierusalem: id est visio pacis quia ibi christus deus in carne visus et notus et monstratus est. Primo per predicationem et miracula. Secundo ibi visus ē pati et mori: et sic ibi pacificauit nos cū patre in sanguine suo. Secundo ibi: quia ibi resurrexit et ascendit in celum et misit spiritum sanctum in discipulos. Tertio et vltimo: quia ibi fiet vniuersale iudicium & videbitur in potestate magna et maiestate et sic notus est in iudea et terra hierusalem et monte syon realiter.

xxxviij. distin. c. sedulo. De pse. di. v. c. ii medio/criter.

Quoniā cogitatio hominis cōfitebitur tibi: & reliquie cogitationis diez festum agent tibi.

¶ In hac secunda parte predicit diuinum cultuz latrie debitum christo a fidelibus pro beneficio redemptionis et omnium supradictorum que soli deo conueniunt. ¶ Ad cuius intellectum est primo aduertendum quod cogitatio hominis & interna conscientia et deuotio contemplādo miracula et mysteria que fecit christus credit ipsum esse deuz et hominem mediatorem et messiaz in lege p̄missum. Et sic confitetur christo dando cultum latrie. Et ex tali fide ipsa ecclesia mota est ad ordinandas festiuitates de mysterio incarnationis & natiuitatis et passionis et resurrectionis et ascensionis &c. et in quibus festiuitatibus damus latriā christo scilicet hymnos siue carmina et offerimus munera. Tertio adoramus ipsum adoratione latrie et sic colimus christum triplici honore. Etiā ordinauit ecclesia festiuitates per successionez temporis. Ex quo patet quod prima cogitatio hominis dicitur fides interna que precedit omnem bonaz operationem: et per quam mouemur ad colendū christum sed reliquie cogitationis sunt effectus fidei scilicet cultus diuinus: et hoc est quod dicit propheta vndequaque quoniaz id est propter causas supradictas et beneficia que tu christe operatus es in iudea et hierusalem que mysteria nullus potest operari nisi deus: ideo propter hanc causam cogitatio hominis fidelis id est fides interna confitebitur tibi dando diuinos honores. Et p̄fitebit̄ te esse deū, dignū cultu latrie. Et reliquie cogitationis scilicet effectus fidei et omnes fideles sequētes fidē & doctores ecclesie qui sunt reliquie cogitationis interne fidei: agent tibi et ordinabunt dies festos ad cultum diuinum dedicatos scilicet festum incarnationis et natiuitatis et infantie et resurrectionis et cetera in quibus festiuitatibus exercebit ecclesia diuinum cultum in memoriam supradictorum mysteriorum et beneficiorum. Littera autem Hieronymi habet memor hominis confitebitur tibi: & tunc idez est quod contritio hominis confitebitur peccata &c. Sed

pria cogitatio hoīs dr fides.

cōfessio est triplex scilicet peccatorum: & fidei & laudis. Ideo potest intelligi de qualibet cōfessione. Nam interna cogitatio et fides confitetur christo. Primo fidem que precedit omnem actum virtutis. Secundo confiteur dādo laudes & gratias agendo. Tertio cōfitetur peccata cōmissa. Et sic omnes iste tres confessiones debentur christo. Et ideo p̄ p̄fessiōe fidei & laudis p̄ b̄nficijs sequitur.

Uouete & reddite dn̄o deo vr̄o: oēs q̄ in circuitu eius offertis munera.

xvij. q. i. c. nō. & . xxxiij. qō. v. ca. manifestū. & cōtra d vo to. c. magnū. &c. non est.

¶ Unde propheta excitat oēs fideles ad celebrandas festiuitates et offerēda munera christo: & exhibendam latriam dicens. O fideles vouete domino iesu christo in baptismo fidei &c. & reddite ipsi latriam ipsi debitam scz confessionem laudis et offerte munera. Et vos fideles omnes qui offertis munera christo: et tenemini munera offerre vouete & reddite: id est reddite que in baptismo vouistis: et reddite ipsi latriaz & honores diuinos ipsi debitos tanq̄ vero deo: et tanq̄ redemptori pro gratiarum actione pro beneficijs receptis. Reddite deo vestro dico.

Terribili & ei q̄ aufert sp̄m principū terribili apud reges terre.

xxiij. q. i. c. q̄d cul patur.

¶ Quasi dicat reddite ei vota promissa: quia est deus omnipotens et terribilis: quia intantum ē terribilis quod aufert spiritum et animam principum: id est quia interfecit principes et magnos Ideo est terribilis apud omnes reges terre. Ex his patet quod rationabilior est translatio ipsorum septuaginta quā Hierony. quia hic loquitur de confessione fidei et laudis per id quod sequit̄: vouete et reddite. Nam exhortatur fideles ad cultum latrie que consistit in tribus scz adoratione: munere: & laude vt dictum est psal. lxi. Ex ista vltima parte huius psalmi patet quod propheta dd in hoc psalmo non solum intendit cōmendare iudeam et hierusalem materialem que continetur ī arcto loco palestine in qua christus fuit notus p̄sentialiter per natiuitatem et passionem et mortē et resurrectionem & ascensionē: nec per israel solū intelligit illam terram duodecim tribuum in qua xp̄s fuit notus per predicationem et miraculorum operationem: sed ecclesiam vbi est notus per fidē et cultum latrie. Unde quia dauid preuidit in spiritu xp̄m fore cognoscendū per fidem et adorandum & colendū in populo gentili ad fidem cōuerso: et preuidit quod populus gētilis erat futurus vera hierl'm & israel: deū per fidē videndo: & vera iudea xp̄m cognoscēdo & cōfitendo. Idō fecit hunc psalmum in quo non solum cōmendat & beatificat illam materialē hierl'm & iudeam que xp̄m vidit et nouit: & audiuit presentialiter in carne: sz et magis cōmendat ecclesiā toto orbe diffusam que xp̄m per fidē sp̄ualiter cognoscit: et colit et veneratur: et confitetur. D ¶ Ex supradictis in isto psal. possunt recolligi quinq̄ conclusiones quarum prima est ista. ¶ Prima pclo quod xp̄s in lege p̄missus deus et homo erat cognoscendus et manifestandus in iudea & hierl'm & per totum israel pro-

Latria ī tribus p̄sistit.

batur. Nam ibi fuit natus et adoratus et predicauit et miracula fecit: et fuit passus et sepultus et resurrexit: et ibi cōfregit gladiū et scutū et arcū diaboli: quādo per passionem et resurrectionē de ipso triūphauit et discipulos illuminauit. ¶ Scđa cōclusio qđ xp̄s relinquēs corpus in sepulchro descēdit ad inferos: et oēs demones conturbauit: et infernum expoliauit. ¶ Tertia cōclusio qđ qñ xp̄s resurrexit: et terra tremuit: tunc oēs milites q̄ ascenderunt equos dormitauerūt. Et ideo turbati sunt iudei: et cōfusi videntes xp̄m resurrexisse. Et nihil inuenerūt in manibus suis de his que cogitabant contra christū. ¶ Quarta cōclusio qđ in finali iudicio oēs diuites et principes reputabūt se delusos et deceptos: et quasi somniasse cū videbunt. diuitias nihil prodesse ad liberanduz eos. ¶ Quinta conclusio qđ soli christo terribili et omnipotēti debetur oblatio et latria et cōfessio fidei et laudis: et confessio peccatorū: eo qđ est iustus et terribilis iudex et oīpotens qui pōt occidere et viuificare.

Infra. dis de psec. d. i. c. qñ aūt stamus.

Oce mea ad dominum clamaui: voce mea ad deum et intendit mihi.

¶ Titu. victori siue in finē super yditum ipsi asaph psal. Pretermissa omni deliberatiōe iudeorum etiam friuola et deuia expressione quorūdam catholicorum qui magis videntur in hoc psalmo iudaizare. Est dicenduz qđ dauid fecit hunc psal. in quo describit desideriū patrū antiquorū de aduentu xp̄i: et dedit ip̄m cantandū ipsi asaph: eo qđ representabat et figurabat totam ecclesiaz: sed qr maxime tale desideriū cōueniebat viris cōtemplatiuis ecclesie pro illo statu voluit qđ chorus yditū responderet. yditū enim interpretat̄ trāsiliens et transcendēs ista mūdana et contēplans celestia et altissima supra hūanā facultatē cuiusmodi memorant̄ in hoc psal. Et idō voluit dd̄ qđ cantaret̄ in choro cū toto conatu vocū ad victoriā. Ad denotādum qđ iste p̄s vocat de lōge cū magno desiderio messiā qui est finis legis. Et idō in titu. ponit̄ ad victoriam siue in finē. eo qđ nos dirigit in xp̄m q̄ est finis legis: et hoc denotat titulus: scz qđ iste psal. nos dirigit in finē datus ad cantandū ipsi asaph ad victoriā super chorū yditū. Sz de materia huius psal. est notandū qđ cū dd̄ cōtemplaret̄ aduentum messie deuenit ad cōsiderandū longū desiderium ipsius adā: et oīm aliorū patriarcharū et prophetarū de aduētu xp̄i: et morā: et longā dilationē eiusdē. In qua cōtemplatiōe fuit ipsi reuelatuz qđ debebāt trāsire dies multorū: sed finaliter erat xp̄s ventur⁹ absq̄ oī defectu. Hoc ergo p̄uidēs dd̄ in sp̄u maxime p scripturas p̄teritorū et reuelationē cōsolatus: fecit hunc psal. in quo introducit adaz loquentē cū tota posteritate fideliuz. Nā vt sic dr̄ adā mystic⁹ siue corp⁹ mysticū: i quo psal. duo facit. Nā primo ponit quandā exclamationē ppter dilationē aduentus christi. Scđo explicat causaz sue consolationis ibi. Et dixi nunc. ¶ Quantum ad primuz est aduertendū qđ promissio aduentus christi in carne ad liberandū genus humanū fuit causa fidei et charitatis et spei oībus patriarchis et pphetis vet. te. q̄ quidē pmissio p̄mo facta fuit ipsi ade fm qđ ait Augu. lib. Cur deus homo. Ūn dicit qđ primo homini pmissus est aduentus dñi ex virgine: et si de instāti miseria doleret: tamē de suo sucq̄ posteritatis remedio iam de longinquo gauderet. Unde adā licz esset expulsus ab illa felicitate: tamē ex pmissione ipsi facta de xp̄o redētore futuro incepit habere fidē. Et qđ fide mot⁹ est ad charitatē christi: et ex tali firma fide resultauit in eo firma spes christi: et hanc fidem et spez secutus est abel: et seth: et enos: et enoch: et noe: et abraā ⁊c. Et sic est dicendū qđ fides et spes incepit ab adam ex pmissione ipsi facta. Et sic descendit in totā eius posteritatē fideliuz. Sz creuit in vnoquoq̄ ipsorū patriarcharū et prophetarum fm qđ vnusquisq̄ habuit specialem reuelationez de xp̄i aduentu. Nam specialē reuelationē habuit Abel et enos incepit inuocare nomen domini: et noe et abraā cui facta est specialis promissio. Et sic ē dicendum de ysaac et iacob: et ceteris patriarchis et prophetis in quibus semper creuit fides et spes propter nouas reuelationes et pmissiones. Et sic omnes isti sunt corpus mysticum christi: eo qđ vixerunt in spe et fide christi futuri. Et ideo diffinit̄ corpus mysticū et ecclesiasticuz: qđ est multitudo fidelium christū expectantiū: siue in fide et spe xp̄i viuentiū incipiens ad adā vsq̄ ad vltimū electuz. Et eadem est diffinitio ipsius ecclesie. Nā corpus mysticū et ecclesia cōuertuntur sicut dictum est in prologo: et sic adaz cū tota posteritate sua fideliū dicit̄ corp⁹ mysticū siue adā mystic⁹ siue homo mysticus: siue ecclesia: siue ciuitas dei. siue ppl̄s dei. fm Aug. xv. de ciui. Et ideo in hoc psal. et in multis alijs introducitur iste adam mystic⁹ ad loquendum inquantū defleet casum suum et miseriaz. Et petit accelerari aduētum christi. Et conqueritur de longa mora et dilatione. Nam in spe oīa ista includuntur. Primo includitur et supponitur promissio alicuius boni: ex qua insurgit spes et fides Secundo includitur afflictio ppter longam dilationem: vt ait Seneca in thieste. Odit verus et non patitur moras. Tertio patientia in aduersis Nam cū patientia tolerantur aduersa: postq̄ q̄s expectat liberari ab aduersis: et expectat bonum finem. Ideo ait apostolus ad Romanos quinto qđ spes patiētiā operatur. Et ideo diffinitur spes qđ est quedam virtus theologica: qua eterna spiritualia promissa firma fide et charitate expectant̄ et aduersa cū patientia tolerātur contēnens terrena bona: et constituēs finem in celestibus. Ex quibus patet qđ spes simul includit afflictionē et gaudium. includit enim duplicem afflictionem: vnaz de malis que patit̄. Et aliam de longā mora et dilatione finis promissi. Et in hac secunda afflictione laborauit cetus fidelium ab adam vsq̄ ad aduentum christi. Nam primo se videbat exulem ab illa felicitate terrestris paradisi. Et priuatum illa futura beatitudine celesti. Secundo se videbat in captiuitate diaboli. Tertio ab ipsa carne et mundo et diabolo mltiplicit̄ afflictū et vexatū. Quarto: quia videbat aduentum christi: nimiuz morari

cā fidei et charitatis in patriarchis fuit xp̄i aduētus.

Spei diffinitio.

exilium primi iustissima condēnatiōe peccati: et sic etiam in tota illa nocte ve.te.meditat⁹ sum in corde meo cōsiderando quomodo xpus erat nobis in lege per multos immo per oēs pphetas et patriarchas ad liberandum genus humanum de supradictis miseriis pmissus. Et in tali meditatione exercitabar mirando cum anxietate quare tantum tardabat nostra redemptio: et differebat christi aduentus. Et sic scopebam spiritum meū idest scrutabar: et inuestigabā. Et discutiebam et examinabam et purgabam per penitentiam que in eo erat. Et erupebam in talem clamorē quasi anxius de longa mora et dilatione dicens.

De pe. di.j.c. q diuinitatis natura. et ca. multiplex. et. d. xxix ca. diaconi.

Nunqd in eternū pijciet de⁹ aut nō apponet vt complacitior sit adhuc. Aut in finē miam suā abscidet: a generatione in generationem. Aut obliuiscet misereri deus: et cōtinebit in ira sua misericordias suas.

¶ Nunqd deus pijciet genus hūanū a se in eternū q nō recipiat ipsum ad veniā et miam: aut de⁹ nō apponet et nō proponet adhuc. i. deinde vt sit nobis cōplacitior. i. magis placabilis q fuit huc usq. Quasi dicat. semper erit nobis iratus et nō benignus nec placabilis. Aut abscidet. i. auferet in finē. i. totalr et finaliter miam suā a gnatione in generationē. i. per oēs gnationes durabit ira eius: et nō erit mia aut obliuiscetur deus misereri nobis et nunq recordabitur nostri aut cōtinebit misericordias suas in ira sua. Quasi dicat erit ne tante crudelitatis et efficacie ira dei q contineat et claudat et liget mias suas: et alliget deū ne faciat miam. Quasi dicat: nō est credibile nec est tollenda deo tanta pfectio: immo hoc est nephas de deo credere cuius mie nō est finis nec numerus. Unde nota q dicit dauid: scopebā spiritum meū. i. mundanas et falsas cogitationes a spiritu meo pellebam. Nam spiritus longa anxietate et cogitatione tribulatus et obnubilatus non potest cernere verum: quia nubibus atris cōdita nullum fundere possunt sydera lumen et c. vt ait Boetius sed si quis scopit spiritum. et scilz purgat et mundat pellendo mundanas cogitationes et nubes ignorantie per studium sapientie: tunc cernit et cognoscit veritatem. Et ita fecit iste homo mysticus. Nam perscrutando sacras scripturas ppulit nubes ignorantie et anxias cogitationes. Et cognouit qd deus nunq oblit⁹ est facere misericordiā sicut didicit per gesta antiquorum. Ideo dixit. Nunquid in eternum proijciet deus et c. quia scopere idem est quod scopa domum verrere et mūdare. Et sicut domus materialis scopitur et mūdatur scopa materiali. Ita domus spiritus et mentis interior scopitur et verritur studio sapientie ab omni ignorantia et malis cogitationibus et anxietatibus: quia intelligentia sacre scripture fugat omnes anxietates: et scopit spiritum et mentem: et facit eam cernere verum vt patet hic de dauid.

scopere spiritū.

Et dixi nunc cepi hec mutatio dextere excelsi.

ij.q.j.c.si peccaue rit.

¶ In secūda parte explicat suā cōsolationē post superiorē angustiā. Ad cuius intellectū est sciendum qd postq iste hō anxius de longa miseria et mora aduētus xpi discurrit oēs scripturas et oia gesta patrū antiquorū. Et vidit q deus multiplr liberauerat patres antiquos tpaliter puta noe de diluuio: et abraam de hur caldeorū. Et isaac de sacrificio. Et iacob de manu esau et totum israel de egypto et c. tūc ipse dixit supradicta verba s. nūq in eternū pijciet de⁹ et c. Quasi dicat: semp consueuit misereri pribus antiquis: et liberauit eos de periculis tpalibus: ergo poterit esse q nō liberet nos de hac longa captiuitate peccati et de ptāte diaboli et miseria nobis illata ex sniia data primis parētibus. Quasi dicat incredibile est q nō faciat: sed qr dū ista cū quadā pia indignatione diceret quasi illuminatus incepit resipiscere et cognoscere in spū q oēs ille liberationes tpales patrū antiquorū significabāt futurā et generalē redēptionē. Et q tota ira dei erat mutāda in miaz per aduentū xpi. Ideo subdit. Et dixi oia supradicta supple. Et nūc cepit resipiscere et cognoscere supple veritatē et secretū scripturarū: et supradictorū mysteriorū: qm erant figura de nostra redēptione. Et oia erant implēda in xpo et c. In hebreo aūt habet. Et dixi imbecillitas mea et tunc est sensus. Et dixi in meipso q ex imbecillitate et fragilitate et ignorātia dixerā oia supra dicta. s. nunqd in eternū pijciet deus et c. Sed magis rōnabilis videt nostra translatio que dicit. Et dixi nūc cepi intelligere supple q hec est mutatio dextere excelsi. B Ad cuius intellectū est valde aduertendū q ecclesia dei habet tres status. scz duos in presenti: et vnū in futuro qui dicitur status glorie. Primus stat⁹ dicit status legis et vmbre et figure et captiuitatis et ire et iusticie et ignorantie et noctis. Secūdus status dicitur status veritatis et luminis euāgelici et libertatis et grē et mie et sapie et diei. Tertius aūt dicitur status glorie et premij. In primo statu oēs pres antiqui desiderabant statum secundum. Et nos qui iam sumus in statu scdo: desideramus tertiū. s. dissolui et esse cum christo in gloria. Et ideo sicut per primū aduentū xpi primus status mutatus est in scdm. Ita per scdm aduentū xpi secūd⁹ status ecclesie mutabit in tertiū. Nā per primum aduentū xpi. s. in carnē tota lex vetus mutata est in veritatē euangelicā. Et vmbra et nox mutata est in diem et lucem. Et figura in veritatē. Et snia et iusticia et ira dei in miam: et culpa siue petm in grām. Et captiuitas in libertatem et ignorātia i sapientiaz qr repleta est terra sapiētia dñi. Esa. xj. Ita pariter totus iste stat⁹ mutabitur in tertiū. Nam gratia cōuertet in gliam et fides in visionē et spes in possessionem. et charitas in fruitionem et c. Scdo est notādū q xps dr dextera dei excelsi in tota scriptura: eo q pr per ipsum opatur. Sed dextera dr per reuelationē ad sinistraz: et sic punitio et ira dei dr sinistra. mia autē dr dextera

Ecclia hz tres status.

christus dextera dei dicit

dei. Cum ergo tota lex vetus erat sub punitio/ne et sententia et quasi ira dei et iusticia et exilio ideo potest dici sinistra dei: quia deus habebat suã sinistram supra genus humanum ante aduentum christi. Sed nunc habet dexteram suam: idest mi/sericordiam suam super nos. Ex quo põt dici qđ per xpm facta est mutatio ad sinistram i dexteram. Et sic est dicendũ quod xps qui est dextera dei patris excelsi mutauit sinistrã dei in dexteram dei. idest iram et iusticiam in miam. Et captiuitatem in li/bertatem: et culpam in grãm: et noctem in diem: et vmbrã in veritatẽ: et lucem et vniuersaliter totam legem veterẽ in euãgeliũ: et circũcisionẽ in baptis/mũ: et esum agni pascalis in eucharistiã. Et sic de singulis sacris. et talis mutatio fuit mutatio dex/tere excelsi: quã preuidit dauid in figura per ge/sta et mysteria vetera vt patebit per singula ideo dicit. Et dixi nũc cepi cognoscere sup. quod hec erat mutatio dextere excelsi. i. per xpm futura qui est dextera dei excelsi q̃ oia dz mutare quia talis muta/tio a nullo põt fieri nisi a xpo q̃ est dextera excelsi. Nam sicut deus per sinistrã misit iram et sniam in totũ genus hũanũ in ve. te. Ita in nouo te. mittet miam et veniã et grãm per xpm qui est eius dexte/ra. Et ideo quia dauid preuidit in spũ contẽplando mysteria sacre scripture: quod per solũ xpm erant oia illa mysteria vel in solo ipso erant iplenda. Ideo dicit hec mutatio dextere excelsi.

ix. d. c. q̃s nesciat. **Memor fui operum dñi: quia memor** xxix. d. c. sciẽdum et ca. se/quen. **ero ab initio mirabilium tuorum.**
Et meditabor in oib⁹ opibus tuis: et in adinuentionibus tuis exercebor.
Deus in sancto via tua: quis deus magnus sicut deus noster: tu es de⁹ De cse. d. ij. ite/ratur. **qui facis mirabilia.**
Notam fecisti in populis virtutem tuam redemisti in brachio tuo popu lum tuum filios iacob et ioseph.

¶Hic explicat mysteria sacre scripture vete. test. vbi dauid siue homo mysticus preuidit istam mu tationẽ dextere excelsi et nostram redẽptionẽ figu raliter. A quibus mysterijs sumit parabolã et p/positionem ad petendũ intentum. Unde tria my/steria pricipaliter adducit in quibus preuidit in figura nostrã redemptionem. Nam primo addu Figura nře redẽ ptionis. cit libertatem filiorũ israel de egypto. Nam per hoc quod moyses fuit a deo missus in egyptum: et cũ signis et portentis liberauit et eduxit totum illum populũ de egypto et potestate pharaonis. Pre/uidit quod xps filius et dextera dei přis a pře missus debebat liberare totũ genus humanum de tene/bris peccatorũ et potestate diaboli et ideo dicit Ideo cepi cognoscere quia hec erat mutatio dexte re excelsi. i. per xpm facienda quia memor fui ope/rum dñi. i. misericordiarũ quas fecit deus patrib⁹ antiquis. Et memor ero mirabiliũ tuorũ q̃ fecisti ab initio: incipiendo a noe: quẽ liberasti de dilu/uio: et sic discurrendo per abraam quem liberasti multipliciter: et per ysaac quem liberasti de gla/dio sacrificij. et iacob quem liberasti de esau. Et meditabor in oibus operibus tuis: que fecisti pa tribus nostris et exercebor in adinuentionibus tuis. i. in secretis mysterijs clausis in illis operi/bus: puta qñ o apparuisti moysi in rubo ardenti et qñ o vocasti eũ: et precipisti vt remoueret cal/ciamẽta. Et quomõ cõuersa est virga in colubrũ et ecõuerso. Et qñ o traxit manũ leprosam de si/nu et cõsiderauit quod oia ista significabãt missionẽ xpi in mũdũ rc. Itẽ cõsiderauit duriciã pharao/nis: et plagas egyptijs illatas in quibus plagis et portentis preuidit totũ mysteriũ nostre redem ptionis. Et qñ o via tua erat in sancto. q. d. sicut ille sanct⁹ angelus erat ductor illius ppli et fecit illa signa terribilia. Ita xps debebat esse ductor totius gñis humani. Et debebat ipsum liberare de ptãte diaboli. Nam quis magnus sicut deus noster. Et conuersus apostrophat ad xpm futurũ dicens tu es deus qui facis mirabilia maiora q̃ facta sunt tunc per moysen. Nã sicut tũc notam fecisti virtutem populis egyptiorũ et aliorum in mari rubro: ita notã facies virtutẽ tuã in humani tate per totũ orbẽ. Et sicut tunc redemisti in bra/chio et potentia pplm tuũ scilz iacob et ioseph: ita redimes totũ genus hũanũ et totã ecclesiam in tellectam per iacob et ioseph. Et notanter dicit filios iacob et ioseph. Nam lz inter filios iacob intelligant et cõprehendant filij ioseph: tñ quia fi/lij ioseph oẽs sunt nati in egypto et reputabant nobiliores apud egyptios: eo quod descendebant a ioseph qui fuerant princeps et rector et prefectus totius egypti: ideo specialr nominat eos. Et quia ecclesia maxie figurat per filios iacob. Et xpus maxie figurat per ioseph: quia per fratres suos ven ditus et post afflictionẽ exaltatus rc. sicut dictũ est psal. ij. Iterum est aduertendũ quod in illis operi bus mirabilibus due substãtie sunt cõsiderande. Primo angelus dñi inuisibilis qui faciebat illa miracula. Scdo moyses visibilis qui percutiebat aquas cũ virga. Et sic fiebant illa opa mirabilr per hoc puidit moyses et dd quod in xpo redẽptore debebãt esse due nature: vna diuina inuisibilis que pncipalr et latẽter opat et altera hũana: et vi sibilis que instrumentaliter et visibiliter videbat operari. Et iõ dicit. de⁹ in sancto via tua. i. sicut vi/ta tua et virtus et ducatus erat in sctõ angelo in/uisibili et in sancto moyse visibili. ita pariter via nře redẽptiõis fuit in xpo sctõ tuo tuo q̃ est sctũs sctõrũ: in qua est duplex natura. s. diuina et hũana per hec ergo mysteria puidit dauid totũ mysteriũ incarnationis et nostre redemptionis facte per mortem et passionem christi in signis rc.

Xps du ctor ge neris hu mani.

Uiderunt te aque deus: viderunt te exo. xvij. r. c. x. r. c. vij. vsq ad. xij. **aq̃ et timebũt et turbate sunt abyssi.**
Multitudo sonitus aquarum: vo/cem dederunt nubes.
Etenim sagitte tue transeunt: vox to nitrui tui in rota.

Alluxerunt choruscationes tue orbi terre commota est et cõtremuit terra.

¶ In scdo loco adducit miraculũ et mysteriũ factũ in transitu maris rubri. vñ sicut tot' populus erat in periculo ne caperet et trucidaret p pharaonẽ et egyptios: nisi q: moyses cũ vga pcussit aqs: et diuiserunt aque. et transiuit pplś ad aliã partẽ littoris et sic per transitũ aquarũ saluatus et liberatus est pplś. Ita pariter xps per contractum sui corporis pbuit virtutẽ regeneratiuaz aquis baptismalib' et per aquas baptismales liberauit fideles de potestate diaboli prout fuit ibi figuratũ. Hoc ergo preuidens dd in figura dicit. O de' xpe sicut tunc viderũt te aque maris rubri et viderũt te aque iordanis et timuerunt. i. quasi timentes sunt diuise et cõuerse sunt retrorsuz et liberati sunt' filij israel et abyssi aquarum turbate sunt. Ita pariter quando aque baptismales viderunt te, timuerũt diaboli et abyssi infernales turbate sunt: quia per baptismuz delesti peccatũ: et fugasti diabolicam potestatem. Item aque maris galilee timuerunt te qñ siccis pedib' sup eas ãbulasti. Et mari et fluctib' et ventis imperasti. Et petrum de profundo pelagi liberasti. Item sicut post transitum israel fuit multitudo sonitus aquarum. Et nubes dederunt voces et tonitrua et sagitte tue transierũt scilicet multa flumina fuerunt de nubibus immissa. Et vox tonitrui tui fuit quasi tonitruus qui fit in rota et curru. Et mouerunt aquas et reduxerũt eas super egyptios et submerserunt eos. Et sicut ibi chorusčatiões tue alluxerunt et igneos radios deduxerunt orbi terre et tota terra tunc commota est. Ita pariter. O christe multitudo sonitr' aqrum tue sapientie: et nubes scilicet apostoli tui dederunt vocem euangelicam, et sagitte tue euangelice transierunt per totum mundum: et vox tonitrui: scilicet tue predicationis fuit per totum mũdum in rota euangelica et curru euangelico quem quattuor euangeliste ducũt et duxerũt p totũ orbẽ. Et sic chorusčationes euangelice alluxerũt ex mõte syon in die pẽ. toti orbi terre: q: ibi apli recceperunt chorusčationes et splẽdorẽ sapientie: et donorũ et graz. et sic predicauerunt toti orbi terre. Et sic cõmota est et contremuit tota terra ad predicationem apostolorum: et omnia idola corruerũt sicut corruerunt egyptij in mari rubro.

Figura baptismi. *Exo. xij.*

In mari via tua et semite tue i aquis multis et vestigia tua nõ cognoscent.

¶ Sicut ibi fuerũt vie tue in mari rubro et semite tue in aqs multis vt populus transiret et vestigia tua non fuerũt nota. Ita qñ venies tu xpe in mundum via tua erit in mari q: siccis pedibus per mare galilee ambulabis et etiã p mare huius mundi et semite tue erunt in aquis et persecutionib' multis: q: apostoli tui nauigabũt in hoc mare psecutionum sed vestigia tua non cognoscentur in mari galilee: q: super aquas ambulabis: et etiam nec vestigia peccati cognoscent in te: sicut in nobis. q: erit inter omnes mortuos liber: vestigia tua non cognoscẽtur quãdo intrabis mare huius mundi: quia mysterium incarnationis erit ineffabile et investigabile. Unde dicit salomõ Prouer. xx. Tria sunt mihi difficilia et quartum penitus ignoro. s. viam aquile in celo: viam colubri super petrã: viã nauis in medio mari et viam viri in adolescentia id est viam filij dei quando descẽdit de celo in carnem et conuersionis christi quando exiuit de sepulchro et viam conuersionis in mari huius mundi et viam christi quando exiuit de claustro vteri virginalis quia nullum vestigium aut violentiaz reliquit christus in his quatuor vijs q: absq violentia fecit christus ista quatuor occulta et ineffabilia mysteria scilicet mysterium incarnationis et natiuitatis et resurrectionis et ascensionis et cõuersationis huius vite et vestigia sua fuerunt mũdo ignota in isto quadruplici itinere. Et sic est dicendum de ceteris mysterijs xpi et miraculis q̃ latenter diuinitas operatur.

Deduxisti sicut oues populum tuuz in manu moysi et aaron.

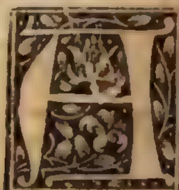
Exo. xij. de cõse. di. ij. q̃d sit.

¶ Ultimo adducit ducatum per desertuz et introitum terre promissionis. Unde dicit sicut deduxisti populũ tuum sicut oues in manu moysi et aarõ ex egypto per totum desertum: ita deduces populum fidelem de tenebris peccatorum a potestate diaboli. Et deduces ipsum per desertum huius mundi et introduces in hanc ecclesiam per gratiam: et in futuram per gloriam. Et dicit in manu moysi et aaron: quia per eos fuit christus figuratus: quia dux et sacerdos quia inquantum dux sine rex dedit legem euangelicam. Et inquantum sacerdos ptulit sacra. Ex qbus ptz q dd nõ allegat supradicta mysteria gra sui: sed assumit ea in parabolã et ppositionẽ inquãtũ erãt figura nr̃e redẽptionis future p xpm et sic allegat figurã pro figurato: q: sicut oĩa illa nõ erãt gra sui: sed gratia xpi futuri: ita allegat ipsa gratia et rõne figurati: q: aliter dauid nõ fuisset ppheta. vñ dupliciter ẽ nobis xps in lege promissus. vno modo per mysterium et figurã. alio modo per expressaz pmissionẽ et ideo non est minus certa veritas mysterij et figure q̃ veritas expresse promissionis. Ideo ppheta audacter allegat figurã tanq̃ verã et certã pmissionem. in quib' figuris nouit mutationẽ dextere excelsi. Et sic dauid in persona totius ecclesie fuit psolat' in sua ãgustia. Itẽ nil aliud est dicere. Tu deduxisti sicut oues pplm tuum &c. nisi si diceret tu de' nobis redẽptionẽ p illã figuram promisisti itõ fac qd pmisisti i figura siue facies i veritate qd in figura significasti. ∂ ¶ Ex toto isto psal. pñt recolligi tres cõclusiões principales. ¶ Prima cõclusio q dauid cõtẽplando oẽs pmissiões factas patribus antiquis et liberationẽ filiorũ israel de egypto preuidit totũ mysteriũ nostre redẽptionis ¶ Secunda conclusio: q totũ mysterium nostre redemptionis fuit mutatio dextere excelsi scz a iusticia in misericordiam et ab ira in benignitatem &c. ¶ Tertia pclusio q diuinitas xpi ita latẽter opabatur in illa hũanitate: q vestigia incarnatiõis et natiuitatis et cõuersatiõis et miraculorum opatiõis et resurrectiõis et ascẽsionis fuerũt mũdo ineffabi

dupli ẽ xps i lege re promissus.

lia et ignota vsq ad missionē spūsancti: q̄ quidē my/
steria: lz sint nobis nota p fidē quo ad effectuz: tn̄
nobis sunt incōprehēsibilia quo ad cām et modū.

mat. xiij e.ix.d.c. neq.

Ttēdite popule me^9 legē meā: inclinate aurē vestrā i vba oris mei.

¶ Titulus. Eruditio siue intellect^9 ipsi asaph. In greco aūt ly intellectus siue eruditio est genitiui casus: vt sit sensus q̄ iste est psal. intelligētie siue eruditiōis ipsi asaph. Ex titulo apparet q̄ dauid fecit hunc psal. scōm q̄ fuit erudit^9 a spiritusancto: et vt erudiret nos in hoc psal. de his que ipse fuit eruditus. Et dedit ipsum cantandū: et recensendum ipsi asaph et choro eius. Unde sicut Terentius faciebat comedias: tamē dabat eas recēsendas ipi calliopio: vt ipse dicit i fine cuiuslibet comedie. Ualete et plaudite calliopi^9 recēsui. Ita pariter dauid habebat tres cantores: quos constituit ad cantandū et recēsendum psal. vt ptz .i. parali. Et sic asaph et ethā et filij chore ec. nō ponūtur in titulo psalmorum tanq̄ actores psalmorū: sed tanq̄ recēsores et cātores: et etiam interpretes p populo. Ex quo ptz q̄ dauid est actor huius psal. Et asaph est cantor siue recensor sed persona introducta ad loquendum in hoc psal. cuius psona factus est psal. est ipse xp̄s: vt ptz Mat. xiij. vbi dicit q̄ cū locutus fuisset iesus in parabolis ec. Postea dicit. hec oīa locutus est iesus in parabolis: vt impleret qd̄ dictum erat per pphetā. Aperiam in parabolis os meū: et eructabo abscōdita a cōstitutione mūdi. Ex quo ptz q̄ xp̄s loquit in hoc psal. Ad cuius intellectum oibus fabulatiōibus iudeorū dimissis est aduertendū fm Aug. xvij. de ciui. c. iij. e. v. q̄ dauid contēplando sacrā scripturā: et maxime vt legitur primo Reg. iiij. qualr filij effraym. et totus populus israel fuit victus in prelio a philisteis: qui occisis sacerdotibus filij hely detulerūt secū archam domini: et tenuerūt eam in acharon et azoto. Et tunc sacerdotium fuit translatū a filijs hely in samuelem. Et archa domini postea fuit trāslata per dauid in hierusalē. Et sic tribus effraym simul perdidit archam et regnū siue iudiciuz. que quidē punitio venit tribui effraym et toti israel propter peccatum ingratitudinis et rebellionis et infidelitatis. Nam cum tot beneficia a deo recepissent: tamē fuerunt deo ingrati et rebelles: q2 oīs montes effraym erāt pleni idolis baalym: q̄ quidem idola pstrauit postea samuel dum fact^9 fuit iudex et sacerdos. Item psiderabat postea dauid qualiter propter ingratitudinez et inobediētiam translatuz fuerat regnū a saule ad ipsum ec. Per hanc ergo triplicē translationē: scilicet. tabernaculi et regni et sacerdotij: que facta est ppter peccatum ingratitudinis et rebellionis et infidelitatis. preuidit dauid in spiritu qualiter populus iudaicus debebat esse ingratus et rebellis et incredulus christo messie in aduētu suo: ppter qd̄ peccatum debebat perdere locum: scz templum et sacerdotium et regnum: et erat transferēdum ad ecclesiā ex gentib^9 cōgregandā. Et hec est sententia augustini. xvij. de ciuitate cap. iiij. e. v. Hoc ergo puidens dauid in spiritu fecit hunc psalmū in quo introducit christum loquentem exhortantez et vocantem illum populum ad legem euangelicā sub comminatione perdendi templum et sacerdotiuz et regnum. Duo ergo in hoc psalmo propheta pncipaliter facit. Nam primo premittit proemium siue prefationē. ¶ Secundo exequitur de narratione ibi. Filij effraym. ¶ Quantum ad primū: quia proemium est breuiloquium quorundam dicēdorum. Ideo in prologo siue proemio isto assignat quattuor causas huius psalmi. Naz causa efficiens est christus loquens: in cuius psona factus est psal. Causa materialis sunt omnia mysteria ve. testa. que hic adducuntur. Causa formalis est modus procedendi: quia omnia ea mysteria et gesta vet. te. que memorantur in hoc psal. adducit p modū parabole et ppositionis ad inferendaz aliquā magnaz conclusionē in no. te. Causa autē finalis est vtilitas que sequitur. s. vt efficiat auditores bonos et deo obedientes et credētes. Quattuor ergo facit in hoc proemio. Nam primo assignat causaz efficientez. secundo causaz formalē. Tertio causaz materialem. Quarto causam finalez: scōa ibi aperiam in parabolis: tertia ibi. quanta audiuimus. quarta ibi vt cognoscat generatio altera. Quāt ū ad primum propheta introducit christum messi ā in lege promissum verum deum et hoiem loquētē ad ppl'm iudeoꝝ in aduētu suo dicētē. O ppl'e attēdite. i. attēde et attēdendo audite et intelligite et suscipite legem meā quaz vobis fer o. Et etiaz attēdite legez meam veterē et pcipite eā aurib^9 mētis et cordis: q2 in ea reperietis totam legē euāgelicā. Ex his ptz q̄ iste q̄ hic loquit est ipse de^9 q2 dicit attendite popule me^9 legē meaz: q2 lex diuina est solius ipsi^9 dei et ille popul^9 dr̄ popul^9 dei. Itē est aduertēdū vt sepius dictū est. q̄ lex euāgelica quā xp̄s tulit non est alia scōm essentiā a lege vete. sed est spiritus et veritas illius. Johan. i. Lex p moysen data est: gratia autem et veritas per christum facta est. Unde vetus testm̄ nihil aliud est nisi occultatio noui: et nouum testm̄ nil aliud est nisi manifestatio veteris. vt inquit augustinu^9. Ideo qui vult bene attendere ad legem veterem et auribus eam percipere ibi reperiet veritatem euangelicā totam figuratam. Et ideo dicit attēdite popule meus legem meam ec. et dicit auribus percipite verba oris mei: ad differentiam legis euangelice ad veterem. Nam illa est data scripta in tabulis lapideis et in charta mortua: et ista i cordibus hominum per proprium auditum. Ideo dicit. aurib^9 pcipite ec. Itē illa data est p os moysi: ista vō per os ipsius dei. s. xp̄i. Ideo dicit. vba oris mei. Ad denotādū q̄ de^9 incarnat^9 p os suuz erat laturus legē impressaz in cordib^9 hominū. Dicit g̃ christ^9 in aduētu suo. O popule me^9 israel attendite ad legē meā et intelligite eā: q2 hec lex quā vobis predico lex dei est. q2 moyses de me scripsit. Totū hoc dixit xp̄s Mat. v. qn̄ ascendit in montē: et declarauit legem diuinā dicens. nō veni soluere legez: sz adimplere. Et hoc idem ptz p totum discursum:

materia hui^9 psl.

No. hāc figuraz

quid sit pemiū.

Lex euāgelica n̄ est alia a lege veteri.

euangelio: in quo de⁹ nil aliud facit nisi vocare pplm ad legē itelligēdā et suscipiēda ꝟitatē legis.

xxvij. q.i. c.nō asse ramus. **Aperiā in parabolis os meū loquar propositiones ab initio.**

¶Hic pmittit modū pcedēdi in hoc psalmo quē vult tenere.s.adducere mysteria ve.te.per modū parabolarū et ppositionū. Quasi dicat ꝙ ea q̄ intendit adducere: nō adducit precise gr̄a sui sed p modum parabolarū et ppositionū gr̄a alterius cōclusiōis inferende de veritatibus noui te. ¶Ad cuius intellectū est notandū sicut dictū est in plogo huius lib. ꝙ pūerbiū siue pabola nō ponit̄ gr̄a sui s3 alterius. nā puerbiū dr̄ q̄si pro alio verbu3 et parabola dr̄ a para qđ iuxta: et bole snīa quasi iuxta snīa3 alterius. Itē parabola nil aliud est nisi ppositio alicuius rei geste: vel tanꝙ geste p aliqua veritate similitudinarie exēplariter inferenda et sic semp ponit̄ pro alio. Itē ppositio ꝫm Aristo. primo posteriorū etiā priorib⁹ est enūciatio affirmatiua aut negatiua ad inferendā cōclusionē intentā. Et ideo ppositio nō pponitur gr̄a sui sed gratia cōclusiōis inferende. Et ideo q: tota sacra scriptura ve.te.nō posita est gr̄a sui: s3 in quantum figurabat mysteria noui te. Ideo dicūtur parabole et propositiones que premisse sunt in ve.te.ad inferendū mystice et pphetice ꝯclusiones et veritates euangelicas. Et ideo sicut totum vetus testm̄ nil aliud est nisi quedā parabole et ppositiones premisse ad inferendū et figurandū legē euangelicā. Ita tota lex euāgelica nil aliud est nisi quedā veritas et ꝯclusiones illate ex mysterijs et scripturis legis vete. Nā sicut ꝟitas cōclusionis cōtinet̄ virtualiter et cōfuse in ppositionibus premissis: sed post illationem pt3 veritas distincte in conclusione vt pt3 primo posteriorum. Ita veritas euāgelica cōtinebat̄ virtualiter et in confuso in lege veteri sed post aduentū christi patuit illa veritas distincte per xp̄m in euangelio. Et sic tota lex vet⁹ nil aliud est nisi pabole et ppositiōes respectu euangelij. Et sic ecclia catholica et q̄libet fideli s q̄ñ legit scriptura3 ve.te.nō legit gratia sui: sed ad mysteriū et pphetiā: put figurat veritates legis euāgelice. Aliter intelligentia veteris legis nō est vera nec catholica: q: veritas eius est euangelium. Et ideo dicit Hieronymus in epistola de mansionibus. ꝙ oīa dicta in hoc psal. ponunt̄ tāꝙ ppositiōes et pabole inꝙtum figurabant mysteria no.tes. et sic non ponunt̄ gratia sui: sed ad sensum spūalem. Et hoc est ꝙ pmittit ppheta in persona xp̄i: ꝙ quicquid dicetur in hoc psal. de te.ve.nō intēdit adducere gratia sui sed put sunt quedam parabole et ppositiones. Unde ait aperiā in parabolis os meū et loquar ppositiones ab initio. i. adducā oīa mysteria sacre scripture incipiendo ab initio exitus israel de egypto q: tunc incepit iste pplīs: et etiā a pmissionibus factis ab initio ipsi abraā: isaac et iacob. Et ea que acciderunt toti pplo israel successiue vsꝙ ad dauid. Et oīa ista adducā tanꝙ parabolas et ppositiones ex quibus inferam intētū meū Nam oīa ista nō sunt gr̄a sui: sed parabole et ppositiones respectu legis euangelice. et hoc erit causa formalis et modus procedēdi in hoc psal.

Quid sit prouerbiū et qđ pabola.

Lex vet⁹ est pparabola respectu euāgelij

Quāta audiuimus et cognouim⁹ ea et patres nostri narrauerunt nobis. x.dist. q̄s nesciat. vt pt3.vi. exo. per totum.

Non sunt occulta a filijs eorum in generatione altera.

Narrantes laudes dñi et virtutes eius: et mirabilia eius que fecit.

Et suscitauit testimonium in iacob et legem posuit in israel. Exo. xx.

¶Hic explicat cām materialē huius psal. i. materiā quā itēdit adducere et loqui: q̄ quidē materia dr̄ materia antecedens. Et dicit ꝙ intēdit deducere in hoc psal. oīa ista gesta quanta audiuimus scripta in genesi et exodo et quinꝙ libris legis iosue. et in libro iudicū. et in libris regū. i. tanta loquar quanta audiuimus &c. que quidē gesta antiquorū patres nostri annūciauerūt voce et scripto. que quidē gesta nō sunt occulta nec tacita a filijs eorū in gñatione altera immo ipsi narrauerunt filijs suis narrātes laudes dñi et beneficia et virtutes eius et mirabilia que fecit que p magna parte explicabunt̄ in hoc psal. oēs ergo istas ppositiones loquar. Et adducā et loquar etiam quomodo deus suscitauit et nouiter dedit illam legem in testimoniū in iacob. Et legē posuit et ordinauit et cōstituit in israel. quasi dicat ꝙ illā legē quam dedit populo in monte synai dedit eam in testimonium. ¶Et nota ꝙ lex vetus dr̄ testimoniu3. Primo quia fuit per angelos testificata Secūdo quia reposita est in archa in testimoniū contra preuaricatores. Deuter. xxxi. Tertio quia tota lex vetus facit testimonium de christo futuro. Jō ait saluator Jo. v. Scrutamini scripturas q: ipse testimonium perhibent de me. Nam moyses de me scripsit &c. Et testimoniū suscitauit. Ad denotandum ꝙ lex preceptorū anteꝙ esset lata et suscitata iam erat sepulta et inserta naturaliter in nobis. ad Roma. ij. quia omnia precepta contināetur in illa naturali lege. scilicet quod tibi non vis alteri ne facias &c. dicitur autem lex quia lata et posita siue positiua. Ideo dicit legem posuit in israel: ecclesia dei dicitur iacob inquantum surripuit primogenituram et benedictione. Et dicitur israel inquantum videt deum: et est directa a deo et fortis cum deo.

Lex vet⁹ dr̄ testionium.

Quanta mādauit patribus nostris notat facere ea filijs suis: vt cognoscat generatio altera. Ut pt3 Exodo.

Filij qui nascentur exurgent et narrabunt filijs suis.

Ut ponant in deo spem suam: et obliuiscantur operum dei: et mandata eius exquirant. lxxxvi. d. c. fratrē.

Ne fiant sicut patres eorum genera-

tio praua et exasperans.

Gñatio que nõ direxit cor suũ et non est creditus cum deo spiritus eius.

¶ Hic pphta in psona xpi explicat cãm finalem huius psal. nã qr iste psal. dirigit iudeis q̃ erant tpe aduent⁹ xpi: vt reciperẽt xpm ꝛ legẽ euãgelicã et eã seruarent ne fierẽt rebelles ꝛ infideles sicut pres eorũ. Et ne priuarent sanctuario ꝛ regno et sacerdotio sicut fuerũt priuati filij effraim ꝛ ceteri filij isra el tpe ely ppter rebellionẽ et ĩfidelitatez. Jõ pphta iã exhortat eos i psona xpi sicut xps iã exhortabat eos tũc p pphetã i hoc psal. cũ cõminatiõe ablationis sanctuarij et tẽpli ꝛ regni ꝛ sacerdotij. q. d. si vos iudei nõ audieritis et receperitis xpm: et legẽ eius ꝛ obseruaueritis eã in aduẽtu suo. Auferet a vobis sanctuariũ et regnũ et sacerdotium sicut fuit ablata archa a filijs effraym de sylo. et sacerdotiũ fuit translatũ a filijs hely ad samuelẽ. Et regnũ a saul ad ipsuz dauid Jta: pariter auferet a vobis sanctuariũ ꝛ regnũ et sacerdotiũ. Et dabit pplo gẽtili facienti fructus Mat. xxj. Et hec est cã finalis huius psal. s. inducere iudeos ad recipiendũ xpm in aduẽtu suo ꝛ legẽ eius. Et hoc sub cõminatione ꝛc. Et in hoc cõsistit totũ argumẽtũ hui⁹ psal. Dicit ergo loquar in hoc psal. ꝛ adducã i pabolas ꝛ ppõnes tot gesta et mysteria ꝛ tanta quãta mãdauit deus prĩbus nrĩs ea nota facere filijs suis vt cognoscat gñatio altera. hoc dicit. nã deus mãdauit filijs israel: qñ egressi sunt de egypto vt quotiẽscunq̃ comederẽt agnũ pascalẽ: narrarẽt filijs qualr comedebant illũ agnũ in memoria liberationis de egypto. vt patz. exo. xiij. dicens. narrabisq̃ filio tuo in illo bello dicens. hoc est qd̃ fecit mihi dñs qñ egressus sum de egypto ꝛc. Jtẽ mãdauit prĩbus vt rememorarẽt filijs suis legem ꝛ cerimonias q̃s a deo acceperãt. Deuter. iij. ꝛ vj. dicẽs erũtq̃ vba hec q̃ precipio tibi hodie i corde tuo. ꝛ narrabis ea filijs tuis ꝛc. Jõ subdit pphta. Et filij tui q̃ nascent. s. q̃ reperient tpe aduent⁹ xpi ꝛ exurgent ꝛ conuertent sicut fuerũt zacharias ꝛ symeõ et apli narrabunt oĩa supradicta filijs suis ꝛ demonstrabũt oĩa figurata ꝛ gesta in le. ve. esse gesta et dicta et figurata p xpo vt illi ponãt in deo et non in mũdo nec in cerimonijs legalibus spez suã: sz recipiãt xpm in verũ messiã: et nõ obliuiscãtur operũ dei q̃ xps faciet q̃ opa nullus poterit facere nisi esset de⁹. Nã p opa poterunt cognoscere xpm esse deũ ꝛ iõ recipiẽt eũ. Et exq̃rant et obseruent mãdata eius. q̃ mãdauit in lege euangelica ne fiant rebelles ꝛ increduli: sicut pres eorũ q̃ fuit gñatio praua et exasperans. s. puocans deuz ad irã. que quidẽ gñatio nõ direxit cor suũ ad credẽdum deo nec ad obseruandã legẽ ei⁹ nec fuit creditus nec vnit⁹ cum deo spũs illius gñatiõis immo fuerunt semp rebelles ꝛ increduli ꝛ ingrati vt patebit. Ex supradictis pz q̃ iste q̃ loq̃tur in hoc psal. est de⁹ per hoc q̃ ait. Attendite pp̃le me⁹ legẽ meã ꝛc. Scd̃o patz q̃ ist hõ: per hoc q̃ subdit quanta audiuimus ꝛ cognouim⁹. Et quanta mãdauit prĩbus nostris. Et sic iste qui loquit in hoc psal. est xps deus et homo qui tanq̃ deus dicit. attendite pp̃le meus legẽ meaz. Et tanq̃ homo de semine abrae et iacob dicit. quanta mãdauit patribus nostris ꝛc. Et sic xps est causa efficiẽs qui loquit ad pplm iudaicũ in aduẽtu suo. Et exhortatur vt audiat et recipiat legẽ euãgelicã: que nõ est alia scd̃z essentiã: sicut dictũ est. Materia aũt huius psal. est totus discursus ab exitu israel de egypto vsq̃ ad tpa dauid in regnũ eius ꝛ vsq̃ ad tẽplum et sanctuariũ. Forma aũt est qr oĩa q̃ hic narrant adducũtur tanq̃ figure et parabole et ppositiones ad inferendã et predicendã trãslationem sanctuarij et regni ꝛ sacerdotij a synagoga in ecclesiam. Causa finalis est vt pp̃ls iudeorũ recipiat xpm ꝛ legem eius ne fiant increduli et rebelles ꝛ ingrati sicut patres eorũ: et hoc sub cõminatione supradicta. Et ex hoc apparet vera pphetia huius psal. que executio hui⁹ cõminationis fuit vere impleta in illo populo propter obstinationẽ eorum post aduentum christi.

Judei in ducunt ad xpm suscipiendum.

Nota.

Filij effrem intendentes et mittẽtes arcum conuersi sunt in die belli.

Non custodierũt testamentũ dei: et in lege eius noluerunt ambulare.

Et obliti sunt benefactorum eius et mirabilium eius que ostendit eis.

Ala effraym. s. Reg. iiij.

¶ Hic incipit narrationẽ dicẽdorũ sicut pposuit in pemio. Et duo facit. Nã primo memorat et narrat incredulitatẽ ꝛ rebellionẽ ꝛ ingratitudinẽ illius ppli. Scd̃o punitionẽ eorũ: ibi audiuit deus et spreuit. vel possumus dicere q̃ hic oñdere intẽdit cãm quare filij effraym fuerũt priuati sctũario et archa dñi. Et filij hely sacerdotio. Et saul regno. Jdeo pri⁹ assignat demerita ꝛ cãm que est incredulitas et ingratitudo ꝛ rebellio. Scd̃o describit hmõi priuationẽ ibi. Audiuit deus ꝛ spuit ¶ Quantũ ergo ad pmũ dimissis diuersis modis dicendi tã hebreorũ q̃ catholicoꝝ in hoc loco: est notandũ vt legit. j. Reg. iiij. c. q̃ cũ hely eẽt iudex et sacerdos in israel de gñe aaron: et multotiens fuit monit⁹ vt filios corrigeret: eo q̃ tyrãnizabãt Et multa enormia pperabãt. Et tñ hoc fecit negligenter hely. Jõ ppter hoc pctm: ꝛ ppter pctm idolatrie qr p totũ mõtẽ effrayz celebrabant baalym et astarotis. Jdeo deus permisit q̃ venerunt philistei et cõgressi sunt cũ filijs israel quoꝝ maxima pars erant de effraym: et victi sunt filij effraym illa die. Et reuersi sunt fugientes ad loca sua cesis ex his quatuor milibus: que punitio facta est ppter pctm ingratitudinis et tyrãnidis ꝛ idolatrie: tũc filij effrayz aduocarũt cũ eis mltos et alijs tribubus ꝛ abstraxerũt archã dñi de sylo. Et exierũt oẽs i cãpuz cũ archa dñi cõtra philisteos. Sed iterũ philistei congressi cõtra eos vicerunt eos. Et abstulerũt eis archam ꝛ interfecerũt sacerdotes. s. ofni ꝛ phinees filios hely. Et ceciderunt illa die. xxx. milia ex israel: ceteri autem retro terga vertentes conuersi sunt in fugam ad loca eorum. Et hoc est quod intendit hic dicere

Jngratitudo punitur.

propheta. Nam q: superius dicit ne fiant ingrati sicut patres eorum generatio praua ⁊c. i. generatio que non direxit cor suum ad seruandam legem: nec est creditus cum deo spiritus eorum. Et ideo fuerunt puniti supple. Ideo explicat hic que fuerunt illi puniti propter incredulitatem et idolatriam. Et dicit quod fuerunt filij effrayz victi in bello philistinorum de quo legitur. i. Regum. iiij. Unde dicit filij effrem. i. filij effraym: cum exirent in prelium contra philistijm intendentes arcum: et mittentes sagittas contra philisteos victi sunt ab eis. Et conuersi sunt fugientes ad domos suas in die belli. Nam in primo bello cesa sunt quatuor milia. ⁊ in secundo bello cesa sunt .xxx. milia. Et cesi sunt sacerdotes: ⁊ capta fuit archa. Et sic fugientes conuersi sunt ad loca sua: que quidem punitio non accidit eis nisi ex peccato idolatrie ⁊ ingratitudinis ⁊ infidelitatis: eo quod non custodierunt testamentum dei ⁊ in lege eius noluerunt ambulare. Et in hoc fuerunt infideles quia adorabant idola ⁊c. Et non solum fuerunt puniti propter infidelitatem sed etiam propter ingratitudinem q: obliti sunt benefactorum. i. beneficiorum eius ⁊ mirabilium operum que ostendit eis in egypto ⁊ in deserto: ⁊ Exo.vij. ⁊.c.seq. in ingressu terre promissionis vt patet.

Coram patribus eorum fecit mirabilia in terra egypti: in campo thaneos.

¶ Hic explicat beneficia que ostenderat deus patribus eorum. Unde quattuor facit. Nam primo dicit in genere beneficia ⁊ mirabilia que fecit in egypto. Secundo ea que specialiter fecit in toto deserto. Tertio reuertitur specialiter ad narrandum mirabilia que fecit in egypto. Quarto ea beneficia que fecit in terra promissionis: secunda ibi. quotiens exacerbauerunt eum in deserto: quarta ibi. et induxit eos in montem sanctificationis. Unde in quolibet istorum simul narrat beneficia dei ⁊ eorum ingratitudinem. Quantum ad primum quia dixit supra obliti sunt beneficiorum ⁊c. Ideo subdit que sunt illa beneficia dicens: q: coram patribus eorum antiquorum fecit mirabilia. i. illa .x. signa ⁊ prodigia in terra egypti coram pharaone ⁊ explicat partem egypti in qua facta sunt illa miracula: q: in campo thaneos. Unde est Not. de thanis. aduertendum quod ciuitas dicta thanis erat regia pharaonis sita in ripa orientali ipsius nili in pago siue campo thaneos. Thaneos enim est genitiuus grecus huius nominis thanis. Declinatur enim hec thannis: genitiui thaneos. Et ideo dicitur quod in campo thaneos deus fecit illa mirabilia signa .x. plagarum coram patribus eorum in fauorem hebreorum que fuerunt illa mirabilia postea dicet per singula.

Interrupit mare et perduxit eos et statuit aquas quasi in vtre. Exo.xiiij.c.

Et deduxit eos in nube diei et tota nocte in illuminatione ignis. Exo.xiij

¶ Hic incipit explicare miracula ⁊ beneficia que fecit deus in itinere omissis miraculis que fecit in egypto sed postea dicet ⁊ explicabit per singula. ¶ Unde ponit quinque beneficia facta in itinere: quorum est primum de transitu maris rubri. Unde dicit quod postquam eduxit eos de egypto interrupit. i. diuisit mare rubrum supple ⁊ statuit aquas. i. firmauit eas ad vtranque partem quasi starent in vtre contra naturam. Nam aqua cum sit effluxibilis non potest per se existere nisi in aliquo vase duro: vt patet. i. metheororum. sed ibi per se stabat ad modum pletis contra eius naturam. Secundum miraculum est quod eduxit eos in nube diei. i. in die per columnam nubis ⁊ per totam noctem in illuminatione ignis. Nam ille angelus qui erat dux illius populi per diem ibat infra nubem ⁊ mouebat illam nubem quam sequebatur ille populus. Et per totam noctem ibat infra flammam ignis: in quantum illa nubes ardebat de nocte sicut flamma ignis. Et sic ducebat illum populum per totum desertum: vt patet exo. xiij. Sed q: omnia illa contingebant illis in figura: vt ait apostolus. i. ad cor. x. Et ideo propheta dicit hic quod omnia ista intendit adducere tanquam parabolas ⁊ propositiones ⁊ ad mysticas predictiones ⁊ euangelicas veritates inferendas vt dictum est. Ideo est dicendum quod predictio ⁊ veritas huius figure est. Nam ille angelus qui ibat infra nubem significabat christum verbum incarnatum: ⁊ nube carnis indutum: qui omnes fideles de tenebris peccatorum eduxit: et de potestate diaboli cum signis ⁊ portentis: ⁊ per aquas baptismales traduxit ⁊ liberauit. ⁊ sic manifeste figuratur mysterium incarnationis ⁊ nostre redemptionis. Nam sicut ille angelus latens in nube prestabat viam illi populo: ita verbum latens in carne prestitit nobis ducatum per legem euangelicam. ¶ Glosa de hiero. dicit in expositione huius psal. quod per hanc nubem possumus intelligere beatam mariam virginem in qua christus per nouem menses latuit carnaliter. Et subdit: ⁊ pulchre dicitur in nube diei. Nam illa virgo maria nunquam in tenebris fuit sed semper in luce nunquam in nocte sed semper in die. Et hec sunt ad literam verba hiero. Ex quibus patet per sententiam hiero. quod virgo maria nunquam fuit in originali peccato. sed semper in gratia. Et sic oportet quod dicatur quod anima virginis simul fuit creata ⁊ sanctificata ⁊ corpori infusa ⁊ per consequens corpus simul cum anima sanctificatum: ⁊ sic pro nullo tempore potest dici ipsam obnoxiam fuisse peccato.

No. quomodo populus iudaicus conducebatur per angelum.

Angelus in nube christum significabat.

Interrupit petram in heremo: ⁊ adaquauit eos velut in abysso multa. Exo.xvij. b. nume.xx.

Eduxit aquam de petra: et deduxit tanquam flumina aquas.

¶ Hic memorat tertium miraculum ⁊ beneficium. Unde legitur exo. xvij. quod quando defecerunt aque in oreb: clamauit populus ad moysen petens aquas qui percussit petram oreb: ⁊ fluxerunt aque de petra: ⁊ bibit omnis populus. Ideo hec dirupit deus per moysen petram in heremo oreb: ⁊ adaquauit siue potauit eos velut in multa abysso et magno lacu. Sed q: simile miraculum fecit deus in monte pharan vt patet nume. xx. quando moyses percussit bis silicem et fluxerunt aque largissime que dicte sunt aque contradictionis. Ideo subdit. Et eduxit aquam de petra in monte pharan ad aquas contradictionis supple ⁊ eduxit aquas tanquam flumina. i. in magnam abundantiam. Sed q: ista mysteria fuerunt figure ⁊ adducuntur hic tanquam parabole ⁊ propositiones. Ideo ex prima percussione petre elicitur predictio euangelica: quia christus qui vere dicitur petra: erat in latere percutiendus de cuius corpore debebat exire sanguis ⁊ aqua in remissiones peccatorum. Et ad conferendam virtutem ecclesiasticorum sacramentorum: vt ait apostolus. i. ad cor. x. Bibebant autem de spirituali consequente eos petra. petra autem erat christus. Per secundam percussionem

mala. Nā si gratia dei destituerit hoīem tunc appetitus sauciatus inclinatus ꝛ ꝓnus ad malum ruit ad oīa scelera. In translatione Hiero. habet̄ dimisi eos in prauitate cordis sui: ꝛ ambulabunt in consilijs suis. Et tūc est litera plana. Nā si qs consilijs proprijs ducitur sine gratia non pōt nisi de peccato in peccatū cadere: nec potest esse peior maledictio. Et in hac maledictiōe sunt positi iudei: quia a deo derelicti.

xxiij.q.s. noli.ꝛ.c. paratus **Si populus meus audisset me: si israel in vijs meis ambulasset.**

Pro nihilo forsitan inimicos eorum humiliassem: et super tribulātes eos misissem manum meam.

¶ Hic ponit punitionem temporalem. Naz quia contempserunt xp̄z messiam et occiderunt. Ideo destructa est ciuitas ꝛ templū: ꝛ ipsi occisi ꝛ captiui p romanos ꝛ victi p oppositum in̄ fuit de christianis quia subiecerunt ꝛ humiliauerunt sibi inimicos ꝛ totum Romanum imperium. Ideo dicit christus si populus meus iudeorum audisset me cum predicaui eis per me et per apostolos meos. xl. annis. Et si israel invijs meis et preceptis ābulasset sumendo legē euangelicaz: pro nihilo. i. ad nihilum forsitan inimicos eorū humiliassem. Et super romanos tribulantes eos misissem manū ꝛ potestatē meaz eos puniēdo: sicut puniui eos ꝓpter persecutionem xp̄ianoꝝ. Et subieci eos ꝛ totuz imperiū ecclesie. Et oēs reges terre humiliant sub vmbra ecclesie: ꝑ oppositū autē feci de iudeis immo dedi fauorem Romanis qui eos occiderūt et captiuauerunt: et ciuitatem hierusalem et templum destruxerunt. Et ideo sequitur.

Deuter. xviij. **Inimici vero domini mentiti sunt ei: et erit tempus eorum in secula.**

¶ Uero ꝑ sed inimici domini. s. iudei mētiti sunt ei negando ipsum: ideo tempus penarum ꝛ dānationis eorum erit in secula ꝛ in eternū. B ¶ Un nota ꝙ iudei dicuntur christo mentiti: eo ꝙ moysi et iosue promiserunt sub iureiurando ꝛ maledictione seruare legem. Et recipere messiam promissum in lege. deuter. xviij. prophetam suscitabo ꝛc. ꝛ sic dicunt̄ mentiti: in non recipiendo eum. Item dicuntur mendaces: quia dicunt et volunt vocari filij abrae et non sunt cum non recipiant christuz sibi promissum in ysaac. Item dicuntur mentiti cum dicunt se seruare legem: et non seruant cum nō recipiāt christū qui venit legē adimplere. Itē dicunt̄ deo mentiti cū falso intelligunt ꝛ glosant scripturas sacras peruertendo sensum earum.

exo.xvi. Et de cō se.di.ij.c ꝑus. **Et cibauit illos ex adipe frumenti: et de petra melle saturauit eos.**

¶ Nota ꝙ sn̄ia huius versiculi precedit superiorē. Nā dicit hic ꝓpheta sicut dn̄s cibauit illos. s. populū israel ex adipe ꝛ pinguedine ꝛ abūdātia frumenti in terra ꝓmissiōis: ꝛ melle de petra saturauit eos q: in terra ꝓmissionis apes mellificāt in cauernis ꝛ foraminibus rupiū ꝛ petrarū. Idō dici tur petra manans melle et lacte: sic ergo dicit propheta nunc christus in aduentu suo satiauit eos ex adipe frumenti. id est sacramentum eucharistie ad cibum spiritualem eis preparauit: et melle de petra saturauit eos id est cetera ecclesiastica sacramenta eis constituit; dulcissima de petra lateris christi emanantia ad sacietatem spiritualem. Et eis dedit etiam mel sapientie et doctrine: ꝛ dona grattiarum ipse qui dicitur petra eis misit. Et tūc ordinatur sic littera. christus cibauit eos ex adipe frumenti ꝛ de petra melle saturauit eos ꝛ inimici dei mentiti sunt ei ꝛ tanq̄ ingrati ipsum non recipiendo. Et ideo erit tēpus damnationis eoruz in secula ꝛc. Item nota ꝙ lex vetus dicitur frumētū: ꝛ lex euangelica dicitur adeps: ꝛ pinguedo illius frumenti siue legis veteris qua pinguedine et adipe satiauit nos dominus. Ex quibus sequitur ꝙ iste psalmus loquitur de vocatione iudeoꝝ facta per christum in carne. Et de publicatione euangelij per hoc quod dicit. dilata os tuum et adimplebo illud. Secundo sequitur ꝙ loquit̄ de vltima reprobatione ꝛ damnatione iudeoꝝ: que facta est per aduentū xp̄i: per hoc ꝙ dicit. inimici ꝟo domini mentiti sunt ei. Et erit temp⁹ eoꝝ in secula: naz dat eis sn̄iam sine mīa. Naz in psal. in quibus explicantur punitiones facte ante aduentum xp̄i: vt puta captiuitas babylonie: aut vastitas antiochi: semper propheta orat ꝓ illa liberatiōe illius populi vt ptz psal. xliiij. ꝛ. lxxiij. ꝛ. lxxviij. sz in hoc psal. non orat pro eis: immo prenūciat finalez punitionē sine liberatione dicens. Dimisi eos ſm desideria cordis eoꝝ. Et erit tempus eoruz in secula. In quibus demonstrat eorum perpetuaz damnationem et sententiam perpetuam que nō data est eis nisi post aduentum christi. Ergo tot⁹ iste psalmus est exponendus de aduentu christi et publicatione euangelij: ꝛ reprobatione iudeoꝝ: sed adducit propheta mysteria vete. testa. vt figuraliter inferat mysteria noui testamē. vt dictū est. Ex quibus patet manifesta obstinatio ꝛ cecitas iudeoꝝ in hoc psal. A ¶ Ideo dicit Augustinus libro ꝯ vnico baptismo qd̄ iudei sunt mali in bona lege carnaliter intelligentes. Sed christiani sunt boni in eadem lege spiritualiter sapientes. Nam ex eadem lege iudei colligunt cibos carnales ꝛ mortiferos: christiani vero fructus spirituales et salutiferos: et ideo lex vetus semper manet bona: si recte et spiritualiter intelligatur: nec per iudeorum falsam intelligentiā lex diuina in aliquo deprauatur. Nam veritas legis non sumitur ab intellectu intelligentis: sed a christo qui eam in se verificauit et impleuit vt sepius dictū est. B. ¶ Ex toto titulo et expositione huius psalmi. possunt recolligi septem conclusiones.

Lex vetus d: frumentuz.

Nota.

Prima ꝯclusio.

¶ Prima conclusio ꝙ totuz tempus gratie ab aduentu christi vsq₃ ad iudicium est verum sabbatū per sabbata legis figuratum ꝛ verus septim⁹ mēsis: et tempus collecte et vindemiarum spiritualium: probatur. Nam in hoc tempore completa sunt omnia illa mysteria que per illa sabbata et festa figurabant̄. Naz primo in hoc tempore nos cessamus et precipimur cessare ab operib⁹ legis

mosayce: et ab omni opere seruili peccati: et in hoc tempore fuimus per sacrificium christi liberati et expiati et consecuti sumus propiciationem et indulgentiam. Et in hoc tempore christus extorsit nobis vinum euangelicum a vinaceo legali et oleum et amurcam in torculari euangelico et separauit granum a paleis. Et in hoc tempore continue colligimus fructus euangelicos et fruimur gratia sacramentorum. Et in hoc tempore continue celebramus veraciter et realiter festa illa: que illi semel in anno et septimana celebrabant in figura.

ij. pclo. ¶ Secunda conclusio quod post aduentum christi omnia illa festa cessarunt legaliter et figuraliter celebrari. probatur. Nam sicut adueniente isto tempore cessauit illud. Ita adueniente veritate que completa fuit et compleatur continue in hoc tempore debent cessare ea que fiebant figuraliter in illo tempore: quia veniente lumine cessat vmbra et veniente veritate cessat figura. Ex quibus sequitur quod falso modo iudei et inuanum celebrant et obseruant in hoc tempore illa festa.

iij. pclo. ¶ Tertia conclusio quod iste psalmus debet cantari et illa festa celebrari cum psalterio euangelico et cythara: hoc est cum obseruantia preceptorum et fide articulorum et gratia sacramentorum et cum tuba professionis et predicationis euangelice: et cum tympano memorie passionis. Ex quibus patet quod iudei moderni non vere cantant istum psalmum: nec celebrant ista festa.

iiij. pclo ¶ Quarta conclusio quod religio christiana vere cantat istum psalmum et celebrat ista festa probatur: quia seruat omnes illas conditiones et veram intelligentiam illorum mysteriorum.

v. pclo. ¶ Quinta conclusio quod magis obligantur christiani ad seruandum illa festa in veritate et spiritualiter quam illi obligabantur tunc in figura probatur: quia maiora beneficia recipimus: quia illi fuerunt liberati a seruitute corporali et temporali: non autem ab eterna et spirituali.

vj. pclo. ¶ Sexta conclusio quod populus iudaicus non solum fuit ingratus deo non recipiendo christum: sed etiam mendax: quia fecit mendacem deum et legem et prophetas per quos christus fuit promissus.

vij. pclo ¶ Septima conclusio quod propter hoc peccatum iudei fuerunt dimissi et derelicti in adinuentionibus suis per subtractionem gratie: et ideo manent obstinati vsque ad finem mundi.

lxj. dist. c. dns. iij. q. vij. ca. iudicet.

xj. q. iij. c. illa. et c. sequenti.

Eus stetit in synagoga deorum in medio autem deos diiudicat.

Vsquequo iudicatis iniquitatem: et facies peccatorum sumitis.

Judicate egeno et pupillo: humilem et pauperem iustificate.

Eripite pauperem et egenum: de manu peccatorum liberate.

¶ Huic psalmo preponitur talis titulus scilicet psal. ipsi Asaph ad denotandum quod dauid fecit hunc psal. et dedit ipsum cantandum ipsi Asaph: eo quod dirigitur toti ecclesie per Asaph figurate. Qui quidem psalmus licet sit paruus et breuis in verbis: tamen est longus in sensu et intelligentia: eo quod presupponit multa et magna ad suam intelligentiam in vtroque testamento. Ideo non tedeat lectorem totam expositionem inspicere. B ¶ Ad cuius intellectum est primo notandum secundum Josephum. xviij. antiquitatum et. ij. de bello iudaico: quod per. xl. annos ante natiuitatem christi surrexerunt quatuor secte in hierusalem: inter quas surrexerunt due principales. Quarum prima fuit secta saduceorum: qui non recipiebant nisi quinque libros moysi: et sic spernebant libros prophetarum et nuptias et negabant angelos esse. Contra quos surrexit secta pharisceorum: de tribu Symeon: qui recipiebant legem et prophetas: et colebant nuptias et asserebant angelos esse: et expectabant messiam futurum per prophetas prenunciatum venturum ad liberandum eos temporaliter de iugo romanorum etc. Isti autem fingentes arctam religionem et obseruantiam legis erant diuisi a ceteris popularibus et habitu et moribus et modo viuendi: et ideo dicti sunt pharisei .i. diuisi. Et quia pre ceteris dabant operam studio legis et prophetarum: ideo assumpti sunt ad dignitatem iudicialem. Accipientes a principibus sacerdotum potestatem glosandi et legendi et iudicandi iudicia super cathedram moysi loco illorum. lxx. quos moyses statuit ad causas audiendas et discutiendas et litigia sedanda et dirimenda in populo. Et sic inceperunt ordinare aliquas traditiones nouas ad regendum populum semper ad proprium lucrum et augendas diuitias et impugnandas domos suas: eo quod fuerunt assumpti et recepti ad portionem decimarum et oblationum simul cum sacerdotibus: ceteri autem iuris et legisperiti de tribu Simeon simul cum phariseis iudicantes et sedentes in cathedra moysi: qui non seruabant illam religionem dicebantur scribe: eo quod simul glosabant legem et scribebant traditiones et decidebant causas et litigia. Omnes ergo isti tam scribe quam pharisei intantum sunt abusi sua potestate propter proprium lucrum quod destruebant populares dilatando litigia et comedebant domos viduarum et pupillorum et opprimebant pauperes et fauebant diuitibus: et facti acceptatores personarum. Sed quia in hoc tempore venit christus ad quem pertinebat declarare legem et prophetas: et manifestare voluntatem patris: recipiens templum et legem prophanatam per eos: ideo incepit predicare contra eorum auariciam et tyrannidem: et predicare in templo et synagogis contra scribas et phariseos: quia omnia iudicia peruertebant et bonos mores et templum prophanauerant. Et hec fuit causa quare moti sunt contra eum et conspirauerunt in necem eius: vt dictum fuit psalmo secundo. Hoc preuidens dauid in spiritu fecit hunc psalmum in quo tria principaliter facit introducendo christum loquentem. Nam primo exprobrat et reprehendit prauum et peruersum iudicium iudeorum scilicet et scribarum et phariseorum quod fecerunt contra christum et ceteros pauperes. Secundo predicit eorum cecitatem et obstinationem. Tertio eorum punitionem. secunda ibi: nescierunt: nec intellexerunt. tertia ibi. ego dixi dii estis. ¶ Quantum ad primum

Secta saduceorum.

Nota de phariseis.

Judicem diir dij.

est notandum sicut dictū fuit psalmo quadragesi mo nono q sacra scriptura multotiēs iudices ap/pellat deos ſm officiū p quandā participationē inquantum deus cōmunicat eis officium regēdi in terris: quia omnis potestas a deo est: vt infra patebit. Et sic dixit dñs ad moysen Exo.xxij. Si latet fur dñs domus applicabit ad deos. Itē in eodē ad deos: idest ad iudices vtriusq causa perueniet. Item in eodē dijs. i. iudicib⁹ nō detrahes principi populi tui nō maledices. Et sic deus vocat eos deos inquantū gerunt et exercent officiū ex parte dei in terris. Et ita pariter dauid in hoc psalmo scribas ꝛ pharisęos ꝛ principes sacerdotum vocat deos: eo q sedebāt in cathedra moysi iudicātes iudicia tanq successores illorū.lxx. quos moyses cōstituit ad iudicandū ex consilio Jetro ꝛ precepto dei: quorū falsa et peruersa iudicia xp̄s reprehendit et dijudicat in hoc psal. prophetice: prout postea dijudicauit principaliter in carne. Dicit ergo dauid q xp̄s deus ꝛ verus iudex venit in carnē et stetit in synagoga et cōgregatiōe deorum: scilicet iudicū scribarū ꝛ phariseorū sacerdotum qui iudicabāt iudicia in synagogis sedentes super cathedrā moysi: sꝫ xp̄s tanq iudex principalis ꝛ verus dijudicat inter deos: scꝫ inter scribas et phariseos qui alios iniuste et falso iudicabant: qui dijudicando eos: eorū praua iudicia reprehēdebat dicens. O scribe et pharisei: qui sedetis in cathedra moysi vsq quo iudicatis inique ꝛ iniqua iudicia: et facies peccatoꝝ sumitis. i. personas peccatorū acceptatis contra iustos ꝛ pauperes: q: hucusq multos innocētes cōdemnastis et nocētes ꝛ iniustos absoluistis: iudicate ergo pupillo et egeno ipsi iustitiā ministrādo ꝛ iniuriā nō inferendo: sed in sua iustitia fauendo: et humilē ꝛ pauperē iudicate. i. in iudicio iustū ostēdite: quia qui cōdēnat innocentē ꝛ iustū iniustū ipsū apud populū ostēdit. Et eripite pauperē ꝛ egenū: ꝛ liberate eum de manu peccatoris opprimētis eum iniuste. Sed inter ceteros nolite me ex inuidia iniuste ad mortem iudicare: et eripite me pauperē ꝛ egenū ꝛ liberate me de manu pilati: cui me crucifigēdum tradidistis. C ¶ Sꝫ ad maiorē intellectū est notandū q xp̄s in quadruplici synagoga dicit dijudicare: ꝛ hoc quadruplici iudicio. Nā primo dijudicauit in synagoga. i. cōgregatiōe aploꝝ: ꝛ hoc iudicio discretiōis discernēdo veritatē ꝑ intelligentiam legis: vt ptꝫ Matth. v. ꝛ. vj. ꝛ per totū discursum euangelicū. Scḋo dijudicauit in synagoga scribarū ꝛ phariseoꝝ ꝛ sacerdotū: et hoc iudicio exprobratiōis ꝛ reprehēsionis: vt pꝫ etiā p totum discursum euāgelicū ꝛ maxime Mat.xij. qñ pharisei dixerūt q i beelzebub eijciebat demonia vbi per multas rōnes exprobrauit eorū maliciā ꝛ cecitatē et futurā dānationē. Itē apud capharnaū. Jo.vj. vbi disceptauit cū eis de pane viuo. Itē in hierlm qñ dixit. Quis ex vobis arguet me de pctō Itē mat.xxj. ꝛ. xxij. ꝛ. xxiij. qñ dixit eis: ve vobis scribe ꝛ pharisei: ꝛ qñ dixit: supra cathedrā moysi sederunt scribe et pharisei ꝛc. Et sic ptꝫ qualr xp̄us multotiēs et sepe stetit ī synagoga scribaꝝ ꝛ phariseorū: et dijudicauit inter eos eorū prauos mores ꝛ falsam doctrinā reprehendēdo: et iniqua iudicia q faciebāt cōtra paupes ꝛ ɔtra ip̄m improperando: et eorū damnationē et obstinationem predicendo et improperando. Tertio dijudicauit et dijudicat christus in synagoga beatorū in celo et occulto iudicio obstinatos iudeos ad perpetuā captiuitatē et seruitutē tēporalē: in qua sunt hodie: et etiā ad spiritualē cōdemnādo. Quarto iudicabit in fine mundi in medio.xij. apostoloꝝ qñ veniet in potestate magna et maiestate: ꝛ tūc dijudicabit iudicio vniuersali ꝛ maiestate inter reges et suos pplos et inter prelatos: et suas oues: ꝛ sic tribuet vnicuiq ſm opera sua. Et sic ista prima pars principalr intelligitur de iudicio: quo xp̄us dijudicauit inter scribas ꝛ phariseos eorum iniqua iudicia detestando: ꝛ maxime iniquū iudiciū qḋ fecerūt ɔtra eum. Vñ ait dauid q xp̄s deus stetit in synagoga deorū. i. iudicū scribarū dicens vsq quo iudicatis iniquitatē et facies peccatorū sumitis innocentes condēnando et prauos absoluendo: iudicate pupillo ꝛ egeno humilē ꝛ pauperem ipsum iudicate. i. iustum cognoscite. Et eripite me egenū et pauperē et inopē: ꝛ liberate me de manu pylati peccatoris exhominis idolatre ꝛ gētilis: cui me crucifigēdum tradidistis. q. d. sicut liberastis barrabam seditiosum et latronem ꝛ homicidam de manu pylati volētis ipsum suspēdere: ita liberate me egenum et pauperē et innocentem: quia nullus vestrum est qui possit arguere me de peccato. Sed vultis me interficere: quia veritatem locutus sum vobis. Johan.vij. ꝛ. viij. ꝛ. x. Omnia ergo supradicta possunt esse verba prophete incipiendo constructionē a secundo versu: vt q dicat dō apostrophando. O scribe et pharisei vsq quo iudicatis iniquitatē et facies peccatoꝝ sumitis contra christū ꝛ pauperes: iudicate christo et vnicuiq pupillo et egenū et pauperē et innocentem iustificate: iustum ostēdendo. Eripite christū pauperē et innocentē de manu pilati peccatoris liberate quoniā christus deus stetit: idest stabit in iudicio finali in synagoga.xij. apostoloꝝ: iudicādo.xij. tribus israel: et sic ipse qui iudicatus fuit a vobis inique: iudicabit vos iuste ad mortē et penam eternā ꝛc. vtroq ergo mō potest itelligi ꝛ exponi ista prima pars huius psal. sed prima expositio cōtinet plura sacramēta: eo q continet et implicat totum discursum euangelicū. Et est magis ɔformis lr̄e et sn̄ie subsequēti. Deinde cū subdit.

Dijudicauit xp̄s in q̇druplici synagoga

Nescierunt neqꝫ intellexerunt in tenebris anbulant: mouebuntur omnia fundamenta terre.

xj. qḋ. iij plerūq. Dispirauerūt xp̄i mortem.

¶ Predicit propheta cecitatē et obstinationē iudeorum cōceptā cōtra xp̄m. B ¶ Ad cui⁹ intellectum est primo notandū sicut ex pdictis pōt haberi q tres cōditiōes iudeorū cōcurrerūt in principio ad conturandum et conspirandum in mortē christi. Primo saducei ex ignorantia legis et prophetarū: eo q xp̄s predicabat resurrectionē et vitam futuram beatorum ꝛ honestatem et stabilitatem matrimonij: que oia ipsi ignorabant ex ignorantia legis et prophetarū prout christus ostēdit

cis. Mat. xvij. Scdo couenerūt pricipes sacerdotū: eo q̄ pdicabat cōtra eorū auariciā. Tertio cōuenerūt scribe ꝛ pharisei ex odio cōcepto ꝛ inuidia: q: eos flagellauerat ꝛ eiecerat de tēplo: ꝛ exprobrauerat eoꝝ vitā simulatā ꝛ superbā. Matt. xxiij. Itē scdo est notandū q̄ sicut ille tres pditiones: scȝ saducei: ꝛ scribe: et pharisei: et sacerdotes cōuenerūt et cōspirauerūt ad tractandū necē xpi. Ita tres pditiões hoim cōuenerūt ad executionē mortis xpi. Primo oēs supradicte tres pditiões scȝ saducei ꝛ scribe ꝛ pharisei et sacerdotes q̄ tanq̄ reum tradiderūt cū pylato ad crucifigēdū. Secundo totus pplꝰ ab eis seduct᷑: qui simul cū eis instabat ꝛ clamabat crucifige. Tertio pylatus cū suis ministris qui xp̄m flagellauit ꝛ crucifixit. Et oēs isti tā primi q̄ scdi cōuenerūt ꝛ pcesserunt in mortē xpi ex quadā ignorātia: sed diuersimode p ut videbit᷑. Nā quidā pcesserūt ex ignorātia negationis: quidā ex ignorātia seductiōis: et quidā ex ignorantia affectata ꝛ perpetrata: ꝛ de oibus his pōt intelligi imo intelligit᷑ iste versus. Un̄ dicit ppheta q̄ xp̄s de᷑ venit i carnē: ꝛ stetit in synagoga scribarū ꝛ phariseorū declarando legē ꝛ pphetas et reprehendēdo eorū pctā. Sed tres pditiones hoim iudeoꝝ ptēpserūt eū in pricipio ex quadam ignorātia: ꝛ sic cōspirarūt in necē eius. Naȝ primo saducei nescierūt ex ignorantia negatiōis eo q̄ nō recipiebāt pphetas nisi solos quinq̄ libros moysi ad litterā sine aliqua intelligētia. Secundo nō intellexerūt cū sacerdotes ꝛ leuite: eo q̄ nō dabant operā studio legis ꝛ pphetarū: nisi ad recipiēdas decimas ꝛ oblatiōes: cetera aūt committebant scribis ꝛ phariseis. Sed tertio scribe ꝛ pharisei ambulauerūt in tenebris ex ignorantia affectata et crassa et sponte ex industria: ꝛ inuidia et malicia perpetrata. q̄ obcecauit eos ne intelligerēt sacramēta dei in scripturis: nec doctrinam quā xp̄s eis pdicauit. Et sic oēs iste tres cōditiones iudeorū conspirauerūt in necē xpi: primi nesciendo: sacerdotes nō intelligēdo: scribe ꝛ pharisei in tenebris ꝛ malicia ꝛ odio ꝛ inuidia obcecati ambulādo. Itē iste versus et intelligētia eius non solū refert᷑ ad cōspirationē: sed etiā ad executionē necis xpi. Nā primo pylatus cū eius ministris nescierūt ex ignorātia negatiōis: q: nunq̄ viderūt legē ꝛ pphetas: nec tenebātur videre: q: erant gētiles. Scdo populares iudeoruȝ nō intellexerunt legē quā intelligere tenebant᷑: ꝛ ēt nō intellexerūt doctrinaȝ xpi: eo q̄ erant occupati circa negocia tēporalia. Sed tertio saducei: scribe ꝛ pharisei in tenebris ābulauerūt ex auaricia ꝛ inuidia: ꝛ odio et malicia q̄ obcecauit eos: ne intelligerēt doctrinam xpi: nec legis: nec pphetarū quib᷑ dixit xp̄s Scrutamini scripturas: q: ille testimoniū phibēt de me: et si crederetis moysi crederetis forsitan ꝛ mihi: q: ille de me scripsit Joh. v. Itē Jo. xij. dicit xp̄s eis: ābulate dū luceȝ habetis: ne tenebre vos cōprehendant: et dū lucem habetis: credite in lucem vt filij lucis sitis. Sed subdit euāgelista q̄ cū tanta signa fecisset corā eis nō crediderunt vt sermo Esa. impleret᷑. Excecauit oculos eorū: ꝛ indurauit cor eorum: vt nō videant oculis: nec intelligant corde ꝛc. Esa. vi. Et sic pȝ qualiter oēs isti cōuenerunt in morteȝ xpi: scȝ pylatus cum suis nesciendo: et pplꝰ iudeorū siue turba nō intelligendo: et saducei: et scribe: ꝛ pharisei: ꝛ sacerdotes in tenebris odij: et inuidie obcecati ambulādo. Iteȝ tertio iste versus pōt intelligi ꝛ exponi referendo ad triplicē statum scribarū ꝛ phariseorū. Nā primo ante aduentū christi nescierunt intelligentiaȝ legis ꝛ pphetarū: eo q̄ solus christus erat legem et pphetas declaraturus: vt pȝ Deute. xviij. Sed scdo quādo venit christus declarans legē ꝛ pphetas nō intellexerūt nec voluerunt intelligere: p ut dictum est. Sed postq̄ non crediderūt post passionem et resurrectionē: sȝ in eadē cecitate ꝛ malicia et obstinatiōe permanere decreuerunt: et in eadē hodie perseuerant: ideo dicit ppheta q̄ in tenebris ambulant. Nam primo ambularunt in tenebris obstinatiōis a resurrectiōe christi vsq̄ ad destructionē ciuitatis hierusalē: et vastatiōem eorū per quadraginta annos: sed modo ambulant in tenebris vsq̄ ad finem mundi in eadem obstinatione semper perseuerando et falsam et detestabilem doctrinam semper addendo et augēdo. Et subdit. Mouebuntur fundamenta terre: quasi dicat q̄ ista cecitas et obstinatio durabit ꝛ perseuerabit vsq̄quo mouebuntur fundamenta terre: id est per quadragita annos post resurrectionē christi vsq̄ ad destructionē hierusalē et totius terre pmissionis factam per titū et Romanos: in qua destructiōe tota ciuitas fuit euulsa ꝛ euersa a fundamētis. Et non solum fuit euersa hierusalē a fundamentis: sed etiā multe alie ciuitates iudee ꝛ galilee: et totius terre pmissiōis: vt ait Josephus in libro de bello iudaico. Itē nō souȝ ambularūt in tenebris cecitatis ꝛ obstinatiōis vsq̄ ad destructionē hierusalem a fundamētis: sed etiaȝ ambulant in tenebris perseuerando in sua malicia: addendo dolorem super dolorem: et apponendo iniquitatem super iniquitateȝ: ꝛ mala malis vsq̄ ad finem seculi quādo mouebūtur fundamēta tot᷑ terre. Nam post passionē christi᷑ diabolus egressus a populo gētili assumpsit septē spiritus: ꝛ hereses nequiores se: et ingressi habitauerūt in populo iudaico. Et sic facta sunt nouissima illius peiora prioribus. semper adden do mala malis. Ad cuius intelligentiā est᷑ vlterius notandum q̄ illa supradicta doctrina detestabilis scribaruȝ ꝛ phariseorum perseuerat hodie inter iudeos ꝛ modernos tanq̄ morbus hereditarius cū augmēto tal' mudiste prauitatis. A ¶ Unde pharisei ante aduentum christi solū deprauauerāt scripturas quo ad pcepta ptinentia ad iudicia ꝛ oblatiōes: inq̄tum attrahebāt ꝛ glosabāt ad nutū suū fingendo religionē: vt pȝ Mat. xxiij. sed post resurrectionē xpi videntes scribe ꝛ pharisei manifestatā resurrectioneȝ per miracula apostolorū: et quō multa milia hominū conuertebant᷑ ad christū: confitentia ipsum esse messiā in lege pmissum: tunc confusi et malicia obcecati: excogitauerūt immittere desterius venenum et fermentū ad corrumpendū sacram scripturā veteris testamenti puertendo legē et prophetas a vero sensu: volēdo phare q̄ chri

Margin notes:

xp̄m nescierūt isti.

Nota.

Triplex stat᷑ scribarum.

Not. de deprauatiōe scripturarū per scribas.

stus in lege promissus non debebat esse deus:sed purus hõ:et ꝙ tñ erat venturus ad liberandũ illũ ppl'm de captiuitate tpali Romanoꝝ et ad ꝯferẽ-dum eis bona tpalia. Sed vt suã ꝑfidiam fortius possent astruere asciuerũt in societatẽ suã quendã necromanticũ noĩe Mayr genere idumeũ et fece-runt ipsum ꝓselitum precibus et muneribus in-struendo ipm̃ in lege et ꝓphetis cũ falsa intelligẽ-tia et detestabili fermento eoꝝ. Sed cũ iste Mayr esset iam versutus et astutus:vt cõplaceret pharis-seis:excogitauit iniquũ modũ ad confirmandam et augendã maliciã eorum. Et dixit qualr̃ deus dedit duplicem legẽ moysi in mõte synai. Primo vnam scriptã in tabulis et in chartis et aliã orete-nus et secretam. Unde moyses soluꝫ manifestauit legem scriptam pplo que continetr̃ in illis quinqꝫ libris:qui habentur apud oẽs:sed nõ manifesta-uit legẽ secretam oretenus datã:sꝫ illã tm̃ mani-festauit Josue cũ pacto:vt ille tm̃ mãifestaret suo successori:et sic dicebat ille sacrilegus Mayr ꝙ il-la lex per successores venerat vsqꝫ ad ipsuꝫ cui ꝓ-cepit deus manifestare eaꝫ omni populo hebreo-rum propter instantem necessitatem:qꝛ multi iu-deorum conuertebãtur ad xp̃m:ne iudaismus de-strueretur:quã quidẽ legem appellauit misna .i. secũdam legẽ in qua quidẽ lege cõtinentr̃ multa erronea et cõtraria veritati:sed inter cetera conti-netur ꝙ prima lex non fuit data nisi ad quãdã in-structionem temporalẽ:sed ista scđa est de vltima intentione dei:tanꝙ declaratio prime:et ꝙ ista se-cunda debet corrigere primã:cum sit maioris au-ctoritatis:et de vltima intentione dei. Et sic cõti-net multa cõtra veritatẽ litere peruertendo veruꝫ sensum prime legis:quã habemus ad falsuꝫ ꝓpo-situm eoꝝ. Et continet etiam oẽs traditiões pha-riseorum:vt ostenderet eas a deo ordinatas. Oẽs aũt istas traditiones cõtentas in misna siue scđa lege postea redegit in scriptis quidã appellatus Rabi indanasi qui ꝺm alios vocatr̃ Rabi monoa in quodam volumine multis libris diuiso:qđ iu-dei appellãt misna .i. scđaꝫ legẽ. Sꝫ tpe magni cõ-stantini videntes Rabini hebreoꝝ totũ pplꝫ gen-tilem conuerti ad xp̃m:et destrui idola et oĩa tẽpla idoloꝝ consecrari in ecclesias christi. Ex cuius oc-casione maxima multitudo iudeorum cõuerteba-tur ad xp̃m:eo ꝙ patebat manifeste xp̃m fuisse ve-rum messiam postꝙ in nomine suo oĩa idola dele-bantur ꝺm oracula oĩm prophetarum. Hec ergo videntes Rabini iudeorum cõgregati sunt in ba-bylonia egypti in magna multitudine qui supra-dictum misna prolixius et copiosius exposuerũt et in plures libros diuiserunt:quã quidẽ scripturaꝫ talmud appellauerunt in quo quidẽ talmud mul-ta falsa et contra rationẽ et naturam et bonos mo-res confinxerunt:inter cetera eñ dicũt ꝙ qñ moy-ses accepit supradictam duplicem legem in mõ-te synai pariter fuerũt cum moyse aĩe oĩm ꝓphe-tarum scilicet Ysaie et Hiere. et aliorum qui singu-li suas singulas acceperunt ꝓphetias que quidẽ anime ꝓphetarũ postea temporibus suis vene-runt ad corpora sua:et sic suis temporibus mani-festarũt in ista ei suas ꝓphetias. Itẽ tertio dicũt ꝙ ibidẽ fuerũt aĩe oĩm rabinoꝝ qui cõposuerunt talmud:et ibi i mõte synai acceperũt intelligẽtiã legis ꝓphetarum et totam doctrinam traditam in ipso talmud:que quidẽ anime venerunt ad sua corpora tempore magni Constantini qui tradide-runt talmudicam doctrinam in libris talmud. Et ideo dicunt ꝙ illa doctrina non potest mentiri: postꝙ fuit tradita a deo simul cuꝫ lege et prophe-tis. Quam quidem doctrinam talmudicam legũt et obseruant omnes Rabini iudeorum et cum ea regunt iudaismum et iudeos simplices:et in tali de-ceptione et cecitate perseuerant. Ex quibus omni-bus sequitur. Primo ꝙ doctrina talmudica ha-buit ortum a secta phariseoruꝫ:sed post processit et creuit addendo deteriora mendacia et figmen-ta et detestabilius fermentum corrũpendo verã in-telligẽtiam legis et ꝓphetaꝝ et ꝑuertendo sacraꝫ scripturam a vero sensu:negando christũ esse mes-siam promittendo alium messiam temporalẽ. Se-cundo queritur ꝙ doctrina talmudica est doctri-na pharisaica. Nã vt dicunt doctrina talmud nil aliud:est nisi expolitio ipsius Misna siue legis oretenus date. Et misna nil aliud est nisi prima lex exposita ꝺm traditiones phariseoꝝ. Ex quib9 patet ꝙ doctrina pharisaica adhuc ꝑseuerat ho-die inter iudeos modernos:quã doctrinã xp̃s ap-pellat fermentũ phariseorum Mat. xvi. Luce. xi. eo ꝙ corrumpit verã intelligentiam legis et pro-phetarum. Hec est ergo illa tenebrosa doctrina: quã precepit vitare xp̃s iudeis qñ dixit. ambula-te in lucem:ne tenebre vos comprehendãt. Et in his tenebris ambulant iudei postꝙ negarunt xp̃ꝫ vsqꝫ ad presentẽ diẽ:et ãbulabũt vsqꝫ in finẽ mũ-di. Ex supradictis ptꝫ ꝙ iudei moderni iam non ambulãt in lege dei:sed in tenebris pharisaicis tamuldicis et tenebroso fermento illius sacrilegi Mayr Idumei. Et ideo iaꝫ nõ sunt ppl's dei:nec iudei:nec israelite:sed idumei ab illo Mayr:cui9 doctrinam sequũtur:qui cum septẽ diabolis tal-mudistis ingressus est in synagogam:et fctã sunt nouissima illius peiora prioribus. Quod ꝓuui-dens dauid in spiritu dicit ꝙ scribe et pharisei ne-scierunt legem dei et prophetas ante aduentum christi:nec intellexerunt quando christus eam de-clarauit:quia non intelligendo christum non in-tellexerunt legem nec prophetas:quia noluerunt ipsuꝫ intelligere inuidia et malicia et auaricia ob-cecati:et sic crucifixerunt eum. Sed totaliter fue-runt obdurati:et obcecati post resurrectionem:ꝙ in eadem malicia et obstinatione ambularũt vs-quequo fuerunt euersa et mota fundamenta terre et ciuitates eorum destructe per Titum et roma-nos. Sed adhuc magis tenebrosi et deprauati per falsam doctrinã talmud et Mayr in tenebris am-bulant vsquequo mouebuntur fundamenta terre id est totius orbis tempore iudicij:quando erit vniuersalis terremotus in mundo quando non solum fundamenta terre:sed etiam virtutes celo-rum mouebuntur. Matthei. xxiiij. Quasi dicat dauid quod vsque ad finem mundi perseuerabit ista cecitas et obstinatio:et iudei ambulabunt in tenebris huius detestabilis doctrine Mayr. et

Nota

doctri-na pha-riseoruꝫ dr̃ fermẽ-tum.

talmudistarum. Sed est aduertendum q licet ista cecitas et obstinatio iudeoꝝ sit irremissibilis respectu totius synagoge vsq ad iudiciū: tn̄ particulariter est remissibilis respectu aliquorum. D ¶ Ad cuius intellectū est notandū q volūtas hominis est mediū inter voluntatē dei et diaboli ratione cōsultationis et electionis. Nā volūtas dei est oīno imutabilis in sua electione: cū non indigeat cōsultatiōe: eo q sua duratio sit interminabilis et tota simul. Et sic oīa videt et puidet simul: et sic peccare nō pōt. Sed qr volūtas diaboli nō elegit sine pura cōsultatiōe. Ideo per totā morā cōsultationis potuit errare in sua electione dum fuit viator: s̄m q fuit mutabilis ad vtrūlibet. Sed postq semel elegit māsit immutabilis in sua electione. Et iō boni angeli fuerūt cōfirmati in gr̄a post electionē: et mali māserunt obdurati et irreuocabiliter obstinati in pctō suo. Et illud pctm̄ est eis irremissibile: sicut est in eis irreuocabile: eo q peccauerūt in termino sue vite. Sed qr voluntas hoīs tenet mediū inter volūtatē dei et angeli: iō est mobilis post electionem sicut ante ad retractandum qd̄ elegit: et eligendū oppositū bonū vel malū: qr tota vita hoīs est vita vsq ad terminū mortis: vt postea dicetur: et sic nūq peccat in termino vsq ad mortē inclusiue. Et semp eius pctm̄ perpetratum in vita est remissibile. Et iō pctm̄ primorū parentum fuit remissibile: qr peccarūt in via: et sic pctm̄ cuiuslibet xp̄iani est remissibile vsq ad mortē exclusiue: eo q vsq ad illum terminū comitatur ipm gr̄a xp̄i in virtute rōne characteris quē accepit i baptismo. Secus aūt est de iudeis qui totaliter resistūt gr̄e xp̄i qui noluerūt recipere characterem xp̄i qui frequētissime in xp̄ianis est cā recuperāde gr̄e et charitatis per pctm̄ actuale pdite et amisse: immo vltra penā ignorātie inflicte in adā perpetrarūt ipsi cecitatē et obstinationē ppter mortem xp̄i et legis euāgelice et doctrine eius: imo et pcurarūt sibi falsā doctrinā pharisaicam et talmudicam que magis reddit eos hebetes et ineptos et indispositos ad lumē veritatis capessendū ppter contrariā indispositionē inflictā et affectatā et ppetratam. E ¶ Et sic manet pctm̄ eorū esse irremissibile: eo q cecitas eoꝝ ē indelebilis: nec hn̄t de se aliquā dispositionē nec aptitudinē ad gratiā recipiendā sicut hn̄t xp̄iani post pctm̄ cōmissum: qr restat xp̄iano pctōri character xp̄i et fides informis: per quam est aptus ad recipiēdam gratiam et charitatem et ad faciendā pniam: et sic peccatū synagoge et cecitas manet indelebilis et obstinata vsq ad antichristum: sed per hoc nō tollitur quin deus quadā gratia speciali possit aliquos iudeos pticulariter illuminare simul remouendo velamē cecitatis et disponēdo et gratiā cōferendo sicut frequēter fieri videmus: sed tota synagoga simul in tenebris ambulat vsq ad antichristum: sicut dictum est.

Voluntas hominis media inter dei et diaboli voluntates.

Nota quō vsq ad mortē pctm̄ est remissibile.

xliij. q. v. c. si et io. x. et xvij. et c. a. j.

Ego dixi dij estis: et filij excelsi oēs. Vos aūt sicut hoīes moriemini: et sicut vnus de principibus cadetis.

¶ Hec est tertia pars in qua predicit punitionem iudeorum propter eorum ingratitudinem: quia christ9 venit de celo et factus est homo vt eos ex hominibus deos faceret et filios dei: sed ipsi noluerunt christum audire: immo voluerūt tanq homines manere: et quod deterius est effecti sunt filij diaboli christum occidendo. F ¶ Ad cuius intellectum est primo notandum quod licet sola trinitas personarum sit vnus deus per naturam tamen quadrupliciter aliqua creatura potest fieri et dici deus. Primo modo per personalem vnionem: et sic solus homo christus dicitur deus et factus deus quia fuit assumptus a verbo in vnitatem persone. Secundo modo pōt aliquis fieri et dici deus per mysticam incorporationem ad xp̄m et per vnionem gr̄e fidei et charitatis: et sic oēs fideles tanq mēbra xp̄i qui est deus: dicuntur dij et facti dij per vnionē mysticā ad xp̄m deum et hominem. Tertio mō quis pōt fieri et dici deus per participationem glorie inquantum deus est et erit oīa in omnibus in illa celesti gloria. j. ad Cor. xv. Et sic soli dei cōprehensores sunt dij tam hoīes q angeli. Quarto aliquis pōt dici deus per participationem et officium inquantum deus communicat alicui potestatem regendi et gubernandi et iudicandi in terra: et sic omnes reges et principes et prelati dicuntur dij in scriptura et omnes iudices: vt dictum est: quia omnis potestas a domino deo est. Ideo dicit christus pilato: non haberes potestatem aduersum me vllam: nisi tibi datum esset desuper. Joannis. xix. Et nō solum iudices et rectores dicuntur dij in terra: sed etiā michael dicitur q̄s vt deus in celo secundum officium regendi et gubernādi ex parte dei. Ex supradictis patet quod nulla creatura potest esse deus nisi per quandam participationem alicuius diuine perfectiōis inquantum deus communicat alicui creature aliquam perfectionem sibi propriam per essentiam. Et sic inquantum communicat suam iudiciariam potestatem regibus et principibus in terra: et prelatis ecclesiasticam potestatem: et claues discernendi et ligandi atq soluendi: et sacerdotibus ministrandi sacramenta facit eos deos s̄m officium. Et sic etiam homines facit deos communicando suam sapientiam: et sic apostoli dicuntur dij: quibus christus communicauit et nota fecit eis quecūq audiuit a patre. Joannis. xv. Et ideo dicit Aristoteles decimo ethicorum: quod inquantum possumus debemus conari attingere cognitionem substantiarum imitari deum: vt possum9 per sapientiam: quia vt sic efficimur quasi dij. Itē christus communicando nobis suam gratiam et merita sue passionis nos fecit deos per mysticam vnionem: et communicando suam gloriam et beatitudinem nos fecit deos per eternam fruitionem. Et sic patet quod licet solus deus trinus et vnus sit deus per naturam: tamen homines potest facere deos per participationem gratie et glorie: et sic dicit Boetius tertio de consolatione prosa octaua. Nam quoniam beatitudinis adeptione fiunt homines beati: beatitudo vero est ipsa diuinitas. Diuinitatis adoptione beatos fieri

Creatura quō quadrupliciter dicitur deus.

manifestum est: sed vti adeptione iustitie iusti: et adeptione sapientie sapiētes fiunt: ita diuinitatem adeptos deos simili ratione fieri necesse est: omnis igitur beatus deus est. Sed natura quidē vnius participatiōe vero nihil ꝓhibet esse plurimos. ¶ Secundo est notandum ꝙ sicut deus fecit tripliciter hoīes deos: scʒ per personalē vnionē τ mysticā incorporationē: τ per participationē siue cōmunicationē gratie τ glorie. τc. Ita pariter fecit homies filios dei tripliciter. Nam primo de⁹ fecit christū hominē filium dei naturalē per personalē vnionē ad verbum: q: tota illa persona dicitur vnus filius dei naturalis. Secūdo fecit oēs fideles filios dei adoptiuos ꝑ adoptionē inquātum sunt christo incorporati per mysticā vnionē et fidem et gratiā. Nam sicut vnus est fili⁹ dei naturalis. Ita christus verus deus et homo est vnus christus mysticus cum omnibus membris fidelibus eius: vt pluries dictū est: ergo sequitur ꝙ sicut omnes fideles per talem mysticā vnionē ad christum dicuntur dij non naturaliter nec personaliter: sed per participationē gratie et talis vnionis Ita pariter dicuntur τ efficiūtur filij dei non naturales: sed adoptiui et per adoptionē. Tertio ex cōsequenti nos fecit filios dei per sue glorie participationem τ cōmunicationē. Ex quibus patet ꝙ solus deus fecit christum hominē deum et filium dei naturalē per personalem vnionē: sed christus deus et homo caput ecclesie fecit omnes fideles deos et filios dei per regenerationē baptismalē: et mysticam vnionē τ glorificationem: quia dedit eis potestatē filios dei fieri. Johā. j. Quod autem per talem regenerationē τ incorporationē oēs fideles sint facti dij τ filij dei et vnus xp̄s cum capite suo xp̄o vero τ vnū cum deo ostendit saluator Joh. xvij. in oratione ad patrē cum dicit. O pater ego pro eis sanctifico meipsum: vt sint τ ipsi sanctificati in veritate: non ꝓ eis aūt rogo tantū: sed pro eis qui credituri sunt per verbū eorum in me: vt omnes vnū sint: sicut tu pater in me: τ ego in te: vt et ipsi nobiscum vnum sint: τ ego claritatē quā dedisti mihi dedi eis: vt sint vnū: sicut et nos vnū sumus: et ego in eis: τ tu in me: vt sint consummati in vnum τc. Ex quibus verbis dicit Augustinus ꝙ non solum nos facti sumus ipse christus: τ ipse deus: sed ipse christus: et ipse deus factus est nos et sic sumus facti dei τ filij dei per talem vnionem ad christum: et sic cum ipso sumus τ concrucifixi et consepulti: et conglorificati: et in eo baptizati et cum eo consurreximus: vt ait apostolus ad Romanos sexto. Ex omnib⁹ supradictis patet ꝙ tota causa christū veniendi in mundum: fuit vt homines ex hominib⁹ deos faceret: vt inquit Augustinus super Johannem. Et quia omnes homines portabant imaginem ipsius adam terreni. Ideo venit secundus adam de celo celestis ad auferendam imaginem ab hominibus adam terreni: vt portarent imaginem celestem: vt ex hominibus deos faceret: suam imaginē imprimendo prime ad Corinth. xv. Item christus lux venit in mūdum: vt ab hominibus iudeis tenebras auferret: sed ipsi tanꝙ hoīes terreni τ carnales dilexerunt magis tenebras peccatorum in quibus ambulabant: ꝙ lumen veritatis: quod predicabat: quia erant eorum mala opera. Johannis tertio. Et sic magis voluerunt manere homines ꝙ fieri dij. Itē dicit eis Johan. duodecimo. Ego sum lux mundi ambulate in lucem: vt filij lucis sitis: sed ipsi maluerunt esse et manere in tenebris: et filij tenebrarum et filij diaboli ꝙ filij lucis et filij dei: quia cū tanta signa fecisset in eis: et coram eis non crediderunt. Item cum multi de popularibus crederēt et baptizarentur propter doctrinam et miracula christi: tamen scribe et pharisei consilium dei spreuerunt nō baptizati: vt dicitur Luce septimo. Et sic patet qualiter christus voluit iudeos ex hominibus deos et immortales facere: et peccatum ipsius adam cum suis penis τ penalitatibus ab eis auferre: et imaginem gratie et et glorie et diuinitatis eis imprimere per baptismum: et filios adoptiuos dei facere: sed ipsi voluerunt in suo peccato tanꝙ homines τ filij hominū manere supra quod peccatū addiderunt homicidium christi. Et sic facti sunt filij diaboli: eius desideria adimplēdo: vt patet Johan. viij. Et ideo quia scribe τ pharisei cum suis sequacibus noluerūt a christo illuminari: nec a peccato liberari: sed sub obligatione ipsius adam manere mortales: et per homicidium et obstinationē voluerūt diaboli fieri. Inde est ꝙ christus puniuit eos pena ipsi adam comminata et inflicta: quia duplici morte eos puniuit: scʒ temporali et eterna: et puniuit eos pena diaboli. Naʒ sicut eiecit diabolū de celo: et substituit homines successores hereditatis celestis. Ita pariter eiecit iudeos a sedibus suis et a regno et sacerdotio: et redegit eos in perpetuā seruitutē per mundum dispersos: et priuauit eos celesti hereditate: et tradidit eam populo gentili ad fidem conuerso. Et hoc etiam intendit dicere dauid in hac tertia parte in persona christi sub paucis verbis Unde ait christus. O miseri iudei ego dixi dij estis et filij excelsi omnes: idest ego deliberaui de celo in mundum venire et carnem assumere τ me hominem mortalē fieri: vt vos oēs essetis: τ efficeremini dij: et filij dei excelsi: idest vt vos deos facerem ꝑ participationē τ gratiā τ filios dei per adoptionem τ noluistis. Unde ego veni lux in mūdū declarando legem τ ꝓphetas: sed nesciuistis: nec intellexistis ex cecitate affectata τ perpetua ꝓpter vestra mala opera. Et sic dilexistis magis tenebras ꝙ lucem: et decreuistis tanꝙ obstinati in tenebris ambulare. Item ego volui vos liberare a seruitute peccati τ diaboli: quādo dixi si filius vos liberauerit: vere liberi eritis: τ noluistis liberari ab obligatiōe et penis pcti ipsius adam: nec a seruitute diaboli: nec a iugo legis: imo respondistis nos semen abrae τ liberi sumus: τ nō inseruiuimus vnꝙ Jo. viij. et sic noluistis esse vere liberi nec fieri mecum filij dei: sed filij diaboli, ꝓponēdo me occidere: τ fuistis facti filij diaboli desideria ei⁹ adiplēdo. Nā sicut ille fuit ab initio homicida: ita voluistis me occidere super spm ꝓponēdo: et etiā primos parētes in vtraqꝫ mortē precipitādo: ita vos fuistis homicide me interficiēdo τ illum imitādo

Marginal notes: hoies fieri deos τ dei filios tripliciter. — xps fecit fideles. — Nota.

Nam diabolus ab initio proposuit ⁊ desideravit me occidere: sed vos tanq̄ filij et imitatores per effectum desiderium eius cõsummastis ⁊ implestis. Et ideo penas vtriusq;: scilicet ipsius adam ⁊ diaboli pendetis et luetis et patiemini. Nam primo sicut homines ⁊ filij adam moriemini in corpe et anima postq̄ in eius peccato et in obligatiõe permanere vultis et nõ liberari. Secũdo sicut lucifer vnus .s. primus de principib⁹ paradisi cadetis: et nõ solũ a dignitate sacerdotali: et vestra terrena ciuitate hierusalẽ: sed etiã a celesti hereditate cadentes in eternam penam inferni destinabimini cum diabolo cuius filij et imitatores eẽ voluistis et in cuius obstinatiõe permãsistis. ¶ Et nota ꝙ supradictus versiculus cum sua intelligentia allegatur a saluatore Johã. x. contra iudeos arguẽtes ipsum de blasphemia: quia seipsum filiuz dei dicebat: vnde ait. Nonne scriptum est in lege vestra. Ego dixi dij estis: et filij excelsi omnes. Si illos dixit deos ad quos sermo dei factus est: et nõ potest solui scriptura: quem pater sanctificauit: et misit in mũdum vos dicitis: quia blasphemas quia dixi filius dei sum. Si non facio opera patris mei nolite credere mihi. Si autem facio ⁊ mihi non vultis credere: operibus credite: vt cognoscatis ⁊ credatis: quia pater in me est: ⁊ ego in patre. Ex his verbis videtur xp̄s confirmare nõ solũ dictum prophete: sed oĩa que dicta sunt in hac parte: scz quõ ipse est filius dei naturalis missus in hunc mundũ: vt nos deos faceret. Et quõ oẽs illi ad quos sermo dei per xp̄m factus est: et crediderunt in eum: sunt dij ꝑ mysticã vnionẽ ⁊ filij per adoptionẽ ⁊ regenerationẽ. Et quõ illi qui nõ crediderũt manẽt in obligatiõe ⁊ mortalitate ipsius adam tanq̄ homies et in seruitute et tenebris diaboli tanq̄ filij eius. Deinde cum dicit.

ꝯ pusie. c. et ore. apo. xix. **Surge deus iudica terram: quoniam tu hereditabis in omnibus gẽtibus.**

¶ Dauid petit vltionẽ de iudeis ⁊ cõuersionẽ populi gentilis. Vñ ostendit ꝙ sicut pena iudeorũ fuit similis pene hoĩs ⁊ diaboli quantũ ad casum: qr vterq; cecidit ab hereditate: ita successio hereditatis et reparatio ruine iudeoꝝ fuit siĩis reparatio ruine diaboli. Nã sicut xp̄s reparauit ruinã diaboli per iustificatos de filijs adam qui per gratiã ⁊ fidem christi et humilitatẽ successerũt in hereditatem celestem amissam ⁊ perditã a diabolo per superbiã ⁊ rebellionẽ ⁊ inuidiã. Ita pariter xp̄s per conuersos ad fidem de populo gentili ꝓparauit ruinam synagoge. Nã populus gẽtilis ad fidem conuersus successit ⁊ adeptus est hereditatem celestem quã iudei perdiderũt per inuidiã et auariciam et homicidiũ ꝑpetratũ cõtra xp̄m ⁊ ꝑ obstinationẽ in qua perseuerãt: sicut eis xp̄us predixit Mat. viij. Multi ab oriente et occidẽte venient ⁊ recumbent cum abraã ysaac et iacob in regno celorum. Filij aũt regni ejiciẽtur i tenebras exteriores. Itẽ matt. xxj. Auferet a vobis regnũ: et dabit genti facienti fruct⁹ eius ⁊c. Hoc est ergo qd̃ intẽdit dicere dauid in vltimo versu. Unde ait. O christe deus et homo surge a mortuis: et iudica terrã idest condẽna homines iudeos terrenos qui celestia contempserunt et terrena elegerunt. Et sicut homines carnales viuere ⁊ manere voluerunt. Et ab obligatione adam non liberati: sed in ea manere statuerunt. Et ideo priua eos non solum terrena: sed etiam celesti hereditate: de qua cecidit diabolus quoniã tu hereditabis in oĩbus gẽtib⁹ idest eliges populũ gentilem ad tuam hereditatem: a qua eiecisti iudeos propter suam iniquitatem et rebellionẽ ⁊ inobedientiã et homicidium ⁊ obstinationem. Sententia etiam huius vltimi versus cõuenit cũ primo. q. d. ꝙ postq̄ scribe ⁊ pharisei iniuste te ad mortez condẽnarũt ⁊ fuerũt peruersi iudices pupillos ⁊ viduas ⁊ pauperes ⁊ egenos expoliando: ⁊ personas diuitũ acceptãdo: et absoluẽdo ⁊ innocẽtes condẽnando. Ideo surge primo a mortuis: ⁊ iudica eos ad eternaz penam priuando eos tua hereditate: ⁊ conferẽdo eã omnibus te recipiẽtibus. A ¶ Ex toto isto psal. possunt recolligi quinq; conclusiones. Quarum.

¶ Prima est ꝙ christus dijudicauit scribas ⁊ phariseos eorum falsam doctrinam ⁊ peruersa iudicia exprobrando in primo aduentu.

¶ Scd̃a cõclusio ꝙ iudei ante aduẽtum christi legem nescierũt ⁊ christũ legẽ declarantẽ intelligere noluerũt: et post passionẽ christi in sua obstinatione ⁊ tenebris vsq; ad destructionẽ hierusalem ambulauerunt ⁊ ambulant vsq; ad finem mundi.

¶ Tertia ꝯclusio ꝙ christus venit vt iudeos deos et filios dei faceret: sed ipsi recusauerunt ⁊ in suis peccatis et penis manere maluerũt.

¶ Quarta cõclusio ꝙ iudei sunt puniti pena diaboli et ipsius adam tãq̄ imitatores eorũ. Gẽtiles ꝯuersi repararũt ruinã iudeorũ.

¶ Quinta cõclusio ꝙ gentiles ad fidẽ conuersi repararunt ruinã iudeorũ et successerũt in hereditatem eis. Quia ꝓpheta dauid in persona christi videtur cõparare peccatũ crucifixoꝝ xp̄i ipsius synagoge peccõ diaboli ⁊ ipsius adã quantũ ad penaz cũ dicit: vos aũt sicut adã moriemini: ⁊ sicut vnus de principib⁹ cadetis. Et iõ videt ꝙ hoc peccatũ fuerit simile illis etiã quantũ ad culpã ⁊ reatũ qr pena est effectus reatus. B ¶ Et primo est vidẽdũ qd̃ et quale fuit pctm̃ diaboli. ex quo videbit quõ pctm̃ synagoge fuit simile illi quo ad culpaz ⁊ modũ. Scd̃o videbit qd̃ fuit primorũ parentũ ⁊ in quo differũt a pctõ diaboli: ex quo videbit quõ ⁊ in quo pctm̃ synagoge fuit simile pctõ ipsi⁹ adã et i quo differt ab eo. Tertio videbit quõ pena synagoge est similis pene diaboli ⁊ ipsi⁹ adam ⁊ in quo differt ab vtraq;. Quantũ ad primũ est notãdum ꝙ ista questio ⁊ materia est valde difficilis: primo quia moyses non scripsit nec explicuit peccatum ⁊ casum diaboli: eo ꝙ nõ ꝑtinebat ad eum eo ꝙ sacra scriptura est via in xp̄m tanq̄ redẽptorẽ hoĩs et finẽ legis ⁊ ꝓphetarũ: sed qr solus homo erat redimẽdus ꝑ xp̄m ⁊ nõ diabolus. Ideo solum descripsit peccatũ et casum hominis: et non diaboli. Ideo in paucis locis scripture ve. te. memoratur peccatum diaboli ⁊ quasi per accidens: scilicet Esa. xiiij. inquantum Esaias assumit pa-

Not. de pena iudeorũ. — pctm̃ synagoge cõpatur pctõ diaboli et ade. — Nota ꝺ pctõ diaboli differẽtiã.

rabolam ex casu luciferi cōtra regem babylonis dicens quō cecidisti lucifer ꝛc. et Ezech. xxviij. cōtra regē tiri di. tu signaculū similitudinis ꝛc. vt patebit: sed in nouo te. hoc magis ꝛ clarius explicat saluator Jo. viij. dicēs de diabolo ꝙ ab initio homicida fuit et in veritate nō stetit ꝛc. Item Luc. x. videbaꝫ sathanā sicut fulgur de celo cadentē. Itē Apoc. xj. factū est prelīū magnū in celo. Et idō beatus Aug. per cōiecturas altissime pertractat hāc materiam super Genesi ꝛ libr. xj. ꝛ. xij. de ciuita. Et magister in scdo di. vij. Et ibi omēs scolastici doctores medio altissimo et subtilissimo cū verbis obscuris et difficilib⁹ in eū modū ꝙ simplices capere nō possunt. Sed qꝛ expositio huius libri ꝛ iste labor est per me assumpt⁹ nō ꝓ perfectis sꝫ ꝓ simplicibus vt dictū est in principio: Idō opꝫ me procedere per terminos planos et intelligibiles vt simplices sacerdotes ꝛ catholici capere valeāt Et semꝑ cū correctione ꝛ sub determinatione sancte Romane ecclesie est dicendū ꝙ quasi oēs doctores cōueniūt in hoc ꝙ diabolus peccauit per supbiā que est appetitus ꝓprie excellentie ꝛ peruerse celsitudinis ſm Augu. xj. de ciuitate dei. Et oēs cōueniunt in hoc ꝙ appetiuit equalitatē dei: ꝓpter illud Esa. xiiij. statuā soliū meum sup astra celi: et ero similis altissimo. Item ꝓpter illud Augu. super psalmū. lxviij. ꝙ adā et eua vt diabolus valentes rapere diuinitatem perdiderunt felicitatem. Item in questionibus noui ac ve. te. ꝙ diabolus elatione inflatus voluit esse vt de⁹ ꝛc. Iteꝫ in hoc conueniūt ꝙ diabolus peccauit ex electione: ꝛ per consequens creatus in tanta perfectione nō potuit eligere nec appetere aliquid simpliciter impossibile. Et ideo est videdū si aliqua equalitas alicuius creature ad deū sit possibilis quaꝫ diabolus potuerit appetere. Ad hoc est dicēdum ꝙ inter res duplex pōt equalitas cōsiderari quantum ad presens spectat. Una dr equalitas equiparātie et cōmensurationis. Et altera equalitas cōicationis alicuius ꝓprietatis et perfectionis.

Duplex eq̄litas iter res.

Prima equalitas nullo modo pōt esse nec considerari: nec intelligi inter aliquaꝫ creaturā et deū qꝛ talis solū est inter diuinas personas: qꝛ equalitate cōmensurationis sunt coeterne et cooipotentes ꝛc. Et nunꝙ talē equalitatem potuit lucifer appetere nec etiā intelligere cum sit simpliciter impossibilis. Scda aūt equalitas est possibilis. Nam impossibile fuit vt verbū assumeret humanitatem xpī in vnitate persone. Et per consequens qd cōmunicaret ipsi suam proprietatē personalem et per consequens esset filius dei naturalis: et per cōsequēs ꝙ cōmunicaret ipsi idiomata eorum que sunt dei scꝫ ꝙ simul cum verbo illa humanitas adoretur et conglorificetur et colatur ꝛ ꝙ dicatur creator ꝛc. et qd esset mediator īter deū et oēs angelos et hoīes: ꝛ qd cōmunicaret ipsi nō solum iudiciariam potestatem super angelos et hoīes sed imperium super oēs creaturas et super totum vniuersum sicut videmus esse factum et cōpletum in christo. vt pꝫ per totum discursum euāgelicum. Unde talis equalitas nō est simpliciter impossibilis: quia semper importat aliquam minorationem: quia christus semper manet minor patre ꝛ minor tota trinitate ſm humanitatem assumptaꝫ: sed semꝑ dr similis deo: eo mō quo dictū est. qꝛ semp ex illa humanitas cooperabatur cum verbo circa ista miracula facienda vt ait Damascenus. diabolus ergo licet in principio non potuerit appetere primā equalitateꝫ ad dīm: tū potuit appetere secundam: qꝛ potuit appetere imperium vniuersi et totum illud qd habuit christ⁹ in sua incarnatione et ascensione scꝫ accipere imperium vniuersi: et sedere a dextris dei et in potioribus bonis glorie. Sed hoc diabolus nō potuit appetere nisi peruerse et contra voluntatem dei qui solum christū ad hoc predestinauerat ab eterno vt non solum per personalem vnionē sed etiaꝫ per mortem et passionem illam celsitudinem mereretur scilicet imperium mundi: vt esset triūphator et redemptor: et glorificator generis humani

De diaboli appetitu.

Sed ꝙ lucifer appetiuit supradictam celsitudinem et imperium: probatur ratione et auctoritate. Nam licet lucifer non fuerit prescius sui casus ante lapsum: nec etiā casus hominis: tamen fuit prescius mysterij incarnationis filij dei: et quia non minus fuit reuelatum ipsi ꝙ homini: qui in illo sopore preuouit incarnationē: vt inquit Augu. Et per consequens lucifer vidit solium et sedē preparatam super totam naturam angelicam ꝓ christo homine futuro: cui erat tradendum imperium super totam naturam angelicā et super omnem creaturam absꝙ hoc quod sciuerit mysteriū passionis et redemptionis humane: qꝛ diabolus ignorando casum hominis ignorauit etiam mysterium passionis christi et humane redemptionis: sed non ignorauit mysterium incarnationis et exaltationis humanitatis christi: et sic habuit occasionem peruerse appetendi. Unde in hoc cōueniunt oēs doctores ꝙ lucifer appetijt summā celsitudinem et equalitatem que sub deo pōt esse et intelligi. sed talis est celcitudo quam xpūs possidet in vnitate persone verbi sedens in potiorib⁹ bonis patris cum imperio totius vniuersi: ergo illam appetiuit diabolus: sed hanc non potuit appetere nisi contra voluntatem dei: et declinando a diuina voluntate que est lex eterna: in cuius conformitate cōsistit oīs nostra iusticia: ergo hoc nō potuit facere diabolus sine peccato immo dicunt aliqui qd oībus angelis fuit posita lex qualiter deus preparauerat illam sedē ꝓ xpo homie a verbo personaliter assumēdo: cui credendū erat imperiuꝫ vniuersi cui deus decernebat et volebat vt oēs angeli et creature obedirent ꝛ simul cum verbo eū adorarent ꝛc. Cui legi lucifer cū suis sequacib⁹ noluit obedire: imo soliū et sedē xpī attrectauit et presumpsit occupare et vsurpare: et idō cecidit: angeli aūt ceteri diuine legi et volūtati obedientes māserunt in grā cōfirmati et tūc ex viatoribus facti sunt cōprehēsores et beati vidētes deū per gloriā. Sed ꝙ lucifer attentauerit vsurpare sedem xpo preparatā supra totam angelicā naturā: pbatur per illud Esa. xiiij. cū ait. quō cecidisti lucifer qui mane oriebaris qui dicebas in corde tuo. In celo ascendā supra astra celi exalta

bo soliũ meũ. et in monte testamẽti in lateribus
aquilonis. Ascendã sup altitudinẽ nubiũ et silis
ero altissimo ꝛc. Ex quib⁹ ptꝫ ꝙ supra sedes oim
beatarũ creaturarum statuit conscendere vsq; ad
equalitatẽ dei vbi nulla est nisi sedes xp̃i: qua cel-
situdine sub deo maioꝛ nequit intelligi rõne vnio
nis: post quã sedẽ ꝛ celsitudinẽ sedet virgo maria
ratiõe maternitatis super oĩa alia astra celi: ꝛ su-
per totam angelicã naturã: hãc ergo celsitudinẽ
putauit diabol⁹ occupare absq; meritis ex sola
nobilitate ꝑprie nature: quod fuit oppositum de
xp̃o hoĩe qui per humilitatẽ et laboꝛeꝫ passionis
voluit illã sedem adipisci: qđ vult explicare Pau
lus ad philipenses. ij. cũ ait hoc enĩ sentite in vo-
bis: qđ et in xp̃o iesu q̃ cũ in forma dei esset nõ ra-
pinã arbitratus est: se esse equalẽ deo: sed seipsuꝫ
exinaniuit: formam serui accipiens: et habitu in-
uentus vt homo. Quasi dicat ꝙ diabolus in prin
cipio per rapinam supra suam naturã et contra
voluntatem dei: voluit absq; meritis rapere equa
litatem dei et illam sedem xp̃o preparatã: sed op
positum fecit xp̃s vt deus: qui cũ esset deus fact⁹
est homo: et sic sicut diabolus voluit temere exal-
tari: ita vt deus voluit humiliari et fieri homo: et
inquantũ hõ humiliauit semetipsum obediẽs pa
tri vsq; ad mortẽ crucis ꝑpter qđ deus pater de-
dit illi nomẽ qđ est super omne nomẽ scꝫ iesus sal
uatoꝛ qđ est nomen oĩpotentie et iusticie ꝛ glorie
ꝛc. sicut dictũ est psal. viij. vt in noĩe iesu oẽ genu
flectatur celestium terrestium et infernoꝝ: qꝛ tra
didit ipsi imperiũ tot⁹ vniuersi qđ diabol⁹ absq;
meritis ꝯtra volũtatẽ dei pꝛesumpserat cũ rapina
occupare. Ex supradictis patꝫ ꝙ diabolus illud
Peccatũ diaboli ex inuidia
nõ fecit absq; inuidia cõcepta cõtra xp̃m postq̃
preuiderat illã sedẽ preparatã ꝑ hoc xp̃o hoĩe fu
turo: ergo illico appetiuit mortẽ et annihilationẽ
xp̃i quia preuidit xp̃ꝫ regnaturũ et inuidit et sic cõ
cepit homicidiũ ꝛ appetiuit mortẽ ꝯtra xp̃m: hoc
voluit etiã explicare saluatoꝛ Jo. viij. qñ dixit de
diabolo: qđ ab initio ille homicida fuit qꝛ in ve-
ritate nõ stetit qꝛ nõ solũ fuit homicida precipi-
tando adã in mortẽ: sed prius fuit homicida ap-
petendo mortem et annihilationẽ xp̃i: ne illã cel-
situdinẽ quã ipse desiderabat cõscenderet ꝛ possi
deret. Et ideo lucifer postq̃ fuit expulsus et deie-
ctus illico venit ad tentandũ et decipiẽdũ hoiem
putans impedire mysteriũ incarnationis: ne xp̃s
incarnatꝰ ex Adã nasciturus illam celsitudinẽ cõ-
scenderet: et ne Adã cũ suis posteris sedes quas
Oꝛdo peccati diaboli-ci.
lucifer cũ suis perdiderat possideret. Et sic ptꝫ ꝙ
diabolus preuidit xp̃m regnaturũ in celo et inui
dit ipsi. D ¶ Tenuit ergo diabolus lucifer talẽ
oꝛdinẽ in suo pctõ. Nã primo ipse cõsiderauit no
bilitatem sue nature sup oẽs alias creaturas. Et
sic amauit seipsum cũ sua delectatione: et sic ap-
petiuit imperiũ vniuersi. Exinde nouit sedẽ pre-
paratam ꝑ xp̃o futuro dño totius vniuersi: et tũc
peruerso appetitu contra dei volũtatẽ appetiuit
illam sedem et celsitudinem xp̃i. Et exinde ex tali
superbia concepit odium et inuidiam cõtra xp̃m
Ultimo vero facta cõiuratione cum suis statuit ꝛ
presumpsit conscendere soliũ christi in contem-
ptum dei: preuidit ergo christus incarnandum et
regeneraturum et inuidit et odiuit eum. Secũdo
decreuit sedem eius vsurpare contra voluntatem
Sed tunc Michael obediẽs deo deiecit draconẽ
de celo cum magna parte stellarum vt patet Apo
ca. xij. Et sic patet qđ peccatum suum fuit cõsum
matum incidendo ab amoꝛe sui vsq; ad contem-
ptum dei. Michael autem cum ceteris inceperũt
ab amoꝛe dei vsq; ad contemptum sui: vel a con Nota.
temptu sui vsq; ad amoꝛeꝫ dei: obedientes diuine
voluntati. Et sic manserunt in gratia confirmati et
facti sunt beati ꝑ gloꝛiã. Et sic patet qđ peccatuꝫ
diaboli incepit a superbia que est initium omnis
peccati et finiuit in inuidiam et odium et etiam
homicidium contra christum. Et sic est dicenduꝫ
qđ peccatum diaboli fuit inuidia concepta con- Tria
tra christum ex appetitu peruerse celsitudinis cõ pctã in
tra voluntatem dei. Ex quo peccato manserunt diabolo
tria scelera perpetua in diabolo. Primo quia mã
sit obstinatus non cognoscens reatum suum: nec
culpam. Secundo mansit in indelebili inuidia: et
odio contra christum qui residet in illa sede ꝛ celsi
tudine. Et cõtra oẽs homines qui successiue pos-
sident sedes per humilitatem quas ipsi perdide-
runt per superbiam et ingratitudinẽ: et ideo illico
descendit ad tentandũ hominẽ in paradiso ꝛ assi
due tentat homines vt sint deo rebelles: et faciat
eos sibi socios esse penarum. Tertio: qꝛ diabolus
semper mansit in illo appetitu dñandi et vt ado
retur ab oibus ex inuidia xp̃i. Et sic semꝑ labora
uit adoꝛari. Et sic introduxit idolatriam: et dete-
stabiles ritus ꝛ superstitiones in mundũ: ꝛ semꝑ
nititur hoies deducere ad artes magicas ꝛ sortile-
gia et sacrilegia nephanda. Et sic diabolus quo
tidie et iugiter parit iniquitatem quã in illo pec-
cato ꝯcepit cõtra xp̃m et hoc de pctõ diaboli. B
¶ Quantũ ergo ad secundũ Aug. sup illum psal.
lxviij. qđ nõ rapui tũc exoluebam: videtur dicere
ꝙ eodẽ peccato peccauit adam et diabolus volẽ
do rapere et vsurpare diuinitatẽ. Nam diabolus
qui ante voluerat rapere diuinitateꝫ qñ dixit: sta
tuam solium meũ et ascendã super astra celi: et si Not. sic
milis ero altissimo ꝛc. ille idem ꝑpinauit de cali eodẽ pec
ce superbie sue primis parentibus qñ dixit. Qua cato pec
hora cõederitis eritis sicut dij ꝛc. Et sicut diabo- cauerit
lus in foueam et in idem genus peccati ꝑcurauit Adam ꝛ
precipitare primos parentes suadendo vt presu diabol⁹
merẽt rapere diuinitatẽ sicut ipse. et ideo dicit Au
gusti. qđ Adam et eua volentes rapere diuinita-
tem amiserunt felicitatem ꝛc. Sed ista verba Au
gusti. sunt ad bonum sensum intelligenda sicut
ipse declarat super Genesi. Nam diabolus to-
to posse conatus est deducere ipsos primos pa-
rentes in peccatum suum et sacrilegium dicen-
do quod si comederent essent sicut dij in quali-
tate. sed hoc forsan non credidit Adam sed come
dit vt gereret moꝛem vxori. et ne displiceret ipsi
et ne destitueretur solatio. Et sic Adam non vo-
luit directe rapere deitatem sed indirecte inquã
tum hoc sequebatur ex verbis diaboli cuius vo-
tum secutus est Adam comedendo cibum prohi-
bitum immo indirecte fecit deum mendacem et

inuidum vt dictũ est psalmo.xliij.⁊ ideo aliqualiter indirecte peccatum hominis fuit simile peccato diaboli. Sed fuit magna dissimilitudo q: non cum tam iniquo proposito et mala voluntate fuit commissum licet fuit graue propter inobedientiam et ingratitudinem et propter effectum quia omnes posteros fecit ⁊c. ¶ His habitis ponitur prima conclusio scilicet ꝙ peccatum synagoge fuit quasi ꝑ omnia simile peccato diaboli quo ad obiectum et inuidiam et alia annexa. probatur. Nam peccatum diaboli incepit a superbia ⁊ presumptione proprie excellentie et nature: et prorupit in inuidiã conceptam contra christum: ⁊ exinde seduxit omnes alios sequaces ad propositum sui cum fraude sed in omnibus his peccauit synagoga scribarum ⁊ phariseorum ⁊ sacerdotum igitur per omnia fuit simile. Maior fuit superius deducta. minor probatur. Nam quando christus dixit iudeis. Joannis viij. Si filius vos liberauerit vere liberi eritis ⁊c. Responderũt dicẽtes: nos semẽ Abrae sumus et nulli seruiuimus vnquam. Ex quo patet ꝙ contempserunt gratiam dei presumẽtes ⁊ gloriantes de propria carnali natura putantes meritis ⁊ viribus proprie nature posse liberari et saluari et nullo peccato fuisse subiectos ⁊ ideo respondit christus dicens amen dico vobis qui facit peccatum: seruus est peccati: ⁊ sic patet ꝙ peccauerunt ex superbia. Itẽ scd̃o peccatũ iudeorum fuit simile peccato diaboli quo ad obiectũ et inuidiam conceptam contra christum quod patet. Johannis.xj. Nam quando viderunt ꝙ resuscitauerat Lazarum: dixerunt. nisi facimus ecce totus mundus vadit post eum. Ideo expedit vt vnus moriatur pro populo ⁊c. Et sic cayphas detexit inuidiã quam iam ante conceperat contra christum et cõspirarunt omnes in necem christi. Et hoc improperauerat eis christus Johannis.viij. dicens. vos ex parte diaboli estis et desideria eius vultis facere ille homicida fuit ab initio et cetera. quasi diceret ille ab initio desiderauit me occidere ne regnarem super eum. Et ideo vos tanꝙ membra et filij diaboli vultis complere desiderium eius me occidendo. Et sic patet qualiter peccatum iudeorum non solum fuit simile peccato diaboli immo fuit idem peccatum a diabolo ab initio inceptum et desideratum et per iudeos tanꝙ per membra et filios eius consummatum quia eundem christum iudei crucifixerunt quem diabolus ab initio occidere desiderauit: ne super ipsum regnaret: et cuius sedem ascendere attentauit vt dictum est. Item tertio peccatum iudeorum fuit simile peccato diaboli quo ad mendacium et sacrilegium. Nam sicut diabolus in veritate non stetit sed cum mendacio seduxit suos complices: et cum mendacio seduxit primos parentes faciendo deum mendacem ⁊ inuidum verba eius falso glosando dicens nequaꝙ moriemini: scit enim deus ꝙ qua hora comederitis: eritis sicut dij: scientes bonum et malum et cetera. Ita pariter ergo scribe et pharisei non steterunt in veritate quando non crediderunt christo qui est prima veritas. Et fecerunt deum mendacem et legẽ et prophetas quando negarũt

Pctm̃ synagoge simile pctõ diaboli.

xp̃m: quẽ deus permisit in lege ⁊ ꝓphetis: ⁊ fuerũt mendaces qñ populũ simplicem deceperunt ⁊ ad sui ꝑfidiã deduxerũt. Et sic ptz qualiter pctm̃ iudeorũ fuit quasi ꝑ oĩa simile pctõ diaboli quo ad culpã ⁊ obiectuz ⁊ modũ. Et iõ dixit eis xp̃s: vos ex patre diabolo estis ⁊c ¶ Scd̃a cõclusio ꝙ pctm̃ iudeoꝝ nõ solũ est simile quo ad culpaz sed etiam quo ad obstinationẽ ⁊ maliciã inueteratã probatur. Nã sicut diabolus post peccatuz ⁊ casum mãsit obstinatus in eadez inuidia ⁊ malicia ꝯ xp̃z nõ cognoscens reatum suum: intantũ ꝙ semper desiderat ipsum occidere in se vel in suis fidelibus: et semꝑ affectat diuinos honores ⁊ adorari ab hoĩbus. Ideo semꝑ inducit hoĩes ad infidelitatez et artes magicas ⁊ blasphemias ⁊ cetera scelera. vt deum offendãt ⁊ ne possideant illud regnuz celoꝝ per gloriã ⁊ humilitatẽ: qd̃ ipse perdidit ꝑ superbiam. Ita pariter iudei semꝑ manẽt in eodẽ odio contra xp̃m et fideles suos intantũ ꝙ scribe ⁊ pharisei nunꝙ voluerunt cognoscere reatũ suũ: immo quanto magis diuulgabatur fama resurrectiõis Jesu christi ⁊ eius diuinitatis: ⁊ maxime in die pẽte. per receptionem spiritussancti in apostolis et per cetera miracula magis obcecabantur in sua perfidia et obstinabanẽ in ira ⁊ odio contra xp̃m et apostolos. Ideo persequebantur eos vt patet per totum discursuz Actuum apostoloꝝ. Unde intantũ manent obstinati in odium et irã et inuidiã cõtra xp̃m. quod non soluz placet eis ꝙ patres eorum occiderint xp̃m. sed omnes isti successores desiderant ipsum occidere. Et quia ipsum nõ possunt habere. Ideo quasi quolibet anno crucifigunt aliquem christianum in memoriã eius, putãtes occidere xp̃m in illo xp̃iano: prout pluries compertuz est in diuersis partibus mundi: sicut dictũ est psalmo.lxviij. Ex quibus ptz qualiter manet eadez iniquitas ⁊ odiũ ꝯ xp̃m taꝙ morbus hereditarius in iudeis modernis successoribus illorũ. Ex quo manifeste concluditur ꝙ peccatum iudeorũ est simile peccato diaboli quo ad obstinationem ⁊ odiuz inueteratũ contra christum ⁊ suos fideles. ¶ Tertia conclusio ꝙ peccatũ iudeoꝝ est simile peccato diaboli quo ad penam. probatur. Nam triplex est pena. scz damni ⁊ vermis ⁊ ignis. pena damni eius est. q: perdidit locum ⁊ beatitudinẽ naturalẽ quã in illo statu vie possidebat: ⁊ beatitudinem glorie ipsi super naturalẽ quam fuisset adeptus si stetisset ⁊ paruisset quam beatitudinem possident angeli boni. Pena autez vermis eos magis affligẽs est quando vident homines iustos inferiores in natura possidere per gratiam et humilitatem. qd̃ ipsi ꝑdiderũt ꝑ sup̃biã. Pena aũt ignis eoꝝ est ille ignis inferni q ꝑparatus est diabolo et angelis eius. Mat.xxv. Talis ergo fuit et est pena triplex iudeorum ex illo peccato. Nam primo perdiderunt ciuitatem et locum et sacerdotium: exules et dispersi et captiui per mundum et non solum perdiderunt ista bona temporalia sed etiaz bona spiritualia ⁊ celestem beatitudinem quã fuissent consecuti si xp̃o paruissent ⁊ credidissent. Scd̃o patiuntur penã vermis qñ vidẽt ꝙ ipsis reprobatis ⁊ abdicatis ꝑplus gẽtilis ad xp̃m conuersus possidet

Pctm̃ iudeorum sĩle pctõ diaboli quo ad obstinationem.

Nota quomõ iudei oĩ anno crucifigunt.

Triplex pena iudeorũ ex peccato

gratiam et gloriam quam ipsi perdiderunt et hoc est quod magis eos affligit: quia vident quod christiani conuersi ex populo gentili adorant et colunt deum Abraam. Isaac et Jacob et nominantur nomine israel et semen abrae etc. Tertia est pena ignis quam iudei patiuntur simul cum diabolo et angelis eius prout dixit eis christus. Matt. viij. quod multi venient ab oriente et occidente: et recumbent cum Abraam. Isaac et Jacob in regno celorum. Filij autem regni eijcientur foras et mittentur in tenebras exteriores et in caminum ignis Matt. xiij. in quibus verbis christus explicat triplicem penam illius populi scilicet damni et vermis et ignis. Ex quo patet quod peccatum iudeorum est simile peccato diaboli quo ad culpam et penam. ¶ Quarta conclusio quod peccatum iudeorum fuit simile peccato Ade quantum ad translationem in posteros et successores probatur. Nam sicut adam peccando obligauit se et posteros suos ad mortem corporis et anime et perdidit originalem iusticiam cum suis promissis pro se et suis: et per generationem carnalem transmisit culpam in posteros cum suo onere vt dictum est psalmo. xlij. et xlv. Ita pariter iudei crucifigentes christum quando dixerunt: sanguis eius super nos et super filios nostros: obligauerunt se et omnes posteros suos ad culpam: et penam illius peccati. quod manifeste videmus esse factum quo ad penas temporales in quibus iugiter laborant et affliguntur prout dictum est et etiam quo ad penas spirituales: quia in eadem obstinatione et cecitate perseuerant: et in eadem pena damni et vermis in presenti et ignis in futuro: nisi conuertantur.

Peccatum iudeorum fuit simile peccato Ade.

Nota.

Ex quibus patet quod iudei moderni duplici peccato et pene et seruituti sunt subditi et obnoxij. Primo peccato ipsius Ade cum omnibus suis penis et damnis: postquam per christum nolunt liberari. Secundo subijciuntur peccato suorum progenitorum qui christum crucifixerunt. et hoc cum omnibus maledictionibus scriptis psalmo. xxxiiij. et. lxviij. et. cviij. Et sic peccatum iudeorum includit peccatum diaboli: et peccatum ipsius Ade. Ex quo noluit liberari: sed addidit homicidium christi super illud et vltra hoc addit obstinationem et proteruitatem et sic est grauissimum. ¶ Quinta conclusio quod peccatum iudeorum est dissimile peccato diaboli quantum ad remissionem. ¶ Ad cuius intellectum est notandum quod diabolus fuit viator a primo instanti creationis vsque ad suam electionem et casum et electio eius fuit terminus eius vie et sic est dicendum quod peccauit in termino: et per consequens exinde post casum suum mansit irremissibile carens loco et spacio penitendi. Secus fuit de homine: quia semper fuit viator in illa paradiso: et mansit viator post lapsum vsque ad mortem et sic non peccauit in termino sed in via cuius spacium penitendi non terminatur nisi per mortem: et ideo peccatum hominis fuit remissibile et peccatum diaboli irremissibile. Ita pariter est dicendum de peccato iudeorum. Nam licet tota sinagoga in communi non conuertatur vsque ad vesperam mundi prout dictum est: tamen quilibet iudeus est viator vsque ad mortem suam: in quo spacio potest

Peccatum iudeorum est dissimile peccato diaboli quantum ad remissionem

conuerti et baptizari et effici membrum christi. vnde Actu. ij. dicit beatus Petrus iudeis crucifixoribus penitentiam agite et baptizetur vnusquisque vestrum in nomine Jesu christi in remissionem peccatorum vestrorum etc. Et baptizati sunt illa die tria milia: et postea multo plures. Ex quibus patet quod peccatum iudeorum remissibile est particulariter vnicuique per baptismum et penitentiam vsque ad mortem. Tota ergo sententia huius psalmi est quod christus filius dei cum ab eterno esset deus venit in mundum: et factus est homo: et ex hominibus deos faceret per gratiam et participationem: et ex filijs adam carnalibus et peccatoribus et seruis faceret filios dei adoptiuos et libertinos et immortales et spiritales. Sed iudei noluerunt christum intelligere: nec lumen eius recipere: sed in primo peccato ipsius adam tanquam homines carnales manere. Et supra peccatum ipsius ade addiderunt homicidium iniustum christum occidendo. Et sic facti sunt filij diaboli et membra eius adimplendo desiderium antiquum diaboli: quia homicidium christi quod ab initio diabolus desiderauit: iudei de facto adimpleuerunt et consummauerunt. Et puniti sunt pena hominis et diaboli. Nam mortui sunt duplici morte: scilicet corporis et anime secundum sententiam datam in adam. Et puniti sunt pena diaboli tanquam filij et membra eius: quia ceciderunt a bono temporali presenti: et a celesti futuro ipsis promisso. Et populus gentilis successit in eius hereditatem per gratiam et gloriam christum recipiendo. Unde sicut synagoga cecidit ab omnibus supradictis bonis presentibus et futuris. et incidit in omnia mala contraria. Ita gentilitas per fidem surrexit ab omnibus malis: in quibus erat: et succedit in bonis a quibus cecidit diabolus et synagoga: quia gentilitas facta est hereditas dei per fidem et consecuta est celestem hereditatem per gloriam. Et in hoc consistit tota sententia et intelligentia huius psalmi.

conclusio psalmi.

Expo. ps. lxxxij. e contrario.

Eus quis similis erit tibi ne taceas neque compescaris deus.

¶ Titulus psal. cantici ipsi asaph per hoc quod dicitur psal. cantici ostenditur quod cantabatur voce humana simul cum instrumento musico: per hoc autem quod dicitur ipsi asaph ostenditur quod dirigitur toti ecclesie que petit vltionem de persecutoribus suis. Ad cuius intellectum est notandum quod dauid qui semper optauit scire discursum illius populi et templi quod preceperat edificandum per salomonem. Et totius regni et ciuitatis hierusalem quam ipse ampliauit preuidit in spiritu qualiter ille populus erat multipliciter affligendus a chaldeis et finitimis propter peccata eius. Et maxime preuidit obsessionem et vastationem futuram. Primo per salmanasar et sennacherib: et captiuitatem et destructionem per nabuchodonosor et vastationem per antiochum. Et preuidit etiam eorum finales punitiones. In quibus vastationibus preuidit in duplici spiritu persecutionem et vastationem ecclesie faciendam per machometum et antichristum. Unde preuidit in spiritu quod sicut iste nationes Arabum scilicet aga

Figura persecutionis ecclesie.

reni et ismaelite et amalachite ⁊ moabite ⁊ amō
te ⁊c. Semper infestarunt et vexarunt illā hierusa
lem et terrā israel terrenā. Ita postea recipientes
sectam machometicā debebant infestare ⁊ vexare
et vastare israel et hierl'm spūalem scʒ ecclesiam
christi. Unde sicut ecclesia xpi fuit incohata in il-
la hierusalēz terrena: et exinde deriuata ⁊ diffusa
per totum orbem ꝑpter qḋ dicitur vera hierusa-
lem et israel. Ita pariter illa maledicta secta ma
chometi fuit incohata in arabia et exinde deriua
ta et diffusa quasi per totum orbem ad affligen-
dam ecclesiam nostris demeritis exigētibus quā
sectam receperunt omnes turci et magna pars
tartarorum qui simul cum arabibus modo perse
quuntur ecclesiam. Unde ille prime persecutio-
nes fuerunt figure huius persecutionis ecclesie
que modo fit per sarracenos. Et sic etiam preui-
dit punitionem temporalem et eternam eorum.
Et ideo dauid propter has persecutiones eccle-
sie principaliter fecit hunc psalmum: in quo duo
dicit. Nam primo per modum querele explicat ⁊
predicit destructionem ecclesie faciendaʒ per ma
chometum et suos. Secūdo petit vitionem in vin
dictam ibi. fac illis sicut madiam. ¶ Quantuʒ au
tem ad primum est notanduʒ ꝙ anno domini sex-
centesimo vigesimo imperante Constātino filio
eraclij orosunda rex persarum filius cosdroe chri
stianus rebellauit contra Constantinum predi-
ctum et contra totum imperiū romanorū. Tunc
imperator Constantinus misit capitaneos et du
ces suos et copias contra regem persarum et po
suit conductores in Damasco, et antiochia cum
copia pecuniarum: qui conducerent milites ⁊ ar
migeros contra persas: tunc venerūt multe na-
tiones de arabia scʒ idumei et sarraceni et ismae
lite. Et multe alie nationes arabum que vagabā
tur per arabiam et syriam et egyptum furto ra-
ptoqꝫ viuentes. Isti autē venerunt Damascum vt
conducerētur ⁊ stipendium Romanorum accipe-
rent quibus conductores romanorum et grecorū
responderunt ꝙ aurum romanorum nō erat dan-
dum canibus seruis: quales arabes erant sed li-
beris et nobilibus grecorū ⁊ latinorum: tūc ara-
bes indignati recesserunt a Damasco: et nuncia-
runt hoc verbum oībus nationibus et societatib᷒
arabum: qui oēs cōgregati in finibus syrie et iux
ta iordanē inceperunt rebellare contra romanos
et fines Romanorum vastare et subiugare. Et vt
hoc facilius possent adimplere: elegerunt in prin
cipem machometū virum callidum et maliciosuʒ
et impiū. Et sic receperunt oēs terras quas Ro-
mani in arabia petrea possidebant. Et intraue-
runt syriam. Et ceperunt Damascum metropo-
Nota de machometo. lim oīm ciuitatū syrie. Et processerunt per syriā
et egyptum vastando et subijciendo ciuitates im
perij romanorum. Accidit eodem tēpore ꝙ in ara
bia et syria et egypto laborabant multe secte he-
reticorum: maxime secta nestorij qui ponit in xpo
duas psonas per se diuisas: dicit eñ qḋ de᷒ habi
tati xpo nō personalr̄ vnit᷒: sed tm̄ ꝑ in viro pfecto
Laborabat etiam secta Berilli bostrance ciuita
tis arabie episcopi qui dicebat christum ex spiri-
tu dei esse genitum tamē totaliter icepisse a Ma-
ria matre eius: et esse purum hominem nisi inquā-
tum paterna deitas habitabat in eo. Laborabat
etiam tunc temporis iacobitarum secta qui po-
nunt vnam naturam in christo. Et simul baptizā
tur et circūciduntur. Laborabat etiam ibi tunc tē-
poris secta manicheorū qui dicunt christum mor
tuum nō fuisse nisi ex quadam apparentia. Sed
quia papa Romanus simul cuʒ patriarcha Gre-
gorio excommunicauerat predictas sectas. Et
quia predicte secte recesserant a latinis et grecis.
Ideo adheserunt libenter arabibus et sarracenis
vt eos defenderent ab imperio et papa Romano
Et sic in breui sarraceni occuparunt hierusalem ⁊
totam syriam et omnes tres arabias: et egyptum
inquantum heretici dabant eis introituʒ per om
nes ciuitates contra catholicos. Et sic factus est
fortis exercitus sarracenorum: tunc machome-
tus excogitauit qualiter posset retrahere arabes
suos a ritu et cultu Romano et catholicorū. Unde
excogitauit nouum modum colendi deum. Et di
xit quod deus reuelauerat ipsi modum quomo-
do deus debebat adorari et coli. Et edificauit
templum in damasco quod mesquitam vocant.
Et ibi docuit omnes sui exercit᷒ adorare. Et pre-
cepit mesquitas edificari per totam arabiam et
remoueri cruces ab ecclesijs et oratoria: et aufer
ri calices et cetera vasa argentea et aurea: et cete
ra iocalia ecclesiarum: et exinde processit con-
tra persas. Et occupauit totum regnum persa-
rum et totam mesopotamiam et chaldeam. Ma
chometo autem mortuo eius exercitus fuit diui-
sus in tres partes. Nam abdalla motalif cum
magno exercitu venit versus occidentem: et oc-
cupauit totam affricam et etiam hyspaniam de-
struendo et vastando oēs ecclesias. Et oēs sub
iectos cogebat seruare sectam machometi: que-
quidem secta fuit cōposita per sergiū qui erat de
secta nestorij: et per alios duodecim qui ex qua-
tuor sectis scilicet ex secta nestorij et berilli et ma
nichei et iacobi alcoranum suum cōposuerūt. Et
sic dicunt christum esse filium dei genitum ex spi-
ritu dei. hominē et non deum. Et qḋ i die passio-
nis non fuit ipse mortuus: sed de medio iudeorū
raptus est in celum. Et qḋ alius similis ipsi fuit
captus per iudeos et crucifixus. Et sic etiam vt
placerent iacobitis preceperunt sarracenis circū
cidi. Et hanc sectam sarraceni cogunt obseruare
omnes sibi subiectos. Unde sicut multi ex quat-
tuor supradictis sectis adheserunt Machometo
ita compositores alcorani qui erant de supradi-
ctis sectis vnusquisqꝫ posuit aliquid de sua secta
Et apparuit illa bestia multoformis et diuersis
et fedis depicta coloribus quam bestiam Da-
niel pardum appellat. capitulo septimo vt dictū
est psalmo septuagesimotertio. Sed quia iacobi
te et nestorite libere et sponte se sarracenis subie
cerunt et eis introitum per ciuitates prebuerunt
Ideo sarraceni permiserunt eos libere viuere in
suis sectis et libertatibus vsqꝫ ad presentem dieʒ
per totam egyptum et syriam: et mesopotamiam
⁊ armeniam et persiam: et mediam vbi reperiū-

tur in maximo numero tam Nestorite quam Jacobite. Ex alia autem parte exercitus sarracenorum constituit ducem Jomar generum machometi qui cepit omnes prouincias orientales vsq3 ad indum. Et sic omnes subiectos coegit seruare sectam machometi. Et destruxit omnes ecclesias catholicorum vel ex eis mesquitas fecit. Postea anno domini Millesimo sexagesimotertio venerunt turci et receperunt sectam machometicã. Et sic sub illo nomine occuparunt omnem armeniam: et asiam minorem: et totam greciam. Anno autem Millesimo ducentesimo duodecimo surrexerunt tartari: et subiecerunt sibi omnes Indias: et totam scythiam vsq3 ad thanaym, et boristenem et ad fines rutenie quorum tartarorum maior pars suscepit sectam machometicam. Ex quo patet quod ista maledicta secta que incepit in arabia per idumeos ⁊ ismaelitas et agarenos et amonitas et amalechitas ⁊ ceteros arabes: destruxit ⁊ vastauit q̄si totã religionem christianã: et ecclesiam catholicam vsq3 ad presentem diem. Et hoc est quod intẽdit dicere dauid in hoc psalmo. vnde dicit. O christe deus et homo: quis similis erit tibi in potentia et virtute: quia non solummodo eris homo: sed etiam deus et cognoscetur omnipotentia tua cum veneris ad puniendos inimicos tuos. scilicet machometum et antichristum.

Argu. de pe. di. iij c. principius. iij. q. j. nulli dubium.

Quoniam ecce inimici tui sonuerunt: et qui oderunt te extulerunt caput.

Super populum tuum malignauerunt consilium: et cogitauerunt aduersus sanctos tuos.

vs. q. s. c. sunt plurimi.

Dixerũt venite et disperdamus eos de gente et non memoretur nomen israel vltra.

Quoniam cogitauerunt vnanimiter: simul aduersum te testamentum disposuerunt tabernacula idumeorum ⁊ ismaelite.

Moab et agareni gebal et amon et amalech alienigene cum habitantibus tyrum.

Etenim assur venit cum illis: facti sunt in adiutorium filijs loth.

¶ Quoniam ecce inimici tui scilicz machometus et antichristus extulerunt caput et superbiam et prosperati sunt et multiplicati. Et extulerunt regnum suum et dominium super totum orbem: et malignauerunt id est malignum consilium fecerunt super populum tuum christianum. Et cogitauerunt consilium malũ aduersus sanctos tuos christianos. Unde isti inimici tui deliberauerũt et dixerũt venite et disperdamus eos: scilz christianos de gente. Et nomen israel scz christianitatis que per israel intelligitur non memoretur vltra: sed destruatur tota religio christiana. Unde dicit inimici tui extulerũt caput: quia idumei et ismaelite et ceteri arabes infra nominati: extulerunt caput: quia machometum et turcham et etiam tartarum et antichristum in principem et prelatum exaltauerunt et constituerunt. Et sic super populum christianum malignauerunt. vt ex diuersis sectis et heresibus sectam machometicam cõficerent. Et hoc est consilium malum et falsum qd̃ aduersus sanctos tuos cogitauerũt immania tormenta eis inferendo: et diuersis penis eos afficiẽdo. Hoc dicit: quia sarraceni multa milia sanctorum monachorum et heremitarum et sacerdotum in egypto et mesopotamia et syria martyrio coronauerunt. Unde dicit antichristus et machometus: venite disperdamus fideles de gente id est de mundo et israel. scilicet ecclesia catholica vltra nõ nominetur: sed totaliter extinguatur et eradicetur. Quoniam omnes isti infra scripti. scilicet tabernacula idumeorum et ismaelite et moabite et amonite disposuerunt et moti sunt ad vastandum testamentum dei et totã ecclesiam. Unde est notandum quod omnes iste nationes hic nominate habitabant in arabia et congregate sunt cum machometo ad vastandum ecclesiam in principio illius secte. Et sic subiecerunt maiorem partem mundi quibus adheserunt tartari ⁊ turci. Nota.

Unde nota quod idumei habitabant vltra iordanem in principio arabie petree: et isti communiter habitabant in tabernaculis et tentorijs: quoniã descenderunt ab edon fratre Jacob: qui vagabatur cum tentorijs cum suis gregibus et armentis. Ismaelite sunt filij ismaelis filij Abraam de ancilla Amon: et Moab sunt filij loth nepotis abrae a quibus denominãtur moabite et amonite: omnes isti habitabant in arabia petrea Agareni sunt etiam filij ipsius agar: et omnes isti tam ismaelite ꝙ agareni habitabant in arabia: qui postea nominati sunt sarraceni occupantes ipsi nomen ipsius Sarre cum sint filij agar ancille: gebal: et amalech pariter habitabant in arabia prope terram promissiõis. Item alienigene sunt philistei qui erant intra terram promissionis. Et habitantes tyrum pariter sunt congregati cum machometo. Item syri siue assirij adheserunt cum machometo: ideo ponuntur hic principales. Et ideo dicitur quod venerunt in adiutorium filijs Loth idest amonitis et moabitis. Unde licet omnes isti nominati denominentur a nominibus primorum qui habitarunt arabiam. scilicz ismael edon et Moab ⁊c. tamen tempore machometi omnes erant christiani licet laborarent in diuersis heresibus et sectis. sed indignati propter supradictam contumeliam eis dictam quia vocati sunt canes a conductoribus grecorum et latinorum. Ideo rebellarunt et machometo et eius secte adheserunt. Et ideo ponuntur primi persecutores ecclesie in hoc psalmo. Unde habuit ortũ illa secta. Et a quib⁹ est ꝓpagata per totũ orbẽ.

Judi.iiij.v.ca Fac illis sicut madian et sysare: sicut iabin in torrente cyson.

Disperierunt in endor: facti sunt ut stercus terre.

Judi.v. et.vij. Pone principes eorum sicut oreb et zeb: et zebe et salmana.

¶ In hac secunda parte propheta implorat diuinam vindictam petens vltionem de supradictis persecutoribus ecclesie dicens. O domine iesu fac illis idest omnibus machometanis: qui vastarunt ecclesiam tuam: sicut fecisti madian et sysare in torrente cyson. Quasi dicat. fac vt populus christianus superet eos sicut barath debellauit sysaram ducem Jabin prope torrentem cyson quem sysaram Jabin interfecit in tentorio: vt patet Judicum quarto qui quidem inimici disperierunt in endor scilicet in illo loco prope cyson. Et facti sunt vt stercus terre: quia cadauera eorum putrida traxit torrens cyson. Et manserunt insepulta putrida vt stercus terre. Judicum quinto. Et fac etiam vt populus christianus superet eos sicut gedeon vicit madianitas: quorum principes fuerunt oreb: et zeb et zebee: et salmana qui fuerunt capti et eorum capita scissa et gedeoni oblata vt patet Judicum septimo.

xcv.di.c. ecce. Et.xiij. q.j.cap. visitacꝫ iiij.q.j.c domi.j. cꝫ rio. Omnes principes eorum: qui dixerunt hereditate possideamus sanctuarium dei.

Deus meus pone illos vt rotam et sicut stipulam ante faciem venti.

Sicut ignis qui conburit siluam: et sicut flamma comburens montes.

De cōse. dist.ij.c. accesse- runt. Ita persequeris illos in tempestate tua et in ira tua turbabis eos.

Imple facies eorum ignominia: et querent nomen tuum domine.

Erubescant et conturbentur in seculum seculi: et confundantur et pereant.

Et cognoscant quia nomē tibi dominus tu solus altissimus in omni terra.

¶ O christe deus pone omnes principes eorum scilicet machometanorum scilicet arabes et turcos: et tartaros qui sunt principales nationes in illa secta qui dixerunt possideamus sanctuarium id est totam ecclesiam dei hereditate id est qui stuerunt subijcere sibi totam christianam religionem: pone ergo eos vt rotam que quidem rota nō est stabilis sed pars summa cadit et fit infima rotando: ita isti ruant a potestate et dominio. Et pone eos sicut stipulam ante faciem venti id est quod ventus et sententia furoris tui propellat eos et remoueat a dominio. Et sicut ignis comburens siluas. Et sicut flamma comburens montes: ita tu persequeris illos in tempestate sententie tue. Et conturbabis eos in ira tua. Unde nota quod propter ista supradicta dicunt multi quod secta machometica debet perire ante aduentum antichristi. Et diuidi in tres partes. Quarum due debent se mutuo gladio interimere et delere. Tertia autem videns confusionem eorum et cognoscens veritatem se debet christiani fidei subijcere. Et ideo sequitur: imple facies eorum ignominia. Et sic confusi querent nomen tuum id est fidem tuam recipient. Sed alie due partes erubescant et conturbentur in seculum seculi inter se. Et confundantur et pereant se ad inuicem occidendo vt cognoscant tunc quia dominus est tibi nomen. Item quia tu es deus omnipotens. Et quia tu es deus altissimus super omnem terram. Totum etiam hoc supradictum et prefata sententia potest intelligi de ipso antichristo et eius sequacibus quem dominus interficiet spiritu oris sui.ij.ad.Thessalonicē.ij. quē videntes sequaces sui manebunt confusi et erubescent et confundentur pre nimia cōfusione: quorum aliqua pars queret nomen domini: maxime iudei. Et sic conuertentur ad dominum in fine seculi: quia cognoscent quod Jesus christus est verus messias: et verus deus et dominus altissimus super omnes creaturas. Ceteri autem obstinati peribunt in flammam ignis: et per ceteras quindecim tribulationes memoratas per doctores in fine seculi. Sed maxime iudei et ceteri ifideles erubescēt et conturbabuntur et confundentur cum videbunt Jesum christum venientem ad iudicium cum potestate magna et maiestate: quia tunc cognoscent ipsum esse verū deum et dominum et messiam in lege promissum et habētē oēm potestatē in celo et in terra et in inferno. Et sic peribūt quando dicet eis. Ite maledicti in ignem eternum. Ex quibus patet quod iste psalmus potest prophetice et litteraliter exponi de persecutionibus populi iudaici ante aduentum xpi: sed melius et magis proprie de vastatione ecclesie facta per machometum et sequaces suos. Et etiā per antixpm. Sed etiā pōt moraliter exponi de quacūque persecutione ecclesie et cuiuslibet viri iusti facta per diabolum: et eius mēbra qui intelligūtur per illa nomina et natiōes supra memoratas. Nam idumea interpretatur sanguinea et Ismael obediēs mūdo. Moab sine lege Agareni aduene. Gebal vallis vana. Amon popul⁹ turbidus Amalech a uarus. Alienigene contra legē xpi. Tyri angustiantes siue tribulantes. Assur deprimēs et delatus. Loth declinans et apostata. Per oēs istos intelliguntur persecutores iustorum et fautores antichristi. Nam antichristo adherebunt sanguinarij et homicide et obedientes mūdo et peccatores et homines sine lege: et aduene, scilicet Gog. et Magog et cupidi et vani et hypochrite et simulati et raptores et inimici legis christi et crudeles: et superbi et elati et apostate a fide christi propter lucrum et voluptates: et omnes isti semper fuerunt persecutores iustorum: et omnes tales adheserūt Machometo et obseruant eius sectam et adherebunt antixpo. Et de omnibus his conditionibus

Secta machometica peūda.

Jud. 7. 6

Moralia psalmi.

boim cõqueritur ecclia: eo q ab eis cõtinue affligitur et est affligẽda vsq ad antichristũ.

De psc. di.v. ca. teiuniũ.

Quam dilecta tabernacula tua dñe virtutum cõcupiscit & deficit anima mea in atria dñi. Cor meũ & caro mea: exultauerunt in deum viuum.

¶ Titulus ad victoriam siue in finem pro torcularibus filijs chore psal. per hoc quod dicitur ad victoriam siue in finem ostenditur qđ iste psalmus cantabatur cum toto conatu a filijs chore in tempore torcularium scilicet mense septembris. B ¶ Ad cuius intelligentiam est prenotandũ vt supra dictum est psal. lxxx. q quatuor festa precepit deus celebrare in mense septembri scz festũ neomenie qđ licet in principio cuiuslibet mensis celebraretur pro diuina gubernatione: tum in illo mense maxime celebrabatur pro collectiõe vindemiarum et omnium fructuum. Secundũ festũ erat festum tubarũ pro sacrificio ipsius Isaac. Tertium festum propiciationis eo q deus ppiciatus fuerat eis post conflationem vituli. Quartũ festũ fuit tabernaculorũ in memoriam filiorum .xl. annorum quibus habitabant in tabernaculis per desertũ sz hoc festũ non celebrarũt nisi postq iaz quieuerũt in domibus suis in terra promissionis et fixerũt tabernaculũ in sylo: et ideo tale festum dicebatur festum quietis inquantum finierant suã peregrinationẽ: lz ista quatuor festa deus pceperit in memoriaz filiorũ mysteriorũ: tñ qz illa mysteria nõ erãt grã sui: sz gratia maiorũ mysteriorũ in nouo te. qđ qdẽ te. est finis totius legis vete. Ideo querenda sunt mysteria figurata per supradictas figuras. C ¶ Ad cuius intelligentiaz est notãdũ Fm Aug. de catezizandis rudib⁹ q lex vet⁹ siue te. vet⁹ nil aliud est nisi occultatio noui testamẽti et nouum testñi nil aliud est nisi manifestatio veteris. Et sic totum testa. ve. se habebat vt ager frugum: aut vinea: aut peregrinatio. Lex autem euangelica se habet vt area in qua terũtur fruges et colligitur granum in horreum et separatur a palleis cerimoniarum: vt dicebat Joannes baptista de christo cuius ventilabrum in manu eius et purgabit aream suam et congregabit granum in horreum suum paleas autem comburet igni inextingibili. Matth. iij. et Luc. iij. Ex quibus patet qđ christus et apostoli fuerũt trituratores hui⁹ aree: et dimiserunt nobis fructum sacramentorũ combustis et annullatis palleis et cerimonijs legis. Ideo dicit christus ipsis apostolis. Joã. iiij. ali⁹ est qui seminat et alius qui metit. Nam alij seminauerunt et vos in messes eorum introistis: hoc autem dicebat. nam patriarche & prophete laborauerunt in figuris et scripserunt testamentum vetus: sed christus et apostoli messuerunt granum et fructum in illis figuratum et prophetatum et declarauerunt et propinauerunt nobis: et ideo dicuntur messores & excussores & trituratores: sz etiã lex euãgelica dicitur nõ solum area respectu frugum legis vet. sed etiã dicit torcular respectu vinee. in quo expressum est vinum vinee legis veteris. Nam primo xps expressit vinũ ex sacra scriptura. Secundo expressit in cruce tanq in torculari ex seipso precium nostre redẽptionis vnde manauit nobis virtus sacramẽtorũ. et etiam postea hoc idem vinum sacramẽtorum ipsi apostoli ex scriptura veteris testamẽti nobis clarius expresserunt. Item lex euãgelica siue aduentus christi dictus est terminus peregrinatiõis legis veteris Nam lex ordinabatur ad christum tanq ad perfectum et ad terminum immediatum. vt ait apostolus ad Rom. x. quia christus ẽ finis legis. Et ideo deus precepit celebrari ista festa in mẽse septembri. scilicet festum vindemiarum et torcularium & festum tubarum et festum propiciationis et festũ tabernaculorum in memoriam peregrinationis filiorum israel inceptum quieuerũt ab illa peregrinatione in terra promissionis adepta: et fixerunt tabernaculũ federis in sylo. Aduenientẽ ergo christo cessarunt oẽs quatuor iste festiuitates quãtuz ad figuram, eo q veritas earũ venerat. vnde dictũ est psalmo. xlix. q tota synagoga simul cum omnibus cerimonialibus mortua et sepulta fuit cum christo: et non surrexit cum christo nisi sola veritas euangelica figurata per illa cerimonialia inquãtum omnia fuerunt impleta in christo. Nam per christum facta est vniuersalis propiciatio & factũ est verum sacrificium figuratum per Isaac et expressum est verum vinum sacamẽtorum et verum granum frumẽti eucharistie & impleta est peregrinatio legis et tabernaculorum quia iam est ecclesia per christum & apostolos edificata et eorũ sanguine firmata in qua iam quiescimus per gratiã ideo sicut tũc celebrabamus istas festiuitates in figura nunc iam celebram⁹ in veritate: quia iam fructum et gratiam colimus. Ideo dicitur Joh. i. Lex per moysen data est: gratia autez et veritas per christum facta est. Item celebramus festum torcularis: quia continue extorquemus veritates euangelicas ex sacra scriptura ve. te. ¶ Item viterius est notandum q sicut lex ve. fuit ager frugum siue vinea siue peregrinatio respectu noue legis: et lex euangelica est area et torcular et terminus quietis illius. Ita pari modo lex euangelica est ager et arbor et vinea et peregrinatio respectu superioris patrie. Nam ex hac vinea cõtinue colliguntur et extorquentur fructus meritorũ & i die iudicij triturabit messis & separabit granũ a paleis & frumentũ a zizania & vniuersaliter mali de medio iustorũ. Et sic patria celestis erit finis euãgelice peregrinatiõis & laboris: nã sicut h colligimus fructus grẽ: ita ibi colligim⁹ fructus glorie & sicut hic celebram⁹ supradicta festa p grãz: ita ibi celebrabim⁹ festa per gloriam: vnde sicut nullus iudeorũ potuit puenire ad xpz nisi per legem veterẽ: ita nullus pt puenire ad patriã nisi p legẽ euãgelicã. Et nullus poterit celebrare predictas festiuitates in celo per gloriaz quin celebrauerit ipsas i hac ecclesia p gratiã: puidẽs ergo dd i spũ totũ hũc discursum. s. qualr lex vetus ducebat ad

Nota d qtuor festiuitatibus.

Lex vet⁹ est occultatio noui testa.

Nota.

Lex euãgelica dicitur torcular & area.

Lex euãgelica ẽ ager &c. respectu superioris pẽie.

chꝛistū ꝛ xp̄s ꝛ lex euāgelica nos debebat ꝑduce/
re ad patriā vbi vere eternalr̄ celebꝛat̄ festum ta/
bernaculoꝝ ꝛ felicīū ꝛ beatāꝝ māsionū ꝛ toꝛcular
vltimate nr̄e fruitionis:que quidē felicia taber/
nacula figurabātur per illa materialia taberna/
cula que fiebāt in terra ꝓmissionis in festo taber
naculoꝝ iam in quiete positi. Jō fecit hūc psal. et
dedit ipm cantanduꝫ filijs choꝛe qui dicunt̄ filij
crucis vt cantaret̄ in festo tabernaculoꝝ:ꝛ ēt per
totum mēsem vindemiaꝝ. Jn quo psalmo duo fa
cit. Nā pꝛimo expꝛimit desideriū suū ꝛ totius ec/
clesie petēdo quietē ꝛ māsionē ꝛ fruitionē in cele/
stibus tabernaculis:sed qꝛ ad illa celestia taber/
nacula nemo pōt ꝑuenire nisi per xp̄m ꝛ legē euā
gelicam. Et nisi celebꝛet supꝛadicta festa in lege
euangelica per gratiā. Jō in scđa ꝑte petit acce/
lerari aduentum xp̄i ꝛ legis euāgelice ibi. Beat⁹
vir cuius est auxiliū. Quātum ergo ad pꝛimū con
templās ꝛ ꝯsiderās dō ꝙ illud festū tabernaculo
rum qđ tūc celebꝛabāt in lege veteri significabat
festū tabernaculoꝝ qđ beati celebꝛant in celo:vbi
beati infelicib⁹ tabernaculis absoluti ab hac pe/
regrinatione iam sempiterno euo fruūtur:deside/
rans ergo summo affectu cū illis in societate cō/
moꝛari:et a iugo legis ꝛ ab huius mūdi toꝛcula/
ribus tribulationū ꝛ mundanis miserijs liberari
dicit. O quā dilecta ꝛ appetēda sunt tabernacu/
la tua ꝛ summopere desideranda:o domine ꝟtutū
et pꝛinceps exercitus angeloꝛum:intm̄ de se eniꝫ
sunt desiderāda ꝙ contēptis oībus tabernaculis
et bonis terrenis iam aīa mea concupiscit ire in
atria dn̄i ꝛ deficit in ꝯsideratione tāte felicitatis
nec valet attingere ꝓfunditatē tāti mysterij illaꝝ
felicīū māsionū:qꝛ nec oculus vidit:nec auris au/
diuit:nec in coꝛ hoīs ascēdit que pꝛeparauit deus
diligētib⁹ te. Dupliciter enī deficit aīa mea. Pri/
mo quo ad intellectum:qꝛ nō pōt altitudinē tanti
mysterij cōpꝛehēdere nec attigere. Scđo deficit
quo ad voluntatē:qꝛ aīa mea liquefacta est et in
extasim venit pꝛo amoꝛe ꝛ dulcedine ꝛ desiderio
tante felicitatis.nam nō solū coꝛ meū.i.aīa mea:
sed etiam caro mea per quandā redūdantiā exul/
tauerūt in deū viuū:qꝛ aīa magis est vbi amat ꝙ̄
vbi infoꝛmat. Et sic trahit carnē a mūdanis to/
tam secum:ꝛ quasi cōuertit eā ad se. Et sic tot⁹ hō
in carne ꝛ coꝛpoꝛe trāsfoꝛmat̄ in deū amatū ꝛ il
lam felicitatem desideratā:vn̄ totus hō in anima
et coꝛpoꝛe nō solū obliuiscit̄ alia:sed ēt seipsum.
Et sic euolat in contēplationeꝫ dei ꝛ desiderium
illius eterne felicitatis quasi dicat ergo dō in his
duobus versibus. O dn̄e postꝙ̄ celebꝛaui ista ta/
bernacula materialia in terris : fac me celebꝛare
festuꝫ tabernaculoꝛum in celis:quia aīa mea iam
cupit exire ab his tabernaculis mundanis:et ha
bitare tecuꝫ in celestibus. ¶ Nota etiā ꝙ ista coꝛ/
poꝛa coꝛruptibilia in quibus nūc habitamus di/
cuntur tabernacula animarum nostrarum in qui/
bus tabernaculis aīe nostre affligūtur ꝓpter coꝛ
ruptionem et concupiscentiam et penalitateꝫ ex
quo tabernaculo paulus apostolus cupiebat dis
solui et esse cum chꝛisto:de quo etiam tabernacu/
lo dicebat Petrus in secunda epistola capitulo

Psalmi diuisio.

Festū tabernaculoꝝ figura festi beatitudinis.

aīa dupliciter deficit.

Coꝛpora dicūtur tabernacula animarum.

pꝛimo. Quandiu sum in hoc tabernaculo susci/
tare vos in cōmunicatione certus:ꝙ velox est de/
positio tabernaculi mei:sed in finali resurrectio/
ne ista tabernacula coꝛruptibilia mutabuntur in
gloꝛiosa et incoꝛruptibilia:quia opoꝛtet hoc coꝛ
ruptibile īduere incoꝛruptelā. Et tunc in celo ista
nostra coꝛpoꝛa erūt gloꝛiosa:et sic erūt animabus
nostris ad gloꝛiam:que ante fuerant ad sarcinaꝫ
vt inquit Aug.xij.super Genes.ad literā: de istis
etiā tabernaculis scꝫ coꝛpoꝛibus gloꝛiosis in qui
bus habitabimus in patria:dicit pꝛopheta: quā
dilecta tabernacula tua dn̄e ꝛc.

Etenim passer inuenit sibi domum: et turtur nidum vbi reponat pullos suos.

Altaria tua domine virtutū:rex me⁹ et deus meus.

Beati qui habitant in domo tua : in secula seculoꝛum laudabunt te.

xxij. qđ iiij. qđ xp̄s.xiv. di. licet. xxiiij .q. j. c. omnibus.

¶ Hic contemplatur pꝛopheta quanta est et fuit
diligentia et sollicitudo diuine misericoꝛdie ꝛ be
nignitatis erga nos. Nam sicut passer fabꝛicauit
sibi domum et locum in foꝛaminibus parietum ꝛ
etiam turtur fabꝛicauit nidum in arboꝛibus ꝛ pa
rietibus vbi tute et secure reponat pullos suos et
cum tanta sollicitudine alit et nutrit:et eis victuꝫ
querit. Jta deus ab eterno nos pꝛedestinauit ꝛ ex
tempoꝛe ab oꝛigine mundi celum empyꝛeum ad
nostram mansionem pꝛeparauit et creauit. Sed
quia Adam pꝛopter suam ingratitudinem ꝛ ino/
bedientiam supꝛadictum locum pꝛo se ꝛ pꝛo no/
bis perdidit:ideo deus cum venit plenitudo tem/
poꝛis misit filium suum volando de celo ad terrā
in similitudinem carnis peccati:sed inter omnes
homines solus per hunc mundum sine peccato
volauit:et post moꝛtem et passionem a moꝛtuis
resurgens velociter in celum volauit:ꝛ ibi no bis
nidos et mansiones ꝛ tabernacula felicia pꝛepa
rauit et filios suos quos ex baptismo regenera/
uit ibidem reposuit et collocauit. ¶ Dicitur
ergo chꝛistus passer inquantum sine pondere pec
cati post resurrectionem a terra vsq in celum ve/
lociter volauit:dicitur vero turtur a simplicitate
et puritate. Ecclesia etiam passer dicitur inquan
tum per fidem et charitatem volat in celum: dici
tur etiam turtur inquantum seruat veram castita
tem ꝛ fidem suo sponso chꝛisto. Et ideo meretur
inuenire domum in celo:ꝛ nidum idest mansiōes
vbi reponat pullos suos idest filios quos ex ba/
ptismo generauit. Dicit ergo ꝓpheta. O rex me⁹
per gubernationem ꝛ conseruationē:et deus me⁹
per creationem:et O domine virtutum et angelo
rum chꝛistus fili⁹ tuus sicut passer velociter vola
uit in celum et inuenit sibi domum:ꝛ sicut turtur
inuenit nidum in celo scilicet illa tabernacula et
felices mansiones in celo fabꝛicauit ꝛ pꝛepara/
uit:ꝛ per merita sue passiōis acquisiuit vbi repo
nat pullos suos scilicet filios quos per moꝛtē re
demit ꝛ per baptismum regenerauit. Et nota qđ

Xp̄s volauit in celū pꝛeparaturus tabernacula.

Xp̄s dr̄ passer.

Mānsiones beatoꝝ sunt altaria.

propheta in hoc loco eterna tabernacula: et mansiones beatorum vocat altaria ad denotandum excellentiam vite beatorum. Nam cum in hoc seculo vita nostra sit mixta ex actiua et cõtemplatiua propter miserias huius mundi: ideo est necesse vt exerceamus opera actiue et releuemus proximum a miseria. Ibi autem quia nulla erit miseria: sed perpetuum gaudium et libertas: ideo nõ sunt necessaria opera misericordie nec vita actiua: et sic ibi est sola vita contẽplatiua: ideo in hac habemus duplicem domum scz domos familiares ad vitam actiuam. Et ecclesias et altaria ad contemplandum: sed q: in celo sola vita contemplatiua exercetur: ideo illa tabernacula in quib' manent beati: altaria nuncupantur: dicitur enim altare quasi alta ara. dicũtur ergo altaria in illa tabernacula: quia alta et a mundanis eleuata et liberata et ad solam contemplationẽ et laudem dei deputata. Et ideo cũ dixit q xp̄s preparauit nobis altaria: ilico sequitur et subdit. Beati qui habitant in domo tua domine in secula seculorum laudabunt te. Ille ergo mansiões sunt beatis tabernacula: in quibus habitant et sunt altaria in quibus eternaliter deum laudant: et sunt mense in quibus eternaliter fruũtur: de quibus christus dicit: vado vobis parare locum et ego dispono vobis sicut disposuit mihi pater meus regnũ vt edatis et bibatis super mensam meam in regno meo Et sedeatis super throno iudicantes duodecim tribus israel Luce. xxij.

De pe. di. ij. ca. dñ sanctam.

Beatus vir cuius est auxilium abs te: ascensiones in corde suo disposuit in valle lachrimarum: in loco quez posuit.

Extra d elec. ca. cum monasteriũ in glos.

Etenim benedictionẽ dabit legislator: ibunt de virtute in virtutez: videbitur deus deorum in syon.

¶ Sed quia vt dictũ est nemo pot celebrare predictas festiuitates in patria per gloriam nisi prius celebrauerit in via per gratiam et legem euangelicam que non poterat haberi nisi per christũ mediatorem dei et hominum. Ideo in hac secunda parte dauid desiderans petit aduentum christi et legem euangelicam: per quam ad illam patriam intendit et credit peruenire. ¶ Unde notandũ qđ christus legis dator duo dedit nobis quibus possemus ad illam patriam peruenire: scz gratiã et veritatem. Gratia est virtus sacramentorũ qua purgamur a peccatis et adiuuamur et pseueramur et penitentiam agimus. Ueritas autem est fides articulorum et intelligentia legis diuine: sed ista gratia continet in se quosdam gradus virtutũ p quos fideles ascendũt in statum perfectionis in hac vita vsq in celum. Nam primo in baptismo recipimus fidem per quam inheremus firmiter articulis fidei scilicet credimus deum trinũ et vnũ et filium incarnatum. Et iste est primus gradus. Secundo q: cognoscimus per fidẽ deũ esse summũ bonũ et creatorẽ et redẽptorẽ et nr̃m glorificatorem: tũc sup oĩa diligimus ipm: et iste est secundus gradus virtutis. Tertius q: vidimus qđ nobis promisit gloriã in futuro et c. Ideo cõtemptis oĩbus rebus mũdanis ita totã spem nostrã et desideriũ ponimus in ipso: et iste est tertius gradus virtutũ. Et hic sequit quartus scz opatio bona. Nã tũc conamur operari nõ nisi propter celestia nobis pmissa: et propter deũ creditũ amatũ et desideratũ. Ex quo pz q charitas duplr põt considerari. Uno mõ in affectu: et sic precedit spem: q: ilico amamus creditũ deũ et pmissa nobis bona: et ex cõsequẽti ponimus nostrã spem in deo: et tũc sequitur charitas in affectu qui cõsistit in operãdo: nam operatur per spem et charitatẽ effectiuã et fidẽ: q: vna presupponit altã: et ita charitas effectiua siue opatiua dr innocentia inquantum neminez ledit nec nocet: sed cuilibet pdest et facit q sibi vellet fieri cuilibet primo: et tũc xpianus dicitur vere iustus et opatur sm iusticiã fidei formate spe et charitate: et iste dr ascensus de virtute in virtutem adeptus in baptismo. Secũdus ascensus est per dona spiritussancti. Primo eni in cõfirmatione recipimus donũ sapiẽtie per qđ adhibem' studiũ ad scientiã diuinorũ et sacre scripture. Secundo donũ intellectus per qđ aperit nobis intelligentia eorum que legimus in sacra scriptura Tertio donũ consilij per qđ recte legimus viuere et attingere regnũ nobis promissum per xp̄m legiferũ nostrũ. Quarto datur donũ fortitudinis p qđ roboramur ad patiendũ et tolerandũ aduersa pter xp̄m et iusticiã: vt pz in martyribus. Quinto datur donũ scientie per quã discernimus nr̃a bona opera et viuimus sm precepta. Sexto datur donũ pietatis per quod cultum verum et latriam deo tribuimus: et in rebus dubijs saniorem partẽ eligimus et ei inheremus. Septimo datur donuz timoris per quod amore quodã filiali diuina mãdata seruamus atq precepta et deum exacerbare et ipsi displicere omni conatu et affectu cauemus: et sic ascendendo de virtute in virtutem gradualiter efficimur iusti. Tertius ascẽsus dicitur ascensus per gradus gratiarum. Primo datur nobis a deo gratia preueniens vt bonum velimus et sic incipimus bonum agere. Secundo datur gr̃a cooperans: et sic proficimus in operando bonũ. Tertio datur gratia perfecte perseuerans in nobis: et sic perficimus operationem quam incepimus. Primus gradus dicitur incipientium. Secund' proficientium. Tertius perficientiuz: et sic est ascẽsus ad patriam et statum perfectum per gradus gratie. Quartus ascensus est secundum gradus statuum ecclesie et fidelium siue professionum. Nam prima professio nostra communis est' professio fidei formate per baptismum et iste status conuenit omnibus christianis. Secundus grad' in ecclesia est religionis in quo profitentur religiosi obedientiam: paupertatem et castitatem. Tertius est sacerdotum vnde assumunt potestatẽ ministrandi sacramenta et promittunt horas septem canonicas et septies in die per totam vitã orare. Quartus gradus est episcoporum qui omnes alios presupponit et in summo cõstituit cuz

Gr̃a et veritas per q̃ ad regnũ p uenim'.

Prim' ascẽsus.

Charitas dupliciter considera tur.

Secũd' ascẽsus p donuz spũsancti

Tertius ascẽsus.

Quart' ascẽsus.

ceteros habeat regere et pascere exemplo et doctri na: et nō solum bona spūalia: sed etiā tēporalia ḃm facultatē distribuere: vt pz per totā epistolā ad Titū. Et sic per oia ista quattuor genera gra duum sunt ascensiones in cordibus xpianorū in hac vita. Et ambulam⁹ de virtute in virtutē et de gradu in gradum: et ascendimus in syon superio rem: vbi videbimus et vident beati deum deorum. Et iste ascensus fit in hac lachrimarū valle: inci piendo primo a penitētia per gratiā preuenientē Et proficiendo per opera pietatis et mie: Et per ficiendo per cultū et latriā vsqȝ in finem. Dicit er go dauid propheta in persona totius ecclesie. O deus beatus est ille vir cuius auxilium est abs te: idest a te: idest cum tu das gratiam auxiliātē: sine qua nemo potest aliquid boni agere per quā ipsi a te collatam posuit et ordinauit ascensiones per gradus virtutū predictarū in corde et anima sua: et hoc est in ista valle lachrimarū: et in hoc mundo et in hoc loco quē dominus posuit et cōstituit ad penitentiā agendam: et ad bona opera exercēda: nam spaciū acquirēdi vitam eternam in hac vita tm̄ deus hominib⁹ dedit: vbi voluit penitentiam esse fructuosam: eo ꝙ homo potest hic mutata vo luntate simul operaqȝ mutare: vt ait aug. in encbi ridion: vult ergo hic innuere propheta ꝙ beatus est ille homo qui per auxiliū dei et gratiā ipsi col latam agit penitentiam in hac valle lachrimaȝ et penitētie: quē locum deus constituit ad peniten tiam et bona opera exercēda: et dum egerit pnīaȝ ponit in corde suo ascensiones: idest ascēdit de vir tute in virtutē vsqȝ ad statū perfectū vsqȝ quo pue niat ad patriā. Sed qȝ nemo pōt habere istā gra tiam: nec peruenire ad patriā: nisi per xp̄m qui est via: veritas et vita. Ideo sequitur: etenī pro qȝ vel certe: xp̄s legislator siue lator legis euāgelice da bit hominibus benedictionē et gratiā sacramēto rum per suam mortē et passionē. Et sic homines ibunt de virtute in virtutē: vt dictū est vsqȝ quo per bona opera ascēdunt in celum: et tunc videbit ab eis deus deorum in syon superiori. Nam ibi oēs beati deum speculant: hoc etiaȝ potest referri ad syon inferiorē vbi christus visus est et p̄dicauit: et spiritūsanctū apostolis dedit: vbi acceperūt dona gratiarū et gradus virtutū. Quasi dicat. ꝙ pro pterea xp̄s legislator et deus deorū: scȝ deus apo stolorū et sanctorū: de qbus dictū est in psal. supe riori: videbitur in syon in carne predicando et mi racula faciēdo. Et ibidem dabit spiritūsanctum apostolis: et omnia dona gratiarū et oēm benedi ctionem. Et apostoli ibunt de virtute in virtuteȝ. Et sic conuertetur totus mundus: et sic perueniet ad christū: hic per gratiā: et ad celum per gloriam. Et inde fideles assumāt gratiā: vt faciant ascen siones per gradus virtutū. Et cum lachrymis fa ciant penitentiā per ɔtritionē et cōfessionē et satis factionē in hac valle lachrymarū: et in h̄ loco quē dominus posuit et constituit ad penitentiā et bo na opera facienda. quasi dicat ꝙ iusti de virtute in virtutem per gradus virtutū ascendunt ab hac syon inferiori in syon superiorem: in qua vident deum deorū per gloriā. Item ascendunt ad vidē dum deum in syon: quia aliter nemo potest ascen dere ad videndum deum.

Domine deus virtutum exaudi ora tionem meaȝ: auribus percipe deus iacob. xv.di.c. sctā ro mana. ij.q.ō.iij ad mensam.

Protector noster aspice de⁹: et respi ce in faciem christi tui.

¶ Hic assignat mediū per qđ huiusmodi gratia est nobis acquirenda: qȝ nō nisi per christū media torem dei et hominū: vt dictū est. Ideo petit acce lerari aduentum christi et mysteriū incarnatiōis et passionis orando ad patrem vt mittat filium suum dicens. O domine pater deus virtutū. et O deus iacob cui facta est repromissio de messia vē turo. Exaudi orationeȝ meam: et omniū patriar charum et prophetarū et totius ecclesie: et aurib⁹ percipe eam: idest inclina aures tue misericordie in me: et suscipe deprecationē nostrā. Et tu deus protector noster qui semper liberasti patres no stros a periculis et persecutionibus tēporalibus aspice hanc nostrā miseriā: et captiuitatē et morteȝ spiritualem in qua sumus in potestate diaboli a qua nō possumus liberari nisi per iesum christū fi lium tuum: ergo respice in faciem: idest humanita tem christi filii tui. Et mitte eum in carnem et respi ce in faciem eius: idest accepta mortem et passio nem pro nobis: et libera nos per illam. Hanc can dem orationeȝ facit hodie ecclesia p̄ statu isto: vt respiciat in faciem christi mediatoris vt acceptet passionem eius in recōpensationē et satisfactionē pro peccatis nostris postq̄ merita nr̄a non suffi ciunt. ¶ Unde nota ꝙ facies christi dicit humani tas: in qua ab hoībus videbatur in qua xp̄s pas sus est et meruit p̄ nobis in qua quidē humanita te latebat diuinitas: que quideȝ humanitas erat instrumentū diuinitatis: et notificabat eam. Dicit ergo propheta: o deus pater postq̄ nos nō suffici mus ad satisfaciendū pro peccato: nec aliqs pa triarcharū aut prophetarū: nec aliqua creatura. Respice ergo in faciē et humanitatē xp̄i filij tui et humanitatē que p̄ nobis passa est et percussa et fla gellata et crucifixa: et accepta passionē eius: quia ipse est christus tuus et a te nobis missus: deus et homo: rex et sacerdos: hostia et victima. Facies xp̄i hūa nitas.

Quia melior est dies vna in atrijs tuis super milia.

Elegi abiectus esse in domo dei mei magis q̄ habitare in tabernaculis peccatorum. De pse. di.v.c.ie iuniū.). q.s.c.nō est.t.lx iij.d.ca. valētini anus.

¶ Hic assignat pp̄ha mediū et partem p qđ ha bem⁹ venire ad supradicta desiderata tabernacula q̄ qdē media sunt: mia et humilitas vitas et iustitia: si neqb⁹ ad illa eterna tabernacula nemo poterit p ueniret. In qb⁹ tabernaculis ē vna ppetua dies si ne tenebris et sine nocte. ¶ Ad cui⁹ intellectū ē no tādū ꝙ cā qre in h̄ mūdo inferiori nūerant dies et noctes ē latior ascēsio solis sup terrā. nā sol p suā lationē et p̄sentiā sup nostrū hemisphериū causat

nobis diem. Et per suã absentiaz dum fertur sup aliud hemisphertũ causatur nobis nox: ⁊ sic aduẽ tus eiusdẽ solis ab oriẽte causat nobis aliã diem et sic numerãtur dies ⁊ noctes: et sic pꝫ ꝙ isti dies numerãtur per successionẽ noctis: sed quia in inferno nusꝙ apparet sol: ideo semper est nox ibi: et per consequẽs est vna nox cui nunꝙ succedit dies Et sic est nox eterna: vt ait Vergi. Sꝫ quia in gloria paradisi christus qui est sol iustitie semper est presens et nunꝙ absens: ideo ibi ẽ dies cui nunꝙ succedit dies. Ergo semper est vna dies et eterna vt pꝫ Apocal. viii. Beati ergo videntes diuinaꝫ essentiam ⁊ deum incarnatũ: nam semper vident verum et eternũ solẽ: et per cõsequens semper eis est dies vna existentibus in tabernaculis ⁊ mãsionibus celestibus. Et nõ solum vident lucẽ illã spiritualem: ⁊ inaccessibilẽ: sed etiã corporalẽ ipsius celi empirei: in quo habitant: quia lucidũ est sine calore. Et sic semper ibi est vna dies sine nocte ⁊ sine tenebris. Sꝫ quia istam diẽ acquisiuit nobis christus per humilitatẽ ⁊ mortẽ ⁊ passionẽ suam vt pꝫ ad Philip. ij. seipsum exinaniuit obediens vsqꝫ ad mortẽ ⁊c. Ideo nõ vult ꝙ possideãt ista tabernacula: et diem eternuꝫ: nisi humiles ⁊ abiecti ⁊ penitentes qui in mundo ambulauerũt per viã hũilitatis ⁊ penitẽtie: ⁊ qꝛ contẽnentes mundana potius voluerũt esse abiecti et parati mori ꝑpter christũ: ideo dicit ꝓpheta in ꝑsona cuiuslibet iusti et totius ecclesie. Quia ego vidi ꝙ melior est vna dies que est in atrijs tuis ⁊ tabernaculis ⁊ mãsionibus celestibus super M. i. ꝙ. M. huius mundi. Ideo magis elegi esse humilis ⁊ abiectus ⁊ pauper ⁊ afflictus persecutionibus in domo dei mei scꝫ in hac ecclesia militãti: ꝙ habitare in tabernaculis ⁊ magnis palacijs dominũ peccõꝝ et superborum et mundanorũ: vnde tabernacula in quibus peccatores habitant sunt superbia: auaricia: impietas: luxuria in quibus sunt inuoluti in hac vita. Item in tabernaculis peccatorũ: idest regum ⁊ tyrannoruꝫ nõ habitant nec prosperãtur nisi adulatores: et mẽdaces: ⁊ dolosi: ⁊ maligni: ⁊ lenones ⁊ susurrones: hos autẽ fugit quilibet iustus. Ideo illi tales post hanc vitã ⁊ mundanã felicitatẽ expectant habitare in inferno in eternũ: vbi erit perpetua nox sine luce et sine die. Ego autem habitabo in celesti patria: vbi est dies eterna sine nocte. Et subdit causam quare elegit in hoc mundo humilitatem. Et dicit.

Nota. In padiso nõ est nisi vna dies.

Quia miam ⁊ veritateꝫ diligit deus gratiam ⁊ gloriam dabit dominus. Non priuabit bonis eos qui ambulant in innocentia: domine virtutuꝫ beatus homo qui sperat in te.

De pe. d. i. qꝛ diuinitatis natura. ⁊ distin. xciiij. c. diaconi xxiiij. q. i. c. odi. ⁊ de ꝯsec. di. v. nihil.

¶ Quia misericordiam et veritateꝫ simul cum humilitate diligit deus. Et ratio est quia ipse fuit misericors et verus: et iustus: ideo diligit misericordiam et veritatem. Et intelligit per veritatem omnem iustitiã dei. D ¶ Ex quo patet ꝙ tres virtutes sunt quibus acquiritur principaliter regnum celeste: et cõsequimur eterna tabernacula. Primo humilitas: quia omnis qui se humiliat exaltabiť. Secũdo veritas: nã ex veritate nasciť oĩs virt⁹, nã si est ver⁹ de necessitate erit iust⁹: ⁊ p ꝯñs nemini vult nocere: nec fraudẽ iferre. sꝫ cuilibet proximo prodesse: quare ex veritate nasciť iusticia: ⁊ ex iusticia innocẽtia. ⁊ ex innocentia misericordia: et per ꝯsequẽs humilitas sine qb⁹ nemo potest ꝯscẽdere in superna tabernacula: vt dictuꝫ est psal. xiiij. vbi dr. Domine ꝗs habitabit in tabernaculo tuo aut quis habitabit in loco sancto tuo. Respõdet qui ingrediť sine macula ⁊ operať iusticiã ⁊c. Iteꝫ psal. xxiij. Quis ascendet in monteꝫ dñi aut quis stabit i loco sancto ei⁹: ⁊ respõdet ꝓpheta. Innocens manib⁹ ⁊ mũdo corde ⁊c. Tertia virt⁹ est misericordia: nã ꝑ opa misericordie recipimur i eterna tabernacula vt ait saluator Lu. xvi. Facite vobis amicos de mãmona iniquitatis vt cũ defeceritis recipiãt vos i eterna tabernacula. Ex supradictis pꝫ ꝙ iste tres virtutes sunt media ꝗbus cõsequemur eterna tabernacula: quas ꝗdem ṽtutes deus diligit et habentibus has virtutes de⁹ dat gratiã in presenti ⁊ gloriã in futuro. Ideo dicit ꝓpheta ideo elegi esse abiect⁹: idest humilis in domo dei mei: innocẽs in hoc mundo: qꝛ misericordiam ⁊ veritatẽ diligit de⁹. Et ideo solis istis humilibus et misericordib⁹ dominus dabit gratiaꝫ in presenti et gloriã in futuro: et exinde scio ꝙ de⁹ nõ priuauit bonis celestibus humiles et veros et misericordes ⁊ iustos qui ambulant in innocẽtia immo confert eis supradicta tabernacula: quare dico ꝙ beatus est homo qui contẽnit ista mundana et sperat in te dñe: quia talis licet videatur abiectus in hoc mũdo: tamẽ in futuro habitabit in eternis tabernaculis in illa luce sine nocte. Ex ꝗbus pꝫ ꝙ ꝓpheta dauid ⁊ populus dei ante incarnationẽ simul petebat in hoc psalmo et aduentũ christi ⁊ futurã gloriam: nos autem iã expectam⁹ nisi liberari a peccatis per penitẽtiã: ⁊ bene operari per gratiã: ⁊ dissolui ab hoc mortali corpe: ⁊ habitare in celestib⁹ tabernaculis. E ¶ Ex supradictis in hoc psal. possunt recolligi octo ꝯclusiões. ¶ Prima cõclusio. ꝙ ꝗlibet iustus ⁊ verus christianus: licꝫ habitet in hoc corpe mortali: tamẽ contẽptis rebus mundanis toto mẽtis affectu desiderat habitare in illis celestibus tabernaculis. ¶ Secunda conclusio: ꝙ sicut passer ⁊ turtur facit nidum ad reponendum pullos suos. Ita christus fabricauit altaria et mansiões in celo vbi fideles sui quiescãt et laudent deum in eternum. ¶ Tertia conclusio: ꝙ nemo potest ascendere in illa tabernacula: nisi ascendent per gradus virtutum dum viuit in hoc mundo. ¶ Quarta cõclusio ꝙ nemo põt videre deũ deorũ in syon superiori nisi per exercitiũ virtutũ acquirat merita in hac vita et in hoc loco lachrimarũ vbi deus voluit opa eẽ meritoria ⁊ penitentiã fructuosam. ¶ Quinta conclusio: ꝙ nemo potest ambulare de virtute in virtutem: nec agere penitentiã: nec opa meritoria: nisi ꝑ gratiã ⁊ merita xp̄i. ¶ Sexta cõclusio ꝙ melior ẽ illa dies eterna sine nocte ꝙ multa. M. hui⁹ vite. ¶ Septima conclusio ꝙ melius est abiectum viuere cum humilitate et paupertate in hac vita: ꝙ

Tres virtutes media sunt ad beatitudinẽ.

cum supbia ⁊ copia bonoꝝ tꝑaliũ ⁊ fauore in domibus regũ. Nã deus nõ dat celestia tabernacula nisi humilibus ⁊ iustis ⁊ misericordib⁹. ¶ Octaua pcło ꝙ deus nõ priuabit bonis celestibus innocentes simplices ⁊ cõtemptores huius mũdi sperãtes in se:imo ditabit bonis fruibilib⁹ ⁊ eternis

Arg.lxxvj.di.c.si satis.

Benedixisti dñe terraꝫ tuam auertisti captiuitatẽ iacob. Remisisti iniq̃tateꝫ plebis tue:opuisti oĩa pctã eoꝝ.

De psc.di.ij.c.semel.

Mitigasti omnem irã tuã:auertisti ab ira indignationis tue.

Conuerte nos deus salutaris noster: et auerte iram tuam a nobis.

¶ Huic psal. preponit᷑ talis titul⁹.s.in finem filijs chore canticũ p sal. Ex titulo apparet ꝙ dõ fecit hũc psal.⁊ dedit ipm cantãduꝫ choro ipsi⁹ Hemam qui erat de filijs chore vt cantaret ipm cuꝫ toto conatu vocũ:eo ꝙ vocabãt xp̃m in isto psal. vt veniret in carnẽ ad saluandũ genus humanuꝫ. ¶ Ad cuius intellectũ est notãdum sicut dictũ est in ꝓlogo tractatu.iij.⁊ regłã.x.⁊ psal.lxxvij. ꝙ dõ in psalmis vt plurimũ ꝓcedit a figura ad figuratum ⁊ a parabola ad veritatẽ ipsi correspondẽteꝫ in no.te. Duo ergo facit dõ pricipałr in hoc psal. Nã primo ꝓponit parabolas ⁊ figuras in quib⁹ preuidit mysteriũ incarnatiõis ⁊ nostre redẽptionis. Scđo petit xp̃m vt veniat in carnẽ ad saluandum ⁊ liberãdum genus humanũ:ibi. Conuerte nos deus. A ¶ Quantũ ad primũ est notanduꝫ ꝙ xp̃s cõiter in sacra scriptura dr̃ fructus vt patet psal.cxxvj. Filij merces fructus vẽtris. Item psal. cxxxj. De fructu ventris tui ponã sup sedẽ tuam. Vñ xp̃s dupliciter dr̃ fructus. Uno mõ.inquantũ fuit nobis datus siue erat dandus in supplementum fructus ligni vite paradisi quẽ perdidit adã put dictũ est psal.s. Alio mõ inquantũ erat dandus in antidotũ ⁊ medelã cõtra morbũ ⁊ venenuꝫ fructus ꝓhibiti quẽ comedit adã cui⁹ veneno totum genus humanũ fuit infectuꝫ ⁊ vulneratum ⁊ sauciatũ. Et sic xp̃s fuit figuratus per fructum ligni vite qđ fuit plãtatũ a principio in paradiso qđ germinauit illa benedicta terra paradisi sicut dictũ fuit psal.s. B ¶ Itẽ sicut xp̃s fuit figuratus per lignũ fructiferũ vite:ita pariter virgo maria fuit figurata per illã terrã ⁊ hortũ deliciarum paradisi que germinauit illud lignũ ⁊ fructum vite. Nam sicut illud lignum fuit germinatũ et ortum ex illa terra benedicta quã nullum aratrum aut rastrum violauerat:ita xp̃s fuit germinatus ẜm carnem ex illo vtero virginali et intemerato nullo maritali aut virili amplexu violato nec temerato. Item sicut adam primus homo fuit formatus manu dei ex illa terra benedicta et inuiolata nullo rastro aut aratro rupta vel temerata: ita christus fuit formatus solo opere spiritussancti in illo vtero intemerato et inuiolato ex puris sanguinibus virginis matris. Et sic virgo maria iam fuit figuraliter benedicta in illa terra que in principio produxit lignum vite:ex qua format⁹ est adam primus homo. Item mysterium incarnationis christi non solum fuit fuit figuratum per productionem ligni vite:et per formationem corporis ipsius adam ex terra virgine et inuiolata sicut dictum est:sed etiam fuit figuratum in benedictione ipsius Jacob Gen.xxvij.qñ benedixit eũ Ysaac pater suus:vnde sicut Rebecca iduit Jacob vestimentis ipsius Esau et cooperuit manus ei⁹ pellibus hedi ad similitudineꝫ Esau. Ita pariter virgo maria induit verbum eternum vestibus et pelle humanitatis ⁊ carnis mortalis qñ christus seipsum exinaniuit formam serui accipiens in similitudine hominum factus ⁊ habitu inuent⁹ vt homo. Et sic virgo maria iam fuit figurata per Rebecam ⁊ benedicta in iacob in cuius renibus virtualiter erit et seminaliter. Itẽ isaac iam tũc ꝓuidit ⁊ sensit in spiritu odorẽ virtutũ et gratiaruꝫ et vestimentorum humanitatis xp̃i ⁊ virginis marie qñ dixit. Ecce odor filij mei sicut odor agri pleni quem benedixit dñs ⁊c. Ex quibus ptꝫ ꝙ virgo maria iam tunc fuit figurata ⁊ figuraliter benedicta per illum agrũ odoriferum et floridum quem benedixit isaac ⁊c. Ex quibus oĩbus ptꝫ ꝙ virgo maria que xp̃m germinauit multiplr̃ fuit in vete. testa. figuraliter bñdicta.s.in illa terra ⁊ paradiso delitiarum que germinauit lignũ vite et inuiolata ex qua fuit formatus adã:et in illo agro odorifero quẽ benedixit isaac. ¶ Scđo est notandũ ꝙ sicut virgo maria fuit multipliciter benedicta figuraliter per illam terram que produxit lignũ vite:et ex qua formatus fuit adam:et per agrũ odoriferum quẽ benedixit isaac prout dictuꝫ est:ita ꝑ oppositum tota nostra terra.i.generatio ex qua sumus generati carnaliter:fuit maledicta reałr in eua et figuraliter in maledictione terre ꝓpter peccatum primorum parentũ:qñ dixit ipsi adã:maledicta terra in opere tuo:tribulos ⁊ spinas germinabit tibi.i.maledicta erit sensualitas ⁊ caro tua et vitio concupiscẽtie corrupta:q̃ germinabit tibi tribulos et spinas peccatorum ⁊ vitiorum ⁊ tẽtationum.iugiter aĩam pungentiũ ⁊ vulnerãtiuꝫ quia iugiter et assidue caro luctabitur aduersus spiñ ⁊c. Mulieri aũt dixit. Multiplicabo erumnas tuas:et conceptus tuos in dolore paries ⁊c. Et sic patet qualiter ille cibus prohibitus infecit et corrupit terram nostram ex qua carnaliter oẽs sumus germinati et irritauit et concitauit iraꝫ et indignationem dei contra nos:et induxit omnes infirmitates corporales et spirituales ⁊ finaliter mortem corporis ⁊ anime. Et taliter infecit ⁊ corrupit et maledixit terram nostram ꝙ non germinat in nobis nisi spinas et tribulos peccatorum Sed dominus omnipotens benedixit terram suã scilicet virginem mariam que germinauit istum benedictum fructum salubrem et antidotarium qui abstulit a nobis maledictionem ⁊ dedit benedictionem et sanauit nostros langores et infirmitates:et mitigauit iram dei:et auertit a nobis indignationem:vt patebit. ¶ Tertio est notandum ꝙ sicut maledictio nostra fuit data in primis parentibus et figurata in maledictione terre coruꝫ.

Xp̃s dr̃ fructus.

Maria dr̃ terra.

Maria bñdicta

Et benedictio virginis marie fuit multipliciter figurata prout dictum est in prima doctrina. Ita pariter nostra redemptio et liberatio fuit multipliciter figurata: et maxime in liberatione captivitatis filiorum israel de egypto: et in multiplici liberatione facta tempore iudicum. Et ita pariter mitigatio ire et indignationis dei erga genus humanum fuit figurata multipliciter in ve. te. puta quando deus remisit iniquitatem plebi sue ad preces moysi quando fecerunt vitulum in oreb. Exo. xxxij. Item quando moyses mitigavit irã dei quando deus volebat totaliter illũ populũ delere propter ingratitudinẽ: quia voluerũt sibi constituere alium ducẽ et reverti in egyptum. Nume. xiiij. Itẽ moyses mitigavit iram dei quando populus fornicatus est cũ madianitis: et adoravit belfegor. Nu. xxv. quae omnia ista figurabãt qualiter xps fructus terre virginalis debebat iram et indignationẽ dei placare et reconciliare genus humanum cũ deo patre. Omnia ergo ista mysteria incarnationis nostre redẽptionis et reconciliationis previdẽs david in spũ proponit et adducit gesta ve. te. in quibus prophetico spiritu previdit ista mysteria. Et procedit allegorice a figura ad figuratũ petendo nostram redẽptionem Unde dicit ad patrẽ. O dñe tu quondam figuraliter benedixisti terram tuam scilicet virginem mariam in qua debes verbũ tuũ seminare: et ex qua ille benedictus fructus qui omne maledictũ debet auferre: et in quo oẽs gentes sunt bñdicende: est germinandus et nasciturus. Nam primo bñdixisti illã terram figuraliter benedicendo illam terram paradisi que germinavit lignum vite: et illam terram virgineam et incorruptã a qua formatus fuit primus homo et benedixisti etiam istam terram tuam: quando isaac benedixit iacob et illum agrũ odoriferum. unde iacob attulit cibum. Gen. xxvij. Item non solum benedixisti terram. i. virginẽ mariam per supradictas benedictiones: sed ẽt redemisti multipliciter et figuraliter genus humanum et mitigasti iram tuam. Nam primo figurasti mysterium nostre redemptionis quando avertisti captivitatem iacob et filiorum israel ab egypto. Item figuraliter remisisti iniquitatem nostram quando remisisti iniquitatem plebis tue quando fecerunt vitulum conflatilem in oreb. Exodi. xxxiij. Item multotiens operuisti peccata eorum non ad penam imputãdo quando multotiẽs murmurabant contra moysen: immo dedisti eis manna de celo et carnes in abundantia Exo. xvi. Item mitigasti et avertisti eos ab ira indignationis tue ad preces moysi: quando voluerunt reverti in egyptum. Et quando immisisti serpẽtes ignitos et quando fornicati sunt cum belfegor et quando per diversos iudices liberasti eos de captivitate et persecutione finitimorum. Sed omnia illa mysteria figurabant mysterium incarnationis et nostre redemptionis et reconciliationis. Ergo o deus salutaris noster converte nos ad te: et averte iram tuam a nobis: sicut per illa supradicta mysteria figurasti et promisisti: quia iam est hora quod mitiges iram tuam et convertas nos ad te: quia diu et per magna tẽpora fuimus exules et separati a te.

Nra redẽptio figurata fuit multipliciter ẽt ire dei mitigatio.

Nunquid in eternũ irasceris nobis: aut extendes irã tuam a generatiõe in generationem.

xxiij. q5. iij. c. ser dñe. in glos.

¶ Quasi dicat non est credendum. Primo propter tuam bonitatem et misericordiam. Secundo propter multiplices promissiones supradictas patribus figuraliter factas quasi dicat iam tẽpus est ut impleas promissiones tuas: ut iustificeris in sermonibus tuis: et spes nostra non sit frustra: et vana: imo credo quod tu venies et verificabis oẽs promissiones tuas. deinde cum dicit.

Deus tu conversus vivificabis nos et plebs tua letabitur in te.

De pe. di. ij. ca. semel. Et. xxv. di. c. ab ecordio

Ostende nobis dñe miam tuã: et salutare tuum da nobis.

¶ Explicat totum mysterium nostre redemptiõis et omnes fructus et effectus et utilitates eius. B ¶ Ad cuius intellectum est notandum quod ille fructus prohibitus quem comedit adam attulit mũdo septem maledictiones et dãna. Primo eñ attulit mortem corporalem. Secundo labores et miserias et infirmitates corporales. Tertio mortem anime et peccata. Quarto iram et indignationem dei. Quinto exilium et separationẽ a deo. Sexto ignorantiam. Septimo penam eternam. Sed quia ille benedictus fructus ventri virginalis datus est nobis in medelam et antidotum contra venenum illius cibi prohibiti ideo totam maledictionem Eve in benedictionem mutavit Marie: ut inquit Augustinus. Ideo sicut ille cibus letifer nos infecit: ita per oppositum iste benedictus et salutaris fructus nos refecit: et. sicut ille nos interfecit et mortificavit: ita iste nos vivificavit. Et sicut ille in omnes miserias et infirmitates nos deiecit: ita iste ab omni miseria relevavit et sanavit. Et sicut ille iram dei et indignationem contra nos concitavit: ita iste iram dei erga nos mitigavit. Itẽ sicut ille nos a deo separavit: ita iste nos deo pacificavit et reconciliavit. Item sicut ille in totum genus humanum tenebras ignorantie induxit ita iste lumen veritatis adduxit. Item sicut ille nos scelleravit et a via deviavit: ita iste nos per legem evangelicam iustificavit. Item sicut ille nos in perpetuam penam et in infernum destinaverat et damnaverat. ita iste in eternum nos in celesti patria et gloria beatificavit. Omnia ergo ista previdens david in spiritu: ideo nominat et appellat et petit istum benedictum fructum sub septem nominibus. C ¶ Unde appellat ipsum fructum salutarem inquantum nos sanavit et vivificavit a morte et appellat ipsum misericordiã inquantum nos ab omni miseria relevavit: et appellat ipsum iusticiam inquantum nos ab omni peccato iustificavit. Et appellat ipsum veritatem inquantũ nos ab omni ignorantia illuminavit et omnia que erant scripta in lege et prophetis verificavit. Et appellat ipsum benignitatem inquantum iram et indignationem dei erga nos mitigavit: et appellat ipsum patrem inquan-

Fructus ade mũdo attulit. vij. peccata mala.

Fructus marie xpi ẽ antidotum etc.

tum nos patri reconciliauit: et nos ad inuicem sub vna fide et charitate in vna ecclesia congregauit et ligauit: et appellat ipsum gloriam nostram inquantum nos in celesti gloria beatificauit. Et hoc est quod intendit dicere et petere dauid in toto residuo huius psalmi. Unde ait. O domine deus pater ostende nobis misericordiam tuam: filium tuum mittendo per quem ostendes misericordiam tuam in mundo: et salutare: idest fructum salutis da nobis ad sananda vulnera peccatorum contra venenum cibi prohibiti quem comedit adam. Et tunc tu deus conuersus ab ira in misericordiam viuificabis nos per istum fructum salutiferum a morte pcti et a morte corporali: et tunc plebs tua a morte peccati viuificata: et ab omni miseria releuata letabitur in te in aduentu filij tui in carnem. Et ideo vt omnia ista fiant ostende nobis misericordiam: et cetera. et tunc.

xxiij.q.j. c.nisi bel la. et ca. noli. esti mare.

Audiam quid loquatur in me dominus deus quoniam loquetur pacem in plebem suam.

Et super sanctos suos: et in eos qui conuertuntur ad cor.

Ueruntamen prope timentes eum salutare ipsius: vt inhabitet gloria in terra nostra.

¶ Audiam quid loquatur dominus meus Jesus christus deus incarnatus quando ascendet in montem: et aperiet os suum. et declarabit mihi legem et prophetas: vt patet Matt. quinto. Unde ante non potui audire vocem domini per se: sed per angelos et moysen et prophetas: sed tunc quando christus venit in carnem: audiam quid loquatur in me dominus deus per os suum: quoniam ipsa personaliter loquetur pacem et redemptionem in plebem suam per legem euangelicam iustificantem et deo fideles reconciliantem. Ueruntamen salutare ipsius: scilicet salus et redemptio ipsius christi non erit prope scribas et phariseos: et iudeos cecos et obstinatos ipsum negantes: sed erit prope apostolos et discipulos timentes et sequentes eum: et super omnes sanctos suos martyres et confessores: et super omnes per baptismum sanctificatos: et in eo omnes tam gentiles quam iudeos qui conuertitur ad cor: idest qui corde et ore christum confitebuntur deum et hominem: vt verum redemptorem: quia corde creditur ad iustitiam ore autem confessio fit ad salutem. Ideo omnis qui inuocauerit nomen domini saluus erit. Ad Romanos decimo. Ideo solis istis erit fructuosa christi redemptio. Et ideo vt christus qui est gloria nostra inhabitet in terra: idest humanitate nostra: idest vt sumendo carnem nos posset redimere et glorificare: et vt verus et perfectus redemptor habitaret in nobis: et humanitate nostra ad redimendum et glorificandum omnes virtutes et perfectiones fuerunt in eo congregate. Nam.

Misericordia et veritas obuiauerunt sibi: iustitia et pax osculate sunt.

Ueritas de terra orta est: et iustitia de celo prospexit.

De pe. dist.j.s. prio.

¶ Huiusmodi virtutes in christo obuiauerunt sibi et pariter osculate sunt et in eo fuerunt pura misericordia ad remittendum nobis omnia peccata et releuandum nos ab omni miseria corporis et anime: et veritas ad tollendam et fugandam nostram ignorantiam et ad verificandas omnes scripturas: et ad docendam legem euangelicam. Et fuit in eo iustitia ad iustificandum nos ab omni peccato per legem euangelicam et gratiam sacramentorum. Et fuit in eo pax et charitas ad reconciliandum cum deo patre. ¶ Unde nota quod ista vij. noia dicunt idem essentialiter et substantialiter in deo: quia deus essentialiter est quicquid habet: et sic deus est substantialiter sua salus et sua benignitas et sua misericordia et sua iustitia etc. Sed differunt ista nomina penes modos significandi et connotandi inquantum connotant distincta et significant diuersos effectus in nobis. Unde ipsa diuina essentia dicitur iustitia inquantum tribuit vnicuique quod suum est: et dicitur misericordia: inquantum releuat nos ab omni miseria et remittit nobis debitum. Et sic de singulis. Sed iste eedem perfectiones sunt communicate anime christi per quandam eminentiam et excellentiam super omnes creaturas: vt omnia ista possit dispensare membris per gratiam vnionis tanquam caput ecclesie: vt dictum est. Ideo in scriptura quandoque vnum sumitur pro alio. nam veritas sumitur pro iustitia: vt psalmo. cxviij. omnia mandata tua veritas: idest iustitia et principium verborum tuorum veritas. Item Esa. xxxix. sicut ego pater filijs notam faciet veritatem: scilicet iustitiam. Item per veritatem quandoque intelligitur misericordia: vt in eodem capitulo. Neque mors laudabit te: neque qui descendunt in lacum expectabunt veritatem: idest iustitiam tuam. Et sic ergo idem christus inquantum deus est essentialiter misericordia et iustitia et veritas: et inquantum homo habet omnia ista eminenter primo habitualiter in anima. secundo per gratiam tanquam caput: et hoc dicit dauid cum subdit: veritas de terra orta est: idest filius dei qui est verbum eternum et sapientia et veritas patris ab eterno genita que ex ore altissimi prodijt. Ista inquam veritas: licet ab eterno et ante luciferum sit genita et orta ex ore altissimi: tamen ex tempore orta est secundum carnem de terra nostra: scilicet de ventre intemerato virginis marie que est terra nostra: quia de nostra humanitate. Nam sicut ista veritas est genita ante luciferum ex vtero et memoria fecunda patris secundum diuinitatem. Ita post luciferum ex tempore orta esset genita ista veritas ex vtero sacro matris secundum humanitatem: et isto modo veritas de terra orta est. Sed primo et ante iustitiam que est idem dei filius de celo in terram prospexit. Et ideo motus misericordia venit in carnem: vt audiret gemitus compeditorum: et solueret filios interemptorum: vt patebit psalmo. ci. Et ideo subdit.

nomina ista sunt idem etc.

Etenim dominus dabit benignita-

De cõse. dis. iij. c. vl. i glo.

tem: et terra nostra dabit fructũ suũ. Iusticia ante eum ambulabit: et ponet in via gressus suos.

¶ Etenĩ idest certe per istũ iesum xpm. dñs dabit benignitatẽ in terra ad mitigandam iram et indignationẽ patris: et ad reddendũ ipsum benignũ erga genus humanũ. Et terra nostra: scilicet virgo maria de qua dictũ est Esaie vndecimo. Egredietur virga de radice iesse: et flos de radice eius ascendet. Et capitulo. xlv. Rorate celi desuper: et nubes pluant iustũ aperiat terra et germinet salvatorem etc. Ista inquã terra nostra dabit fructuz suum: quando concipiet et pariet illum benedictũ fructum in quo benedicentur omnes gentes. Et tunc iustitia ante eum ambulabit: scz lex euangelica hominẽ perfecte iustificans et hominẽ iustificando ambulabit ante eum: qz primo ipse legem euangelicã feret: et ex consequenti apostoli per vniuersum mundũ ipsum predicabunt. Et sic ipse christus qui est iustitia vera ponet gressus suos in viam: qua carnem sumendo fiet viator in similitudinem hominũ factus et habitu inuentus vt homo. Et etiam ipsa lex euangelica in qua consistit tota nostra iustitia ponet gressus in via: quando per vniuersum munduz predicabitur. Ex quibus omnibus patet qualiter iste benedictus fructus vteri virginalis: in quo congregate fuerunt septẽ supradicte perfectiones: scz salus et misericordia et veritas: et pax: et benignitas: et iustitia: et gloria totam maledictionẽ eue: in benedictionem mutauit marie matris sue. Et sic fuit nobis datus in medelam et antidotum et remedium contra venenum cibi prohibiti: quem adam comedit. C.

¶ Sed ad maiorem declarationem eorum que dicta sunt est notandum qꝫ licz christus esset verus deus: tamen erat simul verus et integer homo. Et ideo septem genera perfectionũ erant considerãda in illa humanitate assumpta siue in christo inquantum homo sic assumptus. Nam primo erat in eo consideranda perfectio essentialis per quaz reponebatur in specie humana: que quidez perfectio dicitur precedere formam. Secundo considerabantur in eo perfectiones naturales consequẽtes formã: scz potentie intellectiue et sensitiue et motiue: et cetera que erant in eo principia operãdi. Tertio erant considerande perfectiones et bona gratuita persona illa sicut erant habitus infusi et dona spiritussancti. Quarto dona gratifica: scz gratia et charitas: et omnia merita. Quinto erant cõsideranda bona deifica q̃ habebat per gratiaz vnionis: per quã sibi cõmunicabãtur ydiomata eorum que sunt dei: quia dicebat deus et creator etc. Sexto cõsiderabatur in eo gratia capitis: que dicuntur dona et bona munifica per quam gratiam capitis merebatur pro omnibus suis membris: et poterat eis cõmunicare bona sibi a patre tradita: eo qꝫ sic erat dispensator bonorum patris et mediator dei et hominũ. Septimo erant considerãda bona glorie: quia simul erat cõprehẽsor et viator. Omnia ergo ista septem bona erant cõsiderãda in illa sacratissima anima christi a principio sue creationis. Quantũ ergo ad perfectionem essentialem non excedebat animas aliorum hominum vt cõmuniter tenent doctores: eo qꝫ talis perfectio est vnica consistens in quodam indiuisibili. Unde si aliqua perfectio essentialis adderetur alicui forme faceret eam variare spẽm: qz species sunt sicut numeri. octauo metaphi. Sed quo ad perfectiones naturales ꝯsequẽtes formã aĩa xpi erat nobilior et pfectior oĩ alia aĩa in spẽ humana: et etiã quo ad nobilitatẽ corporis: eo qꝫ habuit corpꝰ eucrat hon tẽperatissimũ et nobilissime cõplexionis ꝟm oẽs doctores: et sic opationes sue naturales et aĩales erant in summo gradu perfectionis. Et ꝟm has naturales perfectiones consequentes formã: licet esset nobilior omni alia anima: tamen non erat incõueniens qꝫ esset inferior angelis. Sed in bonis gratuitis et gratificis et in grã vnionis et capitis in bonis glĩe xps erat nobilior et perfectior omnibus angelis et omni creatura: qz nulla creatura vt sic sibi valuit cõparari: maxime in bonis que prouenitũt sibi ex gratia vnionis per quã dicit deus et filius naturalis dei pr̃is et heres patris: et instrumentũ deitatis in miraculis faciendis: et mediator dei et hoĩm: et caput ecclesie: et sic potuit mereri ꝓ oibꝰ suis mẽbris et cõmunicare eis bona sua. Et vt sic fuit necesse: vt in eo cõgregarẽtur oĩa septem bona in hoc psalmo memorata. s. salus: vt oẽs posset saluare et a morte viuificare: et miseria: vt oẽs posset ab oĩ miseria reuelare: et iustitia vt posset iustificare: et pax vt nos deo reconciliaret: et benignitas: vt irã et indignationẽ dei mitigaret: et a nobis auerteret et veritas: vt nostras tenebras ignorãtie fugaret: et omnia scripta in lege et prophetis verificaret et adimpleret. Et esset i gloria: vt nos glorificaret. Et ideo qz xps nõ solũ adeptus est oĩa ista per se: sz vt etiam posset nobis ea cõicaret: ideo. i hoc psalmo dicitur salus nostra et iustitia et pax et gloria nostra etc. Et ꝑ candẽ rationem virgo maria que hunc sacratissimũ et bñdictum fructum germinauit dicitur terra nostra in hoc psalmo. qui quidez fructus in se cõtinet septem supradicta salubria bona contra venenuz cibi prohibiti ipsius adam Et hec est causa quare christus reliquit nobis se ipsum sub forma panis in cibum ad restauranda bona que perdidimus in adam et in supplementum ligni vite terrestris padisi. put patebit psalmo. cx. ¶ Sed ex supradictis posset insurgere quodam dubium. Nam lz q̃nqꝫ supradictarum perfectionũ. s. salus: benignitas: pax: veritas: et gloria sint essentialiter in deo et se cõpatiãtur adinuicez in ipso: cũ sint idem qꝫ diuina essentia. Et ista eadem q̃nqꝫ sunt in xpo hoĩe formaliter et per singularem eminẽtiam et excellentiam et munificẽtiã: vt dictum est: tamẽ ista duo reliqua scilicz iustitia et misericordia nullo modo se inuicem valent cõpati essentialiter in deo. nec eminenter et munifice in christo homine: cum sint adinuicem cõtraria qd probatur. Nam iusticia dicit. nullum malum impunitum sed misericordia remittit omne debitum et releuat ab omni miseria ergo nõ possunt in codez simul stare. Nam si deus remitteret oĩe

Xp̃s de qꝫ homo i cu sua hũanitate se ptẽ pfectiones.

not. quõ iustitia et mia i sũt in deo.

debitum p miam: ergo nullū malū puniret per iusticiā: et sic iusticia maneret lesa in deo. Et si deus puniret oē malū per iusticiam tūc nullū debitū remitteret et sic nulla esset in eo mia: et sic est dicendū de xpo hoie ergo sequitur q ista duo nō se cōpatiūtur simul in deo: nec in xpo hoie simul cum alijs quinq perfectionibus et bonis supradictis In oppositum aūt est veritas pphetica hui9 psalmi: que exuperat oēm sensum et curiositatē hūanam. Ad hoc cōmuniter respōdet q ista duo p er quandā remissionē et tēperantiā sunt simul in deo inq̄tum deus punit citra cōdignū et premiat vltra. Et sic mia temperat iusticiā etc. Sed licz hoc possit pie sustineri: tn̄ non satisfacit totaliter nec attingit mysterium diuine mie et iusticie in passione xpi ostensum et operatum: vbi nulla pars iusticie loquitur nec pars misericordie minuitur. sz vtraq manet integra et illesa. Unde est aduertendum quod respectu nostri nunq̄ iusticia dei posset simul esse integra cum mia nec ecōuerso. Naz nullus posset satisfacere nec reddere debitum p vno pctō in quacūq pena cū peccauerit ɔtra deū infinitū vt ptz Mat. xviij. de illo qui debebat de-

Passio xpi satisfactoria p pctis.

cem milia talentorū: ergo cū in tali nō posset fieri mia absq lesione iusticie. ergo oportuit vt xps icarnaret et pateret et puniret p illo vt redderet et solueret preciū infinitū p illo debito infinito vt iusticia maneret illesa et integra et mia haberet locū suū. Cuius passionis preciū et meritum fuit infinitum rōne grē vnionis et xpi innocentie et puritatis vt dictū est psal. xviij. Et ideo potuit in infinitum satisfacere p pctis oim nrm: etiā si deus crearet mille mundos qz dns posuit in xpo pctā et iniquitates oim nrm quo ad penā et punitionē et ppter scelus totius ppli pcussit eū. Esa. liij. io pctā oim nostrū fuerūt in eo punita cuius liuore sanati sum9. Et sic xps eo q deus et homo et nūq̄ nouit pctm̄ factū est congruū sacrificium et sufficiens preciū pro oi pctō et ad soluendū pro omni debito. Itaq q sicut est caput et metrū et mensura et fons oim grarū et pelagus oim meritorum. Ita est subiectū iusticie et punitionis oim peccatorū inquātuz oia nostra peccata fuerūt in eo punita et nos per ipsum et in ipso soluimus oia nostra debita. et sic oēs fuim9 in eo iustificati. Itaq q qñcunq aliqs efficitur particeps passiōis xpi per baptismum aut pniam: tūc pctā sua sunt perfecte et integre punita in xpo qz vt sic xpus cōicat pctōri baptizando et penitenti merita sue passionis: immo xps offert prī suā passionē in precium et vindictam pctī et debiti cuiuscunq pctōris. Et sic mia hz locū suū iusticia manēte illesa. Fit eñ mia cum peccatore inquantū sibi remittit pena et debitum infinitum: et fit iusticia inquātum pctm̄ illius non manet impunitū: cū puniat in xpo cuius passionē et merita participat pctōr p baptismū aut pniam sine cuius passionis virtute nulla

Exemplificatio.

pnia nec sacramentuz esset validum nec sufficiēs ad delendum peccata: nec ad satisfaciēdum pro debito. Et ponitur exemplum de annulo aureo. Nam annulus aureus vnius vncie non est sufficiens precium ad redimendum vnum captiuum sed si inceletur sibi lapis preciosus scz carbunculus etc. nō solū est sufficiens ad redimendū vnum hoiem: sed etiā decē immo est sufficiens ad emendū vnam ciuitatē: nō rōne auri sed ratione lapidis preciosi in eo incelati. Ita ergo pariter lz magna pena alicuius nō sit sufficiens ad soluēdum nec satisfaciendū pro pctō et debito illius tn̄ si addatur passio xpi per sacramētū pnie nō solum est sufficiens illa pnia ad soluendū pro vno peccato: sed pro infinitis ratione infiniti precij passionis xpi quam participat pnia sacramentalis in effectu vel in voto. Et hec est causa quare dicit Aug. super Iohan. q plus est facere de impio piū q̄ creare celum et terram: quod non solum est intelligendum qz reperitur obex ad gratiaz in peccatore: vt cōmuniter dr: sed deus in creando celū et terram nil posuit de suo nisi solā similitudinez qz solo verbo dixit: et facta sunt oia: sed deus non iustificat peccatorem quin ponat aliquid de suo scilicet sanguinem et passionem quam filius offert patri pro illo peccatore iustificato quam pater acceptat i preciuz pro debito illius. Et sic patet qd maioris precij est iustificatio impij q̄ creatio celi et terre licet sit equalis potentie vt inquit Aug. et Ambrosius. Ex qb9 oibus ptz qualr propter passionē xpi summa mia hz locum in deo cū summa iusticia et ecōuerso qz lz remittat penitēti oē debitū: tamē pctm̄ eius nō manet impunitū nec debitū satisfactum in eo: vel in xpo prout magis declarabitur psalmo. cij.

xv. di. c. sctā romana. oro dd.

Inclina dñe aurem tuā et exaudi me qm̄ inops et pauper sum ego.

Custodi aiam meaz qm̄ sanctus sum: saluum fac seruū tuū deus meus sperantē in te.

Miserere mei dñe qm̄ ad te clamaui tota die: letifica animā serui tui qm̄ ad te dñe animā meā leuaui. xj. q. ij. c. custodi.

Qm̄ tu dñe suauis: et mitis et multe mie omnibus inuocantibus te.

Auribus percipe orationē meam: et intende voci deprecationis mee. Ioel. ij. capi.

In die tribulationis mee clamaui ad te: quia exaudisti me. xj. q. iij. ad mēsā

¶ Titul9 oro dauid. Ex titulo apparet qd dauid fecit hūc psal. in quo aliqd petit. Un dicunt hebrei qd dd fecit hūc psal. dū esset in persecutiōe saulis in quo petit liberari ab eo. Et sic exponūt literaliter hūc psal. Et quidā catholici sequūtur eos: sed talis expositio est inutilis et inanis et faciens iniuriam ipsi pphete cuz non sit minus ppheta in hoc psal. q̄ in ceteris. B ¶ Et ideo est dicendū q lz forsan illa persecutio fuerit cā occasionalis quare dauid fecit hunc psal. et multos alios inquātuz ibi dauid preuidit in spiritu my-

sterium passionis xpi et resurrectionis et exaltationis regni eius: tamē principalis intentio pphete est predicere in hac oratione totum mysterium et discursum cuiusdam orationis quam xpus fecit in nocte sue passionis anteq̄ caperetur quā recitat Jo. euangeli. c. xvij. vbi orat pro sua resurrectione. Secundo pro apostolis et discipulis. Tertio pro populo gentili qui erat ad fidem cōuertendus. Unde si quis pie et catholice velit cōtemplari totum illud capitulum et psal. istū videbit totā illam orationem xpi esse depictā in isto psalmo. et ecōuerso Nam illud idem verbū dei filius qui per os dauid ptulit istum psal. ipse idem xps incarnatus p os pprium orauit ad patrem eādem orationē referendo ante passionē cū dixit. Clarifica me pater. vt patz in ca. Joh. preallegato. Nam ibi sicut xps prio petit clarificari per resurrectionē cū dicit. Clarifica filiū tuum. Scdo orat pro apostolis et discipulis qn dicit: ego p illis rogo quos dedisti mihi. Tertio orat pro populo gentili qui erat ad fidem venturus, cū dicit. nō p eis rogo tantum sed p eis q̄ credituri sunt per verbū eoꝝ in me etc. Quarto reprobat incredulos cum dicit mūdus te nō cognouit. Ita pariter ergo eundē modum tenet dauid in hac orone cū nil aliō sit iste psal. ad literam nisi pphetia illius orationis. Quinq; ergo facit xpus introductuctus ad loquendum in hoc psal. Nam primo petit a patre resurrectionē pro se et p suis orando primo pro aplis et discipulis. Scdo p pplo gētili. Tertio pmittit grās agere in psona totius ppli xpiani ex iudeis et gētilibus cōgregati. Quarto reprobat pplm incredulū iudeorū. Quinto petit imperiū et iudiciariā ptātem ad retribuendum vnicuiq; fm opera sua. Secunda ibi. non est similis tui in diis domine. Tertia ibi. Confitebor tibi Quarta ibi. Deus iniqui insurrexerunt. Quinta ibi. Respice in me.

materia huius psalmi.

Quātū ad primū dicit Aug. qd in hoc psal. loquitur totus xps deus et homo. Nam vt ait nō ibi caro sola erat sed caro et aīa et verbū et totū hoc vnus filius dei vnus xpus vnus saluator in forma dei equalis patri: in forma serui caput ecclesie. Et sic ptz q in psal. loquitur in forma serui inquantū hō et caput ecclesie et nō inquantū psona priuata tantum sed inquātum psona cōis. Et loquitur et orat p membris suis in se mystice vnitis. et sic lz videatur orare p se tn̄ pro suis mēbris orat. Eo q cōmunicantur idiomata vt sepe dictum est. Et hoc maxime manifestat xps in oratione preallegata quaz fecit Joh. xvij. ca. vbi se sanctificat in membris et mēbra in se vt ptz cōtemplāti et intuenti totū illud capitulum qd quidē capitulū nil aliud est nisi declaratio huius psal. ad literā. Et iste psal. nil aliud est nisi pphetia illius capituli vt dictuz est dicit ergo xpus caput et mēbra siue in psona mēbrorum caput caput dico et sacerdos. Et orat ad patrem dicens. ¶ O domie inclina aurē tuam acceptando passionem meaz. Et exaudi me pro mēbris meis qm̄ ego simul cū eis inops siue auxilio et pauper sum. Et custodi aīam meā. i. apostolos et discipulos meos quos ex iudeis elegi quoniaz sanctus suz. i. eos in me sanctificaui: et me in eis. Item sum sanctus cum eis quia innocens et non reus mortis: et ideo saluum fac seruum tuum sperantem in te: sed seruum dico nō caput solum: sed caput et mēbra: vt salues me per resurrectionem vt sim primitie resurrectionis: et possim meis resurrectionem cōmunicare. q. d. clarifica me pater vt filius tuus clarificet te. et serua eos quos dedisti mihi: et sanctifica eos in veritate quia pro eis sanctifico me ipsuz vt et ipsi sint sanctificati in veritate. Ergo miserere mei dn̄e qm̄ ad te clamaui tota die et letifica animam serui tui. idest clarifica filium tuum per resurrectionem quia ad te animam meam leuaui. idest quia semper in te speraui et expectaui a te clarificari per resurrectionem quoniam tu domie suauis idest benignus et mitis. i. mansuetus et multe mīe oibus inuocātibus te. Ergo dn̄e percipe orationem meā auribus benignis: et intende cum effectu voci deprecationis mee: quoniam in die tribulationis idest passiōis et persecutionis mee clamaui ad te dum oraui in mensa: pro discipulis et fidelib⁹ meis in horto et in cruce et ideo exaudisti me. Et nota qd ly quia preponitur toti orationi vt sit sensus: quia in die tribulationis clamaui ad te Ideo supple tu exaudisti me et hoc dicit quia semp christus fuit exauditus pro sua reuerentia vt sepius dictum psalmo. xx. et. xxi.

Non est similis tui in diis dn̄e: et nō est secundum opera tua. Oēs gētes quascūq; fecisti venient et adorabunt coram te domie: et glorificabunt nomen tuum.

de pe. d. j. 6. econtrario. j. xcij. d. c. j. in glo.

¶ Hic orat pro pplo gentili qui erat ad fidē venturus dicens. O pater q: in diis gentium non est aliquis similis tibi: nec aliquis eorum sic potens scdm opera tua. Ideo omnes gentes quascunq; fecisti relictis idolis suis venient ad ecclīam tuā. Et adorabunt coram te idest tibi afferent sacrificia et adorabunt adoratione latrie. Et glorificabunt nomen tuum idest confitebūtur te esse vnuz deum oīm creatorem. Et filium tuū iesum christū esse verū messiā quādo videbunt eum super naturam opera mirabilia et miracula facientem: et sic videntes non esse similem tui in diis suis nec esse aliquem potentem fm opera tua: que faciet fili⁹ tuus: et fient in nomine iesu per apostolos et discipulos meos. Tunc omnes gētes quascunq; fecisti venient et adorabunt coram te etc. Unde nota q licet hic ista locutio scz: gentes venient: ponatur in futuro indicatiui tn̄ ponitur pro optatiuo. eo q iudei nō habēt optatiuū: sed ponūt futurū indicatiui pro optatiuo. Et ideo littera Hieronymi habet. oēs gētes quascunq; fecisti venient et adorabūt coram te. Ex quo ptz q hic xps orat pro populo gentili sicut orauit Johānis. xvij. cum dicit nō pro eis idest non pro apostolis rogo tantū: sed et pro eis qui credituri sunt per verbum eorum in me vt omnes vnum sint sicut tu pater in me et ego in te: vt et ipsi in nobis vnū sint. Ex quo patz q tā hic q̄ ibi xpus rogat pro populo gētili vt veniat

ad fidem et simul ex apostolis et iudeis et conuersis ex populo gentili fiat vnum corpus cum capite christo et sic fiant vnum cū patre et spiritusancto: vt dictum est supra psalmo octuagesimo primo. Deinde cum dicit.

De cōse. di.ij.a ces-serūt. **Quō magnus es tu et faciēs mirabilia tu es deus solus.**

De pe. dis.i.ca. alij cō. **Deduc me dñe in via tua ꝛ īgrediar in veritate tua: letetur cor meum et timeat nomen tuum.**

¶ Orat patrem vt conseruet et dirigat in lege euangelica hunc populum christianum ex iudeis et gentilibus congregatum. ideo dicit. O pater quoniam magnus es tu in potentia et faciens mirabilia et miracula: et es deus solus in esse et substantia. quoniam dij gentium sunt falsi: ideo deduc me in via tua. id est in lege euangelica. que est via in patriam. Et ego ingrediar ducatu tuo in veritatē tuā: quia lex euangelica dicitur veritas respectu legis veteris. que fuit imago et figura noui testamenti. quasi dicat da mihi pro eis legem euangelicam et videbo veritatem sacramentorum que in lege moysi fuerunt in figura. vt letetur cor meum accipiendo fructus sacramētorum: quibus expecto iustificari in membris meis vt timeat cor meum. id est corpus meum ecclesiasticum nomen tuum non timore seruili sicut in lege moysi sed timore filiali: quia illa lex timebat ex formidine pene ista vero timet deum virtutis amore. Ideo iustificat et letificat cor et hoc est quod petit in persona totius ecclesie.

s.lx.a.et īfra.cx.ꝛ cxxxvij.a **Cōfitebor tibi domine deus me⁹ in toto corde meo et glorificabo nomē tuum in eternum.**

Quia misericordia tua magna est super me: et eruisti animam meam ex inferno inferiori.

Hic promittit se agere gratias pro beneficio resurrectionis primo in persona sui. et ex consequēti in persona totius corporis mystici. Unde dicit ego confitebor tibi in toto corde meo nō in sacrificijs et holocaustis animalium brutorum: sed in spiritu humiliato et animo contrito cultu vere latrie ꝛ glorificabo nomen tuū in eternum septies in die. Et hoc gratias ago pro beneficio redemptionis. quia magna est misericordia tua super me. id est ex magna tua misericordia eruisti aīam meā ab inferno inferiori me suscitando. Primo in capite Secundo in membris quia sanctos patres etiam liberasti de inferno inferiori: quos mecum contraxi de lymbo et in celo collocaui: et nō solum illos sed etiam totum genus humanum liberasti ex inferno inferiori per meam passionem ꝛ ecclesiastica sacramenta.

iij. q̄ō.i. nulli du-bium. **Deus iniqui īsurrexerunt super me: et synagoga potentium quesierunt animam meam: et non proposuerūt te in conspectu suo.** īfra.cxliij.b. et ō.xliiij.

Et tu dñe deus miserator et misericors patiēs et multe mīe et verax.

¶ Iterum confitebor tibi. O deus quoniam iniqui iudei insurrexerunt super me. et quesierūt animam meā in synagoga. i. in congregatiōe potentium. s. principum sacerdotum scribarum: et pharisseorum. Et nō proposuerunt in te i. cōspectu suo idest nō habuerunt deum pre oculis. imo inuidia ꝛ malicia obcecati sine cā me ad mortē cōdēnauerūt sed tu domine deus miserator et misericors et patiens ꝛ deus multe mīe fuisti verax i ꝓmissis tuis qꝛ me ab inferis resuscitasti. ꝛ sic semꝑ confitebor tibi ꝛc. Quasi dicat grās tibi ago: qm̄ iudei iniqui insurrexerunt contra me. Et tota synagoga sacerdotum. eo ꝙ quesierunt aīam meā per mortē ꝛ passionē. tn̄ tu misericors ꝛ verax me resuscitasti. Nota ꝙ filius appellat patrē veracem: eo ꝙ impleuit promissa et vaticinia prophetarum ꝑ aduētum et passionem et resurrectionem christi.

xv.dis.c. scā romana. ix.q.iij.c aliorum. **Respice ī me ꝛ miserere mei: da īpiū puero tuo ꝛ saluū fac filiū ancille tue. Fac mecum signū in bono: vt videant qui oderunt me ꝛ confundantur: quoniam tu domine adiuuisti me ꝛ consolatus es me.**

¶ Postq̄ egit gratias de bñficio resurrectionis: hic petit a patre imperiū et iudiciariam potestatem sibi debitam ꝛ ꝓmissam. et dicit postq̄ tu es misericors et verax respice in me et miserere mei. conferendo imperium et regnum vniuersale puero tuo et filio christo. sicut promisisti. ij. reg. vij. qn̄ dixisti stabiliam regnum eius in sempiternum. Et saluū fac me filiū āciile tue marie. Et saluum fac ppl̄m xp̄ianū filiū eccl'ie ācille tue fōte baptismatis regnatū. Et salua ip̄m ꝑ meā passionē ꝛ resurrectionē ꝛ sacrorū susceptionē: ꝛ fac mecū signū in bonū. i. fac vt impleatur in me signū Jone prophete. Nam sicut Jonas propheta post triduum exiuit ille ius de ventre ceti: ita ego resurgam tertia die a mortuis de sepulchro et corde terre. vt iudei qui oderunt me videant me resurrexisse. Et confundatur videntes se illusos ꝛ frustratos a desiderio suo. Et cognoscant quoniam tu domine adiuuisti me et consolatus es me per gloriosam resurrectionē ꝛ ascēsionē. ꝛ nota ꝙ multipliciter xp̄s petit signū sicut fuit ipletum i sua passiōe. qꝛ obscuratus fuit sol et tenebre facte sunt super vniuersalē terrē ꝛc. In sua resurrectiōe factum est signum bonum. Nam terremot⁹ fact⁹ est magn⁹. Et angelus domini descendit de celo: et reuoluit lapidem et nūciauit resurrectionē mulierib⁹. Et ipsemet xp̄s totiēs apparuit ap̄lis ꝛ ostendit eis cicatrices: ꝛ corā eis ascendit i celum: et misit spiritum sanctū visibiliter i eis in die pente. Iudeis audientibus tonitrua ꝛ fulgura ꝛ videntib⁹ liguas igneas. ꝛ ēt apostoli fecerūt multa signa ꝛ Xp̄s petit signū

miracula in illa die in virtute nominis christi coram eis: et sic manserunt confusi. et sic apostoli profecti sunt predicando fidem xpi vbique xpo cooperante et sermonem confirmante sequentibus signis. Etiam iste versus potest referri ad diem iudicij quando veniet christus in potestate magna et maiestate et apparebit signum filij hominis in celo scz crux vbi fuerat crucifixus quod signum erit bonum et in gloriam fidelium et terrorem malorum: quia videbunt in quem confixerunt. Et sic confundentur iudei et cognoscent xpm fuisse verum messiam: et a mortuis resurrexisse. Et cognoscent ipsum esse iudicem bonorum et malorum. Hoc idem potest dicere vnusquisque fidelis in persona sua: et petere a deo signum salutis contra inimicos visibiles et inuisibiles. Unde dicit. O pater saluum fac filium ancille mee scilicet ecclesie: et fac signum meum salutaris crucis in fonte baptismi in quo debeo saluari vt diaboli qui oderunt me et ceteri inimici videant tale signum in me: et confundantur et fugiant et non noceant mihi et cognoscant: quoniam tu domine adiuuisti me ab eis liberando. Et consolatus es me gratias conferendo. Ex supradictis patet qualiter est valde attendendum in isto psalmo quando christus orat pro suis et ideo attendat lector quomodo communicantur idiomata ratione vnitatis capitis ad membra et econuerso. Et quomodo iste psalmus est litteraliter prophetia illius orationis quam christus fecit pro suis fidelibus et membris. Jo. xvij. Ex toto isto psal. concluditur quod synagoga reprobata populus gentilis debebat colere et adorare nomen domini in israel.

Fidelis petat signum salutis.

Undamenta eius in montibus sanctis: diligit dominus portas syon super omnia tabernacula iacob

De elec. c. fundamenta. libr. vi.

¶ Titulus filijs chore psal. cantici. Ex titulo apparet quod iste psal. cantabatur voce humana solum cum instrumento musico: et hoc propter mysterium in eo contentum. Et ideo datus est filijs chore ad cantandum per quos figurabatur ecclesia ex gentibus congregata vt pluries dictum est. Sed licet autor huius psal. non explicetur in titulo tamen Hiero. in epistola ad dardanum videtur affirmare dauid fecisse istum psal. Unde dicit dauid in alio versu gloriosa dicta sunt de te ciuitas dei et iterum diligit dominus portas syon etc. Item in sermone de assumptione ait. vnde et dauid: et homo natus est in ea: et ipse fundauit eam altissimus. Ex quo patet quod dauid fecit hunc psal. Et dedit ipsum cantandum filijs chore: eo quod ceteris erant intelligentia sublimiores non solummodo ad cantandum: sed etiam ad interpretandum populo et explicandum mentem prophete de mysterijs futuris contentis in hoc psal. Et in ceteris: prout eis erat possibile pro illo statu. Et hec est causa quare psalmi intitulati filijs chore sunt altioris et profundioris intelligentie quam ceteri vt inquit Hierony. quia quasi omnes loquuntur de dignitate et felicitate ecclesie pro maiori parte ex gentilibus congregate. A ¶ Ad cuius intellectum pro figmentis et fatuitatibus iudeorum: est primo notandum quod dauid multipliciter preuidit in spiritu felicitatem et prosperitatem ecclesie christi. Nam vt legitur secundo Reg. cap. vlti. Postquam dominus miserat pestilentiam ab adam vsque ad barsabee: angelus domini apparuit ipsi dauid super aream iebusey: que erat supra quendam monticulum qui dicebatur moria: cui precepit dauid: vt sibi construeret domino altare: et sic cessauit plaga. in quo loco precepit dauid salomoni edificare templum domino secundum exemplar et descriptionem sibi traditam a spiritusancto: in quo exemplari cognouit dauid multa mysteria de futuris in quo edificio et exemplari septem mysteria et dignitates preuidit dauid in spiritu de ecclesia et ciuitate dei per christum edificanda. Nam primo preuidit quod ecclesia christi erat edificanda in populo gentili: eo quod templum salomonis per quod figurabatur ecclesia christi fuit edificatum in predio siue possessione illius hominis gentilis. Secundo quod ecclesia christi ex parua erat in magnam amplianda: eo quod salomon vt ambiret templum infra ciuitatem habuit eam dilatare et ampliare muro maiori. Tertio preuidit quod nullus poterat saluari a morte peccati: nisi per ecclesiam dei: et eius sacramenta. Eo quod illico post constructionem altaris in illa area cessauit pestilentia. Quarto preuidit quod mysterium incarnationis erat operandum in illa ecclesia christi. Quinto preuidit quod illa ecclesia erat edificanda per conuersos de populo gentili. Sexto preuidit magnam prosperitatem et letitiam illius ecclesie. Hoc idem preuidit et intellexit in exemplari et descriptione templi sibi tradita a spusancto: vt patet primo paralipo. xxviij.

Ecclesie felicitatem preuidit dauid.

¶ Secundo est notandum quod omnes iste reuelationes facte sunt ipsi dauid in domo sua quam construxerat in monte syon in qua domo faciebat psal. dum erat in quiete et contemplatione maxime postquam quieuit a bellis et negocijs: quia tunc dedit operam ad ampliandum cultum diuinum et ad condendos psalmos. Unde dicunt quod dauid ex parte noctis erat in contemplatione mysteriorum dei. Et sic in tali contemplatione opprimebatur somno: et ventus intrabat a parte aquilonari per fenestram et mouebat chordas cythare et psalterij pendentis ad caput lecti sui. Et sic excitabatur a somno: et tunc spiritussanctus intrabat et suggerebat ipsi dauid quecunque ex parte noctis contemplatus fuerat. Et sic de talibus reuelationibus et mysterijs condebat psalmos. Que quidem opinio non totaliter est abijcienda. Nam quandoque reprobi viri ipsa veritate coacti dicunt aliquando verum. Nam dictum est in principio: quomodo spiritussanctus multis modis tangebat mentem ipsius prophete dauid: et maxime per interiorem inspirationem. Nam per mysteria presentia reuelabantur et representabantur sibi mysteria futura de christo et ecclesia. dum erat in illa contemplatione in suo statu: vt ipse frequenter refert Unde dum esset in contemplatione in domo sua in monte syon fuit sibi reuelatum a spiritusancto qualiter in eodem loco: vbi erat ipse debebat xps condere sacramentum eucharistie. et dare finem legi ve. et incipere nouam: et in eodem loco debebat edificare ecclesiam ex lapidibus viuis supra. xij. montes. scz

Nota.

de sacramento eucharistie

supra duodecim aplos mittendo eis spiritũsanctum q̃ debebat eis inspirare intelligẽtiã sacraꝝ scripturarũ: et infundere septẽ gr̃a donorum et grãrũ.cũ quibus debebat edificare et cõgregare ecclesiã.Et exinde exire p totũ orbẽ terrarũ et predicare euangelium per totum pplm gentilem.Et introducere ipsum in ecclesiam.Unde manifestũ est qđ in eodem loco vbi dauid fecit hunc psal.recepit supradictas reuelationes.s.i mõte syon. et ibidem xp̃us fecit cenam.Et apostoli receperunt spũm sanctum vt ostẽditur hodie in monasterio fratrum minorum et in ecclesia que sita est in monte syon.Hoc ergo preuidẽs dauid in spũ fecit hunc psal.in quo predicit septẽ reuelationes sibi reuelatas de ista sanctissima ecclesia et gloriosa ciuitate dei.Et sic iste psal.hꝫ septẽ partes.Nam in prima parte ostẽdit qđ ista ciuitas dei erat fundata in montibus.i.est viris sanctis.Scđo ꝙ deꝰ debebat diligere et desponsare sibi istã ciuitatem et magis diligere q̃ synagogã.In tertia ꝙ ista ciuitas erat per totũ orbẽ ampliãda et ex pplo gentili cõgreganda.Quarto qđ in ea erat implendũ mirabile mysterium incarnatiõis.Quinto ⁊ ex cõsequenti qđ ista ecclesia debebat esse mater dei ⁊ a deo fundari.Sexto ꝙ in ea erat promulganda et manifestanda lex et veritas euangelica. In.sc. prima qđ finis huius ciuitatis est summa felicitas et perfecta beatitudo.Tertia ibi. memor ero raab et babylonis.Quarta et quinta ibi. nunqđ syon dicet hõ.Sexta ibi.dñs narrabit.Septima ibi sicut letantiũ.¶ Quantũ ad primũ dupl'r possumus procedere in hoc psal. ẜm qđ põt fundari in duabus particulis. ¶ Primo qđ dicat dauid apostrophando ad ciuitateꝫ dei ⁊ ecclesie dicẽdo. O ciuitas dei gloriosa sunt mihi dicta ⁊ reuelata de te.Nã prĩo qđ es fundata ĩ montibus sanctis Scđo dilecta.Tertio cõgregata per totum orbeꝫ ex pplo gentili.Quarto qđ ecclesia dꝫ esse mater dei. Quinto qđ xp̃s q̃ fundauit eã dꝫ ex ea nasci. Sexto qđ in ea predicatur euangeliũ. Septimo ꝙ finis huius ciuitatis est summa felicitas. Secũdo põt fundari iste psal.supra illã particulam s.diligit dñs portas syõ sup oĩa tabernacula Jacob.Quasi dicat ꝓpheta qđ deus desponsauit sibi ecclesiam ꝓpter septem dignitates. Primo qꝛ est fundata supra sanctos viros.Secũdo qꝛ gloriosa ⁊ mirabilia dicta sunt de ea in vtroqꝫ testamento.Tertio ꝓpter eius eius ꝓsperitatem ⁊ latitudineꝫ que est toto orbe diffusa:⁊ ex gentibus congregata.Quarto qꝛ per altissimum fundata. Quinto qꝛ mysterium incarnationis in ea factuꝫ Sexto qꝛ lex euãgelica in ea ẽ manifestata.Septimo qꝛ finis eius est beatitudo et felicitas. Quomodocũqꝫ ergo sit septem dignitates ecclesie xp̃i memorantur in hoc psalmo prout dictum est. ¶ Quantum ad primum ergo propheta commendando ecclesiam dicit non est mirum si christus desponsauit sibi ecclesiam.Nam inter ceteras dignitates habet istam.qđ est fundata in montibꝰ sanctis.idest sup.xij.lapides altissimos qui sunt xij.articuli fidei.que sunt fundamenta totius ecclesie que fundamenta sunt ⁊ fundantur in montibus sanctis.idest super.xij.viros sctõs qui sunt xij.apostoli qui dicuntur montes sancti ab eminentia sanctitatis et altitudine gratie ⁊ scientie supra quos est fundata ista sanctissima ciuitas: que habet quatuor principales portas.scilꝫ baptismum ad intrandum:et pniam ad redeundum ⁊ ordinem ascendendum:et extremam vnctionem ad exeundum.Et etiam.xij.articuli fidei nõ soluꝫ dicuntur fundamenta huius ciuitatis sed etiam porte inquãtum per eas intramus in ecclesiam ⁊ sunt ordinate iste.xij.porte inter se:et vna est infra aliam:et ideo nemo põt peruenire ad intimã ⁊ interiorem turrim huꝰ ciuitatis nisi ordinatim trãsierit per istas.xij.portas.Prima porta est credere in vnum deum trinũ et vnum creatorem celi et terre.Secũda articulus incarnationis.Tertia articulus passionis.Quarta descensus ad inferos. Quinta articulus resurrectionis et sic vsqꝫ ad vltimum.Et ideo nemo põt transire per scđaꝫ portam nisi penetrauerit primã.qꝛ scđs articulus p̃supponit primũ.⁊ tertius scđm.⁊ sic per ordineꝫ ⁊c.Clauis aũt harũ portarũ est fides p quã aperiuntur iste porte.⁊ sic.xij.articuli nõ solumõ sunt porte huius ciuitatis sed etiã fundamenta ⁊.xij. apl'i mõtes in q̃bꝰ fundat' tota ciuitas quã dispositionem ciuitatis nõ solumõ preuidit dauid in spũ in hoc psal.sꝫ etiã Job.apoc.xxj.vbi dicit.Et muri ciuitatis hñt fundamẽta.xij. ⁊ in ipsis.xij. ⁊ noia.xij.aplorũ ⁊ agni.Ista ergo ciuitas est fortissime fundata ⁊ clausa ⁊ murata:ꝙ porte inferi nõ preualebũt aduersus eam vt ait saluator Mat. xvij.Porte eñ inferi sunt septem vitia capitalia quibus ⁊ per que est ingressus ad infernuꝫ.Nam sicut p.xij.articulos fidei ⁊ ecclesiastica sacr̃a est ingressus ad hãc ciuitatẽ.Ita p septẽ vitia capitalia est aditus ad gehẽnã.Dñs ergo diligit hãc ciuitatẽ intiũ ꝙ desponsauit eã sibi hic p grãm ⁊ in futuro p gl'iam vt ptꝫ Apo.xxj.hãc ꝓduxit ex latere suo:hãc fundauit sanguie suo.vt ptꝫ Job.xx. qñ ex latere eius exiuit sanguis ⁊ aqua.hanc fundauit supra.xij.aplos qñ dixit. q̃cunqꝫ solueritis supra terrã:erũt soluta ⁊ in celis Mat.xvij.⁊ Jo. xx.lꝫ vniuersalem iurisditionẽ cõmisit soli petro Mat.xvj.tibi dabo claues regni celorũ.Job.xxj. qñ dixit.pasce oues meas.Ex quo ptꝫ qđ due dignitates memorant' in hoc versiculo.s.fundatio ⁊ despõsatio ecclesie.Dicit ergo ꝓpheta dñs iesus xp̃s messias in lege ꝓmissus diligit portas syõ.i. ciuitatis dei:q̃ est ecclesia.vbi et vnde deus speculatur et cernitur.q.d.diligit istã ciuitateꝫ.Primo ꝓpter portas eius que sunt ecclesiastica sacr̃a et virtutes theologice q̃bus est aditus ad eã.Scđo diligit eã eo ꝙ fundamenta eius scꝫ articuli fidei sunt ⁊ fundant' in montibus sanctis qꝛ fundati sunt supra fundamenta apostolorũ ⁊ ꝓphetaruꝫ ⁊ diligit istas portas ⁊ ista fundamẽta.⁊ ciuitatẽ sup oĩa tabernacula iacob.¶ Ad cuius intellectũ est notandũ ꝙ dauid ꝓpheta in hoc loco alludit ad mysteriũ ipsius balaã quãdo benedixit tabernacula iacob.vt habetur Nume.xxiiij.qui cũ suasu ipsius balach ascendisset ad maledicendũ populo israel.Et eleuãs oculos vidisset in israel in

Margin notes: Materia huiꝰ psal. — ecclesia xp̃i.spõsa. — fundantur sic. — porte ciuitatis. — porte ecclesie sũt sacr̃a. — Nota đ balaam

tentorijs cōmorantē per tribus suas irruente in se spū dei ⁊ cogente eū dixit. Quā pulchra taber nacula tua iacob et tentoria tua israel vt valles nemorose et horti iuxta fluuios irrigui. vt taber/nacula que fixit dñs quasi cedri ꝓpe aquas fluet aqua de situla eius: et semen illius erit in aquas multas. ⁊ ifra. qui benedixerit tibi erit ipse bñdi/ctus: qui maledixerit tibi in maledictione reputa bitur. et infra. Orietē stella ex iacob ⁊c. Que quidē bñdictio si quis diligenter velit ituerí nō pōt cō uenire nisi xpo ⁊ ecclesie sue in qua bñdictione ꝓ/dixit Balaā totū ꝑncipiū ecclesie qñ ex modica debebat crescere in magnā: et sic illa tabernacu/la iacob fuerūt figura ipsius ecclesie xpi. Et ideo qñ dixit ꝙ pulchra tabernacula tua iacob et ten/toria israel nō bñdixit illa tabernacula ꝓpter se sed inquantū figurabāt ecclesiā xpi. Et ideo Ba laam ex precepto dñi in illa bñdictione predixit totū mysteriū ⁊ ꝓsperitatē ⁊ illationē ⁊ victoriā et gloriā futurā ecclesie xpi. Uñ dauid contēplās totam illam benedictionē ⁊ mysteriū prenouit in spū totum fundamētū ⁊ ꝓgressum et finem eccle sie xpi figurate per illa tabernacula. Et ideo dicit hic. diligit dñs portas syon sup oia tabernacula iacob quasi dicat ꝙ xps rex messias diliget suam ecclesiam et ciuitatem dei quaꝫ ipse debet funda re et in sponsam assumere super omnia taberna/cula iacob. i. magis ꝙ illa tabernacula materia/lia que vidit Balaam q: illa erant figura huius. Et ex cōsequenti diligit magis ecclesiam ꝙ syna gogam et figuratum ꝙ figuram. Ex supradictis verbis ptꝫ ꝙ synagoga per illa tabernacula ma/terialia intellecta a xpo erat repudiāda in aduē/tu suo. Et ecclesia erat diligenda ⁊ desponsanda q: xps nō poterat habere duas sponsas ⁊ sic ptꝫ differentia et dignitas ecclesie xpi supra synago gam et tabernacula materialia. Nam ista eccle/sia fundatur supra sanctos montes ⁊ lapides vi/uos qui sunt apostoli ⁊ prophete et doctores. Et maxime fundatꝰ supra maximā petrā qui est xps synagoga autē siue tēplum salomonis fundabatꝰ supra lapides mortuos ⁊ paruum monticulū. hoc idem est dicendū de hierl̄m terrena materiali. et hoc est dictum quo ad primā et scḋam dignitatē ipsius ecclesie xpi. ¶ Est etiā dicendū ꝙ fundamē ta ecclie que sunt articuli fidei et ecclesiastica sa/cramenta fuerunt iactata ⁊ inchoata in mōtibus sanctis materialibus. Nam in mōte caluarie vbi Abraam immolauit arietem pro ysaac vbi facta fuit sibi de christo repromissio ibidem fuit christꝰ crucifixus. Ex cuiꝰ latere orta ē ecclesia et oia sa/cramenta. Et in monte syon xpus instituit sacra/metum eucharistie vbi melchisedech obtulit pa nem et vinum ⁊ ibideꝫ apostoli receperūt spiritū euangelicū vbi dauid receperat spm̄ ꝓpheticum ⁊ condidit psal. Item tertio xps predicauit et do cuit in templo sito in monte moria vbi apparuit angelus percutiens in area orna iebuzei. Et ptꝫ qualiter ecclia fuit fundata et ichoata in his duo bus vel tribus montibus sanctis et exinde deri/uata fuit et toto orbe diffusa: ideo dicta est hie/rusalem vt dictum est psalmo. xlvij.

Articuli et sunt ecclie fū damēta.

Gloriosa dicta sunt de te ciuitas dei.

¶ Hic ponitur tertia dignitas ipsius ecclesie: ⁊ se cunda ratio quare deus tantū diligit eam: que di gnitas et ratio est q: gloriosa dicta sunt de ea in veteri testamēto et in nouo. Nam omnia que ge/sta sunt in veteri et nouo contingebant illis in fi/gura. Unde demonstrat apostolus per totam epi stolam ad hebreos quod totus discursus de crea tione mundi significat fundationem ecclesie. se/cundum omnes partes eius: similiter ecclesia fi/guratur per fabricationē arche Noe. Itē ecclia fi guratur per egressum abrae de terra sua in terrā chanaam per sacrificiuꝫ isaac. Et per iacob quā do vidit scalam et per fabricationem tabernacu li moysi et per exemplar et descriptionem eiusdē quod ostendit apostolus ad Hebre. xi. ⁊ per egres sum israel in terra promissionis ⁊ per exemplar et descriptionem quam accepit dauid a spiritu/sancto pro templo edificando Et sic de omnibus mysterijs ecclesiam figurantibus in quibus da/uid preuidit in spiritu fundatioenm ecclesie per christum et apostolos ⁊ progressuꝫ ⁊ prosperitatē ipsius. et ideo dicit hic. O ciuitas dei gloriosa et magnifica dicta sunt mihi de te ⁊ reuelata. prout intelleri Et preuidit in supradictis mysterijs de te scriptis: quia preuidit in spiritu qualiter fun/damenta tua erūt in montibus. idest in viris san ctis puta in apostolis et prophetis. Unde nota quod ecclesia christi fundatur in christo per gra/tiam: sed in prophetis et apostolis fundatur per doctrinam vt ait apostolus ad ephesios. ij. Sed in apostolis fundatur per doctrinam veritatis: ⁊ in prophetis per doctrinam figurati um et ista est vera ecclesia que incepit ab adaꝫ et processit vsqꝫ ad christum in patriarchis et prophetis fi/guratiue et prophetice: sed a christo fundata est realiter per se et per aplos suos vt dictum est.

xxiij. q. i. c. loquitur ⁊ c. ca. oibus.

Memor ero raab et babylonis scien tium me.

Ecce alienigene et tyrus et populus ethiopum hi fuerunt illic.

xciij. dis. legimus et. xxiij. q. i. loq/tur.

¶ Hic ponit quartam dignitatem ipsius ecclesie que fuit dicta ipsi dauid in spiritu que est copia ⁊ multiplicatio ciuium et latitudo spacij. ⁊ diffu/sio per totum orbem terrarum. Nam illa terra ꝓ missionis non cōtinebat nisi filios israel bm̄ car/nem. Et illa hierl̄m terrena non capiebat nisi iu deos de tribu iuda. Et illa lex non obligabat ni/si filios israel secūdum carnem: sed ista ciuitas dei fuit toto orbe diffusa et lex euāgelica fuit oi/bus nationibus mundi ꝓmulgata. Et sic ciuitas dei et ecclia christi fuit cōgregata ex oibus popu lis et nationibus et ex iudeis ⁊ gentilibus: ne est excepꝰ gētilis: nec iudeus: nec grecꝰ: nec ethiops nec scyta: q: oēs vocati sunt ad ecclesiam. Nam omnes fideles cuiuscunqꝫ nationis et conditio/nis sint xpni ⁊ legem euangelicā recipientes per/tinent ad ecclesiā ⁊ ciuitatē dei. Ideo ꝑ istas quat tuor nationes hic nominatas scꝫ per raab ⁊ ba/bylonem et alienigenas et tyrū et populū ethio/

Nota de raab meretrice et figura.

pu intelligit totuz populu gentilez: qr ad hanc ci
uitatem dei erat venturus per fidem christi. ¶ Ad
cuius intelligentia est notandu: vt legit Josue.ij.
q raab meretrix recepit exploratores quos mise-
rat iosue i domo sua: et abscodit eos et rogauit eos
vt quando ciuitas caperetur: ipsa saluaretur cum
domo sua quod ita factum est nez posuit coccinu
in fenestra in signuz. Et quando ciuitas est capta
et euersa sola raab saluata est et fuit recepta in po
pulo israel: et salomon duxit ipsaz in vxore et qua
genuit booz: per quod mysterium fuit figuratus et
significatus populus gentilis: qui relicta idola-
tria et recepturus fidem xpi erat connumerandus
et recipiendus in ecclesia. Et debebat ponere coc
cinum in signum in fenestra id est debebat ponere
crucez sanguinis christi per baptismuz in fronte
sua. Et sic ille populus per signum crucis et bap
tismu deuastatioe diaboli xpo p fide erat despon
sandus. Et sic fuit figura ipsa raab de quocunq
conuerso ad fidem relicta infidelitate. Et hoc est
qd dicit hic ppheta in psona xpi. Un aliter in adue
tu meo supple ero memor ipsius raab id est illius
mysterij significati per raab. Nam sicut populus
israel recepit ipsam raab ad fidem et cultum vni
dei propter actu quez fecit: ita ergo recipia popu
lu gentilem idolatriaz relinquetem: et sumente si-
gnum coccineu id est cruce sanguinis mei in fron
te. Et ego desponsabo ipsum populum per fidez
et erit annumeratus in ecclesia mea. Unde raab in
terpretatur superbia siue impetus et salomon in
terpretatur pacificus. Unde ibi fuit significatuz
q populus gentilis qui erat superbus debebat hu
miliari et subijci paci et virtutibus ecclesie. Et sic
per raab intelligitur quicunq infidelis factus hu
milis fidei christiane subiectus. Et per babylone
intelligitur populus confusus: et per consequens
gentilis qui erat in confusione sine lege: sed i spe-
cialiter populus babylonis qui semper fuerat ini-
micus populo dei venit ad fidem per predicatio-
nem apostolorum symonis et iude. Et ideo dicit
hic. Memor ero raab et babylonis: quia eos reci
piam ad fidem qui magis videbatur inimici po-
puli. Et non solummodo raab et babylonis ero
memor: sed omnium gentium scientium: id est co
gnoscentium me per fidem: et confitentiu me mes
siam et saluatorem. Nota q in hebreo dicitur. me
mor ero raab quod interpretatur egyptus. Et sic
per raab intelligit egyptus. Et ideo nominatur
hic babylon et egyptus: quia semper fuerunt con
tra populum dei. Sed in aduentu de primis vene
runt simul cu ethiopibus vt supra patuit psalmo
sexagesimo septimo venient legati ex egypto, ethio
pia preueniet manus eius deo. Et ideo littera hie
ronymi habet. Ego recordabor superbie. i. egyp
ti magne et superbe. Et ideo sequitur non solum
modo recipiam supradictos ad fidem in hac mea ci
uitate: sed etiam omnes hi scilicet alienigene qui
non sunt de israel secundum carnem: sicut est ty-
rus: que est inter prouinciam fenicis: et populus
ethiopum habitans inter tropicos solis ad meri
diem quem beatus Mattheus conuertit: omnes
enim isti fuerunt illic id est erunt in hac ciuitate
syon. Nominantur ergo hic quattuor, vel quinq
populi: per quos intelligitur tota gentilitas que
erat ventura ad hanc ciuitatem p fidem qua xpo
debebat sibi desposare. Et per hoc patet quarta
dignitas huius magne ciuitatis que est magni-
tudo ambitus et copia ciuium. Alia autem litte-
ra habet. memor ero raab et babylonis scientibus
me tunc debet sic exponi. Ego memorabor: id est
committam raab et babylonis apostolis scienti-
bus me vt vocent eos ad fidem post resurrectio-
nem meaz sicut dicimus quandoq memoror tibi
factum meum id est committo tibi factum meuz.

Nunquid syon dicet homo et homo natus est in ea: et ipse fundauit eam altissimus.

De summa tri. et fide cath. c. f. no. icarnatio dignitas mirabilissima.

¶ Hic ponitur quinta dignitas ecclesie quod est
mysterium incarnationis factum in hac ciuitate
dei quod est incomprehensibile et mirabile dictum
in se et ratione circunstantiarum nam in ea qua-
tuor mirabilia narrantur. Primum est quod deus
sit factus homo. Secundum q deus factus homo
sit natus in hac ciuitate syon. Tertium q ipse de-
us altissimus factus homo fundauerat istam ci-
uitatem in qua natus est. Nam ista videntur con
tradici. id est q iste fundauerit ipsam ciuitatem et
sit natus in ea. Quartum mirabile est q aliquis
homo posset persuadere alteri homini vt crederet
ista tria mirabilia supradicta. Et hec quatuor mi
rabilia facta in ciuitate preponit hic propheta
sub interrogatione admiratiua dices. Nunquid
syon dicet homo. id est aliquis homo dicet et per
suadebit ipsi syon et ipsi hierusalem: scilicet toti
ecclesie et ciuitati dei toto orbe diffuse. quod cre-
dat q deus factus est homo et q ipse factus ho-
mo sit natus in ea: et q ipsemet altissimus natus
fundauit eam. Quasi dicat. Hoc est mirabile di-
ctum et difficile ad credendum. quia videtur im-
possibile. ¶ Unde nota q quasi hoc idem adducit
Augustinus vigesimosecundo de ciuitate dei ca-
pitulo quarto: ad probandum mysterium incar-
nationis contra paganos. Unde dicit quod ante
aduentum christi tria videbantur impossibilia
apud Aristotelem: et omnes philosophos. Pri-
mum impossibile erat apud eos quod deus pos-
set fieri homo. Secundum quod mundus et maxi
me philosophi et sapientes hoc crederent scilicet
deum posse fieri hominem. Tertio videbatur eis
magis impossibile scilicet q homines simplices
et plebei possent persuadere philosophis et cete
ris, vt hoc mysterium incarnationis crederet. Tuc
arguit Augustinus ista tria videbantur philoso-
phis impossibilia sed duo vltima sunt facta pos-
sibilia et iam inesse: scz qr iam totus mundus hoc
credit pro maiori parte: quia iam credit deum fa
ctum esse hominem. et etiam tertium factu est pos-
sibile qr. xij. apostoli et ceteri discipuli qui erat sim
plices et plebei hoc persuaserunt philosophis et
totus mundus hoc credidit per eos ergo sequitur
q primu est possibile. s. q deus sit factus homo et
incarnatus: na philosophi ista imo magis repu-

tabant impossibile secundum ⁊ tertium ꝙ primū ¶ Unde est aduertendum ꝙ licet ista videbantur difficilia ad credendum: tamē habito mysterio et modo incarnationis efficiūtur credibilia. Nā verbū diuinū ꝟtute spiritussancti formauit illum hominem ex puris sanguinibus virginis ⁊ formādo animam: ⁊ animando assumpsit illam humanitatem in vnitate persone: et assumpsit essentiā et humanitatem non assumendo esse personale: immo suppositauit illū hominem assumptū per suā propriā personalitatē. Et sic fuerunt due nature in vna psona. Et sic ille homo deus natus est ꝛpaliter ex virgine ex opere spiritussancti qui formauit ex sanguinibus puris virginis illud corpus. Et tota trinitas creauit animā in eodē instanti. Et sic verus deus et homo perfectus est quo ad naturā ⁊ natus est in ecclesia. q: in eodē instāti quo fuit conceptus ⁊ incarnatus fuit caput ecclesie. ⁊ Maria verum mēbrū ecclie ergo tunc iam fundauit ecclesiam: et anteꝙ nasceretur iam fecerat Johannem baptistam membrum ecclesie ⁊ zachariā ⁊ Helisabet: ergo iam natus est in ecclesia: quam ipsemet fundauit in sua incarnatione ⁊ cōceptiōe: et postea in ea predicauit et passus est mortuus et resurrexit ergo ista stant simul. scilicet ꝙ deus sit factꝰ homo ⁊ simul fundauit ecclesiam et postea sit natus in ea. Nam sua conceptio et incarnatio fuit fundatio ecclesie et cetera. Et fuit postea possibile ꝙ homines rustici et simplices hoc mysterium philosophis et mundo predicarent vt eos cōuerterent q: non in virtute ꝓpria nec in sapientia humana hoc fecerūt nec potuissent facere: sed hoc fecerūt in virtute spūssancti quem in die pentecostes receperunt: qui loquebatur in eis: cuius virtꝰ excupat oēm sensum et captiuat oēm intellectum. Et sic totum redditur possibile. Et ideo sequitur.

Dn̄s narrabit in scripturis populorum ⁊ principū hoꝝ qui fuerūt in ea.

¶ Non mireris ꝙ hoc sit possibile. scꝫ ꝙ aliquis homo hoc potuerit persuadere mūdo scꝫ ꝙ deus sit factus homo et ꝙ sit natus in ea ecclesia quam ipse fundauit. Nam non erant ipsi apostoli qui loquebantur. Nam dominus narrauit in scripturis et euangelijs et epistolis populorum scilicet apostolorum qui erant populares et simplices et imperiti et principuꝫ horum qui fuerunt in ea id est in scripturis principum horū qui fuerūt in ea. Nā apostoli q̇ ante fuerūt populares ⁊ rustici postea fuerunt principes in ecclesia. Et isti scripserunt euangelia et epistolas canonicas et actus apostolorum et apocalipsim in quibus narrauerunt totum mysterium incarnationis: et passionis: et conuersionis: et predicationis: et miraculorum: ⁊ mortis: et resurrectionis: et ascensionis christi. Et predicauerunt toti mundo et conuerterunt infideles ad ecclesiam. Et multiplicata et dilatata est magna ciuitas syon. Etiam potest legi aliter licet sub eadeꝫ sententia sit nunquid altissimus factus homo dicet. id est loquetur et predicabit ipsi syon scilicet ecclesie. Et ipse homo natus est in ea et ipse altissimus fundauit eam. Quasi dicat. hoc est difficile credere. Et ideo subdit ad soluendam admirationem ꝙ dominus hoc narrauit in scripturis populorum: idest ꝙ euangeliste et apostoli inspirati ista misteria narrauerunt in scripturis euāgeliorum et epistolarum. Nam illa euāgelia sunt scripture populorum inquantum populi euangelio crediderunt: et sunt scripture principum horū populorum qui sunt apostoli inquantum euangelia scripserunt et predicauerunt. Nam ibi traditur mysterium incarnationis: sic quomodo missus angelus Gabriel a deo ad virginē Mariam ⁊c. Et traditur ibi modus natiuitatis et adorationis et conuersationis vite et mortis et passionis et resurrectionis et ascensionis et spiritussancti missionis et progressus ecclesie in actiōibus apostolorum. ¶ Est etiam aduertendū ꝙ per ly apostolorum possumus intelligere doctores ecclesie qui post apostolos scripserunt. quasi dicat: ꝙ licꝫ hoc mysterium incarnationis sit difficile ad dicēdum et persuadendū: tamen ipsum sine dubio est verum. Nam dominus deus narrauit hoc mysterium incarnationis. Primo prophetice in scripturis populorū: scilicet prophetarum ⁊ patriarcharum. Secundo in scripturis principum horū populorum: scilicet apostolorū qui fuerunt principes terre. et etiam dominus narrauit hoc mysterium in scripturis populorū. s. doctorū: ⁊ ī scripturis principum horum: scꝫ apostolorū qui fuerunt principes horum doctorū: qui omnes tam populi ꝙ principes eorum fuerūt ciues in hac ciuitate licet apostoli fuerint principaliores. Item etiam per ly populorum intelligūtur omnes simplices fideles vtriusqꝫ testa. ⁊ per principes horum populorum intelliguntur omnes patriarche ⁊ prophete ⁊ apostoli et euangeliste et doctores no. te. Nam vna et eadem est scriptura populorū fidelium et principū eorū: sed ista dr̄ scriptura pplorū inquantū est eis predicata: sed dicitur principum inquantū ab eis est populo scripta ⁊ predicata ⁊ declarata. Et per ly principū horum possunt intelligi apostoli et euangeliste qui fuerunt principes doctorum totius ecclesie. Nam doctores populares sunt respectu apostolorū et euāgelistarū Nam isti conati sunt intelligere ⁊ glosare ⁊ declarare dictū apostolorū ⁊ euāgelistarū et declarare mysterium increationis ⁊ passionis ⁊c. Ideo dicit propheta. dominus narrauit hec mysteria supradicta in scripturis populorū. s. doctorū ecclesie. s. Augustini: Hieronymi: Ambrosij: et Gregorij. Et in scripturis principū hoꝝ qui fuerunt apostoli et euangeliste: quorum scripturis est credendum. Ideo qui ista non intelligit mysteria recurrat ad scripturas: et in eis inueniet veritatē. Et sic soluitur omne dubium ⁊ omnis cōtradictio. Ex his pꝫ ꝙ dignitas ecclesie nō solum apparet ex mirabili mysterio incarnatiōis ⁊ passionis ⁊ resurrectionis: sed etiam ex mirabili confirmatiōe ⁊ scriptura et p̄dicatiōe apostolorū ⁊ euāgelij ꝓmulgatione ⁊ sacrorū doctoruꝫ scriptura ⁊ declaratiōe. Et ideo ecclia est tanto affectu xp̄o dilecta. Et sic pꝫ sexta dignitas huius magne ciuitatis syon: q: in ea erat ꝓmulgāda lex euāgelica que est mani

Quod deus hoc mysteriū incarnationis narrauit.

Dignitas ecclesie pꝫ

festatio oim mysterioꝝ que erant clausa ꝛ obum/
brata in lege veteri. Et hoc erat manifestandum
per xp̄m ꝛ aplos ꝛ euangelistas qui fuerūt princi
pes eccłie: in quo euāgelio cōtinent mysteria in/
carnationis ꝛ passionis christi: que quidē myste/
ria postea fuerūt magis dilucidata per doctores
in glosis suis. Et sic qđ fuit per patriarchas signi
ficatū et prophetas: obscure prophetizatum fuit
postea per xp̄m etiam per apostolos in hac ciui/
tate manifeste narratum et annunciatum ꝛ ꝑ do/
ctores declaratum.

xxiij.q.i.c.audiuimus. **Sicut letātiū oim habitatio ē in te.**

¶ Hic ponit septimā dignitatē ecclesie rōne finis
que est summa leticia et felicitas in patria. Ad cu
ius euidentiam est aduertendū sicut dictum est in
principio: ꝙ ecclesia militās ꝛ superna triūphās
est vna: sed se hñt sicut via ꝛ terminus siue patria.
sic mare ꝛ portus sicut ꝛ ea que sunt ad finē. Nam
sicut triumphus nō pōt adipisci: ni precesserit pu
gna ꝛ victoria ꝛ portus nisi precesserit nauigatio
nec terminus nisi decursa fuerit. Ita patria para
disi via: nec illa triumphans ecclesia pōt attingi
nisi quis peregrinatus fuerit per istā cum ista sit
finis itineris huius: ꝛ per consequens continuat
tanꝙ finis. Et sic dr̄ illa ecclesia finis pugne ꝛ mi
litie et nauigationis et laboris et tristicie. Et iđ
adepto fine omnia ista cessant: et manet quies et
gaudiuz et leticia. Et sic est perpetua felicitas in
Quies ꝛ felicitas i ecclīa. ea absq; altera admixtiōe. Et hoc propter tria.
Primo ratione subiecti siue potentie. Secūdo ra
tione obiecti. Tertio ratione vnionis potētie ad
obiectum. Primo ratione subiecti siue potentie:
nam ratio quare hic non potest esse vera felicitas
nec perpetua leticia est ratione corporis subditi
miserie infirmitati corruptioni et passionibus. s.
timori: auaricie: tristicie: zelo: inuidie: indignatio
ni: spei: desperationi: ire. Et sic de ceteris natura/
libus passionibus: que non sinunt hominem esse
felicem: sed per mortem aīa expoliatur ab omni/
bus his passionibus: et per resurrectionem recu/
perabit corpus incorruptibile et gloriosum cum
omnibus dotibus glorie ꝛc. Igitur non poterit
esse infelix ratione corporis et potentie siue subie
cti. sed felix. Secundo inerit felicitas ratione ob/
iecti: q2 ibi nulla erit miseria proximorum nec sen
sus aut potentie nostre poterūt percipere aliquā
miseriam cum nulla sit in alijs: q2 hic lz quis non
habeat miseriam: tamen tristatur dum videt eam
in proximo: sed ibi nulla erit miseria: nec in se: nec
in proximo ergo non poterit esse tristicia: sed q2
vnusquisq; beatus videbit et possidebit deum in
quo sunt omnia bona: et nullum malum: et in eo
fructur. Ergo in ipso felicitabitur: sed q2 deus in/
tantum vnietur ꝛ vnit vnicuiq; beato vnidōe inse/
parabiliq; quasi immutabitur in deuz. Et magis
erit in deo vnusquisq; beatus quā in seipso: quia
amor transmutat amantē in amatū et aīa magis
est vbi amat quā vbi informat Et sic eius felici/
tas erit copiosa et secura: ꝛ sufficiēs satiās appe/
titum: et perpetua. Et totum hoc ꝛ oēs has tres
rōnes tāgit aplūs. i. ad Coꝝ. xv. cū dicit ꝙ corpus
hoc induet incorruptionē et mortale hoc induet
immortalitatē. Tūc deus erit oia in oībus: super
quod dicit Aug. in de spū ꝛ aīa. c. viij. cū corpora/
le hoc induet incorporalitatem: ꝛ mortale hoc in
duet immortalitatē: tūc mente et corpore spūales
effecti ꝑm modū nostrū per mentis illuminatio/
nem oia sciemus ꝛ corporis incorruptibilis leui/
tate vbiq; esse poterimus volabimus mēte per cō
templationē: volabimus corpore per incorpora/
litatē: discernem9 mēte: discernemus corpore: cū
sensus nostri vertentur in rōnem: ꝛ ratio in intelle
ctum: et intellectus in intelligentiā: et intelligen/
tia mutabitur in deū. Ex quo pz ꝙ ibi non pote
rit esse nisi perpetua felicitas vnde. xxij. de ciuita
te dei. c. vlti. dicit. quanta erit felicitas illius eter
ne ciuitatis. ibi nullum malū: nullum latebit bo/
num: vocabitur dei filius in secula seculoꝝ. Sed
q2 felicitas nil aliud est nisi perpetua leticia. Fe/
lix eñi dr̄ quasi ferens leticiā. Iđ dauid hoc preui Quid sit felicitas
dens in spiritu dicit. Sicut letantiū oim habita/
tio est in te. i. gloriosa dicta ciuitas. ciuitas bene
munita gloriosa dicta sunt ꝛ bñmerito ciues tui
sunt felices. Nā habitatio tua est sicut habitatio
et societas et congregatio oim letantiū: ꝛ dicit si/
cut oīm: nā licet hic sit qñq; aliqua leticia in aliq̄
ciuitate: tñ non oēs letant: q2 aliquis coꝝ patitur
tristiciam: vnde raro est in hoc mundo ꝙ aliquis
celebret nuptias quin alter celebret funeralia.
Et non solūmodo accidit in eadē ciuitate: sed ēt
in eadē domo. nā si aliquis letat: alter tristat: sed
q2 in illa gloriosa ciuitate nullū pōt esse malū: et
nullū latet bonū: ergo nullus pōt tristari ergo est
habitatio oim letantiū: et non quorūdam tñ: sed
oim. Et in hoc differt illa leticia ab ista: q2 est oiz
et semꝑ: ꝛ perfecta: ꝛ sufficiens leticia cum sit sta/
tus oīm bonorū aggregatione perfectus. A Ex
supradictis patēt. vij. dignitates ꝛ perfectiones
huius ciuitatis et ecclesie xp̄i: quaꝝ prima est qđ Eccłie dignitates. vij.
non est fundata super lapides mortuos: sed suꝑ
montes ꝛ viros viuos ꝛ sanctos. Secunda ꝙ mes
sias diligit istam ciuitatem magis quā veterē sy/
nagogam. Et hanc sibi dispensauit. Tertia quod
oēs patriarche ꝛ prophete dixerunt multa glorio
sa de ista ciuitate. Quarta qđ hec ciuitas recepit
in se oēs nationes mūdi. Quinta qđ fundator hu
ius ciuitatis qui est deus altissimus natus est in
ea ꝛ per consequens est filius eius. Sexta quod in
hac ciuitate pronunciatum est euangelium ꝑ ho/
mines simplices: per quos totus mundus credi/
dit. Septima qđ finis huius ciuitatis est summa
felicitas ꝛ habitatio omnium letantium sine tri/
sticia in gloria celesti ꝛ per consequens ista ciui/
tas est via et ordinatur ad illā. Ex omnibus istis
sequitur quod hec gloriosa ciuitas de qua loquit
hic propheta dauid est tota ecclesia dei toto or/
be diffusa: quā xp̄s edificauit ꝛ fundauit in aduen
tu suo super. xij. fundamēta articuloꝝ fidei ꝛ suꝑ.
xij. montes sanctos scz apostolos: cui ciuitati cō
ueniunt omnes dignitates ꝛ cōditiones supradi
cte: que omnes in ea fuerunt complete. ¶ Secun/
do sequitur esse vanam et fictam spem iudeorum Vana spes iudeorum.
modernoꝝ qui expectant ꝓphetiā huius psalmi

implendam per futurum messiam: quem falso expectāt: que spes et persuasio multipliciter est falsa. Primo quia messias conditor huius ciuitatis erat venturus ad scdm templum vt patet per aggeum et malachiam et zachariam quibus de⁹ promisit mittere messiam in illud templum: sed illud templum fuit destructum per Titum et Vespasianum xlij. anno post ascensionem christi: ergo seq̄tur quod iam venerat messias vt latius alibi declaratur. Secundo est falsa talis spes. nam post destructionem secundi illius templi non expectatur aliud templum reedificari: vt ptz Daniel ix. c. vbi dicit ꝙ post ebdomadas. lx. duas ab edificatione secundi templi occidetur xps: et nō erit eius populus qui eum negaturus est: et ciuitatem et sanctuarium dissipabit populus cum duce venturo: et finis eius vastitas et vsque ad consummationem et finem perseuerabit statuta desolatio ⁊c. Item per aggeum dicitur in secūdo capitulo: maior gloria erit huic domui nouissime quam prime et per cōsequens si illa domus fuit nouissima non et expectatur alia in hierusalem. Ex supradictis patet quod post illam destructionem que facta est per romanos post illas septuaginta duas ebdomadas et post mortem christi nō debet amplius aliud templum in eodem loco edificari nec etiam alia ciuitas eiusdem cultus: immo debet perseuerare statuta desolatio vsq̄ ad consummationem et finem mundi: hoc idem patet per hieremiam in septimo capitulo: vbi deus vocat mendaces et deceptores iudeos modernos qui expectant tertium templum edificari post illud secundum destructum et persuadent simplicibus iudeis tertiū templum expectandum et edificandum. vnde dicit per os Hieremie. Nolite confidere in verbis mendacij dicentes. templum domini templū domini templum domini est: hoc innuit deus quod bene fuit templum domini primum edificatum p̄ Salomonem et templum domini secundum reedificatum per zorobabel et aggeum et zachariam et malachiam: sed nunq̄ erit templum domini tertium quale ipsi expectant quia nunq̄ tertio reedificabitur: hoc idem patet superius psalmo. lxxvij. vbi dicitur destrues illos et non reedificabis eos. Ex supradictis et multis alijs patet spem et persuasionem eorum esse falsam. Tertio patet falsitas eorum: nam ciuitas terrena quam expectant per falsum messiam in monte syon esse construendam non posset esse talis nec habere has septem conditiones quas propheta dauid hic describit vt patet per singula: nam cum talis ciuitas sit in arcto loco sita nō posset capere omnes populos ethiopum et scytarum et babyloniorum et oīum nationū et linguarum: nec pōt esse habitatio oīm letantium ⁊c. sed hec questio alibi determinabitur.

Arg. ex. q. iij. ca. ad mensam. in glos.

Domine deus salutis mee: in die clamaui et nocte coram te.

Intret in cōspectu tuo oratio mea: inclina aurem tuam ad precem meam.

Quia repleta ē malis aīa mea et vita mea in inferno appropinquauit. xij. q. j. obiectas

¶ Titulus canticum psalmi filijs chore. Ad victoriam siue in finem super malaach ad respondendum eruditio siue intellectus Heman hezerayte. Et hoc titulo habetur quod iste psalmus continet maximum mysterium eo quod cum magna solennitate et cerimonia cantabatur. vnde dauid rex et propheta qui fecit hunc psalmum iuxta reuelationem sibi factam dedit ipsum cātandum choro filiorum chore. vnde Heman qui erat cantor et princeps illius chori incipiebat versum et totus chorus filiorum chore respondebat et repetebat versum sicut mos est in ecclesia quando dicuntur letanie sanctorum. Et iste psalmus simul cantabatur cum instrumento musico: quod dicebatur malaach et cantabatur cum toto conatu vocum vsq̄ in finem et vltimum punctum. A Unde hic clare ostenditur quod filij chore erant cantores. Ex quibus verbis patet contradictio eorum qui negabant filios chore fuisse cantores. Nam manifestum est quod Heman princeps vnius chori cum toto choro suo erat de filijs chore: vt patet primo Paralipomenon. sexto capitulo vbi Esdras describendo dispositionem cantorum dicit quod dauid constituit tres principales cantores scilicet Heman: Asaph: et Ethan. Et demonstrat ibi quod Heman descendit de zachan per chore et Asaph per Gerson descendit de Leui et Ethan per Merari. Et sic Hemā erat zachaita et Asaph Gersonita et Ethan merarita: sed vt esset distinctio inter sacerdotes et chorum Heman omnes de choro Heman dicti sunt filij chore: siue chorite: sacerdotes autem dicti sunt aaronite: eo quod inter aaron et chore erat altercatio de sacerdotio et sic quando in titulis nominantur filij chore intelligitur Heman cum fratribus suis cantoribus: sed quia de filijs chore non solum fuerunt cantores: sed etiam ianitores: vt patet primo paralipomenon vigesimoquinto. Ideo communiter quādo memorātur filij chore in titulis intelliguntur cantores: et quando nominantur chorite intelliguntur ianitores: et in hoc decipiuntur illi qui dicebant quod filij chore non erant cantores sed ianitores: nam manifeste patet in supra allegato textu quod quidam ex eis fuerunt cantores: et quidam ianitores. ¶ Sed est aduertendum quod inter ceteros cantores Heman: et Ethan fuerunt prudentiores in studio et intelligentia sacre scripture: et ideo in commendationem eorum dicitur tertio Regum quarto capitulo quod Salomon fuit sapientior Ethan et Heman. No. d re pli cātoribus.

Ex hoc dicitur quod isti fuerunt magistri Salomonis qui declarabant ipsi Salomoni intelligentiam psalmorum ipsius Dauid et totius sacre scripture: sed postea Salomon superauit omnes in scientia et sapientia. et ideo legitur primo Paralipomenon vigesimoquinto quod isti cantores et maxime filij Hemā erāt videtes. i. prophete regis: eo q̄ declarabant regi Salomo-

ni sacram scripturã: et maxime intelligentiã psal/
morum: et nõ solũmodo salomoni: sed etiam toti
populo interpretabant et declarabãt intelligẽ/
tiam psalmorũ prout in illo statu poterãt attin/
gere. Et ideo dicebãtur prophete non q ipsi con/
didissent psalmos: sed quia declarabant populo
sicut modo faciunt nostri predicatores. Et sic in il
lo tempore tam cantores q predicatores et reci/
tatores prophetiarum dicebãtur prophete et pro
phetare. et ita dicitur in preallegato.c. q asaph et
hemã et yditum prophetabãt in cytharis: et psalte
rijs. et etiam de saule d: q prophetabat inter pro
phetas: et etiam cantores vocat prophetas apo/
stolos .j. ad corint. xiiij. c. Ex supradictis patet q
filij chore in titulis psalmorum non memorantur
vt conditores psalmorum: sed vt cãtores vt dictũ
est psal. xlj. talis enim spiritus prophetie soli da/
uid datus est vt ibi dictum est. Ex quo patet q da
uid fecit istum psalmum et dedit ipsum cãtandum
filijs chore in quo hemã princeps incipiebat ver
sum et ceteri filiorum chore respondebant: et canta
bant ipsum cũ instrumẽto musico dicto malaach
quod significat infirmitates siue chorum. Et ideo
q loquitur hic de afflictiõe et infirmitate xpi pre/
cepit dauid vt cantaretur cũ tali instrumẽto. ¶ Sz
de materia hu9 psal. est altercatio apud iudeos
modernos. nam quidam dicũt q propheta loqui
tur hic de afflictionibus et passionibus: quas pas
sus et passurus erat ille populus vsq ad captiui/
tatẽ babylonicam. Alij autẽ dicunt q loquitur de
afflictionibus quas iudei patiuntur in captiuita
te i qua mõ sunt de qua expectãt liberari p falsũ
messiã futurũ. Sz hoc est manifeste falsũ. Nã lr̃a
hu9 psalmi nõ põt cõpetere illi populo maxime
illud quod scribitur factus sũ sicut homo sine ad
iutorio inter mortuos liber. Nã iste populus non
solũmõ fuit nõ liber a pctõ: immo peior oibus in
fidelib9 q semp regnauit in eo idolatria. Et nũc
in eo regnat omne mẽdacium. fraus: dolus: vsura:
et rapina: et oĩa genera vitiorũ. Et sic in expositione
huius psalmi nõ solummodo contradicunt litte/
re: sed etiã de verbo in verbũ cõtradicũt sibijpsis
Et ideo est dicẽdum q dauid in persecutionibus
suis preuidens mysterium passionis christi et mor
tem et sepulturam et resurrectionẽ et maxime quo
modo erat affligendus a suis. Fecit plures psal/
mos inter quos precipue fecit istum in quo chri/
stus inquantum homo et in forma serui conque/
ritur apud patrem de infirmitatibus quas pas/
sus est. Et ideo cantabatur cum illo instrumento
dicto malaach. quod significabat infirmitates et
dolores et passiones quas deflet propheta in per
sona christi in hoc psalmo. in quo duo facit. Nã
primo xps deflet apud patrẽ infirmitates et passio/
nes suas et persecutiões. Scdo petit liberari p re
surrectionẽ ibi clamaui. ¶ Quantum ad primum
dicit christ9. O domine pater qui es deus per essen
tiam et deus salutis mee: quia quicquid habeo in
forma dei habeo a te per eternam generationem
Et quicquid habeo i forma serui a te habeo per
spiritualem vnionem et gratiam. Ego clamaui in
die: idest per totum tempus mee predicatiõis vo

Materia hu9 psalmi.

Xps deflet apd patrem passiões suas.

cando populum ad fidem clamaui in nocte: scili/
cet tempore passionis et persecutionis: scilicet in
horto et quando tenorauit: puta pro mẽbris meis
et pro mea resurrectiõe et clamaui in cruce pctõs
redemptionẽ eorum: intret ergo oratio mea in cõ
spectu tuo: idest accipe mortem meã et passionem
in precium pro redemptione membrorum meorũ
inclina aurem tuam ad precem meam. acceptan/
do eam simul cum passione et exponit quid offert
pro nostra redemptione dicens: quia repleta est
anima mea malis: scilicet laborib9 et opprobrijs
et conuitijs et persecutiõibus et flagellis et dolo/
ribus est repleta vsq ad mortẽ inclusiue: intantũ
q aia appropinquauit vsq ad infernũ: et dicit ap
propinquauit: q ibi nõ mãsit nec fuit tanq re9 et pu
nitus: sed tanq victor et iudex et triũphator ad re/
petendã predam. Et non solũ passus sum dolo/
res flagella et opprobria &c. sed qui ad estimatio/
nem hoim qui putabãt me ex necessitate mortuũ
ex pctõ et impotẽtia: et putabãt q sicut ceteri tanq
condẽnatus et subiectus et obnoxius peccato pri
mi parẽtis descendi in infernum: cum ergo solus
sim liber inter omnes mortuos et peccatores. Di
cit ergo.

Job. xix mat. xxvij. mar. xv. Lu. xxv.

Estimatus sum cum descendẽtibus in lacum: factus sũ sicut homo sine adiutorio inter mortuos liber. Sicut vulnerati dormiẽtes in sepulchris quorũ nõ est memor amplius: et ipsi de manu tua repulsi sunt. Posuerunt me in lacu inferiori: in tenebrosis et vmbra mortis.

Mar. xv Mat. xxvj. Luc. xxij

¶ Estimatus sum a iudeis cum oibus hominib9
descendentibus in lacum inferni: et q essem pec/
cator et in nũero aliorũ hominũ. Et ego qui sum
liber a peccato inter oẽs mortuos: ac si essem pec
cator: factus sum derelictus in triduo sine adiuto/
rio in ptãte iudeorũ. A ¶ Fuit pfecto xps ex de
bito et ex natura solus liber a pctõ: q nõ ex opere
adam: nec per naturalẽ generationẽ natus est nec
conceptus. Et ideo si virgo maria fuit libera ab
omni pctõ: hoc non fuit de debito: sed ex grã qua
fuit preuenta in sua creatione aie &c. q simul fuit
creata et sanctificata in corpe et anima. Et etiam
fui existimatus a iudeis sicut existimãtur: et cẽsent
hoies vulnerati vulnere corporali et spirituali dor
mientes mortui iacẽtes in sepulchris quorũ tu nõ
es memor amplius vt eos suscites: ita putabant
q tu oblitus eras mei et nunq me suscitares ad vi
tam gloriosam et putabãt q eram sicut ipsi pctõ/
res q de manu tua et auxilio repulsi sunt. Ista ergo
putabant iudei qd tu repulisses me ab auxilio et
amore et gratia et q totaliter oblit9 es mei. Et sic
posuerunt me in lacu inferiori: idest in sepulchro
quod erat excisum ex petra subtus terram et in lo/
cis tenebrosis et vmbra mortis. Nam sepulchra
sunt obscura sub9 terrã et portãt horrorẽ et quã/
dam vmbrã et feritatẽ mortis: quia pauci intrare

xps liber a pctõ.

nudēt ad sepulchra ꝓpter horrorē et terrorē mortis.q.d.ꝙ mors ⁊ sepultura nō datur homini nisi in penā peccati ipsius ade: ſ ego ſm naturā erā liber ⁊ imunis ab omi morte ⁊ peccato solus inter oēs peccatores: quia nō obligatus erā pctō ade: nec poterā peccare:quia nō traxi fomitē in carne nec poterā deuiare a regula veritatis:nec destitui a gratia in qua eram ɔfirmatus. Etiā inquantū homo nec poterā deuiare a veritate verbi cui personaliter erā vnitus. Et tamē punitus sum pena pctōris que est mors ⁊ sepultura ſm sententiā datam in adā: scʒ morte morieris ⁊c.q.d.nō obligabar ad mortē:⁊ punit' sum pena mortis.

Job. xix Matt. xxvij. Jo. xviij Marci. xiiij.

Super me ɔfirmatus est furor tuus ⁊ oēs fluctus tuos induxisti sup me. Longe fecisti notos meos a me: posuerunt me abominationem sibi. Traditus sum et nō egrediebar: oculi mei languerūt pre inopia.

¶ Notandum qḋ sicut pluries dictū est psalmo. lxxiiij. ex transgressione precepti adam incurrit indignationem et iram dei et maledictionem ⁊ sententiam mortis vtriusqȝ:sed quia ipse nō potuit satisfacere pro se et suis.ideo christus factus est caput nostrum et voluit portare penam omnium nostrum.vt liberaret nos a maledictione et sententia mortis eterne:et recuperaret nobis vitam noluit ergo trahere peccatum.sed vestigium ⁊ penam peccati vt dictū est psalmo.xxxiiij.que quidē pena peccati dr furor dei et fluctus sententie dei que fuit passio xp̄i ⁊ flagella et persecutio ⁊ dolores et opprobria et mors. Ita ergo ista q̄ adam ⁊ sua posteritas ex ira et snīa debebat portare in penā peccati. Hec eadē voluit xp̄s ꝑ nobis pferre. Dicit ergo xp̄s o pater. Furor tuus.i.snīe tue date in adam cōfirmatus est super me.i.induct' est sup me:⁊ oēs fluctus.i.ꝑsecutiones tuas induxisti super me.i.oēs afflictiones et persecutiones et dolores quos adam et genus humanū debuit pati ex furore et snīa tua:tu ꝑmisisti induci ⁊ cuenire sup me. Vñ nō solū passus sū dolores ⁊ flagella et ꝑsecutiones:sed etiā sum destitutus ⁊ derelictus a meis amicis et discipulis.quia relicto me omnes fugerunt in captione mea.et populus iudeorum qui erant noti mei et contribules quibus tot beneficia contuleram qui me defendere debebant. Ipsi me posuerunt abominationem sibi alloquendo de me per ciuitatem ⁊ vicos ⁊ plateas ⁊ tabernas vocando cantorē ⁊ maleficum ⁊c. Traditus sum a iuda traditore in manus iudeorum ⁊ ligatus et percussus et ante annam et cayphbam opprobrijs et conuicijs affectus et illusus et in maxilla percussus.⁊ postea ante pylatū examinatus et flagellatus.et tamen in omnibus his non egrediebar vltra limites rationis:sed cū patientia in omnibus respondi ⁊ absqȝ propulsatione iniurie patienter tuli in corde meo ⁊ carne intantum ꝙ oculi mei languerunt flendo pre inopia ⁊ sine auxilio. Naʒ absqȝ misericordia tractatus fui ab eis ⁊ absqȝ pietate.

Clamaui ad te domine: tota die expādi ad te manus meas. Jo. xviij mar. xiiij.

Nūquid mortuis facies mirabilia: aut medici suscitabūt ⁊ ɔfitebūt' tibi de pe. d. i. ca. porro.

Nunquid narrabit aliquis in sepulchro misericordiam tuam: et veritatem tuam in perditione. lxxxvi. d. cū multa. in glo.

Nunquid cognoscentur in tenebris mirabilia tua: et iustitia tua in terra obliuionis. de pe. d. ij. inter hec.

¶ Narrata sua afflictione hic ponit petitionē suā quā fecit patri in cruce et in sepulchro petēs resurrectionem suam a mortuis et potius petens redemptionem et resurrectionē suam a morte perpetua et a peccato. Dicit ergo.oculi mei languerunt pre inopia:quia clamaui ad te domie in horto deprecando pro membris. Et tota die expandi ad te manus meas in cruce brachijs apertis et eleuatis manibus in cruce rogando pro redemptione generis humani petendo resurrectionem non solūm pro me de qua iam eram certus:ſ pro resurrectione generis humani a morte perpetua. Et dicebam tibi:nunquid mortuis facies mirabilia. L ¶ Unde est aduertendum ꝙ sicut dictum est psalmo.lxxiiij ꝙ maius miraculū fuit ⁊ est suscitare et iustificare impium a morte peccati:quā creare celum et terram propter rationes ibi assignatas:quia oportet ꝙ ibi primo destruatr̄ peccatum et remoueatur obex et mutetr̄ voluntas ꝙ deponat de suo scʒ sanguie ⁊c. Et creet etiā gratiam nouam:et hoc est maximū miraculum. Nam paulus qui erat inimicus christi:suscitatus est ab illa iniquitate:⁊ mutat' est in virum alterum: factus est defensor fidei et pro christo passus est famem ⁊ carceres ⁊ persecutiōes ⁊ labores ⁊ mortē:⁊ reges gentiū qui ꝓpter idola persequebantur christianos suscitati ad fidē ꝓpter xp̄m dimiserūt idola:et oēs martyres fuerūt de populo gentili:⁊ doctores ecclesie. Dicit ergo christus patri in sua deprecatione. O pater:nunquid mortuis facies mirabilia.q.d.ꝙ maiora miracula facies in cōuersis ad fidē:et per eos conuertēdo alios q̄ creare celum et terram.q.d.non derelinquas eos mortuos qꝛ si manerent in suo peccato et morte nullū horū miraculorū sequetur. Rogo te ergo per hanc passionē quā passus sum manibus expassis in cruce per mortē ⁊ sepulturā meā vt tu remittas eis peccata et suscites eos a morte peccati ⁊ per resurrectionē ipsi resurgāt i iudicio.i.vt resurrectio mea sit causa resurrectiōis oium vt appareāt mirabilia ⁊ potētia tua.cū ipsi qui erant persecutores fidei sint postea defensores. Et ipsi qui persequebātur christū in membris:postea moriātur pro christo. Et ipsi qui erant sub potestate diaboli:possint in potestate mea fugare diabolum a corporibus obsessis et ab animabus peccatorū per ecclesiastica sacramenta. ¶ Unde nota ꝙ hic xp̄s demon

Justificatio impij maius miraculum ⁊c.

strat q sua mors esset inanis et vacua nisi sequeretur resurrectio: que quidem xpi resurrectio debebat esse cā resurrectiōis oim: qz nullus alius potuisset nos resuscitare a morte aie. Et ēt a corruptibilitate corpis: cū ipe solus sit primitie oium resurgentiū. Et ideo subdit. ¶ Nunquid medici suscitabūt.i. poterūt mortuos a pctō aut morte corpali suscitare vt postea mortui cōfiteant tibi. q.d. nō: qz nō hnt talē ptātem: qz solus ego possum suscitare hoies a pctō et p resurrectionē meā potero suscitare mortuos in corpus et vitā gloriosam. q.d. totū genus hūanū est mortuū pctō et egritudine spūali et incurrit mortē corpalē a qua nullus medicus pōt eos suscitare nisi per mortē et passionē meā: et resurrectionē meā. Itē nūquid medici corpales et hūani suscitabūt mortuos. supple. Et ipi mortui suscitati cōfitebunt tibi. q.d. nō qz illi nō hnt ptātē: nec artē nisi ad sanādas egritudines qncq corpales: ergo opz vt tu suscites me vt per resurrectionē meā possim eos suscitare. Et sic cōfitebūtur tibi et cōfitebunt me eē verū messiam in lege pmissum et recipiēt legē euāgelicam: et sic salui fiēt et suscitabunt mōa pctō: et in die iudicij ad vitā gloriosam. ¶ Nota q littera Hierony. hz Nunqd gigantes surgēt et cōfitebunt tc. et tunc eēt sensus: nūquid hoies terreni surgēt tc. Sed maius sacrm videt continere translatio nra demōstrat eni q necesse est xpm resurgere vt suscitet oēs alios. Et sua resurrectio predicet per totum orbem vt oēs crederēt per illū: qz si nō resurrexisset: nulla fides fuisset sibi data. Et sic resurrectio sua nō solūmodo est cā resurrectionis corpis nri: sed spiritualis a morte peccati: qz per fidē resurrectionis sue credim predicationi apostolorū: et recipimus legē euāgelicā per quā salui facti sum et a peccato suscitati. Dicit ergo xps suscita me vt possim enarrare per apostolos meos miam et oipotentiā tuā. Nūquid aliquis existens in sepulchro narrabit miam et oipotentiā tuā: aut existēs in perditione. i. in morte narrabit veritatē et legē. q.d. non: immo opz q suscitet a mortuis. Et sic opz q tu suscites me a morte corpali: et ego suscitē eos a morte spūali: vt suscitati possint te laudare: nā pctōres et infideles nō laudant deū: sed blasphemant. Et ideo subdit nunquid cognoscentur mirabilia tua in tenebris mortis aut iusticia tua cognoscetur in terra obliuiōis. i. in inferno vbi oēs peccatores sunt extra memoriā et gratiam et acceptionem tuā. q.d. non: immo opz q ego resurgā a morte corporali et suscitē eos a morte spiritua li. Et sic ptz q oēs isti quatuor versus principaliter referuntur ad resurrectionem xpi et ex consequenti ad resurrectionem nostram. Unde dicit. O pater resuscita me. nā aliter nō cognoscentur mirabilia nec erit valida passio mea: nec aliqs aliorum poterit resurgere a pctō: cū mea resurrectio sit causa resurrectionis omnium tam corporalis quā spūalis: scz aie et corporis. Nam si ego non resurrexero et incineratum fuerit corpus meum in sepulchro et aia pmāserit in inferno nō cognoscentur mirabilia tua predicta. Et ideo licet vtraq expositio sit necessaria: qz vna dependet ex alia

Resurrectionis necessitas.

tū xps iam certus de sua principaliter petit nrā resurrectionē corpis et aie. s. vt per suā resurrectionem nos resurgamus.

Et ego ad te dñe clamaui: et mane oratio mea preueniet te. xv.di.c. sancta.

Ut quid dñe repellis orationē meā auertis faciem tuā a me. Io.xviij

Pauper sum ego et in laboribus a iuuentute mea: exaltatus aūt hūiliat sum et conturbatus. mar.ix. xij.q.ij. gloria.

In me transierunt ire tue: et terrores tui conturbauerūt me. Io.xix.

Circundederunt me sicut aqua tota die circūdederūt me simul. Math. xxvij.

Elōgasti a me amicū et proximum et notos meos a miseria. mar.xv.

¶ Ista est secunda pars in qua vt ostendat q magis rogat pro nobis: et pro resurrectione sua de q erat certus vult ostendere q pro nobis passus est Et vt sanaret infirmitates nostras et peccata et non pro se cum sit inter mortuos liber. Ideo dicit xps in persona membrorū et corporis mystici. Et ego ad te dñe semper a principio clamaui postq adā peccauit et resurgens de mane anq aliquod opus facerem et faciā: oratio mea preuenit te rogando: vt venias ad liberandū me ab huiōi miserijs. s. pctō et penis eius temporalibus et eternis. Ut quid ergo dñe et quare repellis orōnem meā: et auertis faciem tuā a me: qz noluisti me audire per tot spacia et etates temporis: nec per patriarchas: nec reges: nec pphetas. Ueni ergo et adiuua me: qz pauper sum ego: et semp in laboribus et afflictionibus a iuuētute mea. ¶ Nam ecclesia semp passa est persecutiones per oēs etates. Primo passa est in abel per chayn. Scdo in diluuio. Tertio in abraam isaac iacob et in captiuitate egyptiaca et in pphetis et multotiēs fuit exaltatus populus i supbia et rebellione et idolatria Et multotiens humiliatus per captiuitatem decem tribuū et per captiuitatem babylonis et vastationem antiochi: et fuit conturbatus et afflict et ire tue. i. snia punitionis et terrores tui transierunt super me et conturbauerūt me propter pctā mea in punitionem. Et iste persecutiones et afflictiones tota die. i. per oēs etates circundederunt me simul sicut aqua. i. sicut fluctus maris circundant et torquent: et concutiunt nauem in pelago. Ita persecutiones et aduersitates infidelium circundederūt et afflixerunt me: et in oibus his aduersitatibus elongasti a me omnem amicum: qz oēs populi circūdātes et oēs proximi mei: scz idumei qui erant fratres mei: et filij edō siue esau fratris iacob. omnes isti fuerūt a me elongati: et etiā elōgasti oēs notos meos et amicos a miseria et tribulatione mea derelinquēdo me sine auxilio. Dicit ergo populus et corpus mysticū pro illo statu veni tu xpe et messia: et libera me a peccatis pper

Eccl'ia semp est passa psecutiones.

que hec mala mihi euenerunt: et salua me. Et iste est vnus sensus: sed etiam est alius sensus in quo loquitur christus narrando persecutiones: quas patitur propter peccata nostra: vt sanaret infirmitates nostras voluit ad se trāsferre penas peccati nostri. Et ideo dicit christus in persona membrorum infirmorum: ego sum factus pauper et expoliatus ab omnibus bonis gratuitis rõne membrorum siue in membris meis. Et semper fui in laboribus vulneratus. fomite et lege membrorum et concupiscentia a iuuentute mea: quia iam nascimur filij ire et vindicte. Et sic qñq3 sum exaltatus et rebellis in superbiam per peccatū inquantum caro surgit aduersus spm: et qñq3 humiliat⁹ per penitentiam et punitus temporaliter per aduersitates: et sic maneo conturbatus in me transierunt ire tue: hic loquitur caput in forma serui dei. O pater ire tue idest punitiones et pene sententie tue eis debite transierunt super me: quia voluisti vt paterer pro eis et conturbauerunt me non cõturbatione mentis: sed doloris carnis. Et iste afflictiones circundederunt me simul tota die et tempore passiõis mee sicut aqua et fluctus maris circundant et quatiunt et agitant nauem tempore tēpestatis. Et pro maiori afflictione elongasti idest elongari permisisti omnem amicum: et proximum et omnes apostolos et notos meos a miseria mea quia in captione mea omnes fugerunt. ¶ Et nota qđ omnes fluctus ire et sententie dei transierūt super totum corpus mysticum quantum ad culpam et penam propter peccatum ade: sed illi fluctus transierunt super christum caput huius corporis et quo ad penam tantum quia pro omnib⁹ passus est: vt frequenter dictum est. Et cum tali intelligētia loquitur christus in hoc psalmo. Tota etiam ista vltima pars potest referri ad liberationem ecclesie de persecutionibus tyrannoꝝ et ceterorum infideliū: quas patitur vsq3 ad iudicium.

Alia expositio.

xv. q. s. c. reuertimini. et c. sequē.

Misericordias domini: in eternum cantabo. In generatione et generationem: annunciabo veritatem tuam in ore meo.

¶ Titulus eruditio ethan ezarite. A ¶ Iste ethā fuit vnus de princi pibus cantorum quos constituit dauid ad cantandū vt patet primo Paralipomenon. vi. c. Unde ibidē dicit ꝙ Heman canebat chorum suū ad dexterā et ethan ad sinistrā. Unde in psal. precedenti dr̄ ꝙ Heman erat ezarita sicut iste: eo qđ erant oriundi de quodā vico dicto ezra. Et ambo erant ezraite. Per hoc patet mendaciū iudeoꝝ qui dicunt ꝙ isti duo descendebant de iuda per zarā. Nā in supradicto. c. vbi describitur genealogia istoꝝ demonstratur qualiter omnes tres cantores erant leuite. Nam Heman descendebat de leui per zabat et asaph p gerson et ethan per meraray. Et sic ptz ꝙ ethā erat merarita. et creditur ꝙ iste ethan est ille ydithū qui memorat⁹ est in supradictis titulis. Nam eundē filiūq3 quē esdras vocat ethā in memorato. vi. c. eundē vocat ydithū in. xxv. c. Et sic apparet ꝙ ethā erat binomius. vñ ponitur in hoc titulo eruditio ethan inquantum fuit sibi datus iste psalmus ad cantandum et etiā interpretandum pplo: quia ethā erat prudentior et eruditior simul cum Heman: vt dictum est psalmo precedenti. Est ergo sensus huius tituli ꝙ dd̄ fecit istum psalmū in quo fuit eruditus a spiritu sancto: et dedit ipm cantandū ipsi ethā et vt interpretaretur ipsum et erudiret ppl̄m. ¶ Ad cuius intellectum est notandū ꝙ totus iste psal. fundatur super promissionē factam ipsi dauid de perpetuitate et eternitate regni sui per xp̄m futura. Unde tria fuerunt promissa ipsi dauid. Primo ꝙ christ⁹ messias in lege promissus debebat esse de sua generatione s̄m carnē: et ꝙ nunq̄ deficeret semē suū vsq3 ad xp̄m. Secundo ꝙ regnū suū debebat esse eternū et firmum. De quā promissione habetur. ij. Reg. vij. c. Item. iij. ꝙ xp̄s filius suus debebat edificare domū dño. Hoc ergo preuidēs dd̄ in spiritu non solūmodo per reuelationē nathā: sed per propriam spūssancti inspirationē ꝙ tale peccatū deus fecisset cum domo sua fecit hūc psal. in quo duo facit. Naꝫ primo agit gratias de supradicta promissione. Secundo petit eternam successionē sui regni explicando particulariter promissiones sibi. Tunc locutus est in sanctis tuis. L ¶ Quātū ad primū duo facit. Primo prumpit in laudes pro supradicta promissione. Secūdo admiratur mirabile mysterium incarnationis in sua generatione promissum. Ibi confitebuntur celi. ¶ Quantum ad primum est aduertendum ꝙ causa quare deus promisit omnibus sanctis patribus mittere filium suum in carneꝫ fuit misericordia eius vt liberaret genus humanum a miseria et captiuitate peccati. Et sic per promissionem ostendit maximam misericordiam suam: et sic per promissionem dr̄ misericordia: sed impletio illius promissionis q̄ fuit facta in no. testa. dicitur veritas: et ideo dicit dauid in principio huius psalmi quod duo intēdit cantare scilicet misericordiam dei et veritatē idest promissum mysterij incarnationis et veritatem idest impletionem eius. Unde dicit Augustinus quod mirabilis est prophetie promissio in q̄ ostendit misericordia: sed mirabilior est prophetie adimpletio in qua ostenditur veritas. nā inutilis esset prophetie promissio nisi sequeretur eius adimpletio. Nam per promissioneꝫ deus dicitur misericors: sed per impletionem dicitur verus et iustus. Dauid ergo eruditus de promissiõe incarnationis eius et certus de impletione eiusdem in suo semine prorumpit in laudēs et cantum dicēs Misericordias in eternum cantabo et loquitur propheta in persona totius ecclesie et dicit. misericordias in plurali: quia plures promissiones de christo pluribus facte sunt. Primo promissus est abrae. Gen. xxij. Cui dictum fuit. In semine tuo benedicentur omnes gentes. Secundo fuit promissus ipsi iacob in mysterio scale. Gen. xxviij. et eidem in luctatione angeli. Gen. xxij. Item eideꝫ cum dixit: non auferetur sceptrū de iuda. et c. Iteꝫ

Materia psalmi.

Dauid agit gratias de pmissione messie.

Promissio xp̄i pluribꝫ factā est.

christus fuit promissus Moysi Exodi .xxxiij. cum dixit posteriora mea videbis. Itē deuterono. xviij cum dixit. prophetam suscitabo ⁊c. Item ipsi dauid .ij. Regum septimo. de quo supradictum est. Et ideo dicit in eternū cantabo quia vidit dauid in spiritu ꝙ iste psalmus erat cantandus in ecclesia vsq; ad finem mundi: sed quia preuidit et fuit certus ꝙ deus debebat implere qđ promiserat. Iđ sequitur: a ḡnatione vsq; in generationē annunciabo veritatē tuam in ore meo. Unde supra dixit. Misericordias cantabo. Hic autem dicit annunciabo veritatem tuam: idest doctrinā euangelicam. Nam euangeliū est annunciatio eorum que fuerunt promissa in lege: vt ait Eusebius. Iđ ad testamentum vetus pertinet cantare prophetiam: et ad nouū pertinet annunciare veritatē prophetie que est veritas euangelica. Et sic ecclesia pro statu cantabat misericordias domini. Nunc autem annunciat veritatē a generatione in generationem vsq; ad diem iudicij. Nam incarnatio ⁊ passio christi et resurrectio inquantum promisse dicuntur misericordie: sed inquantum implete in christo dicuntur veritas.

de pe. d. j. q: diuinitatis natura. ⁊ d. xciij c. diaconi.

Quoniam dixisti in eternum misericordia edificabitur in celis: preparabitur veritas tua in eis.

Disposui testamentum electis meis iuraui dauid seruo meo vsq; in eternum preparabo semē tuum.

Et edificabo in generatione et generationem sedem tuam.

¶Hic reddit causas quare intendit cantare misericordias domini ⁊ annunciare veritatem: cuius cause sunt due. Prima causa a deo multiplex facta promissio. Secūda promissorū adimpletio. Ideo dicit: ideo supple cantabo: quoniā dixisti scȝ promittendo dixisti et dicēdo promisisti: quoniā mīa edificabitur in celis in eternuȝ: ⁊ preparabitur veritas tua in eis: quasi dicat: nō erit irritum qđ promisisti: et dixit immo misericordia tua: et ꝓmissio erit firma in celis ⁊ veritas tua: idest adimpletio promissionis preparabitur in eisdem celis. Sed nota ꝙ maius sacramentū latet hic. Unde nota ꝙ hoc multipliciter potest intelligi. Nam hoc forsan dicit alludendo promissioni facte abrae. genesis xv. capitulo: quando deus traxit ipsum foras: et dixit respice celū ⁊ numera stellas si potes sic erit semē tuum ⁊c. Unde tenent omnes doctores: ꝙ vera promissio facta abrae non fuit in terra nec in bonis terrenis: sed in celo et in bonis celestibus. Et sic ꝑmiū promissionis et misericordia que per christum expectabatur: non erat in terris: sed in celis: et veritas illius promissionis in celis erat adimplenda per christum. Et ideo dicit tu deus dixisti abrae et omnibus patribus. misericordia idest premium et effectus misericordie christi promissi edificabitur: idest firmabitur in eternum in

Nota.

celis: idest in bonis celestibus et non terrenis. Et veritas tua: idest impletio promissionis et finis qui est vera fruitio et quies eterna: preparabitur a christo in eisdeȝ celis. hoc dicit. Nam sicut deus promisit nobis ꝑmium in celo. Ita veritas illius premij preparata est nobis a christo in eisdem celis per suam passionem et resurrectionē: sicut supradictum est psalmo octuagesimo tertio et quarto. Item per illos celos intelliguntur etiam apostoli in quibus christus edificauit misericordiam id est dedit eis legem euangelicam: vt ceteris misericordiam dei predicarent et edificauit in eis etiam primo misericordiam: quia primo eos misericorditer elegit et iustificauit: et postea in eis veritatem euangelicam preparauit vt ceteris predicarent. Et ideo dicit propheta. O deus ego cantabo misericordias ⁊c. Quoniam dixisti mihi per relationē supple. misericordia ⁊ iustificatio edificabitur primo in celis. i. in apostolis eos vocando et iustificando et postea preparabitur veritas tua euangelica in eis eos instruendo et illuminādo. Quomodocunq; ergo fit: semper deus promisit misericordiam in veteri testamento. Et preparauit veritatem in nouo. Itē dicit: disposui testamentū meum electis meis in qua locutione ⁊ clausula propheta implicat omnes promissiones factas in veteri testamento: quia vetus testamentuȝ nihil aliud est nisi dispositio et preparatio ad nouum. Et ideo dicit tu deus etiam dixisti. disposui testamentuȝ meum electis meis. Nam promissio facta abrae. Isaac ⁊ Jacob et Moysi fuerūt quedam dispositiones: vt illi ponerent spem suam in christo futuro. Unde per illas ꝓmissiones disponebantur ad fidē: in qua fide iustificabātur ⁊ saluabantur: vt ait apostolus ad Romanos quarto. et patet de abraā: quia credidit deo de promissione sibi facta de christo futuro. Ideo reputatū est ei ad iustitiam: idest iustificatus est. Genesis. xv. Itē tota fabricatio tabernaculi et descriptio ⁊ omnia mysteria et precepta cerimoniarū: et sacramenta veteris legis: et edificatio templi salomonis ⁊ cetera. Non fuerūt facta gratia sui: nisi inquantum erant dispositiones et figure ad christum et legeȝ euangelicam. Et ideo dicit. Tu domine dixisti mihi per reuelationē ego disposui testamentum electis meis: scilicet patribus veteris testamenti disposui per figuras omnia mysteria incarnatiōis et passionis et resurrectionis: et eadem preparaui in veritate ⁊ compleui fidelibus meis in nouo testamēto. Sed tu deus specialiter promisisti mihi dicendo ego iuraui Dauid seruo meo: idest cuȝ firmo pacto immobiliter promisi. scđo Regum. vij. capitulo: ꝙ vsq; in eternum preparabo semen tuum ⁊ edificabo sedem tuam: scȝ regni tui in generatione ⁊ generationē. Et sic non solūmodo ꝓmisisti mihi successionē in generatione: sed etiam eternitatem regni per christum. Ex quo patet ꝙ propter talem promissionem specialiter mihi factam de eterna successione generationis et regni mei teneor in eternum cantare et cantabo misericordias tuas: et annunciabo veritatē tuam in generatione et generationem.

xvi. di. c. nasci. **Confitebuntur celi mirabilia tua domine: etenim veritatem tuam in ecclesia sanctorum.**

de pfec. di. ij. ca. accesse/runt. **Quoniam quis in nubibus equabitur domino: et similis erit deo in filijs dei.**

Deus qui glorificatur in cōsilio sanctorū magnus et terribilis super omnes qui in circuitu eius sunt.

¶ Quia superius facta fuit pmissio de mysterio incarnatiōis: et de successione regni eterni. Hic admiratur de ineffabilitate huius mysterij. Nā admirabile est q aliquis homo mortalis possit esse eternus: et durare in eternum: et q aliquod regnū posset esse eternū in hoc mūdo: et q aliquis homo possit habere sedem eternā: et regalē in celo. Et iō dicit q hoc mysteriū ita ineffabile et incōprehensibile apd hoīes: cōfitebūtur celi: q: hoies nō pñt hoc confiteri nisi celestes efficiātur: quia aliter homines non possunt credere mysteriū incarnationis: nisi per signa celestia: et homines celestes.

D ¶ Hoc ergo preuidens dauid in spiritu dicit. O domine. Celi confitebuntur mirabilia tua. scꝫ mirabile mysterium incarnationis: et natiuitatis et mortis: et passiōis: et resurrectiōis. Prio q: in tua natiuitate apparebit noua stella i celo denūciās natiuitatē temporalē regis eterni: et ducet magos vsq ad cunam infantis: ad adorandū regem natum. Item annunciabunt et confitebuntur celi mirabilia tua: quando angeli cantabunt. Gloria in excelsis deo. Item celi confitebunt mirabilia in tuo baptismo quando aperientur. Et vox paterna audietur dicens. Hic est filius meus dilect⁹ ꝛc. Hoc idem confitebuntur celi in tua transfiguratione. Item confitebunt celi mirabilia tua in passione quando sol obscurabitur: et fient tenebre super vniuersam terram. Item in tua resurrectione quando cum magno terremotu descendet angelus de celo: et reuoluet lapidem ab ostio monumēti. Item confitebuntur celi mirabilia tua in tua ascensione quando angeli dicent: viri galilei: qd admiramini ꝛc. Item confitebuntur celi: idest homines celestes: scilicet apostoli qui dicti sunt celi in sacra scriptura: quando per totum orbem tuam incarnationem et natiuitatem et passionē et totam legem euangelicam predicabunt. Et sic confitebuntur veritatem: idest legē euangelicam in ecclesia sanctorum: idest omnium fidelium. Cōfitebūtur enim veritatem tue diuinitatis: et omnia miracula tua facta supra naturam: quod quidem mysterium incarnationis et cetera mirabilia miracula non poterant fieri per humanam facultatem: nec aliquis potest ascendere in celo: nec facere talia mirabilia: nisi deus aut equalis deo. Et ideo sequitur: quoniā quis in nubibus equabitur deo. Unde propheta preuidens christum sic eleuari in celum in nubibus: et sedere ad dexteram patris: et facere alia mirabilia prorumpit in admirationem. Et dicit. Celi confitebuntur mirabilia tua que sunt supra hominem: sed potius diuina. ¶ Nam quis equabitur et erit equalis deo in nubibus celi: aut quis erit similis domino in filijs dei: idest inter angelos et homines q possit ascendere in celum ppria virtute: et sedere ad dexterā: idest equalitatem patris. Quasi dicat: nullus angelus nec homo purus nisi sit deus. Et ideo sequitur: deus est ille homo christus iesus qui glorificatur in consilio et societate sanctorū: et sedet ad dexteram patris. Et ideo est angelus nec purus homo: sed deus et homo magnus in potentia: terribilis in potestate iudiciaria super oēs homines qui in circuitu eius sunt. Quasi dicat: q iste christus qui fecit ista mirabilia in terris: et ascendit in celum et sedet ad dexterā: idest ad equalitatem patris ſm diuinitatē: et simul adoratur et glorificatur cum patre in consilio sanctorū. Nō solūmodo est homo: sed deus et magnus dominus in virtute Et terribilis in potētia et iudicio: quia expoliauit infernum et superauit mortē. Et iudex et domin⁹ super oēs qui in circuitu eius sunt. Et ista mirabilia confitebuntur celi: idest apostoli et omnes predicatores in ecclesia sanctorū in hac ecclesia per gratiam et in superna per gloriam. Et deinde cōuersus propheta ad christum dicit in persona totius ecclesie.

Domine deus virtutum quis similis tibi: potens es domine et veritas tua in circuitu tuo. xxviij. d. c. q: sunt z. d. lxxvi. si qs vero.

¶ O christe dñe deus virtutū quis ergo erit similis tibi: q: veritas tua erit semper in circuitu tuo. Omnia pmissa in te cōplebunt. Nam tu es potēs in miraculis faciēdis. Et ad vincendū diabolum Et expoliandū infernum. Et ad delendum idolatriam. Et ad eijciendū foras principē huius mūdi diabolū: qui per tot tempora regnauit. Et ad liberandū hominem a peccato per mortem et passionem ꝛc. Et narrat per singula.

Tu dominaris potestati maris: motum aūt fluctuū eius tu mitigas. mat. viij mar. iiij Luc. viij

Tu humiliasti sicut vulneratum superbū: in brachio virtutis tue dispersisti inimicos tuos.

¶ Tu dominaris potestati maris q: ambulasti super aquas siccis pedibus et precepisti fluctibus maris stare et motū eorū mitigasti ꝛc. Item sicut quōdā in mari rubro humiliasti pharaonē superbum et dispersisti et submersisti oēs seruos eius. Ita per passionē et resurrectionē tuam humiliasti diabolum superbum sicut vulneratū et victū a te et in brachio et in potētia virtutis tue dispersisti primo diabolū et fugasti inimicos tuos per infernū quando attraxisti predam sanctorum patrum. Secundo dispersisti eos a mundo. Et fugasti quādo dissipasti idolatriā. Tertio dispersisti per mundū iudeos obstinatos qui te crucifixerunt. Nec mirum si talem habes potestatē. Nam.

Apli di/cunt celi

Tui sunt celi et tua est terra: orbem
De psec. d.ij.c.ac terre ꝛ plenitudinem eius tu funda
cesserũt. sti: aquilonem et mare tu creasti.

¶ Quasi dicat. sicut in toto vniuerso creasti celum et terram in ecclesia creasti celos .s. apostolos. et terram qui sunt populi: ꝛ totam plenitudinem ecclesie creasti in qua inueniũt oriens .s. tempus apostoloꝝ ꝛ occidẽs: idest tps antixp̃i: ꝛ aquilo q̃ sunt heretici ꝛ falsi xp̃iani ꝛ frigidi. Et inueniũt mare. s. persecutiones: in hebreo hab ꝫ aquilonẽ ꝛ dextrũ tu creasti: q: in ecclesia inueniuntur dextrum ꝛ sinistrum: dextrum siue meridionale sunt catholici siue boni christiani. sinistrum ecclesie sunt heretici et mali christiani. illos enim permittit deus in ecclesia istos autem creat per gratiam.

Luce. ix. mar. xvij Thabor ꝛ hermõ in noie tuo exultabunt: tuum brachium cũ potentia.

¶ Thabor est mons in terra pmissiõis: vbi barac vicit exercitũ sisare. Judicũ. iij. Hermon aũt mons paruus est ppe iordanẽ: iuxta quẽ transierũt filij israel in terra pmissionis. Sed postea in monte thabor xp̃s fuit trasfiguratus vbi apostolis ostẽdit gloriam suã: et iuxta Hermon in iordane fuit baptizatus. Ideo dicit ppheta. O xp̃e mõs Thabor et Hermon exultabunt qñ in vtroq; audietur vox paterna dicens. hic est filius meus dilectus. Nã in vno oñdetur tua gloria et in altero tua potentia. Nam aqua iordanis recipiet virtutem regeneratiuam ex tactu tuo et virtute spiritussancti descendẽte super aquas: et ibi dabitur virtus et potentia ipsi baptismo ad delenda peccata: et ad eijciendum diabolum foras. Ex quibus patz qð thabor: ꝛ hermon exultabunt in illis diebus: cum viderint brachium tuum. idest humanitatez tuã que dicitur brachium et instrumentum diuinitatis ad exercendum miracula sed omnia ista facies cum potentia diuinitatis.

vi. q. i. c. si oia. Firmetur manus tua ꝛ exaltetur dex
xv. q. vi. tera tua: iusticia et iudicium prepa
c. si a sa ratio sedis tue.
cerdoti/i Mia ꝛ veritas p̃cedẽt faciẽ tuã: bea
bus. xcv. tus populus qui scit iubilationem.
d. c. ecce Dñe in lumine vultus tui ambula
ꝛ. xiij. q. bunt: et in nomine tuo exultabũt to
i. ca. his ta die ꝛ in iusticia tua exaltabuntur.
itaq;. Qm̃ gloria virt9 eoꝝ tu es: ꝛ i bñpla
De pe. d cito tuo exaltabitur cornu nostrum.
i. §. i. e con
trario.

¶ Hic ppheta petit accelerari aduentum christi: vt expediat redemptionẽ nostrã per predicationem et passionem et resurrectionem et ascensionem. Dicit ergo. O christe firmet manus tua contra inimicos tuos diabolos eos debellando ꝛ fugando: ꝛ peccata nostra delendo per passionem. Et exaltetur dextera: et potentia tua per resurrectionem. Et iusticia tua et iudiciuz erit preparatio sedis tue per ascensionem: quia tunc tradetur tibi iudiciaria potestas vniuersalis in celo: ꝛ in terra. ꝛ sedebit ad dexteram patris: sed in omnib9 misericordia ꝛ veritas precedent faciem tuam. Unde est notandum sicut superius dictuz est: q; ante aduentum xp̃i prima erat promissio et punitio. Ideo omnes expectabant miam et veritatez ꝛ iusticiam per miam temperandam. Sed post aduẽtum christi misericordia ꝛ veritas passionis precedunt iusticiam: ꝛ sic iusticia iam est temperata cum misericordia. Et ideo hec est differẽtia inter nos et illos. Et ideo prenuncians dignitatem et gratiam noui testamenti dicit mia ꝛ veritas iusticie precedent faciem tuã. O xp̃e ꝛ o popule xp̃iane ideo addit beatus pp̃ls xp̃ianus qui scit iubilationem pre gaudio, pro gr̃arũ actione ꝛ p bñficio redemptionis. Item multas alias causas iubilandi habebit populus xp̃ianus. Nam in lumine vultus tui. s. in lumine legis euangelice ambulabunt qui ostendit eis claram viam ad patriam Et in nomine tuo exultabunt: quia in nomine iesu demonia eijcient: linguis loquentur nouis: serpentes tollent ꝛc. Et in iusticia tua: scʒ in passione tua per quã fiet iusticia peccati. Et in lege tua exaltabunt. i. iustificabuntur a peccato: ꝛ exaltabuntur in dignitate nominis xp̃iani vincent diabolum et peccatũ virtute baptismi et sacramentorum et hoc fiet: q: gloria virtutis eorum tu eo: ꝛ non alius. Et sic in beneplacito tuo: ꝛ gr̃a que puenit ex bñplacito tuo et liberalitate ꝛ mia exaltabitur cornu nr̃m ꝛ honor: q: triũphabimus de diabolo. Et vnde euenient nobis ista. s. dignitas ꝛ honor ꝛ exaltatio. Respondet q; per incarnationem xp̃i qui voluit assumere carnem nostram et humanitatem. Ideo subdit.

Quia domini est assumptio nr̃a: et xv. q. iij.
sancti israel regis nostri. ad mẽsã

¶ Idest quia assumptio nostre humanitatis est facta a domino filio dei qui est sanctus israel et rex noster. Nam assumendo carnem nostram factus est caput ecclesie et rex et dux noster ꝛ sanctificator noster. Et sic nos exaltauit et honorificauit ꝛ dignificauit. Ex quo patz quod a principio huius psalmi vsq; ad presentem versum dependet et continuatur tota vna sententia. Nam dixit ppheta: misericordias domini in eternum cãtabo ꝛc. Et hoc q: dixisti ꝛ promisisti: ideo misericordia in eternum edificabitur in celis. Nam tu pmisisti qð filius meus christus edificaret domũ tibi in eternum: scʒ ecclesiam catholicaz in terris ex qua replebitur ecclesia celestis: ideo, ita fiet. Nam ipse edificabit misericordiam in eternum in celis. Et preparabit veritatem tuam in eternũ Item tu, dixisti: disposui testamentũ electis meis quod figurabat totum mysterium incarnationis Nam totum testamentum vetus erat dispositio et preparatio ad euangelium et ecclesiam. Et similiter dixisti ego iuraui dauid seruo meo vsq; in eternum preparabo semen tuum. idest seruabo generationes ex semine dauid: et continuabo; vsq; ad christum. Et deinde preparabo semen regeneratum in christo vsq; in sempiternum. Et edifica

do in generatione et generationē sedem et regnū tuum. Et ideo cum ista omnia fuerint impleta in christo. tunc confitebuntur celi mirabilia tua in ecclesia fidelium: sed hoc erit mirabile. Nam quis in nubibus equabitur domino ec. Tunc respondet quod christus deus qui glorificabitur in consilio sanctorum equabitur domino in eternitate: et erit similis ei in substantia secūdum diuinitatem. Et tunc dauid apostrophat ad xp̄m prumpens in confessionē laudis dicens. Domie deus virtutum ec. pronūcians virtutes christi et triumphum et potentiā ec. vt dictum est vsq ad humanam exaltationem et dignitatem.

esa. xxv. **Tunc locutus es in visione sctis tuis**
j.reg. vij **et dixisti posui adiutorium in poten**
ij.reg. v. **te et exaltaui electum de plebe mea.**
ij. Regū **Inueni dauid seruum meum: oleo**
xxiij. **sancto meo vnxi eum.**
j. Re. xxj. **Manus enim mea auxiliabitur ei: et**
z. ij. reg. xviij. **brachium meum confirmabit eum.**
Nihil pficiet inimicus in eo: et filius iniquitatis nō apponet nocere ei.
ij. re. vij. **Et concidam a facie ipsius inimi-**
re. xvj. **cos eius: et audientes eum in fugam conuertam.**
Et veritas mea et misericordia mea cum ipso: et in nomine meo exaltabitur cornu eius.
Et ponam in mari manum eius: et in fluminibus dexteram eius.

¶ Postq̄ superius cecinit et admiratus est mysterium incarnationis sibi promissum. Nunc in hac secunda parte principali petit successionem eternam sui regni explicando particulariter totam pmissionem sibi factam: in qua duo facit. Nam primo facit quod dictum est. Secundo adducit impedimentum quod videtur impedire totum effectum promissionis ibi. tu vero repulisti. ¶ Quantum ad primū est aduertēdū sicut supradictū est q̄ totus iste psal. fundatur supra illam pmissionem factā ipsi dauid reuelatam ipsi nathan de successione regni scriptā. ij. Reg. vij. c. que quidē pmissio est necesse vt ad litterā hic scribatur. Que quidem pmissio talis est. Nam cū dauid pponeret in corde suo edificare templū fixum domino. Locutus est domin⁹ nathan dicens. Hec dices seruo meo dauid. Hec dixit dominus exercituum: ego tuli te de pascuis sequentem greges vt esses dux super ppl̄m meū israel: et infra. Cumq̄ completi fuerint dies tui: et dormies cum patrib⁹ tuis suscitabo semen tuum post te. quod egredietur de vtero tuo. Et firmabo regnū eius: ipse edificabit mihi domum nomini meo. stabiliam thronum regni eius vsq in sempiternum: ego vero ero ei in patrem et ipse erit mihi in filiū qui si iniq̄ aliq̄d gesserit arguam eū in virga virorū et in plagis filiorū hoim misericordiam aūt meā nō auferā ab eo. Et fidelis erit domus tua: et regnū tuū vsq in eternū añ faciē meā et thronus tu⁹ erit iugiter firm⁹. Hec sunt vba ad litterā toti⁹ pphetie: quā pphetiā intelligūt iudei ad lrām de salomone et regno ei⁹ pcise: sz hoc est manifeste falsum. Nam aliqua sunt et dicūr in hac pphetia q̄ nullo modo pñt pertingere regno salomonis. Nam regnū salomonis tpale nō fuit eternū nec firmū: immo defecit in captiuitate babylōis: nec ipse fuit semp fidelis nec domus sua: immo ipse fuit idolatra, et oēs successores eius preter ezechiā et iosiam. Et regnū eius ilico post ipsum fuit diuisum. Et iō est valde aduertendum q̄ sicut agens artificiale semp in actione sua recipit duo. vnū principalr et per se. aliud tanq̄ viam sicut domificator primo principalr et per se respicit finē tanq̄ terminū pricipaliter intentū. scz quietem et securitatem ab imbribus et caumatibus. Scdo aūt minus principaliter respicit ea q̄ sunt ad finem. Similiter medicus primo et principaliter tanq̄ terminum vltimatum intendit sanitatem sed tanq̄ viam ad finē intēdit medicinā et potionem. Que quidē potio non est gratia sui sed gratia finis et ita pariter deus omnipotens in tota scriptura sacra ve. te. et oibus promissionibus suis primo et principalr intēdebat xp̄m in lege pmissum et regnū eius tanq̄ finē vltimatū principaliter intentū sed ex cōsequenti intendebat ea que figurabāt ipsum xp̄m et regnū eius. Et ista talia intēdebat tanq̄ viā in finē. Nā figura respectu figurati est sicut via ad finē et terminū. Et sic salomon fuit figura xp̄i inquātū edificauit illud tēplū: et regnauit in pace in regno suo: sed q: figura nō pōt esse ita pfecta sicut figuratū nec via sicut terminus. Ideo salomon nō potuit edificare templū eternum: nec firmare suum regnum eternum: sed solus christus figuratus per salomonem edificauit et firmauit templū et regnum eternum. Et ideo supradicta pphetia in parte verificatur de salomone. Et verificata fuit tanq̄ de figura et de via sed verificata et impleta fuit de xp̄o tanq̄ de termino vltimato et principaliter intento. Et ideo salomon nō in omnibus fuit figura christi. sed in his que benefecit iuxta preceptum patris. Et in hoc decipiuntur iudei. quia viderūt aliqua esse literaliter impleta in salomōe temporaliter Et ideo putarunt q̄ tota pphetia primo et principalr et pcise fuisset dicta de salomone: sz ppheta dauid cui facta fuit talis pmissio: multū insudauit et laborauit: postq̄ fuit in quiete: vt posset scire intelligentiā huius pmissionis. Et ideo fuit ipsi reuelata tota veritas hui⁹ pphetie scz quō erat intelligenda de christo deo et homie et messia in lege promisso: de sua generatione et posteritate nascituro: sicut ipse dicit. ij. Regū. xxiij c. vbi dr hec sunt vba nouissima que dixit dauid fili⁹ ysai. dixit vir cui constitutum est de christo dei Jacob egregius psaltes israel spiritus domini locutus est per me: et sermo eius per linguam meam: deus israel mihi locutus est fortis israel sicut aurora oriente sole mane absq nubibus rutilat ec.

Agens in sua actione duo respicit

nec tanta est domus mea apud deum: vt pactum eternum iniret mecuz firmū in omnibus atqꝫ munitum. Ex supradictis verbis patet q̄ pter reuelationē factam ipsi nathan: facta est alia reuelatio immediata a spiritusancto ipsi dd̄ magis clara ꝛ explicita per quam magis intellexit veritatem supradicte promissionis de eterna successione sui regni implenda in xp̄o. Et sic est dicendum q̄ melius ꝛ clarius intellexit supradictā promissionez dd̄ q̄ nathan. Et ideo dauid iam illustratus spiritusancto declarat illam promissionē fuisse dictā de christo in lege promisso. Et ideo in hac secūda parte psalmi dicit. O dn̄e deus pater nunc locutus es in visione sanctis scꝫ Samueli qn̄ precepisti vngi dauid in regē. j. Regū. xvij. quia fuit figura christi futuri regis et etiam locut᷑ es in visione sp̄i nathan: de successione et ppetuitate regni xp̄i et vltimo mihi supradictam promissionē declarasti. Unde dixisti cū promissione posui adiutorium in potente. i. dedi omnipotentiam ipsi filio meo christo: et exaltaui ipsum de plebe. Naz sicut exaltauit dauid de gente paupere: ita fecit de᷑ nasci christum ex matre paupere. Nam omnia ista que verificantur hic de dauid ad litteram verificantur de christo in figura: vt patet intuēti. Ideo non est necesse explanare litterā cum de se sit plana: sꝫ figurā detegi. Naz sicut dauid fuit exaltatus de humili statu: ita et christus. lꝫ descēdat a dd̄. Et seq̄tur. Inueni dd̄ seruū meū oleo sctō meo vnxi eum per samuelē vt ptꝫ. j. Reg. xvj. Hoc fuit etiā impletū in xp̄o q: elect᷑ est obediens pr̄i. Et vnct᷑ oleo leticie. Et baptisat᷑ p Iohānē baptistā in iordane in psona totius corpis mistici. xp̄us aūt dauid etiā dr̄: q: manu fortis man᷑ autē mea sciꝫ ptās auxiliabit̄ ei: ꝛ brachiū meū ꝯfortabit euꝫ. Xp̄us eñi dr̄ man᷑ dei pr̄is ꝛ brachiū: inquātū naturaliter procedit a patre: sicut manus ꝛ brachiū a corpe: q: quicq̄d hꝫ fili᷑ inq̄tū de᷑ hꝫ a patre: et inq̄tum homo a v̄bo et a tota trinitate. Nihil proficiet ꝛc hoc dicit: q: diabol᷑ nil potuit ꝯ xp̄m. Primo qn̄ fuit liber ab omni pctō. Scd̄o q: liberauit genus humanū a diabolo filio iniq̄tatis. Et cōcidā. i. dirumpā ꝛ dissipabo et fugabo a facie ei᷑ inimicos scꝫ demones ꝛ odiētes eū in fugā ꝯuertā. Hoc eñi multipliciter impletū est in xp̄o. Primo qn̄ fugauit demones a corporibus obsessis. Scd̄o qn̄ abstraxit sanctos patres de iferno. Tertio qn̄ deleuit pctā per sacramēta. Quarto qn̄ deleuit idolatriā de mūdo. Quinto etiam qn̄ fugati sunt ꝛ dispersi sunt inimici eius iudei per mundū et pulsi a hierusalem. Et veritas mea et mia mea cum ipso: hoc dicit: q: p passionē xp̄i facta est nobis mia q: subleuati sum᷑ a miseria que mia etiaꝫ dicta est veritas inquātū fuit adimpletio promissoꝝ in xp̄o vt sepius dictuꝫ est. Sed q: in humilitate passionis adeptus est xp̄s nomē qd̄ est sup oē nomē et exaltatus est ꝛc. Ideo sequit̄: ꝛ in noīe meo exaltabit̄ cornu ei᷑. i. potestas ꝛ imperium eius. Et ponam in mari manū. i. potētiā ei᷑ ꝛ in fluminib᷑ dexterā i. sceptrū eius. hoc dicit. Nā apl̄i nō solū predicarunt euāgeliū in iudea ꝛ samaria sꝫ in isulis maioꝝ: ꝛ vsqꝫ ad flumina iudeorum et ethyopum scꝫ vsqꝫ ad fontē nili ꝛ etiā ad fontē gangis apud indos: ꝛ ad fontē thanais apd̄ scithas et breuiter a mari vsqꝫ ad mare ꝛ vsqꝫ ad fines terre: ꝛ dilatatū est regnum christi sicut dictū est psalmo. lxxi.

Nota.

Ipse inuocauit me pater meus es tu deus meus susceptor salutis mee. Et ego primogenitum ponam illuz excelsum pre regibus terre.

xi. q. iij. c. ad mē faꝫ. d cō se. dis. ij. c. accesserunt

¶ Postq̄ descripsit promissionem magnitudinis imperij: etiam hic describit dignitatem huius regis quo ad substātiam: quia fili᷑ naturalis ipsius dei patris et cōsubstātialis. Ideo dicit ipse iesus christus: inuocabit me dicens. pater meus es tu naturalis. B ¶ Nā christus non solū inquātū deus est filius naturalis dei patris sꝫ etiaꝫ inquātum homo: quia nullū aliuz patrē habet in terris Nā opere ipsius spūssancti in vtero virgineo formatus est ex puris sanguinibus: q̄ q̄dē spiritussanct᷑ est virt᷑ dei pr̄is: ꝛ iō etiā inquātū hō: dr̄. natural̄ dei fili᷑: maxime q: vnitus est personaliter verbo. Et iō in oibus vere inuocauit patrē: qui fuit deus eius p creationē aīe. Et fuit susceptor salutis ei᷑ nō solū quo ad mēbra: sꝫ ēt quo ad ipsum: iquātū eū pr̄ ad gloriā suscitauit. C ¶ Et primogenitū ponā illū: est eñi xp̄s primogenit᷑ et vnigenitus: nō solū quo ad diuinitatē sꝫ ēt quo ad hūanitatē Itē est primogenit᷑ quo ad hr̄ditatē quā adept᷑ est vsqꝫ ad terminos terre: ꝛ in celo ꝛ in terra. Tertio dr̄ p̄mogenit᷑ q: excelsus posit᷑ est pre oibus regib᷑ terre: sedēs ad dexterā pr̄is in excelsis: cui data est vniuersalis ptās. Nam terrenis regib᷑ dat ptātē in vno regno ꝛ puincia sed xp̄o data est in celo ꝛ in terra: ꝛ sup oēs gentes tanq̄ primogenito dei patris. Et iō dicit. ꝛ excelsuꝫ pre regib᷑ terre.

In eternum seruabo illi miam meaz et testamentum meum fidele ipsi. Et ponam in seculū seculi semen ei᷑: et thronum eius sicut dies celi.

de pen. d. j. q: diuinitatis natura.

¶ Postq̄ superi᷑ pdixit ꝛ descripsit dignitates q̄s xp̄s accepit a pr̄e pro se: nūc autē enumerat ea que accepit a patre pro membris suis. D ¶ Et pro toto corpore mystico: q̄ gn̄aliter fuerūt quattuor. Primo eñi accepit vniuersalē miam ꝛ remissionē p mortē ꝛ passionē. Scd̄o legē euāgelicā quaꝫ dedit p pdicationē. Tertio eternū semē p sacramenta ꝛ regenerationē. Quarto ptātē ordinis iurisdictionis: iō ait. in eternū seruabo illi miam meā p membris meis: q: per passionē suā relaxauit totū gen᷑ humanū a captiuitate diaboli ꝛ testm̄. i. lex euāgelica semp erit fidelis ipsi: q: oēs iustificat ꝛ neminē decipit: sicut supstitiōes gētiliū ꝛ alioꝝ hereticoꝝ. Et etiā dicit testamētū meū fidele ipsi q: oia sunt impleta in xp̄o que scripta sunt in vete. pro eccl̄ia eius. Et vtilitate ecclesie ꝛ membrorū ꝛc. Et ideo sequit̄. Et ponam in seculā seculi semen ei᷑. i. pplm̄ xp̄ianum qui dr̄ semē christi: eo q̄ fonte baptismi sit regenerat᷑: cui dat̄ vita sempiterna in seculum seculi: et thronus christi in eccle

sia erit eternus rõne finis. Nam finis eius est regnare in celo. De quo throno dixit ãgelus ad mariam. Luce. j. Dabit ei dñs sedem dd patris eius et regnabit in domo iacob in eternuȝ ⁊ regni eius non erit finis A ¶ Ad cuius intellectum est notandum ꝙ semen abrae ⁊ israel ⁊ dauid habet duplicem respectũ. Uno modo ad generationem et successionẽ carnaleȝ. alio modo ad xp̄m ꝑmissuȝ in illa generatione carnali. Et ideo fuit cotinuata generatio carnalis ab istis vsq ad christũ. Et sic christus in lege ꝑmissus natus est ex istis ꝫm carnem et ꝑmissioneȝ. Sȝ quia non natus est per generationẽ carnalẽ ideo in xp̄o finiuit et terminata est generatio carnalis: et mãsit sola generatio ꝫm promissionem. Et quia xp̄us non amplius genuit filios carnales sed regenerauit filios spirituales. Ideo totus pp̄lus christianus ꝑ christũ regeneraturus d̄r semẽ abrae ⁊ israel ⁊ dd ⁊ ꝫm ꝑmissionẽ ⁊ nõ ꝫm carnẽ: q: descẽdũt a xp̄o qui descendit ab illis secundum carnem et secunduȝ promissioneȝ. Unde sicut iacob genuit carnaliter duodecim filios: ⁊ patriarchas a quib⁹ multiplicat⁹ ẽ totus ille pp̄lus israel ꝫm carnem. Ita xp̄s primo spũaliter regenerauit per aquã baptismalem. xij. apostolos: a quibus regeneratus est et multiplicatus totus pp̄ls xp̄ianus. Et ideo dñr duodecim patriarche: ⁊ duodeciȝ principes ecc̄lie quos xp̄s regenerauit loco. xij. prĩ iacharũ, filiorum Jacob de quibus supra dictũ est psa. xliiij. ꝑ prĩbus nati sunt tibi filij: ꝯstitues eos pricipes sup oẽm terram. Ex quibus patet ꝙ populus christian⁹ cõtinuatur cum semine ipsi⁹ abrae: et iacob. Et sic tota ecclesia d̄r semen illorum ꝫm promissionẽ ⁊ spiritum. Et hoc est illud semen de quo dictũ est ipsi abrae Gen̄. xv. suspice celum: et numera stellas si potes: sic erit semen tuum. Et in semine tuo benedicentur omnes gentes. Ex quo pȝ ꝙ huic semini ꝫm promissionem promisit deus hereditatẽ in celis. Et hoc semẽ ꝑmisit de⁹ ipsi Jacob: qñ vidit scalã a terra vsq in celum. Et qñ luctatus est cum angelo. Et qñ bñdixit filio suo iuda. Et hoc est semen eternũ qd̄ promisit de⁹ ipsi dd in supradicta ꝑmissione ⁊ in hoc psal. Et in hoc semine ꝑmisit ipsi eternã successionẽ in regno. Et sic ecc̄lia d̄r domus dd: ⁊ regnũ dd: ⁊ sedes dd. Que quideȝ ecclesia d̄r eterna rõne finis: inquãtum ꝯtinuatur cum supna sicut dictũ est psal. lxxxvi. Naȝ ciues huius ciuitatis iam sunt ciues sanctorũ ⁊ domestici dei ad Ephe. ij. q: iã ꝑtinẽt ad illã ciuitatẽ q: conuersatio nr̄a in celis est. De hoc ergo semine dictum est ꝑmissum ipsi dd. ponã in sc̄lm sc̄li. semen eius Et de hoc regno dictũ est thronus eius sicut dies celi: et sic patet veritas huius promissionis.

Not. de semine dauid ⁊ abraaȝ.

De. pe. dist. iiij. c. hac so cietateȝ §. ꝙ aũt

Si autem dereliquerint filij eius legem meam: et in iudicijs meis nõ ambulauerint.

Si iusticias meas prophanauerint et mandata mea nõ custodierint.

Uisitabo in virga iniquitates eoruȝ et in verberibus peccata eorum.

Misericordiã aũt meam non dispergã ab eo: neq nocebo i veritate mea.

Neq prophanabo testamentũ meũ: et que procedunt de labijs meis non faciam irrita.

Semel iurauit in sancto meo: si dd mẽtiar: semẽ ei⁹ in eternũ manebit.

Et thronus eius sicut sol in cõspectu meo: et sicut luna perfecta in eternũ: et testis in celo fidelis.

s. qd̄. iiij. c. homi. De pe. disti. j. c. multiplex. extra de pactis. ca. iij.

¶ Hic remouet quoddã dubiũ. Nã supra dixit. seruabo illi miam meã in eternũ: et thronus eius sicut dies celi. Ideo dubitaret aliquis si ꝑpter peccata populi: ⁊ regnũ impediretur supradicta promissio de xp̄o ꝑmisso: ⁊ de ei⁹ regno eterno. Ad hoc respõdet deus dicẽs ꝙ si filij dd: scȝ salomõ ⁊ ceteri successores deliquerint in lege per idolatriã vel quodcũq aliud peccatũ ꝑpter hoc nõ impedireẗ nec cessaret supradicta ꝑmissio quin christus veniret in carnẽ: sed bene tales reges et populi trãsgressores punirẽtur tẽporaliter: et verberarentur per bella et captiuitates: tamẽ propter talia peccata deus non cessaret nec annullaret mysterium incarnationis per tot mysteria ⁊ figuras in testa. vete. patribus promissum. Dicit ergo deus: autẽ pro sed: si filij eius: scȝ reges et successores ipsius dauid: et salomonis dereliquerint ⁊ preuaricati fuerint legem meã: ⁊ nõ ambulauerint in iudicijs et preceptis meis. Et si prophanauerint iusticias meas per idolatriã: ⁊ nõ custodierint mandata mea: tunc visitabo iniquitates eoꝝ in virga punitionis. Et puniã pc̄tã eorũ in verberibus temporalibus: autem pro sed nõ auferã misericordiã meam ab eo: scȝ ab ipso dauid: quã ꝑmisi oibus patrib⁹: eo ꝙ talis mia redẽptionis se extẽdit ad totũ genus humanũ: neq nocebo ei in veritate et ꝑmissione mea neq ꝑphanabo. i. nõ falsificabo testamentũ meũ: et pactũ factũ cũ oibus prĩb⁹. ⁊ nõ faciã irrita v cassa ⁊ vana ꝑmissa: que ꝑcedũt de labijs meis. semel iuraui in sancto meo. i. ꝑ sanctitatẽ meam firmiter ꝑmisi ipsi dd sancto meo: ꝙ semẽ eius in eternũ manebit ꝑ xp̄ȝ: si ꝑ nõ ⁊ nõ mẽtiar: imo firmiter adimplebo qd̄ ꝑmisi. Itẽ seruabo qd̄ ꝑmisi de eternitate regni. s. ꝙ thron⁹ eius erit eternus ⁊ incorruptibilis sicut sol et sicut luna ꝑfecta in eternũ. i. ꝙ sicut sol ⁊ luna durabunt in eternũ: ita regnũ xp̄i erit eternum: ⁊ ipse ip̄s erit mihi testis fidelis in die iudicij quãdo veniet ad iudicandũ. Et apparebit in celo cũ potestate magna et maiestate: et thronus eius erit mihi testis fidelis in celo in die iudicij: ⁊ ly testis põt referri ad ly sol ⁊ luna. q. d. sol ⁊ luna erunt mihi testes in celo. Nã sicut sicut sol ⁊ luna nõ deficiẽt in eternũ Et est simile illi qd̄ diciẗ Hier. xxxiij. Si irritũ põt fieri pactũ meũ cũ die et cũ nocte: vt nõ sit dies et nox in tempore suo: et pactũ meũ irritum esse po

not. quod de⁹ tenet qd̄ ꝑmittit.

terit cū dauid seruo meo vt nō sit ex eo filius ꝙ re/
gnet in throno eiꝰ. Tota etiā ista ꝑticula pōt expo
ni moraliter de quibuscūq̧ petōribus filijs eccle
sie penitētibus q̄bus deus ꝓmittit veniā q̄ñcūq̧
egerint pniam. Vñ dicit ꝙ si aūt filij eius.s.xp̄ia/
ni deliquerit in aliquo pctō iā erit eis ꝑpter hoc
irremissibile.si egerint pniam sed puniā tꝑaliter
Nam primo visitabo in virga comminationis
pecca ta eorum leuiter puniendo. Et si ꝑcedāt in
peccatis visitabo in verberibus ⁊ plagis pecca/
ta eorum per bella et captiuitates ⁊ pestilētiam
⁊ famē eos affligendo:sed si egerint pniam miam
meam nō dispergā ab eo.s.ab illo pp̄lo neq̧ no
cebo ei in veritate et ꝓmissione mea.immo faciā
quod promisi quia nunꝗ negabo ipsi misericor/
diam et veniam:neq̧ puniam eternaliter.sed tem
xxiij .q6. poraliter tātum.

v §. vlti. **Tu vero repulisti et despexisti:distu**
xj.q. vij. c. et hoc **listi christum tuum.**
circa medium. **Auertisti testamentū serui tui:pro/**
xij. q6 .s. **phanasti in terra sanctuarium eius**
ca. exemplum. **Destruxisti oēs sepes eius :posuisti**
firmamentum eius in formidinem.
xxiij.q6. iiij. c. **Diripuerunt eū oēs trāseūtes viam**
De pe. dist. iiij. **factus est opprobriū vicinis suis.**
vnitas. **Exaltasti dexterā deprimentiū eū:**
xij.q.i.c. **letificasti omnes inimicos eius.**
futuram xxiij.q6. **Auertisti adiutorium gladij eius et**
iiij.c.nō **nō es auxiliatus ei in bello.**
inuenit. **Destruxisti eum ab emundatione:et**
sedem eius in terra collisisti.
Minorasti dies temporis eius:per/
fudisti eum in confusione.

¶ Hec est tertia pars in qua ꝓpheta cōqueritur
de apparēti impedimēto predictarū ꝓmissionū.
B ¶ Nam tria principaliter fuerunt promissa
Tria ꝓmissa dauid. ipsi dauid. Primo rex eternus de semine suo. Se/
cundo perpetuitas regni. Tertio omnipotentia
regis sed per tria que postea ipsi dauid fuerunt re
uelata visa fuerunt ipsi impedienda predicta ꝓ/
missa. Nam fuit ipsi reuelata destructio ciuitatis
et templi et totius regni iudee et captiuitatis fa
cte per caldeos. Secundo ablatio sceptri rega/
lis de suo semine quod fuit impletū in sedechia
⁊c. Tertio quare iste rex ipsi promissus erat affli/
gendus et occidendus que omnia videbātur esse
cōtraria ꝓmissis. Nam si ciuitas erat destruēda
et templum a fundamentis. Et totus populus
capiēdus ergo regnum nō erat perpetuū nec eter
num. Et si reges erant auferendi de semine suo er/
go nō poterat peruenire regnū vsq̧ ad filium ꝓ/
missum nec talis filius erat nasciturus.si oēs re/
ges erāt auferendi. Item si ille filius erat nasci/
turus et erat totaliter affligēdus et ignominiose
tractādus ⁊ finaliter occidēdus ergo nō erat po/
tens nec futurus rex.nec regnū restiturus:nec recu
peraturus:nec restauraturus cum per mortē esset
impediēdus. Ista ergo tria videbant̄ ꝓmissa im/
pedire .verūtamen licet ista tria dārēt ipsi dauid
causam querele.tñ postea fuit ipsi reuelatus mo
dus regni christi spiritualis per resurrectionem ⁊
ascensionem. C ¶ Nam regnum dauid fuit figu
ra regni xp̄i.⁊ Salomon inquātum filius ⁊ heres
dauid fuit figura xp̄i.qꝛ vt sic habuit regnum pa
cificum post multos labores patris. Et ex precce/
pto patris edificauit tēplum mirabile ⁊ murauit
ciuitatē triplici muro. Et vt sic figura xp̄i. Sed in salomō figura christi.
quantū fuit peccator et deprauatus amore mu/
lierū et idolatrie vt sic nō fuit figura xp̄i ⁊ sic suc
cessores eius et imitatores idolatrie fuerunt ex/
pulsi et priuati regno terreno et regnū terrenū eo
rum fuit destructū:et ciuitas ⁊ tēplū ꝑpter pecca
ta q̄ quidem destructio tꝑalis fuit figura mortis
xp̄i. Nam sicut ciuitas fuit versa et diruta ⁊ per/
cussa et postea per Jesum sacerdotē magnū reedi
ficata.ꝑ hoc figurabat̄ ꝙ templū xp̄i terrenum ⁊
mortale qđ erat corpus eiꝰ hūanū erat prio mul/
tipliciter affligendū flagellis et opprobrijs ⁊ to
taliter per mortē dissoluēdum.sed post triduū to/
taliter restaurandū ideo dixit xp̄s. Soluite tēplū
hoc et in triduo reedificabo illud quasi diceret
vos soluetis et destruetis tēplum hoc.s. corpus
meū ꝑ mortē sicut chaldei destruxerūt tēplū salo
monis sed Jesus sacerdos reedificauit illud ita
ego reedificabo corpus meū per resurrectionē et
resuscitabo illud. Ideo subdit euāgelista.hoc aūt
dicebat de tēplo corporis sui. Et sic tēplum xp̄i:
scꝫ quod xp̄us per suā resurrectionē reedificauit:
factum est eternum et sic completa est promissio
facta ipsi dauid scilicet quod christus filius suus
de semine suo nasciturus reedificaret templū et
regnum eternum. Nam templū siue regnū xp̄i nō
est de lapidibus materialibus et inanimatis:sed
ex lapidibus viuis qui sunt fideles:quorum ipse
est caput et fundamentum ergo in die resurrectio
nis fundauit templū eternum et ecclesiam et sic
ꝓmissio fuit verificata in xp̄o tā de rege ꝙ de re/
gno eterno:et de omnipotentia eius. Nam tunc
fuit ipsi data ptās in celo ⁊ in terra Mat.vlt.⁊c.
¶ Duo ergo facit ꝓpheta. Nā primo exponit q̄re
lam suā de impedimento ꝓmissionis. Scđo orat
ꝓ veritate ⁊ spūali ꝓmissiōe ibi vsq̧quo.dñe auer/
tis. Et nota ꝙ ista prima pars est dupliciter exponē/
da. Primo ꝓ destructione regni et tēpli terreni iu
deorum per caldeos. Scđo exponitur de persecu
tione et morte ex passione christi facta ꝑ iudeos.
Nam dictū est ꝙ ciuitas ⁊ templū prius significat
ꝑsonā xp̄i ⁊ ex ꝯñti ecclesiam:⁊ sic destructio ciui Expositio duplex.
tatis ⁊ tēpli fuit figura dissolutionis ⁊ mortis xp̄i
⁊ sic ista litera priꝰ fuit verificata de figura:post/
ea de figurato.⁊ sic in duplici spū prophetico est
exponenda. ¶ Quantum ergo ad primū dicit pro
pheta. O dñe deus pater:tu dixisti superius in ꝓ
missione per sanctos tuos nathā.⁊ samuelē nō ꝓ
phanabo testamētū meū. Et que procedūt de la
bijs meis nō faciam irrita. Et dixisti semel iura/
ui in sancto meo si dauid mentiar .semen eius in

eternum manebit. ⁊ thronus eius sicut sol in con-
spectu meo, et sicut luna perfecta in eternum. Et
testis in celo fidelis: per quā pmissionē putaui
regnum meū eternum. Nūc vero video oppositū
q: tu repulisti xp̄m tuū. s. regem vnctū ex regno q:
in sedechia defecerūt reges ⁊ ponit ibi ly xp̄m in
definite p oibus regibus sicut d: ppter iniquita
tem corripuisti hoiem. i. oēm hominē et intelligit
hic regnum simul cum regibus. Ideo sequitur et
despexisti: q: nō solum sedechias fuit despectus
et illusus: sed etiam totum regnū et natio iudeoꝝ
ab oibus gentilibus: et distulisti xp̄m tuum. i. diu
durare fecisti tribulationem: ⁊ afflictionem eius.
Item auertisti testamentū serui tui dauid. i. pmis
sum mutasti et retardasti vel a psperitate in ad-
uersitatem mutasti et pphanasti in terra sanctua
rium eius q: caldei templū pphanarunt sacrifi-
cantes in eo diis suis p victoria habita: ⁊ in fine
ipsum incenderūt. Destruxisti oēs sepes ⁊ muros
eius: posuisti firmamentū eius formidinē: q: ipsa
ciuitas que ante erat firmū presidiū postea sine
muris facta est in formidinem maxime qn̄ reedifi
cabatur: q: cū vna manu edificabant ⁊ in alia ha
bebant gladium ppter formidinē finitimorum.
Ideo sequitur. Diripuerunt eum scȝ regem et ciui
tatem omnes transeuntes viam: ⁊ sic factus est in
opprobrium vicinis. Exaltasti dexteram. i. poten
tiam deprimentium eum. dando eis victoriā ⁊c.
Destruxisti eum ab emundatione: q: tūc cessarūt
oia sacrificia purgatiua que fiebant in templo ⁊
aspsio sanguinis ⁊ aque cū Isopo: que fiebat ad
mundandū morticinū. Et cerimonie et emunda
tiones cessarunt ⁊ sedē regni eius in terra. scȝ sce
ptrum regale. et dominiū terrenum collisisti ⁊ de
struxisti. tota ista litera est satis plana intelligen
Nota de xp̄i passione. do hystorialiter. ¶ Secundo aūt est necesse q̄ hec
litera exponatur spūaliter de dissolutione corpis
xp̄i et morte passione eius. cui⁹ figura fuit destru
ctio regni iudeorū facta per caldeos. vt dictū est
Dicit ergo dauid exponēdo q̄relam suam de ap-
parenti violatione pmissionis ipsi facte. O dñe
deus pater superius pmisisti perpetuitatē regni
et sceptri in messia filio meo ⁊c. tu vero sm̄ reuela
tionem mihi factā repulisti xp̄m tuū. s. messiā. i.
repelli et negari a iudeis pmisisti ⁊ detulisti ⁊ du-
rare ipsum fecisti in afflictione ⁊ psecutione per
triduū. Et auertisti testū eius vt a iudeis nō reci
piatur in verū regē et messiam. De quo totū testa
mentū ve. est scriptū. Nā iudei totū testamentum
vetus auertūt ⁊ puertunt ad malū sensum dū ip̄m
nō intelligūt spūaliter de xp̄o: sed solū intelligūt
lfaliter cerimonias. Et sic pphanant totā sacrā
scripturam in terra. i. terrenaliter loquendo ⁊ in-
telligendo que quidē scriptura est sanctuarium
xp̄i in qua figurabat. Nam sicut de⁹ dicebat esse
in sanctis sanctorū clausus. Et in archa testamē
ti in qua erāt tabule ⁊ virga aarō ⁊c. Ita xp̄s erat
clausus ⁊ velatus in lege veteri tāq̄ i sanctuario.
Ideo iudei dicuntur pphanare sanctuarium dei
q: pphano et terreno modo intelligunt. Item p
phanarunt sanctuariū xp̄i cū carnem eius pcusse
runt palmis et pugnis et flagellis. Nā caro xp̄i
sanctuarium et tēplū diuinitatis est. Destruxisti
oēs sepes eius: cum abstulisti a xp̄o omne auxiliū
hūanum: ⁊ dereliquisti eū in manibus iudeorū.
Et ipse qui est firmamentū oim tunc formidauit
mortem. Et oēs discipuli ei⁹ qui erāt sepes eius
ex formidine. qui ante erant defensores eius imo
petrus negauit. Deriserūt eū oēs transeūtes viā:
qn̄ rapuerunt ⁊ ligauerūt eū in horto ministri pō
tificum. Et per terrā traxerunt. Et corā pontifice
percusserūt. Et ei opprobria ⁊ conuitia intulerūt
Exaltasti dexterā deprimentium eū: q: illo triduo
data est potestas iudeis ⁊ terrena victoria cōtra
xp̄m ideo dixit eis: hec est hora vestra et potestas
tenebrarum. Ideo letati sunt: cum viderūt ipsum
ligatum in potestate sua. Auertisti adiutoriū ⁊c.
q: in illo triduo totaliter fuit derelictus ⁊ subtra
ctum adiutorium humanum in illo tēpore passio
nis. Destruxisti eum ab emundatione quo ad opi
nionem iudeorū. Nam iudei reputarunt ip̄m im-
mundum et cōtra legē agentē ⁊ maledictū postq̄
fuit in cruce suspensus. Et sic putarūt alienū ab
emundatione legis immo putarūt ipsum esse im-
mundū sicut cetera morticinia nec audebant tan
gere eū ne imūdi putarent. Et ne cōtaminarent
sed manducarent pasca. Et sedē eius in terra col-
lisisti quo ad opinionē iudeorū. Nā postq̄ iudei
viderunt ipsum mortuum putauerant nunq̄ am-
plius regnaturum nec sedem regalē ⁊ pontificalem
in terra habiturum. Minorasti dies tpis eius q:
in magna iuuentute ipsum occidi pmisisti. Et mi
norasti dies tpis eius q: non ad sceptrū ⁊ regnū
peruenire permisisti sm̄ opinionem iudeorū. Et
sic pfudisti ip̄m pfusione in opinione iudeorū q dif
famabāt ip̄m esse cōfusum postq̄ nō erat adept⁹
regnū qd̄ predicauerat p se ⁊ suis ⁊ sic irridebāt
eū: ⁊ percutiebant arūdine et illudebant in cruce.

Usquequo domine auertis in finem De pe-
exardescet sicut ignis ira tua. dis. iij. §.
Memorare que mea substantia: nū- produ-
quid enī vane constituisti omnes fi- ctior. xij. q. i. c.
lios hominum. ois etas
Quis est homo qui viuet et non vi-
debit mortem: eruet animam suam
de manu inferni.

¶ Hic petit remoueri supradictum impedimētū
per resurrectionem xp̄i vt impleantur promissa.
Nam si xp̄us non resurrexisset nō solūmodo pro-
missio facta ipsi dauid ⁊ patribus fuisset impedi
ta sed finis humanus esset cassus et vanus. Nam
de⁹ creauit hoiem vt deū cognosceret ⁊ cognoscē
do amaret ⁊ diligeret ⁊ diligēdo frueret: ⁊ sic fruē
do in superna patria beatificaret ⁊ glorificaret:
sed talis finis ⁊ beatitudo fuerat nobis impedi-
ta, per peccatū: qd̄ petiū xp̄s abstulit per suā mor
tem et passionem sed si nō resurrexisset a tali mor
te nō adeptus nobis esset glorificationem p pn̄s
nec ascēdisset in celū ad parādā beatā mansionē.
Et sic de primo ad vltimū si nō resurrexisset finis

noster esset cassus et vanus. Et hoc est quod querit propheta in hac parte unde dicit. O domine usque quo avertis misericordiam tuam a nobis in finem id est totaliter et finaliter exardescet sicut ignis ira tua quasi dicat. ira tua nunquam cessabit contra genus humanum erit ne sicut ignis exardescens qui semper ardet dum ipsi apponitur combustibile.q.d. non. quia esset contra promissum ubi dixisti: si dereliquerint filii eius legem meam etc. Misericordiam meam non dispergam ab eo. Postquam ergo nos temporaliter verberasti et flagellasti: non auferas in finem misericordiam redemptionis promissam et postquam pro nobis flagellatus et verberatus est filius tuus et corporaliter mortuus non auferas a nobis misericordiam resurrectionis eius per quam nostra mors est destruenda. et vita reparanda. resuscitata ergo nobis ipsum ad vitam gloriosam. Et memorare que et qualis est mea substantia: scilicet humana natura: quia fragilis et corrupta et vulnerata et ad peccandum prona: que nisi per eius resurrectionem non potest sanari nec reparari nec suum ultimum finem acquirere: quia aliter in vanum esset creata et constituta. Ideo sequitur. Nunquid enim vane constituisti sive creasti omnes filios hominum quasi dicat non, quia eos creasti ut tecum beatificares in celo: et tuam gloriam participarent. Sed si tu non resuscitasti filium tuum omnes corruent et manebunt in inferno in eternum propter peccata commissa cum omnes sint peccatores et mortui: et ad infernum destinati: ideo sequitur quis est homo qui vivet in hac vita et non videbit mortem corporalem supple: quis est homo qui eruet id est eruere posset animam suam de manu et potestate inferi. quasi dicat nullus quia nullus potest evadere mortem corporalem propter illam sententiam datam in adam scilicet pulvis es: et in pulverem reverteris: nec potest evadere mortem spiritualem anime de manu inferi: propter illam sententiam qua hora comederis morte morieris scilicet in corpore et anima: et nullus poterit liberari a morte corporali et spirituali nec resuscitari nisi per resurrectionem christi et sic oportet quod resurgat. Aliter tu deus pater vane constituisses omnes filios hominum: quia non consequerentur finem suum ultimatum per mortem et peccatum impeditum: quia ceteri non resurgerent nisi ipse resurgat.

christi resurrectio.

vij.q.j. ca. omnis. de pe.d.ij. §. opponitur.j. q.d.j. c.sacra.

Ubi sunt misericordie tue antique domine: sicut iurasti david in veritate tua.

Memor esto domine opprobrii servorum tuorum: quod continui in sinu meo multarum gentium.

Quod exprobraverunt inimici tui domine: quod exprobraverunt commutationem christi tui

¶ Hic exclamat apud patrem allegando promissum ut excitet ipsum ad resuscitandum christum: unde dicit O pater domine: ubi sunt misericordie tue antique: quas patribus antiquis ab antiquo promisisti: et quas antiquis patribus in figura resurrectionis christi et totius populi antiquus fecisti. Et ubi sunt misericordie tue antique promisse de messia futuro: et de eius regno eterno sicut iurasti ipsi david in veritate tua: que mentiri non potest. Ergo memor esto. Unde nota quod si christus non resurrexisset tam iudei quam gentiles irrisissent apostolos qui expectabant resurrectionem christi: improperassent enim ad mendacium, promissionem christi: de resurrectione in qua dixit post tres dies resurgam. Item omnes gentiles improperassent patriarchis et prophetis qui expectabant et predixerunt christum a mortuis resurrecturum. et ideo dicit propheta. O tu pater memor esto opprobrii servorum tuorum patriarcharum et prophetarum et apostolorum et omnium christianorum: quod opprobrium multarum gentium a multis gentibus continui et sustinui in sinu meo. i. in facie mea et in tota ecclesia: quod opprobrium exprobraverunt. i. exprobrando dixerunt omnes inimici tui infideles: quod pro quia exprobraverunt. i. irriserunt commutationem christi tui. i. mortem et passionem: quia mors et passio fuit precium et commutatio: quo christus commutavit et redemit. Unde hanc commutationem exprobrassent et irrisissent infideles nisi christus resurrexisset: et ideo manserunt ipsi confusi post resurrectionem. Omnia ista verba etiam possunt esse ipsius christi petentis resurrectionem a patre: qui continuit in sinu suo. i. in membris et ecclesia opprobrium multarum gentium. Nota quod mors christi dupliciter dicta est commutatio. Primo quia fuit commutatio et cambium de vita mortali ad immortalem. Secundo quia fuit precium nostre redemptionis: sed iudei ignorantes hanc commutationem et resurrectionem christi: ideo improperabant ipsi mortem.

Benedictus dominus in eternum: fiat fiat. xv. q.d.j. mini.

¶ Hic propheta concludit certitudinem sue prophetie et veritatem totius promissionis. Unde dicit. benedictus sit dominus deus israel: fiat fiat: quia certissime fiet, omnia que supra promissa; sunt scilicet incarnatio christi et a mortuis resurrectio: et nostra redemptio et glorificatio et beatitudo. Et sic videtur propheta agere gratias tanquam certus pro omnibus supradictis. quasi dicat. fiat fiat: et impleatur promissio nobis facta de omnibus supradictis: et tunc bene dicemus deum quod talibus beneficiis receptis scilicet de christi incarnatione et morte: et resurrectione: et de nostra redemptione.

xj.q.iij. cap.ad mensam. de conse. di.iij. c. ulti.

Domine refugium factus es nobis: a generatione in generationem. Priusquam montes fierent aut formaretur terra: et orbis: a seculo et usque in seculum tu es deus.

ius. off. c.nasci.

Ne avertas hominem in humilitatem et dixisti convertimini filii hominum.

¶ Titulus oratio moysi viri dei quidam magistri hebreorum dicunt quod moyses personaliter fecit hunc psal. et omnes sequentes usque ad psal. centesimum exclusive sed hoc est manifeste falsum maxime de psal. xciiij. qui

incipit venite exultem⁹. Nā aplus ad He. iiij. asse
rit dauid fecisse hunc psal. allegans illū versum
et omnes sequentes. scȝ Hodie si vocem eius au/
dieritis. Et sic sicut mentiūtur de illo ita mentiū
tur de ceteris. hoc idem dicit beatus Hierony. in
expositione tituli huius psal. sȝ hoc non dixit as/
sertiue: nisi secundum opinionē magistri sui bar/
rabam et ceterorum rabinorum sui tpis quibus
nulla fides est adhibēda sicut sepius dictū est. Et
btūs Hiero. postea secundū cōmunē opinionē ec
clesie attribuit istū psal. ipsi dō tāq̄ actori. Vn̄ in
epystola ad iulianū q̄ est. cvij. dicit audi. Et dauid
dies vite nostre septuagita anni si aūt amplius
de titulo hui⁹ psalmi. octogita ꝛ quicq̄d supest labor ꝛ dolor. Sȝ nūc re
stat scire quare i tit. d: oratio moysi viri dei ad hoc
dicūt q̄daȝ hebrei ꝙ dō iuenit istā orationē factā
ab ipso moyse scriptā: ꝛ iō interposuit inter suos
psal. Hoc est manifeste falsuȝ. Naȝ si moyses fe/
cisset istā orationem sicut iacet nō omisisset ipsaȝ
scribere: nec inserere i lib. legis sicut scripsit cāti/
cum illud. s. cātem⁹ dn̄o gl'iose Exod. xv. Et illud
aliud. audite celi q̄ loquor. Deu. xxxij. Et ideo di/
cit beatus Hiero. ꝙ q: moyses scripsit a princi/
pio generis humani hystoriam: quomō homo fa
ctus sit et peccauit: quomodo punitus est: et ideo
attribuitur ipsi iste psal. in quo memoratur mise/
ria generis humani: et ponitur in eius titulo ora/
tio moysi viri dei. Sed lȝ hoc sit bene dictū tamē
saluo meliori iudicio aliter videtur mihi dicēduȝ.
¶ Ad cuius intellectū est notāduȝ ꝙ postq̄ moy/
ses impetrauerat gratiā propiciationis a domi/
no ꝓ illo pplo q̄ peccauerat in adoratione vituli
tūc fecit mirabileȝ orationē ꝛ ꝓfundissimā apud
dn̄ȝ. Que quidem orō est referta maximis ꝛ pro/
fundis mysterijs ꝛ sacramētis: lȝ iudei sua cecita
te pcussi ꝛ malicia obstinati eā pcipere nō valeāt
q̄ quidē orō talis est Exo. xxxiij. Dicit aūt moyses
ad dn̄ȝ: pcipis vt educā ppl'ȝ istū: et non indicas
mihi quem missurus sis mecum presertim cuȝ di/
xeris noui te ex nomine. et inuenisti gratiā coram
No. de oratiōe moysi. me. si ergo inueni gratiā in conspectu tuo ostende
mihi faciem tuam vt sciaȝ te: et inueniam gratiā
ante oculos tuos. Respice populum tuum gentē
hanc. dixitq̄ dn̄s. facies mea precedet te: et requiē
dabo tibi. Et ait moyses: si tu non ipse precedes
nec educas nos in loco isto: i quo scire poterimus
ego et ppl's tuus inuenisse nos grāȝ in conspectu
tuo nisi ambulaueris nobiscum vt glificemur ab
omnib⁹ pplis q̄ habitāt sup terram. Dixit aūt ad
moysen: ꝛ hū istud qō locut⁹ es faciā. Inuenisti eī̄
grāȝ corā me ꝛ te ipsuȝ noui ex noīe. Qui ait ondē
mihi glīaȝ tuā. Rn̄dit' ego ondā oē bonū tibi ꝛ vo
cabo i noīe dn̄i corā te. Et miſebor cui voluero ꝛ
clemens ero in quē mihi placuerit. Rursumq̄ ait.
Nō poteris videre faciē meā: nō eī̄ videbit me hō
ꝛ viuet. Et iteꝝ ecce inq̄t ē loc⁹ apō me ꝛ stabis su
pra petrā. Cūq̄ trāsibit glīa mea ponā te in fora
Tria petit moyses. mine petre ꝛ ꝓtegam dextera mea donec trāseaȝ.
Tollamq̄ manum meam et videbis posteriora
mea faciē aūt meā videre nō poteris. Hec autem
est orō moysi quam fecit in paruo tabernaculo in
qua orōne petit moyses tr. s petitiōes quarū pri

ma est ꝙ deus veniat in persona ad deducendū ꝛ
dirigendū totū illū populū in terra ꝓmissionis.
Secundo petit vt ostendat deus sibi faciē ꝛ diui/
nitatē clara visione. Ad hoc respōdet deus ꝙ fa/
cies sua precedet eum ꝛ ꝙ faciet qō petit scilicet
q: in persona ambulabit cū eis: et ꝙ inueniet gra
tiam corā eo. Tertio petit moyses vt ostēdat sibi
gloriā suam ad qō ꝓmisit de⁹ ꝙ dabit ipse oē bo
num. Hucusq̄ deus ꝓmittit ipsi duo includentia
maxima mysteria conuenientia toti generi huma/
no. Nam promittit ꝙ veniet in ꝑsona ad deducē/
dum ꝛ dirigendū totum genus humanū. Nā sicut
ille angelus p̄cedebat castra i die i colūna nubis
et in nocte in flāma ignis vt videret ꝛ dirigerētur
in suo itinere vsq̄ ad terrā ꝓmissionis. Ita deus
promittebat venire personaliter in carnē ꝛ ambu
lare simul cū genere hūano factus hō ꝛ ꝙ facies
humanitatis christi p̄cederet totuȝ populū tanq̄
dux et caput: et lumē legis euāgelice dirigit oēs
in via vsq̄ quo introduceret oēs electos suos in ce
lestem patriā. Et hoc mysteriū incarnatiōis ꝛ da
tionis legis euāgelice ꝑuidit dauid in spiritu cō/
templādo hmōi orationē ꝛ petitionē moysi ꝛ ꝓ/
missionē dei. Preuidit etiam dauid qualiter chri/
stus in suo aduētu debebat ostendere nobis oē
bonum gratie et omnia bona sacramentorum in
hac ecclesia per gratiā et in superna per gloriam.
Et quomodo talia bona et talis gratia non erat
nobis danda ex meritis nostris precedentibus:
sed de misericordia. Per hoc ꝙ ait miserebor cui
voluero. Item per hoc ꝙ subdit nō poteris vide/
re faciem meaȝ. preuidit dauid in spiritu qualiter
nemo pōt deum videre per essentiam manens in
hac carne mortali vsq̄ quo induerit imortalitatē.
Item per hoc qō sequit' ꝛ subdit deus. Ecce inq̄t
locus est apud me. preuidit dauid in spiritu qua/
liter humanitas christi debebat esse loc⁹ et taber
naculum ꝛ turris et castrū diuinitatis: supra quā
turrim et castrū oēs debebamus saluari: ꝛ tueri: ꝛ
fundari. ad quā petrā oēs debebamus habere re/
fugiū. Et iō ꝑ hoc subdit. stabis supra petrā. q. d.
firmaberis supra petrā qui est xp̄s. Itē per hoc ꝙ
subdit. ponā in te foramine petre ꝛ ꝓtegam de/
xtera mea. preuidit qualiter christus oēs nos de/
bebat reponere simul cuȝ tota ecclīa in foramine
huius petre: scȝ in vulnere lateris sui: ꝛ ibi nos de
bebat ꝓtegere dextera tua sicut colūbe ꝓtegūtur
in foraminibus petre: et in cauerna macerie. Ostē
de mihi faciem tuā. Unde quasi per hunc moduȝ
exponit beatus Aug. hāc orationē scd'o de trini.
c. xvij. Oīa ergo mysteria supradicta ipsi moysi ꝓ
missa preuidēs dauid in spū: et contēplando hāc
orationē fecit hunc psalmū ꝛ intitulauit ipm ora
tionē moysi. q. d. ꝙ in hoc psalmo explicātur tota Dauid petit q̄ moyses⁹ petierat
illa orō moysi q̄ scribit' Exodi. xxxiij. Nam dauid
petit in hoc psal. oīa illa que deus ꝓmiserat sub
magnis sacramētis ipsi moysi per ordinē. Primo
qō ipse veniret ꝑsonaliter in carnē ꝛ facie sua p̄ce
deret eos ꝛ dirigeret. Secūdo ꝙ ostēderet oibus
suis fidelibus oē bonū scȝ gratie et glorie. Ter
tio ꝙ ostēderet nobis suam misericordiā. Quarto
ꝙ ipse fieret nobis petra refugij et poneret tuos

in foramine sui lateris ⁊ protegeret nos dextera
sua. Quinto ꝙ lꝫ in hac vita nullus possit videre
deū per faciē diuine essentie: tn̄ fideles videret eū
per faciē posteriorē.i.per faciē hūanitatis: qꝛ ita
moyses vidit xp̄m in mōte Thabor qn̄ vidit faciē
eius resplēdentē sicut sol. Et sic exponit istū psal.
Aug.ij.d trini.c.xvij. Quinqꝫ ergo facit dō in hoc
psal. qui intitulat̄ orō moysi. petit em̄ illa quinqꝫ
lꝫ nō eodē ordine quo in illa orōne scribunt̄. nam
primo petit vt deus recipiat sub suū refugiū ho/
minē in multiplicē miseriā deiectū: vt liberet ipm
ab illa miseria. Secundo petit vt notificet̄ dexte
ra dei in hūanitate qua nos dꝫ protegere. Tertio
petit vt repleat nos mia sua. Quarto petit vt det
nobis gloriā pmissam. Quinto petit totā eccliaꝫ
fideliū dirigi in hac vita per lumē grē euāgelice
doctrine. scda ibi. dexterā tuā. tertia ibi. cōuerte
dn̄e. quarta ibi. letati sumus. quinta ibi. respice
dn̄e. A ¶ Quātū ergo ad primū est notandum
ꝙ xp̄s in sacra scriptura sepe dr̄ petra refugij. Nā
cōiter castra fortia fundantur supra altas ⁊ fortis
simas petras siue rupes. Et sic cōiter per petrā et
Xp̄s dr̄ petra refugij. rupē intelligitur oppidum siue castrū locus mu/
nitus qui quidē locus dr̄ petra refugij. Et sic illō
oppidū siue presidiū qđ est situ in terra moab vul
gariter dicebat̄ petra refugij vel petra deserti: eo
qđ oēs vicine ville circūquaqꝫ habebāt refugium
ad illam petrā tpe tribulationū ⁊ latronū: et ibi
saluabātur et tuebātur. Ita pariter xp̄s in tota sa
cra scriptura et in psal. dicit̄ locus munitus siue
petra refugij: eo ꝙ totū genus hūanū existēs in
captiuitate diaboli ⁊ in profunditate multipli/
cis miserie nō potuit hr̄e aliud refugiū nisi ad so
lum xp̄m qui ascendit in altissimū refugium cru/
cis vbi factus petra nostra aperuit foramina scꝫ
lateris ⁊ manuū ⁊ pedū ⁊ in foraminibus illi' pe
tre posuit et abscōdit nos. Et sic fuimus liberati
a captiuitate diaboli ⁊ miseria hui' mūdi: ⁊ hec
est illa petra refugij. Et ille locus quē pmisit de'
moysi in persona totius generis humani. cū dixit
Est locus apud me: et stabis supra petram et po/
nam te in foramine petre. Unde humanitatē xp̄i
vocat locū dei ⁊ tabernaculum verbi sicut pluries
dictum est: in qua petra factum est foramē lateris
xp̄i. Unde exiuit sanguis et aqua in remissionem
peccatoꝝ: in quo quidē latere ⁊ foramine omnes
fuimus regenerati et reclusi. Hoc ergo refugium
siue in hoc foramine petre petit dauid vt recipiā/
tur omnes fideles cum dicit in hac prima parte.
Domine refugium factus es nobis: quasi dicat.
tu domine Iesu christe es factus refugiū siue pe
tra refugij et presidij a generatione in generatio
nem. ¶ Sed est aduertendū quod isti versus sunt
transpositi quantum ad sententiam. Nam secun/
dus versus debet esse prior in sententia et constru
ctione. vnde sic debet ordinari tota sententia isto
rum trium versuū. vnde sic incipit. O domine Ie
su christe: tu qui es deus a seculo et vsqꝫ in seculū
seculi idest ab eterno sine principio et sine priusꝙ̄
montes fierent aut formaretur terra. i. anteꝙ̄ mū
dus crearetur nec esset aliqua creatura. Tu tamē
ex tempore factus es nobis refugiū ⁊ presidiū a
generatione in generationem per carnis assum/
ptionē. Et dixisti o filij hominū ⁊ oēs filij Adam
cōuertimini. i. reuertimini ad me vos qui recessi/
stis et expulsi fuistis a paradiso terrestri propter
pctm̄ patris vestri Adā. Reuertimini ad me qn̄ ve
nero in carnem: qꝛ ego recipiā vos sub meū refu/
gium ⁊ presidiū. Ergo dn̄e si tu factus es refugiū
nobis et dixisti oibus filijs adam vt conuerteren
tur ad te: ergo non auertas. i. nō repellas nec reij/
cias hoiem. i. totū genus humanū in humilitatē
idest deiectionem ⁊ multiplicē miseriam submer
sum. Ex supradicta ordinatione litere ptꝫ fuisse
falsam intelligentiam origenistarū: qui vt firma/
rent suū errorē sumpserūt occasionem ex isto loco
ad dicenddum ꝙ oēs aīe hoīm iam erāt ante mū/
di creationem per hoc ꝙ dicit dn̄e refugiū factus
es nobis ⁊ sequitur priusꝙ̄ montes fierēt ⁊c. Or/
dinabant em̄ falso modo literā. Nam prius dꝫ le
gi secundus versus sicut dictū est cū distinctione
et pūcto. Nā deus fuit a seculo ⁊ ab eterno priusꝙ̄
montes fierēt ⁊ formaret̄ terra: sed postea ex tpe
factus est nobis refugiū per carnis assumptionē
et qđ ita intelligat̄ iam explicat̄ in litera cū dr̄ ꝙ
factus est nobis refugiū nō ab eterno: sed a gene
ratione in generationē. Nā generationes nō fue Xp̄s est refugiū ⁊c.
runt ante mūdū creatū: sed post: vt ptꝫ Gen. iiij.
Nam per prius fuit creatus hō postea generauit
vt ibidem ptꝫ: ergo generatiōes fuere ex tpe ⁊ nō
anteꝙ̄ mundus fieret. ¶ Sed adhuc restat dubiū
si xp̄s factus est refugiū nobis a generatiōe in ge
nerationē sequit̄ ꝙ a prima generatiōe cepit car
nem humanā: quod est falsum. Nam verbū post.
lxxij. generatiōes ab adā cepit carnē: ⁊ tūc factus
est refugiū nobis: ergo nō a gn̄atione in gn̄atio/
nem. Ad hoc rn̄detur ꝙ xp̄m esse factū refugium
omnibus filijs adā stat dupliciter. s. in spe vel in
re. in spe ⁊ fide iam factus refugiū ipsi adam ⁊ fi/
lijs suis quibus facta est promissio de xp̄o: vt ait
Aug. lib. Cur deus homo. Et sic est dicendum de
oibus patriarchis et prophetis ⁊ fidelibus vsqꝫ
ad aduentū xp̄i qui omnes fuere mēbra xp̄i in quo
rum tpe lꝫ xp̄s nōdū esset incarnatus: tamen iam
erat eis creditus. Et sic iam erat refugium eis ex/
pectatum. In cuius fide ⁊ spe ⁊ refugio credito iā
saluabātur. ad Heb. Ex quo ptꝫ ꝙ xp̄s factus est
refugium omnibus fidelibus filijs adam a gene
ratione in generationem vsqꝫ ad iudicium. Nam
omnes fideles vete. testa. recepit realiter in fora/
mine petre lateris sui in die passionis: et abstra/
xit eos a limbo inferni in die resurrectionis. Et
sic non frustra petit dauid recipi sub hoc refugiū
et presidium in persona omnium tam vete. quam
noui testa. cū dicit ne auertas hominem in humi/
litate: sed recipe ipsuꝫ. A ¶ Ūn̄ est aduertēdū ꝙ
xp̄s non solum fuit refugium spirituale omnibus
patribus ve. testa. sed etiam temporale. Nam pri
mo liberauit Noe cum suis de aquis diluuij. Se/
cundo abraam de Hur caldeorum: ⁊ de rege gera
ris et egypti: ⁊ liberauit Iacob de ira ⁊ odio esau
et oēs filios israel de seruitute egyptiaca: ⁊ d̄ ma
ri rubro: ⁊ de multis periculis deserti et liberauit
eos multipliciter tempore iudicum et regum. Nā

filiemet Jesus qui abstraxit filios de terra egypti liberauit genus humanum de ptãte diaboli vt ait aplus Judas in canonica sua qz Jesus xps heri et hodie in seculū & in secula. ad Heb. xiij. Et sic factus est refugiū nobis tam tpale quã spūale a generatiõe in gñationẽ. ¶ Sz adhuc restat dubium vbi deus dixit cõuertimini filij hoim &c. Nã post ipsuz dd bene reperitur. q deus dixerit per Esaiã Derelinquat impius viã suã & reuertat ad dñm &c. Et per Hieremiã. Reuertere virgo filia iuda. et per Ezechielẽ. Si impius egerit penitentiam &c. Sed dubitatur in quo loco sacre scripture aut tpe ipsius dd dñs fuerit locutus de conuersione hoim. Ad hoc respondetur q litera Hierony. loquitur de futuro in hoc loco vnde ait. Et dices. reuertimini filij adã. & tunc nullũ est dubiũ. q. d. Tu dñe dices per Esa. Miere. & Ezech. & ceteros prophetas. Reuertimini filij hominũ. vnde lz hoc sit verũ: tñ deus adhuc per scripturas que precesserunt ipsum dauid multipliciter vocauit fideles ad fidem & pniam & promisit veniam penitentib' et refugiũ reuertentibus et inuocantibus eum. vt ptz p totũ Leuiticũ vbi ordinauit oblatiões & sacrificia pro penitentibus. Itẽ dicit Deuter. c. iiij. Nouissimo aũt tpe reuerteris ad dñm deum tuũ et audies vocem eius: qz deus misericors dñs deus tuus non dimittet nec omnino delebit: hoc idem dicit in. s. c. xxx. per totum. Dicit ergo dauid. Tu dñe dixisti in locis preallegatis. cõuertimini siue reuertimini filij hoim: ergo non auertas hominẽ idest genus humanum nec deijcias in humilitatẽ idest deiectionem et multiplicem miseriam positum & afflictum: sed recipe ipsum sub tuũ refugiũ qñ veneris in carnẽ. i. accelera venire.

Nota d̃ ɔuersione hoiz.

Arg. xiij qõ. ij. c. cps & de pe. di. iij q.p.

Quõ mille anni ante oculos tuos tanq̃ dies hesterna que preterijt.

Et custodia in nocte: que pro nihilo habentur eorum anni erunt.

¶ Quia supra dixit. ne auertas hominez in humilitatem & miseriam. Hic explicat multiplicem miseriam in qua homo fuit deiectus quando fuit expulsus a paradiso propter peccatum. vnde duo facit. ¶ Primo enumerat huiusmodi miserias. ¶ Secũdo demõstrat quod propter peccatum sumus in eas deiecti. ibi. qz defecimus. D ¶ Quantum ad primum est aduertendum quod in duob' cõsistit nostra miseria. Primo quia fuit nobis abbreuiata vita. Secundo quia illa breuis vita est variata per multas etates et infirmitates et defectus. Nam incipimus ab infantia et mutamur in pueritiam. Et exinde in iuuentutem: et exinde in senectutem: et exinde in decrepitum: in quib' etatibus etatibus sunt multi et varij defectus et infirmitates et miserie: immo quãto magis crescũt dies magis crescunt miserie. Et sic nunq̃ homo in eodem statu permanet. Dicit ergo propheta: ne auertas hominem idest ne deijcias in tantam deiectionem: quoniam breuis et misera est vita eius. nam licet viueret mille annis: tamen eius vita breuissima est. Nã mille anni ãte oculos tuos.

miseria nr̃a in duobus ɔsistit.

idest respectu eternitatis tue et comparati ad tuã durationem sunt tanq̃ dies hesterna que preterijt. et tanq̃ vna vigilia noctis que sunt tres hore cuius tempus videtur nimaxime dormientibus Sed queritur quare magis dixit sicut dies hesterna quam sicut dies crastina? Respondetur quod semper tempus futurum videtur nobis magis lõgum: et tempus preteritum videtur breuissimum vt patet. nam gulosis longius videtur tẽpus triũ dierum a die iouis sancta vsq ad pasca quam totum residuum quadragesime preteritum. Et sequitur que pro nihilo habentur eorum anni erunt. q litera sic est cõstruenda: scilicet anni temporales erunt siue sunt earum rerum que pro nihilo habẽtur in respectu eternitatis: idest omnes anni temporales idest totum tempus comparatuz ad eternitatem est d numero eorũ que pro nihilo habentur idest omnes anni sunt quasi nihil comparati ad eternitatem dei ergo tota vita hominis quantũcunq sit longa sicut vita Matusalem est quasi nihil respectu dei. Et etiam in aliquibus est ita breuis quod mane trãseat: idest in infantia & pueritia moriũtur et in aliquibus sicut herba que mane floret: sed in vespere decidit & indurat & arescit q: in senectute cum multitudine infirmitatũ marcilenti moriuntur.

Mane sicut herba trãseat: mane floreat: & transeat vespere decidat induret et arescat.

xxiij. qõ. iij. c. hec autem.

¶ Postq̃ probauit quod vita hominis est breuissima et quasi nihil comparata ad deum. Hic probat quod est variabilis per multas miserias & defectus et infirmitates. Naz si homo maneret semper in eodem statu: vita breuis adhuc diceretur bona: sed nunq̃ manet in eodem statu: quia variatur per etates in quibus semper est aliqua imperfectio & miseria. Nam homo in infantia est sine sensu perfecto et in multa miseria et indigestione: & quãdoq moritur propter multas infirmitates que accidunt infantibus et sic nunq̃ peruenit ad florem iuuẽtutis: et in mane idest in infantia vsq ad vesper. idest vsq ad senectutẽ in qua sunt infinite egritudines et ibi indurat et arescit et finaliter decidit et moritur: vt patet per Aristotelẽ in lib. de iuuentute et senectute et de morte et vita Ordinetur ergo sic litera: scilicet omnes anni hominis sunt de numero eorum que pro nihilo idest quasi nihil habentur intantum vt ipse homo mane sicut herba transeat: mane floreat & trãseat vespere. i. in senectute induret. i. rigeat in cadauer et arescat in cinere et totaliter putrefiat & corrũpatur: sic etiam ergo transeat de etate in etatez & de qualitate in qualitatem: & de infirmitate in infirmitatem vsq ad mortem. hoc idem habetur Job. xiiij. c. Homo natus de muliere breui viuens tempore repletur multis miserijs: qui quasi flos egreditur et conteritur & fugit velut vmbra et nunq̃ in eodem statu permanet.

Quia defecimus in ira tua: & in furore tuo turbati sumus.

De pe. dist. iij. c. q.p.

Posuisti iniquitates nostras in con
gen.vi. a. eccle- **spectu tuo seculum nostrum in illu**
sia.xviij. **minatione vultus tui.**
a. **Quoniam omnes dies nostri defece**
runt: & in ira tua defecimus.

¶ Hic reddit causam vnde euenit nobis hoc malum: scз vt nobis sit vita nõ solum breuiata: sз etiã multiplici miseria inflicta et variata: quia in adolescentia virescim⁹: ꝛ in iuuẽtute floremus: ꝛ in senectute decidimus: ꝛ indurescimus: et arescimus. Et sic deficimus ab omni perfectiõe. Et dicit qꝺ hoc euenit nobis ex ira diuine sententie date in adam quando dixit. Maledicta terra in ope tuo et in sudore vultus tui vesceris pane tuo: q: de terra assumptus es: et in terram ibis ꝛc. Ideo ait: q: defecimus in ira tua. i. in sentẽtia ire tue: ꝛ in furore tuo conturbati sumus quãdo eiecisti adam de paradiso: quia tunc perdidimus imortalitatẽ: et defecit vita nostra: et contracta est ad durationez tẽporalem. Ita ꝙ adã vixit vsqꝫ ad nõgentos.xxx. annos et matusalẽ nõgentos.lxx. annos et post diluuiũ defecit etiã magis vita nostra: q: reducta ꝛ contracta est vsqꝫ ad quadringẽtes annos: ꝛ post
nota de ea vsqꝫ ad.c.xl. annos. Et factũ est in furore tuo ꝓ
vita ho- pter pctã hoĩm successiue perpetrata: ꝛ sic posui-
minis p sti iniquitates nr̃as in cõspectu tuo. i. respexisti in
pctm̃ ab furore iniquitates nr̃as oculo punitiõis ꝛ seculũ
breuia- nostrũ. i. totũ tempus vite nr̃e: et oĩa pctã que feci-
ta. mus in vita nr̃a posuisti in illuminatione vultus tui: scз in lumine et visione vultus tui: quia nõ oblitus es: immo ea punisti. Unde iob.xiij. cõtra folium qꝺ vento rapitur ostẽdis potentiã tuã: et stipulã siccam ꝑsequeris. Et ita dignuз ducis super huiuscemodi aperire oculos tuos: ꝛ adducere euз tecũ in iudiciũ: quoniã ꝓpter peccatũ primi parẽtis ꝯdẽnati oẽs sumus ꝛ facti sumus filij ire ꝛ vindicte: q: in pctis nascimur: ꝛ in iniq̇tatibus ꝯcepit
de⁹ auer nos mater nr̃a ¶ Nota ꝯm Aug. ꝙ tunc de⁹ pctã
tit sic fa nostra obliuiscit̃ et auertit faciez a pctis nr̃is qñ
cie a pec peccata nr̃a nõ imputat ad penã: sed tunc dicitur
catis. pctã nostra respicere ꝛ ante oculos habere qñ sumus in ira sua: et ad penã intendit imputare. Et sic eramus omẽs filij ire: et sequitur. Oñi dies nr̃i defecerũt: idest spaciũ vite nostre qꝺ ante erat ꝑpetuum ante casum primi hominis: postea fuit reductum ad.lxxxvij. annos: et semper fuit diminutum. Et sic in ira tua: idest scꝺm sententiaз ire tue defecimus nõ in breuitate vite: sed in multitudine miseriaruз et infirmitatũ. Et ideo vt additur: aranee homo comparatur.

xxij.qꝺ. **Anni nostri sicut aranea meditabun**
iiij. ꝯ cur **tur: dies annorum nostrorũ in ipsis**
rat. i gl. **septuaginta anni.**
de pe.d. **Si autem in potentatibus octogin**
iij.c. ꝙꝙ **ta anni & amplius eoꝝ labor & dolor.**
Et.v.q. **Quoniam superuenit mansuetudo**
v.nõ oĩs **& corripiemur.**

¶ Unũ nota ꝙ aranea laborat ꝑ magnũ tp̃s ad faciendã telam: sed tela eius est ita debilis ꝙ in momẽto destruit̃ ꝛ frangit̃. Ita hõ laborat ꝑ totã vitã: vt acq̇rat bona tpalia vel aliquã dignitatẽ. Et in vno momẽto oĩa ꝑdit: aut ꝑ aliquẽ casum: aut mortẽ. Et ideo dicit anni nostri sicut aranea. i. sicut tela aranee meditabunt̃. i. putabũtur ꝛ extimabuntur: nõ solũ meditabũtur friuoli in varietate fortune: sed etiã in breuitate vite. Nã sicut aranea viuit breui tpe: ita nõ diu viuit hõ. Nã dies annorũ nostrorũ cõsistunt in ipis.lxx. annis: ꝛ si q̇s eorũ vsqꝫ ad octuagesimũ annũ ꝛ amplius viuat vltra: tunc nihil aliud est eorũ vita nisi labor ꝛ dolor: et quare qñ veniet mãsuetudo ꝛ corripiemur. i. veniũt tunc infirmitates ꝛ dolores que corripiũt ꝛ ꝓsternunt et deijciunt hominẽ. Exclamat ꝓpheta admirans sententiam dicens. vi.q.i.c.

Quis nouit potestatẽ ire tue: & pre ti si oia. et
more tuo iram tuam dinumerare. xv.q.vi.
c. si a sa-
¶ O dñe q̇s nouit. i. quis põt noscere potestatem cerdoti-
ire tue: ꝛ potest sustinere eam: aut q̇s nouit et po- bus.
tuit dinumerare iram tuã: et cogitare iudicia tua scз quare fecisti hominẽ peccabilem: ꝛ post peccatum quare voluisti eum tali punitione plectere et quare voluisti talem sententiã in posteros trãsferre: quasi dicat. O altitudo diuitiarũ sapiẽtie et scientie dei ꝙ incõprehensibilia sunt iudicia eius ꝛc. Item quis poterit noscere punitiones ꝛ secreta iudicia tua in quibus videris explicare irã tuã. Et nota ꝙ vbi nos habemus: veniet mansuetudo et corripiemur. In hebreo ꝛ in littera Hieronymi habetur. Quoniã transibimus cito ꝛ euolabimus Et ostendit breuitatẽ vite humane: et ideo ꝯsequit̃
Quis nouit potestatẽ ire tue. Exo.xxx

Dexteram tuam sic notam fac: & eru iij.
ditos corde in sapientia.

¶ Hec est scꝺa pars p̃ncipalis in qua ponit scꝺaз petitionẽ: scз vt xp̃s in lege ꝓmissus manifestet̃ ꝛ veniat in carnẽ ꝓut de⁹ ꝓmisit ipsi moysi in oratione qñ dixit. ꝓtegã dexterã meã ꝛ vñ dicit dꝺ. o dñe deus pr̃ tu ꝓmisisti moysi hoi dei seruo tuo. Exo. xxxiij. cũ quesiuit: dñe mitte quẽ missurus es: ꝛ tunc dixisti ꝓtegã te: dextera mea ꝛ posteriora mea videbis. i. mittã tibi filiũ meũ xp̃m in lege ꝓmissum qui dextera mea dꝛ: eo ꝙ in eo ostendã potentiam meã cõtra mundũ ꝛ diabolũ: ꝛ ꝑ ipз faciã opa miraculorũ. Istum ergo filium meum videbis incarnatum: vt faciem meam: sed essentiaз diuinitatis non poteris videre viuens in hac vita: quia illa diuinitas latebit in carne: sed videbis posteriora mea: idest humanitatem verbo coniunctã ꝛc. Fac ergo domine notam nobis dexteram tuam. i. filiũ tuũ. Et veniat in carnem ꝛ noscamus eũ per fidẽ. Et notanter dicit sic notam fac: quia humanitatẽ videbimus clare sed nõ diuinitatẽ: q: solũ per effectus ꝛ miracula nouim⁹ xp̃m esse deum. Et sic nõ nouimus simpliciter sз quasi nouim⁹: q: per fidẽ: nam Petrus ꝛ thomas videbãt humanitatẽ: sed crediderũt ꝛ cõfessi sunt diuinitatez in ipsa carne latentẽ: vt puta cũ dixit petr⁹. Ego dico tibi: ꝙ tu

es christus fili⁹ dei vivi. Et cū dixit thomas dñs meus ꝛ deus meus: hanc ergo dexterā: hec poste riora petebat propheta nobisquasi nota fieri per incarnationē ꝛ predicationē. Et ideo sequitur: et eruditos corde sapiētia. i. fac nos eruditos corde in sapia dando nobis legem euāgelicā: q̄ non so- lūmodo erudit intellectū: sʒ etiam iustificat. q. d. propheta: fac nobis notū filiū tuum qui erudiat nos sua euangelica sapientia: et loquatur nobis ad aures: et declaret verba tua et totaʒ le. vete. ad aures nostras sicut promisisti moysi. Deute. xviij. cum dixisti: prophetā suscitabo de medio fratruʒ tuorum similem tibi: scʒ in natura humanitatis: sed digniorem et sublimiorem in maiestate deita tis: ꝛ ponam verba mea in ore eius: loqueturq̄ ad eos quecūq̄ dixero ipsi ꝛc. mitte ergo istum pro- phetam filium tuum vt nos erudiat in vera sapiē tia: et nō amplius per figuras nec cerimonias le- gis: hec etiam dicit: quia deus promisit moysi q̄ precederet et dirigeret eum.

xv. dis. c. scā ro- mana. xcv. di. c. ecce. **Cōuertere domine vsq̄quo: ꝛ depre cabilis esto super seruos tuorum. Repleti sumus mane misericordia tua: ꝛ exultauimus et delectati su- mus in omnibus diebus nostris.**

¶ Hic ponit̄ tertia petitio vbi petit miam pmis- sam ipsi moysi pro toto gñe humano in supradi- cta oratione quādo dixit miserebor cui voluero: ꝛ ideo petit dauid vt deus cōuertat̄ ad nos p̄ miaʒ et passionē suam: et faciat nos filios mie ꝛ gr̄e: vt ipse qui ante erat nobis inexorabilis p̄pter iram fiat nobis deprecabilis p̄ misericordiā nos exau diendo et gratos faciendo: et vtitur verbis moysi in supradicta oratione. Exod. xxx. quādo dixit do mino. O domine quiescat ira tua: et esto placabi- lis super nequitiam populi tui: ideo ait dauid in hoc loco. O domine iesu x̄pe cōuertere aliquātulū prout habet alia littera: ꝛ nō amplius te auertas a nobis: nec repellas nos a te: sicut fecisti vsq̄ mō propter peccatū primorū parentum: ꝛ nostra pro pria: et conuerte nos ad te sicut quondam dixisti. Cōuertimini filij hoīm ꝛ reuertimi ad me ego sal uabo cōtritiōes vestras. Cōuertere ergo et cōuer temur et esto deprecabilis: ꝛ exorabilis ꝛ placabi lis super nos seruos tuos: vt nostre orationes tibi sint exaudibiles et acceptabiles que conuersio ꝛ reconciliatio non potest fieri nisi per mortē ꝛ pas- sionem tuā. ergo expedias mysteriū tue passionis vt sequatur effectus nostre redēptiōis ꝛ resurge a mortuis: vt repleamur mane misericordia tua. Unde nota q̄ vbi nos habemus repleti mane mi sericordia. Exultauimus et delectati sumus om- nibus diebus nostris: ꝛ letati sumus pro dieb⁹ ꝛc. In hebreo ꝛ in littera Hieronymi habetur. Sa- tia nos mane misericordia tua: ꝛ cantabimus ꝛ le tabimur omnibus diebus nostris: et letifica nos ꝛc. Unde dicit Hieronym⁹ q̄ in hac parte. lxx. in- terpretes frequenter posuerūt preteritum pro fu turo: et hoc p̄pter firmitatē prophetie: q: isti psal mi erant cantandi in ecclesia post aduentū christi post impletas prophetias. Alia autem littera ha bet. Replebimur misericordia matutina ꝛ exulta bimus et delectabimur ꝛc. Dicit ergo propheta. O domine iesu christe conuertere aliquātulū sup seruos tuos: et satia ꝛ reple nos misericordia tua mane: idest in die resurrectionis quādo resurges in claritate: et gloria tua qui quidem dies resurre ctionis dicitur mane in sacra scriptura. Et ideo dicitur illa misericordia matutina: quia simul cuʒ christo surrexit misericordia: postq̄ ira ꝛ sentētia regnauerat in nocte legis veteris. Et ideo sequit̄ exultabimus et delectabimur in omnib⁹ dieb⁹ no stris: idest in toto tempore gratie.

Letati sumus pro diebus q̄bus nos humiliasti: annis quibus vidimus mala. xxiij. q. 5. liij. q. d. ꝑ

¶ Hic ponit quartam petitionē in qua petit glo- riam quā deus promisit moysi in persona nostri: cum dixit: ostendā tibi omne bonum: vnde simili- ter hic ponitur preteritū pro futuro: ideo dicit da uid. O domine da nobis gloriam quam promisi- sti moysi. Exodi. xxxiij. quando dicit: domine osten de mihi gloriam tuam: cui respōdisti. Ego osten- dam tibi omne bonū: ergo letifica nos gloria tua post tuā ascensionē postq̄ fuerimus iam renoua- ti a vetustate peccati: quia iam nox peccati ꝛ tene brarum mutata est in diem lucis ꝛ malum in bo- num: et hūilitas siue deiectio in exultationē: ideo letemur in illa gloria pro diebus quibus nos hu miliasti: ꝛ deiecisti: ꝛ letemur pro annis quibus vi dimus mala: idest loco ꝛ recōpensatiōe iustitie: et malorum preteritorum: da nobis gloriā et letitiā et felicitatem: et vertas tristitiam in gaudium. et merorem in letitiam: et dolorem in refrigerium.

¶ Et nota q̄ hic nō solū petit gloriam anime: sed etiam gloriam corporis. Et ideo dicit repleamur mane: siue satia nos misericordia matutina: quasi dicat. per tuam resurrectionē consequamur: ꝛ no- stram: idest resurge et resuscitare tu: vt incites nos et ascende in celum: vt ascendamus tecum: et feli- citemur in illa beatitudine ꝛ fruitione. Et hec est intentio prophete. lxx. autem transtulerunt prete- ritum pro futuro propter rationem iam dictam. sicut frequenter fecerut in alijs psalmis.

Respice i seruos tuos ꝛ in opera tua: ꝛ dirige filios eorum. Et sit splendor domini dei nostri sup nos: ꝛ opera manuum nostrarum di rige super nos ꝛ opus manuum no- strarum dirige. vi. q. s. c. oues. lxvj. dis. c. nasci.

¶ Hic ponit quintā petitionē qua petit dirigi per splendorē gratie ꝛ doctrine euāgelice: sicut petyt moyses cū dixit: si nō tu ipse precedas: nec educas nos de loco isto: in quo scire poterimus nos inue nisse gratiā in cōspectu tuo: nisi ambulaueris no- biscum. q. d. nisi tu p̄sonalr̄ venias in carnē: ꝛ gr̄a tua direxeris nos: ꝛ oīa opa nr̄a nunq̄ puenient⁹ ad terminū optatū. Nā nō sufficit. nos esse redē-

ptos & renouatos per passionē & resurrectionem et regeneratos per baptismū rōne cuius particiᷓpamus passionē xpi: sʒ etiā opʒ vt habeam⁹ grāʒ preuenientē vt velimus bonū & cooperātēʒ & dirigentē vt operemur & dirigamur in operando & pficientē vt incepta & directa opa perficiamus sine qua nec diuina precepta implere: nec opera meritoria facere possumus qd est contra pelagianos qui dicebant hoiem ex naturali & libero arbitrio posse bene operari: & malū vitare: & ex ppriis viribus saluari. Hāc ergo falsam opinionē cōdēnās propheta petit hāc grām in hoc loco & rō est. Nā superius ostendit naturā hūanam esse sauciatam et corruptā pter peccm: & pronā ad malū & debilem ad bonū propter fomitē & concupiscentiaʒ & penalitates inflictas. Et sic liberū nostrum arbitriū esset male claudicatū & ex vna parte inualidū et victū: opʒ ergo vt per gratiam eleuetur & adiuuetur: non solū vt vitet malū: sed etiā vt velit & faciat bonū: & dirigat in actione sua & perficiatur vsqʒ ad terminū inclusiue. Hanc ergo gratiā petit propheta dicēs. O dñe iesu xpe respice primo in seruos tuos: scʒ apostolos et discipulos conferēdo eis gratiā & oīa septē dona gratiaʒ vt possint pdicare euāgeliū omni creature & respice in opa tua. i. miracula p eos faciēda & inter ceteras vtutes vt possint fideles in ecclīam congregare & sibi filios regenerare. Et sic dirige filios eorū: quos tibi in euangelio & baptismo regenerauerūt. Item respice seruos tuos apostolos qui sunt opera tua qʒ tu vocasti et regenerasti eos: et ex consequenti dirige filios eorū &c. Et sic patet ꝙ in hoc versiculo petit primo gratiā pro apostolis et ex cōsequēti pro populo regenerato et redempto: et vtitur verbis moysi qui dixit in supradicta oratione: scʒ respice populum tuum gentem hanc. Et sic petit propheta gratiam in generali. Postea sequit in speciali: cum subdit. Et sic splendor dñi. B

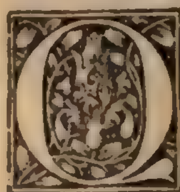
Gra necessaria.

¶ Ad cuius intelligentiam est aduertendum qd duplex est gratia. Quedā dicitur gratuita quedā gratificans. Prima datur toti ecclesie: scʒ ad vtilitatem totius ecclesie sicut est gratia sermonum et linguarum interpretationis: & gratia ordinis & iurisdictionis: ista genera gratiaʒ dātur ad vtilitatē totius eccīe: sed gratia gratū faciēs datur ad gratificandum habentem. Prima data fuit apostolis & dat prelatis ecclesie. Secunda datur sollis sanctis & iustis: ideo postꝙ propheta in superiori versu petit gratiam gratuitam ad vtilitateʒ totius ecclesie quā maxime apostoli habuerunt: nūc in hoc versu petit gratiam gratificantem et dirigenten hominem ad bonum agendum et implendum precepta & opa charitatis. C ¶ Sed quia opa nostra sunt in duplici genere. Nam quedam pertinēt & diriguntur ad proximum & ptinēt ad charitatē proximi. Et quedam dirigunt in solum deum: & ista pertinent ad cultum diuinum et latriam. Sicut oratio oblatio & adoratio &c. Dicuntur ergo ista opera dei & primi ratione obiecti. Et ideo opera charitatis proximi dicunt opa manuum nostraruʒ in plurali: eo qd nō ordinātur nec obligāt ad vnū tm̄: sʒ ad oēs: qʒ oēs obliga-

Gra duplex.

Opera sunt in duplici genere.

mur diligere in affectu: & oib⁹ subuenire i effectu si adsit facultas. Et ēt qʒ diuersa sunt opa mie: eo ꝙ diuersa sunt gn̄a miseriarū: sʒ opus charitatis circa deum est tm̄ vnū: qʒ est vnus solus deus: & ideo vnus solus cultus et adoratio ipsi debetur. Unde saluator Lu. vij. ait. Martha martha sollicita es et turbaris erga plurima: quia vita actiua ē erga proximos. Ideo eius sunt multa opera: sed contēplatiua est circa solum deum et cultū eius. Ideo subdit: porro vnum est necessarium idest primum et principale. s. cultus diuinus: ideo illa dicuntur opera plurima: istud vero vnum opus est sicut vn⁹ solus est deus: sed quia tam opera charitatis circa proximum quā opus latrie circa deum nō pōt exerceri: nec incipi: nec cōtinuari: nec perfici a nobis nisi sit splendor gratie dei super nos: qui dirigat opus manuum nostrarum circa proximos. et dirigat ēt op⁹ manuum nostrarum erga deum colendum &c. Ideo propheta sigillatim implorat et petit hanc gratiam dicens. Et sit splendor domini dei nostri super nos ad volendum bonum & incipiendū et tu deus dirige opera manuuʒ nostrarum super nos. i. super proximos nostros: q̄ sunt opera misericordie et charitatis erga proximos: et dirige etiam opus manuum nostrarū circa cultum diuinum: quia sine tua gratia neutrum opus exercere possumus. Et notanter dicit dirige opera manuum nostrarum super nos et in secūdo dicit dirige opus manuum et non addidit sup nos ad denotandum ꝙ lʒ opera refertur ad proximos sed ly opus refertur ad deum et cultum diuinum. Ideo non dicit super nos: quia tale non fit super nos: sed ad deum dirigimus ipsum. Quidam autem referunt ly opera ad opera misericordie corporalia: & ly opus ad spiritualia: sed prima expositio magis videt satisfacere litere & rationi: quia opus erga deum vnum tantum est scʒ cultus diuinus. Luc. vij. Porro vnum est necessarium. Miseri vero & ceci iudei non valētes introire in sanctuarium dei manentes in sola literatura exponunt hos duos versus de fabricatione tabernaculi dicentes quod Moyses petit vt deus dirigat fabricatores et manus ad construendum tabernaculum: sed non mirum: quia non merentur videre thesaurum inestimabilem clausum in hoc psal. Tu autem christiane quere gratiaʒ et pulsa & aperietur tibi ad ge gratiam.

Qui habitat in adiutorio altissimi: in ptectione dei celi cōmorabit. Dicet dño susceptor meus es tu: & refugiuʒ meum deus meus sperabo in eum. La⁹ cantici ipū dauid.

Qm̄ ipse liberauit me de laqueo venantium: et a verbo aspero. xi. q. iij. c ad mensam.

¶ Iste psalmus apud hebreos est omnino sine titulo: sʒ dicūt hebrei moderni ꝙ moyses fecit hūc

psal. cōmendando diuinū refugiuz: ondens: q̄ uo ille qui se cōmittit diuino adiutorio nō pōt tpaliter perire: q̄ pbat exēplo filiox israel: qui se cōmiserūt diuino adiutorio. Jō fuerūt liberati a captiuitate: et per totū desertū fuerūt ptecti sub illa nube: ꝛ tutati sunt ab isidijs inimicox diurnis pariterq̄ nocturnis: ꝛ prebuit eis deus custodias angelox ad defendendū: nō solū ab incursib⁹ hominū: sed ēt veneno bestiax: ꝛ sic securi ambulauerūt inter leones et dracones: ꝛ obūbrabit eos scapulis suis. co lūna nubis. Et sic lr̄aliter exponunt psal. istū de ptectione quā habuerūt in itinere: sz lz iste psal. sic lr̄aliter possit applicari supradicte hystorie: ꝛ etiā possit exponi moralr̄ de quocunq̄ iusto se diuino adiutorio cōmittenti: tn̄ principalis intentio pphete nō fuit ipa ideo continet maiora mysteria: vt patebit maxime per ea q̄ dixit in fine huius psal. q: dd̄ nō fuit minus ppheta in h̄ psal. quā in ceteris: ꝛ ideo est notandū q̄ iste psal. vel est idem numero cū psal. superiori ꝛ pars eius diuisa per diapsalma: vel est consecutiuus ad superiorē in materia. Et idō dicūt iudei moderni qd̄ qn̄ dicūt hūc psal. incipiūt ipsum a versu vltimo psal. precedētis. s. Sit splēdor dn̄i sup nos ꝛ opa manuū nr̄arum dirige ꝛc. Et sic cōtinuāt istū psal. cum illo vltimo versu psal. precedētis. Vn̄ postq̄ dauid in superiori psal. inuocauit xp̄m vt veniēs in carnē fieret nostrū refugiū ꝛ notificaret dexteram suā p incarnationē ꝛ predicationē ꝛ repleret nos m a sua per passionē ꝛ resurrectionē ꝛ letificaret nos gloria sua: ꝛ dirigeret nos ꝛ opa nostra per splēdorez grē ꝛ euāgelice doctrine sue sicut pmiserat ipi moysi in sua orone. Exo. xxxiij. Nunc aūt in hoc psal. vel dyapsalmate consecutiue, inuitat ꝛ exhortat̄ totū genus hūanum ad istā petram ꝛ domū refugij qui est xp̄s: sub cuius tutela et refugio totū genus humanū siue oēs ad eū cōfugientes erant liberandi a captiuitate diaboli ab omni humana miseria tam corporali quā spirituali psal. memorata in quā inciderat snia data in adam. In quo psal. duo facit. Primo agit q̄ dictum est. Secundo introducit confirmantē sententiam ꝛ promissionem prophete. Et breuiter pmittit. cōplere totā pmissionem factā ipsi moysi. Exo. xxxiij. et cōplere petitionē factam in superiori psal. Erit scd̄a pars ibi. Qm̄ in me sperauit liberabo eū. Unde est intentio et conclusio huius prophetie in hoc psal. q̄ veniāt oēs ꝛ confugiant ad xp̄m: ꝛ confirmēt se eius adiutorio et refugio et sine dubio liberabuntur ab omni miseria: immo cognoscent se esse liberatos: et enumerat oēs miserias a quibus ꝛ q̄uo liberabuntur per xp̄m. Unde dicit q̄ ille qui habitat i adiutorio. i. qui habitat in petra refugij ꝛ in lapide adiutorij ipsius dei altissimi qui est xp̄s ꝛ commorabitur in protectiōe dei celi. talis dicet se esse liberatū. Unde est aduertendum q̄ vbi nos habemus qui habitat in adiutorio altissimi in protectione dei celi commorabitur. Hebreus in litera Hierony. habet sic habitat in occulto altissimus in vmbraculo omnipotens permanet. Et sic ista litera videtur magis explicare sacrm̄ incarnatiōis xp̄i: vn̄ dicit q̄ deus altissimus habitat in occulto hūanitatis: et verbū dei ops permanet in vmbraculo carnis personaliter vnitū per incarnationē. Nā illa humanitas vt supius dictum est: est tabernaculum et habitaculuz diuini verbi in quo filius dei pmanet in eternum q: qd̄ semel assumpsit nūq̄ dimisit: vn̄ ista hūanitas sicut dr̄ tēplū dei p psonalē vnionē: ita dr̄ habitaculū oim fideliū p mysticā incorpationē ꝛ regenerationē: nā xp̄s inquātū hō est caput ecclie. Et sic illa hūanitas est lapis adiutorij ꝛ petra nostri refugij ꝛ habitaculū miserox in foramine cui⁹ petre xp̄s posuit oēs fideles ꝛ protexit dextera sua: huic ergo refugio dicit ppheta: vt nos cōmittamus. Et ad hoc p̄dictū oēs nos miseri ɔfugimus de quo etiā dicit Boe. iij. de ɔso. carmine. xi. Huc oēs pariter venite capti quos fallax ligat iprobis catbenis terrenas habitans libido mentes. Hic erit vber requies labox. Hic portus placida manēs quiete: hoc patēs vnū miseris asilū. Item iste xp̄s in hūanitate est ille locus ꝛ petra refugij: quā promisit deus per moysen in sua orone: ꝛ est illud refugiū: d quo habitū est psal. precedēti. Ad hoc refugiū exhortat̄ dd̄ oēs ɔfugere in principio huius psal. cū dicit s̄m nr̄am trāslationē. Qui habitat in adiutorio xp̄i altissimi poterit dicere q̄ in ptectione ꝛ tutela dei celi cōmorabit̄. Nā est ptectio ꝛ dextera qua de⁹ pr̄ nos pmisit ptegere. ¶ Vn̄ est aduertendū q̄ fideles ponūt spem suaz in xp̄m. Primo in presenti ponendo spē et fiduciā suā in passioe xp̄i ꝛ sacris ecclesie per que credūt liberari ab omni pctō. Scd̄o ponēdo totā spez in celestibus premijs cōtemnendo terrena ꝛ hoc est se committere diuino adiutorio ꝛ talē impossibile est perire: nec a diabolo superari: ꝛ hāc conclusionē proponit ppheta dicēs. Ois ille qui habitat in adiutorio xp̄i filij dei altissimi. i. illi⁹ adiutorio ꝛ auxilio se totaliter cōmittit omni alia mūdana fiducia ꝛ spe relicta. Ille cōmorabitur in protectione dei celi. i. celesti ptectione defendet̄ ꝛ ptegetur. ꝛ per p̄ns nunq̄ peribit nec superabit̄ a diabolo nec ab hoie: nec a liqua tentatione vincetur. Et sequit̄ q̄uo ponit aliquis suā habitationē in adiutorio altissimi dicens: q̄ ille qui vult se diuino adiutorio cōmittere dicet dn̄o nr̄o iesu xp̄o: sic tu es susceptor meus: q: liberasti me p passionem: tu es refugiū meū: q: ad te cōfugio vt sancs per sacrorum medicationē: et tu es deus meus p spālem cultū et adorationem. q. d. q̄ confiteatur christum verum esse messiam et verum redemptorem et sic dicet et proponet in corde suo sperabo: idest totam spem ꝛ fiduciam meam ponam in eū operando et dirigendo mea opera in eum. quasi dicat quod ille vere se recommittit adiutorio christi qui suscepit ipsum in redemptorem et saluatorem: et credit ipsum esse verum deum et operatus s̄m legem euangelicam propter premiū vite eterne: et per consequens credit ipsum esse verū messiam et etiam credit et predicat firma fide q̄ ipse christus liberauit me de laqueo venantium et a v̄bo aspo. ¶ Ad cui⁹ itellectū ē notādū q̄ laque⁹ venātiū dr̄ peccatum primi parentis. Nā diabolus cū dixit primis parētibus nequaq̄ moriemini

Margin notes: xxij. q. ō. iiij. qui peccat. — De materia huius psalmi. — Nota d̄ incarnationis sacramēto — Spes in xp̄o ponenda. — Laque⁹ venatiū dr̄ pctm̄ ade.

ni:sed eritis sicut dii sciētes bonū et malum:tunc parauit eis laqueū:et qñ ipsi comederūt fructum tunc inciderūt in ipsum:et fuerūt expoliati bonis gratuitis et ligati pctō et facti captiui et serui dia boli:qui quidē laque9 obligauit oēs posteros ad culpā ꝓpter trā sgressionē primoꝝ parentū:egressum est verbū asperꝫ a deo cū data est sentētia eis vt eijcerent et felicitate in pñti et in futuro priuarentur et ad culpā et reatū eternū et mortē eternam et tēporalē et obligarētur et penalitatib9 tpalibus subderētur. Illa ergo snīa et maledictio a deo homini ꝓmulgata fuit verbū asperū et durum: et crudele toti gñi humano a quo laqō et verbo aspero et snīa dura solus xp̄s nos liberauit. Dicat ergo ois fidelis ipsi xp̄o. ego fiducialiter sperabo in eū scʒ xp̄m messiā et saluatorē in lege ꝓmissum:qm̄ ꝑ mortem et passionē suam liberauit me de laqueo peccati et culpe ipsorum demoniorū venantiū:et per suam resurrectionē liberauit me a verbo aspero:idest sententia mortis eterne:et miserabili seruitute diaboli et miseria penalitatū et dura maledictione. Quasi dicat: ꝓpheta ꝙ ista debet esse firmissima fides et fiducia cuiuscūꝗ fidelis: hoc est se cōmittere diuino adiutorio. Quasi dicat:si cōmiseris te diuino adiutorio:et confugeris ad refugium christi:nō eris deceptus immo liberatus et dices:idest poteris dicere domino agendo gratias:nunc cognosco:quia tu es susceptor meus et verum refugiū meū et dices vere:xp̄s fuit refugiū qm̄ ipse liberauit me de laqueo venantiū et a verbo aspero:eo modo quo dictū est. Et nota ꝙ propheta in hoc psal. ꝓcedit cū difficultate:q2 multotiens mutat personā et modū loquēdi per synepte sim sicut multotiēs accidit:nō soluʒ in poetis: sed etiā in prophetis in quibus spūsctūs loquebat. Iō aduertat lector. Et iō est aduertendū ꝙ scd̄us versus pōt ordinari cū primo eo mō quo dictū est Uel pōt ordinari cū sequētibus:vt sit sensus ꝙ ille qui habitat in adiutorio christi et cōmoratur in protectione eius:ille talis cōsequetur octo sequētes vtilitates et liberabitur de septē periculis sequentibus per ordinē. Nam primo dicet et poterit dicere dn̄o susceptor meus es tu ꝛc. Et liberabitur de laqueo venantiuʒ et a verbo aspero. Scd̄o obumbrabit scapulis xp̄i:et sub pēnis eius sperabit. Tertio circundabitur scuto christi:et sic nihil timebit. Quarto a dextris et sinistris cadent iudei et ceteri infideles:tamē ipse liberabitur a peccato. Quinto infideles flagellabūtur multis plagis: tamen flagellum non appropinquabit tabernaculo suo. Sexto q2 angeli eum custodiēt ab oī periculo. Septimo q2 conculcabit aspidē et basiliscū et leonem et draconem. Octauo quia glorificabitur in eternitate. Et totum hoc patebit in sequendo litteram. Dicit ergo secundam vtilitatem.

lxxxvi.d. ca. deso latis. **Scapulis suis obumbrabit tibi: et sub pennis eius sperabis.**

Scuto circundabit te veritas eius: non timebis a timore nocturno.

ꝓtegere aliqueʒ **A sagitta volāte in die:a negocio perambulante in tenebris:ab incursu et demonio meridiano.** Pōt q̄s triplicit

¶ Ad cuius intelligentiā est notandū ꝙ tripliciter potest aliquis aliū ꝓtegere. Primo inter ipm̄ et inimicū obijciendo et interponēdo: sicut facit vacca et bos quādo vident lupos venietes ad eū:tunc. s. bos remittit filios a tergo siue ad scapulas et obijcit se lupo et morsib9 ei9:et defendit filios cū cornu et sic sub vmbra scapularū bouis defendunt et ꝓteguntur filij cū cornu bouis vulnerat lupus et fugit Secūdo potest quis aliū protegere sub alis recipiendo et cooperiendo sicut gallina cōgregat pullos suos sub alis:et liberat eos a miluo et fouet et nutrit eos sub proprio calore. Tertio sicut quādo quis cooperit amicū suum scuto:et obycit scutum contra inimicū. Istis ergo tribus modis liberauit et ꝓtexit nos xp̄s de potestate diaboli et a morte perpetua. Primo nos liberauit sicut bos liberat filios suos. Nam ipē posuit scapulas suas in cruce:et posuit nos a tergo suo:et obiecit se morti et passioni cōtra diabolū:et recepit in se ictus: et verbera et vulnera inimici:vt nr̄a vulnera sanaret et cum cornibus crucis percussit inimicum diabolum et fugauit eum et cōfregit portas inferni:et liberauit sctōs patres et attraxit predam. Itaꝗ scapulis suis protexit futuros et cornibus liberauit preteritos. Scd̄o liberauit nos sub alis et pennis suis sicut gallina protegit pullos suos. Nā quattuor facit gallina. Primo recipit oua aliarū gallinarum siue oua aliena sub alis et pēnis ei9. Scd̄o proprio calore fouet et excitat et viuificat fetum ex ouo:et ita viuificat multos pullos:et ex alienis facit proprios:et tantū diligit eos ꝙ tota liquefit in sudorē ad fouendū pullos suos: et sic consumit propriū sanguinē et substātiam intim̄ ꝙ mutat vocem et perdit plumas et efficit pallida consumpto et exhausto sanguine et substātia:et sic fouet filios. Tertio ꝓtegit eos a miluis et ceteris animalibus et nocumētis. Quarto pascit eos et dirigit in pastum. Ita simili modo christus cū nos essem9 oua aliena:quia filij carnales ipsius Ade et mortificati per culpam:ipse christus congregauit nos sub pennis et alis suis in ecclesia:et viuificauit nos per sacramēta sua q̄ habēt virtutē et calorē ex passione et sanguine suo. Nam primo liberauit nos per passionē:et effudit totū sanguinem suum pro nobis:vt daret virtutem sacramētis ad sananda vulnera nostra:et sic māsit pallidus in cruce et nudus vbi tantam delectationē ostendit erga nos:q2 totum se in nobis transformauit nostros defectus et penalitates sustinendo:quos defectus et penalitates in cruce secū affixit:vt ait ap̄ls. Et sic nos viuificauit et pauit. Tertio nos ꝓtexit cooperiēdo scuto gratie et doctrine et legis euangelice:et contra diabolū ipsum scutum obiecit ad repellēdum eius incursus et ictus. Nam sicut scutum materiale simul repellit omnes ictus inimici et ꝓtegit pugilē. Ita lex euāgelica que pcipit oēm iusticiam et ꝓhibet omne vitiū simul cū gratia. vij. donorū spūsancti ꝓtegit nos et repellit oēm temptationeʒ inimici. D ¶ Et sic tā lex euāgelica ꝙ grā

xp̄s nos liberauit amor te eterna

No. q̄ttuor facit gallina.

vij. donorū dicitur scutum per christum nobis cō cessum: triplicibus ergo armis protexit christ⁹ filios ꝛ fideles suos. Primo passionis: vt ab vniuersali seruitute liberemur. Scdō armis ꝛ medela sacramētoꝝ vt a vulnerib⁹ peccatorū sanemur. Tertio armis et scuto legis euangelice ꝛ virtutū vt futura peccata caueamus: et tentationibus diaboli resistamus et repellamus: et sic christus nos liberauit et sanauit ꝛ protexit: qui ergo habitat in adiutorio altissimi: idest christi adiutorio se committit: et his tribus armis se munit et armat: erit semper in protectione dei celi ꝛ cōmorabit: quia protectiōe dei vallat⁹ nō potest superari. Et hoc est qd̄ dicit: quoniā ipse liberauit me de laqueo venantium ꝛc. Ideo propheta apostrophat ad populū fidelē dicens: ipse xp̄s ad cuius refugiū confugisti: ꝛ cui⁹ armis te munisti obūbrabit tibi scapulis suis: idest vmbraculū salutare ꝛ tutatiuum prestabit tibi scapulis suis: si ad eius passionē recurreris qui in cruce pro te scapulas posuit. Et sub pennis: idest sub alis eius sperabis si sub sacramentis ecclesiasticis te cōstitueris ꝛ ex eisdem medicinā sumpseris: que fouent virtutes et sanāt vulnera. Scuto circundabit te veritas eius: idest lex eius euangelica circūdabit te: et proteget scuto sacramentorū et articulorū ex: preceptorū et cō siliorum ad repellendas tentationes: et insidias diaboli: ꝛ cauenda peccata. quasi dicat ergo propheta si tu homo confugeris ad refugiū christi: et volueris in eo ponere habitaculū tuum: tunc ipse scapulis suis obumbrabit tibi: et sub pēnis eius sperabis: et scuto circundabit te veritas eius prout dictum est sicut promisit moysi: quando di. ponam te in fo. ꝛc. Exodi. xxxiij. ¶ Non timebis: hic enumerat omnia pericula ꝛ oīs miserias de quibus christus liberauit omnes confugientes sub vmbra scapularum et animarū suarum quos ꝓtexit scuto sue veritatis et gratie. A ¶ Ad cuius euidentiam est notandum qd̄ tentatio siue peccatum consistit in quattuor gradibus. Nam primo precedit cogitatio. Secundo sequitur propositū. Tertio actus peccandi. Quarto prosecutio. Cogitatio comparatur nocti: eo ꝙ sicut in nocte homo frequenter cadit: ita ex frequenti cogitatione et delectatione homo frequenter cadit in propositum peccandi. Propositū vero comparatur crepusculo et tenebris. Nam sicut crepusculum exit ex nocte: et est prope diem: ita propositum exit ex cogitatione: et est prope actum et effectum. ꝛ iam imputatur ad peccatum. Operatio autem in hac parte comparatur diei: eo ꝙ iam peccatum exiuit in clarum et manifestum. Prosecutio autem ꝛ duratio peccati iam comparatur meridiei: quia iam peccator non timet suam famam. Diabolus ergo primo inducit hominem in cogitationem peccati: et exinde detinet eum in cōsuetudine. Et hec sunt quattuor arma diaboli quibus hominez inuadit: sed christus dedit nobis arma et scutum legis euangelice continentis omnes virtutes: quibus resistimus et repellimus tentationes ꝛ arma diaboli. Nam in lege euangelica reperies quomodo non debes cogitare de mūdo: immo oportet semper orare: et quomodo non debes peccare et si peccasti debes ad penitentiā recurrere ꝛc. Et sic si legem euangelicam sectatus fueris: de facili diabolum vinces: et a te repelles. Et ideo dicit ꝓpheta. Scuto circundabit te veritas eius: et non timebis a timore nocturno: scilicet. cogitationibus malis: nec a sagitta volante in die: scꝫ a pctō in actu. Nam sicut arcus pellit sagittam: ita propositum producit actum peccandi in clarū ꝛ manifestū: nec timebis a negocio perambulāte in tenebris. Nam peccatū anteꝗ̄ producatur in clarum negociatur et agitatur in tenebris propositi: nec timebis ab incursu meridiano: idest a peccato male consuetudinis: quod iam non timet: nec veretur infamiam: quasi dicat si munitus ꝛ armatus et circundatus fueris scuto legis euangelice: non timebis istos quattuor incursus diaboli: et quattuor gradus peccatorum. Per istos etiam quattuor terminos intelliguntur quattuor genera peccatorum. Nam per timorem nocturnum intelligitur peccatum ignorantie neglecte. Et per negocium tenebrosum. peccatum auaricie: per sagittam volantem in die intelligitur peccatū luxurie. Per demonium meridianū intelligitur peccatum superbie. Nam superbus ab omnibus vult videri: sed omnibus his peccatis et armis diaboli resistit lex euangelica: et eorum repellit incursus ꝛ ictus: vt patet per singula. Per laqueum autem venantium possunt etiā intelligi omnia genera peccatorum et tentationum: et per verbum asperum omnia genera persecutionū: et sic martyres in primitiua ecclesia: et omnes viri iusti fuerunt liberati de laqueo diaboli: et de persecutionibus et minis tyrannorum per christum.

Trib⁹ armis ꝓtexit xp̄us fideles.

peccātū cō sistit i q̄ttuor gradibus.

Cadent a latere tuo mille. ꝛ. x. milia a dextris tuis: ad te autem nō appropinquabit.

xiij. q. j. c q̄ bona.

¶ Totum hoc legitur consecutiue vbi monstrat ꝙ absꝙ passione christi ꝛ lege euāgelica nullus poterit saluari. Ideo dicit propheta: ad virum iustū ꝙ tanta est virtus passionis xp̄i: et sacramentorū ecclesiasticorū: et legis euangelice ꝛ donorū spiritussancti: ꝙ sicut per ipsam omnes saluātur ꝛ proteguntur: ita sine ipsa nemo potest saluari: nec ꝓtegi. Nam in pugna huius mundi cadent mille a latere iusti et decem milia a dextris eius: sed ad iustum talia mala non possunt appropinquare: eo ꝙ munitus est: et protectus sub scapulis et alis et scuto christi: ideo dicit propheta. O christiane et vir iuste qui adiutorio dei te commisisti: ꝛ armasti armis christi et scuto eius te ꝓtexisti in pugna huius mundi cadent a latere tuo mille de infidelibus et peccatoribus ꝛ decem milia a dextris tuis omnes iudei et pagani circunquaꝙ cadent victi a dextris: et sinistris a diabolo: et carne: et mundo superati. Et sic omnes infideles peribunt. Ad te autem talis plaga damnationis non appropinquabit: eo ꝙ diuino adiutorio te commisisti: ꝛ eius armis te muniuisti: et ideo manebis et euades liber et victor. Item tu cum istis armis christi munitus pugnabis contra diabolum et mem

bra eius et infideles ꝛ vinces eos intantū ꝙ ca/dent victi mille a latere tuo sinistro:ꝛ decē milia a dextris tuis quasi dicat: circūquaqꝫ oēs infide/les cadent:ad te aūt nullū malum appropinqua bit sed illesus et triumphator exibis. Et nota qđ apostoli et martyres quosdam vincebant conuer tendo eos ad fidem: sicut fuerūt gentiles et illi ca debant a dextris ipsorum. Et alios vicerunt tem poraliter et spiritualiter.i.iudeos qui māserūt in sua obstinatione ꝛ cecitate et isti ceciderūt a sini/stris spūaliter victi et cōdēnati ad penā ppetuaꝫ Et ceciderūt etiā victi tpaliter:q2 a ppriis sedib⁹ expulsi sunt:ꝛ ciuitas eorū incēsa et regnū et sa/cerdotiū ablatuꝫ:et vna ps eorū trucidata:ꝛ alia captiuata et dispersa:et isti ponūtur sub numero millenario:eo ꝙ fuerunt pauciores ꝙ̄ gentiles. Gentiles autē cōuersi ceciderunt ab idolatria ad latus dextrum.s.ad baptismum per regeneratio nem qui quidēꝫ baptismus procedit ex latere dex tero christi ideo dicitur dextera pars ecclesie ꝛ ad hanc partem ceciderunt gentiles qui dicūtur de/cem milia eo ꝙ in decuplo fuerunt in maiori nu/mero ꝙ̄ iudei. Ecclesia ergo omnes sibi subiecit. s.iudeos ad sinistram quos in captiuitate possi/det temporaliter. Et gentiles ad dexteram quos in salubri libertate et obedientia regeneratos gu bernat. Et ideo sequitur quinta vtilitas.

De pe.d. iiij.ca. peccatū

Uerumtamen oculis tuis considera bis: et retributionē pctōꝝ videbis.

¶ O vir iuste:ꝛ retributionē peccatorū iudeorū:et infidelium videbis:marie in dei iudicio: vbi pec/catores et obstinati existentes a sinistris xp̄i mit/tentur in ignē eternū. Fideles aūt existētes a dex/tris xp̄s secū in vitam eternā deducet. Et sic iust⁹ sibi videbit retributionē pctōꝝ. Hoc idē manife/ste videmus oculis nostris tā spiritualibus ꝙ̄ cor poralibus. Nam oculis corporalibus videmus iudeos per mūdum dispersos et captiuos: sine re gno et sacedotio:et oculis mentis videmus eos cecos et maledictos et intelligentia sacre scriptu re priuatos et a bōis celestib⁹ alienos:et ad mor/tem perpetuā destinatos et hoc in retributioneꝫ mortis ꝛ passionis xp̄i.a qua sententia videmus fideles immunes et liberos. Et ideo sequitur.

xcv.di.c. ecce. Et xiij.q.i. ca.his itaqꝫ.

Quā tu es dn̄e spes mea altissimum posuisti refugium tuum.

Non accedet ad te malum: et flagel/lum non appropinquabit tabernacu lo tuo.

¶ Quā tu domine spes mea quasi dicat iustus. O domine iesu xp̄e ego sum liber a tali sententia. et vici omnes tentationes:et peccata:et deieci ma/los a dextris ꝛ sinistris: qm̄ tu es spes mea et refu gium meum:et protectus sum et munitus armis tuis.et q2 altissimum posuisti refugium et forta/litium tuum quasi a mūdanis eleuatum:ꝛ armis tue potentie munitum.ideo fui in eo saluatus et liberatus.qm̄ nullū malū culpe nec flagellū pe/ne appropinquabit ad te:et sic oēs iusti qui habi tāt tecū in tabernaculo tuo saluabuntur ꝛ libera buntur ab oī malo culpe et etiam flagello pene. ¶ Et nota etiam ꝙ ista particula potest dirigi ad quencunqꝫ virum iustuꝫ et fidelem. Unde dicit p/pheta. O vir iuste et fidelis quia tu posuisti altis simum refugium tuum.idest quia nō posuisti sp̄e tuam in rebus terrenis et infimis et corruptibi/libus:sed in rebus altissimis et celestibus: et po/suisti christum adiutorem tuum et ad eius refu/gium confugisti:ideo non accedet ad te malum culpe et flagellum persecutionis non appropin quabit tabernaculo tuo.i.ecclesie in qua taberna culum elegisti que quidem ecclesia est tabernacu lum fidelium. Unde est notandum sicut ait salua tor Matth.vij.qđ ecclesia dei est fundata supra firmam petram qui est christus in altissimis mō/tibus quia tota spes eius et fiducia est in celesti/bus vbi expectat premium. Ideo ventus nec flu/mina possunt eam psternere et persecutiones tē/porales tyrannorum non valuerunt contra eam et licet ad tempus fuerit afflicta: tamen finaliter permansit victrix tempore Constantini. Et hoc q2 altissimum posuit refugiū suum. ideo licet fla/gella appropinquauerint ad corpora.et carnes martyrum q2 eos corporaliter occiderunt: tamen non accesserunt vsqꝫ ad tabernacula.idest.vsqꝫ ad animas et conscientias eorum in quibus christ⁹ residebat q2 firmi et stabiles permanserunt in fi/de et sic victores ꝛ triumphatores extiterunt.ꝛ sic vincebant et subiecerūt reges et principes ipsi ec clesie. Et ideo licet corpora morerentur et truci/darentur: tamen tabernaculuꝫ ecclesie nunꝙ̄ fuit prostratum in persecutionibus tyrānorum et im peratorum immo in fine ipsi tyranni et impera/tores fuerunt victi ꝛ subiecti ecclesie et sic flagel/lum temporale nunꝙ̄ appropinquauit taberna/culo domini que est ecclesia non ex lapidibus ma terialibus.sed viuis et spiritualibus constructa: nec tale flagellum potuit ad animas martyrum appropinquare: que quidem anime sunt taberna culuꝫ spiritussancti:vtsic patet qđ milia deceꝫ mi/lia infidelium et paganorum ceciderūt victi a la tere ecclesie scilꝫ a dextris et a sinistris: et tamen ad eam non potuerūt appropinquare vt possent eam delere. Et ita finaliter quilibet vir iustus ar/mis christi munitus deiecit a dextris et sinistris mille et decem milia tentationum: et sic ad eum non potuerunt appropinquare: eo qđ altissimuꝫ posuit refugium suum.

ecclesia fundata sup xp̄m q est re/fugium.

Quā angelis suis mandauit de te: vt custodiant te in oibus vijs tuis.

Matth. iiij.a. lu.iiij.b.

In manibus portabunt te: ne forte offendas ad lapidem pedem tuum.

¶ Quia promissum est auxilium temporale oibus fidelibus confidentibus in christo qui se diuino adiutorio committunt vt dictum est superius qđ arma contra diabolum sunt passio christi: et ec/clesiastica sacramenta et euangelica: quibus pro uidit christus suis fidelibus: et eos armauit con tra insidias et tentatiōes diaboli. Hic aūt ponit

angelorum custodia

quartum auxilium que est custodia angelorum quos deus tribuit fidelibus ad custodiam hominum contra pericula temporalia et etiam spiritualia. Unde secundum Hieronymum super Mat. xvi. et hm Aug. libro soliloquiorum. vnaqueque aia hz angelum a principio sue creationis et natiuitatis ad sui custodiam deputatum ratione anime et ratione corporis. Et ratio est. Nam eiusdem est facere et conseruare. Cum ergo deus promiserit diabolum homini inimicum a principio et exordio mundi: eo q habet possidere locum quem ille per casum perdidit: etiam semper diabolus conatur hoiem destruere nō solū in aīa: sed etiā in corpore. vellet enim ipsum interimere qn est in peiori statu culpe vt auferret ipsi locū pnie ꝛ sic posset ipsum precipitare vel aliud dānum ipsi inferre per ignem aut aquā: et quouis alio modo postq̄ habet potestatem super elementa cum sit vnū corpus. Item posset hominē multipliciter affligere vt deduceret ipsum ad blasphemiam vel desperationem: et maxime quia homo est subiectus multis miserijs et infirmitatibus et habet liberum arbitrium claudicatum. vt ait Augusti. ideo est ipsi necessaria custodia angelorū: vt liberet ipsum ab omnib⁹ periculis corporalibus: et etiam a tentationibus occultis et spiritualibus et ne cadat in diuersa genera vitiorum. Ideo dicit hic: continuando litteram cum superiori versu: non accedet ad te malū et flagellum nō appropiquabit tabernaculo tuo quare et quo adiutorio: respondet. quoniā angelis suis deus mandauit idest mādatum dedit eis de te. vt custodiant te in omnibus vijs tuis in hoc mundo ꝛ via: quia in patria nō erit necessaria custodia vbi nullum erit periculum: sed erunt angeli ad societatem felicitatis. A ¶ Et describit quinque pericula a quibus liberant angeli homines. Nam primo liberant hominem: ne forte offendat pedem suum ad lapidē. per pedem intelligitur pars corporea. Nā anima dicitur caput hominis q: regit corp⁹: sed corpus dicit pes anime quia cum corpore anima mouetur et operatur et exercet omnia opera: et tangit terrena ideo de⁹ dedit angelum homini vt ipsum custodiat quo ad corpus ne ledatur et offendat pedem suum scilicet corpus ad lapidem siue aliquam corporalem lesionem et damnum. Et caueat omnia genera periculorum et damnorum corporalium: que per lapidem intelliguntur. Nam si non prohiberet angelus custos diabolus posset hominē ledere. aut in aquis suffocando: aut igni comburēdo aut precipitando. Unde angelus nō solum prohibet diabolum et cohibet ei⁹ ptātē ꝯtra hoiem: sed multiplici via hoiem auisat. ꝛ cautū reddit ne i hmōi picula incidat: vt multiplici colligimus exēplo. Jō subdit in manib⁹ portabunt te ne forte offendas ad lapidem tuū. Unde nota etiam q sensualitas que dicit pes anime primo ledit et vincitur a lapide tentationis. Et exinde voluntas rationalis consentiēdo sensualitati leditur ꝛ vulneratur culpa a qua lesione preseruat et custodia angelorū. Item per lapidē pōt intelligi christus quem offendimus quotiensc̄ūq peccamus.

Angeli nos ab his periculis liberant.

Super aspidē et basiliscū ābulabis et conculcabis leonem et draconem.

de pe. d. ij. §. ecōtrario. ꝛ §. opponitur.

¶ Sed quia custodia angelorum non solum liberat a periculis carnalibus: sed etiam a periculis culpe spiritualis anime. Ideo describit hic quattuor pericula siue mala a quib⁹ anima ledit que designātur per quattuor animalia in hoc versiculo memorata: que sunt aspis. basiliscus. leo. ꝛ draco: quorum nomina gerit diabolus. ¶ Nam ipse dicitur aspis: inquantū reddit hominē surdum et cecum per peccatum. Nam ponit caudam vitiorum in aurem hominis: ne audiat voces incantātis sapientes. idest ne audiat exhortatiōes et doctrinam euangelicam. Et super oculos ne videat et ne conuertatur. Dicitur etiam basiliscus inquātum suo veneno inficit hominem in peccato. Dicitur autē leo inquātum irascit. Dicitur draco inquantū occulte insidiat. Itē d: aspis inquātū inducit ignorantiā crassam: ꝛ perpetratam. Dicitur basiliscus inquātum inducit luxuriā: et inficit cōcupiscentiam hominis et incitat ad luxuriā. Dicitur leo inquantum incit at ad iram et superbiam. Dicitur draco inquantū incitat ad auariciā ꝛ ambitionem que omnia deuorant hominem. Per oppositum autē angelus custos occulte persuadet ꝛ consulit homini: vt caueat huiusmodi peccata et resistat tentationibus diaboli. Ideo dicitur in litera: nō solum offendas ad lapidē pedē tuū cum auxilio et custodia angelorū. sed etiā super aspidem et basiliscū ambulabis et cōculcabis leonē et draconem. i. oia ista genera pctōrū ꝛ tētationū vinces ꝛ superabis cū presidio ꝛ custodia angelorum. ¶ Notandum est q totum istum ordinem tenuit diabolus qn voluit ipsum xp̄m tentare. Nam ipse fuit basiliscus inquantū ipsum voluit inficere peccato gule: q: nō ausus est ipsum tentare de luxuria: q: sciebat ipsum nō esse cōceptū in originali peccato. vn̄ inest nobis feditas libidinis: ꝛ cōcupiscentia carnis: ideo voluit ipsum tentare de gula: sicut tentauit adam. vt exinde posset inducere ad alia peccata carnis. Scdo fuit leo inquantum tentauit ipsum de vana gloria. et supbia: qn dixit: mitte te deorsum: et nō solū ibi fuit leo. sed etiam basiliscus et aspis q: voluit ipsum inficere ignorātia dispositionis heretice prauitatis qn allegauit ipsi supiorē versum. s. angelis suis deus mādauit de te ꝛc. Nā sicut induxit ignorantiā et heresim in pmis parētibus falso interptando verba dei que dixerat: q̄ hora comederitis morte moriemini. et diabolus falso interptatus est dicens nequaq̄ moriemini: sed eritis sicut dij sciētes bonū et malū. Ita pariter ipse diabol⁹ conat⁹ est puertere: ꝛ falso interpretari dictū ꝛ scripturā spiritussancti cū allegauit xp̄o istū versum. s. angelis suis ꝛc et hoc multiplr. Nā hoc nō erat dictū de capite xp̄o cū nō indigeret custodia angelorū q: erat custos eorū ꝛ dn̄s scdm cōmunē opinionē sed hoc dictum erat de homine viatore ꝛc. immo inducebat maiorem heresim et cecitatem ignorātie et venenum. Nā custodia angelorū data est homini ad cauendum ea que non sunt in potestate

Quattuor mala quibus aia leditur.

Xpi tentatio.

hominis:et maxime a nocumentis diaboli tã cor
poralibus q̃ spiritualibus:sed non ad cauendum
ea que sunt in potestate ⁊ libero arbitrio hominis:
sed seipsum occidere est in potestate hominis ⁊ in
suo libero arbitrio. Ideo tunc angelus non libe/
rat hominem a tali periculo corporali: postq̃ ho
mo possit cauere:quia angelus solum dat⁹ est ad
prohibendum extranea pericula non propria q:
iam liberum arbitrium et naturalem appetitũ es/
sendi et permanendi habet vnusquisq; ex natura.
Et sic diabolus ergo volebat decipere christum
allegando illam scripturam falso modo interpre
tando:quia deus mandauit angelis:vt custodiãt
hominem in omnibus vijs suis a periculis extra/
neis corporalibus et non a proprijs periculis:q:
iam habet liberum arbitrium et naturalem appe
titum se custodiẽdi a proprijs periculis ⁊ isto mõ
diabolus decepit heroem monachum egyptiũ qui
seipsum in puteum precipitauit vt narrat cassia
nus in collationibus patrum. ¶ Secundo est no/
tandum q̃ deus nõ solum deputauit ad custodiã
paricularium hominũ sed etiam ciuitatum et re
gnorum et cõmunitatum et totius ecclesie. et sic
non solum dedit ecclesie merita passionis xpi: et
sacramenta et legẽ euangelicã in dote vt se defen
dat a diabolo:sed etiam dedit ipsi custodiã ange
lorum vt eam defendant et liberent a tyrannis: et
inimicis et infidelibus et hereticis qui sunt mem
bra diaboli. ¶ Unde quatuor genera inimico/
rum infestarunt ⁊ infestant ecclesiã que intelligun
tur per illa quattuor aĩalia predicta. Nam prima
persecutio fuit synagoge q̃ intelligitur per aspi/
dem:conati enim sunt iudei percutere ecclesiam
cecitate et ignorantia in principio:et sic persecu/
ti sunt aplos sed Petr⁹ per angelum liberat⁹ est de
carcerib⁹ ⁊ sic angeli liberarunt aplos de manib⁹
iudeorum in prima psecutione. Scdo ĩfestauit eccle
siam leo scz ipet⁹ tyrãnorũ:sed in fine liberata est
tempore Constã. opere angelorum. Tertio ĩfestauit
ecclesiã basiliscus.i.prauitas hereticorũ que suo
veneno multos infecit et sauciauit sed multiplici
ter fuit liberata per doctores. Quarto infestabit
eã draco antixpus:et cetus hypocritarum :erit
enim antixps simul aspis ⁊ basiliscus:leo ⁊ draco
scz iude⁹ ⁊ hereticus:⁊ tyrãnus et hypocrita:⁊ sic
vastabit ecclesiã:sed nõ totalr delebit:immo mini
sterio angelorum in fine cõmittet ⁊ interficiet ⁊ ec/
clesia p̃ualebit ⁊ triũphabit. Et iõ ad hũc intelle
ctũ applicat tota littera predicta. Unde ,ppheta
apostrophat ad ecclesiã xpi dicẽs. O ecclesia q:
altissimũ posuisti refugiũ tuũ ⁊ spem tuam in xpm
ideo nõ accedet ad te malũ ⁊ flagellũ. psecutiõis
non appropinquabit tabernaculo tuo: qm̃ ange/
lis suis de⁹ mandauit de te ⁊c. Et sic super aspidẽ
⁊ basiliscũ ambulabis ⁊c.i.cum auxilio angelorũ
tu vinces ⁊ superabis malitiã iudeorũ ⁊ venenum
hereticorum ⁊ cõculcabis supbiã tyrannorũ ⁊ tue di
tioni subijcies ⁊ pculcabis iniquitatẽ antichristi ⁊
suorum sequaciũ ⁊ fautorum. q: finalr oẽs vinces : non
solũ spiritualiter sz etiã tpaliter. Nã porte inferi
nõ preualebunt aduersus ecclesiã:q: lz fluctuabit
tamẽ nũq̃ submerget nauicula petri. Nã semper

Angeli custodiunt ciuitates et regna.

Inimici ecclesie.

custodia:et ministerio angelorum liberabitur.

Quoniam in me sperauit liberabo eum : protegam eum quoniam cognouit nomen meum. xiij .q.i. ca. hys ita.

Clamauit ad me et exaudiã eum:cum ipso sum in tribulatione: eripiam eũ et glorificabo eum. xv.qõ.i. reuertimini.

Longitudine dierum replebo eũ : et ostendam illi salutare meum. xix .q.i. §.i. post mediũ.

¶ Hic propheta ex parte et in persona christi pro
mittit adimplere omnia supradicta in psalmo p̃
cedenti ⁊ in isto. ¶ Ad cuius euidentiam est aduer
tendum q̃ propheta dauid contemplando oratio
nem moysi et promissionem a deo ipsi factam pre
uidit totum mysterium incarnationis et nostre re
demptionis:et ideo fecit psalmum precedentem
in quo fecit illas quinq; petitiones. puta vt chri/
stus acceleret aduentum suum. vt fieret nostrũ re/
fugiũ. Et ne repelleret nos a suo refugio:sz libera
ret nos ab omni miseria. Et in prima parte hui⁹
psalmi inuitauit totum genus humanum et om/
nes vt confugerent ad hoc refugiũ in quo omnes
debebant saluari et ab omni miseria liberari : vt
supra ostensum est sed quia in oratione ⁊ contem
platione fuit ipsi reuelatum :et iterum cum certi/
tudine fuerunt reuelata ipsi omnia promissa que
petierat in psalmo precedenti:et que dixerat in p̃
ma parte huius:ideo in hac parte introducit chri
stum loquentem:et cum affirmatione promitten/
tem adimplere omnia que promisit moysi in illa
oratione. Exodi.xxxiij.et etiã omnia que petit da
uid in psalmo precedenti.et omnia illa que ,pmi/
sit dauid in hoc psalmo.cuiq; diuino adiutorio se
committenti. Unde dixit christus qm̃ sperauit.q.
d.ego promisi moysi q̃ ego venirem in carnem ad
liberandum genus humanum:et promisi ostende
re ipsi gloriam meam. et promisi misereri veniẽ/
tibus ad me. Et eos reponere in foramine petre.
Et promisi eis ostendere humanitatem meã. Et
oĩa ista tu dauid petijsti in psona toti⁹ corporis
mystici in psalmo precedenti ⁊ omnia ista tu pro
misisti venientibus ad me ⁊ cõmittẽtib⁹ se adiuto/
rio meo. Nã ,pmisisti eis q̃ ego obũbrarem eis sub
scapulis meis:⁊ ,ptegerẽ eos scuto ⁊ sub pennis
meis ⁊ liberarẽ a timore nocturno.⁊ a sagitta vo
lãte i die.⁊ d meridiano ⁊c. Et iõ dico tibi ⁊ ,pmit
to q̃ quicũq; posuerit spẽ suã i me ⁊ fecerit quod
tu cõsuluisti i hoc psal. dico tibi q̃ talis vir iustus
non erit deceptus immo liberabo eũ ab omni mi/
seria.qm̃ in me sperauit.i.q: se cõmisit meo adiu/
torio ⁊ refugio per spem firmã.⁊ ,ptegã eũ sub sca
pulis ⁊ alis ⁊ scuto meo ⁊ hoc q: cognouit nomen
meũ p fidẽ:qd est iesus.i.saluator. idest q: cogno/
uit ⁊ ,pfessus est me eẽ verum deum ⁊ hoiem ⁊ salua
torem ⁊ messiã in lege ,pmissum. Insup exaudiam
eum in omni petitione.eo q̃ clamauit ad me cum
deuotione ⁊ charitate. videolero cum ipso in tribu
latione q: veniam in carnem sicut ,pmisisti et eri/
piã eũ de captiuitate diaboli.⁊ oibus miserijs sa

Spes sit deo ponenda.

predictis tam corporalibus ꝙ spiritualibus: et et glorificabo eũ in die iudicij. resuscitãdo in corp⁹ gloriosuz. ꝛ sic erit liberat⁹ ab oĩ miseria corpali. s. ab oib⁹ infirmitatib⁹ et mortalitate ꝛ passibilitate. q: corpus gloriosum est liberũ ab oĩbus supradictis. et sic longitudine dierum replebo eũ. quia viuet ineternum in patria celesti eo ꝙ erit immortalis ꝛ impassibilis. et ostendam illi salutare meũ Nam per oculos corporeos videbit hũanitatem meam: et oculis mentis videbit faciliter diuinitatem. et sic erit perfecte beatus. et sic non erit frustratus desiderio suo. Nam sicut in vita sua credidit ꝛ sperauit in me et habuit fidem: spē: ꝛ charitatem: ita in patria habebit claram visionem et protectionem et fruitionem de me in quibus consistit vera felicitas. ¶ Ex supradictis potest patere cuicũꝙ diligenter cõsiderãti et speculãti ꝙ dd fecit huuc psalmũ precedentem et istum sequentẽ contẽplando orationez moysi ad promissionẽ ipsi a deo factã. Exodi. xxxiij. Nam in psalmo precedenti dauid petijt ea que fuerunt promissa in illa oratione et in vltima parte huius psalmi introducit xp̄m omnia supradicta confirmantez et adimplere promittentem. sicut in veritate xp̄us adimpleuit in suo aduẽtu per suam predicationẽ ꝛ passionem et resurrectionem et ascensionem. Et ideo nos in hac ecclesia vltra sensum propheticum cãtamus istum psalmũ quotidie moraliter in cõpletorio: quia cõtinue nos committimus adiutorio xp̄i: vt postꝙ nos redemit: velit nos liberare a tentationibus inimici: et totaliter in sua gloria collocare. et etiam in die iudicij cum suis sanctis in celo glorificare. B ¶ Ex hoc psalmo colliguntur nouem conclusiones.

Psalmi epilogatio. ¶ Prima cõclusio: ꝙ quicunꝙ habitat et commoratur in hac ecclesia militanti per gratiam sub protectione christi liberabitur a laqueo peccati et a sententia aspera data in adam a verbo ꝛ sentẽtia aspera que dabitur dãnatis in iudicio: cum dicet Item maledicti in ignem eternum.

¶ Secunda conclusio ꝙ quicunꝙ habitat in hac ecclesia sub protectione christi erit obumbratus et septus scapulis et sub alis christi. Nam christus in die passionis posuit scapulas i cruce obũbrans et protegens fideles obijciens corpus contra diabolum. sicut vacca protegit filium a tergo obijciens se contra lupum.

¶ Tertia conclusio ꝙ xp̄us ꝓtexit et liberauit fideles suos in cruce sicut gallina liberat et protegit pullos suos sub alis. Nã sicut gallina primo recipit oua aliena. Secundo viuificat ea proprio sudore et sanguine. Tertio liberat de vnguibus milui. Quarto pascit eos et dirigit in pastu. ita pariter christus recipit filios quos adam carnaliter genuit mortuos in peccato. Secundo eos in proprio sanguine viuificauit et fouit. Tertio eos de raptu diaboli liberauit. Quarto eos continue pabulo ecclesiasticorum sacramentorum. et cibo spirituali sacre scripture pascit et nutrit.

Quarta conclusio. ꝙ qui habitat in hoc diuino refugio ꝛ tabernaculo ecclesie nõ timebit a timore nocturno. id est a peccato cogitatiõis. nec a negocio tenebroso: idest a peccato proposito: et deliberato: nec a sagitta ambulante in die: idest a peccato in actu commisso: nec ab incursu et demonio meridiano: idest peccato male consuetudinis. Itẽ non timebit a peccato negligentie: nec auaricie: nec luxurie: nec superbie: que sunt arma quib⁹ diabolus sauciat hominem. Et ratio est. Nam ecclesia habet arma contraria que sunt ecclesiastica sacramenta ad destruenda et delenda omnia supradicta peccata.

¶ Quinta conclusio: ꝙ oĩes iudei et infideles cadẽt vulnerati et sauciati veneno peccati a dextris et sinistris ipsius iusti fidelis: tamen non appropinquabit iusto talis pestis.

¶ Sexta conclusio: ꝙ quia refugiũ ecclesie est fundatum super altam petrã que est xp̄us. Ideo malum culpe et pene eterne nunꝙ accedet ad virum iustum in illo refugio et tabernaculo habitantẽ.

¶ Septima conclusio: ꝙ vir iustus habitãs in tabernaculo ecclesie non solum liberatur a peccato et pena eterna per ecclesiastica sacramenta: sed etiam liberatur a periculis corporalibus et dirigitur in hac vita per custodiam angelorum.

¶ Octaua conclusio: ꝙ vir iustus habitans in hoc refugio dei conculcabit aspidem: et basiliscum: et leonem et draconem: idest vincet et superabit cecitatem luxurie: et irãm. et auariciam diaboli: quia ista vitia: nec diabolus potuerunt iusto per ista vitia nocere.

¶ Nona cõclusio: ꝙ quilibet vir iustus qui inuocauerit nomen domini Jesu: et confessus⁹ fuerit xp̄m esse saluatorem: et seruauerit legem eius: liberabitur ab omni malo: et christus proteget eũ sub alis et scapulis suis et exaudiet eũ i omni tribulatiõe et petitione: et glorificabit eum christus post hãc vitam ꝛ tandem dabit ei vitam eternam.

A ¶ Ex supradictis patet: ꝙ dauid in hoc psalmo nil aliud vult inuenire nisi oñdere quomodo ille qui habitat in adiutorio: et sub grã xp̄i commoratur sub ꝓtectione eius: ꝛ totaliter ponit spem suam in eo ille talis consequetur septez bona vel octo. Et liberabitur de septem periculis. Nã primo liberabitur de laqueo venantium demoniorũ et a verbo: et sentẽtia aspera in adã: ꝛ a verbo aspero qđ dicetur dãnatis in die iudicij. Secũdo xp̄us obumbrabit ipsum scapulis suis in cruce: ꝛ cooperiet sub pẽnis ꝛ alis suis: ꝛ viuificabit et fouebit: et nutriet: et custodiet eum sicut gallina pullos suos. Tertio circundabit et proteget eum scuto legis euangelice et ecclesiasticorum sacramentorum. Et sic non timebit a timore nocturno peccatorum ꝛ tentationum. Quarto quia mille et iudeis: et decem milia: et gentilibus ꝛ sarracenis cadent a latere eius vulnerati peccato originali et actuali: tamen ad eum non appropinquabit illa pestis. Quinto infideles multis flagellis corporalibus et spiritualib⁹ flagellabuntur: que flagella nõ appropiquabũt ad tabernaculũ ꝛ altissimũ refugiũ fideliũ. Sexto ꝙ deus dabit angelos ꝛ spiritualẽ custodiã fideliũ: vt custodiãt eum in oibus vijs eius. Septimo ꝙ oĩis fidelis ambulabit super aspidem ꝛ basiliscũ: ꝛ cõculcabit leonẽ ꝛ dra Sperãs in dño liberat a septẽ.

cōnē. Octauo ꝙ finaliter post hāc vitā xp̄s glorificabit oēs iustos in longitudinē dierū ⁊ vitā eternā. Et in his supradictis consistit tota sententia et intelligentia huius psalmi ꝓut expositus est.

xcij.di.c. s.in gl. ⁊ de ꝯsec. d.ij.c. accesserūt.

Bonum est confiteri domino: ⁊ psallere nomini tuo altissime.

Ad annūciandū mane miam tuam: et verita-tem tuam ꝑ noctem.

In decachordo psalterio: cum cantico in cythara.

¶ Titulus canticū psalm⁹ in die sabbati dr̄ ante canticū psalmus: q2 simul cātabat̄ voce hūana ⁊ instrumentis musicis. s. psalterio ⁊ cythara. addit̄ aūt in die sabbati. q2 tali die cantabat̄. sed hic nō exprimit̄ eius autor nec materia sed cōmuniter dicunt hebrei moderni ꝙ moyses fecit hūc psalmū pro bn̄ficio creationis. ideo cātabatur in die sabbati. eo ꝙ tali die quieuit de⁹ ab oī opere qḋ patrarat de quib⁹ operib⁹ fit memoria in hoc psalmo. Rabi cambi vero dicit ꝙ Adam harison fecit hunc psalmum et nō ipse fecit sed ꝙ dauid fecit ipsum in ꝑsona ipsius Adā: vt sic adaȝ loquitur in ipso psal. in persona toti⁹ posteritatis cuius cāȝ assignat. Dicit eīm ꝙ adā fuit creatus in die veneris quasi hora tertia: ⁊ peccauit hora vndecima. Et hora. xij. fuit expulsus ⁊ ad mortē cōdēnatus: et sic mansit in fletu ⁊ planctu ꝑ totā illā diē ⁊ noctem vsq3 ad dieȝ sabbati de mane: et in qua fuit ipsi remissa culpa: ⁊ ad pn̄iam receptus: ⁊ tunc incepit cōsiderare opera dn̄i. s. vniuersitatē creaturarum: et sic factus let⁹ in die sabbati: incepit canere et psallere dicens. Bonū est cōfiteri dn̄o: et psallere nomini tuo altissime. Et dicit vltra quod adam preuidit in spū totū discursum filiorū suorum vsq3 ad messiā cuius regnū debebat exaltari sicut vnicornis. et maxime ꝓsperari in multitudine filiorū. Et sic glosat istū psalmū de tp̄e messie ⁊ ꝓsperitate eius. Cuius positio l3 sit aliqualiter vera inquantū dicit ꝙ iste psalmus ⁊ oēs sequentes vsq3 ad centū loquuntur de tp̄e messie tn̄ dicit falsum ⁊ erroneum inquantū qḋ est iam preteritū expectat futurū et hoc accidit q2 nō est plātatus in domo dn̄i ꝑ baptismū et sic nō pōt florere in vera intelligētia sacre scripture vt patebit infra. Et ideo est dicendū ꝙ dauid fecit hūc psalmū sicut oēs alios in quo introducit ad loquendū hōm adā mysticū.

adā creatus i die veneris.

Etas legis seu fidei.

¶ Ad cuius euidentiaȝ est primo notandū ⁊ aduertendū ꝙ iste hō mysticus incipiens a primo hoie ꝓut habebat fideȝ xp̄i habuit suas etates sicut dictū est in ꝓlogo ⁊ ita sl'r ipsa lex diuina ꝓut incepit ab adam vsq3 ad iudiciū habuit sua secula ⁊ suos dies. Et ideo tota vltima etas s. tp̄is gratie in quo venit christus dr̄ etas vltima ipsius hois vel ipsius ecclesie in hac vita. Et dr̄ senectus eius. s. istius hominis mystici in qua senectute iste homo fuit ꝓsperatus ⁊ exaltatus per gratiam xp̄i. Et dr̄ ꝓsperatus in sua senectute: cū in tota sua iuuētute ab expulsione ꝑadisi vsq3 ad aduentū xp̄i semꝑ fuit a diabolo multipl'r afflictus. Itē ista vltima etas dr̄ etiā sabbatū ipsius legis in quo sabbato quieuit iste hō mysticus per gratiā: et fuit exaltatus ⁊ redēptus per miam. et de captiuitate ductus. Per oppositū diabol⁹ cuȝ suis mēbris: et toto cetu ifideliū que dr̄ ciuitas diaboli fuit deiectus et ꝓstratus per iusticiā. Ch̄r xp̄us ad hoc venit cuȝ humilitate: vt deijceret et deponeret superbos per iusticiā: et exaltaret ⁊ vocaret humiles per pn̄iam. Et hoc est vnū de maioribus operibus que fecit deus. Et sic nr̄a redēptio fuit exaltatio humiliū ⁊ depressio superboȝ et de hoc mysterio v'go maria fecit illud canticuȝ qḋ incipit. Magnificat aīa mea dn̄m. qḋ quidem canticū memorat̄ in hoc psal. imo de illo cantico factus est iste psal. vt patebit. Nam preuidēs dauid in spū qualiter xp̄s in suo aduentus hoc est vltima etate que dr̄ sabbatū mundi et senecta hois mystici redēptor noster xp̄s debebat deijcere ⁊ ꝓsternere diabolum cū tota eius ciuitate ⁊ mēbris per iusticiam: et debebat exaltare humiles ⁊ facere eos mēbra sua per miam. Cantat ergo dauid in hoc psalmo miam qua xp̄s exaltauit ecclesiam ⁊ humiles fideles suos per multas ⁊ magnas ꝑsecutiones et maxime decantat ꝓsperitatē ecclesie et iusticiā et punitionem qua puniuit ⁊ depressit superbos iudeos ⁊ tyrānos persecutores ecclesie. Hāc ergo iusticiā ⁊ hāc miam decantat dauid in hoc psal. in quo duo facit. Nā primo ꝓmittit hanc miam et iusticiā cantare in aduētu xp̄i in ꝑsona ipsius hois. Scdo reddit causaȝ ibi. Qm̄ delectasti me dn̄e.

Nota.

¶ Quātū ad primū dicit. Bonū est cōfiteri dn̄o. iustū et dignū ⁊ debitum erit cōfiteri ⁊ laudes exhibere tibi dn̄e Jesu xp̄e et psallere. i. cū instrumētis musicis cātare nomini tuo Jesu altissime. D ¶ Ad cuius intellectū est notandū ꝙ totum tēpus grē dr̄ mane respectu legis ve. que dicebatur nox in qua iste hō myst: c⁹ nō poterat cātare canticū leticie: eo ꝙ erat in afflictione peccati et per iusticiā condēnatus sed in tp̄e grē q2 iaȝ est dies iam cantat canticū leticie liberatus per grām et miam xp̄i. Et ideo subdit ꝓpheta: ad annunciandū mane miam tuam. Quasi dicat. ꝙ bonum est canere et psallere ⁊ annūciare in mane. i. in die grē annūciare miaȝ xp̄i: qua liberauit nos de potestate diaboli et exaltauit nos per gratiaȝ et sequitur et veritatem tuam per noctem. Unde nota ꝙ veritas hic sumit̄ pro iusticia. Nam sicut verū siue veritas dr̄ adequatio rei ad intellectum et ecōtra inquātū intellectus nō deuiat a recta iusticia dr̄ inquantum nō deuiat a rectitudine et illa iustissima regula nullum bonum irremuneratum et nullū malū impunitū. Et qḋ tibi vis: alteri fac et qḋ tibi nō vis alteri nō facies. qḋ est vnū principium naturale et morale: ⁊ ideo tunc iudicium dicitur verum: quando est iustū nō deuians ab illa regula. Et sic v'itas dicit̄ iusticia. Et ideo dicit hic: ad annūciandam veritatem. scȝ iusticiā per noctem. i. tempore legis. Sed melius est qḋ per noctem intelligatur dies iudicij in quo iudi-

Temp⁹ grē, dicitur mane.

Uerum quid est

cõfiteri psalterium xp̄i sine cytbara trinitatis. Et est causa quare dõ in psalmis nūq̄ memorat nec nominat psalterium: quin nominet cytharã per cãticum aūt intelligit forsan dauid canticū v̄ginis marie ⁊ sic ecclesia continue cãtat ⁊ confitet psalteriū. x. chordarum ⁊ misteriorum xp̄i cū cytbara trinitatis ⁊ cum cantico virginis marie. Et hoc est qđ intendit dicere dauid. Bonū est confiteri domino in decachordo psalterio ⁊ cãtico ⁊ cythara.

vs. q. s. c. & oia. **Quia delectasti me dñe in factura tua: ⁊ in operib⁹ manuū tuarū exultabo.**

¶ In hac secunda parte reddit causam quare mouebitur ad psallendum et confitendum deo et dicit: q̄ consideratio est contemplatio diuinorū operum. Nā cum in hac vita nemo possit videre deū per essentiam suam tamen quia effectus et opera diuina ostendunt omnipotentiam et summã bonitatem et sapientiam dei. Ideo consideratio et contemplatio mirabilium operū dei mouent hominem sapientem de necessitate ad laudandum deum et confitendum ipsum esse magnificum et oīpotentem et sapientissimum et tremendū. Dicit ergo dđ in psona totius ecclesie: bonū. i. debitū ⁊ iustū est mihi cõfiteri dño ⁊c. q: tu delectasti me. i. letificasti me in factura tua et in operibus manuū tuarū: ⁊ nō solū me delectasti in operib⁹ creationis et redemptionis generis humani.

Infra. c. xiij. c. **Quã magnificata sunt opa tua dñe nimis: pfunde sunt cogitatiões tue. Uir insipens nõ cognoscet ⁊ stultus non intelliget hec.**

vs. q. s. s omnia. xx. q. s. s peccauerit. xciij. di c. diaconi. **Cum exorti fuerint peccatores sicut fenū et apparuerint omnes qui operantur iniquitatem. Ut intereant in seculū seculi: tu aūt altissimus in eternum domine.**

¶ Hic explicat que sunt ista diuina opa propter que mouetur ad cantandum et psallendum et cõfitendum deo. B ¶ Ad cuius intellectum est notandum q̄ opera diuina sunt in triplici genere. q̄dam dicuntur opera creationis et quedam opera permissionis et quedam opera redemptionis et quedam opera iustificationis ⁊ punitiõis. Prima opera scilicet creationis puta celum et elemẽta et omnis ornatus eorum dicuntur opa magnifica q: demõstrant dei omnipotentiã. Opera v̄o permissionis scilz quare deus permittit psperari malos ⁊ affligi bonos in hac vita ptinent ad profundissimã ⁊ abissalẽ scientiam dei. Opera vero punitiõis malor ptinẽt ad dei iusticiã ⁊ demonstrãt deū eẽ iustissimū. Sz iustificatiões bonor ptinẽt ad dei miãs q: sicut pūit malos p iusticiam ita iustificat ⁊ vocat ⁊ exaltat bonos nõ ex meritis sz p solã miaz et talia opa ẽt ptinẽt ad altitudinẽ sapiẽtie ⁊ sciẽtie dei. Ideo dicūt inscrutabilia ⁊ inuestigabilia eo q̄ null⁹ põt reddere cãs cū sint ex voluntate dei ⁊ occultissimis iudicijs eius

Opa diuina sunt in triplici gñe.

et talia opera dicuntur profundissime cogitationes dei. Duo ergo facit hic. Nam primo ostendit q̄ deus est laudandus: et tremendus propter suã inuestigabilem scientiam qua permittit ad temp⁹ malos prosperari. et propter suam iusticiaz qua punit eos in hoc seculo vel in alio. Secundo ostẽdit q̄ est laudãdus eo q̄ exaltat humiles et iustificat p penitẽtiã. ibi. Et exaltabitur sicut vnicornis ¶ Quantum ad primum ergo dicit dauid admirando. q̄ idest quantum sunt magnifica tua opera creationis scilz celum et terra ⁊ omnis ornatus eorum. sed nimis. i. multomagis sunt profūde cogitationes tue. i. permissiones quibus permittis prosperari malos in hac vita. et bonos deprimi. et etiam quare et quomodo punis malos et exaltas bonos. Unde intantum sunt profunde iste cogitationes tue q̄ insipiens non cognoscet. ⁊ stultus non intelliget hec mysteria et secreta tua scilz cur et quomodo exorti. i. multiplicati et prosperati fuerint peccatores in hac vita sicut fenuz qđ cito crescit et in breui siccatur. Et similiter quomodo omnes qui operantur iniquitatem. i. iniqui et praui apparuerint in diuitijs et dignitatibus cõstituti in hac vita. Et tamen in breui postea intereant et pereant et damnentur in infernum. q̄si dicat q̄ insipiens et stultus non potuerunt peruenire ad cognitionem huius secreti. i. quare deus permittit malos tantum prosperari. vt postea peant in eternum. quia hoc prouenit ex illis profundissimis ⁊ occultissimis iudicijs et secretis dei. potest etiaz hoc idem moraliter intelligi. quia ẽ ille qui totaliter conuertitur ad ista terrena et insipiens et imprudens est ille qui non considerat celestia ⁊ nec prouidet de futuris bonis celestibus. et ideo talis insipiens et stultus nõ intelligit nec vult cõsiderare vitam et casum malorum hominum. Nã videmus quotidie q̄ lz praui et iniq̄ ad tempus prosperentur: tamen videmus eos manifeste a dignitatibus et diuitijs deijci et prosterni et mala morte puniri et sine penitentia ab hac vita discedere. Si ergo stultus vel insipiens vellet ista iudicia dei ascendere. non poneret spẽ suam in terrenis rebus et diuitijs. sed prouideret pro vita futura. ideo dicit stultus et insipiens non intelligit hec. Et nota q̄ dicit hic Ra. Lambi. q̄ moys. tria petiuit deo in illa oratione. Exod. xxxiij. inter que fuit vnum scz vt deus ostenderet ipsi faciem suam i. causas quare deus permittit malos prosperari et bonos deprimi. Sed istam noluit ipsi detegere q: hoc solum vult in sua secreta scientia cõtinere. et ideo sequitur. Tu autem altissimus ineternum domine. i. tu es altissimus et nõ vis ista secreta inferioribus manifestare. Et declarat pphetа omnia supradicta cum subdit.

Not. q̄ stultus est q̄ se puertit ad terrena.

Qm̄ ecce inimici tui dñe: qm̄ ecce inimici tui peribunt: et dispgent oẽs qui operantur iniquitatem.

De pe. d. s. c. medicina. § primo.

¶ Quasi dicat. O dñe nimis sunt profunde cogitationes tue. Et stultus nõ intelliget hec. qm̄ ecce inimici tui peribunt. ⁊ oẽs qui operant iniquitatẽ

dispergentur. Sed melius est quod hoc referamus ad diuinam iusticiam. Nam dictum est supra quod hic attendit laudare deum non solummodo propter opera magnifica que sunt celum et terra et omnis ornatus eorum. sed etiam propter profundas cogitationes id est sufficientiam suam qua permittit malos prosperari. Hic autem admiratur iusticiam dei per quam vult malos puniri. ideo dicit. Profunde sunt cogitationes tue. i. iudicia tua. Nam ecce omnes inimici tui domine peribunt: et duplicat ly inimici. eo quod dupliciter peribunt inimici dei. scilicet temporaliter et in futuro eternaliter per penam. Et ideo subdit. Et dispergentur omnes qui operantur iniquitatem i. iudei qui operati sunt occidendo christum. non solum eternaliter et in anima sed etiam in corpore temporaliter punientur. quia captiui ducentur et per totum mundum dispergentur. Ex supradictis patet quomodo tenemur confiteri et psallere nomini domini altissimi. Primo propter opera magnifica creationis. Secundo quia profunde cogitationes et iudicia eius altissima quia licet ad tempus permittat malos prosperari. tamen finaliter eos punit per iusticiam. deposuit potentes et dispdit superbos mente cordis sui

xij. q. ij. c. cum deuotissima.

Et exaltabitur sicut vnicornis cornu meum. et senectus mea in misericordia vberi.

¶ Hic ostendit qualiter tota ecclesia tenetur confiteri domino. eo quod sicut defecit inimicos suos per iusticiam ita exaltauit eam et iustificauit fideles per misericordiam: vel possumus dicere quod sicut superius corpus mysticum confessum est et cecinit iusticiam dei qua puniuit superbos et malos et iniquos. In hac parte cantat et annunciat misericordiam dei: quia iustificauit et exaltauit fideles iustos et humiles. Dicit ergo corpus mysticum. O domine inimici tui peribunt: et superbos deijcies per iusticiam sed me exaltabis per misericordiam. Nam cornu meum scilicet christus qui est rex et honor meus sicut vnicornis exaltabitur. Nam sicut vnicornis non habet nisi vnum cornu nec patitur secum socium in latibulo: ita tota ecclesia non habet nisi vnum caput et vnum regem qui est christus: qui est eleuatus et exaltatus non solummodo super omnes homines sed etiam super omnes angelos sedens a dextris dei: et non solummodo christus est exaltatus. sed etiam cornu: id est imperium et honor et potestas sacerdotalis ecclesie est exaltata sicut vnicornis. Nam sicut tota ecclesia toto orbe diffusa est vna: ita habet vnum caput et vnum summum sacerdotem qui intantum est eleuatus et exaltatus quod omnes christiani et omnes reges et principes terre ipsi colla subijciunt Et non solummodo summo pontifici: sed etiam toti ecclesie deferunt honorem et obedientiam. Et etiam istud corpus mysticum non solum est exaltatum in honore mundanorum spiritualium: sed etiam in gratia et meritis per misericordiam copiosam et abundantem qua omnes fideles per solam dei misericordiam sunt a peccato iustificati et ad gratiam vocati. Et sic per misericordiam sunt exaltati. Et ideo dicit iste homo mysticus quod exaltabitur sicut vnicornis cornu meum et senectus mea erit exaltata in misericordia vberi et abundanti. Et dicit senectus mea: quia iste homo mysticus qui per totam iuuentutem a principio fuit a diabolo et membris eius multipliciter afflictus: tamen in senectute. i. in vltima etate fuit per christum in vberi et abundanti misericordia exaltatus et copiose redemptus. Et etiam ista ecclesia dicitur exaltata in misericordia vberi propter vbertatem et affluentiam medicamentorum et ecclesiasticorum sacramentorum ad sananda vulnera nostra et propter vbertatem bonorum spiritualium. scilicet donorum et gratiarum.

xj. q. iij. ad mensam dei. xlvij. capitulo ... omnium in gio.

Et despexit oculus meus inimicos meos et ab insurgentibus in me malignantibus audiet auris mea. Justus vt palma florebit: sicut cedrus libani multiplicabitur. Plantati in domo domini: in atrijs domus dei nostri florebunt.

¶ Ecclesia in hac parte ostendit quod non solum fuit exaltata per vniuersalem misericordiam christi in sua redemptione: sed etiam fuit exaltata per benignum fauorem christi inter omnes suas persecutiones. Nam licet deus permiserit eam multipliciter affligi in persecutionibus tyrannorum: tamen postea exaltauit eam tempore magni Constantini: vnde dicit: oculus meus despexit inimicos tam iudeos quam tyrannos: et malignantibus insurgentibus in me audiuit auris mea. ¶ Et nota quod ly malignantibus insurgentibus est ablatiuus absolutus: et debet sic ordinari ista littera Auris mea audiet quando malignantes siue dum malignantes surgent in me: idest contra me: et tamen oculus meus despexit: idest despiciet inimicos meos idest ego despiciam omnes tyrannos et iudeos: licet insurgant contra me immo despiciam et deijciam et subijciam eos mihi. nam gentiles subieci ad fidem conuertendo: et iudeos in captiuitate possidendo. Sed iustus: idest populus christianorum iustorum florebit vt palma: et multiplicabitur vt cedrus. ¶ Et nota quod superius comparauit prosperitatem mundanam malorum hominum feno siue herbe: et comparat hic exaltationem iustorum palme et cedro: nam sicut herba et fenum breuiter crescit et floret: sed cito occidit et siccatur: ita mali et iniqui in hoc mundo: licet ad tempus prosperentur: tamen prosperitas eorum est breuis quia cito decidit: aut per aduersitatem: aut per mortem corporalem: et sic miserabiliter finiunt vitam suam breuiter: et post mortem patiuntur penam eternam. Sed exaltatio iustorum: eo quod non est temporalis: sed spiritualis comparatur cedro et palme. Nam inter ceteras arbores et plantas cedrus: et palma sunt altiores et longioris vite et durationis. Nam dicunt sarraceni et arabes: quod alique palme sunt in cades in arabia que sunt orte et plantate per quingentos annos ante tempora machometi: que quidem palme hodie adhuc stant et fructificant. Et sic patet quod durant et viuunt vltra mille annos. Et ideo propheta comparat prosperitatem iustorum ipsi palme propter eternitatem vite. Unde non solummodo comparat propter durationem vite: sed etiam propter altitudinem eius premij. Nam palma habet radices in terris: sed habet summitatem eleuatam a terris quasi in celo: ita pariter iusti plantantur in terra et laborant: sed mens eorum est eleuata in celis. Et sic

Exaltatio iustorum comparatur palme.

florēt ꝛ fructificāt in celo: q2 ibi dabit eis premiuz. Dicit ergo dd ꝙ iustus non florebit sicut herba ꝛ fenū: q2 cito decidit ꝛ arescit quēadmodū florent iniqui ꝛ mali. Sed florebit ōis iustus sicut palma altissima ꝛ cedrus libani q̄ quidē palme ꝛ cedrus viuunt ꝛ durāt per magna tpa ꝛ ēt iusti sunt sicut palme et cedri. Nā sunt plātati in domo dñi .i. in ecclia ḡhati ꝛ ꝯuersati: sed in atrijs dom⁹ dei nr̄i florebūt in celo ꝛ habebūt fructū ꝛ pmiū. Et non solūmodo ista ꝓsperitas ecclie ꝛ altitudo est in celo: sed ēt in terra. Nam lz ecclia fuerit afflicta a passione xp̄i vsq3 ad Cōstantinū per iudeos ꝛ tyrannos tm̄ post ꝯuersionē Cōstantini fuit exaltata ꝛ ꝓsperata sup gētiles ꝛ iudeos sicut palma ꝛ cedrus sup oēs alias plātas: q2 subiecit gentiles per fidē: ꝛ iudeos possedit in captiuitate: ꝛ sic oēs gentiles ꝛ ceteri qui venerūt ad fidē: fuerūt plantati in domo dñi .s. in hac ecclia per baptismū: et ideo floruerūt in atrijs domus dei nostri .s. in hac ecclia ꝛ floruerūt ꝑ gratiā ꝛ intelligētiā sacrarū scripturaꝝ: et in celo per gloriā.

xv. di. c. cōuis. et xi. di. q. o. ꝛ .xij. d. c. omes.

Adhuc multiplicabūtur in senecta vberi: ꝛ bū penitētes erūt vt ānūciēt. Quō rectus dñs deus noster: ꝛ nō est iniquitas in eo.

¶ Ad cuius intelligentiā est notanduz ꝙ ecclesia multum fuit exaltata et multiplicata et floruit ꝑ totum orbem terrarū post conuersionē Constantini. nam sicut dictū est supra oēs nationes: scilz ethyopes: ꝛ caldei: ꝛ scythe: ꝛ greci: ꝛ latini: venerunt ad fidē xp̄i. Sed postq̄ surrexit ista maledicta secta machometica: ꝛ occupauit maiorē ptē3 mundi et veniet postea antixp̄s qui magis ēt diripiet ecclesiam. Sed post miserabilem exitū antixp̄i oēs nationes mundi et omnes iudei ꝛ ceteri sequaces antichristi videntes se manifeste deceptos et cognoscentes veritatem euangelicā oēs maximo affectu venient ad fidē christi et regenerabuntur per baptismum. Et sic fiet vnum ouile ꝛ vnus pastor: ꝛ sic tunc erit ecclesia in maxima copia et vbertate filiorum ꝛ prolis: et hoc est quod dicit hic propheta. vnde ait: non desperent christiani nec letentur infideles cum viderint ecclesiā afflictam et minoratam tēpore machometi ꝛ antichristi. Nam filij ecclesie adhuc multiplicabuntur in senecta vberi: idest in fine vltie etatis post interitum antichristi quando ecclesia erit in senecta: quia tunc omnes nationes venient ad fidem et sic erit in senecta vberi ꝛ abundanti ꝛ copiosa in prole filiorum: et illi filij ecclesie tunc erunt bene patientes: idest bonum premium recipientes.

Nota d bene patientes.

¶ Unde nota ꝙ sicut liberalis et ille qui dat dicitur benefaciens. Ita recipiens donum vel bene patiens vel bene passus: vt pz. iiij. ꝛ .v. ethicoꝝ. ꝛ similiter dicit propheta ꝙ omnes fideles in die iudicij erunt bene patientes: idest bonū premium recipientes vt annuncient .i. annunciare possint in iudicio qm̄ dñs deus noster est rectus ꝛ iustus iudex ꝛ nō est iniquitas in eo: immo summa iusticia .q.d. ꝙ tunc oēs iusti recipient pmiū laborū suorum ꝛ laudabūt xp̄m de summa iusticia: quia permiserit malos ad tps exaltari ꝛ bonos ꝑ malos deprimi: tm̄ nō est iniustus: q2 in fine ostendet suam iusticiam: quia malos puniet ꝛ bonos exaltabit: ergo bonum et iustum est confiteri domino ꝛ psallere nomini tuo altissime: et bonū est annūciare mane miam tuam et veritatē .i. iusticiā et sapientiam tuam per noctem .i. tempore aduersitatis et prosperitatis ꝛ in die legis ꝛ in nocte ignorantie iudeorum: q2 semp debemus deū laudare eo ꝙ deiecit et depressit iudeos ꝛ oēs infideles ꝑ iusticiā: et exaltauit iustos et humiles per miam in primo aduentu a captiuitate peccati per suā passionē educendo. Et in secundo aduētu puniet infideles per iusticiam ad penā eternā destinando et exaltabit humiles per miam gloriā largiendo. Ex supradictis pz ꝙ intentio prophete in h̄ psal. est cantare ꝛ psallere diuinā miam qua exaltabat siue xp̄s debebat exaltare in suo aduētu humiles ꝛ iusticiam qua debebat deiicere superbos et malos ꝛ iniquos ꝛ infideles ꝛc. D ¶ Ex supradictis etiam est manifestuz ꝙ iste psal. est prophetia cantici virginis marie. Naz pariter virgo maria nil aliud facit nisi ꝙ magnificat ꝛ commēdat deum de magna mia qua exaltauit humilē et de iusticia qua dispersit superbos mente cordis sui et deposuit potentes de sede. Unde dauid preuidens quod virgo maria faceret illud canticum cōtinens .x. versus quod quidē canticū debebat cantari quotidie in ecclesia in quo cantico virgo maria magnificat deum de iusticia ꝛ mia. Jdō ppheta dauid in hoc psal. prophetizando de illo cantico dicit in hoc psal. Bonum est confiteri dño in psalterio decachordo cū cantico. Etiam dd magnificat deum in hoc psal. dicens. Exaltabitur sicut vnicornis cornu meū quasi dicat quod honor et regnū mihi promissum exaltabitur in xp̄o ꝛ maria virgine qui erunt et nascentur de carne mea: ꝛ senectus mea .i. filij senectutis mee exaltabuntur in misericordia vberi: et ego ero redemptus cum eis: ꝛ ero honorat⁹ in christo et virgine matre ei⁹. Naz vterq3 vocabitur filius dd. Et sic honorabor in filijs: ergo bonū et licitū est mihi cōfiteri dño pre ceteris: q2 maiorem honorē recipiā: et sic pz ꝙ in hoc psal. nō solū loquitur Adaz primus hō: sed etiam dauid auctor huius psalmi: q2 vterq3 dr̄ pater xp̄i ꝛ virginis marie. A ¶ Ex hoc psalmo possunt recolligi .vi. conclusiones. ¶ Prima cōclusio ꝙ adam siue dd intendit cantare in hoc psal. dei miam et iusticiā .s. miam qua redemit ꝛ exaltauit humiles et iusticiam qua dānauit et dispersit superbos et infideles. ¶ Secunda cōclusio quod hunc psalmum intendit cātare cum decachordo psalterio et cythara et cantico .i. cū psalterio euāgelico decem chordarū: et decem mysteriorum de christo et ecclesia et cum cythara trinitatis diuinarum personarum et cum cantico virginis marie: q2 hic cantat mysteriū regni et sacerdotij xp̄i que est .v. et .vi. chorda et cantat ꝓsperitatē ecclie et vbertatem que est .ix. chorda et cantat vltimum iudicium et premium iustorum et punitionē malorum que est .x. chorda psalterij euangelici: ꝛ cā-

tat istum psalmum cum cythara trinitatis: quia opera creationis et nostre redemptionis presuppo/nunt mysterium trinitatis. Ideo nemo potest cantare nec confiteri psalterium euangelicum .x. chordarum et articu/lorum huius trinitatis christi: quin cantet et confiteatur mysterium trinitatis: vt dictum est in prologo. ¶ Tertio predicto quod licet opera creationis rerum sint magnifica: tamen iudicia/ dei sunt magis profunda et inscrutabilia. scilicet quare per/mittat ad tempus malos prosperari: et bonos deprimi et conculcari. ¶ Quarta predicto quod licet deus permittat ad tempus malos prosperari et bonos affligi: tamen finali/ter mali non solum post hanc vitam eternaliter: sed etiam in hac vita temporaliter puniuntur et cadunt.

¶ Quinta predicto quod tam iudei quam tyranni persecutores ec/clesie finaliter fuerunt puniti: et dispersi: et subiecti iugo christianorum: sed tota ecclesia: et fideles iusti finaliter sunt exaltati sicut cedrus et palma: quia in hac vita et ecclesia sunt plantati per gratiam et in celo florent per gloriam. ¶ Sexta predicto quod senectus et finis ecclesie quod est totum tempus gratie est in misericordia vberi propter abundantiam ecclesiasticorum sacrorum et bonorum gratie. Sed in senectute huius etatis post interitum anti/christi multiplicabitur in senectute vberi: quia omnes iudei et infideles ad christum conuertentur: sed post iudicium erit in ampliori vbertate in bonis glorie.

xcvi. dis. c. duo. Et .xiij. q. v. prin cipes .in glo. et de pe. di. ij. circa fi/nem.

Dominus regnauit deco rem indutus est: indutus est dominus fortitudinem et precinxit se.

Etenim firmauit orbem ter re qui non commouebitur.

Parata sedes tua deus: extunc a se/culo tu es.

¶ Iste psal. in hebreo est omnino sine titulo: licet in ali/quibus libris sit talis titulus. scilicet laus cantici dauid in die sabbati quando fundata est terra: eo quod aliqui iu dei applicant hunc psalmum et exponunt de creatione mundi. Sed Rabi Camby dicit quod iste psal. factus est de tempore regis messie quando debet pugnare contra Gog et Magog: et finaliter debet eos vincere et mouetur per hoc quod dicitur in psal. Eleuauerunt flumina domine: eleuaue/runt flumina vocem suam etc. Sed iste obstinatus fun datur supra erroneum fundamentum: quia quod est iam preteritum expectat futurum: et ideo est dicendum quod dauid preuidens prosperitatem et exaltationem christi et regni eius post resurrectionem fecit hunc psal. in quo duo facit. Primo describit maiestatem christi et potestatem. Secundo prosperitatem et decorem regni eius qui est ecclesia: vel possumus dicere quod dauid primo can/tat pulchritudinem et decorem quem christus inquantum homo adeptus est in sua resurrectione. Secundo cantat pulchritudinem et decorem ecclesie collatum per christum in die Ascensionis et Pente. ibi eleuaue/runt flumina. A ¶ Quantum ad primum est ad uertendum quod christus quatuor adeptus est in sua re/surrectione que omnia decorant suam maiestatem. Nam primo induit immortalitatem et incorrupti/bilitatem et impassibilitatem et omnes perfectio nes corporis gloriosi. Secundo adeptus est forti

Christus in sua re/surre/ctione quatuor adeptus.

tudinem et potentiam contra diabolum ad expo liandum infernum. Tertio fundauit totam eccle/siam supra firmam petram. Quarto adeptus est sedem in celo et iudiciariam potestatem super omnes homines et angelos et demones. Et hec quatuor que christus habuit in sua resurrectione memorat propheta in primis tribus versiculis. Unde dicit dominus noster Jesus christus regna uit et regnum obtinuit vniuersale super omnem creaturam in celo et in terra et in inferno per suam resurrectionem. Nam primo fuit indutus deco/rem et pulchritudinem glorie: scilicet immortali/tatem et claritatem et agilitatem et subtilitatem sui corporis. Secundo indutus est fortitudinem et precinxit se virtute et armis contra diabolum quibus eiecit ipsum foras et expoliauit infernum. Tertio fundauit orbem terre idest ecclesiam suam diffusam per totum orbem terrarum et hoc supra petram et supra fundamentum apostolorum et prophetarum: et ideo nunquam commouebitur: nec porte inferi preualebunt aduersus eam. Quar to conuersus propheta ad christum ponit quar/tam dignitatem eius dicens. o christe. Extunc: id est post resurrectionem parata est sedes tua in ce lo: quia sedisti a dexteram patris et accepisti iudi ciariam potestatem vniuersaliter, in celo et in terra. B Uerumtamen licet tempore quantum ad humanitatem acceperis talem sedem et iudicia/riam potestatem: tamen a seculo idest ab eterno tu es secundum diuinitatem quasi dicat. licet tu sis iudex temporalis secundum humanitatem: tamen tu es eternus secundum diuinitatem.

Eleuauerunt flumina domine: eleua uerunt flumina vocem suam. i. q. i. c. ex catholi/ca.

Eleuauerunt flumina fluctus suos: a vocibus aquarum multarum. Et .xxx. q. i. c. lo/quitur. et c

Mirabiles elationes maris: mira/bilis in altis dominus. quia ex sola.

Testimonia tua credibilia facta sunt nimis: domum tuam decet sancti/tudo domine in longitudinem dierum. de im. v. ecclie. c. ij. lib. v.

¶ Hic cantat decorem et dotes ecclesie vbi commemorat quatuor dotes quibus christus decorauit ecclesiam quam fundauit in sua resurrectione. Primo flumina gratiarum que sunt septem dona spiri/tussancti eleuauerunt vocem suam: quando apo stoli post missionem spiritussancti profecti sunt per vniuersum mundum: et predicauerunt euange/lium omni creature et hec fuit prima dos ecclesie Secundo eleuauerunt flumina sacramentorum fluctus suos: quando administrauerunt fidelibus vij. ecclesiastica sacramenta abluentes eos pecca torum sordibus virtute fluctuum sacramentorum: et hec fuit secunda dos. Tertia dos ecclesie fuit magnitudo miraculorum coram persecutoribus ecclesie: nam licet mirabiles fuerint crudeles ela/tiones maris idest persecutiones tyrannorum et infidelium: tamen magis fuit mirabilis dominus osten/dendo et faciendo miracula per sanctos suos: vnde

Christus decorauit ecclesiam .4.

victi sunt pagani ⁊ tyrãni sicut p₃ in ecclesiasticis
historijs. Quarta est veritas testimonioꝛũ doctri/
ne et legis euãgelice prebẽs verũ ⁊ credibile testi/
moniũ de chꝛisto: ⁊ ecclesia. Jdõ ait. testimonia tua
credibilia facta sunt nimis: nõ solũ ipsa lex est ve
ra ⁊ credibilis: sed etiã apl'i et euãgeliste qui eam
scripserunt. D ¶ Un̄ nota ꝙ xp̃s multiplici testi
xp̃s fuit testimo/nio ap/probat⁹ monio fuit appꝛobatus ⁊ testificat⁹ quibus de ne
cessitate credit̃ deus ⁊ hõ ⁊ messias in lege ꝓmis/
sus. Pꝛimo testimonio patriarcharum per multa
mysteria premõstrata ipsi adã noe ⁊ abꝛaã ysaac
et iacob. Scd̃o vaticinio ꝓphetarum: et hoc ante
suum aduentũ. Jn suo aduẽtu fuit testificat⁹ ⁊ ap
pꝛobatus per oẽs creaturas. Pꝛimo per angelos
qui in sua natiuitate cantarunt. Glia in excelsis
deo ⁊c. Scd̃o per nouã stellã. Tertio: qꝛ oĩa ido
la aquilonis clamauerũt regem pacis esse natu₃
vt ait Uerg. in. vj. Quinto per vocẽ patris in ba/
ptismo: qui dixit: hic est filius me⁹. Sexto teste Jo/
hã. Bapti. qui dixit: ecce agn⁹ dei. Septimo ope
infinitoꝛũ miraculoꝝ: que null⁹ potuit facere nisi
solus de⁹: puta suscitare moꝛtuos ⁊c. Octauo fuit
cognitus in sua moꝛte ⁊ passione: et resurrectione
et ascẽsione: et spũssancti missione. Nono: qꝛ viri
sancti scripserũt ⁊ pꝛedicauerũt eius vitã ⁊ doctri
nam. Ultimo per miracula q̃ fecerũt in noĩe iesu:
et sic totũ oꝛbẽ iugo xp̃i subiecerũt. Ex quo p₃ ꝙ
testimonia xp̃i fuerunt nimis et valde credibilia.
Hoc ergo preuidẽs dauid in spũ dicit. O chꝛiste
testimonia tua credibilia facta sunt nimis qꝛ mul
ta in numero ⁊ supꝛa oẽm facultatẽ creature in po
Sctitu/do eccle/sie in q̃n/q₃ consi/stit. tentia et virtute. Jtẽ nota ꝙ sanctitudo q̃ decoꝛat
domũ dei: sc₃ eccl'iam: cõsistit in quinq₃. quarum
pꝛima est dona gratiarũ. Scd̃a virtus sacramẽto
rum. Tertia magnitudo miraculoꝛũ. Quarta ẽ ve
ritas legis euãgelice. Quinta est pluralitas san/
ctitatis ecclesie. Jdeo subdit. domũ tuã decet san
ctitudo in longitudinẽ dierũ. Nam chꝛistus red/
dit sp̃am sine ruga ⁊ macula. de qua dicit̃ in can/
ticis. Tota pulchꝛa es amica mea: ⁊ macula non
est in te. Jta ergo decet domum siue ecclesiam dei
in longitudinẽ dierũ: sc₃ vsq₃ ad consummationẽ
seculi: que quidẽ sunt dona gratiaꝝ virtus: sacra/
mentoꝛũ: magnitudo miraculoꝛũ. veritas legis et
doctrine: ⁊ puritas sanctitatis: hec quinq₃ decent
domum dei. de qua plurima dicta sunt in ceteris
psalmis. ideo iste psal. pꝛimus cantat̃ inter cete/
ros diuine laudis i dieb⁹ festiuis: qꝛ memoꝛat de
coꝛẽ xp̃i ⁊ pulchꝛitudinẽ. Ex supꝛadictis manife/
ste p₃ ꝙ dauid in hoc psal. cantat pulchꝛitudinẽ
⁊ decoꝛẽ xp̃i ⁊ eccl'ie post resurrectionẽ ⁊ ascẽsionẽ.
L ¶ Ex quo psal. possunt colligi tres ꝯclusiões.
¶ Pꝛima cõclusio: ꝙ chꝛistus in sua resurrectione
adeptus est: et indutus pulchꝛitudinẽ et decoꝛem
sui coꝛpoꝛis gloꝛiosi: sc₃ imoꝛtalitatẽ: impassibili
tatem: claritatẽ: agilitatẽ: et subtilitate₃. et modo
quo dictũ est psal. xv. ¶ Scd̃a ꝯclusio: ꝙ xp̃s firma
uit et regenerauit et decoꝛauit ecclesiã bonis spi/
ritualib⁹ gr̃arũ ⁊ donoꝛũ et sacramẽtoꝝ. ¶ Tertia
ꝯclusio ꝙ quinq₃ sunt dotes quas ecclesia recepit
a chꝛisto sponso suo. Pꝛima est dona gratiarũ. se
cunda virtus sacramentoꝛũ. Tertia magnitudo
miraculoꝛum. Quarta veritas legis euangelice.
Quinta puritas et sanctitudo: quib⁹ ecclesia sub/
fecit sibi totum oꝛbem ⁊ nutrit filios suos: de qui/
bus dictum est psal. lxvij.

Eus vltionũ dñs deus vltionũ libere egit. Exultare q̃ iudicas ter rã: redde retributionẽ superbis. j. qõ. iiij. ca. hoi. ⁊ ecõtra.

¶ Lic₃ iste psal. apd̃ Heb. mo/
dernos sit sine tit. tñ apud antiquos ꝓponit̃ talis
sc₃ psal. dauid. iiij. sabbati. Et ita exponit Hiero
nymus in suo commento. de materia autẽ eius di
cunt aliqui ꝙ dauid fecit hunc psal. petendo vl/
tionem de suis persecutoꝛibus: qui omnino negãt
diuinam pꝛouidentiam se extendere ad actus hu
manos. Sed Rabi Lãbi dicit ꝙ iste psalmus fa/
ctus est in persona populi iudeoꝛũ: qui petit mes/
siam: vt veniat ad iudicandum eos de chꝛistianis
et ceteris qui oppꝛimunt eos in hac captiuitate:
sed quia punitio et desiderium huius est vacuum
et inane sicut sepius dictum est. Est ergo dicen/
dum ꝙ dauid pꝛeuidens in spiritu persecutionem
chꝛisti et omniũ istoꝛum faciendam per homines
incredulos et iniquos negantes diuinam pꝛoui/ Mate/ria psal.
dentiam fecit hunc psalmum. Ex quo patet ꝙ iste
psalmus est vnus illoꝛum quos fecit dauid con/
tra negantes diuinam pꝛouidentiam in quo da/
uid pꝛedicit et cantat vltionem quã chꝛistus erat
facturus de persecutoꝛibus ecclesie: et omniũ iu/
stoꝛum in quo quattuoꝛ facit. Nam pꝛimo conci/
tat chꝛistum vt veniat ad iudicium ad vindicãda₃
ecclesiam et omnes iustos de persecutoꝛibus suis
Secundo ponit falsam opinionẽ maloꝛũ de diui
na ꝓuidentia. Unde mouẽtur ad oppꝛimendũ et
persequendũ bonos et pauperes: ⁊ impꝛobant eã
Tertio consolatur iustos ⁊ oppꝛessos exhoꝛtan/
do eos ad patientiam. Quarto pꝛedicit dãnatio/
nem maloꝛum et persecutoꝛũ. Scd̃a ibi: ⁊ dixerũt
Tertia ibi: beatus hõ. Quarta ibi: nunquid adhe
ret tibi. ¶ Quantũ ad pꝛimũ dauid concitat diui
nã vindictã cõtra ꝑsecutoꝛes iustoꝛũ di. ne despe/
rent iusti et afflicti sup. qm̃ dñs est deus vltionũ ⁊
vindictarũ: eo ꝙ est iudex iustus: ⁊ sicut est deus vl/
tionũ: ita semper libere ⁊ abundãter egit iustitia₃
et vindictã de persecutoꝛib⁹ ⁊ oppꝛessoꝛibus iusto
rum: vt p₃ de Cabin quẽ deus puniuit ad exiliu
perpetuũ: eo ꝙ occidit abel: hoc idẽ patet de pha
raone ⁊ exercitu eius quẽ submersit in mari rubꝛo
in vindictã filioꝛũ israel ⁊c. Ex quo p₃ ꝙ deus est
vltoꝛ afflictoꝛũ. Et cõuersus ꝓpheta ad chꝛistum
cui collata est potestas iudicãdi a patre dicens.
O chꝛiste qui iudicas terrã: idest cui data est pote
stas iudicandi in terra ⁊ hoies terrenos exaltare:
idest ascende in celum per resurrectionẽ et postq̃
acceperis iudiciariã potestatẽ: redde retributio/
nem superbis persecutoꝛibus tuis: et ecclesie oim
iustoꝛũ et pauperum.

Usq₃quo peccatoꝛes domie: vsq₃quo De pe. di. iij. c.

peccatores gloriabuntur.

qd ergo s. q̄. q̄. et xxiij. q. j. ca. para tus.

Effabuntur et loquentur iniquitatē loquentur omnes qui operantur in/ iustitiam.

Populum tuū domine humiliaue/ runt ⁊ hereditatē tuam vexauerunt. Uiduam et aduenam interfecerunt et pupillos occiderunt.

¶ Nam o dn̄e vsquequo peccatores gloriabunt̄ se opprimere bonos: ⁊ qui operātur iniquitatē effa bunt̄ et loquētur blasphemias cōtra te ⁊ iniurias cōtra paupes: q: nō sufficit eis q̄ psequant̄ pau/ peres: sed etiā gloriātur in delictis suis: nā popu/ lum tuum humiliauerūt ⁊ hereditatē. s. eccl'iam iu dei ⁊ tyrāni vexauerunt: et in ea viduā ⁊ aduenā in terfecerūt: ⁊ populos: ⁊ orphanos vexauer̄t: ⁊ hoc false iudicando vel publice tyrānice opprimēdo.

ij. q. j. c. deus.

Et dixerūt nō videbit dominus: nec intelliget deus iacob.

¶ Hic ponit falsam crudelitatē supradictoꝝ pse/ cutorū de diuina puidentia: q: tales putantes q̄ deus nō curet de istis inferioribus: nec sit iudex in actibus humanis: nec putantes habere punitio/ nem de sceleribus suis: sumūt audaciā ad perpe/ trandū omne malū: ideo ait pphēta. isti tales p/ secutores christi ⁊ ecclesie ⁊ oim iustorū: ideo moti sunt: ⁊ ausi cōmittere oīe malū: q: temere dixerūt in corde suo. dn̄s nō videbit ista scelera q̄ facimus nec deus iacob intelliget quia nō curat ista infe/ riora: nec habet prouidentiam de eis: ideo possu/ mus facere quicquid libet.

ij. q. j. c. de' ops. xxviij. d. c. discer nimus.

Intelligite insipientes in populo: ⁊ stulti aliquando sapite.

Qui plantauit aurē non audiet: aut qui finxit oculū non considerat.

Qui corripit gentes nō arguet: qui docet hominem scientiam.

j. cor. iij heb. iiij.

Dominus scit cogitationes hominū quoniam vane sunt.

¶ Hic pphēta inuehitur cōtra istos prauos rep/ hendēdo falsam credulitatē et opinionem eorū: et dicit. O insipientes in populo deponite stultam opinionē: ⁊ o stulti sapite aliquādo ⁊ considerate et cognoscite veritatem. Deus qui plantauit au rem in hoīe nō audiet: et qui finxit ⁊ formauit ocu lum in hoīe nō considerat. q. d. si ipse deus dedit homini auditū ⁊ visum: ergo a fortiori ipse videt et audit. Item ille deus qui corripit gentes: idest corripuit tempore pharaonis: et tempore iudicuꝫ corripuit ceteros in veteri testamento non arguet iudeos qui christum crucifixerunt ⁊ persecuti sunt apostolos et oppresserunt viduas ⁊ pupillos fal se iudicando. Item ille deus qui docet hominem scientiā: et dedit legem et precepta non intelliget scelera vestra: et non corripit iniquitates vestras.

q. d. imo a fortiori puniet. ¶ Et nota q̄ nō dicit q̄ deus qui plātauit aurē in hoīe habeat aures car/ nales: ⁊ qui finxit oculū habeat oculos carnales quia deus cum sit non corpus nō habet hmōi mē bra corpalia: sed habet officia ⁊ operationes isto rum membrorum. Et ideo dicit q̄ deus videt ⁊ au dit non per organa corporalia: sed per suam essen tiam. Et sic propheta quasi demōstratiue arguit. Nam bene valet si deus confert visum et audituꝫ istis inferioribus: ergo ipse audit et vidit: quia ne mo dat quod non habet. Item si homo videt ⁊ au/ dit per participationem: ergo deus audit ⁊ intel/ ligit per essentiam: immo suum esse est intelligere videre et audire. Item arguit per regulā posterio/ rum: scꝫ propter vnumquodq̄ tale et illud magis. Nam si homo et quodcūq̄ tale animal videt ⁊ au dit: ⁊ homo et angelus intelligit propter deum. s. virtute dei qui confert eis virtutē ⁊ potentiam au diendi et intelligendi: ergo a fortiori deus audit et intelligit et gubernat: non solum superiora: sed inferiora: q: illa regula verificat̄ in causis efficien tibus et finalibus: vt ptꝫ. j. posteriorū. Ex quo pa tet q̄ fatui sunt illi qui putant deū nō habere cu/ ram de istis inferioribus: nec habere scientiā de eis. Ideo sequitur. dominus scit cogitatiōes ho/ minum: quoniā vane sunt. i. scit q̄ tales opiniōes sunt false et vane: scꝫ q̄ homo putet q̄ deus nō cō sideret nec puniat scelera. ¶ Ad cuius intelle ctum est notandū ꝟm Cassianū collatione prima: q̄ triplex est: vel pōt esse cogitatio hominis. Una est a deo illapsa: et ista est semper sancta. Alia est a diabolo suggesta: et ista semper est praua et de/ ceptoria. Alia est ab ipsomet homine commenta et orta: et ista est vana et inanis: q: semper homo cogitat de mundanis: puta de honoribus et diui/ tijs congregandis: ⁊ honoribus adipiscēdis: ⁊ in talibus cogitatiōibus ⁊ laboribus terunt hoīes spaciū vite sue. Et tales cogitationes mundane sunt friuole ⁊ trāsitorie: de quibus dicit persi'. O curas hoim: o quantuꝫ est rebus inane. De oībus ergo his curis ⁊ cogitationibus humanis ⁊ a dia bolo suggestis: q: diabolus semper suggerit cogi tationes hereticas: prauas ⁊ falsas: dicit pphe/ ta in hoc loco: deus qui docet hominē sciam scit cogitationes hominū: quoniā vane sunt.

Triplex hois co/ gitatio.

Beatus homo quē tu erudieris do/ mine: et de lege tua docueris eum. Ut mitiges ei a diebus malis: donec fodiatur peccatori fouea. Quia nō repellet dominus plebem suā: ⁊ hereditatē suā nō derelinquet. Quoadusq̄ iustitia conuertatur in iudicium: ⁊ qui iuxta illam omnes qui recto sunt corde.

xliij. dist ca. si rec/ tor. xv. q. viij. c. viij. Et xxiij. q. d. j. c. si pe/ trus. Et c. nō tur batur.

¶ Hic pphēta ɔsolat̄ afflictos cōfirmādo eos in vera credulitate de diuina puidētia exhortando eos ad patientiā ⁊ grāꝫ auxiliatiuā petēdā. Unde dicit q̄ de' q̄ docet hoiem sciam scit cogitatiōes

prauorum hoim: qm̄ male sunt. hic conuersus ad deū dicit. O dn̄e beatus est ille hō: quē tu erudie- ris et de lege tua docueris eū. q. d. ꝙ sicut est male dictus hō qui sequit̄ vanas cogitatiōes suas et sequitur suggestiones diaboli. Ita per ↄ̄trium est benedictus qui sequit̄ diuinas inspirationes et doctrinā sacre scripture ⁊ legis euangelice: q̄ quidem sacra scriptura docet q̄liter deus creauit ce- lum et terrā ⁊ oīa disposuit ſm sapiētiā suā ⁊ crea uit hoīes vt deū cognosceret ⁊ cognoscendo ama ret ⁊ amādo frueret̄: ⁊ sic dedit ei legē ⁊ p̄cepta: q̄ quidem prohibet omne vitiū ⁊ exhortatur ad om nem virtutē ⁊ cōminatur penā eternā transgrediē tibus et ꝑmittit vitā eternā obseruātib⁹: ⁊ donat consilia quō facilius hō possit acquirere merita in hac vita vt valeat possidere premiū in alia ⁊ de monstrat eadē lex euāgelica qualiter xp̄s est deus et hō et legifer noster ⁊ glorificator. Ex quib⁹ ptȝ ꝙ deus spālem curā hȝ de hoībus ⁊ de salute ⁊ fe licitate eoꝝ: sed q: oīa ista docet lex diuina: ergo beatus est homo qui est doctus a deo in lege diui na. Ideo dicit propheta. O dn̄e beatus hō fide- lis quē tu erudieris. i. a quo ruditatē taliū falsarū cogitationū expuleris ⁊ docueris veritatē de lege tua: sed q: hō fidelis non solūmodo hȝ talē veraȝ scientiam de diuina prouidētia in lege diuina: sȝ hȝ consolamē et mitigationē in suis afflictionib⁹ et persecutiōibus: q: lex diuina ꝑmittit afflictis premiū ⁊ ꝑsecutoribus cōminatur penā ⁊ docet qualiter oēs persecutores eccl̄ie ⁊ populi dei sem per male finierūt: vt ptȝ in veteri testamēto ⁊ no- uo: ideo subdit. vt mitiges ei dolorē a diebus ma lis. q. d. Beatus homo quē docueris de lege tua: quō mali et persecutores patientur penā ⁊ eternā et fideles afflicti habebūt premiū eternū. vt miti- ges ei dolorem a diebus malis. q. d. ꝙ quilibȝ fi- delis legendo legem tuā ⁊ doctrinam euangelicā mitigabit dolorem suū et patienter tolerabit ꝑse cutiones suas cum inde expectet premiū eternū. Et hoc tolerabit donec fodiatur pctōri fouea. i. videat malum finē et punitionem de suis perse- cutoribus. Et ponitur ly donec pro vsquequo. q. d. propheta. beatus homo quē tu docueris de le- ge tua: vt exemplo aliorum mitiges ei afflictionē a diebus malis et durante tempore persecutiōis: vt habeat patientiam in aduersis donec fodiatur peccatori fouea. i. vsquequo peccator et persecu- tor moriatur et sepeliatur in fouea: non solū in fo uea terre: sed etiam in fouea inferni. Et vsquequo fiat punitio particularis a deo etiā punitio gene ralis in iudicio: qm̄ non repellet dn̄s plebē suam et ecclesiam quin puniat persecutores eius ⁊ he- reditatem suam: sȝ non derelinquet finaliter in manibus inimicorum: immo liberabit eā. Et pu- niet eos: q: nullum malum impunitum: nec bonū irremuneratum: sed semper sustinebit eam vsque- quo iusticia vertatur in iudiciū. i. vsqȝ ad diem iu dicij. ¶ Vn̄ nota ꝙ iusticia dicit habitū siue actuȝ primum: sed iudicium dicit actum secundum. Et sic deus semper est et habet iusticiaȝ: immo est ip- sa iusticia per essentiam: sed non semper facit iu- sticiam respectu nostri: immo expectat peccato- rem ad pn̄iam. Et sic differt facere iudicium vsqȝ- quo conuertatur: sed si nō agit pn̄iam: tunc ↄuer- tit deus iusticiam in iudicium: et condēnat euȝ in actu. Ideo dicitur ꝙ in nouissimo die iusticia dei conuertetur in iudicium: non amplius erit locus: nec tempus penitentie. et sicut deus expectat vnū quēqȝ peccatorem: ne conuertat iusticiam in iudi- cium vsqȝ ad mortem: ita expectat totum munduȝ vsqȝ ad iudicium. Et sic vult deus ꝙ sicut ipse ex- pectat ⁊ tolerat peccatorem vsqȝ ad mortē ⁊ vsqȝ- quo agat penitentiam: ita ⁊ nos debemus expe- ctare et patienter tolerare persecutores nostros postq̄ deus tolerat eos. Dicit propheta ꝙ deus per doctrinam legis mitigat afflictionem homi- ni iusto docens ipsum habere patientiam in a d- uersis donec fodiatur peccatori fouea: ⁊ donec iu sticia conuertatur in iudicium: idest donec moria- tur peccator ⁊ iudicetur et iusticia dei ponatur in executione nisi egerit penitentiā. Et sequitur qui iuxta illam ⁊c. ¶ Ad cuius intellectum est aduertē dum ꝙ in hebreo nō reperitur istud relatiuū qui. Sed litera Hierony. sic habet. Non derelinquet dn̄s plebē suā ⁊ hereditatē suam non deseret: qm̄ ad iusticiam reuertetur in iudicium: et omnes san cti ⁊ iusti recti sequētur illud iudiciū idest ibi erūt cum christo omnes sancti iudicantes ⁊ assistētes iuxta xp̄m et sententiam approbantes: vt patet Matthei. xix. Sedebitis supra duodecim sedes ⁊c. Item ꝓuer. vlti. Dn̄s ad iudicium veniet cū se- natoribus terre. Sed q: translatio nostra hȝ illud relatiuum qui: tunc debet sic construi ⁊ qui iuxta illam scȝ qui erunt assistentes iuxta illam iusticiā que conuertetur in iudicium in nouissimo die: et respondet. omnes recti corde: scȝ sedebunt iuxta xp̄m approbantes eius sn̄iam in die iudicij. Et tūc introducit̄ xp̄s ad loquendū dicens.

Inspira- tiōes bo- ne sequē de.

Iusticia ↄuertet̄ ī iudiciū

Quis consurget mihi aduersus ma- lignātes: aut qui stabit mecū aduer- sus operantes iniquitatem.

lij. q. vij. c. idicet. in glo.

¶ Quasi dicat christus. Quando ego iudicabo in die iudicij ⁊ insurgam contra dānatos inferendo sententiam pene eterne: quis consurget assistens mihi aduersus malignantes aut stabit mecū se- dendo super. xij. sedes aduersus operātes iniqui- tatem: et quis stabit iuxta eam sententiam quam ego fulminabo contra impios? Respondet pro- pheta: omnes recti corde. Ex quo ptȝ ꝙ tota ista sententia continuatur simul: et sic ordinanda lite- ra. s. persona xp̄i: quis ↄsurget mihi aduersus ma lignantes aut quis stabit mecum aduersus ope- rantes iniquitatem et qui stabunt iuxta illaȝ sen- tentiam. Respondet̄ ꝙ oēs qui recto sunt corde. i. omnes iusti ⁊ sancti erunt assistentes in iudicio approbantes sententiam xp̄i iudicantes. xij. tri- bus israel. i. incredulos et obstinatos iudeos ⁊ ce teros infideles et peccatores qui non solummo- do approbabunt sententiam: sed etiam accusa- bunt suos persecutores et oppressores. Nā tunc stabunt iusti in magna constantia aduersus eos qui se angustiauerunt: vt ptȝ sapientie. v. Tota et supradicta locutio pōt esse vox ecclesie: vt dicat

ecclesia. Quis consurget mihi in auxilium in die iudicij aduersus malignātes: et persecutores meos aut quis stabit mecum aduersus operantes iniquitatem quando ego in die iudicij accusabo eos: et quecrunt iuxta illam iudicialem sententiam: quā christus fulminabit contra impios &c. Respondetur qđ omnes qui recto sunt corde. Aliter videtur beatus Hieronymus exponere istam particulam: sz magis videt mihi conueniens presens expositio.

Nisi quia dñs adiuuit me: paulominus habitasset in inferno anima mea

ff. q. iij. c. ad mē fam.

Si dicebam motus est pes me⁹: mia tua domine adiuuabat me.

Et. xcv. d. c. ecce.

Scđm multitudinem doloꝝ meorū in corde meo: consolationes tue letificauerunt animam meam.

Et. xiij. q. s. c. bis ita.

¶ Hic propheta demonstrat quomodo est necessaria gratia christi specialis ad tolerandas persecutiones cum patientia. Unde dicit. Nisi quia dominus adiuuit me tenendo manum meā & dando mihi gratiam et patientiam in tolerandis persecutionibus: paulominus habitasset in inferno anima mea: quasi dicat si deus non dedisset mihi gratiam et fidem incidissem in desperationem et errorem et aliquem casum commisissez. Et sic aīa mea fuisset in inferno. Nam si dicebam motus est pes meus: idest quando sensualitas mea fatigata et afflicta quasi dubitabat et titubabat de tua diuina prouidentia et perdebam aliqualiter patientiam: tunc misericordia tua releuabat me a tali meditatione et gratia tua tūc adiuuabat me illuminando et reducendo ad patientiam et refrenabam iram meam: et cum patientia tolerabam persecutiones meas: et sic consolationes tue & bone inspirationes letificauerunt animam meā sm multitudinem dolorum meorum qui erant in corde meo. Nam quandoqꝫ me inspirabas per internas inspirationes: et quandoqꝫ per euangelicas exhortationes. Et sic desistebaz in ira et vindicta et mitigabas dolorem meum et tolerabam persecutiones et aduersitates cum patientia: qꝛ cognoscebam te esse iustum iudicem et patientem expectando peccatores ad penitentiam.

Nunquid adheret tibi sedes iniquitatis: qui fingis laborem in precepto.

Captabunt in animā iusti et sanguinem innocentem condemnabūt.

Et fact⁹ est mihi dñs in refugiū: & deus meus in adiutorium spei mee.

Et reddet illis iniquitatem ipsoꝝ: et in malicia eorū disperdet eos: disperdet illos dominus deus noster.

Ad dos. loc. xv. q. s. c. tir. mulī. me. xxij. q. ij. c. ij. quelibet.

¶ Hic predicit punitionem et damnationem impiorum et persecutorum christi et ecclesie et omnium iustorum. Unde propheta cōuersus ad xp̄m dicit. O christe iudex nunquid adheret tibi sedes iniquitatis qui fingis laborem in precepto: idest tu q dedisti pcepta et statuisti & fixisti laborē et cōminationem peccatorum in precepto et in lege tua ipsis transgredientibus & promisisti premiuz obseruantibus: ergo iudex iniquus: idest nunqꝫ sedes in sede iniquitatis et iniusticie: & ergo ita iniquus qꝛ non punias iniquos et persecutores meos quasi dicat non cum sis iustus per essentiam: immo facies iudicium tribuens vnicuiqꝫ iuxta opa sua. Nam ideo dedisti precepta cum labore: idest sub comminatione penarum transgressoribus: et etiam promisisti premium pro labore obseruantibus. ¶ Unde nota quod premium est preciū meritorum pro labore. Et ideo ponitur hic labor p premio laboris cum dicit: qui fingis laborem in precepto quasi dicat. tu qui promisisti premium laborantibus in lege et preceptis: non iudicabis inique: immo punies malos & premiabis bonos. Et ideo subdit. Judei iniqui captabunt occasionem et perpetrabunt mortem in animam christi iusti. Et condemnabunt sanguinem innocentem absqꝫ causa: sed dominus pater fac⁹ est mihi in refugiū et in adiutoriuz spei mee a mortuis me suscitādo: et reddet illis iudeis crucifixorib⁹ meis iniquitatem ipsorum: idest reddet eis penam sm iniquitatem ipsorum & disperdet illos dominus deus noster in malicia sua: idest sm maliciā suaz eternaliter puniendo. Totum hoc etiam potest dici in persona ecclesie totius et cuiuslibet iusti: vnde dicit ecclesia et quilibet iustus. O christe tu es vere iudex iustus: et non sedes in sede iniquitatis immo tribuis vnicuiqꝫ iuxta opera sua. Nam tyrāni et iniqui captabunt contra animam iusti & cōdemnabunt sanguinem innocentem martyres occidendo et bona pauperum auferendo et iustos opprimendo et viduas & pupillos vexando. Tu dominus factus est mihi in refugium & in adiutorium spei mee: quia ab eis me liberauit et premiū eternum mihi contulit pro laboribus et persecutionibus. Et tamen illis reddet iniquitatem ipsorum et in malicia eorum disperdet eos ad penam eternam destinando. Ex quibus patet qꝛ deus est iudex iustus & deus vltionum: et per consequens non contemnit: immo habet specialem curam et prouidentiam circa actus humanos. Et sic patet quod iste psalmus est vnus de illis quos fecit dauid contra negantes diuinam prouidentiam. D ¶ Ex hoc psalmo possunt recolligi quatuor conclusiones.

Quid sit premiū.

¶ Prima conclusio quod christus est deus vltionum et vindictarum eo quod est sibi tradita potestas iudicandi ab ipso patre. i. pclo.

¶ Secunda cōclusio quod potestas iudiciaria xp̄i maxime apparebit in iudicio finali vbi retribuet vnicuiqꝫ premium sm opera sua. ij. pclo.

¶ Tertia conclusio quod lz infideles & tyranni cōtemnant diuinā puidentiā in hac vita: quia putant qꝛ deus non videat sua mala opera: tamē in die iudicij iusticia & mia dei qua expectat peccatores ad penitentiam conuertetur in iudicium cōtra malos et tyrannos. iij. pclo.

iiij. conclusio. ¶ Quarta conclusio: q̄ beatus est hō qui est eruditus in lege dn̄i: qm̄ cōtēplādo gesta sanctorū. quō antiq̄ ⁊ sc̄ti fuerūt liberati de multis persecutiōibus ⁊ p̄secutores eorū fuerūt finalr̄ puniti. Tunc iust⁹ talia cōsiderās patiēter tolerabit aduersa.

xv.q.j.c. reuertimini. Et xcv.d.ecce.⁊.xiij. q.j.c. bis ita.

Venite exultemus domino: iubilemus deo salutari nostro.

Preoccupemus faciē ei⁹ in cōfessione in psalmis iubilemus ei.

¶ Titulus laus cātici ipsi dauid. Iste psal. apud hebreos est oīno sine titulo. Et dicunt quidā eorum q̄ moyses fecit ipm̄. Sed q2 ap̄ls paulus ad heb.iij.⁊.iiij. allegat magnā partē hui⁹ psal. sub noīe ipsius dauid: ideo est magis credendū sibi q̄ perfidis iudeis modernis qui conātur peruertere sensum sacre scripture ⁊ auferre ab ipso dauid propheticā dignitatem de christo: et ideo nec hic nec alibi est illis fides adhibenda. Ideo est dicendum q̄ ꝓpheta dauid p̄uidēs in spiritu christū futurū verum deum ⁊ hominē ⁊ saluatorē a gentilibus recipiēdū. Ideo fecit hunc psal. in quo omnes nationes inuitat ad recipiendū christū ⁊ exhibendum sibi honores diuinos: ⁊ cultū latrie tanq̄ deo vero et redēptori: ⁊ messie in lege promisso in quo duo facit. Nā primo facit quod dictū est. Secundo specialiter vocat et inuitat iudeos ad christum audiendum: et legē euangelicā recipiendam ibi. Hodie si vocem eius audieritis. ¶ Quantum ad primum duo facit. Primo inuitat oēs nationes ad recipiendū christū cū exultatiōe ⁊ cōfessione fidei tanq̄ deum. Scd̄o inuitat eos ad cultum latrie assignando rationē. ibi. Quoniā deus magnus dn̄s et rex magnus super ⁊c. C ¶ Quantū

Christo debetur latria. ad primū est aduertendū: q̄ quia christus venit in mundū verus deus et homo: ideo debetur sibi latria: sed q2 venit ad liberandū nos a peccato et captiuitate: ideo talis latria ratione beneficiorū debet esse cum exultatione et gratiarū actiōe: quia non solum corpora: sed etiam animas liberauit: ideo talis exultatio debet esse cū exultatione laudis: et etiam in psalmis cum instrumētis musicis et totū hoc ꝓpter beneficiū redēptionis. Dicit ergo dauid. O vos oēs gentiles relinquite idola et deceptorias ⁊ execrabiles superstitiōes: et vos iudei relinquite sacrificia ⁊ cerimonias legales. Et oēs simul venite exultemus domino iesu christo in aduētu suo: et iubilemus christo dn̄o salutari nostro: scilicet iesu qui est saluator noster: quia ideo dicitur iesus: quia venit ad saluandū nos. Unde littera Hieronymi habet Venite laudemus dn̄m iubilemus petre iesu nostro. Nam pro maiori parte vbicūq̄ in scriptura reperit̄ salutare ipse trāstulit iesus ad denotādum in hoc loco q̄ causa nostre salutis venit in hunc mundū vt saluator ⁊ defensor. In quo tanq̄ immobili ⁊ infrangibili petra sumus immobiliter fundati. Et ideo sequitur preoccupemus. i. antecedamus faciem. i. aduentum eius in confessione laudis confitēdo ipsum esse verum deum: licet veniat in forma serui. Et sic in psalmis ⁊ canticis et musicis instrumentis iubilemus ei pro gratiarum actione.

Quoniā deus magnus dominus: ⁊ rex magnus super omnes deos. De pse. di.ij. accesserūt.

Quia in manu ei⁹ sunt oēs fines terre et altitudines mōtiū ipsius sunt. d.iij.c.q̄ p̄. Et. xxiij.q.v. s.

Qm̄ ipsius est mare ⁊ ip̄e fecit illud ⁊ siccā manus eius formauerunt. q̄d d'patur i bello.xcij. d.c.j.in glosa.

Venite adoremus ⁊ procedamus et ploremus ante dn̄m qui fecit nos: q2 ipse est dominus deus noster. heb.iij. b.⁊ ad heb.iiij.

Et nos populus pascue eius: ⁊ oues manus eius. b.

Hodie si vocem eius audieritis: nolite obdurare corda vestra. Exo.xvij. deinceps et.Nū.xxiij.⁊.xiiij.

Sicut in irritatione: secūdum diē tentationis in deserto.

Ut tentauerūt me patres vestri: probauerūt et viderunt opera mea.

¶ Hic reddit causam quare debētur sibi tales honores et quare debet̄ sibi cultus latrie. B ¶ Ad cuius intellectum est notandum: q̄ latria est quedam seruitus siue rōne cultus summi dominij: et summe potestatis ⁊ bonitatis. Sed quia christus ab eterno inquantū deus est summus et vniuersalis dominus: ⁊ ab eterno habet summam potestatem que maxime fuit ostensa in creatione: et summam bonitatem: que maxime ostēsa fuit in nostra redemptione. Et etiā christus inquantū homo accepit a patre vniuersale dominiū et iudiciariam potestatē in celo et in terra. Et inquantū deus et homo operatus est mysterium nostre redēptionis Ideo persone christi recte et debite exhibetur cultus latrie: et vera adoratio. Et hoc est q̄d dicit dauid in hac parte. Unde ait. venite exultemus ⁊c. O vos gentiles qui hucusq̄ adorastis deos ligneos: et aureos: et argenteos: et homines mortales: puta Saturnum: Iouem: et Phebum: venite adoremus dominū iesum christum: quoniam ip̄e est rex magnus et deus magnus super oēs angelos: et super oēs deos quos coluistis: quia non repellet plebem suam. quasi dicat: non repellet vos a plebe sua: quia non solum est dominus iudeorū sed etiam gentilium: quia in manu et ptāte eius sunt oēs fines ⁊ termini terre a solis ortu vsq̄ ad occasum: et ab aquilone vsq̄ ad meridiē: ⁊ oēs altitudines montiū ipsius sunt sub eius potestate: ⁊ dominio: et ipse cōspicit altissimos montes: puta caucasū ⁊ taurū ⁊ emanū: ⁊ mōtes ripheos scithie et athlantē. africe et montē lune ethiopie. q.d. licet isti mōtes sint altissimi: tn̄ altior est dn̄s ⁊ ipsis dn̄abit̄. Et quo ꝑ3 q̄ dn̄ium xp̄i est vniuersalissimū: q2 fuit extensum per oēs habitatores su- Dn̄ium xp̄i vle.

predictorũ montiũ et terminorum terre qui fuerunt subiecti dominio christi. Et ratione summi dominij debẽtur christo diuini honores et cultus latrie. Sed quia nõ solum ratione creationis et beneficij redẽptionis debet sibi latria: ideo sequitur. Quoniam ipsius est mare: et ipse fecit: et creauit illud: et aridã siue siccã terram fundauerunt manus eius. Et ponitur ibi proprietas pro substãtia: eo quod terra est naturaliter sicca: sicut aqua frigida et aer humidus et ignis calidus. Ergo propter supradictas rõnes quia xps est vniuersalis dñs terre et maris: ergo venite adoremus et procidamus ante deum. Et similiter: quia ipse est dñs deus noster: et nos sumus populus eius: et oues pascue eius: et per cõñs ipse est pastor noster qui pascit nos i pascua sacramẽtorum ecclesiasticorũ que traxerũt virtutẽ ex morte et passione sua: et sanguine ex latere effuso: et per cõñs ipse est saluator et redẽptor noster. Et sic ipse est deus et vniuersalis dñs: et creator omniũ et redemptor et saluator et pastor noster: ideo propter omnia ista venite omnes nationes et cõditiones hominũ: et adoremus ipsum iesum christũ: et procidamus ante eum: quia talis adoratio cum prouidentia debetur ei propter rõnes supradictas: quasi dicat. non dubitetis adorare istum christũ. Nam licet appareat in carne humana: tamẽ ipse est verus deus et dominus omniũ: qui creauit om̃ia et cetera.

¶ Hodie si vocem eius et cetera. Hec est secũda pars in qua specialiter inuitat iudeos ad recipiendũ messiam christum eis promissum. Unde est aduertendum sicut legitur Deutero. xviij. quod iudei desiderabãt intelligere legem et cerimonias quas deus precipiebat in lege: quia per moysem hoc non potuerunt intelligere: et desiderabãt videre deum facialiter: vt p3 exo. xxxiij. Sed deus promisit moysi di. posteriora mea videbis et cetera. Et. c. xiij. prophetã suscitabo de medio fratrũ tuorum similẽ tibi et ponam verba mea in ore eius. loqueturque ad eos quecunque dixero tibi: et qui eum nõ audierit vltor existat. In quibus verbis quattuor promisit deus. Primo quod iste propheta a deo mittẽdus erat futurus verus homo de populo israel: scilicet de iuda. Secundo quod deus pater poneret verba sua in ore eius in quo demõstratur naturalis et consubstãtialis processio filij a patre: et sic iste propheta nõ erat homo: sed etiam deus. Tertio quod erat declaraturus legem et cerimonias: et locuturus populo ex parte dei patris secundum voluntatẽ eius. Quarto quod iudei rebelles et nõ audientes christũ iustum prophetã erant puniendi terribili vltione et vindicta: Dauid ergo introducit hic deum patrẽ ad iudeos loquẽtem et dicentem. O iudei qui hucusque fuistis in nocte ignorãtie sub lege et cerimonijs: et in tenebris peccatorum: si proquãdo hodie: scilicet tẽpore gratie: quia iam nox precessit: et dies appropinquabit: audieritis vocem et deprecationẽ eius: scilicet ipsius prophete xpi in lege promissi in cuius ore pater posuit verba sua: nolite obdurare corda vestra sicut obdurastis corda vestra in exacerbatione: quando exacerbastis et irritastis me ad iram in deserto secundum diẽ tentationis quando misit moyses exploratores ad terram promissionis: et vos pariter voluistis reuerti in egyptũ: nõ considerãtes de meis promissis et dubitãtes de mea potentia: quod non possem idolatras delere: et vos introducere imunes: in quo loco tentauerũt me patres vestri: vbi et ad iquas contradictiões probauerũt: et viderũt opa mea: puta miracula q̃ ibi feci et punitiões: vt p3 numeri. xiiij.

(Margin: Quattuor de xpo messia.)

Quadraginta annis offensus fui generationi illi: et dixi semper hi errant corde. (Margin: vt p3 in Exodo et nu. xiiij)

Et isti non cognouerunt vias meas: vt iuraui in ira mea: si introibunt in requiem meam.

¶ Quadragita annis primus populus fui generationi illi et semper fui offensus ab eis: et displicuit mihi generatio illa et rebellis fuit et incredula. Et tũc videns obstinationẽ illorũ dixi et statui et decreui: quia isti filij israel nõ cognouerũt vias meas: nec crediderunt: ideo iuraui in ira mea: quod nõ introibunt in requiem meã. q. d. sicut illi propter duriciam et incredulitatẽ eorũ nõ introierunt in terrã promissiõis sed vagantes per desertũ mortui sunt: et eorum cadauera ibi sepulta. Ita pariter iudei increduli q̃ messiam nõ sunt recepturi: nec voluerũt audire vocem euangelicã: nunquam intrabũt in requiẽ meam celestẽ: sed dispersi per mundũ vagabuntur: et eorum anime in inferno sepeliẽtur. Ex quo p3 secundum apostolum ad heb. iiij. quod dauid fecit hunc psal. inuitãs ad recipiendum xpm: et audiendũ eius vocem euãgelicã: vt ingrediamur in requiẽ dñi: scilicet in hanc ecclesiam per gratiã et baptismũ et cetera sacramenta et in aliã ecclesiam per gloriã: quia non est dicendũ quod dauid exhortetur iudeos ad audiendã legem moysi quã iam per xl. annos ante audierant: nec inuitat eos ad ingrediẽdum terrã promissionis in qua per totidem annos habitant ante illum diem: sed vocat omnes et inuitat ad adorandũ et recipiendum christum in hoc die gratie: et ad ingrediendũ ecclesiã et veram requiem hic per gratiam et in futuro per gloriam probat autem dauid quod christo debetur latria primo quia deus et dñs vniuersalis. secundo quia creator: et tertio: quia saluator et redẽptor. Et ideo in prima parte vocat oẽs ad latriã xpi. In secunda vero parte vocat et instat omnes ad audiendam et recipiendam legem euangelicã: et vt ingrediantur ecclesiã xpi et requiẽ eius: et hoc sub cõminatiõe priuatiõis hereditatis eterne.

¶ Ad maiorẽ aũt itelligentiã huius psal. est aduertendum quod dauid in hoc psal. aperit nobis vnã propositionẽ de vet. test. et infert vnã conclusionẽ et cantat vnam chordã de psalterio euangelico. propositio aũt est ista. Nã legitur nu. xiij. et xiiij. quod moyses ex precepto dei misit. xij. exploratores qui cõsiderauerũt totã terrã in qua viderũt ciuitates fortissimas et hoies ferocissimos: sed erat intantũ fertilis: quod inde asportauerit magnũ botrũ cũ palmite et auulsit de vite: q̃ quidẽ exploratores reuersi narrarũt populo ea que viderãt dicẽtes. terra fertilis est fluens lacte et melle et copia fructuũ: sicut ex his fructibus cognosci põt: sed h3 ciuitates grãdes atque muratas: vnde Caleph et iosue dixerunt

(Margin: propositio notãda.)

ascendamus et possideamus terram quoniam poterimus obtinere eam. oēs autē alij exploratores dixerunt nequaquam adhunc populum valemus ascendere. qz fortior nobis est qz terra devorat habitatores suos qz vidimus gigantes in ea 7c. quibus auditis populus voluit lapidare moysem et constituere alium ducem et reverti in egyptum. nisi preter caleph et iosue qui obstiterūt eis. vnde tūc deus voluit totaliter delere illum populum nisi ꝑpter preces moysi. Et tunc deus puniuit eos in tantum qđ nullus illius populi ingressus est terrā promissam. sed. xl. annis vagati sunt per desertuz oēs mortui ibi. 7 cadavera eorum ibi sepulta preter caleph et iosue qui fuerant deo obediētes ideo ipsi soli cum filijs illorum rebellium ingressi sunt terram promissionis: in quo mysterio previdit david in spiritu electionem gentilium et reprobationem iudeorum ꝑpter rebellionez factā contra xp̄m. Nam sicut oēs illi. xij. electi ex oībus tribubus cōsiderarūt terrā promissam: tamē solꝰ caleph et iosue laudaverunt et voluerunt ascēdere in eam. Per qđ figurabatur ꝙ oēs tribus israel audierunt christū predicantem suam legem euangelicam qz in hierusalem et galilea habitabant de omnibus tribubus. sed maiori parti eorum visa est lex euangelica difficilis eo qđ prohibet omnē avariciā et superbiā et oīa vitia 7 precipit omnem virtutem. Et ideo noluerunt obedire christo qz erat contrarius operibus eorum immo crucifixerunt et persecuti sunt eum: sed soli apostoli 7 discipuli et quidā de pharisieis et nobilibus et popularibus obedierunt xp̄o et euāgelio 7 ideo xp̄s expulit omnes rebelles iudeos. Et privavit eos terra viventium in lege promissa ad quā soli apostoli et discipuli cum ceteris ad fidem christi conversi sunt igressi. Unde christꝰ expectavit iudeos xl. annis. sed qz manserunt obdurati et obstinati in sua nequitia et cecitate. Ideo misit deus tytum cum exercitu romanorum qui civitatem et populū cōbussit et evertit: et eos trucidavit et captivavit et dispersit. Et sic duplici morte puniuit eos. scz corporali et eterna et duplici exilio. scz ab illa terra mundana et a terra viuētium: quia nunquam intrabunt in illam requiem domini. Hanc propositionem aperit nobis david et hanc conclusionē et chordam euangelicam cantat in hoc psalmo. Dicit ergo deus per os david cōminādo iudeis rebellibus christo. O si et quando audieritis vocem dei incarnati. s. vocem euangelicam: nolite obdurare corda vestra sicut obduraverūt patres vestri corda sua quando tentaverūt me in deserto volentes retrocedere in egyptum 7c. Quos expectavi quadraginta annis. sed quia manserunt in sua malicia et obduratione. Ideo iuravi in ira mea qđ sicut ipsi non intraverunt terram promissam: ita vos nunquam intrabitis in requiem meā nisi obedieritis voci euāgelice. Quasi dicat. sicut expectavi patres vestros. xl. annis in deserto: vt cōverterentur a sua duricia. Ita expectabo vos. xl. ānis post passionem meā. sed quia manebitis in vestra duricia et obstinatione sicut patres vestri. Ideo sicut illi fuerunt omnes prostrati in deserto et nunquam intrarunt terrā promissam. Ita vos cū civitate vestra eritis prostrati et dissipati et nūquam intrabitis in requiem meam celestem: sed peribitis in corpore et anima. A ¶ Sed contra intētum nostre expositionis in hoc psal. arguunt quidam moderni iudei dicentes ꝙ non veniunt contra intētum prophete in hoc psalmo. Nam deus cōminatur in hoc psal. illis qui nō sequentur nec audient vocem regis messie in suo adventu quos non introducet in terram promissionis: quaz possederunt antiqui patres sed solum rex messias introducet eos qui obedient. sed quia christus non fuit verus messias: ideo nō audierunt eū: sed sunt parati audire messiam quem expectāt qui est edificaturus novam hierusalē 7 congregaturus omnes filios israel ex omnibus partibus mundi. ꝙ autem iesus christus nō fuit verus messias: probatur quia non vocavit eos ad illam terram: nec retinuit eam pro se nec pro suis: cum fuerit in ea crucifixus ideo nō potuit illam terram dare filijs israel sicut dicūt omnes prophete. in hac ergo cecitate perseverant hodie moderni. Sed quantuz decipiat eos ista vana cupiditas rerum temporalium dictum est in precedentibus. B Sed ad detegendam eorum falsam intelligentiam et vanam spem ponitur pro conclusione qđ illa terra chanaā in qua est sita hierusalem terrena nō fuit sanctis patribus a deo promissa in precisum premium pro lege servāda: nec expectabant eam patriarche et prophete tanquam requiem et terminum vltimatum. Hec cōclusio multipliciter probatur. Primo sic. Nam si deus promisisset et dedisset illam terram iudeis in precisum premium pro lege observanda: sequeretur ꝙ deus esset iniustus aut superstitio et cultus idolorum fuisset nobilior quam lex divina. Nā terra quam possidebant gentiles scilz damascus et babylonia et egyptus: et optima regio indorum absqz proportione fuerūt semper fertiliores et ditiores quam terra chanaā que est sterilis et inaquosa et misera: frequenter patiens famez et inediam: vt patet per totum discursum patriarcharum in lib. Gene. Nam propter famē et inediam compulsi sunt fugere Abraam ysaac et Iacob cum suis filijs ab illa terra in egyptum. Ex quo patet quod meliorem terram possederūt semper gentiles et idolatre et per consequēs deꝰ non promisit illam terram in premium observantie legis: quia nobiliori legi nobilius debetur premium. Item hoc idem patet autoritate. Nam si illam terram promisisset deus in precisum premium suis cultoribus non privasset moysem famulum suum ingressu illius terre. Nam multi scelerati ingressi sunt cum iosue in illam terram 7 tamen moyses non permissus fuit introire. qui magis servavit precepta dei quam aliquis aliorum. Itē david tanquam rex et dominus possidebat illam terram: sed tamen contēnens illam aliam desiderabat cum dicebat: satiabor cum apparuerit gloria tua. ps. xvi. Item psal. lxxxiij. elegi abiectus esse in domo dei mei magis: quam habitare in tabernaculis peccatorum. Item psal. cxix. heu mihi quia incolatus meus prolōgatus. 7c. Itez psal. cxli. por-

Not. de pmissione terre chanaā. 7c.

tio mea in terra viuentium. Item Salomō rex erat in hierusalem potentissimus ꝛc. et tamen dicit ꝙ hierusalem illa terrena cū omnibus regnis mūdi sunt quedam vanitates vt pꝫ ecclesiastes .j.c. et per totum: immo concludit in fine illius libelli quod omnia ista sunt vana nec est alia beatitudo in hoc mundo nisi seruare mandata eo ꝙ debemus apparere in fine vite ante deum iudicem ꝛ premiatorem ꝛc. ergo sancti patres non expectabant messiam propter possessionem illius terre misere. Hoc idem affirmat Rabi moyses abenmaymō in lib. iudicium in sententijs regum. vbi ait: quod non desiderarunt prophete et sapiētes tempus messie vt dominarentur superiorhem: nec vt haberent potestatem in gentibus: nec ad comedendum et bibendum: nec ad delicias et voluptates: sed vt vacarent in lege ꝛ sapiētia. vt esset eis fas habere vitam seculi futuri sicut declarauimꝰ in sententijs de penitentia. vnde in illo tempore omnes diuitie reputabuntur tanꝙ terra. Et non erit occupatio in israel nisi ad sciendum dominū Ideo erunt sapientes magni et scient verba clausa et obscura et attingent scientiā sui creatoris. vt dicitur Esa. xj. q: tunc erit terra plena scientia domini ꝛc. Ex dictis ergo huius magni magistri reputati apud iudeos patꝫ qualiter rex messias nō est daturus iudeis in suo aduentu illam terrā hierusalem nec alia mūdana: sed scientiam verā et intelligentiam legis vt per illam consequerentur vitam venturi seculi quod totum fuit impletum per christū in apostolis et doctoribus et omnibus fidelibus suis. propter hanc ergo requiem eternam in celo consequendam exhortatur dauid in hoc psalmo omnes gentiles et iudeos vt recipiant christum in suo aduentu: et audiant vocem eius euangelicā. Et priuationem huius requiei et beatitudinis cōminatur iudeis rebellibus et contemnentibus vocem christi cum dicit. hodie si vocem eius audieritis nolite obdurare corda vestra sicut ꝛc. Et per hoc patet responsio ad vnum argumentum iudeorum: ꝛ vanam spem et intelligentiam eorum sed hoc latius patebit in tractatu finali cōtra iudeos. Ex quibus patet quod dauid in hoc psalmo predicit electionem gentiliū qui ad christum colendum et adorandū venerūt et vocem euāgelicam audierunt et predicit reprobationem iudeorum qui xp̄m negauerūt.

j. parte xvj. ca p. xciij. dis. c. j. i glo. ꝛ. xv. q. j. ꝛ. c. reuertimini. Supra. xlvij. Et eccle. xliij. Et. xxvj. q. ij. c. ꝙ fine.

Cantate dn̄o canticum nouum: cantate domino omnis terra.

Cantate domino et benedicite nomini eius: annūciate de die in diē salutare eius.

Annunciate inter gentes gloriam eius: in omnibus populis mirabilia eius.

Quoniam magnus dominus et laudabilis nimis: terribilis est super omnes deos.

Qm̄ oēs dij gentium demonia: dominus autem celos fecit.

¶ Titulus psalmi dauid quando domus edificabatur post captiuitatem. Iste psalmus apud hebreos est omnino sine titulo. sed dicūt hebrei moderni ꝙ moyses fecit istum psalmum pro gratiarum actione de reedificatione templi reedificati post captiuitatem babylonie. quā preuidit moyses in spiritu. sed isti manifeste mentiuntur. Nam legitur secundo paralipome. vij. ca. ꝙ in dedicatione templi sacerdotes stabant in officijs suis. ꝛ leuite in organis carminū que fecit dauid rex ad laudandum dominum quoniam bonus: quoniā in eternū misericordia eiꝰ hymnos dō canētes ꝑ manus suas. Ex quo patet ꝙ dauid fecit omnes psalmos qui incipiunt. Confitemini vel. Cantate. vel Laudate ꝛc. Itē manifeste patet quod iste psalmus totus cantatus est cum psalmo centesimoquarto. et centesimoquinto. quando dauid introduxit archam in hierusalem. vt patet. j. Paralipomenon. xv. Ex quo pꝫ ꝙ iste psalmus specialiter factus est ad laudandum deū in templo ab ipso dauid. D ¶ Sed maiorem euidentiam huius psalmi et omnium subsequentium et etiā precedentium est aduertendum ꝙ sicut tota lex euangelica dicitur psalterium decem chordarū eo ꝙ continet decem mysteria de christo et ecclesia que sunt decem articuli humanitatis christi: prout sepe dictū est: ita pariter lex euangelica dicitur canticum nouum in toto isto libro psalmorum: eo ꝙ lex euāgelica continet et cantat noua mysteria de christo et tota ecclesia. qui sunt omnes articuli fidei et omnia gesta christi: et omnia consilia ꝛ precepta. Unde sicut tota lex moysi dicitur continēs sexcēta tredecim precepta veteris legis īter moralia et iudicialia et cerimonialia. Ita lex euangelica dicitur canticū nouum. eo ꝙ relicta vetustate litere cantat noua mysteria de christo et ecclesia figurata per illa antiqua mysteria veteris legis. Lex euāgelica dr̄ canticum nouum. ¶ Unde relicta vetustate et renouati per christū et ambulantes in nouitate spiritus iam cantamus in ecclesia et lege euangelica mysterium trinitatis diuinarum personarum. et mysteriorum incarnationis et predicationis christi. et opera miraculorum eius et mysterium mortis. et passionis et liberationem fidelium veteris testamenti per descensum christi ad inferos. Et cantamus et celebramus iugiter ecclesiastica septem sacramenta. in quibus continetur virtus ipsius passionis christi et precium eius. Item cantamus christi resurrectionem et ascensionem et spiritussancti missionem. et gentilium in vnam ecclesiam vocationem: et iudeorum reprobationem: et vltimi iudicij examinationem: et bonorum et malorum retributionem. Hoc est ergo canticum nouū, euāgelicum qōmodo iugiter cantat realiter ecclesia: qđ dauid frequēter ꝑphetice cōmemorat in psal-

mis. Nā sicut dō per cytharā intelligit mysteriuz trinitatis et p psalteriū decez chordarū intelligit decē articulos humanitatis xpi. Ita p cāticū nouuz itelligit oia [illegible] ɔsilia et gesta et miracula euāgelica ⁊ oia septē ecclīastica sacra et oēs articulos fidei tā diuinitatis ꝙ hūanitatis. Uñ sicut nos cātam⁹ hoc cāticū realr̄ et euangelice. Ita dō cātat ipm in toto libro psalmoꝝ figuralr̄ et ꝓphetice. Jō in hoc psal. apostrophādo inuitat oēs gētes et natiōes mūdi vt veniāt ad cātādū hoc cāticum nouuz euangelicuz xpo in aduentu suo. Tria ergo principaliter facit dauid in hoc psalmo. Nā primo inuitat omnes gentes et nationes ad cantandum omnipotentiam et excellentiaz et mirabilia opera que fecit xps in suo aduentu. Secundo inuitat omnes ad cantanduz et exhibēdū xpo cultum vere latrie secundum morem euangelicum. Tertio inuitat omnes ad cantādum et predicādū regiam et iudiciariam potestatem xpi quam accepit in sua resurrectione et ascensiōe ex merito sue passionis. Et per ɔñs inuitat omnes vt recipiant xpm tanꝗ messiam et saluatorem et legislatorem. Secunda ibi Confessio ⁊ pulchritudo. Tertia ibi Commoueatur a facie eius. Quantum ergo ad p̄mum dicit. O vos iudei quibus primo facta est p̄missio de xpo cantate ipsi domino iesu xpo cāticū nouuz et nolite iam cantare canticum antiquum ipsi⁹ moysi: qꝛ iā pfecit cursuz ⁊ offm̄ suū i aduētu xpi. Ergo cantate xpo canticum nouum ⁊ euangelicuz profitendo ⁊ obseruando omnia que in lege euangelica continentur. Que sunt obseruātia preceptorum et cōsilioꝝ et fides articulorum ⁊ grā ⁊ sanctificatio sacramentorum et firma spes futuroruz bonorum. Et vos omnis terra scilz omnes habitatores terre scilz greci et latini et omnes barbare nationes scilz indi. et scythe ⁊ ethiopes. Cantate hoc supradictū canticum euāgelicū cuz omnibus partibus et conditionibus. Et omnes simul cantate domino xpo: et benedicite nomini eius qḋ est iesus quia nō est aliud nomen sub celo in quo nos oporteat saluos fieri: et quia nomen domini est iesus id est saluator in quo totus mundus debet saluari ideo annunciate de die in diem. i. continue et assidue et omni tempore salutare eius: et predicate hoc nomen iesus vbiꝗ et semper id est annūciando eius redemptionez ⁊ saluationē quā iesus xps operatus est in mundo per mortem et passionē. Et vos apostoli et discipuli annunciate inter gentes. s. inter gentiles gloriā eius id est gloriā quaz acquisiuit et ostendit in sua resurrectione ⁊ ascensione. Et annūciate omnibus populis mirabilia eius que operatus est infirmos sanando ⁊ mortuos suscitando. Et predicate euangeliuz oī creature sicut precepit vobis Marci vltimo. Et ostēdite potestatem in miraculis faciendis quam xps vobis contulit in sua ascensione vt patet ibidem. Quasi dicat non solum annūciate et predicate miracula que fecit christus ante suam passionem ⁊ ascensionem. Sed etiam vos facite signa ⁊ miracula in nomine eius in populo gentili ⁊ iudaico. sicut patet per totum discursum actuum apostolorum et per historias eoꝝ ⁊ alioꝝ sanctorū. Et sic nō solum dictis et p̄dicationib⁹ sꝫ etiā signis ⁊ miraculis ostēdite qm̄ ⁊ qūo dñs iesus xps est de⁹ ⁊ magn⁹ dñs et rex magn⁹. Et nimis ⁊ valde laudabilis et terribilis sup oēs deos gentiū. Et qūo soli xpo debet laus et honor et cult⁹ latrie tāꝗ vero deo. Nā ipse est terribilis sup oēs deos gentiū qḋ probat. Nāꝫ ipse eiecit eos de corporib⁹ obsessis. Item xps est terribilis super omnes deos gentiū. Nam oēs dij gētiū sunt demonia immūda. Dñs aūt iesus xps est domin⁹ magnus quod probat. Nā ipse fecit celos ⁊ omnia in eis et sub eis contenta: et iō iesus xps intantū est magnus et terribilis super omnes demōes ꝙ primo eiecit eos d celo. Scd̄o eiecit eos de corporib⁹ obsessis. Tertio eiecit eos foras de mūdo ⁊ pplo gentili: et alligauit eos in inferno: ⁊ quotidie eijcit eos de animabus hominum per ecclesiastica sacramenta. Ex quo patet ꝙ solus xps est laudabilis: et sibi debetur honor latrie ⁊ nō demonibus cum sit creator et redemptor mundi et triumphator contra diabolum et oēs demones.

Paupa (marginal note)

Materia huius psalmi. (marginal note)

Confessio et pulchritudo in conspectu eius: sanctimonia ⁊ magnificentia in sanctificatione eius. — xxxiij. q. v. ita ne.

Afferte domino patrie gētiuz: afferte domino gloriam et honorem: afferte domino gloriam nomini eius. — Supra. xxviij. / xcij. d. c. i. in glo.

Tollite hostias: et introite in atria ei⁹ adorate dn̄m in atrio sancto eius.

¶ Hec est scd̄a pars in qua dauid inuitat oēs ad exhibendum latriam ipsi xpo in suo aduentu. B

¶ Que quidem latria consistit in tribus scz in confessione fidei et laudis cum mundicia cordis et in oblatione: et adoratione: vt plures dictum est. Dicit ergo dauid. postꝗ ita est ꝙ christus est magnus dominus et de⁹ q̄ fecit celos: et est terribilis super oēs deos gentiū qui non sunt dij nisi demonia: quos xps eiecit de celo: et de corporibus obsessis: ⁊ de aīabus et idolis gentiuz: ergo soli xpo debetur latria: ⁊ nō idolis gētiū: in quibus habitant demōes. Exhibeat ergo xpo prima pars latrie que dicitur confessio et plenitudo ⁊ sanctimonia ⁊ magnificentia. Unde triplex est confessio. s. cōfessio petōꝝ ⁊ fidei ⁊ laudis. Una presupponit aliā. Nā cōfessio laudis nō est acceptabilis in cōspectu dei sine confessione vere fidei oīm articulorum. Nec cōfessio fidei sine cōfessione petōrum: ⁊ mūdicia cordis: vt talis sit in charitate. Qꝛ nō est speciosa ⁊ acceptabilis laus in ore petōris. Et iō opꝫ ꝙ sit cōfessio in ore: ⁊ pulchritudo ⁊ mūdicia in corde ipsius cultoris dei in conspectu xpi. Itez oportet ꝙ sit ibi sanctimōia: id est ꝙ tales laudes et honores sint res sacre et ad diuina applicate et non sint obscene sicut laudes turpes: quas gentiles exhibebant dee veste et bacho et priapo. ⁊c. Item oportet quod sit magnificentia. i. quod narrentur et predicentur opera magnifica in tali latria et in tali sanctificatione ⁊ cultu xpi. Quasi dicat qḋ talis cultus fiat cum confessione

Latria in trib⁹ cōsistit. (marginal note)

peccatorum: et fidei et laudis et cũ pulchritudine et mundicia cordis. Et q narrentur opa que pertinent ad diuinitatẽ et sanctimoniam et magnificentiam et omnipotẽtiã xp̃i. Et talis cultus est exhibẽdus in cõspectu eius q̃ est p̃ma pars latrie in cõspectu xp̃i exhibende. ¶ Possunt etiã iste tres condi tiones memorari ad differentiaz vete. te. Naz illa tria non fiebãt cũ tali cõfessione interiori et exte/ riori. Nec cuz tãta mundicia ex parte offerentis et oblati. Quia ibi offerebantur animalia bruta: hic aũt offertur sacrificiuz purũ et mundũ: de se bonũ et acceptabile. Et sic latria nostra fit cum maiori sanctimonia et magnificentia: q offert xp̃s deus et homo agnus sine macula et immortalis. Et iõ subdit. afferte domino iesu xp̃o gloriã et honorez.

Differẽtia la/ trie et ce/ tera.

O vos omnes patrie et regna gentiuz cãtate iam eius gloriam et resurrectionem et ascensionez. Et afferte gloriaz et claritatem nomini eius quod est iesus id est predicate hoc nomen iesus et virtutem eius p oĩa regna mundi. Quia hec est prima pars latrie xp̃i. Deinde tollite hostias et introite in atria eius: introite in templa et ecclesias eius: et ibi tol lite et offerte hostias scilicet sacrificium eucharĩ/ stie quod ponitur in plurali eo q offertur corpus de per se: et sanguis de per se ad explicationẽ paf sionis xp̃i in qua sanguis fuit effusus a corpore. Nã in hostia est corp⁹ ex vi cõsecratiõis: et sanguis per concomitãtiã et in calice ecõuerso. Sed hoc fit ad explicandũ passionẽ xp̃i. Itez ponit ly hostias in plurali: ad denotandum q lz sit vnũ soluz sacri ficium tamen offert in diuersis et multis ecclesijs diffusis per totũ orbẽ. Sed q in oĩbus ecclesijs et altarib⁹ nõ offert nisi vnuz et idẽ xp̃s de⁹ et homo ideo subdit. Adorate dñm in atrio sancto eius. Et sic memorat omnes partes latrie scilicet confessio nem et oblationez et adorationẽ. Deinde cũ dicit.

xv. q. i. c. reuertimini. de celeb. missa. c. in qua dam.

Commoueatur a facie eius vniuersa terra: dicite in gentibus quia domi/ nus regnauit.

Etenim correxit orbem terre qui non cõmouebitur: iudicabit populos in equitate.

Inuitat oẽs ad cãtandũ xp̃i regiã dignitatẽ et iu diciariã potestatẽ. Sz q regiã dignitatẽ et vniuer sale dominiũ et iudiciariã potestatẽ adeptus est p meritũ sue passionis ad Phil. ij. q humiliauit se metipsum factus obediens patri vsq ad mortem crucis: ideo dicit dauid. Commoueatur vniuersa terra a facie eius q vniuersa terra tremuit et fuit commota in xp̃i passiõe. Et velũ tẽpli scissuz est a summo vsq ad deorsuz et petre scisse sunt et monu menta aperta sunt: et facte sunt tenebre per vniuer sam terram &c. Vñ dicit dionysi⁹ ariopagita. aut deus nature patitur: aut tota machina mundi de/ struet. Ex quo p3 q xp̃s tũc se ostẽdit vniuersalez deum et dñm mundi in cruce: ideo dicit. Dicite in gentibus. i. predicate et annunciate inter gentes q dñs iesus xp̃s regnauit: et adeptus est regnum super vniuersas creaturas. Littera aũt origenis et Hylarij: et Ambrosij: et Augustini: et Cassiodori h3

xp̃s se ostendit dñm in cruce.

Dicite in gentib⁹ q dñs regnauit a ligno. i. a cru ce. Et ideo ambrosius secut⁹ litterã origenis dicit in hymno passionis. Impleta sunt: que concinit dauid fidelis carmine. Dicẽs in nationib⁹ regna uit a ligno de⁹. Ubi asserit dauid fecisse hũc psal/ mũ: et ptulisse hanc particulã scz a ligno. Sed bea tus Hierony. nõ trãstulit: eo q in littera hebraica pũctuata nõ reperit. Uel quia defectu scriptoris non repperit in exemplari greco ipsorũ. lxx. Et iõ translatio et exemplar origenis: et aliorũ est ma gis cõforme fidei nostre. Est ergo sentẽtia ista vni uersa terra cõmoueatur a facie eius. Non soluz in natiuitate et miraculorũ operatiõe sed in sua paf sione et in descensu ad inferos: et in resurrectione Quia terremotus factus est magnus: et angelus descẽdit de celo: et reuoluit lapidẽ &c. Et ideo vos apostoli et omnes fideles dicite et predicate in gẽ tibus. quia domin⁹ regnauit a ligno crucis. Quia ibi confregit gladiũ et scutum et arcũ diaboli. Et meruit liberare genus humanũ: et obtinuit regnũ super omnes creaturas. Matth. vlti. et mar. vlti. Item ibidem accepit vniuersalẽ potestatẽ iudicia riam. Etenĩ. i. ideo correxit totũ orbez terre: idola cõterendo: et legẽ euangelicã ferendo. Et sic corri get populũ gentilẽ et mũdabit ipsum ab idolatria qui quidem orbis nõ cõmouebitur a fide catholi ca vsq ad iudiciũ duratura.

Letentur celi et exultet terra: cõmoue atur mare et plenitudo ei⁹: gaudebũt campi et omnia que in eis sunt.

Tũc exultabũt oĩa ligna syluarũ a fa cie dñi quia venit: quoniã venit iudi care terram.

Iudicabit orbem terre in equitate: et populos in veritate sua.

xcij. d. xc. i. in glo. Luc. ij. et de cõse. d. i. c. no cte. et. ca. de hym nis. i. fra xcviij.

¶ Hic inuitat celũ et terrã et oĩa que in eis conten ta sunt vt letentur in aduentu christi: sicut fuit im/ pletũ in eius natiuitate. Quia noua stella appa/ ruit in celo que duxit magos ad christũ adorandũ Et angeli cantarũt. Gloria in excelsis deo &c. Itẽ terra fuit letata: q per omnes partes mundi da ta sunt signa regis pacis nati. Et mare cũ pleni/ tudine eius fuit motũ: q in oib⁹ insulis maris da ta et facta sunt signa: vt sepius dictuz est. Dicit ḡ dd. Letent celi. i. oẽs angeli celestes: et exultet ter/ ra. i. oẽs habitatores terre: et moueat mare. i. oẽs insule marine: et plenitudo ei⁹. i. oẽs habitatores eius. Et gaudebũt cãpi. i. pastores in campis et fil uis greges pascẽtes. Quia pastores venerunt ad xp̃m adorandũ tunc. i. in aduẽtu eius qñ ingredie tur in hierusalẽ in die ramispalmarũ exultabunt omnia ligna siluarũ a facie dñi: q veniet ad pa/ tiendũ et liberandũ genus humanũ: q tunc pueri cedent ramos oliuarũ et palmarũ de arboribus et sternent in via ante pedes xp̃i. Et exultabũt etiaz quãdo veniet iudicare terrã. i. ad iudicãdũ mũdũ iudicio discretiõis: separãdo fideles ab infidelib⁹ per obseruantiã legis euãgelice. Et hoc erit i pri

mo aduentu. Et iudicabit ĩt orbẽ terre in eq̃tate et pplos in veritate sua in scdo aduẽtu: q2 nõ erit acceptator psonarũ. Q2 sicut in p2io aduentu dedit legẽ euãgelicã equã et rectã. Ita in scdo aduẽtu iudicabit orbẽ terre in eq̃tate ⁊ pplos in veritate sua. i. sm eq̃tatẽ et veritatẽ euãgelicã. Q2 bõis dabit p2emiũ et vitã eternã: ⁊ malis penã eternã. Ex supradictis pꝫ qđ dauid in hoc psal. canit cãticũ nouum euãgelicũ ,pphetic qđ nos canimus et ,pfitemur euangelice. Et principaliter canit futurã xp̃i omnipotentiã et verã latriam sibi debitã et eius regiam dignitatem et vniuersalem iurisditionem quam acquisiuit in sua resurrectione et ascensione p merita sue passiõis in ligno crucis.

Job.vi.

Mar.xvi.

Mar.xiiij.

Lu.xxiij.

de pe. di. iij. capi. adhuc. xx. q. i. c. multi. in glosa.

Domin⁹ regnauit exultet terra: letentur insule multe.

Nubes et caligo in circuitu eius: iusticia ⁊ iudicium correctio sedis eius.

Ignis ante ipsum precedet: et inflãmabit in circuitu inimicos eius.

Illuxerunt fulgura eius orbi terre: vidit et cõmota est terra.

Montes sicut cera fluxerunt a facie dñi: a facie domini omnis terra.

Annunciauerũt celi iusticiã eius et viderunt oẽs populi gloriã eius.

¶ Huic psalmo preponit̃ talis titulus. psalmus dauid qñ terra restituta est ei: lꝫ apđ hebreos iste psal. sit sine titulo tñ prefatus titulus nõ est sine mysterio. Nã dauid postq̃ tota terra restituta est ei post mortẽ absalon: preuidit qualiter xp̃s post persecutionẽ et mortem erat regnaturus. Et qñ hereditas sua scꝫ immortalitas erat sibi restituẽda per resurrectionẽ et etiã qñ hereditas p̃ris scꝫ gen⁹ hũanũ qđ diabolus detinebat captiuũ: erat sibi restituẽdũ et etiã qñ possessio celi erat sibi restituenda ,p se et suis. Hoc ergo preuidens dauid fecit hunc psal. in quo describit regnũ xp̃i post resurrectionẽ: et qñ in sua ascẽsione accepit vniuersale imperiũ et iudiciariã ptãtẽ. Et describit etiã vtrũq3 iudiciũ. s. discretionis et examinationis.

Judiciũ christi.

A ¶ Unde est aduertendũ q̃ iudiciũ xp̃i incepit a primo aduẽtu quo dedit legẽ euangelicam promittentem obseruantibus regnum celorum et trãsgressoribus penam eternã et penitẽtibus veniã. Et istud dr̃ iudiciũ discretionis: ⁊ durat vsq3 ad scdm aduentũ in quo examinabuntur oẽs q̃ receperũt legẽ euangelicã et tunc recipiet vnusq̃sq3 p̃miũ ,put gessit in hac vita. Et ideo ea signa que fient corporaliter et visibiliter in scdo aduẽtu facta sunt spũaliter in p2io aduentu. Nam sicut in scdo aduentu erũt signa in celo et in sole et luna et in mari ⁊ in terra vt refert Hierony. Quia tota terra cremabitur: et montes equabuntur et postea oẽs resurgent a mortuis: et venient ad iudicium. Ita oia ista fuerunt spũaliter in p2io aduentu. Nam ita totus mũdus qui erat in pctõ et vetustate culpe fuit crematus et renouatus igne spũssancti. Et cõmota est tota terra: et insule maris ad predicationẽ apostolorum. Et etiã xp̃s venit tanq̃ iudex legislator. et expoliauit infernum et aperuit celũ: ⁊ introduxit sanctos patres: ⁊ oẽs gentes a pctõ surrexerunt. Ex quo pꝫ q̃ iste psal. de vtroq3 iudicio et aduentu põt exponi. Nam regnum xp̃i incepit post resurrectionẽ. Duo ergo facit dauid in hoc psal. Nã p2io describit regnũ xp̃i Scdo exhortat̃ oẽs ad obseruantiã legis euãgelice. ibi. Qui diligitis dñm. Quantũ ergo ad p̃mũ dicit dauid. Dñs iesus xp̃s, de⁹ ⁊ hõ regnauit in forma hũana glĩosa post resurrectionẽ suã ⁊ accepit vniuersalẽ ptãtẽ in celo et in terra. Jđ exultet tota terra habitabilis et letentur insule multe recipientes legẽ euangelicam eius per quaꝫ debẽt iustificari a peccato et adipisci regnũ celeste: qđ pro nobis xp̃s adeptus est in sua passione ⁊ resurrectione. Unde q̃ sit ipse caput ecclesie et regnet vniuersaliter in celo et in terra ,pbatur. Nam qñ ascendet in celũ nubes ⁊ caligo. i. splendor apparuit in circuitu eius p qđ denotat̃ ei⁹ dñium in celo et in ãgelis. Et ibi apparuit qualr̃ iusticia ⁊ iudiciuꝫ erat correctio sedis et sceptri iudicialis ei⁹ quãdo angeli in vestib⁹ albis dixerũt. Sic veniet ad iudicandum quẽadmodum vidistis cũ euntez in celum q2 sedes iudicaria et lex xp̃i nihil aliud est nisi iusticia et iudiciũ ⁊ correctio. Sꝫ hoc maxime verificabitur et apparebit in scdo aduentu.

Regni xp̃i descriptio.

Unde in isto primo aduentu ignis et charitatis et donorũ spũssancti ante ipsum precedet ⁊ inflãmabit in circuitu inimicos ei⁹. Hoc impletũ fuit qñ apostoli pillustrarunt vniuersum mũdũ ⁊ predicarunt euãgeliũ qđ est ignis cõburens et inflammans corda hominũ. Unde ille ignis inflãmauit in circuitu per totũ mundũ: oẽs gentiles qui ante erant inimici et cremauit in eis vetustatem infidelitatis et destruxit in eis pctm̃ et fecit eos amicos et subditos xp̃i per baptismũ ⁊ pniam ⁊ cetera sacramẽta. Et tunc fulgura xp̃i scꝫ miracula ⁊ verba euangelica illuxerunt et illuminationem dederunt toti orbi terre q2 ex miraculis crediderunt. Et tunc vidit miracula et commota est tota terra et cõuersa ab infidelitate ⁊ idolatria ⁊ reprobanda superstitione ad verã fidẽ et cultũ latrie xp̃i.

Nota.

Et tunc magni montes. s. imperatores reges ⁊ principes ꝯ pbi gentiũ hoc videntes. s. illa miracula fluxerũt et liq̃facti sunt a duricia sua ⁊ mollificati sicut cera fluit et mollificatur calore ignis ita omnes isti et oĩs terra idest populares fuerũt mollificati a facie caloris gratie spiritussancti ⁊ predicationis apostolorum. Et ideo sequit̃. Annunciauerunt celi. idest apostoli iusticiam et legẽ eius euangelicam. Et sic omnes populi viderunt gloriam eius. Primo per miracula. postea per fidem et sic oẽs sunt ad fidem conuersi.

xxiij. qõ. iiij. c. nõ inuenit̃.

Cõfundant̃ oẽs q̃ adorãt sculptilia: ⁊ qui gloriant̃ in simulachris suis.

¶ Tunc cõfusi sunt iudei q̃ adorãt sculptilia ⁊ ido la ⁊c. q: tũc cognouerũt errorẽ suum. Et iõ deleue rũt idola ⁊ cõsecrarũt tẽpla idolorũ in basilicas et ecclias xp̃i: ⁊ coluerũt xp̃m verũ deũ. ¶ Tota ẽt lrã predicta põt exponi de futuro iudicio qñ ap parebit dñs in nube cũ ptãte magna ⁊ maiestate Jõ nubes et caligo erit in circuitu eius Et ignis ante ipsum precedet ⁊ realiter inflãmabit oẽs ini micos eius q̃ secuti sunt antixp̃m ⁊ allucebũt ful gura orbi terre: q: erũt signa in sole et luna ⁊c. Et sic mõtes sicut cera liq̃fient et cremabũtur ⁊ equa buntur cãpis planis. Et celi annũciabũt iusticiã xp̃i qñ dabunt signa aduentus eius. q̃ signa vide bunt oẽs ppli: ⁊ postea videbũt gliaz eius qñ ap parebit in nube ⁊c. Et tũc oẽs gentiles q̃ adorãt sculptilia et noluerunt cõuerti: sed persecuti sunt sanctos martyres cõfundent̃ videntes xp̃m regẽ iudicẽ et sctõs martyres et apostolos simul cum xp̃o iudicãtes et ipsos condẽnantes. Mat. xix. et sapientie. v. q: stabũt iusti in magna ↄstantia ad uersus eos qui se angustiauerunt ⁊c.

Heb. i. b sup: a. xlv ij. de ↄse. dist. i. c. nocte. Et. c. de hymnis

Adorate eum omnes angeli eius: au diuit et letata est syon.

Et exultauerunt filie iude: propter iudicia tua domine.

Qm̃ tu dñs altissim⁹ sup oẽm terraʒ nimis exaltatus es sup oẽs deos.

¶ Hic demonstrat qũo ptãs xp̃i nõ solũ est super oẽs hoies: sʒ etiã sup oẽs angelos: ⁊ sic est vlis in celo et in terra qd̃ visum fuit in sua resurrectione qñ angelus annũciauit ei⁹ resurrectionẽ mulieri b⁹ et ascensionẽ q: nõ solũ nubes in obsequiũ su scepit illũ: sʒ ẽt angeli ei⁹ astiterũt iuxta illũ in mi nisteriũ ⁊ adorarũt ipm tanq̃ dñm et deũ: ⁊ nun ciauerũt scdm aduentũ dicentes. Viri galilei ⁊c. Dicit ergo adorate eum. scʒ xp̃m oẽs angeli eius Quasi dicat q̃ apostoli audierũt qualiter omnes angeli adorauerũt xp̃m in sua ascensione et socia runt ipsum in celũ exhibẽtes ei diuinũ cultũ. ⁊ ho norẽ ⁊ adorationẽ latrie ⁊ sic audiuit syõ. i. tota ec clesia q̃ erat ibi in virgine maria. et aplis et disci pulis. Et iõ letata est tota ecclia in ascẽsiõe xp̃i cũ viderũt ãgelos p̄bere latriam xp̃o. Et iõ inter

Nota.

septẽ gaudia ṽginis marie numerat̃ ascẽsio glio sa xp̃i. Et iõ sequit̃ q̃ exultauerũt filie iude. i. vir go maria: et sorores ei⁹ et magdalena et martha que erant de tribu iude oẽs isti exultauerunt pro pter iudicia tua. o dñe et etiã oẽs aie confitentes xp̃m dicunt̃ filie iude q: ibi cognouerunt et vide runt te accepisse iudiciariam potestatẽ in celo et in terra: et probatur qm̃ viderunt qũo tu es domi nus vniuersalis et altissimus et iudex super oẽm terram. Et qũo nimis exaltatus es sup oẽs deos scʒ sup oẽs angelos. Naʒ ibi fuit manifestata tua vniuersalis potestas super oẽs hoies et angelos Et iõ letata est syon. i. totus cetus aplorũ. et filie iude. i. maria cũ toto cetu mulierũ fideliũ. in quo erat tota ecclia. ¶ Tota lra predicta põt ẽt referri ad scdm aduentũ xp̃i. vt ptʒ intuenti et applica re volenti per singula. Item oẽs anime fidelium idest filie vere cõfessionis eo quod confitentur ve ruʒ deũ incarnatum ideo oẽs iste filie iude letate sunt in aduentu xp̃i ipsuʒ recipiẽdo et cõfitendo.

Qui diligitis dñm odite malũ: custo dit dñs aias sanctorũ suorum de ma nu peccatoris liberabit eos. Amos. v. xxxij. q. v. si pauli⁹. et. xxiiij. q. v. odi xcv. di. c. ecce.

Lux orta ẽ iusto: ⁊ rectis corde leticia

Letamini iusti in dño: et confiteni ni memorie sanctificationis eius.

¶ In hac secunda parte principaliter propheta exhortatur oẽs fideles ad recipiendã legẽ christi euangelicam: et eã obseruandã: que cõsistit in fu giendo malum et sequendo et diligendo bonum. ideo ait. O vos omnes qui diligitis dominum re cipiendo legem christi odite malum et declinate ab omni malo et peccato agendo penitentiam. Penitentia autẽ consistit in detestando peccatuʒ et conuertendo ad dominum. Nam per peniten tiam custodit dñs aias sanctorũ suorũ et de manu peccatoris diaboli liberabit eos. Et etiã in primo aduentu suo per mortem et passionem custodiuit animas sanctorum suorum qui fuerunt ad ipsum conuersi. Et de manu diaboli liberauit eos ⁊ etiã custodiuit sanctos suos et liberauit eos de manu tyrannorum in persecutione ecclesie. Et sequitur lux legis euangelice et sacramẽtorum orta est po pulo christiano iusto. Et orta ẽ iusticia rectis cor de in primo aduentu per legem euangelicam. et passioneʒ christi ⁊ sacramẽta. Et omnes iusti qui redempti et regenerati et renouati estis in christo Letamini in domino et confitemini memorie san ctificationis eius. Et sitis memores quomodo estis sanctificati in eius passione et resurrectio ne et regenerati in baptismo. Ideo confitemini: i. predicate palam et agite gratias et laudes ⁊c.

Cantate dño cãticũ no uũ: q: mirabilia fecit. Saluauit sibi dextera eius: et brachium san ctum eius. xxij. q. i. his ita. Ab sal uauit. xi. q. 3. iiij. c. ad mẽ sam. ⁊ de ↄse. d ij. c. vlt.

Notũ fecit dñs saluta re suum: in cõspectu gentium reuela uit iusticiam suam.

Recordatus est misericordie sue: et veritatis sue domui israel.

Viderunt omnes termini terre: salu tare dei nostri.

¶ Huic psalmo preponitur titulus psalm⁹ abso lute absq̃ alia dictiõe ⁊ est vnus de illis quos fe cit dauid ad confitendũ nomini dñi et ad laudã dum deũ in tabernaculo templi. vt dictũ est psal mo. xcv. Unde dauid preuidens christũ in suo ad uentu renouaturum mundũ et daturũ legẽ euan

gelicam ꝛ facturã multa miracula et mirabilia fe cit hunc psal. vt cantaretur in templo cum instru/ mentis musicis infra nominatis:in quo duo facit. Nã primo inuitat ꝛ excitat omnes nationes ad re cipiendũ xp̄m in suo aduentu ꝛ profitenduꝫ nouã legem euangelicam. Secundo explicat modum re cipiendi xp̄m ibi.iubilate domino. D ¶ Quãtuꝫ ergo ad primum est aduertendum ꝙ hic ponuntur quinqꝫ nomina idem significãtia realiter. Sed dif ferunt ẜm modos significandi scꝫ dextera dei:et brachium salutare iusticia:veritas que omnia si/ gnificant vnuꝫ ꝛ eundẽ christũ diuersis respectib⁹ consideratum. Nam xp̄s dicitur dextera patris ra tione mirabilium operum que fecit. Dicitur bra/ chium ratione victorie contra diabolum. Dicitur salutare ratione nostre medicationis. Dicitur iu/ sticia ratione nostre iustificationis. Dicit̄ veritas ratione euangelice predicationis:ꝛ scripture ad/ impletionis. Que omnia fuerunt facta ꝛ impleta in eius aduentu. Dicit ergo propheta ad omnes gentes ꝛ natiões. Cantate domino iesu xp̄o can/ ticum nonum. O vos iudei relinquentes legalia antiqua profitemini legem nouam euangelicam ꝛ recipite eam. Et vos gẽtiles relictis idolis v̄ris ꝛ antiquis superstitionibus renouamini ꝛ recipite nouam legem et cantate canticum nouum:nouaꝫ legem profitendo qm̄ mirabilia ꝛ noua opera fe/ cit:ꝛ operat⁹ est in suo aduentu ꝛ enumerat mira/ bilia dicens. Quia saluauit nos sibi cum dextera eius scilicet cum filio suo iesu xp̄o. Et dicit modũ Nam notum fecit dominus deus pater brachiuꝫ sanctũ suuꝫ cũ misit xp̄m filium suũ qui ab eo pce dit tanꝙ brachiuꝫ a corpore. Ideo est p̄ri psubstã tialis in quo denotat̄ vniuersalꝭ potentia q: pater tradidit filio potestatẽ in celo ꝛ in terra ꝛc. Et nõ soluꝫ p̄r fecit nobis notum brachium suum ꝛ oĩpo tentiã in filio. Sꝫ etiã notuꝫ fecit nobis salutare suũ:ꝛ virtuteꝫ nostre salutis per mortẽ et passionẽ. Et in conspectu gentium reuelauit iusticiã suam in filio suo in quo nos iustificauit pro nobis satis faciẽdo. Et hoc fecit q: domin⁹ recordat⁹ est mĩe sue quã promisit nõ soluꝫ abrae ꝛ ysaac de salua/ tore suo. Sed toti domui israel i. qua tota ecclesia figurabat̄. Et ẽt recordat⁹ est veritatis sue:q: mẽ/ tiri nõ põt in pmissis suis ꝛ figuris. Nã sicut totũ mysteriuꝫ xp̄i fuerat figuratum in lege ꝛ taberna/ culo:ideo oportebat vt in euãgelio verificaretur. Et sic euãgeliuꝫ dicitur veritas oĩuꝫ figurarũ. Et ideo viderũt oẽs termini terre tam iudei ꝙ genti/ les salutare dei n̄ri per euãgeliũ ꝛ p effectum et p ecclastica sacramenta:quũ sunt effect⁹ passionis xp̄i in q̄b⁹ n̄r a salus effectiue cõtinet̄.q: ipa nobis salutem efficiũt virtute passionis xp̄i inq̄tũ v̄tutẽ ꝛ preciuꝫ salutare passionis xp̄i in nos trãsferunt et nos participes efficiunt.

xcvij.di.c .s.in glo. Esaye.l iij.c. **Iubilate deo omnis terra:cantate ꝛ exultate et psallite.**

Psallite domino in cythara in cytha ra et voce psalmi in tubis ductilib⁹: et voce tube cornee.

¶ In hac.ij.parte inuitat nos ad modũ recipiẽdi xp̄m. Et quomodo debemus cãtare ꝛ laudes ꝛ bñ/ ficia eius ppalare. Q: cũ iubilo ꝛ exultatiõe cũ su/ mus a morte perpetua ꝛ captiuitate ꝛ miseria li/ berati et a vetustate renouati. Ideo ait. Iubilate deo. Non soluꝫ popul⁹ iudaicus sed omnis terra q: redemptio vniuersalis est:ꝛ omnes receperunt beneficium istud. Iubilate ergo gaudio intriseco ꝛ cãtate cum expressione vocis eius beneficia pro fitẽdo. Et exultate ostensiõe corpali ꝛ psallite mu sicis instrumẽtis. Et exprimit q̃ttuor infra dicẽs. Psallite domino in cythara scꝫ fide sancte trinita tis formata spe ꝛ charitate. Et in voce psalmi.s. obseruãtia.x. articulorum in tubis ductilib⁹.s.cuꝫ euãgelij predicatione ꝛ voce tube cornee.s.cum pa storali sollicitudine. C ¶ Vñ est aduertendũ ꝙ istis sex modis xp̄m colim⁹ in ecclesia.s.in iubilo interioris gaudij pro nostra liberatione ꝛ vocis ex pressione confitendo beneficia:ꝛ cũ cythara fidei trinitatis spei ꝛ charitatis sine quibus mereri nõ possumus. Et cum psalterio.x.preceptoruꝫ ꝛ chor darum.x.articulorum:q: et fide ꝛ charitate forma ta operamur ꝛ p̄cepta implemus:q̃ oĩa quattuor sunt in omnibus xp̄ianis necessaria. Quinto coli/ mus christum cuꝫ tubis ductilibus predicatiõis: quod p̄dicatoribus ꝛ doctoribus cõuenit. Nam si cut tuba erea martello percussa extenditur ꝛ duci tur virtute et mollificatione ignis et postea oẽs ad belluꝫ excitat. Ita lex euãgelica est igne purga ta cerimonijs legis ꝛ martello passiõis xp̄i ꝛ mar tyrum extensa:que omnes gentes ad belluꝫ cõtra diabolum et mundũ concitauit et ad ecclesie cam pum congregauit. Sexto dicit ꝙ psallam⁹ in voce tube cornee quod pastoribus et prelatis ecclesie conuenit.qui in buccina pastorali oues suas vo/ cant et lupos arcent.et fugant a grege fidelium. Et tanꝙ speculatores et custodes vigilãt:ꝛ oues auisant vt patet Ezechielis.xxxiij. Speculatorem posui te fili hoĩs ꝛc. Et ideo loquitur.

Sex mo dis xp̄m in ecclia colim⁹.

Iubilate in conspectu regis dñi mo ueatur mare et plenitudo eius orbis terrarum et qui habitant in eo. xcv.dist. c.ecce.

Flumina plaudent manu simul mõ tes exultabunt a conspectu domini: quoniam venit iudicare terram. ꝛ xiij.q. i.hic ita

¶ Vos apostoli ꝛ p̄dicatores ꝛ p̄lati psallite ꝛ iubi late in tubis ductilibus ꝛ voce tube cornee p̄dica tionis ꝛc. Iubilate ꝛ clãgite:ꝛ buccinate in cõspe/ ctu regis xp̄i dñi qui venit ad inuadẽdũ diaboluꝫ armatus ꝛ moueatur mare huius mundi:ꝛ pleni/ tudo eius:scꝫ oẽs insule. Et moueatur tot⁹ orbis terrarum:ꝛ omnes qui habitant in eo. Quod totũ impletum est in predicatione apostolorum. Nam tuba pauli ꝛ ceterorum apostolorum totum orbẽ concitauit. Unde non solum insule maris et popu li terre sed etiam flumina idest habitantes in ri/ pis fluminum scilꝫ nili.ꝛ eufratis.ꝛ gangis.ꝛ ta/ nays plauserunt manu ꝛ fugenti societate:ꝛ simul montes id est habitantes in montibus ethiopie ꝛ

athlantibus. et caucasi et sueui etc. Exultauerunt a conspectu domini quoniam venit ad iudicandum terram iudicio discretionis et vocationis et electionis ad fidem et non solum hoc impletum fuit litteraliter: sed etiam spiritualiter. Nam flumina fontis baptismi plauserunt cum in iordane carnem christi tetigerunt in cuius contactu omnes aque virtutem regeneratiuam receperunt. Et montes id est apostoli et doctores exultauerunt cum altitudinem et profunditatem intelligentie diuinorum mysteriorum acceperunt. Et ad culmen diuinorum secretorum conscenderunt. Sed quia non solum christus fuit constitutus iudex discretionis in primo aduentu. Sed etiam expectatur iudex vniuersalis in secundo aduentu. Ideo sequitur.

Supra. xcv.

Iudicabit orbem terrarum in iusticia: et populos in equitate.

¶ Iudicabit orbem terrarum in iusticia id est secundum legem euangelicam: quam mundo tradidit que precepit omnem iusticiam et populos in equitate tribuendo vnicuique secundum opera sua. Nam sicut in primo aduentu venit iudicare terram in misericordia in qua nulla erat iusticia nec equitas ex parte nostri. Quia non ex operibus que fecimus nos: sed secundum misericordiam suam saluos nos fecit. Sic in die iudicij iudicabit populos in equitate in nobis reperta. Quia tunc vnusquisque iudicabitur secundum merita propria. ¶ Et nota quod iste psal. cum duobus precedentibus recitantur in officio beate virginis marie et bene merito. Nam ipsa fuit prima que cantauit canticum nouum et professa est christum et legem euangelicam et annunciauit christum in carne cum cecinit illud canticum. Magnificat anima mea dominum: vt patet et ibidem etiam quia iste rex et dominus qui venit in mundum ex forma humana ex ipsa virgine carnem assumpsit.

De pe. dis. iij. c. adhuc. ij. q. j. c. multi. in glosa.

Dominus regnauit irascantur populi qui sedes super cherubin moueatur terra.

Dominus in syon magnus et excelsus super omnes populos.

¶ Licet nullus titulus preponatur huic psal. tamen credendum est quod iste psal. est de illis quos fecit dd ad confitendum et laudandum dominum in templo et tabernaculo sicut dictum est psal. xcv. in quo dd duo facit. Nam primo inuitat principaliter iudeos ad cultum et obedientiam regis xpi in suo aduentu. Secundo adducit exemplum antiquorum patrum: vt iudeos magis confirmet in fide. Dicit ergo ad primum. Dominus regnauit irascantur populi. i. quoniam dominus iesus xps post resurrectionem suam incepit regnare in celo et in terra. Tunc omnes populi non solummodo gentiles: sed iudeorum irascentur et mouebuntur: maxime iudei qui eum crucifixerunt: quem putabant eum penitus extinctum et deletum: trement et timebunt et terrificabuntur. Et conuersus propheta ad xpm dicit. O xpe qui sedes super cherubin ad dexteram patris: et adeptus es dominium super omnes potestates angelicas: fac vt ad predicationem apostolorum moueatur tota terra. et totus populus gentilis. A ¶ Unde nota quod arca domini sedebat super duo cherubin ad denotandum quod filius dei debebat sedere in humanitate scilicet super animam et corpus. Et debebat sedere super duo testamenta scilicet vetus et nouum. et super duos populos scilicet gentilem et iudaicum. et super duas intellectuales naturas in celo. scilicet humanam et angelicam et sub tali natura deus precepit moysi vt poneret archam super duo cherubin: quod proprium significabat mysterium incarnationis et dominium et regnum xpi. Unde dauid iam inuocat christum sedentem super duo cherubin. q. d. O xpe sicut quando arca domini sedentis super duo cherubin ducebatur per desertum intrauit totam terram promissionis tota terra mota est a facie domini. Ita in aduentu tuo moueatur a facie tua: quoniam tu es dominus magnus in syon. et excelsus super omnes populos. Ista prophetia fuit completa non solummodo in predicatione xpi quando tota iudea et terra promissionis fuit mota ad predicationem xpi: et eius miracula. vt patet per totum discursum euangelicum. Sed etiam fuit mota tota terra in eius resurrectione: quia terremotus factus est magnus quando xps resurrexit. Et etiam fuit mota tota hierusalem in die penthecostes: quia predicatione petri et aliorum apostolorum conuersi sunt in illa die quasi quattuor milia. vt patet Ac. ij. Et exinde processerunt apostoli per vniuersum mundum: et commouerunt totam terram: et totum populum gentilem domino cooperante et sermonem confirmante sequentibus signis. Et ideo sequitur.

arca domini xpus.

Confiteantur nomini tuo magno: quoniam terribile et sanctum est: et honor regis iudicium diligit.

De pe. d. j. ca. j. §. contrario.

Tu parasti directiones: iudicium et iustitiam in iacob tu fecisti.

¶ O christe confiteantur omnes gentiles nomini tuo magno quod est iesus. Quoniam sanctum est: in quo diabolus victus est. et princeps huius mundi eiectus est foras cui soli subiecerunt omnes reges terre: in quo tot mirabilia et prodigia facta sunt. Et ideo terribile est contra diabolum et omnes inimicos. Et sanctum est apud fideles. Et ideo quia nomen suum sanctum est debetur sibi honor et latria. Et quia terribile est: est timendum et tremendum: quia tradita est sibi potestas in celo et in terra. Et ideo honor talis regis diligit et requirit iudicium et meretur habere iudiciariam potestatem: quia tu christe parasti directiones. i. vias humanas direxisti dando regulas: et leges: et precepta: et consilia humane vite directiua in lege euangelica. Et tu fecisti iudicium et iustitiam in iacob. i. in tota xpiana religione que regnum iacob dicitur. Nam in lege euangelica precipitur omnis iustitia et omne iudicium. Iustitia enim dicit habitum: et iudicium dicit actum et effectum iustitie: iustitiam enim fecisti: cum dixisti in lege euangelica. Diligite inimicos vestros: benefacite his qui oderunt vos et cetera. Iudicium autem fecisti cum dixisti adultere: nec ego te condemnabo. amplius iam noli peccare

Et dixisti pharisceis.qui sine peccato est vr̄m in eā primū mittat lapidē. Et sic de multis alijs iudi/ cijs q̄ fecisti in lege euāgelica ad nostrā doctrinā.

Infra eodē.di. xxij.c.ij. in fine. **Exaltate dominum deum nostrum ꝛ adorate scabellum pedum eius quo/ niam sanctum est.**

¶ Postq̄ superi⁹ inuitauit oēs ad obedientiā:ꝛ re cipiendā legē magni regis xp̄i. Nunc in hac scd̄a parte inuitat oēs natiōes. Pricipalr̄ aūt iudeos ad cultū ꝛ ad latriā. vnde dicit. O vos iudei quib⁹ deus dedit legem veterē:ꝛ per tot tēpora adora/ stis deū sedentē super cherubin in tabernaculo ꝛ templo in quo figuraliter sedebat. Exaltate xp̄z dn̄m deum vestrum ꝛ adorate scabellū pedū eius idest eius humanitatem:qm̄ sanctum est. Nam si cut ante sedebat in illa archa sup cherubin:nunc sedet filius dei in illa humanitate quā assumpsit in vnitate suppositi. Et iam sedet ad dexterā pa/ tris:et adeptus est regnum vniuersale. Et sic non solum adoretis eius diuinitatem seorsum. Sz et ipsam humanitatem que est verbo personalr̄ cō/ iuncta:que dr̄ scabellū pedum eius.q.d. Adorate eum simul cum humanitate in qua sedet tanq̄ rex in solio vel in scabello:quia talis humanitas est sancta:quia verbo personaliter coniuncta. Nam christus inquantum homo est caput ecclesie ꝛ pri cipium ꝛ fons oīm donorū ꝛ gratiarū a quo deri/ uantur in omnia membra sua. Et ideo quia talis humanitas fuit instrumentum passionis per quā xp̄s meruit pro omnibus. Ideo simul cū dei vnita te debet̄ sibi vna adoratio ꝛ vna latria ratiōe ver/ bi vniti. Et ideo licet videatis ip̄m hominē nō du bitetis ipsum adorare:quoniam verus deus est. Et est ille idem deus qui eduxit israel de egypto ꝛ traduxit ipsum per mare rubrum ꝛc. Item adora/ te crucem que est scabellum pedū eius in qua se dit clauis affixus et triumphauit de diabolo:q̄si dicat.sicut adoratis ipsum incarnatum. Ita ado/ rate cū crucifixum.

viij.q.j.c lz.ꝛ.xvj. d.c.si qs vult. de pe.dis.j. c. sunt q̄ arbitrā/ tur.§.itē bis.l.d. c.si q̄s p̄ postera.

Moyses et aaron i sacerdotib⁹ eius: et samuel inter eos qui inuocant no/ men eius.

Inuocabant dominum et ipse exau/ diebat eos in columna nubis loque/ batur ad eos.

Custodiebant testimonia eius et pre ceptum quod dedit illis.

Domine deus noster tu exaudiebas eos:de⁹ tu ppici⁹ fuisti eis:ꝛ vlciscēs in oēs adinuentiones eorum.

¶ Dauid propheta in hoc loco vult rem ouere du bium a iudeis:et confirmare eos in fide: vt reci/ piant christum in aduentu suo:et tribuant sibi la/ triam et honores diuinos. Nam possent dicere iu dei:deus precepit nobis in lege Deutero.vi. Do/ minum tuū adorabis ꝛ illi soli seruies:quomodo ergo tu dauid dicis ꝙ adorem⁹ et exaltemus xp̄m in suo aduentu? Ad hoc respondet ꝙ non dubitēt Nam lz sit homo tn̄ ipse est etiam verus deus in/ carnatus et hūanatus. Et est illemet deus qui lo cut⁹ est moysi in mari rubro et eduxit israel de egy pto:quem moyses et aaron adorauerunt. Et cui moyses et aaron ꝛ samuel sacrificia obtulerunt:ꝛ qui dedit legem moysi in monte synai. Et qui lo/ quebat̄ moysi et aaron de tabernaculo. Et iō ille/ met Jesus qui venit in carnem et dedit legē euan gelicam. Est illemet deus qui dedit legem moysi et creauit mūdum:q: iesus xp̄s heri ꝛ hodie ꝛ ipse in secula. Et sic est vere adorandus ꝛ timendus:et hoc est qđ dicit hic dauid. vnde ait. O iudei non dubitetis nec timeatis adorare xp̄m cū venerit in carnem:q: licet videatis ipsum hominē:tamē ip̄e est verus deus quem adorauerūt patres vestri in vete.testa. Nam moyses ꝛ aaron in sacerdotibus eius et samuel inter eos qui inuocant et inuoca/ bant nomen eius.q.d.ꝙ xp̄s est ille deus quē moy ses ꝛ aaron et samuel inuocauerunt in vete.testa. et adorauerunt. Nam isti tres cū omnibus alijs sacerdotibus iam inuocabant xp̄m dn̄m in taber naculo. Et ipse xp̄s iam exaudiebat eos de taber naculo.et iam loquebatur ad moysen et aaron in colūna nubis. A ¶ Ad cuius maiorē intelligē tiam est aduertendum sicut dictum est in ꝓlogo ꝛ psal.viij.ꝛ.cij.et.cxvij.ꝙ Jesus christus est nomen dei non solum sono literarum:sed etiam realiter. Jesus xp̄s no/ men dei est. Nam primo in hebreo scribitur eisdem quatuor literis.s.yoth.he.vau.he.que reddunt hoc nomen yothesua.in hebreo qđ est Jesus ꝛ saluator latine Et sic hoc nomen Jesus est nomen dei adonay:qđ oēs patriarche ꝛ prophete inuocabāt in ve.te.et expectabant ad saluandum:vt ptz per totum di/ scursum legis et prophetarum. Item ibi proba/ tum est qualiter verbum incarnatum est realiter nomē dei notificans mūdo quatuor perfectiōes dei.s.oīpotentiā ꝛ sapientiā ꝛ miam et iusticiam. Et per consequens Jesus saluator noster est illud nomē dei qđ quatuor literis scribebat̄ in lege qđ omnes expectabant vt saluaret eos. Et moyses ꝛ aaron ꝛ samuel offerebant sua sacrificia in signū federis:et sub protestatione xp̄i futuri inuocando ipsum tanq̄ nomen domini. Ergo iaz inuocabāt iesum xp̄m qui est nomē dn̄i:vt veniret ad saluan/ dum eos ꝛ ad inuocationem huius noīs moyses fecit omnia miracula. Hoc ergo preuidens dauid in spiritu dicit. Moyses et aaron in sacerdotib⁹ eius ꝛ samuel inter eos qui inuocabant nomē ei⁹ quod est iesus. Et loquebatur ad eos per desertū Nam ille deus qui ibat per illaz colūnam nubis postea fuit incarnatus in colūna humanitatis. Et sicut ducebat illum populum per desertum di rigendo in terram promissionis latens in illa nu be. Ita postea latens in humanitate direxit popu lum christianum per legem euangelicā in patriā celestem. Et ideo sequitur ꝙ illi tres custodiebāt testimonia eius et preceptum quod dedit illis.

¶ Ad cuius euidentiam est notandum ꝙ prophe ta cōuenienter adducit hos tres sacerdotes ꝛ du/ ces principales vete.te.in testimoniū ꝛ ꝯfirmatio

nem latrie xp̄i: q2 maxime fuerūt figura eius. Un
moyses aaron ꝛ samuel figura christi. legitur in exodo ꝛ leuitico: q̄d deus precepit moy
si vt fabricaret arcā ꝛ tabernaculū ſm exemplar
sibi datum et dedit sibi legem sacrificiorum ꝛ bo
locaustorum et oblationum: in quibus figurabat
passio christi ꝛ eius latria. Et sic moyses fecit ta
bernaculū ꝛ archam et promulgauit legem tanq̄
legislator. Sed aaron tanq̄ sacerdos obtulit obla
tiões et holocausta ꝛ sacrificia: ideo christus fuit
figuratus in moyse inquantum fabricauit taber
naculū: s3 ecclesiam et promulgauit legē. Et fuit
figuratus in aaron inquantum seipsū obtulit vt
verum sacrificiū in ara crucis. Quia ipse fuit ibi
sacerdos ꝛ hostia ꝛ sacrificiū. Itē fuit figuratus i
samuele. Inquantum repudiata synagoga trāstu
lit sacerdotium in ecclesiam. Et etia3 repudiatis
omnibus cerimonijs ꝛ sacrificijs legalib⁹ transtu
lit veritatem illorum in seipsu3: q2 oīa que in illis
figurabantur in xp̄o sunt cōpleta. Ideo adueniē
te veritate omnia illa cessarunt. Et non solum sa
cerdotium translatum est: sed etia3 tota lex vetus
in euangelicam: quia translato sacerdotio neces
se fuit vt legis translatio fieret vt dictum est psal.
lxxvij. Ideo propheta dauid hos tres maxime ad
ducit in testimonium regni ꝛ sacerdotij legis xp̄i:
eo q2 in spiritu preuiderunt christum futu rū: et tā
sibi sacrificia in figura obtulerunt tanq̄ vero deo
et redemptori: et sub tali fide christi futuri salua
ti sunt vt fuit demōstratum in prologo: ideo dicit
propheta. O vos iudei licet videatis xp̄m verum
hominem nō dubitetis adorare eum: qm̄ deus et
homo est. Ideo adorate scabellum pedum eius .i.
humanitatem simul cum verbo: eo mō quo dictu3
est. Nam moyses ꝛ aaron in sacerdotibus eius: et
samuel inter eos fuerunt testes eius: quia inuoca
bant nomen eius omnes tres christum figurātes
quasi dicat q2 iam tunc inuocabant nomen eius:
qui omnia sacrificia ꝛ oblationes offerebant in
nomine eius: et illum desiderabant vt saluatore3
et redemptorem venturum ad liberandum genus
humanum. Et ipse iam tunc exaudiebat eos quā
do in columna nubis loquebatur ad eos. Nam si
cut ille angelus latens in nube ducebat eos ꝛ de
fendebat a periculis et dirigebat eos per viam:
et finaliter introduxit eos in terram promissiōis.
Ita per hoc preuiderūt in spiritu qualiter christ⁹
incarnatus debebat dirigere genus humanū per
legem euāgelicā et introducere in regnū celorum
ergo iam tunc exaudiebat eos in figura. Et illi tā
custodiebāt testimonia eius in figura ꝛ preceptū
q̄d dedit illis: nam l3 corporaliter offerrent illa sa
crificia ꝛ literaliter obseruabant cerimonias le.
ve. tñ mētaliter credebāt mysterium incarnatio
nis et aduentus xp̄i: et iō propheta conuertit ad
christum apostrophando dicens. O christe domi
ne deus noster tu iam tūc exaudiebas eos: s3 to
tum populum in afflictione clamantē. Quādo de
captiuitate eduxisti et propitius fuisti eis a mul
tis periculis liberando: et etiam fuisti vlciscens ꝛ
vindicator in omnes: idest contra omnes inuētio
nes et peccata eorum eos puniendo quando fue
runt rebelles ꝛ voluerunt retrocedere in egyptum
q2 nullus eorum intrauit terrā promissionis: nisi ca
leph ꝛ iosue: ꝛ sic de ceteris punitionib⁹.

Exaltate dn̄m deū nostrū: ꝛ adorate in mōte scō eius: qm̄ sanctus domi nus deus noster.

Supra eodem.

¶ Cōcludit ergo ppheta ꝛ exhortat ꝛ iuitat oēs
ad recipiēdū xp̄m ꝛ legē ꝛ cultū ei⁹ dicēs. Exalta
te ꝛ magnificate dn̄m deū nr̄m in pfessiōe laudis
et vt pfectus sit cult⁹ ꝛ latria adorate eū in mōte
scō eius .i. in hūanitate assumpta q̄ dr̄ mons dei:
mōs pinguis: ꝛ mons in quo v̄bū dei habitat per
vniōnē psonalem. In quo monte tota supedifi
cat ecclia: qui est lapis abscissus a mōte sine ma
nibus. Et ēt adorate eū in mōte scō eius .i. in ec
clesia q̄ dr̄ mons scūs: ꝛ mōs pinguis: ꝛ mōs coa
gulat⁹. In qua xp̄s habitat p grām in vnitate my
stica tanq̄ caput vt dictū est psal. lxvij. Et adora
te eū in mōte scō eius .i. in sacro altaris. B ¶ Al
tare aūt mōs dr̄ eo q2 altū est eleuatū ꝛ in ecclesia
adorat. Ergo primo deus siue xp̄s adorat in mōte
scō eius .i. in celo simul cū p̄re ꝛ spūsancto in vna
substantia ꝛ essentia. Scd̄o in hūanitate p vnita
tē suppositi. Tertio in sacro eucharistie p vnitatē
sacri. Quarto in tota ecclia tanq̄ rex in atrio ꝛ ca
put in corpe ꝛ in aīa vniuscuiusq3 tāq̄ in taberna
culo p grām. Et adorate eū in mōte sancte crucis
ad quē ascendit ad rediméduz nos: vnūquodq3 er
go istorū dr̄ mons in quo xp̄s inhabitat. Quoniā
in vnoquoq3 istoru3 est christus sanctus dominus
deus noster. Ideo debetur sibi latria.

Iubilate deo oīs terra seruite dn̄o in leticia. Introite in conspectu eius in exultatione.

Supra lxv. ꝛ de pe. dis. j. §. denique in fine.

¶ Titulus psal. dr̄: ad cōfiten
dū siue laudādu3 dn̄m. Ex isto
titu. apparet q2 iste psal. est de illis quos fecit dd̄
appropriatos ad laudandū ꝛ cōfitendū vt pz .i.
Paralipo. xvi. c. in quo psal inuitabat dd̄ illū sta
tū ecclesie ad sacrificia figuralia: ꝛ hostias ꝛ obla
tiones. Unde tūc cantabat psal. iste in oblatiōe ho
stie pacifice in figura xp̄i futuri. Qui in ara crucis
semel erat offerendus ꝛ per sanguine3 suū nos
erat deo patri pacificaturus et recōciliaturus. ad
col. j. De cuius hostie pacifice oblatione habetur
leui. vij. Unde q2 xp̄s semel se obtulit deo p̄ri tāq̄
hostiā pacificā ideo ex eius precepto in memoriā
illius nos quotidie eandē hostiā in ecclesia sacra
mentaliter ꝛ realiter offerem⁹ cū eucharistiā cele
bramus: hoc ergo preuidēs in spū dicit in h̄ psal.
Iubilate deo oēs terra .i. tota ecclesia ex iudeis ꝛ
gentilibus non solum in hierusalē: sed in omnib⁹
terris et per totum orbem congregata. Et serui
te domino iesu christo in leticia idest cultum la
trie et cum iubilo laudis: et leticia cordis et de
uotione exhibete et prebete: quia latria est que
dā seruit⁹ cū iubilo et deuotiōe cordis q̄ soli deo
debet. S3 q2 talis latria siue sacrificiū nō d3 fieri
nisi in ecclia deo deputata. Iō ait. Introite in cō

spectu eius in exultatiōe.i.introite in ecclesiā: vbi est et contēplatur de⁹ et habitat tanq̄ in ppriota bernaculo sibi ad sacrificiū deputato:et hoc facite in exultatiōe ⁊ animi deuotiōe:sed q: tale sacrificium nō solum fit in templo materiali: sed etiā in templo dei spirituali que est cōsciētia nostra in qua offerimus sacrificiū laudis et vota nostra: scʒ spiritum contribulatū:et cor contritum et humiliatum:ideo nō solum precepit nos introire in templum materiale: sed etiam in spirituale: scʒ vt recolligamus nos in consciētia nostra: ⁊ ibi offeramus orationes nr̄a vota:vt ptʒ Mat.vi. Tu autē cum oraueris intra in cubiculum tuum.

vi.d.ca. nasci.xv q.i.c. reuertimi.

Scitote quoniam dominus ipse est deus:ipse fecit nos et non ipsi nos. Populus eius et oues pascue eius introite portas eius in cōfessione: atria eius in hymnis confitemini illi.

¶ In hac secūda parte reddit causam quare debemus latriā christo exhibere. Vn̄ est aduertēdū q latria est seruit⁹ et cult⁹ soli deo debit⁹ rōne summi dn̄ij et bonitatis et ptātis. A ¶ Et ideo fit triplici honore.s.oblatione rōne sūmi dn̄ij: et prostratione rōne sūme ptātis.q: ex nihilo nos creauit et cōfessione laudis rōne sūme bonitatis et ꝑpter bn̄ficia recepta. Et ideo oīa ista tria ex parte christi explicat hic:q: est deus creator et dn̄s et benefactor:q: redēptor:ideo tria debemus sibi exhibere in vera latria:scʒ adoratiōeʒ laudē ⁊ oblatiōnē. Dicit ergo. bene debetis seruire xp̄o in letitia latria ⁊ seruitute. Qm̄ scitote qm̄ ipe est verus deus:licet appareat in hūanitate:ideo hʒ vl̄e dominiū:⁊ ipe fecit ⁊ creauit nos. Et nos ipi nō creauimus:nec fecim⁹ nosipos. Ex quo ptʒ q in xp̄o est summa ptās:ideo debet sibi adoratio:ꝗ̄ subijcio vos fideles qui estis pp̄s eius ꝑ redēptioneʒ et spūalē electionē:et cepistis carcerē baptismi et configurationis eius:q estis oues pascue eius ꝑ pascua ecclesiastico:ū sacrop. Ex quo apparēt beneficia vobis exhibita. Ideo tenemini sibi exhibere laudes ⁊ oblatiōes cū adoratiōe:vt fit perfecta latria. Introite ergo portas ei⁹ exteriores: sʒ vsq̄ in atria eius.s.vsq̄ ad penetralia psciētie vr̄e. Nā qui offert deo apparēter sine deuotiōe ad portas manet. Sed qui offert cū summa deuotiōe et contritione ⁊ mūdicia ille talis intrat i atria quia offert sacrificiū in spū hūiliato:⁊ in aīo cōtrito. Iō sequitur in hymnis et canticis laudis confitemini illi confitēdo beneficia vobis exhibita.s. incarnationis:passionis et resurrectionis ⁊c. Ideo seqtur.

Tri plex honor la trie deo

De pen. di.iiij.c. voluissent.i.fi.

Laudate nomē eius quoniā suauis est dominus in eternum: mia eius ⁊ vsq̄ in generatione ⁊ generationeʒ veritas eius.

¶ Laudate nomen eius qd̄ est saluator.i. narrate oīa bn̄ficia nostre redēptiōis ⁊ salutis ⁊ grās agite pro beneficijs receptis. Quoniam dominus iesus suauis est. Nam sicut fuit benignus ad patiēdum ꝑ vobis:ita est misericors ad parcendū peccatoribus. Ideo sequitur. Quoniam in eternū misericordia eius:et nunq̄ deficiet: nec obliuiscetur misereri semꝑ ⁊ parcere:et vsq̄ in generatiōe ⁊ generationē erit veritas eius. Nam ille qui dixit petro non dico tibi:vt dimittas peccatori septies.sʒ septuagesies septies:⁊ ille qui dicit:venite ad me omnes qui laboratis ⁊ onerati estis:⁊ ego reficiā vos nunq̄ mentietur. Sed semper pmissa eius seruabit ⁊ nunq̄ deficiet a pmisso: ideo vsq̄ in generatiōe et generationē veritas eius: ⁊ lex ei⁹ euāgelica que est veritas eius nunq̄ mētietur: sʒ semper erit vera:⁊ sacramēta eius ecclesiastica nunq̄ perdent virtutē dum in hoc mundo erunt gn̄ationes:ergo in eternū erit misericordia eius.

Misericordiā ⁊ iudiciū cātabo tibi dn̄e. Psallam ⁊ intelligā in via immaculata : quando venies ad me.

De pe.d. i.c.null⁹ debite.

¶ Titulus psal.dauid. Ex titu. apparet q dauid fecit istū psal. De materia aūt huius psal.dicunt cōiter hebrei: q postq̄ Dauid fuit vnctus in regē super totū israel voluit ordinare domū suā ⁊ regnum:et disposuit eam quadruplici ordine. Primo ordinauit ea que pertinent ad cultum diuinū. Et sic tetendit tabernaculū iuxta domū suam ⁊ ampliauit cultū diuinū: ⁊ ordinauit.c. cantores ⁊ sacerdotes: vt ptʒ.ij. Reg. vij. Secūdo ordinauit domū suā quo ad personā propriā:quia se custodiuit a vitijs inquantuʒ potuit. Tertio ordinauit ministros suos: et sic exterminauit et eliminauit omnes vitiosos ⁊ prauos de domo ⁊ societate sua. Bonos vero ⁊ virtuosos ⁊ adunauit ⁊ cōplexus est secū ⁊ preposuit in ministerio dom⁹ sue. Quarto aūt quantū ad criminosos oēs interfecit ⁊ puniuit:licʒ aliquos permiserit viuere ne mouerēt seditionē:sicut ptʒ de ioab. Sʒ in fine vite sue cū vidit iam regnū suum firmū ⁊ stabilitū:precepit salomoni:vt ioab interficeret:⁊ ceteros criminosos. Et sic cōiter hebrei exponūt litteraliter istū psal.de quadruplici ordinatiōe ⁊ dispositiōe domus dauid. Vn̄ de ordinatiōe eoruʒ q pertinēt ad cultū diuinū dr̄.miam ⁊ iudiciū cātabo tibi dn̄e ⁊c. de dispositiōe aūt psone ip̄i⁹ dō dr̄. Perambulabā in innocētia cordis mei ⁊c. De expulsiōe prauorū dr̄.nō ppōnā ahī oculos meos rē iniustā. Et hoc ꝑ q̄ttuor v̄sus. De acceptiōe bonorū ministrorū dr̄:oculi mei ad fideles terre ⁊c. De punitiōe vō criminosor dr̄: i matutino ⁊c. Sʒ licʒ ista expositio lr̄alis aliqualiter videat̄ cōueniens lr̄e apparēter ⁊ possit applicari:tamē nō fuit ista prima intentio ⁊ finalis ipsius pphete. Primo q: si sic precise iste psal.exponatur ⁊ intelligat̄: nō videtur ptinere ad sacrā scripturā :nec icludere aliqd̄ sacr̄ in de xp̄o ⁊ eccl̄ia. Scd̄o q ea q dn̄r in principio ⁊ in fine huius psalmi nō videtur ptinere ad spm̄ dō: nec ad dispōnē materialē ⁊ tpalē domus sue. Nam primo dicit:miam et iudicium cantabo mō clarū est q ipse nullā miam suā cātat hic: nec.

materia hui⁹ ps.

misericordia dauid: nec alicuius alterius sancti me
retur cātari in sacra scriptura: nec in tēplo: sed so/
lius dei cui soli conuenit misereri semꝑ ꝛ parcere
Scdo ꝓpter hoc qđ dicit in fine in matutino in/
terficiebā oēs peccatores terre: q: pertinet ad diē
iudicij: vt patebit. Quia dauid nūꝙ̄ interfecit oēs
peccatores terre. Et iō est dicendū ꝙ dauid nō so/
lum fabricauit tabernaculū: ꝛ disposuit in eo cul
tum diuinū: et similiter statuit edificare tēplū ſm
exēplar sibi traditū: et disposuit ordinē cantorū et
sacerdotū: et fecit psalmos appropriatos ad lau
dem dei. in quibus predicebātur oīa mysteria dei
christiane ecclesie: sed etiā ordinauit in ea sctās ordi
nationes: prout significabāt ecclesiā xp̄i. In qua
etiā preuidit dispositionē totius legis euāgelice.
Et ideo in hoc psal. cantat dispositionē legis euā
gelice: que per xp̄m erat dāda. Que quidē lex euā/
Legis gelica ordinat totā domum: idest ecclesiā xp̄i ꝛ di
xp̄i. di/ rigit eam in suum finē vltimatū. D ¶ Ad cuius
scursus: euidentiā est notandū ꝙ totus discursus legis xp̄i
in mia ꝛ consistit in duobus: scilicet in misericordia ꝛ iudi/
iudicio. cio. Nā misericordia regnat ab ascensiōe xp̄i vsq̄
ad finē mundi: q: xp̄s iudicat per miam oēs peni
tentes. Sed in fine iudicabit ſm iustitiā nostram.
Et iō tūc iam nō erit tēpus mie sʒ iudicij. Et sic se
habet in discursu vite cuiuslibet. Nā tota vita ho
minis dicitur tēpus misericordie: eo ꝙ habet lo/
cum penitētie: ideo iudicatur per misericordiā: sʒ
in morte. i. post mortem iam non est locus mie. sed
iudicij: ideo iudicat vnusquisq̄ scđm iustitiā suā.
Sed quia in prauis nō inuenietur iustitia: sed in/
iustitia: quia sine penitētia mortui sunt: ideo scđʒ
illam iudicabūtur. Ideo dicit propheta psalmo.
cxlij. Exaudi me in tua iustitia: non in mea: q: nul
la est. Ideo sequitur. Et nō intres in iudiciū cum
seruo tuo ꝛc. ¶ Unde in hoc seculo deus iudicat
nos scđm iustitiā suam: que idem est quod miseri
cordia. Sed post mortē ꝛ in iudicio iudicabit ſm
iustitiam vniuscuiusq̄: sed nullus habet iustitiaʒ
de se nisi per misericordiā adeptus fuerit eam et
Duplex ex gratia. Ideo praui condēnabuntur: scʒ impeni
iudiciū. tentes. Et ideo distinguitur duplex iudicium: scʒ
iudicium discretionis in quo deus scʒ christus di
scernit bonos a malis per gratiam ꝛ merita. Et h̄
iudicat per misericordiā. Nam penitentibus con
tinue indulget et peccatores expectat ad peniten
tiam. Secundū est iudiciū examinationis: in quo
deus segregat bonos a malis per penam et pre/
mium in quo iudicat christus ſm iusticiā inuentā
in homine. Primū iudiciū durabit vsq̄ ad finem
mundi in ecclesia: et durat in vnoquoq̄ per totuʒ
tempus vite sue. Secūdum iudiciū erit post finem
mundi in nouissimo die generale omnibus. Et est
vnicuiq̄ in fine huius vite. Ad primū iudicium ve
niet christus in primo aduentu. Ad secundū iudi/
cium veniet in secūdo cum potestate magna ꝛ ma
iestate. Et quia de isto duplici aduentu fit men/
tio in sacra scriptura. Ideo est valde aduertendū
Lex euā de quo istorū duorū loquitur scriptura. A ¶ Cū
gelica vi ergo lex euangelica sit regula et dispositio totius
te nr̄e re vite nostre: vt nos bonos efficiat et deo charos et
acceptos ad vitam eternam: in quattuor ergo con

sistit. Primo precipit diuinū cultum cū dicit. Di/
liges dominū deum tuū ex toto corde ꝛc. et preci/ gula cō
pit omnes articulos fidei cū dicit. Si creditis in sistit i q̄
deum in me credite. Et sic ꝑcipit spem: fidē ꝛ cha tuor.
ritatem: ꝛ latriā: et hoc quo ad deum. Secūdo pre
cipit oēm innocentiā: ꝛ iustitiā: et puritatē cum di
cit. Beati mundo corde. Tertio prohibet omne vi
tium: et separat prauos a iustis in meritis cum di
cit. Discedite a me omnes qui operamini iniqui/
tatem. Mat. vij. Quarto minatur perpetuā penā
obstinatis in iudicio cū di. Ite maledicti in ignē
eternum. Et ista quattuor cōtinet lex euangelica
que docet quid agendū: quid credendū: quid pe/
tendum: et quid fugiendum. Dauid ergo in per/
sona christi predicit in hoc psalmo totam disposi
tionem legis: et domus ecclesie. Unde quattuor fa/
cit. Primo dicit ea que pertinent ad cultum diui/
num. Secūdo ea q̄ pertinent ad perfectionē hoīs
in se. Tertio ea que pertinēt ad alterū in cōuiuen/
do. Quarto cōminatur finale iudiciuʒ ad penam
preuaricatorꝝ legis. ij. ibi perambulabā. iij. ibi nō
proponebam. iiij. ibi: in matutino inter. ¶ Sed q:
tota lex consistit in obseruātia in p̄mio eius. Ideo
reducitur ad miaʒ in hac vita: ꝛ ad iudiciū in alia
ideo pricipaliter intēdit hoc cātare ꝛ narrare hic
propheta ꝛ nō solum in persona sui incipit narra Psalmi
re: sʒ etiā in persona xp̄i. ¶ Quātū ergo ad primū expō.
dicit dauid in persona sui tanꝙ̄ ꝓpheta ꝛ in ꝑso/
na xp̄i tanꝙ̄ legislator. miaʒ ꝛ iudiciū cātabo tibi
dn̄e. i. in hoc psal. cantabo totū tēpus mie a pre/
dicatiōe xp̄i vsq̄ in finē mūdi in quo mia est ꝛ locus
penitentie et mie: in quo lex euāgelica disposuit
hominē ad gratiā ꝛ meritū per bona opera. Pri/
mo erga deum per diuinū cultum. Secundo erga
hominē seipsum in puritate ꝛ innocentia conser/
uando. Tertio erga proximū iuste cum eo conui/
uendo: quia hoc est viuere scđm misericordiā dei:
et in tali vita misericordia dei habet locum: ꝛ etiā
cantabo iudiciuʒ tibi domine. i. finale iudiciū nō
solum totius mundi: sed etiā vniuscuiusq̄ homi/
nis in fine vite sue: et dicit ꝓpheta: quā quideʒ mi
sericordiā ꝛ iudicium psallam operando et predi
cando et intelligam discernendo quando venies
me. Primo in carnem. Secundo ad iudiciū. Nam
in primo aduentu quando venies ad iudicium mi
sericordie discretionis dabis nobis intelligentiā
legis: vt scđm legem euangelicā operemur. Nam
psallere est decem precepta obseruare: et operari
scđm ea. Et nō solum intelligam in primo aduen
tu legem ad operandū. Sed in scđo aduentu intel
ligam premium ꝛ iudiciū vnicuiq̄ iuxta merita ꝛ
tributum. Nam in primo aduentu venit ad dan/
dam misericordiam et legeʒ et regimen vite. In se
cundo vero veniet ad tribuendū premiū scđm me
rita vnicuiq̄: et in his tribus scilicet cantare: psal
lere ꝛ intelligere pōt intelligi totus cultus diuinus
deo debitus qui cōsistit in confessione laudis ꝛ de
uotiōe ꝛ sacrificio ꝛ oblatiōe spirituali: ex spiritu
contribulato ꝛ corde cōtrito ꝛ humiliato. Et ideo
dicit in via imaculata. q. d. Ego cātabo miam qn̄
tu christe venies ad me in primo aduētu in via im
maculata: i. in legē euāgelicā. Et cātabo iudiciū

in secundo adventu.

xxiiij.q.i.c.loqt. Et.c.oibus. **Perambulabā in innocentia cordis mei: in medio domus mee.**

Non proponebā ante oculos meos rem iniustā: facientes preuaricatio/nes odiui.

¶ Hic narrat ea que precipit lex domini: quo ad seipsum. Et loquitur hic in psona xpi qui cepit facere et docere cuius vita fuit nobis lex et doctrina. Et dicit. perambulabā in innocētia cordis mei: in medio domus mee: ideo sicut ego duxi totā vitam meam cū innocētia et puritate nō solum operis: sz etiam cordis et seruaui me ab omni pctō et iniusticia in medio domus mee. que est ecclesia et in medio discipulorum meorum. Ita precipio in lege euangelica oībus fidelibus christianis vt perambulēt in ecclesia: et vita huius mūdi in puritate: innocentia: iusticia et mūdicia: nō solum operis: sz etiam cordis: qz lex euangelica nō solū iustificat opera: sed corda et affectum: vt ptz Mat.v. Nam tota iustificatio hoīs stat in innocentia cordis et affectu charitatis principaliter: et ex consequenti in effectu. Unde sequitur. Non proponebam ante oculos meos rem iniustam: idest nunqz rem iniustam agere proposui: nec ex cōsequenti egi: immo facientes preuaricationes: idest opera prauorū odiui: homines autē preuaricātes perfecto odio odiui: qz eorū conuersionē extincto in eis peccato desideraui. Et sic nō adhesit mihi cor prauum: sz innocens et rectum.

xxiij.q.v.c.ipsa pietas. xxiij.q.iiij.c.nimiū. Et ca.q peccat. **Non adhesit mihi cor prauum: declinantem a me malignum non cognoscebam.**

Detrahentem secreto proximo suo: hunc persequebar.

Superbo oculo et insatiabili corde: cum hoc non edebam.

¶ Ponitur tertia pars legis euangelice que ptinet ad conuersationem proximi. ¶ Unde est aduertendum sm Aristo.v.ethicorū: qđ hec differentia est inter iusticiam et alias particulares virtutes. Nam omnes alie virtutes faciunt hominē perfectum et bonum virum: eo qz sunt hominis ad seipsum. Sed iusticia est ad alterum vt in distributionibus et commutationibus et vt conuiuitur cū alijs. Et sic precipit omnem actum iusticie erga proximum: et prohibet omnem iniusticiam et iniuriam proximi. Et hoc precepit lex euangelica. Et quia primo incepit iesus facere et docere. Ideo ait. Non adhesit mihi cor prauum: idest nolui in societate mea hominē habentē cor prauū et iniustum. Sed cōtra qz xps habuit iudā hoiem prauū in societate sua. Ad hoc respondet qz lz fuerit iudas in societate corporali xpi: tn̄ non in spūali: qz lz corporaliter esset pp̄e: tn̄ nō spūaliter. immo erat longe: qz nō erat xpo charus et acceptus: lz pmitteret eum in societate manere. vt mysterium passionis impleret: ideo sequit. Declinātē a me. i. hominē malignū declinantē a volūtate mea et lege et doctrina huic nō cognoscebā cognitione approbationis: cū tales habeam reprobatos. Qz male dicti qui declināt a mandatis tuis. Item ego psequebar detrahentē proximo suo in secreto et absentia: nec ego edebā cū oculo supbo et insatiabili. i. cū hoie superbo et auaro. Octo ergo conditiones excludit xps a societate sua. i. ab hereditate et gra et merito et gloria: sz iniustos preuaricatores legis prauos corde: sz maliciosos vel hypocritas et rebelles a voluntate xpi: et detractores proximorum et superbos et auaros.

Dfia iusticie ad alias virtutes.

Oculi mei ad fideles terre: vt sedeāt mecū ambulās in via immaculata: hic mihi ministrabat. xvi.q.i.legi.

Non habitabit in medio dom⁹ mee qui facit superbiā: qui loquit iniqua non direxit in conspectu oculorum meorum. xxiij.q.v.iiij.ipsa pietas.

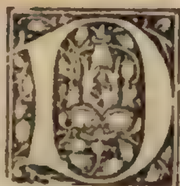
¶ Ex opposito diligit fideles et immaculatos et mundos: et puros: qz oē simile diligit suū simile quia pares cum paribus facillime coniunguntur. Cum ergo xps sit iustus et innocens et purus vt dictū est: ergo diligit iustos: et puros et hāc puritatem et charitatem et fidelitatem docet in lege euangelica exemplo et doctrina. Ideo dicit. oculi mei: sz oculi et charitatis et acceptatiōis semper sunt propinqui ad fideles terre vt tales sedeāt mecum in regno et mensa mea et ambulās in via immaculata: hic mihi ministrabat. q.d. qz ille est verꝰ minister et discipulus et seruus meus qui ambulat in via immaculata: et pura qz superbus et qui facit superbiam non habitabit in medio domus mee: sz huius ecclesie per gratiam: nec alterius per gloriam: hoc idē habetur psal. xiiij. per totū sz. dñe quis habitabit in tabernaculo. tc. Qui egreditur. sine macula et operatur iusticiam. tc. per totum quia ille psalmus est similis isti. hoc idem patet per totum discursum euangelicū. Ideo dicit christus Io.xij. qui mihi ministrat me sequat.

In matutino interficiebā oēs pctōres terre: vt disperderem de ciuitate dñi oēs operātes iniquitatem. xij.q.ii.s.exēplis. Et.xxiij.qō.iiij.quātas.

¶ Postqz descripsit dispositionē legis euangelice per totū discursum huius vite que iudicat per misericordiā. Hic describit statū finis ipsius legis que iudicat per iusticiā: ideo dicitur status iudicij: sicut primus status dicitur status misericordie sicut prius promisit cantare misericordiam et iudicium postqz cantauit misericordiam. Nunc cantat et predicit iudicium. Et dicit in matutino: idest in die iudicij. qui dicitur matutinū eo qz oīa erūt manifesta que hic fuerūt occulta. Et ideo quo ad hoc totus discursus huius vite dicitur nox: eo qz corda hoim sunt occulta: et hypocrite et heretici ignoti habitāt inter fideles et iustos et nō cognoscuntur. Sed illa die oīa scelera. cor erūt manife/

sta lumine claritatis xpi. ideo dicit in matutino in terficiebam: idest interficiam omnes peccatores terre idest terrenos et obstinatos. Interficiam dico morte perpetua et spiritualiter vt disperderez et disperdam omnes operantes iniquitatem de ciuitate dei celesti cum dicam. Discedite a me: et ite maledicti in ignem eternū rc. Totus ergo iste psalmus potest exponi de dauid literaliter: qualiter disposuit domū suā et regnum postq̄ fuit generaliter vnctus in regē: moraliter etiam et doctrinaliter potest exponi: et docet qualiter quilibet rex debet disponere domum suam et regnum. Et quomodo se debet habere erga deum in religiōe Et quomodo octo genera hominum supradicta debet se et a domo sua et societate secludere: et quos debet amplecti. Et quomodo reos et criminosos debet punire et priuare. Allegorice autem exponitur de christo: immo verius dicam literaliter et de eius lege et regno vt dictuz est. D ¶ Ex toto isto psalmo possunt recolligi quatuor conclusiones siue doctrine. ¶ Prima conclusio q̄ dauid in hoc psalmo cantat misericordiaz quā xp̄s fecit generi humano in primo aduentu et iudiciū quod faciet in secundo: vel potest dici qd̄ cantat misericordiam quam lex euāgelica promittit bonis et iudicium quod comminatur prauis. ¶ Secunda conclusio et doctrina q̄ octo genera prauorum excludit et docet xp̄s excludere a societate nostra. s. iniustos et preuaricatores legis et prauos corde et hypocritas: et rebelles contra deuz: et detractores: superbos et auaros. ¶ Tertia conclusio q̄ xp̄s dilexit iustos et mundos corde et innocētes et fideles: et hos precepit diligi in lege euangelica. ¶ Quarta cōclusio q̄ xp̄s interficiet oēs pctōres impenitentes in mortem et penam perpetuam destinando et celesti hereditate priuando. Unde moraliter docet dauid ista quatuor esse seruanda in domo cuiuslibet regis et pricipis. Primo debet seruare misericordiam bonis et corrigibilibus: et iudiciū incorrigibilibus. Et dz seruare iusticiam cum misericordia. Secundo dz abijcere de domo sua supradicta octo genera prauorū. Tertio debet amplecti et eligere iustos et mundos ad regimē regni. Quarto dz interficere obstinatos incorrigibiles homicidas et latrones.

Exposi-
gatio
psal.

Omine exaudi orationem meam: et clamor meus ad te veniat. Non auertas faciē tuā a me: in quacūqz die tribulor: inclina ad me aurem tuam.

In quacunqz die inuocauero te: velociter exaudi me.

Infra. cxlij. xv. di. c. sancta romana. xxiij. qō. iiij. c. vj. in fine.

Infra. xxvij.

¶ Titulus oratio pauperis cū anxiaret et corā domino effudit eloquiū vel precē suā. L ¶ Ad cui⁹ intelligentiā est notādū s̄m apostolū. s. ad Cor. xv. q̄ duplex est adā: scz primus et secūdus. prim⁹ adam factus est in animam viuentem. Nouissim⁹ adam in spiritum viuificantem: prim⁹ homo de terra terrenus: secund⁹ de celo celestis: qualis terrenus: tales et terreni. Qualis celestis tales et celestes. ergo sicut portauimus imaginem terreni portemus et imaginem celestis. Ex his habet apostolus q̄ isti duo adam sunt principia omnium hominum. Nam primus est principiuz et caput omnium hominum inquantum sunt terreni et peccatores et portant imaginem et vestigium peccati et penam eius. Secundus adam scilicet christus est principium omnium hominum spiritualium et celestium inquantum portant imaginem xpi. s. vt sunt regenerati per baptismum. Et portant caracterē xpi et sunt effecti participes passiōis eius et resurrectionis. Ex quo ptz q̄ ante aduentū xpi: et anteq̄ reciperemus baptismum omnes portauimus imaginem et caracterē primi adam. s. culpam originalē in aīa et fomitē et penalitates in carne. Sed post baptismum portamus imaginē et caracterem xpi in aīa remoto et expulso peccato: licet maneat vestigiū in carne et exercitiū et signum. Ergo quicquid terrenum manet in nobis habemus ab adam. Et quicquid celeste habem⁹ a celesti. Sed vnde traxit adam talem imaginem et miseriam anime et corporis narrat christ⁹. Lu. x. in parabola illius qui voluit descendere ab hierusalem in hierico et incidit in latrones qui expoliauerunt eum et percusserunt et plagis afflictatum reliquerūt rc. Ex quo patet q̄ iste prim⁹ adaz diues et felix creatus est: et dn̄s oim inferiorum vt ptz Gen. j. et ij. Sed voluit descendere ab hierusalem in hierico: idest declinare a diuino precepto et sequi consilium serpentis: ideo incidit in latrones et potestatem diaboli qui ipsum expoliauit omnibus gratuitis et iusticia et eiectus est a paradiso et perdidit omnia bona corporis et anime et bona exteriora scilicet dominium et domicilium illius felicis ciuitatis. Et vltra hoc fuit percussus et plagatus in aīa originali culpa et actuali. Et fuit plagatus in carne morbo fomitis et seminis peccati et omnium penalitatū. Et ista imago et plaga fuit impressa in anima et corpore ipsius adam. Quam imaginem transtulit in omnes posteros per generationē libidinosaz. Et sic oēs portauimus eius imaginē in anima ante baptismum. Et portamus nunc vestigiuz in carne. Sed post baptismum portamus imaginem xpi in aīa: licet maneat vestigium primi adam in carne. Adā ergo qui ante lapsum erat felix et diues in paradiso voluptatis: factus est infelix et pauper per exilium: et expoliatus diuitijs añ collatis. Et factus est anxius et tribulatus ex plagis sibi impositis. Et sic mansit pauper et anxiatus. Sed quia quando eiectus est a paradiso fuit sibi promissum q̄ de sua posteritate nasceretur vnus alius secundus Adam celestis qui releuaret et liberaret ipsum. Et totam suam posteritatem a miseria sibi ex peccato inflicta. Et renouaret ipsum et impingeret aliam imaginem felicitatis per quam efficeretur celestis. Hinc est quod primus Adam pauper et anxius semper cuz sua tota posteritate.

Nota de lapsu ade.

expectauit ⁊ desiderauit istū scdm adam celestem vt ipsum redimeret et liberaret: vt ait Augustinꝰ in libro. Cur deus homo. et de hoc est totꝰ iste psalmus: et multi alij. Nam considerās dauid totum statum primi adam: et omniū portantiū eius imaginem quod erat totum genus humanū. Nam sicut christus est vnum corpus cum omnibus christianis portantibus imaginē. Et dicit vnū corpꝰ mysticū et vnus christus mysticus cuius iesus est caput. Ita totū genus humanū inquantū portat imaginē primi adam dicebat vnus adam plagatus cuius caput est adam in quo oēs peccauerūt. Ideo in scriptura loquitur in persona omniū membrorū et filiorū suorū ab eo per libidinosam generationem descendētium: ⁊ conqueritur ⁊ petit veniā et inuocat christū. Et ideo est aduertendū in psalmis huiusmodi mysteriū. Nam sicut christus multotiens loquitur in persona suorum membrorum: ita adam loquitur in persona sui ⁊ omniū filiorum: ⁊ sic est intelligendus psalmus.xxvij. ⁊ iste psalmꝰ presens. Nam dauid introducit adam loquentem ⁊ conquerentē de infortunio et infelicitate petētē veniam ⁊ q̄rentē restitui. Ideo dicitur in hoc titulo Oratio pauperis adam supple. cū anxiaretur ante aduentum christi existens in miseria. Qui cupiens redimi per christū ⁊ liberari a sua paupertate et anxietate effudit precem suam ad christum dicens. Domie exaudi ⁊c.

Psalmi materia

Tria ergo facit iste pauper in hoc psalmo. Primo premittit suam orationem et deprecationē. Secundo exponit et deflet suum infortuniū et miseriā quā cōsecutꝰ est. Tertio predicit suam securā liberationē per christum et petit futurā redemptionem. secunda ibi: defecerunt. tertia ibi. tu autem domine in eternum per.

¶ Quantum ergo ad primum dicit iste pauper anxiatus et tot miserijs septus. O domine iesu christe venture: exaudi orationem meam: quam semper effudi cum omnibus filijs meis postq̄ fui expoliatus et eiectus de paradiso. Et clamor meus et omnium filiorum meorum patriarcharum et prophetarum clamantium in hoc lymbo: et expectantium aduentum tuum: vt liberes nos. Iste inquam clamor veniat ad te: et ad aures misericordie tue: et veni ad liberādum nos de isto lacu. Nā hucusq̄ omnes clamarūt ad te. Nam abraam desiderauit videre deum tuum: et isaac et iacob cum dicit. Non auferetur ⁊c. et anna: et samuel: et daniel: et dauid: et esaias: cum dicit. Utinam dirumperes celos et descenderes ⁊c. Iste ergo clamor omniū nostrū: qui est clamor meus: quia propter peccatum meum veniat ad te. Et rogo ne auertas faciem tuam a me differendo aduentum tuū: quia in quacunq̄ die tribulor: et per totū tempus sum in continua tribulatiōe ⁊ pena ⁊ miseria in corpore et anima et vbiq̄ per totū orbem. Et sic in quacunq̄ die et continue tribulor: ideo continue oro et innoco: ergo in quacunq̄ die inuocauero inclina ad me aurem tuam et velociter exaudi me: ⁊ veni in carnem ad liberandum me.

vij.q.j. § cuȝ vero c. aduersitas.

Quia defecerunt sicut fumus dies mei: ⁊ ossa mea sicut cremium aruerunt.

¶ Hec est secunda pars in qua iste pauper anxiatus: expoliatus: percussus: et plagatus a diabolo vt moueat christum saluatorem ad veniendū ⁊ properandū aduentum suum et liberandum ipm detegit et ostēdit sibi et narrat totum infortuniū suum et miserias suas omnes que sibi ex peccato sunt inflicte intrinsecus et extrinsecus tam corporales q̄ spirituales. Unde iste dicitur pauper inquantum fuit expoliatus omnibus bonis gratuitis: et dicitur anxius ratione penarū et tribulationum quibus est afflictus. A ¶ Deflet ergo adam hic suam paupertatē et anxietatem.

Adā deflet suā paupertatem.

Primo quia perdidit immortalitatē: et factus est de necessitate mortalis: ideo dicit: quia defecerūt sicut fumus dies mei. Secundo q: deditus ⁊ expositus est diuersis infirmitatibus corporalibus: ideo subdit. Et ossa mea sicut cremiū aruerunt. Tertio q: percussus est in appetitu fomite cōcupiscentie: ideo dicit. percussus sum. Quarto debilitatꝰ est in omnibus potētijs anime cognotiuis ⁊ naturalibꝰ: ideo subdit: vt fenū arui. Quinto subiectus est laboribus ad acquirendū victum: ideo subdit. A voce gemitus. Sexto fuit expulsus a paradiso ⁊ relegatus et exul in hac valle miserie: ideo subdit. Similis factus sum pellicano. Septimo fuit traditus persecutionibus diuersorum hominū: ideo subdit. Tota die exprobrabāt mihi ⁊c. Octauo q: magis fuit infelicissimū qd de alta felicitate deiecit ipm in infimā miseriā: iō subdit. Quia eleuās allisisti me. Quia quāto altius eleuauerat deus eum per gratiā: tāto maiori lapsu allisus decidit: ideo subdit: ⁊ sicut dies per p̄sentiā solis erat clara: et per absentiā verti t in vmbrā. Ita adā fuit in gl'ia et felicitate dñi deꝰ fuit sibi p̄sens. Sȝ pulsus a facie dei declinauit in vmbrā miserie. Et sicut fenū viret et crescit in vere ⁊ estate ex p̄ntia solis: sed in autumno ⁊ hieme aret et desiccatur per elōgationem solis. Ita adam aruit a viriditate prosperitatis et felicitatis per absentiam dei. ¶ Sed opȝ q̄ oia ista per singula declarentur. Primo ergo iste hō mysticus deflet imortalitatē quā perdidit ⁊ mortalitatē in quā incidit dicens. Quia defecerūt sicut fumus dies mei. Quasi dicat. O christe veni et libera me ab hac mortalitate: et redde mihi imortalitatē quā perdidi. Nam ego fui creatꝰ immortalis: quia poterā non mori. Sed ex peccato taliter factus sum mortalis q̄ habeo necessitatē moriendi. Et sic dies mei sicut fumus successiue defecerūt. Nā sicut fumus tantū durat quantū durat lignū cōbustibile: sed cōsumpto ligno per ignem deficit fumus ⁊ euanescit. Ita vita ⁊ dies hoīs deficiunt paulatim: cōsumpto corpe p mortē: ⁊ hausto humido radicali. Et hec est prima miseria in quā incidi p pctm̄. Scd'a miseria i quā incidi fuit q: subiectꝰ fui infinitis infirmitatibꝰ ⁊ egritudinibus: q: oia ossa mea sicut cremiū aruerūt. Nā sicut cremiū carnis dum frigitur in patella: vel assatur ad ignem cōtinue perdit humidū naturale: ⁊ sic aret. Ita homo continue per calorē extraneū et intraneum p̄ter natura perdit humidū radicale: ⁊ alterantur eius humores. Et sic incidit in diuersas infirmitates: et arescit vsq̄ ad mortem.

De pse. dist. iiij. p baptismū xpi.

Percussus sum vt fenum et aruit cor meum: quia oblitus sum comedere panem meum.

A voce gemitus mei: adhesit os meū carni mee.

¶ Hic ponit tertiū dānū: qr pcussus est in sensualitate veneno cōcupiscētie. intantū q potentie fuerunt vulnerate et debilitate et pne ad cadendū nō sufficientes resistere malo: nec agere bonū. Et sic claudicat liberū arbitriū sicut fenū percussum nimio ardore solis: et sectū a radice aret. Ita homo electus a gratia et pdita originali iustitia aruit pdens virorē gratie: ideo ait. Percussus sum ex dei snia: sicut percutitur fenū qn falce secatur a prato ideo aruit cor meū. Et dat causam quare: et vnde hoc damnū: et dicit: qr oblitus sum comedere. q. d. Quia trāsgressus sum pceptū dñi. Nā deus assignauit oēs arbores panē et cibū ad sustētandū vitā dicēs. De oi ligno qd est in paradiso comedes: preterq de arbore scientie boni et mali: qr qua hora comederis rc. Sed ego contēnens pceptū dñi oblitus sum comedere panē. i. cibū mihi licitū et assignatū. Et comedi illicitū et vetitū. Ideo ex sententia dñi venerūt mihi oia predicta mala. Nam slico audiui vocem dei dicentis. Adam vbi es. et et audiui sententiā a deo mihi datā dicētē. Qr audisti vocē vxoris tue: ideo maledicta terra in ope tuo: tribulos et spinas germinabit tibi: et in sudore rc. Et ista sententia fuit vox gemitus et fletus et infortunij et pene mee. Et sic slico ex ista voce gemitus mei que fuit diuina sententia adhesit os meū carni mee ex infirmitatibus et aduersitatibus rc.

xl. dist. c. adam.

Similis factus sum pellicano solitudinis: factus sum sicut nicticorax in domicilio.

¶ Quartū dānū fuit exiliū ab illa paradiso deliciarum in hac valle lacrimarū. Nā ego q ibi erā in societate et colloquio et familiaritate angelorum expulsus sum inter bestias. pdendo locū mihi debitū ex gratia. Et sic fui fact⁹ similis pellicano solitudis vagās p desertū. Nā sicut pellican⁹ fugit societates hoim: ita ego societatē angelorū pter pctm meū: et etiā fact⁹ sum in hoc exilio sicut nicticorax i domicilio. Lr a Hierony. hz: fact⁹ sum quasi bubo solitudinū. Nicticorax aūt grece interpretat coruus nocturnus siue noctua latine: noctua em nō valens sustinere lumē solis: abscōditur in foraminibus murorū in die: et querit victū Ita ego, nō valēs videre lumē veritatis: fugio lumen solis et ois virtutis: et gradior in nocte et in tenebris peccatorū: semper fugiendo lumē et eligendo ignorantiā et omne malū. Judicādo bonū malum et malū bonū: ex mala indignatione et ignorātia pter pctm: qr nō solū sum percussus in potētijs cognitiuis: sed etiam in appetitiuis. Itē si noctua exit a domicilio in die: tūc oēs passeres pgregati conātur sibi eruere oculos. Ita dū hō exit in lucē: vt aliqd boni agat: oēs diaboli pgregant ad tentandum eum et auferendum sibi lumen fidei et charitatis: vt patet Matthei. xij. quia tunc assumit septem alios spirit⁹ nequiores se rc. Et ideo ait hic propheta: factus sum sicut nicticorax ptra quē omnes aues insurgunt: ita cōtra me oēs tentationes diaboli rc. Pellicanus est auis in solitudine egypti latitans que proprios filios interficit. Sed merore ducta et mutata proprio rostro trahit sanguinem a pectore ex latere suo et effudit super filios. Et sic resuscitat et viuificat eos. Ita adam pter peccatū interfecit oēs posteros suos Sed secūdus adam qui est christus: assumpta humanitate: proprio sanguine omnes viuificauit. Ideo dauid in persona ipsius primi adam dicit. Similis factus sum pellicano occidendo omnes filios meos: quia sententia mortis per me transiuit in omnes. Et factus sum sicut nicticorax in domicilio odiens et fugiens lucem quam semper demones persequūtur. Et obscurāt in tenebris peccatorum et ignorantie.

Uigilaui et factus sum sicut passer solitarius in tecto.

xl. d. c. illud. et ca. sequē.

¶ Hic ponit sextū damnū qui est continuus labor in sudore vultus pter victū acquirendū: qr opz vt homo sit in cōtinua vigilia et motu sicut passer solitarius qui habitat in tecto. idest in tegulis domorū sub quo cōficit nidum: et semp querit escam pro se et pro filijs cū periculo. Ita ego semp vigilaui querēdo victū p me et filijs meis cū potuissem a c fuissem imunis a solitudie tali: si nō peccassem quia terra libere: et absq labore ferebat mihi cibū et victū. Nunc autē in sudore vescor pane.

Tota die exprobrabant mihi inimici mei: et qui laudabāt me aduersum me iurabant.

lij. q. 5. s. nulli dubiū. Di. l. c. si qs diacon⁹

Quia cinerem tanq panem manducabam: et poculum meum cum fletu miscebam.

A facie ire indignationis tue: quia eleuans allisisti me.

¶ Ponit septimū damnū qui est cōtinua psecutio ab extraneis et alienis hoibus et proximis. Nam semp homo patitur persecutiōes et emulatiōes et inuidiam et exprobratiōes occultas et manifestas ab amicis fictis: ideo dicit de inimicis: tota die. i. semp exprobrabant mihi inimici mei opprobria inferēdo. Et amici mei ficti q in pñtia laudabāt me postea in abūdātia aduersum me iurabant: id est cōiurabāt falsa imponēdo et dāna procurādo. ¶ Quia cinerē. hic ponit octauū defectū: qr semp homo est in cōtinuo dolore cui veniūt vndiq aduersitates aut infirmitates: intātū q cōtinuus dolor nō finit esse felicē. Et sic nec in vigilia: nec i prādio qs pōtesse sine fletu et merore: iō ait qr cinerē. idest amaritudinē tāq panē māducabā: et potū. i. amaritudo erat mihi cibus et fletus mihi potus a facie ire tue. i. a facie punitiōis q est effectus ire: et indignatiōis tue: dum psidero irā tuā ptra me: qr

eleuans allisisti me q: q̄tum me in dignitatē ele/uasti et extulisti illa felicitate paradisi:tm̄ postea me allisisti dū a paradiso expulisti q: q̄to fuit al tio: ascēsus tanto fuit grauio: lapsus in miseriā Et est aduertēdū q̄ isti duo versus p̄nt exponi de hūana pnia:vt sit sensus.ego patio: hmōi defe/ctus et penam vnde op3 me facere pniam p pec/cato. Quia.i. qua p:opter cinerē tanq̄ panē mā ducaba3.i.amaritudinē:et cōtritionē in co:de. Et poculū meū cum fletu miscebā in satisfactionē p reatu. Et hoc a facie ire tue q: eleuans rc. ¶ Ulte rius est aduertendu3 q̄ oēs isti quinq̄ versus p̄nt referri personalr ad ipsum dauid vt dicat. similis factus sum pellicano solitudinis et sicut nicrico/rax in domicilio fugiens a facie absalon filij mei et vigilaui per montes sicut passer et inimici.s.se mei et alij tota die exp:obrabant mihi dicendo. Egredere vir sanguinu3.et achitofel.et ceteri qui ante laudabāt me in facie postea aduersu3 me iu rabāt et tūc oia p̄nt figuraliter exponi de xp̄o cu ius figuram gerebant. Item omnia predicta ver/ba poterat dicere populus dei existens in persecu tione antiochi et captiuitate babylonica. Et ideo quomodocunq̄ et quocūq̄ exponantur om nia p:edicta vnusquisq̄ potest dicere versum qui sequitur.

Irf.dis.c. nasci.

Dies mei sicut vmb:a declinauerūt et ego sicut fenum arui.

¶ Nam sicut p̄nte sole oia viuūt r aer dr viuere q: est illuminat⁹:et herbe aliq̄ tantū viuūt q̄tum sol est p̄ns r sole absente ilico mortificant̄ et inclinā tur vt pat3 de flore cucurbite r de herba solis:ita fit in vita hūana nā tm̄ hō viuit q̄tum deus vitā influit et esse naturale. Et intantū hō operat̄ in/quantū influit grām sibi deus et intm̄ p̄speratur inquantū sibi fauet:sed si deus auertit̄ ab eo oia bona deficiunt.r sic deficit r inclinat̄ sicut vmbra et idō ait pp̄heta in p̄sona vniuscuiusq̄ q: ele uans allisisti me a te abijciēdo ideo dies mei non solum vite sed etiam p:osperitatis tanq̄ vmb:a declinauerunt et defecerunt deficiēte sole:et ego sicut fenum arui deficiente mihi humo:e gratie postq̄ fui a te abiectus et separatus per peccatū. Et sic pōt exponi tota pars huius psalmi sup:a/dicta de quolibet penitente qui per peccatum in cidit in oēs miserias spūales sup:adictas idō iste psal.ponitur quintus inter septem psal.peniten/tiales sed in veritate sensus p:ophetieus est p:in cipaliter intentus a p:opheta.

De.pse. di.ij.ca. vltimo. De pe. dis.iij.c. q: diui/nitatis natura.

Tu aūt dn̄e in eternū p̄manes: r me mo:iale tuū in ḡnatiōe r ḡnatione3. Tu exurgens dn̄e misereberis syon: q: tp̄s miserendi ei⁹ q: venit tēpus.

¶ Postq̄ superius iste pauper explicauit querelā et miserias suas:in hac tertia parte querit reme/dium et inuocat scdm̄ adam celestē.s. xp̄m qui est deus et homo r per cōsequens eternus scdm̄ diui nitatem:vt veniat ad liberandum eum ab oī mise ria et restituat sibi immo:talitatem et vitā eternā vnde duo facit. p:io facit qd̄ dictū est. scdo p̄mit/tit gratias agere p bn̄ficijs receptis:ibi scribant̄. Dicit ergo ad p:imū l3 ego sim effect⁹ mortalis p̄pter pctm̄. Tu aūt dn̄e iesu xp̄e i eternū manes in sp̄ū de⁹ et memo:iale tuū in generatiōe et ḡna tionem ideo potes me a mo:te et a penis libera/re. Et tu exurgens.i.veniens in carnē:r etiā exur/gēs a mo:tuis post passionem misereberis syō.i. toti ecclesie credentium eos a mo:te et captiuita te liberando :quia iam venit tempus miserendi eius sc3 syon sicut ab eterno statuisti.

Qm̄ placuerunt seruis tuis lapides eius et terre eius miserebuntur. Et timebunt gentes nomē tuu3 dn̄e et oēs reges terre glo:iam tuam. Quia edificauit dominus syon:et vi debitur in glo:ia sua. Respexit in o:ationem humilium: r non sp:euit p:ecem eo:um. Scribātur hec in ḡnatione altera: r populus q̄ creabitur laudabit dn̄m.

xxi.q.ij. c.s. post medium

s.q.s.ca. multe.et xxiiij.q3 s.loquit̄ xxviij.d ca.sedu/lo.xv.q. s.reuerti mini.

¶ Ad cuius intellectum est notandum q̄ ista ciui tas syon siue hierusalem quā xp̄s erat edificatur⁹ per totū o:bē nō erat cōstruenda ex lapidib⁹ mo: tuis sicut erat illa ciuitas terrena hierlm̄:sed ex la pidibus viuis.s.ex fidelibus cōuersis p maio:i p̄ te de pp̄lo gentili quos lapides debebāt apl̄i eli gere et adaptare in sua predicatiōe et ex talibus erat ecclesia cōstruenda qui quidē lapides fuerūt edificati et cōpaginati sup:a fundamentū aplo:/rum et pp̄hetaru3. Un̄ zacha.ix. Et saluabit eos dn̄s deus eo:ū in die illa vt gregē pp̄li sui:q: la/pides eleuabunt̄ super terrā. Ex quibus p3 q̄ ta les maxime erāt excidendi per ap̄los de pp̄lo gen tili ex quibus debebat edificari ista ciuitas syon toto o:be diffusa:et hoc ē quod dicit qm̄ lapides eius lapides hui⁹ ciuitatis placuerūt seruis tuis ap̄lis ad edificiū ecclesie. Et ideo ap̄li miserebun tur terre pp̄li gentilis. et tunc gentes timebūt no men tuū dn̄e et om̄es reges terre timebunt gl̄iam tuā.q: ex istis lapidibus dn̄s iesus xp̄us edifica/bit syon.i.ecclesiam suā et sic videbit̄ in glo:ia et synagoga r iudeis sup̄bis cecis obstinatis rep:o batis q: dn̄s iesus xp̄s respexit in o:onem humi/lium gentilium q: per fidē fuerūt hūiliati. Et xp̄s nō sp:euit p:ecem eo:ū immo admisit eos ad fi/de3 et per baptismū:regenerauit et iudeos rep:o bauit.ideo hec mysteria redēptionis scribētur et memo:abuntur in altera ḡnatione sc3 in religio/ne xp̄iana.et ideo ille pp̄ls xp̄ian⁹ q̄ creabit̄ et re/ḡnabit̄ laudabit dn̄3 i xp̄o redēpto:e suo et aget gratias in te.no.p:o beneficijs receptis in sua re demptione de quibus festa celeb:abit. Et his p3 q̄ dauid nō loquitur de ipsa syon et hierlm̄ mate riali que ia3 erat edificata ex lapidibus mo:tuis sed loquitur de hierusalē spirituali toto o:be dif fusa quo per xp̄m erat edificanda ex lapidibus vi uis excisis ex vtroq̄ populo.

xx. q. 5. c. 3. reuer umini. **Quia prospexit de excelso scto suo dñs de celo in terram aspexit.**
Ut audiret gemitus cōpeditorum: ut solueret filios interēptorum.
Ut annūciēt in syon nomen domini: et laudem eius in hierusalem.
In conueniendo populos in unum et reges ut seruiant domino.

¶ Hic enumerat bñficia p quibus pplus xpian⁹ hodie laudat xpm cū deo pr̄e. Prīo q: cū esset de⁹ eternus in sinu pr̄is pspexit de celo excelso et sancto suo. i. de altitudine sue maiestatis in terrā. ut audiret gemitus cōpeditorū existentiū in carcere inferni. i. sctōrū patrū in lymbo expectantiū: et ut solueret filios interēptorū. i. patrū dānatorū: ut tales gentiles soluti a pctō ad fidem cōuersi annuncient siue annūciarent laudē dñi in syō et hierusalē. i. ut annūciarent et pfiterent legē euangelicā in ecclesia xpi toto orbe diffusa. In cōueniēdo pplos in unū et reges ut seruiāt dño. i. ut conuenirent ppli iudeorū et gentiliū ⁊ oēs reges terre in unū baptismū et unā fidē ⁊ seruirēt uni deo in substantia et trino in personis et adorarent unū xpm deum et hominē adoratione latrie.

Respondit ei in via virtutis sue paucitatē dierum meorum nuncia mihi. Ne reuoces me i dimidio dierū meorū in gñatione et gñationē anni tui.

¶ Nota q iste passus est valde difficilis sm trāslationē nr̄am ad ordinandū et cōcordandū cum lr̄a precedēti et subsequenti et hoc accidit q: lr̄a nostra est differēs ab hebraica put tunc est pūctuata. nā illa litera dicit. Cū cōgregati ppli simul et regna ut seruiāt dño. sequit. Afflixit in via fortitudinē meā abbreuiabit dies dicā deus ne rapias me in dimidio dierū tunc litera vr̄ magis plana q: videt esse vox huius paupis cū superiori snia repetēdo miseriam suā afflixit dñs fortitudinem meā in hac via et breuiabit dies meos faciendo me miserū et mortalem. Sed ego dicam. O deus me⁹ ne rapias me in dimidio dierū meorū: sed fac me videre xpm anteq̄ moriar. Et tunc ista lr̄a esset satis plana. Trāslatio aūt nr̄a dicit. Rn̄dit ei in via virtutis sue paucitatē dierū meorum nuncia mihi: et ne reuoces me in dimidio dierū meorū: quā lr̄am beatus Aug. et cassiodorus sequētes spm exponunt anagogice p desiderio vite eterne: vn̄ dicūt q ecclia siue ppls xpian⁹ rn̄dit ei. i. xpo in via virtutis sue. i. obediuit et impleuit volūtatē in via ꝟtutis sue. i. ābulādo in lege euāgelica q̄ est via virtutis dei. Et sic seruādo legem euangelicā rn̄dit xpo et eius voluntati sicut ager bon⁹ et uber rn̄det votis agricole cū bn̄ fructificat. Et qd̄ sequitur. s. paucitatē dierū meorū nuncia mihi referūt ad desideriū vite eterne: q: iustus cupit dissolui in breui et esse cum xpo. Ne reuoces me. i. ne tardes me vocare ad te q: ista vita breuis est respectu tue: q: anni tui sunt eterni in gñatione et generationem. Uerūtamē lz hec sententia ⁊ intelligētia beati Aug. sit pia et subtilissima tn̄ nō est omittenda expositio pphetica. D ¶ Ad cui⁹ intelligentiā est aduertendū q oēs sancti patres ve. te. s. abraā ysaac et iacob cōfracti longa miseria et captiuitate cū grandi affectu desiderabant accelerari aduētū xpi: ut eos liberaret. Et ut viderent mirabilia opera xpi. vn̄ dicit xps Mat. 13. et Luc. Ideo multi reges et pphete voluerunt videre que vos videtis et nō viderūt. Et ideo symeō ⁊ zacharias cum magno affectu desiderauerunt videre christū anteq̄ morerētur ⁊ sic accepit symeō responsum nō visurum se mortem nisi prius videret dominū. Lu. ij. Ex quo pt3 q vnusquisq; sanctorū patrū desiderauit videre xpm anteq̄ moreretur. His habitis ly rn̄dit ei dupliciter pōt exponi. vno mō q referat ad xpm cōtinuatio cū lr̄a superiori ut sit sensus. ppl's q̄ creabit laudabit dñs multiplr. prīmo q: dñs pspexit de celo et audiuit gemitus cōpeditorum. Scdo q: soluit filios interēptorum. Tertio q: iam reges et ppli cōuenerunt in vnum ut seruiant dño. Quarto q: xps rn̄dit ei. s. isti hoī mystico iuxta votū et desiderium suum. Nā iste hō semp rogando dicebat. O dñe nuncia mihi paucitatē dierū meorum. q. d. abbreuia aduentum tuū. et veni ad liberandū me. Et ne reuoces me in dimidio dierū meorū. i. non tollas me de hac vita sed videam aduentū tuū anteq̄ moriar. Sed dñs rn̄dit desiderio suo q: iā venit sicut pmisit. Et sic respōdit ⁊ satisfecit ei in via virtutis sue. i. in lege euangelica. et in tēpore incarnationis que dicit via virtutis xpi. Potest etiam iuxta eundem sensum sic ordinari litera. i. dñs respondit ei. s. ecclesie ⁊ satisfecit sibi iuxta votū et desideriū suū et hoc pt3 in cōueniendo pplos in vnū. i. q: oēs ppli ⁊ reges gentiū cōuenīēt ⁊ cōgregabunt in vnū ut seruiāt dño nr̄o iesu xpo. sed q: hoc pūiderat dauid in spū cōuersus ad xpm petit accelerari eius aduentū anteq̄ moriatur. ideo dicit et subdit. O dñe iesu xpe ne reuoces me in dimidio dierū meorū idest nō moriar ego ante aduentū tuū: sed nuncia mihi paucitatē dierū meorum. i. abbreuia dies aduentus tui: et reuela mihi aduentum tuum: et ne differas ipsum quia dies mei sunt pauci et breues sed tu es eternus secundum diuinitatem quod patet. Nā tu in initio terram fundasti ⁊c. Similiter cū ecclesia esset in magna anxietate tpe tyrānorū rogabat xpm ne annihilaret eā in dimidio dierū suorū. s3 pmitteret eā crescere vsq; quo oēs gētiles venirēt ad fidē: ⁊ oēs crederēt euāgelio. S3 xps rn̄dit ei ⁊ satisfecit iuxta petitionem suam. Nam tēpore Constantini ecclesia fuit liberata a persecutiōibus et omnes venerunt ad fidem. et sic populus qui fuit creatus ⁊ regeneratus laudabit dominū. Nam reges ⁊ populi conuenerunt in vnum ad seruiendum domino post constantinum. Et sic xpus respondit ecclesie iuxta petitionem et votum suum. Alio modo pōt exponi iuxta candē sniam referendo ly respondit ad ipsam ecclesiam ut sit sensus. iste homo mysticus et tota ecclesia ante aduentum christi multo- Expositio.

tiens rogando ꝛ clamando rñdit et dixit ipsi xp̄o. O xp̄e nũcia mihi paucitatẽ dierũ meoꝝ in afflictione positoꝝ ꝛ ne reuoces me:sed veni ad liberandum anteq̄ moriar. Et hoc dicit abraã qñ desiderauit videre diem dñi. Et moyses qñ dixit. mitte quẽ missurus es. Exo.xxxiij. Hoc idem dixit dauid qñ dixit. Ostende faciem et salui erim⁹. psal.lxxix. ꝛ Esa.cum dixit vtinam dirũperes celos ꝛ descenderes.lxiij.ꝛc. Ex quo patet ꝙ omnibus istis respõdit xp̄s quãdo venit:q: audiuit voces eoꝝ. Et similiter ꝑ oppositum ipsi respondebãt xp̄o cum clamabant ꝛ inuocabant eum. Nã multotiens in sacra scriptura ponit respondere ꝑ rogare:vt patet Math.xvi.rñdens petrus dixit ad Jesuz Bonum est nos hic esse. ¶ In generatiõe ꝛ gñationez. Hic ꝓbat propheta:ꝙ solus xp̄s poterat redimere genus humanũ ꝛ venire ad liberandũ ipm et restituere sibi immortalitatez:ꝛ dare sibi vitam eternã eo ꝙ xp̄s est eternus ꝛ ipa vita ꝑ essentiã in q̄tum de⁹ ꝛ per cõsequens prebere potest alijs vitam. Nam tẽpus ꝓcedit ab euo ꝛ est effect⁹ eternitatis ꝛ euũ in quo sunt sancti in patria fuit ab eternitate.

(Rñdere ꝑ rogare)

Heb.j.d. Initio tu dñe terram fundasti ꝛ opera manuum tuarum sunt celi.

Ibidez.a Ipsi peribunt tu aũt permanes ꝛ oĩs sicut vestimentum veterascent.

Ibidez. Et sicut opertorium mutabis eos et mutabuntur:tu autem idem ipse es et anni tui non deficient.

lvj.dist. c.nasci. Filij seruorum tuorum habitabũt:ꝛ semen eorum in seculum dirigetur.

¶ Dicit hic propheta in ꝑsona hominis mystici. O xp̄e veni et libera nos ab hac mortali miseria:q: tu solus potes hoc facere:ꝛ recreare genus humanum quia tu creasti celos:ꝛ es eternus. Naz in generatione ꝛ generationem sunt anni tui. Nam initio tu domine terraz fundasti:q: omnia per verbũ facta sunt:ꝛ opera manuuz tuarum sunt celi ergo tu precessisti celuz:ꝛ succedes. Nam ipsi peribũt:lz nõ quo ad subam:sed quo ad motuz.ꝛ operatiões q: cessabunt moueri. Et ideo dicẽtur corrũpi ꝛ perire ꝛ non simplr:sz secz quid quo ad opatiõnẽ. Naz alteratio dicit gñatio ꝛ corruptio ẽm q̃d vt patet j.de generatiõe. tu autẽ xp̄e permanebis in corpore glorificato:ꝛ immortalis:ꝛ incorruptibilis:ꝛ inalterabilis. Et anni tui.i.duratio non deficiet. Et sicut tu manebis immortalis:ita ꝛ membra tua q̃ participabunt gloriã capitis ꝛ id non soluz serui tui apostoli sed etiã omnes filij seruorum tuoꝝ.i. oẽs fideles quos ap̄li i xp̄o genuerũt ꝑ baptismũ habitabũt in ista vĩa ꝑ grãz ꝛ in supna ꝑ gl'iã ꝛ semẽ eoꝝ.i.oẽs fideles sequẽtes fidẽ illoꝝ dirigent in sc̄m ad gloriã.q.d.iste paup. O xp̄e lz tu sis bõ de mr̃e ex te p̄e natus tñ tue s deus ab eterno ex p̄re gñatus:q: in initio tp̄is mundũ creasti ꝛ terrã fundasti:ꝛ celos formasti:ꝛ id quia homo potes pro me pati:ꝛ miserias meas subleuare. Et quia tu es de⁹ potes mihi peccata remittere et sicut creasti me:

potes me recreare et regenerare. Et sicut formasti et creasti celos et totum mundum ex nihilo. Ita potes nouum mundum scilicet ecclesiaz spũalez edificare ex lapid: h⁹ viuis et homines renouare. Et q: es eternus q: in eternũ permanes ꝛ anni tui erunt:ꝛ sunt:ꝛ fuerunt in generatiõe ꝛ generationem.i.eternaliter ideo potes mihi immortalitatẽ quam perdidi retribuere:ꝛ vitã eternaz ꝑdonare. Hanc litteraz huius psalmi adducit apostol⁹ ad Heb.i.ad probãduz ꝙ xp̄s q̃ locut⁹ est in no.te.est idẽ de⁹ q̃ dedit legẽ moysi:ꝛ locut⁹ est ꝑ ꝓphetas ꝛ creauit oĩa. Hec est q̃ sñia ipsi⁹ ꝓphete in h̃.psal. in quo introducit adã deflentẽ casum suum ꝛ redẽptionẽ ꝛ remissionem futurã per xp̄m postulantẽ. Sed q: vnusquisq̧ pctõr potest recuperare per penitẽtiaz gratiã quam perdidit ꝑ culpaz ad instar ipsi⁹ ade. Que q̃dẽ penitẽtia: hz virtutẽ ex passiõe xp̄i. Ideo ecclĩa ordinauit istum psal. in quinto loco inter septẽ psal. penitẽtiales ꝛ nonsolum tota ecclĩa:sed vnusquisq̧ pctõr debet dicere frequẽter hunc psalmuz pro remissione pctõrum suorum.

Benedic aĩa mea dño et oĩa q̃ intra me sunt nomini sancto eius. xv.q.i.reuertimini.

Benedic anima mea domino: et noli obliuisci omnes retributiones eius: De cõse. dist.ij.c.iteratur

¶ Titulus ipsi dd sine additiõe. Ex quo pz ꝙ dd fecit hũc psal. ꝛ est de illis quos fecit ad laudãduz dñm vt dictũ est psal.cx. ¶ Ad cuius intelligentiã est notandũ:ꝙ postq̄ adã mysticus defleuit casuz suum:ꝛ explicauit miserias a quibus liberat⁹ est per xp̄m:ideo dd in hoc psal. ꝛ in sequentib⁹ introducit eundem adaz benedicẽtẽ ꝛ laudantez deum ꝛ agẽtem gratias pro beneficijs receptis ꝛ h̃ facit per.vij.psal.sequentes. Nã in isto psal. agit grãs ꝑ beneficio redemptiõis et remissionis pctĩ:ꝛ sic laudat deũ de summa mĩa in quo duo facit. Nam primo excitat seipsum ad laudẽ dei. Sc̄do inuitat naturã angelicam sibi. Dñs in celo. ¶ Quantũ ad p̄mũ est aduertẽdũ ꝙ tota ista p̄ma ps est quoddã soliloquiũ in quo iste mysticus introductus ad loquendum alloquitur animã suã ꝛ excitando eam ad laudandũ deũ de mĩa ꝛ bñficio redẽptiõis agẽdo grãs q: per suã passionem ꝛ resurrectionẽ liberauit eum de sex penis perpetratis ex peccato primi parentis.i.a culpa:ab infirmitatibus:a periculo mortis future ꝛ miseria ꝛ morte ꝛ corruptiõe et penuria. Ista enim sex damna incurrit adam ꝑpter peccatũ inobedientie:sicut dictum est psalmo precedenti.a quibus liberati sumus per xp̄m. ¶ Dicit ergo excitando seipsum ꝛ aiam suã ad laudez dei. Benedic anima mea dño:ꝛ omnia id est oẽs potẽtie interiores sensitiue ꝛ intellectiue benedicãt nomini sancto eius. A ¶ Et nota ꝙ duplex est bñdictio vna est grẽ collatio in qua maior bñdicit minorẽ cõferẽdo grãs:que conuenit soli deo:ꝛ sacerdoti loco dei. Sc̄da dicit benedictio laudis ꝛ sic minor benedicit maiorẽ:ꝛ isto modo dicit hic pro-

pheta bñdic aīa mea dño. i. lauda dñm ꝛ dic ꝛnar ra oīa bona: ꝛ bñficia que tibi fecit. Et ideo sequi tur, noli obliuisci oēs retributiōes ei⁹. i. noli obli uisci retribuere sibi gratias ꝑ beneficijs receptis in nostra redemptione dicens.

de pe. d. ij ca. ite ratur.

Qui propiciatr omnib⁹ iniquitatib⁹ tuis: qui sanat oēs infirmitates tuas

De pe. d ij. c. in q bus.

Qui redimit de interitu vitam tuā: q coronat te in mīa et miserationibus.

Qui replet in bonis desideriū tuū: renouabitr vt aquile iuuentus tua.

¶ Enumerat bñficia q̄ recepim⁹ a xp̄o in redēptio ne. Primo q: remisit nobis culpam: iō ait. q̄ ppi ciatr oib⁹ iniquitatib⁹ tuis: satisfaciēdo ꝑ mortē. Scđo sanauit langores nr̄os mitigādo concupi scentiā: nō vt nō sit: ꝫ vt non imputetr ꝑ baptismū iō ait. q̄ sanat oēs infirmitates tuas: et iō recepit flagella. Tertio preseruauit nos a pctō ꝑ doctri nā legis euāgelice. iō ait q̄ redimit de interitu vi tā tuam. Quarto dat nobis premiū et meritum ex obseruātia legis. Jō sequitr q̄ coronat te in miseri cordia ꝛ miseratiōib⁹ q̄s ipse fecit tibi ꝓ quib⁹ tu facis ꝓrio. Quinto ꝑ sanguinē suū emit nobis re gnū celeste cū eius felicitate. Jō sequitr. q̄ replet in bonis desideriū tuū. Sexto adept⁹ est nobis im mortalitatē corporis ꝛ hoc ꝑ suā resurrectiōē. Jō subdit. renouabitur vt aq̄le iuuētus tua: quādo re cupabis corp⁹ gloriosum in nouissimo die. Ergo propter prefata sex beneficia spūalia ꝛ intrinseca aīa mea debet laudare dñm et benedicere. ¶ Sed hoc etiā moraliter pōt exponi. ¶ Ubi est aduertē dū q̄ pctm̄ sex mala affert homini. Primo elōgat eum a deo. Scđo sauciat animā culpa. Tertio ca ptiuat in ptāte diaboli. Quarto reddit hominem deo odiosū. Quinto expoliat ipsū oibus bonis nō solum gratificis: sed etiam gratuitis. Sexto in durat ipsum ex cōsuetudine in malo. Jta ꝑ oppo situm medicina penitentie sex operatur in penitē te. Nā primo facit. deū ꝓpiciū vt tanq̄ medicus accedat ad pctōrem et appropinquet. Secūdo sa nat ipsum a vulnere peccati. de primo dicit: qui ꝓ piciatr oibus iniquitatib⁹ tuis. de scđo dicit: qui sa nat oēs infirmitates tuas. Tertio redimit a capti uitate diaboli: ꝛ liberat a morte perpetua ꝛ finali impenitētia. Jō subdit q̄ redimit de interitu vitā tuam. Quarto reddit deū benignum reconciliādo sibi peccatorē. Jō subdit q̄ coronat te in misericor dia et miserationibus. Quinto reddit bona q̄ per peccatum fuerāt mortificata cū subdit qui replet in bonis desideriū tuū. Sexto renouat spm̄ i nouā vitā fortificando oēs potentias: ꝛ excitādo habi tus virtutū theologaliū ꝛ donoꝝ spūsscti et opatr meritorie ꝑ grām renouantem et perficientem. Jō concludit. Renouabitur vt aquile iuuētus tua.

peccatū sex mala affert.

Faciēs misericordias domin⁹ ꝛ iudi ciū oibus iniuriam patientibus.

Notas fecit vias suas moysi: filijs israel voluntates suas.

Ut pa tet exo. xiiij. de pharao ne et po pulo is rael.

¶ Sed quia ecclesia fidelium non recipit a deo so lum beneficia spiritualia per redemptionem: sed etiam quondam recepit beneficia temporalia: fa ciens misericordias populo suo vindicando de inimicis iniurias illatas fidelibus: vt patet de pharaone: et egyptijs: et ceteris persecutoribus populi dei. Jdeo septimo debet anima nostra be nedicere domino quia fecit misericordias suas fi delibus iniuriam patientibus: cum vindicauit eos de inimicis eorum. et hoc in vtroq̄ testamēto Nam non solum in veteri testamento deus affli xit inimicos ecclesie: sed in nouo: vt patet de nero ne: domitiano: ꝛ diocletiano. Nono debet anima nostra benedicere domino: quia quondā ipse mi sericors et miserator dominus: fecit notas vias suas moysi. et filijs israel voluntates suas: cū de dit eis legem in qua sunt precepta et mādata mo ralia: vt faceret eos bonos. et cerimonalia: vt fa ceret eos fideles: quia in cerimonialib⁹ erant figu rata omnia mysteria christi et ecclesie. ꝛ viuebant in fide et spe christi venturi: et saluabātur. Lex er go dei dicuntur vie domini inquantum in ea con tinentr mādata et precepta per que tendimus ꝛ q̄ vehūt nos ad deū. Dicūtur et volūtates dñi. Nā q: lex est cōstans ꝛ perpetua volūtas. ideo in lege exprimitur voluntas legislatoris: que figurabatr in cerimonialibus vt dictū est. Quasi dicat: sicut deus in primo te. fecit mias et iudiciū hebreis in egypto iniuriā patiētibus eos liberando: et egy ptios flagellādo: ita in nouo test. fecit miam chri stiani set iudiciū de inimicis tyrānis ecclesiā per sequentibus eos cōterēdo ꝛ subijciendo. Jtem si cut tūc fecit notas vias suas moysi in mōte sinay et filijs isrl̄ voluntates suas dādo legē veterē ꝛ ce rimoniaꝫ: ita per christuꝫ fecit nobis notas vias suas et voluntates dando legem euangelicā que exprimit et notificat voluntatem patris.

Nota.

Miserator et misericors dñs: longa nimis et multum misericors.

De pe. d iij. ca. q: diuinita tis natu ra.

Non in perpetuum irascetur: neq̄ in eternum comminabitur.

Non scđm pctā nr̄a fecit nobis: neq̄ scđꝫ iniq̄tates nr̄as retribuit nobis.

xxiij. di. c. diacōi

¶ Quia superius enumerauit beneficia dei: nunc aūt demonstrat vnde emanauerūt ista beneficia collata generi humano. et dicit q̄ ex sola mia q: inq̄tū miserator ꝛ misericors fecit nobis illa bene ficia. Et prio narrat magnitudinē mīsicordie dei Scđo dicit modū i quo mō miseretr. dicit ergo q̄ nō aliud mouet deū ad supradicta beneficia no bis exhibēda: nisi sola misericordia. Nam ipe est misericors habitualitr ꝛ essētialiter ꝛ est miserator actualiter: q: iugiter facit nobis miaꝫ suā: ꝛ intātū est misericors: q: est longanimis in punitione: q: per magna tpa expectat et sufferat peccatorē vt cō uertatr ꝛ viuat qđ probat quo ad tēpus. Nā nō in perpetuū irascetr: q: lꝫ q̄nq̄ corripiat: tn̄ cito pla catr. Sꝫ q: talis correptio nō est nisi q̄dam commi natio. nc pctōr eternalr puniatr: sed corrigatr per

pniam. Ideo talis cōminatio non est eterna:sed
tpalis ergo nō in eternum cōminabit:q: cito desi
stit a minis correptiuis. Et ideo qn̄ tpaliter corri
git nō in perpetuum dānat sed cōminat tpaliter.
Ex quo patz magnitudo mie sue. Et q: nō solum
ostēdit magnitudinem mie sue. q: nō punit eter-
naliter sed etiā quo ad quātitatem q: puniuit cō-
digne fm grauitatē pcti sed citra cōdignū. Ideo
sequitur. Non scōm peccata nostra fecit nobis et
puniuit nos pena infinita. sicut peccauimus con
tra infinitum neq: fm iniquitates nostras retri-
buit nobis quia nō retribuit penam fm quantita
tez delicti. nec hic nec in purgatorio.

lxxvj. di c. i singulis in gl.

Qm̄ scd̄z altitudinē celi a terra corroborauit miam suā sup timētes se.

¶ Probat q̄ magna est mia dei sup nos. Et dicit
q̄ quāta est longitudo celi a terra. Nā ipse descē
dit de celo in terrā et assumpsit carnez: ergo mia
dei attingit a celo vsq: ad terrā tm̄ corroborauit
et plongauit miam suā sup timētes se. Itē nō so
lum distantia celi a terra est longa sed cōparatio
terre ad celū est infinitū distans. Nā terra est ad
modū puncti respectu celi. et est quasi insensibilis
sed deus q̄ est maior toto celo sine cōparatiōe as-
sumpsit carnez et corp' de terra que est minor ce-
lo sine cōparatione. ergo corroborauit miam suā
sup nos scōm altitudinem celi a terra: ideo plus
fecit sine cōparatione qn̄ verbum caro factuz est:
quia finiti ad infinitū nulla est pportio.

s. q̄d. iiij. c. homi.

Quantū distat ort' ab occidēte longe fecit a nobis iniquitates nostras.

¶ Nota q̄ altitudo celi a terra distat per mediaz
diametrū mundi in summitate celi supra cenith
capitis nostri vsq: ad centrū. Sed distātia ab oriē
te in occidentez dicit totā diametrū a polo ad po
lum secantem centrū mūdi. Idō dicit duplicē pro-
portionez et in tali pportione se hz remissio pec
cati nostri ad mysteriū incarnationis. Nā per in-
carnationē nobilitauit et exaltauit naturā hūanā
in summam dignitatez. Sed per mysteriū passio
nis remisit pctm̄ et iustificauit genus hūanū. Sz
iustificatio impij est maximū inter opera dei: er-
go in duplū ostendit nobis miam suam liberan-
do nos a peccato per passionem x̄pi exaltando na
turam per incarnationez. ¶ Sed querit: quare est
maius opus remissio peccati q̄ incarnatio et crea
tio. Respondet q̄ in opere creationis vel incarna
tionis deus nil posuit de suo nec aliquis motus
factus est in deo: sed in remissione peccati dedit
suum sanguinem q: non fit remissio peccati quin
exponatur de sanguine xp̄i: q: ipse soluit de pro-
prio p peccato impij etiam vltra resistentiā quaz
reperit soluit aliquid de pprio. Et ideo dicit pro
pheta. quātum distat ortus ab occidente longe fe
cit a nobis nostras iniquitates. q. d. q̄d est dupla
distātia in quātitate. Aliter exponūt alij. Nā xp̄s
duo nobis remisit. s. culpā et penā. Et p minorem
distantiā intelligūt remissionē pene et p maiorem
remissionē culpe eo q̄ culpa est infinita q: contra
obiectū ifinitū: sed totū est bene dictū: q: in vtroq:

opus remissiōis est mai' q̄ creationis et incarnationis opus.

ostenditur magnitudo misericordie dei.

Quomō miseretur pater filiorū: misertus est dn̄s timētibus se: qm̄ ipse cognouit figmentum nostrum.

Recordatus est quoniam puluis sumus: homo sicut fenum: dies eius tanq̄ flos agri sic efflorebit.

Qm̄ spiritus pertransibit in illo et non subsistet et: nō cognoscet āplius locum suum.

xj. q̄d. iij c. ad me sam. xiij. q. ij. in eccl'ia sico. et. xiij. q. vlt. c. q̄ pre posterū.

Quia superius dicit miam dei infinitam respe-
ctu temporis et respectu quantitatis culpe Hoc
idem probat hic exemplo siue ratiōe. Primo quo
ad quantitatem in se. Secūdo quo ad longitudi-
nem temporis. Primo ergo ponit quomō cogno-
scitur misericordiā dei esse infinitam ratione mo
di redimendi dicens. quō miseretur. D Ad cu-
ius intellectū est notandū q̄ aliter miseret extra-
neus homo aliter amicus. Aliter cōsanguineus: Nota.
aliter pater. Nā extraneus qn̄q: miseret ore: dum
quis est in miseria et qn̄q: ore et corde tāq̄ prim'
Sed amicus miseretur nō solum corde et ore: sed
etiam auxilio bonorum temporaliū. Consangui
neus iuuat quādoq: cū persona. Sed pater mise-
retur corde et ore: et opere et assumit negocium fi-
lij vt proprium: et semper etiā cum proprio sangui-
ne redimit filiū et liberat a malo. Ita ergo deus
nō soluz corde et opere: sed in psona assumpsit ne
gocium nostrum vt propriuz: et descendit de celo
factus homo in qua humanitate voluit pro no-
bis pati et dare suum sanguinem vt nos a mor-
te perpetua liberaret ergo misertus est nobis. nō
sicut amicus et frater: sed sicut pater. Nam frater
quandoq: deficit. Ideo ait dauid: quomodo mise
retur pater filiorum: ita misertus est dominus ti-
mentibus fidelibus. et per cōsequens misert' est
nobis quoniam pro q: aut p vt cognouit figmē-
tum nostrum per experientiam. idest voluit assu-
mere carnem nostram. vt cognosceret et experire
tur in se fragilitatem nostram et penas nostras.
Unde ly qm̄ stat non causaliter: sed consecutiue
et potest etiaz stare causaliter pro quia. i. quia co
gnouit et cognoscere voluit et experiri figmentuz
nostrum et fragilitatem nostrā per carnis assum-
ptionez. Ideo misertus est nobis sicut miseretur
pater filiorum. Et tunc cum fuit factus homo co
gnoscens figmentum nostrum per experientiam
recordatus est quoniā puluis sumus et fragiles et
cognouit q̄d homo sic efflorebit. i. florebit tanq̄
flos agri qui de mane psperatur: et in sero mar-
cescit: ita vires hominis cōsistunt in quadam ap-
parentia cum sit fragillimus, et pronus ad peccā
dum et sit infirmus et mortalis et semper in con-
tinuo fluxu quoniaz spiritus vitalis et naturalis
et aīalis eius ptransibit in illo q: continue generā
tur et corrumpuntur et fluunt huiusmodi spiritus
et nūq̄ hec natura subsistit cōtinue in eisdē: nec co
gnoscet amplius locū suuz eundez. Et etiam pōt

exponi et melius de spū rōnali: qm̄ aīa non semꝑ subsistet in illo sȝ recedet ꝑ mortē et āplius nō cognoscet locū suū: illud corpus mortale: et si recuperauerit illud ꝑ resurrectionē hoc nō fiet naturaliter sed virtute dei in nouissimo die. Hec eadē sn̄ia habetur psal. lxxxix. per totū de humana fragilitate ⁊ infirmitate et fluxibilitate ⁊ vite breuitate et varietate. vt ibi largius dictum est.

De pe. d. iij. q2 diuinitatis natura. xv q. j. c. firmissime. ⁊. xxiij. q. iiij. c. displicet.

Misericordia autem dn̄i ab eterno ⁊ vsqȝ in eternum: suꝑ timentes eum. Et iusticia illius in filios filiorū his qui seruant testamentum eius. Et memores sunt mādatorū ipsius ad faciēdum ea.

¶ Nō erit sic de mia sicut de fragilitate hoīs. Nā lȝ hō sit fragilis et mortalis et variabilis ⁊ tp̄alis: tn̄ mia dei est imortalis: et fortis et firma. Nā quacūqȝ hora ingemuerit pctōr semꝑ est deus paratus parcere et hoc nō solum nunc: sed ab initio Ita statuit et ostēdit in patrib⁹ antiquis: et erit iusticia illius scȝ retributio premij ꝓmissi in filios filiorum. i. oēs successores apostolorum et imitatores scȝ in his qui seruāt testamentū eius. ⁊ sunt memores mandatorū eius ad faciendū et ad seruandum ea. Ex quo ptȝ ꝙ mia dei nō solū est infinita in virtute intensiue et extensiue: sed etiā est infinita in duratione ⁊ successione. Et bene dicit ad faciendū ea. Nam multi sunt memores mādatorum dei de lege dei loquēdo et disputādo. ⁊ volunt scire legem dei et mandata: sed nō ad faciendum ea: sed nihil scire videtur. Ex quo ptȝ ꝙ mia dei ⁊ retributio et iusticia premij ꝓmissi non erit nisi in his q̄ obseruāt mādata: ⁊ legē euangelicā.

caro xp̄i fuit sibi tanq̄ cilicium.

D ¶ Ad maiorē intelligentiā huius est notādū sicut dictū est psalmo. xxxiiij. ꝙ caro xp̄i quam infirmam pro nobis assumpsit: fuit sibi tāq̄ cilicīū penitentiale. Nam q2 cilicium est cōtextum ex pilis et setis aīalium: ideo est pūgitiuū. et per cōsequens affligit carnem. ex qua afflictione penitēs recordatur suorū peccatorum. Et sic cōtinue memor peccatorū penitet et dolet peccata cōmisisse: ⁊ sic meretur veniam. Et rursus sic recordatus suorum peccatorum confunditur detrahere proximo immo cognoscit proximū peccare ex fragilitate ⁊ sic cōpatitur sibi et miseretur ei: et citius remittit sibi iniuriam. Et sic patet qualiter cilicium pungitiuum reducit in memoriam peccata preterita et in dolorem et penitentiā peccatorū et ad compatiēdum ꝓximo et miserendū ei. Hec fuit ergo causa quare filius dei voluit induere carnem nostrā infirmam tanq̄ cilicium penitētiale. vt in ea ageret pro nobis penitentiam. Nam assumpsit illā carnem cum spinis penalitatum scȝ cum fame et dolore et nuditate et mortalitate ⁊c. ꝓter concupiscētiam et peccatum. vt essent instrumenta ad merēdum pro nobis et patiendum que quidem penalitates erant quedā spine que continue pūgebāt aīam xp̄i memorādo sibi peccatū ipsius adam et oīm nostrum ex qua cōpunctione et memoria cōtinue dolebat et affligebat̄ ⁊ patiebatur ⁊ per cōsequens merebatur. Et ideo ab instanti incarnationis vsqȝ ad emissionem spūs etiam vsqȝ ad resurrectionem fuit semper dictus vnus actus continuus nostre redemptionis nō interpollatus vt dictum est psalmo. xxix. Item rursus ista continua compunctio et afflictio inflicta xp̄o ab isto cilicio carnis spinoso inducebat christū experimētaliter ad compatiendum nostre fragilitati. et per cōsequens ad miserendum nobis et remittendū peccata nostra. Et sic patȝ quia experimentaliter cognouit figmentum et fragilitatem nostram ideo christus fuit motus ad miam erga nos. Duplici ergo ex causa xp̄us misertus est nobis. vno modo tanq̄ pater q2 creauerat nos. alio modo tanq̄ frater: eo ꝙ cepit carnem nostram et expertus fragilitatem nostram cognouit figmentum nostrum. Et hoc est qđ intendit dicere dauid in hac parte cū ait: quomodo miseretur pater filiorū.

Dn̄s in celo parauit sedem suam: et regnū ipsius omnib⁹ dominabitur. Benedicite dn̄o oēs angeli eius: potentes virtute facientes verbū illius ad audiendā vocē sermonum eius.

Esa. xxxiij. j. Thi. j. ⁊. xxxiij dis. si qđ

¶ In hac secūda parte demonstrat ꝓpheta ꝙ nō solū homines obligantur ad benedicendū xp̄m: ꝓpter beneficia recepta sed etiā angeli. Ideo inuitat naturam angelicam ad benedicendū et laudandum xp̄m. et licet nō exprimat nisi vnam causam scȝ q2 in celo parauit sedem suam tanq̄ dn̄s tamē subintelliguntur due cause precedentes. E

Angeli deū laudare obligantur.

¶ Ad cuius intellectum est aduertendū ꝙ quadruplici cā nō solū hoīes: sed etiā angeli obligantur xp̄m laudare et bn̄dicere. Primo tanq̄ eorū redēptorem. q2 eos redemit. Secūdo tāq̄ eorū caput q2 simul xp̄s est caput hoīm et angelorum. Tertio tāq̄ reparatorē angelice ruine q2 per hoīes quos redemit angelorum ruinā repleuit et reparauit. Quarto tanq̄ dominum et iudicē hominū et angelorum: q2 domin⁹ christus parauit sedē suā in celo. Quomodo aūt xp̄s sit ⁊ est redēptor et caput et reparator: vt dn̄s angelorū cui sedes imperialis fuit ab origine mūdi preparata partim dictū est psal. lxxxj. sed clarius dicetur in fine hui⁹ psal. Ex quibus ptȝ ꝙ lȝ supradicta quadruplici cā et ratione angeli obligent̄ bn̄dicere et laudare xp̄m etiā inquantū homo tn̄ dauid nō tangit nisi quartam cām hic in psal. inquantū xp̄s est dn̄s ⁊ parauit sedē suā imꝑialē suꝑ oēs angelos que quidē sedes lȝ fuerit preparata pro xp̄o ab origine mundi: vt videbit̄: tn̄ nō possidebit eā manifeste vsqȝ ad diē ascensionis. Ideo ait dauid. q2 dn̄s in celo preparauit sedē suā et regnū ipsius oībus angelis et hoīb⁹ dn̄abitur. Ideo bn̄dicite dn̄o oēs angeli eius potentes virtute. q2 accipitis potētiā et virtutē ab eo vt faciatis verbum eius et ad faciendū verbū eius et ad audiendā vocē sermonum eius. idest ad exequendum eius imperium et preceptum quasi diceret. benedicite xp̄o q2 est domin⁹ et vos ministri eius: et executores volūtatis eius.

Benedicite dño oēs virtutes eius mi nistri eius q̄ facitis voluntatē eius.

De pe.d. ij.§.pri cipium enim.

D ¶ Ad euidentiam huius versus et preteriti est notandū fm Aristotelē.xvi.de animalibus ꝙ opus nature est opus intelligentie. vnde videtur dicere August. super Gen̄ ꝙ omnes rationes seminales quas actiue impressit deus in angelis et celis im pressit passiue in elementis. Et est iste ordo. Nam deus primo ab eterno habet in mente et essentia suas rationes ⁊ formas oīum rerū creatarum que vocant̄ ratiōes ⁊ species eterne quas Plato yde as appellauit: vt ait Aug. lib.lxxxiij.q. ad quarum similitudinem ex tēpore creaturas produxit in spe cies suas seruādo istū ordinē. Naꝫ in mētibus an gelorum qui sunt nobiliores creature impressit si militudinem oīum inferiorꝫ quas quidē doctores appellant species cōcreatas que non solū faciūt ad cognoscendum sed etiā ad agendū et sunt qua si artes in mentibus intelligētiaꝫ et iste eedē pos sunt esse rationes seminales et potentie actiue ad operādū in hec inferiora et sic mouēt celū ꝓpter deū amatū et desideratū ad ḡnatiōnē istorū infe riorꝫ. Et hoc innuit Augu. ꝙ opꝫ poni in elemētis et elementatis quasdā rationes seminales passi uas correspondētes rationibus seminalibus acti uis impressis in angelis et corporibus celestibus que fm Aristo. sunt quedā potentie passiue in ma teriā de quibus agentia naturalia virtute intelli gentiaꝫ inducunt formas de potentia in actuꝫ: et dicit Augu. ꝙ iste intelligentie separate.i. angeli et demones habent tā grande dominiuꝫ super ele menta ꝓpter rationes seminales ꝙ possunt ope rari absꝫ agente particulari in elemēta addēdo et applicando actiua passiuis. Ita ꝙ que faciunt longo tempore mediant- bus agentibus particu laribus faciant per se in breui. Et ita dicit ꝙ ma gi pharaonis virtute demonuꝫ fecerūt ranas ⁊ ce tera tempore moysi. Et isto modo deus fecit mira cula ⁊ facit sibi tp̄e oportuno per angelos. Et isto mō oēs āgeli dicuntur virtutes dei qꝛ in eis deus a principio impressit hmōi virtutes que vocantur q̄ si naturales et continue deus precipit et dat vir tutem angelis ad faciendū miracula noua scdm suam voluntatem. Sed inter angelos quidam est ordo q̄ specialiter dicit̄ ordo virtutū. eo ꝙ mouet celū et elemēta ⁊ ꝓhibet demones ne ledāt mūdū ex potentia naturali quam habēt super elementa ne inducāt tempestates. ⁊c. Sed generali nomine oēs possunt dici virtutes ꝓpter rationes p̄dictas qꝛ deus tradit potestatem et virtutem quādo vult vt faciant miracula sicut sibi placet et sic oēs sunt executores diuine voluntatis ⁊ dicuntur potentes virtute et facientes verbum eius: et parati ad audi endam vocē sermonum eius obediēdo. Sed qꝛ isti met angeli qui fuerunt potentes virtute ad audi endā vocē dei et exequenduꝫ preceptū in veteri te stamēto puta ad diuidēdum mare rubrū et inferē das plagas egyptijs. Postea fuerūt mīstri xp̄i ad mitigandum vndas maris: et faciendū cetera mi racula et sunt quotidie ministri xp̄i in ministeriuꝫ missi. Ex quo patet ꝙ sunt sub ditione xp̄i. Jdeo dicit dō: benedicite dn̄o omnes virtutes eius: qꝛ estis ministri eius: ⁊ qui facitis volūtates eius: im plentes ⁊ exequētes eius precepta et imperium. Sꝫ ē alia potētial obediētialis in materia q̄ respi cit solū deum de qua nō est ad p̄sens speculatio.

Quidsit ydea.

angelorum potentia.

Benedicite dño omnia opera eius: in omni loco dominationis eius bene dic anima mea domino.

D: pe. d.s.ij.§. qō autē.

¶ Quia in prima parte inuitauit seipsuꝫ in perso na totius generis humani ad laudandum christū propter beneficium redemptionis ⁊c. Et inuitat in secunda parte angelos: eo ꝙ christus est adept⁹ dominium ⁊ sedem in celo. Ex quo patet ꝙ xp̄s ha bet vniuersale dominium in celo et in terra: sꝫ oīa elementa et elementata: sunt propter hoīem: ergo sequitur ꝙ omnia opera creata sunt xp̄o subiecta ⁊ obligata ⁊ super omnia habet dominiū quia in quantū deus est in omnib⁹ per substātiaꝫ: virtuteꝫ ⁊ operationē ⁊ inquantū deus homo: oīa sunt sub iecta sub pedibus suis ergo omnia obligant̄ lau dare xp̄ꝫ vbiꝙ. Cōcludit ergo benedicite domino omnia opera eius tam creata ꝙ̄ recreata in omni loco dominatiōis eius: qꝛ nullus locus excludit̄ a sua ditione et dominio et conuersus ad seipsum dicit. Benedic anima mea domino: quia nō soluꝫ me redemit: sed omnia creauit ⁊ angelos redemit ante casum et hominē post casuꝫ eo mō quo dictū est. Nam omnia elementa: et plantas: ⁊ mineralia creauit propter hominē: et etiam celos: et motus corꝫ ꝓpter nos disposuit: ergo tenemur spāl̄r deū laudare ⁊c. D ¶ Ex toto isto psal. possum⁹ recol ligere quattuor conclusiones quarū. ¶ Prima est ꝙ nos obligamur benedicere et laudare iesuꝫ xp̄ꝫ dominum nostrum non solum ore sed etiam corde et opere: sed ex toto corde et mente et anima et ex omnibus viribus propterea ꝙ non solum quo ad totam animam sed quo ad totum corpus nos re demit et sanauit. Nam primo propiciatus est ini quitatibus nostris omnia peccata remittēdo. Se cundo sanauit omnes infirmitates nostras nō so lum spirituales: sed etiam corporales. Tertio qꝛ redemit nos a morte corporaliter spūali. Quarto quia reddidit nobis corpus gloriosuꝫ et impassi bile. Quinto quia repleuit nos bonis celestibus. Et sic recuperauit nobis omnia que perdidimus in adam. ¶ Secunda conclusio ꝙ deus non puni uit secundum iusticiam siue per iusticiam: sed sal uauit nos per misericordiam: quia non secundum peccata nostra fecit nobis. ¶ Tertia conclusio ꝙ de⁹ est magis ꝓn⁹ ad miaꝫ ꝙ̄ ad iusticiā erga nos qꝛ nō puniuit nos vt suos rebelles sꝫ miser⁹ ē no bis tāꝙ̄ filijs. ¶ Quarta cōclusio ꝙ nō solū hoīes sꝫ etiā angeli obligant̄ laudare ⁊ bn̄dicere xp̄ꝫ tā q̄ dn̄m ⁊ redemptorē ⁊ caput ⁊ reparatorem ⁊c. A ¶ Sed contra oīa predicta arguitur. Et primo arguunt iudei contra primam conclusionem dicē tes ꝙ iste de quo loquitur iste psalm⁹ nō est iesus xp̄s quē nos recepimus in messiā et redemptorē. Naꝫ ipse non sanauit oēs infirmitates nostras ꝑ mortem et resurrectionem quia adhuc manemus

Obiectio.

subiecti morti et omnibus morbis et laboribus et infirmitatibus corporalibus ergo non perfecte nos redemit nec abstulit omnem lacrimā ab oculis nostris prout dicitur in Esaia. Secundo arguitur contra secundam conclusionem. Nā si deus non puniuit nos secundum peccata nostra sequeretur q̄ non esset iustus iudex tribuens vnicuiq̄ secundum opera sua. Tertio arguitur contra tertiā conclusionem. Nam si deus esset magis pronus ad misericordiam: q̄ ad iusticiam sequeretur q̄ in eo esset maior misericordia q̄ iusticia: quod videtur falsum: q: ista duo sunt vnum substantialiter et essentialiter in deo ergo vna non est maior altera. Quarto arguitur ꝯ q̄rtā conclusionem et videt̄ q̄ xp̄s non sit dominus angelorum: quia minor non potest esse dominus maioris: sed xp̄s est minor angelis cum sit homo igitur. Itē nec xp̄s potest esse caput angeloꝝ q: corpus nō pōt influere grāā et glīā reb⁹ spūalib⁹. Itē xp̄s non pōt esse redēptor angeloꝝ: q: angeli remanētes nūq̄ peccauerūt: et p̄ ꝯn̄s nō indiguerūt redēptore nec reparatore. In oppositū est ꝓpheta dd̄ in hoc psal. Rn̄deo hic sunt q̄ttuor vidēda. Pri̇o an xp̄s dicat̄ perfect⁹ redēptor: dato q̄ maneam⁹ mortales et passibiles. Scd̄o est vidēdū q̄re de⁹ est magis ꝓnus ad miserēdū q̄ ad puniendū. Tertio est vidēdū an ꝓpter h' de⁹ sit minus iustus iudex: et ledat suā iusticiā: et sit maior sua mīa q̄ iusticia. Quarto videbit̄ qūo xp̄s est dn̄s et redemptor et caput et reparator angelorū. ¶ Quantū ergo ad primū est dicendum ſm ap̄lm ad Ro. vi. q̄ per baptismum oēs sumus mortui et cōsepulti cū xp̄o et sic oēs cōsurreximus cum xp̄o: postq̄ oēs sumus baptisati in eo quia sicut resurrexit ita omnes resurgem⁹. prima ad Corinthios. xv. Ex quibus vult innuere apostolus q̄ xp̄s in sua resurrectione accepit potestatem resuscitandi oēs suos fideles et membra sua p̄ baptismū sibi incorporata. Et per ꝯn̄s intēdit dicere q̄ oēs baptisati de presenti liberantur a pctō in anima et adipiscuntur meritū et facultatē vt mereant̄ resurgere in corpus gloriosum in generali resurrectione. Et sic adipiscuntur resurrectionem gloriosam in habitu: licet non in actu. Et hoc confirmat beatus Aug. in quodam sermone de martyribus qui etiam attribuitur beato Ambrosio. vbi dicit. q̄ licet omnes martyres et iusti nondū surrexerūt in actu tamen iam surrexerunt in merito quia iam sunt certi de sua resurrectiōe quia sicut fuerunt socij passionis xp̄i ita erunt socij resurrectionis. Ex quibus sequitur q̄ iam perfecte redemit nos non solum quo ad animam sed etiam quo ad corpus et omnes infirmitates et miserias. Sed causam quare xp̄s noluit vt illico per baptismum sicut absoluimur a peccato absoluamur a penis corporalibus: assignat Augu. lib. de baptismo paruuloꝝ et. xij. de ciuita. dei. c. iiij. vbi ait q̄ xp̄s voluit vt ablato peccati nexu mortis et ceterarum infirmitatū experimentū nobis relinqueretur. Et hoc propter multiplex bonum nostrum. Primo quia si tales corporee infirmitates nobis non fuissent relicte tunc nulla posset esse pugna: et si nulla esset pugna tūc nulla esset victoria martyrū nec virginum nec continentiū: nec iustorū: et per ꝯn̄s nulla esset eorū corona. Item nulla esset spes resurrectiōis: et per ꝯn̄s nullū meritū. Itē si ilico per baptismū tollerentur hmōi passiones: et conferretur imortalitas baptisatis: tunc multoplures recurrerent ad baptismū: vt absoluerētur ab hmōi passionibus: q̄ vt consequerētur futuram beatitudinē: et sic nullum operarētur bonū ꝓpter deū. Et ideo iste infirmitates et passiones nobis relicte sunt bonis bone ad meritum: et malis male ad suppliciū. Item hoc factum est propter vniuersale bonum ecclesie triūphantis et reparationis angelice ruine. Naz si talis pugna tolleretur in corpore nostro per baptismū: tunc homines non possent coequari angelis qui fuerunt in meritis: nec per cōsequēs possent adipisci per meritum et laborem sedes quas illi amiserunt per superbiam. Et sic angelica ruina mansisset irreparata. Quattuor ergo operatur baptismus in nobis. Nam primo abluit animam a peccato. Secundo confert meritū vite eterne de presenti. Tertio tollit depositū cōcupiscentie: non vt non insit: sed vt non imputetur. Quarto confert aptitudinem et meritum resurgendi ad vitam gloriosam corporis in nouissimo die. Ex supradictis p̄z respōsio ad miseros iudeos qui solum carnaliter sapiunt. ¶ Quantū ad secundū est dicendū q̄ manente iustitia equali cū misericordia et absq̄ lesione iustitie deus est magis ꝓnus ad miserendū penitētibus q̄ ad eternaliter punien̄dum. Et hoc multiplici ratione. Et primo ratiōe anime rationalis quā ad suam imaginem creauit: et ideo intantum diligit hoīem: q̄ non permittit nec placet sibi vt anima maneat peccato detur pata nec subiecta. Secundo ratione abominationis peccati: q: deus intātum odit et aboīatur peccatum: q̄ semp̄ est paratus destruere et delere ip̄m per gratiā et penitentiā. Tertio ratione hūane fragilitatis cui semper deus cōpatit̄. Quarto rōne sue magnanimitatis: q: magnanimus non existimat: immo vilipēdit iniuriā sibi factaz. Ideo cito ignoscit cū videt humilitatē et plenitudinē in penitente: vt p̄z. iiij. Ethi. Quinto rōne summe liberalitatis: q: liberalis et magnificus semp̄ est pronus soluere pro paupere indigenti: et sic xp̄s semp̄ est paratus pro nobis soluere debituz. Septimo rōne paternitatis inquantū deus est p̄r nr̄: idō semper est ꝓnus ad parcendū filijs suis. Octauo rōne fraternitatis: q: filius dei factus est frater nr̄ carnē assumendo. Nono rōne experimētalis pietatis. Nā deus voluit experiri fragilitatē nr̄e carnis: vt disceret ceteris misereri: ideo recordat⁹ est qm̄ puluis sumus: q: cognouit figmentū et fragilitatē nostrā per experientiā. Decimo deus est magis pronus ad parcendū q̄ ad puniendū rōne ꝓmissionis: q: per totā legē et ꝓphetas deus ꝓmisit veniā et remissionē penitētib⁹. Et sic de⁹ in parcendo iustificat et ratificat iustitiaz. Item si deus non parceret pctōri penitēti: sequeret̄ q̄ magis diligeret pctm̄ q̄ hoīez: cū delēdo pctm̄ possit hominē liberare: ideo in hoc ostendit deus q̄ magis diligit hoīem q̄ pctm̄: q: vt hoīem liberet extinguit et destruit peccatum in eo vt saluet naturam.

Xp̄s perfect⁹ redēptor.

Quattuor opat̄ baptism⁹ in nobis.

Quare xp̄s magis est ꝓnus ad miam.

et hoc pertinet ad iusticiā vt destruat maluz ꝛ sal uet bonū. Et ideo ponit̄ pro cōclusione: ꝙ deus in parcendo ꝛ miserēdo pctōribus penitētibus exer cet opa oīm virtutū: ꝛ per ꝯñs opa iusticie cū iu- sticia sit oīs virtus. v Ethi. qđ per singula proba- tur. Nā primo exercet opa boni viri. Nā in parcē- do ꝛ miserendo diligit ꝛ conseruat bonū nature: et odit ꝛ destruit malū culpe: et pctm̄ qđ corrum pebat naturā. Itē exercet opa magnanimi: non estimando iniuriā: ꝛ cōpatiendo hūane fragilita ti. Itē exercet opa liberalis: qꝛ de ꝓprio sanguine soluit pro debito peccatoris. Itē exercet opa bo- ni patris et pastoris: qꝛ nō ꝑmittit filiū: nec ouem suā perire. Itē exercet opa iusti viri: qꝛ non violat immo cōplet promissum qđ ꝑmisit. Ezec. xviij. ꝑ alios ꝓphetas. s. qua hora ꝯuersus fuerit pctōr a via sua mala oīm iniquitatū quas fecerit non re- cordabor. Itē exercet opa iusti iudicis: qꝛ nec relin quit crimē: nec malū impunitū. Nā pctm̄ lꝫ insuf- ficienter puniat̄ in pctōre: tn̄ sufficienter punitur in xp̄o: vt patebit in sequenti articulo. Et sic ptꝫ rn̄sio ad argumentū. Nā lꝫ deus sit magis ꝓnus ad parcendū ꝛ miserendū pctōribus tn̄ semp ma net iustus: qꝛ qđ nō punit in pctōre puniuit in xp̄o vt infra patebit. Et sic lꝫ mīa videat̄ maior quam iusticia effectiua respectu nostri: tn̄ essentialiter ī deo vna nō est maior altera cū sint idē. ¶ Quantū ad tertiū est aduertēdū sicut dictum fuit psal. vi. ꝙ duplici iudicio pōt deus iudicare pctōreꝫ: vno modo iudicio obstinationis et finalis impeniten tie. Alio mō iudicio penitētiali. Primo mō iudi- cat deus pctōrem iudicio ire ꝛ furoris scđm suam obstinationē destinādo pctōrem ad penā eternā. Scđo modo iudicat iudicio mīe remittēdo culpā et mutando penā eternā in penā tpalem: ꝛ in hoc deus ostendit suā iusticiā: qꝛ iudicat ꝭm mensurā et qualitatē peccati. Nā qꝛ obstinatus peccat in termino: et per ꝯñs eternaliter proponit peccare ideo iuste iudicatur ad penā eternā sue obstina- tioni correspondentē: qꝛ nō est sibi remissa culpa in hoc seculo ideo nunꝗ remittit̄ nec dimittit̄ si- bi pena in alio. Sed quia penitēs per pniam pec catum dimisit in via anteꝗ perueniret ad terminū qꝛ reductus est a mala via in viā salutis a qua re- cesserat: ideo peccatū suū factum est finitum ꝛ tē- porale respectu sui: ideo qꝛ remittit̄ culpa in hoc seculo: pariter remittitur pena in alio. Et sic ptꝫ qualiter deus tribuit vnicuiqꝫ scđm opera sua tā- ꝗ iustus iudex. Nā penitenti tribuit misericordi- ter veniam ꝭm suā penitentiam in hac via et in hͦ seculo: et per consequens remittit penam in alio et obstinato tribuit penam ꝭm suam obstinatio- nem. Nam sicut peccator per contritionem et pe nitentiam dimisit peccatum et deleuit culpam in hac via ante terminū mortis: ita deus dimisit sibi penam eternam. Et sicut obstinatus nō in via vo luit dimittere peccatū: ita deus nunꝗ sibi dimit- tet penam in altero seculo. Nam sicut sola pena temporalis correspondet penitentie in hac via: vel in purgatorio ꝭm iudiciū misericordie: ita pena eterna correspondet obstinationi ꝛ impenitentie in inferno ꝭm iudiciū ire dei. Et sic deus semper

Deus ꝓpter | misericordiā non dicitur minꝰ iustus iudex.

manet iustus iudex. Sed adhuc manet ꝛ restat du bium: qꝛ omē pctm̄ est infinitū rōne obiecti: iquā tum peccator peccauit cōtra deū infinitum: ergo cuiqꝫ pctō iuste debet̄ pena īfinita: ꝛ per ꝯsequēs nullo precio pōt satisfieri offense facte cōtra deū nec iuste pōt peccatori pena remitti: cū oīs pnia et oīa bona opa pctōris sint finita. Ad hoc rndē- tur sicut dictū est psal. lxxxiij. ꝙ qꝛ nullū preciū finitū pōt satisfacere pro pctō cōmisso cōtra deū ideo fuit necessaria passio xp̄i ad iuste satisfacien dum pro omni pctō: que quidē passioꝰ fuit preciū infiniti rōne puritatis ꝛ innocētie xp̄i ꝛ precipue rōne gratie vnionis: vt dictum fuit psal. xvij. et. lxxxiij. idō xp̄s potuit pro oībus satisfacere: ꝛ in eo sufficienter oīa nostra pctā fuerunt punita virtua liter et habitualr̄: qꝛ deus pater posuit in eo ini- quitates omnium nostrorum: ꝛ ꝓpter pctm̄ ꝓpli sui percussit eū: cuius liuore sanati sumus. Esa. liij. ꝛ deus pater fecit ipsum peccatum. s. sacrifi- cium pro pctō. ij. ad Cor. v. Et sic oīa peccata no stra fuerunt virtualiter in xp̄o punita ꝛ in eiꝰ pas- sione quā passionē nos participamus per baptis mum ꝛ pniam et cetera sacra. Et ideo nulla peni tentia posset satisfacere pro pctō alicuius nisi par ticiparet passionem xp̄i: qꝛ illa fuit penitentia ge- neralis pro omnibus peccatoribus penitentibꝰ et baptisatis: a qua sumunt virtutem oīa sacra- menta quā quidem penitentiam participamus ꝑ ecclesiastica sacra. Et ideo nostra penitentia par ticularis non satisfecit in virtute propria: sed in virtute passionis xp̄i quam participat: inquantū filius offert patri suam passionem pro illo bapti sato siue penitente. Et sic est dicendum ꝙ pecca- tum peccatoris punitur in peccatore per illā mo- dicam contritionem et penitentiam: et per penaꝫ temporalem in purgatorio: sed plene punitur in xp̄o: cuius passionē penitens participat per par- ticularem penitentiam: et sic particularis pnia ro- borata ꝛ adiuta virtute passionis xp̄i reddit̄ suffi ciens ad soluendum ꝛ satisfaciendū pro debito infinito. Et sic nullum peccatum manet impuni- tum nec debitum insolutum: quia omne peccatuꝫ partiꝫ punitur in peccatore: ꝛ plene punit̄ in xp̄o cuius passionem pater acceptat in precium suffi- ciēs pro debito peccatoris. Et sic deus semp ma- net iustus ꝛ simul misericors in suo iudicio manē te iusticia inuiolata ꝛ integra simul cuꝫ misericor dia. Et hoc est qđ intendit dicere dauid cum ait. Non secundum peccata nostra fecit nobis: neqꝫ secunduꝫ iniquitates nostras retribuit nobis ꝛc. Sed vt ostendat ꝙ deus tanꝗ pater ꝛ frater exp̄- tus nostrā fragilem carnem est magis pronus ad parcendum ꝗ ad puniendum: subdit. sicut misere tur pater filiorꝫ misertus est deus timentibus se qm̄ ipse cognouit figmentū nr̄m ꝛc. Et sic ptꝫ re- sponsio ad argumēta secūdi ꝛ tertij dubij. ¶ Quā tum autem ad quartum scilicet qualiter christus est dn̄s ꝛ caput redemptor ꝛ reparator angelorū. Est notandum sicut dictuꝫ est psalmo. lxxxi. quod omnes angeli ante lapsum dum fuerūt viatores preuiderunt mysterium future christi incarnatio- nis. Et preuiderunt preparatam sedē imperialeꝫ

obiectio

Rn̄sio.

Passio xp̄i satisfecit.

Xp̄s est dn̄s ꝛ reparator angelorum.

pro xpo futuro domino oim bonum et angelorum quorum angelorum quidam statuerunt scz Michael cum suis diuine voluntati obedire: et xpm deum et hoiem futurum in dominum caput assumere: sic manserunt in gratia confirmati: et ex viatoribus comprehensores et facti beati. Lucifer autem cum suis sequacibus inobediens diuine voluntati et xpo inuidens zelo inuide commotus: quia hoc preuidit stico inuidit et sedem xpi puerse et temere appetiuit: et ipsam conscendere et vsurpare presumpsit: et ideo illico in illa malicia obstinatus miser effectus est et de celo in perpetuam penam corruit et cecidit in infernum.

Xps caput angelorum. ¶ His ergo habitis ponitur prima conclusio quod xps ante casum luciferi fuit caput oim bonorum angelorum dum fuerunt viatores: probatur. Nam pro tunc habuerunt veram fidem: et per consequens spem de xpo futuro a qua non deuiarunt: immo sibi adheserunt: quia diuine voluntati obedire statuerunt: ergo sequitur quod per talem fidem et obedientiam xpm in dominum et caput assumpserunt et susceperunt et per consequens iam tunc facti sunt membra christi eis crediti: et iam tunc participarunt xpi gratiam per quam sibi adheserunt: in qua gratia per talem inhesionem confirmati manserunt et effecti sunt comprehensores et beati. Ex quibus patet quod xps ante lapsum luciferi fuit dominus et caput bonorum angelorum viatorum et per dominus mansit dominus et caput eorum postquam facti sunt comprehensores et beati quod probatur. Nam manserunt in eadem gratia xpi confirmati: de cuius mysterio incarnationis et humane redemptionis habuerunt clariorem noticiam post confirmationem.

Xps redemptor angelorum. ¶ Secunda conclusio quod xps fuit verus redemptor bonorum angelorum probatur. Nam redimi a xpo nil aliud est nisi liberari ab eterna damnatione per gratiam christi: sed boni angeli fuerunt liberati et preseruati a casu aliorum per gratiam et fidem xpi futuri: per quam gratiam acceperunt ipsum in caput et dominum vt dictum est: igitur per christum vere fuerunt redempti. Nam mali qui hanc fidem et gratiam seruare noluerunt: ideo ceciderunt a ceteris diuisi. Ex quo sequitur quod gratia christi separauit bonos a malis. Et sic illi peccauerunt in termino: et isti adheserunt in via prout dictum est psal. lxxxi. ergo christus est verus redemptor angelorum. ¶ Tertia conclusio quod christus non solum est caput et redemptor bonorum angelorum: sed etiam reparator angelice ruine probatur. Nam christus redemit homines et ex eis quosdam sublimauit per gratiam supra humanam facultatem: vt mererentur adequari angelis qui ceciderunt et eorum mansiones et sedes beatas illis debitas possiderunt: et numerum illorum compleuerunt: vt frequenter dictum est: ergo christus fuit verus reparator et restaurator angelice ruine: et sic patet qualiter christus fuit verus dominus et caput et redemptor angelorum.

Caput ecclesie christus. ¶ Quarta conclusio quod christus simul est caput hominum et angelorum et vtriusque ecclesie scilicet triumphantis et militantis probatur. Nam sicut de ratione capitis materialis est influere sensum et motum in omnia sua membra. Ita de ratione capitis spiritualis est influere gratiam et gloriam: sed christus influit in omnia membra huius ecclesie gratiam et merita sue passionis per inspirationem et ecclesiastica sacra et in patria influit gloriam sup oes angelos et oes beatos: ergo est verum caput viatorum et oim comprehensorum et beatorum. Quod autem xps sit dominus et caput et beatificator simul hoim et angelorum patet ex multiplici autoritate. Unde primo dicit apostolus quod deus pater constituit eum caput oim ecclesiarum sup oem potestatem et principatum etc. ad Ephe. i. Item ad Phil. ii. deus exaltauit illum: vt in noie iesu omne genu flectatur celestium terrestrium et infernorum etc. Item iohannes iiii. vidit milia angelorum simul cum senioribus dicentium. dignus est agnus qui occisus est accipere virtutem et diuinitatem et sapientiam et fortitudinem et honorem etc. Item i. c. vii. vidi turbam magnam quam nemo dinumerare poterat: et oibus gentibus et tribubus et linguis et oes angeli stabant in circuitu troni et adorauerunt deum cadentes in facies suas dicentes: benedictio et claritas etc. Item angelus dicit Iohanni. xix. conseruus tuus sum iesu xpi Apoc. xix. ex quibus patet quod xps simul est caput et dominus hoim et angelorum et oim creaturarum et per dominus non non solum hoies sed etiam oes angeli obligantur laudare et benedicere: et colere christum honore latrie tanquam deum et dominum. Et hoc est quod intendit dicere dauid in hoc psal. cum dicit. dominus in celo parauit sedem suam et regnum ipsius omnibus dominabitur: ideo benedicite dominum omnes angeli eius. Et tunc respondetur ad rationes et argumenta. Nam cum dicitur quod christus est minor angelis: quia homo ergo non potest esse dominus angelorum: nec caput: nec influere gratiam et gloriam in eis. ¶ Ad hoc respondetur sicut dictum fuit psal. lxxiiii. quod licet anima xpi sit minor angelis quo ad essentiam et bona naturalia consequentia formam: tamen erat nobilior et melior oibus angelis: quo ad bona gratuita et pacifica et quo ad gratiam vnionis et sic erat dominus angelorum. Item licet christus ex sola humana natura non influat gloriam in angelos: tamen ratione gratie vnionis et capitis influxit gratiam in angelis dum erant viatores: et influit nunc gloriam dum sunt comprehensores: quia non solum est mediator dei et hominum: sed etiam dei et angelorum propter rationes iam dictas. Et sic patet qualiter christus redemit angelos conper gratiam a lapsu aliorum preseruando: et qualiter factus est dominus et caput non solum hoim: sed etiam angelorum. Ex quibus patet quod non solum ab hoibus: sed et ab angelis xpo debet cultus vere latrie quod maxime intendit probare dauid in hoc psal. xcv. dl. c. cccc.

Benedic aia mea domino: dne de[us] me[us] magnificatus es vehementer. Confessionem et decorem induisti: amictus lumine sicut vestimento. Ps vestimentum.

¶ Licet huic psalmo nullus titulus preponatur in hebreo: tamen beatus Hieronymus in epistola ad eustochium de virginitate seruanda asserit ip-

sum esse factū ab ipso dauid cū dicit. posuisti aīt dauid: tenebras ⁊ facta est nox in ipsa pertrāsibūt bestie silue ⁊c. Hoc idem affirmat ecclesia cū cātat in benedictione crismatis dicēs. dauid prophetico spū gratie sacramēta pnoscēs vultus nfos in oleo exhilarādos esse cantauit ⁊c. Ex quo pꝫ dauid pfecisse hunc psal. et ex materia eius pꝫ ipm esse alleluiaticū.i.ad laudandū deū factū: qꝛ manifeste laudaꝶ deus in hoc psal. de beneficio vniuersalis creationis ⁊ recreatiōis. A ¶ Ad cuius intelligentiā est notandū ꝙ quinqꝫ fabricatiōes leguntur facte in veteri testamento ex pcepto dei. Nam prima fuit fabrica totius mūdi in exordio quā deus fecit ex nihilo per seipm ad soluꝫ pceptum sine aliquo ministro: quia dixit ⁊ facta sunt omnia per verbū suū: nec eius aliquis cōsiliarius fuit: scd̄a fuit arche tēpore diluuij quā ipsi noe pcepit fabricare: tertia fuit fabricatio tabernaculi et arche federis quā deus moysi pcepit fabricare: quarta fuit fabricatio tēpli Salomonis cuꝰ descriptionē deus tradidit ipsi dauid: primo Paralipo.xxviij. qnta fuit reedificatio tēpli facta per zorobabel ⁊ zacharīā ⁊ aggeum ⁊ malachiā ex precepto dei que omnes quinqꝫ fabricatiōes sensibiles significabāt ⁊ figurabāt fabricationē ecclie p xpm faciendā ꝑm Aug. in libro de archa noe ⁊ cōtra aduersariū legis ⁊ pphetarū: nam oēs has fabricationes fecit deus fieri in figuraꝫ ecclesie ad quam tēdebat tota lex vetus tanꝙ in finē: vñ dicit Augustinus contra faustum ꝙ sicut faber argentarius siue domificator prius depingit domū ⁊ opꝰ modo grosso: vt habitator pnoscat domum fabricandam ad sensum: sed postea depingit vel fabricat domū modo subtili: et perfecto ad finalē vsuꝫ hoīs: ita pariter deus in veteri testamēto priꝰ depinxit et fabricauit totū istum mundū sensibilem nō solū ad vsum naturalē hoīm: sed etiā vt esset figura mūdi spiritualis: scꝫ ecclie christi: vt per ista sensibilia veniret homo ad spūalia. Item eodem modo per discursum tēporis fecit archā fabricari cum oibus illis partibus et conditiōibus: in qua saluatus est noe de aquis diluuij q̄ ꝑm oēs suas partes figurabat ecclesiā xpi in qua erāt saluandi fideles de diluuio peccatorū: ita pariter est dicendum de archa et tabernaculo ⁊ tēplo: nā p hoc ꝙ deus fabricari pcepit archā: vt ipse habitaret in ea: ⁊ archa reposita fuit ī tabernaculo ⁊ postea in tēplo per hoc figurabaꝶ ꝙ verbū dei debebat sibi fabricare archā hūanitatis in qua habitaret per vnionē psonalē: q̄ quidē archa erat reponenda in tabernaculo vginali: ⁊ in tēplo vniuersalis ecclie in qua habitat per fidē ⁊ vnionē mysticā. Ita pariter est dicēdū de reedificatiōe tēpli ⁊ ciuitatis hierusalē. Nā sicut deus pcepit reedificari illud templū ⁊ ciuitatē hierlm ppter petā regū ⁊ ppli p caldeos destructā: ita pariter deus pater pcepit xpo filio suo: vt reedificaret tēplum humanū ⁊ hierlm spūalē quā diabolus destruxerat ppter peccatuꝫ ade qñ descendit ab hierusalē in hierico: ⁊ incidit in latrones qui ipm expoliauerūt et sauciarunt: et totam humanā naturā corruperūt. hanc ergo ciuitatem dirutam et templum dissolutum resarciuit: et renouauit christus per suam incarnationeꝫ et passionem: et resurrectionem. Nam corpus qd̄ fuerat dissolutum reedificauit per triduuꝫ vt ipse ait Iohā.ij. Ex quibus patet ꝙ fabricatio mundi fuit figura fabricationis ecclesie: et per cōsequēs dauid nō solū intendit benedicere deū ⁊ cōmēdare diuinā sapiam circa creationē mūdi: sed principaliter circa fabricationē ⁊ creationē ecclie xpi. Secundo est aduertendū ꝙ quadruplex mūdus reperitur memoratus in sacra scriptura. Primus dicitur mundus exemplaris ⁊ eternus ⁊ increatus ⁊ idealis existēs ab eterno in mente ⁊ verbo diuino ad cuius exemplar deus ex parte pduxit hunc mūdum sensibilem. de quo mūdo ideali meminit plato in timeo et in libro idearū. et Boetiꝰ.iij. de cōsola. dicens. Tu cuncta superno ducis ab exemplo: mundū mente gerens pulchrū pulcherrimus ipse ⁊c. Item Iohā. primo. In principio erat verbum: omnia per ipsum facta sunt: qd̄ factuꝫ est in ipso vita erat: idest iste totus mundus qui factus est ex tēpore: erat vita ab eterno in ipo mūdo ideali ⁊ verbo eterno: vt exponit Augu. Secūdo dicitur mundus sensibilis ⁊ materialis ⁊ creatus factus ad exemplar primi de cuꝰ creatione ⁊ dispositione agitur. Gen̄.i. Tertius dicitur mūdus spūalis et recreatus figuratus per mundū materialē qui est ecclesia xpi: cuꝰ habitatores sunt oēs xpifideles in xpo regenerati vñ de mūdo materiali dicit. Io. mundus eum nō cognouit: sed de mūdo spūali dicit. quotquot aūt receperūt dedit eis ptātē filios dei fieri his qui nō ex sanguinibus: sed ex deo nati sunt ⁊c. de cuius mūdi spūalis recreatione dicit dñs Esa.lxvi. Ecce ego creo celos nouos ⁊ terraꝫ nouā: et nō erunt in memoria priora ⁊c. Quartus dicitur mundus glorie ⁊ perpetuus. de quo psal. lxxxiij. Beati qui habitant in domo tua dñe in secula seculorū laudabūt te. de cuius fabricatiōe et edificio dicit Iohā. apoca.xxi. Vidi celum nouuꝫ et terrā nouā. primū enim celum et prima terra abijt: et mare iam non est. Et vidi ciuitatē sanctā hierusalē nouā descēdentē de celo ⁊c. Cū ergo intentio pphete sit deducere nos ad cognitionē spiritualiū per sensibilia: ideo per dispositionē huiꝰ mundi sensibilis ⁊ creati pphetice nos manuducit in cognitionē dispositiōis mundi spiritualis p xpꝫ regenerati q̄ est ecclia: eo ꝙ ptēplādo dispositionē huiꝰ materialis mūdi in principio creati preuidit in spū totā dispositionē ecclesie p xpm regenerāde ⁊ reedificāde: de cuꝰ dispōne fecit hūc psal. ideo priꝰ exponeꝶ de dispōne huiꝰ mūdi materialis. Scd̄o de dispōne mundi q̄ est ecclia: vt facilius pueniamꝰ ad cognitionē spūaliū p corporalia q̄ facta sunt: vt inqꝛ aplꝯ ad Rom.i. In quo q̄dē psal. duo principalr agit dauid: nā pm̄o cōmēdat diuinā potētiā ⁊ sapiam ⁊ bonitatē circa creationem mundi. scd̄o agit gr̄as ibi. Sit gloria dñi. ¶ Quantū ad primū est notanduꝫ ꝙ iste mundus sensibilis ⁊ productus a deo ad instar illius mūdi exemplaris et eterni: ideo in se retinet quasi p oīa vestigium ⁊ similitudinem illius: eo ꝙ modus productionis et emanationis creaturarum sequitur modū productionis ⁊ emanatiōis diuinarū per-

Quinqꝫ fabricatiōes in ve. te. ex dei pcepto facte.

quadruplex mūdus.

mūdus sensibilis ad instar mūdi eterni

sonarū. Nā sicut ab eterno pater dicēdo ab intra
producit verbū: ⁊ ambo spirando producunt spi/
ritumsanctum per modum voluntatis ⁊ liberta/
tis: ita pariter pater ex tempore dicendo ad extra
per verbū suum produxit hunc mundū visibilē: et
pater et verbū spirando super omnia creata per
spiritumsanctū produxerūt ea in esse essentie. C.
¶ Itaq̄ tota trinitas simul indiuisibiliter concur
rit ad productionez creaturarum: licet modis di/
stinctis. Et hoc patet Genesi. j. Nā deus pater di
xit. Fiat lux ⁊c. ergo per verbū suum dixit: et locu/
tus est pater: et pater ⁊ verbū spirant per spiritū/
sanctum esse: et vitā in rebus: ideo sequitur. Spiri
tus domini ferebatur super aquas ⁊c. et sic appa
ret ꝙ tota trinitas simul et realiter et indiuise cō/
currit ad creationē rerum: licz modo distincto qui
modus explicatur psal. xxij. Verbo dñi celi firma
ti sunt: ⁊ spiritu oris eius oīs virtus eorū. Ex quo
patet ꝙ ꝓductio creaturarū presupponit produ/
ctionem ⁊ modū ꝓductiōis diuinarū personarū:
vnde sicut persona emanat ab altera in diuinis ⁊
tertia ab vtraq̄: ita totus iste mundus emanat a
a tota trinitate personarū: sed est magna differen
tia: nā pater ꝓducēdo filiū cōicat sibi eādem sub
stantiā ⁊ essentiā: et ita ambo ꝓducēdo spiritum/
sanctū: ⁊ sic manet vnus solus deus in substātia ⁊
essentia cū trinitate personarū. secus aūt est in ꝓ/
ductione creaturarū. Nā trinitas ita cōmunicat
rebus similitudinē suarū perfectionū ꝙ nō cōmu
nicat substantiaz. Unde sicut sol cōmunicat dia/
phano suā similitudinē nō cōmunicādo substan/
tiam: ita pariter deus in creatione cōmunicat re/
bus similitudinē idearū et perfectionū nō cōmu/
nicando substantiā: eo ꝙ creature emanāt a deo ꝑ
modū artificialiter. Nam sicut domificator fa/
bricando domuz: ita cōmunicat sibi similitudinē
sue artis ꝙ nō cōmunicat suā substantiā: ita pari
ter deus in creatiōe cōmunicat rebus similitudi/
nem suarū perfectionū et idearū nō cōmunicādo
aliud de diuina substātia: ideo ⁊ dicit Dionysiꝰ ꝙ
creature emanāt a deo sicut radij: et lumen a sole:
et ideo hec est causa quare in toto vniuerso ⁊ qua/
libet eius parte reperit̄ vestigiū: et similitudo tri
nitatis: oīa enim facta sunt sub numero: pondere
⁊ mensura. sapientie. xj. aut sub spe modo ⁊ ordine
Et sic totus mundus cōsistit in triplici natura. cō *mūdus ꝯsistit in triplici natura.*
stat enim ex natura angelica que est incorporea ⁊
incorruptibilis: ⁊ ex natura celesti corꝑea ⁊ incor/
ruptibili: et ex natura elemētali q̄ est corꝑea ⁊ cor/
ruptibilis: totū ergo vniuersum creauit ad simili/
tudinē suā. Nā sicut i deo est trinitas ꝑsonarū sub
vna simplicissima substātia: ita i toto vniuerso mū
do est trinitas naturarū sub vnitate mūdiali: et sic
etiā in q̄libet natura seruat̄ q̄dā trinitas. Nam in
natura angelica reperit̄ trinitas hierarchiarū et
in qualibet hierarchia triplex ordo angelorū: ⁊ in
quolibet angelo reperit̄ species modus ⁊ ordo ꝫ
Augu. aut substātia virtus ⁊ opatio: q: nulla sub
stantia p̄ter primā est sua opatio: nec principium
sue opatiōis ꝫm cōmentatorē: ita pariter in natu
ra celesti repit̄ trinitas celoꝝ. s. celū empireū imo
bile et aqueū qđ est primū mobile suꝑ polos mū/
di et celum astrorū et planetarū qđ mouet̄ super
polos zodiaci: et ita pariter in elementis reperi/
tur trinitas. Nam licet sint quattuor elementa di
stincta ꝫm formā iuxta quattuor cōbinatiōes qua
litatū primarū. iiij. de celo. ⁊. ij. de gñatione. ⁊. iiij.
metheororū: sed ꝫm materiā nō sunt nisi tria ele/
menta. s. aer: terra: et aqua. Nā ignis licet forma/
liter distinguat̄ ab alijs elemētis: tamē nō locali
ter: nec materialiter ꝫm quosdā philosophos: q:
nō facit ignis spherā ꝑ se: sz est in ceteris elemētis
materialiter ⁊ virtualiter ꝫm Thomaz de garbo ⁊
plerosq̄ alios philosophos. Et sic est dicendū de
quolibet corpe: ⁊ de qualibet creatura particula/
ri in quibus omnibus reperitur quedā trinitas ad
similitudinē creatoris: et prime cause: ideo pytha
gorici celebrāt deum sub triplici honore arguen/
tes trinitatē in deo sumpta causa ex trinitate quā
reperiebant in oibus rebus creatis: vt ait Aristo.
j. celi ⁊ mūdi. hunc ergo ordinē tenuit primo moy
ses in describendo creationē rerū Gen. j. nam pri
mo ponit qualiter creauit istā triplicē naturā: scz
naturā angelicam et celestē et elementalez in tri/
bus primis diebus. Scđo ponit ornatū eoꝝ in tri
bus sequentibꝰ diebus: vt ptz ibidē. Et hunc eun
dem ordinem tenet dauid in hoc psal. siue in hac
prima parte psal. nā volens deum magnificare ⁊
cōmendare de potētia ⁊ sapiētia circa creationez
totius vniuersi primo cōmendat oīpotentiā et sa
pientiā circa creationē ⁊ dispositionē angelice na
ture: scđo circa dispositionē celorū. tertio cōmen/
dat dei sapientiam ⁊ ꝓuidentiam: ⁊ bonitatē cir/
ca dispositionē elementorū. scđa ibi. Extēdens ce
lum sicut pellem. tertia ibi. Qui ponis ascensum.
D ¶ Quantū ad primū est aduertendū ꝫm Aug.
ꝙ moyses vnico verbo notificauit creatorē totius
nature angelice cū dixit deus. Fiat lux ⁊ facta est *Angelica natura i tres hierarchias.*
lux. vnde per lucē intellexit totā euangelicā natu/
ram: sed Dionysius in de angelica hierarchia di/
uidit totam angelicā naturā in tres hierarchias:
nā prima dr̄ supracelestis i qua sunt tres ordines
scz seraphin cherubin ⁊ throni. scđa hierarchia dr̄
celestis in qua sunt alijs tres ordies. s. dominatio
nes principatus et potestates. tertia dicit̄ subce/
lestis in qua sunt alij tres ordines: scz virtutes: ar
changeli ⁊ angeli: vnde licz oēs iste tres hierar/
chie incessabili voce laudēt deū dicētes: sctūs san
ctus sctūs: tñ prima spāliter est dedicata ad con
fessionē et laudē dei: scđa vero ad decorē ⁊ regimē
totius vniuersi in generali: tertia autem dedicata
ad regimina particularia partiū vniuersi: nam or
do virtutū est dedicatus ad mouendū celos ⁊ ele/
menta ⁊ resistendū aeris potestatibꝰ ne ledant ele
menta. Archāgeli vo sunt dedicati ad custodiā re
gnorū ⁊ ciuitatū. Angeli aūt ad custodiā vniuscu/
iusq̄ hoīs. Hanc ergo triplicē hierarchiā intēdit
explicare dd in his primis versibꝰ cōmendās deū
de oīpotētia ⁊ magnificētia circa creationē an/
gelorum siue angelice nature. Unde excitat seip/
sum ac aīam suā ad huiusmodi laudem dicēs. O
aīa mea benedic dño. i. causaz habes vt bñdicas
domino. Et ꝯuersus ad deū dicit: o domine deus
magnificatus es vehemēter per angelicam natu/

tam: et ideo bene debet te magnificare et benedicere aia mea. Unde pbo q tu sis vehemēter et valde semp magnificatus. Nā tu induisti et circūdedisti tibi pfessionē et decorē. i. primā hierarchiam creasti et dedicasti ad cōfessionē et laudē tui: et scdā3 ad decorē vniuersi: qr ordines scde hierarchie assistūt tibi ad generale regimē vniuersi quasi psultores nō q indigeas cōsilio eorū: sed hoc ordinasti et fecisti ad cōmunicādā sapientiā et bonitatē tuā eis Itē tu fuisti amictus et circūdatus lumine. i. lumine nostris angelis tertie hierarchie fuisti amictus et vestitus: sicut quis vestitur indumēto. vñ per confessionē intelligit primā hierarchiā dedicatā ad cōfessionē et laudē: et per decorē intelligit scdam dedicatā ad decorē dei et vniuersi. Et per lumē intelligit tertiā hierarchiam dedicatā ad illuminādum mūdum per lationē celoꝝ: et astroꝝ: et ad illuminādos particulariter hoies. Et q deus est indutus et amictus his tribus hierarchijs angelorum eo q semper sibi assistūt. Et exinde vulgares sumūt argumentū et occasionē ad depingēdū deū indutū et circūdatū cherubin et seraphin: et ceteris ordinibus angeloꝝ: vt per visibilia cōspiciamus intelligibilia. Deinde cum dicit,

Gen.i. et de ma. et obe. c. solite.

Extendens celū sicut pellem: qui tegit aquis superiora eius.

¶ Cōmendat dei omnipotentiā et sapientiā circa creationem et dispositionem celorum: de qua dicit moyses q deus fecit firmamentum et diuisit aquas que erant sub firmamento ab his que erāt supra firmamentum et vocauit firmamētum celū.

Celū triplex.

¶ Ad cuius intelligentiam est notandum quod in sacra scriptura triplex celu3 reperitur: scilicet empyreum quod est totum luminosum ad gloriam sanctorum: secundum dicitur celum aqueum. tertium dicitur firmamentū qd est celu3 astrorum et planetarum. vnde primum dicitur empyreum. i. luminosum in quo beati deofruūtur: et hoc est immobile. secundum dicitur aqueum non a frigiditate: sed a diaphanitate et velocitate. vnde naym in chaldeo quod aque dicūtur: latine idem est qd fluxibilis et mobilis: sed oia creata citra deū sunt mobilia et fluxibilia ideo dicitur Gen. i. quod spiritus domini ferebatur sup aquas. i. sup oia mobilia et fluxibilia: qr spiritus dñi rebus dat vita3 et motum: et esse: et operari vt supradictū est. Sed quia secundum celum est primum mobile velocius omnibus alijs: quia in. xxiiij. horis facit circuitū et girum suum: et trahit omnes celos inferiores super polos mūdi. Et sic in equali tempore maiorem lineam describit ideo propter talē excessum velocitatis dicitur aqueum per antonomasiam idest velocissimu3: sed quia ex duobus elementis visibilibus: sc3 ex aere et aqua videmus vnū semper moueri: et alterum semper quiescere. vnū vocamus vulgariter aquam propter mobilitatem: et alterum terram propter stabilitatem. Et ideo ne putaremus primum mobile esse eiusdem nature cum elemento aque: dicit Moyses quod deus diuisit aquas que erant sub firmamento ab eis q erant supra firmamentū. i. diuisim collocauit sicut sunt diuersarum naturaꝝ. nā illas celestes: sc3 celū aqueū collocauit supra firmamentū. i. supra celum astrorū: et istas aquas elemētales collocauit sub firmamēto. Et sic pz qd illico post primū mobile collocauit firmamentū. i. celū astrorum et planetarū: et sic pz q tres dicunt gñaliter celi. i. celū empyreū: qd est penitus imobile pter gloriam sctoꝝ que cōsistit in quadā quiete. Scdm dr aqueū a mobilitate et summa velocitate: eo q mouetur motu diurno super polos mundi ab oriēte in occidentem. Tertiū dr firmamentu3: eo q in eo firmātur astra: eo q motu pprio mouetur sup polos zodiaci circulo obliquo semicontrario. Et sic sub firmamento comprehendit nō solū celū astrorū: sed etiā oium planetarū. Unde cū hac positione moysi cōcordat dauid in hoc psal. nam cum superius dicit. Confessionē et decorem induisti amictus lumine sicut vestimento: per quod lumen intelligit celum empyreum et luminosum cū triplici hierarchia angelorum: in quo celo deus habitat cum beatis per gloriam: postea subdit: extendēs celū sicut pellē. i. post celū empyreū tu fuisti extēdens celu3 astroꝝ sicut pellem super elementa qui tegis superiora hui' celi aquis celestib'. i. celo aqueo quod est primum mobile. Ex quo patet q celum aqueū siue crystallinum collocatur inter celu3 empyreū et firmamētū qd dr celū stellaꝝ et planetarum: et sic nō memorant nisi tres celi. Ex isto modo loquendi sumpsit occasionem rabi eliezer dicēs q deus fecit celū ex vna parte vestimēti sui. Dicit eīm q deus fecit elemēta: sed postea extēdit partē vestimēti sui super ea: et sic factū est celū. Sz quantum sit irridenda ista positio de se patet intuentibus: quia nō solum deluditur a christianis et prophetis: sed etiam a rabi Moyse de egypto et discipulo eius.

Qui ponis nubē ascēsum tuum: qui ambulas super pēnas ventorum. Qui facis angelos tuos spirit': et ministros tuos igne3 vrentem.

Ief. di. c. nasci. et vi. q. i. si oia. hebr. i. c.

¶ In hac tertia parte cōmendat diuinā sapiētiā et puidentiā circa creationē et dispositionē elemētorum et mixtorū in qua facit sex. Nā primo commendat diuinā sapientia3 et prouidentiam circa creationē et dispositionem aeris. Secūdo circa dispositionem terre et aquarū. i. fluuioꝝ et marium. Tertio circa dispositionē pluuiarū ad vtilitatem plantarum. Quarto circa dispositionem tēporū et distinctionē eoꝝ. Quinto circa dispositionem maris ad vtilitates pisciū et ceteroꝝ aquatilium et nauigantiū. Sexto cōmendat diuinā puidentiam et largitatē circa collationē fructuū et aliorum bonoꝝ ad victū et conseruationē viuentium scda ibi. Qui fundasti terrā: tertia ibi. Rigās mōtes: quarta ibi. Fecit lunā in tpe. Quinta ibi. Hoc mare magnum: sexta ibi. Omnia a te expectant.

Nota de dei puidētia circa creationem.

¶ Quantum ergo ad primu3 dicit. O dñe deus tu magnificatus es vehementer in dispositione elementorum qui in primis ponis nubem ascensum tuum: idest creasti aerem nubilosum supra terra3: et aquam tanquam ascensum tuu3 qui ambulas

super pēnas ventorum et loquitur modo poetico: quia putant vulgares: q deus ambulet sup aerē et ventos tempore tempestatis: sed quia hoc non facit immediate per se: sed ministerio angelorum ideo subdit. qui facis angelos tuos spiritus. Un nota fm Aug. et Isidorū libro de summo bono q spiritus siue intelligentia immaterialis est nomē nature: sed angelus est nomen officij: quia angel⁹ idem est quod nūcius siue minister dei. Sed quia ex. iij. hierarchia illorum celestium spirituum de⁹ pstituit et mittit frequenter nuncios et ministros quosdam ad regenda ista elementa cōtra aereas potestates et contra angelos malos: ne concitent aerem et aquam inferendo tempestatem ad ledēdum homines: ideo angeli boni prohibent angelos malos ne nobis noceant: qualiter inducerent tempestatem super mare ad destruendas classes nauigantium et inducerent flumina et grādines et alias plagas ad destruendas ciuitates sicut factum fuit in egypto. vt dictum est psalmo. lxxvij. Et ideo deus spiritus icorporeos fecit angelos et nuncios suos ad custodiendos homines ab hu iusmodi periculis: et ignem vrentem: idest illam naturam angelicam igneam et vrentem et chari tatem ardentem fecit⁹ ministros vt ministrarent ipsi: et implerent eius voluntatem nō solum in ce lo: sed in his inferiorib⁹. Quasi dicat quod ex illa natura spirituali et ardenti fecit nuncios et mini stros ad regendum aerem et elementa: et ad custo diendos homines et omnia ista inferiora. Dein de cum dicit.

Gen. j. et de ma. et obe. c. so lite. §. p terra.

Qui fundasti terram super stabili tatem suam: non inclinabitur in se culum seculi.

Abyssus sicut vestimētum amictus eius: super montes stabunt aque.

Ab increpatione tua fugient: a voce tonitrui tui formidabunt.

¶ Commendat diuinam sapientiam et prouidē tiam circa creationem et dispositionē terre et aqua rum. Primo comparando terram et aquam ad to tum vniuersum. Secundo comparādo partes ter re et aquarum inter se. A ¶ Ad cuius intellectū est notandum quod centrum mundi equaliter di stat a circunferentia totius vniuersi: et ideo cum omnia grauia fugiant a circunferentia celorū p pter discōuenientiam qualitatum tendunt ad centrum mundi: et sic terra cum sit grauior ceteris elementis collocatur in centro mundi: vt patet. iiij. celi. Et sic terra si moueretur a centro iam ascē deret versus celum quod esset contra naturam sui et totius vniuersi: sed quia aqua est minus grauis quam terra: sed grauior aere: et ideo deus colloca uit eam super faciem terre et infra aerem: et hoc est quod dicit hic propheta. vnde ait. qui fundasti terram super stabilitatem suam: idest super cen trum mundi quod est immobile et stabile in [...] terra habet stabilitatem suam ppter eius naturā et grauitatem. Et ideo non inclinabitur in seculū seculi a suo centro et stabili loco: quia si inde incli naretur iam ascenderet in celum quod esset cōtra naturam sui et totius vniuersi. Sed quia aqua est minus grauis quā terra: ideo abyssus: idest ocea nus et quodlibet mare collocatur super terrā im mediate sicut vestimentum amictus et tegiminis eius. Nam sicut vestimentum tegit hominem quo ad quasdam partes suas: ita pariter aqua ocea ni et aliorum marium vestit: et cooperit terrā quo ad quasdam partes. Deinde cum⁹ subdit. Super montes stabunt aque et c. Hoc potest tripliciter in telligi. Uno modo quod in oceano sunt multi mō tes cooperti aquis. Alio modo potest legi inter rogatiue vt sit sensus. O domine aque stabunt su per montes: licet sint leuiores. quasi dicat non: qr oportet vt montes et alique partes terre maneāt discooperte ad habitationem hominum. Et ideo licet naturaliter tota aqua deberet circundare et tegere totam terram tamen tu diuisisti aquas ab aquis et apparuit arida: vnde ipse aque que de berent cooperire montes fugient ab increpatio ne et iussione tua: et formidabunt a voce tonitrui idest potestatis tue: et sic fugientes a mōtibus cō gregabūtur in mari quod est in inferioribus par tibus terre. Tertio modo ly super montes stabūt aque potest referri ad aquas pluuiales et nubes aquosas exeuntes et incubantes super montes q̄ mittunt pluuias cum tonitruis et fulminibus ad increpationem et terrorem hominum. vt sit sensus O domine ex ordinatiōe tua aque et nubes aquo se stabunt super montes mittentes pluuias et ful mina super terram: et super montes vbi et super quos frequenter cadunt fulmina que tu ordinasti ad increpationem et ab increpatione tua formi dabunt et timebunt a voce tonitrui tui: hoc autem dicit propheta. Nā hoīes prauī conscij suorū sce lerum communiter timēt fulmina et tempestates ne comprehendantur in sceleribus suis: vt ait Iu uenalis. Deinde cum dicit.

Super montes stare a qs quo itelligit

Ascendunt mōtes et descendūt cam pi: in locū quem tu fundasti eis.

Gen. j.

Terminum posuisti quem nō trans gredientur: neqz conuertentur operi re terram.

¶ Explicat dispositionem terre quo ad ptes suas propter cursus et loca aquarum: in qua maxime manifestatur immensa sapientia et pudētia sum mi creatoris: de qua dr Gen. j. q deus pcepit ter tia die vt aque congregarentur in locum vnum. Et sic terra apparuit arida inter maria et appellauit aridam terram: et cōgregationes aquarū appel lauit maria. De qua dispositione terre sunt mul ti et varij modi loquendi. Nam quidam presup ponunt q oīa maria se contingunt et q oceanus est multo maior tota terra et circuit eam vndiqz: et ter ra est in aqua sicut pila leuis siue sicut vnū pomū in peluī plena aqua cuius sola summitas appa ret super aquam: et dicunt quod hoc fecit deus in principio. Nam cū tota terra esset tecta aquis deus diuisit partes aquarum et mansit illa pars

Nota.

dissiās operta et sicca ad habitationē hoīm:sꝫ ꝙ aque partes non possent in se contineri quin fluerent super faciem terre:nisi terra esset eleuata ꝛ inclinata centro versus vnam partem celi. Ideo dicunt isti:ꝙ centrum terre non. est centrum mundi: immo inclinatur a centro per attractionē quarumdam stellarum ad vnam partem mundi. Sed ista positio est manifeste irrationabilis. Primo quia esset contra totam philosophiā:vt dictū est ꝛ contra sacram scripturā allegatam:quia deus fundauit eam supra stabilitatem et centrū mundi a quo non inclinabitur in seculum seculi. Secundo est irrationabilis:nā si terra attraheretur a centro per aliquā partē stellarū:tunc sequeretur ꝙ terra continue moueretur in gyrum ad modū illarum stellarum attrahentiū qḋ est falsum. Et ideo dicunt quidam philosophi ꝙ centrum terre est cum centro mūdi:sed deus eleuauit et tumefecit vnā partem eius in principio:ꝛ ista pars que apparet arida est quidam gibbus eleuatus super aquas ad nostram habitationē diuidens partes aquarum: et sic saluant terram manere semper in centro mūdi. Sed ista positio est insufficiens:nā semper presupponit ꝙ oceanus sit multo maior tota terra: quod est falsum:vt patebit. Item sequeretur ꝙ ille gibbus terre esset maior pars terre: et per consequens terra non esset rotunda: sed pyramidalis:vnde sequerentur multa inconuenientia contra positionem omniū philosophoꝝ et astrologorū. Et ideo est dicendū ꝙ positio et descriptio ptolomei de dispositione terre et aquarū est magis rationabilis et magis conformis sacre scripture et verior: vt apparet ad sensum:et per experientiam multorum est probatum qui peragrarunt. et nauigarunt diuersas partes mundi. ¶ Ad cuius euidētiam est aduertendum ꝙ tota dispositio terre consistit principaliter in montibus et vallibus:et cāpis decliuibus. Nam de necessitate inter montes causantur valles:et si montes sunt inter se valde distantes:tunc inter eos in talibus vallib⁹ causantur campi plani:sꝫ nunꝙ possunt esse tā plani quin aliquantulū sint decliues versus mediū illi⁹ vallis. Et hinc est ꝙ aque fontales emanantes ex lateribus aut radicibus montiū:semꝑ decurrūt ꝑ campos decliues vsqꝫ ad mediū ꝛ partes depressiores ꝛ inferiores illi⁹ vallis. Et sic ex multis fontibus decurrentibus a fontibus fluūt flumina in vallibus. Et quia omnes valles: vt plurimū sunt decliues:et declinant vsqꝫ ad aliquā vallem infimam non habentē exitum: ideo semper flumina decurrunt per valles et campos decliues vsqꝫ ad infimā vallem et ibi congregantur multa flumina ex quorum congregatione causantur maria:vt manifeste patet in nostro mari mediterraneo:ꝛ in mari euxino et in mari caspio. Nam nostrū mare tyrrenū et mediterraneū nihil aliud est nisi quedā vasta vallis infima que causatur inter montem athlantem et parte affrice et montes Hispanie:et Gallie:et Italie:et grecie ex parte europe:ad quā vallem decurrūt omnia flumina decurrentia a latere aquilonari montis athlantis:et a latere meridionali montium Hispanie:et Gallie: et Italie

Dispositio terre in q̄ consistit.

et grecie:et asie minoris. Et sic omnes congregationes aquarum istorū fluminū efficiunt mare tyrenum in hac valle: quod quidem mare diuidit europam ab Affrica. Item mare ponticuꝫ siue euxinum nihil aliud est nisi quedaꝫ vallis causata ꝛ clausa ab aquilone per montem riphceum ꝛ partē caucasi:ꝛ ab oriente per mōtes Armenie: ꝛ a meridie per montes Galacie et capadocie: et ab occasu ꝑ montes Dacie:ad quā vallē decurrit Tanais cū pluribus alijs fluminibus ex parte aquilonis et boristeis et hispanis ꝛ danubius ex parte occidētis ꝛ phasis cū plurib⁹ alijs ab armenia ꝛ multa alia flumina recipit ab asia minori: que aque simul congregate efficiunt mare ponticum:quod per angustū fretū pontidis et helesponti ꝯtinuatur cū nr̄o mari thyrreno: ꝛ postea mare thyrrenū continuatur ꝛ coniungitur cū Oceano per angustum fretū gaditanū. Sed si flumina cōgregātur in aliqua valle mōtibus vndiqꝫ clausa tūc efficiūt mare separatū per se ab Oceano et ceteris maribus:et isto modo efficit mare caspiū ex congregatione multorū ꝛ vastorū fluminū:scꝫ rabi ꝛ gerri ꝛ daueris et ori cābisis ꝛ cyri ꝛ araxis qui decurrūt in illam vallem clausam ab ortu mōtibus Imani et ab aquilone montibus hyperboreis et parte caucasi:et ab occasu montibus armenie: et a meridie montibus tariri:et a montibus medorū. Et sic ex congregatione supradictorū et multorū aliorū fluminū et aquarū efficit mare caspiū in illa valle in nulla sui parte contingēs oceanū: nec aliud mare. Et sic est dicendū de mari indico:vt patebit ex quibus patet ꝙ cōgregationes aquarū ad flumina et maria causantur ex dispositiōe terre que consistit in mōtibus ꝛ vallibus et campis decliuibus. Nā montes ꝛ campi efficiunt terram habitabilem ꝛ congregationes fontiū efficiunt flumina et paludes. Et congregatiōes fluminū in vallib⁹ infimis efficiunt mare. ¶ Ad cuius maiorē euidētiam est iterū aduertēdū ꝙ qnqꝫ sunt famosissimi montes qui efficiunt ꝛ claudunt totam terrā habitabilem nobis notam cum suis maribus:quorum duo claudunt eam ab aquilone ꝛ meridie. Et ceteri tres efficiunt terram mediam habitabilē ꝛ termināt et claudunt maria inter eorū latera. Unde vltra equinoctialē per quindecim gradus reperitur quidā mons qui iam longo tractu venit ab occidente terminās oceanū ꝛ sinū hemispheriū. ꝛ exinde procedit versus ortum terminando totā africam nobis notam a meridie:ꝛ exinde procedit versus a preso vsqꝫ ad cartigarā regionē finarū semper terminādo mare indicū a meridie. Iste mons a principio sue noticie in littore oceani occidētalis ꝛ sinus spherij appellatꝰ sperinera ab ipsis grecis:deinde magis procedēs versus ortū appellatꝰ yon.deinde nominatꝰ dauchis.deinde xiphas.deinde mescha.deinde bardetus.deinde dor agissimba.deinde protactus vsqꝫ ad sexagesimū gradum lōgitudinis appellatꝰ luna. A cuius latere aquilonari oriūtur fontes nili decurrentes a plana vbi efficiunt duas vastissimas paludes a quib⁹ egreditur nilus veniens versus aquilonē ꝑ ethiopiam vsqꝫ in egyptū in cui⁹ littore absorbetꝰ a mari no-

Quinqꝫ famosi montes

stro. Sed iste mons lune protenditur vltra versus ortum vsq ad.clxx. gradus longitudinis et tunc appellatur prassus vbi attingit ad mare indicuz faciens in eo promontorium in principio maris indici et sinu barbarico. Et tunc protēditur vltra versum ortum per.cx.gradus vsq ad catigarā stationem sinarum terminando mare indicuz ab austro et procedit vltra per terraz ignotam cuius finis ignoratur. Et sic iste mons cingit et terminat totam affricam et asiam ab austro: et sic ignorat eius principium et finis: et est ita altissimus q̄ in radicibus eius generatur ignis. ex retractione radiorum solarium maxime in nostra hyeme: q2 tūc radij cadunt illuc perpendiculariter sed in medio montis sunt perpetue nives: que liquefacte in equinoctijs implent paludes. Ex quarum aquarum abundantia inundat nilus in equinoctio. In summitate autem illius montis nec sunt pluuie nec venti: ideo putāt aliqui ibi esse paradisuz delitiarum propter eius temperiem: iste mōs a prasso vsq ad catigarā appellatur peon ab ipsis grecis. eo q in eius radicibus generatur ignis et in medio semper apparent flumina et fulgura et coruscationes. Item ad aquilonez in.xx. gradu longitudinis et lxvi. latitudinis incipit quoddam promontorium quasi supra scotiaz quod tylne Ptholomeus et omnes antiqui appellant: quod ptholomeus putauit esse insulam: sed in veritate compertum est postea ex experientia illum montez protrahi versus ortum vsq ad montem ripheuz: que prouincia hodie norvvegia appellatur: vltra quē montem versus aquilonem adiacet magna regio que suesia dicitur. Cuius finis versus poluz ignoratur. que quidem regio dicta norvvegia iā est nota nauigantibus latinis: cuius magna pars est sub dominio regis Dacie. Inter quam et germaniam causatur sinus sarmaticus qui per angustū fretum inter promontorium cymbricuz et norvvegiam continuatur cum occeano occidentali. Deinde isti montes norvvegie protendunt vsq ad mōtes riphcos. vnde oritur thanays. Et exinde protenditur vsq ad mōtes hyperboreos. Et exinde protenditur vsq ad emanuū transuersalē. Et exinde cingit totā scithiā sericaz ex parte aquilonari: et sic ptēdit versus ortū p terrā ignotā cuius finis ignoratur. Et sic pz q iste mons cingit et terminat totam europam. et asiam. notā ab aquilone. Sola ergo illa terra est nota phylosophis et geographis grecis et latinis: q̄ iacet inter istū mōtē et mōtes ethiopie q̄ mēsurat vna quarta terre habitabilis. Sz inter istos duos mōtes longissimos reperiuntur tres montes minores in lōgitudine q̄ efficiūt totā terrā mediā diuisaz in tres ptes. s. Asiā: Europā: et affricā. Nā vnusquisq istorum triū mōtiū facit suā partē cū aliquo extremorum. vnde primo ab occasu in tertio gradu longitudinis et.xliij. latitudinis eleuatur quoddam promōtoriū in hispania appellatū celticū in regiōe galicie quod ab incolis finis terre dicitur: ppe qd̄ sita est ecclesia sancti Jacobi. Iste aūt mons ptenditur versus ortum terminans occeanum ab aquilone vsq ad mōtes pireneos: et exinde dictus pireneus separās hispaniā et a gallia protēditur oblique versus ortum: qui quidem mons facit multos ramos per hispaniam a quibus oriuntur plura flumina. Itē iste pireneus protenditur per galliam narbonensem vsq lugdunum: et exinde vsq ad montem adulam qui transuersaliter diuidit Gallias ab Italia. Iste autem mons adulas facit tres ramos qui communiter alpes dicuntur. Quorum primus dictus est apēninus qui protenditur ad ortum terminans mare tyrrenum a meridie et sinum adriaticum ab aquilone: et terminatur iste mons apud regium et pharuz sicilie. Itaq solus iste mons facit totam italiam habens a latere meridionali littora ianue: et tusciā: et lauiniaz et campaniam: et lucaniā: a latere aquilonari habens lombardiam et flamineam siue romandiolam et picenum: que marcha dicitur et brutium et apuliam et calabriam que quondam magna grecia vocabatur. Ex quo patet qd̄ tota italia nihil aliud est nisi iste mons apēninus eleuatus inter mare tyrrenum et sinum adriaticum. Postea iste mons adulas mittit alium ramuz versum ortum qui dicitur rethius relinquens a meridie lombardiam et venetias et dalmatiam. Et ab aquilone relinquens rhetiam: et vendelicam: et noricum et panonias: et sic protensus vltra facit totam greciaz inter sinum adriaticuz et mare egeum. Rursus iste mons adulas facit alium ramū qui dictus mons sarma protēditur versus vulturum quasi oblique vsq quo attingit montem riphcum cui adiacens tota regio dicitur, sarmacia europe. Rursus iste mons adulas protenditur recto tramite faciens quartum ramū versus aquilonem vsq ad promōtorium cymbricum. Et sic facit totam germaniā. Ex quibus sequit q iste mons adulas per quinq ramos facit totam europam. Nam per ramum quem misit versus occasuz facit Gallias et hispanias: et per alios supradictos quattuor ramos facit Italiam: et Greciam. et Sarmatiam: et Germanias: in quibus comprehenditur tota europa cum montibus norvvegie. Item in secundo gradu longitudinis et vigesimoquinto quasi latitudinis incipit aliud promōtorium super Oceanum qui dicitur magnus Athlas: et iste mons protendit versus ortum quasi sub Tropico Cancri vsq ad mare rubrum siue sinum Arabicum relinquens a meridie totam Ethiopiam et libiam: et ab aquilone tygitaneā et Cesaream: et oīa littora affricana vsq in egyptum. Iste ergo mons Athlas simul cum montibus Ethiopie facit totam Affricā. Nā quicquid est inter hos montes pertinet ad Ethiopiam. sed omnia latera aquilonaria huius montis Athlantis dicuntur littora affricana. Item vltra Hellespontum siue a mari egeo in.lviij. gradu lōgitudinis et.xxxvij. latitudinis: īcipit aliud mōs in hycaria qui ptenditur recto tramite versus ortum per totā asiā vsq ad regionē Sinarū vltimo nobis notam: qui est ita lōgissim⁹ q s̄m diuersas sui partes sortitur diuersa nomina. Nam in principio sui apud hycariā dicitur fenix. Postea dicitur cadmus faciens a meridie lyciā et pamphiliā et ab aquilone bytiniam et capadociam. Postea

magis eleuatus dicitur thaurus mittens antithi
thaurum ad vulturnum et Armeniã. Postea thau
rus ꝓtensus ad ortũ vsq; ad medos dr coranus si
ue medus faciens totam regionem medorum in
qua est maxima ciuitas thauris et chordiã. Dein
de protensus: et relinquens a meridie syriam. me/
sopotamiam. Persiam. et Parthiam et Ariam et
ab aquilone Hyrcaniam et bactriã regiones Sa
carum et massagetas. Postea ꝓtensus vltra ver/
sus ortum dicitur hymanus longitudinalis ha/
bens a meridie Indiam intra gangem: et ab aq/
lone massagetas mittens versus aquilonem vnũ
ramum dictum hymanum transuersalẽ tendentẽ
ad aquilonem. finis cuius ignoratur. Sed iste hy
manus longitudinalis protẽditur rursus versus
ortum et dr serus. Postea dicit̃ otocho:as habẽs
a meridie Indiam vltra gangẽ et regionẽ Sina/
rum vltimo nobis notaz: ab aquilone autem ha/
bens scythiam hymanum et sericaz regionẽ: que
quidem regio semper fuit grecis et latinis igno/
ta propter incolarum immanitatez de quibus dr
Ignoti facie: sed noti vellere seres. Sed ãno dñi.
M.cc. egressi sunt tartari ab illa regione qui va/
starunt ꝛ subiecerũt oẽs oẽs Indias et parthiam
et mediam ꝛ persyaz et totã scytiã hymanũ et sar
matiam et gentes illius regionis facte sunt no/
bis note ꝓpter pctã nostra. vnde quasi tota ista re
gio Seriuz dr hodie regnũ catay cuius dñs et rex
dr magnus cham: qui etiam dñatur omnibus In
dis massagetis. Ipse aũt mons Seris et otocho
ras tẽditur semꝑ versus ortũ vltra per terrã igno
tam cuius finis ignoratur. Ex quo patet qd iste
predictus mons efficit totã asiã per duo latera a
cuius latere meridionali oriunt̃ innumera flumi
na que decurrũt et recipiũtur in mare Indicum.
Ex quibus oibus sequit̃ ꝙ supradicti quinq; mõ
tes principales. s. duo extremi et tres intermedij
efficiũt totã terrã nobis notaz habitabilẽ ꝓpter
suã eminentiam et eleuationẽ suꝑ valles. Itẽ seq/
tur scdo ꝙ maria nihil aliud sunt nisi valles infi/
me inter altissimos montes in quibus congregã
tur oia flumina et omnes aque a montibus per
valles et campos decliues descendẽtes et decur/
rentes. Unde mare nostrum mediterraneum ni/
hil aliud est nisi quedam vallis infima causata
et pressa inter montem Athlantez Affrice ꝛ mon/
tes Europe. Quod quidẽ mare recipit oia flumi
na ab vtrisq; montibus decurrentia. Nam amõti
bus hyspanie recipit tiderũ ꝛ sucronez et in lit/
tore nostre florẽtissime ciuitatis valentie recipit
turriuz: et iuxta derturtiũ recipit famosissimũ hy
berũ et iuxta barchinonã recipit lubricatũ ꝛ mul
ta alia flumina a pyreneis montib⁹ descenden/
tia et a montibus gallie recipit rhodanũ cũ ple/
risq; alijs. Et a mõtibus Italie recipit arnũ ꝛ ty/
berim et aranũ: ꝛ vulturnũ: et multa alia: ꝛ in sinu
adriatico recipit padũ haud ꝓcul ab vrbe famo
sissima Venetiarũ: et sic recipit multa flumia a mõ
tibus Macedonie in mare egeum et a montibus
Lycie et Pamphilie et Cilicie in mare Rhodẽse
a montibus aũt Ethiopie ꝛ affrice famosissimuz
Nilum ꝛ Bagradã ꝛ Mulacã. Sed qꝛ hoc mare
nostrum mediterraneũ cõtinuat̃ cũ mari Euxino
per Angustum hellespontũ et Bosphorũ Bizan
tinum. Ideo recipit in ponto magnũ Danubiũ ꝛ
Boristenẽ et thanayin et phasim cuz innumeris
alijs fluminibus. Ex quorũ cõgregatione efficit̃
illud mare. Itẽ inter montes Armenie et Cauca/
sum et Coronũ et Oxum causat̃ vallis infima nõ
habens exituz vbi congregant̃ innumera ꝛ vastis
sima flumia que efficiũt mare Caspiũ. Nã illud
mare incipit iter magnũ araxẽ in mõtibus Arme/
nie. et magnũ Ras a mõtibus hyperboreis: ꝛ dã
xim ꝛ Gerrũ a montibus et hizartem ꝛ Oxum ab
hymano et Cyrũ et Cãbisez a montibus Medo
rum cũ innumeris alijs. Hoc autẽ mare est termi
natũ et clausuz vndiq; mõtibus per nullã sui par
tem attingens Oceanuz nec aliud mare. Item in
ter montes Indorũ et motem Peonem meridia/
num causatur. alia vastissima vallis in qua reci/
piuntur oia flumina ab vtrisq; montibus descen
dentia ex qua congregatione efficitur mare indi/
cum vndiq; montibus clausum per nullã sui par/
tẽ attingens Oceanũ nec aliud mare. Hoc mare
recipit n montibus Affrice multa flumina nobis
ignota sed a montibus Asie recipit senum et ma
ximum. Danaz et gãgem ꝛ Indum cum infinitis
alijs. A montibus autẽ Medoruz recipit arium
et in sinu Persico recipit Eufratẽ cum tygri et ce/
teris. Ex quibus oibus patz ꝙ maria nihil aliud
sunt nisi congregationes aquarũ in vallibus infi
mis inter mõtes. Itez sequitur ꝙ nõ oia maria at
tingunt Oceanum nec cõtinuãtur cum eo. Item se
quitur ꝙ Oceanus nõ circuit totã terrã vt vulga
res putant immo clauditur vndiq; mõtibus. Nã
littora eius orientalia et etiaz meridionalia sunt
nobis nota. licet occidentalia et aquilonaria
sint ignota. Sed multe ꝛ vaste insule repte sunt a
nautis versus occasum. Nam etiam multũ distat
littora occidentalia eius ẽm Aristotelem in fine
scdi de celo. Ex supradictis etiã ptz ꝙ tria faciũt
montes. Nam pmo reddũt terram habitabilez
Secũdo ab eis oriũtur aque ꝓpter eorũ cõcaui/
tatem et spongiositatẽ: que quidẽ aque decurrũt
inter valles et per montes decliues. Tertio mon
tes terminãt maria ne egrediant ad operiendaz
terrã in qua dispositiõe terre maxime demõstrat̃
dei oipotẽtia ꝛ sapia et prudẽtia qꝛ oia ista sunt
necessaria ad vitã hoim et plantarũ et oim aia/
liũ. Aliter eñ nõ possent viuere. ¶ Ex supradictis
pz ꝙ nõ opz ꝙ cẽtrũ terre ponat̃ extra centrũ mũ
di: immo centrũ est equalr distans ab orbibus. et
terra ẽm se tota manet rotũda: et quo ad oẽs par
tes sui hz montes eleuatos q terminãt Oceanuz
et ẽt alia maria: qꝛ mõtes cõtinẽt oceanũ inter se
et alia maria tanꝙ in vase sicut dictũ ẽ psal. xxxij.
Cõgregans sicut in vtre aquas maris ponens in
Thesauris abyssos. i. ponit maria tanꝙ thesau/
ros in archa et vase. hoc idẽ ꝓbat̃ Prouer. viij. vbi
de alt sapia omnium. Qñ preparabat celos aderã
Quãdo certa lege et gyro vallabat abyssos. Qñ
ethera firmabat sursuz et librabat fontes aqua
rũ ¶ Sed cõtra supradicta occurrũt duo dubia.
Dictũ est eñ pmo ꝙ flumina nihil sunt nisi cõ/

gregationes aquarũ ex fontibus emanantibus: et radicibus:aut ex lateribus montiũ ꝛ qñꝙ ex cã pis ꝛc. Dictũ est etiã ꝙ ista flumina decurrũt ad valles et partes infimas terre:ex quorũ cõgregatione fiunt maria. Ideo ꝑpter primũ dubitatur vnde põt oriri aut generari tãta copia et multitudo aquarũ quantã videmus in maximis fluminibus congregari. Propter scðm etiã dubitaẽ quare maria nõ augẽtur et operiũt terrã et cãpos ꝓpiquos cũ cõtinue recipiãt tã maria flumĩa et tantaꝫ copiã aquarũ.qꝛ omne quantũ addit ñ quanto reddit ipsum maius. Hec duo dubia putat soluere Aristo.ij.metheororũ.vnde dicit ad pmũ qð in cõcauitatibus terre maxime ipsorum mõtium eleuanẽ vapores humidi et cõuertunẽ siue cõgelantur in aquã ꝛ sic emanãt fontes ex lateribus ꝛ verticibus montiũ et etiã ex aere incluso in cauernis et visceribus terre cõtinue gñanẽ aque et sic emanant fontes in radicibus montiũ ꝑpter eorꝫ cõcauitatem et in campis. Ex qua cõgregatione fiunt flumina in mare decurrentia. ¶ Ad scðm dubium dicit ꝙ ꝑpter calorem intẽsum radiorũ solariũ cõtinue fiunt resolutiones in mari ex quibꝰ resolutionibus aqua et plurimuꝫ conuertitur in aerem et resoluitur et sic mare nunꝙ augeẽ. Sed in veritate si plenius volumꝰ cõsiderare licet iste rõnes partim cõtineant aliqualem veritatem:tamen nõ sufficiunt nec euacuãt supradicta dubia. Nam manifestũ est ꝙ ex decem pugillis aeris vix generatur vnus pugillus aque. Et sic aer inclusꝰ in terra vel vapores eleuati in cõcauitatibus mõtium bene sufficerent et sufficiunt ad generanduꝫ aliquos fonticulos emanantes in verticibus mõtium. Sed nullo modo possent sufficere ad generandum tantam copiam aquarum continue sicut videmus quod araxes in principio iam emanat maximus et copiosus exit a monte Armenie:ꝛ sic oporteret ꝙ in decuplo intraret copia aeris ad concauitatem illorum montium ad generandum tantam copiam aquarũ:quod est falsum et inexpertum:quia oporteret ꝙ per aliud latus illius montis intraret decupla portio aeris cũ maximo impetu ex qua continue generatur illa copia aquarum. Item secũda solutio est insufficiens. Naꝫ talis solutio aque maris per radios solares nõ fit continue nisi in die et non omni tempore:sed in estate et in feruore diei et non equaliter in omni parte mundi:sed iuxta Tropicos. Et sic in hyeme et in nocte et in partibus aquilonaribus parue fiunt resolutiones propter elongationem et debilitatem radiorum solarium sed continue et omni tempore intrant vastissima flumina et innumera maxime in mare caspium. quod vix habet duo milia miliarum in longitudine et mille in latitudine. De quo dicunt philosophi qð si per aliquam potentiam totaliter posset euacuari repleretur in decẽ diebus. Quia duodecim vastissima flumina maiora Danubio intrant in [redacted] cũ. cxx.alijs Et tamẽ istud mare nunꝙ augetur:sicut nec cetera maria. Et ideo est dicendũ cõformãdo cum sacra scriptura ꝙ sicut ille sapientissimꝰ architector oipotens deus in principio creatiõis disposuit faciem terre eleuando mõtes ꝛ declinãdo cãpos ꝛ deprimẽdo valles infimas in quibus cõgregãtur oẽs aque a mõtibus per cãpos decurrẽtes vt dictũ est. Ita pariter taliter disposuit interiores et viscerales partes terre ꝙ in ea fecit venas et meatus subterraneos penetrantes totaꝫ terram per quas venas continue serpũt aque vt manifeste videmus. Naꝫ in profundo cuiuslibet maris fiunt multe submersiões aquarũ et per venas supradictas serpũt penetrantes precsterre et dulcoranẽ ex frigiditate. Et per eqlibriũ emerguntur et ebuliunt ex radicibus et lateribus mõtium oppositorum et fiunt flumina fluentia et decurrentia per faciem terre vsꝙ ad maria. Ex quibus sequitur p̃mo ꝙ aqua que decurrit supra faciẽ terre prio serpit et intercurrit per venas ꝛ cõductꝰ et meatus in visceribus terre sicut sanguis continue mouetur per venas animalis:qꝛ hõ diciẽ microcosmus idest mũdus paruus factus ad instar mundi magni. Et hoc videmus manifeste. Nam in quacũꝙ parte fodimus terrã semꝑ reperimus venas aquarum transeũtium per viscera terre:et nõ solum ꝑ viscera terre:sed etiam per viscera rupiũ reperiũtur aque transeuntes et penetrãtes rupes per venas. in quibus rupibus fiunt putei vt ego oculis plures vidi in diuersis partibus:vñ sicut in homine reperiunẽ vene magne ꝑ quas discurrit copia sanguinis et reperiũtur miseraice ꝑ quas discurrit modicus sanguis:ita pariter in visceribus terre. et in hoc manifestatur summa sapiẽtia creatoris. ¶ Secũdo sequitur ꝙ aque cõtinue mouẽtur circulariter quarũ medius circulus fit sup faciem terre:et alius medꝰ inter viscera terre. Nã eadem aqua que submergitur in maris profunditate et serpit per venas et meatus viscerales terre. et emergiẽ ex montibus et cãpis:postea decurrit inter cõualles et ꝑ cãpos decliues vsꝙ ad mare:et sic semper aqua mouetur circulariter. ¶ Tertio sequitur ꝙ maria nũꝙ augẽtur nec decrescũt quo ad partes formales. quia quasi quãta aqua intrat per flumina decurrentia:super terrã :tanta erit et submergiẽ in profundo. et continue serpit per venas viscerales terre ꝛ emergitur in fontes et flumina ex montibus et cãpis. Etiam semper fit motus circularis. Et hoc dicit sapiẽs Salomõ Ecclesiastes.j. ꝙ oĩa flumĩa intrant in mare:et mare non redundat. et ad locum vnde exeũt flumina reuertuntur vt iterum fluant. Ex quibus patet manifesta solutio supradictorũ dubiorum. ¶ Est tamen aduertendum qð ꝑpter hoc nõ tollitur quin Aristoteles contineat aliqualem veritatẽ. Nam in cõcauitatibus montiũ bene eleuãtur aliqui vapores in verticibus ꝛ lateribus mõtiũ:qui resoluũtur in fontes et ideo tẽpore magne siccitatis siccanẽ illi fontes ex defectu taliũ vaporum. Et etiam ex aere incluso in cauernis terre generatur aqua parua ex qua generata ex vaporibus et aere nõ sufficeret ad tantã copiã et cõtinuũ fluxũ aquarũ:vt eis tã vasta flumina cõgregarẽtur ꝛ tot et tã vasta maria cõplerẽt ꝛ efficerẽt Item verum est:quod radii solares in feruore diei resoluunt partem aque maris. in aerem:sed talis

Dubitatur.

Dubitatur.

Rñsio ad pmũ.

Ad secũdum.

ipsu

Nota ð cursu aq̃

resolutio est parua ꝛ nō ꝯtinua respectu tāte mul/
titudinis ꝛ copie aquaꝝ q̄ ꝯtinue itrāt maria. Nā
lꝫ in mari indico fiat magna resolutio: eo ꝙ est in
ter tropicos: tn̄ nō in caspio: cū sit ad aq̄lonē: nec
ēt in mari pōtico: ꝛ sic sp maria augerent̄ nisi ma/
gna copia exiret aliūde vt dictū est. Et iō magis
est credēdū Salomoni q̄ erudit⁹ a spūsctō dicit
Eccl'a.j. ꝙ oīa flumina itrāt mare ꝛ mare nō redū
Nota. dat. Ad locū in quo exeūt flumia reuertunt̄ vt iteꝝ
fluāt. Et hoc idē intēdebat dicere dd psal.xxxij. cū
ait. ꝯgregās sicut in vtre aquas maris: ponens in
thesauris abyssos: nam abyssi ꝛ ꝓfunditates ma
ris sunt thesauri vn̄ exeūt aque p venas terre. Et
sic in dispositione terre ꝛ maris ꝛ fōtiū et fluminū
manifestat̄ ineffabilis oipotētia et sapiētia et p
uidētia creatoris: de qua sapiētia dicit Salomon
Prouer.viij. Qn̄ pparabat celos aderā: quādo cer
ta lege gyro vallabat abyssos. Qn̄ ethera firma/
bat sursum et librabat fontes aquarū. Qn̄ circum
dabat mari terminū suū ꝛ legē ponebat aquis ne
transirent fines suos ꝛc. Ex quibus verbis Salo/
monis sequuntur tres conclusiones. ¶ Prima ꝙ
abyssi ꝛ maria sunt vallata in gyrū per montes et
circundata littoribus. ¶ Scđa ꝙ fontes aquaruꝫ
erumpunt et mergunt̄ in montibus per quoddam
equilibrium prout dictum est eo ꝙ dicit librabat
fontes aquarum. Et per consequens aque non
semper generant̄ ex aere: nec ex vaporibus. ¶ Ter
tia conclusio ꝙ omne mare habet terminum ꝛ ter
minos intra quos includitur per hoc quod ait: qn̄
circundabat mari terminum suum ꝛc. Ex quibus
patet ꝙ mare non continet terram immo cōtinet̄
inter montes et littora terre. Hoc est ergo quod in
tendit dicere dauid in hac parte cum ait. Ascēdūt
montes et descendunt campi. Quasi dicat. tu de⁹
in principio taliter disposuisti terram propter ne
cessitatem animalium et plantarum qđ tota ter/
ra consistit in montibus et campis et vallib⁹. Nā
tu eleuasti montes in altum et campos creasti in
quodam descensu et declinatione: et sic semper
campi licet videantur plani: tamen semper de/
scendunt et declinant in locum quem fundasti eis
id est vsq; ad valles quas fundasti in infimo loco:
vt essent loca aquarum quia a montibus descen/
dunt aque per valles ac campos decliues vsq; ad
valles infimas. Ex quarum congregatione fiunt
ibi maria vt dictum est. Ex quo patet ꝙ ipsi mon/
tes terminant maria: ideo subdit. Terminum po/
suisti quem non trāsgredientur ꝛ cetera. Quasi di
cat. tu posuisti montes in terminum ipsis aquis
quem terminum nunq̄ transgredientur neq; con/
uertentur operire terram: quia postq̄ descendunt
aque ad loca infima: non possunt ascendere nec
conuerti: nec redire supra montes: quia tunc con/
tra naturam ascenderent: ideo quiescunt in val/
libus infimis.

Gene.j. **Qui emittis fontes in conuallibus**
xxx.q.ij. **inter medium montiuꝫ pertransibūt**
c. nup/ **aque.**
tio. **Potabunt omnes bestie agri: expe/**
ctabunt onagri in siti sua.
Sup eo volucres celi habitabunt: de
medio petrarum dabūt voces.

¶ Ex tali dispositiōe ꝛ ordine situs terre, sequitur
alia vtilitas: nā tu emittis fontes in ꝯuallib⁹. i. p
valles ꝛ sic inter mediū montiū pertransibunt aq̄.
Nam aque primo descendūt a montib⁹: postea in
ter mōtes trāseunt per conualles: q: semper inter
mōtes sunt cōualles per quas transeūt aque: ꝛ sic
descendunt ad cāpos ꝛ exinde ad maria: eo ꝙ sunt
infima loca terre. Sed q: ista nō fecit deus a casu
immo ad vtilitatem animaliuꝫ q: tales fontes et
flumina seruiūt hominib⁹ et ad alia necessaria: iō
subdit. potabūt oēs bestie agri ex his aquis etiaꝫ
onagri id est asini siluestres et cetere bestie expe/
ctabunt has aquas in siti sua. i. quādo sitient ve/
nient ad istas aquas fontales et fluuiales. Et vo/
lucres celi habitabunt. i. volabunt super ea. s. flu/
mina vel habitabunt in ripis ꝛ rupibus que sunt
super flumina: et dabunt voces de medio petrarū
q.d. ꝙ cantabunt super ripas fluminum: sicut fre/
quenter videmus: quia canūt aues quādo venīūt
ad bibendum ad fontes vel ad flumina. Ex supra
dictis apparet profunditas sapientie et proui/
dentie dei. Nam ex tali dispositione in qua deus
creauit terram saluatur et soluit̄ oīs questio q̄ pos
set fieri. Nam ex eo ꝙ montes sunt alti de necessi
tate aque descendunt inter montes per valles et
exinde decurrunt per campos q̄ de necessitate de
clinant ad infima loca terre que sunt valles: vbi
congregantur omnes aque: et sic efficiuntur ma/
ria. Et sic montes et campi seruiunt hominibus
ad habitationem: fontes et flumina ad potū ani/
malium: et ad purgandas sordes rerum: et ad ri/
gandos campos. Maria autem seruiunt homi/
nibus ad nauigandum: vt infra patebit. Ex qui/
bus omnibus patet summa sapientia et prouidē
tia dei. Deinde cum dicit.

Rigās mōtes de supioribus suis: de Infra
fructu operum tuorum satiabit̄ terra cxlvj.b.
Producens fenum iumentis: et her/ xiij.q.ō.f
bam seruituti hominum. eccl'ias.
Ut educas panem de terra: et vinum §.visita
letificet cor hominis. q. Et ex
Ut exhilaret faciem in oleo: et panis tra de sa
cor hominis. cra vn/
ctione.c.
vnico.

¶ Cōmendat diuinā prouidentiā et sapiētiā cir/
ca dispositionē pluuiarum. Nā licet aque fluuia/
les ꝛ fontales sufficiant ad potū animaliū ꝛ rigā
dos aliquos campos: tamen non sufficiunt ad ri
gandos montes: nec omnes partes terre: eo ꝙ nō
attingunt cacumina montiuꝫ nec terram per oēs
partes: etiam non sufficiunt ad nutritionē plāta/
rum: et sic sunt necessaria flumina ad implendas
cisternas et rigandos montes: et oēs partes terre
ad quas fontes ꝛ flumina attingere non possunt.
Et ideo summus ꝛ sapiēs artifex deus ꝓuidit de

aquis pluuialib⁹. Nã taliter de⁹ posuit machinã mundi vt sol per virtutẽ et calorẽ suorum radiorũ extraheret vapores a terra humidos vsq; ad medium interstitiũ aeris vbi per antiparistasim infrigidãtur et congelãtur in nubes q̃ resoluũtur in aquã. Et sic per sui ponderositatem pluuia cadit super mõtes et totã terrã ad nutritionẽ arborum et plantarũ. Et sic germinãtur fruct⁹ terre et crescũt plãte ad esum hominũ et bestiarũ: et implent̃ cisterne ad potũ hominũ. Et hoc intẽdit dicere dauid in hoc passu. Unde ait. O deus tu es rigãs montes de superioribus suis. i. rigas superiora et summitates montiũ p aquas pluuiales ex nubib⁹ descẽdẽtes. Et sic satiabitur terra de fructu operũ tuorũ que; terra cõpleta pducit. Nã ex tali pluuia pduces in montibus fenum iumentis et bestijs: et pduces herbam seruituti hominũ: et est sensus q̃ tu producꝭ fenũ et herbam iumentis seruituti i. ad seruitutem hominũ. Et mittis istã pluuias vt educas panẽ de terra et vinũ vt letificet cor hominis: et rigas etiã terrã p pluuiã vt crescant et nutriant̃ oliueta et producãt oleũ: vt homo exhilaret et vngat et letificet faciẽ suã in oleo vel letet̃ in videndo abundantiã et copiã olei: et sit tãta copia panis vt cõfirmet cor hominis: et fortificet. Et per talem pluuiam saturabuntur et nutrientur ligna et arbores campi et cedri libani quas solus deus ipse plantabit absq; manibus et cura hominum. Est autem aduertendum q̃ propheta notanter memorat tres fructus terre speciales quos nutrit pluuia celestis ad conseruandam vitam hominis scilicet panem: vinum: et oleum: eo q̃ tres fructus sunt valde necessarij ad communes vsus vite humane propter tres effectus quos efficiunt in homine prout memorat propheta in hac pte. Nã panis confirmat cor hominis. i. fortificat et sustentat. Nã cibus panis post famẽ et inediam restaurat deperditum: et viuificat cor hominis: et vires hominis: que ex inedia deficiebant. Item homo ex siti tristatur et deficit. Sed potus vini refocillat et letificat cor hoĩs. Hoc etiam dicit q: manifeste videmus q̃ si vinum datur sincopizantibus ilico viuificantur et recuperant sensum: et motum: et letificantur. Ex quo patet q̃ vinum letificat cor hominis. Item subdit vt exhilaret faciem in oleo. ¶ Ad cuius intellectũ est notãdum q̃ exhilarare idem est quod ex leticia os et nasum et omnes venas aperire: et ex tali intrinseca leticia anhelitu; per risum emittere: sicut videmus in ridentibus. Nam sicut ex tristitia rigatur facies et restringitur os et nasus et vene: et retinetur anhelitus. Ita per oppositum ex leticia et sanitate et bona dispositione omnia supradicta aperiuntur et homo exhalat anhelitum per os et nasum: et sic ostendit leticiam cordis in facie per risum: et faciem letam: et tũc dicit̃ exhilarare quasi exhalare: et talis homo dicit̃ hilaris et letus. Sed quia hunc effectum facit in homine vsus olei ideo dicit vt exhilaret faciem in oleo: nam oleum est valde nutritiuum propter suam pinguedinem et bonum humorem et qualitatem: iõ causat bona; cõplexiões in hoĩe: ideo est valde vtile ad condimẽtũ in omni cibo et est penetratiuum in omni mede

Tres terre fruct⁹

Exhilarare qd sit.

la. Et videmus etiam manifeste q̃ hoĩes vtentes oleo cõiter habẽt faciẽ plenã: et pinguẽ: et lucidã: et bene coloratam: et facilem ad risum et letitiã: ideo dicit propheta: vt exhilaret: idest letificet faciem in oleo: idest in vsu et esu olei. Potest etiam dici q̃ in partibus orientalibus et meridionalibus homines vngunt oleo facies suas vt appareant leti et lucidi: vt p3 in Daniele. Deus ergo per pluuiam educit pane; de terra ad cibum: et vinum ad potum: et oleum ad condimentum et saporem cibi hominis.

Saturabuntur ligna campi: et cedri libani quas plantauit: illic passeres nidificabunt.

De psę. di. ij. ca. accipite

Herodij domus dux est eorum: mõtes excelsi ceruis: petra refugiũ erinacijs.

¶ Aduertendũ est q̃ notanter dicit ppheta cedri libani quas plantauit. Nã sm Uergiliũ in Georgicis. quedã sunt partes terre que sponte de se pferunt quasdã arbores et plantas et fructus: quos alie terre nõ proferunt: sicut arabia profert cinamomũ et incensum et c. que nõ pfert germania nec scythia. Item quedã sunt que nõ nascũtur nisi seminẽtur per artẽ et curam hominũ: sicut frumẽtu; et ordeũ et c. et quedã sunt arbores que i quibusdã locis per se nascũtur ex sola dei puidentia absq; labore hominũ: sicut copia altissimarũ cedrorum nascit̃ in monte libani. Et has virtutes et differẽtias deus otulit terre in pmordio creatiõis: vt ait Aug. super Geñ. quãdo dixit: germinet terra herbam virentẽ et c. q̃ tunc indidit et creauit rõnes seminales in diuersis partibus terre: vt absq; labore hominũ ex sola influẽtia et virtute actiua celi et humore pluuie terre germinet et producat spõte tales plantas et arbores: ideo dicit propheta q̃ ex illa pluuia saturabuntur ligna campi et cedri libani quas solus deus plantauit. ¶ Illic passeres nidificabunt. Hic cõmendat diuinam prouidentiam circa dispositionẽ locorũ animaliũ brutorũ ad refugiũ: nam deus creauit arbores altas ad habitationẽ auiũ in quibus nidificant et habitant ad tuendã vitam. Et ad quas refugiũt ne ledãtur a venatoribus et sagittarijs. Item creauit mõtes altos vt essent refugiũ ceruis et capreolis et ceteris quadrupedibus: ad quos mõtes refugiunt propter venatores. Item creauit et disposuit cauernas in terris et rupib⁹: vt essent refugiu; et latibulũ cyrogrillis et leporibus et vulpib⁹: et ceteris animalib⁹ pilosis: ideo ait q̃ passeres et oẽs volucres nidificabũt et facient nidos suos illic: idest in cedris et ceteris arboribus ad quietẽ et tutam vitam pullorũ. Et herodij domus dux est eorum. Ad cuius intelligẽtiam est notãdum q̃ herodius est auis pdalis et rapax et nidificat et habitat in cedris et altis arboribus: et est talis nature q̃ nõ querit escam in locis vbi facit nidũ: sed a lõge per decẽ miliaria a nido suo: et sic nõ nocet auib⁹ que nidificãt et habitãt in arborib⁹ ppinquis: et ideo oẽs passeres et aues libẽter nidificãt et habitant prope nidos herodiorũ propter securitatẽ

Quid sit herodi⁹

q: herodius nō solū nō nocet eis:sed etiā tuetur et defendit eas a ceteris auibus ex rapina viuētib⁹ quē quidē herodius apud nos dr̄ grifaldus:et sō ceteri passeres et aues habent nidum et latibulū herodij tanq̄ ducē ⁊ refugiū:ideo dicit pp̄heta q̄ domus .i.nidus ⁊ latibulū herodij est dux et refugiū eoꝝ.s.passeꝝ mōtes excelsi sūt refugiū ceruis et ceteris quadrupedibus. Et petra cauernosa ē refugiuꝫ erinacijs scilꝫ animalibus pilosis aptis ad venationem sicut sunt cuniculi et lepores etiā ericius quia omnia ista eligunt latibula in cauernis terre et petrarum ad securitatem.

Fecit lunam in tempore:sol cognouit occasum suum.

Posuisti tenebras et facta est nox in ipsa petra pertransibunt omnes bestie silue.

vi.q.i.c. si oia et c. sequē.

Catuli leonū rugientes vt rapiant: et querant a deo escam sibi.

Ortus est sol et congregati sunt:⁊ in cubilibus suis collocabuntur.

Exibit hō ad opus suū:et ad operationem suam vsq̄ ad vesperam.

¶ Cōmendat hic diuinā prudentiā et sapientiā circa dispositionē et varietatē tēporuꝫ que fit per variationeꝫ solis et lune. Nā sol per lationē ⁊ cursum suum supra nostrū hemispherium causat diē apud nos.et per eius absentiā causat noctem eo q̄ fert̄ super aliud hemispheriuꝫ causat. ibi diem et apud nos causat noctem. Et hoc fit per motuꝫ diurnū ad raptū primi mobilis sed per motū p̄priū circulo obliquo causat in nobis quatuor tēpora diuersa in anno.s.ver.et estateꝫ.et autūnum ⁊ hyemeꝫ ꝑm accessum et recessum ad polos.luna aūt diuersificat etiaꝫ tempora in quolibet mense.ꝑm q̄ diuersimode illuminatur a sole quo ad partes suas. Et quo ad nostrū aspectum. Nā in coniunctione illuminatur tota medietas superior.et sic lumen eius nullo modo videtur a nobis. Et sic causat magnam alterationem in mari et in terra.et in arboribus et animalibus pp̄ter humiditatem eius.sed sicut incipit elongari a sole ita incipit videri a nobis aliqua particula eius illuminata et ita crescit vsq̄ ad primam quadram et exinde vsq̄ ad plenitudinem cum est in oppositione et exinde incipit accedere ad solē.et q̄ntum accedit tantum decrescit eius lumē quo ad nostruꝫ aspectum quia respectu sui semper illuminatur medietas eius et sic luna per accessum et recessuꝫ ad solem causat et diuersificat quatuor tempora in terra et in mari ꝑm quattuor quadras eius:et hoc est quod dicit dauid in hac parte. vnde ait. Deus fecit lunam in tempore.idest diuersitatem in tempore ꝑm accessum et recessum ad soleꝫ supple siue ad diuersificāda tempora. Et sol cognouit occasum suum:idest talem disposuit motū suū quia dum fertur super terram causat diē:sed postea cognouit occasum suū cadendo sub nostro orizonte. Et sic tu deus posuisti tenebras per occasum solis et absentiam. Et sic facta est nox super nostrum hemispheriū. Sed quia talem dispositionem nō fecit deus in astris a casu et fortuna: sed pp̄ter finem bonū ad vtilitatē et vitam hominuꝫ et aliorum animaliuꝫ:ideo subdit. Ideo facta est nox:q: in ipsa nocte pertransibunt oēs bestie silue et discurrent ad querendū cibū. Et catuli leonum discurrent de nocte vt rapiant escam sibi et querant a deo p̄uidente.nam pater celestis pascit oia animalia vt ait saluator Matth.vj. Sed postq̄ ortus est sol et lucet dies tunc leones et cetere bestie rapaces cōgregati sunt fugientes dieꝫ et collocabunt̄ in cubiculis et latibulis suis:sed per oppositū homo tunc in die postq̄ ortus est sol exibit ad opus suum faciendum: et ad operationem suā exercendā vsq̄ ad vesperā et occasum solis. Ex quibus pꜫ q̄ nō a casu nec inuanū disposuit deus opa:sed distinxit diē a nocte pp̄ter supradicta. Et distinxit annū in quatuor tp̄a ꝑm accessum ⁊ recessum solis ad polos pp̄ter gn̄ationes et corruptiōes rerū.nā per accessum solis ad polū arcticū causantur generationes arborū:plātarū etiā aialiū citra equinoctialē sed per recessum solis a nobis et accessum ad aliū polum causantur corruptiones citra equinoctialē ⁊ gn̄ationes vltra equinoctialeꝫ ꝑm Arist.ij. de gn̄atione. Unde q: oia ista p̄uenīūt ex summa sapientia et p̄udentia illius summi artificis ⁊ architectoris ideo admirando exclamat pp̄heta dicens.

Quā magnificata sunt opera tua domine:omnia in sapientia fecisti:impleta est terra possessione tua.

sup. ex. ⁊ de p̄se. d.ij.c. accesserūt.

¶ O q̄ magnificata sunt opera tua dn̄e.i.q̄ magnificatus es in operibus tuis.q: oia opera tua fecisti in sapientia magna et p̄udentia:q: oia sic ordinasti pp̄ter aliquē bonū fineꝫ:vt vnūquodq̄ produceret fructum suum in tempore suo sibi determinato. Et sic impleta est terra possessiōe tua idest donis et beneficijs tuis que proueniunt ex tua mera largitate. deinde cum dicit.

Hoc mare magnū et spaciosum manib⁹ illic reptilia quoꝝ nō ē nūerus. Animalia pusilla cuꝫ magnis: illic naues pertransibunt.

¶ Cōmendat diuinam sapientiā circa dispositionem maris quo ad eius magnitudinē ⁊ extensionem ⁊ diuersitatē spaciosorū locorū et habitationum ad vtilitatem piscium et ad vtilitateꝫ nauigantium. Ad cuius intelligentiā est notandū q̄ sicut deus diuersificauit terrā per mōtes ⁊ valles ⁊ campos decliues ad habitationē oim animalium respirantium que viuunt in aere:vt dictum est ita pariter diuersificauit maria et extēdit per diuersa loca ad vitam pisciū ⁊ vtilitatem nāuigātium:nam primo voluit vt hoc mare esset magnū et spaciosum pp̄ter duo. Primo vt in eo pereretur copia piscium:et nauigantes possent attin-

Mare magnuꝫ ⁊ spaciosum propter duo.

gere loca remota. Ita voluit vt circa litt⁹ esset va-
dosum ꝓpter pisces paruos: et circa medium es-
set profundum ꝓpter pisces magnos: vt ibi sal-
uentur ne possint deuorare oēs pisces paruos na
tantes circa littora. Et voluit disponere recessus
et sinus et portus in hoc mari vt attingeret terrā
per multas ptes et naues saluarētur refugientes
ad portus tpe tēpestatis. vñ ait Dauid. O dñe tu
creasti hoc mare magnum ⁊ spaciosum ⁊ latū ma
nibus. i. locis recessibus ⁊ finib⁹. Et q: magnum
ideo illic procreant̄ reptilia et natatilia ⁊ pisces
magni et parui quorum nō est numerus. idest in-
numerabiles pisces et animalia natatilia in eo
creasti et de continuo procreantur. Et sic procreā
tur ibi animalia natatilia pusilla cū magnis. Et
quia hoc mare creasti spaciosum ⁊ plenū magnis
manibus ⁊ spacijs: ideo illic naues pertrāsibunt
⁊ nauigabunt ab vno littore in aliud: ⁊ ab vna re
gione in aliā. Unde nota ꝙ hoc nomē manus est
equiuocū ad tria. nā vno modo significat mem
brum hoīs. alio modo significat fortitudinem et
turmā exercitus siue satellitum. Tertio significat
extensiones locorum ⁊ brachia ⁊ sinus siue reces-
sus maris nā sicut hō extendit manus et brachia
ad attingendum aliquid extrinsecus: ita pariter
oceanus ⁊ quodlibet mare extendit man⁹ et bra-
chia inter terram qui dicūtur sinus et recessus et
portus maris. Et isto modo oceanus ı primo extē
dit brachium inter norvvergiā ⁊ germaniā qui
dicitur sinus codanus siue germanicus: siue sar-
maticus. Secūdo vltra equinoctialem extendit
aliud brachium aut inter montes ethiopie ⁊ ter-
ram guineorum qui dicitur sinus isperius quē ho
die nauigant portugalenses ad fodiēdū aurū ex
minera. Tertio mittit aliud brachium per angu-
stum fretum gaditanum inter affricam et europā
vsqꝫ sirtam qꝺ dr̄ mare tirrenū: qꝺ mare tirrenum
mittit aliud brachiū versus aquilonē inter phry
giam et thraciā per angustū elespontum et ꝓpō
tidem. Et sic intrat mare ponticū siue euxinū. ⁊ ex
inde intrat meotidem paludē per angustum bos
phorum inter ꝓmontoriū caucasi et tauricā cher
sonesum q̄ dr̄ caffa. Ex quib⁹ ptꝫ ꝙ hoc mare ma
gnum scꝫ oceanus dr̄ spaciosum et extensum lon
gis manib⁹ et brachijs ⁊ sinibus. ¶ Itē mare in-
dicum qꝺ claudit̄ inter montes asie et mōtes au-
strales dr̄ magnū ⁊ spaciosū manib⁹ q: hꝫ duos
gradus in longitudine a pressio africe vsqꝫ cati-
garam regionē sinarū: et hꝫ quinqꝫ gradus in la-
titudine et habet plures sinus sicut est arabicus ⁊
persicus ⁊c. Et ita est dicendū de mari caspio: qꝺ
clauditur intra caucasum et montes medorum et
inter montes armenie et montes secarū siue mas-
sagetarū. Et ita est dicendum de maribus nobis
ignotis. nam de necessitate opꝫ ꝙ vltra montes
ethiopie sint alia maria que recipiant aquas de
currentes ab alio latere illorū montiū v̄sus au-
strū. Et etiā vltra montes sericos versus aq̄lonē
est mare sericū recipiens aquas decurrētes a la-
tere aquilonari illorū mōtiū: qꝺ quidē mare erat
ignotum grecis et latinis tempore Ptholomei.
Sed postea tartari ab illis regionib⁹ egressi noti

ficarunt persis et medis et latinis qualiter ibi vl
tra cinanū est qꝺdā mare magnum vbi congrega
bantur oīa flumina a circūstantibus mōtibus de
scēdentia: ⁊ sic est presumendum ꝙ vltra montes
magnos sinarū versus ortum sunt alia maria in
quibus congregantur omnes aque decurrentes a
lateribus orientalibus illorum montium. Ex qui
bus ptꝫ ꝙ mare nō est tm̄ vnum nec continet ter-
ram vt vulgares autumant: immo sunt multa ma
ria iter montes cōtenta et terminata vt ait Ptho
lomeus prout dictū est. Nec mare est maius terra
vt quidam putāt immo terra est maior in spacio
septies q̄ omnia maria vt legitur in. iij. lib. Esdre
c. vj. vbi sic dicitur. Et tertia die imperasti aquis
cōgregari in septima parte terre: sex vero partes
terre siccasti et conseruasti vt ex his sint coram te
ministrantia seminata deo et occulta. Et in quin-
to die dixisti septima parti vbi erat aqua congre
gata vt crearet animalia et volatilia et pisces
et ita fiebat. ¶ Ex supradictis patet quod terra est
maior omnibus maribus septupliciter et ta-
men mare qui dicitur oceanus est magnum et ex
tensum per multos sinus et brachia vt dictū est
et eodem modo mare indicum et mare caspiū. Et
hoc ordinauit deus nō solum propter copiā pi-
scium ad esum hoīm. sed etiam propter nauiga-
tionē ⁊ vt victualia que germinant̄ in vna parte
vehantur ad alias partes. Et sic oīa bona terre
communicentur omnibus. Deinde cum subdit. Gene. j.

**Draco iste quem formasti ad illuden
dum ei: omnia a te expectant vt des** sup. xiij. b.
illis escam in tempore.

**Dante te illis colligent: aperiente te
manum tuam omnia implebuntur
bonitate.**

¶ Ostēdit ꝙ deus solum non fecit mare longum
manibus et brachijs et sinibus propter merces
vehendas. Sed etiam fecit ipsum mare profun-
dum in medio et vadosum ad littora vt balene ⁊
pisces magni viuant in profundo: ⁊ parui saluen
tur iuxta littora vadosa ne pisces magni possent
accedere ad littora ad deuorādum paruos. Unde
quādoqꝫ pisces magni deluduntur a paruis: nā
dum balena vel quilibet alius magnus piscis in
sequitur pisces paruos ad deuorandum. tunc pi-
sciculi fugiunt ad littora: sed balene volentes pi
sces paruos sequi per littora vadosa cū magno
impetu reperiuntur in modica aqua nō valentes
natare sup arenam: nec valētes retrocedere ad ꝓ-
fundū et sic naute et piscatores interficiunt bale
nas et pisces magnos. Et sic pisces magni deci-
piuntur et illuduntur a paruis. Dicit ergo dauid
O domine tu fecisti hoc mare magnum et spacio
sum manibus: quia illic sunt reptilia pusilla cum
magnis etiā q: illic naues pertransibūt: sed etiā
fecisti illud ꝓfundum in medio ⁊ vadosum in lit-
tore: vt illic sit etiam iste draco. idest balena ⁊ q̄li-
bet alius magnus piscis ad illudendū et vt ipse
illudatur a paruis piscibus per modū iam dictū

Vñ est aduertēdū q̄ p̄ dracones intelligit balenā siue cetū. vñ Geñ.j. vbi nr̄a translatio dicit. creauit de⁹ cete grandia. Alia translatio dicit. creauit de⁹ dracones magnos: et in hoc loco dicit littera Hiero. leuiatam iste quē formasti. Et alia translatio hz: cetus iste per quez intelligit quelibet belua marina. Ex quibus oībus ptz q̄ deus oīa creauit apta ad debitū finem ⁊ oībus viuentibus ꝓuidit de loco et tēpore et victu necessario ad vitā tuēdā ⁊ cōseruandam. Oīa a te expectant dñe. Hic incipit versus apud hebreos ⁊ etiam sñia. nam postq̄ superius ostendit propheta q̄ deus oīa creauit et disposuit ꝓpter debitum finem et oīb⁹ ꝓuidit de celo ⁊ tpe oportuno et cibo et potu necessario ad vitā. Ideo in hac p̄te cōuersus ad dñm cōcludēdo dicit. O domine oīa animalia expectāt a te vt des illis escam in tpe oportuno: nā animalia bruta expectāt vt in vere des eis fenum et herbā ad cibū ⁊ hoīes expectāt tempus vernuz vt colligāt quosdā fructus ⁊ estatem vt colligant frumenta ⁊ ceteras fruges et segetes. Et expectant autumnum vt colligant vindemias ⁊ ceteros fructus tunc maturos secundum naturas suas ⁊c. Jō te illis dāte copiā fructuum et ciborum tunc illi colligent fructus p̄ te creatos et augmentatos. Et te aperiente manū tuam: et thesauros largitatis tue oīa implebūtur bonitate. i. bonis terre et tua bonitate largitis.

Duplex appetit⁹ in viuentibus. ¶ Ad cuius intellectum est notanduz q̄ duplex est appetitus in viuentibus vnus et alius voluntarius. Appetitus voluntarius regitur per se ipsum cum sit primum principium mouendi. Sed appetitus naturalis ab intelligentia superiori mouente orbem: ideo non solum animalia perfecta appetunt et expectant cibum in tempore ad conseruationem vite appetitu voluntario et naturali simul sed etiam plante et animalia imperfecta: hoc idem expectant quodam naturali appetitu ab intelligentia directo q: opus nature est opus intelligentie. Unde dicit ꝓpheta q̄ omnia viuentia tam plante q̄ animalia expectant ad deum vt det eis escam in tempore oportuno. Et sic formica ex diuina ordinatione a superiori intelligentia directa et mota recolligit granum in estate pro tempore futuro.

Jnf. di.c. nasci. **Auertēte aūt te faciem turbabuntur auferes spiritum eorum ⁊ deficient: et in puluerem suum reuertentur.**

De ꝯse. di.v.c. ꝯ spūscto. **Emitte spiritum tuum et creabunt: et renouabis faciem terre.**

Sit gloria dñi in seculum: letabitur dominus in operibus suis.

Infra c. lv. **Qui respicit terram et facit eam tremere: qui tangit montes et fumigāt.**

xv. q.j.c. reuertimini. **Cantabo domino in vita mea: psallam deo meo q̄ diu sum.**

Jocundum sit ei eloquiū meum: ego vero delectabor in domino.

Deficiant peccatores a terra: et iniqui ita vt non sint: benedic anima mea domino. j.q.iij.c domini.

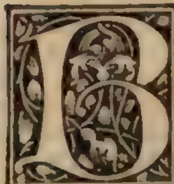
¶ Postq̄. superius dauid ostendit deum esse prouisorem et datorem omnium bonorum ad conseruationez vite et ipsius esse in omnibus rebus. Ad cuius intellectum est notandum q̄ cū deus sit causa omnium in triplici genere cause: scilicet efficientis: formalis: et finalis: ita creatura recepit a deo triplex esse. scilicet esse essentiale: et actuale: et operatiuum: nam inquantum est facta ad ymaginem dei aut similitudinem habet essentiale: et specificum et formale. Sed quia nulla creatura est p̄ essentiam suam: ideo habet a deo esse existentie influxum. per quod existit in actu et sic existit in esse personali: et sic creatura non solum dependet a deo quo ad esse essentie: sed etiam quo ad esse existentie: inquantum deus continue influit esse in ea et conseruat eam in esse: nam si per aliquod instās deus desisteret influere esse in eam ilico deficeret sicut nostrum hemispherium intantum est illuminatum inquantum sol influit lumen per suam presentiam: sed quando sol subtrahit suam presentiā ilico deficit lumen et efficitur nox apud nos: ita pariter dicit dauid q̄ quando deus influit vitam in creaturas: tunc creature viuunt et operantur: sed si deus auertit suam presentiam et influentiā tunc creature deficiunt. Et ita pariter est dicendū de cibo corporali: nam quando deus influit virtutem super terram in vere tunc terra germinat: sed quando auertit suam virtutem tūc terra turbatur ⁊ omnia deficiunt: vt patet in autumno: sed qñ iterum in vere mittit suam virtutem et influentiā: tunc terra renouatur et germinat plantas et fructus: et hoc est quod vult dicere dauid in hac parte: vnde ait. O dñe sicut te aperiente oīa implent bonitate: ita pariter te auertente faciem et influxum omnia turbabuntur. Et tunc auferes spiritū i. esse actuale eorum: quod habent ex influxu tuo ⁊ tunc totaliter deficient et morientur animalia et plante: et sic mortua reuertentur in puluerem suū: quia incinerabuntur et putrefient cadauera animalium. Et arbores resoluentur in pulueres postquam deficit eis influxus: sed quando tu emittes spiritum et influxum tunc res creabuntur. Et sic renouabis faciem terre: nam sicut quidam moriuntur propter defectū huius influxus: ita alij creantur per influxum tuum in eis: et sic facies terre renouatur per homines nouiter creatos: quia quotidie creas spiritus et animas in eis. Et sic licet vnus moriatur tamē alter de nouo per te creatur. Et sic renouatur semper facies terre: et mundus conseruatur in esse: hoc etiam potest referri ad celestes influentias secundum diuersitatem temporum. Nam in autumno deus auertit faciem id est influentiam a terra per recessum solis et tunc omnia folia arborum cadunt cum fructib⁹ suis ⁊ herbe deficiunt in vere. Sed postea deus emittit spiritum ⁊ influentiā per accessum solis: ⁊ tunc herbe recreantur et arbores frondescunt ⁊ florent. Et sic renouabis faciem terre. Sed prima expositio

Deus cā⁹ oīm i triplici genere cause.

est melioꝛ ꝛ ꝓfundioꝛ ꝛmagis consona littere. Ex
supꝛadictis ptꝫ ꝙ immēsa fuit oipotētia dei: et ꝙ̄
ꝓfunda ꝛ inscrutabilis sapiētia ꝛ ꝓuidētia dei in
creatiōe ꝛ dispositiōe mūdi. Et quātū est immēsa
bonitas dei in mūdi cōseruatiōe: de q̄ q̇dē oipotē
tia ꝛ sapiētia ꝛ ꝓuidētia et bonitate commēdauit
dd̄ deū in hoc psal. Et iō ꝯcludens agit grās di/
cēs. Sit glīa dn̄i in seculū seculi ꝛc. Quomodo au
tem paradisus deliciarū situetur in hemispherio
australi: ꝛ de dispositiōe eius dictū est psal. lxxi.

¶ Secunda expositio.

xcv.c.ec/ ce.ꝛ.xiij. q.j.bis itaqȝ.

Enedic anima mea do
mino: domine de⁹ me⁹
magnificatus es vehe/
menter.

¶ Quia vt dictuꝫ est in princi/
pio expositionis hui⁹ psal. ſm
mēteꝫ Aug. cōtra aduersariū legis ꝛ ꝓphetarū ꝙ
ꝓpheta moyses auctoꝛ libꝛi geneseos magis
intendebat vt eius narratio rerum factarum esset
etiam figura figurarum: ideo a foꝛtioꝛi est creden
dum ꝛ affirmandum ꝙ dauid qui non est minus
ꝓpheta in hoc psal. ꝙ̄ in ceteris non solū inten/
dit cōmendare diuinam sapientiā ꝛ prouidentiā
ꝛ bonitatē circa creationem ꝛ dispositionem mun
di materialis quē ꝓduxit ad instar mūdi ydealis
ꝛ eterni. Sꝫ etiā a foꝛtioꝛi magis intendit cōmen/
dare tantā diuinā sapiam ꝛ ꝓuidētiā ꝛ bonitateꝫ
circa recreatiōem mūdi spūalis q̄ est eccl̄ia quam
recreauit ꝛ regenerauit ꝛ disposuit ad instar mūdi
ydealis ꝛ ad figurā hui⁹ mūdi materialis. In cui⁹
creatione contemplando dd̄ ꝓuidit in spū totū
mysterium regenerationis eccl̄ie: que dicitur mū/
dus spūalis. Iō postq̄ exposuim⁹ istū psal. littera
liter de mūdo materiali: exponat̄ iterū ꝯsequēter
de mundo spūali ꝛ eius recreatiōe: de qua pꝛimo
et pꝛincipaliter dd̄ intendebat deum commēdare
in hoc psal. ad quā intētionem pꝛincipaliter legit
ꝛ cātat ipsum eccl̄ia. Naꝫ lꝫ vtraqȝ creatio sit eius
dem potentie ꝛ sapientie: tn̄ creatio mundi spiri/
tualis est maioꝛis misericoꝛdie et bonitatis quo
ad nos quia nihil nobis pꝛofuisset ꝙ creasset nisi
miris atqȝ ineffabilibus modis recreasset vt inq̄t
Aug. hoc etiaꝫ innuit Grego. in benedictione cerei
pascalis: ꝛ ideo est valde attendendus iste psal. vt
inquit August. quia totus est refertus pꝛofundis/
simis mysterijs: ꝛ sacramētis: nam ꝓpheta dd̄ ꝑ
figuram creationis mūdi intendit cōmendare et
nobis notificare ꝓphetice diuinā sapiam ꝛ bo/
nitatē circa fundationem ꝛ regenerationeꝫ eccl̄ie
xp̄i. B ¶ Ad cuius intelligentiā est pꝛimo notan
Creatio mūdi fi/gura fū/datiōis ecclesie. dum ꝙ cum creatio mundi materialis fuit figura
fundationis eccl̄ie: eundem oꝛdinem seruauit de⁹
in fabꝛicatione ecclesie: quem tenuit in creatione
mundi: nam sicut tunc pater dicendo per verbum
suum fiat lux: facta est lux: ꝛ dicendo fiat firmamē
tum: factum est firmamentum ꝛc. Et sic per verbū
factus fuit totus iste mūdus materialis: quia ipse
pater dixit et facta sunt omnia. Et verbo domini
celi firmati sunt. Ita pariter in fabꝛicatiōe eccl̄ie
idem deus pater locutus est nobis per idē verbū
incarnatū: ꝛ dixit nobis totū euangeliū: et ex late
re suo ꝓduxit totā ecclesiā. Nā tota ecclesia consi/
stit virtualiter in euāgelio dicto per xp̄m qui ē ver
bū patris. Nā sicut olim deus pater loq̄bat̄ mul/
tifarie in ꝓphetis nouissime locutus est nobis in
filio: vt ait apl̄s ad Heb. j. ex quo ptꝫ ꝙ ꝑ idē ver/
bum ꝑ qḋ deus creauit mundū: per idē fundauit
eccl̄iam: hoc idē manifestauit Io. j. q̇ dicit. Oia ꝑ
ipsum facta sunt ꝛ infra: verbum caro factuꝫ est.
et dedit ptātē credētibus filios dei fieri: q̇ non ex
sanguinibus: sed ex deo nati ꝛc. Ex quo pꝫ ꝙ pr̄ ꝑ
idē v̄bū nos regenerauit ꝑ qḋ nos ante creauit et
ꝑ qḋ facta sunt oia. Itē sicut tūc per spm̄sctm̄ oia
que creauit viuificauit dādo eis vitā ꝛ motum: q: ꝛ
spūs dn̄i ferebat̄ suꝑ aq̄s dādo vitam ꝛ oꝑationē
rebus. Ita pariter pater in nr̄a regn̄atione postq̄
per filiū suū verbū incarnatū fundauerat eccl̄iam
in apl̄is et discipulis in die pente. misit spm̄sctm̄
in eis quos ad gratiā ꝛ vitaꝫ spūalē ꝑ septē dona
viuificauit: ꝛ mouit ad p̄dicandū euāgeliū oi crea
ture. Et sic q: spūs dn̄i ferebat̄ super eos: ideo ta
li spiritu viuificati totum oꝛbē subiecerūt ecclesie
et iugo chꝛisti. Ex quibus pꝫ ꝙ sicut tota trinitas
indiuise ꝯcurrit ad creationē mundi: ita eodē mō
ad fundationē ecclesie. Itē sicut tūc creauit in mū
do triplicē naturā .s. angelicā ꝓpe se qua dꝛ indu/
tus: et celestē ad mittendas influentias in hec in/
ferioꝛa: ꝛ elemētalem ad recipiendas celestes in/
fluentias. Ita pariter in ecclesia recreauit: et di/
sposuit tres status .s. statum aplōꝛū pꝛope se qui
bus p̄mo reuelauit mysteria euāgelica. Scḋo sta/
tum doctoꝛū qui moti ab apl̄is: sicut celi mouēt̄ur
ab angelis declararūt sacras scripturas hoībus
simplicibus. Tertio fundauit statum cōmunē cō
iugatoꝛū: et simplicibus qui receperūt sacraꝫ do/
ctrinā a doctoꝛib⁹: nam sicut deus influit in ange
los: et angeli mouentes influūt in oꝛbes celoꝛū: ꝛ
celi influunt in elemēta: ita chꝛist⁹ influxit pꝛimo
in aplōs: apl̄i in doctoꝛes: ꝛ doctoꝛes i ppl̄m: qui
sunt elemēta ecclesie. Et hoc q̄ ꝓuidēs dd̄ in spū
laudat diuinā ꝓuidētiā ꝛ bonitatē in hoc psal. di
cens. O aīa mea benedic dn̄o ꝛ lauda eum de tan
ta sapientia ꝛ mia. Itē sicut tunc pꝛimo creauit
mundū quo ad suas partes pꝛīcipales: sꝫ postea
oꝛnauit eum in tribus dieb⁹ sequētib⁹: ita pariter
xp̄s pꝛimo fundauit ecclesiā in apl̄is: et postea oꝛ
nauit eā donis gratiarū spūsſancti in die pente.
Hec ergo om̄ia ꝓuidens dauid in spū: fecit hunc
psal. in quo cōmendat diuinā sapientiā ꝛ ꝓuidē/
tiam circa fundationē ꝛ dispōnē eccl̄ie: in quo q̄t/
tuoꝛ facit. Nā pꝛimo cōmendat diuinā potētiam
circa fundationē eccl̄ie quo ad partes suas. Scḋo
quo ad oꝛnatū. Tertio quo ad dispositionē tēpo/
rum. Quarto agit gratias: scḋa ibi. Rigans mon
tes. tertia ibi. Fecit lunā in tpe. q̄rta ibi. Sit glo/
ria domini. ¶ Quantū ad pꝛimū est aduertēdū vt Eccl̄ia ē quidam mūdus.
dictū fuit psal. xviij. ꝙ cū ecclesia sit quidā mun/
dus spūalis siue microcosmus ꝛ homo mysticus
in ea considerās caput qui est chꝛistus. Et totum
residuum dicitur coꝛpus eius siue membꝛa: et sic
xp̄s vno mō cōparatur cum ecclesia tanq̄ caput

eius:sicut deus qui est prima cā totius vniuersi cō
putatur vno modo cū toto vniuerso vt ptꝫ primo
celi et.ideo cū xp̄s sit caput huius mundi spūalis
⁊ hoc inquātū homo:ideo ꝓpheta incipit funda-
tionē ecclesie ab incarnatione:naꝫ sicut dictuꝫ est
in alia expositione ꝙ deus in principio creatiōis
mūdi induit se decorē ⁊ confessionē:⁊ fuit amict⁹
lumine sicut vestimento cū creauit naturā angeli-
cam:ita pariter verbū eternū.s.filius dei in princi
pio fundationis ecclesie circundatus et indutus
est humanitate ⁊ in carne in vtero virginali.hoc er
go preuidens dauid in spiritu excitās animā suā
ad laudē dicit.Benedic aīa mea dn̄o ⁊ conuersus
ad xp̄ꝫ dicit:o xp̄e dn̄e deus meus tu in principio
fundatiōis ecclesie magnificatus es vehementer:
naꝫ tunc induisti confessionem et decorem huma-
nitatis id est mundā et immaculataꝫ carneꝫ de vir
gine assumpsisti:et sic fuisti factus speciosus for-
ma pre filijs hominū:naꝫ illā humanitateꝫ et ve-
stem multipliciter ornatam induisti:quia super te
requieuit spiritus sapientie ⁊ intellectus spiritus
consilij et fortitudinis ⁊c.et talibus virtutibus et
donis fuisti amictus et vestitus sicut vestimento:
vnde triplici ornamento fuisti indutus in illa in-
carnatione scilicet confessione laudis propter ma
gnam misericordiaꝫ et humilitateꝫ:quia cū esses
in forma dei voluisti induere formaꝫ serui.Secun
do fuisti indutus decore puritatis. Tertio lumi-
ne oīuꝫ virtutuꝫ et donoruꝫ:que oīa fuerunt in te
tanꝙ̄ in fonte vt posses īfluere in mēbra tua.¶De
inde cum dicit.Extendens celuꝫ ⁊c.describit fun-
dationē ecclesie xp̄i quo ad suas partes .vn̄ dictū
est in psal.xviij.ꝙ sicut iste mundus sensibilis con
stat ex tribus partibus.s.ex celo et elementis ⁊ ele
mentatis:ita pariter mundus spiritualis que est
ecclesia:naꝫ apostoli sunt celi:et ecclesie doctores
et martyres et prelati sunt quasi elementa:et po-
puli sunt quasi elementata naꝫ xp̄s tanꝙ̄ caput in
fluxit doctrinam euangelicam in apostolos tanꝙ̄
in celos:et apostoli in doctores et martyres ⁊ pre
latos.Et prelati ⁊ doctores in apostolos:q: apo
stoli tanꝙ̄ celi enarrant gloriā dei incarnati.Iteꝫ
istimet apostoli dicuntur etiā nubes inquātū plue
runt ymbrē euāgelicū per totū orbē.Itē dicūt̄ pē
ne ventoꝝ:nā sicut duodeciꝫ vēti perflāt oēs par-
tes terre et discurrūt totū orbē:ita duodecim apl̄i
discurrerūt oēs ptes terre ferētes nomē iesu et nu
bē euāgelicā:et sic mouerūt totū orbē.Itē aposto-
li cōparati ad alias ptes terre dicūtur montes in
sacra scriptura:nā sicut in mōtibus descēdunt fon
tes⁊ flumina ꝑ cōualles ad cāpos:ita ab apl̄is de
scenderūt flumina euāgelica ad doctores ⁊ prela
tos ⁊ exinde ad pp̄los:hec ergo oīa intendit expli
care propheta in hac prima parte:vnde ait.o xp̄e
tu es extendens celos.i.apostolos suꝑ totā eccle-
siam ad tegēduꝫ eā sicut pelleꝫ.i.ad moduꝫ pellis
extendens eos ad tegendā et defendendā ecclesiā
⁊ vt influāt influētiā euāgelice doctrine super eā:
sꝫ q: tota ecclesia fundat̄ ⁊ tegit̄ aquis baptisma
libus:q: sacramētū baptismi ꝯtinet oīa eccl̄ie sa-
cramēta:q: tam apl̄i ꝙ̄ ceteri fuerūt de necessita-
te baptizati ideo subdit q̄ tegis aquis baptisma-

Funda-
tio eccle
sie quo
ad ptes.

libus superiora eius.s.totius mundi:naꝫ sicut ce-
luꝫ aqueuꝫ est primū mobile mouēs oēs celos in-
feriores:ita baptism⁹ est primū sacramētū mouēs
omnia alia.Item quia apostoli tanꝙ̄ nubes tule-
runt nomen xp̄i et tanꝙ̄ venti per totum mundum
ita subdit.qui ponis nubem.s.cetuꝫ apostolorum
ascēsuꝫ tuū quia super apostolos tanꝙ̄ super nu-
bes ascendisti:⁊ super eos ambulasti tanꝙ̄ suꝑ pē
nas ventorū quia in ore eorū volasti per totum or
beꝫ velociter cū subijciendo quia tanꝙ̄ nubes et
venti portantes nomen xp̄i et ymbreꝫ euangelicū
volarunt per totum orbē.Sed quia apostoli mini
sterio et opere angeloruꝫ et nutu dei faciebant mi
racula ideo subditur.Qui facis angelos tuos spi
ritus et ministros in miraculis faciendis.Item
quia xp̄s fundauit ecclesiam super seipsum qui
est lapis et petra fundamentalis supra.xij.articu
los fidei:cuius fundamentum non potest deficere
ideo subdit.qui fundasti terrā id est ecclesiaꝫ mili-
tantē supra stabilitatē.i.supra petrā stabilē:⁊ fir-
mā qui est xp̄s et ideo in seculū seculi non inclina
bitur nec ruet : quia porte inferi non preualebunt
aduersus eam naꝫ fluctuare potest sed nunꝙ̄ mer
gi nauicula petri.Sed quia ista nauicula petri est
vndiꝙ̄ circundata aquis persecutionum et percu
titur a tyrannis et hereticis sicut littora ab ocea-
no.Et iste aque persecutionū non solum voluerūt
percutere littora ecclesie:sed etiam ascēdere super
mōtes id est super apostolos et martyres sicut nu
bes tēpestuose ascēdūt super mōtes.Sed sicut ful
gura et tonitrua pellunt nubes tempestuosas:ita
apostoli mittentes fulmina et tonitrua euāgelice
predicationis increpantia peccata et infidelitatē
paganorū fugarūt tyrānos ⁊ superstitionē:⁊ cul-
tū idolorū vnde ecclesia amicta et vestita aquis
baptismalibus pepulit et fugauit aquas persecu
tionū tyrānorū.Et ideo subdit propheta ꝙ abys-
sus baptismalis est sicut vestimentū amict⁹ eius
scilicet ecclesie sicut oceanus est amictus et vesti-
mentū terre:et aque baptismales magis tegēt ec
clesiam ꝙ̄ oceanus qui nō tegit montes.Sed aq̄
baptismales etiā stabūt super mōtes id est super
apostolos martyres et prelatos:ideo iste aque ba
ptismi fugabūt aquas persecutionū:et oēs tyrā-
ni et infideles fugiēt ab increpatione tua id est a
predicatione legis euāgelice q̄ increpat ⁊ ꝓhibet
oē vitiū ⁊ infidelitate:et formidabūt oēs tyrāni a
voce tonitrui euāgelice predicationis.Intantū ꝙ
fugata superstitiōe idolorū totus populus gēti-
lis cōuertetur ad fidē.Itē ne iste aque ꝑsecutionū
⁊ mare fluctuosuꝫ submergat terrā:ideo ascendūt
mōtes.i.tu xp̄e eleuasti apostolos altitudine do-
noꝝ ⁊ gratiarū:⁊ cāpi.i.populi fideliū descēdūt.i.
sunt inferiores ꝙ̄ mōtes vt ab eis recipiāt aquas
euāgelicas.Iteꝫ posuisti istos montes scꝫ aposto
los ⁊ martyres et p̄latos tāꝙ̄ terminū maris hui⁹
mūdi.q.d.ꝙ sicut tu posuisti mōtes q̄ terminarent
maria ne aq̄ exeāt ⁊ submergāt terrā.Ita pariter po
suisti apostolos ⁊ martyres ⁊ doctores ne aque ꝑ
secutionū ⁊ tentationū cōuertant̄ retro ad operiē
dam ⁊ submergendaꝫ ecclesiā sed vt faciāt obsta-
culum ⁊ resistant tyrānis et demonib⁹ et subīuer-

gant ecclesiã ꝛ naviculã xp̄i. Itẽ sicut tu xp̄e in principio emisisti fontes in cõuallibus emanantes ex mõtibus ꝛ trãseũt inter mõtes ꝛ cãpos ad potuꝫ aialium. Ita pariter in eccl'ia emittes fontes sacramẽtoꝝ ꝛ doctrine euãgelice in ꝑuallib⁹ doctorũ: ꝛ pertrãsibũt inter mediũ mõtiũ. s. apl'oꝝ vsq ad cãpos ppl'oꝝ: de quib⁹ fontibus ꝛ fluminibus aque euãgelice potabũt oẽs bestie agri. i. oẽs de populo gẽtili: qui tanꝙ bestie agri reputabantur nõ habẽtes legẽ nec ꝓphetas. Et onagri. i. phi ꝛ principes expectabũt in siti sua istã aquã euãgelicã quã sitiebãt ꝛ carebãt ad salutẽ aie. Et sic saciabunt in siti sua. Et volucres. i. apl'i volantes ꝑ celũ eccl'ie habitabũt sup ea flumina: ꝛ dabũt voces euãgelice predicatiõis de medio petrarũ. xij. articuloꝝ fidei. ¶ Rigãs mõtes de superioribus.

Sacra ecclesie.

Hec est secũda pars principalis in qua cõmẽdat diuinã largitatẽ circa dispositionẽ pluuie ꝛ ornatus sacroꝝ ecclesie ꝛ alioꝝ donoꝝ. vñ sicut qñ deꝰ pluit sup mõtes attingit oẽs ptes terre maxime summitates mõtium vñ germinãtur herbe ꝛ fructificãt arbores taꝫ silvestres ꝙ domestice ꝛ vinee et fruges: ita pariter xp̄s in die ꝑ̄ente. pluit pluuias donoꝝ ꝛ grãrum sup apostolos: que quideꝫ dona fuerũt ornamẽta ecclesie: ꝛ aqua sapiẽtie salutaris que ab apostolis descẽdit ad valles. s. doctores. Et exinde ad cãpos. i. ppl'os fideliũ: ꝛ sic illa pluuia irrigauit totã ecclesiam ꝛ oẽs status: et fecit eã germinare: ideo dicit dd. O xp̄e tu eris rigãs mõtes. i. apostolos qui sunt mõtes ecclesie. i. sup eos mittes pluuiã spiritussancti: ꝛ tũc tota terra satiabit de fructu operũ tuoꝝ: qꝛ de fructu illorũ donoruꝫ que receperũt apostoli fuit tota ecclesia satiata ꝭm oẽs status ꝛ cõditiones. vñ ex pluuia ꝓduces fenũ iumẽtis. i. pastũ spũalem sacrorum ꝓduces gẽtilibus qui añ veniebãt sine lege tanꝙ iumẽta ꝛ ꝓduces herbã intelligẽtie sacre scripture: ꝛ herbã virtutũ moraliũ: theologaliũ ad seruitutẽ. i. necessitatem hoim fideliũ. Et pluces etiam super ecclesiã: vt educas panẽ sacri eucharistie d terra. Et vt vinũ sacramẽtale sanguinis xp̄i letificet cor hoīs. q. d. ꝙ per istã pluuiã ecclesiã irrigãtem ꝓducit sacr̄m eucharistie in quo offertur corpus xp̄i sub forma panis ꝛ sanguis eius sub forma vini ad letificãdam aiam hoīs. Et etiã vt ex ista pluuia hõ exhilaret ꝛ letificet faciẽ in oleo sacramẽtorum. q. d. hac pluuia irrigasti eccl'iam vt ꝓducat ꝛ germinet quatuor sacramenta que per oleum cõficiuntur: que sunt baptismus ꝛ confirmatio: ꝛ extrema vnctio: ꝛ ordo: vt hõ exhilaret et letificet faciẽ cõscientie sue in oleo istoꝝ quatuor sacramentorum: vt sicut panis sacramẽtalis confirmat cor et animã hominis i gratia. Ita vnctio olei istorum sacramentorum exhilaret et lauet et letificet faciem anime hominis. Ad cuius intellectum est notanduꝫ quod tres fructus memoratos produxit ista pluuia spiritussancti: scilicet paneꝫ et vinum et oleum per quos intelligit quinq sacramenta ecclesie. nam in pane et vino conficitur sacramentum eucharistie: sed oleum conficitur et consecratur ad quatuor sacramẽta: scilicet baptismum et confirmationem et extremam vnctioneꝫ

Pluuia spũssancti tres ꝓduxit fructus.

et ordinẽ. nã oleo cathecuminoꝝ vnguntur baptizati et presbyteri: ꝛ chrismate vngũtur cõfirmati: et oleo infirmorũ vnguntur infirmi: sed oleo mie inuisibili vnguntur penitẽtes: oleo aũt vinculi charitatis vnguntur cõiugati. Et sic per panẽ ꝛ vinum ꝛ oleũ intelligũtur oia septẽ ecclesie sacra. Que germinata sunt in ecclesia ex pluuia spũssancti que quidem sacra cõfirmãt ꝛ letificãt et exhilarãt aiam hoīs per grãm. Quinq ergo sunt fructus legis euãgelice per pluuiã spũssancti germinati in ecclesia. s. fenũ: herba: panis: vinũ: oleũ: quibus pascuntur fideles xp̄i. Itẽ ex pluuia supradicta saturabunt ligna siue arbores cãpi: ꝛ cedri libani: scꝫ magni ꝛ parui fideles. tam principes ꝙ populares. Et passeres. i. hoĩes cõtemplatiui nidificabunt illic. i. in mõtibus eccl'ie in vita solitaria habitabũt. D ¶ Unde tres sunt gradus eccl'ie fidelium. s. populares et principes et doctores cõtẽplatiui ꝛ sic per arbores campi intelliguntur populares: et per cedros libani intelligit principes et reges. Et per passeres intelligit cõtẽplatiuos et doctores: et ẽt heremitas solitariã vitã ducentes: qui oẽs creuerũt ex hac pluuia spiritussancti.

refugiũ fidelius vt saluẽtur.

¶ Deinde cũ dicit herodij domus. explicat refugiũ ad qđ refugiũt oẽs isti status vt saluẽtur ꝛ liberentur ab omni periculo. Ad cuius intellectum est aduertẽdum sicut dictũ est in alia expositione: ꝙ herodius siue Grifaldus custodit oẽs aues fingentes nidũ ꝓpe eũ: ꝛ oẽs alias aues predales fugat. Et ideo oẽs aues simplices libẽter fabricant nidũ prope nidũ ꝛ latibulũ Herodij: quẽ habent tanꝙ ducem et tutorẽ ꝛ refugiũ. per istũ ergo Herodium intelligitur xp̄s qui statuit nidum suuꝫ in cruce. Qui fugauit et exterminauit oẽs demones predales et raptores animarũ. Et custodit ꝛ tuetur omnes fideles qui statuunt nidum suuꝫ iuxta crucem eius: et recipiunt ipsum ꝛ saluatorem: et oẽs fideles habent xp̄m crucifixum in ducem et tutorem: et ponunt spem et nidum suum in cruce domini nr̄i iesu xp̄i per quẽ saluati ꝛ liberati sumus Et hoc itẽdit dicere dd. vñ ait ꝙ sicut domus Herodij est dux et refugiũ passerũ vt saluentur ab auibus predalibus: ita domus. i. crux xp̄i est dux ꝛ refugiũ oim fideliũ: ꝛ sicut montes excelsi sunt refugiũ ceruis: ita excelsa eccl'ia est refugiũ ꝑlatis et regibus per ceruos intellectis: ꝛ sicut petra cauernosa est refugiũ erinacijs ꝛ leporib⁹: ita petra articuloꝝ fidei est refugiũ oibus fidelibus simplicibus. ¶ Ex supradictis pꝫ ꝙ sicut xp̄s ꝓuidit ecclesie sue de pluuia spiritussancti ad refrigeriũ: ita prouidit de triplici refrigerio: in quo saluentur hoĩes. Tria eñ refugia fecit xp̄s i ecclesia ad que fugiamus tempore necessitatis: scꝫ ad arborẽ crucis et passionis: in qua xp̄s posuit niduꝫ suum in passione. ij. ad montem orationis. iij. ad petram articuloꝝ fidei. Ista sunt vltima refugia nostra in quibus nos opꝫ saluari. nã fideles ilico currunt ad crucẽ et passionem per penitentiam et alia sacramenta. ij. ad fidẽ articuloꝝ. iij. ad orõneꝫ aliter nullus põt saluari.

Tria refugia in ecclesia.

Fecit lunã in tp̄a: hic commendat ꝓuidentiam christi circa dispositionẽ ꝛ distinctionẽ temporum eccl'ie. Ad cuius intellectum est

notandū q sicut luna p accessum ⁊ recessum ad so
lem causat ⁊ distinguit quattuor tēpora in vno mē
sēm q̄ttuor quadras per quas q̄ttuor quadras
fiunt multe alteratiōes in elemētis ⁊ elemētatis.
Ita pariter eccl'ia figurata p lunā q̄ totū suuz lu
men ⁊ v̄tutē recipit a xp̄o variauit q̄ttuor tpa fm
q̄ recipit fauorē a xp̄o. Nā prima q̄dra eccl'ie fuit
a xp̄o vsq ad magnū Cōstātinū in cui⁹ tpe eccl'ia
fuit quasi media in mūdo: q medietas mūdi venit
ad fidē. Scd'a quadra eccl'ie fuit tpe iustiniani: q
tunc eccl'ia fuit plena per totū orbē dilatata a so
lis ortu vsq ad occasum. Sz tpe Eraclij iā eccl'ia
incepit decrescere ⁊ diminui ꝓpter sectā macho
meti: ⁊ semp ꝓcessit i diminuēdo quasi in .iij. qua
dra vsq ad annū M.cc. quādo surrexit dominiuz
tartaroꝝ qui occuparūt oēs indias ⁊ totā medias
et psiam ⁊ mesopotamiā ⁊ totā scithiam ⁊ sarma
thiam vsq ad fines rutenoꝝ: ⁊ sic manet eccl'ia in
sola europa ⁊ nō in tota. Ex quo pz q eccl'ia est in
vltima quadra ꝓpe antixp̄m: nisi xp̄us sol iustitie
adaugeat lumē fauoris in ea. C ¶ Iterū est no
tandū q sicut sol p accessum ⁊ recessum ad polos
causat ⁊ variat q̄ttuor tpa anni: scz ver: estatē: au
tumnū: et hyemē. fm q discurrit p quattuor qua
dras signoꝝ: ita p̄ter xp̄s sol iustitie q̄ p suā p̄ntiā
⁊ aduentū causauit diē gr̄e in eccl'ia: licz sp respi
ciat eā per gratiā: tn̄ scd'm q accedit ⁊ recedit ab
ea per fauorē tēporalē ꝓpter pctā nr̄a causauit ⁊
variauit in ea q̄ttuor tpa fm q̄ttuor quadras ec
clesie. Nā p̄ia quadra ecclesie fuit vsq ad cōstāti
num. Scd'a fuit vsq ad Iustinianū q̄n eccl'ia fuit
in plenitudine sua: ⁊ fauore extīcta tota idolatria
per totū mundū ⁊ extīcta heresi arriana in africa
et hyspania. Et extincta heresi pelagianoꝝ ⁊ ma
nicheoꝝ quasi per totū mundū ⁊ regnāte fide ca
tholica. Sed postea incepit minui eccl'ia p sarra
cenos i tota arabia: ⁊ syria: ⁊ egypto: ⁊ africa. Sz
postea p turcos ⁊ tartaros totaliter est reducta in
vnā partē europe: ⁊ sic ptz q eccl'ia est in vltīa qua
dra. Iterū est notandū q sicut sol p suā p̄ntiā cau
sat diē: ⁊ p suā absentiā causat noctē in mūdo ma
teriali: ita pariter xp̄s sol iustitie: q̄n peccauit adā
per suā absentiā causauit noctez in eccl'ia. Sz per
suū aduentū ⁊ natiuitatē causauit diē gr̄e in eccle
sia. Et sic totū tēpus ab adā vsq ad christū dicit
nox: et totū tēpus a christo vsq ad iudiciū: dicitur
dies gr̄e. De qua: nocte ⁊ die ait ap̄ls ad Roā. xiij
Nox ꝓcessit dies aūt appropiquauit ⁊c. Vn̄ sicut
in nocte ꝓpter absentiā lucis leones: lupi: ⁊ oēs
bestie rapaces discurrūt per mōtes ⁊ siluas rapiē
tes parua aīalia in escā sibi: ita pariter diabo
lus exiuit p totā noctē ante aduentuz xp̄i ⁊ rapuit
totū populū gētilē in escā sibi: q ab oibus coleba
tur p̄terq a pplo israel. Et etiā: ille populus fre
quenter apostatauit ad idolatriā: et sic diabolus
regnabat in toto mūdo per oīa vitia: q totus mū
dus erat in tenebris. Sed postq ortus est xp̄s sol
iustitie in mundū oēs tenebre noctis fugerūt ⁊ dia
bolus inclusus est in inferno: sicut leones includū
tur ⁊ fugiūt ad latibulū suuz in die ⁊ sic factus est
dies gr̄e in eccl'ia. Et xp̄s deus ⁊ hō exiuit de ven
tre virginali ad opus suū scz ad opus redēptiōis

not. quō de⁹ accedit ad eccl'iam p grām ⁊c.

Xp̄s ab adā vsq ad xp̄m dr̄ nox.

vsq ad vesperā sue mortis. Sed postea exiuit de
sepulchro per resurrectionē. Et tunc homo mysti
cus cui⁹ xp̄s caput exiuit ad operationē suā: quia
semper viuit ⁊ operat̄ scd'm euāgeliū ⁊ fidem vsq
ad vesperā mūdi. Et sic patet quomodo ab adam
vsq ad christum semper fuit nox et tenebre in ec
clesia. Sed a christo vsq ad iudiciū est dies gratie
Et sic patet quomodo variata sunt quattuor tem
pora in ecclesia per successum temporis scd'm ac
cessum et recessum ecclesie ad christum: nam quan
do accessimus ad christum per veram fidē ⁊ spem
et charitatē christus sp augmētauit ecclesiā. Sed
quando recessimus per multitudinē peccatorum:
tunc christus permisit infideles regnare. Et hoc
est qd̄ intēdit dicere ꝓpheta in hac parte. vnde ait
Qd̄ xp̄s deus fecit lunā .i. ecclesiā in tēpore .i. vt p
tēpora variaret scd'm accessum ⁊ recessuz ad xp̄m.
Et xp̄s sol iustitie cognouit occasum suum .i. reces
sum q̄n peccauit adam: q tunc tu christe deus po
suisti tenebras: ⁊ facta est nox quando ab homine
propter peccatum recessisti. Et in ipsa nocte pec
cati pertrāsibūt omnes bestie silue ⁊ catuli leonū
idest omnes diaboli: vt rapiāt homines a deo in
escam sibi. Nā adam erat in gratia dei in illa pa
radiso. Sed q voluit descēdere in hierico per ino
bedientiā: ideo incidit in latrones qui expoliaue
runt et rapuerunt ipsum in escam sibi. Et sic dia
bolus rapuit adam a deo in escam sibi. Et sic dia
bolus per totam illam noctē rapiebat homines
et populos gentiliū: et multotiens rapuit popu
lum israel in escam sibi: vt patet per totuz discur
sum libri Iudicum et regum. ¶ Sed ortus est chri
stus sol iustitie per incarnationem et resurrectio
nem et factus est dies gratie: et tunc diaboli con
gregati sunt fugientes solem iustitie: et collocati:
et absconsi sunt in cubilibus et antris inferni. Et
tunc christus deus et homo exiuit in hunc mundū
ad opus redemptionis vsq ad vesperam mortis
et passionis et sepulture. Sed postea exiuit de se
pulchro per resurrectionem: et ascendit in celum.
Sed homo mysticus: scilicet ecclesia cuius xp̄s est
caput exiuit in hunc mundum ad operationē suā
et operatur in hac vinea a mane vsq ad vesperā:
in qua recipiet mercedem et denariū promissum
quando veniet xp̄s ad reddendum mercedē opera
rijs: vt ptz Mat. xx. ¶ His ergo supradictis consi
deratis admiratur propheta christi ineffabilem
sapientiam et misericordiā: et exclamat dicēs. O
christe q̄ magnificata sunt opera tua erga nostrā
redemptionem et salutem: q omnia fecisti cū ma
gna sapientia: quia omnibus prouidisti et in nul
lo defecisti de his que pertinēt ad nostram redem
ptionem ⁊ salutem: ⁊ ad ɔseruationē ecclesie: pu
ta in copia donoꝝ ⁊ gratiarū et sacramentorum.
Et impleta est terra: idest ecclesia militās posses
sione tua .i. copia bonorum. ¶ Deinde cum dicit
hoc mare. postq superius comparauit ecclesiam
ad lunam. hic cōparat ipsam ad nauē fluctuantē
in mari hui⁹ mūdi: ⁊ cōparat diabolū ad draconē
siue balenā: postq cōparauit xp̄m ad leonē rapiē
tē. ad cui⁹ intellectū est notādū: nā dictū est in alia
expositione q deus totaliter disposuit mare quod

Eccl'ia ē nauis fluctuās

fecit illud magnũ et spaciosum ad copiã piscium. Et vt naues possent attingere terras remotas: et fecit ipm profundum in medio: et vadosum ad littora vt balena ⁊ magni pisces non possent accedere ad paruos pisces in littore natantes. Et quomodo balena deluditur si exit a profundo ad littora. Ita ergo pariter xps fabricauit ecclesiã suam leuẽ ⁊ mundã ab onere peccatorũ contẽnendo ista mundana: et vt onerata posset natare sup hoc mare vastũ et ponderosum huius mũdi ⁊ vehere merces euãgelicas per oẽs partes orbis: et constituit littora vadosa: et portus in hoc mari ad que littora ⁊ portus cõfugerẽt parui pisces: etiam humiles fideles per humilitatẽ et fidẽ quãdo magnus draco exiens a profundo superbie: ⁊ aliorũ vitiorũ conatur eos persequi ⁊ deuorare. Sed sicut parui pisces fugientes ad littora illudũt draconi. Ita fideles fugientes diabolũ a superbia: et ceteris vitijs et peccatis ad penitentiã: decipiũt diabolũ ⁊ cõfundunt et interficiũt: ideo ait ppheta. O dñe iesu xpe bene oĩa fecisti cũ magna sapiã ⁊ puidentia: nã tu fecisti hoc mare huius mũdi magnum ⁊ spaciosum manibus. i. magnis spacijs ⁊ brachijs ⁊ sinibus ⁊ portubus: q: illic sunt reptilia ⁊ aĩalia pusilla cũ magnis quorũ nõ est numerus. i. sunt infinita genera vitiorũ ⁊ pctõrũ ⁊ periculorũ ⁊ tyrannorũ et prauorũ hoim. Sed naues eccl'ie ab oĩ põdere pctõꝝ alleuiate illic supra hoc mare pertrãsibunt et nauigabunt cũ securitate: q: nauis eccl'ie est armata multis ⁊ diuersis armis: ⁊ auxilijs ad nauigandũ per hoc mare. Nã hꝫ crucẽ christi pro arbore: et fidẽ pro anchora ⁊ spem pro themone: ⁊ charitatẽ pro velo: ⁊ eccl'ie sacramẽta pro scuto. Et ideo licet fluctuet tamẽ nunq̃ submergetur nec expugnabit̃ ista nauicula petri. ¶ Est etiã illic in isto mari huius mundi: iste magnus draco diabolus quẽ formasti in principio ad deludendum. i. vt illudat̃ et a paruis ⁊ humilibus p pniam ⁊ alia sacramẽta: sicut illudit̃ draconi a piscib⁹ paruis fugientibus ad littora vadosa. Iste est ille magnus behemoth ⁊ leuiatan cui⁹ fortitudinẽ et naturã ⁊ mores ⁊ potestatem describit Jobã. xl. ⁊ xli. c. cui nulla potestas creata valet cõparari. Sed christ⁹ illusit ei quãdo venit ad tentandũ cum in deserto a quo discessit cõfusus ⁊ victus: vt ptꝫ Matt. iiij. Item christus illusit ei parando sibi hamũ: nã iste leuiatan voluit mordere escã hũanitatis xpi sub qua latebat hamus diuinitatis: et sic xps cepit leuiathã hamo suo ⁊ perforauit nares eius et ligauit linguã eius: vt ptꝫ Job. xl. Et quotidie illudit xps ei per ecclesie sacramẽta: nam dum iste draco possedit hoiem per magna tẽpora: tamen in vno momento perdit eũ: si hõ recurrit ad penitentiã et sic illudit̃ ei. Omnia a te expectãt dñe. Hic cõmendat diuinã puidentiã: et omnipotentiã circa conseruationem vite spiritualis in ipsis fidelibus.

Xpus illusit diabolo.

¶ Ad cuius intellectũ est notandũ q̃ sicut pater ⁊ filius spirant vitam corporalẽ in rebus per spiritumsanctũ qui ferebatur super aquas: vt dictũ est ita etiã spirãt p eundẽ spũsctm̃ vitã spũalẽ ⁊ gratiam in angelis ⁊ hoibus: ⁊ sic oĩa viuẽtia ⁊ omnia entia intantũ viuunt ⁊ habẽt vitam: et esse in quantũ deus spirat vitã in eis. Et si deus retraheret suum influxũ omnia deficerẽt. Ita pariter omnes fideles et iusti intantũ viuunt spiritualiter in quantũ pater et filius inspirant in eis gratiã per spiritumsanctũ. Et si deus desineret spirare gratiam subtrahendo: tunc omnes ruerent in peccatum et mortem. Et ideo sicut omnia entia expectant a deo vitam naturalẽ et esse: ita omnes creature rationales expectant a deo vitã spiritualem et gratiam. Ideo propheta conuersus ad christum dicit. O christe omnia rationalia expectant a te: vt des eis escam spiritualem sacramentorũ ⁊ gratiarũ in tempore oportuno: idest oẽs fideles veteris testamenti expectant te: vt venias in carnem ad redimendũ eos: ⁊ edifices ecclesiã tuam: ⁊ des eis escam sacramentorũ ad refectionẽ spiritualẽ et vitam gratificam in tempore aduentus tui. Et omnes fideles noui testamenti expectant a te: vt continue des eis eandem escam: ⁊ conserues eos in ea. nam dante et largiente te istam escam illis: tunc ipsi colligent dona gratiarũ: et te aperiente manũ tuam oĩa implebuntur bonitate: idest bonis spiritualibus: sed per oppositũ te auertẽte faciem tue largitatis: et retrahente manũ: tunc omnes turbabuntur et deficient a vita spirituali: ⁊ sic morientur et reuertẽtur in puluerem suum: idest in peccatum et contẽptis rebus et bonis spiritualibus reuertentur ad terrena que occidunt animas. Et licet tales homines sint mortui ex peccato: tamen si tu emittis spiritũ tuũ ⁊ gratiã spiritussancti: tunc creabuntur nouiter per gratiam: et sic renouabis faciẽ terre: scilicet faciẽ anime. Hoc etiã dicit prophetice. Nam christus in triduo subtraxit gratiã ab apostolis: et sic turbati oẽs defecerunt et dubitarunt in fide: ⁊ relicto christo oẽs fugerũt Et reuersi sunt in puluerem: idest ad opera terrena quia pro maiori parte reuersi sunt ad artẽ piscatoriam: vt patet Johan. xxi. Sed in die penthecos. misit eis spiritumsanctum ⁊ recreati sunt ad gratiã: et sic fuit renouata facies ecclesie: ⁊ fortificata et confirmata: vnde petrus qui deficiens in fide ad vocem vnius mulieris christũ ante negauerat post missionẽ huius spiritus in gratia renouatus et confortatus paratus fuit mori pro christo. Et sic etiã christus quotidie emittit spiritũ gratie in peccatores ⁊ recreat ⁊ renouat eos ad vitã spũalem. ¶ Sit glĩa dñi in seculũ. Postq̃ superi⁹ explicauit oĩa beneficia q̃ recipimus a deo in nr̃a creatione et eccl'ie recreatiõe. Nunc in hac vltima parte agit grãs pro tãtis bñficijs receptis. Vñ ait: sit gloria dñi in seculũ. i. in eternũ letabit̃. i. letet̃ de⁹ in operibus suis. Quasi dicat q̃ sicut creauit ⁊ recreauit nos: ita nos seruiamus ipsi. Et tunc ipse letabitur in nobis: quia letitia et gaudiũ est in deo in iustificatione et salute hominũ: qui quidẽ xpus respicit: idest respexit terrã per misericordiã: et fecit eam tremere in die pentecostes: et tetigit montes: idest apostolos mittẽdo in eos spiritũsctm̃ in spũ vehemẽti ⁊c. ⁊ tunc mõtes sic illuminati fumigarunt legẽ euãgelicã pdicãdo per totũ orbẽ. Nã tetigit apl'os igne sanctispũs: et ipsi fumigarunt et fulminarunt euangeliũ omni creature. Et ideo

De⁹ est causa essendi.

subdit. Cantabo dño iesu xpo in tota vita mea in hac ecclia celebrãdo diuina officia ⁊ festiuitates in memoriã natiuitatis ⁊ passionis ⁊ resurrectio/
Nota. nis et aliorum beneficiorũ. Et sic psal.i. psalmos et laudes dicam deo q̃diu sum.i.quantum vixero.
¶ Deficiãt pctõres a terra .i. postq̃ pctõres re/pudiãt gratiã sine qua aïa nõ põt viuere: iõ defi/ciãt a terra ⁊ ab ista ecclia ita vt nõ sint: sed moriã tur in pctõ suo: et nõ solũ pctõres ⁊ infideles mo riant̃ quo ad aïam: sed etiam quo ad corpus: ⁊ sic deficiãt a terra sicut mortui fuerũt ⁊ trucidati cru cifixores xpi: ⁊ tyranni et oẽs psecutores ecclesie. Et cõuersus ad se dicit. O aïa mea: lz isti pctõres et infideles nolunt laudare dñm: nec xpm recipe/re: tñ tu benedic dño deo nr̃o a quo tot ⁊ tanta be neficia recepisti per creationẽ: ⁊ qz dedit tibi gra/tiam vt peruenires ad cognitionẽ vere fidei. B

Epilo/gatio psalmi. ¶ Ex isto psal. pñt recolligi viginti cõclusiones: quarum. ¶ Prima conclusio est q̃ sicut moyses in principio Gene. non intendit scribere creationez mũdi solũ literaliter: sed etiam prout illa creatio fuit figura creationis ecclesie. Ita pariter dauid in hoc psal. intẽdit cõmendare diuinã sapientiaz et prouidentiam nõ solũ circa mũdi creationẽ: sz etiam circa ecclesie creationẽ. ¶ Secũda cõclusio q̃ sicut iste mũdus sensibilis est creatus a deo tri/no ⁊ vno ad exemplar illius mũdi ydealis. Ita to tus et quelibet pars sui retinet simi litudinẽ trini tatis: ⁊ sic. sicut in diuinis est trinitas personarũ. Ita in mũdo est trinitas naturarũ puta angelica natura: ⁊ celestis ⁊ elementaris ⁊c. ¶ Tertia cõclu sio q̃ sicut deus impressit in creaturis quãdam si/militudinẽ trinitatis.s. substantiã: virtutẽ et ope/rationez. Ita pariter xps in ecclesia sua impressit triplicẽ characterẽ ad similitudinẽ sui.s. characte rem baptismalẽ: ⁊ confirmationis ⁊ ordinis: ⁊ ita in quolibet fideli impressit fidẽ: spẽ ⁊ charitatem sicut in xpo est diuinitas ⁊ anima ⁊ corp⁹ qua hu/manitate xps idutus est sicut vestimẽto. ¶ Quar ta cõclusio q̃ sicut deus in principio fundauit ter ram supra centrum mundi ne possit inclinari: ita xps fundauit ecclesiã supra petram fidei et supra seipsum qui est centrũ ⁊ fundamentum apostolo/rum ⁊ prophetarũ: ⁊ iõ nunq̃ totaliter cadet vsq̃

Nota. in finem. ¶ Quinta conclusio q̃ sicut deus in crea tione eleuauit montes ad terminandum fluctus maris ne aque exeant ad cooperiẽduz terraz. Ita xps sublimauit apostolos et martyres ad resisten dum tyrannis. Et posuit fidem: spẽ ⁊ charitatem tanq̃ murũ et montes ad resistendum et repellen/dos incursus persecutorum. ¶ Sexta conclusio q̃ sicut deus in principio disposuit mõtes et valles vt ex radicibus et lateribus montium decurrerẽt aque per conualles et flumina per cãpos ad po/tum animaliuz. Ita pariter xps taliter ordinauit ecclesiam. vt ex fontibus christi exirẽt aque sapiẽ/tie salutaris ⁊ discurrerent inter valles apostolo rum ad campos populorum vt inde bibant fide/les. ¶ Septima conclusio q̃ sicut deus ordinauit et prouidit de pluuia isti mundo sensibili: vt attin geret summitates montium ⁊ terram per omnes partes ad germinandum arbores: ⁊ fenum et her bam ad vitam animalium et panem et vinũ in et oleum ad vitã corporalẽ hoïm. Ita pariter chri/stus pluit super ecclesiã pluuiam sacramentorũ ad vitam spũalem oïm fidelium. ¶ Octaua con/clusio. q̃ sicut nidus herodij est refugium securum et dux omnibus auibus facientibus nidum et ha bitaculum prope herodiũ. Ita pariter arbor cru/cis in qua christus posuit nidum suum in passiõe est dux et refugium securum omnibus fidelibus ponentibus spem suam in cruce et passione chri/sti. Et sicut montes excelsi sunt refugium ceruis ⁊ petre cauernose erinacijs et cuniculis. Ita christ⁹ et ecclesia est refugiuz omnibus contemplatiuis et vulnera xpi que sunt cauerne terre: qui est xps. Et duodecim articuli in quibus fundatur ecclia sunt refugium omnibus simplicibus fidelibus. Omnes ergo fideles vt saluentur refugiũt ad ar/borem crucis et ad montem euangelicũ et ad pe/tram articulorum que sunt tria refugia miserorũ. ¶ Nona conclusio. q̃ sicut luna per accessum et re cessum a sole variatur in lumine: ⁊ variat quatuor tempora in quolibet mense in his inferioribus: ita pariter ecclesia per accessuz et recessuz ad xpm variauit quatuor status: hoc idem est dicendum d̃ sole per accessum ⁊ recessum ad polos qui variat quatuor tempora in anno. ¶ Decima cõclusio. q̃ sicut sol per suam presentiam causat diem sup no strum hemispheriũ: ita christus per suum aduen/tum et ortum causauit diem gratie in ecclesia vsq̃ ad finem mundi. ¶ Undecima conclusio. q̃ sicut dies artificialis a mane vsq̃ ad vesperam datus est ad laborandum pro vita naturali: ita ab aduẽ tu christi vsq̃ ad finem mundi: idest ad iudicium est dies constitutus ad laborãdũ in hac ecclesia ⁊ hoc die laborat homo mysticus ab adã: et ab ad/uentu christi vsq̃ ad iudicium: quia vltra non erit tempus laboris sed premij. Item tota vita homi nis est dies laborandi vsq̃ ad vesperam mortis in quo die potest homo exercere opera meritoria et agere penitentiam vsq̃ ad mortem: quia post mortem non erit tempus laboris: sed mercedis: qz oportet operari dũ dies est: qz veniet nox: idest finis vite quando nemo poterit operari.
¶ Duodecima conclusio. q̃ sicut deus in princi/pio omnia creauit cum magna sapientia et pro/uidentia: ita recreauit ecclesiam in tanta sapien/tia et prouidentia q̃ nihil defecit ecclesie de his que pertinent ad nostram salutem. nam per eccle sie sacramenta omnibus nociuis obuiauit: et con tra omnem infirmitatem confecit medicinam et subsidium. ¶ Decimatertia conclusio. q̃ sicut ars reperit nauem ex ligno leui ad nauigandum su/per hoc mare magnum et spaciosum ad vehẽdas merces ad omnes partes mundi: ita christus con stituit et fabricauit ecclesiam non habentem ma culam neq̃ rugam terreno pondere alleuiatam ⁊ liberam vt posset nauigare super mare pondero sum et fluctuosum huius mũdi: et vehere merces et aromata euangelica per omnes partes mundi ad vitam spiritualem fidelium: et sicut ars prouí dit de arbore et temone et anchora et velo ad tu/telam nauis ne pereat ⁊ submergatur: ita pariter

christus in ecclesia:nã posuit in ea crucē pro arbo
re.et charitatē pro velo:fidē pro anchora ne euel
latur:⁊ spem pro temone ad dirigendã nauē eccle
sie in xp̄m:⁊ sic licet semp fluet:tñ nūq̄ submerge
tur nauicula petri. ¶ Decimaquarta cōclusio.q̄
sicut pisces parui fugientes ad litora vadosa,sal
uantur ⁊ decipiūt balenā ⁊ draconē marinū:ita
pariter fideles simplices fugientes ad litora hu-
militatis ⁊ pnie ⁊ aliorū sacrorum nō saluantur:
sed etiam illudūt diabolo volenti eos deuorare:⁊
decipiunt eū. ¶ Decimaquinta conclusio.q̄ sicut
pater ⁊ verbum per spūsctū spirāt vitam natura
lem in omnibus rebus indiuisibiliter:ita pariter
pater ⁊ xp̄s verbum incarnatū per spiritūsanctū
spirant vitam spiritualem.s.gratiam in omnib⁹
iustis et fidelibus. Ex quo p3 q̄ sicut opera trini
tatis sunt indiuisa in mūdi creatione et cōserua-
tione:ita etiā in nostra recreatiōe et iustificatiōe.
¶ Decimasexta cōclusio.q̄ sicut omnia animalia
expectant escam spiritualem gratiarum et dono
rum ⁊ sacramentorū. Et sic xp̄o dante et aperiente
manū oēs colligūt et viuunt per gratiam:ita xp̄o
subtrahēte manū ⁊ gratiā omnes deficiunt a vi-
ta et ruunt in pctm̄:na3 sicut pater per verbū crea
uit omnia:ita per ipsummet verbum incarnatum
regenerauit ecclesiam:⁊ sicut sine ipso factum est
nihil:ita sine ipso recreatum et redemptum est ni
hil. Et sic sine grã spūssancti donata a patre ⁊ fi-
lio nihil viuit spiritualr̃ et meritorie. ¶ Decimase
ptima conclusio.q̄ sicut in tpe veris quādo deus
mittit influentiam et ventū occidentalem germi-
nat terra herbas et flores ⁊ renouatur facies ter-
re:ita pariter in die Pente.xp̄s misit spiritūsctm̄
super apostolos qui germinauit in eis septem do
na gratiarum et sic renouata fuit facies ecclesie ⁊
corroborata:et eodem modo quando deus mittit
spiritum gratie super quencunq̄ peccatorem re-
creat et renouat ipsum:vt qui per autumnum et
hyemen peccati perdiderat folia et fructus gra-
tie. Postea recuperata gratia germinat et profert
fructus meritorios vite eterne:et sic renouatur fa-
cies anime peccatorum per penitentia3.
¶ Decimaoctaua conclusio. q̄ deus non solum
delectatur et felicitatur in contemplatione sui ip-
sius:sed etiam in operibus suis:scilicet in creatu
ris:et non solum in creatione mundi.sed multo-
magis in creatione ecclesie et gratificatione: et
iustificatione fidelium:et non solum in operibus
creationis: sed magis in operibus redemptio-
nis et recreationis. ¶ Decimanona conclusio.q̄
sicut deus respiciendo terram facit eam tremere:
ita christus in aduentu primo mouit totam ter-
ram spiritualiter et tetigit montes apostolorum
et fumigarunt,et fulminarunt euangelia.
¶ Uigesima conclusio.q̄ sicut fideles viuētes per
gratiam laudant dominum agendo gratias pro
beneficijs supradictis receptis:ita per oppositū
infideles ex defectu gratie mortui in peccato nō
possunt dominum laudare:ergo anima nostra q̄
per gratiam ad hanc cognitionem et vitam per-
uenit:maxime obligatur deu3 laudare et gratias
agere:et benedicere.

Onfitemini dño ⁊ inuocate nomen eius: annunciate inter gentes opera eius. Iudic.v̄ij.

Cantate ei et psallite ei:narrate oīa mirabilia eius. Esaye. xij.j.pa ral.j.c.xvj

Laudamini in nomine sancto eius: letetur cor querentiu3 dñm.

Querite dñm ⁊ confirmamini: querite faciem eius semper. xv.q.j.c. reuertimini.

¶ Titulus alla. Iste est primus psal. allaticus s3
Hierony.s.intitulatus cū alla:nam alla interpre
tatur laudare deū. Ex quo sequitur q̄ oēs psal.in
quib⁹ narrātur laudes dei:possunt dici allatici:l3
nō pponat talis titulus nisi in viginti psal.tm̄.vn̄
est aduertendū sicut superius frequēter est dictu3
q̄ dd in descriptiōe tēpli sibi tradita a spūsctō in
tellexit mysteria futura xp̄i ⁊ eccle vt ipe dicit.pri
mo parali.penul.⁊ sic fecit plēs psal.ad laudādū
deū appropriatos certis festiuitatibus ⁊ tpibus:
vt p3.j.parali.xvj.vbi dr̃ q̄ sacerdotes stabant in
officijs suis:⁊ leuite i organis carminū q̄ fecit dd
ad laudādū deū qm̄ in eternū mia eius ⁊c. Inter
quos fecit istū psal.⁊ sequētem vt p3.j.para.xvj.
Ex quo p3 q̄ iste psal.pricipaliter est factus ad
laudandum deum:ideo preponitur titulus alla:⁊
in duobus sequentibus in quibus narrantur lau
des domini et mirabilia:sed est differentia. Nam
in isto narrantur mirabilia dei referendo ad eius
iusticiam:et in tertio referendo ad eius promptā
misericordiam. Sed est aduertendum q̄ licet iste
tres psalmi videantur historiales:tñ non sunt in-
telligendi ad solā historiam. Nam dauid bene no
uerat in spiritu q̄ mirabilia mysteria in his psal.
narrata nō erant facta gratia sui:sed prout figu-
rabant mirabilia que xp̄s erat facturus in nostra
redemptione. Et oēs patriarche ⁊ pphete noue-
rant et reuelatione q̄ nō poterāt liberari et salua
ri nisi per verbū ⁊ xp̄m incarnatū:in quo oēs rece-
perunt repromissiones.ad Heb.xj.hunc ergo deū
incarnatū exhortabat dd oēs ad confitendū ⁊ in
uocandū in his tribus psal.⁊ in ceteris. Principa
lis ergo intentio ipsius dd in hoc psal.fuit indu-
cere oēs ad laudē dñi:propter nimiā bonitatē q̄
ostēdit patribus propter fidē:vt per mysteria ⁊ fi
dem illorum induceret nos ad fidē xp̄i et ad reci-
piendū eum:duo ergo facit:nā primo inuitat om
nes ad laudē dei:secunda ibi mementote.dat cau
sam et assignat quare est laudandus. ¶ Quantu3
ergo ad primum est aduertendum sicut superius
dictum est q̄ hec se habent per ordinem:sc3 reue-
reri:honorare:laudare:glorificare:cōfiteri:⁊ ado
rare. Nam reuereri est aliquod maius bonum in
alio q̄ in se existimare. Honorare autem est reue-
rentiam exhibere propter illud bonum. Laudare
est honoratum commendare. Glorificare est lau-
des ipsius honorati large lateq̄ preconizare. Cō
fiteri est deum ⁊ dñm vniuersalem affirmare co-
ram hominibus. Adorare est reuerendu3 honora-

Not. de adoratiōe ⁊c.

dum et glorificandū ppter eminentiā oipotentie et sanctitatis colere:⁊ oi alia spe postposita se totū illi subijcere:⁊ hoc soli deo ptinet ⁊ ꝯuenit. ❡ Ex quo ptz ꝙ adoratio ꝯtinet in se oīa alia: scʒ reuerētiam:honorē et laudem:et gloriā siue glorificationē ⁊ cōfessionē. Et ideo cum intētio dauid sit inducere populū ad recipiendū messiā xpm: iđ exhortatur ipm pplm ad laudandū ⁊ honorandū et reuerendū ⁊ glorificandū ⁊ adorandū eum:cuʒ sit dñs deus noster:deus et hō: vt patebit. Et hūc ordinē explicat in tota prima parte. Dicit ergo. o popule dei cōfitemini dño nostro iesu xpo confessione laudis et fidei confitēdo ipsum esse deum: licet appareat in forma humana .⁊ inuocate nomen eius:quod est iesus ⁊ saluator: q: nō est aliud nomen sub celo in quo possumus saluari:nisi hoc nomē iesus:⁊ q: nō solū veniet ad saluādū iudeos sed etiā gentiles:cū sit redēptor ⁊ saluator vliš:iđ annūciate inter gentes opera eius. cum vos apli peragrabitis vniuersum mūdum predicādo euāgelium omni creature:in noie eius eijcietis demonia ⁊c. Et vos mēbra xpi:et tota ecclesia ex iudeis et gentilibus cōgregata cātate ei ⁊ psallite ei laudes et carmina:et officia canonica:⁊ narrate omnia mirabilia eius in choro et pulpito: q: hoc est deum glorificare:scʒ ipsum reuerendū et honorādum cōmendare:⁊ laudes eius large lateqʒ ꝑcontare. Sed quia nō sufficit nos deū ⁊ xpm ore laudare:sed etiā in eo laudari:nā tūc quis in deo laudatur cum bene viuēdo scđm legē xpi bonū exemplū ceteris prebet vt vidēdo bona opera eius glorificent patrē qui in celis est:ideo subdit laudamini:idest faciatis bona opa: vt laudemini in nomine sancto eius vidēdo opa vestra et exēpla:⁊ sic letetur cor fideliū querentiū dominū: et videntiuʒ vestra opera bona:quia letātur iusti cū vidēt bona opa ⁊ exempla in proximo. per oppositū tristātur praui inuidētes fraterne charitati. Sed quia nō sufficit deum siue christū laudare ⁊ glorificare: sʒ etiā tanꝗ deum colere ⁊ inuocare:⁊ omni alia spe postposita nos tota intentiōe illi subijcere quod pertinet ad cultū latrie ⁊ adorationē:ideo subdit:querite dñʒ Jesum christū ⁊ nō aliū:⁊ ꝯfirmamini in eo tota spe ⁊ intentione ⁊ deuotiōe ⁊ confidentia absqʒ omni hesitatiōe et dubio:q: solus ipse pōt saluare:⁊ q: opʒ perseuerare:⁊ frequēter:⁊ assidue pulsare ad ostium:ideo querite faciem eius semꝑ scʒ maiestatē ⁊ miaʒ:q: multus est ad ignoscendū et paratus ad parcendū. Jtem hoc dicebatur iudeis ⁊ gentilibꝰ ante aduentū xpi.s. querite facieʒ eius.s. pñtiā vt veniat ad saluandū. nobis autē nunc dr: querite faciē eius semꝑ hic per gratiam ⁊ in futuro facialiter ꝑ gloriā:vnde per faciē dei in scriptura semper intelligitur humanitas christi

gen.xvj. per quā cognitio diuinitatis designatur.

Ex.xxv. ⁊.xxviij. Memētote mirabiliū eius que fecit prodigia eius ⁊ iudicia oris eius.

Semen abraam serui eius: filij iacob electi eius.

Ipse dominus deꝰ noster: in vniuersa terra iudicia eius:

Memor fuit in seculū testamenti sui verbi, qđ mādauit i mille gñatiões. Gen.xij

Quod disposuit ad abraam: et iuramenti sui isaac. ⁊ ge.xxij Gen.xx.

Et statuit illud iacob in preceptū: et israel in testamentum eternum. Gen.xxviij.

Dicens tibi dabo terram chanaam funiculum hereditatis. gen.xvj.

❡ Hec est scđa pars principalis:in qua reddit causam quare deus est laudandus ⁊ glorificādus:et colendus:sed quia causa talis est collatio beneficiorū facta antiquis patribus in qua deus ostēdit suā oipotentiā ⁊ bonitateʒ ⁊ largitatē:ideo simul exhortatur nos ad cōfessionē beneficiorū siue gratiarū actioneʒ:ideo ista scđa pars diuidit in tres partes siue particulas. Nā in prima memorat beneficia que deus contulit ipsi abrae et isaac ⁊ iacob propter iustitiaʒ fidei: scđo beneficia collata ipsi Joseph: tertio beneficia collata ipsi moysi et toti populo israel i exitu de egypto: eo ꝙ maxime isti fuerūt figura xpi futuri. scđa ibi. Et vocauit famem. tertia ibi. Et intrauit israel in egyptum. L

❡ Quantum ad primū est notandum ꝙ beneficia collata patribus simul sunt dicta mirabilia ⁊ prodigia et iudicia: dicebantur enī mirabilia inquātum fuerunt facta super naturā: vt puta transitus maris rubri ⁊c. dicebātur prodigia inquantū aliquid prefigurabāt ⁊ prodebāt futurū in christo:⁊ in ecclesia. dicebātur iudicia inquantū puniebāt infideles et malos: vt puta decem plage ⁊ flagella illius populi ⁊c. et ideo iste psalmꝰ, et ceteri triplici respectu legūtur in ecclesia. primo in memoriam inquantū memorātur beneficia: et illa mirabilia facta et collata antiquis. secundo leguntur ad prophetiam inquātum figurabant futura mysteria in christo ⁊ ecclesia. tertio legūtur ad doctrinam et bonos mores inquantū nos inducunt ad finem ex imitatiōe sanctorum patrum et ad timorem iudicij diuini ex punitione illorū malorū ⁊ rebellium et infideliū:ideo iste psal. ⁊ ceteri nō solū est exponēdus litteraliter:sed principaliter est exponendus allegorice ⁊ litteraliter de xpo ⁊ ecclia et ex cōsequenti moraliter:sed quia faciliter vnusquisqʒ pōt sibi sumere doctrinaʒ moralem per ea que memorātur:ideo post sensum litteralē principaliter est insistēdus in allegorico ⁊ spūali. Dicit ergo dđ ꝯfitemini in ꝯfessiōe fidei ⁊ laudis ppter bñficia recepta:⁊ memētote mirabiliū q̄ fecit pr̄ibus antiqs inq̄tū fuerunt facta sup naturā:⁊ memementote que ꝓdigia fecit inquātū figurabāt in xpo ⁊ ecclia ⁊ iudicia oris eꝰ inq̄tū malos puniuit ex ꝑcepto suo: et incipit ꝯstructio i versu sequēti. quasi dicat. o semē abraam nō solum scđm spiritum et promissionē:⁊ o filij iacob electi eius: scʒ electi ipsius dei mementote mirabiliū eius q̄ fecit et ꝓdigia et iudicia oris eius. Nā ipse xps dominus deus vester: liceʒ veniat ad vos in forma hominis. et serui: et ideo iudicia eius et lex euangelica

bñficia prestita pr̄ibꝰ dicūtur ꝓdigia.

essent in vniuersa terra manifesta: nam sicut figu/raliter memor fuit testamēti qd̄ pmisit ad abraā isaac ⁊ iacob dando successoribus eorū terrā cha naam: ita fuit quādo venit in carnē in seculū. i. qn̄ venit in carnē tēporaliter: tūc memor fuit verbi in seculū. i. qd̄ eternaliter pposuit ⁊ ineffabiliter ser uandū. s. testamēti pmissi ⁊ verbi qd̄ mandauit et pmisit in mille generatiōes. i. a pgenie in proge/nies: ⁊ ponitur numerus determinatus p indeter minato. i. per multas gn̄atiōes: qd̄ quidē testamē tū deus disposuit ad abraā: cū dicit. egredere de terra ⁊c. Gen̄. xij. ⁊ cum dicit in semine tuo bene/dicentur oēs gentes. Gen̄. xij. et memor fuit iura menti qd̄ disposuit ab isaac. cum dicit in isaac vo cabitur tibi semen. Gen̄. xi. et q: cum iuramēto p/misit deus xp̄m venturū figuratū per sacrificiū ip sius isaac. Et statuit et figurauit illud testamētū deus ipsi iacob in preceptū cum apparuit ipsi in betel. Gen̄. xxviij. et postea toti israel in testamen tum eternū vel ipsi soli iacob. qui in ip̄a luctatiōe vocatus est israel. Et q: vnicuiq̧ istorū per se pmi sit terrā chanaā: sc; abrae Gen̄. xvj. et isaac Gen̄. xv. ⁊ iacob. Gen̄. xxviij. ideo subdit. disposuit te/stamentū suū ⁊c. dicens vnicuiq̧ istorū. tibi dabo terrā chanaā: sc; funiculū ⁊ mensuram ⁊ sortē he/reditatis vestre. q. d. cōfitemini ⁊ inuocate nomē christi: et querite faciem eius semper: qm̄ ipse est dn̄s deus noster ⁊c. qm̄ memor fuit testamēti. i. q: impleuit qd̄ pmisit ipsi abrae dicēs. in semine tuo ⁊c. cum per mortē et passionem ⁊ resurrectionem nos absoluit a maledictione eue: et per baptismū nos sanctificauit. Et cum natus est ex virgine tūc impleuit qd̄ promiserat: in isaac vocabitur tibi se men. Nam virgo Maria descendit de abraā per isaac: et tunc dedit nobis terrā chanaā in posses/sionem eternam: cum in die ascensionis penetra/uit celos: et sedit a dextris patris: ⁊ preparauit no bis sedes eternas: qd̄ minime de terra materiali palestine verificari potest: tunc enim preparauit vnicuiq̧ et sedem: et māsionem scd̄m mensurā ⁊ fu niculum gratiarū ⁊ meritorū: nam vnusquisq̧ iu/xta mensuram meritorū: ⁊ grē possidet illā here/ditatem. Nota q chanaan interp̄tat̄ negociatio siue mercatio: ⁊ ideo per terrā chanaā interpreta tur regnū celorū: quod nō potest acquiri nisi per ne gociationē et mercationem operum misericordie et laboris spiritualis: vnde ait saluator Matth. xi. Regnum celorū vim patit̄ et violēti rapiūt illud vnde dicit Eusebius. Regnum celorū paupertate et fletu: et miseria: ⁊ persecutiōe emitur: et cum la bore acquiritur: et cum negociatione quinq̧ ⁊ duo rum talentorū adipiscitur: et cum vsura vnius ta/lenti comparatur Matthei. xxv. Ex quibus patet q terra chanaan patribus promissa in possessio/nem eternam est regnum celorum.

Vt pat; Gen̄. xi. Et. xij. ⁊ xxvj.

Cum essent numero breui: paucissi/mi et incole eius.

Et pertransierunt de gente in gentē: et de regno ad populum alterum.

Nō reliquit hominem nocere eis: et corripuit pro eis reges.

Nolite tangere christos meos: et in prophetis meis nolite malignari.

Vt pat; Gen̄. xij ⁊. xxvj. ⁊ xix. c.

Hic ostēdit specialia beneficia collata primis patriarchis propter virtutem fidei: quia semper deus eos custodiuit in peregrinationibus suis in ter gentes extraneas et feroces: nec permisit eos ledi: immo flagellauit eos ledentes: vnde dicit q cum sancti patres in p̄ncipio: scilicet abraā: isaac et iacob essent paucissimi incole et aduene ⁊ pere grini in numero breui pertransierunt de gente in gentem: et de regno ad populū alterum absq̧ le/sione. Nā primo abraā cū patre suo thare ⁊ fra/tre suo nachor venit a chaldea. i. mesopotamiam vt pt; Gen̄. xi. et postea de mesopotamia in terrā chanaan. Gene. duodecimo. et exinde propter fa mem et inediam transiuit in egyptū: et postea in geraris: et similiter isaac: vt pt; Gene. xxvj. et post ea iacob profectus est de terra chanaan in meso/potamiā. Et exinde descēdit in egyptū cum filijs et nepotib⁹: et tamē in nullo istorū locorū reliquit nec pmisit aliquē hoiem' nocere eis. Nam primo abraā liberatus est de hur chaldeorū ⁊ deus corri puit chaldeos: et flagellauit propter eū: ⁊ flagel/lauit pharaonē regem egypti: eo q detinebat sa/ram vxorem eius: et abimalech regē gerare pp̄ter eandem causam. Gen̄. xij. et ita pariter nō pmisit vt laban noceret ipsi iacob cū sequeret̄ eum. Nec etiam esau frater eius: ita etiā deus flagellauit ⁊ corripuit regem gerare propter isaac. Gene. xxvj. quasi deus diceret. Nolite tangere patriarchas ⁊ sanctos xp̄os meos: et in pphetis meis: idest in p phetas meos: nolite malignari. A Vnde no/ta q licet abraā: isaac: et iacob. non fuerunt vncti oleo materiali sicut sacerdotes ⁊ reges post moy/sen: tamē fuerūt vncti oleo sp̄ūali sp̄ūssancti: ⁊ sic fuerunt veri prophete: quia multa mysteria xp̄i: et ecclesie preuiderunt in spiritu et figura: et ideo vo cat hic eos prophetas ⁊ christos. Nam primo cū abraam recessit a chaldea et aaran: ex p̄cepto dei preuidit in spiritu q omnes gētiles relicta idola tria erant venturi ad ecclesiā ⁊ fidem christi. Gen̄. xij. Item per vaccā triennē: et caprā trimā: et arie/tem trium annorū: et turturē: et columbā preuidit in spiritu totū discursum posteritatis sue vsq̧ ad christū: vt pt; Gen̄. xv. Item quādo voluit immo/lare filium suum Isaac preuidit totum mysterium passionis christi: et facta fuit ipsi promissio in se/mine eius de xp̄o et eccl̄ia. Gen̄. xxij. Itē qn̄ iacob vidit scalam fudit ⁊ oleum super lapidē ⁊c. Gen̄. xxviij. tunc in spiritu preuidit totum mysterium in carnationis: et passionis christi: ⁊ futurā psperi/tatē eccl̄ie: et ideo cu; benedixit filijs suis: p̄dixit eis oīa que vētura erant eis vsq̧ ad xp̄m: et cū be/nedixit filio suo iuda manifeste predixit regnū xp̄i et ecclesie: ⁊ passionē: ⁊ resurrectione; ⁊c. Genesis xlix. Ex quo pt; q omnes isti patriarche fuerunt xp̄i: inquantū fuerūt vncti oleo sp̄ūssancti: ⁊ etia; iacob fuit vnctus oleo materiali cu; vnxit lapidē oleo et erexit ip̄m in titulū. Gene. xxviij. Item oēs isti fuerūt prophe: q: sp̄ūsctō illustrati ⁊ moti mul

Abraa; isaac et ⁊ iacob fuerunt pphete.

ta futura predixerunt et preuiderunt de xp̄o et ecclesia vt dictum est: et ideo dicit dauid in persona dei. nolite tangere christos meos: et in ꝓphetis meis nolite malignari. Ex quo ptz ꝙ dauid i hoc psalmo nō solū intendit narrare historias: sed ēt intendit deducere nos ad fidē xp̄i ꝛ cognitionem mysteriorū ꝛ beneficiorū futurorum per xp̄m que in memoratis beneficijs figurabātur. Nā dauid nō solū est hystoriographus: sed ꝓpheta vt dictū est. q. d. mementote mirabiliū que xp̄s facturus est in sua natiuitate: et sua predicatione et passione que sunt figurata per mirabilia ꝛ beneficia collata predictis sanctis patriarchis et prophetis.

Nam de semine istorū est xp̄s nasciturus ſm carnem ꝛc. i. de vigine maria. Ex sicut passi sunt persecutiones: ita et xp̄s passurus est. Et sicut isti fuerunt liberati: ita ꝛ christus est liberādus per resurrectionem: et sicut isti peregrinati sunt: ita et ecclesia erit peregrinatata et afflicta ꝛ in fine liberata ꝛc. Ergo sicut illi patriarche laudauerunt et cōfessi sunt deo confessione fidei et laudis ꝓpter beneficia a deo recepta: ita et vos ꝯfitemini dño iesu christo deo ꝛ homini propter beneficia incarnationis et redemptionis ꝛc. nam hoc est testamētum quod deus disposuit ad abraam: et iuramentum ad isaac. Et ista scʒ ecclesia militans et triūphans est illa terra chanaam quam deus promisit abrae et semini eius in funiculum hereditatis ꝛc. Quia omnia illa que ibi fuerunt impleta litteraliter et figuraliter in testimonium ꝛ pactū sunt spiritualiter implenda per christū. Quia ille nos debet introducere in terram viuentium ꝓmissam in qua fruemur bonis gratie in presenti: et bonis glorie in futuro.

Exod. x. **Et vocauit famē super terram: et omne firmamentum panis cōtriuit.**

Gene. xxxvij. **Misit ante eos virum: in seruum venundatus est ioseph.**

Gene. xxxix. et xl. **Humiliauerunt in cōpedibus pedes eius: ferrum pertransijt aiaʒ eius donec veniret verbum eius.**

Eloquium domini inflammauit eū misit rex et soluit eum: principes populorum et dimisit eum.

Gen. xli. **Constituit eum dominum domus sue: et principem omnis possessionis sue.**

Ge. xlvi. **Ut erudiret principes eius sicut semetipsum: et senes eius prudentiam doceret.**

Ge. lij. ꝛ xliij. q. v. ca. dixit dñs. **Et intrauit israel in egyptum: et iacob accola fuit in terra cham.**

Et auxit populum suū vehementē: ꝛ firmauit eum sup inimicos eius.

¶ Hic memorat bñficia mirabilia collata ipsi ioseph in figurā xp̄i. Dicit ergo ꝙ cā quare de⁹ exaltauit ipsum ioseph fuit ista. nā deus vocauit ꝛ ꝓcurauit famē super terrā subtrahendo influentiā et grām suam ꝓhibendo celū et elementa ꝛc. Et sic omne firmamentū ꝛ substentamentū panis cōtriuit et minorauit. Et tunc misit virū ioseph ante eos scʒ egyptios vel ante fratres suos qui venūdatus fuerat a fratrib⁹ suis in seruū ꝛ captiuū ismaelitis: et postea egyptij scʒ phutifar et serui eius humiliauerunt pedes ipsius ioseph in cōpedibus carceris et ferrum cathenarū et cōpeduʒ pertransiuit aiam. i. vitam et vires anime eius: et stetit in in carceribus donec veniret verbum eius scʒ interpretatio somniorū illorum duorū sociorū qui erant vincti cum eo: qꝛ tunc eloquiū domini: scʒ spiritus prophetic inflammauit et illustrauit ipsum ioseph: vt interpretādo somnia prediceret futura. Tunc pharao rex egypti misit principes ꝛ magnates ꝓplorum et soluit eū a vinculis ꝛ dimisit eū liberū. Et facta interpretatione de septem vaccis pinguibus et macilētis cōstituit eū dñm totius domus sue et principem et rectorē possessionis sue: vt erudiret oēs principes egypti et senes eius prudentiā doceret in agibilib⁹. Et sic ꝓuidit de frumento in septem annis pinguibus ꝑsequentibus sterilibus vt patet Ge. xli. Et sic fuit exaltatus et veneratus tāꝙ rex in egypto. Sed qꝛ per exaltationem ioseph post venditionem et incarcerationem preuidit dauid exaltationem christi et regni eius post venditionem et mortē et passionem et resurrectionem. Ideo per hoc nos intēdit deducere ad laudem et confessionē fidei christi propter beneficia redemptionis ꝛc. Quasi dicat ergo dauid. O fideles qui estis semen Abrae ſm spiritum memento ꝛc. Quoniam sicut ioseph fuit venditus a fratribus viginti denarijs: ita et christus est vendēdus a iuda discipulo suo triginta argenteis. Et sicut ioseph fuit positus in carceribus ita christus in sepulchro. Et sicut ioseph abstractus a carcere interpretatus est somnium pharaonis: ita christus post resurrectionem interpretatus est apostolis sensum scripturaruʒ vt patet Luce vltimo. Et sicut ioseph liberauit egyptū a fame corporali et sua ꝓudentia: ita christus liberauit genus humanum a morte et fame spirituali per legem euangelicā et sacramenta ecclesiastica. Et sicut rex pharao exaltauit ioseph post exitum carceris super totam egyptum et omnes principes et magnates: ita deus pater exaltauit filium suum post resurrectionem et ascensionē super angelos et homines: et data est ei potestas in celo et in terra. Et sicut ioseph introduxit patrem suum iacob et fratres suos in egyptum: vbi erat abundantia frumēti ꝛc ita christus introduxit fratres suos apostolos in fertilitatem scripturarum et sacramentorū ecclesie in qua sumus accole et peregrini. Et sicut ioseph siue de⁹ auxit populum suum in Egypto: et firmauit eum super inimicos eius egyptios: ita christus auxit populum suum christianum et fideles suos et firmauit super inimicos eius iudeos et ceteros infideles.

Omnia supradicta mysteria de christo et ecclesia preuidens dauid in spiritu adducit mysterium ioseph in figura.

Exo. iij. et ex de pe. dis. i. qui sunt. **Conuertit cor eorũ vt audirẽt populũ eius: et dolũ facerent in seruos ei⁹.**

Misit moyses seruum suum: aaron quem elegit ipsum.

Exo. x. c. **Posuit in eis verba signorũ suorum et prodigiorum in terra cham.**

B ¶ Hic memorat mirabilia bñficia collata moysi et populo israel propter fidem eorum: et memorat punitionem et afflictiones pharaonis et egyptiorum ppter infidelitatem et duritiam eorum. Et primo assignat causam. Nam vt patz Exo. i. Uidentes egyptij filios israel in tam magnũ numerum creuisse et in bonis temporalibus abundasse moti inuidia cogitauerũt eos debilitare et dura opera et vectigalia eis imponere: et pcepit rex obstetricibus vt masculos strangularẽt &c. Et hec ẽ cã quare filij israel clamauerũt ad dñz. Unde dñs misit moysen et aarõ ad liberandũ eos. Ideo ait dauid. Dñs cõuertit cor eorũ. s. egyptiorũ. vt odirent pplm suuz israel inuidẽtia fraterne charitatis et psperitatis et doluz facerent in seruos eius dura onera et labores in luto et lateribꝰ imponendo et dolũ in pueris strangulandis machinãdo et dicit. cõuertit cor eorũ: nõ qȝ deus impelleret eos ad malũ agendũ cũ nõ sit auctor maloꝝ sed qȝ permisit cor eorũ puerti vt odirent pplm eius dimittendo eos in malicia sua et duricia nõ largiendo grãm ppter peccata eorũ precedentia qȝ pctm̃ qȝ per pniam nõ delet mox per sui pondus in aliud trahit: et sic filij israel habuerũt cãm clamandi ad dñm: tunc deus cõpassus illi populo misit moysen seruum suum apparens ei in rubo: et misit cum eo ipsum aaron quem elegit in socium ad loquẽdum ante pharaonẽ vt patet Exo. iij. Et posuit in eis dominus verba signorum suorum eos informando quomodo loquerentur ante pharaonem in quibus verbis et virga erat virtus faciendi signa et prodigia. Et dicuntur signa inquantum significabant virtutem et potentiã dei Et ideo dixerunt magi pharaoni: digitus dei est hic. Et dicuntur prodigia inquantum aliud futurum pretendebant et protendebant. Nam ille decẽ plage significabãt decem dãna que patitur hodie populus iudaicus propter peccatum infidelitatis vt supradictum est psal. lxxvij. Et dicitur egyptus terra cham: eo qȝ mesraym filius cham populauit egyptuz.

Misit tenebras et obscurauit: et nõ

sup. lxxvij. ca. **exacerbauit sermones suos.**

Exo. vij. d. **Conuertit aquas eorum in sanguinẽ et occidit pisces eorum.**

Exo. et c. alias cenomia. **Et dedit terra eorum ranas: in penetralibus regum ipsorum.**

Dixit et venit cynomia et cynifes in omnibus finibus eorum.

Exo. x. d. Et. xvj. q. i. reuertimini. Sa. xvij a. **Posuit pluuias eorũ grãdinem ignẽ comburentem in terra ipsorum.**

Et percussit vineas eorum et ficulneas eorum: et contriuit lignum finium eorum.

Dixit et venit locusta et brucus: cuius non erat numerus.

Et comedit oẽ fenũ in terra eorum: et comedit oẽm fructũ terre eorũ.

Et percussit oẽ primogenitũ in terra eorũ primitias ois laboris eorum.

Exo. xiij. d. **Et eduxit eos cũ argento et auro: et nõ erat in tribubus eorũ infirmus.**

Letatus est egyptus in profectione eorũ: qȝ incubuit timor eorũ sup eos.

Expandit nubem in protectionem eorum et ignem vt luceret eis per noctem.

¶ Hic incipit enumerare signa et prodigia que fecit dominus per moysen: sed nõ eodẽ ordine quo facta sunt. Unde primo ponit nonam plagã quando misit tenebras per totam egyptũ Exo. x. Ideo ait. misit dominus per moysen in virtute dei tenebras et obscurauit totam egyptum. et deus vel moyses nõ exacerbauit sermones suos. Nam semper cum benignitate exhortabatur et loquebatur pharaoni vt dimitteret populũ. Et cum pharao cessabat a malicia et pmittebat: pariter cessabat plaga. Et sic sm sermones moysi cum dulcedine procedebant. In secũdo loco ponit primam plagam cum dicit. Conuertit aquas eorum in sanguinem ne possent bibere de aqua nili: et occidit pisces eorum. In tertio loco ponit plagam secũdam quando dedit ranas in terra eorum in tanta quantitate quod penetrabant totum regnũ ipsorum exeuntes ab aquis. In quarto loco ponit quartam plagam que fuit musca canina. Nam dicit Moyses in virtute dei vel deus dixit. idest precepit et venit cynomia venit etiaz cynifes que fuit tertia plaga in omnibus finibus eorum. Posuit etiam pluuias eorum grandinem que fuit septima plaga quando venit grãdo mixta cũ igne scilicet fulminibus et coruscationibus. Et percussit vineas eorum et ficulneas: et cõtriuit omne lignum. i. oẽs arbores finiũ eorum. Et dixit etiaz et precepit et venit locusta et brucus que fuit sexta plaga. q̃ quidẽ locusta et brucꝰ corroserũt quod remanserat. Ultimo ponit decimam plagam cũ dicit. Et percussit omne primogenitũ in terra eorũ et primitias ois laboris eorũ tã hoim qȝ bestiarum et pecudũ. Et sequit. Et eduxit eos moyses cum argento et auro qȝ mutuo acceperãt a vicinis ex precepto dñi. Et nõ erat aliqs infirmus in

tribub⁹ eoꝝ. Nā cū angel⁹ dñi ꝑcussisset oīa ꝓmo genita egypti ab hoīe vsq̧ ad pecus soli filij israel fuerunt immunes coꝝ ꝙ vnxerāt limina et postes sanguine agni vt ptꝫ Exo.xij. Et sic salui facti sunt filij israel ab illa plaga et infirmitate. Et sic letata est egyptus et totus populus in profectione et recessu eorū scilicet filiorum israel q: incubuerat timor super egyptios ex morte primogenitorum. Et tunc deus expandit nubem in protectionem eorum: et etiam expandit ignē vt luceret eis per noctē. Nā nubes ducebat eos in die ⁊ colūna ignis per noctē. Exo.xiij. Et hoc fuit primum ⁊ maximum beneficiū post exitū de egypto quantū ad continuum ducatū. D ¶ Sꝫ hic querit̄ vtrū filij israel peccauerint ⁊ cōmiserint furtum et mēdaciū asportando secū vasa argentea ⁊ aurea que mutuo acceperāt ab egyptijs: cum sit cōtra illud preceptum non furtum facies. Ad hoc respondēt cōmuniter doctores ꝙ ille met deus q̄ dixit nō furtū facies generaliter: ille idē dixit tūc spūaliter vt filij israel acciperent mutuo illa vasa ⁊ portarent secū: ideo non egerunt contra voluntatem dei immo impleuerunt dei voluntatem qui est dominus auri ⁊ argenti ⁊ omniū creaturarū: ideo filij israel non fecerunt contra preceptum dei qui est conditor legis nec facta fuit iniuria egyptijs eo ꝙ erāt debitores filijs israel: quos per longa tempora violenter oppresserant ⁊ absq̧ mercede ab eis seruitia acceperant ideo voluit vt in solutionem et stipendium suorum laborum acciperent filij israel illa vasa argentea et aurea. Sed addit August. ꝙ deus non sine causa illud precepit. Nāꝫ quia egyptij abutebantur auro et argento faciendo ex eis deos aureos ⁊ argenteos ⁊ vasa ⁊ cetera vtensilia ad vsum sacrificiorum falsorum deorū. Ideo deus voluit vt auferretur ab egyptijs aurum et argentum vt filij israel commutarent illa vasa aurea in meliorem vsuꝫ. s. ad ornatum tabernaculi ⁊ ad cultum veri dei: quia ex illa copia auri ⁊ argenti obtulit vnusquisq̧ pro vasis ⁊ vtensilibus fabricandis ad cultum veri dei vt patet Exo.xxviij. ¶ Iteꝫ addit Augustinus ꝙ illud factum est in figura et ad doctrinam nostram. Nam absq̧ peccato nos accepimus a philophis gētium scientias mathematicas et naturalem et moralem philosophiaꝫ et complures morales doctrinas applicando et conuertendo eas ad meliores vsus scilicet vt ancillentur ⁊ seruiant nobis sacre theologie; de quib⁹ ait salomon. Prouer.ix. ꝙ sapientia vocauit ancillas suas ad artem ⁊c.

Si. filij israel. peccauerunt asportando vasa egyptiorum.

Exo.xvi c. exodi. xvij.b.

Petierunt et venit coturnix: et pane celi saturauit eos.

Dirupit petram et fluxerunt aque: abierunt in sicco flumina.

B ¶ Secūdū bñficium fuit q: petierūt. s. carnes ⁊ cibum ⁊ venit coturnix ⁊ pane celi saturauit eos. s. manna de celo missa q̄ durauit ꝑ quadraginta annos vsq̧ ad terraꝫ ꝓmissionis Exo.xv. ⁊ Numeri. xx. Tertiuꝫ bñficiū fuit qz dirupit petram et fluxerūt aque ⁊ in sicco abierunt ⁊ emanarūt flūīa q̄re deus nō defecit eis i ducatu: nec i cibo: nec i potu:

Quōm memor fuit verbi scti sui: quod habuit ad abraam puerū suum.

exo.xij.c. Et de cō se .di.ij. quidsit sanguis

Et eduxit populum suū in exultatione: et electos suos in leticia.

Et dedit illis regiones gentium: et labores populorum possederunt.

Ut custodiant iustificationes eius: ⁊ legem eius requirant.

¶ Et hec oīa nō fecit deus in meritis eorum cū essent rebelles: sꝫ vt impleret qd̄ ꝓmisit ad abraam puerum ⁊ verū ⁊ fidelem famulum suū: cui promisit illam terram pro semine suo. Et sic moyses siue deus per moysen eduxit populum suum cum exultatione ⁊ electos suos cum leticia ⁊ victoria contra amalechitas ⁊ seon regem amorreorum ⁊ og regem basam: ⁊ per iosue dedit eis regiones gentium scilicet a dan vsq̧ bersabee: ⁊ labores populorum gentium possederunt illis expulsis ⁊ subiectis. Et causa quare deus eduxit eos de egypto ⁊ dedit eis illam terram fuit vt libere possent custodire legem dei ⁊ iustificationes eius in illa lege contentas quo ad iudicialia ⁊ cerimonialia ⁊ moralia: ⁊ legem eius exquirant quo ad misteria in lege clausa ⁊ contenta de messia futuro.

¶ Secunda expositio vltime partis psalmi.

Expositio allegorica.

¶ Sed quia dauid fecit hunc psalmum non soluꝫ propter litteram sed principaliter in prophetiaꝫ propter mysteria christi ⁊ ecclesie in predicta littera clausa ⁊ significata vt in vltimo versiculo ait vt legem exquirant. Tenebantur enim iudei exquirere in lege mysteria christi in cuius fide saluabantur. Et ideo videndus est sensus propheticus et allegoricus huius vltime partis. ¶ Unde notandum ꝙ per moysen significatur regnum christi: et per aaron sacerdotium: per hoc significabatur ꝙ christus rex et sacerdos erat mittendus ad liberandum genus humanum: ⁊ sic cum totum genus humanum esset afflictum in seruitute peccati in potestate diaboli christus rex et sacerdos ⁊ legifer ipsum per mortem et passionem et resurrectionem a tenebris et seruitute liberauit. Item cum specialiter populus israel esset sub iugo legis et omnes patriarche ⁊ prophete clamassent ad dominum vt patet per totum discursum veteris testamenti: tunc venit christus missus a patre ⁊ predicauit per totam iudeam et galileam exhortando populum vt exiret a iugo legis ⁊ veniret ad ecclesiam ad offerendum verum sacrificium ⁊ monuit principes sacerdotum ⁊ phariseos vt dimitterent populum exire a iugo legis at illi prohibuerunt nec voluerunt credere predicationi et miraculis christi: sed ipsum occiderunt et crucifixerunt: sed christus post resurrectionem primo abstraxit sanctos patres de potestate diaboli et a tenebris inferni. Postea eduxit populum suum scilicet apostolos ⁊ discipulos de populo iudeoꝝ q̄

fuit prim⁹ popul⁹ xpi ꝛ ecclie ꝑ xp̄z abstract⁹ de tenebris ignorātie ꝛ pctōꝝ ꝛ iugo legis. B Etiā ē aduertēdū ꝙ sicut moyses itulit decē plagas egyptijs nolētibus dimittere populū. Ita xp̄s itulit ꝛ reliquit decē maledictiones scribis ꝛ pharisetis et iudeis q̄ noluerūt dimittere populū a iugo legis ꝛ peti immo oppresserūt aplos ꝛ discipulos ꝛ psecuti sunt xp̄z ꝛ p̄mitiuā ecctiā q̄s q̄dē maledictiones enumerat xp̄s Mat. xxiij. cuꝫ dicit. Ve vobis scribe ꝛ pharisei hypocrite q̄ clauditis regnū celorū añ hoīes: vos em nō intratis nec itrocūtes sinitis intrare. Nā sicut pharao ꝛ ei⁹ pricipes phibuerāt filios israel nec exirēt de captiuitate ꝛ intrarēt i terrā p̄missiōis. Ita scribe ꝛ pharisei phibuerūt illū populū ne exiret a iugo legis. Et etiā rabini phibēt iudeos modernos ne exeāt a tenebris ꝛ iugo legis ꝛ peti ne veniāt ad ecctiaꝫ ꝛ lumē fidei: et sic claudunt eis celū ꝛ nec ipi intrāt nec permittūt alios intrare ꝛ ipi ductores cecorū simul cū cecis oēs i foueā iferni cadūt. Et iō xp̄s dat eis decē maledictiōes. vnde octies dixit eis. ve vobis. per que intelliguntur octo maledictiones et addit nonam cum dicit. Ecce relinquetur domus vestra deserta Et subdit decimam cum ait. Amen dico vobis qꝛ non me videbitis donec dicatis. Benedictus qui venit ꝛ cetera. Omnes iste decem maledictiones illate iudeis fuerunt figurate per decem plagas illatas egyptijs. Nam illas et easdem patiuntur hodie iudei non solum spiritualiter: sed etiam temporaliter. Nam sicut moyses cōuertit aquas egyptiorꝫ in sanguinē: ita christus conuertit aquas et sacramenta et cerimonias iudeorum in sanguinem. Nam sacramenta veteris legis scilicet circūcisio ꝛc. que ante erant eis salubria: nunc sunt eis mortifera et nociua: ꝛ bibūt sanguineꝫ ꝛ peccatū. Item misit eis xp̄s ranas. Nā sicut rane in aquis cenosis et putridis cerimoniarū inuolute semper murmurant contra xp̄m et conqueruntur: quia eiecit eos a sedibus suis. Et expulit extra aquas mūdas vere sapientie: semper loquūtur luto littore ignorantes sensum spiritualem et tali aqua cenosa potantur. Item etiam xp̄s reliquit eis cinomiā et cynifes que eos spiritualiter pungunt: vt patet psalmo. lxxvij. Item intulit eis locustam ꝛ brucuꝫ corrodentes arborem ꝛ ficulneā synagoge que arida nullum facit fructum. vt patet Matt. xxij. cum christ⁹ maledicit ficulnee: que continuo aruit per quam significata est synagoga. Itē misit eis ignē et grandinem quando venit Titus et romani et interfecerunt decies centena millia eorum et totidem captiuos duxerunt et ciuitatē et regnū eorꝫ totaliter deleuerūt. Itē interficit priogenita eorū cū animas eorū in morteꝫ perpetuam destinauit. cuꝫ dixit. Amen dico vobis: qꝛ nō me videbitis ꝛc. vbi p̄uat eos diuina visione. Ex quo ptꝫ ꝙ totideꝫ plagas et maledictiones patiuntur hodie iudei quot passi sunt egyptij. Ideo prudens lector aduertat ꝛ sciat adaptare illas decem plagas istis decem maledictionibus quas xp̄us intulit iudeis Matt. xxiij. Qm̄ ille figure fuerunt istarum quas hodie iudei patiunt̄. Itē sicut de⁹ tūc in exitu egypti dedit pplo suo tria adiuuamēta ꝑ itinere. Ita

Maledictiōes xpi ꝯtra pharriseos.

xp̄s qn̄ liberauit populū suū xp̄ianū a iugo legis et peccati cōtulit tria adiuuamēta: et auxilia necessaria nobis i hac vita ꝛ peregrinatiōe vsqꝫ quo perueniamus ad terrā viuentiū nobis p̄missam. Nam deus precepit filijs israel: vt vnusquisqꝫ acciperet mutuo a vicinis suis aurū et argentū ꝛ supellectilia: et ita spoliarunt egyptios: ꝛ detulerūt secum oīa illa bona egyptijs expoliatis ꝛ vacuis remanētib⁹. Ita pariter discipuli: ꝛ apostoli: ꝛ oēs fideles accceperūt a iudeis aurū et argentum mutuo: scꝫ legem euangelicā ꝛ doctrinā apostolicaꝫ que latebat in scriptura vete. testa. Nam sicut thesaurus latet abscōditus in agro: ita articuli fidei et tota lex euangelica et ecclesiastica sacramenta latebant in veteri testamēto: ꝛ scriptura legis ꝛ pphetarū. Et hunc thesauruꝫ abstraxerūt apostoli et fideles a veteri testamento. iudeis expoliatis ꝛ vacuis remanētibus cum sola superficie littere et paleis cerimoniarū: et nos accepimus fructum ꝛ granum: et verum thesaurum absconditū in agro vt patet Matthei. xiij. Hunc profecto thesaurum non habuerunt apostoli ab ethiopibus: nec scithis: nec gentilibus: sed a iudeis vicinis eorum et a lege eis per moyseꝫ promulgata. Ideo nullam habent excusationē. ¶ Deduxit ergo christus populum suum christianū de iugo legis et tenebris peccati et ignorātie cum argento et auro: scꝫ cum lege euangelica et doctrina apostolica a veteri testamento excerpta et collecta intantum ꝙ in tribubus eorum: scꝫ fideliū xp̄ianorū nullus fuit infirmus: quia medela sacramentorꝫ sanati sunt per xp̄m iudeis manētibus afflictis cū predictis decē plagis ꝛ maledictiōibus. ¶ Scōm adiuuamentū qđ deus cōtulit illi pplo fuit: qꝛ expādit sup̄ eos nubē vt ꝓtegeret eos per diē ꝛ colūnā ignis: vt p̄cederet ꝛ luceret eis per noctē. Ita pariter xp̄s reliquit populo christiano colūnam articulorū fidei vt luceat nobis per noctem huiusmundi in cuius lumine ducimur in vitam eternā: et expandit nobis nubem sue charitatis per diē gr̄e in quo sum⁹ vt nos protegat ab ymbribus ꝛ arborib⁹ tentationum. vnde per noctē potest intelligi scriptura veteris testamenti in qua per lumē fidei videmus mysteria xp̄i et ecclesie ibi clausa: et ambulamus per scripturam veteris testamenti ducatu luminis fidei: ꝛ nō offendimus in lapidem scandali ꝛ offensionis. Per diem autem intelligitur status gratie in quo indigemus protectione: nubis desuper extense ad conuersationē gratie et defensionem contra ymbres peccatorū et persecutorū ecclesie: nube fuerunt protecti martyres ꝛ armati quādo contemnentes minas principū nō timebāt tormenta et exilia: nec carceres ꝛc. Et ideo in hac peregrinatione semper precedit et ducit nos columna luminis fidei et protegit nos nubes charitatis christi vsqꝫ ad portum salutis. ¶ Tertio adiuuamentum fuit quādo deus dedit illi populo carnes et panē scꝫ māna quod durauit vsqꝫ ad introitū terre promissionis in cibū: et percussit petram: et dedit eis aquam in potuꝫ. Ita pariter christus dedit ꝛ dimisit populo suo christiano sacramētum eucharistie in quo manducant fideles veram carnē christi sub

Tria auxilia xp̄i ōdit xp̄ianis ad vitā eternā cōsequendā. Primū.

Scōm.

Tertiū.

forma panis qui de celo descēdit: itaq3 ē vera ca
ro et verus panis nō materialis: sicut añ erat sub
illis accidentibus: sed verus panis āgelorū qui
de celo descēdit: cuius fruitiōe angeli et oēs bea-
ti reficiunt et felicitātur. Et iste cib⁹ et panis ē
viaticus. q: est necessarius in hac via et pegrina-
tione vsq3quequo puenianus ad terrā viuentium
Nam l3 tunc comedamus eundē panem per frui-
tionem et gloriā et tñ nō eodē modo sicut nūc co
medimus sacramentaliter et per grām. Et ideo
pphetice et figuraliter ait dauid in hoc psalmo.
Petierūt et venit coturnix figuratiua xpi per car
nem. Et pane celi saturauit eos: sc3 māna de celo
misso figuratiuo sacramēti eucharistie sub forma
panis: et sic xp̄s vero pane celi saturauit eos: sc3
populū suum xp̄ianum. Ite3 sicut moyses percus
sit petram et dirupit ⁊ fluxerūt aque et bibit po-
pulus. Ita xp̄s percussit petrā sui corporis supra
quā fundatur ecclesia et exiuit sanguis in precīū
nostrum et aqua in remissionē pctōrum in refrige
rium et potum spūalem. vnde sumpserūt virtute3
oia sacramēta ad medelā pctōrum et refrigeriu3
nostrum. Et ideo dicit. dirupit sc3 petram sui late
ris et pedū et manuu3 et flumina sue virtutis ⁊ sa
pientie abierunt sicco. i. per aīas nostras que an-
te erant sicce et aride sine humore fidei et gratie.
Quoniā memor fuit. q. d. ꝙ tunc impleta fuit pro
missio facta ipsi abrae. s. in semine tuo benedicen
tur oēs gentes. Gen̄. xxij. Et tibi dabo terram ⁊c.
Gene. xvij. ⁊c. Et xp̄us deduxit populū suum. sc3
patres de lymbo inferni cū leticia et exultatione
in celū: et etiā deduxit apostolos et discipulos et
oēs fideles de iugo legis et peccati liberādo eos
a captiuitate diaboli: cu3 exultatione et victoria
resurrectionis et electos tuos. sc3 sanctos patres
de lymbo cum leticia in celo collocādo. Et dedit
illis scilicet apostolis xp̄ianis regiones gentiū q:
oia regna gentiū subiecerūt iugo xpi et labores eo
rū possederūt. Na3 ecclesia nō solū possidet spūa
liter oia regna xp̄ianoru3 sed etiam tpaliter pos-
sidet multas ciuitates et castra per donationem
magni constantini qui ecclesiam dotauit de tota
italia ⁊c. Et hoc dn̄ium ⁊ possessionē et libertate3
dedit christus fidelibus suis vt custodiant iustifi
cationes eius sc3 legem iustificantē: quia sola lex
euāgelica iustificat. et sic operādo in ea iustifica-
mur. Et subdit. et legem eius exquirant. idest in ea
meditentur et contemplentur. Duo ergo monet.
sc3 vt contemplemur et exquiramus in lege viam
salutis. Scđo vt exquiram⁹ iustificationes ei⁹. i.
opere compleamus.

Iudich. iij. capi. Infra cvi.a. xcv.di.c. ccce. Et xiij.q.i.c. his ita.

Confitemini dn̄o quoniā bonus: qm̄ in seculum mia ei⁹ Quis loquetur potētias domini; auditas faciet omnes laudes eius.

¶ Titulus all'a all'a. Principaliter intētio ipsius
dauid in hoc psalmo est petere vniuersalē redem
ptionē p aduētū s3 q: p xp̄3 fuerūt redēpti duo po
puli. s. iudeorum et gentiliū ex quib⁹ cōstat eccle-
sia fundata et iuncta in lapide angulari. i. xp̄o ie-
su: iō ponit duplex all'a. Sed q: quasi oēs psalmi
legunt i ecclesia quadruplici respectu. s. ad laudē
dei. Scđo in memoriā antiquorū gestorū. Tertio
ad pphetiā. Quarto ad doctrinā ⁊ exhortationē
nostrā iō pphetа vniuersalr oia ista seruat i quo-
libet psalmo. Ideo dauid duo principaliter facit
in hoc psal. Nā primo exhortatur nos ad laude3
dei et obseruationē legis diuine. Scđo petit vni
uersalē redēptionē: ibi. Memēto nostri dn̄e. Quā
tum ad primū duo facit Na3 primo nos exhortat
ad laudandū deū. Scđo ad timendū eius iudiciū
et seruandā iusticiā et per obseruationē legis. ibi
Beati q̄ custodiunt. Dicit ergo. O vos ppli tā gē
tilium ꝙ israelitarū cōfitemini dn̄o cōfessiōe lau
dis. i. laudate dn̄m et petite miam ⁊ vniuersalē re
dēptionē per aduentū xpi qm̄ mia ei⁹ semp fuit et
erit in eternū ppitia petētib⁹ ⁊ penitētibus. Nā
quis loquet et explicare poterit et faciet auditas
et explicatas laudes eius que ipsi debent ex mise
rationibus et beneficijs factis et collatis inuocā
tibus eu3. q. d. nullus hoc poterit explicare. Et est
causa quare in titulo ponitur all'a. Quasi. d. vos
iudei laudate dominū ⁊ petite redēptione3: ⁊ vos
gentiles laudate ⁊c.

Beati qui custodiunt iudiciū: et faciunt iusticiam in omni tempore. Mat.v. xij.q.i.c. cū deuo tissimā. j pet. iij.

¶ Hic exhortat oēs ad obseruātiā legis vt digne
valeant impetrare qđ petūt: sed q: duo sunt in le
ge sc3 precepta que phibent malū fieri sub cōmi
natione pene: et mandata que exhortantur ad be
ne agendū cum promissione premij. Ideo in duo
bus cōsistit obseruantia legis. sc3 in nō faciendo
malum: custodiendo idest timendo iudicium dei.
Secūdo in faciendo bonū desiderando premium
eternum. Ideo ait dauid. O vos oēs obseruate le
gem dei. Nam beati qui custodiunt. i. timent iudi
cium dei et faciunt iusticiam. i. iustificant semet-
ipsos operando sm legem. Hoc etiam potest re-
ferri ad iudices q: beati iudices qui custodiunt
iudicium et faciunt iusticiam in omni tēpore sm
leges: malos puniendo: et bonos premiādo et in-
nocentes absoluendo.

Memento nostri dn̄e in beneplacito populi tui: visita nos i salutari tuo. Ad videndu3 in bonitate electorum tuorum: ad letandū in leticia gentis tue vt lauderis cū hereditate tua. De pse. di. ij. c. se mel.

¶ Hec est secūda pars principalis in qua pphe-
ta petit vniuersalem redēptionē et miam per ad-
uentu3 xpi: sed q: magnanimus maxime inclina
tur ad miam cū reus cognoscit et confitetur pec-
cata sua: et etiam magnificus libenter audit be-
neficia que quōdam fecit: et magis inclinatur ad
faciendū plura. vt patet. iiij. ethico. Ideo dauid
tria facit in residuo huius psalmi. Nā primo in
persona totius corporis mystici petit vniuersalē
redemptionem et aduētum xpi accelerari. Secū-
do cōfitetur grauia peccata que ille populus cō-

misit cōtra deum et punitiones illorum peccatorum a quibus per miam liberauit sepe illum populum dominus: et hoc vt magis inclinet deum ad miam. Tertio resumit petitionē suam. scd'a ibi Peccauimus cuz patribus nostris. tertia ibi. Saluos fac domine. Dicit ergo ad primū. O dñe de' pater memento nostri domine in beneplacito populi tui. i. vt placeas populo tuo eius petitioni annuendo et propiciādo: et visita nos in iesu xpo salutari et saluatore tuo quem promisisti patrib' nostris in quo benedicende sunt oēs gentes. i. mitte eum ad videndū in bonitate electoruz tuorū. i. vt ipsum videāt electi tui in bonitate et redēptione et facientem bonitatē redēptionis et ad letandum in leticia gentis tue. i. vt gentes tue letentur leticia magna per suū aduentum. Et nota φ hic duos populos cōmemorat. Primo apostolos et discipulos cōuersos de iudeis qui ipsum in carne viderunt cū dicit: ad videndū in bonitate electorum tuorum. s. apostolorū et discipulorū. Secūdo cōuersos de populo gētili qui cū leticia ad fidē venerūt per predicationē apostoloꝝ cū dicit Ad letandū in leticia gētis tue. sed qꝛ ex his duobus populis facta est vna ecclesia que est hereditas christi. Ideo sequitur: vt lauderis cum hereditate tua in tēpore gratie sicut nunc fit et videmus manifeste impletuz.

Judith. vij. di. Exo. xiiij **Peccauimus cum patribus nostris iniuste egimus: iniquitatez fecimus**

Et de cō se. di. ij. c. reuera et extra ð here. c. cū ex iniuncto. **Patres nostri in egypto nō intellexerunt mirabilia tua: non fuerunt memores multitudinis mie tue.**

Et irritauerunt ascendentes in mare: mare rubrum.

Et saluauit eos propter nomē suum: vt notam faceret potentiam suam. exo. xiiij

Et increpuit mare rubrum et exiccatuz est: et deduxit eos in abyssis sicut in deserto.

Et saluauit eos de manu odientiuz et redemit eos de manu inimici.

Et operuit aqua tribulātes eos: vn' ex eis non remansit.

Et crediderunt verbis eius: et laudauerunt laudem eius.

¶ Hic incipit cōfiteri et memorare grauia peccata filius ppli et miserationes factas patrib' an' q̄s vt inclinet deū ad suā petitionē implendā. B ¶ Unde est aduertendum φ mia dei tanto maior demonstratur quanto maioribus peccatoribus et rebellibus et ingratis prestat. Sed qꝛ filij israel decies et vltra rebellati sunt et peccauerunt cōtra deum: sed quotiensc̄ūq3 reuersi sunt et cōuersi ad penitētiam semper deus eis pepercit. Ideo maxime deus in hoc ostendit multitudinē et magnitudinem sue misericordie. Et ideo dauid memorat octo peccata et ingratitudines filius populi commissas contra dominuz: et quomodo semper dominus misertus est eis. Quorum primum fuit peccatum infidelitatis et duricie. Nam cum fuissent castrametati i littore maris rubri et vidissent exercitum pharaonis venientem quasi diffidendo dixerunt moysi. Forsitan non erant sepulchra in egypto. ideo tulisti nos vt moriatur in solitudine. Unde nō intellexerunt nec cōsiderauerunt qð dominus potuisset eos liberare, sicut fecerat mirabilia et signa in egypto: et tamē dominus non attendit ad infidelitatem et murmurationē ipsorum sed precepit moysi vt percuteret aquas. et trāsiuit totus populus israel illesus. et Pharao cum suis submersus est: vt patet Exod. xiiij. Hoc ergo peccatum et hanc miserationē domini cōfitetur dauid in principio cum dicit. Peccauimus cū patribus nostris eos imitando: iniuste egimus contra primum: iniquitatem fecimus contra deum. Nam patres nostri nō intellexerunt. i. attente et fideliter nō considerauerunt mirabilia tua facta in egypto decem plagis illatis egyptijs nec fuerunt memores multitudinis mie tue quā ostendisti filijs israel eos mirabiliter liberādo: imo tamē ingrati irritauerūt. idest cōtēnentes eum ad iram concitauerunt ascendētes in mari rubro: et tamē saluauit eos propter nomē suum per moysen inuocatum. Et hoc fecit deus vt ipsi notam facerēt et predicarent potentiam suā quia increpuit mare idest cum magno fragore et fluctuatione diuisum est in duodecim partes intantuz qð exiccatū est idest apparuerunt vie sicce in eo: et moyses deduxit eos in abyssis. i. in profunditatem maris sicut in deserto. idest ac si deduceret eos per desertum et terram aridam: et saluauit eos de' de manu egyptiorum odientium et redemit eos de manu inimici pharaonis. Et aqua maris operuit et submersit egyptios tribulantes eos intantum qð vnus ex his nō remansit. Et tūc filij israel qui ante fuerant increduli ex tunc crediderūt verbis eis prolatis per os moysi et laudauerunt. idest cecinerunt laudes eius predicando eius omnipotentiam et iusticiam dicendo. Cantem' domino gloriose &c. Nota quod ista mysteria et ingratitudines siue peccata nō narrantur hic eo ordine quo facta fuerunt in exodo. et libr. numerorum eo qð psal. non sunt facti nec leguntur ad historiam sed ad prophetiam.

Cito fecerūt: obliti sunt operuz eius & non sustinuerunt consilium eius. exo. xvij.

Et concupierūt cōcupiscentiā in deserto: et tentauerūt deum in aquoso. Ex ð cō se. dis. ij. reuera. & c. i calice

Et dedit eis petitionem ipsorum: et misit saturitatem in aias eorum.

¶ Hic memorat scdm pctm eorū cū murmurasset contra dñm et moysen Exo. xvij. Petentes aquaz et cibum et tentauerūt dñm dicentes. Si est deus in nobis &c. Et tamen deus dedit eis carnes in abundantia per mensem integrum et manna ad

manducandum. Ideo dicit. cito fecerūt. i. in breui crediderūt qđ dictum est. imo in breui obliti sunt operū eius mirabiliū ⁊ nō sustinuerūt patienter cōsilium ⁊ promissum eius: sed cōcupierūt indiscrete ⁊ cōcupiscentiam in deserto rafadi petēdo carnes et tentauerūt deū in loco inaquoso ad petram oreb: dicētes. Est deus in nobis. Ideo dicte sunt aque tētationis et tamē deus dedit ⁊ impleuit eis petitionem ipsorum: ⁊ misit saturitatē in aīas eorum: ex abundantia carniū coturnicum et aque de petra oreb.

Nu.xvi. Et irritauerunt moysen in castris: aaron sanctum domini.

d.x.vij. q.i.c. deniq; ⁊. xxiiij. q. 8 i.c. dixi- Aperta est terra et deglutiuit dathā: et operuit super cōgregationē abyrō.

cimus. Et exarsit ignis in synagoga eorum: flamma combussit peccatores.

¶ Hic confitet ⁊ memorat tertiū pctm̄ qđ fuit ambitiōis et inuidie qñ Chore ⁊ Dathā ⁊ Abirō voluerūt sibi vēdicare summū sacerdotiū ⁊ mouerūt seditionē cōtra moysen ⁊ aaron vt pz Nūeri. xvi. Vñ dicit. Et irritauerūt: idest cōtempserūt et ad iram prouocauerūt moysen in castris: et aarō sanctum dñi: idest sacerdotem ordinatū ⁊ sanctificatum a deo: sed ex sñia dei aperta est terra et deglutiuit dathā ⁊ operuit ⁊ ruit super cōgregationē et cōiurationē ⁊ coūcticulū abyrō: ⁊ sic absorbuit eos. Et exarsit ignis in synagoga ⁊ cōgregratiōe malipolij eorū. Et flamma occidit. ccl. viros peccatores presumētes offerre incēsū cū thuribulis cū essent peccatores ⁊ indigni ⁊ nō a deo electi. Et tñ deus pepercit filijs chore qui nō consenserunt. Unde factum est grande miraculum vt cum omnes essent in eodem loco: et tamen isti sunt liberati et manserunt in facie terre: tūc aperta fuit terra et tamen Chore et Dathā et Abyron cum sequacibus suis fuerunt absorpti: vt patet Numeri. xvi. ⁊c.

Exo.xxxij. Et fecerūt vitulum in oreb: et adorauerunt sculptile.

Et mutauerūt gloriā suā: in similitudinem vituli comedentis fenum.

Obliti sunt deū q̄ saluauit eos: q̄ fecit magnalia in egypto: mirabilia in terra chā terribilia in mari rubro.

iij. regū. xij. Et dixit vt disperderet eos: si nō moyses electus eius stetisset in confessione: in conspectu eius.

Nu.xiiij Nu.xxij. ⁊.xlv. di. ca. disciplinarū. Ut auerteret iram eius ne disperderet eos: et pro nihilo habuerunt terrā desiderabilem.

Non crediderunt verbo eius: et murmurauerunt in tabernaculis suis:

non exaudierūt vocem dñi.

Eleuauit manū suam super eos: vt prosterneret in deserto. xxiij. q. ⁊. iiij. ca. gnillisa. rius. ⁊. c. q̄d crudele.

Et vt deijceret semen eorum in nationibus: et dispergeret eos in regionibus.

¶ Hic confitetur et memorat quartum peccatum quod fuit idolatrie: quando adorauerunt et fecerunt vitulum conflatilem: vnde dicit. Et fecerunt idolum et vitulum in oreb. idest prope montem sinay cuius pars dicitur Oreb: et adorauerunt sculptile scilicet vitulum conflatilem: vt patet Exodi xxxij. et mutauerunt gloriam suam. id est gloriam et latriā deo debitam in similitudinem et ymaginem vituli comedentis fenum attribuētes gloriā et honorem vnij bestie mute. Et sic obliti sunt deū qui saluauit eos ab egyptijs liberando quando fecit magna miracula in egypto et mirabilia in terra cham et terribilia portenta terribilem stragem egyptiorum in mari rubro deducēdo aquas maris super eos. Et tunc filij israel post tot miracula et beneficia fuerunt ingrati et infideles adorantes vitulum. Et ideo deus dixit id est decreuit et comminatus est vt disperderet eos cum dixit. Dimitte me vt irascatur furor meus super eos ⁊c. Nisi moyses electus eius obstitisset et supplicasset in confractione et contritione cordis in conspectu eius vt auerteret iram suam et deus pepercit eis occisis. xxiiij. milibus. ¶ Et pro nihilo. Hic incipit versus i translatiōe Hieronymi et est quintum peccatum quod fuit rebellionis et diffidentie quando voluerunt constituere sibi ducem qui reduceret eos in egyptum nisi caleph et iosue obstitissent: vt patet Numeri. xiiij. Unde data est eis sententia: vt nullus eorum qui egressi sunt de egypto a. xx. annis et supra intraret terram promissionis per caleph et iosue: sed cadauera eorum iacerent in deserto. Ideo ait. quia supple contempserunt et pro nihilo habuerunt terram desiderabilem promissam Abrae et Isaac et Iacob: ⁊ non crediderunt verbo eius nec promissioni: et murmurauerunt in tabernaculis suis: cum dixerunt: vtinam peream[us] et non inducat nos dominus in terram illam ne cadamus gladio et vxores ac liberi nostri deducantur captiui et non audierunt vocem domini de promissione facta. Et ideo dominus eleuauit manum et sententiam suam: vt prosterneret eos in deserto et vt deijceret semen eorū in nationibus et dispergeret eos in regionibus diuersarum gentium: sed adhuc precibus moysi fuit placatus et noluit eos totaliter delere: sed prorogauit eos vt vagarentur per desertum. vsq; ad quadragesimum annum.

Et initiati sunt beelphegor: et comederunt sacrificia mortuorum. ij. q. 8 vij. §. itē cū balaam.

Et irritauerūt eū in adinuētionibus suis: et multiplicata est in eis ruina.

xxiij.q5. Et stetit phinees et placauit: et cessa/
iiij.c. ad uit quassatio.
huc pti/ Et reputatum est ei ad iusticiam: in
di. q5. generatione et generationem vsq3 in
iiij.c. q5 sempiternum.
xps. & q.
q5.v.ca. ¶Hic confitetur & memorat sextũ petm̃ q5 fuit ido
eos.x.q. latrie & luxurie: cũ ad cõsiliũ balaã ipse Balach
viij.occi rex moabitarum obtulit filijs israel puellas pul/
dit.

chras cũ quib9 fornicati sunt que eos deduxerũt ad adorãdũ beelphegor. Vñ secuta est in eis plaga magna: vt pt3 Numeri.xxv. vñ dicit. Et initiati sunt: idest sacrificauerũt & coluerũt Beelphegor: idest idolũ beel qui adorabatur in mõte phegor: tanq̃ deus moabitarum: et comederũt sacrificia aialium mortuorum illi idolo immolatorũ. Et sic irritauerũt ipsum deũ in adinuentionibus idest voluntarijs sceleribus suis. Et ideo multiplicata est in eis ruina & plaga magna: quoniam occisa sunt viginti quatuor milia. Et phinees stetit: idest sceleri eorum restitit cum transfixit zambri coeuntem cum muliere madianita. Et ideo reputatum est ei ad iusticiam in generatione et generationem vsq3 in sempiternum: ex quo meruit successionem sacerdotij: qui quidem actus memorabitur in eternum.

Nũe.xx. Et irritauerunt eum ad aquas cõtra
dictionis: et vexatus est moyses pro
pter eos quia exacerbauerunt spiri/
Nũe.xx tum eius.
iij. Et distinxit in labijs suis: non disp/
diderunt gẽtes quas dixit dñs illis.
Et commixti sunt inter gentes et di/
dicerunt opera eorum: et seruierunt
sculptilibus eorum: et factum est il/
lis in scandalum.
vt pt3 p
o. cursũ Et immolauerunt filios suos: et fi/
u. iudic. lias suas demonijs.

Et effuderunt sanguine3 innocentẽ: sanguinem filiorum suorum et filiarum suarũ quas sacrificauerunt sculptilibus chanaan.

Et interfecta est terra in sanguinibus: et contaminata est in operibus eorum: et fornicati sunt in adinuentionibus suis.

Et iratus est furore dominus in populum suum: abominatus est hereditatem suam.

Et tradidit eos in manibus gentiũ: et dominati sunt eorũ q̃ oderũt eos.

¶Hic confitetur et memorat septimũ peccatum quod fuit murmurationis et infidelitatis quãdo mouerunt seditiões contra moysen in cades propter defectũ aque. Unde domino precipiẽte moyses percussit petram virga: et dedit eis aquam: vt patet Numeri.xx. ideo ait. Et irritauerũt eum ad aquas contradictiõis in deserto cades & vexatus est moyses propter eos: quia exacerbauerũt & amaricauerunt spiritu3 eius in murmure suo. Et ideo distinxit labijs suis cum dixit. Non ex hac petra poterimus nobis aquã eijcere. Unde ex locutione sua potuerunt conijcere q̃ hesitabat. Et ideo ab ingressu terre promissionis fuit exclusus vterq3. s. Moyses & Aaron. Non disperdiderunt. Hic incipit versus in translatiõe Hieronymi vbi confitetur et memoratur decimũ peccatũ q5 fuit rebellionis siue inobediẽtie: eo q̃ non impleuerũt preceptũ dñi qui mandauerat eis vt eijcerent et interficerent oẽs chananeos in terra promissiõis. imo eos reliquerũt: et propter auariciã tributarios fecerũt. Unde euenerũt eis oia mala: q2 didicerunt opera et superstitiões eorũ et mores: et sic idolatriam frequenter cõmiserunt: vnde fuerũt frequenter afflicti et seruituti dediti. Ideo ait. nõ disperdiderunt gentes chananeorũ quas precepit eijciẽdas dñs illis. Numeri.xxxiij. Ideo cõmixti sunt inter eos: et didicerunt opera eorũ et mores: et seruierunt sculptilibus & idolis eorũ: sc3 Baalym et Astaroth: et factũ est illis in scãdalũ. Nã cõmixtio eorum inter gentes fecit eos cadere in idolatrias et superstitiões eorũ. Unde imolauerũt filios & filias demonijs ad modũ chananeorũ: & sic effuderunt sanguinẽ innocẽtẽ filiorũ & filiarũ quas sacrificauerũt sculptilibus et idolis chanaã. Et interfecta et cõtaminata et polluta est terra in sanguinibus humanis: et nephandis sacrificijs: et contaminata in operibus eorũ detestabilibus & pro quia fornicati sunt fornicatiõe spirituali cũ dijs alienis latriã tribuendo in adinuentionibus suis idest sponte. Et sic iratus est furore domin9 in populum suum: idest contra populũ suum et abominatus est hereditatẽ suam quã elegerat sibi in populum peculiarẽ & tradidit eos in manus gentiũ tanq̃ deiectos: et dominati sunt eoru3 qui oderãt eos: vt pt3 per totum discursum libri iudicum.

Et tribulauerũt eos inimici eorum: vt pt3 in
et humiliati sunt sub manibus eorũ li. iudic.
sepe liberauit eos. Et in iii li.
Ipsi autem exacerbauerunt eum in reg. iij. q
consilio suo: et humiliati sunt in ini j.c. nulli
quitatibus suis. dubiu3.
Et vidit cum tribularentur: et audiuit orationem eorum.

Et memor fuit testi sui: et penituit cũ s̃m multitudinẽ misericordie sue.

Et dedit eos in misericordias: in cõspectu oium qui ceperunt eos.

¶ Et tribulauerũt eos inimici .s. chananei ⁊ moabite ⁊ amonite ⁊c. ⁊ hũiliati sunt captiui sub manibus ⁊ ptãte ⁊ ditione eo℞. Et tñ dñs sepe liberauit eos mittendo iudices ⁊ saluatores vt aioth: et bomel: gedeon: Jepte: ⁊ ceteros. ipsi vero tanq̃ surgati multotiẽs exacerbauerũt eũ spõte in cõsilio ⁊ arbitrio suo et nõ coacte. Et ideo hũiliati et subiecti ⁊ afflicti sunt in iniquitatibus ⁊ scelerib⁹ suis. Sed qꝛ dum erãt in captiuitate ⁊ tribulatione recurrebant ad deũ: ideo vidit deus oculo mie eũ tribularent ⁊ audiuit orõnẽ ⁊ clamorẽ eo℞: nõ in meritis eorũ: sed qꝛ memor fuit testamẽti ⁊ promissi sui facti ad abraam isaac ⁊ iacob ⁊ nõ respexit eorum iniquitatẽ sed suã miam ⁊ immobilitatem sui testamẽti: qꝛ de illa generatiõe pmiserat futurũ messiam ⁊ saluatorez. Et ideo penituit eũ nõ q̃ penã pateret: sed fecit ad modũ penitentis reuocantis irã ⁊ vindictã parcendo eis ƀm multitudinẽ misericordie sue. Et dedit eos in misericordias in conspectu oim gentium qui ceperãt ⁊ subiecerant eos: quia nõ permisit deus vt inimici totaliter eos delerent: sed recipiebãt eos in deditionem et seruitutem et permittebãt eos viuere in ciuitatibus suis. Et per iudices suos ab inimicis liberabat sepius eos.

Saluos fac nos dñe deus noster: et congrega nos de nationibus.

xcv.di.c. ecce. **Ut cõfiteamur nomini sancto tuo: ⁊ gloriemur in laude tua.**

xv.q6.s. reuerti mini. **Benedictus dñs deus israel: a seculo et vsq̃ in seculum: et dicet omnis populus fiat fiat.**

¶ Hic resumit suã petitionẽ ⁊ po. cõclusionẽ intẽtam in toto psal. D ¶ Unde est aduertenduz q̃ per oẽs supradictas tres liberationes fuit figurata vniuersalis redẽptio futura per xp̃m: nam sicut deus misit moysen ad liberãdũ et extrahendũ populũ de egypto ⁊ traducẽdũ per mare rubrũ. Jta figurabatur q̃ deus erat missurus filiũ suũ iesuz ad liberandũ totũ genus humanuz de potestate diaboli et transferendũ ipsuz per mare rubrũ sui sanguinis et passionis. Et per hoc q̃ percussit petrã oreb ⁊ dedit aquã: significabat q̃ xp̃s erat pcutiendus in latere. vnde erat emanatura aqua sapientie ⁊ sacramentorum in nostrã salutẽ: ⁊ sic de singulis sicut superius frequẽter dictũ est. Et per vnũquẽq̃ illorũ .xiij. iudicũ quos dñs misit ad liberandũ filios israel. vt pꝫ lib. iudicum. significabatur xp̃s venturus ad saluandũ et liberanduz totum genus humanũ a seruitute diaboli. videns ergo dd hoc in spũ dicit ⁊ clamat ad deũ dicẽs. O dñe nõ est tibi nouũ et inusitatum: immo semper cõsueuisti facere miam ⁊ liberare pplm tuũ ab afflictione ⁊ captiuitatibus temporalibus in quibus figurabatur nostra redemptio per christum. Ergo sicut nouẽ vicibus liberasti pplm tuũ in deserto per moysen ⁊ .xiij. vicibus liberasti eos in terra promissionis per .xiij. iudices qui dicti sunt saluatores illius populi. Mitte ergo saluatorẽ vlez xp̃m p illos figuratũ ⁊ salua nos: fac per ei⁹ mortem ⁊ passionẽ. q.d. sicut saluasti illos salua nos modo per aduentũ tuũ: ⁊ cõgrega nos .s. ecclesiaȝ tuã nõ solũ de iudeis: sed etiã de oibus natiõib⁹ sicut promisisti: ⁊ oẽs cõfiteamur nomini sancto tuo vt in noĩe iesu oĩe genu flectatur ⁊c. ⁊ gl'iemur in laude tua sub vna lege euãgelica: ⁊ vna fide: et vno baptismo: ⁊ vnõ sacrificio. Et ois .s. ppls taȝ gẽtilis q̃ iude⁹ dicet .i. dicat. bñdictus q̃ venit dñs deus israel .i. cõfiteantur xp̃m esse verũ deũ ⁊ hoieȝ et iam venisse in carnẽ: et cõfirmatur vnũ deũ trinũ et vnũ: ⁊ vnũ verbũ et incarnatũ. Uñ nota sicut supra dictũ est q̃ hebrei nõ hñt iperatiuũ nec optatiuũ sed ponũt futurũ indicatiui pro optatiuo: iõ ait et dicet ois ppls .i. dicat orãdo vterq̃ popul⁹ Bñdictus dñs deus israel fiat fiat .i. amẽ amen: et ponitur bis fiat pp̃ter duos pplos .s. iudaicũ et gentilẽ ex quibus vna ecclesia est in xp̃o cõgregata sicut inprincipio preponitur duplex all'a ratione vtriusq̃ ppli. Et iõ cõcordat finis cũ principio. Nã sicut ibi dr: All'a all'a. Jta in fine dr fiat fiat. siue amen. q.d. vterq̃ ppls laudet deuz ⁊ dicat. Benedictus iesus qui venit. Amen amen idest ad sal/dum vtrũq̃ populum.

Judith. xiij. ifra cxviij.a.

[C]Onfitemini dño quoniã bonus: qm in seculum mia eius.

Dicãt nũc qui redẽpti sunt a dño: quos redemit de manu inimici: de regionibus congregauit eos.

A solis ortu ⁊ occasu: ab aquilone et mari. lvi.di.c. nasci.

¶ Titulus all'a. Ex hoc tit. ⁊ materia psal. appet q̃ iste psal. est de illis quos dd fecit ad laudanduz deũ in templo pro festiuitatibus. ⁊ dirigit ipȝ ad vnũ pplm iam per xp̃m redẽptũ. vñ qꝛ in superiori psal. cũ maximo affectu et desiderio petiuit vniuersalẽ redẽptionẽ et xp̃m accelerare aduẽtũ suũ ad saluandũ nos et ꝯgregãduz nos de nationib⁹ Uñ in principio dixit. Memẽto nr̃i dñe in beneplacito ppli tui visita nos in salute tua ad videndũ de bonitate electo℞ tuo℞ ad letãduz in leticia gẽtis tue vt lauderis cũ hereditate tua. Itẽ interpositis multis miseratiõibus diuinis resumpsit petitionẽ suã dicẽs. Saluos nos fac dñe ⁊ cõgrega nos de nationibus: et cõfiteamur nomini tuo et gloriemur in laude tua ⁊c. Sed qꝛ pp̃ha in spũ fuit certificatus hoc fore implẽdũ per xp̃m. Ideo ad pplm iam redẽptũ et saluatũ per xp̃m et congregatum de nationibus in vnã ecclesiam et ciuitatem dei dirigit hunc psal. inuitantẽ ipm ad gratiarũ actiones pro beneficio redẽptionis. vñ duo facit. Nã primo facit qđ dictũ est. et secundo enarrat bñficia q̃ recepimus p aduẽtũ xp̃i: et in quolibȝ nos admonet ad gratia℞ actiones. scđa ibi. errauerũt in solitudine. Dicit ergo dd incipiẽdo constructionẽ et suiam in scđo vsu. Oẽs qui redempti

sunt a dño nostro iesu xpo per suũ aduentum suũ quos redemit de manu ꝛ ptãte diaboli inimici nostri ꝛ cõgregauit eos de nationibus in vnã ecclĩaꝫ. Cõgregauit dico a solis ortu ꝛ occasu: ꝛ ab aquilone et mari tam oceano ꝙ mediterraneo: oẽs isti in xpo redẽpti ꝛ cõgregati dicãt inter se ꝛ exhortent seipsos dicendo. Confitemini dño iesu xpo qm̃ bonus est et in eternũ est ꝛ erit mĩa eius quã nobis ondit in sua redẽptione. Ex his pꝫ ꝙ nõ loquit hic de temporali ꝛ particulari et corporali redẽptione vt iudei, ꝛ quidã cũ eis delirant: sed loquitur de vniuersali ꝛ spirituali salute ꝛ redẽptione facta per xpm cum dicit. A solis ortu ꝛc. nec inuitat falsam iudeã et illum populum ad gratiarũ actiones et ad laudandum deum: sed totam ecclesiam et christianam religionem a solis ortu vsqꝫ ad occasum diffusam et congregatam que vere redempta est per xpm. vnde dd ꝓpheta hõ sciebat ex reuelatione ꝙ genus humanum non poterat redimi: nec saluari nisi per xpm deum incarnatum in cuius fide saluabantur antiqui. hunc ergo inuocat in omnibus psalmis.

Errauerunt in solitudine in inaquoso: viam ciuitatis habitaculi non inuenerunt.

Infra eodem. **Esurientes et sitientes anima eorũ in ipsis defecit.**

Et clamauerunt ad dominũ cum tribularentur: et de necessitatibus eorũ eripuit eos.

Et deduxit eos in viam rectam: vt irent in ciuitatem habitationis.

Confiteant dño misericordie eius: et mirabilia eius filijs hominum.

Infra eodẽ. ꝛ. xv. q. j. c. reuertimini. **Quia satiauit aĩam inanem: ꝛ aĩam esurientem satiauit bonis.**

¶ In hac secunda parte enumerat beneficia per xpm nobis illata in suo aduẽtu, pro quo gratias tenemur referre. Et primo memorat tria bñficia ꝙ totum genus humanum recepit per suam morteꝫ et resurrectionem et ascensionem et alia tria que ecclesia recepit post suam ascensionem. ibi. qui descendunt mare ꝛc. ¶ Quantum ad primũ est notandum ꝙ totum genus humanum tria damna hereditaria incurrit ex peccato primorum parentum. Primo exilium ab vtraqꝫ paradiso cum fuit homo expulsus in hanc vallem lachrymaruꝫ inter bestias et vepres ꝛc. cum dicit deus. Ne forte mittat manum suam et sumat de cibo et viuat in eternum. Unde ex hoc exilio incurrit famem ꝛ sitim errando per hanc vallem lachrymarum. Secundo incurrit infirmitatem et egritudinem tam anime ꝙ corporis. Nam in anima perdidit iustitiam originalem et fuit sauciatus triplici culpa: et in corpore recepit omnes penalitates ꝛc. Tertio fuit condemnatum totum genus humanũ ad

Tria dãna ex peccato Ade.

captiuitatem et carcerem perpetuum diaboli hic per culpam et in futuro per penam. Et sic homo fuit exul: et egens et captiuus. Sed ab his tribus damnis nos christus liberauit in suo aduentu. Primo ab exilio cum nos in vnam ecclesiam ex diuersis locis et nationibus congregauit hic per gratiam et in futuro per gloriam. Secundo nos liberauit a captiuitate cum per suum sanguineꝫ nos redemit et de inferno abstraxit. Tertio nos liberauit ab egritudine peccati et fomite eius cũ ex sua passione virtutem contulit sacramẽtis ad saluandas nostras infirmitates. Unde per suam passionem nos redemit a captiuitate. Et per resurrectionem nobis recuperauit immortalitateꝫ et per ascensionem nos ab exilio reuocauit et introduxit in celum. Et ideo Dauid nos admonet ad gratiarum actiones. Primo quia nos reuocauit ab exilio et siti et fame. Secundo quia nos a captiuitate liberauit. Tertio quia ab egritudine corporis et anime sanauit. Secunda ibi. Sedentes in tenebris. Tertia ibi. Suscepit nos.

xps nos liberauit his tribus malis.

Quantum ergo ad primum dicit. Omnes filij Adam errauerunt in solitudine in inaquoso solo huius mũdi et expulsi a terrestri paradiso in qua solitudine viam ciuitatis celestis et illius eterni habitaculi non inuenerunt: immo viam perditionis. ¶ Et dicebatur solitudo hic mundus. Nam in terrestri paradiso habebat Adam colloquium et familiaritatem et societatem angelorum: sed cum fuit expulsus tunc ab huiusmodi fuit priuatus. In qua solitudine non solum non inuenit ciuitatem: nec habitaculum: sed nec etiaꝫ viam ac ciuitatem et habitaculum dei. Et ideo errabat totum genus humanum sicut ouis que perijt. et omnes ibant ad baratrum inferni perdita via que ad celum ducebat. Sed quia in tali exilio incurrerunt famem et sitim: non solum corporalem: cum perdiderunt cibum vite: sed etiam spiritualem et cetera. Ideo sequitur. esurientes et cetera. Et incipit hic constructio sic dicendo. esurientes et sitientes errauerunt in solitudine et viã ciuitatis et habitaculum non inuenerunt: ideo anima idest vita eorum in ipsis defecit cum perdiderunt omnes lignum vite. Ideo tunc omnes filij Adam cum per quinqꝫ Millia annorum tribularentur et vexarentur a diabolo in lachrymarum valle et solitudine clamauerunt ad dominũ: scilicet patriarche et prophete dicendo. vtinam dirumperes celos et descenderes et cetera. Et tunc deus misit filium suum et de necessitatibus eorum eripuit eos. Et per legem euangelicam deduxit eos in viam rectam et vt irent in ciuitatem habitationis celestis quam perdiderant. Ergo omnes qui reuocati sunt ab huiusmodi exilio confiteãtur domino mirabilia misericordie eius et etiam confiteantur non solum domino sed etiã oĩbus filijs hoĩm postꝙ tam magnum beneficiũ receperunt: quia dominus xps per sua sacramẽta ecclesiastica satiauit aĩam inanem et vacuam gratie: ꝛ animam esurientem satiauit hic bonis gratie et in futuro bonis glorie: et maxime satiauit animas nostras pane sacramentali Euchari-

Hic mũdus dicitur solitudo.

stie. Et sic licet tota ista particula huius lr̄e posset adaptari ad filios israel: qui errauerunt quadraginta annis in solitudine deserti quos iosue introduxit in vberem terram promissionis: tamē cum istud adduceretur in figurā: q2 iste psalmus ꝛ ceteri non adducuntur nec leguntur in ecclesia ad historiam: sed ad prophetiam ad intentum quo principaliter facti sunt vt frequenter dictum est: aliter potius esset iudaizare ꝙ sacram scripturaꝫ christianis exponere quod summopere cauēdum est. Et esset occultare thesaurū spiritussancti: qui hic latet.

De pe. di. iij. c. adhuc vltra me. Sedentes in tenebris ꝛ vmbra mortis vinctos in mendicitate et ferro.

Quia exacerbauerunt eloquia dei: et consiliū altissimi irritauerunt.

Et humiliatum est in laboribus corum: et infirmati sunt: nec fuit qui adiuuaret.

ij. ꝛ. j. eo. Et clamauerunt ad dominum cum tribularentur: et de necessitatibus eorum liberauit eos:

Et eduxit eos de tenebris et vmbra mortis: et vincula eorum dirupuit.

Confiteantur domino misericordie eius: ꝛ mirabilia eius filijs hominū.

Quia contriuit portas ereas: et vectes ferreos ꝯfregit.

¶ Hic memorat scđm beneficiuꝫ: scilicet qualiter christ⁹ nos liberauit a captiuitate et vinculis diaboli et de carcere inferni. Et dicit. christus supple liberauit om̄es filios adam sedentes in tenebris peccatorum hic per culpam et in inferno siue limbo per penā damni et in purgatorio per penā sensus et vinctos: et ligatos in mēdacitate ꝛ ferro cathenarum culpe ꝛ pene. D ¶ Unde christus tria genera hominū liberauit. Primo sanctos patres liberauit de limbo qui erant condēnati ad penaꝫ damni. Secundo expoliauit purgatorium in quo erant quidam de populo dei condēnati ad tēpus ad penā sensus. Tertio liberauit vinctos qui erāt in vinculis peccati: ideo dicit christus Johan. xij. Princeps huius mundi eijcietur foras: sic ergo liberauit in tenebris ꝛ vmbra mortis. Nam tam infernus ꝙ quelibet culpa dicitur vmbra mortis et priuatio luminis gratie: et tales dicuntur vincti mendicitate et fame: et ferro dure seruitutis. Et subdit causam quare erant in illa captiuitate dicens. Exacerbauerunt eloquia dei: idest quia trāsgressi sunt preceptum dei comedendo de cibo vetito in paradiso: et consilium dei: scilicet legeꝫ datam moysi irritauerunt ꝛ contēpserunt: et vanam reputarunt. Ideo humiliatum et deiectum est in laboribus cor eorum: et sententia domini dicentis. In sudore vultus tui ꝛc. Et infirmati ꝛ percussi sunt in anima culpa: et in corpore penalitatib⁹ ꝛ in sensualitate fomite concupiscentie: et nō fuit qui eos adiuuaret: nec liberare posset a peccato ꝛ penis eius. Et ideo cum per quinꝙ millia annorū tribularentur in huiusmodi captiuitate: clamauerunt ad dominum per patriarchas et prophetas et sic christus venit in carnem: et liberauit eos de necessitatibus et vinculis eorū: ꝛ eduxit eos de tenebris et vmbra mortis tam inferni ꝙ peccati et vincula eorum dirupit quādo portas ereas inferni et peccatorū ꝛ vectes ferreos cōfregit. Et ideo omnes qui liberati sunt ab huiusmodi captiuitate confiteātur domino ꝛ filijs hominū mirabilia opera mie eius qui ꝯtriuit portas ereas: et vectes ferreos confregit. ¶ Notandū ꝙ omnia verba deponentia habent duplicem significationē in tertijs personis: scꝫ actiuā ꝛ passiuā sicut verba communia: et ideo licet cōfiteātur forsan teneᷓ in hoc loco passiue: scꝫ cōfiteātur domino misericordie eius: idest cum confessione sibi referātur et memorentur ad eius laudem: et mirabilia eius confiteātur et manifestentur filijs hominū: vt cognoscant et laudent eius omnipotentiam. Nam deo debemus agere gratias cōfitendo mias eius quas nobis fecit: et debent cōfiteri et manifestare ꝛ predicari hoībus mirabilia opa eius ꝛ miracula ꝛc. Nota.

tria gña hoīꝫ xp̄s liberauit.

Suscepit eos de via iniquitatis eorum: propter iniustitias enim suas humiliati sunt. xxiij. q. ij. si qlibet ꝛ. xv. q. j. firmissime.

Omnem escam abominata est anima eorum: et appropinquauerunt vsꝙ ad portas mortis. supra et j. eo.

Et clamauerunt ad dominum cum tribularentur: et de necessitatibus eorum liberauit eos. Nu. xxj.

Misit verbum suū et sanauit eos: et eripuit eos de interitiōibus eorum. supra et j. eo.

Confiteantur domino misericordie eius: et mirabilia eius filijs hominum.

Et sacrificent sacrificium laudis: et annuncient opera ei⁹ in exultatione.

¶ Hic memorat tertiū beneficiuꝫ: scꝫ q2 xp̄us non solum reuocauit gen⁹ humanū: ꝛ filios adam ab exilio ꝛ a captiuitate diuina: sed etiā sanauit eos ab infirmitate nō solū culpe: sꝫ ēt pene corporalis ꝛ spiritualis: et hoc ꝑ sacramēta ecclesiastica ꝛ suaꝫ resurrectionē vt dictum est. Ideo ait. xp̄s suscepit eos de via et culpa iniquitatis eoruꝫ: nam ꝓpter iniustitias: ꝛ preuaricatiōes ꝛ rebelliōes suas humiliati et condēnati ꝛ percussi sunt diuersis egritudinibus corpis et anime. Nam in anima fuerūt sauciati pctō et in corpore diuersis īfirmitatib⁹ ꝛ in appetitu fomite ꝛ cōcupiscētia inordinata. In tantū ꝙ oēm escā salubrē ꝛ bonā doctrinā abomi

nata est anima eorum: inclinãtes ad malum abhorrentes bonum: et sic appropinquauerunt vsq3 ad portas mortis debilitati in consuetudine peccati: sed tunc cum per tota tẽpora tribularẽtur et vexarentur in morbo peccati clamauerũt ad dñm et de necessitatibus eorũ liberauit eos isto modo. Nam misit verbũ suũ sc3 xp̃m: et per mortẽ et passionẽ: et ecclesiastica sacramẽta sanauit eos: et eripuit eos de interitionib9 et occisionib9 et interemptionibus eorũ: vnde per mortẽ liberauit eos: sed per ecclesiastica sacramẽta sanauit eos a peccatis cõmissis et eripuit et preseruauit eos ab interẽptionibus: et peccatis futuris. Nã sacramẽta nõ solum sanant culpã: sed etiã preseruant a futuris mitigando fomitẽ. Omnes ergo sanati ab huiõi morbis confiteãtur domino et filijs hominũ mirabilia misericordie eius: et omnes sacrificent sacrificium laudis: et offerant eucharistie sacramẽtum: quod de se et opere et operato est bonũ et laudabile: et omnes annuncient opera eius: scilicet mysterium incarnationis et redẽptionis: et omnia miracula et beneficia eius: et hoc in exultatiõe cũ hymnis et cãticis. Et nota q2 ly confiteãtur aliter põt construi sic. Misericordie eius confiteantur domino et manifestẽt eum: et omnes ab huiõi liberati: et cõfiteãtur mirabilia eius filijs hominum.

Qui descendunt mare in nauibus facientes operationẽ in aquis multis.
Jone. i. xij. q. i. c. exẽplum eo. xiiij

Ipsi viderunt opera domini: et mirabilia eius in profundo.

Dixit et stetit spiritus procelle: et exaltati sunt fluctus eius.

xvi. q. ij. ca. visis

Ascendunt vsq3 ad celos: et descendunt vsq3 ad abyssos: anima eorum in malis tabescebat.

Turbati sunt et moti sunt sicut ebri9 et omnis sapientia eorum deuorata est.

d. eo. xcv d. c. ecce et xiij. q. i. his ita.

Et clamauerũt ad dominu3 cum tribularentur: et de necessitatibus eorũ eduxit eos.

Et statuit procellam eius in auram: et siluerũt fluctus eius.

xv. q. ñ. i. ca. reuertimini.

Et letati sunt q2 siluerunt: et deduxit eos in portũ voluntatis eorum.

Confiteantur domino misericordie eius: et mirabilia eius filijs hominũ.

Et exaltent eum in ecclesia plebis: et in cathedra seniorum laudent eu3.

¶ Hic memorat alia tria beneficia q̃ recepit ecclia iam redempta post ascensione3 que liberata est a tribus periculis et psecutiõib9. Nam primo passa est persecutionẽ tyrãnorũ. Scdo hereticorum a quibus liberauit eã xp̃s. Tertio q2 bonũ synagoge transtulit in populũ gentilẽ: q2 succedit in hereditatẽ synagoga reprobata et pctm̃ et malũ populi gentilis xp̃us transtulit in synagogã. Ideo primo inuitat fideles et ecclesiã: quia liberata est a naufragio et tempestate tyrãnorũ imperatorũ: secundo q2 populus gẽtilis successit in fructũ et hereditatẽ synagoge ipsa manẽte arida et reprobata. tertio quia liberata est ecclesia a tribulatione et contentione hereticorũ: scda ibi. Posuit flumina. tertia ibi. Et pauci facti sunt. ¶ Quantum ad primum dicit. Fideles iam a dño nõ redẽpti qui descendunt mare huius mũdi nauigãtes in nauib9 huius ecclesie faciẽtes operationes suas obseruãdo legem euangelicã in aquis multis scilic3 inter persecutiões infideliũ: ipsi fideles scilic3 apostoli et martyres: et ceteri christiani viderũt opera domini: et mirabilia que fecit xp̃s in profundo huius maris: et persecutionis influctuãtis. Nã deus dixit: et permisit: et durauit spiritus procelle huius persecutiõis. ccc. annis vsq3 ad cõstantinũ et p oia illa tpa exaltati sunt fluctus psecutionũ p decem impatores inferẽtes. x. persecutiones ecclesie. A ¶ Unde sicut naues agitate a fluctib9 qñq3 videntur ascendere vsq3 ad celũ: et postea descẽdere vsq3 ad abyssos: et iterum ascẽdere. Intantũ q2 naute turbantur et perdũt arbitriũ et scientiã nauigãdi: ita pariter Nero: et Domitianus: et Decius: et Seuer9 et Diocletianus: et Maximinianus et ceteri tyrãni conati sunt submergere nauem ecclesie vsq3 ad abyssos: s3 deus siue gubernator eius eleuauit eã vsq3 ad celũ per potentiã et fortitudine3. Et intm̃ conat9 est Diocletian9 submergere ipsam q2 multi naute et fideles deficiebãt iam: et intm̃ turbata est ecclia: q2 fideles nõ audebant publice se xp̃ianos noiare: imo fugiebãt p speluncas et antra. Intantũ q2 marcellin9 papa timore mortis pculsus idolis publice thurificabat: et sic sapia nautaru3 ecclesie quasi deuorata est: iõ dicit. ascẽdit. i. ascenderunt naute ecclie vsq3 ad celos per fortitudine3 et sapientiã: quia quotidie per oẽs partes martyrio coronabãtur vltra centum milia: et postea descenderũt vsq3 ad abyssos per mortẽ quãdo in speluncas fugerunt: omnis sapientia eorũ deuorata est cum metu mortis: licet non corde idolis multi eorum thurificabãt. Sed tunc beatus Siluester et ceteri prelati ecclesie et fideles cum taliter in hac tempestate et naufragio tribularẽtur: clamauerũt ad dominũ: et de necessitatibus eoru3 eduxit eos isto modo. Nam misit beatum Siluestrũ et sanauit Constãtinum imperatorẽ de lepra: qui postq̃ fuit baptizatus fecit cessare persecutionẽ: et exaltauit et ditauit ecclesiam: et sic fideles letati sunt: quia siluerũt persecutiones ecclesie: et eduxit eos dominus in portum et quietem voluntatis eoru3: idest in ciuitatem desideratam: ergo fideles ecclesie iam a persecutionibus per christum liberati confiteãtur christo et filijs hominũ mirabilia misericordie eius. Et qui ante non audebant publice xp̃m nomiare: nec ecclesias erigere: iã ex p̃cepto imperatoris constãtini exaltẽt xp̃m in ecclesia plebis totius mũdi: et edificent publice ecclias in ho-

Quõ ecclesia dĩ agitata fuit.

norem xp̄i ꝛ virginis marie ꝛ exaltēt eū ꝛ papā vicariū suū ꝛ ep̄os et archiep̄os in cathedra senioꝝ puta summoꝝ pontificū ꝛ sacerdotū ꝛ in eadem cathedra laudent xp̄m. hoc dicit qꝛ Constātinus exaltauit papā in sede imperiali ꝛ relicta ꝛ cōcessa sibi roma cū tota italia ip̄e ad Cōstātinopolim se transtulit. Nā xp̄s in suo vicario papa et ceteris prelatis eccl'ie veneratꝛ: ꝛ sic laudatꝛ xp̄s in prelatis eccl'ie ꝑ honorē: ꝛ laudatꝛ iugiter in ecclia in officio canonico diurno pariterqꝫ nocturno post conuersionē Cōstantini cū añ nullus euꝫ publice auderet noiare. Ecce quō liberauit xp̄s ecclesiam suam a naufragio et fluctuatione tyrannoꝝ. Jō confiteantur dn̄o ꝛc.

xv.q.j.c. firmissime.§.ex eo. ꝛ.xxiiij.q.iiij c. displicet. vt: ptꝫ ex. iiij. regū secūdo.

Posuit flumina in desertū: ꝛ exitus aquarum in sitim.

Terrā fructiferā in salsuginem: ꝛ a malicia inhabitantiū in ea.

Posuit desertū in stagna aquarū: terram sine aqua in exitus aquarum.

Et collocauit illic esurientes: ꝛ constituerūt ciuitatem habitationis.

Nu.xx.ꝛ ea.seq.

Et seminauerūt agros ꝛ plātauerūt vineas: ꝛ fecerūt fructū natiuitatis.

Et bn̄dixit eis ꝛ multiplicati sunt nimis: ꝛ iumēta eoꝝ nō minorauit.

Quō lex vet⁹ erat fructifera.

¶ Hic memorat ōm mirabile siue bn̄ficiū. vn̄ notandū sicut dctm̄ est sup psal.j. ꝙ lex vetus erat sicut arbor q̄ faciebat folia que erāt sacra ve.le. scꝫ circūcisio ꝛc. q̄ lꝫ remouerēt pctm̄ tn̄ nō aperiebāt celū: iō expectabāt verū fructū ꝛ eccl'iastica sacra per aduētū xp̄i. Ex quo ptꝫ ꝙ lex vetus erat fructifera in spe xp̄i futuri: sed aduenīete xp̄o q̄ cōfecit ecclesiastica sacra q̄ nō solum sanāt ꝛ iustificāt a pctō: sed ēt cōferūt grām aperiētes celū in ꝟtute passionis xp̄i. Jō sacra ve.le. deinceps fctā sunt mortifera: qꝛ iā arbor synagoge securi precisa est per xp̄m et ficulnea eius iam facta est arida ꝑ xp̄m et maledicta. Et per ꝯn̄s nō amplius expectatur fruct⁹ ab ea postq̄ fctā est trāslatio legis ꝛ sacerdotij a synagoga in eccl'iam xp̄i. Cū ergo gētilis ppl's suscepit legē xp̄i ꝛ eius sacra sequitꝛ ꝙ suscepit fructū ꝛ hereditatē synagoge. A ¶ Ex quo ptꝫ ꝙ synagoga que erat fructifera ꝛ irrigua: fctā est sterilis et arida: ꝛ ppl's gētilis qui erat sterilis et aridus sine lege factus est irriguus ꝛ fructifer: et fructus synagoge trāslatus est in pplm̄ gētileꝫ et sterilitas ꝛ pctm̄ ppli gētilis trāslatū est in synagogā qd̄ longe ante ꝓpheta Esaias.xxxv. predixit: qꝛ scisse sunt in deserto aq̄ ꝛ torrētes in solitudine ꝛ que erat arida in stagnū ꝛ sitiēs i fontes aquarū in cubilibus in quib⁹ dracones prius habitabāt orietur viroꝛ calami ꝛ iunci ꝛ erit ibi semita: ꝛ via scā vocabitꝛ. Hoc idē cōfirmat christ⁹. Matth.xij. Cū immūdus sp̄us exierit ab hoie vadit per loca arida et inaquosa querēs requiem et nō inuenit: ꝛ assumit sept ē sp̄us nequiores se ꝛ ingressi habitāt ibi ꝛc. et subdit. Fiāt nouissima hominis illius peiora prioribus ꝛc. De hac trāslatione fructus ꝛ hereditatis q̄ per aquas significatur: ait dd̄ ꝙ xp̄s in suo aduētu ꝛ in cōuersiōe magni Constātini posuit flumina. i. synagogā q̄ erat aqua legis diuine ꝛ sacr̄is: qꝛ tūc sacr̄a ve.le. refrigerabāt aiam ꝛ faciebāt eā fructificare: sed aduenīete lege eius euāgelica ꝛ sacr̄is eius per passionem xp̄i fuerūt siccata flumina grā dei quib⁹ illa synagoga irrigabatꝛ ꝛ expectabat fructū. Vn̄ xp̄s posuit. i. ꝯuertit flumina synagoge in desertū aridū ꝛ infructuosum ꝛ cōuertit exitū aquarū eius in sitim et cōuertit terraꝫ fructiferā. s. synagogā que ante erat fructifera in salsuginē. i. in sterilitatem ꝛ amaritudinē: ꝛ hoc factū est a malicia et inuidia ꝛ cecitate scribaꝝ ꝛ sacerdotū et phariseoꝝ habitantium in ea: qꝛ obcecauit eos malicia eorum ne intelligerēt sacra dei et ne xp̄m reciperēt: iō trāslatum est ab eis regnū ꝛ lex et sacerdotiū ad gētiles qui xp̄m receperunt: ideo subdit. Posuit desertuꝫ in stagna aquarū. i. pplm̄ gētilē qui ante erat desertus et aridus nō hn̄s legē: nec ꝓphas: et terrā sine aqua posuit in fontes et exitus aquarū: qꝛ de pp'lo gentili cōuersi sunt multi qui postea fuerūt doctores in ecclesia sicut Amb. et Aug. et Euseb. a quibus exierunt fontes aquarū diuine sapiētie. Et in toto pp'lo gētili ad xp̄m cōuerso exierūt fontes aquarū diuinoꝝ sacroꝝ. et illic. s. in illo deserto facto irriguo collocauit xp̄s gētiles esurientes qui erant sine lege et illi gētiles cōstituerūt ciuitatem habitationis: qꝛ pro maiori parte ecclesia cōgregata est de gētilib⁹: et nō solū illi edificarūt ecclesiā sp̄ualeꝫ: sed ēt multas ecclesias materiales edificarunt per ciuitates et oppida et villas: et reges et principes soluebāt sumptus vt ptꝫ de Cōstātino. et seminauerūt agros fertiles in ecclesia ꝛ plātauerūt vineas: qꝛ Aug. et Euseb. et ceteri doctores de illo pp'lo cōuersi quot libros ediderunt ad elucidandā legē diuinam tot agros et vineas plātauerūt in ecclesia et fecerūt fructū natiuitatis. i. fructus naturales et veros et nō fictos: nec falsos sicut est doctrina iudeoꝝ et hereticoꝝ: et sic deus bn̄dixit eis. s. gentilib⁹ ad fidem cōuersis et multiplicati sunt nimis: qꝛ per oēs fines terre diffusa est fides xp̄i in gētibus. Et tn̄ iumēta eoꝝ nō minorauit. s. bona tp̄alia q̄ sunt iumēta ad vitam hoīs sustētandā: imo māserūt in dn̄io eoꝝ reges et impatores et possederūt bona tp̄alia ꝑ oppositum iudei: immo perdiderunt regnum et sacerdotium et fuerūt trucidati et exules: et dispersi: et captiui per Titum et Roma.

Et pauci facti sunt: ꝛ vexati sunt a tribulatione malorum, et dolore.

xi. dist.c. ecclesia. Et. xvj. q.ij.c. et hoc. Jo. xxiij.c.

Effusa est contētio sup pricipes: ꝛ errare fecit eos in inuio ꝛ nō in via.

Et audiuit pauperē de inopia: ꝛ posuit sicut oues familias.

Viderūt recti ꝛ letabuntꝛ: oīs iniquitas opilabit os suum.

Quis sapiens et custodiet hec: et intelliget mias dñi.

¶ Hic ponit vltimũ bñficiũ et pressurã: a qua libe raujt dñs ecc'liam post cõuersionẽ gẽtiliũ. s. a pse cutione et tribulatione hereticoꝝ. A ¶ Vñ no. φ postφ ecc'lia iam fuit in quiete et pace et ꝓsperi tate liberata a vexatiõe tyrãnoꝝ diabolus machi natus est eã infestare alia via. s. cõtentiõe hereti coꝝ. vñ surrexerũt heretici in ecc'lia cõtendẽtes de lege xp̃i inter se. nõ ex zelo legis: sed ãbitiõe honoꝝ: et seminauerũt diuersas hereses et ꝯfinxerũt se ctas enormes et execrabiles. Nam sabellius dice bat φ pr̃ et filius et spũs sctũs erãt indifferẽter no mina synonima: q2 idẽ erãt: pr̃ et filius et spũs sctũs sed ƀm distinctos respect9 sortiebant diuersa no mina: et sic ꝯfundebat ꝑsonas: imo dicebat φ de9 dictus est pr̃ ante incarnationẽ: sed ꝑ incarnatio nem idẽ deus dictus est filius etc. Postea tpe Con stantini surrexit Arrius ꝑsbiter alexãdrin9 vir cal lidus et versutus: et dixit φ sicut in diuinis erãt tres ꝑ sone: ita tres substãtie et φ filius nõ erat deus: sed ꝑfectissima creatura ꝑ ab eterno a pr̃e creata simi lis patri in largitate gr̃e: sed nõ eq̃lis in substan tia: et sic turbauit totã ecc'liam orietalẽ cũ sua exe crabili secta que maximos et innumeros habuit fautores. Nã quidã discipulus ipsius Arrij sub ve ste vulpina decepit Cõstãtiã filiã Cõstãti. et suo ve neno sauciauit: que et fratrẽ suũ Cõstãtiũ impe ratorẽ ad ꝑfatã sectã deduxit: et tũc Cõstantius in cepit catholicos ꝑsequi per oẽs ptes mundi. Vñ athanasius xp̃s alexãdrinus cõpulsus est fugere ab ecc'lia vsφ ad gallias: et iteꝝ apud Ariminum cõtra catholicos ꝯsilio cõgregato Hylari9 et mar tinus et ceteri catholici in exiliũ relegant: et sic fa cies ecc'lie icepit heretica prauitate deturpari in tantũ φ rome liberius: et hierosolymis cirilus et alexandrie Gregorius raptis et ꝑcaciter ecclesias regebãt oẽs heretica fictione maculati et intãtuꝫ persecuti sunt catholicos: vt hec ꝑsecutio oẽs ꝑte ritas persecutiones tyrannorũ superare videret: et oẽs fautores principũ erant eodẽ veneno saucia ti. nam reges gothorũ et vvandoloꝝ ceperũt illaꝫ sectã. et sic simul theodoricus in italia et reges go thorum in gallia et hispania: et vvandali in africa oẽs persequebant ecclesiam catholicã. Unde in africa plures effecti sunt martyres φ̃ tpe Diocle tiani intm̃ φ catholici pauci in nũero effecti sunt et vexati et relegati per mũduꝫ. Vñ ecc'lia passa est hanc persecutionẽ vsφ ad tpa Mauricij impera toris et Gregorij pape. Nã theodoricus in italia extinctus est simul cum secta Arriana. Et belisa rius magister militie iustiniani cõtra vvandalos in africa simul cũ sua secta deleuit et in hispania sua dentibus Isidoro et Leandro Richardus rex go thorum cũ suis catholicus effectus est. Et sic ini qua secta arriana opilauit os suũ et preualuit fi des catholica. Preuidens ergo propheta hãc ꝑ secutionẽ de qua ecclesia erat per xp̃m liberanda dixit. Et catholici supple qui intantũ fuerant ꝓ sperati et multiplicati fauore magni cõstantini. Postea ob persecutionẽ arriane prauitatis mino rati et pauci facti sunt: q2 fuerunt vexati et afflicti tribulatione et persecutione et dolore: idest tormẽ to maloꝝ hereticorũ: scꝫ arrianorũ et manicheo rum et donatistarum et pelagianorum. Nam effu sa et orta fuit cõtentio super principes et heresiar chas eorum sustentantes diuersas et contrarias opiniones vt dictum est. Et q2 hoc non fecerũt ex zelo ecclesie: sed ambitione honoris et glorie. Ideo deus fecit: idest permisit eos errare in inuio et nõ in via: q2 non processerunt per viam veritatis: nec intellexerunt veritatem sacre scripture: immo er rauerũt per inuium et extra viam veritatis domi no permittente. Nam sabellius posuit cõfusionẽ in personis. et Arrius distinxit substantias: immo in eadem secta arriana surrexit triplex opinio cõ traria inter sectatores arrij et macedonium et eno miũ: et sic omnes licet contrarij ambulabant per inuium. Itẽ surrexit pelagius et dixit φ omnes po terant operari meritorie absφ gratia per soluꝫ li berum arbitriũ. Et postea nestorius posuit duas personas in christo sicut sunt due nature: et cõtra Eutitius dixit in christo esse tantum vnam natu ram sicut erat vna persona. Verũtamẽ ꝯtra hos suscitauit xp̃s cõplures doctores qui defenderũt ecc'liam scripturis et disputationibus. Vñ Aug. contra manicheos. xxij. volumina scripsit et con tra arrianos libros de trinitate cõposuit: et ꝯ ma ximinũ ep̃m eorũ luculentissime eorũ rationes re fragrauit. Demũ cõtra oẽs hereses scripsit. Intã tum φ heretica prauitas et iniquitas vndiφ con uicta et confusa opilauit os suum et deleta est ab ecclesia. Et tũc catholici et recti quieuerũt et leta ti sunt et factũ est vnũ ouile et vnus pastor in eccle sia et oẽs oues per hereticos decepte reuerse sunt ad suũ ouile. Ideo subdit. et adiuuit. i. releuauit pau perem ecclesiã de inopia et persecutione princi pum et regũ hereticorũ: et posuit familias suas. s. catholicos obedientes sicut oues in ouili ecclesie cõgregauit et recõciliauit reges et principes qui ante erãt lupi et persecutores. et subdit ꝓpheta: tunc recti. i. catholici qui per magna tẽpora retro fuerant vexati tunc facta cõuersione et reconcilia tione letabuntur reddẽtes gratias deo. Et ois iniquitas et heretica prauitas confusa et conui cta per Augu. et ceteros doctores obmutescet: et opilabit et obstruet os suum: ne amplius loqua tur. Et concludit propheta ea que dicta sunt et di cit: quis homo sapiens custodiet et considerabit hec que dicta sunt et intelliget: idest itelligere et cõ prehendere poterit misericordias domini: quasi dicat nullus poterit comprehendere altitudineꝫ et profunditatem misericordie dei: cum misera tiones sint super omnia opera eius: nec valebit agere aut referre gratias pro tantis et tot be neficijs receptis. Vel forsan sententia huius vl timi versiculi potest referri ad profunditatem prophetie et intelligentie huius psalmi. Nam Dauid memorauit in hoc psalmo sex pressuras a quibus multi sunt liberati ex dei misericordia cum clamarent ad dominum. Unde iudei ad pri mam intelligunt qualiter deus liberauit filios Israel per desertum in quadraginta annis et in

[Margin, left:] Eccl'ia i festatur ab. here ticis.

[Margin, right:] Nota.

troduxit eos in terrā ꝓmissiōis. Per scḋam itelli/
gūt qualr de⁹ liberauit ioseph ⁊ manassem ⁊ mul
epiloga tos aliosq̄ȝ iudicū de carcerib⁹. Per tertiā qualr
tio psal. de⁹ sanauit filios isrl̄ morsos a serpētib⁹ Nūe.xxi.
Per q̄rtā qualr de⁹ liberauit ionā ⁊ alios de nau/
fragio. Per q̄ntā qualr de⁹ p helyseū fecit fructife
rā terrā sterilē ponēdo sal in aquis. P sextā qua
liter deus liberauit multas ciuitates a seditiōib⁹
ciuiū: et ꝑsecutiōib⁹ tyrānoꝝ. Uerūtn̄ licȝ ista fue
runt lr̄aliter ipleta ⁊ facta: tn̄ q: dauid istuȝ psal.
fecit i ꝓphetiā: ⁊ nō ad historiā: iō nō est sistēdū in
littera. Nā cum maiori extorsiōe deducit̄ ista litte
ra ad illas hystorias ꝙ ad verā ꝓphetiā: vt patet
manifeste: nā vltima particula vbi dicit. Pauci fa
cti: nō bene pōt applicari ad hystoriā ⁊ seditionē
antiquarū ciuitatū cū manifeste loquat̄ de hereti
cis cū dicit. oīs iniq̄tas oppilabit os suū letantib⁹
catholicis ⁊ rectis ⁊c. Et iō ꝯtra iudeos hūc psal.
ad solā litterā intelligētes ait ꝓpha. quis sapiēs
intelliget ⁊ custodiet hec supradicta. i. ꝯsiderabit
et ad tēpus ecclie applicabit: et intelliget mias
dn̄i factas ⁊ ipletas p xp̄m in ecclia. i. oīa ista re/
feret ad aduētū xp̄i: ⁊ intelliget eē dicta de xp̄o. q.
d. nullus itelliget: nisi soli catholici: ⁊ fideles xp̄ia
ni. Nā tam iudei ꝙ heretici ⁊ infideles erāt in in/
uio ⁊ nō in via. Ex supradictis ptȝ ꝙ vehementer
peccāt catholicisq̄ iudaizātes cū iudeis nolūt in/
telligere supradictos tres psal. nisi ad hystoriā et
litterā ve. te. cū sit ꝓbatū in ꝓlogo ⁊ p oīa supra/
dicta ꝙ oīa gesta ve. te. nō erant gr̄a sui: sȝ figura
xp̄i futuri. Et dictū est qualr oēs maiores ve. te. ad
min⁹ crediderūt trib⁹ articulis de xp̄o futuro. cre
diderūt eñi incarnandū xp̄m ⁊ passurū: ⁊ resurre/
cturum: in cuius fide saluabant̄ ⁊ sciebāt per nul/
lum posse saluari nisi per xp̄m futurū: ergo illum
inuocabāt ad saluandū. Ex quibus ptȝ ꝙ omnia
hec preuidens dauid oēs exhortat̄ ad confitendū
christū ⁊ laudandū eum de mirabilibus que tunc
factur⁹ erat: et postea fecit in nostra redēptiōe. Et
sic postꝙ nox precessit ⁊ iam ambulam⁹ in die: nō
debemus q̄rere vmbrā lr̄e: sȝ veritatē latentē in lit
tera ad quā ꝓphetice locutus est dauid.

supra.lv b.d. pse. di.v.c. non me/diocrit.

Paratum cor meuȝ deus: paratum cor meum: cantabo: et psallam in gloria mea.

Exurge psalterium ⁊ cytara: exurgā diluculo.

¶ Titulus canticū psal. dauid: eo ꝙ psal. iste cāta
batur voce ⁊ instrumento vt dr̄ infra. Unde est ad/
uertendū ꝙ iste psal. est cōpositus ex duobus. Nā
quinq̄ȝ p̄mi versus sunt excerpti a psal. lvi. ⁊ octo
versus vltimi sunt excerpti a psal. lix. s. ab illa par/
ticula: vt liberentur dilecti ⁊c. Et sic ex. xiij. versus
cōpositus est iste psalmus. Et cā fuit. Naȝ dauid
fecit psalmos de oībus victorijs suis: ⁊ liberatio
nibus ⁊ periculis: inquantū in eis in spū: preuide
bat aliud mysteriū futurū de xp̄o et ecclia vt di/
ctum est: sed postea illos psal. applicabat vt can/
tarentur in aliquibus festiuitatib⁹ s̄m ꝓphetiā: ⁊
sic in hoc loco de psalmis iā factis accepit duas
particulas ⁊ cōfecit hunc psal. appropriatum ad
cantādum in tabernaculo ⁊ tēplo dn̄i: sicut nos ex
duobus facimus vnū: et cantamus in laudibus:
puta. Deus deus meus. ⁊ Deus misereat̄ nr̄i. Itē
ex tribus vnū: vt Laudate dn̄m de celis: ⁊ Canta/
te: ⁊ Laudate dominum in sanctis eius. Iste ergo
psal. sicut cōponit̄ ex illis duobus: ita conuenit in
sententia cū illis sed differt. Nā psal. lvi. incipit a
persecutiōe ⁊ clamore: et finit in gratiarū actione
pro liberatione ⁊. lix. incipit a persecutiōe: et finit
in victoriā: vt ibidē dictū fuit: sed iste psal. tot⁹ est
letus. Nā in prima parte cōtinet gratiarū actio/
nes psal. lvi. In scḋo cōtinet victoriā psal. lix. ⁊ sic
iste psalmus iam per particulas ibi est expositus
sed ne videat̄ manere hic sine forma expositionis:
opȝ ꝙ specialiter et breuiter hic exponat̄. Ad cui⁹ Dd preeminētia
intelligentiā est notandū ꝙ dicit Rabi Macados
ꝙ hanc preeminentiā habet dd super oēs ꝓphe/
tas. Nā cum ceteros ꝓphetas excitaret a somno
ipsa claritas diei: tamē ipē dauid excitabat auro
ram: et dic̄: eo ꝙ spiritussanctus excitabat ipm an
te diluculū ad prophetandum. Unde dicit ꝙ ven/
tus aquilonaris intrabat per fenestrā camere da
uid in qua dormiebat: et mouebat chordas cytha
re ⁊ psalterij qḋ pēdebat in capite lecti: ⁊ et sic da/
uid excitatus incipiebat pulsare cytharā: et tunc
spiritussanctus implebat mentē dauid: ⁊ sic ꝓphe
tabat et condebat psalmos: ⁊ sic spiritussanctus
incipiebat in eo: ⁊ perficiebat ꝓphetiā. Nam ita
dulciter sonabat ꝙ deus descēdebat de celo ad au
diendū eum: ⁊ sic augebat in eo ꝓphetiā et dabat
ei spiritū propheticū. Et ideo dd cū contēplaret̄
aliqḋ mysteriū: ⁊ aliquā partem scripture sacre ex
parte noctis quā nō intelligebat, inuocabat spm̄
sanctū vt excitaret eum ante aurorā: et illūinaret
eum vt posset intelligere sacrā scripturā ⁊ diuina
mysteria in ea contēta vt ex eis posset cōdere psal
mos. Et ideo semp qn̄ ex parte noctis se repone/
bat in lecto dicebat pncipiū huius psal. s. Exurge
gl̄ia mea exurge psalteriū ⁊ cythara: ⁊ exurgā di/
luculo. q. d. Ueni sancte spūs ⁊ excita cytharaȝ et
psalteriū meū: et pulsa ⁊ illumina mentē meā: ⁊ ex
urgā diluculo ad laudādum te: ⁊ ꝓphetandū ⁊ ad
ꝯdendū psal. q: cor meū paratū est ad cātandū et
psallēdū si tu excitaueris me: ⁊ ista est snīa huius
Ra. Que lȝ sit vera ⁊ tribuat maximā dignitatē ꝓ
phetie ipsius dd p̄ ceteris ꝓphetis: tn̄ nō aptē ne
ꝙ explicat totū mysteriū ⁊ sacrm̄ ꝯtētū in h̄ psal.
A ¶ Ad cuius maiorē intelligentiā est p̄notandū Resurrectio xp̄i cā nr̄e victorie et vite.
scḋm apostolū Ad Rom. v. ⁊ vi. ⁊. i. ad Cor. xv. ꝙ li
cet passio xp̄i fuerit cā nostre salutis ⁊ redēptiōis
tamen eius resurrectio fuit causa nostre victorie
et vite ⁊ nostre fidei firmitatis: quia si christus nō
resurrexisset inanis fuisset tota fides nostra. Et iō
nunꝙ fuit firma nostra redemptio: et perfect⁹ no
ster triumphus vsq̄ quo christus resurrexit. Nam
tunc firmauit omnia que dixerat et liberauit san/
ctos patres de inferno: et ligauit diabolū: ⁊ ade/
ptus est resurrectionē pro nobis futuraȝ: et secum
suscitauit legē euāgelicā q̄ erat in vet. test. sepulta
etiam cum surrexit christus secum surrexit tota lex
euāgelica. Et per ꝯñs tunc surrexit: et fuit firma

fides nostra. Et hec est una cā quare ita frequenter pphete desiderabāt christi resurrectionē. B ¶ Secūdo est notādum sm Hiero. in epistola de mansionib⁹ φ causa quare Abraā: Ysaac: et Jacob et oēs patriarche et pphete vehementer desiderauerunt sepeliri in terra pmissionis: fuit ista: qz nouerunt in spiritu φ xps redēptor in lege pmissus debet in hierusalē sepeliri: et exinde resurgere: et oēs cum eo suscitare. Et hec secūda causa quare tātū desiderabāt xpi resurrectionē. Tertio est notandū sicut dictuz est superius φ arma quibus apostoli subiecerūt totū mundū iugo christi fuit lex euāgelica: que quidē lex euāgelica fuit suscitata cū xpo vt dictū est. Et ideo hec est tertia causa quare patriarche et prophete tantū desiderabāt et petebāt christi resurrectionē. Hoc ergo preuidēs dauid in spiritu fecit hunc psal. quem canticū psalmi intitulauit: eo qd dedit ipsum cātoribus cantandum vt cātaretur in tabernaculo et tēplo domini simul cum voce hūana et instrumētis musicis. s. cū psalterio et cythara propter mysterium resurrectiōis in eo cōtentum. Nā sicut fingunt poete φ orphe⁹ dulciter personando cytharam reuocauit eridicē suam: et liberauit ab inferno. Ita dauid et omnes patriarche et prophete et sacerdotes et leuite veteris testamenti cantādo istum psalmū cum psalterio et cythara vocabāt christū vt surgeret a mortuis: et liberaret totū genus humanū a morte peccati: et per cytharā et psalterium euangelicū suscitaret populū gentilē de tenebris ignorantie: et seruitute idolorū. Duo ergo facit in hoc psalmo. Nā primo excitat xpm vt surgat a mortuis et suscitet oēs alios. Scdo petit victoriā cōtra diaboluz et populū gentilē: ibi Saluū fac dextera tua. D ¶ Quantum ad primū est aduertendū sicut dictū est φ illud psalteriū materiale cū quo cātabat dd psalmos vno mō significabat et figurabat ipsam met psonā xpi: in qua fuerūt cōpleta illa decē mysteria. s. incarnatio: Natiuitas: Baptismus: Predicatio: Miraculorū operatio: mors siue passio: resurrectio. Spūssčti missio: i celos ascēsio: et noīs iesu p vniuersuz orbē manifestatio. Iste sunt decē chorde psalterij p sone xpi: qd psalteriū et q̄s chordas in semetipso pulsauit. Scdo mō illud psalteriū dd significabat legē euāgelicā q̄ nihil aliō cōtinet nisi istas. x. chordas. Et hoc psalteriuz legis euāgelice psonarū apl'i p vniuersum orbē psonādo hoc psalteriū eiecerūt pncipē huius mundi foras: et deleuerūt idolatriā de mundo et subiecerūt oēs reges et pplos gētiū iugo xpi. Qd quidē psalteriū simul surrexit cū xpo: vt dictuz est. De vtroqz ergo psalterio. s. tam de persona xpi φ de lege euāgelica dicit ppheta dd in psona tot⁹ corpis mystici. Exurge psalteriū et cythara. Dauid ḡ posit⁹ in ptēplatiōe desiderās xpi resurrectionez cū quo putat ipe resuscitari simul cū alijs sctis prib⁹ dicit. Paratū cor meū de⁹ paratū cor meū. q. d. non solū mō volūtas intellectiua: et tota pars rōnalis sed etiā appetitus sensitiuus cū oib⁹ sensibus: et tota aīa mea: et caro mea est pparata et prōpta ad cātandū et psallendū in gloria mea qui est xps: sz qz non potero cantare nisi tu prius xpe resurgas: id exurge tu christe qui es psalteriū meū et cythara mea: et exurgam diluculo. i. summo mane in die resurrectionis. Nam si tu nō surrexeris: nemo poterit resurgere: qz tu es primitie dormientiū et resurgentiū: ideo cū tu surrexeris summo diluculo oēs resurgemus tecū. Et nota sm cōmunē opinionez φ dauid et multi patriarche et pphete resurrexerūt cum xpo. de quibus ait euāgelista. Multa corpora sanctorū surrexerunt cū eo &c. et nos oēs surreximus cum eo: sicut dicit apostolus: quia pro nobis adeptus est resurrectionē gloriosam: quā possidebimus in nouissimo die. Et ideo cū fiducia ait dauid in persona omniū nostrū. Exurge psalterium et cythara: et ego cū toto cetu fideliū exurgā diluculo tecū supple. et per cytharā intelligit etiā legē euangelicā q̄ surrexit simul cū christo. Nā sicut cythara est instrumentū triangulare. Ita pariter lex euangelica dicitur triāgularis inquantū clauditur fide: spe: et charitate. vel inquantum significat trinitatez personarū diuinarū. Uel inquantū lex euangelica significata per cytharā continet obseruantiam decem preceptorū et fidem articulorum et gratiam septem sacramentoruz. Item cythara etiam significat ipsum christū in quo sunt tria: scilicet diuinitas: et anima rationalis: et corp⁹. Et sic patet φ tam psalteriū φ cythara significabāt tā christum φ legem euangelicā: et sic dauid in hoc psalmo cum psalterio et cythara psallendo excitat christum vt resurgat a mortuis cum lege euangelica postφ lex vetus fuit mortua et sepulta cum eo: vt frequenter dictum est. Ordinatur ergo sic ista littera. Exurge psalteriū: idest christe qui es psalterium meum: et exurge in cythara scilicet lex euāgelica: et ego exurgam diluculo tecum: quia cor meum simul cum carne mea est preparatum: et promptum ad laudandum et cantandum et psallendum in gloria mea: qui est christus. E ¶ Et nota φ communiter doctores ponunt differentiam inter cantare et psallere. Nam cantare pertinet ad vitam contemplatiuā: et psallere ad actiuam. quasi dicat non solūmodo cantabo et predicabo legem euangelicam: sed etiam psallaz: id est operabor scdm eam. Item non solum cantabo psalteriū decem articulorum humanitatis christi: sed etiam psalteriū decem preceptorum. Itē psallam cytharā euāgelicā que continet mysteriū trinitatis siue fidem articulorū et obseruantiā preceptorum et gratiam sacramentorum

Confitebor tibi i populis domine: et psallam tibi in nationibus.

Quia magna super celos mia tua: et vsqz ad nubes veritas tua.

Exaltare super celos deus: et super omnem terram gloria tua: vt liberentur dilecti tui.

¶ Hic pmittit iste hō mysticus agere grās et pdicare legem euāgelicā post resurrectionez xpi sicut fuit ipletū in apostolis. Ūn dicit. O xpe postφ tu resurrexeris a mortuis et suscitaueris me a petō

Marginalia: Nota. — Lex euāgelica: et arma apostolorū. — materia psalmi. — Xps dr psalterium. — Dd cū xpo resurrexit. — xv. q. i. c. reuertimini. et de pe. d. iij. diuinitatis natura.

et a tenebris ignorātie ꝛ suscitaueris legē euāgelicā tūc ego ɔfitebor tibi ꝑio in ꝑplis iudeoꝝ legē tuā ꝑdicādo. scđo psallā ꝛ ꝑsonabo ꝛ ꝑmulgabo eandē legē tibi in nationib⁹.i.in ꝑplo gētili ꝛ ꝑdicando qr.i. mīa tua ē magna sup celos.i.sup oēs angelos qꝛ ēt redēptio tua vsq ad celos se extendit vt dictū est psal.cij.et &c. tas tua etiā est facta magna sup nubes.i.super aplos. Nā lex euāgelica que dr veritas tua fuit facta magna super aplos qui tanq̄ nubes pluerūt verba euangelica sup oēm terrā. Et etiaȝ veritas tua ascendit vsq ad nubes qꝛ oīa dicta de te per ꝑriarchas et prophetas.i.de resurrectione et ascensione fuerūt verificata et manifestata nō solū in terra:sed etiā in nubib⁹ celi qn̄ nubes suscepit te ab oculis aploꝝ in die ascensionis. vt ꝑȝ Act.i. Et ideo subdit. O xp̄e deus exaltare sup celos.i.ascende post resurrectionē:et sede ad dexterā patris et exaltetur gloria tua sup oēm terrā.i.manifesteť nomē tuuȝ et exaltetur super oēs reges et principes et populos terre:ꝛ manifesteť lex tua euangelica vt liberentur dilecti tui de populo gētili quos ab eterno dilexisti ꝛ predestinasti:nā aliter nō ꝑnt liberari nisi tu resurgas et ascendas in celū et lex predicet per totū orbē et cōuertanť ad fidē catholicam. Itē si exaltatur sup oēm terram glīa tua pōt referri ad exaltationē in cruce. Nā nō fuissent liberati dilecti xp̄i nisi ipse prius fuisset exaltat⁹ in cruce sicut ipse ait Jo.iij. Dum exaltat⁹ fuero a terra omnia trahā ad meipȝ ⁊c. Quatuor ergo petit hic dauid ad hoc vt oēs liberaremur. Primo vt xp̄us exaltaretur in cruce. Scđo.vt resurgeret a mortuis. Tertio vt ascēderet in celū ad parandū nobis mansiones. Quarto vt veritas sua euāgelica supra oēm terram diffunderetur vt oēs ad fidem conuerterentur.quasi dicat. O xp̄e exaltare in cruce pro nobis moriendo et exurge a mortuis:et ascende in celuȝ et mitte ymbrē euangelicū ꝑ vniuersuȝ mundū vt liberenť dilecti tui:qꝛ aliter non possent liberari.

Supra lix.b. xxij.q.i.c noli. Ibideȝ.

Saluum fac dextera tua:et exaudi me deus locutus est in sancto suo.
Exultabo et diuidā siccimam: et cōuallem tabernaculorum dimetiar.
Meus est galaad et meus est manasses et effraym susceptio capitis mei.
Juda rex me⁹ moab lebes spei mee.
In idumeā extēdā calciamētū meū: mihi alienigene amici facti sunt.

¶ Postq̄ superius petijt nostram redēptionem et liberationē per passionē et resurrectionē et ascensionem xp̄i:hic petit ampliationē et dilatationeȝ ecclesie et victoriā ɔtra diabolū et infideles a quibus passa est magnas persecutiones post ascēsionem xp̄i vsq ad magnū cōstantinū.vbi duo facit Nā primo adducit figurā et visionē.scđo petit victoriā sibi. Quis deducet me. ¶ Quantū ad primū est aduertendū q̄ nō solūmodo abrae et iacob et moysi fuit reuelata et promissa dilatatio et multiplicatio ecclesie xp̄i per totū orbē:sȝ et ipi dauid fuit reuelata speciali reuelatione de tabernaculo et eandē dilatationē preuidit in spū̄ dilatationem sui regni. Naȝ sicut ipse subiecit sibi oēs.xij. tribus israel post mortem saul:et postea fecit sibi tributarios oēs idumeos et moabitas et ita montanas et philisteos. Ita preuouit in spū̄ q̄ chrīs⁹ debebat ꝑducere et dilatare regnū suuȝ sup oēs reges terre:et sup oēs ꝑplos gentiliū vsq ad terminos mūdi. Et sic ecclīa debebat sibi oēs ifideles subiugare ꝑ cōuersionē magni cōstātini et a persecutionib⁹ tyrannorū liberari.dicit ergo. O dñe iesu xp̄e postq̄ liberasti me ꝑ mortē passionē et resurrectionē ꝛ ascēsionē saluet me nūc dextera tue potentie de ꝑsecutiōib⁹ tyrānorū et exaudi me sicut deus ꝑr tu⁹ locut⁹ est et ꝑmisit sctō suo abraā et iacob et moysi:et ēt locut⁹ est mihi in sctō suo.i.ī sanctuario ꝛ de tēplo sctō suo mihi reuelauit ꝛ ꝑmisit ꝑ dilatationē regni mei. Naȝ ego exultabo ꝛ diuidā siccimā.i.ciuitateȝ sichem cepi et spolia ei⁹ diuisi:et dimetiar cōuallē tabernaculoꝝ:qꝛ diuisi ꝛ mēsuraui possessiones ei⁹ meis armigeris ꝛ iā ē me⁹ galaad et manasses q̄ est vltra iordanē et oīa infrascripta q̄sint sicut exposita sunt psal. lix. q. di .vō .sicut ego subieci oīa ista mihi sic vt tu chrīste subijcias ecclesie omnia regna terre ⁊c.

Quis deducet me in ciuitatem munitā:q̄s deducet me vsq in idumeā. xj.q.iij.c ad mensam.
Nonne tu deus q̄ repulisti nos:et nō exibis deus in virtutibus nostris. Et. xv. d.c.ecce. xxiij. qō. iij.c. ser. xxiij.q.i.c
Da nobis auxilium de tribulatione quia vana salus hominis. his ita.
In deo faciemus virtuteȝ:et ipse ad nihilū deducet inimicos nostros.

¶ Hic ꝑpheta in ꝑso na totius ecclesie petit liberari a ꝑsecutionibus tyrānorū et dilatari ꝛ subijci sibi oīa regna terre ī vtute nois xp̄i et ꝑdicationis legis euangelice. Unde dicit. Quis deducet me in ciuitatem munitā.i.ad subiugandū om̄es ciuitates munitas mūdi:et quis deducet me vsq in idumeam.idest ad subiugandū oīa regna populi gentilis.quasi dicat nonne tu solus deus.patet expositio psalmo.lix.

Eus laudē meā ne taceris qꝛ os pctōris et os dolosi sup me apertum est. Act.i. i.rh.cvij. Et si de xp̄o dixeris ba hes in euāgelijs. Lu. xxij.mat thei. xx vi.mar. xiiij. Johā.xi.
Locuti sunt aduersum me lingua dolosa:⁊ sermonibus odij circūdederunt me.
Pro eo vt me diligerent detrahebāt mihi:ego autem orabam.
Et posuerunt aduersum me mala ꝑ bonis:et odiū ꝑro dilectione mea.

¶ Titulus ad victoriā siue in finem psal. dauid. ex titulo apparet q̄ dauid fecit istuz psal. dirigens nos in xp̄m qui est finis legis. ¶ Ad cuius intellectum est notandū q̄ cōiter hebrei moderni exponunt istū psal. de destructione domus saul ꝓpter pctm̄ ingratitudis cōmissum ꝯtra dd̄ q̄ q̄dē expositio lz possit lr̄ aliter applicari ad illā historiā tn̄ talis expositio esset inanis ⁊ vacua inferens iniuriaz xp̄i ꝓphete dd̄ q̄ nō min⁹ fuit ꝓpheta in hoc psal. q̄ in reliq̄s. Itē talis expositio pōt esse falsa qꝛ dd̄ nunq̄ maledixit sauli: imo fleuit mortē suā. Et iō magis est credendū auctoritati btī petri qꝛ allegat scripturā hui⁹ psal. Act. j. esse dictā d̄ puaricatione apl'atus iude. et ꝓpriē de reprobatiōe synagoge ⁊ ppl'i gentilis. L ¶ Ad cuius intelligentiā est notādū q̄ ꝓpheta ꝑ igratitudinē ⁊ maliciā ipsius saulis ⁊ suoꝝ sequaciū perpetratā cōtra ipm̄ p̄nouit in spū ingratitudinē iude ꝓditoris et ppl'i iudeorū ꝯ xp̄m. Nā sicut multotiēs dictū est ipse saul reddidit ipsi dd̄ malū pro bono. Nā ipse dd̄ liberauerat totū israel d̄ manu golie ⁊ abstulit opprobriū ei⁹ vt ptz. j. Regū. xvij. Ipse aūt saul cōcepta iniq̄tate et inuidia ꝑsecutus est dd̄ ꝑ septē annos et semꝑ machinat⁹ est in mortē eius: ex quo pctō et ingratitudine deus ꝑmisit q̄ saul ⁊ doech ei⁹ cōsiliari⁹ perierūt in mōtib⁹ gelboe: et exinde perijt tota domus ei⁹ ⁊ trāslatū est regnū ad dauid ꝓpter hūilitatē suā. In quo mysterio preuidit dd̄ in spū qualr̄ iudas et tot⁹ ppl's iudeorum debebāt esse ingrati xp̄o et machinari mortē ei⁹. et q̄uo iudas debebat tradere ipsum iudeis: et iudei debebant tradere ipsuz flagellādū et crucifigenduz pylato: preuidit ēt in spū qualr̄ iudas proditor debebat se suspendere post resurrectionē xp̄i et perdere apl'atum et alterū. s. beatū matthiā eligi et substitui loco eius. Per eandem rōnez prenouit in spū qualiter synagoga et ppl's iudeorū erat reprobandus et debebat perdere sacrificiū et tēplū ⁊ sacerdotiū: et q̄uo popul⁹ gentilis debebat succedere substitui et accipere sacerdotium et verā legē euangelicā synagoga manente ceca et reprobata. et qualiter ille popul⁹ iudeorum debebat manere in captiuitate perpetua et incurrere. xxiiij. maledictiones in hoc psal. memoratas. Hoc ergo preuidēs dauid in spū fecit hūc psalmū in persona xp̄i in quo quatuor facit. Naz primo xp̄s exponit querelā suā explicando ingratitudinē ipsius iude ꝓditoris et totius populi iudeorum. scd̄o petit vltionem de eis predicendo. xxiiij. maledictiones quas ille ppl's hodie patitē. tercio petit liberari a patre. quarto ꝓmittit gratias acturum. scd̄a ibi. Constitue super eum. tertia et tu domine fac. quarta. Confitebor dn̄o. A

xp̄us caput xp̄ianorum.

¶ Quantū ad primuz est aduertendū q̄ sicut christus est caput et principium omniū christianorū et totius ecclesie inquantum homo: a quo oēs nominantur xp̄iani: ita iudas ꝓditor est caput et principium omniū iudeorū obstinatorum qui fuerūt et sunt post passionē christi: et ideo iudei moderni iam nō dicuntur iudei a iuda filio iacob: sed a iuda proditore cuius obstinationem et vestigia sequuntur: vn̄ sicut oēs persecutiōes et virtutes primo sunt fontaliter in xp̄o tanq̄ in capite: et inde deriuātur ad oia mēbra sua: ita pariter prodimentum et obstinatio et omnes maledictiōes primo fuerunt in iuda et exinde deriuata sunt in totam synagogam et oēs iudeos. Nam ipse primo tradidit et vendidit christū iudeis: et iudei tradiderunt ipsum xp̄m crucifigendū pylato. et ideo sicut iudas suspendit seipsum manens obstinatus et sic abstulit sibi locū penitētie: et intulit sibi sniam dānationis: ita pariter iudei suspenderūt seipos et intulerunt sibi sentētiam dānationis et obstinationis quādo dixerūt: sanguis eius super nos et suꝑ filios nostros ⁊c. et nō habem⁹ regē nisi cesarem. Et sic ergo iudas facit vnū corp⁹ simul cū synagoga. Et ideo ꝓpheta in hoc psal. primo cōqueritur de populo iudeorū obstinatorū ipsuz iudam imitatium et sequentiū. et ita est dicendū de maledictionibus. nā primo verificant̄ de ipso iuda ꝓditore et ex cōsequēti de tota synagoga ⁊ populo iudeorum. obstinato et obcecato. Et ideo lz btūs Petrus allegauerit scripturā hui⁹ psal. pro iuda ꝓditore cū dixit. scriptū est in libro psalmoꝝ Fiat cōmemoratio eorū deserta. et ep̄atū ei⁹ accipiat alter: tn̄ intelligendū est ex cōsequenti de synagoga a qua est translatū sacerdotiuz in ppl'm gentilē ipa manēte ceca et obstinata ⁊ reprobata et priuata hostia et sacrificio. B ¶ Et etiaz est aduertendū q̄ quadruplr̄ deū laudam⁹. Primo narrādo veritatē cū ipse de⁹ sit veritas. Scd̄o memorādo iudicia dei. Tertio narrādo ei⁹ miam. Quarto agendo grās de beneficijs receptis. Sed quia ista quatuor memorant̄ i hoc psal. nā primo narratur veritas passionis xp̄i. scd̄o snia et iudicium datū ꝯtra iudeos iniquos crucifixores xp̄i. tertio absolutio et liberatio iusti et innocentis a morte. quarto ꝓmittūtur grarū actiōes. Ergo recte propheta hūc psal. vocat laudē. ¶ Dicit ergo dauid in ꝑsona xp̄i ad p̄rem: immo dicit xp̄s per os dd̄. O deus p̄r ne tacueris. i. cōtēnas acceptare laudē et petitionē meā. i. ne desistas fulminare sniam ꝯtra iudeos in hoc psal. prenunciataz eo q̄ est iusta. qꝛ os iude peccatoris et os ppl'i iudeorum dolose super me et cōtra me apertum est. qd̄ ꝓbatur nam tā iudas q̄ popul⁹ iudeorū locuti sunt aduersum me lingua dolosa et fraudulenta. Nā iudas dixit. Nūquid ego suz dn̄e. et popul⁹ iudeoꝝ dixit. Magister scimus qꝛ verax es: et viaz dei in veritate doces ⁊c. et sic oēs isti circundederunt me sermonibus odij ⁊ malicie. Nā iudas dixit. Quēcunq; osculatus fuero ipse est tenete euz et ducite caute. Et iudei dixerunt: Qui se regem facit contradicit cesari ⁊c. Et etiam expugnauerūt me gratis: qꝛ nō cōpulsi aliqua necessitate nec causa precedente sed ex pura inuidia me morti tradiderūt mihi malū ꝓ bono reddētes. Nā cū multa bona fecerim eis pro quib⁹ me debebant diligere: ipsi autem detrahebant mihi vocando me blasphemum et destructorem templi et legis. ego autem orabā pro eis ⁊ ipsi posuerūt aduersum me mala pro bonis: quia ego resuscitaui filios suos et sanaui infirmos eorum et ipsi occiderunt me: et sic reddiderūt mihi odiū ꝓ dilectione mea. Nā ego

quadrupliciter deū laudamus.

ondi eis signa dilectiōis ꝛ ipsi rependerūt mihi si/gna et effectū odij quia loco dilectionis dixerūt. Crucifige crucifige. Hoc idē fecit iudas proditor Nā ego remisi sibi petā sua ꝛ acceptaui ipz i aplatū:et exaltaui ipz. ipe aūt in pmiū tātoꝝ bñficioꝝ:ꝛ tāte dilectiōis morti tradidit me:et vēdidit me tri/gita argēteis. Ex qb⁹ ptz nephāda et detestabilis ingratitudo tā ppli iudeoꝝ ꝙ ipsi⁹ iude pditoris ¶ Hic in scda pte xps petit vltionē de suis psecu/torib⁹ immo p modū petitiōis eorū sniam et cōdē nationē et punitionez firmiter prenūciat pphetā do. vñ est aduertēdū ꝙ deus dicit moysi. Deutero. xviij. Prophetā suscitabo de medio fratrū tuorū similē tibi:ponāqꝫ xba mea i ore ei⁹. ꝛ annūciabit vobis q̄cūqꝫ dixero illi. ꝛ q̄ verba q̄ dixerit nō audie rit:vltor illi⁹ existā. Ubi manifeste cōminat̄ de⁹ vl tionē iudeis nō recipiētib⁹ messiā. sz vlteri⁹ capi/tulo. xxviij. explicat sniam ꝛ maledictiōes vēturas illi pplo qui deū et messiā erat negatur⁹ que q̄dem maledictiones reducuntur ad viginti quattuor:in quo mysterio puidit dauid maledictiones et puni tiones ppli iudaici negaturi ꝛ occisuri xpz messiā Sed magis explicite hoc vidit in spū per reproba/tionem regni saulis et mortē eius:et destructionez totius domus sue:et translationem regni ei⁹. Un/de motus fuit ad faciendum hunc psalmuz in per sona christi. In quo postꝙ in prima parte explī/cauit querelam suam et ingratitudinez illius po/puli. In hac secunda parte petit vltionem de illo populo et sub modo orationis predicit viginti quattuor maledictiones quas incurrit ille popu/lus et patitur ad presens i punitionem homicidij et rebellionis et ingratitudinis de tantis rece/ptis beneficijs ab ipso christo. Que quidem sen/tentia et maledictiones prius conprehenderunt ipsum iudam proditorem: et exinde totum popu/lum iudaicum et fuerunt in eo implete quādo per titum et populū romanum totum templum et ci/uitas fuit incensa:et ipsi trucidati et captiui ꝛ per totū orbē dispersi. In quibus maledictionibus et sentētia succedūt oēs iudei qui manēt in eadē ob stinatione. ¶ Ad cuius maiorem intellectū est ad/uertendū sicut dictū est psal. xiij. ꝛ. lxviij. ꝛ. lxxxi. ꝙ duo peccata fuerūt generalia que infecerūt totaz naturā suorū auctorū et trāsierūt in oēs posteros cū onere suo et dāno tanꝙ morbus hereditarius. Primū fuit peccatū inobediētie et rebellionis ip sius adā. Scdm fuit pctm crucifixoꝝ xpi. Un sicut adā in peccādo perdidit originalē iusticiā et graz cū oibus pmijs suis ꝛ incidit in ōias miserias in penā peccati sui:qꝛ pdidit futurā felicitatē pmis sam in celo:et fuit exul et eiect⁹ ab illa terrestri pa/radiso in hanc vallē lachrymarum inter bestias et mūdanas miserias:et cōdēnatus in futuro ad pe/naz eternā:ita pariter ppls iudaicus in crucifigēdo ꝛ negādo xpm pdiderūt bñficiū redēptiōis manē tes in eodez pctō ꝛ snia data in adam:et vltra hoc fuerunt exules et eiecti a sua ciuitate et regno in/currētes. xxiiij. maledictiones q̄ mēorant̄ i h̄ psal. Et sicut pctm ade trāsiuit in oēs posteros cū one re suo:ita pariter pctm crucifixoꝝ xpi trāsiuit in oēs posteros cū onere suo. s. cū istis. xxiiij. maledictio/

nibus in hoc psalmo memoratis. ¶ Et sic popul⁹ iudaicus manet obnoxi⁹ ꝛ subiectus duplici pec/cato et sententie et maledictioni.

Constitue super eū peccatorē:ꝛ dia/bolus stet a dextris eius.

¶ Prima q̄ maledictio snie est ꝙ iudei semp sunt sub/iecti hoib⁹ pctōrib⁹:ꝛ hō est nā postꝙ noluerūt esse subiecti xpo sctō ꝛ iusto messie in lege pmisso:imo dixerūt. nō habem⁹ regez nisi cesarē. Ideo iuste sunt cōdēnati ad ppetuā huiutē corpis et aie. Nā quo ad aiaz subijciunt̄ diabolo:ꝛ quo ad corp⁹ pncipi h⁹ pctōrib⁹:q̄ eos vituperabiliter tractāt. Nā pmo fue/rūt subiecti gētilib⁹ nūc vo sarracenis ꝛ xpianis ꝛ subij ciunt̄ etiā rabinis suis q̄ sunt magis pctōres ꝛ ficti. Et si dicas ꝙ xpiani pncipes q̄ eos sub sti/nēt in terris nō sunt pctōres. Ad hoc r̄ndet̄ immo sūt magis pctōres quo ad h̄ ꝙ sarraceni ꝛ gētiles. Nā vt exigāt tributa quotidie et munera a iudeis defendūt eos ꝛ pmittūt in terris xpianorū multa enormia fieri q̄ sine magno pctō ꝛ scelere pncipū xpianorum pmitti nō pñt:et sic iudei semp habēt p maiori parte peccatorē ɔstitutū in dñm. Itē et in sinagoga hñt peccatorē sacerdotē ꝛ platū. Nā oēs rabini sunt deceptores ꝛ mēdaces q̄ fouēt ꝛ su stinēt eos in perfidia et cecitate. Et ideo dicit hic xps. O pater postꝙ iste popul⁹ noluit me recipe in dominū per te missum:ideo cōstitue sup eū do/minū peccatorē. Et ista est prima maledictio eorū ¶ Scda est ꝙ diabol⁹ est semp dux eorū in oibus actibus eoꝝ. vñ nota scdm aristo. lib. de motib⁹ aialiū ꝙ in oi aiali est dare vnū pncipiū a quo in/cipit et pcedit mot⁹ pncipalr ꝛ oēs vires:ꝛ sic dat̄ pars dextera in quolibet aiali in q̄ incipit motus vt ptz. Ideo dexteruz cōmuniter sumit̄ p principio. Et ideo figuratiue dicit̄ de viro iusto q̄ habet xps a dextris qꝛ ab eo incipiūt oēs act⁹ ꝛ operatiōes. Ideo sunt bone ꝛ meritorie quia procedūt a bono principio in bonuz finez quia iustus operatur s̄m fidē et legem xpi. Per oppositū dicitur de malo ꝛ prauo et infideli q̄ habet diabolū a dextris eius. [illegible] operat̄ s̄m viciū ꝛ infidelitatē ꝛ cecitatē:ideo nō potest nisi male opari. Et ita iudei cuz habeāt diabolū ducē:ideo nō operantur nisi s̄m auariciā et odiū ꝛ infidelitatē et sic habēt diabolū a dextris. Ideo ait xps. Et diabolus stet a dextris ei⁹ tanꝙ dux cuius nutu incipiāt suas opationes q̄ est scda maledictio. hoc idē verificatur vt dictū est de iuda pditore:qꝛ semp diabol⁹ fuit a dextris eius qꝛ sa thanas ingressus est in eum:et misit in cor eius vt traderet christū:ꝛ cum suspēdit seipsum.

Cum iudicatur exeat condēnatus:et oratio eius fiat in peccatum.

¶ Tertia est ꝙ nō solū cōdēnati sunt a xpo ad ser/uitutē ppetuā sz etiā a seipsis:quā cōdēnationem semp incurrunt:vñ xps ɔdēnauit eos cum dixit:fi/ant nouissima hois illi⁹ peiora priorib⁹. Itē cū di xit: malos male pdet ꝛc. Itē cū dixit relinq̄tur do/mus vestra deserta:ꝛ nō relinquet̄ lapis sup lapi/dē. Et cū dixit eis ve octies. Matt. xxiij. Sed etiā ipsi se iudicarūt ad perpetuā seruitutē corporis et

xps q̄rit vlcisci d̄ iudeis.

vl iq. s. c. et meri/tis.

Cōtra sustinen tes iude os.

Act. ij. et d̄ pe. di. j. c. nihil ꝛ di. l. vs. c. porro.

aie in qua sunt hodie cū dixerunt: sanguis eius sup nos et sup filios nr̄os. Ideo subdit. Cū iudicatur exeat cōdēnatus .i. iudicium et maledictio et cōdēnatio quā ipse ppl's intulit sibi eueniat sup eum: q̄ est tertia maledictio cū dixit: cū iudicatur. Quarta est q: orō eo᷑ semp vertitur eis in pctm̄ et hoc duobus modis. Primo quia semper petūt messiā venturū: sed hoc est peccatū petere cū iam venit. Itē cū oia sacramēta veteris legis et cerimonie sint mortifere vt dictū est. Ergo semper vertitur eis in peccatū. Itē secūdo quod peius est nā quādo orāt et psalmos recitāt in festiuitatibus et singulis ferijs semper maledicūt seipsos nā in psal. xxi. et lxviij. lxviij. in hoc cviij. cōtinētur maledictiones prenūciate a dauid cōtra crucifixores et rebelles christi: sed ipsi iudei sunt rebelles et crucifixores: ergo oratio eo᷑ vertitur eis in peccatū et maledictionē ipsi. ergo iudicāt et cōdēnāt et maledicūt seipsos. ideo ait. Cū iudicatur exeat cōdēnatus a seipso: et oratio eius fiat et vertatur in peccatū contra seipsum: ideo subdit. Et oratio eius fiat in peccatum.

de pe. d. iij. c. mihi inde. xxiij. di. c. in noie dn̄i. ifi.

Fiant dies eius pauci: et episcopatum eius accipiat alter.

¶ Quinta fuit quia parū durauit dn̄ium eo᷑ post q̄ occiderūt christū. Nā post. xl. annos fuerūt deleti et trucidati per romanos et sic dies eorū fuerunt pauci: que fuit q̄nta maledictio: idō subdit. Fiāt dies eius pauci. ¶ Sexta fuit quia trāslatū est sacerdotiū ad christianos: et ideo ait. Epatū eius accipiat alter scilicet ecclia xp̄i. Vn̄ notādū q̄ btūs petrus Act. i. adducit partē huius versiculi pro suspēsiōe iude et substitutiōe matthie: vn̄ est aduertēdū q̄ sicut Saul et trāslatio regni eius fuit figura destructiōis regni iudeorū et translationis eius ad gentiles christianos: ita iudas proditor quasi per oia fuit typus et figura destructionis et reprobationis synagoge et trāslationis legis et sacerdotij ad ecclesiam christi. Nam sicut iudas qui tot bona receperat a christo tradidit eū et vēdidit eū sub osculo pacis. Ita iudei tradiderūt ipsū pylato ad crucifigendū. Et sicut iudas se suspendit cogni[illegible]eritate et abstulit sibi locum penitētie. Ita pariter iudei auferūt sibi locū penitentie et negāt cognitā veritatē et cōdēnāt seipsos sicut iudas cōtēpsit salutē et elegit auariciā et homicidium: et latrocinium: ita iudei cōtēpserūt christū qui est vera salus et regnū celorū et elegerūt Barrabā latronē et cesarē in dominū: et hoc propter auariciā et ambitionē ne perderēt sacerdotiū et locū et gentem. Et sicut iudas fuit suspensus et perdidit apostolatū et substitutus est matthias in locū eius. Ita sinagoga fuit destructa et amisit sacerdotiū et legē et populus christianus successit et accepit epatum et sacerdotium eius. Et sic licet predicti tres versiculi vere possint exponi de iuda proditore et doloso qui osculo tradidit xp̄m sup quē deus cōstituit diabolū qui eū ad suspēdēdū deduxit qui seipm̄ cōdēnauit et suspendit et orō eius facta est in pctm̄ cū dicit. Peccaui tradēs sanguinē iusti: q: pnia fuit infructuosa: immo magis dānabilis: q: cognouit pctm̄: th̄ nō quesiuit veniā xp̄o et aplis: sed abstulit sibi locū venie et dies eius fuerunt pauci: q: tertia die se suspendit cū audiuit xp̄m resurrexisse: et apostolatū eius accepit matthias: sed quia omnia ista adhuc gerebāt typum et figurā destructiōis synagoge et successionis ecclesie. Ideo principaliter psal. iste est exponendus de dānatione et maledictiōe populi iudaici quia iam non dicuntur iudei a iuda filio iacob qd̄ interpretatur confitēs: sed dicuntur iudei a iuda proditore quē per oia sequuntur. xxiij. q. 8. iij. ipsa pietas.

Fiant filij eius orphani: et vxor eius vidua.

¶ Septia maledictio est: q: filij sinagoge sunt orphani: quia nō amplius habēt deū in patrē cum sint reprobati: immo nō adorāt deū: q: ipsi negāt deū trinū vnū et incarnatū: sz nō est alius deus nisi ille qui est trinus et vnus: nec est alius deus nisi ille qui est incarnatus: scz filius: nam licet pater sit alia persona: tamē nō est alius deus: ergo nullum deum adorant. Et sic sunt orphani q̄ est septima maledictio: ideo ait. Fiant filij eius orphani.

¶ Octaua maledictio est q̄ ille populus siue illud sacerdotium nō habet vxorem: nam vxor eius manet vidua: scz synagoga que ante erat sponsa xp̄i: vt patet in canticis: sed iam repudiatā a christo: vt patet Esa. l. ideo manet vidua sine viro et sponso que est octaua maledictio: ideo ait. Fiant filij eius orphani et vxor eius vidua.

Mutantes transferantur filij eius et mendicent: et eijciantur de habitationibus suis. xvi. q. 8. vij. Et s circa medium.

¶ Nona maledictio est: q: sunt exules expulsi a sedibus suis. ¶ Decima maledictio: q: vadūt p mūdum incerti: q: frequēter pellūtur a ciuitatibus et expoliantur bonis tēporalibus: et occidūtur in ciuitatibus. ¶ Undecima maledictio: q: vadūt mēdici q̄si sunt expoliati. sed iste tres maledictiones melius intelliguntur spiritualiter: nam ipsi eiecti sunt a lege et sacerdotio et priuati sacrificio et sacramētis: et vadūt mutātes et incerti et ambigui et dubij in lege et scriptura: q: vidēt se positos i. hac captiuitate: idō iam pdiderūt estimationem in sacra scriptura nesciētes defendere cecitatē et maliciā suam: ideo ait. Mutātes .i. dubij et incerti trāsferantur filij eius et mēdicēt verum sensum et intelligentiam sacre scripture que est alia maledictio. xxviij. q. i. ois. s. hec que.

Scrutetur fenerator omnem substātiam eius: et diripiant alieni labores eius.

¶ Duodecima est: q: tota substātia eorū cōsumitur in vsuris: idō ait. Scrutetur fenerator. in trāslatione Hieronymi habetur exactor: et tunc littera est magis plana: et est sensus. Nam vbicūq: sunt. soluūt tributa et magnos reddit et tributa principibus et dominis: et sequitur. ¶ Tredecima maledictio et diripiant alieni labores eius: quia per tytum et romanos fuerunt expoliati.

Non sit illi adiutor: nec sit qui misereatur pupillis eius. xxiij. q. alienatio.

¶ Decimaquarta q: sine mia fuerunt tractati si-
et d pe. cut sine mia xpm afflixerűt. ideo sequitur. Nō sit illi
d.vi.§.s. adiutor q: oēs aduersant illi gńatroni: tam sarra
ceni ꝙ christiani et gentiles. nā tunc sine mia tru-
cidarunt patres et filios vēdiderűt ideo sequitur
¶ Decimaquinta nec sit q miscreat pupillis eius
vnde etiā iudei qui nunc sunt dispersi vocant ꝛ di
cūtur pupilli q: nō habēt prēm vt dictū est: et ha
bent matrē viduā. s. synagogā ꝛ null' misereř eis
immo sunt in abominationē omniū et derisium.

de pe. d. iiij i pn. ꝛ.c.si iu-das.

Fiant nati eius in interitū in gńatio ne vna deleatur nomē eius.

¶ Decimasexta sequit q: in strage regni iudeoꝝ
nō solū sunt trucidati pres: sed etiā filij p maiori
parte: ideo ait. Fiant nati eius in interitū in gńa
tione vna deleat nomē ei'. vn̄ nota ꝙ hʒ hoc reali
ter sit impletū q: gńationes iudeoꝝ sunt delete:
nā nullus scit ex qua tribu descendit et iā sunt cō-
fuse gńatióes verius intelligit hoc spūalr: nā in-
currerűt iteritū mortis eterne: ꝛ ēt sunt deleti a sa
crificio ꝛ sacerdotio: ꝛ sunt deleti de libro viuētiū.

de pe. d. iiij. q: ho §. ꝙ aūt.

In memoriam redeat iniquitas pa- truꝫ eius in cōspectu dñi: et peccatū matris eius nō deleatur.

¶ Decimaseptima q: filij puniunt et vituperant
p pctō patrū et quotidie improperat eis et pari
ter cum patribus vocantur cruci fixores xpi eo ꝙ
eos imitant ideo ait. In memoriā redeat iniqtas
patrum eorum: et pctm matris ei'. s. synagoge nō
deleat quę ē. xviij. maledictio: nā pctm synagoge
nō solū est q: nō recipit xpm sponsum sibi pmis-
sum et crucifixit eū: sed etiam semper peccat expe
ctando alium et facit mendaces omnes prophe
tas. Item non solum occisio christi sed etiam om
nis sanguis iustorum qui effusus est a sanguine
Abel iusti ꝛc. venit sup eos ꝛ vertit eis i pctm ꝛ ini
qtas patrū eorū redit in memoriā i ɔspectu dñi.

viij. di. c. ɔsuetu- do ꝛ. xxii ij. q. ij. le gat ꝛ. c. dānatio nis.

Fiāt cōtra dñm semper et dispereat de terra memoria eorum: pro eo ꝙ nō est recordatus facere miam.

Et persecutus est hominem inopem et mendicum: et compunctum corde mortificare.

¶ Decimanona est q: semp sunt cōtra deū inimi-
ci formati: q: contra xpm qui est verus deus et hō
vnde ille ppl's qui solus dicebat ppl's dei ꝛ pecu
liaris: nūc est manifestus inimic' et ɔtr': vt dictū
est: iō ait. Fiant cōtra dñm semp: q: semp murmu
rant ɔtra xpm et maledicūt et blasphemāt in sy-
nagogis eorū et vitiāt et corrūpūt et negāt sacrā
scripturā male et false glosando. Et sequit. xx. dis
pereat de terra memoria eorū quo ad dñium tpa
le et etiaꝫ quo ad sacerdotium et hostiā ꝛ sacrifi-
cium q: nulli sibi offerunt: et ratio est pro eo q: ille
populus nō est recordatus facere miam cum xpo
immo iniuste et crudeliter ipsuꝫ crucifixerűt: ideo
sicut sine mia ipsum delere de terra cupierunt: ita
ipsi et memoria eoꝝ de terra deleta est quo ad po
testatē tpalē et spūalē et declarās subdit cām di-
cens: et p eo q: ɔsecutus est xpm hoiem inopem
et sine ope ꝛ auxilio: quia in triduo fuit derelictus
in posse eorum vt dictū est psal. xvi. ꝛ ɔsecutus est
hoiem mēdicū: q: cū petijt potū dederunt sibi in
escam fel: et in siti sua potauerűt eū aceto. ɔsecut'
xpm hoiem cōpunctū. i. afflictū corde: q: nō solū
fuit afflictus xps in carne. sed etiā in corde vidēs
dānationeꝫ et ifidelitatē iudeoꝝ ɔsecut' est hoieꝫ
cōpunctuꝫ corde et afflictū mortificare. i. ad mor
ficādū. i. ɔsecut' est vsqꝫ ad. mortē crucis: et ponit
infinitiuū p gerūdio: q: hebrei ꝛ greci carēt gerū
dijs ꝛ supinis. iō ponūt infinitiuū p gerūdio ꝛc.

Et dilexit maledictionē et veniet ei: et noluit benedictionem: et elongabi tur ab eo. viij. dis. c. cōsue- tudo.

¶ Uigesimaprima maledictio hui' populi est q:
dilexit et elegit maledictionē et renuit et cōtēpsit
benedictionē. vn̄ Deuter. xxviij. deus cōminatus
est maledictiones pplo israel deū negaturo. ꝛ p-
misit bendictiones: sed illas maledictiōes incur
rit et dilexit popul' iudaicus cū xpm negauit. ꝛ il
las benedictiones contēpsit qn̄ xpm negauit. Itē
deus promisit abrae ꝙ in semine suo qui est xpus
benedicerent oēs gentes. Ergo qn̄ negarűt xpm
pariter negarűt et noluerűt bn̄dictionē pmissaꝫ
abrae ꝛ semini ei'. Itē xps dixit eis. pniaꝫ agite et
appropiquabit in vos regnū celoꝝ ꝛ dicit. venite
ad me: ꝛ ego reficiā vos. Itē fecit cenam magnaꝫ
et vocauit eos et noluerűt venire. ergo noluerunt
benedictionem quā christus afferebat: immo ma-
gis dilexerunt maledictionem quā christ' cōmi-
natus est: cum dixit et fleuit super ciuitateꝫ. Cir-
cūdabunt te inimici ꝛc. Item cū dixit. hierlm hie-
rusalem que occidis prophetas quotiens volui
congregare filios tuos et noluisti ꝛc. Ideo relin-
quetur dom' vestra deserta ꝛc. Itē dicit eis octies
ve vobis scribe et pharisei in dānationem perpe
tuaꝫ. ergo dilexit ille populus maledictionem et
noluit bn̄dictionē quā xps pmittebat: ꝛ ideo ait
et dilexit maledictionē et veniet ei. qḋ impletum
est et impletur quotidie: et noluit benedictioneꝫ
xpi ideo elongabitur ab eo illa xpi benedictio q:
nunꝙ intrabunt in requiem meam.

lxxxij. di. c. q: i si,

Et induit maledictionem sicut vesti mentū: et intrauit sicut aqua in inte riora eius: et sicut oleū in ossib' eius

¶ Uigesimasecūda est q: ista maledictio et vera
tio iudeorū nō soluꝫ est ad extra corporaliter: sed
etiam ab intra et spiritualiter q: nō solum patiū
tur tormēta et opprobria a xpianis et sarracenis
sed etiam patiūtur ab intra pessimas ꝛ enormes
egritudines. Nam quidā patiūtur menstruū san-
guinis sicut mulieres: et quidā nō valent suspice
re celum: nec numerare stellas: nec spuere in altum
sicut sunt illi qui spuerunt in faciem xpi: et qui im
properarunt ei in cruce: et isti nō solū cōtēnuntur
a nostris: sed etiaꝫ a ceteris iudeis vt cōpertū est

a fide dignis. Itē nō solū patiunt has vexatiōes sed etiam continuū remorsum conscientie: qꝛ cognoscunt vera esse que dicuntur de xpo: et esse impletas scripturas. et tamē ꝯtra cōsciam cogūtur negare ex malicia et sic semꝑ accusat eos conscia et corrodit vermiculus. Itē semꝑ sunt in cōtinuo dolore cū videant ceteros sibi dñari et se semper ceteris seruire, q̄ pōt esse. xxiij. maledictio iō ait: et induit maledictionē sicut vestimentū qꝛ extrinsecus torquetur ab extraneis et intrauit maledictio sicut aqua in interiora et⁹ quo ad remorsū cōscientie: et sicut oleum in ossibus eius quo ad secretas infirmitates et dolores ꝛc.

Aliꝰ quo operiet. **Fiat ei sicut vestimentū quo operitur: et sicut zona qua semper precingitur.**

¶ Hec ē. xxiiij. maledictio. nā mīti patiūtur aliqd malū ad tēpus: sed iudei patiūtur predictas maledictiones iugiter et semꝑ sicut non possent esse sine cooperimento. sunt ergo oia ꝑdicta dāna eis semꝑ in cooperimentū: et sicut zona qua semꝑ precingentur et nō solū corporaliter sed etiam spūaliter et intrinsecus et extrinsecus et hic et in futurū qua semper circundantur.

xxiij. qō. iiij. displicet. **Hoc opus eorū qui detrahunt mihi apud dñm: et qui loquūtur mala aduersus animam meam.**

¶ Hic cōcludit ꝙ ex iusto dei iudicio hoc patiuntur iudei. et dicit. hoc opꝰ. i. hoc ꝑctū et ꝑmiū et punitio et sñia. i. ꝑ opere eorū iudeorū qui detrahunt mihi qꝛ multiplr detraxerunt et ante pylatū et in cruce locuti sunt mala et falsa testimonia: et crimina imponendo contra aiam et vitam ipi: qꝛ mortē sibi procurarunt. q. d. ꝙ oia predicta mala passi sunt iudei in preciū et premium pro criminibus que xpo imposuerunt et opprobriis que sibi improperarūt ꝛ ꝑ morte quā sibi ꝓcurarūt. Itē h̄ idē patiuntur iudei moderni. qꝛ sunt imitatores patrū suorū qꝛ assidue detrahūt xpo et maledicūt in synagogis eorū. et loquunt cōtra ipsum et cōtra membra eius desiderantes destructionē christianorum. ergo iuste hanc penam patiuntur.

xi. qō. iij. ad mensam. de pe. di. ij. capi. s. xl. dist. c. adam. et ca. illud **Et tu domine fac mecum propter nomen tuum quia suauis est misericordia tua.**

Libera me qꝛ egenꝰ et pauꝑ ego sum et cor meū cōturbatum est intra me. Sicut vmbra cum declinat ablatꝰ sum: et excussus sum sicut locusta. Genua mea īfirmata sunt a ieiunio et caro mea imutata est ꝓpter oleū. Et ego factus sum opprobriū illis viderunt me et mouerūt capita sua.

¶ Hec est tertia pars in qua petit liberari per resurrectionē: sed est aduertendū ꝙ qñ xps petit liberari in omnibus psal. per resurrectionē non solū rogat ꝓ se vt resurgat a morte corporali: sed etiam pro membris vt resurgat ab vtraq; morte: et ideo talis simul est petitio pro nobis et ꝓphetia pro se. Nam per suam mortem corporalem vicit et occidit nostram mortem spiritualem: et per suam resurrectionē renouauit et adeptus est nobis inmortalitatem. ideo in hac petitione allegat suam mortem et passiones: et labores quos pro nobis sustinuit quibus nos liberauit. et hoc facit in omnibus psalmis qui loquuntur de sua passione. Dicit ergo christus. Et pro ideo siue ꝑ sed: sed tu dñe pater fac mecum misericordiā tuā idest resuscita me propter misericordiam tuam. vel fac mecum misericordiam tuā idest tu et ego faciamus simul misericordiam ecclesie et mēbris meis quoniam suauis et benigna et salubris est misericordia tua: libera me resuscitando a morte corporali et membra mea ab vtraq; morte iustificando a peccato et glorificando: quia pauper. id est inops et egenus ego sum derelictus sine auxilio in toto triduo: et cor meum scilicet caro mea cōturbata et afflicta: et infirmata facta in me scilicet vt patet per ꝯes euangelistas quando christus orauit vt calix ab eo transiret. ꝛ hoc principaliter intelligitur de membris: et sic totus christus loquitur pro membris dicens: quoniā egenus et pauper et expoliatus omnibus bonis gratuitis sum in adam et cor meum. idest tota pars sensitiua fuit turbata et percussa fomite concupiscentie et sauciata et infirmata vt semper repugnet legi mentis quia intra me inuenio istam legem et in membris meis ꝛc. Itaq; sicut cū declinat vmbra sequitur nox et aufertur lux et dies: ita ego et vita mea ablata est per mortem quia realiter fui mortuus et tradidi spiritum in manus patris: et sicut homines excutiūt et pellunt locustam a termino et finibus suis. ita ego excussus et expulsus sum a vita per iudeos sicut excutitur locusta et sicut q̄libet homo per nimiam abstinentiā debilitatur et infirmatur: ita ego per nimium ieiunium non solum in illis quatuor diebus ꝛ quinq; noctibus sed etiam per omnes tres annos cū dimidio fui in continua abstinentia et laboribus et itineribꝰ propter salutem hominum et sic genua mea infirmata sunt a ieiunio: idest propter ieiunium et caro mea immutata est in maciem et debilitatē propter oleū et pinguedinē. i. ꝓpter defectū pinguedinis et substantie ꝛ sedi lassus ꝛ fessus iuxta puteum sicar vt pꝫ Joh. iiij. quia defecit in me pinguedo et fortitudo et oēs corporales vires nō solum propter labores: sed etiā ꝓpter nimias afflictiones in toto triduo. etiā ego factus sū opprobriū multis gentilibus. s. ꝛ iudeis. vnde viderunt me in cruce putantes me verum hominem et totaliter derelictū ꝛ indefessum mouerunt capita sua irridendo dicentes. Aue rex iudeorum. et vah qui destruis templum dei ꝛc. Itē dixerūt. si filius dei est liberet eum.

Adiuua me domine deus meus: saluum me fac propter misericordiam tuam.

Et sciant quia manus tua hec: et tu
disti.lvi. ca.nasc'. **domine fecisti eam.**
Maledicent illi et tu benedices: qui insurgunt in me confundantur: servus autem tuus letabitur.
xij.q.5.i. nulli dubium. **Induantur qui detrahunt mihi pudore: operiantur sicut diploide confusione sua.**

¶ Adiuua ergo me dñe deus ꝛ pater meus: ꝛ saluum me fac propter misericordiaȝ tuam me a mortuis suscitando ꝛ sciāt id est scient ꝛ cognoscent: quia manus tua ꝛ potestas est hec id est potestate tua talis resurrectio facta est: quia hoc ad soluȝ deum pertinet scilicet mortuos suscitare: ideo sequitur vt sciant: quia tu fecisti eā scilicet talē potestatē resurrectionē etiā dum illi ꝛ licet maledicāt illi improperando ꝛ deridendo: tamen tu benedices me resuscitādo vt facta resurrectione iudei ꝛ gentiles crucifixores qui insurgunt et insurrexerunt in me et insultarunt ad mortem cōdēnando cōfundātur nō valēdo assequi intentū suū: seruus autem tuus christus et ecclesia letabitur ex gloria resurrectionis: ꝛ sic iudei qui detrahūt ꝛ detraxerunt mihi induātur id est induētur pudore ꝛ verecūdia ꝛ induentur cōfusione sua sicut induūtur diploide. vnde aduertēduȝ ꝙ diplois grece idem est ꝙ duplex pallium ꝛ vestimētū: ꝛ ita iudei duplici ꝯfusione ꝛ cōtritione perculsi et induti sunt scilicet exterius pudore ꝛ verecūdia cū relinquātur mēdaces ꝛ videāt christum coli tanꝙ messiam per totū orbē. secūdo interius cū videāt se afflictos ꝛ captiuos ꝛ sic duplici cōtritione sunt contriti ꝛ duplici cōfusione cōfusi et ideo vt euaderēt hāc cōfusionē post resurrectionē corruperūt custodes pecunia vt dicerent
xv.q.5.i. ca.reuertimini. ꝙ discipuli fuissent furati corpus christi.

Confitebor dño nimis in ore meo: et in medio multorum laudabo eum.
Qui astitit a dextris pauperis vt saluā faceret a persequētibus aiam meā.

¶ Hec est quarta pars in qua xp̄s in persona sui ꝛ mēbrorū promittit gratiarū actiones se acturum patri pro bñficio resurrectiōis ꝛ dicit. Ego postꝙ resurrexero ꝛ assumptus fuero in celū ad dexteraȝ patris ꝯfitebor domino deo patri in ore meo ꝛ in membris meis nōne discipuli mei ab ore meo hauserūt doctrinā euāgelicā quā predicauerūt ꝛ misericordiā ꝛ potentiā dei annūciauerūt ꝛ sequitur in medio multorū scilicet tā gētiliū ꝙ iudeorū laudabo eum ꝛ in medio ecclesie diuina officia celebrando et festiuitates secundo benedicendo ꝛ laudando. Et sequitur. ideo laudabo euȝ quia astitit a dextris pauperis et indefensi id est in fauorem ꝛ auxilium meum vt saluam faceret animam et vitā meam a iudeis me persequentibus. et hoc me resuscitando ꝛ membra mea iustificando et ecclesiā a tyrannis liberando et eam ampliando et per totum orbem dilatando. D ¶ Ex supradicta expositione patet error hebreorum modernoruȝ qui dicunt ꝙ dauid fecit hunc psalmum petendo vindictam de saul persecutore suo quod manifeste dicunt falsum. nam dauid nunꝙ maledixit ipsi saul: nec petijt vindictam de eo immo semper rogauit pro eo in toto tempore sue persecutionis: nec voluit ipsuȝ occidere: nec permisit ꝙ alius occideret eū cū potuisset ipm interficere in spelunca qñ abstulit sibi particulā chlamydis: et quādo dormiēt abstulit ciphum et hastam: immo defleuit casum et interitum suū: ꝛ interfecit nunciū qui nunciauit sibi mortem saulis: ꝛ cōposuit canticū lugubre de morte saulis ꝛ ionate vt patet.ij. Regum.i. capitulo. Ex quo patet ꝙ dauid non dirigit supradictas maledictiones ipsi saul sed populo iudaico crucifixori christi obstinato sicut supra expositum est. Et patet manifeste impletum per experientiā. No. bñ.
¶ Ex his etiam patet maior error ꝛ deterior quorūdam christianorū ignorantiuȝ tam clericorū ꝙ laicoruȝ qui dicunt hūc psalmum contra persecutores suos christianos a quibus patiūtur aliquaȝ iniuriam vel oppressionē petendo a deo vindictā de his desiderando supradictas maledictiones euenire eis quod nō solūmodo est detestabile sed irrisorium: nam primo est cōtra doctrinam euangelicā qua dicitur Matthei.v. Orate pro eis qui vos persequūtur ꝛ benefacite eis qui oderūt vos. Iteȝ si quis te percusserit in vnā maxillā prebe ei aliam. Iteȝ dimittite et dimittetur vobis. Itē hoc idē est contra consuetudinē ecclesie que non soluȝ rogat pro malis christianis: sed etiā pro hereticis ꝛ scismaticis: vt deposita perfidia ꝛ heretica prauitate resipiscant ad fidem catholicam. Item rogat pro perfidis iudeis vt deus auferat velamen de cordibus eorū vt videant lumen veritatis ꝛ cōuertantur ad vnum verum deum iesum christum. Et sic tenemur rogare pro omnibus inimicis. vt deposito odio diligāt nos: ꝛ rogamus ꝯtra paganos nō vt moriātur: sed vt potētia eorū cōteratur. ne noceāt nobis. Iteȝ hoc videtur irrisorie dictum nam causa exauditionis orationis apud deum est puritas mentis et charitas. sed qui petit talē vindictam ꝛ infert tales maledictiones proximo nō potest esse in charitate: sed in execrabili ꝛ detestabili odio: ergo nō potest exaudiri apud deuȝ: quia in hoc psalmo nō solūmodo memorātur punitiones tēporales: sed etiā spirituales ꝛ eterne cū dicit. diabolus stet a dextris eius: ꝛ cū iudicat̄ exeat cōdēnatus: ꝛ oratio eius fiat in peccatum ꝛc. Ex quibus patet opinionē taliū esse detestabilē ꝛ irrisoriā ꝛ falsam. Nā dauid nō locutus est ad hanc intentionē sȝ p̄dicit ꝛ vaticinat̄ punitionē crucifixorū xp̄i vt dictū est. E ¶ Sed cōtra totam supradictam expositionem arguūt: immo murmurāt iudei dicētes ꝙ indebite sit inflicta pena supradictarū maledictionū pp̄lo iudaico siue synagoge ꝓpt̄ necē xp̄i: qđ ꝓbant sic. nā pctm̄ idolatrie est maximū oim̄ pctorū ꝛ per ꝯñs est maius ꝙ homicidiuȝ nā illud est cōtra primū preceptū ꝛ immediate est crimē diuine lese maiestatis. ꝛ istud est contra quintū preceptū ꝛ ꝯ̄ primū sed ꝓpter peccatuȝ idola- obiectio

trie solū fuerunt iudei puniti ad captiuitatem septuaginta annoꝝ in babylonia. in ista autē iā perseuerauerūt vsqꝫ ad hoc tēpus cū oib⁹ supradictis maledictionibus: ergo indebite patiūtur maiorē penā ꝑ maiori pctō. In oppositum est ꝓpheta in hoc psal. qui postq̄ prenūciauit oēs supradictas maledictiones vēturas illi pplo propter mortem xp̄i cōcludit dicēs hoc opus coꝝ qui detrahūt mihi. i. hec iusta dei sententia ꝛ pena oibus his q̄ detrahendo machinati sunt in necē meam. Rn̄detur ꝙ pro solutione hui⁹ difficultatis ꝑmo est vidēdū an peccatū idolatrie cōmissuꝫ ab āṫiqs iudeis sit maius aut minus q̄ pctm̄ mortis xp̄i. Et ex consequenti faciliter cōcludet intentū rōne et autoritatibus. ¶ Quantū ad primū est aduertenduꝫ ꝙ vnuꝫ pctm̄ esse mai⁹ altero contingit quadrupliciter. primo rōne inobediētie. scdo rōne volūtatis. tertio ratione circunstantiaruꝫ. quarto rōne obstinationis. vñ propter oia ista quattuor simul maius fuit pctm̄ necis xp̄i q̄ pctm̄ idolatrie ꝙ pꝫ primo rōne obedientie probatur. nā antiq̄ ꝑ idolatriā solū peccabāt ꝯ deū recedendo ab eo ꝛ cōuertēdo se ad idola: sꝫ crucifixores xp̄i nō solū recesserunt a deo volūtarie occidēdo xp̄m: sed etiā occiderūt ꝓximū innocentē ꝛ sic fecerūt contra ꝑmū ꝛ scdm̄ ꝑceptū qꝛ simul occiderunt deū ꝛ hoiem qd̄ nō fecerūt idolatre. Scdo hoc peccatū fuit maius illo ratione male voluntatis: nā cum deteriori voluntate et malicia et odio iudei crucifixerunt ꝛ persecuti sunt xp̄m quā patres eorum cōmiserunt idolatriam: quia ex odio ꝛ inuidia ꝛ malicia et sine causa iniuste occiderunt innocentem ꝛ cum maiori et clariori noticia. Tertio hoc peccatum fuit grauius ꝛ deterius illo ratione circunstantiarum. nam iudei in occidendo christum non solum occiderunt deum ꝛ hominē innocentem ꝛ sanctum: sed et iam benefactorem ꝛ redēptorē ꝛ sic peccauerūt ꝑ summā ingratitudinem. Item fecerunt deum ꝛ legē ꝛ prophetas mendaces in negādo christum et sic commiserunt sacrilegium ꝛ blasphemiam. Item obligauerunt se ꝛ filios suos ꝛ omnes posteros illi peccato ꝛ sic multipliciter fuerunt homicide. Et sic per omnia fuit peius ꝛ deterius q̄ peccatum adeo vt dictum est psalmo. xiij. ꝛ. lxxxi. Quarto autem hoc peccatum fuit peius q̄ idolatria antiquoruꝫ ratione obstinationis in qua manserunt ꝛ manent successores eorum quia continue occidunt christū postq̄ placet eis ꝙ patres eorum crucifixerunt eum et retinēt eandem maliciam ꝛ odium contra christum: ꝛ non solum sunt heredes illius homicidij sꝫ oium aliarum circunstantiarum. nam pariter faciunt deum mendacem ꝛ legem ꝛ prophetas: et per hoc negāt deū esse peius q̄ idolatre: qꝛ nulluꝫ deuꝫ adorant qꝛ adorāt vnū deū qui sꝫ nō est trin⁹ ꝛ vn⁹ nec incarnatus: sed talis deus nusq̄ est ergo nullū deū adorāt. Et sic per oia peccatū necis christi in quo nūc manēt iudei est peius q̄ peccatū idolatrie patrum eorū quod multis autoritatib⁹ probatur. nā Hiere. xvi. introducit istū populū cōquerentē de captiuitate in qua modo sunt et dicentem. Quare dominus locutus est super nos oē malū grāde istud. Que nostra iniquitas aut qd̄ pctm̄ nostrū qd̄ peccauimus dn̄o deo nostro. dicens ad eos. Qꝛ dereliquerunt me patres vestri: ait dn̄s ꝛ abierūt post deos alienos. et seruierūt eis: et adorauerūt eos ꝛ dereliquerūt me. Et legem meam nō custodierūt. Sed et vos peius operati estis q̄ patres vestri. ecce em̄ ambulat vnusquisqꝫ post prauitateꝫ cordis sui mali: vt me non audiat: et eijciam vos de terra hac ꝛc. Ex supradictis patet ꝙ peccatuꝫ posteriorum iudeorū qui noluerūt audire deum incarnatum: et manent in prauitate et obstinatiōe cordis sui: et in malicia ꝛ odio inueterato est ꝛ fuit peius q̄ peccatum idolatrie patrū suorū: et per ꝯsequēs aliud pctm̄ pōt esse peius q̄ idolatria: qd̄ nō potuit esse aliud nisi ꝯiuratio in mortē xp̄i ꝛ odiū et obstinatio i eū: vt magis patebit. vñ i isto eodē capitulo sequit̄ destructio et dissipatio illius ppl̄i ꝛ reprobatio eiusdē: et predicitur mutatio legis et festiuitatū: et predicitur cōuersio ppl̄i gētilis. Sꝫ ꝙ ista pena et perpetua punitio sit inflicta pplo iudeorū ꝓpter mortē xp̄i. pꝫ Esa. l. Ubi dicit dominus ad ppl̄m iudaicū conquerentē quare ꝑ tot tpa pmisit eos in hac captiuitate: vñ ait. Quis est hic liber repudij matris vr̄e. quo dimisi eā: aut q̇s est creditor meus cui vēdidi vos? Ecce em̄ in iniq̇tatibus vestris vēditi estis: ꝛ in sceleribus vestris dimisi matrē vestrā. qꝛ veni ꝛ nō erat vir. Uocaui ꝛ nō erat q̇ audiret. Et ita dn̄s aperuit mihi aurem ego aūt nō cōtradico retrorsum nō abij. Corpus meū dedi percutientib⁹: ꝛ genas vellētibus faciē meā nō auerti ab increpātibus ꝛ ꝯspuētib⁹ in me dn̄e deus auxiliator meus: et ideo nō sum ꝯfusus ꝛc. Ex dictis ꝛ ceteris q̄ dn̄r in toto isto cap. pꝫ qualiter deus q̇ loquit̄ in hoc cap. erat ꝑcutiendus ꝛ pllādus et passurus cū magna patiētia ꝛ obediētia vt obediret deo prī. Et quō ꝓpter iniq̇tatē ꝛ peccata sua debebat repudiare synagogā rebelleꝫ et inobedientē: nec audire volentē sponsum in suo aduentu. Et quō reprobat populū iudaicum ꝛ relinquit ipsum dormiētem in doloribus suis ꝛ maledictionibus suis. Et pꝫ qualiter ꝓpter mortē christi puniūtur hac pena diuturna. Sed ꝙ hec captiuitas et punitio sit vsqꝫ in finem seculi duratura: pꝫ psal. xxvij. Destrues illos ꝛ nō reedificabis eos Item psal. lviij. Conuertent̄ ad vesperaꝫ et famē patiētur vt canes: ꝛ circuibūt ciuitatē. Itē dan. ix. vsqꝫ ad consummationē ꝛ finē ꝑseuerabit statuta desolatio. Ex supradictis patet responsio ad dubium et admirationē iudeorū: quia turbātur quare pro minori peccato infligit̄ eis maior pena q̄ patribus suis idolatris? Ad qd̄ rn̄det̄ ꝙ pctm̄ cōmissuꝫ cōtra xp̄m i quo nūc ꝑseuerāt est mito grauius q̄ idolatria patrū suoꝝ: nā ipsi sunt peiores q̄ idolatre: qꝛ nullū deū adorāt nisi deū factū sine verbo ꝛ spūsctō qui nusq̄ est. Itē negādo xp̄m negant deū ꝛ faciūt ipm mendacē ꝛ legē ꝛ ꝓphas: ꝛ sic sunt sacrilegi ꝛ blasphemi: qꝛ blasphemādo et maledicēdo cōtinue christuꝫ blasphemāt: ꝛ eum ꝛ legeꝫ ꝛ ꝓphetas: ꝛ sunt homicide. et deicide: quia hominē deum percusserunt ꝛ flagellarunt ꝛ occiderunt: vt dictum est. ꝛ hoc gratis et sine causa: vt dicitur in hoc psalmo: quia ostenderunt odiū pro dilectione et oderunt ipsum gratis. Ultimo pec-

Rn̄sio.

Pctm̄ vnū esse altero maius.

Pctm̄ xp̄i necis est mai⁹ q̄ pctm̄ idolatre.

cant in obstinatione quod est grauissimum peccatorū et contra spiritumsanctum: quia manent obstinati semp in odio inueterato cōtra christum ꝛ mēbra sua: ideo ratio est ꝙ postꝙ culpa eoꝝ est perpetua: vt pena eorum sit perpetua dum manēt in eadem obstinatione ꝛ ideo dicit saluator Matt. xij. ꝙ fiunt nouissima hominis illius peiora prioribꝰ. Et ideo dauid in hoc psal. predixit causas ꝛ qualitates peccati iudeorum et maledictiones ꝛ penas eoꝝ ꝑpetuas vsqꝫ quo in finē cōuertantur.

Math. xxij. dis. ad heb. x. ca. q. s. corinth. xv. ca. et ad heb. vij. c. x. qd. v. s. his ita.

Dixit dñs dño meo: sede a dextris meis. Donec ponam inimicos tuos scabellum pedū tuorum.

¶ Huic psal. preponitur talis titulus ipsi dauid psal. Ex titulo apparet ꝙ dauid fecit istum psal. Sed de materia huius psalmi et etiam de autore varie sunt positiones et sententie inter hebreos modernos volentes occultare veritatem aduentus messie. Nam quidam dicunt ꝙ Heliezer procurator ipsius abrae fecit hunc psalmum pro victoria abrae de quatuor regibus qui expoliauerunt Sodomam. quasi diceret. Dixit dominus deus qui est dominus omnium domino meo abrae: sede a dextris meis: idest esto securus: donec ponam inimicos tibi subiectos. Lamhi vero dicit ꝙ cantores dauid fecerunt istum psal. post mortem Saulis postꝙ dauid fuit vnctus in regem super totum israel: quasi dicat. Dixit dominus domino meo dauid postꝙ iam mortuus est Saul: tu sede a dextris meis: idest sis rex super totum israel. et ego ponam omnes inimicos tuos sub pedibus et potestate tua: quod impletum fuit. Nam obtinuit totum regnum israel et etiā moabitas et ydumeos et philisteos fecit sibi tributarios. Sed tam prima quā secunda expositio est falsa. Nam ea que memorantur in hoc psalmo nec conueniunt ipsi abrae nec ipsi dauid: quia nullus eorum fuit sacerdos in eternum: nec genitus ante luciferum vt patebit. Et ideo ora impudentium omnium istorum saluator noster iesus christus obthurauit: cum dixit Matthei. xxij. Quomodo ergo dauid vocat ipm dominum dicens. Dixit dominus domino meo: sede a dextris meis. Item petrus Actuum. ij. quādo dixit. Non enim dauid ascendit in celos: dicit autem ipse. Dixit dominus domino meo: sede a dextris meis. Item paulꝰ ad hebre. i. Cui aliquādo angelorum dixit. sede a dextris meis? Itē paulus. i. ad Corin. xv. Oportet autem illū regnare donec ponam omnes inimicos sub pedibus eius. cū quibus concordat ionathan abeuziel vir magne autoritatis inter hebreos: cui nullus ausus est cōtradicere: quia in trāslatione chaldaica interpretatus est istum psalmum de christo filio dei messia in lege promisso dicens Dixit dominus verbo suo. Item Rab. barachias adducit scripturam huius psalmi et glosat ipsum de christo messia in lege promisso. ¶ Ad cuius intelligentiam est notandū quod postꝙ dauid in psalmo precedenti memorauit et prenunciauit sententiam ꝛ dānationem et maledictiones quas incurrit populus iudaicus propter mortem christi in hoc psal. predicit ꝛ prenunciat dignitates quas christus adeptus est in premium et stipendium suorum laborum et sue mortis et passionis. A ¶ Nam tres dignitates acquisiuit et adeptus est christus etiam inquantum homo non solummodo super omnes homines: sed et super omnes creaturas tam spirituales quam corporales. Nam primo adeptus est dominium ꝛ regnum et imperiū vniuersale super omnes creaturas in celo et in terra et in inferno. vt ipse ait mat. vlti. Data est mihi potestas in celo et in terra. Secundo adeptus est sacerdotiū eternū seu sacerdotalem potestatē constituendi sacra ꝛ conferendi eis virtutem: que potestas nulli est data: nisi soli xp̄o tanꝙ summo sacerdoti ꝛ eterno. Tertio adeptꝰ est et tradita est sibi vniuersalis iudiciaria ptās discernendi et iudicandi et tribuendi premiū secundum merita: non solum hominibus: sed etiam diabolo et angelis eius. Principalis ergo conclusio in toto psal. intenta est ꝙ xp̄s ex merito sue passionis meruit supradictas tres summas dignitates siue duas ptātes. Quatuor ergo facit dd in hoc psal. Nam primo ostendit qualiter deus pr̄ tradidit homini xp̄o filio suo vniuersale regnū ꝛ imperium totius mūdi. Scd̄o qualiter tradidit sibi summam potestatē sacerdotalē siue sacerdotium eternū. Tertio qualiter tradidit sibi iudiciariam ptātem vniuersaliter sup omnē creaturā. Quarto ostendit qualiter has tres predictas dignitates meruit xp̄s ꝓpter suā passionē ꝛ mortē ꝛ obedientiam. scd̄a erit ibi. Iurauit dño. tertia ibi. Dñs a dextris tuis. quarta ibi. De torrente in via bibit. ¶ Quātū ergo ad primū dicit ꝓpheta dd. Sicut ego preuidi in spiritu punitionē ꝛ dānationē quā incurrit populus iudaicus ꝓpter mortē et passiones xp̄i et ingratitudinē ꝛ inuidiā quā cōmiserūt contra ipsum: ita pariter preuidi tres dignitates et summas ptātes: quas xp̄s adeptus est a patre in premium et stipendiū sue mortis ꝛ passionis ꝛ humilitatis ꝛ obedientie. Nam primo preuidi in spū qualiter dñs deus pater oīps. Dixit domino meo iesu xp̄o filio suo: sede a dextris meis. Donec ponā inimicos tuos et subiectā tanꝙ scabellū pedū tuorū. in hac aūt prima pticula sunt tria videnda. Nā primo videndū est quid est sedere siue quō sedet filius ad dexterā patris. Et qn̄ pr̄ dixit hoc filio. Scd̄o quō et qn̄ pater posuit ꝛ subiecit filio inimicos suos sub pedibꝰ eius. Tertio est videndum quō sumat ly donec. nam si xp̄s sedet ad dexteram patris donec subijciant sibi inimici sui videt ꝙ post iudiciū postꝙ subiecti fuerint omnes inimici xp̄o: ꝙ non āplius sedebit filius ad dexteram patris: quod est erroneū. C ¶ Ad primum est dicendū secundum Aug. ꝙ dicere dei idem est quod facere: vel percipere. Nam deus dicendo fecit oīa. Sed est aduertēdum ꝙ deus pater dupliciter locutus est. Uno mō ab eterno. ꝛ sic ꝓduxit filium suū et verbum sibi coequale ꝛ consubstantiale. Et sic patrē loqui ad filium nihil aliud est nisi ꝓducere verbū sibi coequale ꝛ cōmunicare sibi totā suā substā-

xp̄s adeptus est tres dignitates sup oēs creaturas in quātum homo.

Diuisio psalmi.

Dicere dei seu loqui est facere.

tiam et essentia vt dictū est psal. ij. Alio mō deus pater locutus est ex tpe. Et sic produxit vniuersitates creature. Quādo dixit. Fiat lux et facta est lux Gen. j. et Johā. j. Oia per ipsum verbū facta sunt Et istud dicere est ad extra et temporaliter. Tertio modo multipliciter locutus est ad filium: scz quādo vniuit ipsum personaliter verbo suo in die incarnatiōis. Nam licet talis vnio terminetur ad solam personam filij: tamen tota trinitas operata est efficienter totum illud mysterium incarnationis. Et sic locutus est pater filio in baptismo: et in transfiguratiōe cum dixit. Hic est filius meus dilectus. Et ita locutus est etiam in die ascensionis quando assumpsit eum: et fecit ipsum sedere ad dexteram suam: et tradidit sibi regnum et imperium super oēs creaturas: et sic dicere dei est idez quod facere. D ¶ Secundo est notandum qꝫ sedere tripliciter sumitur in sacra scriptura. Uno modo dicit positionem siue situm in loco: et sic cōuenit soli animali. secundo modo idem est qꝫ a labore quiescere. tertio modo idem est quod residere siue possidere: vt cum dicimus qꝫ rex residet siue sedet in regno: idest qꝫ possidet ipsum et potitur et dn̄atur ei. secundo ergo et tertio modo xp̄s sedit a dextris patris in die ascensionis siue resurrectionis: scz quod quieuit ab omni labore passionis et amplius non passus est: nec mortuus: nec mors illi vltra dn̄abitur. secundo qꝛ residet et potitur potioribus bonis patris. et possidet illa potiora bona. Tertio est notandum qꝫ dextrum quatuor modis sumitur in sacra scriptura. Uno modo dicit positionem in loco siue differentiam positiōis cuius oppositū est sinistrū. et sic solis rebꝰ corporeis cōuenit. secundo modo dicit equalitatē in essentia et potentia. tertio dicit principium vn̄ motꝰ siue mediante quo quis immediate operatur. Et sic dicit Arist. j. celi. qꝫ oriens est dextrum mundi: eo qꝫ inde icipit ois primꝰ motꝰ. et sic dicit etiā in libro de motu aīalium qꝫ quodlibet animal habet dexteram vnde incipit operari: et cum qua immediate opatur. quarto modo dicit dextrū oīs ꝓsperitas: et aduersitas dr̄ sinistrum. Et sic potiora bona dicunt etiam dextera patris. primo mō filius non sedet a dextris patris: qꝛ deus pater cum sit simplicissima substantia et incorporea nec habet dextrum: nec sinistrum. scd̄o modo filius sedet a dextris patris ꝫm deitatem: quia est sibi coequalis in essentia et potentia. et sic non conuenit humanitati. tertio modo filius sedet a dextris pr̄is primo ꝫm deitatem: qꝛ xp̄s est verbum patris per quod fecit oīa: qꝛ pater dixit oīa verbo suo. Et sic oīa facta sunt per ipsum verbū: vt dictum ē psal. xxxij. secundo sedet inquantum homo. Nam sicut per ipsum inquantum deus creauit et regenerauit nos per gratiam ad Cor. j. qꝛ nulla gratia potest homini conferri nisi per xp̄m mediatorem dei et hominum in cuius fide et gratia saluati sunt oēs fideles vtriusqꝫ testa. ideo ratione vtriusqꝫ nature xp̄s dr̄ dextera dei patris et virtus. Sed inquantū homo dicitur mediator et dextera patris per quā pater operatur. Ex quo ptꝫ qꝫ vt sic nō solū sedet a dextris pr̄is: sed ēt est dextera pr̄is inquātū hō qꝛ residet in potioribus bonis patris et potit eis et possidet ea in summo gradu post patrē. Et notanter dicit. Sede a dextris meis: et non ad dexterā meā: qꝛ potiora bona patris in quo residet filius: dicuntur multa. s. summū regnū et imperium: siue summa et imperialis potestas super oēs creaturas. scd̄o summū et eternū sacerdotiū. tertio vniuersalis iudiciaria potestas et distributio premiorū. quarto eadem adoratio et veneratio simul cū verbo. Hec quatuor sunt illa dextera et prospera et potiora bona dei patris in quibus sedet et residet filius etiam inquantum hō: que quidē bona pater soli homini xp̄o tradidit. deridēda est ergo cauillatio porphirij qui dicebat quod si filius sedet a dextris patris ergo sequit qꝫ pater sedet ad sinistram? Ad quod respōdet qꝫ dextera pr̄is in qua sedet xp̄s: nō dicit differentiā positiōis in loco: sꝫ dicit potiora bona que pater pōt cōicare creature alicui. Per hoc etiam respondetur ad arriū qui dicit. quod si filius est subiectus patri per omnia vt ait ap̄ls. ergo quō sedet a dextris eius? Respōdetur qꝫ quilibet filius primogenitus siue vnigenitus patrisfamilias est subiectus patri: tamē cū hoc sedet in potioribus bonis: et in summa ptāte gubernatiua et honore post patrē respectu oīum famulorum et seruorū domus. Et isto modo primogenitus cuiuscunqꝫ regis sedet a dextris patris ipso viuente. Sic ergo xp̄s lꝫ inquātū homo sit patri subiectus: tamen dicitur sedere a dextris respectu omnium creaturarum in quatuor supradictis potioribus bonis. Sed propter hoc xp̄s vt homo non dicitur equalis patri per omnia: quia vt sic non est sibi tradita potestas creatiua inquātum homo: qua ptāte deus pōt creare mltos mūdos: qꝛ alia est potestas creatiua: alia gubernatiua. Nā potestas gubernatiua et imperialis pōt communicari alicui creature verbo vnite: sed forsan hoc repugnat potestati creatiue: sed hoc relinquatur determinationi ecclesie. Sed hoc est certum: quia christus inquantum homo habꝫ potestatem gubernatiuam et regnum et imperiū super omnes angelos et homines et demones. Et per hoc dicitur sedere ad dexteram patris. Habꝫ etiā hoc humanitas xp̄i: qꝛ simul adoratur et veneratur cū verbo ab angelis et beatis cum quo verbo facit vnam personā: vt ptꝫ Apoca. v. et vij. vbi Johan. vidit. xxiiij. seniores et turbam magnam et omnes angelos procidentes et adorantes xp̄m ad dexteram patris et dicentes. Dignus est agnꝰ qui occisus est accipere virtutem et diuinitatem et honorē et gloriam: et benedictionē et oēm creaturam que in celo est: et super terram et sub terra et q̄ sunt in mari. Ex quibus ptꝫ qꝫ hūanitas xp̄i siue xp̄s inquantū hō simul cū patre et sp̄ūsctō adoratur et glorificatur et regit et gubernat oēm creaturam lꝫ quantum ad humanitatem semper sit minor patre. Sed respectu oīm aliarum creaturarū simul cū patre et spiritusancto dr̄ rex et dn̄s gubernator et super omnes et ab omnibus habet gloriā et honorem et cultum et latriā et adorationez. Et hoc est sedere ad dexteram patris. Sed si queritur quando homo christus hoc habuit a patre?

Sedere tripl'r capitur.

Dextrū quatuor modis sumitur

Nota.

Questio

Dicendū ꝙ habuit realiter in die incarnatiōis ex
personali vnione. Nā semper sedit in potioribus
bonis glorie ⁊ fruitiōis. Et semꝑ fuit adorat⁹ ab
angelis simul cum verbo: sed effectiue ⁊ ostensiue
adeptus est in die ascēsionis. Et iō cū ascēdit in ce
lum: dixit discipulis suis. Data est mihi potestas
in celo et in terra ergo nō solūmodo de die ascen/
siōis: sȝ ēt de die incarnatiōis pōt itelligi de xp̄o
hoīe hoc qđ dicit ꝓpha dauid. Dixit dn̄s domio
meo sede a dextris meis. i. accipe ptātem guber
natiuā ⁊ regnū ⁊ imperiū suꝑ oēs creaturas ⁊ glo
riā et honorē ⁊ latriā ⁊ summā fruitionē ⁊ gloriā.
Sed hoc nō fuit manifestū nisi post resurrectionē
in die ascēsionis vt magis patebit. Nā dupliciter
debet̄ xp̄o hoīi talis sessio: vno mō inquātū fili⁹
naturalis rōne vniōis verbi. Alio modo ex merito
sue passiōis. Prio mō accepit talē ptātē ⁊ incepit
sedere a dextris patris in die incarnatiōis. Scđo
mō in die ascensiōis vt magis patebit. C ¶ Ad
scđm est dicendum ꝙ multipliciter pater posuit ⁊
subiecit inimicos xp̄i sub pedibus eius. Et hoc a
principio sue incarnatiōis ⁊ natiuitatis. Nā silico
in natiuitate sua corruerūt multa idola i egypto:
et vlularūt idola apud getas et massagetas: ⁊ de
derūt respōsa dicētia vniuersalē dn̄m ⁊ regē⁹ esse
natū: immo nilus egypti diuisus est ꝑ quattuor/
decim alueos: quorū septē diffusi sunt per totam
egyptū: et intrarūt per septē ora in mare mediter
raneū: et alij septē intrauerūt mare rubrū vsq̄ in
hodiernū diē. Et hoc accidit tēpore octauiani qn̄
christus natus est: vt ait strabo in libro de situ or/
bis. Hoc idem dicit Vergi. in. vj. cū dicit. Huius
in aduētu iam nūc et caspia regna. Respōsis hor/
rent diuū ⁊ meotbida tellus. Et septē gemini per
turbant hostia nili. Hoc idē pȝ per totū discur/
sum euangelicū: vbi demōstrat̄ ꝙ nō solū venti et
mare obedierūt xp̄o: sed etiā demones fuerūt sibi
subiecti: quos eiecit de corporib⁹ obsessis. et mul
tos eorū misit in porcos: qui se in mare precipita/
uerūt. Similiter xp̄s subiecit demones inimicos
suos quādo descendit ad inferos ⁊ ibi sedit tanq̄
iudex circa. xl. horas ⁊ cōdēnauit ⁊ ligauit diabolū
vsq̄ ad iudiciū: et expoliauit limbū ⁊ purgatoriū
et inde traxit sanctos patres: ⁊ oēs qui vixerāt in
fide xp̄i sub vete. te. vsq̄ ad illam diē. Itē postea
subiecit inimicos suos demones cū penitus eie/
cit eos ab idolis de mūdo ⁊ destruxit oīa noīa ido
lorū: nec nominātur vltra. Itē subiecit sub pedib⁹
eius oēs inimicos suos iudeos: qn̄ abstulit eis
hostiam et sacrificiū ⁊ sacerdotiū: et eos per tytū
et romanos destruxit et captiuauit ⁊ dispersit: et
in seruitutē sub christianis et sarracenis redegit.
Itē subiecit sibi oēs inimicos gētiles quosdā pu/
niendo: et quosdā ad fidē suā cōuertēdo. Nam to
tus populus xp̄ianus pro maiori parte q̄ hodie
est sub iugo xp̄i descēdit de populo gētili suꝑ quē
ꝑplm̄ xp̄s sedet tanq̄ supra scabellū. ceteros autē
cōculcat sub pedib⁹ suis puniēdo pena tēporali
et eterna. Sȝ hoc magis apparebit in die iudicij
qn̄ destinabit oēs dānatos cū diabolo ⁊ angelis
eius ad penā eternā. iustos aūt secū assumet ad fe/
licitatē ꝑpetuam. Tunc ergo ꝑfecte erit cōpleta
ista ꝓphetia. s. Donec ponā inimicos tuos: vt ait
apl's. j. ad Cor. xv. Qui dicit. Deinde finis: cū tra
diderit regnū deo ⁊ patri cū euacuauerit oēȝ pri/
cipatū ⁊ potestatē ⁊ virtutē: opȝ aūt illū regnare
donec ponat oēs inimicos suos sub pedib⁹ eius. Nota.
nouissime aūt inimica destruet̄ mors. Sȝ ē aduer
tendū ꝙ qn̄ dicimus ꝙ xp̄us inq̄tū hō sedet a de/
xtris patris in illis quattuor potiorib⁹ bonis nō
est dicendū ꝙ ly inquantū replicet rationē forma
lem humanitatis: q: hoc nō cōuenit xp̄o ex pricī/
pijs formalib⁹ hūanitatis: q: sic cuilibet hōi cō/
ueniret. Sȝ ly inquātū replicat materialiter ipam
humanitatē xp̄i rōne vnionis verbi ⁊ filiatiōis na
turalis quā accepit in incarnatiōe. Et rōne pas/
sionis quā ex obediētia patris accepit. Et ex cha/
ritate suorū mēbrorū. q. d. ꝙ xp̄s scđm ꝙ hō qui est
vnitus v̄bo: ⁊ filius naturalis dei p̄ris sedet a de/
xtris eius. B ¶ Ad tertiū dr̄ ꝙ istud aduerbiū do
nec: ⁊ istud aduerbiū vsq̄ tripl'r sumūtur in sacra
scriptura. Primo mō precise et determinate: ⁊ sic
sumitur Genesis. xlix. cum dr̄. Nō aufferet̄ sceptrū
de iuda donec veniat qui mittēdus est. q. d. ꝙ post
aduētū christi nō erit rex tēporalis de tribu iuda.
Itē eodē modo dicim⁹ ꝙ mulier est alligata cōiu
gis donec vir moriat̄. Et sancti patres fuerunt in
lymbo donec christus venit. Et eodē modo sumi/
tur illud apostoli ad Galatas. iiij. Quāto tempo
re heres paruulus: et sub tutoribus et autorib⁹ est
vsq̄ ad prefinitū tēpus a patre: idest donec eman
cipetur: ⁊ donec sit finitū tēpus pater submisit ip
sum tutorib⁹. q. d. ꝙ post tale tp̄s statutū nō am/
plius est sub tutorib⁹. Scđo mō sumit̄ donec ⁊ te/
netur absolute ⁊ indeterminate. Et sic sumit̄ psal.
cxxiij. cum dr̄. oculi nostri ad dn̄m deū nostrū do/
nec misereatur nostri: q: nō sequit̄ ꝙ postq̄ de⁹ mi
sertus fuerit nostri: nō ampli⁹ habeam⁹ oculos ad
deū. Itē eodē mō indeterminate ⁊ absolute sumi
tur hoc aduerbium donec. Mat. j. cū dr̄. Ioseph
cognoscebat virginē donec peperit filiū suū pri/
mogenitū: ⁊ eodē modo sumitur hic donec in hoc
psal. indeterminate ⁊ absolute: quia nō sequit̄ ꝙ
postq̄ pater subiecerit filio oēs inimicos suos.
quin filius sedeat a dextris patris. Tertio sumit̄
donec infinite et eternaliter: et sic sumit̄ psal. lxxj.
cum dr̄. Orie̅t̄ in dieb⁹ eius iustitia ⁊ abūdātia pa
cis donec auferat̄ luna. Sed q: luna nūq̄ auferet̄
nec ānihilabitur: ideo pax xp̄i nunq̄ cessabit: sed
erit in eternū. Item eodē modo sumitur ly donec Extra de
Mat. xviij. cū dr̄ ꝙ iratus dn̄s tradidit illū seruū verbo.
nequā ⁊ ingratū tortorib⁹ donec redderet debitū. sign. q̄d
Sȝ q: nullus pōt reddere debitū in inferno: ergo dr̄. et ad
in eternū cruciabit̄. Eodē ergo etiā mō pōt sumi hebre.
hic ly donec: cū dr̄: Dixit dn̄s dn̄o meo: sede a dex/ xij. c.
tris meis. Donec ponā inimicos tuos scabellū
pedum tuorum. Et ponitur pro q̄diu. i. q̄diu po/
nam inimicos tuos. q. d. ꝙ in eternū subiectaȝ ti/
bi inimicos tuos. quia in eternum erunt tibi sub
iecti in inferno damnati ergo ineternum sedebis
a dextris meis. Et sic pȝ v̄itas sniaꝝ huius⁹ versiculi.

Virgā virtutis tue emitet dn̄s ex syō dn̄are in medio inimicorū tuorum.

Margin (left): xp̄i īimici subpedib⁹ ⁊c.

Margin (right): Donec ⁊ vsq̄ tri/plicit' sumunt̄.

¶ Hic ostēdit ꝓpheta vbi ⁊ qñ incepit manifesta/ri executio ⁊ ptās regni xpi. Et demonstrat ꝙ hec potestas incepit in hierusalē in mōte syon: qñ misit spm̄ sctm̄ in discipulos. Nā tunc dedit eis septē dona: puta donū sapiētie: et intellectus ad intel/ligendas scripturas. Et spm̄ cōsilij ⁊ fortitudinis ad persecutiones tolerādas. Et sciētie ⁊ pietatis et aliarū gratiarū ad miracula facienda: et vices christi exercendas. Itē in die ascēsionis dedit eis potestatē calcādi sup scorpiones. Sed in die penthecostes habuerūt excusationē. Ideo dicit dauid Dn̄s pater mittet simul tecum virgaȝ virtutis. i. potestatē et dona gratiarū qua apostoli fecerunt virtutes et hoc mittet ex syon in die penthe. Et iō postq̄ habes potestatē ⁊ cōmisisti eam apostolis dominare in medio inimicoꝝ tuoꝝ: ⁊ subiuga inimicos. i. subiugabis omnes inimicos: ⁊ eis dominaberis quosdā ad fidē ꝯuertendo: et quosdā scȝ iudeos principibus mundi tēporaliter subijcien/do: et quosdā scȝ oēs fideles obstinatos ad eter/nam mortē cōdemnādo. A ¶ Unde aduertendū ꝙ notanter propheta ponit in hoc loco virgā pro potestate. Unde quadruplex memoraꝛ potestas in sacra scriptura: scȝ regia et sacerdotalis et do/ctrinalis ⁊ virtutis scȝ miracula faciendi. Sȝ vna queq; istarū potestatū denotaꝛ et figuraꝛ per virgam. Nā de potestate regia dicit̄ Gen. xlix. Non auferet̄ sceptrum siue virga de iuda. Ideo reges ⁊ regū officiales semper portāt virgā in manu. Et ita pinguntur cum virga in signū dominij ⁊ regi/minis. De virga ergo sacerdotali habetur Numeri. xvij. quando data est virga ipsi aaron. Et ideo episcopus portat virgā pastoralem in manu in signum regiminis spiritualis. Tertio modo magi/ster scholarū qui docet tenet virgā siue ferulam in manu in signū doctrine. De quarta aūt virga virtutis habetur Exo. iiij. quā deus dedit moysi cum qua fecit oīa miracula: vt pꝫ per totū discursum Exo. Est ergo quadruplex virga potestatiua: sci/licet regia. sacerdotalis. et doctrine et virtutis faciendi miracula. Hanc ergo quadruplicē virgam tradidit deus pater ipsi xpo filio suo inquātū hō et ipse xp̄s tradidit eam discipulis suis in die pē/the. Et etiā in die ascēsionis qñ misit eos per to/tum orbē. cum qua virga apostolū subiecerūt xpo omnes inimicos suos. Naȝ sicut virga moysi fuit dicta virga virtutis: eo ꝙ cū ea faciebat miracula scđm virtutē a dn̄o illi virge collatā: ita etiam lex euāgelica dicitur virga virtutis: continens illas illas quattuor potestates supradictas cum qua apostoli miracula faciebāt. Quā virgā emisit do/minus ex syon. Nam quasi illas quattuor potestates dedit xp̄s apostolis suis in monte syon. Nam in illa et eadē domo: in qua dauid fecit istū psal/mū ⁊ oēs alios que erat sita in mōte syon fuit post ea cenaculū in quo xp̄s fecit cenam cū discipulis suis in die iouis sancta: et ibidē instituit sacramē/tum altaris ⁊ dedit potestatē apostolis cōficiēdi hoc sacramentū: cum dixit. Sumite ⁊ diuidite in/ter vos. hec quotienscunq; feceritis ⁊c. Itē in eodē loco in die pasche in sero stetit in medio apostolorum post resurrectionē: ⁊ aperuit eis sensum ⁊ scripturas: vt pꝫ Luce vlt. Itē in eodē loco in die octauo post pascha dedit potestatē apostolis remittē/di: ⁊ retinēdi petā: vt pꝫ Ioh̄ xx. qñ insufflauit in discipulos suos dicēs. Accipite spm̄ sctm̄: et quo/rū remiseritis peccata remittūtur eis. Itē. i. eodeȝ loco in die penthe. misit spm̄ sctm̄ in discipulos: vbi receperūt oīa dona gratiarū et intelligentiā scripturarū: et genera linguarū: vt pꝫ Actuū pri/mo. Ideo illico beatus petrus cepit facere miracula simul cum ceteris apostolis. Intantū ꝙ illa die conuersa sunt quattuor milia hominū: et sic apo/stoli dispersi sunt per vniuersum mundū: et cōuer/terunt totum populū gentilē. Ex quo patet ꝙ virga virtutis christi et potestas incepit: ⁊ egressa est de syon. Et sic dilatata est per vniuersum mundū sicut dictum ē psalmo. xlviij. ⁊. l. Quia de syon exi/bit lex: et verbum domini de hierusalem. Esaie secundo. Ideo dicit hic propheta. O christe domi minus pater simul tecum emittet virgaȝ virtutis scilicet legis euangelice ex syon dominare in medio inimicorum tuorum.

Ptās q̄/druplex seu ṽga potesta tiua.

Tecum principiū in die virtutis tue in splendoribus sanctorum: ex vtero ante luciferum genui te.

¶ Sed ne q̄s putaret xp̄m ex tēpore totaliter incepisse: et velut filius adoptiuus: et nō naturalis regnum a patre accepisse: ideo hoc remouet dauid ostēdens xp̄o esse verū filiū dei patris naturalem et eternū. Et per cōsequēs iure hereditario regnū eternum et supradictā potestatē ꝑ patre accepisse Nam licet sit tēporalis scđm humanitatem: tñ est eternus scđm diuinitatē. Et etiā liȝ sit verus hō ex matre scđm carnem: tamen est verus deus scđm diuinitatē. Et quia verbuȝ accepit illam humanitatem in vnitatē persone. Ideo xp̄s deus et hō est vna persona ⁊ nō plures. et sic est vnus filius naturalis dei patris. Nec etiā inquātuȝ homo habet aliū patrem nisi deum. Et sic iure hereditario de/betur sibi regnū mundi. Nā sicut simul cum verbo adoratur et glorificatur ⁊ veneraꝛ: ita simul cū verbo omnia regit ⁊ gubernat eo modo quo supradictum est. Et hec habuit humanitas xpi a princi/pio sue vnionis vt dictū fuit. Sed magis ostēsum est et demōstratū et manifestum in die ascēsionis: vt supradictum fuit. Et hoc est qđ intendit dicere cū ait. Tecum principiū in die virtutis tue. Unde per principiū intelligit verbū qđ est principiū formale omniū creaturarū. Ad cuius exemplar facta sunt omnia. Et per qđ verbuȝ deus dixit. oīa creata ad extra: vt ait Aug. hoc principiū semper fuit vnitum cum humanitate xpi a primo instanti sue incarnatiōis: a quo incepit dies virtutis: maxie tēpus peregrinationis christi in hac vita: dū fuit viator quasi dies militie et certaminis et triūphi ⁊ laboris. Nā xp̄s a p̄io instāti sue incarnationis illico incepit opari nostrā redēptionē. Naȝ statim mouit virginē mariā matrē suā vt iret ad visitādū elisabeth: ⁊ iam ex vtero ṽgineo sanctificauit Io/hannē baptistā: vt esset p̄cursor. Et etiā in die natiuitatis sue opatus est ineffabiles ṽtutes: qꝛ apparuit noua stella in oriente: que duxit magos ad

per p̄ncipiū intelligitur verbum

presepe: et multitudo celestis exercitus cantauit gloria in excelsis deo. Et illa die fuerũt facta mirãda per diuersas ptes orbis terrarũ: qꝛ oẽs creature dederunt signum sue natiuitatis. Et multas alias virtutes opatus est xp̃s vsq ad .xxx. annum: quas scriptura tacet. Sꝫ oẽs euãgeliste icepcrũt narrare virtutes ⁊ miracula xp̃i a suo baptismo. Et sic in illis tribus annis opatus est tot virtutes ⁊ miracula que si oĩa scriberent̃ mũdus nõ posset capere qui scribendi sunt libros: vt pꝫ Johã. vlt. Sed maxime fuit dies virtutis xp̃i: dies passiõis et resurrectionis sue qñ triumphauit de diabolo et expoliauit infernũ. Sꝫ dies splẽdoris sui ⁊ sanctoꝝ fuit totũ tp̃s post resurrectionẽ. Dicit ergo pater ad filiũ. O xp̃e nõ sine cã debet̃ tibi regnuꝫ mũdi: etiã ſm hũanitatẽ rõne vnionis psonalis verbi. Nã principiũ exẽplare oim creaturaꝝ .i. verbum eternũ per qđ facta sunt oĩa fuit semp tecuꝫ psonalr vnitũ in die: imo a die tue ṽtutis .i. tue incarnatiõis: ⁊ ĩ toto die tui certaminis ⁊ militie: ⁊ in die tui triũphi in quo die opatus es virtutes ⁊ miracula: ⁊ vicisti diabolũ ⁊ abstulisti sibi predã. Et nõ solũmodo fuit tecũ principiũ in die virtutis et laboris mortalis vite. Sꝫ etiã fuit semp tecum in splẽdoribus sctõꝝ .i. in toto tp̃e post resurrectionẽ cũ accepisti gloriã ⁊ splẽdorẽ pro te ⁊ sanctis tuis: nã hũanitas tua splẽdet in celo oib' sanctis et beatis plus q̃ sol. Cuius splendor nũq̃ cognoscet occasum. Apoc. vlti. Ex quo pꝫ q verbuꝫ postq̃ semel assumpsit hũanitatem nũq̃ dimisit. Nã semp fuit vnitũ in toto die virtutis añ resurrectioneꝫ lꝫ aĩa fuit separata a corpore: ⁊ semper fuit vnitũ post resurrectionẽ sicut añ: ⁊ semp fuit vna psona cũ verbo: ⁊ per ꝯñs filius dei. Utrum aũt xp̃s in triduo fuerit hõ vel nõ alibi disputabitur: qꝛ nõ est presentis speculationis. Sufficit qđ xp̃s semp fuit filius naturalis dei. Et sic iure hereditario meruit regnũ super oẽs creaturas tãq̃ filius naturalis. Et ideo vt pbaret hãc naturalitatem subdit. Añ luciferũ genui te. q.d. O xp̃e licꝫ sis hõ: tñ es deus a principio tue incarnationis. nã verbũ semp fuit tecũ psonalr vnitum añ ⁊ post resurrectionem. Et sic es filius meus naturalis et eternus rõne verbi cõsubstãtialis ſm diuinitateꝫ qꝛ ex vtero .i. ex substãtia mea genui te ante luciferum .i. añ oẽm creaturã: ⁊ añ solẽ ⁊ lunã ⁊ stellas. nã nihil p̃cedit luciferũ .i. solẽ nisi sola eternitas. Uñ est aduertendũ q ſm cõem opinionẽ doctorũ qui ponũt successionẽ tp̃alem in diebus creationis nõ valeret ista cõsequẽtia: xp̃s fuit genitus añ luciferum siue ante solẽ: ergo xp̃s est eternus: eo q sol fuit creatus in .iiij. die. Sed bene valet consequẽtia apud Aug. qui ponit oĩa esse simul creata et distincta ſm suas species ⁊ formas referendo illos dies ad successionẽ nature ⁊ cognitionẽ angelorum. Et si ante luciferum nihil fuit nisi eternitas etiam per ly ante luciferum potest intelligi natura angelica que in prima die ponitur creata sub nomine lucis. De qua dicit deus. Fiat lux et facta est lux: et tunc bene valet consequentia: q si verbum eternum siue filius dei est genitus añ luciferũ .i. añ naturã angelicã q̃ primo fuit creata.

Diuinitas nũq̃ dimisit hũanitatem

Quod est eternus et genit' de vtero .i. de tota sb̃a patris: qꝛ pater se totũ dixit .i. de tota sua sb̃a dixit verbũ: ⁊ sic de tota substãtia filiũ sibi equalem genuit: qꝛ totã et eãdẽ essentiã cõicauit vt ait Augu. xv. de tri. B ¶ Et nota q notãter ait pp̃ha ex vtero ante ⁊c. Nã per vterũ intelligit memoriã fecũdã patris ex qua ṽbum gñatur substãtialiter que quidẽ memoria paterna silitudinarie ⁊ metaphorice dr̃ vterus siue matrix: naꝫ sicut ex matrice fecũda mulieris siue ex fecũditate matricis gñatur fetus: ita per quãdaꝫ silitudinẽ ⁊ memoriã fecundã patris dicẽtis gñatur verbum. Et sic dicit Aug. q pr̃ dicit verbũ de tota sua memoria fecunda siue facunda. Hoc est ergo q dicit ex vtero .i. ex memoria fecũda ⁊ de tota substãtia mea añ luciferũ .i. ab eterno genui te. Et iõ vbi nos habemus ex vtero añ luciferũ genui te. quedã lr̃a hebraica hꝫ de matrice aurore tibi ros natiuitatis tue. que lr̃a ad eãdeꝫ sniam deducit̃. Tota ergo snia siue cõiunctio huius versus stat in hoc: qꝛ dicit pr̃ ad filium. O xp̃e dñare in medio inimicoꝝ tuoꝝ: qꝛ tibi debet̃ summa regia ptãs iure hr̃ditario: eo qđ tu es filius meus naturalis nõ solũ inquãtuꝫ de' sed etiã inquãtuꝫ hõ. Nã inquantũ hõ principiũ idest ṽbũ est personalr vnitũ in die ṽtutis .i. peregrinatiõis ⁊ laboris ⁊ certaminis ⁊ militie ⁊ triũphi .i. a die incarnationis vsq ad diẽ passiõis inclusiue. Et ẽt tecũ est principiũ in splẽdorib' sanctoꝝ .i. in die tue glorie splendoris sctõꝝ qui incepit a tua resurrectione et durabit ineternũ. Et sic ẽt inquãtuꝫ hõ tu es fili' me' naturalis rõne verbi vniti. Scđo tu es fili' meus naturalis inquãtũ de' qꝛ ex vtero .i. de tota memoria mea fecunda ⁊ substãtia ãte luciferũ .i. ab eterno genui te. Ex quo pꝫ q iure hereditario tibi detur sedere ad dexterã meã ⁊ dñari in medio inimicorũ tuoꝝ. Et possidere regnũ ⁊ imperiũ sup oẽs creaturas vt dictũ est. D ¶ Quasi dicat pr̃. o xp̃e sede a dextris meis ⁊ dñare in medio inimicoꝝ tuoꝝ: quia tu es filius meus naturalis. Nã inquãtuꝫ deus ego te genui ãte luciferũ ex vtero .i. ex memoria mea fecunda .i. ex tota substãtia mea. Sed inquãtũ homo ego te genui post luciferũ ex vtero ṽginali ope spũssctĩ. Sed cõtra hoc arguitur ⁊ videtur q xp̃s inquãtũ homo non sit filius naturalis dei patris. Nam dicit Galienus qđ solus ille est pater naturalis qui generat filiuꝫ de substantia sua cuius semen cõcurrit etiaꝫ naturaliter ad fetũ: sed deus pater non genuit xp̃m secundum q homo de sua substãtia: ergo non est eius pater naturalis. Item aug. dicit super Johã. q duas legim' xp̃i natiuitates Unã in celo sine matre. Et aliaꝫ in terris sine patre ergo xp̃s vt homo nullum habet patrem naturalem. Ad hoc respõdetur q si volumus sequi viã Aristo. xvi. de animalibus ⁊ aliorũ philosophoꝝ qui dicũt q pater naturalis nõ concurrit nisi actiue ad generationẽ fetus inquãtum spũs prolific' siue virtus generatiua cõseruata in semine tũ format fetum in matrice mulieris ex menstruo. Et sic nullam substantiam communicat pater filio nisi inquantum se habet actiue ad formationem fet' mediante spiritu prolifico siue generatiuo. Tũc

Per vterum memoria p̃ris intelligit̃.

absq̄ preiudicio fidei possum⁹ dicere q̄ deus est pater naturalis xp̄i: quo ad humanitatem: q: il le est pater naturalis cuius virtus format fetum in matrice. Sed spiritussanctus qui est virtus pa tris et puris sanguinibus formauit corpus xp̄i in vtero virginali: ergo xp̄s est filius naturalis dei patris. Maior etiā patet ex sentētia philosophi Minor etiam patet ex articulo fidei. Et etiā per Luce j. Spiritussanctus superueniet in te et vir tus altissimi obumbrabit tibi. Sed quia et hoc modo dicendi possent fieri complures cauillatio nes quia per eandem rationem christus vt homo posset dici filius verbi eo q̄ spiritussanctus qui formauit corpus christi in vtero virginis procedit tam a verbo quā a patre: et est virtus vtriusq̄. Itē quia tota trinitas creauit animam christi. Ideo s̄m creationē christus posset etiam dici filius tri nitatis sicut adam dicitur filius dei Luce. iij. ⁊c. Ideo ad remouendum omnem cauillationem ar guendi ⁊ ad vitandum omne scandalum melius est q̄ recurramus ad personam. B ¶ Nam xp̄s inquantum homo nullam habet propriam perso nalitatem nisi solam personalitatem verbi in q̄ subsistit. Nam sicut pater cōmunicat verbo essen tiam non communicando personam: ita per op positum verbum communicat filii humanitati eā dem personalitatem non communicando natu ram: quia vtraq̄ natura manet itegra in sua essen tia sub vna et eadem personalitate. Et sic manet vna sola p̄sona que dicitur christus habēs duas naturas essentialiter distinctas. Et sic verbum cō municando humanitati personalitatem commu nicat etiaꝫ filiationem. Et sic christus homo dici tur filius naturalis dei patris: quia in christo si cut non est nisi vna persona, et vnum esse: ita nō est nisi vna filiatio. Et sic non est nisi vnus solus fili⁹ naturalis deus homo. cui propter filiationeꝫ na turalem debetur sibi regnum mundi iure heredi tario: vt dictum est. Tunc ad argumentum Galie ni negatur eius propositum: quia non tenet eius opinio apud philosophos. Ad secundum dicitur q̄ Augu. non negat q̄ christus non habeat pa trem naturalem in celis: etiam quo ad secundam generationem. Sed dicit q̄ habet patrem carna lem in terris. Et sic cōcluditur sine hesitatione ce teris dimissis q̄ homo christus est filius natura lis dei patris genitus ante luciferum s̄m diuini tatem. et genitus post luciferum s̄m humanitatē. Et ly in die virtutis tue refertur ad totuꝫ tempus peregrinationis christi ab incarnatione vsq̄ ad passionem inclusiue. et ly in splendoribus sancto rum refertur ad totam durationem post resurre ctionem christi. Sed ly ante luciferum genui te. re fertur ad eternitatem in qua christus genitus est quo ad diuinitatem. Est ergo christus genitus an̄ luciferum ex vtero patris et post luciferum ex vte ro matris opere spiritussancti qui est virtus altis simi. Et nota q̄ istum supradictum versum multi multipliciter exponunt. Nam quidam illud prin cipium referunt ad patrem vt dicat pater ad filiū Ego sum tecum vnum et idem pricipium p̄ducē di spūsctō in die virtutis sue. i. in tota eternitate

Obiectio

Xp̄s inquantū hō non habet p̄priā p̄sonalitatē

Rn̄sio.

cuius splēdore sancti p̄ricipāt. Ex quo sum p̄ncipiū tecū: q: p̄duxi te. Et sic sum tecū sicut p̄ncipiū di cens in verbo dicto et producto. Et tu es mecum tanq̄ verbū in dicēte ⁊ hoc ab eterno: q: ante luci ferum genui te. Itē etiā alij dicūt. Ego p̄r sum te cū. O filij simul cum spiritusctō vnū p̄ncipiū p̄du cendi creaturā in die v̄tutis tue. i. in die creatiōis in qua virtute tua facta sunt oia. Sꝫ aliter termi natur ⁊ cōtinuat̄ l̄ra s̄m Cassiodorū q̄ continuat vnā s̄niam ab illo loco v̄gā v̄tutis tue: vsq̄ ad ly i splendoribus sctōꝝ inclusiue. Vn̄ dicit dd. O xp̄e ipse dn̄s p̄r emittet v̄gam v̄tutis tue. s. legē ⁊ po testatē euāgelicā ex syō. Et iō dn̄are: vn̄ ipse p̄r est tecū vnū principiū mittēdi sp̄msanctū in die v̄tu tis tue. s. in die Pente. s. in splendoribus sanctoꝝ quādo splendor igneus venit super sanctos apo stolos. Nam illa die simul cū patre misisti virtutē super eos que dies d̄r splendor sctōrum eo q̄ fue runt illuminati ex omnibus virtutibus et donis refecti: et ideo vt pater ostendat filiuꝫ esse eternū s̄m diuinitatem subdit. Ex vtero ante luciferū ge nui te. Unde est aduertendū q̄ hebreus ⁊ transla tio Hiero. aliter habēt l̄ram huius versiculi. Naꝫ vbi. lxx. habēt. Tecū principiū ⁊c. hebrei habent. Populi tui principes in die virtutis tue: in decore sancto de matrice aurore tibi ros adolescentie tue. Et tunc s̄m hanc literam mutaret̄ sententia. Nam prima pars huius versiculi videtur esse seq̄ la aduersum sententiam precedentem. nam dictū est supra virgam virtutis tue. i. potestatem emit tet tibi dn̄s ex syon. s. spiritumsanctū in discipu los mittēdo in die Pente. Iō dn̄are in medio ⁊c. Et sequitur s̄m hanc literam. Populi tui princi pes. i. apostoli facti sunt p̄ncipes super omnē ter ram. et hoc in die virtutis tue. i. in die Pente. quā do misit eis dona grāruꝫ ⁊ v̄tutū in decore sancto quādo omnes apostoli ⁊ discipuli sunt sanctifica ti et decorati et ornati lumine spiritussancti ⁊ oīs generis gratiarum ⁊c. Quod autē sequitur de ma trice aurore tibi ros adolescentie tue videtur per tinere ad generationem christi temporalē de v̄gi ne maria sine patre ex solo opere spūsscti. Quasi dicat. O xp̄e generatio tua est mirabilis. Nā ros adolescentie tue ⁊ formatio tue infantie. i. corpo ris tui et infantia fuit de matrice aurore. i. v̄ginis marie sine semine viri. Nam sicut ros matutinus generatur ex aurora siue in aurora ex summo celo ita tu processisti ex vtero virginis tanq̄ sol ex au rora tanq̄ ros in aurora ex solo celo et per conclu siones es genitus de matre sine patre carnali so lo opere spiritussancti. Et huic sententie concor dat Rabi barachias super illud Tren. vltio. Pu pilli facti sumus absq̄ patre. Unde dicit. de⁹ san ctus et benedictus ait. Uos dixistis pupilli facti sumus absq̄ patre. Et ego dico vobis q̄ redēptor quem ego suscitabo vobis sine patre erit sicut scri ptum est psal. cix. de matrice aurore tibi ros ado lescentie tue. Sed s̄m hanc literam et sententiam versus iste non videtur pertinere ad eternā gene rationem: nec ad equalitatem patris ad filiuꝫ: sꝫ ad generationem temporalem et humanam chri sti ex matre sine patre. Est verū q̄ vtrobiq̄ memo

ratur miraculū in generatiōe xpi. Sed maiora sacramēta videtur cōtinere trāslatio nostra .i. ipsorū septuaginta cui magis credēdum est: eo φ est sine suspitiōe: ideo ecclesia nō vult causare trāslationem psalterij quā Hieronymus transtulit imediate ex hebreo: eo φ littera iam erat punctuata: et ad eorū intentū interpretata per appositionē pūctorum vt dictum fuit in principio. Et ideo in talib⁹ passibus est cauēda calūnia hebreorū: nec est eis danda fides vt dictum est. Et ideo ex supradictis duabus primis expositiōibus possumus eligere quā voluerimus. Sed prima videt mihi magis fundata et cōueniēs: q: nihil aliud vult ostēdere propheta in hoc versiculo: nisi φ regnū mundi debet christo iure hereditario: eo φ est filius naturalis dei patris qui scdm diuinitatem est genitus ante luciferum. Et scdm humanitatem est genit⁹ post luciferum ex tēpore.

extra de iureiur. c. et si xps et ad hebr. vij.c

Iurauit dominus et non penitebit eum tu es sacerdos in eternum scdm ordinem melchisedech.

¶ Hec est secūda pars principalis in qua propheta predicit xpm fore sacerdotē eternū: que est scda dignitas quā xps acquisiuit in premiū sue passionis. ¶ Unde est aduertendū φ ad hoc φ xps esset verus et perfectus messias in lege promissus oportebat vt esset deus et homo rex et sacerdos. Homo vt posset pro nobis pati ad iustitiā cōplēdā. Deus vt preualeret aduersus diabolū et precium esset validum et infinitū. Rex vt haberet vniuersale dominiū. Et sic oportuit vt esset filius dei naturalis et per cōsequēs deus. Item vt esset vniuersalis iudex. Sacerdos vt posset seipsum pro nobis in ara crucis offerre et sacerdotiū nouum instituere: et ceteris potestatē conferre. Et ideo vere fuit xps figuratus per Melchisedech. Nam ille fuit figura christi tripliciter. Primo in persona: q: sine patre et sine matre et genealogia: et nec legitur eius principiū nec finis. Ita xps est sine patre carnali in terris et sine matre in celis: sicut dictum est. Itē sine principio quo ad diuinitatem et sine fine quo ad humanitatē. Secundo fuit figura in officio et dignitate. Nam fuit melchisedech rex et sacerdos quia rex salē et sacerdos dei altissimi: vt patet Gene. xiiij. et ad heb. vij. ita christus rex et sacerdos. Item melchisedech interpretatur rex iustitie xpus autem est verus rex iustitie. Primo quia in se oēs nos iustificauit per mortē et passionē: et pro omnibus soluit precium. Secūdo quia a patre accepit omnem potestatem iudicandi: et sic est verus rex iustitie. Item sicut melchisedech fuit rex salem. Ita christus fuit verus rex pacis: qui in suo sanguine omnia pacificauit. et nos patri reconciliauit. Tercio fuit figura in actu et oblatiōe siue in ordine oblationis. Nam sicut ille obtulit panem et vinū pro Abraam deo altissimo: ita christus instituit sacrificium eucharistie in quo obtulit seipsum sub forma panis et vini in memoriam sue passionis. in qua passione obtulit seipsum in forma et in carne humana in cruce. Instituit ergo sacrificiū et sacramentum: vt offeram⁹ ipm sub forma panis et vini in memoriā sue passionis in qua obtulit seipm in forma et carne humana i cruce. Sacerdotiū ergo christi nō est scdm ordinē aaron: qui offerebat oues et boues et vitulos et arietes et hyrcos etc. Dicit ergo dauid ad christum filium. Non solū eris et rex et deus et homo: sed etiam eris sacerdos eternus. Nam ego vidi in spiritu qualiter dijs deus pater iurauit: idest firmiter statuit et nō penitebit eum: idest nunφ retractabit: nec reuocabit promissum et decretum suum: statuit ergo sine retractatiōe et reuocatione dicēs tibi. Tu christe es sacerdos in eternum nō scdm ordinē aaron: sed scdm ordinem melchisedech offerēs te ipsum sacrificiū sub forma panis. D ¶ In quibus verbis notātur quatuor cōclusiones. ¶ Prima φ hec promissio facta est iureiurādo per quod denotatur certitudo prophetie et promissionis. ¶ Secunda φ lex moysi et sacerdotium ipsius aaron: et per cōsequēs sacramenta et sacrificia vete. leg. debebant cessare ad aliud sacrificium et sacerdotiū: et per consequens alia lex debebat succedere. Nam translato sacerdotio necesse est vt legis trāslatio fiat ad heb. vij. ¶ Tertia conclusio: φ sacrificiū panis et vini in lege noua erat offerendū per hoc qd ait. Scdm ordinem melchisedech. ¶ Quarta cōclusio φ lex et sacerdotium christi est eternum: idest φ nulla alia lex nec aliud sacrificiū subsequet per φ dicit. Tu es sacerdos in eternū. A ¶ Unde ē notādū φ eternū tripliciter sumitur in scriptura. ¶ Primo inquantum est sine termino et sine fine et successione: q: est tota simul et perfecta possessio vite interminabilis: et sic soli deo conuenit: q: nihil est eternum nisi deus. ¶ Secundo eternū idem est φ coeuum dicēs totam etatē alicuius. Et sic dicimus φ vir est eternus vxori: q: quādiu vixerit est alligat⁹ vxori p totā etatē et vitā et ecōuerso. Et sic circūcisio fuit eterna legi et pacto abrae quia quādiu durauit lex et pactum: et illa etas: tamdiu perseuerat circuncisio scilicet vsφ ad christū in quo terminauit illud pactum et illa etas. ¶ Tertio modo dicit eternū cui nullū aliud tale succedit. Et isto modo lex moysi: aut circūcisio nō fuit eterna: q: alia lex successit et aliud sacramentum. Sed isto modo lex euangelica et sacerdotiū christi est eternū: quia nulla alia lex nec sacrificiū succedet. Ideo ait christus Mathe. xxvj. Hic est calix sanguinis mei noui et eterni testamenti. Si nouum: quomodo eternus dicitur. Nouum autem inquantum successit veteri. Dicitur autem eternum inquantum nullum aliud sibi succedet. Sed solum premiū et vera beatitudo: et ideo pater promittit filio suo christo sacerdotiū eternum sibi iureiurando: et sub reuocatiōe quasi promittens nullum aliud sacerdotium successurum. Ideo quando dedit sacerdotium moysi ipsi Aaron nō dedit sub iureiurando. Nā licz filij israel iurassent seruare legez: vt patet Deuterono. xxvij. tamen deus non iurauit eis eternalitatem legis et sacerdotij sicut hic promittit filio sacerdotium eternum: et legem sub iureiurando.

B. ¶ Et nota φ origenes putauit hunc melchisedech fuisse angelum dei qui occurrit abrae. Sed Didimus et eusebius dicunt ipsum fuisse verū ho

Christo vt eēt verus messias erāt hec necessaria.

Nota.

Eternū tripl'r sumitur.

Nota.

minem cananeū et gentilē regem salem qui obtu lit panem et vinū pro abraā et benedixit ei: quasi benedicat christū in lumbis abrae: licȝ nō descen deret ab eo per naturalē generationē immediate. Et p hoc datur intelligi ꝙ ordo sacerdotalis nō incipit a iudeis aut leuitis: sed a gentibus: scȝ ab abel ⁊ enoch: a noe ⁊ melchisedech: vt per hoc de notaretur ꝙ oēs gentes erant venture ad christū. Hoc idem dicit Hieronymus in epistola ad eua grium de melchisedech. Itē tēplū salomonis edi ficatū est in area orne gebusei. quā emit dauid: vt ptȝ .ij. regum vltimo: et gentiles fuerunt latomi ⁊ fabri qui edificauerūt templū: vt per hoc denota retur ꝙ ecclesia erat fundanda ⁊ amplianda in gē tilibus et per gentiles qui erant possessuri terram viuentiū. Item iob fuit rex et sacerdos: quia quo tidie sacrificiū offerebat pro filijs. Ex quo ptȝ ꝙ sacerdotiū non incepit ab aaron: sed ex gētilibus
sacerdotiū xpi. Et ita per gentiles ad fidē cōuersos erat exercen dum ⁊ cōtinuandū: vt ptȝ manifeste in effectu. No ta ꝙ sacerdotiū xpi dr̄ eternū ⁊ summū: dr̄ em̄ eter num ꝑpter causasiam dictas: dr̄ aūt summū pro pter triplicem summā potestatē quā xp̄s accepit a patre in sacerdotio. Naȝ primo habuit summā potestatē instituendi sacramenta noue legis. Se cundo habuit potestatē cōferendi eis virtutem ex
xp̄us sacerdos summ⁹. merito sue passionis. Tertio habuit potestatē cō mittendi mysteriū et exercitiū sacramentorū suis accessorib⁹. Et sic dr̄ summus sacerdos. Vno mō quia primus obtulit sacrificiū. Secūdo ꝙ habuit triplicē supradictā potestatē quaȝ nullus habuit preter ipsum. Nam licȝ papa ⁊ episcopus habe ant potestateȝ a xp̄o conferendi ordines: ⁊ ceteri sacerdotes habeant potestatē ministrandi sacra mēta. Tamē nec papa nec tota ecclesia habēt po testatē instituendi sacramenta: nec conferendi eis gratiā ⁊ virtutē nisi solus xp̄s: qui est caput eccle sie. Et ideo proprie dicitur summus sacerdos et
Obiectio. eternus qui talem potestatē recepit a patre vt di ctum est. ¶ Tertio dicitur summus sacerdos: q2 so lus ipse mediator dei et hominū. A ¶ Sed con tra predicta arguitur. q2 videtur ꝙ nusꝙ in tota sa cra scriptura veteris testamēti reperiatur ꝙ deus pater iurauerit: nec sub iureiurādo ꝓmiserit mes sie in lege ꝓmisso ꝙ esset futurus sacerdos ꝟm or dinē melchisedech prout supra expositū est. ¶ Ad
Rn̄sio. hoc respōdetur ꝙ talis petitio est superflua cum manifeste probatū fuerit in principio dauid fuisse verum et eximium prophetarū: cui deus locutus est: et facte fuerūt sibi multe reuelatiōes de regno ⁊ sacerdotio xp̄i vt ipsemet dd̄ dicit. ij. Regū. xxiij. vbi dicit. Dixit vir cui cōstitutū est de xp̄o dei ia cob egregius psaltes israel. Spiritus domini lo cutus est per me: ⁊ sermo eius ꝑ linguā meā deus israel mihi locutus est: sicut lux aurore oriēte sole mane absꝙ nubibus rutilat. Nec tāta est domus mea apud deū: vt pactū eternum iniret mecū fir mum in omnibus atꝙ munitum. Ex tota ista scri ptura patet qualiter deus cū pacto eterno locut⁹ est clare et manifeste de xp̄o in lege promisso et de regno eius ⁊ potestate ipsi dauid. Et sic nō opȝ ꝙ queramus vbi reperiat̄ tale iuramentū: nisi ꝙ di camus ꝙ dauid hoc ꝑuidit in spiritu per spiritua lem reuelationē. Sed licet hoc sufficiat ad respon dendum cuiꝙ querenti: tamē adhuc possumus as signare locum in sacra scriptura vbi deus fecit su pradictum iusiurādum de eterno sacerdotio xp̄i. Quid sit iusiurandum dei
¶ Ad cuius intelligentiā est notandū ꝙ iusiuran dum dei in sacra scriptura sumitur pro immobili tate et certitudine propositi dei. Sȝ quicquid de proposuit in veteri testamento sub aliqua figura proposuit immobiliter ꝙ irrefragabiliter. Cū er go melchisedech sacerdos dei altissimi. ⁊ rex iusti tie et pacis sine generatione et principio offerēs panem ⁊ vinū fuit figura ipsius xp̄i vt supradictū est: q2 deus acceptauit oblationē ipsius melchise dech sub tali figura sacerdotij eterni xp̄i. Et sub tali figura voluit deus ꝙ melchisedech benedice ret abraā de quo christus erat descēsurus ꝟm car nem. Ergo sequitur ꝙ tunc deus immobiliter ⁊ ir refragabiliter ⁊ firmiter statuit christū in lege ꝓ missum fore sacerdotē eternū ꝟm ordinē melchise dech. Hoc ergo preuidens dauid in spiritu ꝯtem plādo illud mysteriū dixit. Iurauit dn̄s ⁊ nō peni tebit eum: tu es sacerdos in eternū ꝟm ordinē mel chisedech. Hoc idē mysteriū preuidit dauid Exo. xxix. vbi dn̄s ꝑcepit seruari panes ꝓpositionis an te altare per totā septimanā: ⁊ ꝙ sacerdos eleua uit crustulā panis ante totū populū supra caput suum vbi manifeste figurat̄ sacrificiū panis siue eucharistie. Sed supradictū iusiurandū de eterno sacerdotio christi magis manifeste exprimit̄ gen̄. xxij. Vbi legitur ꝙ Abraā ex precepto dei voluit sa crificare filiū suum ysaac cui deus sub iureiuran do promisit dicens per memetipm̄ iuraui q2 feci sti hanc rem. Benedicā tibi et multiplicabo semē tuum sicut stellas celi: ⁊ velut arenā que est in lit tore maris. Possidebit semen tuū portas inimico rum suorū. Et benedicentur in semine tuo omnes gentes: quia obedisti voci mee: qui locus in quo factū fuit hoc sacrificiū vocatus est dominus vi debit. immo scđm hebreos dominus videbit̄. In quo mysterio ꝑuidit dd̄ in spiritu ꝓphetico quali ter xp̄s filius dei in eodē monte ⁊ loco debebat se sponte offerre deo patri hostiam acceptabilē in ꝑ cium pro omnibus nobis: q2 in eodē loco fuit cru cifixus. Et ideo vocat⁹ ē ille locus dominus vide bit. q. d. i quo loco factū est sacrificiū de ysaac in hoc eodē loco videbit̄ xp̄s offerri patri in sacrifi cium in cruce pro omni populo. Et sic ibi xp̄s fuit vere sacerdos ⁊ vera hostia: quia ipse sponte se pa tri obtulit in sacrificiū. Ex quo patet ꝙ tunc deus pater iurauit sub iureiurando ⁊ promisit sacerdo tium eternū ipsi xp̄o: q2 sub iureiurādo promisit ꝙ in eo benedicerent̄ omnes gētes. Sed nō aliter be nedicte sunt oēs gētes in xp̄o nisi per ei⁹ sacerdo tium. ¶ Primo inquātū seipsum obtulit ꝓ nobis in cruce. ¶ Secundo inquantum per baptismum nos regenerauit: et a maledicto absoluit ⁊ libera uit: ergo sequit̄ ꝙ illa ꝓmissio facta ipsi abrae in semine suo. i. in xp̄o fuit de eterno sacerdotio: q2 ꝑ sacerdotiū christi sumus benedicti: ⁊ a maledicto liberati. Et per hoc ptȝ respōsio ad friuolū argu mentum modernoꝝ hebreorum per quod putant

peruertere literã hu' ꝟsus nõ esse dictã de sacerdotio eterno xp̃i vt magis patebit. ¶ Dicitur ergo xp̃s sacerdos inquantũ seipsũ obtulit in aracis et sacramẽta instituit. Dicit' autẽ sacerdos in eternũ dupliciter. Primo q2 ipse psonalr est eternus ante luciferũ genitus. Scdo q2 sacerdotium est eternum. Et hoc triplr. Primo q2 perpetuat' in suis successoribus. Scdo q2 aliud sacedotium sibi succedet. Tertio q2 affect' sacerdotij christi est eternus. Nã sanctificatio facta per sacerdotium xp̃i in eternũ durabit. Quia iustificati et regñati per sacr̃m in eternuz erunt sancti et beati apoc.v. Dicit' aũt xp̃s sacerdos fm ordinẽ melchisedech eo ꝙ ꝑ oia fuit figuratus per xp̃m melchisedech. et hoc quadruplr. Prio q2 fuit rex & sacerdos sicut melchisedech. Scdo q2 rex pacis et iusticie. Tertio q2 sine gñatiõe. Quarto q2 sub forma panis & vini instituit sacrificium noui testamenti. Quinto q2 in eadẽ ciuitate et forsan in eodem et loco instituit eucharistiã vbi melchisedech obtulit panem et vinum. Hoc ergo preuidẽs dauid in spiritu dicit. Jurauit dominus &c.

Sacerdos in eternum xp̃us.

De cõse. distin.ij. c.sacerdos. Extra q fi.sint legi.c. per venerabilem.

Dominus a dextris tuis cõfregit in die ire sue reges. Judicabit in nationibus implebit ruinas: conquassabit capita in terra multorum.

¶ Hic ponit tertiã dignitatẽ quam xp̃s adeptus est merito sue passionis que fuit iudiciaria potestas vt sit iudex viuorũ et mortuorũ: taz in iudicio occulto ꝙ in iudicio manifesto vniuersali qd fiet in nouissimo die: quam iudiciariam potestatem habet etiã xp̃s inquantũ homo et merito sue passionis vt ipsemet saluator ait Johã.v. Et potestatem dedit ei iudiciũ facere. q2 filius hominis est. Unde postꝙ superius demonstrauit ꝓpheta qualiter pater tradidit regnum et sacerdotium xp̃o filio suo inquantũ homo demonstrat qualiter ex cõsequenti tradidit sibi iudiciariam potestatem q2 ad solum regem et sacerdotem pertinet iudicare. ¶ Unde est aduertendum qd dupliciter iudicat deus post ascẽsionem. vno modo occulto iudicio. Nam existens in celo ad dexteraz patris iudicat in terris puniendo tyrannos et persecutores iustorum temporaliter in hac vita. Et post mortem destinat ad penam eternam si moriuntur sine fide et penitentia. Et isto modo puniuit neronẽ et domitianum et diocletianum et iulianum. Et plures alios reges. Et de hoc primo iudicio dicit ꝓpheta in hoc versiculo dirigendo verba ad patrẽ. O pater. Deus meus iesus christus filius qui sedet a dextris tuis confregit reges in die ire et misericordie & correctionis sue. Nam puniuit et prostrauit neronem et diocletianum &c. Et etiã confregit multos reges eos corrigendo et temporaliter puniendo et a superbia deijciendo qui relicta idolatria se iugo fidei subiecerunt. Et sic correxit magnum constantinum per leprã causa cuius venit ad baptismũ. exẽplo cu' oẽs alij reges terre cõfracta eorũ supbia venerũt ad baptismũ.

Deus iudicat duplr post ascensionem.

¶ Scdo xp̃s iudicabit iudicio manifesto et vniuersali & hoc in die iudicij: de quo subdit ꝓpheta ꝙ tunc iudicabit in nationib'.i. iudicabit oẽs nationes gñalr̃ et in manifesto et tũc iplebit ruinas. ¶ Ad cuius intellectũ est aduertendũ ꝙ triplicez ruinã repabit et reficiet et restaurabit xp̃s in die iudicij. Nã prio repabit et implebit ruinã corporũ et cadauerũ mortuorũ q2 mittet angelos suos et vocabit oẽs mortuos a quatuor ventis terre. Et ꝯgregabit oẽs in vallẽ iosaphat.i. in locũ iudicij: et sic erit impleta et repata ruina corporum mortuorũ. ¶ Scdo xp̃s iplebit et reparabit et rectificabit ruinã falsam iudeorũ. Nam tria dz iudicare xp̃s in iudicio. Primo nõ iudicata.s. facta a pncipio huius mũdi que nõ fuerũt iudicata: eo ꝙ nullus potuit eos iudicare nec facta eorũ corrigere. ¶ Scdo q2 christus iudicabit male iudicata puta ea que iudices huius mundi ꝓpter odiũ vel metũ vel lucrũ male iudicarunt. Ideo oia ista talia xp̃s rectificabit in iudicio generali. ¶ Tertio iudicabit xp̃s facinora occulta. puta homicidia & adulteria: et multa alia peccata que in hoc mundo nõ fuerũt manifesta nec per pniam deleta. Jo talia manifestabunt' et publicabunt' in iudicio. ¶ Ista ergo tria supradicta et male iudicata et occulta dicũtur ruine iudiciorũ tales ruinas iplebit et reparabit xp̃s in iudicio. Tertio xp̃s implebit et reparabit ruinã angelorũ q2 tunc erit cõpletus numerus electorũ et iplebuntur sedes vacue: de qbus angeli mali ruerũt. Ex qbus pz ꝙ triplicez ruinã reparabit xp̃s in iudicio.s. ruinã mortuorũ et ruinã iudiciorũ et ruinã angelorũ. Et io de his trib' ruinis dicit ꝓpheta ꝙ xp̃s in nouissimo die iudicabit in nationibus et iplebit ruinas.s. q2 restaurabit et reparabit ruinam mortuorũ q2 oẽs resurgent et ruinã iudiciorũ et ruinã angelorũ. Sz q2 in ruina iudiciorum iudicabit reges et principes et prelatos huius mũdi. q nõ fuerunt iudicati et puniti. Et rectificabit falsa iudicia eorum et manifestabit et puniet occulta per pniam nõ deleta et cõfessa. Ideo oẽs tã reges et principes et prelatos ꝙ falsos iudices et impenitentes destinabit ad penã perpetuã in inferioribus terre. Et ideo subdit ꝓpheta ꝙ xp̃s postꝙ iudicauerit i nationibus discernẽdo generaliter facta postꝙ impleuerit supradictas tres ruinas cõquassabit et confringet capita multorum. scz principum et reguz et aliorum dãnatorũ in terra scz in inferno qui est in inferioribus terre: quia tales non ascedunt in celũ. Sed capita eorũ coquassabuntur in terra.i. pena capitali punient'. In hebreo et in trãslatione Hierony. habet'. iudicabit' in gẽtibus plenitudo psonarũ plagauit caput in terra multa: qd idẽ sonare videt'. Tũc g xp̃s cõfregit reges in ira sua qñ neronẽ et domitianũ et diocletianũ et ceteros reges et tyrãnos pena tpali et eterna puniuit. Et etiã cõstantinũ impatorẽ et ceteros reges et principes gentiũ confracta supbia iugo fidei subiecit. Itẽ tũc xp̃s ipleuit ruinas. Primo qñ ruinã ipsius adam per mortẽ et passionẽ et resurrectionẽ reparauit. Scdo qñ oẽs mortuos in iudicio suscitabit. Tertio qñ oia iudicia iniusta facta per falsos iu-

Xp̃us reparabit triplicẽ ruinã in die iudicij.

dices in gñali iudicio rectificabit. quarto qꝛ rui/
nã angelorũ reparabit cũ dicet. iustis. Uenite bñdi/
cti patris mei possidete regnũ vobis paratum a cõ
stitutiõe mundi. Itẽ tũc cõquassabit capita mul/
D.ix. et. torum in terra qñ dicet dãnatis. Ite maledicti in
cxxxvij. q ignẽ eternũ q̃ paratus est diabolo ⁊ ãgelis eius.
xliij. dis. De torrẽte in via bibit, ꝑpterea exal/
ca. fina. tauit caput.

¶ Postq̃ superius ꝑpheta ꝑdixit tres dignitates
siue ptãtes quas pr̃ tradidit xp̃o filio suo etiã in/
quantũ hõ. s. ptãtẽ regiã et sacerdotalẽ et iudicia
riã. in hac tertia pte assignat cãm vñ meruit xp̃us
adipisci tales dignitates et ptãtes. Et dicit q̃ h̃
Not. bñ meruit xp̃s ex laboribus et tribulationib⁹ et mor
te et passione quã ex obedĩetia ⁊ cõpatiẽtia ⁊ cha
ritate pro nobis sustinuit. Unde est aduertẽdũ q̃
oẽs labores et itinera et pegrinationes et fames
et sitis et iniurie et opprobria et verbera que pro
nobis xp̃s sustinuit cõputanť in eius passione qꝛ
tota vita xp̃i fuit cõtinuus labor et quedã passio
et vnus actus meritori⁹ respectu xp̃i: vt dictũ est
psal. xxix. Et ideo vita hui⁹ mũdi dr̃ quasi torrens
et fluuius tribulationũ. Nã sicut torrẽs in quo cõ
greganť oẽs aq̃ pluuiales trahit secũ oẽs arbo/
res et oĩa que sunt in ripa: et ita ꝯtra xp̃m cõgre/
gate sunt oẽs aque ꝑsecutionũ ⁊ laborũ. Et sic vi
ta xp̃i xp̃i fuit quidã torrens plen⁹ ꝑsecutionũ et
laborũ et afflictionũ ꝑ quẽ xp̃s trãsiuit et de quo
bibit in hac vita corꝑali ꝑ quos labores meruit
exaltari et obtinere regnũ et sacerdotiũ et iudicia
riã ptãtẽ. Et iõ si q̃s q̃reret quib⁹ meritis et qui/
bus laborib⁹ et triũphis meruit xp̃s obtinere re/
gnũ sup oẽm creaturã et eternũ sacerdotiũ et iu/
Quomõ diciariam ptãtẽ sup oẽs hoĩes et angelos cũ sñe
xp̃us no sit homo. Respõdet ꝑpheta dõ dicẽs q̃ de torrẽ/
bis me/ te in via bibit ꝑpterea exaltauit caput. q. d. q̃ qꝛ
ruit. xp̃s bibit calicẽ passionis de torrente tantarũ ꝑ
secutionũ et laborũ et opprobriorũ et mortis et
crucis in via huius mũdi inquãtũ fuit viator. Et
iõ in ꝑmiũ tantorũ laborũ ⁊ tãte humilitatis ⁊ cha
ritatis qꝛ humiliauit semetipsum vsq̃ ad mortẽ
crucis iõ exaltauit caput et honorẽ et regnũ suũ
et ptãtẽ sup oẽs creaturas. vt dictũ est: et pr̃ dedit
illi nomẽ qđ est super oẽ nomẽ. s. iesus qđ interpre
tatur saluator. Et sic est de⁹ et hõ: rex et sacerdos
Et ideo hꝫ nomẽ sup oẽ nomẽ et sup oẽs creatu/
ras: vt i noĩe iesu oẽ genu flectať celestiũ terrestriũ
et infernorũ. Intm̃ qꝛ in gloria est dei p̃ris sedẽs
ad dexterã eius in potioribus bonis. eo mõ quo
dictũ est. Xp̃s ergo ex merito sui laboris et passio
nis exaltauit caput. i. sublimatus fuit ad sedẽdũ
a dextris patris in quatuor vel quinq̃ potioribus
bonis vcꝫ possidendo summã regiã et imperialẽ
ptãtem. Et summũ et eternũ sacerdotium: et sum
mam iudiciariã ptãtem. Et summũ honorẽ et la/
triam simul cũ verbo et quinto summã felicitatẽ
et beatitudinẽ. In quibus quinq̃ potioribus bo
nis sedet xp̃us a dextris patris super oẽs creatu/
ras ꝑut vidit beatus Johãnes apo. v. Quãdo vi
dit agnũ sedẽtẽ a dextris patris in throno. Et vi
dit. xxiiij. seniores qui ceciderũt coram agno mittẽ
tes coronas suas: dicentes. Dignus es dñe acci/
pere librũ et aperire signacula ei⁹: qm̃ occisus es
et redemisti nos deo in sanguine tuo: ex omni tri/
bu et lingua et pplo et natiõe. Et fecisti nos deo
nostro regnũ et sacerdotes: et regnabimus super
terram. Ultra hoc vidit beatus Johannes et au/
diuit vocem angelorum multorum et erat nume/
rus eorũ milia miliũ voce magna dicentium. Di/
gnus est agnus q̃ occisus est accipere virtutẽ ⁊ di
uinitatem: et sapientiã: et honorẽ et fortitudinem
et gloriã: et bñdictionẽ: et oẽm creaturam que in
celo est super terrã: et sub terra: et in mari ⁊c. Et in
predicta visione designanť oĩa hec potiora bona
que possidet agnus qui est xp̃s sedens ad dexterã
patris. etiã inquantũ hõ. Nã primo dr̃ habere re
gnum et imperiũ cuꝫ dicit: q̃ dignus est accipere
oẽm creaturam sub ditione sua que est in celo ⁊
super terrã et sub terra ⁊c. Scdõ designať possi/
dere summũ sacerdotiũ cũ dr̃. Fecisti nos deo no
stro regnũ ⁊ sacerdotes. Tertio videť q̃ xp̃s possi
det eandẽ latriã cũ verbo: cũ dicit. Dignus est ac/
cipere virtutẽ et diuinitatẽ et sapiam et fortitudi
nem et honorẽ. i. latriã adorationẽ et cultũ. Quar
to, designať xp̃us habere summã felicitatẽ et btĩ/
tudinẽ. cũ subdiť gloriã et bñdictionẽ. Itẽ osten
diť habere iudiciariam ptãtem cũ subdit. Uidit
thronũ magnum et sedẽtem sup eũ ⁊c. Ultimo de
signatur q̃ xp̃s meruit sedere in his quinq̃ potio No. bõa
ribus bonis ex merito sue passiõis ꝑ hoc qđ dicit que xp̃s
Dignus est agnus q̃ occisus est. Et ex hoc sequi/ possidet
tur q̃ xp̃s possidet hoc inquantũ hõ. qm̃ inquãtũ
hõ occisus est. Et inquantũ hõ exaltauit caput ⁊
fuit sublimatus ad sedẽdũ a dextris dei in supra
dictis q̃nq̃ potioribus bonis. Primo qꝛ est fili⁹
dei naturalis. vt supradictũ ẽ. scdõ qꝛ hoc adept⁹
est ex merito sue passiõis. A ¶ Ex isto ergo psal.
recolligũtur. xiij. cõclusiones. Quarũ prima est q̃
xp̃s lꝫ inquantũ de⁹ sedeat ad equalitatẽ p̃ris: tñ
inquantũ hõ sedet a dextris dei patris. i. in potio Psalmi
ribus bonis qꝛ possidet potiora bona post patrẽ epiloga
s. regnũ et imperiũ super oẽs creaturas. Et possi tio.
det altiorem gradũ felicitatis et fruitionis ⁊ ho
noris post patrem vt dictum est.

¶ Scda conclusio q̃ pater subiecit omnes inimi
cos christo filio suo. non solummodo vsq̃ ad diẽ
iudicij: sed etiam in eternum.

¶ Tertia cõclo. q̃ sceptrũ regni xp̃i realiter icepit
ab incarnatione sed ostensiue incepit et exiuit a
hierusalem in die pente.

¶ Quarta cõclo q̃ verbuꝫ eternũ semꝑ fuit vnitũ
hũanitati xp̃i. Non solũmõ in die virtutis ab in/
carnatione vsq̃ ad resurrectionẽ sed etiã in splen
doribus sanctorũ. i. in die glorie xp̃i post resurre/
ctionem per hoc q̃ ait. Tecũ principium.

¶ Quinta cõclo: q̃ lꝫ xp̃s inquãtum homo: fuerit
genitus post luciferum tamẽ inquantũ deus fuit
genitus ante luciferuꝫ. idest in eternitate.

¶ Sexta conclusio q̃ christus fuit vere sacerdos:
quia et seipsum obtulit in sacrificium deo patri
pro nobis in ara crucis.

¶ Septima cõclo. q̃ sacerdotium xp̃i est eternum
quia perpetuatur in suis regeneratis et post ips/

sm̃ nullum aliud sacerdotium succedet.
¶ Octaua ɔ̃clu. ꝙ sacerdotiuz xp̃i est ſm ordinem
melchisedech: ꝛ nõ ſm ordinẽ aarõ. Ex quo patet
ꝙ sacerdotium aaron debuit cessare.
¶ Nona conclusio ꝙ: lz lex moysi cessauerit quo ad
cerimonialia et figuralia: tamen remanet quo ad
veritatez figuratam.
¶ Decima conclusio ꝙ xp̃o tradita est iudiciaria
potestas in qua confregit ꝛ puniuit ꝛ subiecit sibi
omnes reges terre occulto iudicio.
¶ Undecima ɔ̃clusio ꝙ per eandẽ iudiciariã pote
statem xp̃s iudicabit gn̄aliter ꝛ manifeste omnes
nationes in nouissimo die.
¶ Duodecima conclusio ꝙ xp̃s in nouissimo die
implebit ꝛ repabit tres ruinas scz ruinã mortuoꝝ
et iudiciorum ꝛ angelorum.
¶ Tredecima conclo. ꝙ xp̃s in iudicio conquassa-
bit capita multoꝝ. i. demonia ꝛ hoiuz dãnatoꝝ in
die iudicij cum dicet. Ite maledicti in ignem eter-
nuz. ¶ Decimaq̄rta ɔ̃clo ꝙ xp̃s exaltauit caput. i.
meruit sublimari in summũ regẽ ꝛ sacerdotẽ eter-
nũ ꝛ iudicem vl'em: eo ꝙ de torrente in via bibit ca
licẽ passionis in hac via: ꝛ in hoc mundo. q. d. ꝙ ex
merito passionis ꝛ humilitatis et obedientie me-
ruit ꝛ obtinuit oĩa que in ipso scripta sunt in hoc
obiectio psalmo. D ¶ Cõtra predictã aũt expositionem
ꝛ catholicam intelligentiã huiꝰ psal. probãdo ꝙ
nõ possit exponi de xp̃o. Arguit quidam hebreus
vocatus Lambi ꝛ hoc multipliciter. Et primo ɔ̃
expositionez duorũ primorum versuũ in quo nos
dicimus ꝙ ibi pater loquitur xp̃o filio suo messie
in lege promisso. Unde dicit sic. per hunc versum
probant xp̃iani ꝙ est trinitas in diuinis. Nam ibi
est pater qui loquitur ꝛ est filius cui loquitur ꝛ est
deus sicut pr̄: ꝛ sic cũ spũsctõ faciunt trinitatez in
diuinis. Tũc arguit̃ sic ꝙ si iste filiꝰ cui pr̄ loquit̃
est deus: vt xp̃iani dicunt. Tũc sequit̃ ꝙ vnus deꝰ
est maior altero ꝛ fortior et alter debilior. Nam si
pater hz ponere et subijcere inimicos filio sequit̃
ꝙ filius non est sufficiens nec fortis ad subijciẽdũ
sibi inimicos cum indigeat auxilio alterius ꝙ est
cõtra oĩpotentiã dei. Ex quo sequitur ꝙ iste filius
nõ est deus. ¶ Scd̃o arguit contra hoc ꝙ nos di-
cimus ꝙ xp̃s est genitus ante luciferũ a patre per
hoc ꝙ d̃r in lr̃a. Tecũ principiũ ꝛc. Un̄ dicit ꝙ nr̃a
trãslatio est falsa qz nõ ponit̃ sic in hebreo: immo
dicit̃. sic. s. ppl'i tui volũtarij erũt in die ꝟtutis tue
in decore sancto orietur tibi ros natiuitatis tue.
¶ Tertio arguit cõtra id qd̃ dicimus ꝙ xp̃s est sa-
cerdos ergo offert sacrificiũ sz deus nõ põt offer-
re sacrificiũ immo sibi offertur sacrificium ꝛ sic se
queretur ꝙ vnus deꝰ offerret sacrificiũ alteri deo.
Quarto arguit ꝙ xp̃s nõ sit sacerdos eternus. Nã
xp̃o successerũt quotidie multi sacerdotes qui nõ
sunt de generatione eius ergo sacerdotiũ suũ non
fuit perpetuatũ in eo nec in suis successoribus de
sua generatione. ¶ Quinto arguit cõtra id qd̃ di-
cimus qd̃ deus iurauit ꝙ sacerdotiuz xp̃i esset ſm
ordinẽ melchisedech: ꝛ nõ ſm ordinẽ aaron. Tunc
arguit sic. Si deus mutauit sacerdotiũ ipsiꝰ aarõ
in ordinem melchisedech sequitur ꝙ cessauit sa-
cerdotium aarõ ꝛ per consequens tota lex moysi.

Sequit̃ ergo ꝙ penituit deũ ɔ̃stituisse sacerdotiũ
aarõ ꝛ legẽ moysi. Nam qui destruit qd̃ constituit
videt̃ penitere: sed hoc est impossibile qd̃ deus pe
niteat immo dicit in lr̃a: iurauit dñs ꝛ non penite
bit eũ. ergo sequit̃ qd̃ deus nunq̃ mutauit nec mu
tabit sacerdotiũ aaron nec legẽ moysi. hoc confir-
matur. Nã deus dicit per malachiã ꝓphetã q̃ est
sigillũ oĩm ꝓphetaꝝ. Mementote legis moysi ser
ui mei quã mãdaui ei in oreb ad oẽm isrl' p̄cepta ꝛ
iudicia. Ex quo sequitur ꝙ de intẽtione ꝛ firmo ꝓ-
posito dei est ꝙ semꝑ seruetur lex moysi ꝛ nunq̃ de
ficiat eo qd̃ in fine oĩz ꝓphetaꝝ hoc ɔ̃firmat. Itẽ
subdit ꝓpha malachias. Ecce mittã vobis helyã
ꝓphetã. Anteq̃ veniat dies dñi magnus ꝛ terribi
lis ergo sequit̃ ꝙ iste iesus nazarenus quẽ nos di
cimus fuisse messiã nõ fuit messias in lege ꝓmissꝰ
q: anteq̃ messias veniat debet venire helyas pro-
pheta. Sexto arguitur cõtra id qd̃ nos dicimus ꝙ
xp̃s confregit multos reges ꝛ plagauit ꝛ subiecit
in suo aduentu. Nam xp̃s nulla bella nec p̄lia ges
sit: nec aliquos reges vicit: nec subiecit: nec ali-
quos populos obtinuit immo fuit pauꝑ ꝛ egenꝰ:
ꝛ in fine crucifixus. Et sic dicit iste Rabi quod nos
xp̃iani isto mõ glosamus ipsum psal. de xp̃o. Sz ex
ponendus est de ipso dd̃ ꝛ eius regno q̇ cõfregit ꝛ
placauit multos reges gẽtiliũ. s. regẽ moab ꝛ amõ Rñsio.
ꝛc. vt hr̃. ij. re. vj. c. ¶ Respõdere aũt ad argumẽta
huius ceci ꝛ obstinati ꝛ ignorãtis facile est cuicũq̃
credenti in sacra scriptura mediocriter docto: nec
enim est mirum qd̃ iste obstinatus ꝛ cecus talia di
cat eo qd̃ ignorat mysteriuz incarnationis ꝛ caret
lumine fidei. Nec est mirum quia caput tam im-
purum ꝛ immundũ et maledictum nõ est dignum
nec meretur attingere taz grande ꝛ ineffabile my-
steriũ ꝛ sacramentum eo qd̃ comprehenderũt istũ
obstinatum omnes maledictiões. xxiij. que memo
rate sunt in psalmo precedenti cõtra omnes cruci
fixores xp̃i et sequaces eorum de quibus predicit
etiã dauid psalmo. lxviij. Obscurẽtur oculi eoꝝ
ne videant ꝛ dorsum eorum semꝑ incurua. ꝛ esa.
vj. c. obceca cor populi ꝛc. Item sapientie. ij. obce-
cauit eos malicia eorũ ne intelligerent sacramen
ta dei: immo tota scriptura vete. testamẽti legis ꝛ
prophetarũ est plena de cecitate istorum obstina
torũ ꝛ ideo superfluum est eis respõdere cũ nõ ca
piãt nec intelligant. Sed ne argumenta eorũ ma
neãt insoluta respõdebimus ꝓpter consolationez
simpliciũ xp̃ianorũ. D ¶ Ad cuius intelligẽtiã In xp̃o
est notandũ sicut predictum est. qd̃ in xp̃o sunt due due sunt
nature integre ꝛ perfecte diuina. s. ꝛ humana sub nature.
vna ꝑsonalitate verbi. Nã ꝟbũ assumpsit naturaz
humanã sine aliq̃ ꝑsonalitate creata immo perso
nauit ꝛ suppositauit illã per ꝑsonalitatẽ suã ꝛ sic
manet vnũ solũ suppositum ꝛ vna sola ꝑsona hñs
duas perfectas naturas. Et rõne istarũ duarũ cõi
cant̃ idiomata in xp̃o. Et sic d̃r xp̃s verꝰ deꝰ ꝛ verꝰ
homo ꝛ d̃r creator ꝛ creatura ꝛ mortuꝰ et passꝰ ſm
distictas naturas vt dictum est supra. Iste xp̃s est
consubstantialis ꝛ coeternus et coequalis patri
ſm diuinitatẽ: sed est minor patre ſm humanitatẽ
Et ſm hãc humanitatẽ accepit regnũ mũdi a pr̄e
ex tpe ꝛ ꝑtãtẽ sacerdotalem summã ꝛ iudiciariam

potestatez. Et sic respectu hui⁹ humanitatis dicit
pater filio. Sede a dextris meis. donec ponā inimi
cos tuos scabellū pedū tuorū. et sub iureiurando
dedit sibi sacerdotiū eternū et iudiciariaz ptātez.
¶ Ad primuz ergo argumētum qn̄ dicit iste cecus
⁊ obstinat⁹ ꝙ seqret ꝙ pater esset maior filio ⁊ ꝑ
cōsequēs vn⁹ deus maior altero. R̄ndet ꝙ ex hoc
nō seqtur ꝙ vn⁹ deus sit maior altero: q: filius nō
est alter de⁹ a patre inquātū de⁹. Sed est altera ꝑ
sona diuina: nec fili⁹ est minor patre ſ3 diuinitatē
immo equalis: sed est minor patre ſ3 hūanitatez.
Et ſ3 hāc hūanitatē quo est minor accepit regnū
a pr̄e et pr̄ subiecit sibi oēs inimicos suos. Et sic
nō est incōueniēs ꝙ īdiguerit fauore patris inquā
tū hō est per hoc tamē nō restat qn̄ sit de⁹ ꝑfect⁹ et
oīps eq̄lis patri ſm diuinitatē idez substantialiter
Ad scōȝ essentialiter ⁊ distinct⁹ ꝑsonaliter. Ad scōm r̄ndet
ꝙ maior fides est adhibēda nostre translationi ꝙ̄
sue eo ꝙ fuit facta per. lxx. interpretes. ꝑ. cc. ānos
ante aduentuz xp̄i qn̄ nulla erat suspicio: vt ait eu
sebius. ix. de preparatione euangelica. Nā littere
iudaice sicut hodie iacet punctuata non est adhi
bēda omnimodo fides sicut dictū est in principio
⁊ prologo huius libri ee ꝙ thalmudiste punctua
runt ipsam ad suū libitū ⁊ intētionē. Sed si remo
uerētur puncta possemus dare ⁊ eundē intellectū
⁊ facere sonare eadē verba sicut habemus in trāſ
latione nostra. Sed adhuc sicut iacet littera he
braica hodie pūctuata sonat idē sacramētū ⁊ eter
nā generatiōez. Cū dicit. In decore sancto orietur
tibi ros natiuitatis tue. Ostēdit enim natiuitatez
xp̄i esse ex decore scō idest ex substātia patris ⁊ nō
Ad terti um. est curādum de sua perfidia. Ad tertiū respōdetur
per iam dicta patet ꝙ sicut xp̄s inquantum homo
accepit regnū a patre ex tēpore ita inquantū ho
mo fuit verus sacerdos ⁊ obtulit seipsum deo pa
Ad q̄rtū tri in ara crucis pro omnibus nobis. Ad quartuz
est sciēdū ꝙ xp̄s dicit sacerdos in eternū inquātū
suū sacerdotiū est eternū cui nullū aliud sacerdo
tium succedet vt dictū est supra: et inquantū ꝑpe
tuatur sacerdotibus ⁊ successoribus suis: quia ab
eo immediate acceperūt sacerdotalē potestatē in
mōte syon vt dictū est supra ⁊ ab illis apostolis di
riuātur in successores. Sed cū postea arguit ꝙ cum
isti sacerdotes qui sunt hodie nō descēdāt a xp̄o ꝑ
carnalē generationez ergo sacerdotiū xp̄i nō per
petuat in eis sicut fuit perpetuatū in filijs aaron
Ad h̄ respōdet isti ceco ꝙ nos magis sum⁹ filij xp̄i
per regenerationē spiritualez ꝙ̄ successores aarō ꝑ
gn̄ationē carnalē. Naz cū sacerdotiū sit res spūa
lis magis respicit gn̄ationē spūalē ꝙ̄ carnalē. Et
idō vere sacerdotiū xp̄i fuit figuratū ꝑ sacerdotiuz
melchisedech: de quo nō legit in scriptura pr̄ car
nalis: nec mr̄: nec gn̄atio ad denotādum ꝙ sacer
dotes no. te. nō dn̄t h̄re respectū ad gn̄ationē car
nalē: ſ3 ad spūalē. Et sic p3 ꝙ sacerdotium xp̄i est
eternū ꝑpetuatū ⁊ cōtinuatū i filijs suis spūalib⁹.
Itē est eternū inq̄tū nullū aliud succedet. ¶ Ad q̄n
Ad q̄ntū tū r̄ndet ꝙ ex argumēto eius pōt argui ꝯ seip3. nā
manifestū est hodie ꝙ post aduētum xp̄i ⁊ post de
structionē scōi templi factā per romanos cessauit
hostia ⁊ sacrificium ⁊ sacerdotium aaron q: nusꝙ̄

offerentur talia sacrificia sicut deus precepit of
ferri in exodo ⁊ leuitico. Item q: non possunt assi
gnare ipsi filios aaron inter eos cum generatio
nes sint destructe et perturbate ⁊ obliuioni tradi
te l3 quidam eorum falso appellentur cohen. i. sa
cerdotes ⁊ tamē l3 cessauerit sacerdotium aaron
et per cōsequens lex moysi q̄tum ad talia cerimo
nalia: tn̄ deus non manet mendax immo verax q:
ita preuidit per danielez in. c. ix. ꝙ cessaret hostia
⁊ sacrificiū post aduentum christi. Et tamē nō est
dicendum ꝙ propter hoc penituit deū instituisse
legez moysi: q: ita instituit vt oīa illa cerimonialia
et legalia erant figura sacerdotij xp̄i et sacrificij
no. te. Ideo debebāt cessare in aduētu xp̄i sicut p̄
dixit per oēs ꝑphetas. Ad illud qđ dicit ꝙ deus
ait ꝑ malachiā. Memētote legis moysi ⁊c. ex quo
arguit ꝙ lex moysi et sacerdotium aaron nunꝙ̄ de
bebat cessare. Respōdetur ꝙ meli⁹ recordamur ⁊
meminimus nos legis moysi ꝙ̄ ipsi ceci: quia me
lius intelligimus veritatē ipsius legis: immo di
xit xp̄s eis. Joh. v. Scrutamini scripturas in qui
bus vitam vos putatis habere: q: ille testimoniū
perhibent de me et si moysi credideritis: credere
tis forsan ⁊ mihi. quia moyses de me scripsit. Ex
quo patet ꝙ nos vere seruamus legē moysi: quia
recepim⁹ illuz de quo moyses scripsit deut. xviij.
qn̄ dixit deus. ꝑphetā suscitabo de medio fratrū
tuorū filez tui. Ponam v̄ba mea in ore ei⁹: loquturq3
ad eos q̄cūq3 dixero ei Et q̄ v̄ba ei⁹ q̄ loqtur audi
re noluerit vltor existā. Ex quo p3 ꝙ nos magis ser
uam⁹ legē moysi. Nā venit iste ꝑpheta xp̄s ⁊ de
clarauit nobis oīa q̄ locutus ē deus moysi in lege
⁊ credim⁹ sibi ⁊ recipim⁹ eū. Judei aūt ceci q̄ nō re
ceperūt nec audire voluerūt. Sequit ꝙ nō seruāt
legem moysi. nec recordātur eius legis. Et ideo
deus vlciscens puniuit. xxiiij. maledictionibus di
ctis in pūa. ꝑterito. Vn̄ dictū est pluries ꝙ in lege
moysi sunt duo consideranda. s. litteralis figura ⁊
veritas clausa in illa figura. Que qđē veritas fuit
impleta in xp̄o. q: vnū iota nō ꝑteribit a lege. qđ i
xp̄o nō fuerit ꝯpletū. Et idō dr̄. Jo. i. ꝙ lex per moy
sen data est: gratia aūt ⁊ veritas ꝑ xp̄m facta est.
Ex quo p3 ꝙ tota lex euāgelica nil aliud est nisi ve Lex euā
ritas legis moysi in xp̄o. Naz sicut dicit Arist. in gelica ē
ꝑdicamentis et vi. meta. ꝙ ex eo ꝙ res est vel non v̄itas le
est. oratio dr̄ esse vera vel falsa. Et idō tota lex moy gis moy
si dr̄ quedā oratio accipiens veritatē a xp̄o ⁊ lege si.
euangelica vbi fuit verificata ⁊ hec est causa qua
re lex moysi tradita est in scriptis. Sed lex euange
lica tradita est ꝑ xp̄m in re ⁊ scripta in folijs cordi
bus hominū vt ꝑdixit deus ꝑ hiere. xxxi. c. Ex quo
p3 sicut pluries dictū est ꝙ lex vetus nō est totali
ter altera a lege euāgelica: quia vna lex fuit ⁊ erit
ab adam vsq3 ad iudiciū essentialiter loquēdo q:
vna fuit fides in eis ⁊ in nobis: q: xp̄m quem ip
si credebant futurū saluatorē: nos credimus iam
venisse ⁊ oīa que erāt figurata in lege impleuisse.
Lex ergo moysi est vna cū lege euāgelica ⁊ est al
tera. Est enim vna essentialiter: q: eadē est fides
xp̄i in vtraq3. Est autē altera accidētaliter ratiōe
cerimonaliū q̄ nō ponebātur ad rē: sed ad figurā
Sed differt solummodo illa lex ab ista sicut fi

guratum ⁊ figura quātū ad cerimonialia. Nā illi exercebāt figuraȝ: nos aūt figuratū: ⁊ illi colligebāt paleas et folia et nos colligim⁹ grana. Et iō dicit Gregorius φ vna fuit vinea ab abel vsq; ad vltimū iustū. Sed in xpo fuerūt vue mature. Et iō dixit xps Jo.iiij. φ vna fuit messis ab adam vsq; ad ipsum. Sed apli collegerūt grana. Nā illi antiqui pr̄es seminauerūt et apostoli messes eorum introierūt: ergo nos nō facim⁹ iniuriā legi moysi immo recordamur si i tpe debito colligim⁹ vuas ⁊ grana ⁊ seruamus ei⁹ veritatē. Ex quo ptȝ φ iste obstinatus nescit; qd dicat nec pōt capere hanc veritatē: imo videt̄ φ ipse nō recordat̄ legis moysi. Ad illud aūt φ dicit φ Helias erat ventur⁹ ante xp̄m. Respōdet̄ φ iste cecus nescit distinguere inter primū et scōm aduentū xpi. Nam Helias non fuit ꝑmissus in primo aduentu. sed in scōo. Ideo dr̄. mittā vobis Heliā ꝑphetā anteq̄ veniat dies dñi magnus ⁊ horribilis: q̇ erit dies; vltimi iudicij. Nā dies primi aduēt9 nō fuit horribilis: immo letus ⁊ iocūdus: qr angeli cātarūt. Gloria in excelsis deo. Et noua stella apparuit in oriente et multa signa leticie per totū mundū vt dictuȝ fuit supra. De quo primo aduētu dr̄ malachie.iij. Ecce ego mittā angelū meū. i. Johannē baptistā. et preparabit viā añ facieȝ meā: et statim veniet ad templū sanctū suū dñator quem vos queritis ⁊c. De scōo auteȝ aduentu dr̄ in eodeȝ mal̄. Ego mittā vobis heliā ꝑphetā. Ex quo ptȝ φ sicut Johā. bap. fuit p̄cursor xpi in prio aduentu. Ita Helias erit precursor eiusdē in scōo. Sed hoc nō capit iste cecus: qr malachias ꝑ illa verba nos inducit ad fidē xpi dicens. Memētote legis moysi. q.d. φ ille de xpo scripsit. et oia scripsit in figura xpi ⁊c. q.d. recipite veritatem et figurā cū venerit. Ad. vj. iam respōsuȝ ē isti ceco in psal. lxxi. vbi demōstratū est φ xps nō gessit bella corpalia sed spūalia. qr misit illos. xij. duces ⁊ capitaneos q̇bus dixit Mat. vlti. Ite per vniuersum mundū et p̄dicate euangeliū: q in noie iesu demonia eiecerūt de mundo et destruxerunt oia idola ⁊ signis et miraculis obtinuerūt totū orbē ⁊ subiecerūt oēs reges et pplos terre iugo xpi: et misit xp̄s capitaneū suū cū exercitu Romanorū: et incendit et euertit a fundamētis totā ciuitatē hierlm cū tēplo et ptē iudeorū fame puniuit: et partē gladio trucidauit et ptē in captiuitatē redegit et per totū mundū dispsit in vindictam et vltionem sue mortis. Unde omnes iudei in sua perfidia obstinati sunt in captiuitate sub christo. Nam non solummodo apud christianos sed etiam apud sarracenos affliguntur et male tractant̄ propter xp̄m: vt sibi dictum est. Et ꝑ hoc patet responsio ad istū cecū obstinatū. Nā qr iste cec⁹ habet velamē positū āte oculos quādo legit moysen et ꝑphetas: ideo nō potest videre veritatem sed deponat velamē per baptismū et fideȝ ⁊ ilico videbit veritatem euangelicā clausam in litera vete. testa. Nā vetus testa. nil aliud est nisi figura et occultatio noui. et nouum testa. nil aliud est nisi veritas ⁊ manifestatio veteris: vt ait Aug. in libr. de cathecizandis rudibus: de quo iam dictum est in prologo huius lib.

ad septimum.

Onfitebor tibi domie in toto corde meo: in cōsilio iustorum et cōgregatiōe. Aleph. Beth.

Magna opa dñi: exquisita in oēs voluntates eius. De consec. di. ij. accesserunt.

Confessio et magnificētia opus ei⁹: et iusticia ei⁹ manet in seculū seculi. Gymel. he ⁊ vau

¶ Titul⁹ Alla. Ex titulo appet φ dauid fecit hūc psalmū ad laudādū deū in tēplo. Sȝ qr alla nō p̄ponit̄ nisi in psal. in q̇bus narrant̄ bñficia a deo nobis collata eo φ alla dicit laudē cū cōmemoratione beneficiorū receptorū vt dictū est in ꝓlogo est videnda materia hui⁹ psal. s. de quib⁹ bñficijs laudat deū ꝑpheta in h̄ psal. Ad qd̄ dñt hebrei moderni φ ꝑpheta laudat deū et agit gr̄as ꝑ beneficijs que receperunt filij israel in deserto maxime de māna qd̄ dedit de⁹ pr̄ibus in deserto Et sic literaliter exponūt istū psal. Sed talis expositio est inutilis tollēs dignitatē ꝑphetică ipsi dauid qr absq; spū ꝑphetico poterat cōmemorare talia beneficia. Sed ipse nō fuit min⁹ ꝑpheta in hoc psal. q̄ in ceteris. iō est in eo querenda intelligentia ꝑphetica. ¶ Ad cuius euidētiā est aduertendū φ cuȝ tota solicitudo ipsius dauid erat meditari in lege dñi die ac nocte: et cōsiderare mirabilia de lege ei⁹: ⁊ perscrutari ꝓfunda mysteria sacre scripture contēplando frequenter mysteriū de agno pascali immolādo et comedēdo: de quo precepit Exo. xij. Rapt⁹ in extasiȝ preuidit in spū ꝑphetico qualiter xp̄s in lege ꝓmissus ꝓ nobis erat immolādus in ara crucis: et per eius sanguinem oēs fideles de captiuitate diaboli redimendi: et de morte perpetua liberādi. Et etiā sic preuidit totū mysteriū future redēptionis. et etiā cōtēplando preceptū de pane azimo comedēdo p̄uidit in spū qualr̄ xp̄s debebat instituere sacr̄m eucharistie in memoriā sue passiōis in quo sacro passio xpi erat iugiter rep̄sentāda. Et sicut deus preceperat agnū semel in ꝑncipio immolari: et per oēs septē dies sequētes vsq; ad vesperā septimi diei absq; oi fermento panē azimū comedi, et reseruari: ita preuidit φ xp̄s semel erat in cruce immolādus. Sed postea vsq; in finē septime etatis debebat sacr̄m eucharistie in ecclesia perseuerare. s. vsq; in finē mundi. Itē cōtemplando mysteriū de manna dato patribus in deserto. Exo. xvj. preuidit etiā totū mysteriū sacramēti eucharistie. Naȝ sicut ille ros celestis cōuertebatur in illū panem ita preuidit φ de⁹ debebat fieri homo nō per cōuersionem: sed per assumptionē humanitatis in deū Item sicut illud manna fuit eis viaticum vsq; ad ingressum terre promissionis vt patet ibidem: ita pariter preuidit qualiter hoc sacramentum debebat nobis esse viaticum et durare in tota peregrinatione huius ecclesie vsq; ad ingressum terre viuentium post iudicium. Item per mysterium reseruationis panis propositionis et per eleuationē panis āte dominū in cōspectu populi de quo habetur Exo. xxix. preuidit qualiter corp⁹ xpi in fo-

David preuidit xp̄m immolandum.

ma panis erat eleuandũ sup capita sacerdotũ in
ↄspectu ppli:et offerendũ ante deũ et reseruãdũ
in tabernaculis altaris sicut fit in nostris eccłijs.
Hoc idẽ preuidit per oblationẽ panis et vini qḋ
obtulit melchisedech pro abraã et suis. Ge.xiiij.
hoc sacramentũ preuidẽs dauid per supradicta
mysteria fecit hũc psal. in quo tria facit. Nã p̄io
excitat seipsum ad laudẽ dei. scḋo explicat hoc sa
cramentum per supradicta mysteria in le.vete. fi
guratũ de quo principaliter intẽdit laudare deũ
Diuisio psalmi. Tertio exhortatur fideles vt cũ puritate ⁊ timore
accedant ad tantũ sacramentum. secunda ibi me-
moriam fecit. tertia ibi sanctum et terribile. Quã
tum ad primum preuidẽs dauid in spũ per supra
dicta mysteria tantum sacramentũ et magnũ be
neficium generi humano per xp̄m conferendum
in suo aduentu excitat ad laudandum deuȝ hic in
persona corporis mystici. Ego cõfessione fidei et
laudis cõfitebor tibi dñe:nõ solũ lingua et voce
sed in toto corde et affectu referendo gratiarum
actiones pro beneficijs. Et hoc faciam in cõsilio
et cõgregatione iustorũ. i. fideliũ. q. d. lȝ confessio
mea non sit credenda et acceptanda in congrega
tione iudeorũ reproborũ et sarracenorũ et hereti
corũ tñ recipietur apud fideles. qꝛ hoc sacramen
ecclia dr tum eucharistie de quo intendo predicare et cãta
ↄgrega- re recipiet in tota ecclesia fideliũ et celebrabitur.
tio iusto ¶ Et nota q̄ tota religio xp̄iana dr cõgrega-
rum. tio iustorũ inquantũ ẽ adunatio oĩm fideliũ. Sȝ
dr cõsiliũ iustoꝝ inquantũ oẽs in ea cõgregati cõ
ueniũt et cõsentiunt in vnã fidẽ et vnũ baptisma
et oẽs venerãtur in hoc sacr̃m ⁊c. sacramẽta eccle
siastica et credunt oibus. xij. articulis fidei. iḋ ait
ppheta dauid in ꝑsona toti⁹ corporis mystici q̄
lȝ nõ cõfiteatur hoc sacr̃m in synagoga iudeoruȝ
nec in mesq̇ta sarracenorũ:nec in cõuenticulis he
reticorũ et ceteroꝝ infideliũ et paganorũ tñ hr cõ-
fitebit in cõsilio iustorũ et cõgregatiõe eorũ qꝛ in
sola ecclia laudat de⁹ ⁊ acceptãtur orones ⁊ lau
des ⁊ fit vera cõfessio fidei. Sȝ qꝛ sacr̃ȝ eucharistie
et mysteriũ nostre redẽptiõis de quib⁹ intẽdit cã
tare in hoc psal. sunt magna et exquisita iter oĩa
opera in quibus deus nobis maxime ostẽdit suã
miam et amorẽ. Ideo subdit magna opera. i. ego
cõfitebor tibi et predicabo et predicã in spũ ma-
gna opera q̃ faciet deus et magis exquisita et ele
cta et magis nobis vtilia inter oẽs volũtates ei⁹.
Et ponit hic causa ꝓ effectu. Nã effectus diuine
volũtatis est amor et mia quam maxime ostẽdit
nobis in sua passione et in largitiõe huius sacra
menti relicti in memoriã sue passionis. Et sic ista
duo opera sunt exquisita inter oĩa beneficia no-
bis collata. sunt etiã precipua:vt patebit. Et no-
tant et dicit exquisita in oẽs volũtates:qꝛ nõ sunt
nobis collata ex debito:sed ex mera liberalitate
et bonitate diuine volũtatis talia beneficia. Sȝ
qꝛ pro tãtis beneficijs collatis de iure et iusticia
debet deo laus et magnificentia que est pars la-
trie que quidẽ latria est pars iusticie:ideo subdit.
Non mireris supple q̄ ego cũ tanto affectu ꝓrũ-
pam in cõfessionẽ laudis qꝛ hoc teneor facere de
iure. Nã cõfessio et magnificentia est opus. i. ius

ei⁹. s. dei. Et iḋ talis iusticia manebit ⁊ durabit in
seculũ seculi. i. in eternũ. Nã lȝ vna ps latrie. i. cõ-
fessio laudis et adoratio durabit et manebit secu
lum scłi. s. in hoc scło:et in alio. vt ptȝ apoc. vij. qꝛ
nõ solũ. xxiiij. seniores sȝ etiã. cxliiij. M. et turba
magna quã dinumerare nemo poterat non cessa
bãt clamare. Bñdictio et claritas et grãrũ actio
Et sic ptȝ q̄ cõfessio. i. grãrũ actio et magnificen
tia est opus. i. ius debitũ deo. qꝛ de iure tenemur
deũ laudare et magnificare ⁊ grãs agere ꝓ bene
ficijs receptis. Et hoc nõ soluȝ aliqñ sed et semꝑ
et nõ solũ in hoc scło:sed etiã in alio et in sclm se-
culi. Alr aũt põt expõi iste vsus. s. q̄ op⁹ dei. i. ope
ra dei sunt cõfessio et magnificentia. i. cogũt nos
deũ laudare et magnificare qḋ idẽ est. Iteȝ opus
eius est cõfitendũ et laudandũ et magnificandũ:
sed prima expositio magis explicat veritatem et
intelligentiã litere et sniam in litera contentam. Sa cñ.

Memoriam fecit mirabiliũ suorum Exo. xi Theth.
misericors et miserator dominus:es-
cam dedit timentibus se.
Memor erit in seculum testamenti lameth.
sui:virtutem operum suorum annũ-
ciabit populo suo. Nota
Ut det illis hereditatem gentiũ ope- tria ope
ra manuũ eius veritas et iudicium. ra dñi

¶ In hac scḋa parte explicat q̃ sunt ista magna
opera exquisita inter opera diuie mie de quibus
intendit in hoc psal. deuȝ laudare que fuerunt in
veteri testamẽto figurata. Ad cuius intellectũ est
aduertendũ q̄ creditur ab aliquibus q̄ dauid fe-
cit hũc psal. vt cantaret in tẽplo in die azimoꝝ in
quo de⁹ fecit tria grandia opera mie corporalia
que figurabant duo maxima opera mie spũalia
futura que xp̄s fecit in nouo testamẽto. Nam pri-
mo vt dictũ est liberauit deus illum pplm ꝑ moy
sen de egyptiaca captiuitate. Scḋo liberauit pri
mogenita hebreorũ a morte corporali ꝑ sangui-
nem agni. Tertio qꝛ totus ille pplus fuit refectus
pane azimorũ ꝓpter que deus fecit edictũ et pre
ceptum de agno inmolãdo et de pane azimo ser
uãdo et vescẽdo ꝑ septẽ dies post pascha et hoc
federe sempiterno in memoriaȝ illius mysterij. vt
ptȝ Exo. xij. Per que tria mysteria fuerunt figura
ta tria alia maxima mysteria futura per christuȝ.
s. qꝛ tali die christ⁹ verus agnus erat in cruce im-
molandus. Et per eius sanguinẽ genus humanuȝ
erat a morte liberandum. Et in tali die et vespe-
re sacr̃m eucharistie per xp̄m instituendũ sub for-
ma panis et vini vt dictũ est. Et hec sunt tria ma
gna opera dñi exquisita inter oẽs volũtates eius
s. mysteriũ passionis [et] nostre redẽptionis et sacra-
mentum eucharistie in quibus deus maximus no
bis ostẽdit suum amorem et miam. Hoc preuidẽs
ppheta dauid dicit. bene teneor cõfiteri magna
opa dñi exq̇sita:qm̃ dñs iesus christ⁹ misericors
est in naturã et miserator per cõsuetudinem et ope-
rationeȝ. Fecit memoriã suorũ operum:qm̃ dedit

seipsum in escā ⁊ cibum apl'is timentibus se.s.qn̄
cene.s.in nocte ⁊ vespere pasce instituit sacramētū
in die eucharistie. Et dedit seipsum apostolis ad
vescendū sub forma panis ⁊ vini. Qđ mysteriū fe-
cit in memoriā suoꝝ operū mirabiliū. D ¶ Ad
cuius intellectū est primo notandū φ in sacramē-
to eucharistie cōtinent̄ ⁊ representātur ⁊ memorā-
tur quattuor p̄ncipalia ⁊ maxia opera diuine mie
q̄ xp̄s operatus est in nobis ad nostrā salutē. Naꝫ
primo in eo presentatur mysteriuꝫ incarnationis.
Nam sicut deus factus est homo: ita substantia il-
lius panis fit corp' xp̄i verū. lꝫ nō eodē modo. Nā
substantia panis cōuertitur siue trāssubstātiatur
in verā carnem christi desinēte pane et manētibus
solis accidētibus sine subiecto. Sꝫ in mysterio in-
carnationis nulla fuit facta cōuersio. Nam in my
sterio incarnationis nulla fuit facta cōuersio. Nā
filius dei manēs perfectus deus factus est verus
homo: nō per cōuersionē sed per assumptionē hu-
manitatis in deū. Itē etiā in hoc sacramento rep̄
sentatur mysteriū incarnationis quia sicut ibi fa-
cta fuit vnio personalis humanitatis ad verbum
ita in esu huius sacramēti fit vnio mystica inter fi
deles ⁊ xp̄m vt ptꝫ Ioh.vi. Quia qui mādncat me
ipse viuet propter me ⁊ in me manet et ego in eo.
Secundo memoratur ⁊ representatur in eo myste
riū passionis: quia quod semel factū est anniuersa
ria ⁊ etiam quotidiana recordatione representat̄
vt inquit aug. in sententijs prosperi. ⁊ de cōse. di.
ij. semel xp̄s. Tertio representatur mysteriuꝫ resur
rectionis. Quarto mysteriuꝫ ascensionis vt patet
in canone misse vbi dicitur. Beate passionis nec
nō ab inferis resurrectiōis et in celos gloriose as-
censionis memoriā offerimus hostiam puraꝫ. Ex
quibus patet φ propheta memorando hoc sacra-
mentū eucharistie: intēdit memorare oia supradi-
cta tria mysteria que in hoc sacramēto continētur
⁊ in quorū memoriaꝫ celebratur ⁊ fuit a christo in
stitutū vt ipse ait Lu.xxij. Hoc facite in meaꝫ com
memorationē. hoc ideꝫ prima ad corinthi.xi. Ideo
dicit propheta. Memoriā fecit mirabiliū suoruꝫ.
Sed quia xp̄s in institutione huius sacramēti im-
pleuit figuraꝫ veteris testamenti scilicet de agno
immolato ⁊ azimorū precepto et mysterio māne:
⁊ de pane propositionis eleuato coraꝫ domino vt
supra dictū est. Ideo subdit propheta φ xp̄s qn̄ in
stituet hoc sacramentū tunc memor erit in eternū
testamenti sui scilicet preceptorum et mysteriorū
q̄ operatus est in test.ve. Nā illa q̄ fecit ⁊ precepit
ibi in figura tunc adimplebit per hoc sacramētuꝫ
in re et veritate. Quia lex per moysen data est sed
gratia ⁊ veritas per xp̄m facta est. Iohā.i. Et ideo
dicit φ xp̄s instituendo hoc sacramentum erit me
mor testamenti sui id est eorū que fecit in testa.ve.
quia ipsa verificabit ⁊ adimplebit. Itē erit etiaꝫ
memor testamēti sui noui in eternum: quia vsq; ad
fineꝫ seculi durabit et perseuerabit: ⁊ celebrabitur
hoc sacramentum in ecclesia. Et ideo sequitur φ
xp̄s faciet ista et dabit istā escam panis timētib'
se vt det illis hereditatē gentiū id est gratiā ⁊ glo-
riam gentibus promissam. Nam sicut post exitum
de egypto deus dedit illi populo hereditatem gē

In sacramēto eucharistie quatuor opera mie cōtinentur.

tium scilicet terram chanaan quā gentiles possi-
debant: ita pariter christus post suam passionem
et assumptionem ⁊ postq̄ liberauerat sanctos pa
tres de limbo ⁊ captiuitate diaboli dedit populo
suo scilicet cetui apostolorum ecclesie fidelium he
reditatē gentiuꝫ scilicet totū populuꝫ et regna gē
tiliuꝫ a solis ortu vsq; ad occasuꝫ: quia totū mun-
dum subiecerunt apostoli iugo xp̄i in quo celebra
tur sacramentū eucharistie et colitur xp̄us et ado-
ratur. Et sic patet φ xp̄s in institutione ⁊ prosecu-
tione huius sacramenti fuit ⁊ erit memor testamē
ti sui in eternū vsq; ad consummationem seculi: in
quo sacramento annūciauit virtutem operū suo-
rū que fecit figuraliter in testamēto vete. Et annū
ciauit et representauit etiam virtutē operum que
fecit in nouo testamēto scilicet mysteriū incarna-
tionis ⁊ redēptionis et passionis ⁊ resurrectionis
⁊ ascēsionis que in hoc sacramento memorātur et
representātur: ⁊ in quorū memoriā hoc sacramen-
tum celebratur. Ex supradictis patet φ sacramen
tum eucharistie est vnum de quattuor principa-
libus mirabilibus mysterijs que deus operatus
est in nobis super omnē capacitatē nature: quorū
primū est creatio. secūdū incarnatio. tertiū nostra
redēptio. quartū eucharistie cōsecratio. opera ma
nuū eius veritas et iudiciū. Dauid in hac particu
la laudat deū de veritate ⁊ iusticia. Ad cuius intel
lectum est notandum vt frequenter dictum est: φ
omnia mysteria gesta in testamento veteri nō erāt
gratia sui: nisi inquantū fuerunt verificata et im-
pleta in nouo testamēto q: omnia gerebātur ⁊ pre
cipiebantur in figura. Et ideo illa gesta et prece-
pta facta in lege nihil aliud erāt φ quedā promis-
siones de xp̄o in ecclesia. Et ideo deus intantū di-
citur verus et illa precepta ⁊ mysteria intantuꝫ di
cūtur vera inquantū fuerūt impleta ⁊ verificata p
xp̄m in nouo testamēto. Et sic deus est laudādus ⁊
magnificandus eo φ impleuit in no.te. ea que per
figuras ⁊ precepta promisit in ve.te. Et ideo pro
pheta volens deū laudare de veritate quā imple-
uit in hoc sacramēto q: in eo verificauit mysteriū
de agno pascali: ⁊ de pane azimo ⁊ de māna et pa
ne propositionis. Dicit ergo φ oia opera manuū
dei que fecit in vete. testa. sunt veritas ⁊ iudiciū in
nouo. nā quicquid deus fecit: iuste ⁊ vere fecit. Vel
ponit̄ hic iudiciū pro secreto mysterio. A ¶ Naꝫ
triplex est iudiciū dei scilicet examinationis et dis
cretionis ⁊ secretionis id est mysterium secretorū.
Et iō quādoq; per iudicia in sacra scriptura intel
liguntur secreta iudicia dei. Ad romanos.x. O alti
tudo diuitiarum sapientie ⁊ scientie dei φ incom-
prehensibilia sunt iudicia id est secreta eius. Iteꝫ
psalmo.xxxv. iudicia dei abyssus multa. B ¶ Vn̄
ad maiorem euidentiam est notandū φ sacrificia
et sacramenta et precepta ⁊ mandata cerimonia-
lia veteris legis intantum dicuntur iudicia in-
quantum figurabant aliquam iusticiam in nouo
te. Vnde immolatio siue sacrificiuꝫ agni pascalis
figurabat sacrificiū xp̄i futurū in ara crucis: qđ q̄-
dem sacrificiū xp̄i dr̄ vera iusticia ⁊ verum iudiciū
per quod genus humanum fuit a peccato iustifi-
catum. Nam xp̄s fuit punitus pro nostro pecca-

Triplex dei iudicium.

to. Nam penam et mortem quā nobis merebamur christus voluit pro nobis pati et ad se transferre: et sic oēs fuimus in eo crucifixi et puniti et per sanguinem eius patri reconciliati et pacificati. Et sic est dicendum quod in ara crucis factum est iudicium et iusticia et punitio nō solum de peccato primorum parentū: sed etiā de peccatis nostris. Et sic est dicēdum de ceteris sacrificijs et preceptis cerimonialibus que oīa dicūtur iusticie quedā et iudicia nō a iusticia que erat in ipsis: sed a iusticia quā figurabant implendā in christo. Nam sicut oratio dicitur vera vel falsa nō a veritate que est in ipsa: sed ex eo quod res est vel nō est. vt. meta. et in predicamentis. Ita tota lex moysi et oīa illa sacramēta et mādata nō dicuntur vera veritate que erat in ipsis: sed a veritate quam figurabant in christo futuro: et sic dicebātur vera in christo. In quo fuerūt verificata et impleta et terminata: et in quo finierunt cursum et terminū suū. Nam passio christi et sacramētum eucharistie et ascensio et resurrectio dederūt et imposuerunt terminum omnibus figuris et mādatis legalibus et cerimonialibus veteris testamēti. Hoc ergo preuidēs dauid in spiritu dicit q ipse laudandus et magnificādus est deus. Nam opera omnium manuum eius que fecit deus in figura veteris testamēti nō sunt nisi veritas et iudiciū quia omnia fuerunt verificata in nouo testamento.

Job xx/viij.

Fidelia omnia mandata eius: confirmata in seculum seculi: facta in veritate et equitate.

¶ Etiā oīa mādata legalia q dedit illi populo in figura fuerunt fidelia et nō deceptoria. Probatur quia fuerūt cōfirmata in seculū seculi et facta et impleta in veritate et equitate. nam liberatio filiorū israel de egypto et mādatū de agno pascali immolādo et de pane azimo vescēdo oīa ista mysteria et mādata fuerūt fidelia: quia per christū fuerunt facta in veritate et equitate quādo pro nobis in ara crucis fuit immolatus et nos de captiuitate diaboli et de morte perpetua liberauit. Itē illa mandata fuerūt cōfirmata in seculū seculi qn instituit eucharistiam et dixit. accipite et comedite. &c. Et hic est calix noui et eterni test. &c. Et sic patet q mysteria q fecit xps fuerūt verificatio et cōfirmatio veteris testamēti. Q: oīa illa legalia receperūt veritatē et terminū et cōfirmationē in xpo: q: per mortē testatoris fuerūt cōfirmata quo ad eorū veritatē q: lex euāgelica nil aliō ē nisi veritas et māifestatio le. ve. vt ait augusti. de cathecizandis rudibus. Itē fuerunt facta in veritate. i. verificata per xpm. Et fuerunt etiā facta in equitate et iusticia: quia per passionē xpi figurata per illa mysteria et mādata cerimōialia fuit fctā iusticia et pūitio pro pctō pmorum pa rētū et oīū aliorū: q: xps pro nobis passus est et punitus.

depse. d ij. c. in calice in glo.

Redemptionem misit dominus populo suo: mandauit in eternum testamentum suum.

¶ Quod oīa illa mysteria et mādata ve. te. fuerint fidelia. i. fideliter adimpleta et cōfirmata et facta in veritate et equitate: probatur. Nā qn venit plenitudo tpis dñs deus pater misit redēptionē ppl'o suo: qn misit filiū suū natū ex muliere: et factū sub lege. vt eos q sub lege erāt redimeret: ad Gala. iiij. Qui per suā mortē et passionē et resurrectionē oēs redemit. Et tunc mādauit in eternū testamentū suū qn anteq pateretur instituit sacrm eucharistie figuratū per supradicta mysteria. A ¶ Et iō dicit. hic calix nouū et eternū testamentum est in meo sanguine. Quod quidem testamētū dr nouū inceptum est declaratio veteris et verificatio: q: in illo effundebatur sanguis agnorū et vitulorum: sz i isto effusus est verus sanguis xpi a supradicto figuratus. Sz dr testamētū eternū inquantū nullū aliud dz succedere: et dr testamētū confirmatū: q: per mortē xpi legislatoris et testatoris fuit cōfirmatū. Et iō dr vltima volūtas dei q amplius in hoc seculo mutari nō pōt: nec aliud testamentū succedere. Et ideo xpo qn hoc testamētum siue sacrificiū instituit: mādauit in eternū testamētū suū qd per mortē et passionē in eternū cōfirmauit. Vñ lex moysi siue test. vet. nō fuit cōfirmatum in se et in figura: sed fuit cōfirmatū in figurato: et isto modo rōne figurati pōt dici cōfirmatū in eternum: et ad hūc intellectū circūcisio pt dici eterna et occisio agni pascalis. Nā sicut illa oīa legalia nō fuerūt verificata in se sz in xpo: ita oīa dicunt eterna nō in se sz in xpo. in quo receperūt terminū et veritatē et iustitiā. Pōt etiā tota illa particula referri ad sola opa et mādata xpi facta in nouo te. sz q opa manuū xpi nil aliud fuerūt nisi veritas et iudiciū: eo q eius mādata fuerūt fidelia et cōfirmata in seculū seculi: et facta in veritate et eqtate et iustitia oīa q precepit in lege euāgelica. Sed tunc intelligētia est quasi eadē: q: lex euāgelica dicitur veritas legis ve. inquātū verificauit oīa mysteria et mādata legis vete. et ea cōfirmauit et iustificauit: q: in xpo facta est vera iustitia. Nā in lege veteri homines peccabāt et pro peccato eorum effundebatur sanguis aīaliū brutorū. Et ideo sanguis alienus nō poterat iustificare pctā hominū. Sed in no. te. pro hoibus pctōribus sanguis humanus xpi effusus est: iō in xpo vere facta est iustitia: et illa mors bene et iuste hoies potuit iustificare qd minime potuit sanguis aut mors hircorum aut vitulorū. Quia ille sanguis nō dabatur: nec effūdebatur in preciū: sed in signum federis et precij per christū in cruce soluēdi: vt dictū est psalmo. xlix.

Sanctum et terribile nomen eius: initium sapientie timor domini.

xxiij. q ij. displicet. xvj. q ij. post me.

¶ In hac tertia parte exhortatur fideles: vt cum puritate et timore accedāt ad hoc sacramentū. Nam sicut bonis et iustis hoc sacramentum eucharistie est salutiferum et vtile: ita indigne sumētibus est nociuū. Nam qui indigne manducat et bibit iudicium sibi manducat et bibit: nō dijudicans corpus domini. primo ad Corin. xi. D ¶ Vñ nomē xpi est sanctū et terribile. Nam inquantū sanctum sanctificat et saluat fideles et digne sumentes hoc sacramentū. Sz inquantū terribile iudicat et cōdēnat i mmūde et indigne sumentes. Vñ sicut iustis prodest ad tutamentū mētis et corporis et ad me

Nomen xpi sancti et terribile.

delam recipiendã:ita indignis ꝛ imundis ꝑuenit
ad iudiciũ ꝛ ad cõdẽnationẽ. ideo dicit ꝓpheta ꝙ
caueãt sumentes xp̄m cõsecratũ. Nã scm̄ est no/
mẽ ei⁹:qꝛ digne sumẽtes sctificat ꝛ saluat. Sed est
terribile ꝛ timẽduꝫ:qꝛ indignos cõdẽnat. Un̄ si ter
ribile ergo ꝛ timẽdũ ꝛ si timẽdũ ergo cũ maximo
timore ꝛ deuotiõe ad ipsum est accedendũ:qꝛ ini/
tiũ sapiẽtie est timor dñi. Nã oĩa mysteria dei sũt
tractãda cũ sapia. Sed initiũ oĩs sapie est timor
dñi ergo cũ magno timore hoc sacr̄m est sumen/
dum:ꝛ ꝑtractãdũ. Et sic pꝫ qũo hoc nomẽ iesus
est scm̄:qꝛ bonos sctificat ꝛ malos condẽnat:iõ ẽ
valde timẽdũ ꝛ cũ magno timore eius eccl'iastica
sacr̄a sunt tractãda et ministrãda:qꝛ initiũ oĩs sa
piẽtie ꝛ oĩs bone opatiõis est timor dñi p̄cipue fi
lialis. vt latius videbit̃ in psal. sequẽti.

Eccli. j. b. xj. q. ô. iij. cap. quatuor

Intellectus bonus omnibus facientibus eum: laudatio eius manet in seculum seculi.

¶ Ista vltima particula p̄ôt habere triplicẽ itel/
lectũ. Uno mõ ꝙ cõtinuet̃ cum l'ra precedẽti:ꝛ sic
est probatio comparatiua illius ꝑticule sanctum
ꝛ terribile nomen eius:vt sit sensus:ꝙ sicut intelli
gẽtia siue intellectus sacre scripture ꝛ diuini mã/
dati est bonus oĩbus facientibus ꝛ obseruantib⁹
eũ. Et inutilis ꝛ nociu[illegible] trãsgressoribus:qꝛ seru⁹
sciẽs volũtatem dñi:et non faciens plagis vapu
labit multis. Luc. xij. ita pari rõne mãducatio hu
ius sacramenti est bona iustis ꝛ puris ꝛ dignis.
Et inutilis imo nociua indigne sumentibus. Qꝛ
scm̄ et terribile est nomẽ eius. ideo timẽdũ qꝛ ini
tiũ sapientie timor domini. Scdo mõ potest ha/
bere aliũ intellectũ. B ¶ Ad cuius euidentiam
est primo notãduꝫ ꝙ differẽtia est inter sciam pu
re speculatiuam ꝛ scientiam moralẽ. Nã finis sci
entie speculatiue est tm̄ scire. Sed finis practice ꝛ
moralis est opatio. Ideo sciẽtia moralis est inuti
lis nõ operãtibus ƀm virtutẽ:qꝛ non addiscimus
scientiã moralẽ vt sciamus tm̄:sed vt boni efficia
mur. Iõ scientia moralis est inutilis pueris incõ
tinentibus. j. Ethi. Ita pariter scientia et noticia
sacre scripture est non solum inutilis:immo noci/
ua malis:ꝛ non obseruantibus diuina mandata:
quia nõ damus studium ꝛ operaꝫ sacre scripture
vt sciamus tm̄:sed vt ƀm diuina mandata ꝛ prece
pta bene operemur:ꝛ sic iusti efficiamur:quia non
iustificamur in sciendo:sed in operãdo secũdum
legẽ diuinam vt dictũ est psal. j. Et sic ergo intel/
ligẽtia siue intellectus sacre scripture est bonus
ꝛ vtilis ꝛ meritorius nõ oĩbus indifferẽter:sꝫ solũ
oĩbus facientibus ꝛ implẽtibus ꝛ seruãtibus cũ
s. diuinũ mãdatum. Scdo mõ est notandũ ꝙ diffe
rentia est inter sapere ꝛ scire:ꝛ inter scientiã et sa/
piẽtiam. Nam scire ideꝫ est ꝙ discernere inter rẽ ꝛ
rẽ. Sapere aũt idẽ est ꝙ rẽ scitã gustare per expe/
rientiaꝫ:ꝛ sic omne sapere est aliquo modo scire sꝫ
nõ ecõuerso. Nam ille qui habet tm̄ noticiã de sa
cra scriptura ꝛ scit distinguere inter diuina man/
data:ꝛ scit dare rõnem de diuinis mãdatis:ꝛ non
operat̃ ƀm legem ꝛ diuina mandata:ille talis ha
bet tantum scientiaꝫ sed non sapientiam:quia nõ
gustat nec sapit per operationem ea de quibus
dat rationem. Sed sicut si quis habet odorem de
pomo ꝛ non saporem:quia non gustat. Ideo sol⁹
ille dicitur habere sapientiã qui itelligit sacram
scripturã ꝛ operatur secũdum ipsam. Et sic ille ta
lis dicit̃ habere bonũ ꝛ perfectũ itellectũ de diui/
na lege quia scit diuinã legem cũ sapientia ꝛ ope
ratione ꝛ sapore. Et sic patet:quia nõ potest habe
ri bon⁹ itellectus de diuina lege sine sapiẽtia. Sꝫ
qꝛ vera sapiẽtia nõ potest haberi sine timore filia
li domini ideo dicit prophèta. Nõ itellect⁹ diui/
ni mãdati est bonus oĩbus facientibus eum ꝛ ope
rãtib⁹ ƀm euꝫ. quia talis itellectus dicit̃ sapia:qꝛ
talis bon⁹ itellectus fit cum timore filiali. Quia
initiũ omnis sapientie est timor domini. Naꝫ oĩs
bona opatio incipit a timore dñi filiali. Qꝛ aliter
talis operatio nõ est meritoria. vult ergo innuere
ꝓpheta ꝙ sicut ad studiũ sacre scripture nõ ẽ acce
dendũ sine timore domini:vt ait Aug. in p̄ricipio
p̄mi de trinitate. Ita ad hoc sacr̄m nõ est acceden
dum nisi cũ deuotione ꝛ timore. Qꝛ initiũ sapien/
tie timor dñi. Item tertio iste vltimus versiculus
potest habere alium intellectũ. Nam in principio
huius psal. dicit propheta qõ intendebat canere
hunc psal. ꝛ cõfiteri hoc sacr̄m eucharistie non in
cõuenticulis hereticorũ:nec in ceca synagoga iu/
deorum:sed in cõcilio ꝛ cõgregatione ꝛ eccl'ia iu/
storũ ꝛ fideliũ xp̄ianoꝝ. Tũc posset quis arguere
cõtra ꝛ dicere ꝙ iste psal. non solũ cãtat̃ in eccl'ia
xp̄ianoꝝ:sed ẽt in synagoga modernoꝝ iudeoruꝫ
qui in suis festiuitatibus cãtant hũc psalmũ? Ad
hoc r̄ndet ꝓpheta in hoc vltio x̄sículo hui⁹ psal.
dicẽs ꝙ lꝫ iudei cantent hũc psal. in synagoga:tn̄
inutiliter cantãt:qꝛ nõ hñt bonũ itellectũ:nec in/
telligentiã verã de hoc psal. cũ sint ceci:qꝛ nõ ꝑci/
piũt sacr̄m eucharistie de quo dõ ꝓphetice loqui
tur in hoc psal. ꝛ ideo nõ intelligũt nec cãtãt ƀm
cũ vera intelligẽtia. Qꝛ verus et bon⁹ intellectus
huius psalmi et huius sacr̄i nõ datur nisi facien/
tibus ꝛ colẽtibus eũ. s. venerãtibus hoc sacr̄m eu
charistie. Et ideo quomodocũꝫ itelligat̃ iste ver
siculus semꝑ sequit̃ quod laudatio eius manet
in seculũ scl'i. Nã laudatio ꝛ premiũ digne sumẽ/
tibus hoc sacr̄m manet ꝛ ꝑseuerabit in scl'm scl'i:
et laudatio itelligẽtis sacrã scripturã cũ timore ꝛ
sapiẽtia ꝛ laudatio huius sacr̄i siue laudatio itel
ligẽtis ꝓphetice hoc sacr̄m eucharistie eẽ ꝓphe/
tatũ in hoc psal. semꝑ manebit in eternum ꝛ in se
culũ seculi. A ¶ Un̄ est iterũ aduertendũ ꝙ hec
est differẽtia iter sciẽtiã ꝛ sapiẽtiã legis. Nã scien
tia legis dicit solã cognitionẽ ꝛ itelligẽtiã:sed sa
piẽtia dicit itellectũ cũ opatione. Et iõ cognitio
et itellectus legis sine opatione:nec ꝓdest:nec est
vtilis sciẽtib⁹. Sed itellectus legis cũ opatione ẽ
bonus ꝛ vtilis faciẽtibus ꝛ opantibus eũ. i. ope/
rãtibus ƀm itellectũ. Et ideo cõcludit ꝙ lauda/
tio eius. i. habentis itellectũ cũ timore dei ꝛ opa/
tione manet in seculũ seculi:qꝛ sciẽtes legẽ ꝛ faciẽ
tes semꝑ laudabuntur a deo et hominibus. Per
oppositum aũt scientes siue intelligentes lege m
ꝫ nõ facientes nec opantes semꝑ vituperabuntur
et patient̃ ꝛ accusabunt̃. Nã seruus sciẽs volũta/

Differẽtia inter sapiẽtiã ꝛ sciẽtiã

tem dñi sui et nõ faciẽs plagis vapulabit multis Luc. xij. Ex quo sequitur q talis cognitio et itellect⁹ sine opatiõe potius erit sibi nociu⁹ q utilis. B ¶ Ex toto isto psal. pñt recolligi decẽ cõclusiões. ¶ Prima cõclusio q dauid in hoc psal. intẽdit cãtare opera magis mirabilia et electa et exquisita q fecit deus erga genus hũanum. ¶ Secunda conclusio q quatuor sunt mirabilia mysteria que de⁹ operatus est erga nos: sez opus creationis et icarnationis et redemptionis et eucharistie consecrationis. ¶ Tertia cõclusio q xp̃s instituit nobis sacramentum eucharistie ad refectionẽ et escam spiritualem et sacrificiũ quotidianũ in memoriã suorum operum mirabilium sez in memoriam passionis et nostre redemptionis: et etiam incarnatiõis quia in hoc sacramento representatur incarnatio et passio christi et nostra redemptio et fit nostra reconciliatio et spiritualis refectio. Et implentur et memorantur sacrificia vete. testa. et refectio mãne. ¶ Quarta conclusio q in hoc sacramento cõplentur omnia sacrificia figuratiua et oblationes vet. testa. ¶ Quinta conclusio q per hoc sacramentum datur reconciliatio et redẽptio et sanitas spiritualis deuote et rite sumentibus et timentibus deum. ¶ Sexta conclusio q hoc sacrificium et sacramentum durabit ineternum per totam istam etatem: quia nullum aliud sacrificium sibi succedet acceptabile apud deum. ¶ Septima cõclusio q sicut hoc sacramentum est salutiferum rite et deuote sumentibus: ita est nociuum indigne sumẽtibus: idẽ cum magno timore et puritate est ad ipsum accedendum: eo q in ipso deus realiter continet. Nã nomen dei quod est ipse christus est sanctũ iustis et terribile peccatoribus et indignis. ideo sanctificat iuste sumentes et terrificat et damnat iniuste sumentes. ¶ Octaua conclusio q sicut intellectus sacre scripture est bonus et vtilis et salubris omnibus operantibus et facientibus secundum precepta legis. Ita per oppositum intellectus et intelligentia legis est nociua et inutilis preuaricatoribus legis. Ex quo patet q initium omnis sapientie est timor domini. Nam scire sine operatione et timore non est sapere. Nã ille sapit qui operatur fm scientiam et noticiam. Ideo omnis sapiẽtia incipit a timore domini. ¶ Nona conclusio q scientia cum operatione dicitur iusticia et vera sapientia: quia homo iustificatur quando operatur fm legem cognitam: et ideo eius iusticia manet i seculum seculi quo ad premium. Quia premium talis iusticie est eternum quod nemo tollet ab isto. ¶ Decima conclusio q hoc sacramentum multipliciter dicitur mirabile inter omnia opera dei. ¶ Primo quia in eo implentur omnia mirabilia opera et sacrificia et oblationes vete. testamenti. ¶ Secundo dicitur mirabile ratione translatiõis quia mirabiliter panis transubstãtiatur in verum corpus christi. ¶ Tertio ratione representatiõis: quia in eo representatur passio christi et nostra redemptio et incarnatio. ¶ Quarto ratione mirabilis continentie et inexistentie: et coexistentie et concomitantie. Nam in eo realiter continetur corpus christi ex vi consecrationis: et ex consequenti inest

Eucharistie sacramẽtũ dr mirabile.

anima per essentialem vnionẽ et verbum per personalem vnionem ad humanitatem: et ex consequenti inexistit pater et spiritussanctus per consubstantialem vnitatem ad verbum: et sic per talem concomitantiam inexistit tota trinitas huic sacramento. Et sic in hoc sacramento adoratur deus in trinitate perfecta: quia filius nullibi adoratur sine patre et spiritusancto: quia fides catholica hec est vt vnum deum in trinitate et trinitatem in vnitate veneremur. ¶ Quinto dicitur hoc sacramentum mirabile ratione modi existendi: quia est in pluribus locis totus christus ex vi consecrationis sub parua quantitate: et in eo accidentia existunt sine subiecto. ¶ Sexto dicitur mirabile ratione mirabilium effectuum quos efficit in ipsis deuote et digne sumentibus vt alibi latius explicatur. B ¶ Sed ad pleniorem sufficientiam et clariorem intelligentiam eorum que dicta sunt quinque sunt videnda. Primo est videndum de possibilitate conuersionis huius sacramenti. Secundo de eius existentie veritate. Tertio de eius officio et vtilitate. Quarto de eius forme visibilis cõgruitate. Quinto de recipientium mundicia et puritate. ¶ Quantum autem ad primum est sciendum quod tota possibilitas huius sacramenti cõsistit in presupponendo quod christus institutor huius sacramenti sit verus deus: quia vt sic clarum est quod sicut a principio temporis solo verbo potuit ex nihilo cuncta creare: ita potuit in die Cene substantiam panis conuertere in corpus quod ex Maria virgine personaliter sibi vniuit. Et ratio huius est. nam quia omnis creatura dependet de solo verbo diuino que est ad totum suũ esse in genere cause efficientis et formalis et finalis: ideo christus solo verbo absque motu et tempore et labore potest res producere quo ad totum suum esse. vnde causa quare domificator solo verbo et precepto absque labore et tempore non facit domum accidit quia licet domus dependeat ab arte domificatoris quo ad solam formam artificialem tamen non quo ad materiam: scilicet quo ad lapides et ligna et cetera. Et ideo oportet q prius incidat lapides de monte et ligna de silua et ducat ad locum et preparet et compaginet secundum ordinem artis: que omnia facere non potest sine motu: et tempore et labore.

Possibilitas cõuersiõis hu⁹ sacramẽti

¶ Et ideo licet domificator milies dicat fiat domus: nunq̃ fiet nisi apponat laborem et conatum et tempus. Sed quia totum celum et natura depẽdet a deo: vt patet duodecimo Metaphisice. hic est quod deus solo verbo potest ex nihilo condere vniuersum: quia dicẽdo fiat lux: facta est lux etc. vt patet Genesis primo. A fortiori ergo idem de⁹ incarnatus dicendo hoc est corpus meum. potuit conducere substantiam panis in corpus suum. Et hoc nullus verus Metaphisicus et Philosophus bene dispositus poterit negare prout latius patebit psalmo. cxlviij. et in tractatu finali. Et sic patet possibilitas conuersionis huius sacramenti: sed quia iudei et sarraceni negant christum esse deum propter cecitatem contrariã indispositionem: ideo non est cum eis disputandum

de hoc sacramēto nisi cū autoritatibus vete. test.
vt patebit in tractatu finali. ¶ Sed dicet aliquis
No. quō opat sacerdos. ꝙ licz christus tanꝙ deus potuerit tunc conduce
re substantiā panis in corpus sibi assumptum: ta
men hoc poterit facere sacerdos cum sit creatura.
Ad hoc respondetur ꝙ sacerdos non facit in pro-
prio verbo tanꝙ actor principalis: sed tanꝙ mi-
nister in verbo christi: qui operatur in hoc sacra-
mento ad prolationē verborū factaz per sacerdo
tem: sicut moyses non faciebat miracula per illā
virgam tanꝙ autor: sed tanꝙ minister. Nam dum
moyses mouebat ⁊ eleuabat virgam ex precepto
dei: tūc deus tanꝙ actor pricipalis operabat mi-
racula in egypto ⁊ i toto deserto. Ita pariter quā-
do sacerdos profert verba cōsecratiōis ex diuina
institutione christi operatur in sacramēto conuer
tendo substantiam panis in corpus suum: et hoc
de primo. ¶ Quantum autem ad secundum est di
De veritate existētie corporis christi. cendum qō tota veritas essentie huius sacramen-
ti consistit in his. Nam primo per sola verba con
secrationis sola substantia panis conuertitur in
solum illud corpus christi quod spiritussanctus
formauit ex puris sanguinibus virginis: prout ta
le corp⁹ habet esse substātiale ab anima. Et ideo
ista conuersio proprie dicitur transubstantiatio:
sed quia tale corpus christi in quod conuertitur
substantia panis actuatur et informatur ab ani-
ma christi. Ideo necessario ē ibi anima christi per
quandam concomitantiam: secus autem fuisset si
aliquis apostolus consecrasset in triduo de quo
alibi disputatur. ¶ Item illud corpus christi in sa
cramento non est sine sanguine. Ideo est ibi san-
guis per quandam concomitantiam. Item quia
tota humanitas christi personatur: et supposita-
tur per verbum: ideo est ibi verbū per vnionē per-
sonalem. Item quia verbum est patri ⁊ spiritusan
cto consubstātiale. Ideo per vnitatez essentialem
et consubstantialē est ibi pater ⁊ spiritussanctus:
eo ꝙ filius procedit inseparabiliter et naturali-
ter a patre: et spiritussanctus per modum volun-
tatis et libertatis ab vtroqꝫ. Et sic patet qualiter
solum corpus christi est in hoc sacramēto: ex vi cō
secrationis: sed anima christi et tota trinitas est
ibi per quandam concomitantiaz scđm ordinem
predictum. Et sic etiam sanguis est per concomi-
tantiam in corpore consecrato: et econuerso. Ex
quibus omnibus sequitur ꝙ omnia accidētia pa
nis preteriti manēt sine subiecto in hoc sacramē-
to supra naturam. Item sequitur ꝙ corpus et san
guis christi non sunt in hoc sacramento localiter
sed realiter et sacramentaliter et per modum sub
stantie. Item sequitur ꝙ postꝙ in hoc sacramēto
est verus deus incarnatus: et per consequēs coexi
stit tota trinitas: sequit ꝙ verus deus trinus ⁊ vn⁹
adoratur in hoc sacramēto adoratione latrie. Et
De officio ⁊ vtilitate eucharistie sic patet veritas essentie huius sacramēti. Quan-
tum ad tertium est notanduz ꝙ triplex officiū ex-
ercetur in hoc sacramēto. Nā primo offertur in al
tari. scđo sumitur ⁊ recipit a sacerdote ⁊ fidelib⁹.
tertio reseruat in sacrario. Primo aūt modo offer
tur in oblationē et sacrificiū pro delictis ⁊ pctis po
puli. Scđo recipit in sacramentū inquātū signifi
cat māducationem et refectionem spiritualē ani
me. Tertio reseruatur in monumentū ⁊ memoriā
ipsius xpi. ¶ Quo aūt ad primū fuit hoc sacramē
tum figuratū per panē ⁊ vinū siue per oblationez
panis ⁊ vini quā obtulit melchisedech pro abraā
Gen. xiiij. Item fuit figuratū per crustulaz panis
quā deus precepit eleuari corā dn̄o in taberna cu
lo. Exo. xxix. Item per sacrificiū agni matutini et
vespertini. ibidē. Item per sacrificia oīm aīalium
mundorum: vt p̄z per totuz Leuiticū. ¶ Quo ad
scđm fuit figuratū per manna qō dn̄s deus pluit
de celo quō ille populus fuit refectus in tota per-
egrinatiōe vsqꝫ ad terram promissionis Exo. xvi.
Et per panē subcinericiū helie: in cuius fortitudi
ne ambulauit xl. diebus: ⁊ xl. noctibus vsqꝫ ad mō
tem dei oreb. iij. Regū. xix. ¶ Quo ad tertiū fuit fi
guratum per vrnā māne quā deus p̄cepit reserua
ri in archa dn̄i: ⁊ panes propositiōis qui reserua-
bantur ante altare. Exo. xxv. ¶ Iterum autē est ad
uertendū ꝙ xp̄s instituit hoc sacramentum ad su-
pradicta tria officia ꝑpter multas vtilitates quas
consequimur ex tribus officijs huius sacramenti.
Nam primo inquantū offertur in altari pro deli
ctis populi cōsequimur remissionē peccatoꝝ ⁊ pe
narum eorū. Sed inquantuz recepimus euchari-
stiam sacramētū: efficit in nobis inuisibilē grām
quā significat sub illa visibili māducatiōe: nā viui
ficat animā nostrā prebēdo sibi vitam spūalē ⁊ re
staurat bona deperdita: ⁊ transformat nos in xp̄m
quē sacramētaliter manducam⁹: ⁊ reconciliat nos
deo patri. Inquantū aūt reseruatur in sacrario cō
fert nobis duplicē vtilitatē: nā primo nos ibi ado
ramus deū ⁊ dn̄m nostrū inquantū ibi residet xp̄s
tanꝙ deus ⁊ dn̄s: ⁊ per ɔn̄s adoramus ipm vbuz
cū patre ⁊ spūsctō quib⁹ est cōsubstātialis filius:
et sic adoratur deus ⁊ hō adoratiōe latrie p quez
cultū cōtinue merent fideles adorātes ⁊ orantes
in ecclesia: scđo q2 ibi in sacrario residet xp̄s tanꝙ
caput ⁊ summ⁹ pōtifex noster: ideo simul nobiscū
orat p nobis ⁊ interpellat apud patrē in toto of-
ficio canonico: ⁊ in oib⁹ oratiōibus priuatis fide
liū. Et sic qō nr̄is meritis obtinere nō possumus
adipiscimur meritis ⁊ intercessiōe xp̄i capitis nr̄i.
Et hec est causa quare reseruam⁹ christū in sacra-
rio ecclesie sub forma huius sacramēti: ⁊ p̄z qua-
re xp̄s reliquit nobis seipsum ad supradictuz tri-
plex officiū in hoc sacro. ¶ Quantū ad quartū est **De eius forme visibilis congruitate**
aduertendū sicut sepius dictū est ꝙ cibus phibit⁹
quē comedit adam multa dāna attulit generi hu-
mano. nā primo ꝑpter ipm perdidimus lignū vi
te paradisi: per cuius esum poteram⁹ nō mori: sed
post longam vitā fuissem⁹ translati in vitā melio
rem celestem: et ex consequenti incidimus in mor-
tem corporis et anime: ⁊ fuimus subiecti innume-
ris infirmitatibus ⁊ miserijs: ⁊ fuim⁹ sauciati mor
bo concupiscētie: vnde prouenuint nobis omnia
mala: et sumus proni ad omne nephas. Et ideo
christus tanꝙ verus redemptor ⁊ restaurator reli
quit nobis seipsum in cibum: in hoc sacramento.
primo in supplementum ligni vite perditi: vt per
esum huius sacramēti viuamus spiritualiter. se-
cundo in medelā ⁊ antidotū contra venenuz cibi

prohibiti et ad sanādas nostras infirmitates: vñ ille cibus prohibit⁹ nos mortificauit: sed iste nos viuificauit: item ille nos sauciauit ꝛ vulnerauit: sꝫ iste nos sanauit: itē ille nos debilitauit ꝛ interfecit: sed iste nos roborauit et refecit. item ille nos a deo sperauit: sꝫ iste recōciliauit. Et vt per esum huius cibi recuperem⁹ vitam: et bona que ibi perdidimus. Et ideo non soluꝫ sub forma cuiuslibet cibi sꝫ spiritualiter sub forma panis ꝛ vini seipm sumendum nobis reliquit. Et ideo dixit Jesus phariseis Johā. sexto. Ego sum panis viuus qui de celo descendi. si quis manducauerit ex hoc pane viuet in eternum. Unde tunc dixit primis parentib⁹ de illo cibo vetito: qua hora comederitis morte moriemini. Sed per oppositū de isto sacro pane dicit. Hic est panis de celo descendens: vt si quis ex ipso manducauerit nō morietur: sed viuet in eternum ꝛc. Congruēter ergo christus reliquit nobis corpus suum sumēdum sub forma panis ꝛ sanguinem suum bibendū sub forma vini: vt sicut per esum et potum panis et vini materialis continuamus vitā temporalē et nutrimur corporaliter: ita sub forma eiusdē panis ꝛ vini sacramentaliter absq; errore māducemus corpus christi ꝛ bibamus eius sanguinē ad refectionē spiritualem. Augustinus autem super Johannem addit ꝙ totum hoc factum est ad significandam gratiā ꝛ vnitatem corporis mystici: quam consequimur ex esu huius sacramēti. Nam sicut ex multis granis frumenti bene purgatis a paleis in area et trituratis in molari: et mixtis cum aqua ꝛ coctis in furno vnus panis conficitur: qui manducatus in nostrā carnem conuertitur: et sicut ex multis racemis et granis vnum vinum confluit: ita pariter per esum huius sacramenti ex multis fidelibus vnum corpus mysticum conficitur in ecclesia: et suo capiti christo vnitur: ꝛ patri reconciliatur ꝛ iungitur. Et ideo ista manducatio facit effectum contrariū respectu corporalis. Nam manducando cibum materialem conuertimus ipsum in nostrā substantiā sed manducādo hunc sacrū cibum ꝛ bibendo hūc sacrū potū nos trāsformamur et mutamur in ipm Et sic patet cōgruentia forme huius sacramenti. ¶ Quantū autē ad quintū est dicendū: ꝙ si per receptionē ꝛ esum huius sacramēti: debemus in xp̄m trāsformari ꝛ patri recōciliari: ꝛ viuere per grām et ab omni morbo spūali sanari: opꝫ de necessitate: vt mundi ad ipm accedamus: vt hoc sacramētum efficiat qḋ signat: ꝙ aliter nullius bonus intētus sequeretur effectus: eo ꝙ actus actiuorū sunt in patiēte disposito. Nam si per peccatū a deo separamur: ergo nullo mō cū pctō possumus deo per gratiā coniungi nisi prius purgemur a pctō: ꝛ iō sicut digne accedēs ad hoc sacramentū consequitur vitā spūalē ꝛ eternā ꝛ oēs supradictos effect⁹. Ita immundus et indign⁹ accedēs in iudiciū sibi māducat ꝛ bibit. Et ideo dd vt ostēdat quō cum timore est accedendū ad hoc sacramentū concludit in hoc psal. dicēs sanctū ꝛ terribile est nomē ei⁹: initiū sapie timor dñi ꝛc. Est aūt aduertendū ꝙ oīa ista supradicta subtilius ꝛ lati⁹ disputātur per doctores in. iiij. sniarū. Sed sola ista dicta sufficiant

[margin: de mūdicia recipiētium corpus christi.]

ad instructionē ꝛ cōsolationē simpliciū sacerdotū et xp̄ianorū: qꝛ ista glosa non patitur longā aut subtilem disputationē sed solā sanam psalmorū litteralē ꝛ propheticam declarationem.

Beatus vir q̄ timet dñm: in mādatis eius volet nimis. ¶ Titulus all'a. Ex titu. apparet qḋ dd fecit istum psal. ad laudādū deū maxime in festiuitate pasce. Nam sicut fecit psal. precedētem in quo cōmendat summā dei misericordiam: quā ostendit in testa. vete. figuraliter liberando filios israel de egypto: et reali(t)er liberādo genus humanū in testa. nouo de captiuitate ꝛ morte eterna per suam mortē ꝛ passionē et eucharistie institutionē. Et voluit ꝙ ille psalmus cantaretur in die pasce. Ita pariter fecit istū psalmū in quo cōmendat misericordiā hominis erga proximum suū. Nā sicut miseratio dei est maximū op⁹ inter oīa opera dei: ita opera misericordie sunt maiora inter omnia opera hominis: ꝛ maioris meriti: excepta latria que debetur deo. Et ideo voluit ꝙ iste psal. cantaretur in festiuitatibus pasce: vt moneret populū ad elemosynas faciendas ꝛ cantabatur cum alleluia. Ad denotandū ꝙ maxime laudatur deus in operibus misericordie exercendis: quia deus magis laudatur opere ꝙ ore. Et iō duo facit in hoc psal. Nā primo pmittit premiū tpale facientibus miam ꝛ elemosynā. scdo promittit premiū eternū ibi: iocundus hō. L. ¶ Quantum *[margin: Alepb. xxiij. qō. vi. scis matici.]*
ad primū est aduertendū ꝙ timor dñi filialis est principiū omniū bonorū: sicut dictū est psal. xviij. *[margin: Timor filialis.]*
Nā ille qui timet deum amore filiali cauet omne malum: et cauet transgredi precepta ꝛ timet offendere deū ne displiceat sibi: et sic perdat eum: et sic conatur ad posse adimplere mandata dei: vt complaceat sibi. Et studet inherere amori dei ppter se vt possideat eum: ꝛ sic toto conatu fertur in deū Et ideo timor filialis nihil aliud ē ꝙ summa charitas. Et qꝛ amās semper laborat ꝛ conatur trāsformari in amatum: ideo oīs ille qui timet ꝛ vere amat deū: ꝛ xp̄m filiū eius semper laborat toto conatu: ꝛ studet imitari christū. Sed qꝛ deus in toto test. vete. ꝛ in nouo semper operatus est misericordiam nobiscū: vt patuit in psal. precedēti. Et semper precepit in vtroq; testamēto miaꝫ fieri. Et iō ille qui vere timet dñm volens imitari xp̄m ꝛ adimplere eius voluntatē ꝛ mādata: semp erit misericors ,ximo suo. Ex quo pꝫ ꝙ principiū ꝛ cā misericordie in oibus est timor dñi. Et iō ppheta dauid volēs cōmendare miam in hoibus: incipit a timore dñi. Uñ dicit qḋ beatus vir q̄ timet dñm timore filiali: qꝛ talis de necessitate diligit dñm. Et sic timet ꝛ diligit dñm. Tūc in mādatis ei⁹ cupit ꝛ volet nimis ambulare. i. ꝙ toto conatu ꝛ studio laborat adīplere mādata dei. Uñ ly nimis nō dicit excessum vituperabilem: sed dicit totū conatum. q. d. ꝙ q̄ timet te cū amore filiali ex toto corde: ex tota anima: et ex oībus viribus suis studet et laborat et conatur et desiderat adimplere eius mandata. Sed qꝛ inter omnia mādata dei de charitate eius est maius mandatum: vt patet Matt.

xxij. et per totũ discursum euãgelicũ. Et q: marie xps in iudicio exiget a nobis opa charitatis ⁊ misericordie: vt ptʒ Mat.xxv. Jõ ois vir q̃ timet dominũ marie cupit adimplere opa ⁊ mãdata charitatis ⁊ mie. Vñ lʒ in hoc v̾siculo nõ explicet̃ misericordia: sed timor dei ⁊ obseruãtia mãdatorũ eius: tñ per ea que sequũtur videt̃ manifeste ꝙ pphetа misericordiam hominis intendit cõmẽdare ⁊ misericordes beatificare.

Symma. xv. q.i.c. firmissime. D de ctb. Et be. sanctb.

Potens in terra erit semẽ eius: generatio rectorũ benedicetur.

Gloria et diuitie in domo eius: et iusticia eius manet in seculum seculi.

Exortũ est in tenebris lumẽ rectis: misericors et miserator et iustus.

¶ Q: superius dixit ꝙ btũs est vir qui timet dñm et facit miam cum ꝓximo suo. Hic explicat eius beatitudinem. Vñ est aduertendũ ꝙ hoies misericordes et elemosinarij: nõ solũ hñt beatitudinẽ et premiũ eternũ in celo: sed & hñt premiũ tpale in hac vita pro maiori parte. Et sic beatitudo hominis misericordis nõ solũ est eterna: sed tpalis. Et etiã mia nõ solũmodo beatificat hoiẽs eternaliter in celo: sed & tpaliter in hac vita. Duo ergo facit. Nã primo explicat premia temporalia que consequũtur misericordes in hac vita. Scdo explicat premia eterna q̃ cõsequũtur post hãc vitã. Tertio explicat dãnationẽ eternã quã patient̃ impij et crudeles post hãc vitã. Scda ibi. Jocundus hõ. Tertia ibi. peccator videbit. B ¶ Quantũ ergo ad primũ dicit ꝓpheta ꝙ tria bona cõsequit̃ hõ misericors in hac vita. Primo premiat̃ in filijs: q: semen eius est potẽs ⁊ abundans et copiosum. Quasi dicat ꝙ premiatur in copia filiorum. Et tales filij sunt boni ⁊ virtuosi ⁊ pacifici. Q: generatio rectorũ benedicet̃. i. ꝙ filij hoim iustorũ ⁊ misericordium erũt boni et virtuosi. Et sic a deo et hominibus benedicent̃. Nã sicut iusti abũdãt in benedictione filiorum: ita in bñdictiõe virtutũ. Vñ nota ꝙ bñdictio in scriptura frequẽter sumit̃ pro abũdantia et multiplicatione. Ideo cum dicitur hec generatio rectorum benedicetur. idem est dicere ꝙ generatio iustorum abundabit et multiplicabitur. Secundo vir misericors ⁊ largus ad porrigendũ et erogandum elemosynas pauperibus: ita deus augmentat bona eius temporalia ⁊ honores. Ideo subdit propheta ꝙ gloria: idest honor et diuitie temporales erunt semper in domo eius. Tertium premium erit absolutio a peccatis. Nam elemosyna extinguit peccatũ ⁊ iustificat hominem et preseruat ipsum a peccato. Et si est in peccato illustrat ipsum et mouet ipsum ad penitentiam agendam. Et ideo subdit ꝙ iusticia ⁊ meritum hominis misericordis et elemosynarij manet in seculum seculi: inquantum iustificat ipsum et illustrat ipsum ne cadat in peccatum et vt egrediatur etiã a peccato. Et ideo subdit quod lumen gratie exortum est in tenebris peccatorum ipsis rectis et misericordibus. Quod quidẽ lumen est ipse deus misericors miserator ⁊ iustus. Quasi dicat ꝙ christus deus qui est misericors ⁊ miserator et iust⁹ illustrat ⁊ iustificat hoies elemosynarios ꝓpter miam et charitatẽ. Sed est notandum qd totum hoc quod dictum est de premio temporali potest etiam intelligi de spirituali. Et sic supradicta premia possunt spiritualiter intelligi nã multi sunt et fuerunt misericordes et elemosynarij in hac vita qui non habuerunt supradicta bona temporalia: quia non habuerunt filios: nec diuitias: nec honores: immo postꝙ̃ erogauerũt omnia bona sua pauperibus compulsi sunt mendicare. Sʒ tales non caruerunt bonis spiritualibus: nec sunt alieni a supradictis benedictionibus intelligendo eas spiritualiter. Nam semina hominis elemosynarij sunt elemosyne ⁊ opera misericordie q̃ dicuntur semina in sacra scriptura vt ait apostolus secunda ad Corinthios nono. Qui parce seminat parce et metet ⁊c. Et de hoc semine elemosynarum dicit hic propheta. Quod semen viri elemosynarij erit potens in terra quo ad potentiam meritorum ⁊ ꝙ generatio rectorũ: idest bona opera benedicentur ⁊ qd gloria et diuitie spirituales que germinantur ex elemosynis semper erunt in domo eius: et ideo iusticia eius scilicet premiũ ⁊ fructus illorum operum manebit in seculum seculi. Et dominus iesus christus qui est misericors ⁊ miserator et iustus: est exortum idest orietur in tenebris peccatorum ipsis rectis illustando eos et fugando tenebras eorum. Nam hoc est premium eorum qui faciunt elemosynam: quia illustrantur ne cadant in peccatum et egrediantur a tenebris peccatorũ. Unde viro misericordie ⁊ elemosynario dicit deus per Esa. lviij. capitulo. Frange esurienti panẽ tuũ ⁊c. et orietur in tenebris lux tua: et tenebre tue erunt sicut meridies. Ex quo patet qd elemosyne maxime fugant tenebras peccatorum et preseruant hominẽs a peccato. Et nota quod ly exortum est in tenebris lumen rectis: potest intelligi etiam de aduentu christi. Nã christus exortus est velut lumen omnibus rectis corde et misericordibus. Nam eius aduentus et redemptio solis rectis et misericordibus est vtilis. Nam impij et crudeles repellentur a facie christi in ignẽ eternũ in die iudicij. Et nota quod benemerito exortum est lumen gratie facientibus misericordiam. Naʒ congruũ est: vt qui agit misericordiã: misericordiã consequatur. Sicut est congruum: vt iudiciũ sine misericordia fiat illi qui non facit misericordiã. Jaco. ij. Ex quo ptʒ ꝙ hoc premiũ est cõputandũ inter bona spiritualia.

hõ misericors tria cõsequit̃ bona.

Tertb. Jothdi. l. pderet. misericors cõsequit̃ tria bona.

Jocundus homo qui miseretur et cõmodat: disponit sermones suos in iudicio: quia ineternum non commouebitur:

¶ Hec est secunda pars in qua narrat et explicat premia spiritualia que consequentur viri misericordes ex elemosynis elargitis ⁊ operibus misericordie. Quorum primum est iocunditas et securitas cõparẽdi ante xpm in die iudicij: nã viri mi-

sericordes cũ confidentia et securitate apparebũt coram christo iudice in nouissimo die: quia cũ securitate poterunt reddere rationem de talentis sibi commissis: quia apparebunt ante iudicem afferentes oleum misericordie in lampadibus suis. Ideo non timebunt quod sponsus dicat eis clausis ianuis. Nescio vos: immo recipiet eos et intrabunt cum eo ad nuptias. Et similiter secure et cum iocunditate accedent cum talentis duplicatis: et ideo dicet eis dominus. Euge serue bone et fidelis: quia in pauca fuisti fidelis &c. Per oppositum auari et crudeles trepidabunt ire ante faciem iudicis: eo quod non afferent oleum misericordie et elemosyne in lampadibus: ideo claudetur eis ianua regni celorum. et dicetur eis nescio vos. Item quia talis auarus et crudelis abscondit talentum in terra. ideo eijcietur in tenebras exteriores: vt patet Matthei. xxv. Et hoc est quod dicit hic dauid quod misericors: qui miseretur proximo suo et commodat dando elemosynam ille talis erit iocundus et securus: quia cum fiducia disponet sermones suos in iudicio: ideo respondebit christo interroganti de talentis commissis: quia poterit dicere. Domine quinque talenta tradidisti mihi: ecce alia quinque superlucratus sum. Et dicet etiam. Domine vnum talentum bonorum temporalium tradidisti mihi: ecce aliud superlucratus sum. quia illud distribui pauperibus. Et ideo subdit propheta quod iste talis vir elemosynarius non commouebitur in eternum: nec separabitur a premio eterno et gloria celesti: quia gaudium suum nemo tollet ab eo. Et ideo memoria huius iusti erit eterna quia elemosyne eius viuent in premium eternum: et elemosynas illius enarrabit omnis ecclesia sanctorum. Ideo subdit.

Auari incurrent ꝯ mala.

In memoria eterna erit iust⁹: ab auditione mala non timebit.

Paratum cor eius sperare in domino confirmatum est cor eius: non commouebitur donec despiciat inimicos suos.

Dispersit dedit pauperibus: iusticia eius manet in seculum seculi: cornu eius exaltabitur in gloria.

Iamech. xlv. di. c. vera iustitia. Phe. et d. lxxxvi. §. in ipsa. c. fratre.

¶ Triplex ergo premiũ spirituale narratur in his duobus versibus. Primum quia vir qui miseretur et commodat iocundus et securus reddet rationẽ in nouissimo die de bonis temporalibus sibi traditis. Secundum quod premium eius in eternum non tolletur ab eo. Tertium erit quod iustus et misericors memorabitur et viuet in eternum in hac ecclesia per gratiam: et in superna per gloriam. Quartum premium subdit propheta cum dicit. Ab auditione mala non timebit. Nam quando christus dicet virginibus fatuis: nescio vos. et quando dicet abscondenti talentum in terra: serue male et piger &c. Et quando dicet omnibus crudelibus et auaris. Ite maledicti in ignẽ eternũ. Tunc iste vir misericors non timebit a tali sententia et mala auditione: immo erit securus de suo premio: quia talis auditio late sententie erit mala ipsis auaris et impijs et crudelibus: quã sententiã auditã non timebũt misericordes. Et ideo sequitur quod cor talis viri misericordis erit paratum et firmũ sperare in domino et confirmatum in bono et nõ commouebitur a firmo proposito: nec a premio sibi promisso et dato. Et in hoc despiciet inimicos suos: quasi dicat. Quod intantũ erit firmus in iudicio: quod despiciet inimicos suos accusando eos et instãdo contra eos. sicut legitur sapientie. v. quod tũc stabunt iusti in magna constantia aduersus eos qui se angustiauerunt. Et etiã despiciet inimicos demones accusatores suos: et subdit vltimũ premiũ et summũ et optimũ ipsius viri misericordis quod erit habere regnũ et summã felicitatem et gloriã in patria celesti. Unde dicit quod iste misericors: quia cõmodauit et dispersit bona sua pauperib⁹ ideo iusticia et premiũ eius manebit in seculũ seculi: quia erit eternũ et cornu. i. honor eius et felicitas exaltabitur in gloria celesti. Unde notãter dictum est supra. Iocundus homo qui miseretur et cõmodat. Nã dare elemosynã nihil aliud est quã cõmodare et mutuo tradere siue seminare. Nã cõmodat tẽporalia et recipit eterna: et seminat tẽporalia et colligit spiritualia et eterna. Unde commodare nil aliud est nisi mutuo aliquid tradere. s. sub spe recuperandi et retribuendi aliquid mutua &c. Et ideo largiens elemosynã dicitur cõmodare aut mutuare dupliciter. Primo quia a deo pmiũ premissum misericordibus expectat. Secundo quia pauperes recipientẽ ad rogandũ pro eo obligat. Sed est aduertendũ quod ly exortũ est in tenebris lumẽ rectis potest referri ad bona spiritualia. Nam gratia que declinat hominem a malo et facit bonum põt cõputari inter bona spiritualia: et sic erit primus fructus spiritualis.

Cõmodat misericors.

Peccator videbit et irascetur: dẽtib⁹ suis fremet et tabescet: desideriũ peccatorum peribit.

Reo. Lhau. De pe. dis. iij §. ex hoc sensu.

D ¶ In hac tertia parte memorat et annunciat et comminatur penam et premium ipsorum virorum crudelium et malorum: quequidem pena erit quadruplex. Primo quia cum peccator superbus videbit ibi in iudicio misericordes et pauperes ad gloriam destinari quos ipse persecutus est in hac vita: et contempsit: tunc irascetur pre inuidia et vretur in corde. Secundo quia fremet ex pena sensus ad quam destinabitur et sententia christi. Tertio tabescet et patefiet in anima ex pena vermis cum cognoscet se talem felicitatem perdidisse ex sua culpa. Quarto quia votum et desiderium suum erit frustratum: quia tũc perdet gloriam mundi in qua confidebat: et illecebras et delectationes illius: et sic torquebitur in animo. Patietur ergo penam inuidie et fremitum doloris sensus et tabem vermis propter culpã et amaritudinẽ cũ bonis mundanis et delectationibus priuatum se viderit: quas penas describit sapiẽs.

Pena crudelis christus

Sapientie quinto. dicens. Et qui abstulerunt labores illorū turbabuntur timore horribili ꝛc. per totum capitulū. Nota ꝙ diuersum est desiderium et spes peccatorū: a desiderio et spe iustorū. Nam peccatores ponunt spem et desideriū in delitijs ꝛ diuitijs: et dominio tēporali huius mundi. Iusti autē oīa ista contēnunt ponētes spem in vita futura eterna: et propter illū distribuūt diuitias in elemosynas pauperū. Et ideo desideriū ꝛ spes istorū non cōmouebit ab eis: inmo iustitia ꝛ premium eorū manet in seculum seculi. Sed desiderium et spes peccatorū peribit simul cū eis: quia nihil inueniēt diuitiarū suarū: qd̄ maxie apparebit ꝛ cognoscet in iudicio. Et hoc cōcludit dauid in hoc psalmo: in quo enumerat fructus ꝛ premia iustorum et misericordium ꝛ damna et penas peccatorum ꝛ crudeliū impiorum. A ¶ Ex toto ergo isto psalmo inferūtur tres cōclusiōes: quarum prima est. ꝙ omnis timens deū est misericors: qd̄ probatur: quia omnis timēs deum toto conatu cupit et laborat adimplere diuina mādata. Sed omne mādatū est de charitate dei ꝛ proximi: et per cōsequens de misericordia erga proximū: ergo omīs timēs deum est misericors. ¶ Secunda cōclusio ꝙ omnis misericors est beatus tam beatitudine temporali: ꝙ eterna probat. Nā ex mia ꝛ eius operibus colligit ꝛ recipit decē premia siue fruct⁹ tres temporales: et septem spirituales. Qui quidem decem fructus reddunt hoīem beatus in hac vita in spe: et in alia re: igitur ꝛc. ¶ Primus fructus tēporalis est copia ꝛ bñdictio filiorū bonoꝝ. per hoc ꝙ ait. Potens in terra erit semē ꝛc. ¶ Secundus fructus est copia bonorū temporalium: ꝛ honor in hac vita per hoc qd̄ subdit. Gloria ꝛ diuitie in domo eius ꝛc. ¶ Tertius est bona fama in hac vita: per hoc quod subdit. Et iustitia eius manet in seculū seculi. ¶ Primus fructus spiritualis est illustratio anime: vt declinet a malo et faciat bonum: per hoc qd̄ ait. Exortū est ꝛc. ¶ Secūdus fructus est iocunditas et securitas ad respondenduz in iudicio: per hoc quod ait. Iocundus homo qui miseretur ꝛc. ¶ Tertius erit memoria eterna ꝛ premium immobile: per hoc ꝙ ait. Quia in eternum nō cōmouebitur ꝛ in memoria ꝛc. ¶ Quartus erit ꝙ non timebit sententiā datam contra malos in iudicio: per hoc ꝙ ait. Ab auditiōe ꝛc. ¶ Quintus erit: quia gaudebit cum audiet xp̄m dicentem. Uenite benedicti patris mei: per hoc ꝙ ait. Paratuz est cor eius ꝛc. ¶ Sextus erit: quia videbit vindictam de inimicis suis: p̄ hoc ꝙ ait. Donec despiciat inimicos suos. ¶ Septimus fructus erit. honor et beatitudo eterna: p̄ hoc ꝙ ait. Cornu eius exaltabitur in gloria. ¶ Tertia ꝯclusio: ꝙ premiū auarorū ꝛ crudeliuz erit quadruplex pena: primo ineffabilis inuidia ex prosperitate iustorū: secundo: quia fremēt pena sensus. tertio quia tabescēt pena vermis. quarto: quia frustrabūtur in desiderio suo huius mūdi. D ¶ Sed cōtra predicta arguunt auari dicētes ꝙ christus iniuste cōdemnabit in iudicio eos qui non egerunt elemosynas: nam si quis custodiēs bona sua q̄ iuste acquisiuit negat elemosynā pauperi: nulli facit iniuriaz: nec furatur aliquid: nec agit cōtra aliquod decē preceptorū: ergo nō debet puniri. In oppositū est dauid in hoc psal. et saluator Matth. xxv. qui dicet eis. Ite maledicti in ignē eternū ꝛc. Respondetur ꝙ subuenire miseris pauperibus ꝛ indigentibus in necessitate: nō solum est de lege euāgelica: sed de iure et lege nature ꝛ de lege moysi et doctrina prophetica. Sed vltra hoc ponitur pro cōclusiōe ꝙ christianus negans elemosynā et auxiliū xp̄iano indigēti cōmittit furtū: ꝛ agit cōtra illud preceptum: nō furtū facies. Pro cuius p̄batione psupponunt tres propositiōes. ¶ Prima ꝙ negās aut retinens debitum creditori: cōmittit furtū: ista est clara in foro cōscientie. ¶ Scd̄a ꝙ xp̄s veniens in carnem: ꝛ passus labores et miserias p̄ nobis cōstituit seipsum creditorē: et nosoēs sibi debitores probat: nam cū esset dei fili⁹ in gloria patris: seipsum exinaniuit formā serui accipiēs cū septem miserijs nr̄is: scʒ cum siti et fame ꝛc. vt iste miserie essent instrumentū ad patiendū ꝛ merendū p̄ nobis: quia voluit esurire ꝛ sitire ꝛ mēdicare ꝛ infirmari ꝛ peregrinari ꝛ capi ꝛ vendi ꝛ mori ꝛ in alieno sepulchro tanꝙ pauper p̄ nobis sepeliri: ergo vnusquisq̄ obligat xp̄o reddere vicem: scʒ ip̄m cibare ꝛ potare ꝛ vestire ꝛ hospitari ꝛ redimere ꝛ sepelire ꝛc. ¶ Tertia p̄positio ꝙ oēs paupes xp̄iani et indigētes petētes amore christi sunt heredes ꝛ successores xp̄i. p̄batur quia hos reliquit xp̄s successores ad recipiendū pro se debitū ꝛ auxiliū mie loco sui: vt pꝫ Matth. xxv. qd̄ vni ex hiis minimis fecistis mihi fecistis ꝛc. Itē cap. xxvi. Semp pauperes habebitis vobiscū quibus potestis bñface ꝛc. me aūt nō semper habebitis. q. d. ꝙ dum viuo tenemini subuenire: q꞉ post mortem et resurrectionem iam relinquo vobis pauperes quibus poteritis subuenire loco mei. His ergo habitis arguitur sic: omnis negans auxiliū et misericordiaz cōmittit furtum: sed negans misericordiam pauperibus indigētibus negat auxiliū christo cum omnes pauperes sint christi successores: cui nosoēs sumus debitores: ergo omnis diues negans auxilia et misericordiā pauperibus in necessitate positis cōmittit furtum contra christum: et per consequēs iuste potest ipsum condēnare in iudicio dicens. Ite maledicti in ignem eternum ꝛc. Et per hoc patet responsio ad argumentum auarorum Quia sub pena furti vnusquisq̄ christianus de iure obligatur subuenire pauperibus in effectu vel in affectu: vt magis patebit psal. cviij.

Misericors recipit decē premia.

Pena auarorū ꝛ crudeliū quadruplex.

Nota.

Pauperes sunt xp̄i heredes.

Laudate pueri dominū laudate nomē domini. Sit nomē domini bñdictum: ex hoc nunc et vsq̄ in seculū. A solis ortu vsq̄ ad occasum laudabile nomen domini. Excelsus super omnes gentes dominus: et super celos gloria eius.

I. cccxiij. Job I. o. xxvj. q. vj c. minis trare.

De sse. d. ij. c. accesserūt.

¶ Titul⁹ alleluia. Ex titulo apparet q̄ iste psal. ē de illis psal. quos dauid fecit ad laudādū nomen dn̄i in tēplo: vt sepe dictum est. Vn̄ est notandū q̄ iudei moderni in tribus magnis festiuitatibus et in om̄i neomenia cantāt istū psalmū cū quinq̄ sequentib⁹. Et appellāt ipsum alleluia magnū siue hymnū magnū. q2 ex sex psal. faciūt vnū: ⁊ etiā in nocte pasce post q̄ comederūt panem azimū loco agni pascalis: dicūt istum psal. cū magna solēnitate: et dicunt q̄ ita faciebāt primi patres in p̄mo et scdo templo. Sed hoc isti iudei moderni nulla autoritate nec ratiōe possunt probare: immo hūc ritum: ⁊ multas alias cerimonias quas hodie seruant ordinarunt talmudiste in babylonia egypti tpe magni Constātini. Nā a destructiōe secūdi tēpli vsq̄ ad magnū Cōstantinū tanq̄ bestie viuebant iudei dispersi ⁊ captiui per mundum sine aliqua cerimonia ⁊ ritu. Sed vidētes maiores eorū q̄ maior pars iudaismi cōuertebaẗ ad fidē xp̄i simul cum populo gētili. Tunc ꝯgregati in babylonia egypti pūctuauerūt scripturā vet. te. quasi ad suū intentū. Et ordinauerunt quosdā ritus ⁊ cerimonias quas hodie seruāt: immo est dicendū de titulis psalmorū ⁊ cerimonijs: ⁊ ritibus qui seruabanẗ in primo ⁊ secundo tēplo. q̄ melius scimus nos dare rationē q̄ ipsi: et hoc p̄ Josephū ⁊ Philonem et alios antiquos quos ipsi penitus ignorant. Et ideo in similib⁹ nulla fides ē eis adhibēda. Et ideo nō est multū curandū de quibusdā ad fidem nouiter cōuersis qui volunt successiue incipiēdo ab abel per tēpora discurrēdo hos sex psalmos exponere. cū manifeste iste psalmus primus loquatur de ꝯuersione populi gentilis facta post christum. Nam manifeste propheta inuitat populum gentilem ad fidem conuersum. A solis ortu vsq̄ ad occasum ad laudandū deum: et agendum gratias: eo q̄ ipsum de stercore idolatrie suscitauit. Et inter pr̄icipes populi sui collocauit: vt patebit. ¶ Ad cuius intellectū est notandum q̄ Dauid legens et contemplans mysterium anne matris Samuelis que ante erat sterilis: et deiecta et opprobrijs afflicta et contempta a fenenna pellice sua. Et quomodo propter humilitatē suā deus aperuit vuluam eius: et peperit samuelē qui fuit sanctus ⁊ iudex in israel. Et reprobatis ⁊ interfectis filijs hely translatum est sacerdotium ad samuelem. Vnde Anna mater eius repleta spiritu sancto cecinit illud canticum. Exultauit cor meū vt patet primo Reg. tertio ca. In quo manifeste predicit reprobationem: ⁊ abdicationem synagoge et electionē populi gentilis. Per quod mysterium preuidit dauid in spiritu qualiter synagoga que ante erat fecunda in copia filiorū: erat repudianda a viro suo christo: quem per longa tempora expectauerat. Et propter superbiā. Et preuidit qualiter gentilitas que per magna tempora fuerat sterilis: quia non generabat filios ad cultum diuinum: debebat effici fecunda in aduentu christi: eo q̄ ipsum in virum erat acceptura: ⁊ ex eo plurimos filios regeneratura. Ita q̄ ipsa que ante erat abiecta in domo dei erat recipienda: et ex filijs suis erat ecclesia congregāda: et filij sui qui ante erant pagani: debebant effici ciues: et habitare in ciuitate ⁊ domo dei. Et sic domus dei: que ante stringebatur intra fines palestine, erat dilatanda a solis ortu vsq̄ ad occasum: et deus qui solum in iudea erat notus: erat adorandus et colendus a solis ortu vsq̄ ad occasum per vniuersum orbem a populo gentili ad christum conuerso. Et de hoc fecit dauid hunc psalmum: in quo duo facit. Nam primo inuitat totum populum gentilem ad laudandū dominū venientē in carnē. Secūdo ostendit eius opulentiā: et largitatē: et beneficia quare est laudandus ibi. Quis sicut dominus. ¶ Quantū ergo ad primū dicit dauid: o pueri: id est gentiles ad xp̄m nouiter conuersi simplices et teneri in fide laudate dn̄m nostrū iesum xp̄m: ⁊ laudate nomē dn̄i q̄d est saluator: q2 saluauit vos: q2 vt sic est deus et homo. Et nomē eius q̄d est iesus sit benedictū a vobis et inter vos confitentes ipsum verum deū et hominem ⁊ redēptorem. Et colite eum: et non solum colatis et benedicatis ip̄m ad tempus: sicut iudei qui coluerūt deum vsq̄ ad aduentum messie: et postea maledicunt eum ⁊ negant eum in christo. Sed colite eū. Et sit benedictum a vobis: ex hoc nunc: idest ex hoc instanti in quo cepistis fidē vsq̄ in seculū et in eternum ⁊ in omni tempore. Et nō solū in omni tēpore: sed in omni loco a solis ortu vsq̄ ad occasum. i. ab india vsq̄ in hyspaniā et mauritaniā que sunt ad occasum: et ab ethiopia in scythiā sit laudabile nomē domini a vobis. hec autē prophetia iam fuit impleta. Nam omnes isti ceperunt fidem vt ostēsum est psalmo. lxxi. Et reddit causam: quia excelsus super oēs gentes dominus. Nam sicut in gloria est super oēs celos et super om̄es angelos. Ita ergo debet esse: et erit excelsus super omnes gentes Quasi dicat q̄ sicut omnes angeli obediunt ⁊ laudant deum. Ita omnes gentes venient ad fidem: et laudabunt deum a solis ortu.

Quis sicut dominus deus noster qui in altis habitat: et humilia respicit in celo et in terra. Jacob. iiij. et. j. pe. v. j. reg. ij. b.

Suscitans a terra inopem: et de stercore erigens pauperem.

Ut collocet eum cū principibus cū principibus populi sui.

¶ Hic ostendit dei omnipotentiā quare est laudādus: et quomodo est excelsus super celos et super omnes gentes. D ¶ Vnde est notandū q̄ omnipotentia vnius regis maxime in hoc demōstratur scz ex magnis facere paruos ⁊ ex paruis magnos Et deijcere superbos ⁊ exaltare humiles. Et parcere subiectis: ⁊ debellare superbos. Et ideo virgo maria in cātico suo maxime in hoc ostēdit deū esse oīpotentē: q2 deposuit potētes de sede ⁊ exaltauit humiles. Et dispersit superbos mente cordis sui Dicit ergo dauid. Quis oīpotens supple sicut est dn̄s deus n̄r qui in celis altis habitat. i. summitatem ⁊ imperiū super om̄ia tenet. Et tamē hūilia ⁊ solos hoies respicit. ⁊ diligit ⁊ fauet eis in celo. q̄

Nota de synagoga proibanda.

Oīpotētia regis in h̄ demōstraẗ

in terra. Nam in principio deiecit luciferū cū sequacibus suis supbis de celo. Et exaltauit michaelē et alios humiles: et fecit michaelem principem militie celestis. cū esset minor lucifero in natura. ¶ Et ostendit etiā deus magis suā oipotentiā cū ex hoibus qui tenent vltimū gradum in genere intellectiuo: vz suscitauit et eleuauit quosdam per gratiam in tam sublimez gradum: vt possideant loca et sedes per humilitatē quas illi angeli perdiderunt per superbiaz. Et collocentur inter principes populi et celestis exercitus. Unde deus primo respexit humilia in celo quando angelos humiles et obedientes elegit: et superbos in infernū deiecit. ¶ Secūdo respexit humilia in terra quando seipsuz exinaniuit formā serui accipiens. Et tunc erexit de terra inopem et pauperez quādo hoiem sauciatum et expoliatum redemit, et per gratiaz elegit. Et tunc inter principes populi sui collocauit quando inter hierarchiā angelorū collocauit. Item tunc suscitauit christus a terra inopē quando hominez sauciatū relictum in terra iacentez supra humeros suos posuit: et a morte peccati per mortē et passionez suam redemit. et in celo inter angelos collocauit. Ideo subdit. Suscitans a terra. idest de hominibus de terra formatis inopez scz Adam et Petruz et Paulus et latronez et magdalenam et ceteros penitētes et terrenos et erigens pauperem de stercore terrenorum. Uocat hominem pauperem inquantuz per peccatū fuit expoliatus bonis gratuitis. et originali iusticia cū suo premio fuit priuatus. Et vocat ipsum inopem inquantū fuit sauciatus in oibus potentijs fomite cōcupiscentie debilitatus. Et sic fuit sine auxilio. Et istum collocauit inter pricipes populi idest inter hierarchias angelorū et inter principatus et potestates: vnumquēqz secundū mensuram gratie sibi collate et ꝑm merita et opera bona collocauit. Itē exaltauit cū inter apostolos et euangelistas et martyres: et omnes penitentes et fideles: hic per gratiam et in celo per gloriam et hierarchias que sunt principatus celestis collocauit. Item exaltauit Petrum et Johannem et Jacobum et ceteros apostolos et discipulos de stercore et fimo artis piscatorie et ignorantia et simplicitate: et per dona spiritussancti eos ex piscatoribus apostolos et euangelistas et doctores fecit et principes terre constituit. Et sic inter principes populi sui. scz ecclesie sue collocauit. Nam principes ecclesie sunt patriarche et prophete et apostoli. Sed principaliores sunt apostoli qui nati sunt ecclesie pro patribus suis et substituti. Nā ecclesia christi ex pauperibus et simplicibus congregata est et eleuata et suscitata. Et in hoc magis ostensa est christi potentia. Item etiā per inopem suscitatū a terra intelligit populum gentilem liberatum a terrenis per fidem. Et per pauperem erectum de stercore intelligit quēlibet peccatorem a sordibus peccatorum per penitentiaz mundatum et eleuatum. Nam ille erat mortuus in terra et iste iacebat inuolutus in stercore peccatorū. D ¶ Tres ergo conditiones personarum christus eleuauit et suscitauit a terra. Naz primo

deus hominem exaltauit.

Tres cōditiōes ꝑsonaꝝ

suscitauit Adam et totam suam posteritatē fidelium et collocauit inter hierarchias angelorum. ¶ Secundo suscitauit apostolos et ceteros discipulos a terrenis et de stercore cerimonialium. Et constituit eos principes ecclesie: et collocauit eos cum principibus celestis exercitus. ¶ Tertio suscitauit et erexit populum gentilez a terrenis voluptatibus et stercore et spurcicia idolorum et nephandorum rituum: et collocauit eos cuz principibus populi sui in celo per gloriam et in hac ecclesia per gratiam et honorem. Nam successores apostolorum eos fecit. Et ex eis episcopos et sacerdotes constituit: vt magis patebit in sequenti versu.

christus suscitauit seu eleuauit.

Qui habitare facit sterilez in domo matrem filiorum letantem.

j.reg. ij. Esa. liiij.

¶ Hic concludit principale intentū. Naz postq̄ ostendit oppositionē dei: eo q̄ de celo eiecit angelos superbos et rebelles in abyssum inferni: et suscitauit de terra hominez pauperem et inopez et collocauit eum inter principatus angelorū vt possideret loca et sedes quas angeli superbi perdiderant. Ita pari ratione christus venit in hunc mundū missus a patre tanq̄ messias in lege promissus ad synagogaz secundā copie filiorū quaz deus ante per magna tēpora desponsauerat et sublimē graduz crexerat: et in proprium populū et hereditatez elegerat: cui tot beneficia contulerat et sibi ducem et saluatorez et messiā pmiserat qui eā de hoc mūdo in celū transferret. Sed ipsa velut rebellis et ingrata nō solū ipsum negauit et repudiauit: Sed etiā crucifixit. Ideo christus post resurrectionē et ascensionez ipsam repudiauit et abdicauit et reprobauit et maledixit: et sterilem reddidit. Quia sanctuario et lege priuauit et regno et sacerdotio et hostia et sacrificio. Et synagoga repudiata ecclesiam ex gētilibus cōgregauit et sibi eaz desponsauit: et fecūdaz reddidit cū sibi legem euangelicā et sacramenta donauit. Ex qua copiaz filiorūz per sacramenta quotidie regenerat. Itaqz gentilitas que ante erat sterilis et pagana et exul extra domū et hereditatē dei. Nūc autē facta est spōsa xpi et mater multorū filiorūz et fecūda: et habitat in hereditate dei et domo que est ecclesia: hic per gratiā et in futuro per gloriaz. Ideo dicit dauid. dñs deus est oipotens et laudād' in celo et in terra et excelsus. Nā gētilitatē quōdam sterilem per conuersionez ad fidem factam fecundā matrez multorum filiorūz facit habitare in domo sua letantē: que est ecclesia abdicando et repudiando synagogaz: que ante erat sponsa et fecūda et hoc factū est ex eius superbia et ingratitudine. Nota q̄ dauid ex duobus concludit repudiationez synagoge et electionez ecclesie ex gentibus congregate. Primo exemplo electiōis angeli superbi et sublimatiōe hominis humilis succedētis in dignitatē. ¶ Secūdo per figurā anne que ante fuerat sterilis et postea facta est fecunda: cuiusq; proles. scz samuel successit in sacerdotiuz filijs heli reprobatis. Et hoc adducit dauid in similitudine verborū. Primo cū dicit. Suscitās

a terra inopem. Et hm eum subdit. Qui habitare facit sterilem in domo. de quo mysterio canticum cecinit anna. j. Regū. ij. ¶ Item hoc idē vaticinatus est Esa. liiij. dicens. Lauda sterilis que nō parturis &c. Quam prophetiam adducit apostolus ad Gala. iiij. ad probandum gentilitatē venturam ad gaudium et laudem dei. Et ideo dauid preuidens hoc ante Esa. in hoc psalmo excitat gentiles nouiter conuersos ad laudem dei dicens. Laudate pueri dominum: pro gratiarum actionibus. Ex supradictis in hoc psalmo possunt recolligi sex conclusiones.

¶ Prima conclusio: ꝙ nomen domini iesu fuit dilatatum inter omnes gentiles et cultus dei a solis ortu vsque ad occasum.

¶ Secunda conclusio. ꝙ cum deus sit excelsus tamen superbos despicit et humiles respicit et eligit.

¶ Tertia conclusio: ꝙ nunc deus in celo respexit humilia quando angelos superbos de celo deiecit. et obedientes elegit: et in gratia confirmauit.

¶ Quarta conclusio ꝙ tunc deus in terra respexit et inopem de terra suscitauit quando carnem suscepit et hominem de morte peccati liberauit.

¶ Quinta conclusio: ꝙ tunc pauperem de stercore erexit; quando inter principes populi sui collocauit reprobatis iudeis et gentiles de stercore et spurcitia idolorum retraxit et inter apostolos et angelos in celo collocauit.

¶ Sexta conclusio ꝙ christus tunc sterilem in domo tanquam matrem filiorum fecit habitare quando reprobata synagoga ex gentibus conuersis suam ecclesiam congregauit: et sic gentilitas que ante sterilis erat sine fructu facta est fecunda et mater multorum filiorum per christum.

obiectio

A ¶ Sed dubitaret forte aliquis quare dauid dicit. Laudate pueri dominum: laudate nomen domini &c. Et postea subdit. Laudate nomen domini quoniam suauis est &c. quia videtur facere differentiam inter dominum et nomen domini et inter laudate dominum et laudate nomen domini.

Rñsio.

Ad quod respondetur ꝙ dauid hoc nō fecit absque grandi et profundo mysterio. Nam dictum est in prologo tractatu quarto in sacra scriptura frequenter memoratur deus et verus dominus et verbum dei: siue verbum domini. Et nomen dei siue nomen domini. Et dictum est ibi quomodo deus siue dominus quandoque sumitur essentialiter quod idem est ꝙ deus trinus et vnus vt ibi. In principio creauit deus celum et terram. Et quandoque sumitur personaliter pro persona patris vt ibi. Dominus dixit ad me filius meus es tu. Et quandoque sumitur pro persona filij vt Esa. xv. pater dicit ad filium. Tu es deus absconditus. ¶ Sed verbum dei: siue verbum domini semper sumitur pro persona filij: quod quidem verbum pater ab eterno dicendo produxit per quod ex tempore facta sunt omnia. Sed nomen domini idem est quod verbum incarnatum scilicet dominus noster iesus christus deus et homo messias in lege promissus. Nam inquantum verbum ab eterno explicat totam essentiam patris tanquam eius propria diffinitio vt ibi dictum est. Sed inquantum verbum incarnatum

de⁹ qūo ꝑt sumi ꝓ ꝑsona &c.

Verbum semper sumitur pro persona filij.

dicitur nomen dei: eo quod explicauit et notificauit mundo quatuor ineffabiles effectus dei: scilicet omnipotentiam per miracula et summam dei sapientiam per dationem legis: et sua predicatione et spiritussancti missione. Et notificauit summam iusticiam: in iudeorum et tyrannorum punitione. Sed magis illam notificabit in generali iudicio. vt frequenter dictum est. Propter ista ergo quatuor que christus mundo de patre notificauit Jesus christus dicitur nomē domini. Et ideo dixit ante suam passionem Johannes decimoseptimo. Pater manifestaui nomen tuum hominibus: vt ostenderet quod propter hoc venerat in mundum. Et hoc est nomen domini tetragrammaton quod in lege veteri quatuor literis scribebatur. scilicet yot. he. vau. he. Que quidem quattuor litere hoc nomen yohesua in hebreo sonant et reddunt. quod latine iesus declinatur quod hebrei propter naturam literarum adonay pronunciabant. Et sic hoc nomen iesus est illud nomen dei quod omnes patriarche et prophete fideles veteris testamenti scire desiderabant. Et hoc nomē iesus omnes inuocabant et in hoc omnes saluari expectabant. Ex quibus patet quod differentia est maxima inter istud nomen domini. Et nomina rerum creatarum. Nam omnia nomina rerum creatarum vel sunt mentalia: vel vocalia: vel scripta: et sic omnia sunt accidentia transitoria. Et ita sunt signa rerum que non sunt res quas significant et notificant. Nam hoc nomen homo dissillabum non est homo: sed significat hominem. Sed ipse dominus iesus christus est substantia et res realis et est ipse deus qui in mundo realiter per sua opera et effectus notificauit mundo nō quod christus sit pater: sed est eadem substantia diuina cum patre: et deus sicut pater: et vnus deus cū patre et spiritussancto. Et ideo quando in sacra scriptura memoratur nomen dei siue nomen domini non intelligitur hoc nomen deus habens duas syllabas breues quia vt sic nō est deus sed quoddam accidens. Sed intelligitur iesus christus saluator noster deus et homo qui notificauit mūdo summam dei omnipotentiam et sapientiā et misericordiam et iusticiā et voluntatem patris. Nā sicut verbum materiale induit vocem vel literam vt notificet intentionem. Ita verbum diuinum induit carnem vt nobis notificaret diuina mysteria. vt inquit Augustinus. Et sic patet quod omnia creata notificantur per nomina prime intentionis vel impositionis. Sed solus deus notificatur per nomen reale qui est iesus saluator noster verbum incarnatum qui non constituitur ex literis sed ex verbo in humanitate. Unde dictum est psal. liij. ꝙ verbum incarnatum est nomen quo deus pater nominat se. Iste ergo iesus saluator est illud nomē domini quod omnes sancti patres expectabant et inuocabant in veteri testamēto et in quo expectabant saluari. Unde hoc est nomē domini quod incepit inuocare enos Gen. iiij. Item hoc est nomē dñi quod inuocauit abraā: quādo edificauit altare dñi Gen. xij. et. xiij. Item hoc est nomen dñi quod inuocauit ysaac in altari edificato Gene.

Nomen dñi dicit verbū incarnatū &c.

xxvi. Item hoc nomē inuocauit iacob sup lapidē quē erexit in titulum Gen.xxviij. Itē hoc est nomē mirabile quod deus nō reuelauit visibiliter patribus veteris testamenti vsq ad incarnationē. Itē hoc est nomen dñi quod venit de longinquo Esa. xxx. Item hoc est nomen dñi de quo dicit Esa.xij. Haurite aquas de fontib⁹ saluatoris. Et dicetis in illa die confitemini dño: et inuocate nomē eius. Item hoc est nomen domini: et nomē dei iacob qđ dauid in toto isto libro psalmorum exhortatur inuocandum et laudandum sepe de quo precipue dicit in hoc psalmo. Laudate pueri dominum laudate nomen domini. Unde ly laudate dominum dicit deum in trinitate: et ly nomē domini: dicit verbum incarnatum. i. iesum christum saluatorē. Quasi dicat o gētiles conuersi ad fidem. Laudate dominū deum in trinitate perfecta. et laudate nomē domini scilicet iesum xpm deum et hominē verbū incarnatum. Sit etiā hoc nomē domini iesus laudabile per totum populum gentilem a solis ortu vsq ad occasum postq̄ iudei receperūt ipsum. Quasi dicat q nō sufficit ad veram et perfectā latriam solū adorare. et deū trinum et vnum colere: et laudare. Sed oportet iesum christum verbum incarnatū saluatorem colere et laudare: et cū ceteris articulis ad humanitatem pertinentibus credere.

¶ Ex supradictis patet q iudei non adorant: nec laudant: nec colunt deum. Probatur. Nam nō intendunt immo detestantur adorare deum trinum et vnum. Sed ille qui est verus deus creator omnium est trinus et vnus et nullus alius est ver⁹ deus vt frequenter probatum est per scripturam. Ergo nullum deum adorant: nec colunt. ¶ Item secundo sequitur q iudei non laudant immo semper blasphemant nomen domini in scriptura frequēter memoratum. Probatur. Nam iugiter blasphemant christum et nomen eius in suis synagogis et domibus in publico et in secreto. Sed iesus christus est illud nomen dei in scriptura frequenter memoratum. ergo continue blasphemant deum et nomen eius. Ideo sicut reprobati et maledicti de quibus dicit Esayas pmo. Blasphemauerunt sanctum israel. Et alienati sunt retrorsum. Item blasphemauerunt nomen meū quotidie. Et quia hoc nomen domini contempserunt iudei: ideo fuit dilatatum et veneratum per omnes gentes a solis ortu vsq ad occasum. Ideo dicitur. Malachie.i. A solis ortu vsq ad occasum: magnum est nomen meum in gentibus et in omni loco sacrificatur et offertur nomini meo oblatio munda. Quia magnum est nomen meum in gentibus et vos polluistis illud etc. Preuidens ergo dauid in spiritu reprobationem iudeorum: eo quod contempserunt hoc nomen domini et blasphemant quotidie. Et preuidens conuersionē populi gentilis in quibus debebat hoc nomen iesus coli et laudari. Dicit laudate pueri dominum laudate nomen domini etc. Quasi dicat. Postq̄ iudei reprobati contempserunt deum trinum et vnum et iesum christum qui est nomen domini. ergo vos gentiles tanq̄ pueri nouiter conuersi laudate deum in trinitate: et vnitate: et verbum incarnatum quod est nomē domini scilicet iesum christum filium dei et deum et hominē. Ex quibus patet q semper in sacra scriptura per nomen domini intelligitur iesus christus dominus noster deus et homo messias in lege promissus. Sed miseri et ceci iudei hoc mysterium et sacramentum capere non possunt ex maledictiōe et cecitate eis inflicta: quia non fuit digni tanto beneficio: nec lumine illustrari.

In exitu israel de egypto domus Jacob de populo barbaro. Exo.xiij.

Facta est iudea sanctificatio eius: israel potestas eius. de cōse. dis.iij.c. reuera.

Mare vidit et fugit: iordanis conuersus est retrorsum.

Montes exultauerunt vt arietes: et colles sicut agni ouium.

¶ Huic psalmo in hebreo nullus titulus preponitur. Propter qđ iudei dicūt q nō est ps distinct⁹ a precedēti. Sed hoc videtur falsum. Primo quia videtur materia specialis et distincta. Secūdo quia iste cōputatur psalmus.cxiij. fm Hieronymū et oēs catholicos. Unde licet nō explicet titulus: tñ manifeste videtur qđ sit alleluiaticus et q dauid fecit ipsum ad laudandū deū appropriatū in festo dedicationis tabernaculi et tēpli. In quo dd intendit agere grās: quia deus memor fuit nrī et bndixit nobis: et liberauit nos de captiuitate diabolica et de iugo idolorū. Et de persecutione tyrānoꝝ per xpm filiū suū sicut quondā liberauit israel de egypto. Et sic propositio pricipaliter intēdit agere gratias: quia xps redemit nos. et elegit nos in populū suū et hereditatē. Et hoc probat per tria mysteria tanq̄ per tres propōnes. ¶ Quarū prima est q solus pplus israel fuit electus ad laudandū deū ¶ Secūda q sola iudea et terra promissionis fuit dedicata et sanctificata tanq̄ proprius locus vbi deus colit. ¶ Tertia q solus deus israel et nullus alius est venerādus et colēdus. Ideo ps iste diuiditur in tres partes. Nā in prima probat simul primas duas ppositiōes. In scđa pbat tertiā. s. q sol⁹ de⁹ israel est colēd⁹. In tertia resumit pbationē scđe ppositiōis. s. q a solis filijs israel est de⁹ colēdus. scđa ibi. Deus aūt noster in celo. Tertia ibi. Nō mortui laudabūt. (Diuisio psalmi.) ¶ Quantū ergo ad pmā ponit pmas duas propositiōes. s. q sola terra iudee siue terra promissiōis est locus dedicatus ad cultū diuinū. (Prima.) Et solus populus israel est dedicatus ad colēdum deū. Et dicit q in exitu israel. i. cum populus israel exiret de egypto. s. de illo populo barbaro et extraneo: et rudi: et inhumano. Tunc facta est iudea sanctificatio eius: id est locus sanctificationis et dedicatus: et deputatus ad dei cultū et sanctificationē. Et hec est prima ppositio. Scđa vero q factus est israel potestas et possessio eius et pplš electus ad (Scđa.)

colendū deū. Et ideo dicit moyses pharaoni ex parte dei dimitte populum meū vt sacrificet mihi &c. Exodi. iiij. ¶ Item psalmo. ciiij. Dedit eis regiones gētiū vt custodiāt iustificationes eius &c. Et has propositiones probat dauid. s. q deus elegit hūc ppl'm quod apparet. Nā cū miraculis deduxit eū per desertū: & cū miraculis introduxit eū in terrā promissionis. Nā mare rubrū fugit in transitu eorū: & diuisum est in duodeciz partes. Ergo signuz est q deus elegit illū populū & dilexit ad cultum suū. Item iordanis conuersus est retrorsum in introitu terre promissionis & filij israel transierunt pede sicco. ergo signum est q deus elegit illam terram et locum ad cultum suum. Item quando ingressi sunt inuenerunt bona pascua in terra pingui et fecunda: et sicut agni ouium exultant sequentes matres per loca et montes pigues & vberes: ita filij israel exultauerunt per montes terre promissionis et occupantes montes pingues et ciuitates et opida et campos coagulatos et vberes: et trucidarunt: et eiecerunt chananeos a sedibus suis.

Exo. xij. **Quid est tibi mare quod fugisti: & tu iordanis q2 cōuersus es retrorsum.**

Montes exultastis sicut arietes: et

exo. xvij. Nūe. xx. **colles sicut agni ouium.**

A facie domini mota est terra a facie dei iacob.

Qui conuertit petrā in stagna aquarum: et rupem in fontes aquarum.

¶ Hic probat q hoc factuz est ex magno miraculo. Unde querit dauid vt probet propositiones o mare quid est tibi q fugisti. i. vnde euenit tibi cum sis res inanimata & sine sensu & cognitione q ita fugisti & fuisti diuisum in duas diuisiones & partes & dedisti locū vt transiret ille populus cuz hoc sit contra naturā tui. Et similiter o iordanis quid euenit tibi q in transitu eorum & introitu cōuersus es retrorsum contra naturā tuā. Et o vos montes quare exultastis vt arietes. Et vos colles quare exultastis sicut agni ouium recipientes illum populum: et abijcientes chananeos & ferezeos & cetera. Cuz i nobis essent ciuitates inexpugnabiles & opida. Quasi dicat: quo modo & qua potestate hoc potuit fieri. Respondet & soluit questionem dicēs. Quia supple a facie domini mota est terra. Non a facie deorum gentilium: sed a facie dei iacob: qui est verus deus. qui in nube precedebat illum. Et in archa sedebat super cherubin. Et sic omnia obediebant ei & cedebant. Nam in virtute dei moyses percussit mare cum virga & aque diuiserunt se obedientes et parentes creatori suo. Et sic factum est de conuersione iordanis retrorsum & de ruina murorum hierico et in victoria iosue contra omnes reges chanaan. Nam omnia prosternebantur: et cedebant et parebant presentie et potestati et voci dei existentis in archa. Qui etiam conuertit petras oreb in stagna aquarū. Exo. decimoseptimo Et postea rupem et silicem in fontes aquarū. Numeri. xx. Ex quo patet q omnia ista nō facta sunt in potestate hominū: sed in sola dei potestate qui elegerat illum populū et terram ad suum cultum sicut promiserat ipsi abraā: & ysaac: & iacob: nec fecit deus hoc propter merita illius populi qui multotiens deum prouocauerat ad iram in deserto. Sed deus hoc fecit: scilicet introduxit in terrā promissionis cum tot signis et miraculis propter solam misericordiam suam et veritatem: scilicet vt impleret promissum quod pollicitus fuerat ipsi abraā: et ysaac: et iacob: scilicet q daret illam terram filijs suis &c. Ideo sequitur.

Non nobis domine nō nobis: sed nomini tuo da gloriam. I. cxxvij

Super mia tua et veritate tua neq̄ dicant gentes vbi est deus eorum.

¶ Non nobis domine: sed nomini tuo da gloriā: idest ista potestas et gloria nō est tribuēda nobis sed nomini tuo. Nec dedisti nobis istā gloriam et possessionē propter nr̄a merita: sed hec fecisti misericordia tua et veritate tua: idest propter solam misericordiam tuam: et propter veritatem tuam: scilicet vt impleres quod permisisti patribus nostris: et sic maneres ver⁹ et non fallax. ne quādo. i. ne aliquando dicāt nec dicerent gentes. Ubi est deus eorū. Nam si non impleuisset promissa irridendo dixissent gentes: vbi est deus istorum hebreorum qui promisit eis terram et non dedit. Quasi dicant mendax et fallax est: quia sic eos decepit vel nullus est. ¶ Item si nō dedisses nobis victoriam: tunc gentiles dixissent. vbi est deus eorū qui non iuuat eos. quasi dicerent. Forsan dormit deus israel: quia non iuuat eos.

Deus autem noster in celo: oia quecunq3 voluit fecit. I. cxxiiij ca. sapi. xv. di. xx vi. q. iiij. c. sciēdū

Simulacra gentiū argentū & aurū opera manuum hominum.

Os habent et non loquētur: oculos habent et non videbunt. I. cxxiiij

Aures habent et non audient: nares habent et non odorabunt.

Manus habent et nō palpabūt: pedes habent et non ambulabunt: non clamabunt in gutture suo.

¶ In secunda parte probat tertiā probationē: scz q solus deus israel est colendus et nullus alius. Quā sic probat. Nā solus ille deus est colendus & adoratione latrie venerandus qui fecit quecunq3 voluit in celo et in terra. Sed solus deus israel est huiusmodi: et nullus alius. Quia dij gentiū nihil possunt facere cum nō sint res viue & animate: igitur sequitur hec sententia aduersum superiorem: scz ne quando dicant gentes vbi est deus eorum. Jō dicit dauid. Deus noster est colendus: et nō dij gētiū. q2 deus nr̄ est verus deus. Q2 quecunq3 voluit

fecit tam in celo quam in terra. Sed dij eorum nihil possunt facere cum sint statue et simulacra inanimata. Et primo probat primam partem scilicet quod dij gentium non sunt colendi cum non sint veri dij nec possint iuuare suos cultores. Dicit ergo primo quod dij gentium non sunt veri dij nec colendi nec possunt iuuare cultores suos. Probatur. Quia dij gentium sunt simulacra inanimata vel illa simulacra que gentes colunt vt deos: nil aliud sunt nisi aurum et argentum et opera manuum hominum vi uentium. Ergo quomodo possunt esse dij cum non viuant. Nam licet sint facta et fabricata ad similitudinem hominum viuentium: tamen non viuunt. Nam licet habeant os et aures .i. videantur habere os et oculos: tamen non loquentur neque videbunt vnquam. Et eodem modo habent aures et nares: tamen nunquam audient nec odorabunt. Et sic eodem modo habent manus et non palpabunt. Et habent pedes et non ambulabunt et videntur habere guttur: et tamen nunquam clamabunt quia in istis simulacris predicta organa non sunt vera: sed equiuoce dicta quia homo sculptus non est homo nisi equiuoce vt ait Aristo. ij. de anima. et in topicis. Et ideo sequitur.

xxxij.q.v. tiij. sicut sanctius. **Similes illis fiant qui faciunt ea: et omnes qui confidunt in eis.**

Similes inquit fiant. Nam sicut illa simulacra sunt quasi mortua et muta et sine sensu et motu et et cognitione: ita omnes gentiles qui ea faciunt et colunt et eis confidunt: sunt facti muti et sine sensu et intellectu: et ceci et mortui quia nullum bonum agere possunt. Et sicut illa simulacra sunt mortua et inanimata. Et per consequens non possunt iuuare cultores suos. Ita non possunt coli ab aliquo: nec qui colunt talia simulacra sunt digni et apti ad colendum deum quia nil colunt cum sint similes simulacris.

xv.q.v.iij. c. ad mensam. Ad Ro. viij. et de pe. di. ij. talibus. Et di. liij. si ex bono. **Domus israel sperauit in domino: adiutor eorum et protector eorum est.**

Domus aaron sperauit in domino adiutor eorum et protector eorum est.

Qui timent dominum sperauerunt in domino adiutor eorum et protector eorum est.

Hic probat secundam partem propositionis .s. quod deus israel est verus deus. et per consequens colendus. Probatur quia iuuat cultores suos sperantes in se. Probatur. Nam primo liberauit israel ab omnibus periculis: eo quod sperauit in eo. secundo eum benedixit et multiplicauit. Primum probatur. Nam tota domus israel sperauit in domino quando exiuit de egypto et clamauit ad eum. Et tamen ipse adiutor eorum factus est in exitu egypti et protector eorum factus est per totum desertum et in terra promissionis. vt patet per singula. Item domus aaron sperauit in domino. cum datan. et abiron et chore fecerunt coniurationem contra eum. Tamen dominus adiutor eorum factus est cum combusti sunt. cel. Et aperta est terra et deglutiuit, alios seditiosos: vt patet numeri. xvi. Sed quia diceret aliquis. Et quare dominus non audiuit omnes filios israel: quia multi mortui sunt et trucidati in deserto vt illi qui adorarunt vitulum: illi qui iniciati sunt belfegor: et omnes qui egressi sunt de egypto a .xx. annis et supra quorum cadauera iacuerunt in deserto: quorum nullus intrauit terram promissionis nisi caleph et iosue. Et tamen omnes isti sperauerunt in domino: quia cum fiducia intrandi terram promissionis exierunt de egypto. et tamen deus non iuuit eos. Ad hoc respondet dauid quod isti non timuerunt deum quia rebelles fuerunt ideo non vere sperauerunt in eo. Ideo sequitur qui timent dominum: idest deus factus est adiutor omnium eorum qui timent deum et sperauerunt in eo quia tales liberauit.

Dominus memor fuit nostri: et benedixit nobis. Nu. xxiij. et xxiiij. xv. q. i. cap. firmissime

Benedixit domui israel: benedixit domui aaron.

Benedixit omnibus qui timent dominum pusillis cum maioribus.

Secundo probat quod non solum liberauit eos a periculis. Sed etiam benedixit et multiplicauit in possessionibus et bonis temporalibus et copia filiorum ideo ait. dominus memor fuit nostri ad implendum quod promisit patribus nostris et benedixit nobis dando nobis terram chanaan in possessionem: et multiplicando nos in magnum populum sicut promisit patri nostro Abraam: et Jacob dicens: benedicam semen tuum &c. Et sic benedixit domui israel dando terram promissam. Et benedixit domui aaron dando sacerdotium et iura leuitica scilicet decimas &c. Et benedixit omnibus qui timent dominum pusillis cum maioribus: non autem rebelles. et sic non solum benedixit vos in copia bonorum temporalium. Sed in copia filiorum. Ideo sequitur xxij.q.ij. c. si quelibet.

Adijciat dominus super vos: super vos et super filios vestros. Esa. lxiij. xxxij. q. iiij. recurrat.

Benedicti vos a domino: qui fecit celum et terram.

Celum celi domino: terram autem dedit filijs hominum.

Adijciat dominus: et adiecit numerum super vos et fecunditatem prolis et non solum super vos: sed super filios vestros super copiam generationis et fecunditatis prolis. Et vnde hoc et quia benedicti estis vos a domino qui fecit celum et terram. Quia colitis eum et non simulacra nec deos gentium. Ideo illi qui colunt eos sunt mortui et inepti ad laudandum deum. Nam ipsum celum celi scilicet empireum datum et factum est ipsi domino deo vt ibi habitatis videatur. Terram autem dedit filijs hominum. idest omnibus filijs Adam ad habitandum et laborandum tanquam viatoribus: et ideo resumit et concludit probationem et propositum proprie propositionis quod solus populus israel est electus

et dedicatus ad colendum et laudandum deum et non gentiles eo quod sunt mortui sicut dii eorum. et facti bestiales siue inepti et mortui in peccato. Ideo sequitur.

xxviij. q. j. oēs. §. ex his. et de pe. d. ij. infirmū fundamētū.

Non mortui laudabunt te domine: neque omnes qui descendunt in infernum. Sed nos qui viuimus benedicimus domino: ex hoc nunc et usque in seculum.

¶ Non ergo gentiles et peccatores qui sunt mortui et inepti ad bene agendū laudabunt te domine neque omnes qui descendunt in infernum. Cum potius blasphemēt pre dolore tormētorum. Sed nos qui viuimus in lege tua per gratiam benediximus tibi domino et laudamus et colimus. Ex hoc nunc et usque in seculum. Hic per gratiam et in futuro per gloriam amē. Sed quia iste psalmus nō est inanis nec sine sacramētis sicut et ceteri. Ideo videamus quēdā vult sensus spiritualis ipsius et quid in eo intellexit dauid de xpo et ecclesia. Unde aduertēdum quod dauid cōtemplādo in exitu israel de egypto et in trāsitu maris rubri et in miraculis factis in deserto. Et in conuersione iordanis retrorsum. quando ingressi sunt filij israel terrā promissiōis. Et in victorijs iosue quādo occupauit terrā Et diuisit eam filijs israel per tribus in possessionem electis gentibus etc. Tunc preuidit in spiritu mysterium aduētus christi in carnem. Et quomodo post passionē eduxit patres de lymbo inferni Et nos omnes de tenebris peccatorum. et quō infernus fugit a facie eius. et mare. i. persecutio tyrannorum fugit. et ecclesia fidelium qui populus dei introiuit per totum mundum propulsa idolatria: et quō solus populus xpianus colit verū deū et nullū alium. Et sic de hac materia prophetando fecit hunc psalmum vt cantaretur in die sabbati. Et in festo dedicationis tabernaculi et tēpli. C

¶ Ex quo patet quod dauid nō memorauit supradictas historias et mysteria tanquam principalem materiam huius psalmi: sed tanquam propositionem et parabolas ex quibus intendit elicere tres conclusiones euangelicas.

Nota. I

¶ Quarum prima est quod solus populus xpianus est redemptus et receptus ad colendum diuina.

¶ Secūda quod sola ecclesia est dedicata ad cultū dei.

¶ Tertia quod ille met deus qui liberauit israel de egypto ante incarnationem: ille idem incarnatus liberauit patres de lymbo et ecclesiam suā de captiuitate diaboli et per consequēs christus deus et homo est dominus in celo et in terra. Ideo est vere colendus cultu latrie. Probatur quod sola ecclesia christi successit illi populo. et dicta est iudea et israel et fuit figurata per omnia illa mysteria in cuius figura facta sunt omnia illa vt frequenter probatum est. ¶ Dicit ergo dauid. Ego supple vidi in spiritu quod sicut in exitu israel de egypto. scz domus iacob. idest cum israel. i. domus iacob exiret de egypto scilz de illo populo barbaro. Tunc facta est iudea sanctificatio eius etc. Ita quod christus qui figuratus est per moysen duxit sanctos patres de lymbo inferni et oēs nos de tenebris peccatorum. Tunc iudea. scilicz ecclesia que vere deum confitetur: facta est sanctificatio eius idest electa est a christo in sanctificationem et cultum verum dei. Et israel. scz populus christianus qui est verus israel quia vere et solus videt deum per fidem factus est potestas et possessio et exercitus et hereditas eius ad possidendum terram viuentium que est regnum celorum. Et tunc in aduentu eius mare et furia diaboli et tyrannorum fugit: quia potestas eius obtusa et comprehensa est. Et populus dei transiuit: et per aquas baptismales iordanis ingressus est ecclesiam per. xij. lapides qui sunt duodecim articuli fidei. Et sic letanter possidet eam hic per gratiam et in futuro per gloriam. A ¶ Unde nota quod per iordanem qui interpretatur recte descensus recte figuratur defluxus generis humani. Nam iordanis oritur et emanat et descendit a monte libano qui inter omnes montes sirie et assirie est felicior et amenior et fructuosior et congregatur ex duobus fontibus. Et factus magnus tendit et fluit inter palestinā et arabiam petream versus meridiem: et per vallem illustrem quasi semper inter montes: et facit mare Tiberiadis: et postea in angustum alueum reductus discurrit per vallem illustrem: et tendit usque ad mare mortuum in regionem sodomorum Et ibi submergitur in illo mari amarissimo et infructuoso et horribili. Per hoc figuratur genus humanum siue defluxus generis humani descendentis a primo homine Adam qui in illo amenissimo et felicissimo monte paradisi creatus est: siue in eo constitutus: qui quidem homo componitur ex duobus fontibus: scilicet ex corpore et anima: tamen quia deo inobediens fuit. Ideo a monte paradisi eiectus est. Et descēdens de mōte per vallem lachrymarum huius mundi discurrebat cum tota sua propagine: qui licz per loca amena flueret idest per delicias huius mundi que non sunt comparande delicijs paradisi a quo eiecti sunt tamen in finem omnes submerguntur in mare mortuum inferni amarissimum multiplicibus penis et tormentis. Sed veniens dominus noster Jesus in virtute sua. Non solum mare sed iordanis conuersus est retrorsum cū in eo composuit duodecim articulos fidei. Et nō intrauit mare mortuum: immo per ipsum transiuit populus christianus in istam ecclesiam per gratiam et in superiorem per gloriam. Et mare rubrum huius mundi quod omnes submergebat: et iordanis qui omnes ad mare mortuum deferebat facti sunt per quatuor permittentes non transire in patriam nobis promissam. In qua sicut agni ouium et arietes letemur pascentes in montibus et collibus ecclesiasticis pascua vberrima et saluberrima sacramentorum hic per gratiam et in futuro per gloriam. Ideo dauid contemplans huiusmodi mysteria interrogat mare rubrum et iordanem. et montes et colles dicens. Quid est tibi mare quod fugisti et tu iordanis etc. quasi dicat. Quomodo et in qua virtute permisisti trāsire illū pplm. i. quid significabāt ista mysteria? Et rndet spūssanctus per os dauid prophe-

Jordanis. figurat dfluxū generis hūani.

Nota.

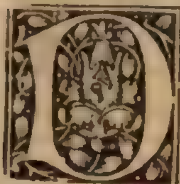
tando aduentū xp̄i dicens. vis scire quid hoc significat. Quia a facie domini nostri iesu xp̄i q̄ est deus iacob messie in lege promissi mota est et mouebit tota terra. Nam in eius natiuitate oia regna mundi fuerunt mota: q2 flumen nili diuisum est in.vij. hostia ⁊ inundauit vltra solitū: ⁊ omnes dij ⁊ idola gentium clamarunt apud meotidas paludes ⁊ caspia regna regem pacis esse natum ⁊ templum pacis rome prostratum est: ⁊ stella preter solitum in oriente apparuit qui magos ad xp̄m perduxit ⁊ postea a facie eius mota est terra centralis inferni cum inde patres abstraxit: ⁊ magis mota est q̄n apostolos per mundum misit ⁊ mare tyrannorum fugit ⁊ cessit: ⁊ idolatria reiecta fides ⁊ ecclia mundum occupauit in virtute xp̄i. Nam sicut tunc tota terra mota est a facie domini qui portabatur in arca: ita tota terra gentilium mota est a facie domini iesu quod apostoli portabant in arca euangelica qui conuertit petram in stagna aquarū cū corpus suum lancea est perforatum et exiuit sanguis ⁊ aqua in remissionem peccatorum vnde sacramenta ecclesiastica virtutē sumpserunt. ¶ Itē cōuertit rupē in fontes aquarum cū misit spiritū in discipulos: ⁊ dedit eis septem dona spūssc̄ti ⁊c. Unde aliqui q̄ erant grossi ⁊ duri sicut rupis prorumperunt in fontes aquarū sapiētie dei ⁊ effuderūt per totū mundū. vnde haurimus aquas sapiētie legis euāgelice. Et ideo propheta apostrophat ad xp̄m petens ⁊ rogās vt ista cito impleantur: vt veniat sicuti promisit sanctis patriarchis: ⁊ deleat idola gentium ⁊ omnes veniant ad terrā promissam vere fidei: ⁊ in ipso benedicētur omnes gētes q2 hoc nō cedit p̄ricipaliter ad gloriā n̄ram s3 suā. Ideo subdit. o dn̄e iesu xp̄e non nobis. i. nō dicimus q̄ venias ex meritis nostris: quia nō meremur introire in gloriam. Sed da gloriam nomini tuo. i. vt omnes gētes seruiāt tibi. i. adorēt ⁊ colāt nomē tuum quod est iesus. i. colāt iesum xp̄m q̄ est nomē tuum. Et hoc fac super misericordia tua. i. propter misericordiā tuā ⁊ veritatē tuā vt impleas quod promisisti abrae. s3 in semine tuo benedicētur omnes gentes ergo fac q̄ hoc sit verum. Ne aliquando dicant gentes vbi est deus eorum iudeorum qui expectant messiam in eis promissum. Quia cum sis dominus hoc potes facere. Nā tu es deus in celo. Qui omnia quecunq̄ voluisti fecisti vsq̄ ad presens tempus. Nam tu de nihilo creasti celū ⁊ terram: ⁊ liberasti patres nostros ⁊ eiecisti gentes et punisti: et introduxisti eos in terrā promissam: que quidem mysteria significabant aduentum tuum: et ruinam idolatrie et electionem ecclesie: et hereditatem et possessionem ⁊ cetera. Ergo non permittas regnare idola gentiū et simulacra cū nō sint nisi argentū et aurum: ⁊ opera manuū hominum ergo omnes qui faciūt ea ⁊ qui cōfidūt in eis et nolunt conuerti fiant similes illis scilicet muti et sine sensu ⁊c. Haud sic de nobis qui sumus domus israel et vera ecclesia. Nam domus israel scilicet ecclesia fideliū sperauit in domino. Quia sicut ille pp̄ls sperauit in domino. ⁊ dn̄s adiutor eorū fuit eos a periculis temporalib⁹ liberādo. Ita pp̄ls xp̄ianus ⁊ ecclesia que sperauit i dn̄o liberabit ⁊ est liberata per xp̄m a morte peccati ⁊ periculis spūalibus p aduētum suū: ⁊ sicut tunc dn̄s memor fuit illius populi: ⁊ benedixit ei in terram promissā introducēdo ⁊ possessiones: ⁊ bona tēporalia cōferendo. Et benedixit domui aaron sacerdotiū ⁊ cetera iura leuitica largiēdo. Ita dedit xp̄s petro ⁊ successoribus suis episcopis et presbyteris ⁊ toti cetui apostolorum tradidit claues regni celorum et ecclesiasticam potestatem: et tam iura temporalia quam spiritualia. Et sic benedixit domui et cetui ministrorum ecclesie. Et vt breuiter omnes fideles comprehendantur. Dicit quod benedixit omnibus qui timent dominum pusillis cum maioribus scilicet paruis ⁊ magnis diuitib⁹ et pauperibus et simplicibus grecis et barbaris et latinis. Postq̄ venerunt ad fidem et deū timēt. Et quia ex paucis iudeis scilicet apostolis et discipulis icepit ecclesia. Sed postea creuit in magnum numerum ex gentibus per totum orbem. Ideo ait propheta. Adijciat dominus super vos. O apostoli et discipuli id est crescere vos faciat. ⁊ addat magnū numerum super vos: ⁊ super filios vestros ex gentibus ad fidē regeneratos. Et subdit. o fideles benedicti estis a domino qui fecit celum et terram. Ex quo cepistis baptismum: et non curatis habere regnum in terris: nec congregare bona mundana et temporalia: nec scandalizamini si homines praui et mundani abundant bonis temporalibus et conculcant et persequuntur iustos. Et vos estis inopes et pauperes et afflicti ab impijs. Nam in hoc mundo tantum habent felicitatem. Uestra autem merces in celo est. Nam deus pater dedit domino nostro iesu christo celū celi id est celum empireum in possessionem et habitationem eternam: vbi est summa et eterna ⁊ secura felicitas. Et hoc celum dedit pater filio pro se et suis fidelibus: terram autem istam inferiorē dedit filijs hominum scilicet terrenis et mundanis: cuius felicitas erit breuis et pena erit eterna. Nam licet videantur viuere tamen mortui sunt deo et priuati illa superiori vita eterna. Nam hic sunt mortui in suo peccato et in futuro per penas in inferno. Et ideo subdit propheta. non isti homines terreni qui sunt mortui in peccato laudabunt te o domine hic in hoc mundo: nec omnes qui descendunt in infernum laudabunt te: immo blasphemant hic peccando et ibi penas patiendo. sed nos qui viuimus hic per gratiam seruando legem euangelicam benedicimus domino ore et opere. Benedicimus dico. Ex hoc nunc idest iam incepimus ex hoc instanti. Ex hoc seculo viuendo per gratiam. Et vsq̄ in seculum aliud fruendo per gloriam. A ¶ Ex isto textu scilicet celum celi domino terram autem dedit filijs hominum. Dogmatizant magistri moderni iudeorum in synagogis suis quod homines post hanc vitam non ascendunt in celum: nec ascenderent post resurrectionem. Sed manebunt in terrestri paradiso cum Abraam: Isaac: et Iacob: et ibi erunt in perpetuum. Nam celum non est datum hominibus: sed domino deo. Terram autem dedit filijs hominum ad habitandum ⁊ manēdū.

Nota q̄ regna in xp̄i natiuitate ⁊c.

Contra h̄reticos q̄ dicunt hoies nō ascendere celū.

Unde iudei moderni non expectant gloriam in celo: sed in terra cum Abraam ysaac et Jacob scz in illa terra unde fuit eiectus Adam. habet enim pro inconuenienti quod homines possint ascendere in celum nec ibi manere cum sit contra naturam hominis. Sed quantum sit detestabilis ista doctrina et contra sacram scripturam de ipso manifestum est. Nam sicut non est inconueniens nec impossibile quod angeli deo rebelles a principio fuerint deiecti de celo non solum in facie terre: sed usque in profundum inferni ubi perpetuis cruciantur penis eternis. Ita non est inconueniens quod homines iusti et sancti qui non secundum carnem vixerunt et penitentiam de suis peccatis egerunt ascendant in celum et inter hierarchias angelorum collati sempiterno euo fruantur: ut dictum est psalmo precedenti. Nam licet hoc non conueniat nec debeatur hominibus per naturam: tamen datur eis per gratiam et merita passionis christi cuius membra sunt per baptismum et fidem effecti. Unde quando xps ascendit in altum celum in die ascensionis secum duxit captiuitatem sanctorum patrum scilicet. Adam: Abraam: ysaac et Jacob ut dictum est psal. lxvij. Et sic Abraam ysaac et Jacob non sunt in hac terra ut isti moderni iudei mentiuntur. Sed regnant in celo cum christo et cum filijs promissionis. Et ideo isti iudei carnales numquam ascendunt cum eis in celum sed in infernum perpetuo cruciandi descendunt. Jdeo dicit christus Matt. viij. Quod multi ab oriente et occidente venient et recumbent cum Abraam: ysaac: et Jacob: in regno celorum. Filij autem regni mittentur in tenebras exteriores: ubi erit fletus et stridor dentium. Et ideo dauid notanter dixit. Celum celi domino id est quod deus pater dedit celum christo domino celi pro se et suis membris: quia omnes ascendemus cum capite nostro xpo. Sed terram dedit filijs hominum id est carnaliter: et secundum hominem viuentibus. Nam fideles iam non dicuntur filij hominum: sed hoc non possunt capere obcecati et obstinati iudei. Nam qui vult accipere repromissionem in celo cum Abraam: ysaac: et Jacob oportet quod ascendat cum christo capite nostro cum quo illi ascenderunt. Aliter nemo poterit ascendere nisi efficiatur membrum christi. Quia nemo ascendit in celum: nisi qui descendit de celo filius hominis qui est in celo. Qui cum fuit exaltatus in celum et in crucem omnia sua membra traxit ad seipsum Johan. iij.

xv. di. ca sctā romana.

Dilexi quoniam exaudiet dominus vocem orationis mee.

Quia inclinauit aurem suam mihi: et in diebus meis inuocabo.

b. xvij. a vij. qō. j. aduersitas. Et xxiij. qō. iiij. c. vlt.

Circundederunt me dolores mortis et pericula inferni inuenerunt me.

Tribulationem et dolorem inueni: et nomen domini inuocaui.

¶ Titulus alleluia. Ex titulo apparet quod Dauid fecit hunc psalmum ad laudandum deum in festiuitatibus determinatis maxime in die pasche: eo quod agit gratias pro toto genere humano: quia fuit liberatum de captiuitate diaboli: et viuificatum a morte eterna: et constitutum in regione viuorum: idest in ecclesia christi viuendo per gratiam. Diuisio psalmi.
¶ Tria ergo facit. Nam primo proponit quod intendit narrando afflictiones in quibus erat positus iste homo mysticus. Secundo inuocat christum ut veniat in carnem ad liberandum ipsum. Tertio excitat animam suam ad penitentiam et fidem ad agendum gratias: secunda ibi. O domine libera animam meam: tertia ibi. Conuertere anima mea.
¶ Quantum ad primum est notandum secundum apostolum ad Ephesios primo. Et secundum Augustinum in sermone de apostolis. Quod deus prius dilexit nos affectu et effectu: quam nos diligeremus ipsum. Nam ipse ab eterno dilexit nos et elegit: et predestinauit antequam essemus. Et postea gratificauit nos in christo filio suo: et vocauit nos per ipsum ad fidem: et redemit nos antequam aliquid boni faceremus: et sic patet quod nos ex debito tenemur ipsum diligere et amare: quia per prius dilexit nos non solummodo in affectu: sed etiam in effectu conferendo talia beneficia. Et ideo Adam mysticus qui introducitur ad loquendum in hoc psalmo cum sua posteritate fidelium dicit: ego dilexi: idest teneor diligere dominum. Et ponitur preteritum pro futuro ratione certitudinis prophetie: ut dictum est pluries: et patet per litteram sequentem: idest diligam dominum: quoniam ipse dominus exaudiet vocem orationis mee factam per patriarchas et prophetas. Et diligam etiam ipsum: et teneor de debito ipsum semper diligere: eo quod inuoco ipsum. Primo ut veniat ad liberandum me. Et postquam liberauit me: inuoco cum agendo gratias: et bene cogor inuocare ipm ut veniat. Nam postquam fui eiectus a paradiso per peccatum circundederunt me dolores mortis. Quia fui afflictus in corpore multis infirmitatibus et miserijs. Et in anima fui fauciatus et vulneratus fomite concupiscentie propter quod sum pronus semper ad male agendum et cadendum: et impotens et fragilis ad bene operandum. Et sic pericula inferni inuenerunt me propter peccatum originale et actuale. Et sic pericula inferni inuenerunt me: quia cecidi in mortem perpetuam et eternam a qua non possum liberari nisi per christum. Et ideo nomen domini inuocaui per patriarchas et prophetas existens in tali tribulatione et dolore a principio casus mei usque ad christum: et ideo inuocaui nomen eius quod est iesus et saluator: quia nullum aliud nomen est sub celo in quo nos oporteat saluari: nisi in christo iesu quod est nomen tetragrammaton continens in se quattuor virtutes: scilicet omnipotentiam, sapientiam: misericordiam: et iustitiam: ut dictum est in prologo psalmi. viij. et cxij. De prius dilexit nos.

O domine libera animam meam misericors dominus et iustus: et deus noster miseretur. De cōse. di. ij. itera. xxvij. ij. q. j. q̄ dignior

Custodiens paruulos dñs humiliatus sum et liberauit me.

¶ In hac scda parte pphēta in psona totius corporis mystici conuertitur ad xp̄m vt veniat ad liberandū ipm a supradictis penis et miserijs in q̄s incidit per pctm ⁊ dicit. O dñe iesu xp̄e libera animam meā a supradictis penis: q: tu es dñs quantum ad oīpotentiā. Et es misericors ⁊ iustus: q: h̄ cōtinet nomen tuum iesus quod est nomen tetragramatō. Et ideo tu solus potes me liberare: q: deus ethō ⁊ pphēta mutat psonam per semetipsum dicēs. Deus noster iesus xp̄s miserek̄ nobis: eo q̄ est misericors et iustus. Et est dñs custodiēs paruulos .i. hūiles ⁊ simplices. Quasi dicat volēdo seipsum ⁊ nos cōsolari iesus xp̄s dñs deus nr̄ miserebik̄ nr̄i: q: ipe est pr̄ ⁊ aduocat⁹ ⁊ tutor pauperū: ⁊ simpliciū ⁊ miseror̄: iō efficiamur paruuli per hūilitatē ⁊ fidē ⁊ miserebik̄ nr̄i: q: ego hūiliatus sum per fidem. ideo liberauit me per passionē suā et ecclesiastica sacramenta. Item humiliatus sum idest deiectus et punitus in hac valle miserie propter peccatum: tñ dominus iesus liberauit et redemit me in aduentu suo.

supra.lv di.ij.qd. vij.c.testes .§. xp̄s.de psc.d.ij. fucare.

Conuertere aīa mea in requiē tuam: q: dñs benefecit tibi.

Q: eripuit aīam meā de morte: oculos meos a lachrymis: pedes meos a lapsu.

Placebo dño in regione viuorum.

¶ In hac tertia parte excitat aīam suā ad fidē xp̄i et ad agendū grās: ⁊ ad contēplationem pro beneficio redēptionis pfecte per xp̄m. vnde dicit. O aīa cōuertere in requiē tuā .i. ad statū grē a quo cecidisti per pctm̄: q: dñs iesus xp̄s bñfecit tibi te redimēdo per mortē et passionē. Q: eripuit animam meā de morte ad quā erat cōdēnata per peccatū. Et eripuit oculos meos a lachrymis ⁊ penis in q̄bus erā q: semp flebā casum meū ⁊ felicitatē quā pdiderā. Et eripuit ēt pedes meos a lapsu. Et dedit mihi grām ad resistendū tētatiōibus ne cadā in peccatū ⁊ sic sanauit vulnera mea: ⁊ viuificauit aīam meā a morte. Vñ q: ante eram mortuus per peccatū: nūc viuo per gratiam. Ideo humiliatus in regione viuor̄ que est ecclia: placebo dño: idest orationes mee: ⁊ bona opa erūt deo grata ⁊ accepta: q: extra ecclesiam nullus exaudik̄. Q: nō mortui laudabūt te dñe: neq3 oēs qui descēdunt in infernū: vt dictū est psal. precedenti. Sed nos q̄ viuimus in hac regione viuor̄ per gratiā ⁊ in futuro per gloriā placebimus dño: q: laudes nr̄e ⁊ orōnes erūt deo grate et accepte. Nota q̄ istum psal. cātat ecclesia in psona cuiuslibet defuncti existentis in purgatorio inquantum desiderat liberari p suffragia ecclie. vt requiescat ⁊ placeat deo in regiōe viuor̄ p gl̄iā. Et sic ēt tota ecclia cātat hunc psalmū anagogice in dieb⁹ ferialib⁹ inquātū petit liberari a vinculis ⁊ morte corpis hui⁹ ⁊ quiescere cū xp̄o in superna regione viuorum.

Redidi propter quod locutus sum: ego autem humiliatus sum nimis. ij.cor.iiij. ij.de pe. di.iij.c.si qui. Rom. iij. ⁊ d̄ psc.d.ij.c. literas.

Ego dixi in excessu meo omnis homo mendax.

¶ Huic psalmo nullus titul⁹ ponitur in hebreo. Sed de se ostēdit q̄ est alleluiaticus eo q̄ agit grās de bñficijs receptis. ¶ Ad cuius intellectum est preaduertendū q̄ dauid primo⁹ fuit homo simplex ⁊ pastor ⁊ ignarus sicut dictū fuit psal. xxij. ⁊ lxxvij. Et sic absq3 litteris et scientia credebat per solam fidem ⁊ viuebat in fide ecclesie ẜm illū statum ⁊ confitebatur xp̄m futurū in sola fide parentum: sed quādo spiritus saulis transiuit in ipsum iam fuit magis illustratus: sed quādo dedit totū seipsum diuine cōtemplationi ⁊ rapiebak̄ in extasim ⁊ excessum mētis tūc in spū ⁊ lumine prophetico p̄uidit oīa futura mysteria de xp̄o ⁊ ecclia put erant figurata in lege moysi ⁊ in gestis patriarchar̄ ⁊ prophetar̄ qui ipsum precesserant ⁊ in gestis iosue ⁊ iudicū: in oībus aduersitatibus ⁊ psperitatibus suis: ⁊ sic in illa contēplatiōe ⁊ mentis cōcessu ⁊ extasi: in quā frequēter rapiebatur vidit māifeste q̄liter sola sacra scriptura ⁊ lex diuia erat vera eo q̄ erat a solo deo ipsi moysi ⁊ patriarchis ⁊ prophetis tradita. Et vidit quomō supstitio gentiū erat falsa. eo q̄ erat a diabolo ⁊ hoībus cōficta: q: sicut nullū est ens nisi pcedat a prima entitate. Ita nullū potest esse verum: nisi pcedat a prima veritate que est deus .s. verbū eternū filius pr̄is qui illuminauit mētes patriarchar̄ ⁊ pphetarū ⁊ reuelauit eis veritatem suā in sacra scriptura. Et sic supstitio gentiliū nullo mōpotuit esse vera postq̄ nō fuit a prima veritate reuelata: sed a diabolo ⁊ hoībus cōficta. Et sic vidit qualiter est oīs hō mēdax in verbis suis inquātū loquik̄ ex proprijs de rebus diuinis: nisi illustretur a spūsctō: ⁊ ideo sacerdotes ⁊ poete et nigromātici ⁊ magi gētiliū fuerūt mendaces in verbis et traditionibus suis: eo q̄ nō fuerūt illustrati a prima veritate: sed delusi a diabolo q̄ ab initio in veritate nō stetit s3 semper fuit mendax ⁊ pater eius. In eadem ⁊ multiplici extasi preuidit dd̄ in spū q̄liter filius dei q̄ est prima veritas qui locutus fuit moysi ⁊ patriarchis ⁊ pphetis vete. testa. erat vēturus in carnē et locuturus aplis simplicibus ⁊ illiteratis: q̄ quidē apl̄i primo debebāt simplr̄ credere xp̄o ⁊ seq̄ ipm sed post resurrectionem debebat mittere eis spm̄ sanctū ⁊ rapere eos in altiorē extasim ⁊ illustrare eorum mentes altiori lumine supra omnes patriarchas ⁊ prophetas vt intelligerent claro lumine oīa illa que sub figuris ⁊ enigmatibus preuiderunt prophete. Et preuidit etiam dauid qualiter isti apostoli ⁊ discipuli sic illustrati debebant dispergi per totum mundum ad predicandum veritatem euangelicam quam a christo acceperant et debebant eliminare et exterminare mendacium et falsam superstitionem quam diabolus seminauerat in populo gentili: et sic apostoli ⁊ martyres debebant edificare ecclesiam in populo gentili: Nota.

toto orbe diffusam et sanguine suo eam irrigare et confirmare: et in ea seipsos in hostiam et sacrificium deo offerre. Et sic patet qualiter apostoli simplices et ydiote primo simpliciter christo crediderunt: sed postea per receptionem spiritussancti in illa extasi rapti totam sacram scripturam in lumine euangelico intellexerunt. Et sic locuti sunt et predicauerunt euangelium per vniuersum orbem per quam predicationem totum mundum iugo christi subiecerunt propter quam fidem seipsos morti et martyrio in eadem ecclesia obtulerunt. omnia ergo ista preuidens dauid in spiritu et extasi sua fecit hunc psalmum in quo introducit ecclesiam apostolorum et omnium martyrum et doctorum et omnium fidelium loquentem et agentem christo gratias pro beneficio fidei et luminis euangelij recepti. In quo psalmo duo facit. Nam primo explicat beneficium receptum Secundo promittit se gratias acturum et sacrificium oblaturum pro tanto beneficio recepto. ibi. Quid retribuam domino. ¶ Quantum ergo ad primum dicit cetus apostolorum et discipulorum et totus homo mysticus. Ego quoque credidi iesu christo qui est prima veritas: et secutus sum ipsum et instruxit me primo in monte. Mat. v. Et ex consequenti in sua predicatione propter quod et propter quam simplicem veritatem locutus sum et predicaui legem euangelicam primo in sola terra promissionis quando misit me ad predicandum et baptizandum in omnem ciuitatem et locum quo erat ipse venturus vt patet Luce. ix. et x. Unde debet sic ordinari ista litera. Ego nolui assentire mendacio scribarum et phariseorum: nec false superstitioni gentilium. autem pro sed humiliatus sum nimis: et captiuaui intellectum meum et credidi christum qui est prima veritas et propter quod et propter quam credulitatem et veritatem locutus sum et predicaui euangelium omni creature. D ¶ Et postea ego dixi in excessu et extasi idest cognoui in illa receptione spiritussancti qualiter sola lex diuina a spiritusancto illustrata et reuelata erat vera. et omnis alia doctrina erat falsa: quia omnis homo carnalis inquantum homo est mendax: et sic omnis doctrina eius est mendacium nisi a spiritusancto homini reueletur: quia tunc ille homo sic illustratus non est homo: sed deus per participationem. vt dictum est psalmo lxxxi. ¶ Ita etiam intelligentia et sententia potest incipere in secundo versu vt sit sensus. Ego in illo excessu meo et extasi illustratus in die Pentecostes dixi et cognoui qualiter omnis homo inquantum homo est mendax in propria scientia et doctrina nisi fuerit a deo qui est prima veritas illustratus: et sic noui qualiter doctrina scribarum et phariseorum erat mendax et falsa: eo quod non erat a deo sed ab eis propter lucrum suum conficta. et dixi et noui detestabilem superstitionem gentilium esse falsam: quia non erat a deo sed a diabolo et sacerdotibus et poetis eorum infecta et persuasa. Et ideo nolui credere nec assentire falso fermento scribarum et phariseorum: nec nephande superstitioni gentilium. autem pro sed sum humiliatus sum nimis et captiuaui intellectum meum et credidi christo qui est prima veritas et secutus sum ipsum propter quod ego locutus et confessus sum ipsum esse verum deum et messiam in lege promissum. et locutus sum et predicaui euangelium omni creature. Si ergo christus fecit mihi tantam gratiam pre ceteris: quid ergo retribuam domino pro omnibus et tantis beneficijs que christus retribuit mihi. Ista etiam sunt verba populi gentilis ad christum conuersi humiliauit seipsum et credidit christo et tamen illustratus cognoscens seipsum et falsam superstitionem in qua prius erat dixit in sua contemplatione veritatis: quod omnis homo carnalis est mendax in sua doctrina nisi fuerit a deo illustratus vt patet, Hieremie. xvi. vbi dicitur. Euntes ad te venient ab extremis terre et dicent vere mendacium possederunt patres nostri veritatem que eis non profuit etc. Que omnia fuerunt impleta in Augustino et Ambrosio et ceteris doctoribus et Martyribus conuersis ex populo gentili: qui non solum in predicationibus: sed etiam in disputationibus et scripturis detexerunt deceptionem et mendacium in quo laborabat totus ille populus ante suam conuersionem: vt ostendit Augustinus in decem primis libris de ciuitate dei. et Eusebius in libris de preparatione et veritate euangelica. et in triginta libris contra porphirium et hoc. idem Lactantius octo libris diuinarum institutionum. Et sic de multis qui omnes dixerunt in suo mentis excessu et contemplatione. et confessi sunt illam detestabilem superstitionem esse falsam et mendacem a diabolo et hominibus carnalibus confectam de quo quidem populo gentili post conuersionem et agnitionem veritatis fuerunt multi martyres et doctores et religiosi et heremite. Et sic obtulerunt seipsos in hostiam deo placentem pro christo et fide euangelica quam ante impugnauerant. ¶ Ex his patet quod nulla doctrina de rebus diuinis est vera: nisi illa que tradita est a spiritusancto per patriarchas et prophetas et apostolos et doctores in quibus locutus est spiritussanctus. Quia non erant illi qui loquebantur: sed spiritus patris qui loquebatur in eis. Ergo omnis homo de se semper est mendax. Quia omne verum a quocunque dicatur a spiritusancto est secundum Ambrosium. Et ideo nullus de se debet presumere nec affirmare aliquid sine autoritate sacre scripture secundum Dionysium et Augustinum in sermone de martyribus vbi declarat hunc versum. Et etiam ad hunc sermonem allegat apostolus hos versiculos. ij. ad Corinthios quarto.

Diuisio psalmi.

Doctrina non est vera nisi a spiritusancto detur.

Quid retribuam domino: pro omnibus que retribuit mihi.

Calicem salutaris accipiam: et nomen domini inuocabo. xv. q. i. c. reuertimini.

Uota mea domino reddam coram omni populo eius: preciosa in conspectu domini mors sanctorum eius. i. eodem. et sap. ix. a.

¶ In hac secunda parte intendit agere gratias pro beneficijs receptis puta pro beneficio redemptio-

nis et electionis: quia elegit ipsum per fidem: sed quia est difficile ꝓ his deo satisfacere: ⁊ grãs sufficienter reddere: ideo ait. Quid retribuã domino et quã satisfactionẽ faciã pro his omnibusque retribuit mihi. Quia primo me de nihilo creauit: et in tanto honore in paradiso ꝑfecit: et post lapsuꝫ me proprio sanguine redemit. Et demuꝫ per gratiam et fidẽ vocauit et elegit. Et iudeis manẽtib⁹ cecis in ecclesia sua congregauit: et veram et sanã doctrinam docuit. Et fidem inspirauit per quam cum audacia predicaui: et locutus sum. Non sum ergo sufficiens pro tantis beneficijs satisfacere. Sed scio quid faciam. Nam cum bona temporalia nõ sufficiãt: dabo sibi qđ preciosius habeo: scilicet meipsum et vitam meam. Nam sicut ipse obtulit se pro me in ara crucis ad mortem: et bibit ꝓ me calicem passionis. Ita ego offeram meipsum et exponam me ad mortem pro ipso et defensione sui nominis et legis euangelice. Et sic calicem salutaris: scilicet passionis et mortis martyrij accipiam. Et nomẽ domini inuocabo: et cõfitebor coram hominibus. Nã quia video ꝙ nil est preciosius apud deũ: et in cõspectu domini ꝙ̃ mors sanctorum eius per martyrium. Ideo vota mea dño reddam: scꝫ meipsum offerã: et ad mortẽ ⁊ martyrium libenter exponam. Et nomẽ Jesu christi cõfitebor: nõ abscõse: sed coram omni populo eius: sicut ipse cõfessus est me in cruce corã hoib⁹: ⁊ mortuus est et passus est. Ita ego volo pro eo mori: q: scio ꝙ preciosa ⁊ magni precij est in ꝯspectu domini mors sanctorũ eius: per martyriuꝫ voluntariũ propter nomen eius. Quod quidem votũ factum a dauid in persona totius ecclesie fuit impletum in omnibus apostolis et martyribus: q̇ passi sunt pro christo: et calicem martyrij acceperunt: ⁊ etiã impletum est per Magdalenam: ⁊ athanasium ⁊ Ambrosium ⁊ Hylarium: ⁊ Hieronymum: ⁊ Augustinum qui pro christo persecutiones ⁊ labores sustulerunt: et seipsos ad labores et ꝑnitentiam exposuerunt: et totam vitam obtulerunt. Quia omnes isti ad mortem eiuslem seipsos pro christo obtulerunt quia si vita christiani scđm ecclesiã viuat martyriũ est vt inquit Augustin⁹. Nam nullus potest retribuere: nec satisfacere christo ꝓ tantis beneficijs receptis nisi per martyrium.

xxij.q.ij. cũ redẽptor.

O domine quia ego seruus tuus: ego seruus tuus ⁊ filius ancille tue. Dirupisti vincula mea tibi sacrificabo hostiam laudis: et nomen domini inuocabo.

supra eodem.

Vota mea domino reddã in ꝯspectu omnis populi eius: in atrijs domus domini in medio tui hierusalem.

¶ Sed conuersus in se dauid in persona ecclesie considerans ⁊ contemplãs magnitudinẽ: ⁊ immẽsitatem beneficiorum a xp̃o: et cõsiderãs paruitatem muneris nostri: videns ꝙ non est conueniens retributio: nec recompensatio nostra: nec equa cõmutatio. Et sic non satisfacimus: licet offeramus nosmetipsos ad mortẽ. Nam ipse dominus ⁊ innocens obtulit se pro nobis peccatoribus. Et sic obtulit infinitũ ⁊ mundũ pro finito ⁊ immundo. Et nos offerimus finitum et paruum. Itẽ nos sumus serui: et ipse dominus: ergo nõ est equa commutatio. Item ipse nos liberauit a captiuitate ⁊ morte eterna. Et nos per martyriũ solum reddimus vitam temporalẽ: ergo maior fuit damnatio ꝙ̃ sit retributio: et maius donũ ꝙ̃ munus. ¶ Item si nos damus nosmetipsos facimus quod debemus et tenemur. Nam ex debito seruus tenet̃ mori pro dño: et defendere nomen suũ. Ideo faciens hoc inutilis seruus est: q: facit quod debet: ⁊ nihil erogat de suo. Luc.xij. Itẽ magis est seruus ille q̃ est redẽptus ꝙ̃ ille qui solũ est iure belli captiuus et raptus. Et magis tenetur redemptori quam emptori siue pirate qui ipsum rapuit siue bellatori qui ip̃m iure belli acquisiuit quia iste violenter possidet: et ille libenter ⁊ gratanter. Ex quo sequitur: ꝙ licꝫ pro xp̃o nosmetipsos martyrio exponamus nõ eque satisfacimus: nec equale mun⁹ retribuimus: q: nihil nostri offerimus: q: iam serui eius sumus: ⁊ facimus qđ tenemur. Ideo subdit. O dñe licꝫ accipiã calicẽ martyrij pro te nõ satisfacio: nec retribuo equale munus dono recepto: quia nihil offero de meo. Nam ego sum iam seruus tuus in persona creatus ⁊ redẽptus qđ fortius est filius ancille tue: scilicꝫ nature humane primo captiue: ⁊ postea redẽpte: ergo nõ solum sum seruus in persona: sed etiã in natura. Naꝫ magis captiuus est ille qui est captiuus ⁊ filius ancille ⁊ captiue: ꝙ̃ ille qui solũ est captiuus et filius libere: sicut est ille qui est raptus a pirata: cui⁹ mater est libera in ciuitate sua: licet iste seruiat in domo domini sui qui rapuit eum. Nos autẽ non sumus serui a fortuna sicut est raptus a pirata vel capt⁹ in bello. Sed eramus serui natura: ⁊ filij ire ⁊ vindicte: a qua seruitute tu christe nos liberasti. Et sic sum nunc filius ecclesie que est ancilla tua a captiuitate redẽpta: ex quibus patꝫ ꝙ in exponendo me morti: nihil do de meo: immo nõ retribuo equum munus. Nam tu me a captiuitate liberasti: ⁊ dirupisti vincula mea per mortem et passionẽ ⁊ resurrectionẽ: q̇bus vinculis tenebar vict⁹: et captiuus in potestate peccati: ergo iam sum seru⁹ tuus. Si ergo non possuꝫ retribuere equale munus: eo qđ sum seruus: et tu dirupisti vincula captiuitatis et peccati mei. Scio quid faciã: offerã enim maius munus ⁊ sacrificiũ qđ nõ est meũ: sed tuũ qđ est bonum de ope opato. Et iđ tibi sacrificabo hostiaꝫ laudis ⁊ de se laudabilẽ ⁊ bonã qđ est sacr̃m eucharistie: in quo offert̃ xp̃s filius tuus. O pr̃ qđ sacrificiũ non potes refutare: cũ sit preciũ infinitum tibi acceptabile agnus sine macula. Secundo vere nomẽ dñi inuocabo petendo salutẽ redẽptionis. Nam offerẽdo illud sacrificiũ et hostiam participamus xp̃i passionẽ: ⁊ redẽptionẽ: et salutẽ. Quia in memoriã eius passionis celebramus. Istam ergo hostiã sacrificabo tibi quotidie. Et sic reddaꝫ ista vota mea domino in cõspectu toti⁹ ppl̃i xp̃iani. Et hoc sacrificiũ nõ offerã in plateis sicut sa-

not. quõ sum⁹ xp̃i serui.

crificiũ martyrij quod fiebat in plateis. Sed hoc sacrificium eucharistie offerã in atrijs domus domini. idest in ecclesijs sicut sacrificiũ dedicatum ꝛ in medio tui o hierlm: idest o ecclia xpi. Quasi dicat in ecclesia ꝛ templo offerã: ꝛ frequentabo quotidie hoc sacramentũ ꝛ hoc sacrificiũ de se laudabile ꝛ acceptabile retribuã deo pro beneficijs acceptis postꝙ meum nõ est sufficiens. ¶ Sed est aduertendũ ꝙ etiã totus iste psalmus potest esse vox christi: qui postꝙ vidit omnes esse peccatores preter seipsum. Ideo solus ipse fuit sufficiens sacrificium ad satisfaciendũ pro toto genere humano Et ideo obediens patri vsqȝ ad mortẽ obtulit seipsum pro nobis sicut dictũ est psal. xxxix. Ideo dicit hic. Ego credidi: idest obediui patri meo. Nã credere idem est quod obedire. Nam quia pater meus voluit vt ego paterer pro omnibus. Ideo propter quod locutus sum manifestando suaȝ voluntatem hominibus: et dando legem euangelicam. Et exinde humiliatus sum nimis: idest valde: quia vsqȝ ad mortem crucis fui obediens ꝛ passus sum pro oĩbus. Et hoc feci: quia nullus alius erat sufficiens ad liberandũ genus humanũ cum oẽs essent petõres: qr ego dixi. i. cognoui ꝙ oĩs homo erat mẽdax et peccator. Quia oẽs in adam peccauerũt ꝛ declinauerũt a via veritatis. Et ideo quãdo ego vidi ꝙ nullum aliud sacrificiũ erat acceptabile apud deũ. Tunc dixit. ecce venio ad offerendum meipsum pro sacrificio. Quid ergo retribuam dño. Quasi xp̃s dicat inquantum hõ. Si pater tantũ exaltauit me: vt verbo suo me personaliter vniret: et agnũ sine macula ꝛ caput ecclesie me constitueret: et ab eterno me vt facerẽ voluntatem suã predestinauerit. Et in capite libri me scripserit. Quid ergo faciã pro his oĩbus q̃ retribuit mihi. Scio q̃d faciã: qr obediẽs patri accipiã calicẽ salutaris passionis. Et nomẽ dñi inuocabo: ꝛ intercessor ero ꝛ mediator inter patrẽ meũ ꝛ genꝰ humanũ. Et reddã vota mea dño patri meo: quia in ara crucis me offeraȝ in sacrificiũ coram oĩ pplo eius in ciuitate hierusalẽ. Et hoc faciã quia preciosa est: et sacrificiũ valde acceptabile in conspectu domini mors sanctoꝝ eius. Quia mors cuiuscũqȝ iusti est valde acceptabilis apud deũ. Quãtomagis mors xp̃i agni sine macula q̃ est iustus iustificans oẽs ꝛ sufficiẽs ad satisfaciendũ pro oĩbꝰ sanctis sanctorũ. O dñe pater ego istud sacrificiũ offerã. Primo quia sum seruus tuus ꝛ obediens inquantũ me creasti ꝛ p̄destinasti. Sum etiã seruus tuus vere ꝛ obediẽs: ꝛ humilis inquantũ sum filꝰ virginis marie ancille tue: ex qua formã serui accepi. cuius humilitatẽ sup oẽs mulieres respexisti Et sic oĩbus modis sum tibi seruus et obediẽs: et sic teneor tuã volũtatẽ adimplere ꝛ mortẽ subire. ¶ Secũdo. Quia dirupisti vincula mea. s. mẽbrorum meorũ remisisti ꝛ meã matrẽ tuã ab oĩ pctõ preseruasti: qr nõ fui captus in reticulo pctõrũ in quo oẽs ceciderũt. Ideo tibi sacrificabo hostiam laudis: idest meipm hostiã acceptabilẽ in ara crucis. Et nomẽ dñi p omnibus inuocabo. Et iterũ vota mea ad dñiȝ reddã. i. sacramentũ eucharistie quotidie offerendũ instituã in cõspectu domini ꝛ hoc nõ in platea: sȝ in tẽplo: ꝛ in atrijs tuis: o hierusalẽ: scȝ in locis dedicatis ꝛ cõsecratis. Et hoc dicit xp̃s. quia primũ sacrificiũ: scȝ mors ꝛ passio fuit factũ corã omni populo. Sed scd̃m sacrificiũ scȝ eucharistie nõ offertur nisi in ecclesijs ad ministranda sacramẽta dedicatis. ¶ Et sic ptȝ quomodo totus iste psalmus põt esse vox ecclesie: vt patȝ scd̃m primã expositionẽ. Et etiã põt esse vox christi: vt patet per scd̃am expositionẽ: quia põt exponi in persona ecclesie ꝛ in persona christi per se.

Expositio alia.

Laudate dominuȝ omnes gentes: laudate eũ omnes populi. Quoniam cõfirmata est super nos misericordia eius: et veritas domini manet in eternum.

xcij. d. c. J in glosa Ro. xv. c xxix. di. ca. dias cont.

¶ Titulus alleluia. Notandũ ꝙ dauid cõtẽplãs in promissiõe facta ipsi abrae. Gene. xxij. scȝ in semine tuo benedicentur omnes gentes: ꝛ in benedictione iude facta a Jacob Gene. xlviij. vbi dicit. Non auferet̃ sceptrum de iuda donec veniat qui mittẽdus est: scilicet messias christus. Et ipse erit expectatio gentium ꝛc. Per hoc preuidit dauid in spiritu qualiter ecclesia erat ꝯgreganda ex gentilibus ad fidẽ christi conuersis. Et ꝙ gẽtiles qui ante idola colebãt relicta idolatria debebãt christum colere ꝛ laudare. Ideo fecit hunc psalmum: qui licet sit paruus in verbis: tamen cõprehendit totam sacrã scripturã: ꝛ presupponit eam in sententia: in quo ꝓphetando inuitat totũ populũ gẽtilem ad laudandum deum. Et ad cultum vnius dei. Et ad agendum gratias pro beneficijs receptis pro ꝓmissione copleta per aduentum christi Et dicit. O omnes gentes a solis ortu vsqȝ ad occasum. Laudate dominum deum trinum et vnum relicta omni idolatria. Et vos oẽs populi tam gentilium ꝙ iudeorũ: laudate et colite eum ꝛ agite deo gratias: quoniam per aduẽtum christi filij eius confirmata est super nos misericordia eius: quia venit ad miserendum nobis per mortem et passionem. Et sic misericordia nobis ꝓmissa de redẽptione vniuersali confirmata est et completa per christum. Nam quod deus promisit abrae dicens. In semine tuo benedicentur omnes gentes. Et illud quod predixit Jacob. Ipse erit expectatio gentium. Et quod promisit moysi. Prophetã suscitabo de medio fratrum tuorum. Omnia ista promissa confirmata et impleta sunt in aduentu christi super nos: et sic veritas dñi manet in eternum immobilis. Nam quod promisit ꝛ figurauit in vete. testa. totum est verificatum in christo. Et deus manet verus in eternum: ꝛ nõ fallax. Laudate ergo eũ pro tãto beneficio recepto ꝛc. Veritas ergo eius manet in eternum postꝙ adimpleuit q̃d promisit. Et sic lex eius manet vera in eternũ. Itẽ christus qui est veritas patris: et est veritas et finis totius legis in quo est completa lex: ipse manet in eternũ ꝛc. D ¶ Unde nota ꝙ duo fecit pa

Pt'i miss
nõe filij
duo, fe/
cit.

ter in mittendo filiū. Nā primo cōfirmauit miaz patribus ve. te. promissam. scdo verificauit omēs scripturas. s. legē & prophetas: q2 vnū iota nō fuit ptermissuz quin per xpm fuerit impletū. Quia ad hoc venit xps vt testimoniū pbiberet veritati scripturaz. et sic veritas euangelica quā xps docuit & impleuit manet ineternum. Qr post legē euāgelicaz non succedet alia. ideo pphēta inuitat oēs gentes & populos vt laudēt deū patrē in filio. & filiuz in patre: eo φ cōfirmauit & ipleuit miaz mūdo promissaz. Et verificauit oēs scripturas in aduentu filij sui. Tūc em̄ pactū est confirmatū quādo est cōpletum & ad effectuz deductū. Et quis dr verax qui implet qd promisit. Et ideo mia dñi pmissa patriarchis & pphetis fuit sup nos confirmata in passione dñi iesu xpi. Et veritas dñi manet cōcussa & inuiolata ineternū in quantum tota scriptura ve. te. fuit in xpo. & per xpm verificata. Ideo dicit Ioh. j. Lex per moysen data est: grā autem et veritas per xpm facta est.

supra. c. xliij. & cv. & cvj. & j cxxv.

Onfitemini dño qm bonus: qm in seculum misericordia eius.

¶ Titulus alla. Ex hoc apparet φ dd fecit hūc psal. ad laudādū dñm. Sz de materia huius psal. dicūt hebrei moderni φ dd fecit hunc psal. pro gratiarū actione: q2 ipse fuit liberatus de psecutiōe saulis. Et q2 ipe liberauit ppl̄m de manu gentiliū circūstantiū. Et sic exponūt vsq3 ad illam partem. Aperite mihi portas iusticie. Et ab illo loco vsq3 ad finē dicunt qd dauid inducit populum ad laudem dei et gratiarum actiones pro edificatione templi. Et sic dicunt φ dd fecit ipm vt cātaret in dedicatōe tēpli. Et sic applicāt primā ptem ad liberationē dd: et secundam ad edificationez tēpli. Sed omnes isti manifeste se fallūt: q2 nec liberatio dauid: nec edificatio tēpli salomōis materialis potest adequari huic psal. in quo dicitur. Quoniam in eternum misericordia eius: quia nec liberatio dauid fuit eterna: nec templum salomonis fuit eternum. vt patet. Ergo loquitur hic de aliqua liberatione & redemptione eterna: et de aliqua edificatione tēpli spiritualis et eterni. ¶ Ad cuius intelligentiā est aduertendum sicut sepius dictum est φ omnia mysteria dauid a principio quo fuit vnctus p samuelem dum custodiebat oues vsq3 ad finem vite sue fuerunt figura christi vel ecclesie. In quibus tanq̄ in speculo preuidit omnia mysteria christi et ecclesie: vt dictum est. Et idem preuidit in exemplari seu descriptione sibi tradita a spiritusancto primo Para. xxix. Et ideo licet literaliter aliquo modo iste psal. possit applicari ipsi dauid: inquantum in predictis persecutionibus preuidit mysteria futura. Tamen talis intelligentia non esset propria et adequata: nec esset sistendum in ea. Sz est sequenda et continuanda intelligentia primaria et prophetica ad quam et de qua dauid principaliter et literaliter fecit hunc psal. scz de redēptione vniuersali facta per christum. Et de edificatione et prosperitate ecclesie eius. ¶ Est ergo dicendum quod propheta dauid in hoc psalmo loquitur prophetice ad literam de xpo redemptore generis humani: et edificatore ecclesie militātis: qui intelligitur per lapidem quem reprobauerunt edificantes. Et hanc sententiam et intelligētiam confirmat saluator Mathei. xxj. cum dixit phariseis de seipso. nunq̄ legistis in scripturis. Lapidem quem reprobauerunt edificantes &c. Hoc idem confirmat beatus petrus Actuum. iiij. Allegando hanc scripturam esse dictam de christo. Cum his etiam concordat Rab. salo. qui glosans illud Michee. v. Et tu bethleez effrata paruulus es in milibus iuda. Ex te mihi egredietur q̄ sit dominator in israel &c. quod exponens dicit. Ex te mihi egredietur messias filius dauid sicut ipse dicit psal. cxvij. Lapidem quem reprobauerunt edificantes: hic factus est in caput anguli. Ex quibus verbis patet quod tria concedit iste hebreus. ¶ Primo quod dd fecit istū psal. Secundo quod fecit ipsum de christo. Tertio concedit qd christus ante erat reprobandus per sacerdotes q̄ regnaturus et glorificandus quemadmodū scripserunt euangeliste: prout magis patebit suo loco. ¶ Duo ergo facit dauid in hoc psalmo in persona corporis mystici. Nam primo inuitat omnes status fidelium ad laudandum deum. quado receperunt christum in suo aduentu: & ad agendū gratias pro beneficio redēptionis facte per christum. In secunda parte introducit populum gentilem petentez simul incorporari et recipi in ecclesia cum conuersis de iudaismo vt ex vtroq3 populo fiat vnus vno lapide angulari connexus: ibi. Aperite mihi portas iusticie. Naz primo inuitat omnes fideles ad laudandum deum de sua infinita mia. Secūdo enumerat beneficia collata ex dei mia: ibi. De tribulatione mea. ¶ Quantuz ergo ad primum dicit. O vos omnes fideles. Confitemini domino: confessione laudis. dantes laudes deo quoniam bonus est. i. quomodo est bon⁹ et quomodo misericordia eius est stabilis & firma et eterna: et ineternum magnificāda quasi dicat. Confitēdo & laudādo annūciate oia beneficia q̄ sua mia & bonitate contulit nobis.

Diuisio psalmi.

Dicat nūc israel qm bonus: qm in seculum mia eius.

Judith. xiij. cap. xcij. d. c legim⁹. et. j. q. j. multe.

Dicat nunc domus aaron: qm in seculum mia eius.

Dicant nūc qui timent dñm: qm in seculum mia eius.

¶ Ad cuius intelligentiā est notandū sicut frequēter dictū est: qd propheta dauid q̄ fecit istū psal. vt cantaretur in festiuitatibus: maxime in dedicatione templi. Primo inuitat oēs status fidelium illius temporis: vt cātarēt istū psal. in tēplo. Sed q2 primo & principal'r intēdit tempus & statū nr̄e redemptionis et gratie. Ideo maxime inuitat ad laudandum deū fideles noui testamēti qui receperūt beneficiū redēptiōis in tpe suo. Et ideo p

tres status hic noiatos nō solummodo intelligit illos tres status veteris testamenti qui expectabant christum. Sed etiam intendit tres status novi testamenti, qui successerunt illis tribus statib⁹ et receperunt christum in suo tempore. Unde sicut totus populus christian⁹ dr̄ domus israel ſm spiritū ⁊ promissionē. Ita similiter status sacerdotum novi testamenti dicitur domus aaron: eo φ ad eos est translatum sacerdotium aaron ſm veritatem. Nam sacramenta que illi ministrabant in figura: nos ministramus in re. Et ideo per domum aaron intelligit cetum et statum ecclesiasticum novi testamenti. Et per domum israel intelligit omnes fideles christum recipientes et videntes deum: et per eos qui timent dominum intelligit iustos qui servant precepta et mandata dei.

Ecclia est dom⁹ israel.

Tota ergo ecclesia christi dicitur domus israel inquantum videt deum per fidem et totus status ecclesiasticorum dicitur domus aaron inquantum successerunt in sacerdotium et ministrāt sacramēta ecclesiastica. Sed soli iusti dicuntur qui timēt dominū: eo φ servant precepta dei et mandata. Nam multi vident deum per fidem: et multi ministrant ecclesiastica sacramenta et vivunt in statu ecclesiastico qui non timent dominū: eo φ nō servant eius mandata et precepta. Et ideo non sunt iusti. Nā qui timet dominū in mandatis eius cupit nimis. vt dictum est psal. cxj. Itē multi confitētur se nosse deū: factis aūt negāt eo φ sunt reprobi ad omne opus bonum. ad Titum. j. c. Item per eos qui timent dominū possunt intelligi conversi de gentilitate: hos ergo supradictos status invitat propheta ad confitendū dn̄o. Et primo invitat oēs fideles: tam novi φ̄ veteris testamenti dicens. Dicit tunc israel: idest confiteantur oēs fideles per fidē christū videntes tam novi φ̄ veteris testamenti. Quoniā dn̄s est bonus et ineternū magnificanda misericordia eius. Et dicat nunc etiam domus aaron: idest status sacerdotalis: taz novi φ̄ veteris testamēti: qm̄ dn̄s est bonus: ⁊ mīa eius durabit: ⁊ est magnificanda ineternū: eo qđ eius effectus nostre redēptionis est magnificus ⁊ eternus. Item dicāt nunc qui timent dominum. i. oēs iusti qui ex timore dn̄i filiali et casto servāt eius mandata qm̄ ineternū mīa eius: idest qm̄ beneficia nobis collata et sua mīa sūt magnifica et eterna scʒ mysteriū incarnationis: ⁊ redemptiōis et resurrectionis ⁊ nostre glorificationis. Nā oīa ista mysteria sunt ineternū duratura ⁊ magnificāda. A ¶ Ex supradictis ptʒ φ sicut vna est ecclesia veteris ⁊ novi testamēti quātū ad fundamētuʒ fidei xp̄i: eo φ vna est fides oīm. Ita est vna dom⁹ israel: et vna domus aaron novi ac veteris testa. rōne fidei xp̄i ſm istū modū loquēdi. Nam qđ illi tractabāt in figura: nos tractamus in re ⁊ veritate vt dictū est. Sʒ est differētia φ nos sum⁹ filij israel ſm pmissionē et veritatē promissaʒ. iusti aūt ⁊ fideles illius tēporis erāt filij ſm carnē ⁊ ēt ſm pmissionē inquātū expectabāt salutare p xp̄m futurū. Et sic vivebāt in fide xp̄i futuri: quē iā recepimus. Et sic est dicēdū de domo aaron: ⁊ de timentibus deū. Et ēt est dicēdū φ p ly q̄ timet dn̄m. dō intelligit pp̄lm gentilē quē invitat vt veniat ad confitendū xp̄o in suo adventu. Quia christus est lapis angularis cōiūgēs duos parietes. i. vtrūq3 populum. s. iudaicum et gentilē vt infra patebit.

De tribulatiōe invocavi dn̄m: ⁊ exaudivit me in latitudine dominus.

j. p. xix. iudic. vj.

¶ Hic enumerat iste homo mysticus tribulatiōes de quibus liberavit ipm̄ xp̄s in nomine suo quod est iesus. Unde dō in hac parte intendit cōmēdare hoc nomē iesus in cuius virtute semper iste hō mysticus fuit liberatus: qđ quidē nomē. iesus sonāt ille quatuor littere posite in illo nomine adonay vt dictū est psalmo. viij. Et ideo iste hō enumerat tribulatiōes de quibus fuit liberat⁹ in virtute nominis iesu. Unde fideles veteris testamenti invocabāt eundem christum quem nos invocamus. Sed illi invocabāt ipsuʒ sub nomine adonay. Nos vero sub nomine iesu: quod per illas q̄tuor literas importatur. ¶ Ad cuius intelligentiā est notandum sicut sepius dictum est quod iste hō multipliciter fuit afflictus. Uno modo in anima per peccatum et culpam. Alio modo in corpore. Et etiam dupliciter fuit in corpore afflictus. vno modo interius per concupiscentiam et infirmitatem. Alio modo exterius per inimicos ⁊ infideles et sic fuit afflictus per diabolum interius in anima et corpore: et per membra diaboli exterius. A quibus fuit afflictus semper ille populus vsq3 ad christum. Et exinde vsq3 ad iudicium. Unde ipse christus multotiens liberavit istum populum a tribulationibus exterioribus. Et hoc in vtroq3 testamento vt patet per totum discursum sacre scripture. Sed principaliter christus liberavit fideles in anima de potestate diaboli: per suā mortem passionē et resurrectionē. Et ideo propheta in hoc loco de omnibus his tribulationibus taʒ interioribus φ̄ exterioribus in persona totius hominis mystici confitetur se esse liberatum p christum. Unde dicit de tribulatione tam corporis φ̄ anime invocavi dominuʒ: et tamen domin⁹ exaudivit me in latitudine: idest large et copiose: et abundanter. Primo potest hoc dicere adam q̄ primo fuit positus in tribulatione cum toto cetu patriarcharum et prophetarum scilicet in carcere inferni: et tamen dominus exaudivit eum quando abstraxit omnes de limbo et arcto carcere inferni Et eduxit eos in latitudinem et requiem glorie. Item populus israel invocavit dominum de tribulatione egypti et dominus exaudivit eū ⁊ eduxit ipsum in latitudinem et libertatē per moysen famulum suum. Et collocavit ipsum in terra promissionis per Josue. Item multotiens invocavit dominū ille populus sub iudicibus: ⁊ tamen semper fuit exauditus et liberatus per ipsum david de servitute philistinorum quando occidit Goliā Item ipse dō qui fuit figura christi ⁊ ecclesie multotiens de tribulatione invocavit dn̄m in psecutione saulis ⁊ absalonis. Et qn̄ numeravit pp̄lm de tribulatiōe pestilētie. Et tn̄ semper fuit exau-

Homo dupliciter afflictus.

ditus et liberatus. Et eodē modo inuocauit dñm ezechias cōtra sennacherib: dū esset in obsidione et tamē exaudiuit eum dñs: et liberauit eum: quia in vna nocte angelus dñi occidit centū et octoginta quinq; milia. Et sic etiā populus fuit liberatus de captiuitate babylonis. Dum clamarēt ad dominū ezechiel: et agge⁹: zacharias et esdras. Itē fuit liberatus etiā ille populus: et exauditus tempore machabeorum. Sed primo et principaliter fuit exauditus zacharias et Symeon: et ceteri iusti quia assidue inuocabant dominū: vt veniret ad redimendū genus humanū de tribulatione peccati et captiuitate diaboli. Unde symeon qui expectabat redemptionē israel accepit responsum a spiritusancto nō visurum se mortem: nisi prius videret christum domini. Et eodem modo fuit exauditus zacharias et anna prophetissa: vt patz Luce.i. Et sic de quolibet istorū in persona cuiuslibet iusti vete. testa. dicit propheta. De tribulatiōe inuocaui dñm et exaudiuit me in latitudine dominus: idest late et abundanter exaudiuit me. Et subdit.

Ad heb. xiij. a. xd v. d. c. ecce. et xlij. q. i. c. bis ita.

Dominus mihi adiutor: nō timebo quid faciat mihi homo.

Dominus mihi adiutor: et ego despiciam inimicos meos.

¶ In persona totius ecclesie xp̄i dicit etiā eadem verba: quia fuit liberata de tribulatione et persecutione tyrannorū: et de spurcitia idolorū tempore Constantini: et de prauitate multorū hereticorū tempore Augustini et aliorū doctorū. Et ideo dicit. dominus deus meus iesus christus fuit mihi adiutor in omnibus his tribulatiōibus. Et ideo nō timebo quid faciat mihi hō infidelis aut hereticus. Et etiā mihi dñs adiutor: et ego despiciam inimicos meos: tam iudeos q̄ gentiles q̄ hereticos. Nā iudeos vidi destructos per Titū et Romanos: et gētiles subieci iugo christi: et hereticos superaui et conuici. Ideo cognosco et cōfitebor q̄.

Eccla. xxxiij. d pe. d. iiij si ex bono.

Bonum est confidere in domino: q̄ confidere in homine.

Bonum est sperare in domino: q̄ sperare in principibus.

Et. xi. q. iij. ad mē sam.

Oēs gētes circuierūt me: et in nomine domini: q2 vltus sum in eos.

Circūdantes circūdederunt me: et in noie domini: q2 vltus sum in eos.

xxiij. q. i. c. noli.

Circūdederūt me sicut apes: et exarserunt sicut ignis in spinis: et in noie domini: quia vltus sum in eos.

Impulsus euersus sum vt caderem: et dominus suscepit me.

de pe. d iiij. post q̄ ascendit. i gl.

¶ Bonū. i. melius est cōfidere in dño: q̄ cōfidere in hoie: idest in viribus hominis alicuius. Et bonū idest melius est sperare: idest ponere spem suā in domino: q̄ sperare in principibus. Quod probo. Nam omnes gentes circundederunt me: et afflixerunt volentes me totaliter delere: tam in primo q̄ in secundo testamento. Sed in nomine domini Jesu vltus sum in eos: idest vindicaui me de ipsis: quasi dicat. Et in nomine domini inuocaui. quia vltus sum in eos: quia eos mihi subieci iugo christi. Et semper p nomē domini intelligit hoc nomen iesus: in cuius virtute semper fuit liberat⁹ et victor. Nam in ly ponitur nomen quattuor litterarum quod sonat hoc nomen Jesus: vt dictum est psalmo. viij. et in prologo: quia Jesus est nomē salutis et omnipotentie. ¶ Item diaboli circūdantes circūdederunt me persequentes apostolos et discipulos. Et in nomine domini inuocaui: supple quia vltus sum in eos superando et vincendo. ¶ Item heretici circundederunt me sicut apes figētes spicula venenose heresis sue. Et exarserunt in spinis. Et tamen in nomine domini inuocaui: quia vltus sum in eos: idest vindicaui me de ipsis occidendo in eis errorem: et suscitando fidem. Et quosdam etiā totaliter confundēdo et ab ecclesia exterminādo. Unde ab ipsis impulsus sum: et euersus vt totaliter caderem. Nam tyranni persequebantur me per ciuitates et mōtes. Sed dominus suscepit me tempore Constantini: et non permisit me totaliter deleri. ¶ Impulsus sum a diabolo vt caderem et peccarē in adam. Sed dñs iesus xp̄s suscepit me in cruce: et ipse fuit fortitudo mea et laus mea: et semper laudabo eū: quia factus est mihi in salutē. Nam iesus idem est q̄ saluator: id factus est mihi in salutē: q2 saluauit per suā mortem et passionē. Unde nota q̄ iste homo fuit impulsus a diabolo in paradiso terrestri: et luctatus est cū eo: et eiecit ipsum in terram: quia descendens iste homo ab hierusalē in hierico incidit in latrones: qui expoliauerūt eū oībus bonis gratuitis. Et insuper vulnerauerūt et sauciauerūt eū in anima et corpore: et semiuiuo relicto abierūt: vt habetur Luce. x. Sz venit ille samaritanus xp̄s qui motus mia: alligauit vulnera eius infundens oleū et vinum: et imposuit illū super humerū eius: et sic sanauit eum: et liberauit a miseria: vt p3 Luce. x. Et hoc est q̄ dicit hic in versiculo: euersus sum vt caderem: et dominus suscepit me.

Exo. xv. a. esaie xij a. de pe. d. i. §. econtrario.

Fortitudo mea et laus mea dominus et factus est mihi in salutem.

Uox exultationis et salutis: in tabernaculis iustorum

Dextera domini fecit virtutē: dextera domini exaltauit me: dextera domini fecit virtutem.

¶ Quasi dicat dñs iesus xp̄s suscepit me in humeris suis: et ipse fuit tota fortitudo mea diabolum superādo. Et sic erit laus mea: q2 teneor ipm laudare. q2 factus est mihi in salutē. i. factus est saluator et redēptor meus. Et ideo erit semper vox exultatiōis et salutis in tabernaculis. i. i ecclesia iustorum et fideliū agendo grās pro bñficio redēptionis. Et cōfitēdo quō dextera dñi qui est christ⁹ fe

est virtutẽ debellando & superando diabolum. Et quod dextera dñi qui est xps exaltauit me de morte ad vitã. Et de captiuitate in libertatẽ. Et exaltauit me per gratiã in hoc seculo: & per gloriã in altero. ¶ Item dextera domini fecit virtutem iudeos confundẽdo & destruendo: et gentiles subijciendo & idola delendo: & diabolũ foras eijciendo. Vñ dictum est in prologo q sicut iesus dr nomẽ dñi: ita etiã dicit dextera dñi: qr per xpm exercet deus suã virtutẽ. Et idõ propter oĩa ista tria q fecit xps qui est dextera dñi: ipse erit laus mea. Et erit semper vox exultationis & salutis in eccl'ia iustorum. D

¶ Tripliciter ergo imo multipliciter dextera dñi qui est xps fecit virtutẽ et ostendit suã oĩpotentiã et diuinitatẽ. Nam primo fecit virtutẽ in sua natiuitate per multa signa & pdigia: vt dictũ est superius. Itẽ fecit virtutẽ infirmos sanãdo: mortuos suscitãdo: et mari & ventis imperãdo: & diabolum in cruce debellãdo & in infernũ detrudẽdo & infernum expoliando. Scdo fecit virtutẽ qñ hoiem defectum et sauciatũ sanauit & releuauit: & per gratiam et gloriã exaltauit. Tertio fecit virtutem post suam ascensionẽ quãdo omnes inimicos tam iudeos q gentiles sub pedibus subiecit: & diabolũ extra mundũ eiecit prout dictũ est psal. cix. & ideo iste homo a morte eterna per dexterã christi liberatus agendo gratias dicit.

xiiij.q.i. his ita. **Non moriar sed viuam: et narrabo opera domini.**

¶ Non moriar morte eterna: sed viuam per gratiã Quia christus per mortem suam temporalem liberauit me a morte eterna. Et ideo viuã per gratiam et narrabo opera domini.

v.q.v.nõ ois. r. vij.qd.j. suggestum. **Castigans castigauit me dominus: et morti non tradidit me.**

¶ Dñs misericors castigãs multotiẽs castigauit me per persecutiones temporales in vtroq testamento. Sed morti nõ tradidit me. quia nec me voluit totaliter delere: nec in morte peccati relinquere. Sed per suã passionem redimere a pctõ: & per suã miam de persecutionibus temporalibus liberare. Ex supradictis patet q in tota parte supradicta maxime commendatur virtus nominis iesu qui est nomen dei et virtus et dextera dei.

xxiiij.q.i alien'. r c.qcuq. **Aperite mihi portas iusticie & ingressus in eas cõfitebor dño: hec porta domini iusti intrabunt in eam.**

Confitebor tibi qñ exaudisti me: et factus es mihi in salutem.

Mat. xxij.d. **Lapidem quem reprobauerunt edificãtes hic factus ẽ in caput anguli**

De cõse. dist.ij. c. quid sit sanguis **A domino factum est istud: et ẽ mirabile in oculis nostris.**

¶ Hec est scda pars principalis et est vox ppli gẽtilis directa ad apostolos & ceteros de iudaismo qui ceperãt fidẽ xpi. Et ideo tria facit in hac parte. Nam primo introducit populũ gentilẽ petentem recipi ad fidẽ xpi. secũdo ponit responsionem apostolorũ recipientiũ populũ gentilẽ. tertio ponitur confessio vere fidei ipsius ppli gentilis iam conuersi. secunda ibi. Benediximus vobis. tertia ibi. Deus meus es tu. ¶ Quantũ ad primũ est notandum q christus per se vocauit primo populum iudeorũ ad fidem. Sed ex iudeis pauci conuersi sunt: et tamẽ fides fuit predicãda iudeis. Sed qr maior pars iudeorũ se fecit indignam. Ideo xpus misit apostolos suos per vniuersum mundũ: vt vocarent gentiles ad fidẽ postq iudei se fecerãt indignos. Et sic patet q gentiles recepti sunt ad fidem loco iudeorũ: vt ptz per totũ discursum eple ad Romanos. Hoc ergo preuidẽs ppheta in spiritu introducit populũ gentilẽ: petentẽ recipi ad fidem et sociari cum apostolis & fidelib'. Ideo in persona gentiliũ dicit. O vos apostoli qui primo recepistis fidẽ et facti estis successores christi.

¶ Aperite mihi portas iustitie: idest conferte mihi sacramẽta ecclesie: et date mihi baptismum qui tollit peccatũ: & aperit portas celi & ecclesie. Nam sacramẽta dicũtur porte iustitie: eo q per ipa intramus ecclesiã: & iustificamur a peccato: & gratificamur ad ecclesiã. Aperite ergo mihi istas portas iustitie: vt intrem ecclesiã: & cõfitebor dño simul vobiscũ profitẽdo christũ esse verũ deum & hominẽ & messiã in lege promissum. Quia hec scz lex euãgelica: siue etiam ecclesiastica sacramẽta sunt porta domini: et soli iusti intrabunt in eam: quia nullus potest iustificari: nisi introierit ecclesiã per portã baptismalẽ: & sic ingressus cõfitebor domino. Itẽ hec porta: scz christus est porta domini: qr ipse est ostiũ per qd intrãt in ouile ouiũ ecclesie: vt ipse ait Joh. x. et per ipsum itur ad patrẽ. Et cũ ingressus fuero per istã portã. Cõfitebor tibi quoniã exaudisti me mihi aperiẽdo. Et quod factus est mihi in salutẽ me redimẽdo: et per tua ecclesiastica sacramenta sanando. Et sic cõfitebor te esse verũ redemptorem et messiam. Et vos apostoli aperite mihi istas portas iustitie: et efficiamur simul vnus populus in vno christo iesu cõiunctus. Quoniam hic est ille lapis quẽ reprobauerũt edificãtes: & ideo factus est in caput anguli: cõiungens duos parietes. i. duos populos: scz gentilẽ & iudaicũ sub vna fide et vno baptismo i eadẽ eccl'ia infra easdẽ portas et eadẽ sacramẽta. Quia a deo factũ est istud et est mirabile in oculis nostris. Itẽ cum hoc concordat illud Esaie liiij. Ecce accola veniet qui nõ erat mecũ aduena quondã tuus adiungetur tibi. Itẽ zacharie. viij. Hec dicit dñs exercituũ: in diebus illis cõprehendẽt decẽ hoies ex oib' linguis gentiũ fimbriã viri iudei dicẽtes: ibimus vobiscũ Audiuimus enim quoniã deus vobiscũ est. ¶ Sed hic possunt esse quinq dubia. ¶ Primũ erit quare pppheta appellat xpm et ecclesiastica sacramẽta portas iustitie siue portã dñi. ¶ Secũdo quare vocat xpm lapidẽ. ¶ Tertio qui sunt illi edificãtes a quibus reprobat' est iste lapis. ¶ Quarto quomodo iste lapis fact' est in caput anguli. ¶ Quinto quod hoc fuit mirabile in oculis nostris: & a solo dño factum est. ¶ Quantũ ad primũ est dicendum q propheta dauid in hoc loco recurrit ad visionem quã

Christus porta est

Dubia.

Quare xps & sacramen-

vidit Jacob Ge. xxviij. qn fugiebat in mesopota-
miam. Nam cū fuit in illo loco vbi mō est hierlm
post solis occasum tulit vnū de lapidibus ⁊ sup-
posuit capiti suo et dormiuit in eodē loco. Et vi-
dit in somnis scalā stantē sup terrā ⁊ cacumē illi⁹
tangens celū ⁊ angelos ascēdētes et descendētes
per eā. Et vidit dñm innixū scale dicentē sibi ego
sum dñs de⁹ Abrahā et dabo tibi terrā in qua dor-
mis et semini tuo. Eritq; semē tuū quasi puluis
terre: dilataberis ad orientem ⁊ occidētē et septen
trionē et meridiem. ⁊ bñdicētur in te et semine tuo
cuncte trib⁹ terre. Cūq; euigilasset Jacob de som
no ait. Uere dñs est in loco isto et nō est hic aliud
nisi domus dei et porta celi. Surgēs ergo Jacob
mane tulit lapidē quē supposuerat capiti suo et
erexit in titulū fundens oleū desuper. Et vocauit
nomen vrbis betel. In ista visiōe preuidit ipse Ja
cob et iam magis clare et distincte ipse dauid p-
uidit totū mysteriū incarnatiōis et nostre redem
ptionis et ecclesie edificationis et dilatationis.
Nā p hoc q dormiuit supra lapidē siue per illum
lapidē supra quē dormiuit puidit in spū qualiter
xps et de⁹ ⁊ hō debebat esse ille lapis firmissim⁹.
sup quem tota ecclia erat edificanda. Et iō erexit
eū in titulū preuidens qualiter debebat in cruce
leuari ⁊ ab oībus venerari. Et effudit oleū desup
figurando q ab eo debebant sumere virtutes oīa
ecclesiastica sacramenta et in eo debebant funda
ri. Et per hoc q vidit scalam in terra tangentem
celum et deū innixum scale preuidit qualiter xps
debebat nos in celū introducere. Et ideo voca-
uit illam scalam sacramētorum portā celi. Et sic
tam xps q ecclesiastica sacramenta et lex euange
lica dicuntur porte siue porta celi. inquantū per
illam introducimur in celū et in istam ecclesiam
militantem per gratiā. Et dicūtur iusticie inquā-
tum per illā iustificamur. Et p hoc preuidit q si-
cut Jacob dormiuit supra illum lapidem ita oēs
filij Jacob sm promissionem debebant dormire ⁊
fundari supra petrā qui est christus. Et p hoc qd
dicit. In semine tuo benedicentur cūcte tribus. i.
generationes terre preuidit in spiritu qualiter to
tus populus gentilis erat in christo p baptismū
et cetera sacramenta benedicēdus. Et per hoc q
dicit: dilataberis ad orientem et occidentem ⁊c.
Preuidit qualiter totus populus gentilis debe-
bat effici semen iacob et israel per spiritualē gña
tionem et promissionem. Et sic debebat possidere
hereditatem et terrā viuentiū simul cum abraam
isaac et iacob ⁊ cū apostolis. Hoc ergo preuidēs
dauid in spū in psona ppli gentilis dicit ad apo
stolos et discipulos successores xpi. Aperite mihi
portas iusticie et introducite me in ecclesiam per
ecclesiastica sacra: et facite me semen iacob per
spūalem regñationē q: ita est mihi pmissa heredi
tas xpi sicut ⁊ vobis. Quī hec est porta dñi qua vi
dit iacob et appellauit portam celi: et fundate me
supra illā petrā: et sup illū lapidē sup quē dormi-
uit iacob. Quia ita dormiuit sup eū p me sicut
p vobis. Et ille lapis ita dz esse caput meū sicut
caput vestrū: vt oēs sim⁹ vnū corp⁹ in vno capite
¶ Ad scdm est dicendū q xpus multipliciter dz la

et dicun tur por- ta.

pis et figurat per lapidē in sacra scriptura ve. te.
Nā primo dz lapis capitalis et fundamētalis. Et
sic puidit ipsum iacob in visione supradicta. Nam
inquantū dormiuit sup eū et iposuit caput super
eū preuidit qualr xps debebat esse caput toti⁹ ec-
clesie. Et sic dz lapis capitalis. Scdo inquantum
erexit eū in titulū dz lapis refugij. vt dictū ē psal.
xc. Tertio lapis offensionis et petra scandali rō-
ne iudeorū et hereticorū inquantū iudei et heretici
ei offenderunt eum et scandalizati sunt nō credē
tes nec recipientes eū. Et sic ceciderunt in cecita-
tem et obstinationē. Et sic Esaias vocat ipsum la
pidem offensionis et petrā scandali in. viij. capi-
tulo. Itē quarto daniel. ij. c. vocat ipsum lapidem
cōtritionis et cōminutiōis inquantū cōtriuit oīa
regna mundi et cōminuit oīa idola gētiliū. Moy-
ses aūt aliqñ vocat ipsum lapidem reprobatiōis
et cōtradictionis. Numeri. xx. eo q filij israel non
crediderūt q moyses ex illo lapide posset aquā edu
cere et tñ moyses i virtute diuina pcussiōe virge eie
cit aquā de petra vnde bibit totus pplīs per quā
petrā figuratus fuit xps ex cuius latere percusso
exiuit sanguis ⁊ aqua copiosissima in remissionē
oīm peccatorū. Sexto aūt dauid vocat ipsum in
hoc loco. Lapidem angularem inquantū in eo cō-
iuncti fuerunt duo ppli. Et sic xpus a proprietate
vere dz lapis pter sex mysteria supradicta vt ma
gis patebit. ¶ Ad tertiū est dicendū q doctores ⁊
prelati ecclesie dicuntur edificatores. Nam sicut
edificator adaptat lapides ⁊ ordinat: ⁊ ex his cō-
struit parietes. Ita doctores ⁊ plati ecclesie ex aucto
ritatibus sacre scripture conficiunt sermones ad
pplm vt edificent populū supra petrā qui est xps
Et ita euangeliste et apostoli edificarūt ecclesiam
ex dictis sacre scripture tanq ex lapidibus. Et
ita videmus q euāgeliste in cōstructione et edifi-
catione euangelij adducebant et allegabāt dicta
pphetarū et mysteria sacre scripture que fuerāt
facta in figura xpi. Et ita beatus petr⁹ per dicta
pphetarū pbauit xpm esse verū messiā in lege p
missum. Et sic fuit verus edificator. Sed opposi-
tum fecerūt sacerdotes et scribe ⁊ pharisei: qui de
bebant instruere pplm. Et edificare in fide christi
et recipere eū et ostendere pplo ipsum verum esse
messiā postq videbant in eo impleri oīa q de mes
sia scripta erant in ve. te. Et tñ ipsi primo negaue-
runt ipm ante pylatū dicentes nō habemus regē
nisi cesarē: et reprobauerunt ipsum ante pplm p-
uertentes sacras scripturas nō esse de eo dictas.
Et iō hoc preuidens dauid dicit hic. Lapidē quē
reprobauerūt edificantes. i. scribe et pharisei. Et
sic dicendū q scribe et pharisei sedentes in cathe
dra moysi q erant positi ad edificandū et instruē
dum pplm in via et doctrina reprobauerūt istum
lapidē: qñ xpm negauerunt et ad mortē destina-
uerūt. Et scripturas que de eo erant peruerterūt.
¶ Ad quartum est dicendū q xps tripliciter dz la-
pis factus in caput anguli. Primo inquantum in
xpo coniūguntr due nature hūana. s. et diuina sub
vna psona. Secūdo inquātū in eo cōiunguntr due
leges noua. s. et vetus. Tertio inquantū in eo fue
runt coniuncti duo populi iudaicus. s. ⁊ gentilis.

xps quare dicit lapis.

Prelati doctores dñr edifica- tores.

xpus lapis fa- ctus in caput anguli.

Unde xp̄s per quādaʒ similitudinē dicitur lapis
angularis. Nam sicut lapis vnus et idē existēs in
angulo contūgit duos parietes. Ita vna persona
xp̄i existēs vna cōiungit duas naturas in vnitate
suppositi. Et ita vnus xp̄s cōiungit duos pplos
ex duobus faciens vnū sub vno capite. Iteʒ sicut
lapis angularis existēs vn⁹ est finis vni⁹ parietis
et pncipium alterius. Ita xp̄s fuit finis totius le-
gis veteris. qꝛ oia que scripta vel dicta sunt in le
ge veteri figurabant vel prenūciabant xp̄m: et oia
impleta sunt in xp̄o. Et sic xp̄s tanq̄ finis ultius le
gis cepit circūcisionē et comedit agnū pascalē vt
daret finē illi legi. et fuit pncipiū legis no. Quia
vt principium legis euangelice cepit baptismū ꝛ
instituit sacramentum eucharistie vt daret princi
piuʒ legi noue. Et sic ipleret oia que scripta sunt
in lege veteri et vt morerentur simul et extinguerē
tur oēs figure et oia cerimonialia et figuralia vo
luit mori et voluit resurgere vt veritas figurarum
oim cuʒ eo resurgerent. Et sic fuit lapis angularis
coniungens et cōtinuans istas duas leges vt di-
ctū est. Et sic ex duabus legib⁹ fecit vnā qꝛ prete-
rit vmbra et māsit veritas. Iteʒ tertio sicut lapis
angularis manens vnus cōiungit duos parietes
et est caput vtriusq̄ parietis: ita xp̄s manens vn⁹
cōiūgit duos pplos iudaicū. s. ꝛ gentilē et factus
est vnū tantū caput vtriusq̄ ppli et per cōsequēs
ex duobus pplis factus est vnus pplus rōne vni⁹
capitis. Ad cuius intelligentiā est notandū vt di
ctū est psalmo. c. Qꝛ eccl'ia dei toto orbe diffusa
nō est cōstructa ex lapidib⁹ mortuis aut inaiatis
sed ex lapidibus viuis ex vtroq̄ pplo excisis. Nā
xp̄s q̄ est lapis angularis prio excidit et quadra-
uit et poliuit lapides de iudaismo. s. aplos et di-
scipulos. et hos sibi in parietē cōiunxit. Et sic fa-
ctus est lapis capitalis vni⁹ parietis tantum: sed
postea excidit alios lapides de pplo gentili et iū
xit sibi et cōstruxit aliū parietē ex alio latere. Et sic
ex lapide capitali factus est lapis āgularis et ca
put duorū parietū. Et sic xp̄s dr̄ lapis fact⁹ in ca-
put āguli duoꝝ pplorū siue parietū cōstructoꝝ ex
lapidib⁹ viuis. De qb⁹ lapidib⁹ dr̄ psal. ci. Qm̄
placuerūt seruis tuis lapides ei⁹ ꝛc. Itē zacha. ix.
Et saluauit eos dn̄s deus eorū in die illa vt gre-
gem ppli sui. Quia lapides sancti eleuabant su-
per terram eius. Ex supradictis pꝫ q̄ ois lapis
angularis est capitalis sed econuerso. xp̄us ergo
simul est lapis capitalis et angularis toti⁹ eccle
sie ex duobus populis cōgregate. Et oēs fideles
sunt lapides viui ex duobus pplis excisi per fideʒ
euangelicā et quadrati et politi p baptismū ꝛ pe
nitentiam et. tūsi et malleati per martyriū. et hoc
modo sunt coaptati et iuncti lapidi āgulari xp̄o
iesu. Hoc ergo preuidens dauid in spū dicit. La-
pidem quē reprobauerunt edificātes hic fact⁹ est
in caput anguli. ¶ Ad quintū est dicendū q̄ si cōsi
deramus istas tres coniunctiones in isto lapide
angulari factas de necessitate habemus confite
ri q̄ non potuerunt fieri nisi a deo qꝛ tales coniū-
ctiōes sunt supra naturā. Nā cōiunctio duarū na
turarū in xp̄o sub vna psona a solo dn̄o facta est.
Et nō solūmodo est mirabilis supra hūanā natu
ram. Sed est incomprehensibilis ab omni intelle
ctu creato. Itē q̄ xp̄s impleuerit in se totam legeʒ
veterē: ꝛ abstulerit peccatum de mundo: et vicerit
diabolū et liberauerit genus humanū. et institue
rit ecclesiastica sacra: et resurrexerit et verificaue-
rit in se oia que erant scripta in ve. test. a solo dn̄o
factum est ꝛ est mirabile in oculis nostris. Item q̄
totus pplus gentilis et oēs reges terre qui ante p
pter idola persequebantur pplm dei: et persequē
bantur xp̄ianos q̄ postea ppter xp̄m cōminuerēt
et delerent oia idola et subiugarētur iugo xp̄i. Et
adorarent xp̄m queʒ ante blasphemabāt et vene-
rarentur prelatos ꝛ xp̄ianos quos āte psequebā
tur et duodecim pauperes subiugauerunt totum
orbē iugo xp̄i. Et q̄ ex gentibus et iudeis cōuersis
fieret vn⁹ pplus xp̄ianus. Hoc totū nō potuit fieri
ab aliquo hoie. Sed a dn̄o factū est illud et est mi
rabile in oculis nostris. Tota ergo intelligentia
istorum quatuor versuū stat in hoc qꝛ populus gē
tilis introduct⁹ ad loquendū dicit ad aplos. Ape
rite mihi portas iusticie et recipite me ad societa
tem et fidem vestrā vt efficiar vnus pplus simul vo
biscū: et confitebor simul vobiscum vnū redēpto
rem et saluatoreʒ xp̄m. Nā postq̄ iudei obstinati
reprobauerūt eū. Ipse vero factus est in caput an
guli cōiungēs duos pplos in vnū ex nobis et vo
bis qꝺ mysteriū a dn̄o factū est et est mirabile in
oculis nr̄is. Et ad hūc intellectū allegauit hanc
litam saluator Mat. xxi. Naʒ postq̄ vidit iudeos
obstinatos cōtra eū et obcecatos ꝛ q̄ negabāt eū.
Idō p parabolā de agricultorib⁹ q̄ occiderūt filiū
patrisfamilias p̄dixit dānationē et reprobationē
eorū. Et subdit. Nūq̄ legistis. Qꝛ lapideʒ quē re-
probauerūt edificātes hic factus est in caput an
guli ꝛc. Quasi dicat. vos reprobastis me cū mani
feste cognoscatis me esse messiā ppter maliciā ve
strā. Sed ego reprobo vos ꝛ hereditatem q̄ vobis
debebatur dabo pplo gentili ꝛ cōiūgaʒ ipm cum
paucis cōuersis de iudaismo. Et sic efficiar. lapis
āgularis cōiūgēs istos duos pplos vobis manē
tibus reprobatis et obstinatis. Et idō subdit xp̄us
ad maiorē dānationē iudeorū. Et q̄ ceciderit sup
lapidē istū cōfringetē. sup quē vo ceciderit cōteret
eū. Et sic in illo loco xp̄s nō solūmō se dicit lapi-
dem angularē sed etiā lapidē offensionis ꝛ scā da
li Esa. viij. Et etiā se lapidē cōtritiōis Daniel. ij.
vt dictū est supra. De hoc ēt lapide āgulari dicit
apls ad Ephe. ij. Ipo summo lapide āgulari xp̄o
iesu in quo crescit ois edificatio cōstructa in quo
vos coedificamini in habitaculū dei in spūsctō.
Sꝫ de hoc lapide āgulari dicit magister in histo
rijs q̄ edificatores tēpli salomonis multotiēs ce
perūt vnū lapidē q̄ nūq̄ potuit adaptari nec ordi
nari in parietibus tēpli. Et sic pieceerunt eū et re-
probauerūt. Sed postea ille lapis fuit resumpt⁹
et positus in caput cuiusdam anguli templi. Et
fuit ita aptus illi loco ac si p illo loco esset ad p-
positū factus qꝺ fuit mirabile in oculis edifica-
torū. Et de illo lapide dicūt q̄dā iudei q̄ dicit da
uid. Lapidē quē reprobauerūt ꝛc. Magister histo
riarū dicit q̄ ille lapis fuit figura xp̄i qui primo
reprobatus est a phariseis et sacerdotibus sed

Quomō hoc fuit mirabi-le in ocu-lis nostris.

postea receptus a gentibus: factus est in caput anguli duorū vt dictū est. Quā figurā ꝓuidēs dauid in illo lapide ꝓdixit de xp̄o in hoc psal. Lapidem quē reprobauerunt. Sed de illo lapide posset esse
Dubiū. dubium. Nam templū salomonis fuit edificatum post mortē dauid ergo dauid nō potuit videre illū lapidē quē edificatores reprobauerūt. Sed ad hoc posset responderi ꝙ dauid ante mortē suam
Rn̄sio. fecit incidi lapides ⁊ ligna ⁊ conduxit latomos ad polīendos ⁊ quadrādos lapides et sic dimisit lapides iā quadratos et politos vt habetur p̄rio Paralipo.xxij. Et sic potuit videre illū lapidem p̄rio reprobatū et postea ad angulū adaptatū in quo potuit ꝓuidere figurā de ipso xp̄o. Et ideo dicit in hoc psalmo. Lapidē quem reprobauerūt ⁊c. Quomōcunqȝ sit dauid in hoc psalmo: per istū lapidē angularem intelligit xp̄m et loquitur ad litteram de xp̄o. Nā a dn̄o factū est istud scilicet ꝙ iste lapis q̄ est christus p̄rio sit excisus de mōte sine manibus id est natus est de maria virgine sine patre carnali. Et sic rex et sacerdos deus et homo incarnatus et mortu⁹ et resurrexit: et iste lapis sit fundamentalis in quo fundatur tota ecclesia. Et sit capitalis et titularis in quem omnes tendunt ⁊ vnctus tanq̄ rex et sacerdos. Et sit lapis tentationis et contradictionis cui multi contradixerunt. Et sit lapis offensionis et petra scandali ꝙ sit reprobatus a iudeis et postea factus in caput anguli coniungens vtramqȝ legem et coniungens duos populos vt dictum est. Et quod iste lapis creuerit in montem magnum et contriuerit et subiecerit omnia regna mundi. Totum hoc a solo domino factū est super omnem naturam et facultatem: et est mirabile in oculis nostris. et hec est intentio prophete. dicit enim dauid istum lapidem christum reprobatum per infidelitatem iudeorum: sed recipiendum et collocandum in caput anguli per fidem apostolorum et gentilium. Et hoc potuit preuidere dauid in spiritu in descriptione tabernaculi sibi a deo tradita aut per illum lapidem artificialem et na-
lxxv.dis. turalem de quo dictum est.

ꝙ dic. Hec est dies quam fecit dominus: exultemus et letemur in ea.

¶ Ad cuius intelligentiam est notandum ꝙ sicut absentia solis materialis causat noctem et presentia eiusdem causat diem quia dies materialis nihil aliud est nisi latio solis super terram. Ita pariter totum tempus ab adam vsqȝ ad christum dictum est nox per absentiam christi. Et etiam tota lex vetus dicta est nox quia omnia contingebant illis in vmbra et figura. Sed cum ortus est christus sol iusticie factus est dies super vniuersam terram et que omnino erant occulta sub vmbra et figura apparuerunt manifesta inquantū fuerunt impleta in christo. Et maxime apparuerunt in luce manifesta post resurrectionem. D
Triplicē noctem xp̄us fugauit. ¶ Triplicem ergo noctem figurauit christus sol iusticie in suo ortu et resurrectione. Nam primo fugauit vmbram omnium cerimonialium legis veteris. Secundo fugauit tenebras omnium peccatorum. Tertio ignorantiam et superstitionem idolorū de populo gentili. Ex quo patet ꝙ sicut fuit nox ab adam vsqȝ ad xp̄m: ita est nūc vna dies gratie a xp̄o vsqȝ ad iudicium cui succedit dies glorie. De hac ergo die gratie et etiam glorie dicit propheta in persona populi cōuersi hec dies quam fecit dn̄s quasi dicat. Aperite mihi portas iusticie ⁊ confitebor dn̄o. Quia iam xp̄s lapis factus est in caput anguli sicut dictum est. ⁊ iam recessit nox legis veteris et nox pcti. Et iam fugate sunt tenebre idolorū qr iam ortus est xp̄s sol iusticie: et iā facta est dies gratie quādo surrexit dominus et cessauit ab omni opere redemptionis quod patrarat. Et idō hec est dies gratie quā fecit domin⁹ iesus xp̄us per suū aduētū ⁊ resurrectionē. Exultemus ⁊ letemur in ea omnes simul ⁊ non ambulemus amplius in vmbra legis: nec i nocte peccati. nec in tenebris ⁊ superstitione idolorum. Sed sicut in die ambulemus et exultemus in hymnis ⁊ canticis profitendo ⁊ predicando legem euangelicam ⁊ operando ḃm eam: ⁊ constituamus dies festos in memoriam beneficiorū receptorū a xp̄o. Et maxime constituamus diem dominicam ⁊ dedicemus ipsam ad quietem et contemplationem in memoriam resurrectionis christi. Quia hec est dies quam fecit dominus: Et constituamus alias festiuitates in memoriam aliorum beneficiorum ⁊ mysteriorum christi ⁊ sanctorum suorum. Dicit ergo dauid in persona populi gentilis. Aperite mihi portas iusticie ⁊c. Quia hec est dies quam fecit dominus.

O domine saluum me fac: o domine bene prosperare: benedict⁹ qui venit in nomine domini. mat.xxi. a.xxiij. q vij.ca.ij.

¶ Postq̄ superius pp̄ls gentilis petiuit introduci in ecclesiam dei vt fieret vnus populus simul cū apostolis ⁊ ceteris de iudaismo conuersis: in hoc versiculo cōuersus ad xp̄um petit saluari ⁊ redemptionis ⁊ passionis participem fieri. Et cōfitetur christū venisse in nomine dn̄i ⁊ messiam fuisse tanq̄ verū redemptorem ⁊ messiam. ¶ Ad cuius in- ꝓfessio
telligētiam est notandū ꝙ tota cōfessio ⁊ professio ꝓma est
fidei christiane consistit in hoc versiculo. scȝ credere i
re christum esse verū saluatorem in lege ꝓmissum ⁊ xp̄m.
iā venisse. Et in hoc differt quilibet christianus a non christiano. Et sic populus gentilis in sua conuersione fecit illam cōfessionē quā totus populus iudaicus debebat facere. Nam christus ipsi populo iudaico siue populo israel primo fuit in lege promissus. Et ideo omnes patriarche et prophete fideles veteris testamenti expectabant christum tanq̄ redemptorem et saluatorem. Sed quando venit licet aliqua pars receperit eum sicut apostoli et discipuli. ¶ Sed maior pars negauit eum. Et ideo illa pars que recepit eum fecit hanc confessionem scilicet benedictus qui venit in nomine domini. Sed alia pars que negauit eum dixit. Non habemus regem nisi Cesarem ⁊ cetera. Et ideo populus gentilis qui recepit eum et confessus est ipsum venisse in nomine domini successit in hereditatem regni celorum simul cum apostolis et ceteris de iudaismo Christum recipienti-

bus iudeis manentibus obstinatis ꝛ reprobatis. Unde ad maiorē euidentiā est notandū φ hāc cōfessionē fecerūt apostoli xpi ꝛ pauci hebreorum in die ramispalmarum quando xps intrauit hierusalē sedens super asinā vt patet per oēs euangelistas. Naꝫ tā apostoli qui veniebāt post xpꝫ φ pueri q̄ ibāt ante xpm sternētes ramos oliuarū in via cantabāt totū: hunc versum scilicet. Osanna filio dauid bn̄dictus qui venit in nōie dn̄i. Vn̄ osanna hebraice idē est φ salua/obsecro siue o dn̄e saluum me fac latine. Ex quo ptꝫ φ tūc ad litterā fuit impleta ista prophetia. Nā aplī ꝛ ceteri qui ibant post xpm retro cōfitebātur ipm esse verū messiā loco sui. ꝛ omniuꝫ ant iquorū. D ¶ Per pueros autē hebreorū significabaṫ pplus gētilis q̄ xpꝫ erat recepturus. Et sic vtrīqꝫ tā procedētes φ subsequētes clamabāt osanna filio dauid bn̄dictus qui venit in noie dn̄i. Et sic ꝯfitebāṫ ipsuꝫ esse verū messiam ꝛ saluatorem in mundum iam venisse. Et sic pueri cōfitebanṫ φ scribe ꝛ pharisei debebant cōfiteri. ꝛ scribe ꝛ pharisei nō solūmō nō recipiebāt nec cōfitebanṫ xpm. Sed etiā negabāt ꝛ zelo inuidie moti increpabant pueros ꝛ apostolos ne clamarēt. Benedictus qui venit. Quibus Christus respondit. Nunqꝫ legistis ne quia ex ore infantiū ꝛ lactētium perfecisti laudē. quasi dicat. Non cognoscitis quia hoc prophetatū est p dauid psal. viij. Nam idem spiritus qui mouit dauid ad proferendā illā prophetiā. Ex ore infantiū ꝛ lactētiū et istam scilicet. O domine saluum me fac ꝛ cetera Ipse idem spiritus mouet nunc istos infantes et apostolos ad clamandum. Osanna filio dauid benedictus qui venit in nomine domini. Ex quo patet quod multe prophetie fuerunt implete in illa die scilicet. Ex ore infantiuꝫ. ꝛ ista. O dn̄e saluū me fac et etiam illa. Lapidem quem reprobauerunt edificantes ꝛ cetera. Item fuit impleta illa grandis figura ꝛ mysterium quod precepit deus fieri. Exodi. xij. quādo dixit ad moysem. Decima die mensis huius tollat vnusquisqꝫ agnum per familias ꝛ domos suas. Vn̄ erat mos apud iudeos φ luna. x. ante pasca tollebāt agnuꝫ de grege ꝛ introducebāt ipm in ciuitatem ramis ꝛ floribus obsitum ꝛ fulcitū et redemitum et ornatū. Et sic cum magno gaudio reponebant ipm in domo vsqꝫ ad xiiij. lunā in qua imolabāt eū. Sꝫ ita est φ xpus. x. luna āte pasca. s. in die dn̄ica itroiuit hierlꝫ sedēs super asinā cum supradicto honore pueris sternētibus ramos oliuarū in via. Ex quo ptꝫ φ illo mane multa milia agnorū itroierūt cū xpo cū ramis et floribus. Et sic xps intrauit inter eos. vn̄ p totā illā diem de mane oēs ciues ciuitatis hierusalem introduxerūt agnos suos ramis et floribus ornatos. Et sic christus verus agnus per illos figuratus introiuit cum eis in die ramispalmarū ad immolandum. Et sic simul intrauit figuratus agnus cum figura et econuerso. Ex quo patet quod illa die fuit impleta illa figura. ideo non temere: sed a spiritusancto factum est quod christus reciperet cum tanto honore et pueri sternerēt ramos et frondes in via. Et omnes simul clamarent. Osanna filio dauid. Dicit ergo dd̄ in psona totius populi

Left margin: pueri hebreoꝝ sūt gētiles ꝛc.

Left margin: Nota.

filio xpm recipiētis. O dn̄e iesu saluum me fac ꝑ tua morte ꝛ passione postqꝫ tu es saluator et redēptor: qꝛ ego cōfitebor φ tu es ille bn̄dict' messias q̄ venit in noie dn̄i. i. a deo ꝓmissus et missus. Ido postqꝫ tāqꝫ agn' ad occisionē venis ad patiēdū p me. Idō saluū me fac vt tua passio sit mihi ad salutē aie. Qꝛ tu es ver' saluator: idō nominaris iesus.

Right margin: xvi. q. vi. cap. ministrare. ꝛ de consе. di. i. c. cū ad celebrandas.

Benediximus vobis de domo domini: deus dn̄s et illuxit nobis.

Constituit diem solēnem in condensis: vsqꝫ ad cornu altaris.

¶ Hic ponit r̄nsio apostolorū recipiētiū pplꝫ gētilem ad fidem. Quasi dicat. Vos gētiles dicitis Apite mihi portas iusticie ꝛc. Et creditis φ xps est lapis factus in caput anguli. et dicitis. O dn̄e saluuꝫ me fac. ꝛ dicitis φ est xps verus messias. et φ bn̄dictus q̄ venit in noie dn̄i. Et ideo nos bn̄dicimus vobis de domo dn̄i: baptizantes vos ꝛ cōferentes alia ecclesiastica sacramēta: q̄ absoluūt vos ab omni maledicto. Et sic incorporam' vos in vna ecclia nobiscum sub vno capite xpo. Quia ipe est dn̄s de' ꝛ illuxit nobis tanqꝫ verus sol iusticie. Et duxit dieꝫ grē ꝛ fugauit tenebras legis ꝛ noctē peccati ꝛ idolatrie. Et ideo cōstituet diem solēnem in cōdēsis. i. celebrate diē dn̄icaꝫ ꝛ dedicate eam ad cultum diuinum in memoriā resurrectionis ꝛ alios festos in condēsis. i. in magna frequentia populorum: vt ecclesia sit plena ꝛ condēsa vsqꝫ ad cornu altaris. Quasi nullus maneat in domo sua sed omnes veniant ad ecclesiam ad audiēda diuina officia ꝛ impleant templum vsqꝫ ad cornu altaris. Iteꝫ benediximus vobis de domo domini. i. de thesauro dom' domini. s. ecclesie benediximus vobis diuina sacramenta conferendo Nam christus deus noster illuxit nobis linguis igneis in die pētecostes. vbi recepim' spiritūsanctum. ꝛ oia dona gratiarū: vt possemus vobis et oībus fidelib' ea cōmunicare. et vobis portas iusticie aperire ꝛ in ecclesiā introducere. Nota φ vbi nos habemus constituite diē solēnem ꝛc. Hebreus habet: ligate festiuitatē in funibus vsqꝫ ad cornu altaris. Quasi dicat. ligate ramos in funib' per ecclesiā solemnizando hanc festiuitatē. Sꝫ iudei aliter exponūt. i. ligate vitulos ad sacrificia.

Right margin: xv. q. i. c. reuertimini.

Deus meus es tu et confitebor tibi: deus meus es tu et exaltabo te.

Cōfitebor tibi quoniā exaudisti me: et factus es mihi in salutem.

Confitemini domino quoniam bonus: quoniam in seculum misericordia eius.

Right margin: xcvi. dis. ca. ecce. De pe. d. iij. q: diuinitatis natura.

¶ Hic populus gentilis iam conuersus et recept' in ecclesia simul cum ceteris fidelibus agens gratias dicit ad christum. o domine iesu christe ego cōfitebor φ deus me' es tu ꝛ confitebor tibi narrādo mirabilia tua ꝛ ego exaltabo te ꝛ magnificabo te ꝛ pdicabo qm̄ de' me' es tu prīo de' p creatiō

nem. Secūdo deus et homo per redemptionem ⁊
glorificationē. Quia redemisti: et glorificasti me
et ideo confitebor tibi quoniam exaudisti me: de-
siderio meo satisfaciendo in carnē veniēdo et fa
ctus es mihi in salutē pro me moriendo et resur
gēdo. Ultimo pphēta cōcludit coniungēs finem
psalmi cū principio inuitādo oēs fideles xpia
nos ex vtroqꝫ populo cōuersos. et dicit. Confite-
mini domino quoniā bonus: qm̄ in seculum mise
ricordia eius. Quasi dicat. Magnificate eius bo
nitatem quā ostēdit nobis in creatione: et miam
quā ostēdit in nostra redēptione. C ¶ Queritur
aūt vtrum iesus xp̄s quē nos redemptorē confite
mur venerit in noīe dñi, put supradicta expositio
confitetur. ¶ Ad cuius intelligentiam est aduer-
tendum put legitur Deuter. xviij. Quod messias
sub nomine domini quatuor literarum fuit in le-
ge pmissus. Unde ait dominus moysi: pphetam
suscitabo eis de medio fratrum suorū similē tui.
Et ponam verba mea in ore eius: loqueturqꝫ ad
eos oīa que precepero illi. Qui autem verba eius
que loquetur in nomine meo audire noluerit: vltor
existam. Ex supradictis verbis patꝫ qꝫ messias in
lege pmissus debebat mitti a deo et venire in no
mine dei et loqui verba dei: et in nomine dei. Et
ideo in hoc concordant iudei cum christianis: qꝛ
dicūt qꝫ ille qui mittetur a deo, ⁊ loqtur verba dei:
et loquetur et veniet in noīe dei: ille talis erit mes
sias in lege promissus sed differunt in hoc. Nam
xpiani cōfitētur xp̄m venisse in nomie dñi: et per
cōsequens fuisse messiam. Judei vero negant ie-
sum xp̄m venisse in noīe domini eo qꝫ nō liberauit
eos de captiuitate in qua mō manēt. Et qꝛ multū
fecit cōtra legē scꝫ qꝛ violauit sabbatū ⁊c. Et sic
manentes in sua cecitate expectāt futurum mes-
siam qui veniat in nomine dñi. D Ad cuius
euidentiam est notādum qꝫ xp̄m venisse in nomie
dñi stat quatuor modis. scꝫ qꝛ noīat' in noīe dñi
tetragrāmaton: aut quia ipse habuit illas pprie
tates per illud nomē et quatuor literas illius no
minis significatas. Aut quia fuit missus a deo et
locutus est in nomine dei: aut quia omnia scripta
in lege veteri de messia fuerūt in christo iesu com
pleta. Sed omnia quatuor supradicta fuerunt re
perta in christo. ergo ipse venit in nomine domi-
ni. Et per consequens fuit verus messias. Primū
probatur. Nam christus vocatus yohetsua in he
breo: quod significat iesus in latino. Sꝫ iste qua-
tuor litere. scꝫ yot. he. vau. he. quibus scribitur no
men dei reddunt hoc nomen yohetsua si recte pū-
ctuētur. Ergo sequitur qꝫ christus vocatus est no
mine domini tetragrāmaton. Et per consequens
venit in nomine domini. Secūdum probatur. Nā
per nomen dei quatuor literarum importantur et
significātur quatuor principales pprietates dei
scilicet summa omnipotentia et sapiētia et iusti-
cia et misericordia. Sed ista maxime fuerunt in
christo vt pbatum est psalmo. viij. igitur ⁊c. Et sic
concluditur qꝫ christus venit in nomie domini. qꝛ
venit cum omnipotentia mortuos suscitādo et ce
tera miracula operādo. Et venit cum summa sa-
pientia legē declarādo. Et noua precepta et cōsti

Nota quomō xp̄us venit in nomie dñi.

Per nomen dei significātur quatuor dei pprietates.

tia promulgando. Et cum summa iusticia omnes
iustificando: et cuncta discernendo. Et cum sum-
ma misericordia pro omnibus moriēdo: et patiē
do. Et sic patet qꝫ venit in nomine domini: quia
ista quatuor importantur per nomen domini. Itē
iste quatuor litere sonant etiā hoc nomē hyehu
quod idem est qꝫ esse quod est propriū nomē dei
vt dixit deus moysi. Qui est misit me ad vos. Exo.
iij. Et sic dicit christus Johan. viij. Anteqꝫ abraā
fieret ego sum. Et sic patet qꝫ christus habuit no-
mē domini quatuor literarum simul cum proprie
tatibus eius. Tertio christus venit in noīe domi-
ni eo qꝫ fuit missus a deo vt patet per opera que
fecit q̄a nullo alio poterant fieri nisi ab aliquo a
deo misso. Quarto qꝫ xp̄s venit in noīe dñi. eo qꝫ
venit cū omnibus conditionibus assignatis in
scriptura de messia promisso. Quod pbatur quia
oīa in eo fuerunt impleta vt ptꝫ per discursū euā
gelicum. Itē xp̄s nō solū venit in noīe dñi sed etiā
ipse substātialiter fuit nomē dñi: vt dictū est psal.
cxij. Ex supradictis patet qꝫ benemerito in ramis
palmarum pueri et turba precedens ⁊ subsequēs
cantauit sibi: benedictus qui venit in noīe dñi qđ
canticum iugiter cātat ecclesia christū verum sal
uatorem et messiam a deo missum confitendo.

Aleph. de pe. d. iij. c. prima cōsolatio.

Eati immaculati in via qui ambulāt in le-
ge domini.
Beati qui scrutātur te
stimonia eius: in toto
corde exquirunt eum.

¶ Huic ergo psal. preponit titul' alla. Ex titulo
ptꝫ cā finalis huius psal. qꝛ factus est ad laudā-
dum deū. De cā aūt efficiente nō solū sm Orige-
nem: et Aug. et Ambrosium. Sed etiā sm Hiero.
est affirmādum qꝫ dauid fecit hunc psal. Unde in
epistola ad Marcellam dicit. Dicit ergo dauid.
Priusqꝫ humiliarer ego deliqui. Itē ad amicum
egrotum. dauid illustris pphēta huiusmodi car-
mē expressit et bonū inquit dñe mihi. qꝛ humilia
sti me: vt cognoscam iustificationes tuas. Item
in epistola ad nepotianum et ad fabiolā. Et da
uid verba cantātis. Reuela oculos meos ⁊ cōside
rabo mirabilia de lege tua. Absqꝫ dubio ergo af-
firmatur dauid hunc psalmum condidisse. ¶ Sed
quantum ad formam et materiam est notādum qꝫ
quinqꝫ habet iste psalmus sup oēs alios. Primo
qꝛ semp loquitur cū deo. Secundo qꝛ semp petit
spiritualia. Tertio qꝛ describitur per ordinem al
phabeti hebraice p viginti duos octonarios ver-
suum iuxta numerū literarum hebraicarū. Et ver
sus cuiuslibet octonarij incipit ab vna litera he-
braica. Et sic sunt tot octonarij quot' sunt litere
hebraice. Et sic iste psalmus est maior quocunqꝫ
alio. Quarto quia nō est aliquis versus quin i eo
memoretur lex diuina. Sed per diuersa vocabula
scilicet verbum dei: iudicia dei: eloquium dei ⁊c.
Quinto qꝛ sepius eadē petitio repetitur et itera
tur. propter que iste psalm' redditur difficilis ad

diuidendum per materiam. Et ad exponendum et intelligendum. D ¶ Et ideo anteq̃ deueniamus ad expositionem tria sunt videnda per que apparebit materia huius psalmi. Primo videndum et querendũ quis est ille qui loquitur in hoc psalmo ⁊ quid petit a deo. secũdo quare iste psal. describitur per literas hebraicas in principio cuiuslibet versus ⁊ per duodecim octonarios ſm ordinẽ hebraicarũ literarum per qđ videtur forma scribẽdi. ⁊ quare lex tam frequenter memorat̃. tertio videbitur quare totiens iterat et repetit easdem petitiones.

Quid in hoc psalmo petatur.

A ¶ Quantũ ad primũ est aduertendũ prout dictũ est in prologo tractatu. iiij. in quinto principio et etiã regula. vi. dictũ est eñi ibi qualiter ille hõ qui descẽdit ab hierusalem in hierico q̃ incidit in latrones qui expoliauerũt eũ ⁊ vulnerauerũt et plagis affecerũt et semiuiuo relicto abierũt de quo saluator ait Luc. x. Fuit ipse adã primus hõ quẽ dñs ad ymaginẽ ⁊ similitudinẽ suã creauerat. Et monarchã mũdi ⁊ illius felicis ciuitatis ꝯstituerat ⁊c. Hũc eñi hoiem creauit deus vt inq̇t Aug. vt deũ cognosceret ⁊ cognoscẽdo amaret ⁊ per cõsequẽs deo placeret ⁊ obediret ex qua obedientia mereretur quandã felicitatem corporis et aie per longũ tẽpus in presenti in illa paradiso deliciarũ terrena. Sed postea absq̃ morte cõmutaret illã vitam in aliam meliorẽ et eternã in celo vbi deũ per essentiã clara visione videret ⁊ videndo amaret et amando in eternũ frueretur. Et hec fuit p̃maria intẽtio qua deus ad imaginẽ suaꝫ hoiem creauit vt inquit Aug. super Genesim queꝫ creauit cum quadaꝫ originali iusticia per quam voluntatem suam diuine voluntati cõformaret et in nullo ab illa deuiaret prout decẽs et debituꝫ est omni creature: et cõmisit sibi illam ciuitatem et paradisum deliciarũ custodiendam sub tali precepto ne comederet de fructu ligni ꝓhibiti ⁊c. Opus ergo iusticie et iustificatio ipsius ade cõsistebant in seruãdo obedientiã huius precepti iuxta volũtatẽ dei. In qua obediẽtia ⁊ obseruantia iustificabat̃ et sic merebat̃ felicitatẽ in p̃senti et gloriã in futuro pro premio illius iusticie et obedientie. Felicitas autẽ et premiuꝫ tẽporale qđ merebat̃ ⁊ possidebat in p̃senti ex tali iusticia et obediẽtia cõsistebat in sex.

Ade obedientia seu iusticia in sex.

Prio q: habuit sciẽtiam et cognitionẽ perfectã de oibus rebus creatis tam superioribus q̃ inferioribus. Et nõ solũ in naturalibus sed etiã in mathematicis et metaphisicis. Et etiam habebat colloquium familiare cũ angelis qđ augebat eius scientiam ⁊ felicitatem. Secũdo habebat dominiũ rationis supra sensualitateꝫ et obedientiã partium inferiorum ad rationẽ. Nã sicut voluntas sua parebat ⁊ conformabat̃ diuine volũtati: ita caro ꝑebat rationi et corp⁹ aie. Tertio q: erat liber ab oi miseria corporali et sic poterat nõ mori et nõ peccare. Quarto q: oia animalia obediebãt sibi ad nutuꝫ tanq̃ dño. Quinto q: possidebat totã illã ꝑadisuꝫ deliciarũ ad facultatẽ sui. Et nullã poterat pati indigentiã ad vitã tuendã et feliciter gerendã. Ista autẽ quinq̃ supradicta possidebat in premiũ pro obedientia et iusticia seruãda. Sed in futurũ pro missa erat sibi vita et fruitio eterna in celo ad quã fuisset translatus absq̃ morte cũ tota posteritate si stetisset cũ illa iusticia et nõ peccasset: sed, q: deuiauit a diuina voluntate et precepto consentiẽdo persuasioni mulieris ⁊ diaboli. Ideo ilico perdidit illã originalẽ iusticiã cũ oibus illis sex premijs q̃ ex obseruantia iusticie possidebat. Et fuit cõdẽnatus ⁊ incidit in sex mala contraria.

Ade mala.

Nã perdidit scientiam omniũ quia non habuit in tanta perfectione. Et ilico fuit vulneratus ⁊ sauciatus in carne sensualitate et in omnibus potẽtijs anime. Et ilico caro surrexit aduersus spiritũ: ⁊ ilico apparuit nudus ⁊ expoliatus omnib⁹ bonis gratuitis tam corporalibus q̃ spiritualibus et fact⁹ est passibilis et mortalis de necessitate et fuit cõdemnatus ad mortem et omnem miseriam corporalem in presenti et ad mortem anime eternam in futuro. Et fuit expulsus ab illo felici loco in hanc vallem lachrimarũ miserie: et sic ille qui erat creatus vt deum cognosceret et amaret in presenti. et deo frueretur in futuro condemnatus est ad omnem miseriam in presenti ad exiliũ et ꝑegrinationẽ in hac valle miserie: et ad penã eternã cũ diabolo in futuro. Sed deus omnipotens et misericors et iustus humane fragilitati et creature quã ad imaginem suam creauerat misertus sibi promisit vt verbum suum per successionem temporis in mundum mitteret. Et de quadam virgine sui generis et posteritatis carnem assumeret. In qua quidem carne pro peccato ade et omnium posteriorum mortem et passionem libenter susciperet vt eos a morte ⁊ captiuitate et omni miseria liberaret et redimeret et pro omnibus debitum solueret. et per legem euangelicã et medelam sacramẽtorum ab omni egritudine spirituali sanaret. Et sic deus misit adam cum tota posteritate tanq̃ peregrinum et infirmum per hanc valleꝫ lachrimarum peregrinando: et remisit ipsum ad christum vt sanaretur et redimeretur ab eo. Unde iste adã cum tota sua posteritate fidelium dicitur homo mysticus et peregrinus vsq̃ ad christuꝫ cui deus in principio dedit legeꝫ naturalẽ.

Nome dñi dicit vbuꝫ incarnatum. ⁊c.

Primo quo ad cultuꝫ diuinũ de sacrificio et oblatione: vt patet Gene. iiij. Q: abel offerebat de frugibus: et cayn de aialibus. Iteꝫ dedit legẽ naturaleꝫ de conuersatiõe et charitate erga proximũ. s. Quod tibi nõ vis alteri nõ facies et econtra et nullũ bonũ irremuneratũ et nullum malũ impunitũ. Unde dixit dñs ipsi cayn. Cur irat⁹ es. Et cõcidit facies tua cõtra fratrẽ tuũ. Nonne si bñ egeris recipies. Si aũt male statim peccatũ tuũ in forib⁹ aderit. Itẽ laudare dñm est de lege nature. Nã enos incepit inuocare nomẽ dñi Gen. v. Per istã ergo legẽ naturalẽ et viã legis nature misit deus hominẽ peregrinãdo vsq̃ ad noe nõ declinando ad dexteram neq̃ ad sinistrã a via huius legis. Sed in noe iaꝫ accepit alia precepta magis expressa. cõfirmãdo supradicta vt ptꝫ Gen. viij. Itẽ hõ ꝑegrinatus est vsq̃ ad abraam in quo accepit a deo preceptũ de circuncisione. Et exinde peregrinatus est vsq̃ ad moysen in quo accepit legem scriptam preceptorũ moraliũ et iudicialium et cerimonialiũ. vt ptꝫ

per totum discursum quinqȝ librorum legis moy si. Exinde iste homo peregrinatus est vsqȝ ad dd in quo accepit ampliationem diuini cultus ⁊ magnuȝ donum prophetice de christo ⁊ ecclesia. Et exinde peregrinatus est per omnes prophetas in primo ⁊ secundo templo vsqȝ ad christum. Et exinde sanatus est ⁊ redemptus ⁊ accepit promissionem vt patet ad Heb. xj. Et accepit veritatem legis veteris ⁊ perfectionem per legem euangelicam. Ex quibus patet ꝙ iste homo mysticus semp peregrinatus est querendo christum tanꝙ finem suum ⁊ medicum ⁊ saluatorem. Et sub tali fide ⁊ spe christi futuri saluatus ē ⁊ euasit penā eternaȝ in testamento veteri. Sed non accepit repromissionem ⁊ premium nisi in christo. Ad Heb. xj. Quia omnes patres veteris testamēti et fideles liberati de limbo ascenderunt cum christo in celum vt dictum est psalmo. lxvij. Sed exinde iste homo mysticus postꝙ accepit legem euangelicam a christo adhuc peregrinatur per legem euangelicam vsqȝ ad secundum aduentum vt accipiat vltimam perfectionem per resurrectionem ad vitam gloriosaȝ. Ex quibus omnibus patet ꝙ iste homo mysticus est ecclesia fidelium. Qui per quattuor milia annorum peregrinatus est ab adam vsqȝ ad christuȝ per legem veterem vt redimeretur et sanaretur quo ad animam ⁊ reciperet legem iustificantem. Sed postꝙ redemptus est recepit legem euangelicam iustificantem in presenti ⁊ nunc peregrinatur per eam vsqȝ ad secundum aduentum christi ad iudicium vbi recipiet premium corporis per resurrectionem ⁊ premium anime per fruitionē. Et sic erit in suo vltimo termino ⁊ perfectione. hunc ergo hominem mysticum ⁊ peregrinuȝ introducit dauid loquentem in hoc psalmo. Qui peregrinando querit christū in veteri testamēto vt redimatur ⁊ liberetur ⁊ sanetur a peccato ⁊ liberetur de captiuitate ⁊ etiam de iugo legis per legem libertatis. Sed postꝙ venit ad christum in nouo testamēto peregrinando ad secundum aduentum semper petit seruari a vitio concupiscentie ⁊ petit gratiā ne cadat iterum in latrones: sed confirmetur in ea. Et sic patet non solum causa efficiens sed etiam materia totius psalmi. Et hoc quo ad primuȝ dubium. ¶ Ad secundum dubium est dicendum ꝙ causa quare dauid descripsit hunc psalmum per litteras alphabeti hebraici secūdum ordineȝ fuit quia in hoc psalmo describit totum discursum legis per quam peregrinatur iste homo mysticus ab adam vsqȝ ad vltimum iudicium. vt dictum est. Que quidem lex ⁊ peregrinatio figuratur per discursum et ordinem litterarum hebraicarum siue alphabeti hebraici. Unde dictum est in prologo tractatu sexto qualiter quelibet littera hebraica habet suam significationem a prima vsqȝ ad vltimam. Unde quia lex vetus non fuit data gratia sui nisi vt figurabant christum ⁊ ecclesiaȝ ⁊ omnia gesta ⁊ mysteria facta in veteri testamento: et omnis lex ⁊ prophetia nō erat gratia sui nisi prout figurabat aut prenunciabat christum ⁊ legē euangelicam. Ideo voluit deus vt totum vetus testamentum litteris hebraicis scriberetur vt lex significatiua per litteras significatiuas scriberetur ad denotandū quod omnia illa erant in figura.

Homo mysticus ē ecclesia peregrina.

¶ Unde dictum est ibi secundum mentem Eusebij ⁊ Hieronymi quod aleph prima littera significat disciplinam. Et beth. secunda littera significat domum ⁊ Gymel idem est quod plenitudo. Deleth. id est librorum. Quasi dicat, quod lex diuina est doctrina siue disciplina domus ecclesie. Et plenitudo librorum: quia omnes libri sacri sunt in lege. Rursus quinta littera scilicet he idem est ꝙ ista: aut esse. ⁊ vau. id est ipsa. ⁊ zaim id est viuit siue viuens. Quasi dicat quod lex diuina est ipsa in qua viuens viuit. Et habet ⁊ acquirit esse diuinum. Rursus. he. id est bonum. yot. id est principium. Caph. id est tu. lamech. id est disce. Quasi dicat in ista lege tu bonū principiū disce. Rursus. Mem id est ex ipsis. Num id est sempiternū. Samech. idest adiutoriū. Ayn. idest oculus. phe. idest os. Sede idest iusticia. Quasi dicat ꝙ ex preceptis diuinis habetur diuinum ⁊ adiutorium sempiternū. Et oculus: ⁊ os iusticie ad videndū ⁊ operādū ⁊ loquendū. Rursus coph. id est vocatio. Res. id est capitis. Sin. id est medicamētū. Thau. id est signū siue terminus. Tota ergo combinatio istarū significationū istarū vigintiduarū litterarū ḟm Eusebium de preparatione euāgelica reddunt hāc sniaȝ scilicet quod lex diuina est disciplina ⁊ doctrina domus ⁊ plenitudo librorū in ipsa viuit viuēs bonū principium in ipsa tu disce. Ex his preceptis sempiternum auxiliū fons os oculus iusticie vocatio capitis medicamentum super vulnus. Signum. hoc quasi idem dicit Hieronymus ad marcellam. ¶ Ex supradictis patet quod littere hebraice quibus lex fuit scripta denotabant secūdum suas significationes quod illa lex erat quedam doctrina que tenebat signum qui est xp̄s. Et vocabat caput ⁊ medicamentū humane nature. Quia nihil aliud erat nisi vocatio christi capitis nostri. Et peregrinatio ad signum et finem qui est christus. Et dirigens omnes in christum tanꝙ in finem legis. Et ideo pro maiori parte oēs psalmi intitulantur in finem vt frequenter dictum est. Et ideo cantabantur cū oi conatu ad victoriā vocū eo ꝙ vocabant xp̄m vt veniret ad sanādū oēs vt frequenter dictū est. Ex supradictis p3 ꝙ benemerito dd scripsit istum psal. per viginti duos octonarios versuum iuxta numerū litterarū alphabeti hebraici. Et versus cuiuslibet octonarij incipiunt ab vna littera hebraica. Nam oēs versus p̄mi octonarij incipiunt ab aleph. Et versus secūdi incipiunt a beth. Et sic procedunt vsqȝ ad tau. vt ostēderet ꝙ oēs debemus scire legem dei: sicut alphabetū ꝙquidē lex in hoc psal. explicat et discurrit: vt patebit. Item scdo sine scia litteraȝ est impossibile peruenire ad alias scias cū sit principiū oium scientiarum. Ita vult ostēdere dd in hoc psal. ꝙ lex diuia est doctrina et via et pricipiū perueniendi ad verā beatitudinē. Itē sicut oēs littere tendūt ab aleph vsqȝ ad tau. Ita tota lex tendit in xp̄m tanꝙ in signuȝ et finē est terminū legis. ¶ Item sicut puer in addiscendo incipit a prima littera scȝ aleph. et procedit et discurrit ḟm ordinē per oēs alias vsqȝ ad tau. que

Nota d lris hebraicis.

est finis et terminus omnium litterarum. Ita patres et omnes fideles inceperunt peregrinari ab adam primo homine. Et sic iste homo misticus peregrinatus est per istam legem per omnes patriarchas et prophetas semper aliquid addiscendo et aliquam perfectionem recipiendo usque ad christum tanquam in finem et terminum illius legis in quo recepit redemptionem et salutare medicamentum. Sed nunc peregrinatur usque ad eundem christum tanquam in finem et terminum nostre glorificationis.

¶ Propter omnes ergo supradictas causas david descripsit hunc psalmum secundum ordinem alphabeti hebraici. eo quod in hoc psalmo descri bit discursum divine legis per omnes suas etates. ¶ Item quia tota peregrinatio ecclesie cuiuslibet peregrini fidelis consistit in quodam octonario etatum. Nam nos peregrinamur per septem etates in hoc mundo: et expectamus octavam etatem: et octavum diem in celo. Ideo david posuit unum octonarium in qualibet littera. Item quia totus psalmus nihil aliud est nisi quoddam itinerarium et peregrinatio divine legis per quam peregrinamur. Ideo non est versus quin in eo memoretur et nominetur divina lex preterque in duobus ut patebit. Et hoc de secundo dubio. ¶ Quantum autem ad tertium est dicendum quod causa quare eadem petitio toties iteratur et repetitur in hoc psalmo est ista. Nam dictum est qualiter iste homo misticus qui fuit expoliatus et sauciatus a latronibus in adam loquitur in hoc psalmo. Et peregrinatur per legem divinam

Nota de illo qui incidit in latrones.

usque ad christum. Et quia recordatur qualiter tunc quia deviavit a divino precepto et incidit in latrones et qualiter ipsum expoliarunt et graviter vulneraverunt. Et videt quod tres latrones scilicet caro. mundus. et diabolus: semper et iugiter conantur ipsum retrahere a via et a rectitudine legis et iterum ipsum gravius vulnerare. Item videt tot precipitia a dextris et sinistris. Et videt et considerat quot milia laqueorum tendant isti inimici ut capiant eum si deviaverit a via legis. Et considerat etiam quod ex propriis viribus non potest evadere tot inimicos vigilantes super eum circumquaque nisi per gratiam dei fuerit adiutus et directus in hac via ne limites legis transgrediatur. Ideo omnibus his consideratis tanquam amaricatus et expertus in insidias istorum inimicorum timens ne iterum incidat in latrones semper petit dirigi et adiuvari per gratiam in hac via ne deviet a lege et incidat in latrones. Ideo pro maiori parte in quolibet versu: et in quolibet passu huius itineris petit auxilium et gratiam dicens. Doce me iustificationes tuas: aut non abscondas a me mandata tua aut confirma me in verbis tuis: aut de legitima miserere mei etc.

Divisio psalmi.

¶ His habitis devenienendum est ad expositionem et divisionem huius psalmi: in quo david duo principaliter facit. Nam primo introducit deum sive angelum legem ipsi ade proponentem. Secundo introducit ipsum adam mysticum et peregrinum legem acceptantem et peregrinantem ibi. Tu mandasti mandata tua custodiri nimis. ¶ Quantum ad primum iam dictum est qualiter iste homo recedens a divino precepto incidit in latrones qui ipsum expoliaverunt a presenti et futura beatitudine: et ultra hoc ipsum vulneraverunt et sauciarunt plagis multis intantum quod ex propriis viribus nullum potest agere bonum: nec vitare malum. ¶ Et qualiter deus misertus huius hominis remisit ipsum ad christum qui sanaret eum et reduceret eum ad beatitudinem quam perdiderat. ¶ Ad quem christum iste homo pervenire non poterat nisi per viam legis et observantiam eius. Et ideo deus: per angelum suum qui ipsum eiecit a paradiso dedit sibi supradictam legem divinam: in qua ambularet: in hoc mundo per quam ad christum perveniret non declinando a dextris: nec a sinistris: nec declinando a divina voluntate: que continetur in divinis preceptis legis. Et ideo dicitur lex iustitie et veritatis iustificans hominem totum: et reddens ipsum immaculatum. Hanc ergo legem tradidit deus ipsi ade cum tota sua posteritate: cum eiecit ipsum de paradiso: et remisit ipsum ad christum. Quasi dicat deus. Tu adam desideras recuperare beatitudinem quam perdidisti: et ego dico tibi quod non poteris ipsam recuperare nisi per christum mediatorem dei et hominum. Ideo oportet quod peregrinando tendas in ipsum cum tota posteritate. Ad quem non poteris pervenire: nisi ambulando per istam legem quam tibi trado. Sed cum ista sit lex iustitie per ipsam non poteris recte ambulare: nisi te immaculatum servando: declinando ab omni malo: et faciendo bonum: quia aliud non docet: nec precepit ista lex que ducit ad christum et ad beatitudinem recuperandam. Et ideo dico tibi quod soli illi erunt beati: qui ambulant immaculati in lege domini in hac via mortali. quasi dicat. Nemo potest esse beatus nisi se servet immaculatum sine peccato in hac via et vita mortali. Et nemo se potest servare sine peccato: nisi ambulando in lege domini: et secundum ipsam vivendo et operando: et declinando ab omni malo: faciendo bonum quod in lege precipitur. Sed quia nemo potest incedere per viam quam ignorat: nec dirigere gressus et suos actus nisi noverit terminum et finem: sicut sagittarius non potest recte trahere sagittam nisi noverit signum ut. i. ethicorum. Ideo dico tibi adam: quod necesse est ut scias istam viam et legem: per quam debes ambulare. Quare dico tibi quod beati erunt et sunt omnes qui scrutantur testimonia et precepta eius meditando in lege domini die ac nocte: et contemplando in ea: sicut dictum est psalmo primo. Sed quia non sufficit scire legem nisi homo operetur secundum ipsam. Ideo dico tibi quod illi sunt beati qui non solum scrutantur et contemplantur testimonia et precepta eius. Sed qui in toto corde exquirunt eum operando corde: et opere: quia non qui adiutor est tantum: sed qui factor: hic beatus in facto suo erit Jacob. i. Quasi dicat: oportet quod diligas deum in toto corde et voluntate tua quantum ad charitatem: et ex tota mente et scientia tua: quantum ad fidem. Et ex omnibus viribus tuis quo ad effectum charitatis: et ex tota anima tua: quantum ad spem future beatitudinis. Ita quod omnia opera tua dirigas in illum finem christum expectando. Et quod diligas proximum tuum sicut te ipsum: sicut precipit divina lex. Et hoc est scrutari testimonia dei in toto corde et exquirere eum. Et

hoc est immaculatū ⁊ sine pctō ambulare in via ⁊ lege dñi. Et est declinare a malo ⁊ facere bonum. Et hoc est ambulare per viā rectā nō declinando a dextris:nec a sinistris.

Aleph. Jaco.j. ⁊.xv. qō. vj.c. si a sacerdotibus.

Non enim qui operātur iniquitatē: in vijs eius ambulauerunt.

¶ Quasi dicat.ꝙ lex et via domini est ita iusta ⁊ recta ꝙ nemo potest simul operari iniquitatē ⁊ ambulare in ea lege. D ¶ Ad cuius intellectum est notandum sicut dictum est psal.xiiij.ꝙ lex diuina nihil aliud est nisi effectus et signum et ymago diuine voluntatis:quia in ea lucet et manifestatur diuina voluntas erga actus humanos. Et idō ista lex diuina dicitur recta et iusta:quia est lata:et cōdita iuxta diuinam voluntatem que dicitur metrum et mensura omnium actuum humanoꝝ. Et ideo actus humani intantum dicuntur et sunt iusti et erecti inquantum sunt facti iuxta diuinā legem:et sunt ipsi conformes. Ex quo patet: ꝙ qui ambulat ſm istam legem aut intra limites huius legis non potest operari iniquitatem:nec iniusticiam:sed solam equitatem et iusticiam. Nec econuerso illi qui operātur iniquitatem non possunt ambulare in hac lege vt sic eo ꝙ equitas et iniquitas sunt contraria:et sic non possunt se compati in eodem:et ideo nemo potest operari iniquitatē nec iniusticiam nisi inquantum deuiat ab equitate ad iniquitatem:et in hoc apparet maxima difficultas obseruantie diuine legis ⁊ maxima facilitas transgressionis eius:q: est difficillima ad obseruandum:et facillima ad preuaricandum. A

Lex est signū diuine voluntatis.

¶ Secundo est notandum ꝙ tota lex diuina consistit in dilectiōe dei et ꝓximi.vt ait saluator mat.xxij.et Luce.x. Sed in tali dilectiōe oportet ꝙ seruetur species et modus et ordo ſm Augusti.idest ꝙ diligat illud qō diligendum est:et modo ⁊ ordine quo diligendum est. Et ideo sicut res se habet ad esse:ita opʒ ipsam diligi. Sed quia solus deus est primum ⁊ summū bonum:⁊ per se ⁊ propter se a nullo dependens:nec ad aliquid aliud referibile:nec ordinabile. Et ideo deus est solum summe diligibilis et per se:siue in se:⁊ propter se. Sed q: omnia alia sunt a deo creata et sunt in deo cōseruata:et ordinantur in deum tanꝙ in finem. Ideo sunt diligendi homines tanꝙ ymago dei ⁊ in deo propter deū. Et ideo hō ⁊ angelus tenetur diligere deum ex toto corde siue volūtate. Et ex tota mēte ⁊ ex omnibus viribus et opatiōib⁹. Et tenetur diligere proximum suū sicut seipsum. Sed q: propter hoc homo non debet se diligere propter seipsum:sed ꝓpter deū ad quē ordinaꝰ. Ideo nō debʒ diligere ꝓximū:nisi propter deuʒ:⁊ sic oīa alia dʒ diligere propter deum. Aliter eñ est puertere modum ⁊ ordinē diligēdi. Et si sic homo diligit deū et proximum:vere seruabit oīa diuina precepta q̄ explicantur in lege erga deū ⁊ proximuʒ:⁊ in nullo ꝑuaricabitur ea:nec deuiabit a diuina lege et iusticia:nec ab equitate in iniquitatem. Sʒ hoc est difficillimū.s.ꝙ seruetur iste ordo ⁊ modus dilectionis dei et proximi quin aliquando quis deficiat declinādo a tali equitate. Idō obseruātia legis est difficillima ⁊ impossibilis ꝓ statu isto hominī de se vt patebit. sed Beati qui scrutantur testimonia eius in toto corde exquirunt eū. Nō eñ qui operanꝰ iniquitatē in vijs eius ābulauerunt.

Lex consistit in dei dilectione.

Aleph. lxxvj. di. c.fratrē. ⁊.vij.q.j. sciēdū.⁊ xxiij.q.j. summe.

Tu mandasti mandata tua:custodiri nimis.

¶ In hac scda parte dauid introducit adam mysticum acceptantem hanc legem ipsi positā a deo et incipientem peregrinari in ea. Sed duo facit iste homo mysticus. Nam primo petit dirigi per auxilium dei vsꝙ ad christum ambulando per legem veterem. Secundo petit dirigi per legē euāgelicam vsꝙ in finē sue peregrinationis. In qua perfecta peregrinatione ⁊ decurso toto itinere cupit dissolui ⁊ esse cum christo:et accipere peroptatam beatitudinem dicens. Erraui sicut ouis que perijt:quere seruum tuum domine quia mandata tua non sum oblitus. Secūda pars incipit ibi. Legem pone mihi dñe. In principio quinti octonarij. ¶ Quantum ad primum duo facit. Nam primo petit dirigi generaliter in hac peregrinatione. Secundo petit specialiter dirigi in sua adolescentia et iuuentute ibi. In quo corrigit. ¶ Quantum ergo ad primum est dicendum quod postꝙ iste homo audiuit a deo legem sibi propositā sub talibus conditionibus supradictis. Primo considerauit difficultatem legis in se. Secundo considerauit difficultatem et ingentia et innumera pericula itineris. Tertio considerauit impedimētū et fragilitatem et inhabilitatem ex parte sui eo quod erat sauciatus et vulneratus in carne:et in omnibus potentijs:et vinctus et ligatus morbo et vinculo concupiscentie in carne. Tunc arbitratus est se non fore aptum nec sufficientem ad tam arduum opus aggrediendum:nec tam duram et periculosam peregrinationem assumendam:nisi speciali auxilio et gratia dei muniretur ⁊ adiuuaretur:et in tam inextricabili via dirigeretur. Tunc ergo cum tali protestatione acceptans peregrinationem conuersus ad deum dicit. O ego bene accepto hanc peregrinationem et legem custodiendam. D ¶ Sed tu mandasti mandata tua custodiri nimis:idest valde et absꝙ defectu:quia ponis ardua precepta. Dicis enim:ꝙ beati immaculati in via:idest ꝙ nemo potest peruenire ad hanc beatitudinem:nisi immaculatus sine peccato per hanc viam. Dicis preterea ꝙ beati qui scrutantur testimonia eius:et toto corde exquirunt ea.i. nemo potest esse beatus nisi perscrutetur profunda testimonia et mysteria legis. Et meditatur in ea die ac nocte:et exquirat et seruet precepta tua ex toto corde et mente:et ex tota anima:et ex oīb⁹ viribus:et ex dictis et factis. Dicis tandem ꝙ nemo potest deuiare a mandatis tuis sine peccato et iniquitate. Sed omnia ista precepta tua nō solum sunt mihi difficilia et ardua:sed etiā impossibilia ad implendum.et hoc triplici ratione. Naʒ primo ista sunt ardua ex parte sui:q: arduū ⁊ difficile est ꝙ diligā deum ex toto corde et mēte ⁊ aīa et ex oībus viribus meis ⁊ proximum meum sicut meipsum.idest in quibus duobus preceptis p̄n-

Quō ꝑcepta ñ possum⁹ iplere ſ ne gr̄a.

Diff[i]cillimum

sarracenorũ ⁊ quorũdam malorũ xpianorũ: qui di cunt ꝙ nõ oĩs actus carnalis cõcupiscẽtie est pec catũ: nec est prohibitus in lege. Et sic dicũt ꝙ sim plex fornicatio nõ est peccatũ. Unde dicunt ꝙ de⁹ nõ prohibuit in lege fornicationẽ: nec oẽm carna lem concupiscẽtiam: sed solum adulteriũ dicens. Non adulterabis cum vxore proximi tui. Item vt magis astruãt suã detestabilẽ vitã: dicunt ꝙ deus non ꝓhibet ea que sunt naturalia: ⁊ de necessitate nature: sed carnalis cõcupiscẽtia est de necessita- te nature sicut comedere ⁊ bibere: igit̃ nõ est sem- per peccatũ. ¶ Responsio ꝙ has tres detestabiles et contagiosas bestias conatus est Augustinus si mul cum tota ecclesia extinguere ⁊ extirpare ⁊ eli- minare extra limites ecclesie catholice: demõstrãs ꝙ nemo potest adimplere diuina precepta: nec vi tare peccatũ sine gratia dei contra pelagianos. Et ꝙ quilibet potest implere diuina precepta: ⁊ vi tare pctm̃ adiutus gratia dei contra manicheos. Et ꝙ nullus potest esse actus carnalis ⁊ concupi- scentie ⁊ libidinis: sine peccato nisi per matrimo- niũ excusetur. Unde venena istarũ triũ bestiarũ extinguit beatus Augusti. vno solo catholico iacu lo et principio: eo ꝙ oẽs illi mouebãtur ex vno fal so principio dicẽtes: ꝙ concupiscẽtia ⁊ libido est bonũ nature datũ ad gñationẽ: sicut datuʒ est be- stijs et ceteris aialib⁹. Et dicebãt ꝙ libido: nec est pctm̃: nec effectus: nec pena alicu⁹ pcti: immo di cunt ꝙ siue adam peccasset aut nõ peccasset semꝑ habuisset hanc cõcupiscentiã et libidinẽ: ⁊ fuisset mortuus postꝙ erat cõpositus ex quattuor humo ribus et elemẽtis. Et sic cõcupiscẽtia ⁊ mors et ce tere passiones ⁊ defectus sunt naturales cuilibet homini. A ¶ Sed ad destruẽdũ hoc falsum fun- damentũ Aug. ponit plures cõclusiones ⁊ doctri- nas cõtra Julianũ: ⁊ cõtra pelagianos hypono- sticon. Respõsione prima ⁊ quarta. ¶ Quarũ pri- ma est: ꝙ ista cõcupiscẽtia ⁊ libido: ⁊ mors: ⁊ cete- re passiones nõ sunt homini a natura: sʒ pena pec cati. Et in peccati penã inflicte. Probat̃. Prĩo de libidine ⁊ cõcupiscẽtia. Nã adã ⁊ eua ante pctm̃ erãt ambo nudi: ⁊ nõ erubescebãt: nec cõfundebã- tur Gen. iij. Sed sitico post pctm̃ erubescẽtes fuge runt a facie domini cooperientes partes puden- das et genitalia: ergo signũ est ꝙ ibi fuer̃t saucia ti vitio ⁊ feditate libidinis ex peccato. Secũdo ꝓ batur a morte: ⁊ ceteris infirmitatib⁹. Nã si adam et eua ante pctm̃ habuissent naturaliter necessi- tatẽ moriendi: nõ fuisset eis factũ preceptũ de li- gno ꝓhibito sub cõminatiõe mortis. Item deus nõ dixisset nec annunciasset eis mortẽ post pecca tum: cũ dixit. Maledicta terra in ope tuo: donec reuertaris in terrã. Ex quo patʒ ꝙ mors ⁊ infirmi- tas ⁊ labor ⁊c. data sunt eis in penã peccati. Sed cũ postea arguit Julianus: ꝙ vnde inest libido: et mors bestijs que nũꝙ peccauerũt. Ad hoc respõ- det Augusti. Qꝫ si libido ⁊ mors cõparẽtur ad mi xtionẽ elementorũ ⁊ cõplexionẽ humorũ sunt com munes hoĩbus ⁊ brutis: ⁊ quasi passiones natura les. Sed si cõparẽtur ad statũ innocẽtie hominis. Tunc nec sunt nec debẽt dici naturales: sed pene pcti. Nã hõ creat⁹ est liber ⁊ inmunis ab hmõi et

contra pelagianos.

mors ⁊c. non sunt hoi a natura.

hanc libertatẽ possedit ante pctm̃ in ꝑmium origi ginalis iustitie per grãm. Sed qꝛ ꝑpter pctm̃ ꝑdi dit hãc libertatẽ qꝛ sine libidie poterat coire: ⁊ gña re: ⁊ poterat nõ mori. Et ĩflicta est ipsi feditas li bidinis: ⁊ ɔcupiscẽtie i carne: ⁊ necessitas moriẽdi. Jõ oĩa oĩa hec dicũtur pena pcti: ⁊ nõ naturalia. ¶ Scḋa cõclusio ꝙ libido ⁊ cõcupiscẽtia. nõ soluʒ est pena pcti in quolibet hoĩe. Sed etiaʒ obligat hoĩem ad debitũ pcti ipsius adã nõ ad debitũ pe ne sensus: sed ad culpã ⁊ penã damni qḋ dicit̃ pec catũ sine culpa originalis in hoĩe quã trahit aĩa ex contubernio corpis ⁊ carnis sic viciate ⁊ corru- pte. Qꝫ peccatũ trãsit a genitorib⁹ parẽtib⁹ i oẽs filios per libidinẽ genitos. Quã cõclusionẽ ꝓbat augustinus per plures autoritates sacre scriptu- re precipue per illã psalmi quinquagesimi. Ecce eñ in iniquitatibus conceptus sum: ⁊ in peccatis concepit me mater mea. Ex quo ptʒ ꝙ solus habi tus huius fomitis ⁊ concupiscentie obligat ha- bentem ad debituʒ originalis iustitie amisse cum omnibus gratuitis et premijs perditis. ¶ Tertia conclusio: ꝙ sola gratia christi absoluit hominem a tali debito per baptismũ in nouo te- stamento: et per circũcisionẽ et oblationẽ in vete- ri sicut dictũ ⁊ probatũ est psalmo. xxix. ¶ Quarta ɔclusio: ꝙ baptismus nõ tollit cõcupi- scentiã ⁊ fomitẽ: vt non sit in baptizato: sʒ vt non imputet̃ ipsi ad sup̃adictũ debitũ. Ex quo ptʒ ꝙ baptismus soluit debitũ originalis iustitie ⁊ oĩs ꝑmiorũ eius. Hanc ɔclusionẽ probat Aug. in lib. de nuptijs: ⁊ de baptismo paruulorum. ¶ Quinta cõclusio: ꝙ licʒ cõcupiscentia q̃ manet in carne post baptismũ nõ imputet̃ hoĩ quo ad de bitũ originalis iustitie: nec iputetur ad pctm̃: tñ ef fectus ⁊ actus eius causat pctm̃ actuale per con- sensum in voluntate: qḋ imputat̃ hoĩ ad culpã et penã eternã. probatur. Nam baptismus nõ absol uit baptizatũ ab actu et effectu inordinate concu piscẽtie ne iputet̃ ipsi ad pctm̃. Sed tñ absoluit ne habitus talis cõcupiscentie imputetur ipsi ad peccatũ: eo ꝙ habitus talis corruptionis ⁊ concu piscentie nõ est voluntarius: nec per hoiem com- missus. Sed a parentibus ɔtractus ⁊ inflict⁹. Sʒ qꝛ actus carnalis siue quilibet effectus cõcupiscẽ tie inordinate in lege prohibitus cõmittitur ⁊ ꝑ- petratur voluntarie ab hoĩe: idõ obligat ⁊ iputatur ad culpã ⁊ penã sensus: hoc idem probat̃. Nam si cut pctm̃ actuale ipsius adã obligat ipm ad debi tum culpe et pene eterne: eo ꝙ fuit volũtariũ: ⁊ ex inordinato appetitu cõmissum: ita pariter oĩs actus in lege prohibitus: et per talẽ concupiscen tiã perpetrat⁹ obligat hoiem ad pctm̃ ⁊ debitum culpe et pene eterne. Itaꝙ habitus huius cõcupi scentie nõ obligat hoiem ad pctm̃ actuale: ⁊ penã eternam ipsius adam: sed ad damnum. Sed effe ctus ⁊ actus huius cõcupiscentie obligat hoiem ad penã eternam sensus. ¶ Sexta cõclusio: ꝙ nulla alia causa põt tollere quin actus concupiscentie carnalis imputetur ad pctm̃ mortale: nisi sola gratia sacramẽti matrimo niĩ. Ista cõclusio ꝑ vna parte sui est approbata ꝑ ecclesiaʒ. B ¶ Qꝛ ꝑpter q̃ttuor bona fuit mr̃imo-

Libido seu cõcu piscẽtia ⁊c.

Baptis mus nõ tollit cõ cupiscẽ- tiam.

Cõcupi scẽtia n̄ iputat̃ hoi ⁊c.

no. de sa cramẽto mr̃imo- nij ɔtra cõcupi- scẽtiam ⁊c.

nium a deo institutũ. Primo ꝑpter bonũ mutui ob
sequiũ. Scḋo ꝑpter bonũ fidei ⁊ sacri. Tertio pro
pter bonũ prolis: vt pꝫ Gen. ij. Sed q̃rto fuit cõ
firmatũ in remediũ libidinis: et ne cõcupiscentia
imputaret̃ postq̃ natura et vniuersa caro fuit cor
rupta ⁊ prona ad maluꝫ: vt pꝫ Gene. viij. Altera
pars huius ꝓbat̃. Nã baptismus datur ad delē
dum pctm̃ originale iam habitũ. Et cõfirmatio
datur ad robur: ⁊ resistendũ tẽtatiõibus a pctõ an
teq̃ ꝑpetret̃. Penitẽtia aũt datur ad delendũ pec
catũ actuale iam perpetratũ. Extrema aũt vnctio
datur decedẽtibus ⁊ penitẽtibus ad delẽdũ venia
lia ⁊ oblita ad pleniorẽ remissioneꝫ penarũ debi
tarũ ex peccatis cõfessis et oblitis. Ergo solũ sa
cramentũ matrimonij datur ad remediũ ne actus
venereus, ⁊ libidinosus debite cõmissus inter cõ
simplex fornicatio ẽ peccatum mortale — iuges imputetur ad pctm̃ mortale. ¶ Septima cõ
clusio: q̃ simplex fornicatio: ⁊ oĩs actus venereus
extra matrimoniũ cõmissus est peccatũ mortale:
et obligat ad culpã ⁊ penã eternã. probat̃. Qr nul
lum aliud sacramentũ excusat pctm̃ carnis ante
factũ: nec in facto: preter sacramentũ matrimonij
vt dictũ est. Hoc idẽ ꝓbatur. Nã cõcupiscẽtia car
nis ideo dr̃ pena peccati: eo q̃ nõ potest venire in
actũ nisi inordinate: vt ait Aug. Et ꝑ ꝯñs nõ sine
pctõ. Ista aũt cõclusio nõ opꝫ q̃ ꝓbetur apud ca
tholicos ⁊ rectos xp̃ianos: q: expresse ꝓceptuꝫ est
in lege Exo. xx. nõ mechaberis. Itẽ Deut. xxiij. nõ
erit meretrix de filiab' israel: nec scortator ⁊c. Itẽ
quia iam ꝓbata est per apl'm ad Ro. i. vbi ponit
dãnãdos fornicatores inter adulteros ⁊ munda
nos. Itẽ primo ad Cor. vi: vbi dicit: q̃ fornicarij
et idolis seruiẽtes ⁊ adulteri: ⁊ molles: ⁊ masculo
rum cõcubitores: ⁊ ebriosi: ⁊ maledici regnuꝫ dei
nõ possidebũt: hoc idẽ docet apl's per totã doctri
nam suã: hoc idem docet Jacobus ⁊ Petrus ⁊ Jo
hãnes ⁊ Judas in canonicis suis. Et nihil aliud
clamat tota doctrina euangelica ⁊ apostolica et
catholica. Ideo tã iudei q̃ sarraceni: q̃ mali chri
stiani q̃ vt detestabilẽ vitã suã excusent ⁊ defẽdãt
asserunt simplicẽ fornicationẽ esse licitã maledi
cti: ⁊ heretici sunt censendi: ⁊ sathane sunt tradẽdi
sine gratia dĩ nõ seruant̃ ꝓcepta. — ¶ Octaua cõclusio q̃ post lapsum impossibile est
cuiq̃ homini seruare diuina ꝓcepta: nec vitare
peccatũ: nec resistere tentationibus absq̃ gr̃a xp̃i.
Prima pars huius cõclusionis ⁊ tota ꝯclusio pro
batur ab apl'o ad Ro. vij. ⁊ per totũ discursum il
lius ep'le. Et ab Augusti. de perfectiõe iustitie ho
minis. Et in oĩbus libris quos fecit contra pela
gianos: vbi dicit q̃ tota natura nr̃a fuit corrupta
in adã: ⁊ oẽs potẽtie vulnerate ⁊ debilitate. Et no
strũ liberũ arbitriũ claudicatũ. Vñ sicut ĩpossibi
le est claudũ recte ambulare: nisi iuuet̃ ab altero:
ita est impossibile hoĩem post lapsum et cõcupi
scentia ⁊ fomite sauciatũ ⁊ claudicatũ recte ince
dere in lege dñi: ⁊ diuina ꝓcepta adiplere: nec ali
qḋ bonũ agere nisi iuuet̃ gr̃a xp̃i. Qr nõ est curren
Obiectio. — tis neq̃ volẽtis: sed dei miserẽtis. Ad Romã. vij. et
viij. ⁊ ix. per totũ. ¶ Sed ꝯtra hoc arguebat Julia
nus dicẽs. Qḋ nos videm' q̃ vnus hõ existens in
vno pctõ vitat aliud. Nã q̃nq̃ adulter vitat homi
cidiũ: ⁊ facit elemosynas: ⁊ alia opa mĩe: ⁊ tamen
talis nullã habet gratiã: cũ sit in pctõ mortali: er
go quis posset ĩplere precepta: ⁊ agere multa bo
na sine gratia. ¶ Ad hoc respõdet Aug. cũ distin — R'ñsio.
ctione: q̃ licet adulter dum vitat homicidiũ ⁊ agit
illa bona opa mĩe nõ habeat gratiã gratũ faciẽ
tem: tamẽ nõ opatur sine gr̃a disponẽte ⁊ ꝑueniẽ
te. Nam liceꝫ gratia gratificatiua nõ cõpatiatur
secum peccatũ: tamẽ gr̃a preueniẽs ⁊ disponens
hominẽ ad bene agendũ ⁊ malũ vitandum potest
esse in aliquo peccatore per quã disponit̃ ad gra
tiam gratum facientem. Ex quo patꝫ q̃ nec iustus
nec peccator potest vitare aliquod peccatum: nec
bene agere sine gratia xp̃i adiuuante: aut disponẽ
te: aut cooperãte: aut gratificãte: aut perficiente.
¶ Nona conclusio: q̃ hec gr̃a nulli petẽti ⁊ conãti — De nõ
et se preparãti negatur a deo. Hec ꝓbat̃. Primo — denegat
doctrina euãgelica. Lu. xi. Petite et accipietis et — gratiaꝫ.
pulsate: et aperiet̃: et omĩ petẽti dabit̃: ⁊ Jo. xiiij.
⁊ xv. Quodcũq̃ petieritis in noĩe meo fiet vobis.
Itẽ ibidẽ ait saluator q̃ oportet semꝑ orare ne in
tremus in tẽptationẽ. Matthei. xxvi. Hoc idẽ Ja
cobi primo. Qui vult sapientiã postulet a deo: qr
humilib' dat gratiã: et supbis resistit. Quia oẽ da
tum optimũ desursum est. L ¶ Decima conclu
sio q̃ licet absq̃ gratia christi nemo possit imple
re diuina precepta: nec vitare peccatum: tamẽ om
nes obligamur ad seruandũ diuina precepta ⁊ vi
tare peccatũ: ⁊ agere opera misericordie: nec est in — Obligamur seruare precepta.
conueniẽs q̃ quis obliget̃ ad sibi impossibile in
casu. Pria pa ꝓbat̃. Nã in vtroq̃ testamẽto obli
gamur ad seruãdum mãdata: vt patꝫ Mat. xix. et
Luc x. Et etiã obligamur ad opa mĩe. Mat. xxv.
Secũda pars probat̃. Nam impedimentũ perpe
tratum: licet tollat possibilitatẽ: tñ nõ tollit obli
gationem debiti: exempli gratia. Nã homicida
semper obligatur ad restituendũ hominẽ viuum.
Sed hoc est impossibile. Item latro qui destruxit
omnia que furatus fuerat semper obligatur ad re
stitutionẽ totius ⁊ dãni: tamẽ hoc est ipsi impossi
bile. Itẽ ebrius tenetur seruare leges ⁊ vitare omne
ne malũ: dum est ebrius: et tamẽ hoc est ei ĩpossibi
le. Et tñ nõ excusat̃ quin puniatur de quocũq̃ cri
mine cõmisso durãte ebrietate immo duplici pe
na est plectẽdus. iij. Ethico. Ita ergo pari rõne: qr
ista corruptio ⁊ cõcupiscẽtia mala fuit ab adã no
bis perpetrata per quã sumus inepti ad malũ vi
tandũ ⁊ bene agendũ: ideo non excusat nos quin
obligemur ad seruãda mãdata: ⁊ vitanduꝫ omne
peccatũ et ad recuperandã libertatẽ quam perdi
dimus in adam. ¶ Unde est aduertendũ q̃ ad tria — Ad tria ĩpossibilia obligamur.
nobis impossibilia impedita per peccatũ sumus
obligati. Primo ad credẽdum que nõ videm': nec
possumus naturali ratione cõprehẽdere. Secũdo
ad agẽdum et operandũ qḋ nõ possumus facere.
Itẽ ad sperandũ que nõ tenem': nec ex nostris viri
bus possemus acquirere sine gratia dei. Et ideo
manifeste pꝫ q̃ virtutes theologales collate sunt
in supplementum iustitie originalis ⁊ premiorũ
eius. Nam iste virtutes iustificant nos in supple
mentum illius originalis iustitie. Non ergo mire
tur pelagius, ⁊ quicunq̃ alius si obligamur ad ea
que sunt nobis impossibilia postq̃ impedimentũ

Nō est i possibi/le simpliciter precepta seruare.

fuit a primis parētib⁹ nobis ppetratum:nec hoc est incōueniēs. ¶ Undecima pctō q̄ lʒ obseruātia diuinoꝝ preceptorū sit impossibilis quo ad nos ex pprijs viribus post lapsum: tamen non est impossibilis simplr. Prima vero pars est probata p iam dicta. Secunda probatur qꝛ talis obseruantia est nobis possibilis per auxiliū gratie xp̄i: qḋ quidē auxilium nobis nō negatur si cū pseuerantia petimus sicut dictum est: ergo non est impossibile simpliciter: lʒ sit impossibile ſm quid: ꝛ quo ad nos. Ideo nō est inconueniēs q̄ obligemur ad aliquod impossibile quo ad nos: postq̄ nō sit simpliciter impossibile. Item lʒ sit obseruantia impossibilis quo ad nos sine gratia: tamē est nobis possibis petitio huius gratie que nobis non negatur si instanter et perseueranter petimus: vt ait saluator. Petite et accipietis et pulsanti aperiet: et omni petenti dabitur. Ideo ait Augustinus cōtra donatistas: q̄ christus nō dānat pctōreʒ: quia peccauit: sed quia non currit ad medicum: q̄ aūt sit impossibile aliquem saluari absq̄ auxilio dei ptʒ Mat.xix. quando dixit petrus et discipuli: qs poterit saluus esse? Respondit iesus. Apud homines hoc impossibile est. Apud deum aūt oīa possibilia sunt. Ex quo ptʒ q̄ licet sit impossibile hominem bene operari sine gratia: tamen possibile est vt petat gratiam per quam potest bene operari: ꝛ malum vitare. Et ideo peccatum semper imputatur homini postq̄ potest facere quod in se est gratiam petendo. et gratie oblate non resistendo ex quo patet q̄ ex tali impossibilitate nullus habet ius querele. ¶ Differt ergo positio Augustini catholica ab impietate Manicheorum: quia illi ponebant essentiam et substantiam hominis naturaliter et substantialiter malum a principe tenebrarum de sua mala substantia creataʒ: et ideo nullo modo poterat vitare peccatum. Sed Aug. dicit omnem naturam et substantiam a deo naturaliter et substantialiter bonam creatam. Sed in carne hominis propter peccatum primorum parentum malam concupiscentiam et morbum inflictum. Cuius morbo et concupiscentia caro hoīs taliter fuit corrupta: ꝛ liberū arbitriū taliter claudicatum q̄ ex proprijs viribus non potest vitare peccatum: sed adiutuʒ p grām nō solū pōt vitare peccatū: sed etiam implere diuina precepta: et agere omne bonum. Differt etiā positio Augusti. a praua heresi pelagianorum. Nam illi dicebant mortem et libidinem esse homini naturalem. Et voluntatem hominis esse ita liberam vt possit vitare omne malum: ꝛ implere diuina precepta de se si velit: et agere bonum. Augustinus auteʒ dicit mortem ꝛ cōcupiscentiam siue libidinē nō esse naturalem: nec creatā cū homine. Sed inflictā nature in penam peccati. quā cōcupiscentiā inimicus diabolus in bona natura quasi ʒiʒaniā inter bonum triticū seminauit. Et ideo naturā nostrā corruptā tali cōcupiscentia ex proprijs viribus non posse vitare petm̄: nec implere precepta absq̄ diuina gratia preueniente ꝛ adueniente: eo modo quo dictum est. Tertio modo positio Augusti. catholica differt a detestabili excusatiōe spurcitia

Nota.

iudeorum sarracenorum: ꝛ quorundā maloꝝ christianorum qui dicunt simplicem fornicationem ꝛ oēm actum venereū nō esse petm̄: eo q̄ inducit hominē a natura postq̄ nō sit cū adulterio. Aug. aūt dicit Concupiscentiam ꝛ libidinē nō esse a natura: sed inflictā ex pctō. Et ideo non inducit hoieʒ ad actū venereū a natura: lʒ ex corruptione. Et qꝛ inflicta in penam peccati. Ideo non potest ordinate exercere actum venereū nisi cum feditate et peccato. Unde sicut sola gratia baptismalis excusat vt habitus concupiscentie non imputetur ad peccatum originale. Ita sola gratia sacramenti matrimonij excusat vt actus concupiscentie libidinosus non imputetur ad mortale. Nam ideo illa concupiscentia dicitur semen et fomes peccati eo q̄ per consensum deliberatum causat peccatū mortale in voluntate. Item quia actus venereus non fuit a deo ordinatus: nec concessus nisi solis in matrimonio coniugatis. Ideo sine peccato nō potest aliter exerceri: quia iam deuiat a diuina ordinatione et mandato. ¶ Ex supradictis ergo patet q̄ licet homo fuerit creatus a deo naturaliter bonus: tamen quia in penaʒ peccati natura eius fuit ex concupiscentia corrupta. Ideo sine gratia dei nec potest de se vitare peccatuʒ: nec agere bonum. Sed hoc magis etiam patebit psal. cxviij. Et per hoc patet responsio ad argumenta hereticorum. Ex omnibus supradictis patet veritas dictorum Augu. scilicet q̄ absq̄ peccato non est preceptorū transgressio: nec sine gratia christi est eoꝝ adimpletio. Item q̄ sine gratia nemo potest vitare peccatum: nec resistere concupiscentie et pugne nec agere bonum quod accidit ex corruptione nature et penali illius primi condēnatione peccati. Et hoc ptʒ manifeste ex sententia saluatoris Lu. x. Nam ille homo qui descendebat ab hierusalem in hierico incidit in latrones qui non soluʒ expoliauerunt eum bonis gratuitis et illa originali iusticia. Sed etiam vulnerauerunt euʒ et plagis impositis semiuiuo relicto abierunt. Qui iacens in via nec ex pprijs viribus poterat surgere: nec ambulare: nec potuit ipsum eleuare sacerdos: nec leuita. Sed solus christus samaritan⁹. Qui eleuās eum imposuit supra humeros suos et recommisit ipsum stabulario cui tradidit duos denarios pro cura huius infirmi: scilicet denarium gratie sacramentorum ad sananda vulnera. Et denariū doctrine sacre scripture et legis euāgelice ad nutritionem et refectionem spiritualem. ¶ Ex quib⁹ patet q̄ homo in adam sauciatus: nec potest surgere a peccato: nec ābulare: nec pegrinari per obseruantiam legis: nisi per gratiam christi eleuet ꝛ adiuuetur. Iste ergo homo sic sauciatus et vulneratus: et paralyticus: et in libero arbitrio claudicatus: loquitur in hoc psalmo peregrinando ad christum per viam legis diuine: qui semper petit iuuari per gratiam christi et dirigi in hac peregrinatione ne deuiet a rectitudine legis: nec declinet ad dextram nec ad sinistram. Unde aliquādo petit eleuari ad credendum per fidē articulorum. Aliquando petit adiuuari per charitatem ad obseruantiā preceptoꝝ. Aliqn̄ petit dirigi per spem

Hō descendebat ab hierl'm i hierico

promissorum bonorum. Et aliquando petit sanari per medicinam sacramentorum. Aliquando roborari per gratiam donorum spiritussancti cõtra hostes impugnatores. Unde si iste homo cognosceret ꝙ ex proprijs viribus absq; alio auxilio posset recto tramite hanc viam incedere ꝛ pagrare: ꝛ iustificationem legis adimplere non diceret. iustificationes tuas custodiam non me derelinquas vsq;quaq;. Et nõ totiẽs auxiliũ et gratiam peteret. Item si iste homo cognosceret se eẽ liberum et sanum et non sauciatum veneno concupiscentie: non diceret totiens. Domine viuifica me secundum verbum tuum. Et aufer a me opprobrium et contemptum. Item si iste homo non crederet nec speraret posse consequi gratiam ad resistendum carni: et hostibus visibilibus et inuisibilibus. Sicut dicebat manicheus: non perseueraret instanter gratiam petere. Item si iste homo non crederet omnem fornicationem et concupiscentiam carnis esse damnabilem: non diceret in hoc psalmo. cõfige timore tuo carnes meas a iudicijs enim tuis timui. Item si non crederet concupiscentiam et ambitionem honorum: et omnez superbiam esse peccatum non diceret. Auerte oculos meos: ne videant vanitatem. Ex quibus patet quod solus iste psal. eliminat et extinguit supradictos tres errores et tres hereses et om̃e peccatum: immo eliminat et heresim donatianorum dicentium penitentiam et remissionẽ esse impossibilem post lapsuz: eo quod charitas semel amissa non poterat recuperari: quoruz impietatem exterminat tota sacra scriptura: et maxime psal. quinquagesimus. A ¶ Nam sicut charitas semel acquisita et adepta potest perdi per peccatum: ita eadem charitas semel deperdita potest per gratiam recuperari vnde licet talis gratia et charitas non possit in nobis recuperari per motũ agẽtis naturalis: tamen acquiritur per creationem ꝛ illustrationem spiritussancti. Et sic licet non recuperetur eadem charitas et gratia numero: tamen recuperatur eadem in specie. Item licet talis gratia et charitas non possit a nobis dari et creari: tamen põt a nobis desiderari ꝛ peti ꝛ postulari. Et possumus adhibere conatũ ꝛ nos ad talẽ gratiam a deo recipiendã preparare. Unde d: Jacobi. i. ꝙ si quis indiget sapiẽtia postulet a deo qui dat omnibus affluẽter: ꝛ dabit ei ꝛc. Unde si gratia et charitas semel habita non posset perdi per peccatuz sicut dicebat Jouinianus nõ diceret dd̃ in hoc psal. In corde meo abscõdi eloquia tua: vt non peccem tibi. Itẽ si charitas et gratia semel ꝑdita nõ posset recuperari petendo et orando sicut dicebant Donatiani: non peteret dd̃ a peccato ꝑ grãm viuificari dicens: viuifica me ſm verbũ tuũ Unde iste hõ mysticus semper petit a deo in hac via per gratiam dirigi. Et si aliquando deuiauerit per peccatum semper petit per gratiam viuificari et in viam salutis reduci vt patet per totũ discursum huius psal. ꝛ multoꝝ alioꝝ. Et ideo rogo om̃es fratres meos catholicos christianos ꝛ maxime ecclesiasticos ꝛ religiosos: qui quotidie recitant hunc psal. in ecclesia: vt attendant ꝛ contemplentur cum affectu sententiam: et veram intelligentiam huius psalmi: quoniaz docet fugere omne peccatum et omnem heresim eliminat et confundit. Et docet sequi et amplecti omnem virtutẽ et contemnere omnia ista temporalia. Et appetere vera bona spiritualia gratie et glorie. Et ideo ecclesia spiritusancto illustrata et directa benemerito ordinauit vt quotidie per octonarios recitetur in horis canonicis diurnis: eo ꝙ cuz hoc psal. continue pugnamus contra diabolum et mũduz et carnem: vt magis patebit. Redeamus ergo ad continuandam expositionem huius psalmi simpliciter et liberaliter. Nam qui cupit ad altiorem intelligentiam huius psalmi conscendere pergat ad beatum Ambrosium et Augustinum: quia ibi videbit et colliget copiosum ꝛ immensum thesaurum exhaustum et effosum ab isto psalmo tantum hic videat literalem et superficialem expositionez: vt facilius capiat intelligentiam illorum qui spiritusancto fuerunt illustrati.

Nota.

In quo corrigit adolescentior viam suã: in custodiendo sermones tuos.

Beth. De pe. di. iiij. c. gratia. i glo. et c. placuit.

¶ In hoc secundo octonario preponitur litera Beth: que interpretatur domus: eo quod iste peregrinus loquitur de doctrina domestica ipsius adolescentis. D ¶ Ad cuius intelligentiam est notandum ſm apostolum primo ad Corinthios decimotertio. et ad Galatas tertio et quarto. Qd̃ iste peregrinus siue homo mysticus discurrens ꝑ omnes etates: quasi per vigintiduas dietas ab Adam vsq; ad secundum aduentum christi: in q̃libet etate cepit aliquam perfectionem: sed maxime in sua pueritia aut adolescentia: et iuuentute que fuit ab Adam vsq; ad christum semper abiecit et euacuauit imperfectiones. Nam indiguit lege ad reprimendas passiones eius: et ad reprimẽdum aliquo modo peccatum. Et sic in Adam et Noe cepit legem nature. quasi in sua infantia et pueritia. Sed in sua adolescentia accepit circumcisionem in Abraam ad amputandam concupiscentiam carnis in remedium originalis peccati. Sed postea in sua iuuentute accepit. Dxiij. precepta partim negatiua et partim affirmatiua in ipso Moyse ad compellendas passiones ꝛ comprimendos motus illicitos: et ad ordinandã vitã erga deum et proximum: vt occupatus circa talia legalia non declinaret ad idolatriam. Et sic ꝑ legez iste peregrinatus est vsq; ad christũ ab imperfecto ad perfectum: in quo accepit legem euangelicam iustificantem ad vitam eternam. Et per se sanantem ab omni vulnere peccati: et sic incepit ꝑficere. Nam in lege veteri nõ proprie proficiebat sed incipiebat inquantũ retrahebat a malo ꝛ prohibebat actum. Sed iste homo postq; fuit in statu euangelico successiue recepit multas perfectiones vsquequo peruenit ad statum perfectorum post tempora Constantini: quia tunc in ecclesia habuit multitudinem doctorum qui declararunt vtrunq; testamentum. Et sic dum ecclesia fuit in perfecto esse habuit copiam virorum perfectorum religiosorum ꝛ anachoritarum in egy-

pto et mesopotamia et armenia: et per oēs partes mundi. Ex quibus patet ꝙ iste homo semper processit ad magis perfectū in isto itinere ⁊ peregrinatione. B ¶ Secundo est notanduʒ ꝙ tres gradus sunt viatorum in hac ecclesia militante. Nam quidā dicuntur incipientes: puta illi qui cōtinue certant ⁊ pugnant contra vitia in principio sue conuersionis et penitentie. Secundus gradus est ipsorum proficientiuʒ qui peracta penitentia iam proficiunt in bonis operibus erga deū ⁊ proximū. Tertius est gradus perfectorū: puta illorū qui totaliter mundū reliquerunt et separati a populis viuunt in sola vita contēplatiua: sicut anachorite ⁊ viri religiosi in heremo viuentes. ¶ Tertio est notandū ꝙ in ecclesia dei tres sunt status vite fidelium. Nam quidam viuūt in vita actiua: puta viri vxorati viuētes in honesto coniugio: ⁊ ceteri artifices viuentes scđm legem dei. Alij autem viuunt in vita ministratiua sicut sunt ministri ⁊ p̄lati ecclesie qui partim viuunt in vita contēplatiua: et partim in actiua: eo ꝙ habent ministrare sacramenta: et docere ⁊ regere populuʒ dei in spiritualibꝰ. Tertius status est ipsorū pure contēplatiuorum et perfectorum: de quibus supradictuʒ est.

tres gradus viatoruʒ in ecclesia.

L ¶ Et ideo iste psalmus quadrupliciter consueuit exponi per sacros doctores ipsiꝰ ecclesie. Uno modo principaliter pro ipso homine mystico qui peregrinatur ab Adā vsqȝ ad fineʒ mundi. vt dictū est. Scđo modo de quolibet hoīe particulari qui peregrinatur ab adolescētia vsqȝ ad finē vite sue: prout petit dirigi per legem dominij in sua peregrinatione. Tertio modo potest exponi pro tribꝰ gradibus viatorū: scʒ incipientiū proficientiuʒ et perfectorum. Quarto modo potest exponi de tribus statibus fideliū ecclesie: scʒ de actiuis ⁊ ministris ⁊ contēplatiuis siue de peregrino. Ideo melius est ꝙ primo ⁊ principaliter exponat iste psalmus de isto peregrino: et homine mystico qui fuit incipiens: et proficiens: ⁊ perfectus: ⁊ actiuus: et minister: ⁊ contēplatiuus. Et discurrit per omnes status et etates: q: oīa continet in se cū sit totum corpus ecclesiasticū. Et ideo iste peregrinus sicut in se continet omnes istos status ⁊ gradus et etates. Ideo pro omnibus loquitur in isto psalmo: et semper petit dirigi in hac peregrinatiōe. Nā quādoqȝ petit dirigi ⁊ adiuuari in sua adolescentia: quandoqȝ in sua iuuētute: et quādoqȝ in sua virilitate: et quandoqȝ in senectute: ⁊ quandoqȝ petit dirigi in incipientibus: quādoqȝ in ꝓficientibus et quādoqȝ in perfectis: et quādoqȝ petit dirigi in rebus agibilibus: vt cum dicit. Ne repellas me a mandatis tuis. Et quādoqȝ in credibilibus ⁊ rebꝰ speculatiuis: quādo dicit. Reuela oculos et considerabo mirabilia de lege tua. Quādoqȝ petit celestia ⁊ esse cum christo: vt quādo dicit. Quere seruū tuum domine ⁊c. Et sic psalmus iste est prophetiçus et moralis ⁊ anagogicꝰ. Et ideo oportet ꝙ ꝑ omnem sensum exponatur simul. Duo ergo facit dauid in persona huius peregrini in hoc psalmo Nam primo petit dirigi in sua adolescentia ⁊ iuuentute per legem veterem. Secundo petit dirigi et iustificari et proficere in sua virilitate per legeʒ

quadruplex responsio.

euangelicam: ibi. Legem pone mihi domine.

¶ Quantum ergo ad primum iste peregrinus in persona sui: et omnium incipientiū petit vt reprimantur sue passiones et motus illiciti per legem dei in sua adolescentia: et sic conuersus ad deum dicit. In quo corrigit viam suaʒ, ipse adolescētior idest iuuenis. i. quomodo corriget et reprimet passiones impellentes ipsum ad malum in adolescētia ⁊ iuuentute sua. Et respondet dicens. ipsemet in custodiendo sermones tuos: et obseruando legem tuam. q. d. in qua corrigit adolescentior viaʒ suam nisi supple custodiēdo sermones tuos: ⁊ seruando legem tuam. Et potest etiam talis responsio esse ipsius spiritussancti. Unde interrogat iste homo: in quo corrigit adolescētior ⁊c. Et respondet spiritussanctus in custodiēdo ⁊c. Et ideo ipse homo mysticus subdit dicens.

In toto corde meo exquisiui te: ne repellas me a mandatis tuis.

De pñe. di. iiij. c. placuit.

¶ Unde est aduertendū ꝙ quattuor sunt necessaria: si quis vult obseruare et custodire sermōes domini. Primo perscrutari et exquirere legem eius. Secundo reponere eam in alta memoria. Tertio delectari in eius studio. Quarto exerceri in operationibus eius. Dicit ergo ꝙ iuuenis corrigit viaʒ suā in custodiēdo sermones tuos. Ideo i toto corde meo exquisiui te vt cognoscerē. Et exquisiui legem tuā: que docet cognoscere te per beneficia nobis collata. Idō rogo vt nō repellas me a mandatis tuis: quia eis volo inherere ⁊ obedire.

In corde meo abscondi eloquia tua: vt non peccem tibi.

De pñe. dist. iiij. c. vlti.

¶ In corde meo ⁊ volūtate abscōdi ⁊ alta mēte reposui: et celaui: et impressi eloquia: et mandata: et pcepta tua vt nō peccem tibi. ¶ Nota ꝙ intantū timet iterū cadere ꝙ impressit eloquia ⁊ precepta dei in corde ne iterū peccet. Ideo subdit.

Benedictus es domine: doce me iustificationes tuas.

lvi. di. x. domin⁹

¶ Et ideo tu qui es benedictus et benignus doce me iustificationes tuas. Et ostēde mihi per leges quomodo possim meritorie operari: ⁊ a malis ⁊ peccatis declinare. Quia ad hoc indigeo auxilio ⁊ gratia tua. Nam ex parte mei adhibeo conatum.

In labijs meis pronunciaui omnia iudicia oris mei.

viij. q. j. olim. ⁊ c i scriptis.

¶ Ergo postꝙ̄ alijs predicaui legem da mihi graciam vt faciā opera legis ne cum ceteris predicauero reprobꝰ efficiar. Uel hic forsan ponitur preteritum pro futuro. quasi dicat. Si tu docueris me iustificationes tuas: ego pronunciabo ceteris et predicabo omnia iudicia oris tui: idest totam legem tuam. Et sequitur.

In via testimoniorū tuorū delectatus sum: sicut in omnibus diuitijs.

Beth.

In mandatis tuis exercebor: et considerabo vias meas.

xxviij. d. c. oēs.

¶ In via testimoniorū.i.in studio ꝛ obseruātia legis tue habituatus ꝛ delectatus sum ꝛ delector sicut delectaꝛ:supple auarus in oib⁹ diuitijs suis multo labore cōgregatis. Naꝫ oēs diuitias tpales in cōparatiōe legis tue:nil esse dixi. Sapiē.vij Et ideo vt acquirā habit⁹ v̄tutis ad reprimēdas passiōes adolescētie ꝛ iuuētutis cōsiderabo vias tuas. Considerabo opa Abraā ꝛ Jsaac ꝛ Jacob:ꝛ ceterorū sanctorū ꝛ imitādo eos exercebor in mādatis tuis:quia ex frequētatione ꝛ exercitio opationū gn̄atur habitus q̄ facit hoīem opari cū delectatione. Et talis operatio est virtuosa ꝛ laudabilis ꝛ meritoria. Et sic sequitur.

Depe.d ij.s. opponitur

In iustificationib⁹ tuis meditabor non obliuiscar sermones tuos.

¶ Quia nō solū faciā habitum moralē in appetitu sensitiuo:sed etiā habitū cognitiuū in intellectu ꝛ memoria. ¶ Est aūt valde aduertendū ꝙ dauid in hoc psal.xv.nominib⁹ appellat legē dei: et hoc ꝑm diuersos modos significandi. Nā inquātum est a deo dicitꝛ lex domini:ꝛ inquantū per angelos et multos testes multotiēs testificata ꝛ examinata:dicitur testimoniū dn̄i maxie inquantum data est in testimoniū ꝛ fedus. Jtem inquantū est prolata ab ore dei dicitꝛ verbū ꝛ eloquiuꝫ ꝛ sermo dei qḋ maxime cōpetit legi euāgelice: que immediate a christo est ꝓlata. Jtem inquantū ducit ad christū ꝛ vitā eternaꝫ dicitꝛ via et semita ꝛ iter. Et inquantū ꝓhibet omne vitiū dicitur ꝑceptū. Sed inquantū mandat ꝛ iubet fieri omnē virtuteꝫ que est mensura oīum humanarū operationū dicitur iustitia:ꝛ eius operatio dicitꝛ iudicium ꝛ iustificatio.inquantū nō deuiat a diuina voluntate et per eandē rationē dicitur equitas inquātum adequatꝛ diuine voluntati. Jtē dicitur veritas inquantū est verificata tota in xp̄o et ecclesia:vt sepius dictum est. Dicitur etiam lex diuina veritas inquantū cōformis ꝛ adequata diuine volūtati. Nā sicut i speculabilibus intellect⁹ siue oratio dicitur vera vel falsa inquantū adequatur rebus:quia ex eo ꝙ res est vel nō est oratio dicitur vera vel falsa:ita ꝑ oppositū in agibilibus et factibilibus res dicuntur vere inquantū assimilātur ꝛ adequantur recte rationi et arti. Cū ergo diuina voluntas sit recta ratio et mensura oīum actuū humanorū: iō diuina lex dicitꝛ cōiter veritas in sacra scriptura:ꝛ sic idē est qḋ iustitia. Et ideo in hoc psal. Et in ceteris sepe veritas sumitur pro ipsa iustitia.

Lex dei ꝫ multis nominibus.

Gimel. De pse. di.iiij.c. vltimo.

Retribue seruo tuo viuifica me:ꝛ custodiam sermones tuos.

¶ In hoc tertio octonario ꝑponitur lr̄a gimel que interpretaꝛ plenitudo siue retributio:eo ꝙ iste peregrin⁹ in hoc octonario petit sibi retribui oīa bona que perdiderat per peccatū. Ad cuius intelligētiam est notandū:vt ait saluator Lu.x.ꝙ iste peregrinus cum descēdit a hierl̄m in hiericō nō solum modo fuit spoliatus bonis gratuitis:sed etiā plagis impositis fuit multipliciter vulnerat⁹ ꝛ mortificatus ꝛ quasi semiuiu⁹ relict⁹. Unde fuit spoliatus iustitia originali ꝛ oibus premijs eius qꝛ pdidit immortalitatē et locū ꝛ scientiā et obedientiā animaliū:et sic fuit factus ignorās ꝛ exul ꝛ miser. Et vltra hoc fuit taliter vulneratus et sauciat⁹ in appetitu sensitiuo ꝙ nō pōt resistere carni nec mūdo:nec diabolo:nec potest implere precepta dei: nisi fuerit adiutus ꝛ viuificatus per gratiā. Unde licet videatur viuus quo ad operationem naturalium:tamen est mortuus quo ad operationem virtutum et rerum spiritualiū:et sic non potest implere precepta nec legem dei:et ideo non potest bene opari nisi restituatur ipsi originalis iustitia quaꝫ perdidit vel aliquid loco eius: puta iustitia fidei per gratiaꝫ. Et hoc petit in hoc octonario. Dicit ergo iste homo afflictus ꝛ mortificatus et mulctatus. O domine retribue mihi seruo tuo per gratiā oīa illa bona que abstulisti mihi propter culpā et ingratitudinē meam:qꝛ taliter maneo mortificatus et debilitat⁹ in carne et appetitu ꝙ nō possum vitare malum nec agere bonū:nec implere diuina precepta:ergo viuifica me per gratiā preuenientē ꝛ cooperantē:vt custodiā sermones tuos.i. vt legem et precepta tua possim seruare ꝛ adimplere. Jtem quia etiam fui vulneratus et obcecatus in intellectu per ignorantiam. Jdeo.

Reuela oculos meos:et considerabo mirabilia de lege tua.

De pse.d iiij. cap. placuit.

¶ Reuela oculos meos.i.remoue velum ignorantie ab oculis meis.ꝛ tūc cōsiderabo mirabilia de lege tua ponēdo differentiā inter bonū et malum remoto peruerso iudicio:et tunc vere iudicabo nō solūmodo de agēdis:sed etiā de credēdis ꝛ sperādis:quia hucusqꝫ ex vitio ignorātie iudicabā bonum malum:ꝛ malum bonuꝫ. Remoue ergo a me hanc peruersitateꝫ iudicij illuminādo partem rationalē ne passiones impediant rationē:que infirmitas rationis fuit mihi data in penā peccati qn̄ fui expulsus a paradiso:ꝛ factus sum peregrinus in hac lachrimarū valle. Jdeo sequitur.

Jncola ego sum in terra: nō abscondas a me mandata tua.

ij.cor.v.

¶ Jdest peregrinus et exul factus sum in terra: iō nō abscōdas a me mādata tua ꝑ ignorātiam:sed fac ea mihi nota per gratiā. Unī lr̄a Hiero.hꝫ. Peregrin⁹ ego in terra. Ex hoc demōstrat ꝙ oīa mala que habet iste peregrin⁹ sunt sibi inflicta ex pena peccati vel in penā peccati qn̄ fuit expulsus. Sed qꝛ in supradicto exilio iste hō nō solū fuit punitus in intellectu ꝛ rōne per ignorantiā: sꝫ etiaꝫ in volūtate ꝛ appetitu:qꝛ perdita iustitia originali fuit voluntas peruersa in suo actu q̄si ligata ad nutum sensualitatis.intantū ꝙ licꝫ per legem dei cognoscat bonū:tamē stimulata lege mēbrorū sequitur malū. Et sic iste homo inuenit legē carnis in mēbris suis repugnantē legi mentis ꝛ captiuātem spm̄ in lege peccati:iō iste paup hō inspiciēs ad legē dei:cupit liberari:sed stimulat⁹ lege membrorū loquitur passiones. Et sic dolet: vnde simul cupit liberari et obtinere finem bonuꝫ.sed sequitꝛ desideriū passionū. B ¶ Unī differētia est inter cupere ꝛ desiderare. Nā cupere est finem appetere.

Sed desiderare est conatuz apponere ad ea q sunt ad finē. Vñ attritus cupit felicitatē et nō peruenire ad penas debitas ex pctō. Sz nō vult dimittere illud qd inducit pctm̄.s.rez ablatā aut mulierē aut vindictā et sic nō facit pniam per quā dz cōsequi finē prio cupitū. Et sic talis cupit desiderare sed impeditur conatus eius p passionē. Et iō iste peregrinus sic ligat' lege mēbroꝝ dicit.

viij.q.j. olim ꝛc. i scripturis.

Concupiuit aia mea desiderare iustificationes tuas in omni tempore.

¶ Idest facere opa iusta fm leges in omni tpe qd nō fit sine colluctatione carnis aduersus spiritū. ¶ Est aūt aduertendū q in hoc versiculo implicantur et latent due magne difficultates. Et hoc apparet in diuersitate translationū. Nā vbi nostra trāslatio dicit. L cōcupiuit aia mea desiderare iustificationes tuas in oi tpe. Translatio Hierony. hz. Frāgit se aia mea desiderare ꝛc. Itē alia translatio hz cōterit aia mea desiderando iustificationes tuas. Item alia translatio hz. Tabescit aia mea desiderando iustificationes tuas ꝛc. Et ideo augusti. fm primā translationez dicit: q iste non dixit aia mea desiderauit. sed concupiuit aia mea desiderare. qz qñq videmus q vtiles sunt iustificationes dei.i.opa iusticie: sed ex infirmitate aliqñ nō desideramus. Et iō iste cōcupiscebat desiderare iustificationes dei ostēdens quib' quasi gradibus ad eas perueniat. Prim' eñ est vt videatur q sunt vtiles et honeste. Deinde vt earū desideriū cōcupiscat. postremo vt perficiēte lumine atq sanitate delectet earuz operatio ꝛc. Ista aūt verba Aug. lz sint subtilissima et bene ad ppositum lr: tn̄ nō explicāt totā sniaz nec explent oēs difficultates implicatas in hoc vsiculo. Naz alie translationes nō solū videntur explicare infirmitatem nostrā ad desiderandas iustificationes dei sed etiam explicant conatū et diligentiā quā debemus apponere et adhibere in desiderando siue cū desiderio ad consequēdas iustificationes dei. i.ad operandū fm iusticiam: et vt iustificemur in operādo qz nō sufficit desiderare iustificari sz apponere totū conatū et diligentiā ad iustificandū vt hō iustificetur. Ad cuius intellectū est aduertēdum q lz Aug. in hoc loco totaliter non explicet nec soluat totam difficultatem et intelligētiā huius versiculi: tn̄ ex dictis ei' in plerisq locis pōt haberi eius declaratio vt patebit. Vñ est prio notādū q cū tota iusticia hois cōsistat in declinādo a malo et faciendo bonū et operādo fm legē dei ꝛ viuendo sine macula vt dictū est psal.xiij. q nō oē desideriū declinandi a malo et faciendi bonū iustificat hoiem nā quis pōt qñq desiderare iustificari puta exire a pctō sed non querit mediū nec conatur agere pniam nec cōfiteri sine qua nō pōt exire a pctō ergo non iustificatur in tali simplici desiderio ergo opz vt qrat mediū et agat pniam ad hoc q cōsequat veniaz et iustificetur qz voluntas et desideriū est finis. sed psiliū et psultatio est de his que sunt ad finez.iij. Ethicoꝝ. Et ideo ad hoc q qs iustificetur nō sufficit dsiderare iusticiā sed opz apponere ꝛ adhibere totū conatum et diligentiam ad cōsequendā iusticiaz declinando a malo et faciendo bonū. Et iō in sacra scriptura vbicūq geminat aliqd vocabulum semp denotatur aliqs conatus vt psal.xxxix.dr. Expectans expectaui. qz cū toto affectu et conatu expectaui. nō solū desiderando finē. sed querēdo mediū. ad consequendū rē expectatā. Item Mat.xxvj. dicit saluator. desiderio desideraui hoc pasca manducare vobiscū anteq patiar. i.cū toto conatu et affectu desideraui viā perueniendi querēdo. qz volūtarie puenit xps ad passionē et preparauit oia necessaria ꝛc. Ita ergo pariter dd in hoc loco sciēs q per solū simplex desideriū declinandi a malo et faciēdi bonū nō poterat iustificari nisi apponeret totū conatū ꝛ affectum cū tali desiderio denotādo affectum et conatū dicit cōcupiuit aia mea desiderare iustificationes tuas in oi tpe. ōndit eñ et notificat desideriū suū esse cū toto conatu p duo verba quasi idē significantia. s. cōcupiscere et desiderare. q.di. q cū toto conatu et affectu desideraui iustificatiōes tuas. Itē nō dixit feci iustificatiōes tuas. sed aia mea cōcupiuit desiderare. i. totū conatum adhibuit. qz ex infirmitate nō semp est in nostra ptāte implere diuina precepta sine gratia vt supra dictū est. Et iō multotiens quis nō valēs adimplere diuina precepta in effectu maxime affirmatiua ppter aliquē dfectū iustificatur tn̄ per solum desideriū et affectū postq adhibeat totuz conatū. Nam pctōr non habēs copiā sacerdotis nec locum nec tps cōfitendi ex solo desiderio cuz cōtritione fit dignus venia et iustificat. vt inquit Aug. in lib. de pnia: vt magis patebit. L ¶ Ergo p hoc soluitur instantia quā faciebat Porphirius ptra legē euāgelicā dicēs ipsam esse iniustā et cassam et vanā eo q pcepit impossibilia. Et p pñs dicit q nō: oēs poterāt nec pnt in ea iustificari. Nā lex euangelica precipit reddit oē debitum vsq ad vltimum quadrantē hoc aūt qñq est impossibile ppter defectū rei si fur destruxit oia que furatus fuerat aut si qs nō hz vñ reddat que mutuo accepit igit semp manet iniustus. Itē lex euāgelica precepit adimplere oia opera mie. Et hoc sub cōminatione ignis eterni Mat.xxv. Sed hoc qñq est impossibile: qz infirmus nō pōt visitare nec seruire alteri infirmo nec paup subuenire alteri pauperi ppter defectū ꝛc. Et sic ptz q impossibile est omnē hoiem semp et in oi loco et tēpore et in oi statu implere euangelica precepta. Sz in oppositū est saluator Mat.xj. dicens. Venite ad me oēs qui laboratis: iugum eñ meum suaue est et onus meū leue ꝛc. D ¶ Et ideo ad rñsionē huius est dicendum q iste apostata nō bn̄ cōtemplatus est legē euāgelicā et iusticiā eius nā lz pcepta negatiua semp et vbiq obligent hoiem quo ad effectuz tn̄ precepta affirmatiua lz semp obligēt quo ad effectū nō tn̄ semp obligāt quo ad affectū ppter supradictū defectū. Et sic i tali casu iustificatur hō per solū desideriū et affectum postq adhibeatur totus conatus vt dictū est. Et hoc ostēdit saluator Mat.xviij. de illo qui debebat.x.M talentoꝛū qui nō habens vnde redderet pcidens in terram dicebat patiētiā habe in me. ꝛ oia red-

Declinare a malo et facere bonū est hois iusticia.

Augu. 3 porphirium.

dam tibi. cui dñs dimisit oē debitū videns solū cius affectum. Item Luce. vij. ille fenerator dimisit debitum duobus debitoribus nō habentibus vnde redderet. Ex quo pꝫ ꝙ deus nō semꝑ respicit nec querit effectum sed in casu acceptat solū affectum cū toto conatu. et sic iustificatur hō per solū affectū in tali casu. Et ideo saluator Mat. v nō dixit: beati qui faciunt iusticiā sed bti qui esuriunt et sitiunt iusticiā qm̄ ipsi saturabūtur ꝛc. ¶ Ad cuius intellectū est notandū ꝙ ista se habēt per ordinē. s. desiderare et esurire siue sitire ꝛ facere. Vñ desiderare idē est qd̄ aliqd cupere vl' appetere: sed esurire vel sitire idē est qd̄ cū toto affectu et conatu talē rē desiderare. i. cū tali desiderio ad cōsequendā rem desideratā totū conatum apponere. Facere aūt est rē desideratā per effectum adimplere. Et sic qs pōt desiderare aliquā rē qui tñ nō esurit eam qꝛ nō apponit vires nec conatū nec querit mediū ad cōsequendā eā: vt aliquis desiderat comedere pauonē aut caponē ꝛ hꝫ facultatem emendi: sed ex auaricia nō emit. Et sic desiderat bibere nectar: sed ex auaricia non emit. Ex quo pꝫ ꝙ talis nec esurit pauonē nec sitit nectar: qꝛ si esuriret et sitiret totū conatū apponeret ad emendū sicut qn̄ qs esurit cibū vel sitit potū simpliciter totū conatū apponit ad querēdū cibum et potū nec patitur moras qn comedat et bibat si hꝫ cibū ꝛ potū presentē: ita ergo pariter multi desiderant restituere rē ablatā et habēt vñ reddant: sed ꝓpter auariciā nō reddūt. Et multi desiderāt facere elemosynā et habēt vnde faciāt: sed ex auaricia nō faciūt ne eis deficiat in futurū. Itē multi pctōres desiderant facere pniam et iustificari formidine pene future: sed nō faciunt ne dimittāt rē amatā aut nō remittant iniuriā. Et id est signū ꝙ lꝫ tales desiderent iusticiā tñ non esuriūt nec sitiunt iusticiā: qꝛ nō apponūt totū conatū nec querūt mediū per qd̄ iustificent: nec faciūt qd̄ in eis est postꝗ̄ habent tps et locū et copiā rei. Et ideo solū desideriū non pōt eos iustificare: sed si tales apponerent totū conatū cū desiderio: tunc diceretur esurire ꝛ sitire iusticiā. Et si in tali desiderio ꝛ esurie deficeret locus aut res familiaris aut tēpus adimplendi per effectū tunc solū desideriū ꝛ esuries et sitis iusticie iustificaret eos. Et ideo nō dixit saluator: beati qui faciunt iusticiā: qꝛ hō qnqꝫ est impossibile ꝓpter defectū loci et tēporis aut rei familiaris aut conditionis et status et fortune: sed dixit. beati qui esuriunt et sitiunt iusticiam ꝛc. qꝛ vnicuiqꝫ possibile est cū auxilio gratie qꝛ talis elemosyna nō datur de cellario sed ex affectu et conatu voluntatis vt inquit Aug. in serm̄ de de martyribus. Et ideo xp̄s nō semꝑ querit ab hoībus effectū iusticie: sed affectū et esuriem et sitim iusticie et talis affect' et esuries et sitis iustificādi consistit in ꝑtāte ꝛ actu voluntatis lꝫ semꝑ cū gratia preueniēte et coadiuuāte vt dictum est supra. hoc ergo voluit dicere dauid cū dixit concupiuit aīa mea desiderare iustificatiōes tuas. i. esuriuit et sitiuit aīa mea iustificatiōes tuas. i. cū toto conatu desiderauit iustificari ꝛc. Vñ videns dd̄ qd̄ nō semꝑ poterat iustificari et complere precepta oīa per effectum ad minus per affectū et esuriē et sitim iusticie petit iustificari esuriendo ꝛ sitiendo iusticiā et esuriē ꝛ sitit adimplere diuina ꝑcepta vt per talē esuriē et sitim iustificetur. Et ideo addidit in oī tēpore: qꝛ oīs hō pōt esurire et sitire iusticiā et adimplere diuina ꝑcepta et facere pniaꝫ in omni tpe et loco et statu: et hoc in affectu lꝫ nō semꝑ in effectu: vt dictū est. D ¶ Per supradicta pꝫ responsio ad argumenta Porphirij: qꝛ precepta affirmatiua nō obligant hoiem semꝑ et pro semper quo ad effectum in casibus predictis: sed semꝑ et pro semꝑ obligāt hoiem quo ad effectū et esuriem et sitim iusticie quia in casu per solum affectum et esuriē et sitim iustificandi iustificatur homo. Et ideo videns se nō semꝑ valere iustificari affectu ꝓpter infirmitatē et corruptionē nature aut ꝓpter supradicta impedimēta petit iustificari in affectu et esurit iustificari in oī tempore: ideo ait. concupiuit siue frāgit se anima mea desiderare iustificationes tuas. i. cū toto conatu desiderauit et esuriuit iustificationes tuas nō ad tempus sed in omni tempore et in omni loco et statu. Qua si dicat: esuriuit et sitiuit aīa mea iustificari precepta et mandata. scꝫ tua seruando in omni tempore qꝛ in hoc consistit tota iusticia hominis. scꝫ vt esuriat et sitiat iusticiam eo modo quo dictum est qꝛ vt sic mereꝝ saturari fruitiōe celesti Mat. v. qꝛ ex sola esurie et siti iusticie mereretur saturari premio eterno qꝛ deus nō querit nisi cor firmū Prouerbiorū. xxiij. Fili da mihi cor tuum. Et volens iste homo assignare causam ꝛ tempus et locū sue infirmitatis et infortunij. Dicit.

Nota ꝙ esurire ꝛc.

Precepta affirmatiua quo modo obligāt.

Increpasti superbos: maledicti qui declināt a mandatis tuis.

¶ O dñe ego incurri et assecutus sum istā maledictionē et infirmitatē iusto tuo iudicio qn̄ eiectus sum a paradiso ex pctō parentū meoꝝ. Nam tūc increpasti parentes meos supbos et igratos qn̄ dixisti ipi Ade. Maledicta terra in opere tuo. Et ideo maledicti sunt oēs qui declinant a mādatis tuis. Et sic primo fuit maledictus diabol'. qꝛ ex superbia et ingratitudie et rebellione declinauit in celo. Scd̄o declinauit a mandatis tuis adam cum vxore sua. Et sic increpasti eos ꝛ relegasti in valle lachrymarū ꝛ miserie. Et sic dclinauit a mādatis tuis cayn. Et ideo increpasti eū et piecisti a facie tua vt ambularet per terrā ꝓfugus ꝛ stupidus et tremulus in maledictionē homicidij. Et sic oēs qui declinauerunt a mandatis tuis et declinant sunt maledicti propter superbiam et rebellionem. et cōdemnati ad penā eternaꝫ nisi per obedientiā ꝛ hūilitatē redeāt ad obseruanda mādata tua. Dicit ergo iste peregrin'. o. dñe qꝛ tu increpasti ꝛ punisti superbos parentes meos. eo ꝙ declinauerunt a mandatis tuis. Ideo ego descēdens ab illis primis parentib' superbis ꝛ sic maledictis. i. illā sententiā ꝛ maledictionē incurrentibus ideo ego iure hereditario traxi illā sententiā ꝛ maledictionē ꝛ legē mēbrorū et corruptionē nature. Et sic datus sum in opprobium et contemptum et seruitutem carnis et peccati. Igitur.

xxij. q. ij. si quilibet et. xliiij. distin. c. adam.

Aufer a me opprobrium et cōtemptū quia testimonia tua exquisiui.

De pe. d.v.c.cō sideret.

¶ Aufer a me per grām hoc opprobriū et cōtemptum et maledictionem quia nullus potest me liberare ab hmōi lege et miseria corporis huius nisi grā xpi. Et dū fuero liberatus testimonia tua exquiram et sic ponitur preteritum pro futuro. Explicat qd̄ est opprobriū q̄s ɔtēptus eius et est triplex. Nā per talem sententiā et maledictionē fuit iste hō; addictus triplici seruituti: ꝛ factus seruus tribus dn̄is mundo et carni et diabolo. Nā homo q̄ constitutus fuerat dominus istorū; factus est seruus eoꝝ. Nā p iusticiā originalē corp⁹ et caro erat subiecta aīe. sensualitas rōni et totus mūd⁹ et oēs creature elemētales erāt facte ad seruitutē hoīs sicut dictū est Gen. j. Dn̄amini pisciū, ꝛ volatiliū ꝛc. Et etiā erat data tāta libertas ꝛ fortitudo q̄ poterat nō solū resistere sed etiā dn̄ari diabolo ꝛ fugere eū. Sed propter pctm̄ oēs isti. s. mūdus caro et diabolus q̄ erāt serui ipsius hominis facti sunt eius domini et principes eius trahētes homines quo volunt. Et homo factus est seruus eorum. A quo eñ quis deuictus est illi seru⁹ addictus est. ij. Petri. ij. Et isti tres principes sedent: loquuntur ꝛ vexant istum pauperem hominem et accusant et exercent. Et ideo dicit.

xxj. q. ij. visis. iij. qō. j. nulli.

Etenim sederūt pricipes: ꝛ aduersuz me loquebant: seruus aūt tu⁹ exercebatur in iustificationibus tuis.

¶ Etenī id est certe principes. s. diabolus et mundus sederunt extra alliciendo et cōcupiscētia ꝛ lex fomitis in mēbris stimulando omnes isti sederūt ꝛ aduersum me loquebantur quia semper me accusant postq̄ vicerunt me. Et sic seruus tuus exercebatur in tuis iustificationibus contra istos tres hostes et principes pugnando no trangresdiar iustificationes et precepta tua. Sed in omnib⁹ his nemo est adiutor nisi frequens meditatio et obseruantia legis tue que docet resistere carni ꝛ mundo et diabolo. Ideo sequitur.

xxj. q. ij. c. pphetauit.

Nā ꝛ testimonia tua meditatio mea est ꝛ cōsiliū meū iustificationes tue.

¶ Quasi dicat cum his armis victor existam. Nota quod illi principes |qui sederunt et locuti sunt aduersum istum hominem mysticum| intelligūtur etiam principes paganorū: sed Pharao et Nabuchodonosor: et Anthiochus et ceteri qui vexarunt ꝛ afflixerunt ꝛ exercitauerūt populū dei. Item isti principes primo intelliguntur diaboli: et ex consequenti membra eius: puta tyranni et impij qui agunt vt moti et impulsi a diabolo qui est caput eorum vt dictū est in prologo tractatu tertio in octaua regula de intelligentia sacre scripture. Nam sicut christus prius passus est in se a iudeis: ꝛ post ea passus est in membris a iudeis et tyrannis et hereticis: ita diabolus prius per se dat pcussiōes fidelibus tentando ꝛc. Et postea persequitur eos per membra sua impellendo malos vt persequantur bonos. vt ait. Augustinus.

Adhesit pauimēto anima mea: viuifica me secundum verbum tuum. Deleth. de pe. di. v. §. j. circa principium.

Uias meas annunciaui et exaudisti me: doce me iustificationes tuas.

Uiam iustificationuz tuaruz instrue me: ꝛ exercebor in mirabilibus tuis.

¶ In hoc quarto octonario petit alienari a grauitate ꝛ pondere ꝛ defectibus quos anima trahit a corpore in penaz peccati. Et petit recuperare bona que perdidit scilicet agilitatē libertatē ꝛ facilitatē ad bene operādū. Et immortalitatē ꝛ impassibilitatē. Nā licet anima nō moriatur tamē dolet ꝛ aggrauat̄ ppter societatē corpis: ꝛ sic debilitata dr̄ quasi mortificata: idō petit viuificari ab huiusmodi mortificatione ꝛ dormitione: et fortificari a tali debilitatiōe ꝛ hoc per legē diuinam ꝛ grām. Dicit ergo: o dn̄e viuifica me s̄m v̄bū tuū ꝛ p legē ꝛ sacra legis tue qm̄ aīa mea adhesit isti graui corpori qd̄ est quoddam pauimentū terrenū cōculcatuz ꝛ subiectū tot passionibus ꝛ defectibus a quo aīa grauat̄ ex inhesione ꝛ cōiunctiōe et consortio eius q: cōicat cū corpore in dolorib⁹ ꝛ passionib⁹. Et ideo viuifica me secūdū v̄bū tuū id est s̄z' pmissum tuū sicut pmisisti abrae: isaac: ꝛ iacob. Quorū semez pmisisti benedicere. i. ab hmōi maledictionibus absoluere nō solū filios secūdū carnez s̄z et secūdū spm̄. i. oēs gentes. Ego enim annunciaui tibi vias. s. opationes meas et processum vite mee ꝛ pctā mea et desideria: et tu exaudisti. Ideo doce me iustificationes tuas: et instrue me viā iustificationū tuarū et exercebor in iustificationibus tuis: legē et mandata adimplēdo. Ubi aduertēdū est q̄ iste hō mystic⁹ qn̄q3 loq̄t de p̄terito dicēs se exercitatū in lege ratiōe abrae: ysaac: et iacob ꝛ alioꝝ p̄teritorū patrū q̄ obseruauerunt precepta dn̄i. Et qn̄q3 rogat et petit excitari a dormitione et pigritia bene agendi: et fortificari a debilitate quā anima trahit a corpore: vt sine difficultate possit implere mandata et legem dei. et dicit.

Dormitauit anima mea pre tedio: cōfirma me in verbis tuis. xlv. d. cabic eius. ij. q. ij. dicitur.

Uiam iniquitatis amoue a me: et de lege tua miserere mei.

Uiam veritatis elegi: iudicia tua nō sum oblitus.

¶ O domine aīa mea dormitauit ꝛ debilis ꝛ pigra facta est ad bn̄ agēdū: et timida ad difficilia tolerāda et hoc p̄ tedio et grauitate corpis. Idō confirma ꝛ fortifica me in v̄bis tuis ꝛ in lege quā verbis tuis tulisti. Et amoue a me viā ꝛ inclinationē iniquitatis: q: semp inclinatio mea est itaq3 viā iniq̄tatis: ꝛ semp tēdit ad pctm̄. Item lex mēbrorū dr̄ via iniquitatis: q: est vestigiū pcti p̄mi parētis in nobis inflictū ꝛ impressum idō postq̄ lex mēbrorū ita vexat me: tu de lege tua ꝛ s̄m legē tuā miserere

mei. Nā lex tua destruit legem pctī ad Roma. vij. Vñ dimissa via iniqtatis ₇ lege pctī elegi viaȝ veritatis: q₂ iudicia tua non sum oblitus immo.

xxij. q. ij. c. fidelibȝ. et. xxiij. q. iiij. ca. displicet.

Adhesi testimonijs tuis domine noli me confundere.

Viam mandatorum tuorum cucurri cum dilatasti cor meum.

¶ Ipsam legem tuam in monte habui: ₇ ego opere seruaui in patriarchis ₇ ꝓphetis ₇ iustis viris et adhesi testimonijs tuis legem seruando. idō noli me confundere. i. ſm legem peccati ₇ ꝯfusionis iudicare et punire: quia viā mandatoꝝ tuoꝝ cucurri ſm legem viuendo et ambulando cū dilatasti cor meum tua gratia et auxilio. Nam aliter non potuisseȝ percurrere nec adimplere viam mandatoꝝ cum via que ducit ad vitam sit arcta et difficilis. Sed tu dilatasti cor meum et fortificasti per gratiam tuam. Et sic via que erat difficilis et arcta facta est mihi facilis et lata. Quia nihil est difficile amanti quia vires quas imperitia denegat charitas administrat secundum Gregorium omelia xij. ℒ ¶ Duo enim sunt que faciunt opus facile. Primo affectus operantis. Secundo precium rei adipiscende. Cum ergo in principio huius psalmi sit promissa beatitudo q̄ est bonū per se sufficiens ambulantibus sine macula in lege dñi. vt possint consequi beatitudinem promissam. Iteȝ quia iste peregrinus cōsiderauit se vltra quattuor. M. annorū peregrinatum fuisse per legem veterē querendo xp̄m saluatorem et redēptorē et noue legis latorē omnibus patriarchis et ꝓphetis in lege ꝓmissum ideo ait. O domine ego iaȝ adhesi testimonijs tuis legeȝ tuam seruando: ergo veni ad saluandum me quia iam tempus est et noli me confundere nec frustrare in desiderijs et spe mea. Nam si tu non veneris: ego manerem confusus et irrisus et subsannatus apud alias gñationes: que dicunt et improperant mihi tarditateȝ tuam et dilationem tui aduentus: immo dicunt: quia frustra expecto aduentum tuum vt liberes me de manu eorum. Ergo veni quia iam satis cucurri et peregrinaui viam mandatorum tuorum per. iiij. M. annorum Cum tu dilatasti. i. dilatando aduentū tuum cōfortasti cor meum sub spe veniendi. Unde ista verba dicit ꝓpheta in persona zacharie ₇ Simeonis et aliorū sanctorū patrū qui fuerūt ꝓpe aduentum xp̄i. Qui maiori desiderio ip̄m ꝓpetebant: vt patet luce. j. et. ij. Et ideo iste octonarius potest eis applicari. s. ꝙ Simeon fractus longa expectatione xp̄i dicat cū ceteris sanctis sui tēporis. O dñe iesu aīa mea adhesit pauimēto q̄a continue eram ꝓstratus ad faciē meā ad pauimētum terre rogādo vt acceleres aduentū tuum. Ergo viuifica me per verbum tuum incarnatū: siue ſm verbū ₇ promissionem tuam. Quia a te expecto viuificari a morte ₇c. Q: anima mea dormitauit iā stupida ₇ mortificata pre tedio tā lōge expectationis ₇ dilationis tui aduētus. Ergo confirma me in verbis tuis id est fac vt sim firmus in tuis promissis ₇ non habeā desperare nec deficere: sed sis verax in promissis. Nam quādo ipleueris qđ promisisti: tunc ero confirmatus in verbis tuis. Ergo veni ₇ viam iniquitatis amoue a me ꝑ me patiēdo ₇ me instruendo. Et miserere mei de lege tua. i. de mandatis et documētis et sacramētis legis tue. ℒ ¶ Nota ꝙ iste peregrinus ab exilio et exitu paradisi vsq₃ ad christum: compleuit quattuor cursus siue status significatos per quattuor litteras peragratas. s. alef. bet. gimel. deleth. Nam per alef significatus fuit cursus nature. Et per bet cursus circūcisiōis Et per gimel lex mosi. Et per delet cursus ꝓphetarum. Et sic ambulauit ab adam vsq₃ ad abrahaȝ per cursuȝ legis nature. Et ab abraā vsq₃ ad moysen ambulauit per litteram bet: idest per circūcisionem. Et a moyse vsq₃ ad dauid ambulauit per litteram gimel: idest per legem scriptam. Et a dauid vsq₃ ad xp̄m ambulauit per delet: idest per statum ꝓphetarū. A christo aūt vsq₃ ad diem iudicij ambulat: per. xviij. litteras: scȝ ab ipsa lr̄a he vsq₃ ad thau. Vñ ista littera he significat esse: siue vitā Et thau significat signū ad denotandū ꝙ semper ambulat in lege vite vsq₃quo perueniat ad signuȝ et vltimū terminū: que est vita eterna: ad quā dirigimus totum discursum nostrū: ₇ oēs operatiōes nostras: vbi erit finis nostri cursus ₇ peregrinatio nis: vt vbi erit quies et beatitudo nostra. Sexdecim aūt littere que sunt inter he et thau: per quas ambulat iste peregrinus vsq₃ ad iudicium sunt sex decim varie persecutiones et asperitates quas ecclesia passura est vsq₃ ad antixp̄m. Et ideo postq̄ iste peregrinus peragrauit supradictos quattuor status: scȝ legis nature ₇ circūcisionis ₇ legis scripte ₇ ꝓphetarū iam querit ₇ petit statū legis euāgelice: ₇ viuificantis ad vitā eternam per gratiaȝ in sequentibus decem octo octonarijs.

adā seu hō fecit q̄ttuor cursus.

Legē pone mihi dñe viā iustificationū tuarum: et exquiraȝ eam semper. Da mihi intellectū et scrutabor legē tuā custodiā illaȝ in toto corde meo.

De. dis. j. ca. omnes leges. i gl. ₇. vj. d. c. testamētum.

¶ In hoc quinto octonario preponitur littera he Unde postq̄ iste peregrinus peregrinatus est ab adam vsq₃ ad xp̄m per quattuor milia annoruȝ et peragrauit totam legē moysi. Et vidit ꝙ in ea nō potuit iustificari nec proficere: nec per eam recuperare beatitudinem quam perdiderat: ideo petit a christo legem euangelicam in qua credit iustificari et recuperare felicitatem regni celoruȝ quā per peccatum perdiderat: et ideo duo facit. Nam primo petit perfici per legem in se. Secundo petit dirigi et adiuuari per eam cōtra persecutores. Ibi defecit in salutare. ℒ ¶ Ad primū notandū ꝙ lex euangelica tripliciter iustificat: ₇ facit hominem dignū vita eterna. Primo per fidem inquantum credit iesum christum esse verum deum et hominem et redēptorem totius humani messiam in lege promissum. Secundo iustificat per charitatē perfectā erga deū ₇ ꝓximū. Tertio ꝑ spem inq̄tū cōtemptis reb' terrenis ponit ₇ cōstituit finē suū in celestib' a xp̄o ꝓmissis. Et sic nō operatur ꝓpter aliqđ premiū temporale: sed propter vitam eternam

lex facit hoīeȝ dignum vita eterna.

Duo faciūt op' facile.

nam pmissam. Tria ergo facit. Nā p̄rio petit iustificari per fidē euangelicā ⁊ ecclesiastica sacra. scdo p spē ⁊ charitatez. tertio agit gratias se per euāgelicā legē fuisse iustificatū. scda ibi. memor esto. tertia ibi. Bonitatē fecisti. In qbus trib⁹ ptibus cōtinent sex octonarij quorū p̄rim⁹ scribit p he qd significat ista. secūdus p tau qd significat in ipsa. In tertio octonario ponit zayn. qd significat viuit. in quarto preponitur thet qd significat viuens. q.d. q in ista lege euangelica: et p istā viuit ois viuens per grām. Et qd ista lex euangelica iustificat ad vitā eternā: vt pz p totū discursuz eple ad Romanos. ⁊ ad Gala. ⁊ ad Hebreos. Qd videns iste pegrinus dicit ad xpm. O dñe postq̄ tantū laboraui in le.ve. ⁊ per ipsam nō possum iustificari ⁊ peruenire ad verā btitudinē: nec ita psici vt reddar sine macula. Ergo pone et fer et statue ⁊ pmulga mihi legē nouā scz euangelicā. scz viā iustificationū tuarū. q: ipsa est via ad iustificandū hoiem et reddendum ipsum dignū eterna btitudine. Et cū dederis mihi ego exquirā eā semper corde et opere. Sed q: tali legi nō poterō adherere firmiter nisi per donū intellect⁹. idō da mihi intellectū per fidē ⁊ scrutabor legē tuam et custodiā illā in toto corde meo. Q: si bene credidero et bene intellexero legē bene seruabo ⁊ custodiā eā. Et notanter dicit. Custodiam illaz in toto corde meo: ad differentiam legis ve. que non phibebat animū: sed manū et actū: sed lex euangelica nō solūmodo iustificat actū: sed et cor ⁊ ppositū et voluntatem: vt patet Mat.v. Et ideo sequitur.

d.lvj.ca. nasci. et viij.qd.j c.sciēdū

Deduc me in semita mandatorū tuorum quia ipsam volui.

¶ Idest toto corde desideraui: quasi dicat. Ego bene vellem ire in semita mandatorū sed nō possum meis viribus nisi tu duxeris me. Sed q: habeo appetitū puersuz ad malū: vt dctm̄ est. Ideo.

Inclina cor meuz in testimonia tua et non in auariciam.

Auerte oculos meos ne videant vanitatem: in via tua viuifica me.

xv.q j.s. et volun tate.

Statue seruo tuo eloquium tuum in timore tuo.

xxiij. di. his. xxij. q.v nec solo.

¶ Inclina cor meū in testimonia tua ⁊ nō iclines i. inclinare pmittas in auariciā. Itē q: nō solū appetitus meus est peruersus in auariciā: sz etiā in superbiā et vanitatē et appetitū dñandi. Idō auerte oculos meos ne videant hanc vanitatem ambitionis. Sed viuifica et rectifica me in via et lege tua. Et statue mihi seruo tuo et imprime eloquiū scz legem tuā a te pbatā in timore tuo. q.d. Confirma me in timore tuo filiali per legē tuā que dicit. Dñm deū tuū timebis ⁊c. Me si fuero statutus et cōfirmatus in tuo timore tunc abijciā oēm concupiscentiā carnis et oēm superbiā et auariciam que regnant in mundo et impediunt homines ad seruandam et custodiendam legem. Et non solū me custodias a supradictis: sed etiam.

Amputa opprobriū meū quod suspicatus sum: q: iudicia tua iocunda.

De pe.d j.c.alij ecōtra.

¶ Amputa et aufer pctm̄ et opprobriū qd suspicatus sum. i. per quod suspicor et vereor apparere ante hoies. Et suspicor et vereor penā eternaz per qd sum mortu⁹ ⁊ priuor vita eterna. Ergo amputa et aufer hoc opprobriū per sacra legis tue que purgant et delent pctm̄. q: iudicia dei sunt iocūda. Quasi.d. Ego pen pctm̄. ⁊ culpā q̄ dr opprobriū: et maledictio suspicabar ⁊ verebar venire in tristes et crudeles penas. Sed tu amputa hoc opprobriū p iusticiā tuā. s. p tuā legē iustificātē ⁊ per sacra q̄ sunt iocūda ⁊ salubria. Et ponuntur hec iudicia p sacramentis legis: nā per sacramenta xps mutat iudiciū. q: pctōrem qui iudicatus erat ad mortē reuocat ad vitā satisfaciēdo p eo dando preciū sanguinis: idō vocat talia iudicia iocunda: q: viuificat hoiem. et de morte ad vitam reuocant. et cōmutant. Ideo sequitur.

xxij.q.ij. si quibet.

Ecce cōcupiui mandata tua: in equitate tua viuifica me.

¶ Ecce. i. ppter hoc: cōcupiui mādata tua. i. legē tuam euāgelicā: ideo in equitate tua viuifica me. nō in mea equitate siue iusticia: sz in tua. Et exaudi me in tua iusticia. et non in mea. que nulla est. Ideo nō intres in iudicium cū seruo tuo. Sed viuifica me in tua iusticia et lege sacramentorū: que hz vim viuificatiuā et sanatiuā et amputatiuam pctōrū et vitiorū et opprobriorū. Petit ergo iste bonus hō legē euangelicā q̄ hz vim viuificatiuā et sanatiuā: et inclinat cor ad largitatē et deuiat ad auariciā ⁊c. Est ergo lex euāgelica viuificatiua intelligentie largitiua. in viam dei deductiua. ad bonum et miam: ab auaricia et vanitate supbie auersiua. in timore dei confirmatiua. opprobrij amputatiua et in ipsa eqtate et iusticia renouatiua et. iustificatiua. q̄ sūt septē fruct⁹ ⁊ pprietates fidei siue legis euangelice per fidē. P̄rio ergo iste petit legē euāgelicā in cōi ad iustificanduz. Et in speciali petit intelligere eā per fidē siue petit fidem ad intelligendā legē ⁊ perscrutandā. Ex cui⁹ intellectu colligūtur supradicti septez fructus ex lege euangelica. Unde nota q lex euangelica nō solum abstulit opprobriū peccati. sed etiā opprobriū et iugū le.ve. et onus importabile. Cū ergo dauid preuidisset in spū ab vtroq; opprobrio nō aliter q per legē euāgelicā fore se absoluendū. idō petit eā. ⁊ petit tale opprobriū a se auferri. Itē in le.ve.te. multa tolerabant et concedebant ppter duricie illius ppli q̄ sunt opprobriosa. puta vsura: auaricia: liber repudij ⁊c. Que oia abijcit lex euangelica q̄ nō cōtinet nisi precepta suauia ⁊ iocūda et portabilia. Ideo hanc petit dauid et dicetis. In hoc octonario ptz pfectio et supeminentia legis euangelice supra legē ve. Nam ista iustificat totum hominem interius et exterius et quo ad voluntatē et factum et quo ad deuz et primuz et prohibet omnez auariciam et vsuram: non solum cū suis: sed etiā cū extraneis: qd non faciebat lex vet⁹. Ex supradictis etiā ptz q alia lex erat

tudo. Ex quo sequitur ꝙ latior et maioris ambi tus est fides ꝙ charitas: et charitas ꝙ spes. Nam plura credimus ꝙ diligimus. Naz nos credimus bona ⁊ mala in lege memorata scilicet deum esse summum bonum et oĩpotentẽ creatorẽ celi ⁊ terre et diabolũ cecidisse in eternũ puniẽduz et infideles et legis transgressores impenitentes in eternum cruciãdos: ⁊ tamẽ ex charitate nõ diligimus nisi deum ⁊ proximũ. Itẽ diligimus deũ et primũ ⁊ tñ nõ ponimus spẽ ⁊ finẽ nostrũ nisi in solo deo ⁊ vera beatitudine. A ¶ Item sequitur ꝙ diffinitio spei q̃ datur a magr̃o nõ est sufficiens nec eua cuat nr̃m ꝓpositũ spei cũ dicit. Dõ spes est expectatio future beatitudinis ex gratia ⁊ meritis precedẽtibus. Nã habitus infusus spei non sequitur meritũ immo ꝑcedit: immo est causa merẽdi quia intantũ meretur quis inquantũ opaꝛ ꝑ spez rõne summi boni q2 si spes nõ subleuaret ad operãdũ ꝓpter solũ deũ operator nõ mereretur. Naz sicut actus moralis non est dign⁹ laude nisi proueniat ex habitu morali: ita operatio nõ ẽ meritoria beatitudinis nisi proueniat ab habitu theologico. s. fide spe ⁊ charitate. Qui quidẽ habitus semꝑ est iũctus ⁊ inseparabilis a gratia gratificãte. Jdõ act⁹ spei nõ est proprie expectare sed sperare quod idẽ est quod vltimatum finez in deo constituere. Et ex hoc sequitur meritũ iustificãs ⁊ dignificãs hominẽ ad beatitudinem eternã consequendã. Ideo dd cupiẽs perfici ⁊ iustificari ⁊ subleuari ꝑ spẽ ad cõstituẽdum finẽ suũ in solo deo petit xp̃m in lege ꝓmissum qui erat legẽ euãgelicam laturus qui per spẽ cũ fide ⁊ charitate nos erat iustificaturus. Itẽ anagogice petit etiã beatitudinẽ ꝓmissam quam per spẽ sumus assecuturi ⁊ ideo dicit in ꝑsona totius corporis mystici. O domine mitte filiũ tuũ ⁊ memor esto verbi. s. promissionis tue facte seruo tuo abrae cũ dixisti. in semine tuo benedicẽtur omnes gẽtes. Et dixisti per os iacob. Nõ auferet sceptrũ de iuda ⁊c. Itẽ da mihi beatitudinẽ quã promisisti oli abrae ⁊ semini eius cũ dixisti. Gen. xv. Suspice celum ⁊ numera stellas ⁊c. ⁊ sic erit semẽ tuuz. q. d. Sicut stelle sunt in magno numero fixe in celo stellato sic erit semẽ tuũ ⁊ filij ꝓmissionis in celo empyreo collocati in quo verbo ⁊ promisso spẽ dedisti mihi seruo tuo quam spẽ ego statui finem meũ vltimatũ in illa promissa beatitudine. Ueniat ergo messias q per fidem ⁊ spẽ ⁊ charitatem mihi est daturus hãc beatitudinem. Itẽ esto memor verbi tui quod dixisti in pricipio quãdo me de paradiso eiecisti ⁊ in hãc ꝑegrinationẽ misisti. s. ꝙ mitteres filiũ tuũ in carnem de mea progenie vt redimeret me ⁊ reduceret in beatitudinem amissam: in quo verbo ⁊ promissione dedisti spem mihi seruo tuo sub qua spe ego peregrinor in hac via: ergo mitte ipsum primo in carnem et postea in gloriam.

Nota d diffinitiõne spei.

Hec me consolata est in humilitate mea q2 eloquiũ tuũ viuificauit me.

j. q. j. ca. interrogo. iglo.

¶ Hic assignat effectus ⁊ fruct⁹ ⁊ ꝑfect⁹ spei. Nã primo ꝯsolatꝛ ꝓpter ꝑmiũ ꝓmissũ. Scḋo fortificat contra impedimenta. Tertio pellit timorẽ ⁊ defectum. Quarto letatur in aduersis ⁊ excitatur in eis. Quinto cum patientia et equanimitate tolerat moram finis consequendi: ideo in hoc septimo octonario memorat primos quinqꝫ fructus ipsius spei in sequenti vero ibi. Portio mea memorat sextum fructum. Dicit ergo primo. Hec scilicet virtus spei consolata est me in humilitate ⁊ persecutione mea. Quia semper consolatur in aduersitate: eo quod offert precium finis ante oculos: et sic reddit laborem facilem. Ideo sequitur. Quia eloquium scilicet promissium tuum viuificauit me dando vires in aduersis.

Superbi inique agebant vsqꝫquaqꝫ a lege autem tua non declinaui. Memor fui iudiciorum tuorum a seculo domine: et consolatus sum.

iiij. q. j. c. vlt. ⁊ xix. d. c. i memoriaz.

¶ Item dedit mihi spes fortitudinem contra superbos sequentes me. Nam cum superbi agebãt inique vsquequaqꝫ id est aliquãdo vel semper tũc in virtute spei a lege tua non declinaui id est licet superbi semper agerent inique contra me: tamen de lege tua non declinaui. Et quare non declinaui a lege tua: quia memor fui iudiciorum tuorũ a seculo id est que a principio vsqꝫ nũc fecisti. Naz licet ad tempus permiseris iustos vexari a malis tamẽ in fine liberasti eos sperãtes in te: et punisti persequentes eos sicut patet de pharaone sennacherib et nabuchodonosor et antiocho. Et cum tali spe consolatus sum.

Defectio tenuit me pro peccatorib⁹ derelinquentibus legem tuam. Cantabiles mihi erant iustificationes tue in loco peregrinationis mee. Memor fui nocte nominis tui domine: et custodiui legem tuam. Hec facta est mihi quia iustificationes tuas exquisiui.

Saen. xx. q. vi. c. vlti.

xvj. q. ij. post me.

¶ Item spes dedit mihi tertium fructum qui est gloriari in aduersis ⁊ mittere foras timorem. Naz defectio ⁊ timor mortis tenuit me aliqñ pro peccatoribus derelinquentibus legem tuã. qui mihi mortẽ comminabantur. Sed propter spem cantabiles mihi erant iustificationes tue. id est cum alacritate considerabam legem tuam: vbi precipis ⁊ dicis. ꝙ beati qui persecutionem patiuntꝛ ꝓpter iusticiam ⁊ ꝙ merces eorũ copiosa est in celis. Et ideo ista lex erat mihi cantabilis ⁊ ꝯstabilis i hoc loco peregrinationis mee: scilicet in hac vita ⁊ in hoc tempore persecutionis. Et sic memor fui nominis tui in nocte aduersitatis ⁊ persecutionis fidelium et malorum: et cum spe custodiui legem tuam. Et hec nox et persecutio siue aduersitas facta ⁊ data est mihi a tyrãnis ⁊ infidelibus seu prauis hominibus: eo ꝙ iustificationes tuas exquisiui: id est q2 viuebam iuste ſm legem tuam: ⁊ etiam dissimilis vite ⁊ moribus eorum etiam quia confitebar xp̃m corã hoĩbus ⁊ defendebã leges eius: tã

inferebant mihi vexationes ⁊ tormēta. Sed in virtute spei omnia tolerabaꝫ. Unde cantabiles erāt iustificationes ⁊ precepta dei aplis quādo ibant gaudentes a conspectu cōsilij ⁊ se dignos reputabant pro nomīe. Jesu a iudeis ⁊ ceteris contumeliam pati. Quia tunc cantabant ⁊ predicabant legem ⁊ ꝑcepta xp̄i dicentes. Obedire oportet deo magis ꝙ̄ hominibus. Actu. iiij. Item precepta veteris legis fuerunt onerosa et flebilia vsꝗ ad xp̄ꝫ: sed precepta et iustificationes legis euangelice

Heb. sunt cantabiles id est delectabiles, ⁊ faciles et sua

xxiii. q. j. ues fidelibus christianis.

ca. sūma **Portio mea domine: dixi custodire legem tuam.**

¶ In hoc octauo octonario ponit quartum effectum siue fructum spei qui est cum patientia tolerare longitudinem ⁊ moram beatitudinis promisse. Nam spes patientiam operatur. vt ait Jacob᷒ ca. j. Dicit ergo. O dn̄e quia est portio mea et hereditas mihi promissa. ideo dixi. i. statui cū patien

xxiiij. q. tia ⁊ longanimitate custodire legē tuam.

j. c. odi. **Deprecatus sum faciē tuā in toto cor**

⁊ xxiij. q. **de meo: miserere mei ſm eloquiū tuū.**

v. scptū. **Cogitaui vias meas: et conuerti pedes meos in testimonia tua.**

¶ Et non diffidens de ꝑmisso lꝫ differatur deprecatus suꝫ faciē tuā in toto corde meo sine intermissione non auferas ꝑmissum: idō miserere mei btitudinē cōferēdo ſm eloquiū ⁊ ꝑmissuꝫ tuū: qꝛ ꝓpter hoc cogitaui dirigere vias meas ad te ⁊ conuerti pedes meos. i. opationes meas in testimonia tua id est direxi opera mea ad te tanꝙ̄ in finē vltima

xlv. d. ca tum qui est tertius effectus ⁊ proprietas spei.

due. ⁊ xv **Paratus sum et non sum turbatus:**

q. vj. c. j. **vt custodiam mandata tua.**

¶ Et idō lꝫ differat̄ mihi premiū: tn̄ paratus sum ⁊ nō suꝫ turbat᷒ nec desꝑaui vt custodiaꝫ mandata tua: immo cū patiētia spero ⁊ tolero morā ⁊ nō de

di. xci. c. sisto laborare ⁊ custodire ⁊ obseruare legem tuam.

p̄sbyter. **Funes peccatorū circūplexi sunt me**

extra de **et legem tuam non sum oblitus.**

cele. miss **Media nocte surgebā ad cōfitenduꝫ**

sa. c. j. **tibi sup iudicia iustificationis tue.**

¶ Item licet funes ⁊ laquei peccatorū, ⁊ vitiorū et tentationum siue ꝑsecutiones hominuꝫ pctōrum circunplexi sunt ⁊ circūdederunt me. Et tamē legem tuā non sum oblitus postꝙ̄ sum per spē subleuatus ⁊ radicat᷒ ore ⁊ opere obseruādo rōne ꝓmisse btitudinis. Et sic i cōtinua orōne perseuerādo media nocte surgebam ad confitendū tibi matutina officia celebrando: ⁊ ibi in officio nocturno recitabam iudicia iusticie tue legendo gesta no. et

xv. q. j. c. ve. te. vbi scribuntur ⁊ leguntur iudicia tue iusticie

firmissi scilicet miracula et punitio malorū ⁊ p̄mia bonoꝝ

me. i gl. q̄ sunt iudicia iusticie tue in vtroꝗ testō contenta.

Particeps ego sum omnium timentium te: et custodientium mādata tua.

¶ Et iam sic legēdo: ⁊ imitādo opa iustorū ⁊ vitādo iniquitates prauoꝝ fact᷒ sum particeps oīm timētium te: et custodientiū legeꝫ tuā. Tota lex eīn tua cōsistit in duobus: scꝫ in declinādo a malo ꝓpter timorē pene. Et in faciēdo bonū ⁊ custodiēdo legē ꝓpter spem beatitudinis: idō ꝑ spem nō sum fact᷒ particeps malorū: nec simul: sed timentiū ⁊ custodientiū legē tuam ꝓpter spem: nam mandata tua iubent bene agere ꝓpter spem: sed precepta prohibent malum fieri propter timorē pene.

Misericordia tua domīe plena est terra: iustificationes tuas doce me. Supra xxxij. a.

¶ Cōcludit ergo dicens. O dn̄e iesu xp̄e, qꝛ ꝑ aduentū tuū ⁊ dationē legis euāgelice plena est terra mīa tua. Qꝛ omni volēti et pulsanti facis miaꝫ per sacr̄a ecclesiastica remittēdo culpā ⁊ largiēdo gratiā in p̄senti ⁊ beatitudinē in futuro in virtute spei que p̄supponit fidē ⁊ charitateꝫ affectiuā: idō iustificatiōes tuas doce me: vt possim ꝯsequi beatitudinem. Sunt ergo fructus, spei consolatio siue gaudiū in eternū: vigor et audacia contra superbos: pulsio timoris: et supplementū defectus: leticia in persecutionib᷒: aggressus terribiliū: exercitium in aduersis dirigere opera in deum: patienter tolerare morā: statuere finem in deo: continua deprecatio: participatio iustorum. His fructibus acquirit̄ beatitudo: ⁊ hos petit iste homo in duobus octonarijs supradictis: et hos fruct᷒ spei enumerat apostolus ad Gal. v. licꝫ sub alio ordine et vocabulis et vocat eos fructus spiritus ⁊c. Benemerito ergo isti octonarij supradicti scribūtur per ordinē in principio cuiuslibet versus his litteris hebreis: scꝫ heā interpretatur vita: vau que interp̄tat̄ in ipsa. zay que interpretat̄ viuit. et heth que interpretat̄ viuēs: quasi dicat. ꝙ in ipsa scꝫ fide: ⁊ in ipsa: scilicet spe viuit omnis viuens in gratia: idest in vita spirituali.

Teth.

Bonitatem fecisti cum seruo tuo domine secundum verbum tuum.

Bonitatem et disciplinā et sciam doce me: quia mandatis tuis credidi. xj. d. ca. nolite. v

Priusꝙ̄ hūiliarer ego deliqui: ꝓpter ea eloquium tuum custodiui. iij. q. j. in scriptu ris.

¶ Hic petit perfici ⁊ iustificari per charitatē euāgelicā. Et ideo iste nonus octonari᷒ scribitur per litterā teth qđ signat bonū. Et sequēs octonari᷒ scribit̄ per lr̄am yot: qđ signat principiū. q. d. charitas euangelica de qua agit̄ in his duob᷒ octonarijs est bonū ⁊ optimū principiū oīs meritorie

Charitas euāgelica differt a legali. opatiōis. A ¶ Ad cuius intelligentiā est notādū ꝙ in hoc differt charitas euangelica a charitate legali. Nam illa p̄cipiebat diligi amicuꝫ: et permittebat haberi odio inimicuꝫ. Sed ex charitate euangelica precipimur diligere amicum: ⁊ orare pro inimicis: et benefacere eis qui oderunt nos. Et per cōsequēs precipit diligere vtrūꝗ. s. amicū ꝓpter nos: ⁊ vtrūꝗ ꝓpter deū. Ex quo ptꝫ ꝙ so

la charitas euangelica reddit hominem bonū:eo φ iustificat voluntatem et per consequens totum hominem. Unde sicut homo dicitur verus per fidē et rectus per spem inquantū intēdit verū et rectū ⁊ bonū finē:ita dr bonus per charitatē que pficit et eleuat voluntatē ad bn operandū. Nā hō dicitur bonus moralr ⁊ meritorie a bonitate volūtatis Et ideo iste pegrinus in hoc octonario petit iustificari p charitatē euāgelicā. Et in sequēti octonario petit in ea pfirmari ibi manus tue. ¶ Quantū ergo ad primū dicit. O dñe tu fecisti bonitatē cū seruo tuo cōferēdo ei euāgelicā charitatē ⁊ faciēdo ipsum bonū per eā fm verbū ⁊ pmissum tuū: qr pmisisti per hieremiā ⁊ alios pphetas dare legem scriptā in cordibus hoim.i. iustificantem ⁊ pficientē corda hoim. Et nota φ hic ponit preteritum indicatiui pro impatiuo:siue optatiuo.i. fac bonitatē cū seruo tuo cōferendo ei charitatē euāgelicā que reddit et facit hoiem bonū totaliter et perfecte. Et ideo sequitur. bonitatē ⁊ disciplinā et scientiam doce me.i. vt sciā in quo cōsistit vera disciplina que est charitas et sciētia disciplinabilis ad recipiendū ⁊ obseruandū precepta charitatis:ideo sequitur. Qr mādatis tuis credidi. Quasi dicat. Da mihi charitatē ⁊ disciplinā:vt serues mandata tua:qr eis credere intendo. Nā talia mādata et precepta data sunt mihi ad cohibendum pctm. Nā priusq̄ hūiliarer.i. priusq̄ punirer ego deliqui mandata ⁊ precepta tua trāsgrediendo siue preuaricando ⁊ propterea eloquium tuum custodiui:idest custodire intendo ne iterum incidam in talem sententiam.

De pe. di.i. serpēs. iij. q.i. nulli dubium **Bonus es tu:⁊ in bonitate tua doce me iustificationes tuas.**

Multiplicata est sup me iniquitas supborū ego autē in toto corde meo scrutabor mandata tua.

xij. qō.i. discas. **Coagulatum est sicut lac cor eorum ego vero legē tuam meditatus sum.**

¶ Ergo postq̄ bonus es tu per amorē ⁊ dilectionē essentialr:ideo doce me iustificatiōes tuas in bonitate tua. Et hoc ad pferēdos incursus superborum iudeorū qui noluerūt venire ad fidē euāgelicā ⁊ charitatē:sz māserūt in sua obstinatiōe. Unde qr ego secutus sum fidē euāgelicā multiplicata ē super me iniquitas supborū obstinatorū iudeorū. Ego nō timebo eos:imo in toto corde meo scrutabor mādata tua in lege euāgelica contenta. Et seruabo ea:⁊ per ρhs orabo pro eis vt cōuertantur. Qz coagulatū ⁊ obduratū est cor eorū sicut lac qd cōgelatur in caseum:⁊ sic manēt obstinati ⁊ ceci ⁊ indurati. Ego vero legē tuā meditatus sum:in ea die ac nocte contemplando.

vij. q.ij. c.aduersitas.xxj qō. viij. c.viij. **Bonū mihi quia humiliasti me:vt discam iustificationes tuas.**

Bonum mihi lex oris tui super milia auri et argenti.

¶ Bonū ergo fuit mihi:qr hūiliasti me ad credēdū:vt discā iustificatiōes tuas ⁊ euāgelicas operatiōes. Itē lex euāgelica oris tui fuit mihi bonū.i. multo melius sup milia talēta auri ⁊ argēti. Quasi dicat. Ad cuius preciū reputo intelligere ⁊ seruare legē euāgelicā que data est ab ore tuo φ oia pōdera auri ⁊ argēti. Un̄ nota φ lex vetus continet legē moysi ⁊ pphetas. Un̄ tam doctrina moysi φ prophetarum est reuelata per angelos:sz lex moysi tradita est mō obscuro sub quibusdā velaminib⁹:doctrina vero pphetarū reuelata est magis clare. Et ideo per argentū intelligit pphetalegē moysi:⁊ per aurū intelligit doctrinā pphetarū. Sed qr lex euangelica tradita est nobis immediate ab ore xpi qui est verus deus:ideo est melior absq̄ cōparatione φ lex moysi ⁊ doctrina pphetarum. Et iō dicit dd. O xpe bonum mihi lex oris tui.i. melior est mihi lex euāgelica oris tui sup milia auri ⁊ argenti.i. φ mille leges moysi ⁊ prophetarū. Et hoc multiplici rōne. Primo rōne dignitatis:qr tuo ore immediate plata ⁊ predicata:et in cordibus hoim scripta. Scdo:qr liberat a iugo seruitatis veteris legis. Tertio qr iustificat ⁊ mūdificat a pctō. Quarto:qr reddit hominem bonū eo φ nō solūmodo iustificat actū:sed etiam ppositum ⁊ voluntatem. Quinto qr gratificat ad vitā eternā:ergo nulla alia doctrina:nec lex est ipsi cōparanda. Ergo melior est mihi lex oris tui euāgelica super milia auri et argenti veteris legis post φ illa nō poterat me iustificare.

Manus tue fecerunt me ⁊ plasmauerunt me:da mihi intellectum vt discam mandata tua. Job .x.b xlvij. di. c.oēs.

¶ In hoc decimo octonario petit confirmari in fide:spe:⁊ charitate per grā ⁊ intm perfici:.vt reddatur immaculatus ⁊ aptus ad btitudinē pmissam. B ¶ Un̄ est notādū fm Aug. in libro de libero arbitrio φ duplex est gratia vna preueniens bonā volūtatē:et alia subseqns. Illa grā pueniēs precedit humilitatē:qr humiliat hominē ad audiendā legē dei. Ex cuius auditu sequitur fides ⁊ credit homo. Ex fide sequitur charitas et ex charitate effectiua sequitur spes ⁊ ex hac sequitur charitas q̄ per fidē ⁊ spē incipit operari:sz ista nō potest operari nisi per gratiam subsequentem ⁊ ideo gratia subsequens est triplex fm eundem Aug. Nā quedā dr incipiēs: alia proficiens: alia perficiēs. Nā licet quis per gratiam preueniatur ⁊ illa nō subsequatur nunq̄ incipit. Et licet incipiat per gratiam subsequentem et illa gratia non prosequatur:licz deficiat post inceptum nunq̄ homo proficiet:et si in proficiendo deficiat nunq̄ perficiet. Est ergo necessaria homini ad consequendam beatitudinem gratia preueniens et incipiens:et proficiēs et perficiens. Unde Augu. vbi supra cooperando deus in nobis perficit quod cooperando incipit Gratia autem incipiens et proficiens bene conceditur φ est eadē et gratificat nisi φ habet suos gradus. Sed dubitant aliqui de grā perueniente et mouente ad credendum si est eadem cum ope Duplex gratia.

ratione. Sed non est dubium quin humilis sit cómes cum omni gratia. Nã gratia preueniens primo mouet ad humilitatem vt audiat legem ꝛ disciplinam vt dictuꝫ est. Ex qua sequitur fides. Et sic credit humilis simul cum gratia incipiendo et operando et perficiendo. Et ideo quia iste homo petit superius iustificari per legem euangelicam puta per fidem: ꝛ charitatem: ꝛ spem: ꝛ humilitatem: ideo in hoc decimo octonario petit perfici ꝛ continuari per gratiam que est principiuꝫ ꝛ finis totius legis euangelice. et reddit hominem perfectū iustum et immaculatuꝫ quod principaliter petitur in hoc psalmo. Dicit ergo. O dñe da mihi intellectum vt discam mandata tua: q: manus tue fecerunt me. ꝛ plasmauerunt me ad ymaginē tuā. Nam tu me fecisti ad ymaginem tuam dando intellectum et memoriam et voluntatē vt oīa intelligerē ꝛ cognoscerem: sed ex peccato peruersus iudicaui bonum malum: ꝛ malū bonum. Et sic perdidi viam eundi ad veram beatitudinem ad quā me creasti.

Jotb. xxiij. q. iiij. displiceat.

Qui timent te videbunt me ꝛ letabūtur: q: in verbo tuo supersperaui.

¶ Da ergo mihi intellectum: idest veram intelligentiā vt discam mādata tua et viuā scḋm legē tuā et tunc qui timent te videbunt me ambulantem in via iusticie ꝛ ex charitate letabunt. Q: charitas congaudet de bono proximi ꝛ non gaudet super iniquitate: congaudet aūt veritati. i. ad Cor. xij. et Mat. v. Sic luceat lux vestra ꝛc. Ut videāt opera vestra bona et glorificent patrem vestrum qui in ce. est. Fac ergo hoc: quia in verbo et promisso tuo supersperaui. Et letabuntur etiam timentes te: eo q supersperaui: idest valde speraui in verba et promissa tua.

xj. di. ca. ad h. in glosa.

Cognoui dñe q: equitas iudicia tua et in veritate tua hūiliasti me.

¶ Et da mihi intellectum: quia non peto cum superbia: sed cum humilitate. Nam ego cognosco q iuste punisti me in adam. Quia iudicia tua equitas: idest iusta ꝛ equa sunt nulli faciens iniuriā. Jō cognoui q in veritate tua ꝛ iusticia humiliasti me et punisti me a paradiso eijciendo ꝛ penalitatibꝰ et passionibus et infirmitatibus et ignorātie subijciendo.

xxiiij. q. viij. c. scire.

Fiat mia tua vt cōsolet me: secundū eloquiū tuum seruo tuo.

¶ Fiat ergo mia tua vt p̄solet me saluatorē mittēdo ꝛ bñdictionē ꝛ grām largiēdo quā ego spero scḋm eloquiū ꝛ promissionē factaꝫ seruo tuo abrae et Jsaac: et Jacob: et Dauid.

De pse. dist. iiij. nec quāquam.

Ueniant mihi miserationes tue ꝛ viuam: q: lex tua meditatio mea est.

¶ Ueniāt mihi miseratiōes tue. s. euāgelica predicatio ꝛ sacra ecclesiastica: ꝛ passio: ꝛ resurrectio: ꝛ viuā per istas miseratiōes: q: prebebūt mihi vitā spūalem per gratiā. Q: ppter hoc lex tua meditatio mea est. Nam semp meditor et contemplor in lege tua expectando huiusmodi gratiam. Et tūc in aduentu tuo per dationem legis euangelice.

iij. q. j. c. nulli dubium. xvj. q. ij. caplo j.

Confundātur superbi: q: iniuste iniquitatē fecerūt in me: ego aūt exercebor in mandatis tuis.

Conuertantur mihi timentes te: ꝛ q noverunt testimonia tua.

¶ Cōfundant iudei supbi ꝛ obstinati ꝛ ceteri infideles: q: iniuste iniquitatē fecerūt in me persequēdo me ꝛ affligēdo. Ego aūt cū tali persecutiōe exercebor in mandatis tuis: q: virtus cum infirmitate perficitur. Et licet superbi ꝛ obstinati cōfundant: tñ aliqui ex iudeis timentes te cōuertantur mihi: ꝛ oēs qui nouerūt. i. cū hūilitate audire voluerūt ꝛ crediderūt legi tue. Hoc dicit: q: multi ex iudeis credētes conuersi sunt ad fidē xp̄i predicatione aplorꝫ: vt ptꝫ Actuū. ij. ꝛ. iij. Q: in vna die cōuersi sunt circiter quatuor milia. Et concludit iste homo qḋ principaliter intendit dicens.

xj. q. iij. sententi.

Fiat cor meū immaculatū in iustificationibus tuis: vt non confundar.

¶ Fiat cor meum immaculatuꝫ: vt non cōfundar in morte eterna: sed per obseruationem legis consequar vitam vitam eternam. Nam tu dicis q soli immaculati sunt beati per obseruantiam legis et ambulando sine macula in lege dñi. Ergo fiat cor meum immaculatum per gratiam tuaꝫ. petis ergo in hoc octonario. Primo intelligentiam legis euangelice ad perficiendum intellectum. Secundo miam ꝛ gratiam ad perfectionem voluntatis. Tertio vt superbi et obstinati confundantur. Quarto vt humiles et timentes deum conuertantur ad fidē christi. Quinto vt conscientia et tota anima sit sine macula: ꝛ iustificetur per gratiā legis: vt iste hō mysticus sit aptus ꝛ habilis ad beatitudinē capessendā. Qō aūt grā quā hic petit distinguat a charitate quā superiꝰ petierat in sexto octonario forsan manifestū est. Nam charitas est virtus ꝛ habitus volūtatis ꝛ principiū operandi q: diligimus deum ꝛ proximū. Sed grā hic quesita est pfectio totius essentie aie ꝛ principiū viuendi spūaliter quo a deo diligimur. Sed tñ vna nō est sine alia. Et de hoc alr̄s dictū est. Ex supradictis in his sex octonarijs ptꝫ qualiter iste peregrinus accepit a xp̄o legem euangelicam iustificantē per fidem: spem et charitatem: ꝛ ecclesiastica sacramēta: in qua viuit et peregrinatur vsq ad secundum aduentum christi.

Capḋ. xxv. dist. c. ab exordio.

Defecit in salutare tuū aīa mea: ꝛ in verbū tuum supersperaui.

Defecerūt oculi mei in eloquiū tuū: dicentes qñ consolaberis me.

¶ In hac tertia parte peregrinus petit pficere in lege euāgelica quā a xp̄o accepit ꝛ perquam fuit iustificatꝰ. B ¶ Ad cuiꝰ intelligētiā est notādū q iste peregrinus quadrupliciter profecit in lege euāgelica post ascēsioneꝫ xp̄i. Nā primo profecit

adā seu hō pfecit in lege euangelica.

in predicatione legis euāgelice per quā triūphauit de populo gētili multo sanguine martyrū effuso. Scdo pfecit in doctrina ꝛ sapientia legis. Et hoc immediate post cōuersionē cōstātini quo tpe floruerūt multi doctores in ecclia in exponendis sacris scripturis. Tertio pfecit in sanctitate vite in eodē tpe in quo claruerūt multi scti patres monachi ꝛ heremite in egypto ꝛ in ceteris partibus mundi. Quarto pfecit in magna disputatiōe per quā cōuicit ꝛ cōfutauit prauitatē hereticoꝝ. Quattuor ergo facit ꝓpheta i hac tertia parte ser octonarios. Nam primo petit pficere in fortitudine ꝛ patiētia cōtra tyrānos. Scdo petit pficere in sciētia ꝛ doctrina euāgelica. Tertio petit proficere in sanctitate vite. Quarto petit pficere cōtra hereticos: scda ibi. Quō dilexi legem tuā: tertia ibi. Lucerna pedibus meis: quarta ibi. Iniquos odio habui. ¶ Quantū ergo ad primū est aduertēdū: vt legitur per totū discursum actuū ꝛ hystoriarū apostolorū q statim post ascensionē ꝛ missionē spūsancti apli inceperūt pdicare euāgelium xpi. Et ideo incurrerūt irā ꝛ persecutionē iudeoꝝ. Sꝫ exinde dispersi per vniuersum mundū predicauerūt euāgelium in toto populo gētili. Et sic inciderunt in diram persecutionē imperatorū ꝛ principū ꝛ tyrānorū in quo occisa est infinita multitudo martyrū vsqꝫ ad magnū Constantinū. Sed p conuersionem illius finaliter ecclesia de toto populo gentili triūphauit et ipm iugo christi subiecit. Quod preuidens dauid in spiritu in persona istius peregrini petit proficere et adiuuari. Dicit ergo domine iesu xpe aīa mea defecit. i. lassata ꝛ fatigata est in salutare tuum: idest expectādo tuū auxiliū ꝛ salutem ad liberandū me: et supersperaui: idest valde speraui cū magna cōfidētia in verbū tuū: idest in promissionē qua pmisisti in tua ascensione qñ misisti nos ad pdicandū p vniuersū mūdū: q totus mūdus subiiciet nobis in nomine tuo. Et sic predicauimus euāgeliū: et sustinuim⁹ nomē tuū. Propter quā predicationē passi sumus intolerabiles persecutiōes expectādo vt liberes nos a feroci psecutiōe tyrānorū. Et ideo oculi mei defecerūt: id est lassati sunt ꝛ fatigati sunt dicētes. O dñe iesu christe quādo cōsolaberis me et liberabis me ab ista persecutiōe. Vñ hoc in loco deficere sumitur pro infirmari: stupefieri. Nam xpiani tēpore psecutionū intantū fuerūt afflicti q inceperūt deficere ꝛ i fidē infirmari: imo fugiebāt ad mōtes: nec xpianos corā ppls se audebāt noiare. Et intātū sunt infrigidati ꝛ stupefacti q Marcellinus papa ex timore cōtra cōscientiā cōpulsus est idolis sacrificare siue incensum adolere. Ideo sequitur.

xlvij. d. c. oēs. i gl. **Quia fact⁹ sum sicut vter in pruina: iustificationes tuas non sum oblitus.**

¶ Intantū defecit aīa mea ꝛ oculi mei expectando auxiliū q sum frigidus ꝛ rigidus ꝛ humore fidei siccus ꝛ euacuatus ꝛ stupefactus et immobilis sicut vter in pruina: idest in tpe pruine ꝛ hiemali cōstringit̄ dū est vacuus: intm q vix pōt aperiri et tractari: ita ego fui infrigidat⁹ ex timore psecutionū hoc faciebā ad extra corā gētibus nō audēs xpm cōfiteri. tamē ab intra iustificatiōes tuas nō sum oblitus. Quia nō perdidi fidē: q bene credebā te esse verū deū ꝛ messiā. Sed ꝛ timore rigidus et frigidus factus nō te audebā cōfiteri corā hominibus vidēs tantam stragem martyrum.

Quot sunt dies serui tui: qñ facies de persequentibus me iudicium. de pe. d. i. §. econtrario.

Narrauerunt mihi iniqui fabulationes: sed non vt lex tua. de pe. d. ij. §. opponitur

¶ O dñe quantū durabit ista persecutio quē das finē rex magne laboꝝ: reuela mihi quot sunt dies serui tui. idest quando finietur ista persecutio. Et quando facies iudiciū de tyrānis ꝛ paganis psequentibus me: puta de nerone et domitiano ꝛ decio et diocletiano ꝛc. Nam gentiles ꝛ tyranni iniqui narrauerūt mihi fabulationes: scilicet superstitiones fabulosas deorum et ritus nephandos osiris et cereris et bacchi ꝛ priapi ꝛc. Et cōpellebant me seruare ritus nephādos. Sed ista nō erāt vt lex tua que docet vnum solum deum adorari trinum in personis et vnū in essentia. Et quod verbū est incarnatū: et quod nos redemit per passionē ꝛc.

Oīa mādata tua veritas: iniqui persecuti sunt me adiuua me. iij. q. 8. §. nulli dubium.

Paulominus cōsummauerūt me in terra: ego aūt nō dereliqui mādata tua. vij. q. i. c. sugg. stā

¶ Nā sicut supstitio gentiliū est fabulosa ꝛ falsa ꝛ vana: ita per oppositū oīa mādata tua: ꝛ tota lex est veritas ꝛ vera. Et quia legem tuam esse veram predicabā ꝛ cōfitebar: ideo iniqui tyrāni me psecuti sunt. Quare adiuua me ab eis liberādo. Nam tanta fuit ꝛ tam grādis ꝛ crudelis psecutio ꝛ strages martyrū q paulominus cōsummauerūt ꝛ deleuerunt me in terra: intantum q vix reperiebat̄ xpianus in populis et ciuitatib⁹: nisi quidā abscōditi in speluncis montium: vt patet de vrbano papa ꝛ siluestro qui latebat cum paucis in montib⁹ serapinis ppe vrbē Romā: qui quesitus duct⁹ ante Constantinū putauit cum socijs interire ꝛ totaliter ecclesiam esse extinctā ꝛ deletam.

Secūdum miam tuā viuifica me: et custodiam testimonia oris tui. xl. d. c. q̄ libet.

¶ Sed dicit iste homo: ego autem in extremo periculo positus nō dereliqui mādata tua. Nam socios licꝫ paucos exhortabar ad martyrium ꝛ non desistebā ab oratione dicēdo. O domine iesu christe fm misericordiā tuam viuifica me. Nam licet sim mortificatus et frigidus et euacuat⁹ sicut vter in pruina: tamē tu me potes viuificare et calefacere et fortificare: ꝛ totā ecclesiam restaurare per cōuersionem Constantini et ceterorum gentiliū. Et sic multiplicatus ꝛ viuificat⁹ ꝛ restauratus custodiam testimonia oris tui. s. legē euāgelicā a te pa lā tam ꝛ in cordib⁹ hoim scriptā. Et nota q sicut totus hō mysticus tendit ad scdm aduentum xpi per legē dñi: vt recipiat vltimā perfectionē et beatitudinem per resurrectionem et iudiciū retributionem: ita quilibet fidelis particulariter peregrina

tur per legē xpi vsq ad finem vite sue vt particulariter recipiat retributionem future vite. Et ideo vnusquisq in hac peregrinatione petit dirigi per fidē: et adiuuari per gratiā et charitatē ne incidat in latronē. Et sic semper petit auxiliū in hoc psalmo dicens. Defecit in salutare tuum anima mea.

lamech xi. dis. c. testim. et xix. q. ij. c due.

In eternum domine: verbum tuum permanet in celo:

In generatione et generationem veritas tua: fundasti terrā et permanet.

¶ Hic in hoc duodecimo octonario agit grās de liberatione et restauratiōe ecclesie facta per Constantinū. vnde dicit. O dñe licz in pdicta psecutione multi dubitauerint et timuerint ne totaliter ecclesia periret et multi iam deficerēt quasi de restauratione desperarent. Tamen verbum tuum et promissio facta abrae de multitudine filiorū et benedictione gentium in christo manet vera et rata et firma in eternū: quia per conuersionē Constantini ex gentibus ecclesia congregata est: et filij promissionis multiplicati sunt. Sicut tu fundasti terram et mundum materialē: et manet in generatione et generationē. Quia licz fiant multe corruptiones: tamē succedunt generatiōes: et sic permanet: ita ecclia quā fundasti pmanebit p multas generationes vsq ad iudiciū: sicut promisisti Matth. xxiiij. Non preteribit generatio hec rc.

De cse. d. ij. c. ac cesserūt.

Ordinatione tua pseuerat dies: quoniam omnia seruiunt tibi.

¶ Nam licet fuerint facte multe strages martyrū tamē fiet noua regeneratio et restauratio ex gentibus ad fidez conuersis: et sic ecclesia durabit. Et sic dies perseuerabit vsq ad iudiciū ex ordinatione tua. Nam licet aliquando per absentiam solis fiat nox: tamen per vicissitudinē redit super terrā: et sic perseuerat et perseuerabit dies vsq ad consummationem seculi: ita pari modo licz christus cuius presentia causat diem gratie super terram in ecclesia quādoq abscondat: et subtrahat auxilium tēporale a suis: et permittat eos flagellari et pati persecutiones: et sic videtur eis nox et dies defecisse: tamē post persecutionē christus ostendit vultum auxilij super ecclesiam suam: et sic fit dies et prosperitas in ecclesia sicut factum est tempore Constantini: et exinde omnia seruiūt tibi o christe. Nam omnes nationes: scilicet indi: ethiopes: greci: et latini: et barbari: venerunt ad fidem.

di. j. c. cō suetudo xxv. q. j. c id. §. his itaq.

Nisi q lex tua meditatio mea est: tūc forte perissem in humilitate mea.

In eternū nō obliuiscar iustificationes tuas; qr in ipsis viuificasti me.

¶ Sed dum fui in illa persecutione: nisi q lex tua fuit meditatio mea. Et tunc forte perijssem in humilitate: idest persecutione et deiectione et aduersitate mea: qr semper meditatus sum in ea cōsiderans psecutiōes antiquorū: et quō in finez sp eos liberasti. In hoc ergo speraui: et nunq perdidi fidem sciēs q pmissio euāgelica nō poterat mētiri nisi aliter defecisses. Et idō in eternū nō obliuiscar iustificatiōes tuas: gratias agēdo: cantādo hymnos: et celebrādo festa et memorias martyrū. Qr in ipsis viuificasti et restaurasti me. Nā martyres tui sanguie suo viuificauerūt et pfirmauerūt ecclesiā.

xi. q. iij. c. ad mē faz. iij. q. j. c. nulli dubium.

Tuus sum ego: saluū me fac: qm iustificationes tuas exquisiui.

Me expectauerūt peccatores vt perderent me: testimonia tua intellexi.

¶ Ergo saluū me fac deinceps me a tyrānis liberando. Quia iam tuus seruus et cultor sum ego cū toto populo gentili ad fidē cōuerso. Nā licz ante essem inuolutus in superstitiōe multorū deorum: nūc tamē iustificatiōes tuas exquisiui: et legē euāgelicā colere et seruare decreui. Nam olim me expectauerunt: et insidiati sunt peccatores vt perderent me in sua superstitiōe: tamē testimonia tua intellexi: idest per fidem legis euangelice cognoui illā esse falsam. Et sic liberatus sum a macula illius et etiā a tormētis et psecutoribus sum liberatus virtute legis euāgelice: et fidei: et charitatis.

xv. qō. j. c. firmissime.

Omnis cōsummationis vidi finem latum mandatum tuum nimis.

¶ Nam ego intellexi et vidi oculis fidei christum finē esse omnis cōsummatiōis legis: qr fuit finis legis et prophetarū. Vidi etiā et intellexi in lege esse latum mandatū tuū: scz mandatū dilectionis dei et proximi: qō dicit latū: eo q ex eo pendet lex et prophete: et continet omnia alia mādata et precepta que licz sint multa: tamē oīa radicantur in vno mandato dilectiōis. Hoc inquā mandatū nimis latū intellexi eē finē oīs cōsummatiōis et obseruantie legis: et ideo cū hac charitate oēs persecutiones supaui: iō grās ago rc. Agit ergo gratias in pdictis duobus octonarijs de victoria habita de tyrānis et pplo gētili quē iugo fidei subiecit p charitatē et donū fortitudis. Ex supradictis ptz in his duob⁹ octonarijs qliter iste peregrin⁹ ab ascēsione dñi vsq ad Cōstan. fuit multipliciter per tyrānos vexat⁹ et afflict⁹ in aplis et martyrib⁹ sed tandē de oib⁹ triūphauit p cōuersionē magni Cōstantini et totū orbē subiugauit: hoc etiā dicit vnusquisq vir iustus qui triūphauit de petō resistendo tētatiōibus per gratiam preuenientez: aut surrexit a peccato per penitentiam.

Men. xvi. qō. j. c. reuertimini.

Quomodo dilexi legem tuam domine: tota die meditatio mea est.

Sup inimicos meos prudentem me fecisti mādato tuo: qr i eternū mihi ē.

¶ In hoc. xiij. octonario iste peregrinus petit pficere in doctrina et sapia euangelica: vel potest dici q agit gratias q sibi profecerit in doctrina et scientia Cōstantini: q tota idolatria fuit deleta et totus populus gentilis venit ad fidem. Et sic diabolus qui eiecerat hominem de paradiso fuit eiectus ab isto mundo: et sic creuit ecclesia in fide et doctrina legis euangelice. Ex cui⁹ studio et doctrina consecuta est ecclesia xv. fructus: vt patebit in

hoc.xiij. sequenti octonario. Vñ primo eccl'ia pfecit in doctrina. Scdo in sanitate vite plurimoꝝ religiosoꝝ ꝛ heremitarũ. L ¶ Ad cuius intelligentiã est notã. ꝙ finita persecutiõe tyrãnoꝝ tpe Cõstantini eccl'ia habuit frequẽtiã ꝛ copiã doctorum: tã grecoꝝ ꝙ latinoꝝ: qui declararũt ꝛ interpretati sunt totã scripturã noui ꝛ vet. testa. sicut fuit Athanasius ꝛ Eusebius ꝛ Gregorius Nazãzen⁹ Basili⁹ ꝛ Hylarius ꝛ Ambrosius ꝛ Hiero. ꝛ Au. Et sic eccl'ia tũc maxime viguit in sapia ꝛ doctrina ecclastica. Et ideo illa etas dicta est etas aurea sacroꝝ doctoꝝ. Hoc ergo pũidens dd' in spũ dicit in psona huius peregrini eccl'iastici. Quõ dilexi legẽ tuã dñe. i. intm̃ dilexi legẽ tuã: ꝙ tota die contẽploꝛ in ea. Et sic ꝑpter assiduũ studiũ ꝛ cõtemplationẽ per dona sapie ꝛ intellectus mihi in lege grẽ collata fecisti me prudẽteꝫ sup oẽs infideles ꝛ hereticos inimicos meos. Et hoc non ex meis viribus ꝛ laboribus: sed qꝛ ineternũ mihi es ppitius dona hmõi conferendo.

De pe. dis. iiij. c. gratia

Super oẽs docentes me intellexi: qꝛ testimonia tua meditatio mea est. Super senes intellexi: qꝛ mandata tua quesiui.

¶ Et cum tali gratia et frequenti meditatione intellexi secreta ꝛ mysteria ꝛ sacramẽta legis super omnes: idest magis ꝙ omnes magistri docentes me. Nam plus intellexit Paulus de archanis legis ꝙ Gamaliel magister eius. Et hoc quia mandata tua meditatio mea est. Et non solum intellexi super omnes docentes: sed etiam super omnes senes et antiquos patres patriarchas ꝛ prophetas. D ¶ Nam plus intellectus cetus apostolorum ꝙ abrã: Isaac: ꝛ iacob et Dauid: ceteri ꝑphete vt ait Hiero. in prologo ad desideriũ. Naꝫ quod illi viderũt sub enigmate in figura: isti viderunt oculis corporis et mentis ꝛ per effectum ꝛ hystoriam. vnde saluatoꝛ Mat. xi. Beati oculi ꝛc. Quia multi reges et prophete voluerunt videre q̃ vos videtis ꝛ nõ viderunt. Et sequitur quia mandata tua quesiui frequenti studio ꝛ meditatione cum auxilio donoꝛuꝫ spiritussancti. Et nota ꝙ ea que dicta sunt non solummodo intelliguntur ꝛ verificantur de eccl'ia pro statu doctorum: sed etiam de ipsomet dauid qui fecit hunc psal. Nam ipe in statu prophetico intellexit mysteria ecclesie sup omnes docentes ꝛ senes qui ipsum precesserunt. Nam clarius et magis distincte fuit ipsi reuelatũ mysterium incarnationis et passionis et resurrectionis christi ꝙ ipsi moysi et abrae et ceteris patriarchis et prophetis: vt dictum est in prologo. A ¶ Et ideo licet moyses scripsit legem tñ intelligẽtia legis clarius fuit reuelata ipsi dauid. Nã vt plurimũ interpretatus est legem moysi in psalmis. Et ideo de seipsa potest dicere. Super senes intellexi ꝛc.

Ab oĩ via mala ꝓhibui pedes meos: vt custodiam verba mea.

I. q. ij. c. sicut ferr

A iudicijs tuis nõ declinaui: qꝛ tu legem posuisti mihi.

et. ca.. v: genti.

¶ Sed qꝛ lex xp̃i nõ solũmodo est data causa scientie: sed etiã causa bene cooperãdi: vt per ipsam efficiamur boni ꝛ iustificemur in operibus nostris Ideo dicit intantũ profecit supple in studio sacre scripture ꝙ ab omni via malaꝫ ab omni vitio ꝑhibui pedes: idest affectus meos et appetitus et operationes vt custodirem verba tua: et precepta et mandata et a iudicijs tuis et statutis non declinaui. Quia tu legẽ posuisti mihi prohibenteꝫ omne peccatuꝫ.

De pe. di. ij. ca. firmum fundamentuꝫ.

Quã dulcia faucibus meis eloquia tua: super mel ori meo.

¶ O ergo ꝙ dulcia facta sunt faucibus meis spiritualibus eloquia tua ad vescẽduꝫ spũaliter. In tantũ ꝙ facta sunt dulcia ori meo et gustui spũali sup: idest magis ꝙ mel. L ¶ Unde nota xp̃ian⁹ intellectus fidelis hꝫ duas fauces quibus mandit et ruminat sacram scripturam. Faux superior est sensus mysticus. Faux inferior est sensus moralis: os autem anime est nobis sensus anagogicus. His enĩ faucibus ruminata ꝛ hoc ore hausta sacra scriptura est dulcis super mel. Si aũt solo sensu literali deglutiatur: redditur insipida et inutilis et indigesta. Iõ vt sic occidit: sed illis faucibus digesta et illo ore exhausta viuificat et nutrit animaꝫ.

De pe. di. ij. §. ñ est mirũ

A mandatis tuis intellexi: ꝑpterea odiui oẽm viaꝫ iniquitatis.

¶ Item fecit mihi septimũ fructũ et attulit meditatio iugis legis euãgelice. Qꝛ a mãdatis. i. a mãdatis tuis intellexi iniquitatẽ et iusticiaꝫ ducere hominẽ in interitũ mortis. Iõ idest ꝑpterea odiui omnem viam et processum et operationem iniquitatis. Ex supradictis ptꝫ qualiter iste peregrinus multum profecit in ista etate circa intelligentiam sacre scripture quam spiritussanctus ipi declarauit per Augustinum et alios doctores. Et digessit et ruminauit eaꝫ duabus faucibus: scilicet sensu prophetico et morali: et sic reddidit eã dulciorem super mel et fauum et magis dulcem quã aurum et argentum veteris legis. Intantum qd iste peregrinus pro illo statu supradictorum doctorum super oẽs senes ve. te. intellexit legem dñi et sacram scripturam. Et hoc est quod intendit ꝑphetice dicere dauid in persona huius peregrini in hoc octonario.

Nume. xxiiij. q. I ca. ñ turbatur.

Lucerna pedibus meis verbũ tuũ: ꝛ lumen semitis meis.

¶ In hoc octonario petit proficere in sanctitate vite et bonis operibus scdm legem euangelicam: cuiusmodi fuerũt multi sancti viri religiosi ꝛ anachorite in heremo tempore Constantini vt dictuꝫ est. Et sic numerat sex alios fructus quos adept⁹ est ex studio legis euangelice in societate sanctoꝝ religiosoꝝ. Et iõ in psona coꝝ dicit. O dñe verbũ tuũ. i. lex euãgelica fuit lucerna pedibus meis et lumen dirigens pedes et operationes meas ne ruerent in peccatum: demonstrans quid persequi

quid ve cauere deberem: et fuit lumen semitis et progressibus meis. Et h. d. q: lex euangelica docet prohibere pedes ab omi via iniquitatis et dirigit nos per semitas mandatorum et consiliorum: et ideo sequitur.

xxiij. q. i. ca. noli. Iuraui et statui custodire iudicia iusticie tue.

¶ Cum recepi baptismum sup. iuraui. i. voui et promisi et statui. i. firmiter me obligaui custodire iudicia iusticie tue cum abrenunciaui diabolo et mundo et pompis eius. Hoc idem pot referri ad statum monachorum et religiosorum qui renunciantes mundo et pompis eius se a pplo segregauerunt et iurauerunt et statuerunt sequi consilia xpi et sic vouerunt tria vota. s. obedientiam: castitatem et paupertatem: sic secuti sunt xpm: et ideo sequitur.

xxij. q. iij c. p sens. Humiliatus sum vsquequaque dne viuifica me scdm verbum tuum.

Voluntaria oris mei beneplacita fac dne: et iudicia tua doce me.

Aia mea in manibus meis semper: et legem tuam non sum oblitus.

¶ Humiliatus sum vsquequaque dne. s. per obedientiam et castitatem. Et ideo viuifica me per gratiam sm verbum tuum Et ideo sequitur. Beneplacita fac tibi dne et accepta voluntaria vota oris mei: q: scio q peccatores non exaudis. ideo doce me iudicia tua. i. fac me implere ex gratia: q: aia mea semper est in manibus tuis. i. offero eam tibi vt facias voluntaria oris mei tibi beneplacita: q: legem tuam non sum oblitus. Hoc autem dicit: q: religiosi seculo renunciantes posuerunt aiam et voluntatem in manibus sui plati. Sz q: vt plurimum hr. Anima mea in manibus meis semper sm nram translationem. Ideo est alia snia. i. q: aia mea est semper in manibus meis. i. in arbitrio meo libera me ad vtrumlibet. Ideo legem tuam non sum oblitus vel sic. Fac ergo vota mea voluntaria beneplacita tibi: q: nil aliud habeo meum pprium nisi operationes et orones voluntarias: eo q pcedunt ex libero arbitrio. Nam aia et voluntas est in manibus meis. i. in mea ptate: q: nihil tam in ptate nra q voluntas: vt inquit Augustinus.

xv. q. 8 s. nulli i u bium. Posuerunt peccatores laqueum mihi: et de mandatis tuis non erraui.

¶ Et declarat qd dixit aia mea in manibus meis semper: q: posuerunt peccatores. i. demones mihi laqueum. i. multiplices temptationes: q: sancti multas temptationes passi sunt in deserto: vt ptz de beato Antonio. Etiam non solum diaboli posuerunt mihi laqueos interius: sed etiam peccatores et praui et heretici qui sunt membra diaboli posuerunt mihi laqueum hereseos in sacra scriptura adducentes falsas opiniones vt in aliquam heresim inciderem. Et cum auxilio gratie tue: et diligenti studio legis euangelice: nunq erraui de mandatis tuis: nec a veritate fidei catholice: nec etiam erraui mortaliter transgrediendo mandata: imo ea opere compleui.

xxij q. v. disp et ceci. Hereditate acquisiui testimonia tua i eternum: q: exultatio cordis mei sunt.

Inclinaui cor meum ad faciendas iustificationes tuas in eternum: propter retributionem. xv. q. i. c. firmissime.

¶ Et sic ex iugi meditatione sacre legis acquisiui i eternum testimonia tua. i. intelligentiam sacre scripture hereditate quadam. i. in hereditatem et possessionem: que quidem mandata sunt exultatio cordis mei: q: exulto et letor in possidendo intelligentiam legis: ac si possiderem magnum thesaurum inuentum in agro. Mat. xiij. Q: non solum letor in possidendo sicut thesaurum sacre scripture in sciendo: sed opere adimplendo compleui que in ea precipiunt et iubent: ideo inclinaui cor meum et appuli animum ad faciendas iustificationes tuas in eternum. Et hoc non in vacuum currendo: sed propter retributionem et coronam incorruptibilem et beatitudinem promissam rc. Quia propositum in principio. Beati immaculati in via: qui ambulant in lege domini. A

¶ Ex quo patet q. xv. fructus dicit iste ho se collegisse ex iugi studio sacre legis euangelice et sacre scripture per gratiam et donum sapientie et intellectus. Primo quia factus est prudens super inimicos suos. Secundo quia intellexit super magistros suos. Tertio quia intellexit super omnes antiquos patriarchas et prophetas. Quarto quia lex euangelica prohibuit pedes eius ab omni via mala. Quinto q: non declinauit a iudicijs dei. Sexto q: per salem euangelicum facta est dulcis scriptura ve. te. que erat insipida. Septimo odiuit oem viam iniquitatis. Octauo q: lex euangelica fuit lucerna ipsi et lumen. Nono q: propter eius dulcedinem iurauit eam seruare et in religione tria vota promittere. Decimo quia viuificauit eum a morte. Undecimo quia sola lex euagelica est illa que offert deo sacrificium de se gratum et beneplacitum deo. Duodecimo q qui dirigitur a lege non potest errare Tertiodecimo q eius possessio est lata. Quartodecimo q inclinauit cor hominis ad faciendas iustificationes. Quintodecimo quia per solam ipsam habemus retributionem eternam: et beatitudinem promissam. Fruct. xv. ex studio scripture.

Iniquos odio habui: et legem tuam dilexi. xxiij. q. 8. iij. c. uo. lxxv. di. odio.

¶ In isto. xv. octonario et sequenti petit auxilium contra hereticos. Et agit et gras de victoria habita de eis ibi. Feci iudicium. ¶ Quantum autem ad primum est aduertendum q postq peregrinus euaserat et triumphauerat de tyrannis vidit nouum genus belli quasi ciuilis et visceralis contra se concitari: quod fuit conuenticula et prauitas hereticorum: quia tunc surrexit heresis arriana quam amplexi sunt imperatores grecorum et reges Gothorum et vvandalorum que visa est superare crudelitatem tyrannorum. Ideo non cessat semper petere auxilium contra eos debellandos per arma sacre legis et donum sapientie et intellectus. dicit ergo. O domine ego vidi acies hereticorum iniquorum contra me preparatas multa mihi cominantem et falsas opiniones contra legem tuam machinantem: sed nolui adherere: imo iniquos hereticos odio habui et legem tuam dilexi quasi

dicat. Malui sequi veritatē legis tue ꝙ eoꝝ iniquitatem. Ego eni nō odiui in eis naturā. sed iniquitatē: quia semper desideraui cōuersionē eoꝝ.

xxv. dist. c. ecce. **Adiutor ꝛ susceptor meus es tu: ꝛ in verbum tuum supersperaui.**

¶ Et ideo ad debellādos hereticos sis adiutor: ꝛ ad defendendū me ab eis ne capiāt me in laq̄o et falsis opinionibus eorū sꝫ sis susceptor dona gratiarū conferendo. Quia in verbū tuū supersperaui: cū dixisti. Non estis vos q̄ loq̄mini: sed spiritus patris qui loquit̃ in vobis ꝛc. Et nolite cogitare ꝛc.

iij. q. j. c. his ita.] **Declinate a me maligni: ꝛ scrutabor mandata dei mei.**

¶ Iam conuersus contra hereticos dicit. Declinate a me heretici maligni et simulati et deceptores machinantes et confingētes nouas et falsas sectas cupiditate proprie glorie: et pro quia ego scrutabor mandata legis dei mei: et doctrinam eius: in quibus datur vera doctrina ad confundēdos et debellandos vos omnes.

xxiij. q. j. c. loq̄t. xv. d. ca. sancta. **Suscipe me secundū eloquium tuū ꝛ viuam: ꝛ non confundas me ab expectatione mea.**

Adiuua me ꝛ saluus ero: ꝛ meditabor in iustificatiōibus tuis semper.

¶ Et cōuersus ad deū dicit. O xp̄e suscipe me mihi gratiā et auxilium conferendo. Scdm verbum et promissum tuum quo dixisti. Ego pro te petre rogabo ne deficiat fides tua: et iterum. Ego autē vobiscum sum vsq̄ ad consummationem seculi. Et si hoc feceris viuam per gratiam in lege tua: ꝛ nō moriar in heresi eorum: ꝛ nō confundas me ab expectatione mea: quia semper speraui: et fiduciā habui in supradictis promissis. Adiuua ergo me cōtra iniquos: ꝛ ero saluus: nec timebo eos. Et nō solum ero saluus: sed victor ꝛ meditabor in iustificationibus tuis semper: quasi dicat: ꝙ ideo saluus ero: quia meditabor ꝛc.

xxiij. q5. iiij. ipsa pietas.] **Spreuisti oēs descendentes a iudicijs tuis: quia iniusta cogitatio eorum**

Preuaricātes reputaui oēs pctōres terre: ideo dilexi testimonia tua.

¶ Et quare eris mihi adiutor et ero saluus ꝛ victor quia supple. Tu spreuisti et confudisti omnes hereticos descendentes et separantes se a iudicijs tuis et doctrinis legis euangelice nouas sectas ꝛ falsas cōfingētes: ꝛ hoc fecisti: quia cogitatio eorum est iniusta et iniqua: quia non zelo veritatis: sed ambitionis ꝛ vtilitatis ꝛ proprie glorie cōfingunt ipsi tales sectas ꝛ falsas opiniones cōtra veritatē legis discedētes a veritate catholica. Ideo reputaui omnes hereticos et peccatores terre: scilicet terrenos et querentes gloriam in mundo esse preuaricantes et transgressores legis et falsificatores sacrarum litterarum contra verum sensum eas ad suas falsas opiniones extorquētes vel eis falsas opiniones contra veritatē extorquentes: ideo ego dilexi testimonia tua et doctrinam tuam veram. Legem scdm veritatem ꝛ sensum spiritualem et verum intelligendo: et etiam non solum hereticos: sed omnes peccatores et infideles reputaui preuaricatores legis. Nam iudei sunt preuaricatores legis veteris inquantū nō recipiunt sensum mysticum ad quem principaliter facta est: sed in littera volunt morari. Et gentiles sunt etiā preuaricatores. Nam licet non haberent legem moysi: tamen habebant legem naturalem scriptā in cordibus. Heretici vero manifeste sunt preuaricatores scripture puertentes verū sensum ꝛ extorquentes falsū. Mali vero xp̄iani sunt puaricatores mandatorū: et transgressores preceptorum.

Cōfige timore tuo carnes meas a iudicijs enim tuis timui. xxiij. q5. vj. scismatici.

¶ Sed quia tales ideo sunt preuaricatores transgressores legis quia contēnunt ꝛ nō timent deum ideo tu dn̄e confige et penetra et reprime carnes meas et appetitus ꝛ affectiōes inordinatas timore tuo casto ꝛ filiali: vt fugiam talem pestē ꝛ hereticam prauitatē et talem inanē gloriā et ambitionem. Et omnem carnalem concupiscentiam: quia semper timui discedere a iudicijs tuis ꝛ mādatis tuis: eo ꝙ tu spreuisti discedentes a iudicijs tuis.

Feci iudicium ꝛ iustitiam: non tradas me calumniantibus. Ain. xv. q. vj. si a sacerdotibus ꝛ. lvj. c. si gēs.

Suscipe seruum tuum in bonū: nō calumnientur superbi.

¶ Quia nō discessi a iudicijs tuis: immo timui discedere ab eis: immo feci iudicium et iustitiā: quia operatus sum scdm iustitiā ꝛ precepta legis tue. Ideo nō tradas me hereticis calūniantibus ꝛ volentibus me decipere cum suis fictis ꝛ falsis opinionibus. Sed suscipe me seruum tuum in bonuꝫ idest trahe me ad bonā partē ꝛ bonū sensuꝫ sacre scripture per dona spūssancti cōferēdo mihi gratiam: ne superbi ꝛ ambitiosi heretici calūnientur: nec decipiāt in suis prauis ꝛ falsis sectis.

Oculi mei defecerūt in salutare tuū ꝛ in eloquium iustitie tue. xxiiij. q. j. nō turbatur.

¶ Nam oculi spirituales mentis defecerunt: idest lassi et fatigati sunt: sperando in salutare tuum. s. in christum et in eloquium iustitie tue: scilicet in legem euangelicam que dicitur eloquium iustitie quia sola ipsa hominem iustificat.

Fac cum seruo tuo misericordiā tuā ꝛ iustificationes tuas doce me. xl. q. iij. c. ed mensa. ꝛ. lvj. d. ca. nasci. xxiiij. q. iij. ca. heresis.

Seruus tuus sū ego: da mihi intellectum vt sciam testimonia tua.

Tempus faciendi domine dissipauerunt legem tuam.

¶ Quasi dicat. O xp̄e te et legē tuā diu expectaui postea in ea perscrutanda diu insudaui et laboraui. Fac ergo misericordiam tuam cum seruo tuo: ꝛ

iustificatiões tuas doce me.i.postq̄ dedisti leges mihi:doce me in ea:vt intelligā eius secreta. Sed q: hoc nō pōt esse sine gratia eleuāte intellectū:ergo da mihi intellectū.Nō potentiā intellectiuā: q: iam eam dedisti mihi naturaliter cū anima in creatione:sed da mihi donū intellectus: vt sciā et intelligā testimonia tua:idest secreta ꝛ archana legis tue quā signis ꝛ miraculis ꝛ testimonio legis et ꝑphetarū cōfirmasti. Fac ergo vt postq̄ seruus tu⁹ sum ego ꝛ seruire tibi intēdo:legē tuā seruādo et defendendo ab hereticis et infidelibus. L ¶ Qui quidē heretici dissipauerunt legē tuam falso mō glosando ꝛ scripturas peruertendo a vero sensu. Que quidē lex euāgelica est tp̄s faciēdi. Nā lex vetus fuit tēpus ꝑphetādi ꝛ significādi:q: oia ꝯtingebāt illis in figura. ꝛ fuit tēpus significādi et figurandi. Tamē lex euāgelica fuit ꝛ est tp̄s faciendi ꝛ implēdi ea que in lege veteri sunt figurata ꝛ ꝑphetata. Nā xp̄s fecit ꝛ ipleuit. ea q̄ ibi dicta sunt ꝛ figurata. Silr lex euāgelica dicit̄ tp̄s faciendi:q: in ea est tēpus meritorie operandi.

xxiii.q.i. summa ꝛ.viij.q.i. sciendū.

Ideo dilexi mandata tua super aurū ꝛ thopazion.

Propterea ad oīa mādata tua dirigebar:oēm viā iniquā odio habui.

¶ Ideo ego dilexi mandata legis euangelice super aurū et thopazion: ꝛ super oēm lapidem preciosum:q: nullū preciū temporale est ipsi cōparādum cum per eius obseruantiā ematur regnū celorum. Ideo ego dilexi legē tuā:que est tempus faciendi et meritorie operādi: ꝓpterea ad oia mādata tua dirigebar.i.q: lex tua direxit me ad oia mādata tua intelligēda ꝛ faciēda. Ideo omnem viaz iniquā et falsam sectā hereticorum ꝛ peccatorū et vitiorum odio habui et fugi et euitaui. D ¶ Vñ nota q̄ quattuor genera hoim conata sunt dissipare legē dei in tpe faciēdi:scȝ post aduentū xp̄i. Nam primo iudei dissiparūt totā legē veterē negando xp̄m:q: totū tempus legis veteris fuit tp̄s significādi et figurādi ꝛ prenunciādi:ſȝ in xp̄o incepit tēpus faciendi ꝛ verificādi: q: verificauit legem ꝛ prophetas ꝛ īpleuit: ꝛ fecit oīa q̄ in lege erant significata ꝛ ꝑphetata. Iudei ergo negādo xp̄m negarūt ꝛ falsificarūt ꝛ dissiparūt legē ꝛ prophetas in tēpore faciēdi ꝛ verificandi. Scdo conati sunt dissipare legē dei ipsi tyrāno:vt patȝ in passionib⁹ martyrū: q: Diocletianus precepit incendi oēs scripturas sacras vtriusq̄ testamēti: vt ptȝ in ecclesiastica hystoria. Tertio heretici conati sunt dissipare legē dei ꝛ totā scripturā vtriusq̄ testamēti falso modo glosando ꝛ trahēdo ad suos falsos errores: vt ptȝ ibidem. Quarto conabitur destruere et dissipare eandē legē ipse filius perditionis antichristus: vt patet Danie. ¶ Collegit ergo iste homo ex contēplatiōe ꝛ iugi studio legis diuine:simul cum dono intellectus:decē fructus sic ꝑfect⁹. Primo q: habuit iniquos odio. Secūdo quia habuit deū susceptorē ꝛ adiutorē. Tertio q: declinauit a malignis. Quarto quia nunq̄ fuit cōfusus nec fraudatus ab expectatione sua. Quinto

Dissipā tes xp̄i legē ꝛc.

quia fuit adiutus ꝛ saluus. Sexto q: spreuit oēs hereticos et preuaricātes. Septimo quia semper in ea fuit confirmatus ꝛ refrēatus. Octauo quia fecit semper iudiciū ꝛ iustitiā. Et sic nō est traditus de ceptoribus nec calūniātib⁹. Nono q: habuit bonum ꝛ verū sensum sacre scripture et ip̄m attigit. Decimo q: totum suum effectum et conatum posuit in sacra scriptura:et eam super oīa dilexit.

Mirabilia testimonia tua:ideo scrutata est ea anima mea.

Phe.q̃d interpretat̄:erra ui vel os apul.xxiij.q.v.c. non vos

Declaratio sermonum tuorū illuminat:ꝛ intellectum dat paruulis.

¶ In toto residuo huius psalmi iste peregrin⁹ petit consummare et perficere cursum suum in quiete contēplatione ꝛ vita perfecta. Et sic cōtinue petit auxiliū contra impedientes iter et cursum suum. L ¶ Ad cuius intelligentiā est notandum vt pluries dictum est:q̄ finita rabie tyrānorum surrexit prauitas hereticorū. Ideo sicut xp̄s dedit martyribus charitatem et donum fortitudinis ad propulsandos incursus tyrānorū. Ideo dedit sapientiam doctoribus et intellectū:et cetera dona spūs sancti. Et sic peruersitas hereticorū fuit causa vt multi doctores scrutarētur sacrā scripturā:ꝛ glosarent et declararent eam:vt defenderēt eam ab hereticis:et sic origenes ꝛ Athanasius:ꝛ Basilius:ꝛ Epiphanius:ꝛ chrisostomus apud grecos multa et infinita volumina scripserūt. Apud latinos augustinus cōtra gentiles libros de ciuitate dei scripsit:in quibus defendit ciuitatē dei: eo q̄ Romani volebāt repetere idola triā:in quib⁹ oēs scripturas conatur elucidare. Et contra arrianos libros scripsit de trinitate ꝛ plures alios. Cōtra pelagianos vero viginti duo volumina. Et cōtra manicheos totidē. In psalteriū aūt copiose edidit cōmētarios. Et sup Iob. ꝛ oēs ep̄las Pauli:ꝛ sup totum testm̄ vetus ꝛ nouū. Et infinita alia volumina in quibus thesauros sacre scripture quondā clausos nobis aperuit. Hoc etiā fecit Hierony. ꝛ Ambrosi⁹. ꝛ Hylarius:ꝛ Grego ꝛc. Et sic per istos tres doctores hereticis deuictis sacra scriptura fuit elucidata ꝛ nobis manifestata. Intātū q̄ multi se dederūt studio diuine legis ꝛ contēplatiōis: et dimittētes vitā actiuaȝ se ad contēplatiuā trāstulerunt:vt ptȝ de frequētia monachorū egypti ꝛ grecie ꝛ italie ꝛ britānie. Et sic ex illo tpe magis apparuerunt nobis mirabilia archana sacre legis. Et ex tunc ecclesia ꝑ aliqua tēpora fuit in prospero statu. Sed quia nunq̄ deerunt heretici ꝛ hypocrite vsq̄ ad antichristū qui erit iudeus et tyrannus et hypocrita et hereticus vt pluries dictū est. Non q̄ sit iudeus:sed finget se iudeū:et circūcidet se vt attrahat ad se iudeos. Et ideo Dauid preuidens in spiritu totum discursum ecclesie residui tēporis a prosperitate ecclesie vsq̄ ad antichristuȝ. In sequentibus sex octonarijs introducit istuȝ hominem mysticū qui agit gratias de donis gratiarum ipsi datis in scripturis elucidandis:ꝛ de quiete et ocio ipsi dato in vita cōtemplatiua: et petit auxiliū ꝯtra impedientes ociū et cōtemplationē ꝛ

Nota.

Diuisio psalmi.

ꝓsperitatē ecclie. Jō duo facit. Nā p̄mo agit gra-
tias de p̄dictis. Scdo inuocat diuinū auxiliū cō-
tra ꝑsecutionē antixp̄i et ceterorū ibi. Clamaui
in toto. ¶ Quantū ad primū duo facit. Nā primo
agit gratias de predictis. Scdo petit auxiliū et
vltionē ꝯtra hypocritas ꝛ simulatos ibi. Iust⁹ es
dn̄e. Dicit ergo ad primum. O dn̄e q: mirabilia
sunt testimonia .i. secreta et archana legis testifi-
cata in veteri testamēto ꝑ p̄riarchas et ꝓphetas
ꝛ in nouo p os tuū ꝛ ꝑ signa et miracula. Jō scruta-
ta est ea aīa mea ꝑ Origenē ꝛ Aug. ꝛ Eusebiū. et
Hiero. ꝛ ceteros doctores q̄ scrutati sunt archa-
na sacre scripture. Vn̄ declaratio et glosa sermo-
nū tuorū facta ꝑ istos doctores illuminat oēs po-
pulos fideles. Et dat intellectū et intelligentiaȝ
paruulis et simplicibus. q̄ secreta tua ante erant
absconsa. Nunc aūt abscondisti ea sapientibus ꝛ
prudentibus huius mundi et reuelasti ea paruu-
lis et simplicibus fidelibus. Et ideo.

De pse. dist. j. qn̄ etiā sta- mus.
Os meuȝ aperui et attraxit spm̄: q:
mandata tua desiderabam.
¶ Postq̄ vidi tātā copiā ꝛ abūdātiā thesauri et
luminis tue sapie: apui os aie .i. intellect⁹ ꝛ volūta-
tis. Et attraxi spm̄ sapie ad refrigerādā et nutriē-
dam aiam q̄ an̄ fuerat esuriēs q: mādata tua de-
siderabā. Nā istū cibū ꝛ potū spūalem desidera-
ui a principio mundi vsq̄ ad aduentum tuum

xvi. q. j. vos aūt
Aspice in me et miserere mei: ſm iu-
dicium diligentium nomen tuum.
¶ Postq̄ adept⁹ est hāc copiā et abūdātiā. Petit
in eius ocio ꝛ q̄ete diu ꝛ semꝑ manere ꝛ cōfirmari
Jō dicit. Aspice in me ꝛ miserere mei: ꝛ ꝑmitte me
q̄etari et frui hoc ocio ſm iudiciū diligentiū no-
men tuū .i. sicut ꝑmittis āgelos q̄ diligūt nomen
tuū manere in ꝑpetua q̄ete cōtēplationis. Nā a
p̄ncipio induisti ꝛ ꝯfirmasti eos in gr̄a ꝛ q̄ete eo q̄
tibi adheserūt: alios āt iudicasti ad penā eternā.

De pe. d ij. §. q̄ren dum.
Gressus meos dirige ſm eloquiū tuū
et non dominet̄ mei ōis iniusticia.
¶ Ergo aspice in me ſm iudiciū istoꝝ bonoꝝ āge-
loꝝ diligētiū nomē tuū ꝛ ꝯserua me in lege tua: ꝛ
dirige gress⁹ ꝛ opatiōes meas ſm eloquiū ꝛ legē ꝛ
mādata tua: vt nulla iiusticia: ꝛ nullū pctm̄ dn̄et̄
mei: q: oē pctm̄ fit ꝯ iusticiā ꝛ p̄cepta dei q̄ consi-
stūt in quadā iusticia: q: ve illi cui cupiditas ꝛ ca-
ro et supbia et iniusticia dn̄at̄: q: ſz Ciceronē. mi-
ser est cui peccare lz: q: ꝛ si dn̄et̄ seruus est. Et qd̄
deterius est quot vitiorum tot dominorum.

xxiij. q. 5. iij. c. lex.
Redime me a calūniis hominum: vt
custodiam mandata tua.
¶ Et nō solū rogo vt nō dn̄et̄ mei iiusticia pecca-
ti sed etiam nō dn̄etur mei tyranni et infideles et
homines iniusti. Redime et libera me ergo a ca-
lūnijs et deceptionibus et fraudibus hominū hy-
pocrytarum qui veniunt in vestimentis ouiuȝ ad
calunniandum ne impediant me in contempla-
tione. Sed custodiam mandata tua.
Faciē tuam illumina super seruum
tuuȝ ꝛ doce me iustificationes tuas.

De pe. dist. ij. §. euidenṫ
Exitus aquarū deduxerūt oculi mei
quia non custodierunt legem tuam.
¶ Facies eīn̄ p̄ris est fili⁹ xp̄s q̄ lumē suū sup nos

De peñ. dist. j. c. si cui.
emisit. Et ꝑ tale lumē doce me iustificatiōes tuas
Nā q: ꝑ p̄teritū peccaui ꝯ te. Jō iam feci pn̄iam
in lachrymis ꝛc. Vn̄ oculi mei deduxerunt exitus
aquarū .i. riuos lachrymarū pre dolore ꝛ ꝯtritiōe
q: nō custodierunt legem tuā immo p̄uaricati et
transgressi sunt precepta tua. Jō postq̄ egi pn̄iaȝ
ex gratia tua et passus sum tot afflictiones ꝛ ꝑse-
cutiones. Et deduxisti me in hunc statū ꝑspe um
cōtēplationis. Conserua me in eo. ne vlteri⁹ reca-
dam. Et nota q̄ iste peregrin⁹ nō solū fecit pn̄iaȝ
in se: sed per āplius et perfectius fecit pn̄iam in
capite suo xp̄o. Jō totus xp̄s caput ꝛ mēbra dicit
exitus aquaruȝ ꝛc. Et etiā hoc dicit referendo ad
tp̄a ꝑsecutionū tyrānorū qn̄ ecclesia erat afflicta
ꝛ fideles latebant in montibus et antris deflen-
do facturam et persecutionē martyrum.

Sade.
Iustus es dn̄e: et rectū iudiciū tuū.
Mandasti iusticiam testimonia tua
et veritatem tuam nimis.
¶ In hoc decimooctauo octonario ꝯtinue iste pe-
regrinus nō cessat petere cōseruari in statu gr̄e ꝛ
cōtēplationis. Sȝ q: iust⁹ nō solum delectatur in
cōtēplatione et iusticia. Sed etiā ex zelo legis do-
let cū viderit hypocrytas fingētes iusticiā exteri⁹
et interius esse lupos et alios mordentes et impe-
dientes: q: vt plurimū sunt inuidi et mordaces et
impedičtes iustos. Dicit ergo. O dn̄e tu nō es si-
mulatus. imo iust⁹ ꝛ iudiciuȝ tuū rectū. Et tu dn̄e
mādasti testimonia tua esse iusticiā oibus .i. iusta
ꝛ v̄itatē tuaȝ nimis .i. tu dedisti mandata tua sub
quadā magna iusticia ꝛ veritate et nō cū iusticia
et fictione. Nec fuerunt tua precepta iniusta: nec

xxiiij. q. iiij. c. qd crudele.
ficta: q: lex tua est iusta: et valde vera.
Tabescere me fecit zelus meus quia
obliti sunt verba tua inimici mei.
Ignitum eloquiū tuum vehemēter
et seruus tuus dilexit illud.
¶ Et iō zelus me⁹ quē erga legē tuā habeo me fe-
cit tabescere et liq̄fieri et indignari. eo q̄ inimici
mei infideles ꝛ hypochryte et pctōres obliti sunt
verba tua: et trāsgressi sunt legem tuā et doctrinā
q: exterminant facies suas: vt appareant homi-
nibus ieiunantes. Et faciunt iusticiam suam co-
ram hominibus vt videantur ab eis. Nā eloquiū
est ignitum vehementer: et vrens corda hominum
iustificans iterius nō vult apparentiam exterius
Ideo ille qui est vere seruus tuus dilexit illud: et
seruat id intrinsecus et extrinsecus.

De pse. di. iiij. c. vlti.
Adolescētul⁹ sum ego ꝛ cōtēptus iu-
stificationes tuas non sum oblitus.

xxv. q. x. cap. j.
Iusticia tua iusticia in eternum: et
lex tua veritas.

¶ Ideo licet ego sim adolescentulus et contemptus de me et cito lapsurus: tamen iustificationes tuas non sum oblitus. quia iusticia tua est iusticia in eternum et non ad tempus: et lex tua non est ficta sed veritas quia veritas et gratia et iusticia per christum patefacta est. Et sic licet ego sim fragilis et mobilis et variabilis sicut adolescentulus: tamen lex tua est iusta et vera in eternum.

xi. q. vi. et. c. viii. viij. dist. c. q̄ 3. et xi. q. iij. si is qui.

Tribulatio et angustia inuenerunt me: mandata tua meditatio mea est. Equitas testimonia tua in eternum intellectum da mihi et viuam.

¶ Et ideo licet tribulatio inimicorum exteriorum et hypocritarum: et peccatorum: et angustia passionum interiorum inuenerunt me: tamen semper mandata tua meditatio mea est. Et sic euado a tribulationibus et angustijs: quia testimonia tua et lex euangelica est quedam equitas et iusticia. Ideo da mihi intellectum. idest donum intelligentie: vt intelligendo obseruem ipsam. Et sic spiritualiter viuam per eius obseruantiam. B ¶ Vita ergo contemplatiua et contemplatio legis facit octo fructus. Nam primo mouet hominem ad perscrutandum mirabilia legis. Secundo illuminat et dat intellectum. Tertio satiat animam. Quarto dirigit gressus. Quinto redimit a calumnijs. Sexto mouet ad penitentiam de preteritis. Septimo ex zelo legis dolet de peccatoribus et hypocritis. liberat enim a tribulationibus interioribus et exterioribus. Octauo dat vitam spiritualem. Quia non in solo pane viuit homo sed in omni verbo quod procedit de ore dei. Deuterono. viij.

Vita contemplatiua facit octo fructus.

Coph interpretatur vocatio vel cuph quod interpretatur conclusio.

Clamaui in toto corde exaudi me domine: iustificationes tuas requiram. Clamaui ad te saluum me fac: vt custodiam mandata tua.

¶ Postquam iste peregrinus duxit cursum suum in lege domini. vsque ad quietem et pacem ecclesie deuictis iudeis et tyrannis et hereticis: et petijt perseuerantiam et confirmari in pace et contemplatione et quiete. Iam confractus longitudine itineris et vexatus asperitate et afflictione laborum cupit dissolui et esse cum Christo et assequi beatitudinem et obseruantiam legis sibi in principio promissam. Ideo in hoc decimonono octonario et tribus sequentibus quasi epilogando memorat totum discursum sue peregrinationis et laborum suorum quasi petens premium promissum pro cunctis laboribus emptum. Unde quatuor facit. Nam primo epilogat discursum sue peregrinationis ab adam vsque ad aduentum christi omnes labores enumerando. Secundo rememorat totam peregrinationem ab aduentu christi vsque ad statum prosperitatis ecclesie enumerando omnes persecutiones et labores pro defensione legis euangelice. Tertio petit dissolui et possidere premium et beatitudinem cum christo. Secundo ibi. Uide humilitatem. Tertio ibi. Appropinquat deprecatio mea.

¶ Quantum ergo ad primum dicit. O domine semper in hac peregrinatione clamaui in toto corde meo scilicet mente et affectu vt requiram iustificationes tuas: idest requisiui iustificationes tuas Clamaui ad te. ergo saluum me fac vt custodiam mandata tua: idest semper clamaui vt me saluum faceres. vt custodirem mandata tua.

Preueni in maturitate et clamaui quia verba tua supersperaui.

xiij. q. v. c. humane. in gl.

¶ Et exponit semetipsum dicens. Ego preueni in maturitate. idest ante maturitatem. et tempus legis euangelice dum essem sub lege veteri. Ego preueni clamando et petendo legem gratie iustificantem. Et aduentum messie in lege patribus promissa. Ideo sequitur: et in verba et promissa tua supersperaui.

Preuenerunt oculi mei ad te diluculo vt meditarer eloquia tua.

De conse. dis. v. non mediocriter.

¶ Magis exponit et declarat seipsum dicens. Preuenerunt oculi mei scilicet mentis et affectus diluculo. idest ante auroram et prope auroram. quod fuit tempus zacharie et Symeonis prope incarnationem. qui cum magno desiderio rogabant et adorabant aduentum saluatoris accelerari. Quibus reuelatus est de propinquo aduentu christi. Nam Symeoni promissum fuit non visurum se mortem nisi prius videret christum domini. Hoc idem zacharie. vt patet Luce primo. Et hoc est quod dicit. Preuenerunt oculi mei ad te diluculo. vt meditarer eloquia et promissa tua.

Uocem meam audiui secundum misericordiam tuam domine: et secundum iudicium tuum viuifica me. Appropinquauerunt persequentes me iniquitati: a lege autem tua longe facti sunt.

xv. dis. ca. sancta romana. xxviij. q. i. ydolatria.

¶ Ideo vocem meam audiui secundum misericordiam tuam et iusticiam tuam domine. Quia per totum illud tempus ante aduentum christi et post persequentes me. scilicet cayn pharao et nabuchodonosor: etc. appropinquauerunt iniquitati. scilicet infidelitati et superstitioni idolatrie et odio: ideo a lege tua que precepit vnum deum coli: et proximum diligi. longe facti sunt. Quia legem tuam preuaricati et transgressi sunt.

Prope es tu domine et omnes vie tue veritas.

xvi. q. i. vos autem xxiiij. q. i. c. quia.

Initio cognoui de testimonijs tuis quia in eternum fundasti ea.

¶ Sed licet illi se elongauerint a te et a lege tua tamen tu domine semper es et fuisti mihi prope: quia obseruaui legem tuam quia omnes vie tue sunt veritas. Superstitiones autem illorum sunt mendacia ficta et violenta et non dura tura. Sed ego cognoui in initio idest a principio de testimonijs tuis quia in eternum fundasti

ea. Quasi tu dñe in principio dedisti leg᷑ de obe-dientia ad deū ꝛ de dilectione ꝓximi et de cultu di-uino. Que quidē precepta et mandata sunt eter-na per totā legē veterem ꝛ nouaȝ. Vñ xps Matt. vij. Quecunqȝ vultis vt faciant vobis homines ꝛ vos facite illis hec lex ꝛ prophete. Itē Matt.xix. Uis ad vitam ingredi serua mandata. Item ibidē.xxij. Diliges dñm deuȝ tuū ꝛc. Ex quo pȝ ꝙ ista man-data iam a ꝑncipio data sunt ipsi adā ꝛ cayn Ge. iiij. Et ipsi moysi Deuter.vij. ꝛ xps in euangelio ea confirmauit: ergo sunt eterna in vtroqȝ testamen-to. Ideo dicit Ego cognoui quia in eternum fun-dasti ea. Unde nota ꝙ vie dñi sunt mandata ꝛ pre-cepta in lege scripta que omnia dicuntur veritas. Primo quia a prima veritate procedunt que est deus. Secundo dicuntur veritas: quia omnia in xp̄m ꝛ euangelicam veritatem tendebant tanqȝ in finem in quo omnia fuerūt verificata: tam cerimo-nialia ꝙ iudicialia. et etiam moralia. Tertio om-nia precepta dicūtur veritas: id est iusticia inquā-tum omnia erant conformia diuine voluntati. Et sic omnia erant immobilis veritatis quantum ad finem vt sepius dictuȝ est. Ideo dicit dauid quod omnes vie tue veritas.

Res q͞d i terp̄tat caput.xj q.iij.ne-mo. **Uide humilitatem meam ꝛ eripe me qꝫ legem tuam non sum oblitus.**

¶ In hoc.xx. octonario memorat labores itineris ecclesie xp̄i post eius aduentum et persecutionem factā a iudeis. Ideo dicit. Uide humilitatē meam quam habui in primitiua ecclesia in persecutione iudeorum. Et eripe me ab eis. Et eripe me a iugo legis veteris: quia legem tuam euangelicam. que vere iustificat non sum oblitus: immo quia cuȝ hu-militate eā suscepi ꝛ obseruare promisi que quidē lex est fundata in humilitate vt dictum est: ergo. vi-de humilitatem meam ꝛc.

ix.q.f.c. aliorum de pe.di iiij.c.con fes. **Iudica iudicium meū ꝛ redime me: propter eloquiū tuum viuifica me. Lōge a pctōrib⁹ salus quia iustifica-tiones tuas non exquisiuerunt.**

¶ Exi tu o xp̄e qui venisti iudex in munduȝ nūc per directionē: in nouissimo die per examinationem iudica iudicium meum discernendo cām meam se-parando me a consortio iudeorum: et redime me: non solum a peccato: sed etiam absolue me a iu-go legis veteris per legem euangelicam. Et etiā ab omni peccato propter eloquium tuuȝ. s. ꝓpter legem euangelicā a te prolataȝ viuifica me a mor-te pcti per vitā gratie ac sacramētorum ecclesie qꝫ talis salus ꝛ vita data per legē euāgelicam est lon-ge a iudeis ꝛ infidelibus ꝛ ceteris peccatoribus: eo quod iustificationes tuas non exquisiuerūt.

De pe.d iij.qꝫ di-uinita-tis natu ra. **Misericordie tue multe domine: se-cundum iudicium tuū viuifica me.**

¶ Et qꝫ dñe mie tue sunt multe in lege euāgelica qꝫ multa remedia dedisti ad saluādū nos puta ꝑ ba-ptismū: et ꝯfirmationē: et pniaȝ: ꝛc. Iō ſm iudiciū et sniam viuifica me. s. ſm sniam a te dataȝ Mar. vl. Qui crediderit et baptizat⁹ fuerit saluꝰ erit ꝛc.

Multi qui persequūtur me ꝛ tribulant me: a testimonijs tuis nō declinaui. Uidi ꝑuaricantes ꝛ tabescebā: quia eloquia tua non custodierunt. iij.q.f.c. nulli du bium. xxxiij.q. iiij. quid crudele.

¶ Itē lȝ multi sint iudei ꝛ gētiles ꝛ ꝑfidi q̄ tribu-lant ꝛ tribulauerūt me tñ a testimonijs ꝛ lege tua nō declinaui: īmo cū vidi iudeos ꝛ infideles ꝛ here-ticos ꝑuaricātes legē tuā: ꝛ ꝯtēnētes ego tabesce bam et liquefiebam ex zelo: quia mandata tua non custodierunt.

Uide quō mādata tua dilexi domine in mia tua viuifica me. xvi.q.d.f. c. vocāt.

Principiū verborū tuorum veritas in eternum oia iudicia iusticie tue.

¶ Uide ergo ꝛ non neges mihi premium dñe. qm̄ semꝑ in his persecutionibus mādata tua quesiui qꝫ sunt vera ꝛ nō falsa nec ficta quia principiū ver borū tuorū est veritas: naȝ tu loq̄ris ꝑ xp̄m. qui est verbū tuū ꝑ quē facta sunt oia Sed ipse est via ve ritas ꝛ vita. Iō ꝑncipiū verboꝝ tuoruȝ est veritas. Et iō dilexi legē tuā ꝛ sic nō possum falli. Iō sunt eterna in veritate oia iudicia ꝛ ꝓmissa iusticie tue ꝛ ꝓmia q̄ ꝑ iusticiā adiudicasti ꝛ ꝓmisisti. Et sic vi-uifica me in mia tua sicut ꝓmisisti obseruantibus legē tuā: ꝛ nō fallas me qꝫ principiū verborū tuoꝝ veritas ꝛc. Iō nō dubito premiari nec timeo falli. Uñ ꝑncipiū verborū dei est veritas qꝫ verba dei a ꝑma veritate ꝓcedūt ꝛ in veritatē q̄ est xps tēdūt. Et sic omnia que scribunt in lege sunt vera ꝛ iusta inquantum iuxta diuinam voluntatem sunt ordi-nata. Et sic veritas idē est quod iusticia.

Principes ꝑsecuti sunt me gratis: et a verbis tuis formidauit coꝛ meum. Letabor ego super eloquia tua: sicut qui inuenit spolia multa. Iniquitatem odio habui et abomi-natus suȝ: legem tuam dilexi. Syn qd inter pretat sup vulnus.xx v q.vij c.affectū ꝛ.cxi.di. c.ꝑsby.

¶ In hoc.xxi. octonario rememorās persecutiões tyrannorū petit primum promissum dicens. Prin cipes et imperatores et tyranni et diaboli ꝑsecuti sunt nō de meritis meis ꝓcedētibus: sed gratis et sponte: et certa malicia propter nomē tuum eo ꝙ defendebam vitam tuā intantum ꝙ a verbis for-midauit cor meum fugiendo persecutionem eoruȝ per montes et speluncas. Et tamē letabor super eloquia tua. i. in contemplatiōe et cōfitētia legis ꝓmissiōis tue sicut q̄ inuenit spolia multa. Quasi dicat ꝙ ita letabar in persecutionibus ꝛ tormētis sicut victor in bello qui inuenit spolia multa. Naȝ illi per bella temporalia, inueniūt spolia terrena. Sed ego per martyrium inueni spolia spiritualia et diuina: quia illi inuenerunt coronā corruptibi-lem: sed ego incorruptibilem. licet ergo ꝑncipes me fuerint ꝑsecuti et timuerim in principio: tñ cō si-derans eā beatitudinē q̄ mihi in lege ꝓmittitur: cōtēpsi principes persequētes et letabar sup eloq-

quia promissiones tuas: sicut qui inuenit spolia multa. Et habui odio: et abominatus sum om ne iniquitatem eorum legem autem tuam dilexi et cõtemplatus et secutus sum.

xxi.q.i. reuertimini. **Septies in die laudem dixi tibi: sup iudicia iusticie tue.**

¶ Unde deuictis tyrannis et hereticis contemplationi totaliter me dedi. Et sic ordinaui officia ecclesiastica per septem horas diei ad laudem dei in hymnis et canticis. et ampliaui diuinum cultũ per doctores meos. Et sic septies in die laudem dixi et cantaui tibi super iudicia iusticie tue. Qua si dicat q in illis septem horis diurnis pariterq nocturnis cantantur gesta patriarcharum et prophetarum et apostolorum et martyrum et gesta euangelica que sunt iudicia iusticie tue. Hoc dicit quia in illa etate Hieronymus: et Ambrosius: et Augustinus: et gregorius: ordinarunt officia ecclesiastica. Et horas. vij. canonicas cantari in ecclesia fecerunt per totum orbem de quibus horis dicetur psalmo. cxix.

xij.q.vi. § quippe. xxiij.q. xiij.ca.i. **Pax multa diligentibus legem tuã: et non est illis scandalum.**

Expectabam salutare tuum domine: et mandata tua dilexi.

xvi.q3.i. vosautem. **Custodiuit anima mea testimonia tua et dilexit ea vehementer.**

Seruaui mandata tua et testimonia tua: q2 oẽs vie mee in conspectu tuo.

¶ Sedatis persecutionibus fuit multa pax diligẽtibus legem tuam et omnibus xpianis in ecclesia tua. Et iam non est illis scandalum: quia omnes hereses quibus multi scandalizabantur sunt extincte et sedate. Et ideo iam expectabam salutare tuum in eterna felicitate relectis rebus terrenis. Nã conuersatio mea in celis est. Jam veniendo in hac vita contemplatiua: et sola mandata tua dilexi: quia in sola lege tua est voluntas mea die ac nocte. Et sic in contemplatiõe custodiuit anima mea testimonia tua: et dilexit ea vehementer. Et seruaui mandata tua et testimonia tua. quia deditus soli cõtemplationi omnes vie mee scilicet intellect9 et voluntas et affectus est totus fixus in cõspectu tuo abstractus a terrenis.

Thau' interptat erravit vel consũmauit **Appropinquet deprecatio mea in cõspectu tuo domine: iuxta eloquium tuum da mihi intellectum.**

¶ In hoc vltimo octonario iam petit absolui a membris corporis hui9 et esse cũ xpo in beatitudine et petit pmiũ p laboribus et peregrinatione. Dicit ergo. dñe appropinquet iã orõ mea in conspectu tuo: et da mihi intellectum et intelligentiã clare visiõis in patria iuxta eloquiũ. i. scdm promissionem tuã. Nã in pricipio dixisti. Beati imaculati in via qui ambulãt in lege dñi. Ego aũt iã ãbulaui in lege tua: et me seruaui imaculatũ ex grã tua: ergo tribue mihi clarã visionẽ et intellectũ beatitudinis.

Intret postulatio mea in conspectu tuo: scdm eloquiũ tuũ eripe me. xv.d.ca. sancta.

Eructabunt labia mea hymnũ: cum docueris me iustificatiões tuas. xcv.di.c. ecce.

¶ Et intret in cõspectu tuo postulatio mea et scdm eloquium et promissum tuum eripe me. Absolue me ab hoc mortali et ponderoso corpore et passibili: et absolutus ab hoc mortali corpe eructabũt et cantabunt labia mea hymnũ cum beatis in patria. Dum pro postq docueris me iustificatiões tuas: idest postq impleuerim iustificatiões quas me docuisti: et etiam cum docueris et ostenderis mihi iustificationes tuas: idest premia iustificationum tuarum in patria.

Pronunciabit lingua mea eloquiũ tuũ: q2 oia mandata tua equitas. xiij.q.i. ca. his. itaq.

¶ Et nunc pnunciabit lingua mea eloquium tuũ agendo gratias cum ceteris beatis: quia omnia mandata tua veritas. Quia quicquid pmisisti adimplesti. Ideo omnes beati in secula seculorũ laudabunt te dicentes. Benedictio et claritas et gratiarum actio &c. Apoca. vij.

Fiat man9 tua vt saluet'me: quoniã mandata tua elegi. xxij.q.ij. si quibet. dist.ci. oẽs leges. i gl.

Concupiui salutare tuum domine: et lex tua meditatio mea est.

xvi.q3.i. reuertimini. **Uiuet anima mea et laudabit te: et iudicia tua adiuuabunt me.**

¶ Ergo fiat manus tua: et mia tua super me et saluet me beatitudinẽ cõferẽdo: q2 mãdata tua elegi et impleui: ergo da mihi premiũ: q2 hoc premium et salutare tuum semper concupiui et propter ipm semper laboraui: quia lex tua meditatio mea: q2 semper fuit in ea volũtas mea die ac nocte. Et sic cũ dederis mihi hoc premiũ viuet aia mea beata et eterna fruitiõe: et in secula seculorũ laudabit te quia iudicia tua. i. obseruantia legis tue adiuuit me ad consequendam beatitudinem.

Erraui sicut ouis q periit: qre seruũ tuũ q2 mandata tua nõ sum oblitus. xij.q.ij. oiscetas de pe.d. i. serpẽs

¶ Hic concludit totũ intellectũ huius psalmi.

¶ Unde est aduertẽdũ sicut in principio dictũ est q iste homo fuit in principio creatus a deo: et factus ciuis et dominus illius amene et felicis ciuitatis paradisi terrestris: quẽ ornauit omnibus bonis gratuitis in corpore et anima: cum illa originali iusticia cui dedit legem obedientie quã si seruasset absq labore post longum tempus fuisset trãslatus in celum cum tota sua posteritate ad meliorem et optimã vitã et eternã felicitatẽ. Sed q2 fuit rebellis: nõ solũ perdidit eternã felicitatẽ: sed etiã presentẽ: q2 fuit expulsus ab illa terrestri ciuitate paradisi. Et sic ex ciue et domino felici, factus est exul et miser et peregrinus in hac lachrimarum valle. Tunc iste miser petiit si esset aliqua remissio

ei⁹ pcti et modus recuperādi supnā felicitatē per
ditā et btitudinē. Tunc dicit ipsi angel⁹ ex gre dei
et alr nō possit recuperare nisi p longa tpa pegri
narēt p hūc mūdū ambulādo sine macula in lege
dñi. Itaqz sicut inobedientia et pctm̄ fuit via ad
expellēdū ipz a btitudie: ita lex diuina erat via ad
reducendū ipm ad beatitudinē pditam. Et sic di-
xit ipsi angelus. Beati immaculati in via q̄ ābu-
lant in lege dñi. Et qz oportet viatorē scire legez
a deo datā. Jō seqtur. Beati q̄ scrutant testimo-
nia eius ꝛc. Et qz obseruantia hui⁹ legis consistit
in declinando a malo: ꝛ faciēdo bonū. Jō seqtur.
Non eñ q̄ operant iniquitatē in vijs ei⁹ ambula
uerūt. Tunc iste peregrinus acceptauit pegrina-
tionem et legem: ꝛ pmisit ipsaz obseruare. Et rñ
dit dicēs postqͣ tu dñe mādasti mandata tua cu-
stodiri nimis: vtinā dirigant vie mee ad custodiē
das iustificatiōes tuas. Et sic petit auxiliū ꝛ gra
tiam vt in hac via et lege ꝛ pegrinatione dirigat
Sz petit qūo in sua adolescentia corrigit viā suā
ꝛ motus et passiones. Cui rñdetur qꝫ in custodiē
do sermones tuos. Et sic iste pegrinus est vsqz ad
xpm̄ in lege veteri. Et tūc dicit. Ecce dñe iā viam
mandatorū cucurri ꝛc. Sed iā deinceps legē po
ne mihi iustificationū tuarū: qz ipaz volui. ꝛ semp
desideraui postqͣ in lege veteri nō potui iustifica
ri. Postqͣ autē recepit legē euangelicā iustifican-
tez agit grās dicens. Bonitatē fecisti ꝛc. Et cum
hoc petit auxiliū ad cōfundendū iudeos. Postea
petit auxiliū ad debellandos tyrānos. Postea p̄
hereticos q̄bus oibus deuictis āpliauit cultū di
uinū et petit confirmari in ocio et quiete vite con
tēplatiue. Nūc aūt in fine iaz fractus asperis la-
boribus ꝛ lōga peregrinatiōe et cōpleto cursu p
obseruantiā legis: ꝛ postqͣ ābulauit imaculat⁹ in
lege dñi petit pmiū btitudinis in pncipio pmis-
se. et dicit: o dñe iā erraui ꝛ peregrinatus sū exul
extra patriā sicut ouis que perijt. Ergo iaz quere
seruū tuū ꝛ duc tecū in supnā btitudinē: qz māda-
ta tua nō sum oblitus: immo ipleui legē quā mi-
hi imposuisti et peregrinationez. ℂ. Et respice
hñ. qꝫ ab isto psalmo furatus est ingeniū et inuen
tionē Salomō in canticis: nisi qꝫ mutauit stiluz a
pegrino in spōsam. Sed seruauit eūdē discursum
Et idō eodē mō finiūt cantica. Nā sponsa post lō
gā pegrinationē deuictis tyrannis et hereticis et
q̄escit in psperitate: cupit dissolui: et esse cū xpo
idō vocat eū sponsus dicens. Que habitas in hor-
tis amici oscultante fac me audire vocem tuā. Et
tunc ipsa rñdet dicēs. Fuge dilecte mi. et duc me
tecū supple in montes aromatū. Ex quo ptz qꝫ ea
dē est snīa hic et ibi: idē ꝛ discursus: et eadē cōclu-
sio. D Est ergo aduertendū qꝫ ecclesia cōsiderat
quatuor status siue etates in ea pseCutione tpis.
Primus fuit ab adam vsqz ad xpm̄ q̄ dr adolescen
tia. Scđs fuit a predicatione xpi vsqz ad predica
tionē aplōꝝ. In quo statu data est lex ꝛ redēptū est
genus humanū que etas dicta est iuuentus et re
nouatio. Tertius fuit ab aplis vsqz ad Constan-
tinum et doctores que dicta est virilitas: qz tunc
pugnauit et fuit in suo vigore. Quartus fuit a do
ctoribus vsqz in finē q̄ dr senect⁹. ℂ Quasi fm istū

Nota q̄ adā seu hoie mystico.

quatuor stat⁹ seu etates ecclīa cōsiderat.

modū superius expositus est pphetice et mystice
iste psalm⁹ fm peregrinationē corpis mystici ec-
clesiastici p etates et status successiue: qz in ecclīa
sunt simul quatuor status. s. pctōꝝ et cōuersorum
penitentiū: et pficientiū et pfectorū. Nā pmi qui
indigent corrigi iā corrigūtur. Secūdi iā pficiūt
sibi in viuendo. et tertij ceteris in docendo. Quar
ti iā relictis terrenis viuūt in cōtēplatione. Ideo
ecclesia cantat quatuor pmos octonarios huius
psalmi ad primā p pctōribus desiderātibus cor-
rigi: ad tertiā vero cantat sex octonarios sequen-
tes p cōuersis et penitētibus. Ad sextā vero can-
tat alios sex sequentes p ꝓ pficientib⁹: qui sunt
martyres et doctores: et qui iam fecerunt pniam.
Itē p pfectis cātat sex vltimos. s. p cōtēplatiuis.
ℂ Itē qz ecclesia cōsiderat in quolibet fideli qua-
tuor status siue etates. s. adolescentia in qua indi
get corrigere et reprimere affectiōes et passiones
Scđa est iuuentus in qua in opatur et laborat in
vita terrena. Jō opz cōprimi ab auaricia et super
bia. Tertia est virilitas in qua iaz sibi proficit et
alios docet exēplo ꝛ doctrina. Quarta est senect⁹
in qua totalr dz relinquere terrena et cōtēplari de
vita futura. Jō ecclīa cātat pmos quatuor octo-
narios ad primū pro adolescentib⁹. Et sex seque-
tes: ad tertiam pro iuuenib⁹: et sequentes ad sex-
tam pro viris. Et sex vltimos ad nonam pro seni
bus. ℂ Item qz etiam ecclesia considerat tres sta-
tus simul in lege euangelica. Primus dr cōis oi-
bus xpianis: qz viuūt in fide et spe ꝛ charitate iu-
stificati per ecclīastica sacramēta. Scđs dr stat⁹
pficientiū sibi et alijs: et iste dr status doctorū et
prelatorū q sibi pficiūt in vita iusta ꝛ alios docēt
vita et doctrina ꝛ ecclīam dei defendūt ab heret[i]
cis infidelibus. Tertius est cōtēplatiuorū ꝛ perfe
ctissimorū sicut sunt martyres ꝛ heremite ꝛc. Qui
seclusi a mūdo cupiūt esse cū xpo. Jō ecclesia p
statu cōmuni cantat pmos quatuor octonarios
ad primam et sex sequentes ad tertiā pro statu p
ficientium. Et cantat sex sequentes ad sextaz pro
eisdem: ꝛ pro statu pfectorū sex vltimos ad nonā.
Unde prima correspondet adolescentie: et tertia
iuuentuti: ꝛ sexta virilitati: et nona senectuti eo qꝫ
iam declinet vita hois. ℂ Ex quo ptz qꝫ illi q̄ glo-
sant istū psal. p vita cōtemplatiua ꝛ actiua bñ di
cunt: et etiā qui glosant ipsum p incipientibus ꝛ
pficientibus non minus bñ dicunt. Sed nō eua-
cuant totam intelligentiā huius psal. qz tales ex
positiōes sunt quasi mere morales. Sed oportet
vt exponat pphetice sicut supradictū ꝛ factuz est
Nam ista fuit primaria intentio ipsius dauid vt
ptz diligenter intuenti per discursum huius psal
mi et peregrinationē et diuersos status hui⁹ pere
grini ꝛ intentionē ecclesie que nō solū recitat hūc
psalmū ad mores capessendos. Sed etiaz primo
semper petendo auxiliū et gratias agendo de be
neficijs acceptis per omnes status ꝟ etates hu-
ius peregrinationis. Ideo preponitur in eius ti-
tulo alla. ℂ Ex supradictis etiam ptz qꝫ cum vita
cuiuslibet hois non sit nisi quedam peregrinatio
inter precipitia et laqueos carnis ꝛ mundi et dia
boli. Ideo iste psalmus non solum est intelligen

Triplex stat⁹ in lege euāgelica.

dus et exponendus prophetice de peregrinatione totius corporis et hominis mystici ab adam vsque ad iudicium sicut expositus est: sed etiam moraliter de peregrinatione vite cuiuslibet hominis. Sed quia circa talem moralem expositionem maxime insudarunt sacri doctores scilicet Ambrosius et Aug. et cassiodorus: vt dictum est in principio. Ideo quisque cupiens satiari vberiori doctrina pergat ad eos: quia hic principaliter intendimus propheticam intelligentiam psalmorum reserare: vt per eam ad moralem et anagogicam vnusquisque per se faciliter valeat peruenire: semper tamen auxilio diuino inuocato vt docet dauid in hoc psalmo.

De pe. d iij. c. prima cōsolatio . s. cxvij. Ione. ij. a.

Ad dominum cum tribularer clamaui et exaudiuit me. Domine libera animam meam a labijs iniquis et a lingua dolosa.

¶ Huic psal. et quatuordecim sequentibus generaliter preponitur talis titulus. s. canticum graduum eo quod isti quindecim psal. cātabantur per sacerdotes et leuitas in ascensu quindecim graduum templi Salomonis. ¶ Ad

Nota.

cuius intelligentiam dicunt talmudiste vt refert cāb. quod quando Salomon fodit fundamenta templi tanta abundantia aque incepit emanare quod voluit quasi submergere totam ciuitatem hierusalem. Sed tunc achitophel vir prudens scripsit semiphoras. s. nomen tetragrammaton in testa olle: et misit in aquam adiurando eam vt retrocederet. Et aqua descendit versus centrum terre per sexdecim milia stadiorum sed tunc dixerunt sapientes quod hoc cedebat in maximum dānum ciuitatis quod aqua esset ita profunda: puta pro puteis fodiendis. Sed tunc achitophel iterum scripsit nomen semiphoras in alia testa olle: et misit in illud profundum adiurando aquam vt ascenderet per quindecim milia stadiorum quod sic factum fuit. Et tunc Salomon fecit fundamenta templi: et fecit quindecim gradus in ascensu templi in memoriam illorum quindecim stadiorum quibus aqua ascenderat de abysso. Et sic dicunt talmudiste: quod Salomon precepit cātari hos quindecim psalmos in ascensu illorum quindecim graduum in memoriam illius magni miraculi. Sed quantum ista positio sit ficta et friuola et irrisoria: et in se continens mendacium et contradictionem cuilibet disposito pōt patere. Et ideo est aliter dicendum secundum Augu. et sacros doctores: quod tota edificatio et dispositio hierusalem et illius templi fuit figura christi: et ecclesie militantis et consequenter ecclesie triumphantis. Et ideo antequam edificaretur fuit tradita ipsi dd a spiritu sancto descriptio et exemplar totius templi et tabernaculi in qua itellexit oīa que ibi erant descripta et figurata: vt patet. j. Para. xviij. Et ideo sicut ordinauit dd ita salomon edificauit templum in mōte Moria cum ascensu quindecim graduum secundum exemplar ipsi traditum.

adā duo dāna per petm̄ incurrit.

B ¶ Ad cuius intelligentiam est notandum quod adam et suo dāna generalia icurrit per peccatum. Nā primo cecidit a dignitate et felicitate in qua erat de presenti et a culmine glorie celestis sibi promisse si stetisset. Secundo fuit exul et relegatus ab illo paradiso terrestri: et factus peregrinus cum tota sua posteritate per hunc mundum miserabilem. Et ideo sicut dictum est in psal. precedente: nō pōt redire in patriam a qua expulsus est nisi peregrinādo et ambulando in lege domini ab ea non deuiando vsque quo perueniat per christum ad hierusalem quam perdiderat: et ad templum glorie vnde cecidit. Sed cum peruenerit et productus fuerit ad terminum vite sue obseruando legem. Adhuc restat vt ascēdat per quindecim gradus virtutum vsque ad templum glorie vnde cecidit: et quod per peccatum amisit. Et ideo sicut dauid fecit psal. precedētem in quo denotatur tota peregrinatio huius mūdi: in quo homo mysticus peregrinatur ab adam vsque ad christum: et a christo vsque ad vlti. iudicium siue ad finem vite cuiuslibet hominis vt dictum est in psal. precedēti. Ita pariter dauid fecit hos quindecim psal. pro ascensu quindecim graduum templi per quos denotantur et memorantur quindecim gradus virtutum sine quibus nemo pōt in celum ascendere nec gloriam amissam recuperare. Nam per illam ciuitatem hierusalem intelligebatur primo ecclesia: et per templum edificatum figurabatur superior patria: ad denotandum quod licet simus in ista hierusalem per fidem et gratiam: tamen adhuc restat vt ascendamus in hierusalem supernam per gradus et merita virtutum. Et hoc figurabatur per peregrinationem iudeorum que erāt in dispersione. Nā veniebant de grecia: et de italia: et de egypto: et de ceteris partibus mūdi ad diem festum in hierusalem. Sed dum erant ibi adhuc restabat vt ascenderent per quindecim gradus in templum. Et ideo illi peregrini dum peregrinabātur per itinera dicebāt psal. precedētem. s. Beati immaculati in via. et hoc per totum iter. Sed postea in ascensu templi dicebāt hos quindecim psal. vnum in quolibet gradu per ordinem procedendo. Sed oīa illis cōtingebant in figura. Nā totum spacium itineris a domibus suis vsque ad portas hierusalem significabat totum discursum legis ab adam vsque ad christum et ecclesiam euāgelicā. Sed a portis hierusalem vsque ad templum significabat discursum legis euāgelice et fidelium qui peregrinantur in hoc hierusalem siue ecclesia christi. Sed ascensus graduum templi figurabat ascensum in gloriam celestem. Et ideo dd fecit hos quindecim psal. appropriatos his quindecim gradibus templi secundum ordinem virtutum. Nā primus psal. appropriatur primo gradui virtutum: qui est recessus a mundanis: et vltimus psalmus memorat vltimum gradum virtutum qui est in quiete laudare deum. Et etiam dicit perfectionem glorie que est iam in patria incessanter deum glorificare et benedicere. Et ideo vltimus psal. dicit. Ecce nunc benedicite dominum etc. Et sic secundum ordinem virtutum prudens lector pōt facere diuisionem istorum xv. psal. Diuidantur ergo isti. xv. psal. in quindecim partes secundum quindecim gradus virtutum figuratarum per quindecim gradus templi in quorum quolibet principaliter memoratur vna virtus secundum ordinem et proprietates illorum quindecim graduum.

Nota figuram.

¶ Est ergo iterum aduertendum quod isti. xv. psal. tripliciter possunt exponi. Uno modo mystice siue prophetice. Et hoc dupliciter. Uno modo de quindecim gradibus: quibus homo mysticus ascendit a lege veteri in legem euangelicam. Et a synagoga in ecclesiam christi: ab imperfecto ad perfectum: relinquendo cerimonias et figuras. Alio modo pro

Exponitur tripliciter.

quindecim gradib⁹ quib⁹ iste homo mystic⁹ ascen
dit in celū relicto mundo post peractā peregrina/
tionem. Et sic totus iste sensus dr mysticus ꝛ pro/
pheticus. Tertio modo possunt exponi moraliter
de quindecim gradibus conuersionis: penitentis
quibus homo ascendit a peccato in statum gratie
ꝛ in deum per speculationē ꝛ cōtemplationē: de
quibus ait pphета supra psalmo.lxxxiij. Beatus
vir cuius est auxilium abs te: ascensiones in corde
suo disposuit in valle lachrymarū in loco quem po
suit. ibūt de virtute in virtutē: videbit de⁹ deorū in
syon. Ecclesia ergo oībus istis trib⁹ modis intēdit
cātare istos quindecim grad⁹ siue quīdecim psal/
mos. Primo p aplis ꝛ discipulis: qꝛ ascēderūt a sy/
nagoga in ecclesiā ꝛ tēplū xpi relictis legalib⁹. Et
etiā p oīb⁹ fidelib⁹ a pctō ascendentib⁹ in statū
grē. Tertio p viris sanctis ꝛ cōtēplatiuis ascēdē/
tib⁹ a terrenis curis ad cōtēplationē spūaliū. Et
idō in dieb⁹ ferialib⁹ qdragesime ecclesia facit tres
quinarios ex his qndecī psal. āte matutinas ma
iores. Et pmū qnariū dicit p defunctis q̄ sunt in
purgatorio. vt absoluti a penis cito⁹ ascēdāt in ce
lū. Et ideo dicit orationem. Absolue. Secūdū qui
nariū dicit p penitētib⁹ vt ascēdāt a pctō in grā
p penitētiā. Ideo dicit orōnē. Deus cui ppriū.
Tertiū quinariū dicit p iustis ꝛ cōtemplatiuis. vt
cōseruentur in grā ꝛ pficiāt in virtutib⁹ vsq₃quo
puenīāt ad gloriā. Ideo dicit orationem. Pretēde
domine famulis et famulabus tuis ꝛc. Itē etiam
ecclesia sicut totū psalmum precedentem diuisum
per octonarios siue per quattuor partes dicit ad
primam: tertiam: sextam: nonam. Primo peregri/
nantibus in mundo: vt dictum est. Ita pariter ad
omnes horas beate marie virginis dicit hosquin
decim psalmos eo q beata virgo per hos quinde
cim gradus virtutum meruit ascendere super om/
nes choros angelorum ad celestia regna. Et idō qꝛ
beatus Augu. ꝛ cassiodorus quos magister sequit
in glosa ordinaria satis lucide: ꝛ per excellentiam
dixerunt in sensu et expositione morali istorū psal
morū. Ideo primo ꝛ principaliter iuxta consuetu/
dinē sequar expositionē ꝛ sensum propheticū siue
mysticū nō dimittendo moralē et anagogicum.
Et hoc breuissime postq p pdictos doctores vnus
quisq₃ lucidissime potest informari. ¶ Quantū er/
go ad primū est dicendū q dauid fecit hūc primū
psalmū pro ascēsu primi gradus tēpli. Unde sicut
primū qd fit ab ascēdēte est relinquere a tergo ter
ras inferiores. Ita ergo apostoli primo reliquerūt
cerimonias: ꝛ relictis legalibus ascenderunt cum
xpo. Et ita primū qd fit a penitente est detestari ꝛ
reliquere a tergo pctīn ꝛ cōculcare terrena sub pe
dibus: ꝛ sic etiā viri cōtēplatiui in primo gradu vir/
tutū cōtēnunt curā istorū terrenorū. Idō dd facit hūc
psalmū p primo gradu ꝛ introducit istū hoīē my
sticū qui primo fuit tribulatus ꝛ decept⁹ a ligua
dolosa diaboli: et postea fuit tribulat⁹ p linguam
dolosā aliorū īfidelīū in toto itinere hui⁹ vite. Id
petit liberari ab hmōi: ꝛ petit grām vt ptēnat oīa
ista terrena ꝛ absoluatur ab hmōi tribulationib⁹
per ascēsum primi gradus. ¶ Unde dicit. O domi
ne iesu xpe cum ego tribularer a diabolo in princi

Expositio pria.

pio mundi: ꝛ p mēbra eius in toto itinere vite mee
nō solum a regibus egypti: ꝛ babylonie ꝛ ceteris
nationib⁹ sꝫ ēt a scribis ꝛ pharisleis volētibus me
detinere sub iugo legis ne ascenderē in legē euan
gelicam ꝛ templum tuū. Et etiam cum tribularer
ab hereticis ꝛ sarracenis: ex etiā ab antixpo ꝛ seq̄
cibus eius. Tunc clamaui ad dnm Jesū xpm vt ve
niret ad liberādum me ꝛ ipse exaudiuit me. Unde
in oratione mea dicebā. O dne iesu xpe libera aīā
mam meā a labijs iniqs ꝛ lingua dolosa serpētis
qui me decepit in paradiso vnde cecidi ꝛ fui expul
sus ꝛ libera me a labijs iniquis. et lingua dolosa
membrorū diaboli scilicet infidelium ꝛ hereticorū
qui me impediūt ne ascēdam istū primū gradū.

Quid detur tibi aut quid apponatur tibi: ad linguam dolosam.

Sagitte potentis acute: cum carbonibus desolatorijs.

¶ Hic propheta predicit punitionē infideliū qui
phibent fideles in ascēsu suo. Unde dicit iste homo
mysticus quasi indignatiue cōtra diabolū ꝛ mem
bra eī⁹. O maledicte diabole. Et o tu infidelis qd
putas detur tibi aut apponat tibi ī penā ad lin/
guā dolosā. i. q̄ pena dabit tibi p ligua dolosa ꝛ
p deceptione. Et respondet. Quid putas dabitur
tibi. Dabūtur enim tibi sagitte ire ꝛ vindicte dei
omnipotentis cū carbonibus ꝛ ignibus desolato
rijs qui destruēt omnes infideles ꝛ psecutores ec/
clesie ꝛ vastabunt hierusalem per Titum ꝛ vespa/
sianum. Et punient diocletianum ꝛ neronem ꝛ ce/
teros persecutores ecclesie. Et etiam interficient
antixpm: ꝛ post obitus eorum apponentur eis car
bones desolatorij in inferno ꝛ in penam eternam.
Et ista erit vltio omnium malignorū qui conati
sunt impedire fideles ne ascenderent in celum.

xxij. q. 5. iiij. dis/ plicet. ꝛ xv. q. 5. j. firmissi/ me.

Heu mihi qꝛ incolatus me⁹ prolōgatus est: habitaui cū habitantibus cedar multum incola fuit anima mea. Cum his qui oderunt pacem eram pacificus: cum loquebar illis impugnabant me gratis.

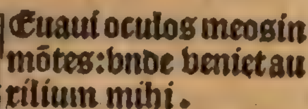
d. vj. c. s. ꝛ. xxxij. q. v. si paulus extra de cōsti. c. nā concupiscē/ tiam.

¶ Iste homo non solum detestatur blasphemias
infidelium ꝛ peccata. Sed dolet ex absentia beati
tudinis future ad quam cupit ascendere et tedet
eum propter lōgam peregrinationem ꝛ qꝛ per ma
gna tēpora detinetur inter oēs infideles sustinet
opprobria contra legem xpi inter eos. O ¶ Un
de est aduertendum quod inter omnes hereses et
sectas plus durauit et perseuerauit secta macho/
meti que iam durauit vltra octingētos annos. Et
occupauit totam arabiam et affricam et syriam ꝛ
persiam. et Armenias et asiam minorem. et Gre/
ciam nostris temporibus et maiorē partem mūdi.
Que quidē secta incepit a machometo de gēte Ce
dar filij ismaelis. Ideo sarraceni dicuntur popu/
lus Cedar q interpretatur vmbra. Et ideo qꝛ da/
uid preuidit populū dei multipliciter: et per lon

Nota de secta machomet

ga tempora affligendum a secta sarracenorũ quã
ñ vsque ad prope tempora antichristi. Uel etiam quo antixpus forsan est egressurus ideo ait. Heu mihi quia incolatus meus et peregrinatio mea inter infideles prolongata est. Nam diu habitaui cum habitantibus cedar id est inter sarracenos filios cedar. Et cum eis multum incola et peregrina et cohabitans fuit anima mea: id est duxi vitam meam in captiuitate. Hoc dicit quia multi christiani manẽt inter eos captiui. Et q2 lz velim⁹ quãq3 pacem cuz eis: tñ semper nos affligũt terras nr̃as occupãdo. Jõ subdit: cum eis. s. sarracenis ꝛ infidelibus ꝛ tenebrosis pctõribus qui semp oderũt pacẽ ego erã pacificus: nõ malũ eis inferendo tamen loquebar eis pacifice ipi impugnabant et affligebãt me gratis. Et forsan dauid memorat hic fugam suam quando fugit a facie saul ad terram idumee: que est cedar trans iordanem vbi cõgregati sunt populus eius et fratres. Et alij. CC. C. de stirpe sua ad speluncaz odolam. Et habitarũt per aliqua tempora in masath vbi vidit in spiritu qualiter ecclesia debebat diu peregrinari: et habitare et affligi inter sarracenos filios cedar. Ideo dicit. Heu mihi quia incolatus meus prolõgatus est ꝛ habitaui cũ habitantibus cedar ꝛc. Item cedar interpretatur tenebra vel meror. Et tunc interponitur moraliter. vnde peccator veniẽs per penitentiam in gratiam dolet tam diu habitasse in merore persecutionis. Et contemplatiui et sancti dolent se tandiu fuisse inuolutos in curis mundi et merore. Et sic ascendunt primum gradũ dicendo istum primum psalmum. s. contemplatiuus ꝛ penitẽs ꝛ fidelis. Ex quo p3 q primus gradus ascẽdentis in templum spirituale est detestatio peccati et vite veteris. et dolor detentionis in hac vita eo q diabolus et infideles impediũt nos ne ascendamus istum primum gradum.

cxv. di. c. cccc.

Leuaui oculos meos in mõtes: vnde veniet auxilium mihi.

Auxilium meũ a dño: q̃ fecit celum ꝛ terram.

¶ Scd̃s gradus huius ascensus est subleuatio a curis terrenis. Et eleuatio mẽtis i deũ. Nã quando quis ascẽdit ex infima ꝛ horribili valle illico obliuiscitur infimum et cũ spe et gaudio suspicit in altum et desiderat peruenire ad finem. Et ideo dauid fecit hunc psalmum pro secundo gradu in quo docet ascendentes et instruit leuare oculos ad deum in ascensu secundi gradus: et ponere totaliter spem ad superiora et petere auxiliũ a deo per custodiam angelorum. ¶ Ad cuius intellectũ est notandum sicut dictum est psalmo. lxiij. et. xlvij. quod tota illa terra promissionis et etiaz ipsa ciuitas hierusalem erat circundata et munita montibus circunquaq3: qui quidem mõtes communiter sunt vtiles ad tria. Primo ad tutelam et fortitudinem terre: quia prohibent accessum inimicis. Secũdo sunt vtiles ad pascua pro animali-

Nota. montes sunt vtiles.

bus et pecoribus. Tertio sunt vtiles ꝓpter aquas que ex eis fluunt et descendunt ad irrigãdos campos: propter quã dispositionem terre et propter quas tres proprietates et vtilitates illa terra promissionis cũ illis mõtibus sic circundata figurabat ecclesiã christi tam militantem q̃ triunphantem. Et illi montes tam circundantes terram promissionis: q̃ ciuitatem hierusalem figurabãt mõtes spirituales ecclesie christi. Et iõ in sacra scriptura semper per illos montes materiales intelliguntur mõtes spirituales ecclesie christi. Unde inquantum illi montes erant ad tutelam ꝛ defensionem patrie et ciuitatis prohibentes accessum inimicis figurabãt custodiã angelorum q̃ custodiũt ecclesiã et oẽs fideles: sed inquãtũ erant herboli ꝛ fructuosi ad pascua pecorũ: figurabant septem ecclesiastica sacramẽta q̃bus pascũtur fideles. inquãtũ vero a mõtibus descendunt aque ad irrigandos cãpos: figurabant aplõs ꝛ doctores a q̃b⁹ deriuata ẽ euãgelica doctrina ꝛ dona grãtiaruz in ecclĩa xp̃i. Et ideo in sacra scriptura p mõtes aut intelligũtur angeli custodes aut ecclesiastica sacramẽta aut apl̃i ꝛ doctores eccl̃ie christi. Licet ergo in hoc psalmo p mõtes possint intelligi tã angeli q̃ ecclesiastica sacramẽta ꝛ apl̃i. Tñ ad lrãm p̃ncipaliter intelliguntur angeli custodes. Dauid ergo hoc puidẽs in spũ cõtẽplando ecclesiam xp̃i. Ad quam tota lex ascendebat ꝛtendebat tanq̃ ad finẽ fecit hũc psalmũ: in quo commendat eccl̃iaz xp̃i de securitate ꝓpter custodiã angelorũ a xp̃o ipi datã. Nã sicut illa hierusalẽ materialis erat circũdata mõtib⁹ ꝓhibẽtib⁹ accessuz inimicis: ita peramplius ꝛ pfecti⁹ eccl̃ia xp̃i ẽ munita militibus angelorũ q̃ die ac nocte defẽdũt ipaz muro inexpugnabili. Duo ergo facit. Nã p̃ncipe in psona sua ꝛ etiã i persona corporis mistici dicit se cõmitte re angelorum custodie. Scd̃o admonet oẽs fideles: vt ascẽdãt ad hac eccl̃iaz xp̃i pmittẽs eis securitatẽ ꝛ tutelã ꝓpter custodiã angelorum ibi. Nõ det i cõmotionẽ. Quãtũ ad primũ dicit. Ego ascẽdẽdo ad tẽplũ ꝛ eccl̃iaz christi. leuaui oculos meos in mõtes circũdãtes istã ciuitatẽ eccl̃ie. qui q̃dẽ mõtes sunt angeli dati ad custodiã hui⁹ ciuitatis dei. vñ. i. a q̃bus mõtib⁹ ꝛ angelis veniet auxiliũ mihi cõtra inimicos visibiles ꝛ inuisibiles a q̃b⁹ angelis spero tutari ꝛdefẽdi ꝛ ptegi. veniet inquã auxiliũ mihi quã q̃dẽ ptãtẽ ꝛ virtutẽ angeli nõ hñt a seipis: s3 a solo deo ꝛ dño nr̃o iesu xp̃o q̃ eos posuit custodes hui⁹ ciuitatis. Itẽ totũ auxiliũ meũ ẽ p̃ncipalr a dño q̃ fecit celũ ꝛ terram et nõ a dijs getiũ q̃ sunt demonia. Deide cũ dicit.

Non det in cõmotionẽ pedem tuum neq3 dormitet qui custodit te. xxiij. q. i. ca. alie nus.

Ecce non dormitabit neq3 dormiet q̃ custodit israel. esa. v. c. a

Dñs custodit te: dominus protectio tua super manum dexteram tuam. xi. q̃. iij. c. ad mẽsam.

¶ Admonet oẽs fideles vt ascẽdãt ad hãc ciuitatẽ ꝛ hoc fortalitiũ eccl̃ie vt saluẽtur in ea. eo q ẽ mu-

pita et septa multorum angelorum custodia et tutela. vnde dicit. O fidelis ascende ad hoc fortalitium et presidium ecclesie et diabolus supple non det pedem tuum in commotionem: idest vt non faciat te a via rectitudinis et veritatis declinare: quasi dicat quod si tu fueris munitus in hoc presidio nunquam diabolus mouebit pedem tuum: nec operationes tuas a semitis mandatorum dei: nec nocebit tibi in corde: nec in anima. Et ratio est: nam angelus custos et vigil qui custodit te in hac ciuitate et presidio nunquam dormit: quia ecce: idest certe manifestum est: quod deus et exercitus angelorum qui custodit israel non dormitabit neque dormiet vnquam. Et ratio est. nam dominus noster iesus christus est ille qui custodit te per custodiam angelorum et ecclesiastica sacramenta et per sanctorum orationes et ipse dominus iesus christus sicut est salus tua: ita est protectio tua: nam eiusdem est saluare et custodire: ideo ipse est protectio tua super manum dexteram tuam: idest magis et peramplius custodiet te dominus iesus christus quam dextera manus tua.

Nota. ¶ Nota quod dormitare est frequentatiuum de dormio sed hic est differentia inter dormitare et dormire nam dormire dicit dormitationem successiuam sine interuallo: sed dormitare dicit dormitionem cum multis interuallis sic vigiles oppidorum et exercitus dicuntur quandoque dormire: eo quod vigilant ne inimici intrent oppidum: sed quandoque opprimuntur somno: sed illico excitantur propter sollicitudinem: et iterum dormiunt et iterum excitantur &c. Et sic dicuntur dormitare et excitari: sed non facit sic dominus qui est custos israel: nec angeli eius: quia continue vigilant super ciuitatem dei: ideo dicitur Esa. lxij. Super muros tuos hierusalem posui custodes qui die ac nocte non cessabunt laudare nomen domini &c. Ideo subdit Dauid.

xxiiij. q. j. c. loq. i fi. et c. oi bus.

Per diem sol non vret te: neque luna per noctem.

Dominus custodit te ab omni malo: custodiat aiam tuam dominus.

Dominus custodiat introitum tuum et exitum tuum: ex hoc nunc et vsque in seculum.

¶ Quia dominus custodit te et dominus est protectio tua: ideo sol non vret te per diem. Litera Hieronymi habet. per diem sol non percutiet te neque luna per noctem. ¶ Ad cuius intellectum est notandum quod sicut: nec estus solis: nec frigiditas lune potest nocere illis qui habitant in domibus bene muratis et tectis: ita diabolus: nec estus tentationum: nec defectus alicuius rei potest nocere iustis et fidelibus habitantibus in hac ecclesia et presidio ciuitatis dei per gratiam: eo quod ecclesia est septa muro fidei et spei et charitatis et circundata montibus angelorum et cooperta tecto articulorum fidei et donis spiritussancti. ¶ Iterum est aduertendum quod quedam sunt peccata tentationis que dicuntur fieri in die in manifesto sicut est superbia et auaricia et etiam luxuria. Et quedam dicuntur fieri in nocte ad lunam: idest in abscondito et occulto sicut peccatum inuidie et odij inueterati et omnia peccata que manent in solo proposito et nondum venerunt in actum: sed nullum istorum potest nocere iustis habitantibus in hac ecclesia per gratiam: nec in superiori per gloriam. Et hoc intendit dicere Dauid cum ait. Per diem sol non vret te. quasi dicat. O fidelis si tu ascenderis in hanc ciuitatem et fortalitium ecclesie et fueris munitus eius montibus et angelorum custodia et tectus virtute ecclesiasticorum sacramentorum et donis spiritussancti: ego dico tibi quod sol. idest estus peccatorum et manifestarum tentationum superbie et auaritie &c. non vret te per diem: idest in manifesto: neque luna: idest peccatum odij et inuidie non percutiet te in nocte: idest in occulto: quasi dicat quod nec peccata manifesta nec occulta nocebunt tibi munito et protecto in hoc presidio. Et ratio est nam dominus noster iesus christus qui est edificator et custos huius ciuitatis custodiet te ab omni malo corporali: et dominus custodiat animam tuam: et dominus custodiat introitum: idest custodiet te per sacramentum baptismi quando ingressus fueris in hanc ciuitatem: et custodiet exitum tuum per sacramentum extreme vnctionis. Nam per baptismum intrant fideles in hanc ciuitatem: et per extremam vnctionem exeunt. Et per confirmationem armantur et roborantur: et per eucharistiam reficiuntur. Et per penitentiam: resurgunt et viuificantur: et per matrimonium legitime procreantur. Et per sacramentum ordinis reguntur et diriguntur in hac ciuitate et ecclesia christi: ex hoc tempore vsque ad seculum glorie: idest dum ista ecclesia durabit hic per gratiam vsquequo perueniat in seculum glorie. Ex quibus patet quod dominus iesus christus est principalis dominus et custos huius ciuitatis et presidij. Sed custodit eam per angelos tanquam per vigiles et ministros et per ecclesiastica sacramenta: et per doctrinam et orationes sanctorum virorum. Nam tam angeli quam ecclesiastica sacramenta: quam dona spiritussancti: quam sancti viri sunt sunt montes munientes istam ciuitatem et presidium: et ideo Dauid nos ammonet vt leuemus oculos nostros et recurramus et refugiamus et ascendamus ad istos montes. vnde veniat auxilium nobis. Ex quibus patet quod iste psalmus est similis in materia et sententia psal. xc. scz. Qui habitat in adiutorio altissimi &c.

Diabolus non nocet in ecclesia existentibus

Letatus sum in his que dicta sunt mihi: in domum domini ibimus.

xxiiij. q. j. ca. oib⁹. gen. xvij.

¶ Titulus canticum graduum. Tertius gradus ascendentium in celum est gaudium de bonis spiritualibus promissis. Nam primus gradus est relinquere terrena et detestari peccata. Secundus est eleuatio mentis in deum: scz auersio a bono commutabili et conuersio ad bonum incommutabile. Et ideo sequitur tertius gradus immediate quod quis gaudeat et delectetur

in tali bono incōmutabili promisso. Et ideo dd fecit hunc tertiū psal. pro ascensu tertij gradus tēpli: qui quidē ps lz sit paruus in verbis: tñ est profundus ꝛ difficilis nō solūmodo in snia: sz etiā in constructiōe ꝛ ordinatione lre. Pro cuius intelligētia est notandū sicut pluries dictū est ꝙ illa hierusalem terrena ꝛ illud tēplū materiale qd edificauit Salomō ex pcepto dd patris sui: oino fuit figura vtriusqʒ ecclesie. s. militantis: ꝛ triumphantis non solummodo rōne interpretationis nominis qꝛ interpretatur pacifica: sed etiam qꝛ tota ecclia xpi ibi sumpsit exordium in illis apostolis ꝛ discipulis ꝛ ibidez est edificata per xpm sub noie pacis vt dictū est psal. xlvij. ꝛ. l. et in plerisqʒ alijs locis. Et id tota ecclia dr hierlm: eo ꝙ inde fuit deriuata ꝛ dilatata ꝛ multiplicata per totuz orbem. Et ideo patriarche ꝛ pphete multipliciter cōmendarunt illā ciuitatem terrenā nō rōne sui: sed qꝛ in ea erant impleta mysteria xpi ꝛ in ea xps debebat incipere ꝛ edificare ecclesiam suam.

Per hierusalē intelligit paradisus.

Quod multipliciter preuidēs dd in spū fecit istū psal. in quo cōmendat hierlm spūalez sub nomie hierlm terrene. qui quidē psal. lz videat applicari illi ciuitati terrene ꝛ materiali: tñ in veritate factus est pro hierlm spirituali: que per illam ꝛ templum eius fuit figurata. Et ideo est iterum notandum sicut dicit Ra. moyses de egypto ꝙ sicut duplex est hierlm: scz terrena ꝛ superna: ita in sacra scriptura per hierlm inferiorem intelligunt prophete hierusalē superiorē. vnde super illud Gen. xxvij quando vidit Jacob scalam ꝛc. Dicit glosa hebraica in beresit raba: ꝙ moyses anteꝙ moreretur ductus est in celum ꝛ vidit ibi messiam edificantem hierusalē in celis ex margaritis ꝛ lapidibus preciosis. Et dixit messias ipi moysi ꝙ iacob pater eius vtranqʒ hierusalem preuiderat edificandam: ꝛ ꝙ nihil erat illa que erat edificanda in terris respectu illius que erat per messiam edificāda in celis: qꝛ ista erat tēporaliter ꝛ illa in eternum duratura pro filijs israel. quod audiēs moyses dixit. Letatus sum in his que dicta sunt mihi ꝛc. ¶ Ex quibus sequitur primo: ꝙ preter illā hierusalem temporalē est dare aliam hierusalē spiritualem et eternam. Secundo sequitur ꝙ messias debebat esse deus: qꝛ iam erat in celo tēpore moysi. Tertio sequitur ꝙ messias non erat edificaturus hierusalem terrenam sed spiritualem ꝛ celestē. Et per consequens non erat daturus suis felicitatem in hoc mundo: sed in celo. Quarto sequitur ꝙ iste psal. non est intelligendus de hierusalē terrena: sed de spirituali ꝛ celesti ꝛ de hac dauid fecit hunc psalmum. Duo ergo facit dauid in hoc psalmo. Nam primo commendat magnificentiā huius ciuitatis. Secundo rogat pro eius conseruatiōe ꝛ perpetuitate. ibi. Rogate que ad pacem sunt hierusalem. L ¶ Quantum ad primum propheta expectās possessionem ꝛ statum huius ciuitatis que est ecclesia militans per gratiam et triumphans per gloriam: propter quatuor eius magnificentias. letatur iam in spe et commendat ipsam in quatuor magnificentijs. Primo quia oēs iusti habitant in ea hic p gfam: et in

Cōmendat paradisus.

futuro per gloriā. Scdo qꝛ ista ciuitas hierlm militās hic per gratiā est ymago superioris triumphantis per gloriā. Tertio: qꝛ oēs isti qui ascendūt in istā ecclesiam ad laudandū deū per gfam laudabūt ipsum in superiori per glorias. Quarto qꝛ in hac ecclesia iudicātur ꝛ lucrant premiū oēs iusti pro illa gloria. Pro his ergo quatuor letat ppheta expectādo ecclia xpi: in qua expectabat adipisci oia quatuor supradicta. Et id iste psal. simul opꝫ ꝙ exponatur pphetice ꝛ mystice de ista ecclesia ꝛ anagogice de superiori eo ꝙ nullus pōt venire ad illam nisi trāseat per istā. Dicit ergo dd Letatus sum in his que dicta sunt mihi. ¶ Ad cuius intelligentiā est aduertendū ꝙ multiplr fuit reuelata ipsi dd psperitas vtriusqʒ ecclesie ꝛ multipliciter preuidit eam in spū. Nā primo preuidit per promissionez factam ipsi abrae Gen. xv. Cui dns dixit. Suspice celū et numera stellas si potes sic erit semen tuum. Ubi preuidit ꝙ semen suū sm promissionem erat collocandum in celo: et in eterna beatitudine. Item hoc potuit Dauid preuidere per lapidem quem Jacob erexit in titulū Gen. xxviij. Preuidit enim nouam hierusalem: scilicet ecclesiam edificandam in christo. Et per scalā angelos ascendentes et descendentes. preuidit qualiter veri filij israel per fidem debebant ascendere vsqʒ ad christum et ecclesiam suam: et exinde p gradus virtutum erant ascensuri in celum. Item per promissionem factam de edificatione templi et ciuitatis. ij. Regum septimo. preuidit in spiritu qualiter christus erat nobis edificaturus hierusalem nouam: hic per gratiam et in futuro per gloriam. Propter ergo istas promissiones et reuelationes ipsi factas de ista hierusalez spirituali dicit Dauid. Letatus sum in his que dicta sunt mihi. s. per patriarchas ꝛ prophetas ꝛ reuelationes mihi factas: qꝛ oēs fideles ibimus in domuz dñi. i. in ecclesiam xpi. Et etiā. Letatus suz in his non solummodo per Nathan prophetam de terreno templo cōstruendo ꝛ ppetuitate regni: ꝛ de sede iudiciali ꝛ regali: ꝛ eternitate domus dauid. Sed ē sum magis letatus de reuelatione mihi facta a spiritusancto de supradictis mysterijs ꝛ promissiōibus: qꝛ preuidi in spiritu qualiter nos oēs filij pmissionis ibimus in domū dñi: que est ecclesia. Nam in istā ecclesiam ascendimus per gratiā et in superiorem per gloriam. Et tunc propheta conuersus ad hierusalem dicit.

Stātes erant pedes nostri in atrijs tuis hierusalem.

Hierusalē que edificatur vt ciuitas: cuius participatio eius in idipsum.

De psē. dis. v. nō mediocriter.

¶ O hierlm pedes nostri erant stantes in atrijs tuis. Hic per gratiam et in futuro per gloriam. Uel potest dici quod hoc tempus refert ad pphetiam: quasi dicat. O hierusalem. Letatus sum in his que dicta sunt mihi per reuelationem. nā ego preuidi in spiritu qualiter pedes nostri erant stātes in atrijs tuis. i. qualr oēs iusti ꝛ fideles debemus habitare in te. hic per gfam: ꝛ in futuro per

gloriã. Et hoc pbat per hoc qđ sequit. Mãnđ qđ putaret q hic letatur de hierl'm terrena: hoc remouet dicens. Hierusalē que edificat vt ciuitas. C

Quid sit ciuitas. ¶ Ad cuius intelligētiã est notandũ sicut pluries dictũ est: et notat Aug. ij. de ciui. dei. q ſm Ciceronem in tertio de re publica. Ciuitas siue populus est concors hominũ multitudo iuris cõsensu ꝛ vtilitatis cõmuniõe sociata antiquis moribus consistens. Ex qua diffinitiõe manifeste patet q quattuor sunt de ratione ciuitatis. Primo cõcordia quo ad pacē et bonũ cõmune. Secundo consensus legis et iuris. Tertio cõitas vtilitatis rõne boni cõmunis. Quarto honestas morũ ꝛ virtutũ. Ex his quattuor arguit Augu. q Roma nunq̃ fuit vera ciuitas: qꝛ nunq̃ fuit in ea vera pax: nec concordia nec iuris consensus ꝛc. Ergo ex his possumus arguere q hierusalē terrena nunq̃ fuit vera ciuitas maxime quando venit christus: qꝛ in ea nunq̃ fuit concordia sed discordia: nec fuit in ea iuris cõsensus et legis imo dissensio ꝛ scisma: qꝛ debuerũt recipere christũ ſm legem: ꝛ nõ recep erũt. Et fuit discordia etiã in rebus ciuilibus. Naꝫ a passiõe xpi vsq ad destructionē factã per Titum semper fuit continua seditio inter ciues ꝛ ꝯtinue cedes: vt ait Josephus in lib. de bello iudaico. Ex quo patꝫ q nunq̃ fuit vera ciuitas: nec recte fuit vocata hierusalē: idest pacifica: cum in ea semp fuerint cõtinue

Hierl'm q̃re dicitur pacifica. discordie. Ex quo ptꝫ q nõ dicta fuit hierusalē: idest pacifica. ratione sui: sed inquantũ debebat fieri pax inter deum ꝛ hoies per mortē passionē xpi mediatoris: ꝛ inquantũ in ea debebat xpus edificare verã hierusalē: scꝫ ecclesiã ex ꝯgregatiõe illorum paucorũ apostolorũ et discipulorũ quã ecclesiam in pace fundauit. Naꝫ quotiēscunq christus veniebat ad discipulos semper dixit eis. Pax vobis. Et hanc pacem reliquit eis in testamentum eternũ. Et ideo ecclesia christi vere dicitur ciuitas et edificata: vt vera ciuitas per christũ: quia in pace et concordia et iuris consensu et vtilitatis communione sociata: qꝛ erat eis anima vna ꝛ cor vnũ in deo: vt patet Actuũ. iiij. Et sic illa hierl'm ex parua dilatata est per totũ orbē multiplicata. Et de hac hierusalē dicit ppheta. Letatus sum in hisq̃ dicta sunt mihi ꝛc. Stantes erant pedes nostri in atriis tuis hierusalē. q. d. Ego nõ letor: qꝛ habeo mansionē in hierusalē terrena: sed letatus sum: qꝛ pedes nostri erũt in atrijs tuis. O hierusalem nõ terrena: sed hierusalē que edificat vt vera ciuitas per christũ: in qua est summa pax ꝛ ꝯcordia: cuius participatio eius in idipsum. Littera Hieroñ. hꝫ simul vel pariter. Vñ vbi nos habem' in psal. iiij In pace in idipsum: dormiã ꝛ requiescaꝫ. Littera Hierony. habet. In pace simul dormiã ꝛ reqescã. Et ideo ly in idipsum ponit pro simul vel pariter. Et sic ponitur in hoc loco: cuius participatio est simul. q. d. q participatio ꝛ ꝯuersatio ciuiũ illius superne ciuitatis est simul. i. cõcors vnita ꝛ nõ diuisa: sed in summa pace ꝛ charitate ꝯueniens. Ex quo ptꝫ q hoc nõ potest intelligi de ista hierusalem terrena: qꝛ nunq̃ participatio illoꝝ ciuiũ fuit in idipsum: nec simul: nec cõcors in vna charitate qꝛ hoc solũmodo cõuenit ecclie militanti ꝛ triumphanti. Sed licꝫ qñq fit discordia inter malos in ecclia: tamē inter iustos semper est participatio simul ꝛ ꝯcordia i vna fide. Dicit ergo ppheta. Hierusalē que edificatur vt ciuitas: cuius participatio est tota simul ꝛ concors: qꝛ oēs ciues huius ciuitatis sunt vnanimes et vnius moris habitãtes in domo: qꝛ vna est fides omniũ ꝛ vnum baptisma. Potest etiã per ly hierusalē intelligi de per se ista ecclesia militãs in qua nunc habitamus per fidē que edificata est a christo: vt ciuitas. i. ad modũ et similitudinē ciuitatis superne: qꝛ ymago eius: qꝛ ciues eius iam sunt ciues sanctorum ꝛ domestici dei cuius participatio est simul per fidē ꝛ charitatē. Vel per istã hierl'm potest intelligi sola hierl'm superna cuius participatio est in idipsum. i. tota simul et eterna. C ¶ Nã scdꝫ Boe. iiij. de ꝯsolatiõe. Eternitas est interminabilis vite tota simul et perfecta possessio: ꝛ talis est duratio illius eterne ciuitatis: qꝛ nõ est successiua: nec terminabilis maxime a parte post: sꝫ tota simul ꝛ perfecta. q. d. propheta. O hierl'm celestis. Letatus sum in his que dicta sunt mihi: qꝛ pedes nostri erũt stãtes in atrijs tuis. Stãtes dico nõ mobiles: sed quieti in tua visione. non negociantes in mundana sollicitudine: sed quieti in contẽplatiõe. Hierusalē dico nõ ista terrena sed superna que edificat vt vera ciuitas ꝛ pacifica: incorruptibilis ꝛ perpetua. Probatur: qꝛ participatio et habitatio ꝛ conuersatio eius est in idipsum: ꝛ tota simul et eterna. Et notanter dicitur participatio. Nam deus est sua felicitas per essentiã: et idõ nõ dicit participatio respectu eius: sꝫ respectu nostri qui ipsaꝫ participamus. Ex quib' ptꝫ q isti tres versus ꝑdicti nõ pñt intelligi de hierl'm: nec terrena de illa verificari: qꝛ eius participatio nec est eterna: nec concors: nec tota simul: sꝫ intelligũtur de hierusalē militãti per vnam fidē ꝛ charitatē: ꝛ de triũphanti ꝑ gloriam. Itē ista ecclesia militãs edificata est a xpo: vt et tanq̃ ciuitas triũphans. idest ad similitudinem ꝛ imaginē illius. ad Galathas. iiij.

Eternitas qđ sit.

Illuc enim ascenderũt tribus domini testimonium israel: ad confitendũ nomini domini.

¶ Ad cui' intelligentiã est notandũ vt legit Exo. xxiiij. q deus ꝑcepit ipsi moysi ꝛ toti israel: vt ascēderent omnes ter in anno ad adorandũ dñm in tabernaculo: ꝛ sacrificarent ꝛc. Et hoc fiebat in testimoniũ israel: idest vt esset eis testimoniũ vere fidei ꝛ latrie ꝛ profiterent se esse veros cultores veri dei. Et per hoc distinguerentur a ceteris nationibus. Et ideo dum datum fuit exemplar et descriptio templi ipsi dauid: pariter fuit ipsi preceptum a spiritusancto: vt omnes israelite ter in anno ex omnibus partibus mundi ascenderēt in hierusalē ad confitendũ ꝛ testificãdum nomē dñi in testimoniũ veri cultus. Vñ ptꝫ hoc etiã per visionem scale iacob per quã fuit reuelatũ ipsi dauid qualiter deus erat adorãdus i trinitate ꝑfecta in ecclesia militante: ꝛ eodem modo erat videndus a nobis in celo per gloriã. Et quomõ eramus ascēsuri in tẽplũ spirituale. Hic per fidē spem ꝛ chari-

xxiiij. q. j. vbi. Exo. xxiiij. et. xxviij. q. đ. j omnes.

tatem et ad hierusalē superiorē per visionem pos/
sessionē et securitatē. Et quomodo ibi debebam⁹
sede re ineternum &c. Hoc ergo preuidens dauid
fecit et precepit fieri quindecim gradus in tēplo
et fecit hunc psalmuz in tertio gradu figurando
trinitatem personarum in diuinis et tres naturas
in christo: scilicet carnem et animam et diuinita/
tem: quia sicut caro et aia vnus est homo: ita deus
et homo vnus est christus. Et io ait propheta dd.
Letatus sum in his que dicta sunt mihi in spiritu
sup. quomodo in domum domini ibimus &c. Hic
ergo demonstrat et pbat q illa supna ciuitas hie
rusalem est nobis promissa in eternam mansionē
que edificatur vt vera ciuitas: cuius participatio
est tota simul et eterna. Et similiter ista hierusalē
militans est nobis promissa ad habitandum per
gratiam. Nam sicut ad illam terrenam hierusalē
tribus israel carnales ascendebant ter i anno ad
confitendum nomini domini et ad offerenduz sa
crificia. Ita tribus domini spūales et filij israel
secundum promissionē ascēderūt cōtinue ad istaz
hierusalē militātē ad cōfitendū noi dñi p fidez et
gratiā et ad illā hierlm supernā p visionē et gloriā
C ¶ Vñ notāter dr trib⁹ dñi: qr nō oēs tribus et ge
nerationes ascēdūt in hierlm: sz solū tribus dñi.
Vñ trib⁹ dñi dicūtur veri filij israel q̄ receperunt
messiā: qr soli illi vident deū et cōfitētur noi ei⁹ in
testimoniū q sunt veri filij israel: cui facta est pro
missio. Qui ergo nō receperūt xp̄z nō sunt veri filij
israel qr nō receperūt testimoniū ei⁹ nec ,pphetiā
verificāt nec affirmāt: immo p̄uaricātur et peruer/
tunt ad terrena. Nam illa scala quam vidit iacob
in somnis significabat christum et ecclesiaz: et an/
geli ascendentes &c. significabant veros filios is/
rael nō secundū carnē sed secundū spm̄ q̄ per chri
stum erant in celū ascēsuri. Ideo fideles qui xp̄m
recipiūt: recipiūt verum testimonium israel. et fa/
ciunt testimoniū ipsi israel de veritate. qui aūt ne
gant xp̄m negant testimoniū et propheciā israel:
et ipsum testātur esse mendacez. ergo soli fideles
ascēderūt illuc in hierusalē celestem ad confitēdū
noi domini in testimoniū israel: et secūdū q israel
vidit in illa visione: et soli isti sunt tribus domini
Nam sicut in hac ecclesia cōfitētur xp̄um ita in il/
la supna felicitate cōfitebūtur noi dñi cōfessione
laudis. qr beati q̄ habitāt in domo tua dñe in se
cula seculorū laudabūt te. &c. q. d. ,ppheta q sicut
filij israel scdz carnē ascēdebant in festiuitatibus
in tēplū salomonis ad pfitēdū noi dñi. Ita soli ve
ri filij israel scdm spiritū erāt ascēsuri in celū &c.

Fideles dñi et dñi trib⁹ ascendūt hierlm.

Quia illic sederunt sedes in iudicio: sedes super domum dauid.

ij. reg. vij. et michee iiij.

¶ Nā ibi erāt sedes regales ad iudicādū tpalia et
secularia et erāt sedes sacerdotales ad iudicāduz
ea que ptinebāt ad cultū diuinū. et iste sedes erāt
sup domū dd. i. pmisse ipi dauid et posteritati ei⁹
in eternū. vt pz. ij. reg. vij. vbi dr. Stabiliam soliū
ei⁹ ineternū: quod in solo xp̄o impletuz est. vt pz
Luc. i. Dabit illi dominus sedē prīs ei⁹ et regna/
bit in domo iacob ineternū. Intēdit ergo dd dice
re q sicut in templo salomonis sederūt reges sup
domuz dauid. Ita illic in hierlm superius sedebit
christus filius dauid et super domū dauid in eter
num: et sedebūt apli super sedes. xij. iudicātes xij.
tribus israel &c. Et nō solū apostoli: sed etiā oēs
beati: quia oēs regnāt ibi: et sedēt super sedes bea
tas: et semper ibi iudicāt angelos malos: qui ceci/
derunt ex illis sedibus et iudicāt filios israel scdm
carnē obstinatos et ceteros infideles qui ad illas
sedes noluerūt peruenire propter duritiā et mali
tiam et scelera sua. Ex quo patet q in hierusalem
supernam nō ascendent tribus carnales: sed tri/
bus promissionis et spirituales in xp̄o ex gētibus
et iudeis regnāte. Unde Esa. xliij. Ab oriēte edu
cam semē tuum: et ab occidēte congregabo te &c.
Omnis qui inuocat nomē tuū in gloriam meam
creaui eum: formaui eum: et feci eum: educ foras
populū tecū &c. Oēs gentes pgregate sunt simul
et collecte sunt tribus &c. Hoc totum etiā potest in
telligi de ipsa ecclesia militanti que dicitur hieru
salem et domus dauid per repromissionē ad quaz
hierlm ascenderūt trib⁹ dñi per fidē et regnationē
baptismalē in qua laudāt et cōfitētur nomini dñi
et pdicāt legē euangelica: in qua domo dauid sedēt
prelati ecclesie: et habēt sedes: scz summus pōtifex
et patriarche et archiepi et epi. et iudicant de rebus
spūalibus scdm ecclesiastica potestatē. Nā sicut il
la dicit̄ hierlm et domus dauid per gloriā. Ita ista
dicit̄ hierusalē per fidē et gratiā. Et ideo iste psal.
primo glosandus est de ista ecclesia allegorice et
mystice: finaliter et pñr et pricipaliter de hierlm su
perna: in qua cōsistit vltimū et perfectū gaudiū et
felicitas nostra. Et nota q sicut ille tribus carna/
les ascendebāt in hierlm ad pfitendū nomini do
mini in testimoniū israel: et in signū obseruātie le/
gis. Ita nos xp̄iani qui sumus trib⁹ dñi spūales
regnati p apostolos cōtinue ascēdimus in hierlz
militante ad cōfitendū et pbendū testimoniū. i. fi/
dem israel nomini dñi qui est iesus xp̄s. Nā credē
do in xp̄m et exhibēdo ipsi latriā pfitemur testimo
niū israel. i. seqmur fidē et testimoniū qd israel pre
buit et pdixit et puidit de xp̄o: qn̄ vidit scalā Gene.
xxviij. et quādo luctatus est cū angelo. Gen. xxxij.
Et maxime quādo dixit. iuda te laudabūt fratres
tui &c. Gen. xlix. Ubi predixit passionez et resurre/
ctionē et regnū christi. Et sic pz q nos vere cōfi/
temur et testificamur fidē israel pfitēdo legē euā/
gelicā in hac hierlz p fidē et superna per gloriam.

Rogate que ad pacē sunt hierusalem et abūdantia diligētibus te.

xi. dist. c. ecclesiasticaz. et xxviij. d. sedulo.

¶ In hac secunda parte orat pro conseruatione et
prosperitate huius hierusalē. D ¶ Ad cuius in
tellectum est notandum qd in duobus consistit
prosperitas et securitas cuiuscunq ciuitatis ter/
rene. Primo in fortitudine murorum et turrium.
Secūdo in abundantia ciuium et victualiū. Nam
vt sic nunq expugnabit̄ ab inimicis: sed sp erit in
pace et securitate: qr sicut ciuitas nō capit̄ ab inimi
cis nisi ,ppter defectū alicu⁹ istorū duorū: ita pa/
riter duo sunt q̄ prosperāt ciuitatē dei: et cōseruāt
in ea pacē et securitatē. Nā muri ecclie xp̄i quibus
redditur inexpugnabilis et secura sunt fides: spes et

Ciuitatis psperitas consistit in duobus.

et charitas:et doctores ꝛ martyres militātes pro ea.victualia aūt sunt copia sacroꝝ ecclīasticorū: quibus pascunt̄ ꝛ alunt̄ fideles siue ciues hui⁹ ciuitatis. Et iō perseuerabūt hmōi turres ꝛ copia ꝛ abundantia victualiū supradictoꝝ nunq̄ expugnabit̄ hec ciuitas que peregrinat̄ in hoc mūdo et militat ꝯ infideles ꝛ sic semp erit in pace ꝛ abūdantia:ꝛ de tali pace et abūdantia dicit ꝓpheta ad oēs fideles. O hierl'm.i.ꝯgregatio fideliū ecclesie militātis. Rogate que ad pacē sunt.i.orate vt deus cōseruet in vobis fidē:spē:ꝛ charitatem ꝛ det vobis dona spūssancti. Nā isti sunt muri vr̄i ꝛ ista sunt ad pacē ꝛ securitatē vestrā. Et sīlr̄ tu hierusalē ora ꝛ roga vt sit abūdantia ꝛ copia sacroꝝ ciuibus ꝛ fidelibus diligētib⁹ te q: dū talis abundātia erit nūq̄ ꝑibit ciuitas. Et ad maiorē expsīsionē subdit ꝛ declarat intentum suum subdens.

pssij.di.c. legim⁹.

Fiat pax in virtute tua: ꝛ abundātia in turribus tuis.

¶ O hierl'm fiat pax ꝛ securitas in virtute ꝛ fortitudine tua:q̄ fortitudo est fides:spes:ꝛ charitas ꝛ dona spūssancti. Nā in istis cōsistit tota virtus ꝛ fortitudo huius ciuitatis quib⁹ reddit̄ iexpugnabilis. Et fiat ēt abundātia in turribus tuis.i.copia ciboꝝ ꝛ victualiū spūaliū.i.ecclīasticoꝝ sacramentoꝝ ꝛ doctrine euāgelice. Nā sicut illa ciuitas dr̄ esse bene munita que hꝫ turres bene munitas armis ꝛ victualibus. Ita ecclīa dr̄ bn̄ munita qn̄ eius turres.i.doctores ꝛ martyres fuerūt muniti armis doctrine euangelice et fuerunt muniti virtutib⁹ ꝛ sanctitate vite:ꝛ sic non solūmodo defenderūt ecclīaꝫ:sed ēt subiecerūt infideles iugo xp̄i: et sic fuit pax in ecclīa ꝛ abundantia in turribus suis qđ fuit cōpletū in cōuersione magni Constātini:q: tūc fuit copia doctoꝝ in ecclīa ꝛ tota gētilitas cōuersa est ad fidem. Pōt hoc etiam referri ad xp̄m mediatorem.quasi dicat ꝓpheta. O xp̄e mediator fiat pax hui⁹ hierl'm in virtute ꝛ passione ꝛ fiat abūdātia et copia bonoꝝ spūaliū in turribus tue ciuitatis hierl'm militātis.

s.q.s.c. multe.

Propter fratres meos et proximos meos:loquebar pacem de te.

Et.xxiij q.i.loquitur.

Propter domū dñi dei nostri: quesiui bona tibi.

¶ Hoc loco propheta explicat pro qua hierusalē et pro quibus ciuibus petit et predicit hanc abūdantiam et pacem:quia non de hierusalem terrena:nec de ciuibus eius:quia in illa nulla est pax: nec concordia:immo fuit incensa et destructa:ꝛ ciues eius fuerunt partim trucidati et fame cōsumpti et partim in dispersionem et captiuitatem relegati. Sed loquitur de hierusaleꝫ spirituali que est ecclesia tam militans q̄ triumphans. Nā ista est vera domus dauid ipsi promissa:et isti sunt veri ciues et proximi ꝛ filij dauid per repromissionē quia receperunt xp̄m messiam filiuꝫ dauid ipsi ꝓmissum.ij. Regum septimo. Et ideo dicit. O hierusalem ego loquebar pacem de te.i.prophetizabam.et petebā ꝓsperitatem supradictam non ꝓpter iudeos obstinatos et cecos:sed ꝓpter apostolos ꝛ ceteros fratres meos de iudaismo ad xp̄s cōuersos ꝛ ꝓpter proximos meos gētiles per baptismū regeneratos.q.d.pro istis et de istis ego loquor et ꝓphetizo et predico pacē et ꝓsperitatē ecclīe:q: istos preuidi in spū ad istā hierl'm venturos et sic ꝓpter domū dñi dei nr̄i quesiui ꝛ predixi tibi supradicta bona spūalia et nō bona tēporalia ꝓpter mūdum.q.d.q̄ oīa ista q̄ ego dixi in isto psal.refero ad deū et nō ad mūdū:q: non loquor de hierusalē terrena:sed de spūali q̄ hic viuit per fidē et grām et de supna que in eternū viuit ꝑ gloriam. Ex quo ptꝫ q̄ tota ista scđa pars est etiā referenda ad hierl'm celestē cuius muri sunt eternitas securitas et abūdantia bonoꝝ glorie.cui⁹ cibi sunt ꝑfecta fruitio:et eterna felicitas. Ex quibus ptꝫ q̄ iste psal.insufficienter glosat̄ a iudeis et etiā a quibusdam catholicis de hierl'm terrena cum ea que dicta sunt in psal.nullo pacto ipsi cōueniant immo totuꝫ oppositum videt̄ in ea vt ptꝫ manifeste. Et iō rōne sui nō meretur dici hierl'm nec ciuitas:imo babylō ꝛ cōfusio ꝛ desolatio. Sꝫ quicquid dixerūt de ea ꝓphete et patriarche dixerunt in figura rōne hierl'm spiritualis q̄ in ea habuit exordiū a xp̄o:et sic dilatata est per vniuersuꝫ orbē.et ita pariter ista hierl'm militās est ymago ꝛ similitudo superioris nā sicut ex illa hierlꝫ terrena ista spiritualis est dilatata et multiplicata. Ita ex ista hierl'm militanti superna est reparata et restaurata ꝛ multiplicata. Nā ciues qui sunt in hac per gratiā et fidē:sunt postea in illa ciues per visionem ꝛ gloriā. Et ideo q: oīa ista supradicta ꝓuidit dauid in spū et reuelatione de ista hierusalem militanti et triumphāti:ideo fecit hunc psal. in commendationem huius ciuitatis et propter leticiam rei promisse dicens. Letatus sum in his que dicta ⁊c.

Ad te leuaui oclos meos:qui habitas i celis Ecce sicut oculi seruorum:in manibus dñorum suorum.

De psc. dis.v.nō mediocriter. et xxviij.d. sedulo.

Sicut oculi ancille in manibus dñe sue:ita ocl'i nr̄i ad dñꝫ deū nostrū donec misereat̄ nostri.

¶ Quartus gradus ꝯteplatiōis et ascēsus in celū est eleuatio mētis in spm̄:ꝛ ideo dd̄ fecit hūc psal. pro ascensu quarti gradus in quo postq̄ in scđo gradu docuit ascensorē leuare oculos in mōteꝫ.i. ad sanctos vt impetrent sibi grām. In hoc docet eleuare oculos ad ipsummet deū:ꝛ petit miāꝫ ab eo et liberari a superbis ꝛ petulātibus.dicit ergo in ꝑsona totius hoīs mystici. O dñe qui habitas in celis per gloriam:q: ibi te ostēdis btīs in glīa tua. Iā aūt leuaui oculos ad sctōs vt orēt pro me: nūc aūt leuaui oculos mentales et ēt corporales ad teipm̄. Nā sicut oculi seruoꝝ sunt in manibus dñorum suoꝝ:q: totū bonum vel malū ꝑpendet a

dño: q2 in manu dñi est bñfacere vel nocere servo. et sicut ancille sunt in manibus dñe sue pp̄ter eã/ dez causam. Ita ergo proprie oculi nostri sunt eleuati ad dñm deũ nostrũ donec misereat nr̃i: q2 ab eo totaliter depẽdemus quo ad corpus ⁊ aiã: iõ in manu eius est misereri vel flagellare. nam xp̄o est dñs nr̃ ⁊ diuina sapiẽtia dña nostra et popul' est seruus et ecclesia ancilla. Ergo dñe postq̄ tu es vere dñs et oculi nostri sunt eleuati ad te et ab alio non expectant auxilium.

De pe. disti. iij. sunt plures. iij. q. j. c. nulli dubiũ.

Miserere nostri domine miserere nostri: quia multum repleti sumus despectione.

Quia multum repleta est anima nostra: opprobrium abundantibus et despectio superbis.

¶ Miserere nostri: q2 multũ repleti sumus despectione ⁊ cõtẽptu quantũ ad corpus. ⁊ aĩa nostra multum est repleta despectione ⁊ opprobrio sup. sumus em̄ sup. opprobriũ abundãtibus ⁊ diuitibus ⁊ sumus quedã despectio ipsis superbis. C ¶ Vñ nota q̄ hoĩes cõtẽplatiui et iusti ƀm deũ viuentes: q2 cõtẽpserunt diuitias: iõ sunt cõiter pauperes ideo sunt opprobriũ et derisio ipsis diuitibus ⁊ vituperant̄ ab eis. Itẽ sunt ẽt hũiles et mites non sequentes dignitates et honores ⁊ sic sunt despectio superbis: q2 superbus semꝑ despicit et paruipẽdit hũiles et mites: imo iudicat eos impotẽtes ⁊ insensibiles eo q̄ nolũt vindicare iniurias: ideo iustus iste et cõtẽplator petit miam et auxiliũ vt possit patienter tolerare opprobria diuitũ et despectionem et paruipensionem supborũ. Nota q̄ ly donec non stat terminatiue: sed simpliciter ⁊ cõtinuatiue ƀm Hiero. et 5 Heldiuz.

xcv. d. c. ecce. Et xiij. q. j. his ita.

Nisi q2 dñs erat in nobis dicat nũc israel: nisi q2 dñs erat ĩ nobis.

Cum exurgerent homines in nos forte viuos deglutissent nos.

Cum irasceretur furor eorũ in nos: forsitan aqua absorbuisset nos.

xxiij. q. 5. tiij qui peccat.

Torrentem pertransiuit aĩa nostra: forsitan pertransisset anima nostra: aquam intolerabilem.

¶ In hocquinto gradu iste ascensor: et iustus agit deo gratias: quia eripuit eum a despectione facta in predicto psalmo. scilicet quia est ereptus ex dei auxilio ab opprobrio et furore superborum: ⁊ põtest referri ad omnes tribulationes a quibus liberatus est populus dei: per dei auxilium. dicit ergo. Nisi quia dominus erat in nobis adiutor ⁊ propitius in nobis dicat nunc israel. nisi quia dominus erat in nobis. q. d. totaliter defecissemus ⁊ deleti fuissemus sup. Et declarat cum exurgerent infideles hoĩes in nos et inimici ecclesie: tam in ve. te. per egyptios et caldeos: q̄ in nouo per iudeos et tyrannos et hereticos forte tunc deglutissent nos viuos. nisi q2 dominus erat in nobis adiutor et ꝓtector. Itẽ cũ furor et rabies et persecutio eoꝝ. s. tyrannoꝝ: regũ et principũ gẽtilium irasceretur in nos forsitã aqua. i. ꝓsecutio absorbuisset nos vt p3 tꝑe diocletiani et maximiani: q2 nisi deus suscitasset Cõstantinũ ecclesia defecisset vel videbat̄ q̄si deficere. Nã tũc. s. a xp̄o vsq3 Constantinũ aĩa nr̃a ꝑtrãsiuit torrẽtez ꝓsecutionũ ꝑ. x. imperatores et forsitan ꝑtrãsisset aĩa nr̃a aquã intolerabilẽ. i. nobis fuisset illa ꝓsecutio intolerabilis: q2 vires hũane nõ sufficiebãt talia tormẽta ꝑpeti: et iõ iã deficiebat ecclesia intãtũ q̄ Marcellinus papa ex timore adoleuit incẽsum idolis cõtra cõsciẽtiã et oẽs xp̄iani latebãt ꝑ mõtes ⁊ speluncas. Ideo agens gratias dicit.

Benedictus dñs qui nõ dedit nos: in captione dentibus eorum. v. q. v. Si omnis.

Aĩa nostra sicut passer erepta est: de laqueo venãtium. per Iob. andre ex

Laqueus cõtritus est: ⁊ nos liberati sumus. tmõ cle. c. pleris q̄ cleri.

¶ Bñdict' dñs q̄ nõ dedit nos dẽtib' ⁊ ꝓtãti eorũ in captionẽ: q2 totalr̄ nõ deuorauerũt nos. Nam aĩa et vita nr̃a erepta est de laq̄o venãtiũ tyrãnorũ et speculatoꝝ et ẽt hereticoꝝ sicut passer q̄si erripit̄ a laq̄o. Nã laque' et ꝑtãs diaboli cõtritus est q̄n Cõstãtinus fuit cõuersus: nã tũc diabol' ꝑdidit ꝑtãtez cũ Cõstãtin' dedit liciam xp̄ianis publice predicãdi ⁊ eccl'ias cõstruẽdi: et ãplauit diuinũ cultũ. Vñ destructa est idolatria et sic nos liberati sum'. Nã nos q̄ eram' de pp̄lo gẽtili sub iugo et laq̄o diaboli assumpto baptismo cõtritus ẽ laque' diaboli. s. pctm̄ originale et actuale: et sic liberati sumus ꝑ baptismũ: et q̄ eram' hui ꝑ pctm̄ et falsaz supstitionẽ facti sum' liberi ꝑ gratiam.

Adiutorium nostruz in nomine dñi: qui fecit celũ ⁊ terram. xiij. q. j. c. his ita.

¶ In oibus his tribulationib' totũ adiutoriũ nostrũ fuit in noĩe dñi veri q̄ fecit celũ et terrã. s. iesu xp̄i q̄ est v̄bũ p̄ris de' et hõ q̄ fecit ex tꝑe celũ ⁊ terrã et nũc fact' homo nos liberauit per passionẽ ⁊ resurrectionẽ suã: q2 nõ fuit aliud nomẽ sub quo possemus salui fieri nisi iesus. In noĩe ergo eius fuit adiutoriũ nr̃m. D ¶ Nã sicut tũc fecit celũ materiale ⁊ terraz: ita in aduentu suo fecit celum spũalẽ et terrã. Terra em̄ est eccl'ia: celũ vero ecclesiastica sacra q̄ influũt virtutẽ et grãm in eccl'iam xp̄o vero est mouẽs illud celum: et sol' lucẽs: in eo mittẽs lumẽ in eccl'iam. Nota q̄ p̄dictũ quinarius psalmorũ d̄r in eccl'ia in primis ꝓ mortuis q̄ precesserũt eo q̄ sunt iã liberati a laqueo huius mũdi: sed manet adhuc in purgatorio: q2 nõdũ ascẽderũt in celũ iõ d̄r oro pro eis. Absolue ⁊c. Naz in quolibet psalmorum precedentium aguntur gratie pro liberatione a terrenis: et etiam petitur di- Terra eccl'ia celũ sacra.

uinum auxiliũ: ideo bene competit defunctis. Itē totus etiam iste psalmus potest exponi de libera/tione totius generis humani facta per christũ de captiuitate peccati.

De cõse. di.iiij.c. ecclesia. de pe.d. j.c.ois. f

Qui confidunt in domino sicut mons syon: non cõmo/uebitur in eternũ qui habitat in hierusalem.

Templi situatio.

Montes in circuitu eius: dominus in circuitu populi sui: ex hoc nunc et usq; in seculum.

¶ Sextus gradus ascensus in celũ est vera confi/dentia et securitas. Un̄ est notandũ q illud tem/plum Salomonis taliter erat situz in alto in illo mõticulo dicto moria: et eius gradus erant dispo/siti taliter q in primo et secundo et tertio gradu nõ poterat quis videre muros ciuitatis: eo q procede/bat grad' ab infima valle in altũ montē. Et ideo quãto plus qs ascendebat tanto plus videbat: idõ quãdo qs erat in sexto gradu iam poterat videre muros ciuitatis circũquaq; oēs montes qui sunt in circuitu hierusalē: et sic poterat videre fortitudi/nem illius ciuitatis que magna erat. Naz sicut di/ctum est: iudea est altior tota terra pmissionis: et hierusalē est sita in mõte syon quo est circuitus ab alijs mõtib' preruptis et fragosis et asperis: et sic ascēsus in hierusalē est difficilis inimicis. Ut ptz in lib. Judith et machabeorũ: et sic hierl'm erat for/tissima oim ciuitatũ syrie. tum q: sita in preruptis mõtibus: tum q: munita muris altissimis et forti/bus et putabãt viuere in securitate et cõfidētia ei' habitatores. Et ideo forēses et alienigene venien/tes in hierusalē: et ascendētes in tēplum cũ erãt in sexto gradu: et circũspiciebãt mõtes et muros ciui/tatis: dicebãt esse impossibile illam ciuitat capi ab inimicis: sed in veritate seipsos multotiēs fefel/lerunt: quia multotiēs fuit capta et diruta ciuitas a diuersis pper pctã eorũ. Un̄ oñdit̃ nõ esse cõfi/dendũ in viribus hoim: nec in fortitudine muroꝝ et montiũ hui' mũdi: sꝫ in solo deo q solus põt p/tegere ciuitates et hoies. Sꝫ bene fuit illa ciuitas figura ecclie q est fundata sup mõtes et fundamē/ta aplorũ et pphãrũ que fundant̃ supra firmã pe/trã qui est xps in circuitu cuius sunt alij mõtes for/tissimi ad custodiam eius q; sunt angeli. Hanc ci/uitatē principaliter custodit xps: et ex ꝯsequēti an/geli q est circũdata triplici muro. s. fide spe et cha/ritate &c. que quidē ecclia militãs est postea figu/ra et exēplar ciuitatis superne. Fecit ergo dd hunc psal. pro ascensu sexti gradus tēpli Salomõis: fi/gurãdo sextũ gradũ ascēdēdi in celũ et eccliaz triũ/phantē per cõfidentiã. quasi dicat dauid q illud tēplũ et ciuitas erat edificata sm exēplar sibi tra/ditum a spiritusancto inquãtũ significabat eccle/siam militantē per gratiã et triũphantem per glo/riam. Et ideo sicut qui erat in sexto gradu circun/spiciens oculis corporis videbat muros et montes et fortitudinē illius ciuitatis in qua confidebãt ha/bitatores: figurabat q ita eleuaret oculos mētis per fidē et ꝯtēplationē et cõsideraret et contēplaret ecclesiã xpi militantē in qua ciues dei habitant p fidē et gloriã: et ponũt sibi suã cõfidētiã et spem: q: illa est inexpugnabilis cũ sit vallata mõtibus et muris incorpalibus: s. apostolis et pphetis et an/gelis &c. Ergo in illa debemus habitare et cõfide/re et ciues fieri: et illud tēplum p gradus virtutũ bo/norũ operũ ascēdere. Dicit ergo dd. Multi confi/dunt in virib' hoim: et suis: et confidũt in ciuitati/bus munitissimis et fortissimis: et tñ multotiēs fal/lunt̃: idõ dico vobis q q cõfidũt in dño et nõ in ido/lis i virib' suis erũt imobiles sup. sicut mons syõ Et q habitat in vera hierl'm. s. ecclia q est visio pa/cis ille nunq cõmouebit̃: q: licꝫ aliqñ affligat̃ cor/poraliter: tñ nõ in eternũ quo ad aiaz: q: illa est fũ/data supra firmã petrã q est xps: et sic erit imobi/lis et tut' et firm' et inexpugnabilis: q: ista hierl'm terrena multotiēs fuit expugnata et incēsa et euer/sa quare nõ est in ea confidendũ: nec est etiã ꝯfidē/dũ in dijs gētiũ: q: fefellerũt cultores suos: et in fi/ne oia idola sunt deleta et cõminuta: ergo in solo dño nr̃o iesu est ꝯfidēdũ et i sola hierl'm spũali est habitandũ hic p grãm et in futuro p gloriã: q: illa est vere fortis et inexpugnabilis: qd pbo. Nã mon/tes: scꝫ angeli sunt in circuitu eius ad custodiã: er/go in ea est habitandũ: et dñs est in circuitu popu/li sui ex hoc nunc et usq; in seculũ: q: nobiscum est usq; ad cõsummationē seculi: ergo in dño est cõfi/dendũ et nõ in hoibus: nec idolis gētiũ: et sic inex/pugnabilis manet hec ciuitas. Sed q: diceret ali/quis contra: quia multotiens deuenit ista ecclesia in dirruptionē maxime tempore diocletiani &c. Re/spondet hic propheta.

Quia non relinquet dominus virgã peccatorum super sortem iustorum: ut non extendant iusti ad iniquitatez manus suas. xxiij.q.v. qd g.v.d. pe.d.iij. sunt plu/res.

¶ Licet deus permiserit affligi ecclesiã suã et iu/stos habitãtes in ea tēporaliter quo ad corpa: ta/mē nõ quo ad animã: nec eternaliter: quia si deus permittit iustos affligi a malis et prauis tēporali/ter: hoc facit in exercitiũ ut mereãtur: et nec elati in prosperitate cadant in pctm̃: et ne iusti extendant manus suas ad iniqtatē et pctã: sed nõ permittit eos diu affligi: q: semp ponit finē afflictioni eoꝝ ne desperēt ipsi iusti: et ne extēdant manus suas ad iniquitatē. Dicit ergo. Nõ miret̃ aliqs: nam lꝫ aliquãdo affligãtur iusti: tamē nõ relinquit dñs diu durare virgam et potestatē peccatorũ tyran/norum super sortē et ecclesiã et meritum iustorum: ne iusti desperati moueantur a merito: et exten/dant manus suas ad iniquitatem et peccatum: et sic afflictio eorũ phibitio est ad maius meritũ et ad tutelã virtutis et gratie: et ideo afflictio vertit̃ iustis in meritũ et tyrãnis et afflictoribus vertit̃ i dã/nationē eternã q p modũ orõnis declarat dicens.

xv.q.i.c. firmissi/me.

Benefac dñe: bonis et rectis corde.

Declinãtes autem in obligationes adducet dominus cum operantibus xxiij.qõ. iiij. dis/plicet.

iniquitatem: pax super israel.

¶ O domine benefac bonis et rectis corde dando patientiam et fortitudinem hic in suis afflictionibus et in futuro per gloriam sempiternam in premium: et dominus adducet et adducat tyrannos declinantes in prauitatem et obligationes .i. in peccata que obligant ad culpam et penam: dominus deducet istos cum diabolis semper operantibus iniquitatem post mortem eorum in die iudicii cum dicet. Ite maledicti in ignem eternum: qui paratus est diabolo et angelis eius. L ¶ Unde nota quod omnis peccator peccando declinat a via rectitudinis et libertatis in obligationes .i. in culpas que obligant ad penam eternam: hos ergo declinantes in obligationes deducet dominus in infernum cum diabolis operantibus iniquitatem. q.d. quod dominus faciet bonum rectis corde: hic dando gratiam et in futuro gloriam. Sed dominus deducet peccatores declinantes in obligationes diuersarum culparum cum operantibus iniquitatem in infernum: et hoc dabitur in premium et in punitionem afflictoribus et tortoribus et persecutoribus iustorum et martyrum: autem pro sed pax et quies erit semper super israel: idest populum fidelem qui est verus israel secundum spiritum: et videns deum hic per gratiam: et in futuro per gloriam.

Esdre. i. de pe. d. iij. circa princi. c. si apls. de pe. di. iij §. fine. c. iter hec.

In conuertendo dominus captiuitatem syon facti sumus sicut consolati. Tunc repletum est gaudio os nostrum: et lingua nostra exultatione.

Tunc dicent inter gentes: magnificauit dominus facere cum eis.

Magnificauit dominus facere nobiscum: facti sumus letantes.

¶ Septimus gradus est gaudium de bonis factis post conuersionem. Nam sicut iustus gaudet se esse ereptum a peccato postea debet gaudere de bonis et fructibus quos fecit per penitentiam et post penitentiam. Unde est notandum vt legitur Esdre. i. quod Cyrus rex persarum et medorum postquam adeptus est regnum babylonie relaxauit captiuitatem iudeorum et dedit licentiam vt templum et ciuitatem hierusalem edificarent: et de suis redditibus pro restauratione et edificatione precepit dari et de hoc fecit fieri vniuersale preconium et edictum publicum per vniuersa regna sua confitendo deum celi esse super omnia: et ab eo recepisse victoriam et omnia regna terre: et sic non solum magnificauit iudeos in se: sed etiam inter omnes gentes honorauit: et sic iudei qui cum fletu et tribulatione seruierant reuersi sunt cum gaudio et templum et ciuitatem edificarunt. A ¶ Per hoc vidit dauid in spiritu relaxationem captiuitatis humane futuram per verum Cyrum christum qui est heres vniuersalis patris: et qualiter gentiles qui ante destruxerant ecclesias: et persequebantur christianos postea ad fidem per apostolos et martyres conuersi debebant ecclesias restaurare: et edificare propriis sumptibus et christianam religionem ampliare et magnificare: vt patet de Constantino et

Cyrus rex persarum.

ceteris regibus et principibus. Ideo dauid fecit hunc psal. pro ascensu septimi gradus templi: in quo describit gaudium ecclesie de conuersione gentium et gaudium apostolorum et ceterorum fidelium qui eos conuerterunt. In quo duo facit: nam primo predicit huiusmodi gaudium conuersionis per figuram relaxationis captiuitatis iudeorum. Secundo memorat fructus apostolorum et martyrum et omnium iustorum: vnde habent causam gaudendi ibi. C Conuertere domine. ¶ Quantum ergo ad primum: sicut zorobabel et ceteri iudei letati sunt in reuersione et reditu de captiuitate babylonica. Ita nos fideles christiani facti sumus sicut consolati: in conuertendo dominus captiuitatem syon .i. cum dominus iesus christus conuerteret captiuitatem totius ecclesie. Prio a peccato per passionem et resurrectionem: et ponitur nominatiuus pro accusatiuo inquantum gerundium ponitur pro coniunctiuo. Secundo cum conuerteret populum gentilem ab idolatria: nam tunc repletum est gaudio os nostrum: et lingua nostra repleta est exultatione laudando et magnificando deum in mirabilibus suis Nam tunc in illa conuersatione dicent gentes et cognoscent et predicabunt qualiter dominus magnificauit facere: idest quod magnifice fecit cum eis: scilicet christianis. Nam vere dominus magnificauit: idest magnifice fecit nobiscum: ita ecclesiam ampliando et exaltando et gentiles subiiciendo. Ideo facti sumus letantes. Totum hoc potest referri ad peccatorem conuersum a peccato qui per penitentiam exit de seruitute et captiuitate peccati qui gaudet et laudat deum: qui magnificauit cum eo misericordiam suam.

Conuertere domine captiuitatem nostram: sicut torrens in austro.

Qui seminant in lacrimis: in exultatione metent.

Euntes ibant et flebant mittentes semina sua.

Uenientes autem venient cum exultatione portantes manipulos suos.

i. d. ca. purgabit. de pe. di. iij. in tra. c. v. di. c. §. in fine.

¶ Hic dauid precatur christum vt acceleret aduentum suum. D ¶ Unde notandum quod ventus auster est calidus ideo resoluit nubes in montibus: et sic defluunt aque et torrentes implentur et currunt ad mare. Ita proprie factum est in aduentu christi. Nam scriptura vete. test. erat congelata et clausa: sed christus misit spiritumsanctum in apostolos et aperuit scripturas eis et fluxerunt aque a christallo et niue congelata. Nam scriptura que erat dura facta est eis mollis et blanda et potabilis et intelligibilis calore spiritussancti et aqua sapientie impleuit torrentes: scilicet apostolos et doctores: et sic aque defluxerunt in mare ecclesie. Item perflauit auster .i. lumen et calor spiritussancti in corda dura gentilium et mollificarunt ea per predicationem apostolorum: et sic conuersi gentiles veniebant et currebant ad ecclesiam: et impleuerunt eam sicut decurrunt aque per torrentes flante austro super niues: ideo ait propheta. O domine iesu accelera aduentum tuum. et conuerte captiuitatem nostram a peccato: et mitte spiritum tuum in corda dura gentilium et currant ad ecclesiam mollificati sicut torrens impletur et currit ad mare austro flante et resoluente niues in aquam

Et tūc apostoli quib⁹ dixisti Luce decimo. Mes-
sis quidem multa ꝛc. Et misisti eos metere quod
non seminarunt Johannis.iiij. Ipsi ergo aposto
li quos misisti ad seminandum verbum tuum in
corda hominum. Eūtes ibant et flebant. idest eū
tes et flentes ibunt mittentes semina sua et pre-
dicantes cum tribulatione et persecutione ꝛc. Ve-
runtamen seminatio eorum et predicatio multū
fructū afferet: quia totum populum gentilem cō
uertet ad fidem: et animas lucrifaciet: et sic ve-
nientes et reuertentes venient cū exultatione por
tantes vnusquisqꝫ manipulos suos quos messue-
runt. nam Mattheus lucrifecit ethiopiam: ꝛ Sy
mon egyptum. Bartholomeus et Thomas indiā
et Paulus greciam. et pariter Augustin⁹. et Hie-
rony. et ceteri doctores veniunt et venient cum
exultatione in die iudicij portantes manipulos
et libros suos quos ad elucidandas scripturas et
defendendam ecclesiam ediderunt: et omnes pre-
lati venient gaudentes et portantes talenta du-
plicata ꝛc. oēs penitentes cum fructu pnie ꝛc.

De dise. di.iiij.c. gra.i.c. placuit. et.i.q.i. ler ca-tholica.

Nisi dominus edifica-
uerit domum: in vanū
laborauerunt qui edifi
cant eam.

Nisi domin⁹ custodie-
rit ciuitatem frustra vi
gilat qui custodit eam.

Vanum est vobis ante lucem surge-
re: surgite postꝙ sederitis qui man-
ducatis panem doloris.

¶ Titulus canticum graduum Salomonis. No-
ta ꝙ ſm quosdam hebreos dauid fecit hunc psal
mum et direxit ipsum Salomoni qui in persona
ipsius dauid erat templum et ciuitatem edifica-
turus: et ideo intitulatur canticum graduum Sa
lomonis et sic glosant ipsum psalmum de edifi-
catione illius hierusalem materialis. Lambi au-
tem principaliter glosat hunc psalmum de mes-
sia per Salomonem intellecto. dicit enim qđ in
scriptura per Salomonem communiter intelligi
tur christus messias qui erit deo dilectus: vt pa-
tet in canticis. Et sic dicit ꝙ multi voluerunt edi-
ficare ciuitatem et templum hierusalem sed inua
num laborauerunt vsqꝫquo dominus messias ve-
niet ad edificandum eam. Nam primo dauid vo
luit edificare domum domini: sed inuanum labo
rauit: quia domin⁹ nō permisit eo ꝙ erat vir san-
guinis. Itē salomō postea edificauit tēplū et mu
rauit ciuitatē: sed inuanum laborauit q: tam tem
plum ꝙ̄ ciuitas fuit destructa per caldeos. Item
esdras et zorobabel iterum reedificauerunt eam
sed inuanū laborauerūt q: fuit destructa p roma-
nos. Itē codē.s. Romani et christiani et sarrace-
ni multotiens voluerunt reedificare illā ciuitatē
tamē pluries fuit destructa: sed qñ veniet rex mes
sias reedificabit eam: et nunꝙ̄ amplius destruet:
ideo dicit hic dauid ꝙ nisi dñs edificauerit do-
mum et templū et ciuitatē tpe messie inanū labo
rant oēs alij qui volūt eā edificare. Ex his pꝫ ꝙ
lꝫ iste obstinatus loquat̄ mala intentione tñ ptī
dicit verū ꝛ ptim dicit falsum. dicit verū inqꝫtū di
cit ꝙ messias in aduentu debebat edificare tēplū
eternū et ecclesiam spūalē repudiato tēplo et ci-
uitate materiali per alios edificata. tñ dicit fal-
sū. ꝛ errauit circa tps ꝛ psonā. pmo errat circa tps
q: qđ est preteritū frustra expectat adhuc futurū
Scđo errat circa personā: nam iesus xp̄s fili⁹ dei
quē ipse repudiat: est ille ver⁹ rex messias qui hāc
hierlm spūalem .i. ecclesiam edificauit. Tertio er-
rat circa ipsam ciuitatē et tēplū: nā ipse expectat
ꝙ messias reedificabit illā hierlm materialem et
corporalē et terrenā in qua oēs iudei debēt tpali
ter habitare: et tñ messias erat edificaturus ciui-
tatē spūalem toto orbe diffusam in qua oēs fide-
les habitant per grām: et erat etiā edificatur⁹ su-
pernā hierlm et paratur⁹ nobis felices in ea mā-
siones. Et iđ est dicēdū ꝙ dauid ppheta qui pmo
pposuerat edificare tēplum dño: et pparauit oia
necessaria: ꝛ tradidit descriptionē salomoni. ꝛ ſꝫ
illud exemplar et descriptionē precepit edificare
tēplū: preuidit in spū qualiter illud tēplum mate
riale erat figura tēpli spūalis ecclesie qđ xp̄s erat
edificatur⁹ in quo oēs fideles erant saluādi ꝛ tuē
di. preuidit etiā in spū qualiter iudei debebāt po
nere totam suā spē et fiduciam in illa hierlm et tē
plo materiali: ꝛ circa eius edificiū debebant ap-
ponere totā suam solicitudinem cōtempta salute
spūali. Hoc ergo preuidēs dauid in spū fecit hūc
psal. pro ascensu octaui gradus. Et ideo intitulat̄
vero Salomoni qui est xp̄s in quo psalmo admo
net iudeos ne ponāt totā suā spem ꝛ solicitudinē
i illa ciuitate ꝛ tēplo mālī ſꝫ in illa hierlꝫ spūali.
s. ecclesia tā militāti ꝙ̄ triūphanti quā xp̄s erat
edificaturus in qua omnes erant saluandi et tuē
di hic per fidem et gratiam ꝛ in futuro per gloriā
q.d. in toto isto psalmo. ꝙ non ponant suam speꝫ
et solicitudinem nec laborēt pro ista ciuitate ma
teriali: q: multipliciter est destruenda. Sed ponāt
suam solicitudinem et spem in ecclesia. quā xp̄us
erat edificaturus q: non poterant saluari nisi in
ea. Duo ergo facit nam primo admonet eos ne
ponant suā solicitudinē et spē in hierusalem ma-
teriali. Scđo vt querant ciuitatē per xp̄m edificā
dam ibi. Cum dederit dilectis suis somnum. B

¶ Quantū ad primū est notādū ꝙ tripliciter erāt solliciti iudei circa edificium et ciuitatē hierusalē. — No.3 tem pli edifi catione.
Primo circa fortitudinem eius: et sic Salomon
edificauit eam in alto monte syon et in loco ar-
duo: ꝛ circundedit eam triplici muro sicut pluries
dictum est. Secūdo fuit solicitus Salomō circa
custodiam ciuitatis et sic muniuit eam copia ar-
morū et vigiliꝫ. Tertio erant solliciti ciues circa
abūdantiā: et diuitias ciuitatis vt esset abundās
et potentissima. et sic laborabāt admodum et co-
nabantur cōgregare diuitias in omni solicitudi-
ne corporali labore: et cum vsuris et in alijs nego
cijs illicitis: quasi non sperantes aliam vitam et
felicitatē. Hec ergo tria remouet ppheta in trib⁹
primis versibus huius psal. dicens: ꝙ non confi-

dant in hoc tēplo materiali. nec in fortitudine ciuitatis: q2 nō poterit eos saluare ne confidant in custodia et armis huius ciuitatis q2 nō poterunt eos tueri nec labor‑ēt: cū tota sua solicitudie circa diuitias cōgregādas et cibos corpales q2 nō potuerunt eos eternalr satiare. Sed ponāt spē suaʒ in domo quam xp̄s erat edificatur⁹ q2 ibi debent saluari. Scdo capiāt arma q̄ daturus erat xp̄s: q2 in illis debēt tueri. Tertio ꝙ laborēt circa cibum quē xp̄s erat datur⁹ q2 in solo illo debent satiari. ¶ Dicit ergo p2io ꝙ nisi dn̄s nr̄ iesus xp̄s edificauerit domū.i. tēplū sp̄uale.s. eccl'iaʒ. in uanū laborauerūt oēs q̄ edificant eā. q.d. ꝙ quodcūq3 tēplū seu ciuitas per Salomonē vel p alios edificatuʒ est vanū ad saluandū nisi solū illud qd̄ xp̄us erat edificatur⁹: in quo oēs fideles sunt saluādi hic p fidem et grām et in futuro per gloriā. Item scdo subdit ꝙ nisi dn̄s iesus xp̄s cū suis armis sp̄ualibus.s. cū fide: spe: et charitate. cū donis sp̄ussancti. ⁊ cuʒ suis vigilibus.s. angelis et apostolis et martyribus et doctoribus custodierit hanc ciuitatem ecclesie. frustra vigilat qui custodit eaʒ.i. q̄ putat eā cū armis et viribus tp̄alibus custodire. Tertio subdit. O vos hoīes tp̄ales ⁊ mūdani qui manducatis panē doloris et laboris. Uanum est vobis surgere ante lucē ad laborandū pro isto cibo tp̄ali ad congregandas diuitias p vita tp̄ali cōseruanda: q2 hic non potestis manere in eternū sed surgite a pctō postq̄ sederitis per magna tp̄a in eo: et surgite ad grām et ad laborandū pro cibo sp̄uali per op̄a mie et alias pias op̄ationes. Itē in aduētu xp̄i surgite a iugo legis et a dormitione: postq̄ in tenebris sedistis per magna tp̄a: et recipite xp̄m qui affert diē grē et luceʒ et fugat nō solūmodo noctē legis sed etiā noctē pctī: q2 iā nox precessit dies appropinquauit. abiicite ergo opera tenebrarum et induamini arma lucis ⁊c.

Nota. ¶ Unde notandū ꝙ vbi trāslatio cōis hʒ: qui mā ducatis panē doloris. litera Hiero. hʒ: panē idolorū siue panē idolotitū et translatio alia hʒ: panem auaricie: et alia hʒ panē laborantiū qd̄ eadē snīa est. Nā auaricia est idolorū seruitus et ideo qui laborant ppter auariciaʒ dicunt laborare ppter panē idolotitum et propter idolatriaʒ diuitias: ⁊ sic panis hoc modo acquisitus dr̄ panis laboris: q2 cum labore acquirit et dr̄ panis doloris q2 cum dolore acquirit: dr̄ etiam panis idolotitus. q2 cū auaricia acquirit. ¶ Unde est aduertendum ꝙ ppheta hic non prohibet quin debeam⁹ acquirere panem cum labore et sudore vultus nostri: sed phibet nimiaʒ solicitudinē et abusum circa res tp̄ales: ne propter tēporalia omittamus spiritualia sed intēdit dicere et ammonere vt primū queramus regnum dei: ⁊ ponamus spem nostraʒ in xp̄o et ecclesiasticis sacramentis: sed postea cū discretione possumus laborare pro victu ad vitā necessariam.

xxiiij. q. i. q2 ex sola. **Cum dederit dilectis suis somnū ecce hereditas domini filij merces fructus vētris.**

¶ In hac scd̄a parte ostēdit declarando supradicta.s. in quibus bonis debem⁹ ponere spē nostrā et dicit ꝙ in bonis per xp̄m nobis adeptis. ¶ Ad cuius intelligentiam est notandū ꝙ tota hereditas nostra et tota merces et premium etiam tota virtus sacramentorū ecclesie inest nobis ex passione xp̄i. nam per suā mortē et passionē nos a peccato et captiuitate absoluit. p et suū sanguinē emit nobis regnū celorum in hereditatem. A quo quidē sanguine ecclesiastica sacra traxerunt virtutē. E ¶ Ex quo ptʒ ꝙ redēptio nostra et hereditas nostra felicitas non fuit manifesta nisi post passionem xp̄i nec patriarche: et pphete: nec apostoli et martyres et sancti potuerunt possidere hereditatem nisi post passionem xp̄i: nec potuerunt eā possidere in hoc mūdo q̄ntum ad gloriā nisi post mortem eorū. Ex quib⁹ patet ꝙ vana erat spes iudeorum qui expectabant fructum et hereditatem ex illo tēplo et ciuitate materiali in hac vita ⁊ van⁹ erat labor eorū laborādo pro isto cibo tp̄ali cū talis hr̄ditas ⁊ q̄es nō possit possideri i hac vita vita. nec cib⁹ spiritualis nobis pmissus. D ¶ Et ideo est dicenduʒ ꝙ hereditas promissa Abrae et Isaac et Jacob nō est illa terra chanaan: nec illi fructus qui in ea colliguntur cum sint corruptibiles ⁊ transitorij: sed illa hereditas est patria celestis: et ille fructus est perfecta fruitio diuine essentie quam apostoli et omnes iusti non potuerunt aq̄rere in hac vita: nec in hoc seculo sed post mortem eorū in celo. Et ideo dicit dauid. Nolite subquerere hereditatē et mansionem nec premiū nec mercedem: nec fructum ventris corporalis in hoc mundo. sed taliter laborate. vt celo post mortem hec possitis acquirere. q2 ista in sola patria celesti patebūt. Nam cū dn̄s dederit somnū et reqē̄m dilectis suis apostolis ⁊ martyrib⁹ et iustis post mortē tēporaleʒ. Ecce hereditas dn̄i.i. tūc apparebit vera hereditas dn̄i sanctis prībus pmissa qd̄ est regnū celorū qd̄ dabitur iustis in hereditatem et ecce merces.i. tunc apparebit merces ⁊ premium. et ecce filij.i. tunc videbitur qui erunt vere filij dei. Litera Hiero. hʒ filij mercedis idest tunc apparebunt filij qui adepti sunt mercedeʒ ⁊ premium q2 illi deū videbūt. Naʒ visio est tota merces. Et sequitur. Ecce fructus ventris.i. tunc apparebit et dabitur fructus ventris sp̄ualis iustis que erit vera fruitio: pro qua in hac vita laborauerunt iusti. In hoc ergo versiculo nihil aliud intendit dicere nisi qd̄ vere filij dei et filij israel et abrae per repromissionem et per fidē ⁊ baptismū regn̄ati post istā mortē tp̄alē in celo obtinebunt hereditatem promissaʒ et mercedē et fructū q2 ibi deū videbunt et possidebūt. et adamabunt ⁊ fruentur. et sic ammonet ꝙ nō est ponēda spes in ciuitate terrena sed in celesti. Litera autē Hieronymi habet. Cum dederit dilecto suo somnum siue ad dilectum suū: et tunc esset snīa manifestior q2 hereditas dn̄i et fructus eius hic per grām et in celo per gloriam nūq̄ fuit dat⁹ iustis nisi post mortem xp̄i dilecti filij dei vt supradictum est. Etiam ly fructus ventris potest referri ad christū qui est fructus ventris virginalis marie et illemet est fructus sp̄ualis ventris in patria nā totus hō fruct

Passio xp̄i ē nobis meritoria sic

toto xpo.nā p aīam fruet diuinitate et p potētias corporales glorificatas fruet xpi hūanitate tot⁹ hō.Et et fructus ventris ecclesie sunt fideles p baptismū regnati.Sed pma expositio est melior.Et etiā xpo qui est fruct⁹ vētris vginis marie erit fructus noster quo fruemur in patria quē fructum nō poterimus acquirere nec frui.nec gustare nisi post somnum et mortem huius vite.

xciij.dis. c.legim⁹ z.j.qō.j. multe.

Sicut sagitte in manu potentis:ita filij excussorum.

¶In hoc exprimit pphēta q sunt veri filij eccle q p illa hereditate laborarūt et qb⁹ armis ecclesiā defenderunt et ampliauerūt et iō post somnū eox.i. post mortē meruerunt possidere in celo illā hereditatē z mercedē fructū vētris.Et dicit q isti fuerūt apli et martyres z doctores q nō armis corpalib⁹ sed sagittis et armis euāgelicis defenderūt eā et ampliauerūt et eā plātauerūt sanguine suo. B

Apostoli sunt sagitte.

¶Ad cui⁹ itelligētiā est notādū q apli z discipuli xpi frequēter dicunt sagitte in sacra scriptura.Nā sicut sagitta mittitur velociter a sagittatore:ita apostoli missi sunt a xpo velociter per vniuersum mundum et cum eis xps sagittauit corda hominū et vulnerauit eos in corde et occidit in eis peccatū et suscitauit fidem et sic apostoli dicūtur velut sagitte in manu xpi potentis qui eos misit sed frequentius et magis proprie verba xpi euange i.a dicūtur sagitte qb⁹ xps et apli sagittarunt et penetrarunt corda hominum et sic apostoli dicuntur sagitte inquātū sunt missi z sagittatores inquātū traxerunt et iecerunt sagittas verborum dei in corda hominum per predicationem et sic dicitur supra psalmū.xliij.Sagitte tue acute cadent in corda inimicorū.Item psal.lxvj.Sagitte paruulorū facte sunt plage eorum.Item Esaie.lxvj.mittam ex eis qui saluati fuerint scilicet ex discipulis .d gentes in Africam et Lidiam tenentes sagittam in Italiā.i.dirigentes verbū euangelicū in italiā. Ex quo pz q apostoli dnr excussi idest expediti ad bellū siue precincti z parati ad pugnandū p xpo.

Nota.

Dicunt et excussores.i.trituratores verbi dei.Nā sicut agricola triturat et excutit messem:z separat granū a paleis:ita apli fuerūt messores vbi dei:z triturauerunt z excusserūt grana euangelica a paleis z cerimonijs legalibus:vñ granū reposuerūt in horreo ecclesie.Paleas aūt cerimoniarū cōbusserūt igni inextinguibili.i.reprobauerunt et anullarunt vētilabro xpi:vt patet Matt.iij.et Lu.iij.z sic apli dnr filij excussorū.i.excussi siue excussores vt est mos loquendi cōsuetus in scriptura vete.te. vt tu es filius mortis id est moriturus filius duox annorum id est vita breuis:z filius pcti idest pctō. Dicit ergo dd iō dilecti.i.apli z iusti merētur illā hereditatē et data est illis merces z fruct⁹ ventris etern⁹ qz bñ laborarūt in hoc mūdo p ipo z in pdicatiōe vbi:nā sicut sagitte sunt i manu potētis venatoris vel pugilis ita fuerūt z sūt filij excussorū .i.apli z doctores z discipuli q relictis curis z sollicitudinib⁹ z diuitijs hui⁹ mundi facti sunt excussi.i.expediti ad pugnā cōtra infideles mittētes sagittas.i.vba euāgelica in corda hoium:z sic cōuerterūt mūdum et facti sunt et excussores id est trituratores dirigētes scripturas vete.testa.z declarādo euāgeliū xpi:z sic cōtempserunt domum materialē in hac vita:z edificauerūt ecclesiam supra firmam petrā qui est xps pdicatione z vita z exēplo z sanguine suo.Et etiā fabricauerūt domū nō manu factā in celo:quam possidēt in eternū:z illa est hereditas eorum z merces z in ea fruuntur fructu vētris virginalis.i.xpo z ibi est tota merces z felicitas.Ex quo pz q isti nō edificarūt domū vanā nec ciuitatē friuolā:sed firmā z inexpugnabilem: nec surrexerunt in vanum ad laborādum ante lucē siue ante diem:qz nō laborauerunt nec lucrati sunt mercedem temporalē cibum siue fructū corruptibilem z insufficientem:sed eternū z sufficientē qui satiat appetitum humanū z angelicū qui nūq peribit immo dat vitā eternā.Itē isti surrexerunt a peccato in quo per multa tempora sederunt et venerunt ad gratiam:sequentes xpm.Idem isti apostoli surrexerunt a iugo legis postq venit lux z verus sol:et dies qui est xps.Ceteri autē manserunt in nocte legis:z noluerūt edificare domū in celo nec laborare pro cibo celesti in ecclesia christi ideo manent inanes z vacui z decepti.¶Nota q littera Hiero.hz ita.filij pueritie.alia littera hz.sicut sagitte in manu potentis.ita filij iuuētutis quod idem est quod filij excussorū.Nā pueri z iuuenes sunt expediti excussi et habiles ad pugnandum sicut fuerunt apostoli z martyres zc.Et etiā alia littera habet filij tamē laborantium id est filij bene laborantes z laboratores z non pigri in vita actiua z contemplatiua sicut fuerunt apostoli z martyres et doctores.Omnes apostoli z martyres et doctores z iusti fuerunt excussores z filij excussorū et laboratores in fructu euangelico et sagittatores mittentes sagittas euangelicas in corda hominum.

Beatus vir qui impleuit desiderium suum ex ipsis nō cōfundetur:cum loquetur inimicis suis in porta.

De pse. di.v.nō medio. crit.z de pe.di.ij. §.si hmo meus.

¶Hic cōcludit totū propositū.Nā dictū est supra q inuanum laborant amatores huius mundi z ponentes sollicitudinē suā z spē in rebus huius mūdi z etiā in operib⁹ legis veteris:vt dictū est etiā q hereditas in lege promissa nō dat nisi post hāc vitā z et vt dictū est q apostoli cū sagittis z armis euangelicis edificarūt z ampliarūt ecclesiā.Iō dicit hic cōcludēdo q beat⁹ vir qui impleuit desideriū suū nō ex diuitijs tpalib⁹ nec cibis corpalib⁹ sed ex ipis verbis euāgelicis z ecclesiasticis sacramentis z ex fructibus sacre scripture:quia iste cibus vere satiat appetitū iustox:qz nō in solo pane viuit hō sz in oi verbo qd pcedit de ore dei qz doctria legis ē cib⁹ aie.Itē qz apli fuerūt excussores messis sacre scripture colligētes grana zc.Iō beat⁹ vir q ipleuit desideriū ex ipsis granis z panib⁹.In lra Hiero.hr.Beat⁹ vir q ipleuit pharetrā suā ex ipsis:z sic refert ad sagittas.q.d.beat⁹ q iplet pharetrā cordis z spōsusi ex sagittis missis ab aplis.i. doctrina aplica z euāgelica.Nam q talib⁹ diuitis

et sagittis est refert⁹ ⁊ armat⁹ nõ cõfundet͛ aũ re-
ges et iudices ⁊ p̃sides cũ loquet͛ inimicis ⁊ aduer-
sarijs suis in porta ciuitatis vel theatri vbi fie-
bãt iudicia: imo cũ illis sagittis. i. cũ auctoritatib⁹
noui ac veteris testamenti ꝯfunde. inimicos ecclie
et ĩfideles. Vñ dicit eis xp̃s. Dũ steteritis ante re-
ges et p̃sides nolite cogitare q̃d loq̃mini dabitur
eni vobis in illa hora qd loquamini ⁊c. Duo ergo
bona facit q̇ implet desideriũ et pharetraꝫ cordis
sui ex istis sagittis. Nã primo vulnerat͛ in corde et
morit͛ pctõ ⁊ viuit xp̃o. Scd̃o hꝫ arma offensiua ⁊
defensiua ꝯ inimicos xp̃i. Tria ergo intẽdit princi-
Lex seu palr̃ dicere in hoc psal. P̃rio ꝙ nõ est ponẽda spes
deiꝰbuꝫ nec securitas in hierl̃ꝫ materiali: sꝫ i hierl̃m sp̃uali
ꝰ facit. edificanda ꝑ xp̃m: nõ lapidib⁹ materialib⁹ ⁊ mor-
tuis: sed lapidib⁹ viuis q̇ erat sepiẽda turribus et
muris virtutũ donorũ sp̃ũssancti. Scd̃o ꝙ hec ciui-
tas nõ erat defendenda nec amplitãda armis ma-
terialib⁹: sꝫ sagittis euãgelicis ꝑ p̃dicationẽ apo-
stoloꝝ qui erãt superãdi gẽtiles ⁊ heretici. Tertio
dicit ꝙ hereditas nobis ꝓmissa ꝑ aduentũ messie
nõ est querenda in hac vita. Quarto ꝯcludit ꝙ bea-
tus est ille vir qui impleuit desideriũ suuꝫ ex sagit-
tis ⁊ fructib⁹ euãgelicis. Quinto ꝙ xp̃ian⁹ armat⁹
talib⁹ sagittis et armis nõ cõfundet͛ cũ accusabit͛
ab iĩmicis suis in porta. i. in exitu hui⁹ vite: nec in
iudicio quod fit in porta huius vite. Nã mors siue
hora mortis d̃r porta huius vite ꝑ quaꝫ exit hõ de
hoc mũdo in q̃ hora ilico iudicat͛ hõ iudicio par-
ticulari. Et etiã nouissimus dies dicit͛ porta tot⁹
t̃pis huius mundi in quo fiet vniuersale iudiciuꝫ.
Ex quo ptꝫ ꝙ hõ iustus talibus armis munit⁹ in
neutra porta: ⁊ in neutro iudicio cõfundetur cũ lo-
quet͛ diabol⁹ iĩmicis suis ipsiuꝫ accusantib⁹: qꝛ ab
auditione mala nõ timebit: nec a verbo aspero: vt
dictũ est psalmo. xc. et. cx. ¶ Et nota ꝙ lꝫ iste psal-
mus sit paruus in quãtitate tñ est valde difficilis
in litterali sententia ꝓpter verba methaphorica.
Et ideo diuerse fuerũt de ipo interp̃tatiões ⁊ am-
bigue: vt inquit Hieronymus. Jdõ cũ magna diffi-
cultate põt extorqueri ex eo firma ⁊ vera sentẽtia.

xvi. q. ij. post me. ⁊. xvi. q. j. c. vos autem.

Eati oẽs q̇ timẽt dñꝫ q̇
ambulãt in vijs eius.
¶ Nonus gradus est timor fi-
lialis siue obediẽtia idõ dõ dicit
huno psalmũ ꝓ ascẽsu noui tẽ-
pli gradus in quo describit pre-
mium obedientie et timoris fi-
lialis siue quo ascendere in celũ nemo põt q̇ q̇deꝫ
timor ⁊ obedientia cõsistit in formando voluntatẽ
ꝓpriã soli volũtati dei et eius legi et p̃ceptis. Nã
timor cast⁹ nihil aliud timet nisi ne displiceat deo
et ne ledat eũ cogitatione ⁊ opere et vera obedien-
tia non est sollicita nisi q̇ placeat deo et ambulet
in vijs eius. Jdõ apl̃i et oẽs iusti d̃nr sicut sagitte in
manu potẽtis psal. p̃cedẽti. Nã sicut sagitta nõ tẽ-
dit nisi quo mittit͛ a sagittãte ⁊ dirigẽte: ⁊ ad eius
nutũ moueat͛ nec morat͛ i via: ita iust⁹ ⁊ timẽs deũ
nõ mouet͛ nisi ẜm legẽ ⁊ p̃cepta dei: nec tardat im-
plere eius volũtatẽ: et talis est beat⁹: ⁊ nõ edificat
domũ: nec ciuitatẽ terrenam: nec laborat pro cibo
mundano sed celesti: et idõ in hoc psal. ꝓmittit͛ iꝭꝫ
p̃miũ ⁊ cib⁹ in celo: sꝫ talis fuit solus xp̃s q̇ ꝑfecte
habuit hũc timorẽ ⁊ obediẽtiã erga patrẽ: vt ipse
dicit ꝑ totũ discursuꝫ euãgelicũ: vñ dicit. Nõ veni
facere volũtatẽ meã: sꝫ eius q̇ misit me: sꝫ nos su-
mus eius imitatores inquantũ possum⁹ si cuꝫ eo
ascẽdere volum⁹. Duo ergo facit dauid. Nã p̃rio
ostendit xp̃m ascendisse in illam hereditatẽ ⁊ feli-
citatẽ ꝑ timorẽ filialẽ ⁊ obedientiã. Scd̃o nos ex-
hortatur ad imitandũ eũ: vt sim⁹ participes cũ eo
in illo p̃mio ⁊ bñdictione ibi Ecce sic bñdicet͛ hõ
¶ Quantũ ad primũ dicit. Beatus vir est q̇ timet
dñm timore casto ⁊ filiali: ⁊ q̇ ambulat in vijs ei⁹:
et iste est solus xp̃s qui ꝑ oĩa impleuit voluntatẽ
patris. Et qꝛ p̃uidit ꝓpheta ꝙ solus xp̃s est hmõi
perfectiõis: et primus totaliter impleuit volũta-
tem patris. de quo in capite libri eius scriptũ est:
⁊ ad hoc est destinat⁹: idõ ꝯuersus ad xp̃m dicit.

Labores manuuꝫ tuarũ quia mãdu- xv. q. d. j. firmissime. xxij. q. ij. si q̃s liber.
cabis: beatus es et bene tibi erit.
Uxor tua sicut vitis abundans: in la-
teribus domus tue.
Filij tui sicut nouelle oliuarũ: in cir-
cuitu mense tue.

¶ O xp̃e ideo tu benedict⁹ es: qꝛ patrẽ sic timuisti
et in vijs eius ambulasti: ideo bene tibi erit: ⁊ pri-
mus habetis premiũ in celo et in hac ecclesia tua
militante. A ¶ Nam premiũ consistit in tribus Premiũ in trib⁹ ꝯsistit.
Primo in copia bonorũ et ciborũ. Secũdo in pul-
chritudine et bonitate vxoris. Tertio in fecundita-
te prolis et filiorũ: et hoc est bonum qd̃ tibi erit ex
premio. Primo qꝛ labores manuũ tuarũ mandu-
cabis: idest pro labore manuũ tuaruꝫ mãducabis
panẽ in celo: quia primo ⁊ perfectius sine cõpara-
tione fruit͛ anima xp̃i: ⁊ xp̃s tot⁹. vñ dicit Johã. iiij
Hic est cibus me⁹ vt faciã voluntatẽ patris. Jtem
Luce. xxij. Vado vobis parare regnũ ⁊c. vt edatis
et bibatis in mẽsa mea in regno patris mei. Mã-
ducat ergo xp̃s labores manuũ suarũ: hoc etiam
potest referri ad sacramẽtum eucharistie: quia ip-
semet cõsecrauit corpus suum: ⁊ fregit: et sic come-
dit labores manuũ suarũ et in persona totius cor-
poris mystici comedit corp⁹ verũ: et iste est cibus
iustorũ in hac ecclesia per gratiã: ⁊ in alia per glo-
riam et fruitionẽ. Scd̃o premiaberis o xp̃e in pul-
chritudine ⁊ fecunditate vxoris. Nã vxor tua eccle-
sia erit sicut vitis abundãs palmitib⁹ ⁊ thyrsis in
laterib⁹ domus tue. Nam sicut vitis q̇ plantat͛ in
domibus crescit in altũ et in latum: intantũ ꝙ cir-
cuit latera domus et etiã cooperit domũ abũdan-
tia palmitũ ⁊ thyrsorũ ⁊ pãpinorũ ⁊ vuarũ: ⁊ sic ec-
clesia tua dilatabit͛ per totũ vniuersum orbẽ: ⁊ ex-
tẽdet palmites suos vsq̧ ad mare. ⁊ vsq̧ ad termi-
nos orbis terrarũ: ⁊ ista vxor nõ erit sterilis: im-
mo abũdãs ⁊ fecũda: ⁊ ex ea regñabis tot filios ꝑ
baptismũ: ⁊ intãtuꝫ numerũ ꝙ filij tui erũt in cir-
cuitu mẽse tue sicut nouelle oliuaruꝫ. Nã sicut ar-
bor oliue ꝓducit copiã ramorũ sup⁹ ⁊ copiã v̇gul-
torũ ad radicẽ circa truncũ eiusq̧ d̃nr nouelle siue

germina eius. Ita magnꝰ numerus filiorū tuorū si
delium erūt in circuitu mēse tue. s. tui altaris ad mā
ducandum cōmunionem eucharistie in hac ecclia
tanq̄ cibū viaticū p grām: et in alia erunt isti filij
fruentes celesti cibo p glīam. ℂ Nota q̄ tota
ecclia frequēter appellat̄ i sacra scriptura vinea
et aliqñ ager messis: et aliqñ oliuetū in sacra scri
ptura vet. te. eo q̄ xp̄s ex ea expressit vinū et oleū ꝛ
granum euangelicū: et cōgregauit in horreū et cel
lariū suū. q̄ sunt ecclīastica sacrā ad cibū et potū
fideliū. Ex qbꝰ sacramētis exprimet xp̄s in iudicio
fructꝰ glīe. Et iō per abūdantiā frumēti et vini et
olei in ve. te. pmissam semp intelligit̄ abūdantia
bonorū grē in p̄nti ecclesia et abūdantia ciborum
fruitionis et glīe in futura. Ex p hoc pz deceptio
et cecitas iudeorū: qui oia ista intelligunt mate/
rialiter et temporaliter ad literam.

vt supra

Ecce sic bñdicet hō qui timet dñm.

ℂ Hic exhortat̄ nos ad imitandū xp̄m per timorē
et obedientiam dicens. Ecce sic benedicet̄ ois ille
qui timet dñm. Nam sicut imitabitur xp̄m in timo
re et obedientia: ita participabit cū eo in benedi/
ctiōe et premio et cibo spirituali ꝛ eterno. Precat̄
vlterius pphēta benedictionem pro ecclesia fide
lium vaticinādo bñdictionē et premiū eius dicit.

Supra. ʒ ij. et infra cxj.

Benedicat tibi dominus ex syon: et videas bona hierusalē omnibus die/bus vite tue.

Et videas filios filiorum tuorū: pa/cem super israel.

ℂ O cetus ꝛ ecclia fideliū bñdicat tibi dñs. i. det
tibi dñs p̄dictā bñdictionē ex syon. i. ex sacris et
meritis ecclesie. q: aliūde nō pōt venire talis bñ/
dictio nisi ex sacramētis ecclīe nō pōt darinisi a
xp̄o. q̄ est dñs deus qui fecit celū ꝛ terrā. Ille ergo
det tibi istā bñdictionē intm̄ q̄ videas bōa hierls
in oibus diebꝰ vite tue. i. semp. s. hic in hac ecclia
et in hac hierlm videas bona grē et in supiori hie
rusalē videas bona glīe q̄ sunt memorata ꝛ tu ec/
clesia ꝛ quilibet fidelis videas filios filiorū tuorū
per baptismū regeneratorū: et videas pacem sup
israel hic per grām: et ibi per glīam. Nā ista eccle
sia viuit per charitatē et pacē q: pace et charitate
cōpaginat̄ corpꝰ mysticū ecclīe ꝛ vnit̄ suo capiti
et tota felicitas supioris israel siue israel consistit
in summa pace et qete ꝛ securitate felicitatis pos
sesse. Et hic est fructꝰ timētiū deū. ℂ Notandum q̄
totus iste psalmꝰ pōt ad lr̄am exponi de Abraam
Ysaac et Jacob et de oibus timentibꝰ deū in vet.
testamento qbus pmittebant̄ bona terre. Sed q:
dauid nō fuit minꝰ pphēta in hoc psal. q̄ in alijs
ideo esset pctm̄ et sacrilegiū dimittere mysticam
et veram expositionē et occultare ꝛ cōtēnere et di/
mittere tantū preciosum thesaurum in predicto et
ceteris psalmis absconsum. Sed q: qd̄ cōpetit to/
ti corpori etiā cōpetit cuilibet mēbro ideo pōt ex
poni etiā de quolibet fideli timente deū cuiꝰ bñ/
dictio est abūdantia meritorū in hac vita ꝛ i alia
premiorū et iō prudēs lector studeat applicare et

legat doctores sanctos sup hoc libro q: ego p̄nci
paliter curo de sensu mystico et pphētico. Nam
dauid oia ista predicit primo de xp̄o capite: et ex
cōsequenti de suis mēbris fidelibus. Nam a xp̄o
capite ad sua membra descendit omnis benedi/
ctio et gratia et omnia bona grē et glorie vt ma/
gis patebit psalmo. cxxxij.

Sepe expugnauerunt me a iuuentute mea: dicat nunc israel.

lij. q. j. c nulli dubium.

Sepe expugnauerūt me a iuuentute mea: et eīn nō potuerūt mihi.

Supra dorsum meū fabricauerunt pctōres plongauerūt iniq̄tatē suam.

ℂ Decimus gradus ascensus in celum est patien
tia longa in persecutione. ideo dauid fecit hunc
psalmū pro decimo gradu tēpli in quo memorat
longā patientiā ecclesie in longis psecutiōibus
ab Abel vsq̄ ad xp̄m et a xp̄o vsq̄ ad iudiciū. vñ
meruit ascendere in celum et obtinuit victoriā de
inimicis patienter tolerādo eorū incursus. Duo
ergo facit. Nam primo memorat longam patien
tiam eius in persecutionibus. Scdo punitionem
persequētium ibi dominus concidet. Dicit ergo
ecclesia et iste hō mysticus vel dicit dauid in per/
sona ecclesie. dicat nūc israel sepe expugnauerūt
me ifideles et inimici dei ꝛ pctōres et scelerati a
iuuentute mea. Nam primo a iuuentute et infan
tia mea fui impugnatus in Abel per cayn vbi ce/
perunt due ciuitates scz dei et diaboli et filij dei
et filij carnis. Unde chā impugnauit Noe et chal
dei ipsum Abraā et Ismael ipsum Ysaac. et Esau
Jacob et Pharao omnes filios israel in egypto ꝛ
Saul dauid et reges egypti et babylonis et an/
thiocus impugnauerūt populū dei. Et iudei im/
pugnauerunt xp̄m et apostolos. Et tyrāni marty
res. Et heretici catholicos. Et antixp̄s impugna
bit totam ecclesiā. Ideo dicit. sepe expugnauerūt
me a iuuentute mea vsq̄ ad senium supple. Uerū
tamē lz sepe expugnauerūt me tamē q: patiebar
talia cum fide bona spe et charitate ideo non po
tuerunt mihi preualere. nec in anima nocere. licet
afflixerunt corpus et supra dorsum meum fabri/
cauerunt peccatores ꝛc. Et importabilia supra
dorsum meum onera imposuerūt. Et sic plonga
uerunt iniquitatem suam supra dorsum meum.
In translatiōe autē Hieronymi habetur. Supra
ceruicem meam arauerunt aratores. et plongaue
runt sulcum suum qd̄ idem est. Nam vult dicere q̄
pctōres persequentes fideles et populū dei et ec
clesiam: bene nocuerunt in bonis tpalibus: et in
laboribus corporalibus: et in carne occidendo et
affligendo corpus sed nō vicerunt: nec potuerūt
occidere aiam: nec totaliter ecclesiā delere vt fre/
quentius dictū est immo ipsi fuerūt deleti in cor/
pore et aia. Et nota q̄ hoc prius itelligit̄ de xp̄o
capite et postea de ecclesia eiꝰ. Nam primo pec/

catores iudei fabricauerūt et machinati sunt sen
tentiā mortis et passionis supra dorsum christi: et
prolongauerunt super eum iniquitatem et inui/
diam et maliciam suam accusantes eum corā py/
lato. Et etiam post passionem et resurrectionem
christi ipsa eadem synagoga fabricauit dolos
cōtra ecclesiam et apostolos vt patet in actibus
apostolorum.

xxiij. q. v. illi. dis/ plicet. et de pe. di. ij. ca. sunt plu res. i gl. s. aucto/ ritas.

**Dominus iustus concidet ceruices pecca
torum: cōfundantur et conuertantur
retrorsum oēs qui oderunt syon.
Fiant sicut fenum tectorum: quod
priusq̄ euellatur exaruit.
De quo nō impleuit manū suā q̄ me
tet: et sinū suū q̄ manipulos colliget.**

¶ Hic memorat punitionem finalem impugna/
torum ecclesie dicens. Licet ipsi impugnauerint
me tamen nō potuerūt mihi preualere immo ipsi
delebuntur et punientur. Nam sicut fuerunt puni
ti impij peccatores qui impugnauerunt popu/
lum dei in testamento veteri. Ita punientur impu
gnatores ecclesie christi: scilicet tyranni et hereti/
ci et antichristus. Nam dominus noster. iesus xp̄s
concidet, tanq̄ iustus iudex ceruices et superbiam
et potestatem eorū: et sic omnes qui oderūt et perse
cuti sunt syon. idest ecclesiam christi conuertentur
retrorsum et confundentur in sua prauitate et cecita
te. isti fuerunt iudei qui conuersi sunt perdentes re/
gnum et sacerdotium et manserūt cōfusi videntes
xp̄m resurrexisse et ecclesiam psperari. Et fiat sicut
fenū tectorū. Nam fenū tectorum qd nascit supra te
ctum cito siccat et morit: eo q̄ non pōt extendere
radices in terram bonā: q2 cōiter fit tectū calce cū
arena mixta: et sic siccat fenū anteq̄ euellatur. sic
pprie sinagoga desiccata exaruit post aduentum
xp̄i. eo q̄ defecit ipsi humor grē et fundamentum
et terra pinguis et fecūda. C Vn̄ nota q̄ sacr̄m
et cerimonie veteris testamenti cōparantur feno
nato super tectum. Nam illud fenum nec viret: nec
fructificat: nec multum crescit ppter defectum ter
re humide et aque. Ita sinagoga est effecta steri/
lis per aduentū xp̄i: et sacramēta veteris legis in
fructifera et infecūda. quia defecit eis gratia xp̄i
quā contulit sacramētis noue legis. et ideo aruit
synagoga et ficulnea eius. Ideo sicut messores nō
veniunt ad metendum fenum natum. eo quod est
inutile et sine fructu: ita iam nemo potest metere
nec colligere aliquem fructum: nec messem ex syna
goga: nec ex sacramentis et cerimonijs veteris le
gis. ideo dicit propheta. Fiant sicut fenum tecto
rum et c. De quo feno synagoge et sacramentorum
et cerimoniarum eius qui metet et qui colliget ma
nipulos deludatur. idest messor fidelis et colle/
ctor manipulorum et fructuum non implebit ma
num suam ex messibus: nec etiam implebit sinum
suum ex fructibus. Quia illud fenum siccum nul/
lum fructum affert: immo sunt mortifera sacramē
ta veteris legis: et cerimonie post aduentū chri/
sti. Et sicut pterētes nūq̄ bñdicūt fenū ortū sup

Nota d cerimo/ nijs le/ gis vete ris.

tectū: immo maledicūt eo q̄ nociuū et inutile: et de
struit tectū. Ita nemo iam benedicit synagogam
nec fenū sacramentorū et cerimoniarum eius: eo
q̄ infructuosum et nociuum. et maledictum a chri
sto quando maledixit ficulneam que cōtinuo aruit
Matth. xxj. Ideo dicit.

**Et non dixerunt qui preteribant be
nedictio domini super vos: benedixi
mus vobis in nomine domini.**

j. q. j. et catholi/ ca. et. xx/ iiij. q. j. q2 ex sol la.

¶ Nam mos est hominibus cū transeunt videntes mes
sem vberem benedicere eam dicendo: deus bene/
dicat tibi: et peruenias ad maturationē: sed quā/
do herba est arida nemo ei benedicit. immo econ
trario dicit. Ignis de celo cōburat te. A ¶ Ita
nemo fidelis benedicit hodie synagogam: nec fe
nū sacramentorum eius cum sit arida et maledi/
cta q2 ea que nascuntur in ea non crescunt in no/
mine dn̄i: ideo non crescunt nec virent. Ista sentē/
tia et maledictio data synagoge datur omnibus
iudeis pteruis et omnibus infidelib9 persequēti/
bus ecclesiam et hereticis tā in corpore q̄ in aīa.
Nā eorū ceruices et perfidia est cōcisa et postra/
ta: et idolatria deleta: et omnes ad fidē sunt con/
uersi. B ¶ Ad cuius maiorē euidentiā est notā/
dum q̄ synagoga iudeorum multiplici pena fuit
plexa et punita post mortem christi. Primo quia
fuit eius ceruix. i. superbia concisa et confracta et
delecta: q2 fuerūt dediti seruituti et dispsi per mū
dum. Scd̄o fuit confusa manens in suo mēdacio
cum vidit christū resurrexisse: et vidit ecclesiā pro
sperari. Tertio fuit retrorsum cōuersa. et ab hono
re delecta: cum perdidit sacerdotiū et hostias et sa
crificiū. Quarto exaruit sicut fenum tectorū quā/
do cerimonialia et legalia perdiderunt virtutem
Quinto facta est etiā infructuosa quando ipsa le
galia nullū fructum aut meritum afferunt q2 cum
xp̄o fuerunt mortua et sepulta. Sexto synagoga
fuit maledicta a deo quia post publicationē euā
gelij legalia non solum fuerunt mortua et infru/
ctuosa: sed etiā fuerūt mortifera oībus qui obser
uant ea et spē ponūt in ipsis. Septimo ipsa syna/
goga nō solū ē maledicta a deo sed etiā est male/
dicta ab oībus nationibus et data in opprobriū
ppter mortem xp̄i: quia vt sic sunt reputati inimi
ci dei. Ideo propter primum dicit ppheta in hoc
loco. Dn̄s iustus concidet: ceruices peccatorum.
De scd̄o dicit cōfundant. De tertio dicit cōuertā
tur retrorsum. De quarto dicit. Fiant sicut fenum
tectorū qd priusq̄ euellat exaruit. De quinto di/
cit. De quo nō impleuit manū suā qui metet: et si/
num suū qui manipulos colliget. De sexto dicit.
Et non dixerunt qui preteribant benedictio do/
mini super vos. De septimo dicit. Nec dixerunt
benedicimus vobis in nomine domini. Iterum est
aduertendum qd has easdem septem punitiões
induxit deus super gentiles et hereticos obstina
tos qui persecuti sunt ecclesiam dei: et etiam ve/
nient super sarracenos et sequaces antixp̄i: quia
oēs infelicē exitū patientur: et finaliter ecclesia de
omnibus psecutorib9 triūphabit. Et sic prudens

Punitio synagoge post xp̄i mortem.

lector poterit has septem punitiones oib⁹ ecclesie pscatoribus applicare fm intentum prophete.

De pe.d. j.§.deni q.ca.vo luissent. xx.disti. sctā ro mana. De pe.d ij.§.sutplu res.§.au ctoritas

E profundis clamaui ad te domine: dñe exaudi vocem meam. Fiant aures tue intendentes in vocem deprecationis mee. Si iniquitates obseruaueris domine: domine quis sustinebit.

¶ Undecimus gradus hu⁹ ascēsus in deū est profunda oratio ⁊ firma ⁊ pseuerans pfidentia venie de pctis. Et iō dd fecit hūc psalmū p ascēsu vndecimi gradus tēpli in quo describit pfundā orōnē hoīs mystici desiderātis ⁊ petētis redēptionē per aduētū xpi ⁊ etiā describit desideriū cuiuscūq peccatoris ascēdētis de pfundo carcere pcti ad altitudinē status grē ⁊ ideo ista vox pōt esse totius corporis mystici existentis in statu veteris legis et sic petit redimi ⁊ educi de carcere pcti originalis ⁊ de onere legis ⁊ ēt de lymbo inferni et sic pōt esse vox patrum existētium in lymbo petentium liberari p xp3: vel potest esse vox cuiuscūq pctōris penitētis petentis educi de carcere peccatorū et ascendere ad statum gratie per penitētiā et sic iste psalmus dupliciter potest exponi. Uno modo prophetice ⁊ mystice put est vox corporis mystici existētis in statu legis veteris aut est vox cetus patrū existētiū in lymbo. Secūdo modo potest exponi moraliter put est vox ipsius penitentis. Duo ergo facit dauid in hoc psalmo. Nā primo introducit adā siue totū hominē mysticum petentem redemptionem per aduentum christi: et liberari a carcere et captiuitate peccati. Secundo propheta exhortatur nos omnes ⁊ reddit securos ad sperādum in domino ⁊ petendum veniā ⁊ ad sperandum aduentum christi ibi. Speret israel in domino. ¶ Quantum ergo ad primum adam cū tota sua posteritate fidelium siue totus homo mysticus existens in profundo et captiuitate diaboli pter peccatū primi parētis per magna tempora clamauit per omnes patriarchas et prophetas vt xps veniret in carnē et adduceret ipsum de illa captiuitate in cuius memoria ecclesia septies vocat xpm in aduentu ante festum natiuitatis dicens. O sapientia ⁊c. Et sic iste hō mystic⁹ dicit existens in hoc profundo carcere vel in lymbo inferni. O domine iesu xpe ego clamaui per magna tempora de profundis lymbi inferni et de profundo carceris peccati clamaui etiam de profundis cordis ⁊ mentis mee ad te cum maxima contritione ⁊ desiderio vt venires ad liberandum me. Et ideo dñe exaudi orōnem meā admittendo petitiones. Et fiant intendentes aures mie tue in vocem .i. erga voces deprecationis mee adimplendo quod peto ⁊ nō respice peccata mea. Nā si tu domie obseruaueris .i. respiciēs volueris iniquitates meas et meritum earū ⁊ punire me iuxta demerita mea ⁊ fm grauitatē peccati mei. O

exponit dupl̄r.

domie quis sustinebit id est quis poterit sustinere penas debitas pro culpa tā graui. Ergo si tu volueris attendere ad demerita iniquitatū mearu3: et dare mihi penas debitas: tunc impossibile est me illas sustinere cum tales pene sint eterne.

Qr apud te propiciatio est: ⁊ pter legem tuam sustinui te domine. De pe.d. j.serpēs xx.q.ō.iij c.ad mēsam.

Sustinuit anima mea i verbo eius: sperauit anima mea in domino.

A custodia matutina vsq ad noctem speret israel in domino. xciij.d.c. diaconi.

Qr apud dominū misericordia: ⁊ copiosa apud eum redemptio.

Et ipse redimet israel ex omnibus iniquitatibus eius.

¶ Quia scio domine q nō obseruas nec attendis ad peccata hominū: sed psideras ⁊ cōpateris fragilitati hoim. Et scio q es misericors et pius naturalr: eo q es facilis ad veniā: et tard⁹ ad penas: et sic scio q apud te est propiciatio ⁊ remissio. Itē scdo scio q: tu in lege tua pmisisti veniam penitentibus dicens per pphetam. Derelinquat impius viā suam ⁊c. Et ideo propter ista duo. Primo quia apud te ppitiatio est naturaliter ⁊ remissio. Scdo propter legē tuā: quia in tota lege tua ⁊ pphetis nihil aliud est: nec scribitur: nec promittitur: nec figuratur: nec vaticinat nisi aduentus messie q nos debet redimere ⁊ liberare. pter ergo ista duo sustinui te. O domine id est speraui in te. et sub tali fide et spe futuri redēptoris ⁊ messie expectando te ego vidi in lege veteri. q.d. O domine ego sustinui te id est expectaui te per longa tempora cum magna potentia propter duo. Primo quia apud te est magna propiciatio et remissio et misericordia. Secundo propter legem tuam. qr scio et continue lego in lege et pphetis per mysteria et prophetias qualiter promisisti nobis xpm redēptorē et saluatorem. Et ideo anima mea sustinuit et sperauit in verbo eius et in pmissione facta p verbum eius omnibus patriarchis ⁊ prophetis. Et ideo pter tale verbū ⁊ propter talē pmissionē aīa mea sperauit in domino a custodia matutina id est a principio mundi vsq ad noctē id est vsq ad iudiciū. B ¶ Ad cuius intelligentiā est notandū q totus status veteris legis ab adā vsq ad iudicium dicitur vna nox respectu glorie et resurrectionis. ⁊ sic iste hō mystic⁹ sperauit in dño a custodia matutina q fuit stat⁹ innocētie ips⁹ adā ⁊ expectauit vsq ad noctē .i. p totū spaciū tēporis vsq ad diē iudicij expectauit xpm vt veniat ad glorificādū ipsū p secundū aduētū. ¶ Sed rursum est aduertendum q totū spaciū legis veteris cōparatū ad statū gratie dr nox. ⁊ tēpus legis gratie dicit dies: et sic iste homo mysticus expectauit xpm a custodia matutina .i. a principio mūdi in quo fuit in statu gratie vsq ad noctem: in quo fuit in statu culpe: in cuius fine noctis venit xps in carnem tanq sol iusticie qui per suā presentiam causauit diem grē. ¶ Sed

temp⁹ legis grē dr dies.

rursus per totum istum diem grẽ a custodia matu
tina.i.a tẽpore resurrectionis xp̃i vsq̃ ad noctẽ.i.
vsq̃ ad finem mundi sustinet et expectat ip̃m tota
ecclesia vt veniat ad glorificandũ nos. Et ideo di
cit. Sperauit aĩa mea in dño a custodia matutina
vsq̃ ad noctem.i.ad finem mundi. ¶ Sed est ad-
uertendum q̃ littera Hieronymi habet sic. Expe-
ctauit anima mea ad dominũ a vigilia matutina
vsq̃ ad vigiliam matutinam: ⁊ hoc forsan stat me-
lius. Quasi dicat q̃ anima mea expectauit xp̃m a
vigilia matutina que fuit status innocentie ante
pctm̃ Ade vsq̃ ad vigiliã matutinã in q̃ apparuit
xp̃s in carne ⁊ dedit legẽ euangelicã in primo ad-
uentu: ⁊ sic expectauit ip̃m ad redimẽdum. Sed ad
huc expectat ip̃m in scd̃o aduẽtu vsq̃ ad aliã vigi-
liã matutinã que erit in gñali resurrectiõe in qua
veniet xp̃s ad glorificandũ: ⁊ tũc restituet regnum
deo patri ⁊c. D ¶ Tamẽ ad maiorẽ intelligẽtiaʒ
est notanduʒ q̃ ꝓpheta hic loquit̃ parabolice ad
modũ pastorꝝ custodiẽtiũ gregẽ vel ẜm morẽ exer-
citus armorꝝ. Nã cõsuetudo pastorꝝ est facere quat
tuor vigilias vel custodias in nocte: ⁊ quattuor in
die. Nã pria vigilia noctis est ⁊ icipit post occasuʒ
solis et durat per tres horas. Secũda durat a ter
tia hora noctis vsq̃ ad mediam noctem. Tertia vi
gilia incipit a medietate noctis et durat per tres
horas. Ultima autem vigilia est totum residuum
vsq̃ ad aurorã: et sic diuidũt pastores totam no-
ctẽ per q̃ttuor vigilias ẜm ꝓportionem t̃pis. Uñ
qñ vna pars eorꝝ vigilat alia dormit: ⁊ sic diuidũt
sibi totã nocteʒ p̱ quattuor vigilias vt defendant
gregem suũ de faucibus luporũ ⁊ ita pariter diui
dũt diẽ p̱ alias quattuor vigilias et custodias. Et
s̃cũdũ eãdẽ cõsuetudinẽ ẜuãt pugiles in exercitu
armorũ ⁊ ẽt in oppidis obsessis. Et sic est dicẽduʒ
q̃ pariter de⁹ oĩpotens ordinauit q̃ttuor vigilias
in tota nocte legis veteris. Nã in p̱ma vigilia po-
suit patriarchas ab adã vsq̃ ad iacob ⁊ ẽt Moysẽ
qui custodierũt gregẽ et populũ dñi ꝯ diabolum.
In scd̃a vigilia posuit moysen et oẽs iudices q̃ cu
stodierunt gregem domini per legem scriptam vs
q̃ ad dauid. In tertia vigilia posuit Dauid et om
nes prophetas et reges qui custodierunt gregem
domini vsq̃ ad transmigrationem Babylonis
et finem primi templi. Sed in quarta vigilia po-
suit esdram et alios sacerdotes q̃ custodierunt et
rexerũt pp̃lm dñi vsq̃ ad aduẽtum xp̃i in quo fuit
dies grẽ et iustitie. Et rursus xp̃s istũ diẽ diuisit p̱
quattuor vigilias. Nã in p̱ma vigilia posuit apo
stolos q̃ rexerũt et custodierunt ecclesiã dñi de ma
nu diaboli ⁊ iudeorũ. In scd̃a vigilia posuit mar-
tyres q̃ defenderũt ecclesiã dñi de manu tyrãnorꝝ
vsq̃ ad cõuersionẽ Constantini. In tertia vigilia
posuit doctores qui defenderunt ecclesiam dei ab
incursu hereticorꝝ. In q̃rta vigilia t̃pe antixp̃i ponet
viros fortes et charitatiuos q̃ multo sanguine de
fendẽt eccliaʒ xp̃i ab immanitate ⁊ seuitia ãtixp̃i.
¶ Ex quo p3 q̃ iste hõ mystic⁹ a p̱ma custodia ma
tutina scilicet a principio mundi p̱ quattuor vigi-
lias noctis veteris expectauit vsq̃ ad primũ aduẽ
tum xp̃i. Et postea per alias quattuor vigilias hu
ius diei grẽ expectat xp̃ʒ vsq̃ ad aliã vigiliaʒ ma

tutinã q̃ erit in scd̃o aduẽtu: ⁊ iõ dicit ꝓpha. Su-
stinuit siue expectauit aĩa mea in ũbo ei⁹.i.i ꝓmis
sione et custodia matutina vsq̃ ad custodiã matu
tinã.i.a principio hui⁹ mũdi vsq̃ ad finẽ: post queʒ
incipiet alia custodia matutina q̃ dr̃ dies glorie.
L ¶ Iterũ est aduertẽduʒ q̃ ex hoc dicto ⁊ exẽplo
ecclia sumpsit ⁊ ordinauit offim̃ canonicũ diuinũ p̱
has horas ⁊ vigilias nocturnas paritérq̃ diur-
nas. Nã sicut pastores diuidũt totã noctẽ p̱.iiij.vi
gilias ⁊ custodias vt defendãt ⁊ custodiãt grege3
suũ ne rapiat̃ a lupis aut dispgat̃. Ita pariter ec
clesia cui est cura de ouib⁹ xp̃i: ordinauit et diuisit
totã noctẽ per q̃ttuor vigilias in offõ nocturno.
Nã totũ offim̃ nocturnũ diuidit̃ in q̃ttuor partes:
sc3 in tres nocturnos ⁊ laudes. Nã in p̱mo noctur
no cantat tres psal. ⁊ tres lcões iuxta tres horas
prime vigilie: ⁊ in scd̃o ⁊ tertio totidẽ. Uñ primũ
nocturnũ cantat ꝓ pria vigilia noctis: ⁊ scd̃m pro
scd̃a: ⁊ tertiũ ꝓ tertia: ⁊ laudes cantat ꝓ q̃rta ⁊ vl-
tima vigilia noctis. In q̃b⁹ laudib⁹ cãtat hymnũ
et bñdict⁹ dñs de⁹ isrl̃ agẽdo grãs: q: iam veniet
dies q̃ significat vltimã vigiliã le.ve. In qua fuerũt
zacharias ⁊ Simeõ q̃ receperũt xp̃m q̃si in aurora
illius noctis in qua xp̃m receperũt. Et iõ dicit za
charias. Bñdictus dñs de⁹ israel ⁊c. Et simeõ di
xit. Nunc dimittis ⁊c. Uñ ad similitudinẽ harũ vigi-
liarũ sctĩ patres primitiue ecclie apud egyptũ: vt
ait Eusebi⁹ ⁊ philo, per totã noctẽ orabãt in hym
nis ⁊ psal. successiue vigilias noctis custodiẽtes.
Nã vna ps perorabat p̱ totã primã vigiliã: ⁊ alia
pars surgebat ⁊ orabat in scd̃a vigilia: ⁊ sic alia vi
gilabat in tertia ⁊ alia in q̃rta. Et sic nullo mõ ces
sabat̃ a laudib⁹ dei p̱ totã noctẽ: s3 postea cõside-
rata hũana fragilitate ordinauit ecclia vt ad mi-
nus post mediã noctẽ sine interuallo celebret̃ to-
tum offim̃ matutinale in quo cõtinẽtur supradicti
tres nocturni cũ laudib⁹ in q̃b⁹ denotant̃ q̃ttuor
vigilie siue q̃ttuor custodie noctis. Postea ũo in
die celebrat alias quattuor vigilias.s. primã: ter
tiam: sextã: ⁊ nonã. In quib⁹ includit̃ tota dies su
mẽdo ⁊ includẽdo tres horas diei in qualibet ho
ra ⁊ vigilia. Et iõ cantat tres psal. in qualibet il-
larũ quattuor horarũ: sc3 ad primã tres: ad tertiã
tres ⁊c. Sed postea ecclia addidit vesp̱as ⁊ cõple
toriũ rõne depositiõis xp̃i de cruce ⁊ repositiõis ĩ
sepulchro. Et sic dicũtur septẽ hore canonice com
putãdo totuʒ offim̃ matutinale ꝓ vna hora. Et sic
vnusquisq̃ fidelis p̃t dicere in hac peregrinatio
ne ꝓ quolibet die. Sperauit aĩa mea in dño: a cu-
stodia matutina vsq̃ ad noctẽ: siue a vigilia matu
tina vsq̃ ad vigiliã matutinã per omnes horas
canonicas supple discurrẽdo: vñ iste modus oran
di per quattuor vigilias noctis: ⁊ p̱ quattuor vigi
lias diei iam reperit̃ in ve.test. vñ Esdras p̃cepit vt
orarẽt iudei in tẽplo quater in die ⁊ quater ĩ nocte
Speret isrl̃ in do. Hic icipit ũsus ⁊ s̃nia in hebreo
vbi dauid exhortat̃ patres vete. testamẽti: ⁊ totu3
cetum israel ad expectandũ christũ in carnẽ in pri
mo aduẽtu: ⁊ etiã exhortat̃ oẽs fideles noui testa-
mẽti ad sperandũ ipsum in gloriã in secundo ad-
uẽtu. Et ideo dicit: postq̃ anima mea sperauit in
domino a custodia matutina vsq̃ ad noctẽ. Ita ex

Pastor quattuor vigilie.

Not. de quattuor eccle vigilijs.

hortor totam israel vt speret in dño iesu xpo: vt veniat in carnē ad redimēdū nos. qm̄ apud dñm est infinita mia ⁊ apd cū est copiosa redeptio ⁊ abūdās. Nam sicut mia ipsius est infinita: ita redemptio eius est copiosa ⁊ nō limitata: qr nō solūmodo pōt delere vnū pctm̄: sed infinita: nec solūmodo redimere vnū hoiem: sed infinitos: nec redemptio eius est per paruū tps: sed successiue per infinita tpa si mūdus durasset in infinitū. Et ideo qr redēptio eius est copiosa nō solummodo effudit vnā guttā sanguis: sed totus sanguis e corpe effusus et exhaustus est. Et iō qr eius redēptio est copiosa ⁊ infinita extēsiue. Jō ipse redimet israel. i. totā ecclīam ab oibus iniquitatibus et pctis ei᷒.

L ¶ Ad maiorē euidētiā eoꝝ q̄ dicta sunt ē notādū ꝙ redēptio xpi tripl'r pōt dici copiosa scdm ꝙ ad tria pōt cōparari. Nam primo pōt cōparari ad xpm redēptorē. Scdo ad genus hūanū redēptū a pctō et pena. Tertio ad gloriā eternā ⁊ regnum celoꝝ qd xps sanguie suo emit pro nobis.

Redemptio xpi dr tripl'r copiosa

¶ Quātū ergo ad primū redēptio xpi dr copiosa: eo qd xps copiose nos redemit: qr nō solū effudit partē sanguinis: sed totū sanguinē pro nobis exhausit. Jtē nō solū dedit totū corpus ad sepulchrū: sed ēt aiam pro nobis oibus obtulit patri ⁊ sic seipsum totū obtulit pro nobis in preciū: ⁊ sic ex pte xpi redēptio nō potuit esse copiosior.

Quo ad nos.

Scdo mō quo ad nos illa redēptio q̄drupliciter fuit copiosa. Primo qr nō solū nos redemit quo ad oia pctā ⁊ penā relaxando ⁊ eā a morte culpe liberando: sed ēt nos redemit quo ad corpus ab oibus penalitatib᷒ liberādo ⁊ sanādo ⁊ imortalitatē recuperādo quā sumus adepturi in nouissimo die: qr si nōdū surreximus in actu: tn̄ iam surreximus in merito rōe baptismi xpi: vt dictū est psal. cij. ⁊ sic xps quo ad totū nos redemit. Scdo per istā redēptionē nō solum redemit vnū hoiem: sed ⁊ oēs hoies: et nō solum vnā nationē: sed oēs: nec vnā puinciā: sz totū orbē terraꝝ. Tertio fuit copiosa rōne tēporis: qr nō redemit solū presentes: sed preteritos et futuros. Quarto fuit copiosa rōne multitudinis peccatorū. nam non solū liberauit et redemit nos ab vno peccato: nec ab vno solo genere peccatorū: sz ab omni peccato tam mortali q̄ originali et veniali. Et sic ex parte et loco ⁊ tpe et numero illa redemptio fuit copiosa apud xpm. Tertio redēptio fuit copiosa rōne regni celoꝝ qd pro nobis oib᷒ emit a patre. Nā regnū celoꝝ est infinitū in se intensiue et extensiue inquātum ab infinitis successiue pōt participari: sed pro oibus illis emit ipsū xps igitur eius redēptio fuit copiosa. Primo rōe sui. Scdo rōne generis hūani redempti. Tertio ratione regni celoꝝ pro oibus empti.

Xps ⁊ nō alia creatura potuit genus hu. redimere

A ¶ Ex supradictis sequit ꝙ solus xps ⁊ nulla pura creatura quātūcūq pfecta ⁊ sancta potuit gen᷒ humanū redimere: hoc dupl'r pbat. Primo ratione multiplicis culpe et pene a qua oīa sumus redēpti. Scdo rōne regni celoꝝ nobis acquisiti. Primū pz nā pctā quib᷒ sumus liberati sunt infinita intēsiue rōne dei contra quē facta est offensa et sunt cōmissa: ⁊ extēsiue: qr oēs eram᷒ pctō multiplici obnoxij: qr nō solū redemit presentes: sz etiā preteritos ⁊ futuros: vt dictū est: ergo talia pctā nō poterāt delere nisi per virtutē ⁊ preciū infinitū nā actio nō fit nisi a pportiōe maioris inequalitatis vt inquit cōmentator scdo de gnatiōe. ergo opz ꝙ sit maior virtus agētis in agēdo q̄ passi in resistēdo: sed pctm̄ totius gnis hūani est infinitū intēsiue et extēsiue: et pena pariter est infinita extēsiue: ergo per nullū meritū aut virtutē alicui᷒ creature poterat relaxari: cū meritū cuiuscq creature pure nō pōt esse nisi finitū: qr quelibet creatura pura data sp hz min᷒ de merito q̄ sint oīa peccata gnis hūani in culpa: et sic sp manet maior resistentia nō solū in toto gne hūano: sz etiā in quolibet pctōre: qr qlibz pctōr magis hz de culpa ad resistendū q̄ pura creatura hz de merito ad relaxādū ergo oportebat vt redēptor haberet magis de grā et merito q̄ totū genus hūanum de culpa et pena ⁊ sic sol᷒ xps potuit esse redēptor ratione grē vnionis ⁊ rōne puritatis et immunitatis. vt dictū est psal. xvij. qr vt sic hz grāz ⁊ meritū ifinitū extensiue ꝯ oēm culpā et penam: et sic sol᷒ xps nos potuit redimere quo ad corpus ⁊ aiam ab oi culpa ⁊ pena ⁊ potuit dare de se preciū sufficiēs p oibus pñtibus et futuris. Et p eandē rōnem potuit dare sufficiens preciū pri pro regno celorum suis mēbris possidēdo et pferēdo. Et sic pz qualiter redēptio xpi oibus modis fuit copiosa. Et ideo pcludit ppheta ꝙ qr redemptio est copiosa apud xpm: iō redimet israel ex oibus iniquitatib᷒ eius. Sed qr iste ps est vn᷒ de septē psalmis penitētialibus: ⁊ cōiter recitat tpe pnie: iō opz vt post sensum ppheticū: etiā moralr exponat p quolibet penitēte.

Nota.

¶ Ad cuius intellectū est notādū hz Aug. ꝙ sicut hō per grām eleuat vsq ad ppinquitatem dei: ita per pctm̄ deprimit ⁊ demergit vsq ad pfundū inferni et elongat a deo. Jō dicebat Abraam ad diuitē epulonem existentē in profundo. Jnter nos et vos magnū chaos firmatū est: et sic oīs pctōr dicit esse in pfundo miserie et in profundo carcere peccati ⁊ per pñs qn̄ peccator cognoscit seipsum per grām preuenientē de pfundis peccatorum clamat ad deū petēdo veniam et remissionē d culpa sua et q̄rit liberari ab illo carcere peccati et sic de profundis dicit clamare ad dñm quasi de profundo statu.

Tres partes pnie

D ¶ Jtē est iterū aduertendū ꝙ tres sunt partes pnie. s. Cordis cōtritio: oris cōfessio: ⁊ operis satisfactio. Et sic ois penitentia incipit a cordis contritione ⁊ sic pctōr qn̄ incipit querere veniā ⁊ incipit pniāz dr clamare de profundis cordis per contritionē. Dicit ergo dauid in psona cuiuslibet penitentis. O dñe ego clamaui ad te ⁊ clamo de pfundis et intimis cordis mei. Jdeo exaudi vocē meā: remissionē indulgendo: et fiant aures tue mie intendētes in vocem deprecationis mee. pniam meā acceptādo: ⁊ noli attendere ad grauitatem peccati mei: nec dare penā condignā peccatis meis. Nā si tu obseruaueris et respexeris iniquitates meas dādo penam condignā quis sustinebit aut quis sustinere poterit talē penā. q. d. nullus. et ideo. O dñe ego sustinui. i. expectaui et expecto obtinere veniā p pniā ⁊ hoc pp̄ter duo. Primo qr apud te est ppi-

elatio: idest infinita mia. Scdo pper legē tuam: qr semp per oēs patriarchas z pphetas z vtrāq legē tam euangelicā q veterē pmisisti veniā peni tentibus. Et ideo aia mea sustinuit. i. expectauit in verbo eius. s. dei qui talē veniam pmisit. Et sic aia mea sperauit in dño a custodia matutina vsq ad noctē. i. a principio vite mee vsq ad mortē. Ergo totus israel. i. tota eccl'ia fideliū speret in dño. et vnusquisq pctōr speret veniā per pniam quoniam magna mia est apud deū z copiosa redemptio est apud deū pper causas iā dictas. Et ipse redimet israel z totā eccl'iam fideliū ex oibus iniq tatibus eius: qr pro eis effudit totū sanguinē in cruce z eos per mortē redemit et ex cuius latere oia sacra ecclastica sumpserūt virtutē ad delēdū oia pctā: z infundendū z conferendū grām.

Domine non est exaltatum cor meū: neq elati sunt oculi mei.

De pe. di. ij. c. s. — De cse. dist. iiij. firmissime. xv. q. j. c. illud

Neq ambulaui in magnis: neq in mirabilibus super me.

Si non hūiliter sentiebā: sed exaltaui animam meam.

Sicut ablactatus est super matrē suam: ita retributio in anima mea.

¶ Titulus canticū graduū ipsi dd. Duodecimus gradus est profunda hūilitas. Ideo dauid fecit hūc psal. pro ascensu duodecimi gradus tēpli in quo describit in quo stat vera hūilitas. ¶ Ad cuius intelligentiā est notandū: q iudei z quidā catholici dicunt q dauid fecit hunc psal. ad placandū deum in pestilentia data qn numerauit pplm in quo allegat suam humilitatem ostendendo innocentiam et humilitatem suam zc. Sed hoc manifeste apparet irrationabile. Nam certū est q dd peccauit per superbiam quando numerauit populum z ideo fuit punitus in toto illo populo: in cuius copia fuerat elatus z gloriatus. ergo si dd vellet placare iram dei: non se redderet innocentē sed peccatorem: sicut fecit in veritate qn dixit. ego sum qui peccaui: isti qui oues sunt zc. ij. Reg. vlti. Ex quo ptz q snia huius psal. nō pōt conuenire alicui puro homini maxime cū adiuret se sub anathemate z maledictione se nūq superbe sensisse. ¶ Ideo est aduertendū q pctm primi parētis fuit exaltatio cordis z elatio oculorū et appetitus ascendendi in magna z mirabilia supra naturam et facultatem suam. Et ideo perdidit felicitatem. Unde lac et vbera felicitatis ipsorum primorum parentum erat possessio illius paradisi in presenti in qua fruebantur bonis illius et fructibus zc. Et permittebatur eis in futuro eterna felicitas. Et hic erat lac quo fruebantur et felix mammilla quam suggebant: dum vellent deo esse subiecti: et inferiores obediendo sicut decet: sed cum serpēs ostendit eis pomum vetitum suaue oculis ad videndum z gustui ad vescendum et dixit quia bo. a

Pctm ade superbia.

comederetis eritis sicut dīj scientes bonum z malum: quod bonum et malum: vt quidam dicunt est scire librum predestinationis et reprobationis: z numerum et personas electorum quod soli deo cōuenit. Ideo qn Adam et Eua consenserunt huic false persuasioni et ei applicuerunt appetitū: tunc exaltatum est cor eorum vltra fas z licitum z elati sunt oculi eorum appetentes dei equalitatem: et voluerūt ambulare in magnis et mirabilibus super eos et eorum facultatem: volentes vsurpare z rapere diuinitatem: quod est mirabile sup omnem facultatē creature scire predestinationem electorz. Et sic volentes vsurpare z rapere diuinitatē: z qd deo propriū est: perdiderunt felicitatem vtriusq paradisi: et fuerūt ablactati ab vbere matris. Nā sicut puer cum ablactatur a matre z auferē ipsi mā milla putat perdere totum bonum suum: qr nō cognoscit aliam felicitatem: itaq perdidit totā felicitatē adam cū ipsi fuit ablata felicitas paradisi et fuit electus foras in hāc vallē lachrymar z miseriarū et sic dr ablactatus sup matrē. Ps quia illud pctm trāsiuit in oēs posteriores ab eo per naturā et libidinosam gnationem descendētes: et ab oibus eis est ad culpā et ad penā dāni imputatū. Jō de oibus est verū dicere q exaltatū est cor eorū et elati sunt oculi et ambulauerunt in magnis et in mirabilibus sup se. Et sic in punitionem et penā oēs sunt ablactati sup matrē z priuati lacte felicitatis. A ¶ Sed qr solus xps descendit ex adam absq seminali z libidinosa generatione: ergo solus est inter mortuos liber debito z iure a tali anathemate et maledictione z ablactatiōe. Et si vgo maria fuit libera hoc nō fuit ex debito: sed ex gra preueniētē vt als dictū est. Solus ergo xps pōt dicere patri. Dñe non est exaltatū cor meū neq elati sunt oculi mei in adā in quo oēs peccauerūt: qr nec mihi est iputatū illud pctm: nec fui imitator ipsius adā: nec ābulaui in magnis. i. nec elegi honores et diuitias: nec ambulaui in mirabilibus super me: qr oia patri meo attribuebā cum dixi. Doctrina mea nō est mea: sed eius qui misit me prīs: et cū dixi. Nō quero gliam meā: sed eius qui misit me patris z nō veni facere volūtatē meā: sed eius qui misit me zc. Et ideo subdit sub anathemate Si in oibus actibus meis et predicationibus meis et miraculis non sentiebā humiliter: et si exaltaui aiam meā mihi honores attribuendo si hoc feci sit talis retributio et punitio mea qualis fuit retributio ade: z sic sim sublactatus z a lacte et vbere paradisi et felicitatis: sicut est puer ablactatus super matrem: sed quia hoc nō feci: ideo nō sum obnoxius illi anathemati et maledictioni et culpe: sed solus inter mortuos liber. Ex quo pz q supra dicta verba nulli membro possūt conuenire: sed soli capiti christo.

Speret israel in dño: ex hoc nunc et vsq in seculum.

De cse. dist. ij. c. iterat. z de bap. c. maiores.

¶ Hic ppha exhortat ecclesiam et fideles ad sperādū in xpo. Nā si ipse est solus inter mortuos liber et nō ablactatus ab illo lacte felicitatis. Ergo solus ille nos pōt omnes liberare ab illo anathemate

et maledictione et reducere nos ad mamillam: et lacte quo sumus ablactati: ergo in eo solo est spe/randuz. Dicit ergo. Speret israel in dño nr̃o iesu xp̃o: ꝛ inuocet eũ: vt veniat ad liberãdũ nos ꝛ nũc dãdo gr̃az: ꝛ in seculũ pferẽdo gloriã. Nota ergo ꝙ magn⁹ thesaur⁹ sit in hoc psalmiculo abscõdi/tus ꝛ quõ peccãt q̃ nolũt pulsare vt eis aperiatur. Ex quo pz ꝙ cũ eccl'ia recitat istũ psal. loq̃r in pso na xp̃i: q̃ est caput eccl'ie ꝛ corpis mystici. Et etiaz tot⁹ iste psal. verificatur de tota eccl'ia rõne capitis simpliciter: sed per gratiã põt verificari rõne pso ne v̾ginis marie: rõne gratie p̃uenientis. Et sic etiã põt verificari de quibusdã iustis qui gratia preue ti nunq̃ actualiter peccauerũt. Et sic sententia hu/ius psalmi: semper est referẽda pricipaliter ꝛ sim/pliciter ad christũ qui est caput ecclesie.

ij.paral.vj vij.q.õ.j. ois.ij.q. j.plerunq.

Memento dñe dd: et oĩs mansuetudinis eius.

¶ Titulus cãticũ graduũ. Licz in hoc titulo explicetur actor hu ius psal. tñ hiero. in ep'la. cxiij. de obitu paule asserit dd fecis se istũ psal. dicẽs. Hic dd ade iurauit dicens. Si introiero in tabernaculum do/mus mee: si ascẽdero in lectũ strati mei ꝛc. Unde est aduertendũ ꝙ tredecim⁹ gradus ascendẽtis in deum est profunda deuotio. Et ideo dauid fecit istum psalmuz pro ascensu.xiij. gradus templi in quo explicat deuotionẽ suam erga diuinũ cultum Et ideo sacerdotes et leuite cantarũt hunc psal. quãdo introduxerũt archã in templũ ꝛ etiã in de/dicatione eiusdẽ tẽpli. vt pz. ij. Paral. vj. iuxta fi/nem. qui quidẽ psal. fundatur super pmissiõe facta ipsi dd de messia futuro: ꝛ de ppetuitate regni ei⁹ et ecclesie. A ¶ Que quidez promissio facta fuit ipsi dauid quasi in premiũ. Primo ad satisfacien dum eius mansuetudini et patientie in aduersis. Secundo ad satisfaciendũ eius deuotioni siue de uoto proposito de templo edificando: vt patz. ij. Regũ. vij. vbi duo mysteria memorãtur. Primo ex parte dauid de templo edificando deuotum ppo sitũ. Scdo ex parte dei: de messia ꝛ eius regno eter no firma promissio. Ex qua promissiõe dauid per fluit affectus ꝛ solicitus ad desiderandũ ꝛ petẽdũ messiã de sua domo ꝛ carne pmissum: ꝛ sic motus fuit ad faciendũ istũ psalmũ ꝛ plures alios vt di ctum est. In quo quidẽ psal. duo principaliter facit. Nã primo pmittit de tẽplo edificãdo suã deuotio nẽ. Scdo de rebus ipsi pmissis format petitionẽ ibi. Surge dñe in requiẽ tuã. ¶ Quantũ ad primũ est aduertendũ ꝙ licz gr̃a pcedat oẽ meritũ in no/bis tñ cõiter pmiuz subsequitur meritũ Uñ licz ta/lis pmissio facta fuerit ipsi dd: tñ hoc fuit pter aliqd meritũ precedẽs. Qd quidẽ meritũ non fuit sine gratia pcedente. Unde duo merita fuerũt in ipso dd, p̄pter q̃ deus pmisit ipsi messiã de carne sua ꝛ ppetuitatẽ regni xp̃i. Primũ fuit magna pa tientia ꝛ mãsuetudo in eius psecutiõibus. Scdm meritũ fuit summa deuotio ꝛ ppositus qd habuit ad edificandũ templũ ꝛ ampliandũ diuinũ cultũ vt pz. ij. Reg. vij. Nã ilico post explicationẽ ei⁹ ho ni ppositi de tẽplo edificãdo facta ẽ ipsi a deo p/missio. Est verũ ꝙ gratia dei precessit ista merita. Nã nunq̃ dd potuisset habere tantã patientiã in suis psecutiõib⁹ nisi fuisset diuina gr̃a pueniens ꝛ adiut⁹: ita nec dd habuisset tantũ affectũ ad edifi candũ tẽplũ: ꝛ ampliandũ diuinũ cultũ: nisi diui na gratia fuisset ipulsus. Sed non tollitur ppterea quin ex his actib⁹ aliquo mõ de congruo mereretur ipsi factã pmissionẽ: licz nõ de pdigno: vt ipsemet explicat in textu cũ dicit. Quis ego sum dñe deus meus: ꝛ q̃ dom⁹ mea ꝛc. Duo ergo facit dauid in hac prima parte anteq̃ formet suã petitionẽ. Nã primo allegat suã mansuetudinẽ ꝛ patientiã pro pter quã facta est sibi pmissio. Scdo allegat suaz deuotionẽ ꝛ ppositũ de tẽplo edificando ibi. Si cut iurauit domin⁹. D ¶ Quantũ ad primũ est aduertendũ ꝙ in plurib⁹ dauid ostendit suã man/suetudinẽ ꝛ patientiaz. Primo q2 cũ tot beneficia fecisset ipsi sauli et toti populo israel quos libera uit de opprobrio ꝛ seruitute filistinoꝝ: qñ occidit gigantẽ cum saul inuidia motus multotiẽs voluit ipm interficere: ꝛ nunq̃ cessauit ipm persequi: ꝛ tñ dd oẽs has persecutiões cũ maxia patiẽtia ꝛ mã/suetudine tolerauit: vt pz p totũ discursuz. j. Reg. ij. oñdit suã maximã mãsuetudinẽ et patientiã: q2 bis poterat Saulẽ interficere: hoc est in spelunca quãdo abscidit ipsi particulã vestis: vt ptz. j. reg. xxiiij. Itẽ qñ abstulit ipsi dormiẽti hastã ꝛ cyphũ: vt ptz. j. Regũ. xxvj. et tamẽ in tanta oportunitate excusauit ipm de morte dicẽs. Nolite ponere ma/num in xp̃z dñi. Tertio ostẽdit mãsuetudinẽ: quia fleuit mortẽ Saulis: scidit vestimẽta sua: ꝛ egit mi sericordiã erga domũ suã: vt pz. ij. Reg. j. Quarto ostẽdit maximã mãsuetudinẽ ꝛ patientiã in perse cutiõe filij sui Absalõ: vt pz. ij. Reg. xvj. Uñ dicũt cõiter sacri doctores ꝙ id dauid oẽs has persecu tiones cũ tãta mãsuetudie ꝛ patiẽtia tolerauit: q2 in ipsis ꝛ etiã per ipsas p̃uidit in spũ oẽs psecutio nes xp̃i et eccl'ie. Nã q2 p̃uidit ꝙ xp̃s deus et hõ: et rex regũ: ꝛ dñs dominãtiũ pro toto genere huma/no erat tot et tanta passurus: anteq̃ suum regnuz et gloriam ostẽderet. Ideo dauid tanq̃ figura ip/sius christi cum maximo desiderio et patientia vo luit persecutiones tolerare que quidem patientia non fuit sine gratia precedẽte et adiuuante: vt di/ctum est: quia ergo in his persecutionibus pro tanta patientia et mansuetudine promissus fuit ipsi messias de domo et carne eius. Ideo incipit in hoc psal. dicens. O dñe iesu christe memẽto ip/sius serui tui dauid: et omnis mãsuetudinis ꝛ pa/tientie eius quã habuit in aduersis et persecutio/nibus: pro qua mãsuetudine promisisti sumere car nem de domo eius: in qua totus genus redimeres humanũ. quasi dicat. Fac quod promisisti. Et no/ta ꝙ littera Hieronymi habet. Memento domine dauid et omnis afflictionis eius: idest mansuetu dinis: quam habuit in afflictionibus.

Quare d xp̃o fu it fctã p pmissio dauid.

Sicut iurauit domino: votum vo/uit deo iacob. ij.reg.ij.

¶ Hic allegat scdam causam ꝛ meritũ huius pro/missionis. Nã vt legitur. ij. Reg. postq̃ dd adeptus

fuerat regnũ super totum israel: ꝛ quasi quieuit a
prelijs familiaribꝰ sue gentis: tunc introduxit ar-
cham in hierusalẽ cũ maximo honore ꝛ tetendit ipi
tabernaculũ iuxta domũ suam: ꝛ tunc ꝓposuit in
corde suo edificare templũ lapideũ ꝛ magnificuꝫ
in quo reponeretur archa dñi: ꝛ quiesceret longa pe
regrinatione. Et proposuit etiã ampliare cultuꝫ
diuinũ: sed ex magno ꝛ secreto mysterio deus pro
hibuit ne ipse edificaret illud templũ materiale:
sed filius eius Salomon. Uerũtamen deus vt sa-
tisfaceret eius deuotioni et bono ꝓposito ꝓmisit
ipsi per nathan ꝓphetam messiam futurũ de sua
generatione et regnũ eternum eiusdẽ: quã promis
sionẽ: licet ipse nathan nõ intellexerit i principio
nisi de templo materiali et de regno Salomonis
terreno: tamẽ per successionẽ temporis: et per cõ-
tinuã orationẽ cõtemplando predictã ꝓmissionẽ
fuit ipsi reuelata veritas et intelligentia spũalis
illius ꝓmissiõis maxime qñ fuit ipsi tradita de-
scriptio tẽpli a spũsctõ: in qua intellexit totũ my-
steriũ incarnatiõis xpi: ꝛ passiõis ꝛ resurrectionis
et nostre redẽptionis. D ¶ Unde cognouit qua
liter illud templũ marertale erat figura totius tẽ-
pli humanitatis christi: in qua verbũ diuinũ per
vnionem personalẽ debebat requiescere. Unde ꝓ
prie archa illa significabat humanitatẽ christi: in
qua christus habitat personaliter ꝛ totũ templuꝫ
significabat totã ecclesiã: in qua christus habitat
per gratiã ꝛ mysticã vnionẽ. Et ideo dauid postꝙ̃
vidit ꝙ nõ poterat edificare illud templũ mate-
riale in effectu voluit ipm edificare in affectu. Et
ideo pparauit lapides: ꝛ ligna: ꝛ aurũ: et argentũ
et oĩa necessaria ꝓ templo edificãdo: et sic prece-
pit salomoni vt edificaret illud templũ iuxta exẽ-
plar ꝛ descriptionẽ sibi traditã: ꝛ sic etiã distribuit
oĩa officia ad cultũ diuinũ pertinẽtia ꝑ sacerdo-
tes ꝛ leuitas. Ex quo ptꝫ ꝙ licꝫ dd̃ nõ edificauerit
templuꝫ in effectu: tñ edificauit ipm in affectu: vt
ptꝫ. j. Paral. xxviij. Ex qua deuotiõe ꝛ ꝓposito me
ruit ꝓmissionẽ de messia futuro: ꝛ hoc allegat hic
q. d. O dñe nõ solũmodo memẽto mãsuetudinis
ipsius dd̃: ꝛ patiẽtie supradicte: sꝫ etiã memẽto si-
cut ꝛ qualr iurauit. i. cũ iuramẽto ꝛ firmo ꝓposito
decreuit: ꝛ quõ vouit votũ deo iacob de tẽplo edi-
ficãdo: ꝛ sic nõ solũmõ recorderis eiꝰ mãsuetudis
sed etiã voti qd̃ vouit deo iacob: vt edificaret tem
plũ deo iacob. Et notãter dr deo iacob: nã dd̃ ꝯtẽ
plãs illd̃ mysteriũ qualr iacob vidit scalã ꝛ erexit la
pidẽ in titulũ infundẽs oleuꝫ desuꝑ ꝛ dixit. Nihil
aliud ẽ hoc nisi domꝰ dei ꝛ porta celi. Per hoc my
steriũ ꝓuidit totũ edificiũ eccl'ie future ꝑ xpꝫ. Et io
dicit votũ vouit deo iacob. q. d. ꝙ vouit edificare
tẽplũ qd̃ fuit figuratũ ꝑ mysteriũ ipiꝰ iacob Geñ.
xxviij. cũ erexit lapidem in titulũ di. Erit mihi do-
minus in deum ꝛ lapis iste in titulũ: ꝛ vocabitur do
mus dei ꝛc. Et explicat votum qd̃ fecerat dicens.

ij. reg. ij. **Si introiero in tabernaculũ domus**
de q̄ sec. **mee: si ascẽdero in locum strati mei.**
di. j. s. j. **Si dedero somnum oculis meis: et**
palpebris meis dormitationem.

Et requiẽ tpibꝰ meis donec inueniaꝫ
locũ dño: tabernaculum deo iacob.

¶ Si introiero in tabernaculũ domus mee: ꝛ poni
tur si ꝓ nõ. i. nõ introibo i tabernaculũ domꝰ mee:
nec ascendã in lectũ strati mei: nec dabo somnum
oculis meis: nec palpebris dormitationẽ: nec da
bo requiẽ tpibus meis. i. illis partibꝰ capitis vbi
somnus situatur: ꝛ vbi obstruitur sensus cõis: ꝛ et sen
sus exteriores ligãtur: q̃ tpa vocantur cuius partis
somnus est passio. Ita nõ faciã sup. cũ quiete do-
nec inueniã locũ dño ꝛ donec inueniã tabernacu-
lũ deo iacob: vbi arca reponatur. Uñ hoc dd̃ nõ di-
cit ꝙ nõ comederit: nec dormierit post votũ factũ
sed loquitur ſm modũ loquendi vulgarẽ sicut cũ q̇s
dicit: nõ comedã nec bibã cũ quiete sup. donec fa
ciã qd̃ promisi. Hoc aũt votũ fecit dd̃. ij. Regũ. ij.
cũ dixit ad nathã. Uides ꝙ ego habiteꝫ in domo
cedrina: et archa dñi posita in medio pelliũ: tunc
dauid fecit votuꝫ apud se edificare magnificum
templum in quo archa quiesceret.

Ecce audiuimus in effrata: inueni- j. reg. xxj.
mus eum in campis silue. ꝛ xxij. ij.
reg. v.

Introibimꝰ in tabernaculũ eiꝰ: ado
rabimꝰ in loco vbi steterũt pedes eiꝰ.

¶ Ad cuius intelligẽtiã est notandũ ꝙ ista archa
dñi in qua figurabatur mysteriũ xpi et eccl'ie fuit fa
cta per moysen in deserto: ꝛ iuxta montem synay.
Exo. xxv. Scdo fuit portata. xl. annis ꝑ desertũ ꝑ
multas mãsiones. Tertio fuit introducta in terrã
ꝓmissionis per iordanẽ aquis retrorsum cõuersis
supra. xij. lapides. Josue. iiij. Quarto fuit colloca
cata in sylo: q̇ est in mõte ꝛ tribu effraim. Quinto
fuit capta a philisteis et trãslata de ciuitate in ci
uitatẽ eorũ: vt pꝫ. j. reg. v. et inde reducta i bethsa
mes siue cariathiam infra cap. vij. et inde in mas-
phat: et inde in gabaa: postea in nobe vbi erat tẽ-
pore saulis cum dauid comedit panes ꝓpositio-
nis: ꝛ cepit gladiũ golie ab achimelech. j. reg. xxj.
Et exinde translata est in gabaa in domũ amina-
dab quando saul precepit destrui ciuitatẽ nobe ꝛ
necari sacerdotes. primo regũ. xxij. Et exinde trãs
tulit eam dauid in domũ obededon vbi mansit ꝓ
pter morteꝫ oze. Et exinde in hierusalẽ vbi dauid
tetendit ipsi tabernaculũ. scdo regũ. v. Ex quo ptꝫ
ꝙ vltra. cccc. annos archa domini peregrinata est
per diuersa loca: ꝛ nunꝙ̃ quieuit. Et ideo propter
istas tam frequentes trãsmutationes dauid fecit
votuꝫ de tẽplo fixo edificãdo: et ideo ait et subdit
nõ mireris sup. quare feci tale votũ. Nam ecce au
diuimꝰ eũ in effrata. i. in sylo terra effraym: ꝛ post
ea inuenimus ipm vagũ et inquietũ in cãpis silue
idest in gabaa ꝛ in domo obededon: et iõ volui ipi
edificare domũ ꝛ tẽplũ: vbi ꝯtinue quiescat: et sic
introibimus in tabernaculũ eius: et adorabimus
in loco vbi steterũt pedes eius. Littera hieroñ. hꝫ
Intremus in tabernaculũ eius: et adoremꝰ in loco
vbi steterunt pedes eiꝰ. Et tunc snia est magis cla
ra. q. d. Iõ iuraui tẽplum edificare ne amplius ar
cha domini vagetur ꝛ peregrinetur ꝑ cãpos ꝛ siluas: sꝫ

et firma et quieta et intremus in tabernaculum eius et adoremus in loco arche vbi steterunt pedes eius. Et notanter dicit Audiuimus eam in effrata. Nam domini archa domini fuit in sylo frequenter audiebantur responsa ex ea: vt patet per totum librum iudicum. Item notanter etiam dicit. Adorabimus in loco vbi steterunt pedes eius. Nam in archa federis dicebatur dominus habere pedes et sedere super cherubin: vt patet .iij. Reg. vi. et .i. Para. xxviij. et .ij. Paral. iij. Et sic deus dabat responsa ex archa. et sic deus audiebatur: sed non videbatur. et sic illa archa figurabat corpus et humanitatem christi in qua deus personaliter latebat et audiebatur ab apostolis et iudeis: sed non videbatur oculis corporeis. Item sicut alia archa capta est a philisteis et delusa propter peccata populi: ita humanitas christi siue christus in humanitate fuit delusus et tractus et mortuus et sepultus. Item sicut philistini fuerunt puniti propter archam: et percussi in posteriora opprobrio sempiterno: ita iudei fuerunt destructi et regnum eorum propter mortem christi: et sicut in illa archa et templo deus adorabatur et dicebatur habitare et habere pedes eius: ita deus habitat in illa humanitate christi per vnionem suppositalem et dicitur habere pedes dei. Et etiam christus dicitur habitare in tota ecclesia et habere pedes in ea: eo quod est caput ecclesie. Ex supradictis patet explicita tota deuotio et promissio ipsius Dauid.

ij. par. vi. g. puer. vi. i. q. i. c. dominus. Extra de iu/ retur. c. vl. s. xpo.

Exurge domine in requiem tuam: tu et archa sanctificationis.

Sacerdotes tui induantur iusticiam: et sancti tui exultent.

¶ In hac secunda parte dauid exponit suam petitionem vt deus impleat suam promissionem petendo messiam in lege promissum et edificationem ecclesie future. Uerumtamen iudei moderni exponunt totam partem sequentem de petitione templi materialis per Salomonem edificandi et de prosperitate sacerdotij et regni temporalis Salomonis dicentes quod dauid vel Salomon in hac parte petit vt templum materiale edificetur et archa in eo reponatur: et cultus diuinus per sacerdotes augeatur et exerceatur in eodem templo materiali. Sed ista intelligentia est friuola et falsa. Primo quia promissio facta ipsi dauid non fuit principaliter de templo materiali: nec de regno temporali: vt pluries probatum est. Secundo quia dauid non petit hic regem temporalem: nec templum materiale: hoc probatur. Nam si deus prohibuit ne dauid edificaret hoc templum materiale aut hoc fecit: quia dauid erat indignus et Salomon dignus: aut propter aliquam aliam causam latentem propter aliquod mysterium. Non primo. Quare salomon et non dauid edificauit templum. ¶ Nam dauid semper fuit dignior et sanctior Salomone. Nam in sua prima vnctione recepit spiritumsanctum et spiritum gratie: vt patet .i. Reg. xvi. nec vnquam Salomon fuit ipsi comparandus in mansuetudine et patientia et deuotione nec fidelitate. Nam omnia que fecit Salomon erga cultum diuinum fecit ex precepto dauid patris sui: nec aliquid exposuit de suo. Nam omnia necessaria reliquit ipsi pater vt supradictum est: immo plura exposuit Salomon in constructione trium templorum idolis dedicatorum pro vxoribus alienigenis quam vnquam exposuit in templo domini: immo etiam huiusmodi edificij imposuit populis exactiones pecuniarum et onera importabilia vt patet .iij. Reg. xij. Item dauid nunquam apostatauit sicut Salomon. Item licet dauid peccauerit quicquam: tamen a fide nunquam apostatauit: et si dicitur quod deus dicit: quod dauid fuit vir sanguinis et propter hoc non fuit dignus edificare templum per eandem rationem potest dici quod Salomon fuit minus dignus. Nam dauid non effudit nisi sanguinem infidelium pro defensione diuine legis: solum autem legitur effudisse semel sanguinem innocentem .i. in homicidio vrie. Sed Salomon multum sanguinem effudit in principio. Nam fratrem suum Adoniam et Ioab interfecit et eius sanguine cornu altaris violauit. Ergo minus fuit dignus edificare templum: et ideo est dicendum quod illa prohibitio habet aliam causam latentem. q. d. deus. Tu dauid non es dignus edificare ecclesiam: sed filius tuus iesus qui per carnem egredietur postea. Unde in illa edificatione templi latebat totum mysterium incarnationis. nam sicut dauid preparauit omnia necessaria pro illo templo. Sed Salomon dedit operam edificio: ita per hoc figurabatur quod verbum diuinum solummodo habebat sumere carnem ex genere dauid ex puris sanguinibus virginis: sed non modo naturali: quia solus spiritussanctus debebat formare corpus christi ex illis puris sanguinibus virginis in qua carne et templo verbum personaliter habitauit. Item per hoc etiam significabatur quod nec dauid nec aliquis alius poterat edificare ecclesiam nisi solus christus per Salomonem figuratus. Ex quibus patet quod illa prohibitio potius facta est in figura templi spiritualis: et non solummodo propter illud templum materiale. Ex dictis ergo in hoc psal. et in ceteris patet quod illa promissio non est facta precise nec principaliter de templo materiali: sed de templo spirituali per christum edificando. Et hoc petit dauid in hac parte. q. d. Nota. Ecclesia a solo xpo potuit edificari.

O domine postquam ego impleui votum meum sicut iuraui et voui. nam omnia necessaria pro templo construendo preparaui et templum in voto et effectu edificaui: ergo tu imple et fac quod promisisti scilicet mitte filium tuum et sumat carnem et construat templum ecclesie in quo omnes debemus saluari. vnde dicit. O domine iesu christe: postquam ego feci templum per quod figuratur mysterium incarnationis: ergo surge in requiem tuam. i. veni et accipe carnem ex virgine et sume humanitatem in qua requiescas: quia hoc figurabat illa archa testamenti: et surgat etiam archa sanctificationis tue. i. tota ecclesia quam tu es edificaturus per predicationem tuam et per mortem et passionem et sacrorum institutionem: et surgat ecclesia. i. edificetur in altum supra firmam petram que dicitur archa sanctificationis tue: eo quod tu sanctificabis et consecrabis eam sanguine tuo: et sanctificaberis et adoraberis in ea. L ¶ Unde est notandum sicut supradictum est quod archa domini primo figurabat humanitatem christi: et ex consequenti figurabat ecclesiam: et ideo de vtraque dicitur surge domine in requiem tuam: quia in vtraque quiescit christus et latet et ponitur surgere pro apparere: et ideo dicit. surge domine in requiem tuam: idest appare nobis in carne et ostende te in ecclesia. Potest hoc etiam referri ad resurrectionem corporis christi quod primum fuit solutum per mortem et postea reedificatum per resurrectionem: et ideo dicit. Surge domine in requiem tuam: idest surge a mortuis tu et corpus tuum gloriosum: quod est archa sanctificationis tue: et surgat etiam ecclesia tecum. Nam tua resurrectio Archa domini ecclesia vel xpi humanitas.

erit causa nostre resurrectionis. Unde te resurgente surget ecclesia que est archa sanctificationis tue. Nam dabis potestatē sacerdotibus ad cōficienda sacramenta: et dabis eis dona spūssancti et induent virtute ex alto vt sancti tui apostoli exultent: et ideo sequitur. Sacerdotes tui induantur iusticiā .i. virtutē et ptātem ecclesiasticā et dona spūssancti: et sancti tui et oēs fideles exultēt in tali sctificatiōe. Duo ergo petit dd in his duobus versiculis sub figura ipsius arche. Primo petit mysteriū incarnationis et resurrectiōis. Scdo petit edificationē ecclesie et nostrā redēptionē et sacrorum istitutionē. Itē per archā sanctificationis xpi pōt intelligi virgo maria que fuit archa sanctitatis xpi in qua xps per nouē mēses quieuit scz carnē et postea singulariter semper requieuit et habitauit per gratiā.

De pse. di. j. §. j. i principio. **Propter dauid seruum tuū: nō auertas faciem xpi tui.**

¶ Hic delirant iudei dicentes quod quādo Salomō introducebat archam in templum et fuit in isto. xiiij. gradu quod tunc clause fuerunt porte templi per se. Tunc Salomon putans quod hoc fuit factum propter peccatum dauid pro homicidio Urie orando ad deum dixit. O domine non auertas faciem christi tui: idest a christo tuo Salomone qui est filius propter Dauid: idest propter peccatum Dauid. Et dicunt iudei quod tunc facta oratione et dicto isto versiculo ilico fuerūt aperte porte templi miraculose. Sed hoc est manifeste falsum et confictū et contradicit toti scripture precedenti in qua dictum est. Memento domine dauid et omnis mā suetudinis eius: et allegatur eius mansuetudo et deuotio. Apparet etiam per hoc quod sequitur. Iurauit dominus dauid veritatem: vbi allegatur ipsi facta promissio: ergo dauid hic potius nominatur vt ex eius meritis deus impleat quod petitur in hoc psalmo et non oppositum sicut isti dicunt. Et ideo ista oratio dauid in qua rogat deū vt veniat et appareat in ecclesiam et hoc vt satisfaciat sue deuotioni et mansuetudini: et sibi facte promissioni. Unde dicit dauid. O domine surge in requiem tuam etc. et propter dauid seruum tuū: idest propter eius mansuetudinem et deuotionem te rogo vt non auertas ab eo faciem et noticiam et visionem messie christi tui: immo mitte ipsum in carnem vt videatur ab omnibus eius facies et hūanitas sicut promisisti: et hoc facit propter Dauid seruū tuū: idest amore dd serui tui: propter māsuetudinem et fidem et deuotionem: quam tibi seruauit sicut promisisti et iurasti.

Actuum. ij. c. xxiv. ij. q. j. loquitur. etc. oib'. xc. iij. dist. legim'. ij. Reg. vij. **Iurauit dominus dauid veritatem et non frustrabitur eum: de fructu vētris tui ponā super sedē tuā.**

Si custodierint filij tui testamentum meum: et testimonia mea hec que docebo eos.

Et filij eorum vsque in seculum sedebunt super sedem tuam.

¶ In hac vltima particula volēs dd inclinare deū ad suam petitionē allegat promissionē sibi a deo factam sub iureiurando et stabili firmitate. C

¶ Ad cuius intelligentiam est notandū quod deus decem dona promisit ipsi dd. Nam primo promisit quod de eius fructu et generatione sederet semper rex super sedē suā. Scdo promisit quod si filij et nepotes dd seruarēt mandata et legē dei nunquam auferetur eis regnū. Tertio quod deus elegerat syon in suā habitationem eternaliter. Quarto quod ipse bndiceret istā syon in eternū. Quinto promisit saturare pauperes et ciues huius syon panibus sacramentalibus et spiritualibus. Sexto pmisit ornare eius sacerdotes. Septimo letificare ciues eius. Octauo pmisit producere gnationē dd vsque ad xpm. Nono pmisit cōfundere et maledicere inimicos huius syon. Decimo pmisit psperare et multiplicare gnationem et filios dd sm promissum in hac syon siue ecclesia. Oia ergo ista decē promissa allegat dd per ordinem in hac vltima particula petendo vt deus impleat qd promisit. Dixit ergo primo. O dñe non auertas faciē xpi tui a me: sed mitte ipsum: vt pmisisti supple. Nā dñs deus iurauit veritatē .i. cū veritate iurauit: vt dz lfa Hierony. et nō frustrabitur nec fraudabit eū dicēs. De fructu ventris tui idest de tua gnatione sm carnē ponā filiū regem super sedē tuā .i. filius tuus sm carnē regnabit super sedem qui erit messias in lege pmissus. D

Decem dona de⁹ pmisit Dd.

¶ Unde nota quod sedes ecclesie hic per grām et in futuro per gloriā: dr sedes dd q fuit promissa xpi dd in filio eius messia. Et iō dr Luce .j. Dabit illi dñs deus sedem dd patris eius et regnabit in domo Jacob in eternum. Et sic etiā tota ecclesia militans et triumphans dicitur domus et regnum Jacob: eo quod de ista ecclesia xpi est facta promissio in filijs sm promissionem. vnde sicut omnes fideles dicuntur filij Jacob et israel et abrae sm promissionem: ita per eādem rationem et promissionem omnes dicuntur filij dd. Et sic tota ecclia dr domus dd. Et sic ēt sicut dupliciter dicuntur filij abrae et iacob .s. sm promissionem et sm carnē: ita pariter dauid hz duplices filios .s. sm pmissionē qui sunt oēs fideles et sm carnē q sunt ab eo per gnationem carnalē descendētes. Et ideo illa pmissio de successiōe regni dd facta .ij. reg. vij. c. fuit gemina et gemino modo dz intelligi. Nā filijs et regibus a dd descendētibus sm carnē pmisit deus successionem regni tēporalis: si seruarent legē et mandata dei: sed quia fuerūt preuaricati legē dei: declinātes ad idola: et ad alia flagitia nephanda: iō fuit eis ablatū regnū et ciuitas destructa per chaldeos: filijs aūt promissionis et fidelibus promisit de⁹ sedē eternā et spūalem in domo dd .s. in hac ecclia per grām: et in futuro per gloriā si seruarēt et custodirent legē dei .i. si reciperent xpm in lege pmissum patriarchis et pphetis: et si eiusdē xpi mādata seruarent. De vtrisque ergo filijs dicit hic suo mō si custodierint filij tui .i. filij tui carnales et filij eorum custodierint testm̄ meū .s. legē et pactū et hec testimonia mea: que docebo eos tūc tales filij tui carnales sedebunt super sedem tuam materialem in seculū seculi .i. per multa secula. Sz de filijs spūa-

Sedes ecclie dr sedes dd.

Nota.

libus dicit. Q dd ego pmitto tibi q si filij tui sm pmissionē ⁊ filij eoꝝ.i.oēs successores eoꝝ spūales custodierint testū meū:⁊ pactū xpm recipiendo sm pactū ⁊ legē meā:⁊ custodierit hec testimonia ⁊ pcepta meaq̄ docebo eos cū venero in carnē:tunc oēs isti sedebūt i sclm scli.i.in eternū sup sedē tuā in hac ecclesia p gratiā ⁊ in futuro p gloriā. ¶ Sꝫ hic dubitaret forte aliqs. Nā.ij.reg. vij.c.vbi facta fuit ista pmissio nō scribit q deus pmiserit sub iureiurādo sicut hic dr ⁊ in psal. Jurauit dñs dd veritatē.Sꝫ ad hoc rñdet q vnicuiq debet sufficere autoritas dd qui fuit egregi⁹ propheta in israel:⁊ cui dñs locut⁹ est:⁊ p cu⁹ linguā locut⁹ est spūssctūs: vt ptꝫ.ij.Reg.xxiij.c. Et ideo est dicendū q per successionē temporis fuit facta ipsi dauid multiplex reuelatio de intelligētia illi⁹ pmissionis: vt dictū est. In quibus reuelatiōibus deus sub iureiurando ista promisit. Et ideo dicit Jurauit dominus veritatem ⁊c. Sed ad demonstrandum q istud regnū et ista sedes regalis promissa ipsi dauid non erat tēporalis:nec tēporaliter perpetuanda s͡ed in syon spirituali et celesti. ideo subdit propheta dicens.

xxiiij.q.i. loqt de pe.di.vi ff.

Quoniam elegit dominus syon: elegit eam in habitationē sibi.

Hec requies mea in seculū seculi:hic habitabo quoniā elegi eam.

¶ Jdeo sup. promitto tibi ⁊ filijs tuis sedē eternā nō in syon terrena sꝫ in spūali.qm̄ dñs elegit syō elegit eā in habitationeꝫ sibi.⁊ bis dicit elegit. et bis nominat syō vt cōprehēdat vtrāq syō.s.militantē ⁊ triūphātē nā in hac habitat p grām ⁊ in illa p gloriā. ⁊ iō sequit hic.s.syō spūalis ē reqes mea in seculū seculi. Hic habitabo p grāꝫ ⁊ ecclesiastica sacramēta.⁊ in futuro p gloriā qm̄ elegi eā pro me ⁊ filijs ⁊ mēbris meis. Ex supradictis ptꝫ q in toto isto psal.non loquit dd de regno nec de sede tpali. Nā regnū dauid nō fuit eternū: nec loquit etiā hic de syō ⁊ hierlm terrena:qꝫ archa dñi nō habitauit nec requieuit in ea in eternū qꝫ fuit cōbusta archa simul cū tēplo ⁊ ciuitate p caldeos ⁊ sic de⁹ nō habitauit in sclm scli in illa archa nec in illa syō terrena put iudei delirāt. Et iō ē intelligenda ista littera de syon spūali.s.de ecclesia xpi: cuius vna pars peregrinatur in hac vita in qua xps quiescit p grām et ecclesiastica sacramēta:q dr ecclesia militās:et altera iā fruitur in patria: q dr ecclesia triūphans:in qua xps quiescit cū beatis p gliam. Sed qꝫ xps spōsus nō cōuersatur familiariter in ista ecclesia militāti ideo dicit vidua quousq recipiat spōsum in patria: vñ dupl̄r ista dicit vidua. Primo pp̄ter absentiā spōsi. Scdo qꝫ induta luctu et nigredine mortalitatis.sꝫ qm̄ exuta fuerit istā carneꝫ mortalē: ⁊ induta carnē gloriosam:tūc dicet nupta.et nō vidua. vt ptꝫ Apoca.xx.quia tunc gaudebimus et exultabimus cum venerint nuptie agni et sponsa preparauerit se. Sed vsq ad illud tempus ista ecclesia inferior dicitur vidua.et de ista vidua pmittit deus per prophetam dicens.

Eccl'ia quare dr vidua.

Uiduam eius benedicens benedicā pauperes eius saturabo panibus.

xxiiij.q. i.alien⁹. ⁊.c.qcunq. Et.i. qōe.). et catholica.

¶ Ego bñdicens.i.cū maxima bñdictiōe bñdicam istā viduā eius.i.istā eccl'iam militātē ⁊ dicit bñdicēs bñdicā.qꝫ duplici bñdictiōe bñdixit istā eccl'iam xps. Primo bñdictiōe sacramētoꝝ absoluēdo a pctō. Scdo mō bñdictiōe donoꝝ spūsscti ipsam multipl̄r ornādo. Et inde sequit. Pauperes eius saturabo panib⁹. Nā multiplici pane saturauit deus diuites p pauperes huius eccl'e.s. pane vij.sacramētoꝝ ⁊ panibus donoꝝ spūssancti.s.sapientie ⁊ intellectus.cōsilij fortitudinis ⁊c. Et nota q ly eius refertur ⁊ pōt referri. Uno modo ad spam syon que habet duas ptes.s.militantē ⁊ triumphantē.vel pōt referri ad xpm.eo q ista eccl'ia est vidua eius pp̄ter absentiā familiaris cōuersationis.vt dictū est. Sed est aduertēdū q in hebreo habetur. Escam eius bñdicens benedicā. ⁊ iō sequit. pauperes eius saturabo panib⁹.et tunc sumitur totū p esca spirituali ipsius ecclesie.que est duplex.s.esca sacramētorum ⁊ esca donorū spūssancti.et tūc littera redit in eandem sententiam. Et tūc est snia ista. Ego bñdicens benedicaꝫ escā eius.i.cum maxia abundātia largiar ⁊ conferam ipsi copiā sacramētorum ⁊ bonorū in escā spiritualē ad reficiēdū fideles in hac vita. De qua esca dicit virgo maria in cantico suo. Esurientes impleuit bonis ⁊ diuites dimisit inanes. hoc dicit. Nā sicut apli ⁊ xpiani fuerūt refecti ista esca sacramētorū ⁊ donoꝝ spūssancti:ista p oppositū scribe et pharisei ⁊ iudei moderni fuerūt exclusi ab esu istorū ciboꝝ spiritualiū. Hanc ergo escā esuriūt iudei ceci ⁊ obstinati ⁊ patiūtur famem eiusdē.vt dictū est supra psal.lviij.vbi pdixit dauid famē in ediā iudeoꝝ dicēs. Couertent ad vesperā.i.ad tenebras ignorātie ⁊ famē bonoꝝ spūaliū patient. vt canes.⁊ circuibūt ciuitatē qꝫ nūq̄ intrabūt intelligentiā sacre scripture:nec societatē sanctorū imino ipsi dispergent ad manducandū.sed quia non erunt saturati ista esca ⁊ cibo spirituali ideo murmurabunt.de his ergo panibus ⁊ cibis spiritualibus dicit christus per os dauid. Pauperes eius saturabo panibus.

Sacerdotes eius induā salutari:et sancti eius exultatiōe exultabūt.

di.xl.c.i.

¶ Et subdit aliā pmissionē factā sacerdotib⁹ ecclesie dicens. Sacerdotes ei⁹ induā salutari.i.indumēto grē.et ecclesiastice potestatis.vñ ecclesiastica ptās dr indumentū spūale ipsi⁹ sacerdotis. et ideo in figura cū ordinatur.induitur sacerdotalibus indumētis. ⁊ dr indumentū salutare inqntū pe ecclesiasticā potestatē confertur salus ⁊ gratia recipientibus sacramēta quasi dicat conferaꝫ potestatē ecclesiasticā ipsis sacerdotibus. vt per sacramēta conferatur salus et gratia ipsis fidelibus ⁊ sanctificentur per eccl'iastica sacramēta. Et ideo sequitur. Et sancti eius idest sanctificati p sacramenta duplici exultatione exultabūt.s. hic per grām.⁊ in futuro p gloriā.exultabunt etiā in corpe ⁊ anima cātādo psalmos ⁊ hymnos.

xciiij. dist. ca. legimus. circa medium.

Illuc producam cornu dauid: paraui lucernam christo meo.

¶ Hic ponit aliā promissionē factā ipsi dauid de messia venturo ex carne sua in ecclesia dei. Unde dicit. Illuc: idest vsq ad illā ecclesiā pducam cornu: idest gloriam et regnum dauid et producā xp̄m qui est cornu et gloria dd: vel sic: ego pducam cornu: idest generationē dauid per successionē: q2 nō deficiet linea dauid vsq ad illū: idest vsq ad christum: et sic paraui lucernā et generationez christo meo. A ¶ Unde nota q in veteri testamēto lucerna quādoq sumit pro linea gñationis: nam sicut q diu nō extinguitur dicitur durare lucerna: ita q diu succedit aliquis in linea gñatiōis dicitur durare eius lucerna: vnde dictuz fuit ipsi dauid: iam non egredieris in bellum ne extingnas lucernam in israel: scdo Regū. xxi. Et ideo promisit deus ipsi dauid vt produceret eius lucernā vsq ad xp̄m idest q nō deficeret eius linea et gñatio: qd pz in Mat. qui describit generationem christi a dauid vsq ad christū. per Mariam virginē de stirpe et generatione dauid. Et sequitur.

xxiiij. q. v. iij. §. vlt.

Inimicos eius induam confusione super ipsum autem efflorebit sanctificatio mea.

¶ Ego induam inimicos eius scz scribas et phariseos: et totū populū iudaicū qui eum negaturus est induam confusione: quia eos priuabo regno et sacerdotio et sensu scripturarū: et manebunt ceci et dispersi et profugi: et captiui: et sic multiplici cōfusione induā illos. autem pro sed super ip̄m et populū eius efflorebit sanctificatio mea: et regnū: et sacerdotiuz: et gratia: et sanctificatio: et potestas sacerdotalis: et gratia donorum florebit super ipsum. Omnia ergo ista tu domine promisisti et iurasti in veritate ipsi seruo tuo: ergo memēto ipsius et ois mansuetudinis eius et deuotiōis: quia iam fecit ipse qd promisit. iam fecit ipse templū figuram: ergo veniat figuratus quem pmisisti: et exurge in requiem. s. in humanitatē et ecclesiam et veni &c. et sacerdotes tui induātur iustitiā &c. In his ergo duobus versibus petit totum suum optatum: vt patet intuēti: quia petit xp̄m venturū ad astruendum sacerdotium et ecclesiastica sacramenta.

iij. q. j. c. nulli. xxj q. j. ca. ij. de pe. d. j. c. q̄tūlibet. et extra de sacra vnctio. ca. vnico.

Ecce q̄ bonum et q̄ iocundū habitare fratres in vnum.

Sicut vnguentum in capite quod descēdit in barbam: barbam aaron.

Quod descēdit i orā vestimēti ei9: sicut ros hermō q descēdit in montē syon.

¶ Titul9 cātieū graduū. xiiij. gradus ē charitas proximi mutua: vn qui q̄s ascēderat vsq ad. xiiij. gradū iā videbat p portā magnā ptē tēpli et videbat sacerdotes et leuitas canētes et laudātes deū in societate et charitate: et sic ascēsor iz nō esset inter eos tñ iā letabat vidēs illā societatē congregatā ad laudandū deū. Ideo fecit dd hūc psal. p ascēsu. xiiij. gradus tēpli: in quo describit fructū delectatiōnē charitatis q est inter pximos in vnū ad laudes dei ɔgregatos: iō dixit. Ecce videte q bonū. i. fructuosuz: et q iocundū. i. suaue et delectabile ē frēs hitare i vnū. i. in vnitate et charitate. i. inq̄tū est delectabilis et fructuosa charitas et vnitas iter frēs et pxios hitātes invnū: sz q2 ly q ponit p q̄tū cōparatiue: et relatiue. subitelligit vnū aliud aduerbiū. s. tm̄: iō sequit. Sicut vnguētū. Duo ei dicit de charitate. s. q est bona et fructuosa. Secūdo q est iocūda siue delectabilis. Et iō cōparat eam ad vnguentū sacerdotale inq̄tū iocūda est scdo ad rorē hermō et syon inq̄tū bona et fructuosa est. Dicit q tantū est iocūdū hitare frēs in vnū: quātū est iocūdū et suaue et delectabile vnguentū siue oleū sacerdotale in capite summi sacerdotis qd descēdit in barbā: barbā dico ipsius aarō summi sacerdotis et successoꝝ ei9: qd quidē oleū et vnguentū descēdit a barba in oram vestimēti eius. ¶ Un est notandū q deus pcepit ipsi moysi. Exo. xxx. vt vngeret Aaron in summū sacerdotē vnguēto siue oleo: qd qdē oleū fiebat ex balsamo: et mltis alijs oleis aromaticis et odoriferis cōficiebat: iō dicebat vnguentum: et cū ɔsecrato vngebat summū sacerdotē primo ponebat ipsi magnā guttaz vnguēti in capite intantū q totū caput infundebat. Postea trahebat illud vnguentū per vtraq tēpora vsq ad barbam. Et sic descēdebat vnguentū a capite in barbam ipsius aarō et cuiuslibet successoris. Deinde descēdebat a barba in orā vestimentoꝝ: et sic redolebāt vestimēta sacerdotis: et ita quasi vngebātur reges. Per hoc aūt voluit figurare de9 q ip̄e erat vncturus iesuz xp̄m filiū suū tanq caput eccl'e in regem et sacerdotē pre ɔsortibus suis oleo letitie spiritussancti: in quo erat oleū grē et sacerdotalis et regalis ptātis tanq in fonte et capite: et a xp̄o capite erat descēsurū illud oleū gratie et potestatis in sua mēbra. Primo in barbam scz in aplos: et in orā vestimētorū. i. per oīa mēbra vsq ad fines terre. B ¶ Nā apli dicuntur quasi barba xp̄i: eo q fuerūt fortes in bello: tota autē eccl'ia dicit quasi vestimētū xp̄i: eo q latet i eccl'ia quasi sub vestimēto: vt pz in sacro altaris sub accidētib9: et in ceteris sacris latet virtus xp̄i. Nā oē sacrm est inuisibilis grē et similis forma. Dicit ergo dd q ita est iocunda et suauis et delectabilis charitas: et hitatio fratrū in vnitate sicut est vnguētū i capite sacerdotis: sup. qd descēdit in barbā aarō a capite et descēdit a barba in orā vestimēti: qd facit redolere caput et barbā et vestimēta: et sic dd hic mystice et prophetice locut9 est quō charitas et grā debebat descēdere a xp̄o capite in aplos et ab aplis i totā ecclesiā vsq ad vltimū electū. C ¶ Nota q sic est ordināda littera. s. sicut vnguentuz in capite aaron qd descēdit in barbā ei9. Hic ergo cōparat charitatē primo oleo descēdenti a capite sacerdotis in vestimēta et mēbra ei9. Scdo cōparat ipam charitatē ipsi rori qui descēdit de celo in mōtē hermō et in montē syon. Et ex consequēti cōparat ecclasiaz et societatem fratrum existētium in charitate ipsi

nota de charitate.

Charitas est oleum.

monti syō siue bermō recipiēti rorē a celo et cōpa rat eā etiā ipsi corpi et vestimēto sacerdotali recipiēti oleū deriuatū a capite.q.d.q sicut oleū quo vngebant sacerdotes erat suaue et iocundū:sic est odorifera charitas inter fratres.Et sicut ros qui descēdit in montē bermō et syō est bonus et fructifer:ita charitas inter fratres.Itē sicut oleū descē debat a capite sacerdotis primo ad barbā et ex barba ad mēbra:ita ois gra et dona grarū primo descenderūt a xpo ad aplos:et ab aplis ad totā ec clesiam vsqz ad finē terre.Ex supradictis cōcludit et sequitur q sicut oleū cōsecrationis nō descendebat a capite sacerdotis nisi ad sola mēbra et vestimē ta sua.Ita ois virt' et gra nō descēdūt a xpo nisi in solā ecclesiā et mēbra eius fidelium.Item sicut ille ros celi nō descēdebat de celo nisi solū in mō tem syō et bermon qz nec ros nec pluuia cadebat super montes gelboe:ita pariter gratia xpi nō de scendit nec cadit nisi super ecclesiā xpi charitate vnitam.Et sic ptz q nullus pōt participare gra tiam xpi in pnti:nec gliam in futuro:nisi efficiat membrū xpi:et habitet in ecclesia et cooperiatur vestimento xpi fide et spe charitate cōtexto et te gatur illa tunica incōsutili:que nō fuit diuisa in passiōe xpi de qua dictū est psal.xxj.Et in hoc cō sistit tota snia.hui' psalmiculi parui in quantita te:sed magni in snia et pfunditate.Sed qz dicit q charitas nō solū est iocūda:sicut vnguentū illud predictum:sed etiam est bona idest fructuosa si cut ros hermon:et sicut ros qui descendit in mon tem syon. O ¶Ideo est aduertendū q duo mō tes reperiuntur fructiferi inter ceteros in terra p missiōis.s.hermon et syon.Sed mōs bermō est du plex vnus magnus et excelsus qui claudit terraz promissionis ab aquilone:et est inter tribum ne ptalim et agrum damascenum:a quo mōte ema nant farfar et abbana flumina damasci ex latere aquilonari. ex latere autem meridionali oritur fons fiala dictus vbi putatur origo iordanis qui quidem mons continuatur cum libano nisi q est modica vallis media vbi est introit' emach. Iste ergo mons bermon est magis fructifer et vber et feracior inter montes omnes syrie in omni gene re lignorum et fructuum et herbarū vbi nutriun tur innumera armena boum et pecorū et greges pecudum:super quem montem cadit cōtinu' ros celi admodum māne fecundans illum montem. Est etiam alius mōs paruus in galilea iuxta ior danem et saltim vocatus hermon paruus et modi cus de quo psal.xlj.hermon a monte modico simi liter fecūdus et ferax aptus ad pascua fauoratus rore celi:ita simil'r mons syon in quo est sita arx et ciuitas hierlz est vber et ferax et fructuosus ppter frequentem rorē descendentē in eū de celo.Isti p fecto duo montes figurabant ecclesiā xpi.Nā her mon interpretatur excelsus et fructuosus deno tās celsitudinē crucis et ecclesie xpi super quā de scendit ros gratie et nostre redēptiōis et ros san guinis xpi qui fecūdā et feracez et fructiferā fecit ecclesiam et crucē.Itē syon iterpretat specula ad denotandū q in ea debebat xpus apparere et vi deri in cruce:et in predicatiōe sup quem debebat

duo mō tes fru ctiferi.

descendere ros et gra donorū spūssancti sup di scipulos et totā ecclesiā in monte syon in die pē te.cōgregatā:qui quidē ros fecit ecclam fructife rā fecūditate sacrorū etc.Et ideo pphta mystice loquendo dicit q charitas et habitatio fratrū in vnitate et dilectiōe est fructifera:et ita bona sicut ros hermon:et ros qui descendit in montem syon qui facit terram fructiferā. Et ad ostendēdum q totum hoc dicit prophetice concludit dicens.

Qm̄ illic mandauit dn̄s benedictio nem et vitam vsqz in seculum.

xxiiij.qd iiij.ipsa pietas.

¶Qm̄ illic.i.ideo charitas est ita bona et fructuo sa sicut ros qui desendit in montem syon quoniā illic.i.in monte syon figurante ecclesiam manda uit et misit dominus benedictionē et vitam.Pri mo in figura supra templum domini vbi fiebant sacrificia et laudes.Secūdo in re sup apostolos et ecclam ibidē cōgregatā:qn descendit ros do norū spūssancti sup eos in die pēte.et similiter qn descēdit ros sanguinis xpi sup crucez figuratā p montē bermō vel pōt ly illic referri ad charitatez et habitationem fratrum vt sit sensus:ita est iocū da charitatiua et fraterna habitatio sicut ros her mon et syon qm̄ illic.i.inter charitatiuam habi tationē fratrū mandauit dn̄s bn̄dictionē et vitā vsqz in seculū:qz vbi charitas et amor ibi de' est:et hoc est magnum et maximū mandatum qd deus mandauit vt ptz Matt.xxij. Licet istud aduerbiū illic potest stare pro illuc referendo ad montem syon:et ibi referendo ad vtrunqz scilicet ad chari tatem et syon.

Ecce nunc benedicite dn̄m omnes serui domini. Qui statis in domo dn̄i:in atrijs domus dei nostri. In noctibus extollite manus ve stras in sancta et benedicite dominū. Benedicat te dominus ex syon qui fecit celuz et terram.

s.cxxxiiij et supra cxxvij. xvj.qd.s. c.reuerti mini.xxj q.vlti.c. vlti.

¶Ultimus gradus et laus diuina est gratiarum actionū qn quis cōsummauit pegrinationez vel ascensum difficilē et arduū et benedicit deū gra tias agendo.ideo dauit fecit hunc psal.pro vlti mo gradu.Nam quando sacerdos ascenderat vl timum gradum iam erat in templo cum alijs:et tunc inuitabat omnes alios ad laudem dei maxi me cū primo sacerdotes ascendētes itroduxerūt archam dei:et collocauerūt in tēplo.Tunc dicit sa cerdos magnus.O vos fideles qui iam statis in domo dn̄i in atrijs domus dei nostri.Ecce ergo nunc benedicite dn̄m gratias agendo et laudes cantando qui nostrū intētū et desideriū adimple uit:qz videmus templū perfectū et archā itrodu ctam in tēplo.Et extollite manus vestras in san cta sanctorum vbi archa reponitur:non solum in die sed etiam in noctibus perorātes gratias agē tes et benedicite dominū benedictione laudis et confessionis:et tunc sacerdos cōuersus ad popu

hiim benedixit cũ dicens. Bñdicat tibi dñs ex tẽplo qd̃ est in monte syon situm: dñs dico qui fecit celum et terram. Et post datam benedictionem populus reuersus est ad sua. A ¶ Unde est aduertendum φ frequenter cũ nominatur deus in libro psalmorum sequitur: qui fecit celum et terraꝫ Nam nullus populus credebat mũdi creationẽ: nisi popul⁹ israel. Nam licet gentiles multũ venerarentur deos suos ob aliquas virtutes: tamẽ nullum deum vocabant creatorem cũ putarent mũdum esse ab eterno nisi aliqui poete qui posuerũt formationẽ rerũ ex illo primo chao: in quo erant forme rerũ oẽs inkonfuse sicut dicebat Anaxagoras quẽ secutus est Ouid⁹ et Uirgilius. Licet illa nõ esset creatio ex nihilo tpe. Nam dicit Ouidius φ ante mare et terras: et qd̃ tegit oĩa celum. Unus erat toto nature vultus in orbe. Quẽ dixere chaos: nec erat quicφ̃ nisi quoddã põd⁹ iners: nõ bene iunctarũ discordia semina rerũ. Ex quo ptꝫ fm eos φ oĩa ista erant coeterna deo scꝫ indistincta in illo chao: et sic factio rerũ nõ esset creatio ex nihilo: nisi quedã distinctio formarũ ex illo chao: vt ait Uirgilius in bucolicis. Et paulatim rerũ sumere formas ⁊c. Ex quo patet φ solus de⁹ israel credebatur creator celi et terre. Ideo dauid communiter quando nominat veruꝫ deum israel addit qui fecit celum et terram: ad differentiam falsorum deorum gentilium quorũ nulla erat potestas: ideo solus israel qui fecit celũ et terrã potest benedicere et protegere: et esse adiutor ⁊c.

Nota d̃ creatiõe mundi.

¶ Unde est iterum aduertendũ φ dauid nõ est minus ꝓpheta in hoc psal. φ̃ in ceteris. Nam sicut dictum est illud templum significabat ecclesiam et illa archa figurabat verbum incarnatum scilicet xp̃m qui in ecclesia tanφ̃ caput erat reponendus. In qua nunc latet per gratiam: in sacramentis et in eucharistia est realiter tectus sub accidẽtibus. Ideo inuitat dauid populũ christianuꝫ ad laudandũ xp̃m deum in humanitate latẽtem tãφ̃ in archa et in ecclesiam tanφ̃ in templo suo post incarnationem et passionem. Item inuitat omnes comprehensores: vt laudẽt et benedicant cum re po tum in celo ad dexteram patris post ascensionem. Et ideo fidelis sacerdos et xp̃ianus aduertat cũ recitat hũc psalmũ et alios. Dicit ergo dauid ecclesie fidelium. O omnes christiani serui domini nostri iesu xp̃i qui iam statis in domo domini edificata per xp̃ꝫ et in atrijs dom⁹ dei nostri.

Ecclesia ı atria.

L ¶ Unde nota φ ecclesia fidelium habet tria atria: scꝫ fidẽ: spem: ⁊ charitatem. Nam quidam habitant tantũ in primo atrio: scꝫ habentes fidẽ informem. Alij in secundo quia habẽt fidem cũ aliqua spe: non operantur per charitatem. Alij scilicet iusti habitant in tertio atrio ecclesie scilicet operantes per fidem formatam spe: et charitate et isti possunt bñ laudare et benedicere dñm Et his loquit̃ dicens. Qui statis in domo dñi in atrijs domus dei nostri per fidem formatam spe et charitate bñdicite dominũ bñdictione cõfessionis et laudis. Itẽ ecclesia hꝫ atria. i. tres stat⁹. Nã in primo sunt incipientes siue penitentes. In scd̃o ꝓficientes. In tertio perfecti: q: oẽs isti habitant in domo dñi collocati in tribus atrijs. Ioẽs hos hortantur ad laudeꝫ dei. ¶ Similiter est aduertenduꝫ φ tot atria sunt in ecclĩa quot sunt dignitates et status. s. Apl̃i. Euãgeliste. doctores Prelati. Uirgines. Uidue. et status cõmunis cõiugatorũ. Oẽs isti habẽt atria distincta in ecclĩa quo ad gradus. Licet viuant sub vna fide et charitate. Similiter in domo dñi triũphãtiũ hñt; mãsiones distictas quos oẽs iuitat ꝓpheta ad laudem. Postφ̃ ascenderunt ad domũ dñi per predictos. xv. gradus ⁊c. Et postφ̃ archa xp̃i reposita est in ecclesia per xp̃m edificata bñdicta ⁊c. ¶ Et nota φ ly. in noctibus aliter ordinatur in hebreo et translatione Hierony. et aliter in nostra. Nam ibi ordinatur sic qui statis in domo dñi in atrijs domus dei nostri in noctib⁹. et ponitur in fine secundi versus ⁊ ex ꝓñti incipit tertius versus. Extollite manus vestras in sctã ⁊c. Et tũc est sensus. O vos fideles qui in noctib⁹ et per noctes statis in domo dñi extollite manus vestras in sancta ⁊c et ponitur ly in noctibus ꝓ statu huius ecclesie et huius vite qui dr̃ nox respectu glorie et vite future. vt frequenter dictũ est. q. d. O vos fideles qui statis ⁊ habitatis in hac ecclĩa et in hac vita mortali: in qua deus videt̃ solũ per fidem et speculuꝫ in enigmate extollite manus vestras in sctã sanctorũ petendo veniã et remissionẽ peccatorum vt gloriã pro futuro facilius valeatis impetrare bñdicite dñm eius mirabilia cantando ⁊ referendo et in eius memoriã festa celebrãdo. Et etiã est dicẽdũ φ dauid exhortabat̃ et inuitabat etiã fideles et sacerdotes ⁊c. ⁊c. qui cõueniebant ad illud templum et erant in illa nocte ⁊ vmbra ⁊c. ⁊c. vt extollerent manus ad deũ vt mitteret christum messiã in lege promissuꝫ. Nã sicut nos extollimus man⁹ nostras in sctã agendo grãs pro bñficijs redemptionis iam receptis et petimus gl̃iam futuram ita illi extollebant manus in illa sancta sanctorũ agẽdo grãs de exitu egypti et ingressu terre promisse et petebãt xp̃m et redẽptionẽ futurã. Et ad hec exhortabatur dauid eos prout preuiderat in spũ ⁊ vtrunφ statum inuitat in hoc psal.

Laudate nomẽ dñi laudate serui dominũ. Qui statis i domo dñi in atrijs dom⁹ dei nr̃i.

d. c. xiij. a et. j. cxxxiij. a.

¶ Titulus All'a. Notandum φ sicut Dauid fecit predictos. xv psalmos pro ascensu quindecim graduum vt dictum est: ita fecit hũc psal. ⁊ sequentẽ ad laudãdũ deũ post itroitũ tẽpli vt eos cãtarẽt leuite postφ̃ fuerat in cẽtate archa iã collata in sctã sctorũ et vt cãtarent̃ in dedicatiõe tẽpli ⁊ in oib⁹ renouationibus ei⁹. vñ tãta est virt⁹ huius psal. ⁊ sequentis φ cũ cãtarent eos leuite ignis de celo descẽdit sup holocausta ⁊ cremauit ea ⁊ gl̃ia dñi circũfulsit eos vt ptꝫ. ij. Parali. vij. In hoc ergo psal. tria facit. Nã primo inuitat oẽs stãtes in templo ed laudẽ dei ꝓpter oĩpotẽtiaꝫ q: sol⁹ est oĩps ⁊ verus deus. Scd̃o demõstrat φ oĩa idola sunt dete

standa eo q non sunt veri dij. Tertio resumit et exhortatur omnes status fidelium ad benedicendum deum. Secūda ibi simulacra gētium. Tertia ibi. Domus israel benedicite. Quātuz ad primū dicit. O vos oēs serui dñi qui iam ascendistis.xv. gradus iā statis in domo dñi in atrijs dom' dei nři. Postq etiā reposita est archa in templo. Laudate nomē dñi. Et exponit sicut in pcedenti psal. nō solum litteraliter sed etiam figuraliter et prophetice de xpo et ecclesia vt dictum est. Et reddit

xvi.q.5.f. duas causas quare tenentur ipsum laudare.

c.reuerti mini. **Laudate dominū q: bon' domin': psallite nomini ei' quoniā suaue.**

Quoniam Jacob elegit sibi dominus israel in possessionem sibi.

¶ Primo q: de se est bon' et suauis.scz misericors. Nā nomen ei' qd est Jesus est suaue q: importat salutez et sic de' est bon' et suauis et benignus.qd pbat qm̄ de' elegit sibi Jacob in hrditatem sibi pre ceteris natiōibus.ergo valde fuit sibi suauis q: dū nibil boni vł mali egisset iacob dilexit.et esau odio habuit et elegit totū ppłz isrł in iacob vt post ea demōstrauit p effectū q maxime isrł tenet laudare deū:q: sol' ascēdit.xv.grad' cuz archa et stat in domo domini et in atrijs domus dei nostri.

Depe.d ij.c.oia. **Q: ego cognoui q magnus est dñs et deus noster pre omnibus dijs.**

¶ Secūdo est de' de se laudād' qm̄ oipotēs et verus deus et nullus alius est deus preter ipsuz.qm̄ ego cognoui q magnus est dominus et oipotēs et deus noster est verus deus solus pre omnib' dijs id est alijs dijs refutatis et falsis.

bilere.x. **Oia q̄cunq: voluit dñs fecit in celo et in terra et in mari et in oib' abyssis.**

¶ Q: predicta cōclusio hz duas ptes.scz q de' nř est solus verus deus. Secunda pars est q nullus alius est deus scz q idola nō sunt dij.ideo primo probat primā partē.secūdo secūdā ibi. Simulacra probat primū scz q deus nř qui dicitur deus israel est verus deus et omnipotens. Nam omnia que voluit fecit in celo et in terra et in mari et in omnibus abyssis ergo est dominus omnipotens in celo et in terra et in mari et inj inferno et sic est verus deus pre omnibus dijs.

S.lxxvij.f S.cliij.et S.lxxvij. **Educens nubes ab extremo terre fulgura in pluuiam fecit.**

Qui producit ventos de thesauris suis:qui percussit primogenita egypti ab homine vsq: ad pecus.

Exodi. xij. **Et misit signa et pdigia in medio tui egypte:i pharaonē et in oēs suos ei'.**

¶ Probatur primum q sit dominus et facit quod vult in celo.nam ipse est inducēs et educit nubes ab extremo terre et fecit fulgura conuerti sup.in pluuiā hoc est nā in nubib' apparēt fulgura icēsa ex exhalationibus siccis:et sic terrēt hoīes:sed de' conuertit nubes in pluuiam absq lesione ad irrigandam terram:et totum hoc fit ex diuina prouidētia qui producit ventos de thesauris secretis suis et vehunt nubes super terram vt resoluantur in aquā ad vtilitatē hominū:sed nullus facit ista nisi solus deus qui ex sua oipotētia et diuina prouidētia pducit ista de thesauris suis secretis que ignorata sūt hominib'. Vñ Aristo.et multi philosophi ante eum et post voluerunt reddere cās naturales de oibus metheoricis:sed in multis decepti sunt et seipsos fefellerunt vt ptz de mirabilib' effectibus fulminū in momēto.de quibus:nec valent nec sufficiūt reddere causas. Item nec de generatione et inundatione magnoz fluuiorū:vt de nilo et eufrate et gāge et ceteris:semper inter se philosophi discordāt et deficiunt. Itē tpe pestilentie cū vidēt varios effectus et irreparabiles in eadez regione et ciuitate et domo oēs medici stupescunt et philosophi cum videns se deceptos nec posse certā rationez reddere dicunt ita deus vult:sic ipsi placet:solus ipse scit natura deficit. Ideo dicit hic q deus producit ventos de thesauris suis.s. de secretis quia facit sicut vult et nos nō debem' terere tempus querendo alias causas friuolas et incertas. ¶ Qui percussit. Hic pbat q deus facit qd vult in terra. Nam percussit primogenita egypti ab homine vsq ad pecus. Item facit quod vult in mari. Nam misit signa et prodigia in medio tui o egypte decē plagas inferendo.et in pharaonem et oēs seruos eius eos submergendo in mari rubro diuidendo aquas et reducendo. Ergo est etiā dominus maris et omnium aquarum. Et patz. libro Josue p totum.

Qui percussit gentes multas:et occidit reges fortes.

Seon regē amorreorum:et Og regē basan et omnia regna chanaan.

Et dedit terraz eorum hereditatem: hereditatem israel populo suo.

¶ Est et dñs hoīm et ciuitatū et regnorū. Naz ipse pcussit gentes multa.s.amalechitas et alios et occidit reges fortes.s. Seon regē amorreoz et og regē Basan.et supauit oia regna chanan cū regib' suis.vt ptz p totū discursuz libri Josue. Et dedit terrā eorū hereditatē.hereditatem dico israel populo suo. Per hoc demōstrat oia ista facta fuisse in figura xpi et eccłie. Ideo subdit Dauid dicēs. De cōse. dis.ij.ac cesserūt.

Dñe nomē tuū in eternum:domine memoriale tuum in generatione et generationem.

Q: iudicabit dominus populū suuz et in seruis suis deprecabitur.

¶ Dñe oia ista mysteria supradicta fecisti in memoriale tuū:et figurā xpi et eccłie in gnatione et generatiōez:q: significabat nřam futurā redēptionem et liberationē a captiuitate diaboli. Et qua

liter filij israel secundum promissionem erant possessuri hereditatem ecclesie tue: hic per gratiam et in futuro per gloriam. Et sic memoriale tuum supradictorum mysteriorum complebitur per christum in generatione et generationem et regnabit hic usque ad iudicium in hac ecclesia et in fine iudicabit dominus populum suum et sic ostendet se dominum celi et terre et inferni: quia diabolos et homines malos damnabit et bonos saluabit: quia in seruis deprecabitur et exorabitur et audietur dando eis premium et felicitatem. Unde etiam iste versus potest continuari cum psalmo precedenti intelligendo de utroque aduentu et iudicio ut exponatur sic. O domine Jesu omnia mysteria supradicta erunt memoriale tuum et figura in generatione et generationem: usque ad aduentum in carne: et tunc iudicabit dominus Jesus populum suum iudicio discretionis fideles eligendo et infideles et obstinatos reprobando ut ipse dicit Johan. ix. Judicium veni in mundum: ut qui non vident videant: et qui vident ceci fiant. Ex exinde memoriale christi iam non in figura sed in re in generationem usque ad iudicium finale: et tunc iudicabit populum. s. iudicio examinationis etc.

S. cxiij. Sapien. xv. **Simulacra gentium argentum et aurum opera manuum hominum.**

Os habent et non loquentur: oculos habent et non videbunt.

Aures habent et non audient: neque enim est spiritus in ore ipsorum.

Similes illis fiant qui faciunt ea: et omnes qui confidunt in eis.

¶ Probata prima parte conclusionis probat secundam scilicet quod idola gentium non sunt veri dij probatur. Nam verus deus non est factus: nec mortuus aut vita priuatus sed idola et simulacra gentium sunt opera manuum hominum: ergo facta. Item verus deus est vere vita in quo omnia viuunt sed simulacra gentium non viuunt: quia os habent et non loquentur et oculos habent et non videbunt et nec est spiritus in ore eorum: et sic nec spirant nec respirant. Ex quo patet quod non viuunt: ex quo patet quod non habent verum os: nec oculos: nec aures sed equiuoce similes illis fiant qui faciunt ea: prout declaratum est psalmo. cxiij.

S. cxiij. c **Domus israel benedicite domino: domus aaron benedicite domino.**

Domus leui benedicite domino: qui timetis dominum: benedicite domino

Ps. qd. iij. reuertimini. **Benedictus dominus ex syon: qui habitat in hierusalem.**

¶ Repetit exhortando omnes status ad benedicendum deum dicens. O domus israel idest tota christiana religio benedicite domino et o domus Aaron id est status sacerdotalis benedicite domino. et domus leui id est omnes ecclesiastici ad seruitium dei dedicati benedicite domino et omnes qui timetis dominum. i. omnes iusti. quorum laus est accepta benedicite domino quia solus dominus qui habitat in hierusalem ista per gratiam: et in alia per gloriam est benedictus ex syon. s. ex populo fideli. quod d. postquam simulacra gentium non sunt benedicenda: nec colenda propter rationes supradictas: ergo qui estis verus israel benedicite domino nostro iesu christo: et vos domus aaron. i. sacerdotes figurati per aaron etc. quia christus est verus deus qui destruet omnia simulacra gentium. Ex quo patet quod dauid in hoc psal. non inuitat ad laudem domini israelem: nec Jacob secundum carnem: sed secundum promissionem et electionem qui sunt fideles utriusque testamenti: unde dicit. Laudate nomen domini: quod est iesus omnes serui domini etc. quoniam dominus elegit sibi iacob in hereditatem sibi: ex quo patet quod non inuitat iudeos modernos: quia non sunt electi sed reprobati: quia non receperunt nomen domini quod est iesus: immo ipsum negauerunt: sed soli apostoli et populus christianus: qui christum recepit: est a deo electus. Et ideo est verus iacob et israel: et sunt veri serui domini. Ergo populum christianum inuitat dauid ad laudandum christum et nomen eius in suo aduentu: qui fecit supradicta mirabilia in lege veteri: et maiora in nouo testamento per illa figurata: ideo aduertat lector et sciat concordare figuram cum figurato: quia idem deus fecit mirabilia in utroque testamento.

Confitemini domino quoniam bonus quoniam in eternum misericordia eius. Supra: cv. et cvi. et cvj.

¶ Titulus alleluia: unde est aduertendum quod dd. fecit hunc psalmum pro dedicatione templi cum precedente: ut dictum est ad laudandum deum. Ideo in multis conuenit cum precedente: sed forsan hic est differentia. Nam precedentem psal. cantabat solus chorus leuitarum: sed istum incipiebat chorus leuitarum: et in quolibet versu respondebat populus: quoniam in eternum misericordia eius: et ideo in hebreo cum quolibet versu superadditur: quoniam in eternum misericordia eius: secundum quod reperitur scriptum: sicut accidit in secularibus cantilenis. Nam chorea semper repetit principium cantilene: cum principalis cantauerit versum: et sic etiam reperitur in cantico trium puerorum in chaldeo. Nam in fine cuiuslibet versus additur: Laudate et superexaltate eum in secula: et hoc accidit: quia unusquisque spiritu sancto illustratus dicebat versus: et duo alij respondebant: ideo forsan ibi dicitur omnes uno ore dicebant etc. quasi dicebat: quod nullus tacebat laudare etc. Et ideo cum cantaretur iste psal. apparuit gloria domini in templo: ut patet ij. para. vij. Quo igitur facit in hoc psal. Nam primo inuitat populum ad confitendum domino ratione sue bonitatis. Secundo ibi: qui fecit reddit causam vel probat per effectum deum esse bonum. vel possumus dicere quod in precedenti laudatur deus inquantum magnus et bonus et omnipotens. In hoc autem inquantum misericors. Dicit ergo. Confitemini domino quoniam bonus est sup. quoniam misericordia eius est et erit in eternum et fuit: quia semper fuit misericors: nec defecit inuocantibus eum. Et sequitur.

Confitemini deo deorum.

¶ Idest angelorum et iustorum qui dicuntur dij per participationem psal. lxxxj. Ego dixi dij estis filij excelsi omnes: et additur responsio: quoniam in eternum misericordia eius. De psc. dis. iij. c. vltimo.

Confitemini domino dominorum. xj. dist. c. nolite.

¶ Scilicet regum et principum: quia non solum est deus an

gelorũ:sed et est dñs regũ et pñcipũ et oĩum dño rũ terrenorũ:q2 ipse dat et aufert eis regna sicut ipsi placet ꝛ rñdet qm̃ in eternũ mia eius.ꝛ sic in fine cuiuslibet versus vsq͂ ad vltimum.

De pe.d. s.s. econ trario. **Qui facit mirabilia magna solus.**
¶ Probat q͂ sit de⁹ deorũ ꝛ dñs dñorũ dicens.q2 fecit mirabilia magna ipse solus ꝛ nullus alius.

Ivs.disti. nasci. **Qui fecit celos in intellectu.**
¶ Probat hoc q͂ est de⁹ deor.Nã ipse fecit celũ in intellectu.i.p intellectũ ꝛ verbũ suum.Nam ab eterno idee oĩm rerũ erant in itellectu ꝛ verbo di uino adquarũ exẽplar creauit omnia ex tpe sm spẽs suas et fecit etiã celũ empireũ in intellectu i.p substantijs intellectualibus ad gloriã eorum

Supra ciij. **Qui firmauit terram super aquas.**
¶ Idest eminẽtẽ sup aq̃s.Nã sicut dictũ est psal. ciij.semp aqua situat in terra ꝛ sup terram:sed q2 petit semp valles et infima:ꝛ montes supeminet idõ dr terra fundari.i.eminere sup aquas quo ad mõtes:ꝛ sic dr Neapolis sup mare.ꝛ alexãdria.et Tyrus.et etiã hoc põt intelligi quo ad venas ter re p quas currũt marie aq̃ ꝛ etiã in viscerib⁹ terre sunt maria receptacula aquar vñ egrediunt ma xima et vastissima flumina sicut tanais ꝛ boristẽ nes nã dictũ est q͂ ĩfra mare submergunt magne aq̃ et vadunt ad receptacula terre ꝛ exinde fluunt magna flumina.q̃ q̃dẽ aq̃ dulcorant in visceribus terre ex nimia frigiditate ꝛ longo tractu.ꝛ et mul ta flumia submergunt in vno loco et emergunt ꝛ oriunt in alio vt dr de nilo et tygri et sic serpunt sub⁹ terrã.Et idõ terra videt isto mõ fundari sup aquas qđ nõ fit sine magno miraculo et oĩpoten tia dei intantũ q͂ intellectus noster non põt suffi cienter reddere rationem de his.Et sequitur.

Gen.j.b **Qui fecit luminaria magna.**
Solem in potestatem diei.
Lunam et stellas in ptãtem noctis.
¶ Qui fecit.s.vt sol p̃esset diei:vt dr Ge.j.ꝛ luna ꝛ stelle luceant per noctẽ.Totũ hoc etiã põt referri ad illud.Cõfitemini deo deorũ. C ¶ Nã genti les adorabãt solẽ tanq͂ deũ:quẽ phebum ꝛ apol linẽ vocabãt:ꝛ etiã adorabant lunã quã dianã ꝛ lucinã et iunonem vocabant:ꝛ adorabant stellas in quibus putabant stellificatos famosos princi pes Jouem et mercurium et saturnũ ꝛ herculem ꝛc.Et ideo dicit hic dauid.Confitemini in domi no quia ipse est deus et dñs deorũ:quos gentiles adorant et ipse fecit eos.s.solam et lunam et stel las ꝛc.et sic est deus deorum.

Exo xj. **Qui percussit egyptum cum primo genitis eorum.**
Qui eduxit israel de medio eorum.
In manu potẽti et brachio excelso.
¶ Itẽ est etiã dñs principũ ꝛ dñorũ terrenorum. Probat nã ipse est dñs q percussit egyptũ.i.egy ptios cũ priogenitis eorũ vt pz Exo.xij. qui edu xit israel de medio eius sc3 egypti:ꝛ hoc in manu potenti et etiam persona et brachio excelso.quia cũ signis et pdigijs supra naturam.

Qui diuisit mare rubrũ in diuisiões Exodi. xiiij.
Et eduxit israel per medium eius.
Et excussit Pharaonem et virtutem eius in mari rubro.
¶ Ista litera est satis plana et exposita superius psal.lxxvij.et.xliij.et in plerisq͂ locis etiam quo ad sensum spiritualem.

Qui traduxit ppl'm suũ per desertu3 Exo.xiiij.
Qui percussit reges magnos.
Et occidit reges fortes.
Seon regem amorreorum.
Et og regem basan. Nu.xxj.
Et dedit terram eoru3 hereditatem: hereditate3 israel seruo suo.
¶ Qui traduxit ppl'm suum per desertũ.xl.annis et percussit reges magnos ꝛc.vt expositũ est psal. precedenti per hos.v.versus. Nu.xxxiij.

Q2 i hũilitate nr̃a memor fuit nr̃i. xj.q.iij.c ad mensam.
Et redemit nos ab inimicis nostris.
¶ Quia in humilitate nostra.idest in persecutio ne et tribulatione memor fuit nostri semper mise rando et subueniendo:ideo sequitur.et redemit nos ab inimicis nostris egyptijs et ceteris infe stantibus nos tpe iudicũ et Saulis et Dauid.

Qui dat escam omni carni. di.lvj.c. nasci.
Confitemini deo celi.
Confitemini dño dñorum: quonia3 in eternũ misericordia eius.
¶ Et cõfitemini deo celi qui est verus deus et dat escam et cibum et victum omni carni:idest omni animali. Licet totus psalmus debeat intelligi spiritualr de christo et ecclesia: tamen principa lius demonstrant isti quatuor vltimi versiculi lo qui de christo et ecclesia:ideo dicit.quia ipse do minus Jesus christus fuit memor nostri in humi litate et dejectione et captiuitate nostra in pote state diaboli:et etiam memor fuit nostri in humi litate nostra et clamore quia omnes patriarche ꝛ pphete cum humilitate clamabãt vt christus ve niret et sic venit et redemit nos ab inimicis nr̃is diabolis et iudeis et tyrannis per mortem ꝛ pas sionem.Confitemini etiam deo celi:qui dat esca3 sacri altaris oĩ carni fideli:et pcludit cũ pncipio Confitemini dño dominorum ꝛc.in eternum.

Uper flumina babylo nis illic sedimus ꝛ fle uimus dum recordare mur tui syon. de pse. di.j.ca. bi duo.
¶ In hebreo huic psal.null⁹ ti tulus preponit:sed in plerisq͂ biblijs inuenit talis titul⁹.s.psal.dauid.propter Hieremiã.Vñ forsan aliq̃s videns q͂ iste psal.est

quedã lamẽtatio iudeorũ facta ꝓpter captiuitatẽ hierl'm p nabuchodonosor: q̃ cõcordat cũ lamẽtatione hieremie. Jõ posuit hũc titulũ qꝛ manifesta est materia. Hiero. aũt in ꝓlogo sup abdiã vꝫ asserere q̃ dd̃ fecit hũc psal. dicens de quo regno olim p dd̃ i psa. lxxxvi. dictũ est. Memẽto dñe filiorũ edõ in die hierl'm ꝛc. Sed quidã dubitant ne forte iste psal. sit fact⁹ post reditũ a captiuitate per esdrã: eo q̃ pot⁹ videt̃ historia q̃ ꝓphetia. cũ ita clare noĩet babyloniã ꝛc. sꝫ hoc nõ refert. Nã reuelationes ipsi⁹ dd̃ fuerũt ita clare vt ipsemet dicit ij. Regũ. xxiij. q̃ excedunt omnẽ prophetiam. ¶ Et ideo de passione xp̃i in quatuor psalmis. s. xxi. et xxxiiij. et. lxviij. et. cviij. magis visus est euãgelista q̃ ꝓpheta. Nec fuit dauid minus ꝓpheta q̃ ille qui venit de iuda in Betel sub hieroboam stante supra altare vituli: qui dixit. Altare: altare hec dicit dñs. Ecce filius nascet̃ de domo dauid Josias noĩe ꝛ imolabit sup te sacerdotes excelsorũ ꝛc. qđ quidẽ verbũ ipletũ est p Josiã post. CC. annos vt pꝫ. iiij. Reg. xxiij. Jtẽ Esa. xlv. manifeste noĩauit Cyrũ qui post. CC. ãnos dimisit captiuitatẽ istã. Ex quo pꝫ q̃ ista captiuitas et destructio tẽpli fuit reuelata ipsi dauid: eo q̃ multũ laborauit et orauit vt sciret futuras fortunas ꝓsperitatis et aduersitatis illius regni et ciuitatis et tẽpli: et sic fecit plures psal. de illa vastatione. s. lxxiij. ꝛ. lxxviij. ꝛ iste psal. est qđã tragedia seu lamẽtatio in q̃ chor⁹ iudeorũ captiuorũ in babylonia deflet miseriã ꝛ infelicitatẽ suã: dũ recordabat̃ p̃terite felicitatis ꝛ ꝓsperitatis tẽpli et cultus diuini. Jn quo duo facit. Nã p̃io facit qđ dictũ est. Scđo petit vltionẽ de suis afflictoribus ibi. Memor esto. ¶ Quantũ ad p̃mũ dicit chorus captiuorũ. O syon nos sedebamus ꝛ sedim⁹ sup flumina babylonis ꝛ illic fleuimus dũ recordaremur tui. s. Ciuitatis et tẽpli: qđ est sitũ in te: ꝛ dũ recordaremur cult⁹ et sacrificiorũ ꝛ festiuitatũ: quas in te celebrabam⁹ ꝛ hymnorũ et psalmorũ quos cãtabamus dum eramus in ꝓsperitate: et libertate in te habitantes: et hic capit babylonẽ pro tota ꝓuincia: in qua erant dispsi q̃ quidẽ ꝓuincia est tota irrigata mltis fluminib⁹: q̃ sunt eufratis diuisi in plures riuos decurrentes in tygrim: in ripis quorũ situant̃ multe ciuitates et oppida: in quibus captiui seruiebant iudei in ripis quorum fluminum nascitur copia salicum: ideo sequitur.

Jn salicibus in medio eius: suspendimus organa nostra.

¶ Jdest salicibus q̃ nascunt̃ in ripis fluuiorũ q̃ discurrũt p mediã regionẽ babylonis nos suspẽdimus organa nr̃a et instrumẽta musica nostra quibus cãtabamus psal. et cantica et est modus loquendi militũ emeritorũ. Nã qñ quiescebãt ꝛ subtrahebant se a labore et exercitio armorũ suspendebant arma in tẽplis: et doctores et poete cũ relinquebant studiũ et exercitiũ dicebant̃ suspendere arma vt dicit Hora. in epistola ꝛc. Jta ergo isti captiui qꝛ cessauerãt ab oĩ cantu leticie ꝛ erant in captiuitate et angustia dicebãt se suspendisse organa musica in salicibus fluuiorũ. Litera Hiero. habet super salices in medio eius suspendimus organa nostra. Et tunc litera est clara.

Qꝛ illic interrogauerũt nos q̃ captiuos duxerunt nos: verba cantionũ. De peni. di. iij. c. i facilib⁹.

Et qui abduxerunt nos: hymnum cãtate nobis de canticis syon.

Quomodo cantabimus canticum domini in terra aliena.

¶ Sequit̃ chor⁹ et dicit qꝛ babylonij q̃ captiuos duxerũt nos in babyloniã illic interrogauerunt nos verba cantionũ. s. petẽdo et p̃cipiendo, nos cantare verba cantionũ: et apponit duos accusatiuos isti verbo interrogo eo q̃ est vehemẽtis trãsitiõis de illo collegio. Postulo posco peto interrogo ꝛc. Vñ regit scđm accusatiuũ rõne gerundij subintellecti ꝛc. Et iõ explicat petitionẽ dicens: et caldei qui abduxerũt nos captiuos dixerunt ꝛ p̃cipiebant supple cantare nobis. O vos iudei de canticis syon: idest de illis pulchris hymnis quos in syon cantabatis quibus supple respondimus: quomodo cantabimus canticũ dñi. s. ad cultum diuinũ deputatum stantes in terra aliena idolatrie dedita. Et conuersus chorus ad ciuitatem hierusalẽ destructam dicit. De pe. dist. v. c. ieiuniũ.

Si oblitus fuero tui hierusalẽ: obliuioni detur dextera mea.

Adhereat lingua mea faucib⁹ meis: si non meminero tui.

Si non proposuero hierusalem: in principio leticie mee.

¶ O hierl'm det̃ dextera mea. i. vita mea obliuiõi. i. obliuiscar ego vitã meã. si vnq̃ oblit⁹ fuero tui. Nã qui cantat et letat̃ videt̃ obliuisci aduersitates et bona ꝑdita. et ideo nunq̃ obliuiscar tui ꝛ p ꝯñs nũq̃ cantabo vsq̃quo reuertar ad te cũ ꝓsperitate: et facit aliã adiurationẽ dicens. Adhereat lingua mea faucibus meis: vt nunq̃ possim cantare: neq̃ loqui: si non meminero tui. ꝛ non ꝓposuero te semp o hierl'm in p̃ncipio cuiuslibet leticie mee. Nã qñcunq̃ in aliqua ꝓsperitate fuero qua merito vnusquisq̃ debet letari. tunc p̃ponã me moriam tui et sic cessabo a quacũq̃ leticia: vel isti tres versus p̃dicti possunt referri ad deum qui misertus afflictionis eorũ respõdet eis dicens. O hierl'm tu affligeris in hac captiuitate et ducta penitẽtia desideras reuerti vt seruias mihi ꝛ ego ꝓmitto tibi sub pacto isto ꝛ adiuratione q̃ obliuioni detur dextera ꝛ potentia mea si oblitus fuero tui. et adhereat lingua mea faucibus meis. id est vita mea deficiat et verbũ meũ sit falsuꝫ: quod totuꝫ est impossibile si nõ meminero tui: te ab hac captiuitate liberando: et ciuitatẽ et templum iterum restaurando ꝛc. Et hec adiuratio est similis illi quam sepe deus facit viuo ego ꝛc. Et sequitur. Adhereat lingua mea ꝛc. si non proposuero. te ante omnes alias nationes in principio mee leticie quasi dicat: te letificabo. et eris mihi De pe. dist. iiij. ecclesiam.

accepta p̄re ceteris nationibus: ⁊ eris p̄ncipaliter mei cult⁹ ⁊ mihi sacrificabis ⁊ fidelis i tēplo renouato ⁊ restaurato: et forsan iste itellect⁹ est melior.

De pe.d iij.cazin falsib⁹. **Memor esto domine filiorum edon in die hierusalem.**

Qui dicunt exinanite: exinanite usq̄ ad fundamentum in ea.

¶ Hic petit ultionem de idumeis qui mouerūt et incitarunt caldeos ad destruendū hierusalē. B ¶ Ad cuius intelligentiam est notādum q̄ consuetudo dei fuit et est punire populū suū p infideles et inimicos suos ne fideles polluātur ⁊ dānētur in talibus punitionibus: s; postea deus nō obliuiscitur punire inimicos suos qui populū suū vexauerūt qđ ita fctm̄ est. Nā per chaldeos siue babylonios et etiā egyptios frequenter flagellauit populū suū et maxime ciuitatem hierusalem ⁊ tribū iuda. In qua persecutione fuerūt qui habitāt prope terras promissionis.s.tyrij et damasceni ⁊ p̄cidumei qui habitabāt ultra iordanē et et alij arabes incitabant et prouocabant reges assyriorum et egypti ad infestādam hierusalem et totuz israel ex zelo iuidie. Et ideo Esaias ⁊ Hieremias et Ezechiel et Daniel ⁊ ceteri minores prophete sicut predixerunt destructionem ⁊ flagellationē regni israel et totius iudee futurā per caldeos et egyptios ita pariter predixerūt destructionē babylonie fiendaz per cyrum et dariū. Et ita etiam predixerūt destructionē idumeorū et moabitaruz ⁊ ceteroꝝ finitimoꝝ hierl'm fiendam p cābisez et aliosreges psaꝝ ⁊ medoꝝ qđ totū fuit postea impletū: vt p3 i hystoria herodoti: ⁊ danielis ⁊ etiā iudith: vbi legitur quod holofernes dux cambisis igne et ferro vastauit totaz mesopotamiaz et syriam ⁊ idumeā et egyptum vsq̄ in ethiopiaz ⁊ sic puniuit omnes eos q̄ flagellauerūt populū dei. Hoc ergo primo preuidēs dauid in spiritu in hac secūda parte psal. dicit punitionē idumeoꝝ ⁊ babyloniorū: eo quod idumei excitarūt caldeos ⁊ venerūt cum eis ad destruendū hierusalez. Dicit ergo dauid. O domine memento filioꝝ edon quod supple fecerūt in die destructiōis hierusalē q̄ dicunt et dicebāt caldeis. Exinanite exinanite.i. destruite destruite hierusalem.et euertite eam vsq̄ ad fundamentum ne aliquid remaneat.

De pe.d iij.i falsibus. f.qđ.liij. s.⁊ si su pra. **Filia babylonis misera: beatus qui retribuet tibi retributionem tuam quam retribuisti nobis.**

Beatus qui tenebit: et allidet paruulos tuos ad petram.

¶ Cōuersus propheta cū cōminatione apostrophat ad babylonē cōminans ei futurā punitionē faciēdā per dariū ⁊ cyrū dicit. O filia.i.gēs babylonis misera. Nam beatus reputabitur supple ille qui retribuet tibi retributionem tuā quā retribuisti mihi quasi dicat quod sicut flagellasti ⁊ afflixisti ⁊ cruciasti me ita i vltionē tāti sceleris flagellaberis ⁊ retribuent tibi vices crudelitatis p cyrū ⁊ dariū. Nam beatus reputabitur ille qui tenebit ⁊ capiet.et allidet paruulos tuos.s.babylonis ad petrā. ¶ Vñ est manifeste aduertēduz q̄ tota ista p̄phetia fuit impleta p cyrū ⁊ dariū qui destruxerūt babyloniā ⁊ per cambisen et holofernē qui destruxerūt idumeam et arabiā et egyptū: vt p3 per totum discursum libri et historie herodoti. Nā medi et perse in captione babylonis decerebrabant paruulos et infantes allidentes et p̄iicientes eos ad petrā et parietes. Ex supradictis patet esse vanā et inanē opinionē et spem iudeorū modernorū qui expectant vastationē xp̄ianorū p̄pter hoc dictū in hoc psal.s. Memor esto filiorū edō: ⁊ per hoc quod dicit Hieremias.xlix. ca. de futura vastatione edon et etiam Treno.iiij. cum dicit. Gaude et letare filia edō que habitas in terra hus. Ad te quoq̄ perueniet calix. Inebriaberis atq̄ nudaberis. Item per hoc quod dicit p̄pheta Abdias in toto libello suo cōtra edon. Vñ per edon volunt intelligere Romanum imperiū et totum populum christianum: et sic dicūt quod omnes iste p̄phetie sunt implēde in populo christiano: sed est manifeste falsum et ridiculosuz. B ¶ Nam populus Romanorum et christianorum non descendit de edon: immo habet ortū a Iafet. Item omnes iste prophetie iam fuerunt implete tempore cyri et darij et tempore cambisis qui destruxit totam idumeam et syriam et egyptum vt scribit herodotus et trogus pompeius. Itez idumei qui manserunt facti sunt xp̄iani post tēpora aploꝝ ⁊ post cōuersionē magni Constātini. Sed postea apostatarūt a fide sequentes sectam machometi. Nā idumea est vna pars arabie. Ex quo p3 q̄ romanū imperium ⁊ populus xp̄ianorū qui hodie est: nullo modo pertinet ad edon.

¶ Scđa expositio eiusdem psalmi.

SEd quia iste psalmus non solū est prophetia inquantum predicit futura: sed etiā cōputatur inter sacras scripturas iquātū cōtinet in se sacrm̄ de xp̄o et ecclesia vt frequenter dictum est in aliis. nā intellect⁹ dd in hoc psal. habuit duplicē spm̄ p̄pheticū sicut i ceteris put dictū est in p̄logo tractatu.ij.et.iij. Nā p̄mo preuidit captiuitatem ⁊ liberationē babylonicā: ⁊ p illā preuidit futurā liberationē generis humani faciendā per xp̄m: ideo nō soluz sistebat in captiuitate babylonie tūc futura: s; etiā primo ⁊ p̄ncipaliter trāsibat ad xp̄m et ecclīam sicut stās sup altam turrim nō solum videt mōtes propinquiores: sed etiam remotiores vltra illos propinquores dū nō sunt altiores supeminētiores: ita p̄phete p̄uidebāt in spū multa p̄pinquiora ventura in illo populo tanq̄ montes paruos: sed vltra videbāt multa mysteria xp̄i et ecclesie: eo q̄ altiora: ⁊ iō Esaias et ceteri p̄phete postq̄ dixerunt aliq̄ ventura in illo p̄plo saltant ad xp̄m et ecclīam: q̄r p illa videbāt ista. Ita pariter fecit dd i hoc psal. ⁊ in multis aliis. Nā per illā captiuitatē babylo-

Compunctio (manuscript marginal note, partly cut off)

nis puidit psecutionē quā semp passa est eccl'ia ab ifidelib' malis ꝛ patief vsq ad diē iudicij: ꝛ ꝑ uidit etiā punitiōes psecutoꝝ ei' ꝛ ei' subuersoꝝ. Nā illa captiuitas babylonie figurabat pssuras ꝛ psecutiones futuras ipsi' eccl'ie: vt ait Aug. lib. de cathezizādis rudib'. ¶ Vñ est aduertēdū sm aug. xiiij. de ciuitate dei. c. viii. ꝛ xv. li. c. j. ꝙ a pn/cipio mūdi diuisuz est totū gen' hūanuz in duas ciuitates. Una vocata est ciuitas dei q̄ icepit ab adā ꝛ abel. Alia ciuitas diaboli q̄ incepit a cayn. Pria dicit ciuitas dei. quod deus est ei' rector ꝛ finis. Scda dr ciuitas diaboli q̄ incepit a cayn: q: dia bol' est caput ei'. Pria dr frequenter in scriptura hierl'z: q: est visio pacis ꝛ videt deū p fidē viuens in pace ꝛ charitate. Dicit ēt syō q: deū speculat p fidē: dr etiā isrl' quasi vidēs deū. Nam quomodo cūq nomineč semper videt deuz ꝛ spectat p fidē. Nā in testamēto ve. expectabat ꝛ puidebat xp̄m incarnatū ꝛ saluaturū eā. nūc aūt puidet p eādez fidē ꝛ expectat ipz nos in celo glificaturum. Illa aūt [redacted] diaboli dr ꝯmuniter in scriptura ba bylō siue babylonia: ꝙ iterptat ꝯfusio: eo ꝙ nūq̄ habuit vnū caput: nec rectorē: sz colebat pluritatē deoꝝ. Nec expectabat vnū finē. Nā dij eoꝝ diuer sos fines eis ꝓmittebāt. Jdō erāt iter gētes diuer se ꝛ nephāde supstitiōes ꝛ rit' colēdi. Dicit etiaz edō qd iterptat terra siue terrenū ꝛ rubeū q: oēs ciues ill' ciuitatis sunt terreni ꝛ terrena diligūt sicut isti nr̄i amāt celestia. Isti g̃ duo amores ꝛ fi/nes diuersi fecerūt duas ciuitates duraturas vsq ad iudiciū. Et iō sicut illa babylō fluctuat in hac vita ꝛ gaudet circa terrena: ꝛ ei' finis est pena et infern'. Jta nr̄a hierl'z p fidē pegrinat in hac vita sz finis et vltim' termin' ei' est celū ꝛ ppetua hti tudo ꝛ felicitas. Et iō illa babylō siue edō semp afflixit et vexauit ꝛ psecuta est nr̄az hierl'z siue syō siue israel et h̄ puidit dd in psal. vltra illā capti/uitatē factā p nabuchodonosor. Ideo p babylo/nem intelligit ciuitas et pplus diaboli et infide liū. Et p syon et hierl'm intelligit eccl'ia ab abel vsq ad vltimū iustū. Et etiā incepit ista eccl'ia ab adam in paradiso terrestri. Nam tunc nabucho/donosor. i. diabolus captiuauit genus humanuz et traxit ipm ab illa felici syon siue hierusalē vbi adam fruebatur in pace visione angeloꝝ et so/cietate. Et ideo homo exul ab illa ciuitate posit' et captiuus in hac valle lachrymaruz babylonie et confusionis deflet casum suum recordatus il/lius felicis syon vnde cecidit et dicit. Supra flu/mina babylonis illic sedimus et fleuim' dum re cordaremur tui syon ꝛc. O ¶ Unde nota ꝙ per flu ia in sacra scriptura frequēter interptant psc/cutiones et tribulatiōes et furie tyrānoꝝ et ma/loꝝ: p salices intelligūt fideles et simplices. Nā salices sunt arbores amare et facil' flexibiles ad nutū. Jta simplices et fideles semp obediūt ma/lis et affligūtur ab eis et exercitantur et patiunt ab eis amaras persecutiōes. dicūt g̃ flumina dis currere p mediū babylonis: q: semp in hoc mūdo fuerūt furiosi mali et tyranni et petulātia tyran/noꝝ. Dicūtur etiā salices nasci iuxta flumina q: semp boni fuerūt dati in exercitiū maloꝝ. Nā si/cut flumina tumida ꝛ furiosa rapiūt et euertūt sa lices: ꝛ oīa q̄ sunt in ripa. Jta tyrāni semper psecu ti sunt simplices fideles ab initio: q: silico diabol' insurrexit in adā: ꝛ cayn in abel: ꝛ chaldei in abraā ꝛ ismael in isaac: ꝛ esau siue edō i iacob siue israel et saul in dd: ꝛ ppl's gētilis in filios israel: ꝛ baby lonia: ꝛ egypt' in hierl'm: ꝛ sinagoga ꝯtra eccl'iam ꝛ tyrāni: ꝛ heretici: ꝛ hypocrite ꝛ antixp̄s semp in/surgent cōtra eandē vsq ad iudiciū. Sed omnes isti mali vniuersaliter cōprehendūtur sub noīe ba bylōis ꝛ edom: sicut ecclesia intelligit sub hoc no mine syō ꝛ hierl'z. Sedet ergo eccl'ia ab initio mū di sup flumina babylonis semp a malis afflicta: ꝛ tn̄ nunq̄ perdidit fidē: q: semp recordat ipius syō in qua xp̄s regnat: ꝛ hoc per fidē ꝛ superi' per gra tiā: ꝛ semper per fidē recordat quō adam per sup/biam cecidit ab illa arce syon paradisi terrestris ꝛ quō ꝓpter illud peccatū sedet in hoc mundo sup flumina babylonis: ꝛ iō se abstraxit a voluptati/bus ꝛ ritibus gentiliū infideliū: ꝛ quō expectauit xp̄m incarnandū: vt veniret in carnē. nunc aūt ex/pectat xp̄m videre in gloria. Et sicut in lege veteri desiderabat reuerti in hierl'm: idest peruenire ad legē gratie: vt cantaret de canticis syon: ꝛ in hieru salem superiorē: vt ibi cantet cātica glorie postq̄ hic cantat cātica gratie xp̄i iam reuersa de prima babylonia diaboli: in qua tenebat captiua: sed nunc adhuc retinet in hac babylonia mundi inter membra diaboli: scz inter infideles ꝛ hereticos et tyrānos ꝛ impios. Semp ergo ecclesia deflet psc cutiones et amaritudines huius mundi vsq quo requiescat in superna hierl'm. Dicit ergo ecclesia. O syō: idest terrestris paradise ꝛ superior syon quaz expectamus semper nos sedimus amari super flu mina babylonis: idest persecutiones mūdi ꝛ dia/boli et fleuimus illic dū recordaremur tui. i. felici tatis in qua eramus in terrestri paradiso ꝛ quam perdidimus in superiori. Et ideo nō possumus le tari: nec cantare cantus letitie in hac lachrymarū valle ꝛ exilio et amaritudine: q: nos suspēdim' or gana nostra. i. causas cantandi carmina letitie in salicibus q̄ sunt in medio ei'. i. Babylōis. Nā ibi nō sunt nisi tribulatiōes ꝛ angustie ꝛ amaritudi/nes: q: ibi dimisimus oēm letitiā: et nos subtraxi/mus ab oi delectatiōe. Ergo ibi suspēdimus ꝛ di/misimus oēm letitiaz: et canticū inter angustias. Et iō nō possum' recupare illā syon ꝛ hierl'm per ditā p cant' letitie mūdane: sed p cātus amaritu/dinis ꝛ pnie ꝛ paupertatis ꝛ psecutiōis ꝓpter xp̄m ꝛc. Vñ matth. v. Beati paupes spiritu: qm ipoꝝ ē est regnū celoꝝ. Beati mites. Beati q̄ lugēt. Bea ti qui esuriunt. Beati qui psecutionē patiunt ꝛc. Quare q: sumus in terra aliena: et sedim' sup flu mina babylōis captiui ꝛ exules a nr̄a syō ꝛ hierl'z ergo sic opz reuerti ad eā. Hebreus et lr̄a hieroñ. habet super salices. In medio ei' suspēdimus or/gana nostra: ꝛ tunc littera est plana. ¶ Vñ nota ꝙ babylon hic non solū sumitur pro tota prouincia babylonie: q̄ est sita in medio duoꝝ fluuioꝝ ma/gnoꝝ. i. inter tygrim ꝛ eufraten: sed etiam ciuitas magna babylō est sita inter duo flumia interfluē/tia muros eius: nā ab ortu habet tygrim et ab oc/

Margin notes: Due ci/uitates. — ciuitas (manuscript) — Nota. — eccl'ia se det sup flumia babylo/nis. — Babylo nis situa tio.

casu ⁊ meridie h₃ regiõ qd̃ est brachiũ defluẽs ab
eufrate et intrãs in tygrim postq̃ circuit ciuitatẽ.
Quocunq̃ ergo sumat̃ sp̄ babylon est sita in me/
dio fluminũ. Itẽ tota chaldea est circũ ⁊ inter ri/
gata alueis tygris ⁊ eufratis ⁊ habũdat salicib⁹ ꝑ
quã bene figurat̃ hic mũdus circũfusus ꝑsecutio
nibus ⁊ amaritudinibus. Et iõ hic dicimus: quia
diaboli ⁊ ipĳ qui captiuos duxerũt nos ⁊ afflige
bãt: interrogauerũt. i. irrisorie exq̃sierunt a nobis
verba cãtionũ ⁊ qui adduxerũt nos in patria nr̃a
dicebãt nobis irrisorie. Cãtate nobis de cãticis
syon si potestis. i. quare nõ cãtatis talia cãtica: si/
cut cãtabatis dũ eratis in syon in ꝓsperitate ⁊ le
ticia. Vñ r̄ndet corpus mysticũ siue eccl'ia. Quõ
cãtabimus cãticũ dñi in terra aliena exules ab il/
la syon padisi et captiui in hac babylone cõfusio
nis ⁊ miserie. Vñ nõ negat eccl'ia quin cãtet cãti/
cũ dñi in hac terra aliena ⁊ peregrinatione: s₃ ne/
gat modũ: q₂ in illa syon paradisi cãtabat cãticũ
dñi cũ felicitate ⁊ leticia sine miseria ⁊ amaritudi
ne habitãs iter illas felices arbores padisi vescẽ/
do illo cibo vite sibi cõcesso: sed nũc q̃ habitat in
medio huius babylonie inter salices amaras et
īfructuosas seruiendo inimicis tã nõ põt eo mõ
cãtare cãticũ dñi quin patiat̃ ꝑsecutiões int⁹ ⁊ ex
tra et amaritudies salicũ. Nã dũ i hac vita pegri
namur cũ difficultate opamur ⁊ sp̄ in bñ operan
do intus ⁊ extra resistẽtiam inuenim⁹. D ¶ Vñ
btũs Amb. hymnos suaues cãtabat in eccl'ia me/
diolanẽsi: tñ ab arrianis intolerabiles ꝑsecutio/
nes patiebat̃: ⁊ sic cũ amaritudine ⁊ lachrymis cã
tabat cãticũ dñi in terra aliena heretice prauita/
ti dedita. Eodẽ mõ cãtauit sp̄ eccl'ia xp̄i in princi
pio et tp̄e tyrãnoꝝ hereticoꝝ cãtabit tp̄e antixp̄i.
Iõ sequit̃ r̄nsio dei. O hierl'm eccl'ia mea obliuio
ni detur dextera mea. i. vita mea deficiat: si fuero
oblitus tui quin veniã ad liberãdũ te carnẽ assu/
mendo ⁊ pro te patiẽdo ⁊ ab ista babylonia libe/
rando: hic per grãa₃ ⁊ in futuro per gloriã. Et ad/
hereat lingua mea faucibus meis mẽtiendo si nõ
meminero tui in hac tribulatione ⁊ si nõ ꝓposue/
ro te in pn̄cipio. i. i die leticie mee. i. redẽptionis.
O hierl'm dies leticie xp̄i fuit status legis grẽ. Iõ
in principio huius diei et leticie preposuit eccl'iã
suã ceteris nationib⁹: q₂ solã istã elegit in popu/
lũ suũ ⁊ spõsam. Promittit ergo xp̄s hic liberare
pp̄l'm suũ ⁊ eccl'iam fideliũ liberare a captiuitate
Babylonis. hic per grãm et in futuro per gloriã
tam in hoc die grẽ q̃ in alto die glorie future. Iõ
ecclesia leta de ꝓmissione sibi facta per xp̄m petit
vltionẽ de babylonia ⁊ de pp̄l'o terreno qui ipa₃
afflixit. Et dicit. O dñe, postq̃ tu ꝓmittis remini/
sci nostri ⁊ preponere nos ceteris. i. ipsis infideli/
bus et terrenis in principio letitie tue: q̃ erit dies
gratie et dies hierusalẽ. ergo memẽto filioꝝ edon
et punias eos in die restitutionis hierl'm. s. in tp̄e
grẽ postq̃ ipsi afflixerũt nos in ꝓsperitate sua fi/
lĳ edon sunt hoies terreni. Et cõuersus ad baby/
lonicos: idest filios confusionis qui ĳdem sunt et
terreni: dicit. O gens infidelis et misera filia ba
bylonis: bene eris misera in die iudicĳ: et in die
hierusalem gratie et glorie. Nam tunc ille popu
lus quẽ tu persecuta es: erit btũs sedens ad iudi/
cium cũ xp̄o iudicãte te: et cõdẽnabit te in eterna₃
penã: et retribuet tibi retributionẽ qua₃ tribuisti
nobis et ipse popul⁹ dei ⁊ eccl'ia erit btũs ⁊ tene
bit ⁊ possidebit illã hierl'm et allidet filios tuos ⁊
ꝓĳciet ad petrã inferni in penã eternã. Et not. q̄
hec punitio tp̄aliter facta est cõtra inimicos ⁊ ꝑ/
secutores eccl'ie. Nã nõ solũ iudei fuerũt puniti ꝑ
romanos et paruuli coꝝ allisi ad petrã: s₃ etiam
fuerũt maxima bella ⁊ destructiones ciuitatũ in/
ter gẽtiles in quibus facte sunt magne crudelita/
tes in punitionẽ coꝝ. Ex quo p₃ q̄ sicut dd̃ ꝑ ca/
ptiuitatẽ siue per liberationẽ a captiuitate prete
rita egypti preuidit liberationẽ totius hũani ge
neris futurã per xp̄₃ de captiuitate diaboli a pec
cato: ita pariter per liberationẽ futurã a captiui/
tate babylonis preuidit ẽt liberationẽ futurã per
xp̄m ⁊ vl'e₃ redẽptionẽ: ⁊ preuidit liberationẽ eccle
sie de afflictione et ꝑsecutione iudeoꝝ et tyranno
rum et hereticoꝝ et antixp̄i. L ¶ P₃ ẽt q̄ triplex Triplex
est hierl'm. Prima materialis. Scd̃a militans per hierl'm.
gratiã. Tertia triũphãs per gloriã. Vñ ante ad/
uentũ xp̄i erãt oẽs in captiuitate pc̄ti originalis.
Et l₃ essent in hierl'm materiali: tñ erant in baby/
lonia diaboli per pc̄tm̄. Iõ desiderabant reuerti
ad hierl'm militantẽ per grãm et cantare in ea cã
ticũ nouũ per gratiã que est lex euangelica: vt p₃
Esa. xxvi. cantabit̃ in illa die canticũ in ea ⁊c. S₃
q₂ iam sumus in hierl'm militante ⁊ cãtamus can
ticũ gratie. Iõ adhuc desideramus exire ab hac
corporali captiuitate postq̃ exiuimus a captiui/
tate spirituali per xp̄m desideramus ire ad hieru
salẽ eternã triũphãtẽ: vt cantemus ibi cãticũ glo
rie absq̃ aliqua tribulatione et dolore tã corpo/
rali q̃ spirituali: vbi absterget deus oẽm lachry/
mã ab oculis iustorũ: ⁊ iam nõ erit amplius neq̃
luctus neq̃ dolor ⁊c. Unde hoc canticũ nouũ glo
rie nemo potest cantare in hoc mũdo: sed in syon
superiori et celesti cantãt illud: illa. cxliiij. M. cũ
cytharis suis et organis in ꝯspectu throni ⁊ agni
existentis supra mõtem syon vt p₃ Apoc. xiiij. Et
hoc cãticum desideramus cantare hodie: qui sede
mus super flumina babylonis huius mũdi: et il/
las cytharas desideramus recuperare vt cum eis
cantemus canticũ dñi in illa celesti hierl'm quam
Ioannes vidit descendentẽ de celo quasi spõsam
ornatã viro suo Apoca. xxĳ. Ex quo p₃ q̄ dd̃ in h̃
psal. intente mouet: q̄ nõ velimus in hoc mundo Nota.
cõsiderẽ: nec cantare cãticũ leticie mundane: sed
canticũ penitẽtie et amaritudinis ⁊ canticũ fidei
gratie vt possimus cantare in superiori syon can
ticũ glorie coram agno. Na₃ q̃diu sumus in hoc
mundo super flumina babylonis sedemus iuxta
salices amaritudinis et inde sumim⁹ cibũ postq̃
perdidimus cibum vite in paradiso. vnde sumus
eiecti. ¶ Item monet moraliter, q̄ si quis captiu⁹
in babylonia per peccatum actuale nolit ibi ma
nere: neq̃ cantare: sed laboret inde exire vt cãtet cã/
ticum dñi in hierl'm gratie: que est ecclesia ista vt
inde possit ascendere ad celestem syon: ad cantan
dum canticum glorie. Sed est iterum aduertendũ
q̄ postq̃ eccl'ia dei. i. corpus mysticũ fuit liberatã

per xpm de seruitute spūali babylōis & ptāte dia boli: & h p passionē xpi et ecclīastica sacra: & fuit absoluta a iugo legis tūc incidit in psecutionem tpalem et fuit afflicta per magnā meretricē babylonē.i.pplm paganū. A ¶ Cū sicut ex pueris de pplo iudaico & gētili facta est vna ecclesia xpi et ciuitas dei que dr bierlm & israel: & ita ex obstinatis de pplo iudaico et gētili facta est ciuitas diaboli que dr magna babylon: que stico incepit psequi & affligere ciuitatē dei & nouā bierlm q est ecclīa xpi: sed primo incepit synagoga obstinata ad psequēdū ecclesiā: & exinde cōtinuauit gentilitas affligere ecclesiā: vsq ad magnū Constātinū sed cōuersa gentilitate ad xpm tūc sola synagoga māsit obstinata et inimica pplo dei: & sic gētilitas tota que añ erat babylon facta est bierlm et israel & ppls et ciuitas dei: & synagoga que sola erat iudea & bierlm et ciuitas sancta: facta est babylon: et confusa per obstinationē & infidelitatē: et sola mansit inimica pplo et ciuitati dei & ipsi bierlm. Per eandē ergo rōnem synagoga que añ erat iacob et israel per fidē ante aduētū xpi: fctā est edom post aduentū xpi ppter infidelitatē. Et gentilitas que añ dicebat edom facta est iacob & israel recipiendo xpm: quod sic probatur. Nam Jacob dictus est Jacob: idest supplantator: eo q ter supplantauit fratrem suū edom. Primo quādo eiecit ipsum de ventre matris. & sic natus est tenens plantā fratris. Scdo qñ subripuit ipsi primogeniturā pro cibo lenticularū. Tertio qñ subripuit ipsi benedictionē dū abierat ad venandū cibos corporales. Et ideo dict' est iacob: idest supplantator: & ita pariter Esau dictus est edom.i.rubeus & sanguinolētus: eo q eiectus a ventre nat' est sanguinolētus & rubeus sanguine inuolutus. Scdo dictus est edom.i.terrenus eo q pro cibo terreno vendidit primogeniturā ipsi iacob. Tertio dictus est edom.i.terrenus eo q dum abijt ad venandū cibos corporales perdidit benedictionem spiritualem quā ipsi surripuit frater eius Jacob. Et sic patet q propter temporalia perdidit spiritualia: quibus bonis spiritualibus successit ipse Jacob: vt pz Gen.xxv.& xxvij. Sic ergo ita p prie accidit inter synagogam: et gentilitatē post aduentum christi. Nam primo gentilitas q erat minor eiecit synagogam de ventre ecclesie sumendo fidem christi. Secundo subripuit ipsi primogenituram. Naz primo oportebat predicari iudeis verbum dei: sed quia indignos se fecerunt: idō apostoli profecti sunt ad gētes: vt pz Actuū.xiij. Tertio subripuit ipsi benedictionem promissam ipsi Abrae et semini eius: quia voluit regenerari & benedici in xpo. Et sic gentilitas que erat edom facta est Jacob et israel semen abrae: per oppositum autem synagoga facta est edom & sanguinolenta quando eiecta est a ventre ecclesie occidendo christum. Et facta est edom vendendo primogenituram et perdendo benedictionē. Et sic patet quomodo synagoga vere facta est edom siue ydumea. D ¶ Unde est iterum aduertendum q synagoga quadruplici ratione facta et dicta est edom post aduentum christi. Primo ratione mysterij ipsius Esau completi in ipsa synagoga prout dictum est: eo q synagoga contempsit benedictionem et redemptionem ipsi et primogenituram propter bona temporalia mundana et terrena: quia edoz interpretatur terrenus et mundanus. Item secundo hoc nomen edom siue ydumea competit ipsi synagoge ratione alterius interpretationis. Nam edom interpretatur sanguinolentus et ydumea sanguinolenta: sed ipsa synagoga mansit sanguinolenta ex homicidio et nece christi: in qua obstinatione homicidij semp perseuerat: ideo vere dicitur edom. Tertio dicitur edom siue ydumea ratione officij et inimicitie. Unde est aduertendum bm Hieronymum in prologo super abdiam q hebrei omnes populos ipsi aduersantes appellabant edom. vnde dicebant q sicut esau appellat' est edom: eo q semper aduersatus est ipsi iacob & querebat mortem eius: ita pariter omnes qui aduersabantur populo israel debent dici edom. Et sic totum populum gentilem appellabant edom sic dicit Hieronymus q per edom in sacra scriptura non solum intelligitur illa pars arabie que est vltra iordanem: sed intelligitur etiaz totus populus gentilis qui semper inimicabatur et aduersabatur populo dei: & procurabat eius desolationē Et hec fuit causa quare populum christianuz appellarunt edom: eo q fuit congregatus ex conuersis de populo gentili: et quia est semper contrari' populo iudaico. His ergo habitis et presuppositis per eos sequitur q sola synagoga est vere edō et intelligitur per edom et idumeam in sacra scriptura. Nam edom est ille populus qui aduersat populo dei et ipsi iacob et israel et aduersatur veritati legis et prophetarum. Cum ergo superius in pluribus locis probatum est qualiter sola ecclesia christi est Jacob et ver' israel et semē abrae eo q subripuit primogenituram et benedictionē et fuit benedicta et regenerata in christo in lege promisso quam primogenituram et benedictionem et regenerationem et redemptionez contempsit synagoga propter bona temporalia: ergo q̄cunq aduersatur populo christiano et legi euangelice que est veritas legis & prophetarum ille talis est vere edom & ydumea: sz synagoga est hmōi quia stico aduersata fuit christo et doctrine eius: et per consequens veritati legis et prophetarum et stico post passionem persecuta est apostolos & totam ecclesiam: et hodie perseuerat in eadem obstinatione et malicia et cecitate: ergo ipsa synagoga vere est edom et ydumea. Et sic patet qualiter ipsa synagoga obstinata est illa ydumea cui semper comminatur deus per Hieremiam et abdiam et per omnes alios prophetas. Quarto probatur synagogam intelligi per ydumeam: et hoc ratione false doctrine Talmudiste quam hodie sequitur. B ¶ Ad cuius intelligentiam est aduertendum quod scribe et pharisei audita resurrectione christi per testes idoneos et visa potestate christi per euidentiam et miracula & visa veritate euāgelica per doctrinam miraculosam apostolorum post receptionem spiritussancti: tunc quesierunt modos et vias quomodo regerent sub ex-

Nota iacob supplantauit ter.

Synagoga dr edom.

forē et maliciam ⁊ retinerēt illū pplm in sua ceci/
Nota bñ tate et falsa doctrina et fermento mēdacij ⁊ mali
cie. Et sic vt ostēderet iesum xp̄m non fuisse verum
messiam: confinxerūt ipsi quēdam falsuȝ messiam
vocatū barcocibā: sȝ ille perijt cuȝ magna parte
scribarū et pharisēorū ⁊ cuȝ tota ciuitate biter et
magno numero iudeorū: et sic etiā cōfinxerūt quē
dā aliū egyptiū in messiaȝ quē adrianus capitali
snia puniuit: tūc scribe et pharisei recurrerunt ad
magos ⁊ necromāticos ⁊ sic asciuerunt symonem
magū tanꝙ messiā sed apostoli petrus ⁊ paulus
ipsuȝ corā nerone superauerūt ⁊ cōfuderūt ⁊ suā
fraudē detexerūt. Ultio aūt asciuerūt quendā ma/
gnū necromāticū idumeū vocatū Mayr. ⁊ pmis/
sis magnis donis et muneribus ipm broselitum
fecerūt ⁊ suis falsis traditiōibus pharisaicis in/
struxerūt. Ille aūt cū esset versutus ⁊ magus ex cō
silio diaboli cōfinxit in scriptis quādā legē quaȝ
misna appellauit. i. scdam legē quā deus oreten⁹
dederat ipsi moysi in mōte synay vltra legem scri
ptam. Ubi dicit iste scelerat⁹ et sacrilegus ꝙ moy
ses bene promulgauit ⁊ manifestauit illi populo
legē scriptā: sed nō manifestauit legem oretenus
datā sȝ illā tm̄ reuelauit in secreto ipsi iosue. et io/
sue reuelauit ipaȝ alteri. Et sic peruenit vsq; ad ra
bi Mayr. post ascēsionem xp̄i: sed tunc ipse rabi
Mayr ex voluntate dei publicauit illā in scriptis
toti pplo iudeoꝝ. Et ista falsa doctrima huius se/
cūde legis appellata misna pseuerauit quasi per
cclx. annos ⁊ rabi Mayr vsq; ad magnū cōstātinū.
Sed vidētes magistri iudeorū ꝙ tota gētilitas cō
uertebat ad fidē euāgelicā ppter cōuersionē con/
stantini: ppter quā etiā cōm maxia pars iudeorū
cōuertebat ad fidem cognoscētes xp̄m fuisse veȝ
messiaȝ: tunc cōgregati sunt in babylonia egypti
que dicitur cayre: ⁊ ibi cōposuerūt libros Talmud
cōtinentes declarationē illius secunde legis que
dicitur Misna tradite ⁊ conficte per rabi Mayr
idumeum. quam doctrinā talmudicā seruat et co
lit hodie tota synagoga iudeorū p maiori parte:
nam alia secta iudeorum reperitur in grecia et in
partibus orientalibus qui dicunt charraym qui
abominātur hāc doctrinā talmudicā ⁊ pharisaicā
Ex quib⁹ oibus patet ꝙ ista synagoga iudeorum
modernorū obstinatoꝝ nō potest dici pplus dei
nec synagoga dei: quia nō obseruāt veritatem le/
gis et pphetarū: sed falsaȝ doctrinā talmudicam
ipsius rabi Mayr idumei inuētoris hui⁹ erroris
et false doctrine. ¶ Et p cōsequēs synagoga
debet appellari edon siue idumea ab illo idumeo
Mayr cuius doctrinam obseruat sicut omnes se
quaces secte machometice appellant arabes. eo
ꝙ machometus fuit de arabia. Et oēs xp̄ianos iu
dei appellāt nazarenos eo ꝙ xp̄s cuius doctrinā
sequimur fuit de nazaret. Et ita nos oēs sectato
res Platonis appellamus academicos ⁊c. Et sic
patet qualiter quadruplici ratione synagoga ho
dierna iudeorū appellatur ⁊ debet appellari idu
Synagoga of idumea mea. Primo ratione mysterij iacob ⁊ esau cōpleti
in synagoga. Secundo ratione interpretationis:
quia est tota terrena et sanguinolenta. Tertio ra/
tione officij: quia semper aduersatur veritati legis
et prophetaruȝ et populo dei. Quarto ratiōe do/
ctrine rabi Mayr idumei quaȝ colit et obseruat.
Et ideo vbicūq; ponit idumea in sacra scriptura
semp pphetice est intelligēda synagoga obstina/
torum iudeorū: quia perdidit primogenituram et
benedictionē: et est homicida ⁊ sanguinolēta sem
per aduersatrix veritati ⁊ populo dei: et sequens
falsam doctrinā scelerati et sacrilegi rabi Mayr
idumei. Ex his oibus ptȝ esse falsam et fictā posi
tionē rabi Salomonis ⁊ rabi Labi et oim moder
norū dicētiū ꝙ ecclia Romana ⁊ tota religio chri
stiana est edom immo p edo intelligūt regnū Ro/
manorum et oim xp̄ianorū: qd est manifeste falsū.
Nā hispani et Galli et Germani ⁊ Itali ⁊ cetere
nationes christianorum nullomodo descēdūt ab
esau: nec sm carnem nec sm doctrinam. Nam sm
doctrinā iam appellantur christiani a christo. cu/
ius legem et doctrinam colunt: sm vero carnem
descendunt p maiori parte a Iafet: ⁊ exinde ex di
uersis nationibus que nihil attinēt ad edom. Sed
populus christianus vere dicitur Jacob et israel:
et semen abrae quorum fidem sequitur ⁊ pmissio
nes. omnia ergo supradicta preuidēs dauid in spi
ritu non solū fecit hunc psalmuȝ litteraliter de ca
ptiuitate temporali babylonie put dictum est in
dicta expositione: nec de captiuitate spirituali to
tius generis humani put dictum est in secūda ex/
positione. Sed etiam fecit hunc psalmum in quo
defiet afflictionem ecclesie christi quam passa est
in principio ilico post passionem christi primo p
obstinatam synagogam scribarum et phariseorū
intellectaȝ per edom: et postea passa et afflicta est
per tyrannicam crudelitatem populi gentilis in/
tellectam per babylonem: quam persecutionem ⁊
afflictionem ecclesie christi preuidit dauid in du/
plici spiritu per captiuitatem temporalem baby
lonis. Tria ergo facit dauid in hoc psalmo. Nam
primo predicit afflictionem primitiue ecclesie tē/
pore iudeorum et tyrannorum. Secundo predicit
constantiā martyrū et omnium fidelium in illa af
flictione. Tertio petit vltionem predicens puni/
tionem persecutorum ecclesie. Secunda ibi. Si
oblitus fuero. Tertia ibi. Memor esto. ¶ Quan/
tum ergo ad primuȝ dicit primitiua ecclesia intel
lecta per syō et hierusalem: immo dicunt ciues fi
deles huius hierusalem: o syon idest ciuitas dei:
cuius christus est caput nos sedimus et fleuimus
super flumina. idest persecutiōes babylonis que
est tota ciuitas paganorum et infidelium congre
gata ex obstinatis iudeis et gētilibus tyrannis: ⁊
hoc dum recordaremur tui: quia in tali persecutio
ne nunꝙ negauimus fidem. Unde in illa persecu/
tione non potuimus cantare: quia tyranni prohi
bebant diuina officia publice celebrari: ideo sub/
dit ꝙ in medio babylonis inter salices amaritu/
dinis suspendimus organa nostra: quasi dicat pu/
blice non audebamus celebrare diuina officia qr
quomodo cantaremus canticum domini euange
licum in terra aliena. s. inter iudeos ⁊ hereticos et
tyrannos: q̄d ista dicit dauid: quia christiani late
bant per antra deserti et criptas montium ppter
metum tyrannorum imperatorū ⁊ regū. ¶ Si obli

tus fuero tui. In hac secūda parte p̄dicit cōstan-
tiam martyrum q̄ patiēter ferētes p̄secutiōes fir-
miter cōfitebūtur fidē xp̄i nō timentes tormenta
tyrannorū. vnde dicit cetus martyrū. O hierusa-
lem ciuitas xp̄i p̄ cuius defensione ego patior si
oblitus fuero tui christum negādo: obliuioni detur
dextera mea. q. d. Deficiant mihi omnes vires ⁊
pereat anima mea si negauero te. Et si non p̄po-
suero hierusalem. i. ecclesiam in principio letitie
mee. i. Si nō contēpsero oīa bona temporalia et
p̄missiones tyrannorū p̄pter fidē ⁊ ecclesiā christi
¶ Memor esto filiorū edon. In hac tertia parte
predicit punitionē p̄secutorū ecclīe ⁊ petit victio-
nē primo de synagoga intellecta per edon. vt di-
ctum est: ideo dixit. O dn̄e iesu christe memento fi-
liorū edō. id est scribarum ⁊ phariseorū et ceterorū
iudeorum filiorū synagoge obstinate: vt punias
eos qui cōtinue dicunt exinanite exinanite. i. de-
struite ⁊ annihilate ecclīam xp̄i vsq̄ ad fundamen-
tum in ea: q2 petūt et conātur destruere ecclesiam
vsq̄ ad fundamenta. Deinde cum dicit. Filia ba-
bylonis misera: predicit simul punitionē iudeorū
⁊ tyrannorū et persecutorū ecclesie qui intelligunt̄
per filiā babylonis: vnde ait. O misera synagoga
et gentilitas filia babylonis ⁊ cōfusionis: tēpus
venit in quo dicetur. Btūs ille qui destruet te ⁊ re
tribuet tibi retributionē quā retribuisti nobis: vn
de beat⁹ reputabitur ille q̄ tenebit ⁊ capiet filios
tuos paruulos: et allidet ⁊ proijciet eos ad petrā
et parietes: que omnia illa fuerunt completa in
excidio hierusalem per romanos ⁊ in mutuis pre
lijs et populi gentilis inter se vt patet in historijs
imperatorum vsq̄ ad tēpora Constantini vbi tota
gentilitas cōuersa est ad xp̄m. Et sic cessauerunt
bella in magnam partem.

D.cclx.x-
vi.q.i.re
uertimini.

Onfitebor tibi domi-
ne in toto corde meo:
quoniam audisti ver-
ba oris mei.

¶ Titul⁹ ps. ip̄i dd. Vn̄ est ad-
uertendū q̄ licet littera huius
ps̄ possit applicari ip̄i dauid q̄ sit gratiarū actio
qn̄ liberatus est de persecutione filij sui absalon
sicut quidā hebreorū dicūt: tamē talis intelligētia
non est precisa: q2 multa dicunt̄ in hoc psalmo q̄
excedunt facultatē illius hystorie: precipue cū da-
uid non sit minus propheta in hoc psalmo q̄ in ce
teris: ideo est dicendum q̄ postq̄ dauid defleuit
in precedenti psalmo captiuitatē generis huma
ni factam in potestate diaboli: et etiam in p̄secu-
tionibus tyrannorū: ideo in hoc psalmo agit gra
tias qualiter iste homo mysticus siue ecclesiastic⁹
fuit liberatus de huiusmodi duplici captiuitate
scȝ diaboli et tyrannorum. Unde de captiuitate
diaboli fuit liberatus per mortem et passionem ⁊
resurrectionem xp̄i: sed de captiuitate persecutio
num fuit liberat⁹ p̄ cōuersionē magni cōstantini
ante quā cōuersionē multi reges et pricipes tyrāno
rū fuerūt grauiter puniti nō solūmodo in aīa: sed
etiam in corpore: sicut fuerūt iudei et nero ⁊ domi
tianus et diocletianus et maxenti⁹: sȝ ante cōuer-
sionem constantini omnes reges terre et princi-
pes gentilium venerūt ad fidem christi cum suis
populis et publice confessi et p̄fessi sunt nomen
xp̄i ⁊ legem euāgelicam. Tria ergo facit dauid in
hoc psalmo. Nam primo in persona hoīs mystici
agit gr̄as se eē liberatū de supradicta duplici ca-
ptiuitate. Secūdo agit gr̄as q̄ oīnes reges terre
venerunt ad fidē. Tertio agit gratias: q2 multi ini-
mici fidei in vltionē ecclesie fuerūt grauiter puni
ti. Secunda ibi. Confiteantur tibi dn̄e omnes re-
ges terre. Tertia ibi. Quoniā excelsus dominus.
¶ Quantū ergo ad primum: quia ecclesia fidelius
in veteri testamento dixit se non posse cantare cā-
ticum domini captiua in terra aliena: cuȝ sederet
super flumina babylonis flendo peccatum suum
considerando aduentum christi. vt reduceret eā in
hierusalem per suam passionem ⁊c. Nunc autem
redempta iam per christum agit gratias dicens.
Confitebor tibi domine. O iesu xp̄e non solū ore
coram hoībus. sed etiam in toto corde meo. scȝ in
tentione et opere quoniam audisti verba ⁊ oratio
nem et petitionem cordis mei redimendo me de
captiuitate diaboli babylonica.

In conspectu angelorum psallam
tibi: adorabo ad templum sanctum
tuum: et confitebor nomini tuo.

xliij. di. c.
nulli. xxi
q. vij. c. S
diximus
lxxvi d.
ca. pul-
chra.

¶ Postq̄ in illa captiuitate non poteram cantare
eo q̄ eram in terra aliena: nunc autem quia sum in
nostra hierusalem et templo psallam et cantabo
tibi in conspectu angelorum. Nam angeli frequē
tant templum et ecclesiam dei portantes oratio-
nes et petitiones nostras ad deū. et reducunt no-
bis gratiam petitam et dona sicut vidit iacob an
gelos ascendentes et descendentes per scalam.
Genesis. xxviij. Ideo sequitur. et ibi in hierusalem
adorabo ad templum sanctum tuum sacramenta
noue legis offerendo. ⁊ confitebor nomini tuo qd̄
est iesus et saluator nam publice te saluatorem et
redemptorem omnium predicabo: potest etiam
ista littera sic ordinari et construi. In conspectu
angelorum psallam tibi. i. ego existens in hac ec-
clesia militanti vbi non possum te videre nisi per
fidem: psallam tibi qui existis in patria in conspe
ctu angelorum a quibus faciliter cōspiceris et vi
deris: et sic sequitur. Adorabo ad templum san-
ctum tuum et confitebor nomini tuo: tua benefi-
cia memorando.

Super misericordia tua et veritate
tua: quoniaȝ magnificasti super om-
ne nomen sanctum tuum.

S. cxliij.
b. ij. d. c.
nolue.

¶ Subdit de quibus beneficijs intendit ip̄m lau
dare et dicit q̄ de duobus. s. de misericordia ⁊ veri
tate: nā deus ostēdit suam veritatem quando ad-
impleuit in lege noua quod p̄miserat i lege veteri
⁊ ostēdit misericordiā suā cū nos p̄ mortē et pas-
sionē redemit: dicit ergo. ego confitebor nomi tuo
super misericordia ⁊ veritate. i. de misericordia et
veritate: et etiā quoniā magnificasti nomē sanctū

tuũ ꝙ est iesus.sup oẽ nomẽ.Et hoc in miraculis faciẽdis:nã magnificasti nomẽ tuũ sup oẽs crea- turas.Primo sup angelos:q: in tua natiuitate cã tarũt.Glia in excelsis deo:⁊ per eos tãq̃ per mini stros voluisti miracula facere.Itẽ magnificasti no men tuũ sup oĩa corpora celestia:q: oĩa dederũt si gnũ in tua natiuitate:⁊ in tua passiõe.Itẽ magni ficasti nomẽ tuũ sup oĩa elemẽta:q: mare ⁊ venti obedierũt tibi.Itẽ magnificasti nomẽ tuũ sup de mones:q: eos coegisti ⁊ expulisti de corporib⁹ ob sessis:⁊ sic oĩa subiecta sunt sub pedibus tuis:in- tãtũ ꝙ oẽ genu flectit̃ i noĩe iesu ⁊c.Et sic magni ficasti nomen sanctum tuum super omne nomen.

d.c.s.a. **In quacunq; die inuocauero te ex- audi me multiplicabis i anima mea virtutem.**

¶Primo eã redimẽdo.Scdo ad pugnãdũ contra inimicos fidei dona grãrũ ɔferẽdo. Tota etiam ista prima pars est exponẽda de liberatiõe ecclie a psecutione tyrãnoꝝ.¶Vñ est notãdũ ꝙ tyranni qui fuerũt a principio ecclie vsq; ad Cõstantinũ phibebãt ne xp̃iani edificarẽt ecclias lapideas. Et etiã ne publice orarẽt:nec cõfiterent̃ nomẽ xp̃i et ideo orabãt xp̃iani occulte in angulis ⁊ criptis et speluncis:sed Constantinus post suã conuersio- nem indulsit licentiã ⁊ facultatẽ xp̃ianis:vt libere et manifeste possent ecclias cõstruere ⁊ altaria cõ secrare:in quibus ecclesijs ab oĩbus fidelib⁹ pos- sent diuina officia celebrari.De hac ergo licẽtia et libertate data xp̃ianis de ecclesijs edificandis et diuinis officijs publice celebrãdis agit etiam grãs ꝓpheta in hac pma pte dicẽs.Confitebor tibi.O dñe iesu xp̃e in toto corde meo absq; aliq̃ trepidatione:qm̃ audisti verba oris mei.Nam p. ccc.annos clamaui vt liberares me a supradictis persecutionibus:⁊ tãdem audisti verba oris mei: me per cõuersionẽ Cõstantini liberãdo qui dedit facultatem:vt possem ecclesias fabricare ⁊ diui- na officia publice celebrare.Et ideo absq; metu ⁊ trepidatione psallam tibi in ecclesia in cõspectu angelorum:et adorabo ad templum sanctũ tuũ: et confitebor nomini tuo:laudabo te super mise- ricordia tua quã fecisti mihi de manibus peccato rum liberando et laudando te de veritate tua : q: sicut promisisti ita ⁊ impleuisti:nam tu promisisti Marci vltimo.ꝙ in nomine tuo eijceremus demo- nia et tolleremus serpentes ⁊c.quod ita factũ est. Nam omnia idola deleuimus et omnes reges et principes et populum gentilem tibi subiecimus in virtute nominis tui:⁊ magnificasti nomen san ctum tuum super omne nomen creatum : q: omne genu tibi flectitur.s.celestium terrestrium ⁊ infer- norum.Et sic tu exaudisti me in quacunq; die in- uocaui te:etiam multiplicasti virtutem in anima mea mihi dona gratiarum conferendo:quia virtu te omnes inimicos ecclesie subieci et superaui et multa miracula feci in ṽtute nominis tui iesu. Itẽ veritas in sacra scriptura sumitur pro iusticia.Iõ dicit ecclesia.Confitebor tibi agendo gratias su per misericordia tua:quam ostendisti me liberan do et sup veritate tua.i.iusticia tyrãnos puniẽdo.

Confiteantur tibi domine omnes re ges terre:quia audierunt omnia ver ba oris tui. xvi. q. i. c. reuerti- mini.

Et cantent in vijs domini:quoniam magna est gloria domini.

¶Hic ꝓphetice inuitat oẽs reges et principes terre ad confessionem vere fidei sicut fuit impletũ post conuersionem Constantini vt dictum est.Di cit ergo dauid postq̃ imperator.Constãtinus cõ uersus est etiam data est licentia libere fabrican- di ecclesias:et celebrandi nomẽ christi per vniuer sum imperium:ergo confiteantur tibi O christe omnes reges terre:quia audierunt verba oris tui scz legem euangelicam que publicata est per apo stolos et martyres et doctores:reges omnes cum populis suis cantent et confiteantur in vijs in ec clesijs domini:quoniam magna est gloria domi- ni:idest confiteantur quoniã dominus iesus chri- stus deus et homo rex regum et dominus domi- nantium in gloria est dei patris:et ꝙ est iudex vi- uorum ⁊ mortuorum et vltor et punitor malorum.

Qm̃ excelsus dñs ⁊ humilia respicit ⁊ alta a longe cognoscit. De pe. di. ij. ac-

Si ambulauero in medio tribula- tionis viuificabis me:⁊ super iram inimicorum meorũ extẽdisti manũ tuam:⁊ saluũ me fecit dextera tua. cesserũt. vi. q. i. c. sunt plu rimi. ⁊ vij. q. i sugge- stum.

Dominus retribuet pro me:domine mĩa tua in seculũ : opera manuum tuarum ne despicias.

¶Hic ecclesia agit grãs:qm̃ xp̃s puniuit inimi- cos suos et psecutores:puta iudeos ⁊ tyrãnos:et eorũ superbiã cõstrauit et deiecit:vnde dicit.Cã- tent reges terre:⁊ ego ẽt gratias ago qm̃ dñs Ie- sus xp̃s est excelsus: et tñ hũilia respicit.i. hoĩes humiles ad se elegit et recepit:et alta.i.hoĩes su- perbos a longe cognoscit.i.a se abijcit et proijcit et ideo si ego humilis ambulauero in medio tri- bulationis viuificabis me.i.quia ego cum humi- litate et patientia ambulaui in medio persecutio nis iudeorum et tyrannorum:ideo viuificasti et li berasti me.Et extendisti manũ et potentiam tuã sup iram et furiã inimicoꝝ tuoꝝ iudeoꝝ ⁊ tyrãno rum.Nã per Titũ et Romanos iudeos trucidasti et captiuasti:et ciuitatẽ eorũ incẽdisti. Et postea Neronẽ et Domitianũ et Diocletianũ et Maxi mianũ grauiter in corpore ⁊ aĩa afflixisti et puni- sti ⁊ saluũ me fecit dextera tua de manu eoꝝ:et sic dñs retribuet eis penã p me:q: eos puniuit ⁊ cõ- uersus ad xp̃m dicit ecclesia. O dñe iesu xp̃e mĩa tua sp erit in seculũ ꝓpicia inuocãtib⁹ te:iõ rogo ne despicias opa manuũ tuaꝝ q̃ sumus nos:q: p baptismũ nos regñasti et recreasti. Et sic ne de- spicias ecclĩã tuã:nec deseras in ceteris psecutio nib⁹ vsq; ad scdm aduentũ tuum.¶Tota etiã ista vltima particula põt referri ad opus redẽptiõis: vñ dicit homo mysticus.O domine iesu christe si

ambulauero in medio tribulationis peccati tu viuificabis me per passionem et resurrectionem tuã et ecclesiastica sacramẽta. In quibus saluũ me fecit dextera tua. Et sic dñs iesus xps retribuet ꝛ soluet pro me patienter penam quam ego debebam soluere et ꝓpheta conuersus ad xpm dicit. O dñe mia tua est magna in seculũ: et ideo ne despicias nos qui sumus opera manuũ tuarum: sed veni in carnem et redime nos. Totus etiam iste psalmus pôt exponi de quocunqꝫ peccatore penitẽte post actam penitentiam qui agit gratias se esse exauditum et liberatum de potestate peccati: et reductum in gratiam per quam gratiam potest libere et fructuose orare in ecclesia et exaudiri. Item ecclesia cantat istum psal. in agenda defunctorum in persona cuiuslibet existentis in purgatorio: in quo psal. ille defunctus agit gratias: quia per penitentiam et ecclesiastica sacramenta fuit liberatus a culpa peccati et receptus in ecclesiã ꝛ tanqꝫ mẽbrum xpi et ecclesie cũ charitate decessit ab hac vita: sed petit liberari a pena purgatoria dicens. Dominus retribuet pro me: idest tu domine iesu christe retribue et offer pro me merita passionis tue ante patrem: vt recipiat passionem tuam in recompensationem penarum mearum debitarũ qm misericordia tua est magna in seculum: et merita tua sunt sufficientia ad soluendum pro me: ideo non despicias opera manuum tuarum quoniam manus tue fecerunt me et plasmauerunt: et iterum redemerunt me.

De summa tri. ꝛ fi. cat. c. damnamus.

Domine probasti me et cognouisti me: tu cognouisti sessionem meam: et resurrectionem meam.

¶ Titulus ad victoriam vel in finem psalmi dd. Ex titulo patꝫ qꝫ dauid fecit istum psalmum ꝛ dedit ipsum cantoribus et leuitis vt cantarent cum ad victoriam vocis ad denotãdum qꝫ iste psal. est difficillimus in litera et sentẽtia propter profundum thesaurum in eo latẽtem: et ideo indiget maximo conatu et studio ad intelligendum ipm. Sꝫ quia hoc ex nobis non possumus attingere nisi ex gratia dei et lumine spiritussancti: ideo exhortat nos ad votum vt vnusquisqꝫ nostrum et omnes simul clamemus ad dominum et pulsemus toto conatu vt aperiat nobis intellectũ et sensum ꝛ thesaurum latentem in hoc psalmo gratiam nobis conferendo: vt patebit in litera. Item dicitur in finem: ad denotandum qꝫ iste psalmus dirigit nos in finem nostrum qui est christus et vera beatitudo et caput nostrum. Iudei autem dicũt qꝫ dauid loquitur in hoc psalmo: vt inducat omnes ad laudandum deum commendando ipsum de omnipotentia. Rabi autem Lambi dicit qꝫ totus iste psalmus est vox ipsius primi Adam qui fuit formatus ex puluere terre collecte ex omnib' partibus mũdi: per hoc qꝫ dicitur formasti me ꝛc. Et dicit qꝫ in hoc psalmo loquitur Adam pro omnibus filijs suis: sed ista positio est falsa. Primo quia iste qui loquitur hic probat se esse immunem ab omni peccato. Secundo quia dixit se surrexisse. Et ideo est dicendum qꝫ christus loquitur in hoc psalmo ad patrem petens premium pro labore et merito sue passionis et resurrectionis. ¶ Unde est aduertendum qꝫ premium laboris et passionis christi erat regnum celorum promissum pro se et membris.

Passio xpi premium regnum celorum

Peracto ergo labore christus de iure petit a patre premium sue passionis et resurrectionis: ideo in hoc psalmo interpellat patrem tanqꝫ iustum iudicem vt tribuat sibi hanc mercedem: nam iniuste ageret iudex vere cognoscens laborem militis: si non retribueret ipsi mercedem multo labore comparatam. Duo ergo principaliter facit. Nam primo examinat laborem suum. Secundo petit mercedem: ibi in fine psalmi. Proba me deus. Quantum ad primum duo facit. Nam primo demonstrat suum laborem esse deo manifestissimum ꝛ notum. Secundo ex parte sui demonstrat laborem sibi impositum esse peractum. ibi. Mihi autem nimis. ¶ Quantum ergo ad primum dicit. O domine pater et iuste iudex tu probasti me cum in mundum misisti: et laboribus et persecutionib' me exposuisti: et cognouisti me humilem et patientem et mitem et obedientem in omnibus et cognouisti sessionem: idest passionem et extasim et mortem et sepulturam meam et resurrectionem meam. Nã istum laborem assignasti mihi pro quo regnum celorum promisisti pro me et membris meis: a qua passione et morte et extasi ego surrexi: nam ꝑ passionem et mortẽ ego redemi mea membra a morte eterna et emi regnum celorum meo sanguine et per resurrectionem recuperaui immortalitatem ꝛ gloriam pro me et pro meis membris et pro toto corpore meo ecclesiastico et mistico. Ergo postqꝫ omnia ista cognouisti me peregisse: da mihi celorum regnum lucratum et emptum. Et probo qꝫ tu cognouisti sessionem meam ꝛc. Nam.

Intellexisti cogitationes meas de longe: semitam meam ꝛ funiculum meum inuestigasti.

Et omnes vias meas preuidisti: qꝛ non est sermo in lingua mea.

xi. di. c. nolite xxiii. di. c. erubescant.

¶ Tu intellexisti de longe omnes cogitationes ꝛ vota mea: et intentiones meas de longe: idest per magnum tempus ante: et inuestigasti et perscrutatus es semitam et viam meam: idest totum discursum vite mee: et funiculum: idest mensuram et limitem vite scilicet principium: ꝛ medium: ꝛ finẽ et preuidisti omnes vias meas et opera antequam fierent ꝛ scio supple: quia non est sermo: idest mẽdacium: nec dolus in lingua mea. vnde in litera Hieronymi habetur. Non est dolus in lingua mea vel sic. non est sermo in lingua mea: quin tu scias sup. et sit tibi manifestus.

Ecce tu dñe tu cognouisti oĩa nouissima ꝛ antiqua: tu formasti me ꝛ posuisti super me manum tuã.

xxiii. di. c. erubescant.

¶ Hic probat per rõnes qđ dicit. D' ¶ Uñ est

Ad aliquid sui rei cognitionē sex requirūtur.

aduertendū q sex requirūtur ad hoc q aliquid cognoscat et videatur a nobis. Primo q sit in tempore presenti et non sit remotum a presenti: ideo non videmus ea que fuerunt tempore belli Troiani: nec que fient cras. Secūdo q non sit remotum nimis a loco nostro: non videmus que sunt in persia et india: etiā si terra poneretur in celo non videremus eam. Tertio q medium sit diaphanum: quia si esset corpus opacū puta paries in medio non videremus rē vltra parietē. Quarto q illud medium diaphanū sit illuminatū. Nam si esset tenebrosum: nō videremus rē quātuncūq ppinquā. Quinto q possit immutare et causare speciē suā in intellectum aut sensum nrm. et ideo nō possumus intelligere cogitationes hominum. Sexto q illa res cognita et visa habeat esse: et ideo ea que nō habent esse in se: nō possunt videri nec sentiri: et que nō hñt esse in se: nec in sua specie. nec possunt cognosci p sensum. nec per intellectum: quia qd non est non contingit sciri primo posteriorū. Ex quo sequitur q si aliquod istorū deficit nō pōt res nec videri nec cognosci. Ergo sex sunt cause ignorātie in aliquo cognoscente. Primo remotio temporis a presenti. Secūdo remotio loci longinqua. Tertio mediū opacum. Quarto diaphanum tenebrosum. Quinto defectus est in essendo. Sexto si cognoscens non illabitur menti alterius: non potest cognoscere eius cogitationes. Cum autē nullum istorum sex possit deo obesse: nec obsistere ergo nihil est ei occultū nec ignotum. nec pōt aliquid ignorare. Jō sex facit dauid hac prima pte. Nam primo probat q remotio temporis nō potest impedire diuinā cognitionem. Secūdo q nec remotio seu longinquitas loci. Tertio q nec corpus opacum. Quarto q nec diaphanū tenebrosum: nec obscuritas aliqua. Quinto q nec secretū cordis alicuius cum ipse illabatur mētibus hoīū. Sexto q nec defectus in essendo impedit diuinā cognitionē. secūda ibi. Quo ibo a spiritu tuo. tertia ibi. Et dixi. quarta ibi. Quia tu possedisti. quinta ibi. Non est occultatum. sexta ibi. Imperfectū meū: quasi dicat. si tu pater habes omne tempus tanq presens ⁊ es vbiq: et omnia penetras: et attingis vsq ad infimum et summum et tu es lux: et illaberis mentibus et cordibus hoīm: et a te procedunt omnia: ergo nullum horum te pōt impedire in tua cognitione: quia que sunt que fuerunt ventura vno mētis cernis intuitu. L. ¶ Ergo quantum ad primum est aduertendum q causa quare deus scit omnia presentia preterita et futura est quia omne tempus est ipsi presens cū ipse sit in eternitate extra et supra omne tempus cum eius duratio et esse sit interminabilis vite tota simul et perfecta possessio. Et ideo omne tempus simul attingit sub se cum ipse sit causa temporis et omnis motus. nam tempus fluit ab eo tanq a sua causa: et omnia que sunt in tempore fluunt ab esse diuino. Et sic deus in cognoscendo seipm causat omnia que sunt et que fuerunt et que erūt: cum a suo esse dependeant. Ideo omne tempus ⁊ oīa que fuerunt et sunt et erunt in tempore simul videt vno ictu mētis. vt ait Boetius et Augustinus

Quare deus scit oia.

Ideo dicit. Ecce domine tu pater cognouisti omnia nouissima: scilicet vltima futura et antiqua preterita quia tu formasti me i vtero matris mee opere spiritusancti ⁊ posuisti manum ⁊ potentiā tuam super me: et posuisti etiam super me manū et sententiam tuam quando peccauit adam quia voluisti vt ego paterer pro eo et toto humano genere. Ex quo patet q vere cognouisti sessionē meā et resurrectionem meam. Et probasti me per experientiam qui feci quod voluisti. ¶ Unde est aduertendum q istud verbum sedeo quandoq ponitur in scriptura pro quiescere: et sic christus dicitur sedere ad dexteram patris: et omnes sancti in gloria. Et talis dicitur sessio quietis. quandoq autē ponitur pro pugnare et laborare et angustiari: et sic dicimus febricitantes insidere et residere in conflictu febrium et ille conflictus dicitur sessio: et cum vicerit febres dicitur resurgere a sessione: isto ergo modo tota passio et mors et sepultura christi et omnes labores et persecutiones quas sustulit dicta est quedam sessio et conflictus: ideo dicit christus ad patrem: tu cognouisti sessionem: idest passionem meam et resurrectionem idest victoriam. Nota.

Mirabilis facta est scientia tua: ex me confortata: et non potero ad eā. de pe. d. i. c. 4 venit.

Quo ibo a spiritu tuo: et quo a facie tua fugiam.

Si ascendero in celum tu illic es: si descendero in infernum ades.

Si sumpsero pennas meas diluculo et habitauero in extremis maris.

Etenim illuc manus tua deducet me et tenebit me dextera tua.

¶ Hic probat deum omnia scire: eo q remotio loci ipsi non resistit: cum sit vbiq per substantiam et virtutem et operationem. ideo dicit: o pater mirabilis facta est scientia tua ex me: idest quā habes ex me idest de me sicut habet littera Hieronymi: nam intātum supple est scientia tua confortata .i. roborata ⁊ magna: et alta: et profunda: q non potero attingere ad eam: nec resistere ipsi: nec agere contra eam cum tu sis vbiq: nam quo ibo fugiēs a spiritu et voluntate et tua noticia: et quo fugiā a facie et penitentia et potentia tua. supple cum sis vbiq: nam si ascendero fugiens in celum non potero supple euadere quia tu illic es per gloriā et si descendero in infernum ibi ades per iustitiā et executionem: et si sumpsero pennas et alas meas: et voluero volare et habitauero in extremis maris: in oriente vel occidente vel ad polos. Etenim idest certe manus idest potentia tua deducet idest abstrahet me illuc. idest illinc et tenebit me vinctum et captum. et ponitur illuc pro illinc: nam ista aduerbia localia frequenter communicant sibi adinuicē significatio

nes: vnde psal. ciij. dicitur. Illic naues pertransibũt & ponitur pro illa: ideo littera Hierony. habet i hoc loco: ibi manus tua deducet me. i. illinc. vnde sacra scriptura non subijcitur littere sꝫ sensui. Unde est notandũ quod Christus hic loquitur inquantũ homo: et secundum humanitatem in qua passus est resurrexit. Ideo dicit se non attingere ad scientiam patris: cum vt sic scientia eius sit finita: licet supereminẽat ceteris hominibus in summũ. Inquantũ autem deus est equalis patri: habet eandem scientiam cum patre.

xxiij. di. c. erubescant. **Et dixit forsitã tenebre conculcabũt me & nox illuminatio mea in delitijs meis.**

Quia tenebre non obscurabuntur a te: et nox sicut dies illuminabitur: sicut tenebre eius ita et lumẽ eius.

Hic ostẽdit deũ scire omia: quia nulla tenebra resistit ipsi; eo quod ipse est lux per essentiam illuminãs omnia: nam sicut ipsi soli non resistit tenebra cum de se sit luminosus: immo fugat tenebras & illuminat diaphanum ita deus cum sit lux per essentiã fugat omnes tenebras et illuminat omnia. Dicit ergo christus loquẽs in persona alicuius incipiẽtis: et dixi idest cogitaui: si cogitarem tanquam incipiens forsitan tenebre conculcabunt me. i. ponã me in aliquo tenebroso loco vbi tenebre abscondant me ne videat me deus: sꝫ hoc esset superfluũ & stultum supple nam talis nox et tenebra mea esset illuminatio et illuminata respectu dei qui lumine suo illuminat omnia et fugat noctem et tenebras: nam oculus catti simul illuminat mediuꝫ de nocte et videt murem ergo a fortiori deus qui est ipsa lux per essentiam fugat tenebras et illuminat & videt tenebras: quia pro eo nulla est tenebra vnde hoc dicit propter stultos peccãtes in occulto qui putant quod postquam homines non vident peccata eorum: sic nec etiam deus: ideo dixit nox mea et illuminatio est manifesta deo in meis delitijs & peccatis idest peccata mea ita deo manifesta in nocte sicut in die: ideo sequitur. quia tenebre non obscurabuntur. idest abscondentur a te: nec aliquid in eis latebit. immo nox tibi et a te illuminabitur sicut dies: et mutat personam per syneptesim dicens sicut tenebre eius: ita et lumen eius idest deus eodem modo se habet in tenebris sicut in lumine: sicut se habet lumen ad eum ita et tenebra: et sicut videt in lumine: ita in tenebris et non est differentia apud eum. Ab isto ergo psalmo accepit Salomon illud quod dicit Sapiẽtie primo. Spiritus domini repleuit orbem terrarum et hoc quod continet omnia scientiam habet vocis &c. Item infra capitulo septimo. In nationes per animas sctãs se transfert &c. Attingit ergo in fine vsque ad finem fortiter: et disposuit omnia suauiter. Item ab hoc psal. accepit Boetius. v. de consola. carmine primo illud quod dicit. Puro clarum lumine phebũ melliflui canit oris Homerus. Qui tamẽ intima viscera terre non valet aut pelagi radiorum infirma perrumpere luce. Haud sic magni conditor orbis. Huic ex alto cũcta tuenti nulla terre moles resistunt: que sunt: que fuerint veniẽtque: vno mẽtis cernit in ictu. Quem quia respicit oia solus verum possis dicere solem. Oia ergo quinque predicta cõprehẽdit Boetius in hoc carmine.

Quia tu possedisti renes meos: suscepisti me de vtero matris mee. Ios. d. na sci.

Confitebor tibi quia terribiliter magnificatus es: mirabilia opera tua et anima mea cognoscet nimis. De pse. di. ij. accesserũt.

¶ Hic probat quod scientia dei etiã se extendit ad cogitationes hoim: eo quod illabitur mentibus hoiꝫ & possidet secreta cordis nostri: & perscrutatur corda et renes: et interiora nostra: quod soli ipsi conuenit. Et ratio est nam homo nõ potest scire nisi quod capit per sensum: sed cogitationes nostre antequam faciunt effectum non capiunt aliquam speciẽ ad extra: ideo nemo potest scire cogitationem alterius nec etiam angelus cum nõ habeat scientiam nisi eorum quorum habet species cõcretas rerum que sunt a deo facte et create secundum speciem &c. Cogitatio autem et desiderium hominis: et effectus voluntatis antequam eliciat actum ad extra manet in sola voluntate: ideo soli deo est cognitus qui illabitur voluntati: et est ipsi intimus: ideo dicit hic christus. tu pater non solum scis opera mea propter rationes iam dictas: sed etiam scis cogitationes meas: eo quod tu possedisti renes. idest secreta mea interiora: et cor meum per illapsum: quod tibi soli conuenit: qui perscrutaris corda & renes quia intimus omnibus rebus: cum omnibus influas esse et omnia dependeant a te in esse: ergo esse tuum est intimum omnibus: aliter deficerent omnia: quia ergo tu possedisti renes meos vt dictũ est et suscepisti me de vtero matris mee: in quo me formasti: ideo mirabilis facta est scientia tua ex me quã scientiã nemo potest habere nisi tu propter predicta: ideo ego pre ceteris confitebor tibi grãs agendo cuꝫ absque semine viri ex solo opere spũssancti in vtero virginali matris mee ex puris sanguinibus me formasti: ideo dico tibi: quod mirabilia sunt opera tua in me magis quam in ceteris: ideo anima mea hoc cognoscet nimis: et valde: et non erit tibi ingrata. immo hoc semper cognoscet. & confitebitur tibi: et laudabit te gratias agendo. Littera vero Hieronymi habet. Cõfitebor tibi: quia magnificasti me: quod idem est secundum expositionem predictã magis clarum.

Non est occultatum os meũ a te quod fecisti in occulto: et substãtia mea in inferioribus terre. xxiij. di. c. erubescant.

¶ Hic ostendit quod nullũ corpus opacũ et spissum resistit visui et scientie dei. nã nos nõ possumus videre nisi per diaphanum illuminatũ: sed deus nõ solũ videt per diaphanũ tenebrosum in nocte vt dictum est: sed etiã per mediũ & corpus opacuꝫ et grossum penetrãs lapides et muros: nam etiã vi

det ossa nostra: que cum carnibus et neruis et pellibus sunt tecta: sunt ei manifesta: ideo ait Os meum quod posuisti in occulto corporis tanquam fundamentum non est occultatum: immo manifestum: et tota substantia mea et vita et anima mea que est posita in inferioribus terre huius corporis non est occultata a te: immo manifesta: et etiam substantia mea et totum corpus meum cum erit sepultum in inferioribus terre non erit tibi occultum et substantia mea idest anima que est forma huius corporis: et est in inferioribus terre. i. in intima materie prime quam immediate informat et dat ipsi esse substantiale: non est tibi occulta. Ex quo patet quod tibi non resistit tempus nec locus: nec tenebra: nec corpus opacum: nec secretum cordis: quia omnia penetras: quia eo ubique et semper et per consequens omnia scio et nihil te fugit: nec tibi resistit

No. hanc falsam opinionem.

¶ Nota quod Abenzara per os intelligit animam existentem in materia prima. Ideo dicit quod os meum: idest potentia mea non fuit tibi occulta. Et cum eram in embrione. i. dum ego eram in potentia in materia prima antequam haberem esse in actu iam cognoscebas me: quia non erat tibi occulta potentia mea in materia prima et etiam substantia mea dum erat in inferioribus terre. i. in materia elementorum non erat tibi occulta. Intelligit enim per terram materiam elementorum. q. d. non solum dum eram in materia elementorum sed etiam dum eram in potentia materie prime antequam producerer noscebas me: ideo sequitur Imperfectum meum viderunt oculi tui. i. imperfectum meum informem antequam reciperet formam in embrione: sed manifeste mentitur. Primo quia tollit sacramentum latens in litera. Secundo est hereticus: quia anima dauid nunquam fuit in potentia materie cum sit a deo de nihilo creata in corpore etc. et non sit educta de potentia materie: sed de foris per creationem vt patet xvi. de animalibus. Et in libro de proprietatibus elementorum. Intendit ergo dicere dauid quod licet ossa nostra sint occulta et inuisa, eo quod sunt carnibus et pellibus cooperta: tamen ipsa ossa sunt deo manifesta quia carnes et pelles non obstant diuine visioni et cognitioni. Item substantia nostra accidentibus cooperta: non est ipsi deo occulta: nam licet visus noster non attingat substantiam nisi sola accidentia: tamen intellectus et visus diuinus attingit omnia ab infimis usque ad summum: et sic substantia hominis que est anima et materia prima sit occultata et abscondita in inferioribus terre. idest corporis terreni: tamen non est occulta. immo manifesta ipsi deo.

De cons. di. iiij. c. sicut in sacramentis.

Imperfectum meum viderunt oculi tui, et in libro tuo omnes scribentur dies formabuntur et nemo in eis.

¶ Hic ostendit quod res ante suum esse erant ab eterno cognite ipsi deo. et sic cognoscit omnia antequam fiant.

No. hanc ista septem apud deum respectu nostri.

¶ Ad huius euidentiam est notandum quod ista septem se habent ad ordinem apud deum respectu nostri scilicet dilectio: electio: predestinatio: scriptio in libro vite: vocatio: iustificatio: magnificatio: siue beatificatio: nam deus primo ab eterno dilexit suos futuros. Secundo elegit eos separando ab improbis et reprobis futuris. Tertio scripsit eos in libro vite secundum eternum propositum. quia formaliter et distincte proposuit eos saluare. Quarto predestinauit eos ad gloriam futuram preparando eis gratiam que quidem quatuor fuerunt ab eterno in diuina voluntate. Quinto ex tempore vnumquemque predestinatorum vocauit. Sexto ipsos iustificauit in hac vita. Septimo magnificauit siue glorificauit et beatificauit in celo. Sed de his septem actibus dei omissis tribus enumerat quatuor aposto. ad Roma. viij. Unde dicit Quos deus predestinauit hos et vocauit: et quos vocauit hos et iustificauit: quos autem iustificauit hos et magnificauit in gloria supple. Sed ad ephe. i. ponit quasi tres primos cum dicit. Benedictus deus pater domini nostri iesu christi qui dilexit nos et elegit in ipso ante mundi constitutionem: vt essemus sancti et immaculati qui predestinauit eos etc. Ex quo patet quod quinque fuerunt ab eterno. Nam primo deus nouit omnes tam bonos quam malos. Secundo dilexit quos voluit futuros bonos. Tertio elegit bonos separando a malis: et per consequens tunc reprobauit etiam quos presciuit et preuouit futuros malos. Quarto bonos scripsit in libro vite: et malos in libro mortis Quinto bonis preparauit gratiam: et hec dicitur predestinatio. Ex quibus omnibus patet quod deus ab eterno preuouit omnes tam bonos quam malos: nam dilectio presupponit noticiam secundum Augu. et veritatem.

¶ Sed iterum est aduertendum quod iste liber in quo omnes ab eterno sunt scripti est duplex vnus dicitur liber vite et predestinationis: alius liber mortis. In libro vite scribuntur omnes predestinati et electi. In libro autem mortis scribuntur mali et reprobati. Sed etiam liber vite est duplex. vnus qui dicitur liber vite secundum eternum propositum: in quo scribuntur soli predestinati quos deus elegit ab eterno et proposuit saluare et iste proprie dicitur liber predestinationis. Secundus dicitur liber vite secundum presentem dispositionem nam quandocunque quis est in gratia scribitur in isto libro. quia pro illo tempore est deo charus et acceptus secundum presentem et talem dispositionem eo quod viuit per gratiam sed quando perdit gratiam per peccatum tunc deletur de isto libro vite. et scribitur in libro mortis. i. damnationis et quando per penitentiam reuertitur ad gratiam tunc deletur de libro mortis et rescribitur in hoc libro vite sed si est predestinatus nunquam deletur de primo libro vite. scilicet de libro predestinationis secundum eternum propositum. Ex quo patet quod multi sunt scripti in libro predestinationis secundum eternum propositum qui non sunt scripti in libro vite secundum presentem dispositionem, sic Paulus et Augustinus qui ab eterno fuerunt predestinati sed per multa tempora fuerunt scripti in libro mortis secundum presentem dispositionem dum fuerunt in peccato et infidelitate. Et multi possunt esse scripti in libro vite secundum presentem dispositionem qui sunt scripti in libro mortis et reprobationis secundum eternum propositum sicut potuit esse iudas si aliquando fuit in gratia. Secundo sequitur quod sicut est duplex liber vite. scilicet predestinationis et presentis dispositionis: ita est duplex liber mortis. Unus secundum eternum propositum in quo sunt scripti omnes presciti et reprobati quos deus ab eterno presciuit sine pe-

Liber duplex in quo omnes scribuntur

nitentia morituros: et alius est liber mortis in quo scribuntur oēs q̄ sunt extra grām in pctō. Tertio q̄ nemo pōt deleri de primo libro predestinationis nec de pmo libro mortis siue reprobationis: quia vterq̄ respicit eternum ppositū: sed tam de libro vite q̄ de libro mortis sm̄ psentem dispositionez quotidie possunt homines deleri z rescribi et scribi. Unde d hoc secūdo libro vite dicebat moyses. Domine dele me de libro vite si non dimittis eis hāc noxā. Exo. xxxij. Quia de pmo libro nemo desiderat nec pōt deleri. quasi diceret Moyses. Domine si eis nō peperceris incidaz in peccatum: et murmurabo cōtra te: z si perdā gratiam: et per cōsequēs delebor de libro vite sm̄ psentem dispositionē. ¶ Scdo est notandū q̄ diuersa est causa de scriptionis horū duorū pmorū librox. nam deus nō ideo scripsit pdestinatos in hoc libro: quia bonos futuros pnouit. Sed quia ipse primo diligere et preeligere eos voluit: vt boni essent eis gratiam pparauit. et eos ad gratiaz vocauit vt dicit Apostolus ad Ephes. i. qui elegit nos ante mūdi constitutionē: vt essemus sancti zc. Ex quo patz q̄ causa predestinationis et scriptionis in libro vite nō inest predestinatis: sed soli deo. Sed per oppositum est de reprobatis: nam deus nō fuit causa reprobationis eorum. sed ideo eos scripsit ab eterno in libro reprobationis et mortis quia ab eterno presciuit eos futuros malos et in peccato morituros. Ideo liber mortis nō ponitur in deo: nisi obiectiue: sed in reprobatis ponitur subiectiue: vt dictum est psalmo. lxviij. In quo libro sunt scripti infideles zc. De quo psalmo. lxviij. deleantur de libro viuentium: et cū iustis non scribant. In libro autē vite et predestinationis est pmo scriptus Christus ab eterno: vt ptz: psalmo. xxxix. in capite libri scriptū est de me zc. Et ex cōsequēti est scripta virgo Maria et postea apostoli: et ex cōsequenti omnes martyres et oēs iusti vt ait christus Matth. v. x. z Luce x. Gaudete et exultate quoniā nomina vestra scripta sunt in celis. Ex quo ptz q̄ soli deo ab eterno est cognitus totus numerus electorū et reproborum. Probat quia ab eterno eos scripsit in illis duobus libris: et sequitur q̄ etiā presciuit et pnouit omnes futuros hoīes tam bonos q̄ malos qui erunt in nouissimis temporibus antichristi: quorum nullus est in presenti tempore. Ideo dicit dauid in hoc versiculo. O domine nō solum fuerūt note creature postq̄ fuerunt create: sed etiā ab eterno anteq̄ essent in perfecto suo essenā oculi tui viderūt me imperfectū. idest anteq̄ fierē. Litera autez Hieronymi habet Informē adhuc me viderūt oculi tui. idest ab eterno anteq̄ formarer: et in libro tuo oēs scribentur idest sunt scripti et ab eterno apparebunt scripti in die iudicij: quādo aperientur libri. scz vnus liber qui est vite: et alter qui est mortis Apoca. xx. Ergo si ab eterno omnes sunt scripti in libro tuo mortis et vite: ergo ab eterno omnes prenouisti: z precipue me pnouisti quoniam in capite libri vite scripsisti. Item dies formabūtur: et nemo est in eis. i. tēpus nouissimū venit: in quo nemo est adhuc. et tamē iā nouisti oēs qui erūt in illo tēpore et sic

cā descri ptionis.

nihil ignoras. Ex his ergo scz que dicta sunt potest pbari ppositio pposita in principio. Nam si deus cognouit oīa nouissima et antiqua eo q̄ comprehendit simul omne tēpus. z est vbiq̄: et videt tā in tenebris q̄ in luce et tā per opacū q̄ per diaphanū: z possidet et scrutat renes: z corda per illapsum et ab eterno puidit oīa anteq̄ formarentur et oēs hoīes scripsit in suis libris eligendo et pdestinando iustos et reprobādo malos: ergo cognouit humilitatē et obedientiam z patientiam et sessionē et resurrectionē xpī et potest ipsum habere examinatū pbatuz per oīa. z p cōsequens christus iuste potest mercedem petere. ¶ Ad cuius maiorem declarationē est aduertendū eo q̄ dicit Probasti me et cognouisti me zc. Nō q̄ deus tentauit Abraam pcipiendo vt immolaret filium vnicū et dilectū. Isaac nō tentauit vt de nouo cognosceret sed pbaret eius obedientiā: nec voluit hoc pbare apud se cū ab eterno cognouit ipsum obediturum et suis pceptis obtēperaturū sed vt toti mūdo pbatū redderet et ondēret inq̄ tū isaac figurabat xpm̄ deo prī p oīa obtēperaturuz: z sic deus pbauit obedientiā ipsius abrae: et obedientiā et hūilitatē ipsius isaac: sed deus nō cognouit patientiā p effectū: qz effectus illius sacrificij nō secutus est nō q̄ abraā et isaac nō essent parati obedire. sed qz deus noluit: eo q̄ illud fiebat in figura xpī: sz secutus z ipletus est effectus sacrificij in ariete q̄ inter vepres apparuit: q̄ loco ipsius Isaac immolatus est: per qd̄ figurat q̄ sicut per mortez illius arietis fuit Isaac liberatus a morte: quia loco illius aries mortuus est: ita xp̄s erat immolādus pro toto gñe hūano cuius morte oēs eramus liberādi a morte ppetua: ad quā eramus destinati. Ex quo pz q̄ xp̄s fuit figuratus per abraā z isaac quo ad obedientiā z humilitatem cū decreuit p oībus mori cuz dicit. Non sicut volo: sed sicut tu: fiat voluntas tua: sed figuratus est p arietem cum realiter in cruce sponte passus est: z sic ptz q̄ de pr̄ nō solū pbauit obedientiā et humilitatem xpī sed etiā cognouit eius passionē et sessionē per effectū et per experientiā et pbauit z cognouit eius obedientiā et hūilitatē z patientiaz in tota eius passione et sessione. Ideo dicit xp̄s in pncipio. O dñe pater tu pbasti me. i. pbatā ondisti humilitatem et obedientiā meā: qz sponte me obtuli ad mortē: cū dixi in horto fiat volūtas tua: z cognouisti me p effectū nō solū pbasti me in voto sicut pbasti abraam: sed cognouisti sessionem et resurrectionem meam per effectū: sicut immolatus fuit ille aries in effectu pro Isaac: ita mortuus sum p omnibus realiter in actu.

Deus abraā tētauit.

Mihi autē nimis honorificati sunt amici tui deus: nimis cōfortatus est principatus eorum.

xviij. q. i. non mutabatur. Ge. xxij.

Dinumerabo eos z super arenā multiplicabuntur: exurrexi et adhuc sum tecum.

¶ In hac scda pte xp̄s explicat laborē suum apud

xp̄s erat factur⁹ tria.

patrē ostendens se impleuisse oīa que ipsi per pa
trem fuerāt imposita: ꝓpter que pater ipsum mi
sit in mūdū. D ¶ Ad cuius intelligētiam est no
tandū ꝙ xp̄s in lege promissus tria erat facturus
in mūdo in suo aduētu ⁊ legatiōe: que pertinebāt
ad officiū suū. Nā primo debebat implere ⁊ veri
ficare oia q̄ fuerāt patriarchis ⁊ ꝓphetis in lege
ꝓmissa: ⁊ breuiter debebat implere in se oēs scri
pturas veteris testamenti: vt patet Matth. xxvij.
totū hoc factū est: vt adimplerentur scripture pro
phetarū. Item ipsemet saluator dicit Luc. xxiiij.
oportet impleri oia que scripta sunt in lege ⁊ pro
phetis et psalmis de me. Item Iohan. xviij. Ad
hoc natus sum et ad hoc veni in mundum vt testi
monium perhibeam veritati. i. vt verificem ⁊ im
pleam omes scripturas. Scd̄o venit xp̄s ad vocā
dum ⁊ iustificandū per passionē ⁊ legem euāgeli
caꝫ ⁊ ecclesiastica sacramēta quos pater p̄destina
uerat vt eos p resurrectionē magnificaret: vt pa
tet ad Rom. viij. ⁊ Iohā. xiiij. cum dicit. Nemo ve
nit ad patrē nisi per me. Item Matth. xx. Sedere
ad dexteram meam aut ad sinistram nō est meuꝫ
dare vobis: sed quibus paratum est a patre meo
id est filiis quos ab eterno predestinauit. Vn̄ offi
cium xp̄i fuit vocare ⁊ congregare ⁊ iustificare p̄
destinatos per passioneꝫ ⁊ sacramenta: ⁊ eos ma
gnificare ⁊ sublimare ad immortalitatem per ge
neraleꝫ resurrectionem vt ptꝫ Esa. xi. ⁊ Ezechiel.
xxxiiij. vbi dicit ego ipse requiram oues meas ⁊c.
Tertio xp̄s debebat cōsummare cursum suū ⁊ offi
cium huius mundi in secundo aduentu: puta cuꝫ
fuerit completus numerus electorū p̄destinatoꝝ
q: tūc debet venire ad iudiciū generale ⁊ tribuere
vnicuiq̄ sm̄ opera eius puta obstinatis penam
eternam: ⁊ iustis regnū celorū ⁊ ipse dicit Matt.
xxv. et tunc reddet regnum et hereditatem deo et
patri vt ait ap̄ls primo ad Corinth. xv. quia spon
sa erit ornata vestibus immortalitatis: ⁊ tunc in
troducet cuꝫ sponso in celestem hierusaleꝫ vt ptꝫ
Apo. xxi. Ista ergo tria mysteria explicat xp̄s per
os dauid in vltima parte huius psalmi. Nā prio
demonstrat apud patrem in die iudicij qualiter
ipse vocauit ⁊ iustificauit ⁊ magnificauit omnes
predestinatos ⁊ compleuit numerum electorum.
Secūdo petit apud patrem vt destinentur dan
nati in penaꝫ eternā. Tertio petit pro iustis ⁊ ele
ctis gloriam eternam: secunda ibi. Si occideris
deus peccatores: tertia ibi. Proba me deus. E

Xp̄s petit heredi tatē p membris suis.

¶ Quantum ad primum est aduertendū ꝙ in his
duobus versibus latet magnus thesaurus ⁊ ma
xima mysteria: ad que iudei non possunt attingere
eo ꝙ obcecauit eos malicia eorum ne intelligāt
sacramenta hic abscōdita: que sine gratia intelligi
nō possunt. Nam totus iste psalmus specialiter
isti duo versiculi fundantur super quinq̄ promis
siones inter ceteras factas patribus antiquis in
quibus dd̄ in spiritu preuidit ꝓmissū passionis et
resurrectionis christi ideo fecit hunc psalmum in
quo introducit xp̄m loquentem ⁊ petentem here
ditatem regni celorum in premium pro membris
suis vt dictum est. Quarum promissionum prima
facta est ipsi abrae. Gen. xv. cum deus dicit. Noli
timere abraam protector tuus ego sum ⁊ merces
tua magna nimis. cui abraaꝫ respondit. Dn̄e q̄d
dabis mihi cū vadā absq̄ liberis ⁊c. cui de⁹ dicit
nō erit heres tu⁹ Eliezer: iꝫ q̄ egredietur d vtero tuo
ipsuꝫ habebis heredē ⁊ eduxit ipsuꝫ foras dicit.
Suspice celū ⁊ numera stellas si potes: ⁊ erit semē
tuū ⁊c. per qd̄ cognouit tūc abraaꝫ ⁊ postea dd̄ in
spiritu ⁊ per reuelationē: ꝙ xp̄us erat nasciturus
sm̄ carnē de ꝓgenie abrae: cui cōpetebat celū in
hereditatē ⁊ ꝙ filij abrae sm̄ spiritū ⁊ ꝓmissionē
quos xp̄s erat regñaturus p baptismū erāt mul
tiplicandi sicut stelle celi: ⁊ ꝙ soli xp̄o erat cogno
scēdus numerus celoꝝ ⁊ predestinatoruꝫ. Ex quo
ptꝫ ꝙ merces ⁊ p̄miū ⁊ hereditas xp̄i ⁊ suoꝝ non
erat in terra sed in celo. Unde nos nō habem⁹ ꝙ
deus promiserit hereditatē in celo nisi in illo ca
pi°: io canit ecclesia. sanctus michael representet
eos in lucem sanctam quā olim abrae promisisti
⁊ semini eius. ⁊c. Unde per illas stellas celi desi
gnabatur numerus p̄destinatorū filiorū abrae sm̄
ꝓmissionē in celo collocandorum. Scd̄a ꝓmissio
facta est eidem abrae Gene. xxij. cum deus dicit
abrae per angelum. Per memetipsuꝫ iuraui: q: fe
cisti reꝫ hanc ⁊ non pepercisti filio tuo vnigenito
ꝓpter me benedicam tibi: ⁊ multiplicabo semen
tuū sicut stellas celi: ⁊ velut arenam que est in lit
tore maris possidebit semen tuum portas inimi
corum suorū: ⁊ in semine tuo bn̄dicentur oēs gētes
⁊c. Hic p̄uidit dd̄ in spiritu ⁊ p sacrificiū abrae: ⁊
Isaac: ⁊ fili⁹ arietis: qualiter xp̄s erat pro oibus
nobis immolandus sicut dictū est qualiter ꝓmissū
passiōis xp̄i a deo ꝓmissum erat hereditas celi: ꝙ
xp̄s est futur⁹ de genere abrae in quo oēs gentes
erant per baptismū bn̄dicende: ⁊ quō fideles nō
solū erant multiplicandi sicut stelle celi sed etiaꝫ
sicut corpuscula arene que est in toto littore ma
ris: ⁊ quomodo isti filij abrae regenerati per xp̄s
erant possessuri portas inimicorum. i. sedes ange
lorū malorū qui de celo ceciderunt per superbiaꝫ
⁊c. ¶ Sed est valde aduertenduꝫ ꝙ in hac promis
sione notificantur ⁊ distinguuntur duplices filij
abrae. nam per stellas celi intelliguntur filij pro
missionis ⁊ popul⁹ xp̄ianus: sed per arenā que est
in littore maris intelligūtur filij carnis ⁊ terreni
sicut sūt iudei moderni ⁊ sarraceni: q̄ descēdūt ab
abraam per ismaelem ⁊ Esau. vn̄ locus illorū est
celū. Scd̄ locus istorū est ipsa terra. Etiam distin
gūtur due ciuitates. Una celestis ⁊ altera terrena.

duplices filij a brae.

¶ Tertia ꝓmissio facta est ipsi Iacob Gen. xxviij.
In bethel, quando vidit scalā in somnijs habētē
pedem in terra ⁊ summitatem in celo: ⁊ angelos
ascendētes ⁊ descendētes: ⁊ vidit dominū innixū
scale dicētem ipsi: tibi dabo terram hanc ⁊c. Ubi
p̄uidit Iacob ⁊ dauid ꝙ xp̄s erat crucifigendus
in cruce: per quā tanq̄ per scalam eramus in celū
ascēsuri. per hoc etiam promittebatur xp̄s cruci
affligēdus: quia i cruce lucratus est nobis regnū
celorū ⁊c. ¶ Quarta ꝓmissio facta est a deo p os
Iacob ipsi iude in ꝑsona oium fideliū. Gen. xlix.
cū iacob bn̄dixit iude dicens. Iuda te laudabūt
fratres tui: manus tue in ceruicibus inimicorum
tuorum. Adorabūt te filij patris tui catulus leo

nis iuda. Ad predã fili mi ascendisti requiescens accubuisti vt leo et quasi leena. Quis suscitabit eum non auferetur sceptrũ de iuda: nec dux de femore eius: donec veniat qui mittendus est: ꝛ ipse erit expectatio gentiũ: ligãs ad vineã pullũ suũ ꝛ ad vitẽ o fili mi asinã suã lauabit in vino ꝛ stolã suã ꝛ in sanguine vue palliũ suũ pulchriores sunt oculi eius vino: ꝛ dẽtes eiꝰ lacte candidiores.

No. hu/ius pro/missi ex/positio/nem.

¶ In quibusquidẽ verbis vndecim mysteria intellexit dauid in spiritu. Primo ꝙ xpẽ rex messias erat nasciturus de tribu iuda. Scđo ꝙ in eiꝰ aduẽtu erat auferẽdũ sceptrũ ꝛ prelatio de tribu iuda. Tertio ꝙ totus pplꝰ iudeorũ ꝛ oẽs filij israel aliarũ tribuũ debeãt laudare xpm videtes signa ꝛ miracula: q̃ facturus erat in iudea ꝛ gallilea et ꝓpter ꝑdicationẽ ꝛ doctrinã. Quarto ꝙ licꝫ oẽs filij israel ꝭm carnẽ debeant eũ laudare: tñ soli filij israel ꝭm spũꝫ ꝛ ꝓmissionẽ erãt adoraturi xpꝫ: qꝛ nõ oẽs iudei nec filij aliarũ tribuũ cõuersi sũt: ideo ait. adorabũt te filij patris tui scilicet israel ꝭm spm. Quĩto ꝙ erat occidẽdus in sanguine cũ dicit. lauabit in vino stolã suã. i. carnẽ ꝛc. Sexto ꝙ erat ascẽsurus in crucẽ ꝛ ibi recuperaturꝰ predã a diabolo. Septimo ꝙ erat sepeliẽdus in sepulchro qꝛ dicit q̃escens accubuisti. Octauo ꝙ inde erat resurrecturus virtute diuinitatis: sicut leo suscitat filios rugitu suo cum dicit vt leo ꝛ quasi leena: quis suscitabit eum. Nono ꝙ post resurrectionem erat ligaturus populum gentilem ad vineã. i. ad ecclesiam ꝛ subiugaturus ꝛ etiam asinam. i. populum iudeorũ: ꝛ sic ex duobus erat facturus vnã ecclesiam fundatam supra petram. Decimo ꝙ apostoli ꝛ martyres ꝛ doctores qui sunt oculi xpi: erãt honorãdi: ꝛ debebãt triũphare de iudeis ꝛ tyrannis cũ dicit ꝙ erãt pulchriores vino rõne sanguinis effusi. Et dentes xpi: qui sunt omnes ceteri fideles per baptismum mundati ꝛ iustificati: erãt futuri cãdidiores lacte ratione puritatis. Undecimo ꝙ xps erat iudicaturus et puniturus ceruices inimicorũ infidelium.

Nota.

¶ Quinta promissio facta fuit ipi Moysi. Deuter. xviij. cũ dicit dominus. ꝓphetã suscitabo de medio fratrũ tuorũ similẽ tui: ꝛ ponã ṽba mea in ore eius loqueturꝙ ad eos quecunꝙ dixero illi. Et qui verba que loquet nõ audierit vltor existã. In q̃bus ṽbis tria preuidit dd in spiritu. Primo ꝙ xpus erat nasciturus scđm carnẽ de populo israel. Scđo ꝙ ex pte dei patris erat nouã legẽ euãgelicã nunciaturus ipsi pplo israel. Tertio ꝙ omnes cõtẽnẽtes xpꝫ ꝛ legẽ euãgelicã erãt ꝑ ꝓ vltionẽ grauiter puniẽdi ꝑ deũ patrẽ. Ex supradictis etiã ꝓmissionibꝰ ptꝫ ꝙ xps in lege ꝓmissus in suo pmo aduẽtu debebat nouã legem euangelicam ferre: et ꝑdestinatos q̃ ab eterno erãt scripti in libro vite vocare et iustificare: in vnã ecclesiam cõgregare. et ad immortalitatẽ sublimare: et vniuersaliter oĩa que erant scripta in lege et prophetis adimplere que omnia manifeste adimpleuit et perfecit vt ptꝫ ꝑ totum discursum euangelicum. Naꝫ primo de semine dauid carnẽ assumpsit ꝛ legem euangelicã predicauit: ꝛ omnes per mortẽ ꝛ passionem redemit ꝛ per se ꝛ per apostolos suos in ecclesiã vocauit et per sacramẽta ecclesiastica iustificauit et discipulos suos de infimo statu ad apicẽ apostolatus sublimauit et honorauit: et principes terre constituit et eorum principatum per regenerationeꝫ baptismalem per totum mundum multiplicauit. Et sic non solummodo honorauit apostolos: sꝫ etiã martyres et doctores: et omnes fideles: quibus contra mundum et diabolum in omnibus persecutionibus et tentationibus victoriam condonauit. Unde ex suis fidelibus alios quidem fecit ꝓphetas: alios apostolos: alios euãgelistas: alios martyres: alios ṽgines: alios doctores: alios cõtemplatiuos: alios penitentes. Et sic vnumquẽꝙ in suo gradu honorauit. Sed maxime honorabit eos in fine mundi cum omnes electos completo electorum numero ad immortalitatẽ sublimabit. ¶ Hoc est ergo quod christꝰ dicit ad patrẽ in hac parte. dicit ergo o pater iam sunt mihi honorati amici tui idest iã honoraui nimis idest valde omnes amicos quos ab eterno dilexisti et predestinasti: quoniã eos ad fidem vocaui: et per passionem et baptismum iustificaui: et dona gratiarum eis distribui faciendo quosdam apostolos: et quosdã euagelistas ꝛc. ꝛ eis victoriam contuli in omnibus persecutionibus et tẽptationibus cõtra diabolum et mundũ: intantũ ꝙ idolatriam deleuerũt et oẽs reges ꝛ principes terre: et pplos gentiũ iugo fidei subiecerũt ergo valde mihi idest a me honorati sunt: qꝛ cum essent plebei et piscatores eos principes terre cõstitui: et principatꝰ eorũ nimis cõfortatus. i. augmentatus et multiplicatus est ꝑ omnes ptes mũdi: quia ad predicationẽ eorũ oẽs regenerati sunt: et facti ciues et filij ecclesie. et sic dinumerabo. i. dinumeraui eos: qꝛ completus est numerus electorũ in eis. Uñ tñ ꝓsperatus est numerus electorũ: ꝙ sup arenã multiplicabunt: ꝛ sic etiã impleui qđ tu promisisti eidẽ abrae Gñ. xv. scꝫ ꝙ multiplicares semẽ eiꝰ sicut stellas celi. Itẽ impleuit etiã ille ꝙ ꝓmisisti abrae Gñ. xxij. s. ꝙ multiplicares semẽ eiꝰ sicut arenã q̃ ẽ in littore maris: et in eo bñdicerẽtur oẽs gẽtes. Ecce ꝙ in me q̃ sum de genere abrae ꝭm carnẽ benedicte sũt oẽs gẽtes: et sanctificate ꝑ generationẽ baptismaleꝫ: et oẽs facti sunt filij abrae ꝭm ꝓmissionẽ et spiritum ꝛ sic multiplicati sunt super arenam: q̃ est in littore maris: et in eis cõpletus est numerꝰ electorũ. Itẽ iam impleui qđ promisisti per Jacob. Genesis. xlix. in benedictione Juda. quia iaꝫ accepi carnẽ ex tribu eius: ꝛ iã abstuli sceptrũ de tribu iuda: et iam ascendi in crucem ꝛ recuperaui predaꝫ quã diabolus tyrãnice possidebat. Et iaꝫ quieui et accubui in sepulchro vt leo: et iaꝫ surrexi a mortuis: et iam sum tecum sedens ad dexteram tuam. ergo redde mercedẽ mihi. scꝫ da hereditatẽ regni celorum ꝓ membris meis: et da malis penã eternam: et bonis gliam ꝓmissam: postꝙ me constituisti iudicẽ viuorum et mortuorum: qꝛ iã cõsũmaui cursum meũ: et cõpleui numerũ electorũ: et sicut suscitasti me suscita meos ad gliam.

Si occideris deus peccatores: viri sanguinum declinate a me. xliij. q. iiij. c. displicet.

Quia dicitis in cogitatiõe: accipiẽt in vanitate ciuitates suas.

¶ Postq̄ superius examinauit cãm suã: et iustifi-cauit seipsum oñdens se peregisse et cõsummas-se cursum suũ. ⁊ laborẽ ipsi impositũ: in hac pticu la fulminat sniam ɔtra ipsos et obstinatos desti nans eos ad penã eternã. ¶ Ad cuius intelligen-tiã est notandũ ꝙ xp̄s ex p̄cepto p̄ris venit in mũ-dum ad declarandã legẽ ⁊ oñdendã mũdo volun tatẽ p̄ris eius. Et sic primo vocauit iudeos ad fi dẽ euãgelicã: in qua docuit et predicauit oĩa ista terrena esse cõtẽnenda: et spem et finẽ nostrum in bonis celestib⁹ esse cõstituendũ: sed scribe et pha risei et maior pars iudeorũ cũ essent dediti super bie: et auaricie: et mundanis affectionib⁹ nolue-rũt venire: sed tm̃ secuti sunt eũ duodecim apl̄i et pauci discipuli. ceteri aũt nõ solũ contẽpserũt do ctrinã eius: sed etiã cum odio gratis habentes in terfecerunt: et iõ post resurrectionẽ xp̄s misit apo stolos per vniuersum mundũ: ad predicandũ euã geliũ oĩ creature: ad quorũ predicationem multi pp̄li cõuersi sunt: sed p̄ncipes ⁊ reges illorũ pp̄lo rũ apl̄os interfecerunt. Et sic p̄ successum tp̄is ty ranni doctrinã xp̄i odio ⁊ irrisui habentes multa milia martyrũ occiderũt. B ¶ Unde Julianus apostata xp̄ianos deridebat et doctrinã xp̄i: eo ꝙ ista terrena cõtẽnebãt ⁊ in celo mansiões beatas p̄mittebant. Unde christianis irridendo dicebat xp̄s precepit et dixit si vis p̄fectus esse. vende om nia que possides et da pauperibus: et habitis the-saurum in celo: et dicit etiam. qui non renunciaue rit omnibus que possidet: nõ potest meus esse di scipulus ⁊c. Unde dicebat iste Julianus vos chri stiani postq̄ nõ potestis possidere bona tempora lia nos auferemus et possidebimus res vestras: vos autem possidete vestras mansiones et ciuita tes beatas quas in celo expectatis. Et Julianus auferebat christianis bona temporalia: ⁊ eos fu stibus cedebat vt patet in ecclesiastica historia. Eodem modo Decius irridebat Laurentium et Datianus Uincentium et Pascasius Luciam et Marẽtius Catharinã: vt p3 in historijs eorũ et ideo xp̄s oĩa ista examinabit ⁊ iudicabit ⁊ impro perabit obstinatis ⁊ dãnatis i vniuersali iudicio immo oẽs sc̄ti ⁊ iusti accusabunt p̄secutores suos ante xp̄m iudicẽ in illa die petendo vĩdictã de eis vt p3 Sap. v. q: tunc stabũt iusti in magna ɔstan tia aduersus eos q̄ se angustiauerunt ⁊ q̄ abstule runt labores illorũ accusando eos sed tũc illi ty-ranni videntes se confusos et videntes pauperes et iustos quos ipsi cõtempserant et occiderant in tãto honore sublimatos turbabũtur timore hor-ribili dicentes intra se. Hi sunt quos aliquando habuimus in derisum et similitudinem impropе rij: nos insensati vitã illorũ estimabam⁹ insaniã et finẽ illoꝝ sine honore. Ecce quõ cõputati sunt inter filios dei et inter sanctos sors illorũ est ⁊c. Et tũc xp̄s iudex iustus examinatis oĩb⁹ istis ful-minabit sniam cõtra istos impios dicens. Disce dite a me maledicti in ignẽ ete nu3 Mat. xxv. Et hoc est qḋ dicit xp̄s in hac particula. Uñ conuer-sus ad patrem ait. O p̄r de⁹ si occideris peccãtores. i. cũ occides et destinabis peccãtores ad mortẽ eter-nam in die iudicij. Ego ero iudex ex parte tui cui iudiciũ facere et ptãtẽ cõmisisti fulminãdo sniã3 dicã eis. O viri sanguinũ et peccãtores et homicide qui meos apl̄os et martyres occidistis et iustos afflixistis: declinate et discedite a me maledicti in ignẽ eternũ qui paratus est diabolo ⁊ angelis eius eo ꝙ dixistis in cogitatione et corde vestro ir ridendo legẽ meã et apl̄os et ceteros iustos acci-piant xp̄iani ciuitates ⁊ mansiones suas quas in vanitate et frustra ⁊ inanũ expectãt possidere in celo: dũmõ nos fruamur bonis que in mũdo sunt et possideamus et vsurpam⁹ bona eorũ hoc vos tyrãnice obstinati et viri sanguinũ irridendo di-cebatis electis meis. ideo declinate et discedite a me in igne3 eternũ ⁊c. Et tunc xp̄s cõuersus ad patrem iustificans seipsum dicit.

Nonne q̄ oderũt te dñe oderam: et su per inimicos tuos tabescebam. Perfecto odio oderam illos: inimici facti sunt mihi. lxxv. di. ca. odio ⁊ xxiij. q. iiij. duo.

¶ O dñe nonne bene scis ꝙ ego oderã oẽs illos obstinatos qui oderũt te ⁊ cõtẽpserunt te ⁊ inter fecerunt electos tuos: et tabescebam et indigna-bar super inimicos tuos cum talia scelera cõmit-tebant quasi dicat isti obstinati nõ possunt habe re excusationem quia iam veni in mundũ et pre-dicaui cõtra vitia eorũ exhortãdo eos ad iusticiã et virtutes et indignabar et tabescebam contra eos dicendo: ve vobis scribe ⁊ pharisei qui come ditis domos viduarũ ⁊c. vt patet Matth. xxiij. et per totum discursum euangelicum. Unde in ta li indignatione nõ vitioso: sed perfecto odio ode ram in eis nõ naturã sed vitia que quidẽ vitia cu piebam delere inserendo virtutes: sed ipsi tanq̄ mũdani et incorrigibiles inimici facti sunt mihi et sic interfecerunt me. hoc idem fecerunt tyran-ni in mẽbris meis: q: multa milia martyrum occi-derunt. Ex quibus patet ꝙ isti obstinati nullã ha bent excusationẽ. Nã si nõ venissem ⁊ locutus eis nõ fuissem per me et discipulos meos et predica-tores meos: peccm̃ nõ haberent: nunc aũt excusa-tionẽ nõ hñt de peccõ suo. Nã si opera nõ fuissent in eis q̄ nemo ali⁹ fecit: peccm̃ nõ haberent: nũc au tem et viderunt et oderunt me et patrem meũ. Jo. xv. Et sic isti obstinati facti sunt mihi et tibi. O p̄r Et ideo christ⁹ dicit ad omnes obstinatos. O vi ri sanguinum declinate a me ⁊ descedite in igne3 eternum postq̄ vocaui vos ad nuptias et ad cenã et noluistis venire. Supra. xxv. a.

Proba me deus ⁊ scito cor meũ: inter roga me et cognosce semitas meas. Et vide si via iniquitatis in me est: et deduc me in vita eterna. xxij. di. erubescans.

¶ Postq̄ xp̄s examinauit et iustificauit seipsum ostendens se cursum suũ peregisse: et fulminauit sniam cõtra obstinatos ⁊ impios: nũc aũt in fine

psalmi cōcludēdo ꝛ quasi epilogādo petit heredi tatē regni celoꝝ pro suis electis. vñ dicit Proba me deus pater pba me ꝛ scito cor meū. i. iā pbasti me per effectū et sciuisti cor meū: q: nihil te latet nec tibi obstat q: nec remotio tpis: nec loci distantia: nec tenebra pōt ipedire cognitionē tuā: q: oīa noui sti añq̄ fierēt sicut dictū est. Et iā cognouisti semi tas meas iam īterrogasti me de oībus. vide ergo si via iniq̄tatis in me est: et ponit si p q: et non. i. tu vidisti et video q: in me est iniq̄tas q: iam exa minaui oia mēbra mea: et electos meos et in eis nō inueni viā iniq̄tatis: nec petiī ergo deduc me cū eis in via eterna. q. d. Da mihi hereditatē re gni celoꝝ p eis: q: p eis laboraui ꝛ cursum con summaui. ergo da eis coronā iustitie: q: iā voca ui eos ꝛ iustificaui ꝛ honoraui eos ꝛ cōpleui nu merū electoꝝ ergo da eis p̄miū laboꝝ meoꝝ. A

Dubiū. ¶ Sed hic vr̄ esse maximū dubiū. Nā videt̄ q̄ nō petit illā hereditatē regni celoꝝ p suis mēbris sed p se. Nā nullū suoꝝ mēbroꝝ pōt dicere q̄n habeat in se viā iniq̄tatis nisi solus ipe. Ergo nul lus pter ipm meret̄ de cōdigno illā hereditatem.

¶ Ad cuius itelligentiā est rñdēdū. Et p̄io notā dū q̄ via iniq̄tatis in homie est duplex. Una dr̄ in aīa que dr̄ culpa peti. Altera dr̄ in carne q̄ dr̄ cōcu piscentia et fomes peti inflicta in nobis ex petō p̄mi parētis. Que q̄dē cōcupiscētia duplr̄ dr̄ via iniq̄tatis. Uno mō q: vestigiū q̄si impssuꝫ ꝛ reli ctū ex petō p̄mi parētis. Alio mō dr̄ via iniq̄tatis inquantū tendit in culpam formalr̄ in aīa existen tē. Nā p̄mo illa cōcupiscentia siue fomes per suā vnionē ꝛ cōtuberniū causat petm̄ et culpā origi nalē formalr̄ in aīa ſm cōmunē modū loquendi doctoꝝ. et per instigationem et cōsensum causat culpam actualē ꝛ mortalē in eadē aīa. Itē eadem culpa impressa in aīa dr̄ via iniq̄tatis inquantuꝫ relinq̄tur ex actu peccādi: ꝛ sic dr̄ via iniq̄tatis: in qua via iniq̄tatis nullus potuit euadere nec libe rari: nisi p grām preuenientē aut subsequentē si cut pluries dictū est. Nā solus xp̄s ſꝫ naturā fuit liber ab hmōi via iniq̄tatis: eo q̄ nō descēdit ab adā p naturalē ppagationē: sed nō inconuenit q̄n p grāꝫ p̄uenientē ꝛ pseruātē virgo Maria potue rit liberari et preseruari vt dictū est psal. xlv. Sed oēs alii ꝛ in oībus aliis fuit via iniquitatis: tam in aīa q̄ in carne: q: via iniq̄tatis lꝫ manet i carne: tñ eius debituꝫ et culpa remouet̄ ab aīa et delet̄ vt nō imputetur p baptismū. Nā vt inq̄t Aug. nō tollit̄ cōcupiscentia vt nō sit sed iputet̄ ad reatū. Sed p penitentē delet̄ ab oī culpa actuali. Et sic q̄n q̄s discesserit ab hoc seculo cum vera pnia et charitate pōt dicere q̄ nullā hꝫ viam iniq̄tatis in aīa. sed in finali resurrectione totalr̄ erūt immu nes electi a via iniq̄tatis in carne q: resurgent in corpora gloriosa et immortalia: et sic potuerunt dicere iusti in illo statu q̄ nullam habent viā ini quitatis in se nec in corpore nec in anima: ꝛ sic de congruo et de condigno potuerunt possidere he reditatem regni celoꝝ eis pmissam: et ideo chri stus poterit dicere in iudicio apud patrem. Pro ba me deus quia via iniquitatis in me non est: in me per naturam membris meis per gratiam. Et

ideo deduc eos in via eterna: et sic ptꝫ q̄ in perso na mēbroꝝ petit hereditatē tamē in premium sui laboris. Et ideo aduertat bene lector quid in tendat propheta in hoc psalmo: q: nihil aliud in telligit nisi q: introducit xp̄m loquentem in iudi cio finali et petentē regnū celoꝝ in premiū sui la boris pro mēbris suis in quo fulminat sententiā contra obstinatos et itroducit sanctos et electos in regnū celoꝝ q̄n restituet regnū deo patri. psal me ad Cori. xv. L ¶ Ex toto ergo isto psal. col liguntur quinq̄ p̄ncipales conclusiones. ¶ Qua rū p̄ma est q̄ deꝰ pater pbauit xp̄ꝫ in oibꝰ actibꝰ suis esse humilē et obedientem scꝫ in tota vita et in morte et passione ꝛc. ¶ Scđa conclusio q̄ nihil obstat nec resistit diuine cognitioni q: oia simul p̄nouit anteq̄ fiant. ¶ Tertia cōclusio q̄ sicut xp̄s nouit numerū electoꝝ p̄destinatoꝝ: ita vocauit ꝛ iustificauit oēs quos pater ab eterno predestina uerat qui q̄dem numerus predestinatoꝝ est sicut stelle celi. ¶ Quarta cōclusio: q̄ sicut xp̄s vocauit et iustificauit omnes predestinatos qui libenter venerunt ad fidem: ita reprobauit omēs obstina tos qui contempserūt regnū celoꝝ pp̄ter ista ter rena. ¶ Quinta conclusio: q̄ q: in christo nulla est reperta iniquitas: nec culpa: nec via iniquitatis: q: nō solū fuit imunis a peccato: ſꝫ etiā ab omni fomite. Et cōpleuit officium ꝛ laboreꝫ ipsi impo situm ex voluntate patris in oibus. Ideo de iure debetur ipsi regnum celorum pro ipso et suis. — Psalmi epilogatio.

Eripe me domine ab ho mine malo: a viro ini quo eripe me. — ps. q. est. ad mensam.

Qui cogitauerunt ini quitates in corde: tota die constituebant prelia. — vi. qō. c. summa.

Acuerunt linguas suas sicut serpen tes: venenū aspidū sub labiis eoꝝ.

¶ Titulus ad victoriā siue in finē psal. dauid. Ex titulo ptꝫ q̄ dauid fecit hūc psal. ꝛ dedit illū ad cātādū leuitis cū conatu eleuatiōis vocū: ad de notandū q̄ loquitur de christo qui est finis legis in quo christus petit liberari a morte et passione per resurrectionem. et ideo cantabatur cum altis vocibus: in quo introducitur christus caput no strum ad loquendum non solum pro se: sed etiam pro toto corpore mystico. Et primo petit libera ri a persecutionibꝰ suis. Secūdo petit vltionē de ipsis ibi. Caput circuitus eoꝝ. ¶ Quantum ergo ad p̄mū est notādū q̄ dd̄ in psecutione Saulis ꝛ suoꝝ in mōte gelboe p̄uidit ruinā ꝛ destructionē ppl̄i iudeoꝝ xp̄m persequentiū: ꝛ etiā tyrannoꝝ et hereticorum ecclesiā affligentiū. Et per detra ctores et alios satellites ipsius Saulis: qui corā ipso Saule dauid accusabant et detrahebāt ꝛ in sidias parabant: preuidit accusatores xp̄i et emu los ecclesie quos preuidit etiaꝫ propter illud pec catum perituros. Et sic motus a spiritusancto fe cit istuꝫ psalmū postq̄ fuit in quiete et regno suo

et sic dauid introducit xp̄m petentem liberari a suis crucifixoribus sicut Dauid fuit liberatus a suis emulis. Dicit ergo xp̄us. O domine pater eripe me ab homine malo.s. pp̄lo iudeorū maligno ⁊ eripe me a viro iniquo: scʒ a cetu pharisecorum ⁊ sacerdotum iniquorū ⁊ iniustorū qui ex inuidia ⁊ malicia meam mortem procurauerunt: qui cogitauerūt iniquitates in corde falsa testimonia cōtra me machinando ⁊ querendo opportunitates quomodo me dolo tenerent et occiderent. Et sic quotidie constituebant prelia et vexationes contra me sicut fecit Saul contra Dauid: acuerunt linguas contra me ante Pylatum ⁊ coram pontificibus: sicut acuunt serpentes volentes mordere ⁊ fuit quasi venenum aspidum sub labijs eorum: cum imponebant mihi dicētes hic dicit. Possuʒ destruere templum hoc et in triduo reedificabo illud ⁊c. Item cum dixerunt me impedire dare cēsum cesari ⁊ turbare totam terram a galilea vsqʒ ad hierusalem et me regem facere: ⁊ contradicere cesari. Item acuerunt linguas suas cum veneno cum dixerunt. Crucifige crucifige eum.

ij.q.d.vij testes s. christus xxiij.q.i c.que di gnior.

Custodi me domine de manu peccatorū: ⁊ ab hoībus iniquis eripe me. Qui cogitauerunt supplantare gressus meos: abscōderūt supbi laqueū mihi.

Et funes extēderunt in laqueū: iuxta iter scandalum posuerunt mihi.

¶ Itē dn̄e nō solū me eripias de iudeis: sed etiaʒ custodi de manu pp̄li peccātoris tyrānorū ecclesiaʒ ⁊ mēbra mea persequentiū. Et eripe me ab hominibus iniquis ⁊ crudelibus tā iudeis q̄ gentilib⁹ ecclesiam meaʒ persequentibus: qui cogitauerūt ⁊ conati sunt supplātare ⁊ deuiare gressus meos id est apostolos et martyres ⁊ omnes fideles a fide euangelica: ⁊ sic supbi tyranni abscōderunt et parauerūt laqueum mihi scilicet ecclesie mee qn̄ cum minis: aut precibus: aut promissionibus volebāt puertere fideles a lege mea ad suas supstitiōes ⁊ ydolatriā: ⁊ hoc pōt referri ad iudeos qui volebāt supplantare pedes xp̄i ⁊ inijcere laqueū vt caperent eū in sermone cū dixerūt qd̄ est magnū mandatū in lege ⁊ scilicet cēsuʒ dari cesari an nō. ⁊ cuʒ obtulerūt ei mulierē deprehēsam in adulterio idō sequitur ⁊ funes siue restes extenderūt mihi in laqueū vt me in sermone caperent ⁊ posuerunt scādalū iuxta iter id est iuxta legem que est iter ⁊ via eūdi ad deum ibi posuerunt mihi scandalū vt offenderem ⁊ caderem cum dixerunt qd̄ est magnuʒ mandatum ⁊c. puta si dixissem qd̄ mandatū de sacrificijs erat maius tunc incurrerē indignationē pp̄li: ⁊ si dixisseʒ qd̄ mādatū de elemosyna ⁊ subuētione p̄ximi erat magis tūc me accusarēt ⁊ possent me accusare de blasphemia. Item etiā v̄sus pōt referri ad hereticos q̄ posuerūt simplicibus laqueū ⁊ scandalū diuersarū heresum iuxta legeʒ xp̄i qui est via ad vitā posuerūt eīn iuxta ipsaʒ scādala qn̄ ex aliquib⁹ dictis male intelligēdo ⁊ glosando sumpserunt occasionem vt simplices deciperēt: ⁊ fideles ruere facerēt: ⁊ in diuersas semitas heresum diuerterent ⁊c. Verūm licet heretici conati fuerint puertere omnes fideles a fide tn̄ non preualuerūt: q: xp̄s nō pmisit imo rogauit p petro ⁊ tota ecclesia ne deficeret fides eius. Luc.xxij. ne concuteretur a tyrannis: idolatris: nec hereticis: ideo hoc preuidens dauid dicit in persona xp̄i.

Dixi dn̄o de⁹ meus es tu: exaudi domine vocem deprecationis mee. xv.dis.c sancta.

¶ Ego dixi dn̄o patri meo rogando pro aplis et martyrib⁹: ⁊ tota ecclia mea: ne deficiat fides ei⁹ in aplis ⁊ martyribus ⁊ doctorib⁹ ⁊ fidelib⁹ oib⁹ vsqʒ ad iudicium: nec preualeant iudei: nec tyrāni nec heretici: nec ipse antichristus contra ipsam ecclesiam immo confundatur.

Dn̄e dn̄e virtus salutis mee: obumbrasti super caput meuʒ in die belli. lvj.dist.c nasci.

¶ O dn̄e salutis mee.i. tu qui es vera salus ⁊ misisti in salutē ecclesie mee: tu obūbrasti caput meuʒ i. ptexisti me scuto fidei ⁊ grē in die ⁊ tpe belli persecutiōis iudeorū ⁊ tyrānorū ⁊ hereticorū: et antixp̄i sicut protexisti dd̄ de saule in figura mei. Et loquitur de preterito pro futuro propter certitudinem prophetie. Et sequitur pro ecclesia.

Non tradas me dn̄e a desiderio meo peccātori: cogitauerūt cōtra me: ne derelinquas me ne forte exaltentur. xiij.q.i.c biscrac

¶ O domine pr̄ rogo ne tradas me.s. mēbra mea ipsi peccātori pp̄lo iudeorū ⁊ tyrānorū ⁊ hereticorū ⁊ antixp̄o remouendo me a desiderio ⁊ firmo pposito meo quia firmiter proposui fidē seruare ⁊ p ipsa pati ⁊ mori. Et q: oēs isti maliuoli.s. iudei ⁊ tyrāni ⁊ heretici ⁊ antixp̄s per successionem tpis semper cogitauerunt contra me: vt peruerterent: ideo rogo ne derelinquas me superari ab eis. ne forte exaltentur in superbiam si superauerint me immo superentur ipsi et confundantur. Est etiam aduertendum quod omnia verba supradicta possunt esse v̄ba ecclesie corporis mystici directa ad caput nostruʒ scilicet ad xp̄m petendo auxiliū cōtra omnes persecutores ecclesie vsqʒ ad tempora antixp̄i inclusiue. Sʒ forsan melius est quod sint verba christi ad patrem in persona sui et ecclesie propter mysticam et indissolubilem vnionem corporis ad caput ⁊ econuerso sicut dicit christus ad Paulum in persona ecclesie et membrorum. Saule saule quid me persequeris vt frequenter per totum librum psalmorum dictum est. Et ideo iste psalmus cantatur in quibusdam ecclesijs p martyribus in quibus xp̄s passus est ⁊ econuerso.

Caput circuitus eorum: labor labiorum ipsorum operiet eos. xxiij.q.i. c.parat⁹

¶ In hac scd̄a parte petit xp̄s ⁊ predicit punitionem persecutorū suorū ⁊ ecclesie quā preuidit dd̄ in spū per ruinā ⁊ punitionē Saulis ⁊ doech in mōte gelboe: vnde q: caput ⁊ principium ⁊ causa quare Saul per multos circuitus ⁊ modos dolo

sos psecutus est dauid: et quare doech et ceteri cōplices semper detrahebāt et mordebant et accusabant eum fuit superbia et inuidia: qđ fuit figura future persecutionis xpi et ecclie. Ita ergo pariter causa et caput et principiū et occasio psecutionis xpi fuit inuidia et superbia phariseorum et sacerdotū. Et eadē causa fuit tyrannorū et hereticorū ad infestandam ecclesiam &c. Ideo eadem fuit causa punitionis eorū. Nā iudei nō volentes ex superbia perferre iniurias Romanorū rebellarūt contra romanos. Et sic venit Titus et Vespasian' cū magno exercitu: et ipsi iudei de muro maledicebāt et blasphemabāt Romanos. Et sic ppter supbiā et linguam eorū fuerūt trucidati et vēditi: et ciuitas eorum incensa et euersa et totū regnū dissipatū et ipsi ad dānationē perpetuā et ignē eternum destinati. Et hoc est qđ pdicit dauid in persona xpi dicēs. Caput circuit' .i. causa et principium circuitionis eorum fuit supbia et inuidia: quia ex superbia et inuidia circuierūt me parando insidias et accusando &c. et labor .s. dolus et blasphemia et accusatio labiorū ipsorum operiet eos sicut rethe operit aues et pisces et muscipula capit mures. qz ppter iuidiā et supbiam et linguā suā peribit. Nā sicut ipsi circuierūt me per multas insidias et accusatiōes &c. Ita Romani circūdabant ciuitatem eorū cū exercitu suo et capient eos in medio et trucidabūt eos et igne cremabūt eos et ciuitatem. Ideo sequitur.

xxiij. q. ij. displicet.

Cadēt sup eos carbones: in ignē deijcies eos: in miserijs nō subsistent.

¶ Id est nō euadent: qz ibi peribūt. Vñ in trāslatione Hiero. sic habet. Amaritudo cōuiuarū eius et periculū labiorū eorū operiet eos: cadēt super eos carbones ignis: deijcies eos in foueas vt nō consurgāt. Et sic apparet sententia magis clara. Vñ est aduertendū qz ista snia nō solū se extendit ad penam corporalem sed etiā eternā. Nā iudei nō solū fuerunt trucidati et combusti et venundati tpaliter ad exiliū: sed etiam ad ignem eternum in īferno cōdēnati. Et hec sentētia nō solū se extēdit ad iudeos sed etiam ad tyrannos ydolatras et hereticos et ad antixpm: quia omnes tpaliter et eternaliter perierūt vt patet per discursum annalium imperatorum ecclesiastice hystorie: et etiam antichristus peribit vt patet .ij. ad Thessal. ij.

ij. di. vij. accusatio.

Vir linguos' nō dirigetur i terra: virum iniustū mala capiēt in interitu.

¶ Dat cām et doctrinā quare oēs supradicti peribūt. Et dicit qz vir linguosus .s. detractor et adulator blasphem' cuiusmodi fuerūt iudei et tyranni et heretici: nūqz talis dirigetur per viam iusticie ad gloriā nec prosperabit in terra. Ideo omnia mala culpe et pene capient virum iniustum et maliuolum et crudelem et blasphemum in interitu id est cū morietur tunc punietur eternaliter: qz tūc inueniēt cū oīa mala: lz hic aliqñ videatur psperari: tñ nō dirigetur in terra versus vitā eternā: sed in interitum mortis eterne: quia pctā nō dirigūt: nec deducūt hominem ad vitam sed ad interitum eternum.

Cognoui qz faciet dominus iudiciū inopis: et vindictam pauperum.

xxiij. q. ij. si qlibet. xv. q. i. firmissime.

Verūtamē iusti cōfitebūtur nomini tuo: et habitabūt recti cū vultu tuo.

¶ Cōcludit hic dō rsipe xps dicēs. Ego cognoui in spū et mihi pmissum est: qz dns faciet iudicium inopis: et vindictam pauperū .i. in iudicio puniet iniuriā factā inopi: et vindicabit pauperes de inimicis et psecutoribus suis. et p oppositū. veruntñ dabit premiū bonis: q iniurias passi sunt. Nā iusti cōfitebunt noi tuo. hic p grām: et in futuro per gliam: et etiā recti fideles habitabūt cū vultu et facie tua in hac ecclia vidēdo te p fidem: et in superna facie ad faciem fruendo per gloriam.

Omine clamaui ad te exaudi me: intēde voci mee cum clamauero ad te.

xv. dist. c. sancta romana. De pse. dist. i. qñ āt stam' et xxviij. di. sedulo.

Dirigatur oro mea sicut incensum in conspectu tuo: eleuatio manuum mearū sacrificium vespertinum.

¶ Titulus psal. dō. Iste psalm' intantum est intricatus et difficilis in lra et etiam in sententia qz iudei cum maiori labore et conatu et circuitu et extorsione dicunt ipsum ad sensum litteralem p ipso dauid quē nos ad sensum spūalem pro xpo et ecclesia. ¶ Ad cuius declarationē est notandū sicut dictum est superius qz xps pmisit petro qz ipse rogaret patrem p tota ecclesia ne deficeret fides eius. Et sic post longū sermonē eleuatis oculis ad patrem dicit. Clarifica me pater &c. Et etiam rogauit pro aplis et fortitudine eorum in fide dicēs. Pater cōserua eos in noie tuo quos dedisti mihi &c. Et nō solum rogauit p fide et fortitudine aplorum: sed etiam oim martyrū et fidelium dicēs. Nō pro eis rogo tm: sed etiā pro eis qui credituri sunt p verbū eorum &c. Ioh. xvij. Et sic rogauit etiam in horto per trinā oronem p oibus electis et membris suis vt essent firmi et fortes in persecutionibus et tormētis contra psecutores et haberent patientiam in opprobrijs et afflictionibus sicut ipse tanqz agn' ad occisionem ductus est. Et rogauit etiā p peccatoribus vt venirent ad pniam. Et ideo dauid hoc preuidens in spiritu fecit hunc psalmum in quo introduxit xpm loquētem ad patrē et orantem pro tota ecclesia et mēbris eius et pro omni statu. In quo quattuor facit. Nam primo petit orationem et passionem suam acceptari apud patrem. Secūdo rogat pro omnibus mēbris suis p oms status et conditiones. Tertio predicit futuram cōuersionem tyrannorū et regum et principū et oim gentilium. Quarto rogat pro sua resurrectione: secūda ibi. Pone domine custodiam ori meo. tertia ibi. Quoniam adhuc oratio mea. quarta ibi. Quia ad te domine oculi mei. ¶ Quantum ad primum xps rogat patrem primo vt audiat orationē suam quam pro toto genere humano fecit in mensa et i horto et in cruce cum dicit. Dñe ignosce eis quia nesciunt quid faciunt. Et sic petit veniā et re

missionē pro suis: dicit ergo xp̄s. O hic pater ego semꝑ clamaui ad te orando pro toto gn̄e hūano. Ergo exaudi me remittēdo eis culpā ꝛ intēde voci deprecationis mee in cruce: q꞉ rogo pro preteritis ꝛ presentib꞉ ꝛ futuris qui credituri sunt vt eos illumines et veniant ad fidē ꝛ saluētur. Et vt hoc facias dirigatur orō mea ad te: sicut dirigit̄ incēsum in ꝓspectu tuo. Nā incēsum est de se odoriferum: ideo de se acceptabile ꝛ delectabile: ideo significat orationē iusti viri sine peti fetore. Et ideo talis oratio est deo accepta. Et non solū acceptes orationē et petitionē meā pro redēptione generis humani: sed etiā opera ꝛ sacrificiū meū quod faciā in cruce de meipso: qn̄ extendā manus ꝛ clauis affigar in cruce manibus extensis: ergo illa eleuatio ꝛ extensio et affixio manuū mearū sit tibi accepta velut sacrificium vespertinū qd̄ fiebat in lege. Vn̄ est notandū vt legit̄ Exo.xxix. q꞉ deus precepit moysi vt quotidie in tabernaculo offerrentur duo agni immaculati: vnus mane ꝛ post illū offerebant̄ multa alia sacrificia ꝛ fiebāt oblationes: ꝛ precipiebat immolari aliū agnū in vespere ꝛ post illū nihil aliud offerebat̄: nec sacrificabat̄. Per primū agnū sacrificatū de mane significabatur q꞉ abel fuit occisus ꝛ immolatus in principio mundi in figura xp̄i: ꝛ sic post Abel fuerunt facta multa sacrificia in lege in figura christi: ille vero agnus sine macula immolatus in vespere significabat xp̄m qui in fine legis Moysi ꝛ totius ve.te. occisus est post quē iam nullus agnus: nec vitul꞉ debet immolari. Nam postq꞉ venit figuratū iaz dz cessare oīs figura. Nā sacrificium xp̄i abstulit oīa sacrificia ve.te. Et ideo xp̄s precepit fieri aliud sacrificiū. s. eucharistie nō amplius in figura alterius futuri: sed in memoriā sue passionis. Et hoc est quod dicit hic xp̄s. O domine eleuatio manuū mearum in cruce et passio mea sit coram te sacrificium vespertinum: idest sit verum sacrificium pro peccato oīm qd̄ figuratū fuit in lege ꝑ agnū immolatum in vespere tempore legis veteris aialium ꝛ sit finis sacrificiorum deorū ꝛ cessent per ipsum omnia sacrificia veteris legis.

Nota de oratiōe.

Eccl'ia. xxij. dis. xvj.q.i.c predicator. ꝛ extra de cō sue.cap. quanto.

Pone domine custodiam ori meo: et ostium circūstantie labijs meis. Non declines cor meū in verba malicie: ad excusandas excusationes in peccatis.

¶ In hac secunda parte rogat pro membris suis. ¶ Ad cuius euidentiam est semper aduertendum sicut frequenter dictum est q꞉ tanta est vnitas xp̄i capitis ad sua membra et econuerso: q꞉ communicantur vndiq꞉ ydiomata. Nam multotiens christus peccata nostra dicit esse sua nō q꞉ sint sua ad culpam: sed quo ad penam: inquantum in se voluit recipere et pati penam peccatorum nostrorū vt ait Esa. propheta. liij.c. Dominus posuit in eo iniquitates omnium nostrum: idest penas iniquitatum nostrarum. Et sic etiam nos qui sumus membra eius merita sua dicimus esse nostra: non quo ad laborem condignum: sed quo ad premiuz inquantum participamus premium meritorum eius: scilicet remissionem peccatorum et gloriam. Et sic dicimus q꞉ in passione christi meruimus veniam et remissionem: etiā in eius resurrectiōe meruimus gloriam: et sic participamus eius effect꞉ quo ad effectum: sicut ipse voluit participare peccata nostra: non quo ad culpam: sed quo ad penā vt ait Aug. ij. de bap. paruulorum. Propter istam ergo mysticam vnionem membrorum ad caput et econuerso christus loquitur in hoc psalmo. et maxime in hac secunda parte: et orat pro membris sicut in persona membrorum. Unde in hoc maxime decipiuntur iudei qui ignorantes istam vnionem et sacramentum: putant q꞉ dauid loquit̄ de se et pro se in hoc psalmo sed hoc est manifeste falsum ꝑ hoc qd̄ dr̄ in fine psalmi. s. Cadent in retiaculo eius peccatores singulariter sum ego donec transeam quod nō potest conuenire nisi soli xp̄o vt patebit. Rogat ergo xp̄s ad patrē ꝓ suis mēbris in persona sui ꝛ p̄mo ꝓ veritate fidei apl'orū ꝛ aliorum mēbrorū. s. ne incidant in cecitatē ꝛ obstinationē iudeorū. Scd̄o rogat ꝓ eisdē ne incidant in flagitia ꝛ ignominiā ꝛ falsā supstitionē gentiliū sed suscipiant patienter correctiones legis euangelice sibi. Cū hominibus operantibus iniquitatem. ¶ Quantum ergo ad primū est aduertendum q꞉ iudei postq꞉ nō receperunt xp̄m nec intelligentiam verā legis ꝛ prophetarū fuerūt tāta malitia obcecati q꞉ ↄtra oēs veritatē manifestā que fierunt mēdacia ꝛ falsa cōmenta ad peruertēdū scripturas ꝛ retrahendū eas ab omni veritate vt defendant maliciam ꝛ proteruitatem eorum. Et sic tamuldiste cōposuerunt illam scripturam que dr̄ talmud vt deciperent vulgares iudaismi: ꝛ retinerent eos in sua cecitate ꝛ proteruitate: ita pariter Rabi salomon ꝛ Abenazara ꝛ cambi ꝛ ceteri scriptores in alio non laborāt nisi ad peruertēdum scripturas et retrahendum eas a veritate fidei euangelice et trahendum eas ad suam perfidiā: ꝛ sic declinant intelligētiā et corda eorū ad excusandas excusationes in peccatis: ꝛ ideo xp̄s rogat ꝓ apostolis ꝛ fidelib꞉ suis ne icidāt in hāc proteruitatē ꝛ cecitatē. Dicit ergo xp̄s. O domine pater pone custodiā ꝛ mēsuraz ori meo. s. aplis ꝛ martyribus ꝛ doctoribus ꝛ ceteris fidelib꞉ q꞉ ipsi sunt os meū ꝑ quos loquor ꝛ annūcio euangelium ꝛ veritatem vt in sua p̄dicatione vera predicent: ꝛ ne labantur in mēdacium cōtra legem ꝛ ꝓphetas: sicut faciūt scribe ꝛ pharisei talmudiste ꝛ sequaces eorum: ꝛ pone et ostiū ꝛ mēsurā labijs meis. s. doctoribus ꝛ p̄dicatoribus vt veraciter exponāt ꝛ declarent sacras scripturas ꝛ pone obstaculum in labijs eorū ne ex ore eorum exeāt mēdacia: nec errores sz veraciter instruant ꝑplm vt verba possint scribere ꝛ predicare et nō declines cor meū. s. v̄ba malicie. s. nō ꝑmittas vt fideles q̄ sunt cor meū in quorū cordib꞉ ego habito ꝑ fidē ꝛ gratiā nō ꝑmittas inquā vt ipsi declinēt ꝛ applicent corda sua in verba malicie ad excusandas excusationes in peccatis: sicut faciunt tamuldiste et iudei: qui per verba malicie volunt excusare errorem et cecitatem ꝛ proteruitatem suam. Nam cum fal-

sis verbis malicie excusant errorem suum et retinent se et suos in illo errore et cecitate.

Cum hominibus operantibus iniquitatem: et non communicabo cum electis eorum.

Corripiet me iustus in mia et increpabit me: oleum aut peccatoris non impinguet caput meum.

¶ Hic rogat pro aplis et suis fidelibus ne incidat in comunicationem et superstitione gentiliu et ceterorum prauoru hoim. ¶ Ad cuius intelligentia est notadu quod sacerdotes getiliu retinebat suos in filiis falsis superstitionibus per blandas adulationes promittendo eis pro cultu ydolorum et nephandis sacrificiis et ludis scenicis magnas prosperitates in hoc mudo: et psuadebat regibus et principibus eos deificari et inter deos referri aut inter astra celi stellificari post hac vita: et cum talibus adulationibus retinebat eos et persuadebat ad omne flagitiu et vitiu: et ideo qn venerut apostoli et ceteri doctores ad predicandu lege euagelica inter eos que prohibet omne vitiu: et precipit et hortatur omnem virtute tuc videntes talem legem euangelicam esse oino contrariam flagitiis et nephandis ritibus eorum comoti sunt sacerdotes et principes gentiliu ptra aplos et oes xpianos: et conati sunt extinguere et delere penit tota religione xpiana et legem euagelicam: vt pz p totum discursum eccliastice hystorie: itaq istis gentilibus magis placebat adulationes nephande superstitiois q correctioes legis euangelice: rogat ergo xps ne sui fideles incidat in tam pestiferam superstitione. dicit ergo. O pater ne permittas sup. vt ego comunice cu hoibus et fratrib peccatoribus operatibus iniquitate ne comunicem cu electis et sequacibus eoz: immo magis volo vt corripiat et increpet me iustus in mia. i. q corrigat me pdicatores legis euagelice cu charitate et mia q oleum. i. adulatio petorum ipinguet et vngat caput meu: vnde lra Hiero. hz. Corripiat me iustus et arguat me: oleu aut amaritudinis no ipinguet caput meu. Ex quo pz q in nra traslatione ponitur futuru indicatiui p optatiuo: eo q hebrei no habet optatiuu: et sic pz q iste modus loquedi est deprecatiuus sicut dictu est: et loquitur hic metaphorice: nam hic ponit oleu pro adulatione: nam sicut oleum materiale vngit et mollificat res rigidas vt sint trahibiles. Ita pariter adulator cum suis blandis verbis et adulationib mollificat volutate et mente et affectu hois et persuadet ad flagitia et facinora et vita voluptuosam: et ita poete cum suis fabulis et fictis et mendacibus locutionibus persuadebant populis et concitabant eos ad flagitia comitteda: ponit ergo hic oleu p blada adulatioe: et caput ponit pro pte ronali q decipit et trahit a sensualitate: d: ergo xps in psona suoz mebroz. O pr fac vt no comunice cu istis operatibus iniquitate: nec cu electis et sequacib eoz: nec sequar electioes eoz: immo magis volo q corripiat me quilibet iustus et doctor et pdicator euagelicus in mia: q oleu et falsa adulatio et psuasio alicui petoris et falsi doctoris ipinguet et demulceat et decipiat caput meu. i. rone mea: hoc et totu pot intelligi de falsa et medaci adulatioe Tamuldistaz et rabinoz et iudeoz qui psuadet et decipiut pplm eoz: hoc et pot intelligi de quacuq falsa adulatioe et psuasione incitate hominem ad pctm. vn xps rogat p suis ne adulatioe et psuasioe alicuius petoris incidat in aliqd pctm. vnde petit vt sui fideles sint obedietes correctioi iustoz. i. q patieter audiat predicatioes et correctiones prelatoz et maioz et fratru suoz iustoru: ideo dicit Petro: si peccauerit in te frater tuus vade et corrige eu inter te et ipm solu: q si te audierit lucratus eris fratre tuu: ideo dicit xps. Corripiet. i. corripiat me iustus et prelatus in mia et zelo charitatis. i. cu patietia mebra mea audiat correctione facta cu mia et charitate. &c. Item me audiat adulationes: ideo subdit. Oleu aut peccatoris. i. verbum blandu: et suasiuu: et adulatoriu: no impinguet caput meum: idest blandiatur conscietie mee. Litera Hierony. habet oleu fellis et amaritudinis: quod idem est. nam verba adulatoris licet videantur blanda et suauia: tamen sunt amara ad comittenda alia peccata: dicitur eni adulator peccator: quia primo mentit cum adulat alteri tribuendo ipsi quod non habet. Secundo quia hoc facit causa decipiendi simplices: ideo xps rogat vt deus auertat talem pestem a suis fidelib simplicibus: immo q vnusquisq se reputet peccatorem et diligat corrigente se et fugiat adulatores. Et isto modo Joan. baptista fugit adulatores qn dixit: non sum ego xps: nec sum dignus calciamenta eius soluere. Joan. j. Item qn dixit. Illu oportet crescere: me aut minui &c. Joan. iij. Item hanc adulationem fugerunt Paulus et Barnabas quando sacerdotes idolorum volebant eis honores diuinos impendere. Actuum decimoquarto.

Qm adhuc et oratio mea in beneplacitis eorum: absorpti sunt iuncti petere iudices eorum. xvj. q. j. c. vos aut De pse. d. ij. c. ex pmissis. xxiij. q. j non turbatur.

Audient verba mea quoniam potuerunt: sicut crassitudo terre erupta est super terram.

Dissipata sunt ossa nostra secus infernum: qr ad te domine dne oculi mei: in te speraui: non auferas animam meam.

¶ In hac secunda parte christus predicit conuersionem imperatorum et regum ad christum sub iugo fidei: vnde imperatores et reges et tyranni qui ante propter idola persequebantur christianos post conuersionem ad fidem preceperunt idola deleri propter christum: et quia oratio et predicatio et lex euangelica ante fuerat abominabilis et despecta: et odiosa: postea fuit placabilis et deco

in bñplacitis eoꝝ.i.regū ⁊ gētiliū.i. erit et est placabilis ⁊ acceptabilis qñ colent eā ⁊ obseruabūt ⁊ cōuertentur ad fidē euangelicā et vincti ⁊ ligati ⁊ iuncti sunt ipsi petre:scꝫ xpo: qui est petra in qua fundatur ecclesia: erunt vincti ⁊ ligati sub iugo legis christi q̄ ante ligabāt et torquebāt: ⁊ vexabāt christianos qđ impletū fuit in Cōstātino ⁊ ceteris iperatorib⁹ ⁊ regib⁹ qui ad fidē ꝯuersi sunt: iō sequit̄. Audiēt verba mea.i.legē meā euangelicā qñ potuerūt facere sup. miracula: nam verba xpi sunt potētissima ⁊ efficacissima ⁊ effectiua miraculorū ⁊ sanitatū: et ideo qñ vidit Cōstantin⁹ ꝙ virtute nois iesus ⁊ baptismi ipse fuit liberatus ⁊ sanatus a lepra: ⁊ videbāt ceteri reges signa et ꝓdigia que faciebāt apli ⁊ martyres: tunc voluerūt audire verba xpi euāgelica: iō audiāt ipsi reges ⁊ iperatores ⁊ iudices verba mea qñ potuerūt.i. potentissima fuerūt ad miracula faciēda: et ad gentes cōuertēdas ⁊ corda hoim penetrāda etiā fuerunt fructifera sicut crassitudo terre ⁊c. ¶ Vñ nota ꝙ crassitudo terre est in supficie terre: iō qñ agricole volūt ꝙ ager sit vber ⁊ fructificet: arant ⁊ scindunt terrā aratro: ⁊ sic exit crassitudo terre ad supficiē: ⁊ sic bene crescit ⁊ germinat qđ seminat̄. Ita ergo germinauerūt ⁊ fructificauerūt verba euangelica in cordib⁹ hoim ab aplis seminata: nā apostoli ⁊ fideles disposuerūt corda hoim gētiliū per predicationē ⁊ seminarūt in eis verbū dei: sed illa corda facta crassa per gratiā spūssancti fructificarunt fruct⁹ fidei ⁊ bonoꝝ operū: ⁊ iō sequit̄ in persona mēbroꝝ: iō dissipata sunt ossa nr̄a.i. qꝛ vba euāgelica fecert fructū in nobis: iō dissipata sunt ossa nr̄a: qꝛ cepim⁹ ⁊ passi sumus tormēta ⁊ martyriū ꝑpter xpm: in quo martyrio dissipata ⁊ fracta sunt ossa nostra sec⁹ infernū. Et ponit̄ hic infernus ꝓ fossa: nā freqūter in scriptura ve.te. fossa dr̄ infern⁹: sicut dicit Jacob. Descendā in infernum.i.in fossam: per mortem dicit ergo. Dissipata et cōfracta sunt ossa nr̄a secus.i. vsq; ad fossam et mortē: qꝛ ꝓ fide q̄dā fuerūt decollati: q̄dā laniati: quidā ossib⁹ fracti ⁊c. ¶ Potest etiam incipere alia similis snīa ab illo loco sicut crassitudo.q.d. sicut terra non fructificat: nisi qñ crassitudo rupta est super terrā cū agricola arat ⁊ scindit ⁊ rumpit eam aratro: ⁊ tunc facit bonū fructū: ita corpa martyrū fecerūt fructū meritoꝝ cū fuerūt bene rupta ⁊ scissa ⁊ laniata ⁊ ossa eorū dissipata ⁊ fracta vsq; ad fossam ⁊ mortē: qꝛ ita meruerūt martyres optimas mānsiones in celo ⁊ summā beatitudinē: et sic fuit fruct⁹ martyrij sicut granū frumenti cū mortuū fuerit sub terra multū fructū affert ⁊c. Jo. xij. ordinet̄ ergo sic lr̄a i psona ppli gētilis ꝯuersi ad fidē de quo innumerabiles fuerūt dissipati et cōfracti ad fidē christi ossa nostra vsq; ad mortē et fossam siue sepulturā: ⁊ ita fuerūt lacerata ⁊ fuerunt rupte carnes: sicut crassitudo terre est erupta ⁊ arata ⁊ scissa cum vomere ⁊ aratro sup terrā: ⁊ sicut terra sic rupta ⁊ arata efficit̄ crassa ⁊ fructifera: ⁊ facit bonos ⁊ vberes fruct⁹: ita corpa nostra sic laniata ⁊ rupta propter fidem fecerūt mirabiles fructus in gloria et beatitudine. Quia ista littera est difficilis: ideo est vidēda trāslatio Hiero.

Nota.

que sic habet in his tribus versib⁹. Quoniā adhuc oratio mea ⁊ pro malitijs eorū sublati sunt iuxta petrā iudices eoꝝ ⁊ audiāt dicta mea quoniā suauia sunt sicut agricola cū scindit terrā ⁊ dissipata sunt oīa ossa nostra in ore inferni: que quidē trāslatio satis cōcordat cū supradicta expositiōe. Judei aūt quibus nō est datū nosse mysterium regni dei ꝑpter malitiā eorū: nō possunt videre hanc veritatē ⁊ secretū clausuꝫ in hac lr̄a: iō dicūt hic multa fatua ⁊ irrationabilia ⁊ discordia iplicātia cōtradictionē. Ideo nos agamus gr̄as quib⁹ deus reuelauit arcbana celestia: sequēdo ergo predictā expositionem sequit̄ lr̄a: qꝛ ad te dñe oculi mei: qꝛ dissipata sunt ossa nostra vsq; ad fossaꝫ ⁊ infernū qꝛ difficile ⁊ impossibile est talia tormēta perpeti sine auxilio dei speciali: ideo dicit. O dñe quia in his tormentis ad te sunt fixi oculi mei petētes auxilium. In te speraui in hoc cōflictu: ideo rogo vt nō auferas aīam meā.q.d. licꝫ occidat̄ corpus et laceret̄ vsq; ad mortē: tamē nō perdat̄: nec moriatur anima perdēdo fidē ex timore tormentoꝝ: sed salua eam dando ipsi fortitudinē ⁊ cōstantiā vt cōtemnāt mortē corporalē. Et custodi me a laqueo quē statuerūt mihi tyrāni. Nā primo ꝑmittebant magna donaria vt negarē fidē: ⁊ cū nolo: addunt tormēta: ⁊ sic parāt istos laqueos ad capiendū me nā primus dicit̄ laqueus vt capiar: tormēta vero dicūtur scādalū vt ex infirmitate ruā ⁊ cadā: ergo libera me a laqueo ꝑmissionis quem statuerūt mihi: et a scādalis tormētorū tyrānorū operātiū iniquitatem. Uerūtamē iꝫ peccatores et auari ⁊ luxuriosi cadāt ꝑpter voluptates et auaritiā: ⁊ mūdani cadāt in laqueo ⁊ retiaculo eius: scꝫ impij ⁊ tyrāni. Et diaboli q̄ parāt mihi huiusmodi laqueū et scādalū et retiaculū: qui quideꝫ pctōres cadent in hoc retiaculo negādo fidem: tamē ego cū auxilio diuino singulariter sum donec transeam: quasi dicat. non cadam cū eis: immo singularis sine eis et imunis ⁊ illesus transibo rumpēdo laqueū ⁊ retiaculū: ⁊ nihil mihi nocebit: ⁊ contemnā donaria munera et tormēta ⁊ mortē corporalē. Sed ista vltima particula magis proprie ⁊ se. est exponenda de xpo capite. ¶ Quia ad te dñe oculi ⁊c. In ista vltima parte xps caput nostrū loquit̄ nō solū in persona nostra: ſꝫ etiā in persona sua per resurrectionem. ¶ Ad cui⁹ euidentiā est notandū ẜm Aug. hypponosticō cōtra pelagianos ꝙ mors post lapsuꝫ ade nō dicit̄ naturalis: ſꝫ pena pcti qꝛ inflicta est nobis ex pctō primi parētis. Ex quo patꝫ ꝙ xpus nō erat obligat⁹ ad mortē corpalē postꝙ nō descēdit ab Adā per naturalē generationeꝫ: sed voluit spōte mortē recipe et quasdā alias infirmitates vt mereret̄ pro nobis: et esset causa nostre resurrectionis ⁊ primitie resurgentiū: et ideo christus in hac parte petit resurrectionē a patre vt resurgat ad imortalitatē ondēs ꝙ ipse nō est obligat⁹ morti postꝙ nō cōprehēditur sub pctō ipsius ade: immo est immunis de iure ⁊ debito. dicit ergo. O domine oculi mei sūt fixi sup. ad te: ideo nō auferas animā meā.i. ne ꝑmittas vt maneat in inferno cū ceteris peccatorib⁹: immo fac vt restituat̄ corpori per resurrectionē: quia semper in te speraui.

Mors pena pcti.

xxiij. q. i bis. De pe. d. i. qui puero.

Custodi me a laqueo quem statuerunt mihi: et a scandalis operantiū iniquitatem.

Cadent in retiaculo eius peccatores: singulariter sum ego donec trāseam.

¶ Custodi me a laqueo quem diaboli statuerunt mihi et a scādalis ꝛ occasionib⁹ operātiuȝ iniquitatem quia ego liber sum a laqueo pcti. nam oēs ceteri hoīes cadēt in retiaculo ꝛ laqueo. i. cū oēs alij sint pctōres: tn̄ ego singularis sum. i. singulariter exemptus et immunis ꝛ solus inter mortuos liber a peccato donec transeā de hoc mūdo ad patrem sup. q. d. xp̄s. ego sum liber ab omni peccato: nec obligor ad mortē q: nō fui captus in retiaculo peccati ipsius diaboli sicut ceteri peccatores: et ideo de iure me debes resuscitare: quia sponte assumpsi mortalitatē ꝛ infirmitates humanas. ¶ Ad maiorē aūt intelligentiaȝ huius vltime partis tria sunt videnda. Primo qđ est istud retiaculum in quo ceciderūt oēs peccatores. Scđo quare xp̄s nō potuit cadere nec capi in hoc retiaculo. Tertio est vidēdum quō xp̄s nos liberauit ab isto retiaculo. ¶ Quātum ergo ad primū est dicenduȝ ſm Aug. ꝙ retiaculū in quo ceciderūt oēs peccatores fuit esus cibi ligni prohibiti queȝ comederunt parentes cōtra voluntatē dei: quē cibū multis noīb⁹ appellat Aug. vnde primo appellat ipȝ hamum inq̄tū sub esca illius suauis fructus latebat ham⁹ veneni in quo capti sunt primi parentes. Scđo appellat ipsuȝ laqueū in quo ipi capti et illaqueati ꝛ ligati sunt. Tertio appellat illā arborē ſm muscipulā inq̄tum primi parētes mordētes fructum fuerūt ibi morsi ꝛ capti ꝛ obligati diuine scientie. Quarto appellat illū fructū scādalū inquātum in eo offendentes ceciderunt. Quinto appellat ipm retiaculum inq̄tum nō solū prios parētes: sed etiā totā eorū posteritatē diabolus concludinet cōprehēdit in illo peccato. Ille ergo fructus ꝓhibitus fuit ham⁹ et laque⁹ ꝛ muscipula ꝛ scādalū et retiaculū qđ diabolus parauit in illo fructu i quo ꝯprehēdit oēs peccatores filios adā quia adā peccando oēs filios futuros obligauit ad penā dāni sui peccati ꝛ trāsgressionis put plures dictū est. Nā sicut adā pdidit pro se illā originalē iusticiā cū oib⁹ donis q̄ gratis a deo accepat cū illa originali iusticia. Ita perdidit ꝑ oib⁹ suis posteris oīa illa dona et premia illius originalis iusticie. Sed vltra illō dānū ex esu illius cibi venenosi fuit inflictus q̄dā morb⁹ cōcupiscētie inordinate in carne ꝛ sensualitate ipsorū primoꝝ parētū: qui q̄dē morb⁹ venenosus talr̄ corrupit totā carnem ꝛ appetitū sensitiuū ꝛ vulnerauit et debilitauit oēs potentias naturales ꝙ caro sic corrupta ꝛ vulnerata illico facta rebellis isurrexit aduersus spiritū ꝛ rationē: intm̄ ꝙ incepit retrahere animā ꝛ voluntatē ab omi bono ꝛ honesto ꝛ impellere ad oē malū. Et iste fuit scđs laqueus et retiaculū qđ diabolus parauit latēter in carne primoꝝ parētū

Esus ligni veti ti ꝛc.

contra rōnem ꝛ voluntatē: ꝛ est quidaȝ hamus latens sub esca carnis: cui carni consentiēs voluntas illico capitur ꝛ obligaṫ actuali ꝛ mortali peccato. Et hoc ē secūdū retiaculū ꝛ laque⁹ concupiscētie quā primi parētes transmiserūt successiue in oēs posteros ꝑ libidinosum generationē. Naȝ caro q̄ formaṫ ꝛ cōcipitur ex tali libidinoso concubitu nō pōt esse sine feditate ꝛ morbo ꝛ illo fomite cōcupiscētie. Qui q̄dē morb⁹ ꝛ fomes dr̄ quoddam retiaculuȝ absconsum in carne. Nā primo ꝑ solā vnionē causat culpā originalē in aīa creata ꝛ infusa ipi in puris naturalibus: q: per solū cōtuberniū: eo ꝙ aīa fit vna persona cum tali carne infecta: efficitur obnoxia culpe origiali prioꝝ parētū ꝛ sic efficiṫ filia ire ꝛ vidicte ꝛ debitrix originalis iusticie ꝑdite in Adam. Itē rursus hoc ideȝ retiaculū cōcupiscētie alliciēdo voluntatē ad honores illicitos ꝛ carnales voluptates ꝛ diuitias illicite acq̄sitas ꝑ ꝯsensuȝ deliberatū capit aīaȝ in peccato actuali ꝛ mortali: ꝛ per cōsensum inde liberatū capit eā in veniali. Ex quibus omnibus patet ꝙ vnum ꝛ idē retiaculū cōcupiscētie ꝛ fomitis latēs in carne ꝑ solā vnionē capit animā i culpa originali obligās eam ad penā dāni priuans eā omibus donis gr̄e ꝛ celestis glie. Et per cōsensum deliberatū capit aīam in pctō mortali obligando eā ad penā sensus eternā. Et ꝑ solū cōsensum nō deliberatū capit aīam in peccato veniali. Ex supradictis etiaȝ pȝ ꝙ duplex retiaculū parauit diabolus cōtra hominē. Nā primū retiaculū ꝛ laqueū parauit in ligno ꝛ cibo prohibito in quo cepit primos parētes in persona: ꝛ cepit omnes posteros in natura: q: in illo omnes fuimus priuati oibus donis gratie et glorie ꝛ obligati ad penam damni: de quo ait apostolus ad Ro. iij. ꝙ omnes in Adā peccarūt. ꝛ oēs fuerūt in illo venūdati ꝛ obligati ad penaȝ dāni Secūdum autem retiaculum parauit diabolus in carne et appetitu sensitiuo vniuscuiusq;. ꝛ hoc est retiaculū concupiscentie in quo per solā vnionem anime capit vnumquemq; personaliter in originali: ꝛ per consensuȝ voluntatis deliberatum capit animam in actuali et mortali: et per consensum indeliberatum capit eam in veniali: de vtroq; ergo retiaculo intendit dicere Dauid quādo ait. in ꝑsona christi. Cadent retiaculo eius pctōres et cetera. ¶ Quātū ad secunduȝ est dicēdū ꝙ xp̄s nullo modo potuit capi in primo retiaculo nec in secundo: non in prio quia Adam non potuit obligare nec venundare peccato suo et damno nisi filios suos naturales ab eo genitos immediate vel mediate: sed christus licet dicatur filius Adam secundum carnem inquantum accepit carnem ex virgine: tamen nō dicitur filius naturalis secundum generationem quia non ex opere Adam natus est: sed solo opere spiritussancti: et sic non potuit obligari nec mūdari in Adam. Nec potuit etiam capi in secundo retiaculo concupiscentie carnis: q: adam non potuit transferre in eum vitium carnis ꝛ cōcupiscentie postq; christ⁹ nō descendit ab eo ꝑ generationem naturalem. Et sic pȝ ꝙ christus nō captus est in retiaculo nature per generalē obligationē

Duplex retiaculū cōtra hoīem.

nec in retiaculo psone per naturalē: nec libidinosam ḡnationē. Et ideo dr̄ solus inter mortuos liber nō solū in persona: sed etiā in natura. Et ideo solus potuit totum genus hūanū liberare. ¶ Sz quid dicendū de virgine matre eius? Ad hoc rn̄detur sicut dictū est psal. xlv. ꝙ non possumus excusare quin fuerit capta in retiaculo nature inquantum fuit obligata in adā cum tota natura ⁊ descēdentia naturali ipsius Adā qui oēs filios naturales obligauit ⁊ venūdedit ad penā dāni peccati sui: de quo dicit aplš ad Roma. iij. ꝙ oēs in Adā peccauerūt in natura sup. in quanto in eo fuerūt obligati. Sed illud peccatū nō potuit transire in personā virginis quo ad culpā originalē: nec mortalē: nā lz virgo maria descendat ab adā per naturalē ḡnationē: tn̄ qz caro eius fuit sanctificata et mūdata ab omi fomite ante aīationē: ⁊ anima fuit simul creata ⁊ sanctificata ⁊ gratificata et in ḡra cōfirmata et infusa in illa carne mūda. Ideo nec caro potuit inficere aīam: nec aīa infici a carne per culpā originalē: et sic pctm̄ nature non potuit trāsferri a carne in aīam: ⁊ per ꝯn̄s nec in personam: qz virgo maria nunꝙ dicta est psona hūana nisi per aīam ⁊ sic fuit liberata a pctō originali nature per preuiā scificationē ⁊ ḡram xp̄i. Ex hoc ēt sequit̄ ꝙ virgo maria nunꝙ cecidit: nec fuit capta in retiaculo diaboli actualiter et mortalr: nec venialiter: qz fomes ⁊ cōcupiscentia que est semen omnis pcti fuit extincta in carne virginis añ aīationē per virtutē spūsancti: vt dictū est: ergo caro nō potuit surgere aduersus spm̄: nec capere volūtatē per aliquē illicitū cōsensum deliberatuz nec indeliberatū. Et per ꝯn̄s nō fuit capta psonaliter in retiaculo ꝯcupiscētie: nec originaliter: nec actualiter: nec venialr pctō: lz fuerit obligata solū in natura: ideo indiguit redimi et liberari in psona per ḡram p̄ueniētē que habuit virtutem ex passione xp̄i: vt pluries dictū est. Et sic pz qualr oēs pctōres ceciderūt in retiaculū diaboli in natura vel in persona a quo solus xp̄s trāsiuit liber et singularis tā in natura ꝙ in psona: sz sola v̄go maria fuit liberata ne caderet in psona. Ex supradictis pz ꝙ solus xp̄s potuit redimere genus humanū ⁊ satisfacere pro pctis oīm qđ sic pz: nam tria necessaria requirebant̄ ad hoc ꝙ aliquis suffiēter posset redimere totū genus hūanum. Nā primo oportebat vt esset liber et innoxius: nō captus in retiaculo ipsius diaboli: et nō solū in psona: sed ēt liber in natura: vt alios posset ab illo retiaculo liberare: qz inuolutus et obnoxius nō pōt alios de laqueo liberare et absoluere. Scđo oportebat vt haberet summā charitatē: vt eius passio ⁊ oblatio eēt deo chara pro oībus et meritoria et accepta. Tertio opz vt esset deo psonaliter vnitus per ḡram vnionis vt sua operatio et redēptio eēt meritorie infinita: eo ꝙ debebat remittere culpaz et penam infinitam: et recuperare premium celestē infinitum: vt dictum est psalmo. cxxix. ideo non potuit esse nisi supposito infinito. Sed quia solꝰ christus habuit omnia ista tria prout dictum est psalmo. xviij. et. xxi. et in plerisqꝫ locis: ergo solus xp̄s potuit genus hūanum sufficienter redimere et liberare: qui nō cecidit in retiaculo alioꝝ: de cuius redēptionis modo patebit in articulo sequēti. ¶ Quātum ad tertium est dicēdum ꝙ xp̄s q̄ vt hominē perditum et captiuum in retiaculo diaboli repararet et liberaret: venerat in carnē: sicut est sapiētia per essentiam: ita sapienter hoiem liberauit. nam sicut diabolus excogitauit artē malignam ⁊ callidā ad capiendum Adam cum tota sua generatione in suo retiaculo: ita xp̄s sapiens restaurator reperit artem sapientem ad rumpendum retiaculum diaboli et liberandum aīas ⁊ totum genus humanum in illo retiaculo obligatuz obnoxium et reperit nouum retiaculum ad capiēdas animas per gratiam: vnde sicut diabolus abscondit venenum sub spe fructus prohibiti tanꝙ hamum quem fructum volēs mordere Adam fuit morsus morsu mortis et captus in hamo et retiaculo et laqueo venenoso latente sub specie illius fructus: ita pariter christus obiecit diabolo carnē suam tanꝙ escam sub qua latebat hamus et laqueus diuinitatis et tetendit eam in cruce: sz diabolus putās xp̄m esse purū hominem et obnoxiū morti obligatum in Adam voluit ipsum in cruce mordere per mortem sicut ceteros: sed ip̄e captus et morsus fuit victus in morte xp̄i. Sub cuius carne latebat hamus diuinitatis: ⁊ sic diabolus fuit victus et captus in retiaculo passionis xp̄i. Item rursus sicut diabolus cepit Adaz in retiaculo suo et parauit et abscōdit retiaculum concupiscentie in carne ipsius Adam in generatiōe naturali per quam generationem libidinosam Adaz trāstulit peccatum suum in oēs posteros particulariter ita pariter christus abscondit et impressit virtutē et precium sue passionis in septem ecclesiasticis sacramētis: per que quidem sacramenta trāstulit virtutem sue passionis particulariter in vnūquēqꝫ fidelem: vnde sicut Adam per generatiōem libidinosam trāstulit peccatum suum in filios: ita xp̄s per regn̄ationem baptismalē trāstulit merita sue passiōis ad rumpēdum retiaculum diaboli et liberādum baptizatos ab originali: et per pn̄iam trāstulit merita sue passiōis ad absoluēduz a mortali peccato oēs penitētes: et sic de singulis. Itaꝙ est dicēdum ꝙ in vnoquoqꝫ sacramēto latet virtus passiōis xp̄i tāꝙ hamus sub esca: et tāꝙ retiaculum salubre ad capiēdas aīas per gratiā: et ad rumpēdum retiaculum diaboli. Sed in sacramēto eucharistie specialiter et realiter cōtinetur ipse xp̄s verbum incarnatum: quē xp̄m sub forma panis sumimus in cibum spiritualē ad refectionem spūalem et restaurationem bonorum perditoruz prout dictum est psal. cx. Et sic pz qualiter ecclastica sacra sunt quedā retiacula spūalia ad capiēdas aīas nr̄as per ḡram passionis christi contra retiaculum diaboli: per que quidem sacramenta rumpitur retiaculum diaboli et liberant̄ fideles. Et pz qualiter sicut Adam per ḡnationē naturalez et libidinosam multiplicauit et ḡnauit filios carnales in mūdo ad quos transtulit pctm̄ ⁊ semē et fomitē pcti: ita pariter xp̄s per regn̄ationē baptismalē regenerauit et multiplicauit filios spirituales et fideles in ecclesia ad quos transtulit

Nota ꝙ maria qūo cæ ruit pec cato.

Xp̄s sapiētia liberauit hoiem.

Ecclie sacra sunt retiacula.

gratiam et virtutem sue passionis per baptismũ aque vel flaminis vel sanguinis. Et sic lz oẽs peccatores fuerũt capti et ceciderũt in retiaculũ diaboli per peccatũ: tñ oẽs pñt liberari a xp̃o per retiaculũ baptismi et ceterorum sacramẽtorum: eo ꝙ xp̃s singulariter transiuit inter mortuos liber nõ captus in retiaculo diaboli in persona nec in natura. ¶ Ad cuius intellectum maiorem est notãdum ꝙ istud retiaculum et mysterium crucis fuit figuratum Nume. xxi. vbi dicitur ꝙ qñ populus murmurauit cõtra deuz et moysen misit deus serpẽtes ignitos qui mordẽtes multos occidebãt: q penitẽtia ducti rogarunt moysen vt rogaret pro eis dñm vt tollerentur serpentes: ⁊ tũc moyses ex precepto dñi suspẽdit serpẽtem eneum in ligno. Et tũc morsi a serpẽte aspicientes illum serpẽtem pendẽtem in ligno sanabãtur a morsibus serpentum per quod mysterium fuit figuratum qualiter xp̃s redẽptor mũdi debebat secuz suspẽdere ⁊ crucifigere antiquũ serpẽtem qui in suo ligno prohibito momorderat primos parẽtes morsu mortifero: qui quidem morsus venenosus trãslatus est in oẽs posteros: ⁊ sic per vnius hoĩs delictũ mors introiuit in totũ orbem terraꝝ. Et sic ptz ꝙ mors et omnes infirmitates et defectus et oĩs culpa et oĩa peccata sunt effectus ⁊ pene illius peccati et morsus illius antiqui serpẽtis: et ideo xp̃s vt nos liberaret a morsu antiqui serpẽtis et ab oĩbus effectibus et vestigijs illius morsus voluit induere se illius serpẽtis. s. morte ⁊ ceteris corporalibus defectibus ⁊ penalitatibus puenientibus ex illo pctõ preter culpã: eo ꝙ assumpsit in illa carne omnes penas peccati preter culpã: vt frequẽter dictũ est: ⁊ sic dĩ xp̃s induisse vestẽ penalitatum antiqui serpẽtis: et cum tali veste crucifixus est in cruce: sz venit diabol⁹ ⁊ voluit mordere xp̃m sicut ceteros sed ipse capt⁹ ẽ hamo diuinitatis latẽtis sub carne: ⁊ sic in cruce simul cũ xp̃o crucifixum est pctm̃ nostrum cum oĩbus penalitatibus suis ⁊ mortuũ est pctm̃ nostrum cũ xp̃o: sed xp̃s surrexit ad vitam gloriosam manẽte serpẽte antiquo in sepulcro cũ suis penalitatibus: ⁊ ideo dicit Aug. in sermone de martyribus ꝙ christus vt vinceret et occideret mortem: vestitus est morte: mors aũt ibi in cruce occisa est: sed dñs semper viuit: ⁊ sicut moyses exaltauit serpẽtem in heremo: ita xp̃s cũ veste serpẽtis. s. cum penalitatibus exaltatus ⁊ crucifixus ẽ in cruce: ⁊ sicut oẽs qui fuerũt morsi a serpẽte aspiciebãt serpẽtez ⁊ sanabãtur: ita oẽs quos momordit astutia sathane aspiciẽtes ⁊ contẽplãtes xp̃m in cruce pẽdente sanabãtur a morsu serpẽtis antiqui: ⁊ sic ptz qualiter nostra redẽptio ⁊ salus fuit figurata per exaltationem ⁊ suspẽsionẽ serpentis enei in ligno: ⁊ peccatum nostrum fuit significatũ per morsum antiqui serpẽtis. Et patet etiam qualiter sicut serpens antiquus parauit retiaculuz in ligno in quo momordit et cepit Adam cum omnibus posteris: et sauciauit omnes morsu ⁊ veneno pestifero: ita christus parauit laqueum et retiaculum in cruce vbi cepit et crucifixit serpentem antiquum: et sic liberauit genus humanum a morsu illius. Item sicut diabolus particulariter parauit retiaculum et laqueum concupiscentie et fomitis in carne vniuscuiusq; ad capiendũ vnũquẽq; personaliter in originali et veniali ⁊ actuali: ita christus parauit retiaculum suum spiritualẽ in vnoquoq; septem ecclesiasticorum sacramentorum cuius retiaculi esca est patens visibilis forma: sed hamus latens est inuisibilis gratia illi⁹ sacramenti que quidem gratia reficit et saluat et liberat fideles et extinguit et occidit antiquũ serpentem: et sic patet qualiter oẽs peccatores preter christum ceciderunt in retiaculũ antiqui serpẽtis per mortem. Et quomodo omnes fideles ⁊ iusti ceciderunt in retiaculũ christi per gratiam: et quomodo antiquus serpens fuit crucifixus in ligno cum christo: ⁊ captus cum retiaculo crucis: et hec est causa quare serpens antiquus diabol⁹ fugit crucem: eo ꝙ ibi fuit suspẽsus cum veneno suo et ibi fuit extinctum venenum suum: et per consequens ibi fuit captus et victus. Et sic patet qualiter serpens antiquus primo fuit suspensus figuraliter in deserto Numeri vigesimo primo. Sed postea realiter fuit suspẽsus in cruce cum christo: quia pater in christo posuit iniquitates omnium nostrorum: cuius liuore sanati sumus. Esaie quinquagesimotertio.

Voce mea ad dominũ clamaui: voce mea ad dominum deprecatus sum. Extra de reli. ⁊ ve. sancto. c. vnica.

Effundo in conspectu eius orationem meam: et tribulationem meam ante ipsum pronuncio.

In deficiente ex me spiritum meuz: et tu cognouisti semitas meas.

¶ Titulus: eruditio siue intellectus dauid cum eẽt in spelunca oratio. Judei et quidam catholici exponunt hunc psalmum prout est oratio dauid petentis liberari de manu Saulis et persecutione cum esset in spelunca odollam latens cum amicis suis: qui ad eum confugerãt: vt patet primi Regum vigesimo secundo. et sic exponunt ad literam tantum ſm illum sensum in quo dauid petit liberari a psecutiõe ⁊ petit regnũ: vt suos amicos et sequaces posset exaltare: sed hec expositio est friuola faciens iniuriam huic psalmo priuando ipsum sacramento prophetie de christo et ecclesia: quod manifeste in se continet. Item talis expositio manifeste falsificat titulũz in quo dicitur ꝙ iste psalmus est eruditio dauid et intellectus facta a spiritusancto: manifestuz est enim ꝙ Dauid non indigebat erudiri a spiritusancto: sz tantum narrat persecutionem suam et petit domum temporale in hoc psalmo. Nam ipse expectans erat suam persecutionem ergo non erat ipsi necessaria eruditio spiritussancti ad scribendum eam sicut Cesar in commentarijs scripsit omnia prelia que gessit: et victorias suas ex sola memoria sine lumine speciali spiritussancti. Ex quo ptz ꝙ aliẽ

Crucis. x.

sacramentū malus. intendit hic dauid predicare per illam hystoriam: et sub figura illius hystorie vnde per hoc quod dauid fugit a Saul ad regem Geth ne occideret eum figurabatur quomodo christus fugit vsq; ad mortem corporalem crucis: et latuit in spelunca sepulchri corpus eius et anima descendit ad speluncam inferni: et veneruntque ad eum omnes patres veteris testamenti qui erant in limbo: vt eos inde liberaret. Et sicut multi amici dauid erant afflicti in ciuitatibus a Saul et expectabant exaltationem dauid: vt ipsi liberarentur: ita apostoli et totus genus humanū in illo triduo expectabant vt christus resurgeret a mortuis et rediret ab inferno et a spelunca sepulchri: vt omnes liberaret et c. hoc ergo preuidens dauid in spiritu per illam fugam et latitationē fecit hūc psal. in quo introducit christum loquentē et petentem a patre liberari per resurrectionē a spelūca sepulchri: scđm qđ dauid fuit eruditus a spiritusancto et sic erudit nos vt credamus resurrectionē christi et nostram redēptionē predictam et figuratam in hoc psalmo: qui dicitur eruditio dauid et oratio christi: in qua duo facit. Nam primo manifestat christus patri suam afflictionem et passionē. Secundo petit liberari. ibi. Clamaui. ¶ Quātū ergo ad primū dicit. Voce mea ad dominum deum patrem meum clamaui: conquerēdo de persecutoribus et crucifixoribus meis: et voce mea: et non per alium deprecatus sum ad deum petendo resurrectionem. Effundo in conspectu eius orationē meā in horto et in cruce: et pronuncio tribulationem et passionem meam ante ipsum cōquerendo de crucifixoribus: nā cognouisti semitas et intentiones meas in deficiendo spiritū meū: idest quando in tantum tribulauerūt me q deficiebat in me spūs vitalis et fortitudo pre tormentis intolerabilibus et etiam defecit anima a corpore: quia separata fuit ab eo in triduo. Unde ideo defecit in me spiritus et fortitudo corporalis.

xij. q. i. nulli du bium. **In via qua ambulabam: absconderunt superbi laqueum mihi.**

Considerabam ad dexteram et videbam: et non erat qui cognosceret me.

xij. q. i. c. aduersitas. **Perijt fuga a me: et non est qui requirat animam meam.**

¶ Scribe et pharisei absconderūt mihi laqueum tentationis: vt me caperent in sermōe et c. et abscōderunt laqueum iponēdo falsa crimina: et in fine absconso modo imposuerunt laqueum mortis: et ideo defecit in me spiritus et corporalis fortitudo quoniam fui captus in horto. Nā cōsiderabā et respiciebam ad dexteram: si erat aliquis apostolus qui cognosceret me: et iuuaret et nullus fuit: nā me relicto oēs fugerūt. Item in toto tēpore passionis cōsideraui et respexi ad dexterā. i. ad partē prosperā: et si aliquis inueniretur qui esset in mei fauorem et loqueretur pro me: et nō erat qui cognosceret me ad prestandū auxiliū et fauorē: imo omnes conspirarūt ferendo sententiā mortis contra me et sic perijt omnis fuga et refugiū humanū a me: nec fuit aliquis qui requireret et defenderet animam meam: idest vitam meam: immo omnes clamabant crucifige crucifige eum. Et sic nullus fuit mihi ad dexteram: sed oēs fuerunt mihi ad sinistram: quia omnes fuerunt aduersarij.

Clamaui ad te domine: dixi tu es spes mea: portio mea in terra viuentium. xi. q. iij ad mēsā

Intēde ad deprecationē meam: quia humiliatus sum nimis. xvi. q. i. vos aūt

Libera me a persequētibus me: quia confortati sunt super me.

Educ de custodia animam meam ad confitendū nomini tuo: me expectāt iusti donec retribuas mihi. De summa tri. c. dānamus

¶ Exposita superius querimonia. In hac scđa parte petit liberari p resurrectionē dicēs. O dñe pater postq destitutus sui ab omni auxilio humano in mea passione et nō inueni ad dexterā qui iuuaret me: et fugit a me omnis fuga et refugium ideo omni auxilio et spe humana postposita conuerti me ad te: et clamaui ad te: et refugi ad te: et clamaui et dixi: tu domine pater es spes et portio mea in terra viuentium. Nam postq in hac terra mortaliū me dereliquisti in potestate crucifixorum vsq; ad mortē sine humano auxilio: ideo dixi fiat volūtas tua: sed tunc posui spem meam in te vt mihi dares hereditatem eternam pro me et pro membris meis in terra viuentium: et illam peto: et mortalem et terrenā contēno: intende ergo ad deprecationē meam: quia postq humiliatus sum nimis: idest valde per passionē et mortē: quia humiliatus sum vsq; ad mortē crucis: ideo libera me de crucifixoribus persequētibus me: quī confortati et roborati sunt super me: postq in potestate eorū me dereliquisti: et ideo cū ingenti odio et iniquitate putantes me annihilare: et memoriā et prētē meam de mūdo abolere crucifixerūt me: et sic tandem positus sum in hac spelunca et sepulchro in quo adhibuerunt custodes armatos ne discipuli mei veniant ad furandum corpus meum. Et adhibuerunt magnum lapidem contra sepulchrum ne quis possit faciliter amouere: et sigillarunt ostium ne aliqua fraus posset fieri: et sic tenēt corpus meum tanq in carcere. Educ ergo de carcerē inferni primo animā meā et corpus meum in hac custodia: scz q omnia membra mea exeant de inferno cum antiqua preda sanctorū patrū: et recuperet corpus de sepulchro per gloriosam resurrectionem: et egrediatur anima mea simul cū corpore de hac custodia siue sepulchro: ad cōfitendū nomini tuo. i. vt manifestē nomē tuū et potentiā post resurrectionē: et liberent oēs fideles et electi: quia omnes tam patres in limbo q presentes et futuri electi me expectant: vt retribuas mihi animā per resurrectionem: et retribuas mihi regnum celorū per adam perditum: vt possim hic per gratiā liberare eos: et in futuro eis regnum celorum elargiri.

supra. c. xv. d. c secta romana.

Domine exaudi orõnez meã aurib⁹ percipe obsecrationẽ meã in veritate tua: exaudi me in tua iustitia.

¶ Huic ps. pponitur talis titulus in hebreorum trãslatiõe Hierony. et in. lxx. s. psal. dd absq3 alio addito. Sed in quibusdã biblijs reperitur additũ qñ psequebat̃ eũ absalon filius eius Sed hoc forsan fuit additũ ab aliquo doctore: eo q quidã hebreorũ dicũt q dd fecit hunc psal. in illa persecutiõe Absalon filij sui de qua persecutione petit liberari a deo petẽdo in fine psalmi vltionem de inimicis suis. Et sic glosant istuz psalmũ litteraliter precise de illa persecutiõe et hanc expositionẽ prosequũtur etiã quidã catholici. Sed talis expositio est inutilis fidei ecclesie tollens dignitatẽ pphie ipi dauid: qui nõ fuit minus pphã in hoc psal. q in ceteris. Itez talis pdicta expositio occultat alta mysteria latẽtia: 2 minime satis explicat in hoc psal. qui nõ ptineret ad sacram scripturã: nec enim fecisset dauid cantari in tẽplo: nec nos cãtaremus ipm in ecclia: nisi aliqua mysteria de xpo et ecclesia contineret: vt sepius dictum est de ceteris psal. Ideo satius et melius dicunt quidaz alij magistri hebreorum dicẽtes q dauid fecit hũc psal. cxlij. in persona ipsius adã harison: idest adã primi hois qui loquit̃ in hoc psal. sicut in psal. xxxvij et. cj. vñ dicunt q adã in hoc psal. deflet casum suũ et petit a deo liberari de miserijs corporalibus et tẽporalib⁹: quas traxit ex illo pctõ: et sic exponũt istum psalmũ: sed isti multipliciter deficiunt in tali expositiõe. Primo quia putant q solus primus homo pro se loqtur in hoc psalmo. Secũdo quia putant q nõ petit liberari nisi de miserijs et afflictionibus tẽporalibus et corpalibus. Tertio quia putãt q talẽ petitionẽ nõ petit per xpm mediatorem sine cuius intercessiõe nulla oratio apud patrem põt exaudiri. Et hoc faciũt isti: quia nullam habẽt fidẽ de xpo deo et hoie redẽptore et glorificatore et eterno premiatore. Et ideo relictis oibus supradictis defectibus sequẽdo qd verũ est: est dicendum q nõ solus adam primus homo pro se: sz ipse adam cũ tota sua posteritate fideliũ qd dicitur corpus mysticũ siue homo mysticus loquit̃ in hoc psal. deflens casum et petẽs liberari per xpm mediatorẽ et redẽptorẽ et nõ solũ petit liberari ab infirmitatibus corporalib⁹: sed primo et principaliter a seruitute peccati quam ibi incurrit et ab omnibus peccatis que postea ex illa occasione perpetrauit: quam quidẽ liberationẽ totius generis humani potuit preuidere dauid in spiritu per liberationem suam de persecutione Absalonis propter qd fecit hunc psal. in persona ipsius adã loquẽtis in hoc psal. ¶ Quattuor ergo facit: nã primo conat̃ declinare ad miam se humiliãdo: et suam fragilitatẽ allegando. Secũdo cõquerit̃ de antiquo serpẽte mala que ipsi procurauit explicãdo. Tertio petit liberari per christũ. Quarto petit vltionem de diabolo persuasore et auctore omniũ malorũ.

Psalmi diuisio.

Secũda ibi. Quia psecutus est inimicus aiam meã: humiliauit. &c. Tertia ibi. Memor fui dierũ antiquorũ meditatus sum in oib⁹. &c. Quarta ibi. Educes de tri. &c. ¶ Quantũ ad primũ est preaduertendum sicut dictũ fuit psal. xj. et. cxiij. q sicut tota veritas ipsius adam ante lapsum cõsistebat in adequatione et cõformitate ad primã veritatẽ q est verbum diuinũ: ita et tota sua originalis iustitia cõsistebat in adequatiõe et cõformitate sue volũtatis ad diuinã voluntatẽ seruando eius pceptum que quidem iustitia radicabatur in charitate ordinata: et grã qua erat deo gratus et accept⁹: et ipse diligebat deũ ordinate: scz super oia: et oia alia propter deum. Et sic adã dicebat̃ verus et iustus et sanctus manẽdo in tali veritate et iustitia: et ordine charitatis et dilectiõis. Cũ ergo adã peccauit: pdidit veritatẽ et iustitiã et sanctitatẽ: eo q deuiauit a prima veritate magis credẽdo verbis mulieris: que primo fuerat seducta a diabolo: q verbis dei qui preceperat ne comederet: et deuiauit a diuina volũtate que est metrũ et regula omniũ actuum iustorum et iustitie: et deuiauit ab ordine charitatis q ordinat actum dilectiõis in deũ et proximũ: et sic mansit adam mendax: et iniustus et inordinatus et peruersus in ordine potentiarũ anime. Et perdẽdo illam originalem iustitiam que in se includebat charitatem et gratiã in quibus radicabat̃: perdidit etiam oia septẽ premia illius originalis iustitie: immo de necessitate incurrit penas contrarias: quia incurrit necessitatẽ moriẽdi et patiendi &c. et incurrit debitũ recuperandi originalem iustitiam cũ gratia et charitate cũ oibus suis premijs et sic mãsit subditus et debitor et obnoxius diuine sententie cũ tota sua posteritate filiorum: pro quibus etiã acceperat illã originalẽ iustitiã cũ suis pmijs. Ex quib⁹ ptz q adã aut aliqs filiorũ nullo pacto cum veritate et iustitia poterat cũ deo ptendere in iudicio quin exiret condẽnatus: postq trãsgrediẽdo diuinũ preceptũ perdiderat oẽm veritatem et iustitiã: qz in veritate quã deo pmiserat non stetit et a diuina volũtate deuiauit: et sic nil habebat suũ nisi peccatũ per qd perdidit oia bona gratuita q deus in ei⁹ natura plantauerat gratis. Et sic adã per nullã iustitiã merebat̃ audiri. D ¶ Secũdo est notandũ q tota veritas dei erga nos consistit in seruãdo promissa et nõ fallendo in reuelatis in lege: et tota eius iustitia cõsistit in seruando veritatẽ pmissis et reuelatis in lege: et tribuẽdo vnicuiq qd suũ est: scz remunerãdo bona et puniẽdo mala. Et sic ptz qualiter iustitia diuina includit veritatem in promissis et reuelatis: qz quasi iniustus reputaret̃ deus nisi ipleret pmissa reuelata in lege et pphetis: et ideo in sacra scriptura sepe per veritatẽ intelligit̃ diuina iustitia: vt frequẽter dictũ est. Ex supradictis sequit̃ q diabolus fecit deũ mendacẽ: qñ dixit mulieri nequaq moriemini &c. Scit enim de⁹ quia quacunq hora comederitis: eritis sicut dij scientes bonũ et malum. Asserebat enim diabolus deum mendacẽ in verbis: et in cõminatione mortis. et etiam asserebat ipsum inuidum: et per consequẽs negabat ipsum esse deũ: et sic adã assentiẽdo suasui mulieri. que primo fuit seducta: licet nõ

Iustitia ade cõsistebat in hoc.

veritas dei in h consistebat.

negauit deum verbis et directe: tamē negauit sp̄z factis et indirecte prout dictum fuit psalmo.xiij. Et sic Adam nō stetit nec mansit in veritate ꝛ iusticia: quia fuit creatus mō supradicto. Jdeo nullo modo poterat in iudicio cū deo contēdere: deus autem semꝑ mansit et perseuerauit ꝛ pseuerat in veritate sua et iusticia seruando veritatē in ꝓmissis ꝛ reuelatis et puniēdo mala ꝛ remunerādo bona: et seruando veritatē in verbis suis ꝛ illa cōminatione sniē: quā cōminatus fuit ipsi Adā. Nam stico incurrit mortē spūalem ipsius anime perdēdo grām per quā spiritualiter viuebat: ꝛ stico icepit mori in corpore perferendo infirmitates ꝛ cetera mala que inducūt mortē successiue. Jtē stico incepit tendere in mortē: qꝛ vita hoīs nil aliud est nisi via in mortem qꝛ quicquid vite retro est mors tenet: vt inquit Seneca. Jtem deus mãsit verax in promissis et reuelatis in lege et prophetis. Nam qñ venit plenitudo tēporis misit filiū suū in carnem ad redimendū adam cū tota eius posteritate: sicut promisit ipsi adam qñ eiecit ipsum de paradiso: et sicut promiserat oībus patriarchis ꝛ ꝓphetis: qui impleuit oīa que erāt scripta de eo in lege et prophetis. vt pꝫ per totū discursum euangelicum. Jtē mansit iustus in sua iusticia et inconcussa snia nullum bonum relinquendo irremuneratum nec malū impunitum nam per passionem xp̄i filij sui cuius meritū fuit infinitum in virtute extensiue valuit punire omnia peccata preterita et futura: et redimere adam cum tota sua posteritate ꝛ miserabili seruitute: ꝛ resuscitare ipꝫ a morte eterna participando illam passionē et merita eius per fidē ꝛ grām xp̄i: per quam grām nō solū quilibet hō absoluitur ab illa sententia: sed etiaꝫ meretur premium vite et glorie eterne ꝛc. Ex quibus ꝑꝫ solus deus manet in sua veritate ꝛ iusticia: et ideo solus ipse potest cōtendere nobiscum in iudicio: et nō adam: nec aliquis filiorū eius qñ erat condēnatus postq̄ nulla mansit in eis veritas nec iusticia. Et ideo preuidens in spiritu ex ꝓmissione et reuelatione sibi facta nō posse liberari a supradicto peccato cū sua posteritate nisi per xp̄m in lege promissum. vt inquit Augu. lib. Cur deus homo. Hinc est ꝙ in hoc psal. orat deum patrem vt mittat filiū suū in carnē ad redimendum ipsum: et deū inclinet ad misericordiā et ad exaudiendam petitionē suā allegat veritatem ꝛ iusticiam dei contra suam iusticiā. vnde ait. O domine deus exaudi orationem meam et petitionē meā: ꝛ percipe obsecrationem et deprecationem meam auribus tue misericordie. Et nota ꝙ oratio dicit simpliciter ascensum mētis in deum: deprecatio autē dicit orationem petendo liberari ab aliquo malo. sed obsecratio dicit orationem et deprecationem factam cum sacris verbis: aut cum sacrificijs aut obligationibus aut cum vehementi affectu ꝛ effectu: ꝛ sic iste homo mysticus cum omnibus supradictis conditionibus dirigit suam orationem petendo christum vt veniat. qꝛ omnes patres vete. testamē. cum tali ꝛ sub tali fide ꝛ protestatione christi futuri offerebāt sacrificia ꝛc. ideo subdit. O domine nō peto vt exaudias me in mea

Solus de⁹ i sua veritate et iusticia manet.

veritate et iusticia qꝛ nulla est in me: qꝛ iam perdidi ipsam originalē iusticiā ꝛ gratiā et charitatem in adam per illā transgressionē primi precepti qñ comedi cibum ꝓhibitū et sic nō sum dignus exaudiri per aliqđ bonū ꝓpriū: qꝛ nihil meum habeo nisi pctm̄ per qđ mereor eternaliter puniri. Sꝫ tu dñe exaudi me in tua veritate qua ꝓmisisti filiuꝫ tuum ad me redimendū in carnē mittere. ꝛ exaudi me in tua iusticia veritatē in ꝓmissis seruando: vt veritas legis et ꝓphetarum maneat inconcussa. Jtem exaudi me in tua iusticia quā debes facere per passionē xp̄i filij tui per quā pctm̄ totius generis humani est in cruce puniendū ꝛ remittendū et per cuius resurrectionē et ascensionē vita eterna est nobis restituenda: quā passionē omnes fideles debent participare per fidem ꝛ gloriā ipsi⁹ xp̄i per quem omnes sunt iustificādi: per cuius fidem saluantur oēs presentes preteriti et futuri quasi dicat. iustifica me ꝛ viuifica me per fidem et passionē xp̄i: qꝛ illa ē veritas et iusticia p̄ris quam promisisti in mundo: ꝛ qua impleta deus redditur verax et iustus in lege et prophetis et euangelio. Deinde cum subdit.

Et non intres in iudicium cum seruo tuo: quia non iustificabitur in cōspectu omnis viuens. de pe. d. ij. c. fina.

¶ Ondit iste hō nullā esse in se veritatē nec iusticiam per quam mereatur exaudiri nec intrare cuꝫ deo in iudicium eo ꝙ in adam perdidit oēm iusticiam dicit ergo. O dñe si ita est ꝙ in me nulla est veritas nec iusticia ergo non velis intrare in iudicium cum seruo tuo. Nam tu bene potes intrare in iudicium securus cum sis dominus et iustus ꝛ verax: sed ego non possum tecum intrare nec in iudicio cōtendere cum nulla sit in me iusticia: quia nullus apud te iustificabit̄ hō viuens in hac vita eo ꝙ oēs peccauimus in adā et in eo ꝑdidimus iusticiā ꝛ facti fuimus rei et iniusti et obnoxij sniē tue et ibi fuimus percussi ꝛ sauciati ꝛ oēs ibi constituti fuimus pctōres: ꝛ iō nullus apud te iustificabitur hō. Ergo non intres in iudiciūcum seruo tuo: nec velis tractare me secunddum culpā meā sed secundum iusticiam et veritateꝫ tuā. qꝛ promisisti veniam peccatoribus et ꝓmisisti mittere filium tuum ad iustificandum oēs peccatores.

Quia ꝑsecut⁹ est inimic⁹ aīam meaꝫ humiliauit in terra vitam meam. ij. q. j. c. nulli du bium.

¶ Quia superius dixit ꝙ nullus homo viuens potest apparere iustus apud deū: nec cum eo intrare in iudiciū: cum in nullo hoīe reperiat̄ ꝓpria iusticia. Jn hac. scđa parte explicādo miserias suas ondit vñ euenerūt ipsi ista mala. Et quō fact⁹ est iniustus apud deū. Et dicit ꝙ ista mala. et iniusticia nō prouenit ipsi ex natura specifica: nec a deo creante. D ¶ Nam primo deus creauit in eo bonam naturaꝫ specificā quia quo ad species suas omnia que fecit deus erant valde bona naturaliter. Gene. j. Nam species sunt sicut nu. viij. metaphisice et omnes participant illud primum ens ꝫ m maiorē ꝛ minorem perfectionem. Et ideo oīa

Quomō adaꝫ factus sit malus.

entia a deo nihil habent naturaliter nisi bonum sed ultra bonū nature plātauit de⁹ in illo primo homie multa bona gratuita. scilicet illā originalem iusticiam et gratiam gratificam et scientiam omnium rerum et cetera premia originalis iusticie. Et sic quicquid deus in homine plantauerat erat bonum ⁊ nullum malum: sed cū iste homo attentauit descēdere ab hierusalē in hierico deuiādo a deuia voluntate incidit in latrones. s. diabolos: qui eum expoliarunt ab omnibus bonis gratuitis. s. ab illa originali iusticia cū premijs suis et insup vulnerauerūt eum in carne vulnere ⁊ morbo concupiscentie et corruptionis in anima vulnere mortalis culpe ⁊ sic ō nessitate fact⁹ est mortalis corpore et anima ⁊ spiritus q̄ dominabatur carni ilico fuit impugnatus ⁊ afflictus a carne et totus ordo psone fuit puersus. Nam oīa inferiora que ante obediebant rōni inceperunt rebellare. et hoc est qđ intēdit dicere iste hō in hac scda pte. vnde ait. O dñe ego nō habeo ius querele cōtra te: sed cōtra diabolū. Et causa quare apud te iustificabit oīs viuens: nō est a te: sed a diabolo. Nā tu domie bonū semē seminasti in me: ꝫ venit inimicus diabolus serpēs antiquus ⁊ extincto bono semine seminauit zizaniam. Quia dum essem posit⁹ in illa felici paradiso terrestri venit iste inimicus serpens antiquus ⁊ humiliauit in terra vitam meā. Nam cū essem immortalis ad libitū: qꝛ poterā nō mori edendo de ligno vite: tñ comedendo de ligno scientie boni et mali mihi phibito eiectus sum ab illa paradiso ⁊ perdidi lignū vite: et factus sum de necessitate mortalis et sic inimic⁹ hūiliauit ⁊ deiecit vitā meam felicē in hac terra miserabili: in qua tanq̄ exul dego et laboro: ille ergo inimicus serpēs antiquus humiliauit et deiecit et relegauit me ab illa paradiso in hac terra et lachrymarū valle: et ille deiecit vitā meā in terra p mortē: qꝛ moriēdo fui reuersus in terrā ⁊ pulverem terre de qua fuerā assumptus et formatus

Collocauit me i obscuris sicut mortuos seculi: et anxiatus est super me spiritus meus: in me turbatum est cor meum.

xvi. q. ij. visis et. iij. q5. s. nulli et. xxiij. q. s. miramur.

¶ Iste inimicus nō solū humiliauit vitaꝫ meā in mortem corporalem: sed etiā in morte peccati simul cum diabolo. Nā collocauit me in locis obscuris iferni inter diabolos sicut mortuos scil. s. inter diabolos ad mortem eternam destinatos: vt post mortē corporis icurrā mortem eternā anime et habitem cum diabolis in locis obscuris inferni in eternum. Litera Hierony. hꝫ. Collocauit me inter mortuos antiquos. i. inter diabolos qui primo ab āntiquo mortui fuerāt per peccatū: ⁊ in illo obscuro inferno collocati. Item iste inimicus nō solū me occidit quo ad corpus et aīam: et ab illa paradiso deiecit in hac terra misera et post mortem in locis obscuris collocauit: sed etiam taliter carnē meā vitio concupiscentie ⁊ fomitis vulnerauit q̄ ilico insurrexit aduersus spiritū: et continue stimulat, eum intantū q̄ semper anxiatus est super me spiritus meus: et stimulatus est et afflictus a carne et concupiscentia. Item quarto totus ordo fuit puersus et turbat⁹. Nā caro q̄ debebat obedire volūtati et rōni: nūc fctā rebellis pturbat iudiciū et rationē: et sic quod nolo hoc ago: ꝛ qđ volo hoc non facio. Et sic ex tali peruersitate turbatū est in me: cor meū et voluntas et ideo q̄nq̧ iudico bonum malum: et malum bonū. Et sic pꝫ qualiter ego non possum retorquere istam culpā nisi in inimicū diabolū: qui mediante muliere ⁊ p mulierē decepit et seduxit me: ⁊ sic expoliauit me omni iusticia et gratia et omnibus bonis gratuitis. Unde sequitur q̄ nullus viuens potest apud te iustificari: nec tecum in iudicium intrare: ergo non intres in iudicium cum seruo tuo domine: ꝫ exaudi me in tua iusticia.

Memor fui dierū antiquorum meditatus sū in oībus opibus tuis: ⁊ in factis manuum tuarū meditabar. vi. qđ. c. si oia. in glosa.

¶ Postq̄ superi⁹ explicauit miserias suas et causaꝫ sue miserie: nūc in hac tertia pte petit auxiliū et petit iustificari per christum. quia iam sciebat adam cum sua posteritate patriarcharuꝫ ex reuelatione et frequentibus pmissionibus q̄ nullus poterat iustificari et saluari nisi per christū. D

¶ Ad cuius intellectum est notandum fm Augu. contra aduersariuꝫ legis et pphetarū sicut dictū fuit psal. ciij. q̄ tota creatio huius mūdi naturalis fuit figura recreationis mūdi spiritualis que est ecclesia: ⁊ sic dauid per illā creationē mūdi materialis puidit in spū recreationē ecclesie: ⁊ p formationē primi hominis preuidit mysteriū incarnationis. Unde per hoc q̄ tota trinitas cōcurrit ad creationem vniuersi: qꝛ pater per verbum dixit fiat lux et facta est lux ⁊c. Et sic per verbum fecit oīa per spiritumsanctū viuificat oīa creata: qꝛ spiritus dñi ferebatur sup aquas ⁊c. Per hoc preuidit dauid in spū qualiter tota trinitas ꝺbebat concurrere ad nostram regenerationē. Nam pater debebat mittere verbuꝫ suum in carnem ⁊ per verbū incarnatum debebat nobis loqui ⁊ notificare nobis voluntatem suā dando legē euangelicā: et per illud verbū incarnatū nos debebat redimere ⁊ iustificare: ⁊ per spiritūsanctū pater et filius in nobis debebat omneꝫ gratiā infundere ⁊ nos per grām viuificare: et sic oīa que perdidim⁹ per petm: debebamus recuperare per regnationē. Itē p hoc q̄ deus formauit corpus Ade ex terra virgine et spirauit in eo spiraculū vite ⁊c. Preuidit dauid qualiter pr per spūsanctū debebat formare corpus xpi ex puris sanguinibus in vtero virginis Marie: qđ corpus simul cū aīa verbū debebat personaliter assumere: vt illa humanitas esset instrumentū nostre redēptionis ⁊c. et sic pꝫ qualiter per mysteriū creationis dauid preuidit totū mysteriū incarnationis ⁊ nostre redēptionis. Et ideo ex hoc mouetur ad petendū liberari per xpm in psona totius corporis mystici. vñ ait. O dñe ego memor fui, dierum antiquorū. i. illorū sex dierū in quibus fecisti omnia: opera mundi: et meditabar et cōtēplabar in oibus opibus tuis:

Tota trinitas nostrā operatur regenerationem.

et in factis manuum tuarū que fecisti in illis sex diebus antiquis et primis vbi preuidi totū mysterium totius nostre redemptionis. Nā per hoc quod per verbum creasti omnia: preuidi qualiter per verbum tuum incarnatum nos omnes debebas retractare et redimere: et per spiritumsanctū viuificare spiritualiter: et vitam spiritualem quā perdidimus in adam nobis restituere. Item per mysterium formationis hominis ex terra virgine preuidi mysterium incarnationis. Item per dormitionem ipsius Ade preuidi totum mysterium nostre redēptionis. Nam per hoc quod adam sopore dormiuit ego preuidi in spiritu qualiter debebat in cruce vera morte soporari pro redemptione totius generis humani: et per hoc quod adam dormiente ex vna costarum eius formata fuit mulier et exiuit per latus eius ꝑ hoc preuidi qualiter ex christo mortuo in cruce ex latere eius debebat exire tota ecclesia: quia exinde exiuit sanguis et aqua in remissionem peccatorum: et exinde exiuit virtus omnium sacramentorum ecclesie scilicet virtus baptismalis per quam regenerati sunt omnes fideles et formata est ⁊ multiplicata tota ecclesia: et exinde exiuit virtus confirmationis per quam est roborata: et virtus penitētie per quam quotidie recōciliantur et sanantur fideles ⁊c. Dicit ergo dauid in persona ipsius corporis mystici. Et etiam hoc dicit adam primus homo cum tota sua posteritate fidelium. Ego memor fui dierum antiquorum scilicet illorum sex primorum dierum: ⁊ meditatus sum in omnibus operibus tuis que fecisti in illis sex diebus: ⁊ meditabar ⁊ contemplabar in factis manuum tuarū ⁊ in omnibus mysterijs preuidi mysterium incarnationis: et in illa dormitione preuidi totū mysterium passionis christi et ecclesie formationis et totius generis humani regenerationis et redemptionis et reparationis.

de esse.d h.terat.

Expandi manus meas ad te: anima mea sicut terra sine aqua tibi.

¶ Uidēs ergo quod genus humanum per altum non potest reparari nisi per te. O christe ideo expandi: iugiter expando ad te manus meas orando ⁊ obsecrando vt venias ad liberandum ⁊ redimendum ⁊ iustificandum ⁊ refrigerandū me quoniam anima mea est sicut terra sine aqua tibi. A

¶ Ad cuius intellectū est notandū: ꝙ licet rationes seminales passiue omnium plantarum sint indite ipsi terre a principio vt inquit Augustinus sup Gen. tamen tales rationes seminales passiue non possunt excitari ad generandum: nisi per celestem influentiam actiuam. Item cum vita plantarum ⁊ cuiuslibet viuentis mixti consistat in calido et humido: ⁊ terra de se sit naturaliter frigida et sicca. Ideo nunꝙ de se germinabit aliqd viuens: nisi humectetur per aquam: ⁊ sic est necessaria aqua ipsi terre ad hoc ꝙ germinet et nutriat plantas: quia ex eisdem nutrimur: sumus primo et secundo de generatione: et primo ⁊ quarto metheororum. Et sic patet ꝙ impossibile est ꝙ terra germinet plantas: ⁊ ꝙ nutriat sine aqua: ita ergo a simili facta fuit anima hominis post peccatū per absentiam gratie. Nam deus creauit primo animam hominis cum ipsis potentijs sensitiuis ⁊ intellectiuis: ⁊ has potentias humectauit humore gratie ⁊ iusticie originalis ⁊ omnium virtutū ⁊ calefacit per charitatem: ⁊ sic anima ade viuebat per gratiam ⁊ charitatem: sed perdita iusticia perdidit totam vitam. ⁊ sic mansit illa anima sicca ⁊ frigida absq3 humore gratie ⁊ calore charitatis cum solis potentijs naturalibus passiōis que nullo modo poterant germinare aliud bonū opus: nisi recuperarent humorem gratie ⁊ calorem charitatis: in quibus cōsistit vita spiritualis anime. Et sic mansit anima sicut terra sine aqua. et hoc est quod intendit dicere iste homo. Unde ait. O domine quia cōsideraui omnia opera creationis ⁊ in omnibus operibus ⁊ factis manuum tuarum in quibus preuidi totum mysterium nostre redemptionis quod nō potest fieri nisi per te: ⁊ vidi quod anima mea erat facta sicca sicut terra sine aqua tibi: id est quam aquam ⁊ charitatem ⁊ gratiam non potest habere nisi a te. Ideo expandi ad te manus meas. vt mittas et pluas de celo istam aquam ⁊ imbrem scilicet verbum tuum: et aperiatur terra ⁊ germinet saluatorem. Unde iste imber verbi dei descendat primo in vterum virginalem per incarnationem vt postea pluat imbrem ⁊ gratiam et virtutem sue passionis in animam meam: vt refrigeret ⁊ viuificet eam ⁊ faciat germinare opera meritoria. ⁊ ideo.

Nota ꝙ aīa post peccatū

Uelociter exaudi me domine: defecit spiritus meus.

ā.cꝗ.

¶ Domine velociter exaudi me accelerando aduentum tuum ad viuificandum me per gratiam: quoniam iam defecit spiritus meus in me: id est defecit gratia per quam viuebam. Nam sicut deficiente spiritu ⁊ anima moritur corpus: ita deficiente gratia moritur anima.

Nō auertas faciem tuā a me: ⁊ similis ero descendentibus in lacum.

De hap. ca. maiores.

¶ Non auertas faciem tuam a me: id est nō auertas filium tuum incarnatum qui dicitur facies tua per quem tu notificaris in mundo: quia sicut per faciem notificatur homo: ita per humilitatē fuit deus pater notificatus quia per ipsum filiū locutus est nobis. Et ideo non auertas a me istā humanitatem in qua tu christe debes pati. Et ꝓ quia: quia si non veneris similis ero diabolis descendentibus in lacum inferni: quia semper cum eis in iferno manebo: nisi tu veneris. Quasi dicat si non redimis me esset peccatum meum quasi irremissibile sicut peccatum diaboli: cuius oppositum promisisti et mihi reuelasti.

Auditam fac mihi mane misericordiam tuam: quia in te speraui.

ext.q.f.c. vos aūt

Notam fac mihi viā in qua ambulē ꝙ ad te leuaui animam meam.

¶ Veni ergo in carnem et loquere mihi: et sonet vox tua in auribus meis: et audiatur vox turturis in terra nostra. et auditam fac mihi mane miseri- cordiam tuam id est transeat ista vox veteris le- gis et vmbra peccati. et oriatur sol iusticie et fiat gratie per aduentum tuum: et audiam ego voces misericordie tue: et vocem euangelicam per quas intendo et spero iustificari: quia in te et non in al tero speraui iustificari. Et notam fac mihi viam in qua ambulem per talem vocem euangelicam. Nam sicut ambulaui per totam noctem per vias legis obscuram: ita desidero ambulare in mane et in die gratie per viam legis euangelice: que est lucida et clara abijciens omnes tenebras pecca- torum et ignorantie ideo auditam fac mihi istam vocem euangelicam: que annunciat misericor- diam et redemptionem tuam: quoniam ad te le- uaui animam meam semper orando vt venias. et etiam ad te leuabo animam meam in aduentu
xxv. d. c tuo recipiendo te in verum messiam.
ab exor- dio.

Eripe me de inimicis meis ad te confugi: doce me facere voluntatem tuam: quia deus meus es tu.

¶ Veni christe in carnem: et eripe me de inimicis meis diabolis: qui me per tot tempora in capti- uitate et seruitute peccati tenuerunt quoniam ad te confugi: quia non habeo aliud refugium ad quod confugiam nec alium saluatorem nec re- demptorem preter te. Et ideo doce me facere vo- luntatem tuam per legem euangelicam: quoniam tu solus es deus meus et legislator: qui debes ma nifestare voluntatem patris in mundo: et sic ego tanquam verum deum meum patri consubstantialem et confitebor: et recipiam in aduentu tuo. Dein-
xvi. q. 5. s. de cum dicit.
vos aut

Spiritus tuus bonus deducet me in terram rectam propter nomen tuum domine viuificabis me in equitate tua.

Trinitas operata est redem- ptionem.

¶ Petit disponi per spiritumsanctum. C ¶ Ad cuius intellectum est aduertendum sicut supradi ctum est: quod sicut tota trinitas indiuise operata est et concurrit ad creationem vniuersi: ita etiam to- ta trinitas operata est nostram redemptionem indiuise. Nam sicut pater per verbum dixit om- nia quo ad species et essentias suas: et dicendo per verbum spirauit esse et vitam naturalem in re- bus: per spiritumsanctum. Ita pariter in nostra regeneratione et redemptione: pater per filium nos redemit et regenerauit et per fidem regene- rando spirauit in nobis gratiam per spiritum sanctum. Et sic indiuise tota trinitas concurrit et operata est nostram redemptionem: sed ipsa re demptio intantum attribuitur filio inquantum facta est instrumentaliter per humanitatem: cui verbum personaliter vnitum est: et sanctificatio et regeneratio intantum attribuitur spirituisancto: inquantum pater et filius nos sanctificant et gra tiam inspirant per spiritumsanctum. Et ideo ista sanctificatio et regeneratio et gratie inspiratio ad extra vnicus actus essentialis est totius trini- tatis. Et ideo tales locutiones que fiunt de ope- rationibus essentialibus trinitatis ad extra: pro- feruntur communiter cum verbo singulari. D

¶ Secundo est notandum quod christus vt doceret et reseraret et manifestaret mundo mysterium trinita- tis. Primo venit in carnem missus a patre: vt ip- se frequenter dicit per totum discursum euange- licum: et sic incarnatus tulit legem euangelicam declarando legem veterem: et sic etiam in carne passus et mortuus est pro nobis et resurrexit. Et impleto cursu nostre redemptionis ascendit in ce lum. Sed postea christus vt ostenderet non solum esse duas personas in diuinis: sed etiam esse ter- tiam personam misit spiritumsanctum in signo visibili super discipulos in die penthecostes: sed vt ostenderet quod iste spiritussanctus procedit ab vtroque dixit Johannis decimoquinto. Cum ve nerit paraclitus qui a patre procedit quem mit- tet pater in nomine meo et cetera. Item vt magis explicaret christus quod spiritussanctus non so- lum procedit a patre: sed etiam ab eo. subdit. Si autem abiero: mittam vobis eum. Item vt ostende ret quod actus nostre regenerationis et sanctificatio nis et gratie creationis et infusionis et inspiratio nis non fit sine spiritusancto: immo a patre et fi- lio per spiritumsanctum: et per consequens a to- ta trinitate: ideo subdit. ecce ille vobis dabit omnia et suggeret vobis omnia que dixi vobis et cetera. Item vt hec omnia ostenderet per effectum: ideo in die penthecostes christus misit spiritumsanctum super discipulos in signo visibili: qui disposuit men tes eorum et infudit et inspirauit in eis septem charismatum dona et cetera: quam spirationem ad extra facit pater et filius per spiritumsanctum: vt dictum est. propheta ergo Dauid omnia supra dicta preuidens in spiritu postquam superius exorauit et petiuit: vt christus veniret in carnem ad docen- dum viam salutis per legem euangelicam: et ad no tificandam diuinam voluntatem: et ad liberandum et eripiendum genus humanum de inimicis diabolis per mortem et passionem et resurrectionem etc. nunc in hoc versu petit vt christus mittat spiritumsanctum suum vt dirigat et illuminet: et sanctificet: et inspiret do- na gratiarum super totum collegium discipulorum in die penthecostes: et per consequens successiue super totam ec clesiam et corpus mysticum per ecclesiastica sacra: vnde ait O domine iesu christe postquam docueris me voluntatem tuam per legem euangelicam et eripueris: et redemeris me per mortem et passionem et resurrectionem etc. Rogo vt mittas spiritumsanctum. B ¶ Et ille spiritus tuus bonus qui dicitur spiritus tuus: eo quod non solum a patre: sed etiam a te procedit quia ab vtroque procedit tanquam ab vno principio qui quidem spiritus dicitur bonus essentialiter et per essentiam inquantum idem est consubstantialis pa tri et filio: et dicitur etiam bonus inquantum inspirat gratiarum dona in mentibus hominum per quam gra tiam homo dicitur bonus et gratus et acceptus apud deum: et dicitur etiam bonus iste spiritus: quia dirigit homines in bonum finem per fidem et spem: et ordinatam charitatem. Iste ergo spiritus tuus bonus deducet et diriget

Christus trini tatem ma nifesta- uit.

Spiritussan ctus dicitur bo nus.

me per grãm ⁊ ordinatã charitatẽ in terrã rectã et patriã viuentiũ ad quã nemo põt puenire nisi dirigatur a spũsancto per gratiã et charitatẽ ordinatã scꝫ vt diligat deũ in se et propter se et proximum ꝓpter deuꝫ. Sed quia iste spũssanctus nõ est in se: sed a patre et filio: ita nõ habet quod spiret a se: sed ab vtroqꝫ spirando accepit quicquid habet: et sic pater et filius spirat gratiaꝫ et sanctificat per spiritũsanctum: ideo tu pater ⁊ fili viuificabis me a morte peccati et sanctificabis me ꝑ istum tuum spiritũsanctum: et hoc facies in equitate et iusticia tua quia viuificabis ⁊ iustificabis me a morte peccati et iusticie ad vitam grẽ ⁊ iusticie. Unde sicut pater et verbum viuificat omnia creata spirando esse per spiritumsanctum qui ferebatˀ super aquas idest sup omnia creata ⁊ mobilia conferendo esse et vitam quia viuere viuentibus est esse: ita pariter pater et verbuꝫ per spiritumsanctum viuificauit omnes fideles a peccato cõferendo gratiã per quã viuunt spiritualiter fideles: et sic licꝫ viuificare per gratiã sit actus totius trinitatis: tñ attribuitˀ spiritussancto: eo mõ quo dictuꝫ est propter rationes iam dictas: ideo cantat ecclesia in symbolo. Credo in spiritumsanctum dominum et viuificantem qui ex patre et filioqꝫ procedit.

xxiij.q.ij. si quis et. v.q.v.nõ omnis.

Educes de tribulatione animã meã et in misericordia tua disperdes omnes inimicos meos.

¶ In hac quarta parte petit vltionem de diabolo et petit cõuersionem populi gentilis immo per conuersionem populi gẽtilis vltionẽ ab eo petit. A ¶ Ad cuius intellectũ est aduertendũ ꝙ postꝙ apostoli receperunt spiritũsanctũ illico in die pẽtecostes inceperunt predicare veritatem euangelicã in hierusalẽ: et per sacras scripturas conuicerunt scribas et phariseos intantũ ꝙ illa die baptizata sunt tria milia hominũ: et exinde icepit ⁊ ꝓcessit crescere ecclesia xp̃i ex iudaismo: vt pꝫ in actibus apostolorũ. Sed extũ dispersi sunt omes apostoli per totũ orbem iuxta preceptum xp̃i. Et sic cõuertendo populũ gentilem diruebant ⁊ cõminuebãt oĩa simulacra idolorũ que totaliter cõminuta sunt per conuersionem magni Constantini: qꝛ tunc contritis oibus idolis oẽs reges et populi gentiliũ fuerũt baptizati. Et sic diaboli non solum fuerunt electi ab aiabus hoim per baptismum: sed etiã a simulacris idolorum in quibꝰ dabant falsa responsa et adorabantˀ ab oĩ populo gentili. Et sic oẽs diaboli fuerunt confusi ⁊ electi et dispersi. Hoc ergo preuidens dauid in spiritu dicit in persona corporis mystici. O domine iesu christe postꝙ miseris spiritũsanctũ in aplõs: et ꝑ dona grãrum deduxeris me ab oĩ pctõ per ecclesiastica sacramenta ⁊c. Tũc educes de tribulatione peccati animã meam per baptismum et cetera sacra habentia virtutem ex tua passione meritorie et tota trinitate potestatiue in quibꝰ spirat gratia per spiritũsanctum. Et prio educes de tribulatione animã meaꝫ in conuersis de iudaismo et postea in conuersis de populo gentili, et sic disperdes oẽs inimicos meos diabolos: qui habitant in animabus per peccatum.

Et perdes oẽs qui tribulãt animã meã qm̃ ego seruus tuus sum.

xxiij.qõ. iiij.displicet.

¶ Ex consequenti ꝑdes oẽs diabolos eijciendo a simulacris idolorũ qui tribulant aiam meam decipiẽdo ꝑ falsas superstitiones et ritus detestabiles qꝛ demones rñdentes ex simulacris cogebãt patres immolare filias vt dictum est psalmo.xj. Et sic demones inimici humane nature nõ soluꝫ tribulabant hoĩes in anima: sed etiã corpore per talia nephanda sacrificia et ceteros labores execrabiles: sed oẽs isti ritus nephandi fuerunt a mũdo eliminati et extirpati per predicationẽ euangelicam in conuersione populi gẽtilis nec potuit mundus absolui: nec liberari a tali tribulatione ⁊ miserabili seruitute nisi per xp̃m vt narrat Lactãtius in libro diuinarum institutionũ. ⁊ Eusebius in.v. de preparatione euangelica: et Augu.li.⁊.x. de ciuitate dei. De hac ergo tribulatione petit liberari iste homo mysticus per xp̃m in hoc vltimo versu. vñ ait. O dñe xp̃e Iesu tunc per predicationem euangelicã ꝑdes ⁊ disperdes ⁊ ꝯfundes oẽs demones q tribulant aiam meã per falsas superstitiones qm̃ cõminutis idolis ego seruus tuꝰ suꝫ per baptismũ. i. conuersus ad fidẽ efficiar seruus tuus per baptismũ et nõ ero amplius seruus diaboli per supstitiões: immo cõminuã oĩa noĩa idolorũ de terra, zacha.xij. Tota ergo sententia huiꝰ psalmi consistit in hoc qꝛ adam cũ tota sua posteritate petit liberari per xp̃m et legem euangelicã a pctõ et ignorantia et sanctificari: et dirigi per spiritũsctm̃ et liberari ab idolatria per predicationẽ aplorũ ⁊ martyrũ ⁊ doctrinã sacroꝝ doctoꝝ. ¶ Sed qꝛ qđ cõuenit toti corpi mystico rõne pcti ipsius adã qđ fuit remissum per mortẽ et passionem xp̃i cõuenit etiã cuiqꝫ peccatori ⁊ penitẽti ratione pctõrum mortaliũ ꝓprioꝝ. Ideo totus iste psalmus potest esse vox cuiuslibet peccatoris penitentis ⁊ desiderantis per penitentiam liberari et iustificari. Ideo eccl̃ia assignauit ⁊ elegit istuꝫ psalmum et collocauit ipsum in numero septem psalmorum penitentialiũ ⁊ collocatur septimus in ordine rõne ordinis libri psalmorũ: qui quideꝫ psalmꝰ inter ceteros inclinat deũ ad miaꝫ ꝓpter magnaꝫ humanitatem quam in se ondit ⁊ ꝓpter filium quẽ interponit intercessorẽ apud patrem ⁊ spiritũsanctũ inspiratorẽ vt inquit Hiero. Et iõ ꝓpter consolationẽ et humilitatẽ fidelium ⁊ precipue penitentium: oportet ꝙ exponatur particulariter pro quolibet penitente. A ¶ Introducitur ergo penitens ad loquẽdum in hoc psalmo. In quo quatuor facit. Nam primo petit suaꝫ orationẽ exaudiri allegãdo suã indignationẽ. Secundo explicat suas miserias retorquendo petiti in diabolum persuasorem. Tertio petit liberari per virtutem penitentie et infusione noue gratie spiritussancti. Quarto petit vltionẽ de diabolo per electionem ab anima sua. secũda ibi. Quia persecutꝰ. tertia ibi. Memor fui dierum. quarta ibi. Educes de tribulatione. ¶ Quantũ ergo ad primum

psalmi epilogatio.

videns peccator se omni iusticia et grã expoliatũ
petõr ad pniaʒ inducitur. et peccati veneno sauciatũ ꝛ vulneratũ ꝛ in serui
tute pcti constitutuʒ ꝛ a deo abiectũ: considerans
quantum est mirabilis status peccatoris et ꝙ di
ro supplicio in eterniʒ penis expectat puniri: et
cõsiderans ꝙ felix est stat⁹ viri iusti et quã felici
tatẽ expectat possidere. Et vidẽs ꝙ a tali misero
statu ꝛ miserabili seruitute nõ põt liberari nisi ꝑ
pniam: q̃ est scda tabula post naufragiũ. Ideo re
currit ad pniam: sed qꝛ pnia incepit ab electione
et detestatio pcti per recursum ad deũ qui solus
pctm̃ põt remittere et grãm cõferre. Jõ iste petõr
humiliando seipsum recurrit ad deũ dicẽs. Dñe
exaudi orationẽ meã auribus ꝑcipe obsecratio
neʒ meã: ꝛ nõ peto vt tu me exaudias in mea veri
tate ꝛ iusticia: qꝛ nulla est in me. Pꝛio in me nulla
est vitas: qꝛ factus suʒ tibi mẽdax qñ trãsgressus
suʒ et violaui legẽ tuã quã in baptismo seruare ꝑ
misi. Itẽ fact⁹ sum iniustus qñ trãsgrediẽdo pre
cepta a tua volũtate deuiaui et charitatẽ amisi: ꝛ
sic nil mansit mecũ in me: nisi solũ pctm̃. Et sic nõ
sum dignus exaudiri: qꝛ nulla veritas aut iusticia
est in me: et ideo exaudi me in tua veritate qua ꝓ
misisti penitẽtibus veniã: ꝛ exaudi me in tua iusti
cia obseruando veritatẽ in ꝓmissis: et exaudi me
in tua iusticia facta ꝑ tuã passionem quã susce
pisti ad iustificandũ oẽs petõres penitentes. Ex
qua passione pnia. hʒ virtutẽ iustificãdi petõres
ergo exaudi in tua iusticia passionis faciendo me
participẽ tue passionis ꝛ applicando merita tue
passionis: et per talia merita remitte mihi culpã
et reatũ ꝛ penã quã mereor ex pctis ꝑpetratis: et
qꝛ in me nulla est veritas: nec aliqua iusticia pro
pter pctm̃: iõ rogo ne intres in iudiciũ cũ isto inu
tili ꝛ indigno seruo tuo. Naʒ ego ꝑmo fui factus
tibi filius adoptiu⁹ ꝑ baptismũ. Sed qꝛ ꝑdidi illam
grãm ꝑpter pctm̃ actuale qd perpetraui: iõ
iã nõ suʒ dignus vocari filius tu⁹: et iõ recipe me
in huũ tuũ ꝛ fac sicut vnũ d̃ mercẽnarijs tuis. ꝛ nõ
intres in iudiciũ cum seruo tuo recordando ꝛ im
putando peccata mea. et scdm pctã mea me pu
niẽdo. qꝛ nõ iustificabit tibi oĩs viuens: qꝛ ꝑpter
naturã corruptã et vitium concupiscentie nullus
põt pctm̃ vitare nec dei ꝑcepta implere: nisi tua
grã fuerit adiutus ꝛ ꝑuent⁹. Et sic nullus põt cõ
fidere in viribus suis: nec q̃s põt in cõspectu tuo
iusticiam suã allegare cum nil habeat ꝓpꝛiũ nisi
pctm̃ ꝛ vitiũ ꝛ inclinationẽ ad pctm̃. Deinde cuʒ
dicit. ¶ Quia ꝑsecutus est inimicus aiam meã ꝛc.
Retorq̃t culpã suã in diabolũ ꝑsuasorẽ ꝛ tentato
rem. Vñ ait. O dñe bene possum dicere: et iõ dico
ꝙ nõ ĩtres mecũ ĩ iudiciũ: ꝛ ꝙ nõ possuʒ apparere
iustificat⁹ in cõspectu tuo et causa est quia inimi
cus humane nature diabolus semper persecutus
est animã meam tentando. et accelerat impellen
do et ad luxuriam et auariciam ꝛ superbiam et ce
tera peccata alliciendo. Et sic iste inimicus quia
ipsi consensi humiliauit et deiecit in terra vitam
meam quia cecidi a gratia per quam spirituali
ter viuebã sequendo ista terrena: et sic cecidi a via
in mortẽ pcti: et sic iste inimicus me collocauit in
obscuris tenebris peccatorum inter mortuos se
culi. idest inter diabolos mortuos et destinatos
ad mortem eternam. Unde ego erã collocatus ꝑ
gratiã inter viuos angelos et iustos sed iste ini
micus alliciẽdo me ad peccatũ me collocauit in
ter mortuos petõres ꝛ demones ad penã ꝛ mortẽ
eternã destinatos. Et sic semꝑ spũs meus est an
xiatus ꝛ angustiatus et afflictus ab isto inimico
Et cor meũ. i. volũtas tua que deberet deo semꝑ
obedire: semꝑ est turbata et infestata ab isto ini
mico. Item spiritus meus est anxiatus qꝛ culpa
assidue remordet ꝯsciẽtiã meã ꝛ ꝑturbat cor meũ
ꝛc. ¶ Deinde cũ dicit. Memor fui dierũ antiquo
rũ ꝛc. Petit remissionẽ peccatorũ allegãdo cõsue
tam et antiquã dei miam qui cõsueuit antiquis
tẽporibus misereri semꝑ et parcere penitẽtibus
et succurrere ꝛ subuenire afflictis clamantib⁹ ad
se. Unde ait. Ego fui memor et recordat⁹ sum die
rũ antiquoruʒ et preteritorũ: ꝛ meditatus sum in Allegat miaʒ dĩ.
oibus operibus tuis que fecisti in tempore anti
quo et in factis manuuʒ tuaruʒ meditabar qꝛ sem
ꝑ cõsueuisti miseris subuenire. Naʒ liberasti⁹ me
de diluuio: et filios israel de seruitute egyptiaca
et de submersione in mari rubro ꝛ pluisti eis man
na de celo: eduxisti aquam de petra: et multotiẽs
liberasti eos de manu inimicorum tẽpore iudicuʒ
et remisisti ipsi Dauid peccatum adulterij et ho
micidij per penitentiam. et remisisti peccata mul
ta ipsi Magdalene: et pepercisti latroni in extre
mis ꝛc. Et ideo memor oĩm istoruʒ confidens de
tua consueta mia expandi ad te manus meas oĩ
alio auxilio destitutus: et tanꝗ aridus et siccus.
Nam aĩa mea sine grã est facta sicca et arida tibi
i. in conspectu tuo sicut terra sine aqua: que nullo
modo põt fructificare nec plantas germinare et
sic aĩa mea sine tua gratia fctã sicca et inepta nul
lo modo põt vitare pctã nec opera meritoria fa
cere et ideo velociter exaudi me ne pereaʒ: qꝛ iã de
fecit spiritus meus nisi per gratiam viuificetur ꝛ
resurgat et recuperet vitam quã perdi dit per pec
catũ. Et ideo non auertas faciẽ miẽ tue: a me ve
niã denegando: quia si tuam faciem auertis sicut
auertisti a iuda proditore: tunc ero similis diabo
lis et damnatis descendentibus in lacũ inferni.
ergo non auertas sed aduerte et conuerte et fle
cte faciem tuam ad me: et respice me sicut respe
xisti Petrum et Magdalenam et latronem. Naʒ
conuersus ad mulierẽ Magdalenam dixisti. Re
mittuntur tibi peccata tua. Et cõuersus ad latro
nem dixisti. Hodie mecum eris in paradiso. Er
go conuerte faciem tuam ad me sicut conuertisti
ad illos vt nõ sim similis descendentib⁹ in lacuʒ
sed similis ascendentib⁹ in celum. Et auditã fac
mihi mane miam tuã. i. fac vt ego audiã vocẽ miẽ
tue: sicut audiuit chananea et Magdalena: ꝛ la
tro: et audiã ꝙ dicas mihi fiat tibi sicut vis: sicut
dixisti chananee: ꝛ remittunẽ tibi peccata sicut di
xisti Magdalene: ꝛ nec ego te cõdẽnabo sicut di
xisti mulieri adultere. Fac mihi ergo mane. i. per
pniam auditam misericordiã tuã sicut fecisti om
nibus supradictis. quia ego in te speraui ꝛ nõ in
altero. Nam cõsiderando ꝛ meditando ꝙ oibus
supradictis subuenisti ꝛ pepcisti: ꝛ pctã remisisti.

Ideo in te speraui liberari. Et in te spez ⁊ fiduciã posui vt mihi remittas sicut ⁊ illis. Et ideo notã fac mihi viã penitẽtie q̃ ambulẽ vt possim pficere penitẽtiã. Quasi dicat. postq̃ dedisti mihi grãm preuenientẽ vt velim facere penitẽtiã da mihi gratiã cooperantẽ vt pseuerar grãm perficientẽ: vt perficiã penitentiã: ⁊ gratiã cõfirmatã vt possim deinceps ambulare immaculat⁹ in via ⁊ lege tua: qm̃ ad te leuaui ⁊ leuare intendo animã meã per cõtemplationẽ orãdo vt me semper in tali gratia cõserues. Eripe ergo me de inimicis meis tam visibilibus q̃ inuisibilib⁹ ne amplius incidã in peccatũ postq̃ egero penitẽtiã qm̃ semp ad te confugi ⁊ cõfugere ⁊ recurrere itẽdo in oib⁹ opatiõib⁹ ⁊ periculis meis. Et id doce me facere volũtatem tuã legẽ euãgelicã obseruãdo et in me grãm inspirando vt possim mala cauere et bona operari: q: deus meus es, ptector ⁊ rector ⁊ gubernator es tu. i. te in gubernatorẽ ⁊ directorez accipio. Sz q: tu hoc nõ facis: nisi per latẽtez inspirationẽ spiritussancti tui qui in aiaz hoiz se trãsfert: ⁊ ispirãdo gratiã ⁊ disponẽdo eos per gratiã amicos dei ⁊ sanctos prophetas ⁊ bonos et iustos facit. Ideo mitte mihi illuz spiritũ tuuz bonum: ⁊ ille spirit⁹ tuus bonus deducet ⁊ diriget me in terraz rectaz viuentium per viam rectaz legis euangelice. ⁊ sic per istuz spiritum bonum viuificabis me in equitate tua. i. facies me viuere p gratiam fm iusticiã tuã euangelicã. Et hoc facies propter nomẽ tuũ qd est saluator: eo q̃ salus idem est qd integra et eterna sicut dictuz est psal. viij. ergo si tu es Jesus et saluator ⁊ dator salutis: ergo ad te pertinet viuificare et iustificare et sic propter nomen tuum Jesus: qd est nomen salutis ⁊ vite perfecte viuificabis me in equitate ⁊ iusticia tua. ⁊ si oia supradicta egeris. i. si exaudieris me ⁊ cõuerteris faciez misericordie tue ad me ⁊ feceris mihi auditaz misericordiã tuã ⁊ docueris me facere volũtatẽ tuã ⁊ spũs tuus bonus deduxerit me per viaz rectam ⁊ tu viuificaueris me a pctõ per grãm ⁊ pniaz propter nomẽ tuũ: tũc educes aiam meam de tribulatione mortis ⁊ pcti seruitute: ⁊ sic dispdes oẽs demones inimicos meos ⁊ fugabis eos a me q̃ ante mihi dñabantur ⁊ me in seruitute tenebãt quia adueniente grã fugat pctm̃ cũ diabolo auctore suo: ⁊ sic in presenti dispdes et fugabis inimicos meos a me sed in die iudicij pdes ⁊ dãnabis eos oẽs demones q̃ in hac vita tribulãt animã meaz q. d. q̃ nũc disperdes ⁊ fugabis me per miaz meã sed tunc perdes et damnabis eos cum dices. Ite maledicti in ignez eternũ q̃ paratus est diabolo ⁊ angelis eius ⁊c. Sed ego seruus tuus sum ⁊ intendo esse in eternũ vt sim de numero istoz q̃bus dices. Uenite bñdicti prĩs mei ⁊c. ¶ Tota etiam ista vltima ⁊ quarta pars põt legi deprecatiue, vt sit sens⁹. O dñe Jesu xpe educ de tribulatiõe peccati aiam meã per penitẽtiam: ⁊ disperde diabolos inimicos meos vt fugiãt a me ⁊ perdes eos in die iudicij: quia ego seruus tuus volo esse ⁊ nõ seruus pcti sicut fui vsq̃ modo ⁊ ante penitentiã factam. D ¶ Ex toto isto psal. tam secundum expõnẽ pphetiã q̃ moralẽ possunt recolligi de cẽ cõclusiones. ¶ Prĩa cõclusio q̃ null⁹ hõ viuẽs põt iustificari de se apud deũ in hac vita: nec cuz eo contendere, pbatur. Qr nil veritatis et iusticie habet homo de iure sue nature nisi solum pctm̃ ⁊ penalitates ei⁹. ¶ Scđa cõclusio q̃ antiquus serpens inimicus nature persecut⁹ est pmo hominẽ in pncipio tẽtando ipsum mediante muliere: ⁊ p esum ligni, phibiti deiecit ipsum in mortem corporis ⁊ anime: ⁊ sic homo necessario fact⁹ est mortalis ⁊ passibilis ⁊ morbo cõcupiscentie in carne corruptus ex qua corruptione spiritus semp angustiatur a carne ⁊ totus ordo fuit in eo pturbatus: quem morbum ⁊ corruptionẽ ⁊ necessitatem moriendi ⁊ patiendi adam transtulit in omnes posteros. ¶ Tertia conclusio q̃ eundez ordinem seruat diabolus in tentando oẽs homines quẽ tenuit in tẽtando primos parẽtes. Nam sicut ibi primo tẽtauit euã icipiẽdo a parte fragiliori ⁊ postea eua seduxit ⁊ tẽtauit virũ. Sed cũ vir consentiens mulieri comedit fructum vetitũ fuit pctm̃ cõsumatũ per qd introiuit mors in orbẽ terraz. Ita pariter diabolus primo mouet sensualitatẽ in quolibet hoie obijciẽdo ipsi aliqd delectabile vel vtile apparẽs bonũ: ⁊ tũc sensualitas obijcit ⁊ suadet voluntati ⁊ rationi vt sequatur ⁊ admittat: si aũt voluntas rõnalis cõsentit sensualitati: tunc peccatũ est cõsummatũ: qd quidẽ peccatũ precipitat hominẽ in mortem spiritualem: ⁊ manet spiritus pominis anxiatus ⁊ perturbatus a culpa peccati. Et sic patet qualiter diabolus plantauit cõcupiscentiaz in sensualitate loco ligni prohibiti: cui⁹ fructus sunt luxuria auaricia: scilicet cõcupiscentia carnis et pecuniarum et honorum ⁊ vindicte ⁊c. que occidunt hominem. ¶ Quarta conclusio. anima sine gratia dei est sicut terra sine aqua que non potest fructificare. ¶ Quinta cõclusio q̃ anima nostra viuit per gratiam: ⁊ ideo deficiẽte gratia deficit spiritus vite in ea. ¶ Sexta conclusio q̃ omnes illi quibus deus auertit faciem negando gratiam descendunt in lacum inferni. ¶ Septima conclusio q̃ lex euangelica quaz xps tulit docet viam in patriam ⁊ facere diuinam voluntatem. ¶ Octaua conclusio q̃ pater ⁊ filius per spiritumsanctum spirauit apostolis dona gratiarũ ⁊ dirigit oẽs iustos in terraz rectã. ¶ Nona conclusio q̃ xps per predicationem apostoloruz et baptismum dispersit et fugauit diabolum de mundo et de simulachris idolorum. ¶ Decima cõclusio quod christus perdit et destruit peccatum in quolibet penitente per penitentiam ⁊ ecclesiastica sacramenta. E ¶ Sed contra primam cõclusionem arguitur in qua fundatur tota sententia huius psalmi vt đ: quod nullus viuens se põt apud deum iustificare ⁊ videtur qd illud dictum prophete non sit vniuersaliter verum. Nam Johannes baptista ⁊ sancti innocentes de quibus dicitur in apocalipsi q̃ sine macula sunt ãte thronum dei et multi alij qui nunq̃ actualiter peccarunt possunt iustificari apud deum: ⁊ cum eo in iudicio contendere. Item virgo maria non soluz potest se iustificare apud deuz a pctõ actuali ⁊ venial: sed etiã de originali qd nunq̃ habuit nec ad

Nõ iusti ficat nisi per spiritum sanctum.

Tẽtãdo hominẽ diabol⁹ seruator dinem sicut fecit i adã ⁊c.

ipsaz transiuit vt pbatu fuit psal. xlv. igit cõclusio falsa. In oppositu est ppheta i psenti psal. dicẽs Nõ iustificabit in cõspectu tuo viuẽs. ¶ Respondetur q notãter dicit ppheta. Nõ iustificabit in conspectu tuo omnis viuẽs. Naz lz multi possint iustificare se apud homines de peccatis que non cõmiserũt et intrare securi in iudiciũ et cõtẽdere cũ iudice defẽdẽdo suã iusticiã: tñ apud deũ nullus potest se iustificare a peccato de iure sue nature. ¶ Ad cuius intellectuz est notãduz q lz hõ possit iuste defendere apud quẽlibet iudicez ea que sunt de iure nature: tñ nõ sp ea q sunt largita ex mera gra siue gratis. Nã si aliqs naturaliter seru' liberat gratis a dño et vltra libertatez recepit aliqua bona tẽporalia ab illo dño: lz apud alios possit defendere iuste suã libertatez et illa bona collata: tñ hec nõ posset defendere in iudicio apud dñm: qr nõ põt se negare esse seruũ a natura et liberatũ p grãm et dñz posse ipsi auferre oĩa bona collata postq retinuit sibi tale ius. Et sic lz talis fuus libertati donatus cum ceteris possit contẽdere in iudicio suã iusticiã allegãdo et defẽdẽdo: tñ non cũ dño nec apud dñm. Ita pariter est dicẽdũ. Nã cũ in adã oẽs posteri fuerit ppetue seruituti pctĩ obnoxij et obligati et mãcipati et incurrerit corruptionẽ nature p quã liberũ arbitriũ est vulneratũ et claudicatũ: et libertas bñ agẽdi amissa et necessitas peccãdi inflicta. vt pbat Aug. lib. de psecutiõe iusticie hoĩs: et sic nulla manet iusticia in hoĩe nisi p gratiã donet et pficiat. Ergo sequit q nullus hõ viuẽs apd deũ põt allegare aliquã iusticiã pprĩã de iure sue nature qr oẽs iusti fuerũt ab illa fuitute p gratiã et p iusticiã fidei xpĩ liberati. Et sic lz inocẽtes et multi scĩ viri nõ cõmiserit multa pctã et scelera actualia et fecerit mlta bona: nõ est eis apud deũ simplr imputandũ qr hoc non fecerũt ex pprijs viribus: nec ex natura sua corrupta: sed ex grã xpĩ preueniẽte et preseruãte a pctõ et impellẽte ad noua faciẽda: quia si fuissent relicti a sua natura corrupta peiora facinora potuissent ppetrare q Nero et Judas et c. et ideo dicit Augustin' in omelia de peccatrice et pharisco q non est peccatũ quod fecit homo quin faciat alter hõ nisi iuuetur a deo a quo fact' est hõ. Itẽ idẽ in libro de virginibus dicit q vgines nõ possũt in se gloriari si serua rũt virginitatẽ et vitarũt vitia carnis nec debẽt minus diligere deum si nõ remissa sunt eis peccata multa sicut mulieri peccatrici et latroni: quia licet deus non remiserit eis peccata que non cõmiserunt: tñ remisit eis omnia pctã q cõmisissent: si deus per grãz eos non preuenisset in sua natura corrupta et dereliquisset: ideo cõcludendo dicit eis Augu. Deputate vobis a deo esse dimissum quicquid a vobis nõ est illo regẽte commissum et c. Itez lz omnes supradicti scĩ possent gloriari apud homines se nõ peccasse actualiter tñ nõ possent gloriari apud hoĩes se nõ fuisse obnoxios culpe origiali vt inqt Augustin' scdo de baptismo paruulorũ et libro de natura et grã. Item lz virgo Maria nunq habuerit in persona pctm̃ originale: tñ hoc non habuit ex propria natura: sed ex gratia xpĩ preueniente et sanctificante

Nullus se apud deuz potest iustificare.

ipam in primo instãti sui esse q pbibuit ne pctm̃ nature trãsiret in psonaz: vt dictum est psal. xlv. et cxl. lz fuit p grãm pseruata. Et sic ptz q nec virgo Maria põt introire in iudiciũ apud deũ allegando naturalẽ iusticiã: cum ipa sm naturam fuerit obligata cũ ceteris in adã. Ex quib' oĩbus ptz q nec iusti: nec peccatores possunt intrare in iudiciũ cũ deo. Nam pctõres nõ pñt cõqueri de deo: nec imputare deo scelera sua: sz sibijpsis et nature sue corrupte qr deus bonam naturã creauit in adã: sz ipse peccator corrupit eam: sic vnusquisq tractus et illectus a cõcupiscẽtia sua peccat: qr de' actor malorũ non est. Jaco. i. nec iustus põt gl'ari de iusticia sua: quia non est currẽtis nec vol entis: sz dei miserentis. et sic o deus nunq iustificabitur in cõspectu tuo omnis viuens.

Benedictus dñs deus me' qui docet manus meas ad prelium: et digitos meos ad bellum.

Misericordia mea et refugium meũ: susceptor meus et liberator meus.

Protector meus et in ipo speraui: qui subdis populum meum sub me.

supra. pij. c. xcv. d. c. ecce. xxi. q. i. c vos pñt. xiij. q. i. c his ita.

¶ Titul' psal. dd. Hero. in plogo hui' libri dicit q dd fecit hũc psal. qñ stetit otra goliath: lõ in aliquib' biblijs addit ista pticula. s. psalm' dd cũ stetit cõtra goliã. vñ legit. i. Reg. xvij. q cũ venissent philistei otra Saul et filios israel anteq pliũ cõuerteretur. surrexit Golias getheus de gñe giganteo et incepit blasphemare verbis et contẽnere deum israel et legẽ moysi dicẽs. Eligite ex vobis virum et descẽdat ad singulare certamẽ q si percusserit me erim' vobis serui: et si pcussero eum vos seruietis nobis et c. cõtra quẽ dauid iuuenis venit indut' armis regalibus ipsi' Saul: sz cũ nõ eẽt talibus armis assuetis exutus illis armis cepit quinq lapides de torrẽte et posuit in pera et eriuit contra gethcũ in baculo et funda. Golias aũt erat munitus casside ferrea et lorica erea et lancea robusta grandi ad modũ liciatorij: cõtra quem dd piecit lapidẽ in noĩe dñi et infixit eũ in frõte ipsi' golie: et deiecit ad terrã et proprio gladio euaginato caput ipsius golie amputauit: quo viso philistei prostrati sunt et dispersi sunt et dispersi fugerũt: et sic dd liberauit israel de opprobrio seruitutis et vindicauit iniuriaz dei. Per hoc et p hanc victoriã pnidit dd i spũ et reuelatiõe totũ mysteriũ pugne xpĩ cuz diabolo. Nã sicut dd adolescẽs vicit Goliã et abstulit ipsi caput et liberauit israel a fuitute et subiecit philisteos: ita christus depositis armis regalibus. i. occultata diuinitate: apparẽs in humanitate pgressus est cũ diabolo: et cũ pera et lapide obedientie et patientie et humilitatis se obiecit otra diabolũ et abstulit ipsi caput: nã primo abstulit ipsi gladiũ quo erat armatus et pcinctus et solebat interficere oẽs hoĩes q quidẽ glad' erat pctm̃ originale quo oẽs vulnerabat diabolus et sibi subijcie

de xpĩ victoria.

bat hũc gladiũ abstulit xp̃s ⁊ cũ eo ip̃sum decapi tauit: ⁊ abstulit ipsi caput.i.potestatem: ⁊ sic liberauit genus hũanum ⁊ subiecit pplm̃ gẽtilem ad fidẽ: vnde baculus xp̃i in illo certamine fuit crux: et lapis fuit hũilitas ⁊ patiẽtia: vnde dd̃ p̃uidẽs hoc mysteriũ post habitã victoriã: ⁊ dũ fuit in q̃ete fecit hũc psal. In quo dd̃ q̃tuor facit. Naz p̃io agit dd̃ gr̃as de victoria habita cõtra Goliã. Secundo petit aduentũ xp̃i vt veniat ad pugnã ɔtra diabolũ quã ip̃e preuidit in sp̃ũ per pugnã suam et victoriã. Tertio p̃mittit se gr̃as acturũ. Quarto petit vt liberet eccl̃ia de p̃secutiõe tyrãnorũ et hereticoꝝ. Scd̃a ibi. Dñe inclina. Tertia ibi. Decantionũ. Quarta ibi. Et erue me. Dicit ergo dd̃ Bñdictus sit dñs deus meus qui docet ⁊ docuit manus meas ad prelũ cõtra Goliã ⁊ direxit digitos meos ad prelium cum essem adolescens ⁊ inexpertus ⁊ insuetus in armis: nam ego non eram sufficiens nisi ip̃e me direxisset: ⁊ ideo ipse est mia mea et refugium meũ: ad quẽ semp refugio ⁊ ipse est susceptor meus in omni casu ⁊ liberator meus de omi periculo: q: ip̃e ex sola mia sua ⁊ nõ meis meritis me liberauit ⁊ p̃bo q̄ hoc factũ est ex dei mia ⁊ nõ meis viribus. Nam.

g.viij.a. **Domine quid est homo quia innotuisti ei: aut filius hominis quia reputas eum.**

¶ Idest quis sum ego cũsim adolescens ⁊ rusticus et paup cui tã grandẽ victoriã innotuisti ⁊ tã grãde mysteriũ innotuisti ⁊ reuelasti: nam per meã victoriam de Golia reuelasti et innotuisti mihi victoriã quã tu es habiturus de diabolo in cruce q̃ reuelatione ego nõ sum dignus meis meritis: aut quid sum ego filius hoĩs.i.filius Ysay: q: reputasti me tanto honore sup. tantã victoriã tribuẽdo ⁊ qd̃ maximũ est tã magnũ mysteriũ mihi reuelãdo et loquit̃ de se in tertia p̃sona. Et subdit.

Job.vij ⁊ de pe. d.ij.c.si. **Hõ vanitati similis factus est: dies eius sicut vmbra pretereunt.**

¶ Nã homo in sua natura ⁊ in suis viribus destitutus vanitati similis factus est et fragilis ⁊ mortalis: naz dies eius sicut vmbra preterẽũt. Ex quo patet q̄ dauid se reputat indignũ tanta victoria et reuelatione tanti mysterij futuri per xp̃m. Põt etiã dici q̄ hic dd̃ loquitur in p̃sona corporis mystici: nam per hoc mysterium ⁊ victoriã suam quaz habuit contra Goliam preuidit etiam in spiritu qualiter christus in aduentu suo debebat nos ita armare vt etiã vinceremus diabolũ ⁊ conculcaremus: nam xp̃s dedit nobis primo baculum fidei et spe/tacum quo audemus ire contra diabolum et lapidem fidei quẽ ipsi abijcimus ⁊ cũ eo ipsuz occidimus. Et dedit nobis gladiuz charitatis quo caput et potestatem eius abscidimus. Quã victoriam figuratiue per suam preuidit: iõ dicit totum corpus mysticũ. Bñdictus dñs deus meus ⁊c. q: tantã miam ⁊ dilectionẽ homini ondit ⁊ tãtaz dignitatem ipsi concessit: cũ hõ sit fragilis ⁊ parui momẽti: ⁊ p̃o hoĩe q̃ est tam parui precij velit de celo descendere ⁊c. ideo ait quid est homo ⁊c.

Dñe inclina celos tuos ⁊ descende: tange montes ⁊ fumigabunt. De summa tri. ⁊ fi. cat. c. damnamus. ⁊. q. i. mixte. xj. q. iij. ca. ita sepe. Et xvi. q i. c. visis.

Fulgura coruscationem ⁊ dissipabis eos: emitte sagittas tuas ⁊ conturbabis eos.

Emitte manum tuam de alto: eripe me ⁊ libera de aquis multis: ⁊ de manu filiorum alienorum.

Quorũ os locutũ ẽ vanitatẽ: ⁊ dextera eorũ dextera iniquitatis.

¶ Hic petit aduentũ xp̃i sibi reuelatũ: naz postq̃ aduentus xp̃i ad pugnandũ ⁊ vincendum diabolum ⁊ liberandum nos de potestate eius innotuit ipsi per reuelationem ⁊ figurã sue victorie de Golia dicit: o dñe iesu xp̃e inclina celos.i.maiestatez tuã de celo ad terram et descende per humilitatez vt tu qui ab eterno es deus in sinu patris efficiaris homo in vtero virginis matris: et qui es imortalis per diuinitatem efficiaris mortalis s̃m humilitatem: ⁊ qui ab eterno es in forma dei ⁊ deus appareas nobis in forma serui: ⁊ sic tange montes.i.apostolos dando eis potestatẽ et sp̃m sctm̃ et fumigabũt legem tuam euangelicam per mundum predicando. Et emitte fulgura et chorusca tiones mittendo fulmina euangelica: et dissipabis eos.i.diabolos ⁊ infideles ⁊ totã idolatriam Et emitte sagittas tuas.i.aplo̷s qui sunt sagitte in manu potẽtis: ⁊ verba euãgelica q̃ sunt sagitte acute misse in corda inimicorũ regis: ⁊ conturbabis eos ⁊ confundes oẽs infideles: quosdã cõuertendo: quosdã p̃dendo. Itẽ tãge cũ eius potentia et virtute mõtes.i.diabolos superbos ⁊ membra suo.i.reges: principes: ⁊ paganos: ⁊ tyrannos: et fumigabunt ⁊ cremabunt̃ puniti ⁊ fulgura.i.fulgurãdo mitte coruscatiões ⁊ fulmina euãgelica p aplo̷s tuos ⁊ dissipabis eos.i.diabolos eijciẽs a simulacris ⁊ gẽtiles ab ydolatria quosdã ɔuertendo ⁊ quosdam p̃dendo ⁊ puniẽdo ⁊ emitte sagittas tuas ⁊c.i.euãgelicas ⁊ cõturbabis eos vt. s. Et emitte manũ.i.potentiã ⁊ virtutẽ tuã de alto celo et libera me de aquis ⁊ p̃secutionib⁹ multis.i.de tentationibus ⁊ seruitute diaboli ⁊ õ manu et p̃tãte filiorũ alienorum.i.tyrannorũ qui nõ sunt de filijs dei: sed diaboli: ⁊ nõ sunt filij virtutum: sed vitioꝝ qui sunt filij alieni a te: et ẽt libera me de manu iudeoꝝ qui facti sunt alienati negando te: et facti sunt filij mũdi et diaboli: cũ dixerũt Nõ habemus regẽ nisi cesarẽ: ideo sequit̃: quorũ os locutũ est vanitatẽ dicẽdo blasphemias ɔtra te ⁊ improperia in domo anne et cayphe: ⁊ aũ pylatum et in cruce cum dicebant. Si filius dei es descende de cruce ⁊c. et etiam os eorum locutum est vanitatem contra te quando dicebant q̄ discipuli furati erant corpus tuũ de sepulchro ⁊c. Itez quando persequebantur apostolos in primitiua ecclesia loquentes blasphemias contra paulum ⁊c. et de hac persecutione petit ecclesia per christum liberari.i.per mortẽ et passionem petit libe

Dauid petit xp̃i aduẽtũ.

rari a diabolo: et per resurrectiones et spiritussancti missionem a persecutione iudeorum.

Deus canticū nouū cantabo tibi: in psalterio decachordo psallam tibi.

¶ Hic pollicetur se gratias acturum pro beneficio redemptionis recepto dicēs. O deus cū feceris hoc scʒ resurgēs a morte et viceris diabolū et liberaueris me de eius potestate ⁊ ascenderis in celum et miseris spiritūsanctū: ⁊ armaueris apostolos diuersis donis gratiarū: tūc canticū nouū cantabo tibi: nō cāticū ve. te. q: postq̄ xp̄s venerit veritas figurata dimittā figuras ⁊ cerimonias ⁊ offerā nouum sacrificiuʒ eucharistie: ⁊ predicabo legē nouam euangelicā et noua sacr̄a abolitis veteribus sacramentis: et psallam tibi in psalterio decachordo. s. decem chordarū et preceptorum simul cum consilijs euangelicis: q: tunc vere seruabant̄ precepta data in mōte sinay que vsq ad aduentū xp̄i nunq̄ fuerūt perfecte intellecta: nec seruata vt ptʒ Mat. v. q: antiqui nō respiciebāt affectum ⁊ voluntatem per quā iustificamur: sed solum effectū et actum ad extra: ideo nunq̄ vere sciuerūt cantare: nec psallere in psalterio decē chordarum vsquequo xp̄s docuit nos nouiter psallere et cantare cum sacramentis noue legis. Ideo hoc est canticum nouum quod cantabū tibi: scʒ legeʒ euangelicam que declarat psalterium decē chordarū ve. le. Item lex euāgelica dr̄ etiā psalterium decachordum: siue decem chordarum: eo q̄ nihil aliud continet ⁊ explicat nisi decem mysteria no. legis que per xp̄m erant explicanda: scʒ mysteriuʒ trinitatis et incarnationis et predicationis christi et miraculorum operationis: et passionis: ⁊ resurrectionis: et ascensionis: et spiritussancti missionis: et ecclesie congregationis: ⁊ finalis nostre glorificationis. vnde hoc est canticum nouum qđ continue cantat tota ecclesia et confitetur et predicat et hoc est psalterium decem chordarū quod continue sonat et predicat et pulsat. Item cantat etiam ecclesia canticum nouum et psalterium virginis marie. s. Magnificat anima mea dominū: quod quidem canticum et psalterium continet. x. chordas: idest. x. versus vt ptʒ intuenti. ¶ Est ergo triplex psalterium. s. decachordum et canticum nouum. s. psalterium decem preceptoruʒ moralium: et psalterium decem mysteriorum noui testamenti et psalterium virginis marie. Hoc ergo triplex psalterium promittit cantare dauid in persona totius ecclesie pro gratiarum actionibus dicens. Deus canticum nouum cantabo tibi. i. totā legē euangelicā et in psalterio decachordo psallam tibi: idest decem mysteria noui test. p xp̄m explicata predicabo et confitebor tibi: et etiam cantabo et psallam tibi psalterium et canticum virginis in officio quotidiano vesperorum et etiam cantabo tibi canticum nouum celebrando nouas festiuitates: scʒ natiuitatis: passionis: et resurrectionis ⁊c. In quibus constituam noua officia ecclesiastica et cessabunt veteres festiuitates q̄ erāt figure nouarum festiuitatum: hoc ergo canticum nouuʒ cantabo tibi agendo gratias: eo q̄ dedisti

Lex euāgelica ē canticū nouum.

Triplex psalterium.

salutē regibus xp̄ianorū eos per fidē a nephando ritu ydolatrie liberādo. Et nota idē psalteriū cantabant antiqui qđ et nos: sed illi cantabant hoc psalterium in figura et ,pphetice: nos aūt cantamus in re et euangelice: q: iam oēs ille decē chorde sunt complete per christū.

Qui das salutem regibus: qui redemisti dauid seruum tuum: de gladio maligno eripe me.

Et erue me de manu filiorū alienorū: quorū os locutū est vanitatē ⁊ dextera eorū dextera iniquitatis.

¶ Hic incipit alia snīa et petitio: nā postq̄ corpus mysticū petijt liberari de seruitute diaboli ⁊ pmisit cātare canticū ⁊c. Hic petit liberari de ptāte et persecutione tyrannorū et hereticorū. Nam hoc etiā preuidit dauid in spiritu per victoriam suā: nam sicut amputato capite Golie et superato: philistei fuerunt dispersi et fugati et in finē sp̄i dauid subiecti. Ita preuidit dauid in sp̄u q̄ tyranni ⁊ imperatores et gentiles psecutores ecclesie erant sup erādi et ecclesie iugo subijciendi: et hoc petit hic dauid in persona totius ecclesie dicens. O dn̄e iesu xp̄e: qui quondam das et dedisti salutem regib⁹ israel et victoriam contra paganos: et redemisti specialiter dauid seruum tuum de potestate Golie. Eripe me nunc in hac persecutione de gladio maligno et crudelitate tyrannorum et infidelium ⁊ hereticorum. ¶ Nota q̄ sicut verbum dei dicit̄ gladius benignus penetrans corda hominum et amputans sentes peccatorū. Ita per oppositum culpa et peccatum dicitur gladius malignus ⁊ venenosus occidens animas hominum morte perpetua: nam isto gladio diabolus occidit animas Ita specialiter culpa originalis dicitur gladius diaboli quo occidit et interemit animas ad mortem damni priuans eas vita eterna. Et concupiscentia et fomes inflictus carni est alius gladius malignus diaboli quo occidit animam per consensum ad mortem sensus ⁊ pene: ⁊ de hoc gladio maligno petit hic primo liberari. Est etiaʒ alius gladius malignus qui dicitur potestas tyrannorum et crudelitas: quo gladio tyrāni psecuti sunt martyres: et de isto gladio spāliter petit eccl̄ia liberari a resurrectione xp̄i vsq ad Constantinum: q: tūc ille gladius fuit fractus. Est etiā alius gladius malignus qui fuit prauitas et peruersio hereticorum que inualuit contra ecclesiam post magnum Constantinum et de hoc etiam ecclesia petit liberari virtute christi: dicitur ergo de gladio maligno eripe me: scʒ et pro: idest erue me de manu et potestate ⁊ gladio filiorū alienorum: scʒ tyrānorū hereticorū filiorū diabolorum: q: filioruʒ sunt filij quos sequūtur et quorum opa faciūt os quorum. s. tyrānorū locutū est vanitatē blasphemādo xp̄m ⁊c. et os hereticoruʒ peruertendo scripturas ad falsum sensuʒ: et proferendo hereses et falsas sectas: et ideo dextera eorū. s. potestas et prosperitas est dextera: idest potestas tenebrarum et iniq

Petit de gladio

quitatis que non potest durare: immo auferetur per aduentū lucis et iustitie⁊ punitionis dei.

de pe. d. iij. q̄. q̄. ⁊ c. q̇d er/go tur/bamur. ⁊.xxiij. q i. parat⁹

Quorum filij sicut nouelle plātatio/nes: in iuuentute sua.
Filie eorum composite circumorna/te: vt similitudo templi.
Promptuaria eorum plena: eructan/tia ex hoc in illud.
Oues eorum fetose abundantes in egressibus suis: boues eorum crasse.
Non est ruina macerie neq̧ trāsitus: neq̧ clamor in plateis eorū.
Beatum dixerunt populum cui hec sunt: beatus populus cuius domi/nus deus eius.

¶ Ad cuius declarationē est notandū q̧ gladius et potestas ⁊ crudelitas malorū tyrānorum consistit in dominio ⁊ tyrānide: ⁊ copia diuitiaꝝ ⁊ filiorum ⁊ prosperitate mūdana: nam cum quis videt se in tali prosperitate positum: ⁊ maxime illi tyranni ponebant felicitatē suam in hac mundana prosperitate et confidentes in suo dominio ⁊ tyrānide et in suis diuitijs ⁊ predijs et copia filiorum quibus assumebant vxores filias alienorū regum et principū: et suas pulchras filias dabāt in vxores ceteris regibus ⁊ principibus: et sic fortificabant et conciliabāt ⁊ roborabant potētias suas: et in hoc confidentes contēnebant deū: putantes nihil eis posse nocere: ⁊ sic persequebātur paupes et cōmittebat omne nephas: nec volebant audire legem euangelicā que precepit oēm iustitiā. s. nulli nocere et oībus prodesse ⁊c. et iō persequebant christianos ⁊ conabant cum promissionibus aut minis et tormētis eos ad suā perfidiā adducere. Ex quo ptz q̧ gladius et dextera ⁊ potētia eorum cōsistebat scdm opinionē eoꝝ in prosperitate huius mundi in qua constituebant felicitatē et beatitudinē: et hos beatos vocabant quibus supradicta prosperitas aderat: sed dicit dauid q̧ falsa erat eorū opinio: nam beatitudo est status oium bonorū aggregatione perfectus: sed habentes talia sunt mali: et flagitiosi alieni ab omni ꝟtute: ergo nō sunt beati. Itē beatitudo est bonum per se sufficiens contentans habētem: sed possidentes talia nunq̄ contētantur: imo semper cupiunt plura habere: sicut ptz de Alexādro: ergo nullus talis est beatus nec felix. Item beatitudo est bonū proprium quod non potest auferri: sed omnia supradicta bona tēporalia faciliter auferūtur vt filij et regnū ⁊c. sicut pz de crasso ditissimo qui perdidit primo infeliciter filium et postea regnuz ⁊c. ergo nullus talis est felix. Item beatus est qui habet quicquid vult: et nihil mali vult: sz nullus talis hz quicquid vult: et vult ⁊ cōmittit oē malū: vt patet de Sardanapalo et Pharaone: ⁊ Nerone et ceteris grecis. Ex quo ptz q̧ solus ille populus ē beatus qui colit deū: nam talis contēnit oēm prosperitatem mundanā que affert omne malum et delectatur in cōtemplatiōe diuinorū: ⁊ operat̄ ꝑm virtutē ⁊ iustitiā ⁊ precepta euangelica: cui datur in premiū in celo illa summa beatitudo: que est stat⁹ omnium bonorū aggregatione perfectus ⁊ bonū per se sufficiens qd nō potest auferri: et hoc est qd hic dicit dauid cū dicit: dextera eorū: scz mūdanorum et tyrānorū et potestas et prosperitas est dextera iniquitatis in qua ponunt suā beatitudinē: nam putant beatos sup. quorum filij sunt in magna copia in iuuentute sua: sicut nouelle plātationes oliuarū aut aliorū virgultoꝝ: idest habent copiam filiorū iuuenū: scz habēt oliueta nouelle in in circuitu: vt dictum est psal. cxxvij. et filie eorū sunt pulchre ⁊ cōposite: et circūornate in vestibus et iocalibus sicut siltudo: idest ad similitudinem vnius tēpli bene ornati: hos ergo putant felices. Itē putant se esse felices in possessione multorum predioꝝ ⁊ vinearū ⁊c. si prōptuaria et torcularia ⁊ cellaria et horrea eorum sunt plena vini ⁊ frumenti: et olei: et sic sunt eructātia ista promptuaria: id est effundentia ex hoc in illud. i. est ex ista vegete in illā ex h̄ horreo i illud: et ex hoc cellario in illud: id est q̧ sufficiat ad iplendū multa cellaria et horrea ⁊c. Itē putāt se btōs in possessiōe multorū armentorū ⁊ gregū pecudū: iō dicit: tunc se putāt beatos si oues in magno sunt numero ⁊ fetose ⁊ plene fetibus ⁊ peregrinātes ⁊ abūdantes in egressibus ⁊ partib⁹ suis: ⁊ boues ⁊ vacce eoꝝ sunt crasse in numero et carne. Itē quarta beatitudo eorū est q̇ hñt ciuitates ⁊ domos fortes ⁊ inexpugnabiles: et bene muratas nō diruptas ne per eas inimici possint habere ingressuz: neq̧ transitū ad capiendas ciuitates ⁊ oppida: vt sit clamor in plateis eoruz per ingressum inimicoꝝ rupta maceria ⁊ muro sicut solet fieri clamor mulierū ⁊ virorū cuz inimici capiūt violēter ciuitates: ⁊ trucidāt infantes ⁊ interficiūt viros ⁊ expoliāt domos ⁊c. Beatuz ergo dixerūt hoies mundani pplm: cui hec bona supra dicta insunt et prosperitates tpales. Sz dicit ꝓpheta. ego dico tibi q̧ solus ille ppls ē btūs cui⁹ verus de⁹ est dñs eius. i. q̇ colit verū ⁊ vnū deū trinū in ꝑsonis ⁊ vnū in essentia: qꝛ talis ppls viuit ꝑm deū ⁊ legē euāgelicā que ꝑcepit oēm ꝟtutē ⁊ iustitiā: cuius pmiū est summa ⁊ vera beatitudo i celo: nā q̇ in supradictis bonis tpalib⁹ ꝯstituūt suā beatitudinē sp fallūt: ⁊ eis accidit infelicitas ⁊ miseria per amissionē taliū bonoꝝ tpaliū ⁊ ꝑ aduersitates que iugiter interueniūt et accidūt: beatus ergo solus ppls cui⁹ dñs deus eius: libera ergo me dñe a tali gladio maligno: ⁊ a tali dextera ⁊ ptāte et prosperitate iniq̇tatis: et de tali ptāte tenebrarum. Sed tamen aduertendum est q̧ tota ista littera istorū sex versuū vltimorū. s. ab illo loco. Quoꝝ filij sicut nouelle ⁊c. Contrariū sensum videt̄ hre in hebreo ⁊ in trāslatiōe Hiero. nā dicit sic. et sint filij nri quasi plātatio crescēs in pueritia filie nostre sicut anguli ornati ad similitudinē templi: prōptuaria nra ⁊c. ⁊ tauri nri pigues ⁊c. ⁊ nō est egressus nec eiulatus in plateis nris: ⁊ beat⁹ ppls cui talia sunt. beatus ppls cuius dns de⁹ suus: et sic

prospe/ritas est c ā. crude/litatis.

Quid sit btitudo.

Nota.

nota ista littera videtur referri ad populū dei po/nentis felicitatē seu partē felicitatis in copia bonorū tēporaliū ꝛ in cultu diuino: sed hoc videt̄ suspectū ꝛ tollit sensum spūalē ꝛ ꝓpheticū pro statu eccl'ie xp̄i ꝛ de vera beatitudine: ꝛ ꝯfirmat puersam opinionē gētiliū ꝛ tyrānorū ꝛ ꝯtradicit ei qḋ dictū est. Dextera eorū dextera iniquitatis. Ideo putant multi hāc litterā vitiatā in hac parte: ꝛ in aliquibus alijs locis cū suis pūctis quā vitiarūt et ꝑuerterūt rabini eorū tp̄e Cōstantini cōgregati in egypto cū viderūt omēs gētiles ꝛ multos iudeos cōuerti ad fidē xp̄i: ꝛ sic volunt dicere ꝙ tp̄e Hiero. iam erat biblia siue scriptura ve. te. in aliquibus locis vitiata per apices: ꝛ cūcta que totaliter mutāt sensum: et idō trāslatio. lxx. interpretum est in dubijs magis amplectēda: q: minus suspecta ꝓpter rōnes supradictas: nā illa interp̄tatio fuit facta per. cc. annos ante aduentū xp̄i: ꝛ tūc littera ve. te. nondū potuit esse vitiata nec suspecta. Etiā possemus exponere litterā hebraicā modernam ad bonū sensum spūalē: vt dicat dd̄ ꝛ corpus mysticū petens aduentū christi ꝛ ꝓsperitatē ecclesie: sint filij nostri. i. apostoli ꝛ martyres et fideles in magna copia virētes in virtutib' ꝛ gratia sicut plantationes nouelle oliuarū. Et filie nostre: scꝫ virgines sint speciose ꝛ ornate virtutibus sicut angeli ad similitudinē templi et promptuaria: ꝛ torcularia sacramentorū ecclesiasticorū sint eructantia et profundentia copiam vini et olei: idest operum misericordie ex hoc populo in illum: et oues nostre sint fetose et abundātes in egressib' et partibus suis regenerādo filios per baptismū et copiam meritorū animę nostre regenerēt per bona opera: et sint boues nostre crasse: scilicet anime nostre et opera nostra sint crassa pinguedine gratie et meritorum: et anima nostra sit fortis ne capiatur ab inimicis diabolis: nec sit eiulatus in plateis anime nostre ex penis inferni. Nam beatus populus cui talia bona spiritualia sunt: et beat' populus cuius dn̄s deus suus: et isto modo bene potest ista littera aptari ad bonum sensum: sed in veritate littera. lxx. interpretū videtur magis consona littere precedēti: ideo tene qḋ placeat. ¶ Totus etiā iste psal. potest eē vox xp̄i qui in principio loquitur in ꝑsona capitis agens gratias patri q̄ dilexit manū et potentiā suā ꝯtra diabolū: ꝛ triū/phauit de illo: sicut dd̄ triūphauit de golia. Sed postea loquitur in persona corporis petēdo vt p̄mittat filiū in carnē ad liberandū sp̄m de manu ꝛ potestate diaboli: ꝛ postea petit vt liberet sp̄m de persecutione tyrannorū ꝛ omniū infidelium. C ¶ Ex quo psalmo possunt recolligi due principales conclusiones. Quarū prima est ꝙ sicut dauid triumphauit de golia: ꝛ liberauit illum populuꝫ de manu philistinorū: ita xp̄s descendēs in carnē liberauit genus humanū. Primo de potestate diaboli. Secundo liberauit ecclesiam de manu oīum persecutorū. Scd̄a ꝙ licꝫ hoīes infideles ꝛ mūdani et alieni a fide ponāt suā felicitatē in copia filiorū ꝛ bonorū temporaliū: tamē solus est beatus in veritate qui colit vnū deū: quia ille expectat veram et eternam beatitudinē in celo.

Exaltabo te deus meus rex et benedicam nomini tuo in seculū seculi. Per singulos dies benedicam tibi et laudabo nomen tuum in seculum et in seculum seculi. Laudatio ipsi dauid Aleph. Beth. xvi. qḋ. i. reuertimini.

Magnus dn̄s ꝛ laudabilis nimis: ꝛ magnitudinis eius non est finis. Gymel. ā. xlvij.

¶ Huic psal. ꝓponitur talis titulus: scꝫ hymn' dd̄ ad denotandū ꝙ dd̄ fecit hunc psal. ad laudandū deum in tēplo cū cātico ꝛ exultatiōe. Nā vt supra dictum est in ꝓlogo hymnus ē: laus dei cū exultatione ꝛ cantico. Nam laus que dirigit̄ creature nō pōt dici hymnus ꝓprie. Itē si talis laus nō fit cum exultatiōe nō pōt etiā dici hymnus sicut sunt tragedie ꝛ trenorū liber Hieremie ꝛ carmina ipsius Job que omnia potius dicūtur tragedie et lamentationes. Et ideo q: dauid intendit laudare deum in hoc psalmo cū letitia agēdo grās de beneficijs que cōtulit mūdo a principio mundi vsqꝫ ad finē: ideo intitulatur iste psal. hymnus dauid. Ideo procedit per ordinē alphabeti hebraici ab alef vsqꝫ ad tau. Itaqꝫ tot sunt versus in hoc psal. qḋ sunt lr̄e in hebreo: et sic sunt. xxij. versus iuxta numerū litterarū hebraicarū. Et sic vnusquisqꝫ versus incipit a sua littera distincta. est verū ꝙ vna littera omittitur loco cui' altera geminat̄: ꝛ sic manet numerus perfectus: qḋ nō factū est absqꝫ mysterio. A ¶ Ad cuius intellectū est notandū ꝓut dictum est psal. cxviij. ꝙ sicut vnaqueqꝫ littera hebrea significat aliquod mysteriū in lege: ita totus discursus alphabeti hebraici significat totum discursum diuine legis: et totū discursuꝫ hoīs mystici peregrinātis per istā legē in vtroqꝫ testa. ab adā vsqꝫ ad finē mundi: et ideo quia dauid in persona hoīs mystici peregrinātis per istam legē in vtroqꝫ testamento intendit laudare deum: et agere gratias de omnibus beneficijs a deo receptis et memorare omnia opera mirabilia que deus fecit in vtroqꝫ testa. a principio mundi vsqꝫ in finē, discurrendo per omnes etates ꝛ oīa secula ꝛ oēs generationes: hic est ꝙ scripsit hunc psal. scd̄m ordinē et discursum alphabeti hebraici: q: in vtroqꝫ test. semper vnus deus fuit laudatus et cultus et inuocatus. B ¶ Scd̄o est notandū ḿ Aug. li. de vera religione ꝙ cultus latrie presupponit fidē: ideo vnusquisqꝫ colit deū ḿ fidē quā hꝫ de deo. Et idō dicit hic. oēs patres ve. te. crediderūt deum creatorem ꝛ redēptorē: ꝛ per cōsequēs trinū ꝛ vnū. Nā articulus creationis presupponit articulū trinitatis. Que quidem fides incepit ab adam primo cultore dei: nam Adam per ordinē creationis potuit nosse in spū mysterium trinitatis. Nam per hoc ꝙ deus per verbuꝫ creauerat oīa: q: dicendo: fiat lux facta est lux ꝛc. ergo deus hꝫ verbū sibi cōsubstantiale: et sic potuit nosse patrem ꝛ filiū: sed ꝑ hoc ꝙ spūs domini ferebat̄ sup aquas ad viuifi

Cult' latrie fidē ꝓsupponit.

candum oīa creata: nouit spūmscm̄ in diuinis et sic nouit in spū tres ꝑsonas in diuinis.s.patrē ꝛ filiū ꝛ spūmscm̄ cum vnitate substātie. Et hoc potuit habere adā ex doctrina angeloꝝ. Rursus ait Aug. sup Gen. et sup Joā. ꝙ mysteriū incarnationis fuit releuatū ipi adā in illo sopore: lʒ nō fuit prescius sui casus: ꝛ sic adā añ lapsum iā habuit fidē trinitatis et incarnatiōis. Rursus dicit Aug. lib. Cur deus hō. ꝙ adā post lapsum prenouit totum mysteriū hūane redēptionis: nā qñ deus eiecit eū a paradiso ꝓmisit ipsi de sua ꝓgenie carnē assumere: et in illa hūanitate mortē ꝛ passionem subire: vt posset adā cū tota sua posteritate redimere: et ei immortalitatē et felicitatē quā ꝑdiderat restituere. Et sic dicit Aug. ꝙ ab adā et eiꝰ successoribus iam dñi in carnē prestolabāt aduentꝰ: vt si de instāti miseria doleret: tñ de suo suecꝫ posteritatis remedio iā de lōginquo gauderet et sic ptʒ ꝙ adā expectabat xp̄m deū ꝛ hoiem generis hūani redēptorē ꝛ hūane ruine restauratorē et sic credidit deū trinū ꝛ vnū creatorem ꝛ gubernatorem ꝛ redēptorem et glorificatorē: et sub tali fide incepit colere deū ꝛ ipsi latriā exhibere et hāc fidem et ritū colēdi deū docuit filios suos et nepotes. D ¶ Nouit ergo adā q̄tuor essentialia in deo. Priorsummā oipotētiā qua mūdū creauerat: et summā sapiam qua oīa creata gubernat et cōseruat: ꝛ summā miam q̄ genus hūanum debebat redimere et restaurare: et angelicā ruinā reparare et summā iusticiā qua diabolū reprobauerat: et bonos angelos btificauerat: ꝑ quā etiā iusticiam malos hoies debebat punire: et iustis suā gloriā dare. Et iō sub tali quadruplici rōne adā deū coluit et adorauit.s. inquantū trinꝰ ꝛ vnus et creator et gubernator et redēptor et premiator. Sʒ q2 preuidit adā in spū et reuelatiōe qualr filius dei verbum incarnandū scd̄a in trinitate ꝑsona debebat oīa supradicta cōplere et mūdo notificare: q2 debebat notificare dei pr̄is oipotentiam i miraculorum opatione et generis hūani reparatione et inferni expoliatiōe: ꝛ debebat notificare dei summam sapientiam in legis euangelice datione et summā miam in nostra redēptione per mortem ꝛ passionem: et debebat notificare summā iusticiā in finali iudicio. Jdeo appellauit xp̄m verbū incarnandum nomē dñi: eo ꝙ oia supradicta debebat in se oñdere et mūdo notificare: sicut dictum est psal. viij. Et ideo adā qui oībus creaturis nomina imposuerat: inuocauit deum incarnatū sub noie quatuor lrarum.s. yoth.he.vau.he. que significant illa supradicta mysteria in xp̄o: vt dictū est psal. viij. Et sub tali fide ꝛ rōne adā ꝛ abel et seth inuocabant nomen dñi.s. xp̄m in lege ꝓmissum. Et sic enos incepit inuocare nomen domini: idest cū fecit aliquas orationes ad inuocandū xp̄m futuruʒ redēptorē et sic oēs successores vsqꝫ ad moysen inuocauerunt nomen dñi: ꝛ exinde vsqꝫ ad xp̄ʒ. ¶ Quia ergo dauid in hoc psalmo in persona totius corporis mystici incipiendo ab adam et discurrendo per omnes generationes intendit laudare nomen domini qui est iesus verbum dei per quem supradicta quatuor sunt mundo notificata

Adā nouit quatuor essētialia in deo.

et effecta. Jō tria principalr facit in hoc psal. Nā primo laudat deū siue nomē dñi d̄ oipotētia ꝛ sapiētia quā deus oñdit in ve.te. in mūdi creatiōe ꝛ gubernatiōe sui ppli. Scd̄o laudat deū de mia et potētia et sapiētia quā maxime deus oñdit in nostra redēptione per verbū incarnatū. Tertio laudat deū de iusticia quā maxime xp̄s oñdet in fine seculi malos eternalr puniēdo: et iustis eternam gloriam largiendo. et sic in toto isto psal. laudat deū tanꝙ creatorē et gubernatorē et redēptorē ꝛ glorificatorē que oia pertinēt ad cultū latrie. Secūda pars erit ibi. Miserator et misericors. Tertia ibi. Justus dñs in oībus vijs suis. Quātuʒ ergo ad primū dicit iste hō mysticus pro statu vete. testa. O deus meus per creationē: et rex meus per gubernationē ergo sp te exaltabo.i. exaltatū ꝑdicabo et laudabo et bñdicā nomini tuo bñdictiōe laudis: per qd̄ nomē nobis notificatur tua oipotentia in creatiōe et miraculoꝝ opatione. et notificat̄ tua summa sapia in gubernatiōe totius vniuersi: et q2 nō desistis in tua oipotentia sp creata ꝯseruādo et mirabilia operādo: nec cessas ꝑ tuaʒ sapiam oia creata disponēdo ꝛ gubernādo successiue: ideo bñdicā te in vno solo seculo et etate: sed in seculū seculi per oēs etates: imo per singulos dies et etates sine interuallo et intermissione bñdicam tibi et laudabo nomē tuū in seculū seculi. Nam sicut tu in nulla etate cessasti a bñficijs: ita ego nō cessabo bñdicere et laudare nomē tuum et grās agere et cultū latrie tibi exhibere tāꝙ creatori et gubernatori ꝛ redēptori ꝛ glorificatori. Et hanc laudem et latriā exhibebo tibi in signū summe oipotentie et maiestatis ꝛ sapie et mie et iusticie: qñ tu es magnus dñs et laudabilis nimis et magnitudinis tue nō est finis: ideo tibi debet̄ cultus latrie. Sed q2 istā tuam magnitudinē oñdisti successiue ab initio mūdi per oēs gñationes tam in nouo ꝙ veteri testamento. Jdeo.

materia psalmi.

Generatio ꝛ generatio laudabūt opera tua: ꝛ potentiā tuā pronūciabūt.

¶ Gñatio ve.te. et gñatio noui te. laudabūt opa tua mirabilia: et potētiā tuā ꝓnunciabūt et ꝑdicabūt. Nā patriarche ꝛ ꝓphete ꝓnūciabūt ꝛ scribent ea que fecisti in ve. testa. vt ptʒ in libris legis moysi et iosue et iudicū et regū et oīm ꝓphetarū: et apostoli et martyres et doctores predicabunt ea mirabilia que fecisti in nouo testamento.

Magnificentiam glorie sanctitatis tue loquentur: et mirabilia tua narrabunt. De.

Et virtutem terribiliū tuoruʒ dicēt: et magnitudinem tuam narrabunt. Vau.

Memoriam abundantie suauitatis tue eructabunt: et iusticia tua exultabunt. Zaen. ꝛ Jay.

¶ Primo gñatio ve.te. narrabūt et loquētur magnificētiaʒ scitatis et glorie tue quam oñdisti in mōte sinay in datiōe legis: ꝛ qñ apparuisti moysi

in rubo: et qñ duxisti illũ ppl'm in colũna nubis in die: et tota nocte in illuminatiõe ignis: et dicẽt vir tutẽ operũ terribiliũ que oñdisti in egypto et in trãsitu maris rubri: et sic magnitudinẽ tuã narra bũt in illo cantico. Cãtemus dño gloriose etenim magnificatus es et c. Itẽ memoriã abũdantie tue dicẽt qñ dedisti eis mãna et coturnices de celo in abũdantia. Et tua iusticia exultabũt: q: pstrauisti oẽs inimicos eo: vnde patres ve. te. nõ solum exultabũt et exultabãt et exhibebãt tibi latriã pro pter illa bñficia tpalia: sed principalr ppter mysteria hũane redẽptionis que in no. te. per xpm facienda et cõplenda figurabãt. Et sic oia sacrificia et oblatiões et cetera que fiebãt et offerebãtur in ve. te. tã in lege nature q̃ scripture non erant nisi quedã pstationes que fiebãt in signaculũ fidei de xpo futuro vt dictuz est psal. xxxix. et l. Et sic in oibus colebat et iuocabat xps iesus qui est nomẽ dñi: vt dictũ est psal. viij. Deinde cũ dicit.

Heth. **Miserator et misericors dñs: patiẽs et multum misericors.**

De pe. di. sti. j. c. serpẽs. **Suauis dominus vniuersis: et miserationes eius super omnia opera eius.**

¶ Iste hõ mysticus laudat deũ de miaquã maxime notificauit per verbũ incarnatũ in nrã redemptiõe: in qua quidẽ redẽptione xps nõ solũ oñdit summã dei miam: sed et summã oipotentiã et sapientiã: et iusticiã: quã primo xps notificauit mũdo per se sufficiẽter carnẽ assumẽdo: et legẽ euãgelicã dãdo: et genus hũanum liberãdo et in se iustificãdo: sed postea oia ista notificarunt et predicarũt apli et martyres: et doctores per vniuersuz orbem: dicit ergo ppheta: dñs iesus xps deus et hõ est et erit misericors habitualr essentialr et miserator effectiue: et erit et est patiẽs mortẽ et passionem pro toto genere hũano. Et sic est multũ et magis misericors in te. nouo. genus hũanum redimẽdo de ptãte et seruitute diaboli: et morte eterna q̃ in ve. te. liberãdo filios israel de egypto: et de oibus alijs periculis et captiuitatibus tpalibus: q: ibi deus solum fuit suauis illi pplo particulari liberando ipm de illa tpali et particulari captiuitate sed dñs noster iesus xps in testa. nouo fuit suauis et misericors vniuersis pplis et nationibus et linguis: q: oẽs per mortẽ et passionẽ de captiuitate et morte eterna liberauit. Et ideo redẽptio eius dicitur copiosa: vt dictum est psal. cxxix. Ex quib' patet q̃ miseratiões eius sunt laudabiles nobis super oia opera eius: quia licet ista quatuor. s. potentia et sapiẽtia et misericordia et iusticia sint equaliter in deo inquãtum sunt essentialia: tñ oia ista magis sunt ostensa in nrã redẽptione p miaz q: maius opus fuit genus hũanum iustificare q̃ mũduz creare: vt inquit Aug. super Joan. Et put declaratũ est psal. cij. Sed q: xps nunq̃ laudauit se: imo semper se hũiliauit oia opera sua patri attribuendo: vt pz per totum discursum euãgelicum: sed opa et miracula que fecit laudabant eũ et ostendebant ipsum esse verum deum: et dabãt testimonium de ipso: ideo subdit propheta.

Confiteãtur tibi dñe oia opa tua: et sancti tui benedicant tibi. Joth. xliiij. di. c. quãdo

Gloriã regni tui dicent: et potentiam tuam loquentur.

Ut notam faciat filijs hominum potentiam tuam: et gloriam magnificẽtie regni tui. lamech. xi. di. ca. nolite.

Regnum tuũ regnũ oim seculorũ: et dominatio tua in omni generatione et generationem. Mem.

¶ Confiteantur tibi oia opa tua: et oñdant tuã omnipotentiam in miraculis: et tuã sapiam in datione legis euãgelice et tuã miam in passione: et tuaz iusticiã et iudiciarias ptãtem in ascensione. Sed q: xps non solũ oñdit ista supradicta effectiue in hierl'm et terra promissionis per seipsum operando: sed etiã voluit q̃ ista per aplos et martyres et doctores notificarẽtur et predicarent euangeliũ p vniuersum mũdum omni creature: ideo subdit. Et sancti tui: scz apostoli et martyres et doctores dicent et predicabũt gloriã regni tui. s. qualr resurrexisti in corpore glorioso. Et qualr ascẽdisti in celũ et accepisti a pre ptãtez iudiciariã in celo et in terra et c. et sic apli et oẽs fideles loquent et predicabũt potentiã et notam faciẽt potẽtiã et maiestatez et gloriã tuã oibus filijs hoiz: et oibus nationib' per pdicationẽ euãgelij. Et notã faciẽt magnificẽtiã regni tui. Et quõ regnũ tuũ nõ est regnũ peculare et tpale: sed regnũ vle in celo et in terra et in iferno: et regnũ oim seculoz et eternũ: et dñatio tua nõ est in vna gñatione: nec in vna etate: sed in omni generatiõe et generationẽ. Et hoc regnũ tu xpe fuisti adeptus ppter tuã hũilitatẽ et veritatem et obediẽtiam vsq̃ ad mortem crucis.

Fidelis dominus in omnibus verbis suis: et sanctus in omnibus operibus suis. Nun. samech. xv. q. j. c. firmissime.

Alleuat dominus oẽs qui corruunt: et erigit oẽs elisos.

¶ Quia fuisti fidelis in omnibus verbis tuis: q: omnia que erant in lege et pphetis scripta et promissa cõpleuisti: et sic fuisti sctũs et iust' in omnib' opibus tuis: q: sicut docuisti verbis: ita operib' fecisti: q: incepisti facere et docere: quia non solũ docuisti verbis sed etiam factis. Fuit ergo christ' fidelis in omnibus verbis suis vera docendo: et sanctus in omnibus operibus: iusta et sctã operãdo: q: ipse alleuat et subleuat oẽs qui corruunt. s. subleuauit a morte eterna adã et oẽs qui per peccatũ corruũt. Et erigit et sanat p ecclesiastica sacra oẽs elisos et vulneratos per pctm: et sic. O dñe iesu xpe nũc ante tuum aduẽtuz oẽs expectabãt te vt venires ad redimẽdum: et dares eis escam et refectionem redemptionis in tempore opportuno quod dicit tempus gratie: ita pariter post factaz

redemptionē in hoc tēpore opportuno quod est tempus merendi et penitendi.

Syn et Ayn. xi.q.iij. ad men/saz.r.d. lvj.nasci

Oculi omnium in te sperāt domine: et tu das escam illorum in tempore opportuno.

Aperis tu manum tuam: et imples omne animal benedictione.

¶ Oculi oim sperant in te vt des eis escam gratie spūalē ecclesiasticorū sacramētorū ad refectionez spūalē. Et sic tu christe aperis manū tuā r thesaurum diuitiarū r meritorū tue passionis: r sic iples oīne animal rationale tua bñdictione. q.d. tu xpe nō solum es largus et benignus r misericors oibus aialibus tam irrationabilib⁹ q̄ rōnabilib⁹ q: oibus puides de cibo corporali ad pseruandā vitā corpalē: sed magis ostēdisti tuā miaz erga genus humanū: nā oculi oim hoim patriarcharū et pphetarū: et fideliū sperabant in te: vt dares eis escam redēptiōis: sed tu aperuisti manū tuā. i. latus tuum vnde emanauit preciū nostre redēptionis et virtus oim ecclesiasticorū sacramētorum: ex quibus imples omne animal rōnale benedictiōe spirituali: nā per baptismū sanas ab originali et confers fidem et spem et charitatē. Et per confirmationem confers septē dona spirituffancti: et p penitentiam confers remissionē omniū mortaliū et venialium: sed per eucharistiā totaliter confers vitam spiritualē r.c. Deinde cum dicit.

Ladid vł zadit: de pe. d. ij. si eni.

Justus dominus in omnibus vijs suis: et sanctus in omnibus operibus suis.

¶ Laudat deū de iustitia quā xps ondit in hac peregrinatione per iudiciū occultū: r quā marie ondet r notificabit in fine mundi iudicio manifesto nam ante finale iudiciū deus dat gloriā bonis: et punit malos tam tēporaliter q̄ eternaliter: sȝ hoc facit iusto r occulto iudicio sicut videmus q pu/niuit iudeos et tyrānos: sed in finali iudicio manifeste destinabit oēs malos r obstinatos in penam perpetuam: r iustos in gloriā eternaȝ. Dicit ergo. iustus est dñs iesus xps in oibus vijs suis: et sctūs r bene ordinat⁹ in oibus operib⁹ r iudicijs suis tribuēs vnicuiq; fm opa eius: r scdm bonam aut malam intentionē et voluntatem suam.

caph vel Kuph. xxi.q.iiij c. omis. Sicbin vł. Syn.

Prope est dominus omnibus inuocantibus eum omnibus inuocantibus eum in veritate.

Uoluntatem timentium se faciet: et deprecationem eorum exaudiet: r saluos faciet eos.

Custodit dñs omnes diligentes se: r omnes peccatores disperdet.

¶ Ipse est ppe. i. ppitius oibus inuocātib⁹ eū nō aūt oibus inuocātibus petēdo falsa et friuola bona tēporalia: sed est propitius inuocātibus eū in veritate. i. petentib⁹ vera bona spūalia ad vitam eternā: sicut petūt sancti r iusti. Et iō voluntatē r votū et petitionē iustorū timentiū se faciet r orationē eorū exaudiet cō ferendo eis gratiā in psenti r gloriā in futuro: r sic saluos faciet eos sicut pȝ de sanctis viris q̄ nō petebāt tpalia sed spūalia: ideo licet paterētur in pñti: tñ deus exaltauit eos in gliā: r custodiuit oēs diligētes se liberādo eos a morte eterna. Sed oppositum fecit de prauis et petōrib⁹ tam iudeis q̄ tyrānis q̄ hereticis q̄ persecuti sunt ecclesiā r viros iustos: nā oēs illos peccatores r obstinatos r infideles destruxit r dispsit r disp det in iudicio finali: nā primo destruxit r dispersit totū populū iudaicū crucifixorē xpi r psecutorē apostolorꝫ. Scdo destruxit Neronē r Domitianū r Diocletianū r oēs tyrānos. Tertio destruxit et dissipauit omnes hereticos: sed punitio oim istorū magis erit manifesta in finali iudicio qñ oēs istos destinabit in penā eternā, cum dicet xps. Ite maledicti i ignē eter. r.c. Deinde cū dicit.

Laudationem domini loquetur os meum: et benedicat omnis caro nomini sancto eius: in seculum et in seculum seculi. vł.qō.s. reuertimini. Thau.

¶ In hoc vltimo versu q̄ incipit a lr̄a thau: q̄ significat signū siue terminū siue finē p quā vult significare regnū celorū siue vitam eternā: nā sicut lr̄a thau est vltima vltra quā nulla est alia lr̄a apud hebreos: ita vita eterna est vltimus finis intētus ab oibus fidelib⁹: r est finis oim actuū humanorum: vnde sicut sagittari⁹ dirigit sagittā in signū: ita omnes fideles dirigūt actus suos in deum et ppter vitā eternā consequendā. Iteȝ sicut post litteram thau nō est alia lr̄a: ita post vitā eternā nulla est alia vita. Itē sicut finis nō est finis: sed finit et terminat illud cui⁹ est finis. Ita regni celorū nō est finis sed est finis oim tēporū r ois vite r oium actuū humanorū r omnis hūani r rōnalis appetitus: r iō recte significat p lr̄am thau. Et iō in h vltio versu ponit vltimū finē oim actuū hūanorū qō est laudare deū in eternū sine fine: nā oēs beati postq̄ psecuti sunt vltimū finē q̄ psistit in fruitiōe summi boni: tūc ex imēso gaudio oēs prumpūt in ppetuas laudes dei sicut dictū est psal. lxxxiij. Beati q̄ habitāt i domo tua dñe: in secula seculorꝫ laudabūt te. Iteȝ ps. cxlix. Exultabūt sctī in gliā r.c. r sic illa exultatio cū cāticis diuinis laudis cōputat in btitudie sctōrꝫ. Et iō dd in psona toti⁹ corporis mystici in fine toti⁹ peregrinatiōis hui⁹ vite: ab adā vsq; ad finē mūdi: sicut hic sp laudauit deū p grāȝ ibi pmittit laudare deū sine fine r i eternū p gliāȝ iō pcludit dicēs. Laudationē dñi loquet os meū in illa celesti glīa cātādo deo r agēdo grās de bñficio creatiōis r redēptiōis r nr̄e glorificatiōis: r sic ois caro humana per xpm redēpta benedicat nomini ei⁹ qui est iesus xps fili⁹ dei per quē sum⁹ creati gubernati r redēpti r finalr glificati r sctificati. Et talis laus r benedictio nō erit tēporalis: sed eterna sine fine in seculū r in seculū seculi: que est eternitas r interminabilis vite tota simul r p/

no. q̄ lr̄a thau significāte finem nostrū.

fecta possessio. Ex dictis in toto isto psal. p3 qualiter hō mystic⁹. s. adā cū tota posteritate fideliuz per vnā legē ambulauit ꝛ peregrinat⁹ est ab alef vsq3 ad tau: idest a principio mūdi vsq3 ad finē discurrēdo p oēs etates sub vna fide xpi: i quo discursu iste hō: ꝛ per singulos dies ꝛ etates absq3 intermissione laudauit deū tanq3 oīpotentē ꝛ creatorē et gubernatorē et redēptorem ꝛ glorificatorē. Et sub tali rōne exhibuit deo cultū latrie: et semp in vtroq3 testō inuocauit nomē dñi: sc3 verbū incarnatū qui est iesus filius dei deus ꝛ hō. Est verū q3 iste hō mysticus semper per totū testamētū vetus inuocauit nomē dñi sub hoc nomie adonay quatuor litteris scripto: sc3 yoth: he: vau: he: s3 in toto nouo testa. inuocat ipm sub hoc noie iesus agēdo grās de beneficio redēptiōis ꝛ petēdo beneficiū glorificatiōis. Et sic deus p fuit laudatus ꝛ cult⁹ et iesus christus inuocat⁹ est in vtroq3 testa. absq3 intermissione: vn nulla fuit etas in qua deus non fuit laudatus.

Obiectio. C ¶ Sed cōtra totam expositionem huius psal. posset argui. Naz a Noe vsq3 ad Abraā fuit secunda etas mundi. Sed in sacra scriptura nō reperit q3 aliquis coluerit veruz deum: nec inuocauerit nomen domini post Noe vsq3 ad abraā quem deus vocauit et eduxit de hur caldeorum: et de cultu idolorū que pater eius thare adorabat: vt pat3 Gene. xi. ꝛ. xij. ergo sequit q3 per aliquos xps verus deus nō fuit adoratus nec nomē dñi inuocatū vsq3 ad abraā qui in terra chanaā ex precepto ꝛ nutu dei edificauit altare ꝛ inuocauit nomē dñi: ibi Gen. xij.

Rñsio. ¶ Ad hanc questionē rñdet Aug. xvi. de ciui. dei. c. ij. dicens q3 lic3 a Noe vsq3 ad abraā per annos amplius q3 mille nō sit facta memoratio in sacra scriptura de aliquo iustorum qui deum coleret: tn̄ nō est credēdū q3 aliqn aliqs defuerit qui deū coleret in ciuitate dei q̄ semp fuit continuata ab adā vsq3 ad xpm: sed moyses scriptor libri geñ. solū scripsit ea gesta que nō solum narrabant pterita: sed etiā prenūciabāt et figurabant futura mysteria de christo et ecclesia pter vitandā prolixitatē. Ex quibus verbis Aug. pat3 q3 per totū illud spaciū tpis semper deus reuelauit aliqbus fidē vnius dei creatoris ꝛ redēptoris: et per phs fidē xpi futuri per quā exhibebāt cultū latrie ꝛ saluabātur. Et sub hac fide Adam ꝛ Seth et Abel ꝛ Enos: et oēs successores inuocabant nomen dñi in prima etate: ꝛ in scda noe: ꝛ oēs successores vsq3 ad abraā. (no. semper fuerunt fideles.) ¶ Hoc etiaz potest cōfirmari geñ. xiiij. Nā anteq3 abraā vocaret ꝛ exiret de caldea et mesopotamia ex pcepto dei: iam melchisedech rex salem erat sacerdos dei altissimi: et colebat vnum deū creatorē ꝛ redēptorem: qz in figura christi obtulit deo panē ꝛ vinū pro abraā ꝛ recepit decimas ab eo et benedixit ei: immo bñdixit christū in eo inquātū preuidit in spū xp3 ex abraā fm carnē nasciturū: et tn̄ melchisedech nō erat de gñe abrae nec thare. Et sic sequit q3 melchisedech habuit ritum colendi vnū verum deū ꝛ fidē christi futuri per doctrinā parentum descēdentiū a noe: vel ex singulari ꝛ speciali reuelatiōe. Et sic pt3 q3 preter abraā fuit alijs facta reuelatio de fide xpi futuri: et sic non defuit aliquis in illa etate qui coleret vnum verū deum et inuocaret nomē dñi sub fide christi futuri: vt ciuitas dei siue intermissione perseueraret sub vero cultu dei ꝛ fide christi: p quā fidē dicitur vna ciuitas ꝛ ecclesia ab adā vsq3 ad finem mundi. D ¶ Sed nunc restat dubium: an abraā anteq3 a deo vocaret ꝛ exiret de hur caldeorum adorauerit idola scdm consuetudinez patrie et patris eius thare. Super hoc dubio sunt due cōtrarie opiniones. Nam quidā dicunt q3 abraaz adorauit idola anteq3 a deo vocaret: et pro parte sua allegant illud quod dñs dixit per Josue vlti. c. trans fluuiū habitauerunt patres vestri ab initio: thare pater abraā ꝛ nachor seruierūt dijs alienis ꝛc. Ex quo habēt isti q3 abraā simul cū patre ꝛ patribus suis pdecessoribus adorauerūt idola in caldea. Sed alij tenēt oppositū allegāt pro se illud qd dixit achior amonites ipsi holoferni narrando pgeniē ꝛ progressum et ortum ppli israel. Judith. v. vbi ait. Populus iste ex progenie caldeorum est. hic primū in mesopotamia habitauit qm noluerūt sequi deos patrū suorū qui erant in terra chaldeorū deserētes itaq3 cerimonias patrum suorum qui in multitudine deorū erant: vnū deuz celi coluerūt qui ꝛ pcepit eis vt exirēt inde: et habitarent in carnē ꝛc. Ex his verbis volūt quidā inuenire q3 Abraā nunq3 adorauit idola in caldea s3 semper adorauit vnū deū celi: sed vt fugeret cerimonias ꝛ ritus patrū ꝛ pdecessorū suorū exiuit de caldea nolens adorare multitudinē deorū: ꝛ hoc ex precepto dei. Et sic manet ista questio ex vtraq3 sui parte dubia pter autoritates adductas: ꝛ io Augustinus reliquit ipsam indeterminatā: vt pt3 xi. de ciui. dei. ca. xij. eo q3 ex sacra scriptura non reperitur alia aliqua autoritas que cōfirmet alterā partē. Sed vnaqueq3 opinio pōt respōdere ad cōtrariā autoritatē: vt p3 intuenti. Est verū q3 Aug. magis videt adherere scde opinioni: sc3 q3 abraā nunq3 adorauit idola p hoc qd dicit ibidē q3 vna remansit domus thare: in qua custodita est plantatio ciuitatis. Sufficit ergo q3 nō defuit i illa etate que verum deū coleret ꝛ laudaret: ꝛ nomē domini sub fide xpi futuri inuocaret: vt dictum est.

Lauda anima mea dominum: laudabo dominum in vita mea: psallaz deo meo q3diu fuero. (s. ciij.) (xvi. q. i. c. reuertimini.)

¶ Titulus alleluia: ꝛ ista intitulantur quinq3 sequētes ad denotandū q3 Dauid fecit istos sex psalmos ad laudādū deuz in certis festiuitatibus in hoc psalmo. Primo excitat animam suam ad laudandū deum. Secūdo exhortatur omnes ne ponant spem suam in aliquo homine: sed in solo deo ibi. Nolite confidere. Dicit ergo. O anima mea lauda dominū: a quo tot beneficia recepisti: scilicet esse per creationē ad imaginem suam: quia te fecit aptū ad participādu3 suā beatitudinem: et ideo laudabo deum in vita mea narrando omnia beneficia: ꝛ psallam deo meo. s. simul laudando exercebo: et opera legis implēdo

diuina precepta quandiu fuero:et viuam hic per gratiā et in futuro per gloriam.

xcv.di.c. eccc.i gl xxiij.q.ij. ca.in ec/clesiastico.

Nolite cōfidere in principibus:in filijs hoīum in quibus non est salus. Exibit spūs eius et reuertet̄ in terraȝ suam:in illa die peribunt omnes cogitationes eorum.

¶ Hic excitat alios ad ponendā spē in solo deo et aduētu xp̄i per quē erat futura vera redēptio. Et primo exhortatur oēs ne cōfidāt:nec ponāt spem suā in aliquo hoīe:vt in principibus. Scdo dicit ꝙ ponant spē suā in solo deo et xp̄o futuro. Nā in fide ꝛ spe xp̄i futuri oēs saluabunt̄. Dicit ergo. O fideles nolite cōfidere in principibus huius mū di:nec in filijs hoim in q̄bus nō sal⁹:nec redēptio nec vllus eorū vos poterit saluare:nec redimere cum ipsi sint peccatores et fragiles et transitorij vt pꝫ de omnibus qui voluerunt ponere spē suā in regibus et principibus:tamen in fine perierūt: quia eos non potuerunt liberare sicut pꝫ de manasse sedechia qui ex confidentia regis egypti perierunt capti a rege babylonis. Et ratio est. Nam omnes principes mundi sunt mortales et faciliter possunt perdere regnum:et ideo licet in vita sua dent fauorem alicui:tamē post mortē nō possunt fauere:ꝛ sic affligunt̄ qui in eis confisi sunt vt patet de curialibus ipsius Saul qui post mortem eius dispsi sunt perdentes oia bona temporalia et etiā vitam cū fauore:ideo dicit:exibit spūs illius principis in quo cōfidebant:et mortuus reuertet̄ corpus in terram suā:de qua homo assumptus et compaginatus est:et sic incinerabitur et putrescet:et in illa die mortis peribunt oēs cogitationes et afflictiones eorumq; principum ꝛ eorum qui in eis confisi sunt qꝛ perdent fauorem et ea que possidebant.s.dignitates et oia que expectabant:ꝛ sic manebunt confusi et etiam fugati et dispersi sicut satellites ipsius Saul.

act.xiiij c. apoca xiiij.b.et xxiij.qō. iiij.cap. post'isti/ddes.

Btūs cuius de⁹ iacob adiutor eius: spes ei⁹ in dn̄o deo ipsius q̇ fecit celū et terrā:mare et oia que in eis sunt.

¶ Hic ostēdit ꝙ in solo deo est confidendū:et in solo xp̄o sperandū q̇ hꝫ oipotentiā et est rex regū et dn̄s dn̄antium. Dicit ergo btūs est ille homo vel ille pplus:cuius deus Jacob.s.xp̄s qui ꝑmissus est ipsi Jacob cū vidit scalā ꝛc. Ge.xxvij.ꝛ Gene.xlix.cū dixit. Non auferet̄ sceptrum ꝛc.ergo btūs est ille populus cuius christ⁹ est protector ꝛ adiutor.i.accepit christū in ꝓtectorem et adiutorem ꝛ beatus est ille cuius spes eius est in domino deo ipsius Jacob qui quidē deus fecit celum et terrā et omnia que in eis sunt. Nam licet appareat in carne hūana:tn̄ ipse fecit celū ꝛc.qui q̇dē de⁹ siue xp̄s custodit veritatem in sclm̄. Nam ea que promisit in lege ante incarnationeȝ oia fuerunt impleta in lege euangelica:et oia que ꝑmisit in lege euāgelica implebuntur in celo:ꝓpterea subdit̄.

Qui custodit veritatem in seculum: facit iudiciū iniuriam patientibus: dat escam esurientibus.

Dist. vi. nasci. xi.qō.iij. ad mēsā

¶ Custodit veritatē.cū ipse sit ipa veritas:ꝛ facit iudiciū pauperibus et afflictis patiētibus iniuriā vindicādo de psecutorib⁹ eorū ꝛ puniēdo eas Et dat escā esuriētib⁹ .ergo in eo est ponēda spes Vn̄ deus in test.vete.fecit veritatē cū duxit israel de egypto:sicut ꝑmiserat moysi et in testō nouo cū eduxit et redemit genus hūanum de tenebris inferni et peccati. Itē in te.vet. fecit iudicium iniuriam patiētibus cū puniuit egyptios ꝛ submersit in mari:et dedit escā esurientib⁹:cū dedit filijs israel manna ad manducandū ꝛc.et in test.nouo puniuit demones et iudeos crucifixores xp̄i ꝛ dedit escā eucharistie fidelibus esurientibus et dn̄s iesus soluit cōpeditos et ligatos in corpore et in aīa.s.pctōres ꝛc.et dn̄s xp̄us illuminat cecos in corpore et in anima:vt pꝫ per discursum euangelicū qui illuminauit cecū a natiuitate:et duos cecos in hierico:ꝛ illuminauit nos omnes fugādo tenebras peccatorum ꝛ ignorantie.

Dominus soluit compeditos:dominus illuminat cecos.

Dominus erigit elisos:dominus diligit iustos.

Dn̄s custodit aduenas pupillū ꝛ viduā suscipiet ꝛ vias pctōrū dispdet.

¶ Erigit elisos et curuos ꝛ paliticos:ꝛ dirigit ēt ꝛ diligit iustos.ꝛ iō sicut erigit et rectificat elisos et curuos ꝛ obliquos in aīa.ꝛ dirigit eos remouēdo obliquitatem pcti:ita dirigit et amat iustos ꝛ rectos quare ex elisis et obliquis ꝛ curuis per peccatum fecit iustos per gratiam:et dn̄s Jesus christus custodit aduenam et populum gētilem suscipiet pupillum et viduam quia omnibus subuenit et suscipiet fidelem populum gentilē qui erat pupillus sine patre et sine lege:ꝛ erat vidua sine viro qꝛ non habebat virum nec sponsum nec legem sed christus suscepit illum populum et factus est sponsus eius:et christus vias peccatorū iudeorū obstinatorum disperdet per mundū:et ciuitatem eorum succendet ꝛc. Nam reprobata synagoga elegit populum gentilem. Et ideo dauid cōuertitur ad ecclesiam dicens.

xi.dist'.c. nolite.

Regnabit dn̄s in scl'a deus tu⁹ syon in ḡnatione et generationem.

¶ O syon xp̄s deus tuus regnabit in celo et in secula.i.in eternum per gloriaȝ et in hac ecclesia in generatione ꝛ generationem:vsq; ad iudiciū per gratiam et fidem. Nam eius ciues hic viuent per fidem vsq; ad iudicium:ꝛ in celo in eternū per gloriam. Ex quo pꝫ q̄uis licet iste psalmus realiter enumeret bn̄ficia facta a deo tp̄alia in test. veteri:tn̄ principaliter intelligūtur bn̄ficia spūalia nobis collata a xp̄o in testō nouo:quod patet manifeste per id qd̄ dicit. Dominus erigit elisos:dn̄s diligit iustos. Et sic psal.iste nō est alien⁹ a ꝓphetia: imo principaliter excitabat illū pplm̄:ad ponen/

dum spem: et ad expectandum christum futurum redem ptorem: in cuius fide saluabatur.

xxiij. q. v. c. s. xcij di. c. s. in glo.

Laudate dominum quoniam bonus est psal. deo nostro sit iocunda decoraque laudatio.

¶ Licet huic psalmo non preponitur titulus: tamen ipse est de se alleluiaticus quia incipit ab alleluia. Nam alleluia interpretatur laudate deum: vt se pius dictum est: sed iste psal. incipit sic in hebreo alleluia quoniam bonus est psal. etc. qui quidem psal. si literaliter exponatur inquantum dauid inuitat populum suum ad laudandum deum. Primo propter beneficia que specialiter contulit illi populo. Secundo propter beneficia que vniuersaliter contulit et confert toti humano generi in dando pluuiam et escam et victum omnibus tunc facilis est expositio et intellectus eius: sed quia iste psalmus non est alienus a prophetia et mystico sensu sicut ceteri ideo presupposita litera que potius est figura exponendus est prophetice prout continet beneficia a christo collata ipsi ecclesie. Nam ad hunc sensum legitur in ecclesia nostra. In quo psal. duo facit. Nam primo excitat omnes ad laudandum christum propter beneficium redemptionis. Secundo specialiter christianos iam redemptos et congregatos in ecclesia propter beneficia et bona gratiarum et sacramentorum ipsi ecclesie collata ibi. Precinite domino. Dicit ergo ad primum. O vos omnes redempti laudate dominum nostrum Jesum christum. quoniam psal. est bonus ipsi. idest quecunque laus et honor est ipsi decorus et debitus: nec possemus ipsi sufficienter gratias agere: nec satisfacere pro tantis beneficijs ab eo receptis: ideo sequitur: sit ergo deo nostro iocunda laudatio ex deuotione cordis et decora et munda ex puritate et sine peccato: quasi dicat sed cum deuotione et affectu et puritate cordis Nam decorum et iocundum ad virtutem pertinet iusticie. vt patet. v. ethicorum. Et enumerat beneficia redemptionis dicens.

de laudandus.

iij. q. iij. s. c. loquitur et c. omnibus.

Edificans hierusalem dominus dispersiones israelis congregabit.

¶ Dominus Jesus edificans per redemptionem hierusalem scilicet ecclesiam fidelium et desponsans eam ipsi congregabit dispersiones israelis. i. a quatuor ventis congregabit exules filios Adam ex iuda. immo et gentilitate: et faciet eos in ecclesia filios israel spirituales secundum promissionem.

vij. q. iij. s. sugges tum. et de cons. dis. iiij. pro pter. i fi.

Qui sanat contritos corde: et alligat contritiones eorum.

¶ Christus etiam per eandem virtutem passionis sanat contritos corde et penitentes ab infidelitate cuiuslibet peccati: et alligat contritiones et fracturas eorum cathaplasmate et medicina sacramentorum et sic facit eos israelitas licet essent ante gentiles et alieni et idolatre.

xxxij. dis. erubescant.

Qui numerat multitudinem stellarum et omnibus eis nomina vocat.

¶ Tertio christus enumerat multitudinem stellarum etc. Ista enim multitudo stellarum est numerus electorum et predestinatorum quem in figura ostendit domino abrae Gene. xv. cum dicit. Suspice celum et numera stellas si potes: sic erit semen tuum. Item Gene. xxij. Multiplicabo semen tuum sicut stellas celi: et sicut arenam que est in littore maris etc. quem numerum solus christus nouit: vt dictum est supra psalmo. cxxxviij. Ideo iterum dicit hic dauid de christo qui numerat multitudinem stellarum idest numerum electorum et predestinatorum. et omnibus eis nomina vocat. vt ipse christus ait Johan. x. Ego cognosco oues meas etc. Nam bonus pastor vocat eas nominatim etc. Unde sicut deus electos omnes ab eterno predestinauit et elegit: ita ex tempore omnes vocat nominaliter et iustificat: vt ait apostolus ad Roma. ix. quos predestinauit hos et vocauit et iustificauit: ex quo patet quod soli christo est datum et conuenit numerare multitudinem istarum stellarum et vocare nomina eorum. ideo sequitur de christo.

Magnus dominus noster et magna virtus eius: et sapientie eius non est numerus. de conse. dist. ij. c. accesserunt.

Suscipiens mansuetos dominus humilians autem peccatores vsque ad terram.

¶ Maxime inquantum deus etc. quam magnitudinem et sapientiam ostendit christus dominus qui suscepit mansuetos et humiles corde ad ecclesiam et fidem et veniam quos exaltauit in gloria: et humiliauit peccatores superbos et obstinatos: vsque ad terram et centrum inferni ad penam perpetuam. Nam primo suscepit apostolos discipulos ex iudeis et constituit eos principes super omnem terram: et superbos iudeos humiliauit et deiecit vsque ad terram destruendo eorum ciuitatem et regnum et sacerdotium: et etiam vsque ad infernum. et sic deiecit eos in corpore et anima.

Precinite domino in confessione: psallite deo nostro in cythara. xvi. q. iij. s. reuertimini.

¶ Hic excitat ecclesiam ad laudem christi: propter beneficia donorum et gratiarum et sacramentorum ipsi collata ad escam et cibum vitam anime. Dicit ergo. O vos fideles precinite. i. precipue et specialiter canite domino in confessione laudis et psallite domino in cythara fidei: spei: et charitatis: que sunt tres chorde ipsius cythare: sicut decem precepta sunt decem chorde psalterij: ideo non solum cantate voce. sed et corde et opere ipsi christo.

Qui operit celum nubibus: et parat terre pluuiam. xcij. di. c. s. in glo.

¶ Nam sicut celum obtegitur nubibus: sed nubes constricte et compresse emittunt pluuiam in terram: ita deus obtexit scripturam veteris testamenti nubibus figurarum et cerimoniarum: sed veniens christus et compressit nubes virtute donorum spiritussancti et misit et parauit pluuiam intelligentie et sensus scripturarum aperuit nobis per se et apostolos suos dando eis dona spiritussancti etc. Item christus obtexit sacramenta ecclesiastica nubibus sensibilium formarum et tamen pluuit

nobis pluuiam inuisibilis gratie dum sacramenta ecclesiastica sunt compzebensa z credita per fidem et compzebensa per charitatem. z ideo sequit.

ff.cliij. **Qui pzoducit in montibus fenum: & herbam seruituti hominum.**

¶ Nam xps ex tali pluuia sacre scripture pzoduxit in mõtibus .i. in apostolis et doctorib' fenũ et bonã berbã pascualem doctrine ad seruitutem .i. vsum et cibuz boĩum simpliciũ. Nã apostoli z doctores et pzelati pascunt boĩes z oues simplices illa berba doctrine. Item pascũt etiaz simplices illa berba .i. et esca et gratia sacramentozum puta eucharistie et ceterozum. Ideo sequitur.

lvj.dis.c nasci. **Qui dat iumentis escã ipozũ: et pullis cozuozum inuocantibus eum.**

¶ Qui dat iumentis .i. apl̃is simplicibus z ouib' xpi q̃ sunt iumẽta .i. adiumẽta ecclesie: q: laborãt pzo ecclesia vt tempozaliter ipsi prouideant dat escam spiritualem .s. eucharistiam et cetera sacramenta que est esca ipsozũ iumẽtozum sicut habet in litera Dic. qui dat iumẽtis panem suum. ideo ly ipsoz refertur ad ly iumẽtis: et dat etiam escã pullis cozuozum inuocantibus euz. A ¶ Unde est aduertendum q pulli cozuozum quando egrediuntur ab ouo sunt albi per aliquot dies: z ideo parentes dimittunt eos putantes non esse filios suos vsq quo. fiunt nigri et sic pulli p illos dies semper babent oza aperta versus celum: et pascuntur roze celi per quod figurantur gentiles ad fidem chzisti conuersi nam cum sunt filij infidelium et nigrozum per peccatum et infidelitatem tamen ipsi renati sunt albi et puri per fidem et regenerationem baptismalem z licet tales fideles cõuersi fuerint puati bereditate tempozali: et bonis tpalib' a parẽtibus infidelibus: vt patet de ecclesia et agatba zc. tamen xps pauit eos in ecclesia ista bonis gratie sacramentozuz z doctrine legis z glozie in futuro. iõ dicit: z dat escam pullis cozuozum id est filijs infidelium ad fidem cõuersis inuocantibus eum: quibus non defuit gr̃a xpi: quia deus nõ acceptat diuites huius seculi z robustos cozpoze nec magnates nec superbos ad ecclesiam et gratiam suam et vitam eternam: sed mites et bumiles cozde timentes eum et istos vocauit et bis dedit predictam escam et gratiam: licet sint pziuati bonis tempozalibus quia tales sunt deo chari et accepti ad vitam eternã ad fruendum illa esca celesti. Ideo sequitur.

xj.q.iij.c ira sepe. et.xij.q.i futuraz. **Nõ in fortitudine eq̃ voluntatem hẽbit nec in tibijs viri bñplacitũ erit ei Beneplacitum est domino super timentes eum: et in eis qui sperant super misericozdia eius.**

¶ Id est chzistus nõ elegit pzincipes et reges ad apostolatuz nec ad glozĩam nec erit beneplacitũ in tibijs viri in fortitudine cozpozũ: quia a nobis non querit ista sed fortitudinem spiritualem z humilitatem et timozem ideo sequitur: beneplacitũ est domino super timẽtes se: et in eis qui sperant sup mia .i. de mia ei' .i. nõ acceptat superbos z potẽtes huius seculi: nec cõfidentes in viribus suis: sed timentes eũ z bũiles z penitẽtes et iustos: qui nõ ponũt spem in diuitijs z bonis tpalib' nec cõfidunt de viribus suis: sed cõstituunt spem suam in deo: z sperant in misericozdia dei: z cõfidũt de ea omni auxilio bumano z tẽpozali postposito.

Lauda hierusalem dominũ lauda deum tuũ syon. alla a gratia z charie. xvj.q.i.c reuerti mini.

¶ Iste psal. licz in hebzeo sit oĩno sine titulo: tñ de se mõstrat q est allaticus eo q icipit alla .i. lauda hierl'z zc. iõ i q̃busdã biblijs ppõit alla vt titulus: z q: videbatur aliquib' q iste psal. videt memozare reedificationẽ ipsius hierl'm post relaxationẽ captiuitatis babylonice factã per aggeũ z zacbariã: ideo pponitur aggei z zacbarie cũ alla lz talis expositio videtur inutilis. Nam manifestum est q hierusalez post redificationẽ nunq̃ fuit in tanta pace nec pspe ritate immo semp fuit in tribulatione z litigio vt patet in libris esdre z neemie z machabeozũ nisi velint dicere q illa reedificatio fuit figura edificationis ecclesie z renouationis p xpm future vel quia i illa hierusalez z syon terrena erat incipienda et incboanda ecclesia xpi z q: ad illaz erat xps venturus et in ea vñem ecclesiam inceptururus per suam pzedicationem z moztem z passionem z resurrectionẽ zc. Ex quo patet q dd inuitat ad laudandũ deũ hierl'm z syon spiritualem in qua sunt bona spiritualia hic memozata: vt patebit que ecclia a xpo recepit in eius aduẽtũ que q̃de bona futura in ecclesia dauid puidit in spũ: iõ excitat ecclesiã ad gr̃arũ actiones z laudẽ p tãtis z tot beneficijs receptis .i. õ pmo excitat ad laudez. Scõo dat rõnem quare ecclia dz xpm laudare enumerãdo beneficia sibi: quoniam cõfoztauit. Dicit ergo pzimo. O hierusalem .i. ecclesia que vere es visio pacis lauda xpm dominũ tuum in suo aduẽtu .i. o syõ .i. ecclia ex qua z de qua deus videt z speculat lauda xpm deum tuu: q: ipse est dñs z deus tuus p spũalẽ cultuz: q: in te sola z nõ extra colitur de': q: ad te vẽturus est in carnem z multa bona collaturus: ideo pzecipue ipsum laudare teneris. Itez etiã tertio cõcitat omnes ciues celestes z illã hierusalẽ z syon celestẽ vt laudent dñm deũ in secula seculozũ cũ glozia z felicitate et põt et dici q pmo dauid excitat ad gratiaz actiones illã hierl'z materialẽ: vt agat deo gratias eo q xps in eam erat venturus z in ea totuz mysterium nostre redemptionis operaturus: et in ea hierusalem spiritualem edificaturus z omnia bona spiritualia infra memozata collaturus quia ibi omnia ista bona fuerunt data et incboata. Et eride exhoztabatur ad gratiarum actiones hierusalem spiritualem ex illa hierusalem materiali exoztam, et toto ozbe diffusam: in q̃ pseuerãt omnia ista bona spiritualia. Et ex cõsequenti excitat ad huiusmodi laudẽ hierusalem supernam in qua ad eternum perseuerant bona glozie.

xxiiij. q. i. c. oib⁹. De cōse. d. ij. xp̄s xxiiij. q. i. alien⁹. i. q. i. ca. ex catholica. xxiiij. q. i. q̄ ex sola.

Quoniā confortauit seras portaruꝫ tuarum benedixit filijs tuis in te.

Qui posuit fines tuos pacem: et adipe frumenti satiat te.

Qui emittit eloquium suum terre: velociter currit sermo eius.

Ad nobilitatē et felicitatem ciuitatis vi. req̄runtur.

¶ Hic reddit causaꝫ hmōi laudis ⁊ enumerat omnia bona que ecclesia xp̄i recepit in aduētu eius. B ¶ Ad cuius intelligētiā est notādū: ꝙ ad felicitatē et nobilitateꝫ ciuitatis inter cetera sex requirūtur. Primo ꝙ sit bene murata. Secūdo ꝙ sit fortissimis portis et seris clausa. Tertio ꝙ sit frequentia ciuium populata. Quarto ꝙ sit bene armata. Quinto ꝙ sit copia victualiū munita. Sexto ꝙ sit copia aquarum abundans: quib⁹ omnib⁹ istis sex munitionibus xp̄s dotauit ecclesiam suā in aduentu suo. Naꝫ primo muniuit ipsam triplici muro inexpugnabili. s. fide spe ⁊ charitate. Secundo fortissimis portis ecclesiasticorum sacramentorum. Tertio frequentia ciuiū et filiorū fidelium. Quarto fortissimis armis donorū spūsscti. Quinto abundantia cibi spūalis sacramenti eucharistie ⁊ aliorū spiritualiū bonorū. Sexto abūdantia aquarum intelligentie sacre scripture ad potandam et reficiendā aīaꝫ: hoc ergo preuidēs dauid in spiritu fecit hunc psal. in quo enumerat omnia supradicta sex bona: et inuitat ecclesiā ad laudandū deū pro talibus bonis receptis: dicit ergo dauid. O hierusalem lauda dominū: qm̄ ipse xp̄s cum edificauit te cōfortauit taliter ⁊ fortificauit seras et vectes portarū tuarum: sc3 ecclesiasticorū sacramentorum ꝙ porte inferi nunq̄ ꝑualebunt aduersum te. Nam sicut septeꝫ vitia capitalia sunt porte inferi ꝑ quas intrāt dānati ita sacramenta sunt porte per quam intrant fideles ad ecclesiā q̄ sacra destruunt portas inferi: ⁊ abolent eaꝝ culpas: ideo sequitur. Benedixit filijs tuis in te. Nam peccatores qui per. vij. vitia erāt maledicti et extra hierusaleꝫ sunt benedicti a xp̄o per sacramenta ecclesiastica: et facti ciues et filij huius hierusalem quo benedicuntur oēs fideles ⁊c. qui quidem xp̄s posuit pacē tanq̄ muros tuos que quidem pax est fides informata charitate: ex qua sequitur firma spes et sic nihil potest tibi nocere. Nam ista fides et charitas firmat et vnit filios tuos cum christo capite: ideo finis eius est pax. Et postq̄ prouidit tibi de fortitudine murorum: sic voluit etiam tibi prouidere de victualib⁹ et cibis spiritualibus. Nam primo prouidit tibi de pane eucharistie: quando corpus xp̄i sumitur ⁊c. ideo sequitur. Et adipe frumenti id est de pinguedine spirituali corporis christi sub forma panis satiat te: et reficit quo ad animā et dat tibi vitam spiritualem: et ad potandum dat tibi aquā sapientie et intellect⁹ sacre scripture ideo sequit̄. Qui emittit eloquium suum terre id est legē euangelicā a xp̄o ꝓlatam q̄ in breui fuit ꝑdicata ꝑ vniuersum orbem ab apl'is: ⁊ sic velociter dilatata est ecclesia per totum mūdū: ideo sequitur q̄ emittet ꝟbū euāgelicū terre. i. toti orbi terrarū ꝑ apl'os ⁊ discipl'os suos: ⁊ h̄ nō pigre: sꝫ velociter currit sermo eius. Nā in breui tp̄e in oēm terrā exiuit son⁹ ⁊ ꝑdicatio apl'oꝝ: ⁊ in fines terre verba eoꝝ. Nam mattheus ꝑdicauit euangeliū in ethiopia: ⁊ Bartholo. in india. et Andreas in cilicia: ⁊ Pet. ⁊ pau. in europa. Et sic velociter cucurrit sermo xp̄i per vniuersum mundū: vt p3 in hystorijs apostoloꝝ.

Qui dat niuem sicut lanam: nebulā sicut cinerem spargit. xc. d. ea. sciendū. et. ix. d. quis nesciat.

Mittit crystalluꝫ suam sicut buccellas ante faciem frigoris eius quis sustinebit.

Emitte verbū tuum et liquefaciet ea flabit spiritus eius et fluent aque.

¶ Quia dixit ꝙ xp̄s dedit nobis corpus suū in cibum ⁊ verbū suū. i. doctrinā euangelicā in potuꝫ: qui velociter currit per munduꝫ: iō hic demōstrat eminentiā quā tenet lex euāgelica supra veterem quantum ad claritatē et vtilitatē. B ¶ Unde est aduertendū ꝙ scriptura vete. test. habet tres defectus respectu legis euangelice: nā ipsa est coagulata et frigidata vt nix. Secundo sparsa ⁊ obscura et tenebrosa. Tertio coagulata et frigida ⁊ indurata vt glacies: nam sicut nix l3 sit aqua tamen est coagulata ꝑpter frigiditatē: ideo mutat' colorem: quia est alba ⁊ volatilis sicut lana: ⁊ sic licet sit aqua: tamē propter frigiditatē ⁊ coagulationē fit impotabilis ⁊ inutilis: ita pariter scriptura vete. test. sicut iacet videt̄ frigida et ipotabilis ⁊ inutilis. Itē liceꝫ nebula sit quedā aqua: tamē q: non est coadunata: sed aspersa per vapores et obscura: ideo est impotabilis ⁊ inutilis: ita pariter scriptura vet. test. est obscura de se ⁊ sparsa si ad litteram intelligat̄: q: n3 videtur cōsona rōni: nec verba inter se cōsonare: nec aliquā vtilitatē afferre: vt p3 in li. moysi ⁊ prophetarū: et in cerimonijs legalib⁹: et sic inutilis ⁊ ipotabilis sicut nebula. Itē glacies liceꝫ sit aqua: tn̄ q: est summe frigida ⁊ īdurata: ideo redditur ipotabilis ⁊ inutilis: quia nullus pōt sustinere eius frigiditatē ⁊ duriciē: ita pariter scriptura vet. testa. de se est frigida et dura ad intelligendū: et etiā cerimonie sunt dure ad seruādum ⁊ sustinēdū: sicut dicit beat⁹ Petrus Act. xv. quid tentatis iponere iugū sup ceruices discipulorū: qđ neq3 nos neq3 patres nostri portare potuimus: et sic reddit̄ de se inutilis et infructuosa. Ex quo patet qđ licet nix nebula et crystallus siue glacies sit aqua: tamē ꝑpter eius indispositiōes redditur inutilis ⁊ ipotabilis: tamē quādo flat auster vel zephirus qui est calidus et humidus resoluit niues et nebulā et glaciem in aquā: et tunc illa aq̄ est et redditur vtilis ad potandū: ita pari ratione liceꝫ scriptura vete. testa. nihil aliud sit nisi veritas euangelica sub figuris et enigmatibus ⁊ cerimonijs et indurata ⁊ obscura: ideo redditur inutilis et infructuosa nisi resoluatur per calorē et flatuꝫ spūsscti: ideo deus misit ꝟbū suū: sc3 xp̄m q̄ liquefecit nobis niuē ⁊ nebulā ⁊ glaciē scripture vete.

test. remouendo frigiditatē ⁊ tenebras ⁊ duriciez ab ea cum aperuit aplis sensum et scripturas: et sic post ascensionē suam xp̄s misit spm̄sanctū sup eos qui flatu suo calido resoluit et liquefecit duriciam legis ⁊ lumine suo fugauit obscuritatē: et sic resoluit niuē et nebulā ⁊ glaciē in aquam potabilem que dr̄ lex euangelica que nihil aliud est nisi aqua fluēs et liquefacta ex illa nebula: ⁊ glacie: et niue: et hanc aquā pmisit xp̄s ad potandū mulieri samaritane Joh. iiij. et hanc dedit toti ecclesie in potum salubrē vitā spiritualē et eternam et hoc est quod dicit dauid. qui. s. deus dat legē vet. sup. quasi niuem frigidam coagulatam ⁊ volatilem tanq̄ lanam et ad modum lane: et nebulam ⁊ obscuritatē eius spargit sicut cinerē. Et ideo erat inutilis lex et amara et obscura sicut cinis. et mittit crystallū ⁊ glaciez legis sicut buccellas et frustadura ⁊ impo tabilia cuius frigus nemo potest sustinere nec bibere eā ppter frigiditatē ⁊ duriciē ideo subdit. ante faciem frigoris eius. s. legis sic dure et coagulate: qs sustinebit. q. d. nullus poterit eā bibere sic cū tali dispositione nisi liquefiat nobis ⁊ aperiatur sensus eius et remoueatur frigiditas et obscuritas et duricies. et resoluatur in aquam potabilē spūaliter per sensum spūalē: qd̄ solus deus pōt facere. ideo sequitur q̄ ꝫ deus sic olim dederit legē ve. ad modū niuis ⁊ nebule ⁊ crystalli dure et frigide: tn̄ ipse mittet verbum suum scꝫ xp̄m ⁊ liquefaciet ea. s. niuē et nebulā et glaciē exponendo scripturas: ⁊ aperiendo sensum earū ipsis apostolis. Et post ascensionez flabit spiritus eius sanctus in die pente. dona gratiarū largiendo. et tunc fluent vere aque ex niue et nebula et glacie. Et sic scriptura ve. te. reddet potabilis et intelligibilis: cuius aqua resoluta et fluens ex ea: est ipsa lex euangelica. A ¶ Ad maiorem intellectū huius partis est notandū q̄ dauid hic cōparat legem euangelicā ad veterem sicut aquā liquefactam ad niuem et ad glaciē ad nebulaz: ex quib⁹ aqua liquefacta resoluitur et fluit. Et comparat xp̄m ad solē. et spiritūsctm̄ ad ventū australem. Et cōparat statum ve. test. ad hyemē et statū gratie ad tempus vernū. Nam sicut in hyeme ningit deus super montes niuem coagulatā et spargit nebulam super montes et cadit grando super eosdem montes: que quidem nix nl̄ aliud est nisi aqua leuiter coagulata. et grando nl̄ aliud est nisi aqua siue vapor aqueus non fortiter coagulatus nec congelatus. Sed quando venit tempus vernum dupliciter resoluuntur ista tria. s. nebula et nix et grādo. Uno mō per fortiorē calorē solis accedētis ad nos aut per vētū australē aut per zephyrum flantē super niuem et nebulā et grandinem ⁊ glaciē. Ita ergo pariter accidit in datione legis et prophetarū. Nam in tēpore hyemali nature et legis siue in vete. testa. deus pluit et dispsit super montes ve. test. scꝫ super patriarchas et prophetas scripturā legis et prophetaruꝫ ad modum niuis et glaciei et nebule. Naꝫ illa scriptura erat coagulata sicut grando et glacies: et erat tenebrosa sicut nebula. Sed venit tempus vernum gratie in quo xp̄s sol iusticie apparuit supra nostrum orizontē: ⁊ misit radios suos sup scripturā legis et ppbetarū coagulatā et glaciatā et durā et obscurā. Itē misit vētū australē ⁊ zephyrū spūs sancti in die pēte. disposuit mentes aplorū imprimendo veritatē scripture in mentes eorū. Ex qb⁹ pꝫ q̄ sicut aq̄ decurrentes ex montibus in tēpore verno nl̄ aliud sunt nisi niues: aut nebule: aut glacies: liq̄facte p solē aut vētū australē: siue zephyrū. Ita pariter lex euāgelica nl̄ aliud est nisi scriptura legis et ppbetarum liquefacta et resoluta per xp̄m et spiritūsanctū: remota tenebrositate et duricie et frigiditate cerimoniarū. Et hoc est qd̄ intendit dicere dauid in hoc psalmo. cum ait. Qui dat niuem ⁊c. Deinde cum dicit.

Qui annunciat verbuꝫ suum iacob iusticias et iudicia sua israel. xvj. di. c. testiū.

Non fecit taliter omni nationi: ⁊ iudicia sua non manifestauit eis.

¶ Concludit q̄ ecclesia xp̄i que incepit ab aplis dicta Jacob et israel ƀm spm̄ et promissionē maxime debet deū laudare: eo q̄ soli ipi per xp̄m collata sunt oia dona supradicta. Nā deus annūciauit verbū suum incarnatū ipsi iacob et iudicia p̄dicta annūciauit ipsi israel. Nam mysteria que p figuras p̄us annūciauit ipsi iacob et israel patri illius populi in ve. testa. postea annūciauit et declarauit per xp̄m verbum incarnatum ipsi ecclesie que est Jacob et israel ƀm promissionē et spiritū. Sꝫ nō fecit talr̄ oī alteri natiōi carnali: q: iudicia et mysteria sua nō manifestauit eis: q: solis apostolis et discipulis ⁊ gentilibus cōuersis factis israel ƀm spiritum datū est nosse mysterium regni dei. idest veritatē legis et ppbetarū: ceteris autē scꝫ obstinatis et infidelibus datum est nosse in solis parabolis. s. nosse solā superficiē litere. vt pꝫ Mat. xiij. et Luc. viij. A ¶ Ex supradictis pꝫ q̄ propter septem beneficia tenetur ecclesia et ciuitas. scꝫ omniū fideliuꝫ et maxime religio christiana laudare deum pre ceteris nationibus. Primo quoniā christus cōfortauit portas eius per ecclesiastica sacramenta. Secūdo q: benedixit ⁊ absoluit a maledicto omnes ciues et filios in ea. Tertio q: murauit eam muro pacis et fidei et charitatis. Quarto q: satiauit eam cibo eucharistie et ceteris bonis spiritualibus. Quinto q: velociter eā congregauit ex p̄dicatione apostoloruꝫ. Sexto q: per verbum suum liquefecit scripturam ve. test. et per spm̄sanctum fecit eā fluere in montibus apostolorū a quibus veritas sacre scripture defluxit per orbem. Septimo q: soli ecclesie christi et religioni christiane data sunt supradicta dona.

Laudate dñm de celis: laudate eū in excelsis. Laudate eum oēs angeli eius: laudate eum oēs virtutes eius. alla. aggei ⁊ zacha.

¶ Huic psal. preponitur titulus Alla. eo q̄ totus iste psalmus est laudatorius

Nam Alla idem est q laudate deum: q david in hoc psal. invitat omes creaturas ad laudandum deum: vt ptz ex toto discursu psal. B ¶ Ad cui⁹ intellectu est primo aduertendu: q hec est differen- tia inter honorem et laudem. Nam honor est pre- mium virtutis: et tribuitur bonis. iiij. ethico. aut est exhibitio reuerentie in testimoniu virtutis. fm Tice. Sed laus est comemoratio beneficiorum re ceptorum. Et sic honoramus bonos et virtuosos indifferenter: sed laudamus benefactores agedo gratias pro beneficijs receptis. Sed q quicquid boni est in nobis recepimus a deo: iam no solum tenemur honorare deu eo q est bonus de se: sed etia iugiter tenemur laudare eum comemorando beneficia: eo q oia bona recepimus a deo: sed q no solu hoies et intellectuales creature sed etia oes creature tam aiate q inaiate: tam celestes q terrestres et elementales quicquid boni habet re ceperunt a deo: et ideo omnes creature: tam ratio nales q irrationales: tam celestes q elemetales tenetur deu laudare. Et io david invitat oes crea turas ad laudandum deum in hoc psalmo. C

Honor et laus differut

¶ Ad cui⁹ maiore euidetia est iteru aduertendu q quatuor bona receperunt creature a deo. Nam q- dam receperunt bona nature: et hoc couenit om- nibus creaturis ta celestibus q terrestribus: tam inaiatis q aiatis: qdam vero receperut bona for tune et hoc couenit solis oibus qbusdam ta fide libus q infidelibus. Tertio queda receperunt bo na gre: hoc couenit solis fidelibus. Quarto que- dam receperut bona glorie et hoc couenit solis ele ctis et pdestinatis. Quatuor ergo facit david in hoc psal. Nam primo invitat idifferenter oes crea turas superiores et inferiores ad laudandu deu ppter beneficia nature que receperut in sua crea tione. Secudo specialiter invitat omnes homi- nes et populos tam fideles q ifideles ppter bo- na fortune et tepo
ralia q a deo receperunt vnus- quisq in suo gradu et coditione et etate. Tertio et quarto invitat specialr oes fideles ad laudandu ppter bona gratie que receperut in hoc sclo: et p pter bona glorie que receperut in patria celesti. scda ibi. Reges terre. tertia et quarta ibi. Confes sio eius &c. ¶ Quantu ad primu est notandum q cu deus sit causa oium in triplici gne cause. s. for- malis efficietis et finalis fm philosophu et come tatore. xij. meta. Tria receperut et traxerut a deo oes creature. s. essentiam et esse et naturalem pro- prietatem. Primo eni traxerunt essentiam. Et sic vnaqueq creatura dr ens et vera inquatu est crea ta et facta ad instar et exeplar illius Idee ppie existetis in verbo divino: et inquantu imitat illa eterna idea: q vt sic hz ciuitate: et dr vere ens. Se- cudo vnaqueq creatura recipit a deo sua ppie- tatem et pfectione naturalem ositem forma sua ppriam et specifica: et sic ois creatura dr natura- liter bona inquantu habet inditam aliqua pprie tatem naturale: et imitat et participat aliqua di- uina pfectione per qua cosequit fine ppriu et or dinatur in deu creatore suu: que quidem pprieta tes licz nobis sint ignote: tame eius effectus qnq nobis notificantur. Nam videmus q reubarba-

Quat- tuor bo- na a deo recepe- rut creature.

De9 cau sa oium

ru attrahit et purgat cholera et magnes attrahit ferru: et sic de singulis: qd no fit nisi ab illa natu- rali pprietate et pfectione toti speciei a pncipio creationis indita lz nobis sit ignota. Rone cuius pprietatis et naturalis pfectionis vnaqueq res et species, dr naturaliter bona q ppter illa pro- prietatem et perfectionem est naturalr appetibi lis. Unde non appetimus reubarbarum et medi- cinam ppter se: sed ppter illa proprietatem et p fectionem qua in se hz. Unde per illam naturale pprietate vnaqueq res naturalis dr habere pnci pium sui motus et sue actionis: eo q talis pprie tas cosequit forma: et ideo eius effectus dicutur naturales siue a natura: vt ptz. ij. Phisi. Et sic pro pter tales pprietates vnaqueq res dr bona fm natura et naturaliter. ideo dr Gene. i. q vidit de⁹ cuncta que fecerat et erat valde bona naturaliter sup. Tertio vnaqueq creatura recepit esse actua- lis existentie: quia aliter non posset actualiter ex- istere: nec operari. Nam solus deus existit et opera tur per sua essentiam et substatiam: eo q sua ope ratio est sua substantia et essentia: et ideo opz vt deus ispiret esse actuale ad hoc q essentia existat in actu et exerceat opera vite: q viuere viuentib⁹ est esse: q aliud est vnitas et vnitatem esse. ij. po- steri. et aliud est magnitudo et magnitudinem es- se. iij. de anima. Nam sicut motus est actus mo- bilis inquantum mobile et differt a re mobili: ita esse est act⁹ entis in actu inquatu in actu. et p ons differt realr ab essentia qua actuat scdm Boetiu in libello de ebdo. q esse no est sz essentia et indiui- duu siue psona est illud esse actuale vt inqt Boe- tius. Et sic vnaqq creatura dependet a deo in tri plici gne cause propter hoc triplex esse. Nam per esse essentiale et ideale depedet a deo in gne cau se formalis: et per esse actualis existentie in fluxu dependet in gne cause efficientis sed per esse na- turale. i. per illam naturale pprietate dependet a deo in gne cause finalis: eo q per illa ordinatur in suum finem primarium qui est homo quia om- nia facta sunt propter homine et vltimum qui est deus: q oia sunt ppter hoiem animata et inaia ta: et homo ppter deu: et sic oia finaliter ordinan tur in deum. Et sic concludit Aug. in libr. de na- tura boni: q omnia sunt bona naturalr et fm na tura sui: et q ois natura et essentia est bona. Prio inquantu est a deo. Scdo inquatu hz tale bona p prietate et pfectione ocreata ppter qua est appe tibilis. Quod aut natura diaboli facta est mala: et natura hois corrupta: postea dicet: sed naturalr oia sunt bona et vera fm q participant illam pri mam entitate. ij. Metha. et oia sunt bona inqua- tum participat bonitates et pfectiones illius pri mi in quo continentur perfectiones oium rerum v. meta. Item sicut oes numeri procedunt ab vni tate: ita oes species que sunt numeri depedet ab illo primo fm magis perfectum et minus perfe- ctum. vij. et x. metaphisice et prio celi. Ex quo ptz q oes crature sunt naturaliter bone. Vides ergo david quomo omnes creature receperut a deo su pradicta bona in sua creatioe. s. esse essentiale et actuale, et esse naturale. s. illas naturales proprie-

Ois na- tura et es sentia e bona.

tates ꝛ pfectiones propter quas dicũtur naturaliter bona: ideo in hac prima pte hui⁹ psal. inuitat seriatiꝫ oẽs creaturas ad laudãdũ deũ agẽdo gratias pro bñficijs naturalib⁹ receptis. Et primo inuitat creaturas superiores ꝛ celestes. scdo inferiores et terrestres ibi. Laudate dñm de terra. Incipiẽs ergo dauid ab ordie nature inuitat creaturas ꝛ dicit: o vos creature de celis idest de numero celestiũ laudate dñm. Nã sicut tenetis primũ ordinẽ in natura: ita primo debetis laudare deũ et excelsiori modo. Ideo laudate eũ in excelsis locis mũdi. s. in celo. Nam sicut altiora ꝛ maiora bñficia recepistis a deo. Ideo in primis ꝛ in excelsis ꝛ excelsiori mõ debetis eũ laudare grãs agẽdo. Et ideo vos oẽs angeli ei⁹. s. cherubin ꝛ seraphin: et throni laudate eum: ꝛ vos oẽs virtutes ei us. s. oẽs intelligẽtie que exercetis eius virtutem mouẽdo celestia corpora ad gñationẽ ꝛ cõseruationẽ istoꝝ inferioꝝ: ꝛ hoc facietis ꝑpter deum amatũ ꝛ desideratũ vt ptꝫ. xij. meta. Ideo laudate eũ ꝛ tãtã virtutẽ vobis cõcessit vt regatis ꝛ gubernetis totuꝫ vniuersuꝫ: quia opus nature est opus intelligẽtie libro de animalibus. Deinde cum dicit.

Da.iij.e S.xxxij.b Iudit.xvj **Laudate eum sol et luna: laudate eũ omnes stelle et lumen.**

¶ Inuitat corpa celestia. Et primo corpa luminosa nobis magis nota dicens. Laudate eũ sol ꝛ luna laudate eũ oẽs stelle celi ꝛ oẽ lumẽ mũdi tãcorporeũ ꝙ icorpeũ. Et forte facit endiadiꝫ ponẽdo substãtiuũ ꝑ adiectiuo dicẽdo oẽs stelle ꝛ lumẽ. i. laudate eũ oẽs stelle luminose: ꝛ oia astra ꝛ planete: ꝛ cõprehẽdit cuꝫ sole ꝛ luna ꝛ stellis luminosis oẽs orbes coꝝ ꝛ deferẽtes ꝛ epiciclos planetaꝝ in quib⁹ astra ferũtur ꝛ cõtinẽtur. Deinde cũ dicit.

Decõse. di.ij.c.sesuniũ. in glosa. **Laudate eũ celi celoruꝫ: ꝛ aq̃ que super celos sunt laudẽt nomẽ domini.**

¶ Inuitat duos celos superiores nobis ignotos ad sensuꝫ eo ꝙ nõ deferunt astra luminosa. Quoruꝫ primũ dicit̃ celũ empyreũ qð dr in psal. Celi celorũ ꝑpter existẽtiã: eo ꝙ est locus btõrũ ꝛ in se cõtinet tres hierarchias ꝛ nouẽ ordines angeloꝝ ꝛ innumeras mãsiones btõrũ sicut dictũ est psal. ciij. Aliud est celũ aqueũ vel crystallinũ qð dr primum mobile sup polos mũdi dictũ aqueũ a dia phanitate ꝛ summa velocitate qð collocatur iter celũ empyreum ꝛ sydereuꝫ sicut dictuꝫ est ibideꝫ. Hos ergo duos celos inuitat ad laudẽ dei dicẽs. O celi celorum. i. celum empyreuꝫ cum omnibus hierarchijs ꝛ ordinib⁹ ãgeloꝝ ꝛ mãsionib⁹ btõꝝ laudate eũ. Deĩn cũ dicit. Et oẽs aq̃ inuitat celũ crystallinũ ꝛ primum mobile ꝛ noiat ipm in plurali. eo ꝙ diuidit̃ ꝑ. xij. signa sub quib⁹ mouent̃ sydera ꝛ planete ꝛ ex quorũ diuersitate cãnt̃ diuersi effect⁹ in istis iferiorib⁹: vt ptꝫ manifeste. iõ dicit dd. Et oẽs aque q̃ sup celos sunt. i. celũ aqueũ cũ duodecim signis que sunt super celos astrorum laudent nomen domini. Deinde cum dicit.

De' pse. di.ij.c.renera. **Quia ipse dixit ꝛ facta sunt: ipse mãdauit et creata sunt.**

Statuit ea in seculum seculi: preceptum posuit et non preteribit.

Quare oia dñt deũ laudare. ¶ Assignat triplicẽ rationẽ quare tam celũ empyreũ cũ angelis ꝛ btis: ꝙ celũ aqueũ cũ duodecim signis ꝙ celũ astrorum cũ oibus stellis ꝛ planetis debẽt laudare deũ: quaruꝫ prima causa est: qꝛ de⁹ creauit oia ista ex nihilo in q̃ creatiõe acceperunt oia bona naturalia supradicta. s. esse essentiale ꝛ naturale ꝛ actuale siue substantiam virtutẽ ꝛ operationem siue principiũ mediũ ꝛ finẽ qð idem est. Scdo iste creature celestes acceperũt aliud bonũ pre ceteris. s. incorruptibilẽ ꝛ eternitateꝫ a parte post qꝛ creauit ea icorruptibilia. Tertio qꝛ regũt oia ista inferiora ꝛ mouẽt oia ꝑpter deũ amatũ ꝛ desideratũ. xij. metaphi. qꝛ semꝑ implent volũtatẽ dei. Dicit ergo dd. Oia ista celestia laudẽt deũ. ¶ Primo propter beneficiũ creationis: quoniã ipse deus dixit ꝛ facta sunt: mandauit ꝛ creata sunt et ad solũ dictũ et factuꝫ oia sunt creata et facta. Nam dicendo fiat lux: ilico facta est lux. i. tota angelica natura. Et dicendo fiat firmamentum factum est firmamentum in medio aquaruꝫ: ꝛ sic de singulis vt ptꝫ geñ. j. ¶ Iteꝫ secũdo ista celestia tenẽtur laudare deuꝫ eo ꝙ facit ea incorruptibilia et eterna. Nam statuit et firmauit in seculũ seculi qꝛ nunq̃ corrumpentur nec deficient quantuꝫ ad substãtiam et existentiam. ¶ Item tertio creature celestes tenentur laudare deum propter dignitatem et officium et regimen quod habẽt super oia inferiora. Nã primo intelligẽtie mouẽt oẽs celos propter deũ amatũ ꝛ desideratũ ad generatiõe istorũ inferiorum et ad vitam et conseruationem eoruꝫ et vt natura exerceat omnia opera sua quia opus nature est opus intelligentie: vt dictum est. Et ideo impressit in mentibus angelorũ species omniũ inferiorũ ad sciẽtiam artificialẽ eorum. vt ait Aug. sup geñ ꝛ etiaꝫ impressit in celis ꝛ astris virtutes actiuas generationes illorum inferiorũ sicut impressit in materia phisica rationes seminales passiuas vt idẽ Aug. dicit ibidẽ. Item etiã de⁹ posuit angelos custodes super ciuitates ꝛ regna et hoies particulares: ꝛ sic creature celestes regũt oia inferiora ad nutũ et preceptũ dei: quod ꝑceptũ a deo positũ ꝛ statutũ nõ ꝑteribit: nec deficiet vsq₃ ad finẽ mũdi: qꝛ semꝑ impletur diuina volũtas. B ¶ Sed hic sunt tria no. ꝑpter ṽba

Nota. dd. Nã ꝑmo postq̃ ꝑnominauit angelos cũ celis subdit qm̃ ipse dixit ꝛ facta sunt: mãdauit et creata sunt hoc aũt dixit ad explicãdam mẽteꝫ ipsius moysi. Nam moyses lꝫ implicite: tñ nõ explicite explicauit creationẽ angelorũ inter ceteras creaturas: sed voluit intelligere naturã euãgelicã per lucẽ cũ dixit de⁹. Fiat lux ꝛc. ᷝm Angu. Et forsan moyses hoc fecit: eo ꝙ loquebatur populo rudi ꝛ grosso ne putaret et itelligeret pluralitatẽ deoꝝ per angelos. Sed dauid qꝛ loquebatur pplõ iaꝫ magis erudito: et ẽt qꝛ ꝑphetice loquebat̃ pplõ

Quõ angeli sunt eterni. xp̃iano iaꝫ multo magis illustrato: ideo explicat creationẽ angelorum simul cũ creatione celorũ ꝛ astrorũ in hoc psalmo dicẽs. qm̃ ipse dixit ꝛ facta sunt ꝛc. Secundo est notãdum ᷝm platonẽ in thi-

meo q lz angeli z etiā celi sint eterni z incorruptibiles: tū nō simpliciter: sz solū a parte post qz ex tpe z a pncipio sunt creati z facti: nec incorruptibiles de se z absolute. sz ex sola dei volūtate z pcepto. vñ ait. vos qdē dij opa mea idissolubilia mea tū volūtate solubilia: quia nati creatiqz estis nūqz tū dissoluemini. Ex quo ptz q si deus subtraheret influxū ab angelis stlico deficerēt: sz nūqz deficiēt ex diuia volūtate z pcepto: iō ait dd: q de statuit z firmauit oia celestia in scłm scłi ex mera volūtate. Et iō posuit in eis pceptū z statutū qd nūqz preteribit in eis: qz sp viuēt. L ¶ Tertio est aduertēdū q lz corpa celestia ptereant post iudiciū co q xps ait Matt. xxiij. Celū terra trāsibūt: vba aūt mea nō ptersbūt: hoc aūt est itelligēdū quo ad motū: qz nō ápli mouebūt: postqz nō erūt gnatiōes nec corruptiones: tū nō deficiēt nec pteribūt quātū ad substātiā z existētiam immo sol z luna lucebūt septēpliciter z oēs āgeli z btī laudabūt deū in secula seculorū. Itē lz tūc cessabūt āgeli quātū ad pceptū regiminis istoz inferiorū: tū nō cessabūt clamare in eternū. Sāct Sāct Sāctus zc. nec quātū ad fruitionem. Deinde cum dicit.

De dr. d. ij. c. paruis est.

Laudate dominū de terra dracones et omnes abyssi.

¶ Inuitat ad laudē dei oēs creaturas inferiores tā elemētata qz elemēta: z taz inaiata qz aiata. Et pmo irratiōabilia. Iō ait. O vos oēs creature de terra. i. de numero terrestrium laudate dominū z primo vos dracones z oēs abyssi. i. aq abyssales z marine cū omnib piscib z natatilib laudate dnm: z intēdit per dracones cete z balenas z oēs grādes pisces: vt ptz Gen. j. Nā ibi nfa trāslatio hz creauit deus cete grādia in hebreo habet creauit deus dracones magnos. Deinde inuitat oia

Ibidez. elemēta z metheorica q gnant in aere cum dicit.

Ignis grando nix glacies spiritus pcellarū: que faciunt verbuz eius.

¶ Vñ p ignem nō solum intēdit elemētum ignis sed etiaz fulmina z coruscationes quo incēdūtur z generātur in vēto nubis z exhalatiōib calidis z siccis in medio interstitio aeris: sicut grando et nix z glacies generātur ex vaporibus humidis et frigidis spiritus autē pcellarū sunt vēti causati ex aere agitato lateraliter per exhalatiōes calidas impellētes aerē: vel qz ipe exhalatiōes ipelluntur lateraliter a contraria frigiditate aeris. Sed quia omnia ista semper fiunt ex diuina voluntate z ordinatione permissiue z quādoqz pceptiue ad terrorem aut punitiōem hominuz ideo

xcij. d. c. si in glo. subdit. Que faciūt verbum. i. preceptū eius quia omnia ista faciūt z implēt preceptū domini.

Montes et omnes colles ligna fructifera et omnes cedri.

Bestie z uniuersa pecora: serpentes et volucres pennate.

¶ Deide iuitat terrā cū ptib suis euz ait: mōtes z oēs colles. Deinde iuitat plātas z oēs arbores cū subdit. Ligna fructifera z oēs cedri. Deinde inuitat oia aialia: bruta z irrationabilia cū subdit. Bestie z vniuersa pecora quadrupedia serpentes i. oia reptilia: volucres pēnate. i. oia volatilia laudate dnm zc. B ¶ Sed hic pōt dubitari: qre dd inuitat ad laudē dei ista supradicta inaiata z irrationabilia cū sint inepta ad laudandū deū. Ad hoc respōdet Aug. q licz ista nō laudēt deū lingua ppria tū laudāt deū rēpsentatiue inquātū in eis lucet diuina bonitas z repñtant in eis diuine pfectiones z virtutes: vñ monēt nos ad laudandū et bñdicendū deū ppter illas virtutes z pprietates quas deus in eis creauit ad obsequiū et vtilitatē nostrā: z sic deus laudat z bñdicit in eis a nobis: z sic oia inaiata z irrationabilia laudāt deū effectiue. Itē oia supradicta tenent laudare deū agēdo grās ppter bona naturalia q a deo receperūt: sed qz nō possunt laudare deū lingua laudāt esse effectiue per nos q tenemur assidue laudare deū q tribuit israel rebus talia bona naturalia ad nostruz obsequiū: et principaliter inquantū in eis lucet z apparet vestigiū trinitatis z diuinarū perfectionum: et potētia et sapientia et bonitas artificis. ij. de animalibus. Et hoc est quod intendit dicere propheta in hac parte. — Qd oia inaiata laudēt deū.

Reges terre et omnes populi: principes et omnes iudices terre.

Iuuenes et virgines senes cum iunioribus laudent nomen domini: qz exaltatum est nomē eius solius.

¶ In hac scōa parte inuitat totā humanā naturā ad laudē dei quo ad oēs dignitates z pditiōes et sexus et etates: et hoc ppter bona maiora q a deo accepit. D ¶ Ad cuius intellectū est primo notādum fm Aug. q homo nō solū accepit a deo eē naturale sicut cetere nature: sed pulchrū esse z preesse. Nā esse naturale in hoie est illud per qd conuenit cū ceteris creaturis: tam aiatis qz inaiatis: puta esse naturale z vegetatiuū z sensitiuū: z scdm locū motiuū: sed pulchrū est illud per qd dicit ad imaginē dei specialiter factus per qd attingit scientiā z notitiā oim rerū tam spūaliū qz corporaliuz et attingit oēs virtutes: tam theologales qz morales: z attingit oia dona gratiarū z sacramētorū: z finaliter attingit verā beatitudinē. Et hoc est pulchrū esse qd a deo accepit hō vltra cetera animantia. Sed vltra hoc pulchrum esse accepit preesse: quia precepit eum dns oibus animātib z ceteris creaturis: vt ptz Gen. j. z ij. cū dixit dominamini piscibus maris z volatilibus et bestijs terre zc. ex quo ptz q plura dona accepit homo a deo qz cetera animantia. Scdo est aduertenduz fm Augusti. put dictum est q homo tria dona accepit a deo in hoc mundo: scz dona nature z fortune z gratie: q intelligūtur per illa bona q tradidit paterfamilias seruis suis ad negociandū z peregre pfect est Matthei. xxv. Nam per quinqz talenta intelliguntur quinqz bona nature: qui sunt qnqz sensus exteriores: scz visus auditus gustus odorat z tactus dati ad necessitatē vite hominis: z quinqz po

Margin notes: Hō accepit a deo esse pulchrū qz esse. — Homis tria dōa a deo.

tentie interiores cognitiue date ad discurrendū et rōcinandū et fruendū.s.imaginatiua et sensus cōmunis et fantasia et cogitatiua et tota pars rōnalis cōtinens intellectū et memoriā et volūtatem. Ista aūt quinqȝ tā interiora ꝙ exteriora dicūtur bona nature de quibus tenet hō reddere rōnem deo in nouissimo die:bona aūt fortune hoi data intellecta per vnū talētū sunt dignitates et ptātes et diuitie tpales que dicūtur bona fortune:nō ꝙ dent a casu:nec a dea dicta fortuna sicut putabāt gētiles:qr a solo deo oīm creatore dant:et ab eo solo sunt petēda:vt inquit Aug.lib.cōtra academicos Et primo de ciui.dei.c.viij. A ¶Sed intm̄ vsitato vocabulo dicunt bona fortune:qr cā eoꝝ ignoratur a nobis. Nā bene nouimus ꝙ a solo deo dātur aut ꝓceptiue aut permissiue:et scimus ꝙ sunt bonis bona:et malis mala:sed ignoramus quare deus permittit qñqȝ prauos regnare et preesse:et ꝓsperari:et iustos deprimi et subesse ꝓut dictū est psal.lxxij. Et iō ꝓpter eoꝝ causam latentem et nobis ignotā dicūtur bona fortune: bona vero grē per illa duo talēta intellecta dicūtur dona gratiarū spiritussancti et dona ecclesiasticoꝝ sacroꝝ per que quidez dona grē recepta in hoc sclo:hō recipit et adipiscit bona glorie in futuro. Qr ergo hō pre ceteris creaturis recepit a deo ista tria gña bonoꝝ.s. nature fortune et grē:iō magis tenet deū laudare et grās agere. Iō dd enumeratis ceteris creaturis in hac vltima pte inuitat oēs hoies ad laudez dei et hoc quo ad oēs status et dignitates et sexus et etates:dicit ergo, O vos oēs reges terre q̄ pre ceteris a deo accepistis maiora bona fortūe qui loco dei preestis omnibus pplis regnis. Et vos oēs ppli sub iure et legibus et magistratibꝰ et regibus sociati:et vos principes et oēs iudices et p̄sides terre:et vos iuuenes masculi et ꝟgines et femine:et vos oēs senes simul cū iunioribus. Laudate deū supple:et oēs isti predicti laudēt xp̄m qui est nomē dñi. Nam hoc nomē iesus qđ est nomē solius dei est exaltatū in celo et in terra. Nam eo ꝙ xp̄s seipsum exinaniuit formā serui accipiēs et humiliauit seipm̄ factus obediēs patri vsqȝ ad mortem crucis:iō pater dedit filio istud nomen qđ est sup om̄e nomē:et exaltauit ipm̄ intm̄ ꝙ in noie iesu om̄e genu flectat celestiū terrestriū et infernoꝝ et tandē in gloria est dei patris. Ex quo ptz ꝙ hoc nomē Iesus solius dei est ibi exaltatum ergo oēs status hoim tenent xp̄z laudare.

Confessio eius super celum et terrā: et exaltauit cornu populi sui.

xj.di.ca. nolite. ¶Si ergo ita est ꝙ hoc nomē solius dei qđ est Iesus est exaltatum super omnes status et conditiones hominum et in celo et in terra et in inferno:ergo sit confessio laudis eius super celum et terraz eo ꝙ ipse christus exaltauit cornu:scilicet regnuz et honorem populi sui per suam mortez et passionem et resurrectionem et ascensionem. Nam per omnia ista meruit christus exaltare humanaz naturam et ecclesiam suam in tantam dignitatem: vt membra eius mereantur felices mansiones in celo inter et sup angelos. D ¶Dupliciter ergo xp̄s meret vt cōfessio laudis eius sit sup celū.s.super oēs angelos et beatos:et sup terraz.s. sup oēs hoies huius ecclie et sup vtrāqȝ ecclām.s.triumphantē et militātez. Primo:qr nomē eius solꝰ est exaltatū a p̄re:qui dedit ip̄i illud nomē:qđ est sup om̄e nomē in oīpotētia et sapīa et mīa et iusticia. Laus xp̄i sup āgelos. Scđo:qr ipse xp̄s meruit exaltare cornu ppli sui eo mō quo dictum est. Dz ergo sic ordinari et cōstrui ista lrā. Reges terre ꝛc. laudēt nomē dñi:scz Iesum xp̄m qui est nomē dñi tetragrāmaton:ꝓut dctm̄ est superius ꝛc. Et sic cōfessio eius.s.iesu xp̄i sup celū et terram:qr nomē eius solius est exaltatum a p̄re. Et qr ip̄e xp̄s exaltauit cornu ppli sui. Nā nomen xp̄i fuit exaltatū in terra in miraculis faciendis:et in inferno ip̄m expoliādo et fuit exaltatū in celo:qr in die ascensiōis sedit a dextris patris:sed ip̄e exaltauit cornu ppli sui qñ ip̄m de captiuitate diaboli liberauit:et in celo inter principes et angelos collocauit. Deinde cum dicit.

Hymnus oibus sanctis eius filijs israel: populo appropinquanti sibi.

xcij. d.c. in glosa ¶Specialiter inuitat pplm̄ dei:eo ꝙ pre ceteris accepit a deo dona grē et glorie:et nominat ip̄m tribus nominibus.s.pplm̄ sctōꝝ et filios israel et pplm̄ appropinquātem deo. Ad quoꝝ intelligentiam est:primo notanduz ꝙ sanctus dr de sancio sancis:qđ idē est quod bene ordinare:et ideo sanctus dr in vita:et sic oēs qui viuunt sub lege diuina dicūtur sancti. Et isto modo oēs iusti vtriusqȝ testamenti qui vixerunt sub diuina lege et sanctione dicti sunt sancti ab adam vsqȝ ad vltimum iustum. Et totus ille cetus dicitur populus sanctorum:et non solum dicuntur sancti in hac vita:sed etiā dum iam fruuntur in celesti. Totum ergo istū populum sanctorum vtriusqȝ testamenti et vtriusqȝ ecclesie tam militantis ꝙ triumphantis inuitat dauid ad laudem dei cum ait. Hymnus omnibus sanctis eius. B ¶Deinde cum subdit. Filijs israel pplo appropinquanti sibi est aduertendum:prout dictum est in prologo:ꝙ Iacob filius Isaac habuit duo noia.s. Iacob et israel. Primuz nomen scz Iacob habuit a natiuitate carnali:licz non fuerit absqȝ mysterio et significatione. Scđm nomen.s.israel fuit ip̄i impositum in natiuitate et regeneratione spirituali:quando fuit benedictus a deo et luctatus est cum angelo:vt ptz Gen.xxxij. vbi quattuor notātur mysteria. Nā primo Iacob tenuit fortiter angelum in persona dei:nec voluit ipsum dimittere. Secundo fuit benedictus ab eo. Tertio fuit directus ab eo. Quarto vidit dominū in illo angelo qui secum luctabatur. Et ideo propter ista quatuor mysteria deꝰ voluit ꝙ deinceps appellaretur israel. Iacob vocatur duobus noibus. Primo quia fortis a deo ip̄z tenendo et non dimittendo. Scđo quia fuit a deo benedictus et regeneratus. Tertio quia fuit a deo directus. Quarto quia vidit dominuz facie ad faciem:quia ista quatuor significat hoc nomen israel:et ideo ille populus fuit binomius in scriptura. Nam vno modo dicitur Iacob inquantum est filius Iacob ꝯm carnem et natiuitatem carnalez. Alio modo dicebat israel siue filius israel et hoc

sm spm inquantum erat directus a deo per legē et videbat dnm per fidē. Et io per illa duo noia.s. Jacob et israel: figurabat q in aduentu messie ille pplus erat diuidēdus in duas ptes. Nā vna pars eo debebāt manere filij israel sm carnē tm et debebāt pdere nomē israel sm spm: q debebāt dimittere deū negando xpm: et nō debebāt benedici: nec dirigi a xpo: nec videre deū per fidē: imo debebāt claudicare a via veritatis et errare ab vtero legis: et alienari a vulua et loqui falsa ↄ veritatez facre scripture. vn dictum est in plogo q Jacob postq luctatus est cū angelo mansit claudus vno pede: per qd fuit figuratū q vna ps filiorum eius debebat claudicare a rectitudine et veritate legis negādo xpm eē messiaz. Sed alia ps debebat recipere xpm et tenere eū et bndici ab eo per baptismuz et ecclastica sacra et dirigi ab eo in via recta pcedere et pede recto per legē euāgelicā: et videre deū et appropinquare sibi per fidē et grām: sicut fuerūt apli et oēs illi qui receperūt xpm: et sic oēs isti erant dicēdi et appellandi filij israel: et israel sm veritatē et per repromissionē. ¶ Et sic ptz q iudei moderni et tota illa ps que negauit et repudiauit xpm lz sint filij iacob sz carnē: tn falso nōiantur israel seu filij israel: q tale nomē est sm spm et pmissionē impositū ipsi israel in illa bndictione regnatiua per illa qtuor mysteria: sz q ipsum nullū ipo bnt. Primo q non fortiter tenuerunt xpm: nec appropinquauerunt sibi: immo negauerunt et fugerūt eū: nec voluerūt dirigi ab eo per legē euangelicā: nec regenerari: nec benedici per baptismum et eccliastica sacra: nec voluit ipsum videre per fidē: sed in sua cecitate pmanere. Jō nullo mō pōt dici israel: nec filij isrl. Sed nos lz nō simus filij iacob sm carnē: tn q recepimus et tenemus xpm et appropinquamus ipsi per gratiam et adheremus per fidē et fuimus ab eo benedicti per baptismū et ecclesiastica sacra et fuimus directi per legem euangelicā. Jō sumus veri israel et filij israel sm veritatē et repromissionem et regenerationē: q israel nō est nomē carnis: nec generationis: sed nomē regenerationis et repromissionis. hoc ergo preuidēs dauid in spū concludendo inuitat hūc pplm regeneratū ad laudē dei dicens. sit hymnus et cātus leticie filijs israel nō carnalibus negantibus et fugiētibus xpm: sz populo appropinquāti sibi per regenerationē et fidem et gratiaz: sicut dictū est. Ex supradictis ptz non esse veram positionem illorum qui dicunt q dauid solū inuitat pplm ve. te. ad laudē dei i hoc psal. Nam primo hoc est manifestissime ↄ textum qui dicit. Reges terre et oēs ppli principes et oēs iudices terre laudate dnm. Nam solus ille paruus populus laudabat deum qui erat minimus inter omnes populos alios. Item in illo populo non erat nisi vnus rex et c. Ex quo sequitur q dauid pphetice inuitat et excitat omnes reges et populos principes totius terre gentilium ad laudandum christum: quos in spiritu preuidebat ad fidē xpi venturos. Item secundo manifeste videmus sm supradicta q dd inuitat filios israel sm spm et repromissionē: qui est pplus appropinquans sibi: sz talis est pplus xpianus: ergo nō solū inuitat pfes nec pplm ve. te. Item ex tali positione sequeret q dd non esset ppheta in hoc psal. qd est falsum: q ita locutus est pphetico spiritu in hoc psal. sicut in ceteris vt sepius dictum est. Ex supradictis ergo ptz qualiter dd inuitat in hoc psal. oēs creaturas tam superiores q inferiores: tam irratiōales q rōnales: tam noui te. q veteris: sz spāliter inuitat verum israel sm spm et promissionez populū appropinquātem sibi qui est populus christianus quem in spū preuidit per xpm regenerādum et benedicendū et dirigendū et c. ¶ Sed hic dubitatur: nā videtur q propheta nō inuitat oēs creaturas ad laudādū deū: nā nō iuitat auariciaz: nec luxuriā: nec inuidiā: nec cetera hmōi ad laudāduz deū? Ad hoc rndet Augu. q ista non sunt creata a deo: nec de se sunt aliqua substantia: nec habent aliquam essentiam: ideo non inuitātur ad laudādum deum: q non computanī: nec numeranī inter creaturas. Ad cuius intellectū est aduertendū sm Aug. lib. de natura boni et in oibus tractatibus quos fecit contra manicheos et pelagianos et prout dictū est psal. xiij. et xiiij. et cxviij. q ois res et ois substātia est bona naturaliter. Primo q est creata ad instar et exemplar illarum eternarū idearum. Scdo q in omni essentia deus cōcreauit aliquā virtutem et pprietatem vtilē ad cōseruationē vniuersi: per quā res dr bona et appetibilis: vt ptz de auro et argēto et lapide pcioso et agarico et rubarbaro et c. Et sic essentia et substantia bois naturaliter est bona: immo melior est omni alia creatura irrōnali: q nō solū accepit a deo eē sed pulchrum esse: vt supradictū est. Sed hō ex frequentibus actibus indebitis et inordinatis ex pprio libero arbitrio cōmissis pōt gnare in se aliquē malū habitū et vitium: sicut sunt auaricia: luxuria: odiū: et pigritia et c. que quidē vitia non sunt creata a deo: sz ab hoie pptrata et ex pprio arbitrio elicita: et vltra hoc vitiū infligiī culpa et peccatū in aia: per qd dr dissimilis deo: et deo odiosa et obligata ad penam eternam: vt sepius dictum est. Unde talis actus intantum dicitur malus inquantum deuiat a diuina lege et volūtate que est metrum et mensura et regula oim actuum humanorum. Unde actus venereus intantum dr peccatum inquantum fit contra diuinam legē vt puta cum vxore alterius: et sic dicitur adulteriū vel aliter q cum propria vxore aut modo ordinato et sic dr fornicatio. Ex quo ptz: q sola inordinatio et modus indebitus et prohibitus facit actum vel concupiscentiam esse peccatuz et dānabilē. Et sic patet: q vitium et peccatum vt puta auaricia et adulteriū et homicidiū nō sunt substātia aliq: nec hnt essentiā: neq sunt creata a deo: sz a mala et peruersa bois volūtate ppetrata deuiādo a diuina lege et volūtate et deficiēdo ab illa. Et sic nō hnt causaz efficiētem: sed deficiētez: vt inquit Au. xij. de. ciui. dei. c. vij. Cū ergo ista vitia et pctā non sint a deo creata: imo ↄ eius regulā et voluntatē ppetrataz: ideo nō psit laudare deū: sed blasphemare: hec est ergo causa quare propheta non inuitat ea ad laudandum deum inter creaturas. A ¶ Ex dictis

not. qđo xpiani et nō iudei sunt filij isrl seu iacob.

Obiectio.

not. qđo pctm nō hz esse a deo.

Questio

in isto psalmo insurgunt etiā alie due mirabiles questiones. Quarum prima est. Unde est q solus deus solo verbo et precepto absq omni motu et adminiculo dicendo ad extra produxit celū et terram et angelos et totam vniuersitatē creaturarū: quia ipse dixit et facta sunt: mandauit et creata sunt: qd nulla creatura citra deū potest facere. Secundo
Questio querit quare iesus filius dei verbū incarnatum scḋa de trinitate persona magis dicit nomē dei et intelligit per nomen dei in tota sacra scriptura q persona patris aut spūssancti de qua persona ii ij dr. Exaltatū est nomen eius solius. ¶ Quantū
quomō de verbo oia creauit. ad primū absq argumētis philosophoꝝ est dicēdum sicut iā dictū est psal. cx. q causa quare de ex solo verbo dicēdo creat oia absq aliquo alio exteriori est: q quelibet creatura quo ad totum suum esse depēdet a verbo diuino et volūtate. Nam quo ad esse essentiale et substantiale depēdet a verbo inquantū est similitudo illius eterne idee et exemplaris forme existētis eternalr in vbo diuino. Et sic depēdet a deo in gñe cause formalis: sed quo
Nota. ad esse existētie actualis depēdet a diuina voluntate: inquantū diuina volūtas spirat et influit esse actualis existētie in illa essentia et substātia deducendo similitudinē illius idee ad actualē existētiā ad extra. Unū loqui dei ad extra nihil aliud est nisi multiplicare similitudines idearū existētiū in verbo spirando actualē existentiam: et sic creant creature ad similitudinē illarum idearum. Unde sicut ad locutionē humanam concurrit intellectus et voluntas: nam primo intellectus educit et exprimit ad extra similitudines scientie et cognitionis idealis quā diu ante habebat: sed volūtas mouet organa ad formandā vocem in qua imprimitur cogitatio intellectus: et sic illa vox manifestat ad extra cogitationē intellectus: et ideo sicut humana locutio siue verbū vocale vel scriptum est effectus intellectus et voluntatis totaliter dependens ab eis. Ita pariter qlibet creatura nihil aliud est nisi diuina locutio ad extra totaliter dependens a diuino verbo et voluntate. Itaq q sicut in verbo et locutione humana considerant duo: scz sonus et significatio: nam ille sonus importat significationem verbi mentalis impressam: et sic notificat cogitationē mentis ad extra. Ita pariter i qualibet creatura cōsiderātur duo. Primo essentia siue substantia que est similitudo idee diuine. Secūdo cōsiderantur esse inspiratum et influxum a diuina voluntate: quod quidem esse substantat et actuat et psonat: et suppositat essentiā subam: et iō multi doctores scholastici pro maiori parte tenent q istud eē actualis existētie distinguitur realiter ab essentia in creaturis: eo q est actus et perfectio essentie. Ex quibus patet q locutio dei ad extra nihil aliud est nisi eductio et expressio similitudinū diuinarum idearum cum influxu actualis existentie: et ista dicitur creatio rerū. Et ideo dicit actor causarum q prima rerum creatarum est esse. D
¶ Ex supradictis fundamētis sequūtur quattuor
Prima pclusio. correlarie conclusiones. Prima conclusio q deus ex solo verbo dicendo potuit producere totaz vniuersitatē creaturarū ex nihilo presupposito. Probatur. nam cū deus sit primū ens continens virtualiter in suo verbo et volūtate totū esse: et omnes perfectiones oium creaturarū: q oia depēdebāt ab eo in genere cause formalis ratione idearū et genere cause efficiētis ratione volūtatis: et sic oia sunt entia et vera illa prima entitate et veritate. ij. Metha. et oia sunt perfecta in illa prima pfectione. v. Metha phi. Et omnia pcedūt et multiplicantur ab illa vnitate sicut Nume. viij. Metha ph. Et oia mēsurant ab illa simplici mēsura. x. Metha. Ex quibus patet q postq omnia dependēt a diuino verbo et volūtate quo ad totū suum esse: et per oēm modum: ergo solo verbo deus potest oia pducere. Item causa quare agens naturale et artificiale nō pōt ex solo verbo producere res ad extra est quia nō ptinet in se res et effectus suos quo ad totum esse eaꝝ: nec ipse res dependēt quo ad totum suum esse. Nam materia phisica non depēdet ab agente naturali: immo presupponitur ab eo. Ita materia artificialiū nō dependet ab artifice: immo artifex presupponit lignū vel metallū factum a natura. Unde si materia artificialiū totaliter depēderet ab artifice: et artifex cōtineret eā virtualiter sicut deus continet creaturas virtualiter quo ad totum suum esse: tunc domificator ex solo verbo dicendo faceret domum: et artifex suo verbo faceret calicem et c. ¶ Scḋa pclusio q deus
Scḋa. potuit solo vbo producere creaturas ad extra nō cōmunicando eis substantias. Probat nam sicut domificator producit domū ad extra cōmunicando sibi similitudinē artis quam habet in intellectu nō cōmunicādo substantiā propriam: eo q pducit domū non substantiā: sed ex arte. Ita pariter deus produxit creaturas cōmunicādo similitudines idearū nō cōmunicādo substantiā diuinaz. Et sicut magister et doctor cōmunicat et manifestat discipulis scientiā suam loquendo et dicendo nō cōmunicādo substātiā. Ita pariter deus in creando cōmunicat creaturis similitudinem perfectionum et idearū non cōmunicādo substātiam. Et ratio est quia deus pducit creaturas per modum artis: et nō per modū nature. Sed q pr in diuinis loquēdo ab intra et dicēdo pducit filiū et verbū diuinū per modū nature. Iō cōicat sibi eandē substātiā et essentiā. ¶ Tertia pclusio q mūdus nō
Tertia. est pductus ex necessitate ab eterno: sed de potuit ex tpe ipm pducere et creare. Probat. nā ea oīa q pducunt p artē sunt tpalia: sz de pduxit oia artificialr et nō naturalr: q oia pcedūt ex illa diuina arte: vt ait Cōmentator. xij. Metha phi. et Augustinus decimoquinto de trinitate. Aliter patet: nam cum ars sit principium et mensura rerum artificialiū quantū ad formā et voluntas sit principium effectiuū. Ideo voluntas et ars semp pcedūt effectus artificiales. Et sic ars potest eē ante res artificiales. Unū artifex p magna tēpora pōt habere artē: et postea qn sibi placet pducit res artificiales. Ita pariter de ab eterno habuit ideas rerū: sz qn sibi placuit produxit creaturas ex eis qn sibi placuit ex tēpore per modū artis et volūtatis
Loqtur deus dupliciter. Sz q pater pducit et dicit vbū et filiū p modū nature et nō p modū artis. Iō pducit filiū ab eterno

et nõ ex tpe:ex quo ptz φ dupliciter loquit deus. Uno mõ ab intra :et per modũ nature:⁊ producit et dicit filiũ ab eterno cõmunicando ipsi eandem substantiã. Secundo modo loquitur ad extra et p modum artis:et sic producit creaturas ex tempore non cõmunicãdo eis substantiã:sed solas similitudines sue artis:et suarũ idearũ ⁊ perfectionũ. D ¶ Ex supradictis ptz esse falsam opinionem et heresim manicheorũ:qui dicebãt φ deus princeps lucis creauit angelos: ⁊ animas rationales de substantia sua cõmunicando eis partẽ sue substantie:et ita diabolus princeps tenebrarũ creauit animas sensibiles:⁊ omnia corpora de substãtia. Item secundo ex hoc patet esse falsam opinionem Auicenne qui dicit φ secunda intelligentia creat tertiam:⁊ tertia quartaꝫ ⁊c. et vltima intelligentia creat aias intellectiuas ⁊ omes alias formas generabiliũ ⁊ corruptibiliũ: qꝛ nulla intelligentia ↄtinet virtualiter aliquã creaturã quo ad totum suũ esse nisi sola prima qui est deus. Tertio sequitur positionẽ Aristotelis et cõmẽtatoris esse falsam qui dicunt mundũ ex necessitate esse a deo causatũ ab eterno formaliter ⁊ essentialiter: nam deus nõ produxit mundũ per modũ nature:sed p modũ artis ⁊ voluntatis. Et ideo licꝫ ars creatoris sit et erna in suis ydeis: et in verbo tamẽ ꝓductio rerũ est temporalis facta ad placitũ ⁊ nutum diuine voluntatis dicendo res ad extra: hoc ergo vidẽs dauid in spiritu dicit in hoc psal. φ ipse deꝰ dixit et facta sunt:mandauit ⁊ creata sunt oia ista ex tpe: quãdo dixit. Fiat lux ⁊c. Gen. j. ¶ Quarta conclusio φ in diuinis est trinitas personarũ cum vnitate substantie. Probatur: naꝫ ibi est deus qui dixit omnia creata ad extra ex tempore: et ibi est verbum per qđ dixit oia illa in quo erãt ydealiter creature ab eterno: a quo formaliter dependent quo ad esse essentiale:et ibi est spiritussanctus per quem pater et verbum spirant esse actualis existẽtie in rebus creatis qui ferebant super aquas. Hꝫ oẽs iste tres ꝑsone sunt vna substãtia ⁊ vna essentia et vnum esse:ergo sunt vnus tantũ deus substãtialiter et essentialiter. Hoc probatur: nã sicut intelligere dei est substãtia. Ita dicere dei ab eterno est substãtia: et per cõsequẽs verbũ qđ ab eterno producit de sua scientia est sua eadẽ substantia:et per consequẽs licet verbum a patre productũ ⁊ dictum distinguatur personaliter ab eo tamẽ est idẽ essentialiter ⁊ substãtialiter cum eo. Hoc idẽ est dicendum de amore spirato ⁊ ꝓducto ab vtroqꝫ. Et sic ptz φ tota trinitas personarũ tanφ vna substãtia et vnus deus et vnus creator cõcurrit ad creationẽ rerũ:et hoc voluit explicare Moyses Gen. j. cũ dixit φ vnus deus creauit celum et terram in principio:et explicat tres personas dicens φ deꝰ dixit. Fiat lux:⁊ ilico facta est lux: ergo si deꝰ dixit per aliquod verbũ dixit:et per consequens anteφ ista diceret ex tempore iam habebat verbum dictum et productũ ab eterno de tota scientia ⁊ substãtia sua:per qđ quidem verbum eternũ pater ex tempore dicit ista. Iteꝫ subdit postea Moyses:φ terra erat inanis et vacua:sed spũs domini ferebatur super aquas cõferendo supple esse actuale

Trinitas personarũ.

oibus rebus creatis. Ex hoc pꝫ φ tres persone diuine explicantur in creatione rerum:scilicet pater dicens:et verbũ quod dicit res: ⁊ spiritussanctus per quẽ spirat esse rebus et viuificat eas. Et tamẽ dicit Moyses φ iste tres persone nõ est nisi vnus creator qui creauit omnia: hoc ergo idem dicit dauid psalmo. xxxij. cum ait. φ verbo domini celi firmati sunt et spiritu oris eius omnis virtus eorũ. Et hoc idem dicit in hoc psalmo cũ ait. Ipse deus dixit ⁊ facta sunt:per quod explicatur pater dicẽs et verbum per quod dixit omnia. Deinde explicat personam spiritussancti cum subdit. Mandauit et creata sunt:nam sicut pater dicit per intellectũ et verbum: ita mandat et dat esse per voluntatem et spũsctm:nam sicut dicere denotat ⁊ connotat actum intellectus:ita mandare cõnotat actũ voluntatis. Et sic explicatur tota trinitas personarum cõcurrentiũ sub vna substãtia ad actum creationis sed miseri iudei non percipiũt. D ¶ Quãtum ad secundam questionẽ est aduertẽdum φ nomẽ dicitur a notificando. vij. Methaphisice. Ideo illud per quod magis notificatur res dicitur nomen rei:⁊ habet rationẽ nominis rei. Sed qꝛ tota plenitudo diuinitatis ⁊ omnium diuinarum perfectionum:⁊ etiam trinitas personarũ magis notificantur in verbo que est persona filij φ in alia personarum: ideo dicitur nomẽ dei. Et hoc nõ est intelligendũ quo ad esse φ plenitudo diuinitatis ⁊ diuinarum perfectionũ magis sit in vna persona φ in alia:nec φ pater sit magis i filio φ in spiritusancto:nec ecõuerso: qꝛ esset erroneum dicere. Sed quantũ ad notificationẽ dicitur φ plenitudo diuinitatis ⁊ trinitatis personarũ magis notificatur in persona filij φ in alia. Et hoc non soluꝫ ex tẽpore:sed etiaꝫ ab eterno:⁊ ideo per nomẽ dei semp intelligit persona filij prout dictũ est psal. viij. ⁊. cxij. ⁊ per totã expositionẽ huiꝰ libri. Ad cuius intellectũ est pie ⁊ fideliter ⁊ semp cum correctione ecclesie aduertẽdũ ẜm Augustinũ. xv. de trinitate:φ deus pater ab eterno intelligit ⁊ nouit se scdm totã plenitudinẽ sue diuinitatis:⁊ sic intelligendo se dicit verbum de tota sua scientia ⁊ substantia:et per consequẽs cõmunicat verbo totam suam substantiã ⁊ ecclesiam ⁊ plenitudinẽ sue diuinitatis. Et sic pr̃ sicut est in verbo ẜm totã plenitudinẽ sue diuinitatis:ita nouit in ṽbo ⁊ diffiniuit se per ṽbum scdm plenitudinẽ diuinitatis ⁊ oim diuinarũ perfectionũ:⁊ per ꝯ̃ns pater notificatur in ṽbo. Et sic filiꝰ non solũ dicit verbũ ⁊ cõceptꝰ diffinitiuus patris inꝗ̃tũ explicat totã essentiam patris:sꝫ etiã dicit nomẽ dei inquantũ notificat totã plenitudinẽ perfectionũ diuinarũ:vel inꝗ̃tũ in ipso ⁊ p ipsum notificãtur. Itẽ rursus: sicut pater se nouit in filio scdm totã plenitudinẽ diuinitatis ⁊ omnipotẽtie:⁊ sapientie:⁊ mie:⁊ iustitie:et bonitatis:ita diligit se in filio ⁊ filiũ in se: ⁊ sic pater simul cum filio spirat amorẽ qui est spũssanctꝰ ab vtroqꝫ ꝓcedẽs. Et sic sicut pr̃ dicẽdo cõmunicat verbo totam suam substantiam ⁊ essentiam:⁊ plenitudinẽ diuinitatis:ita pariter pater ⁊ filius spirando cõicat spiritui sancto totam eandẽ substantiam et essentiam ⁊ plenitudinẽ diuinitatis:⁊

Iesus dr̃ nomẽ dei

Ex ptz qualr pater in verbo nouit.s.ab eterno esse deū ꝛ esse patrē ꝛ in verbo nouit spm̄sctm̄ procedentē ab vtroqꝫ:et ideo lꝫ tota plenitudo diuinitatis sit equalr in tribus psonis:ꝛ lꝫ non magis pater sit in verbo in spū̄sctō ꝙ ecōuerso:tñ quātū ad modū notificādi:qꝛ oīa supradicta notificantur in filio aut per filiū.Jō filiꝰ dꝛ diffinitio ꝛ nomē dei.¶Sed ista notificatio diuinaꝝ pfectionū facta per filiū magis fuit mūdo manifesta ex tpe ad extra ꝓut dictū est in precedēti qōne:nā pater bñs in suo verbo ideas ꝛ exēplaria oīm rerūꝫ ab eterno:ꝛ incipiēs illa exēplaria tanꝙ in arte:ex tē poꝛe dixit oīa ab extra:qꝛ dicēdo fiat lux:facta est lux:scꝫ tota natura angelica:ꝛ dicēdo fiat firmamētum fctm̄ est ita.Et sic ptz qualr per verbū suū deus notificauit ex tpe ad extra multitudinē pfectionū diuinaꝝ quā hꝫ ab eterno ad itra:ꝛ ꝑ ɔñs filius dei per quē facta ꝛ notificata sunt oīa debet dici nomē dei.Jtē per verbum filiū dei nō solū fuerūt nobis notificate diuine pfectiōes essentiales in ope creationis:sed ēt mysteriū trinitatis nam per hoc ꝙ deus dixit fiat lux ꝛc.ondit deus pater se hr̄e verbū ꝛ per ɔñs filiū per quē fecit et notificauit oīa:ꝛ per hoc ꝙ spūs dñi ferebaꝛ sup aquas:ostēdit se simul cū filio hr̄e spm̄sctm̄:ꝛ sic per filiū fuit notificatū ēt mysterium trinitatis in opere creatiōis.¶Sed multo magis oīa supradicta fuerunt mūdo notificata per filiū incarnatuꝫ in opere nostre recreatiōis ꝛ redēptionis.Nā primo xp̄s magis clare notificauit mūdo mysterium trinitatis ondens qualiter ipe ꝓcedebat a patre qñ dixit:ego a patre ꝓcessi Joan.viij.Jtē qñ dixit Exiui a pr̄e et veni in mūdum Joan.xv.Jtē ostendit ꝛ notificauit nobis qualiter spū̄sctūs ꝓcedit a patre.Cum dixit.cum venerit paraclitus qui a patre procedit Joan.xv.Jtem ostēdit ꝙ procedit a filio cum dixit. Jlle de meo accipiet Joan.xvj. Et cum insufflauit in discipulos dicens.Accipite spiritumsanctum Joan.xx. Jtem ostendit ꝙ licet tres persone distinguntur realiter ꝛ personaliter: tamen sunt vnius substantie et substantiales cum dixit pater et ego vnū sumus ꝛc.Joan.xiiij.Ex quibus ptꝫ ꝙ iesus christus notificauit mundo mysterium trinitatis personarum cum vnitate substantie in suo aduentu:per consequens vere dicitꝛ nomen dei.Jtem magis clare notificauit mundo diuinas perfectiones scilicet summā omnipotentiam dei et sapientiam et misericordiam et iusticiam:notificauit enim summam dei omnipotentiam in miraculorum operatione: et inferni expoliatione:et generis humani liberatione.Secūdo notificauit summam dei sapientiam in legis euāgelice datione.Tertio summam misericordiaꝫ in morte et passione.Quarto summam iusticiaꝫ ostēdet in finali iudicio.Et sic ptꝫ ꝙ si omnia supradicta sunt facta et notificata mūdo per iesum xp̄m filiū dei:ergo ipsa psona xp̄i incarnata mereꝛ dici nomē dei:qḋ quidē nomē dei:est nomē oīpotentie et sapientie et mīe et iusticie:ꝛ virtutis:eo ꝙ in virtute huius nominis omnia sunt facta ꝛ creata et recreata:vnde sicut deus pater in virtute huius noīs dicendo creauit munduꝫ viuificādo oīa; per spm̄sctm̄.Jta in virtute huius noīs induxit ꝛ eduxit diluuiū in terrā.Et in virtute huius noīs moyses eduxit israel de egypto ꝛ fecit signa ꝛ ꝓdigia et diuisit mare rubrū et traduxit illum populū per desertum in manu potenti et percussit petram et fluxerunt aque ꝛc.Jtem in virtute huius nominis Josue introduxit populū in terrā promissam ꝛc. Et ideo adam primus homo qui ex nutu dei imposuerat noīa oībus rebus creatis iuxta suas naturales ꝓprietates ꝛ virtutes vidēs in spū ꝙ deꝰ pater per verbū filiū suū creauerat oīa ꝛ notificauerat suā oīpotentiā:ꝛ sapientiā ꝛ preuidit in spū qualr deus pater per filiū suū verbū incarnatum et per eius virtutē debebat mūdo magis notificare suā oīpotentiā totū genus hūanuꝫ de potestate diaboli liberādo:ꝛ debebat notificare suā sapientiā legē veterem per legem euāgelicam declarando:ꝛ suā mīam pro genere hūano mortem patiendo:ꝛ suā iusticiā in malos puniendo ꝛ iustos glorificando.Jō propter has quatuor virtutes ꝛ proprietates quas xp̄s de deo mūdo manifestauit et notificauit appellauit ꝛ vocauit ipsuꝫ nomē dei.et voluit scribere ꝛ significare ipsuꝫ per illas quatuor literas:scꝫ yot.he.vau.he. Naꝫ per yot que significat principium:voluit significare in xp̄o summam virtutem et omnipotētiam quaꝫ mūdo notificauit in miraculorum operatiōe ꝛ inferni expoliatiōe:ꝛ triūpho quē habuit de diabolo.Et per he:que significat esse.voluit significare summam sapientiam quam ostendit in legis euāgelice datione.Et per vau:que significat virtuteꝫ et bonitatem: voluit significare in xp̄o summam misericordiam quam ostendit in nostra redēptione.Et per he.voluit significare summam iusticiā in christo per quam reddet vnicuiqꝫ iuxta opera sua per quas quatuor literas voluit significare in persona christi incarnata illas quatuor virtutes quas in se ostendit:et mūdo notificauit:scilꝫ summam dei omnipotētiam et sapientiam et misericordiam et iusticiā.Et sic adam sub illis quatuor literis incepit colere deū ꝛ inuocare nomē dñi.s. filiū dei:vt veniret ad redimendum ipsum cū tota sua posteritate et sic docuit filios suos inuocare nomen dñi:qui est iesus xp̄s filius dei verbum incarnatū vt dictū est psal.viij.ꝛ.cxliiij.ꝛ sub tali rōne inuocauit nomē dñi:ꝛ exhibuit deo cultū latrie Abel.Et tali rōne Enos filius Seth incepit inuocare nomē dñi Gen.iiij.i. reperit ꝛ cō fecit aliqs oratiōes ꝛ ritus ad inuocādū nomē domini:idest iesum xp̄m et filium dei vt veniret ad saluandum mundum.Et sub hac ratione Noe inuocauit nomen domini Gen.viij. Jtem sub tali rōne Abraā inuocauit nomen domini Gene.xij. et sic est dicendum de Jsaac et Jacob.Jtem sub tali ratione Moyses inuocādo virtutem huius nominis ꝛ in virtute huius nominis eduxit israel de egypto et fecit omīa signa et miracula.Et in virtute huius nominis Josue introduxit illuꝫ populū ꝛ trāsiuit iordanem:prostrauit muros hyerico et triumphauit de oībus regibus illius terre.Et hoc est aliud nomen dei quod Dauid memorat et inuocat in omnibus psal.ꝛ hoc nomen inuocabant omnes

Marginal notes: Nota. — Xp̄s mūdo notificauit trinitatem. — Nota d inuocatiōe nominis domini.

prophete et fideles vete. testa. ¶ Sed quando venit plenitudo tẽporis misit deus filium suum: et tunc venit nomen domini de longinquo missum et de longinquo tempore inuocatum: et expectatum et notificauit et fecit et compleuit in mundo oia supradicta: quia in virtute quam in se xp̃s habebat tanq̃ nomẽ dñi fecit miracula et redemit mũdum et expoliauit infernũ et triumphauit de diabolo. Et in virtute huius nois. s. verbi incarnati quo est tota plenitudo deitatis apli et discipuli et successores eiecerunt principem huius mundi foras et subiecerũt omnes reges terre et omnia regna mundi iugo xp̃i. Et in virtute huius nominis faciebant miracula et resuscitabant mortuos et sanabãt egrotos: vt ptz in actibus apostolorum: et in hystorijs et gestis eoꝝ. Et sic ptz qualr verbum incarnatum dicitur nomen dñi per totaz sacrã scripturam: et quare est nomen tante virginis. Quod quidem nomen in veteri testamento scribebat illis q̃tuor literis et in nouo testamẽto nos inuocamus ipsum sub hoc nomine Jesus prout dictum fuit psal. viij. Sed cõtra nos arguũt iudei moderni dicentes q᷑ si Adam qui imposuit oia nomina rebus: inuocauit et scripsit nomẽ dñi sub illis q̃tuor literis hebraicis. Ergo quare nos christiani nõ scribimus et inuocamus ipsum sub illis quatuor lr̃is: sed hoc sub noie Jesus? Ad hoc respõdetur q᷑ sicut sacra et sacrificia veteris legis nõ erãt gratia sui: nec nisi inquantum significabant futura de xp̃o mysteria fuerunt instituta. Ita pariter Adam nominauit Jesum xp̃m nomẽ dñi sub illis quatuor literis inquãtum ille quatuor litere significabãt in xp̃o illa quatuor mysteria que debebat in se complere in aduentu suo. Ideo sicut quando venit xp̃s cessarũt omnia sacramenta et sacrificia vete. le. eo q᷑ erant data in signum. Ita pariter cessarũt ille quatuor litere postq̃ xp̃s impleuit in se earũ significata. Ergo nomẽ dñi nõ amplius dz scribi cum illis quatuor literis: sed dz scribi sub hoc noie iesus. Cuius sonum et ꝓprietates significabant ille quatuor litere ꝑut dictũ fuit psalmo octauo: eo q᷑ est nomen virtutis et salutis: sicut vocatum est ab angelo Mat. j. et Luce. j. D ¶ Ex quibus patet esse fatuã et erroneam opinionem illorum xp̃ianorum qui scribũt nomẽ dei cũ illis quatuor literis: et sub hoc noie adonay portãtes in collo aut persona sua putantes habere maiorem virtutem: quod non solum est erroneuz: sed ẽt hereticũ cũ oia que significabant ille quatuor litere sint in xp̃o completa: et sic debet cessare scribi nomen domini illis quatuor literis et pronũciari sub nomine adonay: immo sub nomine Jesus et non solum debet et potest scribi literis vnius lingue: sed omnium linguarum: q: omnibus linguis et nationibus fuerunt notificata huiusmodi mysteria et omnibus nationibus est notificatum nomen domini et euangeliũ: christus enim omnes redemit: et est vniuersalis et non solum iudeorum redemptor. Ex hoc etiam apparet esse falsum et vanum laborem necromanticorum: qui querunt illud nomen domini quatuor literarum putãtes esse maioris virtutis q̃ aliud nomẽ cum istud nomen iesus sit illud nomen quod est sup omne nomen: vt dictuz est psal. viij. Et sic ptz quare nomẽ domini qui est iesus filius dei est tante virtutis: q᷑ in se continet totam plenitudinem diuinitatis et in virtute eius facta et creata sunt omnia: et redẽptum et liberatum genus humanum: et diabolus victus et superatus: et hec est causa quare diabolus fugit istud nomen et timet. ¶ Ex his supradictis omnibus patet q᷑ nomen domini quod est iesus notificat nobis omnia principaliter considerata in tota sacra theologia viatorum. Nam est nomen omnipotentie et sapientie misericordie et iusticie: vt dictum est supra in psalmo octauo. Et ideo notificauit mundo et notificat mysteriũ creationis et gubernationis et nostre redemptionis et glorificationis: et per consequens notificat nobis mysterium trinitatis et incarnationis. Nam mysterium creationis presupponit mysterium trinitatis. Nam si deus dicendo et precipiẽdo creauit mundum: ergo habet verbum per quod dixit omnia: et spiritumsanctum per quem omnia viuificat et gubernat et mouet: vt dictum est. Item mysterium redemptionis presupponit mysterium incarnationis: in qua humanitate et carne assumpta deus est passus et nos redemit et etiam hoc nomen Jesus quod est nomen salutis et restaurationis et integre vite importat et notificat in se mysterium nostre glorificationis: per quam vitaz eternam recuperamus et vltimam salutem consequimur. et sic patet q᷑ sicut illa persona incarnata est reale nomen dei significatum per illas quatuor literas veteris testamenti: eo q᷑ omnia supradicta christus in se et per se mundo notificauit: ita pariter hoc nomen Jesus mentale vel vocale vel scriptum: quo nos filium dei nominamus qđ est interpretatum per illas quatuor literas: et sonant ille quatuor litere in hebreo: hoc inquam nomen Jesus notificat et significat nobis in deo q̃tuor omnia supradicta: scilicet omnipotentiam in creando: et recreando et patientiam in gubernando mundum: et in datione vtriusq̃ legis: et misericordiam in redimendo: et iusticiam in pmiãdo et nos beatificando et sic hoc nomen Jesus comprehẽdit in se omnem rationẽ sub qua deus principaliter consideratur in sacra scriptura vtriusq̃ testamenti: et per consequẽs in tota sacra scriptura theologie: et ideo nonest mirum si est nomẽ tãte virtutis et dignitatis et excellentie. Et si apostoli et sancti viri ad inuocationem huius nominis operabãtur miracula ineffabilia: nec cessant hodie miracula fieri: nam in virtute huius nominis conferunt gratiam omnia ecclesiastica sacramenta. Nec est mirum: si patres veteris testamẽti cum tanto desiderio desiderabãt scire virtutem huius nominis et videre effectus et opera eius. Nec est etiam mirũ si dauid in suis psalmis tantum frequentat istud sacrum nomen: cui attribuit omnem virtutem et perfectionem de quo dicit et concludit in hoc psalmo q᷑ oẽs status et conditiones laudent nomen dñi: qm̃ exaltatum est nomen eius solius: q: omnia bona et omnem perfectionem et virtutem includit et continet in se.

No. contra portãtes in collo brevia.

xcij.d.c. ſ.in glo.

Antate domino canticum nouuz: laus eius in eccleſia ſanctorum. Letetur iſrael in eo q̃ fecit eũ: et filie ſyon exultent in rege ſuo.

xcv.diſt. ca.ecce.

¶ Titulus alleluia per qd̃ denotatur q̄ dauid fecit hunc pſalmũ ad laudandum deum in quo predicit gaudium et exultationem electorum in primo et in ſecundo aduentu chriſti. Unde eſt aduertendum q̄ quando dauid inuitat ad cantandum canticum nouum intendit populuz chriſtianum in chriſto renouatum: ⁊ per canticũ nouũ intendit legem euangelicã: que in ſe continet obſeruantiam preceptorũ: et fidem articulorũ: et gratiam ſacramentorũ ſub ſpe futurorũ ⁊ celeſtium bonorum promiſſorum. Et intendit etiam gloriã ſanctoruz in celeſti beatitudine. Dicit ergo o vos fideles in chriſto renouati iam nõ canteris canticum vetus: nec legem moyſi. Recedant vetera iam de ore veſtro: ſcʒ abijcite cerimonias ⁊ figuras: ſʒ cantate canticum nouum: et predicate euangeliũ omni creature. Et iam non oportet cantare exitũ egypti: nec agnum paſcalẽ in ſynagoga: ſed cãtate myſterium incarnationis et natiuitatis: et celebrate feſtum reſurrectionis ⁊ aſcẽſionis: ⁊ de iſtis myſterijs ſit laus eius: ſcʒ chriſti in eccleſia ſanctorum apoſtolorũ martyrum: ⁊ doctorũ: que eſt chriſtiana religio et congregatio. Et iſrael: ſcʒ predicta eccleſia letetur in eo qui fecit eum non ſolum creando ſed per reſurrectionem et regenerationẽ ⁊ renouationem. Et eccleſie mundi omnes anime deuote que dicũtur filie ſue exultent in rege ſuo chriſto in eius aduentu.

xliij.q̃d.ſ bis ita. Laudate nomẽ eius in choro: in tympano et pſalterio pſallant ei.

¶ Jam enim dictũ eſt quomodo pſalmi cantabãtur cum aliquibus inſtrumentis non ſolum ad declarationem: ſed etiam ad myſteriuz: nam chorus qui eſt concordia vocum ſignificat concordiam vite cum doctrina vel concordiam appetitus cum ratione: et concordiam morum. Tympanum autẽ ſignificat paſſionẽ chriſti: pſalteriuz vero harmoniam decem preceptorum et articulorum. Ad iſta ergo nos inuitat propheta q̄ cantem⁹ chriſto cãticum nouum cum predictis. Et etiam vt in eccleſia cantemus canticum nouũ: ſcʒ natiuitatis predicationis: paſſionis: ⁊ reſurrectionis: et horũ feſta celebremus: et dat rationem quare debent cantare illud canticũ nouũ: et dicit quia.

xl.q̃d.iij ad menſam. Beneplacitum eſt domino in populo ſuo: et exaltabit manſuetos in ſalutem.

¶ Ideſt quia iam nõ placent domino cerimonie veteris legis: nec veteres feſtiuitates que celebrãtur in figura: quia iam oĩa ſunt renouata p aduẽtum xp̃i: iam ergo nõ eſt voluntas dñi: nec placitum in ſacrificijs veteris legis: ſed in feſtiuitatibus noue legis ⁊ in ſacrificijs: ideo dicit beneplacitum eſt domino in populo ſuo chriſtiano ⁊ vero iſrael: quia iam diſperſit ſuꝑbos iudeos obſtinatos: et depoſuit reges gentiles potentes de ſede idolatrie ⁊ potẽtes ſcribas ⁊ phariſeos ⁊ iudeos de ſede regni ⁊ ſacerdotij: et exaltauit apoſtolos et diſcipulos humiles: qui ſecuti ſunt humilitatẽ chriſti: ideo conſtituet eos principes ſuper omnẽ terram ⁊c. Et etiã exaltabit omnes fideles mãſuetos in ſalutem gratie ſanãdo eos a peccato: quia ſoli mãſueti et humiles ſalui facti ſunt: eo q̄ depoſita ſuperbia, et vanitate ⁊ diuitijs huius mundi chriſtum ſecuti ſunt. D ¶ Ad maiorẽ euidentiaʒ eſt notandum q̄ lex euangelica quã nunc nos cantamus et predicamus quadrupliciter dicitur canticum nouũ. Primo quia omnia antiqua cerimonialia et legalia abijcit et repellit: ſcʒ feſtiuitates et ſacrificia et ſacramenta veteris legis ⁊ cetera: eo q̄ omnia compleuerunt curſum ⁊ officium ſuũ in chriſto. Secundo lex euangelica dicitur canticum nouum: eo q̄ chriſtũ nouum regem recepit in antiqua lege promiſſum. Tertio quia repudiatis antiquis legalibus nouas feſtiuitates ⁊ noua ſacramenta celebrat ⁊ nouum ⁊ deo placitũ et acceptum offert ſacrificiuʒ euchariſtie: prout iam predixerat Iſaie.lxvi. Que eſt iſta domus quã edificabitis mihi per totum diſcurſum. Item Mala.i. Non eſt mihi volũtas in vobis dicit domin⁹ exercituum ⁊c. Item Hieremi.xvi. Ecce dies veniẽt dicit dominus: et nõ dicetur vltra: viuit dominus q̃ eduxit filios iſrael de terra egypti ⁊c. Quarto dicitur canticum nouũ: qꝛ exaltat mãſuetos ⁊ humiles: et deprimit ſuperbos: oĩa ergo iſta q̃ttuor tangit dauid in hac prima parte: nã primũ tãgit cum dicit. Cantate dño canticũ nouum. Scd̃m vero cum ſubdit. Et filie ſyon exultent in rege ſuo. Tertium ibi. Laudent nomen eius in choro ⁊c. qꝛ beneplacitũ eſt domino in populo ſuo. Quartum cum ſubdit. Exaltabit manſuetos in ſalutem.

Lex euãgelica canticũ nouũ dr̃.

Exultabunt ſancti in gloria letabũtur in cubilibus ſuis.

xv.q.i.c. firmiſſime. i gl.

¶ In hac ſcd̃a parte p̃dicit canticũ ⁊ gloriã ſanctorum et iuſtorum in ſecundo aduẽtu xp̃i: qui quideʒ aduentus licʒ ſit terribilis damnatis: tamen erit delectabilis iuſtis et ſaluatis ⁊ maxime apoſtolis: et martyribus: et ratio eſt. Nam primus aduẽtus xp̃i fuit terribilis aplis ⁊ martyrib⁹. A ¶ Nã in primo aduẽtu apli ⁊ diſcipuli fuerũt vexati ⁊ afflicti. Prio a iudeis. Secundo a tyrãnis: ⁊ vſq̃ ad Conſtantinum multa milia martyrum interfecti ſunt propter chriſtum. ergo ratio eſt q̄ in ſecundo aduentu per oppoſitum apoſtoli ⁊ martyres gaudeant et recipiant vltimatum premiũ: ⁊ perſecutores eorum tunc patiãtur vltimatum ſuppliciuʒ et penam eternam. Et ideo promiſit chriſtus apoſtolis q̄ iudicarent malos in die iudicij: et ſederent ſuper duodecim ſedes ⁊c. Itẽ Sap.v. dicit q̄ tunc ſtabũt iuſti in magna cõſtãtia aduerſus eos q̃ ſe anguſtiauerunt ⁊c. Et tunc tyranni et mali turbabũtur timore horribili vidẽtes felicitatẽ ⁊ glo

riam iustorum ꝛc. Scdo est notandū ex sniā sup ra dicta ꝙ gloria sctōꝝ in duobus cōsistet tunc. Primo quia videntes ibi xp̄m in maiestate videbunt crucem et spineā coronā: ꝛ clauos: ꝛ totuz triumphū xp̄i: ꝛ videbūt ibi oēs persecutores xp̄i ad iudiciū dānatiōis: ꝛ videbūt etiā suos persecutores condēnatos ad mortē eternā: tunc quia voluntas beatorū beatificatur ꝛ letatur cōformando se voluntate diuine: ideo iusti duplici leticia letabunt. Primo de gloria quā ipsi possidēt. Scdo de iusticia dei ꝛ sententia data dānatis: qꝛ letabit iustus cum viderit vindictā ibi factā de persecutoribus xp̄i ꝛ suis: ꝛ sic iudicabunt malos duplici iudicio. Primo eos accusando petēdo vltionē. Scdo sententiaz xp̄i approbādo: ꝛ sic iusti prorūpent in laudes vocales illa die ꝛ laudabūt xp̄m explicantes triūphum ꝛ victoriā eius cōmemorātes eiꝰ incarnationē ꝛ predicationē ꝛ cōuersationē quam habuit in hoc mūdo ꝛ eius passionē ꝛ resurrectionez et ascensionē: ꝛ istud canticum nouū cantant assidue scti in gloria celesti: vt ptz Apoc. v. ꝛ ista sunt instrumēta musicalia cū quibus cantāt ꝛ exultant sancti in gloria: sicut vidit Joh. apoca. v. Ubi dicit ꝙ quattuor aialia. ꝛ. xxiiij. seniores habētes cytharas ꝛ phialas aureau plenas odoramētis: q̇ sunt orationes sctōꝝ ceciderūt in cōspectu agni: ꝛ cātabant canticū nouū dicētes. Dignus est agnus qui occisus est accipere gloriā ꝛc. Ex quo ptz ꝙ beati in suis laudibꝰ cōmemorāt triūphum xp̄i ꝛ mysteria incarnatiōis ꝛ passionis ꝛ totius nostre redēptiōis. Et hoc est qđ dicit dauid in hac parte: nā quia in primo aduentu fuimus renouati per gratiam: ideo in hac ecclesia nos monet dauid cantare canticū nouū gratie: sed quia in secūdo aduētu erimus renouati per gloriam: ideo dicit ꝙ sancti tunc cantabunt canticū nouū glorie ꝛ cantāt semper. Dicit ergo dauid ꝙ tunc in scdo aduentu ad iudiciū quādo sancti recipient vltimatū premiuz exultabūt sancti in gloria: ꝛ letabūtur in cubilibꝰ ꝛ sedibus ꝛ mansionibus suis: quas angeli mali per superbiā perdiderūt. Et ipsi sancti per humilitatem ꝛ mansuetudinē possidere meruerunt.

Exultationes dei in gutture eorum: et gladij ancipites in manibꝰ eoꝝ. l. d. ca. si q̇s dia- conꝰ. ꝛ. x cij. di. c. primo.

Ad faciendam vindictam in nationibus increpationes in populis.

Ad alligandos reges eorum in cōpedibus: et nobiles eorum in manicis ferreis. xxiij. q. v. iiij. dis- plicet.

Ut faciant in eis iudiciuz cōscriptū: gloria hec est omnibus sanctis eius.

¶ Nō soluz exultabūt letitia ꝛ gaudio interno: sꝫ etiā exteriori per laudes vocales deū laudādo cātando exultatiōes dei. i. mirabilia opa dei. i. mysteriū creatiōis ꝛ redēptiōis ꝛ resurrectiōis. Et ite rū exultatiōes dei in gutture eorū: nam ibi corpa glorificata veras voces formabūt vt alis est pmissum vnde in tali exultatiōe sancti nō solū laudabunt ꝛ cōmēdabūt triūphū xp̄i: sed etiā eius iustitiam et iudiciū ꝛ sententiā cōtra dānatos datā a xp̄o approbabūt: iō seq̄tur ꝙ gladij ācipites i manibus eorū: nā gladij sanctoꝝ in illa die dicentur ancipites: qꝛ duplex acumen habebūt: qꝛ cuz vno accusabunt suos psecutores: ꝛ cum alio sniaz xp̄i approbabūt. Et ideo seq̄tur ꝙ gladij isti ancipites erunt in manibus eorū: ad duo sup. scꝫ primo ad faciendā vindictā in natiōibus sniam xp̄i confirmādo. Scdo ad faciēdas increpatiōes i pplis eos accusando ꝛ ad alligādos reges ꝛ principes et tyrannos eorū populorū infideliū in cōpedibꝰ. Et ad alligādos nobiles ꝛ supbos in manicis ferreis inferni: qꝛ erūt obstinati tm̄ in malū ꝙ nunq̄ poterunt bene agere: dicūtur etiā isti gladij ancipites ꝛ bicipites: qꝛ angeli ꝛ scti duplici pena cōdēnabunt reprobatos: scꝫ pena dāni ꝛ sensus: qꝛ nunq̄ deum videbūt: ꝛ in eternū patiētur: ꝛ sic erit eis pena vermis ꝛ ignis: habebunt ergo sancti et angeli istos gladios ancipites in manibus ad faciendam vindictā ꝛc. et ad alligādos reges eoruz ꝛc. finaliter vt faciant iudiciū pscriptū. i. a xp̄o decretū ꝛ determinatū: qꝛ intantū sancti ꝛ angeli dicuntur facere iudiciū inquantū cōplacēt ꝛ approbant sniam cōscriptā ꝛ determinataz a xp̄o ꝛ per xp̄m: ꝛ hec est gloria in sanctis eius. i. sniaz xp̄i approbare ꝛ eius volūtati cōplacere ꝛ se cōfirmare. Et etiā hec est gloria: ꝛ in hoc cōsistit gloria sctōꝝ scꝫ in oibus predictis in hoc psal. scꝫ in iudicādo malos approbādo xp̄i sniam: ꝛ in laudādo deum in eternū triumphos eius cātando: ꝛ memorādo et exultādo in cubilibus suis in gloria celesti. Itē etiā hec erit glia oibꝰ sanctis dei. i. accusare damnatos ꝛ approbare sniam eorū: ꝛ videre ꝛ letari in vindicta facta de ipsis: qꝛ letabit iustus cum viderit vindictam: qꝛ tunc stabūt iusti in magna pstantia aduersus eos q̇ se angustiarūt. Sap. v. sꝫ talis gloria nō erit sanctis essentialis sed accidētalis. Nam gloria essentialis consistit in visione diuine essentie: vt dictum fuit psalmo primo.

Laudate dominum in sanctis eius: laudate eum in firmamento virtutis eius. extra de reli. ꝛ ve. sanct. c. vnico in cle.

¶ Iste est. cl. ps ꝛ vltimus in ordine collocatus cui preponitur titulus alleluia: eo ꝙ Dauid fecit ipsum ad laudandū deum in templo: vnde quia psal. antepenultimo inuitat oēs creaturas: tam corporales q̄ incorporales: tam irrationales q̄ rationales ad laudandum deum. Et psal. precedente. specialiter inuitauit creaturas rōnales ad recipienduz xp̄m in hac ecclesia. ꝛ cantandū ipsi canticū nouū hic per gratiā ꝛ in patria per gloriaz. Nūc in hoc vltimo psal. inuitat oēs fideles vtriusq̧ ecclesie: ꝛ maxime ecclesie militātis ad laudandū deum trinum ꝛ vnum creatorē ꝛ redēptorē. Assignādo modum laudandi: in quo duo facit. Nam primo docet vbi debemꝰ deū laudare. Scdo cū q̄bꝰ instrumentis iste psal. cantabat in templo: p que instru

menta figuraliter docebat quod in test.nouo tenemur deū et xp̄m nr̄m laudare ibi. Laudate eū in sono tube. ¶ Sed quantū ad primū est notandum ꝫm Aug. de verbis apl̄i ⁊.xxij. de ciui. dei ꝙ opposito mō cognoscit deus in patria et in via. Nā in patria cognoscit in seipso: ⁊ oīa alia in ipo eo ꝙ oīa lucent in eo: ſʒ in via cognoscit in creaturis: eo ꝙ ipse lucet in eis. B ¶ Et ideo aliter laudatur de⁹ in via: aliter in p̄ria. Nam in via laudam⁹ deū in creaturis: eo ꝙ lucet in eis et in patria btī laudant deum in se: eo ꝙ vident eū per essentiam et oīa in eo. Cum ergo in hac vita non possumus videre deum per essentiam nisi in creaturis per vestigium et imaginē: ideo laudamus deū per creaturas siue in creaturis inquantū pfectiones que repiunt in sole et luna et stellis et in ceteris creaturis nos excitant ad magnificandum et laudandum deum qui eas creauit. Et sub tali pretextu p̄pheta inuitauit oēs creaturas irrationales ad laudandum deū in psalmo antepenultimo nō ꝙ ipse possint deum laudare: eo ꝙ nō habent intellectum et rationem: sed inquantum per eas cognoscimus oīpotentiam et bonitatē dei: ideo monēt nos ad laudandum deum in eis aut per eas: ideo quando pp̄heta dicit: laudate eum sol et luna et oēs stelle et lumen. Et laudate eum ignis et grando ⁊ nix ⁊c. nihil aliud intendit dicere nisi. O vos creature rōnales cōtemplamini solē et lunam et stellas ⁊c. et cōsiderate ꝙ magna est dei oīpotentia et bonitas dei q̄ ista creauit ꝑpter vos ⁊ laudate eum grās agēdo pro tātis beneficijs ⁊c. C ¶ Ulterius est notādū ꝙ licʒ deus a principio creationis cōicauerit oībus creaturis similitudines suarū perfectionū naturaliū ꝫm magis perfectū et minus perfectū: vt dictū est: tñ qꝛ xp̄us deus et hō est caput ecclesie ab adā vsqꝫ ad vltimū electū a quo deriuant oīa dona grārum et membrorum in oīa mēbra sua: ideo pamplius ⁊ perfectius cōicauit ⁊ cōmunicat cōtinue pfectiōes et dona grārum supnaturaliū mēbris suis fidelibus et sanctis: ⁊ sic cōicauit innocentiam et puritatem ipsi Abel: ⁊ fidē et iusticiam Noe et abrae: et castitatē ipsi Ysaac: ⁊ charitatē ipsi iacob: ⁊ māsuetudinē ipsi moysi: et zelū diuini cultus ipsi dauid et spm̄ pp̄heticū oībus pp̄hetis. Et peramplius et pfectius cōicauit dona grārū ipsis apostolis in die pente. et fortitudinē et cōstantiā ipsis martyrib⁹ et integrā virginitatē et sctitatē cōfessorib⁹ ⁊ intelligentiā scripturarū ipsis sacris doctoribus p quas q̄dem pfectiones deus facit oēs electos et sctōs suos quasi deos p participationē vt dictum est psal. lxxxi. Ex quo ptʒ ꝙ deus peramplius et pfectius lucet in viris sanctis. Itē xp̄s etiā inquātum hō lucet in viris sanctis quantū ad labores ⁊ persecutiones ad mortē et passionē: nā passio ei⁹ iam lucebat in abel et abraam et iacob qꝛ illi patiebantur in figura xp̄i ꝑpter veritatē et iusticiam vt ait Ambrosius et Leo papa: immo xp̄s iam patiebatur in eis figuraliter: vt ipse ait in sermōe de passione christi: sed peramplius et pfectius passio christi lucebat in apostolis et martyribus qui realiter propter christū patiebātur expresse imo xp̄s in martyribus et mēbris suis patiebat vt ipse dixit Actu. ix. Saule saule q̄d me psequeris ⁊c. Ex quibus ptʒ ꝙ xp̄s deus et hō saluator ⁊ redēptor nr̄ maxie manifestat nobis in sanctis et electis suis in hac ecclesia et per hos in sanctis ⁊ electis suis est laudandus in hac eccl̄ia et sic est dicendū ꝙ qñ nos laudam⁹ et magnificam⁹ aliquē aplm̄ aut martyrē aut cōfessorē ⁊ sctm̄: et celebramus ⁊ colimus festa p eis in noīe ipsorū nō laudamus eos p se sed laudamus ⁊ magnificamus deū siue xp̄m caput nr̄m in eis. et sic colimus ⁊ celebram⁹ passionem xp̄i in btō Laurentio et Uincentio inquantū isti martyres pticiparunt passionē xp̄i in suo martyrio et in suis tormentis: immo gerebāt imaginē passionis xp̄i: ⁊ iō pprie laudam⁹ et colimus xp̄m in eis: hoc ergo preuidens et contemplās pp̄heta dauid in spū inuitat specialr̄ in hoc psal. oēs fideles huius ecclesie vt laudemus deum in sctis suis: eo mō quo dictum est. Dicit ergo. O vos fideles laudate dñm in sanctis eius idest cōsiderate primo bn̄ficia que deus ptulit viris sanctis ve. test. s. Abel Noe Abrae Ysaac et Jacob et Moysi et Dauid ⁊ oībus pp̄hetis que oīa erant figura xp̄i et ecclesie et sic laudate deū in eis q̄ talia dona cōicauit eis et vos fideles noui test. considerate et cōtemplamini dona gratiarū que xp̄s cōmunicauit apostolis et martyribus et confessoribus et doctoribus et virginib⁹ et ceteris viris sanctis: que dona fuerunt supra humanam facultatem: que deus ostendit in sanctis suis suam oīpotentiam et sapientiam et bonitatem et ceteras perfectiones. Et sic laudate dñm in sanctis suis grās agendo et dies festos celebrando et triumphos martyrum predicando et oīa ista dona ad xp̄m referendo: qꝛ laudare deū in sanctis suis nihil aliud est nisi triūphos et virtutes eorū in xp̄m laudando et gratias agendo referre. Sed qꝛ inter ceteros dona gratiarum et virtutum xp̄i maxime viguerūt in apl̄is qui fuerūt firmamentū et fundamētū eccl̄ie: iō subdit. Laudate eū in firmamento virtutis eius. scʒ in collegio apostolorum super quos xp̄s fundauit et firmauit ecclesiā suam et qui firmarunt ecclesiam miraculis et signis et doctrinis. Et etiam per fundamentum et firmamentum virtutis xp̄i: intendit totam ecclesiam q̄ dr̄ firmamentum virtutis xp̄i: vbi virtutes predicatur et ecclesiastica sacra in quibus virtus passionis xp̄i cōtinet: celebrant et exercitant ⁊ frequentantur. q. d. Laudate eū in eccl̄ia q̄ est firmamentum virtutis ei⁹, per ecclasticasacra. Sed qꝛ apl̄i et sancti viri opati sunt multa signa et miracula virtute noīs xp̄i: vt ptʒ in actibus et historijs apostolorū et martyrū et aliorū sctōrū. Ideo subdit.

Laudate eū i v̄tutib⁹ ei⁹: laudate eū scd̄m multitudinē magnitudīs ei⁹. de p̄se. d ij. accesserunt.

¶ Quasi dicat. oīa dona grārum et oīa signa et miracula ⁊ bona opera que sancti fecerūt in hac vita referatis ad xp̄m quia ipse tanꝙ caput ecclesie contulit et cōicauit eis omnia: et ideo. Laudate xp̄m in sanctis suis. Totum hoc etiam pōt referri ad statum et gloriā sanctorum. q. d. O vos

Cognitio dei i via ⁊ patria. et ei⁹ laus

Dona sua de⁹ cōicat fidelibus.

fideles laudate deũ qui est in sanctis suis: et in celo empyreo qđ est firmamentũ virtutis eius: et laudate eũ in virtutibus eius angelicis: q2 ibi deus
arg.xciij est omnia in omnibus &c. Deinde cum dicit.

d.c.j.i gl **Laudate eum in sono tube: laudate eum in psalterio et cythara.**

xvi.qđ.i. reuertimini. **Laudate eum in tympano et choro: laudate eum in chordis et organo. Laudate eũ in cymbalis benesonantibus: laudate eum in cymbalis iubilationis: ois spũs laudet dñm.**

¶ Docet cũ quibus instrumentis musicis cantabatur iste psal. in templo: q2 cũ octo instrumentis cãtabatur. s. in sono tube: et cũ psalterio et cythara et tympano et choro: cũ chordis. i. cũ monocordio et cum organo fistularum: et cum cymbalis benesonantibus: et cum cymbalis iubilationis: cum his ergo octo instrumentis dicit dauid ꝙ debemus cantare hunc psalmũ: et precipiebat ipm cantari in templo: per que instrumenta materialia figurabãtur octo mysteria sub quibus laudamus deũ in ecclesia christi. Nã dictũ est in prologo tractatu quinto: qualiter illa octo instrumenta cũ quibus cantabantur psalmi in tẽplo Salomonis significabant mysteria euangelica de xp̃o et ecclesia que nos predicamus et celebramus. Et ideo dauid in hoc psal. per tympanũ factum de corio aialis mortui baculis percussum intelligit passionem xp̃i. B ¶ Et per psalterium intendit triplex psalteriũ: scz psalterium morale decẽ preceptorum: et psalteriũ euangelicũ decẽ articulorũ
Nota. humanitatis xp̃i. et psalterium anagogicũ et beatificũ decẽ gaudiorũ que hñt et quib' btificant̃ sancti in gloria. Nã sicut psalteriũ euangelicũ cõtinet decẽ chordas euangelicas. s. xp̃i incarnationem et legis dationem et passionẽ: et redẽptionẽ et resurrectionem et ascensionẽ et spũssancti missionem et sacrorũ institutionẽ et ecclesie ex vtroq3 pplo congregationẽ et futuri iudicij retributionẽ Ita pariter psalteriũ anagogicum qđ cantant et pulsant sancti in gloria continet decez chordas beatificas. scz visionẽ essentialẽ diuine trinitatis et vnitatis: et dilectionẽ: et fruitionẽ: et immortalitatem: et charitatem: et subtilitatem: et agilitatez et summã delectationem et satietatem et securitatem. Itẽ per cytharã qđ est instrumentum triãgulare habens septem chordas principales intendit. Primo trinitatẽ diuinarũ personaruz in vna simplici essentia. Scđo intendit trinitatẽ virtutũ theologaliũ cũ quibus laudamus deũ scz fidem articulorũ: et charitatẽ decẽ preceptorum et oim consiliorũ. et spẽ grẽ septẽ sacrorũ: et ideo cythara cõtinet septẽ chordas significãtes septẽ ecclesiastica sacra quibus renouamur et sanamur et reficimur et roboramur et insignimur, per sonũ aũt intendit predicationem apostolorum: per quam congregarunt ecclesiam in vnum &c. per chorum intendit dei oipotentiam in opere nostre creationis et redẽptionis: per monochordiũ intendit cõcordiam vite quam debemus habere cum doctrina: per organum aũt intendit cõsonantiam corporis immortalis ad aiam quam consequemur per resurrectionem: per cymbala benesonãtia intendit vocationem populi ad audienda diuina officia in ecclesia: per cymbala vero iubilationis intendit melodiam et iubilationem diuinorũ officiorum que celebrantur in ecclesia militanti per gratiam: et in triumphanti per gloriam: nihil enĩ aliud est cum supradictis instrumentis deum laudare: nisi oia dicta mysteria de xp̃o et ecclesia credere et predicare et celebrare. Item etiam dauid per monochordium intendit concordiam oium membrorum corporis mystici ecclesiastici ad suũ caput qui est christus quod quidẽ corpus ecclesiasticum consistit in quodã ordine et sub ordinatione statuum et prelationum et officiorũ vt dictum est psal. lxvij. et hoc est monochordium euãgelicũ significatum per illud materiale instrumentum. Item per organum etiam intẽdit consonãtiam et concordiam noui ac vete. testamen. quia nihil gestum aut scriptuz est in veteri testõ quin fuerit impletum per xp̃m in nouo. Et nihil factuz est in nouo testõ quin fuerit figuratum aut vaticinatũ in vete. testamẽ. vt frequenter dictuz est. Et ideo omnia instrumenta musicalia materialia: cũ quibus cantabantur psalmi in vete. test. figurabãt supradicta mysteria de xp̃o et ecclesia. sic qđ illi cantabant prophetice et in figura nos cantamus euangelice in veritate. quasi dicat pphета dauid vos fideles noui testamẽti laudate dñm nostrũ iesum xp̃m in suo aduentu. Primo in sono tube. i. predicate euangelium omni creature et exercete tubaz euangelicam &c. Item scđo laudate eum in psalterio morali decẽ precepta moralia obseruãdo et laudate eũ in psalterio euãgelico articulos fidei firmiter credendo et etiam vos beati laudate euz cum psalterio. x. celestiũ gaudiorũ deum volendo et diligendo et fruendo &c. Item tertio. O vos fideles laudate eum cũ cythara euãgelica. scz cũ fide trinitatis et oim articulorũ et cũ charitate. x. preceptorũ et cũ gr̃a sacrorũ. Itẽ quarto laudate eum cũ tympano mortis et passionis contẽplando mortem et passionẽ quam pro vobis xp̃s passus est. Item. v. laudate eum in choro qđ est instrumẽtum rotundũ per qđ denotat̃ eius eternitas et oipotentia. i. magnificate eius oipotentiã et eternitatem. Et ideo exhibete ipsi cultũ et honorẽ latrie. Item. vi. laudate eum in chordis. i. cũ monochordio vite cum doctrina. Item. vij. laudate euz in organo consonantie corporis ad aiam quam adepti estis per resurrectionẽ. Item. viij. laudate eum in cymbalis benesonãtibus euãgelica festa et triũphos xp̃i et martyrum celebrãdo et fideles ad diuina officia vocando. Item. ix. Laudate euz in cymbalis iubilationis hymnos et psal. et diuina officia dulciter septies in die decãtando. q. d. pphета ꝙ cũ his supradictis cõditiõibus tenemini oẽs fideles deum colere et laudare: q2 aliter de' non potest coli: nec vere credi: nec laudari nisi trinus et vnus et incarnatus &c. prout lex. euãgelica predicat, Et quia falsiter deum laudare consuepis

omnibus spiritualibus creaturis: ideo concludit propheta dicens. Omnis spiritus laudet dominum. i. modo supradicto laudet dominum trinum et vnum creatorem et redemptorem et glorificatorem prout dictum est. ¶ Ex supradictis patet quod iudei moderni non cantant hunc psal. nec ceteros: nec vere laudant: nec colunt deum. nam deus precepit vt cantemus hunc psalmum et ceteros et laudemus deum cum instrumentis supradictis: sed iudei nec laudant deum cum supradictis instrumentis materialibus nec spiritualibus vt patet ergo nullo modo colunt nec laudant deum nec cantant hunc psal. Ex quo sequitur quod soli christiani vere laudant et colunt deum et cantant istum psal. et totum psalterium eo quod cantant ipsum cum supradictis instrumentis spiritualibus per instrumenta ve. te. figuratis. Hoc est ergo psalterium in quo deus in principio promisit aperire propositionem suam: nam per omnia supradicta patet qualiter deus in hoc psalterio aperuit aliquam vel aliquas propositiones et mysteria figuralia ve. te. Ex quibus elicuit et intulit semper prophetice aliquam vel aliquas conclusiones euangelicas noui testamenti hoc est psalterium euangelicum est quadrangulare: quia quatuor lineis et limitibus euangelicis contentum et terminatum: quia quatuor autenticis euangelicis est firmatum et roboratum et testificatum. Hoc etiam psalterium continet quatuor angulos: scilicet obseruantiam preceptorum et consiliorum: et fidem articulorum et gratiam sacramentorum et spem futurorum bonorum nobis promissorum hoc autem psalterium euangelicum dicitur decachordum ab ipso dauid: eo quod continet decem chordas euangelicas principales: que sunt decem mysteria de christo et ecclesia eius vel sunt decem principales articuli: quos principaliter confitetur ecclesia. Quorum primus est articulus trinitatis. Secundus articulus creationis. Tertius articulus incarnationis. Quartus articulus predicationis et miraculorum operationis christi. Quintus passionis et nostre redemptionis. Sextus articulus resurrectionis. Septimus articulus ascensionis et vniuersalis christi iurisditionis. Octauus articulus spiritussancti in apostolos missionis. Nonus sacramentorum efficacie et perfectionis. Decimus articulus est futuri iudicii examinationis et retributionis. Isti sunt decem articuli principales quibus annectuntur alii articuli sub eadem fide credendi scilicet descensus christi ad inferos et liberatio sanctorum et omnium fidelium ve. te. et autoritas vniuersalis ecclesie ipsi tradita a spiritusancto et resurrectio generalis et remissio peccatorum per penitentiam et ecclesiastica sacramenta et vita eterna iustis promissa: qui quidem articuli continentur in decem primis et principalibus vt patet intuenti sicut chorde parue ponuntur inter principales instrumentis musicis. ¶ Unde isti articuli dicuntur chorde psalterii euangelici eo quod inter se continent quandam concordiam et harmoniam et ordinem: quia vnus articulus presupponit alium secundum ordinem: nam articulus creationis presupponit articulum trinitatis et emanationis personarum diuinarum. Et articulus incarnationis presupponit articulum trinitatis et creationis quia sola secunda persona fuit incarnata. s. verbum diuinum et talis incarnatio facta est per nouam creationem anime christi: nam tota trinitas creauit illam animam christi et opere sancti spiritus illud corpus ex puris sanguinibus virginis in vno instanti formauit: et totum illud animatum corpus in eodem instanti in vnitate suppositi et personaliter verbum assumpsit. Et sic patet quod incarnatio verbi presupponit trinitatem diuinarum personarum et creationem. Et etiam omnes alii articuli humanitatis christi presupponunt articulum incarnationis nam si christus non fuisset deus et homo non fecisset illa miracula: nec eius passio fuisset tam valida nec expoliasset infernum: nec resurrexisset in propria virtute etc. Hoc est ergo psalterium decem principalium chordarum cum suis annexis sequentibus quod prophetice cecinit dauid in toto isto libro psalmorum et in omnibus centum quinquaginta psalmis superius expositis: nam in quolibet psalmo cantauit et pulsauit prophetice aliquam vel aliquas chordas huius psalterii euangelici prout fuit expositum. ¶ Et ex hoc idem psalterium quod prophetice cantauit dauid in hoc libro psalmorum: nos cantamus euangelice in ecclesia: quia tota lex euangelica continetur prophetice in hoc libro vt frequenter dictum est. Ideo ecclesia in omnibus officiis frequentat et cantat psalmos dauid simul cum euangelio tenendo istum modum. nam in officio matutinali cantat tres nocturnos cum psalmis de et lectionibus de vete. te. sed in tertio nocturno cantat euangelium christi et communiter in laudibus antiphone sunt de nouo testamento. Et ita pariter in missa introitus et responsum et graduale communiter sumuntur de libro psalmorum: et lectio legitur de testamento veteri vel de doctrina apostolica: sed finaliter legitur euangelium per quod denotatur concordia et consonantia legis euangelice cum veteri testamento quia euangelium nihil aliud est nisi veritas legis veteris. Et sic patet quod tota lex euangelica est psalterium illud decachordum quod dauid prophetice cantat in psalmis.

Margin: Quo iudei non laudant deum.

¶ Deo gratias. Amen.

Superno tandem suffragante presidio: opus mihi impositum et assumptum prout potui pio labore peregi et consummaui. In qua quidem expositione magis studui votis et deuotionibus simplicium sacerdotum et religiosorum ac fidelium christianorum: prout ex me exposcebant satisfacere quam subtilibus disputationibus insudare. Rursus in ea expositione malui verum sensum et sanum intellectum propheticum iuxta mentem prophete litteraliter reserare quam fictas et ineptas glosas modernorum iudeorum imitari. Qua in re non ma

do inutile ꝛ vane vel sacrilegū ꝛ im-
pium existimaui propheticam digni
tatem auferre quam spiritūsctūs ipsi
dauid ꝑut in regum libris legimus
nouimus contulisse. Quē nō solū ve
ritas euangelica in spū locutū fuisse
testatur: verumetiam ipsa vl̄salis ec
clesia eū eximium omniuꝫ ꝓphetaꝝ
vbiqꝫ terrarū preconizare non cessat.
Veruꝫ enimuero quia in multiloqo
vt inquit spiritussanctꝰ nō deest pec
catum. Ideo si quid in opere scriptū
vel repertum fuerit quod catholice fi
dei directe aut indirecte dissonare vi
deatur. Nolo vt quis arbitretur me
aliquid tale obstiato animo asseruis-
se. Sed ex ignorantia aut inaduer-
tentia fuisse locutum. Aut codicem
ex impressorum defectu in illa parte
fuisse mendosum et incorrectū. Qua
propter oīa in hoc ope et in ceteris ꝑ
me dicta atqꝫ dicenda auctoritati sa
crosctē Romane ecclīe oī cum hūili-
tate relinquo emēdāda ꝛ corrigēda.
Reliquum est: vt pro isto pio labore
premiū in hoc seculo nō exigā tpale:
sed vt portio mea sit i terra viuentiū:
vbi christus caput nostrū redemptor
et premiator: cuꝫ patre ꝛ spiritusctō
viuit ꝛ regnat deus: in secula seculo
rum. Amen.

¶ Finitur expositio. D. Jacobi pe-
rem Christopolitani epi in .cl. psal.
Dauidicos exemplari collato ex no
bilissima diui Bernardi domoꝰ clare
uall. D. Jacobi Perē de Ualētia or
dinis diui augustini professi ꝛ Chri-
stopolitani epi: in cāticoꝝ officialiū
expositionem Prefatio.

Consummata et peracta ex-
positione libri psalmorum
iterum fui rogatus et excita-
tus per sacerdotes et deuotos presby
teros vt exponerem cantica que in
diebus ferialibus cātatur ad laudes
vt maiori deuotione orarēt: si ea que
in ore versantur: sane ꝛ fideliter intel
ligerent. Eorū ergo deuotioni cupiēs
satisfacere suffragante diuino presi-
dio: ad huiusmodi expeditionē acce
dere tentaui. Et quid sibi velint can
tica ferialia inuestigatiōe aggressus
sum. Et primo incipiendo a canti-
co trium puerorum: quod in laudi-
bus dominicalis officij et omnium
festiuitatum decantatur.

Benedicite omnia ope- Dan. iij
ra dn̄i dn̄o: laudate ꝛ su ccliij. v. c
perexaltate eū i secula. l. in glo.
¶ Hoc canticū intitulatur Cā
ticum trium puerorum Ananie.
Azarie. Misaelis. In quo isti
tres pueri inuitant omnes creaturas ad benedi-
cendum deum. Pro cuius tituli ꝛ cantici declara-
tione sunt duo preuidenda anteqꝫ ad expositionē
cantici accedatur. Primo qua ex causa et quo spi-
ritu ducti et moti fuerunt isti tres pueri ad confi-
tendum et cantandū illud canticū. Secūdo qua-
re isti tres pueri non solū inuitant angelos ꝛ crea
turas rationales ad benedicēdum dominum: sed
etiam inuitāt nō solum omnes bestias et pecora:
que carent ratiōe: sed etiam ignem ꝛ imbrem ꝛ ce
tera elementa ꝛ mineralia: que nō solū carent ra-
tione sed etiam sensu. C ¶ Quantum ergo ad
primum est aduertendū prout legitur Daniel. iij.
qꝫ postqꝫ nabucbodonoso: obtinuit totam monar
chiam orientis: scꝫ regnum assyriorū et persaruꝫ
et medorū et caldeorū ꝛ totius syrie postqꝫ explo-
rauerat et destruxerat ciuitatē hierusalē ꝛ templū
et duxerat totum illum populū captiuū in baby-
lonem: tunc eleuatus in superbiam fecit se adora
ri tanqꝫ deum ab oībus regibus ꝛ principibus ꝛ et
populis ipsi subditis. Et inter cetera fecit sibi sta
tuam auream ꝛ collocauit eam in foro: et fecit ve-
nire oīa genera musicorū ad cantandū et sonan-
dum coram statua. Et tunc fecit edictum publi-
cum per omnia regna sua: vt omnes venirent ad Not. de
adorandū statuam eius. Et fecit fieri vastā forna trībꝰ pue
cem ignis ardentis in illa parte fori: vt si quis cō- ris.
tēneret adorare statuā ilico ꝓijceretur in caminū
ignis ardentis. Tunc aūt accusati sunt apud regē
isti tres pueri iudei: scꝫ de semine regio regū hieru
salem de filiis captiuitatis quos rex in domo sua
familiares habebat: qꝫ edicto regio rebelles ꝯtē-
pserant venire ad statuam adorandā. Qui cū a re
ge interrogarētur quare spreto regio ꝑcepto sta-
tuā nō adorassent: rn̄derūt se nō eē paratos ado-
rare nisi vnū solū deū isrl̄ qꝫ fecit celū ꝛ terrā: qꝫ po
terat eos liberare de fornace ignis ardētis. Tunc
rex repletus furore ꝑcepit eos ligatis manibꝰ ꝛ pe

dib⁹ ꝓiecti ī fornacē ignis. Ignis vero cōbussit vincula eorum: corpora aūt eorū nō lesit nec vestes: sꝫ soluti ābulabāt laudātes dñm ꝑ mediū fornacis ignis et ꝯfitentes pctā ppli isrl ꝓpter q̄ ille pp̄ls affligebat̄ in illa captiuitate. Et tādē angel⁹ dñi ī forma viri descendit de celo in mediū fornacis ⁊ excussit flāmā ignis extra fornacē ⁊ cōbussit oēs ministros regis circūstātes. Illos autē tres pueros nō lesit nec cōtristauit: imo affuit ibi vent⁹ ad modū roris flātis: q̄ refrigerauit eos et expulit oēm calorē a fornace. Per qđ q̄dem mysteriū viderūt illi tres pueri in spū ꝓphetico qualr̄ fili⁹ dei debebat dscēdere de celo in vterū vgis et absq̧ lesiōe vginitatis sumere carnē hūanā ex ea: ⁊ relinq̄ndo eā vginē de⁹ et hō nasci ex ea ⁊ ꝓuiderūt q̄lr̄ fili⁹ dei fctūs hō debebat liberare totū gen⁹ hūanuꝫ de fornace ignis et captiuitate pcti: ⁊ qualr̄ d̄ bebat liberare sctōs pr̄es de fornace ⁊ lymbo iferni. Et sic oēs illi tres vno spū ꝓphetico illustrati nō solū ꝑ eorū corpali liberatione sꝫ ꝑ liberatiōe ꝑ xp̄m vbū incarnatū faciēda quā in spū ꝓuiderāt oēs tres vno ore agēdo gr̄as decātarūt istud cāticū i medio fornacis dicētes. Benedictus deus patrū nr̄orū ⁊c. vn̄ p̄us bñdixerūt dñm ⁊ postea inuitarūt oēs creaturas ad bñdicendū dñm ⁊ agendū gr̄as dicētes. Bñdicite oīa opa dñi dño: laudate. et superexaltate eū ī scl̄a: put in hoc cantico cōtinet̄ ⁊ sic pꝫ qualr̄ isti pueri nō solū moti sunt ad faciendū hoc ꝑ sua liberatiōe iam fctā: sꝫ etiā ꝑ liberatione eccl̄ie faciēda quā ꝓuiderāt in spū ꝑ illā tp̄alē liberationē suā. B ¶ Sed tūc restat videndū de scđo q̄sito. s. q̄re in hoc cantico nō solū inuitāt creaturas rōnales sꝫ etiā irrōnales ad bñdicendū deū cū illa careāt rōne ⁊ sol⁹ hō sit redēpt⁹ et liberatus ꝑ xp̄ꝫ. ¶ Ad qđ r̄ndet̄ q̄ q̄nq̧ viderunt in spū illi tres pueri in illo mysterio. Naꝫ p̄mo viderūt mysteriū trinitatis diuinarū ꝑsonarū in vna simplici et indiuidua suba: ꝑ hoc q̄ ipsi tres fuerunt indiuisi et insepati in vna simplici et idiuidua fide vni⁹ veri dei: et iō oēs tres vno ore laudarūt deū. Scđo preuiderūt in spū ꝓphetico mysteriū incarnationis. s. qualr̄ filius dei scđa ꝑsona in trinitate debebat assumere hūanitatē: in veritate suppositi per hoc q̄ viderunt illū angelū descēdētē de celo i forma viri: de quo postea dixit nabuchodonosor. video q̄tuor viros solutos ⁊ spēs quarti similis est filio dei. Tertio preuiderunt mysteriū nr̄e redēptionis et vniuersalis liberationis. s. qualr̄ fil⁹ dei in forma hoīs debebat liberare genus hūanū a perpetua seruitute pcti et de manu diaboli et ꝑpetua pena et igne iferni: ꝑ hoc q̄ ille angelus in forma viri absoluit eos et cōfregit vincula eorū et liberauit eos ab illo igne q̄ nō lesit nec cōtristauit eos. Quarto preuiderunt in spū ꝓphetico destructionē futurā oīum idolorū ⁊ cōuersionē oīm impatorū et p̄ncipū terrestriū⁹ ppli gentilis ad fidē xp̄i: et ꝑ p̄ns preuiderūt futurā liberationē eccl̄ie de ꝑsecutione tyrannorū q̄: quidē destructio idolorū fuit facta ꝑ cōuersionē magni Constātini. Et per hoc preuiderūt in spū illi tres pueri ꝑ hoc q̄ nabuchodonosor. vidēs illū āgelū qui liberauerat illos tres pueros de camino ignis ardentis habentē spēm silem filio dei cōminuit statuā auream et publice laudauit deū celi q̄ liberauit illos tres pueros et cōfessus est eius oīpotentiā et magnificentiā sup oēs p̄ncipat⁹ et ptātes mundi vt pꝫ Dan. iij. Quīto isti tres pueri manifeste viderunt in sua liberatione obedientiā oīm creaturarū ad suū creatorē: et q̄m oēs creature nō solū rōnales sed etiā irrationales obediūt diuine voluntati. Nā nō solū ille angel⁹ q̄ erat creatura rōnalis obediuit diuine voluntati inquātū descendit de celo et liberauit eos: sed etiā ignis ill⁹ fornacis cōtra naturā suā obediuit deo: inquantum suspēdit actionem suā naturalē et nō cōbussit illos pueros nec cōtristauit eos. Itē ille ventus roris flantis ad nutū et voluntatē dei descendit de celo et refrigerauit eos in medio ignis et aqua et aer obedierunt diuine voluntati ⁊ nō soluꝫ angeli et celū et elementa obedierunt deo in illo mysterio: sꝫ etiā nabuchodonosor. cū toto suo populo eo q̄ laudauit et magnificauit dñm celi: ⁊ eduxit tres pueros de fornace: et promouit eos et prefecit eos rectores in suo regno et sic illi pueri in sua liberatione manifeste viderunt obedientiam quā angeli et celi et hoīes et oīa elementa et elemētata seruarunt et gestarūt erga suū creatorē in illa liberatione. Per qđ mysterium preuiderūt in spū ꝓphetico quō oēs creature tam irrōnales q̄ rōnales debebant xp̄o obedire in suo aduētu et in nr̄a vniuersali redemptione ⁊ xp̄i passione et resurrectione et ascensione: et in scđo aduētu ad iudiciū. Nā ꝓuiderūt qualr̄ angeli debebāt cantare Gl̄ia in excelsis deo in sua natiuitate: et pastores ex p̄cepto āgelorū erant venturi ad adorandū ipsum in presepio. Et qualr̄ noua stella debebat in celo apparere et magos ad xp̄m adorandum ducere ⁊ q̄lr̄ nō solū celū: sꝫ etiā oīa elemēta debebāt xp̄i natiuitatis signa ondere. s. qualr̄ Rome in ~~[struck through]~~ fons olei erat emanatur⁹. Itē qualr̄ bos et asinus in presepio debebāt ipsi obedire. Item qualr̄ mare ⁊ vēti debebāt ipsi parere etiā oēs egritudines et infirmitates et demones et mors a suo nutu et cōspectu debebant fugere et cedere. Iteꝫ preuidit qualr̄ sol et luna et celi et oēs stelle debebant dare signa in sua passione. Et infernus obedire in sua resurrectiōe et sctōrū patrū liberatiōe et oēs celi in sua ascensiōe: vt manifeste fuit ipletū et visuꝫ ab ap̄lis et oī pp̄lo. Et ita p̄iter ꝓuiderūt isti pueri qualr̄ āgeli et celi ⁊ oīa astra ⁊ elemēta ⁊ elemētata ⁊ oēs creature dabūt signa obediētie in. ij. aduētu ad iudiciū. Et iō isti tres pueri in hoc cātico multiplr̄ inuitāt oēs creaturas ad laudandū et bñdicendū deū ꝫm q̄ creature multiplr̄ p̄nt dñm laudare. B ¶ Nā triplr̄ p̄nt deū laudare. Uno mō vocalr̄ ⁊ sic sole creature rōnales laudāt deū eo q̄ solū ipse hn̄t sermonē: et sic laudant deū in vtraq̧ ecclesia. s. triūphāti, et militāti. Scđo laudant deū creature excitatiue inq̄ntū vestigium trinitatis et diuine ꝑfectionis lucet in oībus creaturis. ⁊ sic oēs creature tā inaiate q̄ aiate et tā irrōnales q̄ rōnales excitant angelos et hoīes ad laudandū et bñdicendū deū in eis ꝓpter diuinas ꝑfectiones q̄ in eis lucent. Nā angeli ⁊ hoīes cō-

Questio

Illi tres pueri viderunt q̄nq̧ in spū.

creature possunt tripliciē laudare deum.

in foro [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

tēplando vestigiū trinitatis ⁊ diuine vitatis:et
cōtēplando silitudines diuinarū pfectionū q̄ lu/
cent in oibus creaturis ꝭm magis et minus pfe/
ctū laudant deū in oibus creaturis inquantū bo
nitas artificis lucet et appet in artificiato sicut
ait Ari.xi.de aialib⁹ ⁊ sic oēs creature dñr lauda
re deū inq̄tū ōndūt silitudines diuinarū pfectio
nū q̄s de⁹ in eis impressit:⁊ sic excitāt angelos ⁊
hoīes ad laudandū et bn̄dicendū deū .put dictū
est psal.cxlviij.Tertio dñr laudare deū nō solū rō
nales,creature:sʒ irrōnales inq̄tū supra suā natu
rā ōndūt obedire d̄o in suis opatiōib⁹.Et sic lau
dauit deū mare rubrū qñ ad psecutionem virge
moysi fuit diuisum:et pbuit iter filijs israel.Eo/
dē mō obediuit deo et bn̄dixit deo petra qñ pcus
sa ptulit aq̄s oreb i deserto.Itē aq̄ iordanis lau
dauerūt et bn̄dixerunt deū qñ obediendo deo re
uerse sunt retrorsum:vt pede sicco transirēt filij is
rael in terrā pmissam.Itē angeli ⁊ celū et elemē/
ta et elemētata oia laudauerūt ⁊ bn̄dixerūt deuʒ
qñ obediēdo xp̄o dederunt signa sue natiuitatis.
Itē vēti et mare galilee laudauerūt deū qñ obe/
diuerūt xp̄o:⁊ iō dixerūt hoīes illi.q̄s ē hic:q: ma
re et vēti obediunt illi:Itē qnq̄ panes et duo pi/
sces laudauerūt deū qñ obediendo xp̄o fuerūt mł
tiplicati ad refectionē totius ppl'i.Et sic infern⁹
⁊ mors ⁊ oēs īfirmitates laudauerūt deū obediē
do xp̄o.et sic est dicendū de oibus creaturis q̄ obe
dierunt xp̄o in sua passione et resurrectiōe et ascē
sione et obediēt in scd̄o aduentu.Ex quib⁹ pʒ q̄
tripl'r creature laudant et bn̄dicūt deū.Uno mō
mentaliter et vocal'r et sic cōuenit solis angelis ⁊
hoīb⁹.Scd̄o mō excitatiue repr̄sentādo diuīas
pfectiones excitando hoīes et angelos ad laudā
dū deū:⁊ sic cōuenit oibus creaturis.Tertio mō
obediental'r ⁊ sic etiā cōuenit creaturis inquantū
nō solū naturalibus opationibus sʒ ēt supra na/
turā obediunt diuie voluntati in electis tpibus
ꝭm suā ordinatā dispositioneʒ.Istis ergo tribus
modis supradictis isti tres pueri cū tota ecclesia
inuitāt et appellāt oēs creaturas ad laudandū ⁊
bn̄dicendū deū.Nā vno mō inuitat oēs angelos
et hoīes vt veniāt ad laudandū ⁊ bn̄dicendū deū
mētal'r et vocaliter.s.corde et voce et ope p bn̄fi
cio creationis ⁊ gubernationis et nr̄e redēptiōis
et glificationis.Scd̄o inuitāt oēs creaturas tam
inaiatas q̄ aiatas ⁊ irrōnales vt laudent deū ex/
citatiue.s.vt repr̄sentādo silitudines diuinarum
pfectionū excitent hoīes et angelos ad laudādū
deū.Que q̄deʒ inuitatio pot⁹ dirigit' hoīb⁹ et an
gelis vt cōtēplent' diuinas pfectiones q̄ lucēt in
oibus creaturis ⁊ laudēt ⁊ bn̄dicāt deum in eis.
Tertio inuitant oēs creaturas:vt laudēt deū obe
diendo ipsi in opationib⁹ miraculosis supra na/
turā.Et isto mō istud canticū ptim fuit pphetic
q: illi pueri nō solū agebant gr̄as q̄ oēs creatu/
re obedierant deo in liberatione eorū:sed adhuc
pphetice inuitabant et excitabāt angelos ⁊ ho/
mines et oēs creaturas:vt obedirēt xp̄o in suo ad
uentu in miraculis faciēdis:⁊ darent signa sue na
tiuitatis et passionis:et obedirent ipsi in sua re/
surrectione et ascensione:et in.ij.suo aduentu.Et
sic ad oēs istos tres respectus ecc̄ia cantat istud
canticū in diebus dñicis et festiuis agēdo gr̄as
pro bn̄ficio creationis et gubernationis:⁊ nr̄e re
dēptionis in qua oia creata xp̄o obedierūt ⁊ fue/
runt quasi instr̄a xp̄i in nostra redēptione.Et inui
tarunt easdem creaturas vt obediant xp̄o in scd̄o
aduentu et in nr̄a glorificatione.Et per hoc pʒ
rn̄sio ad scd̄m q̄situm.His ergo habitis habet' to
ta intelligentia huius cantici.nec opʒ immorari
in eius expositione:eo q̄ tota cōtinet' in psal.cxl/
viij.Et iō ibi pʒ eius l'ralis intelligentia et expo
sitio. Sed vt seruetur forma eius specialis expo/
sitionis.Diuidit' ergo hoc canticū in duas ptes Diuisio Psalmi.
pncipales.Nā pmo inuitant' simul gn̄aliter oēs
creature ad laudandū et bn̄dicendū deū.Scd̄o in
uitant' singulariter et particulariter oēs creature
diuisim et successiue ꝭm dignitates et cōditiōes
et naturas suas ibi.Bn̄dicite āgeli ⁊c.¶ Quā/
tum ergo ad pmum est prius aduertendū q̄ bene
dicere vno mō idē est q̄d aliq̄d boni siue aliq̄d gr̄e bn̄dice/re q̄d sit.
conferre siue gratificari et sctificare. et sic maior
bn̄dicit minorē:puta creator creaturā siue creatu
ras.Et sic deus bn̄dixit pmis parentib⁹ dicens:
crescite et multiplicamini ⁊ replete terrā.Et dña
mini piscibus maris ⁊c.Gen̄.j.⁊.ij.q: tunc dedit
eis virtutē gn̄atiuā:et dñium super oia creata in
feriora.Itē Gene.ij.dicit' q̄ deus benedixit diei
sabbati et sanctificauit illū.i.ad opa sctā facien
da dedicauit.Et sic etiā ep̄s benedicit ecclesias ⁊
altaria et ornamenta ecc̄iastica.i.dedicat ea ad
vsus et opa sctā facienda et hoc inuocando diui
uinā potētiā.Et sic etiā ex parte dei ep̄s bn̄dicit
ppl'o indulgentias pferēdo tanq̄ minister dei:q:
solus deus per se dat gr̄am et gratificat ⁊ sancti
ficat hoiem.Iuxta illud q̄d ait dñs.Ponite man⁹
super filios israel:ergo aūt bn̄dicā eis.Et q: so/
lus deus est ille qui gratificat et bn̄dicit et sctifi/
cat p se.Iō ait dd' psal.lxvi.¶ Benedicat nos de⁹
noster bn̄dicat nos deus:et metuāt euʒ oēs fines
terre.Scd̄o mō bn̄dicere idē est q̄d cōmēdare aut
bn̄ficia referre et cōmemorare:aut p talibus bn̄
ficijs receptis gr̄as agere.et isto mō minor bn̄di
cit maiorē et superiorē ⁊ creatura creatorem eius
oipotentiā sapientiā et miam et iusticiā cōmēdā
do et predicādo:aut bn̄ficia recepta ipsi et alijs
referendo et memorādo:aut pro talibus bn̄ficijs
gr̄as agēdo.Et isto mō dauid psal.ciij.dicit.Bn̄
dic aia mea dño:et oia que intra me sunt noi sctō
eius.Benedic aia mea dño:et noli obliuisci oēs
retributiones eius.Qui ppiciat' oibus iniquita
tibus tuis:qui sanat oēs infirmitates tuas ⁊c.
Et isto etiā mō isti tres pueri in hoc cantico inui/
tant et appellāt oēs creaturas ad bn̄dicēdū deo
creatori suo et ad agendū gr̄as pro bn̄ficio crea/
tionis et gubernationis et cōseruationis eo mō
quo supradictum est et q: illi loquebant' non so/
lum in psona sui p illa tpali liberatione:sed etiā
in persona totius ecclesie pro gn̄ali redemptiōe.
Ideo ecclesia cantat hoc canticū inuitando oēs
creaturas ad bn̄dicendum deo.vnde ait vos oia
opa dñi tā inuisibilia q̄ visibilia superiora ⁊ infe
riora benedicite dño eius oipotentiam ⁊ sapien/

tiã ꝛ misericordiã: ꝛ ceteras perfectiones. Primo cõmendãdo ꝛ predicãdo. Secundo beneficia vobis ab eo collata memorando. Tertio pro talib⁹ beneficijs receptis gratias agendo ꝛ sic laudate ꝛ superexaltate id est longe lateq̧ in secula comẽdatum ꝛ exaltatum proclamate. q. d. vnũquodq̧ vestrum laudet ꝛ superexaltet deum in ordine suo ꝛ ẜm naturam ꝛ conditiones suã puta rationabilia ꝛ intellectualia laudent deum mẽtaliter ꝛ vocaliter: cetera autem laudent deum id est excitent homines ad laudandum deum diuinas perfectiones ostendendo. Et laudent deum in miraculis obediendo. Et in primo aduentu christi super naturam signa demonstrando.

Benedicite angeli domini domino: benedicite celi domino.

Benedicite aque omnes que super celos sunt domino: benedicite omnes virtutes domini domino.

Benedicite sol et luna domino: benedicite stelle celi domino.

¶ Hec est secunda pars principalis in qua specialiter ꝛ diuisim omnia genera creaturaꝝ inuitãtur ad benedicẽdum ꝛ laudãdum deũ. Et hoc vnumquodq̧ in ordine suo incipiendo a superioribus ꝛ procedendo ad inferiora vsq̧ ad hominem qui est finis omnium creaturarum corporearum. Et ideo primo inuitant angelos ꝛ corporea celestia. Secũdo inuitant ignem ꝛ aerẽ ꝛ omnia metheorica que in aere generãtur. Tertio inuitãt terrã ꝛ aquã que in eis generãtur. Quarto specialiter inuitant populũ dei. secũda ibi. Benedicite ymber ꝛ ros domino. tertia ibi. Benedicat terra dominum. quarta ibi. Bñdicat israel. B ¶ Quantum ad primum dicit. O vos angeli dñi benedicite domino agendo grãs. Primo pro beneficio creationis: qꝛ tenetis primũ gradũ in ordine creaturarum. Scḋo qꝛ fuistis ꝑ gratiã preseruati ne cũ demonibus apostaticis caderetis. Et sic laudate ꝛ superexaltate eũ in secula: nõ solũ pro beneficio creationis: sed etiam ꝑ beneficio redemptionis qꝛ in xp̃o futuro fuistis redempti ꝛ gratificati inquãtum ipsi adherere ꝛ obedire ab initio decreuistis. Ideo quãdo venerit xp̃s in carnẽ benedicite ꝛ laudate ꝛ superexaltate eum in secula: ipsi ministrando et obediendo in sua natiuitate. Gloria in excelsis canẽdo ꝛ magos ad ipsũ adorandum dirigendo ꝛ in omnibus miraculis subministrando in sua passione totam terram commouẽdo ꝛ vectes ferreos et portas ereas inferni ante ipsum confringendo. Et in sua resurrectiõe lapidem ab ostio monumenti aperiendo: et custodes exterrendo: et resurrectionem mulieribus annunciando: et in sua ascensione cum nobili populo ipsum tanq̃ dominum in celum recipiendo. Et in secundo eius aduentu antichristum perimendo: et celum et omnia elementa commouendo: et omnes mortuos ad iudicium vocando: finaliter diabolum cum omnibus suis sequacibus in infernum precipitando. Item vos omnes celi benedicite domino: ꝛ laudate ꝛ superexaltate eum in secula. ꝛ primo celum empyreum. emittat filum suauissimũ ꝛ felicissimum splendorẽ ad gloriam oĩm btõrum. Scḋo cũ ceteris celis mittat suã influẽtiam ꝛ virtutem adesse conseruationem oĩum istorũ inferiorũ. C ¶ Et nota ꝙ in quolibet versu repetitur ly laud. ꝛ superexaltate eũ in scl̃a. Itẽ qꝛ celũ christallinũ siue aqueũ est primũ mobile super polos mundi trahẽs secum omnes celos inferiores ab oriẽte in occidẽtẽ complẽs gyrũ suũ in. xxiiij. horis. Ideo specialr̃ inuitat ipsũ ad laudãdũ deũ dicẽs. Bñdicite aque q̃ supra celos sunt dño. ꝛ fit mutatio ꝑsone: ꝑ figurã q̃ d: syneptes. Sed qꝛ angeli siue intelligentie de ordine virtutũ mouent celos propter deum amatum ꝛ desideratũ. vt d: xij. metaph. ꝛ dictũ est ps. cij. ꝛ. cxlviij. Ideo subdit. benedicite omnes virtutes domini domino. Et intelligit etiam per virtutes omnes vires et influentias quas celi per suum motum mittunt in hec inferiora. Item sequitur. Benedicite sol et luna domino: benedicite stelle celi domino scilicet perfectiones a deo vobis collatas ostendendo et christo in vtroq̧ aduentu seruiendo et obediendo ꝛc. Litera ista est clara: ideo non oportet immorari: quia iam exposita est psalmo cij. ꝛ. cxlviij.

Benedicite imber et ros dño: benedicite omnis spiritus dei domino.

Bñdicite ignis ꝛ estus domino: benedicite frigus et estas domino.

Benedite rores ꝛ pruina domino: benedicite gelu et frigus domino.

Benedicite glacies ꝛ niues dño benedicite noctes et dies domino.

Benedicite lux ꝛ tenebre domino: benedicite fulgura et nubes domino.

xvi. q. i. c. reuertimini. De pe. dist. ij. reuera. De cõse. dist. ij. c. panis est.

¶ Hic inuitat aerem ꝛ oĩa metheorica q̃ in eo generantur. De quibus tractat Aristo. i. ꝛ. ij. metheoro. Unde inuitat oĩa ista ad bñdicẽdũ ꝛ laudãdum deũ. Primo per virtutes ꝛ perfectiones q̃s deus in sua creatione cõtulit ostẽdendo: vt hoĩes excitent ad laudem dei. Scḋo vt oĩa ista seruiãt ꝛ obediant xp̃o in vtroq̧ aduentu ꝑut dictum est. Dicit ergo benedicite ymber et ros dño: eo ꝙ generantur in aere ad seruitutem ꝛ vtilitatẽ nostrã benedi. omnis spirit⁹ dei dño ꝛ intelligit ꝑ spiritũ oẽs vẽtos ꝛ differentias eorũ benedi. ignis et estus. i. elemẽtũ ignis: ꝛ calor solis ꝛ stellarũ. Et ideo subdit benedi. frigus ꝛ estas. Et intelligit ẽt per ista quatuor tẽpora anni. s. ver. etatem. autũnũ ꝛ hyemẽ. Et subdit benedi. rores et pruina domino benedi. gelu ꝛ frig⁹ dño: eo ꝙ ista generantur in hyeme. Et subdit lux ꝛ tenebre benedi. fulgura et nubes dño. eo ꝙ ista generantur non solum in hieme: sed ẽt in estate. Oĩa autem ista dupliciter laudãt deũ. Uno modo virtutes ostẽdendo. Alio

modo deo in vtroqꝫ testamento obediendo in mi raculis faciendis prout dictum est.

x cij.di.c. j.in glo.

Benedicat terra dominum: laudet et superexaltet eum in secula.

Benedicite montes et colles domino: benedicite vniuersa germinātia in terra domino.

lvj.d.ca. nasci.

Benedicite fontes domino: benedicite maria et flumina domino.

Benedicite cete et omnia que mouentur in aquis domino: benedicite omnes volucres celi domino.

Benedicite oēs bestie et pecora dn̄o: benedicite filij hominum domino.

¶ Hic inuitat terram cum omnibus que in ea generantur ad laudandum deum: eo ꝙ terra est mater omnium generabilium et corruptibilium. Et recepit a celo omnes actiuas influentias existentes rationes seminales in principio ipsi terre inditas ad vtilitatem hominum ⁊ omniū animaliū. Ideo ait benedicat terra dominum ⁊c. Sed quia tota dispositio terre consistit in montibus ⁊ collibus et vallibus ⁊ campis decliuibus: prout dictum est psal. ciij. Ideo subdit. benedici. montes et colles. Sed quia terra sic disposita potest recipere influētias a celo: ⁊ ex rationibus seminalibꝰ germinare plantas et arbores et omnia mineralia. Ideo subdit bn̄dicite vniuersa germinātia in terra domino scilicet plante et arbores et omnia mineralia. Sed quia ex montibus oriuntur communiter fontes: ⁊ ex fontibus fiunt flumina decurrentia per valles et campos decliues Et ex fluminibus generantur et fiunt maria que sunt congregationes aquarum. Ideo subdit benedicite fontes domino benedicite maria et flumina domino. Sed quia ex aquis fluminum et marium ⁊ stagnorum generantur omnia genera piscium: prout deus contulit a principio aquis illā virtutem generatiuam ⁊ nutritiuam ⁊ conseruatiuam piscium. Ideo subdit benedicite cete ⁊ omnia que mouentur in aquis domino. Sed quia aues ⁊ oīa volatilia viuunt in aere. Ideo subdit. benedicite volucres celi domino. Sꝫ quia deus creauit omnes bestias in sexta die ⁊ omnia pecora que gradiuntur ⁊ viuunt in terra. Ideo subdit. benedicite omnes bestie ⁊ pecora domino. Sed quia vltimo creatus est homo et omnia generabilia et corruptibilia facta sunt ad vtilitatem hominum: quia plante create sunt propter animalia ⁊ ad cibum animalium et omnia mineralia ⁊ plante ⁊ animalia facta ad vsum ⁊ seruitutem hominum: eo ꝙ sumus nos finis omnium vt inquit Aristo. ij. de aīa ⁊ psal. cxlvj. d: ꝙ deus operit celum nubibus ⁊ parat terre pluuiam: qui producit in montibus fenum ⁊ herbā seruituti hominum ⁊c. Ideo subdit Benedicite filij hominū dn̄o. q. d. O filij hominum benedicite domino quia pre ceteris obligamini agere gratias deo. Primo quia ad suā imaginem vos creauit ⁊ animam rationalē et aptam ad felicitatē dedit omnia alia propter vos ad seruitutem vestram creauit: et carnē sumendo vestram humanam naturam nobilitauit: ⁊ pro vobis fuit mortuus ⁊ passus: et sic vos a peccati seruitute redemit: et finaliter vos in celo collocabit: ergo pre ceteris laudate eum corde et lingua et opere.

Benedicat israel dn̄m: laudate ⁊c. xcj. di. c. p̄sbyter.

Benedicite sacerdotes dn̄i dn̄o ⁊c. j. q. j. ne

Bn̄dicite serui domini domino: lau. cesse. Et

Benedicite spiritus et anime iustorū iij. q. vij.

domino: laudate. in gubꝰ ⁊. v. q. iij

Benedicite sancti et humiles corde q: ep̄s.

domino: laudate ⁊c.

¶ Quia superius omnia creata simul cum hominibus inuitat ad laudem dei: vt agant gratias ꝑ omnibus beneficijs receptis: nunc autem specialiter inuitat populum dei vtriusqꝫ testamenti: eo ꝙ specialiter voluit ipsum eligere ad cultum verelatrie: et secreta celestia per successionem temporum scd̄m misericordiā manifestare. Ideo ait benedicat israel dominum pre ceteris agendo gratias propter maiora et specialiora beneficia recepta: et laudet ⁊ superexaltet eum in secula. ¶ Sed quia in hoc populo due sunt conditiones fidelium. Primo sacerdotes ⁊ ministri q̇ administrant diuina ad cultum dei. Ideo subdit benedicite sacerdotes domini domino: et benedicite serui dn̄i domino. Sed quia in secundo gradu sunt omnes christi fideles populares: et laici: ideo subdit benedicite spiritus. i. hoīes sp̄ūales ⁊ nō carnales: et anime iustorū dn̄o: bn̄dicite scti ⁊ humiles corde dn̄o. Sꝫ q: isti tres pueri pre ceteris receperūt beneficiū liberatiōis de camino ignis ardētis: ꝓ quod preuiderāt in spiritu mysterium incarnationis ⁊ nostre redemptionis. Ideo specialiter excitarunt seipsos ad benedicendum deum pro tantis beneficijs gratias agendo dicentes.

Benedicite anania azaria misael domino: laudate et superexaltate eum in secula. xvj. q. j. reuertimini. Dan. iij de pe. d. j. serpēs

Qui eruit vos de inferno et saluos vos fecit de manu mortis: et liberauit de medio ardentis flamme: et de medio ignis eruit vos. xij. q. j. quatus.

Cōfitemini dn̄o q̄m bonus q̄m in seculum misericordia eius.

Benedicite omnes religiosi domino deo deorum: laudate et confitemini ei q: in oia secula misericordia eius.

¶ Hucusqꝫ dixerunt pueri: sed ecclesia interponit duos versus loco gloria patri: scꝫ bn̄dicamus pa

trem ⁊ filium cū sctō spū laudemus ⁊ superexalte mus eū in secula: bn̄dictus es dn̄e in firmamēto celi ⁊c. ¶ Sed ex verbis istoꝝ triū pueroꝝ ondit̄ur ꝙ ipsi nō solū agūt grās pro illa tpali ⁊ corporali liberatiōe de illo camino ignis ardentis: qn̄ di/cūt bn̄dicite anania azaria ⁊c. qui liberauit vos d̄ medio ardētis flāme ⁊ de medio ignis eruit vos. Sed primo ⁊ principalr̄ laudāt xp̄m deū ⁊ hoiē et agūt grās pro bn̄ficio gn̄alis redēptiōis et liberationis de inferno et morte eterna ꝑ hoc qd̄ dixerunt benedic. dn̄o qui eruit vos de inferno: et saluauit vos de manu mortis. Et sic pz ꝙ egerūt grās de bn̄ficio incarnatiōis ⁊ vr̄e redēptionis quā preuiderūt in spū per xp̄m faciēdā. Et sic preuiderūt ēt liberationē ecclesie futuram de perse/cutione tyrānorū ꝓut dictū est. Et ad hūc respe/ctum ⁊ propositū ⁊ ꝓpter oīa supradicta istud cā ticum canit eccl̄ia in officio matutinali. Et ideo aduertat sacerdos cū in officio canonico inuitat oēs creaturas ad laudandū deū in hoc cātico vt habeat respectum et dirigat mētem ⁊ intentionē ad omnia supradicta.

Confitebor tibi dn̄e qm̄ iratus es mihi.

Esa. xij. ¶ Hoc cāticū cantat̄ in laudibus secūde ferie qd̄ cecinit esaias ꝓpheta in ꝑsona totius eccl̄ie christi Esaie. ¶ Ad cuius intelligentiam duo sunt vidēda. Pri/mo vnde sumpsit cām Esa. ad cantandū hoc can/ticum de modo ꝓphetandi. Scd̄o videnda est materia de qua est hoc canticū. A ¶ Quantum ad primum est primo notandū: ꝓut dictū est in ꝓlo/go expositiōis psalterij tractatu scd̄o: ꝙ inter ce/tera quatuor sunt necessaria in omni propheta. s. visio et obiectum in quo representat̄ mysteriū prophetticum ⁊ lumē ꝓpheticū ad interpretandā vi/sionem: quia intelligētia opus est in visione Da/nielis. xiiij. quarto ꝙ mittat̄ a deo ipse propheta quia aliter non diceret̄ ꝓpheta nisi haberet istas quatuor conditiones: per ista ergo quatuor Esa/ias ostendit se esse verum prophetam. Unde. c. vi. dicit. Uidi dn̄m sedentem super solium excelsuz ⁊c. per quod se ostendit habuisse veram visionem et verum obiectum. Tertio ostendit se esse a deo missum cū subdit infra vade ⁊ dic ppl̄o hic. Quarto ostendit se habuisse verū lumē ꝓpheticū super naturale: cum vnus de seraphin purgauit labia eius ⁊c. B ¶ Scd̄o est notādum: ꝙ deus ad du/plicē finē mittebat prophetas ad illum populū. Primo et imediate ad annūciandū scelera ⁊ pctā et punitiones illius ppl̄i: vt metu cōminationis conuerteret̄ ad deū: ⁊ ad annūciādū liberationē si cōuerterent̄: vltimatus aūt finis sed principaliter intentus erat ad prenūciandū gn̄alem redemptionē totius gn̄is hūani futuram per aduentuz xp̄i: ⁊ ideo ꝓpheta per duplex lumen ꝓpheticum preuidebat in spū futurā redēptionē ⁊ liberatio/nem gn̄is hūani per liberationē tpalez illi᷒ ppl̄i ꝓut spūsctūs inspirabat mētez ꝓphete ⁊ ēt ꝓut deus loquebat̄ spi ꝓphete doctrinaliter: vt pz in textu ⁊ scriptura ꝓphetaꝝ: ⁊ sic Esaias tripl̄r preuidit futura mysteria de xp̄o et eccl̄ia. Primo per imaginariā visionē ⁊ sic vidit dn̄m sedentē. Scd̄o per gesta cōtingētia in illo ppl̄o. Et sic ꝓuidit ex/poliationē inferni per expoliationem samarie vt patebit. Tertio preuidit futura mysteria ꝑ fami/liarē doctrinā ⁊ locutionē dei ⁊ angeloꝝ vt pate/bit. vij. c. C ¶ Tertio est notandū ſm Aug. ꝯ ad/uersariū legis et ꝓphetaꝝ: ꝙ qꝛ mysteriū incarnationis et nr̄e redēptionis ⁊ glorificatiōis fuit maximū ⁊ ineffabile et irreprehēsibile. Id̄ oportuit ꝙ multis figuris ⁊ mysterijs ⁊ exēplis ⁊ modis et per multos ꝓphetas prediceret̄ et prenosticaret̄ vt redderet̄ ꝓbabile ⁊ credibile apd̄ mūdū ⁊ ideo Esaias qui inter ceteros ꝓphetas potius texuit euāgelicā historiā de xp̄o ꝙ propheti/ā: nō vna sola reuelatione ⁊ visiōe: sed ⁊ pluribus visionibus et exemplis ꝓuidis predixit mysteriū incarnationis xp̄i ⁊ nr̄e redēptiōis: cuius visio ⁊ ꝓphetia ꝓ/cessit de imꝑfecto ad magis ꝑfectū ⁊ de minus claro ad magis clarū. Sed qꝛ lumē ꝓpheticū ip/si augebat̄ in visionibus ⁊ reuelatiōibus. Un̄ ſm cōem opinionē prima visio ⁊ reuelatio fuit in pri/cipio sue legationis Esaie. vi. qn̄ visione imagi/naria vidit dn̄m sedētem sup soliū excelsum ⁊ eleuatū ⁊ plena erat domus a maiestate eius: ⁊ ca. i. fimbrie et vestimēta que sub ipo erant replebant templū. Et duo seraphin stabāt sup illud templū et clamabāt sctūs: sctūs: sctūs dn̄s deus sabaoth plena est oīs terra gloria eius ⁊c. per qd̄ mysteriū preuidit Esaias in lumine ꝓphetico totū myste/riū trinitatis ꝑsonaꝝ in vna substātia et essentia. Nam per dn̄m sedētez preuidit ꝑsonā pr̄is ⁊ per duo seraphin intellexit filiū ⁊ spm̄ sctm̄: et ꝑ tem/plū itellexit hūanitatē xp̄i quā xbū assumpsit ꝑsonalr̄: et per hoc ꝙ dixit ter sctūs: intellexit tres ꝑsonas diuinas: et per hoc ꝙ dixit dn̄s deus exerci/tuū intellexit ꝙ ille tres ꝑsone sunt vnus deus et dn̄s substātialr̄. Et ꝑ hoc ꝙ vnus de seraphin volauit ⁊ mūdauit labia Esaie: intellexit ꝙ scd̄a ꝑ/sona trinitatis debebat in hūc mūdum volare ꝑ incarnationē ⁊ pctm̄ totius mūdi purgare. ⁊ per hoc ꝙ dn̄s dixit: excecca cor ppl̄i huius ⁊c. Predixit qualr̄ ppl̄s iudaicus erat obcecādus in sua obsti/natione ⁊ malicia ne posset apprehēdere: nec credere mysteriū incarnationis ⁊ nr̄e redēptiōis: et qūo debebat xp̄m repudiare ⁊ crucifigere: sed per hoc qd̄ subdit adhuc decimatio ⁊c. preuidit qua/liter vna pars minor illius ppl̄i erat xp̄m receptura ⁊ secutura: sed ista visio fuit ipsi Esaie aliqua/liter obscura: sed postea deus reuelauit ipi Esaie mysteriū incarnatiōis magis clare ⁊ distincte. In ca. sequēti. Un̄ cū achā timeret rasin regē syrie et fere filium romolie regē samarie veniētes cōtra hierl̄m ⁊ iudeā deus misit Esaiā ad achā dicens ne timeret illos duos reges: imo ꝙ liberaretur ab eis. Sed cum achā nō crederet. dixit Esaias ex ꝑ/te dei. O achaz pete signū a dn̄o deo tuo in ꝓfundum inferni siue in excelsum supra. Et dixit achaz nō petā: et nō tētabo dn̄m. Tūc dicit deus ꝑ esaiā Audite ergo domus Dauid. Ecce virgo conci/piet et pariet filiū et vocabitur nomen eius emanuel ⁊c. quasi dicat. tu non vis credere quod deus

Not. esse cogi/tatiões.

absq3 aliquo auxilio hūano tēpōt liberare ō ma
nu istorū duorū regū: nec vis petere signū: sed ego
volo pbare q deus faciet maius opus q̄ istud et
maius signū q̄ istud: qd erit signū in celo et in ter
ra ꝛ in iferno. Nā quedā virgo de domo dd cōci-
piet ꝛ pariet filiū et vocabit emanuel qd interp-
tat nobiscū deus. i. qui erit deus ꝛ hō. i. deus iun
ctus nobiscū assumēs nrām hūanitatē: ꝛ iste libe
rabit genus hūanum ꝛ expoliabit infernū ꝛ sic fa
ciet signū in infernū et ascendet triumphator cum
illa preda in celū: ꝛ sic faciet signū in celo: ecce er-
go quō iam fuit reuelatū mysteriū incarnationis
Esaie magis clare ꝛ distincte. Itē. c. viij. fuit ipsi
reuelatū hoc mysterium incarnatiōis magis cla
re ꝛ distincte: cū dicit deus esaie. Sume tibi librū
grādē: ꝛ scribe in eo stilo hoīs velociter spolia de-
trahe cito pdicare ꝛ accessi ad pphetissam: ꝛ cōce
pit ꝛ peperit filiū. ꝛ dixit dñs ad me. voca nomen
eius: accelera: spolia detrahe. Festina pdicari. Qr
añq̄ puer sciat vocare prēm suū ꝛ mrēm suā aufe
ret fortitudo damasci ꝛc. q. d. deus. ego accessi ad
pphetissam. i. virginē mariā vtute spiritussancti
illustrādo ꝛ obūbrando ꝛ ex puris sanguinib⁹ cor
pus pueri xpi disponēdo que quidē vgo cōcepit
sola virtute spūsācti. ꝛ peperit filiū: ꝛ vocabit velo
citer accelera spolia detrahe cito pdicare: qr cele
riter ꝛ in instanti formabit in vtero vgineo ꝛ spo-
liabit infernū et detrahet predā antiquā ꝛ dedu-
cet in celū: qd quidē mysteriū erit figuratū per ex
poliationē damasci ꝛ samarie. Qr sicut post mo-
dicū tps rex assyriorū expoliauit damascū ꝛ sama
riā. ita tpe statuto a deo incarnabit verbū eternū
et expoliauit infernū: ꝛ psternet oīa idola mundi:
ecce quō ergo per expoliationē damasci ꝛ sama-
rie preuidit esaias expoliationē inferni ꝛc. Quar
to aūt magis clare ꝛ distincte fuit reuelatū distin
cte mysteriū incarnatiōis et regni vlis xpi. Vñ. c.
ix. ait. Primo tpe alleuiata est terra zabulon ꝛ ter
ra neptalim ꝛc. et in illa paruulus enim nat⁹ est no-
bis ꝛ filius datus est nobis: ꝛ factus est principa
tus sup humerū eius: ꝛ vocabit nomē eius admi-
rabilis cōsiliarius deus fortis: pater futuri seculi
princeps pacis multiplicabitur eius imperiū et
pacis nō erit finis. Sup soliū dd ꝛ regnū eius ꝛc.
Ecce quō iā magis explicauit psonā ꝛ regnū xpi
futuri. Quinto iā multo clarius explicat gñatio-
nem xpi fm carnē ꝛ sapiam: et predicationē: ꝛ da
tionē legis euāgelice et miracula: et mortem: et se
pulturā et resurrectionē xpi gl'iosam ꝛ vocationē
et ɔgregationē oīm fideliū et gētiliū in vnā fidē
vt pz per totum. xi. capl'm vbi magis videt texere
historiā euāgelicā q̄ ppheticā. ¶ His ergo habi
tis dicit deus ipsi esaie q post q̄ oēs iste prophe-
tie ꝛ reuelationes et visiones fuerint iplete in ad-
uentu xpi. Tūc ecclesia xpi agens grās de oibus
supradictis: sc3 de beneficio incarnationis ꝛ le-
gis dationis et nostre redēptionis et resurrectio-
nis cantabit hoc cāticum euāgelicū: sc3 Confite-
bor tibi dñe ꝛc. ¶ Ex quibus pz. Primo vnde ha
bet causam Esaias cantādi hoc canticū: qr ex re-
uelatiōibus et promissionibus ipsi factis de xpo
futuro et redēptiōe totius gñis hūani. Scdo pz
q istud canticū nō solū est ppheticū: sed est euan
gelicū: eo q deus dicit ipsi esaie. ꝛ dices in illa die
idest in die grē qñ hec fuerint ipleta per aduentū
xpi. dices cōfitebor tibi ꝛc. In quo quidē cantico
introducit ad loquēdū nō solū esaias: immo tota
eccl'ia xpi agēs grās deo: eo q impleuit oīa pro-
missa et reuelata esaie a principio libri vsq3 ad h.
xij. c. de xpo redēptore et eccl'ia redempta. In quo
cātico tria facit. Nam primo agit grās cōfitēdo
diuinā miam quā deus oñdit erga genus hūanū
per suā incarnationē et passionē. Scdo cōfitet di-
uinā largitatē enumerādo fructus sui aduētus et
passionis. Vbi enumerat bñficia que recepimus
in xpi aduētu. Tertio exhortat et excitat spāliter
hierusalē ad agēdum grās: eo q in ea xps opatus
est mysterium nostre redemptiōis et salutis. Scdo
ibi. haurietis aquas. tertia ibi exulta et lauda ꝛc.
¶ Quantū ergo ad primū dicit esaias in persona
ecclesie et totius corporis mystici. in illa. die. i. in
tpe grē: qñ oīa supradicta mihi reuelata et pmis
sa fuerint impleta: idest postq̄ illa virga de radi-
ce iesse: sc3 virgo Maria de genere iesse et Dauid
fuerit egressa: et ipsa virgo conceperit et opere
spiritussancti: et pepererit filiū scilicet iesum chri
stum vocatum emanuel: scilicet deum nobis per
carnem vnitū: et postq̄ iste paruulus vocatur ad-
mirabilis deus fortis et princeps pacis fuerit no
bis datus et natus: et postq̄ iste flos de radice ies
se steterit in cruce in signum oium ipsorum: et sepul-
chrum eius fuerit gloriosum per resurrectionē: et
postq̄ fuerit impletum mysterium nostre redem-
ptionis et reparationis humane: sicut promissum
est in isto. xi. c. et in omnibus precedentibus. Tūc
agēdo gratias dicit.

Confitebor tibi domine: qm iratus es mihi conuersus est furor tu⁹ ꝛ cōsolatus es me. Ecce deus saluator meus fiducialiter agam ꝛ non timebo.
Qr fortitudo mea ꝛ laus mea dñs: ꝛ factus est mihi in salutem.

xl. q. iij. [c.] estuat. ꝛ c. nō solum. De pe. di. i. serpēs. in glossa. De pe. di. ij. iterat. xcv. d. c. ecce

¶ Confitebor inquit tibi domine non solum con-
fessione fidei: quoniam verificasti et adimpleuisti
quod promisisti et mihi reuelasti: sed etiam confi
tebor tibi confessione laudis pro tantis benefi-
cijs receptis: quoniam tu in principio iratus es
mihi quando Adā peccauit: quia tunc a facie tua
me proiecisti: et de illa paradiso delitiarum expu
listi et ad duplicem mortem destinasti: ꝛ sic incidi
in latrones qui me bonis gratuitis expoliarunt ꝛ
in corpore et anima sauciarunt: et grauibus vul-
neribus affecerunt ꝛ sic semiuiuus relictus in hac
lachrymarum valle vltra quinq3 milia annorum
expectando medicum iacui infirmus et egrotus.
Sed licet per tot tempora fueris mihi iratus: tū
nunc conuersus est furor tuus in benignitatem et
miam: filium tuum mittendo medicū mihi expe-
ctatū ꝛ pmissum. ꝛ sic cōsolatus es me p ipm. Vñ
causa quare consolatus es me: est ista. Nam ecce

idest iam adest iesus xp̄s q̇ est de⁹ saluator me⁹ mi
bi totiēs ꝓmissus ad saluandū:qr iō dr iesus.i.sal
uator:quia saluū faciet populū suū a peccatis eo
rum. Mat.i. Et ideo deinceps ambulādo in lege
libertatis ⁊ iustificationis fiducialiter agam ope
ra legis euāgelice: q̄ immediate ⁊ per se liberant
a peccato:et cōferunt gratiā gratificantē ad vitā
eternā:et ideo vltra nō timebo diabolū: nec mem
bra eius. Nam in lege euāgelica sunt tot auxilia
et arma contra diabolū ad resistendū ⁊ sanandū
ex omni parte:ꝙ ampliusnō timebo ip̄m. Et sic fi
ducialiter:et cum firma spe agam et operabor: ꝙ
nō timebo penas inferni:nec perpetuā captiuita
tem. Sed ilico post hanc vitā in virtute sacramen
torum euolabo in vitā eternā. Et sic nō timebo ca
ptiuitatē diaboli sub qua fuit totū genus huma
num vsq̄ ad passionē christi ⁊ resurrectionem de
qua captiuitate fui liberatus per ip̄m christū. Et
bene dico ꝙ fiducialiter agam: ⁊ non timebo dia
bolum. Quia ipse dominus iesus xp̄s est fortitu/
do et laus mea et factus mihi in salutē:per mortē
ac passionē et resurrectionē. Nā ꝑ mortē ⁊ passio/
nē et resurrectionē me saluauit per quā passionē
superauit diabolū triūphauit de ipso:⁊ liberauit
me de eius potestate explicādo limbum inferni: ⁊
sic ipse xp̄s fuit fortitudo mea:et etiā fuit fortitu/
do mea:quia per ecclesiastica sacramēta me forti
ficauit ⁊ armauit cōtra diabolū:et ideo nō solum
xp̄s est fortitudo mea:sed etiā laus mea:qr teneor
ipsum laudare:quia factus est mihi in salutē me
redimēdo:et non solū iesus christus est laus mea
inquantū teneor ipsum laudare propter benefi/
cia recepta. Sed etiam est laus mea inquantū per
ipsum sum laudatus et honoratus ⁊ beatificatus
Quia nomē christiani quod habeo per eū est no/
men dignitatis et laudis:et honoris ⁊ felicitatis
Et sic ipse est laus mea a honor meus: quia q̇cq̇d
boni habeo ab ipso habeo. Deinde cum dicit.

exo.xv.⁊ ps. cvij. ⁊.cliij. ⁊ i.p.xvi.d ꝯsec.di. ij.ca.ac/ cesserūt. xvi.qō.i. reuerti/ mini.

Haurietis aquas in gaudio de fonti bus saluatoris:et dicetis in die illa. Cōfitemini dño:⁊ inuocate nomē ei⁹. Notas facite in populis adinuentio nes eius:mementote quoniam excel sum est nomen eius.

Cantate domino quoniā magnifice fecit:annūciate hoc vniuersa terra.

¶ Inuitat oēs gentes mūdi ad recipiendū xp̄m et
legem euangelicā cū fructibus suis. B ¶ Ad cu
ius intelligentiā est notandū ꝙ tres sunt genera
les fructus legis euangelice:scꝫ gratia sacramen
torum per quā sanamur ⁊ reficimur. Et fides arti
culorū per quam diuina mysteria credimus ⁊ co/
gnoscimus. Et doctrina ⁊ obseruātia preceptorū
et consiliorū per quā simul cū fide articulorū re/
gulamur ⁊ iustificamur. Et iō ꝓpheta exhortat̄
oēs gētes vt recipiāt istos tres fruct⁹ euāgelicos
⁊ ꝑ ꝯñs recipiāt xp̄m et legē euāgelicā. Et primo
exhortat̄ vt recipiāt gratiā sacramentorū. Vñ qr
dixit supra ꝙ xp̄s fact⁹ est nobis in salutē ꝑ suam
passionē. Sed qr ecclastica sacra suppresserūt vir
tutem:et fluxerūt ex passione:⁊ q̇nq̄ vulnerib⁹ xp̄i
ideo subdit. O vos oēs fideles ⁊ oēs gētes haurie
tis.i.haurite ⁊ sumite in illa die aq̄s sacramenta/
les de fontibus.i.de quinq̄ vulnerib⁹ saluatoris:
qr ex illis q̇nq̄ fontibus ⁊ vulneribus fluēt septē
ecclie sacramēta. Nam exinde primo fluet aqua ba
ptismalis et aqua penitētialis: et virtus extreme
vnctiōis:⁊ vlr v̄tutes oim sacramētorū:et ex fonti
bus huius saluatoris fluēt oēs aque sapiales. Et
iō oēs sitiētes venite ad hauriendū istas aquas q̄
sanāt ab oi infirmitate:⁊ refrigerant ab oi calore
peti:⁊ reficiūt ꝯferēdo gratiā in p̄ñti ⁊ gloriā in
futuro. Deinde cum subdit. Et dicetis in illa die
⁊c. Inuitat oēs ad recipiendā fidē articulorū: scꝫ
vt credāt mysteriū trinitatis et incarnatiōis ⁊ p̄di
catiōis ⁊ miraculorū operatiōis:et passionis ⁊ re
surrectiōis et ascensionis:et euangelice publica/
tionis ⁊c. Ideo dicit O vos apostoli et doctores
et sacerdotes in illa die dicetis ⁊ p̄dicabitis om/
nibus gentibus. Cōfitemini dño iesu xp̄o: ⁊ inuo
cate nomē eius qō est iesus:et colite ipsum iesum
xp̄m:tanq̄ verū deū ⁊ hoiem ⁊ saluatorē ⁊ messiā
in lege promissum. Et confitēdo ipsum esse nomē
dei ⁊ verbū incarnatū sicut dictū est psal.viij. Tūc
credetis oibus articulis fidei tā diuinitatis q̄ hu
manitatis. Nā tota fides nr̄a est credere iesum eē
filiū naturalē dei patris prime. Io.iiij. qr credito
hoc articulo credūtur ceteri. Deinde cum subdit.
Notas facite ⁊c. Exhortat̄ oēs apostolos ⁊ predi
catores ad predicandū precepta ⁊ doctrinā euan
gelicā:oibus populis ⁊ linguis:⁊ per ꝯñs exhor/
tatur omnes gētes: vt recipiāt doctrinā euāgeli/
cam:ideo dicit. O vos apl̄i. Notas facite ⁊ p̄dica
te in oibus populis et gentib⁹ oēs adinuentiōes
eius:scꝫ oia ꝓfunda mysteria ⁊ oia p̄cepta ⁊ ꝯsilia
euāgelica. Que ꝓueniūt ex inuētiōne filii⁹ summe
et ex ineffabili altitudine et inuētiōe sciētie ⁊ sa/
piētie dei ⁊ dñi nr̄i iesu xp̄i:et notos facite admi/
rabiles modos quos diuina sapia adinuenit ad
saluandū gen⁹ humanū:qr mirabilia remedia ad
inuenit ad sanādas nostras infirmitates ꝑ grām
sacramentorū:et ad supplendū nr̄os defect⁹ ꝑ fi/
dem articulorū ⁊ ad dirigendā nostrā viā ⁊ actus
nr̄os per doctrinā p̄ceptorū ⁊ ꝯsiliorū:et iō memē
tote qm̄ excelsum est nomē eius qō est iesus ⁊ sal/
uator. Nam si est saluator ⁊ dator salutis: sequit̄
ꝙ ipse est salus et vita integra ⁊ eterna: ⁊ per ꝯse/
quens ipse est dator vite ⁊ esse simpliciter qō soli
deo cōuenit:vt probatū est psal.viij. Ergo sequit̄
ꝙ excelsum est nomē eius:qui tales profundas in
uentiōes salutis adinuenit:⁊ talia mirabilia ope
ratus est:et ideo vos oēs populi ⁊ gentes cantate
dño iesu xp̄o gratias agētes ꝓ tantis bn̄ficijs re
ceptis:⁊ cōfitētes ipsum esse deum ⁊ messiā in le/
ge promissum:qm̄ magnifice fecit oia opa nr̄e re/
dēptionis:et magnifica opa fecit mortuos susci/
tando.⁊ infirmos sanādo ⁊ ventis:⁊ mari imperā
do:et demones de corporibus obsessis abiicien/
do et omnia idola conterendo ⁊ principem huius
mūdi foras mittendo:et infernum expoliando: et

Sacra a q̇nq̄ xp̄i vulneri/ bus.

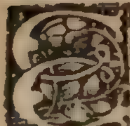
de diabolo triũphando: ⁊ ideo annũciate omnia ista opera magnifica que xp̃s fecit in vniuersa terra. q. d. predicate euangeliũ omni creature ⁊c. Et sic videt̃ q̄ ꝓpheta per aquas de fontib⁹ saluatoris intelligit gratiã sacramentorũ ⁊ aquas sacramentales: ⁊ per inuocationẽ nõis iesu xp̃i intelligit fidẽ oim̃ articulorũ ⁊ p adinuentiões ei⁹ intelligit doctrinã preceptorũ ⁊ cõsiliorũ euãgelicorũ ⁊ p opa magnifica intelligit oia opa miraculorũ xp̃i: ⁊ et oia mysteria nr̃e redẽptiõis. Deinde cũ dr̃.

xj. di. ca. nolite. **Exulta et lauda habitatio syon: quia magnus in medio tui sanctus israel.**

¶ Specialr̃ excitat ⁊ exhortat̃ illam hierl̃m ⁊ syon materialẽ ad agendũ gratias ⁊ laudandũ xp̃m: eo q̄ in ea fuit ⁊ apparuit p̃sentialiter ⁊ psonalr̃ xp̃s in carne: ⁊ in ea opat⁹ est oia supradicta opera nostre redẽptiõis. Nã in hac syon et hierl̃m. Primo in tẽplo fuit p̄sentatus: ⁊ p̄dicauit ⁊ miracula fecit et fuit mortuus ⁊ sepultus ⁊ resurrexit ⁊ i mõte syon eucharistie sacramentũ instituit: ⁊ super apostolos sp̃m sanctũ misit: ⁊ exinde tota eccl̃ia incepit ⁊ fuit per vniuersum orbem diriuata ⁊ diffusa: ⁊ idõ tota ecclesia dicit̃ hierl̃z ⁊ syon. Vñ sicut in illa syon tunc opat⁹ est nostrã salutẽ visibiliter apparens in carne: ita nunc in syon sp̃uali toto orbe diffusa semp et iugiter opatur nostrã salutẽ p ecclesiastica sacramẽta que a sua passione fluxerunt ideo dicit ꝓpheta. O tu habitatio syon materialis exulta ⁊ lauda sp̃aliter xp̃m: q: iesus sct̃ũs isrl̃ idest messias xp̃i israel ꝓmissus est magnus. Nã erit magnus in medio tui: q: in medio tui apparebit in carne: ⁊ operabit̃ oia opa nostre redẽptiõis vbi incipiet ⁊ vnde egredief̃ vñis ecclesia ⁊ diffundet̃ per vniuersum orbẽ. Et etiã o tu syon habitatiõ sp̃ualis toto orbe diffusa. Exulta et lauda: q: iesus xp̃us de⁹ ⁊ hõ sct̃ũs israel habitat in medio tui inuisibiliter p gratiã: ⁊ i medio tui iugiter opatur effectũ redẽptiõis per ecclesiastica sacramẽta. Jõ age gr̃as ⁊ lauda deũ cũ exultatione ⁊ leticia.

¶ Ex supradictis p3 q̄ hoc canticũ potius est euangelicũ q̄ ꝓpheticũ. Primo q: deus p̄cepit vt cantaremus hoc canticũ tp̃e et in die gratie post noctẽ legis repulsam: ⁊ postq̄ omnia ꝓmissa erãt per christũ impleta. Secũdo q: hoc cãticũ est gratiarum actio pro beneficijs iam peractis nostre redẽptiõis. Et ideo iugiter ecclesia cãtat hoc canticum. quia iugiter cõfitet̃ ea que in hoc cãtico cõtinẽtur sicut iugiter recipit beneficia supradicta per ecclesiastica sacramẽta. Ex quibus etiã p3 q̄ Esayas duplicẽ spiritũ ꝓphetie habuit: quia in duplici lumine ⁊ spiritu prophetico loquit̃ in hoc cantico sicut in toto residuo sui libri.

Esa. xxxviij.

Ego dixi in dimidio dierum meorum.

¶ Hoc canticũ cãtatur in laudibus ferie tertie: et scribitur Esa. xxxviij. cui cãtico p̄ponit̃ talis titulus: sc3 scriptura Ezechie regis iuda: cũ egrotasset ⁊ cõualuisset de ifirmitate sua. ¶ Ex quo titulo apparet q̄ Ezechias cãtauit ⁊ fecit hoc canticũ agẽs gratias deo postq̄ cõualuit ⁊ liberauit eũ de⁹ de sua infirmitate. ¶ Ad cui⁹ intelligentiã est primo notãdũ vt legit̃. iiij. reg. xx. ⁊. Esa. xxxviij. q̄ postq̄ Ezechias cũ ciuitate hierl̃z fuit liberat⁹ de manu sennacherib Regis assyriorũ de⁹ misit Esaiã ipsi Ezechie dicẽs: dispone domui tue: q: morieris et nõ viues qđ forsan accidit vt autumãt iudei ꝓpt̃ ingratitudinẽ Ezechie: eo q̄ nõ egerat sp̃ales ⁊ solẽnes gr̃as deo p tanto b̃n̄ficio recepto: q: cũ grãdi miraculo liberauerat eũ ⁊ punierat exercitũ regis assyriorũ. Nõ audiẽs Ezechias: sc3 mortẽ ꝓpinqua esse sibi nunciatã: tunc ꝯuertit faciẽ suam ad parietem: ⁊ sicut fletu magno orans deum vt auerteret sentẽtiã mortis ⁊ ꝓlongaret sibi vitam. Tũc aũt vidẽs deus humilitatẽ Ezechie mis motus misit ipsi Esaiã dicẽs. Audiui orõnẽ tuã et vidi lachrymas tuas: ⁊ ecce sanabo te: ⁊ adijciã sup dies tuos. xv. annos. Jn cui⁹ sign⁹ fecit de⁹ retrocedere solẽ p decẽ lineas: vt apparuit p vmbrã horologij ipi Ezech. ⁊ sic illa dies fuit triplicata s̃m Dionysiũ in septia ep̃la ad policarpũ. Tũc Ezechias vidẽs se sanatũ: ⁊ vidẽs iam admirabile signũ in celo per retrogradationẽ solis cecinit hoc cãticũ agẽs deo gr̃as de tã grãdi b̃n̄ficio sanitatis ⁊ ꝓlongatiõis vite sibi collato: ⁊ de tã admirabili signo i celo demõstrato ꝓpter ip3. De quo quidẽ signo ⁊ retrogradatiõe solis sunt varij modi dicẽdi ⁊ intelligẽdi: in quib⁹ nõ est modo imorandũ. Sed sequẽdo veritatẽ lr̃e s̃m Diony. in loco preallegato q̄ sol retrocesserit realiter p decez horas a decima hora vsq̄ ad primã diei illic sic p xxx. horas fuit supra hemispheriu3: ⁊ per ꝯñs fuit illa dies artificialis triplicata illo hemispherio s̃m dionysiũ: et ita est dicendũ q̄ nox fuit etiã triplicata in opposito hemispherio: qđ fuit deo possibile ⁊ facile. Nã eadẽ facilitate qua intelligẽtia primi mobilis mouit primũ mobile ab oriẽte i occidẽtem per illas decẽ horas ꝓpter deũ amatũ et desideratũ potuit mouere celũ primũ mobile ab occidẽte in orientẽ cũ oĩbus orbibus inferiorib⁹ p alias decẽ horas: ad nutũ ipsius dei cui desiderat parere illa intelligẽtia: et hoc absq̄ iniuria nature que tota dependet a volũtate ipsius dei. Et idõ in hoc nullus catholicus et sane mentis debet dubitare: nec querere euasiones et vanos modos excusandi miraculũ. ¶ Nec etiã sunt audiendi illi qui dicunt q̄ si celum cessaret moueri per momẽtum et horã. Tunc omnia ista inferiora cessarent in suis naturalibus operationibus: hoc enim est manifeste falsu3. Nam tempore iosue sol stetit in medio celi per vna3 diẽ: et tamẽ exercitus domini non cessauit a pugna: immo i illo spacio reges vicit canan. Nec etiã cessarũt opera nature in ceteris partibus orbis: q: cũ opus nature principaliter sit opus per se intelligẽtie. Jdeo de⁹ absq̄ motu celorũ põt agere in hec inferiora. Et etiã celi sine motu possunt influere virtutes i ista inferiora a nutu dei ⁊c. Sed quia dictũ est in ꝓlogo psal. q̄ nullum est scriptũ: nec gestũ in te. ve. p̄cise gr̃a sui nisi inquantũ figurabat aut p̄nosticabat aliquod mysterium de christo ⁊ ecclesia. Jdeo: in expõne huius cãtici principaliter sunt querẽda mysteria de

Marginal notes (right column): nota de ecclesia. — Sol ⁊c. — Nota.

xpo et ecclia que figurabant per gesta supradicta et per signu de retrogradatioe solis que mysteria principalr intendutur in hoc cantico. Na p gesta contingetia in illo pplo pphete puidebat in spiritu futura mysteria de xpo et ecclia: vt dictu est in plogo. ¶ Ad cuius intelligetia est iteru aduertendu q quinq mysteria precesserut quib9 ezechias fuit motus ad faciedum hoc canticu. Primu fuit supbia et ingratitudo ezechie: qr cor eius fuit eleuatu post punitione et recessum sennacherib: vt pz scdo Paral. xxxij. Vn dicut iudei q no egit gras deo tribues sibi gloria victorie: et sic deus fuit iratus cotra ezechia et hierlm vt pz ibidem, ppter q deus misit Esaia ad annuciadu morte ipsi Ezechie. In quo mysterio vidit Esaias in spu qualr adam peccauit per ingratitudine et inobedientia ppter qd peccatu incurrit duplice morte. s. corporis et aie simul cu tota sua posteritate: et incurrit infirmitates et defectus et passiones corporis et aie sicut ezechias incurrit illa graue infirmitatez scabiei et vlcerum immedicabilium. Et sic pz q grauitas infirmitatis et cominatio mortis ezechie facta ppter pctm supbie et ingratitudinis erat figura corruptionis sue mortis date in ada.

¶ Scdz mysteriu fuit pnia ezechie quam fecit videns se vlceratu: et sibi morte denuciatam per qd preuidit esaias in spu penitentia ppli dei ab ada vsq ad xpm: qui continue erat in iugi penitentia plangendo pcta et expectado messiam: vt veniret ad liberandu eos: vt pz per totu discursuz vt. te. Vn ada prim9 hoi fuit pm9 q icepit agere pniaz vt pz Sap. x. Vbi dr q hec sapientia illu qui primus factus est homo pater orbis terrarum custodiuit et eduxit a delicto suo: et sic successiue omes fideles fuerunt in ptinua penitentia vsq ad xpm placando deum per oblationes et sacrificia et ieiunia et elemosynas. Tertium mysterium fuit: qr deus misit Esaiam ad sanandu et instruendum Ezechiam: per quod fuit figuratum et preuidit Esaias totum mysterium incarnationis et predicationis xpi nostre redeptionis. Na esaias interpretatur saluatio domini: et ezechias interpretatur auxiliatus a domino: et sic esaias gerebat typum iesu saluatoris: et ezechias typu ecclesie auxiliate a deo: sic puidit esaias qualiter iesus xps erat mittendus a deo patre ad annunciandum vitam et salutem mundo et ad sanandus genus humanum ab infirmitate: et morte pperrata in ada

¶ Quartum mysterium fuit: quia in signum fidei deus fecit solem retrocedere per decem lineas et horas ab occidente versus ortuz. Et postea redegit cursum suuz vsq ad occasum: ex quo pz q sol ter ptransiuit lineaz meridianam illa die et fuit super illud hemispheriuz et orizontem per xxxij. horas et vltra. Nam eundo et redeundo vsq ad decimam horam fluxerunt xxx. hore sed postea perfecit cursum suum vsq ad occasum per duas horas et vltra sm q sol erat citra equinoctiale: et sic fuit illa dies triplicata sm Dionysium per quod preuidit Esaias qualiter verbu eternu sol iusticie debebat retrocedere a celo in terra p icarnatione que quide missio filij dei metaphorice pot dici retrocessio. Na ille qui erat ab eterno in sinu dei patris deus immortalis factus est homo mortalis: Unde cum in forma dei esset seipsum exinaniuit formam serui accipies et habitu inuentus vt homo: ad phil. ij. Et ideo sicut sol in eudo et redeundo stetit. xxxij. horis et modicu vltra. Ita xps a celo retrocessit in mundu per incarnatione: et stetit in hoc mundo triginta duobus vel tribus annis cum dimidio et postea reuersus est ad patre in die ascensionis: sed in fine mundi reuertet cum ptate magna et maiestate ad iudicandum omnes. C

¶ Et sic pz q illa retrogradatio solis vere fuit figura aduentus xpi. Et per hoc pz esse falsam et temerariam positione quorudam dicentiu q illa retrocessio solis no fuit realis: sed solu in apparentia radiorum solariu in horologio: dicunt eni q realis retrocessio est maius miraculu q resurrectio mortuorz: et q quolibet aliud miraculuz fctm in nouo te. sed sanatio ezechie non indigebat tanto miraculo. Et ideo dicut q solu fuit apparetia radiorz solariu in horologio. Sed iste neophitus non considerabat mysterium incarnationis et aduentus xpi cuius illa retrogradatio soluz fuit signum et figura quod mysteriu est ita ineffabile et incoprehensibile: q adhuc erat dignuz maiori signo figuratiuo q erat retrocessio totius machine mundi. Item tale signum non factum est propter sanationem ezechie: sed propter sanationem et redemptionem totius generis humani quod est maximum mysterium post incarnationem. Et ideo erat digna tali signo figuratiuo: et ideo sic semper est multum et sine pportione magis dignum figuratum q figura et signatum q signu. Ite q illa retrogradatio fuit vere realis in celo et no in sola apparentia in horologio: pz qr illud portentum no solu visum fuit in hierlm: sed etiam in chaldea qr rex babylonis misit nuncios ad ezechiam cum muneribus: vt interrogarent ipsum de portento viso in celo vt pz. ij Paralypo. xxxij. et Esa. xxxix.

Retrogradatio solis fuit figura aduetus xpi.

¶ Quintu mysteriu fuit: qr Esaias fecit cataplasma de massa ficorz: et apposuit vlceribus et vulneribus et illo fuit sanatus Ezechias: per qd preuidit Esaias cataplasma et medela sacrorum ecclesiasticorum trahentium virtutem ab arbore et ficulnea crucis xpi: quo cataplasmate continue sanantur vulnera pctorz. Preuides ergo Ezechias omnia supradicta per doctrina et reuelationem Esaie qui ipsuz informabat de mysterijs futuris xpi et ecclesie fecit hoc canticu ages gras de sanitate sibi collata: sed principaliter agit gras de salute et gnali redeptione totius gnis huani: et de mysterio incarnationis quod preuidit in mysterio per suam sanatione et liberatione et in mysterijs quinq supradictis et ideo Ezechias cantat hoc canticum. Primo in persona sui inquantu fuit sanatus ab infirmitate: et liberatus a morte. Scdo in persona totius corporis mystici inquantu homo mysticus fuit sanatus et liberatus per xpm ab infirmitate et morte peccati: et isto scdo modo ecclesia cantat hoc canticum in laudibus ferie tertie: et ideo pro vtroq est exponendu canticu illud.

Figura sacrorz.

Ezechie commendatio.

B ¶ Est tamen iterum notandum q Ezechias

floruit et maxime fuit sollicitus in duobus. Primo floruit in sanctitate post dd etc. quia fuit valde sollicitus circa cultum diuinum: immo cum iam cultus diuinus esset turbatus et dissipatus per Achaz patrem suum et multos reges precedentes solus ezechias in principio sui regni restaurauit et ampliauit diuinum cultum et reordinauit cantores et sacerdotes et leuitas in ordinibus suis sicut disposuerat dd in principio: vt patet. ij. Paral. xxix. Item fecit celebrari phase et alia festa que diu retro fuerant omissa vt patet psal. cxxx. Secundo fuit sollicitus circa studium legis et prophetarum: immo restaurauit multas scripturas hinc inde dispersas et congregauit in vnum et maxime congregauit partem prouerbiorum salomonis que erant dispersa in cedulis et membranis: et coniunxit cum prima et secunda parte libri prouerbiorum salomonis: et est tota illa pars a. xxv. cap. vsque in finem libri. Unde illud. xxviij. capitulum incipit sic. Hec quoque parabole salomonis: quas transtulerunt viri Ezechie regis iuda et sic totum residuum libri prouerbiorum vsque in finem dicunt additiones Ezechie: et quo patet quod ezechias habebat doctores et magistros in lege et prophetis qui ipsum docebant: et ideo dicunt multi quod ezechias in hac parte habuit spiritum propheticum: et si non habuit lumen et spiritum propheticum de se: tamen ad minus potuit doceri per supradictos magistros: et maxime per Esaiam: et sic potuit preuidere futura mysteria de christo et ecclesia figurata per supradicta mysteria: et sic potuit prophetice componere istud canticum Item ipse sciebat ex sacra scriptura et promissione facta ipsi dd. ij. Regum. vij. Ex interpretatione psal. quos ipsi interpretabantur esaias et alij magistri: qualiter messias in lege promissus erat nasciturus secundum carnem de genere dd per salomonem et successores suos. Et ideo ezechias letabatur et gaudebat quod mundi redemptor erat venturus de sua progenie. Et sic expectabat ipsum: sed cum vidit sibi mortem propinquam sibi pronunciatam per esaiam et videbat se sine filio et generatione moriturum. Tunc perdidit totam spem futuri redemptoris: immo putabat vlem redemptionem esse impeditam et cassam postquam nullus manebat successor de genere dd per salomonem et ipsum ezechiam cui facta erat promissio. Sed postquam fuit sententia mortis mutata. i. vita supra naturam restituta et spacium. xv. annorum ipsi additum in quo poterat prolem generare: tunc recuperata spe agens gratias fecit hoc canticum In quo tria facit. Nam primo explicat dana que futura erant sibi et toti generi humano si ezechias fuisset tunc mortuus sine liberis. Secundo explicat miseriam in qua erat totum genus humanum expectando messiam. Tertio petit christum accelerare suum aduentum ad saluandum populum. Secunda ibi. Sperabam vsque ad mane. Tertia ibi sic viuitur. ¶ Quantum ad primum est aduertendum quod quinque dana sequebantur

materia psalmi. si tunc fuisset mortuus ezechias. Primo quia moriebatur iuuenis in medio spacij vite humane. s. in. xxxix. anno cum potuisset viuere vsque ad. lxxviij. secundum vsum communem. Secundo quod ibat ad infernum siue ad limbum inferni vbi non poterat videre homines habitatores huius mundi: et sic perdebat regnum et ciuitatem quam decorauerat et prosperauerat. Tertio quia putabat nunquam ex inferno se fore exiturum: nec deum in gloria visurum. Quarto quia moriebatur sine prole et sic regnum suum erat ab extraneis possidendum post tot labores quos fuerat passus in obsessione sennacherib. Quinto sequebatur impedimentum totius humane redemptionis. Nam totus ille populus expectabat redemptorem messiam de genere dd per salomonem et ezechiam: in quo deficiebat tota generatio dauid si ezechias fuisset tunc mortuus sine liberis. Et per consequens nec ezechias nec aliquis alius potuisset videre deum per essentiam in terra viuentium: quia solus christus erat sanctos patres de limbo et totum mundum de captiuitate peccati liberaturus. Istas ergo quinque damnationes ezechias dicit in principio sui cantici. Postquam ego audiui mortem mihi nunciatam per Esaiam. Tunc videns ista quinque dana mihi imminere.

Ego dixi in dimidio dierum meorum: vadam ad portas inferi. *Esaie. xxxviij. xiij. q. ij. in ecclesiastice.*

Quesiui residuum annorum meorum: dixi non videbo dominum deum in terra viuentium.

Non aspiciam hominem vltra: et habitatorem quietis. *In auten. de monachis. §. porro. Job. iiij*

Generatio mea ablata est: et conuoluta est a me quasi tabernaculum pastorum.

Precisa est velut a texente vita mea: dum adhuc ordirer succidit me.

De mane vsque ad vesperam: finies me.

¶ Dixi. Ego iuuenis in dimidio dierum meorum scilicet in. xxxix. anno. que est medietas vite naturalis vadam ad portas inferi: scilicet ad limbum patrum qui est in porta inferi: eo quod est primus circulus inferni: quasi dicat. intempestiuam putaui mihi euenire mortem et ire ad locum vbi deus non videtur: quesiui residuum annorum meorum: quia adhuc restabant mihi. xl. anni vite secundum communem vsum nature. Et ideo dixi in meipso: non videbo deum meum in terra viuentium. Et legitur interrogatiue: et indignatiue: quasi dicat in tanta iuuentute vadam ad portas inferi moriendo et non videbo dominum deum meum in terra viuentium: sed ero priuatus diuina visione: et nunquam exibo ex inferno et nullus saluator me exinde liberabit: quasi dicat. ad pessimum infortunium hoc imputo mihi. Item aliud malum prospicio mihi euenire. nam si nunc morior: non aspiciam hominem vltra: nec habitatorem quietis: quasi dicat. ego expectabam viuere in quiete et pace: postquam deus liberauerat me de manu sennacherib et exercitus eius. Et nunc mortis preuentus non videbo pacem et quietem mei regni et ciuitatis: sed alius extraneus possidebit eam in quiete et pace: et potest totum hoc legi interrogatiue vt supra. Deinde explicat et assignat damnum.

generale scilicet impedimentum humane redemptionis si tunc fuisset mortuus sine liberis p quos messias in lege promissus erat descensurus: ideo dicit: bene habeo causam indignationis vdoloris: nam generatio et proles ablata est a me morte intempestiua preueniente. Et generatio mea conuoluta est a me quasi tabernacula pastorum: nam sicut pastores conuoluunt et ligant et complicant sua tabernacula: postq̄ oues consummarunt herbam vnius mōtis et oportet eos mutare locū ita tota mea generatio est consummata et cōuoluta in me: et sic oportet me exire ab hoc mundo et mutare locum ad portas inferni postq̄ non restāt mihi amplius dies vite mee quia omnes dies vite mee sunt depasti et consummati et conuoluti et c. quia deficiet in me progenies regum et per consequens non est amplius expectandus messias redemptor mundi qui liberet me et omnes sanctos fideles qui hucusq̄ ipsum expectarunt in limbo et per consequens nec ipsi videbimus dominum in terra viuentium et beatorum: sed semper erimus in hac terra et loco mortuorum et per consequens tota humana redemptio erit impedita si moriar sine liberis et sine generatiōe in tāta iuuētute. et in medio dierū. nā in medio dierū et iuuētutis p̄cisa est vita mea velut tela precidit a texēte anteq̄ pficiatur: immo ipse deus succidit me et vitam meā dū adhuc ordirer idest dum essem in fieri et in fluxu. A ¶ Et loquitur modo poetico nam fingunt poete q̄ tres parce filant et texunt vitam et durationem hominis. et hoc dicunt per quandam similitudinem nam in veritate sol et ceteri celi mensurāt vitam et durationem hominum et rerum viuentiū per suos circulos: vt ait Aristoteles. ij. de generatione. et hoc faciunt s̄m diuinam ordinationem. et ideo dicit Ezechias q̄ sicut textor quandoq̄ succidit telā in medio anteq̄ perficiat eā: et sicut orsor scindit quādoq̄ filum anteq̄ pficiat tramam staminis: ita deus vel celum tanq̄ instrumentum succidit vitam meam in medio sui spacij et sui cursus et ideo indignatus de tali infortunio et euentu infelici: subdit. O domine de mane vsq̄ ad vesperā finies me: et consummabis vitam meam: et nō dabis mihi vltra spacium vite.

xxiij.q.vi. **Sperabam vsq̄ ad mane.**
q̄ p̄ prepo **Quasi leo sic cōtriuit oīa ossa mea.**
sterum. **De mane vsq̄ ad vesperā finies me.**
xlij.q.ij. **Sicut pullus hirundinis sic clamabo: meditabor vt columba.**
c.i eccl'ia
stico. **Attenuati sunt oculi mei suspicientes in excelsum.**
xxi.q.vi. **Dn̄e vim patior: respōde pro me.**
c.vlt.|di.
xvi. nasci **Quid dicam: aut quid respōdebit mihi cum ipse fecerit.**
de pe.d.
i.s.i. **Recogitabo tibi omnes annos meos in amaritudine anime me.**

¶ Ego sperabā vitā vsq̄ ad mane futuram. Et tu vis me finire in hac die de isto mane vsq̄ ad vesperam huius diei: q: ista infirmitas cōtriuit oīa ossa mea quasi leo: nam sicut leo conterit oīa ossa alicuius ouis vel alterius animalis: ita ista egritudo contriuit omnia ossa mea: et ideo amaricatus et indignatus iterū subdit. O domine de mane vsq̄ ad vesperā: idest in vna die finies me. C ¶ Sed est aduertendū q̄ quando dicit expectabam vsq̄ ad mane ly mane potest intelligi pro tēpore gratie et aduentus xp̄i: qđ semper appellat mane respectu temporis legis vet. vt patuit in expositiōe psal. in plerisq̄ locis: et tunc est sensus. Ego sperabam iesum saluatorem meum vsq̄ ad mane: idest vsq̄ ad tēpus gratie: sed ista infirmitas quasi leo contriuit omnia ossa mea; vnde perdidi totā spem saluatiōis et redēptiōis mee per causas iam dictas: q: s̄cđm relationē et annunciationē mihi factam per Esaiam dicentē cras morieris et nō viues: in hac die de mane vsq̄ ad vesperā finies me Et sic nō me oportet expectare aliud mane tēporis nec gratie: quia sicut deficit mihi tp̄s vite: ita deficit mihi tēpus gratie et salutis: postq̄ morior sine generatione per quā sperabā saluari. Et tūc in ly sperabā vsq̄ ad mane potest incipere secunda pars in qua per dolorē mortis sue explicat miseriā et dolorē in quo erat gen⁹ humanū expectādo xp̄m. Ideo subdit. Ego clamabo expectando iesum saluatorem meum sicut pullus hirundinis clamat vt veniat mater ad pascendum ip̄m in nido: sic ego clamo et clamabo assidue in limbo et in hoc mundo vsq̄ quo veniat saluator meus. Item semper meditabor cum gemitu: sicut gemit columba expectando masculum et consortē suū siue maritū. et ideo oculi mei. s. mentis et corporis sunt attenuati et lassati et fessi expectādo quando veniat saluator meus q̄ me debet liberare de omni miseria corporis et anime. Isti mei inquā oculi sunt attenuati et fessi suspiciētes in celum excelsum dominum meū vt mittat filium suū in carnē ad saluandum me: q: continue clamādo et gemēdo dico ipi. O domine vim et dolorē et miseriā patior in corpore q̄ntū ad infirmitates et defectus penales: et in anima quo ad peccatū: que oīa mala eueniūt mihi p peccatū primorū parentū. Ideo tu dn̄e r̄nde pro me q: nō habeo excusationē: sz quid dicā ego lutū cōtra figulū et creatura cōtra creatorē aut q̄d mihi respōdebit deus cū ipse fecerit et plasmauerit me: et iō sicut fecit me ita ad libitū potest me destruere vel nō mihi subuenire. Nec in hoc facit mihi iniuriā si retraxit manū quando vult: alia autē trāslatio hz q̄d r̄ndebit mihi cū ipe fecerit cū ego ipse fecerim pctm̄. iō nō pōt r̄ndere nisi ego sum in culpa et sum causa mei peccati: et nō ipse. ideo subdit. Recogitabo tibi in tali meditatione et clamore omnes annos et dies meos in amaritudine anime mee: q: semper fui pnus ad peccandū cadēdo de vno vitio et peccato in aliud: q: nil inuenio meū nisi pctm̄ et defectū. Nā si quid boni feci: nō feci ex me: sed ex gratia tua. Et ideo si pro postq̄.

Domie si sic viuitur: et in talibus vita spiritus mei. xxiij. di. c
de cōstā

tinopo-litana. de pe. d. iij. §. ꝙꝙ de pe. d. j. §. itē si. xiij. q. ij. eps. xxx-viij. d. se dulo. vij. ij. q. j. o-lim.

Corripies me et viuificabis me: et ecce in pace amaritudo mea ama-rissima.

Tu autē eruisti aīam meā: vt nō peri-ret: ꝓiecisti post tergū oīa pctā mea.

Quia non infernus cōfitebitur tibi: neqꝫ mors laudabit te: nō expectabūt qui descēdunt in lacū veritatē tuam.

Uiuens viuens ipse confitebitur ti-bi: sicut et ego hodie.

Pater filijs notam faciet veritatem tuam.

Domine saluum me fac: et psalmos nostros cantabimus cunctis diebus vite nostre in domo domini.

¶ Hec est tertia pars huius cantici in q̄ Ezechias inuocat xp̄m saluatorē vt veniat ad liberandū genus humanū ⁊ sanandū ipsum ab omni infirmitate et miseria corporis ⁊ aīe prout p̄uiderat in spiritu per suam sanationē ⁊ liberationē a morte corporali. Ideo dicit. O dñe si pro q: sic viuitur in hoc mundo. i. q: talis ⁊ miserabilis ⁊ corrupta et fragilis est vita hoīs in hoc mūdo: ⁊ in talib⁹ miserijs ⁊ infirmitatibus ⁊ defectibus versatur vita spiritus mei propter peccatū primorū parentum et propter peccata propria vniuscuiusqꝫ: ideo tu tu dñe corripies me. Et ponitur futurū ꝓ imperatiuo vel optatiuo: eo ꝙ hebrei nō habēt optatiuū vt frequenter dictū est. q. d. tu dñe iesu xp̄e veni in carnē: et corripe me siue corripies me per legē euāgelicā: q̄ prohibet omne peccatū et vitiū: et iubet virtutem et docet declinare ab omni malo: et facere omne bonū. Et sic per talia precepta euāgelica corripies me. et viuificabis me a morte pcti̅ ꝑ ecclesiastica sacramēta: puta per baptismū viuificabis me ab originali: et per penitentiā ab actuali et veniali ⁊ ꝯfirmationē me mortificabis in donis spiritussancti et ꝑ eucharistiā me reficies i bonis spiritualib⁹ ⁊c. q: ecce in pace amaritudo mea

vita ho-minis sē per ē mi sera.

amarissima. ℒ ¶ Ad cuius intellectuꝫ est aduertendū ꝙ licet vita hoīs videat̄ quādoqꝫ ꝓcedere cum quiete et pace: tamē semper est misera ⁊ amarissima ratiōe corpis ⁊ anime. Et primo rōne corporis. Nam vita humana est periculosa et variabilis ꝙ semper est homo in cōtinuo timore ne ꝓsperitas mutetur in aduersitatē: aut ꝑpter amissionem bonorum: aut dignitatē: vt patet de Priamo rege troianorum et de Creso rege lidorū: aut propter graues infirmitates et amissionem bonorum et filiorum: vt patet de Job et Thobia. Et sic talis continuus timor futurorum infortuniorum nullū hominem sinit esse felicem in hac vita. Et licet per aliquod paruū tēpus videat̄ aliquis in ꝓsperitate: tn̄ pro maiori parte tp̄is est in miseria ⁊ aduersitate: propter supradicta maxie in senectute cui accidunt multe passiones ⁊ infirmitates. Vn̄ Seneca in thieste. Dolor ⁊ voluptas inuicē cedūt: breuior voluptas: quē dies vidit veniēs superbū hūc dies vidit fugiēs iacentē ⁊c. Ex quo patet ꝙ rōne corpis ⁊ vite tp̄alis semꝑ vita hūana est amarissima. Ita iā est magis amarissima ratione aīe. Nā q̄ntum maiores sunt hoīes ⁊ in altiori gradu ⁊ dignitate sunt cōstituti tā seculares q̄ ecclīastici: tāto sunt maiorem rōnem reddituri: vt inq̇t Greg. Et ideo continua cogitatio de reddenda rōne post hāc vitā ⁊ in futuro iudicio non finit eos esse felices: sed semꝑ vita eorū est amarissima licet videant̄ viuere in pace ⁊ quiete ⁊ prosperitate. Item hoīes huius mūdi non percipiūt infelicitatem aīe dum viuūt in hac vita: eo ꝙ peccata non inferunt eis dolorē sensibilem: tamē vita eorū est amarissima: quia cumulant ⁊ thesaurisant sibi dolorem ⁊ penā ꝑpetuā in futurum nisi agāt pniam dū viuūt: ⁊ vita eoruꝫ semꝑ est amarissima. Ideo ait Ezechias. O dñe veni in carnē ⁊ corripies et viuificabis me: q: vita mea ⁊ amaritudo mea semper est amarissima: dum viuo in hoc mūdo ꝑ rationes iā dictas. lꝫ apud alios videar viuere in pace ⁊ quiete. ⁊ ideo subdit. Tu autē eruisti. ⁊ ponit̄ preteritum ꝓ futuro siue pro imꝑatiuo quasi dicat. sic tu dñe eruisti aīam meam me de morte liberādo: vt nō periret anima mea ⁊ ꝓiecisti post tergū oīa pctā mea: ꝑ qd̄ mysteriū ego p̄uidi in spū futuram redemptionē ⁊ liberationē generis hūani. Ideo tu dñe iesu christe: veni in carnem ⁊ cōple ⁊ verifica hanc figurā et reuelationem ⁊ erue aīam meā de porta inferi ⁊ a morte perpetua vt non pereat eternaliter. Et proijce post tergum tuum oīa pctā mea ne amplius reminiscaris delictoꝝ meorum. sed solue pro me in ligno crucis sicut ꝓmisisti pati pro oībus nobis. Et non ꝑmittas fideles ve. testa. manere in limbo inferni: nec permittas viuētes amplius permanere in infidelitate: ⁊ descendere in infernū: sed da eis legem gratie ⁊ viuifica eos per ecclesiastica sacramēta ne descendāt in infernū: sed deduc oēs in regnū celeste vbi laudent te per secula seculorum: q: infernus nō cōfitebitur tibi: neqꝫ mors laudabit te. i. mortui q̇ sunt in inferno ad perpetuam penā destinati non confitebuntur tibi cōfessione fidei nec laudis: nec cōfessione pctōrum: q: ibi nō est locus pnie. ⁊ sic qui descēdūt in lacū inferni nunq̄ expectabūt veritatem tuā. i. redēptionem ⁊ saluteꝫ quā ꝓmisisti: q: in eis non verificatur talis ꝓmissio ⁊ redēptio: q: quia in inferno nulla est redemptio. ⁊ ideo veni in carnē anteq̄ populus gētilis moriatur in infidelitate sua vt possit confiteri fidē tuam ⁊ cōfiteri peccata sua et agere pniam ⁊ exinde possit confiteri ⁊ te laudare ⁊ colere tanq̄ deū et messiam et viuere in lege gratie. quia ipse viuens. i. dum viuit in hac vita: viuens per gratiam confitebitur tibi cō- Confessio vt sit bona opꝫ ꝙ quis viuat du plici vita.
fessione fidei ⁊ laudis ⁊ cōfessione penitentie: sicut ego hodie duꝫ viuo in hac vita cōfitebor tibi. Ita omnis viuēs confitebitur tibi. ℒ ¶ Ex hoc patet ꝙ ad hoc ꝙ cōfessio alicuius sit valida ⁊ accepta apud deum oportet ꝙ viuat duplici vita. Nam primo oportet ꝙ viuat vita naturali et temporali. Nam post hanc vitaꝫ nō est tempus fidei.

nec pnie sed punitionis aut diuine vltiōis. Et iō oportet ꝙ quis confiteatur xp̄m per fidem in hac vita: et cōfiteatur peccata sua per pniam: q: post hanc vitā nec fides nec pnia habēt locum nec est fructuosa: q: diaboli et damnati credunt xp̄o ⁊ cō tremiscunt cū per ipsum puniuntur propter scelera sua: et tamen talis fides et confessio pctōꝝ potius est eis in penā ꝙ̄ in remedium: q: vermis eorum nō morietur nec ignis extinguet̄. Esa. lxvj. Ideo est necessaria vita gratie: quia sine tali vita gratie nec confessio fidei nec confessio peccatorū est valida nec fructuosa nec laus pctōꝝis est speciosa: ergo ista triplex confessio. scilꝫ fidei et laudis et peccatoꝝ nō oportet ꝙ fiat in hac dupli ci vita hoc est ꝙ sit fructuosa: q: in inferno ⁊ post hanc vitam nō est fructuosa ista triplex confessio et ideo propheta dicit viuens viuēs ipse confitebitur tibi. i. viuēs in vita gratie spiritualr̄. Deinde cū subdit. Pater filijs confirmat qd̄ dixit. Nā si soli viuentes confitent̄ fidem et peccata: et laudant deū. videō si tu xp̄e veneris ad viuificandū et saluandum nos: tunc ois pater viuēs faciet notam veritatem tuam filijs tuis. idest annūciabit legem et fidem euangelicam filijs et successorib' suis: qd̄ impletum fuit in apostolis et discipulis qui predicarunt euangelium oī creature et notaꝫ fecerunt veritatem ⁊ fidem euangelicā filijs suis per baptismum regeneratis. D ¶ Et ita etiaꝫ quilibet bonus pater non solum spiritualis sed carnalis notificat et tenetur notificare fideꝫ euangelicam filijs suis ⁊ docere orationē dominicam et articulos fidei: vt sciant confiteri fidem xp̄i et laudare deū et sciant confiteri peccata sua ⁊ agere pniam de pctis cōmissis. Unde est aduertēdū ꝙ ly sicut ego hodie indifferenter pōt ordinari cū particula precedenti: vt sit sensus: viuens viuens confitebitur tibi sicut hodie confiteor tibi sup. vel pōt ordinari cum particula subsequēti: vt sit sensus: viuificabis me: vt q̄libet pater faciat notam veritatem tuam filijs suis annūciando legē euangelicam sicut ego hodie prophetice notifico et predico futuram saluationeꝫ et redemptionem in hoc cantico. quasi dicat vt illic annūcient et predicent redemptionem presentem: et euangelizent salutem et saluatorem presentē sicut hodie prenuncio et propherizo ipsum futurum. A ¶ Quinqꝫ ergo bona ꝓuenerūt nobis ex aduētu xp̄i. Primo q: correxit nos et duxit per legeꝫ ⁊ doctrinam euangelicam vt declinaremus a malo ⁊ faceremus bonū. Secūdo viuificauit nos a morte pctōꝝ per ecclesiastica sacramēta et per mortem et passionem q: mortem nostram moriendo destruxit et vitam resurgendo reparauit. Tertio liberauit fideles ve. te. de lymbo iferni vt possent deū i celo laudare. Quarto dedit nobis vitā gratie vt omnis confessio tam fidei ꝙ̄ laudis ꝙ̄ peccatoꝝ et penitentie esset fructuosa ⁊ sibi chara ⁊ accepta. Quinto dedit apostolis et sanctis et sacerdotibus vt possent predicare et notificare fidem et veritatem euangelicam per totuꝫ mundū et quilibet pater doceret filium suum veritatem euangelicā. De primo ergo di. corripies me. De

Pater doceat filios.

Quinqꝫ bona ex xp̄i aduētu.

secūdo dicit: viuificabis me. De tertio autem dixit: q: nō infernus confitebitur tibi nec mors laudabit te. De quarto aūt ait. viuens viuens confitebit̄ tibi sicut ego hodie cōfiteboꝛ tibi. De q̄nto vero dicit pr̄ filijs notā faciet v̄itatē tuā. Et iō ad cōfirmationē oīm dictoꝝ concludēdo suū cāticū apostrophat ad xp̄m dicens. O dn̄e iesu xp̄e postꝙ̄ vocaris iesus et saluatoꝛ veni in carnem et saluū me fac cū tota ecclesia fideliū: et tunc cātabimus psal. nr̄os in domo dn̄i. i. in ecclesia fidelīū oībus diebus vite nostre. i. cātabimus psal. ⁊ hymnos de tua incarnatiōe et natiuitate et predicatiōe ⁊ miraculoꝝ opatiōe et de morte ⁊ passione et resurrectione ⁊ ascensione ⁊ glorificatiōe Et hoc faciemus oībus dieb' vite nr̄e hic p gr̄aꝫ et in futuro per gloriā. B ¶ Ex supradictis ptꝫ ꝙ licꝫ hoc canticū possit literalr̄ exponi de psona ezechie sicut iudei et quidā catholici exponūt: tn̄ nō est sistendū in tali literatura nā si in hoc cantico nō prediceret̄ mysteriū nr̄e redēptionis: nō poneret ipsum Esaias inter suas ꝓphetias nec ptineret ad sacrā scripturā nec cantaret̄ hodie in ecclesia inter scripturas ve. te. que nō legunt̄ nisi ꝑ ꝓphetiā et figurā noui te. vt inq̄t Hiero. in maiori ꝓlogo psal. et Aug. de cathezizandis rudibus Itē multomagis exponit̄ hoc canticuꝫ et magis ad ꝓpositū de xp̄o et nostra redēptione ꝙ̄ de liberatione ezechie: qd̄ ptꝫ. nā q̄n ezechias fecit hoc cāticū iam erat liberatus ab infirmitate et morte: sed in hoc cantico de futuro petit liberari cū dicit corripies me et viuificabis me. Et viuens viuens cōfitebit̄ tibi sicut ego hodie et cū dicit sicut ego hodie: ita pr̄ filijs notā faciet v̄itatē tuā. Itē finaliter salutē totius gn̄is hūani petit cum dicit. dn̄e saluū me fac et psal. nr̄os cantabimus oībus diebus vite nr̄e in domo dn̄i. Et sic ptꝫ ꝙ nō solū loquit̄ in persona sui: sed in ꝑsona totius corpis mystici petens vniuersalē redēptionē et liberationē: quā puidit ꝑ liberationeꝫ suā: sed hoc nō capiunt miseri et ceci iudei iō decipiuntur: et ad hunc sensum cantat ipsum ecclesia: petēdo salutē aīe in p̄nti ne decedamus sine pnia: et petendo gr̄am in futuro. Cantat etiā ecclesia hoc canticū in agenda defunctoꝝ in persona cuiuslibet fidelis defuncti existētis in purgatorio cū adhuc ptineat ad istam ecclesiam postꝙ̄ decessit cū charitate ⁊ adhuc nō sit in termino. Nā sicut ecclesia orat pro viuis vt corripiant̄ et viuificent̄ a pctōne descendant in infernū sed agāt pniam fructuosam vt possint deū laudare: hic per gr̄am et in futuro per gloriā. Ita orat pro existentibus in purgatorio vt liberent̄ per merita passiōis xp̄i et suffragia eccl̄ie. Iō i ꝑsona cuiuslibꝫ eoꝝ dicit eccl̄ia in hoc cantico. Dn̄e vim patioꝛ r̄n̄de ꝑ me ⁊ infra Tu aūt dn̄e erue aīam meā vt nō pereat. ⁊ infra. Dn̄ saluū me fac et psal. nr̄os cantabim' in gloria celesti ⁊c. D ¶ Sed hic pōt dubitari de locutione dei ⁊ ꝓphetia esaie q: de' dicit esaie vade ad Ezechiā et dic dispone domui tue: q: cras morieris et nō viues: que quidē ꝓphetia nō fuit cōpleta q: ezechias superuixit. xv. annos: ergo illa locutio dei et ꝓphetia fuit falsa et voluntas

Alia expositio.

Dubiū.

dei fuit variabilis. ¶ Ad hoc respondetur q prophetica dei locutio potest habere respectum ad tria.
Rhão. Primo ad demerita hominum et peccatorum. et sic dicitur prophetia comminationis. Et sic dixit deus Josue. Quadraginta dies erunt et niniue subuertetur. q. d. nisi agant penitentiam infra. xl. dies subuertentur: quia sic merentur scelera sua. Secunda locutio prophetica habet respectum ad limitationem nature et sic quia ezechias non poterat viuere secundum naturam ex illa infirmitate: Ideo dicit deus cras morieris et non viues secundum naturam sup. Et ideo deus fecit retrocedere solem per. x. lineas ad ostendendum q vltra cursum nature deus addebat illos. xv. annos supra spacium naturale vite. et ideo illa fuit prophetia secundum naturalem limitationem. Tertia autem prophetica locutio respicit eternam predestinationem. et talis semper infallibiliter impletur sicut fuerunt omnia dicta prophetarum de incarnatione et passione et resurrectione christi etc. Et ista
i. Reg. ij dicitur prophetia eterni propositi et predestinationis.

Exultauit cor meum in domino etc.

¶ Hoc canticum cantatur in laudibus quarte ferie. Et communiter intitulatur oratio siue canticum anne matris Samuelis: eo q anna post susceptam prolem cantauit hoc canticum. ¶ Ad cuius intelligentiam est preaduertendum prout legitur. i. Re. ij. q cum Helchana homo de genere leuitico haberet duas vxores quarum vna vocata est fenenna. altera autem autem anna. Helchana ex prima susceperat liberos. Sed ex anna nullos suscepit liberos cum esset sterilis per magnum tempus. Et ideo fenenna sepe improbabat anne sterilitatis maledictionem eo q dominus conclusisset vuluam eius et sic frequenter fenenna affligebat annam maxime tempore pasce quando ascendebat ad adorandum dominum in sylo vnde accidit q fenenna cum ceteris epulabatur anna tristis et afflicta sola mansit in templo orando dominum vt auferret ab ea opprobrium sterilitatis. vouens q si deus daret sibi prolem masculinam consecraret filium ad seruiendum domino in sylo cunctis diebus vite tanquam nazareum. Cum autem hely sacerdos putaret ipsam temulentam: eo q tali hora sola mansisset in tabernaculo. Ipsa exposuit ipsi hely causam sue afflictionis. Cum vero hely eam fuisset consolatus reuersa est in domum suam et concepit Samuelem qui fuit sanctissimus propheta in israel seruiens iugiter in tabernaculo. Postea autem anna concepit et pepit tres filios et duas filias. Rursus autem cum filij hely fuissent interfecti et archa domini capta: hely hoc audito cecidit de sella et mortuus est. Et Et tunc translatum est sacerdotium ab hely et a filijs suis ad samuelem qui simul sacerdos et iudex iudicauit israel per annos. xj. quousque vnxit Saulem. sed cum saul preuaricatus esset preceptum domini. Tunc samuel ex precepto domini reprobato saule vnxit dauid in regem israel qui postea reduxit archam domini in hierusalem et tetendit tabernaculum iuxta domum suam in quo reposuit archam domini et sic in paruo tempore fuerunt facte tres translationes. Nam primo fuit facta translatio sacerdotij et iudicij de filijs Hely ad samuelem. Secundo fuit facta translatio regni de saule in dauid. tertio fuit facta translatio arche domini de sylo in gabaan et hierusalem. Anna ergo postquam peperit samuelem et consecrauit eum domino in sylo sibi agens gratias pro beneficio recepto: orauit dominum et dixit totum canticum istud: scilicet.

Exultauit cor meum in domino: et exaltatum est cornu meum in deo meo etc. i. Re. ij

¶ Ideo iudei moderni et multi catholici sequentes eos exponunt hoc canticum precise vt est gratiarum actio ipsius anne pro beneficio prolis suscepte per quam anna fuit in honorem eleuata per virum et fenenna emula fuit infirmata et depressa et contempta: vnde secundum eos dicit anna. Postquam deus abstulit opprobrium sterilitatis mee et dedit mihi prolem masculinam cor meum exultauit in deo. Et cornu. i. honor meus est exaltatum in deo meo et os meum dilatatum super inimicos meos. i. super fenennam emulam meam et super filios eius: qui mihi improperabant opprobrium sterilitatis: quibus non audebam respondere. Sed postquam recepi prolem letata sum in salutari tuo. i. salutatione et salute mihi collata. O deus quia non est sanctus vt dominus etc. Et ideo o fenenna et filij tui nolite loqui sublimia i. superbia gloriantes de fecunditate prolis vestre improperando mihi sterilitatem. Sed recedant vetera. i. verba maliciosa et inueterata de ore vestro: quia dominus est deus scientiarum qui scit futura infortunia et ipsi preparantur cogitationes. i. scit secreta cordis: quia est scrutans corda et renes deus. q. d. nemo eleuetur in superbiam in prosperis: quia nescit casus futuros nisi solus deus. Unde arcus fortium superatus est i. dominium quod habebat fenenna cum filijs suis in domo helchane viri mei delectum est per nouam natiuitatem filij mei Samuelis qui erit iudex et dominus in israel et infirmi accincti sunt robore. i. ego eram contempta et opprobrijs afflicta nunc recuperaui dominium viri mei. Unde fenenna et filij eius prius erant repleti et saturati cibis et diuitijs domus. Sed postquam ego habui copiam filiorum. i. ego et filij mei qui eramus famelici sumus saturati. sed ipsi qui prius fuerant repleti modo pauperes facti locauerunt se ad laborandum pro panibus acquirendis. Donec pro quia. quia anna sterilis pepit plurimos. Et fenenna que multos habebat filios infirmata est. i. debilitata et minuta et orbata est filijs. In hebreo habetur donec sterilis pepit septem et ideo hic dubitant hebrei: quia anna non peperit nisi quinque. s. tres filios cum Samuele et duas filias: vt patet infra in textu. B ¶ Ad quod dicunt quidam hebreorum q duo filij Samuelis computantur cum quinque filijs anne et sic dicuntur septem. Alij autem dicunt q fenenna habuit decem filios per hoc quod dixit Helchana ipsi anne volens eam consolari: nunquid melior ego sum tibi quam decem filij et ideo dicunt isti q quotienscunque anna pariebat vnum filium tunc fenenna sepeliebat duos et sic in quarto filio anne non restabant nisi duo ipsi fenenne. tunc autem fenenna videns voluntatem dei rogauit annam vt oraret deum ne morerentur duo filij remanentes et dedit eos ipsi in filios et tunc illi duo filij fenenne connumerati sunt cum filijs quinque ipsius anne et sic filij anne dicti sunt septem. Ideo dicit. Donec sterilis peperit septem. Alij autem dicunt quod ibi ponitur numerus septenarius determinatus pro indeterminato sicut frequenter fit in consuetis locutionibus.

Unde dicimus decies dixi tibi: et non credidisti. i. pluries dixi tibi et hoc est etiam consuetum in scriptura vt ptz Esa. iiij. Apprehendēt septem. i. plures mulieres virū vnū. Itē mat. xviij. Nō dico tibi septies: sed septuagesiessepties. & sic in hoc loco ponitur septē p plurimis. Et ideo nostra trāslatio dicit donec sterilis peperit plurimos transferendo sensum ex sensu & est hoc verisimile. Et iō subdit q dominus mortificat & minuit filios fenēne: sed viuificat filios anne: & multiplicat eos: et deducit filios fenēne ad inferos id est ad fossas et filios anne ad vitam & dominus fecit pauperem fenēnam et ditat annam et humiliauit fenēnam: et subleuat annam. Et suscitat de puluere et eleuat de stercore id est de miseria et subiectiōe egenum et pauperem samuelem vt sedeat cū pn cipibus: et teneat solium glorie tanq iudex in israel: eo q iudicauit post heli: & sic fuit vltimus iudex in israel. Deinde cum subdit.

De cōse. d. ij. c. accesserūt. in glo.

Domini enim sunt cardines terre: et posuit super eos orbem &c.

¶ Cōmēdat oipotētiā & magnificētiam dei: qui sicut mūdū creauit. Ita potuit facere oia ista. Iō deus seruabit. i. diriget pedes samuelis & aliorū sctōrum: & impij. s. infideles cōticescēt & tacebunt in tenebris ignorātie: sed oēs aduersarij eius formidabunt dominū & sup ipos in celis tonabit qd impletum fuit qn philistei venerūt contra israel: sed orāte samuele dns intonuit de celo mittendo fulgura & fulmina & obscuritatē sup philisteos & sic turbati et dissipati victi fuerunt. Et ideo finaliter cōcludit q dns iudicabit fines terre per samuelē sed post ea dabit impiū & regnum regi suo Sauli p samuelem qui vnxit Saulē in regē ex precepto dni: sed postea reprobato Saule sublimauit cornu. i. regnū xpi & vncti sui dd vt ptz. j. Reg. xv. Isto modo ergo ceci & miseri iudei moderni exponūt precise literaliter hoc cāticū sine aliquo alio sacramēto. A ¶ Jonathā autem abenuziel in suo targū iam magis eleuatus & accedens aliqualiter ad veritatem dicit q anna fuit in hoc cāntico a spiritusancto illustrata. Et q ex persecutione & exaltatione sua puidit totum discursum illius populi vsq ad xpm messiam: vbi preuidit septē aduersitates & psperitates siue liberatiōes futuras in pplo. Primo puidit qliter orāte samuele philistei debebant dissipari & fugere vt ptz infra c. vij. Scdo puidit qualiter Emā nepos samuelis erat sublimandus in principem cātox vt patet. j. Paral. xv. Tertio puidit qualiter philistei erant grauiter puniendi propter captionem arche dni et ideo cū honore debebāt ipā reducere in terrā israel vt patet. j. Reg. vj. Quarto preuidit strages et fugam sennacherib. vt ptz. iiij. Reg. xix. Quito puidit punitiōnē ipsius nabuchodono. pter destructionē hierlm vt ptz Dan. iiij. Sexto preuidit victoriam machabeox cōtra antiochum & suos. Septimo preuidit victoriam regis messie: quia erat sibi subiectur totū romanū imperiū & sic iste ionathas exponit totum hoc canticum applicando ipsū & adaptādo ad supradictas septem

materia huius cāntici.

victorias seu psperitates vsq ad messiam & sic vltimū versum applicat ad messiā scz dns iudicabit fines terre & dabit imperiū romanorum regi suo messie: & sublimabit cornu & regnū xpi sui messie. Ista aūt expositio magis accedit ad veritatem inquātū vltimā partē hui cātici exponit de xpo in lege pmisso qui erat subiugaturus romanū imperiū. Itez dicit verum inquātū dicit q anna per suam prolez & partū & sublimationē puidit in spiritu pphetico futura mysteria: & inquātū dicit q hoc cāticum est prophetia de futuris vsq ad xpz. Sed errat inquantum illud quod iā est impletum per xpm expectat futurum. Est verū q quidaz dicunt q fuit tēpore Octauiani per. xviij. annos an natiuitatē xpi: & tunc locutio sua esset vera p tunc qz xps erat subiugaturus Romanū imperiū q in veritate iam subiugauit vt patet ad oculum. Sed eius expositio est insufficiēs inquātū nō euacuat nec explicat oia mysteria in hoc cātico pphetice cōtenta. & iō in hac expōne magis est sequēdus & credēdus eximi pphetax dd qui psal. cxij. interpretat totum hoc cāticū ad litterā & quasi sub eisdez verbis de reprobatione synagoge & electione populi gētilis & exaltatione in hac ecclia per fidem & gratiā et in superna per gloriā. Unde cōsolādo & magnificādo populum gētilem dicit. Laudate pueri dnm &c. Itē infra subdit. Excelsus sup oēs gentes dns & super celos gloria eius. Quis sicut dns deus nr q in altis habitat: & humilia respicit in celo & in terra. Suscitās a terra inopē & de stercore erigēs pauperē. Ut collocet eū cū pncipib cū principibus ppli sui. Qui habitare facit sterilē in domo matrē filiox letātē. Ex qbus ptz q dd sub eisdē vbis videt interpretari hoc cāticū in illo psal. de electiōe & exaltatione gentiliū in ecclesia xpi quaz puidit dd cōtēplādo exaltationē anne & depressionē fenēne & cōtēplando hoc cāticū: sicut large dixi in expōne illi psal. cxij. hāc etiam expositionē sequitur Aug. xvij. de ci. dei ca. iiij. Ubi p lōgū sermonē exponit & interptat totū istd cāticū: vbi admirat aug. spm ppheticum tam profundū illius femine q tot & tāta et tā māifesta mysteria de xpo & ecclesia: & de vocatione & electione ppli gētilis pphetice cecinit in hoc cantico. D ¶ Sequēdo igit mentē dd & ipsi Aug. Est inpmis valde aduertēdum q postq anna pepit samuelez & duxit ipsum ad tabernaculū dni in sylo: et cōsecrauit & dedicauit ipsum domino & recommisit ipsum ipsi heli summo sacerdoti & iudici isrl. Tunc existēs in tēplo orādo cōtēplabatur hnficiū sibi collatū: & pmo cōtēplabat supbiā & psperitatē ipsius fenēne ppt copiā filiox & dniuz qd habebat in domo viri atea: & exinde psiderabat opprobriū & afflictionē quā ipa patiebat a fenēna & filijs suis et quotidiana improperia: sed postq ipsa pcepit samuelem & alios filios: considerabat qualiter fenēna fuit orbata & diminuta in filijs et qualiter Helchana trāstulerat amorē fenēne ad annā & filios eius et qūo illa fuit spreta et cōtēpta et ipsa dilecta & psperata i domo cū filijs suis: & qūo deus humiliauerat & depsserat superbiā fenēne & exaltauerat hūilitatē suā in illa domo. Tunc anna in ta

ly meditatiõe et cõtemplatiõe agẽdo gr̃as intra se fuit rapta a sensib⁹ et in extasi posita et spũ sctõ et lumine prophetico illustrata: vbi preuidit multa
Not. de anna p/ phetissa mysteria de xp̃o futuro et eccl̃ia. Preuidit enim de iectionem et reprobationẽ synagoge et ppl̃i iudaici et electionem ecclesie ex pp̃lo gẽtili. Per hoc eñi q͡ fenẽna gloriabatur ex p̃le et fecũditate filiorũ et copia diuitiarũ et fauore p̃speritatis: et cõtẽnebat se et improperabat sibi quotidie opprobriũ sterilitatis. Preuidit anna in sp̃ũ q̃lr̃ synagoga et cetus sacerdotũ et scribarũ et pharisiorũ debebãt cõtẽnere xp̃m in paupertate venientẽ et spnere ap̃los simplices et pauperes. Per hoc etiã q͡ ip̃a cõcepit et peperit Samuelem et alios et fenẽna fuit orbata filijs et cõtempta et spreta a viro et depressa: ipsa vero exaltata et dilecta in domo cum filijs. Preuidit in spiritu q̃liter xp̃s debebat repudiare sinagogam cum toto populo iudaico p̃pter supbiã: et regenerare collegiũ apostolorũ et pp̃lm gẽtilem in vnã eccl̃iam. et sic repudiata et mortua synagoga cum filijs suis: ecclesia erat regenerãda et multiplicãda ex populo gentili et sperando in copia filiorũ regenerãdorũ p baptismum et debebat habitare in eccl̃ia p gr̃am et in futura p gl̃iam. Itẽ p̃uidit de p̃pinquo futurũ q̃lr̃ filij Heli erãt in bello interficiẽdi p̃p scelera sua et archa dñi erat capiẽda et reducẽda in gabaã et exinde trãsferẽda in hierl̃m: et q̃n̄o mortuo Hely cũ filijs suis sacerdotiũ et offiñ iudicãdi erat trãsferẽdum in Samuelẽ p̃p suã sctitatẽ: et quõ reprobato saule regnum in dd erat trãsferẽdũ. Per hoc vlteri⁹ in duplici spũ p̃uidit ãna q̃lr̃ reprobata synagoga cũ illo pp̃lo propter suam infidelitatem et ingratitudinem et scelera: sceptrũ et sacerdotium erat in xp̃m et ecclesiam trãsferẽdum. Sed q͡ translato sacerdotio necesse ẽ vt legis trãslatio fiat: idõ tota itelligẽtia et v̈itas legis erat transferenda in xp̃m et eccl̃iam iudeis cecis manẽtibus in sua obstinatione. Itẽ sicut filios fenẽne vidit mortificare et in lymbum inferni descẽdere. Ita preuidit in spiritu filios sinagoge in infernũ descẽdere et filios ecclesie per baptismũ et cetera sacramẽta regnari et verificari a morte pcti et sic preuidit de pp̃lo gẽtili filios eccl̃ie viuificari et sacerdotes ordinare: et inter p̃ncipes eccl̃iã collocari et solium et prelaturã in ecclesia tenere: et finalr̃ in celo sublimari: preuidit etiã ampliationem regni xp̃i in p̃mo aduẽtu et manifestationem regni xp̃i in scd̃o aduẽtu: q̃n veniet in ptãte magna et maiestate et sic pz qualiter fenẽna figurabat̃ synagoga eo q͡ fenẽna interp̃tatur abdicata aut spreta: sz per annã q̃ gr̃a interp̃tat̃ figurabat̃ eccl̃ia xp̃i p samuelẽ: aut figurabat̃ xp̃s qui fundauit eccl̃iã et natus est in ea: sicut dictũ est psal. lxxxvi. Oia ḡ ista supradicta preuidẽs ãna in spũ p̃phetico fecit hoc cãticũ agẽdo gr̃as nõ solũ de p̃le suscepta et p̃speritate acquisita in domo viri vt p̃cise intelligũt ceci iudei: sz p̃ncipaliter agendo gr̃as de bñficijs futuris nostre redẽptiõis sibi reuelatis. In quo q̃dẽ cãtico in p̃sona totius eccl̃ie xp̃i duo facit. Primo explicat suum gaudium. Scd̃o explicat futura bñficia sp̃i reuelata ex quibus mouet̃ ad gaudiũ et gr̃arũ actiões

sibi. Arcus fortiũ superatus est. ¶ Quãtum ad primũ duo facit. Nã primo facit qd̃ dictum est. Scd̃o exhortat̃ p̃p̃lm iudaicũ: vt relicta legali vetustate recipiat xp̃m et eius legẽ euãgelicã. Et per eandẽ rationem exhortatur populũ gentilẽ vt relicta vetustate idolorũ et superbia inanis philosophie recipiat xp̃m et legẽ euangelicã que docet eternã veritatem et salutem. ibi. non est sanctus. ¶ Dicit ergo anna prout gerit typum ecclesie in christo regenerate et prout vidit in spiritu.

Exaltauit cor meũ i dño et exaltatum est cornu meum in deo meo. Dilatatum est os meũ super inimicos meos: q͡z letata sum in salutari suo. Reg. ij. ij. q. vij. ca. vlt.

¶ Cor meũ ex maximo gaudio interiori exultauit ad extra mouẽdo et ostẽdendo gestum in corpe que quidẽ exultatio tota fuit a dño a quo cuncta procedunt et mihi bñficia prouenerũt nõ ex meis meritis: sed ex eius bonitate et mia: et exaltatũ est cornu meum in dño. i. q͡z honor meus exaltatus est in deo meo q̃n filius q̃ est deus meus assumpsit humanitatẽ et carnẽ humanam de mea specie et natura: et sic exaltauit et honorificauit totã humanã naturam: quando verbũ caro factum est et habitauit in nobis. Sed maxime exaltatum est cornu meum et honor meus: quãdo ipse christus deus et homo factus est saluator meus me sibi in populũ eligendo: me regenerando per ecclesiastica sacramenta et legem euangelicã conferẽdo: quia vt sic factus est caput sponsus meus et saluator synagoga repudiata: et ideo postq͡ talibus armis et donis spiritussancti fui munitus et armatus et doctrina euangelica instructus: tunc os meum dilatatum est ad loquendũ semper contra inimicos meos demones et iudeos et reges et presides: q͡z in die penthe. et in bap. dedit mihi os ad loquendum contra omnes inimicos meos: et ideo letata sum in christo salutari tuo: o deus. i. in iesu xp̃o qui est filius tuus et salutatio tua inquãtũ misisti eum ad saluandũ nos: et ideo est salutare tuũ actiue et nostrũ passiue inquãtũ per ip̃m sum⁹ saluati et sic nõ sum letata nec exaltaui in me: sed in te: q͡z talia beneficia nõ attribuo meis meritis: sed tue benignitati et misericordie: quia tu nõ eges bonis meis: sed ego tuis: ideo tu es honor meus et letitia mea et exultatio. Deinde cum subdit.

Non est sanctus vt est dominus: neq͡z enim est alius extra te: non est fortis sicut deus noster. De pse. di. ij. accesserũt.

Nolite multiplicare loqui sublimia: gloriantes. xxxij. di. c. erubescant.

Recedant vetera de ore vestro: q͡z de⁹ sciẽtiarum dominus est: et ipsi prepa rantur cogitationes.

¶ Inuitat oēs nationes vt veniāt ad xp̄m:vt scti/ficenꝫ ab eo ꝛ recipiāt ei⁹ doctrinā.eo q̄ ad xp̄z ptinet sctificare: saluare ꝛ docere:eo q̄ ipse ē sctūs p essentiam:iō est sctūs sctificans.Itē est summa sapia p essentiā:q: est v̄buz ꝛ sapia p̄ris:ergo ad ipsum ptinet instruere et docere alios in lege et p p̄ns a xp̄o deriuaꝫ oīs v̄a sctitas et sapia tāq̄ a vero fonte et capite et sic oīs alia sctitas et sapia est falsa.Dicit ergo:q: nō ē alius sctūs vt est dn̄s nr̄ iesus xp̄s q̄ est nomē dī vt dictū est.p̄o.viij.nec est alius de⁹ extra te:o xp̄e et nō est fortis in potē/tia sicut xp̄s de⁹ nr̄.iō o vos iudei ꝛ scribe ꝛ pha/risei q̄ putatis scire legē ꝛ pph̄as et vultis alios docere venite ad iesum xp̄m:vt sctificemini ab eo q: nō est alius sctūs a quo valeatis sctificari si/cut dn̄s iesus xp̄s.Et recipite ei⁹ doctrinā euāgelicā in qua declaraꝫ veritas ꝛ v̄a intelligentia le/gis ꝛ pphetarū:q: nō est alius sctūs extra xp̄m et venite ad cū vt liberet vos ꝛ redimat:q: nō est ali⁹ fortis nisi iesus xp̄s deus nr̄ qui possit nos liberare iō vos scribe et pharisei nolite loq̄ sublimia d̄ lege et pphetis gloriantes et presumētes de ve/stra intelligentia nec velitis intelligere scriptu/ras in solo sensu literali: nec manere in vetusta/te litere: sed.recedant cerimonialia sacrificia:et oīa vetera legalia de ore vr̄o:sed recipite doctri/nam xp̄i euangelicā in qua declarātur sacr̄a clausa in litera legis:q̄ sacr̄a aperuit nobis xp̄us:qm̄ ipse est deus:ꝛ dn̄s oīm scientiarū cū sapia p̄ris per essentiam.Et cogitationes.i.reuelatiōes patriarcharū et pphetarū ipsi xp̄o preparātur.Naz ipse est finis legis:ꝛ ideo oēs p̄riarche et pphe/te locuti sunt de xp̄o:ꝛ in ipsum tendūt oēs visio/nes ꝛ pphetie tanq̄ in finē ꝛ ideo nullū mysteriū et nulla reuelatio scribitur in lege gr̄a sui:sed gr̄a xp̄i.Naz tota lex vet⁹ nil aliud est nisi preparatio ad xp̄m et euangeliū.vt ait Eusebius p totuz li/brū de preparatione euangelica:et ideo null⁹ potuit declarare meli⁹ et verificare legē ꝛ pphetas q̄ xp̄s sicut pmisit deus Deu.xviij.pphetā.susci/tabo de medio fratrū tuorū:ponā v̄ba mea in ore eius.Loq̄turq̄ ad eos quecūq̄ dixero tibi.Vn̄ ad hoc venit xp̄us in mundū vt testimoniū phiberet veritati legis ꝛ phetarū q: lex p moysen data est: gr̄a aūt et veritas per xp̄m facta est:ꝛ iō dicit hec pphetissa:q̄ xp̄s est deus et dn̄s:et iterpres oīm scientiarū:et oēs cogitationes ꝛ reuelationes p̄/parantur ipsi et ordinātur et dirigūtur in ipsum tanq̄ in finē ꝛ terminū q: oēs reuelationes et co/gitationes p̄riarcharū et pphetarum fuerunt in eo cōplete et manifeste ꝛ reserate et ideo dixit sy/meon Luc.ij.hic erit in resurrectionē et ruinam ꝛ in signum cui cōtradiceretur vt reuelētur multoꝝ cordibus cogitationes.i.manifestenꝫ in eo reue/lationes et vaticinia pphetaruz. A ¶ Vnde est aduertenduz q̄ tria dicit ista prophetissa de xp̄o. Primo q̄ non est alius sctūs per essentiam.Nam licet multi fuerint sancti in vtroq̄ testamento tn̄ omnes fuerūt ab isto sanctificati:ideo solus xp̄s est sanctus scōꝝ.Da.ix.iō dr̄ solus sctūs sancti/ficans:et per p̄ns ad ipsum solum ptinet omnes alios sanctificare.et iō.ipse dedit ptātem oibus filios dei fieri:qui ex deo nati sunt. Jo.i. Itē dicit q̄ solus est dn̄s et deus scientiarū.Iō ad solū ip̄z ptinebat p̄mo docere et interpretari et declarare legē ꝛ est medius iterpres inter nos et p̄rem.Tertio dicit q̄ ipse xp̄s est solus fortis.Et iō ad solū ipsum ptinebat liberare genus hūanum de ptāte diaboli et oēs redimere.et iō ista pphetissa oēs vocat ad xp̄m: vt ab eo sctificenꝫ et doceantur ꝛ li/berenꝫ:ideo dicit:nolite loq̄ sublimia gloriantes ꝛc. B ¶ Sed est aduertendum q̄ qn̄ dicit nō est alius deus:et fortis et sapiens ꝛc.nō excludit personam patris et sp̄ussancti:eo q̄ vna est sapientia et sctitas et fortitudo p essentiā in tribus psonis. ¶ Iterum est aduertendū q̄ nō solū vocat iudeos ad doctrinā et legē xp̄i:sed etiā gentiles et sapiē/tes:et philosopos huius mūdi.Vnde dicit.o phi/losophi et poete et oratores et sacerdotes genti/liuz nolite loqui sublimia et alta in philosophis et ceteris artibus tā rōnalibus q̄ realibus gloriātes in vestra sapia et doctrina:presumētes de ve/stra intelligentia.Nam oīs scientia est falsa in se nisi deriuetur ab illa summa a sapientia.Ideo venite ad xp̄m:q: ipse est deus fortis et dn̄s sciētia/rum ꝛ sanctus.Ideo sol⁹ ipse pōt vos docere sanctificare et liberare. Postq̄ superius ondit xp̄m solum esse sanctum. et sapientē et fortem qui sol⁹ potest sanctificare:et docere et alios liberare et laborare et malos per consequēs punire:ideo in hac secunda parte hoc monstrat per experientiā explicando omnia beneficia que nobis contulit per suam sanctitatem et sapiam et fortitudinem Et sic probat q̄ solus xp̄s est fortis et sapiens et sanctus. C ¶ Et pbat primo q̄ solus xp̄s ꝛ non alius est ita fortis.Nam arcus et potestas diaboli nō poterat superari nisi ab aliquo alio fortiori sed arcus siue potestas diaboloꝝ et demonuz fortium superatus est a xp̄o que quidez potestas et arcus erat peccatum originale et actuale quo vulnerabat omnes gentes et suo dn̄io om̄es subijciebat ergo sequitur q̄ solus xp̄us est fortissim⁹ sup oēs fortes:q: superauit oēs demones et confregit arcū ꝛ ptātem eorū:ꝛ dirupit portas ereas et vectes ferreos cōfregit et expoliauit infernū:ꝛ obstruxit et ligauit diabolū.ergo nō est fortis si/cut xp̄s deus nr̄.Itē superauit et cōfregit arcū superstitionis idolatrie et cōfregit ꝛ cōminuit oīa idola:et eiecit diabolū et p̄ncipem huius mundi foras et eiecit ipsum de corpibus obsessis:et de aīabus hoīm per baptismū et ecclesiastica sacr̄a ergo arcus fortiū superat⁹ est a xp̄o:q: oēs fuerūt subiecti iugo eius.¶ Itē arcus et sapientia pha/riseorum et falsa supstitio sacerdotū gentiliū fuit cōfusa per ap̄los xp̄i:et oēs sapientes huius mūdi fuerūt superati et xp̄o subiecti vt p̄z Act.xviij. Itē arcus et ptās sacerdotalis ꝛ sceptrū regale ꝛ iudiciale iudeoꝝ fuit superatū et ablatū per xp̄m ꝛ tota scīa eorū cōfusa in cōspectu ap̄loꝝ vt p̄z p totum discursuz actuū apostolorū:ideo subdit q̄ apostoli infirmi et simplices et ignari et plebei accincti sunt et armati robore et fortitudine se/ptem donoꝝ spiritussancti in die pen. per quos apostolos sic accinctos ꝛ roboratos xp̄s subiecit

Lex vet⁹ est pre/paratio ad euangelium.

Solus xp̄s for/tis et sapiens.

totum orbem et in virtute armorū xpi cōfregerūt arcū demonū et pncipuʒ mūdi: et electo diabolo foras subiecit reges ꝛ pplos gētiliū iugo suo. Vñ p imperatorē nō piscatorē: sʒ p piscatorē subiecit ꝛ lucratus est imperatorē et pplm. Ex quo pʒ ꝙ i hoc ondit xps suā fortitudinē esse sup oēs: et esse diuinam qꝛ accinxit fortitudine et robore infirmos ꝛ simplices et p eos supauit arcū demonū et pnci|pum ꝛ phorū et iudeorum. Deinde cū cum dicit.

viij. q. j. c audact. Repleti prius pro panibus se locaue
xciij. d. c legimus runt et famelici saturati sunt.
Donec sterilis peperit plurimos et
tho. xliij ꝙ multos habebat filios ifirmata est
sapi. xix Dominus mortificat et viuificat et
Ro. xiij. deducit ad inferos ꝛ reducit.
et. xxij. q. j. ca. magnum. Dominus pauperē facit et ditat humiliat et subleuat.
de pse. d iiij. prosple. Suscitat de puluere egenum: et de stercore eleuat pauperē: vt sedeat cuʒ principibus et soliū glorie teneat.

¶ Ondit qualr xps est dñs sciarū et bonorū spūaliū qꝛ transtulit bona spūalia grē a synagoga in ecclesiā. Et sic ecclesia agit grās qꝛ recepit a xpo bona spūalia. s. ecclesiastica sacra et intelligētiā legis et prophetarū quam ante possidebat synaga: et sic xps obcecauit synagogam propter eius maliciam. et illuminauit ecclesiā: ex pplo gentili. Unde synagoga que ante erat repleta bonis spiritualibus: nunc obcecata mēdicat sciaʒ et intelligentiam sacre scripture sed ecclesia est saturata ideo dicūt iudei qui prius erant repleti bonis spiritualibus: modo post duplicationē euangelij locauerūt se p panibus. i. p cibis spūalibus: qꝛ cōtinue laborant et nō pñt attingere intelligentiā scripture nec alia bona grē: sed gentiles famelici qui nunꝙ habuerunt legem: nec pphetas: nūc saturati sunt postꝙ se xpo et fidei subiecerunt: ꝛ ita pariter apli qui erāt ignari ꝛ idiote postea sunt saturati intelligentia sacre scripture. Iudei autē vadunt mēdicando: de qbus dicit psal. lviij. ipsi dispergent ad manducandū: si vero nō fuerint saturati murmurabunt. Itē in cantico virginis marie Luc. j. Esuriētes impleuit bonis: et diuites dimisit inanes. Dicit ergo ꝙ iudei prius repleti mēdicauerunt panes carnales et priuati sunt panibus spūalibus: sed gētiles famelici saturati sunt donec p qꝛ siue p postꝙ. i. postꝙ aut qꝛ gētilitas quōdam sterilis peperit plurimos filios xpo per regnationē baptismalē. Et synagoga que mltos habebat filios. s. pf iarchas ꝛ pphetas ꝛ fideles nūc aūt postꝙ negauit ipsum infirmata et orbata est: qꝛ nullū filiū generat deo: sed carni tm̄. Ecclesia auteʒ xpi iugiter generat filios xpo per baptismū: et iō successit synagoge i hereditatē ꝛ bonis spūalibus. de qua esa. liiij. Letare sterilis que nō pturis qꝛ multi filij deserte magis ea ꝙ hʒ virum ꝛc. Et sic synagoga mortificata fuit in partu et ecclesia viuificata: iō subdit dñs mortificat synagogā, cū filijs suis sed viuificat gentilitatē ad vitā grē in pñti et glorie in futuro: et dñs deducit iudeos ad inferos qꝛ condēnat eos ad penam eternā sed gentiles qui erant in ptāte diaboli reducit de inferno et morte ad vitā: et etiā dñs deducit iudeos ad inferos post publicationē euangelij: sed reducit de inferno oēs fideles veit. te. vnde reduxit illos qui expectarūt suuʒ aduentū: sed deducit ipsos qui ipsum nō receperunt. Item dñs iesus xps facit pauperem populū iudaicū auferendo ipsi regnū et bona grē: sed ditat pplm gentilem et ecclesiaʒ suā cōferendo bona grē et glie et humiliat pplm iudaicū in captiuitatē tpalē et spūalem subijciendo sed subleuat pplm gentileʒ legē libertatis cōferendo et a pctō liberando: qꝛ abstulit ab illo: et dedit ipsum genti facienti fructum. Iudei aūt qui ante erant filij regni: postea priuati et abdicati missi sunt in tenebras exteriores Mat. xxij. Et iudei fuerunt mortificati et humiliati. Gentiles autem viuificati et exaltati et subleuati. Item dñs iesus christus nō solū trāstulit bona spūalia gratie a synagoga in ecclesiam sed etiam regnum et sedem sacerdotaleʒ: quia de cōuersis ex populo gentili fecit sacerdotes in ecclesia: et iudices habentes spiritualē iurisditionē et fecit reges habentes secularem ptātem. Et nō solum transtulit a synagoga bona gratie in ecclesiam: sed et bona glorie. vnde subdit ꝙ dñs iesus xps in suo aduentu suscitat populuʒ gentilem de puluere idolatrie: et eleuat ipsum pplm gentileʒ pauperem de stercore et spurcitia idolorū conferendo ipsi regnuʒ ꝛ sacerdotium: vt sedeat in ecclesia cum principibus: qꝛ prelati ecclesie tenent locum apostolorum qui fuerūt pncipes ecclesie. Et sic prelati cōuersi de pplo gentili sedent in ecclesia in sede apostolorū tanꝙ successores et nō solū xps subleuauit istū pauperem et sublimauit vt sedeat in hac ecclesia militanti: sed etiam, vt teneat soliū glorie in ecclesia triūphanti post hāc vitaʒ. Et sic ppls gētilis nō solū successit in bonis grē sed etiam in bonis glorie. Deinde cum dicit.

Dñi enim sunt cardines terre: et po| xxiij. q. v
suit super eos orbem. c. pdest.
Pedes sctōrum suorū seruabit: et im xxij. q. j
pij in tenebris conticescent qꝛ nō in monet.
fortitudine sua roborabitur vir. xxiij. q. j. qd culpatur.
Dñm formidabunt aduersarij eius:
et super ipsos in celis tonabit. xxxi. d. c
Dñs iudicabit fines terre et dabit erubescant.
imperiuʒ regi suo: et sublimabit cornu christi sui.

¶ Confirmat oīa supradicta. Nā dictū est ꝙ dñs iesus xps cōfregit arcū fortiū: et accinxit ifirmos robore ꝛ saturauit famelicos: et priuauit repletos bonis spiritualibus et multiplicauit gentilitatē sterilē et minorauit: et infirmauit fecundam synagogaʒ ꝛ orbauit eā filijs ꝛc ꝙ dñs mortificauit et

bumiliauit synagogã ꝛ viuificauit ꝛ sublimauit gẽtilitatem. Et dictũ est etiã ꝙ dñs iesus xps sublimauit pplm gentilez in regnũ ꝛ sacerdotiũ in ecclesia: qꝛ ex pplo gẽtili fecit doctores ꝛ martyres et prelatos ꝛ sanctos ꝛ sublimes viros in scia ꝛ vita ꝛ doctrina. Hic autẽ confirmando supradicta ostẽdit ꝙ xps hoc nõ fecit ex meritis precedẽtib' illius populi: sed de summa mia et bonitate qui voluit eos eligere ꝛ quia voluerunt xpo obedire ideo apostoli ꝛ gẽtiles qui venerunt ad fidem: nõ sunt exaltati ex propria fortitudie nec ex proprijs meritis: sed ex sola dei mia et oĩpotẽtia ideo subdit: ꝙ ideo dñs iesus xps eleuauit illũ populum de stercore idoloꝝ: ꝛ eleuauit pauperẽ cetum apostoꝝ de puluere ignorãtie ꝛ sublimauit ecctiã de pauperibus congregatã in sedẽ potestatis sacerdotalis et grẽ et glorie: qꝛ cardines terre sunt dñi .i. qꝛ iesus est dñs cardinuz terre ꝛ posuit sup eos orbem: et loqtur hic metaphorice. q. d. sicut dñs i pncipio creauit cardines mũdi. s. polũ articũ et antarticũ: et ↄstituit orbẽ super eos: qꝛ totus orbis vertitur sup istos duos cardines: ita pariter dñs noster iesus xps cõstituit apostolos et prelatos tanꝙ cardines ꝛ posuit orbẽ ecclesie sup eos. Nã tota ecclesia vertitur et gubernatur ꝛ regitur sup prelatos et doctores ꝛ sacerdotes tanꝙ celũ sup cardines: ꝛ sup cardinũ polos: ꝛ sicut ianua vertitur et cõseruatur: sic sancti et prelati et sacerdotes dicuntur cardines terre sup quos xps fundauit et posuit orbem ecclesie dicit ergo ꝙ apostoli et prelati ꝛ sacerdotes ꝛ sancti viri sunt cardines terre. i. ecclesia domini: qꝛ dominus posuit orbem terre ad gubernãdũ et regẽdũ: nec tamẽ ipsi plati possunt regere et gubernare ecclesiam ex suis proprijs viribus sed ex solo auxilio christi iõ subdit: ꝙ dñs iesus xps seruabit et diriget pedes sanctoꝝ et prelatoꝝ et sacerdotuz et suoꝝ fideliũ in regendo seipsos et ecclesiam: et dabit eis os et linguã et sapiaz ad loquẽdum ante reges et psides et ad cõfundendum iudeos et reges et tyrãnos. Impij autẽ iudei qui xpm noluerũt recipere: nec eius doctrinam euangelicam: conticescent in tenebris ignorantie obcecati: hoc autem fuit impletum Act. ij. Nã Petrus homo piscator et simplex fecit tacere oẽs scribas et phariseos et p sacras scripturas probauit eis xpm. esse messiaz in lege promissum. Unde principes sacerdotũ ꝛ scribe et pharisei abierũt cõfusi tanꝙ ceci tenebrosi Itẽ quãdo stephanus disputauit cum eis nõ poterant resistere sapientie et spũi qui loquebatur. et hoc accidit iudeis qꝛ confidentes in sua scientia noluerũt recipe doctrinã euãgelicã iõ subdit. qꝛ in fortitudine sua roborabitur vir sed apli qui processerunt ad bellum armati armis xpi euãgelicis iõ cõfuderũt iudeos et tyrãnos qꝛ xps seruauit ꝛ direxit pedes eoꝝ ꝛ ideo subdit ꝙ dñm iesuz xpm formidabũt oẽs aduersarij eius taz iudei ꝙ reges et pncipes et tyrãni et sup ipsos in celis tonabit qꝛ sonus et tonitruus legis euangelice tonuit sup oẽs pplos mũdi cũ signis et prodigijs. Et sic incubuit timor sup eos intantum ꝙ totus populus gentilis se subiecit iugo christi ideo sub

Prelati sunt cardines.

dit dñs iesus xps iudicabit fines terre qꝛ dñs pdabit imperium xpo regi filio suo ꝛ exaltabit cornu in regnũ christi filij sui. B ¶ Unde est aduertendum ꝙ christus in pmo aduentu iudicauit mũdũ iudicio discretiõis et deus pater dedit ipsi imperiũ et ptãtẽ in celo, et in terra in die ascensiõis et exaltauit cornu eius: cum fecit ipsum a dextris suis sedere. Sed tale dominiũ et imperiũ magis erit manifestũ in scdo aduẽtu: quãdo veniet christus in potestate magna et maiestate: et tunc iudicabit oẽs gẽtes et nationes: et cognoscẽt et videbunt iudei quẽ pupugerunt et crucifixerunt et cognoscent tyrãni quem persecuti fuerũt: et indifferẽter oẽs cognoscẽt et manifeste videbũt christũ esse verum deum et redemptorem: et messiaz in lege promissum et qualiter deus pater dedit ipsi imperium vniuersale: et qualiter exaltabit regnũ suum in celo et in terra et in inferno. ¶ Ex supradictis patet etiam ꝙ ista mulier prophetissa duplicem spiritũ propheticum habuit in hoc cantico de quo dictum est in plogo tractatu secũdo et tertio. Sed ceci iudei hoc nequeunt attingere: ideo manent in solo sensu materiali.

xps mũdũ iudicauit iudicio discretiõis

Cantemus dño. Hoc canticum cantat ecclesia in laudibus ferie quinte: quod quidem canticum cãtauit Moyses cum toto pplo postꝙ illesus transierat inter aquas maris rubri: et pharao cum suo exercitu fuerat submersus: vt patet Exodi. xv. In quo agit gratias de mirabili liberatione sua et de victoria habita de pharaõe et exercitu eius. In quo duo facit. Primo enim agit gratias narrando liberationez suã de mari rubro et submersionẽ pharaõis et exercitus eius. Scdo predicit futuras victorias quas ille populus habuit postea de philisteis et moabitis et chananeis in ingressu terre promisse et predicit possessionẽ illi' terre: et edificationẽ tẽpli futurã. Ibi dux fuisti .i. misericordia ꝛc. Quod quidẽ canticũ est ita clarũ in narratiõe victoriaꝝ ad literã: ꝙ nõ indiget expositione volenti legere que scripta sunt Exo. xiiij. ꝛ per totuz librũ Numeroꝝ et Josue. et in libris regum: quia omnia que ibi predicuntur fuerunt impleta in illo populo. Et ideo licet Moyses non videatur propheta in prima parte huius cantici inquãtuz narrat gesta preterita scilicet liberationẽ factam ꝛ victoriam habitã. Tamẽ nõ potest negari quin sit propheta in scda parte inquãtũ pdicit victorias futuras de moabitis ꝛ philisteis ꝛ chananeis. Videt mihi dubiũ: an in tali prophetia habuerit duplicẽ spm pphetie puta si p futura ꝛ etiam pñtes victorias puidit futura mysteria de xpo et ecctia. vñ dictũ est in plo. libri psalmoꝝ qualr pphete nõ eodẽ mõ: nec sm eundẽ gradũ habuerunt lumẽ siue spm pphetiũ. Nã quidã eorũ habuerũt spm simplicẽ tm: ꝛ quidã habuerũt duplicẽ spm pphetie. vnde illi habuerũt simplicẽ spm qui tm puiderũt futura mysteria in illo pplo sicut nathã ex reuelatiõe puidit regnũ Salomonis et templũ edificãdum p ipsuz. sed de eodẽ mysterio dauid habuit duplicẽ spiritũ pphetiũ. Nã p il

Exo. xv.

dubiuz.

tā ꝑmissionē in spū non solū ꝓuidit successionē regni sui vsq ad captiuitatē babylonis:ꝫ etiā ꝓuidit regnū suū ꝑpetuādū ꝑ xp̄m in eternuꝫ in filijs promissionis. Item Esa. ꝓuidit in spū ꝓphetico captiuitateꝫ babylōis ꝑ caldeos:ꝛ ꝓuidit liberationē futuram ꝑ cyrum regē ꝑsarū:ꝫ ꝑ illā ꝓuidit vltra redēptionē gn̄is hūani futurā ꝑ xp̄m.ꝛ ideo vtrāq liberationē p̄dicit Esai.xlv.vt ptꝫ ibidē ex quo pꝫ ꝙ Esa. duplicē habuit spm̄ i illo.c.ꝛ in ceteris. Itē filij ꝓphetaꝝ et pr̄es eorū ꝓuiderūt Heliā esse tollēdū cū dixerīt ipsi helyseo. Nūqd nosti: qꝛ dn̄s tollet hodie dn̄m tuū a te.iiij.reg.ij.ꝫ in h tātū habuerūt simplicē spm̄:et forsan tm̄ simplicē habuerat de illo mysterio helise⁹ cū r̄ndit. Ego noui silete. Sꝫ forsan ꝑ tūc helyseus nō habebat duplicē spm̄ de illo raptu:qꝛ tm̄ p̄nouerat heliā illa die fore rapienduꝫ:sed nō p̄nouerat illū raptū esse figuram ascensionis xp̄i ⁊c.ꝛ idō helyseus dixit helye. obsecro vt fiat in me duplex spūs tu⁹.i. vt preuideam quid figuret iste raptus tuus:ꝛ qd erit postea de te. Cui respondit helyas. Rem difficilem postulasti ⁊c. Et tunc in ascensu helye factus est duplex spūs super helyseū:qꝛ per illū raptū ꝓuidit in spiritu qualiter xp̄s post passionē ꝛ resurrectionē erat erat ascensur⁹ in celuꝫ:ꝛ qliter helyas debebat preuenire xp̄m in scd̄o aduētu ad p̄dicādum cōtra antixp̄ꝫ ꝛ fortificanduꝫ populū xp̄ianū in fide xp̄i. Ex qbus ptꝫ ꝙ spūs ꝓphetic⁹ duplex:dicebaᷓ ille ꝑ quē ꝓphete interptabātur ꝛ ꝓuidebāt futura mysteria de xp̄o ꝛ ecclesia ꝑ cōtingentia q acidebāt.in ve.te. siue eēnt eis p̄ntia siue futura. Lumē autem siue spūs duplex erat ille qui tm̄ se extendebat ad futura mysteria ve.te.ꝛ non vltra transibat cognitionem prophete. Sed lumen siue spiritus duplex propheticus per mysteria ve.te.ducebat intellectuꝫ ꝓphete in precognitionem mysteriorum noui test.de xp̄o ꝛ ecclia: et talē duplicē spm̄ habuit dd̄ et oēs.iiij ꝓphete maioresꝫ et .xij minoresqꝫ semp inter gesta futura in illo ꝑplo p̄dicebāt aliqua mysteria de xp̄o ꝛ ecclesia figurata i gestis ve.te.vt ptꝫ i Esa.ꝛ Hiere. et ideo est querendum: an moyses in hoc cantico ꝛ in ceteris habuit duplicē spm̄ postꝙ̄ sum⁹ certi de vno spū:puta ꝙ ꝑ liberationē israel de egypto preuidit in spū liberationē gn̄is hūani futurā ꝑ xp̄m. B ¶ Ad qd̄ r̄ndeᷓ sicut dictū est in ꝓlogo psal. quod nihil est scriptuꝫ nec gestum in ve.test. p̄cise gr̄a sui:sed inqꝫtum figurabat aliquod mysteriū de xp̄o q erat finis totius legis qꝛ oīa contingebāt illis in figura.i.Cor.x. et idō dicit Amb. ꝙ ille rub⁹ vbi erat de⁹ d quo de⁹ vocauit moysen q ardebat et nō cōburebaᷓ:figurabat cōmerciuꝫ incarnationis admirabile:et figurabat virginitatem Marie. Et illa virga conuersa in colubrū: ꝛ econuerso cū qua moyses fecit miracula figurabat verbū incarnatū ꝛ hūanatū in q hūanitate fili⁹ dei liberauit mūdū. Itē illa missio moysi ad liberandū ꝛ educendū pplꝫ isrl de captiuitate egypti figurabat q̃lr de⁹ pr̄ erat missur⁹ filiuꝫ in carnē:ꝛ debebat educere fideles ve.te. de lymbo inferni ꝛ de captiuitate diaboli:ꝛ itroducere eos secū in terrā viuētiuꝫ.i.in celestē patriā. Itē ꝑ trāsituꝫ

Quid sit spūs duplex prophetic⁹.

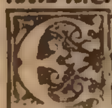
Not. de moyse.

maris rubri/figurabaᷓ q̃liter xp̄s nō debebat trāsferre per aqs baptismales.vnde sicut aq maris rubri ꝓbuerunt iter ꝛ viā hebreis:ad alterū littus salutis ꝛ saluauerunt hebreos:ꝛ submerserunt egyptios:ita aque baptismales mūdāt ꝛ liberāt hominē a pctō ꝛ ducūt ad statū gr̄e in p̄nti ꝛ glie in futuro:ꝫ suffocāt ꝛ extingūt pctm̄. Et sic ppls gētilis ꝑ baptismū liberatus ꝛ deductus ē de captiuitate diaboli ad libertatē gr̄e:ꝛ ingressus terre ꝑmissionis ꝛ subiecto eiusdē:ꝛ victoria habita de chananeis ꝛ philisteis figurabat q̃lr aꝑli debebant ingredi ꝛ superare populū gētilē ꝛ subijcere eū iugo fidei xp̄i.ꝛ quō ecclesia erat edificanda et multiplicāda in pp̄lo gētili ⁊c. et ad hūc sensuꝫ legunᷓ libri moysi in eccl'ia in officio canonico.s.sꝫ ꝓut in eis cōtineᷓ figura ꝛ mysteriuꝫ figuratiuuꝫ nr̄e redēptionis ꝛ liberatiōis facte ꝑ xp̄ꝫ. ꝛ sic non legūᷓ illi libri gr̄a sui:ꝫ ꝓut tota p̄ncipalis intelligētia ordinaᷓ in xp̄ꝫ.ꝛ sic verificaᷓ vꝫ ꝙ moyses q fuit doctor illius ppli in ꝑsona xp̄i ꝓuiderit i spū mysteriū incarnatiōis ꝛ nr̄e redēptionis ꝛ ecclesie ampliatiōis ꝑ illa gesta:ꝛ signa que fecit in egypto ꝛ in trāsitu maris rubri ꝛ in ꝑgressu deserti:ꝛ ꝑ acq̄sitionē terre chanaā ꝛ subiectionē illoꝝ populoꝝ. Et sic ē dicendū ꝙ moy. nō fecit p̄cise hoc canticū ꝑ illa liberatiōe tpali:nec ꝑ illa punitiōe pharaonis. Sꝫ primo ꝛ p̄ncipalr̄ intēdit cantare ꝛ gr̄as agere de vli redemptione futura ꝑ xp̄m et triūpho:queꝫ xp̄s hiturus erat de diabolo prout moyses ꝓuidit in duplici luie ꝛ spū ꝓphetico considerādo illā tpalem liberationeꝫ israelis de egypto:ꝛ de mari rubro:qd̄ qdē lumē aut spūs moysi:ꝫ non esset ita clarus ꝛ distictus sicut lumē dd̄ vt dictū est in ꝓlogo nō tolliᷓ quī dicaᷓ spūs dupliciter postꝙ̄ ducebat intellectū moy. in p̄cognitionē xp̄i ꝛ nr̄e redēptiōis ꝑ illa misteria tūc gesta lꝫ nō viderit ita clare ꝛ distīcte sicut dd̄: eo ꝙ in illo luie ꝛ spū ꝓphetico sunt multi grad⁹ vt dictuꝫ est. Et ideo totū hoc cāticū est exponēdū nō ƀm vnicū solū spiritū ꝓphetice de gestis in illo populo ꝫ ƀm duplicē spm̄ de vniuersali liberatiōe ꝛ redēptione facta ꝑ christū:quā preuidit moyses ꝑ illā liberationeꝫ temporalē particularē. A ¶ Scd̄o est notādū ƀm apostolū iudaꝫ in canonica sua: vt dictū est in prologo ꝙ iesus xp̄us eduxit populū israel de captiuitate egypti. vnde dicit Hiero. in sermone de assumptione virginis ꝙ idem iesus q post incarnationem operatus est nostram redemptionem:ante incarnationē opatus est illa miracula in veteri testamēto. Et sic est dicēdum ꝙ in testamēto vet. iesus opabatur in figura:sed post incarnationē operatus est nostram redemptionem in re: ideo est dicendum: ꝙ iesus prio expoliauit egyptum et liberauit israel de captiuitate: que expoliatio ꝛ liberatio lꝫ fuerit realiᷓ facta respectu illoꝝ:tn̄ figure future expoliatiōis iferni ꝛ liberatiōis ꝛ redēptiōis nr̄e spūalis.ꝛ idō iesus sicut nūc expoliauit egyptū in figura : ita postea expoliauit libū ꝛ liberauit ge. hu.ꝛ idō moy. nō solū cātauit hoc cā ꝑpter illā tpalē liberatiōēs:ꝫ ēt ꝑpter futurā spūalē quā ꝓuidit in illo duplici spū vt dictū est ꝫ ecclia hodie ꝑfectius cantat istud canti.

No. ꝙ iesus eduxit pplꝫ de egypto.

cum principaliter ppter spirituale redemptione et liberatione per xpm factam. Dicit ergo ecclia postq patres ve.te. cantarunt hoc canticu in memoriam illius temporalis liberationis et in figuram nostre redemptionis: cantemus nos iam nuc ipsi agendo gratias de nostra redemptione iam facta rc. Unde.

Exo. xv. ps. cxvij exo. xiiij.

Antemus dño gloriose etenim magnificatus est: equu & ascensorem deiecit in mare.

¶ Cantemus dño nostro iesu christo etenim p q: q: gloriose. i. triuphaliter magnificatus est: non solum tunc egyptu: sed et postea infernu expoliado et fideles vete. testa. inde liberando. Ite equuz et ascensorem: scz pharaonem et equum eius proiecit in mare. Et ponitur singulare pro plurali. i. equos pharaonis cum militibus submersit in mari: quasi dicat. q dominus iesus sicut tunc submersit in mari equos et milites et totum exercitu pharaonis: ita postea submersit diabolum et populu infidelem super quem sedebat et dominabat diabolus. B ¶ Ad cuius intellectum est notandu q totus populus gentilis dicebatur equus diaboli. Nam sicut miles sedens super equum cu freno dnatur equo & regit et vertit ipsum ad libituz ad oem partez: ita pariter diabolus intm dnabatur pplo getili: q cocitabat ipsum ad oem ignominiam & ritus nephandos et ad omnem detestabile superstitione ad oia scelera vt ait apostolus ad roma. j. Eusebi in fine quinti de preparatione euagelica & Aug. per totu. viij. ix. & x. de ci. dei. Ite ois pctor obstinatus dr equus diaboli: eo q cum freno peccati tenet diabolus peccatorem ligatum vertens ipsum ad omne scelus. Un p frenum superbie mouet hoiem ad inuidia et homicidiu rc. & per auaricia mouet hoiem ad vsura et rapinam & furtum: et per luxuria tanq per frenum & chamu ducit hoiem ad adulterium et stuprum et fornicationez et ad sortilegia et maleficia rc. Et sic ois peccator obstinatus dicitur equus diaboli. Sed maxime sedet hodie diabolus super populum iudaicum postq non recepit xpm: & sic impellit diabolus ipsum ad grauiora vt dictu est psal. xiij. et ideo dicit moyses in persona ecclesie: q sicut tunc dominus iesus proiecit equum et ascensorem in mare: ita in suo aduentu proiecit diabolum et equum eius: idest gentilem superstitionem et perfidiam iudaicam supra quam diabolus sedebat postq non recepit christum hos oes infideles et pctores cum diabolo ascendente super eos iesus proiecit in mare rubrum. i. igneum et infernalem: ideo pro tali victoria cantemus dño. Itez cantemus domino iesu xpo: quia.

Popul[9] gentilis dicebat equus diaboli

Esa. xij. **Fortitudo mea & laus mea dñs: & factus est mihi in salutem.**

A ¶ Ad cuius intelligentiam est notandu q tria beneficia recepit ille ppls a deo post trasitu maris rubri. Na primo recepit fortitudine 9 inimicos et vicit amalechitas et moabitas et chananeos. Secundo accepit religione & legem & modum colendi & laudadi deu. Tertio recepit terra pmissionis ad salutem et quiete coru: sed multo amplius et perfectius accepit ista tria populus xpianus a xpo. Primo accepit dona spusancti per que subiecit sibi totum orbe. Scdo accepit lege euagelica que docet veru cultu ad laudandu deu. Tertio accepit septe eccliastica sacra ad salute aie: per que viuit in hac ecclia per gram et in superna eternaliter per gloriam. De primo ergo dicit: q: fortitudo mea. De scdo aut: q: laus mea. De tertio vero q: factus est dñs mihi in salute. Et sic ecclia in generali enumerat. v. bnficia recepta pro quibus tenetur cantare hoc canticu. Primo pro beneficio liberationis de lymbo. Secundo pro beneficio redemptionis. Tertio pro beneficio subiectionis gentiliu. Quarto pro beneficio legis euagelice. Quinto pro beneficio sacrorum siue salutis: sacramentorum. Deinde cum dicit.

Iste deus meus & glorificabo eum: deus patris mei et exaltabo eum. di. lvj. c. nasci. puerb. xviij.

Dominus quasi vir pugnator omnipotens nomen eius: currus pharaonis et exercitum eius proiecit in mare. exo. xiiij.

Electi principes eius submersi sunt in mari rubro: abyssi operuerunt eos descenderunt in profundum quasi lapis.

¶ Explicat oia supradicta in spali: & primo explicat miracula facta in exitu egypti et in trasitu maris rubri que fuerut figura expoliationis inferni et nre redeptionis. Scdo explicat miracula et victorias que fecit deus in illo pplo post trasitu maris rubri que fuerut figura cor que fecit xps post suam passione ibi. dux fuisti in mia. ¶ Quantum ad primu dicit ecclia: bene debemus cantare dño Nam iste est deus meus: et ideo glorificabo eum in oibus et iste iesus est deus patris mei Abrae et Isaac & iacob promissus: et ideo exaltabo eum in meis laudibus. Item iste iesus semper fuit qsi vir pugnator pro me. Nam nomen eius omnipotens quod est iesus proiecit currus pharaonis et exercitum eius in mare. vnde notanter dicitur dominus quasi vir pugnator: ad denotanduz q deus in forma viri et hominis erat in mundum venturus rc. C ¶ Notanter etiam dicitur omnipotes nomen eius. Nam iesus quod est nome dei: est nomen oipotentie & summe sapientie & iusticie & mie in cuius virtute: et ad cuius inuocatione moyses fecit oia miracula. Et ideo dicit q nomen dei est ops qd est iesus: q: piecit primo currus pharaonis et exercitu eius in mare et hoc in test. ve. sed postea in no. te. idem nomen dei iesus qui est filius et nome dei sicut dictum est psal. viij. idem nome dei proiecit currus pharaonis: idest diaboli: scilicet perfidiam iudeorum et superstitionem gentilium proiecit in mare inferni. Naz sicut infideles dicuntur equi diaboli: ita etiam dicuntur currus

Iesus nomen omnipotentie.

in quibus fertur et equitat diabolus. Item perfidia et obstinatio et falsa doctrina iudeorum dicuntur currus: in quibus diabolus duxit iudeos ad mare sicut per mare dănationis: ita pariter idolatria et diuinationes et artes magice et cetere detestabiles superstitiones et ritus nephandi erant equi et currus diaboli in quibus ducebat diabolus gentiles per mare huius mundi: sed hos currus et hos equos xps demersit in inferno simul cũ diabolo auriga et ascensore eorum. Item sicut electi principes pharaonis submersi sunt in mari rubro: ita reges et principes gentiliũ et principes sacerdotum qui christũ crucifixerunt submersi sunt in mari rubro et igne inferni: et abyssi inferni operuerunt eos et descenderunt in profundũ inferni: quasi lapis ex pondere suorum peccatorum. Item ipse idem iesus submersit et ligauit et detrusit ipsum diabolum cum principibus suis in profundo inferni et expoliauit lymbum et eduxit sanctos patres. Unde ecclesia ad dñm conuersa dicit.

exo. xiiij xxiij. q. v. §. vict. **Dextera tua domine magnificata in fortitudine: dextera tua domine percussit inimicũ: et in multitudine glorie tue deposuisti aduersarios meos. Misisti iram tuã que deuorauit eos sicut stipulã: et in spũ furoris tui congregate sunt aque.**

Stetit unda fluens: cõgregate sunt abyssi in medio mari.

¶ Domine pater dextera tua: idest iesus christus magnificata est in fortitudine illius victorie in expoliando egyptum et infernum: quia ista dextera tua percussit tunc inimicũ pharaonẽ: et postea diabolum: et in multitudine victorie tue deposuisti diabolos aduersarios meos. Item sicut tunc misisti iram tuam que deuorauit egyptios sicut ignis deuorat et comburit stipulas: et sicut in spiritu et vento furoris tui congregate sunt aque ad duas partes et unda fluens et fluxibilis stetit tanquam paries: et abyssi et aque abyssales congregate: idest diuise sunt in medio mari ad duas partes relinquentes iter medium ut transirent filij israel: et postea reuerse sunt ad locum suum et congregate sunt in unum et cooperuerunt egyptios. Ita pariter misisti iram tuam super iudeos et gentiles obstinatos que deuorauit eos. Nam primo Tytus cum exercitu Romanorum deuorauit iudeos: sed pestilentie et guerre deuorauerũt gentiles persecutores xpi. Unde.

exo. xiiij xxi. q. ij. c. visis. exo. xiiij **Dixit inimicus persequar et comprehendam: diuidam spolia: implebitur anima mea.**

Flauit spiritus tu9 et operuit mare: submersi sunt quasi plũbum in aquis vehementibus.

Quis similis tui in fortibus dñe. Quis similis tui magnificatus in sanctitate: terribilis atque laudabilis et faciẽs mirabilia. xxij. q. j. ca. magnum.

Extendisti manum tuam: et deuorauit eos terra. j. q. iiij. domini.

¶ Sicut tunc pharao inimicus dixit et proposuit in corde suo. ego comprehendam istum populum et diuidam spolia et implebitur anima: idest desiderium meum ex bonis istorum: et euaginando gladium rc. Sed spiritus tuus flauit: idest cõmouit ventus et operuit mare: et submersi sunt i egyptum quasi plumbum in aquis vehementibus et currentibus: ita pariter diabolus diuiserat sibi spolia totius mundi in quo regnabat per idolatriam. Nam in egypto regnabat serapis et in libya ammon: et in grecia iupiter: et in italia saturnus: et rome mars: et isto modo diabolus sibi diuiserat spolia totius mũdi: et gaudio peccati originalis interfecerat simul omnes filios Adam: et cum gladio peccati actualis quosdam occiderat per superbiam: et quosdam per luxuriam: et sic de singulis. Sed spiritus predicationis christi flauit super mare huius mundi et submersit omnia idola mundi: et eiecit foras diabolum et commouit omnia idola: et submersi sunt iudei et gẽtiles obstinati in aquis infernalibus quasi plumbũ. Item diabolus dominabatur toti mundo et tanquam fortis armatus custodiebat atrium suum: sed venit iesus fortior diabolo et flauit suo spiritu euangelice predicationis per vniuersum orbem et abstulit arma diaboli: idest omnes superstitiones et ritus nephandos in quibus diabolus confidebat et eiecit ipsum foras et detrusit ipsum in inferno. Primo ergo spiritus et potestas christi insufflauit in inferno et confregit portas ereas et vectes ferreos: et expoliauit infernum. Secũdo insufflauit super populum iudaicum et destruxit ipsum. Tertio super idola et populum gentilem. Et ideo subdit. Quis similis tui in fortibus. O dñe iesu xpe quis similis tui magn9 in sanctitate: quia tu es factus etiã principium omnis sanctitatis: et sic es sanctus cũ sanctis: et terribilis contra diabolum et membra eius iudeos gentiles et peccatores obstinatos: et es laudabilis factus a bonis et faciẽs mirabilia non solum in puniẽdo malos: sed etiã iustificando penitentes. Primo tu extendisti manum tuam super pharaonem. Secundo super iudeos obstinatos. Tertio super gentiles et demones et deuorasti eos.

Dux fuisti in misericordia tua populo quem redemisti. Et pts Exo. xv.

Et portasti eũ in fortitudine tua: ad habitaculum sanctum tuum. et c. seq. et Nu. q. si p totũ

Ascenderunt populi et irati sunt dolores obtinuerunt habitatores philistijm.

Nu.xx.et xxj. Tunc conturbati sunt principes edō robustos moab obtinuit tremor: ob riguerūt oēs habitatores chanaan.
xij.q.j.nō li dubiū in glosa xciij.d. legim⁹. et xxiij.q j.loqtur Irruat super eos formido et pauor in magnitudine brachij tui.
Fiant immobiles quasi lapis: et donec pertrāseat populus tuus dñe: donec pertrāseat populus tuus iste quē possedisti.
xiiij.q.j. et sola.xj dist.ca. nolite. Introduces eos: et plātabis in mōte hereditatis tue firmissimo habitaculo tuo qđ operatus es domine.
Sanctuarium tuum domine: quod firmauerunt manus tue.
Dñs regnabit in eternū et vltra.

¶ Hic predicit moyses victorias et beneficia que fecit deus post transitū maris rubri: q̄ fuerunt figura beneficiorū que fecit xp̄s post suam passionem. Nam sicut tunc iesus fuit dux illius ppl'i et introduxit ipm in terram promissam: et subiecit ipsi omnes habitatores illius terre: ita post incarnationem et passionē idem iesus postq̄ eduxit et liberauit sanctos patres de limbo fuit dux eorū vsq̄ quo introduxit eos in gloriā celestē. Itē postq̄ liberauit iudeos cōuersos de iugo legis et gētiles de idolorū seruitute: et oēs peccatores de captiuitate diaboli introduxit eos in istam ecclesiā per gratiā et in futurā per gloriā. Dixit ergo ecclesia: domine iesu christe bene fuisti fortis et terribilis contra diabolū et mēbra eius et magnific⁹ in sanctitate erga fideles. Nam deuorato diabolo cum mēbris eius. Tu semp fuisti dux populo tuo quē tuo sanguie et mia redemisti et portasti ipm ad habitaculū sanctū. s. in hāc eccl'iam per gratiā et in supernā per gloriā. Ascenderūt. i. sicut tunc populi amalechitarū ascēderūt et victi sunt: vt p3 exo. xvij. et sicut habitatores philistijm obtinuerūt dolores et timores: et sicut tunc conturbati sunt principes edon dum trāsiret israel per terminos eorū Nume. xx. Ut dū tremor obtinuit robustos moab videntes victoria israel: intm q̄ vocarūt balaā ad maledicendū illū populū. et sicut obriguerūt et obstupuerūt habitatores chanaan: q: nō māsit spūs in eis vidētes israel ita pariter fuit turbatus et obriguit totus populus gētilis et omnes reges terre audientes p̄dicationē apostolorū et signa et miracula que faciebāt: et sic oēs fuerūt subiecti iugo fidei christi: et q: in oībus his moyses loquebat' de futuro nō solū de victoria illius populi per futurum ingressum terre promissionis: sed loquebatur de futura victoria christi et apostolorū et de futura subiectiōe populi gētilis: ideo subdit. irruat sup eos formido et pauor in magnitudine et fortitudine xp̄i brachij tui: et super omnes reges et principes populi gentilis: et etiā demones fiant immobiles sicut lapides ne possint nocere fidelibus do/ nec iste ppl's quē per gratiā possedisti transeat de idolatria et infidelitate ad fidē et legē libertatis et de peccato ad gratiā per baptismū et penitētiā Et introduces eos et plātabis in monte hereditatis tue: s. i hac ecclesia p grām: et in firmissimo habitaculo et tēplo huius ecclesie fundato supra. xij. articulos et supra fundamentū apostolorū et prophetarū: qđ habitaculū tu primo opatus es per salomonē materialr in test. vet. postea spūaliter p xp̄m sanctuariū humanitatis: et postea sanctuariū ecclesie qđ firmauerūt manus tue hic per gratiā et in celo per gloriā. In quo sanctuario celesti dñs regnabit in eternū et vltra. i. nō solum per seculū sed per infinita seculorū secula. Uñ in sanctuario huius eccl'ie dñs iesus xp̄s regnabit in eternū: id est per totū hoc seculū huius mundi vsq̄ ad iudicium: sed in sanctuario celesti regnabit vltra hoc seculū: immo per secula seculorū. Sed vt iungat finem cū principio vnde sumit principiū: ideo dicit exo.xiiij.

Ingressus est enim eques pharao cū curribus et eqtibus eius in mare et reduxit super eos dñs aquas maris.
Filij autem israel ambulauerunt per siccum in medio eius.

¶ Et exponitur vt supra. Ex supradictis patet q̄ totum istud canticū currit duplici spiritu: q: licet ad litterā fuerint realiter et materialiter gesta in illo populo: tamē quia nō fuerūt gesta precise gratia sui: sed prout figurabāt liberationē et redemptionē futurā per christū. Ideo principaliter debet exponi de gñali redēptiōe et liberatione: q: ad hunc sensū cātat mō eccl'ia cāticū istud. iō aduertat lector: vt sciat adaptare singula gesta veteris testamēti singulis mysterijs noui testamenti. Abachuc.iij.

Domine audiui. Hoc cāticū cātatur feria. vj. in laudib⁹: cui p̄ponit' talis titulus. s. oro abachuch pphete p ignorātijs: q̄dē abacbuc fm hiero. fuit ille ppheta quē angelus dñi rapuit de iudea et eduxit ipm in babylonē ad ferēdū cibū Danieli existēti in lacu leonū. Dan. xiiij. Ex quo pat3 q̄ iste abachuc: pphauit tpe babylonice captiuitatis. Sed hoc canticū collocat' in ter. et vl. c. prophetie ipsius abachuc: qđ quidē canticū est difficillimū ad intelligendū. Primo quia est de rebus altissimis. Scđo quia procedit per verba et vocabula metaphorica: et iō est valde insudandū in expositiōe et intelligētia huius cātici: sed quia tota eius intelligētia depēdet ex duob⁹ precedētibus capitulis. Ideo necessario est prehabēda intelligentia duorū precedentiū capitulorū. Ad cui⁹ euidentiam est notandū fm Hiero. in plo. huius prophetie: q̄ iudei existētes in captiuitate babylonica: et etiā pauperes manētes in iudea sub seruitute dura vidētes stragē et excidiū hierusalē et tēpli factū p nabucho. et caldeos: et vidētes se indigne et dure vexari et affligi i illa captiuitate: et vidētes nabucho. hoiem ipurū et scelleratū mirabiliter psperari

rari & sibi omnes natiões & reges sub iugare: & videtes eũ in tantã supbiã eleuatũ q fecerat statuã aureã in qua se pceperat ab oibus nationib' ado ri. Dan. xiij. & xiiij. Tunc ergo multi fragiles de populo iudeorũ inceperũt dubitare de diuina prouidẽtia & iusticia: quare pmittebat hoiem tã scele ratũ regnare: & iudeos deũ colẽtes per inimicos dei ydolatras affligi intm q multi iudeorũ decli nabãt ad superstitioes gẽtiliũ. Tũc ergo abacbuc pp heta videns fragilitatẽ et errorẽ illius populi ex debilitate fidei nõ in persona sui cũ esset sctũs & ppheta sed in persona fragiliũ illi' populi appellat deum ad disceptãdũ cũ eo quare vult talia Vñ dicit in. j. c. Usqquo dñe clamabo i hac capti uitate sup. & nõ exaudies: vociferabo ad te vim patiens: & nõ saluabis. Quare ostẽdisti mihi iniquitatẽ & laborẽ videre pdã & iusticiã ptra me. Quare respicis contẽptores & taces pculcãte ipio iustio rem se &c. Et sic in toto isto ca. videt arguere deuz quare pmittit malũ hoiem sceleratũ regnare & psperari & cõculcare ppl'm iudeorũ iustiorẽ se. s. nabu. Nã popul' iudeo colebat verũ deũ & nabucb. colebat idola nepbãda & depredabat: & expoliabat & interficiebat bonos & iustos: & exaltabat et ditabat iniustos & prauos ex bonis iustorum. Ex hoc ptz q abacbuc nõ loquebatur in psona sui cũ esset sanctus & ppheta: licet hec dicebat in psona fragiliũ illius populi qui loquebant ex ignorãtia & temeritate: non cõsiderantes quomodo maiorẽ penam meruerant scelera & peccata que ppetrauerunt contra deum. Itẽ ignorabant qualiter virtus in infirmitate pficitur et examinatur sicut aurum & argentũ in igne. Et quomodo iste afflictiones cedebant in punitionẽ malorum & in augmentum meritorũ bonorũ. Et ignorabant quomõ de' lz ad temp' permittat malos psperari & iustos cõ culcari propter rõnes iam dictas. Tamẽ finaliter non obliuisceretur malos punire et liberare & cõso lari bonos: et retribuere premiũ pro meritis & pa tientia habita in aduersis. Et sic dauid in persona talium fragiliũ fecit psal. lxxij. q incipit. Quaz bonus israel de' his q recto sunt corde: vbi dicit. mei aũt pene moti sunt pedes: & pene effusi sunt gressus mei. q zelaui supra iniquos pacem pecca torũ vidẽs &c. Tñ postea dauid in persona sui inquantũ fidelis dicit. Mihi adherere deo bonum est &c. Ita pariter fecit hic ppheta abacbuc. Naz postq in. j. c. exposuit qrimoniã ex parte illi' populi afflicti. Jõ. c. ij. ponit rñsionẽ dei ɔsolãtis ipsum: et promittẽtis punitionẽ nabucho. & oim sceleratorũ: & pmittẽtis liberationẽ illi' ppli & oim iustoꝝ. Et iõ in. iij. c. ponit cãticũ ipsius abacbuc agẽtis grãs dõ ṽm redẽptiõe & liberatiõe ipsi promissa. Ibi dñe audiui &c. ¶ Quantũ ergo ad scdm ponitur diuina rñsio. Unde dicit abacbuc. Super custodiã meã stabo. q. d. postq exposui querimoniã ex parte populi afflicti: ego stabo super custodiã meã. i. in altitudine cõtemplatiõis expectãdo diuinũ respõsuz. Sicut stat speculator in alta turri et speculat expectãdo si venerit aliqs ptra ciuitatẽ: ita ego expectabaz ad forẽ futurũ & qd mihi respõderet dñs. Nã pphe speculatores dñi i populo Eze. iij. & xxxiij. iõ subdit & rñdit mihi dñs & dixit. Scribe visũ & explana eũ sup tabulas: vt pcurra t qui legerit eũ: q adhuc visus pcul. Et apparebit in finẽ: & nõ mẽtiet. Si morã fecerit: expecta illũ: q veniẽs veniet: & nõ tardabit. Et q incredulus ẽ nõ erit recta aia ei' in semetipo. Iust' aũt ex fide viuit &c. C ¶ Ex ṽbis dñi rñdentis sequũtur qttuor ɔclusiões. Prima q adhuc fuit verus propheta p hoc q dicit: q ipse erat fixus in custodia & altitudine contẽplatiõis: & dñs rñdit ipi. Ex quo pz q reuelauit ipi futura mysteria sup his q querebat: & ptulit sibi lumẽ ppheticũ ad interpretandũ & explanandũ ṽba dñi per hoc q subdit et plana supra tabulas &c. Scda seqtur q ista q de' hic pnunciat & reuelat nõ erãt de ppinquo: sz in fine mũdi faciẽda p h q subdit: q adhuc visus pcul: & apparebit i finẽ. Tertia seqtur: q iste messias quẽ pmittit venturũ: his erat venturus in mundũ. Primo ad liberanduz et saluãdũ fideles & iustos Secundo in fine mũdi ad iudicandũ bonos & malos dans bonis premiũ & malis penã eternã: p h qd subdit. Si morã fecerit expecta illũ: q ecce veniens in primo aduẽtu veniet in scdo sup. Quarta sequit q xps in suo aduentu erat daturus vitã gratie & glie credẽtib' in eũ: p hoc qd subdit. Ecce qui incredulus est nõ erit recta aia eius: q iust' ex fide viuit. Iste ergo supradict' iudex pmissus est a deo ipi abacbuc ventur' ad satisfaciendũ querimonie: sue. s. ad puniẽdũ malos & liberãdos fideles de ptãte infideliũ & ipiorũ. ¶ Sed est aduertẽdũ q ille ppl's captiuus nõ curabat de afflictiõibus alioꝝ pplorũ: nec de captiuitate spũali i qua totũ gen' hũanũ iacebat sub ptãte diaboli. Nec curabat de prĩbus cristẽtib' in limbo inferni: sed solũ curabat de afflictiõe sua tpali: & ideo nõ petebat nisi vindictã corpalẽ de nabucho. Et de caldeis eos affligẽtib': & de liberatiõe tpali eoꝝ: vt libere possent redire in hierl'm illã materialez. Sed de' q est oim hoim creator & ɔseruator. Jõ oẽsde bebat liberare nõ solũ in corpe: sed principaliter in aia: & iõ plura pmittit q populus ille petebat Et sic de' nõ solum puniuit Nabucho. & caldeos qui affligebant illũ ppl'm: sz etiã diabolũ q tyrãnice tenebat totũ genus humanũ in captiuitate et nõ solũ liberauit illum populũ de illa babylonica captiuitate tẽporali: sed etiã liberauit totum genus humanũ de captiuitate diaboli spũali: et ideo primo de propinquo puniuit vindictã cõtra Nabucho. & filiũ eius Enilmedorach et Baltbasar nepotẽ: et' simul cũ ciuitate & regno babylonie Exinde pmittit liberationẽ illius populi per Cyrum regem persarũ: sed postea xps in primo aduẽtu liberauit spũaliter gen' humanũ p mortẽ et passionẽ suaz: & puniuit diabolũ & eiecit ipsum foras Et postea in scdo aduẽtu totaliter puniet in eternum diabolũ cũ mẽbris eius: & premiabit bonos in eterna felicitate. Et sic expoliatio & destructio babylonis fuit figura expoliatiõis & destructiõis regni diaboli. B ¶ Ad cui' maiorẽ intellectũ est iterũ notandũ q sicut tota ecclia xpi & ciuitas dei dr hierl'm: eo q est visio pacis: & quia incepit & deriuata ẽ ab illa hierl'm materiali: vt sepi' dictũ est

no. mis/deuiant ppt exẽplũ malum.

Nota.

Ita pariter ciuitas terrena et regnū diaboli dicta est magna babylon: eo q ciuitas pfusionis et discordie: et qr ex illa babylōe materiali diffusa est p totū orbē tpe diuisionis linguarū: et qr in illa babylone incepit supbia et violētia dñatio et tyrānides primo per nembrot et belū et ninū. Et sic pseuerauit vsq ad nabucbo. et c. Et sic diffusa est tyrānia per vniuersum orbē: et ideo cōiter in sacra scriptura per babylonē spūaliter intelligit regnū diaboli: et per hierlm intelligit ciuitas dei. s. ecclia: quia vna fuit figura alterius. Nā sicut illa ciuitas babylonie cū suis principib⁹ sp afflixit et psecuta est et destruxit illā hierlm cū templo: ita regnū diaboli et ciuitas infideliū semp psecuta est eccliā. Et ideo deus primo reuelauit ipsi Esaie et Heremie et Abacbuc destructionē illius ciuitatis babylonie cū principe suo: et liberationē et reedificationem ipsius hierlm materialis. Sed per istā reuelauit eis futurā destructionē et punitionē diaboli et regni eius: et futurā redēptionē et liberationem et reedificationem spūalem ecclie per xpm faciendam. Et ita nouit et preuidit ex reuelatione et spū pphetico vtrāq destructionē. s. illius babylonie particularis et vlis. s. regni diaboli: et pvidit vtrāq liberationē. s. illius ppli per cyrū: et totius ecclesie per xpm faciendā. Ex quibus pz q abacbuc habuit duplicē spm ppbetie in boc libro. Nā per tale lumen et spm ppbeticū non solū attigit futuram destructionem babylonie faciendam de propinquo per nabucbodonosor et liberationē faciēdam per Cyrum: qd ptinet ad vnicū spm. Sed ille spūs duplex trāsiuit vltra illam destructionem et liberationem et attigit vsq ad xpm et eccliam vlem. Dia ista ergo preuidēs abacbuc per diuinā respōsionem et liberationem duo facit. Primo em explicat diuinā responsionem in boc scdo capitulo. Scdo agens grās explicat intellectum diuine reuelationis sibi facte: et boc in cātico scripto in. iij. c. ¶ Quia ergo in principio scdi capli deus pmisit mittere supradictū punitorē maloꝝ: et liberatorem iustorum et datorē vite ipsis credētibus et pene ipsis incredulis. Nūc aūt in scdapte enumerat vitia que debet extirpare: et gētes que punire. aut explicat peccata que regnabant in babylone et in vniuerso mundo: pper que illa ciuitas erat de propinquo punienda per Cyrum et Darium: et ex consequenti vniuersalis babylonia erat punienda et destruenda per xpm in primo et in secūdo aduentu. D ¶ Ad cuius intellectum est notādum q cum superbia sit initium omnis peccati. Ideo omnia ista peccata nascuntur ex superbia. Unde cum superbus non velit compati maiorez: statim prorumpit in rebellionem et inobedientiā: nec compatitur equalē. Ideo prorumpit in violentiam: quia omnes vult suppeditare. Et exinde in rapinam et auariciam: aliena rapiendo. Et exinde in bomicidia: possessores occidendo. Et exinde venit in contemptum dei et primi: et etiam in gulam et luxuriam ex abundantia et pinguedine bonorum. Sed ex contemptu dei prorumpit supbus in detestabiles superstitiones puta in ydolatriam et diuinationes et obseruationes: et alios ritus nepbādos. Sed qr in babylonia et princip e eius ab initio sue fundatiōis regnauit supbia: vt pz Gen. xi. Ideo semp regnarūt ex ɔsequenti oīa vitia sequentia. Et ideo nabucbodonosor postq̄ subiecit sibi babyloniā in magnā supbiā elatus: subiecit sibi omnia regna finitima cuz multo sanguine boīm effuso et intm fuit cor eius elatū q cōtempsit deū et boies: et sic destruxit ciuitatē hierlz et tēplum incēdit et sacra vasa in babylonē asportauit: et sic secut⁹ est ritus nefandos et supstitiones immo fecit statuā aureā: in qua se fecit adorari: et in bac supbia secutus est eum filius eius Ensimerodach et Baltbasar nepos eius. Que quidē supbia cū vitijs sequētibus et supstitionibus deriuata est a babylonia et diffusa est per totū orbē. Et sic regnabat in toto mūdo in pplo infideli. Ideo totus ppls infideliū et petōꝝ dr babylonia in sacra scriptura. Cuius caput est diabolus. Et ideo deus misit cyrum et dariū ad puniendū illā babylonā pticularē: cū principe eius: in quib⁹ regnabāt vitia supradicta: sed postea misit filiū suū ad puniendū vlem babyloniā buius mūdi: et ad liberandū eccliā vt patebit. Et boc est qd deus intendit dicere ipsi ppbete in residuo secundi capituli. Vn dicit. Tu abacbuc in psona ppli ɔquereris q ego video cōtemptores dei et boīm et laceratores legis. Et q taceo impio cōculcante iustiorē se. et c. Et ego rndeo tibi et pmitto mittere punitorē malorum et liberatorē iustoꝝ: qui nō solū puniet babyloniā istā pticularē: sed etiā vlez in qua regnat supbia cū oibus vitijs sequētibus: et ideo prio puniet in ea supbiā. Nā sicut vinū decipit potantez et vituperat et minuit bonorē principis. Ita supbia obcecat et destruit et vituperat principē. Et sic nabucbodonosor et quilibet superbus qui dilatauit regnum et rapuit aliena: cadet per superbiam: et punietr ab isto iudice. Primo iudicio pticulari. Scdo iudicio vli in corpore et aīa: et ideo in aduētu buius iudicis: ve illi principi et cuicunq: qui multiplicat nō sua. et c. qr punietr bic tpaliter: et in iudicio gnali eternalr. Itē ve cuiq auaro q̄ cōgregat auariciā. Itē ve cuiq bomicide qui edificat ciuitatē in sanguinibus et c. Itē ve nabucbodonosor et cuiq contēnenti deū et primum et cuiq sacrilego: qr punietr ab boc iudice sicut punitus est nabucbodonosor: qr combussit tēplū et lacerauit legem. Item ve cuiq ydolatre qui querit et expectat auxilium ab ydolo ligneo vel argēteo in quo non est spiritus vite: quasi dicat. q omnia peccata supradicta punientur ab isto iudice venturo. Ideo cōcludit dominus in templo sancto suo sileat a facie omnis terra: quasi dicat. q babylonia et totus mundus colit ydola lignea cooperta auro et argento in quibus non est anima: sed veniet dñs in templo sancto sue bumanitatis. s. carne indutus: qui destruet omnia ydola: et peccata supradicta et silebit a facie eius vniuersa terra: qr destructis ydolis subijciet sibi totum orbem: et adorabitur ipse solus in tēplo scō suo incarnatus et bumanatus: quia sepe dictum est est q illa bumanitas est proprium templum dei in quo babitat psonaliter et c. ¶ Ex supradictis potest patere bene

Ciuitas terrena dr babylon.

Nota.

Diuisio cantici.

Supbia pcti initium.

Supbia deriuata a babylōia.

considerantí & contēplanti totū hoc scdm capitulū q deus nō solū cōminatur punitionē nabuchodonosor et illius particularis babylonie: sed particulariter intendit cōminari punitionē magne meretricis vlis babylonie. Nā lz illa babylonia cum suo principe tūc fuerit punita per Cyrum. Et ille ppls iudaicus fuerit liberatus: tñ hoc fuit in figura vlis liberationis & redēptiōis facte: siue faciēde per xp̄m: quā principalr preuidit et intēdit predicere ꝓpheta in hoc. c. Nā cōditiones quas dei ꝓmittit et assignat in hoc caplo nō cōueniūt illi liberationi particulari: nec illi punitioni: qz punitio babylonica & liberatio iudeorum facta est de ꝓpinquo. sed in textu promittitur ille punitor liberator et procul et de lōginquo cū dicitur: qz adhuc visus ꝓcul. Et si moram fecerit nō tardabit. Itē ille Cyrus qui liberauit iudeos & puniuit balthasarē regem babylonis: nō dedit vitā credentibus: nec penā incredulis: nec erat necessaria fides ad credendū in eo sicut dr in textu. s. iustus ex fide viuit &c. Itē in illa liberatione nō apparuit dñs in tēplo sancto suo. s. hūilitate & carne: nec siluit a facie eius ois terra: sicut dr in textu: immo regnauit ydolatria cū oībus alijs vitijs et superstitionibꝰ vsqz ad xp̄m. Et ideo tota ista cōminatio & punitio dirigitur ad vlem babylonē meretricē magnam cuius punitionem & dānationem descripsit Joan. Apo. xvij. et xviij. Nā si quis diligenter vult contēplari & speculari videbit q eadē punitio babylonis describitur hic et ibi: & idē punitor & liberator: & eadē vitia describuntur per xp̄m punienda in iudicio hic et ibi. Vñ primo venit xp̄s in tēplo sancto sue humanitatis & puniuit caput et principē huius magne babylonis: qz infernū expoliauit & ipsum diabolū foras misit: qñ oia ydola cōfregit: & oia vitia supradicta in ppl̄o gētili extinxit: & totū orbem euāgelice fidei subiecit. Et sic siluit a facie eius vniuersa terra. ¶ Sed qz diabolus caput et princeps huius babylonie ciuitatis adinuenit sibi alias vias. s. sectam sarracenicā & alias hereses et enormia et detestabilia scelera: quibus dilatauit et ampliauit regnū et ciuitatem suam: cū qua formati sunt reges et principes et ppl̄i infideles: et iudei obstinati et ceteri pctōres et impenitentes huius mūdi. Ideo veniet xp̄s in fine mūdi et condēnabit istam magnam meretricem cum principe suo ad penam eternam et liberabit ciuitatem suam. s. ecclesiam ab omni persecutione: et miseria corporis et anime per gloriosam et resurrectionem tribuendo ipsi vitam eternam: vt pz p Joan. in Apoca. capitulo. xvij. vsqz in finem. Et hanc eandem damnationem et punitionem comminatur deus per ꝓphetā Abacbuc in hoc capitulo contra diabolum et ciuitatem suam per christum faciendam. Sed miseri et ceci iudei nō pñt capere nec percipere hoc sacramentum. Ideo totum hoc capitulum solum intelligunt de punitione illius particularis babylonie et totum canticum in capitulo sequenti exponunt de dicta punitione et liberatione particulari illius populi iudaici: & hoc accidit: quia non percipiunt duplicem spiritum propheticū sicut dictum est in prologo

Caput babylonie diabolus.

tractatu. ij. & iij. Nos autem christiani quibus datum est nosse misteriū regni dei clausum in lege & ꝓphetis: habitat catholica intelligētia ꝓdictorum duorū capitulorum ꝓcedamus ad expositionē huius cantici qd abacbuc scribit in. iij. caplo. In quo lz ecclia tremat diuinū iudiciū & punitionē & dānationē ipsorum sibi reuelatā: tñ gaudet & agit grās de vlī redēptione & saluatore sibi ꝓmisso. Cui cātico preponitur talis titulus. s. orō abacbuc ꝓphete ꝓ ignorātijs. C ¶ Vñ cū ois orō sit: aut deprecatiua: aut laudatiua: aut grarū actiua: aut narratiua. Ista continet omēs modos orōnis: qz omnia ista obseruat propheta in hac oratione. Nam primo deprecatur deum vt mittat saluatorem ꝓmissum. Secundo laudat et commendat maiestatem huius saluatoris. Tertio narrat eius victoriam. Quarto agit gratias: vt patebit. Ideo hoc canticū intitulatur oratio ipsius abacbuc prophete. Sed quia ille populus ex ignorantia iudiciorum dei conquerebatur cōtra deū. Vñ deus reuelauit prophete aduentuz christi iudicis: qui erat malos puniturus & iustos liberaturus et saluaturus: que omnia ista erant ignoratā in illo populo. Ideo ꝓpheta pro mysterijs sibi reuelatis: et in illo populo ignoratis fecit istam orationem agendo grās. Ideo dicitur oratio abacbuc prophete pro ignorantijs illius populi sup. i. pro mysterijs ignoratis toti mundo: et sibi reuelatis in spū et lumine prophetico. alia autem litera habet pro ignorantibus popularibus fragilibus sup. Unde cuz ista oratio sit deprecatiua: et cōmendatiua: & narratiua: et gratiarū actiua: quatuor facit propheta. Nā primo orat deū patrē. vt mittat saluatorē ꝓmissum. Scdo cōmendat maiestatē et dignitatē huius saluatoris in suo aduentu: et eius victoriā contra diabolum. Tertio explicat et narrando ꝓdicit victoriam eius cōtra ppl̄m gentilē. Quarto predicit cōsolationem ꝓphetic: et totius ecclesie gratias agendo. Secūda ibi. Deus ab austro veniet. Tertia ibi. Pro iniqtate vidi. Quarta ibi. Audiui et conturbatus est venter meus. Dicit ergo propheta ad primum

Oro multiplex.

Domine audiui auditionem tuam & timui. Dñe opꝰ tuū: in medio annorū viuifica illud. In medio annoruz notū facies: cū iratus fueris mie recordaberis.

Abacbuc. iij. c. & xx ij. q. ij. c. qlibet.

¶ O dñe deus ego audiui. s. duplici spū intellexi auditionē. s. rñsionē & locutionē & reuelationē tuā et timui: vñ sicut eadem lectio dr doctrina et disciplina: dr eīm doctrina respectu magistri docentis et disciplina respectu discipuli: que eadē est via ab athenis ad Thebas: et ecōuerso: ita pariter eadē vox dr locutio respectu dei: et auditio respectu ꝓphete in hoc loco. Quasi dicat. O dñe ego audiui et itellexi in tua rñsione mlta admirāda q̄ sunt supra hūanam facultatē: sicut est mysteriū incar-

nationis ⁊ audiui multa;que sunt tremenda: sicut est iudicium et punitio malorum. Et ideo timui ⁊ expaui. Nam primo ego audiui et intellexi ex tua responsiōe qualiter debes mittere istum saluatorē et liberatorē hui⁹ populi. Et quomodo debet punire Nabucho. et babylonē cum oībus caldeis q̄ incenderunt hierl'm cum templo et affligunt continue populum tuum iustiorem eis. Et hoc ꝓpter superbiam et sequentia peccata ⁊ scelera que ibi regnant. Sed quia et hoc et per talē; particularē; destructionē et punitionē babylonis et particularis preuidit in duplici spiritu ⁊ lumine prophetico qualiter iste saluator i finali iudicio debet punire et condemnare magnam meretricem babylonis: scilicet ciuitatem diaboli: cum principe suo et membris suis qui fornicati sunt cum ista magna meretrice per superbiā: et auariciā: et violentiam: et homicidiū: luxuriā: ⁊ idolatriā: alias nefandas superstitiones. Ideo timui iudiciū; tanti iudicis. Sed quia in tali respōsione audiui multa virilia beneficia que generi humano debet afferre iste saluator. Ideo fui cōsolatus nam nō solum debet liberare populū iudaicū de ista particulari captiuitate: sed etiā promisisti qualiter debet venire in carnē ⁊ habitare in tēplo sancto sue humanitatis. Et oīs terra d; silere a facie eius: q: totu; mundū d; sibi subijcere et viuificare et iustificare pctōres q: iustus ex fide viuit. Quapropter rogo: vt venias ad viuificādū. et iustificandū nos. Nā totū genus humanū iacet mortificatū ꝓpter peccatū primi parētis: qui descēdit ab hierl'm in hierico: ⁊ incidit in latrones q̄ ipm expoliauerūt bonis gratuitis: et percusserūt: ⁊ sauciauerūt ⁊ plagauerunt: et semiuiuo relicto abierūt. Et sic opus tuum qđ creasti: ⁊ manus tue formauerūt iacet in vita huius mundi sauciatū ⁊ mortificatū: ergo viuifica illud per tuā mortē ⁊ passionē ⁊ resurrectionem. ¶ Et q: dixisti superi⁹ in secundo capitulo. Quia adhuc visus est procul ⁊ apparebit in fine; et nō mentiet̄. Ideo rogo ꝙ nō differas opus tuū viuificare in fine annorū et in fine mūdi. S; veni ꝑmo in carnē in fine annorū ante finē mūdi in primo aduentu: et viuifica illud opus tuum quantū ad animā a morte peccati: et postea venies in fine annorū in potestate magna ⁊ maiestate: et tunc viuificabis nos quantū ad corpus per gloriosā; resurrectionē. ¶ Et nota ꝙ mediū nō sumit̄ hic pro medio geometrico: nec etiā arithmetico: sed sumitur pro medio excludēte principiū et finē sicut dicimus ꝙ quicquid est inter Ualentiā ⁊ Romā; est in medio earū. Et ita rogat ⁊ orat propheta dominum ne differat aduentū suum ad saluandū genus humanū vsq; ad finē mūdi: sed veniat in medio ante finem. Potest etiā dici mediū ratiōis respectu dei qui nouit in sua ineffabili prouidentia q̄ndo fuit opportunum mittere filium suum ⁊c. Ideo dicit propheta. Domine opus tuum in medio annorū viuifica illud: idest ante finem mundi Item quia istud nō fuit sauciatū et mortificatum ex culpa tua: sed ipsius: quia potius voluit credere diabolo ⁊ obedire ꝙ̄ tibi. Unde tu fuisti iratus cōtra ipsum in potestate diaboli relinquendo: ⁊ a

Mediū capit̄ tripliciter.

facie tua abijciendo Tamen licet per magna tp̄a fueris iratus: talis ira non erit perpetua: immo finaliter misericordie recordaberis: et notum facies saluatorem operis tui in medio annorum: id est ante finem mundi in tempore a te statuto: quia quando veniet plenitudo temporis per tuam ꝓuidentiā cōstituti mittes filium tuum natū ex muliere scđm carnē ⁊c. Translatio aūt ipsorū .lxx. habet. In medio duorum animaliū cognosceris. Et tunc est sensus: idest cognosceris in medio duoru; testamentorū: que per duo animalia designant̄ et figurātur. ¶ Nam testamentū vetus designat̄ per asinū: eo ꝙ semper fuit sub iugo seruitutis et portabat onera importabilia preceptorū cerimonialium. Et testamentū nouum designatur per vitulum liberū. sine iugo. Et etiam christus fuit notus et inuentus in bethleē in medio duorū animaliu; sc; bouis et asini in presepio et etiā duo testamenta dicuntur duo anni diuine legis. Nā testamentum vetus dicitur annus seruitutis et ire: sed testamentum nouum dicitur annus misericordie ⁊ gratie: et libertatis: et benignitatis: vt dictū est psalmo .lxiij. Et ideo dicit ꝓpheta in medio duorum annorū legis: scilicet ire et misericordie notum facies saluatorē: quia cum iratus fuerit per totū annum vete. testa. misericordie recordaberis in fine illius anni veniens in carnem: et institues annum gratie et mie ⁊ benignitatis: et sic notū facies saluatorem ⁊ opus tue salutis in medio istorum duorum annorum siue animalium.

Deus ab austro veniet: ⁊ sanctus de monte pharan. De ꝯse. di. iij. c. vltimo.

Operuit celos gloria eius: ⁊ laudis eius plena est terra.

Splendor eius vt lux erit: cornua in manibus eius. de sum̄a tri. ⁊ fide catho. c. i.

Ibi abscōdita est fortitudo eius: ante faciem eius ibi mors. De ꝯse. di. ij. sacrificiu;

Egredietur diabolus: ante pedes eius.

¶ Hec est secūda pars in qua propheta commendat maiestatē huius saluatoris predicēdo primū aduentū eius in carnem et predicit etiam victoriā christi contra diabolum in sua morte et passione. L ¶ Ad cuius intellectu; est primo notandum ꝙ cū christus sit deus et homo duplex legit̄ eius natiuitas et ortus: nā vna est eterna a patre sine matre ⁊ altera tēporalis a matre sine patre: de natiuitate humana tp̄ali dicit̄ Michee v. Tu bethleem terra effrata iuda parua es milib⁹ iuda: ex te mihi egredietur qui sit dominator in israel. Sed de natiuitate diuina eterna subdit: et egressus eius ab initio a dieb⁹ eternitatis. Has ergo easdē duas natiuitates memorat. Abachuc de xp̄o dicēs de⁹ idest iesus christus deus ⁊ homo ꝰm diuinitatē ⁊ eternā generationē veniet ab austro et a meridie idest: ab eternitate que semper est tota simul in

Xp̄i natiuitas duplex.

meridie non habens mane nec vesper: nec principium: nec finem: sed semper in meridie. Et idē christus sanctus sanctorū sine macula s3 humanā & temporalem natiuitatem: veniet de monte pharaam id est de monte denso & vmbroso. Pharaam enim vmbrosum & densum interpretatur: hoc dicit: quia christus licet fuerit lucidus sine peccato: tamē descendit secundum carnem de monte tenebroso .i. ab adam peccatore & ab abraam & dauid per reges & duces qui omnes fuerunt vmbrosi quo ad originale. & multi eorum fuerunt vmbrosi in multiplici genere peccatorum: et etiam dicit de monte vmbroso quia tota humana generatio fuit infecta & vmbrosa in adam: vnde notanter dicitur: sanctus veniet de monte pharaam: quasi dicat: licet iste saluator deus et homo s3m humanitatem descēdat & veniat de monte & generatione humana vmbrosa per peccatum: tamen ipse erit sanctus & immunis ab omni peccato s3m naturam: eo q nō concipietur de opere adam. id est p naturalem generationē. S3 ex opere spiritussancti formabitur in vtero virginali. et sicut s3m diuinitatem veniet a meridiana eternitate: sed secūdum carnē veniet de vmbrosa generatione ipsius adā tamen ex opere spiritussancti. Ideo erit sanctus sanctorum qui omnes alios poterit sanctificare. Item licet veniat in similitudinem carnis peccati tamen erit sanctus sine vmbra peccati. Itē s3m Augusti. vt dictum est psal. lvij. christus est & dicitur filius legis veteris: eo q latebat obumbratus in vtero legis & sub vmbra legalium cerimonialium & antiquorum mysteriorum: et sic tota lex vetus dicitur mons vmbrosus in quo christus latebat ante aduentum suum. Et ideo dicit propheta q dominus iesus christus veniet ab austro: & meridiana eternitate s3m diuinitatem: sed secundū humanitatē veniet de monte vmbroso id ē de lege veteri vmbrosa in qua latebat & fuit promissus. Et ideo translatio. lxx. dicit dominus de teman. id est de meridie veniet. Et sanctus de monte vmbroso aut denso. i. vmbrosa generatione ipsius Adā & de lege vmbrosa in qua latebat. Et ideo sequitur q licet iste christus venerit de monte vmbroso: tamē quia ortus sine peccato: & quia deus veniens a luce meridiana: et diuina ideo gloria eius operuit celos: q in die natiuitatis cātarunt angeli: gloria in excelsis deo. Et apparuit noua stella in celo. et multa alia signa gloriosa fuerunt facta. Nā in illa hora oīa idola mundi clamauerūt regē pacis esse natū. Et ideo subdit q laudis ei9 plena est terra. Item gloria & virt9 hui9 christi aperuit celos idest apostolos in die pētec. distribuens eis omnia dona gratiarū: de quibus dicitur in Job. Spiritus domini ornauit celos. Et ideo laudis ei9 plena ē terra per predicationē apostolorum: quia in omnem terram exiuit sonus eorum &c. Item dum christus peregrinatus est in hoc mūdo operuit celos: & superauit celos gloria eius in sapiētia doctrine & miraculorū operatione. Et sic laudis eius plena est terra. Ideo sequitur splēdor ei9: id est virtus miraculorum & doctrina euangelica erit vt lux prebens iter vite omibus & fugans omnes tenebras vitiorum et peccatorum. Cuius lux non solū fugauit & vicit peccata quo ad doctrinam: sed etiā ipsa mortem crucis et passionem deleuit omnem culpā et triumphauit de diabolo. Ideo sequit. Et cornua triumphi et trophei in manibus ei9. Nam cōclauatus et affixus cornibus crucis expugnabit & debellabit diabolum. Nam ibi dabit vitam et sanguinem in precium generis humani. Et sic descendet et expoliabit infernum: et ex sua passione conferet virtutē sacramētis ad omnia peccata delenda. Ex quibus patet q cornua triumphi erunt in manibus eius cruci affixis. Ideo subdit q ibi: scilicet in cruce fuit abscondita fortitudo eius. Ad cuius intellectum est notandum: sicut dictum est psal. xxi. q xps in illo triduo fuit derelictus in potestate iudeorum: quia christus noluit vti sua potestate. Ideo dixit Petro. An putas quia nō possum rogare patrem: et exhibebit mihi plus q. xij. legiōes angelorum &c. quapropter fortitudo xpi ibi erat abscōdita cum qua poterat eos annihilare & dissipare. Sed pro illa hora noluit exercere virtutem suam ptra iudeos: et ideo putātes iudei ipm a deo esse derelictū dixerūt: si filius dei est descendat nunc de cruce: et liberet eum si vult. Verūtamē lic3 xps nō exerceret pro tunc virtutē suam contra iudeos: tamē exercebat ipsam cōtra diabolū & cōtra mortē: quia moriēdo vincebat diabolū & viuificabat nos. Iō fortitudo xpi in abscōso & nō manifeste opabatur in cruce: q3 diabolū et mortē nostrā moriēdo destruxit in abscondito: ideo dicit ppheta q ibi in cruce abscondita est fortitudo eius quo ad iudeos: et opabat in abscōso mortē & diabolum occidendo: ideo subdit q ante faciem eius ibit et fugit & fuit mortua mors: & diabolus egredietur & fugiet victus ante pedes ei9: quia pede cōculcauit tartara: & confregit vectes ferreos & portas ereas: et expoliauit infernum: et trusit diabolum in eum. Ex quo patet q licet virtus et fortitudo christi fuit abscōdita iudeis in cruce: tamē fuit manifesta in inferno. Deinde cū dicit.

Xps dr filius legis vete.

Xps inter duo i ptāte in deorum est derelictus.

Stetit: et mensus est terram. Asperit et dissoluit gentes: et contriti sunt montes seculi. Incuruati sunt colles mundi: ab itineribus eternitatis eius.

vij. q. 4. suggestum. & de pse. dist. iiij. ppe

¶ Hic incipit versus et sentētia in hebreo. S3 hoc potest dupliciter intelligi. Vno modo sequendo victoriam quā christus habuit de inferno. Secundo modo potest intelligi de subiugatione gentilium. Quo ad primum dicit propheta q licet christus abscōderit fortitudinem in cruce: tamē mors fugit āte faciem eius: et vicit eam per resurrectionem: quia mortē nostrā moriendo destruxit & vitā resurgendo reparauit: et diabolus egredietur & fugiet ante pedes ei9 quādo descendet in infernum et iste christus postq ingressus est infernum stetit ibi per. xl. horas: & sedit tanq iudex & dns: & mēsus est: & mēsurauit totā terrā inferni. i. oēs quattuor circulos inferni: puta limbū patrū: & purgatoriū: et limbum puerorum non baptisatorum: nec cir-

circūcisorū: ⁊ isernū dānatorū. Oīa ista loca mēsurauit ⁊ peragrauit p potētiā et iaspexit eā ⁊ dissoluit eā ⁊ liberauit gētes patrū ⁊ fideliū ve. te. existētiū in illa terra: vel dissoluit et dissipauit gentes demoniorū. Et tūc cōtriti sunt mōtes scli. i. mōtes inferni: ⁊ maiores demones q̄ a seculo erant sibi fuerunt contriti et pterriti ex pñtia xp̄i: et colles mundi curuati et būiliati et victi sunt ⁊ depssi ab itineribus eternitatis ei⁹. i. ex itinere ⁊ igressu xp̄i eterni. q. d. φ sicut montes ⁊ altitudines terre applanant ⁊ curuant et depmūtur ex eterno et cōtinuo itinere gentiū transeūtiū: maxime qn̄ transit aliqs magnus exercit⁹ ita fuit curuata ⁊ depressa ⁊ facta plana supbia et ptās inferni in igressu et trāsitu xp̄i. Hoc etiā quasi idē dicit dauid psal. lxxv. Vn̄ ait φ ibi cōfregit potētias demonū: arcū: scutū: gladiū et bellū: illuminans mirabiliter a mōtib⁹ eternis turbati sunt oēs insipientes cor de qd̄ fuit expositū de ingressu xp̄i in infernū: ⁊ de victoria habita de diabolo: vn̄ montes iferni dicunt itinera eternitatis per q̄ postea xp̄us est ingressus. Jd̄ dr̄ φ colles mundi infernalis: sunt curuati ab itineribus eternitatis eius. s. inferni eterni et eternitatis inferni. Et sic ly eternitatis eius refertur ad eternitatē inferni per cuius itinera nō intrabunt nisi dānati et scelerati: ⁊ ideo fuerūt cōtriti et curuati ex ingressu christi sancti et iusti. ℂ ¶ Unde dicūt qdā φ xp̄s nō solū expoliauit lymbum: sed etiā purgatoriū ppter aduentū tanti regis et dñi. Jtē dicunt φ etiā abstraxit aliquos de lymbo incircūcisorū et imbaptisatorū: et etiā de inferno dānatorū vt ōnderet se habere verū dñiū sup oīa loca inferni sicut hz dñium sup oēs celos et sup oēs partes terre. et ideo dr̄ φ dissoluit gentes et mensus est terrā. Jtē scd̄o hoc ibidē pōt exponi de predicatione xp̄i. Nā in trib⁹ annis cū dimidio mensus est ⁊ perlustrauit terrā pmissionis predicādo: et miracula faciēdo: et vitia carpendo et destruēdo vsq; ad partes tyri et sydonis vbi liberauit filiam chananee que erat de pplo gentili: et ideo dicit: φ dissoluit gentes ⁊ aspexit gētes Et sic cōtriti sunt montes scli: ⁊ curuati sunt colles mundi. i. diaboli et maiores huius scli et minores fuerunt cōtriti ab itineribus eternitatis. i. deitatis xp̄i. Jtem tertio pōt itelligi de p̄dicatione aplor̄ū et cōuersione ppli gentilis. Nā xp̄s stetit et mensus est ⁊ perlustrauit totā terrā p aplos suos et aspexit oculo mīe ad ppl̄m gētilē et sic dissoluit gentes a vinculo idolatrie et oīs superstitionis: et contriti sunt mōtes. i. imperatores ⁊ reges seculi: et incuruati sunt colles. i. pħi et populi huius mundi humiliati sunt ad fidem catholicā sicut Diony. et ceteri pħi et imperiū Romanorū cū ceteris regnis ⁊ puincijs sicut prius pphetauerat Esaias. xl. c. Oīs collis exaltabitur ⁊ oīs mons humiliabit et erunt praua indirecta ⁊ aspera in vias planas ⁊c. ¶ Et nota etiam φ ly stetit et mensus est terram pōt referri ad diabolum victū: ⁊ expulsum a populo gentili per xp̄m et apostolos. Naz postq̄ diabolus fuit expulsus de populo gentili lustrauit et mensus est terram et oēs nationes mundi querens requiē ⁊ non inuenit: qr in oēm terrā exiuit sonus ⁊ predicatio apostolorū Et sic diabolus a toto pplo gentili expulsus dixit. Reuertar in domū meaz vnde prius exiui tpe abrae et moysi. Et immundus spūs assumptis septē nequioribus se: ingressus et regressus est in populū iudaicū ⁊ in synagogā i qua habitabit vsq; ad cōsummationē ⁊ finē seculi cum septem spiritibus nequioribus. s. s. cū blasphemia: et sacrilegio: et homicidio: et ingratitudine: et cecitate et obstinatione ⁊c. et sic patz qualiter diabolus fugiens ante pedes christi mensus est terram. ℂ ¶ Ad maiorē aūt euidētiā eorū q̄ dicta sunt est vlterius notandū φ xp̄s iquantū hō multipliciter dr̄ venisse de mōte pharā. i. vmbroso. Pr̄io inquātuz sine vmbra peccati: sed sub vmbra penalitatū traxit carnē de gñatiōe vmbrosa ipsius Adā. Secūdo: qr venit ō mōte sacre scripture legis ⁊ pphetarū et sub mysterijs vmbrosis et vaticinijs fuit pmissus. Tertio venit de monte vmbroso et secretissimo et incōprehēsibili rōne modi incarnationis qr nō ex opere Adam: sed ex opere spūssancti cōceptus est. Jdeo dixit angelus ipsi iosepħ. Noli timere: qr qd̄ in ea natum est: ex spūsancto est. Quarto venit de monte vmbroso rōne natiuitatis: qr ex virgine natus est natura mirante confe rendo matri fecūditatē et nō auferendo virginitatem. Quinto fuit vmbrosa ⁊ incomprehensibilis tota vita xp̄i vsq; ad resurrectionē inquantū qnq; opabatur vt deus miracula faciendo: qnq; vt hō esuriendo et comedendo et patiēdo intm̄ φ nō solum hoīes sed etiam diabolus mirabatur et hesitabat nō valens cōprehendere eius conuersationem vt ptz Mat. iiij. Sexto venit de monte vmbroso ratione sue resurrectionis. qr custodientib⁹ et ignorantibus custodibus resurrexit exiuit de sepulchro clauso ⁊ sigillato. Septio venit de mōte vmbroso qn̄ reuersus de inferno et hoc mundo vmbroso ascendit in celum cū triumpho et preda recuperata quaz in gloria collocauit. ℂ ¶ Oia ergo ista preuidēs Salomon in spū Prouer. xxx. dicit. Tria sunt mihi difficilia et quartū penitus ignoro. s. via aquile in celo. i. quō descendit deus in virginē. Et via nauis in medio maris. i. cōuersatio xp̄i inter homines huius mundi. Et via colubri super petram. i. quō xp̄s exiuit de sepulchro clauso. Et via viri in adolescentia sua. i. quomō christus vir perfectus in omni scientia et sapientia et virtute potuit cōcipi sine viro et nasci ex virgine adolescentula et secreta sine corruptione relinquendo eam virginem que septem omia sunt vmbrosa et incomprehensibilia super humanam facultatem et naturam et sic patet qualiter christus venit de monte vmbroso s̄m humanitatem. ¶ Quia ergo christus venit ab austro et meridie dei patris s̄m diuinitatem: et de monte vmbroso septem modis predictis s̄m humanitatem. Jdeo propheta volens hoc explicare. dicit φ christus tanq̄ dñs venit ab austro diuinitatis: sed sctūs sine peccato venit de monte vmbroso gñationis Adam opere spūssancti. Et ideo nō fuit obnoxi⁹ peccato ade prout dixit angelus marie. Quod enim ex te nascetur sanctum vocabitur filius dei.

Margin notes: xp̄s spoliauit purgatorium. — Christ⁹ hō ō mōte pharam ⁊c. — Tria salomoni difficilia.

Et ideo quia xpus est deus et homo sanctus sine peccato. subdit propheta q operuit celos gloria eius: et laudis eius plena est terra: propter operationem miraculorum: et sic splendor eius vt lux erit per suam predicationem mundum illuminando: et cornua in manibus eius in cruce de diabolo triumphando. Unde licet ibi in cruce fuerit abscondita gloria eius et fortitudo: et maxime quo ad opinionem iudeorum quando viderunt ipsum mortuum. Tamen ante faciem eius ibit et abijt et fugit mors cum diabolo eius autore tanq victa et destructa: quia mortem nostram moriendo destruxit: et vitam resurgendo reparauit. Et sic diabolus victus egressus est conculcatus et fugatus ante pedes ipsius christi: quia fugatus et electus est foras a populo gentili: et hoc modo per apostolos qui sunt pedes christi euangelizantes pacem et bona gre: et sic diabolus stetit et cessauit ab ydolatria: et mensus est et lustrauit terram fugiendo predicationem apostolorum et tunc christus aspicit gentes oculo misericordie et dissoluit eas a vinculo peccati et iugo et seruitute diaboli et detestabilis ydolatrie et tunc oes montes. i. imperatores reges et principes terre contriti et humiliati sunt et subiecti iugo xpi. Et populi. i. populi gentilium superbi incuruati sunt xpo: et cessarunt ab itineribus eternitatis. i. ab ydolatria quam a multis seculis et longis temporibus fuerunt secuti: et omnes reges et principes terre qui propter ydola ante psequebant xpianos ydola ppter xpm postea deleuerunt. Et sic fuit incuruata et subiugata omnis potestas iugo xpi: vt dicit Aug. Et sic patet intelligentia huius prime partis secundum nostram translationem. est verum q litera hebraica secundum q iacet punctuata multum discrepat in verbis et sententia a nostra translatione. Sed iam dictum fuit in prologo libri psalmorum qualiter non est danda fides litere hebraice sic punctuate propter causas ibi assignatas.

Danie. v. ij. Paralipome. xxiij. iudic. vij.

Pro iniquitate vidit tentoria ethiopie turbabuntur pelles terre madian.

Hec est tertia pars in qua ppheta explicat et pdicat victoriam et triumphum que xps habuit de diabolo et pplo gentili. Iudei aut et quidam catholici totam istam partem et precedentem exponunt de triumpho quem habuit Cyrus de caldeis babylonijs: et qn diuisit magnum flumen eufraten in. ccclxiij. alueos. Et quasi pede sicco ingressus est babylonem et interfecit balthasarem regem babylonis et destruxit ciuitatem: et transtulit regnum babylonis ad persas Dan. v. quam captionem et destructionem latius describit herodotus et trogus pompeius et iustinus. Unde qz iste cyrus cepit et puniuit chaldeos et babylonios cum rege suo et liberauit iudeos de captiuitate dans eis licentiam reuertendi in hierusalem: et reedificandi ciuitatem et templum vt ptz esdre primo. Ideo totum hoc canticum exponunt de illa captione particularis babylonie precise: et de liberatione illius populi iudaici ab illa captiuitate. Sed quia dictum est q vtrunq preuidit ppheta. Nam ipse cum toto populo petebant vltionem de chaldeis et regibus eorum affligentibus iudeos et petebant liberari ab illa captiuitate et redire in hierusalem: sed deus maiora et plura pmisit pphete. Primo mittere cyrum regem persarum et medorum ad puniendum babylonios et liberandum iudeos de illa captiuitate: sed cum deus non sit acceptor personarum: sed sicut est creator oium hoim et iudex gnalis: ita debet totum genus humanum de generali captiuitate diaboli redimere et liberare: et diabolum principem tyrannum huius mundi cum suis membris et oim suo regno punire: ideo deus in duplici lumine et spiritu prophetico ostendit et reuelauit ipsi abacuc redemptionem futuram totius generis humani faciendam per xpm. Et reuelauit ipsi dānationem magne meretricis et vniuersalis babylonis cum principe suo faciendam in finali iudicio. et sic propheta per liberationem propinquam et particularem illius ppli figuraliter et pphetice preuidit vniuersalem redemptionem generis humani per christum. Et de hac vniuersali redemptione: et de hoc redemptore et saluatore erat decens vt faceret canticum: de quo habuit altiorem spiritum prophetie. Et ideo licet hoc canticum possit applicari ad illam particularem liberationem inquantum fuit figura vniuersalis redemptionis tamen non esset ibi sistendum: sed semper est transcendum ad principalem et finalem intentionem ipsius prophete. Immo multa scribuntur in hoc cantico que valde et extorte et inepte: immo cum grandi iniuria sacre scripture possent applicari illi particulari liberationi iudeorum. Ideo sequendo catholicam doctrinam Aug. qui hoc canticum de xpo saluatore exponit. xviij. de ciui. et. c. vij. est notandum q sicut dauid psal. xvij. et. lxxiij. et lxxvj. et. lxxxviij. et in ceteris psal. adducit mysteria figuratiua petendo xpm figuratum et nostram redemptionem figuratam per illa mysteria vete. test. ita pariter abacuc in isto cantico adducit sex mysteria ve. testa. figurantia christum et nostram redemptionem per que mysteria petit vt xpus acceleret aduentum suum ad liberandum genus humanum et hunc ordinem et consuetudinem seruant quasi oes pphete. Ideo aduertat in hoc loco. Et sequendo doctrinam Origenis et Hiero. et aliorum sacrorum doctorum exponenda est etiam ista tertia pars cum sequenti de modo nostre redemptionis. Ad cuius intelligentiam est notandum q hoc in hoc differt duplex spus ppheticus a simplici. Nam pphete p simplicem preuidebant gestare ve. te. non attingentes futura mysteria de xpo et ecclia sicut dictum est iiij. Reg. ij. De filijs pphetarum et helisco antequam daretur ipsi duplex spus pphetie. Sed pphete in lumine duplici spus pphetici non solum preuidebant futuros euentus in illo populo: sed etiam per illos futuros euentus propinquos preuidebant longinquiora futura mysteria de xpo et ecclesia etiam per mysteria preterita et pntia ve. test. qsi interpretatiue preuidebant futura mysteria de xpo et ecclesia sicut frequenter dictum est de dauid. Et ita iste ppheta abacuc: quia receperat a deo duplicem spiritum prophetie licet non in tam alto gradu sicut dd tn in suo gradu et ordine sicut per

Duplex spus ppheticus differt a simplici

propinquã destructionem babylonis et liberatio nem preuidit de longinquo futurã gñalem redẽ ptionem per xp̃m faciendam ita pariter hoc p̃uidit interpretando mysteria p̃terita scripta in ve. test. q̃ aduẽtũ et triũphũ xp̃i vtem figurabant. Vñ sicut dd̃ allegãdo mysteria sacre scripture: in q̃b' nouerat figuraliter futura mysteria de xp̃o et ecclesia appellat xp̃m vt veniat in carnem ad complẽdũ qd̃ p̃misit p illa figuratiua mysteria: vt p̃z psal. lxiij. et lxxvi. et lxxix. et lxxxviij. &c. ita pariter abachuc in hac tertia parte duo facit. Primo adducit et allegat q̃dã mysteria ve. te. in quib' figurabatur aduẽtus xp̃i et nostra redemptio et subiugatio populi gẽtilis ad fidẽ: et triũphus xp̃i de diabolo et membris ei' cõpellẽdo xp̃m vt impleat in illis figurata promissa. Scd̃o cõparat victoriam xp̃i ad illa mysteria ibi. Egressus es in salutẽ populi tui. ¶ Quantum ergo ad primum propheta intendit tale argumentũ erga dominũ dicens. O dñe deus ego vidi in sacra scriptura q multotiẽs populus tuus fuit afflictus ab infidelibus: tamẽ semper misisti aliquem liberatorem et saluatorẽ ad liberandum populum per quos saluatores figurasti: et in figura promisisti mittere saluatorem totius generis humani. Ergo ne differas mittere eũ nã licet q̃nq; tu esses iratus cõtra illum populum p̃pter aliquod scelus et pctm̃ commissum: et affligeres pp̃lm tuũ p infideles p̃pter pctã sua: tñ finaliter recordabaris tue mĩe et mittebas aliquẽ saluatorẽ et liberatorẽ. vt p̃z p totũ librũ Iudicũ: et p totũ discursum ve. te. Vñ primo. Ego vidi tẽtoria ethyopie. i. q̃liter zara rex ethyopũ venit cũ decies cẽtũ milibus boiuz cõtra hierusalẽ. Sed Asa rex hierl'm inuocato nomine domini exiuit contra eum et vicit eum et dissipauit exercitum eius et fugauit vt patet. ij. Paralip. xiiij. per quod fuit figuratũ q̃liter xp̃s rex et caput populi dei et totius hierusalẽ sp̃ualis debebat exire contra diabolũ regem ethiopum et oĩum denigratorum per peccatum: et debebat ipsum vincere et fugare et fidelem populum de ipsius potestate liberare. Sed est aduertendum q in hebreo habetur. Vidi tentoria cusan. Et tũc esset intelligendũ qualiter quando populus israel peccauit in conspectu domini adorando ydola: et tradidit illum populum in manus cusanta sathabim regis syrie: sed cum populus ductus penitentia clamaret ad dominum tũc misit eis saluatorẽ scilicet othoniel qui liberauit eos vt patet Iudicum. iij. quod fuit figura qualiter deus pater debebat mittere christuz saluatorem ad liberandum mundum de captiuitate peccati. Item in secundo loco adducit hystoriam figuratiuam qualiter Gedeon liberauit filiũ pp̃lm de manu madianitarũ q̃ venerãt cõtra eos cũ tentorijs: vt patet Iudicũ. vij. per q̃d p̃uidit propheta generalem redemptionẽ. dicit ergo propheta pro iniquitate et peccato populi. Ego vidi tentoria ethyopie siue cusan turbata et dissipata et victa cum toto exercitu. Et pelles madian turbabuntur id est tentoria madianitarum facta ex pellibus et corijs animalium turbabuntur et dissipabuntur. vt patet in locis preallegatis quasi dicat ego vidi in spiritu per illas victorias preteritas futuram victoriam christi de mũdo et diabolo. Ergo mitte saluatorem ad liberãdum totum genus humanum a peccato et captiuitate diaboli: sicut tunc misisti saluatorem ad liberandum filios. Deinde cum dicit.

Nunquid in fluminibus iratus es domine: aut in fluminibus furor tuus: vel in mari indignatio tua. Qui ascendes super equos tuos: et quadrige tue saluatio. — Gen. vi. xxiiij. q. i. c. alien'. et c. q̃cũq; et de pe. distin. vi. §. i. & ibi loq.

¶ Hic adducit tertium mysterium de inundatione diluuij. Unde dicitur Genesis sexto q videns deus corruptionem vniuerse carnis per enormia peccata iratus contra genus humanum induxit diluuium super vniuersam terrã: et interfecit omnem animam viuam: preter animas que ingresse sunt archam in qua fuerunt saluate super aquas: sed postea deus recordatus misericordie recordatus est noe cunctorumq; viuentium. Et adduxit spiritum misericordie sue super terram et diminute sunt aque et cessauerunt aque reuerse in loca sua. et sic restauratum est genus humanum per illam archam. Per quod mysterium fuit figuratum qualiter christus erat venturus in quadriga humanitatis: et debebat edificare et construere archam ecclesie in qua sola populus fidelium erat liberandus per christum a diluuio peccatorum et mortis eterne: que quidem ecclesia dicitur etiam quadriga ducta per quatuor euangelistas: in qua quadriga euangelica consistit tota nostra saluatio. Hoc ergo preuidens propheta in spiritu dicit. o domine cum iratus fueris contra nos in adam et propter peccata nostra: tamen finaliter misericordie recordaberis: sicut recordatus fuisti misericordie tue post inũdationem diluuij: vnde. O domine nunquid iratus es in fluminibus: idest in aquis fluentibus super terram tempore diluuij: aut tunc furor tuus in fluminibus aquarum: aut in mari et congregatione aquarum fuit: tunc indignatio tua contra totum genus humanum: quia catharacte celi aperte sunt et pluit super terram quadraginta diebus cum suis noctibus intantum q aque ascẽderunt super altiores montes quindeciz cubitis. Et sic tota habitatio factum est vnum mare: vbi apparuit indignatio et furor tuus contra genus humanum. Sed recordatus postea misericordie ascendisti super equos tuos: quia misisti spiritum tuum super terram: tunc quadrige tue fuerunt saluationi vniuerse carni. ¶ Unde nota q deus dicitur sedere super cherubin tanquã super quadrigam. Et sic angeli dicuntur equi et quadrige dei: quando aliquid operatur in mundo et sic dicitur ascendisse super equos et quadrigas angelorum: quando descẽdit super aquas diluuij vt minuẽs et fugans aquas saluaret genus humanũ. Item angeli fuerunt equi et quadrige in q̃bus ferebatur archa super aquas. ideo dicitur quasi

Margin: ecclia de q̃driga.

Margin: angeli dicunt eq̃ et quadrige dei.

drige tue ferentes archam fuerunt saluatio. Alia translatio habet: et equitatio tua salus. Unde christus equitauit primo super equos humanitatis: et equitatio eius et cursus per hierusalem et terram promissionis fuit nostra saluatio: sed post ascensionem equitauit sup apostolos equos suos: et peragrauit totum mundum cuius equitatio in apostolis equis et quadrigis fuit mundi saluatio quasi dicat propheta. O domine sicut tunc licet fueris iratus in fluminibus et aquis cōtra genus humanuʒ: tamen recordatus misericordie ascendisti equos et currus angelorum et descendisti ad tollendum diluuium: et tue quadrige fuerunt saluatio ferentes illam archam. Ita pariter recordatus misericordie tue ascendes equos humanitatis in quadrigam ecclesie que quatuor equis euangelicis et quatuor rotis fertur: que quidem quadriga et equitatio erit saluatio toti generi humano contra diabolum et peccatum. Deinde cum dicit.

Gen. ix. **Suscitās suscitabis arcum tuū: iuramenta tribubus que locutus es.**

¶ Adducit quartum mysterium figuratiuum. vnde legitur Genesis. ix. q postq̄ cessauit diluuium deus dixit ipsi Noe arcum meum ponam in nubibus celi: et erit signum inter me et terram: cumq̄ obduxero nubibus celum: apparebit arcus meus in nubibus et recordabor federis quod pepigi vobiscum: et non erunt vltra aque diluuij ad delendam terram ꝛc. per hoc mysterium et fedus preuidit abacbuc in spiritu totum mysterium incarnationis. A ¶ Nam illa iris siue ille arcus nil aliud est nisi imago solis impressa in concauo nubis rorate digeste. Ideo est signum q pluuia iam cessauit et ideo causat diuersitatem colorum in diuersis partibus nubis secundum diuersitatē partium nubis iam digeste: sed principaliter causat tres colores scilicet rubeum in suprema parte: et viridem in medio: et ceruleum in profundo: per quod preuidit propheta qualiter deus pater qui est fons et principium diuinitatis debebat imprimere imaginem suam in nube humanitatis: id est mittere filium qui est imago patris in carnem qui debebat latere in nube humanitatis: in qua persona sunt tres substantie scilicet verbum anima et caro ex quibus constituitur vnica persona sub vnico esse personali et diuino: qui quidem arcus diuinus debebat fugare omnem tempestatem et totum diluuium peccatorum et fedare omnes tenebras veteris peccati et ducere lucem et serenitatem gratie. Ad quē arcum respiciens pater non amplius debebat recordari veteris peccati immo deus respiciens illum arcum qui est filius incarnatus illico recordatur federis promissi inter ipsum ꝛ genus humanuʒ. Et sic pater respiciendo illum arcum in cruce recordatus federis promissi remisit peccatum toti generi humano ꝛc. Itaq̄ quotiens filius offert pro nobis suam passionem pater nunq̄ negat suam veniam pro nobis. Hoc ergo preuidens abacbuc in spiritu dicit. O dn̄e tu suscitans suscitabis arcum federis tui: quando mittes filium tuum in carnem: tunc suscitabis et verificabis iuramenta et federa que locutus es et promisisti tribubus: idest. Noe et omnibus generationibus suis: quando iurasti q quotiens appareret ille arcus in nubibus celi: idest verbum in carne: tunc respiciens ad illum arcum non induceres amplius diluuium peccatorum super terram. Quasi dicat. ergo recordare misericordie tue et federis pmissi et mitte imaginem: scilicet filium tuum in nubem humanitatis et cetera. Deinde cum dicit.

Quid sit iris seu arcus celestis.

Fluuios scindens terre viderunt te: et doluerunt montes: gurges aquarum transijt. Exo. xiiij

Dedit abyssus vocem suam: altitudo manus suas leuauit.

¶ Adducit quintū mysterium de diuisione maris rubri: quando Moyses percussit aquas maris rubri cum virga et diuisit et scidit mare rubrum in diuisiones et transiuit israel illesus. Sed abyssus: idest mare dedit vocem suam quando deus intonuit super mare inducens flumina et grandinem et reduxit aquas maris super egyptios. Et sic doluerunt: et submersi sunt Pharao et principes eius: per quos preuidit Abacbuc totum mysterium baptismi. Nam per hoc q Moyses percussit aquas maris cum virga preuidit in spiritu qualiter christus qui est de radice iesse: et radix: et virgultum de terra sitienti debebat cum virga humanitatis percutere et tangere aquas: et per eius contactum debebat prebere virtutem regeneratiuam aquis ad delendum peccatum. Unde sicut ille aque maris rubri tacte per virgam Moysi prebuerunt iter et viam tutam filijs israel: vt secure transirent ad aliud littus: sed eedem aque in se reducte per ventum et tempestatem submerserunt egyptios. Ita pariter aque baptismales tacte virtute passionis christi: et mundant hominem a peccato: et prebent viam ad vitam eternam: sed eedem aque baptismales submergunt ꝛ extinguunt et fugant diabolum et peccatum in homine. Hoc ergo preuidens Abacbuc in spiritu dicit: o domine sicut tu scidisti et diuisisti mare rubrum: et transiuit populus in montes: idest principes egypti viderunt transeuntes hebreos et doluerunt quando abyssus dedit vocem suam: idest quando dominus intonuit super mare et altitudo maris: idest profunditas leuauit manus et fluctus: et gurges transijt super egyptios et submersit eos. Ita tu in aduentu tuo scindes fluuios terre: id est aquas baptismales virtutem eis prebendo: et ipse aque prebebunt iter ad gloriam fidelibus. Et tunc montes: idest principes demonum dolebūt: quia gurges aquarum baptismalium transibit super eos et submerget; et extinguet eos: et hoc accidet: quia abyssus aque iordanis dedit vocem suam. et altitudo maris leuauit manus suas: quando vox patris intonuit super aquas dicens. Hic est filius meus dilectus et cetera: quia tunc aque re-

xp̄s ꝑ ga hūanitatis diuisit aq̄s.

ceperunt virtutem regeneratiuā propter vocē patris et contractum carnis xp̄i et ꝑpter virtutē spūssancti apparētis in signo columbe: quia tūc altitudo et dignitas baptismalis leuauit man⁹ idest potestatem et virtutem suam. Quidam autem referunt illud nunquid in fluminibus ꝛc. ad diuisionem maris rubri et transitum filiorum israel. Et istam partem scilicet fluuios scindes terre referunt ad retrogradationem aque iordanis et ingressum filiorum israel in terram promissionis ꝛc. sed isto modo occultarentur multa profunda mysteria. Sed quomodocūq; sit tam transitus maris rubri ꝙ ingressus terre promissionis figurabant mysterium baptismi et liberationē totius generis humani a peccato. Et sic propheta semper adducit supradicta mysteria in figuram petēdo saluatorem hūanum. Deinde cum subdit.

Josue.x. **Sol et luna steterunt in habitaculo suo: in luce sagittarū tuarum ibunt in splendore fulgurantis haste tue.**

¶ Adducit sextum mysterium. Unde legitur Josue.x. ꝙ videtes gabaonite victorias et virtutes quas dominus fecit per Josue et filios israel cōfederati sunt cum eis. Sed videtes quinq; reges illius terre ꝙ gabaonite qui erant gentiles et cōfederati essent cum filijs israel tunc congregati venerunt simul cum exercitibus eorū ad destruēdos et delendos gabaonitas. Et sic castrameta ti sunt circa gabaon oppugnantes eam. Sed gabaonite miserunt nūcios ad Josue: vt veniret ad auxiliandum et liberandum eos. Tunc autem Josue cum exercitu suo venit galgalis: ꝛ irruit super quinq; reges ꝛ percussit eos plaga magna et persecutus est eos vsq; ad azecha et maceda. Et tūc dominus misit super chananeos lapides grandinis de celo. Unde mortui sunt multo plures lapidibus grandinis ꝙ gladio. Tunc ad preces Josue stetit sol in medio celi ꝛ luna ex aduerso per totam diem non decumbentes ad occasum prebentes lumen filijs israel preliantibus vsq;quo diuiparūt exercitū quinq; regum: quos quinq; reges postea Josue precepit suffocari et suspendi. Et sic gabaonite fuerunt liberati et tota terra chanaan: cum regibus suis fuit subiecta filijs israel et cetera. Per hoc mysterium preuidit abachuc in spiritu totam victoriam ecclesie et subiugationē totius populi gentilis ad fidem saluatoris domini nostri iesu christi. ¶ Unde preuidit prio qualiter christus debebat mittere apostolos et discipulos per vniuersam regionem et orbem: vt docerent et instruerent et predicarent euangelium omni creature tam paganis ꝙ gentilibus et ceteris nationibus ꝛc. Et quomodo vna pars de populo gentili videntes virtutes et signa que faciebāt apostoli in virtute nominis christi debebant confederari cum apostolis in ecclesia christi sicut gabaonite. Preuidit etiam qualiter reges et principes terre videntes ecclesiam de populo gētili ad fidem conuersam debebant ipsam persequi crudeliter et multa milia martyrū occidere in ea vsq; ad magnum Constantinum. Sed christus per solem figuratus debebat stare in medio celi ꝛ respicere ecclesiam figuratam per lunam et illustrare eam contra reges gentium. Et preuidit etiā qualiter christus debebat mittere tempestates et pestilentias et terremotus et multa alia incommoda contra populum gentilem et vindictā martyrum sed finaliter ecclesia figurata per Josue in lumine et virtute nominis Jesu qui est sol iusticie debebat subiugare oēs reges terre cū toto populo gentili ad fidem christi. ¶ Hoc ergo preuidens abachuc in spiritu dicit. O domine sicut sol et luna steterunt vnusquisq; in habitaculo suo tēpore Josue non declinando ad occasum. In cui⁹ lumine Josue vicit quinq; reges ꝛ dissipauit exercitum eorum per lapides grandinis missos de celo. Et postea subiugauit totam terram chanaan cū regibus suis: ita in tuo aduētu sol qui est christus et luna que est ecclesia stabunt firmiter in habitaculo suo: nec poterunt vinci: nec deleri a populo gentili: immo apostoli et martyres ibunt in luce sagittarum tuarum et fluminum euangelicorum: et in splendore tue haste et fortitudinis euāgelice fulgurantis et mittentis radios euangelicos per vniuersum mūdum illustrando apostolos et terrendo gentiles infideles signis et miraculis. et sic.

In fremitu conculcabis terram: et in furore obstupefacies gentes. Actu.ij.

¶ In fremitu et sonitu predicationis apostolorum conculcabis terram vniuersam et in furore tuo. scʒ cum miraculis et punitionibus obstupefacies et terrebis gentes: et sic venient et conuertentur ad fidem. Nam constantinus percussus lepra cognouit virtutem christi per baptismum sanatus: et sic conuersus. Ad cuius exemplum pro maiori parte omnes reges et principes europe fuerunt ad fidem conuersi et christo subiugati. Hoc idem factum est in partibus aquilonaribus et orientalibus vt patet p ecclesiasticam hystoriā Deinde cum dicit

Egressus est in salutē populi tui: in salutem cum christo suo.

Percussisti caput de domo impij: denudasti fundamentum eius vsq; ad caput.

¶ Explicat veritatem supradictarum figurarum Nam ipse dixit: ꝙ in supradictis sex mysterijs preuidit figuraliter in spiritu futurum saluatorem mundi et mysterium incarnationis et generalis redemptionis et conuersionis populi gentilis ideo nunc applicando figuratum figure explicat veritatem. vnde ait. O domine deus sicut nunc exiuisti in salutem populi tui per asa qui liberauit hierusalem de manu zara regis ethiopū ij. Paral. xiiij. et liberasti populum de manu casam othonie. Judicum .iij. Et liberasti illas octo animas per Noe de diluuio: et liberasti filios israel p moysen. Et liberasti gabaonitas p Josue ꝛ subiugasti oīa regna chanaan ꝛc. ita ergo reali-

ter tu in medio annorum eris ingressus in salutem et redemptionem generalem et spiritualem populi tui fidelis. Et nō venies in salutē populi tui et ad saluādum populuz tuū cū othoniel: nec cum gedeon: nec cum noe: nec cum iosue: nec cum moyse sicut quōdam fecisti: sed egressus es in salutem populi. i. ad saluandum populū tuuz cum christo tuo Jesu in lege promisso cui proprie cōuenit saluare qz ideo dr iesus. i. saluator quasi dicat q tunc misisti illos supradictos ad liberandum illum populum temporaliter. Sed in plenitudine tēporis mittes filium tuum Jesum christuz ad saluandum et redimendum genus humanum spiritualiter de morte eterna et captiuitate diaboli. Et loquitur de futuro per verba de preterito ppter certitudinē prophetie: sed qz xps debellando et cōterendo diabolū et membra eius liberauit genus humanū. ideo subdit: tu christe saluator in tuo aduentu percussisti et contriuisti caput de domo impij. idest pcussisti diabolū qui est caput domus impie et ciuitatis terrene babylonis magne meretricis. cum qua fornicant omnes reges terre et infideles et obstinati peccatores. de ista ergo domo impij percussisti eius caput scilz diabolum et denudasti fundamentum eius vsq ad collum. D ¶ Ad cuius intellectū est notandum fm Eusebiū. v. et. vi. de prepara. euange. Et fm Aug. per totū. viij. et. ix. x. x. de ciuita. dei q totum fundamentū diaboli quo dñabatur totimū do erat falsa superstitio. Naz oēs sacerdotes idolorum erant dediti magicis artibus: z sic oēs nigromantici et diuinatores et horoscopi: z aruspici et hidromantici z geomantici et obseruatores astrorū z mensiū et dierum. Et sic cum his falsis artibus que nō cōtinent in se nisi mendacium decipiebant reges et populos: immo sacerdotes arte humana faciebant quosdā occultos subterraneos meatus et ibi loquebant et per quasdam fistulas et rimulas mittebant vocem vsq ad cōcauum idoli aut statue. z sic videbat populo q idola loquerentur et darent responsa de quesitis: vt apparet Dan. xiiij. de idolo beli. Et isto mō idola dabant falsa et deceptoria responsa et precipiebant fieri nephanda sacrificia et ludos scenicos et nephandos ritus in populo gentili. Et cum hoc fundamēto diabolus adorabatur et dominabatur in toto mundo: sed venit christus et misit apostolos suos per totum orbem ad predicandam virtutem euangelicam omni creature: qui quidem apostoli dixerunt falsitatem et deceptionem omniuz superstitionum falsarū ipsorum sacerdotum. Nam in presentia apostolorum nō poterant idola dare responsa: vt ptz in hystoria beati Bartholomei z Mat. immo idola ruebant et cōminuebantur et sic apparebat deceptio z artificiuz quod ibi latebat ad decipiēdos populos Et tunc populi visa manifesta deceptione idolorum z visa veritate euangelica cōuertebātur ad xpm: sed super. z tiosa deceptio magis patuit et fuit manifesta post conuersionē magni cōstantini per totum orbem. Et ideo oēs reges terre q an propter idola persequebantur christianos. Tunc

(margin: falsa superstitio fecit regnare diabolū)

ppter christum deleuerunt omnia idola mundi. Et sic illa falsa superstitio que erat diaboli ad decipiendū inuenta q per tot tēpora fuerat coopta z occulta: tūc fuit denudata z manifesta et sic diabolus priceps hui⁹ seculi eiect⁹ est foras. Et hoc est qđ intēdit dicere ppheta. vñ ait. O xpe quando egressus es in salutem ppli tui: tūc percussisti caput diabolicum de domo impij: et denudasti z detexisti fundamentum eius vsq ad collum. Et loquitur metaphorice. Nam sicut mulier quandoq habet multas indispositiones et imperfectiones: sed cooperit se cuz vestibus et caligis a planta pedis vsq ad collum qz facies nō potest agere et sic cooperit oēs defectus occultos: sz si quis denudat et detegit eā a planta pedis vsq ad collum: tunc videbūtur oēs eius defectus qui sub veste latebant. Ita pariter est dicendum de illa falsa superstitione: quia erat velata et tecta multis falsis apparētijs ad extra inquantū qsq fingebant religionē et virtutē in apparentia: sed intus latebant multa nephanda abominanda et detestabilia vt pz in bacchanalib⁹ bacchis in nocturnis dee veste et veneris zc. Sed venit xpus et detexit z denudauit istā falsam superstitionē per oēs partes vsq ad collum et faciem vbi apparet veritas rei. Bis ergo christus percussit caput de domo impij: et denudauit fundamentū eius vsq ad collum. Primo quādo descendit ad infernum qui est domus dei impij. Ibi enim percussit et cōtriuit et iudicauit eum et nudauit et expoliauit lymbum et etiam purgatorium quod erat fundamentum eius. Secundo percussit diabolum caput impie domus et ciuitatis terrene: quando eiecit ipsum a populo gentili: et nudauit et manifestauit falsitatem superstitionis. Sed quia diabolus cum angelis suis apostaticis nō fuit eiectus de mundo: nec eijcitur ab homine nisi per baptismuz et exorcismum vbi dicitur ipsi. Ergo maledicte diabole recognosce sententiam tuam et recede ab hoc famulo dei zc. Ideo subdit propheta in persona ecclesie.

Maledixisti sceptris ei⁹ capiti bellatorum eius venientibus vt turbo ad dispergendum me.

(margin: Osee. vij. abacuc. iij. capi. et. xv. di. q lectis.)

¶ O xpe tu per baptismum et exorcismum maledixisti diabolo capiti omnium bellatorū et oium tentationum z vitiorum que pugnant cōtra nos Et maledixisti sceptris eius. i. oibus demonibus subditis sub sceptro et dominio eius venietib⁹ vt turbo ventorū z acies et turba bellatorū ad dispgendū et dissipanduz me. Dia ista dixit ppheta: qz in baptismo et penitētia non solū eijcitur diabolus et maledicitur: sed etiam oia pctā z tentationes que iugiter pugnant: et conantur dispergere nos. Item cum christus nō solum maledixit diabolū: sed etiā sceptra eius. s. oēs iudeos et infideles obstinatos qui iugiter conantur dispergere et destruere ecclesiam. Et ideo subdit.

Exultatio eorū sicut eius qui deuorat pauperem in abscōdito.

¶ Exultatio eorum impugnãdo cõtra ecclesiã et populũ xpianũ et contra quenlibet iustum est sicut exultatio eius: id est illius latronis qui deuorat aliquem et pauperẽ in abscõdito: quasi dicat q sicut latro letatur et exultat qñ in abscõdito reperit aliquem et expoliat eum: et ex diuite facit pauperem ita letatur diabolus tentare hominem et deducere eum ad peccãdum expoliando ipsum bonis gratie. Et ita exultauit populus infidelium persequendo et expoliando ecclesiam et populum christianum. Et ita letatus est et exultauit diabolus: quando expoliauit adam omnibus bonis gratuitis et percussit eum in corpore et anima quando inobediens diuino precepto descendere voluit a hierusalem in hierico et incidit in latrones. &c. Et sic pariter exultauit diabolus quando per supradictas falsas superstitiones occupauerat totum populum gentilem. Sed quia christus misit apostolos suos ad debellandum et eijciendum ipsum de mundo. Ideo subdit.

Exo. xiiij. xv. q. i. non est. **Uiam fecisti in mari equis tuis: in luto aquarum multarum.**

¶ O domine iesu xpe tu fecisti viaz equis tuis scz apostolis q sunt equi tui per quos lucratus es et pambulasti totum mundum viam ergo fecisti et aperuisti eis in mari huius mũdi: et in luto aquarum multarum fecisti eis viam vt transirent ad liberandum diabolum: et ad auferendum ipsi predam quam tyrannice et cum falso fundamento et superstitione detestabili possidebat. ¶ Et nota q propheta in hoc cantico communiter vtitur verbis metaphoricis et iõ apellat apostolos equos christi cum quibus peragrauit mundum: sicut Esaias appellat eos pedes, cum dicit: q pulchri sunt pedes euangelizantium pacem. Item appellat eos nubes inquantum ferebant et pluebant pluuiam euangelicam Esa. lx. Qui sunt hi qui vt nubes volant &c. Et isto modo abacbuc appellat eos equos trãseuntes maria et flumina lutosa ipsius mundi ad subijciendas insulas iugo christi et hunc modum seruat Esaias. xi. cum dicit: q tũc dominus iesus christus desolauit linguaz maris egypti: et leuabit manum super flumen in fortitudine spũs sui et pcutiet eũ in septẽ riuis: ita vt trãseãt p eũ calciati territuia r siduo pplo meo: &c.

(margin: apostoli dicũtur equi.)

xxiiij. q. viij. legi. **Audiui et conturbatus est venter meus: a voce contremuerunt labia mea.**

¶ Hec est quarta et vltima pars principalis huius cantici in qua agit gratias et explicat consolationem et gaudium quod ecclesia iustorũ habuit de beneficio redemptionis in primo aduẽtu christi et etiam de gaudio quod est habitura in secundo aduẽtu post iudicium: et ideo ista quarta pars primo exponetur de gaudio primi aduentus. Secundo de gaudio secundi aduentus. ¶ Quo ad primum est ergo prenotandum sicut dictum est supra q abacbuc in simplici spiritu preuidit destructionem illius particularis babylonie cum rege suo de propinquo futurã p cyruz: et preuidit propinquam liberationem particularem et temporalem populi iudeorum: sed duplici spiritu prophetico per illã particularem punitionem preuidit generalez punitionem magne meretricis babylonis et generalem redemptionem faciendam per xpm de longinquo. Sed in prima punitione et propinqua preuidit qualiter cyrus erat facturus generale edictuz per omnia regna sua scilicet medorum et assyriorum et persarum et caldeorũ vt omnes hebrei. xij. tribuum tam illi qui fuerunt captiuati per salmanasar et tetbaglasser et trãsmigrati captiuati p nabuchodonosor possent libere redire in hierlm et reedificare templum et ciuitatem reddens eis sacra vasa templi et magnam copiam auri et argenti pro templo edificando. Scilicet ista generalis libertas esset data omnibus israelitis habitantibus per illa regna tamen maior pars renuit redire. Nam de decem tribubus captiuatis per salmanasar aut pauci: aut nulli redierunt: eorum iã erant collocati et radicati in possessionibus et vineis in regno medorum et assyriorum et persarum. De iudeis autem transmigratis et captiuatis maior pars remansit: tamen qr ibi possidebant domos et vineas et oliueta et predia et ceteras possessiones: ideo noluerũt illa relinquere tamen qr timebant laborem et pericula itineris et sic plures manserunt in babylonia q redierunt quod ptz. Nam hester et asuerus q fuerũt per magnum tempus post relaxatam captiuitatẽ p cyrũ: tunc tẽporis habitabãt in chaldea et media et assyria et perside: et etiã in ethiopia magna multitudo hebreorũ et iudeorũ et de illa captiuitate: vt ptz p totũ discursuz libri hester. Ex qbus ptz q amore bonorum temporaliũ et ex timore laborũ itineris maior pars voluit remanere in illa captiuitate: et minima pars venit ad libertatem. Sed illi qui manserunt in babylonia bene fuerunt puniti: nã post destructionem factam per cyrum et darium tota prouincia chaldeorum passa est grauẽ sterilitatem et pestilentiam hominũ et animalium et multa alia miseranda discrimina et tribulationes: sicut dicũt omnes hystoriographi orientales. et prout prophetauerat Esaias et ezechiel: et quasi omnes prophete minores. Et sic patet q iudei remanentes in babylonia ex amore bonorum temporalium et volentes vitare labores et pericula itineris et contemnentes libertatem et cultum diuinũ iusto dei iudicio inciderunt in maiora pericula et tribulationes: et passi sunt sterilitatem et famẽ et penuriam bonorum temporalium. Per hoc profecto misterium preuidit abacbuc in duplici spiritu prophetico totam cecitatem et obstinationem et iniquitatem in qua manet populus iudaicus. vnde preuidit qualiter christus in lege et prophetis promissus erat venturus inter eos: et debebat eos absoluere a iugo legis: et captiuitate peccati et dare eis legem libertatis et gratie: et vocare eos ad hierusalẽ spiritualem quam ipse edificauerat. Sed preuidit qualiter maior pars iudeorum debebat contẽnere christum messiã et legem libertatis et hoc ppter amorem bonorum temporaliũ. Et sic spõte erat mãsura sub iugo legis et sub captiuitate diaboli ppetua et cõfu

(margin: no. bñ z nolentes facere bonũ p pigritiam.)

ssione babylonis mansura. Et sic puidit qualiter minor pars illius populi erat christū et legē euāgelicam suscepturа: et puidit qualiter illa parua pars que fuit collegiuz apostoloruz: ⁊ discipulorum debebat edificare nouaz hierusalem ⁊ ecclesiam supra firmam petraz que est xps. Et puidit etiam qualiter iudei remanētes in sua obstinatione nō solum debebant perdere oia bona tēporalia sed etiam spiritualia et eterna. Nam primo p quatuor annos passi sunt seditiones ⁊ bella intestina ⁊ furta ⁊ homicidia vt ait Josephus lib. de bello iudaico. Et postea fuerunt obsessi ⁊ intolerabilem inediam passi et tandem fuerunt capti ⁊ partim interfecti et trucidati: et partim capti et dispersi per mundum: et ciuitas fuit euersa ⁊ templum incēsum: ⁊ sic perdiderūt bona temporalia ⁊ etiā spiritualia qꝛ perdiderūt sacerdotium ⁊ sacrificium ⁊ lex fuit desiccata ⁊ arida facta: qꝛ non amplius facit fructum cum sit mortua: ⁊ non solū mortua sꝫ etiā eis mortifera: vt dictū est psal. l. Omnia ergo supradicta preuidēs abacbuc in spū pmo perdolet ⁊ expauescit talem obstinationeꝫ ⁊ sententiam ⁊ dānationē tēporalē ⁊ spūalem obstinatorū iudeorū. Scdo gaudet ⁊ consolatur se esse de illa societate iudeorum ⁊ fideliū q̄ xpm erant recepturi: ⁊ et de illis q̄ cuꝫ xpo erāt in celū ascensuri ⁊ de lymbo liberādi. ¶ Dicit ergo pphета in persona sui ⁊ ecclesie. O domine ego vidi ex reuelatione q̄liter maior pars ppli iudaici dꝫ dānari et in sua obstinatione pmanere. Nā qn̄ tu fueris egressus in salutem populi tui: ipsi non recipiēt te nec doctrinam: immo persequenť ⁊ crucifigent te. Et sic sponte pmanebūt in sua perfidia ⁊ obstinatione et captiuitate diaboli propter quod cōdēnabis eos ad penam et captiuitatem perpetuam in corpore et anima. Itaqꝫ minor pars eoꝝ recipiet legem tuam ex quib' facies populū tuū ⁊ ecclesiā simul cum conuersis de populo gentili. Ideo cum ego audiui ingratitudinem et obstinationē ⁊ dānationem illius populi sic alienati cōturbatus est venter meus id est interiora mea: ⁊ a voce tue reuelationis contremuerunt labia mea ne possint talia proferre et scribere in hoc cantico. Sed qꝛ ex alia parte video me esse de grege et societate illius populi que te receptura est: et debet tecum ascendere in hierusalem spiritualem p gratiam et in supernam per gloriam. Ideo.

vij. qō. j. suggestū ⁊. vj. qō. j sunt plurimi.

Ingrediať putredo in ossibus meis: et subter me scateat.
Ut requiescam in die tribulationis vt ascēdā ad populū accīctū nostrū.

¶ Non timeo labores nec pericula nec passiones et non curo si ingrediať putredo et dolor in ossib' meis et subter me scateat et serpat quicūqꝫ dolor et labor: vt. s. dūmodo requiescam tecum in die tribulationis et dānationis iudeorum: et ascendam tecum ad populuꝫ nostrū accinctuꝫ et preparatū ad ambulandum in lege tua euāgelica: et accīctū ad pugnam contra diabolum: et inimicos fidei. quasi dicat dummodo ego sim de societate et numero tui populi fidelis: ego sum preparatus ad perferendas et tolerandas omnes persecutiones vsqꝫ ad mortem inclusiue. A ¶ Et nota ꝙ propheta appellat diem tribulationis: non solum futurum statum iudeorum in inferno: sed etiam presentem statum in hac vita. Nam de futuro statu non est dubium: quia in secula seculoꝝ cruciabuntur. Sed etiam presens status dicitur dies tribulationis eorum. Nam primo sunt in captiuitate temporali et spirituali sine regno et sacerdotio exules a sua patria et vltra hoc sunt sine lege et fructu legis: quia nullum fructum habent ex obseruantia: quia non solum est eis mortua: sed mortifera. Ideo oratio: ⁊ ieiunia: et oblationes: ⁊ omnia opera legis que faciunt: vertuntur eis in peccatum: vt dictū est psalmo. xlix. et. l. ⁊. cviij. Ideo licet non semper patiantur sterilitatem bonorum temporalium. Tamen semper patiuntur sterilitatem legis: et bonorum spiritualium. Ideo eorum status dicitur dies tribulationis sicut dies legis euangelice dicitur annus benignitatis ⁊ fecunditatis propter abundantiam bonorum spiritualium. psalmo. lxiiij. Sꝫ ꝙ status iudaicus sit dies tribulationis et sterilitatis: probatur: quia post aduentum christi.

Ficus enim non florebit: et non erit germen in vineis.
Mentietur opus oliue: et arua non afferent cibum.
Abscindetur de ouili pecus: ⁊ nō erit armentum in presepibus.

mat. vij. Luce. vj. xxiiij. q. iij. deus dan. ix. c Osee. j.

¶ Ficus: idest lex vetus figurata per ficulneaꝫ nō florebit: quia iam fuit maledictaꝫ per christum ne amplius faceret fructum Matthei. xxj. Et non erit germen nec fructus: nec palmes in vineis illius populi et legis: idest precepta cerimonialia non germinabunt. B ¶ Unde nota ꝙ lex diuina et ecclesia dei ab adam vsqꝫ ad vltimum iustuꝫ dicitur vna scdm Gregorium et omnes doctores vt dictum est in prologo. Sed ista lex aut ecclesia in sacra scriptura quandoqꝫ appellatur vinea: cuius palmites sunt christi fideles. Quandoqꝫ appellatur oliua: cuius rami sunt fideles. Quandoqꝫ dicitur aruum seu ager: cuius fructus et segetes sunt fideles. Quandoqꝫ appellatur ouile dei: cuius oues sunt fideles. Sed post aduentum christi omnes iudei obstinati fuerunt abscisi ab hac oliua et vinea et agro et ouili: in quorum locis fuerunt inserti conuersi de populo gentili: vt ait apostolus ad Romanos. Iō ista vinea et oliua ⁊ ager non facit eis amplius fructum: quia lex iam fecit et protulit fructum in tempore determinato: scilicet in aduentu christi: et ideo fuerūt ipsi abscisi rami cerimonialium et nati: exorti sunt in codē trūco legis rami euangelici: qui proferunt fructus euangelicos ecclesiasticorum sacramentorum: et fructus gratie. Ex quibus patet ꝙ lex vetus cum illis ramis et palmitibus veteribus iam abscisis et aridis: nullum iam fructum profert. Ideo

dicit non erit germē in vineis: et mētiet opus oli/ue. Nā sicut vinea legis nō facit vuas: sed labru/scas. Ita oliua legis non facit oliuas: sed amur/cas et mētita est in fructu suo: et eadē rōne arua le/gis nō afferūt cibū: sed venenū mortiferū. Itē cū ille pp̄ls ante aduentū xp̄i esset pp̄ls peculiaris et de ouibus dei: postea fuit abscissus ab ouili dei: et iam non pascit nec comedit in presepibus dei: qr deū negauit. Dan. x. Uñ pp̄ls gētilis qui nō erat plebs dei factus est plebs dei per baptismū: et po/pulus iudaicus factus est non plebs dei et absq̄ mia per infidelitatē. Osee. i. Ideo dicit q̄ pp̄ls iu/daicus qui ex oue factus est pecus abscidetur de ouili dei et factus armentū bestiarū nō erit in pre/sepibus cum ouibus christi.

xcij. d. c. i. in glo. xcv. dist. c. ecce. xiij. q. i. bijs ita xvi. q. i. vos aūt.

Ego aūt gaudens gaudebo: et exul/tabo in deo iesu meo.

Deus dn̄s fortitudo mea: et ponet pedes meos quasi ceruorum.

Et super excelsa mea deducet me vi/ctor in palmis canentem.

¶ Quasi dicat in persona populi fidelis. Postq̄ iudei sponte abiecerunt xp̄m et voluerunt manere sub iugo legis: et abscindi ab ouili christi ego au/tem gaudens in presenti per gratiam et fructus euangelicos: gaudebo in futuro per gloriam in christo deo Jesu et saluatore meo quem recepi p̄ fidem. Quia ipse iesus qui est deus et fortitudo mea ponet: et preparabit pedes meos aptos et ve/loces quasi ceruorum ad ambulandū in lege euā/gelica: et ad ascendendum in hierusalem supernā per gloriam: et ipse deducet me gratia sui sup ex/celsa mea: idest super cacumina celestia mihi pro/missa. Et ipse victor contra diabolū deducet me canentem in psalmis gratie in presenti et in psal/mis glorie in futuro: quasi dicat q̄ iudeis et omni/bus infidelibus manentibus reprobatis et dam/natis in sua obstinatione. Ego gaudebo cum ie/su deo redemptore et glorificatore. Hic per grām et in futuro per gloriam.

Secunda expositio.

¶ Secundo modo ista vltima pars ab illo loco. Audiui et conturbatus etc. potest exponi de pena damnatorum: et gaudio iustorum post iudicium. Unde dicit propheta. O domine. Ego audiui ex reuelatione mihi facta in secundo capitulo dam/nationem magne meretricis et ciuitatis diaboli quam facturus es in vltimo iudicio de persecuto/ribus iustorum. Et ideo conturbatus est venter meus. etc. Sed quando audiui gloriam quam da/turus es iustis in meritum et premiū persecutio/num tunc fui consolatus: et volo q̄ ingrediat pu/tredo in ossibus meis: idest paratus sum pati om/nes persecutiones et aduersitates in hac vita: vt requiescam in die tribulationis: idest die iudicij et ascendam ad populum nostrum iustorum accin/ctum et liberatum et expeditum ab istis miserijs huius mundi: cum quo ascendam in celum. Unde post diem iudicij ficus iustorum diuitum munda/norum nō amplius florebit: nec erit amplius ger/men in vineis eorum et opus oliue mentietur eis et arua non afferent fructū eis: quasi dicat: q̄ oia ista bona mundana perdent in illa die: nec pote/runt eis prodesse. Ego autem quia ista bona mū/dana contempsi propter christum et propter cele/stia: in illa die gaudēs gaudebo et exultabo in deo iesu meo messia in lege promisso: quia ipse est de9 et fortitudo mea et ponet pedes meos veloces: quasi ceruorum ad ascendendum in celum: et de/ducet me super excelsa celestia canentem in psal/mis glorie. Ipse enim victor et triumphator de mundo, et diabolo deducet me secum cū pp̄lo vi/ctorie canentē victoriā suā in psal. glorie.

Admonitio autoris.

Hec ergo supradicta in hac ex/positione sunt que diuino auxi/lio fretus potui haurire et ex/torquere et intelligentia huius cantici secundum sanam fidē et doctrinam. Ideo oro et ob/secro fratres meos fideles et catholicos: vt velint cum cha/ritate attendere ad intelligentiam huius cantici: quia difficillimum est ad intelligendum. Primo quia de rebus altissimis. Secundo quia procedit per vocabula metaphorica et vsurpata et extra/nea. Tertio propter diuersitatem translationum. Nam quasi omnes interpretes fuerunt diuersi in interpretatione et traductione huius cantici: eo q̄ in hebreo procedit per verba metaphorica et multum equiuoca. O ¶ Et ideo dicunt hebrei q̄ quatuor partes sunt in sacra scriptura multum difficiles ad intelligendum: quasnon debent le/gere nisi prouecti et antiqui doctores: quarū pri/ma est primum et secundum et tertium capi. libri Geñ. Secunda est liber canticorum salomonis. Tertia est liber Ezechielis in primo cap̄. et qua/dragesimo cap̄. vsq̄ ad finem. Quarta autem est istud canticū abacbuc: quia ideo intitulatur ora/tio abacbuc pro ignorantia: siue pro ignoranti/bus: eo q̄ ab omnibus ignoratur eius vera intel/ligentia: vsquequo veniat rex messias ad declarā/dum ipsum. Et sic patet q̄ non solum apud nos: sed etiam apud hebreos hoc canticum reputatur difficillimum. Et ideo si lector fidelis non valeat attingere plenam intelligentiam ex hac supradi/cta expositione, Rogo q̄ pergat ad alios catholi/cos expositores: quia deus voluit communicare et reuelare singulis diuisim thesauros sapientie sue: prout ipsi placuit. Ideo oportet lectorem cū charitate accedere et studium adhibere.

Audite celi que loquor.

Hoc canticū cantat ecclesia in lau/dibus diei sabbati: quod canticum reperitur scriptum Deut. xxxij. et fe/cit ipsum Moyses ex precepto do/mini: et precepit vt reponeretur in archa federis vt esset in testimoniū contra filios israel quotiēs peccarēt et apostatarent et recederent a domino vt patet in capitulo precedenti. xxxi. Unde dicit Deut. xxxij.

dominus ad Moysen. Ecce tu dormies cum patribus tuis. Et populus iste consurgens fornicabitur post deos alienos &c. Et irascetur furor meus contra eum in die illa et derelinquam eum: et abscondam faciem meam ab eo. Et erit in devorationem et invenient eum omnia mala: et afflictiones &c. Nunc itaque scribite vobis canticum istud et docete filios israel vt memoriter teneant et ore decantent: vt mihi sit carmen istud pro testimonio inter filios israel &c. Ex supradictis inferuntur conclusiones. ¶ Prima conclusio. quod Moyses fecit canticum ex precepto domini. ¶ Secunda conclusio. quod deus prenouit et reuelauit ipsi moysi qualiter ille populus debebat fornicari et sequi deos alienos dum esset in terra promissa postquam essent incrassati: et impinguati. ¶ Tertia conclusio. quod Moyses posuit hoc canticum in archa federis vt esset testimonium contra filios israel: vt quando viderent punitiones in eis cognoscerent hoc eis fuisse predictum. ¶ Quarta conclusio. quod Moyses prenouit ex reuelatione omnes punitiones venturas illi populo propter peccatum vsque ad extremum tempus. Unde concludit in illo trigesimo primo capitulo. Noui enim quod post mortem meam inique agetis et declinabitis cito a via quam precepi vobis et occurrent vobis mala in extremo tempore quando feceritis malum contra deum &c.

Ex dictis in hoc capitulo et ex dicendis in hoc cantico patet manifeste Moysen fuisse verum prophetam: eo quod nouit in spiritu et diuina reuelatione et futuram rebellionem et idolatriam illius populi: et preuidit pariter futuras punitiones et destructiones quas ille populus erat passurus propter supradicta peccata: et qualiter ille maledictiones date supra in capitulo vigesimoseptimo debebant illum populum comprehendere. Et ideo Moyses fecit hoc canticum in quo continentur et predicuntur beneficia que deus fecit illi populo et predicit ingratitudines et scelera que ille populus erat perpetraturus contra deum et punitiones quas erat passurus. Et sic patet moysem fuisse verum prophetam et habuisse spiritum prophetie de futuris contingentibus. D ¶ Sed est querendum an Moyses habuerit duplicem spiritum prophetie in hoc cantico: scilicet an spiritus et lumen propheticum Moysi attigerit et peruenerit vsque ad christum et ecclesiam: an fuerit terminatus in veter. testa. Dictum est enim prolog. tractatu secundo et tertio. quod spiritus simplex propheticus est ille qui tangebat mentem prophete tantum de futuris contingentibus in illo populo in vet. testamento in quibus terminabatur noticia prophete: sed spiritus propheticus duplex erat qui transcendebat futura contingentia vete. testament. immo per gesta preterita et presentia et futura vete. testa. manducabat mentem et noticiam prophete vsque ad mysteria christi et ecclesie: quem duplicem spiritum et lumen propheticum habuit et adeptus est dauid et Esaias et ceteri tres maiores et xii. prophete minores vt pluries dictum est. Et ideo est videndum an moyses in hoc cantico habuit hunc et talem spiritum et lumen duplex propheticum: et an noticia sua prophetica peruenerit vsque ad christum et ecclesiam.

Si moyses habuerit duplicem spiritum.

A ¶ Ad cuius intelligentiam est prenotandum quod due fuerunt punitiones generales illius populi: et due destructiones et euersiones et incensiones generales illius templi et ciuitatis hierusalem. Prima fuit facta per nabuchodonosor: et caldeos. Secunda fuit per tytum et Romanos. Prima autem fuit propter peccatum idolatrie. Secunda propter odium et homicidium perpetratum contra messiam in lege et prophetis: quia non solum ipsum negauerunt et audire noluerunt: sed etiam occiderunt. Ideo prima captiuitas et destructio fuit remissa et restaurata per Cyrum et ciuitas et templum reedificatum per zorobabel et Jesum sacerdotem magnum. Secunda autem fuit irremissibilis et irreparabilis: vt patet ad oculum. has profecto duas captiuitates et destructiones nouerunt et predixerunt quasi omnes prophete. Primo enim Dauid preuidit et predixit captiuitatem primam per babylonios et eius remissionem: vt patet psalmo septuagesimo octauo et septuagesimo nono et centesimovigesimosexto. Sed perpetuam captiuitatem secundam et irreparabilem predixit psal. lxvii. dicens: destrues illos et non reedificabis eos. Item de secunda captiuitate dicit psal. xciiii. Hodie si vocem eius audieritis nolite obdurare corda vestra &c. Item Esaie. xliii. Educ foras populum cecum et surdum &c. Item Esaie. l. Ecce in iniquitatibus vestris venditi estis et in sceleribus vestris dimisi matrem vestram: quia veni: et non erat vir: et vocaui: et non erat qui audiret. hoc idem capitulo. lxv. Item Danielis nono de prima captiuitate et eius remissione et reedificatione dicitur. Rursum reedificabitur platea: et muri et angustia temporis. Sed de secunda captiuitate et destructione dicitur. Post ebdomadas lxii. occidetur christus et non erit eius populus qui eum negaturus est in ciuitatem et sanctuarium dissipabit populus cum duce venturo et finis eius vastitas. et post finem belli statuta desolatio: et vsque ad consummationem et finem perseuerabit statuta desolatio. Sufficit ergo quod omnes prophete in hoc concordant quod secunda destructio et captiuitas erat ventura illi populo: eo quod erat negaturus deum: et non debebat recipere: nec audire messiam in lege et prophetis promissum: immo erat ipsum occisurus. Et omnes concordant in hoc: scilicet quod illa secunda captiuitas erat irreparabilis et perpetua. Et quod populus gentilis erat eligendus et loco populi iudaici substituendus: vt patet per totum discursum prophetarum: que omnia ista prenouerunt et predixerunt in duplici spiritu omnes prophete. Quam etiam vltimam perpetuam desolationem et reprobationem propter peccatum negationis christi preuidit Moyses in duplici spiritu prophete. Deut. xviii. cum dicit deus. prophetam suscitabo eis de medio fratrum suorum similem tui et ponam verba mea in ore eius. Loqueturque ad eos quecunque dixero illi. Et quicunque verba que loquetur audire noluerit vltor existam. Ex quibus patet quod Moyses preuidit ex diuina reuelatione duplici spiritu christum nasciturum de illo

Due destructiones hierusalem et templi.

populo secundum carnē. in cuius ore deus pater debebat ponere verba sua: immo deus pater erat locuturus nobis per os christi: quia quicquid habet: hꝫ a pr̄e nascendo: et sic ꝓuidit qualiter deus erat nobis locuturus in carne: et ꝓuidit qualiter ille populus: idest maior pars eius nō erat ipsm auditurus: immo negaturus. Et sic preuidit vltimā et perpetuā visionem et destructionem eorum. Ex quibus patet ꝙ moyses non solum preuidit primam captiuitatē iudeorū futuram propter peccatum idolatrie: sed etiā preuidit secūdā captiuitatem et perpetuam destructionem secundi templi propter peccatum infidelitatis et odij et homicidij perpetrati contra christū. Et hanc duplicem captiuitatem et destructionē populi iudeorum: et templi et ciuitatis predicit moyses in hoc cantico. Et precepit ipm reponi in archa vt esset testimonium cōtra illum populū ne allegarent ignorantiā: quin deus premonuisset eos: et ꝑdixisset eis punitionē sui peccati appellando celum et terraꝫ in testimoniū. In quo cantico duo pricipaliter facit. Primo enī ꝑmittit prohemiū et exordiū. Secundo exequitur narrationē. ibi. Date magnificentiam deo nr̄o. ¶ Quātū ad primū: qꝛ superius dixit moyses ꝙ faciebat hoc canticū in testimoniuꝫ cōtra filios israel: vt ipm nulla deleret obliuio cōtra quos inuocabat celum et terraꝫ. Ideo nunc in exordio huius cantici obtestatur celū et terrā: et appellat eos in testimoniū cōtra illum populū: et petit diuinū auxiliū inuocando nomen domini. Dicit ergo Moyses.

Deut. xxxij.

Audite celi que loquor: audiat terra verba oris mei.

¶ O celi audite que loquor: scꝫ sniam dei datā cōtra ppl̄m iudaicū: et sicut estis imobiles a loco sitis mihi testes ꝯtra istū populum qui rebellaturus et blasphematurꝰ est contra deum suum. Et terra que est imobilis audiat verba oris mei: et sit mihi testis de imobili sententia data a deo contra illum populum: et tam celi ꝙ terra sitis mihi testes qualiter volo predicere sententiam domini et punitionem contra istuꝫ populum propter futurum peccatum idolatrie et infidelitatis: quod perpetraturus est contra dominum et messiam suum ne possit allegare ignorātiam quando euenerint sibi ista mala. Iteꝫ vos celestes et angelice creature audite que loquor vt sitis mihi testes: et terra: idest oēs habitatores terre audiāt verba oris mei que ego annūcio ex parte dei cōtra illum populū rebellē. Deinde sequitur dicit.

l. di. q̄d ē hoc ⁊c. cū exaudiero. et xxxv. q̄. vi. i fine ⁊. viij. q. i. olim.

Concrescat in pluuiaꝫ doctrina mea fluat vt ros eloquiū meum.

Quasi imber super herbam et quasi stille super gramina: quia nomen domini inuocabo.

¶ Captat beniuolentiam dei et petit auxilium et gratiam. Primo vt ipse abunde possit loqui. Secundo vt faciat fructum in populo: et ad hoc inuocat nomē domini tetragrāmaton: qđ est verbū incarnatū. s. iesus christus messias in lege ꝓmissus in cuius virtute moyses fecerat oīa miracula. in cuius fide et ipse omnes fideles vete. test. saluabātur. Unde ait. Ego moyses inuocabo nomē dn̄i q̄ est dn̄s iesus in carne futurus et vēturus sine quo nullū donū: nulla gr̄a pōt nobis dari a patre luminū. hoc inꝗ nomen dn̄i inuocabo vt doctrina mea moralis et ꝓphetica in hoc cātico prenūcianda crescat et abundet vt pluuia solet abundare. Et eloquiū meum fluat affluēter sicut ros: et fluat et crescat ista doctrina super mētes hoīm ad intelligēdū: et sic per volūtates eoꝝ ad opandū: q̄si et sicut imber fluit sup herbā et facit eā germinare et sicut stille cadētes super gramina faciūt ea crescere et prosperari: ita pariter doctrina mea faciat fructum fidei in mentibus audientiū: et fructū charitatis in voluntatibus eorū. Unde est aduertendū ꝙ recte moyses inuocat iesuꝫ qui est nomē dn̄i ad gratiam impetrandā: qꝛ ex reuelatione sciebat eū esse in omnibus mediatorē dei et hominū per quē deus erat remissurus peccata hominū et daturus omnē gratiam: et in virtute cuius et ad cuius inuocationem moyses fecerat omnia miracula in egypto et in mari rubro ⁊c.

Date magnificentiā deo nr̄o dei ꝑfecta sunt opa: et oēs vie eius iudicia. vi. q. i. c. si oia. in glosa.

Deus fidelis et absqꝫ vlla iniquitate: iustus et rectus. Lu. xviij.

Peccauerunt ei et nō filij eius in sordibus.

¶ Premissa inuocatione diuini auxilij in exordio hic icipit suā narrationē: in qua tria facit hꝫ ꝙ hꝫ tres partes ꝑncipales. Nā prīo ꝑdicit primā punitionē illꝰ ppl̄i futurā ꝑpter pctm̄ idolatrie. Secūdo ꝑdicit punitionē secundaꝫ ꝑpter pctm̄ odij mortis xp̄i. Tertio ꝑdicit electionē et substitutionē ppl̄i gētilis ad ecclesiā loco ppl̄i iudaici. secūda ibi. Et dixit. Nā sunt. tertia ibi. Laudate gentes. In prima parte tria facit. Primo enī explicat breuiter beneficia que specialiter ille populꝰ recepit a deo pre nationibus. Secundo ꝑdicit ingratitudinē et apostasiā quā ille populus erat perpetraturus cōtra deū ꝑpter idolatriā. Tertio predicit futurā punitionē et destructionē eorū ꝑpter illud peccatū. scđa ibi. Incrassatus. tertia ibi. vidit dn̄s ad iracundiā. ¶ Quantū ad primū est aduertendū ꝙ ꝑpter quattuor deus est de se magnificādus ab oībus. Primo qꝛ est perfectꝰ et pfecta opa creauit et fecit. Scđo qꝛ sapiēs in cōdendo legem nature. Tertio qꝛ fidelis in ꝓmissis: qꝛ neminē fallit. Quarto qꝛ rectꝰ et iustus in iudicādo: qꝛ tribuit vnicuiqꝫ ꝓm opera sua: vnde ꝑpter ista quattuor tenet magnificare deū nō solū ppl̄s iudaicus: sꝫ etiaꝫ oēs populi: qꝛ oēs equaliter ista receꝑperunt a deo. Dicit ergo moyses: o populi date magnificentiā deo nr̄o ppꝫ bn̄ficia gn̄alia recepta: qꝛ oia opa dei sunt pfecta in sua natura: et sic fecit hoiem

Deꝰ magnificādꝰ ab oibus ꝑpꝫ q̄ttuor.

perfectū in sua natura oēs vie legis eius in q̄bus precipit hoīes ambulare sunt vera iudicia ꝛ iusta et sic ē iust⁹ in condēdo legē ꝛ fidelis in ꝓmissis ꝛ iustus ꝛ rectus absq̧ vlla iniq̄tate in iudicādo et reddēdo vnicuiq̧ punitiōes ꝛ p̄mia ſm merita aut demerita. ex quo pʒ ꝙ oēs tenenť deū magnifica/re. Sʒ perāplius isrł recepit a deo legē ꝛ bn̄ficia: q꞉ magis deus se ostēdit eis amicū dādo legē spe/cialē ꝛc. Jō subdit. Peccauerūt ꝛ nō filij eius. q. d. iste pp̄ls magis tenebať deū magnificare et lau/dare: eo ꝙ elegerat ipm̄ tanq̄ filiū dando ipsi legē specialiter: tn̄ ipsi nō filij. i. nō tanq̄ filij peccaue runt in sordib⁹ ꝛ spurcitijs idolatrie ꝛ alioꝝ scele rum. q. d. ꝙ licet debebant deū magnificare tanq̄ patrē. Tamen ipsi tanq̄ nō filij blasphemauerūt eum in sordibus idolatrie et supstitiōis detestabi lis: et ideo moyses incipit reprobare ꝛ obiurgare totam successionem illius populi dicens.

xxiij. q. 5. lij. c. vi. lvi. d. ca. nasci. **Generatio praua atq̧ peruersa hec/cine reddis domino popule stulte et insipiens.**

Nunquid non ipse est pater tuus qui

de. pe. d. v. c. cōsi/deret. **possedit te: et fecit et creauit te.**

Jo. viij. **Memento dierum antiquorū: cogi/ta generationes singulas.**

gen̄. xlix. **Interroga patrē tuū: et annūciabit tibi maiores tuos: et dicent tibi.**

Quando diuidebat altissim⁹ gētes quando separabat filios.

Adam: cōstituit terminos populorū iuxta numerum filiorum israel.

¶ O generatio praua ꝛ puersa in fide heccine red/dis dn̄o. i. has gr̄as reddis dn̄o ꝓ tantis bn̄ficijs receptis o pp̄le stulte in eligēdo ꝛ insipiēs in iudi cando et cognoscēdo q꞉ contēpsisti bonū et elegi/sti malū: ꝛ tanq̄ insipiēs oblit⁹ es bn̄ficiorū rece/ptorū: et nō cognouisti creatorē tuū ꝛ elegisti crea turā vanā ꝛ falsam cōtemnēdo verū deū oīm crea torē. Nunq̄d ipse deus nō est pater tuus qui prio fecit te quo ad corp⁹ de terra et creauit te quo ad animā de nihilo spirādo in corpus formatum de terra spiraculum vite: ꝛ postea possedit tanq̄ po/pulū peculiarē ꝛ ꝓpriū pre ceteris populis. Me/mento dierū antiquorū a principio mundi et cogi ta gn̄ationes singulas ab adam vsq̧ noe ꝛ abraā et maxime ab abraā quem sperauit de caldea vsq̧ ad exitū de egypto: ꝛ interroga patrē tuū quēcūq̧ carnalē ꝛ patrē tuū abraā qui fuit principiū hui⁹ populi ꝛ maiores tuos scʒ Isaac ꝛ Jacob ꝛ om̄es duodecim patriarchas ꝛ o͂es duces et sacerdotes et dicent tibi totū discursum tue generatiōis ꝛ be neficiorū a deo receptorū per successiones. Et di/cent tibi principiū et modū electionis huius po/puli ad deū ꝛ dicent tibi quando ꝛ quomodo diui debat altissimus gentes et quando separabat fi/lios adam. D ¶ Ad cu'ꝰ intellectū est notan/dum scd̄m hystoriographos: ꝙ descēdentes a tri/bus filijs noe post diluuiū fuerūt diuisi ꝑ asiā eu/ropā ꝛ aphricā in. lxx. gn̄atiōes seu pp̄los siue na tiōes aut regiōes. Itē cū ante edificationē turris babel oēs gn̄atiōes essent labij ꝛ lingue ꝛ idioma tis vnius: tn̄ post ꝯfusionē linguarū diuisi sunt in lxx. linguas. Itē legiť gen̄. xlix. ꝙ oēs aie filioꝝ ia cob: q̄ ingressi sunt in egyptū cū iacob p̄re suo fue runt. lxx. ex quo pʒ ꝙ numer⁹ pp̄loꝝ tā in diuisiōe gn̄ationū filioꝝ noe: ꝙ in diuisiōe linguarum fuit iuxta numerū filioꝝ israel q̄ ingressi sunt i egyptū cū iacob patre suo. Et hoc est qđ dicit hic: interro ga patrē ꝛ maiores tuos: et dicent tibi quando et quomodo altissim⁹ diuidebat gētes post diluuiū et in edificatiōe turris babel ꝛ quomodo separa/bat filios adā in illis duab⁹ diuisiōib⁹. Quō ꝯsti tuit ꝛ distinxit terminos pp̄loꝝ. i. diuisit eos in. lxx. pp̄los et linguas iuxta numerū filiorum israel qui ingressi sunt in egyptum cum iacob patre suo.

Pars autē dn̄i populus eius: iacob funiculus hereditatis eius. xi. q. 3. c. ad mensam.

¶ Et tamē ex illis. lxx. linguis ꝛ pp̄lis de⁹ solū ele git sibi vnū. s. populū israel: quia iacob fuit pars dn̄i ꝛ pp̄ls ꝛ fuit funiculus ꝛ sors ꝛ portio heredi tatis eius. In translatiōe aūt ipsoꝝ. lxx. habetur. Constituit terminos populoꝝ iuxta numerū filio rum dei: qđ idē est eo ꝙ soli filij illius populi dice bantur filij dei. Alia trāslatio hʒ ſm numerum an gelorū: et tūc intellectus potest esse satis confor/mis littere sequenti. Nam vnusquisq̧ populus si/ue natio aut regnū habet ꝓpriū angelū custodē: ꝛ quot sunt populi tot sunt angeli custodes q̄ dn̄r archāgeli inquantū sunt principes regnoꝝ q̄bus danť in custodiā: vt pʒ de angeloꝝ principe regni persarū. Dan. x. Ex quo pʒ ꝙ numerus pp̄loꝝ qui fuerūt diuisi per linguas ꝛ natiōes post diluuium aut in cōfusione turris babel fuit ſm numerū an/gelorū ad custodiā illorū populorū deputatorum. Sed licet deus deputauit vnicuiq̧ illorū ꝓpriū angelū ꝛ principē ad custodiā: tn̄ deus voluit sibi eligere illū pp̄lm in ꝓpriū. Et ipsemet voluit esse ꝓprius princeps ꝛ custos illius populi: licet habe ret michaelē archāgelū in ministrum vt pʒ Dan. x. et hoc intēdit dicere moyses in hoc passu ſm istā translationē. Unde ait. Interroga patrē tuū ꝛ ma iores tuos: ꝛ dicent tibi qualr̄ quādo altissim⁹ di/uidebat gētes: ꝛ separabat filios adā post diluuiū et in cōfusione linguarū turris babel: tūc ꝯstituit terminos pp̄loꝝ. i. nationū et ꝓuinciarū mūdi iu/xta nūerū angelorū deputatoꝝ ad custodiā regno rum. Sed Jacob cū prole sua fuit pars dn̄i et po/pulus eius sibi ad custodiā ꝛ regimē electus: ꝛ fuit funiculus ꝛ sors ꝛ portio hereditaria eius: q꞉ ipse specialiter elegit sibi populū in hereditatē. Unde probo ꝙ dn̄s elegit sibi istum populū in heredita tem et propriam custodiā et regimen. Nam.

Inuenit eum in terra deserta: in loco horroris et vaste solitudinis. Gen̄. iij. Exo. iij.

Circūduxit eum docuit ꝛ custodiuit quasi pupillam oculi sui.

¶ Dominus inuenit istum populum in terra deserta &c. Quia primo inuenit abraam in chaldea terra deserta & semota a vero cultu diuino et reduxit in terram mesopotamie: et exinde in terrã chanaam vbi edificauit altare domino & incepit inuocare nomen domini Gene.xij. Et exinde inuenit filios israel in loco horroris id est in horrido loco egypti sub duraser uitute et postea inuenit moysen in loco vaste solitudinis iuxta montem oreb custodientem oues soceri sui getro: & vocauit ipsum de rubo et misit ipsum ad pharaonem: et cum multis signis et prodigijs eduxit illum populum de egypto. Et circunduxit ipsum per desertum: et docuit eum legem et precepta in monte synai. Et custodiuit eum ab omni periculo: sicut pupillam oculi sui. Primo custodiuit eum in mari rubro. Secundo custodiuit ipsum et liberauit ab inedia et fame et siti dando ipsi aquam de rupe oreb: et dulcorando aquas marat: et mittendo manna. Et.

Et ptz nu.p to/ tum. **Sicut aquila prouocans ad volandum pullos suos & superuolitans expandit alas suas: & assumpsit eum atque portauit in humeris suis.**

Aqle circa pulloa qua tuor bñficia. ¶ Ad cuius intellectum est notandum secundum naturales et secundum experientiam quod aquila pre ceteris auibus et animalibus nutrit filios suos vnde quatuor mirabilia beneficia ostendit filijs pre ceteris. Nam primo splendide pascit eos et nobilib⁹ cibis id est perdicibus & leporibus et cuniculis &c. Secundo sapienter custodit collocando nidum in altis rupibus ne possit accedere ad tollendum filios. Tertio prudenter docet eos volare et venari et cibum querere volitãs super eos ostendendo eis venationem: vt rapiant et discant cibum puocare. Quarto collocat filios in loco fertili et copioso ciborum: vnde quando filij sunt iã prouecti & habiles ad venandum & querendum cibum. Tunc pater et mater querunt eis locum & terminum semotum et aptum: & portant filios illuc: scilicet masculum et feminam & dimittunt & collocant eos ibi in illo loco fertili & copioso et ipsi reuertũtur ad terminos suos. Ita ergo pariter fecit deus erga illum populum. Nam primo custodiuit eũ ab oi periculo. Scdo cibauit ipsum mãna de celo & coturnicibus. Tertio docuit ipsum dando legem. Quarto collocauit ipsum in terra promissa fluente lacte et melle: et sic deus fuit similis aquile in custodiendo et cibando et docendo collocando illũ populũ. Dicit ergo moyses quod deus circũduxit: et docuit et custodiuit populum sicut facit aquila prouocans ad volandum pullos suos et volitans super eos: vt custodiat et ipsi addiscant volare: et sic deus ad modum aquile expãdit alas suas extendẽdo nubẽ super eos in die ne vrerentur ardore solis: & assumpsit eum quasi sup humeros & asportauit eum per totum desertum. Et.

exo.xiiij **Dominus solus dux eius fuit: & non erat cum eo deus alienus.**

¶ Solus deus absque alio deo alieno fuit dux illi⁹ populi per quadraginta annos in toto illo itinere et peregrinatione: tandem autem constituit eũ super illam terram excelsam quam ipsis promiserat: que quidem terra promissionis primo dicitur excelsa: eo quod est sita in alto loco respectu egypti et arabie & chaldee. Et etiam erat excelsa respectu deserti arabie in copia aquarum & fructuũ et omnium ciborum.

Constituit eum super excelsam terram: vt comederet fructus agrorum. Ut suggeret mel de petra: oleumque de saxo durissimo. Nu.xx/xiij.& xx/xiij.

Butyrum de armento: et lac de ouibus: cum adipe agnorum et arietum filiorum basan.

Et hircos cum medulla tritici: & sanguinẽ vue biberent meracissimum.

¶ Ideo deus constituit et collocauit eum in illa terra et super illam terram fertilem: vt comederet fructus agrorum quibus illa terra abundat & suggeret ille populus mel de petra: quia ibi apes mellificant in cauernis petrarum et rupium. Et suggeret et colligeret oleum de saxo durissimo: quia in terra lapidosa et saxosa crescunt oliue que reperiuntur abundanter in illa terra: et vt suggeret butyrum de armento vaccarum: et lac de ouibus que erant in magna copia in illa terra: quia chananei erant maximi cultores terre. Et ideo plantauerant oliuas et vineas ceteras arbores & seminauerant agros et nutrierant greges ouium et armenta boum in magna copia: quas quidem oues et arietes ducebant chananei de terra filiorum basan: vltra iordanem furto: aut precio: eo quod terra basan illis temporibus abundabat in pascuis et gregibus ouium: & ideo dicit quod constituit dominus illum populum super illam terram copiosam: vt suggeret mel de petra: oleumque de saxo durissimo: et butyrum de armento: et lac de ouib⁹ cum adipe et pinguedine agnorum et arietum filiorũ basan: quia terra filiorum basan abundabat in his. Et vt comederet hircos non cum ordeo: nec cum furfure: sed cum medulla et farina tritici. Et vt biberent sanguinem vue: id est vinum meracissimum et purissimum. Itaque deus dedit eis illam terram et constituit eos dominos super eam vt cõederẽt fructus quos non plantauerant: et frumentum quod non seminauerant: et agnos et arietes quos non nutriuerant: et biberent vinum de vineis quas non plantauerant: que omnia supradicta patent per totum discursum Exo. & Leuitici et Numeri & Josue. Deinde cum dicit.

Incrassatus est dilect⁹ & recalcitrauit: incrassatus impinguat⁹ dilatat⁹ Dereliquit deum factorem suum: et recessit a deo salutari suo. De pen. di.iij.qd ergo.

exo.xxxij. 7.xxxiiij. q.iij.ser. de pe.d. v.psides/ ret.§.do lendū. **Prouocauerunt eum in dijs alienis: et in abominationibus ad iracundiā concitauerunt.**

Immolauerūt demonijs 7 non deo dijs quos ignorabant.

Noui recentesqꝫ venerunt: quos nō coluerūt patres eorum.

xv.q.j.c. merito. §.j.ante finem. **Deū q̄ te genuit dereliquisti: 7 oblitus es dñi creatoris tui.**

¶ Predicit futuram ingratitudinem et scelera: et peccatum idolatrie illius populi. Unde dicit ꝙ ille populus pre ceteris deo dilect⁹ cui deus tot beneficia contulerat et tot signa amoris ostenderat incrassatus est ex abundantia delitiarum: et impinguatus ex abundantia diuitiarum et dilatatus in dominio et honore et sic oblitus beneficiorum a deo receptorum: recalcitrauit contra deum, sicut equus pinguis et delitiosus cōtra dominum. Unde dereliquit deum factorem et creatorem et benefactorem suū. Et recessit 7 apostatauit a deo salutari suo qui totiens saluauerat, et liberauerat eum de captiuitate egypti et de alijs periculis: obliti, tot beneficiorū recesserunt, a deo vero et adheserūt dijs alienis: 7 sic prouocauerūt deum ad furorem et vindictam in dijs alienis: id est colendo deos alienos: et cōcitauerunt eum ad iracundiam in suis abominationibus. Nam, post mortem Josue immolauerunt sacrificia demonijs et, non deo suo vero: sed demonijs dijs suis falsis quos ignorabant esse deos: qui, quidem dij falsi, noui recentesqꝫ venerunt inter eos quos patres eorum Abraam Isaac et Jacob et Moyses et Aaron et ceteri antiqui nō coluerūt: immo abominati sunt et exhorruerunt: quod quidem scelus perpetrarunt filij israel in terra eis data: vt patet per totum discursum libri iudicum et regum. Unde Moyses preuidens talia scelera futura illius populi apostrophat ad eum exprobrando et obiurgando. Et dicit. O popule scelerate dereliquisti deum qui te genuit et honorificauit: et oblitus es domini creatoris tui sequendo deos alienos: quasi dicat, non impunitus abibis propter tantam ingratitudinem. Et ideo. Deinde cum dicit.

iiij.reg. xxv. de pe.d. iij., pductio.§.j. 7.xv.q.j. reuertimini. **Uidit dominus et ad iracundiam cōcitatus est: quia prouocauerunt eum filij et filie.**

¶ Predicit illius populi punitionem et destructionem. Ad cuius euidentiam est primo notandum ꝙ ille populus non semel: sed multotiens apostatauit a deo et secutus est deos alienos. Unde sic, post paruum tempus post mortem Josue fornicatus est cū dijs terre: sed deus incepit eos opprimere per reges finitimos: sed suscitauit eis Othonielē liberauit eos: 7 sic in.cc.annis decies apostatarūt 7 decies de⁹ liberauit eos p iudices quotienscūqꝫ reuertebant ad dñm vt pꝫ p totum discursum libri Judicū: et iterum tempore regum Salomon incepit idolatrare 7 tria templa idolorum fabricare que perseuerauerunt in hierusalē vsqꝫ ad tempora Josue. Item post Salomonem diuisi sunt in duo regna. Unde regnum israel semper perseuerauit in idolatria: et pro maiori parte reges iuda et hierusalem perseuerauerunt in eadem. Sed cum tam reges israel q̄ hierusalem frequenter moniti per prophetas nollent desistere a via sua mala: ideo deus incepit primo attediari contra israel et auertere faciem suam ab eis: et incepit eos successiue punire. Nam primo venit Tetbaglatfalasar rex assyriorum et infestauit regnum israel et asportauit duas tribus cum dimidia que habitabant vltra iordanem, et etiam partē eorū qui habitabāt circa Jordanē et transtulit eos in assyrios.iiij.regum.xxv. quia semper perseuerabant reges israel in eadem idolatria: ideo venit Psalmanaser et transtulit et asportauit in captiuitatem septem tribus cum dimidia que remanebant citra iordanem de regno israel: et sic fuit penitus deletum illud regnū propter scelera sua. Et maxime propter peccatū idolatrie: vt pꝫ.iiij. Reg.xxv. Post mortē aūt Josue incepit deus propter idem pctm̄ punire regnū hierl'm et iuda per reges chaldeorum videns obstinationē eorꝫ. Nāꝫ primo venit Nabuchodonosor et cepit Joachim regem hierl'm et occidit eum et duxit secū pueros oēs de semine regio in Babyloniā inter quos duxit secū Danielē 7 Ananiam Azariam 7 Misaelē cum multis alijs nobilibus. Et isti dicti filij obsides de hierl'm. Iterum post tres annos reuersus est Nabuchodonosor et transmigrauit Hieroniā cum decem milibus nobilium in Babyloniam et constituit Sedechiam in regem hierusalem. Sed cum Sedechias in suis sceleribus cum omni populo perseueraret: permisit deus vt contra regem Babylonie rebellaret: et sic venit Nabuchodonosor in hierusalem et obsedit eam in gyrum.xviij. mensibus: intantū ꝙ matres ex inedia coacte sunt comedere proprios filios et sic capta et incēsa est ciuitas cum templo et a fundamētis euersa: 7 rex oculis orbatus 7 cum omni populo ductus est captiuus in Babyloniam: et ibi miserabiliter interfectus. Et sic fuit finis miserabilis illorum duorum regum propter peccatum idolatrie: quos frequenter deus per suos prophetas monuerat et multotiens eis pepercerat. Et per magna tempora eos ad penitentiam expectauerat. Sed finaliter videns obstinationem eorum. Ideo decreuit a suis regnis eos eijcere: et in terras alienas in captiuitatem et seruitutem redigere: postq̄ maluerunt dijs alienis q̄ proprio deo seruire. Hanc ergo futuram destructionem et captiuitatem predicit Moyses ex parte dei: et comminatur illi populo. Et loquitur semper per verba de preterito propter certitudinem prophetie: et sententie dei. Unde licet deus per magna tempora expectauerit correctionem illius populi: tamen quia finaliter vidit obstinationem 7 incorrectionem eorum. Ideo ad iracundiam concitatus est: quia filij sui et filie quos in filios et populum peculiarem sibi elegerat prouocauerūt eū

xlv. di. c sed illud ad iram et vindictam: q2 est generatio praua ꝛ infideles ꝛ rebelles filij. Ideo.

xxiij. q v. c. si audieris. **Et ait: abscondā faciem meā ab eis: et considerabo nouissima eorum.**

Generatio enim peruersa est: et infideles filij.

¶ Deus ait. Ego abscōdam faciem meam ab eis auxilium et fauorem subtrahendo ꝛ negando. Et cōsiderabo nouissima scelera eorū: idest ſm nouissimam obstinationem ꝛ impenitentiā eorū reprobabo et puniam eos: eo ꝙ est generatio praua et incorrigibilis et infideles filij et apostate ꝛ idolatre. (no. de pdestinatione.) D ¶ Unde notanter dicit considerabo nouissima eorum. quia aliter se habet deus in predestinando hominem et aliter in reprobando. Unde deus nō predestinat hominē: quia nouit ipsum futurum bonum et iustum: immo predestinauit ipm ab eterno: et preparauit gratiā ipsi: vt sit bonus ꝛ iustus: quia elegit nos ante mundi constitutionez vt essemus sancti. ad Ephe. j. Sed per oppositum est de reprobatio. Nam non presciuit: nec reprobauit eos deus ab eterno vt essent mali et damnati. Sed quia presciuit eos semp ꝛ finaliter malos impenitentes ideo eos reprobauit. Et ideo dicit deus de illo populo: quem presciuit in sua idolatria obstinatum. Considerabo nouissima scelera eorum incorrigibilia et nouissimā impenitentiaz et obstinationem eorum. Et scdm illa nouissima puniam eos absq3 misericordia. Et ideo reddens causam subdit.

xxvij. q. j. idolatria. xxvj. q. j. sciendū. **Ipsi me prouocauerunt: in eo quod non erat deus.**

¶ Sequendo deos alienos.

Et irritauerunt me in vanitatibus suis.

xlv. di. ſʒ illud. Et xxiij. q. j non turbatur. ¶ Ex superstitionibus relinquendo verum cultuz Ideo.

Et ego prouocabo eos in eo qui non est populus meus.

¶ Idest subijciam eos populo alieno: ſʒ babylonico qui non est populus meus: sed alienus.

Et in gente stulta irritabo illos.

¶ Idest contemnā illos et ponam in gente inhumana et crudeli que affligat eos sine misericordia Quasi dicat: sicut idolatrādo me negauerunt esse deum suū: et adheserunt dijs alienis et falsis. Ita ego negabo eos in populū meum et subijciaz eos genti aliene et stulte ꝛ crudeli. Quemadmodū fuerunt chaldei qui ciuitatem et templū incenderunt et eos trucidauerunt et captiuos in babyloniam duxerunt: et crudeliter eos: et absq3 misericordia trucidauerunt et afflixerunt ꝛc. Unde subdit. (xxiij. q. v ſ. vlti.)

Ignis succensus est in furore meo: et ardebit vsq3 ad inferni nouissima.

¶ In illo templo et ciuitate et comburet ciuitatez et templum vsq3 ad infima fosse fundamenta. Unde scheol hebraice idem est quod fossa inferior latine. Nam anteq̄ muri edificentur prius foditur et cauatur fossa in qua faciuntur fundamenta super que edificantur muri et parietes. Et sic dicit ꝙ ille ignis combussit templum et ciuitatem vsq3 ad fundamēta que latebant in fossa inferiori. Et ideo subdit.

Deuorabitq3 terram cum germine suo: et montium fundamenta comburet.

¶ Ignis ille devorabit totam terram iudee cum germine: scilicet cum omnibus arboribus ꝛ vineis et segetibus ꝛc. et comburet fundamenta montiū scilicet predia et possessiones que erant in montibus et radicibus montium: quia omnia combusserunt et destruxerunt chaldei in illa obsidione.

¶ Et nota ꝙ ille ignis non solum intelligitur de igne materiali qui combussit ciuitatem et templum et totam terram: sed etiam intelligitur de igne furoris et ire dei qui accensus et effusus est super illum populum propter supradicta scelera eius: quia totaliter decreuit delere eos. Et ideo subdit. iiij. Regū. xxv.

Cōgregabo super eos mala: et sagittas meas complebo in eis. xv. q. j. reuertimini.

Consumentur fame: et deuorabunt eos aues morsu amarissimo. Et. xlv. di. ſʒ illū ꝛ. xxiij.

Dentes bestiarum immittā in eos cum furore trahentium super terraz atq3 serpentium. q. v. si audiero.

Foris vastabit eos gladius: et intus pauor iuuenem simul ac virginē lactentem cum homine sene.

¶ Ego cōgregabo super eos multa mala: et prelia et seditiōes: ꝛ sic sagittas meas: idest, sagittas mee vindicte cōplebo in eis per chaldeos in illa obsidione intantum ꝙ consumētur et deficient et peribūt fame et aues: idest chaldei veloces ad modum auium deuorabunt eos morsu amarissimo: ꝛ dentes bestiarum: idest crudelitatez chaldeorum ad moduz bestiarū immittā in eos cum furore trahentiū: idest reptiliū draconū atq3 serpentiū: idest mittā cōtra eos chaldeos qui deuorabūt eos tāq̄ bestie et dracones et serpētes ꝛ griphones ꝛ aqle. Et sic gladi⁹ cum machinis ꝛ tormētis ꝛ telis vastabit eos foris continue inijciendo arma bellica contra ciuitatē. Et intus vastabit eos pauor continuus: vastabit dico iuuenē simul ac virginem ac infantē lactentē in vberibus matris sue cum homine sene. q. d. ꝙ tantus erit strepitus armorum ꝛ machinarum et tormentorum in illa obsidione ꝙ omnes status ꝛ conditiones ab homine sene vsq3 ad infantē lactentē in sinu et vbere matris tremēt et pauebunt videntes eminere eis interitum vsq3 quo deuiant in finalem destructionē et captiuitatem. Que omnia mala fuerunt cōpleta in illo populo et templo ꝛ ciuitate. vt patet quarto regū vltimo. ꝛ. ij. Paralipomenon vltimo ca.

Et dixit vbinā sunt cessare faciā ꝛc. ꝛ qō. iiij homini.

¶ Hec est secūda pars huius narrationis et comminationis quam iudei continuant cum precedenti exponentes totum de destructione hierusalem facta per caldeos nullā facientes mentionem de destructione secūdi templi et ciuitatis de vltima captiuitate facta per romanos. Sed dictum est superius qualiter moyses preuidit in spiritu per reuelationem totum discursuz illius populi vsqz ad xpm et substitutionez populi gentilis: et preuidit destructionē vtriusqz templi. Et ideo postqꝫ superius moyses in persona christi predixit: ⁊ cōminatus est destructionē primi templi ⁊ ciuitatis que facta fuit per chaldeos. Nunc aūt in hac scđa parte predicit: et precōminatur destructionē scđi tēpli et ciuitatis: et perpetuā captiuitatē illius populi que fuit facta per Romanos in vindictaz mortis christi. B ¶ Ad cuius intellectum est notanduz qꝫ iudei ꝑpter peccatū idolatrie et obstinationis merebantur nō solum deleri: et eijci de terra sua: sed totaliter deleri de mundo nullo remanēte nec vnqꝫ ad propria reuerti: sꝫ descēdere ad inferni nouissima: sed deus noluit iudeos totaliter de mundo delere: nec eos in perpetua captiuitate detinere: ne Nabuchodonosor ⁊ sui successores superbirent de victoria sua putantes deū iudeorū esse victum ab eis: et iudeos nō esse traditos sue potestati ꝑpter peccata cōmissa cōtra deū sed in ꝓprijs viribus de ipsis iudeis obtinuisse triumphū. Et ideo deus voluit post. lxx. annos reducere illū populū in terram suā ⁊ excitauit spiritū Cyri vt dimitteret captiuitatem: ⁊ daret licentiam iudeis reedificādi ciuitatez ⁊ templum: vt ibi libere deo seruirent vsqz ad aduentū messie ⁊ deinceps a peccatis abstinerent ⁊ corrigerent: et messiam in lege promissum fideliter reciperent in illo secundo tēplo reedificato: sed ipsi peius peccatū perpetrarunt ⁊ commiserunt contra deum. Nam venit christus deus ⁊ homo messias in lege promissus vt legez declararet: ⁊ eos de captiuitate liberaret: sꝫ qꝛ doctrina xpi erat eoꝝ supbie ꝯtraria ⁊ auaricie: Jdeo cōceperunt inexorabile odiū cōtra eū: ⁊ obcecati in sua malicia cōtra legē ⁊ ꝑ oēm iusticiaz ipsuz morti tradiderūt: ⁊ qꝺ peiꝰ fuit spōte in sua malicia ⁊ obstinatiōe manere voluerūt. ⁊ sic facta sunt nouissima ꝑpłi illiꝰ peiora omībꝰ scelerībꝰ priorībus: idō punitio eoꝝ fuit eterna in corpore ⁊ anima. Nā per Tytū et romanos ciuitas cū templo fuit incēsa: ⁊ ipi ꝑtim fame cōsumpti ⁊ trucidati et totuz residuū in perpetuā captiuitatē ⁊ seruitem fuit destinatum et per totum orbem dispersum: et anime eorū fuerūt ad eternā penam ꝯdēnate. Et sic in corpore ⁊ anima fuerūt puniti. Et hoc est qꝺ predicit et cominatur deus per moysen in hac secunda parte: in qua tria facit. Primo eīm explicat causam quare deus noluit totaliter eos in prima captiuitate de mūdo delere: sꝫ eos a captiuitate in hierusalē reuocare. Secūdo explicat irremissibile peccatum quod commiserūt contra deū et messiam eius. Tertio perditionē eorum ⁊ finalē destructionem: et perpetuam dānationem. Secunda ibi. De vinea sodomoꝝ. Tertia ibi. Nonne hec condita sunt apud me. D ¶ Quantum ad primum est aduertendū qꝫ duplici de causa deus voluit seruare residuū illius populi: et non totaliter de terra extirpare et delere: immo voluit post. lxx. annos eos in terram suam reuocare per cyrū. Prima causa fuit propter superbiam regum babylonie et omniū chaldeorū: ne putarēt victoriā suam contra iudeos prouenisse ex viribus suis et non ex peccato iudeorū: et ne propter hoc contemnerent deum israel dicentes eum esse impotētem ⁊ victū Unde balthasar fecit conuiuiū: et in vasis sacris templi dabat potū concubinis et ceteris in contēptum dei: vt patet Danie. v. Scđa vt remaneret tēpus penitēdi vt recordati punitionis et captiuitatis facte ne iterum peccarēt nec rebellarēt contra deum: sed per punitionē factam de preterito: cauerent peccata de futuro ne amplius rebellarent: cōtra deum in carnē venturuz: sed ipsum reciperent tanqꝫ saluatorem: et messiam: et eius doctrinam sequerentur. Et hoc est quod dicit dominus per moysen in hac parte: vnde ait. Dicens vbinā sunt isti iudei scelerati.

Nota de dei via

Quare

De sal uauit gē tē iudeorum.

Cessare faciam ex hominibꝰ memoriam eorum.

De pe. d. ſ. c. tacitumitas ſ. deꝰ cū

Sed propter iram inimicorum distuli ne forte superbirēt hostes eorū: et dicerent.

Manus nostra excelsa: et non dominus fecit hec omnia.

¶ Cessare faciam memoriam eorum ex hominibꝰ et delebo et extirpabo eos totaliter de mundo: ne amplius nominentur in memoria hominum sm qꝫ merētur peccata eoꝝ. quasi dicat. Jta debuissez facere: scilicet delere memoriam eorum. Sed ego distuli eorum vitam propter iram et temeritatem et superbiam inimicorum suorum chaldeorū Ne forte hostes eorum chaldei superbirent ⁊ gloriarentur de viribus suis: et de potentia sua. Et dicerent et manus et potestas nostra excelsa fecit hec omnia: scilicet superauit et captiuauit iudeos et incendit hierusalem cum templo. Et non fecit hoc dominus deus eorum: immo fuit victus a nobis: nec potuit nobis resistere: quia eius vasa sacra asportauimus in babyloniam: et damus in eis bibere concubinis et familiaribus nostris: vt patet Daniel. quinto. Secūda causa quare deus noluit totaliter iudeos delere sed eos de captiuitate reuocare fecit vt ex preterita punitione castigarentur et corrigerentur: et precauerent futurā et nouissimam rebellionem: sed quando veniret messias reciperent eum. Sed quia hoc non fecerunt iudei: immo totum oppositum. Jdeo subdit Moyses.

Gens absqꝫ consilio est: et sine prudētia: vtinam saperent et intelligerent ac nouissima prouiderent.

xxiij. q. iij c. i ecclesiastico. ⁊ ix. q. iij c. alioꝝ.

Quomodo persequebatur vnus mille: et duo fugarent decem milia.

¶ Ita gēs iudaica est absq; consilio et sine prudētia ¶ Unde est aduertendum sicut dictum est in principio: q istal doctrina simul est moralis et prophetica. Et ideo simul docet intelligere verum bonum et cauere malū futurum. Ideo dicit q ista gens ē sine consilio inquantum nesciunt discernere inter bonum et malum eorum que sunt ad finem et fuit sine prudentia inquantum nesciuit memorare preterita et disponere presentia et preuidere futura immo semper in omnibus elegit peiorem partem dimittendo deum verum a quo tot bona receperat: et sequendo deos falsos propter peccatum, tot punitiones passus est. et sic illa gens est et fuit semper sine consilio in nō discernendo: et sine prudentia in male eligendo: et malum non cauendo: sed semper ad deteriora precipitando et procedendo vsq; quo Christum occiderunt. Et idō subdit. Utinam isti iudei saperent scripturas idest diligenter explorarent et inuestigarent et perscrutarentur cum sapore scripturarum: quia hoc pertinet ad sapientiam que est de rebus diuinis et altissimis que in sola sacra scriptura reperiunt. Et vtinam intelligerent: idest ad intelligendum scripturas cū humilitate et ratione se prepararēt non ad sensum carnalem: sed spiritualem. Et sic prouiderent idest procul viderent nouissima mysteria de christo et ecclesia: que in scripturis latēt et occultantur et prouiderent quomodo est christus finis nouissimus totius legis et quomodo oēs scripture loquūtur de christo tanq̄ de fine nouissimo. Unde si iudei fuissent vsi bono consilio in discernendo et bona prouidentia in eligendo: et sapuissent et intellexissent sacras scripturas ad verum sensum et prouidissent nouissima mysteria figurata per sacram scripturam nō negassent nec occidissent christum partem pessimam et malam eligendo. Item si cum consilio et prudētia sapuissent et intellexissent victorias et punitiones preteritas quomodo deus puniuerat eos propter peccata sua quotiens peccauerant: prouidissent nouissima: et cauissent iterū peccare. Unde si sapuissent et intellexissent et recordati fuissent quomodo propter ydolatriam totiēs puniuerat eos per finitimos tempore iudicum et Regum: et finaliter per chaldeos fuerūt afflicti destructi et a finibus expulsi et captiuati in babylonia: tunc prouidissent nouissima et non occidissent nec negassent christum. Item si sapuissent et intellexissent omnia supradicta cognouissent et cognoscerent quomodo ciuitas cum templo fuit incensa per chaldeos et populus ductus captiuus et quomodo vnus chaldeus fugabat mille iudeos et duo fugarent decem milia iudeorum in illa obsidione tunc cognoscerent q hoc nō euenit ex defectu et debilitate dei nec ex viribus et potentia chaldeorum aliorum aduersariorū sed ex peccato ydolatrie iudeorum. Unde.

Xps est finis legis.

Nonne ideo q deus suus vendidit eos et dominus conclusit illos. Non enim deus noster vt dij eorum et inimici nostri sicut iudices.

¶ Nonne ideo iudeis euenit ista persecutio: quia deus suus vendidit illos et tradidit in manus inimicorum: et dominus conclusit illos in illa obsidione propter peccata sua supple: et non ex impotentia dei: quasi dicat immo propter peccata illius populi: quia deus noster non est deus victus et impotens sicut dij eorum qui ab eis dicuntur quandoq; victi et impotentes: vt patet in libro Eneidos .i. vbi dicit Iuno. Gens inimica mihi tyrrenum nauigat equor. Ilium in Italiam portans victosq; penates. Item in libro secundo eiusdem Uirgilij.: Heu nihil inuictis fas quenq̄ fidere diuis: vbi alij legunt inuitis idest nolentibus. Ex quo patet q dij Troianorum et aliorum gentilium sunt impotentes et victi: sed deus noster nō est impotens sicut dij eorum: immo est omnipotētissimus de quo inimici nostri fideles possunt esse iudices et testes eo q experti sunt multotiens omnipotentiam dei nostri: vt patet in portentis et signis egypti et in transitu maris rubri vbi dixerunt. Fugiamus israelem dominus enim pugnat pro eis cōtra nos. Exo. xv. Item Seon rex amorreorum et Og rex basan et omnia regna chanaan sunt iudices et testes de omnipotentia dei nostri: quia in egressu terre promissionis non mansit spiritus nec vires in hostibus: intantum q vnus de populo hebreorum fugabat mille de chananeis. Itē nabuchodonosor punitus a deo dixit q nō erat alius deus super terram nisi deus hebreorum Danielis .iij. et .iiij. et .v. Et vltimate Cyrus et Darius reges persarum: qui interfecerunt Balthasarem regem babylonie et subiugarunt regnum et relaxarunt captiuitatem sunt iudices et testimonium de omnipotentia dei: vt patet Esdre primo. Ergo sequitur q destructio regni iudeorum non prouenit ex viribus chaldeorū nec ex impotentia dei: sed ex peccatis iudeorum in tota ergo supradicta particula ostendit Moyses q licet iudei ex suis demeritis et peccato idolatrie meruissent totaliter deleri a memoria hominum: tamen deus voluit eis prolongare vitam propter tria. Primo ne inimici fideles superbirēt et gloriarentur de viribus suis et attribuerent victoriam dijs suis. Secūdo vt iudei saperent et intelligerent scripturas et considerarent punitiones factas et per illas cauerent futura peccata: et prouiderent nouissima mysteria de christo et ecclesia: et reciperent christum in aduentu suo: ne sibi essent iterum rebelles sicut prius. Tertio ne gētiles putarent deum nostrum esse impotentem et victum et non potuisse iuuare cultores suos: sed vt iudei cognoscerent illā punitionē sibi fuisse inflictā propter scelera et pctā sua et propter idolatriā deo permittente ipsos rebellare regi babylonie et per ipsum affligi. Deinde cum dicit.

De9 noster ops

Iudeos viuere voluit deus propter tria

De vinea sodomorum vinea eorum et de suburbanis gomorre. Uua eorū vua fellis: et botrus amarissimus.

Hiere. ix et .xxiij. q .i. ca. viii. et ad Ro. xij.

Fel draconum vinum eorum: et venenum aspidum insanabile.

¶ Predicit ultimum peccatum iudeorum commissum contra deum et messiam in lege promissum. Unde supra dixit deus quod ideo reliquit et reuocauit eos a captiuitate ad terram suam. Primo ut inimici non superbirent deum nostrum impotentem. Secundo ut iudei deinde saperent et intelligerent scripturas et prouiderent nouissima de xpo venturo: et non negarent: sed reciperent ipsum et deinde cauerent rebellare contra deum: sed ipsi iudei fuerunt sine sapientia et consilio et prudentia: quia peiora scelera commiserunt quam prius. Nam ante destructionem primi templi peccauerunt per idolatriam: sed post captiuitatem in fine secundi templi non solum fuerunt deo rebelles negando christum messiam suum. sed etiam ex odio ipsum occiderunt et in eadem infidelitate et obstinatione permanserunt: quorum peccatum et eius grauitatem explicat deus per Moysen per comparationem vinee et vue et vini. B ¶ Ad cuius intellectum

Vinea dicti sunt iudei. est notandum ut patet Esa. v. quod totus ille populus ab Adam et israel usque ad aduentum xpi dictus fuit vinea xpi: ut dictum est psal. lxxix. Ezechie. xvij. Quam vineam coluerunt patriarche et prophete et omnes fideles ve. testa. expectando ut faceret illam salutarem vuam et botrum qui fuit christus: qui quidem botrus et vua fuit torta et expressa in torculari crucis ex qua expressum est vinum sacramentorum ad salutem omnium fidelium simul cum vino generalis redemptionis: et sub tali fide et spe omnes fideles ve. testa. colebant istam vineam et legem Moysi. Sed ista vinea legis iam protulit vuam suam in aduentu suo. et collegium apostolorum et fidelium iam protulerunt fructum fidei colligendo istam vuam per fidem sed synagoga non fecit vuas fidei sed labruscas amarissimas infidelitatis et odij et homicidij contra christum. Et sic ex vinea domini facta est vinea sodomorum et gomorre: et sic patet quod domus israel que erat vinea domini exercituum diuisa fuit in duas partes. Quarum minor recepit christum, per fidem et sic fecit verum fructum: et collegit de vinea legis vuam salutarem qui fuit xpus et qua expressit vinum redemptionis et sacramentorum et sic ista minor portio mansit vera cum suo fructu. Altera autem pars minor non fecit vuas fidei sed labruscas amarissimas infidelitatis odij et homicidij: quia non solum non recepit xpm sed negauit et occidit eum et sic ex lege non collegit fructum salutis et redemptionis: sed damnationis: et sic facta est pars vinee sodomorum tota synagoga iudeorum que xpm negauit usque in hodiernum diem. Et ideo dicit Moyses quia iudei non sapuerunt, legem nec intellexerunt eam: nec prouiderunt nouissima christi que in lege erant figurata et promissa et in prophetis prenunciata. Ideo vinea eorum facta est de vinea sodomorum: idest sterilis et ceca. D ¶ Ad cuius in-

Sodoma dicitur cecitas. tellectum est iterum notandum quod sodoma interpretatur sterilitas, cecitas: aut pecus aut declinatio: dicitur enim cecitas: eo quod ex passione vitiorum percussa fuit cecitate mentis intantum quod perdidit iudicium rationis et omnes effecti sunt bestiales in moribus: quia abutebantur vitio luxurie in masculo. Ideo sodoma interpretatur pecus et bestia. Unde voluerunt abuti duobus angelis qui ingressi sunt in domum Loth: ideo percussi sunt cecitate et sic facti sunt ceci corpore et mente. Unde sodoma cum suburbanis et ciuitatibus adiacentibus submersa et combusta est et sterilis. ut patet Ge. xix. Hoc idem factum est de gomorra cum suis vicis et turibus suburbanis. Ideo gomorra interpretatur cecitas et seditio aut timor popularis et quia populus iudaicus siue synagoga fuit percussa cecitate mentis et odij in aduentu christi: et non fecit fructum fidei: ideo dicitur ceca et sterilis: et bestialis: et sedit sicut sodoma et gomorra. et sic iam non dicitur vinea dni: sed vinea sodomorum et gomorre. Unde sicut societas apostolorum et discipulorum et omnium conuersorum facta est vinea dni per fidem. Ita synagoga per infidelitatem et cecitatem facta est vinea sodomorum et gomorre. ¶ Tertio est vlterius notandum quod sicut in vinea considerantur tria per ordinem. scilicet ipsa vinea que est congregatio vitium et palmitum viridium. Secundo vua que inde colligitur. Tertio vinum quod ex vuis exprimitur. Ita pariter vinea ecclesie fuit ipsa congregatio aplorum sub viro e vnius fidei adunatorum. Fructus autem siue vua huius vinee fuit charitas qua xpm receperunt. vinum autem gratia et effectus redemptionis. Et etiam vinum huius vinee fuit predicatio euangelica et operatio miraculorum: quam apostoli ex fide et charitate expresserunt. Per oppositum synagoga. Nam quia illa vinea erat ceca et in odio contra xpm inueterata. Ideo peperit vuas et botros amarissimos mendacij et falsi testimonij contra christum Et sic fecit deum et legem mendacem quando xpm negauerunt. Unde iudei primo conceperunt odium contra christum in corde et cecitate mentis. Secundo protulerunt mendacium et falsum testimonium et blasphemiam contra eum in ore. Tertio commiserunt homicidium in operatione quando ipsum crucifixerunt. Quarto manserunt in infidelitate et obstinatione et damnatione perpetua. Radix ergo et vitis illius vinee sodomorum est cecitas et odium inueteratum: vua autem fuit mendacium et falsum testimonium et blasphemia dicta contra xpm. vinum fuit homicidium et mors xpi. Acetum autem factum ex illo vino est obstinatio acerrima. et damnatio amarissima: et desolatio que manet et perseuerat in illo populo usque in finem. Hoc est ergo quod intendit dicere Moyses in particula: scilicet quod deus noluit totaliter derelinquere istam vineam in illa captiuitate babylonis imo vocauit ipsam ut saperet et intelligeret legem et nouissima mysteria xpi prouideret: et christum in aduentu suo per fidem reciperet et veras vuas fidei et verum vinum colligeret et faceret etc. Sed totum oppositum fecit. Nam vinea eius synagoga degenerans a lege et recedens a deo facta est de vinea sodomorum et suburbanis Gomorre: per odium et cecitatem mentis et ideo vua eorum fuit vua fellis et botrus amarissimus: quando negauerunt christum et legem et prophetas mendaces fecerunt et falsum testimonium contra Christum dixerunt et amara

In vinea tria considerantur.

conuitia et opprobria infixerunt Et vinum eorum fuit tanq̄ ora conum quando ipsum amare morti et cruci tradiderunt et ipsi acetum felle mixtum porrexerunt: acetum autem eorum fuit venenum insanabile obstinationis et infidelitatis quod in eis perseuerat: quia est eis insanabile sicut venenum aspidum. L ¶Unde synagoga quasi per omnia facta est similis aspidi: nam sicut aspis est surda et excecata: ita synagoga post christum mansit ceca et surda: quia nec potest: nec vult audire veritatem sacre scripture: immo ponit sibi caudam obstinationis in aure dextra: ne audiat vocem euangelicam vt dictum est psalmo quinquagesimoseptimo. Item sicut venenum aspidum est insanabile: ita venenum obstinationis et odij synagoge et peccatum est insanabile vsq̄ ad iudicium. Ita eorum damnatio ven enata est insanabilis et pena irremissibilis et infinibilis sicut peccatum sodome fuit insanabile. Et sic patet quomodo synagoga facta est de vinea sodomorum: et de suburbanis gomorre postq̄ negauit et crucifixit xp̄m. Unde notāter dicit de suburbanis gomorre. Nam sicut sodoma et gomorra habebant suburbana scilicet vicos et rura confinia que participabant peccata et punitionem illarum ciuitatum: quia cum ciuitatibus fuerunt punita suburbana. Et sic manserunt destructa et sterilia. Ita pariter omnia suburbana ipsius hierusalem que consenserunt in necem christi: et omnes iudei qui manent in eadem obstinatione: dicuntur de vinea sodomorum: et de suburbanis gomorre: quia synagoga cum suis suburbanis et sequacib' et obstinatis iudeis dicta est sodoma et gomorra scilicet ceca et sterilis et bestialis et damnata: vt patet Esaie.i. vbi appellat principes synagoge principes sodomorū propter cecitatem et obstinationem et bestialitatem. Item sicut sodoma et gomorra habuerunt suburbana que participarunt peccatum eorum. Ita pariter peccatum cecitatis et odij iudeorum habuit suburbana pctā. Nā ex illa cecitate et odio prupperunt in mendacium et falsum testimonium: blasphemiā et homicidiū et infidelitatē: et obstinationem et venenū insanabile odij et rancoris qđ habent cōtra xp̄m et xp̄ianos. Et ista sunt pctā suburbana illius peccati iudeorum: ideo dicit moyses. Uinea eorum de vinea sodomorum et de suburbanis gomorre. Deinde cum dicit.

Synagoga aspis

xxxij. d. c. erubescant.

Nonne hec condita sunt apud me: et signata in thesauris meis.

Mea est vltio et ego retribuam eis in tempore vt labatur pes eorum.

xxij. q. ij. si q̄libet.

Iuxta est dies perditionis: et adesse festinant tempora.

x. xxij. q. iiij. c. displicet.

¶ Predicit punitionem peccati supradicti: que fuit facta per titum et exercitum Romanorum in destructione secundi templi. Dicit ergo deus. nōne hec scelera supradicta commissa contra christum et messiam condita et reposita sunt apud me et bene signata et sigillata in thesauris meis idest memoria mea que est archa et thesaurus omnium preteritorum presentium et futurorum quia noui omnia anteq̄ fiant quasi dicat non oblitus sum iniuriam factam christo filio meo et ideo dico vobis q̄ mea est vltio id est ad me pertinet facere vltionem et vindictam huius peccati de iudeis. Et ideo ego retribuam eis penam in tempore constituto: sed differo modo: vt magis labatur pes eorum ad alia scelera. Unde hoc dicit q: in illis quadraginta annis quos deus dedit eis ad penitentiam plura scelera commiserunt ad maiorem punitionem et penam eorum Iudei glosant ly vt pro quotienscunq̄ hoc est ego retribuam eis quotienscunq̄ labatur pes eorum ad peccandum vel ly vt potest poni p licet idest licet in illis quadraginta annis labatur pes eorum ad peccandum tñ non diu differetur eorum punitio: quia iuxta est dies perditionis eorum. Item licet modo concedatur eis potestas vt occidant christum tamen iuxta et prope est perditio eorum. Et tempora festinant et properant adesse idest vt cito fiat et compleatur eorum destructio et punitio per Tytum et Romanos. Quia.

Iudicabit dominus populum suum et in seruis suis miserebitur.

xv. q. i. c. firmissime.

¶Hoc dicit. Nam. L. quando deus statuit mittere Tytum et Uespasianum cum exercitu Romanorum cōtra hierusalem. Prius anteq̄ obsideretur apparuit angelus domini et precepit omnibus fidelibus christianis: vt recederent ab hierusalem et fugerent futurum excidium ciuitatis vt ait Eusebius in secunda ecclesiastice hystorie. Et sic christus condemnauit et puniuit omnes iudeos obsessos in hierusalē: sed misertus est eos auisando vt fugerent illam stragem et punitionem: sed tota congregatio malorum et obstinatorum iudeorum mansit et fuit inclusa et obsessa in ciuitate quorum partim fuerunt machinis bellorum in muris interfecti: partim in fame cōsumpti: partim gladio in captione trucidati: et ceteri in captiuitatem dispersi. Et ideo subdit q̄ de' et quilibet alius.

Uidebit q̄ infirmata sit manus: et clausi quoq̄ defecerunt residuiq̄ cōsummati sunt.

vi. qđ. i. sunt plurimi. hie re. ij.

Et dicent vbi sunt dij eorum in quibus habebant fiduciam.

De quorum victimis comedebant adipes: et bibebant vinum libaminum.

iiii. xxviij.

¶Infirmata et debilitata sit manus et ptās illius ppli in illa obsidiōe et clausi et obsessi defecerūt in virtutibus victualibus et in consilio: et omnibus necessarijs et residui consumpti sunt fame et gladio et captiuitate. Et tunc Romani videntes iudeos obsessos, et destinatos a deo dicēt: vbi sunt dij eorū. s. iudeo⁊ in quib' habebāt fiduciā: de quo⁊

victimis et sacrificijs comedebant adipes et pinguedinem et bibebant vinum libaminum et oblationum. Surgant ergo dij vestri: o iudei et opitulentur vobis et protegant vos in hac vestra necessitate: et liberent vos de manibus nostris. A

¶ Et nota ꝙ Romani et gentiles loquebantur secundum consuetudinem eorum. Nam sicut ipsi gentiles colebant plures deos quibus offerebãt diuersa sacrificia. Ita putabant ꝙ iudei colerent plures deos propter multitudinem et diuersitatem sacrificiorum et holocaustorum et oblationum et libaminum. Item putabant ꝙ dij ciuitatis obsesse et capti pariter vincebantur cum ciuite a dijs exercitus vincentis et triumphantis: sicut dictum est de dijs troianorum. Secundum ergo hanc consuetudinem dicebant Romani iudeis obsessis: vbi sunt dij eorum in quibus habebant fiduciam: quasi dicerent: aut dormiunt: aut sunt victi. Et maxime hoc dicebant gentes exercitus eo quod sentiebant quomodo populus obsessus continue clamabant ad dominum in templo et offerebant oblationes et sacrificia. Et tamen deus non exaudiebat eos: sicut dictum est psalmo decio septimo. Clamauerũt ad dominũ nec exaudiuit eos: eo ꝙ iam erat clausum celum orationibus eorum. Et ideo gentes exercitus habebant causam dicendi dij vestri.

xv.q3.v. capi.s. **Surgant et opitulentur vobis: ⁊ in necessitate vos protegant.**

¶ Quasi diceret fortiores sunt dij Romanorum ꝙ iudeorum. Sed ad hoc respondet deus dicens.

de cõse. di.iij.c. vltimo. **Uidete ꝙ ego sum solus et non sit alius deus preter me.**

¶ Quasi dicat vos Romani putatis ꝙ in israel ⁊ hierusalem sint plures dij: et ꝙ dij vestri sunt fortiores dijs hierusalem eo ꝙ non opitulantur eis: nec protegunt eos in hac necessitate et obsidione ⁊c. Et ego dico vobis vt videatis et consideretis bene ꝙ ego sum solus deus: ⁊ non sit alius deus preter me. Et ideo si vellem liberare istum populum ego bene possem liberare. Sed ego dimisi eum propter peccata sua: et sic permisi vt rebellarent contra Romanos: et venirent contra hierusalem: et abstuli et abstraxi auxilium meum et custodiam angelorum ab eis: et tradidi eos in manus vestras puniendos. Et sic non gloriemini nec putetis deos vestros victores: quia ego sum solus deus: nec est alius deus preter me quia dij vestri sunt falsi et impotentes. Et ideo ego per vos Romanos tanꝙ per ministros volui punire istum populum propter peccata sua. Unde.

Ios.di.c. nesci. sap.vi.⁊ xxij.q.s. c.magnũ **Ego occidam et ego viuere faciam: percutiã ⁊ ego sanabo: ⁊ nõ est qui de manu mea possit liberari.**

¶ Et ego occidam istuz populum iudaicum: et viuere faciam populum gentilem per fidez. Et ego percutiam istum populum cecitate et liuore: et sanabo populum gentilem a peccato. Et nõ est aliquis qui possit eruere. s. nec aliquem alius de manu mea. Item quosdam de isto populo occidam per peccatum. Et quosdam eorum faciam viuere per fidem et gratiam: sicut fuerunt apostoli ⁊ etiã multi qui quotidie conuertuntur. Et quosdã ego percutiam cecitate. Et quosdam sanabo per baptismum et penitentiam: et sic nemo potest eruere de manu mea quẽ ego punio. Quapropter sum qui punio istum populum et non dij gentium sicut vos putatis. Et ideo ego Deus.

Leuabo ad celum manum meam: et dicam viuo ego in eternum. xxij.q.v c.pdest.

Si acuero vt fulgur gladium meum: et arripuerit iudicium manus mea. xxiij.q.s. quid cui patur.⁊ xxiij.q.v s.vlti.

Reddam vltionem hostibus meis: et is qui oderunt me retribuam.

Inebriabo sagittas meas sanguine: et gladius meus deuorabit carnes.

De cruore occisorum: ⁊ de captiuitate nudati inimicorum capitis.

¶ Leuabo manum meam in celum: idest cum iureiurando dicam. Uiuo ego in eternum: idest sicut viuo ego in eternum: ita sententia mea contra populum iudaicum est immobilis: idest quando ego acuero gladium sententie mee vt fulgur contra iudeos: et manus mea arripuerit iudicium: id est proposuerit et decreuerit iudicare eam et punire: tunc reddam vltionem et vindictam hostibus meis iudeis qui me crucifixerunt. Et retribuam vicem his qui oderunt et negauerunt me. Et inebriabo sagittas meas: idest Romanos sanguine iudeorum. Et gladius meus deuorabit carnes eorum in excidio hierusalem. Et inebriabo et satiabo sagittas et gladios meos de cruore inimicorum occisorum. Et captiuitate capitis nudati et abscisi et captiuitate templi nudati et expoliati. Unde iudei glosant de captiuitate nudati: idest capitum abscissorum ponendo singulare pro plurali: vt sepe fit in scriptura. Unde capita abscisa dicũtur nudata et expoliata et separata a corpore. Et sic de cruore iugulatorum et capitum abscisorum Romani satiarunt gladios suos.

Laudate gentes populũ eius q2 sanguinem suorum vlciscetur. Exhortatio ad custodiam mandatoꝝ.

Et vindictam retribuet in hostes: et propitius erit terre populi sui. xv.q.s.c. firmissime.

¶ Hec est tertia pars principalis in qua predicit conuersionem populi gentilis ad christum et ecclesiam. ¶ Unde postꝙ superius predixit fina

lem destructionem illius templi et reprobationẽ illius populi: q2 post predicationẽ euangelij ipsa synagoga iam non amplius fuit de vinea domini: sed de vinea sodomorum et de suburbanis gomore et diaboli. Ideo deus voluit sustinere populum gentilem et vocare ad ecclesiam: vt ex conuersis de populo gentili cum apostolis: et conuersis de iudaismo fieret vna ecclesia. Et sicut populus gentilis qui ante abominabitur deum cũ populo suo: post conuersionem laudauit deum et populũ eius. Ideo conuersus Moyses ad populum gentilem: dicit. O gentes laudate vos populum dei qui remanet conuersus de iudaismo. Postq̃ populus iudaicus reprobatus est: q2 ex populo dei factus est de populo et vinea sodomorum. In hebreo habetur. Exaltate gentes in populo eius. Translatio .lxx. habet. Letamini gentes cum plebe. Et ita allegat hunc textum apostolus ad Roma .xv. Et sic littera est magis clara ad propositũ vnde dicit Moyses. Postq̃ synagoga recessit et est reprobata a populo dei. Ergo vos gentes venite ad fidem christi et letamini cum plebe eius ꝛ gaudete beneficio redemptionis et gratie sacramentorũ postq̃ iudei indignos se fecerunt. Quia christus vlciscetur ꝛ vindicabit sanguinem seruorum: scilicet Stephani et Jacobi et aliorum quez iudei effuderunt. Et etiam retribuet vindictam in hostes tyrannos et reges paganorum qui persecuti sunt ecclesiam et effuderunt sanguinem martyrum: et finaliter christus erit propitius terre: populi sui: idest toti⁹ ecclesie toto orbe diffuse quia finaliter iudeis trucidatis et captis et subiectis et dispersis et tyrannis et infidelibus extirpatis et correctis deus prosperabit ecclesiam suam: qđ impletum est per conuersionem Constantini. A

¶ Ex supradictis patet qualiter doctrina Moysi in hoc cantico nõ solum fuit moralis et exhortatoria et comminatoria: sed etiam prophetica pronuncians gesta futura in illo populo. Et sic Moyses fuit vere propheta in hoc cantico. Et non solum habuit spiritum simplicem prophetie predicens solum ventura in illo populo: vt glosant iudei et quidam catholici hoc canticum vsq3 ad captiuitatem babylonie inclusiue et liberationem eius sed habuit duplicez spiritum prophetie per quam sua prophetia se extendit vsq3 ad christum et ecclesiam: et ad destructionem secundi templi ꝛ ciuitatis: et electionem et substitutionem populi gentilis in ecclesia et populo dei. Unde manifeste predixit Moyses destructionem primi templi et ciuitatis et captiuitatem factã per chaldeos propter peccatum ydolatrie et ingratitudinis: vt patet ab illo loco. Peccauerunt et non filij eius vsq3 ad illum. Et dixi vbinam sunt. Secũdo predicit destructionem secundi templi et ciuitatis propter aliud peccatum grauius. primo q̃ vinea illius populi facta est de vinea sodomoruz et suburbanis gomorre propter cecitatem et amarissimum odium: et venenum peccati eorum factũ est insanabile et irremissibile: quod nõ potest inesse aliud in secũdo templo nisi negatio et mors christi: vt manifeste patet ab illo loco. Et dixi vbi naz sunt vsq3 ad illum locum. Laudate gentes populum eius. Unde post destructionem primi templi et tempus captiuitatis babylonice predicitur reuocatio eorum et prorogatio status illius populi. Ne inimici superbirent et vt ipsi iudei saperent et intelligerẽt et preuiderent nouissima mysteria de christo et ecclesia in lege et prophetis promissa et pronunciata. Sed post destructionem secundi templi et ciuitatis factam per Romanos non promittitur nec predicitur relaxatio huius captiuitatis in qua ꝑseuerant nec predicitur reedificatio templi et ciuitatis. Sed predicitur substitutio populi gentilis. Et vocantur gentiles vt veniant ad ecclesiam ad laudandum deum cuz apostolis. Et recipiantur cum eis ad ecclesiam et gaudeant beneficio redemptionis: sicut fuit prophetatum zacharie .viij. circa finem. vbi dicitur q̃ venient populi multi et gentes robuste ad querendum dominum exercituum in hierusalem et deprecandam faciem domini. Et in diebus illis apprehendent decem homines ex omnibus linguis gentium et apprehendent fymbriam viri iudei dicentes: ibimus vobiscum. Audiuimus enim q̃ deus vobiscum est. Quod fuit impletum quando gentiles videntes signa et miracula et doctrinaz apostolorum sponte et cum conuersis de iudaismo synagoga reprobata et abdicata. Unde de cõuersione et substitutione populi gentilis patet per totum discursum legis et prophetarum. Et hoc voluit dicere Moyses cum concludit. Laudate gentes populum eius ꝛc.

¶ Finitur expositio canticorum ferialium edita per longe reuerendum dominum Jacobum Perez de Ualentia episcopuz Christopolitanum.

¶ Ex hispanorum regum illustri progenie nobilissime filie ac dilectissime domine Elizabeth de billena abbatisse sancti monasterij sancte trinitatis vrbis Ualentie Jacobus Perez episcopus Christopolitanus in filio virginis Salutem.

Angenti cuz affectu orasti sepenumero imbecillitatem meam domina dilectissima: vt qui cõmentarios in psalmos Dauid quõdã ediderã Et cantica ferialia simul cum cantico Ambrosij et Augustini nõ multo post tempore exposuieram. Nunc autem ad canticum virginis expo-

nendum animum appellere non negarem. Indignum enim ac reprehēsibile existimabas: si inter tot labores mihi dudum assumptos canticū tante virginis maneret omissum.
Addebas preterea: ne illius laudibus explicandis calamo parcerem.
Et ne prolixitatis metu: aut quouis alio sinistro respectu: cuncta eius priuilegia: dignitatesq; a deo eidem largitas silentio paterer pertransire.
Et hoc vt habeant que in tuo sacro collegio tecum domino seruiunt virgines et filie: vnde in laudibus virginis die noctuq; contēplentur. Quod quidem opus tam arduum et inextricabile mihi agrediendum per difficile existimaui. Hoc enim est illud psalterium decachordum: quod dauid in suis psalmis in persona virginis marie: et totius ecclesie sepenumero cātandum pollicetur. Quod quidē canticū ipsa intemerata virgo afflata spiritusancto decem breuibus versibus absoluit et decantauit. Quis ergo digne cogitare queat huius cantici inaccessibilem profunditatem: in quo non solum cūcta mysteria ac promissiones patriarcharum: et vaticinia prophetarum fuisse completa in christo dignoscuntur: verūetiam tota veritas euangelica breui sermone referatur. Aut quis deniq; tante virginis laudum immensitatē poterit humanis verbis explicare: et tot beneficia ipsi a deo collata paruo libro conscribere: que illum suo virgineo gremio meruit gestare cui āgeli seruiūt demones contremiscunt: celi parent et muta obediunt elementa. Quid ergo dicam pauper ingenio: egens eloquio presertim cum mihi egritudine oculorum pergrauato non modo calami officio vti non conceditur: verū etiam legendi facultatē liberam video denegari. Verūtamen tante virginis deuotione compulsus: et ea quam erga me semper gessisti charitate conuictus: tuis deuotis exhortationibus satisfacere: & prout mihi desuper fuerit condonatum obedire conabor. Et quid sibi velit virgo Maria in hoc altissimo cantico superno semper fretus auxilio: & tuis tuarūq; filiarum orationib9 premunitis: perscrutari tentabo. Tandem autem ad virginis filium mea verba conuertens simul cum eadem virgine tympanistria nostra hoc psalterium decem chordarum canere incipiam.

Agnificat anima mea dominum.

¶ Huic cantico ꝑponit talis titul⁹ scʒ cāticū v̄ginis marie. Eo q: ipsa ipm edidit: ⁊ pmo cātauit. ¶ Sed sicut dictū est q: totū istud cāticuʒ et eius snia ⁊ itelligētia fundat in v̄bis angeli Gabrielis qn salutauit virginē mariā in incarnatiōe filij dei. Et in verbis Elisabeth quando maria salutauit eam: ideo ad consequendam intelligentiam huius cantici necessario est prehabenda intelligentia illorum verborum. Et ideo anteq̄ veniamus ad expositionem et diuisionem huius cātici breuiter percurremus dicta angeli et Elisabeth Luce primo. Unde ait Lucas euangelista q̄ in mense sexto post conceptionem Johannis baptiste. Missus est angelus Gabriel a deo in ciuitatem galilee: cui nomen nazareth. Ad virginem desponsatam viro cui nomen erat Joseph de domo dauid. Et nomen virginis Maria. In quibus verbis verificantur dicta prophetarum q̄ christus ex virgine erat nasciturus prout predixerat Esaie septimo capitulo. Ecce virgo concipiet et pariet filium ⁊c. Et etiam verificantur promissiones patriarcharū: q̄ xp̄s erat nasciturus ex dauid. Et per cōsequēs de tribu iuda: et de genere Jacob ⁊ abrae secundū carnem sicut eis fuerat ꝓmissus. Et ideo subdit Lucas q̄ Gabriel ingressus ad virginem mariam explicauit suam legationem ex parte dei dicens. Aue gratia plena domin⁹ tecū: benedicta tu in mulierib⁹. In qua quidem legatione et in quibus verbis. C

¶ Quatuor bona noua ⁊ magna beneficia annunciat angelus. Primo virgini marie ⁊ ex consequēti toti generi humano annunciat vniuersalem redemptionem et salutem generis humani cum ait Aue. Scdo annūciat plenitudinē grē quā primo consecuta est Maria ⁊ exinde tota ecclia cum ait Gratia plena. tertio annūciat aduentum filij dei in eius vterum: ⁊ exinde in totam ecclesiam cuʒ subdit. Dn̄s tecum. quarto annunciauit benedictionem et dignitatem marie super omnes mulieres cum subdit. Benedicta tu in mulieribus. D

¶ Ad quoꝝ intellectū est notādū q̄ quatuor mala

Luce .j.

Quatuor noua seu beneficia angelus anūciat marie.

Quatuor mala propter peccatum Ade.

incurrerūt pmi parētes ex trāsgressiōe pcepti dei in esu cibi phibiti. Primo icurrerūt mortē corpis et aie. Scdo irā ꝛ indignationē dei. Tertio exiliū. Quarto eua spālr simul cū oib⁹ mlierib⁹ incurrit maledictionē erūnaꝝ ꝛ miserie in cōceptib⁹ ꝛpartubus suis. Que oia quatuor mala fuerūt denunciata in snia data pmis parētibus: qn angel⁹ eiecit eos de terrestri paradiso. Un ānūciata fuit eis mors qn deus dixit Ade. puluis es ꝛc. Et tūc fuit ānūciata ira dei ꝯ eos: ꝛ se nouerūt nudos ab oi grā ꝛ audierūt vocē furibūdā dei deābulātis ad aurā post meridiē: in q̄ voce timuerūt ꝛse abscōderūt a facie dei cognoscētes se irā ꝛ indignationez dei icurrisse. Itē tūc fuit annūciata eue ꝛ oib⁹ mulierib⁹ spālis maledictio cuz dixit ei. mltiplicabo erū. ꝛc. Sꝫ tunc fuit eis anūciatū ppetuum exiliū et separatio a deo qn electi sunt de padiso et in hāc vallem lachrymarū emissi ꝛ relegati. Sed omnia supradicta quatuor mala fuerūt annūciata pmis parentibus a deo per angelum tanq̄ per substantiam mediam vt inquit Augu. Ideo per angelum voluit deus annūciare virgini marie in hac legatione absolutionē generalē factam per xp̄m ab illis quatuor malis supradictis. Nam primo sicut angelus primis parētibus annunciauit mortem corporis et anime: ita per oppositū tūc annūciat marie vitā ꝛ salutem. Et per cōsequēs absolutionem a morte cū dixit ei. Aue. i. salue ꝛ salus sit tibi et toti generi humano. Unde salus idē est qd vita integra sine defectu ꝯ oēm morbum ꝛ mortē: sicut dictum est in expositione psal. viij. ꝛ dicitur infra. Itē scdo illis angelus denūciauit iram ꝛ indignationē: sed marie annūciat grāz: ꝛ p consequēs absolutionē ab illa ira cum subdit. Grā plena. Itez tertio illis denūciauit ppetuū exiliuz a facie dñi: sed marie annūciat recōciliationem ꝛ remissionē dei ad nos: ꝛ per ɔ̄ns reuocationem ab exilio cuz subdit. Dñs tecū. Itē q̄rto illis denūciauit maledictionē: ꝛ specialiter ipsi Eue cū oibus mulieribus: sed marie annūciat benedictionem sup oēs mulieres. Et p ɔ̄ns annūciat ipi preseruationē ꝛ exeptionē ab oibus malectionib⁹ ꝛ erūnis super oēs mulieres cum subdit. Benedicta tu in mulieribus. Et ideo virgo maria videns q̄ ista salutatio et annūciatio erat totaliter contraria denunciationi ꝛ sententie date primis parētibus. Hinc est q̄ turbata est in sermone eius ꝛ cogitabat qualis esset ista salutatio id est cogitando istam nouam salutationē contrariam denūciationi facte primis parētibus: turbata est in sermone eius nō valens reddere responsum angelo sue legatiōis. Sed tunc angelus videns ipsam turbatā pre cogitatione: ait ei. Ne timeas maria: inuenisti enim grām apud deuz ꝛc. In qb⁹ verbis nil aliud facit angel⁹ nisi q̄ sub v̄bis claris et manifestis explicat supradicta q̄tuor mysteria que supra dixerat implicite: q̄si sub v̄bis obscuris vñ ait. Ne timeas maria. i. ne timeas istā salutationē esse fictā ꝛ vanā aut fraudulētā: qꝛ a deo tibi missus sum. Et ne mireris qꝛ dixi tibi grā plena: qꝛ tu pre ceteris inuenisti grām apud deum: qꝛ non solū grāz gratifice vnionis cū deo: sed etiā maternalis vniōis. Et iō nō mireris qꝛ dixi. Dñs tecū. Nā licꝫ de⁹ cū ceteris sit per vnionē gratificā: tñ tecū erit p vnionez gratificā ꝛ maternā. Et sic tecū erit nō solū p gratiā in mēte: sed etiā per incarnationē in vētre. Nā ecce ɔcipies i vtero ꝛ paries filiū. Et qꝛ iste fili⁹ tu⁹ ēt saluare totū pplꝫ suū a pctis eoꝝ. Et afferre salutē toti generi hūano. Iō vocabis nomē eius Iesum qd interpretat̄ saluator ꝛ dator vite et extinctor mortis ꝛ miserie. Et iō ne mireris q̄ dixi tibi Aue i. salue: qꝛ tibi annūcio salutez quā iste filius tuus iesus afferet toti mūdo. Nā hoc nomē Jesus idest saluator est nomē potētie ꝛ sapiētie iustitie et mie: que quidē quattuor soli deo cōueniunt. Et iō hic fili⁹ tuus iesus erit magn⁹ in potētia iuxta ppietatē sui nois ꝛ filius naturalis altissimi vocabit̄. Et per ɔ̄ns erit deus: qꝛ istud nomen Jesus soli deo ꝛ filio dei ɔuenit ppter supradictas quattuor ppietates q̄s cōprehēdit hoc nomē Jesus idest saluator vt dictuz est psal. viij. et dicet̄ infra. Et qꝛ iste iesus est verus fili⁹ naturalis dei p̄ris: ideo dñs p̄r dabit ei sedez dd p̄ris sui. Et regnabit in domo iacob in eternū: et regni eius non erit finis. ¶ Ad cuius intellectū est notandū q̄ xp̄s est filius dei naturalis sed nō carnalis. Et est filius virginis naturalis ꝛ carnalis: ꝛ est filius ipsius dauid nō naturalis: sꝫ carnalis. i. ꝑm carnē. Et sic et est filius ipsius Jacob ꝛ abrae ꝛ ipsius adā inquātū ab eis descēdit ꝛ fuit eis pmissus ꝑm carnē. Et ideo est iterū aduertendū q̄ duplex regnū fuit pmissum ipsi dauid: scꝫ vnū tēporale qd iā possidebat ꝛ fuit pmissuz eius successoribus p salomonē et suos posteros: tantū quātū nō deuiarēt a preceptis ꝛ lege dei. Et sic perseuerauit illud regnū tēporale vsq̄ ad captiuitatē babylonis: sꝫ p figurā illius pmisit ipsi regnū eternū spūale et celeste p xp̄m filiū suū futurū ꝑm carnē: eo q̄ gñatio dd ꝑm carnē pducta est vsq̄ ad virginē mariā de qua natus est iesus rex eternus: qui obtinuit sedem regni eterni tanq̄ heres dei patris: cuius est filius naturalis. Et iō sedes regni eterni dicit̄ sedes dauid patris xp̄i: inquantū fuit ipsi in xp̄o ꝛ p xp̄m pmissa. ij. Reg. vij. cum dixit dñs ipsi dd. Cum cōpleti fuerint dies tui: et dormieris cū p̄rib⁹ tuis. Suscitabo semē tuū post te qd egredieť de vtero tuo. Et firmabo regnū eius: ipse edificabit mihi domum nomini meo: ꝛ stabiliā regnū eius vsq̄ i sempiternū. Ego ero ei in patrē: et ipse erit mihi in filiū ꝛc. Nunc aūt manifestū est q̄ ista v̄ba nō possunt intelligi pcise de salomōe: qꝛ salomō anteq̄ dd dormiret cū p̄rib⁹ suis: iam fuerat suscitat⁹ ad vitā ꝛ in regnū. Et eius regnū nō fuit eternū sed tēporale: et in breui diuisum. ꝛ finaliter destructū. Et salomō licet fuerit filius dauid: tñ nō fili⁹ dei. Et iō ista pmissio regni eterni facta est in christo q̄ fuit filius dei naturalis: ꝛ filius dauid ꝑm carnem qui per multos annos post mortē dauid de vtero virginis marie fuit suscitatus ꝛ cōceptus opere spiritus scti. Que quidē maria ɔueniebat ex vtero ꝛ gñatiōe dd naturalr ꝛ carnaliter opere adam et naturali gñatiōe: ꝛ sic ꝑꝫ oēs pphetas xp̄s p̄dꝫ fili⁹

Marginalia: Quattuor mala propter peccatū Ade. — Nota. — Explicat angelus predicta. — Xp̄s cuius sit filius.

David ex regnũ eius eternũ: & regnũ dñi: vt p3 Hiere. xxij. et. xxxiij. et Eze. xliiij. &c. Et ad istũ itellectũ dixit angelus marie: q dñs pater dabit xpo sedẽ dd patris sui. i. sedem regni eterni ipsi dauid in xpo pmissam psal. cxxxi. di. Jurauit dñs dd veritatẽ et nõ frustrabit eũ de fructu vẽtris tui ponam sup sedẽ tuã. Sed qz istud regnũ eternũ nõ solum fuit pmissum ipsi dd per xpm: sed etiã ipsi Jacob Gen. xxviij. et maxime. xlix. cũ dixit. Nõ auferet sceptrũ de iuda: nec dux de femore eius: donec veniat qui mittendus est: & ipse erit expectatio gẽtium &c. Ex quibus p3 q regnũ xpi pmissum ipsi Jacob nõ erat precise pro filijs fm carnẽ: sed pro filijs Jacob seu israel fm spm et pmissionẽ i xpo regenerãdis: cuiusmodi fuerũt: nõ solũ iudei: sed etiã gẽtiles ad fidẽ vẽturi. Et ideo subdit angel' q iste iesus filius dei marie et dd regnabit in eternũ in ecclia que est vera domus Jacob et israel. Sed qz ista ecclia militãs est via ad triũphantem et eternificat per illã: in illa iõ subdit. Et regni eius nõ erit finis. ¶ Sed quia virgo maria vouerat virginitatẽ absolute absq aliqua pditione: & cum tali et sub tali voto fuerat coniũcta cõiugio ipsi Joseph: vt infra patebit: ideo dixit ad angelũ. Qñõ fiet istd qm virũ nõ cognosco: nec cognoscere intẽdo cũ sim alligata voto virginitatis &c. Qm nõ sum iuncta viro Joseph ad pcreãdã prolem: sed ad solũ mutuũ obsequiũ semp intacta et inuiolata virginitate. Et tũc rñdens angelus dixit ei. Spũsscũs superueniet in te: et virtus altissimi obũbrabit tibi. Jdeoq qd nasceẽ ex te sctm vocabit filius dei. ¶ Ad quoꝝ verboꝝ intelligẽtia3 est aduertendũ q qtuor incompatibilia videbat maria fm naturã in hoc mysterio ex verbis angeli. Primũ q posset concipere nõ violato voto virginitatis & posset habere plem. Secundum q simul posset esse virgo et fecunda et mater: sc3 q fetus posset ipsi afferre fecunditatem nõ auferẽdo virginitatem et econuerso. Tertiu3 q ipsa posset habere prolem nõ de ioseph absq eius iniuria. Quartum qñõ illud germẽ cõceptum sub tali cõiugio & non de ioseph posset esse nõ adulterinum nec per consequens maledictum in lege. Et ideo dixit. qñõ fiet istud &c. Et ideo angelus remouet hanc dubitationem declarando modũ huius ineffabilis mysterij incarnatiõis: ostẽdens q 13 ista quatuor sint incompassibilia & incõpatibilia fm naturã apud hoies: tñ ista per grãm sunt cõpatibilia et possibilia apud deũ. Nam si talis gñatio fuisset facta naturaliter ex semine viri: nõ potuisset fieri absq illa quadruplici iniuria. s. absq violatione voti: et absq corruptione virginitatis et absq iniuria ipsius ioseph coniugis virginis: et absq maledictione adulterina germinis cõcepti Sed eo modo quo facta est ista benedicta incarnatio: nullum supradictorum inconuenientiũ fuit secutu3. Et ideo ait angelus: spũsscũs supueniet in te & virtus altissimi obumbrabit tibi. Unde nõ interueniente adulterio tollitur iniuria ipsi' Joseph et sacramenti coniugij et maledictio adulterina: sed interueniente solo spiritusancto tollitur violatio voti: et corruptio virginitatis: et tollitur

quatuor incõpatibilia &c.

gñalis snia et obligatio facta in adam. Et iõ tale germẽ fuit naturalr liberũ & sctm: nõ solũ a maledictione adulterina: sed ẽt ab obligatione ada3 naturalr liberũ. Et rõne opatiõis spũsscti ẽt & naturaliter sctm: oia sctificãs & & filius dei. Primo rõne spũsscti formãtis qui est virtus patris. Secundo rõne vniõis psonalis vbi qui est filius naturalis pris. Dixit ergo angelus. O maria tu dubitas de mõ huius sacratissime pceptionis: ne fiet cũ iniuria tui voti virginitatis & cũ iniuria fidei piugalis. Et ego dico tibi q nulla sequit iniuria nec incõueniẽs: qz ista cõceptio non fiet mõ hũano: sed diuino: nec fiet ope adã s3 ope spũssancti. Et sic nec derogabit voto: nec virginitati: nec fidei piugali. Nam ille spũs q i tua creatiõe & aiatiõe venit i te sctificauit te p gra3 pseruãtẽ te ab oi malo: et cõfirmãtem in oi bono: ille ide3 spũsctũs qui tũc venit in te ad sanctificandũ: nunc superueniet in te ad obũbrandũ. Et sicut tunc per illã sanctificationem factã in primo instãti tue creatiõis et aiationis te pseruauit ab oi culpa originali: et veniali: et actuali: ita nũc per istam obũbrationẽ te pseruabit a violatione voti & a corruptione virginitatis et iniuria fidei coniugalis. Nam iste spũs formabit corpus filij tui in vtero tuo ex puris sanguinibus: & simul creabitur in eo aia rõnalis oibus pfectionibus habitualr ornata. Et sic corpus illud simul tẽpore erit formatum & aiatu3 et per verbũ psonalr assumptũ. Et iõ hoc germen sctm qd nasceẽ ex te vocabit filius dei. ¶ Ubi est aduertẽdũ q quatuor dicit angelus: que sunt valde aia duetrẽda. Nã prio dicit spũsctũs superueniet in te. Scdo dicit virtus altissimi obũbrabit tibi. Tertio dicit ideoq qd nasceẽ ex te sanctum. Quarto q vocabit filius dei. Et ideo est videndũ de vnoquoq: qz altissima importãt mysteria. Ubi per pmũ q dic. s. spũssanctus superueniet in te denotat q spũssanctus iam ante venerat in ea3: sed nunc debebat superuenire in ea3: nã superuenire psupponit ante venire: p qd denotaẽ q spũsctũs iam venerat in mariam in primo instanti sue creatiõis & aiatiõis: qz illa sanctissima aia simul fuit creata & sctificata & corpori infusa: que qdẽ sctificatio in gra pseruauit ea3 ab oi malo & pctõ tam originali et actuali q veniali: et cõfirmauit in oi bono sicut dictũ est in expõne psal. xlv. & clari' dicet infra. Jtẽ scdo dicit q vt' altissimi obũbrabit tibi. vnde dicit aug. virt' altissimi nõ solũ obũbrauit ipsi vẽtrẽ: sed etiã mẽtẽ. ¶ Unde est aduertẽdũ q sicut illa sanctificatio facta in creatiõe & in aiatione virginis non solum sanctificauit aiam: sed ẽt corpus et carnẽ in ea fomitẽ penit' extinguendo aut ligando: & p oñs nulla fuit vnq lucta: nec pugna carnis aduersus spm: & per pñs sicut p illã sctificationẽ fuit pseruata ab originali culpa. Jta ẽt ab actuali & veniali: qz sicut aia nõ potuit infici a carne in sua creatiõe & infusiõe & aiatione per culpã originalem. Jta postea in vita volũtas nec potuit contaminari: nec vinci a fomite concupiscentie carnis: quia iam erat extinctus aut ligat'. Et sic nullam potuit facere pugnã. Jta ergo pariter sicut virtus spiritussancti sanctificauit corp' &

Xps dr filius dei.

Uerba ãgeli notanda.

not. qñõ Maria caruit fomite.

aiam virginis simul in illa sanctificatiõe preseruando eã ab oĩ culpa tã originali q̃ actuali ꝛ venialis: ita pariter qñ spũsſctũs supuenit ꝛ iterũ venit sup eã in sua annũciatione: obũbrauit ipsi nõ solũ vẽtrẽ: sed ẽt mentẽ. Et fecit duos effect⁹. naʒ obũbrando ventrẽ formauit corpus xp̃i ex puris sanguinibus eius preter oẽm viri concursum aut cõmerciũ: ꝛ sic p̄seruauit eam a violatiõe voti ꝛ a corruptiõe v̄ginitatis mẽtis ꝛ corporis: ꝛ ab omĩ iniuria maritali ꝛ cõiugali excusando oẽ adulteriũ. Sʒ q: nõ solũ virtus spũsſcti obũbrauit ventrẽ: sed ẽt mentẽ virginis: iõ p̃ter effectũ quẽ fecit in vẽtre v̄ginis fecit aliũ effectũ in eius mente ꝛ aĩa. Nã intm̃ illustrauit ꝛ eleuauit ꝛ sublimauit illã aĩam q̃ reddidit ipsi intellectũ purgatum ab omĩ ignorãtia vt posset penetrare celestia ꝛ intelligere oẽs sacras scripturas ad verũ sensum euãgelicum: ꝛ sic dedit ipsi spiritum propheticum et euãgelicũ ꝛ facta est ꝓpheta simul ꝛ euangelista: vt patebit in hoc cantico: q: simul ꝓphetizauit d̃ futuro: ꝛ euãgelizauit de presenti. Et ad hũc intellectũ dicit Damascenus q̃ spũsſctũs supuenit in mariã purgãs eã: qđ nõ est intelligẽdũ ab aliquo pctõ: sed q̃ reddidit ipsi intellectũ purgatũ ad penetrãdũ ea q̃ erãt sup naturã: ꝛ sic habuit intellectũ adaptatũ ꝛ purgatũ: de quo loquit̃ cõmentator. iij. de aĩa ad intelligẽdas substãtias sepatas ꝛc. Sʒ vltra hoc habuit spm̃ ꝓpheticũ ꝛ euãgelicum: quẽ fuit adepta in illa obũbratiõe spũsſcti. Et sic ptʒ q̃ñ spũsſctũs supuenit in v̄ginẽ: ꝛ q̃ñ spũsſctũs obũbrauit ipsi nõ solũ ventrẽ: sed etiaʒ mẽtem. Tertio aũt est aduertẽduʒ ꝓpter illud qđ ait. Jdeoq̃ qđ nascet̃ ex te sctm̃: q̃ nullũ germẽ hũanum potest dici naturaliter liberum a peccato et sanctum et benedictum preter christum. Et ratio est. Nam omne germen humanũ preter xp̃m descendit ab adam per libidinosam gñationem: vt pbat Aug. in. iij. de bap. puulo꜠: sed libidinosa gñatio fit ex inordinato appetitu ꝛ fomite morbido inflicto in adã ꝓpter pctm̃ ꝛ trãslato in oẽs posteros per libidinosam gñationẽ: sed inordinatio opponit̃ sctitati ꝛ iusticie: q: factũ d̃r bene ordinatũ ꝛ iustũ: ꝛ pctm̃ d̃r inquãtuʒ deuiat ab ordine. Et iõ nullũ germẽ hũanum descendens ab adã per naturalẽ libidinosam gñationẽ põt dici naturalr̃ sctm̃ nec b̄ndictũ: q: oẽs vt sic descendũt ex illa iordinata ꝓpagine pcti vt inquit Aug. Sʒ q: xp̃s nõ descẽdit ab adã eo mõ per naturalẽ generationẽ: sed solo ope spũsſcti: put dictũ est. Et iõ illud solũ germẽ est naturalr̃ liberũ a pctõ ꝛ naturaliter sctm̃ ꝛ b̄ndictum. Et ideo solus xp̃s potuit alios liberare: ꝛ b̄ndicere ꝛ sanctificare. Et iõ virgo maria nõ põt dici naturalr̃ libera: nec naturaliter sancta: eo q̃ venit ex illa ꝓpagine ꝛ gñatiõe pcti. ipsius adã: vt inquit aug. sed q: in p̃mo instanti sue creationis fuit sanctificata per grãm xp̃i: ideo pctm̃ nature ꝛ maledictio non potuit trãsire a natura in psonã: vt patebit. et sic nõ põt dici naturaliter libera: sed liberata per gratiam vt patebit. Et ideo ipsa re aliquis alius sanctus nõ potuit alios liberare: nec sanctificare: sed solus xp̃s qui est inter mortuos liber ꝛ sanctus sctõrum.

Nullus liber a pctõ p̃ter xp̃m.

Jdeo dicit Aug. sup Joan. q̃ solus ille innocẽs est potuit qui nõ ex ope adã natus est: sʒ ope spũsſancti. Et iõ solus ille agnus innocẽs tollit pctã mũdi. Et sic ptʒ qualr̃ dupliciter xp̃s d̃r germẽ sctm̃. Primo q: nõ ex inordinato ope adã cõceptus est. Et ad hũc intellectũ dicit angelus. Jdeoq̃ qđ nascetur ex te sanctum. i. quia germen quod nascet̃ ex te: non erit opere adam: sed opere spiritussancti. Jdeo erit germen sanctum. Et sic opus spiritussancti non solũ excusauit illud germẽ ab adulterio: sed etiam ab opere adam fecit liberum. Et sic fuit naturaliter sanctum sumendo naturam ꝓ generatione non pro natura specifica. Et ex hoc sequitur quartum quod concludit angelus: scʒ q̃ illud germẽ sanctum vocabitur filius dei. Et hoc dupliciter. Nam primo illud germen non est formatum opere adam: sed opere spiritussancti: qui est virtus dei: ergo nõ erit filius naturalis ipsius adam: sed filius dei naturalis. Jtẽ illud germẽ simul fuit formatum ꝛ filio dei personalr̃ vnitũ: ergo est naturalis filius dei. Et ideo lʒ istud germẽ sanctũ sit filius adam ẜm carneʒ tm̃: tñ nõ ẜm naturam: quia non naturaliter ex eo conceptus est: nec opere adam: sed opere spiritussancti. Et ideo principaliter dicitur filius dei illud sanctum germen: quia filio dei naturali personaliter assumptũ est. Et sic ptʒ intelligentia verbo꜠ʒ angeli. s. q̃ñ spiritussanctus sctificauit virginẽ: qñ p̃mo venit in eam in sua creatiõe: eam ab omni malo preseruando ꝛ et in omni bono cõfirmando. Scđo q̃ñ superuenit in eã ipsi ventrẽ ꝛ mẽtem obũbrando: et q̃ñ preseruauit eaʒ a violatione voti: et corruptione virginitatis: et ab adulterino fetu: et ab iniuria cõiugali: immo seruauit in ea votũ ꝛ virginitatẽ ꝛ fidem cõiugalem ꝛ sanctitatẽ ꝓlis simul cum fecunditate. Jtẽ tertio ptʒ q̃ñ illud germen fuit naturaliter sctm̃ ꝛ liberũ ꝛ benedictũ. Quarto qualiter est naturalis filius dei: lʒ ẜm carnẽ sit filius d̃d et adã ꝛc. Et sic ẽt ptʒ qualiter angelus absoluit dubitationẽ et questionẽ virginis marie scʒ q̃ñ p̃nt se cõpati ista quat uor incõpossibilia apud naturam. s. q̃ ipsa posset concipere et parere absq̃ violatione voti et corruptione virginitatis: ꝛ absq̃ adulterino fetu: ꝛ iniuria fidei cõiugalis. Nã oñdit angelus q̃ lʒ ista sint incõpatibilia et incõpossibilia apud naturam: tñ sunt possibilia apud deũ. Et ideo dat ipsi exemplum de elisabeth naturalr̃ sterili ꝛ sene: que cõceperat ioannẽ in senectute sua sexto mẽse aũt per hoc oñdens nõ esse impossibile apud deũ oẽ verbũ ꝛ sctm̃ qđ est impossibile apud naturã. Qđ audiẽs maria dixit Ecce ancilla dñi. fiat mihi ẜm verbũ tuũ. Et tũc sub tali assensu fidei supuenit spũsſctũs in eam et obumbrauit ipsi ventrem: eo modo quo dictuʒ est et concepit filium dei sicut dixerat ipsi angelus. Et obumbrauit et illustrauit ipsi mentem et fecit eam prophetam et euangelistam. Et ideo filius dei qui erat in vtero eius: et continue instillabat in eam radios diuinorum secretorum: statim monuit eam vt iret ad visitandam Elisabeth vt sanctificaret Joannem baptistam in vtero matris. Et sic virgo maria exurgens inde cum festinatio-

Xp̃s d̃r germen sanctuʒ.

ne abijt in montana iude inter hierlm et bethleem. Et ingressa domū zacharie salutauit elisabeth annunciādo ipsi salutē sicut ante angelus annūciauerat, ipsi salutem totius generis hūani. Que quidem vox salutatiōis primo peruenit vsq ad aures elisabeth. Et exinde peruenit vsq ad Johannem existentē in eius vtero. Et sic illa vox salutationis fuit quoddā instrumentū et vehiculū per qđ xp̄s ex vtero virginis emisit spm̄ sanctificatiōis in iohānem baptistā: que quidem sanctificatio mundauit ipsum ab originali: et confirmauit ipsum in gratia: et accelerauit in eo vsum liberi arbitrij vt cognosceret dominū suum prout cōiter tenet. Et iō illico audita tali voce exultauit infans in vtero elisabeth. Que qđem exultatio vt dicūt aliqui: fuit talis quia cum naturaliter fetus habebat faciem versus dorsum matris: tamē tunc infans conuertit faciem versus pectora matris et versus virginē mariā amplectentē ipsam elisabeth vt ex vtero faciliter posset adorare christū existētem in vtero virginis. Et ideo fecit magnū motū in vtero matris qui quidē motus nō fuit cū dolore et molestia matris sed cū gaudio. Et ideo dicitur q exultauit infans pre gaudio in vtero eius: et tunc repleta spiritusancto elisabeth exclamauit voce magna: et dixit. Benedicta tu et c. Ex quo pz q prius fuit repletus spiritusancto infans q mater: qr prius exultauit pre gaudio q mater: licz per prius trāsierit vox marie per aures elisabeth ad infantē: sed hoc non est mirum. Nā radij solares prius transeūt per aerem ad terrā: tamē prius generāt calores in terra q in aere: eo q terminātur ad terrā: et iō ibi causant vehemētem calorē: sed postea reflexi causant calorem in aere: et eodem modo causant lucē: ita pariter factum est ibi. Nam christus existens in vtero marie emisit virtutē sanctificatiuā per vocem eius in Johānem baptistam transeuntē per aures elisabeth vsq ad infantē: sed facta exultatione et sanctificatione in Johanne baptista: tunc quasi per quandam reflexionē lumē spiritussancti repleuit elisabeth: et fecit eam prophetam de preterito et presenti et futuro scḋm q de triplici tempore: tetigit mentem eius: et ideo de presenti dixit. Benedicta tu inter mulieres. i. super oēs mulieres: quia tu es et fuisti et eris preseruata a maledictiōe aliarum mulierū in concipiēdo et gerēdo et pariēdo filium. Sed quia hoc non habuit maria per naturā sed per gratiā filij: vltra cōmunē legem et sententiam datam in primis parentibus: ideo subdit: et benedictus fructus vētris tui: quasi dicat: q fructus ventris tui: scz christus filius dei incarnatus in vtero tuo quem supernaturaliter concepisti: te benedixit per gratiā: et quia ipse est naturaliter liber et sanctus et benedictus: ideo te in tua creatione sanctificauit et benedixit per gratiam ab omni malo preseruādo: et in omni bono confirmando. Sed postea te benedixit tibi ventrē et mentē obūbrando: et sic ab omni maledictione mulierum te preseruauit. Et nota q angelus in salutatiōe dixit. Benedicta tu in mulieribus: eo q iam erat benedicta per primā sanctificationē: sed nō dixit benedictus fructus ventris tui: eo q christus nondū erat cōceptus vsq quo dixit maria ecce ancilla et c. Sed: qr hic iam christus erat cōceptus in vtero virgineo: ideo elisabeth tanq propheta et etiam euāgelista de presenti dicit. Benedictus fructus ventris tui. q. d. oēs alij fructus mulierū fuerūt maledicti per naturā: sed fructus vētris tui est bñdict⁹ et sanctus per naturā: ideo potuit se sanctificare et bñdicere p gratiā: et qr vidit in spū ipsa elisabeth qualiter virgo maria erat mr̄ dei et habebat filium dei in vtero: iō subdit. Et vñ hoc mihi: tātus honor et grā: vt mater dñi mei veniat ad me: q. d. non mereor. Sed q tu sis mater dñi mei: ego probo. Nam vt postq facta est vox salutatiōis tue in auribus meis: ecce idest illico et statim exultauit pre gaudio infans in vtero meo non mihi aliquā molestiā nec dolorē: sed gaudiū inferēdo. Ex quo noui in spiritu prophetico qualiter filius dei est incarnat⁹ in vtero tuo: et noui quō ipse p vocē salutationis tue misit virtutē et gratiā suā ad sanctificādum filium meū in vtero meo: et ideo dico tibi in spū pphetico de preterito q beata es que credidisti ipsi angelo. Nā credēdo verbis eius et dicendo Ecce ancilla domini: fiat mihi ṡm verbū tuū: tūc concepisti filiū dei: et sic etiam dico tibi in spiritu prophetico de futuro q beata es et eris: quoniam perficiētur in te q dicta sunt tibi ab āgelo Gabriele. Nam sicut iam sunt aliqua cōpleta ex his que tibi dixit: quia iam spiritussanctus superuenit in te et obumbrauit tibi ventrē et mentē: etiam concepisti et c. Ita pariter perficiētur in te ea que restant scz quia paries filiū dei: et vocabis nomen eius iesum et c. Et sic tu es benedicta inter oēs mulieres felix et beata inter et per omnes generatiōes. Tūc autem maria audiēs verba elisabeth cōcordari cum verbis angeli ait. Magnificat anima mea dñm: et exultauit et c. ¶ Ex supradictis verbis euāgelicis tam angeli q elisabeth possunt recolligi. xviij. dignitates et honores: et magna dona et beneficia q virgo maria recepit a deo super omnes alias puras creaturas. Primo q ipsa fuit illa virgo de domo dauid que oib⁹ patriarchis et pphetis fuit in mundo promissa: vt esset mater redemptoris mūdi. Secundo q sicut eue primo fuit annūciata dānatio mortis totius generis hūani. Ita marie primo est denūciata vita et salus et vīis redēptio. Tertio q sicut primis parētibus primo fuit denūciata ira et indignatio. Ita marie primo fuit denūciata grē plenitudo. Quarto q sicut pmis parētib⁹ fuit annūciatū exiliū Ita marie vīis reconciliatio. Quinto q sicut eue primo fuit denunciata maledictio omniū mulierū: ita marie fuit annunciata benedictio. Et sic tota maledictio eue fuit mutata in bñdictionē marie. Sexto q maria meruit concipere in suo vtero et parere filiū dei: regē eternū et impatorē toti⁹ vniuersi de quo locuti sunt omnes patriarche et prophete. Septimo q maria nō cōcepit mō humano ex ope adā: sz solo ope spiritussancti. Octauo q simul cum voto virginitatis seruauit votū fidei cōiugalis: et sic vixit sub dupli ci voto cōtrario apud naturā scilicet deo dedicata et viro cōiugata. Nono q absq voti violatiōe et virginitatis corruptione concepit et peperit;

Marginal notes: Salutat maria Elisabeth. — Dona et bñficia dedit deus Marie super oēs creaturas.

Decimo q simul facta est virgo et fecūda: qr fecūditas nō ipsi abstulit virginitatē. Xi. q absq lesiōe fidei cōiugalis cōcepit nō de viro ipsi cōiugato. Xij. q germē ex ea cōceptū nō solū fuit liberū ab adulterio sz etiā ab oī culpa et pctō naturaliter fuit iter oēs mortuos et pctōres liberū et sctm̄. Xiij. q maria facta est mr̄ carnalis et naturalis: et sic habuit filiū cōem cū deo patre absq iniuria ioseph viri sui. Xiiij. q sp̄us sanctus non solū obumbrauit ventrē ipsi⁹ marie faciēdo ipsam matrē dei: et cōseruādo in ea virginitatē et fidē cōiugalē et sanctitatē cor/poris: sed etiā obumbrauit ipsi mentē faciēdo ipsam pphetā et euāgelistā. Xv. q ex hūilitate et obediē/tia meruit concipe filiū dei. Et hec sunt marie annunciata per angelū. Cetere aūt dignitates fuerunt ipsi per elisabeth nūciate. Et iō. Xvi. digni/tas est q postq̄ virgo maria cōcepat filiū dei ipse existens in eius vtero reuelabat latēter ipsi diuina mysteria: et sic mouit eā ad visitandā elisabeth. Xvij. q per vocem salutatiōis marie christus emisit spiritū sanctificatiōis in Johā. bap. q p reflexio/nem fecit elisabeth pphetā de pn̄ti et pterito et futuro. Xviij. q nō solū p angelū: sed etiā per elisa/beth fuit marie annūciatū ipsam esse benedictā inter omnes mulieres: et fructū et germē suū esse benedictū et naturaliter sanctū et ipsam esse matrē dei naturalē. Et sic elisabeth in spiritu propheti/co firmauit oīa que dicta fuerāt ab angelo. Videns ergo maria angelū et elisabeth concordes in suis laudibus et auditis supradictis dignitati/

Luce. i. bus sibi collatis prorupit in laudem dei dicens.

Agnificat aīa mea dn̄m et c. Ad cui⁹ intellectū est aduertendū q tā in nouo q̄ in vet. te. nō est factū canticū nisi p receptiōe alicui⁹ magni bn̄ficij a deo to ti pplo collati. Sz est dr̄a: qr in ve. te. facta sūt cātica p bn̄ficijs tpalib⁹ tūc receptis: put figurabāt et pmittebāt bn̄ficia spūalia futura i no. te. In nouo aūt test. facta sunt cantica agēdo gra

Not. de cāticis. tias p bn̄ficijs nr̄e redēptiōis iā recepte: q̄ quidē bn̄ficia fuerūt p̄figurata et pmissa in vet. te. Et sic oīa cātica vete. tes. fuerūt figura et pphetia canticorū no. te. Et sic p̄io moyses cū toto pplo cantauit canticū gloriosum p liberatiōe israel de egy/pto et mari rubro: put illa liberatio tēpalis figurabat vlem redēptionē gn̄is humani de seruitute peccati et ptāte diaboli. Scd̄o idē moyses in fine

Moy/ses. vite cātauit et fecit canticū dicēs. Audite celi q̄ lo/quor. In quo p̄nūciat ingratitudinē et reprobatio/nē illius ppli negaturi xp̄m messiā futurū. Et pre nunciat electionē et cōuersionē ppli gētilis ad fidē christi: put fuit expositū in illo cātico. Tertio can

delbora tauit canticum delbora cū barac pro victoria habita de chananeis: eo q in manu mulieris. s. iahel traditus est sysara dux et princeps exercitus: qr p/forauit caput eius cū clauo tentorij: et sp̄m interfecit. Et iō tota victoria attributa fuit illi mulieri: vt ptz Judi. iiij. qd̄ quidē mysteriū fuit figura qualiter sola mulier: scz virgo maria in virtute dei debebat triūphare de antiquo serpēte et eius caput cō/terendo: put deus predixit Gene. iij. Et sub tali figura delbora cū barac cātauit cāticū dicēs. Qui sponte obtulistis deo israel aīas vr̄as et c. vt patz Judicū. v. Quarto cantauit cāticū Anna mater sa

Anna muelis: eo q post longā sterilitatē cōcepat samuelem virū sctm̄: qui reprobatis fratrib⁹ et pellice nouerca fuit heres domus et dilect⁹ pr̄i. Et priuato hely cū filijs suis sacerdotio et offō iudicis trāslatū est sacerdotiū et iudiciū in samuelē. Per qd̄ fuit figuratū qualiter xp̄s erat ex virgine maria nasciturus ad quē erat trāsferendū regnū et sacerdotiū reprobata synagoga: put in illo cātico fuit declaratū. Quinto cātauit dd̄ centū quinquaginta can

David tica siue psal. in quibus in sp̄u predicit totū mysteriū nr̄e redēptiōis et oīa futura mysteria de xp̄o et ecclesia: put ibi expositū est. Sexto cātauit Salo

salomō. mon decē cātica: in quib⁹ sub metaphora spōse et pastoris et gregis p̄dicit cōceptionē et sanctifica/tionē virginis marie figuraliter et lr̄aliter p fabricā et sctificationē tabernaculi moysi. Et p̄dicit mysteriū incarnatiōis p fabricā arche. Et p̄dicit vo/cationē populi iudaici p p̄dicationē xp̄i: et p̄dicit mortē et passionē xp̄i et eius resurrectionē. Et p̄di/cit vocationē et cōuersionē populi gētilis p p̄dicationē aplor̄ū. Et predicit ampliationē et dilatationē ecclie p victoriā martyrū et doctrinā sctor̄ do/ctorū. Et p̄dicit eius prosperitatē p cōuersionem Cōstantini: put patebit in expōne libri cāticorū salomōis: si deus mihi vitā incolumē dederit per intercessionē virgis mr̄is sue. Septimo cantauit

Esaias Esa. canticū p nostra futura redēptiōe q̄ ipsi fuerat reuelata dicēs. Cōfitebor tibi dn̄e qm̄ iratus es mihi: et cōuersus cōsolat⁹ es me. Esa. xij. Octauo Ezechias cātauit cāticū: eo q fuit a morte ipsi

Ezech. denūciata reuocat⁹: put figurabat liberationem gn̄is hūani a morte eterna et reuocationē ab inferno dicēs. Ego dixi in dimidio dierū et c. prout ibi fuit expositū. None cātauit abachuc canticū p li

Aba/cuc. beratiōe futura gn̄is hūani de captiuitate diaboli: put ipsi fuit reuelatū p liberationē ppli iudaici de captiuitate babylonis: sicut ibi fuit expositū. Decimo et vlt. cantarūt canticū tres pueri in cami

tres pueri. no ignis ardētis liberati ab oī lesiōe: vbi p̄uiderūt mysteriū icarnatiōis et liberatiōis gn̄is hūani ab igne inferni: put ibi fuit declaratū. Et sic ptz qualiter supradicta decē cantica fuerūt facta in ve. te sta. agēdo gratias pro beneficijs tēporalib⁹: put p̄figurabāt et promittebāt et pphetabāt futura beneficia nostre redēptiōis in nouo test. Et ideo virgo maria vidēs q oīa q̄ erāt scripta in lege et pphetis et oīa q̄ antiqui cātauerāt futura i supradictis canticis erāt partim cōpleta, in ea per incarnationē filij sui: et cetera erāt in breui cōplēda: iō prorumpēs in laudē dei: iam nō cantat illa cātica vetera: sed exultās in spiritu agēs gratias, omnia illa esse completa: cātat canticū euangelicū et no/uum dicens. Magnificat anima mea dn̄m et c. Et ideo virgo maria posuit decē versus in hoc cātico iuxta numerū decē. canticor̄ vete. testa. Et ex hoc dicit̄ psalteriū decachordū euangelicū: figu/ratū p psalteriū materiale: et ppheticū ve. te. put supradictū est. Et ptz triplex cā vnde mota est vir

go maria ad cantādū illud cātic̄ū. Primo ꝓpter beneficia que specialiter ipsa recepit a deo: put dictū est ab angelo ⁊ elisabeth. Scd̄o ꝓpter redēptionē totius generis hūani de ꝓpinquo p xp̄m faciēdā. Tertio q: xp̄s in lege et ꝓphetis ex supradictis .x. cāticis ꝓmissus toti pplo israel: iaz erat in suo vtero cōceptus ⁊ receptus pro toto israel. ¶ Et ideo tria principaliter facit virgo maria in hoc cātico. Nā primo agēdo grās laudat et magnificat deum pro bn̄ficijs que ipsa singulariter a deo recepit sup oēs creaturas. Scd̄o magnificat deū pro gn̄ali beneficio redēptionis: qd̄ oēs generatos ⁊ natos ⁊ totū genus hūanum recepit per xp̄m. Tertio magnificat deū in psona populi israel: ex quo natus est iesus ſm carnē: put patriarchis et prophetis fuerat ꝓmissus. scd̄a ibi. Et mia eius a progenie ⁊c. tertia ibi. Suscepit israel puerū suū. D ¶ Quantū ad primū est notandū q in sacra scriptura qn̄qꝫ reperit̄ q̄liter deus magnificat ⁊ sctificat ⁊ bn̄dicit ⁊ glificat hoīes. Et sepe reperit̄ q̄lr hoīes magnificant ⁊ sanctificant ⁊ benedicunt ⁊ glorificant deū. Sed aliter et aliter. Naz deus magnificauit nos ex paruis magnos faciendo ⁊ magna dona nobis cōferendo. Et sanctificauit nos sanctos ⁊ iustos faciendo: ⁊ benedixit nos nobis per sacramenta vel quouis alio modo grām conferendo. Et glorificauit nos in celesti gloria collocando ⁊ sue glorie participes faciendo. Sed nos magnificamus ⁊ sanctificamus et benedicimus et glorificamus deū ipsum magnificum et sanctum ⁊ benedictuz ⁊ gloriosuz per essentiam predicando: et magnifica opera et sctā et benedicta que fecit nobis ⁊ eius gloriā cōfitendo ⁊ preconizando. Et sic ergo nos benedicimus deū. Quia primo benedixit nos. Et magnificamus et sanctificamus ip̄m: q: prius nos p gratiam magnificauit et sanctificauit. Et isto modo virgo maria magnificat deū in hoc cantico: quia deus primo eam magnificauit ⁊ magnā fecit ipi magna dona cōferendo ꝓut dictū fuit ipsi ab angelo et elisabeth. ¶ Scd̄o est aduertenduz q ista .viij. se habēt per ordinē. s. reuereri: honorare: laudare: magnificare: glorificare: sanctificare: benedicere: adorare. Vn̄ reuereri idē est qd̄ existimare maius bonū in altero q̄ in seipso. Et sic existimamus hoīem iustum et virtuosum meliorem nobis Et per ꝯn̄s reueremur eum in corde nostro. Honorare aūt est reuerentiam quam de altero in corde habemus ipsi opere exterius iudicare: ideo dicit Cicero q honor est exhibitio reuerērie in testimonium virtutis. Aristo. autem. iiij. ethi. dicit q honor est premiū virtutis: ⁊ tribuitur bonis et vtuosis. Laudare vero est honoratum alijs verbis cōmendare. Magnificare aūt est magnifica opera alicuius ceteris publice p̄dicare. Glorificare vero est honoratum laudatuz magnificū semp ⁊ vbiqꝫ preconizare. Sanctificare aūt idem est qd̄ sanctitatem alterius ꝯfiteri ſm q sanctitas dicit spēm modum et ordinem. Et per ꝯn̄s continet in se sapientiam et iusticiā et bonitatē. Et per ꝯn̄s miaz Et ideo deū sanctificare idem est qd̄ eius summā sapientiā et iusticiā ⁊ misericordiam: et per consequens oipotentiā cōfiteri. Bn̄dicere aūt idem est qd̄ bn̄ficijs a deo receptis grārū actiones exhibere. Adorare aūt idē est qd̄ reuerendū: honorādū: laudandū: magnificāduz: glorificandū: ꝓpter eminentiā oipotentie ⁊ sctitatis colere: ⁊ omnia bona ipsi tāq̄ datori soli attribuere: ⁊ oi alia spe ⁊ fiducia postposita se totū illi subijcere ⁊ hūiliare. Et ideo adoratio presupponit oia supradicta Et dr̄ latria: que soli deo cōuenit. ¶ Ex supradictis ⁊ dicēdis ptz q virgo maria oia. viij. supradicta facit: ⁊ per ꝯn̄s exhibet deo oia q̄ sunt creature possibilia ⁊ debita facere. Nā p̄mo virgo maria in hoc cātico magnificat deū ꝯfitēdo ⁊ p̄dicādo oia magna dona que ipsi toti generi hūano libere cōdonauit. Et sic est dicendū q laudat ⁊ honorat ⁊ reuerer̄ deū. Scd̄o sctificat deū dicendo. qm̄ potēs est ⁊ sctm̄ nomē eius: ⁊ per ꝯn̄s benedicit ⁊ glorificat ip̄m et magnificat. Tertio adorat deū ⁊ colit cultu latrie se totā deo humiliando ⁊ subijciēdo ⁊ oia bona ipsi per angelū ⁊ elisabeth nūciata ⁊ oēs honores et dignitates deo tribuendo: ⁊ nō in se: sed in deo salutari suo pro talib⁹ bonis exultādo ⁊ grās agēdo cū dicit. Et exultauit ⁊c. Et sic in hac prima pte magnificat et sanctificat et colit deū cultu latrie. ¶ Auditis ergo laudibus et honorib⁹ et dignitatibus per angelū marie nūciatis et per elisabeth ipsi tributis. Tūc maria nō exultauit: nec gauisa est in se: sed in deo salutari suo a quo oia supradicta bona gratis receperat. Et qui eam magnificauerat et talibus bonis dignificauerat: ideo nō magnificat seipsaz laudatam et cōmendatā ab angelo et elisabeth: sed exclamādo magnificauit deum dicens.

Magnificat aia mea dn̄m. Et exultauit spūs me⁹: in deo salutari meo. Luce. i.

¶ Quasi dicat. O elisabeth tu putas q ego gaudeā solū in corde meo ⁊ in meipsa: et magnificē meipsam ꝓpter honores et dignitates quib⁹ me cōmedasti ⁊ magnificasti. Et ego dico tibi q tali cōmendatione nō exultaui in meipsa mihi talia bona ex meritis mee nature tribuēdo: nec tali exultatione magnifico meipsam: sed pro talib⁹ bonis receptis spūs meus exultauit non in me: sꝫ in deo salutari et saluatore meo: qui me talibus dignitatibus et honoribus dignificauit: et ideo nō magnifico meipsam: sed anima mea magnificat dominuꝫ qui me tantis et tam magnis donis magnificauit: Unde notandum q ista est differentia inter superbum et humilem iustum. Nam sup̄bus cuꝫ laudatur et cōmendatur ab altero: totus gaudet et exultat in seipso. Et sic in superbiaz elatus seipsum glorificat: et magnificat omnia illa bona ipsi attribuendo: sed per oppositum humilis ⁊ iustus cum a ceteris laudatur et commēdat̄: non exultat: nec gaudet in seipso quasi a seipso habeat illa bona: sed gaudet et exultat in deo a quo talia bona recepit. Et sic humiliatus non commendat nec magnificat seipsum: nec in se: nec coram aliis sed magnificat et laudat deum confitendo nil boni ex se habere: sed omnia bona a deo recepisse. Et sic lucifer cum suis quādo se vidit magnum et

Marginal notes: Cā triplex q̄re Maria cātauit. ⁊ tria facit i hoc cātico. — Nota q̄ honorare laudare ⁊c. — Differētia inter sup̄bum ⁊ hūilez.

nobilē: non exultauit in deo: sed solū in seipso: et sic nō dilexit se in deo: sed in seipso. Et sic ꝑ superbiā elatus contēpsit deū et legē eius. Sꝫ per oppositū boni angeli: qꝛ cōsiderātes se a deo taliter creatos et oīa bona a deo recepisse: iō ꝑrio dilexerūt deū sup oīa: et ex ꝯsequēti dilexerūt se in deo Et sic nō exultauerūt in se: sed in deo creatore eorum. Et ideo illi ceciderūt miseri per supbiā: ⁊ isti māserūt beati ꝓpter hūilitatē ⁊ magnificauerūt deū sicut dictū fuit in expositiōe psal. lxxx. et in expositiōe sup Te deū laudam⁹: ita ergo pariter virgo maria i talibus laudibus nō fuit glorificata: nec exultauit in seipsa: sed in deo salutari suo: nec ex tali exultatiōe magnificauit seipsam: sed deuꝫ dicēs. Magnificat aīa mea dn̄m. q. d. nō magnifico meipsam: sed deū ⁊c. Et nō solū vox mea magnificat deū: sed tota aīa mea cū oībus suis viribus et potētijs. Et sic magnifico deū ex toto corde et ex tota mēte: et ex tota aīa cū oibus viribus suis. Et in talibus laudibus mihi dictis: nō exultauit solū vox mea cū toto corpore: sed principaliter exultauit spūs meus: et nō in me: sed in deo salutari meo. Et sic ex tali interiori exultatiōe aīa ꝓrupit ad magnificādū deū ꝑ vocē. Et sic ptꝫ qͥliter exultatio spūs et magnificatio spūalis interior ꝑcessit vocē et magnificationē vocalē: qꝛ ꝑus maria magnificat deū spū q̄ voce: qꝛ prius exultauit spūs eius in salutari suo. Et notanter dicit

Nota. Exultauit spūs meus in salutari meo. Nā sub tali rōne. s. sub rōne saluatoris exultauit in deo. Nā sicut deus inquantū deus oēs creauit ⁊ gubernauit mūduꝫ. Ita inquātū saluator venit in carnē ad recreādū: et restaurādū: et saluādū hoīeꝫ q̄ ꝓpter pctm̄ ꝑierat: vt ptꝫ Mat. ix. ⁊ Luce. v. Et iō vocatum est nomē eius Jesus: eo ꝙ saluauit ppl'm suū a pctīs eoꝝ: vt ptꝫ Mat. i. Et per ꝯns sub ratiōe saluatoris accepit carnē ex virgine: et eā magnis donis ⁊ dignitatibus magnificauit et dignificauit: et sic redēptio nr̄a fuit cā exultatiōis: ⁊ ꝑ ꝯns exultatiōis virginis marie: et cōiter tenet. vtrūq; ergo volēs exprimere ait. Et exultauit spūs me⁹ in deo. s. creatore: et salutari meo. s. redēptore: qꝛ vt sic magnificauit me: et ideo tanq̄ creatorem et redemptorē magnifico ipsum.

xxxviij. ꝑ distin. sedulo.

Quia respexit humilitatem ancille sue ⁊c.

¶ Hec est tertia chorda hu⁹ psal. virginalis. Qꝛ eo dꝛ psalteriū decachorduꝫ. i. deceꝫ chordaꝝ: qꝛ cōtinet. x. chordas. i. decē v̄sus cōcordes in sn̄ia. Nā sicut in cythara et psalterio materiali sp media chorda cōcordat cū ꝑcedēte et sequēte in harmonia vocū: qꝛ scda est pfectior prime ⁊ principiū sequētis. Ita pariter in hoc psalterio virginali et spūali: vnus versus concordat cū precedēte ⁊ subsequēte in sn̄ia: et sic qꝛ pria particula huius versus cōcordat cū duobus versibus precedentibus: ⁊ cū

Humilitas marie cā incarnationis. particula sequenti eiusdem versus. Ideo potest ordinari in expositione et constructione cum duob⁹ versibus precedentibus. Et cum particula sequēti: eo ꝙ humilitas virginis causa fuit quare exultauit in deo salutari suo: et non in seipsa et ꝑ ꝯns fuit cā quare magnificauit deū ⁊ nō seipsaꝫ: ⁊ eadem hūilitas fuit cā quare deus accepit carnē ex ea: et per ꝯns q̄re oēs gn̄atiōes dicūt eā beatā: vt patebit. Et iō ꝓpter primū est aduertēdū ꝙ sicut supbia est initiū oīs pctī: ⁊ oim pctōꝝ et maloꝝ: ita hūilitas est principiū et radix oim virtutum ⁊ bonaꝝ opationū. Un̄ hūilitas dꝛ ab humo qḋ est terra: que est infimū elementoꝝ. Et sic dꝛ qḋā virtus qua quis cognoscit et cōsiderat seipsum. s. naturā et originē suā primā: et nō ꝑm fortunā p̄nteꝫ suā. Et talis habebit duplicē respectū. s. vnū ad deū a quo habuit bonā naturā per creationē ⁊ hꝫ omne bonū per grām: et alterū ad primos parentes a quib⁹ traxit orīgīnale malū per culpā: et sic talis cognoscet ꝙ ex se et natura sui corrupta non hꝫ nisi malū ⁊ pctm̄: ⁊ nō pōt hr̄e aliquid boni nisi a deo et per ꝯns si quid boni hꝫ illud est a deo: ⁊ sic ꝑ talē cognitionē contēnet seipsum: ⁊ diliget deū: ⁊ ꝑ ꝯns seruabit eius precepta: ⁊ sic diliget proximum in deo et ꝓpter deū: et sic cupiet vitare oē vitiū et sequi oēm v̄tutē ⁊ sic fiet virtuosus et iustus. Iteꝫ ex tali cognitione cognoscet ꝙ quādo vitauit ⁊ vitat aliqḋ malū et pctm̄: et facit aliqḋ bonū: h̄ nō facit ex viribus suis: nec nature corrupte: sꝫ ex grā dei preseruāte et adiuuāte: qꝛ si derelinqueret i sua natura viciata et corrupta. ꝑcipitaret in oīa mala et pctā peiora q̄ iudas: aut latro ⁊c. qꝛ nō ē malū qḋ fecit hō: qui faciat alter hō nisi iuuet a deo factus hō: vt inquit Aug. in omelia de Magdalena: et sic iste agēs deo grās de se cōpatiet ceteris pctōribus: et orabit pro eis. Et ꝑ eandē rōneꝫ cōpatiet pauperib⁹ eis subueniēdo cognoscēs bona ēt tpalia eē ipsi a deo collata: et sic erit misericors et iustus: ⁊ sic iste talis non desperabit: nec blasphemabit in aduersis: qꝛ oīa mala reputabit ad naturā suā miserā et corruptam: et per ꝯns ad culpā iiii: et sic patiēter tolerabit aduersa: nec in se gloriabit: nec eleuabit in ꝓsperis: qꝛ oīa bona attribuet deo a quo talia recepit: et sic nō exultabit in se: sed in deo. Et sic ptꝫ qͥliter hūilitas qua quis cognoscit seipsuꝫ est principiū et radix ⁊ fundamentū oim virtutū: ⁊ oim bonoꝝ. Et iō dicit Iuuena. et oēs poete ⁊ phi: ꝙ istud ꝓuerbiū siue cōsilium. s. cognosce teipsum: descendit ⁊ fuit elapsum de celo in lamina aurea ⁊ lr̄is aureis descriptū: eo ꝙ est cā ⁊ principiū oim virtutū et bonoꝝ in actibus hūanis: et sic ptꝫ qualr due sunt virtutes sine quibus nulla virtus pōt crescere: nec pfici. Quaꝝ prima est hūilitas que est principiū ⁊ radix oim aliaꝝ virtutū. Iō nulla alia virtus pōt radicari: nec per ꝯns crescere: nec augeri: nec ꝑseuerare sine hūilitate. Scda dꝛ charitas: q̄ est forma Nota.
et pfectio oim virtutuꝫ sine qua nulla virtus alia pōt pfici: nec valere: nec mereri. Et sic dicit Aug. ꝙ iste due virtutes. s. hūilitas et charitas ptinent ceteras virtutes inclusas. Hinc est ergo ꝙ virgo maria cōsiderās ꝙ nullū bonū traxerat ab adā ex natura sui: sꝫ ꝙ oīa bona et dignitates quib⁹ angelus ⁊ elisabeth eam magnificabāt: habuerat a deo salutari suo. Ideo nō exultauit in se ꝑ elationem: sꝫ in deo salutari suo: a quo illa bona receperat. Et ideo ex tali exultatiōe ꝓrupit ad magni-

ficandū deū: ₇ nō seipsam. Vñ sicut diabolus in principio elatus in natura sua exultauit in se: ₇ nō in deo creatore suo: propter quā superbiā fuit depressus ₇ expulsus de celo. Ita p oppositū maria: qꝛ ex hūilitate nō fuit elata in se: sed in deo salutari suo: ₇ sic magnificauit deū. Ideo fuit exaltata. Et ita est dicēdū de primis parētib⁹: qꝛ ex supbia exultarūt in se volēdo vsurpare diuinitatē. Et io eiecti de padiso pdiderūt felicitatē: vt inqt Aug. sup psal. lxviij. p oppositū aūt maria humiliādo se nō se reddebat nec reputabat dignā vt esset mater dei: sed qꝛ obediēs deo dixit. Ecce ancilla dñi: fiat mihi scḋm vbū tuū. Iō meruit fieri mr̄ dei et sic sicut sua hūilitas fuit cā quare meruit fieri mr̄ dei: ita eadē hūilitas fuit cā quare in tali dignitate nō exultauit in se: sed in deo salutari suo. Et per ɔñs quare in talib⁹ liberis nō magnificauit seipsam sꝫ deū. Et hoc est qḋ intēdit dicere virgo maria in hac parte. Vñ ait maria. Ideo nō exultauit spūs meus in meipsa p superbiā: sꝫ in deo salutari meo p hūilitatē: eo ꝙ dñs salutaris meus respexit humilitatē ancille sue: idest me humilē fecit et ex hoc me matrē suam fecit. Ideo nō magnifico meipsam: sed dominum qui me magnā humilem fecit. Duo ergo habuit virgo maria ex humilitate. Primo quia meruit esse mater dei. Secūdo qꝛ propter talem humilitatem nō fuit elata in superbiam: nec exultauit in se: sꝫ in deo salutari suo. Et per ɔsequēs nō magnificauit seipsam: sed deuꝫ q̄ eam magnificauerat. ¶ Sed hic est valde aduertēdum ꝙ deus nō respexit humilitatē in maria tanꝗ formā efficiētem propriam ex natura ipsius marie: sed tanꝗ formā dispositiuam quāꝫ ipse deus in ea creauit ₇ impressit. Nā sicut in ea preter naturam in principio creauit gratiā ₇ charitatem: per quā semper fuit deo grata ₇ accepta. Ita creauit in ea humilitatem: vt esset apta fieri mater dei: vnde in bonis respicere dei: idem est qḋ facere: aut p̄supponit facere. Nam ideo respexit deus virginē mariam bonā et humilem. eo ꝙ fecerat ipsam bonam et humilem. Et sic respicit in viris iustis gratiam quam eis creauit: et bona que in ipsis facit: propter quā gratiam et bona merētur: ₇ sunt deo grati et accepti in suis operibus. Et sic deus dat eis premium. Secus autē est de malis: quia deus nō respicit mala et peccata in hominibus: nō quia ipse fecit: nec creauit talia mala in eis: sed ideo respicit in eis talia mala: eo ꝙ ex propria volūtate illa mala perpetrarūt: ₇ in culpā inciderunt. Et sic deus sicut culpam quam homo ex se perpetrauit odit in eo. Ita gratiā et humilitatem quam in iustis creauit: diligit in eis et respicit in eis ad meritū: et pmiū. Et hoc est qḋ intēdit dicere vgo maria cum ait Quia respexit humilitatē ₇c. q. d. Ideo exultauit spiritus meus in deo salutari meo. Et magnificat aīa mea dñm: et nō magnifico meipsam Quia dominus respexit hūilitatē ancille sue: quā ipse in me plātauit ₇ creauit cū ceteris bonis gratificis et gratuitis: quibus bonis me disposuit vt essem mater sua. Et sic omnia bona attribuo ipsi et nō mihi. Et ideo dicit Augustinus in prima parte de fide ad petrū et cōtra quinqꝫ hereses: ꝙ xp̄s

duo maria habuit ex humilitate.

tales matrem elegit et fabricauit: fecit ₇ taliter ipsam disposuit vt esset digna de qua carnem assumeret. Itē in sermone qui legit in vigilia epiphanie alloquitur virginē mariā dicens. O maria lacta panem de celo veniētem. Lacta eum qui taleꝫ fecit te: vt ipse fieret in te ₇c. Et sic patet qualiter sunt intelligenda verba virginis Marie.

Ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes.

lu.xi.xxx di.h scri phmus.

¶ Ista particula ₇ sententia potest ordinari cum particula et sententia superiori tanꝗ sequela eius ꝙ sit sensus: scilicet. Quia dominus respexit humilitatem ancille sue: me matrem suam faciēdo ₇ omnia bona supradicta ɔferendo. Ecce enim ex hoc: idest ob hoc beatam me dicent oēs generationes me matrē dei predicando. Et ex hoc omnes generationes me dicēt beatam: quia dñs respexit hūilitatem ancille sue: me matrē faciēdo. Vel pōt etiā ista particula ordinari cum versu sequēte tanꝗ sequela eius: vt sit sensus. Ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes.

Quia fecit mihi magna qui potēs est et sanctum nomen eius.

xciij. d.c dñs.₇.ix q.iij.nullus.

¶ Qꝛ dñs qui est potēs ₇ nomē eius qḋ est sctm̄: fecit mihi magna bona multa supradicta. Ideo ex hoc beatā me dicent omnes generationes ₇c. ₇ sic ista particula sicut concordat cū vtraqꝫ sententia ita est intelligenda. ¶ In quibus verbis tria asserit virgo maria. Primo ꝙ omnes generationes dicunt ipsam beatā. Secūdo ꝙ dominus fecit sibi magna. Tertio ꝙ ideo dominus fecit sibi magna eo ꝙ potens est ₇ sanctum nomen eius. Et sic patet qualiter quia domin⁹ est potēs: et nomē eius sanctum. Ideo fecit magna: ₇ magnificauit ipsam mariam. Et quia fecit ipsi magna. Ideo ex hoc dicent omnes generationes eam beatā. Ideo sequēdo potius ordinē sententie ꝗ littere: tria sunt vidēda. Primo qḋ est istud nomē dei potēs ₇ sanctum: et quō est potens et sanctū. Secūdo q̄ ₇ quot sunt ista magna que dñs ₇ nomē eius sanctū fecit marie matri sue. Tertio quomodo dicent aut dicunt beatam mariā oēs generationes. cū nos videam⁹ impuros iudeos ipsam blasphemantes. ₇ videamus immundos sarracenos: et omnes machometanos negantes ipsam esse matrē dei. Et ideo qꝛ hic latent multa profundissima mysteria: hinc est ꝙ opꝫ in his aliquātulum morari: ₇ talia mysteria nō paucis verbis explicare: vt simplices sacerdotes et religiosi ₇ mulieres sanctimoniales quibus ista expositio dirigitur possint plane et sane capere et intelligere. ¶ Quantū ad primū est dicenduꝫ sicut iam dictum et declaratum fuit in expositiōe psal. viij. ꝙ istud nomē dei potēs ₇ sanctū est verbum dei incarnatū siue veritas incarnata. Di. tā est eñ ſm Aristo. iij. de anima ₇. vij. meta ₇. i. perihermenias qualiter itellect⁹ noster apprehendēs rem psua essentialia in prima sui opatiōe format conceptū diffinitiuū rei: qui dꝛ diffinitio et rō rei nota soli intelligēti: quē conceptū greci appellāt logos qḋ latine dꝛ verbū: q̄ quidē concept⁹ ad hoc

tria asserit maria.

Nomen dei sctm̄ et potēs est vbuꝫ dei.

ꝙ ad extra ceteris notificet᷑ opꝫ ꝙ induat vocem. Et sic ille ꝯceptus voce indutꝰ et factus vocalis dr̄ nomē a notificādo: eo ꝙ talē vocē ceteris notificatur. Et sic nomē vocale nil aliud est nisi cōceptus intellectiuus factus nomē. Et iō dicit phūs ꝙ nomē significat diffinitionē rei: et .j. perihermenias dicit ꝙ voces sunt note earū que sunt in aia passionū. Itē rursus dictū est ibi per Augu. xv. de trini. qualiter filiꝰ dei est verbū patris ipsi soli notū ab eterno: ⁊ i quo se pr̄ nouit ab eterno. Et per ꝯn̄s est cōceptꝰ diffinitiuꝰ pr̄is quo se diffinit ſm totū pelagus ⁊ plenitudinē sue diuinitatis ꝑ qḋ verbū tanꝗ̄ ꝑ artē ex tpe dixit ⁊ fecit oia ad extra. Et dictū est rursum ibi ꝙ sicut nos ad hoc ꝙ notificemus nostrū verbū ceteris: opꝫ vt induamꝰ ipꝫ per vocē: ⁊ fiat nomē ꝑ vocē: ꝑ quā vocē et nomen notificamus verbū nr̄m: ⁊ secretā volūtatē nostrā interiorē: ita deꝰ pr̄ induit verbū suū carne: ⁊ ꝑ verbū incarnatū tanꝗ̄ per nomē manifestauit mūdo seipm̄ ⁊ volūtatē suā. Et sic verbū incarnatū est illud nomē dei: ꝑ qḋ deꝰ pater nobis locutꝰ est: ⁊ notificauit mūdo seipm̄ ⁊ ꝟitatē legis et ꝓphetarū et voluntatē suā. Et iō dr̄ Joh. j. ꝙ per illud ꝟbū qḋ erat in principio .i. ab eterno apud deū: postea ex tēpore facta sunt oia: ⁊ postea illud verbū caro factū est: ⁊ habitauit in nobis. de cuius plenitudine grē ⁊ sapie oēs accepimꝰ. Et sic postea istud verbū incarnatū per totū discursum euāgelicū dicit ꝙ nō venit ꝓpter aliud in mundū nisi ad manifestandū patrē ⁊ voluntatē eius dictis ⁊ factis. Et sic in die cene dixit. Clarifica me o pr̄: q: iā manifestaui nomē tuū hoibus. Et sic ptꝫ qualiter ꝟbuꝫ incarnatū est nomē dei ꝑ qḋ ⁊ in quo deus mūdo locutus est. Iō aplūs ad Heb. j. dicit. Multifarie multisqꝫ modis deꝰ locutus est olim patribꝰ in ꝓphetis: nouissime diebꝰ istis locutus est nobis in filio ꝑ quē fecit ⁊ secula. Hoc est ergo illud nomē dei .s. ꝟbū incarnatū: qḋ tm̄ desiderarūt scire ⁊ videre oēs patriarche ⁊ ꝓphete de quo deꝰ dixit moysi Nomē meū nōdū reuelaui abrae. nec isaac: nec iacob ⁊c. Itē hoc ē illud nomē dei: de quo dr̄ Esa. xxx. Ecce nomē dn̄i veniet de lōginquo: nūc aūt manifestū est ꝙ per hoc deꝰ nō ꝑmittebat aliqḋ nomē vocale vel scriptū de celo in terrā venire de lōginquo: sed ꝑmittebat mittere ꝟbū suū in carnē. Itē hoc est illud nomē dn̄i qḋ os dn̄i noiauit Esa. lxij. q: ex ore altissimi ꝓdiit. Itē hoc est nomē dn̄i incōprehēsibile de quo dr̄ Prouerb. xxx. ꝙ est nomē dei aut filij eius: si nosti. Itē hoc est nomē dn̄i soli deo cōprehēsibile ⁊ notū ⁊ manifestū: de quo dr̄ Apoc. xix. ꝙ xp̄s hꝫ nomē scriptū in diademate: qḋ nemo nouit nisi ipse: ⁊ vestitus erat veste aspersa sanguine ⁊ vocabat᷑ nomē eius verbū dei. ¶ Ex quibꝰ ptꝫ ꝙ istud nomē dei veniēs de longinquo qḋ os dn̄i noiauit: qḋ nemo nouit nisi ipse vocatū verbū dei nō est aliqḋ nomē vocale transitoriū: nec scriptū in charta corruptibili: sed est illa persona xp̄i deus ⁊ hō ⁊ verbū ⁊ veritas incarnata. Ex quibus etiā ptꝫ ꝙ istud nomē dei scꝫ verbuꝫ incarnatū est sanctū ꝑ essentiā quo ad diuinitatē: quia per ipm̄ facta sunt oia. Et est sapiens per essentiā: q: ꝑ ipꝫ oia gubernātur ⁊ disponūtur. Et est iustū essentialiter: q: per ipm̄ omnia iustificātur. Et est bonū q: est finis oīm ⁊ per cōsequēs est misericors: q: reuelat oēm miseriā: ⁊ ꝑ ꝯn̄s istud nomen est sctm̄ per essentiā: quo ad diuinitatē: nam dictū est psal. xj. et in expositiōe super Te deū laudamꝰ: ꝙ sanctuꝫ dicit᷑ a sanctiēdo qḋ idē est qḋ bene ⁊ recte ordinare res in suū bonū finem: et sic ille dicit᷑ sctūs qui sapienter ⁊ recte ⁊ iuste disponit et ordinat res et operatiōes suas in debitū et bonum finē: ⁊ sic ois sanctus est sapiēs ⁊ iustus ⁊ bonus: ⁊ per ꝯn̄s misericors: sꝫ oia ista soli deo essentialiter cōueniūt ergo solus deus est sanctus per essentiā. Et ideo oēs angeli et beati incessabili voce proclamāt in celo. sanctus: sanctus: sanctus dn̄s ⁊c. vt dictū est ibi. Sed q: in verbo incarnato est tota plenitudo diuinitatis: ergo ꝟbū incarnatū qḋ est nomē dei est omnipotēs ⁊ sanctū: ⁊ per ꝯn̄s summe sapiens et iustū ⁊ bonū: qḋ quidē nomē est nobis incōprehensibile: qḋ desiderarūt scire oēs patriarche ⁊ ꝓphete .i. desiderarūt ipm̄ in carne videre. ¶ Sꝫ est iterū aduertēdū ꝙ istud nomē dei: scꝫ verbū incarnatum nō solū est sanctū inquantū deus ſm deitatem. Sed etiā est sanctū inquantū homo ſm humanitatē assumptā: sꝫ ē differētia: nā xp̄s inquātū deus est sanctus per essentiā: sed ſm humanitatē assumptā est sctūs per naturā: idest per sanctā cōceptionē et generationē inquātū nō ex opere adā sed opere spiritussancti cōceptus est. ¶ Ad cuius intellectū est valde notandū sicut dictū fuit psal. xj. ꝙ tota sanctitas ⁊ iustitia hois consistit in debita ordinatione et cōformitate ipsius ad deum: scꝫ ꝙ tota ratio et voluntas sit subiecta ⁊ conformis diuine volūtati: et sensualitas sit conformis et subiecta rationi: ⁊ sic totus homo est deo ꝯformis: et tunc dicit᷑ sanctus: et ita adam in statu innocentie tādiu fuit iustus et sanctus: quādiu eius voluntas et ratio fuit conformis diuine voluntati: et eius sensualitas fuit cōformis ⁊ subiecta rationi: et sic dicebatur esse in originali iustitia et sanctitate. Sed quando voluntas eius fuit difformis ⁊ deuiauit a diuina voluntate gustādo cibum prohibitum suasu diaboli: ilico sensualitas eius fuit difformis ⁊ deuiauit a rōne. immo ꝑuersa ⁊ inclinata ad omne malū ilico surrexit aduersus spm̄ sauciata ⁊ vulnerata morbo inordinate concupiscētie carni inflicte: et sic adā ex sctō factꝰ est corruptus ⁊ peruersus ⁊ inimicus in sua carne et natura: q: debitus ordo fuit in eo peruersus et corruptus: et talem naturā ⁊ carnē morbo cōcupiscentie vitiatā transmisit in oēs posteros successiue per generationē libidinosam naturaliter genitos. Et sic nullus eius successorū naturaliter genitus pōt dici naturaliter sanctus immo peruersus ⁊ iniustus ſm naturā et generationem. Sed quia solus christus inter homines nō est cōceptus naturaliter ex opere adā sed solo ope spiritussancti: ideo adā nō potuit trāsmittere in eū talē naturaꝫ carnalē corruptā ⁊ vitiatā ⁊ inordinatā. Et iō xp̄s est solus iter mortuos liber naturaliter a tali morbo et culpa naturali: sed est solus sanctus in sua cōceptione et generatione. Et iō sicut oēs nos traximus carnē vitiatam et inordinatā ab adam

Sctūs qs dr̄.

Nota.

sctitas hois in quo ꝯsistit.

xp̄s solꝰ iter mortuos liber.

corrupto: ita caro et corpus xpi traxit sanctitatē a spūsctō a quo formatū est: et sic ptz q xps tripliciter dr sctūs naturaliter quo ad humanitatem. Primo rōne corporis a spūsancto formati. Secūdo rōne anime cū plenitudine ois perfectiōis et virtutis et gratie create et vnctione spūssanci pre cōsortibus suis create. Tertio rōne vnionis personalis ad verbū qd est sctm̄ essentialiter: et ideo istud nomē dei. s. verbū incarnatū dr sanctū nō solū rōne deitatis: sed etiā rōne hūanitatis assumpte cuius pars rōnalis semp fuit et est cōformis diuine voluntati: ⁊ caro semper fuit conformis et subiecta rōni: put dictū fuit psal. xxi. et sic semper xps fecit volūtatē patris de quo dixit dauid psal. xxxix. In capite libri scriptū est de me vt facerē voluntatē tuam ⁊c. et sic sicut solus xps ſm hūanitatem est naturaliter liber a culpa et morbo ipsi⁹ adam: ita solus est naturaliter sctūs etiā ſm hūanitatem. Ideo de hūanitate xpi sctā dr psal. xcviij Adorate scabellū eius qm̄ sanctū est. eo q illa humanitas triplr sctā simul adorat cū verbo sibi personaliter vnito: vt dictū est in tractatu contra iudeos questiōe. v. Et sic ptz qualiter nomē dei: qd est verbū incarnatū est sanctū nō solū quo ad diuinitatez: sed etiā quo ad hūanitatē et sic quo ad vtrūq dr nomē dei sanctū p totā scripturā: ⁊ ops vn psal. cx. sctm̄ et terribile nomē ei⁹. ⁊ hoc est nomen dei qd desiderabāt videre prīarche et pphete: qd nō potuit videri nec reuelari nisi in nouo te. Sed qz moysi desideranti videre istud nomen dei fuit reuelatum qualiter istud nomen dei scilicet verbū incarnatum erat venturum in mundū cum oipotētia ⁊ summa sapia et iusticia et mia. Ideo scripsit ipsum quatuor lrīs hebraicis. s. yoth. he. vau. he. Et sic cū istis quattuor lrīs repitur nomē dei scriptum in tota scriptura legis ⁊ pphetarū in hebreo: que quidē quatuor lrē sole sumpte non formant aliquā notam dictionē: ad denotanduȝ nomē qd significabant esse incōprehensibile. Sz vbicunq repitur nomē de istis quatuor lrīs scriptum: ipsi hebrei pnunciabant et pnunciāt adonay dñs ops. Et ideo dicūt q istud nomen tetragrāmatō. i. quatuor lrāȝ est ineffabile quo ad ea que cōprehendit ⁊ significat: eo q significabat p quatuor literas illa quatuor incōprehensibilia q sunt in xpo. s. oipotentiā et sapiaz ⁊ miam et iusticiā. Sed si iste quatuor lrē recte cōbinent p pūcta qbus hebrei cōbināt literas in scriptura tunc reddūt istud nomē hebreū iohesua: qd grece dr iesos et latine iesus: qd est saluatio siue saluator: et sic vbicunq in hebreo scribit hoc nomē Johesua: in latino impatiue scribit saluator aut salutare siue iesus. Et ideo sicut hebrei per illud nomē tetragrāmaton. i. quatuor lrāȝ nominant deuz et nomen eius: ita nos per hoc nomen iesus ex illis quatuor lrīs cōbinatū noiamus verbū icarnatū qd est nomē dei reale: quo deus se noiauit et notificauit mundo. Et sic sicut illud verbum incarnatū est nomē dei reale: quo ipse de⁹ pater noiauit seipsum mundo. Ita hoc nomen iesus vocale vel scriptum est nomen quo nos noiamus illud verbū icarnatū deū ⁊ hoiez: qd est nomē dei: quo ipse

[Margin: ...dicitur sanctus.]
[Margin: Nota.]

se noiat: qd quidē nomē nō fuit mundo cognitum nisi vsq ad aduētū xpi: qn angel⁹ dixit marie. Ecce. cōcipies in vtero et paries filium: et vocabis nomen eius iesum ⁊c. Itē hoc idē nomen cū suo significato reuelauit āgelus ipsi ioseph in somnis dicens. Vocabis nomē eius iesum: ipse eīn saluū faciet pplm suum a pctis eorū. Et sic ptz q illud idē verbū incarnatū qd significabāt ille quatuor lrē hebraice significat hoc nomē iesus vocale vel scriptū. Et sic etiā ptz q qn nos pferētes hoc nomen iesus flectimus genua: nō adoramus adoratione latrie hoc nomē iesus vocale habens duas syllabas breues. Sed adoramus verbū incarnatum deuz et hoiem per hoc nomē iesus vocale significatū. Et ita etiā ptz q qn dr Ge. iiij. q enos icepit vocare nomē dñi. et Gen. xij. qn abraā edificauit altare et adorauit nomē dñi. ibi nō est dicendū q enos inuocauerit: nec abraam adorauerit illud nomen vocale quatuor literis platuȝ aut scriptum. Sed adorauerunt verbum incarnatum deum et hoiem per illas quatuor literas significatū. Et in hō decipiūtur miseri et ceci iudei. ¶ Ex oibus ergo supradictis ptz qualiter nomē dei scȝ verbum incarnatum qui est filius virginis marie deus et homo est nomē ops et sanctū. Et per cōsequens sapiens et iustus et misericors essentialiter quo ad diuinitatem: et sanctus naturaliter quo ad humanitatem. Et ideo qz ops potuit facere magna virgini mr̄i sue et ipsam magnificare supra naturā. Et qz sanctus: ideo de facto magnificauit dignificauit eam omnibus illis dignitatibus per angelum et Elizabeth ipsi nunciātis qz ad filium sanctum pertinet inquantum potest matrem suam sanctificare et magnificare et omnibus dignitatibus possibilibus eam dignificare vt magis infra patebit. Et hoc intendit dicere virgo maria: cum ait. Quia fecit mihi magna qui potens est et sanctum nomen eius. i. qz nomē ei⁹ est potens et sanctum. Ideo fecit mihi magna. i. me magnis donis magnificauit. Et hoc de primo quesito. ¶ Ad scdm aūt quesitum est dicenduȝ q xij. dignitatibus et magnis priuilegijs dignificauit xps virginem matrem suam super omnes puras creaturas. Quarum prima fuit singularis predestinatio. Secūda singularis sanctificatio: per quaz eā ab oi peccato p̄reseruauit. Tertia singularis vsus rationis acceleratio. Quarta singularis desponsatio cū voto virginitatis. Quinta singularis cum virginitate cōceptio et parturitio Sexta singularis dei maternitas: qz mater dei naturalis effecta. Septima singularis spiritussancti obūbratio: per quam facta est propheta ⁊ euāgelista. Octaua: qz singularis fuit christi ministra et secreta cubicularia. Nona: quia singularem aureolam martyrij est adepta. Decima: quia absq incineratione in corpus gloriosum fuit resuscitata. Undecima: quia super omnes hierarchias et choros angelorum fuit exaltata. Duodecima: qz inter nos et filiuȝ singularis mediatrix est effecta L ¶ Quantum ergo ad primam dignitatem est dicendum q prima dignitas singularis virginis marie fuit qz post christuȝ singulariter fuit prede

[Margin: Priuilegia marie notāda.]
[Margin: Maria predestinata.]

stinata super omnes puras creaturas et libro vite ascripta. Cuius rō est. Nam cum predestinatio sit preparatio ad grām ꝫm ppositū eterne voluntatis dei. Et ideo in ordine dignitatis prius deꝰ predestinauit xp̄m hoīem ad grām vnionis personalis ad verbū: vt esset filius dei naturalis ⁊ primogenitus in hereditate celesti. Et vt esset caput sup oēm ecclīam tā celestē ꝙ militantē: ⁊ oēm principatū et ptātem: et virtutē et donationē: et omne nomē qd̄ nominat̄ nō solū in hoc seculo: sȝ etiā in futuro vt ait apl's ad Ephe. j. Et ideo xp̄s hō est pmus predestinatus simpliciter ad nobiliorē ⁊ primū gradū dignitatis vt ipse ait per os dauid psal. xxxix. In capite libri scriptū est de me ⁊c. Et ex cōsequenti oēs electi sunt pdestinati ab eterno in xp̄o ī adoptionē filioꝝ: vt i eodē capitulo ait apl's dicens. Bndictus deus et pater dñi nostri iesu xp̄i: qui bndixit nos in oī benedictione spūali in xp̄o: sicut elegit nos ante mundi cōstitutionē: vt essemus sancti et immaculati: qui nos pdestinauit in adoptionē filioꝝ per iesum xp̄m in ipsum ꝫm ppositū volūtatis sue in laudē glīe et grē sue: in q̄ gratificauit nos i dilecto filio suo ⁊c. ¶ Ex quibus ptȝ ꝙ deus ab eterno p prius predestinauit iesum xp̄m ad gratiam vnionis filialis naturalis vt esset filius primogenitus naturalis et caput vtriusqȝ ecclesie. Et exinde predestinauit oēs alios electos in adoptionem filioꝝ ꝫm ordinē dignitatis: ꝫm qd̄ postea ex tpe per xp̄m filiū suū eos vocauit et iustificauit: et gratificauit p grām: et magnificauit in glīa. Ex qbus sequit̄ ꝙ vgo maria sicut ex tpe fuit dignior post xp̄m et ad maiores et digniores dignitates ex tpe vocata. Ita ab eterno fuit imediate post xp̄m in prio gradu et ad altiores dignitates predestinata. Et ad tot grās et dignitates fuit pdestinata ab eterno: ad quot ex tpe successiue fuit vocata. Sed qꝛ grā vnionis spūalis ⁊ sanctificationis et gratificationis per quā deꝰ habitat in creatura pcedit oēs alias dignitates p ordinē psuppositionis: qꝛ grā maternitatis psupponit grām sctitatis: qꝛ maria prius cōcepit xp̄m mente ꝙ carne: ⁊ prius fuit sponsa ꝙ mr̄ xp̄i: et prius habitauit in ea per grām ꝙ p carnē. Et ideo sicut xp̄s ab eterno fuit predestinatus ad grām vnionis psonalis in sua creatione vt esset caput ecclesie ⁊ priogenitus naturalis. Ita virgo maria ab eterno fuit predestinata ad grāȝ vniōis spūalis: vt esset filia dei adoptiua ⁊ sctā et immaculata in sua creatione: vt esset apta ad grām maternalis vniōis suo tpe. Et sic est dicendū ꝙ sicut xp̄s hō fuit ab eterno pdestinatus: vt in prio instāti sue creatiōis esset filius dei naturalis p grām naturalis vnionis qui est pmus gradus dignitatis post deū in tota latitudine entiū. Ita virgo maria fuit ab eterno pdestinata ad grām sctificationis: vt in prio instāti sue aie creationis, et infusiōis esset simul cū corpore sanctificata p grām adoptionis filialis vt in eodē prio instāti sue creationis esset sctā ⁊ immaculata et filia dei adoptiua ⁊ sponsa xp̄i: vt esset apta vt postea fieret mater xp̄i. Et iste fuit et est primꝰ gradus dignitatis post xp̄m. Et hāc dignitatem publice cōfitet̄ et cantat vniuersalis ecclīa de virgine maria in epl'a siue lectione attribuendo ipsi illud Ecclesia. xxiiij. in persona sui dicentis. Ab initio et ante secula creata sum: ⁊ vsqȝ ad futurum seculū nō desinā ⁊c. Per hoc volens ostēdere ecclesia ꝙ ab initio. i. ab eterno virgo maria fuit creata in grā ꝫm eternum ppositum. i. fuit pdestinata vt simul eēt creata et sctificata et gratificata p grām preseruātē ab oī malo et cōfirmātem ipam in oī bono. Ad hoc idē ppositū vniuersalis ecclesia Romana cātat ipsi illud puer. viij. in festo sue natiuitatis. s. Dñs possidet me i initio viarū suarū anteꝙ qcꝙ faceret a pncipio. Ab eterno ordinata sum ⁊ ex antiquis āteꝙ terra fieret. Nondū erāt abyssi: et ego iam cōcepta eram. Et ante oēs colles ego parturiebar ⁊c. q. d. ꝙ dñs deus ab eterno in suo pposito possedit me p grām. i. pposuit me possidere p grām ⁊ ab eterno pposuit: ne per aliquod instās ⁊ tpe diabolus possideret me per aliquā culpā: sed a prio instāti mee creatiōis ab esse semp deo grata et accepta: qꝛ nondum erant abyssi marini: nec erat fctā aliqua creatura et ego iā cōcepta eram in grā in diuino pposito. Et etiā abyssi. i. aliqd̄ pctm̄ nondum erat in me et ego iā cōcepta erā per grām. i. anteꝙ macularer aliqua culpa fuꝰ p grāȝ et cū grā cōcepta in mea cōceptiōe aie: qꝛ aīa mea simul fuit creata in grā et in carne cōcepta et infusa: vt patebit. Et sic isto mō ab initio fuit creata: et ab eterno cōcepta: ⁊ p grām possessa in diuino pposito. Sed ɔtra supradicta instaret aliquis: nā verba supradicta taȝ in ecclesiastico ꝙ in puerbiis Salomōis sunt dicta de sapiā eternalr̄ genita et cōcepta. Et iō nō possunt verificari de virgine maria. Sed p hmōi rn̄sione et declaratione est valde aduertendū ꝙ supradicta verba essentialiter sunt dicta et verificātur de diuina sapiā increata sed genita. Sed ꝫm predestinationē. Prio verificātur de humanitate xp̄i assumpta: et secundo de sola virgine maria. Et iō qn̄ verbū diuinū qui est sapiā genita de tota memoria fecūda patris dicit. Ab initio ⁊ ante secula creata sum ⁊c. Ponitur ly creata vocabulo generali pro pducta et genita. i. ab eterno et ante secula sum pducta et genita. et ex ore altissimi pdiui. Et ita pariter dicit eadem diuina sapiētia genita: dñs possedit me ab initio viarū suarum: qꝛ ab eterno filius est in sinu pr̄is tanꝙ verbū in dicente: et sapiētia in memoria de qua gignit̄ insepabiliter. Et eadē sapiētia dicit ꝙ nōdum erant abyssi et ego iam concepta erā: qꝛ verbum est cōceptꝰ eternus pr̄is quo se totū intelligit et diffinit. Et ideo subdit ꝙ cū eo erā cūcta cōponens. qꝛ deus per verbū suū et sapiam dixit oīa: et ea sapienter disposuit. Sed ista eadē vba ꝫm predestinationē prio verificant̄ de hūanitate xp̄i assumpta et psonaliter vnita diuine sapie genite. Vn̄ iste hō siue humanitas assumpta dicit. Ab initio et ante scl'a creata sum in diuino pposito in grā personalis vnionis ad verbū. Et p dñs pmogenitꝰ filꝰ naturalis dei et caput vtriusqȝ ecclīe: eo mō quo dictū est. Et sic dñs pater possedit me ab initio viarum suarū tanꝙ filiū naturalē ⁊ priogenitū. Et nōdū

obiectio

Nota hanc expositionem.

erant abyssi ⁊ ego iā cōcept⁹ erā tāq̄ fili⁹ p̄rio ge
nit⁹ in diuino ꝓposito. Et sic etiā supradicta ver
ba attribuūt̄ ⁊ verificant̄ de sola virgine maria.
Obiectio. In scđo gradu p̄destinationis ad gratiam ado-
ptionis et spūalis sponsatiōis quā adepta est in
sua creatiōe ⁊ cōceptiōe: eo mō quo dictū est ⁊ di
cet̄. Sꝫ adhuc aliq̄s posset instare: q2 v̄ba supra-
dicta pl̄r p̄nt verificari de quolꝫ iusto ſm p̄destī
nationē: q2 oēs electi sunt ab eterno predestinati
ſꝫ eternū ꝓpositū. Ad hoc aūt r̄ndet̄ q̄ lꝫ oēs ele
cti ab eterno sint p̄destinati ad grām gratificaꝫ:
tn̄ nō oēs fuerūt p̄destinati: vt cōciperent̄ ⁊ crea-
rētur in grā eo mō quo dictū est: sicut vident̄ sona
re v̄ba supradicta. Et ideo q2 talia verba soli vir
gini marie conueniūt post humanitatē xp̄i. Hinc
est q̄ benemerito hāc scripturam cātat ecclesia de
sola virgine maria ⁊ nō de aliquo sctō nec sancta
per hec intēdens talē excellētiaꝫ illi soli attribue
re ⁊ talē scripturā de sola v̄gine maria verificari.
Et sic pꝫ qualiter virgo maria ab eterno fuit pre
destinata ad grām gratificā ⁊ sctificātē in princi
pio sue creatiōis ⁊ cōceptiōis ⁊ exīde ad oēs alias
dignitates. s. vt esset mater dei ⁊c. Et hoc de pri-
Marie sanctificatio. ma dignitate virginis marie. B ¶ Secūda aūt
dignitas fuit grā p̄ue sctificationis ⁊ gratifica
tiōis in sua creatiōe ⁊ cōceptiōe. Nā sicut ab eter
no fuit p̄destinata in p̄rio gradu dignitatis. Ita
ex tp̄e fuit in p̄rio gradu dignitatis vocata ⁊ san-
ctificata. ¶ Ad cui⁹ intellectū est notādum q̄ oēs
doctores catholici tā antiq̄ q̄ moderni ꝯueniunt
in hoc q̄ virgo maria fuit sctificata in vtero ma-
tris: sed inter doctores modernos ⁊ scholasticos
est differētia de tp̄e hui⁹ sctificatiōis. Nā q̄dā di
cūt q̄ virgo maria fuit sctificata p̄ morulaꝫ tp̄is
post aīationē. Et sic isti cōcedūt q̄ per totā illaꝫ
morulā fuit sub culpa origiali. Et p̄ ꝯ̄ns h̄nt ꝯce
dere q̄ fuit in ira ⁊ odio dei p̄ illā morulā vsq̄ ad
grām sctificatiōis. Alij aūt reputātes id magnū
incōueniēs dicūt q̄ fuit sctificata ⁊ gratificata in
p̄rio instāti sue creationis ⁊ sui eē. s. q̄ illa aīa si-
mul fuit creata ⁊ sctificata p̄ grām et illo corpo-
re infusam et simul fuit sctificata aīa cuꝫ corpore.
Nā sicut illa sanctificatio gratificauit eā quo ad
aīam: ita extinxit aut ligauit in corpore oēm fo-
mitē ⁊ cōcupiscētiā: ⁊ sic simul fuit sanctificata to
ta persona p̄ grāꝫ cōfirmata preseruātē eā ab oī
malo ⁊ culpa et cōfirmātem eā in oī bono. Et sic
culpa originalis nature nō potuit trāsire ad p̄so
nā virginis. Et sic p̄ talē primam sanctificationē
fuit p̄seruata a culpa originali in p̄sona. Et q2 fo
mes in ea fuit totaliter extinct⁹ et ligat⁹: ⁊ ipa in
grā cōfirmata. Ideo nunq̄ potuit peccare morta
liter nec venialiter. Et sic fuit ab oī culpa et pctō
p̄seruata in p̄sona: q2 q̄diu fuit indiuiduum ⁊ p̄-
sona hūana p̄ aīationē semp̄ fuit deo grata ⁊ ac-
cepta per sanctificationem factā in aīatione in q̄
aīa fuit simul creata ⁊ infusa ⁊ in carne concepta.
Et talis ꝯceptio aīe in carne dr̄ cōceptio gratie.
Et sic concedit̄ q̄ virgo maria quo ad animā fuit
cōcepta in gratia preter oēm culpaꝫ originalem
quaꝫ ceteri p̄sonaliter in sua aīatiōe ex carne libi
dinosa traxerūt. et hoc sufficit ad preseruādā vir-
ginē mariā ab oī: origiali culpa ⁊ veniali ⁊ actua
li. ¶ Alij aūt dicunt q̄ preter sanctificationem su
pradictam factam in aīatione: iam ante anima-
tionē fuerat sanctificata illa caro: ⁊ fuit mundata
et purificata a feditate libidinis parētum: p̄ quā
inest seminalis fomes cōcupiscentie in carne: ⁊ sic
ante aīationem iam fuerat extinctus fomes qui
seminaliter erat in carne. Et sic postq̄ caro fuit ta
liter mūdata non potuit anima a carne maculari
culpa originali ex eius consortio in animatione.
Nam ſm Augu. et Ambro. et oēs antiquos aīa in
puris naturalibus creata ex cōsortio carnis libi-
dinose trahit personaliter culpam in animatiōe
carnis: q2 per carneꝫ infectam infligit̄ originalis
culpa in anima. Sed dicunt quidā q̄ illa caro an̄
animationem non potuit sanctificari cū esset res
inanimata. Et per consequens non capax gratie
sanctificantis. Sed ad hoc respondetur q̄ nō est
necesse q̄ talis sanctificatio fieret per gratiam
gratificantem: sed per quandam virtutem spiri-
tussancti purgātem illū morbū carnis: sicut oleuꝫ
exorcizatur et cōsecratur et sanctificatur in chris-
ma: nō per gratiam gratificātem: sed per virtutē
spiritussancti expellētem omneꝫ immūdiciā ⁊ po
testatē inimici ab illo oleo. Et ab aqua quādo be
nedicit̄. Et isto modo recōciliātur ecclesie pollute
et cimiteria: que sunt res inaīate: ⁊ etiā per quādā
sanctificationē cōsecrant̄ altaria ⁊ ecclesie: et de-
dicātur ad cultū diuinū. Ita pariter illa caro vir-
ginis ante aīationē potuit sanctificari, ⁊ per talē
sanctificationē dedicari ad receptionē illius sa-
cratissime anime: que quidem aīa simul fuit crea
ta et sanctificata et omni gratia ornata et in illo
corpore sanctificato infusa. Et sic patet qualiter
per istam duplicem sanctificationem v̄go maria
fuit preseruata ab omni culpa in persona. Et sic
sequitur q̄ licet v̄go maria fuit obligata in adaꝫ
ad culpam originalē tanq̄ in natura eo q̄ descen
dit ex illa propagie per naturalē generationē: tn̄
illa obligatio nature nō transiuit ad personā: nec
ad aīam ꝓpter p̄uā sctificationē factā in aīatio
ne per quā semp̄ fuit in gratia dei: prout dictum
est. Et ista est secunda dignitas virginis marie
que conuenit ⁊ est decens ipsi tanq̄ matri dei: nec
virgo maria debuit esse expers talis dignitatis
prout patebit. ¶ His habitis sit hec prima cōclu
De⁹ potuit mariā p̄seruare ab originali. sio scilicet q̄ deus potuit a culpa originali perpe
trata in adam matrem suam preseruare ⁊ immu-
nē reddere. Hoc auteꝫ tripliciter ꝓbatur. Primo
inquātum deus est creditor ⁊ adam cum tota sua
posteritate debitor. Nam creditor absq̄ preiudi-
cio sui iuris et dominij potest diminuere debitū
cuicunq̄ debitori et in quolibet tēpore: ergo sicut
hiere. ⁊ Iohā. baptiste dimisit de⁹ debitū origina
lis iusticie: ⁊ eos absoluit ab origiali culpa in vte
ro matris post aīationem. Ita hoc idem potuit
facere virgini marie in primo instanti creatiōis ⁊
animatiōis. Item hoc potuit facere inquātuꝫ est
op̄s: q2 vt sic sicut potuit creare gratiā et sanctifi-
care Hiere. et Iohā. baptistā an̄ natiuitatē et oēs
alios iustos post natiuitatem. Ita potuit creare
gratiam simul cum anima virginis et per talem

grām simul totā virginē sctificare ꝛ gratificare. Et ꝑ ɔ̄ns ab oī culpa in ꝑsona preseruare. Et sic peccatū nature nūꝙ posset transire ad ꝑsonā. Itē tertio hoc idez deus potuit facere inquantū dn̄s absolutus. nā domin⁹ absꝙ preiudicio sui iuris ꝛ dn̄ij pōt libertate donare quēlibet seruuz ꝛ captiuū suū in quolibet tp̄e ꝛ etate illi⁹ serui: sꝫ nos videm⁹ manifeste ꝙ aliq̄s dn̄s tp̄alis liberat seruū aut filiū serui nō solū i etate adulta: sꝫ adhuc in puerili: ꝛ q̄nꝙ in vētre matris ꝛ q̄nꝙ in die cōceptionis ei⁹: immo q̄nꝙ añ ɔceptionez: put ptꝫ manifeste: ergo a fortiori hoc potuit deus facere de mr̄e sua q: potuit eā in sua aīatiōe liberare et ꝑseruare ab oī culpa ꝛ spūali fuitute ad quam in natura ꝛ adā fuerat obligata. Sꝫ q: h̄ null⁹ sane mētis pōt negare. Iō hoc sufficiat ad hm̄ōi ꝓbationē q: de⁹ inquātuz creditor ꝛ dn̄s absolutus et oīps hoc potuit facere matri sue. ¶ Scd̄a ɔclusio. ꝙ decēs fuit v̄ginem Mariaz a tali originali culpa ꝑseruari in p̄ncipio sui esse per gratiā. Ista cōclusio ꝓbat̄ tripliciter. Prīo ex p̄te ipsius v̄ginis. Scd̄o ex parte filij q̄ eā fabricauit. Tertio ex p̄te nostri. Prīo ꝓbat̄ sic. Nam illud est decēs attribuere v̄gini marie mr̄i dei qd̄ cedit in ei⁹ decorē ꝛ dec⁹ ꝛ illd̄ negādū ꝛ remouēduz qd̄ cedit in ei⁹ dedec⁹: sꝫ virginē mariaz in principio sui esse fuisse sanctificatā et ornatā oībus gratijs sibi possibilib⁹ ꝛ gratificatā: ꝛ deo semper gratam ꝛ acceptā ꝛ factā habitaculū dei cedit in decorē ꝛ honorem ei⁹. Et totū oppositū scꝫ nō fuisse ab originali culpa taliter ꝑseruatā: cedit ipi in magnū dedec⁹ ꝛ vituperiū ꝯ̄ ei⁹ dignitatē iugiter hoc est ab ea remouēdum ꝛ negādum: ꝛ illud p̄mū attribuēdum: ad ei⁹ decorē et honorē. Maior patet de se. Minor aūt probat̄: nā nō potest esse maior decor ꝛ decus et honor alicui rōnali creature ꝙ esse deo semper grataz ꝛ acceptā ꝛ factā habitaculū spūsctī: nec potest esse mai⁹ dedecus ꝛ vituperiū ꝛ infelicitas pro illo tp̄e ꝙ esse aliquādo in ira ꝛ odio dei ꝛ seruitute diaboli put tota scriptura testat̄: sꝫ si v̄go maria in primo istanti fuit sanctificata: seq̄tur p̄mū scilicet ꝙ fuit deo grata semp accepta ꝛ filia dei adoptiua et facta tabernaculū spūsctī. Et si nō fuisset ꝑseruata a tali culpa ꝑ p̄utā sctificationē: sequeretur scd̄m .s. ꝙ fuisset in odio ꝛ ira dei: et ancilla in seruitute diaboli ꝑ illa morula: ergo decēs fuit ad ei⁹ decorē: ꝛ dignitatē virginē mariaz fuisse sctificatā in sua creatione ꝛ animatiōe put dictū est. Secundo hoc idē ꝓbat̄ ex parte filij sui q̄ eam fabricauit vt esset mater sua. Et hoc multipliciter. Nam primo decens est vt filius decoret matrē suā inq̄ntū pōt ꝛ cōferat ipsi oīa que faciūt ad decorē ꝛ honorem eius: sed omnia ista cedūt in honorem virginis matris eius: ergo decēs fuit vt xp̄s hec faceret erga matrem suam postꝙ ipse ad suum libitum potuit ipsam fabricare ꝛ tali honore ꝛ ornatu decorare: quia quicunꝙ filius hoc faceret si posset scilicet fabricare sibi domū aut matrem aut spōsam sine aliquo defectu cū oī ornatu et decore. Itē hoc pertinet ad xp̄m inq̄ntum est sanctus sanctorꝫ: ergo ad euz pertinebat sanctificare matrem suam p̄e ceteris postꝙ veniebat ad sanctificandū oēs: ergo singulari ꝛ excellētiori modo debuit sctificare matrē suā: de qua debebat carnem assumere ꝛ in ea materaliter habitare. Itez hoc idez sic ꝓbatur. Nā si deus in fabricando totam machinā mūdi nō deficit in necessario in his que faciūt ad decorem vniuersi: ergo minus deficit in fabricatiōe sue matris: de qua debebat carnem assumere ad recreandum genus hūanū: ꝛ ad fabricandum ecclesiaz: ꝛ in qua carne de matre assumpta nos debebat redimere. Et sic etiam in fabricatione illius sacri tabernaculi virginalis in nullo debuit xp̄s deficere: postꝙ in eo singulariē nō solum per gratiam: sꝫ etiam per carnem debebat habitare. Tertio autē hoc idem fuit decēs ex parte nostri: ad remouenduz omne scandalū taz a fidelibus ꝙ infidelibus. Nam magnū scandaluz infert ꝛ generat in animo et auribus audientium dicere matrem dei aliquando fuisse in odio et ira dei et in seruitute ꝛ captiuitate diaboli. Uñ anno dn̄i. M. cccxxij. presidente Ioh. xxij. in sede apost. venit quidā soldani filius armenie greca ꝛ latina lingua eruditus ad nostras partes latinas cū saluo conductu ad videndum mores ꝛ ritus xp̄ianorum: ꝛ fuit receptus in auinione in curia pape cuz magno honore q̄ quotidie intererat in solēnitatibus diuinorū officiorū: in quib⁹ maxime delectabatur. Et accidit in die cōceptionis virginis marie ꝙ quidam ascendit ad predicandū: in qua predicatione voluit probare ꝑ quasdam autoritates sacre scripture virginē mariam contraxisse culpā originalem. Quibus verbis auditis intātum fuit scandalizatus ille filius regis armenie ꝙ surrexit a loco et cū magno furore dixit pape ꝛ cardinalibus. ꝙ mirabat̄ de ipsis q̄ erāt capita xp̄iane religionis: vt talia tolerarēt audire de virgine maria. Uñ etiā dixit ꝙ si quis dixisset in cōspectu caliphe aut soldani egypti aut in cōspectu aliorꝫ sarracenorū nullo pacto potuisset euadere q̄n ab oīb⁹ lapidaretur: quārūcūꝙ ille esset magn⁹: īmo si q̄s talia dixisset d mr̄e machometi: nullo pacto euaderet mortem. Et sic ille taliter scandalizatus reuersus est in regionē suam: q̄ ante deliberauerat baptismū suscipere. Itē si ista cōtraria opinio nō fuerit ꝓhibita scādalizabit multos tp̄e antixp̄i. Et sic nocebit multū xp̄iane religioni cōtra dignitatē nostre redēptiōis. Et sic ptꝫ qualiter multimodis fuit decēs vt xp̄s fabricator matris sue decoraret eā tali dignitate vt eēt apta ꝛ digna d qua carnem assumeret ne despiceretur ab īfidelibus ꝛ hereticis. Et hoc ꝓbat Augu. in libro cōtra q̄nꝙ hereses dicēs in ꝑsona xp̄i. Nec quā despicis manichee q mr̄ mea est: manu fabricata est mea. Ego matrem ex q̄ nascerer feci. Ego viā itineri meo paraui ꝛc. in q̄bus verbis oñdit Aug. ꝙ postꝙ christus tanꝙ deus et sapiens artifex ad libitum fabricauit matrem suam taliter eam fabricauit sine aliquo defectu ne ab aliquo despiceretur: ꝛ cum tanto decore ꝛ pfectiōe vt esset apta ꝛ digna vt ex ea carnē assumeret ꝛ ab oībus veneraretur. hoc idez asserit de fide ad petrū p̄te prima dicens ꝙ tali et singulari gratia fuit illa virgo preuēta vt esset digna de qua filius dei carnē assumeret. Hoc idem

Decens fuit mariam ab originali preseruari.

No. exemplum.

asserit Anselmus lib. de cõceptu virginali dicẽs ꝙ decebat vt illa virgo tali puritate niteret: qua sub celo nequeat maior itelligi. Et sic pariter qualiter fuit decens virginẽ mariã in p̄mo instãti sue creationis fuisse sanctificatã et ab oi culpa preseruatam: qr aliter sequerentur oia supradicta in conuenientia: nec possent dicta Augu. et Anselmi de ipsa verificari. A ¶ Tertia conclusio. ꝙ xp̄s tenebatur de debito: et debuit p̄seruare virginez matrẽ suã a tali culpa per talẽ sctificationẽ et decorare eam tali dignitate. Ista cõclusio pbat̃ primo inquantũ filius et sctũs sctõrum. Nã ad filiũ sanctũ pertinet de debito: immo obligat̃ inquantum põt et decens est decorare et honorare matrẽ suam: sed xp̄s est verus filius naturalis et carnalis virginis marie: vt dictũ est et dicet̃: ergo tenebat̃ et obligabat̃ honorare eã tali honore et dignitate postq̄ potuit et fuit decẽs vt dictũ est: qr alr nõ decẽter honorasset matrẽ sm̄ decentiã suam. Item hoc idẽ pertinebat ad xp̄m inquantũ sctũs sanctorũ qr ad sanctũ pertinet oia disponere et in finẽ optimũ sm̄ decentiam ordinare ergo postq̄ xp̄s tanq̄ sanct⁹ sctõrum venit ad sua mẽbra sanctificanda et in debitũ finẽ ordinãda: ergo debuit virginẽ matrem suã pre ceteris sctificare et in debitum et nobiliorẽ finẽ ipsi possibilem ordinare: eo ꝙ ex ipsa debebat illã carnã assumere: cuz qua instrumentaliter debebat oia sanctificare. Item hoc idẽ debuit facere xp̄us tanq̄ legislator. Nam ipse qui dederat legẽ de honore parentũ: debuit illam legez obseruare: sicut in ceteris obseruauit qr in oibus primo cepit facere et postea docere vt ptz Act. j. et Luce scdo. ergo sicut honorauit matrem in seruãda obedientia: ita magis debuit eã venerari ab omni labe preseruando et omni gratia decorãdo in principio sui esse: vnde omnez ille decem rationes quas facit Augu. in libello de assumptione virginis Marie ad probandum ꝙ non fuit incinerata in sepulchro: magis probant hoc propositum q̄ illud. B ¶ Ex supradictis cõclusionibus infertur vnũ correlariũ siue correlaria cõclusio. s. ꝙ de facto xp̄s preseruauit virginẽ matrẽ suaz ab oi culpa tã originali q̄ actuali et veniali per talẽ sctificationẽ. Hoc probatur. naz xp̄s hoc potuit et cum decentia debuit facere: ergo fecit: quia potuit et debuit facere cum decentia virginis et sui et nostri: vt probatum est per supradictas conclusiones. Sed istam cõsequentiã posset quis negare. Nam multa potuit deus facere que nõ fecit puta facere multos mũdos: et facere hoiem impeccabilẽ: et aliter hoiem liberasse sed tamẽ ista nõ fecit. Ad hoc respondetur ꝙ licet deus oia illa potuisset facere: tamen quia non tenebatur nec obligabatur facere: ideo nõ fecit: sed qr decebat eum et tenebatur tanq̄ filius et sanctus et legislator dignificare et honorare matrẽ suã eo modo quo dictũ est. Ideo fecit. vnde causa quare in xp̄o valet illa cõsequẽtia: et nõ in nobis est ista. Nam si homo diues potest decẽter et obligatur facere elemosynam et nõ facit: hoc accidit ex aliqua passione impediente puta auaritia: sed in deo nulla põt esse passio impediens ad bonuz

[margin: xp̄s tenebatur et debuit mariã p̄seruare.]

[margin: xp̄s virginẽ ab originali preseruauit]

ergo si potuit hoc decenter et debuit facere de necessitate cogimur dicere ꝙ fecit absq̄ preiudicio sue libertatis: imo cũ decẽtia sue maiestatis et officij sue legationis. Et sic patet qualiter illa sanctificatio facta in principio creationis et aiationis virginis marie preseruauit eam ab omni malo: et confirmauit eam in omni bono: immo dicũt quidã ꝙ illa sctificatio accelerauit in ea vsum liberi arbitrij ad merendum. sed in hoc nõ est sistẽdum. C ¶ Quarta conclusio. ꝙ virginem mariã esse immunẽ et preseruatã a tali labe põt expresse et probabiliter deduci ex sacra scriptura vtriusq̄ testi. Hoc prio pbatur: naz totũ fundamentũ primum vnde habet̃ ꝙ omnes filij adã fuerũt obligati ad originalẽ culpã: deducit̃ ex pctõ primoꝝ parentũ: et ex snia eis iflicta pꝑter illud peccatũ qr audientes vocem serpẽtis preuaricati sunt preceptum dñi. Unde ex sententia sibi data et ex dictis sacre scripture colligitur ꝙ serpens antiqu⁹ quadruplici morsu momordit primos parentes cum tota sua posteritate: scilz morsu culpe in anima. Et morsu morbide concupiscentie in carne. Et morsu erũnarum et miserie in conceptu et partu mulierum. Et morsu doloris et incinerationis et putrefactionis corporis in morte. Et iste morsus vltimus cum duobus primis fuit cõmunis filijs Adam per naturalem generationem propagatis. Sed anteq̄ deus pmulgaret istam sententiam exceptauit et exemit virginẽ Mariã ab hac snia: vt ptz in eadẽ scriptura: ergo virgo Maria nõ subiacuit: nec fuit obnoxia illi snie. Hoc ptz in textu Gene. iij. Nam anteq̄ ferret sententiã cõtra hominem post maledictionem serpẽtis dixit ipsi inimicitias ponam inter te et mulierez et semẽ tuum et semen illius: ipsa cõteret caput tuum. Et tu insidiaberis calcaneo eius. Postea vero dixit mulieri. Multiplicabo erũnas tuas et cõceptus tuos: in dolore paries filios. Et sub potestate viri eris: et ipse dñabit̃ tui. Ex quo ptz ꝙ primo tulit sniam contra mulierem eo ꝙ primo fuit seducta et peccauit: et postea seduxit virum. Ideo duplici pena speciali fuit plexa et punita: scilicet pena erũnarũ in cõceptu et partu: et pena subiectionis sub ptãte viri. Exinde promulgauit sententiã gñalem ɔ̃ vtrumq̄ cum tota eoꝝ posteritate dicẽs. Maledicta terra in opere tuo: et in laboribus comedes ex ea omibus dieb⁹ vite tue: spinas et tribulos germinabit tibi per quas spinas et tribulos non solum intelliguntur spine et tribuli qui generantur in terra ad laborem et tedium nostrũ et ad impediendam eius vbertatem. Sed etiam intelliguntur spine et tribuli fomitis et spinose concupiscẽtie inflicte in nostra carne ex morsu serpentis. Et postea deus subdit sentẽtiam mortis cum incineratione dicẽs. Donec reuertaris in terrã de qua assumptus es: quia puluis es et in puluerẽ reuerteris. Et sic ptz quadruplex morsus serpentis: et sententia generalis promulgata contra primos parentes cum tota eorum posteritate. Sed anteq̄ promulgaret̃ ista sententia facta fuit exceptio de virgine Maria: p hoc qd̃ dixerat de⁹ serpẽti. Ipsa mulier cteret caput tuũ: qd̃ nõ fuit

[margin: Mariã fuisse p̄seruatã pbatur per scripturam.]

impletū in eua: nec in alia muliere nisi in sola vir
gine maria: put oēs doctores dicunt ergo si sola
virgo maria contriuit caput serpentis portante
sententiam latam fuit preditum: ergo serpens nō
potuit mordere virginem mariam: illo quadrupli
ci morsu: quia aliter non contriuisset caput serpē
tis. Nam manifestum est ꝙ non momordit eam
morsu corruptiōis erūnarum et dolorum in con
ceptu et partu filij dei: nec morsu incinerationis
vt iaꝫ communiter tenet tota ecclesia ergo minus
momordit eaꝫ morsu originalis culpe aut alteri⁹
peccati: ꝙ maxime ipsam vulnerasset et despiciē
dam reddidisset. Et sic nō cōtriuisset caput serpē
obiectio tis: qđ est contra sacrā scripturam. Et cōtra spe
ciale priuilegiū sibi iam virgini marie collatuꝫ et
contra exceptionem factā ante legem lataꝫ. Sed
diceret aliquis ꝙ ante illam legē et latā exceptio
nem factā iam adam erat sauciatus in corpore ꝛ
aīa et iam incurrerat sniam mortis pro se et oīb⁹
Rñsio. posteris. Ad hoc rñdet ꝙ pctm̄ pmorū parentū
fuit psonale. Et ideo obligauit eos solos ad pe
nā sensus eternā. Sed nōdū erat snīa ꝙ illud pec
catū cum tali onere: et quo ad penā dāni trāsiret
ad posteros originaliter nisi vsqꝫ quo lata est su
pradicta snīa: cū expresse dn̄s dixit serpēti inimi
citias ponā inter te et mulierē et inter semē tuū ꝛ
semē illi⁹ ipa cōteret caput tuū et tu insidiaberis
calcaneo illius ꝛc. Ex qb⁹ verbis ptꝫ ꝙ illā sniam
de nouo tulit et pmulgauit deus cōtra semē ꝛ po
steritatē pmorū parentū: vt diabolus ꝛ semen ei⁹
qui sunt sequaces eius semper insidiaretur calca
neo. i. vt morderet carnē et sensualitatem vniuś
cuiusqꝫ in sua origine: a qua quidē carne transiret
culpa originalis in adā per solū cōsortium: ꝛ trā
siret pctm̄ mortale et actuale per cōsensum volū
tatis annuētis cōcupiscētie carnis. A quo morsu
et insidijs serpentis excipit virgo maria cōterēs
caput serpentis per grām preuenientē: ne ipam
aliquo morsu posset mordere vt ptꝫ in ira fm cō
Augustinus. munē expositionē oim doctorū. ¶ Hec eadē cōclo
pbatur auctoritate no. te. Luc. i. per verba angeli
dicentis marie. Aue gratia plena dn̄s tecū: bñdi
cta tu in mulieribus ꝛc. que qdem verba exponēs
Augu. in pmo sermone de natiuitate virginis ait
quō gratia plena nisi q: totaliter euacuata est a
culpa et quō bñdicta tu in mulieribus: nisi ꝙ ma
ledictio eue in benedictioneꝫ mutatur marie ꝛc.
Itē hoc magis exprimens Aug. declarādo eadeꝫ
verba angeli ait in scđo sermone natiuitatis eiuś
dem virginis marie. Si maria gratia plena: quid
iusticie: qđ sanctitatis hec vgo indigere potuit: q
efficacius ad oīa grē plenitudinē accepit. Aut qs
vnqꝫ in ei⁹ aīa vel corpe locus potuit inueniri pec
cati: que ad instar celi continētis oīa templū dn̄i
est effecta ꝛc. Itē pꝑter eadem verba Hierony. in
sermone de assumptione virginis marie dicit ꝙ
ideo dicitur gratia plena: q: in ceteris per partes
sed in maria tota se diffudit gratie plenitudo ꝛc.
¶ Ex quibus ptꝫ fm Augu. ꝙ ideo dicitur gratia
plena: q: nulla ipsi defuit gratia ꝛ nūqꝫ in ei⁹ aīa
et corpore locus potuit esse peccati: ergo per gra
tiam scīficantē in sua creatiōe fuit preseruata ab
omni peccato. Et per ꝯsequēs pctm̄ naturale nō
trāsiuit in ei⁹ aiaꝫ quo ad culpā: nec in eius corp⁹
quo ad morbum concupiscentie actualr post aīa
tionem sicut transiuit in ceteros. Iteꝫ fm Hiero.
nulla fuit gratia data alicui creature quin fuerit
data virgini marie: sed primi parentes et angeli
fuerunt creati in gratia: ergo hoc non defuit vir
gini marie: et sic patet ꝙ sentētia data in adam ꝛ
Eua de quadruplici morsu serpentis non transi
uit in personam virginis eo ꝙ ex singulari gratia
et priuilegio fuit excepta ante legem latam put
dictum est. Ideo est dictū ipsi ab angelo. Aue gra
tia plena ꝛc. Nam Bernar. et omnes doctores as Doctores asserunt.
serunt ꝙ sola virgo cōtriuit caput serpentis pro
pter illud priuilegium ante legem cōmunē lataꝫ
sibi collatū ꝛ promissum: q: aliter nō contriuisset
caput serpentis nec fuisset gratia plena nisi ab oi
morsu serpentis fuisset preseruata per gratiā: eo
modo quo dictum est. B Quinta conclusio ꝙ
virginem Mariam fuisse preseruatam ab omni
culpa tam originali ꝙ actuali et veniali fuit de Rñsio.
expressa intentione Augu. et Hierony. Pro cuius
pbatione est aduertendū ꝙ cū pelagiani negarēt
pctm̄ primorū parentū cū suis penis et onere in
oēs posteros fuisse translatum: sed assererent vnū
quēqꝫ ex libertate volūtatis et pprijs viribus na
turalibus posse vitare omne malū ꝛ pctm̄: ꝛ face
re oē bonū: si velit. Contra hāc pestiferā doctri
nam pelagianam Aug. cōfecit libros de baptis
mo paruulorū ꝛ plures alios in quib⁹ pbat illud
pctm̄ primorū parentū originalr transisse in oēs
posteros per naturalem et libidinosam genera obiectio
tionem propagatos et sic probat neminē esse li
berum fm naturam ab illo peccato nisi solū xp̄m
mediatorē dei et hoim qui nō ex opere adam na Rñsio.
tus est. Et ideo nō fuit obligatus in adam. Et iō
oēs ceteri hoies preter xp̄m fuerūt obligati pctō
et in se fuerunt peccatores fm naturaꝫ. Sed cum
Pelagius et Julianus arguendo cōtra Augusti
nū adducerēt in exēplū cōplures ve. te. quos sa obiectio
cra scriptura iustos appellat. scilꝫ Abel: enos: noe
Abraā: Isaac et Jacob ꝛc. Ad hoc rñdet Augu. li.
de natura et gratia ꝙ licet sacra scriptura illos
iustos appellat ob ingētes virtutes tn̄ nō fuerūt
liberi a culpa origiali nec aliqn̄ a pctō actuali: ꝛ
si aliqn̄ vitarūt peccata actualia: hoc nō fecerūt
ex pprijs viribus nature cū in eis esset natura vi
tiata ꝛ corrupta sicut in ceteris: sed hoc fecerūt p
grām preuenti ad vitandū peccatū. Item cū rur
sus arguerēt memorādo Job. baptistā Symeo
nem iustū: et Joseph quos iustos euāgelica com
mendat auctoritas: et innocentes de qbus dr in
Apoca. ꝙ sine macula sunt ante thronum dei. Ad
hoc respondet Aug. ꝙ etiā illi nō fuerūt sine pec
cato saltē originali sed q: fuerunt per grām iusti
ficati ab originali et preseruati ab actuali. Ideo
eos iustos euangelica appellat auctoritas. Sed
cū rursus pelagi⁹ ꝛ iulianus memorarēt virgineꝫ
Mariā mrem xp̄i: cui dictū est ab āgelo. Aue gra
tia plena ꝛc. Tunc ad hoc respondet Augustinus
in eodem libro de natura ꝛ grā ꝙ hac virgine ex
cepta si oēs sancti et sctē cōgregari possent ꝛ que

vereur ab eis an peccatũ haberent quid possent respondere nisi qđ Johã.ait. Si dixerim⁹ q pctm̃ non habemus nosipsos seducim⁹ ꝛ veritas in nobis non est. ¶ Ex quibus verbis patet q Aug.nõ solum exceptat virginem mariam ab actuali peccato. Sed etiã ab originali ꝛ veniali. Sed dicunt aliquiq aug.nõ loquitur hic nisi de pctõ actuali. Sed hoc est irrisorie dictum. Nam aug.in hoc libro ꝛ ceteris loquitur de oĩ pctõ et specialiter de peccato nature et originali quod negabant pelagiani. Item aug.comparat virginẽ mariã iohãni baptiste ꝛ innocẽtibus de quibus est certũ q nũq̃ peccarunt actualiter: et dicit q nullus eorum potuit dicere se non habuisse peccatum nisi sola virgo maria: ergo sequitur q exceptat et immunem dicit eam etiam ab originali. Modum autem ꝑ quem maria fuit preseruata exprimit augu. cum subdit in eodem libro q propter honorem domini cum de peccatis agitur de virgine maria nullã prorsus intendo agere mentionẽ. Scimus enim tantum grati e ad vincendum ex omni parte peccatum illi fuisse collatum: q filium meruit parere: quem constat nullum habuisse peccatum. sed hec magis exprimit augustin⁹ secũdo sermone de eius natiuitate cum ait: q nunq̃ in eius anima vel corpore locus potuit inueniri peccati prout dictũ est in precedenti conclusione. Item hoc idem satis exprimit augustinus contra.v.hereses cuȝ ait. Hec quam despicis Manichee mater mea est: manu fabricata est mea: ego matreȝ ex qua nascerer feci ego viam itineri meo preparaui ꝛc. Tunc manifestum est q singulariter et specialiter fabricauit eam vltra communem modum aliaꝝ nõ in peccato sed in gratia preparãdo viam itineri suo: vt ipsa esset apta ꝛ digna mater dei: de qua carnẽ assumeret. Item hec etiam satis exprimit Hieronym⁹ in expositione psalmi.lxviij. super illud. Deduxit eos i nube dei: ꝛ tota nocte illumiatio ignis. Ubi dicit hieronymus q per istam nubem lucidam ꝑ totam noctem possumus intelligere sanctam mariam. Ipsa enim nunq̃ fuit in nocte: sed semper in die ꝛ nunq̃ in tenebris sed semꝑ in luce. Ex q̃bus oibus ptȝ q de intentione augustini ꝛ Hierony. fuit virgineȝ mariam nunq̃ fuisse ꝑsonaliter sub culpa originali sed semper in gratia. Naȝ aug. dicit q nunq̃ in eius aia aut corpe loc⁹ potuit inueniri pcti. Et hierony. dicit q nũq̃ fuit in tenebris nec in nocte peccati: sed semꝑ in luce ꝛ die gratie. Ergo nunq̃ fuit alicui obnoxia peccato actuali vel originali. ¶ Contra dictã autem positionẽ arguũt quidam dicentes ipsam esse contra sacram scripturã vtriusq testamẽti: ꝛ cõtra sacros doctores ex quo sequit ipsam esse falsam et etiam erroneã. Uñ primo arguũt ex doctria ꝑphetica psal. xiij. Dñs de celo prospexit super filios hoim̃ si est intelligens aut requirẽs deum oẽs declinauerũt simul inutiles facti sunt non est qui faciat bonuȝ non est vsq ad vnum id est preter vnum q̃ est xp̃s: vt communiter glosatur. Ex quibus verbis dicit apostolus ad Roman. q oẽs in adaȝ peccauerũt ꝛ egent gratia dei. Item prime ad Corin.xv. sicut in adam omnes moriuntur: ita in xp̃o omnes viuificabũtur. Itẽ ad Ephesios.ij. Eramus aliquãdo omnes natura filij ire ꝛc. Que quidẽ verba adducens aug. cõtra pelagianos probat in scđo de baptismo paruulorum. q̃liter nemo fuit vnq̃ liber a peccato preter christum: vbi concludẽdo dicit. Solus ergo iste homo factus manens deus nullum peccatum vnq̃ habuit nec sumpsit carnem peccati: q̃uis de materna carne peccati. Itẽ.x. sup Genesis.cxxiij. glosans illud Sapiẽ.viij. Puer ingeniosus eram ꝛ veni in corpus coinquinatuȝ ꝛc. Dicit aug. q caro xp̃i licet de peccati propagine venit: non tamẽ de peccati ꝑpagine concepta est ꝛc. Item super psal.xxxiij. maria ex adam mortua ꝑpter peccatum: ꝛ caro domini ex maria mortua ꝑpter delẽda peccata. Item super psal.l. solus ille infans innocens esse potuit qui nõ ex ope adã natus est. Item adducũt illam vulgatissimam regulã Aug. de fide ad Petruȝ parte secũda qui ait. Firmissime tene: et nullatenus dubites omnẽ hominẽ qui per concubitum viri ꝛ mulieris cõcipit in originali peccato nasci impietatiq subditum mortiq subiectum: et ob hoc nasci naturaliter ire filium de qua dicit apostolus. Eramus aliquãdo natura filij ire: sicut et ceteri de qua null⁹ liberat nisi per gratiam dei et hominis iesu christi. Complures etiam alias autoritates adducunt: sed iste sunt fortiores que videntur impugnare prefatam positionem. Sed iterum arguunt per rationem ducentem ad inconueniens. Nã si virgo maria nõ peccauit in adaȝ: nec habuit peccatũ: ergo non indiguit redemptione: nec gratia christi. Et per consequens christus non fuit vniuersalis redemptor quod est contra Leonem papam in sermone natiuitatis christi dicentem q christus fili⁹ dei sicut neminem a peccato liberum reperit. Ita pro omnibus liberandis venit. Item sequeretur q christus non fuisset primus qui apparuit in mundo in carne facta preter peccatum ad liberandam carnem peccati: si virgo maria fuisset totaliter immunis a peccato: ꝛ iste sunt rationes fortiores que vidẽtur concludere oppositũ supradicte positionis. Sed in oppositum est veritas fidei catholice que nulli veritati contradicit: vnde: q2 ex autoritate sacri canonis ꝛ sacrorũ doctoruȝ probatum est virginem mariam fuisse personaliter immunẽ ꝛ preseruatam ab oĩ pctõ tam originali q̃ actuali ꝛ veniali: ergo oẽs iste autoritates in oppositũ adiecte nõ sunt supradicte positioni contrarie: immo stant simul cum supradicta positiõe in veritate: q2 nunq̃ alia pars sacre scripture cõtradicit alteri immo ratificat ꝛ ꝯfirmat ipsam ꝛ sic nec etiam aug. cõtradicit sibijpsi immo cõfirmat dicta priora ꝑ hec inducta in cõtrariũ. ¶ Ad cui⁹ intellectũ est valde aduertẽdũ q illi q̃ ampli⁹ ꝛ latius locuti sunt de hac materia origĩalis pcti in no.test. fuerũt Paulus ꝛ aug. quoꝝ vterq incidit occasionalit in eã. vñ in primitiua ecclĩa fuit magna cõtrouersia iter cõuersos de iudaismo et cõuersos de gẽtilitate. Nã illi de iudaismo gloriabantur de natura sua ꝛ gñatione sua: eo q descendebãt ex abraã isaac ꝛ iacob: quos deus elegerat in ppl'ȝ peculiarẽ. Et sic putabãt se habere maios

Nota. (margin)

hieronymus. (margin)

Obiectio. (margin)

Rñsio. no. bene sequẽtia Paul⁹. (margin)

rem gradū hic et in futuro et pcedere cōuersos de gētilitate in grā et gloria: et sic despiciebāt eos im properātes eis detestabiles rit⁹ et superstitiones pdecessoꝝ suoꝝ. Econtra aūt cōuersi de gētilitate gloriabant de natura sua dicentes se habuisse impatores: et reges: et phos: floruisse in dn̄io mūdi et omī sciētia et arte: et despiciebāt iudeos qui semper fuerant deo rebelles apostate a lege pro maiori parte et occisores pphārū etc. Et sic vtrique tam iudei q̄ gētiles conuersi gloriabātur de natura sua: hoc aūt psentiens aplus scripsit epistolā ad Romanos cōuersos ex vtroque populo volēs sedare hanc vanam altercationem: in qua conatur ostendere q̄ nullus potest gloriari de natura sua: sed de gratia quā vnusquisque per baptismū accepit in xpo. Nam tā iudei q̄ gentiles descendunt ex adam per libidinosam gn̄ationem in quo omnes peccauerunt et fuerunt venūdati et obligati ad penā illius peccati: et sic secūdū naturā nil trahimus a parētib⁹: nisi malū et peccatū et penas eius: quia tota humana natura fuit viciata et corrupta in adā de qua corruptione et peccato nemo potest liberari nisi per gratiā xpi. et sic cōcludit q̄ omnes in adam peccauerunt: et egent gratia dei scilicet xpi. Et ideo tā iudei q̄ gentiles cōuersi nō possunt gloriari de natura sua peccatrice et viciata: sz dn̄t gloriari et agere grās de grā xpi: p quā personaliter sunt liberati a peccato nature: qd̄ ex adā et parentibus cōtraxerunt. Et sic patet qualiter apostolus loquit̄ de peccato nature et eius penalitatib⁹ qd̄ oēs originaliter traxim⁹ ex adā: secūdū naturā postea aūt tpe Augu. surrexit qdā monach⁹ noīe pelagi⁹ qui cū duobus discipulis et complicib⁹ scz celestino et Juliano inciderūt in simile errorē: qui negabāt pctm̄ primorū parentū transisse in omnes posteros: sz solis ipsis nocuisse: nec humanam naturam fuisse in eis corruptā et viciatam: immo attribuebant tantā nobilitatē nature q̄ asserebāt vnūquēque ex proprijs viribus cum sola libertate arbitrij posse omne peccatum vitare et omne bonum operari si vellet absque omni gratia et auxilio. Augustinus autē sentiēs hāc doctrinam esse pestiferā et euacuantē mysterium totius nostre redēptionis: et destruētem supradictā doctrinā apostoli. Ideo in defensionē ecclesie et sacre scripture scripsit libros de bap. paruulorum et de perfectione iusticie hominis: et de natura et gratia et hyponosticon: et de nuptijs et concupiscentijs etc. In quibus ostēdit q̄ quādo adā peccauit: obligauit totam generationem et naturam et descendētiā pctō suo. Et quomō oēs posteri fuerūt obligati pctō et venūdati in eo et qūo tota eius natura fuit in eo corrupta et viciata in q̄ obligatione et vēditione nō potuit obligare xp̄m eo q̄ nō ex opere eius p libidinosā generationē: sed ex opere spiritussancti conceptus et natus: et sic in secūdo de baptismo paruulorū et de natura et gratia probat neminem esse liberū a pctō ipsius adā preter vnum solum Jesum xp̄m deum et hominem et mediatorem: ideo potuit oēs alios liberare: et sic ex fundamentis apli concludit in lib. de natura et gratia q̄ oēs peccauerunt in seipsis: vel

Augustinus contra pelagium.

in adam: q2 sine peccato nō sunt vel q̄ originali ex adam cōtraxerunt: vel q̄ malis moribus addiderunt: sed modū quomodo illud peccatū pmorū parentū trāsiuit psonaliter in ptāte explicat August. in li. de nuptijs. et ad Ualeriū: et de fide ad Petrū. et Ambro. de verbis apli. quos sequit̄ magister sen ten. li. ij. distin. xxxiij. Unde aiunt q̄ qn̄ adā peccauit tota sua caro et sensualitas fuit corrupta vicio et morbo cōcupiscētie et facta rebellis rationi: cui ante erat cōformis et subiecta. Et fuit puersa et inclinata ad omne malum et surrexit illico ad luctādum aduersus spiritū. Et sic fuit corrupta in sua generatione: ne sine libidine posset filios generare. et q2 exinde absque libidine non potuit generare: ideo talem carnem corruptam transtulerunt pmi parentes et communicarunt posteris: qualem ipsi habebant: et sic transtulerunt peccatum suum cum suis penalitatibus ex personis in naturam et in carnem. Et exinde translatum est in animā formaliter per consortium et personalem vnionem. Unde illud peccatum in primis parentibus fuit personale et actuale: sed in carne dicitur peccatū nature et seminale quia in carne ante animationem non inest peccatum formaliter: sed seminaliter et materialiter: sed quando anima in puris naturalibus creata iungitur carni libidinose et corrupte: cum qua fit vna persona: tunc contrahit et consortio carnis peccatum formaliter quod dicitur originale: et sic tota persona dicitur filia ire dei propter adam: a quo trahit carnē. Et sic peccatū ade reputatur ipsi ad culpā et penā dāni: et non ad penā sensus eternā: eo q̄ tale peccatū nō est volūtarium: sicut fuit in adam. ¶ Est autem aduertēdum sm̄ Aug. contra Julianū. q̄ quādo dicitur q̄ tota humana natura peccauit in adā: et fuit obligata et venūdata in eo: nō sumitur ibi natura pro natura specifica que ē esse rei: q2 tūc in xpo et vbicunque reperiret̄ talis natura fuisset talis obligatio: qd̄ est falsū. Sz sumit̄ ibi natura p generatione et descēdētia ipsi⁹ adā: sicut dr̄ natura. i. gn̄atio scipionum et claudiorū etc. Itē qn̄ dr̄ q̄ tota hūana natura fuit corrupta in adā nō sumit̄ p natura specifica: sz p carne cōicata per generationē naturalē: et sic tota propago ab adā vsque ad vnūquēque dr̄ natura corrupta: et caro et propago pcti. Et sic cōcedit Augu. q̄ virgo maria descēdit ex illa carne et ppagie pcti sz naturā. Et cū hoc stat: q̄ peccatū nature nunq̄ trāsiuerit ad aīas nec p cōsequēs ad psonā. Un̄ Aug. totā ppaginē et totā illam massam et gn̄ationem que fuit ab Adam vsque ad virginem mariam appellauit carnē pcti: et propaginē peccati et maternā carnē pcti: eo qd̄ semp talis caro fuit successiue coicata fedata et corrupta feditate libidinis: in qua quidem carne semper latebat pctm̄ seminaliter per cuius consortium causabat culpam originalem in anima: et per consensum causabat actualiter peccatum mortale aut veniale. Dupliciter ergo dicit Au. q̄ oēs posteri peccauerunt i adā. Prio inq̄tū in eo oēs fuerūt obligati et venūdati. Scdo q̄ oēs ppagāt ex illa propagie et carne pcti in qua latet pctm̄ materialiter et seminaliter. Et ideo vtrunque istorum dr̄ pctm̄ nature

Quādo adā peccauit caro fuit corrupta.

Quō natura in adā peccauit.

in adā: qꝛ aliud nō trahimus ab adā nisi carnē sic vitiatā: sed qū tale pctm̄ nature trāsiuit in aiaȝ nudam per cōsoꝛtiū aut cōsensum. iam dicit̄ pctm̄ psonale ꝛ formale obligās aiam ꝛ totā psonā ad penā dāni et irā: et odiū dei de q̄ ira et obligatione nemo pōt liberari nisi p gr̄am xp̄i sctificantem aiaȝ aut puenīēdo an̄ lapsuȝ aut subueniēdo post lapsuȝ ꝛ sic dupl'r pōt qs absolui ab isto pctō nature i quo oēs i adā p obligationē et ppaginē pcti peccauerūt. Uno mō preueniēdo aiam aut carnē per supradictā sctificationē factam in creatiōe et aiatione: et sic pctm̄ et obligatio nature facta in adam: et pctm̄ nature seminatū in carne non pōt trāsire ad aiam: nec personā: et isto mō sola virgo maria fuit liberata et preseruata a pctō psone tā originali q̄ꝫ actuali: eo q̄ per sanctificationē carnis fuit in ea fomes totaliter extinctus aut ligat' et per sctificationē aīe fuit ab oī malo preseruata et in omni bono confirmata: et sic est dicēdum: q̄ lꝫ virgo maria peccauerit in adam. i. fuerit in eo obligata et venūdata ꝫm naturā: et descēderit ab adam per propaginē et carnē pcti seminal'r: tn̄ in aīa et persona sua nunq̄ ꝯxit: nec habuit formal'r culpā originalē: aut moꝛtalē: aut actualeȝ ꝛ venialem. Et sic ergo qn̄ apl's dicit ad Romanos. iij. q̄ oēs in adā peccauerūt nō loquit̄ de pctō psone: sed de pctō nature de cui' nature nobilitate ꝛ dignitate iu̇i gl'iabant̄: qꝛ vt sic oēs in adā peccauerūt. i. fuerūt venūdati in eo et ad culpā ꝛ penā dāni illius pcti in eo obligati: a cui' pcti debito oēs fuerūt per xp̄m personal'r liberati: aut per gr̄aȝ p̄uenientēȝ: aut subuenientē: sꝫ nō asserit apl's q̄ oēs psonal'r peccauerimus in adā: qꝛ nōdū eramus: sꝫ illud pctm̄ transiuit psonal'r ad nos et aīas nr̄as psonal'r per cōsoꝛtiū aīe ad carnē libidinosam ex adā traductā: sed fuimus liberati in psona p gratiam. Itē Aug. qn̄ dicit q̄ virgo maria descēdit ex ppagine et materna carne pcti ex adā nō intēdit dicere: nisi q̄ ꝫꝫ carnē descēdit ex illa ppagie pcti sed postea negat q̄ pctm̄ nature et obligatiōis in adā et pctm̄ qd̄ seminal'r erat in ppagine peccati ipsius adā trāsferit in aīam et psonā virginis: immo asserit q̄ nunq̄ in eius aīa: aut coꝛpoꝛe locus potuit inueniri peccati. Et id̄ concedit̄ q̄ v̄go maria peccauit in adā inquātum in eo fuit cū ceteris obligata et venūdata in natura. Et asserit̄ q̄ ipsa descēdit ex ppagine et materna carne pcti seminal'r ex adam: sed negat̄ q̄ peccauerit: idest fuerit obligata in psona ꝛ q̄ pctm̄ nature ꝛ ppaginis ꝛ carnis trāsierit formal'r et psonal'r in aīam et psonam. Et ideo peccare in adā ꝛ esse obligatū i adā non est peccasse: nec esse obligatū in psona. Ex q̄bus pꝫ qualiter supradicta positio nō ꝯtradicit sacre scripture: imo cōfirmat et ratificat ipaȝ: nec oēs autoꝛitates quas adducit contra illam positionem militant: nec cōtradicūt illi. Nā iste autoꝛitates nō pbāt nisi q̄ virgo maria peccauit in adā: idest fuit in eo obligata et venūdata cū ceteris in natura. Et q̄ venit ex ppagine et carne peccati ipsius adam seminal'r ꝫm carnē que oīa concedunt̄. Sed supradicta positio asserit q̄ lꝫ virgo maria descēderit seminaliter ex illa ppagine peccati ꝫm carnē: et fuerit obligata et venundata in adā cū tota natura ꝛ descēdēdentia: tn̄ illud peccatū et obligatio nature non trāsiuit personal'r et formaliter in aiam: nec personā virginis propter preuiā sctificationem gratie xp̄i: qui preseruauit eam personaliter ab omni peccato: et cōfirmauit in omni bono et hoc fecit deus: qꝛ potēs est sctm̄ nomē eius: et per ꝯn̄s: qꝛ hoc potuit facere absq̄ cōtradictione et preiudicio sacre scripture et sui iuris. Et decuit et debuit facere inquātum filius: ergo fecit: qꝛ sctm̄ est nomen eius. Et per hoc patet rn̄sio ad oēs autoꝛitates et rōnes: qꝛ oēs procedūt de pctō nature. B ¶ Ad primā ergo qn̄ dr̄ q̄ oēs filij adā declinauerūt ꝛ inutiles facti sunt ꝛc. Respondetur sicut dictū est in expositione illi' psal. xiij. q̄ totum genus hūanum et oēs fuerunt coꝛrupti in adā quo ad naturā. Et ideo nisi sancti viri fuissent preuēti in persona per gratiā oēs coꝛruissent in omnia illa scelera que memoꝛantur in illo psal. xiij. Ad secundā cuȝ dicit̄: q̄ omnes in adā peccauerūt: et egēt gratia dei: ergo virgo maria peccauit in adā ꝛc. Conceditur eo mō quo Aug. intelligit et exponit illā autoꝛitatem libro hyponosticon: et de verbis apostoli: scꝫ q̄ oēs fuerūt tanq̄ in natura obligati et venundati in eo: et sic conceditur q̄ virgo maria fuit obligata et venundata in adā: sed fuit liberata in psona et p preuiā sanctificationem et sic nunq̄ habuit aliqd̄ peccatum formaliter in anima: nec persona: et per ꝯn̄s nunq̄ fuit personaliter in ira dei: sed semp in gr̄a. Et ideo qn̄ arguitur q̄ oēs in Adam peccauerūt: nō sequit̄ nisi q̄ materia peccauit ꝛ obligata fuit in adam: sed cū rursus arguit̄. ergo habuit culpā originalē ꝛc. negat̄ consequētia: qꝛ arguit̄ a natura ad personā. et sic non arguit̄ vniformiter: sed variat̄ suppositio: immo arguit̄ in. iiij. terminis propter variationem suppositionis terminoꝛuȝ et sic est. respondendum ad oēs autoꝛitates apostoli. Sed ad autoꝛitates et dicta Aug. respondetur q̄ sicut apostolus in predictis nō loquebatur nisi de peccato nature contra conuersos de iudaismo et gentilitate gloꝛiantes de sua natura ꝛ generatione et descendentia: ita pariter Aug. in omnib' libris suis loquitur de peccato et coꝛruptione nature humane traducte ex adam contra pelagianos presumētes de viribus nature: et ideo dicit Aug. q̄ cum omnes veniamus ex illa radice ꝛ propagine et materna carne peccati per libidinosam generationem: nisi per gratiā xp̄i preuenientem aut subsequentem nullo modo poterimus liberari a peccato: nec vitare peccatum: nec agere bonum: et sic concedit virginē mariam ꝫm naturam et carnem venisse ex illa propagine et carne peccati: sed asserit q̄ personaliter fuit preuēta p gratiam singularem: et sic peccatum propaginis et nature non transiuit formaliter in personam: ꝛ ideo nunq̄ in eius anima et carne personaliter locus potuit inueniri peccati. Ad aliud quando dicitur q̄ maria moꝛtua in adam propter peccatuȝ conceditur q̄ fuit moꝛtua in coꝛpoꝛe: non propter peccatum suum: sed propter peccatuȝ ipsius adā et ita in omnibus nobis non inest moꝛs propter

Dupliciter quis pt ab ipso pctō nature absolui.

q̄ꝛo maria peccauit in Adam.

Ad p̄mā

Ad secūdam.

Nota.

Ad aug.

Ad aliū.

peccatum nostrum: sed propter peccatum primorum parentum: et sic iam in nobis mors non dicitur naturalis: sed pena peccati ipsorum primorum parentum: prout fuit determinatum in concilio africano: vt ptz de consecra. dis. iiij. placuit. Ad regulã aũt vulgatã ipsius Aug. dicendũ q̄ si bene inspicitur illa regula in se cõtinet ꝛ importat respõsionẽ. Nã ibi dr q̄ oẽs qui cõcipiunt ex concubitu viri ꝛ mulieris nascunt natura filij ire in pctõ originali de qua snia nemo põt liberari: nisi per grãm xpi. Et hoc concedit: qr nisi liberetur per gratiã xpi preuenientẽ: aut subuenientẽ semper nascit in pctõ originali. ꝛ sic Hieremias et Joannes baptista: nisi fuissent liberati p grãz xpi preuenientẽ: vtiq̄ fuissent nati in pctõ sicut fuerãt cõcepti cõceptione carnis et aĩe: ꝛ sic vgo maria postq̄ fuit seminaliter cõcepta quo ad carnẽ: si nõ fuisset sanctificata et per grãm preuenta in creatione et aiatione: vtiq̄ cõtraxisset pctm̃ originale formaliter in aĩa ꝛ persona: ꝛ sic vere fuit liberata per grãm xpi singulariter super oẽs alios nam ista regula dicit: q̄ oẽs sic cõcepti nascunt in pctõ: sed postea dicit q̄ de tali snia nemo põt liberari nisi per grãm xpi: ꝛ sic sicut ab illa snia oẽs fuimus liberati per gratiã xpi subuenientez post lapsum: ita virgo maria fuit liberata per gratiaz xpi preuenietẽm ante lapsum ꝛ sic pmanet vera illa regula: nec cõtradicit huic positioni: nec econuerso. Ad primã aũt rõnem qñ dr q̄ sequeretur q̄ virgo maria nõ esset redẽpta: nec xps fuisset vlis redemptor: Rñdetur q̄ hoc est superflue dictũ. nã virgo maria ita fuit redempta in xpo ꝛ liberata p gratiã preuenientem: sicut nos per grãm subuenientẽ: nam illa gratia preueniens que fuit sanctificata añ lapsum: ita fuit data ex meritis passionis xpi: sicut illa que nobis subuenit post lapsuz Et ideo ita mortuus est christus pro ipsa sicut p nobis. et ita ipsa participauit passionẽ xpi per illam gratiã: sicut et nos per baptismũ: ꝛ sic ipa nõ fuit libera: sed liberata: eo q̄ liber dr quis ₿m naturam. et sic solus xps fuit inter mortuos liber ₿m naturam et personã: ideo potuit ceteros liberare. Ad aliam autem rõnem cum dr q̄ hoc psequeretur q̄ nõ solus xps apparuisset primus in mundo pter carnem pcti ad dãnandũ pctm̃ ceterorũ in sua carne libera a pctõ: Respondetur q̄ virgo maria non apparuit in mundo in carne libera a pctõ ₿z natura: sz liberata scdz psonã p grãz xpi: q̄ primo apparuit i carne libera ₿z psonã ꝛ naturã: ꝛ sic ptz qualiter ista sancta et deuota positio nullo modo contradicit sacre scripture: nec rõni: immo cõcordat cum sacra scriptura: et rõne: et sic ptz secunda dignitas virginis marie: scz qualiter singulariter fuit in sua creatione et aiatione sanctificata per quam sanctificationem fuit preseruata ab omni malo et confirmata in omni bono super omnes creaturas: et hoc est secundum magnum priuilegium quo xps magnificauit matrem suam super omnes sanctificatos. ¶ Tertia autem dignitas et priuilegium virginis marie fuit: quia deus accelerauit in ea liberum arbitrium ad merendũ super oẽs creaturas: idest qr incepit vti libero arbitrio sue voluntatis post suam creationez in sua infantia: et hre magis vsum rõnis: q̄ aliquis hõ mundi preter xpm. Hoc autem dupliciter sic probatur. Primo comparando virginem mariam ad omnes infantes et pueros. Secundo comparando eam ad tempus. Quantum ad primũ quidam arguunt sic. Maz quicquid gratie ꝛ sanctitatis cõsecuti sunt ceteri sancti in hoc mundo: multo altius et excellentius fuit consecuta virgo maria: sz quidã sancti consecuti sunt vsuz liberi arbitrij in sua natiuitate: et quidã in vtero matris ante natiuitatem: ergo quidem excellentius consecuta est virgo maria. Maior habetur in verbo angeli. s. Aue maria gratia plena. super quod dicit Hierony. q̄ ceteris per ptes: sed marie tota simul se diffudit gratia. Item super idem verbum dicit Aug. in sermone de natiuitate virginis. Quid sufficie: quid sanctitatis hec virgo indigere potuit: que efficacis ad omnia gratie plenitudinem accepit: aut quis vnq̄ in eius corpore vel anima locum potuit inueniri peccati. Ex quo ptz q̄ sicut nunq̄ fuit euacuata a gratia sic nunq̄ peccato fuit obnoxia. Et ideo subdit cui nullus vnq̄ patriarcharum: nullus prophetarum potuit comparari: nec mirum si puritate altitudinem cunctorũ superet mortalium: qr partu cunctorum celsitudinem trãscendit angelorum. Ex quibus verbis arguũt isti. q̄ nulla grã sanctitatis fuit collata alicui sancto in hac vita: quin illa excellenti⁹ fuerit collata virgini marie: cuius causam assignat Augu. qr deus fabricauit illud tabernaculũ: de quo sctũs sctõrũ debebat carnẽ assumere et in eo habitare: ergo in sui fabricatione sicut nulli peccato debuit subiacere. Ita nulla gratia et sanctitate potuit intelligere. Minor probatur. nam multi sancti inceperunt vti libero arbitrio in sua natiuitate: et per cõsequens inceperunt mereri: sicut fuit beatus Nicolaus qui silico post natiuitatem dum lauaretur surrexit pedibus et stetit erectus in peluî: et silico incepit ieiunare ter in septimana: scz. ij. ꝛ. iiij. ꝛ. vj. feria. quod non factum fuit sine vsu liberi arbitrij qr aliter non meruisset in tali ieiunio: ergo sequit q̄ hanc gratiã merendi per amplius ꝛ perfectius consecuta est virgo maria in sua natiuitate. Item de Joanne baptista qui ante natiuitatem exultauit in gaudio in vtero matris ad presentiam saluatoris ꝛ virginis marie dicit Aug. q̄ forsan fuit in eo acceleratus vsus liberi arbitrij: que quidem opinio postea habita est tanq̄ certa quasi apud omnes doctores eo q̄ Joannes baptista in tertio anno iam vtebatur libero arbitrio: qr ingressus ẽ desertum ad penitentiaz agendam. Ex quib⁹ ptz q̄ si talem gratiam merendi consecutus est Joannes baptista in sexto mẽse sue conceptionis: ꝛ in quarto mense a sua animatione vt patet Luce primo. ergo perampliu⁹ et perfectius consecuta est virgo maria in vtero matris: scilicet q̄ si Joãnes incepit vti libero arbitrio in quarto mẽse sue animationis. ergo virgo maria icepit añ quartũ mẽsem: quia in aliquo debuit excedere Joannez baptistam. Et ideo dicunt quidam viri contemplatiui quod virgo Maria in sua prima sanc-

Ad aug.

Ad primã rõnem.

Ad secũdam.

Maria sup. oẽs creaturas meruit ꝛc.

Qũo marie fuit accleratus vsus liberi arbitrij.

ctificatione cōsecuta est hanc gratiā simul cū ce/teris: et ilico icepit vti libero arbitrio et mereri. Et hoc primo probāt per ratione tam dictā: quia de/buit excedere iohānem baptistā et omnes alios in tali grā. Secūdo per nullum tempus debuit cessare ab actu merēdi in vigilia. Et ideo dicunt isti ꝙ virgo maria ilico post sanctificationē fecit votū perpetue virginitatis in vtero matris: quod postea per successionem temporis ostendit. Nam sta/tim tertio anno tanꝙ virgo se ad dei famulatum dedicauit ad seruiendum deo in templo domini. Et absq auxilio ascēdit quindecim gradus tem/pli cunctis qui astabāt mirātibus. Et sic ieiunijs et iugi oratione et contemplatione seruiuit in tē/plo domini vsq ad diem desponsationis sue. Et

Obiectio. sic patet qualiter fuit in ea acceleratus vsus rationis et liberi arbitrij peramplius et perfectius et citius ꝙ in vlla creatura. Sed contra hoc instāt aliqui dicētes: ꝙ sequeret ꝙ virgo maria esset equa/lis christo in dignitate: qui ab instāti sue creatio/nis habuit hoc priuilegium: eo ꝙ ilico fuit viator

Rn̄sio. et comprehensor. Quibus respōdetur scdm istos contemplatiuos: quia nunꝙ propter hoc maria fuit christo equalis in dignitate. q: multiplex fuit in hoc differentia. Primo: quia christus a primo instāti fuit ipse comprehensor et viator. Maria autem viatrix tantum. Secūdo quia christus habuit hoc per se ratione personalis vnionis tanꝙ ca/put et fons omnium gratiarū ad distribuendum. Maria autem tanꝙ membrum habuit deriuati/ue a christo tanꝙ a capite. Item christus semper vtebatur libero arbitrio et merebatur tam in somno ꝙ in vigilia: quia vnicus fuit actus merēdi in christo continuus et nō interpellatus a principio instanti incarnationis vsq ad crucem inclusiue: vt dictum est super psalmo. xxviij. Virgo autem ma/ria solū vtebatur libero arbitrio in vigilia. Et sic fuit multiplex differētia absq protectione equalitatis. Est verum ꝙ si virgo maria habuit hāc gratiam ilico in sua prima sanctificatione: et statim incepit vti libero arbitrio: an hoc fuerit ei conces/sum in secunda hora vel die vel mēse post anima/tionem: non est differendum nec altercādū: quia totum absq contradictione deus potuit facere. Sed sufficit nobis ꝙ fuit in ea acceleratus vsus liberi arbitrij citius et peramplius et perfectius ꝙ in iohāne baptista et quocunq alio sancto: ꝑpter rationes iā dictas: et hec est tertia dignitas quā ꝯsecuta fuit virgo maria in hac vita super omnes alios sanctos et sctās: qua dignificauit et magnifi

Marie coniugium &c. cauit eā filius suus. ¶ Quarta aūt dignitas et sin/gulare priuilegiū quo xp̄s qui potēs est nomē eius sanctū magnificauit matrē suā fuit singulare ꝑuigium quo eam magnificauit super oēs ꝯiugatas et spōsas preteritas et futuras. Quia nunꝙ fuit nec erit tam mirū et dignū ꝯiugiū: eo ꝙ fuit factū et celebratum simul cū voto virginitatis vtriusq cōiugis scz marie et ioseph. Ideo dictum est cōiu/gium virginale: cui nūꝙ simile factū est: nec seruatū et celebratū. Et iō benemerito quesierūt oēs doctores tam sacri ꝙ scholastici vtrū fuerit verū cōiugiū seu matrimoniū inter ioseph et virginem mariā cum vterq vouissent virginitatē anteꝙ de/sponsarētur: sed quia in despōsatione vterq pro/misit alteri potestatē sui corporis ad prolem pro/creandā et actum venereum exercendum: ideo vi/detur ꝙ cum voto virginitatis prius facto nō potuit fieri nouū votū cōiugale: cum tale votum vi/detur cōtrariū voto virginalis castitatis. Ad hoc cōmuniter respōdent oēs doctores: ꝙ illud fuit verum coniugium sub vtroq voto: sed scdm votū nō fuit affirmatiuū virginitatis: sed ꝯditionatū. Quō inter Ioseph et mariam fuit verū mrīmonium.

Isto modo: nam ante cōiugium vterq fecerat vo/tum virginitatis absolute: sed in coniugio iterū fecerunt votum pro voto coniugij isto modo: scz ꝙ volebant viuere in coniugio nō ad generandā prolem: nec propter actum venereū: sed viuere sub virginali castitate sicut ante promiserāt: nisi deus aliter disponeret et dispensaret: sed ista ꝯditio est valde generalis: quia omne votum factū deo semper fit cum tali cōditione: quia vnusquisq in vo/uendo firmiter promittit seruare votum ex parte sui: reliquum autem relinquit et ponit in dei arbitrio et voluntate. Et ideo responsio nō videtur mihi euacuare et explicare mysteriū illius virginalis et sacri coniugij: immo est dicendum ꝙ illud con/iugium fuit factū inter eos cum absoluta et expressa confirmatiōe preteriti voti virginitatis ex parte vtriusq: et factum fuit votū coniugale ex parte vtriusq sub absoluta negatiōe actus venerei manente vero ꝯiugio. ¶ Ad cuius intellectum est valde aduertendum ꝙ coniugium siue matrimoniū: quod est primum et naturale sacramentum ad triplicem finem et bonum fuit a deo institutū a principio. Quorum primus finis fuit absolutus ad hominis felicitatē. Scds fuit ꝯditionatus ꝑpter necessitatem nature lapse. Terti9 propter necessitatem salutis et peccati euitādi: vel potest dici ꝙ cōiugiū fuit institutū ad triplex remediū. Primo ad remedium persone quo ad sui felicitatem. Secundo ad remediū et conseruationem lapse. Tertio in remedium nature libidinis et ad excusatiōnē peccati. Primo ergo fuit institutum coniugium pro/ter bonum mutue societatis: et amoris: et mutui adiutorij et obsequij: vt pz Gene. ij. Nam deus primo formauerat hominē et spirauerat in eo spiraculum vite sed facto viro sine femina dixit. Non est bonum hominem esse solum: faciamus ei adiutoriū simile sibi. Et sequitur postea. Ade vero non erat adiutoriū simile ipsi: misitq dominus sopo/rem in adam: tulitq vnam de costis eius: et repleuit pro ea carnē et edificauit costam in mulierem: et adduxit ad Adam: vnde surgens Adam a sopore dixit: nunc os ex ossibus meis et caro ex carne mea propter hoc dimittet homo patrem et matrē et adherebit vxori sue: et erunt duo in carne vna &c. Ex quibus verbis patet ꝙ coniugiū de prima/ria intentione fuit a deo institutū propter triplex bonum: scilicet propter mutuam societatem et mutuum amorem: et mutuum adiutoriū obsequiū: sine quibus nulla potest esse felicitas: quia sine so/cio nulla pōt esse iocūda possessio: vt inquit Boetius: ideo dixit deus: non est bonū hominem esse solum &c. Ista ergo tria bona sufficiunt ad verum

mrīmonium ad triplicē finē fuit institutum.

et perfectū coniugiū propter hominis felicitatē: et ista fuit primaria causa institutiōis cōiugij. Secundo autē fuit institutum propter bonum prolis ad conseruationem speciei ꝛ nature lapse: ꝛ ad restaurandā ruinā angelorū: vnde vidēs deus sedes celestes vacuas ex angelorū ruina ꝛ preuidēs hominē peccaturū ꝛ moriturū ꝓpter peccatum. Ideo ne species humana periret: ꝛ vt numero hoim electorum ꝛ iustoꝝ restauraretur ruina angelorū: dedit generationem homini: ex causa ergo peccati data est homini generatio: scꝫ propter petm̄ hoīs ꝛ angelorū. Nam si angeli non peccassent: non fuisset necessaria eorū reparatio ruine: ꝛ si homo nō peccasset nō fuisset ipsi inflicta mors nec corruptio. Et sic nō fuisset necessaria generatio: quia in illis duobus potuisset humana species in perpetuum cōseruari: vsqꝫ quo ascēdisset in vitā meliorē: ꝛ eternam: vt inquit Augu. Ex quibus patet ꝙ generatio prolis accidit cōiugio propter peccatū. Et iō iam instituto vero ꝛ perfecto cōiugio preuidens deus adam et euam peccaturos dedit eis generationem benedictā dicēs. Crescite et multiplicamini et replete terrā: et tunc coniugiū dictū est matrimoniū ratione prolis. Ex quibus ptꝫ ꝙ primi parentes iam erāt veri cōiuges ante datā gnationē. Et per ꝯsequēs coniugiū fuit perfectū sacramentum preter datam generationē. Itē sequitur etiā ꝙ generatio de primaria intentiōe fuit data ad restaurandā ruinā angeloꝝ. Et ideo fuit data cū benedictione. Et ideo primi parētes ante peccatum genuissent sine libidine. Et per ꝯñs filios sctōs qui perpetuātes vitā in sanctitate per esum ligni vite. post lōgum tēpus fuissent trāslati in vitā meliorē ad reparandā ruinā angelorū. Ex ꝯsequenti aūt data fuit generatio in cōiugio ad ꝯseruationē hūane speciei: ne periret ꝓpter mortē indiuiduorū. Sed qꝛ gnātio q̄ ante lapsum fuerat data bñdicta. Postea ꝓpter petm̄ fuit maledicta ꝛ viciata morbo libidīs. Vn̄ prouenit corruptio in tota generatione hūana propter qđ peccatum carnis venit diluuiū super terrā: ideo post diluuiū deus iterum confirmauit matrimoniū dicēs crescite et multiplicamini ꝛ replete terrā Gen̄. viij. ꝛ tunc cōfirmatū est matrimoniū in remediū libidinis ad euitādum peccatū in cōiugibus: scꝫ ne actus venereus et officium generādi reputetur eis ad peccatum propter libidinem. Nam cū libido sit inflicta propter peccatū vltra primā institutionē generationis: et peruertat verā intentionē ꝛ finē ꝛ ordinē generādi: quia generatio non fuit data nisi causa prolis generāde: nec ꝯcubitus debet fieri nisi causa prolis generāde: tamē libido vertit illum ordinem: qꝛ semper ꝓuocat ad implēdum illicitū appetitū carnis: ideo solum sacramētū matrimonij excusat petm̄ in actu venereo: et sic tertio fuit institutum matrimoniū in remedium libidinis: prout dictum fuit super psal. cxviij. ꝛ vt latius patꝫ per Augu. in lib. de nuptijs ꝛ de adulterinis cōiugijs. Ex quibus omnibus patet ꝙ aliquādo fuit verum et perfectū cōiugiū sine matrimonio: idest, sine generatione: ꝛ aliquādo fuit verū matrimonium sine libidie. Nā licet primi parētes nō genuerint ꝓlē ante lapsum: tamē iam erat eis collata virtus generatiua et licentia generandi. Ex quibus omnibus patet ꝛ sequitur ꝙ inter Mariā et beatū Joseph potuit esse et fuit de facto perfectū ꝛ verū et sacramētale cōiugium simul cum absoluto et expresso voto virginalis castitatis cum negatione cuiuscunqꝫ oppositi. Et sic quādo Joseph ꝛ Maria ꝯuenerūt in cōiugiū fecerūt duplex votū. Primo vouerūt inconcusse seruare virginitatem deo et fugere omne cōsortium carnale: eo ꝙ in ambob⁹ erat fomes extinctus per sanctificationem. Scđo vouerunt mutuā et indiuiduā societatē ꝛ amorem spiritualem et mutuū obsequiū ꝛ adiutorium. Et sic fuerūt reducti ad primū statum innocētie quo ad hoc et ad primariā intētionē ꝛ finē ꝯiugij: prout pricipaliter fuerat a deo institutū. Et fuit etiā cōiugium verum sacramētum: quia significabat sacramētum incarnatiōis et vnionis humanitatis ad verbū. Et sic fuit celebratū sub bono fidei ꝛ sacramēti. Postea vero secutū est bonum prolis: sed nō ex officio cōiugali: sed ope spūssancti prout infra. patebit: et ideo nō abstulit bonum fidei cōiugalis: nec bonū sacramēti. Et sic ptꝫ ibi fuisse verum cōiugiū absqꝫ conditiōe. Quia illud coniugium Marie solum fuit celebratū propter bonum societatis ꝛ adiutorij: et mutui amoris inter eos et finaliter ad seruitium ꝛ mysterium christi. Et hoc explicat Origenes quādo querit causam quare voluit deus vt mater sua esset desponsata ante mysteriū incarnatiōis. Ad qđ respōdet Origenes simul cū ceteris sacris doctoribus: ꝙ hoc factum fuit multiplici ex causa. Primo ad custodiā et adiutoriū virginis Marie: ꝛ vt Joseph esset testis sue virginitatis. Et esset soci⁹ et comes sui itineris in eundo ad visitādum Elisabeth. Et eūdo in bethleē ad partū. Et ad circūcidendū puerū: et in hierusalem vt sisterēt eum domino. Et fugiēdo in egyptū. Et in redeūdo in iudeā et nazareth ꝛc. Que omnia finalr̄ ordinabātur in seruitiū ꝛ obsequium pueri. Secūdo autē hoc factū est ad cōseruandā terrenā famā virginis: ne putaretur apud populū cōcepisse ex adulterio: et sic de ceteris causis. Sed principaliter illius ꝯiugij causa assignatur propter mutuā societatē ꝛ obsequiū. Ex quib⁹ oibus ptꝫ qualiter christus potēs ꝛ sanct⁹ magnificauit matrem suā singulari priuilegio ꝛ dignitate sup oēs cōiuges in statu coniugali: qꝛ illud fuit coniugium virginale simul cum voto virginitatis factū: ꝛ celebratū et obseruatū.

maria ꝛ ioseph duplex fecerūt votum.

¶ Quinta dignitas singularis et magna virginis marie fuit virginalis cōceptus et partus qua magnificauit eam christus: quia absqꝫ omni sorde ꝛ corruptiōe cōcepit et peperit christum seruata virginali integritate: immunis et excepta ab illa sentētia et lege et maledictiōe data in principio oibus mulieribus concipientibus et parturientibus: quibus omnibus in persona Eue dictum est. Multiplicabo erūnas et cōceptus tuos et cum dolore paries ꝛc. Et per cōsequēs fuit sola virgo maria illa mulier: de qua dixit deus serpenti. Ipsa conteret caput tuum ꝛc. In qua quidē conceptiōe ꝛ partu virgo maria nō solum fuit immunis ab omni crim

Maria vgo ꝯcepit et peperit virgo.

na et sorde et dolore: sed etiam a sue integre virgi-nitatis corruptione et violatione: quia ille sacratissimus conceptus et partus: ita prebuit ipsi fecunditatem et prolem: quod non abstulit virginitatem vt inquit Augusti. et sic simul facta est mater et virgo.

No. ista incōpossibilia. ¶ Unde est aduertendum quod quinque erant incompossibilia et incompatibilia apud naturam et existimationem hominum ante mysterium incarnationis. Primo quod mulier conciperet sine viro. Secundo quod mulier cōciperet et pareret sine corruptione virginitatis. Et per cōsequens quod simul esset virgo et fecunda. Tertio quod conciperet et pareret sine sorde et erūnis et dolore. Quarto quod mulier posset concipere et parere ex altero absque adulterio et fornicatione et iniuria et violatione fidei coniugalis. Quinto quod tale germen non esset adulterinum et maledictum et peccato obnoxium. Sed omnia ista: et fuerunt facta compossibilia et compatibilia verificata in ista sacratissima incarnatione filij dei ex virgine maria. ¶ Nam ibi fuit vera cōceptio prolis absque semine viri: et per cōsequens sine feditate libidinis. Et ibi verus conceptus et partus absque amissione virginitatis. Et maria fuit fecunda et mater et simul cum virginitatis integritate. Et cōcepit et peperit absque omni corruptione et sorde et erūna et dolore cum omni leticia et felicitate. Et concepit filium dei sine iniuria Joseph et fidei cōiugalis et illud germen non solum non fuit adulterinum: nec fornicarium: nec maledictum: sed etiā fuit liberum in natura et persona ab omni peccato: quia non ex opere adam: nec ex adulterio: sed opere spiritussancti fuit formatum et conceptum. Et sic fuit germen naturaliter sanctum. Modus autem quomodo supradicta quinque incompossibilia facta sunt possibilia et vera explicatur Luc. i. Unde quando Maria dixit. Quomodo fiet istō quoniam virum non cognosco: idest ex voto virginitatis cognoscere virum non intendo? Ad hoc respondit angelus dicens. Spiritussanctus superueniet in te et virtus altissimi obumbrabit tibi. Ideoque et quod nascetur ex te sanctum: vocabitur filius etc. ¶ Ex quibus patet quod spiritussanctus per suam obumbrationem illa quinque impossibilia apud naturam: fecit esse compossibilia in virgine Maria super naturam. Unde dicit Aug. quod spiritussanctus non solum obumbrauit ipsi ventrem: sed etiam mentem. Nam per obumbrationem vētris fecit illam fecundam: illa quinque incompossibilia auferendo: sed obumbrando ipsi mentem fecit ipsam prophetissam et euangelicam tympanistriā vt patebit. Primo ergo spiritussanctus obumbrando ventrem Marie formauit et organizauit corpus christi ex puris sanguinibus eius. Et sic concepit sine viro absque opere adam et sine adulterio et fornicatione et absque iniuria fidei coniugalis et sacramenti. Et tunc tota trinitas creauit in eodem instanti animam in illo corpore formato: et organizato: omni plenitudine gratiarum et perfectionum preditam. Et sic illud germen non solum fuit ab omni culpa et peccato naturaliter et personaliter liberū. Sed etiam fuit germen naturaliter sanctum sumendo naturam pro modo productio

Spūs sanctus xpi corpus organizauit.

nis et liberationis: et oia ista voluit angelus explicare cū dixit. spiritussanctus superueniet in te et virtus altissimi obūbrabit tibi. Ideoque quod nascetur ex te erit supple sctm: sed quia illa hūanitas sic in vtero cōditionata et formata in absolute homo in eodem instāti formationis et animationis fuit per verbum personaliter assumpta: ideo subdit angelus. Ideoque idest propter talē modū illud germen sctm quod nascetur ex te vocabitur filius dei. q.d. quod illud germē erit sanctum et nullo modo adulterinum: nec alicui peccato obnoxium propter modū cōceptiōis. Et vocabitur filius dei propter gratiā personalis vnionis ad verbum. Et sic patet qualiter ex obumbratiōe et opere spiritussancti virgo maria cōcepit sine semine viri et sine opere adam obseruata semper virginitate absque omni sorde et corruptiōe et absque fidei cōiugalis iniuria et lesione: et cum prolis sanctitate facta simul mater et fecūda et virgo et postea et peperit sine dolore et oi sorde virginitatis tam corporis quam mētis lesione: quia ille dei filius dñs nature qui vētis et elemētis imperauit: et super aquas siccis pedibus ambulauit: et de sepulchro clauso et sigillato exiuit. Iam in sua natiuitate voluit vti sua potestate nascendo ex virgine claustro virginitatis illeso. Et hec ē quinta dignitas et quintū priuilegiū quo xps voluit magnificare virginē matrem suā sup oēs cōcipientes et parturiētes reddēdo ipsam immunē a cōmuni lege et maledictiōe oim aliarū mulierū Ex quo patet quod ipsa fuit sola que cōtriuit caput serpentis: prout deus predixit ante legem promulgatam. A ¶ Sexta dignitas virginis marie qua dignificauit et magnificauit eam xps fuit: quia in supradicto mysterio incarnationis fuit facta naturalis et carnalis mater dei per quā dignitatē nō solum altitudinē oim mortaliū: sed etiā celsitudinē transcendit oim angelorum. vt inquit Aug. in. ij. sermone de natiui. virginis. ¶ Unde est aduertēdum quod ista sexta dignitas est altera a quinta precedente: et multo altior et sublimior. Nam maior dignitas est esse matrē dei: quam cōcipere sine semine opere spiritussancti: et concipere et parere absque omni sorde et dolore: seruata virginitate: quia deus posset facere illud sine isto in aliqua alia muliere. Nā spiritussanctus absque viro posset formare fetū ex sanguinibus alicuius mulieris in vtero eius absque cōsortio viri: et creare aiam in illo fetu absque hoc quod verbū nec aliqua persona diuina assumeret ipsum personaliter. et per consequens ille homo nō eēt deus. Et posset etiam facere quod illa mulier nō corrumperetur in concipiendo: nec pariendo: sed maneret virgo post partum et tamen illa mulier non esset ita digna sicut virgo maria que est mater dei Et sic est dicendum quod magna et grādis dignitas est cōcipere sine viro opere spiritussancti et parere cum virginitate absque omni sorde et dolore: sed multo maior est esse matrem dei. Nam sicut nō potest excogitari maior dignitas in aliqua creatura quam vniri deo personaliter et deum esse personaliter sicut est christus homo: ita post christum et post illam dignitatem non potest maior dignitas excogitari quam esse matrem dei. Et sic sicut non potuit

Maria dei mater naturalis.

aliquis homo magis sublimari et dignificari q̃ assumi personaliter a deo in vnitate suppositi: ita virgo maria non potuit magis dignificari post xp̄m q̃ q̃ verbum assumeret illam carnem ex ea. Et per consequens faceret esse matrem dei in vnitate maternali qua non potest esse maior post vnitatem personalem. et hoc semper intelligendo cũ gratia gratificata. Et sic dignior est maria inquã tum mater dei: q̃ inquantũ cõcepit et peperit virgo. Unde intantũ ista dignitas est maior ceteris dignitatibus tam precedentibus q̃ subsequentibus: inquantum omnes alie dignitates vel ordinabantur ad istam vel date sunt ipsi propter istã: quia decuit eam habere omnes alias dignitates inquantum est mater dei. Quia vt esset mater dei fuit in primo gradu post christũ predestinata ab eterno: et in libro vite scripta. Et vt esset apta mater dei fuit in sua creatione sanctificata et ab omni culpa preseruata: et fuit in ea vsus liberi arbitrij acceleratus ad merendũ in infantia et pueritia: ⁊ sic de ceteris. ⁊ sic postea facta mater dei meruit super omnes choros angelorũ in gloria collocari et mediatrix singularis inter filium et om̃es homines fieri: quia christus inquantũ erat filius eius et ipsa mater eius voluit eam ceteris omnibus dignitatibus et priuilegijs dignificare: ⁊ magnificare: quia est eius filius singularis. Sed hic est valde insistendum. Nam videtur q̃ xp̄s non sit singularis filius marie virginis. Nã in sacra scriptura marie euãgelica xp̄s nõ solũ dicitur filius marie virginis: sed etiam filius dei sicut dixit angelus Luce. j. Quod enĩ ex te nascetur sanctum vocabitur filius dei. Et dicitur filius Dauid ibidẽ cum ait. Dabit ei dominus sedem Dauid patris sui. Item dicitur filius Joseph Luce ij. cum ait maria. Ego et pater tuus dolentes querebamus te. Et sic patet qualiter omnium istorum quatuor xp̄s d̃r filius: et ideo cũ sacra scriptura non possit mentiri: est valde aduertendum ⁊ cum humilitate et charitate inquirendum quomodo christus dicatur filius vniuscuiusq; istorũ. ¶ Ad cuius intellectum est aduertendũ q̃ licet christus dicatur filius vniuscuiusq; istorum: tamen non eodem modo: sed aliter et aliter est filius vniuscuiusq; istorũ. Nam christus dicitur filius dei naturalis: sed nõ carnalis: et filius Marie virginis naturalis ⁊ carnalis: et filius Dauid ⁊ abrahe: et filius Adam carnalis: idest sm̃ carnem: sed non filius naturalis: ⁊ dicitur filius Joseph non carnalis: nec naturalis sed legalis. et ideo differendum est de vnoquoq; istorũ. ¶ Quantum ad primum nõ est dubiũ quin christus sit filius naturalis dei patris: non solum inquantum deus: sed etiam inquantũ homo personaliter assumptus. Nam inquantum deus ⁊ verbum patris ab eterno naturaliter et per modum nature productum et genitum de tota memoria fecunda et substantia patris vt ostendit Augustinus. xv. de trinitate. et contra Maximianum. Et sic est verus filius naturalis ipsius patris: vt frequenter dictum est in expositione psalmorum et maxime psal. xliiij. Et etiam inquantũ homo est filius naturalis patris ratione personalis vnionis. Et sic xp̄s nõ h̃z aliũ patrẽ naturalẽ inquantum homo assumptus nisi deũ patrẽ: vt dictũ est super psal. cix. ¶ Quantum aũt ad secundũ p eandem rõnem xp̄s deus et homo dicitur filius naturalis virginis. Et virgo maria dicitur mater dei naturalis. Nam manifestum est q̃ ipsa est vera mater naturalis filius hominis. Nam licet non per consuetum modum nature ex semine viri ipm̃ concepit: tamen ex suis naturalibus sanguinib⁹ fuit in eius vtero formatus opere spiritussancti: non ex menstruo: sed puris sanguinibus naturalibus: et ex illis fuit in vtero per nouem menses alitus. Et sic isto modo virgo maria naturaliter ipsum aluit ex proprio naturali sanguine. Itẽ post natiuitatẽ aluit ipsum: et proprio et naturali lacte lactauit. Et sic fuit vera mater naturalis ipsi⁹ christi. Et per eandem rationem fuit vera mater carnalis: quia ex suis purissimis sanguinibus illa caro fuit formata: et alita et augmentata. Et ideo christus fuit singulariter et magis et perfectius filius naturalis et carnalis virginis marie q̃ vnq̃ fuerit aliquis homo filius matris sue: et ratio est. Nam cum omnes alij homines fuerint coagulati et formati in vtero materno ex sanguine menstruoso et superfluo et ex eodẽ fuerunt aliti tam in vtero q̃ extra. solum autem corpus christi fuit in instanti formatum ex puris sanguinib⁹ venarum virginis Marie: et eodem puro sanguine alitum est et augmentatum in vtero. Et ex eodẽ puro sanguine in lacte dealbato christus fuit alitus et lactatus post natiuitatem. Et sic virgo Maria singulariter est mater christi naturalis ⁊ carnalis. Et per consequens est vera mater dei et hominis: quia christus inseparabiliter est deus ⁊ homo. Et sic non separantur idiomata: quia quicquid verificatur de deo personaliter verificatur etiã personaliter de illo homine assumpto: ⁊ ecõuerso. Et ideo sicut virgo maria dicitur vera ⁊ naturalis mater christi: ita dicitur mater dei: q: xp̄s est deus et ille homo assumptus est deus personaliter. Et ideo fuit determinatum in concilio Calcido. contra nestoriũ q̃ virgo maria sicut est vera mater dei: ita semper in omni locutione proferatur absolute mater dei: a quocunq; fideli. est verũ q̃ ipsa est mater dei: inquantum est naturalis ⁊ carnalis mater xp̄i: qui est deus et homo. ¶ Quantũ ad tertiũ est dicendum: q̃ xp̄s semper dicitur fili⁹ dauid in tota sacra scriptura non solum noui: sed etiam ve. te. q: per oẽs prophetas xp̄s promissus fuit filius dd̃ de genere ipsius: vt ptz. ij. Reg. vij. ⁊ psal. lxxj. ⁊. lviij. ⁊. cxxxj. et Esa. vij. d̃r. Audite dom⁹ dauid. Ecce virgo concipiet ⁊c. Item Hiere. xxiij. et. xxxiij. Et suscitabo Dauid germen iustum ⁊c. Et ideo Mattheus volens texere generationem xp̄i carnalem incepit dicens. Liber generationis Jesu xp̄i filij Dauid filij Abraam ⁊c. Hoc idem fecit Lucas dicens. Missus est angelus ad virginẽ desponsatam viro de domo Dauid. et postea subdit. Dabit illi dominus sedem Dauid patris sui. Et sic ptz q̃ xp̄s dicitur filius Dauid et filius Abrahã: ⁊ per cõsequens filius Adam. Et ideo xp̄s semper se nominat filium hominis. i. filium Adã.

Marginalia: Nota. — Obiectio. — Rñsio. — Christ⁹ quõ ẽ fili⁹ dei ⁊ ṽginis. — Nota. — xp̄s quõ d̃r filius Dauid.

in toto discursu euangelico: ad denotandum qđ
erat verus homo descendēs ex adam scđm carneʒ
eo ꝙ venerat ad patiendum in illa carne pro libe
randis omnibus filijs adam. Est tamen aduertē/
dum ꝙ licet christus dicatur filius adam et abrae
et dauid scđm carnem: tamen nō dicitur filius na
turalis eorum: quia non naturaliter: idest per ge/
nerationem naturalem descendit ab eis: sed solo
opere spiritussancti: sed intantum dicitur filius
carnalis et factus ex semine abrae et dauid scđm
carnem: vt inquit apostolus ad Romanos primo
inquantum accepit carnem ex virgine maria: que
est filia naturalis illorū et descēdebat ab eis per
generationem naturalem: et ideo christus licet sit
filius illorum carnalis: tamen non naturalis ⁊ sic
aliter est filius virginis marie: quia carnalis ⁊ na
turalis: et aliter filius illorū: quia solum carnalis
sed non naturalis: eo modo quo dictum est. ¶ Sʒ
nunc restat permagna et pergrandis difficultas
Quō. Ioseph dr̄ pr̄ xp̄i. quomodo Ioseph dicatur pater christi in scriptu
ra: cum ipse nec sit pater christi naturalis nec car/
nalis: nec scđm carnem: et ideo dixerunt quidā ꝙ
Ioseph erat pater putatiuus christi: inquantum
reputabatur christus apud populū filius ioseph
prout dicitur Luce tertio. et putabatur filius Io/
seph: qui fuit hely ⁊c. ¶ Sed ista nō sufficiunt ad sal
uandam euangelicam veritatem: quia maria ab/
solute et affirmatiue dixit christo. Ecce ego ⁊ pa/
ter tuus dolētes querebamus te ⁊c. Nā illa repu/
tatio et opinio quā populus habebat de christo
erat falsa: quia populus putabat christū esse filiū
Ioseph carnalem et naturalem quando dicebant
Nōne hic est filius ioseph et marie qui sunt apud
nos. Item quādo philippus dixit ad nathanael.
Inuenimus iesum messiam filium ioseph a naza
reth ⁊c. Putabāt christum esse filium carnalem et
naturalem ipsius ioseph: quod erat falsum. Ideo
virgo maria sub tali falsa reputatione nō appel/
lauit ioseph patrem christi. Ideo origenes ⁊ Hie
ronymus dicunt ꝙ christus ideo appellatur filius
ioseph: eo ꝙ fuit filius eius adoptiuus et ioseph
pater eius nutritiuus. Sed adhuc ista nō sufficiūt
ad euacuādum tantum sacramentum: quia quem/
cunqʒ alienum poterat adoptare ioseph in filiuʒ
et ipsum nutrire: et ideo maior affinitas erat inter
ioseph et christum ꝙ̄ affinitas adoptiua et nutri/
tiua: quia talis affinitas sola nō poneretur in ge/
nealogia saluatoris: quia sola affinitas carnalis
no. bene aut legalis ponitur in genealogia saluatoris si/
cut sola talis affinitas: scilicet carnalis aut lega
lis consueuit ascribi in genealogia aliorum secū
dum scripturam veteris testamenti. Et ideo est di
cendum ꝙ hic latet illud maximum sacramentū.
Nam manifestum est ꝙ christus natus est ex illo
sacro virginali et inuiolato cōiugio absqʒ iniuria
ipsius ioseph et fidei cōiugalis: ⁊ natus est ex ma
ria virgine indiuisa sponsa ipsius ioseph: quia in
diuisibiliter erant duo in carne vna: et in tali cōce
ptu nunqʒ virgo maria fuit diuisa ab ipso ioseph
sed semꝑ in fide cōiugali coniūcta: quia caro con
iugalis nō dicitur diuisa: nisi per adulteriū: ergo
sequitur ꝙ licet ioseph nō concurreret officialiter

ad generationem xp̄i: tamē quia talis conceptio
et generatio facta est in eius coniuge ipsi cōiuga
liter ⁊ indiuisibiliter cōiuncta absqʒ iniuria fidei
coniugalis: ergo ioseph nō fuit expers ne per ali/
quem specialē modū esset pater xp̄i multo magis
et dignius ꝙ̄ adoptiuus ⁊ nutritiuus maxime qꝛ
coniugiū ioseph ⁊ marie ordinabatur: vt christus
ex tali coniugio virginali nasceret̄: ad denotandū
ꝙ xp̄s qui ex tali virginali et inuiolato sancto con
iugio nascebatur: nō carnaliter sʒ spiritualiter ex
spirituali coniugio ecclesie debebat filios rege/
nerare: vt inquit Augu. et dicit Augusti. ꝙ illud cō
iugium ordinabatur ad mysteriū incarnatiōis: et
dicit etiam in libro de bono cōiugali ꝙ oīa bona
requisita ad bonū coniugiū fuerūt in illo sacro cō
iugio. Nam ibi fuerūt oīa bona sacramenti: quia
nullum diuortiū. et bonū fidei: quia nō interueniē
te adulterio. et bonū prolis: quia inde xp̄s natus
Ex quibus sequitur ꝙ ioseph aliquo modo singu
lari ⁊ spirituali est pater xp̄i: ⁊ xp̄s filius eius: eo ꝙ Ioseph pr̄ xp̄i sʒ legem.
de eius coniugio. ¶ His igitur habitis ponitur ꝓ
cōclusione semper salua fide catholica: ꝙ licet io
seph non fuerit pater christi naturalis nec carna/
lis: tamen fuit pater christi legalis ⁊ secundum
legeʒ. Et per cōsequēs xp̄s fuit filius ioseph lega
lis ⁊ scđm legem. Hec aūt conclusio sic probatur.
Nam deus preceperat Deutero. xxv. ꝙ si quis mo
reretur sine filijs tunc scđs frater illius acciperet
illam in vxorē ad suscitandū semen fratri suo: qđ
sic est intelligendū. Nam quia ille mortuus descē
debat sine generatiōe: ideo relinquebat ꝓpinquio
rem successorem in vicariū qui exerceret actum ge
nerandi vice et loco sui ex eius vxore: ideo illa mu/
lier sp̄ erat vxor primi scđm amorē ⁊ ꝓpositū: sed
erat vxor secūdi ꝭm carnē: inquātū exercebat car/
nem naturalē actū generādi loco illius. Et iō illa
prima proles nō ascribebatur secūdo: sed primo
viro: et sic succedebat ipsi in noīe filiali: et in here
ditate ⁊ scđm legē. Et ideo illa proles dicebatur
cōis illorū duorum. s. primi scđm legem ⁊ spiritū:
et secūdi ꝭm carnē ⁊ naturā. Et ideo oportebat ꝙ
ille qui succedebat primo mortuo eēt ꝓpinquior
illi inter oēs viuos: sed qꝛ semper immediatus et
secūdo genitus erat propinquior: ideo ille succe/
debat in tali matrimōio vice ⁊ officio generādi et
prolis suscitande. Et ideo ille filius sic natus vere
dicebatur filius legalis primi: eo ꝙ natus ipsi ex
vero cōiugio scđm legē sic ordinatā: et nō ex adul
terio. Sed si forsan contingeret ꝙ illa mulier post
mortē viri fornicaret̄ cum aliquo alio: ⁊ ex illo ha
beret prolem: tunc ille filius nunqʒ diceba t̄ filius
primi viri: quia nō ex lege: sed ex scorto et fornica/
tione natus erat. A simili ergo est dicēdū ꝙ postqʒ Obiectio.
xp̄s ex vero coniugio et vxore ipsius ioseph absqʒ
adulterio ⁊ iniuria fidei sacramētaliter cōceptus
est et natus: ergo fuit eius verus filius legalis:
quia ex eius inuiolato coniugio nullo pacto per
adulteriū diuiso conceptus est quā prolem susci/
tauit deus filio suo ioseph. Sed diceret aliquis ꝙ
ista nō est vera similitudo. Primo quia ioseph erat
viuus ⁊ nō mortuus. Secūdo quia in lege nō fuit
preceptuʒ vt pater suscitaret semē filio suo: sed ꝙ

solus frater immediatus suscitaret tale semen fratri suo. Ad primum respondetur ꝙ licet ꝙ beatus Joseph non esset mortuus quo ad cetera opera vite: tamen erat mortuus quo ad generationez propter votum virginitatis. Et erat mortuus quo ad peccatū. Et ideo oportuit vt deus ipsi in illo modo suscitaret prolem legalem et spiritualē. Ad secundum respondetur ꝙ licet nō fuerit preceptum in lege: vt pater suscitaret semen filio suo: tamē in figura huius mysterij hoc semel in veteri testamēto fuit factum et concessum et in libro legis scriptum. Nam legitur Genesis. xxxviij. ꝙ thamar ex diuina inspiratione exiuit in biuio ad Judam socerum suum ignarum vt suscitaret ex ea semē duobus filijs mortuis absq̧ prole: quod fecit iudas: quia ex vno concubitu genuit duos filios ex thamar: quasi suscitans semen et prolem duobus filijs mortuis sine prole: quia genuit ex ea Phares et zaram per quem quidem Phares qui genuit Esron descēdit christus ex iuda et iacob et abraā scd̃m carnem qui quidem actus non fuit imputatus ipsi thamar ad scortum: sed ad iustitiam ⁊ mysterium cui dixit iudas in iudicio. Justior me es. Et tota ecclesia reputat illud fuisse factum in propheticum et mysticum mysterium inquantuz thamar preuidit in spiritu qualiter christus erat nasciturus de tribu iuda scd̃m carnem. Et quia vidit ꝙ non poterat habere prolem ex duobus primis filijs iude: nec sibi dabatur tertius in virum ad suscitandum semen fratribus suis. Et ideo ne ipsius generatio preteriret: et vt ex ea christus nasceretur. Ideo ne perderet tantam dignitatez: intentauit suscipere prolez ex socero suscitante prolem filijs suis: prout mystice ⁊ sacramentaliter factum est. Sed quia nil gestum est in veteri testamēto quin fuerit completum in christo et ecclesia: ad cuius mysterium et figuram omnia ibi contingebant inquantum christus fuit finis totius legis. Ideo per illud mysteriuz figurabaẗ qualiter mortuo Joseph quo ad mundum et carnalem generationem propter votum virginitatis. Deus pater debebat ipsi suscitare prolem spiritualem ex virgine maria coniuge ioseph et sponsa dei patris. Item figurabatur etiam ꝙ sicut thamar concepit geminā prolem: scilicet phares et zaram. Ita pariter virgo maria erat conceptura et de facto concepit geminam prolem: non scd̃m personam: sed scd̃m naturam: eo ꝙ christus sub vna persona habet duas naturas: diuinam scilicet et humanam. Et ideo illud mysterium generationis phares ex thamar approbatur in scriptura: et ponitur in genealogia saluatoris: eo ꝙ ordinabaẗ figuraliter et sacramentaliter ad mysteriū incarnatiōis christi factum ex Maria virgine: ⁊ coniugio virginali et legitimo ipsius Joseph. Dupliciter ergo christus dicitur filius legalis ipsius ioseph. Primo quia in lege fuit per iudam et thamar et phares prefiguratum: et in nouo testamento adimpletuz illud mysterium. Secundo quia christus ex legitimo coniugio et sponsa et coniuge ipsius Joseph absq̧ iniuria coniugali fuit conceptus ⁊ natus. Et ideo ad hunc intellectū Mattheus scribendo

xp̄s fili⁹ legalis Joseph dupl'r dr

christi genealogiam dicit et concludit in fine totius cathalogi ꝙ Mathan genuit Joseph virum Marie: de qua natus est iesus qui vocaẗ christus vñ nō dicit ꝙ Joseph genuit xp̄m. Ad denotandū ꝙ xp̄s nō est filius naturalis nec carnalis ipsi⁹ Joseph: sed dicit ꝙ ioseph erat vir ⁊ cōiunx marie de qua natus est iesus christus. Ad denotandū ꝙ licet Christus nō esset filius carnalis nec naturalis tamē fuit filius scd̃m legem ⁊ filius legalis ipsius Joseph: postq̄ erat natus ex indiuisa cōiuge sua salua fide coniugali absq̧ omni nota adulterij et peccati. Et hec voluit ꝯfirmare postea Mattheus cum subdit generatio christi sic erat: vt sequitur. Nam cum esset desponsata Maria mater christi ioseph: inuenta est in vtero habens germen ex spiritusancto: ⁊ nō ex ioseph: nec ex scorto: nec adulterio: sed ex spiritusancto: eo modo quo supradictū est. Et ideo qñ ioseph volebat ipsam traducere dixit ipsi angelus. Joseph fili dauid noli timere accipere mariā coniugem tuā: quia quod in ea natū est ex spiritusancto est quasi dicat. Ipsa est vere cōiunx tua non a te per adulterium diuisa: quia non humano opere concepit: sed opere spiritussancti Ideo coniugium tuum nullo modo lesum est: immo magis ꝯfirmatū: q: per legē ⁊ prophetas prenunciatū et per spiritūsanctum in te confirmatū. Item ad hunc intellectū virgo Maria dixit christo: ego ⁊ pater tuus scilicet legalis: dolētes querebamus te. Item ad eundē intellectū Lucas frequēter appellat ioseph parentē ⁊ patrem christi: scilicet ſm legem: eo mō quo dictum est. Et sic pꝫ qualiter christus est filius naturalis dei patris. Et filius naturalis ⁊ carnalis virginis marie: et filius dd̄ et abrae scd̃m carnē ⁊ nō ſm naturā. Et filius ioseph legalis siue ſm legez. Hanc aūt positionē ego aliquādo predicaui in vestra sede Valentina in cōspectu dominoꝝ canonicorū ⁊ fortius populi in festo beatissimi ioseph sponsi virginis. Sꝫ q: putabā me solū in opinione: ideo dubitaui ipsaz in priorib⁹ meis scriptis relinquere. Sꝫ quia postea nouiter vidi sermonem: quez venerabilis ac famosissimus dn̄s Johannes Gerson cancellarius Parisiensis habuit et fecit in concilio Constantiensi corā toto senatu ecclesiastico: in quo ponit istā positionē quasi ad litteraz: qui quidem sermo fuit pergratus et acceptus toti faciei ecclesie ibidem congregate: propter quod iam publice celebratur officiū beati ioseph in pluribus ecclesijs galliarū: et specialiter solennizatur in ecclesia nostra Valētina hispanie. Hinc est ꝙ ego nō erubui scribere hanc positionem in hoc loco: vbi mihi videtur necessarium iuxta materiam et propositum Semper tamen cum correctione sacrosancte matris ecclesie catholice: et hoc de sexta dignitate et priuilegio virginis Marie. D ¶Septima dignitas singularis virginis Marie: qua dignificauit et magnificauit eam christus fuit: quia singulariter fuit illustrata et inspirata per obumbrationem spiritussancti: vnde adepta est spiritū p̄pheticum et euāgelicum super omnes prophetas et euāgelistas: vnde quia dictum est per Augustinuz ꝙ spiritussanctus in illa obumbratione nō solum

Maria p̄phetissa ⁊ euāgelista.

obumbrauit ventrē marie:sed etiā mentē.nā obūbrando ventrē formauit corpus xpī in vno instāti ex puris sanguinib⁹ v̄gis.Et sic preseruauit eā a feditate libidinis et a corruptione mētis et corporis conseruādo v̄ginitatē et faciendo ipsam simul virginē et fecundā:et preseruauit in ea fidem cōiugalē.Et preseruauit germē nō solum a nota adulterina sed etiam ab omni nota peccati ipsi⁹ adam:immo fecit illud germē sanctū plenitudine omnis sanctitatis et gratie:prout dictum est: ita ergo pariter spiritussanctus obumbrādo mētem virginis Marie illustrauit eam lumine prophetico super omnes prophetas:et lumine euangelico super omnes euangelistas:⁊ sic fecit eam simul prophetam et euangelicam.¶ Ad cuius intellectum est notandum ꝙ obūbrare idem est qđ per vmbram aliquid circundare et comprehēdere.Et ideo aliter obumbrat corpus opacum:⁊ aliter corpus luminosum.Nam corpus opacū prohibet lumen et calorem ne transeat:et sic qui vult protegi ab ardore et lumine solis ponit̄ sub vmbra domus aut alicuius tecti.Et sic etiam si luna interponitur inter solem et terrā:tunc per suā vmbram causat eclypsim et defectum luminis solis in terra.Et etiam terra interposita diametraliter inter solē et lunam causat eclypsim in luna per suam vmbrā:eo ꝙ est corpus opacū.Et ideo phibet radios solares ne perueniant ad illuminandam lunam.Sed oppositum facit vmbra corporis luminosi scʒ solis:q2 sicut vmbra corporis nil aliud est nisi lumē illius corporis luminosi:ita penetrat omne diaphanum et pellit omnē tenebram et illuminando ipsum diaphanum simul illuminat et calefacit ex sui natura.Sic ergo ad ppositū:quia vmbra spiritussancti nil aliud est nisi lumen eius et gratia:ideo quocūꝗ intrat pellit omnem tenebram ignorantie et frigiditatē peccati inducendo lumē veritatis et calorem gratie. Nam sicut se habet sol per suum lumē corruptibile ad omne diaphanum corruptibile:ita spiritussanctus ad omē diaphanū spirituale sicut est angelus vel anima hominis.Et ideo sicut sol penetrando omne diaphanum pellit omnem tenebrā et illuminat illud ⁊ calefacit.Ita spiritussanctus obumbrando animam per suum lumen penetrat eam:et illuminat pellendo omnem ignorantiam Et gratificat eam pellendo omne peccatum:si in sit:ideo dicitur Sap.vij.ꝙ iste spiritus omnia penetrat:et omnia lustrat:et in animas sanctorū se transfert:et eos dei amicos et prophetas facit.

Quid sit obūbrare.

Et sic patet qualiter obūbratio spiritussancti nil aliud est nisi illustratio et penetratio et illuminatio et purgatio ab omni tenebra ignorantie:aut a sorde et labe peccati.Et ideo quando spiritussanctus superuenit in mariā:et obūbrauit eā sua virtute et lumine,nō est dicendū ꝙ purgauerit eā ab aliqua labe peccati:quia iā in sua aiatione et creatione venerat ad eam:et sanctificauerat eā preseruando per gratiā ab omni peccato:et confirmando in omī bono. Et ideo quādo superuenit iterū.i.venit in eā et obūbrauit eam:nō purgauit eam ab aliqua culpa:q2 nulla erat:sed purgauit intellectū et mentē eius ab omni ignorantia ipsam rapiendo vsꝗ ad tertiū celū prebēdo ipsi veram intelligentiam totius sacre scripture et patefaciendo ipsi diuina archana et mysteria celestia:que nō licet homini loqui.¶ Ad hunc ergo intellectum sunt intelligenda verba Johānis Damasceni:que recitat magister tertio sententiarum distinctione.iij.dicens ꝙ spiritussanctus venit in virginem purgans ipsam ⁊c.Unde non est intelligendū ꝙ purgauerit eam ab aliqua labe peccati sicut dictum est et omēs doctores tenent sed ꝙ spiritussanctus in illa obūbratione illustrauit mentē eius et purgauit ab omni nube ignorantie:quam habebat de modo mysterij incarnationis et de secretis sacre scripture:prout ipsa se fatebatur ignorare:cū dixit quomodo fiet istud ⁊c.⁊ sic illa purgatio nil aliud fuit:nisi ꝙ reddidit ipsi intellectum et mentē purgatā et liberam ab omni nube ignorantie mysteriorū sacre scripture Rapiendo eam a sensibilibus vsꝗ ad archana celestia.Unde ḃm Aristo.et cōmentatorē et Auicē-nam et omēs philosophos intellectus purgatus dicitur intellectus adeptus:et est ille qui pulsa omni nube ignorantie adeptus est habitualiter scientiā omniū intelligibiliū vsꝗ ad intellectionem substantiarū separatarū inclusiue.Scdm vero theologos talis intellectus purgatus dr̄ intellectus heroicus:eo ꝙ excedens ista naturalia peruenit vsꝗ ad ea q̄ sunt supra facultatē nature ⁊ sic dr̄ intellectus,desup illustratus supra suū lumē naturale.Et sic purgare idem est quod desuper illuminare et illustrare.Et isto mō dicit Dionysius ꝙ angeli supiores purgant et illustrant inferiores.Et isto modo dicit Damascenus ꝙ spiritussanctus superuenit in Mariam et purgauit eā scʒ.ab oi nube ignorantie rapiendo ipsam vsꝗ ad celestia mysteria et faciēdo ipsam prophetam ⁊ euangelistā:vt patebit.¶ Ad cuius maiorem euidentiā est aduertendū ḃm Aug.cōtra fan-stū et cōtra aduersariū legis et prophetarū et vt dictū est in plogo psal.tracta.iij.et regula.vij.ꝙ idem spiritussanctus et idem deus locutus est in vtroꝗ testamento.Sed fuit ista differentia nam in veteri testamento deus locut⁹ est per ora pphetarum infundendo eis spiritum propheticum:sʒ in nouo testō locutus est nobis per filium incarnatum.Sed post suam ascensionē locutus est nobis per apostolos infundendo eis lumen euangelicum.Et sic deus semper locut⁹ est nobis per hominē.Nam verbū eternū per hominem ipsi personaliter assumptū locutus est mundo.Et sic ipsemet xp̄us qui illustrauit apostolos spū euangelico illustrauerat ante pphetas spiritu pphetico.Et sic patet qualiter tam apostoli ꝗ̄ euangeliste non sunt locuti nisi spiritusancto obumbrati ⁊ illustrati sicut ait Petrus in canonica.Sed dictū est i illo plogo:qualiter talis illustratio tā pphetica ꝗ̄ apostolica nō potuit fieri:nisi per mētis excessum et aliquē raptū a sensibus:q2 mens mēbris obruta cecis nequit oppressi luminis igne rerū tenues noscere nexus:sicut dicit Boe.libro.v.de cōsolatiōe carmine.iiij.ergo oportet ꝙ mēs

Nota.

Spūs scts locut⁹ ē et

rapiatur a sensibus. Et sic tā pphete ꝙ apostoli fuerunt rapti a sensibus per obūbratiōem ez spiritussancti. Sed fuit magna differentia in tali obūbratione et raptu ratione termini: naz spiritus ppheticus solū rapiebat pphetas a sensibus vsqꝫ ad cognitionē enigmaticā futurorū mysteriorꝫ de xp̄o et ecclesia, put representabanť eis in aliquo obiecto creato per enigmaticaz et imaginariam visionem sicut ibi dictum est. Sed spiritus euangelicus rapuit apostolos in die pentecostes vsqꝫ ad tertiū celū ꝛ diuinā essentiā vbi per modū transeuntis viderunt archana celestia que nō licet homini loqui. Et ibi legerunt in illo sacro libro oīa que postea predicarunt in mundo: quia si Johannes nō legisset in illo sacro libro: nunqꝫ explicasset mysterium trinitatis dicens: in principio erat verbū ꝛc. Et sic postea Paulus vas electionis ad portandum nomē xp̄i corā gentibus ꝛ filijs israel: fuit raptus vsqꝫ ad idem tertium celū vt patet Act. vij. vbi vidit archana dei que non lꝫ homini loqui: vt ipse ait. ij. ad Corinth. xj. Quomodo autem fuit necesse vt apostoli fuerint rapti vsqꝫ ad tertium celum ꝫm exigentiaz sue legationis sicut Paulus: iam fuit dictum in expositione Psal. lxvij. ¶ Ex quibus patet sicut etiaz ibi fuit dictum ꝙ Maria non fuit expers a tali raptu in die pentecostes simul cum apostolis: immo ante in conceptione filij dei per obumbrationem spiritussancti: qui ipsis reddidit intellectum purgatum: vt dictum est: fuit rapta vsqꝫ ad tertiuz celum diuine essentie vbi perfectius ꝙ paulus et ceteri apostoli vidit archana dei: que non licet homini loqui. Et perfectius vidit mysterium incarnationis et totam intelligentiā scripture vtriusqꝫ testamenti. Et ibi nō solum accepit spiritum euāgelicum de presentibus et preteritis. Sed etiam de rebus futuris et de modo future propinque redemptionis de propinquo per christuz exercēde et omnibus futuris contingentibus in ecclesia vsqꝫ ad diem iudicij multo perfectius et clarius ꝙ Johannes euangelista in Apocalypsi: et sic virgo Maria facta fuit tunc simul propheta et euāgelista super omnes alios. vnde iste raptus virginis Marie multipliciter fuit perfectior ꝙ rapt⁹ apostolorum. Nam paulus fuit tantum semel raptus in sua conuersione. et apostoli semel rapti in die pentecostes. Sed virgo Maria vltra raptuz factum per obumbrationem spiritussancti in sua annūciatione fuit rapta in die pentecostes cum ceteris apostolis: et vltra hoc contemplādo dominum incarnatum quem in vtero gerebat sepe rapiebatur ad archana celestia. et multa reuelauit ipsi fili⁹ tā in somno ꝙ in vigilia: ꝛ multa reuelabat ipsi filius post natiuitatē familiari locutiōe que postea ipsa docuit apostolos et euāgelistas. Nam ipsa docuit beatū Lucā totum mysteriū incarnatiōis: put cōiter teneť q: sola ipsa nouerat illō mysteriū experiētia et doctrina euāgelica visione supnaturali in multiplici raptu. ꝛ sic fuit facta vera ppheta et euangelista sup oēs pphetas et euangelistas: q: nullus ppheta cōsecutus est talē modū euāgelizādi. Naz virgo Maria nō solum loquebatur et phetabat et euangelizabat per spm̄ infusum. Sed etiā xp̄s deus incarnatus existēs in vtero loqbať per os et vocē ei⁹. Nā xp̄s p vocē eius immisit spm̄ sctificatiōis in Johanē baptistā et spm̄ ppheticū in Elizabeth sicut dictum est. Et sic etiā in isto cātico xp̄s de⁹ incarnatus locutus fuit p os et vocē virgis marie faciendo ipaz simul pphetā ꝛ euāgelistā. Et iō vgo maria in isto cantico ptim fuit euāgelista: inquantū annūciauit et euāgelizauit qualr israel iā receperat puerū suū: q: iā deus erat incarnatus in vtero q̄ an fuerat pmissus in lege. et pphetis et euāgelizauit etiā magna q̄ ipsi fecerat deus potens et sctūs. Sed cū hoc pphetauit ppiquā redēptionē p xp̄z faciēdā et pdixit futurā ruinā et obstinatiōnē ppli iudaici pper suā infidelitatē: et exaltatiōnē: et societatē ppli gentilis pper suā hūilitatē et fidē vt patebit p totū discursum et expositionē huius cātici. ¶ Ex supradictis ergo ptꝫ septima dignas qua significauit et magnificauit eaz filius eius. Et qualr singulariter p spm̄sctm̄ obūbrauit ipsi nō solū vētrē faciēdo ipam mrem dei absqꝫ oī labe et corruptione mētis ꝛ corpis cōseruando vginitatē. Sꝫ ēt obūbrauit ipi mētē rapiēdo vsqꝫ ad tertiū celū: et faciēdo ipsam pphetaz et euāgelistaz sup oēs alios: eo mō quo dictū est. Et iō est dicendū ꝙ ista est illa mulier quaz vidit Johannes amictā sole et luna sub pedibus eius Apo. xij. Nā per hoc ꝙ erat amicta sole denotať ꝙ nulla fuit in ea nubes ignorātie nec culpe. Sed per hoc ꝙ luna erat sub pedibus eius: denotať ꝙ fuit illuminata ꝛ obumbrata lumie spūsscti sup oēs pphetas ꝛ euāgelistas et aplos in tota ecclesia ꝛ ꝙ fuit rapta supra lunā huius ecclie vsqꝫ ad solē diuine essentie. Et iō nullū potuit pati defectuz sicut sol nō pōt pati defectu respectū sui. ¶ Octaua dignitas singularis qua xp̄s dignificauit virginē matrē suā fuit: q: pre cūctis ceteris fuit eius singularis et familiarior ministra et cubicularia ꝛ secretaria. vnde manifestū est ꝙ in domo regia ille pre ceteris magis habeť dignus honore q familiari⁹ ministrat et seruit regi ꝛ diuti⁹ cū eo manet et cōuersať: sicut est camerari⁹ et cubicular⁹ et secretarius. Nā istis rex maiora signa amoris ondit: q: eis credit et sua secreta: et archana cōmēdat. Et ita dixit aplis Job. xv. Iā nō dicā vos seruos: sꝫ amicos: q: q̄cunqꝫ audiui a pr̄e meo nota feci vobis. Itē de ministerio dicit Job. xij. Si q̄s mihi ministrauerit honorificabit eum pr̄ meus ꝛc. ¶ Ex quib⁹ ptꝫ ꝙ illi fuerunt magis amici xp̄i qui magis cū eo et familiari⁹ cōuersati sunt et quibus plura secreta cōmendauit. Et illi fuerunt digniores ꝛ magis honorati ministri qui familiarius et diutius Christo ministrarunt: sed virgo Maria pre ceteris diutius et familiarius et laboriosius xp̄o ministrauit et seruiuit: et cū eo cōseruata est ergo sequiť ꝙ pre ceteris fuit digna laude et honore: et fuit a xp̄o honorata. Maior ē nota per ea q̄ dicta sunt Sed minor pbať per singula. Nam virgo maria diutius deo ministrauit. Nā sicut in ea citius fuit acceleratus vsus liberi arbitrij ꝙ in ceteris. Ideo citius icepit deo seru/

Nota d raptu.

Maria regis familiarissima secretaria

frquer

re ⁊ ministrare: qꝛ iam in tertio āno fuit in templo ad seruitium ⁊ ministerium templi dedicata: vbi deo cū ceteris virginibus seruiebat oratiōi ⁊ contemplationi et ieiunio vacabat vsqꝫ ad suam desponsationē prout supra dictū est in tertia dignitate eius. Hoc ideꝫ faciebat tempore sue despōsationis simul cū spōso suo ioseph. Sed iā familiarius ministrauit xp̄o post incarnatiōeꝫ: qꝛ sola ipsa ipsi carnē ex suis sanguinib⁹ ministrauit ⁊ cōicauit. Et per nouē mēses in vtero aluit ⁊ nutriuit. Itē post natiuitatē sola ipa ex suo sacro lacte lactauit. Itē sola ipa ipꝫ lauabat ⁊ vestiebat ⁊ exuebat ⁊ pānis inuoluebat: ⁊ in cunas repōebat: ⁊ oīa ei⁹ psone secreta nouerat. Et h̄ in ei⁹ infantia. Sꝫ in ei⁹ pueritia ex pane ⁊ ceteris bonis ꝓprio labore adeptis ipsum alebat ⁊ ipi de necessarijs ꝓuidebat. Itē semp in oibus mysterijs ei⁹ comes fuit Nā sicut nō defuit in partu cū ipsuꝫ pepit. Ita nō defuit in ei⁹ circūcisiōe ⁊ in magoꝝ adoratiōe nec in representatiōe ad templū: nec defuit in ei⁹ psecutionibus. s. qn̄ fugit in egyptū: ⁊ qn̄ reuersus est in iudeā: nec in nazareth: nec qn̄ ꝑ singulos ānos ascēdebāt in hierl'ꝫ tēpore festiuitatū: vt ptꝫ Luc. ij. Nec defuit qn̄ fuit inuitatus ad nuptias Ioā. ij. Nec defuit in itinere predicationū vt ptꝫ Luc. vij. Nec defuit in ei⁹ morte: ⁊ passiōe: qꝛ cū ceteri fugissent sola ipsa cū Iohāne ⁊ ceteris mulierib⁹ erat iuxta crucem vt ptꝫ Io. xix. ⁊ in ceteris euāgelistis: nec defuit dū fuit deposit⁹ de cruce: ⁊ posit⁹ in sepulchro. Sed nō legit̄ ꝙ v̄go maria āpl'i⁹ fuerit reuersa ad sepulchrū: sicut maria Magdalena et cetere marie ⁊ Iohānes ⁊ Petrus co ꝙ v̄go maria absqꝫ quouis dubio aut hesitatione erat certissima de resurrectione xp̄i. Et iō nō fuit necesse ipsam ire ampli⁹ ad sepulchrū: qꝛ p̄us apparuit ipi xp̄s post resurrectionē ꝙ̄ Magdalene nec alicui alteri vt cōmuniter tenet̄. Et rō est: nā sicut p̄ ceteris in xp̄i passione fuit doloribus afflicta: ⁊ p̄ ceteris in fide resurrectiōis fuerat firma. Iō p̄us meruit videre filium suū in gl'ia resurrectiōis. Et ideo xp̄s nō annūciauit matri sue gloriam resurrectionis per angelos sicut Magdalene: sed per seipsuꝫ in persona eā letificauit: iuxta illud psal. xxix. Ad vesperam demorabitur fletus: ad matutinū leticia. Item psal. xciij. Secūduꝫ multitudinē dolorum meorū consolationes tue letificauerūt animam meam: et sic ptꝫ octaua dignitas virginis: quia sicut pre ceteris familiarius ⁊ diutius ⁊ laboriosius xp̄o ministrauit ⁊ secretius fuit cū eo cōseruata. Ita pre ceteris ipaꝫ dignificauit ⁊ magnificauit ⁊ honorauit et letificauit. B ¶ Nona dignitas ⁊ eius priuilegiuꝫ fuit singulare martyriū super oēs alios martyres: qꝛ absqꝫ laniatione sui corporis atrocius passa est in anima passionem xp̄i: ꝙ̄ aliquis aliorum martyrum passus vnꝙ̄ fuit in carne. ¶ Ad cuius intellectum est notandum ꝙ martyr grece vno modo idem est quod testis latine: et sic martyrium idem est quod testimoniū. Et sic omnes martyres dicunt̄ testes fidei xp̄i: quia vt testarentur et confiterentur fidem xp̄i passi sunt dira tormenta: per que tormenta inuiolabili testimonio confitebantur fidem christi. Et sic patiebantur propter xp̄m ⁊ eius fidē. Alio autem modo martyr dicitur a marte deo bellorum et preliorum: ⁊ sic martyr idem est quod preliator et certator ⁊ pugnator ⁊ victor: et sic martyriū nil aliud est nisi preliū et certamē ⁊ pugna ⁊ victoria Et sic apostoli et ceteri viri dicunt̄ xp̄i martyres: eo ꝙ pro xp̄o pugnarūt et certarunt cōtra seuitiā principū et cōtra omnes infideles. Et in corpore suo dira vulnera pertulerunt. Sed finaliter effuso sanguine coronam victorie et triūphi obtinuerūt Et sic totum populū gentilem et imperatores iugo xp̄i subiecerunt: et ideo vere dicūtur martyres: idest pugnatores et victores: et iō dicit Aug. ꝙ nō omnes qui patiūtur tormenta sunt martyres: sed soli passi propter xp̄ꝫ: qꝛ tormentū solum nō facit martyreꝫ: sed causa. ⁊ sic dicit Aug. ꝙ nō solū sunt vere martyres: q̄ passi sunt vulnera et laniati sunt in carne propter christum. Sed etiam illi qui passi sunt persecutiones et dolores et tormēta in anima ⁊ corde propter xp̄m: ⁊ sic propter ista tria virgo maria dicitur vere martyr et maior martyr ꝙ̄ aliquis eorū: qꝛ maiores persecutiōes et labores in persona et maiores dolores in corde: et maiora tormenta passa fuit in anima cum firmiori fide ꝓ xp̄o: ꝙ̄ aliquis apostolorum aut aliorū martyrū in corpore: ⁊ hoc ꝓbatur ꝑ singula. ¶ Unde primo difficultas ⁊ magnitudo persecutionis cōsistit in magnitudie laboris ⁊ timoris et tristicie. Sꝫ v̄go maria in sua psecutione passa est imēsos labores et tristicias et timores: ꝓpter xp̄m ꝙ̄ aliquis sanctus: ergo atrociorem et maiorem persecutionem ꝙ̄ ceteri passa est. Maior patet. minor probatur. Nam non est cōparādus aliquis labor labori virginis marie quādo ex timore Herodis ne interficeret christū fugit in egyptuꝫ cuꝫ puero. Nam sicut xp̄s fuit delicatissim⁹ in complexiōe. Et per consequens sensus tactus in eo fuit nobilior. Et iō minor labor erat maximus et causabat maiorem molestiam in eo. Ita virgo Maria cum esset p̄ ceteris mulierib⁹ delicatissima: ideo maiorē laborē ⁊ molestiā passa fuit in illa fuga in itinere fugiēdo in egyptum ⁊ redeūdo in iudeā: ⁊ postea fugiendo in nazareth propter archelaū: q̄ regnabat ꝓ patre ꝙ̄ in iudea vnꝙ̄ aliquis alius pertulerit: qꝛ paruus motus erat ipsi maximus labor et molestia. Itē in illa fuga maiorē tristitiā et timorem passa est ne Herodes interficeret puerū maxime quando vidit eum tāta seuitia interfecisse tot infantes innocentes ꝓ filio suo ꝙ̄ vnꝙ̄ aliquis passus fuerit. Et sic ēt passa est multas persecutiōes post passionem xp̄i simul cū apostolis: vt ptꝫ per totū discursum actuū apostolorū: qꝛ nō minus ipsa patiebat̄ ꝙ̄ apostoli. Itē scd̄o non solū passa est imensas persecutiones ⁊ labores propter xp̄m. Sed etiam immensos dolores in corde quod est secundū genus martyrij. nam nunꝙ̄ aliquis passus est tantū dolorem pro aliq̄ re amissa quantum passa est virgo maria: quando amisit filium suum in Hierusalem querens ipsuꝫ per totū triduum: cuius ratio est. Nam s̄m Augustinū primo de ciuitate cap. x. Quāto quis magis diligit ē: tanto magis dolet de eius amissione. Et quā

Christ⁹ pri⁹ apparuit Marie post resurrectionē.

Maria fuit martyr.

to res maiorē leticiā causat in corde in ei⁹ posses
sione: tanto maiorem dolorem causat in corde in
eius amissione: cū ergo cōstet ꝙ virgo maria ma
gis dilexit xp̄m ꝙ̄ aliqua alia mulier filiū aut pa
trem: aut matrem: aut fratrem suū: nec aliā rē mū
di: ergo sequitur ꝙ virgo maria magis perdoluit
et maiorē ⁊ intensiorem dolorē in corde passa est
per totum illud triduū nō reperiēs filiū suū amis
sum: ꝙ̄ vnꝙ̄ alia mulier passa fuerit in amissione
filij sui: nec alicuius alterius rei perdite et amisse
qui quidē dolor semper fuit cū grandi timore: ne
Archelaus ⁊ ceteri successores Herodis occiderēt
filium suum: et sic etiam virgo maria in qualibet
absentia xp̄i semper fuit cū simili cordis dolore:
per quod patet secundum genus martyrij ei⁹. Ter
tium genus martyrij virginis marie fuit: q: passa
fuit atrociora tormenta realiter in anima ꝙ̄ vnꝙ̄
alter martyr passus fuit in carne propter xp̄m ꝓ
pter quod virgo maria non fuit metaphorice sed
Martyrium in anima. realiter martyr. ¶ Ad cuius intellectum est
valde aduertendum ꝙ martyrium siue tormētum
est tantum materialiter in corpore: sed formaliter
in anima. Ideo magis et perfectius est in anima
ꝙ̄ in corpore: vnde dolor secundum Auicēnā nil
aliud est nisi quedam passio causata in anima ex
corpore et carne quam informat: et cui personali
ter iūgitur: ratione cuius coniūctionis ⁊ vnitatis
omnis disconuenientia carnis causat dolores in
anima: ⁊ quandam tristitiam: quandoꝙ intolera
bilem secundum maiorem disproportionē ⁊ dis
conuenientiam factam in carne: et secundum ex
cessum disconuenientie partium carnis qui qui
dem excessus disconuenientie causatur in carne
propter nimiam dilationem: sicut accidit in tor
turatis: aut propter nimiam macerationem: sicut
accidit in percussis et flagellatis: aut propter di
uisionem partium carnis: sicut accidit in vulnera
tis: aut per fractionem ossium: aut dislocationem
eorum: aut per contractionem neruorum: sicut ac
cidit in spasmo: aut disconuenientiam humorum
sicut accidit in febricitantibus ⁊c. Unde sicut con
uenientia partium corporis causat quietē in ani
ma: ita disconuenientia causat dolores in eadem
anima. Et hoc causatur propter amorem natura
lem anime ad corpus quod informat: et quod est
instrumentū medium suarum operationū. Sed
quia anima magis est vbi amat ꝙ̄ vbi format: vt
inquit Augustinus eo ꝙ amor transformat amā
tē ⁊ amatū: ⁊ in eo extasim facit: vt inquit Diony
sius. Hinc est ꝙ potest aliquis tantum amare alte
rum: ꝙ oblitus sui magis erit in altero ꝙ̄ in seip
so secundum extimationē: ⁊ sic magis dolebit in
passione ⁊ tormēto alterius ꝙ̄ in suo: quia magis
percipit aliū ꝙ̄ seipsum pro illo tempore. Et sic
patitur in amato magis ꝙ̄ in seipso. Et per con
sequens maior erit in eo compassio amati ꝙ̄ passio
suijpsius. Sicut xp̄s in medio flagellorum ⁊ in cru
ce magis compatiebatᷣ generi hūano ꝙ̄ sibijpsi.
Et sic in eo maior erat compassio ꝙ̄ passio et hoc
accidebat propter nimiam charitatem qua nos
diligebat ꝓut dictū fuit psal. xxi. Cū ergo simus
certi ꝙ ṽgo maria diligebat filiū suū super oīa
et per ꝯns magis ꝙ̄ seipsam: quia in charitate xp̄i
excedit oēs alias creaturas: et ideo virgo maria
intantum erat amore et charitate trāsformata in
christum filiū suum: et quandoꝙ per extasim ⁊ ex
cessum magis erat in xp̄o ꝙ̄ in seipsa: quo ad ope
rationes aīales: q: sensus totaliter absorptus se
quebatᷣ voluntatē rationalē: ⁊ sic oblita suijpsius
dolebat in amato: immo magis dolebat realiter
in verberibus et flagellis et vulneribus christi: in
anima sua ꝙ̄ si ipsa passa fuisset illa vulnera ⁊ fla
gella in carne sua: q: illa passio xp̄i amati magis
penetrabat animā virginis ꝙ̄ tormenta Laurētij
et vincentij penetrauerint animas eorū ꝓpter ra
tiones iam dictas. Et ideo dixit Simeon virgini
Marie. Tuam ipsius animā pertrāsibit gladius
idest gladius et dolor passiōis ipsius filij tui per
transibit et penetrabit et torquebit animam tuā.
Et sic patet qualiter virgo maria fuit passa reali
ter martyrium in christo quo ad animā vbi reali
ter et formaliter est dolor. Et per cōsequens intā
tum virgo maria fuit magis et altior martyr pro
christo quantū vehemētius et atrocius fuit passa
in anima ꝙ̄ Laurentius et ceteri martyres in car
ne qui quidē dolor anime virginis etiam redūda
bat in carnem: quia spiritus tristis desiccat ossa
Prouerb. xvij. ¶ Ex quibus patet ꝙ magis debetᷣ
aureola martyrij virgini marie ꝙ̄ alicui aliorum
martyrū. Et hec est causa quare christus nō ꝑmi
sit vt virgo Maria per martyriū transiret ad aliā
vitam sicut ceteri apostoli: eo ꝙ iam passa fuerat
martyriū cum eo in passione sua: vt infra patebit.
Nam cum ceteri apostoli relicto eo omnes fugis
sent in hora passionis tamē sola virgo nunꝙ̄ ipm
dereliquit tanꝙ̄ comes et particeps eius passio
nis. Sed quia Johānes euangelista monitu ⁊ ex
hortatione virginis Marie reuersus est ad chri
stū cum societate virgīs marie ⁊ aliarū mulierum
Ideo christus nō permisit vt Johānes euāgelista
et Magdalena et cetere mulieres decederent ab
hoc seculo cum martyrio: eo ꝙ omnes fuerūt pas
si cum christo iuxta crucem et sepulchrū. Sed quia
passio eorū licet fuit meritoria: tamē non fuit cō
paranda passioni virginis marie. Ideo christus
non permisit corpus Marie in sepulchro incine
rari: sed tertia die ipsam ad gloriam suscitauit: vt
infra patebit. Et per hoc patet nona dignitas vir
ginis marie: qua ipsam xp̄s dignificauit ⁊ magni
ficauit. ¶ Decima dignitas singularis virgis
fuit: q: Christus non permisit corpus eius in se
pulchro incinerari: sed tertia die ad instar sui cor
pus gloriosum ipsam resuscitauit: et secum in glo
ria celesti collocauit. Et hoc fecit mltiplici ex cau
sa: quarū prīa fuit mera dei volūtas: eo ꝙ ad hāc
dignitatē et ceteras alias eam ab eterno predesti
nauerat. Et quia ante legem datā de incineratio
ne et resolutiōe omniū aliorum: prius ex speciali
priuilegio eam tali sententia exemerat: quādo di
xit serpenti. ipsa cōteret caput tuum: nam ipa ma
ria intantum contriuit caput serpentis: ꝙ sicut
nō potuit mordere ipsam morsu culpe originalis
nec morsu concupiscētie: nec morsu erumnarum
et corruptionis mentis nec carnis: ita non potuit

Maria in aīa et corpore est i celo

mordere ipsam morsu doloris in morte nec incineratiōis in carne: qz illa sacratissima anima sine dolore immo cum summo gaudio ad tempus separata fuit a corpore cum desiderio videndi gloriam: et cum certa spe recuperandi corpus gloriosum in breui prout ipsi fuerat a filio suo promissum. Ideo illa mors nō fuit dolorosa nec tristis. Sed leta et felix et gloriosa. Secundo hoc fuit factum in premiuz singulare et speciale. Nā postq̄ virgo maria inter ceteros homines mūdi fuerat ministra Christi: et secreta cubicularia et cameraria: ⁊ pre ceteris cum labore seruierat: et pre ceteris fuerat passa supradicta tria genera martyrij ꝓpter Christum: scilicet martyriū persecutionis et dolorum et tormentorum. Eo modo dictuz est simul cū Christo in illa passione: ergo ratio fuit ne iterū torqueretur in morte: sed sine dolore ⁊ tristicia decederet: et tertia die ad instar filij sui in corpus gloriosum resurgeret. Ut sicut fuerat socia passionis: ita esset socia resurrectiōis et glorie xp̄i. Alia autem causa fuit inquantum Christus tanq̄ filius debuit honorificare matrem suam inquātum fuerat sibi decēs et possibile: ⁊ inquātum erat eadez caro matris et filij. Et sic possunt assignari oēs ille decē cause: quas assignat Augustinus in libello de assumptione virginis quibus ꝓbat virginem Mariam nō fuisse in sepulchro incineratam: sed in breui sicut filius in corpus gloriosum fuisse suscitatam per filium et in supremo celo cum filio collocatā. Et per hoc breuiter patet decima dignitas: qua per filium virgo Maria fuit magnificata.

Maria sup īchoros. āgelorum exaltat̄.

A ¶ Undecima dignitas virginis Marie fuit qz sup omnes choros ⁊ hierarchias angelorum et omnium beatorum meruit exaltari et collocari immediate post Iesum christum filium suum prout canit ecclesia et predicant omnes sancti doctores. Et hoc multiplici rōne: quarum prima est: quia eodem ordine fuit in celo collocata et immediate post filiuz: quo ab eterno fuit predestinata. Et ideo sicut de⁹ ab eterno prescripsit eam in libro predestinationis immediate in secundo gradu post Iesum christū hominem. Et predestinauit eam ad gratiam vt esset sanctior vniuersis creaturis post Iesum christuz. et vt esset mater dei: et superaret oēs creaturas in sanctitate et dignitate in hac vita. Ita collocauit eam in patria super omnes creaturas immediate post dominum nostrum Iesum christū saluatorem nostrum: quia ordo glorificationis seq̄tur ordinem et gradum predestinationis: eo q̄ p̄destinatio respicit glorificationem tanq̄ finē vltimatum cuiuscūq̄ creature rationalis.

Nota.

¶ Ad cuius intellectum est notandum q̄ quādo dicitur q̄ predestinatio est ab eterno ad gratiam preparatio nō est intelligendū q̄ gratia sit finis predestinationis: sed dispositio ad finem nec predestinatio respicit gratiam tanq̄ finem vltimatū: sz tāq̄ dispositionem ad finem vltimum qui est glorificatio et beatificatio. Nam secundum apostolum ad Ro. viij. quos deus ab eterno predestinauit hos et filius per gratiam vocauit: ex tempore supple. Et quos vocauit hos idē fili⁹ iustificauit: ⁊ quos iustificauit hos et magnificauit supple per gloriā in celo. ¶ Ex quibus pz q̄ lz glorificatio sit finis vltimatus in executione: tñ est a deo primarie intentus ſm eternū ꝓpositū sue volūtatis ad Ephe. j. Et ideo predestinatio nil aliud est nisi p̄paratio grē ſm eternū propositū per quā q̄s possit cōsequi futurā felicitatē in celo ſm gradū grē et charitatis sibi collate in via qz eiusdem est intēdere finē et preparare ea que sunt et disponunt ad finē. Et ideo sicut xp̄s sublimauerat virginem mrē ez suā in supremo gradu oīm grarū ⁊ meritoꝝ et dignitatū in hac via ſm q̄ de⁹ pr̄ ab eterno eā predestinauerat. Ita collocauit ⁊ sublimauit eaz in supmo gradu xp̄s imediate post seipsuz in gloria celesti. Itē sicut dei est preparare grāz ab eterno et ex tpe p xp̄m eā ꝯferre. Ita hoīs est p talē grāz opari et mereri in hac vita: vitā eternā in futuruz. Sz qz v̄go maria a p̄ncipio sui meruit vitā eternā per quādā excellētiā in oī statu ⁊ etate sup oēs gradus et etates ⁊ sup oēs cuiuscūq̄ status ⁊ etatis et gradus in hac vita ergo p quādā excellētiā fuit collocata in gloria celesti: in supremo gradu post xp̄m sup oēs alios status ⁊ ordines et hierarchias oīm aliarū creaturarū. Et hoc ptz discurrendo per oēs etates et status virginis marie: qz in quolibet statu meruit sup oēs creaturas. Un dictū est in scđa dignitate virginis marie q̄ ipsa fuit scīficata in p̄io instāti sui esse per supremaz grām habitualē in supremo gradu post xp̄m: ergo sequitur q̄ in eodē instāti iaz meruit supremū gradū glorie post xp̄m sup oēs scīficatos: ⁊ hoc ex solis meritis passionis xp̄i. Itē dictū est in secūda dignitate q̄ vsus liberi arbitrij fuit accelerat⁹ in virgine maria in vtero matris ante natiuitatē et post natiuitatem in sua infātia et pueritia et per consequens habuit propriam operationem meritoriā postq̄ operabat̄ per gratiā confirmatā et ad propositum ¶ Ex quo ptz q̄ virgo maria iā incepit mereri vitam eternā in vtero matris super oēs scīficatos in vtero: in q̄bus vsus liberi arbitrij fuit acceleratus: et sic etiā per tale liberū arbitriū acceleratum meruit i sua infantia et pueritia operādo per gratiā a ꝓposito super oēs infantes et pueros: qz ſm gradum gratie et charitatis est merituz operationis proprie. Et sic virgo maria in sua infantia et pueritia iā excellēter meritorie operabatur et merebat̄ in sua opatiōe: vt dictū est: et sic iā meruit coronā glorie excellenter super oēs infantes et pueros illius etatis ⁊ stat⁹.

Maria in vtero merebatur.

Iteꝫ dictū est in quarta dignitate qualiter virgo maria fuit singularis in sua desponsatione et cōiugio. qz simul cū virginitate seruauit fidē ꝯiugalem sup oēs cōiuges: ⁊ fidē virginalē sup oēs virgines. Et ideo meruit coronā virginalez sup oēs virgines seruādo ea q̄ virginis sunt ⁊ ptinēt ad statum virginalē. Ita etiā meruit coronā cōiugalem super oēs cōiuges seruādo fidē et statū cōiugalem. Item eodez modo meruit coronā sup oēs cōcipientes et pregnātes: et parturiētes: et lactātes ⁊ xp̄o ministrātes et seruiētes: qz nulla mulier cū tāta diligētia et charitate nutriuit filiū suuz. Et nullus ex ministris xp̄i cū tāta charitate ⁊ cuz

tanta familiaritate ꝛ diuturnitate: ꝛ cũ tãto labo
re ministrauit xp̃o: sicut fecit maria put dictũ est.
Itẽ meruit aureolã sup oẽs marty: es et ap̃los et
doctores q: oẽs superauit in martyrio et fide et
doctrina: put dictũ est. Itẽ meruit super om̃es vi/
duas coronã post obitũ iosepb et post xp̃i ascẽsio
nẽ viuẽdo in statu viduali exẽplo vite et doctrine
alios docendo: vñ totũ spaciũ tp̃is ab ascensione
xp̃i vsq3 ad obitũ eiꝰ ṽgo maria distribuebat tp̃s
in duas ptes. Nã in vna parte tp̃is occupabat̃ in
vita actiua. s. elemosinas largiẽdo et ieiunãdo et
loca sctã quotidie visitãdo. In alia aũt pte tp̃is
occupabat̃ circa vitã contẽplatiuã in orõnibus
et meditationibꝰ rerũ diuinarũ: puta cõtẽplãdo
mysteriũ incarnatiõis ꝛ cõuersationis xp̃i in bac
vita: et mysteriũ nostre redẽptionis ꝛ cõtẽplando
gloriã filij sui et oim btõꝝ in quoꝝ societate frui
desiderabat. In qua q̃dem cõtẽplatione sepe cõ/
solabat̃ familiari cõsortio angeloꝝ et colloq̃o.
Et ẽt sepe rapiebat̃ in spũ ma gis q̃ Magdale/
na vsq3 ad tertiũ celũ. Et sic ṽgo maria i vita acti
na meruit sup oẽs actiuos: et in cõtẽplatiua sup
oẽs cõtẽplatiuos. Ultio meruit aũt i suo obitu sup
oẽs ab boc seculo discedentes: q: cũ maiore cba/
ritate discessit ꝛ cũ maiori desiderio cupiebat dis
solui: et esse cũ xp̃o. ¶ Et sic pꝫ qualr̃ in merito ex
cessit oẽs status boim et etates. Et nõ solũ exces/
sit in merito oẽs status boim s3 etiã oĩs angeloꝝ.
Nã l3 fuit equalis angelis in puritate: tñ supera
uit celsitudinẽ oim angeloꝝ in cbaritate ꝛ diuine
maternitatis dignitate vt inq̃t Aug. ꝛ ideo virgo
maria meruit bierarcbiã non solũ sup oẽs status
boim sed super oẽs ordines et bierarcbias ange/
lorum in potioribꝰ bonis xp̃i filij sui: eo q̃ p quã
dã excellentiã meruit et adepta est coronã glorie
sue per omnes status et super oẽs cõditiones bo
minum ꝛ angelorum: ideo in die eius assumptio/
nis cantat ipsi ecclesia in lectiõe misse illud eccle
siastici. xxiiij. In omnibus requiem quesiui ꝛ in be
reditate domini morabor ꝛc. q. di. virgo Maria.
Ego quesiui requiem vite eterne in oĩbus statibꝰ
et etatibus et in oĩbus conditionibus et opera/
tionibus meritorijs. Sed q: in oĩbus filijs merui
coronã vite per excellentiã super oẽs bomines et
angelos ideo morabor in eternum in bereditate
dñi. i. in potioribus bonis filij mei sup oẽs ordi/
nes et bierarcbias oĩm boim et angeloru3. Et sic
etiam cantat ipsi ecclesia. Exaltata es sancta dei
genitrix super cboros angelorum ad celestia re/
gna. Item maria virgo assumpta est in etbereum
tbalamum: in quo rex regum stellato sedet solio.
Et sic pꝫ vndecima dignitas ṽginis marie qua
dignificauit et manifestauit eã filius eius in fine
sui cursus ꝛ peregrinationis que est finis aliaru3
dignitatum. D ¶ Sed adbuc restat duodecia
dignitas quam singulariter exercet virgo maria
erga pctõres clamãtes ad se peregrinãtes in boc
seculo: que dicitur dignitas intercessionis per
quã virgo maria sola dicit̃ mater gr̃e et mĩe ꝛ ad
uocata pctõꝝ et mediatrix inter nos et xp̃m. Nã
sicut deus pater cõstituit xp̃m boiem mediatorẽ
inter boĩes et deũ propter qđ bomo xp̃s iesus dr̃

Maria p pctõribus intcedit.

mediator dei ꝛ boim p ap̃lm ꝛ dr̃ aduocatꝰ apud
p̃rem: ad Hebre. Ita pariter xp̃s caput ecclesie cõ
stituit virginẽ m̃rem suã aduocatã et mediatrice3
singularem inter nos et ipsum. vñ xp̃s dupliciter
dr̃ mediator dei et boim inquantũ bõ. P:io q: est
medius in dignitate q: minor p̃re ſm bũanitatẽ
et maior et dignior oĩ boĩe ꝛ ãgelo: et iõ ratio est
q̃ sit medius intercessor et redẽptor inter nos et
deũ. Itẽq3 est deo filius sup oĩa dilectꝰ: q: gr̃a et
remissio nõ datur nisi intercessiõe alicuius predi
lecti vt teneat mediũ inter benificatorẽ ꝛ benifi/
candũ: ꝑpter bas ergo duas cãs xp̃s cõstituit vir
ginẽ m̃rem suã mediatricẽ inter nos et ipsu3. Nã
primo est minor filio s3 maior oĩ alia creatura in
gr̃a et gl̃ia et in oĩ dignitate vt dictũ est. Scđo q:
est sibi mater et predilecta super oẽs alias creatu
ras. Et iõ nunq̃ negat ipsi petitionẽ: nã sicut pre
ceteris filius diligit matrem. Ita non potest ne/
gare ipsi petitionẽ: q: amor et dilectio est cã impe
trationis cuiuscũq3 rei postulate. Item virgo ma
ria pre ceteris diligit filiũ suũ: et pre ceteris ipsi
ministrauit: ergo filius nõ põt ipsi negare vicem
amoris et retributionis: q̃n audiat eã. Et annuat
ipsi in oĩ iusta petitione ex ꝓuilegio ipsi cõcesso:
eo q̃ cõstituit eã mediatricẽ ꝛc. ¶ Unde est valde
aduertendũ q̃ ꝑpter ꝯseruationẽ reipublice mi/
litantis: ꝛ ad reparationẽ reipublice triũpbãtis
et cõplendũ numerũ electorũ necesse fuit: vt cõsti
tueret xp̃s mediatricẽ virginem matrẽ suam inter
nos et ipsum: postq̃ eiusdem est tendere in finem
et preparare ꝛ disponere ea que sunt ad finẽ: vnde
manifestum est q̃ oẽs peccatores peccant contra
deũ patrem per inobedientiã preuaricãdo eius p̃
cepta: et ideo per talem culpam merẽtur penam
eternã: etiam tẽporalẽ: q: ꝑpter culpam occulta3
merentur penam eternam in futuro: sed propter
peccata publica merentur penam eternam in fu/
turo: et penas eternales in presenti: de quibus ne
mo potest liberari nisi pe intercessionẽ xp̃i media
toris. Sed quia oẽs pctõres post baptismum vl/
tra boc q̃ peccant per inobedientiam cõtra deũ
patrem: peccant etiã grauiter per ingratitudinẽ
contra filiũ: eo q̃ eos redemit per suã passionẽ et
fecit eos sue passionis participes per baptismũ.
Et ideo peccando post baptismum videtur con/
tẽnere et despicere passionẽ xp̃i. et sic nullus pec/
cator meretur q̃ xp̃s amplius intercedat pro ipso
apud patre3 sine cuius intercessione nemo potest
liberari a pena eterna: nec tp̃ali: nec culpa quam
ipse voluntarie perpetrauit. Et ideo fuit necesse
vt xp̃s constitueret matrem suam predilecta3 me/
diatricẽ inter nos et ipsum: vt in similibus casibꝰ in
tercedat p nobis inter nos et ipsum. Et mitiget
iram eius: ꝑpter talem ingratitudinem. Et vt fi/
lius placatus precibus matris itercedat pro no/
bis apud patrẽ: et ideo dicit beatꝰ Bernadus q̃
sicut filius pro nobis semper ostẽdit patri latus
et vulnera. Ita mater filio pectꝰ ꝛ vbera. Et boc
videmꝰ manifeste de multis deuotis virginis ma
rie: qui in grauibus peccatis et sceleribus labo/
rãtes: tamen finalr̃ venerunt ad penitentiam. Et
etiam inter peccata liberantur a magis malis et

periculis tpalib⁹:ne pereāt in eis:sȝ ꝑducant̄ ad
finalē pniam. Itē videm⁹ quasdā ciuitates ⁊ po/
plos:⁊ oppida:q̄ ꝓpt̄ pctā publica patiunt̄ mul
ta discrimina et ꝑsecutiones ⁊ infirmitates ⁊ ad
uersitates:sed q: diuina officia virginis marie in
eis frequētātur et deuote celebrant̄. Iō miracl'ose
ab illis aduersitatib⁹ liberātur:nec puniunt̄ q̄tū
eoꝝ scelera merent̄. Qḋ nō fit nisi ꝓpter iuges p̄/
ces v̄ginis marie fusas ꝑ deuotis ei⁹ apud filiuȝ
qui placat⁹ precibus m̄ris intercedit pro nobis
apud p̄rem et sic in hac ꝑegrinatiōe nō relinq̇tur
nobis aliud refugium in nr̄is tribulationib⁹ ⁊ ad
uersitatib⁹:nisi recurrere ad v̄ginē mariā media/
tricē vt velit placare irā filij:q̇ permittit nos fla
gellari ꝓpter īgratitudinē. Et hoc ꝓbat Aug. in
lib. Cur deus hō dicens. Est adhuc quoddaȝ sin/
gulare presidiū et refugiū post deū: et maxima fi
ducia quam in illo regno habemus. Reginā.s. so
rorem nostram ⁊ dei genetricē semperq̄ virgineȝ
mariaȝ:que non cessat apud deū pro hoībus sem
per interuenire. Et maxime pro illis quos filium
suuȝ cōgrue imitari videt. Et pro illis q̇ aliq̄n de
malo ad bonū redire volūt. Credere autē indubi
tāter possum⁹ quoniā nō est aliquid qḋ filius ma
tri sue petēti debeat negare aut velit. Hec est v̄go
maria:de qua processit dei sophia que pctōribus
satis est pia. Per quam patescit salutis via. Qui
ergo ab ea auxilium postulauerit:et postulans ꝑ
seuerauerit nunq̄ ab ea vacu⁹ recedit. Frustra eni
alios sanctos oraret ille:quem ista nō adiuuaret
⁊ vt magis dicam. Quod alij sancti minime aude
rent hec qu dam cōgruenti autoritate a filio po
stulans obtineret. Hec Augustinus. in quibus ver
bis nobis ostendit q̄ xp̄s post se hoc singulare re
fugium nobis reliquit. Et quomō post xp̄ȝ hanc
virginem habemus aduocatriceȝ que pro nobis
intercedere non cessat:⁊ quō rōne affinitatis ma/
ternalis et filialis dilectiōis:nil x̄ps pōt ipsi ne
gare:ergo semp ad ipsam ante oēs sanctos est re
currēdum. ¶ Et hec est vltima ⁊ singularis digni
tas qua xp̄s dignificauit ⁊ magnificauit virginē
matrē suam:q: constituit ipsam mediatricē inter
nos et ipsum. B ¶ Duodecim ergo sunt digni
tates ⁊ priuilegia singularia virginis marie:q̇b⁹
xp̄s filius eius super omnes alias creaturas eaȝ
dignificauit ⁊ magnificauit. Primo q: singulari
ter eam ab eterno predestinauit. Secūdo quia sin
gulariter eam in sua creatione sanctificauit, et ab
omni peccato preseruauit. Tertio:q: in vtero ma
tris in ea vsum liberi arbitrij ⁊ rationis singula/
riter ad merendū accelerauit. Quarto:q: in eius
cōiugio fidē v̄ginitatis simul cū fide cōiugali ser
uauit. Quīto:q: singulariter sine viro ⁊ corruptio
ne cōcepit et absq̄ vl'i erūna cum virginitate pe
perit. Sexto:q: in tali cōceptu et partu mater dei
et filij dei est effecta. Septimo:q: in illa obūbra/
tione spūssancti intellectū purgatū ⁊ heroicuȝ est
adepta:et propheta et euangelista simul effecta.
Octauo:q: familiarius ⁊ diuti⁹ ⁊ laboriosius xp̄o
ministrauit. Nono:q: coronam ⁊ aureolaȝ marty
rij sup oēs aplōs ⁊ martyres est consecuta. Deci/
mo:q: a sentētia incarnationis fuit excepta. Vn/
decimo:q: sup oēs hierarchias hominū ⁊ āgeloꝝ
in celo imediate post filiū est collocata ⁊ exaltata
Duodecimo q: mediatrix iter hoīes ⁊ xp̄m in sin/
gulare est presidiū cōstituta. Hec ergo v̄go maria
mater dei est illa mulier amicta sole ⁊ habēs lu/
nā sub pedibus suis quā vidit Iohā. in apoca. Et
hec est illa corona ⁊ diadema stellaꝝ duodecīȝ in
capite eius:que sunt .xij. dignitates et p̄uilegia q̄
ꝑ gr̄am meruit v̄go maria:q̇bus correspōdēt .xij.
p̄mia in gloria:⁊ iō sicut istis .xij. dignitatib⁹ di/
gnificauit ⁊ magnificauit xp̄s virginē in hoc sclo
ꝑ gr̄am:et in celo ꝑ gl'iam:ꝓpter q̄s oēs gn̄atio/
nes p̄dicāt beatā:ita ipsa in h̄ cātico agēdo gr̄as
magnificat deum dicēs. Magnificat ⁊c. q.d. aīa
mea magnificat dn̄m:q̇ potēs est ⁊ sanctū nomeȝ
ei⁹ ꝓpter ista duodecīȝ magna priuilegia que fe/
cit mihi:q: ex hoc:q: fecit mihi ista magna oēs ge
neratiōes dicēt me beatā. Et hoc de scdo p̄ncipa
li q̄sito. D ¶ Sȝ nūc restat r̄ndere ad tertiū p̄nci
pale q̄sitū.s. quare virgo maria dixit in hoc cātico
q̄ oēs gn̄ationes debebāt ipsam dicere ⁊ p̄dicare
beatā ꝑ supradicta .xij. priuilegia ⁊ dignitates:cū
nos videam⁹ iudeos ipsam blasphemātes ⁊c. Ad
hoc r̄ndet̄ q̄ ista tria noīa.s. gētes:nationes:⁊ ge
nerationes cōiter in sacra scriptura significabant
ꝑplȝ gētilē q̇ viuebat ꝫm naturā ⁊ carnē ⁊ nō ꝫȝ le
gē dei:vt dictū est ꝑ totā expositioneȝ libri psal. q̄
quidē gētes ⁊ gn̄atiōes erāt vēture ad fidē xp̄i:et
fieri filij israel ⁊ abrae ꝫm spm̄ et laudare nomen
domini. ⁊ deū isrl' et messiā in lege ꝓmissum ⁊ vi/
demus esse cōpletum q̄ quidē gn̄atiōes sicut nūc
laudāt nomē dn̄i. q̇ est xp̄s v̄bū incarnatū. Ita pa
riter laudāt virginē matrē eius ⁊ dicūt eam btāȝ.
Que quidē gn̄atiōes lȝ nō simul venerūt ad fidē.
Sed sicut successiue venerūt ꝑ oēs ꝑtes mūdi:ita
successiue laudauerūt nomē dn̄i ⁊ beatā dixerunt
matrē eius:q: nō fuit aliquod regnū:nec ꝓuincia
q̄ nō venerit successiue ad fidem xp̄i sicut dcm̄ est
psal. lxxi. ⁊. cix. ⁊ sic iudeis reprobatis blasphemā
tib⁹ xp̄m ⁊ matrem eius. oēs generatiōes ppl'i gē
tilis venerūt ad fidem ⁊ laudarūt xp̄m et beatam
dixerūt matrem eius. ¶ Sed q: nostris demeritis
exigētibus arabia que in multis heresibus labo
rabat recessit a vera fide xp̄i fraude machometi ⁊
suorum ⁊ incidit in istam sectā que postea maiorē
partem mūdi decepit ⁊ vsurpauit:iō in magnam
ꝑtē fuit turbata a vera laude xp̄i ⁊ virgīs matris
eius eo q̄ negat xp̄m esse deū. Sed nō tm̄ fuit per
turbata. q̇n dicat xp̄m sanctū sup oēs hoīes. ⁊ fili
um spūs dei ⁊ virginē mariā btām sup oēs mulie
res ⁊ sup oēs gn̄ationes. Asserunt etiam xp̄m esse
maximū ꝓphetā sctm̄ sup oēs sctōs:⁊ sapienteȝ
sup oēs sapiētes:et ꝓphetā sup omnes ꝓphetas
⁊ potentē in miraculis super oēs potētes:natū ex
virgine sine patre. vn̄ machometus volēs cōmen
dare seipsum ⁊ autorizare fraudē suaȝ finxit in al
corano suo in capitulo filiorum israel q̄ q̄dā die
dum erat in oratiōe fuit raptus ab angelo gabrie
le et portatus a mecha in hierusalem. Et exinde
ascēdit i celū cū āgelo vsq̄ ad oratoriū dei a quo
accepit librū alcorani qḋ interpretat̄ collectio p̄/
ceptoꝝ.ū. dei. Et ideo cōmuniter introducit deum

Rn̄sio ad tertium.

Gentes ⁊c. i. gentiles.

Not. de machometo.

ad loquendũ quasi per totũ alcoranũ. Et sic in capitulo elbacbera dicit deus. Dedimus iesum filie marie: vt faceret prodigia et miracula manifesta: et fecimus eũ per spiritũsanctũ. Itẽ infra dicit. Insufflauimus in mariã de spiritu nostro. Itẽ ibidẽ dicit ꝙ xp̃s fuit sue matri per angelũ annũciatus et per spiritũsanctũ sanctificatus et cõceptus ex virtute dei de matre virgine sanctissima et purissima super oẽs mulieres. Itẽ in capitulo elmesbe dicit deus limitauimus vestigia oĩm hominũ per iesum filiũ marie veracissimũ patẽter: ꝛ dedim⁹ ei euãgeliũ: in quo est vera directio et lux et veritas manifesta: et sic machometus quãdoq; appellat xp̃m verbũ dei: qñq; spm̃ dei: et nuncius dei: qñq; aiam dei: sȝ nõ vult appellare ipsuȝ deũ cõcordãdo cum heresi arriana. Itẽ in cõmẽdatiõneȝ ṽginis Marie dicit in capitulo amarã: ꝙ dixerũt angeli ad mariã. O maria de⁹ ꝓtulit te sup oẽs mulieres. O maria de⁹ euãgelizat tibi de verbo suo: et nomen xp̃us iesus filius marie. Item in capitulo elnessa dicit. Non dicatis de deo nisi veritatem: q: iesus filius marie est nuncius dei: et verbũ dei: quod ipse posuit in ea ꝑ spiritũsanctũ et sic dicunt oẽs alfaquini. id est doctores sarracenorũ: ꝙ postq̃ deus ꝛ angeli ꝛ machomet⁹ appellant virginẽ mariam sanctam et beatã: ꝙ sit anathema ois ille q̃ eã non fuerit venerat⁹. Vñ q̃dã alfaquin⁹ vocatus abẽ rodã volẽs exponere illa verba q̃ dixerũt ãgeli ad beatã Mariã. s. o maria deus ꝓtulit et elegit te super oẽs mulieres ꝛc. Dicit in suo libro quẽ intitulat librũ Marie ꝙ illa verba tanq̃ cõsolatoria dicebãt angeli tripudiãtes in partu virginis marie: letificantes eã de filio suo magno ꝓpheta: quẽ in virginitate pepererat. Itẽ dicit in eodẽ libro ꝙ qñ herodes cum suis militibus q̃rebãt puerũ iesuȝ in bethleẽ ꝛ hierusalẽ vt interficeret eũ cũ ceteris innocẽtib⁹: tunc virgo maria trãsibat inter eos cuȝ puero in vlnis: et non videbant puerũ: nec matrẽ: eo ꝙ ãgeli obcecavãt eos: et sic virgo Maria trãsiuit illesa vsq; ad fines iudee: intrãs in egyptũ. Itẽ dicit ꝙ quidã agricole annunciauerũt herodi qualiter viderãt Mariam fugientem cum puero in egyptum quo audito herodes confestim misit milites qui occiderent infantem et matrem. Qui quidem milites insequentes in descensu cuiusdam collis viderũt Joseph cum maria et infante in fundo vallis iuxta quendam fontem: tũc concito passu inceperũt currere contra eos: quos videns Maria dixit ad infantem. O filij ecce milites herodis veniũt ad interficiendum te: et me: ergo salua temetipsum et me. Erat autem ibi iuxta fontem quedam antiquissima ficulnea habens truncum grossissimũ et latum et concauum ex nimia antiquitate ad quam ficulneã se appodiauit virgo maria tenẽs infanteȝ in brachijs que q̃dẽ ficulnea illico se aperuit in duas partes ad tactum virginis marie et tũc maria cũ infante posuit se infra ficulneã apertã: q̃ statim iterũ clausa est occultãs matrẽ cũ puero. venientes aũt milites ad fontem: non inuenerũt nec viderũt nisi solũ Joseph cum asino. Qui dixerũt vbi est mulier quam prospeximus de colle recum existens iuxta fontẽ cum puero in manibus. Quibus ioseph respõdit: nescio. Vos videtis nullum mecũ esse nisi asinuȝ cum ista ficulnea: forsan ista ficulnea visa est vobis mulier: tũc milites putantes se delusos in visu reuersi sunt via qua venerant: et sic iterum aperta ficulnea: maria exiuit illa: et sedens super asinuȝ profecta est in egyptum simul cum filio et Joseph. Item dicit vlterius: ꝙ maria peruenit cum puero ad locum prope magnam ciuitatẽ que nũc dicit̃ cayre: vbi est fons: ex cuius aqua rigatur illa vinea: ex quibus vitibus distillat balsamũ: in quo fonte maria quotidie lauabat pannos pueri Jesu ꝛ lauabat seipsam anteqũ faceret zala: idest orationeȝ. Et ideo firmiter credunt omnes sarraceni: ꝙ ideo sola aqua illius fontis est vtilis: ꝛ habet virtutem ad rigãdum illam vineã: eo ꝙ virgo maria lauabat se ꝛ pannos Jesu in illo fonte: et ideo nulla alia aqua habet illam virtutẽ preter illam. Et hinc est ꝙ nullus sarracenus audet se lauare in illo fonte ante orationem: dicunt enim ꝙ nullus est dignus lauari in illo fonte: vbi virgo maria lauit se cuȝ filio suo. Itẽ dicũt sarraceni: ꝙ dum virgo maria fuit in illo loco egypti: nulla mulier parturiẽs potuit periclitari: si virgo maria imponeret ipsi man⁹: et ideo omnes parturiẽtes vocabant eam: vt imponeret sibi manus. Item dicũt ꝙ omnes mulieres habentes infantes infirmos veniebãt ad mariã. ꝛ ipsa imponebat manus infantis Jesu super eos: et sanabãtur a quacunq; detinebãtur infirmitate. Item ego audiui a fidedignis qui causa visitãdi loca sancta fuerunt in hierusalẽ qualiter sarraceni venerãtur valde sepulchrũ virginis marie: qd̃ est in valle iosaphat vbi frequenter sarraceni faciunt zala: idest orationem: immo dixit mihi quidã miles: ꝙ decies fuit in vna die ad sepulchrũ virginis vt faceret orationẽ: et nunq̃ potuit intrare: quia semper inueniebat ibi sarracenos faciẽtes orationẽ: qui nõ permittebãt ipsum intrare: dicẽtes ipsȝ nõ esse dignũ intrare sepulchrũ tante virginis. Vñ sarraceni nõ habẽt in tanta veneratiõe sepulchrũ xp̃i: sicut sepulchrũ virgis: eo ꝙ nõ credunt xp̃m fuisse mortuũ: nec sepultũ: imo dicũt ꝙ qñ iudei voluerũt rapere xp̃m in horto ꝙ angeli rapuerũt xp̃m in celum: et ibi manet viuus in societate dei vsq; ad antixp̃m: quia tunc mittet eum deus vt interficiat antixp̃m: vt dicit machomet⁹ in alcorano: imo dicũt quidã alfaquini: ꝙ iesus xp̃s nõ solum interficiet antixp̃m: sed etiã oẽs iudeos eo ꝙ voluerũt ipsum interficere. ¶ Ex quibus omnibus ptȝ ꝙ licȝ sarraceni decepti per machometũ nõ habeãt rectaȝ fidẽ de diuinitate xp̃i. Tamẽ venerãtur ipm tanq̃ verbũ et spm̃ ꝛ animã dei ꝛ nũcium dei ꝛ ꝓphetã sup oẽs ꝓphetas. ꝛ venerãtur virginẽ mariã matrem christi asserẽtes ipsam virginẽ ante partũ et post partũ esse purissimã ꝛ sanctissimã super oẽs mulieres absq; omni peccato: immo si quis oppositum diceret lapidibus obrueretur. Et sic predicant ipsam beatam super oẽs generatiões. ¶ Ex quibus ptȝ: ꝙ nõ soluȝ omnes generatiões populi gẽtilis que successiue per omnes partes mundi venerũt ad fidẽ xp̃i: dixerũt beatam virginem ma

Not. ꝛc. sarraceni dicũt mariam sanctaȝ.

Not. de fuga in egyptũ.

Nota.

Exẽpla.

no. de sepulchro virgis.

riam. Sed etiā mō tam sarraceni ꝙ christiani oēs descēdentes de gnatiōe ⁊ natiōe pp̄li gētis dicūt et predicāt v̄ginē mariā beatā ⁊ felicē vt dictū est lʒ iudei blasphemāt ipsaʒ: ⁊ hoc intēdebat dicere maria cū dicit. Beatā me dicēt oēs gnationes quasi diceret: ꝙ iudeis reprobatis ⁊ in cecitate obstinatis. Beatā me dicēt oēs gnatiōes. s. populi gentilis: qui ad fidē ↄuertenť. Et hoc declarauit maria in sequētibus cū dicit: ꝙ filius suus dispersit iudeos supbos. Et deposuit eos de sede sacerdotali. Et exultauit hūiles gētiles credētes: ⁊ impleuit bonis spūalibus. Et sic oēs credētes ⁊ exaltati dicūt beatā virginē mariā. Hoc est ergo argumētuʒ ꝙ v̄go maria facit in prima pte hui᷒ cantici: scʒ: ꝙ q: deus est ops ⁊ nomē eius est sctm̄ qḋ est verbū incarnatū. s. Jesus xp̄s deus et hō: iō fecit magna mihi matri sue. i. magnis dignitatibus et priuilegijs me magnificauit: ⁊ iō ex h̄ beataʒ me dicēt oēs gnationes ↄuerse ex pp̄lo gētili: iudeis reprobatis: ⁊ ideo magnificat aīa mea dn̄m. Et exultauit spiritus meus: in deo salutari meo. prout latius patebit.

Luce. i. ⁊ de peni. d. i. c. serpens.

Et misericordia eius a progenie in progenies: timentibus eum.

¶ Hec est secunda ps huius cantici: in qua virgo maria magnificauit deū in persona totius eccl'ie pp̄ter bona que tota ecclesia recepit in aduentu christi: per hoc volēs ostendere: ꝙ non solum ipsa obligatur deū magnificare: eo ꝙ filius suus eam magnificauit ⁊ dignificauit priuilegijs et dignitatibus supradictis: sed etiā tota ecclesia obligatur deū magnificare: eo ꝙ christus eam redemit ⁊ exaltauit: ⁊ multis bonis spūalibus repleuit ⁊ ditauit. Ad cuius intellectū est notandū: ꝙ q: dictuʒ est supra: ꝙ xp̄s filius virginis est nomē dei potēs et sanctū. Et ꝑ ↄsequēs cōtinet i se essentialiter ⁊ naturaliter oīpotentiā ⁊ summā sapientiā et iusticiam et miam: et sic dr̄ brachiū patris et sapiētia patris: ideo venit in carnem ad notificandam et exercendam omnipotentiam et sapientiam et iusticiam et misericordiam in mundo in opere nr̄e redēptionis. Hoc ergo volens ostendere quatuor facit virgo maria in hac secunda parte huius cantici. Nam primo dicit qualiter xp̄s exercuit suam misericordiam erga timētes deū et hūiles in suo aduentu. Scḋo qualr̄ exercuit suā potētiaʒ cōtra superbos eos disperdēdo de mē e cordis sui. Tertio qualiter exercuit suam iusticiam potentes superbos et ingratos deponendo de sede et humiles exaltando. Quarto qualiter suā exercuit sapientiam simul et miam. Esurientes humiles replendo bonis et diuites ingratos et supbos inanes relinquēdo. secūda ibi. Fecit potentiā. tertia ibi. Deposuit potentes. quarta ibi. Esuriētes impleuit bonis: et diuites ⁊c. ¶ Quantū aūt ad primum est aduertendū ꝙ lʒ xp̄s venerit in carneʒ ad ostendēdam et exercendā omnipotentiā ⁊ iusticiā et sapientiam et miam: tn̄ principaliter venit ad ostendendam misericordiaʒ suā in opere nostre redēptionis: de seruitute ⁊ captiuitate pctī nos liberādo: qḋ nō potuit fieri absq; oīpotētia ⁊ sapiētia et iusticia. Jō p̄res ve. te. oēs expectabāt eū: vt faceret nobiscū miam nos a pctō liberādo. Jō dicebat dd̄ psal. lxxix. Excita potentiā tuā ⁊ veni: et ostende faciē tuā ⁊ salui erimus. Jtē psal. lxxxiiij. Ostende nobis dn̄e misericordiam tuaʒ ⁊ salutare tuū da nobis. Sʒ q: actus actiuoꝝ sunt in patiēte disposito. Jō opʒ ꝙ hō disponať ꝑ aliquaʒ dispositionem: vt sit aptus ad talē gratiā ⁊ miam christi: ⁊ remissionē pctōꝝ recipiendā. Sʒ q: hūilitas est prima dispositio et radix oīm v̄tutū ⁊ grarum: sicut supradictū est. Jō opʒ ꝙ hō disponať ꝑ hūilitatem ad grām et miam christi capessendā. Vn̄ sicut superbia reddit hoīem ineptū ad omneʒ virtutē et grām recipiendā: ita hūilitas reddit ipsum aptū et abilē ad omnē virtutē et grām capessendā: et remissionē cuiuscūq; delicti et veniā consequendā: iō dicit Jaco. in canonica sua. c. i. ꝙ deus superbis resistit: hūilibus aūt dat grāʒ. Jtē psal. xvij. Tu pp̄lm hūilem saluū facies et oculos superborum hūiliabis. Et sic ptʒ ꝙ sicut opʒ ꝙ ex pte dei sit sanctitas et mia ad grām et veniā et remissionem cōferendā. Jta opʒ vt ex pte hoīs sit hūilitas ad talē gratiam ⁊ remissionem recipiendaʒ et merendam et consequendā: q: deus respiciēs humilitatem et timorem in hoīe: dat ipsi gratiam et veniam et releuat ipsum a miseria in qua est. Vn̄ sicut superbis et temerarijs negat veniam: ita humilibus et timentibus non negat misericordiam et remissionem peccatorum. Et ideo hec est causa quare christus non vsus est misericordia cum diabolo superbo et iudeis obstinatis: quia eorum superbia et temeritas nō meruit veniam et remissionem: quia erant inepti et indispositi ad misericordiam et veniam capessandam: et sic non profuit eis misericordia et passio christi. Sed profuit oībus humilibus et timentibus deum: quales fuerunt omnes fideles et apostoli et discipuli de populo iudaico: et conuersi ad fidem christi de populo gentili. Et hoc intendit dicere virgo maria in hoc versu. Unde ait: ꝙ sicut dominus cuius nomē est potens: et sanctum respexit humilitatem in ea propter quam fecit ipsi magnalia supradicta: ita pariter respexit humilitatem et timorem in ceteris omnibus fidelibus: et ideo misericordia eius non subuenit: nec profuit superbis et temerarijs et impenitentibus diabolis et iudeis obstinatis: sed profuit omnibus humilibus ⁊ fidelibus timētibus eum conuersis tam de populo gentili ꝙ iudaico. Que quidem misericordia processit primo a progenie iudeorum in apostolis et ceteris fidelibus recipientibus christum ex illo populo: ⁊ successit in progenies gentilium predicatione apostolorum: et ita fructus redemptionis subuenit et profuit successiue omnibus timentibus deum a progenie in progenies et ab etate vsq; in finē mūdi. ¶ Ad huiusmodi autem intellectum est aduertendum ꝙ ista se habent per ordinem: scilicet humilitas: et timor dei: et charitas affectiua et spes quia vltimum presupponit primum et per ordinem omnia sequentia. Nam ex humilitate sequitur timor dei: et ex timore sequitur fides: et ex fide charitas: et ex cha ritate sequ itur spes: ⁊ ideo qui

Xp̄s in suo aduētu ostēdit suaʒ miam.

Dispositio ad grāʒ necessaria.

Nota.

non habet humilitatem nullum aliorum pōt habere. Nā superbus: nec timet homines: nec timet deum: ⁊ si nō timet deū nō credit: ⁊ per ꝯñs nō diligit: nec ponit spē in eo. Sȝ si hō est hūilis timet diuinū iudicium: ⁊ per ꝯñs credit: ⁊ exinde amat deū: ⁊ per ꝯñs ponit spem in eo. ¶ Ex quo ptȝ ꝙ fides que est principiū virtutū theologaliū presupponit et includit hūilitatē cū timore. Et hanc humilitatē fide: spe: ⁊ charitate formatā ondit virgo maria qñ dixit. Ecce ancilla domini: fiat mihi ꝓm verbū tuum: ⁊ hanc hūilitatē respexit deus in eā ꝑpter quā voluit ex ea carnē assumere ⁊ ꝑpter quā fecit ipsi magna supradicta eo mō quo dictū est. Et ideo dicit maria: ꝙ sicut deus respiciēdo in ea hūilitateȝ fecit ipsi magna supradicta: ita respiciēdo hūilitateȝ ⁊ timorē in oibus fidelibus a ꝓgenie in ꝓgenies eius mīa ꝓfuit oibus timētibus: eo ꝙ humilitas que est radix oim virtutum: ⁊ timor dei: qui est initium sapiētie: est quedā dispositio ad recipiendā miam dei ⁊ fructum ⁊ effectuȝ redēptionis. ¶ Sed est iterū aduertendū sicut dictum est psal. xviij. ꝙ quadruplex pōt esse timor. s. seruilis: filialis: castus ⁊ sanctus. Aliter eñ timet seruus: aliter filius: aliter vxor: aliter vir iustus et sanctus. Seruus eñ timet facere malum ne verberetur a dño. Filius vero timet patrem: ne priuet ipsum hereditate. Uxor vero timet virum: ne separetur et dimittat illam. Sed vir iustus ⁊ sanctus timet peccare contra deuȝ non ꝑpter aliqd propriū interesse: sed ne displiceat deo quem diligit in se ⁊ propter se: ⁊ plus ꝙ seipsum: qz vir sanctus oblitus suijpsius diligit deum super oīa: ⁊ si quid aliud diligit: illud diligit in deo: ⁊ propter deū: ⁊ sic diligit se in deo ⁊ nō principaliter in se: et iste talis timor est cū summa charitate: que mittit foras omnem seruilem timorem: licet includat timorem filialem et castum: quia timor sanctus etiam timet perdere deum et eius hereditatem.

quadruplex timor.

Est verum ꝙ timor seruilis quo timent peccare mali formidine pene: licet non sit perfectus: tamē non est malus: eo ꝙ opponitur temeritati. Unde licet talis timor non sit meritorius tamen potest esse principium et via ad timorem filialeȝ ⁊ castū et sanctum: quia trahit hominem ad alios tres sequentes timores ꝓm ordinem perfectionis: quia timor seruilis trahit ad filialem: et filialis ad castum: et castus ad sanctum: qui constituit hominē in summa perfectione. Unde sicut acus se habet ad filum: quia perforando trahit ipsum coniungendo pānum vnum cum altero: et missa acu foras manent partes pāni consute et iuncte per filum. Ita pariter timor seruilis formidine future pene pūgit ⁊ penetrat cor hoīs. Et exinde trahit secū ad timorē filialē ne ꝑdat pctōr gloriam dei. Et sic pctōr iam magis adheret deo. Et exinde ille talis nitit̄ recuperare deū per pniam: ⁊ sic iam est in amore ⁊ timore casto ⁊ vxorali: timēdo ne ꝑdat deū. Et per ꝯñs gloriā eius: ⁊ sic timebit ipsi displicere: solū ꝑpter eius bonitatē. Et sic misso foras timore seruili: manet aīa hoīs consuta ⁊ cōiuncta deo filo timoris et amoris facti sub quadā extasi in deum transformata vt inquit Diony. Et magis in deo amato ꝙ in corde quod informat et animat. vt inquit Aug. Uirgo aūt maria lȝ iaȝ in sua pma sctificatiōe fuerit a deo deposita per humilitatē formatā fide ⁊ spe ⁊ charitate ⁊ ꝑ ꝯñs et more filiali ⁊ casto ⁊ sancto qui quidē timor sctūs cōtinebat ipsam in summo gradu ꝑfectionis. Et respiciēs de⁹ in ea hanc humilitatē sic formatam fecit ipsi cetera magna sequētia. s. virginē cū fide ꝯiugali ⁊ cū fecūditate: ⁊ matrē dei ⁊c. Et ad hoc ꝙ de⁹ det hoi gratiā gratificā ex meritis sue passionis: opȝ ⁊ sufficit ꝙ sit dispositus per hūilitatē formatam timore saltē seruili ⁊ filiali. s. ꝙ timeat penas futuras ⁊ timeat perdere gloriā quā deus ꝓmisit diligētib⁹ se immo desideret talē gloriā ⁊ grām per quā deus dat talē gloriā qđ nō pōt fieri sine fide saltē informi: ⁊ tunc de⁹ informat illaȝ fidē per charitatē ⁊ spem firmā. Et ꝑ ꝯñs per gratiā. Sed qz apli ⁊ ceteri discipuli ad prima vocatione habuerūt talē humilitatē ⁊ timorē ⁊ fidē audiēdo xp̄m ⁊ ꝑpls gentilis audiēdo aplos. Ideo sicut fides apostolorum fuit postea firmata ⁊ formata per charitatē ⁊ gratiā: ita etiā humilitas ⁊ fides gētiliū. Et oibus istis profuit mia redēptionis xp̄i: semꝑ ꝓsupponēdo ꝙ xp̄s ꝑ grām ꝑueniētē disponebat pmo corda eoꝝ ꝑ humilitatē timore seruili ⁊ filiali formatā ad recipiēdā gratiā redēptionis: qz cuius est introducere formā eiusdeȝ est disponere materiā ⁊ subiectū: vt dictū ē. Et ideo dicit virgo maria: ꝙ mia eius et fructus redēptionis tm̄ ꝓfuit sic timētibus deū: ⁊ nō resistētibus ⁊ hoc a ꝓgenie in ꝓgenies. Nā talis mia ⁊ fructus redēptionis primo datus est apostolis ⁊ discipulis xp̄i qui erāt de ꝓgente iudeoꝝ. Et exinde processit in ꝓgenies gētiliū ꝑ predicationē apostolorū et discipulorū: ⁊ sic etiā transiuit successiue ex vna ꝓgenie ⁊ etate in aliā vsqꝫ ad magnū Cōstantinū. Et exinde ab vno regno in alterū: ⁊ ex vna lingua in alterā vsquequo totus mūdus ꝑuenit ad fideȝ xp̄i: ⁊ sic in catholicis xp̄ianis ꝑseuerabit a progenie vsqꝫ ad finem mundi: vbi recipiemus vltimaȝ perfectionem et premium ex meritis passionis christi in corpore glorificato et anima beata. Deinde cum dicit.

Fecit potentiā in brachio suo: dispersit superbos mente cordis sui.

¶ Explicat quod superius implicite dixit: scȝ ꝙ deus omnipotēs cuius nomē est sanctū ⁊ misericors vsus fuit in sua mia cū solis humilibus timētibus eum: quia mia eius solis timentibus deum et humilibus profuit. hic autem dicit ꝙ deus cuȝ sit potens: non vsus est misericordia: sed iusticia ⁊ potentia cū superbis et temerarijs et obstinatis iudeis: et ceteris infidelibus. Eo ꝙ non solum noluerunt recipere beneficium misericordie et redēptionis christi: sed etiam ex nimia superbia ⁊ auaritia noluerūt disponi per humilitatem et timorē nec audire predicationem et legem christi: que disponit ad gratiā redemptionis recipiendam. Et sic non solum formam: sed nec etiaȝ dispositionē voluerūt recipere: quia noluerūt intelligere ne hñ agerent: immo contempserunt et toto conatu re

Luce. j. xvij. q̃ō. iiij. c. miror i glosa.

stiterūt: ꝛ q̄ṙ aliis oderūt xp̄m ꝛ crucifixerunt. Et iō christus nō solū puniuit eos pena dāni auferendo ab eis fructū redēptiōis ꝛ regnū dei: ꝛ dādo ipsum timentib' eum ꝛ populo gētili faciēti fructū humilitatis ꝛ fidei: sed etiā puniuit eos pena sensus ꝛ dispositiōis ꝛ captiuitatis in presenti: ꝛ pena eterni ignis in futuro. Et sic ostēdit in eis potētiam puniēdo: et nō miam redimēdo. Et hanc potentiā ostendit deus pater per filiū qui dicit̄ brachium patris. Nā filius dei incarnatus dicit̄ nomen patris: inquātum pater per ipsum filiū incarnatum seipsum mūdo noīauit ꝛ manifestauit: ꝛ dr̄ misericordia patris inquātum per ipsum mundū redemit. Sed dicit̄ brachiū patris inquātum p ipsum suam potentiā exercuit in miraculis faciēdis et in malis puniendis et diabolis superādis. Et ideo dicit virgo maria: ꝙ deus pater nō fecit misericordiā sed potentiā in brachio: idest cū filio suo cōtra superbos iudeos et infideles. Sed fecit potentiā et iustitiā eos puniēdo: ꝛ sic dispersit eos superbos mente cordis sui. ¶ Ad cuius intellectum est notandū ꝙ scribe et pharisei et sequaces eorū multipl'r fuerunt superbi in mēte: ꝛ in'tētatiōe cordis sui. Et ideo xp̄s multipliciter dispersit eos a superbia et intētu superbie cordis sui. Unde p̄rio scribe ꝛ pharisei erant superbi glo:iantes de propria carnali: ꝛ de generatione. Et ideo putabāt ꝙ soli filij abraā ꝛ israel erant saluādi: et debebant esse liberi ab omni seruitute. Et ideo dixerūt christo Johan. viij. Nos semen abrae sumus et nemini seruiuimus vnꝙ̄. Secūdo erāt superbi in bonoribus. Nam licet ostēderēt hūilitatē exterius: tamē intrinsecus erant lupi rapaces. Mat. v. Et querebant primos accubitus in mēsis ꝛ salutatiōes in foro: et vocari ab oībus rabi. vt p3 Matth. xxiij. Tertio erāt superbi in dn̄io quia timebāt perdere cathedrā moysi in qua iudicabāt iudicia: et timebant perdere sceptrum ꝛ sacerdotiū: ꝛ emolumenta oblationū sacrificiorū. et ideo dixerunt: si hunc dimittimus venient romani ꝛ tollent locum nostrū et gentē Joh. xi. Et ex tali superbia ꝛ mala mente cordis sui: et mala intētiōe crucifixerūt xp̄3. Quarto fuerunt superbi in mente cordis sui: ꝛ inflati intelligentia scripturarū. Nā sicut erant carnales ꝛ tēporales totā scripturā trahebāt ad sensum carnalem ꝛ ad lucrū suū. Et ideo noluerūt humiliari ad audiendā doctrinā xp̄i: qui scripturā legis ꝛ pphetarū eis spūaliter ꝛ ad verum sensum declarabat: ꝛ contra eoꝝ superbiā ꝛ auariciā et cecitatem predicabat vt p3 per totū discursum euangelicū. Et ideo timentes perdere sacerdotiū ꝛ sceptrū iudiciale ꝛ perdere locū ꝛ gentē ꝛ bona tpalia ꝛ honores: interfecerūt christū putātes oīa supradicta pericula euadere: ꝛ ipsum de terra posse delere et sic putabāt manere in superbia mentis cordis sui et putabāt manere in superbo ꝓposito et mala intentione. Sed de tali sugbia et mala mēte cordis sui dispersit et deiecit eos dn̄s noster iesus xp̄us post suā resurrectionē: q: in omnia pericula ꝛ maiora ꝙ̄ vitare cupiebāt inciderūt: ꝛ totū oppositū euenit eis: vt probatū fuit psal. ij. Nam primo venerunt romani et obsederunt ciuitatē eorum post longam obsidionē ꝛ famē ꝛ mutuā stragē: ꝛ cedes ꝛ internas seditiōes et homicidia itestina Romani ceperunt ciuitatē et combusserunt eam cum tēplo: et in ore gladij residuum eorum partim crucifixerunt ꝛ partim per mūdū in captiuitatē dispserunt: et sic perdiderunt locum et gentē ꝛ sacerdotium et oblationes et honores et hostiā et sacrificium: et quod peius est perdiderunt intelligētiam scripture legis et prophetarū: ꝛ mānserunt obstinati in sua cecitate nō valētes ꝑcipere veritatē sacre scripture: qui est cibus ꝛ potus spiritualis ipsius anime: sed tanꝙ̄ canes latrātes circuibunt ciuitatem sacre scripture vsqꝫ in finē mundi. Sed quia nunꝙ̄ saturabūtur nec gustabunt veritatē latētem in scriptura: q: nūꝙ̄ eueniet eis quod desiderabāt. Ideo semper murmurāt ꝛ murmurabūt expectantes frustra suū falsum messiā. vt dictū est psalmo. lviij. et sic vadunt dispsi et captiui p mundū semp sub seruitute. Et sic patet qualiter deus pater fecit potētiam in brachio suo: qui est xp̄s: q: p christum ostdit potētiam suā ɔtra iudeos obstinatos. Et quō dispsit supbos mente cordis sui: ꝛ deiecit eos a superbia et mala mēte et malo ꝓposito cordis sui: q: oīa mala que putabāt vitare euenerunt eis. Et frustrati sunt desiderio mētis cordis sui: et in bonis que ɔsequi putabāt christum occidēdo. ¶ Et nota ꝙ virgo maria tanꝙ̄ vera propheta loquitur et ꝓnunciat futurā destructionē iudeorum per verba de preterito ꝓpter certitudinē prophetie quā videbat in spiritu ꝓphetico quē filius existens in vtero infundebat in mentē eius: q: fili' est ille qui loquebat̄ per linguā matris. Et iō maiorē idest clariorē certitudinē de futuris mysterijs xp̄i habuit ꝙ̄ aliqs aliorū ꝓpharū ꝛ modū dispsiōis. Et iō p verba de p̄terito p̄dicit futurā dispositionem et destructionē iudeorū. Deinde cum dicit.

Deposuit potentes de sede: et exaltauit humiles.

¶ Oñdit q̄liter xp̄s i suo aduētu exercuit suā iustitiam ɔtra igratos: eos de sede p̄tātis deponēdo et humiles in locū eorū exaltando ꝛ substituendo. ¶ Ad cui' intellectū est notandū ꝙ sicut iustitia dictat vt superbus hūilief ꝛ humilis exalteī. Ita dictat vt igrat' deponaī de sede dignitatis et potestatis: ꝛ hūilis et grat' exalteī et substituaī et succedat in locū eius. Et ita fecit xp̄s tanꝙ̄ iustus iudex. Nam ipse primo ante incarnationē liberauerat illum populū de captiuitate egypti. Et expulsis chananeis dedit filiis terrā promissionis: ꝛ dedit eis regnū et sacerdotiū in ea. Et dedit eis pphetas p quos ꝓmisit eis futurū saluatorē et redēptorē aīaꝝ et glorificatorē ꝛc. Qui postea venit in carnē sicut ꝓmiserat. Et icepit exercere officium sibi a p̄re iniunctū: sc3 legē ꝛ ꝓphetas ad verā intelligētiam declarare ꝛ ṽtutes inserere: ꝛ vitia carpere et extirpare: et miracula operari. Sed scribe et pharisei et superbi et inuidi et de tot et tantis bn̄ficijs ingrati: timētes perdere dominiū et sedē iudicialē ꝛ sacerdotalē ꝛ bona tēporalia noluerūt xp̄m audire: sed ipm sunt persecuti: et finaľr crucifixerūt ꝓut dictū est. Bene ergo merito et iuste de

Margin notes: Filius dicit̄ brachium. — Pharisei superbi. — Caeca iudeos. — Luce. i. Jac. iiij. — i. pet. v. ꝛ iij. q. o. i. nulli.

posuit eos christus de sede sacerdotali et iudiciali Et transtulit regnū et sacerdotiū in pplm christianum. Et exaltauit hoies paupes et hūiles et piscatores in sedē sacerdotalē: quēadmodū fuerūt apli et pueri de pplo gētili. Et hoc intēdit dicere xpo maria cū ait. Deposuit potētes d̄ sede. s. deposuit scribas et pharisęos de sede et cathedra moysi in q̄ sedebāt iudicātes iudicia et discernētes causas iudicioꝝ destruētes pauperes et viduas et pupillos: dilatādo iudicia et falso mō glosando scripturam legis et pphetarū. Et deposuit potētes pricipes sacerdotū de sede sacerdotali. Et loco eoꝝ exaltauit hūiles aplos: q̄ successerūt in sacerdotio. Et ēt exaltauit hūiles gētiles: q̄ ex hūilitate cordis sui crediderūt xpo et euāgelio: iō successerūt i sacerdotio ad quos fuit trāslata lex et sacerdotium que ad verā intelligentiā: et nō solū xps deposuit potentes scribas et pharisęos de sede iudiciali et principes sacerdotum de sede sacerdotali. Sed etiā potentes ciues iudeoꝝ deposuit de sede et loco et ciuitate et libertate: qꝛ cōbusta et euersa ciuitate cum templo: et cōbustis et destructis ceteris ciuitatibus iudeę et galileę eos d̄ tota terra pmissiōis eiecit et i captiuitatē redegit et p totū mūdum dispersit. Et humiles christianos de populo gentili pro maiori parte exaltauit. Item.

Luce. i. Jacobi iiij. i. pe. v. et iiij. q8. i. vulli.

Esurientes impleuit bonis: et diuites dimisit inanes.

¶ Nō solū deposuit eos de sede sacerdotali et iudiciali et de loco et regno: et priuauit eos bonis tēporalib' quib' gloriabātur et supbiebāt in mēte cordis sui: sꝫ etiā priuauit eos bonis spūalib' q̄bus anima reficit. Unde ipsi qui se reputabāt diuites in bonis spiritualibus sacre scripture: et i meritis sacrificioꝝ et oblationū manserunt inanes et vacui: quia nec habent intelligentiā scripture. immo manent ceci: nec sacrificia et opera legis sunt eis salutifera: imo mortifera post publicationē euangelij. Sed gētiles qui erant esuriētes xps īpleuit bonis spiritualibus legis et pphetarum quibus illi iudei fuerunt priuati. ¶ Ad cuius intellectum

scriptura pphetarū ager

est aduertendū q scriptura legis et prophetarum erat quedā ager vbi latebat clausus et absconsus thesaurus euāgelicus et veritates eius sub nube littere et cerimoniarū. Et illa sacrificia et oblationes et sacramēta veteris legis erant quedam scrinia et gazophilacia: in quibus tanq̄ in signo latebant thesauri meritoꝝ passionis christi: que quidem sacrificia non iustificabant de se nisi inquātum erant signa fidei: et dabātur in signū veri precij per christum soluendi in cruce: vt dictū est psal mo. xxxix. et in tractatu contra iudeos questione prima. Sed scribe et pharisei supbi in mēte cordis sui putabant se habere veram intelligentiā et thesaurum sacre scripture: et putabāt sufficienter iustificari et saluari per sacrificia et oblationes et cetera opera legis. Et sic se reputabāt diuites et contentos in intelligentia legis et prophetarū: et in obseruantia cerimoniarū. Sed hoc non poterat fieri sine christo in lege promisso qui debebat detegere thesauros absconditos in agro sacre scriptu re: et confringere vectes ferreos peccatoꝝ. vt pꝫ Esa. xlv. Et ideo dixit eis xps ioh. v. Scrutamini scripturas in quibus vitā putatis habere: qꝛ ille testimoniū perhibent de me. Et si crederetis moysi crederetis forsitan et mihi. in quibus verbis ostendit xps q scribe et pharisei falso se putabāt habere vitam in scripturis ꝭm intellectum eorum: et nisi intelligerent eas ad sensum verū et spūalē de xpo qui erat finis et veritas scripturarū: et iō mānserunt ceci et inanes in sua falsa intelligētia: et vacui et famelici in meritis sacrificioꝝ: qꝛ illa scriptura non erat de se vera nisi inquantū erat signū veritatis euangelice: et fuerunt verificata per christū: nec illa sacrificia et sacramēta erant meritoria: nec de se conferebāt gratiā: nisi inquātum erant signacula fidei et gratie dande per christū: quia lex p moysen data est gratia aūt et veritas per christum facta est. ioh. i. Et ideo illi fuerūt vere diuites et refecti qui receperunt fidē christi et gratiā christi per ecclesiastica sacramenta sicut fuit populus gētilis: qui ante aduentū xpi esuriebat: et iō dicit virgo maria: q xps in suo aduētu gentiles qui ante erāt esurientes sine lege et pphetis: impleuit bonis spūalibus gratie et glie: sed diuites iudeos qui se putabant habere diuitias: tātū in littera legis dimisit inanes et vacuos et famelicos in bonis spiritualibus. ¶ Sed hic sunt duo vidēda. Primo qui sunt isti esuriētes: et quare dicuntur esuriētes: et q̄ sunt isti diuites. Secūdo quibus bonis deus satiauit et impleuit istos esurientes. ¶ Quantum ergo ad primum est notādum q sicut dictū est psal. cxviij. super illud concupiuit anima mea desiderare ⁊c. q differētia est inter simpliciter desiderare et esurire et sitire. Nam esurire et famescere et sitire addūt conatum et necessitatem super desiderare: et sic esurire siue famescere idē est quod desiderare et appetere calidū cibum et siccum ex necessitate propter restaurationem deperditi: et sitire idem est qđ desiderare humidū et frigidū propter restaurationē deperditi: et hoc cum omni conatu et necessitate vnde quis fastidiens vnū cibum ex abundātia potest alium desiderare: puta satiatus carnibus caprinis potest desiderare carnes gallinarum et ecōuerso: sꝫ iste talis quia nō esurit: nec famescit: ideo non curat multum inquirere talem cibum: et sic aliquis fastiditus aqua potest desiderare vinū absq necessitate: et sic est dicendū q nō sitit vinum: sicut nec ille alius esurit cibum. Nam si iste esuriret cibum cū omi conatu q̄reret ipm: et illico comederet quēcunq cibū inueniret: et sic sitiēs q̄reret cū conatu potū: et illico biberet siue aquā: siue vinū pp̄ter vehementem appetitum et necessitatem: ita ergo a simili est dicendū de esurie et siti spirituali. Nam multi desiderāt cibum et potum spiritualē ad salutem anime: et ad restaurationē gratie deperdite: et tamē non esuriunt: neq sitiunt: qꝛ nō apponūt conatū: et diligentiā ad q̄rendū et recipiendū cū habeant oportunitatē. Un̄ qnq aliquis adulter vel fornicator vel auarus desiderat exire a peccō: et facere penitentiā: et restituere ablatū: sed nō facit propter amorē carnis et pecunie. Et ideo est signū q nondū esuriit: nec sitit iustitiā et salutē aie: nec re

Esurire qđ sit.

cuperare grām deperditā: q: si vere esuriret ⁊ siti-ret iustificari: illico dimitteret pctm̄ ⁊ curreret ad pniam. ¶ Ex quo ptʒ ꝙ ille vere esurit ⁊ sitit cibū et potū spūalē: ⁊ verā iustitiā: qui absq͡ȝ mora di-mittēdo pctm̄: querit illā per baptismū ⁊ pniaȝ: ⁊ ideo ad verū intellectū dixit xp̄s Mat. v. Beati q̄ esuriūt et sitiūt iustitiā: qm̄ ipsi saturabūtur. Vn̄ notāter dixit. beati qui esuriūt ⁊ sitiūt iustitiam: ⁊ nō dixit. beati qui iustificant̄. Nam aliquis infi-delis esuriēs ⁊ sitiēs iustitiā: pōt venire cū omni conatu ad baptizandū: sed moritur in via: ⁊ ideo talis ex sola esurie ⁊ siti iustitie iustificat̄ ⁊ bapti-zatur baptismo flaminis: ⁊ per ꝯñs btificatur. Itē si aliquis peccator ad deū cōuersus veniens concito gradu ad pniam ⁊ confessionē mortat̄ in tali interuallo: tūc ille ex tali esurie ⁊ siti ⁊ deside-rio cōfitēdi iustificat̄. ⁊ per ꝯñs beatificat̄ in spe vt inquit Aug. lib. de pnia. Q: ex solo desiderio sa-cerdotis fit dignus venia: et ideo dixit saluator: ꝙ beati qui esuriūt et sitiūt iustitiā: idest cū omni conatu et diligentia querūt. Et cum inueniunt eā gratāter suscipiūt et tenēt ⁊ cū gaudio custodiūt. ¶ Ex his oībus ptʒ ꝙ scribe et pharisei et princi-pes sacerdotū et ceteri iudei carnales ⁊ obcecati in rebus tpālibus nō esuriebant: nec sitiebāt salu-tem aīe: nec verū messiā in lege pmissuȝ: lȝ ipȝ de-siderarent: ⁊ spectarēt: q: nō desiderabāt ipsuȝ p-pter bona spūalia: sed tpalia. Et ideo fastidiētes bona spūalia nō recte ⁊ cū esurie querebant xp̄m messiā in lege pmissum: nec tenuerūt et receperūt eum qn̄ ipse venit ad eos: et vocabat eos volens eos iustificare ⁊ saluare. Et iō dixit ei: scrutami-ni scripturas in quibus vitam putatis hr̄e: q: ille testimoniū phibent de me. Item si moysi crederitis: crederetis forsan ⁊ mihi: q: ille de me scripsit. Jo. v. Itē lux venit in mundū: sed dilexerūt hoīes ma-gis tenebras q̄ lucē: erant em̄ eoꝝ mala opa. Jo. iij. q. d. ppter auaritiā et superbiā et bona tpalia contēpserūt xp̄m et bona spūalia. Ecce qn̄o repu-tantes se diuites in bonis tpalibus fastidierunt et contēpserūt diuitias spūales et bona spūalia gr̄e et glorie: que xp̄s afferebat ⁊ sic nō fuerūt esu-rientes: sed fastidientes bona spūalia: iō xp̄s di-misit eos inanes. Sed v̄go maria ⁊ ioseph ⁊ Sy-meon ⁊ zacharias ⁊ apl̄i ⁊ gētiles: q: vere esurie-runt ⁊ sitierūt: ⁊ cū conatu vehementi quesierunt saluatorē: ⁊ cū venit ad eos: nouerūt ⁊ receperunt eū. Ideo eos esurientes impleuit bonis spūalib' gr̄e in pñti: et glorie in futuro. Et iudeos diuites et fastidiētes dimisit inanes et vacuos bonis spi-ritualibus in sua dānatione. Et dimisit etiaȝ eos frustratos et inanes in sua spe et intentione: quia in pericula ⁊ mala que vitare putabant inciderūt et totum oppositum eius quod sperabant euenit eis vt dictum est. Dupliciter ergo scribe et phari-sei et principes sacerdotum et ceteri iudei obsti-nati dicuntur diuites. Primo: quia totam suam spem ponebant in diuitijs temporalibus ⁊ toto conatu illas querebant. Secundo quia soli ipsi habebant pre manibus legem: et prophetas in q̄-bus latebant diuitie spirituales: sed propter di-uitias temporales diuitias spūales q̄s habebāt

Sitit iu-stitiā q̄ agit pe-nitētiā.

Iudei qn̄o dr̄ diuites.

fastidiebant: et contēnebant. Sed virgo maria et Joseph ⁊ zacharias ⁊ apostoli dicti sunt esurien-tes. Primo q: cū oīni conatu ⁊ vehemēti desiderio querebāt xp̄m ppter bona spūalia. Scd̄o q: cum viderūt eū: illico cū gaudio tenuerūt ⁊ custodierūt eū: vt infra patebit. Et iō impleuit eos bonis spi-ritualibus: et sic dicendū de pplo gētili q̄ recepit Christm ad solā predicationē aploꝝ. ¶ Quātum ad scd̄m est dicendū ꝙ xp̄s multiplici bono reple-uit fideles esurientes ⁊ sitientes iusticiā. Namq͡ȝ in pñti vita repleuit eos bonis gr̄e: sed in futuro bo-nis glie. Sed est aduertendū ꝙ tria sunt gn̄a bo-noruȝ gr̄e quibus repleuit eos in hac vita ⁊ eccle-sia militante. Nā quedā dr̄ bona gr̄e sacr̄oꝝum: quedam bona donoꝝ spūssancti: quedā bona me-ritoria ex obseruantia preceptoꝝ ⁊ cōsilioꝝ euan-gelicoꝝ. Vn̄ bona gr̄e sacr̄oꝝ sunt septē: cōtra se-ptē mala que traximus ex pctō primoꝝ parentuȝ scȝ tria mala culpe: et tria mala pene. Et iō dedit et instituit nobis xp̄s septē ecclīastica sacr̄a in re-mediū istoꝝ maloꝝ: tria em̄ mala culpe sunt cul-pa originalis et mortalis ⁊ venialis. Jō p̄mo in-stituit baptismū in quo datur fides: spes: ⁊ chari-tas in habitu simul cū gratia gratifica: per quam delетur originale. Scd̄o instituit pniam per quaȝ deletur culpa mortalis ⁊ fit remissio oīm morta-lium. Tertio instituit extremā vnctionem ad delē-da venialia. Mala autē pene sunt tria. s. separa-tio a deo per pctm̄. Et iō instituit eucharistiā per quā deo recōciliamur. Scd̄m malū pene: est infir-mitas ad bonū faciendū: et pnitas ad cadenduȝ et malum perpetrandū cōtra quā infirmitatē in-stituit confirmationē ad roborandū fideles: vt va-leant pugnare contra carnē ⁊ mundū ⁊ diaboluȝ. Tertia pena fuit feditas libidinis: in cuius reme-dium instituit matrimoniū: ne libido imputetur ad pctm̄ mortale in cōiugatis. Septimo aūt xp̄s instituit sacr̄m ordinis: in quo dat̄ ptās sacerdo-tibus ad administrandū supradicta sacr̄a secula-ribus. Sed ista sufficientia ⁊ cā necessitatis eccle-siasticorum sacroꝝum quoꝝ virtus emanat ex paf-sione xp̄i clarius pōt assignari. Nā primo ex parē-tibus traximus carnem corruptā vitio libidinis in qua seminaliter latet culpa originalis ⁊ morta-lis. Jō qn̄ anima nostra creatur a deo in puris na-turalibus in illa carne libidinosa: per solū cōsor-tium trahit culpam originaleȝ vt inquit Ambro. et Aug. per culpam incurrit iram ⁊ odium dei et priuationem omnium bonorum spiritualium taȝ gratie q̄ glorie: et cum hoc incurrit debitum recu-perandi iustitiam quam perdidit in Adam. Et iō christus instituit sacramentum baptismi cui pre-buit virtutem regeneratiuam et purgatiuam illi' culpe: et collatiuam gratie per quam baptizato remittitur culpa et debitū et confertur gratia gra-tifica cū fide et spe et charitate in habitu: per quā ille qui erat in odio et ira dei absoluitur ab omni debito et reducitur in gratiā dei: quia fit deo gra-tus et acceptus per illam gratiam continentem precium et merita passionis christi. Et ideo ille reus per illam gratiam et precium passionis chri-sti soluit omne debitum et liberauit. Sed quia

Tria ge-nera bo-noꝝ gr̄e

Mala pene tria.

Nota s̄ sacr̄oꝝū instōne.

ille: baptismus: sz abluat aiam: et tollat culpã ori ginalẽ ab ea: et absoluat ea z debito et reducat in grãm: tñ nõ tollit fomitẽ cõcupiscẽtie: vt nõ insit in carne: sz tollat vt nõ imputet aie ad pctm̃ sicut añ baptismũ: sed adhuc manet illa morbida cõcupiscẽtia in carne. In qua seminalr̃ sunt ꝛ latẽt oĩa pctã mortalia ex qua ꝯcupiscẽtia oĩa mala oriuntur. Eo ꝙ semp pugnat ꝛ luctat aduersus spm̃ et rõnez. Et iõ sicut illa cõcupiscẽtia carnis ante baptismũ p solũ cõsortiũ causabat originale in aia ita post baptismũ per ꝯsensuz deliberatũ causat pctm̃ ꝛ culpã actualẽ ꝛ mortalẽ in volũtate ꝛ aia per quã obligat ad penã eternã. Et p solũ ꝯsensum indeliberatũ causat veniale. Et iõ xp̃s instituit sacr̃m cõfirmatiõis: per qđ dat robur ꝛ arma grẽ et dant dona spũsctĩ ipsi aie vt valeat pugnare et resistere ipi cõcupiscentie: et vincat carnẽ sic morbidã ꝛ corruptã: ne volũtas p ꝯsensuz cadat i pctm̃ mortale. Sz qz aia cõsentiẽdo carni: aut mũdo: aut diabolis sepius cadit in pctm̃ mortale: iõ xp̃s instituit sacr̃m pnĩe in quo p merita passiõis xp̃i remittit pctm̃ mortale ꝛ pena inferni eterna. Sed qz per tale pctm̃ actuale ille pctõr fuit a deo separatus: iõ xp̃s instituit sacr̃m eucharistie: p qđ deo recõciliamur: et spũaliter reficimur ꝛ recuperamus bona spũalia ꝑdita. Sz qz p talẽ pnĩaz nõ potuim᷒ oĩa pctã mortalia ex obliuiõe cõfiteri: nec oĩa venialia ex ignorãtia et inaduertẽtia et multitudine. Iđo in exitu ab hoc seculo dat sacr̃m extreme vnctiõis p qđ remittunt venialia. Et etiã sz totalr̃ nõ dimittat pena pctõꝝ mortaliũ obliuiorũ debita in purgatorio ꝑpter negligẽtiã differendo cõfessionẽ: tñ tales pene debite in purgatorio aliqualr̃ remittuntur et minuũtur ex virtute sacramẽti illius vnctionis cõtinentis virtualr̃ siue instrumẽtaliter merita passionis xp̃i. Nã sicut illa caro corrupta et morbida et libidinosa quã traximus ex parẽtibus cõtinet naturalr̃ ꝛ seminalr̃ ꝛ virtualiter oĩa pctã: qz per solũ cõsortium causat culpã originalẽ in aĩa et p cõsensuz causat actuale et veniale in eadez: ita quodãmodo ecclĩastica sacr̃a q̃si seminalr̃ et virtualr̃ siue instrumẽtalr̃ cõtinent merita passiõis xp̃i: qz p ista sacr̃a dat grã passionis xp̃i oĩbus fidelibus. Et iõ ista sacramẽta sunt quasi capse ꝛ vasa medicinalia: in quibus latẽt merita passionis xp̃i ad medelã supradictarum infirmitatũ vt inquit Hugo de sctõ victore. Et per hec ꝑtz necessitas supradictorum quinqꝫ sacramentorũ. Sed qz post omnia supradicta sacramenta semper in hoc mundo manet inordinata concupiscentia in carne que semper inordinate concitat actum venereum preter intentum generationis. Unde propter talem maledictionem non potest ille actus exerceri absqꝫ peccato mortali. Ideo deus instituit sacramentum matrimonii inter coniuges ad remedium libidinis: ne tale officium quod non fit sine libidine imputetur eis ad peccatum mortale. Itaqꝫ sicut baptismus non tollit habitualem concupiscentiam vt non sit in carne: sed vt non imputetur ad peccatum originale ipsi anime per consortium. Ita sacramentum matrimonij non tollit libidinem actualem: vt nõ insit inter cõiuges in officio venereo: sed tollit vt non imputet eis ad pctm̃ mortale: si debite ꝛ absqꝫ abusu exerceãt illũ actũ ꝛ officiũ. Et sic ꝑz qũo ad remediũ libidinis ꝛ ad excusandũ pctm̃ necessarium fuit matrimoniũ: qz solũ sacr̃m matrimonij tollit et excusat pctm̃ mortale in omni actu venereo vt inquit Aug. in libro de nuptijs: sed nõ tollit originale in puulis et legitimo cõiugio ꝓpagatis ꝓpter libidinẽ parentũ: sz inter ꝯiuges solum hoc sacr̃m excusat pctm̃. Et rõ est. Nam oĩs alius act᷒ venereus aut est adulteriũ: aut fornicatio: aut cõtra naturã: sed oĩa ista tria incurrũt peccatũ mortale vt dictũ est psal. cxviij. ergo solũ cõiugiũ excusat pctm̃: et sic ꝑtz necessitas sex supradictoꝝ sacroꝝ. Sed qz supradicta sacr̃a non põt dari nisi in ptãte ecclĩe spõse xp̃i cui deus oĩa ista dedit in dotez: iõ xp̃s instituit sacr̃m ordinis p qđ dat ptãs sacerdotib᷒ ad administrandũ supradicta sacr̃a in quib᷒ oĩbus sacr̃is ꝓpter grãz singularẽ dat semp grã gñalis gratifica debite sumẽtibus: ꝛ sic patẽt bona grẽ sacroꝝ ecclĩasticorum: quibus xp̃s impleuit oẽs fideles esuriẽtes in p̃mo gñe bonoꝝ. In scđo aũt genere bonoꝝ spũalium quibus xp̃s impleuit esurientes: sunt bona donorum spũsctĩ: que receperũt apl̃i p se ꝛ p tota ecclesia in die Pente. quoꝝ primũ est donũ sapiẽtie per qđ fideles cõtẽptis scientijs mũdanis apposuerũt aim ad studiũ rerũ diuinaꝝ: et ad meditãdum in lege dñi: die ac nocte contẽplando sacra mysteria gesta in vtroqꝫ te. ꝛ ad querendã salutẽ ꝛ iusticiã per sacrã scripturaz: et breuiter relictis rebus hũanis ad contẽplandũ diuia. Sz qz intellectus nõ sufficit talia diuina percipere: nec ꝓfunda mysteria sacre scripture intelligere Ideo dat fidelibus donũ intellectus ad differẽdas ꝛ intelligendas sacra scripturas: vñ sicut per donũ sapientie appetimus intelligentiã sacre scripture: ita p donũ intellectus datur nobis facultas ad intelligẽtiam sacre scripture: sicut habuerũt apl̃i. Sed qz non sufficit studiũ ꝛ intelligentia sacre scripture: nisi operemur bonũ per ipsam: qz finis eius non est vt sciamus tm̃ nisi per talẽ intelligentiã operãdo boni efficiamur. Sed qz in tali opatiõe habemus pugnare contra carnem ꝛ mundũ ꝛ diabolũ quibus nullo pacto ex virib᷒ nostris resistere possumus ꝓpter naturã corruptã ꝛ fragilẽ: iõ datur donũ fortitudinis ad vincẽdũ et pugnãdũ iugiter cõtra tria supradicta. Itẽ etiã qz in lege euãgelica sunt aliqua cõsilia supra totã humanã facultatem et supra naturã: scꝫ pati oẽm ꝑsecutionẽ ꝛ tormẽta et mortẽ ꝓpter xp̃m et iustitiã. Et orare pro persecutoribus et inimicis que omnia per solas morales virtutes non possent tolerari: nec exerceri. Ideo datur donum fortitudinis ad supradicta toleranda et aggredienda. Sed quia per solam prudentiam moralem et humanam non possem᷒ de talibus supernaturalibus et difficilibus consultari: nec quando: nec vbi: nec quantum talia essent eligenda et aggrediendа. Ideo datum fuit desuper donũ consilij per quod apostoli ꝛ martyres et ceteri fideles cõtẽptis mũdanis: ꝛ postposito quocũqꝫ timore mundano: qñ oportuit ꝛ vbi et

Dona spussancti.

quãtum oportuit p xpo persecutiõi ꝛ morti se ob
tulerunt. Sꝫ cũ dono cõsilij datum est eis donum
fortitudinis ad cõsultata oportunis locis ꝛ tpib⁹
exercẽda: ꝛ sic pprie donũ ɔsilij pcedit donũ forti
tudinis. Sed qꝛ non oẽs sunt cõstituti in eodẽ sta
tu perfecto: sicut fuerũt apl'i ꝛ martyres ꝛ plati et
sacerdotes ꝛ religiosi: sed quidã sunt in statu infe
riori ꝛ coniugali et seculari in rebus tẽporalibus
inuoluti: ideo preter scientiã mundanã datum est
fidelibus secularib⁹ donũ sciẽtie: vt sic disponant
et trãseant per ista tpalia ne amittant eterna. Naꝫ
sicut sapiẽtia est de rebus diuinis: ita scia de hũa
nis et tẽporalibus. Itẽ qꝛ fideles seculares in infi
mo statu cõstituti nõ possunt meditari in lege dñi
die ac nocte: nec intelligere et percipere pfecte al
tissima misteria sicut plati ꝛ sacerdotes ꝛ religiosi
cõtinuo studio et contemplationi vacãt. Ideo dat̃
donum pietatis ad credẽdum firmiter inherẽdũ
articulis fidei ꝛ profundis mysteriis sacre scriptu
re: que capere nõ possumus: et ad pie credẽdũ sem
per partem magis piam ꝛ magis ɔuenientẽ deo
et sanctis eius in opinionibus nondũ determina
tis per ecclesiã. Sed qꝛ lex diuina cõminatur trãs
gredientibus nõ solũ priuationẽ hereditatis vite
eterne: sed etiã eternã penã trãsgressorib⁹: ꝛ pmit
tit vitam eternã et visionẽ dei cum summa frui tio
ne et felicitate obseruatoribus eius. Ideo fuit ne
cessarius nobis timor supernaturalis per quẽ ti
meamus perdere bonũ nobis pmissum qd nõ vi
demus ꝛ timeam⁹ incurrere penas eternas quas
in hoc seculo non videmus nec sentimus. Et ideo
datur donũ timoris supernaturalis qui hꝫ quat
tuor gradus. Nam prio per ipsum refrenat̃ teme
ritas et audacia nostra: vt timeamus penas ignis
eterni. Secundo: vt timeamus perdere hereditatẽ
regni celestis: et iste dicitur timor filialis. Tertio
vt timeamus pdere ipsum deum per separationẽ
a deo. Et iste dicit̃ timor castus ꝛ vxoralis siue de
sponsalis. Quarto vt timeamus deo displicere p
pter suã bonitatẽ: ꝛ ne incurramus ingratitudinẽ
Et iste dicit̃ timor sanctus ꝛ imaculat⁹. Et est idẽ
ꝙ nostra pfecta charitas q̃ iã totaliter foras mit
tit timorẽ seruilẽ. Et sic ptꝫ qualr̃ sunt necessaria
oia ista septẽ dona donorũ ꝛ grãrũ toti eccl'ie qui
bus donis xps in eccl'ia alios fecit aplos: alios p
phetas: alios euangelistas: alios doctores: alios
predicatores: alios martyres: alios cõfessores et
ṽgines ꝛ ɔtinẽtes: ꝛ alios veros religiosos: ꝛ ali
os iustos cõiugatos: et quosdã facit quotidie in
cipiẽtes: et quosdã proficiẽtes ꝛ pfectos. Et sic spi
ritus sanctus spirat dona gratiarũ diuidẽs singu
lis put vult vt inqt apl's. Et hec sunt bona dono
rũ quibus xps impleuit fideles esuriẽtes ꝛ sitientes
iustitiã. ¶ In tertio aũt genere sunt bona merito
ria ex obseruantia pceptoꝝ ꝛ cõsiliorũ. Nã qꝛ dil'i
gentibus deũ et fidelib⁹ oia cooperãtur in bonuꝫ
meritoriũ ad Romã. viij. Ideo xpian⁹ existẽs in cha
ritate per oia opera q̃ facit ẽm legẽ euãgelicã me
retur vitã eternã. Unde obseruãdo precepta nega
tiua nõ solũ euadit penas eternas: sꝫ etiaꝫ meret̃
vitã eternã pper pugnã ꝛ victoriaꝫ: qꝛ nemo põt
obseruare diuina pcepta: nec vitare peccatũ sine

Timor nobis necessa/rius.

bona meritoria ꝛc.

grandi pugna ꝛ victoria resistẽdo carni et mundo
et diabolo qd nõ põt fieri sine gratia. Et per ɔ̃ns
sine merito. Sed iam magis meret̃ quis obserua
re precepta affirmatiua. s. diligẽdo deũ sup oia in
se ꝛ pper se et diligẽdo primum sicut seipm ꝛ in
deo et pper deũ. Et sic impleuit oia opa mie tã
spũalia ꝙ corpalia erga primũ indigentẽ: pter
que opa christus in iudicio oibus iustis dicet. Ve
nite benedicti patris mei: pcipite regnuꝫ ꝛc. Sed
magis et altius merẽtur obseruatores cõsiliorum
christi in statu perfectiori qui rẽditis oibus q̃ pos
sidebãt ꝛ datis pauperib⁹ secuti sunt xpm p pau
pertatem ꝛ obedientiã et castitatẽ in statu religio
nis. Sed iam magis ꝛ altius merẽtur qui tollunt
crucẽ suã ꝛ sequũtur xpm per martyriũ ꝛc. Et ista
sunt bona meritoria ex obseruãtia preceptoꝝ euã
gelicorũ: quibus xps ditauit et repleuit suos fide
les esuriẽtes in hac vita simul bonis grẽ sacramẽ
torum ꝛ bonorũ. ¶ Sed bona glorie quibus xpus
impleuit istos esuriẽtes in celo sunt clara ꝛ facialis
visio diuine essentie ꝛ indiuidue trinitatis q̃ quidẽ
clara visio datur eis i premiũ ex merito fidei quã
hic habuerunt. Et datur eis perfecta ꝛ secura pos
sessio illi⁹ summi boni in premiũ spei quã hic ha
buerunt: et datur eis sufficiens et perfecta fruitio
in premiũ charitatis quã cum effectu operuꝫ mie
et obseruãtie pceptorũ et cõsiliorũ in hac vita ha
buerunt. Ex quibus tribus bonis resultat in eis ve
ra et perfecta beatitudo in aĩa. Sed vltra hec tria
bona anime consequẽtur quattuor dotes ꝛ bona
in corde glorificato. s. imortalitatẽ cũ impassibili
tate: ꝛ claritatẽ: ꝛ subtilitatẽ: ꝛ agilitateꝫ in quib⁹
quattuor ɔsistit glĩa corpis. Et sic tũc oẽs erũt in
sua vltima pfectiõe: quo ad totũ scꝫ ad corpus et
aĩam q̃ quidẽ status est oim bonorũ aggregatiõe
perfectus: in quo solo consistit beatitudo iustorũ.
His ergo oibus bonis supradictis tam gratie in
presenti ꝙ glorie in futuro implebit xps oẽs suos
fideles esuriẽtes: quibus priuauit oẽs iudeos ob
stinatos: et ceteros infideles ꝛ superbos ꝛ diuites
mundanos et impenitẽtes. Quos nõ solum pri
uauit bonis supradictis et dimisit eos vacuos et
inanes. Sed etiam ad penas eternas destinauit.
Et ideo de iudeis obstinatis dixit Matthei. viij.
Multi venient ab oriẽte et occidente: ꝛ recũbent
cum abrahã ꝛ isaac in regno celorũ. Filij aũt regni
mittẽtur in tenebras exteriores: ꝛ ibi erit fletus et
stridor dentiũ. Itẽ Mat. xxj. dixit scribis ꝛ pharis
seis. Auferet̃ a vobis regnũ dei ꝛ dabit̃ gẽti faciẽ
ti fructũ. ¶ Et qb⁹ ptꝫ qualiter iudeos et supbos
priuauit bonis spũalib⁹ ꝛ reliquit eos inanes: et
gẽtiles esuriẽtes impleuit bonis: ꝛ nõ solũ priuauit
iudeos illis bonis: sed etiã puniuit eos pena sen
sus p fletũ ꝛ stridorẽ dẽtiũ. Et nota ꝙ iudei obsti
nati nõ solũ dñr inanes: inquãtũ sunt priuati ꝛ va
cui supradictis bonis. Sꝫ etiã qꝛ opa legis oia q̃
faciũt sunt inania ꝛ vacua meritis: qꝛ in vanum ꝛ
frustra circũcidũtur ꝛ faciũt alia opera legis: quia
iã sunt exinanita ꝛ euacuata p aduentũ xpi: ꝛ opa
euãgelica. Itẽ etiã illa opa nõ solũ sunt eis inania
et mortua: sꝫ etiã mortifera: qꝛ quotiẽscũqꝫ faciũt
ꝛ obseruãt aliqd opus cerimoniale peccant mor

Bona glorie.

taliter: et addũt peccatũ sup peccatũ: ⁊ oratio eoꝝ
vertitur in peccatũ: sicut dictũ est psal. lxiij. ⁊. cviij.
Et sic manent inanes in bonis et meritis: ⁊ frustra
ti in sua intentiõe: q2 inciderũt in oĩa mala q̃ vita-
re putabant. Et perdiderunt omnia bona que cõ-
sequi putabant ⁊ cupiebãt. Et gẽtiles esurientes
fuerũt exaltati et repleti bonis quib⁹ ipsi sunt pri
uati. Et ideo dicit virgo maria ꝙ xp̃s filius suus
fecit potentiã in brachio suo: q2 dispsit iudeos ob
stinatos et supbos mente cordis: et deposuit eos
de sede sacerdotali ⁊ iudiciali: et loco ⁊ regno. Et
exaltauit humiles apostolos ⁊ gẽtiles p fidẽ hũi-
liatos. Et apostolos ⁊ gẽtiles esuriẽtes: ⁊ paupes
et simplices impleuit bonis gratie in p̃senti ⁊ glo
rie in futuro. Sed diuites iudeos dimisit inanes ⁊
frustratos nõ solum bonis spiritualibus: sed etiã
dignitatibus tẽporalibus ⁊ in sua mala intẽtiõe.
¶ Sed est iterũ aduertenduȝ ꝙ isti tres versus su-
pradicti nõ solum verificãtur de superbis iudeis:
immo primo verificãtur de superbis demonibus
quos deus in principio dispersit et deposuit de se
de celesti. Unde dictũ fuit in expõne psalmi. lxxi. — Not. de luciffero
qualiter deus gradauit in pricipio ordines ange
lorum scd̃m ordinẽ nobilitatis nature eorũ. Et sic
collocauit luciferũ in supremo ordine primuȝ sup
omnes alios: sed q2 vidit supra se a dextris dei. s.
potioribus bonis totius glorie sup oẽs ordines ⁊
hierarchias angelorum sedẽ preparataȝ pro xp̃o
homine: quẽ verbũ eternũ debebat psonaliter as-
sumere qui quidẽ xp̃s tanq̃ caput ⁊ dñs dominuȝ
et angelorũ erat adorãdus ab oĩbus angelis. Et
hoc scd̃m dei volũtatẽ. Tunc lucifer superbiẽs in
mẽte cordis sui dixit non esse equũ nec iustum ali-
quẽ hominẽ super angelos ascẽdere: nec etiaȝ ho
mines cum angelis coequari. Et sic diligẽs se po
tius q̃ deum ⁊ diligẽs se in se ⁊ non in deo: voluit
potius sequi appetitum suum q̃ voluntatẽ dei: q̃
hoc ab eterno statuerat adimplere. Tunc con-
cepit odium ⁊ inuidiam contra christũ et decreuit
conscẽdere ⁊ vsurpare sedẽ ⁊ soliuȝ imperiale pro
christo preparatũ: ⁊ facta coniuratione ꝯtra xp̃m
et voluntatẽ ⁊ statutum dei: dixit in corde suo. In
celum conscẽdam: et super astra celi: idest sup om
nes ordines et hierarchias angelorũ a dextris dei
exaltabo solium meum: et sedebo in monte scilicȝ
in hereditate christi. Ascẽdam super altitudinem
nubium: ⁊ similis ero altissimo vt patȝ Esaie. xiiij.
¶ Ex quibus patet ꝙ lucifer fuit primus supbus
in mente cordis sui qui voluit ⁊ statuit vsurpare se
dem imperialẽ christi filij dei ⁊ ascẽdere ad simili
tudinem et equalitatẽ dei ⁊ vsurpare imperium
mundi xp̃o debitum. Sed tunc deus fecit potẽtiã
in brachio suo scȝ in verbo suo: per qd̃ facta sunt
omnia ⁊ p̃cepit Michaeli ⁊ angelis eius: vt deij-
cerent luciferũ cum sequacibus suis de celo i infer
num. Et tunc factum est p̃lium magnũ in celo: naȝ
michael et angeli boni sequaces Michaelis dei
voluntati conformes et obedientes prelabantur
cum dracone lucifero eius praue volũtati ⁊ super
hierefistẽtes. Sȝ proiectus est draco ille magnus
serpens antiquus qui vocatur sathanas: idest ad-
uersarius et contrarius diuine voluntati ⁊ christo
futuro: proiectus enim est in terrã ⁊ angeli eius. s.
sequaces eius et rebelles deo missi sunt cum eo in
stagnũ ignis: vt patet Apocal. xij. Et sic patȝ qualr
xp̃s iam in principio fecit potentiam in brachio
suo: ⁊ dispersit de celo demones superbos in men
te cordis sui: q2 tunc deposuit eos potẽtes de sede
christi: quã vsurpare temere presumebant. Et non
solum deposuit eos de illa sede: sed etiam eos qui
erant potentes in natura deposuit de sedibus eo
rum quas in celo possidebãt a primo instanti sue
creatiõis: et eiectis ⁊ depositis eis a sedibus suis
exaltauit humiles homines ⁊ sanctos in sedes eo
rum. Nam hoĩes iusti ⁊ sancti possederũt p gratiã
⁊ humilitateȝ sedes celestes quas angeli rebelles
perdiderunt per superbiam. Et sedes quas mali
perdiderunt christo contradicendo et inuidendo:
possederunt homines iusti et humiles christum di
ligendo ⁊ credendo et sequendo. Et ideo ex conse
quenti homines esuriẽtes et sitientes iustitiam et
cupientes toto conatu iustificari per christũ: ⁊ esu
rientes ⁊ cum effectu ⁊ conatu ⁊ violentia penitẽ-
tie desiderãtes illam gloriã: xp̃s ipleuit illis bo-
nis celestib⁹: et demones qui erant in celo diuites
per naturã ⁊ gratiã expectãtes esse diuites p glo-
riã si stetissent ⁊ deo paruissent: dimisit inanes et
vacuos ⁊ frustratos in mẽte cordis sui: ⁊ in sua in-
tentiõe. Quia nõ solũ pdiderunt sedẽ christi quaȝ
vsurpare volebant: sed etiam sedes quas posside-
bant. Et nota ꝙ mali angeli nõ solum voluerunt
ꝯscẽdere ⁊ vsurpare sedẽ christi imperialẽ prepa-
ratam in potiorib⁹ bonis patris. Sed etiam sedẽ
virginis quã viderant preparatam in potioribus
bonis ⁊ a dextris christi filij eius super oẽs cho
ros ⁊ hierarchias ãgelorũ. Et hec fuit prima cau
sa inuidie eorum contra christum ⁊ matrem eius.
Secunda causa fuit: quia preuiderunt ꝙ quidam
homines intantum erant per gratiaȝ ⁊ merita ex-
altãdi per xp̃m ꝙ erant cũ eis in gloria coequãdi
⁊ collocandi. Et ideo moti sunt ad resistẽduȝ diui
ne legi ⁊ volũtati. Et iõ sunt de celo ⁊ dispsi ⁊ de
positi. Ex q̃bus patȝ q̃lr xp̃s q̃ est brachiũ ⁊ potẽtia
dei p̃ris dispsit demões supbos mẽte cordis sui.
Et quõ deposuit eos potentes de sede ⁊ gradu et
dignitate celesti. Et quõ exaltauit hoĩes humiles
vt repararẽt ruinã eoꝝ: ⁊ possiderent sedes eorum
Et quõ hoĩes esuriẽtes et cum conatu penitentie
querẽtes gloriã celestẽ impleuit bonis: ⁊ demões
qui in celo erant diuites p naturã et gratiã ⁊ expe
ctabãt fieri beati p gloriã cũ essent viatores: tñ q2
in gratia nõ steterũt. nec volũtati dei adheserunt.
Ideo dimisit eos inanes et vacuos. Et qd̃ deteri⁹
est ad eternã penã et in infernũ destinatos. Et sic
ista verba virginis. Primo verificãtur de demoni
bus supbis. Secũdo de iudeis obstinatis put an
te dictum est. Sed tertio verificant̃ de supbis tyrã
nis persecutoribus ecclesie: quos xp̃s dispersit de
supba mente cordis sui: et deposuit de sede pote-
statis. Et exaltauit christianos humiles. Ut̃ prio
dispersit Neronem de superba mẽte cordis sui: ⁊
deposuit ipsum de sede iperiali. Nã cũ interfeci- — Not. de nerone.
set apostolos Petrũ et Paulũ pricipes ecclesie ⁊
rempublicam destruxisset: videns totum senatum

motum contra se:seipsum interfecit:et loco eius fuit exaltatus in imperium humilis Uespasianꝰ et postea Titus filius eius. Item Domitianus cū secundam persecutionē contra ecclesiam diu concitasset et contra rem publicam multa mala perpetrasset:tandem per senatū depositus:vt quidā ferunt seipsum interfecit et loco eius humilis et iustus Traianus in imperiū est exaltatus qui aliquandiu dedit pacem ecclesie. Item Diocletianꝰ et Maximianus et Maxentius cum per magna tempora seua persecutione ecclesiā christi vexassent ⁊ infestassent:tñ finaliter de imperiali sede depositi mirabiliter vitam finierunt. loco quorū humilis Constantinus in imperium est exaltatꝰ: qui postea ad fidem xp̄i cōuersus destructis idolis ecclesiam dei p̄sperauit ac ditauit. Exēplo cuius oēs reges terre cū toto populo gētili se iugo fidei xp̄i subiecerunt. Et sic deiecta superbia huiꝰ mūdi ois potestas subiugata est iugo christi. Et Constantinus impator cū oībus regibus se subiecit Siluestro pape:tanq̄ vicario xp̄i in terris. Et relicta ipsi Roma cū toto patrimonio se in Constantinopolim recepit:et imperialē sedē transtulit. Et sic p3 qualiter superbi et potentes gentiles depositi sunt de sede supbie et potestatis ⁊ humiles xp̄i in sedē sacerdotalē:et imperialē exaltati. Itē demōes supbi q̄ adorabātur in idolis a toto mūdo fuerūt depositi de sede idolatrie ⁊ humiles facti fuerunt exaltati. Nā tēpla idolorū cōminutis et destructis idolis fuerūt cōsecrata in ecclesias apostolorū et martyrū. Qr in delubris vbi adorabantur idola postea posite sunt imagines sanctorū:in quibus sancti nō adorantur sed a fidelibus venerantur et in sanctis suis deꝰ laudat. Qr apl̄i p̄cipes populorū et martyres vt dij fortes eleuati ⁊ exaltati sunt psal. xlvi. Et sic p3 quomodo xp̄s nō solū demones superbos et iudeos obstinatos:sed etiam superbos tyrannos persecutores ecclesie dispersit de superbia mentis cordis sui:et d̄posuit de sede ⁊ dimisit inanes:⁊ xp̄ianos humiles et esurientes exaltauit et impleuit bonis in presenti per gratiā et in futuro per gloriam:put dictū est. ¶ Itē hoc nō solū est intelligēdum de demonibus et iudeis obstinatis et de tyrannis et persecutoribus ecclesie. Sed etiā de superbis regibus et p̄ncipibus et magnatibꝰ:⁊ diuitibus xp̄ianorū qui pluries fuerunt depositi et eiecti a sedibus ⁊ a culmine potestatis p̄pter supbiā et elationē suā:⁊ h̄ iusto dei iudicio:eo q̄ cōfisi in viribꝰ suis et diuitijs sepe deū cōtēpserūt ⁊ paupes despexerūt put dictū fuit in expositione psal. xlviij. et. lxxij. Et hoc de scda pte huiꝰ cātici.

Luce. i. **Suscepit israel puerum suum:recordatus misericordie sue.**

Gen. xv. et. xxij. **Sicut locutꝰ est ad patres nostros abraam et semini eius in secula.**

¶ Hec est tertia et vltima pars principalis huiꝰ cantici in qua virgo Maria concludendo reddit causam omniū eorū que dicta sunt. Nam omnia que dicta sunt de virgine Maria et ecclesia fecit christus veniens in carnem. Et sic aduentus eius in carnem fuit causa eorum que dicta sunt. Unde quia christus debebat ex virgine Maria carnem assumere:ideo magnificauit et dignificauit eam supradictis duodecim dignitatibus et p̄uilegijs in prima parte memoratis:et fecit ipsi illa duodecim magna. Itē postq̄ venit in carnē exercuit mysterium nostre redemptionis:cuius mīaꝰ precessit et profuit omnibus timentibus eum a progenie in progenies. Et in sua passione manente corpore in cruce et sepulchro descendit ad inferos et dispersit demones superbos per infernum et deposuit eos de sede potestatis quam super totum genus humanum habebant et expoliauit lymbū et purgatorium:et liberauit humiles et captiuos de inferno:et exaltauit eos secū in gloriam:et eos qui ibi per magna tēpora fuerāt esurientes christum expectando impleuit bonis fruitionis:et demones qui erant diuites possidentes illam predam et totum genus humanum:dimisit inanes ⁊ vacuos preda eis ablata. Item post ascensionem deposuit iudeos obstinatos de sedibus eorū et dispersit eos per mundū vt dictū est. Et exaltauit humiles ⁊c. Et sic p3 q̄ omnia ista fecit christus quando venit in carnem. Et ideo dicit virgo maria in fine huius cantici q̄ q2 israel iam suscepit puerum suum in lege promissum qui oīa supradicta partim fecit et partim in breui debet facere: ideo ipsa agendo gratias Magnificat dn̄m ⁊c. ¶ Ad cuius intellectum est notandū sicut dictum est in principio:q̄ istud canticū est finis totius legis et prophetarum:et principiū totius euāgelij Nam virgo Maria recipiens christū in lege promissum in vtero suo agit gratias annūcians:quia israel iam recepit messiam in lege promissum:de quo locuti sunt oēs patriarche et prophete:quem deus promisit omnibus patriarchis et p̄phetis. Et per consequens agendo gratias ⁊ magnificādo deum euangelizat christū iam venisse qui fuerat a deo promissus in lege et prophetis. Et ideo concludendo suum canticum dicit:ideo Magnificat anima mea dominum:et exaltauit in deo salutari meo:quia suscepit israel puerum suū iesum saluatorē:et iā deus recordatus est misericordie sue mittendo filiū suū mundi saluatorē sicut locutus est quondam ad patres nostros:scz adam et enos et noe:et locutus est et promisit ipsi abraā et semini eius in secula.i. successiue per singula secula et etates. Et nota q̄ ly recordatꝰ mīe sue nō ordinatur cū ly suscepit israel puerū suū:sed cum sequēti orone:vt sit sensus suscepit israel puerum suū sicut deus recordatus mie sue, locutus est ad patres nostros ⁊c. Uel vt clarius et melius dicat ly recordatus mie sue facit sniam et orationē per se cū supplemento:vt sit sensus. s. Suscepit iam israel iesum puerū suum:q2 deus supple recordatꝰ misericordie sue:iam misit filiū:sicut locutus est ad patres nostros ⁊c. vel q2 deꝰ recordatus est misericordie sue mittendo filium suū sicut p̄misit ⁊ locutus est ad patres nostros ⁊c. A ¶ Sed hic occurūt tria dubia. Primo q̄s est israel q̄ suscepit puerū suū:cū nos videamus q̄ pp̄ls israel nega-

Istud cāticum est p̄ncipiū euāgelij

uit et abiecit et crucifixit xp̄m. Scđo est videnduȝ
qūo et qñ israel suscepit istū puerū iesum. Tertio
ad quos p̃res et qūo ⁊ qñ deus locutus est xp̄o: ⁊
qñ et quomō locutus est et promisit deus xp̄ȝ ipsi
Not. q̄s abraam et semini eius in secula. Quantū ad p̄mū
fit israel rñdetur sicut dictū est in ꝓlogo sup psalteriū tra/
ctatu. iiij. et per totā eius expositionē et i tractatu
ꝯtra iudeos ꝙ ista nomina. s. abraā et israel: ⁊ se/
men abrae et israel nō sunt noīa carnis et nature:
sed noīa fidei et grẽ et mysterij. Nam p̄io abraā
a sua natiuitate carnali appellatus est Abram
a parētibus: scriptū cū simplici a vt p̄ȝ Gen. xj.
Sed postq̄ factā est repromissio de xp̄o futuro: et
ipse credidit repromissioni ꝓpter quā fidē fuit iu
stificatus tūc fuit ipsi mutatū nomē ꝑ quandā ad
ditioneȝ ꝓpter fidē quā habuit de xp̄o futuro: sic
dict⁹ est abraā scriptū cū duplici a. vñ legit̃ Ge.
xv. ꝙ qñ abraā petiit a deo gñationē ⁊ ꝓlē ne mo
reretur sine liberis q̄ succederēt in eius hereditatē
Tunc deus eduxit ipsuȝ foras dicēs. Suspice ce/
lū et nūera stellas si potes sic erit semē tuū: et tūc
credidit abraā et reputatū est illi ad iusticiā. ¶ Ex
q̄bus verbis seq̄tur p̄mo ꝙ deus nō ꝓmisit ipsi
abraā semē terrenū sed celeste et sp̄ūale: q: nō di/
xit respice terrā sed respice celū: per qđ fuit deno/
tandū ꝙ ex celo debebat descendere semen eius.
Hoc est ꝙ fili⁹ dei debebat sumere carnē ex semi/
ne ipsius abraā. s. ex Maria virgine futura filia
ipsius abraā. Itē seq̄tur ꝙ xp̄s deus et hō celestis
d̄bebat regnare ⁊ mltiplicare filios celestes sp̄ūa
les ipsi abraā per hoc qđ ait. numera stellas si po
tes. Tertio seq̄tur ꝙ tūc abraā credidit xp̄o futu/
ro: immo credidit xp̄m futurū deū et hoīem ⁊ mū
di saluatorē ꝓpter quā fidē fuit iustificatus: per
hoc qđ ait: credidit abraam et reputatum est illi
ad iusticiā. Nā si abraā per talem ꝓmissionē cre/
didisset tm̄ gñationē carnalē futurā et sp̄ūalē sup
naturā et nō deū incarnandū sua credulitas non
fuisset ex fide infusa: q: absq̄ fide infusa et super
naturali vnusq̄sq̄ pōt credere res carnales et na/
turales. Et sic nō fuisset iustificatus per fidē: nec
merces sua fuisset magna nimis: prout dicitur in
textu. Et sic patȝ qualiter per talē ꝓmissionē fuit
ipsi christus ꝓmissus: et q: credidit per talem fi/
dem christi futuri: fuit iustificatus. Item vlterius
postq̄ iam habuerat filium carnalē scȝ ismael: ite
rum vocauit eum deus dicens. Ego sum et ponā
pactum meum tecum erisq̄ pater multarum gē/
tium: nec vltra vocabitur nomen tuum Abram:
sed appellaberis abraā q: patrē multarum gēti/
lium constitui te ⁊c. Et tunc deus fecit pactū cir/
cuncisionis cū abraam. Et sic abraā cepit circun/
cisionē in signū federis et fidei xp̄i futuri. Ex qui/
bus p̄ȝ ꝙ abraā ante circunsionē iam crediderat
xp̄m futurum: et per solā fidē xp̄i futuri fuerat iaȝ
iustificatus: sed cepit circūcisionē in signum fede/
ris: et tanq̄ signaculū fidei vt inquit ap̄ls in qua
quidē circuncisione deus acceptabat illum modi
cū sanguinē nō in preciū solidū: sed tanq̄ arrā et
signū precij futuri per xp̄m in cruce soluēdi: vt di/
ctum est sup psal. xxxix. et in tractatu cōtra iudeos
Item sequitur ꝙ regeneratio baptismalis ⁊ fidei
quam figurabat illa circuncisio: et additio illius
noīs nō tollit substātialr̄ naturā hominis: sed ad
dit grām supra naturam remouēdo pctm̄ qđ cor/
rumpebat naturā: qđ denotat̃ per hoc ꝙ illa syl/
la ha cū aspiratione addita ipsi nomini abrahaȝ
nil remouet de substantia noīs: sed addit et adau
get ipsum nomē addendo istā syllabā ha. et sic dr̄
abrahā: ꝑ qđ mysteriū p̄ȝ ꝙ istud nomē abraham
nō est nomē natiuitatis et nature: sed nomē fidei
et repromissionis et gratie et spiritualis regene/
rationis et nomen augmentationis et perfectio/
nis: inquantū gratia addit supra naturam et per
ficit eam. Et per hoc etiam denotat̃ ꝙ abraā de/
bebat habere duplicē generationē scȝ vnā natu/
ralē et carnalē figuratā ꝑ hoc nomē abraȝ qđ an
te habebat: et aliā sp̄ūalē per repromissionē figu
ratam per additionē huius noīs abraā: ꝙ p̄ȝ: nā
nato ismaele filio carnis facta est ipsi repromis/
sio per isaac. Item hoc magis explicat̃ Gen̄ xxij.
qñ facto sacrificio deus cum promissione et iure
iurando dixit ipsi abraā. Multiplicabo semē tuū
sicut stellas celi et arenā que est in littore maris: ⁊
in semine tuo benedicentur omnes gentes. ⁊c.
¶ Ex q̄bus p̄ȝ ꝙ duplicē gñationem et dupliceȝ
multiplicationeȝ ꝓmittit deus ipsi abraā scȝ ge
nerationē carnalē figuratā per arenam maris: et
multiplicationē sp̄ūalē figuratā per stellas celi.
Itē sequit̃ ꝙ gñatio sp̄ūalis erat multiplicanda
ex populo gentili per baptismalē bñdictioneȝ in
xp̄o: per hoc qđ ait in semine tuo bñdicent̃ oēs
gentes ⁊c. B ¶ Ex his oībus p̄ȝ ꝙ istud nomē
abraā nō est nomē carnis et nature: nec carnalis
generationis et natiuitatis: q: nonaginta anno/
rum erat abraā qñ datū est a deo ipsi istud nomē.
Sed est nomē fidei xp̄i et repromissiōis et gratie
et bñdictionis. Ex quo sequitur ꝙ filij carnales
tantū descendentes ab abraā sine fide xp̄i ⁊ rege
neratione: nō sunt vere filij abrae: sed filij abram
i. s̄m carnē tantū: et nō s̄m ꝓmissionē et fidem: q: Hi sunt
abraam est nomē fidei et gratie ⁊ bñdictionis: er filij
go solum sunt veri filij abrae illi qui ipsuȝ recepe Abraaȝ.
runt et fidem eius. Et fuerūt regñati et benedicti
in xp̄o per baptismū: q: isti addiderunt gratiam ⁊
bñdictionem super naturam ⁊ sic p̄ȝ qualiter po
pulus gentilis: idest oēs venientes ex illo populo
et oēs qui regenerati sunt in xp̄o ꝑ baptismū fa/
cti sunt abrae semen et veri filij abrae s̄m repro/
missionē: q: secuti sunt fidē ipsius abrae: et bene/
dicti sunt in xp̄o qui fuit ex semine abrae: s̄m car/
nem. Et sic etiam patet qualiter hoc nomē abraā
trāsiuit a populo iudaico in pp̄lm gentilē per fi/
dem xp̄i et predicationem apostolorū. Nam ap̄li
in xp̄o primo regenerati regenerauerunt postea
pp̄lm gētilē per baptismū: et sic ꝑ fidē ⁊ regñatio
nē baptismalē fuit translatū et continuatū nomē
et semē abrae in pp̄lm gentilē: et continuat̃ semꝑ
in pp̄lo xp̄iano: et sic nos sumus veri filij et semen
abrae. Unde tria fecit abraam antequā cōsequeret̃ Tria fe/
nomen augmentatū. Nā primo exiuit de terra na cit abra
tiuitatis vbi idola adorabant̃. Scđo inuocauit am ⁊c.
nomen dñi qđ est verbum incarnatū. Tertio credi
dit deū incarnatū qui ipsi hereditatem debebat

vare in celo. Et hec fides fuit ipsi reputata ad iu
sticiā. Et iō in premiū adept⁹ est hoc nomē abraā
tanq̄ pater multarū gētiū: sed postea p mysteriū
immolatiōis arietis p isaac credidit xp̄m passuꝝ
p nobis: ideo dictū est ipsi quasi in xp̄o erāt rege
nerāde oēs gētes. Per eādem ergo rōnē istud no/
mē israel nō est nomē nature nec carnalis natiui
tatis ꝛ generationis: sꝫ est nomē fidei gr̄e ꝛ bn̄di
ctionis. vn̄ legit̄ Gen̄. xxxij. q̄ qn̄ iacob reuerteret̄
ex mesopotamia in terrā pmissionis dn̄ dormiret
iuxta vadū iacob. Ecce vir. i. angelus in forma vi
ri luctabat̄ cū eo vsq̄ ad mane: quē nolui dimit
tere iacob vsq̄quo bn̄dixit sibi: cui dixit angelus
nequaq̄ iacob appellabit̄ nomen tuū: sed israel:
qm̄ si cōtra deū fortis fuisti quāto magis cōtra ho
mines preualebis. Et tūc israel vocauit nomē lo
ci illi⁹ Fanuel dicēs: vidi dn̄m facie ad faciem et
salua facta est anima mea ꝛc. D ¶ Ex quibus

Abraaz est nomē isrl' ipo/ sitū pro pter q̄/ tuor.

ptꝫ q̄ ppter. iiij. impositū est ipsi nouiter hoc no
mē israel. Primo pter fidem q: vidit hominē: et
credidit deū in illo homine dicēs: vidi dn̄m facie
ad faciē ꝛc. Et sic p fidē vidit in spū ꝛ credidit deū
incarnādum. Et ideo dictus est israel qd̄ interpre
tatur vir videns deum. Itē secūdo q: tenuit forti/
ter deum. Tertio q: fuit a deo benedictus. Quar/
to q: fuit per eum directus. Et ideo ille qui a na/
tiuitate dicebat̄ iacob dict⁹ est postea isarel a deo
propter ista q̄tuor. Israel em̄ idē est qd̄ vir videns
deū: ꝛ fortis vt princeps cū eo ꝛ benedictus ꝛ dire
ctus a deo. Ex quo ptꝫ q̄ istud nomē israel nō est
nomen natiuitatis ꝛ nature: sed nomē fidei xp̄i: et
nomē fortitudinis ꝛ benedictionis ꝛ directionis
¶ Ex quib⁹ etiā ptꝫ q̄ nō solū sunt veri filij israel
illi q̄ nati sunt ex eo solū s̄m carnem sed soli ipsi q̄
habuerūt ꝛ habēt fidem israel quā habuit iacob
de xp̄o incarnādo in illa luctatiōe. Et solum sunt
verus israel et veri filij israel illi qui sunt benedi/
cti per xp̄m ꝛ in xp̄o per baptismum: et qui sunt di
recti a xp̄o per legem euangelicam. Et sic etiā est
dicēdū q̄ ante aduentū xp̄i ꝛ in aduētu xp̄i solum
erāt veri filij israel illi q̄ credebāt ꝛ expectabāt fi
liū dei incarnatū in messiā ꝛ q̄ credebāt ꝛ expecta
bant saluari p eius mortē ꝛ passionē ꝛ bn̄dici per
baptismū ꝛ dirigi per legē euangelicā: sicut pre/
uidit et credidit iacob in illa visione ppter quam
fidē sortitus est hoc nomē israel. Et sub istis. iiij.
cōditionib⁹ expectabāt. illū oēs patriarche ꝛ p/
phete: vt pbatū est p totā expositionē psal. Et iō
sequit̄ q̄ scribe ꝛ pharisei ꝛ sequaces eoꝝ iam nō
erāt veri filij israel qn̄ venit xp̄s: q: nō credebant
nec expectabant messiam deū ꝛ hoiem: nec deū in
carnatū ad saluādū eos spiritualiter sed expecta
bāt messiā purū hominem q̄ liberaret eos de ser
uitute tēporali Romanoꝝ ꝛ psperaret eos in copia
bonoꝝ tpaliū. Et ideo oēs erāt heretici deuiātes
a vera intelligētia sacre scripture legis ꝛ pphetā
rū. Et p ɔn̄s nō habebāt fidem abrae nec israel si
cut latius pbatū est p totā expositionē psal. ꝛ in
tractatu cōtra iudeos. ¶ Ex quibus sequitur q̄ ve
ritas nominis abrae ꝛ israel solū fuit reseruata in
virgine maria: ꝛ Ioseph: et zacharia ꝛ Iohāne ba
ptista ꝛ Elisabeth ꝛ Symeone ꝛ ceteris q̄ expecta
bāt verā redēptionē israel. Et iō ipse symeō ꝛ za/
charias habuerūt responsuꝫ a spūsctō nō visuros
mortē nisi viderēt xp̄ꝫ dn̄i: vt pꝫ Lu. j. de zacharia
ꝛ Lu. ij. de symeone. Et patebit infra. ¶ Ex quib⁹
ptꝫ q̄ qn̄ venit xp̄s iā erāt diuisi filij isrl' in filios
carnis tm̄: q̄ erāt scribe ꝛ pharisei ꝛ sequaces eoꝝ
Et in filios spūs ꝛ pmissiōis ꝛ fidei ꝛ grē q̄ erāt
fideles supradicti: qd̄ fuit figuratuꝫ in iacob qui
post factā pmissionē ꝛ illā visionem ꝛ impositio/
nē nois mansit claud⁹ vno pede: ꝛ rect⁹ alio pede
ad denotādū q̄ vna ps filioꝝ debebat claudicare
ꝛ deuiare a fide eius ꝛ a vera pmissiōe ꝛ intelligē
tia sacre scripture: sicut scribe ꝛ pharisei ꝛ oēs seq̄
ces eoꝝ q̄ sunt moderni iudei obstinati. Et altera
ps filioꝝ israel debebat manere recta in fide eius
xp̄m recipiēdo sicut v̄go maria cuꝫ supradictis et
oibus fidelibus futuris. Et sic ptꝫ q̄ sunt veri filij
israel ꝛ verū semē abrae. Et ptꝫ p̄mū q̄situ. ¶ Quā
tuꝫ ad scd̄m ptꝫ ex superioribus nā postq̄ veritas
nominis israel māsit in virgine maria ꝛ ioseph ꝛ
q̄busdam fidelibus. Iō virgo maria cū illis fide
libus suscepit iesum xp̄m vice et in psona totius
israel: et oim patriarcharū et pphetarū et oim fi
deliū preteritoꝝ ve. te. Et tāq̄ veꝝ messiā et redē
ptorē ꝛ saluatorē in lege pmissuꝫ sꝫ oēs isti nō re
ceperūt eū eodē tpe nec mō. Nam sola virgo ma/
ria suscepit ipsum primitate tpis ꝛ dignitatis: q:
nō solū suscepit ipsum mente sed etiā carne in ei⁹
vtero virginali: qn̄ dixit. Ecce ancilla dn̄i fiat mi
hi s̄m verbū tuū: q: tūc in eodē instāti ope spūsctī
corp⁹ xp̄i fuit ex puris sanguinibus virginis for/
matū et pfecte organizatū et a tota trinitate aīa
fuit in illo corpore creata: et in eodē instāti tota il
la humanitas s. na: homo cōditionata fuit a v̄bo
psonaliter assumpta: et sic v̄go maria in eodē in/
stāti cōcepit: et suscepit in vtero v̄ginali iesum ve
rū et pfectū deū et hoiem tanq̄ mūdi redēptorē ꝛ
saluatorē put angelus ipsi annūciauerat. In scd̄o
aūt loco suscepit ip̄m btūs ioseph sponsus v̄gi/
nis. Nā cū maria esset inuenta in vtero habēs de
spūsctō ꝛ ioseph cogitaret occulte dimittere eaꝫ
Tūc angelus apparuit in somnis ioseph dicens
Ioseph fili dauid noli timere accipere Mariā cō
iugem tuam. Quod ei in ea natum est de spūsan/
cto est: pariet filiū: et vocabis nomen eius iesum.
Ipse em̄ saluū faciet ppl'm suum a peccatis eorum
ꝛc. Tūc aūt exurgens ioseph a somno fecit sicut p̄
cepit angelus et accepit mariā cōiugē suā ꝛc. A
¶ Ex quo ptꝫ q̄ ioseph tūc accepit mariam tanq̄
matrē dei: q: iam ante erat ipsi vera cōiunx et spō
sa. Et tūc accepit puerū iesum tanq̄ saluatorē mū
di: vt ptꝫ Mat. j. In tertio aūt loco suscepit iesuꝫ
Iohan. baptista tanq̄ dn̄m et saluatorē mundi: ꝛ
hoc quando maria ingressa est domū zacharie et
salutauit Elisabeth: q: tūc Iohā. exultauit in gau
dio in vtero ipsius Elisabeth. Et ex cōsequēti eli
sabeth plena spūsancto recepit mariaꝫ tanq̄ ma
trē dei et recepit iesum xp̄m tanq̄ dn̄m et mundi
saluatorē cū dixit: ꝛ vn̄ hoc mihi vt mater dn̄i mei
veniat ad me. Benedicta tu inter mulieres et bn̄/
dict⁹ fruct⁹ ventris tui et btā q̄ credidisti: qm̄ pfi/
cientur in te q̄ dicta sunt tibi a dn̄o ꝛc. B ¶ Ex

No. quomodo et qn̄ israel suscepit puerum iesum.

iohānes suscepit iesum.

quibus patet quod iste tres.s.ioseph: et Johā.baptista: et Elisabeth susceperunt xp̄m in dn̄m et mūdi saluatorē: adhuc existētē in vtero virginis marie. Itē in quarto loco suscepit ip̄m zacharias pater Johā. baptiste: quia in natiuitate filij sui plen⁹ spūsctō pphetauit dicēs. Benedictus dominus de⁹ israel: quia visitauit et fecit redēptionem plebis sue &c. In quo quidē cātico zacharias annūciat et pfitet saluatorē et redēptorē venisse ad faciendam salutem et redemptionem plebis sue: et confitet in xp̄o esse cōpletas oēs pmissiones factas ipsi abrae et oib⁹ patriarchis et pphetis de messia mūdi saluatore et redēptore: et pdicit Jo.baptistā futurū precursorē xp̄i: ad preparādas vias eius. Et cōfitet qualr iam visitauit nos oriēs ex alto illuminare his qui in tenebris et in vmbra mortis sedēt ad dirigēdos pedes nostros in viā pacis. L ¶ Ex quibus patet quod zacharias iam cōfessus est: et suscepit xp̄m adhuc existētē in vtero matris tanquam saluatorē et redēptorem et regem israel. Et per ons messiā in lege et pphetis pmissum vt patet Lu.j. In.v. autem loco sceperunt ipm pastores qui monitu angeli venerunt ad adorādum christū nouiter natū in bethleē vt patet Luce.ij. Nec est ambigēdū quin elisabeth et zacharias venerint ad adorādū xp̄m in psepio sicut pastores eo quod domus zacharie vix distabat a bethleē p vnū miliare. In sexto aūt loco in psona et vice totius populi gētilis facti viri israelite p fidē: venerunt magi ab oriente et adorarūt xp̄m tanquam deū et hominē et dominum totius vniuersi et specialē regē iudeorum. Et p cōsequēs verū messiā in lege pmissum: vt patet Mat.ij. et sic patet qualr illi magi facti veri israelite susceperunt xp̄m in psona et vice totius populi gentilis q erat futurus verus israel et semen abrae p fidem: et erat benedicēdus: et regenerandus in xp̄o tanquam verum semē abrae sm repromissionē ipsi factā: put supradictum est. In septimo autē loco suscepit eum symeō iustus in tēplo in psona tot⁹ israel et in persona legis. Unde cum virgo maria non obligaretur apparere in tēplo in quadragesimo die post partum: eo quod nō iuscepto semine: sed opere spūsancti pceperat: nec cū cruoris et sordibus aliarum mulierum: sed cum puritate et virginitate pepererat: nec xp̄s erat obligatus ad presentādū in tēplo: eo quod solus inter mortuos liber in adā nō fuerat obligatus eo quod nō ex opere adam cōceptus fuerat nec in carnem peccati venerat: sed quia spōte voluit subijci legi: vt eos q sub lege erant redimeret: et a iugo legis liberaret. Ideo virgo maria sola inter omnes mulieres per filij gratiam erat ab illa lege excepta: tamē monitu et voluntate filij venit in quadragesimo die a natiuitate sm legē moysi ad presentandum filium suum in templo ipsi Symeoni: pro tunc vicem gerenti summi sacerdotis: et presentauit ipsum illi. Quasi diceret virgo maria. O Symeon. Ecce filius meus: quem licet videas venire in similitudinem carnis peccati: vt damnet peccata omnium in carne sua tamen non habet vllum peccatum: quia non ex opere adam conceptus nec natus est. Ideo non presento tibi ipsum tanquam peccatorem: sed tanquam peccatorum oim saluatorem et redēptorem: et totius israel a iugo legis liberatorem &c.

Item magi.

Item symeon.

Tunc Symeō iustus qui diu expectauerat et optauerat redēptionem israel et acceperat responsum a spūsancto nō visurū se mortem: nisi prius videret christū domini: cognouit in spiritu illū sibi psentatum esse saluatorē mundi. Ideo cum gaudio et lachrymis accepit illum in vlnas suas et benedixit deum gratias agendo et dixit. Nunc dimittis seruum tuum dn̄e scdm verbum tuū in pace: quia viderunt oculi mei salutare tuum. Quasi diceret. O domine postquam oculi mei viderūt saluatorem mundi: iam nō est amplius quod desiderare queam. Ideo quia iam desiderium meum impletū est scdm pmissionem mihi factam. Ideo dimitte me in pace: quia cōtentus recedā ab hoc mundo quia scio in breui liberari: et exire de limbo inferni per istū saluatorē quē preparasti ante faciē oim populorum: vt sit lumē ad reuelationem et illuminationē gentium et spiritualem gloriā plebis tue israel: quasi diceret: iste nō erit saluator tēporalis solius populi iudaici: vt dicunt scribe et pharisei: sed erit illuminator et glorificator oim gentiū et plebis tue israel: et sic erit redemptor vniuersalis: quia oēs fient israel in eo per lumē fidei. Et tunc Symeō conuersus ad vginem mariā annūciauit ipsi totum mysteriū passionis et resurrectionis xp̄i: et nostre redēptiōis: et predixit obstinationē multorū iudeorū. Et tunc etiam anna pphetissa predicabat ipm vniuersalē redēptorē mundi oibus qui expectabāt redēptionem israel: vt patet Luce.ij. Et sic patet qualiter Symeon in persona legis et sacerdotij: et tot⁹ veri israel suscepit xp̄m puerū suum scz sibi pmissum tanquam redemptorē et messiam et saluatorē. Sed postea in trigesimo anno in tēpore ascensionis sue: susceperūt ipsum apostoli et discipuli et mulieres q christum sunt secute vsque ad passionē et sepulturā inclusiue. Et exinde post spiritussancti missionē suscepit ipsum magna multitudo conuersorum de iudaismo: vt patet per totum discursum Actuum apostolorum. Ultimo aūt totus populus gentilis factus verus israel per fidem et regenerationē baptismalē suscepit christū puerum suū ipsi promissum in abraam: vt patet Gen.xxij. et in iacob Gen.xlix. L ¶ Ex quib⁹ patet quod Symeō iustus fungens p tunc suo sacerdotio in tēplo: tanquam syndicus et pcurator legis et sacerdotij et oim patriarcharū et pphetarū et totius israel: suscepit iesum puerū suum tanquam redēptorē et messiam et saluatorē israel: et sic pfessus est ipm saluatorem et lumen gentium et gloriā plebis dei israel. Sed magi primicerij populi gentilis susceperunt ipsum in dominū. Sed apostoli tanquam primicerij et pncipes totius eccl'ie xp̄i susceperūt ipm in redēptorem et glorificatorē: que quidē ecclesia fuit congregata ex conuersis de populo gentili et iudaico: que dicitur vere israel et semen abrae sm fidem. Et sic patet quomodo et quando et p quos suscepit israel puerum suum: prout secundo querebatur. D ¶ Quantum ad tertium est dicendū quod deus recordatus misericordie sue multotiens et multis modis locutus ad patres veteris testamenti: et per diuersa secula successiue locutus est ipsi abraā et semini eius xp̄m pmittēdo. Nā in pri

Deus locut⁹ est prībus multis modis

ma etate locutus est ad adam post lapsū et post
ꝙ eiecit ipsum de paradiso. Unde dicit Aug. in li
bro. Cur deus hō. ꝙ deus licet in puniendo adā
propter inobedientiam fuerit vsus iusticia: tamē
recordatus sue misericordie promisit ipsi mittere
filium suum in carnem qui eum cū tota sua poste/
ritate per carnem suam redimeret: vt si de instanti
miseria ei doleret tamē de suo succ͡ꝫ posteritatis
remedio iam de lōginquo gauderet ꝛc. Et sic etiā
locutus est ad abel de christo futuro: et ad enos
qui incepit inuocare nomē domini. quod quidem
nomē nil aliud est nisi verbum incarnatum: vt fre
quenter dictū est. Et sic etiā locutus est ad enoch
qui per fidem xp̄i futuri placuit deo et trāslatus
est in paradisum Eccle. xliiij. Item in secundo se/
culo et etate locutus est ad Noe: et fecit cuꝫ eo pa
ctum fidei post diluuium promittendo ipsi chri/
stum saluatorem mundi per figuram et mysteriū
Nota d arcu fe/ deris. arcus federis celestis dicens. Et nō erūt vltra aq̄
diluuij ad delendā omnē carnem ꝛc. Arcum meuꝫ
ponam in nubibus celi: et erit signum federis in/
ter me et terrā: eritq͡ꝫ arcus meus in nubib⁹: et vi/
debo illum et recordabor federis sempiterni ꝛc.
Gen. ix. Per quod mysterium preuidit noe totum
mysterium incarnationis et nostre redēptionis.
Nam ille arcus qui dr̄ iris nil aliud est nisi imago
solis in ꝓfundo nubis roꝛe iam quasi digeste: que
quidē imago causat tres principales colores pre
ter alios minus ꝑncipales: scꝫ colorē rubeū et vi/
ridem et ceruleū per qđ fuit significatuꝫ qualiter
filius dei qui est imago patris debebat descende
re de celo et poni et latere in nube humanitatis ꝛ
fieri homo q̄ dr̄ xp̄s in quo est verbū et caro et aīa
tanq͡ꝫ tres colores. Unde sicut qn̄ apparet ille ar/
cus federis in nube amplius nō timet̄ tempestas
nec diluuium: qꝛ ille arcus videt̄ sedare oēm tēpe
statem. Ita quādo filius dei apparuit incarnat⁹
in mūdo iam amplius nō timuimus diluuiuꝫ dā
nationis. Et sic deus respiciens ad illum arcum
recordat̄ federis et pacti: ne amplius inducat di/
luuiū. Ita ꝑiter deus respiciens xp̄m verbū incar
natum tanq͡ꝫ imaginē suā semꝑ recordat̄ mie sue.
Et sic recordatus per merita passionis filij sui fi
gurata per colorē rubeum liberauit totum genus
hūanum de diluuio perpetue mortis ꝛ seruitutis
et quotidie liberat nos a peccatis respiciēdo me
rita passionis xp̄i filij sui. Et hoc mysteriuꝫ incar
nationis et redemptionis generis humani pre/
uidit Noe in spiritu per illum arcum federis. Et
etiam per liberationem a diluuio factam per ar
cham et sub tali fide xp̄i futuri redemptoris sal/
uatus est Noe cum suis filijs fidelibus in ꝑmo et
scđo seculo. Itē in tertia etate locut⁹ est deus ipsi
abraā promittēdo filium suū saluatoreꝫ mūdi cū
dixit. Suspice celum ꝛ numera stellas si potes: sic
erit semē tuū. Et tunc qꝛ credit abraam saluatorē
mundi futurum de suo semine ꝑm carnem. Ideo
reputatum est ei ad iusticiam Gene. xv. et etiaꝫ lo
cutus est deus ipsi Ge. xxij. in sacrificio isaac: qn̄
dixit. Per memetipsum iuraui: qꝛ fecisti rem hanc
et non pepercisti filio tuo propter me. Multipli
cabo semen tuum sicut stellas celi: et sicut arenaꝫ
que est in littore maris et in semine tuo benedicē
tur oēs gentes. In quibus verbis preuidit abraā
in spiritu et credidit ipsum futurū ex sua genera/
tione ꝑm carnem in quo omnes gentes erant be/
nedicende et regenerande per fidem baptismalē
et fieri semen abrae ꝑm repromissionem. Et pre/
uidit etiā totum mysterium passionis christi: scꝫ
qualiter christus erat crucifigendus in illo loco
et monte: vbi ipse immolauerat arietem: ideo ap
pellauit nomē loci illius dn̄s videbit. In hebreo
autem habetur in loco dominus videbitur quasi
dicat ꝙ dn̄s Jesus xp̄us deus et homo videbitur
crucifigi in loco. Sicut in veritate completuꝫ est:
qꝛ in codeꝫ loco crucifixus est christus: vbi abraā
immolauit illum arietem. Deinde autē deus lo/
cutus est semini eius. i. posteris abrae: de xp̄o per Locut⁹
singula secula et singulas etates. Naꝫ in eodem est deus
tertia etate locutus est ipsi isaac promittēdo ipsi posteris
christum. Gen. xxvij. Unde quādo iacob venit ad abrae.
Isaac coopertis manibus pellib⁹ hedi. simulans
fratrem suum esaw: et petijt benedictionem et os/
culatus est eum isaac: sentiens fragrātiam ꝛ odo/
rem vestimentorum benedicens eum dixit. Ecce
odor filij mei sicut odor agri pleni cui benedixit
dominus ꝛc. Tunc isaac preuidit in spiritu quali
ter filius dei debebat fieri homo et indui ꝛ sume
re carnem de genere iacob: qꝛ tunc sensit odorem
et fragrantiam vestimentorum humanitatis chri
sti: que fuerunt merita passionis christi: quib⁹ ge/
nus humanum fuit recreatum. Item in eodem ter
tio seculo mundi deus locutus est ipsi iacob Ge.
xxviij. quando vidit scalam stantem super terram
cuius summitas tangebat celū: et angelos ascen
dentes et descendētes per eā: et dn̄m innexū sca/
le dicentem. Ego sum deus Abraam et isaac vbi
factā est ipsi repromissio de xp̄o futuro. Itē iā cla/
rius preuidit iacob xp̄m incarnādum Gen. xxxij.
qn̄ luctatus est cū angelo in forma viri. Itē clari⁹
preuidit in spū ꝛ predixit iacob mysteriū incarna
tionis ꝛ passionis xp̄i et cōuersionē gentiū Gen.
xlix. qn̄ dixit. Nō auferet̄ sceptrū de iuda: nec dux
de femore eius donec veniat qui mittēdus est et
ipse erit expectatio gentiū ꝛc. Itē in quarta etate
locutus est deus moysi ꝓmittendo xp̄m: qn̄ Exo.
xxxiij. dixit. Ego ondam oē bonū tibi: et vocabo te Moysi.
noīe tuo. Et miserebor cui voluero ꝛc. Et ponam
te in foramine petre ꝛ protegā te dextera mea do
nec trāseam: tollāq͡ꝫ manū meā ꝛ videbis posterio
ra mea ꝛc. Itē clarius promisit deus filiū in car/
neꝫ: qn̄ dixit Deu. xix. Prophetā suscitabo de me
dio fratrū tuorū similē tui ponā verba mea in ore David.
eius. loquetq͡ꝫ ad eos q̄cunq͡ꝫ dixero illi. Itē in q̄n/
ta etate et seculo mundi locut⁹ est de⁹ ipsi dauid
promittendo ipsi xp̄m in carnem: qn̄ dixit ipsi. ij.
Reg. vij. Cū dormieris cū prībus tuis suscitabo
semē tuū post te: qđ egredietur de vtero tuo: et fir
mabo regnū eius: ipse edificabit domū noī meo
et stabilē thronū regni eius vsq͡ꝫ in sempiternum.
Ego ero ei in patrē ꝛ ipse erit mihi in filiū ꝛc. Itē
hoc idē ptꝫ psal. lxxxviij. et. cxxxj. Itē in eadē etate
deus locutus est Esa. promittendo xp̄m dicens.
c. vij. Ecce virgo cōcipiet ꝛ pariet filiū ꝛ vocabit̄

nomē eius emanuel ꝛc. Itē .c.ix. Paruulus natus est nobis et fili⁹ datus est nobis. Et fctūs est pn̄cipatus sup̄ humerū eius: et vocabit̄ nomē eius admirabilis deus fortis pnceps pacis: pr̄ futuri seculi ꝛc. Hoc idē p3 p totū discursum Esaie. Itē Biere. xxxi. Nouū creauit dn̄s sup terraȝ: femina circūdabit virū ꝛc. Itē .c. xxxiii. Germinare faciaȝ dd̄ germē iustū: ꝛ faciet iudiciū et iusticiā in terra et saluabit̄ iuda ꝛ hierl̄m et hoc est nomē qd̄ vocabūt eū. Dn̄s iustus nr̄ ꝛc. Itē Ezechi. xxxvi. Cum scificatus fuero in vobis effundā sup vos aquaȝ mundā et mūdabimini ab oībus inqnamētis ꝛc. In sexta aūt etate locut⁹ est dn̄s p angelū gabrielem ipsi Danieli dicens. Septuaginta ebdomade abbreuiate sunt sup pplm̄ tuū: et sup vrbē sanctā tuā vt cōsummet̄ preuaricatio: ꝛ finē accipiat pctm̄ et deleat̄ iniqtas: et inducat̄ iusticia sempiterna ꝛ impleat̄ visio et pphetia et vngat̄ scūs scōꝝ ꝛc. Itē in eadē sexta etate pmisit deus ipsi aggeo mittere filiū suū in illud tm̄ et vltimū tēplū dicens. Adhuc modicū est. Et ego cōmouebo celū et terrā et mare et aridā: et mouebo oēs gentes. Et veniet desideratus cūctis gētibus et iplebo domū istā glia. Dicit dn̄s: magna erit glia domus isti⁹ nouissime plusq̄ pme ꝛc. Itē zacha. ii. Lauda et letare filia syon: q: ecce ego venio ꝛ habitabo in medio tui. Et applicabunt̄ gētes multe ad dn̄m in die illa: erūt mihi in pplm̄ ꝛc. Itē .c. ix. Ecce rex tu⁹ venit iustus et saluator ipse paup sedens sup asinā et sup pulū filiū asine ꝛc. Itē vltimo in eadem sexta etate locutus est dn̄s Malachie. iii. dicēs. Ecce ego mitto angelū meū q̄ preparabit viā an̄ faciē meā et statim veniet ad templū scm̄ suū dn̄ator quē vos q̄ritis: ꝛ angel⁹ testamenti quē vos vultis ꝛc. Que q̄dē pphetia simul cū pphetia aggei fuit ipleta qn̄ ꝟgo maria presentauit xp̄m filiū suū Symeoni in tēplo. Q: tūc suscepit isrl̄ puerū suū: sicut deus locut⁹ fuerat ad p̄res nostros et pmiserat ipsi abraā et semini ei⁹ successiue p scl̄a ꝛ etates. Et sic p3 qn̄o et quādo ꝛ ad quos p̄res locut⁹ est dn̄s in test. ve. pmittēdo xp̄m venturū. Et qn̄o h̄ pmisit ipsi abraā et semini eius in scl̄a. Et iō dicit ꝟgo maria cōcludēdo cāticū suū q̄ ipsa magnificat dn̄m agendo gr̄as q: iā suscepit israel puerū suū recordat⁹ mie sue sicut locutus est ad p̄res nr̄os abraā et semini ei⁹ in scl̄a. Vn̄ notandū q̄ de⁹ dupl̄r fuit recordatus mie sue .i. ad modum recordantis se hūit. Primo promittendo filium suū in carnē ad saluandum pplm̄: sicut dicit Aug. li̇b. Cur deus hō. Quia ne desperaret adam et sui successores misertus dn̄s promisit filiū suum in carnem. Secundo fuit dn̄s recordatus mie sue mittendo ipsum sicut pmisit. Et ideo ly recordatus mie sue pōt dupliciter ordinari. Uno modo cum ly sicut locutus est vt sit sensus: q̄ iā suscepit israel puerū suū sicut dn̄s recordatus quondaȝ mie sue locutus est ad patres nostros. Scd̄o modo ly recordat⁹ mie sue pōt facere ordinem per se vel per verbū substantiuū sub itellectū referēdo ad tp̄s missionis: vt sit sensus q̄ iam suscepit israel puerū suū: eo q̄ deus in hac septima etate recordatus est mie sue mit[t]endo fi-

De⁹ fuit dupl̄r recordat⁹ mie.

Aggeus

lium suum sicut quondā locutus est ad patres nostros ꝛc. Itē est aduertendū q̄ ly abraam est datiui casus indeclinabiliter: sicut hoc nomē abraaȝ frequenter ponitur ideclinabiliter per oēs casus sicut ibi: deus abraā deus iacob ꝛc. Itē psal. ciiii. Semē abraā serui eius ꝛ regit̄ ab illo verbo locutus est iterum repetito: referendo ad diuersa: vt sit sensus .s. sicut deus locutus est ad patres nostros prime et secūde etatis sc3 Adā et Noe. Et sicut locutus est ipsi abraā et semini eius. B ¶ Iterum est aduertendū q̄ ly in secula dupliciter pōt ordinari. Primo cum ly recordatus mie sue: et tunc est idē qd̄ in eternū: et sit sensus: de⁹ recordatus mie sue in secula .i. ineternuȝ: q: ineternum mia eius. Alio mō pōt ordinari cū ly locutus est. Et tūc idē est qd̄ per secula .i. per singula secula et etates: sc3 israel suscepit puerū suum sicut deus recordatus mie sue locutus est: quondā per singula secula ad patres nostros ꝛ locutus est per singula scl̄a successiue abraā et semini eius. Nā in pri̇o seculo et etate mūdi locutus est ad adam: et in scd̄o seculo ad noe. Et in tertio seculo locut⁹ est ipsi abraā: et sic successiue semini eius. Nā in quarto seculo locutus est ipsi moysi. Et in q̄nto ipsi dauid et isaac et hieremie et ezechie ꝛ ceteris. Et in sexto locut⁹ est Danieli et aggeo et zacharie et malachie. S3 in septimo seculo deus adimpleuit qd̄ pmiserat oībus supradictis: q: misit filium suū in carnem. Et sic israel suscepit puerū suū iesum sicut de⁹ recordatus mie sue o h⁹ supradictis per singula secula promisit. C ¶ Et in hoc cōcludit̄ psalteriū decachordū et canticū nouū virginis Marie. Qd̄ quidem canticū benemerito dr̄ psalterium decachordum pp̄ter eius cōcordiam et pportionatā harmoniam et melodiā. Nā nulliū canticū reperitur in sacra scriptura cū tanta harmonia et proportione artizatū. Habet em̄ decē chordas quarum nulla discrepat ab alia: immo prima concordat cū vltima: et econuerso: et semp media cōcordat cū precedente et subseq̄nte: et vita eius nō in rebus mūdanis, sed in deo salutari suo exultās in vniuersali salute et redēptione. Itē maria exultauit in deo salutari suo eo q̄ dn̄s respexit humilitatem eius faciendo: ipsam matrē suā. Et q: fecit ipsam matrē suam. Ideo dicūt eā beatam oēs generationes: immo ideo dicūt eā beatā oēs gn̄ationes: eo q̄ dn̄s q̄ potens est ꝛ nomē eius sanctū fecit ei magna .i. magnificauit eam magnis priuilegiis: et supradictis .xii. dignitatibus eaȝ sup oēs alias puras creaturas dignificauit. Item q: deus potēs est et sanctū nomē eius. Ideo nō solū extendit potentiā et miam suā ad matrē suā. Sed etiā mia eius successiue pcessit a progenie in progenies. Et pfuit et subuenit oībus timētibus et credētibus in eū. Et sic inq̄ntū de⁹ et scūs est mia cū oībus timētib⁹ eū. Sed inquātū potēs fecit potentiā in brachio suo: qd̄ est verbū incarnatū et filius eius ꝯ oēs supbos obstinatos: cū quib⁹ non est vsus mia: sed potentia et iusticia q: dispsit oēs demones et iudeos et obstinatos supbos de supba mēte et mala intentione cordis sui. Nā deposuit oēs supradictos potentes de sede potestatis

Nota.

Quare hoc cātcū dr̄ decachordum.

in qua sedebant: et exaltauit humiles et obedientes et fideles. Nam loco demonum exaltauit homines iustos in sedes eorum. Et loco scribarum et pharíseorum et sacerdotum exaltauit apostolos et omnes christianos in sacerdotium et intelligētiam legis. Et loco tyrānorum exaltauit christianos reges ⁊ imperatores. Item esurientes gētiles ad fidem conuersos impleuit bonis gratie in presenti et glorie in futuro: sed iudeos diuites in lege et prophetis reputatos: dimisit inanes et vacuos et priuauit bonis supradictis. Sed quia omnia ista fecit christus in suo aduentu qui est brachium dei. Ideo israel suscepit puerum suum iesum qui fecit omnia supradicta. Et ideo israel suscepit eum: eo ꝙ ipsi israel fuerat promissus sicut deus recordatus mie sue locutus est quondā ad patres nostros in prima et secunda etate. Et postea locutus est ipsi abraam et semini eius in secula id est per singulas etates et secula successiue: eo modo quo dictum est.

¶ Et sic explicitum est canticum virginis Marie cum eius expositione.

¶ Prefatio in canticum zacharie.

Consummata aūt ⁊ cōpleta expositione cantici virginis marie rursus fui rogat⁹ a quibusdā sacerdotib⁹ ⁊ filijs meis vt post tm̄ laborē assumptū nō omitterē cetera tria cantica euāgelica: puta canticum zacharie: ⁊ symeonis: ⁊ angelorum. Et ideo deuotioni eoꝝ satisfacere cupiēs in expositione supradictoꝝ canticorū breuiter me expediā. ¶ Ad quorū ḡnalē intelligētiā est notandum ꝙ licet cantica vtriusq̧ testamēti fuerint facta semper ad laudē dei agēdo grās ꝓ aliquibus beneficijs receptis. Tñ est differētia inter cantica noui testamēti ⁊ vete. Nam cantica ve. te. semp fuerūt facta agēdo grās pro aliquibus bonis ⁊palibus tūc receptis: sed ꝑut figurabāt ⁊ significabāt futura beneficia nostre redemptiōis cōferenda in nouo testa. per aduentum xpī. Quia aliter illa cantica non pertinerent ad sacram scripturam sicut pluries dictum est. Sed cantica euāgelica nō sunt facta pro beneficijs temporalibus

sed pro beneficijs spiritualibus que illa beneficia temporalia ve. te. figurabant. Que quidem beneficia spiritualia recepimus in aduentu christi. Et sic cantica euangelica sunt gratiarum actiones: eo quod iam recepimus beneficia nostre redemptionis que in vete. te. fuerunt promissa et desiderata et figurata et vaticinata de futuro. Et ideo cantica euangelica sunt potiora et digniora quam legalia et prophetica. Quia potior est possessio quam spes. Et potior finis quam ea que sunt ad finem. Sed quia sicut incarnatio et natiuitas christi fuit finis legis veteris: ita fuit principium nostre redemptionis. Ideo in incarnatione et natiuitate christi facta sunt quatuor cantica per quatuor dignas et autenticas personas et hoc successiue agendo gratias pro aduentu christi nostre redemptionis et salutis auctoris. Quorum primum cantauit virgo maria in domo elisabeth paulopost incarnationem dicens. Magnificat anima mea dominum. De quo supradicta expositio facta est. Secundum canticum cantauit zacharias in tertio mense ab incarnatione christi in natiuitate Johannis baptiste precursoris eiusdem christi dicens. Benedictus dominus deus israel etc. Tertium cantarunt angeli in die et hora natiuitatis eiusdem saluatoris dicentes. Gloria in altissimis deo etc. Quartum tandem canticum cantauit Symeon iustus .xl. die post natiuitatem christi quando fuit in templo presentatus dicens. Nunc dimittis seruum tuum etc. Sed quia canticum virginis superius fuit expositum. Et ideo cetera tria cantica superno suffragante presidio sunt nobis breuiter differenda est verum quod licet canticum angelorum sit tertium in ordine temporis et scripture euangelice: tamen erit vltimum in ordine expositionis. Ideo primo ad expositionem cantici zacharie est accedendum.

Cantica potiora sunt euangelica.

Benedictus dominus deus israel etc.

¶ Ad intellectum et argumentum huius cantici est notandum prout scribitur Luce .i. Quod circa tempus incarnationis christi inter fideles illius temporis in quibus manserat vera fides et spes israel et abrae de christo futuro et mysterio nostre redemptionis: fuit vnus zacharias vir elisabeth vnus de .xxiiij. sacerdotibus electis qui secundum vices suas et ebdomadas ministrabant in templo. Et ideo cum iste zacharias vir sanctus et iustus videret sceptrum de iuda esse ablatum et regnum iudeorum in potestate Herodis viri alienigene et tyranni qui multis modis affligebat populum et videret populum iudeorum deprauatum per falsam doctrinam et fermentum scribarum et phariseorum qui iam deprauauerant et corruperant scripturam legis et prophetarum falso modo et ad suum lucrum glosando. Et videret instare tempora aduentus messie eo quod iam erant complete .lxij. ebdomade Danielis prophete in quarum fine promissus christus debebat venire. Hinc est quod diebus ac noctibus deum orabat vt deus mitteret christum filium suum ad liberandum genus humanum de seruitute peccati: et ad liberandum illum populum ab errore scribarum et phariseorum et heretico rum. Et de manu herodis tyranni: vt omnes libere et recte possent deo seruire in iustitia et veritate et sanctitate secundum verum intellectum sacre scripture. ¶ Sed factum est cum zacharias fungeretur officio sacerdotali in templo secundum vicem suam quadam die apparuit ipsi angelus gabriel stans a dextris altaris incensi qui dixit ipsi. Non timeas zacharia quoniam exaudita est deprecatio tua: de acceleratione aduentus christi supple. Unde elisabeth vxor tua: pariet tibi filium. Et vocabis nomen eius Johannem. Et erit gaudium tibi: et exultatio Et multi in natiuitate eius gaudebunt: eo quod ipse erit precursor christi quem totus mundus desiderat supple. Unde iste puer spiritusancto replebitur adhuc ex vtero matris sue. Et multos filiorum israel conuertet ad dominum deum ipsorum. Et ipse preibit tanquam precursor ante illum. idest christum in spiritu et virtute Helie: vt conuertat corda patrum in filios et incredulos deprauatos per scribas et phariseos conuertat ad prudentiam et veram intelligentiam iustorum parare: idest ad parandum domino plebem perfectam: quia preparabit corda eorum vt recipiant christum et legem iustitie eius et euangelice veritatis etc. Sed quia zacharias dubitauit in verbis angeli. Ideo mansit mutus non loquens vsquequo verba angeli fuerunt impleta vt patet Luce .i. Et ideo postquam elisabeth concepit Johannem baptistam. In mense sexto idem angelus gabriel missus a deo nunciauit marie virgini incarnationem filij dei ex ea dando ipsi exemplum de elisabeth que conceperat filium in senectute sua. Unde postquam virgo maria concepit filium dei illico exurgens abijt cum festinatione a nazareth in iudeam: et ingressa domum zacharie salutauit elisabeth. Et mansit cum ea tribus mensibus vsque ad natiuitatem iohannis baptiste: quem suscepit virgo maria in manibus. Et interrogauit zachariam quem vellet vocari eum: qui accepto pugillari scripsit dicens. iohannes est nomen eius. Et tunc apertum est os zacharie. Et plenus spiritusancto: prout christus existens in vtero virginis inspirauit in eum agens deo gratias cantauit hoc canticum dicens. Benedictus dominus deus israel in quo quidem cantico duo principaliter facit. Nam primo agit gratias: quia iam venit christus ad complendum omnia promissa patriarcharum et prophetarum. Secundo dirigit verba ad puerum natum commendando ipsum de officio precursoris: quia erat precursor christi Secunda ibi. Tu puer propheta altissimi etc. ¶ Ad intellectum ergo prime partis est notandum quod tota sacra scriptura legis et prophetarum frequenter apellatur testamentum dei: cuius ratio est. Nam testamentum dicitur a testando: quod idem est quod affirmare. Et ideo vtriusque iuris professores dispositionum omnium bonorum confirmatam per mortem testatoris appellant testamentum. Unde diffinientes testamentum dicunt: quod testamentum est vltima voluntas testatoris .i. dispositio omnium bonorum per vltimam voluntatem testatoris confirmatam: vltimam autem voluntatem appellat illam que per mortem finitur et confirmatur. Et ideo nunquam dispositio testa. est valida nec confirmata nisi per mortem testatoris: eo quod per totum tempus ante testatoris potuit mutare voluntatem: et per consequens dispo-

Maria suscepit Johannem in manibus.

Scriptura dicitur dei testamentum.

positionem suorum bonorũ. Et ideo heres nõ re-
cipit hereditatẽ nisi post mortez testatoris: ideo
illa dispositio omniuz bonorum que facta est per
magnum tempus per testatorem non dicitur do-
natio: nec concessio: sed quedam sponsatio et pro
missio que non sortitur effectum nisi per mortẽ te
statoris. Ex quibus oĩbus ptz ꝙ tota scriptura le
gis et prophetarũ ante aduentũ xpi nõ ꝓprie po
terat dici testamentũ respectu illius populi: sz so
la dispositio te. inquantũ promittebatur eis xps
in carnem venturus: qui eos de seruitute peccati
debebat liberare: et bona spiritualia gratie ⁊ glo
rie in hereditatem conferre. Sed respectu dei sem
per dictum est testamentum inquantum voluntas
dei semper fuit et est firma et immutabilis. Sed
respectu illorum fidelium et nostri nunꝗ fuit ve-
rum testamentum: vsquequo per christum et eius
mortem fuit confirmatum. Unde christus deus q̃
olim illud testamentum disposuerat per promis-
siones factas patriarchis et prophetis. Postea
veniens in carnem confirmauit per suam mortez
et passionem. Et ideo tunc omnes fideles vete. te
sta. simul nobiscum receperunt repromissiones vt
inquit apostolus Ad Hebre. xi. Et sic ptz qualiter
testamentum nouum nil aliud est nisi cõfirmatio
vete. testa. facta per christum in sua incarnatione
et conuersione et morte et resurrectione et ascen-
sione. Et ideo tota scriptura vtriusqꝫ legis nõ est
nisi vnum testamentum. s. ante aduentũ christi di-
spositum: et per aduentum christi confirmatũ: q:
tota sacra scriptura ve. le. nil aliud fuit nisi q̃dam
dispositio testa. Ideo dr psal. lxxxviij. Disposui te-
stamentũ electis meis: sed tota scriptura no. leg.
nil aliud est nisi cõfirmatio veteris facta p mortẽ
xpi. Ideo dicit saluator hic calix nouum testm̃ est in
meo sanguine. i. per meũ sanguinẽ nouiter cõfir-
matũ. j. ad Cor. xi. Et ideo hec est cã quare patri-
arche et ꝓphete et omnes fideles vete. testa. cum
tanto affectu desiderabãt aduentũ christi. s. vt ve-
niret ad cõfirmandũ testm̃ suum: ⁊ vt reciperẽt ꝓ-
missiones faciendas de beneficio redemptionis.
Et hec est causa quare virgo maria et zacharias
et symeon: cantarunt cantica noua agendo grãs
in conceptione et natiuitate christi: eo ꝙ per xpm
totum testamentum vetus in breui erat confirmã
dum: immo iam incipiebat cõfirmari. Et ideo est
videnduz que sunt illa bona in vete. testa. promis-
sa et in nouo testamẽ. per christum confirmata et
completa pro quibus zacharias agit gratias in
No. bo- hoc cantico. E ¶ Ad qđ dr ꝙ primo xps ꝓmisit
na pmis- venire in carnem ad visitandũ plebẽ suaz ⁊ oues
sa vete. suas: vt ptz Ezech. xxxiiij. Scdo ꝓmisit redimere
testa. ⁊c. pplm suũ: vt ptz psal. cxxix. Tertio ꝓmisit exaltare
regnũ dd spũale de ipso carnẽ assumẽdo: vt. ij. Re
gũ. vij. ⁊ xxiij. ⁊ psal. lxxxviij. ⁊ cxxxi. Hoc idem ptz
Esa. vij. ⁊ ix. ⁊ Hiere. xxiij. ⁊ xxxij. ⁊ Ezech. xxxiiij.
Sed talis promissio prius facta fuerat ipsi abrae
Et ideo zacharias in hoc cãtico agit gratias: q:
oẽs illas promissiões putat esse cõpletas postꝗ
mysterium incarnationis erat factum: eo ꝙ chri-
stus in carne assumpta omnia illa erat in breui cõ
pleturus. Et ideo dicit.

Benedictus dominus deus israel: Luce. i.
quia visitauit et fecit redemptionem
plebis sue.
¶ Quasi dicat. q: iam visitauit nos per suam pre-
sentiam et predicationem ⁊ miraculorum opatio
nem. Et iam fecit redemptionem plebi sue p suã
mortem et passionem.
Et erexit cornu salutis nobis: in do- De pse.
mo dauid pueri sui. di. iiij. c. vlti. ⁊. ij.
Sicut locutus est per os sanctorum: reg. vij.
qui a seculo sunt prophetarum eius. Eze. xx
Salutẽ ex inimicis nostris: ⁊ de ma iiij. ps. cxxix.
nu oĩm qui oderunt nos. De pse. dis. ij. ite
Ad faciendã miam cũ patribus no- ratur.
stris: ⁊ memorari testamẽti sui scti. Esa. vij. et. ix.
Iusiurãdum qđ iurauit ad abraam
patrem nostrũ: daturũ se nobis.
Ut sine timore de manu inimicoruz
nostrorũ: liberati seruiamus illi.
In sanctitate ⁊ iusticia coram ipso:
omnibus diebus nostris.
¶ Et iam erexit cornu. i. regnũ salutis nostre in do Gen. l. ⁊
mo. dd pueri sui de virgine maria carnẽ assumẽdo xxix. vij.
per quod mysterium exaltauit domũ dauid: eo ꝙ q. i. sug-
virgo Maria erat de domo Dauid. Et exaltauit gestum.
humanam naturam inquantum dignatus est no- Et d cõ-
stram naturaz assumere. Et ideo de domo Dauid se. d. iiij.
exaltauit et erexit cornu. i. victoriaz nostre salutis c. ꝓprie.
Nam humanam naturam que per peccatum ip-
sius adam erat prostrata: xps erexit ipsaz assumẽ
do et post mortem et passionez in ea resurgendo.
Quattuor ergo modis erexit humanam naturam
prostratam. Uno modo ipsam personaliter assu-
mendo per incarnationem. Secundo modo ipsaz Naturã
liberando per mortem et passionem. Tertio ipsaz hũanaz
glorificando per resurrectionem. Quarto in celo erexit q̃-
inter angelos collocando per suam ascensionem. tuor mo
Et totum hoc fecit xps sicut quondaz locutus est dis.
idest promisit per os. sanctorum prophetaꝝ eius
qui a. seculo et in principio mundi. sunt: idest hoc
fecit vt impleret et verificaret promissiones que
facte sunt eis a seculo et principio mundi discur-
rendo per omnia secula et etates. Nam in primo
seculo et etate xps redemptor fuit promissus ipsi
adam ⁊ abel ⁊ enos ⁊ enoch. Et in secunda etate
fuit promissus ipsi Noe. Et in tertia: ipsi Abraaz
et Isaac ⁊ Iacob. Et in quarta ipsi moysi ⁊ Iosue
Et in quinta ipsi Dauid et omnibus prophetis
primi templi. Et in sexto seculo et etate fuit ꝓmis
sus ipsi Danieli ⁊ aggeo cum prophetis secundi
templi, put dictũ est in cantico virginis. Et ideo
xps venit in carnẽ ⁊ visitauit nos p incarnationẽ.
Et fecit redẽptionem plebi super mortẽ ⁊ passio-
nez. Et erexit cornu salutis nostre per resurrectio
nem et ascensionem: sicut locutus est et promisit p

os sanctorum prophetarum et patriarcharum eius qui sunt et fuerunt a seculo et mundi a principio per omnia secula: et per omnes etates usque ad christum. Unde consecuti sumus salutem per christum ex inimicis nostris: idest saluauit et liberauit nos ex inimicis nostris diabolis: et de manu infidelium qui oderunt nos: et hoc per mortem et passionem et per ecclesiastica sacramenta: et per predicationem apostolorum. Item christus iam visitauit nos et venit ad faciendam misericordiam cum patribus nostris: idest venit ad liberandum eos de limbo inferni: sicut locutus est et promisit per os sanctorum prophetarum eius et maxime zacharie. ix. qui dixit. Tu vero in sanguine testamenti tui eduxisti vinctos de lacu ubi non erat aqua. Item christus dignatus est memorari testamenti: idest promissi et pacti sui sancti veniendo in carnem: sicut locutus est et promisit ipsi David psal. lxxxviij. dicens. In eternum seruabo illi misericordiam meam: et testamentum meum fidele ipsi. Et ponam in seculum semen eius et thronum eius sicut dies celi. Neque prophanabo testamentum meum Et que procedunt de labijs meis non faciam irrita etc. Item christus non solum impleuit testamentum et promissionem factam ipsi David et omnibus prophetis veniendo in carnem. Sed memoratus et recordatus promissionis et testamenti sui sancti: adimpleuit infirmandum quod iurauit ad Abraam patrem nostrum Gen. xij. quando sub iureiurando promisit deus daturum se nobis in carnem ad redimendum nos per mortem et passionem per figuram sacrificij ipsius Isaac: et per immolationem illius arietis. ubi dixit dominus. Per memetipsum iuraui: quia fecisti rem hanc multiplicabo semen tuum sicut stellas celi etc. Et in semine tuo benedicentur omnes gentes. Et semen tuum: scilicet christus possidebit portas inimicorum suorum idest expoliabit infernum eius portas ereas confringendo. Et electo principe huius mundi foras subijciet et possidebit populum gentilem. Et ideo subdit zacharias dicens. dominus Jesus adimpleuit iusiurandum: quod iurauit ad abraam patrem nostrum veniendo in carnem et per mortem et passionem nos liberando: ut liberati de manu diabolorum et infidelium inimicorum nostrorum libere et sine timore seruili seruiamus illi in sanctitate et iusticia in lege euangelica que sanctificat et iustificat hominem: que quidem lex euangelica data per christum dicitur lex libertatis amore future beatitudinis. Et non dicitur lex seruitutis formidine pene temporalis: sicut lex moysi: nec onerosa iugo cerimoniarum sicut illa. Item euangelica dicitur lex iusticie: quia iustificat per fidem articulorum et per charitatem et obseruantiam preceptorum: non solum in effectu: sed etiam in affectu. Et dicitur lex sanctitatis: quia sanctificat per gratiam sacramentorum. Et ideo dicit ut sanctitate et iusticia seruiamus illi omnibus diebus nostris: eo quod lex vetus sub qua in timore seruiebamus non de se sanctificabat: nec iustificabat nisi per solam fidem christi futuri, prout frequenter dictum est. ¶ Nota etiam quod tota ista constructio et sententia potest dependere ab illo

Lex euangelica iustificat.

versu: scilicet sicut locutus est per os sanctorum etc. ut sit sensus. Benedictus dominus deus israel: qui visitauit et fecit redemptionem plebis sue. Et erexit cornu salutis nostre etc. sicut locutus est: idest sicut promisit per os sanctorum prophetarum eius. Nam ipse locutus est. i. loquendo promisit salutem ex inimicis nostris. i. promisit mittere saluatorem: qui saluaret: et liberaret nos de inimicis nostris tam diabolis quam infidelibus et de manu et potestate omnium inimicorum qui oderunt nos. Et hoc locutus est et promisit per Samuelem et Nathan. Et per ipsum David psal. lxxxviij. dicens. Inueni dauid seruum meum: oleo sancto meo vnxi eum: manus enim mea auxiliabitur ei. Et brachium meum confortabit eum. Nihil proficiet inimicus in eo et filius iniquitatis diabolus non apponet nocere ei. Et concidam a facie eius inimicos eius: et odientes eum in fugam conuertam. Item iam christus visitauit plebem suam: et venit ad faciendam misericordiam patribus nostris: sicut locutus est et promisit in eodem psalmo dicens. Misericordias domini in eternum cantabo. Quoniam dixisti in eternum misericordia edificabitur in celis: et preparabitur misericordia tua in eis etc. Item iam christus erexit cornu salutis nostre assumendo carnem de domo dauid sicut locutus est in eodem psalmo dicens. Disposui testamentum electis meis. Iuraui dauid seruo meo: usque in eternum preparabo semen tuum etc. Item infra. Et veritas mea et misericordia mea in ipso: et in nomine meo exaltabitur cornu eius. ¶ Item iam memoratus et recordatus est testamenti sui sancti veniendo in carnem: sicut locutus est et promisit memorari testamenti sui dicens in eodem psalmo. Neque prophanabo testamentum meum: et que procedunt de labijs meis non faciam irrita. Item in eternum seruabo illi misericordiam meam. Et testamentum meum fidele ipsi. Item iam adimpleuit iusiurandum: quod iurauit ad abraam patrem nostrum daturum se nobis in carnem: sicut locutus est et promisit ipsi Gen. xxij. Item iam venit christus et liberauit nos de iugo legis et de falso fermento scribarum et phariseorum et dedit nobis legem euangelicam que est lex libertatis et sanctitatis et iusticie: ut de manu inimicorum nostrorum non solum demonum: sed etiam scribarum et phariseorum qui corruperunt legem et de manu infidelium liberati seruiamus illi in sanctitate et iusticia. Et hoc facit christus sicut locutus est et promisit Esa. ij. Quia de syon exibit lex et verbum domini de hierusalem. Item Hiere. xxxi. Dabo legem meam in cordibus eorum et in visceribus eorum scribam eam. Item Malachie. iij. Erunt offerentes domino sacrificia in iusticia: et placebit domino sacrificium iuda et hierusalem etc. ¶ Propter autem omnia que dicta sunt in hac prima parte est aduertendum: quod virgo maria et zacharias et Symeon et etiam angeli in quatuor canticis euangelicis tenent medium inter prophetas et euangelistas. Nam prophete predixerunt de christo et ecclesia omnia que erant mere futura. Et apostoli et euangeliste scripserunt et predicarunt ea que iam erant facta et completa. Sed supradicta quatuor cantarunt de christo et ecclesia ea que partim erant facta: scilicet mysterium incarnationis: et partim incepta sed nondum completa sicut mysterium nostre redemptionis. Nam christus a primo instanti sue incarnationis incepit nostram redemptionem in proposito et affectu: pro nobis patrem orando. Et etiam

Nota.

in effectu: q2 ilico mouit matrez. vt iret ad visitan/dam elisabeth: vt sanctificaret iohãnez baptistã. Et sic respectu xp̄i vnicus fuit act⁹ nõ interpolla/tus nr̃e redẽptiõis a primo instãti incarnationis vsq3 ad ascẽsionẽ inclusiue: vt dictũ est supra psal. xxix. Et hec est cã quare ṽgo maria in suo cãtico: ⁊ zacharias in isto iam p̄dicãt futurã redẽptionem per verba de preterito: nõ solũ propter certitudi/nẽ pphetie: sicut faciebãt pphete. Sed etiã q2 my/steriũ nr̃e redẽptionis iam erat inceptũ: ⁊ de ppin quo cõplendũ. Et ideo dicit ṽgo maria. Fecit po tentiã in brachio suo ⁊c. Et dicit zacharias. Quia visitauit et fecit redẽptionez ⁊c. Et symeon dicit. Quia viderunt oculi mei salutare tuũ ⁊c. Et ange li dixerũt. Gloria i altissimis deo. Et in terra pax hominibus ⁊c. Eo q̄ mysteriũ nostre redẽptionis licet nondũ esset cõpletum: tamen iam erat ince/ptum. Nam qui incepit: plusq̄ dimidiũ habet: vt
mat.xi.⁊ inquit p̄hus ⁊ Horatius. Et ideo isti quattuor lo
xxi.q.iiij quũtur per verba de p̄terito: q2 partim sunt euan/
ca.i.in gelistę ⁊ partim pphete: vt patet intuẽti.
glo.
mat.iij. **Et tu puer propheta altissimi voca/**
⁊ ioh.i. **beris.**
6 pe.d.i. **Preibis enim ante faciem dñi para/**
c.serpẽs **re vias eius.**
malach.
tertio. **Ad dandam scientiam salutis ple/bi eius in remissionem peccatorum eorum.**

Per viscera misericordie dei nostri: in q̄bus visitauit nos oriẽs ex alto.

Illuminare his qui in tenebris ⁊ in vmbra mortis sedent: ad dirigendos pedes nostros in viam pacis.

¶ Hec est secũda pars principalis huius cantici in qua cõmendat puerum nouiter natũ: sc3 Iohã/nem baptistã in dignitate officij precursoris. Vñ postq̄ in prima parte egit gratias de beneficio in carnationis benedicendo christũ deum incarna/tum existentẽ in vtero virginis marie: nunc aũt cõ uertit ⁊ dirigit verba sua ad Iohannem nouiter natum: quem virgo maria tenebat in vlnis suis Et sic postq̄ superius p̄dixit xp̄m fore mũdi salua torem ⁊ redẽptorẽ. Hic aũt p̄dicit iohãnem bapti
Duplex stam fore xp̄i precursorẽ. ¶ Ad cuius intellectũ est
cã hu⁹ aduertendũ q̄ zacharias ex duplici respectu ⁊ no
pphie. ticia loquit̃ verba sequẽtia in cõmendationẽ pue ri. Nam primo hoc habuerat ex reuelatiõe ange/li gabrielis stantis a dextris altaris incensi: q̄ ipsi reuelauerat conceptionẽ: ⁊ natiuitatẽ ⁊ sanctita/tem et officiũ iohãnis: quando ipsi dixit: vxor tua elizabeth pariet tibi filiũ ⁊c. Item dixit vltra quo ad officium suum. Multos filiorũ israel cõuertet ad dominũ deum ipsorũ. Et ipse precedet ante il lum in spiritu ⁊ virtute Helye: vt conuertat corda patrũ in filios ⁊ incredulos ad prudentiam iusto storum parare domino plebẽ perfectã. quasi dice ret q̄ sicut Helias tanq̄ precursor precederet xp̄m in secundo aduentu ad cõuertẽdos incredulos ad christũ: ita iohãnes baptista tanq̄ precursor p̄ce/deret eundẽ christũ saluatorẽ in primo aduẽtu di/rigendo corda hominũ ad christũ recipiendu3 ⁊c. Sed quia pro tunc dubitauit zacharias non cre/dens verbis angeli: ideo factus est mutus non va lens loqui vsq3 ad circũcisionẽ pueri. Et ideo tunc data ipsi facultate loquendi manifestauit reuela/tionẽ ipsi factã de sanctitate ⁊ officio pueri dicẽs. Tu puer ppheta altissimi vocaberis ⁊c. Scd̃a aũt causa huius prophetie fuit noua repletio spiritus sancti. Nam licet angelus ipsi illa ante reuelasset tamẽ nõ potuit tunc capere illud mysteriũ. S3 cũ virgo maria teneret puerũ in manibus loquẽs ipsi zacharie petendo quẽ vellet vocare eũ. Tunc chri stus emisit spiritũ ppheticũ in zachariã per vocẽ virginis marie. Et sic zacharias repletus spiritu sancto intellexit distincte reuelationẽ factam ante ipsi ab angelo. Et ideo pphetãdo officiũ precur soris dicit. O puer tu vocaberis propheta xp̄i sal uatoris altissimi. Et nõ solũ propheta sed plusq̄ ppheta. Nam quẽ alij pphete de longinquo pre/dixerunt venturũ: tu digito ostẽdes venisse dicẽs. Ecce agnus dei. Et predicabis ip̄m de ppinquo venturum ad baptismũ: ⁊ legem euangelicã datu rum. Item eris precursor altissimi: eni p quia prei bis ante dñm iesum xp̄m parare: idest ad paran/dum vias eius. ¶ Vñ nota q̄ Iohã. bap. multipli citer p̄iuit ante xp̄m. Nã primo preiuit ante cõce/ptionẽ ⁊ natiuitatẽ ⁊ preiuit ante ip̄m tanq̄ p̄cur sor ad penitentiã faciendã ⁊ ad predicationẽ ⁊ ad baptismũ ⁊ mortẽ p̄nũciauit ip̄m in lymbo pa/trũ: et sic etiã multiplr̃ parauit vias eius. i. p̄para/uit corda hoim ad sequendũ vias xp̄i: et ad sequẽ/dum xp̄m in oibus vijs suis: vñ sicut xp̄s dux ⁊ ca/put et legifer nr̃ per multas vias duxit nos in glo riam suã: sc3 per viã pnie ⁊ baptismi ⁊ obseruan/tie legis euãgelice: ⁊ p viã p̄secutiõis vsq3 ad mor tẽ ⁊ passionẽ. Ita iohãnes fuit xp̄i p̄cursor ⁊ nun/cius in oibus illis vijs ⁊ per oẽs illas vias direxit corda hoim illi⁹ tpis vt reciperẽt xp̄3: vt p3 Mat. iij. ⁊ Marci. i. ⁊ Lu. iij. ⁊ Ioh. i. Nã primo p̄para/uit ⁊ direxit corda hoim ad xp̄m per viã pnie: q2 in tertio anno ingressus est desertum et fuit ibi vsq3 ad. xxix. annũ. Item inde egressus venit in regio/nem iordanis predicãs baptismũ pnie: ⁊ sic diri/gebat hoies in xp̄m per viã baptismi: q̄ quidẽ ba/ptismus lic3 nõ tolleret pctm̃ tamen disponebat hoies ad baptismũ xp̄i qui vere tollit peccatum. Item p̄parauit corda hoim ad legẽ xp̄i suscipien dã quãdo dixit turbis: q̄ h3 duas tunicas det vnã nõ habenti. Et qui habet escas simil̃r faciat. Ite3 q̄n dicebat militib⁹. Neminẽ cõcutiatis: estote cõ tenti stipẽdijs vestris. Itẽ publicanis. nihil ãpli⁹ q̄ cõstitutũ est vobis faciatis ⁊c. Itẽ parauit viam dñi ad p̄secutionẽ ⁊ mortẽ suscipiendã: q2 propter veritatẽ p̄dicandã ab herode caput eius abscisu3 est: ⁊ sic etiã preparauit viã xp̄i ad lymbum: q2 ad/uentũ eius ad liberandos patres in lymbo p̄nun/ciauit. Et sic in oibus preiuit añ faciẽ dñi parare vias eius. Quas quidẽ vias christi preparauit ad dandã ⁊ cõferẽda3 scientiã salutis plebi xp̄i: in re/

Iohes añ xp̄m preiuit.

missionē peccatorū eoꝝ:qꝛ ꝑdicauit baptismū pe/
nitētie in remissionē pctōꝝ dicēs.pniaꝫ agite ap
propinquabit in vos regnū celoꝝ:qꝛ veniebāt ho
mines ad iohānem cōfitētes peccata sua ⁊ bapti
ʒabātur ab eo:vt ptʒ Marci.j. Un̄ licet baptism⁹
⁊ pnia ⁊ doctrina iohānis nō cōferret ꝑ se saluteꝫ
et gratiā:tamē dirigebat in sciam salutis euange
licam ⁊ in baptismū ⁊ sacramēta euāgelica q̄ con
ferunt per se salutē ⁊ gratiā ⁊ remissionē pctōꝝ.
Et ideo oīa q̄ faciebat iohānes anteꝗ xp̄s bapti
ʒaretur:se habebāt ad legē euāgelicā:⁊ ad ecclesia
stica sacramēta per xp̄m instituta tanꝗ via in ter
minū et dispositio ad formā: ⁊ sic preparāt corda
hominū ad formā ⁊ ꝑfectionē suscipiendā ab eis
et dandā per xp̄m.Sꝫ qꝛ oīa ista dedit nobis xp̄s
per viscera misericodie sue: ⁊ merita passiōis ei⁹.
Ideo subdit ꝙ xp̄s dedit plebi sue remissionē pec
catorū eorū nō per auruꝫ nec argentū: sꝫ per visce
cera mie sue:dādo ꝓpriū sanguinē in preciū offe
rendo se pro nobis ad mortē in cruce: in quib⁹ vi/
sceribus mie xp̄s oriens ab eterno ex alto sinu pa
tris visitauit nos ex tpe carnē assumēdo: visitauit
nos em̄ incarnatus et nr̄a hūanitate indutus: vt
nobis posset familiariter loqui ⁊ legē euāgelicā:⁊
vita ⁊ exēplo docere:illuminare:idest ad illuminā
Sedere. dum:et lumē prebere:his qui in tenebris ⁊ in vm/
in tene/ bra mortis sedent:et ad dirigēdos pedes nostros
bris mł/ in viam pacis.¶ Unde est aduertendū ꝙ multipli
tiplicit̄. citer sedebant hoies in tenebris:⁊ vmbra mortis
et multipliciter christus illuminauit et ꝓbuit eis
lumē:et direxit pedes nostros in viam pacis. Nā
primo omnes fideles v.te.sedebāt in limbo infer
ni qui est vmbra mortis ⁊ lacus tenebrarū:sed xp̄s
descēdit ad inferos:⁊ expoliauit lymbū ⁊ purgato
rium:et eduxit eos de illo loco tenebrarū ad lumē
et de illa vmbra mortis ad vitam celestē. Secūdo
sedebat in tenebris idoloꝝ ⁊ vmbra mortis totus
ppl's gētilis:sꝫ ꝑ fidē xp̄i ⁊ ꝑdicationē apostoloꝝ
gentiū ppl's qui ambulabat in tenebris vidit lu/
cē magnā.Esa.ix.Itē tertio totus ppl's israel sede
bat in tenebris cerimonialib⁹ et vmbra mortis le
gis:sꝫ xp̄s sol iustitie eduxit fideles de illa vmbra
mortis et de illis tenebris ad lumē euangelicum
et direxit pedes nostros in viam pacis qui est lex
euāgelica.Unde lex vetus dicitur via vmbrosa et
tenebrosa ratione cerimonialiū: et dicitur vmbra
mortis:quia littera de se occidit:sed lex euāgelica
dicitur via lucis:eo ꝙ illuminat legē veterē. Et di
citur via vite:quia legē veterē mortuā illuminan/
do visitauit.Et dicitur via pacis:eo ꝙ cū deo nos
pacificat ⁊ reconciliat:et qꝛ finis eius est pax ⁊ re
quies eterna:vt patebit in cantico angeloꝝ. Oīa
ergo ista preuidēs ʒacharias per xp̄m faciēda: et
per iohānem baptistā corda hominū ad ista ꝑpa
randa et dirigēda dicit.Tu puer propheta altissi
mi vocaberis:preibis em̄ ante faciem dn̄i parare
vias eius ⁊c.¶ Sꝫ ꝓpter ea q̄ dicta sunt in hoc cā/
Dubia ticco:occurrūt ⁊ insurgūt duo dubia.Quoꝝ primū
duo. est propter illud qđ dictū est in pria parte: scꝫ iu/
Dubiū iurandū qđ iurauit ad abraā patrē nostrū daturū
primū. se nobis.Nā non videtur ꝙ deus per illud iusiu/
randū Gene.xxij.promisit daturū seipsum nobis

et venire personaliter ad nos: sed solum promisit
abrae:ꝙ in semine suo benedicerent̄ oēs gētes qđ
potuit fieri absq̄ hoc ꝙ ipse veniret in carnē.Se/
cundū dubiū insurgit ꝓpter illud qđ dicit. Prei/ Dubiuꝫ
bis ante dn̄m parare vias eius ⁊c.Nā cū tota scri scđm.
ptura legis ⁊ ꝓphetarū nil aliud sit nisi via in xp̄ꝫ
tanꝗ in terminū ⁊ finē:ergo nō potuit venire iohā/
nes baptista ad parādas ⁊ dirigēdas vias in xp̄o
qꝛ iam erāt satis parate per patriarchas ⁊ ꝓphe
tas.Et sic per sacras scripturas poterāt oēs co
gnoscere xp̄m esse messiā in lege ꝓmissuꝫ s̄m opa
que faciebat.¶ Quantū ad primū est dicenduꝫ ꝙ
si subtiliter volumus speculari mysteriū sacrificij abrae
abrae:⁊ ea q̄ ibi scripta sunt: videbimus qualiter deus ꝓ/
ibi deus sub illo iureiurādo ꝓmisit daturū semet misit se
ipsum nobis ad imolandū:⁊ per cōsequēs ꝑsona daturū
liter venire in carnē.Un̄ ibi dicit̄ ꝙ postꝗ de⁹ ꝓhi nobis.
buit ne Abraā occideret puerū Isaac: sed imola/
uit ⁊ obtulit arietē pro filio suo:idest loco filij sui.
Tunc dixit ipsi deus per angelū.Per memetipsuꝫ
iuraui dicit dominus:ꝙ multiplicabo semē tuum
⁊c. Et in semine tuo benedicētur omnes gentes.
Et possidebit portas inimicorū ⁊c.In quibus ver
bis et per quod sacrificium preuidit et fuit ipsi
abrae reuelatū in spiritu:qualiter deus erat in car
nem venturus ad imolandū pro nobis in illo eo/
dem loco vbi abraam imolauit illum arietē loco
isaac filij sui.Et ideo appellauit nomē loci illius
domin⁹ videbit.In hebreo aūt scribitur Adonay
hier.i.dominus videbitur.Et scribit̄ ly dominus
cum illis quattuor litteris scꝫ ioth: he:vau:he:qđ
soli deo ꝯuenit.Et sic est sensus ꝙ dn̄s deus vide
bitur immolari in mōte isto ꝓ toto genere huma/
no:sicut iste aries siue agnus imolatus est deo pro
isaac.Et sic ptꝫ qualiter deus per illud iuiuran/
dum promisit daturū seipsum pro nobis in illo lo
co immolādū in carnē:quia aliter nō appellasset
illum montem dn̄s videbitur nisi qꝛ preuidit in spi
ritu et ꝓmissione xp̄m in carnē venturū ⁊ pro no/
bis in illo monte imolandū. Et ideo dixit xp̄s iu/
deis Jo.viij.Abraā pr̄ vester exultauit vt videret
diē meū vidit ⁊ gauisus est.Un̄ dicūt magistri he Hierlm
breorū:ꝙ duo sancti viri iposuerūt nomē illi ciui/ nomen
tati hierl'm quorū vnus fuit melchisedech rex salē impon/
qui in illo loco obtulit deo panē ⁊ vinū pro abraā tur.
Et iđ appellauit ciuitatē illā salē.i.pacificā. Se/
cūdus fuit abraā qui in altera pte illi⁹ mōtis im/
molauit arietē pro isaac:cui dn̄s apparuit dicēs:
per memetipsum iuraui:ꝙ in semie tuo:bn̄dicētur
oēs gentes.Et ideo appellauit locū illuꝫ in mōte
dn̄s hier.i.dn̄s videbitur.Et sic ex his duobus no
minib⁹.s.hier.⁊ salē cōpositū est hoc nomē hierl'm
qđ interpretat̄ visio pacis:eo ꝙ in illo loco xp̄us
deus factus hō debebat pro nobis imolari ⁊ pr̄i
nos recōciliare ⁊ pacificare.Un̄ xp̄s in mōte syon
fecit cenā cum discipulis ⁊ instituit sacramentum
altaris per quod deo recōciliamur in eodem loco
vbi melchisedech obtulit panem et vinū.Item in
altera parte illius mōtis.s. in mōte caluarie fuit
xp̄s crucifixus in eodē loco vbi abraā immolauit
arietem.Bene ergo merito appellata est illa ciui
tas hierusalē.i.visio pacis:qꝛ ibi ea christ⁹ rex paci

ficus deus et hō visus est pdicare ꝛ miracula facere et finaliꝛ pro nobis imolari ꝛ crucifigi: prout Abraā puidit in spū: qñ imolauit arietē: ꝛ put deꝰ ipsi pmisit sub iureiurādo daturū seipm nobis i carnē. Et iō dicit zacharias in h̄ cātico. Bñdictꝰ dñs deus israel: q: xp̄s veniēs in carnē iā adimpleuit iusiurādū qd̄ iurauit ad abraā p̄rem nr̄m daturū se nobis ꝛc. Ad scōm aūt dubiū est dicēdum: q cū tota scriptura legis et pphetaꝝ nil aliud sit nisi q̄dā via ꝛ dispositio in xp̄m satis et sufficiens ad disponēdū corda ꝛ mētes illiꝰ ppl̄i ad cognoscēdū xp̄m eē messiā in lege pmissuꝫ: ꝛ per ꝯñs ad recipiēdū ipsuꝫ ꝛ legē eiꝰ euāgelicā. Sꝫ auaricia et inuidia ꝛ malicia obcecauit eos ne intelligerēt sacra dei ꝛ scripturas. ¶ Ad cuiꝰ intellectū est aduertendū: q sicut lex vetꝰ fuit data ad duplicē respectū ꝛ finē: ita etꝰ pmittebat in lege duplex p̄miū. Vn̄ illa lex p̄mo fuit data illi pplo ad offiñ siue in signū officiale. s. vt p obseruātiā multitudinis illaꝝ cerimonialiū primo vt ille ppl̄s cognosceret deū creatorē mūdi ꝛ cognoscendo coleret. Scdo vt p talē religionē distinguerent a ceteris nat iōibꝰ sꝫ eēt spāliter dictꝰ ppl̄s dei peculiaris. Et sic p̄mo mō illa lex data fuit ad offiñ siue in signū officiale. Scdo aūt mō data fuit in signaculum fidei xp̄i futuri: inquātū oia illa sacra cerimonialia et sacrificia figurabāt xp̄ꝫ futurū redēptorē ꝛ mysteria nr̄e redēptiōis: ꝛ iō duo erāt ꝯsiderāda i illis sacramētis et sacrificijs ꝛ oibꝰ cerimonialibꝰ. s. offiñ religionis et obseruātie in se. Scdo fides xp̄i futuri sub cuius ptestatiōe illd̄ offiñ a religiosis exercebaꝫ ꝛ illa sacrificia offerebātur. Q: illa sacra ꝛ sacrificia de se nō poterāt tollere peccatū nec iustificare nisi rōne fidei de xp̄o futuro sub cuius ptestatiōe fiebāt: q: nō dabanꝫ in p̄ciū redemptiōis pro pctis: sed in signū ꝛ arā precij futuri p xp̄m in cruce soluēdi: put dctū est psal. xxix. ꝛ in tractatu ꝯtra iudeos. Et iō duplex p̄miū pmittebaꝫ in lege ꝛ pphetis obseruatoribꝰ illiꝰ legis. s. vnū tpale ꝛ alterū spūale. Nā pro obseruātia et obediētia illius religionis pmittebanꝫ ei bona terre tpalia. s. illa terra canaā cū fructibꝰ eius. Sꝫ in p̄miūꝫ fidei xp̄i sub cuiꝰ ptestatiōe obseruabāt illā religionē pmittebaꝫ eis redēptio aiarum et grā xp̄i ꝛ terra viuentiū figurata per illā terrā canaam. ꝛ sic sub tali fide ꝛ spe de xp̄o futuro obseruabant illam legē et religionem oēs patres ꝛ fideles vete. te. Et sub tali fide saluati sunt in christo et receperūt nobiscū repromissionē in aduentu xp̄i. vt inquit ap̄ls ad Hebre. xi. Sed accidit p. xl. annos ante aduentū xp̄i q surrexit secta pharisеorum et scribarum qui negabāt legem esse datam in signaculū fidei: sed soluꝫ ad officiū: ꝛ sic negabant redemptionē spūalem ꝛ futura bona spiritualia. Sed q: isti fingebant sanctitatē ꝛ artam religionē inuita ꝛ incessu ꝛ habitu ab alijs diuisi. Ideo dicti sunt pharisei: quasi a ceteris in sanctitate diuisi. Et sic intm̄ habebantur in veneratione apud ppl̄m: q omnes ciues constituebāt eos executores testamentorum committendo eis filios ꝛ vxores viduas. Et exinde fuit eis data autoritas et potestas a summis sacerdotibus: vt sederent in cathedra moysi: et in cathedra iudiciali: vt possent glosare et interpretari scripturā legis ꝛ pphetarū et iudicare iudicia et discernere cās religionuꝫ ex qua autoritate sunt in superbiā eleuati et auaritia sauciati: ex cā lucri inceperūt tyrānizare destruēdo viduas et pupillos eis cōmissos: ꝛ dilatādo litigia: vt expoliarēt pauperes et impinguarēt domos suas obcecati ergo sic in auaritia et lucro inceperunt glosare scripturas et trahere ipsas ad propositū suū propter lucrū tēporale dicentes q messias non erat venturus ad saluandas aias: nec ad dāda bona spūalia: sed solū ad liberandū eos de iugo et tributo romanoꝝ et ad dominādum toti mūdo et faciendū eos magnos dominos: q: pctā iam tollebanꝫ sufficiēter per sacrificia et oblatiōes et cetera opa legalia. Nā sacrificia et oblatiōes simul tollebāt pctā et multiplicabāt bona tpalia: et hoc faciebāt propter suū lucrū vt ppl̄s offerret multitudinē oblationū ꝛc. Sꝫ quātum sit detestabilis et heretica talis doctrina et ꝯtra sacrā scripturā de se est manifestū. Nā dd̄ iam habebat legē moysi: sed q: sciebat q per illā nō poterat iustificari: iō petebat legē xp̄i iustificātem dicēs. Legē pone mihi dñe viā iusti. ꝛc. ¶ Itē dd̄ dñs etiā in illa terra chanaā: tñ terrā viuentiū petebat dicēs. Portio mea dñe in terra viuentiū. Item Esa. iam habebat ezechiā regeꝫ terrenū: tñ regē spūalem petebat dicēs. Utinā disrūperes celos ꝛc. Et sic ergo scribe et pharisei cuꝫ ista falsa doctrina ꝛ fermento deprauarūt scripturas ꝛ corda hoīm: intm̄ q oēs erāt effecti tpales et carnales: p̄ter paucos: in quibus remāserat vera fides et israel et abrae de xp̄o redēptore futuro: sicut et tota domus parentū virginis marie ꝛ domus zacha. ꝛ Elisa. sctūs Symeon: cū quibusdā fidelibꝰ qui expectabāt redēptorē israel. Et iō fuit necesse q xp̄s mitteret corda hoim que erāt per falsaꝫ doctrinā scribaꝝ et phariseoꝝ deprauata: et dirigeret eos in via et lege dñi per baptismū pnie et veram intelligentiā scripturaꝝ vt reciperent xp̄m et legē eius euāgelicā: vt ptꝫ per oēs euangelistas. Hoc ergo zacha. preuidēs in spū. Primo per reuelationē Gabrielis. Scdo per inspirationē xp̄i existentis in vtero virginis marie tenentis Joanneꝫ baptistā in manibus dicit in hoc cātico. Tu puer propheta altissimi vocaberis: preibis eñi ante dominum parare vias eius ꝛc. Et sic ptꝫ expositio cātici zacharie. Et ideo est iam accedendū ad expositionem cantici Symeonis.

Solutio secundi dubij.

Duplex in lege p̄miū: q duplici respectu dabaꝫ lex.

Nota d auaritia pharisеorum.

Nunc dimittis seruum tuum dñe: secūduꝫ verbum tuum in pace. Luce. ij.

¶ Hoc canticum est quartuꝫ in ordine inter cantica euangelica: sed ponitur hic tertium quo ad expositionē propter bonum respectū. Et intitulaꝫ cāticū Symeonis: eo q ipse cantauit spm: qñ xp̄s fuit in tēplo presentatꝰ. Pro cuius argumēto et intelligentia est notandum q quattuor ingentes perfectiones et virtutes testatur ꝛ refert autoritas euāgelica de isto Symeone

vt p3 Luc. ij. Nā primo dicit q̄ erat hō iust⁹: per qd̄ denotat̄ eius rectitudo ⁊ iusticia. Nā iusticia hoīs cōsistit in pformitate eius ad diuinā volun/tatē. Et per pñs in obseruātia pceptoꝝ legis di/uine. Scḋo dicit q̄ erat timoratus: p qd̄ denotat̄ eius autoritas. Nā nō dr̄ q̄s tm̄ timoratus: inquā tum timet deū: sed inquātū reuerendus ⁊ timend⁹ et metuēdus apd̄ ppl̄m pter eius virtutes: q: ho nor est exhibitio reuerētie in testimoniū ꝟtutis vt inquit Tulli⁹. Tertio dicit q̄ erat expectans redē/ptionē isrl̄: p qd̄ denotat̄ ei⁹ vera fides ⁊ spes quā habebat de xp̄o vēturo inter paucos fideles illi⁹ tp̄is: eo q̄ multi alij erant deprauati ⁊ decepti fal so fermēto scribaꝝ et pharisеoꝝ: qui nō expecta/bāt messiam nisi vt daret eis bona terrena put di ctū est in cātico pcedēti. Quarto dicit q̄ spūssctūs erat cū eo: per qd̄ denotat̄ excellētia ei⁹ sctitatis ⁊ contēplatiōis in dono ppbetico ⁊ diuine reuela/tionis. Et iō iste symeon nō solū cognominabat̄ iustus in illa etate: s3 et̄ recognominat̄ iust⁹ p oēs thalmudistas et doctores hebꝛeoꝝ: qui dicunt q̄ dū symeon iustus ministrabat et exercebat sacer/dotale offm̄ in tēplo adhuc pseuerabāt decē anti qua miracula: sed post obitū iusti symeonis nūq̄ visa sunt miracula in scḋo tēplo. Et iō cito venit ad destructionē. ¶ Uidēs ergo iste symeon iustus corda hoīm deprauata. Et verā fidē de vero mes sia in paucis illius tēpoꝛis pmanere et vidēs tpa aduētus xp̄i: ẜm. lxx. ebdomadas Dan̄. iā immine/re: hinc est q̄ sp in suis orōnibus ⁊ sacrificijs iugi ter orabat vt deus mitteret saluatorē ad redimen dū mūdū de seruitute pcti. Cū ergo in talib⁹ orō nibus et ieiunijs iugiter eēt intētus: exaudita est orō sua intm̄ q̄ accepit rn̄sum a spūsctō: nō visu/rū se mortē: nisi prius videret xp̄m dn̄i: put refert Lucas. ⁊ iō. xl. die a nati. dn̄i cū parētes inducerēt puerū in hierl̄m: vt sisterēt eū dn̄o tūc diuina pui/dētia fecit q̄ symeō vnus de. xxiiij. sacerdotib⁹ ve/nit in spū in tēplū ad ministrādū sacerdotiū ẜ3 vi cem suā: qui cū ipi puer iesus pn̄taret̄: accepit eu3 in vlnas. Et vidēs in spū illū eē messiā in lege p/missu3 deū et hoīem. Et vidēs rn̄sum qd̄ accepat a spūsctō eē cōpletū: tūc eleuatis oculis ad prēm agēdo grās cātauit hoc cāticū dicēs. Nūc dimit/tis ⁊c. In quo q̄de3 cātico duo facit. Nā prīo tāq̄ sindicus et pcurator totius israel agit grās deo: qui cōpleuit suū desideriū ⁊ pmissu3. Scḋo red/dit cām sue leticie. scḋa ibi. q: viderūt ⁊c. Quātu3 aūt ad primū est aduertēdū q̄ pax ⁊ q̄es est finis ⁊ termin⁹ cuiuscūq3 negocij: q: negociamur vt ocie/mur. x. Eti. Uñ tm̄ est bonū pacis vt et̄ ipa sit finis belli: vt inq̄t aug. per totū. xix. d̄ ciui. dei: s3 q: xp̄s fuit finis et terminus totius legis ⁊ ppbetaꝝ: q: tota lex ⁊ ppbete desiderabāt xp̄m ipsi pmissu3 ⁊ tendebāt in ipsum tāq̄ in finē et terminū. ꝫ ō sol⁹ terminauit desideriū et pmissiones patriarchaꝝ et ppbetaꝝ ⁊ laborē et iugū legis. ¶ Ex quo seq̄/tur q̄ fuit pax legis ⁊ patriarchaꝝ et prophetaꝝ et oīm fideliū ve. te. q: tota lex quo ad illū actu3 ⁊ ministeriū sacerdotale terminauit cursu3 in xp̄3 in illa die die in illa p̄sentatiōe fctā p symeone3. Jō symeon se habuit ibi tanq̄ sindicū ⁊ procuratore3

Diuisio cantici.

Pax et quies fi nis ne/gocij.

totius legis, et sacerdotij et totius israel. Et ideo in persona oīm illoꝝ agit grās in hoc cātico. Et q: videbat xp̄m tanq̄ pacē et finē legis et pphe/tarum et tanq̄ quietē ⁊ cōplementū desiderij et la boris et seruitutis eoꝝ: iō dicit. Nūc dimittis. O dn̄e seruū tuū in pace et q̄ete et fine mei desiderij et totius israel ẜm ꝟbum et pmissum tuū. Et nō solū ẜm verbū pmissum: qd̄ mihi pticulariter fe/cisti per spm̄ sctm̄. s. nō me visurū mortē nisi prius viderem dn̄m. Sed etiā ẜm ꝟbū ⁊ pmissum: qd̄ fe/cisti oībus patriachis ⁊ prophetis. Et iō ego in persona oīm tibi ago grās. Et iō iā nō timeo mo ri postq̄ scio q̄ in breui liberabis me simul cū oī/bus patriarchis ve. te. de limbo inferni. Et sic di mittis me in pace: ⁊ nō in timore: nec tristicia. Et ideo ago grās: q: dimittis me in pace ⁊ q̄ete. Eo.

Q: viderūt oculi mei salutare tuu3.

¶ Jdest medicū salutarē ⁊ salutiferū ⁊ veꝝ salua/torem quē tu pater in mūdum misisti. — ij. q. vij. testes. §. christus

Quod parasti: ante faciem omnium populoꝛum.

Lumē ad reuelationē gentiū: et glo/riam plebis tue israel. — De cse. dist. ij. c. xp̄s. ⁊ c. sequēti.

¶ Quod quidē salutare parasti ante faciē et noti ciam non solū vnius populi ⁊ nationis: sed oīum ppl̄oꝛum et linguaꝝ et nationū tanq̄ verū lumen ad reuelationē et illuminationem oīm gentium: sc3 totius ppl̄i gētilis: ⁊ ad gloriā et claritatem et honorem plebis tue israel: de qua carnē spālit̄er assumpsit. Nā sicut omnibus fuit promissus tam israelitis q̄ gentilibus ⁊ neminē a peccato liberū reperit: ita pro oībus liberandis et illuminandis venit tanq̄ lux vera illuminans oēm hominem ve nientem in hunc mūdum. Sed est aduertendu3 q̄ licet xp̄s in lege et prophetis fuit promissus tam ppl̄o gentili q̄ israelitico: tn̄ aliter: et aliter. Nā populo israel fuit pmissus venturus ad eos i car nem: puta sumendo ex eis carnem et eis psonali/ter predicando: sed populo gentili pmissus fuit venturus tm̄ per lumen fidei per predicationem aploꝝ. Et q: erat vēturus in carnē tm̄ ppl̄o israel dixit iacob Gen̄. xlix. Nō auferet̄ sceptrū de iuda neq3 dux de femore eius: sed q: erat vēturus ad gē tiles per lumē fidei: iō subdit Jacob. Et ipse erit expectatio gentium. Jtem q: ad solum israel erat venturus in carnē personaliter predicando. Jdeo dicit saluator nō sum missus nisi ad oues que per ierāt domus israel. Mat. xv. Jtem q: ad populū gentilem erat tm̄ venturus per lumē fidei dr̄ Esa. l. Ambulabunt gētes in lumine tuo ⁊c. Et ideo di cit symeon. Lumē ad reuelationē gentiū: per fidē sup. Et gloriā plebis tue israel: veniēdo in carnē: et personaliter predicando ⁊ miracula operando que fuit magna gloria et honor toti israel. S3 istā gloriam et honorem participauit postea popul⁹ gentilis quando illuminatus per fidem christi fa ctus est verus israel. Et sic venit christus ad illu minandum populum gentilem per apostolos et facere ipm verum israel: qui quidem verus israel constat ex cōuersis ex populo iudaico ⁊ gētili sub

Aliter xp̄s fuit promis/sus ⁊c.

Nota.

vno lapide angulari xp̄o cōiunctis. Et per hoc pꝫ breuis expositio huiꝰ parui cātici symeonis. ¶ Ex quibus pꝫ ꝙ oīa supradicta cantica euangelica: nō sunt nisi gratiarū actiones pro beneficio incarnatiōis ⁊ nr̄e redēptiōis facte per aduentū christi qui fuit pax ⁊ finis legis prophetarum.

Luce. ij. ⁊ de pse. d. j. c. nocte ⁊ ca. de hymnis ⁊ c. bij duo.

Loria in altissimis deo. Et in terra pax hominibus bone voluntatis.

¶ Hoc est quartū canticū euāgelicū qḋ dicit cāticū siue hymnus angelorū. Eo ꝙ ip̄m cantarūt angeli in hora natiuitatis christi. Pro cuius titulo ⁊ argumēto est notandū prout refert Lucas euāgelista. c. ij. ꝙ in hora natiuitatis christi angelus dn̄i apparuit pastoribus: qui in mōtibus iuxta bethleē custodiebāt vigilias noctis super gregem suū. Qui dixit eis. Euangelizo vobis gaudiū magnū qḋ erit omni pp̄lo: qꝛ natus est hodie vobis saluator: qui est christus dn̄s in ciuitate dauid: ⁊ hoc vobis signū. Inuenietis infantē pannis inuolutū ⁊ positū in presepio. Et subito facta est cū angelo multitudo militie celestis laudantiū et dicentiū. Glīa in altissimis deo. Et in terra pax hoībus bone volūtatis: et sic pꝫ qualiter ⁊ quare istud canticū intitulaꝛ canticū siue hymnus angelorū: eo ꝙ angeli cātarūt ip̄m. Pro cuius quidē argumēti ⁊ cātici ⁊ eius tituli intelligētia q̄nqꜫ sunt vidēda. Primo quare xp̄i natiuitas prius fuit annunciata ⁊ euāgelizata pastoribus ꝙ̄ sacerdotibꝰ et ceteris ꝯditiōibꝰ iudeoꝝ. Scḋo q̄re i christi natiuitate angeli cantarūt nouū cāticū postꝙ̄ natiuitas xp̄i nō ptinebat ad eos: qꝛ xp̄us nō assumpsit naturā angelicā in virtute suppositi: nec venit ad redimendū eam: sed humanā tm̄. Tertio queritur que fuit illa gloria que noniter puenit deo in celo ex christi natiuitate cuꝫ gloria ⁊ felicitas dei non possit augeri: nec minui. Quarto queriꝛ q̄ fuit ista pax quā cōsecuta est hūana natura p xp̄i natiuitatē: cum videamus nunꝙ̄ bella ⁊ prelia post xp̄i aduentū in mūdo defuisse. Quinto queriꝛ in quo cōsistit bonitas volūtatis hoīs: ⁊ per ꝯn̄s q̄ sunt homines bone volūtatis: quibꝰ pax xp̄i fuit collata.

Quare xp̄i natiuitas fuit priꝰ nūciata pastoribꝰ.

¶ Quantū ad primū est dicendū ꝙ quadruplici ratione natiuitas christi fuit prius pastoribus euāgelizata ꝙ̄ ceteris. Primo qꝛ xp̄s in lege tanꝙ̄ pastor fuit p moysen ⁊ ceteros patriarchas ⁊ pphetas figuratus. Scḋo qꝛ tanꝙ̄ pastor fuit pmissus. Tertio qꝛ tanꝙ̄ verus pastor venit in mundū. Et offiū veri pastoris exercuit: ⁊ bonū pastorē se nominauit. Quarto qꝛ xp̄s nō superbis dormiētibus scḋ hoībus simplicibꝰ ⁊ vigilātibus erat cōmissurus gregē suū: ⁊ officiū pastoratus. ¶ Primū q̄ppe pbatur. Nā moyses per quē fuit christus figuratus: pastor erat ouiū ⁊ pascebat oues Jetro soceri sui: cū ipsi dn̄s apparuit in flāma ignis in rubo et tanꝙ̄ pastorē misit ip̄m dn̄s ad liberandū ⁊ educendū illū populū de egypto: ⁊ dirigendū: ⁊ custodiendū ipsum per desertū. Exod. ⁊c. Vn̄ quattuor fecit moyses erga illū gregē dn̄i. Nam primo liberauit ⁊ duxit ip̄m de seruitute ⁊ captiuitate pharaonis. Scḋo p legē moysi datā sanauit eū a morbus ⁊ ritibus egyptiorū q̄bus erat sauciatus ⁊ vulneratus. Tertio pauit cum māna de celo misso. Quarto minauit ⁊ direxit ⁊ custodiuit cum xl. annis p desertū ⁊c. Per que q̄ttuor fuit figuratū qualr xp̄s a pr̄e missus tanꝙ̄ pastor pncipalis sup gregē hūanū debebat ip̄m de seruitute diaboli: ⁊ a pctō liberare: ⁊ ab oi labe pcti p ecclīastica sacramēta sanare. Et pane eucharistie reficere et pascere. Et doctrina euāgelica dirigere ⁊ custodire. Itē abel per quē xp̄s fuit figuratus pastor fuit vt pꝫ Gen. iiij. Itē dauid per quē xp̄s fuit figuratus pastor fuit ouiū ⁊ de postfetātes eduxit ipsum dn̄s ad pascendū pp̄lm suum ⁊ vnxit ip̄m in regē vt pꝫ. j. Reg. xv. ⁊ psal. lxxvij. Itē xp̄s nō solū fuit figuratꝰ p Jacob Amos ⁊ cōplures alios pastores de pp̄lo dei: sed etiā fuit figuratus per Cyruꝫ regē persarū et medorū nepotē astiagis: q̄ priectꝰ in nemora fuit nutritus a quodaꝫ pastore qui fuit etiā pastor ouiū: sed postea cōpertus nepos astiagis factus est rex persarū ⁊ medoꝝ: vt inq̄t Herodotus: q̄ etiā postea liberauit pplꝫ dei de babylonica captiuitate: vt pꝫ esdre. j. Et iō hec est cā quare voluit xp̄s suā natiuitatē priꝰ pastoribꝰ nūciari eo qꝛ pastoribus tanꝙ̄ verus pastor fuerat figuratus in ve. test. ¶ Scḋa rō est: qꝛ tanꝙ̄ verus pastor fuit pphetis promissus ⁊ vaticinatus ⁊ tanꝙ̄ verus pastor ad liberādū ⁊ sanandū gregē suū promisit venire: vt ip̄e ait per Ezech. xxxiiij. Ecce ego requirā oues meas ⁊ visitabo eas: sicut pastor visitat gregē suū: ⁊ liberabo eas de oibꝰ locis in quibus disperse fuerāt in die nubis et caliginis. Et pascam eas in pascuis vberrimis et in montibus israel erūt pascua earū. Et qḋ perierat requirā: et qḋ abiectū fuerat reducā: ⁊ qḋ ꝯfractū fuerat alligabo: et qḋ infirmū fuerat cōsolidabo ⁊c. q̄ oīa fuerunt cōpleta per christum tanꝙ̄ per verum pastorem. Tertia autē rō quare natiuitas christi fuit prius euāgelizata pastoribꝰ: ⁊ quare pastores priꝰ meruerūt audire istud cāticum ab angelis fuit: qꝛ christus tanꝙ̄ verus pastor venit in mundū ⁊ officiū veri pastoris exercuit. ¶ Ad cuius intellectū est aduertēdū ꝙ septē pertinēt ad offm̄ veri pastoris.

Septeꝫ ad offm̄ pastoris

Primo oues de faucibus lupi eripere. Scḋo oues per lupum vulneratas vnguēto sanare. ¶ Tertio oues ereptas ⁊ sanatas pascere. Quarto eas regere et minare ⁊ dirigere. Quinto super gregē ouiū semper inuigilare. Sexto pro defensione gregis si necesse fuerit se ad mortē exponere. Septimo in locum vberrimū ⁊ securum et tutum oues suas introducere. Quas quidem septem cōditiones oēs habuit christus tanꝙ̄ verus et bonus pastor. Nā primo eripuit oues suas de fauce lupi ⁊ draconis qui vltra quattuor milia annorū eas sub iugo ⁊ captiuitate ⁊ seruitute peccati possederat. Scḋo sanauit ⁊ vnxit eas vnguēto sacramētorū. Tertio pane sacramētali eas pauit. Quarto lege euāgelica eas direxit et rexit. Quinto sup gregem suum diligēter inuigilauit ⁊ diligēter custodes dimisit ⁊ ꝯstituit. Sexto p defensione ⁊ redēptiōe earū se morti et persecutiōibꝰ obtulit et obiecit. Septio ⁊ vltimo oues suas i vberrimo ⁊ securo ouili celesti: vbi sempiterno cibo fruentꝛ collocauit. Et ideo ppter

Nota.

Xp̄s pastor

istas septē rōnes xp̄s Joh.x. se bonū pastorē nun/
cupauit: vñ ait. Amē amen dico vobis qꝛ ego sum
pastor bon⁹: bon⁹ pastor aīam suā dat ꝓ ouibus
suis. Et sic pȝ tertia rō quare xp̄s voluit prius pa
storibus suā natiuitatē nūciare. Quarta vero rō
fuit qꝛ xp̄s tanꝙ̄ verus pastor p̄ncipalis cui⁹ oues
erāt ꝓprie. ¶ Nō superbis ⁊ inflatis ⁊ auaris et
crudelibus sȝ hoībus humilibus ⁊ simplicibus ⁊
impijs ⁊ diligenter vigilātib⁹ sup gregē suū: erat
cōmissur⁹ offm̄ pastoratus ecclesie: put postea fe/
cit. Nā nō elegit ad apostolatuȝ ⁊ offm̄ pastorat⁹
ex scribis ⁊ pharisceis ⁊ sacerdotibus peritis: sȝ ex
simplicioribus ⁊ plebeis ⁊ piscatoribus: q̇bus to/
tum gregē suū ⁊ ecclesiā cōmisit. Et inter ceteros
tanꝙ̄ capiti ⁊ vicario Petro q̇ erat de simpliciorib⁹
ecclesiaȝ cōmisit ⁊ oues suas pascendas tradidit
Joh. vlt. dicēs. Pasce oues meas: ⁊ pasce agnos
meos. ⁊c. ¶ Ex supradictis igit̄ quadruplici rōne
pȝ q̄re xp̄s voluit suā natiuitateȝ prio pastoribus
euāgelizare. Et quare pastores meruerūt hoc cā/
ticū angelorū audire. Et hoc de primo quesito. B

Angeli quare hoc canticū cantauerunt.

¶ Ad scđm aūt q̄situȝ est dicēdum ꝙ q̄druplici ex
cā ⁊ rōne angeli cātarunt hoc cāticū nouū ⁊ euan/
gelicū in xp̄i natiuitate. primo qꝛ per fidem incar
nationis xp̄i fuerūt a principio redēpti. Scđo: qꝛ
ꝑ aduentū xp̄i eorum ruina fuit reparata. Tertio:
qꝛ ex tali reparatione eorū glīa ⁊ felicitas fuit ac
cidentaliter augmētata. Quarto: qꝛ glīa dei fuit
effectiue ⁊ extensiue dilatata. Primū autē pȝ. Naȝ
dictū fuit super psal. lxxxi. ⁊. cij. quō in vera fide ⁊
obedientia xp̄i futuri angeli boni fuerūt iustifica
ti: dictū enī fuit ibi qualr̄ oēs angeli fuerūt creati
in grā: tn̄ nō cōfirmati. Et oēs fuerūt viatores añ
lapsum. Qui viderūt quādā sedē preparatā super
oēs choros ⁊ hierarchias angelorū ꝓ hoīe xp̄o fu
turo: quem verbuȝ diuinum debebat assumere in

nota de ꝓlio angelorum cum dracone.

vnitatē persone. Et sic inquātuȝ hō debebat sede
re a dextris. i. in potiorib⁹ bonis patris. Et quia
ille debebat esse deus ⁊ hō. Ideo volebat deus ꝙ
ille xp̄s deus ⁊ hō esset caput ⁊ imperator totius
vniuersi tanꝙ̄ ver⁹ filius dei: ⁊ ꝙ adoraret̄ ⁊ venera
retur ab omibus angelis ⁊ hoībus vero cultu la/
trie. Et hec fuit prima lex in illo principio ⁊ statu
vie angelis a deo ꝓposita. Secūda lex fuit ꝙ deus
predestinauerat quosdam homines q̇ licet essent
inferiores natura: tamen per gratiam debebant
adequari ⁊ collocari inter angelos in gloria: que
q̇dem due leges nō vise fuerunt iuste lucifero ⁊ se
quacibus eius: dixerunt enī ꝙ non erat equuȝ nec
iustum ꝙ aliquis homo descenderet super eorum
hierarchias nec collocaretur inter eos in glīa nec
posset eis principari: cū homo sit inferioris natu/
re. Ideo iustius erat vt filius dei assumeret sup̄mū
angelū in vnitatē ꝑsone cui daret imperium toti⁹
vniuersi: ⁊ obtineret illā iperialē sedē ꝙ̄ ꝙ ꝑsona/
liter assumeret aliquē hoīeȝ. Et sic inceperūt resi/
stere diuine legi: ⁊ ꝑ ꝯñs diuine volūtati que ē lex
eterna. Et sic lucifer inuidens xp̄o futuro: appeti/
uit illam sedem ⁊ imperiū toti⁹ vniuersi. Michae
li aūt ⁊ alteri pti visa ē iusta illa lex diuina. dice/
bant enī ꝙ de⁹ nulli poterat facere iniuriā cum eēt
dñs absolut⁹ ⁊ oīps. Nā sicut nō creauerat mūdū
ex necessitate: sed ex sola volūtate ⁊ bonitate: ideo
sicut absq̧ iniuria hūane nature angelos eleuaue
rat nobilitate nature sup oēs hoīes: ita poterat
grē largitate eleuare aliquē hoīem supra totā an
gelicā naturā: ⁊ quosdā hoīes ꝑ grāȝ inter āgelos
collocare in glīa. Et sic diuisa fuit tota curia cele
stis in duas partes ⁊ ciuitates: quarū vna incepit
ab amore sui vsq̧ ad contēptum dei: et altera ab
amore dei vsq̧ ad contēptum sui. Et sic illa tanꝙ̄
rebellis diuine volūtati icepit resistere isti. Et ista
tanꝙ̄ ꝯformis ⁊ obediēs diuine volūtati icepit re
sistere illi. Et sic isti duo et diuersi amores fecerūt
duas ꝯtrarias ciuitates. Nam amor ꝑuersus sui
vsq̧ ad ꝯtēptū dei fecit ciuitatē diaboli: sed amor
dei vsq̧ ad contemptum sui fecit ⁊ ꝯstituit ciuita
tē dei: vt inq̇t Aug. Et iō lucifer rebellis deo ⁊ inui
dēs xp̄o futuro voluit ⁊ attētauit ⁊ p̄sumpsit ꝯscē
dere ⁊ vsurpare sedē xp̄i: ⁊ ꝑ ꝯñs imperiū vniuersi
dicēs i corde suo: cōscendā in celū ⁊ stabiliā soliū
meū in nubib⁹ super astra celi: ⁊ similis ero altissi
mo. Esa. xiiij. Sed tūc Michael ⁊ angeli eius cō
formes diuine volūtati et christo futuro obedire
statuētes ꝓ dissensione illius sedis p̄liabātur cuȝ
dracone: ⁊ finaliter ꝓiectus est draco cuȝ angelis
suis apostaticis de celo in profundū inferni: ⁊ sic
nō est inuētus locus eoꝝ amplius in celo Apo. xij
Et sic lucifer cū suis tanꝙ̄ peccātes in termino vi
te mānserūt in iniq̇tate obstinati. Michael aūt cū
suis viatorib⁹ facti cōprehēsores ⁊ beati mānserūt
simul in grā ⁊ glīa cōfirmati. ¶ Ex quib⁹ oīb⁹ pꝫ
ꝙ grā fidei xp̄i futuri quā habuerūt dū erāt viato
res ⁊ obediētia quā iam tunc xp̄o ꝓmiserūt: ⁊ ipsū
seruare ꝓposuerūt eruit ⁊ liberauit angelos bo/
nos a casu angelorū maloꝝ: ⁊ sic boni dn̄r libera
ti ⁊ redēpti per fidē ⁊ gratiā xp̄i futuri. Et hec fuit
prima cā quare angeli cantauerūt cāticū nouū in
natiuitate xp̄i: eo ꝙ natus erat ille q̇ debebat sede
re in illa sede quā ipsi in pricipio cōtra diabolū de
fenderāt: ⁊ quā in illa sede debebāt adorare ⁊c. Se
cūda rō ⁊ causa fuit qꝛ per xp̄i aduentū reparāda
fuit angeloꝝ ruina. Nā quos deus ab eterno ele/
git et predestinauit ad reparādā ruinā angeloruȝ
et ad replēdas sedes a quibus mali angeli cecide
runt: hos xp̄s in suo aduētu vocauit ⁊ iustificauit
et magnificauit. ad Ro. viij. Et sic eleuauit ꝑ grāȝ
petrū ⁊ Johā. bap. et oēs aplos ⁊ martyres ⁊ do/
ctores intantū ꝙ meruerūt possidere sedes quas
illi ꝑ superbiā ⁊ inobediētiā ꝑdiderāt. Et iō dicit
saluator Matthei. xi. ꝙ a dieb⁹ iohā. bap. regnuȝ
celorū vim patit̄: ⁊ violēti rapiūt illud. Sup q̇d di
cit Hierony. ꝙ magna q̇ppe violētia est consequi
et rapere per gratiā q̇d nō cōuenit nobis per na/
turā. Item Matth. xxij. dicit ꝙ erunt hoīes sicut
angeli dei ⁊c. ¶ Ex quibus pꝫ ꝙ per aduentū xp̄i
ruina angelorū fuit reparata. Et per ꝯñs hec est
scđa causa quare cantarūt cāticū nouū. ¶ Tertia

glīa sanctoꝝ duplex.

aūt ratio ⁊ cā fuit: qꝛ eoꝝ glīa ⁊ beatitudo accidē/
talis fuit augmētata. ¶ Ad cui⁹ intellectū est ad/
uertendū ꝙ glīa ⁊ btitudo angeloꝝ ⁊ sanctorū est
est duplex. Una essentialis que ꝯsistit in visione fa
ciali ⁊ fruitione essentie: et altera accidētalis que
consistit in aliquo gaudio accidētali ⁊ p̄nti. Unde

btī prīo videntes facialr diuinā essentiā et fruen
tes bono possesso btificanť:et q̇escūt in illo bono
secure possesso et illud est gaudium essentiale: eo
ꝙ diuina essentia vt summum bonum est obiectū
ꝑ se fruibile nō in aliud referibile vltimate et suf
ficiēter satians appetitū btōrū. Sed q: tanta est
charitas et cōformitas volūtatis angelorꝫ ad vo
lūtatē diuinā ꝙ gaudēt in oib⁹ q̇ placēt diuie vo
lūtati ꝫ q: diuina volūtas vult et ipi placet vt ho
mies iusti fruanť inter angelos in societate. Ideo
angeli duplici rōne cōgaudēt societate hoiꝫ in
storū et sctōrū. Prīo vt cōplaceāt dō amato ⁊ desi
derato. Scdō q: ex pfecta charitate diligūt hoies
sicut seipsos. Idō ita gaudent de felicitate hoim
sctōrū sicut de sua. Itē tertio vidēt āgeli ꝙ hoies
iusti et scti apli ⁊ martyres ⁊ doctores tāta passi
sunt ꝓ xpo. Idō magis diligūt eos. Et ꝑ ꝯn̄s apli⁹
gaudent de eorū btitudine:⁊ sic nō timent:nec in
uident sed semꝑ ampli⁹ gaudēt plures habere cō
sortes. Et idō magnū gaudiū est in celo corā an
gelis dī i sup vno pctōre pniaꝫ agēte:vt inq̇t salua
tor:q: vt sic semꝑ augeť nūer⁹ btōrū et societas an
gelorū:⁊ ꝑ ꝯn̄s gaudiū et btitudo eorū:sed talis
btitudo nō dr essentialis:ꝫ accidentalis:vt dictū
est. Sed h̄ cōsecuti sunt angeli post aduētū xp̄i q̇
introducit hoies iustos in celuꝫ q: an̄ nullus fue
rat ingressus:vt patebit. Idō hec est tertia cā qua
re angeli cantarūt in natiuitate xp̄i. Per hoc ideꝫ
ptꝫ quarta rō:q: ꝑ xp̄i aduentū glīa dei fuit dila
tata nā ante aduentū xp̄i soli āgeli laudabāt deū
in celo. Sed post ascensionem xp̄i oēs scti et iusti
hoies simul in societate angelorū laudāt et glīfi
cāt deū. Et idō āgeli q̇ magis diligūt deum q̄ se
ipos. Ita magis gaudēt in gloria et laudib⁹ dei
q̇ ipsi danť ab hoibus et a plurib⁹ q̄ a paucioib⁹
put infra patebit Et idō cantarūt hoc cāticū no
uū. Et hoc dō q̄sito. ¶ Ad tertiū aūt q̄sitū et ꝓ ei⁹ in
telligentia est aduertendū ꝙ glīa dei est duplex si
ue dupli̇r sumiť. vno mō ꝓ illo summo gaudio qđ
de⁹ ab eterno hꝫ de seipo inquantū fruiť infinite
seipo infinite amato ifinito ⁊ summo bono i quo
summe btificanť. Alio mō sumiť ꝓ honore latrie
quē dāt ipsi oēs āgeli et btī in celo q̇ ꝯsistit in ado
ratione et cōtinuis laudib⁹:q: nō cessant pciden
tes in facies suas laudare et bn̄dicere ⁊ glīficare
deū et ꝓ bn̄ficijs receptis grās agere. Prima er
go glīa quā deus hꝫ de seipso:nō fuit augmēta
ta per aduentū xp̄i:cū sit ideꝫ qđ diuina essentia:q:
hāc semꝑ deus habuit ab eterno nec ꝓ tali glīa
indiget bonis nr̄is. Itē q: de⁹ ab eterno tā dilexit
et predestinauit suos ad suā glīam. Et idō iam ab
eterno gaudebat in se de nobis:vt inq̇t Augu. in
sermone de aplis. et idō illud gaudiū nō fuit etiā
augmētatū in dō ꝑ aduētū xp̄i:ꝫ fuit effectiue di
latatū quo ad nos incep̄tū sue btitudinis et gaudij
nos pticipes fecit. Sꝫ sumendo glīam dei ꝓ illa
quā dant creature. Tūc glīa dei incepit ex tpe ab
āgelis in celo post ꝯfirmationē ⁊ cōuersionē eorꝫ
q: illico iceperūt cātare. sctūs sctūs sctūs ⁊c. put
an̄ icarnationē vidit Esaias ⁊ put dictū fuit i ex
positiōe cātici aug. Sed ista glīa dei fuit augmē
tata et nouiter dilatata vsqꝫ ad homies sanctos

Not. de glīa que deo ex xp̄i nati uitate venit.

ꝑ aduētū xp̄i:et h̄ vidit in spū Io. Apoc. iiij. vbi di
cit ꝙ vidit illa q̄tuor aialia q̇ nō habebant reqēꝫ
die ac nocte dicētia. sctūs sctūs:sctūs ⁊c. Itē ifra
c. vij. dicit ꝙ post hec vidit turbā magnā quam di
nūerare nemo poterat:ex oib⁹ gentib⁹:tribub⁹ et
pplis et linguis stantes an̄ thronū:et clamabāt
voce magna dicentes:sal⁹ deo nr̄o ⁊c. Et oēs an
geli stabant in circuitu throni et seniorū et q̄tuor
aialiū:⁊ ceciderūt i ꝯspectu throni in facies suas
et adorauerūt deū dicētes Bn̄dictio et claritas
et sapia et grarū actio:honor virtus et fortitudo
deo nr̄o in secula sclorū Amē. ¶ Ex q̇bus pꝫ ꝙ so
li angeli dabant istā glīam deo an̄ aduentū xp̄i.
Sꝫ posteri⁹ aduētū hoies simul cū āgelis dāt glīaꝫ
deo in celo:et sic nouiter fuit glīa dei augmētata
et dilatata. Sed talis glīa deo exhibita dr gloria
exterior:et sic nō est incōueniēs ipam augeri ⁊ au
gmentari successiue ꝺm ꝙ crescit nūerus electorū
in celo et in terra. Sed glīa dei interior tā ppter
hoc nō augmentať q: nō idiget honorū nr̄orū ad
suā glīam interiorē augendā quā tā ab eterno to
tā simul interminabiliter hūit et in sua eternitate
Et sic ista gloria quā deo exhibemus non cedit in
maius bonū nō dei intrinsecū:sed in mai⁹ bonuꝫ
nō nr̄ꝫ:q: vt sic bonū dei pticipamus. Sed q: ista
glīa dei ꝑ mysteriū incarnatiōs xp̄i fuit in ange
lis et hoib⁹ adaucta:eo mō quo dictū est. Idō dixe
rūt angeli in isto cāuco. Gloria in excelsis siue in
altissimis deo. i. nūc ꝑ xp̄m incarnatū et natū da
biť maior glīa deo in altissimis āgelis et btis q̄
si dicerēt ꝙ maior et āplior extensiue erit glīa dō
in celis altissimis q̄ an̄ q: ista glīa et latria se ex
tendet etiā ad hoies:q̇ simul cū āgelis dabūt glo
riā deo. Itē ista gloria nō solū se extendet et am
pliabiť exhibitiue ad hoies cū angelis. Sed etiā
terminabiť ad dm̄ trinū et vnū. Sꝫ ⁊ post icarna
tionē se extendet ad hūanitatē xp̄i assumptā que
simul cū verbo personalr adorať q: illa hūanitas
personalr coexistit termino adorationis. Et per
ꝯn̄s deus adorať et glorificať in illa hūanitate
per grām vnionis personalis exaltata. Et idō lo
cutio angelorū in hoc cantico pōt etiā referri ad
humanitatē xp̄i vt sit sensus. Nūc erit gloria dei:
et dabiť glīa deo nō solū in seipso eterno:ꝫ etiā
in altissimis. i. hūanitate assumpta altissima fctā
et eleuata supra totā facultatē creature ꝑ vnionē
ad verbū:et sic ptꝫ qualr in aduētu xp̄i fuit noui
ter āpliata glīa dei exterior et pte nr̄i exhibitiue:
et ēt et pte altissime hūanitatis xp̄i terminatiue:
q: simul cū v̄bo coadorať ⁊ glīficatur absqꝫ nouo
augmento glīe dei essentialis et interioris. Et idō
dixerūt gloria in altissimis deo. Et per hoc pꝫ rn̄
sio ad tertiū quesitū ⁊c. Per hoc idē ptꝫ quarta rō
q: per xp̄i aduētū. A ¶ Quantū aūt ad quartū
q̄sitū vbi q̄rebať q̇ fuit illa pax quā angeli annū
ciarunt in natiuitate xp̄i est aduertendū ꝙ pax dr
de pango pāgis pepigi siue pegi pactū qđ idē est
ꝺm vnā significationē qđ cōiungere siue pactū fa
cere:q: in oi federe et pacto fit q̄dā cōiunctio. Et
idō pax nil aliud est nisi q̄daꝫ ordinata coniunctio
aliquorū. Sed q: ex tali debita et ordinata cōiūn
ctio rerū resultat quies et tranq̇llitas. Ideo pax

Pax data homi nibus.

diffinit ab aug. xix. d ci. dei. c. xiij. q est trãqllitas ordinis. Ordo aũt est pariũ disparatũq rerũ sua cuiq loco tribuẽs dispositio: et sic vnaqq res manet i pace et trãqllitate: qñ ẽ disposita et locata in suo ordine naturali et cõueniẽti et debito. Per oppositũ aũt qñ res est seiũcta extra suũ locũ et ordinẽ nũq põt i pace et trãqllitate qescere: sicut videmus in sepatione aut dislocatione: aut diuisione mẽbrorũ corpis aialis: que nõ põt fieri absq maximo dolore: vsq quo mẽbrũ vel ps redeat in locũ et ordinẽ suũ: et tũc corp' et totus hõ qescit in pace: et sic res tũc dicunt esse i pace et tranqllitate: cũ sunt in suo naturali loco aut ordie cõiũcte et cõpacte: ex qua debita cõiunctiõe et ordiata cõpactiõe seqtur qes et tranqllitas qd: xa par et ecõuerso. Et iõ tm est bonuz pacis q ipsa ẽt est finis belli: qr bella qppe gerunt: vt cũcta in pace qescant: vt inqt Aug. et phs x. ethi. Et sic oia appetũt pacem tanq bonũ vltimatũ. Et iõ sz Aug. in loco supra mẽorato possum' distinguere d septẽplici pace.

Par multiplex.

Nã qdã dr par corpis iter se: et ista dr ordinata tẽperatura ptiũ inter se. Alia dr ps corpis ad aiam q est ordinata vita et sal' aiantis. q resultat ex tẽperata cõplexione et cõueniẽtia humorũ. Alia est par sensualitatis ad rõnẽ: q est ordinata cognitionis actionisq cõsensio: q pp'e cõsistit in cõformitate appetit' sensitiui ad rõnẽ. Alia est par hoīs ad deũ: q est ordinata in fide sub eterna lege obediẽtie. Alia est par hoīs ad alios hoīes q est aiorũ sub aliqua lege ordinata cõcordia. Alia ẽ par hoīs ad alia aialia q est vtẽdi ordinata facultas. Ultima est par celestis q est ordinatissima et concordissima societas fruẽdi deo et inuicẽ videmus deũ. Oẽs pfecto has septẽ paces habebat adam añ lapsuz et in statu innocẽtie et hũisset si stetisset. Nã p'io habebat pacẽ cũ deo tm qtũ fuit cõformis diuine volũtati et legi: et manebat i suo ordinato pncipio. Scdo habebat pacẽ cũ angelis eo q eis simul erat cõcors et cõformis diuie volũtati. Et iõ fruebat colloqo angelorũ q ipsi reuelabant diuinã volũtatẽ. Tertio hẽbat pacẽ corpis: q nullũ patiebat dolorẽ in mẽbris. Quarto habebat pacẽ corpis ad aiam inquãtũ nũq p mortẽ fuisset sepa ta. Quinto habebat pacẽ sensualitatis ad rõnẽ: qr sicut ipse erat deo cõformis et obediẽs diuine volũtati: ita sẽsualitas erat semp et fuisset cõformis et obediẽs rõni. Sexto habuisset pacẽ cũ oibus hoibus: qr nulla fuisset cã rixe postq oẽs fuissent cõformes diuie legi et volũtati. Septimo hẽbat pacẽ cũ oib' aialibus: qr oia ad nutũ sibi obedissent: sicut fuerat a deo ipsi datũ dñiũ sup oia aialia rc. Ultio aũt habuisset pacẽ celestez in societate angelorũ ipsi pmissam si stetisset: qr post longã et felicẽ vitã fuisset translat' in vitam meliorẽ et eternã in celis. ¶ Sed oẽs istas paces pdidit adã pdendo pacẽ dei in peccãdo. Naz sicut ipse fuit difformis et inobediẽs diuie volũtati: ita oia recesserũt ab eo et pdidit pacẽ cũ angelis et ceteris oibus: qr fuit piect' de padiso a facie dei ita etiã a colloqo et pace angelorũ hic et in futuro. Et inuaserũt eũ oẽs ifirmitates et dolores et mors rc. sicut dictum est frequẽter in expositiõ. psal. Et sic ptz qualr adã pdẽdo pacẽ dei pdidit pacẽ cũ oibus aliis. Ad hãc ergo pacẽ reddendã et recupandã toti gñi hũano venit xps in carnẽ. s. ad recõciliandũ et pacificãdũ hoies cũ deo et per pñs cũ angelis. Nã p suã mortẽ et passionẽ nos deo recõciliauit et p ecclastica sacra et eide per suã resurrectionẽ recupauit nobis pacẽ corpis et aie et imortalitatẽ et ipassibilitatẽ et p suã ascensionẽ recupauit nobis futurã gliam et pacẽ et vitã eternã. Et sic in pñti nos deo reconciliauit per grãm et in futuro p gliam. Et iõ tota cã aduẽtus xpi fuit vt hoies do pri recõciliaret et pacificaret et pacẽ pditã hoibus redderet: et iõ añ passionez suã dixit aplis. Pacẽ meã do vobis: pacẽ meã relinquo vobis. Et nõ sicut mũdus dat ego do vobis: sz sicut dedit mihi pr: ita do vobis. Hanc aũt pacẽ et recõciliationẽ gñis hũani cuz deo magis explicat saluator Joh. xvij. cũ ait. Pr clarifica filiũ tuũ. vt fili' clarificet te: sicut dedisti ei ptãtem ois carnis: vt oẽ qd dedisti ei: det eis vitã eternã. Hec est vita eterna vt cognoscãt te vex deũ et quẽ misisti iesum xpm. Itẽ infra. Nõ p eis rogo tm: sz etiã p eis q credituri sunt p vbũ eoz in me: vt oẽs vnũ sint sicut tu pr in me et ego in te: vt et ipi in nobis vnũ sint vt credat mũd' qr tu me misisti et ego claritatẽ quã dedisti mihi dedi eis: vt sint vnuz sicut nos vnũ sumus: et ego in eis: et tu in me: vt sint cõsummati in vnuz vt cognoscat mund' q tu me misisti: et dilexisti eos sicut me dilexisti. ¶ Ex qb' oib'. ptz q tota cã et rõ qre venit xps in carnẽ fuit vt qeramus a deo separatũ per peccatũ: nos deo reconciliaret et pacificaret in hoc seculo per gratiã: et in futuro per gliaz: sicut de facto fecit p suã passionẽ et resurrectionẽ et ascensionẽ. Et sic recuperauit pacẽ dei et angelorum et corporis et aie quã perdidimus in adã per pctm. Et hanc pacez attulit nobis in sua incarnatiõe et natiuitate: et acqsiuit nobis de peregrinatione vsq ad suã ascẽsionez. Hec est ergo illa par quã angeli annũciãt et annũciarũt pastorib' in hoc cantico in natiuitate xpi dicẽtes. Gloria in altissimis deo et in terra par hoibus rc. Quasi dicerẽt. grãs agam' deo in natiuitate huius pueri: qr per ipsuz dabit gloria deo in celo: et reddet par hoibus in terra: quã adã pdidit p pctm. ¶ Sz adhuc restat difficultas. Naz nos videmus q post aduentũ xpi adhuc restant bella et litigia inter hoies: et adhuc restant infirmitates et mors in corpore et pugna inter carnẽ et aiam. Ad hoc rñdet q pncipaliter par q est inter hoies et deum et angelos iam tradita et recuperata est nobis. Nã hic recõciliati sum' deo per grãm et ecclesiastica sacra: et post hãc vitã reconciliamur per gloriam in celo. et etiã recuperauit nobis pacẽ corpis et aie et imortalitatẽ et impassibilitatẽ. Sed nõ vult q istã pacẽ possideam' nunc pp'ter maius bonũ nrm vsq ad gñalem resurrectionem: sed manent nobis iste passiones ad exercitiũ virtutũ et instrumentũ merendi prout dictum fuit psal. ciij. qr si nulla mansisset in nobis pugna nulla fuisset victoria nec corona martyrũ et cõfessorũ et cõtinẽtiũ et virginũ. Et p pñs nõ posset repari ruina ãgelorũ. Itẽ si illico p. baptismũ toll

Xps venit vt nos pacificaret

obiectio

rñsio.

Nota.

terent iste passiões:tollerent oẽ meritũ:q2 oẽs cur/
rerẽt ad baptismũ nõ ꝓpter vitã eternã futuram:
sed ad vitandũ mala p̃sentia vt inq̃t Aug.xiiij.de
ciui.dei.c.iiij.Itẽ ꝑmittit de⁹ tyrãnos et malos vt
exerceãt bonos.Et ꝑmittit bella ⁊ prelia vt boni
cũ malis flagellent:qui ne eis essent molesti eos
corrigere cõtẽpserũt:vt inq̃t idẽ Augu.p̃rio de ci.
c.ix.Sȝ pacẽ oĩuȝ istoꝝ possidebimus post futurã
resurrectionẽ:quã quidem pacẽ ⁊ immortalitateȝ
licet nõdũ possideamus in facto:tñ iã possidem⁹
in merito ꝑ baptismuȝ:vt inq̃t Ambro.in sermõe
martyꝝum quam xp̃s reseruat nobis ꝑ nouissimo
die.Et sic p3 q ꝑ xp̃m omnis pax fuit recupata:
sȝ nũc iã possidem⁹ pacẽ aĩe cũ corpe:q2 tunc ab/
sterget deus oẽm lacrymã ab oculis iustoꝝ.Et
iã nõ erit vltra luct⁹:neqȝ clamor:neqȝ dolor:neqȝ
vll⁹ est⁹.Apo.xxj.Ergo benemerito angeli anun/
ciarunt pacem hoĩbus redditaȝ in xp̃i natiuitate.
D. ¶ Quãtũ autẽ ad quintum quesitũ vbi q̃rebat
In quo cõsistit bonitas voluntatis hominis. qui sunt hoĩes bone volũtatis ꝑ quib⁹ pax xp̃i an
nunciat:⁊ in quib⁹ ꝯsistit bõitas volũtatis hoĩs.
Pro hmõi rñsiõe est aduertẽdũ q bonũ d3 de beo
beas beaui.qd idẽ est qd cõtẽtare ⁊ satiare ⁊ q̃eta
re.Et iõ bonuȝ est illud qd beat ⁊ satiat ⁊ quietat
appetitum ⁊ voluntatẽ.Et q2 oẽ tale est appetibi
le:et optabile:iõ vnũ ⁊ idẽ inq̃tũ beat ⁊ cõtentat
voluntatem dicitur bonum:inquantum appetit
et optat dicitur optimuȝ.Et sic q2 bonuȝ beat et
cõtentat voluntatem siue appetitum:iõ in diffini
tione btitudinis ⁊ felicitatis ponit bonuȝ.Vñ d3
primo ethicoꝝ q btitudo siue felicitas est bonuȝ
ꝑ se sufficiens delectãs habẽtẽ.Itẽ Boe.dicit q
btitudo est stat⁹ oĩum bonoꝝum aggregatione ꝑ/
fectus:quo adepto nihil est qd ampli⁹ desiderari
queat.Et augu.xiij.de trini.dicit q btũs est q̃ h3
q̃cq̃d vult ⁊ nihil mali vult.Ex qb⁹ p3 q bonum
semp ponitur in diffinitione btitudinis:eo q est
illud qd beat ⁊ beatificat ⁊ contẽtat habentẽ.Et
q2 oẽ tale appetit ⁊ optat ab oĩb⁹.Iõ oẽs diffini
entes bonũ dicũt bonũ esse illud qd oĩa appetũt
j.ethicoꝝ.Et ideo cum de⁹ sit summe bon⁹ ⁊ ipsa
bonitas per essentiam vnicuiqȝ nature specifice
dedit in sua creatione aliquã naturalem ꝑfectio
nem cõsequentem formaȝ et naturam illius vt ap
pareat bonitas artificis in artificiato:ꝑ quã per
fectionẽ creatura nõ d3 essentialr sȝ naturalr bõa
ꝑ participationem inquãtũ per illã ꝑfectionem
participat diuinã bonitatẽ:⁊ ꝑ illã ꝑfectionẽ oĩs
res est appetẽda ⁊ diligẽda suo mõ.Et isto mõ d3
vj.meta.q sicut verũ ⁊ falsum sunt in intellectu ita
bonũ ⁊ malũ sunt in reb⁹.Et iõ appetitus nr̃ mo
uet ad rẽ:ꝑ sequẽdam ab extra ꝑpt illã bonũ qd est
est in ea.Sȝ q2 volũtas hoĩs pot ordinate aut in/
ordinate diligere ⁊ appetere illã rẽ bonã:iõ ꝑpt
talẽ amorẽ et appetitũ ordinatũ:vel inordiatũ vo
lũtas hoĩs d3 bona vel mala eo q modus et ordo
diligẽdi ⁊ appetẽdi d3 seq̃ modũ ⁊ ordineȝ rerum
essendi in bonitate.Et iõ q2 sol⁹ de⁹ est bon⁹ ꝑ es/
sentiã:⁊ ꝑ ꝯñs est ꝑ se ⁊ ꝑpt se bon⁹ ⁊ nõ referibi
lis ad aliud bonũ.Et est cã oĩs alioꝝ in bonitate:
et ꝑ quẽ oĩa alia bõa sunt bõa ⁊ ad quẽ sunt referi
bilia.Ideo de⁹ est ꝑ se ⁊ sup oĩa ⁊ ꝑpt se diligẽd⁹
et appetẽdus tanq̃ finis vltimatus in quo d3 si/
stere appetitus ⁊ volũtas nr̃a:⁊ oĩa alia debem⁹
diligere et appetere in deo ⁊ ꝑpter deũ amatũ et
pmo desideratũ.Mod⁹ ergo ⁊ ordo diligẽdi deũ
est:vt eũ diligam⁹ sup oĩa ⁊ ꝑ se ⁊ ꝑpt se et mod⁹ Ordo et
diligẽdi ꝓximũ est:vt ipsuȝ diligam⁹ in deo ⁊ ꝓ/ mod⁹ di
pter deũ:eo q est imago dei ⁊ participat dei bõi/ ligendi
tatẽ sup oẽs alias inferiores creaturas.Et tũc vo deum.
lũtas sic diligẽs deum sup oĩa ⁊ ꝓximũ in deo cu
ius est imago:seruat modum.Et diligendo deuȝ
ꝑpter se ⁊ ꝓximũ ꝑpter deũ seruat ordinẽ:q2 de⁹
creauit hoĩeȝ vt deũ cognosceret ⁊ amaret:⁊ amã
do frueret ⁊ ei⁹ btitudinẽ ꝑciperet:ergo ꝑm eũdẽ
ordinẽ tenemur deũ ⁊ ꝓximũ diligere:et iste talis
ordo ⁊ modus diligẽdi deũ et proximũ facit volũ
tatem hominis bonaȝ.Et tunc voluntas hoĩs d3
bona qñ seruat modũ et ordinẽ in dilectiõe dei et
ꝓximi ⁊ in hoc cõsistit bonitas ei⁹.Et deuenięndo
ab isto mõ ⁊ ordine diligẽdi d3 mala ⁊ peruersa:
vñ stat q volũtas que est naturaliter bona inquã
tũ est pars imaginis dei.Diligẽdo aliqd bonuȝ
naturale:illa;efficiatur mala moralr:⁊ theologice
non seruando modum et ordinẽ in diligẽdo ⁊ ap
petẽdo.Nã quandoqȝ auarus diligit deum nõ su
ꝑ oĩa:q2 magis diligit pecunias:nec diligit deũ
propter se nec vt det ipsi vitam eternam:sed pecu
nias vt det ipsi abũdãtiaȝ in scl̃o.Et hoc videm⁹
manifeste de multis:q̃ orãt deũ vt ꝯseruet filiũ in
sanitate ⁊ liberet ipm ab egritudine:tñ si ille fili⁹
eius morit:nõ amplius curãt de deo signũ est er/
go q ille nõ diligebat deũ sup oĩa nec propter se:
sed magis diligebat filium q deũ:⁊ nõ diligebat
deũ propter se:sȝ vt liberaret filiũ suũ aut daret
ipsi copiã bonoꝝ tpaliũ.Et sic etiã ille nõ dilige
bat filiũ in deo:nec ꝑpter deuȝ ad futurã btitudi
nẽ:sed ꝑpter gaudium hui⁹ mundi.Et iõ talis vo
luntas dicitur mala ⁊ ꝑuersa:q2 ꝑuertit modum
et ordinẽ in diligẽdo deũ ꝓximuȝ ⁊ bona tpalia.
Et ideo dicit Aug.cõtra faustũ q pctm̃ et culpa
nil aliud est nisi ꝑuatio modi et ordinis circa bo/
nũ diligendum:quãdo aliud qd moderate et ordi
nate d3 diligi et appeti diligit ⁊ appetit imode/
rate et inordinate cõtra suũ debitũ modũ ⁊ ordi/
nẽ.Et sic talis volũtas d3 mala.¶ Ex quib⁹ oĩb⁹
p3 q debitus modus ⁊ ordo diligendi deũ ⁊ pro
ximum faciunt bonam voluntatẽ.¶ Iteruȝ auteȝ Triplex
est aduertendum q triplex est officiũ bone volun/ officium
tatis hoĩs in hac peregrinatione. Primo q ser/ bone vo
uet modũ et ordinẽ in diligẽdo deũ et proximũ.s. lũtatis.
deum sup oĩa ꝑ se ⁊ propter se ⁊ ꝓximũ in deo et
ꝑpter deũ.Et isto mõ d3 volũtas bona.Scd̃o vt
ipsa voluntas in oĩb⁹ cõformet ⁊ obediat diuine
voluntati:⁊ legi diuine in qua lucet diuina volun
tas.Et sic d3 iusta:eo q agit iuxta diuinã volunta
tem ⁊ legẽ.Et nõ deuiat ab ea.Tertiũ officiũ bo
ne voluntatis est:vt oẽs suas operatiões dirigat
et referat ⁊ ordinet in deum:et ad cõsequẽdam fe
licitatẽ eternã in xp̃o nobis promissaȝ tanq̃ finẽ
vltimatũ ⁊ sic talis volũtas d3 sancta ⁊ bene ordi
nata.Nam sctm̃ d3 a sanciendo:qd est bene res in
suũ bonũ fineȝ vltimatũ ordinare.Et sic p3 quo
modo voluntas hoĩs in hac vita d3 bona et iusta

et fctā ꝛ bñ in oib⁹ modificata ꝛ ordinata: ſz quia
iſta tria officia nō pōt exercere volūtas nr̄a i hac
via niſi ꝑ fidē ꝛ charitatē ꝛ ſpē. Jō ſole iſte tres v̄
tutes theologales faciūt volūtatē bonā theologi
ce ꝛ meritorie. Qḋ ꝓbat᷑: nā cuȝ nil volitum ſit ni-
ſi cognitū ꝙ oportet itellect⁹ eleuet᷑ ꝑ fidē ad ipēdē
dū articul' fidei ꝛ ad firmādū ea q̄ ſunt ſupra ſuaȝ
naturalē capacitatē de myſterio icarnatiōis ꝛ nr̄e
redēptiōis ꝛ future glificatiōis: qḋ nō pōt fieri ſi
ne ꝯſenſu volūtatis ꝑcipiēdo itellectui vt credat
his q̄ capere nō pōt. Scḋo ē neceſſaria charitas in
volūtate vt diligat deū ſup oia ꝛ ꝓximū ſicut ſeip
ſū: q̄ qdē charitas eleuat volūtatē hois: vt magis
diligat xp̄ȝ ꝙ patrē ꝛ mr̄eȝ ꝛ filios ꝛ vxorē et oia
bōa tp̄alia. Et diligat ꝓximū ſicut ſeipſȝ: ꝑ ꝙ cha
ritatē volūtas ꝯformet ſeipſȝ totalit᷑ diuie volūta
ti ꝛ ꝑceptis euāgelicis: ꝛ oia ꝯtēnat ꝓpt᷑ deū. Ter
tio ē neceſſaria ſpes: vt ꝯtēptis oib⁹ reb⁹ terrenis
volūtas ꝯſtituat ſuā ſpē ꝛ finē in bōis celeſtib⁹ et
oia ordinet ꝛ dirigat in illū finē ꝓpter quē ꝑferat
oēs ꝑſecutiōes hui⁹ mūdi vſq; ad mortē icluſiue:
ſicut fecerūt apl'i ꝛ martyres ꝛ ſcti ꝛ iuſti. ¶ Ex qb⁹
oib⁹ ptȝ q̄r ſola fides ꝛ charitas ꝛ ſpes faciūt vo
lūtatē hois bonā i hac vita ꝛ meritoriā pacis eter
ne ꝑ xp̄ȝ ꝯferēde poſt hāc vitā. Nā fides oſidit qḋ
bonū ē diligēdū: charitas ordinat volūtatē ad di
ligēdū: ꝛ ſic eſt forma fidei: q: bonū qḋ credim⁹ or
dinate amam⁹: ſpes aūt eſt forma vtriuſq;: q: bo-
nū qḋ credim⁹ ꝛ amam⁹ illud cōtēptis oib⁹ terre-
nis ſperam⁹ ꝛ in ipſȝ oēs opationes nr̄as dirigi-
m⁹. ¶ Ex qb⁹ pȝ qḋ ſoli fideles veri ꝛ iuſti ſunt ho
mines bone volūtatis meritorie vite eterne: quaȝ
nobis xp̄s ꝓmiſit. Et iō ſolis hoib⁹ bone volūta
tis q̄ ſunt veri fideles ꝛ iuſti ꝑ fidē xp̄i: et ſpē ꝛ cha
ritatē ānūciarūt āgeli pacē in h̄ ſclo ꝑ grāȝ ꝛ in fu
turo ꝑ gl'iaȝ: qſi dixerūt in h̄ cātico. Gl'ia in altiſſi
mis deo. Et in terra pax hoib⁹ bone volūtatis: qſi
dicerēt. gaudeam⁹ oēs tā angeli ꝙ hoies: q: nat⁹
eſt hodie ſaluator. Nam ꝑ eius aduētum erit deo
gl'ia in altiſſimis: q: augebit᷑ numer⁹ laudātium
deū in gl'ia celeſti. Et in terra erit pax ꝛ recōcilia-
tio hoibus bone volūtatis: cū deo ꝛ āgelis ei⁹: in
p̄ñti ꝑ grām ꝛ in futuro ꝑ gl'iaȝ: q̄ſi dicāt ꝛ ꝑ oppo
ſitū ꝙ iſta pax quā xp̄s attulit hoib⁹ bone volūta
tis nō erit cū infidelibus ꝛ iniuſtis ꝛ peccatorib⁹
obſtinatis q: talis pax ꝯſiſtit in cōiūctiōe ꝛ vnio-
ne hois ad deū ꝑ gratiā et fidē et ſpē et charita-
tē in p̄ñti: et gl'iaȝ in futuro et ꝑ charitatē ad ꝓxi-
mū: qḋ null⁹ infidelis et iniuſtus ꝛ pctōr obſtina
tus pōt hr̄e cū habeat carētiā et priuationē iſtoꝝ
ergo in celis nulla poterit eē pax quā xp̄s ꝓmiſit
hoib⁹ bone volūtatis: q: nō eſt pax impijs Eſaie
xlviij. cū ſint a deo ſepati. Et hoc de prima parte
hui⁹ cātici. ¶ Scḋam aūt partē hui⁹ cātici addit
eccl'ia: q̄ eſt declaratiua ꝛ executiua prime partis.
Quā theoloſſorus papa addidit catandā in ec-
cl'ia. Eſt veꝝ ꝙ qdā autumāt ꝙ theoloſſor⁹ fuit p̄
mus q̄ fecit cātari cāticū angeloꝝ in miſſa. ſ. Glo
ria in excelſis deo. Et in terra pax hoib⁹ ſicut ante
tp̄s Sixt⁹ fecerat cātare ſctūs ſctūs ꝛc. Sȝ poſtea
venit Gelaſi⁹ papa q̄ confecit ꝑfationem ante ly
ſanctus ſanct⁹ Et ita pariter fecit additionem q̄

Virtutes theologice faciūt bonā volūtateȝ.

Fideles ſoli ſunt bone volūtatis.

Nota.

ſequit᷑ poſt canticū angeloꝝ. ſ. Laudam⁹ te. Bñ-
dicim⁹ te ꝛc Que quidē additio tāꝙ declaratiua
ꝛ executiua ſupradicti cātici āgeloꝝ hȝ duas par
tes. Quaꝝ pria correſpōdet prie parti cātici ſupradi
cti. ſ. gl'ia in alti deo. Scḋa vero q̄ incipit. dn̄e fili
vnigenite correſpōdet ſcḋe parti. ſ. ly ꝛ i terra pax ho-
ibus. Et iō q̄tū ad intellectū prie ptis hui⁹ addi-
tionis eſt aduertendū: ꝙ q: angeli dixerūt in pria
parte. Gl'ia i excelſis deo: iō reſpōdēs dicit eccl'ia
in pria pte huius additiōis. O dn̄e de⁹ pr̄ oīps: q:
angeli dixerūt in natiuitate filij tui. Gl'ia in excel
ſis deo. Jō nos tanꝙ ciues ſctōꝝ ꝛ domeſtici dei
et ſocij angeloꝝ. Jā in hac eccl'ia laudam⁹ te ſicut
āgeli i celo: ꝛ iā benedicim⁹ te ꝛ adoram⁹ te. Et iā
agim⁹ tibi grās ꝓpter magnā gl'iaȝ tuā quā nos
per filiū tuū participare feciſti. ¶ Ad cui⁹ maiorē
euidentiā eſt notādū ꝙ duplex eſt officiū hui⁹ ec-
cleſie dū peregrinat᷑ in hac via: quoꝝ vnū eſt deo
latrie cultū exhibere: et in hoc cōuenit cum eccl'ia
triūphāti beatoꝝ. Scḋm officiū eſt ꝓ neceſſitati
bus exorare ſiue neceſſaria petere. Et hoc facit ec
cleſia in additiōe hui⁹ cātici. Nā prio exhibet deo
veram latriā. ¶ Scḋo petit neceſſaria ſpūalia: ibi
dn̄e fili vnigenite. ¶ Quātū aūt ad p̄mū eſt aduer
tendum ꝙ latrie cultus ꝯſiſtit in laude ꝛ bn̄dictio
ne ꝛ adoratiōe ꝛ grāꝝ actiōe ꝓ bn̄ficijs receptis
Et hoc facit eccl'ia in hac pria pte huius additio
nis: vnde laudare deū idē eſt qḋ eius ꝑfectionē cō
mendare. Et benedicere idē eſt qḋ bn̄ficia nobis
exhibita memorare. Adorare aūt idē eſt qḋ cū po-
ſteritate nos deo in ſignū ſūmi dominij ſubiectos
cōfiteri. Glorificare aūt idē eſt qḋ ei⁹ gl'iam lōge
lateq; ꝑconizare. Hāc ergo latriā exhibet deo ec-
cleſia in hac parte: cū incipiēdo cōſtructionē ꝛ ſen
tentiā in ly. Dn̄e de⁹ rex celeſtis ait. O dn̄e de⁹ rex
celeſtis: q: per xp̄m maieſtatē tuā laudāt angeli: et
ab oibus btīs dat᷑ tibi gl'ia in celo. Jō nos in hac
peregrinatiōe tanꝙ ſocij angeloꝝ verā latriā ex-
hibētes iam laudamus te: tuā oipotētiam ꝛ ſapiē
tiā ꝛ iuſtitiā ꝛ miam cōmendātes. Et bn̄dicimus
te: tua bn̄ficia memorātes. Et adoramus te cū ꝓ-
ſtratione ꝛ ꝓcidētia nos tue maieſtati tanꝙ crea-
tori et gubernatori: et vniuerſali dn̄o eſſe ſubie-
ctos cōfitentes. Et gl'ificamus te: tuā eternā glo-
riā ꝛ beatitudineȝ ꝑconizātes. Et agim⁹ tibi gra
tias ꝓpter magnā gloriā ꝛ btitudinē tuā quā no
bis cōmunicaſti: et ei⁹ nos fieri participes volui-
ſti. Sȝ q: eccl'ia dū peregrinat᷑ in hac via ſp eſt in
cōtinua pugna cōtra diabolū ꝛ mundū ꝛ carnē et
cōtinue fluctuat inter mūdanas varietates: q̄ ſem
per ipediūt iter noſtrū: ne ꝑueniam⁹ ad terminuȝ
et patriā ꝛ ſocietatē btōꝝ. Jō in hac ſcḋa ꝛ vltima
parte petit hmōi ipedimētū remoueri: ꝛ cōtra dia
bolū ꝛ carnē ꝛ mūdū roborari. Sȝ q: hoc nō poſſu
mus obtinere niſi per xp̄m mediatorē dei et hoim
Jō eccl'ia in hmōi petitiōe inuocat xp̄m interpo-
nendo ipm interceſſorē. Sed q: tria ſunt q̄ impe-
diūt nr̄m iter ad vitā eternā in hac pegrinatione.
Quoꝝ primū eſt culpa quā cōmiſim⁹. Scḋȝ fragi
litas carnis ꝛ corruptio ſenſualitatis ꝑ quā pctā
futura ſine grā vitare nō poſſum⁹. Tertiū eſt pena
ꝓ pctīs cōmiſſis debita ꝑ quā in purgatorio deti

Duplex officiuȝ eccleſie.

Latria i quo conſiſtit.

tria ipediūt iter ad vitaȝ eternaȝ.

nemur. Et iō ecclia ad ista remouēda iuocat xp̄m mediatorē sine cuius meritis ⁊ grā ista remoueri nō valēt. Iō ait. O dn̄e fili dei vnigenite iesu xp̄e. Et dn̄e deus agn⁹ q̄ es filius pr̄is q̄ solus tollis pctā mūdi: miserere nobis culpas et pctā cōmis/sa dimittēdo. q. d. tu puer xp̄e ⁊ agn⁹ dei pius ⁊ misericors q̄ p pctis nr̄is in cruce occisus ⁊ imolat⁹ es. Iō ad te ptinet tollere pctā mūdi et soluere et satisfacere p pctis oim nr̄z: ergo applica merita tue passiōis et dele ⁊ laua culpas nr̄as i sanguie tuo. Itē tu q̄ tollis pctā mūdi. i. ad quē ptinet tollere et relaxare pctā nō solū subueniēdo: s3 et preseruādo et puenīēdo. Iō suscipe depcationē nr̄az ne iterū in alia pctā incidam⁹ p grām puenīēdo Itē tu q̄ sedes ad dexterā patris tanq̄ iudex ⁊ tributor et dispēsator premiorū. Miserere nobis penas in purgatorio plenarie remittendo: et nobis tuā gloriā largiendo. Un̄ o dn̄e iesu xp̄e: iō inuoco te tanq̄ mediatorē et intercessorem petēdo supradicta: eo q2 tu solus supradicta potes facere qm̄ tu solus es sctūs p essentiā inquantū de⁹ et p naturā inquātū hō assumptus: ⁊ iō tu solus nos potes sctificare p grām et a pctō liberare. Et tu solus es dn̄s vniuersalis et heres pr̄is. Iō potes nr̄as deprecatiōes exaudire. Et p 9n̄s de malis futuris 9 diabolū ⁊ 9 carnē ⁊ mūdū liberare. Itē tu es sol⁹ altissim⁹ sedendo a dextris. i. in potioribus bonis pr̄is tāq̄ dispēsator ergo remittēdo oēm oēz penā debitā in purgatorio potes nobis dare glīaz i celo. S3 q2 dictio exclusiua addita vni psone nō excludit aliā in actiōib⁹ essentialib⁹. Iō subdit cum sctō spū in glīa dei pr̄is. q. d. Quia tu xp̄e es solus sctūs et dn̄s altissimus simul cū sctō spū in glīa pr̄is. Ideo potes oia supradicta q̄ petimus nobis exhibere. Et sic pt3 supficialis intelligentia hui⁹ cātici angelorū cū sua additione. Et pt3 ēt intelligētia alior₃ triū cāticorū euāgelicorū s. cātici virgis marie. Et zacharie. Et iusti symeonis. ¶ Hec aūt oia q̄tuor cantica euāgelica supra exposita cōueniūt in hoc. Q2 vnunquodq3 eorū agit grās de natiuitate ⁊ aduētu saluatoris p quē oia pmissa ⁊ vaticinia ⁊ desideria pr̄iarchar₃ ⁊ pphetarū fuerūt cōpleta. Et iō ecclia quotidie frequē/tat ista q̄tuor cātica ⁊ distribuit ea cātāda in quotidiano officio eccliastico in diuersis horis iuxta pprietatē vniuscuiusq3 cantici. Un̄ ecclesia cātat tria cantica semp in fine triū horarū. s. in fine vesperorū ⁊ cōpletorij et laudu3 matutinaliu3 post psal. dauid. ¶ Ad denotādū q2 ista cātica sunt euāgelica ⁊ sunt finis et termin⁹ et cōplementū legis et pphetarū: q2 lex p moysen data est: s3 grā et veritas p xp̄m fctā est. Et iō ecclesia grās agēdo cātat ista cantica post psalmū dauid. Sed cantat specialr̄ canticū virgis in officio vesperorū. Primo rōne dignitatis psone q̄ condidit ipsum. Scdo q2 fuit pmū nō solū in dignitate rōne psone. S3 etiā in tpe q2 fuit prius cōditū. Et iō cātat̄ in vespis a q̄bus icipit officiū cuiuscunq3 festiuitatis. Quia oē officiū a vespis pmis icipit ⁊ i secūdis definit cāticū aūt zacharie. s. Bn̄dictus dn̄s deus isra el cantat̄ in fine laudū matutinaliū: quasi in crepu/sculo diei: et hoc iuxta pprietatē cātici eo q2 sicut

Nota qm̄ ista q̄tuor cātica cantātur et quare.

in crepusculo aurore iam lucifer est ortus que est stella veneris annūcians solē de ppinquo venturum sup terrā: ita pprie qm̄ zacharias fecit illud cāticū: xp̄s adhuc erat in vtero aurore. s. virginis marie: sed Ioh. baptista eius nūcius et precursor iam tunc erat ortus et natus tanq̄ annūciator solis iusticie de propinquo et vtero virgis nascitu/ri et orituri: ideo dixit zacharias de Iohā. bapti/sta: tu puer pphēta altissimi vocaberis: preibis enim ante dn̄m ⁊c. Et infra. Illuminare his qui in tenebris ⁊ in vmbra mortis sedent ad dirigen/dos pedes nostros in viā pacis. Bene ergo et merito ecclesia cantat canticum zacharie in auro/ra. Canticū vero symeonis cantat ecclesia in fine diei iuxta crepusculū noctis. Et hoc iuxta pprie/tatē symeonis cōditoris illius cantici. Nā postq̄ oculi eius viderunt saluatorem mūdi diu patriarchis et prophetis et toti mūdo desideratum: tunc in fine vite sue positus et iuxta noctem mortis desiderauit mori postq̄ in breui separabat de lym/bo per xp̄m educi et in regnum celorū intromitti Et ideo dicit. Nunc dimittis seruū tuum dn̄e s̄m verbū tuū in pace ⁊c. Et ideo pari modo ecclesia que iam xp̄m recepit et videt quotidie per fidē: iō in persona filiorū perfectorū: qui ia3 bonū certa tamē certarunt et fidē cōsummarūt: cupit dissol/ui a vinculis corporis huius: et esse in patria cu3 xp̄o: ⁊ iō in hm̄oi signū et mēoriā cātat ecclia cāti/cū symeonis in fine diei in officio cōpletorij: tāq̄ in cōplemēto nr̄i cursus et vite: desiderādo reqe3 et vitā futurā. ¶ Cāticū aūt angelorū cātat in pn̄cipio misse post itroitū et kyrie in dieb⁹ festiuis: eo q2 in missa repn̄sentat̄ mysteriū icarnatiōis ⁊ natiuitatis et passiōis et resurrectionis ⁊ ascēsiōis xp̄i. Et xp̄s in missa nō offert̄ mortalis: s3 iā imortalis: ⁊ gliosus. Et iō in missa ista ecclesia cōicat cū triūphanti: q2 eodē pane angelorū reficit̄ ista et illa. Nā eode3 pane q2 illa fruit̄ faciliter p clarā visionē et apprehensionē reficitur et fruit̄ ista sacramētalr̄ p fidē et charitatē in sacro altaris: et ideo ecclia tanq̄ angelorū socia cantat in mis/sa canticū eorum dicēs. Gloria in excelsis deo ⁊c. Ad quā glīaz nos pducat xp̄s. Qui viuit ⁊ regnat cū patre et spūscto per secula sclorum. Amen.

¶ Finis expositionū in cātica euangelica.

Te deū laudam⁹ ⁊c. Istud canticū cātat ecclia romana et latina in oibus festi/uitatibus dn̄i nr̄i iesu xp̄i: et btē virginis marie et oim sctōrū angelorū apostolorū: martyrū: cōfessorū atq3 virginum in offi/cio matutinali finita. iij. vigilia siue nocturno. Et intitulatur canticū Ambro. ⁊ Aug. eo q2 Augu. et Ambr. cōfecerūt ipsu3: vt patebit. Sup quo q̄de3 cantico fui rogat⁹ a quodā reuerēdo sacre theo/logie magrō mihi dilectissimo vt post expositio/nē septē canticorū ferialiū ipsu3 exponerē. Et iuxta sanā ⁊ familiarē intelligentiā ad cōsolationē oim sacerdotū et religiosorū declaratū redderē. Et ideo ad honorē dei et vtilitatem nr̄e sacre rei/publice: et vt tanti viri petitioni eti deuotioni sa/

tisfacerē: diuino cōfisus auxilio hoc canticum in quo fides toti⁹ xp̄iane religiōis ptinet̄ suff̄icialr̄ exponēdū suscepi. ¶ In cuius q̄dē expositiōe sic p̄cedet̄. Nā p̄mo est videndū q̄ de cā ⁊ quo sp̄ū beatus aug. et amb. moti fuerūt ad faciendū et cātādū hoc canticū cū in vtroq̄ testō nō fuit cōsuetū fieri et cātari nouū canticū nisi p̄ aliquo magno mysterio vtili toti pp̄lo et eccl̄ie. Scd̄o aūt exponet̄ l̄ra hui⁹ cantici. Tertio tādē post expositionē videbit̄ q̄re tota eccl̄ia cū tāta veneratione ⁊ celebritate suscepit istud canticū et publice precepit ip̄m cātari in vn̄i eccl̄ia cū nō cōtineat̄ i no. nec in ve. te. sicut cetera cantica q̄ cantat ecclesia. B

Qua de cā ⁊ quo spiritu ambr. et aug. hoc fecerunt canticū.

¶ Quantū ergo ad p̄mū est dicēdū et notandū s̄z aug. in libello d̄ v̄bis dn̄i ⁊ li. c̄ faustū: q̄ lz xp̄s a p̄ncipio ⁊ successiue p̄miserit ad tp̄s ⁊ s̄z diuersa tp̄a eccl̄iam affligi p̄ malos et infideles. Et h̄ in vtroq̄ testō. Tn̄ nō p̄misit ip̄am totalr̄ extingui: s̄z semp̄ suscitauit aliquē saluatorē ⁊ defensorē q̄ eā liberaret. Et h̄ in vtroq̄ testō. Nā dū̄ affligeret̄ in egypto suscitauit moysen q̄ illū pp̄l̄m d̄ illa captiuitate liberauit. Et dū affligeret̄ i terra p̄missionis: suscitauit othoniel et iepte et gedeō ⁊ sanson: et ceteros q̄ illū pp̄l̄m liberarūt de manu infideliū ⁊c. ¶ Sz multo āplius et mirabili⁹ h̄ fecit xp̄s in no. te. Nā nō solū suscitauit defensores ad defendēdū eccl̄iam suā s̄z et voluit vt illi q̄ an̄ fuerūt atroces p̄secutores postea essent fideles ⁊ ardētiores eccl̄ie defensores ⁊ p̄ eccl̄ia pugnatores. Et h̄ p̄ successionē tp̄is s̄m q̄ habuit diuersos p̄secutores. Vn̄ eccl̄ia tres habuit p̄secutiōes: quarū p̄ia fuit illico post ascensionē xp̄i: p̄ scribas et phariseos iter quos Paulus fuit atrocior persecutor. Sz xp̄s vt obstinationē iudeoꝝ ꝯfunderet: et v̄itatē fidei euangelice cōfirmaret miraculose btm̄ Paulū tanq̄ vas electiōis suscitauit: ⁊ p̄secutorē fecit eccl̄ie defensorē et euāgelice fidei p̄dicatorē: vt p̄z i acti⁹ ap̄loꝝ. Itē scd̄a p̄secutio fuit p̄ pp̄l̄m gentilē. s. per impatores et reges ⁊ tyrannos: s̄z in illa p̄secutione de illomet pp̄lo suscitauit xp̄s martyres q̄ auxerūt et rigarūt eccl̄iaz ⁊ cōfirmarūt eā sanguine suo. Et tandē de nūero imperatorū suscitauit magnū Cōstātinū: q̄ post baptismū eccl̄iaz xp̄i a p̄secutiōe q̄etauit ⁊ eā fauoribus et diuitijs ditauit. Ad cui⁹ exēplū oēs reges terre sunt ad fidē ꝯuersi. Et sic dicit aug. q̄ reges terre q̄ p̄pter idola p̄seq̄bant̄ xp̄ianos postea facti xp̄iani p̄pter xp̄m idola de mūdo deleuerūt: q̄ fuit mutatio dextere excelsi: q̄r oīs humana ptās subiugata est iugo xp̄i. Sz post ꝯuersionē pp̄li gētilis diabol⁹ hūani gn̄is inimic⁹ suscitauit noua bella et diuersas persecutiōes c̄ eccl̄iaz. s. curiositates phoꝝ et d̄testabiles sectas hereticoꝝ. s. arrianorū: manicheorū: pelagianoꝝ ⁊ multorū aliorū hereticorū. Sed tūc xp̄s de nūero phorū suscitauit Origenē q̄ magnā multitudinē phorū gētiliū p̄ rōnes naturales ad fidē xp̄i cōduxit ⁊ cōplures nō solū hereticos s̄z et heresiarchas ad lucē v̄itatis recōciliauit: vt inq̄t Hiero. in lib. illustriū

Not. de augusti.

virorū. ⁊ Euse. li. vi. de ecclesiastica hystoria. Sed inter ceteros vt dicit possidoni⁹ q̄ de nūero phorū et hereticorū suscitauit Aug. ad defendendam eccl̄iam suā. Vn̄ dicit possido. q̄ diuina p̄uidētia creauit istū hoiem quasi quoddā stupendū in natura hūana: vt postea in diuina scia illustrat⁹ oēm hūanā curiositatē cōfunderet et extingueret. Et p̄mo permisit de⁹ eū feda impietate manicheorū maculari vt maiori euidētia posset illā impugnare et oēm aliā hereticā prauitatē ab eccl̄ia eliminare p̄ut postea factū est. Vn̄ nō solū possidoni⁹ scriptor hystorie bti aug. s̄z etiā ipsemet Aug. dicit in libris ꝯfessionū q̄ q̄cq̄d de magnitudinib⁹ et nūeris et ceteris mathematicis dici pōt p̄ se ip̄m legit et intellexit: ⁊ nullo tradente cognouit. Itē de naturis rerū ⁊ causis ⁊ p̄ncipijs super oēs coetaneos an̄q̄ attingeret. xxiiij. annū disseruit et disputauit et oēs suos magistros supauit: imo sibi discip̄los fecit. Itē dicit q̄ diuina p̄uidētia permittēte eodē tp̄e in sectā manicheorū incidit q̄ negabant xp̄m esse hoiem et verbū icarnatū: s̄z solū deū. Et sic negabāt xp̄m esse mortuū et passum: et p̄ ꝯn̄s negabant totū mysteriū n̄re redēptionis ⁊ virtutē sacrorū ex illa passione manantē in qua q̄dem secta laborauit p̄ nouē ānos. Itē dicit possidonius q̄ Aug. eodē tp̄e venit Romā ex africa cū magna caterua discipulorū ip̄m seq̄ntiū: ⁊ ibi legit i scholis publicis Rhetoricā et alias scias hūanas p̄ aliquot dies cui⁹ fama fuit diffusa per totā italiā: vsq̄ ad mediolanū. Tūc mediolanenses in quoꝝ vrbe semp̄ floruerat studiū artis oratorie et scientiarū hūanaꝝ: miserūt legatos Romā rogātes vt mitterent eis Augustinū: vt legeret in eorū ciuitate. Tūc romani miserūt eis Augustinū tāq̄ in humanis disciplinis tenentē p̄ncipatū. Sz accidit tunc tp̄is cū Aug. cum ingenti honore in ciuitate mediolani fuisset receptus: et in scholis legere cepisset q̄ tunc btūs Ambrosius illam ecclesiam ministraret: qui quotidie pp̄lo catholico p̄dicabat cuius famam custodiens Augusti. statuit cum magna discipulorum caterua potius causa disputandi q̄ audiendi ad eū accedere cū quo de incarnatione verbi multis diebus disputauit. Videns aūt beatus Ambrosius virum humanis verbis inuincibilem: recurrit ad diuinā virtutē et auxilium. Et indixit speciale ieiuniū in populo ⁊ p̄ationē vt in superno lumine deus Aug. illustraret. et sic accidit post spacium tp̄is et longas disputationes et altercationes vt quadā die dum btūs Ambrosius predicaret et rōnes de incarnatione verbi explicaret tūc btūs Augu. illustratus veritatem fidei percipiens: quasi stupefactus ⁊ immobilis permaneret. Et tūc resistere incipiēs statuit quotidie predicationē beati Ambrosij audire cum magna humilitate. Et tādem in fide catholica sufficiēter instruct⁹ statuit baptizari. Tūc btūs Ambrosi⁹ videns q̄ per tot mēses et dies laborauerat cū tanta sollicitudīe pro cōuersiōe illi⁹ hoīs: ⁊ tandē de⁹ perduxerat ipsum ad baptismū et p̄uidēs etiā in sp̄ū qualr̄ ille hō d̄bebat oēs hereses extirpare: et ecclesiam dei suis scripturis et predicationibus defendere et ampliare: ideo dū̄ effudit aquam super caput eius magna voce exclamauit dicens. Te deum laudamus. Et sic ambo expleuerūt istud canticū. ¶ Hoc autem myste-

Nota

rium refert btūs datius quartus ab Ambro. Me
diolaneñ epūs in sua chronica sub his v̄bis dicēs.
Eodē tpe.s.xij.theodosij maioris anno: ↄtigit vt
qdā magn⁹ sapiens tū manicheoꝝ errore seduct⁹
noīe Augustinus: argumētis dialecticis et sophi
sticis armatus venit ad btm̄ Ambrosiū nō causa
audiēdi sed reprehēdēdi grā: sȝ cū beatū Ambro
sium de incarnatione p̄dicantē inuenisset oblitus
sui et literaꝝ oīum: ac cognitionū pallens iac tre-
mens oībus videntib⁹ q̄ ibi aderant obriguit. Ac
etiā finita oratione et ammonitiōe quā ad ppl'm
btūs Ambrosius administrabat: primū ad ipsuȝ
Augustinū peruenit. Ac btūs Ambrosius cogni-
ta eius scientia: patefactaq̄ꝫ eius disciplina quid
in arte valeret: qualiterq̄ꝫ ini fide catholica dissen
tiret per spiritumsanctuȝ cognoscens: qualiterq̄ꝫ
fidelis et catholicus futurus esset placidissime et
multum charitatiue eum suscepit. Itaq̄ꝫ letabaꝯ
beatus ambrosius super eum: sicut in euangelio
de quodam patre legitur qui cadēs super collum
filij sui quem perdiderat osculabatur euȝ. Tandē
non post multos dies nutu diuino sicut multis vi
dētib⁹ ⁊ sibi cōsentientibus palam oberrauerat:
sic in fontib⁹ q̇ beato Johāni ascribūtur: deo opitu
lante a beato Ambrosio cunctis fidelib⁹ astātib⁹
et vidētibus in nomine sancte et indiuidue trini-
tatis baptizatus et confirmatus est: in quib⁹ fon
tib⁹ ꝓut spūssanctus dabat eloqui illis. Te deuȝ
laudam⁹ decātātes: cunctis q̇ aderant audiētib⁹
et vidētib⁹ simulq̄ꝫ mirātibus posteris ediderūt.
Qd̄ ab vniuersa ecclesia catholica vsq̄ꝫ hodie te-
neꝯ: et religiose decātaꝯ: et q̄si ditati multis diui-
tijs et inestimabilib⁹ margaritis mutuo i deo de
lectātes cū gratiaꝝ actiōe cibū sumētes ⁊ magno
gaudio gauisi cōfortati sunt. Hec Dati⁹ lib.x. sue
chronice.c.i. Ex supradictis verbis ostendit Da-
tius cosmographus ꝙ Aug. anteq̄ꝫ veniret ad ba
ptismū iaȝ erat in oī scientia famosissimus. Scd̄o
ꝙ erat fedo errore et fermento manicheoꝝ macu-
latus. Tertio ꝙ sola virtute spiritussancti ⁊ nō hu
mana scientia fuit a beato Ambrosio cōuictus et
illustratus. Quarto ꝙ supremo gaudio letat⁹ est
beatus Ambrosius in eius cōuersione. Et hoc idē
dicit possidoni⁹ ꝙ grāde festū fecit beatus amb.
in vrbe mediolaneñ. in illa die celebrari quasi no
uum filiū et athletā et defensorē illa die ecclīa ge
nuisset: et nouū contra hereticos pugnatorē par-
turisset. Quinto etiā ostendit datius ꝙ beat⁹ am-
brosius in spū ꝓphetico preuidit qualis et quāt⁹
erat augu. futur⁹ in ecclīa dei. Sexto ꝙ tā beatus
aug. q̄ btūs ambro. spiritusancto illustrati et con
Nota. fecerūt illud cāticū.s. Te deū laudam⁹: et ꝑ cōse-
quēs dicta in hoc cantico fuerūt a spiritusctō eis
infusa. Septimo) ostēdit ꝙ btūs aug. a principio
hui⁹ baptismi recepit nō solum grāȝ gratū, faciē
tem: sed dona spūssctī ad intelligendas et exponē
das sacras scripturas: et per consequens habuit
sciētiā infusam q: ex tpe ↄfessus est ꝓfundissima
mysteria in hoc cātico: imo ꝓphetice locut⁹ est: ꝓ
ut videbiꝯ in expositione et in fine eiusdē. Ex su-
pradictis ergo ptȝ vn̄ ⁊ q̄ de causa et quo spū am
bro. et aug. ↄfecerūt istō cāticū. ¶ Ex supradictis

etiā v̄bis Datij et possidonij pōt r̄nderi ad id qd̄
queriꝯ in principio.s. quare in ↄuersiōe vni⁹ solt⁹
hois cātādū est nouū cāticū: cū nō fuerit cōsuetu
do in scriptura vtriusq̄ꝫ testī nouū canticum fieri
nisi ꝓ aliquo magno mysterio vtili toti pplō ⁊ ec
clīe. Ad qd̄ r̄ndeꝯ verū est ꝙ in ecclīa vtriusq̄ꝫ testī
nō factū est: nec cātatū est nouū cāticū: nisi ꝓ grā
rū actiōe alicui⁹ magni mysterij et bn̄ficij fcti vel
reuelati. Et sic moyses cū toto pplō cātauit ⁊ scri
psit illud cāticū. Cātem⁹ dn̄o gloriose ⁊c. ꝓ bn̄fi-
cio liberationis de egypto ⁊ de mari rubro ⁊ ꝓut
figurabat v̄lem redēptionē ꝑ xp̄m faciendā. Et sic
etiā āna cantauit canticum nouū in natiuitate sa
muelis: eo ꝙ nō solū ꝓuidit samuelē futurū ꝓphe
tā et rectorē illius ppl'i: sed ēt preuidit xp̄ȝ futurū
redēptorē per samuelē figuratū: vt ptȝ.i. reg.ij. Et
ꝓut fuit expositū eodē cātico: ⁊ sic etiā Esaias fe
cit nouū canticuȝ Esa.xij. eo ꝙ fuit ipsi reuelatus
aduēt⁹ xp̄i in carnē ⁊ misteriū nr̄e future redēptio
nis vt ibidē expositū est: ⁊ ita ēt Ezechias fecit no
uuȝ cāticū ꝓ illa liberatiōe inquantū figurabat
nostrā redemptionē: et ita et iam tres pueri canta
rūt cāticū nouum pro sua liberatione de camino
ignis ardētis ꝓut ibidē expositū est: ita etiā in no
uo testa. v̄go maria tympanistria nr̄a cātauit no
uū canticū in conceptiōe saluatoris agendo gra
tias: q: saluatorem quē patriarche ⁊ ꝓphete ceci
nerant futurū ipsa cōceperat: ita etiaȝ zacharias
cātauit nouū cāticū in natiuitate iohānis bap. eo
ꝙ erat annūciatur⁹ saluatorē in deserto ⁊ paratu
rus vias eius. Et ita etiā angeli cātarunt gloria
in excelsis in natiuitate saluatoris Lu.ij. Et etiā
symeon iust⁹ cātauit nouū canticū quādo vidit ac Figura
tenuit xp̄m in vlnis suis dicēs. Nunc dimittis ser baptis-
uuȝ tuū dn̄e. ⁊c. Sicut ergo anna cantauit nouum mi aug.
cāticū i natiuitate filij sui samuelis: eo ꝙ dn̄s ab
stulerat ab ea opprobriū sterilitatis ⁊ cōuitioruȝ
emule sue ⁊ q: preuidit samuelē ꝓphetā ⁊ rectorē
ppl'i israel et principaliter q: preuidit in spū xp̄m
v̄lem futurum redemptorem. Ita ergo pariter ec-
clīa per annā figurata cantauit nouū canticū in
regeneratione et baptismali natiuitate bti aug.
eo ꝙ ꝓuidit btūs ambro. in spiritu q̄liter illa die
ecclīa spūalr̄ gn̄at vnū filiū q̇ eā debebat libera-
re ab opprobrio ⁊ incursib⁹ hereticorū: ⁊ suis scri
pturis ⁊ ꝑdicatiōib⁹ ecclesiā debebat āpliare. Itē
sicut zacharias cantauit nouū canticū in natiui-
tate iohānis bap. eo ꝙ plenus spūsancto ꝓuidit
ipsum ꝑcursorē dn̄i dicens. Bn̄dictus dn̄s deus
isrl' ⁊c. Ita pariter btūs amb. cātauit nouum cāti
cū in baptimali natiuitate beati Aug. eo ꝙ preui
dit ipsum futurū xp̄i p̄dicatorem ⁊ viaꝝ xp̄i dire-
ctorē. Nā sicut iohānes bap. fuit precursor xp̄i ꝑ-
perādo corda hoīm ad xp̄m recipiēdum: ita aug.
fuit successor in declarandis scripturis: et hereti-
cis expugnandis: et liberādo ecclesiam ab incur
sib⁹ eorū: et ad cōfirmanda corda fideliuȝ in fide
xp̄i: ꝓut postea cōpertū est: ⁊ ꝓut diffuse infra vi-
debiꝯ. Hec est ergo cā vn̄ fuit mot⁹ btūs Ambro.
ad cātandū istud canticū: ⁊ quare placuit diuine
ꝓuidentie vt in natiuitate baptismali bti Augu.
nouū cāticū ecclīa cātaret ⁊ cōfiterenꝯ: q̄si diceret:

btūs Amb. Te deū laudam⁹.i.tota ecclīa laudat
deū:q: labor me⁹ nō fuit cass⁹ nec vanus:q: iste q̄
erat ecclie rebellis tādē puenit ad baptismū:ꝛ fa
ct⁹ est ecclie fili⁹. Itē q: iste q̄ erat ecclie ipugnator
ꝛ inimic⁹ erit ecclie defensor ꝛ hereticoꝝ expugna-
tor ꝛ extirpator ꝛ toti⁹ ecclie illustrator ꝛ āpliator
Uniuersa ḡ laudet deū ecclia q̄ hodie talē filiū in
h fōte baptismatis ḡnauit ꝛ iō dicit possidoni⁹ ꝙ
grāde festū facit btūs Amb. illa die i ppřo medio
lanēsi ecclia celebrari i cōuersione fili⁹ viri p quē
ecclia erat tot ꝛ tāta bōa receptura. His ḡ hitis
cū dei auxilio ad expositiōe3 hui⁹ cātici accedam⁹.

Te deum laudamus.

De ↄse. dis.iij.c. vltimo. et.xvj.q. j.c. reuertimini. Diuisio cantici huius.

¶ Pro cui⁹ cātici expositiōe et diuisiōe est pri⁹ ad
uertēdū ꝙ sicut in h cātico sūt cōtinenē multa my-
steria ꝛ officia:ita multipl'r potest diuidi. Nā vno
mō Amb ꝛ Augu. laudāt deū agēdo grās p bñfi
cijs receptis:ꝛ petūt bñficia futura. Et sic pōt di
uidi h cāticū i duas ptes pncipales. Nā prio lau
dāt deū trinū ꝛ vnū gubernatorē ꝛ creatorē ꝛ glifi
catorē agēdo grās p bñficijs creatiōis ꝛ guber-
natiōis ꝛ vīis redēptiōis. Scdo petūt vt vīis redē
ptio subueniat oībus filijs ecclie:ꝛ oēs participe
m⁹ bñficio redēptionis ꝛ glificationis. Scda ps
erit ibi te ḡ q̄s ꝛc. Scdo mō istud cāticū pōt cōsi
derari inceptū in eo Amb. ꝛ Aug. in psona ecclie:et
ad instructionē oiū fideliū ↄfitētur catholicā vita
te3. Et sic pōt diuidi in duas ptes. Nā in pria ↄfi
tenē oē3 veritatē catholicā ptinētem ad deū in se
quo ad nostrā creationē ꝛ gubernationē. Scdo cō
fitēē oēs vitates catholicas ptinētes ad xp̄3 deū
incarnatū necessarias ad nr̄a3 redēptionē ꝛ iusti
ficationē. scda erit ibi. Tu rex glie xp̄e. Tertio pōt
ↄsiderari h cāticū inceptū in eo ꝑtinēē triplex ↄfes
sio ad nr̄a3 iustificationē. s. ↄfessio fidei ꝛ latrie et
pnie: sine q̄ nemo pōt iustificari vt patebit in fine
expositiōis. Et sic istō cāticū pōt diuidi in tres p
tes. Nā i pria fit ↄfessio vere fidei. In scda ↄfessio
latrie. In tertia aūt ↄfessio pnie. scda ibi. Per sin-
gulos dies. tertia ibi. Dignare dñe die isto sed q:
laudādo deū ꝛ agēdo grās p vniuersis bñficijs
receptis ꝛ petēdo gra3 ꝛ auxiliū p bñficijs futu-
ris: de necessitate ↄfitemur oē3 catholicā vitate3
ad nr̄am instructionē: ↄfitēdum oēm catholica3
vitatē necessario facim⁹ triplicē ↄfessionē. s. fidei
latrie ꝛ pnie. Iō pria diuisio ptinet scda3 ꝛ tertiā.
Iō pcedēdo fm pmā diuisionē in hac expositiōe
includem⁹ scdam ꝛ tertiā. Nā nemo pōt iustifica
ri p triplicē cōfessionē q̄n ↄfiteatur oēm vitatē et
agat grās p bñficijs receptis ꝛ petat futura put
magis declarabiē exponēdo lrām ꝛ in fine toti⁹
expositiōis. Et iō pcedam⁹ fm pmā diuisionē in
q̄tū pncipalr duo faciūt Amb. ꝛ Aug. Nā primo
laudāt deū creatorē ꝛ redēptorē agēdo grās p bñ
ficio creatiōis ꝛ redēptiōis. Scdo petūt i psona
ecclie pticipare bñficiū redēptionis et glificatio
nis ꝛ in eis pseuerare ꝛ proficere ibi. Te ergo q̄s.
¶ Quātū ad pmū duo faciūt Amb. ꝛ Augu. Prio
Primo. eū laudāt deū trinū ꝛ vnū creatorē ꝛ gubernato-
rē agēdo grās p beneficio creatiōis memorādo
bñficia que receperūt p creationē ꝛ cōtinue reci-
piūt p gubernationē. Scdo laudāt xp̄3 deū incar
natum creatorē ꝛ redēptorē ꝛ glificatorē agendo
grās p bñficio nr̄e redēptiōis ꝛ glificatiōis: ibi.
Tu rex glie xp̄e. ¶ S3 q: dictū est ꝙ nemo pōt deū Nota.
laudare nec agere grās pro bñficijs receptis nisi
pri⁹ ↄfiteaē ei⁹ nobilitatē ꝛ pfectionē et memoret
bñficia collata: eo ꝙ ↄfessio fidei p̄cedit latriā: vt
patebit: iō Amb. ꝛ Aug. in psona toti⁹ ecclie lau-
dādo deū ↄfitētur nobilitatē ꝛ excellētiā ꝛ perfe-
ctiones ꝛ bñficia: ꝛ sic tria faciūt in hac pria pte.
Nā prio laudāt ꝛ ↄfitenē vnū solū deū gubernato
rē ꝛ creatorē oim. Scdo ondūt q̄liter de⁹ ꝙ ampli⁹
ꝛ pfecti⁹ laudaē ab angelis btis in ecclia triūphā
ti. Tertio ↄfitenē ꝛ laudāt deu3 trinū ꝛ vnū in hac
ecclia exprimēdo mysteriū trinitatis. scda ibi. Ti
bi oēs angeli. tertia ibi. Te p orbē terrarū. S3 q: i
hac pria pte laudant deū dñm ꝛ patrē: iō isti tres
termini. s. de⁹ dñs ꝛ pr̄ sunt declarādi: q: quādā di Not. de
stinctionē iportare videnē. ¶ Ad cui⁹ intellectū est hoc noie
aduertēdū prio ꝙ istud nomē de⁹ ē a theos grece deus.
qđ idē est qđ speculabile ꝛ insensibile et act⁹ pur⁹
ꝛ imaterialis ꝛ q̄d p se intelligibile latine. Et isto
mō dicit q̄d vnū solū ꝛ independēs ꝛ infallibile ꝛ
eternū: ꝛ vnum necesse esse ipossibile aliter se hr̄e
Sed q: de⁹ vt pbat Arist. ꝛ cōmētator. xij. meta. et
Auicēna ꝛ algazel in sua meta. imo fm Damasc.
diciē pelagus ꝛ fons oim pfectionū essentialiter
Et isto mō nō est nisi vnus sol⁹ deus: vt pbant om
nes supradicti ꝛ pbāt oēs doctores supra. j. sniā-
rū di. ij. Itē istud nomē dñs diciē a dominādo qđ
idē est qđ totā domū disponere: regere ꝛ guberna
re ad suā voluntatē ꝛ arbitriū: ꝛ ppter seipm mo-
uere. Et ideo pcurator aut filius non dicitur do-
minus domus lic3 totā domū disponat ꝛ regat ꝛ
gubernet: s3 q: hoc nō facit ppter se: nec ad nutu3
suū: s3 ad nutū ꝛ p̄ceptū ad voluntatē dñi dom⁹ ꝛ
patrisfamilias: iō nec pcurator: nec fili⁹: nec seru⁹
diciē dñs domus: sed solus ille ppter quē ꝛ ad cu
ius nutū fiunt oia. Qr ergo solus de⁹ per se guber
nat ꝛ regit vniuersum: a quo depēdet celu3 ꝛ tota
natura in essendo ꝛ gubernādo: ꝛ ppter quē tanq̄
propter amatū ꝛ desideratū oēs intelligētie mo-
uent orbes ꝛ regūt oia ista inferiora: vt inquit Ari
sto. ij. meta. Et oēs angeli faciūt verbū. i. p̄ceptu3
eius ad audiendā vocē sermonū ei⁹: vt p3 psal. cij.
Et ideo sicut est vn⁹ solus dñs vniuersi: ꝛ sicut nō
pōt esse nisi vn⁹ deus: ita nō pōt eē nisi vnus dñs
et vn⁹ princeps ꝛ dux hui⁹ exercit⁹ totius vniuersi
vt pbat Arist. xij. meta. Iō impropře ꝛ valde equo- Reges
ce reges ꝛ principes mūdi dñr dñi: q: nō a se hñt improprie
potestatē: sed a deo: nec ppter se regūt sed ppter dñr dñi.
deū qui est dñs vīis oim cui oēs sunt reddituri rō
nē. Vñ Seneca in thieste. Uos quibus rector ma-
ris atq3 terre ius dedit magnū necis atq3 vite po-
nite inflatos tumidosq3 vultus. Quicq̄d a vobis
minor extimescit maior hoc vobis dominus mi-
natur: omne sub regno grauiore regnū est ꝛc. Hoc
aūt idem magis explicaē Sapiētie. v. ꝛ. vj. p totū.
Et sic p3 sicut est solus deus: ita est vn⁹ solus dñs
vniuersi gubernator ꝛ rector. Itē istud nomē pater no. de h
ē a patyr grece qđ est idē qđ principiū latine Et noie pr̄.
ideo genitorē vocam⁹ patrē: eo ꝙ est pncipiū gña

tionis actiuã: ꝛ genitricem vocamus matrē: eo ꝙ est quasi materia ꝛ principiū passiuū in tali naturali gñatione. Sed improprie ꝛ equiuoce genitor carnalis dr pater: qr lʒ sit principiū particulare ꝛ immediatū in gñatione: tñ hoc nō agit nisi in virtute corporū celestiū: ꝛ maxie solis: qr sol ꝛ hō generāt hoiem. ij. de aia. Et ideo phi ꝛ poete vocarunt solē patrē hoim ꝙ deoꝝ. Sed adhuc sol valde equiuoce vocaꝛ pater: qr lʒ sit principiū oim gñabiliū et spāliter hoim. Tñ hoc nō hʒ a se: sʒ a deo qui ē principiū. Itē lʒ sol cōcurrat ad gñationē corporis: tñ nō ad pductionē aie rōnalis nisi solus de⁹ Item lʒ oia gñabilia ꝛ corruptibilia dependeāt a corporibus ꝛ intelligētijs celestibus quo ad formā: tñ nō quo ad materiā primam: qr oia agētia creata ꝓsupponūt illā. ꝛ sic materia prima ꝛ aia intellectiua et celū a solo deo pñt pduci per solā creationē qui est principiū oim in gñe cause efficiētis formalis et finalis: ꝛ qr a solo deo depēdēt oia creata ſm totū suū esse: iō solus deus dr vere pr ꝛ principiū oim: qr ab ipso patrata et principiata sunt oia. Et ideo dicit Boetius. iij. de pso. carmine. v. ꝙ sicut deus est vnus in gubernādo: ita est vnus solus pr in creādo. vñ ait. Oē hoim genus in terris simili surgit ab ortu. Unus eñ rerū pater est vnus cūcta ministrat. Ille dedit celo radios dedit cornua lune ꝛc. Et ad istū intellectum ait saluator Mat. xxiij. Patrē nolite vocare vobis sup terrā vnus est pr vester qui in celis est. et sic ē dicit in symbolo eccłie. Credo in vnū deū patreʒ omnipotētem ꝛc. Et sic ptʒ ꝙ sicut est vnus solus deus: ita vnus solus dñs ꝛ pr laudādus et colendus. Istas ergo tres ppꝛietates essentiales confitenꝛ in primis de deo Amb. et Augu. s. ꝙ vnus est solus deus ꝛ dñs et pr oim: agēdo grās pro bñficijs receptis. Et hoc in persona totius eccłie. Uñ videns btūs Amb. ꝙ deus cōpleuerat desiderium suū: qr deduxerat Aug. ad baptismū pro quo tātū laborauerat. Et preuidēs in spū qliter iste debebat esse defensor eccłie et dissipator hereticorū et dilucidator totius sacre scripture. Iō in psona totı⁹ eccłie agēs grās vni soli deo exclamauit dicēs

Te deum laudamus.

De pse. dis. iij. c. vltimo. ¶ Nō dixit nos deos laudamus: sʒ te vnuʒ solum deū laudam⁹ pro tātis bñficijs receptis sup. Et cōfitendo vnū solū deū agit grās pro tātis bñficijs: qr in illa die magna beneficia recepit tota ecclesia per ꝯuersionē illius hois. Tūc aūt Aug. existens in fonte baptismalis respondit.

Te dñm confitemur.

¶ Quasi dicens: tu Ambrosi vnū solū ꝯfiteris deū xxiij. q. i. quid cul patur. et. di. iij. c. ꝯtra. et predicas ipsuʒ esse laudādū et colēdū. Et ego ꝯfitēdo fidē meā cōfiteor ipsuʒ deū esse vnū solū dñm ꝛ gubernatorē totius vniuersi. Et hoc assero et cōfiteor cōtra multos gētiliū qui negāt diuinam puidentiā se extendere ad actus hoim ꝛ ad ista inferiora: ꝛ cōtra manicheos qui dicūt deum esse dñm et gubernatorē solū rerū inuisibilium: ꝛ dicunt diabolum esse dñm et rectorem huius mūdi inferioris. Et sic Aug. ꝯuersus ad deū dicit. Te dñm ꝯfitemur. i. sicut ꝯfitemur te esse vnū solum deū: ita vnū solū dñm ꝛ dispensatorē et rectorē ꝛ gubernatorē ꝛ pulsorem totius vniuersi. Tūc aūt beatus Ambrosius subdit.

Te eternum patrem omnis terra veneratur.

x. q. iij. ad missam. ¶ Quasi diceret aug te confiteꝛ dñm et gubernatorem vniuersi. Et ego simul cū ecclesia te cōfiteor patrem et creatorem vniuersi: a quo tanꝙ ab vno solo principio oia et tpe dependent per creationem quo ad totū suuʒ esse in genere cause efficientis formalis et finalis: quod est contra Aristote. ꝛ alios phos et oēs gentiles: qui putant mundum fuisse ab eterno: ideo omnis terra. i. oēs fideles terre te venerantur tanꝙ patrem omniū. ¶ Nota ꝙ multi dicūt ꝙ ambro. in hoc cantico solū locutus est in principio dicens. Te deum laudamus. et Aug. prosecutus est totū residuū vsꝙ in finē cōfitendo fidem suā: sicut teneꝛ adulti ore proprio confiteri fidem suā publice quando baptizantur Et sic ſm istos hoc canticū totū est confessio fidei beati Aug. quam professus est in baptismo: sʒ qr cōiter tenetur ꝙ ambo alternatim fecerūt hoc canticum vnusquisꝙ proferendo suā sententiā: ideo sic procedemus in eius expositione referendo singula singulis. ¶ Sed dubitatur. nam lʒ prima psona dicatur pater eternus respectu filij: eo ꝙ ab eterno producit verbū: tñ tota trinitas vnus deus nō dicꝛ dñs: nec pater eternus totius vniuersi: qr ista sunt relatiua ex tempore: et ideo sicut mūdus non est eternus: ita deus non est eternus dñs ꝛ gubernator et pater eius: sed ex tempore. Uel est dicendum ꝙ pater nō sumitur hic essentialiter: sʒ psonaliter respectu filij? Dubiū. Ad hoc respōdeꝛ ꝙ pater in hoc loco sumitur essentialiter respectu totius vniuersi: sed ly eternū nō determinat: nec cōnotat paternitatem et relationem ſm diuinam substantiam et deum essentialiter. q. d. sicut vniuersalis Rñsio. ecclesia te confitetur eternuʒ et vnū deū ab eterno ita te veneratur vnum dñm et patrē ex tpe. i. te deū eternum confitetur dominum et patrem ex tempore: et iste modus seruatur qñꝙ in sacra scriptura. Et ita dicitur psal. lxxij. Deus aūt rex noster ante secula operatus est salutem in medio terre. Unde manifestum est ꝙ ly ante secula nō determinat ly rex noster: nec ly operatus est salutē in medio terre: sed determinat ly deus. i. deus qui ante secula postea factus homo est rex noster operatus est salutem in medio terre. Item iste modus seruatur psal. lxxxix. cum dicitur. Domine refugiuʒ factus es nobis: a generatione in generationeʒ. Priusꝙ formareꝛ terra ꝛ orbis a seculo et in seculū tu es deus. Tūc manifestū est ꝙ deus nō fuit deus: nec refugiū nostrū ab eterno. Priusꝙ montes fierent enformaretur terra et orbis sicut intelligebāt origenianꝭ hūc passum: sed sic est legenda cū pūctuāda et intelligēda ista lra. s. tu dñe qui nūc es dñs noster: es deus in seculū. Priusꝙ montes fierēt et orbis formareꝛ: sed ex tempore per creationē ꝛ redemptionem factus es refugium nostrū. Et isto modo est intelligendus iste passus in hoc cantico Nam illum quem confitentur esse vnum deū im

mortalem: et eternū ab eterno illū eundē cōfitent esse dn̄m et patrē vniuersi ex tpe. Pōt etiā dici ly eternū patrē capi psonaliter: quē simul cum filio et spūsctō oīs terra venerat: q: sicut opa trinitatis essentialia sunt inseparabilia ad extra: ita cultus latrie non separat psonas in diuinis: q: deo essentialr debet. Sed melius videtur ꝙ ly patrē teneat essentialr respectu vniuersi: eo ꝙ infra fiet specialis ⁊ expressa pfessio de mysterio trinitatis sed hic exprimit mysteriū creationis. q. d. Amb. sicut te cōfitemur vnū deū ⁊ dn̄m gubernatorē: ita oīs terra iam veneratur eternū patrē ⁊ creatorē: q: totus ppl's gentilis iam venit ⁊ veniet ad fidē: qui cōfitet creatiōē mūdi quā ante negabat: quā fidē maxime pfirmauit Aug. iste in scriptis ⁊ pdicationibus suis. Et ideo subd. t Aug. tu Ambrosi dicis ꝙ terra iam venerat vnū deum ⁊ vnū dn̄m ⁊ patrem creatorē. Et ego dico tibi ꝙ peramplius et pfectius veneratur deus in celis ab angelis tāꝙ dn̄s ⁊ creator: ⁊ sic cōuersus ad deū dicit.

xxviij. di. si qd. in glos. **Tibi oēs angeli: tibi celi et vniuerse potestates.**

Apoca. iiij. Esa. vj. **Tibi cherubin ⁊ seraphin: ⁊ incessabili voce pclamant. Sctūs: sctūs: sctūs: dn̄s deus sabaoth ⁊c.**

¶ Ad cuius intellectū est valde aduertēdum ꝙ istud participium sanctus est preteriti temporis ab isto verbo sancio: quod idem est qd̄ recte vitā et actus humanos dirigere et ordinare. Et iō leges imperatorū ⁊ plebiscita dn̄r sanctiones. i. recte ordinationes: eo ꝙ recte ordinant actus hūanos: ⁊ sic ergo ille hō dr̄ sanctus: qui est bene ordinatus in actibus et operatiōibus suis: et bene instituit et ordinat vitam suam. Et sic sanctus dicit quedam iusticia et vita iusta: ⁊ iuste ordinata ⁊ regulata. Et sic illos vocamus sanctos in ecclesia q̄ iuste et ordinate vixerunt ḃm legem dei: sed q: voluntas dei lucet in diuina lege: ideo ille dicit iustus et sanctus qui conformat voluntatem suam cum diuina voluntate: subordinat se diuine voluntati seruādo diuinā legē. Et sic p3 qualiter sanctitas dicit quēdam ordinem ad deum ⁊ quādam cōformitatem: et per pn̄s dicit quādam iusticiā ⁊ rectitudinem. ¶ Sed q: talis ordo et sctitas p'l' reperitur in deo: ideo deus est primus iustus et sanctus in se. ¶ Unde vlterius est aduertendū ꝙ tria in primis considerantur in deo. Primo quia est p̄mum ens. Secundo quia verum ens. Tertio quia summum bonum ens. Uel ꝙ est prima entitas: et pria veritas: ⁊ pria bonitas. Et iō iquātū ē ꝓrius ens ⁊ act' pur' itelligit: s3 iquātū est p̄mū ens verū itelligit seipm̄. Et sic itelligēdo dicit ⁊ pducit vbū de tota essentia sua. Et sic cōicat verbo suo totam substantiam et essentiam: sed quia talis pductio fit ḃm naturam: ideo verbum productum dicitur filius patris dicentis et generantis. Iterū rursus quia pater nouit se in filio non solum esse verum ens: sed etiam ex consequenti esse summū bonum: ideo diligit se in filio cui per generationē communicat diuinam essentiam. Et pater simul cum filio diligendo se spirat spūsctm̄ cōmunicādo ipsi eandē essentiā per spirationē que cōmunicata est filio per generationē: et sic manet iste ordo in diuinis personis. Nam eadē essentia ⁊ substantia queest in patre a se: eadem est in filio a patre communicata per generationem: et eadem est in spiritusancto communicata ab vtroꝙ per spirationem: sed quia pater non est deus per paternitatem: sed per diuinā essentiā quā h3 a se: ⁊ fili' non est deus per filiationem: sed per substantiā et essentiam quam h3 a patre per generationem: nec spiritussanctus est deus per spirationē passiuam: sed per essentiā quā h3 ab vtroꝙ: iō sicut in patre ⁊ filio ⁊ spiritu est vna sola diuinitas ⁊ essentia: ita pater ⁊ filius et spūssctūs: l3 sint tres psone rōne suarum ppꝛietatum per quas constituuntur: tn̄ omnes tres persone non sunt nisi vnus de' per vnam et eandem substantiam ⁊ essentiā in eis repertam: q: l3 multiplicētur persone ppter tres relationes: tamen nō multiplicantur essentia: nec substantia: licet sit tribus personis cōmunicata. Et ideo nec etiā multiplicant essentialia: sed de' essentialiter est ⁊ dn̄s ⁊ sctūs ⁊ deus: ideo sicut est essentialr tm̄ vnus deus: ita vnus dn̄s ⁊ vnus sanctus. Et sic l3 pater sit sctūs et filius sctūs ⁊ spūs sit sanctus: tn̄ non ppꝛie sunt tres sancti: s3 vnus sctūs. Ex quib' p3 ꝙ in diuinis est ordo simul cū vnitate. Nā inter istas tres personas est ordo: inquantum pater est a se et filius a patre et spūssanctus ab vtroꝙ: sed est vnitas in substantia ⁊ essentia: q: omnes tres persone cōicant vnam et eādē substantiam ⁊ essentiā equaliter: ⁊ sic manet ordo in tribus personis simul cum vnitate ⁊ equalitate essentie et maiestatis. et sic talis ordo nō tollit vnitatem: nec equalitatē maiestatis: et. ideo sicut pater est deus a se: ita est sanctus a se: ⁊ sicut fili' est deus a patre: ita sanctus a patre: et sicut spiritus sanctus est deus ab vtroꝙ: et sic licet quelibet persona dicatur essentialiter sancta: sed tertia persona dicitur cōiter et specialiter sancta inquantum est finis totius ordinis: eo ꝙ sanctitas dicit quēdam ordinem in aliquem bonum finem: prout supradictum est. Sed quia tota beatitudo dei ⁊ gloria consistit in isto ordine: sc3 inquantum deus pater nouit se in filio et simul cum filio diligit se in spiritusancto: iō oēs angeli cherubin ⁊ seraphin: et vniuersalr oēs beati in patria volētes dare gloriam deo et volentes explicare istū ordinem in diuinis: in quo consistit tota dei beatitudo incessabili voce proclamant sctūs: sctūs: sctūs. quasi dicant sanctus pater qui a nullo: sed a seipso: ⁊ sanctus filius qui a patre: ⁊ sanctusspiritus q̄ ab vtroꝙ: ⁊ sic glorificant et laudant deū in trinitate. S3 quia omnes angeli nouerunt vnum solum deum et vnū dn̄m in hac trinitate personarū cui debet vna sola gl'ia equalr ⁊ vna beatitudo: ideo subdunt dn̄s deus sabaoth. quasi dicant: sanctus pater: sanctus filius: et sanctusspiritus: ⁊ tamen non nisi vnus deus et vnus dominus: et per consequens vnus honor sit patri et filio et spirituisancto: et sic oēs angeli in sua latria explicant mysteriū trinitatis personarū cum simplicitate diuine essen-

Quis dr̄ sctūs.

Tria in primis i deo cōsiderant.

Ordo in tres personas.

No. bn̄.

sie: in cuius visione et fruitione consistit tota eorū scȝ angelorū beatitudo vt magis patebit. ¶ Ulterius est cū humilitate et tremore aduertendum ꝙ preter supradictum ordinē respectiuū est ꝯsiderādus in diuinis alius ordo quasi absolutꝰ ꝙ nullaȝ distinctionē ponit in deo: scȝ inquantū deꝰ a nullo dependet causaliter: sed est a se et in se et ꝓpter se. ¶ Unde deꝰ sicut est ēentialiter a seipso et in seipso ita nō est ꝓpter aliud bonū finaliter: sed ꝓpter se ipsum ꝙ est summū bonū: et ꝑ ꝯsequēs finis vltimꝰ: et sic deꝰ est a se: et in se: et ꝓpter se: et sic deus diligit se in se ⁊ ꝓpter se. Nā sicut est in se et ꝓpter se: ita diligit se in se et ꝓpter se. Et iste ordo ꝙ videtur essentialiter absolutus non tollit ordinē respectiuū immo est simul cū illo. Nā pater intelligēdo se in vbo non se intelligit in alio intelligibili nec in alio deo: sed in seipso deo: et simul cū filio diligendo se in spiritusancto ꝙ est nexus amborū non se diligit in alio deo nec in alio summo bono: sed in seipso deo et summo bono. Et sic primus ordo essentialis causalis indepēdētie stat simul cū scḋo ordine originis et respectiue personarū: et iō cum deus sit primū ens et principiū et causa oim aliorū entiū per supradictum ordinē et sub tali ordine fecit oīa creata et talem ordinem impressit in eis. vnde sicut pr̄ ab eterno ꝓduxit filiū: et simul cum filio ꝓduxit spm̄sctm̄: ita ex tpe pr̄ per filium ꝙ est verbū suū dixit oia: qn̄ dixit fiat lux ⁊c. et simul cuȝ filio ꝑ spm̄sctm̄ viuificauit: et mouit oia ad suas operationes: qn̄ spūs dn̄i ferebat̄ sup aquas. Et sic ordo emanationis creaturarū sequitur ordinē diuinarū personarū ⁊ sic eundē ordinē tanꝙ vestigium trinitatis impressit in oibus creaturis. Naȝ sicut pater est primū principiū ꝙ dixit omnia: ⁊ filius per quē dixit oia: ⁊ spūsſanctꝰ finis in quo oia viuificauit ad suas operationes: in oibus creaturis impressit hanc trinitatem dando eis substantiam virtutē ⁊ opationē: ꝙ quidem substantia siue forma est principiū qḋ agit: ⁊ vtus mediū per qḋ agit: ⁊ opatio est finis ꝓpter quē data est rebꝰ talis virtꝰ: ⁊ sic in hoie ꝯsideratur tota substātia tanꝙ principiū principale ⁊ potētie aie tanꝙ mediuȝ: ⁊ ꝯsiderat̄ opatio .s. sentire ⁊ intelligere tanꝙ finis illarū potentiarū: ⁊ sic ꝑ istū ordinē apparet vestigium trinitatis in oibꝰ creaturis: quē ordinē nouerunt oēs phī in creaturis. Sȝ pythagoras appellauit ipm ordinē principiū mediū ⁊ finē. Peripathetici aūt appellāt ipm substātiā vtutē ⁊ opationem: ⁊ iō qr pythagorici viderūt talē ordinē i creaturis omnibꝰ. Inde est ꝙ ex tali ordine arguebant aliquā trinitatē in deo ꝙ est cā oim: ⁊ iō colebant deum triplici honore .s. hymno adoratiōe ⁊ oblatione. vt inqt Arist. i. celi. sȝ eandē trinitatē ⁊ vestigiū trinitatis assignat salomon in oibꝰ creaturis Sapien. xi. cū ait. Oia dn̄e in mēsura ⁊ nūero ⁊ pondere disposuisti: ita eñ trinitas tanꝙ vestigiū supne trinitatis reperit̄ in oibꝰ creaturis: ⁊ hoc multipliciter. Primo qr oia sunt finita sub certo nūero: ⁊ nō infinita: ⁊ oia sunt sub certo pōdere in suo loco ꝭm grauitatē aut leuitatē: aut dignitatē collata puta angeli in supmo loco: ⁊ corpa corruptibilia in infimo ⁊ celi medio ⁊ omnia sunt sub certa mensura ⁊ virtute in agēdo. Itē oia fecit deus sub nūero: qr spēs sunt sicut nūeri. viij. meta. Nā sicut oēs nūeri multiplicant̄ ab vnitate ꝑ additionem aliarū vnitatū: ita oēs spēs multiplicant̄ a prima vnitate ꝙ est deꝰ addēdo ꝑfectiones ēentiales. Et oia disposuit deꝰ sub certa mēsura quo ad ꝑfectiones accidētales ⁊ virtutes in agēdo: qr quāto ꝑfectior est forma tāto plures ꝑfectiōes accidētales includit ⁊ plā pōt sicut aia hois respectu aie leonis. Et oia fecit deꝰ sub certo pōdere in quo qetātur: qr oia ordinauit ad vltimū finē ꝙ ē deꝰ de quo dicit Aug. lib. de ꝯfes. Fecisti nos dn̄e ad te: ⁊ nūꝙ quiescit cor meū donec qescat in te. Itē amor meꝰ pōdus meū ⁊c. Sed Aug. iā perfectꝰ assignat istā trinitatē in oibꝰ creaturis in lib. de nā boni. ⁊ iiij. sup Gen. et. vj. de trini. Ubi dicit ꝙ sicut deus in se est species modus ⁊ ordo: ita oia fecit sub spē mō et ordine. Nā sicut deus inquantū est ens primū ⁊ actus purus dicit speciē: ⁊ inquātū est in se ⁊ nō in alio dicit modū: et inquātū est ꝓpter se dicit ordinē: ⁊ sic in deo est spēs modus ⁊ ordo: iō oia creauit sub specie ⁊ mō ⁊ ordine. qr oia hn̄t spēȝ a deo intantū eñ hn̄t spēm ⁊ formā ⁊ ēentiā inquātum imitant̄ illā formā ⁊ ideā in diuino verbo: ⁊ sic dependent a deo in gn̄e cause formalis: ⁊ intantum ꝯseruant̄ in esse vitali ⁊ actuali inquantū deꝰ influit esse essentie actualis: ⁊ sic dependēt a deo in gn̄e cause efficiētis ⁊ intātū res dr̄ bona inquātuȝ ordinat̄ i bonū finē ꝙ est deꝰ ꝓpter quē facta sunt oia. Et sic oia depēdēt a deo ꝭm totū suuȝ eē .s. in gn̄e cause effi. for. ⁊ fi. ⁊ sic oia sunt facta a deo ⁊ ꝑ deū ⁊ ꝓpter deū ⁊ ꝑ ꝯn̄s in omnibꝰ repit̄ species modus ⁊ ordo: qr sub tali rōne deꝰ creauit oia .s. sub se: ⁊ in se ꝓpter se: ⁊ hoc ꝭm ordinem sue trinitatis. Et ideo tota trinitas indiuise ꝯcurrit ad ordinē creatiōis. Primo pr̄ dixit per verbū suū. Fiat lux .i. angelica natura: ⁊ sic facta est lux ⁊c. sȝ qr nō solū dedit rebꝰ formā ⁊ eē specificū: sȝ etiā eē actualis existe. Iō sequit̄ ꝙ spūs dn̄i ferebat̄ sup aqs .i. sup oia creata dādo ⁊ aspirādo eē vitalis ēntie. Sed qr sicut deꝰ omnia fecit a se et sub se: ita fecit omnia ꝓpter se ꝙ est summū et vltimatū bonū: et ideo in creatione rerū dr̄: vidit deꝰ cūcta ꝙ fecerat ⁊ erāt valde bona. ꝑ qḋ denotant̄ omia facta ꝓpter bonū finē: et omnia hr̄e talē bonū finē in solo deo qr est valde et summe bonꝰ: qr nulla res pōt eē in se valde bona sed debiliter bona: sicut est debiliter ens in se: et hoc intendebat dicere Ioannes cum dixit: oia ꝑ ipm .s. verbū facta sunt ⁊ sine ipo factū est nihil: qḋ factū est in ipo vita erat. q. d. ꝭm Aug. et chrisostomū: ꝙ pr̄ ꝑ verbū fecit oia: et oē qḋ factū est ꝑ ipm: fit nihil sine ipo: ⁊ maxie dū deuiat et sepat̄ ab ipo ꝑ pctm̄: qr sicut oē ens factū est ab ipo ita erat et ē vita in ipo: qr i ipo oia viuūt ⁊ mouent̄: et sunt ꝓpter quē facta sunt oia. Nā licet hō moriat̄ mūdo: tn̄ manet et viuit finaliter in deo in quo ꝯstituit suū finē. Et sic patȝ qualiter deꝰ est a se sup oia: et in se: et ꝓpter se: et oia alia sūt a deo. et per ꝯn̄s sub deo et facta per deū ⁊ propter deū A ¶ Sȝ qr ordo cognitionis dȝ seq modū essendi quia sicut res se hȝ ad esse: ita ad cognosci: ideo sicut deꝰ est ꝑ se et propter se: et oia ab eo et ꝑ eū et

Marginal notes: Nota. — Ordo emanationis creaturarū seqt̄ ordinē diuinarū ꝑsonarū. — No. ḋ vestigio trinitatis i numero pōdere ⁊ mēsura — August.

propter eum: ita tenemur cõfiteri et credere deum esse eternum: et per se et in se et ꝓpter se. et omnia alia esse ab eo et per eum et ꝓpter ipm creata. Sʒ qꝛ sicut res se hʒ ad eẽ et cognosci: ita se habet ad diligi. Ideo deus est super oia et per se et in se et ꝓpter se a nobis diligendus. Et sic dicit augu. ꝙ deus fecit hominẽ: vt deum cognosceret: et cognoscendo amaret et amando frueretur. Et sic etiam vnusquisqꝫ seruãdo debitũ ordinem tenetur diligere se et proximuʒ in deo ⁊ propter deum: et sic dicimus ꝙ sicut diligimus deum in se et ꝓpter se ita fruimur deo in se et propter se. Et etiam dicimus ꝙ fruimur primo in deo sicut dicit apostolus ad philonem. perfruar te in domino frater ⁊c. Iste est ergo verus ordo charitatis in via et etiã in patria s. ꝙ diligamus deũ in se sup oia: et per se et ꝓpter se. Et proximum in deo et propter deum et in hoc seruamus speciem modum et ordinẽ: et in tali ordine dilectiõis cõsistit tota iusticia hois: nõ solũ in via: sed etiã in patria. Et ideo dicit ibidẽ augu. ꝙ peccatũ nihil aliud est nisi deuiare a specie: aut modo aut ab ordine dilectionis ⁊ latrie. Unde gẽtiles adorando idola errabãt in specie ⁊ in modo et in ordine: quia illa idola nõ erãt in se: immo facta manu hominum: nec erant per se nec ꝓpter se. Et ideo nõ erant adoranda. Item auarus errat in specie ⁊ modo et ordine diligendo pecuniam per se et propter se. Itẽ superbus errat in specie ⁊ modo ⁊ ordine: quia diligit se in se ⁊ propter se. ⁊ non in deo: nec propter deum. Et in hoc peccauit diabolus a principio in ordine dilectionis. Nã ipse bene cognouit se esse a deo creatum: ⁊ deum' esse super omnia: sed non dilexit se in deo nec propter deum: sed dilexit se in se ⁊ ꝓpter se. Et per consequens non dilexit deum super omnia nec propter se ⁊ sic peruertit ordinẽ dilectionis: qꝛ incepit ab amore sui vsqꝫ ad ɔtemptũ dei. Nam si incepisset ab amore dei diligẽdo deũ sup omnia ⁊ p se ⁊ ꝓpter se. Tũc ex ɔsequẽti dilexisset se ⁊ omnes alios in deo ⁊ propter deum: ⁊ sic magis dilexisset deuʒ ꝙ seipsum. Et per ɔñs seruasset preceptũ dei cõformando se diuine volũtati. Sed quia nõ dilexit se in deo: sed in seipso ⁊ ꝓpter seipsuʒ. Ideo appetiuit imperium totius vniuersi contra voluntateʒ dei: ⁊ sic voluit ⁊ presumpsit ⁊ tentauit temere vsurpare sedem ⁊ soliũ imperiale qđ deus preparauerat pro christo homine: qui erat deificandus ⁊ personaliter per verbũ assumẽdus: prout dictuʒ fuit psal. lxxij. Et sic ptʒ qualiter diabolus errauit in ordine dilectionis: diligẽdo se in se ⁊ propter se ⁊ non in deo ⁊ propter deum: ⁊ sic oberrauit ⁊ deuiauit a specie ⁊ modo ⁊ ordine. Angeli autẽ boni qꝛ seruarũt ordinẽ dilectionis rectum ⁊ debitum: qꝛ sicut cognouerũt deum esse super oia per se ⁊ propter se. Ita primo inceperunt ordinem dilectiõis ꝑm ordinem cognitionis: quia dilexerũt deum super omnia ⁊ per se ⁊ ꝓpter se. Et ex cõsequenti dilexerunt se in deo ⁊ propter deũ ⁊ sic inceperũt ab amore dei vsqꝫ ad cõtemptũ sui p hũilitatẽ. Et sic obedierũt deo cõformãdo se diuine volũtati deliberando obedire xpo futuro deo ⁊ homini tanqꝫ dño ⁊ heredi ⁊ filio patris. ⁊ sic isti manserũt in illa gr̃a cõfirmati: ⁊ facti sunt beati. Et sic ptʒ qđo vtriqꝫ angeli fuerũt viatores p totã illam morulã temporis. In qua ꝑm ordinem cognouerũt deum s. qualiter deus erat etern⁹: ⁊ a se ⁊ per se ⁊ ꝓpter se: ⁊ qñ̃o ex tpe creauerat oia sub se ⁊ p se ⁊ ꝓpter se: sʒ qñ inceperũt elicere actũ voluntatis: tunc illi mali peruerse diligẽdo se in se ⁊ ꝓpter se deuiãdo a diuina volũtate: ex viatorib⁹ facti sunt obstinati et miseri ⁊ ab excelso expulsi. Isti vero eliciendo actũ ordinate dilectiõis diligẽdo deũ sup oia ⁊ in se ⁊ ꝓpter se: ⁊ diligẽdo seipsos i deo ⁊ ꝓpter deũ ⁊ cõformãdo se diuine volũtati: ex viatorib⁹ facti sunt comprehensores ⁊ beati: ⁊ in tali btitudine ⁊ felicitate confirmati: ⁊ p ɔñs inceperunt frui: ⁊ ex tanta gloria ⁊ leticia agendo gratias proruperũt in laudes dei dicentes. sctũs. sctũs. san. q. d. sctũs deus a se ⁊ per se: ⁊ eternus et sanct⁹ deus in se. et san. deus ꝓpter se. Item sanctus pater a quo oia ⁊ san. filius p quẽ omnia: et san. spirit⁹ ꝓpter quẽ oia creata sunt. et angeli simul confitẽtur deũ esse eternũ a se ⁊ per se et ꝓpter se: et esse super omnia et oia eẽ per eum et ꝓpter eum. Et simul confitentur mysteriũ trinitatis et simul agunt gr̃as p bñficio creationis et cõseruatiõis ⁊ gubernationis: et glorificationis inquãtũ a deo sunt creati et nõ in ipso viuũt oia ꝓpter ipm et ad ipm tẽdunt oia tanqꝫ in finem. Et in ipso glorificamur: ⁊ felicitamur: et sic angeli explicãdo mysteriũ trinitatis diuinarũ ꝑsonarũ laudãt deũ. Et qꝛ oẽs tres persone sunt tantũ vnus de⁹ et nõ plures: ideo subdunt deus sabaoth quasi dicãt vn⁹ de⁹ et dñs sabaoth i. vn⁹ de⁹ et dñs exercituũ angelorum et hoim est sanctus in pr̃e: et sctũs in filio: et san. in spũ: et sic ɔfitentur vnũ solũ deũ in trinitate. Sʒ qꝛ talẽ gliam dãt deo nõ solũ ꝓpter se: sʒ etiã pro bñficio creatiõis et recreatiõis ⁊ glorificatiõis: ideo subdũt.

Pleni sunt celi et terra gloria: siue maiestatis glorie tue.

B ¶ Ad cuius intellectum est notandũ ꝙ dupliciter celi et terra sunt pleni glia dñi. Primo inquantum in omnibus creaturis lucent diuine perfectiones: ⁊ est expressum vestigium trinitatis. s. principiũ mediũ ⁊ finis: et substãtia virtus et operatio aut numerus pondus et mẽsura aut species mot⁹ et ordo prout dictũ est: propter quas perfectiões repertas in creaturis mouemur ad laudandum et glorificandũ deum ꝓut dictũ est in cantico trium puerorũ. ⁊ psal. cxliij. Scđo autẽ p ly celi intelliguntur angeli: et p terrã intelligũtur hoies: in qbus angelis et hoibus est impressa nõ solũ silitudo et vestigiũ sʒ etiã imago dei sup alias creaturas per intellectũ memoriã et volũtatẽ: ideo sunt capaces btitudinis: et glie: ideo dicũt angeli laudãdo deũ ꝙ pleni sunt celi cũ oib⁹ angelis et astris ⁊ plena est terra cũ oibus in ea ɔtẽtis maiestatis glie dñi: qꝛ in oibus lucẽt diuine pfectiões in qb⁹ de⁹ est laudãdus ⁊ glorificãdus: sʒ spẽaliter angeli ⁊ hoies sunt pleni glia dñi iquãtũ sunt capaces glie ⁊ btitudinis. Et hãc gliaʒ dãt oẽs ãgeli boni ⁊ hoies iusti. Et ab huiõi laudib⁹ et cõcentu nunqꝫ cessant ãgeli boni postqꝫ fuerũt in gr̃a ɔfirmati. Et hoc my-

no. i quo consistit hois iusticia.

Angeli fuerũt viatores.

Iu. disti. nasci.

Dupliciter celi ⁊ terra sũt pleni gloria domini.

sterium vidit Esaias: qñ vidit dñm sedentem sup solium excelsum ꝛ eleuatum et plena erat domus maiestatis duo seraph eius et hinc clamabant al ter ad alterꝫ sanctus: sanctus: sanctus: dñs deꝰ ex ercituũ plena est oĩs terra gloria eius ꝛc. Esa. vj. Item hoc idẽ mysteriũ vidit Joan. apoca. iiij. vbi dicit se vidisse in spũ illa q̃tuor aĩalia plena ocu lis ꝛ. xxiiij. seniores qui nõ habebãt requiẽ die ac nocte: sed continue clamabant sctũs: sctũs sctũs dñs deus oĩps: qui est ꝛ qui erat ꝛ qui venturus est Sed qꝛ talẽ laudẽ dabãt deo pro bñficio creatio nis: iõ subdebãt. Dignus es dñs deus noster ac cipere gloriã ꝛ honorẽ ꝛ virtutẽ: qꝛ tu creasti oĩa: ꝛ ꝑpter voluntatẽ tuã erãt ꝛ creata sunt. In quibꝰ verbis oñditur ꝙ oĩa sunt creata a deo non ex ne cessitate: sed ex eius voluntate: ꝛ ꝑpter eũ creata sunt oĩa: sic angeli seruãt spẽm ꝛ modũ ꝛ ordinem in laudãdo et diligẽdo deũ: ꝛ explicant mysteriuꝫ trinitatis cũ vnitate diuine essentie et substãtie: ꝛ in tali latria cõsistit tota iusticia ꝛ felicitas btõꝝ et sic dicit dd psal. lxxxiij. Beati qui habitãt i do mo tua dñe in secula seculoꝝ laudabũt te ꝛc. Et

Nota. hoc est qđ intẽdit dicere Aug. in hac ꝑticula huiꝰ cãtici cũ dicit. Tibi oẽs angeli: tibi celi ꝛ vniuerse ꝑtãtes ꝛc. Sꝫ ne aliquis forsan putaret ꝙ soli an geli dãt hmõi gloriã deo in celo: et beatificanꝫ in talibus laudibus: ideo btũs Amb. dicit et subdit ꝙ non solũ angeli: sed etiã apłi et ꝑphete ꝛ mar tyres dãt hmõi gloriã ꝛ laudẽ deo i celesti patria qꝛ laudando deũ trinũ et vnũ btificanꝫ in visione et fruitione diuinaꝝ ꝑsonaꝝ in vnitate substãtie.

Añ xp̃i ascẽsio nes soli angeli dabant hmõi laudes. ¶ Ad cuius intellectũ est notãdũ ꝙ angeli soli da bant hmõi laudes deo et btificabãtur in huiꝰ lau dibus a principio sue cõuersionis vsqꝫ ad ascẽsio nem xp̃i: qꝛ oẽs pres ve. tes. erãt in limbo xp̃m ex pectantes: sed postq̃ xp̃s in sua resurrectiõe edu xit eos de limbo et in die ascẽsiõis introduxit eos in patriã: tũc simul cũ angelis inceperũt cantare: sanctus sanctus sctũs ꝛc. eo ꝙ tũc viderũt myste riuꝫ trinitatis et inceperũt frui perfecte. ꝛ sic post ascensionem apłi ꝛ martyres euolãtes in celum si mul cũ angelis et ꝑphetis cãtarũt et cantant idẽ canticũ cũ oĩbus sctis et iustis no. te. Et hoc dicit Joannes se vidisse Apo. vij. cũ dicit ꝙ ex oĩ tribu filioꝝ israel vidit añ thronũ dei. xij. milia signa toꝝ: et post hec vidit turbam magnam quã di numerare nemo poterat ex oĩbus gentibꝰ ꝛ tribu bus et populis et linguis: stantes ante thronum in cõspectu agni. Et clamabãt voce magna dicẽ tes salus deo nostro ꝛc. Et oẽs angeli stabant in circuitu throni et seniorum: et adorauerũt deũ di centes benedictio et claritas ꝛc. Ex quibus sequi tur ꝙ post passionem agni omnes patres et fide les vtriusqꝫ tes. simul cum angelis cantando canti cum supradictum laudant deum: et beatificantur Et hoc est qđ intendit dicere Ambro. in hac parti

De ꝯse. di. v. c. ie iunium. cula cuꝫ dicit.

Te gloriosus apostolorum chorus.

Te ꝑphetarũ laudabilis numerus.

Te martyꝝ cãdidatꝰ laudat exercitꝰ

¶ Quasi dicat. O dñe nõ solũ angeli: sed etiã glo riosus chorus apostolorum laudat te supradicto cantico: ꝛ laudabilis numerus ꝑphetarum lau dat te: ꝛ exercitus cãdidatus martyrũ indutus sto lis albis: et palme in manibus eorum in signũ pu ritatis et victorie laudãt te cantando supradictũ canticũ: et preponit chorũ apłorum celui ꝑphe tarũ: qꝛ lꝫ ꝑcesserũt in tpe: tamen isti ꝑcedũt in di gnitate et gradibus et mansionibus glorie. Item per exercitũ candidatum martyrum includit oẽs iustos xp̃iane religionis et sanctos et sanctas: qꝛ vita xp̃iani si ẽm euãgeliũ viuaꝫ martyriũ est ẽm Aug. sup Joan. Sed qꝛ dixit Amb. ꝙ oẽs apostoli et ꝑphete et oĩs exercitus martyrũ ꝛ sanctoꝝ no ui test. qui iam sunt comprehensores in patria si mul cum angelis cantant supradictum canticum in gloria et ecclesia triũphãti: iõ respondet Aug. ꝙ non solum sancti noui ac ve. te. cantant supra dictum canticum confitendo mysteriuꝫ trinitatis in eccłia triũphanti: sed etiã ista ecclesia per totũ orbem terrarũ diffusa cantat istud canticũ ꝛ con fitetur mysteriũ trinitatis: qꝛ tota ecclesia credit ꝛ confitetur et predicat vnuꝫ deũ trinũ in personis et vnũ in substantia: et laudat deum patrem et fi lium cum sancto spiritu. et hoc non solum confite tur ecclesia in priuato: sed in publico predicat et cantat in symbolo: hoc idem cantat in prefatio ne misse ante canonem dicens. sanctus: sanctus sanctus dominus deus sabaoth. ꝛc. Ex quo vo lunt dicere quidam ꝙ tunc Ambro. in ecclesia me diolanẽsi. ordinauit prefationes. et Aug. in eccle sia hyponensi: in qua quidẽ prefatione cantatur sanctus: sanctus: sanctus ad expressionem myste rij trinitatis. Quem quidem ritum amplexa est to ta ecclesia et hoc est quod intendit dicere Augu. cum subdit.

Te per orbem terrarum sancta con fitetur ecclesia.

cxiiij. di. legimꝰ. et. ſ. q. ſ. multe. et de cõse. di. iiij. prima. ꝛ de ꝯsec. di. iij. c. vltimo. De ꝯse. di. v. c. ẽ spũsctõ

Patrem immense maiestatis.

¶ Quasi dicat non solum ecclesia comprehensoꝝ sed etiam sancta ecclesia viatorum per orbem ter rarum diffusa confitetur te patrem immense ma iestatis. Et confitetur.

Venerandum tuum verum et vnicũ filium.

Sanctum quoqꝫ paraclytum spiri tum.

¶ Et ista ecclesia confiteꝫ patrem et filium et spi ritum sanctum esse vnum deum sicut confiteꝫ ec clesia beatorum. Et hoc confitetur et cantat pu blice in symbolo et in prefatione misse cum eodẽ cantico dicendo. sanctus: sanctus: sanctus ꝛc. Et nota ꝙ beatus Augu. explicat hic mysterium per sonarum cum suis proprietatibus: contra arria nos et alios hereticos. vnde vocat secundam per sonam verum et vnicum filium contra arrianos q̃ dicebant filium non esse de substantia patris. Et per consequens non esse verum filium nisi ꝑ crea tionem. Et sic omnes angeli essent etiam filij dei Et ideo dicit Augu. ꝙ tota ecclesia cõfiteꝫ verbũ ab eterno esse verum et vnicum filiũ dei: ꝛ per ꝯñs

veneràdum et adoꝛandũ simul cũ patre ⁊ spũ sctõ Et sic cõfitet etiã esse venerandũ ⁊ adoꝛandum si mul paraclytũ spm̃ cum patre et filio tanꝙ̃ vtriꝙ ꝯsubstantiali: ⁊ sic cõfitet etiam ecclesia in sym bolo ꝙ spũssctũs cum patre et filio simul adoꝛa tur. ¶ Ad maioꝛẽ euidentiã eoꝛum que dicta sunt est aduertendũ ꝓut dictũ fuit in expositione psal. ciij. ꝙ deus sit trinus et vnus non soluꝫ impꝛessit vestigiuꝫ trinitatis singulariter in vnaquaꝙ crea tura inquantũ omnia fecit sub numero põdere et mensura. Et sub spẽ et modo et oꝛdine ꝓut dicit Aug. Et sub pꝛincipio medio et fine aut substan tia: et virtute: ⁊ operatiõe: ꝓut dicebãt ph̃i: ⁊ ꝓut dictum est supꝛa. Sed adhuc totũ istũ mundũ fe cit trinũ et vnũ quantũ ad naturã ⁊ substantiam.
not. qũo mund⁹ ẽ trinus ⁊ vnus et vestigiũ trinita tis. Nã lꝫ iste mundus creatus sit tm̃ vnus in numero per aggregationẽ: tñ est trinus in natura ⁊ gradu et machina ẜm ꝙ deus trinam machinaꝫ creauit in eo. Pꝛimo in gradu creauit naturã angelicã to tam spũalem et incoꝛpoꝛeaꝫ ⁊ incoꝛruptibilẽ. In scõo gradu creauit naturã celestẽ coꝛpoꝛeã: sꝫ in coꝛruptibilem. In tertio tandẽ gradu creauit na turam elementalẽ coꝛpoꝛeam et coꝛruptibilem: et sic mũdus lꝫ sit tm̃ vnus tñ constat ex triplici ⁊ tri na natura spirituali ãgelica: et celesti incoꝛrupti bili: et elementali coꝛruptibili: vt ꝓbat ph̃s in li bꝛis de celo et mundo. Et sic mundus est trinus ⁊ vnus ad instar sui creatoꝛis. Item quelibet istarũ triũ naturarũ est etiã trina et vna. Nã tota natura angelica spũalis distinguitur ꝑ tres hierarchias idest sacros pꝛicipatus ẜm Diony. Quaꝝ pꝛima
Natura ãgelica ꝑ. iij. hie rarchi as disti guitur. dicitur supꝛa celestis. Scõa celestis. Tertia subce lestis. Et quelibet hierarchia ꝯtinet tres oꝛdines substãtiaꝝ spũalium. Quꝝ pꝛimus oꝛdo pꝛie hie rarchie dicunt cherubin. i. charitate fructes. Se cundus oꝛdo dicuntur seraphin. i. sciẽtia et sapiẽ tia splendentes. Tertius oꝛdo dicuntur thꝛoni. i. sedes dei in quib⁹ deus residet ⁊ quiescit: ⁊ sic tot quot sunt in ista pꝛima hierarchia specialiter oc cupantur circa diuinã contẽplationem. Pꝛimus autem oꝛdo scõe hierarchie dñr dñatiões. Scõs pꝛincipatus. Terti⁹ ptãtes. Et sic tota ista. ij. hie rarchia occupatur circa dispositionem et regimẽ totius vniuersi in cõmuni. Pꝛimus aũt oꝛdo. iij. hierarchie dñr virtutes: eo ꝙ mouẽt celos ꝓpter deũ amatum ⁊ desideratũ ad cõseruationẽ gñabi liũ et coꝛruptibiliũ: et resistũt demonibus volenti bus et conãtibus destruere istã machinã inferio rem inducendo tẽpestates ⁊c. Scõs oꝛdo dñr ar change. eo ꝙ mittunt ad custodiã regnoꝝ et ciui tatũ. Tertius oꝛdo dñr angeli: eo ꝙ mittuntur ad custodiam ꝑticularium hoim: et ad reuelandum oĩa secreta. Et ista tertia hierarchia occupat cir ca executionem oꝛdinationis et dispositionis. ij. hierarchie. Est aũt aduertẽdum ꝙ lꝫ tota. ij. hie rarchia sit occupata et deputata circa dispositio nem et regimen totius vniuersi. Et tertia hierar. circa executionẽ huius regiminis: tñ nõ secludun tur: nec impediunt a diuina contẽplatione ⁊ frui tione ⁊ laude dei simul cũ pꝛima hierarchia cãtan do sctũs: sctũs: sctũs ⁊c. Itẽ sicut natura spũalis angelica distiguitur per tres hierarh. ita pariter

natura celestis incoꝛruptibilis distinguit ꝑ tres cõditiones ⁊ gradus celoꝝ. Nã pꝛimũ celũ dꝛ em pyꝛeũ: eo ꝙ est totũ luminosum et est imobile pro
pter quietẽ sctoꝝ qꝛ est locus beatoꝝ. Scõm celuꝫ dꝛ aqueũ siue chꝛystallinũ nõ a frigiditate: sed a trãsparẽtia ⁊ velocitate: eo ꝙ in. xxiiij. hoꝛis et ab oꝛiente in occidẽtem mouet ⁊ reuertit ad eundem punctum. Tertia aũt cõditio est celũ astroꝛum et Natura celestis per tres gradus celoꝝ di stinguit
planetaꝝ: eo ꝙ mouent sup polos zodiaci circu lo obliquo: et sic ꝑꝫ trina machina celoꝝ. Itẽ ista machina inferioꝛ gñabiliũ ⁊ coꝛruptibiliũ sic di stinguit in tres partes. s. in elementa: et elemẽta ta mixta: et in metheoꝛica: que nec sunt elementa pura: nec mixta perfecta: sicut sunt comete et ful mina et coꝛuscationes et asub: et anazeli et cete ra transparẽtia que apparent in aere: que tenent medium inter elemẽta et mixta perfecta. Et ideo cito dissoluũtur. Itẽ ista eccl'ia hꝫ etiã tres hierar chias. s. sacerdotũ et cõtemplatiuoꝛũ et cõiugato rum: et sic ꝑꝫ qualiter deus totũ mundũ: et quãli bet eius partẽ creauit in trinitate et vnitate ad in star sui. Et ideo angelica natura creata in trina hierarchia que non solũ est facta ad similitudinẽ: sed etiaꝫ ad imaginẽ dei per intellectũ: memoꝛiã et volũtatem: inde est ꝙ volens et cupiens agere grãs pꝛo tanto beneficio recepto: et oẽs iste tres hierarchie. s. cherubin: et seraphin: et thꝛoni: ⁊ do minationes ⁊c. a pꝛincipio huius conuersis nũꝙ̃ cessant clamare sanctus: sctũs: sctũs dñs deus sa baoth: quasi dicant sctũs deus qui es trinus ⁊ vn⁹ et nos creasti sub triplici hierarchia ad imagineꝫ et similitudinẽ tuã. Sed qꝛ angelica natura nõ so lum laudat deũ et agit gratias in ꝑsona sui: sed etiã in persona celestis ⁊ elementaris nature que carẽt intellectu et rõne: ideo subdit. pleni sunt ce li et terra gloꝛia tua: quasi dicãt angeli sctũs: san ctus: sctũs dñs deus: qꝛ nõ solũ nos creasti in tri nitate et vnitate: sed etiam celi et terra sunt pleni gloꝛia tua: qꝛ adhuc naturã celestem et terrestẽ: scꝫ elementalem creasti in trinitate ⁊ vnitate ad istar et similitudinem tui. Et iõ non solum nos creatu re intellectuales te laudamus trinum et vnũ et in trinitate et vnitate. Sed etiã a celestibus et terre stribus creaturis irrationabilibus es laudandus et magnificandus in trinitate et vnitate: eo ꝙ oẽs eas creasti in trinitate et vnitate. Iteꝝ aũt est ad uertendũ ꝙ sicut deus distinxit in pꝛincipio tripli
Triplex natura creatu rarum. cem siue trinã naturã creaturaꝝ ad instar sue trini tatis: ꝓut dictũ est: ita pariter per successionẽ tem poꝛis distinxit trinam eccl'iam ad colendũ et lau dandũ deũ: ⁊ ad cantandũ cãticũ supꝛadictũ: scꝫ sctũs: sctũs: sctũs ⁊c. Nã pꝛima eccl'ia fuit angeli ca que cantauit sctũs: san. san. ⁊c. a pꝛincipio sue cõuersionis et cãtabat in eternũ. Scõa eccl'ia est hoim btõꝛum et ab ascẽsione xp̃i: ⁊ ista est ecclesia iustoꝝ lꝫ sit vna cũ pꝛima quo ad vnũ obiectũ frui bile: ⁊ vnũ caput: et vnã charitatẽ: ⁊ vnam mixtam societatẽ inquãtũ hoies ꝑfecti obtinuerũt sedes maloꝛũ angeloꝛũ: qui ceciderũt: tñ distinguit ab illa natura et duratiõe. Nã lꝫ multi hoies in celo sunt equales et maioꝛes angelis ad gratiam: tñ sunt minoꝛes et inferioꝛes per naturaꝫ. Et sic iste

due ecclesie distinguuntur ſm naturā. Item distin
Not. bñ de tripli ci eccl'ia guūtur duratiōe: quia ecclesia angelica incepit a
principio frui ⁊ cātare in celo sanctus. san. san. ⁊c.
sed ecclesia sctō:ū nō incepit cātare nec frui in ce
lo: nisi post aſcēſionē xp̄i: quā oēs fideles expecta
bant in lymbo: q̄ quidē eccl'ia iuſtoꝝ hominū simi
liter cōtinet tres hierar. s. ap̄loꝝ martyꝝ ⁊ ꝓphe
rū siue fideliū ⁊c. ⁊c. ✠go aūt maria facit ꝑ ſe hie
rarchiā ſup oēs choꝛos hoim ⁊ angeloꝝ: eo q̄ ſe
det in potioꝛib⁹ bonis filij ſui. Et ſic p̄ia hierar.
in dignitate et gloꝛia humane nature post virgi
nē mariā eſt hierarch. ap̄loꝝ. Scd̄a eſt hierarchia
ꝓphetarū cōpꝛehendēdo p̄riarchas ⁊ fideles ⁊c.
⁊c. Tertia eſt hierarchia martyꝛū cōpꝛehendendo
oēs sctōs q̄ vixerunt ſm euāgelium: q2 martyꝛ gre
ce idē eſt qd̄ teſtis aut cōfeſſoꝛ latine: ſed multi di
uerſimode teſtati ⁊ confeſſi ſunt xp̄m. Nam quidā
cōfeſſi ſunt xp̄m per toꝛmenta moꝛiendo et patiē
do quos cōiter martyꝛes vocamus: quidam autē
exemplo vite ⁊ doctrine vitā arctam et ſolitariam
ducendo ſicut ſunt viri contemplatiui et religioſi:
quos cōfeſſoꝛes appellamus: q̄dam aūt confeſſio
ne fidei xp̄i et ſacro coniugio ſcd̄m euangeliū la
boꝛantes: ⁊ cum charitate ⁊ penitētia ab hoc ſecu
lo decedentes. ideo oēs iſte tres cōditiones iuſto
rū compꝛehendunt̄ ſub hierarchia martyꝛū: ſicut
dicit Augu. ſup Jo. q̄ tota vita xp̄iani ſi ſm euan
geliū viuat martyꝛium eſt. Tota ergo iſta eccleſia
hoim iuſtoꝛū per trinā hierarchiā diſtincta ſimul
cum eccleſia angelica cātat in celo. sctūs. ſan. ſan.
⁊c. Tertia aūt eccl'ia dr̄ viatoꝛū in hac peregrina
tione: q̄ diſtinguitur ab eccleſia triūphāti in cōdi
tione. Nā illa cātat ſanct⁹. ſan. ſan. ꝑ clarā viſionē
et ꝑfectā fruitionē. Iſta autē per fidē et ſpē. Scd̄o
diſtinguitur duratiōe. q2 iſta cantat sctūs ab aſcē
ſione xp̄i vſq3 ad iudiciū: illa aūt cātabit ineternū
ſine fine. Itē iſta eccl'ia cōuertetur et expectat cō
uerti in illā: ſed nō illa in iſtā et ſic differt et diſtin
guitur iſta ab illa cōditione et duratiōe. Ex ſupra
dictis p3 qualr̄ eccl'ia laudātiū deū eſt trina ⁊ vna
et qūo iſte tres eccl'ie diſtinguūtur ad p̄ns. Nam
eccl'ia ſanctoꝝ differt ab angelica natura et dura
tione a parte ante: et iſta differt ab vtraq3 ꝯditiōe
⁊ duratiōe eo mō quo dictū eſt. S3 iſta trina eccl'ia
eſt vna rōne vni⁹ capitis q̄ eſt xp̄s: ⁊ rōne vni⁹ obie
cti laudati: ⁊ rōne vni⁹ cātus ⁊ laudis. Nā oēs iſte
tres eccl'ie hn̄t vnū caput q̄ eſt xp̄s ⁊ laudant ⁊ cō
Xp̄s ca put triū eccl'iaꝝ. fitent̄ deū trinū ⁊ vnū ⁊ cātāt vnū canticū. s. sctūs
ſan. ſan. dn̄s de⁹ ⁊c. q2 illud canticum qd̄ beati cā
tant in p̄ria per clarā viſionē et fruitionē ⁊ gl'iam:
cātam⁹ nos in hac eccl'ia ꝑ fidē ⁊ grām ⁊ publicā
cōfeſſionē ſ3 poſt iudiciū iſta eccl'ia erit eadē cum
illa ſuperna: q2 tūc xp̄s reddet deo p̄ri iſtud regnū
⁊ tunc deus erit oīa in oib⁹: vt ait ap̄ls. j. ad Coꝛ.
xv. et ſic iſta eccl'ia facta vna cū illa cātabit in eter
num sctūs ſan. ſan. ⁊c. Et iſtā trinā ⁊ vnā eccl'iam q̄
cātando sctūs ſan. ⁊c. laudat ⁊ cōfitet̄ vnū deū i tri
nitate ⁊ ecōuerſo: ⁊ intendunt nobis diſtiguere et
notificare ambroſi⁹ ⁊ aug. i p̄ia parte hui⁹ cātici.
Nā de p̄ia eccleſia angelica q̄ incipit a ꝑncipio
mūdi cantare sctūs. Dixit Augu. Tibi oēs angeli
tibi ce. ⁊c. S3 de ſcd̄a eccl'ia. s. ꝯpꝛehēſoꝝ iuſtoꝛum
hoim dicit ambꝛo. Te glorioſus ap̄loꝝ choꝛus. ſ3
de tertia viatoꝝ fideliū dicit augu. Te per oꝛbem
ter. ⁊c. Patrē imenſe maieſtatis. Venerādū tuū ⁊c.
q. d. q̄ eūdē deū trinū ⁊ vnū colit ⁊ laudat ⁊ eundē
cantū. s. sctūs. ſan. ſan. canit iſta eccl'ia viatoꝛū ſi
mul cum illa ſupna cōpꝛehēſoꝛū: q2 iſtud canticū
ſociat ⁊ vnit iſtā eccl'iam militantē cū triūphanti
ſicut clari⁹ videbit̄ in fine hui⁹ expoſitiōis. Et hoc
de pꝛima particula p̄ie partis hui⁹ cātici. S3 q2
hucuſq3 nulla facta fuerat expꝛeſſa mētio de ✠bo
incarnato: nec de myſterio nr̄e redēptionis. Ideo
in hac ſcd̄a ꝑticula p̄ie ꝑtis ꝑncipalis q̄ incipit. Jo. xviij. Iacb. xix Apocal. xix.

Tu rex gloꝛie chꝛiſte.

¶ Ambꝛoſius ⁊ Aug. agendo gr̄as ⁊ ꝯfitent̄. x. ve
ritates catholicas de verbo incarnato qui eſt xp̄s
⁊ de myſterio noſtre redēptionis. Quaꝝ pꝛima eſt
q̄ xp̄s eſt rex gloꝛie celeſtis. Scd̄a q̄ chꝛiſtus eſt fi
lius naturalis dei patris. Tertia q̄ chꝛiſtus eſt fi
dei eternus patris: per qd̄ denotatur q̄ eſt deus.
Quarta q̄ xp̄us eſt verbū ad liberandū hominem
factus eſt hō ex tp̄e. Quinta q̄ chꝛiſtus non exhoꝛ
ruit vterum virginis carnē infirmā in eius vtero
aſſumendo. Sexto q̄ xp̄s non hoꝛruit vterū virgi
nis: nec fedauit: q2 nō ꝑ cōcubitū fedū: nec ex ope
adā: ſed opere ſpūſſancti cōceptus eſt: idō matrem
mundā et virginem reliquit. Septima q̄ xp̄us de
uicit aculeum moꝛtis vtriuſq3 per ſuā paſſionem ⁊
reſurrectionē: q2 moꝛtē noſtrā moꝛiendo deſtruxit:
⁊ vitā reſurgendo reparauit: ⁊ ſic etiam expoliauit
infernū. Octaua q̄ chꝛiſtus in ſua aſcenſione ap
paruit credētibus regnū celoꝝ p̄ntibus ⁊ futuris:
q2 ſecum in regnū celoꝛū qd̄ ante erat nobis clau
ſum nos introduxit. Nona q̄ xp̄s ſedet in potioꝛi
bus bonis gl'ie p̄ris. Decima q̄ xp̄s accepit ibi i
periū toti⁹ mūdi ⁊ iudiciariā p̄tātem ꝑ quā eſt nūc
occultus vn̄s iudex in celis: ⁊ eſt vētur⁹ manifeſtus
iudex in nouiſſimo die ad iudicādum bonos ⁊ ma
los. Iſtas ergo. x. veritates catholicas explicant:
et agendo gr̄as ꝯfitent̄ ambꝛo. ⁊ aug. i hac. ij. pti
cula p̄ie partis p̄ncipalis: idō ē valde aduertēdū
per ſingula. ¶ Ad cui⁹ intellectū eſt notādū ꝑ p̄ia
veritate: q2 dictū eſt ſupra q̄ vtraq3 eccl'ia adoꝛat
⁊ colit deū in vnitate ⁊ trinitate ꝑfecta dicēdo ſan
ctus. ſan. ſan. in qua q̄dē latria ꝯpꝛehēſoꝛes beatifi
cantur: ⁊ viatoꝛes iuſtifi cant̄ ⁊ merent̄: q2 ſicut tota
⁊ ſola trinitas ē obiectū latrie: ita ſola trinitas cū
vnitate ſubſtantie eſt obiectum fruitionis: quia ſi
cut ſola eſt adoꝛanda: ita ſola eſt fruēda. vt inquit
aug. pꝛimo de doctrina xp̄ia. Idō dubitaret aliq̄s
ſicut dubitauit vna pars eutiſciana. an xp̄s de⁹ fa
ctus hō ſit adoꝛādus i trinitate ſimul cū p̄re ⁊ ſpū
sctō eo q̄ videbat̄ eis diminut⁹ i dignitate: eo q̄ ex
deo fact⁹ erat hō tp̄alis: eo q̄ dicit ap̄ls q̄ ſeipm
exinaniuit foꝛmā ſerui accipiēs ⁊c. Hūc aūt erroꝛ
rem remouet beat⁹ Ambꝛo. hic dicēs q̄ ls verbū
eternū dei filius fuerit factus hō carnē aſſumēdo
tn̄ nō deſijt eſſe de⁹ ꝑfect⁹: nec eſſe fili⁹ ꝯſubſtātia
lis p̄ri nec ꝑ ꝯſequens minuit ſuā dignitatē nec ꝑ
ꝯns amiſit ſuum honoꝛē ⁊ debitū latrie: q2 ipē rex
gloꝛie cū p̄re ⁊ ſpū sctō coequalis ⁊ cōſubſtātialis
Et ideo ſic incarnatus ſimul cū p̄re ⁊ ſpūsctō ado

rak ꝛ glorificak. Et sic hũanitas xp̃i simul cũ ꝟbo vnita adoratiõe adoratur: p analogiã tñ ad ꝟbuꝫ vnita: inquãtum in vnitate nõ qõ seorsum sed de⁹ incarnat⁹ ꝛ humanat⁹ est illud qđ adorak: vt inq̃t Hiero. in sermone de assumptiõe virginis marie. vt pluries dictũ est in expositione psal. ꝛ in tractatu ɔtra iudeos. q. v. Et sic xp̃s de⁹ ꝛ hõ simul cum pr̃e ꝛ sp̃ũsancto in trinitate ꝛ vnitate adorak ꝛ glorificak a cõprehẽsorib⁹ ꝛ viatorib⁹: cũ dr̃ sanctus. san. san. pr̃ a quo oia sunt creata: ꝛ scďs fili⁹ xp̃s incarnat⁹ de⁹ ꝛ hõ p quẽ oia sunt creata et recreata. idest p quẽ nos sumus redẽpti glorificati. Et scďs sp̃us p quẽ sum⁹ illustrati ꝛ scĩficati a pr̃e ꝛ filio ꝛc. Et hoc intendit dicere hic brĩs ambro. cũ ait. Tu rex glĩe xp̃e. quasi dicat. O christe lꝫ tu de⁹ fact⁹ fueris hõ ex tempore ꝛ in terris apparueris cõuersatus vt hõ: tñ semper mansisti pfectus de⁹. Et ideo tu es rex glorie. idest glorificãdus in celo simul cuꝫ patre ꝛ sp̃ũsancto. Et sic tibi debek laus et gloria: ꝛ vna simul coadoratio ꝛ glorificatio cũ patre ꝛ sp̃ũsancto. Et tua humanitas simul cũ verbo adoratur: q: fuit instrumentũ nostre redẽptionis: ꝛ tibi est personaliter vnita: quia illa humanitate indut⁹ triũphasti de diabolo. Et ideo vt sic diceris rex glorie. idest rex victorie et triumphi ꝛ trophei. Ideo tanq̃ rex glorie triumphator ɔfregisti vectes ferreos ꝛ portas inferni: et expoliasti lymbum ꝛ purgatoriũ: et recuperasti predam antiquã ꝛ de inferno eam liberasti. Et ideo qñ descendisti ad inferos dixerũt angeli ministri tui. O pricipes inferni attollite portas vestras: et itroibit rex glorie et victorie. Quibus respõderunt diaboli: quis est iste rex glorie qui cũ tãta audacia ad nostra regna descendere ausus est. quibus responderũt angeli: ipse xp̃s est dñs et rex potens in prelio ꝛ campo crucis: vbi de nobis triumphauit. Et predã istorum ve. te. quã diu tyrãnice in hoc carcere detinuistis meruit recuperare ꝛ totuꝫ genus humanũ de vestra potestate liberare: prout dauid prophetauit psal. xxiij. ꝛ sic pꝫ qualiter christus est rex glorie: nõ solũ inquãtũ est scďa persona in trinitate: sed inquãtum deus incarnatus ꝛ redẽptor ꝛ victor ꝛ triumphator de mũdo et diabolo et inferno: q: mortẽ nostrã moriendo vicit et vitã resurgendo reparauit: et de inferno triũphauit ip̃m expoliãdo: et de mũdo diabolũ pricipẽ eius foras eijciẽdo: ꝛ hoc intendit dicere Ambro. cũ ait. Tu rex glĩe xp̃e. Sꝫ q: scribe ꝛ pharisei obstinati dicebãt xp̃m esse filiũ ioseph carnalem. eo q: videbant ip̃m verũ hominem et mortalem. Ideo beatus Ambro. volens excludere eorum errorem subdit.

Tu patris sempiternus es filius.

De ꝯsc. dis. v. saluator.

¶ Tu christe dei patris es filius naturalis supple. Sed q: cherintus et ebyon dicebant xp̃m totaliter incepisse ex tempore in vtero virginis Marie: et per ɔñs non esse deum: ideo Ambro. remouens hunc errorẽ confitetur xp̃m non solũ esse filiũ dei: sed esse eternũ filiũ dei ꝛ coeternũ patri ante incarnationem: et ante mũdi constitutionẽ quo ad deitatẽ: ꝛ per ɔñs cõfitetur xp̃m esse deuꝫ: quia nil est eternũ nisi deus. Et ideo subdit. tu patris sempiternus es filius. s. non solũ tpalis inquãtũ hõ: sed sempiternus inquãtũ de⁹. tres ergo ꝟitates ɔfitek de christo hic beatus ambro. Prima est q: xp̃s est rex glorie: ꝛ p ɔñs adorãdus. Scďa q: est fili⁹ dei. Tertia: q: est fili⁹ eternus dei: et p ɔñs verus deus. Sed q: beatus Ambro. confessus est xp̃m esse regẽ glĩe ꝛ eternũ filiũ pr̃is: ideo Augu. p septem ꝟitates explicat ꝛ cõfitek modũ icarnatiõis xp̃i: ꝛ nr̃e redemptionis ꝛ glorificationis. cum subdit.

Tu ad liberandũ suscepturus hoiem: non horruisti virginis vterum.

Tu deuicto mortis aculeo aperuisti credentibus regna celorum.

De ꝯse. d. iij. ca. vltio. de ꝯse d. ij. c. iteratꝫ.

¶ In quib⁹ duob⁹ versiculis explicat quatuor catholica ver tates Quarũ prima est: q: verbũ eternũ s. dei filius suscepit hominem vt hominem liberaret. Scďa q: in suscipiendo hoiem nõ horruit vterũ virginis. Tertia q: deuicit aculeum mortis. Quarta q: aperuit credentibus regna celorum. ¶ Quantũ ad declarationẽ prie est prio notandũ fm Augu. xj. de trini. ca. xiij. q: deus aliter poterat liberare genus humanũ q̃ per icarnationẽ ꝛ mortem. Sed iste modus fuit magis cõgruus ꝛ iustus q: diabolus non erat superãdus potentia: sed iusticia: ꝛ ideo voluit assumere hominẽ passibileꝫ vt in illo pctĩ ade ꝛ omnium delicta puniret. Et voluit illum hominẽ assumere liberũ sine pctõ vt per ipsum pctõres liberaret. Sed voluit ipsum sumere cũ penalitatib⁹ peccati: vt essent ille penalites instrumentũ ad merẽdũ ꝛ ad sanãda nr̃a vulnera pctõꝝ. ꝛ hec est cã quare suscepit hominẽ. s. vt hominẽ liberaret. Sed est iterũ aduertẽdũ q: fili⁹ dei eternus nõ assumpsit hũanitatẽ nudam q: nõ potuisset in ea pati: nec assumpsit psonã ꝛ suppositũ hũanũ: q: tũc fuissent due psone in xp̃o. Et sic illa psona passa: lꝫ habuisset facultatẽ patiẽdi: tamẽ non redimendi totũ genus hũanũ a seruitute peccati: nec iustificãdi oẽs hoies: nec cõferẽdi eis gloriam sempiternã. Et sic deus non dicerek passus nec redẽptor. Et ideo fili⁹ dei voluit illam humanitatẽ assumere in athomo sicut ait Dama. i. accepit eã cum corpe organizato cũ cõditionib⁹ materialibus ꝛ indiuidualibus. vt in ea posset pati et actus humanos exercere. Et assumpsit eã sub suo esse psonali ꝛ suppositali: quia verbum eternũ per suum esse psonale ꝛ suppositale supposuauit ꝛ psonauit eã. Et iđ qñ augu. dicit q: filius dei suscepit hoiem: nõ intelligas q: suscepit hominẽ psonatũ ꝛ suppositatũ: sꝫ solũ indiuiduatũ ꝛ cõditionatũ. Et iđ sunt valde attẽdenda verba aug. q: nõ dicit q: suscepit hũanitatẽ ne intelligam⁹ humanitatẽ rudẽ fuisse a verbo susceptã: nec dixit q: vniuerit ipsi hoiem in societate: nec ingressus est i hominẽ: sicut dicit nestori⁹: sꝫ dicit q: suscepit hominẽ: q: suscipere dicit quãdã sustẽtationẽ ꝛ psonationẽ. Et iđ nõ dicit q: hõ suscepit deũ. sꝫ de⁹ hominẽ: p h ergo denotak q: fili⁹ dei suscepit hoiem indiuiduatũ ꝛ cõditionatũ ip̃m suppositãdo ꝛ psonãdo vt in ip̃o posset pati. Et dr̃ de⁹ ꝛ hõ gñis humani saluator ꝛ redẽptor. A ¶ Scďo est notãdũ

Cõgru⁹ mod⁹ liberandi hoies fuit p xp̃i morteꝫ.

pter illŏ qŏ dicit: qꝛ filiꝰ dĩ in suscipiẽdo hoiẽ
nõ horruit virgĩs vterũ: ꝙ aliq̃ res dupl'r põt di
ci horrẽda. Uno mõ: qꝛ ẽ imunda et feda siue cor
rupta. Alio mõ: qꝛ est allatura dolorẽ ꝛ mortẽ. Pri
mo mõ filiꝰ dei nõ horruit virginis vterũ: nec ha
buit rõnẽ horrẽdi: nec cõtẽnendi ipꝫ: qꝛ nulla fuit
in eo macula: nec feditas: nec imundicia spũalis
nec carnalis nec spũalis in aĩa: qꝛ a p'io instanti
sui eẽ fuit simĩl cũ corpe sctificata. Et etiã i grã cõ
firmata: ꝛ habitaculũ spũsscti fcĩa nec in illo vtero
fuit feditas carnalis: qꝛ nõ ex ope adã nec cũ coi
tu et libidie: sed ex ope spũssancti cõcepit filium
dei: nec fuit aliqua carnalis corruptio: qꝛ sicut vir
go cõcepit: ita virgo pepit et virgo inuiolata per
mansit. Et sic filiꝰ dei nõ horruit virgĩs vterũ: im
mo habuit cãm habitãdi in ea p nouẽ menses: et
assumẽdi carnẽ ex ea: ꝙ nulla feditas aut corru
ptio spũalis aut corpalis fuit in ea: ꝙ ipsemet fa
bricauit et formauit mrẽm suã sine aliqua corru
ptela: vt digne ex eo posset carnẽ assumere: vt in
qt Aug. de fide ad petru et ꝯtra. v hereses: et i ser
mone d' eiꝰ natiuitate. Scdo xp̃s nõ horruit ṽgis
vterũ rõne corpis mortalis et passibilis: qŏ ex eiꝰ
vtero assumpsit: qꝛ lꝫ assumpserit illud corpus in
firmũ et passibile: vt esset aptuꝫ ad patiendũ pro
pctõ. Tamẽ nõ assumpsit ipsuꝫ cũ culpa pcti: im
mo sumpsit illũ hoiem oi ṽtute et pfectiõe et scti
ficatione preditũ et munitũ ꝛ oleo leticie spũscti
pre cõsortibꝰ suis punctũ: vt esset fons ꝛ pncipiũ
et metrũ et mẽsura ois grẽ et sctitatis et pfectio
nis et iusticie. Et sic nõ horruit virgis vterũ rõne
hois ex vtero eius assumpti: nec horruit virginis
vterũ inquãtũ ille hõ quẽ ex vtero assumpsit erat
naturalis et passibilis: qꝛ lꝫ passio et mors sit oi
bꝰ hoibꝰ trepidãda ꝛ horrenda ꝛ fugiẽda tñ filiꝰ
dei nõ horruit tale corpꝰ assumere ppter vtilita
tẽ totius gñis hũani. ꝛ sic charitas coegit eũ: im
mo roborauit ꝛ mouit eũ: ne tale corpꝰ passibile
abhorreret: imo cõcitauit eũ vt tale corpꝰ eligeret
et sic charitas supauit et vicit oẽm horrorẽ. Et iõ
dicit apl's ad Ro viij. ꝙ ppter nimiã charitatem
qua dilexit nos deꝰ misit filiũ suũ in silitudinem
carnis pcti: et de pctõ dãnauit pctm̃ in carne. Et
sic filiꝰ dei nõ assumpsit pctũ in illa carne: sed si
militudinẽ pcti. s. passibilitatẽ et mortalitatẽ ꝛ ce
teras penalitates pcti p̃morũ parentũ. Et hoc fe
cit vt dãnaret et puniret pctm̃ nostrũ in sua carne
Et sic pꝫ qual'r tribꝰ mcdis filius dei nõ horruit
virginis vterũ. Prio qꝛ nõ repit aliquẽ horrorem
feditatis spũalis nec carnalis corruptiõis in ea:
et hoc nec i viuendo: nec in cõcipiẽdo: nec i pariẽ
do. Scdo non horruit virginis vterũ ex ea corpus
aiatum assumendo: qꝛ ille hõ fuit inter oẽs hoies
liber et immunis ab oi pctõ: ꝛ fuit oi sctitate pre
ditus et plenus gratie et veritatis. Itẽ tertio non
horruit virginis vterũ corpus passibile et morta
le assumendo: qꝛ charitas eius et desideriũ nostre
redẽptionis et cõmunis vtilitas vicit ꝛ superauit
horrorem mortis ꝛc. Itẽ etiã nõ horruit virginis
vterũ: qꝛ quẽ celi cape nõ poterãt et qui pugillo cõ
tinet mundum virgis aluo clausus est. Et ille qui
erat deus oĩa cõtinens nõ horruit claudi sub vir

Aliqua res dupl'r est horrẽda

ginis vtero. D ¶ Iterum est notandum fm aug.
in sermõe de martyribꝰ ppter illŏ qŏ seq̃tur. s. tu
deuicto mortis aculeo ꝛc. ꝙ dei filius vt vinceret
et superaret mortẽ vestitꝰ est morte: et assumpsit ta
le corpus mortale ꝛ passibile. Uñ dupl'r xp̃s vicit
mortẽ. Uno mõ inquantũ destruxit eã: qꝛ mortem
nr̃am moriendo destruxit: et vitã resurgẽdo repa
uit. Nã moriendo absoluit nos a debito mortis
date et relicte nobis in penã ex pctõ ade. Et sic ex
mortalibus fecit nos immortales et impassibi
les: quã quidẽ imortalitatẽ et impassibilitatẽ: lꝫ
nõ possideamus in actu tñ iã possidemus eam in
habitu et in merito ex meritis passionis xp̃i: sicut
ait Amb. in illo sermõe martyrũ q̃ incipit. Dignũ
et cõgruũ est fratres charissimi. qꝛ p passionẽ ꝛ re
surrectionẽ xp̃i: quã pticipamus p baptismũ ꝛ ec
clesiastica sacra: sumus habilitati ꝛ facti apti ad
merẽdũ resurgere immortales in nouissimo die.
Causa aũt q̃re illico post baptismũ nõ possidea
mus imortalitatẽ et impassibilitatẽ in actu. Sed
relicta ẽ nobis passibilitas et mortalitas corpis
est ne pderet corona martyꝝ ꝛ victoria iustoꝝ. Sꝫ
manerẽt nobis iste infirmitates ad instrumentũ
pugnãdi et merẽdi. Itẽ etiã qꝛ si illico post baptis
mũ tollerent iste ifirmitates ꝛ hoies manerẽt im
mortales et impassibiles tunc oẽs currerẽt ad ba
ptismũ: ñ cã merẽdi vitã supnã ꝛ eternã felicitatẽ
sꝫ cã euadẽdi mortẽ corpalẽ: et p ꝯñs tollerent oẽ
meritũ et nũꝙ totalr fuisset angelica ruina repa
ta: nec cõpleret nũerus electoꝝ vt dictũ est ptal.
cij. Et dicit Aug. xij. de ci. dei. c. iiij. Restat ergo ꝙ
xp̃s iã p̃mo mõ destruxit mortẽ ꝛ nos a morte cor
porali absoluit i merito et spe. Scdo aũt deuicit
aculeũ et gladiũ et morsum mortis: ipsam puiaꝫ
faciẽdo. Nã ppter pctm̃ p̃morũ parẽtũ data ẽ no
bis mors vt esset terminus vite corporalis et pn
cipium mortis eterne ipsius aie. Sed venit xp̃s
q̃ moriendo et resurgẽdo fecit illã puiã. Nã trans
eundo per ipam descendit et expoliauit infernũ
et resurgẽdo ex ipsa ꝛ deuicta morte nobis eterne
vite aditũ repauit: vt dr in collecta pasce et sic mo
riendo xp̃s vicit mortẽ nr̃aꝫ et destruxit eã ꝛ vltra
hoc destruxit infernũ: qꝛ per mortẽ descẽdit ad in
fernũ: et expoliauit eũ. Et fecit vt p ipsaꝫ esset no
bis transitus et aditꝰ ꝛ ingressus ad regna celoꝝ.
ꝛ hoc est qŏ intendit dicere Aug. in his duobꝰ ver
siculis: cũ dicit. Tu ad liber dũ suscepturꝰ hoiẽ
i. cũ tu suscepisti hoiem ad liberandũ ipsum: non
horruisti virginis vteꝝ: qꝛ nullã feditatẽ nec cor
ruptionẽ in eius aĩa: nec i corpe repperisti: nec rel
q̃sti: qꝛ ita tribuisti ipsi fecũditatẽ: qꝫ nõ abstuli
sti virginitatẽ: nec horruisti virgĩs vteꝝ ex ea mor
tale corpus assumendo: qꝛ illud fuit liberũ et im
mune ab oi pctõ: nec horruisti mortalitatẽ in cor
pore: qꝛ iõ assumpsisti illam carnẽ mortalẽ vt no
strũ pctm̃ dãnares et punires in illa carne: et vt
deuicto mortis aculeo in illo corpe mortali aperi
res regna celorũ oibus credentibus vtriusꝙ test.
et tã preteritis ꝙ futuris. Et sic deuicto mortis
aculeo in illo corpe mortali et vtero virginis as
sumpta: aperuisti regna celorũ fidelibus vtriusꝙ
test. q. d. ꝙ ex victoria quã habuisti moriendo in

Dupliciter xp̃s vicit mortem

illa carne ex virgine assumpta meruisti credenti-bus aperire regna celorum. Deinde cum subdit.

De sum ma tri. c. dãnam⁹ Job .vi. Mat. xxvi. Lu. xxij. Mar. xiiij.

Tu ad dexteram dei sedes in gloria patris.

Judex crederis esse venturus.

¶ Cõfitet et explicat aug. duo bona q̃ adept⁹ est xp̄s post istã peregrinationẽ in sua ascẽsione ex me ritis sui laboris et passiõis. Nã p̄rio inquãtũ hõ meruit sedere a dextris in glia q2 residet in potio rib⁹ bõis glie p̄ris. Nã ille hõ assumpt⁹ possidet potiora bona glie et btitudinis post p̄rem vel cũ p̄re: qd sic est intelligendũ. Nã filius inq̃tũ deus eqlez gloriã hz cũ p̄re cũ sit ipsi cõsubstantialis: et sic vna est glia filij cũ p̄re et spũscto: cũ sit vna eq lis et coeterna maiestas: sz q2 ille hõ est vna psõ na cũ verbo iõ simil adorat et glificat cũ filio: sed est differẽtia q2 illa hũanitas siue ille hõ cõditio ne psonalr assumpt⁹: nec adorat: nec glificat p se: nec rõne hũane nature: sz p analogiã ad verbũ cui psonalr vnit: et sic rõne vnionis coadorat et cõglificatur cũ verbo: q2 in veritate vbũ incarna tũ est illud qd adorat et glificat: et sic rõne talis honoris et dignitatis dr xp̄s sedere a dextris glie p̄ris supra totã hũanã naturã et angelicã. Itẽ nõ solũ dr sedere a dextris rõne honoris et latrie: sed etiã rõne fruitiõis et btitudinis eo q aia xp̄i frui tur diuia essentia pfectiori et altiori mõ supra to tã naturaz hũanam et angelicam et sic residet in potioribus bonis glorie p̄ris. Sed q2 ista bona nõ solũ possidet xp̄s hõ pro se: sed etiam vt distri buat oibus beatis: q2 sicut xp̄s est distributor grã rũ: ita premiorũ et bonoꝝ glorie: et sicut fuit me diator in iustificãdo et gratificãdo: ita est media tor in glorificando: et iõ dr sedere ad dexteram in gloria p̄ris: q2 sedere denotat ptãtez: et per pñs xp̄s sedendo a dextris p̄ris accepit et hz ptãtẽ di stribuendi oibus membris suis bona glie et hitas mansiones: sicut ipse dixit Luce. xxij. vado vobis parare locuz: sicut dedit mihi pater meus regnũ: vt edatis et bibatis mecũ in mẽsa mea i regno pa tris mei. Itẽ q2 xp̄s nõ solũ in tali sessiõe accepit ptãtem distribuendi bona glie hoibus et etiã an gelis: sed etiã accepit iudiciariã ptãtẽ in celo et in terra sup oẽs creaturas. Iõ sicut occulte nũc iudi cat de oibus particulariter in celo: ita veniet i no uissimo die cũ ptãte magna et maiestate ad iusti ficandũ viuos et mortuos vniuersalr in terra se dens in sede maiestatis sue et c. Et hoc intẽdit di cere Aug. cũ subdit. Tu xp̄e ad dexterã dei sedes in glia p̄ris. i. in potioribus bonis glie p̄ris supra totã naturã hũanã et angelicaz fruendo et bona glie p̄ris ceteris distribuendo et cõicãdo et c. ad dex. pa. cũ ptãte iudiciaria: nunc occulte iudican do: sz tu crederis esse iu. ven. in nouis. die cũ ptãte magna et maiestate ad publice et gnalr iudicã dũ sicut pmisisti Mat. xxiiij. et. xxv. et Luc. xxi. Ex supradictis pz qualr aug. in hac pte confitet se p̄tẽ catholicas veritates d xp̄o. Prima est q fili⁹ dei suscepit hoiem ad liberandũ ipsum. Scda q non horruit virginis vterũ: quia nunq̃ fuit alicui culpe obnoxia. Tertia q nõ horruit virginis vte rũ et ea absq3 peccato mortali corpus suscipien do. Quarta q in nostra carne deuicit mortẽ. Quin ta q vincendo mortẽ aperuit credentib⁹ regna ce lorum. Sexta q sedet ad dexterã p̄ris in potiori bus bonis fruendo. Septima q sedet in sede iudi ciaria patris. Ideo creditur iudex venturus. ¶ Te ergo qs fa. et c. Nec est. ij. pars principalis hui⁹ cã tici que est tota oratio deprecatoria et diuine grẽ et mie petitoria: vnde q2 supra in pria parte bea tus Amb. et Aug. in laudando cõfessi sunt dei oi potentiã et sapiam et miam: et agẽdo gratias cõ fessi sunt oia beneficia q̃ a deo recepimus. s. hñfi ciũ creationis: gubernationis et redemptionis et glorificationis. et iõ in hac scda pte petũt vt hñ ficiũ redemptiõis nobis pficiat: vt possimus at tingere et adipisci hñficiũ glorificationis et hoc petit primo btũs Ambro. in generali: vnde vidẽs amb. hanc mutationẽ dextere excelsi factã in Aug. q2 cõfessus est in paucis vbis totũ mysteriũ icar nationis et nostre redẽptionis: qd ante negabat dũz erat in secta manicheorum. De quo mysterio Ambro. cũ Aug. diu altercando disputauerat: iõ cõuersus ad xp̄m dicit: o xp̄e postq̃ ita est q tu es eternus dei filius et tu ad liberandũ suscepturus hoiem nõ horruisti virginis vterũ: q2 tã fact⁹ hõ verã carnẽ mortalẽ de virgis vtero suscepisti: etiã deuicto mortis aculeo apuisti credẽtibus regna celorũ. sicut cõfitet aug. et tã sedes ad dexterã in potioribus bonis glorie dei patris: nõ solum vt beatus: sed etiã vt beatificator et dispensator bo norum glorie tuis fidelibus: et crederis iudex vẽ turus sicut idem Augu. confitetur.

Te ergo quesumus famulis tuis subueni: quos precioso sanguine re demisti.

Extra de bap. ca. maiores

¶ Idest qsumus et rogamus et petimus vt subue nias nobis famulis tuis quos p̄cio tui sanguis redemisti: vt subuenias nobis cum meritis tue passionis peccata nostra remittendo.

Eterna fac cum sanctis tuis i gloria numerari.

Ibidem

¶ Et fac nos nũerari cũ sctis in celesti glia vitaz eternã largiẽdo: q2 sicut tu es redẽptor: ita et glifi cator. Ista cũ meruisti p tuã mortẽ et passionẽ: eo q cũ i forma dei esses equalis p̄ri: et etern⁹ et immor talis fili⁹: te ipz exinaniuisti formã serui accipiẽs et habitu inuẽtus vt hõ. hũiliasti teipm obediẽs p̄ri vsq3 ad mortẽ crucis. Sed q2 nõ solũ opz nos petere a deo finẽ: sed etiã ea q̃ sunt ad finẽ: q2 de⁹ nõ dat nobis grãm: nisi disponamur ad illã reci piendã: et nos nõ possumus disponi nisi p grãm sacrorũ: quã nõ possumus cõsequi nisi p xp̄m. Et iõ opz nos petere a xp̄o oia illa q̃ disponũt nos et pducũt nos vsq3 ad finẽ q̃ est vita eterna: ideo vi dens aug. q btũs Amb. petijt in gñali nobis sub ueniri p sanguinẽ xp̄i quo sum⁹ redẽpti: et nos an nũerari cum sctis in glia celesti: sz nõ specificauit viam et modũ qũo passio xp̄i debet nobis subue nire et proficere: ideo explicat hoc Augusti. in se

August. hic cõfi tet. vij. verita tes de xp̄o.

Christ⁹ dat gra tiã et glo riam.

ij.q̃.vij c.teftes. §.xp̄us. ij.q̃.iij ad mēsā quenti petitione cum dauid psal.xxvij.dicens.

Saluum fac populum tuū dn̄e: et benedic hereditati tue.

Et rege eos et extolle illos vsqȝ in eternum.

Quatuor necessaria ad vitā eternā consequēdaȝ.

¶ In quib⁹ verbis quatuor petit aug.q̄ p ordinē sunt necessaria ad vitā eternā cōsequēdā q̄ nō pñt dari nisi per xp̄m. Nam primo opȝ vt vnusquisqȝ saluād⁹ p gr̄aȝ xp̄i p̄ueniētē vocet̄ vt pueniat ad fidē. Scd̄o opȝ vt bn̄dicatur et iustificet̄ p baptis mū et ecclesiastica sacramēta p que xp̄o cōfiguremur et incorporamur: et eius mēbra efficiamur et gratificemur. Tertio opȝ vt in gr̄a recepta cōseruemur et perseueremus: et in nr̄is opibus p gr̄am dirigamur. Quarto opȝ vt oblitis rebus mundanis per firmam spem supernorū ab istis mundanis ad celestia bōa subleuemur et extollamur. Sȝ hoc bȝ agere sol⁹ xp̄s vt ait ap̄ls. Nā quos pr̄ ab eterno predestinauit hos xp̄s p gratiam vocauit et hos iustificauit: et hos finaliter magnificauit. vbi dicit aug. q̄ de⁹ xp̄s prio p gratiā preueniētē ad fidē vocauit. Scd̄o per baptismū et ecclesiastica sacr̄a sanctificauit. Tertio per gr̄am pficientē nos dirigit et dat perficere et perseuerare: sed per gratiā pficientē ad gloriam recipiēdam nos magnificat: et hoc est q̄d petit aug. simul cū dauid in hac parte. vn̄ ait. O dn̄e iesu xp̄e postq̄ tu es iesus et saluator ergo exerce tuū officium et saluum fac pplm tuū pfecte primo vocando oēs ad fidem p gr̄am p̄ueniētē. Scd̄o bn̄dic hereditati tue per ecclīastica sacr̄a p quorū benedictionem recipiēdo fidē et charitatē absoluimur ab oi maledicto. Tertio rege eos p gratiam pficiētem et pseuerantem: vt valeant perseuerare in oib⁹ operationib⁹ suis Et extolle eos et subleua: eos per firmam spem et per gr̄aȝ perficientē vsqȝquo in eternū.i. vsqȝ quo eternā gloriā cōsequantur: vn̄ nota q̄ xp̄s est de⁹ et homo et fili⁹ dei patris. Et p ɔn̄s est heres patris: et tota hereditas et regnum mūdi ptinet ad eum. Et est verus et summus sacerdos. Et ideo iure xp̄s pōt suaȝ hereditatem tanq̄ heres saluare: et hereditati sue tanq̄ summus sacerdos p ecclesiastica sacr̄a benedicere et sctificare et tanq̄ verus rex suum regnum et hereditatem regere. Et tanq̄ bonus iudex bonos et iustos extollere et magnificare et i celesti gl̄ia collocare et beatificare. Et hec etiam intendit petere Aug. cum ait. Saluū fac populū tuū dn̄e: et bn̄dic. ⁊c. ¶ Sed videt̄ isurgere dubiū nō apud peritos: sed apud simplices xp̄ianos. Nā videt̄ q̄ Ambro. supflue petat vt xp̄s subueniat nobis per sanguinem sue passiōis et Augustinus superflue petat q̄ iesus saluet populū suū q: xp̄s iam subuenit nobis per suā passionē: et iaȝ redemit et saluū fecit pplm suū in cruce pro peccatis tunc patiendo et satisfaciendo et de potestate diaboli liberando ⁊c. Pro hm̄oi autē rn̄sione est valde aduertēdū: put dictū est in expositiōe psal. xlv. et psal.cxl. q̄ adā peccando venundedit et obligauit totā suam naturam et generationem et posteritatē ad penam sui reatus: et sic oēs posteri dicuntur peccasse in adā.i. fuisse venūdati et obnoxij et obligati i eo quo ad naturā et gn̄ationē. Sȝ null⁹ pticipat psonalr̄ illa culpā et idignationē et penā nisi psonalr̄ pticipet eā p libidinosaȝ gn̄ationem vt inq̄t aug. ad Ualeriū. et i pma pte de fide ad petrū. Qr tūc vnusq̄sqȝ personalr̄ et in actu et pticulariter trahit illā culpā siue penā et idignationē dei cōtra seipm̄. Et sic dr̄ natura fili⁹ ire: vt ait ap̄lus ad Ephe.ij. q: tūc i psona actualr̄ obligat̄ ad penā ad quā potētialr̄ et i natura fuerat obligat⁹ in adā āteq̄ esset nec cōciperet̄ et nasceret̄ i actu: put fuit declaratū sup psal.xlv. et .cxl. Ita q̄ pari rōne xp̄s oēs p̄destinatos redemit potētialr̄ et habitualiter in cruce p suā mortē et passionē: et oēs in merito potētialr̄ resuscitauit per suā resurrectionē: q: oēs in xp̄o ibi fuim⁹ crucifixi et ɔsepulti et baptizati: ɔsurrexim⁹ cū xp̄o vt inq̄t ap̄ls ad Ro.vi. Qd̄ nō est intelligēdū psonalr̄ et in actu: sed solū potētialiter et in merito xp̄i: q: nondū eram⁹: et iō sicut ad hoc q̄ vnusquisqȝ trahat: et participet psonalit̄ pctīn ade opȝ q̄ generet̄ p naturalē et libidinosaȝ generationē ita ad hoc q̄ nos psonalr̄ et actualit̄ participemus redēptionē et merita passionis xp̄i: opȝ q̄ personaliter et particulariter incorporemur et configuremur et efficiamur membra xp̄i: et regeneremur per baptismum: et sicut per carnalem generationem transiuit ad nos personaliter peccatum nature et pena peccati ipsius adā: ita per spiritualē regenerationē trāseant ad nos merita et virt⁹ et effect⁹ passiōis xp̄i: et iō nō sufficit q̄ xp̄s fuerit passus et mortu⁹ semel gn̄aliter p oib⁹ nobis. Sed opȝ vt psonalr̄ vnusquisqȝ participet illā passionē p baptismū et ecclesiastica sacr̄a: et sic indigem⁹ multiplici gr̄a: ad hoc q̄ pueniamus ad vltimum effectū passionis xp̄i et ad pfectā saluationem. Nā p̄mo opȝ q̄ vocemur a xp̄o per gr̄am p̄ueniētē et viuamus et nō moriamur in vtero matris nūc in nascēdo: nec anteq̄ pueniamus ad baptismū: et sic oportet q̄ de⁹ cōseruet nos vsqȝ ad illud instās. Et ideo dicit Aug. saluū fac pplm tuū dn̄e. Scd̄o opȝ q̄ actualr̄ et personalr̄ vnusquisqȝ recipiat et participet passionē xp̄i et incorporet̄ in ecclīa p bn̄dictionem sacramētalē. Et iō subdit. Et bn̄dic hereditati tue. Tertio opȝ q̄ dirigat̄ in suis opationib⁹ tota ecclesia: et iō subdit. Et rege eos. Quarto vt extollatur a mūdo et perueniat ad terminū.i. vitā eternā. Et ideo subdit. Et extolle illos in eternū. Et sic pȝ qualiter nulla istarū petitionū est superflua. Petit ergo p̄mo vt saluet nos a malo liberando. Secundo vt benedicat nos benedictiōe sacramentali siue per ecclīastica sacramēta. Tertio vt regat et dirigat nos p legē euāgelicā. Quarto vt extollat nos a terrenis ad celestia ¶ Sed adhuc est dicendum q̄ sicut in oratione dominica post petitionē bonorū spūaliū et regni celestis petimus necessaria vite cum dicimus panē nostrū quotidianum da nobis hodie. Ita pariter aug. in hac particula petit etiā bōa tēporalia necessaria ipi ecclīe dū peregrinat̄ in hac vita inter infideles vsqȝquo perueniat ad terminuȝ. Un̄ prio petit vt ecclīa saluet̄ et defendatur ab incursu infideliū et hereticoȝ vt secura peregrinetur: et trāseat

Dubiū.

Responsio notāda.

Notaȝ.

in hac vita: et hoc cum dicit. Saluum fac populum tuum domine. s. a persecutione infidelium liberando. Secundo petit ecclesiam et religionem christianam prosperari et augeri et per totum orbem dilatari et multiplicari in filijs: et abundare in bonis temporalibus ad sufficientiam vite necessarijs: et hoc cum dicit. Et benedic hereditati tue. i. multiplica et prospera ecclesiam que est hereditas tua: et hoc in abundantia filiorum et bonorum temporalium quia benedictio in sacra scriptura frequenter sumitur pro abundantia filiorum et bonorum temporalium. Tertio petit ut religio christiana dirigatur et viuat in hac vita secundum legem dei. Et hoc cum subdit. Et rege eos. s. in lege tua: ut secundum euangelium viuant. Quarto petit ut christiana religio sic transeat per bona temporalia ut non amittat eterna: sed vsque ad terminum huius vite que est vita eterna secura perueniat: et hoc cum subdit et extolle illos vsque in eternum. Et has easdem quattuor petitiones continue facit ecclesia: ut patet in omnibus orationibus et maxime in die veneris sancta quando orat pro omnibus statibus ecclesie et gradibus fidelium et pro conuersione infidelium. Uidens ergo beatus ambrosius omnia que dicta sunt in hoc cantico de christo. s. qualiter christus est rex glorie et eternus dei filius patris: et per consequens est deus verus: et quod incarnatus et factus homo non horruit virginis uterum: et quod deuicto mortis aculeo aperuit credentibus regna celorum: que propter peccatum ade fuerant nobis clausa. Et quod saluat et benedicit suam hereditatem et populum per ecclesiastica sacramenta et dirigit per gratiam: et etiam quomodo saluat et defendit suum populum ab incursu et persecutione infidelium et hereticorum et dirigit eum inter has humanas varietates: vsque quo perueniat ad terminum vite eterne in hac peregrinatione optatum et intentum. Tunc cognouit quod christo debetur vera latria tanquam saluatori redemptori et glorificatori: et obligamur per singulos dies et horas et momenta laudare eum et benedicere.

Hec ergo omnia considerans Ambrosius in persona totius ecclesie prorupit in laudem: cum Dauid Psalmo. cxliiij. dicens.

xciij. di. c. s. xvi. q. i. c. reuertimini.
Per singulos dies benedicimus te. Et laudamus nomen tuum in seculum: et in seculum seculi.

xcv. d. c. eccc.
¶ O christe pro tantis beneficijs gratias agendo et veram latriam cum adoratione et oblatione exhibendo laudamus nomen tuum quod est iesus et saluator: eo quod saluasti et redemisti nos et glorificasti nos. Et hanc exhibemus tibi in seculum: idest per totum seculum huius vite: et in seculum seculi patrie superne regni celestis. ¶ Ad cuius intellectum est notandum quod deus aliter benedicit nos: et nos aliter benedicimus deum. Nam deus benedicit nos sanctificando et gratificando per ecclesiastica sacramenta. Et prosperando et multiplicando ecclesiam et dirigendo eam et finaliter glorificando et vniuersaliter bona temporalia: et spiritualia largiendo: sicut dictum est in precedenti petitione: et sic dauid petebat benedici psal. lxv. cum dicit deus misereatur nostri etc. et in fine concludit benedicat nos etc. Et isto modo etiam benedixit omnibus creaturis bona naturalia in earum creatione largiendo: ut patet Gen. i. et ij. quando benedixit dicens crescite et multiplicamini. Nos autem benedicimus deum et eius excellentiam: omnipotentiam: sapientiam: et misericordiam et iustitiam commendando et predicando: et beneficia nobis collata memorando et pro eis ipsi gratias agendo: et veram latriam ipsi exhibendo: que consistit in oratione et adoratione et oblatione. Et isto modo pro beneficijs gratias agendo psal. ciij. dicit. Benedic anima mea domino etc. Item psal. cij. Benedic anima mea domino. Et enumerat et explicat omnia bona que recepimus a deo per creationem et gubernationem. Et sic patet differentia in benedicendo. Nam deus benedicit nobis bona temporalia et spiritualia largiendo. Et sic dixit Aug. superius. Saluum fac populum tuum domine: et benedic hereditati tue: nos autem benedicimus deum eius maiestatem commendando et pro beneficijs gratias agendo et veram latriam exhibendo: et sic dicit hic Ambrosius Per singulos dies benedicimus te. ¶ Sed est vlterius aduertendum quod quattuor principalia beneficia recepimus et continue recipimus a christo redemptore nostro: propter que non solum per singulos dies: sed etiam per singulas horas et momenta et per singula loca: et vbique sine intermissione tenemur et obligamur christum laudare et benedicere et gratias agere: in qua benedictione includitur pater et spiritus sanctus qui indiuisiue concurrunt ad nostra beneficia. Nam primo recepimus a christo beneficium creationis inquantum pater per christum verbum fecit omnia spiritu amborum incubante super aquas et specialiter nos fecit ad imaginem suam per quam diuinum esse participamus et sumus capaces eterne felicitatis. Secundo recepimus beneficium redemptionis et creationis: per quod sumus ab omni maledicto absoluti et deo gratificati et reconciliati: quia nil profuisset quod creasset: nisi mirabilibus modis recrearet: ut inquit Aug. et Gre. Tertio recepimus beneficium expectationis ad penitentiam: quia si patientia et benignitas et misericordia dei non expectasset et expectaret ad penitentiam nisi profuisset nobis christi redemptio. Nam quid esset de nobis miseris si christus antequam veniremus ad penitentiam in peccato nos permitteret interire et mori. Quartum est beneficium glorificationis quod beati possident in patria in actu et iusti possident in via in merito: quia omnes iusti expectant glorificari inter angelos: et habent mansiones paratas in celo: Pro supradictis quattuor beneficijs tenemur per singulos dies et horas et momenta et loca et semper et vbique deum laudare et benedicere: et nunquam a laudibus vacare: nec propter hec valeamus deo satisfacere: nec equales vices reddere. Quod autem sine intermissione temporis et interuallo loci tenemur deum laudare et gratias agere probatur. Nam sicut deus non cessat nobis semper et vbique supradicta beneficia conferre. Ita nos tenemur semper et vbique ipsi gratias agere: et latrie cultum exhibere vnde licet deus nos semel creauerit tamen cessat nos regere et gubernare et de necessarijs prouidere et in esse conseruare. Item licet semel nos per mortem et passionem redemerit tamen non cessat per gratiam illustrare et per ecclesiastica sacramenta recreare et gratificare et peccatores ad penitentiam expectare et iustos glorificare: et beatis suam gloriam communicare. D ¶ Et ideo propter istos quattuor respectus et beneficia recepta ordinauit ecclesia in officio matutinali quattuor vigilias nocturnas: quarum quelibet vigilia siue nocturnus est

Deus nos benedicit.

Nos deum benedicimus.

Quattuor beneficia a christo.

net tres psal. et tres lectiões cũ suis respõsis: vñ
sicut pastores diuidũt totã noctẽ ꝑ quatuor ptes
et vigilias ad custodiẽdũ gregẽ ꝓpter lupos: qua
rũ q̃libet vigilia cõtinet tres horas: et sic vn⁹ pa-
stor vigilat in pria vigilia vsq₃ ad tertiã horã no-
ctis inclusiue: et alius ꝑ alias tres horas vsq₃ ad
mediã noctẽ: ⁊ alius a media nocte vsq₃ ad tertiã
horã: et alius ꝑ alias tres horas vsq₃ ad aurorã.
Et istũ modũ etiã obseruãt armigeri ⁊ milites in
castris et in oppidis custodiendis: et naute in na
uigatione. Ita ergo pariter hũc moduʒ seruabat
ecclesia primitiua in ꝑncipio in egypto: vt inquit
Philo et Eusebius et Hiero. et hũc modũ serua-
Nota. bant postea monachi in egypto et syria: vt inquit
Cassianus. Nã pria ps eorũ orabat in ꝑma vigi
lia noctis et alia in scda: et alia in tertia vigilia: ⁊
alia in quarta. Intm̃ ꝙ nulla ps noctis cessabat
a dei laudib⁹ et psalmodia: et sic dũ vna ps dor-
miebat altera vigilabat et eodem mõ faciebãt in
officio diurno: naʒ pria pars orabat a prima vsq₃
ad tertiã: et exinde alia vsq₃ ad meridiẽ per alias
tres horas: ⁊ alia a meridie vsq₃ ad nonã per alias
tres horas: et alia vsq₃ ad vesperam. Et sic noctu
dieq₃ ꝑ nullũ momẽtũ cessabat a dei laudib⁹ cum
psalmodia. Et iõ ad instar illorũ ordinauit lati-
na eccl'ia tpe Ambrosij et Augustini in officio ma
tutinali q̃tuor nocturnos iuxta quatuor vigilias
noctis in quoꝝ prio cãtat tres psal. iuxta numeꝝ
horaruʒ ꝑme vigilie noctis: et in scdo noc. simplr
iuxta numerũ horarũ scde vigilie. Et similr facit
in tertio noc. ꝑ quarta aũt vigilia q̃ est vsq₃ ad au
rorã cãtat ꝑmo hoc canticũ. s. Te deũ laudamus.
postea ꝓcedit in laudibus cũ quinq₃ psalmis ex-
primentib⁹ diuinas laudes: ⁊ cãtat hymnũ nouũ
cũ cãtico zacharie q̃si agendo gr̃as: q2 nox ve. le.
precessit: dies autem gr̃e appropinquauit: vt in-
duamur arma lucis. Et hunc eundẽ ordinẽ seruat
ecclesia in officio diurno diuidẽdo ipsum in qua-
tuor ptes iuxta quatuor vigilias dieĩ. Et ideo in
prima dicit tres psal. iuxta tres horas ꝑme vigi-
lie diei: et ad tertiã dicit alios tres iuxta horas se
cũde vigilie: ad sextã ⁊ nonã similiter vsq₃ ad no-
ctẽ. Est verũ ꝙ postea eccl'ia ordinauit officiuʒ ve
sperorũ qd̃ iã hʒ respectuʒ ad diẽ sequentẽ. Et sic
etiã ordinauit cõpletoriuʒ. Ex supradictis ptʒ ꝙ
ecclesia per singulos dies et horas et momenta
nunq̃ cessat laudare deum et agere gr̃as pro su-
pradictis quatuor beneficijs a deo receptis. Et
hoc fit semꝑ et vbiq₃. Nã cũ in nr̃o hemispherio
est dies i alio est nox: et ecõuerso: ⁊ sic cũ hic dr offi
cium diurnũ ibi nocturnũ et econuerso. Item cuʒ
in vna regione est hora prima: in alia est tertia: et
in alia sexta. Et sic qñ nos dicimus ꝑmam apud
persas dr tertia: et apud indos dr sexta: et apud
regionem synarum dicũtur vesperi. Ex quo pʒ ꝙ
nunq̃ et nullibi cessatur a dei laudibus semper ⁊
vbiq₃ laudat̃ deus et nomẽ xp̃i: et etiã iter infide
les vbi habitant xp̃iani. Iteʒ si aliqñ homines ta
cent in terra: tamen angeli in celo nõ cessant dice-
re sanct⁹ ⁊c. Et hoc intẽdit dicere beatus Ambro
sius in hac parte cuʒ ait. per singulos dies bene
dicimus te. ⁊c. ¶ Quia ergo Ambr. dicit ꝙ per sin
gulos dies et horas et momenta obligamur ⁊ te
nemur benedicere et cõfiteri et laudare xp̃m deuʒ
et hoiem et ipsi semꝑ et vbiq₃ gr̃as ꝓ supradictis
bñficijs receptis agere. Iõ dicit Aug. ꝙ ita pari
rõne ꝓ salute nr̃a de necessitate cogimur ꝑ singu
los dies et horas ⁊ momẽta suã miam implorare: ⁊
exorare vt eruat nos a malis p̃ntib⁹ et piculis fu-
turis: puta vt ꝓferat nobis gr̃aʒ ꝑuenientẽ: ne am
plius incidam⁹ in pctm̃ qd̃ sine gr̃a vitare nõ pos
sumus: ⁊ vt incitemur et roboremur ad bonũ agẽ-
dũ et liberemur a pctõ in quo sum⁹. Cã aũt hu⁹
necessarie petitionis est: q2 talr fuimus vulnerati
et debilitati in adã ꝙ si fuerim⁹ derelicti in nr̃a na
tura corrupta: nec possumus ex virib⁹ nr̃is vitare
pctm̃: nec aliqd boni agere: nisi adiuuemur gr̃a
xp̃i ꝓut ꝓbat Aug. per longas disputatiões ꝯtra
pelagianos: et ꝓut dictuʒ est in expositione psal.
xiij. et. cxviij. xl. et aliorũ psal. ergo est deprecãda
nobis diuina mia. Vñ postq̃ sumus liberati ab
originali ꝑ gr̃aʒ baptismalẽ et collata est nobis
gr̃a gratifica: deprecanda est nobis semꝑ diuina
mia vt illa cõseruemur ne cadamus in pctm̃: et si
sumus in pctõ aliquo est nobis dprecãda eadem
diuina mia: vt det nobis gr̃am disponentẽ: vt sur
gamus a pctõ: et det nobis gr̃am preuenientẽ et
roborantem ne incidamus in aliud pctm̃ adden-
do mala malis: ne efficiamur difficiliores ad sur
gendũ. Item deprecanda est diuina mia vt det no
bis gr̃am in tali statu vt impellamur ad opa mie
facienda ꝓpter q̃ bona deus moueat̃ ad miseren
dũ nobis: et ad ꝓferendã supradictã gr̃am preue
nientẽ: vt ꝑ eã surgamus a pctõ in quo sumus et
vitem⁹ alia pctã. Hãc ĝ q̃druplicẽ gr̃am ⁊ miam
petit et explicat Aug. per tres versus sequẽtes in
persona ecclesie. Nam in persona iustorum dicit. xvj. qd̃. j. c. vos autem.

Dignare domine die isto: sine peccato nos custodire.

¶ Idest vt i gr̃a cõseruemur: ⁊ ne i aliqd̃ pctm̃ ici-
dam⁹. Sʒ i psona pctõrũ dicit cuʒ dd̃ psal. cxxij. De ꝯse. di. j. c. qñ. ⁊ di. iiij. nũq̃

Miserere nostri domine.

Scilicet vt a peccato resurgamus: et

Miserere nostri.

¶ Ut in aliud pctm̃ nõ incidamus: sʒ oia alia pec
cata vitemus ne te ad maiorẽ irã irritem⁹ ⁊ ꝓuo-
cemus. Item cum eodem dauid psal. xxxij. petit xciij. dis. c. diaconi.
gratiam ad bene operandum: cuʒ subdit.

Fiat mia tua dñe super nos quemadmodum sperauimus in te.

¶ Hoc aũt dicit ad differentiã infideliũ obstina
torũ q̃ a pctõ nõ desiderãt nec intendũt exire. Et
q̃bus ptʒ ꝙ sicut ex debito tenemur ꝓ bñficijs re
ceptis per singulos dies deo gr̃as agere et deuʒ
laudare. Ita ꝓ bñficijs futuris scʒ ad vitãda pec
cata futura et ad bona facienda de necessitate co
gimur quotidie et semꝑ diuinã miam implorare
et exorare qd̃ est contra temeritatem pelagiano-
rum: vt videbitur. Sed ne quis desperet de diuia
misericordia: quia deus nulli cum perseuerentia
et se disponenti negat talem misericordiaʒ. Ideo

subdit Aug. cōcludendo totum canticum dicens.

Ro. xiij. De pen. di. ij. talibus. et di. iiij. si ex bono.

In te domine speraui non confundar in eternum.

¶ Quasi dicat o dñe scio q nō odisti naturam hominis quā ad tuā imaginē fecisti: et scio q nō vis mortē pctōris: sed vt cōuertat et viuat: et scio q nō deseris clamātes ad te: et scio q oēs q̄ sperāt et expectāt te nō cōfundent nec frustra erit eorū spes et fiducia et petitio: ideo qz in te speraui et pono spē meā ideo nō cōfundar ineternū nec frustrabor in mea petitione: sed tu iplebis petitionem meā. q. d. Aug. qz ego posuit spē meam in meritis tue passionis: ideo nō me a te repulisti: immo ad grām baptismi me peruenire fecisti per quā omnia peccata mihi sunt remissa: et sic nō cōfundar in eternum cū infidelibus et obstinatis: sed in celesti fruitione satiabor cū apparuerit gloria tua. Item quia scio et spero q sicut penitētibus nūq̄ negasti veniam et miam. Ita iustis non negabis gloriā: qz superbis resistis: et humilib⁹ das grāz. Et ideo elegi habitare in domo et ecclia dei mei magis q̄ habitare in tabernaculis pctōrum hereticorum et gentiliū. Et scio q nō priuabis bonis glorie eos qui ambulāt in innocētia per fidem et charitatē. Et sic btūs homo qui sperat in te psal. lxxxiij. et ideo hec est causa quare in te dñe speraui: et qz scio q nō cōfundar in eternū. Ex supradictis pz rñsio ad argumentū qd faciebāt pelagi⁹ et iulianus cōtra Aug. dicētes. Si impossibile est q aliquis possit resistere malo et facere bonū nec implere diuina precepta sine grā xpī: ergo seqtur q nos obligaremur ad nobis ipossibilie et p p̄ns iniuste dānarent pctōres et transgressores preceptorū: qz ad impossibile nemo obligat. Ad hoc rñdet Aug. q nō est incōueniens q aliquis obliget ad ipsi impossibile qñ ipse vel parentes fuerūt cā sui reatus: vñ ois homicida obligat ad reddēdū hoiem mortuū: et tñ hoc est ipsi impossibile. Et filij pditoris obligant ad seruiendū dño p parentibus. Ita ergo ipsis p̄mis parētibus in p̄ncipio data fuit iusticia originalis per quam libere et sine difficultate poterant operari et diuina precepta adimplere: sed qz adā peccādo perdidit illaz originalē iusticiā: et per p̄ns possibilitatez libere operādi et adimplere diuina precepta put decet Et ideo de⁹ iuste pōt exigere ab adā et filijs suis illā originalē iusticiā seu obseruantiā preceptorū s̄m illā iusticiā. Et sic vnusquisq obligat ad seruandū diuina precepta lz sit ipsi ipossibile s̄m naturam corruptam et infirmā: cuius infirmitatis adam fuit cā. Et ideo nullus hz ius querele contra deū. Sed ad illud quod dicebat Julianus q iniuste dānarent peccatores postq̄ ipsis est ipossibile vitare malum et facere bonū sine auxilio superiori. Rñdetur q lz sit impossibile aliquē ex ppijs virib⁹ bene operari et saluari. Tamē hoc est possibile si mia et grā xpī adiuuet. Et sic lz sit ipsi impossibile per se bene opari: tñ nō est ipsi ipossibile grām xpī petere et eius miam implorare et se ad grām: inquātum pōt preparare: cū qua grā pōt malum vitare et bene operari. Et ideo obstinatus nō solū dānat qz peccauit: sz qz nō recurrit ad medicū grām petēdo et miam implorādo et se ad grām quā nulli petenti et perscrutāti et p̄paranti xpūs vnq̄ negauit preparādo. Nā ille q dixit nemo venit ad prēz nisi per me et sine me nihil potestis facere Joh. xiiij. ille idē dixit. Si qd petieritis patrē in noie meo dabit vobis. Itē petite et accipietis: querite et inuenietis: pulsate et aperiet vobis: qz q petit accipit: et q q̄rit inenit: et pulsanti aperiet. Itē qñ xps dixit Mat. xix. Facilius est camelū itrare ec. mirabant discipuli dicētes qs ergo poterit saluꝰ fieri: qbus rñdit xps. Apud homines impossibile est hoc: apud deum oia possibilia sunt. Ex quibus verbis xpī pz q lz impossibile sit aliquem saluari ex ppijs viribus: tamen pōt saluari adiutus gratia dei: que nulli petenti cū perseuerātia et se pparanti negat et sic nullus dānat nisi culpa sui. Nā sicut scit q nō pōt ex ppijs viribus bene operari sine grā xpī: ita scit et certus est q xps nō negabit ipsi gratiā per quam poterit bene operari et saluari si illā grām petit cum perseuerantia: se ad illam quantū ipsi possibile fuit pparando: et sic pz rñsio ad argumētum Juliani et oium pelagianorū. Et hoc cōfirmat Augusti. in conclusione et fine huius cantici: dicēs. In te dñe speraui nō cōfundar in eternū.

Nota obiectionem et si obligemur ad impossibile.

Nota.

¶ Ex isto ergo cātico possunt recolligi. xiiij. veritates catholice fidei ad cōsequendā salutem cuiuslibet fidelis. Quarū p̄ma est q vnus solus de⁹ est laudandus et colendus. Scda q iste solus de⁹ est colēdus tanq̄ dñs et rector et gubernator vniuersalis. Tertia q sicut est pater et creator vniuersi: ita est colendus et venerandus per totū orbem terrarū. Quarta q tota natura āgelica incessabili voce pclamat sctūs ec. mysterium trinitatis explicādo. Quita q nō solū āgeli: sed etiā voces choꝝ beatorū hoim laudāt deū in celo. Sexta q nō solum ecclia celestis: sz etiā ista militās p totū orbē terrarū cōfitet et colit deū in trinitate pfecta. s. patrē et filiuz et spūsctm. Et sic ista ecclesia vnit cū supna per latriā Nā qd illa cātat per beatā visionē: ista cantat et confitet per fidē. Septima q licet xps sit hō: tñ est rex glorie. Octaua q xps est filius naturalis et eternus dei patris: et per p̄ns est deus et heres pris cui debet regnum et imperium mundi et vera latria. Nona q filius dei eternus ex tpe suscepit hoiez in a hōo vt in illa carne posset pati ad liberādū genus hūanum a morte eterna. Decima q tripliciter xpūs nō horruit virginis vterum: qñ et ea carnē assumpsit. Primo qz cū esset deus eternus nō horruit fieri hō mortalis. Scdo qz nil horrendū in virgine repit: qz sicut eā purā et virginē reperit in cōceptione: ita virginē et purā et sanctā reliqt in sua natiuitate. Tertio nō horruit: qz lz assumpserit ex ea carnē cū penalitatibus peccati tamē nō cum culpa peccati. Undecima q xps in ea carne quam assumpsit ex virgine deuicit aculeum et gladiū mortis qz mortē nostrā moriendo destruxit ec. Duodecima q tripliciter xps moriendo deuicit mortem. Primo qz vltra mortem que erat terminus vite corporalis resurgendo vitam eternā reperit: et sic fecit mor-

Epilogatio huiꝰ cātici.

tem perusam: q3 vltra ipam trāsiuit. Scđo deuicit mortē: q3 p resurrectionē imortales nos fecit. Tertio deuicit mortē pctī q̄ in seruitute oēs tenebat. Tredecia q̄ sicut xp̄s p suā mortē deuicit mortis aculeū: ita p ascēsionē aperuit credētib' regna celoꝝ. Decimaquarta q̄ xp̄s vt hō sedet i potiorib' bonis glīe prīs. Deciaquita q̄ xp̄s etiā vt hō nō solū sedet in potiorib' bōis glīe prīs quo ad fruitionē ꝛ bonorē latrie s3 ēt sedet in sede ptātis ad iudicādū sup oēs creaturas in celo ꝛ in terra ꝛ in inferno. Et sic nō solū sedet in sede glīe: s3 etiā iudicij. Et iō est iudex vēturus vniuersalis in nouissimo die cum potestate magna et maiestate. Decimasexta q̄ ad xp̄m pertinet in hac ecclesia dispēsare merita sue passiōis. Deciaseptima q̄ ad xp̄m pertinet cōplere numeꝝ electoꝝ ꝛ eos annūerare et cū sanctis āgelis in glīa sociari. Decima octaua q̄ ad xp̄m pertinet saluare populū per gratiā3 et benedicere p ecclesie sacramēta et regere per legem euangelicam et extollere per gloriam. Decimanona q̄ ad xp̄m nō solum pertinet saluare populum suum spiritualiter a peccato sed etiam tēporaliter ab oī periculo corporali et bñdicere copiam bonoꝝ temporalium cōferendo et dirigere eos in via: ꝛ finaliter gloriā cōferendo. Uigesima q̄ per singulos dies et horas et momenta obligamur deo latriā3 exhibere et laudare ꝛ grās agere pro beneficio creationis: redemptionis: et ad penitentiā expectationis: et glorificationis. Uigesima pria: q̄ sicut ex debito obligamur deū per singulos dies laudare pro bñficijs receptis: ita de necessitate cogimur diuinā miam implorare pro futuris: vñ iusti tenentur propter tria petere grā3 primo vt surgāt a peccato: secūdo vt nō icidāt in alia pecc. ita addēdo mala malis: tertio vt semp faciant aliqua bona opera mie vt deus ducat eos ad pñiam. Uigesima secūda q̄ humana natura taliter fuit corrupta ab adā morbo cōcupiscētie: q̄ iustus per se in puris naturalib' nec pōt vitare pctā: nec aliqđ bonu3 agere: nisi fuerit adiutus gratia xp̄i preseruante ꝛ roborāte. Uigesima tertia q̄ pctōr non pōt surgere p se a pctō: nec vitare illud peccatu3 nec facere aliqđ bonū sine gratia xp̄i: et ideo nō debet cessare miam dei implorare. Uigesimaquarta q̄ sicut sumus certi q̄ sine gratia xp̄i nō possumus ex proprijs viribus pctā vitare: quam gratiam semper tenemur implorare Ita ex promissione euāgelica sumus certi q̄ si ad gratiam inceptum in nobis est nos disponimus et cum humilitate cā perseueranter petimus q̄ nūq̄ nobis xp̄s eam negabit. Ex quo patet q̄ nullus damnatur nisi culpa sua. Et sic per has viginti quatuor veritates catholicas patet tota intelligentia huius cantici Ambrosij et Augustini. E

Questio ¶ Sed nunc restat querendum quare cum tota auctoritate et deuotione vniuersalis ecclesia suscepit hoc canticum: et facit ipsum publice cantari in ecclesia in omnibus festiuitatibus in officio canonico cum tāta solennitate ꝛ celebritate cū hoc canticum non sit prophetice in canone veteris testamenti sicut cantica Moysi ꝛ Esaie ꝛ Abacuc nec sit euangelicum sicut canticum virginis Marie et zacharie ꝛ symeōis q̄ cātant' in officio canonico. ¶ Ad qđ respondet' q̄ istud cāticū est euāgelicū duplici rōne. Prio: q3 Ambro. ꝛ Aug. nō locuti sunt spū hūano: sed put spūssanct' dabat eloq̄ illis: sicut Dati' ꝛ Possidoni'. Scđo est euangelicum: eo q̄ oēs veritates pfesse ꝛ memorate in hoc cātico sunt euāgelice ꝛ ex euāgelio sumpte: vt dictū ē: ꝛ ēt q3 oē qđ a spūsctō dictū ē euāgeliū ꝛ veritas euāgelica est: maxime qñ ānūciat' de xp̄o qđ ia3 cōpletū est. Et iō dicit xp̄s dabo vobis os ad loquēdū ꝛc. nō enim vos estis q̄ loquimini ꝛc. Itē istud canticū est ,ppheticū: q3 in illo baptismo p̄uidit Ambro. qlis ꝛ quātus erat aug. futur' in ecclesia: vt inquit dati' ꝛ qūo debebat oēs hr̄ses expugnare ꝛ ab ecclesia eliminare: qđ i veritate postea completū est: put infra patebit. Et sic pt3 qualiter hoc canticū est ,ppheticū et euāgelicū. Et iō cum auctoritate recepit ipsum ecclīa. Sed causa quare cum tanta veneratione ꝛ frequentatione p̄cepit ipsum ecclesia publice cantari in officio matutinali ꝛ etiam in omnibus gratijs agēdis fuit: et est propter octo fructus ꝛ vtilitates quas istud cāticū attulit et affert toti ecclesie et cuiq3 fideli ipsum cu3 deuotione ꝛ veneratione recitanti ꝛ dicēti. Uñ septē fructus affert istud canticu3. Nam pmo instruit oēs fideles. Scđo iustificat omnes christianos. Tertio cōstruit ecclesia3. Quarto destruit omnem hereticam prauitatem. Quinto placat deu3. Sexto impetrat miam. Septimo armat ꝛ prebet arma quotidiana contra diabolū. Octauo et vltimo: quia nos conciues sanctorum et domesticos dei efficit et istam ecclesiam cum celesti consociat q3 simul cum angelis et beatis cantat sanctus sanctus sanctus ꝛc. Et hoc patet per singula. Primum ergo patet. Nam hoc canticu3 docet et confitetur supradictas .xxiiij. veritates catholicas in quarum confessione consistit tota doctrina et fides xp̄iani: per quas veritates omnis xp̄ianus sufficienter instruitur in fide. Et differt a quocunq3 infideli ꝛ non xp̄iano. Unde tota fides xp̄iani cōsistit in credēdo deum trinū ꝛ vnum creatorem ꝛ dñm et gubernatorem totius vniuersi: et glorificatorem hominum iustorū et angelorū. Et credere xp̄m esse verbum incarnatū ꝛ deū ꝛ hoiē3 conceptum de spiritusancto: natu3 ex virgie mortuum ꝛ passum: ꝛ resurrexisse ꝛ regna celorū nobis aperuisse. Et per dñs esse redemptore3 generis humani: et de diabolo triūphatorem. Et q̄ sedet a dextris i glīa dei patris tanq̄ iudex vniuersalis ꝛ credere xp̄m esse caput ꝛ rectorē ecclesie a quo tota ecclesia recipit oēm gratiam ꝛ virtutē ꝛ oīa dona spūalia: cui debet' cult' latrie et credere neminē posse pctā vitare: nec bene operari: nisi gratia xp̄i fuerit adiutus. Que oīa sufficienter docet ꝛ instruit cāticū istud. Ex quibus pt3 q̄ instruit oēs fideles in omni veritate fidei catholice. B ¶ Secunda vtilitas et fructus huius cantici est: q3 construit totā ecclesiam per supradictam trinā cōfessionē. s. p cōfessione3 fidei confitēdo supradictas .xxiiij. veritates catholicas quibus tota ecclīa defendit' ꝛ tuet' ab omni incursu inimicoꝝ infideliū et hereticorū: ꝛ per confessionē latrie qua deo sa

Right margin notes: Rñsio. — Istud cāticu3 est euāgelicum. — Septe3 fruct' affert istō canticū. — Prim' fructus. — Scđs fructus.

tisfacit: ꝛ per cõfessionẽ pctõꝝ q: diabolũ exter/
minat. Et in hoc cantico cõtinent oĩa que ptinẽt
In h cã ad nr̃am salutẽ. Unde p̃io in eo cõtinet totũ sim
tico cõti boluz fidei cõfitẽdo sup:adictas. xxiiij. veritates
net oro catholicas. Scd̃o cõtinet tota oro dñica cũ suis
dñica. petitiõibus. Naz sicut ibi d: Pater noster q̃ es in
celis scificet nomẽ tuũ. ita hic d: sctũs ꝛc. ꝛ p sin
gulos dies laudam⁹ nomẽ tuũ in sctis ꝛc. Itẽ sicut
ibi dicit. Adueniat regnũ tuũ. ita hic d: eterna fac
cũ sanctis tuis in gl̃ia numerari. Itẽ sicut ibi d:
dimitte nobis debita nr̃a sicut et nos ꝛc. ita h d:
dignare dñe die isto ꝛc. miserere nr̃i ꝛc. Et sic pꝫ
qualiter istud cãticũ cõtinet totũ simboluz eccl̃ie
et orationẽ dominicã et vl̃aliter in virtute ꝛ impli
cite cõtinet totã sacrã scripturã ve. te. ꝛ r pn̄s est di/
cẽdũ ꝙ sufficienter cõstruit totã eccl̃iã ꝛ turri for
titudinis eius: q̃ quidẽ turris triplici muro circũ/
dat et sepit. Nã pm⁹ exterior murus ei⁹ est cõfes/
sio fidei supradictarũ. xxiiij. veritatũ: quo muro se
tuet eccl̃ia ab incursu oĩz infideliũ hereticoꝝ. Se
cũd⁹ mur⁹ ꝛ interior est ꝯfessio penitẽtialis ꝛ gr̃a
sacroꝝum quo se tuet ecclesia ab oĩ incursu demo
nũ. Terti⁹ mur⁹ ꝛ intim⁹ est confessio vere latrie: ꝛ
iste est ita alt⁹ ꝙ attingit vsq; ad celũ. Et isto tri/
plici muro istud cãticum cõstruit et circũdat ꝛ ro/
borat dei eccl̃iaz: ꝛ iõ sicut hoc cãticũ cõfitet oẽm
veritatẽ catholicã: ita petit oĩa q̃ ptinẽt ad nr̃am
salutẽ: ꝛ agit gratias p bñficijs receptis. Et sic in
struit ꝛ cõstruit ꝛ iustificat: q̃ sunt tres mirabiles
et vtiles et salubres fruct⁹ hui⁹ cãtici. C. ¶ Tertia
Tertius vtilitas ꝛ fruct⁹ huius cãtici est: q: sicut sufficiẽter
fructus. cõstruit eccl̃iam p sup:adictã trinam cõfessionez:
ita sufficienter destruit oẽs errores infidelium et
destruit hereticorũ: vñ istud cãticũ in p̃ncipio sui destruit
errores. errorẽ gẽtiliũ q̃ colebãt plures deos: ꝛ dicebãt mũ
dũ esse eternũ: et ponebãt felicitatẽ suã in hac vi/
ta: et in secũda parte in qua d: te p orbem terrarũ
ꝛc. destruit simul obstinationẽ iudeoꝝ qui negant
mysterium trinitatis: et pfidiam arrianorum qui
separabant in personis substãtiã: p hoc aũt ꝙ ait
tu rex glorie xp̃e: destruit falsam doctrinam mani
cheorũ q̃ negabant xp̃m esse hoiem verum ꝛ mor/
tuum ꝛ passum: p illud aũt qd̃ d: dignare dñe die
isto destruit heretica dogmata pelagianorũ qui
dicebãt vnũquẽq; ex proprijs viribus absq; alio
auxilio posse p̃cepta dei adimplere: ꝛ p cõsequẽs
omnia peccata vitare et oĩa opera charitatis ad
implere. Et p cõsequens dicebant supfluum esse
deum orare: postq̃ vnusquisq; omnia sup:adicta
bona libertate liberi arbitrij per se poterat face/
re. Et sic pꝫ qualiter istud canticum destruit om/
nes errores infideliuz et hereticorũ. D ¶ Sz est
aduertendũ s̃m Possidoniũ ꝙ vnitatẽ fidei quaz
Augu. cõfitetur in hoc cantico in suo baptismo:
postea defendit publice in suis scriptis ꝛ predica
tionib⁹ ad destructionẽ hereticorum. Vñ Ambro.
nõ solum incepit. Te deuz laudamus: eo ꝙ dedu
xerat Aug. ad baptismũ: sed q: preuidit in spiritu
qualis ꝛ quãtus erat futurus Aug. in eccl̃ia vt in/
quit Datius. Et q: p̃uidit qualiter oẽs errores he
reticorũ debebat ab ecclesia eliminare: vt inquit
Possidonius prout postea factũ est. ¶ Ad cuius

euidẽtiã est notãdum ꝙ inter ceteras: quattuor he
reses affligebant ecclesiã tẽpore Aug. Quarũ pri
ma fuit superstitio gentiliũ. Nã licz multi reges Quattu
et ppl̃i gentiliũ fuissent ad fidẽ cõuersi post cõuer or here/
sionem magni Constãtini ꝛ maxime tp̃e theodo/ ses tp̃e
sij: tamẽ quãdo alaricus rex gothorũ cũ suis gen/ Aug.
tilibus ingressus est italiã: ex magna culpa: et oc/
casione Romanorũ incẽdisset et destruxisset romã
cum tota italia. Tunc romani tepidi in fide hoc
imputabãt xp̃o dicẽtes ꝙ dum roma colebat plu
res deos semper fuit pspera ꝛ domina mũdi: sed
postq̃ fuerat sub fide xp̃i: semp fuerat diminuta ꝛ
contempta: ꝛ tandem per illuz barbarum regẽ go
thoꝝ destructa: ꝛ sic blasphemabãt romani ꝛ cete
ri italici contra christum ꝛ legem euangelicam de
cernentes repetere idolatriam. Tunc aũt Mar/
cellinus scripsit ad augustĩ. dicens: vt acciperet
gratiam a deo ipsi collatam. Et scriberet contra
istos blasphemos nominis xp̃i: q: Roma cũ tota
italia erat i magno piculo apostatãdi a fide chri
sti ꝛ repetendi antiquam superstitionez idolatri/
cam: nisi ipse apponeret remedium. Tunc aũt Aug.
virtute ꝛ lumine spũssancti armatus ꝛ illustratus
scripsit. xxij. libros pro defensione ciuitatis dei et
christiane religionis: in quibus non solum defen
dit ecclesiam ꝛ totam sacram scripturam vtriusq;
test. Sed etiam destruit totam idolatricaz super/
stitionẽ. Nã in p̃is. x. libris destruit oẽs detestabi
les ꝛ fedos ritus illius superstitionis detegendo
falsum cultum falsorũ deorũ. Et detegẽdo ꝛ cõfu/
tãdo falsaz doctrinã ꝛ deceptionẽ eorũ. Ab. xi. aũt
libros vsq; ad. xviij. inclusiue memorat diuersos fi
nes vtriusq; ciuitatis. s. dãnationẽ ppetuã impio
rum ꝛ gloriam fidelium ꝛ iustorũ. In q̃bus. xxij. li
bris ondit vnũ deũ ꝛ trinũ ꝛ vnũ esse creatorẽ ꝛ ge
neratorẽ vniuersi ꝛ redẽptorẽ ꝛ glorificatorẽ oim
iustorũ: sicut ꝯfessus fuerat in prima parte huius
cãtici. Et sic Marcellinus publicauit illũ libruz
Rome ꝛ per totam italiã: quo libro viso tota ita/
lia cessauit a blasphemia ꝛ apostasia ꝛ malo pro/
posito repetendi idolatricam superstitionez: ꝛ sic
quietauit totã ecclesiã Aug. per illos libros de ci
uitate dei: ꝛ destruxit errorem gentilium. ¶ Itẽ eo
dem tp̃e surrexit quidam maximianus ep̃s arria/
norũ: q vehemẽter incepit resuscitare ꝛ roborare il
lam sectã ꝛ inuehere cõtra fidem trinitatis perso
narum diuinarũ in vna ꝛ eadẽ substãtia quã cõfi/
tetur ecclesia. Tũc aug. scripsit librũ cõtra illũ ma
ximianũ: in quo destruit ꝛ cõfutat eius argumẽta.
Et roborat fidẽ ecclesie fundamẽtis ꝛ auctoritati
bus sacre scripture. Et postea scripsit. xv. libr. de
trinitate vbi lucidius ꝛ diffusius pbat ꝛ declarat
ppositũ sup:adictũ. Hoc idem fecit Aug. in mul/
tis alijs lib. ꝛ tractatibus destruẽdo pfidiã arria/
norũ ꝛ aliorũ infideliũ circa mysteriuz trinitatis.
¶ Itẽ eodẽ tp̃e surrexerũt multi magni viri fedo ꝛ
detestabili dogmate manicheorũ maculati q̃ il/
lam sectã vehemẽter inceperũt resuscitare ꝛ gran
di conatu restaurare: cõtra quos Aug. scripsit. cõtra
dicta ꝛ scripta confutando ꝛ repellẽdo. Et primo
contra faustum manicheum per. xl. responsiones
Scd̃o cõtra fortunatũ. Tertio cõtra cerseomũ et

contra felicianum: et cōtra epistolā fundamēti: et contra aduersariū legis et prophetarum: et cōtra multos alios eiusdem secte: qui inter cetera negabāt xpm esse hoiem verū: et per ens esse passum. Et sic destruebāt totū mysteriū nr̄e redēptionis et virtutē sacrorum ecclesie a passione ipi pro nr̄a salute et iustificatione manātem: quos oēs Aug. scriptis et publicis disputationibus et predicationibus superauit: et ab ecclesia eliminauit et fugauit put cōfessus fuerat in hoc cātico: qū dixit: tu ad liberandum suscepturus hoiem nō horruisti virginis vterum etc. Iterū eodē tpe fuit orta et per totū orbem subito diffusa temeraria secta et doctrina falsa pelagianorum: qui negabāt pctm primorū parentum cum suis penalitatibus transiuisse ad posteros: et pns negabāt peccatū originale in paruulis et baptismum ad mūdationē peccati eis pdesse. Et sic attribuebant tantā libertatē hūane voluntati ad operādum ēt post lapsum primorum parentū q vnusquisq ex pprijs viribus naturalibus cū sola potestate liberi arbitrij absq quouis auxilio et gr̄a dei poterat diuina pcepta adimplere: et per pns oia pctā vitare: et oia bona opa facere. Et sic dicebant q superfluū erat pro defunctis exorare: et futurū auxiliū petere postq vnusquisq ex pprijs viribus poterat bene operari et saluari qd sentiēs btūs yponēsis eps ilico cōgregauit oēs epos prouincie numidie. Et pbato grandi examinatione hāc doctrinā esse hereticā. Tūc Aug. de consensu oim illorum eporum scripsit epistolā ad Innocētium papam tūc ecclesie romane presidentē vt vigilaret supra gregem suū: qr ista falsa et pestifera doctrina destruebat ecclesiā et fundamentū totius sacre scripture et nostre redēptionis et salutis et annihilabat oēs petitiones et oia suffragia ecclesie tam viuorum q defunctorum: qr frustra in oratiōe dnica peteremus et diceremus: dimitte nobis debita nr̄a: et ne nos inducas in tentationē. Et sic de ceteris orōnibus: quas cōtinue facit ecclia. Tunc aūt Innocētius papa ɔgregauit Rome conciliū eporum in quo dānauit pelagiū et celestinum hereticos cū secta eorum. Et dedit autoritatē primati carthaginēsi: vt cōuocaret simul cū Aug. conciliū oim eporum africe cōtra illā sectā: in quo cōcilio interfuit Aug. qui fuit scriptor symboli et decreti illius concilij africani. in quo per singula fuit cōdēnata illa pestifera secta cū suo autore et sequacibus suis: vt pz de cōse. dis. iiij. c. placuit. et per multa sequētia cap. Et put psper narrat in chronica sua in quo tpe Aug. scripsit librum yponosticon: et de pfectione iusticie hois: et de natura et de gr̄a: et de spiritu et de lr̄a: et de baptismo paruulorum: et de nuptijs et concupiscētia: et cōtra Julianum et alios eiusdē secte: intm q oēs illos hereticos expulit ab africa in asiam. Sed cū beatus Hiero. q tunc in bethleem iam senio laborabat sensisset illam detestabilem et pestiferam doctrinā incepit per modum dialogi scribere cōtra eam: sed cum peruenissent ad eū libri Aug. de baptismo paruulorum quos ɔ illā heresim ɔfecerat tūc cessauit a scriptura sui libri: vt ait in fine huius libri. Peruenerūt ad manus meas libri de baptismo paruulorum quos scripsit Aug. cōtra heresim et sectā vestrā: quibus visis huic operi finē imponēdū decreui ne mihi dicatur illud Horatij. in siluā ne ligna feras: et sic pz qualiter Aug. destruxit illā heresim pelagianorum put ɔfessus fuerat orādo in fine istius cantici: cū dicit. Dignare dn̄e die isto etc. Et sic patet ēt per supradicta qualr destruxit oēs alias hereses put pfessus fuerat in hoc cātico. L ¶ Quarta vtilitas et fructus huius cantici est: q sufficienter iustificat oēs fideles per triplicē cōfessionem. Ad cuius intellectū est notandum q tota iusticia xpiani consistit in triplici cōfessione vere fidei: vere latrie et penitentialis: siue in cōfessione pctōrum. Que cōfessio cōsistit in corde et ore publice cōfitēdo: asserendo: et predicādo oēs supradictas. xiiij. veritates que continentur sub articulis fidei. Cōfessio aūt latrie consistit in tribus: scz in laudādo deū et oēs pfectiones eius beneficia eius memorando: et pro eis gratias agendo. Scdo in adoratione. Tertio in oblatione et sacrificio. Cōfessio aūt pctōrum cōsistit in pfitēdo nos esse fragiles et miseros et pctōres et in adā obligatos et corruptos: taliter q sine auxilio gratie nec possumus pctā vitare: nec precepta dei adimplere: nec aliquid boni agere: nec a pctis in quibus sumus liberati. In hac ergo triplici confessione consistit tota iusticia hoīs et fides et spes et charitas eius. Sed tota triplex ista cōfessio cōtinetur in hoc cātico. Nā tota ista prima pars a principio vsq ad illum locū. Te ergo qs: nil aliud est nisi cōfessio fidei simul cū gratiarū actiōe et laude: et exinde vsq ad illum locū scz dignare dn̄e: nil aliud est nisi ofo que pertinet ad cultum latrie: et in illa parte quādo dicitur dignare dn̄e die isto: nil aliud est nisi confessio peccatorū: et sic pz qualiter istud canticum sufficienter iustificat hoiem per triplicē confessionem. D ¶ Quinta vtilitas huius cātici est: inquātum placat deū et delectat: et debitū per latriā soluit et reddit ipsum benignū per cultū latrie: eo q magnificus et magnanimus delectatur: cum ipi memorantur beneficia que ipe fecit maxime cū gratiarū actione: vt pz. iiij. ethico. Et ideo istud canticū per latriā est satisfactoriū et deo solutoriū: qr deo nō possumus satisfacere nisi per vere latrie seruitutē et cultū qd maxime cōtinetur in hoc cantico: prout dictū est: et ad quā latriā maxie nos exhortatur et incitat istud cāticum: et hic est quintus fructus et vtilitas eius: immo ex hoc cantico sumit ecclesia modū reddēdi latriam dicēs Te dn̄s etc. ¶ Ex ista aūt quinta sequitur sexta vtilitas et fructus huius cantici: quia est gratie et mie et postulatorum impetratiuū: qr sicut deū placat et delectat cōmemorando eius perfectiōes et bn̄ficia cū gratiarū actiōe et latrie exhibitiōe. Ita inclinat ipm ad maiora beneficia cōferēda: scz miam et gratiā in psenti et gloriā in futuro put petitur in hoc cātico: vnde maxime nos deo humiliamus. Nam sicut cōfitemur deum esse oipotentē: creatorē: sanctū: iustum misericordē et redēptorē. Ita confitemur nos esse fragiles peccatores et miseros nō sufficientes ex nobis aliquid boni agere nec posse peccata vitare: nisi fuerimus adiuti gratia christi et eius mise

Quartus fructus.

Quintus fructus.

Sextus fructus.

ricordia sublevatiet ideo dicimus. Dignare dñe
die isto ꝛc. Et idõ hoc canticũ est dei ad miam incli
natiuũ ⁊ est mie impetratiuũ: qꝛ deus superbis re
septim⁹ fructus. sistit humilib⁹ aũt dat grãm ⁊ veniam. B ¶ Se
ptima aũt vtilitas et fructus huius cantici est: qꝛ
prebuit ⁊ pbet nobis arma quotidiana ꝯtra dia/
bolũ et mundũ et carnẽ: nõ solũ defensiua: sꝫ etiaꝫ
offensiua ⁊ fugatiua cũ dicit: dignare dñe die isto
ꝛc. ¶ Ad cuius intellectũ est notandũ fm prospe/
rum defensorẽ doctrine aug. cõtra pelagianos ꝙ
qñ fuit orta pestifera ⁊ venenosa doctria pelagia
noꝝ in britãnia simul cũ ea fuit exorta medela ⁊ an
thidotũ cõtra illud venenũ in italia p ꝯuersioneꝫ
aug. Nã quãdo pelagi⁹ monachus incipiebat se
minare suũ venenũ in britãnia. Tũc aug. extirpa/
tor illius veneni baptisabaꝛ mediolani: ⁊ spũali/
ter nascebaꝛ tanꝙ tyriaca ⁊ anthidotũ ad resisten
dum ⁊ extinguendũ venenũ ⁊ morbũ pestiferũ pe
lagianũ. Qð quidẽ venenuꝫ ita subito et in breui
tẽpore infecit totã ecclĩam: tam in africa ⁊ in asia
ꝙ in italia qð fuit mirabile dictu. Cui⁹ causa fuit
triplex. Primo qꝛ seminatores huius veneni: scilꝫ
pelagius ⁊ celestius ⁊ iulianus ostẽdebãt se esse ca
tholicos in fine articuli trinitatis ꝯtra arrianos
et in articulo incarnatiõis cõtra manicheos: con
tra quos ecclesia diuina ante pugnauerat. Item
quia isti erant viri eloquentissimi: vt patet in stilo
epistole pelagianorum ⁊ in altercatione Juliani
et cum hoc fuerunt astuti et callidissimi. Nam vt
in breui possent orbem totum interficere: fuerunt
diuisi per tres partes mundi scilicet pelagius in
europa. et Julian⁹ in africa: et Celestinus in asia
et sic in breui tempore fuit seminatum illud vene
num. Tertia cã fuit: qꝛ illud venenũ et fermentum
erat valde palliatũ ⁊ coloratũ quasi latẽs sub mel
Not. de libe. ar. liberta/te. le veritatis nature volũtatis et liberi arbitrij. Et
ideo multi facilius fuerũt in illa doctrina pestife
ra decepti hac triplici causa. Unde dicebãt ꝙ de⁹
bonam naturã ⁊ liberã creauerat in hoĩe. et posue
rat ipsum in voluntate arbitrij et consilij sui: ergo
diabolus qui erat deo inferior nõ poterat huma/
nam naturã corrumpere nec volũtatis libertateꝫ
tollere nec ĩpedire. Et ideo iulian⁹ vocabat augu.
traductionariũ ⁊ manicheũ. Itẽ dicebãt ꝙ si hũa
na natura ⁊ caro nostra intantuꝫ fuerat corrupta
in adam: ꝙ nec poterat de se vitare malum: nec fa
cere bonũ: nisi adiuta per gratiã xpi: ergo sequere
tur ꝙ vel nullus in peccãdo dãnaretur: vel ꝙ deus
esset iniustus in dãnando hoĩes qꝛ ad impossibile
nemo obligatur de iure: et sic asserebant ꝙ postꝙ
deus bonã naturã creauerat in homine ad imagi
nem et similitudinẽ suam: ⁊ creauerat in eo liberã
voluntatẽ ⁊ reliquerat eum in manu consilij sui ꝙ
tunc ex ꝓprijs ⁊ naturalibus viribus cũ arbitrio
voluntatis absq; alio auxilio poterat diuina pre
cepta adimplere: ⁊ per cõsequẽs oĩa peccata vita
re: et omne bonũ operari quãdocunq; vellet. Et ex
hoc inferebãt ꝙ superfluũ erat deũ orare ꝓ vitan
dis peccatis futuris: qꝛ vnusquisq; de se poterat
pctã vitare: ⁊ superfluũ erat etiã pro pctis exora/
re: qꝛ si sine pctõ decesserũt ilico euolarũt ad celũ
tanꝙ bone nature secutores: si aũt cum pctis mor/
tui fuerãt: tunc ilico descẽdebant in infernum. Et
sic tollebant omnes orationes ecclesie ⁊ oĩa suffra
gia viuorum et mortuorum. Quod quidẽ venenum
ita in breui multos infecit: ꝙ tota ecclesia per oẽs
partes mundi fuit turbata: eo ꝙ omnes illo pesti/
fero veneno infecti cessabant ab omni oratione et
suffragio viuorum ⁊ defunctorum confidentes de
suis viribus ⁊ libera voluntate contẽnendo grãꝫ
christi. Hoc autem persentiens Augu. zelo ecclesie
permotus cõgregato concilio epõrum africanoꝝ
incepit illis hereticis resistere. Et scripsit Innocẽ
tio pape romano vt supra gregẽ suũ inuigilaret: ⁊
caute de isto occulto et periculoso veneno inquire
ret vt dictũ est. Et ideo condemnata ista pestifera
heresi in concilio romano et africano. Tunc Aug.
incepit ordinare plura officia in sua ecclesia ypo/
nensi contra intentum illius secte. Inter que pri/
mo ordinauit officium defunctorum diuisum per
tres nocturnos cum suis laudibus: quod quidem
officium ilico suscepit tota ecclesia africana: ⁊ ex/
inde venit in ecclesiam italicã et gallicanã ⁊ hispa
nicam et germanicã. Et etiam ordinauit missam
pro defunctis: in quo officio petuntur suffragia ꝓ
defunctis contra perfidiam pelagianorum. Iteꝫ
Augu. tunc ordinauit multa alia officia festorum
inter que cõfecit officiũ natiuitatis virginis ma/
rie: ⁊ etiaꝫ ordinauit multa alia ecclĩastica officia Nota.
quorũ autor ignoratur: eo ꝙ fuit multum aptus et
facilis in orationib⁹ ordinandis. vt patet in suis
soliloquijs ⁊ cõtemplationib⁹ ⁊ supputationib⁹.
Tunc etiam tota ecclesia romana ꝓpter perfidiã
pelagianorum ordinauit preces que fiunt in pri/
ma hora diei in officio: puta ꝙ ilico post versiculũ
dicatur oratio dñica cũ symbolo: ⁊ postea. Et ego
ad te dñe clamaui. cũ quinq; sequentibus versicu/
lis sumptis de psal. l. ⁊ postea fiat generalis con/
fessio. Et post cõfessioneꝫ dicaꝛ vltima pars hui⁹
cãtici. s. dignare domine die isto sine peccato nos
custodire. Et postea dicaꝛ illa salubris ⁊ electissi/
ma oratio. s. domine deus oĩps qui ad principium
huius diei nos peruenire fecisti ꝛc. In quibus pre
cibus manifeste petimus gratiã ⁊ auxiliũ diuinũ
ne incidamus in aliquod peccatum: sed semp fa/
ciamus bonũ ⁊ impleam⁹ diuina precepta iuxta
voluntatem dei ⁊ liberemur a peccatis preteritis
ostendẽdo ⁊ cõfitẽdo nos nullũ bonũ ex proprijs
viribus posse facere: nec peccatum vitare sine au/
xilio ⁊ grã dei: ⁊ hoc idem ordinauit ecclesia. fieri
in cõpletorio: quia ante orationem dicit vltimam
partẽ huius cantici scꝫ dignare dñe nocte ista sine
pctõ nos custodire. miserere nr̃i dñe. Ex qbus ptꝫ Eccl̃ia ex h̃ cantico acce/pit arma.
ꝙ ex hoc cantico accepit ecclesia arma quotidia/
na matutina ⁊ vespertina ad pugnandũ cõtra dia
bolũ. Que quidem arma tria faciunt. Illaꝫ primo
inclinant deũ ad miam ⁊ grãm cõferendã: postꝙ
nos humiliamus cõfitentes nos esse fragiles et
insufficiẽtes ad malũ vitandũ ⁊ bonũ agendũ: et
cõfitemur nos esse filios preuaricatorũ. Scdõ fu/
gamus diabolũ a nobis ⁊ vires eius cõprimim⁹
Tertio eliminamus ⁊ extinguim⁹ venenũ ⁊ pestife
rã doctrinã pelagianorũ que totũ ꝯtrariũ suade/
bat ⁊ totã religionẽ xpianam interfecerat ⁊ turba

nerat: unde etiā ecclīa ꝓpter eandē cāz ordinauit alias preces post primā. s. Preciosa in conspectu dn̄i ⁊c. vsq ad caplm̄. s. dn̄s aūt dirigat corda et corpora nr̄a que verba si bene ꝯsiderent̄ ⁊ cōtemplent̄ oīa petūt diuinā miam ⁊ grām et auxilium diuinū: vt valeamus implere diuina p̄cepta ⁊ vitare ptā ⁊ facere bona opa cōfitentes nos nihil boni ex nr̄is viribus posse facere: et sic exinde ecclesia sp̄ ꝓcessit ordinando noua officia ⁊ nouas orōnes in quibus petimus diuinū auxiliū. vn̄ dr̄ ꝙ sicut primus q̄ ordinauit an̄as ad cantandum cū psal. in ecclīa fuit Ambrosius: ⁊ ordinauit hymnos feriales: et diuisit offm̄ matutinale in duas ꝑtes. s. psalmodiā et laudes. Ita prim⁹ q̄ fecit rn̄sa que cātant̄ post psal. in quolibet noct. fuit Aug.

Gelasi⁹ ordinauit ꝯcātare istud cāticuz.

Gelasius aūt papa paulo post Aug. ordinauit vt canticū Aug. s. Te deū laudam⁹. cantaretur post tres nocturnos ad laudes. Est verū ꝙ beat⁹ Ambrosius iā ordinauerat ꝙ istud cāticū cantaret̄ in ecclīa Mediolanēsi: sz Gelasi⁹ postea p̄cepit vt cātaret̄ per vniuersaz ecclīaz. Postea iste Gelasi⁹ ordinauit multa alia ꝑticularia officia ecclīastica: et ordinauit vt an̄ canonē misse cantaret̄ alia ꝑticula hui⁹ cātici. s. sctūs: sctūs: sctūs ⁊c. Et ad h̄ ordinauit ⁊ cōfecit illā prefationē cōem q̄ quotidie cātat̄ in missa. s. vere dignū ⁊ iustū est ⁊c. q̄ quidez prefatio nil aliud facit nisi ꝙ recitat et declarat qđ Augu. dixit in hoc cantico. s. tibi oēs angeli et cherubin et seraphin incessabili voce ꝓclamant sanctus ⁊c. Postea aūt venit Gregorius qui composuit aliquas p̄fationes festiuitatib⁹ solēnibus appropriatas. Et etiā cōfecit multa alia officia sctōꝝ tam ꝓpria ꝙ cōia que hodie cantat ecclīa. Ex quib⁹ pz q̄liter vl̄is ecclīa latina ex isto cātico sumpsit modū laudādi deū i missa: qz simul cū ecclesia triūphanti ista ecclīa cātat sctūs san. ⁊c. Et sic ex isto cātico accepit modū latrie. Itē ex isto cātico accepit ⁊ assumpsit arma quotidiana ꝯ diabolū fugādū ⁊ modū iclinādi deū ad miaz ⁊ grāz ipetrādā: qn̄ dicit dignare dn̄e die isto q̄ē sepeia vtilitas hui⁹ cātici.

Octau⁹ fruct⁹. cāticū istō nos ciues sanctorum efficit.

¶ Octaua vtilitas ⁊ fruct⁹ hui⁹ cātici est: qz nos ꝯciues sctōꝝ et domesticos dei efficit: et istā militātem ecclīam cū superna et triūphāti cōsociat. Vn̄ qz dictū fuit per Augu. in prima parte huius cātici. tibi oēs angeli ⁊c. vbi ondit ꝙ oēs angeli incessabili voce ꝓclamant ⁊c. Et hoc idē cātat chorus apostoloꝝ et ꝓphetaꝝ ⁊ martyrū in societate eoꝝ: put subdit Amb. cū dicit. Te gloriosus apostoloꝝ chorus. Et hoc cātat tota ecclīa per totū orbē terraꝝ prout Augu. subdit. Te per orbē terraꝝ sctā cōfitet̄ ecclīa ⁊c. Ex q̄bus cōcluditur ꝙ sicut chorus apostoloꝝ ꝓphetarum martyrum ⁊ oim̄ btōrum sociat̄ cū angelis i gloria ad cōfitendū mysteriū trinitatis cantādo sctūs ⁊c. Ita pariter ista ecclīa toto orbe diffusa sub eadē ꝯfessione consociat̄ concelesti cantando sanctus ⁊c. Et sic quantū ad cōfessionē trinitatis eadem est latria huius ecclesie et illius celestis: sicut ibi dictum fuit. et ideo Gelasius papa āpliator diuinorum officiorum qui fuit valde deuotus huic cantico ordinauit vt in omnibus festiuitatibus cantaretur in officio matutinali finito tertio nocturno: et ista ecclīa consociaretur cuz superna cantando sctūs sanctus ⁊c. Item vt per istud canticum ostenderet ꝙ tota ecclesia est eadem cum illa ratione finis et termini inquantum ista est via in illam: et ꝙ laudat vnum solum deum in trinitate cum illa. Et ideo ex isto cantico accepit prefationem quam cantamus ante canonem misse. vn̄de lz Ambrosius et Augustin⁹ ordinassent in suis ecclījs alias longas prefationes: vt pz in ecclesia Mediolanensi: tamen Gelasius papa ordinauit vnam breuem et communem prefationē quaz quotidie cantat ecclesia in missa: in qua nil aliud dicit: nisi ꝙ explicat totam illam partē huius cātici. s. tibi omnes angeli. vsq ad illam exclusiue tu rex glorie xp̄e. Vn̄ ait. Sursum corda. i. relictis rebus mundanis eleuate corda vr̄a: et simul cū angelis et beatis agamus gratias deo nostro. Vere dignū est semꝑ ⁊ hic et vbiq tā in terra ꝙ in celo cū angelis grās agere. Jō conuersa ecclīa ad deū patrem dicit. O dn̄e sctē pater omnipotens eterne deus nos oēs precamur te per xp̄m filium tuū ⁊ dn̄m nr̄m per quē maiestatē tuā laudāt angeli: adorāt dn̄ationes et tremūt ꝑtātes eandem maiestatē tuā: celi celorūq virtutes ac beata seraphin: sub quadā socia et cōcordi exultatiōe cōcelebrāt et colūt et venerātur eandē maiestatē tuaz cū quib⁹ ⁊ nr̄as voces vt admittas supplices precamur. i. supplices te precamur: vt tu admittas ⁊ velis audire ⁊ suscipere nr̄as voces simul cū illis idest cū vocibus illoꝝ: scz angeloꝝ. q. d. sicut in celo suscipis ⁊ admittis voces illoꝝ dicentiū. sctūs sanctus ⁊c. ita deprecamur vt simul cum eis socia exultatiōe admittas nr̄as voces simul cū eis dicētes: sctūs ⁊c. Vn̄ aduertāt sacerdotes ⁊ religiosi ꝙ cōstructio huius prefationis est valde intricata propter longā seriē ⁊ depēdentiā: qz tota eius cōstructio depēdet ab illo verbo deprecamur ⁊ in pditur cōclusio in parte ꝓpter illud relatiuū: scz cū quib⁹. Et iō hec magis declarauit postea beatus Greg. in suis particularibus solēnibus festis in fine quaꝝ cōiter dicit. Et iō cum angelis et archāgelis cū thronis ⁊ dn̄ationibus cūq oī militia celestis exercitus hymnū glorie tue canim⁹ sine fine dicētes. sctūs ⁊c. Ex quibus pz ꝙ tā Gelasius ꝙ Greg. simul cū tota ecclīa ex isto cantico sumpserūt hac prefationē quā cātam⁹ quotidie i missa simul cū hac ꝯfessione trinitatis dicēdo. sanctus ⁊c. Itē ondit ecclīa ista ꝙ nō separata: sz simul sociata cum illa ecclīa btōꝝ socia exultatione intendit cantare: sanctus: sanctus ⁊c. sub eadem cōfessione mysterij trinitatis et sic intendit confiteri et cantare per fidem et confitet̄ ecclīa ⁊ cātat ꝑ gloriā ⁊ clarā visionē: et ondit etiam ista ecclīa ꝙ non cantat hoc canticū tanq̄ terrena: sed sursum a terrenis cum illis eleuata tanq̄ celestis. Ex quibus pz ꝙ istud canticum nos facit ciues sanctoꝝ et dei domesticos: et facit istam ecclesiā cū illa celesti cōsociam. Et hoc ēt ondit per quandā reuelationez ⁊ visionē factā cuidā scimoniali in saxonia. Unde legitur in ecclesiastica historia germanorum ꝙ in saxonia erat et adhuc extat qđdaz magnum monasterium in quo laudabat deum et

viuebat in vita sanctissima et honestissima magna multitudo sororū: inter q̄s erat quedā deuotissima iuuenis q̄ ex iugi abstinētia vigil quotidie surgebat ad horas matutinales: ⁊ cōtinue sequebatur horas nocturnas in choro. Et ideo ex multis laborib⁹ erat multis infirmitatibus afflicta. Et tamē ꝑpter hoc nō cessabat interesse oib⁹ horis tā nocturnis q̄ diurnis. Intantū ꝙ quadā nocte cū esset in matutinis: et iam chorus esset in fine tertij noctur. quasi in nona lectiōe: tūc illa monialis icepit deficere ꝑ debilitate: et venire quasi in sincopim. Quō videns abbatissa precepit ipsi vt iret ad cellā suā ⁊ quiesceret. Ipsa āt monialis rogabat vehemēter abbatissam vt ꝑmitteret eā stare in choro vsq̄quo diceret hoc canticum: scꝫ Te deum laudamus. Abbatissa vero noluit annuere eius precibus: sꝫ ꝑcepit ipsi in meritū sancte obedientie vt iret ad cellā suam. Tunc illa velut obediens egressa est ecclesiā: sed mansit in claustro iuxta portā ecclesie: vt audiret Te deū laudam⁹: ne perderet illā consolationē. Sed cū chorus inciperet cantare Te deū laudamus: ipsa eleuauit oculos ad celū vt simul ageret grās et laudaret deū cum alijs monialib⁹: tunc aūt eleuata ⁊ rapta in spū: vidit qualiter incipiēdo hoc canticuꝫ: scꝫ Te deum laudamus ilico apertū fuit celū. Et qn̄ chorus cantabat tibi oēs angeli: tibi celi ⁊c. vidit q̄liter oēs angeli ⁊ throni ⁊ dn̄atiōes ⁊ cherubin et seraphin: ⁊ oēs ordines angelorū prostrati ⁊ inclinati adorabāt ante thronum trinitatis: et laudabant deū trinū ⁊ vnū ⁊ agnum sedenteꝫ a dextris patris oēs dicētes. sctūs san. san. ⁊c. Itē qn̄ chorus incepit cantare. Te gloriosus apostolorū chorus: vidit qualiter chorus aplorū ꝓcidētes in facies suas ante thronū cātabant idem canticū dicentes sanctus ⁊c. Itē quādo chorus incepit dicere. Te ꝓphetarū laudabilis numerus vidit qualiter oēs patriarche ⁊ ꝓphete ve. test. ꝓcidētes in facies suas cantabāt idē canticū ante thronū maiestatis. Itē quādo chorus incepit dicere. Te martyrum candidatus laudat exercitus: tūc vidit turbā magnā martyrū ⁊ cōfessorū ⁊ virginū ⁊ oīm iustorum: qui oēs prostrati in facies suas ante thronū dicebāt sanctus ⁊c. Tandē aūt quādo chorus incepit dicere. Te per orbē terrarū sctā cōfitetur ecclesia patrē ⁊c. tunc vidit qualiter totus ille chorus monialiū ascēdit in celū: ⁊ oēs ille sorores mixte simul cū angelis ⁊ apostolis ⁊ martyribus ⁊ oibus beatis socia exultatiōe cantabāt sanctus ⁊c. ⁊ sic finierūt canticū vsq̄ ad illū versiculū: scꝫ. In te domine speraui ⁊c. quo cātico finito celū clausuꝫ est et nil aliud vidit: tūc illa putās ꝙ abbatissa simul cū toto choro monialiū māsisset in celo clauso reuersa est velociter ad chorū: sed vidēs ꝙ chorus incipiebat dicere. Deus in adiutoriū pro laudibus dicendis vehementi admiratiōe obriguit et incepit dicere et interrogare q̄uō ita velociter descendisset de celo. Sed cū abbatissa cū ceteris monialibus hec reputarēt deliramētum. Ipsa magis asserebat vidisse supradictā visionē: postea aūt nō post multos dies cū scti monialis illa venisset ad articulū mortis dixit abbatisse ⁊ oib⁹ sctimonialibus vt essent ⁊ starēt attēte cū deuotiōe in choro cū hoc cāticū cantaẽ in choro tam in missa q̄ in matutinis: q: voces fideliū ascēdunt in celum: et simul cum vocibus angelorū et oīm btōrum socia exultatiōe laudāt deū: q: qn̄ cātaẽ hoc cāticuꝫ consociat istā ecc̄liam cū sup̄na. Ex supradictis ergo patꝫ q̄liter octo fructus attulit nobis canticū istud ꝑpter qđ tota ecc̄lia suscepit ipm cantari in matutinali officio. Primo q: instruit fideles in oi catholica veritate. Scđo q: ꝯstruit ecc̄liaꝫ in his que ad fidē sunt necessaria. Tertio destruit oēm hereticā prauitatē. Quarto sufficienter hoīem iustificat per trinā cōfessionē. Quinto deū delectat et satisfacit per latriā seruitutē ⁊ grarū actiones Sexto impetrat miam. Septio cōfert arma quotidiana ad pugnādum cōtra diabolū. Octauo cōsociat istā ecc̄liam cum sup̄na ꝓut per singula est declaratū. Deprecanda ergo est nobis diuina clemētia: vt sicut hoc canticū in hac ecc̄lia cantam⁹ per fidē: ita simul cū beatis mereamur cantare ipsum in patria per clarā visionē et fruitionē et gloriam. Ad quaꝫ nos perducat rex glorie xp̄s qui cū patre et spiritusancto viuit et regnat deus: in secula seculorum Amen.

¶ Habes itaq̄ lector bone opus lectu tuꝫ iocundū: tum salutare expositionum luculentissimarum Reuerēdi in christo domino patris domini Jacobi Perem de Valentia christopolitani episcopi dignissimi In centum ⁊ quinquaginta psalmos Dauidicos. In cantica que in officijs ecclesiasticis decantantur. In cantica euangelica: et in canticum sanctorum Augustini et Ambrosij.

¶ Reliquūꝫ ē volumen questionum saneq̄ argutum in iudeos: quod licꝫ seorsum imprimendū duxerim: huic tn̄ operi nō impertinēter adnexeris.

¶ Extant preterea eiusdē patris doctissimi excellentissime explanationes in cantica canticorum: quas altero seorsum volumine nobis imprimēdas cōcredidit cuꝫ primis honorādus pater ac magister noster Magister Johannes Focaudus Abbas Clareuallis.

¶ Incipit tractatus contra iudeos editus per reuerendissimuȝ dñm Dominum Jacobum de valentia episcopum christopolitanum.

Ostq̄ expleueram cõmẽtarios in libros psalmoꝝ relatum est mihi quosdã iudeos egre tulisse et murmurasse ꝑpter ea q̃ dicta sunt in expositione psal. xxxix. ⁊ xlix. ⁊ l. ⁊ in plerisq̄ locis. s. qualiter lex moysi fuerat mortua ⁊ impleuerat cursum et offiñ suũ in aduentu xp̄i: eo ꝙ nõ fuit data grã sui: sed in signũ xp̄i futuri et legis euangelice. Et dictũ fuit q̃liter oĩa ꝓmissa in lege et ꝓphetis erãt spũaliter intelligẽda: que oĩa fuerũt cõpleta in xp̄o vero messia in lege promisso. Et dictũ fuit qualiter cessante lege moysi quo ad offiñ et figuram successit lex euangelica tanq̄ veritas illi⁹: eo ꝙ tota scriptura legis et ꝓphetarũ fuit verificata per xp̄m et legem eius euãgelicã. Quo audiẽtes iudei quidã moderni ingenti fremitu et conatu inceperũt instare et conari ꝓbare totũ oppositũ ꝑ autoritates sacre scripture. Quãobrem compulsus sum ab amicis meis cõpresbyteris iudeorum ineptijs et friuolis argumẽtis breui tractatu respondere. ¶ Unde est aduertendũ ꝙ sex sunt q̃ detinent iudeos modernos in sua ꝑfidia et obstinatione. Primo q: putant legem moysi fuisse dataȝ gratia sui non propter alium finem. Secundo q: putant ipsam ineternum duraturã. Tertio quia putant illam terram chanaam et hierusalem cuȝ omnibus fructibus suis esse eis promissam et datam in premium precisum pro obseruãtia legis. Quarto quia putãt ꝙ messias in lege promissus debebat eos liberare ab omni captiuitate tẽporali et reducere eos in illam terram chanaam. Et ideo non credunt iesum xp̄m fuisse verum messiã: sed expectant alium qui debebat eos liberare. Sexto putant legem euangelicam esse imperfectam et omnino contrariam legi moysi: et esse sacrilegam et falsam: ideo eam nolunt sequi: nec recipere. Et ideo in presenti tractatu mouebuntur quinq̄ questiones cum argumentis iudeorum q̃bus absolutis videbitur manifesta deceptio et cecitas eorum et soluentur omnes obiectiones ⁊ rationes eorum adducte contra veritatem nostram. Quarũ erit.

Sex detinẽt iudeos in sua perfidia.

Prima questio.

Prima vtrum oĩa legalia debuerunt cessare tanq̄ mortua per aduentum christi.

Scd̃a vtrũ sabbatũ legale debuerit cessare et celebrari die dñica.

Tertia vtrũ terra chanaã materialis cũ suis fructibus fuit precise promissa filijs israel in premiũ preciseȝ propter obseruantiaȝ legis.

Quarta

Quarta vtrũ iesus xp̄s quẽ nos recepimus fuerit verus messias in lege ⁊ ꝓphetis ꝓmissus ⁊ expectatus.

Quinta

Quinta vtrũ cessante lege moysi debuerit succedere lex euãgelica quam xp̄s tulit et predicauit.

¶ In quib⁹ quidẽ questionibus primo adducent̃ rõnes et autoritates q̃s iudei adducũt in cõtrariũ Secundo in decisione questiõis declarabit̃ veritas et ver⁹ sensus autoritatũ iudiciariarũ confirmãdo fidẽ ⁊ veritatẽ nostrã et ea que dicta sunt in expositione psalmoꝝ. Tertio aũt respondebit̃ ad argumenta eorum.

An lex Moysi debuerit cessare p aduentum christi.

Uantũ ergo ad primã questionem in qua querit̃. vtrũ lex Moysi fuerit mortua ⁊ debuerit cessare per aduẽtuȝ xp̄i Arguũt iudei moderni ꝙ nullo mõ debuit cessare: ⁊ arguũt primo sic. Illa lex nũq̄ debuit cessare q̃ sufficiẽter fuit a deo instituta ad iustificandum hominem et tollenduȝ omne peccatum. Lex autem moysi est huiusmodi igitur nunq̄ debuit cessare. Maior est nota de se. Minor probatur per discursum legis. Nam circuncisio data est in remedium et ad tollendũ originale Gen. xvij. vbi dicitur ꝙ caro que circuncisa nõ fuerit: peribit anima illius de populo suo. ⁊c. Et ideo quando sacerdos siue rabinus circuncidit puerum dicit hec verba scilicet. Benedictus dominus deus israel qui per istã circũcisionẽ liberauit istum puerum de inferno. Et sic pꝫ ꝙ deus iam dedit circuncisionem abrae ad tollendũ peccatũ originale. Item deus in lege precepit offerri holocausta et sacrificia pro pctõ sacerdotis et pro peccato populi Leui. ix. immo ordinauit sacrificia et oblationes iuxta differentiã et cõditionem peccatorum: vt pꝫ per totum discursum leuitici. Ex quibus pꝫ ꝙ legalia sufficienter tollebãt peccata: ergo nunq̄ debuerunt cessare. Secundo arguunt ꝙ lex moysi siue illa legalia nunq̄ fuerũt mortua cum christo. Nam illa que sunt eterna et data sub federe eterno sunt immortalia: sed omnia legalia sunt data sub federe sempiterno: igõ sunt immortalia: et per consequens nunq̄ fuerũt mortua. Maior pꝫ. Minor probatur per singula. Nam primo circuncisio data fuit abrae sub federe sempiterno Gen. xvij. Item esus agni pascalis fuit preceptus cum esu azimorum in cultũ eternum. Exodi. xij. Item immolatio agni matutini ⁊ vespertini fuit mandata sub oblatione sempiterna Exodi. xxix. Item preceptum sabbati in signũ pactumq̄ sempiternum Exodi. xxxi. Item celebritas pasce et pentecostes et ceterorum festorum in legitimum sempiternuȝ Leuit. xxiij. et. xxix. Tertio arguitur sic: illa lex non dꝫ cessare que fuit ꝓmissa sub iureiurãdo et pacto sanguinis effusi. Lex aũt

moysi est hmōi. igitur non pōt cessare. Maior ꝓ/batur. Nā aliter deus esset cā trāsgressionis iuris iurandi. Minor ptꝫ Exodi. xxiiij. vbi totus pplūs cōgregatus dixit. Oīa que locutus est dn̄s facie mus ⁊ erimus obediētes. vn̄ moyses occidit. xij. vi tulos iuxta numerū tribuū filioꝝ israel: ⁊ dimidiā ptem sanguinis aspersit super altare: ⁊ alterā ptē aspersit super pplm̄ dicēs. hic est sanguis federis quo pepigit dn̄s vobiscū sup cūctis sermonibus his ⁊c. Ex quib' ptꝫ ꝙ sicut pplūs sub federe san/guinis ꝓmisit seruare legē in eternū: ita deus sub eodē federe ꝓmisit nūꝗ̄ mutare legē. Quarto ar/guiẗ sic illa lex nō pōt cessare: nec mutari cui nihil pōt addi: nec diminui. Lex aūt moysi est hmōi igi tur ⁊c. Maior ptꝫ Minor ꝓbatur Deu. iiij. vbi dn̄s dicit. Nō addetis ad verbū quod loquar vo/bis nec auferetis ex eo ⁊c. ¶ In oppositum est in

In op/positū.

Hiere. xxxi. In diebus illis feriā domui Jacob fe dus nouū. Nō ſm pactū qđ pepigi cū patrib' eo rum qn̄ eduxi eos de terra egypti. Sed dādo legē meā in cordibus hoīm ⁊ in visceribus eoꝝ scribā eā ⁊c. Ex quib' ptꝫ ꝙ illa lex data post exitū egy/pti debebat cessare ⁊ alia noua succedere: qꝛ qđ se nescit necesse est ad interitū tēdere. ad Hebre. viij. respōdeo. In hac qōne erūt tres articuli. Nam in

R̄nsio.

primo videbitur an opa legis poterūt per se tol/lere pctm̄ et iustificare hoiēm simpl'r. In scđo vi/debiẗ an oīa legalia et cerimonialia fuerūt simul mortua cū xp̄o. In tertio videbiẗ per quē modū le galia data fuerūt sub federe sempiterno. ¶ Quā/tum ergo ad primū articulū est preaduertēduꝫ ꝙ ad hoc ꝙ aliqua lex vere iustificet hoiēm simplici ter opꝫ primo ꝙ tollat pctm̄ et liberet hoīeꝫ a ser uitute peccati et a debito. Secundo ꝙ reddat ip/sum charum et acceptum et dignum vita eterna: ⁊ tunc homo dicitur vere iustificatus: qꝛ digne me/retur vitam eternam: qꝛ ergo homo propter pec/catum originale erat priuatus vita eterna: ⁊ pro/pter actuale erat obligatus ad penā sensus eter/nā in inferno: et per consequens propter vtrumqꝫ peccatum erat in odio et ira dei. Ideo oportebat primo absolui ipsum et purgari ab vtroqꝫ pecca/to. Secundo reduci in gratiam dei et gratificari ad vitam eternam consequendam. ¶ His habitis

Lex vt iu/stificet h̄ requirū/tur.

ponitur prima conclusio. ꝙ circuncisio non pote/rat hoīnē de se absoluere a peccato originali et seruitute: et reducere ipsum in gratiam dei: et fa/cere ipsum meritorium et dignum vita eterna. Lꝫ autem ista conclusio sit probata psalmo. xxxix. ta/men hic specialiter probatur primo sic. Nunꝗ̄ mi nima et vilior pars hominis potest esse sufficiens precium ad abluendum totum hominem a serui/tute et condemnatione peccati: ad quod totus ho mo quo ad corpus et animam obligabatur: sed il la pellicula que scindebatur et ille modicus san/guis qui effundebatur in circuncisione erat mini/ma pars corporis et vilissima respectu anime: er/go non erat sufficiens precium pro toto homine maxime quo ad animam eius per consequens non poterat eam redimere: nec liberare a debito. Se/cundo sic. Totus ille homo erat obligatus ad ser uitutem peccati et erat in ira dei quo ad corpus ⁊

Circūci/sio non/poterat/hoīeꝫ ab/soluere/a pctō/originali.

animam: ergo illa particula et pellicula ⁊ ille mo dicus sanguis ita erat obligatus peccato et erat in ira dei sicut totus homo: ergo non poterat satis facere pro peccato totius: nec reducere in gratiaꝫ dei nec mitigare iram dei. Oportebat ergo ꝙ illō preciū esset sufficiens ⁊ deo gratū ⁊ acceptū. Et sic ptꝫ ꝙ illa circuncisio non poterat de se satisfa/cere: nec liberare homineꝫ a peccato. ¶ Scđa con clusio. ꝙ nec animalia in lege immolata ⁊ sacrifi/cata: nec cetera sacramenta legis veteris poterāt pro peccato satisfacere: nec hominem a peccato mortali liberare probatur. Nam illa sacrificia et sacramenta non continebant in se tantum preciū vt possent soluere pro peccatore cuꝫ essent anima lia bruta: et per consequens nō poterant deū pla care et peccatorem deo reconciliare. Nam preciū satisfactiuū et placatiuū debet esse de per se deo gratum et debet tenere medium inter deum ⁊ ho minem peccatorem: et per consequens debet esse melius quocunqꝫ homine et minus deo: ⁊ de ꝑ se tam bonum ⁊ purum ꝙ sit deo ita charum et acce ptum ꝙ eius medio et intercessione deus moueaẗ ad miserendū et remittendum debitum peccatori bus et toti populo. Sed omnia animalia in lege occisa erant minora ⁊ inferiora hominibus in ꝓ/cio et dignitate. Et sic nullum conueniens et suffi ciens precium in se continebant: ergo non pote/rant hominem iustificare in propria virtute. Hāc autem conclusionem probat apostolus ad Rom̄. et ad Galathas ⁊ ad Hebreos per totum dicens ꝙ non ex operibus legis saluabiẗ omnis caro ⁊c.

Sacfa/ve. legis/nō pote/rant pro/pctō sa/tisface/re.

¶ Tertia cōclusio. ꝙ sola passio xp̄i fuit sufficiēs precium ad satisfaciendum pro peccato et ad iu/stificandum omnem hominem ad merendum vi/tam eternam. Probatur. Nam solum illud sacrifi cium erat sufficiens ad redimendum totū genus humanum quod in se continebat precium infini/tum et erat de se liberum et immune et nulli pctō obnoxium ⁊ de per se deo charū et acceptū tenēs mediū in dignitate inter deū ⁊ hoiēm: xp̄s aūt est hmōi: ergo hoc sacrificium ⁊ eius passio fuit suffi ciēs ad redimēdū oēm hoiēm ab oī pctō. Maior ptꝫ per ea q̄ dicta sunt. Minor ꝓbaẗ. Nā xp̄s erat primo deus ⁊ hō ergo lꝫ inquantū deus eēt eq̄lis patri: tn̄ inquantū hō erat minor patre et melior omni hoīe in dignitate et v̄tute: ⁊ sic erat sufficiēs mediator et precium eius erat infinitum in valo/re rōne diuinitatis. Et inquantū hō erat liber ab omni peccato in natura et in persona. Et sic erat conueniens oblatio propter puritatem et innocē tiam: et erat deo charum et acceptum sacrificiuꝫ propter immensam charitatem et obedientiā: vt dictum est psal. xxxix. ergo sequitur quod eius paſ sio fuit deo chara et accepta et sufficiens ad pla/candam iram dei et reconciliandum genus huma num cum deo et satisfaciendum pro peccato.

Passio/xp̄i sola/fuit suffi/ciēs ad/iustificā/dum.

¶ Quarta conclusio. ꝙ sola sacramenta noue le/gis de se possunt tollere peccatum ⁊ conferre gra tiam et iustificare hominem probatur. Nam sola sacramenta noue legis sunt instrumenta realiter continentia virtutem et preciū passionis institu/te ad tollendum peccata et ad conferendū gratiā

Sacfa/noue le/gis pn̄t/tollere/pctm̄.

⁊ iustificandū hoiem:ergo ⁊c.Hoc ꝓbat̃. Nā cau/
sa quare sacrificia ⁊ sacraméta ve.te.de per se non
poterant hoiem iustificare:nec per se tollere pctā
erat:q: nō continebāt realiter xp̄z: nec preciū pas
sionis eius:sed sacr̄a noue legis: aut ꝯtinēt reali/
ter xp̄m sicut eucharistia aut ꝯtinēt preciū ⁊ v̄tutē
passiōis eius:sicut baptism⁹ ⁊ cōfirmatio et pnia
et cetera sacraméta:et ideo ilico efficiūt ⁊ ꝯferunt
gratiā inuisibilē quā visibiliter significāt. Et ili/
co soluūt pro pctōre q: xp̄s operatur per ecclesia
stia sacr̄a tanq̄ manuale instrumentū continens
virtualiter preciū ⁊ thesauruz passiōis eius.Non
est aūt sic dicendū de sacrificijs ⁊ sacramētis vet.
leg.in q̄bus nō erat xp̄s realiter nec eius passio sz
solū tanq̄ in signo inquātuz illa erāt figura xp̄i in
cruce imolādi. Jdeo nec de p̄senti efficiebāt grām
quā significabāt:nec soluebāt preciū redēptionis
qđ figurabāt per xp̄m in cruce soluendū. Non est
sic de sacramētis noue legis:quia ilico efficiūt qđ
significāt:eo ꝙ realiter cōtinēt preciuz passionis
xp̄i.Nam sacramētū eucharistie in quo xp̄s reali/
ter cōtinet̃ ilico per se confert gratiā recipiēti di/
sposito:et recōciliat ipsum deo:⁊ oēs ꝓ quibus of
fertur reconciliat deo nisi habeāt obicem. Et ba/
ptismus ilico soluit preciū passionis christi ꝓ ba
ptizato ⁊ pnia ꝓ pctōre penitēte ⁊c. Et sic ista sa/
craméta ilico efficiūt hoiem dignū vita eterna et
iustificāt illum:ideo decedēs hō ilico euolat ad ce
lum in virtute passiōis xp̄i quā recepit ꝑ sacramē/
ta. Et sic in ꝯfirmatiōe ilico dantur dona grāruz
spūssctī. Causa ergo quare sacraméta noue leg.
ilico efficiūt qđ significāt cum cōferunt̃ est:q: con
tinēt realiter ipsuz xp̄m aut virtutē ⁊ preciuz pas/
sionis eius:eo ꝙ fluxerūt a passiōe christi. Et cau
sa quare sacraméta et sacrificia veteris legis hoc
hoc nō faciebāt erat q: nō continebāt realiter pre
Fides d ciū ⁊ virtutē passiōis xp̄i: q: nō fluebāt ab ea: sed
xp̄o futu significabāt passionē xp̄i futurā. ¶ Quinta cōclu/
ro p̄res sio ꝙ per solā fidē de xp̄o futuro oēs fideles ⁊ pa/
iustifica tres vete.test.fuerūt iustificati ⁊ a pctīs absoluti.
bat. Hanc cōclusionē ꝓbat ap̄ls ad Heb.xj.Ubi enume
rat oēs pricipales patres ve.te. incipiēs ab Abel
ꝓbādo ꝙ oēs illi per fidē xp̄i futuri passi sunt ꝑse
cutiōes:⁊ opati sunt iustitiā:sed nō potuerūt ꝯse/
qui repromissiōes nisi ꝑ xp̄z. Ubi oēs illi ꝑ fidē xp̄i
futuri facti sunt mēbra xp̄i. Nā licz xp̄s nondū ve/
nisset tamē iam erat eis credit⁹:⁊ iam expectabāt
redimi ab eo. Et iō tanq̄ mēbra xp̄i iam meruerūt
participare passionē xp̄i:q: sub tali absoluti sunt
a pctō hanc etiā cōclusionē ꝓbat ap̄ls ad Ro.iiij
⁊ ad Gal.iij. Nā abraā anteq̄ reciꝑet circūcisionē
iam fuerat iustificat⁹ dū erat in p̄putio ꝑ fidē: eo
ꝙ credidit deo qñ ad p̄ceptū dei exijt de terra sua
et venit in terrā chanaā:⁊ qñ suspiciēs in celū cre/
didit semen suū spūale multiplicāduz per xp̄m si/
In circū cut stellas celi. Et iō q: credidit reputatū est ei ad
cisione iustitiā:vt ptz gen̄ xv. Ex quo ptz ꝙ per solā fidez
tolleba/ xp̄i futuri saluati sunt p̄res vet.test. ¶ Sexta ꝯclu/
tur origi sio ꝙ licz in circūcisione tollebat̃ pctm̄ originale
nale sed in vet.testa.tamē nō in virtute circūcisiōis:sed in
in virtu/ virtute fidei xp̄i futuri. Jsta ꝯclusio hz tres partes
te fidei. Prima pars est credita toti ecclesie:scz ꝙ origina

le tollebatur in circūcisione:vt ptz per Aug. ⁊ Be/
dam ⁊ magistrū.iiij.sententiarū di.j. Scd̄a pars est
probata per primā ⁊ scd̄am ꝯclusionem:quia illa
circūcisio nō cōtinebat sufficiēs preciū pro pctō:
nec ad placandū deū nec iustificādū hoiem: ergo
sequitur ꝙ pctm̄ in illa circūcisiōe tollebat̃ in vir
tute fidei xp̄i futuri ⁊ in virtute future passiōis xp̄i
sub cuius fide ⁊ protestatiōe dabatur ⁊ fiebat ta/
lis circūcisio:⁊ sic est dicendū de sacrificijs vet.le.
q: licz in oblatiōe illorū sacrificiorū q̄ offerebant̃
tollerent̃ pctā actualia illis pro quib⁹ offerebant̃
tamē nō in virtute illorū sacrificiorū ⁊ aialiū brū
torū:q: nō in virtute illorū sacrificiorū ⁊ aialiū bru
torū:q: nō ꝯtinebāt tale preciū vt satisfacerent ꝓ
peccato ⁊ recōciliarent populū deo pro se: sed ta
lis iustificatio fiebat in v̄tute fidei quā habebāt
offerētes de passione xp̄i futuri:q̄ q̄dē passio xp̄i fi
gurabat̃ ꝑ illa sacrificia. Jsta etiā cōclusio ꝓbat̃
Nā abraā nō fuit iustificat⁹ per circūcisionē quaz
accepit:sed per fidē quā habuit in p̄putio:hoc idē
probatur. Nam vt ait Josephus libro antiquita/
tū. Sarraceni descendētes ex ismale q̄ se sarrace/
nos falso appellāt oēs circūcidebātur ꝓut didice
runt a patribus suis: tamē non est dicendū ꝙ illa
circūcisio ꝯferret eis gratiā:eo ꝙ nec erat in eis si/
gnaculuz fidei:nec dabat̃ eis sub fide xp̄i futuri.
Et sic ptz ꝙ circūcisio nō tollebat pctm̄ in antiq̄s
sed fides cui⁹ illa circūcisio erat signū:vt patebit.
Et ideo circūcisio antiquorū de se nullius valoris
erat ad tollendū pctm̄ nisi ratione fidei cōferētis
Jdeo erat necessaria fides cōferentis:cuius ratio
erat:quia illa circūcisio nō continebat realiter me
rita passionis xp̄i. Sed secus est de baptismo qui
realiter cōtinet virtutē et merita passionis christi
Et ideo in casu necessitatis absq̄ fide ministri po
test cōferri. Unde si nullus fidelis reperit̃ tunc in Exēplū.
tali casu hereticus vel scismaticus vel iudeus po
test baptizare fm̄ Jsido. Et ptz de ꝯse.di.iiij.c.ro
manus pōtifex. Jtē ca.sequēti a quodā iudeo. Jtē
hoc idē patet de athanasio. de quo legit̃ in.x. lib.
ecclesia.hystorie.ꝙ cum Alexāder episcopus Ale/
xandrinus rediret de ecclesia ad domū cum clero
suo vidit ludum puerorū filiorū paganorū ⁊ gen/
tilium:qui in illo ludo volētes christianos imita/
ri constituerūt inter se athanasiū puerū decem an
norum in episcopū: qui quidē athanasius nō ba/
ptizatus baptizauit oēs illos pueros in forma ec
clesie. Uidēs aūt episcopus cū clero illū ludū vo
cauit ad se oēs illos pueros petēs quid sibi vel
let ille ludus:pueri aūt narrauerūt ep̄o totū casuz
gestum:scz qualiter athanasius fictus ⁊ simulat⁹
episcopus eos omnes baptizauerat sub tali for/
ma:tunc episcopus informatus diligēter de myste
rio determinauit simul cum clero qualiter omnes
illi pueri erant veri xp̄iani: ⁊ nō erāt iterū bapti/
zandi postq̄ in forma ecclesie erant baptizati licz
a puero nō baptizato. Et tūc episcop⁹ cepit atha
nasium ⁊ baptizauit eum:eo ꝙ nō erat baptizat⁹
licet alios pueros baptizauerat: ⁊ sic ep̄us nutri/
uit athanasiū in fide et sciētia et doctrina catholi
ca qui postea fuit eximius doctor ⁊ ep̄s alexādri/
nus successor sui magistri. Et quo ptz ꝙ nō bapti

Non baptizat⁹ pōt baptizare.

zatus ꝛ infidelis pōt baptizare: ꝛ ratio est ista ꝙ merita passionis xp̄i cōtinent̄ realiter in baptismo et ceteris sacramētis nō ꝙ sacramēta creent gratiā nec sint cā effectiua eiusdē: sed sunt quasi quedā vasa medicinalia ſm hugonē: in quib⁹ cōtinētur virtus ꝛ merita passiōis christi. Et ideo sacerdos nō cōcurrit ad sacramēta nisi tanꝙ minister. Vn̄ sicut dn̄s p̄cipit seruo vt sumat ciphum ꝛ hauriat vinum de vegete sua ꝛ det potū ceteris: ita sacerdos ꝛ minister ex dei p̄cepto cū vase siue cipho sacramētali haurit merita passionis xp̄i: ex cellario ecclesie ꝛ propinat potū gratie et sanctificationis fidelibus xp̄i. Vn̄ per baptismū tanꝙ per ciphū siue tanꝙ cū cibo ꝓpinat medicinā cōtra originale: ꝛ per pniam cōtra actuale: q̄ quidē medela simul purgat et scīficat ꝛ gratificat: sec⁹ aūt erat de circūcisione ꝙ nō erat sic instrumētum gr̄e: q2 nō cōtinebat realiter virtutē passiōis xp̄i: sed tm̄ in signo inquantū significabat illā.

Circūcisio dabatur in signum.

¶ Sec̄a prima cōclusio ꝙ circūcisio nō dabat̄ in p̄ciū pro peccato: sed in signū precij ꝛ pacti siue in signum federis. Prima pars ptz per supradicta: q2 nō cōtinebat preciū passionis xp̄i: nec erat manuale instrumentū sanctificādi nec cōferēdi gratiā nec ꝓcedebat: nec fluebat a passione xp̄i: sed figurabat tantū ipsam vt dictū est. Scd̄a aūt ps probatur Gen. xvij. vbi dicit dn̄s abrae. Ponam pactum meū inter me et te ꝛc. Circūcidetis carnem p̄putij vestri vt sit signū federis inter me ꝛ vos ꝛc. ꝓpter que v̄ba dicit apl's ad Roma. iiij. ꝛ ad Gal. iij. ꝙ abraā nō accepit circūcisionē ad iustificationē ꝛ gratiā: q2 iā ante in preputio per fidē fuerat iustificatus: sed accepit eam in signaculū fidei ꝛ in signū federis futuri.

Quintuplex signū circūcisionis.

¶ Ad cuius intellectū est valde notādum ꝙ illa circuncisio sortiebat̄ quintuplex signū. Primo signū distinctiuū inquantū distinguebat illum populū a ceteris natiōibus per tale signū carnalis circūcisionis: quia solus ille popul⁹ gerebat circūcisionem in carne. Scd̄o erat eis signū figuratiuū: q2 figurabat passionē xp̄i futuram per effusionē illius modici sanguinis: et figurabat ꝛ significabat abscissionē p̄putij cordis ꝓut dr̄ Deute. x. Circūcidite preputiū cordis vr̄i. Et sic figurabat̄ abscisio pctī per abscissionē illi⁹ pellicule. Tertio significabat quoddā cēsuale tributū. Quarto significabat fidē cōferētis ꝛ recipiētis quā habebat de xp̄o futuro. Quinto significabat p̄ciū ꝑ xp̄m in cruce soluendū: et sic erat signū federis et pacti et signū precij futuri.

No. istā induction em.

¶ Ad cuius intellectū est vlteri⁹ valde notandū ꝙ illud signum federis ꝛ pacti erat simile federi ꝛ pacto bellatorum ꝛ negociatorū qd̄ obseruāt inter eos. Exēpli gr̄a. Nā qn̄ꝙ accidit ꝙ vnus miles capit alium in bello qui quidē captus de iure belli est seruus alteri⁹ et sic est pecunia redimēdus. Sz quādoꝙ accidit tale pactū ꝛ fedus inter eos ꝙ ille qui est redimendus ꝓmittit victori sub fide ꝛ pacto dare pecuniā et preciū redēptiōis in tali tp̄e futuro: sed de p̄nti dat ipsi anulū aut cyrographū manu sua scriptū in signū federis p̄cij ꝛ futuri soluendi: et sic victor permittit ipm̄ liberatū abire: tunc manifestū est ꝙ ille anulus traditus siue illud cyrographū nō fuit solidum preciū redēptionis: sz signū federis ꝛ futuri precij soluēdi ꝛ ꝓmissi. Itē quandoꝙ accidit ꝙ vnus mercator emit ab altero equū vel nauem plenā mercib⁹. Et ilico de presenti tradit ipsi vnū ducatū aut florenū in signū precij vt vēditio sit firma ꝛ rata: et ilico recipit merces promittēs intra mensem vel annū soluere totum preciū. Tunc manifestū est ꝙ nec emptor dedit: nec venditor acceptauit illū ducatū in solidū precium: sed in signū federis ꝛ in signū precij soluendi in tēpore statuto sub federe et pacto inter eos cōposito: que dicitur quedā arra. Ita ergo pariter in ꝓposito est dicendum ꝙ cū totus hō quo ad corpus ꝛ aiam ꝓpter peccatū esset ad mortē ꝛ seruitutē eternā cōdēnatus: ꝛ in potestate diaboli detētus: oportebat ipsum iusto ꝛ sufficiēti precio redimi: qd̄ quidē preciū q2 totum genus humanū debebat redimere oportebat: vt excederet in valore et dignitate totū genus humanū simul ꝛ esset purū ꝛ naturaliter liberū ab omni pctō ꝛ deo gratū de per se ꝛ acceptū: sed tale nō poterat esse nisi passio christi: vt dictū est: ergo nullū aliud preciū erat sufficiēs. Sed q2 misericors deus ab initio statuerat redimere hoiem per xp̄m ꝛ eius passionē: ideo fecit pactū ꝛ fedus cum abraā ꝛ semine eius: vt in signū federis ꝛ precij futuri per xp̄m in cruce soluēdi circūcideret se ꝛ oēs posteriores: ꝛ de p̄senti daret deo et offerret illā circūcisionē in signū precij futuri per xp̄m soluēdi in cruce. Vnde sicut miles nō remittit seruū in virtute cyrographi: nec vēditor tradit merces ipsi emptori in virtute illius floreni dati in signū: sed in virtute fidei qua ꝓmittit soluere in tēpore statuto ita deus nō remittebat pctm̄ in virtute circūcisionis: sed in virtute fidei sub qua dabat̄ illa circuncisio. Et ideo dicit apostolus ꝙ illa circūcisio nō erat nisi signaculū illius fidei ꝛ federis: quia per talem obedientiā ostendebant fidem quam habebant antiqui de christo et eius passione: et sic sub tali federe et pacto ilico filij abrae liberabātur et absoluebātur a peccato. Ex quibus ptz ꝙ de⁹ nō receptabat illam pelliculam que abscindebatur: nec illum modicum sanguinem qui effundebatur in solidum ꝛ sufficiens precium pro redemptione illorum: sed in solum signum precij futuri soluendi per christū. Et sic etiā patres ꝛ fideles veteris testa. nō dabant illam pelliculā ꝛ sanguinē circūcisionis in solidum preciū pro peccato suo: sed in signū futuri precij inquantū ꝓmittebāt et ꝓmittebantur soluere capite in xp̄o capite suo ꝛ redēptore vniuersali: et sub tali pacto ꝛ federe absoluebātur ꝛ remittebātur de presenti: sed semꝑ manebāt debitores in xp̄o: ꝛ hoc fuit pactū ꝛ fedus sub quo abraā accepit circūcisionē pro semine suo: et hoc intendebat dicere deus: ꝛ hoc sonant verba eius cum dixit: hoc est pactū meum quod obseruabitis inter vos ꝛ semē tuū ꝓst te circūcidetur ex vobis omne masculū: ꝛ circūcidetis carnē preputij vestri vt sit signū federis inter me ꝛ vos: et ita masculus cuius caro circūcisa nō fuerit ꝑibit anima illa de populo suo: quia pactū meū irritū fecit: quod declarans Aug. de ciuitate: dicit ꝙ intelligit̄: quia irritum fecit pactum dei quādo peccauit in adam

quasi dicat aīa cuiuscūq̧ hoīs peccauit in adam q̄r irritū fecit pactū meum de fructu ꝓhibito non vescēdo. Un̄ oīs hō manserit seruus pctī lō pono tecū pactū et fedus vt circūcidat̄ oīs mascul⁹ i si gnū federis et ego accipiā illā circūcisionē nō in pctū: sz in signū pcij et i signū federis: vt vnusq̧ circūcisus ꝓmittat soluere p̄ctū solidū et validū p xp̄m. ¶ Et sub federe absoluā illū a debito ser/uitutis in cui⁹ v̄tute remittebat̄ pctm̄. Aliter aūt ꝓibit aīa illa: q̄r semp maneret obnoxia pctō p̄ri/morū parentū. Et sic pt3 q̄ talis circūcisio nō da bat̄ nec fiebat nisi in fide cōferētis et recipientis

Sacrificia et oblatiōes. vete.te. erant signum federis ⁊c.

¶ Octaua cōclu. q̄ sicut illa circūcisio non dabat̄ in preciū ꝓ pctō originali sz in signū federis ⁊ precij futuri: ita p̄ter sacrificia et oblationes ve. te. nō offerebant̄ in solidū p̄ctū ꝓ pctis actualib⁹ sed in signū federis et p̄cij futuri inquantū illi ꝓ/mittebant et protestabant̄ soluere p xp̄m. Et sub tali federe et pacto de⁹ acceptabat illa sacrificia ⁊ de⁹ absoluebat eos a pctō ⁊ debito q̄r illa sacrifi cia ⁊ oblatiōes nō in se realr̄ cōtinebāt p̄ctū sz so lū fiebāt in signū et figurā. Et iō data sunt in qua/tuplex signū sicut circūcisio. s. in signū distinctiuū et in signū figuratiuū futuri sacrificij ⁊ future re/dēptiōis i signū censualis tributi ⁊ feudi: q̄r erat qddā tributū et census quē soluebant. Quarto in

Not. de oblatio nib⁹ patrum.

signū fidei quā de xp̄o futuro habebāt. Quito in signū pacti et federis et ꝓtestationis et p̄cij sol/uendi p xp̄m sicut dictū est. ¶ Nona cōclo. q̄ sicut circūcisio et sacrificia et cetera legalia legis moy si nō offerebant̄ in preciū sed in signū ita pariter sacrificia et oblationes ipsius abel et enoc ⁊ noe et Iob ⁊ melchisedech ⁊ abraā et aliorū fideliū le gis nature nō offerebant̄ in preciū. sed in signū fe deris et precij futuri p xp̄m soluendi. Et illa sacri ficia erant qdā signa fidei illorū quā de xp̄o fu/turo habebāt. Nā s̄m Aug. in lib. Cur de⁹ hō de⁹ ipsi adā ꝓmisit xpm de virgīe nasciturū: et ipsum redēpturū vt sic de instanti miseria doleret tm̄ de suo suoq̧ p̄ratis remedio iam de longinquo gau deret. Uera itaq̧ rōne didicimus vt inq̄t Aug. q̄ ab adā dn̄i prestolabat̄ aduētus ⁊c. Et sic est dicē dū q̄ ille angel⁹ q̄ expulit ada3 de pa̅diso docuit eum modū colendi et exhibēdi latriā deo ⁊ offerē di sacrificia in signū futuri precij et in signū futu/ri sacrificij xp̄i. Et sic adam docuit abel et oēs fi/lios nepotes. Et sic sub tali federe abel offerebat agnū ex primitijs gregis. Gen̄. iiij. ⁊ sub tali fide enoch icepit inuocare nomē dn̄i. q̄ est Iesus verbū incarnatum. Et sub tali fide enoch faciendo bōa opa placuit deo et dn̄s tulit eū Ge. v. et translat⁹ est in pa̅disum Eccli. xliiij. Et sub tali fide fabri/cauit archā noe ex precepto dn̄i. Et edificauit al tare ⁊ obtulit de aīalib⁹ mūdis in signū federis ⁊ precij futuri Gen̄. viij. Itē sub tali fide et federe abraam exiuit de terra sua et venit in terram cha naam ex precepto dn̄i et edificauit altare in be/thel: et obtulit ibi sacrificiū et inuocauit nomen dn̄i Gen̄. xij. Itē sub tali federe et fide melchise/dech obtulit panē et vinū in signum futuri precij Iob offerebat sacrificia ꝓ pctis filiorū Iob. j. et sub tali fide et spe dixit Iob. c. xix. Credo q̄ redē/ptor meus viuit et in nouissimo die de terra surre cturus sum. et rursus circūdabor pelle mea et in carne mea videbo saluatorem meu3. Et sic pt3 q̄ p̄res ve. te. tā legis nature q̄ scripture saluati sūt per solā fidē xp̄i futuri inquantū p illā fidē efficie bant̄ mēbra xp̄i: et iō iā p̄ticipabāt merita passio nis eius q̄bus pctā sunt remissa: et iō in ipso ca/pite suo nobiscū acceperūt repromissiōes. ad he. xj. Et sic pt3 q̄ oīa sacrificia et oblationes patrū tā legis nature q̄ scripture nō erant nisi q̄dam si/gnacula fidei offerentiū oblata in signū figura/tiuū et in signū federis precij futuri p xp̄m soluen di: q̄r oēs ꝓtestabant̄ et promittebāt soluere per xp̄m p̄ctū solidū et sufficiēs. Un̄ p talia opa ꝓfi/tebant̄ et⁹ oñdebāt fidē quā de xp̄o habebat et sic erāt signa fidei eorū. Ex q̄b⁹ oīb⁹ seq̄tur q̄ xp̄s in cruce nō soluit ꝓ oībus preteritis nisi tm̄ ꝓ illis a q̄bus acceperat signaculū fidei et signū future solutionis: aut per sacrificia et oblatiōes factas sub tali fide et protestatione: sicut fuerūt fideles legis nature aut p circūcisionē et cetera legalia si cut fuerūt filij abrae s̄m ꝓmissionē et filij israel q̄ fuerunt sub lege moysi qui nō sunt saluati p opa legis tantū: sed p̄ncipaliter per fidem xp̄i futuri sub cuius federe offerebant oīa illa in signū fede ris. ad Romanos et Galathas et Hebre. ¶ Deci

Baptismus oībus necessari⁹.

ma cōclu. q̄ postq̄ baptismus fuit institutus per xp̄3 oēs fideles ve. te obligabant̄ baptizari: ꝓba tur. Nam oēs acceperant circūcisionē in signu3 fi dei et cum protestatione precij futuri: ergo postq̄ xp̄s contulerat aquis virtutē regeneratiua3 ⁊ for mam sacramento baptismi: et baptismus iam cō tinebat precium sufficiens quod illi promiserant soluere in xp̄o: ergo ilico fuerunt obligati soluere totum precium perfectum per baptismu3 postq̄ oportunitas aderat: et ideo licet Iohānes bapti/sta esset circuncisus: tamē fuit baptizatus per xp̄3 et christus baptizauit oēs apostolos vt credit̄ et misit eos ad baptizandum iudeos in omnem ci/uitatem et locum quo erat ipse venturus vt patet Mat. x. et Luce. x. et hoc fecit xp̄s ad ostendēdum q̄ omnes illi nō acceperāt circuncisionē nisi in si/gnum fidei et in signū federis et precij futuri et si gnum illius baptismi in quo erat sufficiens pre/cium. Ex hoc sequitur q̄ si adam et abel et abraā et moyses et dauid et ceteri fideles vete. testa. vi/xissent vsq̧ ad baptismū xp̄i oēs obligabant̄ ba/ptizari: q̄r sub tali fide et figura et federe recepe/rant illa signacula circūcisionis aut obtulerunt sacrificia et oblationes in lege nature et scriptu/re: ideo xp̄s dr̄ agn⁹ occisus ab origine mūdi apo ca. xiij. Sed ꝯ oīa supradicta arguit̄. Nam vt ait Aug. et pt3 quarto sniarū distinctione p̄ma. Ex quo fuit instituta circuncisio in illo pp̄lo hoc va/luit magnis et paruulis ad ablutionē originalis veterisq̧ pctī sicut mō baptismus Itē beda dicit q̄ idē faciebat circūcisio qđ mō facit baptismus nisi q̄ nō aperiebat ianuā regni celestis: ergo se/quitur q̄ circuncisio per se tollebat et mundabat originale pctm̄. ¶ Ad hec aūt r̄ndet̄ q̄ tam Aug.

Rn̄sio.

q̄ Beda secum portant responsiones suas in di ctis suis. Nam dictum est q̄ in circūcisione tolle/

batur et remittebat pctm originale: sz et hoc nō sequit q illa circūcisio esset instrm manuale cōtinens virtutē et merita passionis xpi: sicut baptismus. Et ideo nō p se tollebat pctm sed in virtute fidei cōferentis: et ideo nullus extra legē poterat cōferre nec ministrare illud sacrm in le. ve. nec p hoc habet q illud sacrm cōferret grāz: q: sic grā dabat nō nisi p fidē cōferentiū et recipientiū circuncisionē: q: opa legis nō iustificabāt per se nisi per fidē xpi futuri. Unde hanc cōclusionem pbat apls per totā eplam ad Romanos et Galath. et Hebreos. ¶ Quantū ad scdm articulū tenebitur iste ordo. Naz primo in gnali pbabitur qualr lex Moysi fuit mortua simul cū xpo et per pñs tunc finiuit cursum suū et cessauit ab officio suo. Scdo hoc idē pbabitur particulariter ab vnoquoq genere pceptorū: z p oēs ptes legis. Primo ergo est presupponendū et aduertendū vt dictū est in prologo: q lex vetus multiplr cōparat ad xpm et legem euangelicā. Nam primo cōparatur sicut motus et via ad suum terminum naturalem. Secundo tanq linee a circunferentia ad centrū. Tertio tanq accidentia ad subiectum. Quarto cōparat eam Augusti. contra aduersariū legis et prophetarum sicut officium ad suum finem in artificialibus. Item quinto Rabi salomō super zacha. cōparat legem et prophetas ad messiam sicut scientiam ad suū obiectū dicens: q oēs prophete non sunt locuti nisi vsq ad tempus messie. Sexto comparatur tanq signum ad suam veritatem et significatum. Septimo apostolus ad Romā. cōparat eam ad christū tanq contractum matrimonialez ad virum. Octauo in epistola ad Collossen. ij. cōparat eam tanq contractum et cyrographū censuale et debitoriū ad creditorem. Et sic christ9 dz terminus et centrum et subiectū et obiectum toti9 le. ve. et dz veritas et vir z creditor legis. Propter omnes ergo istas conditiones et operationes probatur q tota lex fuit simul mortua cum xpo. pbatur ergo primo q tota lex fuit mortua inquantum fuit motus et via ad christū. Nam habitibus existentibus in materia cessat motus. ergo postq lex peruenit ad christū cessauit et fuit cum eo mortua Itē scdo: sicut destructo et sublato centro destruūtur oēs linee ad illud cētruz terminate eo q linea nō potest esse sine puncto terminante: cū sit de ei9 essentia: ita mortuo xpo mortua fuerunt omnia legalia ad ipsuz terminata. Item tertio sicut destructo subiecto destruuntur et deficiunt omnia accidentia que fundātur in eo: ita mortuo christo omnia legalia mortua sunt: eo q christus omnia legalia compleuit: et toti legi voluit esse subiectus quia ideo voluit legi subijci et oīa onera legis super se sumere vt oīa secum crucifigeret et nos ab onere legis liberaret ad Gala. iiij. Item quarto sicut habito fine artis cessat officiuz et omnia que sunt ad finem: vt habita sanitate cessant omnia instrumenta medicalia et omnes medele: ita facta passione christi cessarunt omnia sacramenta et sacrificia et cetera legalia que non fiebāt nisi tanq officia ad xpm qui erat finis eorum. Nam omnia illa fiebant in officium figuratiuū et ostēsuum talis finis. Item quinto: sicut habita scientia alicuius obiecti cessat inquisitio scientie de illo obiecto: et habita et illata conclusione cessat syllogismus et cessant premisse: ita ergo adueniente christo qui fuit obiectū et cōclusio totius legis et prophetarum cessarunt oīa legalia que erat ppositiones premisse cōclusionuz euangelicarum. Item sexto: sicut adueniente significato cessat signum eius: ita adueniēte xpo qui fuit significatū et veritas legis et prophetarū: de necessitate cessauit lex et prophete: sicut adueniēte nauta ad portum cessat signū qd faciebat speculator de ei9 aduentu. Et adueniēte principio mēsis cessauit clamor kalēdarū rome: vt patebit. Et ideo postq oia figuratiua et dicta pphetarū fuerunt implete in cruce: dixit xps. Cōsumatū est: et sic tradidit spm Ad denotanduz q oīa cum eo mouebantur et sic cessauit lex z clamor pphetaz. Itē septimo mortua fuit lex cū xpo: inquantū erat quidā contractus debitorius et cyrographū censuale obligans illū populū ad xpz. vnde sicut contractus debitorius fact9 ad vitā creditoris rūpitur z extinguit: et ānullat p mortez creditoris. Ita ergo mortuo xpo totalr lex Moysi fuit mortua et extincta z rasa: eo q nihil aliud erat nisi quodā cyrographū censuale et ptractus debitorius in quo totus ille ppls se obligauerat seruare illā legē et oīa illa precepta: q: tot9 ille populus se obligauerat seruare illam legem et omnia illa precepta vsq ad mortem testatoris et creditoris: quod patet Exo. xxiiij. nam cum moyses legeret volumen legis: totus populus respōdit dicens: omnia que locutus est dominus faciemus et erimus obedientes z c. Unde tun. Moyses immolauit. xij. vitulos: et tulit medietatem sanguinis et aspersit super altare: z alteram partem super populum dicens. Hic est sanguis federis quod dominus pepigit vobiscum super cunctis cerimonialibus his z c. Per quod moyses voluit significare q illud fedus et pactū et cyrographum obligatiuum non erat soluendum nisi per sanguinez christi mediatoris qui erat futurus de9 et homo. Nam per hoc qd mediam partem sanguinis effudit super altare: voluit significare q deus cui facta fuit illa obligatio: factus homo erat moriturus et sanguine aspergendus. sed per hoc q aliam partē sanguinis sparsit super ppl'm voluit significare q xps p ppl'o erat moriturus z pprio sanguine effuso ipsum ppl'm erat redēpturus et liberaturus. Et sic pz quō tota lex Moysi nil aliud erat nisi quoddā cyrographum et ptractus debitori9 vsq ad mortem xpi. Et p pñs fuit extinctus: et ruptus: et mortu9: et crucifixus simul cū xpo: et per pñs nullus iam tenetur nec obligatur ad legalia. hanc rationem facit apostolus ad Col. scdo. Unde ait. Cum vos mortui essetis in delictis conuiuificauit cum illo donans vobis omnia delicta delens quod aduersum nos erat cyrographum decreti quod erat contrarium nobis. Et ipsum tulit de medio affigēs ipsum cruci: et expolians pncipatus et potestates traduxit cōfidenter palā triūphans illos in seipso. Nemo ergo vos iudicet in cibo: aut in potu: aut in parte

Scdz articul9.

Cōparatur lex vetus ad euāgelicam.

Lex vet9 mortua.

dici festi aut neomenie: aut sabbatorum: q̄ sunt vmbra futurorum ⁊c. Ex p̄dictis p3 q̄liter lex moysi fuit rasa ⁊ mortua ⁊ crucifixa cū xpo: inquātū erat quōdam cyrographū obligatoriū ⁊ p̄ct⁹ debitorū⁹ iō āpli⁹ nullus obligat̄ ad obseruātiā legaliū. Itē pbat̄ octauo q̄ lex moysi fuit mortua cū xpo: inquātum erat tāq̄ q̄dā ɔtract⁹ cōiugalis vxoris ad virū vnū sicut vxor nō obligat̄ ad vinculū ɔiugale nisi vsq̄ ad mortē viri: p quam mortem absoluit̄ vxor a vinculo cōiugali ipsi⁹ viri: ita pariter cū de⁹ desposauerit sibi illā plebē p datiōes legis in mōte synai: et tot⁹ ille ppl's se obligauerit ad illā legē seruandā sub federe sanguinis vt dictū est: ergo p mortē dei incarnati q̄ est xps: tot⁹ ille ppl's fuit absolut⁹ a vinculo legis: ⁊ p ɔñs nō āpli⁹ obligat̄ ad legis obseruationē. Vñ hāc rōnē facit apl's ad Ro. vij. vbi ait An ignoratis f̄res sciētib⁹ legem loquor: q2 lex i hoie dñat̄ quāto tpe viuit. Nā q̄ sub viro est mulier viuēte viro alligata est legi: si aūt mortu⁹ fuit vir eius soluta est a lege viri ⁊c. Itaq̄ fratres mei ⁊ vos mortificati estis legi p corpus xpi: vt sitis alterius qui ex mortuis resurrexit: vt fructificetis deo. Ex supradictis v̄bis vult innuere apl's q̄ ante mortem xpi finis et mariti illi⁹ populi: totus ille popul⁹ obligabat̄ ad seruādam legē: eo q̄ xps vir eius adhuc viuebat in corpore mortali: et tanq̄ mortalis expectabat̄ in lege. Ideo vsq̄ ad eius mortem obligabat̄: sed mortuo xpo viro suo iam nō obligatur ad vinculum coniugale legis: q2 sub tali cōditione ille popul⁹ expectabat xpm spōsum suum vt pro eo moreretur: vt p3 per totum discursum prophetarum. Et sic patet conclusio quomodo tota lex moysi fuit mortua cum xpo quo ad cerimonialia. Sed ista eadem conclusio probatur p̄ticulariter scdm om̄es partes legis moysi. ¶ Ad cuius intellectum est notādum q̄ tota lex moysi cōtinet in se sexcētas tredeci precepta: quorum quedam dicuntur moralia: ⁊ quedam iudicialia ⁊ quedam cerimonialia. Moralia autem sunt illa decem precepta q̄ fuerunt scripta in duobus tabulis lapideis vt patet Exodi .xx. et .xxj. Et dicuntur moralia eo q̄ pertinent ad omnes homines et omnibus sunt communia: sine quibus homines nō possunt ad inuicem conuersari nec conueniri. dicūtur etiam moralia: quia sunt de iure nature: ⁊ pertinent ad moralem iusticiā: quia per ista decem precepta tribuitur vnicuiq̄ quod suum est s. deo latria seruitus quod pertinet ad tria prima precepta prime tabule. Alia autem septem pertinēt ad cōuersationē proximi et ideo ista decem p̄cepta moralia sunt immortalia eo q̄ sunt de iure nature et iam fuerunt obseruata in lege nature licet nō fuerint explicita. Et ideo non precise pertinent ad legem moysi nisi inq̄tum ibi fuerūt magis explicita: quia magis pertinent ad legem nature. De sabbato autem quomodo est morale q̄tum ad substantiam ⁊ cerimoniale q̄tum ad modum dicetur in sequenti questione. Precepta autē iudicialia fuerunt data ad correctionē et punitionē transgressorum: quia aut dirigūt hoies ad seruāda p̄cepta moralia: aut puniūt trāsgressores p̄ceptorum dando oculum pro oculo ⁊ dentem pro dente ⁊ vitā pro vita: ista aūt precepta iudicialia q2 partim erāt moralia ⁊ partim cerimonialia: iō partim mortua sunt cum christo vt patebit. In tertio autē ordine sunt ⁊ erāt precepta cerimonialia et dicebantur cerimonialia rōne modi agendi et significandi: eo q̄ disponebant ad modū colendi deum que quidem cerimonialia erant in quadruplici genere. Nam quedam pertinebant ad sacra: quedā ad sacr̄a: quedam ad sacrificia et oblationes: ⁊ quedam ad obseruantias seu abstinentias. Sacra aūt erāt illa que ad cultum diuinū dedicabantur et sacrificabantur. Et ista erant quinq̄ s3 q̄ quinq̄ sacrificabantur ⁊ dedicabantur ad cultum diuinum. Nam primo dedicabātur persone. Scdo loca. Tertio tēpora. Quarto ornamenta personarum. Quinto vtēsilia templi ⁊ loci sacri. Persone autem dedicate: q̄dam dedicabantur ⁊ sanctificabatur ad colendum deū: et iste erat solus ⁊ totus populus duodecim tribuum israel: q2 sol⁹ ⁊ totus ille ppl's erat electus ad colendum vnum deū creatorem omnium: quedam aūt persone dedicabātur ad ministerium cultus diuini: sicut erant sacerdotes ⁊ leuite ⁊ cantores ⁊ ianitores ⁊c. Et isti erant de sola tribu leui. Quedam autem persone sanctificabantur ⁊ purgabant̄ a peccato ⁊ immūdicia sicut erāt peccatores ⁊ leprosi ⁊ menstruate ⁊c. vt p3 in Leuitico. Iste ergo erāt psone que sacrificabantur ⁊ disponebant̄ ad diuinū cultum ⁊ habilitabātur ad ipsum. Loca vero cōsecrata ⁊ dedicata ad diuinum cultum erant Hierusalem ⁊ tēplum siue tabernaculum et archa. Tempora aūt dedicata ad cultū dei: erat principaliter sabbatū: exinde festum azimorū ⁊ penthecostes: et tubarū: expiationis: et tabernaculum ⁊c. vt Leuitici .xxiij. Ornamenta dedicata ad diuinum cultum erant ornamenta sacerdotis: s3 ephot: rationale: ⁊ humerale: ⁊ mitra ⁊c. Utensilia autem templi erant candelabra ⁊ mortariola ⁊c. Omnia ergo ista quinq̄ supradicta scilicet persone loca et tempora et ornamenta ⁊ vtensilia dicebant̄ sacra siue sancta: eo q̄ ad cultum diuinum erant consecrata ⁊ sanctificata ⁊ dedicata ⁊ habilitata: qd erat primum genus cerimonialiū. In secundo genere erant sacramenta qua dicebantur illa quibus sacra consecrabantur. Et ista erant tria. Nam in primo loco erat circūcisio qua sanctificabātur oēs filij israel. In scdo erat vnctio qua vngebantur soli sacerdotes et reges vt habetur Exo. xxx. In tertio loco erant purgationes et lotiones et aspersiones quibus purgabant̄ peccatores ⁊ leprosi ⁊c. vt p3 in leuitico que dicebant̄ sacramēta: eo q̄ cōsecrabant ⁊ sanctificabant personas ⁊ loca ⁊c. In tertio genere cerimonialiū erant sacrificia distincta q̄ offerebāt psone sacrificate in locis sacris: que quidem sacrificia et holocausta fiebant ex certis animalibus mūdis: vt p3 in Leuitico ad qd etiā genus cerimonialiū pertinēt oblatiōes. In quarto tandē gñe cerimonialiū ponebantur obseruātie ⁊ abstinentie a cibis ⁊ rebus immundis puta nō comedere porcū nec anguillā ⁊c. vt p3 ibidem. Ad ista ergo q̄tuor genera reducūtur oīa p̄cepta cerimōialia: q2 aut erāt de sacris aut de sacramē/

No. p̄cepta legis moysi.

Sacra dicebantur quinq̄.

Sacra. erāt tria.

tis aut de sacrificijs ⁊ oblationibus: aut obseruā
tijs ⁊ abstinētijs que oīa dicebātur cerimonialia
inq̄tū respiciebāt ⁊ obseruabāt modū ⁊ p̄sonas ⁊
loca ⁊ tēpora ⁊c. ad quādā significationē de futu/
ris mysterijs: qꝛ deus nobiliori ⁊ cōuenientiori ⁊ di
gniori modo poterat coli et placari vt patebit er
go talis cult⁹ totus erat cerimonialis ⁊ significa
tiuus: qꝛ cerimonia nō dicit nisi modū et figurā ⁊
significationē: qꝛ oīs cerimonia quecūq̄ sit fit ad
significādū aliud: vt ptꝫ in cerimonijs q̄ fiūt in ser
uitio ⁊ honore regū. ¶ His habitis ⁊ notatis: po
nitur prima particularis conclusio ꝙ oīa sacra et
sanctificata legis veteris mortua sūt cū xp̄o i cru
ce. ista ꝯclusio p̄bat̄. Prio quo ad p̄sonas ⁊ gene/
rationē carnalē personarū q̄ sanctificabant̄ et de
dicabant̄. Nā dictū ē ꝙ nō circūcidebant̄ nisi filij
israel: nec vngebant̄ nisi sacerdotes de tribu Leui
et reges de tribu iuda: sꝫ oīa ista ordinabātur ad
xp̄m: tāq̄ in finē. Et iō xp̄s s̄m carnē voluit esse de
gñe israel ⁊ israelita: ⁊ circūcisus: ⁊ voluit esse de
tribu iuda et leui. p̄pter regnū et sacerdotiū: eo ꝙ
ille due tribus coniungebantur in cōiugio: et hoc
voluit facere xp̄s vt secum crucifigeret generatio
nem carnalē filiorum israel: et regnum ⁊ sacerdo/
tiū legale: et sic voluit esse rex et sacerdos. Et ideo
cū xp̄o mortua est gñatio carnalis filiorum israel
⁊ generatio carnalis regum ⁊ sacerdotū: ⁊ sic mor
tua est generatio legalis ⁊ regnum ⁊ sacerdotiuꝫ
legale cū xp̄o. Ex quo sequit̄ ꝙ iudei interficiēdo
xp̄ꝫ interfecerūt gñationē israel carnalē ⁊ regnuꝫ
et sacerdotiū. Et sic ipsimet se p̄uarūt regno ⁊ sa/
cerdotio. Itē seq̄tur ꝙ cū xp̄o mortua sūt oīa orna
mēta sacerdotalia in lege scripta scꝫ ephot ⁊ mi/
tra et rōnale ⁊c. eo ꝙ talia ordinabant̄ in ip̄ꝫ tāq̄
sacerdotē ⁊ finē regni ⁊ sacerdotij: ⁊ sic etiam cum
eo fuit mortuum sceptrū regale t̄pale eadē rōne.
Et sic ille pp̄ls extūc fuit priuat⁹ regno ⁊ sacerdo
tio p̄ut p̄phetauerat Osee. iij. dicens. Dies mul
tos sedebūt filij israel sine rege ⁊ sine principe et
sine sacerdotio. ¶ Scd̄a conclusio ꝙ cum xp̄o fuit
mortua iudea ⁊ hierl̄ꝫ ⁊ tēplū cū archa ⁊ cū oībus
vtēsilib⁹: et tota terra israel p̄bat̄. Naꝫ de⁹ elege/
rat illū pp̄lm: vt ex eo nasceretur messias s̄ꝫ carnē
et elegit illā terram israel: vt in ea xp̄s p̄dicaret: ⁊
miracula faceret: ⁊ illā ciuitatē et templū: vt in ea
legē declararet: et moreret̄: ⁊ resurgeret. Et p̄pter
ista mysteria nostre redēptionis p̄phete desidera
uerūt ⁊ comēdauerat illā terram: et ciuitatē ⁊ tem
plum: eo ꝙ oīa ordinabātur ad xp̄m ergo omnia
mortua sunt ⁊ crucifixa cū xp̄o qui erat finis gr̄a
cui⁹ oīm illoꝝ: habito ergo fine cessant oīa q̄ sunt
ad fineꝫ: ⁊ cessant oīa instrumenta que sunt facta
p̄pter illū finē. Iteꝫ xp̄s crucifixus est in iudea et
hierl̄ꝫ tāq̄ in loco ad hoc deputato et electo ergo
locus fuit crucifix⁹ cū eo: ⁊ sepult⁹. hoc probatur ex
experientia per ea mysteria que facta sunt. Nam
terremotus factus est per vniuersam terrā in mor
te xp̄i: ⁊ monumēta p̄phetaꝝ ap̄ta sunt. Et tēpli
velū scissuꝫ est qd̄ cooperiebat sancta sanctorū et
sic oīa secreta que ibi latebāt fuerūt manifestata:
ad notādum ꝙ iam templuꝫ illud materiale non
amplius erat necessariuꝫ: eo ꝙ omnia signa legis

Oia sa/cra ⁊ sanctifica/ta legis veteris sunt cuꝫ xp̄o mor/tua.

Iudea ⁊ hierl̄m ⁊ tota ter/ra israel cum xp̄o morit̄.

et dicta p̄phetarum erant in xp̄o completa ⁊c.
¶ Tertia conclusio. ꝙ cum xp̄o mortuū fuit pasca
et sabbatum ⁊ oīa tempora legis ad diuinū cultū
deducta p̄batur. Nam xp̄us fuit crucifixus in die
pasche et sepultus: et per totam diem sabbati mā
sit in sepulchro: ergo dies pasce fuit crucifixus cū
xp̄o ⁊ sepult⁹: ⁊ dies sabbati stetit cū xp̄o in sepul/
chro. Et sic tā pasca q̄ sabbatū fuit cum xp̄o mor
tuum: qꝛ sicut locus fuit mortu⁹ cū xp̄o: ita ⁊ tēpus
eo ꝙ ad hoc fuit ordinatū pasca vt xp̄s in eo more
retur: ⁊ sabbatū vt in eo per totam diem christus
in sepulchro iaceret mortuus et quiesceret. Et sic
tam sabbatum q̄ pasca fuit mortuum cū christo.
Et hoc apparet per signum. Nam christo morien
te in die pasce: tenebre facte sunt p̄ vniuersam ter/
ram a sexta hora vsq̄ ad nonam: et sol passus est
eclipsim: ⁊ luna non dedit lumē: ad denotandū ꝙ
pasca cum oībus festis legalibus: ⁊ cum tota ciui
tate Hierusalem et templo ⁊ cum tota terra israel
tunc fuit eclipsatum ⁊ mortuum: quod vere fuit de
signatum per illam eclipsim factam preter natu/
ram: ⁊ terremotuꝫ. Et sic in eodem die cum christo
fuit pasca sepultum: et altera die que fuit post pa
rasceuen: que fuit magnuꝫ sabbatum venerunt iu/
dei ex parte pylati ad sigillandum sepulchrum et
claudendum. Et sic clauserunt et sigillauerūt sab
batum in sepulchro simul cum christo et māsit sab
batum sepultum cum christo. ¶ Quarta conclu/
sio. ꝙ pasca et sabbatum iudeorum fuit incinera/
tum et putrefactum in sepulchro probatur. Nam
nec pasca nec sabbatum surrexit cum christo ergo
manserunt in sepulchro: et per consequens ibi fue
runt incinerata. Nam christus non surrexit in die
sabbati: sed in die dominico. Et sic sola dies do/
minica resurrexit cuꝫ christo: pasca et sabbato ma
nentibus in sepulchro. Unde christus noluit resur
gere in die pasce nec in sabbato: ad designanduꝫ
ꝙ nec pasca nec sabbatum debuit resurgere cū eo
sed ambo cum infirmitatibus christi perpetuo in
sepulchro incinerata manere. Ex quibus patet ꝙ
nec pasca nec sabbatum est amplius celebrandū:
nec obseruandum: cum ambo sint mortua ⁊ sepul/
ta: et per consequens incinerata postq̄ cum chri/
sto non surrexerunt: sed sola dies dominica debet
coli et celebrari in memoriam dominice resurre/
ctionis eo ꝙ sola illa surrexit cum christo: vt pate
bit in sequenti questione. ¶ Quinta conclusio ꝙ
omnia sacramenta veteris legis fuerunt mortua
et crucifixa cum christo. probatur. Nam dictuꝫ est
ꝙ omnia sacramenta fuerunt ordinata ad sancti/
ficandum: puta circūcisio ad sanctificandū solos
israelitas: ⁊ vnctio ad sanctificādos reges ⁊ sacer
dotes: ⁊ lotiones ⁊ aspersiōes ad sanctificandos
coinquinatos: ⁊ que ista oīa ordinabātur ad sc̄tifi
cationes quas xp̄s debebat complere ⁊ facere in
cruce. Et ideo xp̄s voluit sumere circuncisioneꝫ vt
illā in cruce crucifigeret. Et sic circuncisio fuit cru
cifixa cum carne xp̄i. ⁊ ibi fuit crucifixa vnctio re/
gum et sacerdotuꝫ: quia tota p̄sona xp̄i fuit vncta
⁊ tincta cruore ⁊ sanguine suo. Et fuit crucifixa ani
mis lotio ⁊ asp̄sio legalis q̄ fiebat ad mūdationē
peccatorū ⁊ inmūdoruꝫ: qꝛ ibi christus p̄priū san

Pasca ⁊c.

Nota.

Sacra ve. leg. cuꝫ xp̄o crucifi/xa.

guinē ꝑ immūdicia: et ꝑ pctīs oīm effudit vt la/uaret crimina oīum: q̄ quidē effusio et vnctio fuit figurata per lotiones et aspsiones legis veteris.

Sacrificia etiā et blasphemationes. ¶ Sexta cōclusio. ꝙ cū xp̄o fuerūt crucifixa ⁊ mortua oīa sacrificia et oblationes ve. le. ꝓbat̄ vt di/ctū ē ꝙ oīa illa erāt signa et figura hui⁹ sacrificij vt dictū est ꝙ illa nō offerebant̄ in preciū sed in signū federis et in signū et arrā huius precij quod xp̄s soluit in cruce ꝓ oībus preteritis et futuris: ergo oēs ille arre et oīa illa signa fuerunt simul mortua et crucifixa cū xp̄o. Et per eandē rōnem fuit mortu⁹ cū xp̄o esus siue cōuiuiū agni pasca/lis qḋ nō fiebat nisi in figurā ⁊ signū huius sacri eucharistie: qḋ xp̄us instituit in die iouis scā: in quo mysterio duo fiebant scʒ immolatio et esus siue cōuiuiū: ad significandū ꝙ xp̄s agnus q̄ tol/lit pctā mundi prius erat immoland⁹ in ara cru/cis postea in eucharistia spūaliter epulandus et -endus sicut quotidie fit in ecclesia. ¶ Septima

obseruātia ⁊ abstinētie. cōclusio. ꝙ oēs obseruātie et abstinētie et discre/tiones ciborum fuerunt mortue cum xp̄o. Pro/bat̄ q: oīa illa data sunt in figurā abstinentie vi/tiorū: nā ꝑ porcū significabat̄ luxuria: et ꝑ griffuʒ rapina ⁊c. a q̄b⁹ figuralr̄ illi ꝓhibebātur abstine/re: q̄ oīa erāt declarāda ꝑ messiā in lege ꝓmissum vt ptʒ Deute. xviij. sed iam Christus oīa ista de/clarauit Mat. xv. q̄n dixit ꝙ non quod intrat per os coinquinat hoīem: sed blasphemia et adulte/ria et homicidia et cetera vitia et immunda que exeunt de corde hec coinquinant hoīem. Et sic te/nent talmudiste ꝙ messias quem frustra expectāt debet eis oēs illas obseruantias declarare: et li/centiare eis porcum et cetera ꝓhibita. ¶ ¶ Octa/ua cōclusio. ꝙ oīa iudicialia precepta fuerunt cō/pleta et mortua cū christo. Probatur: nam simul/ter illa partim erant cerimonialia inquantum si/gnificabāt ꝙ christus erat restitutur⁹ fructū abla/tum per Adam et inquantum figurabant ꝙ chri/stus erat daturus dentem pro dente: et oculum ꝓ oculo: et vitam pro vita omniuʒ. Nam quia adā ex raptu cibi vetiti totum genus humanū in mor/tem precipitauit. Ideo christus restituit fructum in arborem crucis cuʒ seipsum pro illo futuro ob/tulit et ibi restituit dentem pro dente et vitam ꝓ vita: quia totus homo quo ad corpus mortu⁹ est pro ipso ꝑuaricatore et latrone ⁊ homicida adaʒ Et sic ptʒ ꝙ xp̄s fuit punitus pro illo pctō: ⁊ in eo fuerunt exercitata et cōpleta illa p̄cepta iudicia/lia: et per pn̄s in eo fuerūt mortua. Et ideo eccle/sia nō exercet illa: nec vult punire tali genere sup/pliciorū: postq̄ iaʒ xp̄s cōpleuit illa: sed remittit oēs pctōres ad pniam que datur loco illorum iu/diciorum: vt patebit infra. ¶ Nona ꝯclusio. ꝙ lex

Lex mosayca cessare debuit. mosayca debuit cessare per mortē et passionē xp̄i hec ꝯclusio ꝓbat̄ multiplici rōne et auctoritate. Et primo rōne defectus virtutis: q: in se non ha/bebant tantam virtutē vt possent illa legalia tol/lere pctm̄ et iustificare et gratificare hoīem ad vi/tam eternam: vt dictum est in primo articulo. Se/cūdo ꝓbatur ista cōclō ꝓpter legis limitationem erat eñi illa lex limitata scʒ gn̄atione loco et tpe. Nā primo illa lex nō fuit data nisi soli ꝓplo israe/litico: ⁊ circūcisio nō potuit dari nisi solis mascu/lis: et ministerium diuini cult⁹ solis leuitis: et sa/cerdotiū solis filijs aaron. Et sic p̄ma lex erat li/mitata rōne vnius gn̄ationis. Scd̄o rōne loci: q:

Quomō illa lex erat limitata. nō erat seruanda nisi in terra ꝓmissiōis. Deu. vj. Et agnus pascalis nō poterat immolari: nec edi nisi in hierl'ʒ: et sacrificia nō poterāt mactari: nec offerri nisi i illo tēplo. deu. xvj. et sic pʒ d̄fect⁹ liber/tatis et vniuersalitatis illi⁹ legis ⁊ ꝑ pn̄s nō erat cōdignus cultus latrie debitus diuie maiestati. Nā sicut deus est vniuersalis creator et cōserua/tor et redēptor: ita ipsi debet̄ latria ꝑ oīa vniuer/salis cōis oībus gn̄ationibus et oīb⁹ locis ⁊ tpi/bus: vñ si latria nō exhibebat̄ deo nisi i illo tēplo ergo nō poterat exhiberi in oī tpe et in oī hora er/go debuit cessare. Tertio ꝓbatur ista ꝯclusio rōne idignitatis sacrificioꝝ: nā munera ⁊ sacrificia de/bent esse cōdigna diuine maiestati et sapie et bo/nitati: eo ꝙ sub tali rōne debet̄ deo cultus latrie sʒ illa sacrificia erāt diuine maiestati incōdigna cū essent oblata et imolata ex aialib⁹ brutis in q̄/bus preciū erat vile et impurū: igit̄ querēdū erat munus diuine maiestati cōdignū et purū et p̄cio/sum et charū de sᵉiet acceptabile: nō brutū. Quar/to ꝓbat̄ ista cōclō inquantū lex mosaica nō fuit data gr̄a sui: sed in signū future v̄itatis ꝑ xp̄m ad implende: ergo debuit cessare q̄n fuit ipleta et ve/rificata ꝑ resurrectionē xp̄i ꝓut dictū est. Quinto ꝓbat̄ eadē cōclusio iquantū tota lex moysi: ⁊ oīa legalia mortua fuerūt simul̄ cū xp̄o: et nō resurrexe/runt cū eo q: tūc cōpleuerūt officiū et cursum suū et manserūt in sepulchro incinerata: ⁊ ꝑ pn̄s ꝑdi/derūt suas vires et suū officiū: et ꝑ pn̄s cessarunt q: ꝓpter aliud nō fuerāt instituta nisi ad signifi/candū ⁊ in signū pacti et federis: et ad ducendū ⁊ dirigendū illū ppl'm vsq̄ ad xp̄m in quo oīa illa erāt verificāda: et a quo ille ppl's erat recepturus veritatē repromissionis sub cuius fide et ꝓsta/tione obseruabat illa legalia. Ex oībus ergo su/pradictis seq̄tur correlarie ꝙ cessante lege moysi

Lex euāgelica debuit succedere et hec facit. debuit succedere lex euangelica: eo ꝙ supplet ⁊ sa/tisfacit oībus defectib⁹ legis moysi ⁊ v̄ificat oēs eius figuras: et verificat totā legem et ꝓphetas. Nam primo lex euangelica explicat fidē necessa/riam ad nr̄am salutem per. xij. articulos. in q̄bus explicatur trinitas personarū sub vnitate et sim/plicitate vnius substantie et essentie diuine et ex/plicat bn̄ficium creationis et oīa mysteria et be/neficia nostre redēptionis et glorificationis pro/pter q̄ debet̄ deo vera latria. Scd̄o lex euāgelica explicat verū intellectū preceptorū moralium. vt ptʒ Mat. v. et. vj. ⁊c. et continet septē ecclesiastica sacramenta: que in se realiter cōtinēt xp̄m in quo est tota plenitudo diuinitatis sicut est sacrificiuʒ eucharistie: aut cōtinent realiter preciū passio/nis christi sicut sunt cetera sacr̄a. Et sic possunt mundare hominem ab omni peccato: et ipsum iu/stificare. Item tertio lex euangelica est vniuersa/lis et illimitata: quia baptismus est communis vtriq̄ sexui: et omnia sacramēta sunt communia omni generi: et omni populo: et lingue quia per totum orbem terrarum fuit predicata: et in ea nō

est exceptus; iudeus: nec grecus: nec barbarus. ad Ro. per totũ. Et sic a solis ortu vsq; ad occasuz offertur sacrificiũ mediatoris ꝓ oibus et exercent oia sacramẽta. Et hoc fit in oi tẽpore et hora: nã quãdo in nr̃o hemispherio est nox: in alio est dies et quando in nr̃o hemispherio est hora nona aut decima: in altera pte mundi est hora tertia rũ ⁊c. ⁊ sic nulla est hora nec momẽtũ quin in aliqua parte mundi offeratur deo sacrificium et exhibeatur deo vera latria: qḋ nõ poterat fieri in lege veteri quãdo sacrificiũ offerebatur in hierusalẽ. Item quarto lex euangelica supplet totũ defectũ legis q: verificat et complet oia que illa significabat et figurabat vt dictũ est. Itẽ quinto: q: lege ve. manente incinerata in sepulchro sola veritas euangelica surrexit cum xp̄o. Ex quibus pz ꝙ illa debuit cessare et ista succedere cui nulla altera lex est successura: vt patebit. Sed licet ista cõclusio possit probari multiplici auctoritate veteris testamenti: tamen solũ adducentur alique autoritates que per iudeos nõ possunt negari. vnde Esaie. ij. Et erit in nouissimis diebus preparatus mons domus domini supra verticem mõtium: et eleuabitur super omnes colles. Et fluent ad euz omes gentes et ibunt populi multi: et dicent venite ascendamus ad montem domini et ad domum dei iacob et docebit nos vias suas: et ambulabimus in semitis suis: q: de syon exibit lex et verbum dñi de hierl'm. Ex hac autoritate sequitur ꝙ totus populꝰ gentilis erat venturus ad doctrinaz xp̄i messie et petiturus ab eo doctrinam nouam ⁊ legẽ nouaz q: nõ dicũt docebit nos vias moysi: sed docebit nos vias suas. i. legẽ suã nouã. Scḋo seq̇tur ꝙ preter legẽ moysi q̇ exiuit de synai debebat alia exire de hierl'm: et per ꝯ̃ns illa lex moysi que exiuit de synai debebat cessare. Itẽ hoc idẽ ꝓbatur Hier. xxxi. vbi dr. Ecce dies venient dicit dñs et feriã domui israel et domui iuda fedus nouũ: nõ s̃m pactũ qḋ pepigi cuz patribus vestris in die qua eduxi eos de terra egypti: pactũ qḋ irritũ fecerunt: sed hoc erit pactum qḋ faciam cuz domo israel post dies illos dicit dñs. Dabo legem in visceribus eorum et in corde eorũ scribam eam ⁊c. Ex hac autoritate patet ꝙ messias in lege promissus aliam legez nouam debebat dare: nõ scriptam in tabulis lapideis: nec in chartis sicut fuit lex moysi: sed scriptam in cordibus et visceribus hominuz per propriam predicationẽ. Hoc idẽ patet Danie. ix. vbi dicit post. lxij. ebdomadas ab edificatione secundi templi vngetur sanctus sanctoruz et firmabit pactum; ebdomada vna occidetur xp̄s: ⁊ in medio ebdomadarũ deficiet hostia et sacrificium: et nõ erit eius populus qui eũ negaturus est: et postea vsq; ad cõsummationem et finem erit in tẽplo statuta desolatio. Ex hac auctoritate ostenditur manifeste quõ christus erat vẽturus post. cccccxxiiij. annos ab edificatione secundi templi: et quomodo debebat firmare et dare legem nouam: et pactum multis: et non solũ populo iudaico. Et quomodo debebat cessare hostia et sacrificiũ: ⁊ ꝑ cõsequens tota lex moysi qḋ totũ videmus esse completum. Hoc idem pz per thalmudistas et ea que scribuntur in libro cãhadrin: et in studio Helie. ꝙ sex milia annorum est mundus: duo milia vanitatis: et duo milia legis: et duo milia regis messie. Ex quo pz ꝙ lex moysi nõ debebat durare nisi ꝑ per duo milia annorũ: incipiendo a tp̄e circuncisionis. Ex quo etiam pz ꝙ lex moysi iam cessauit in xp̄oꝰ put latius patebit in sequenti questione.

¶ Quarta cõcl'o. ꝙ legalia nõ solũ per mortẽ xp̄i fuerũt mortua et inutilia et inualida: sicut inquit Hiero. Sed post publicationẽ euangelij fuerunt et sunt mortifera obseruantibus ea. Prima pars pz per ea que dicta sunt q: oia fuerũt mortua cũ xp̄o et sepulta et nõ surrexerũt cũ eo q: ibi cõpleuerunt cursum et officiũ suum: q: nõ fuerunt data gr̃a sui: sed in signũ federis ⁊ pacti ⁊ in signũ p̃cij et per ꝯ̃ns ibi ꝑdiderunt vires suas: vt inquit hierony. super epistolã ad galathas. Itẽ idẽ Hiero. ait super Mat. omelia de puella resuscitata per xp̄m. ꝙ nisi prius mundate fuerint manus iudeorum que sanguine plene sunt synagoga eorũ mortua nõ surgit. per quod intendit Hieronymus ꝙ synagoga mortua conuertetur ad christum in fine mundi: sed pronũciat o euãgelio inutilis ⁊ inualida manet post mortem et resurrectionem xp̄i. Scḋa pars probatur per Aug. Et hoc multipl'r. Primo q: post mortem xp̄i iudei offerũt rem mortuam et putridam et inutilem obseruando legalia ergo talia sunt eis mortifera. Secũdo: q: rumpunt et violant pactum ⁊ fedus: nã illa data fuerunt in pactum et fedus christi vẽturi firmata per aspersionem sanguinis in signum ꝙ per sanguinem christi erat illa lex soluẽda. sed iam venit xp̄s et aspersit sanguinem suum super populum ꝓut fuit figuratum Exo. xxiiij. Et iam soluit precium pro omnibus: ergo sequitur ꝙ post precium solutum iudei rumpunt et violant pactum et contemnunt precium et sacrificium pro nobis oblatum: ergo talia sacrificia et omnis legalis obseruantia est eis mortifera: eo ꝙ fit cum contemptu dei. Tertio hoc idem probatur inquantum per talez obseruantiam falsificant legem et prophetas: nam per talem obseruantiã negant xp̄m venisse. ergo negant et falcificant legem et ꝓphetas: qui nihil aliud clamabant et significabant nisi xp̄m in carnem venturum: et per mortem et passionem mundũ redempturum. et sic falsificando sacram scripturam et auferendo verũ significatum et veritatem ab ea: faciunt deũ mendacem qui locutꝰ est in lege et ꝓphetis. Et sic nõ solũ obseruantia legis est eis mortifera: sed intelligentia et falsa glosa quam dant ipsi scripture est eis mortifera. vnde dicit Aug. de vnico baptismo contra donatistas. ꝙ in eadẽ lege et scriptura veteris testamẽti christiani fiunt boni spiritualiter et bene intelligendo: et iudei fiunt mali literaliter et false intelligendo: q: litera occidit spiritus autem viuificat. Quarto obseruãtia legaliuz est iudeis mortifera inquantũ est ꝓhibita nõ solũ ꝑ xp̄m qui est ille ꝓpheta quem deus ꝓmisit Deu. xviij. qui legem iam declarauit: sed etiã sunt ꝓhibita ꝑ prophetas oia legalia post xp̄z sicut fuit ꝓbatũ psal. xix. vbi dicit xp̄s ꝑ os dauid. Sacrificiũ et obla

Legalia sunt mortifera.

Per obseruãtiã legaliuz negant xp̄m venisse.

tionē noluisti:aures autē pfecisti mihi holocau
stū ꝓ pctō nō postulasti ⁊c. Itē psal.xlix. Nō acci-
piā de domo tua vitulos neqꝫ de gregib⁹ tuis hir
cos. Itē Esaie.lxvi. Ad quē respiciā nisi ad paup
culū ⁊ cōtritū spū ⁊ tremētē ſmones. Qui imolat
bouē q̄si q̇ interficitvirū q̇ mactat pec⁹ q̄si q̇ excere
brat carne:q̇ offert oblatiōes q̄si q̇ sanguinē suillū
offert q̇ recordat̄ thuris q̄si q̇ bn̄dicat idolum. Ex
dictis i p̄cedēte ⁊ isto caplo ptꝫ manifeste quō tē
pore messie legalia debebāt cessare ⁊ quō post eī⁹
aduētū oia illa debebāt esse deo abomiabilia:si-
cut homicidiū ē deo abomiabile. Vn̄ dicit ꝙ sicut
homicidiū ⁊ sacrificiū idoloꝝ ⁊c. erāt tūc ꝓhibita
ita legalia sunt ꝓhibita post aduētū xp̄i. hoc idē
ptꝫ Malac.j. vbi dic. dn̄s. nō ē mihi volūtas i vo
bis dic. dn̄s ⁊ mun⁹ nō accipiā de manu vr̄a. Ab
ortu eni solis vsqꝫ ad occasuꝫ magnū ē nomē meū
in gētib⁹ ⁊ i oi loco sacrificat̄ ⁊ offert̄ noi meo ob
latio mūda q: magnū ē nomē meū i gētib⁹ dic. do
min⁹ exercituū. Et vos polluistis illud in eo ꝙ di
citis mēsa dn̄i cōtaminata est:⁊ qō supponit̄ con
temptibile est cum igne q̇ illud deuorat ⁊c. Ex su-
pradictis patet ꝙ post resurrectionem xp̄i non so-
lum sunt mortua legalia:sꝫ ⁊ mortifera:et non so-
lum cessarunt offerri:sed et sunt deo abominabi-
lia:⁊ ꝑ cōsequēs sunt nobis prohibita:quia ita
sunt ꝓhibita sicut in lege erant prohibite carnes
suille:⁊ sicut homicidium ⁊ sicut sacrificiū idoloꝝ
vt ptꝫ ex dictis Esaie.⁊ ꝑ Malachiā patet ꝙ oia
legalia sunt immunda post aduētū xp̄i:ergo sunt
prohibita. Et ostenditur etiā ꝙ sacrificia veteris
legis erant insufficientia et imperfecta eo ꝙ non
poterāt offerri nisi in hierusalē et in solo illo po-
pulo israelitico:⁊ ꝑ ɔn̄s sacrificiuꝫ generale erat
ab omnibus gentibus offerenduꝫ:⁊ in omni loco:
sicut deus est creator et redemptor tam gentiliuꝫ
q̄ iudeoꝝ. Et ideo dicit deus per Malachiā ꝙ a
solis ortu vsqꝫ ad occasum offertur mihi oblatio
munda:q: magnū est nomen meū in gentibus ⁊c.
Itē denotat ꝙ iudei post aduentum xp̄i polluūt
nomē dn̄i offerendo sacrificia legalia ⁊ repreben
dendo xp̄ianos offerētes sacrificium mediatoris
per hoc qō ait. Et vos polluistis illud in eo ꝙ di-
citis mēsa dn̄i ɔtaminata est ⁊c. Ex plurib⁹ aliīs
autoritatibus ꝓbatur legalia esse ꝓhibita ⁊ deo
odiosa ⁊ abominabilia:⁊ ꝑ cōsequens hoib⁹ mor
tifera post aduētū xp̄i:sed cā breuitatis ista suffi-
ciāt. ¶ Quātum ad tertium articulum in quo que (*Tertius articul⁹*)
ritur de eternitate legis est valde aduertenduꝫ ꝙ
eternuꝫ in sacra scriptura dicitur valde equiuoce (*Eternū dr equo-*
de diuersis. Et ratio est ista. nam eternuꝫ dicit̄ ab (*ce.*)
euo siue ab etate qō idē est qō vita siue esse:q: viue
re viuētibus ē eē. Et sic viuere siue vita ⁊ eē. valde
equoce dicit̄ de deo ⁊ creaturis nā deus ē et viuit
ꝑ suā essentiaꝫ:⁊ ideo est sua vita ⁊ sua etas ⁊ suū
esse. Et ideo de solo ipso dicitur quod est. Exo.iij
ego sum q̇ sum:et qui est misit me ad vos. et vbiqꝫ
dicit̄ in prophetis viuo ego dicit dominus:quasi
dicat. solus ego habeo vitam a meipso ⁊ sum vita
mea. oia aūt alia viuunt qui participant esse ⁊ vi
tā a deo:ideo nō sunt sua vita:nec suuꝫ esse sed di
cuntur esse adiectiue:et sic dicuntur viuere sub ali

quo respectu ⁊ secūdū quid ⁊ nō simplr:q: licet ha
beāt vitā:tn̄ hn̄t ipsam terminabilē ⁊ successiuā:si
cut sunt oia ista et alia. Et ideo eē ⁊ vita siue viue
re valde equiuoce dicit̄ de deo ⁊ creaturis. Nā li (*Viuere*)
cet āgeli habeāt totā simul:tn̄ hn̄t ipsam termina (*dicit̄ eq̄-*)
bilem ⁊ depēdentē ⁊ participatā sed oia alia di- (*uoce de*)
cunt̄ esse ⁊ viuere successiue sub tpe ⁊ motu etiā vi (*deo ⁊ crea-*)
ta eoruꝫ est magis equiuoca. Sed q: eternū dicit̄ (*turis.*)
ab etate q̇ idē est qō vita:ideo sicut vita ⁊ etas di-
cit̄ equoce de deo et creaturis:ita parit̄ et eternū:
q: nihil aliud est nisi equale seu coetaneū alicui vi
te aut etati:⁊ sic quot sunt etates ⁊ vite tot sūt eter
nitates:⁊ sic alia est etas ⁊ vita dei ⁊ alia creatura
rū:ita alia est eternitas dei ⁊ alia creaturaꝝ:nam
eternitas dei ē iterminabilis vite tota sil' ⁊ pfecta
possessio:sicut dicit Boetius.iiij. de cōsolatione.
Et eternitas angeli est sua vita ⁊ duratio tota si-
mul:sꝫ terminabilis:et eternitas hominis est sua
etas ⁊ vita non tota simul:sed terminabilis et suc
cessiua:⁊ sic vnūqōqꝫ hꝫ suā etatē ⁊ eternitatem:q:
eternū dr. inquantū est alicui etati et vite coeuum
et coequale in duratione:et sic dicimus ꝙ caput
meū est mihi eternū.i. est mihi equale in duratiōe
q: q̄tū durabit vita mea tātū durabit caput meū:
et ecōuerso. ⁊ sic dicimus ꝙ respirare est mihi eter
nū.i. durās per totam vitā meā ⁊ etatē. Et sic di-
xit rex geth ipsi dd. Eris mihi seru⁹ sempitern⁹.i.
ꝑ totā vitā ⁊ etatē tuā.ij. re. Et sic eternū nihil ali
ud est nisi res durans siue durabilis per totā eta-
tē ⁊ vitā ⁊ ꝑ totū seculū alicui⁹. Q: ergo hebrei di
stinguūt mūdū ꝑ multa secula siue ꝑ multas eta-
tes in sua successiōe:ergo necesse est vt diuidat̄ ip
suꝫ ꝑ multas eternitates:⁊ tūc aliquid erit eternū
siue sempiternū vni seculo ⁊ etati:⁊ alteruꝫ alteri.
Vn̄ q̇dā distinguūt munduꝫ ꝑ tria secula siue eta (*Nota.*)
tes:vn̄ scribitur in lib. cābadrin qō legit̄ in studio
Helye. ꝙ sex milia annorū est mūd⁹ duo milia na-
ture:et duo milia legis:et duo milia regis messie
aliquid ergo fuit eternum p̄me etati:aliō fuit eter
nū etati ⁊ sclo legis:⁊ istatuit circūcisio q̇ durauit
ꝑ totū illud seculū ⁊ etatē legis. Et isto mō data
fuit circuncisio ipi abrae sub federe sempiterno.i.
per totā illā etatē ⁊ sclm vsqꝫ ad messiam q̇ fuit se
cūda etas et seculū mūdi ſm illā computationē.
Et ita pariter dedit et ꝓmisit semini suo terram
canaam in possessionem eternā.i. ꝙ possiderēt eā
per totuꝫ illud seculū legis vsqꝫ ad xp̄m:qō ita in
veritate factum est:nā post modicum tēpus perdi
derūt illā terrā. Et sic pariter est dicēdū de sabba
to ⁊ ceteris legalibus q̇ data sunt in fedus eternū
eo mō quo dictū est.i. per totuꝫ illud seculū ⁊ eta-
tē vsqꝫ ad aliud seculū messie exclusiue ⁊ sic oia il-
la fuerunt sempiterna cuꝫ illa etate vsqꝫ ad xp̄m.
Et hoc cōfirmāt ipsimet iudei cū dicunt ꝙ lex nō
debebat durare nisi per duo milia annoꝝ inter se
culū nature ⁊ sclm messie ergo ſm eos lex nō erat
eterna simplr:sed solū ſm qd:inquātum erat du-
ratura per totū illud sclm ⁊ etatem. Et isto modo
sacramētū altaris dr eternū Mat.xxvj. cum dicit
xp̄s. Hic est calix noui ⁊ eterni testamenti eo ꝙ du
rabit per totū tp̄s gratie ⁊ nullum aliud succedet.
Et sic patet ꝙ multa dicunt̄ sempiterna in sacra

scriptura nō simpliciter: sed ſm quid respectu alicuius seculi ⁊ etatis. Et isto mō lex moysi ⁊ circūcisio data fuit in fedus ⁊ pactū eternū per tota illam etatē vsq̄ ad xp̄m. Sed lȝ hoc sit bene dictuȝ ꝓpter obstinationē iudeoꝝ: tn̄ adhuc oīa legalia pn̄t dici eterna dupl'r. Uno mō q̄tū ad signū tm̄: et sic fuerūt sempiterna illi sclo ⁊ etati ꝑ totā illā etatē vsq̄ ad xp̄ȝ sicut dcm̄ est. Scdo mō dicunť eťna q̄tū ad suū significatū: ⁊ quo ad eoꝝ veritatē. Et sic ē dicēdū ꝙ circūcisio fuit data federe sempiterno ratione passiōis xp̄i in qua fuit v̄ificata circūcisio ⁊ in qua solutū est verū ꝓciū: ⁊ rōne baptismi q̄ est spiritualis et vera circūcisio cordis ⁊ aīe per illam carnalē circūcisionē significata ⁊ figurata: que q̇deȝ circūcisio baptismal'r durabit vsq̄ ad iudiciū ꝑ totā istā vltimā etatē ⁊ tp̄s ⁊ sclȝ grē. Et sic est dicendū de immolatione agni pascalis et agni matutini ⁊ vespertini: ⁊ alioꝝ sacrificioꝝ que oīa verificātur ⁊ cōtinuanť in hoc sclo gratie ꝑ oblationē et sacrificium sacramēti altaris. Et sic ptȝ quō oīa illa legalia sūt eterna quo ad eoꝝ significata ⁊ quo ad veritatē: nā sicut signū verificať: ita eternificať per suā veritatē et significatū. Et isto mō oīa illa legalia data fuerūt i fed⁹ eternū. Itē tertio data sunt ⁊ i fed⁹ eternū rōne vltiati finis ⁊ p̄mij ꝓmissi qd̄ est summa btitudo ꝓ oībus illis legalib⁹: ⁊ ꝓ obseruātia eoꝝ obseruatorib⁹ ꝓmissa quā ꝓmissionē oēs patres ve. test. ꝑ xp̄ȝ acceperūt: q̄n eduxit eos de lymbo et introduxit in glīam celestē ad Heb. xi. vbi sempiterno euo fruunť vt patebit in tertia q̄ōne. Ex quib⁹ ptȝ ꝙ oīa illa legalia tripl'r dicunť eterna et esse data sub federe sempiterno. Prio mō iq̄ātū sunt data in signū siue rōne signi: ⁊ sic fuerūt eterna ſȝ q̇d et sempiterna cū illa etate. Scdo rōne significati: et rōne sue v̄itatis: ⁊ sic iaȝ dicunť magis eterna: q: adhuc durat et durabit veritas eoꝝ et eternificať vsq̄ ad iudiciū. Tertio mō dicunť eterna rōne vltimati finis et p̄mij vltimate ꝓmissi: et sic eternificanť in gloria. Un̄ lex moysi eternificať ꝑ legeȝ euāgelicā: et lex euāgelica eternificať ꝑ eternam fruitionē in gloria ⁊ patria celesti. Et in h̄ cōsistit vera itelligētia illi⁹ litere Gen. xvij. ⁊ Exod. xxxi.

Legalia dicūtur eťna dupliciter.

¶ Ad maiorē euidētiā et itellectū eoꝝ q̄ dicta sūt in hoc articulo ⁊ duob⁹ p̄cedētib⁹ est valde aduertendum ꝙ in xp̄o viatore et in hac peregrinatiōe triplex forma cōsiderabať id est forma seruitutis ⁊ forma veritatis humane et forma deitatis. Forma autem seruitutis dicebať forma penalitatū ⁊ infirmitatuȝ: scȝ famis: sitis: et dolor: et mors: ⁊c. quā formā appellat ēt ap̄ls similitudineȝ carnis pcti eo ꝙ erat vestigiū et effect⁹ peccati ipsoꝝ ꝓmorū parētū: quā formā penalitatum voluit xp̄s spōte assumere p̄ter peccatuȝ: vt ille penalitates essent instrumētū ad patiēdū et merēduȝ ꝓ nobis ad extinguendū peccatū. Forma aūt veritatis humane erat cōpositū ex corpore substātiali et aīa rōnali ex quib⁹ resultat v̄a hūanitas. Forma aūt deitatis erat ipsum verbū diuinum. Uoluit ergo xp̄s mori ſm formā seruitutis et penalitatū vt extingueret in nobis peccatū et penas peccati ⁊ voluit etiaȝ mori ſm formam humanitatis: hoc est quia aīa vere fuit a corpore separata: sed nō mortuus est ſm formam deitatis: q: vt sic erat eternus ⁊ immortalis.

Triplex forma i xp̄o cōsiderať.

Ita ergo pariter in lege moysi erat cōsideranda triplex forma. s. forma officij ⁊ signi: ⁊ forma veritatis: ⁊ forma premij finalis. Forma enim officij ⁊ signi legalis erant modi conferendi sacramenta legalia ⁊ modi sacrificādi ⁊ distinctio sacrificiorum obseruantie ⁊ discretio ciborū. Forma autē veritatis erat veritas euangelica. s. mysteria christi et ecclesie que figurabant illa legalia: et in quibus illa signa fuerunt verificata. Forma autem finalis ⁊ vltimati premij pro illius legis obseruantia erat gratia quā per xp̄m expectabāt recipere in presenti ⁊ gloria in futuro: vt videbiť in tertia q̄stiōe. Istas ergo tres supradictas formas cōtinebat lex moysi eo ꝙ erat mater xp̄i de qua et sub qua natus ⁊ factus est xp̄s. ad Gal. iiij. Et iō quia christus voluit nasci ⁊ fieri sub lege: vt eos q̇ sub lege erant redimeret per mortem ⁊ passionem et resurrectionem: inde est ꝙ crucifixit cum eo totā legem moysi qua erat indutus: et per consequens tota lex moysi fuit cum eo simul mortua et crucifixa: vt patet ad Coloss. ij. sed sicut forma penalitatum et seruitutis quā pro nobis christus ad instrumentum patiendi sponte assumpserat totaliter fuit extincta et incinerata et christus resurrexit cum sola veritate et forma humanitatis et veritatis humane et deitatis. Ita pariter forma officiorum ⁊ signorum cerimonialium legis moysi q̄ fuerat mortua cum christo mansit incinerata ⁊ putrefacta in sepulchro cum infirmitatibus ⁊ penalitatibus christi ⁊ surrexit cum christo sola veritas legis: que est veritas euāgelica per cerimonialia figurata ⁊ significata. Itaq̄ sicut christ⁹ iā ampli⁹ non moritur: ita nec agnus pascalis immolatur: nec cetera aīalia mactantur nec sacrificantur: nec aliquis alius sanguis in aliquo sacramento aut sacrificio effundiť. Et rō est: nam ille sanguis qui effundebať in circūcisiōe ⁊ imolatiōe agni pascalis ⁊ agni matutini ⁊ vespertini ⁊ vitulorum ⁊ hircoꝝ et oīm aīaliū nō effundebať nisi in signū precij et sanguinis xp̄i effundēdi in cruce: ꝓut supra dictum est. ergo forma officioꝝ et signoꝝ legis veteris iam finiuit cursum suum: postq̄ sanguis xp̄i qui erat effundēdus figuratus per illa signa cerimonialia iam realiter effusus est. Nam sicut adueniente luce extinguitur vmbra: ita presente v̄itate fuit extincta ⁊ cessauit signū ⁊ figura. Et ideo in septem sacramētis ecclesie nullus sanguis effundiť nam hec est differētia inter sacramenta noui et veteris testamēti: nā oīa sacra ⁊ sacrificia vete. testa. fiebant in signum ⁊ figurā xp̄i occidēdi ⁊ crucifigēdi et in figuraȝ sanguinis xp̄i effundēdi. Iō quasi omnia illa sacramēta et sacrificia fiebant cū effusione sanguinis aut cū occisiōe aīaliū. Sȝ q: sanguis xp̄i iam effusus est: ideo non opȝ ꝙ sacramēta ecclesiastica fiant cum effusiōe sanguinis: sȝ sufficit ꝙ habeāt virtutē ex sanguine et passiōe: et offeratur xp̄s immortalis ⁊ ip̄assibilis qualis resurrexit cum v̄itate hūanitatis et deitatis: ⁊ cū veritate significata ⁊ figurata ꝑ legē. ¶ Ex supradictis patȝ ꝙ sicut in lege moysi ꝯsiderabanť tres forme

In lege moysi triplex forma.

ſcȝ forma ſigni officialis: ⁊ forma veritatis: ⁊ for/
ma premij finalis. Ita pariter cõſiderabanꝰ tres
Tres etates ⁊ tria ſecula ⁊ tres eternitates. etates: ⁊ tria ſecula: ⁊ per ꝯñs tres eternitates in
ta. Nã prima fuit ſeculũ ⁊ eternitas ſigni officia/
lis: q̃ durauit per totũ ſeculũ legis vete. vſq; ad ſe
culũ xp̄i meſſie. Scđa cõſiderabaꝰ eternitas veri/
tatis legis. ſ. redẽptiõis ⁊ grẽ a xp̄o vſq; ad iudi/
ciũ. Tertia eſt eternitas premij vltimati quã oẽs
patres ve. te. acceperũt nobiſcũ in xp̄o: ⁊ iſta erit
ſine fine in gloria celeſti: vt patebit in tertia qõne
Et ſic pꝫ qualr̃ tripliciter lex moyſi dicebaꝰ eter/
na et data ſub federe ſempiterno. ſ. eternitateceri
monialis officij: aut eternitate veritatis: aut eter/
nitate finis vltimati. Et pꝫ q̃liter lex moyſi fuit
eternificata per legẽ ⁊ grãm euãgelicã quãtũ ad
ſuã veritatẽ et eternificaꝰ per gloriã quo ad pre/
miũ vltimatũ. Ex ſupradictis pꝫ veritas triũ ſu/
pradictoꝝ articuloꝝ ⁊ totius qõnis: nã ſi lex vetꝰ
nõ poterat iuſtificare hoiẽ: nec per ſe tollere pec
catũ rõne cerimonialiũ niſi in fide xp̄i futuri ⁊ ve/
ritatis euãgelice per illa cerimonialia figurate:
ergo oportebat illa cerimonialia ceſſare ⁊ verita
tem eius euãgelicã iuſtificantẽ ſuccedere: vñ ſi lex
moyſi potuiſſet ꝑ opa ſua officialia iuſtificare ad
vitã eternã: fruſtra fuiſſet deſiderium patriarcha
rum ⁊ ꝓphetaꝝ de xp̄o futuro ⁊ de lege iuſtifican
te dãda per xp̄m. vñ dd iã habebat legẽ moyſi: et
tñ adhuc petebat legẽ iuſtificantẽ pſal. cxviij. di/
cẽs. Legẽ pone mihi dñe viã iuſtificationũ tuaꝝ
⁊c. Itẽ ſi dd in lege moyſi potuiſſet ſaluari: nõ pe/
tijſſet ſaluatorẽ dicẽs. Ueni ad liberãdũ nos dñe
deus virtutũ oñde faciẽ tuã ⁊ ſalui erimꝰ pſal. lxx/
ix. Itẽ ſi lex moyſi ꝑ ſe potuiſſet iuſtificare nõ dice
ret Eſaie. ij. Uenite aſcẽdamus ad mõtem dñi: et
ita qꝛ dꝛ de ſyon exibit lex ⁊ v̄bũ dñi de hierl̃m. Et
ſic diſcurrẽdo per oẽs ꝓphetas: qꝛ oẽs petebant
xp̄m ſaluatorẽ et doctrinã eius euãgelicã tanq̃ ve
ritatẽ legis moyſi vt in ea poſſent iuſtificari. Et
ſic eſt dicẽdũ de eius eternitate quo ad veritatem
et premiũ vltimatũ ꝑut dictum eſt. Sed miſeri et
ceci obſtinati iudei nõ valent intelligere: nec per/
pere hoc ſacr̃m: qꝛ ſi illa eternitas deberet intelli
gi lr̃aliter et ſimpliciter pariter deberet poſſide/
re ineternũ illã terrã chanaã q̃ ꝓmiſſa fuit eis in
poſſeſſionẽ eternã in p̄miũ circunciſionis. Et tñ
non poſſident illam lꝫ circuncidantur: ⁊ idõ eter/
nitas tã circũciſionis q̃ terre promiſſionis ⁊ totiꝰ
legis. eſt ſpũaliter intelligenda pro ſuo ſignifica/
to et ſua veritate ꝑut declarabitur in tertia qõne.
Rñſio ad argumenta. ¶ Sꝫ nũc reſtat rñdere ad argumenta ⁊ autorita/
tes modernoꝝ iudeoꝝ quibꝰ nituntꝰ defendere ꝑ/
fidiã ſuã: ad primũ ergo cũ dicũt ꝙ illa lex fuit in/
Ad primum. ſtituta ad tollẽdum pctm̄ ⁊ iuſtificãdũ hoiem ⁊c.
Rñdetur ꝙ iam ꝓbatũ eſt in primo articulo q̃
illa lex de ſe nec poterat tollere pctm̄ nec iuſtifica
re hoiem ſimplr̃ ad vitã eternã ꝯſequẽdã per opa
legalia: ſꝫ ſolũ fuit inſtituta et data in ſignũ figu/
ratiuũ et in ſignũ federis ⁊ futuri p̄cij per xp̄m ſol
uendũ in cruce et in figurã ſacr̃orum eccl̃iaſticoꝝ
in quoꝝ miniſterio ⁊ collatiõe illico ſoluitꝰ p̄ctuꝫ.
Et ideo ſoluto precio federis per xp̄m ilico ceſſa/
uit ſignũ federis ⁊ ceſſarũt oĩa ſigna figuratiua:
cuiuſmodi fuerũt oĩa ſacrificia ⁊ oblationes ⁊
cetera legalia: que nũc cõtinuãtur ⁊ verificãtur ꝑ
ſua vera ſignificata. Et idõ quotieſcũq; hodie illa
legalia obſeruanꝰ ꝑ iudeos falſificãt legẽ ⁊ ꝓphe
tas poſtq̃ iã fuerũt verificata ⁊ impleta ꝑ xp̄m et
iam impleuerũt offm̄ ⁊ curſum ſuũ ꝑut dictũ eſt.
Et idõ iudei ſunt blaſphemi talia falſa et inania
ſigna exercẽtes et aſpectãtes: ⁊ nõ ſolũ ſunt blaſ/
phemi: ſed et fatui. Nã talia legalia nõ ſolũ data
ſunt in ſignũ figuratiuũ et in ſignũ federis ⁊ p̄cij
futuri: ſed in ſignum cenſualis tributi. Et ſic tota
lex nil aliõ erat niſi cyrographũ ⁊ p̄ctus debitorꝭ
et cẽſualis ad Colloceñſes. ij. ſed iã ille p̄ctus fuit
raſus et ruptus ꝑ mortẽ creditoris vſq; ad quẽ ter
minũ obligat eos lex ſoluere tributum cẽſuale: er
go ſequitꝰ ꝙ ꝑ mortẽ xp̄i creditoris ⁊ ꝓcuratoris
dei pr̄is totius ille ꝓpl̄s fuit abſolutꝰ ab illo p̄ctu
debitorio. Ex quo pꝫ ꝙ fatui ſunt cẽſendi ſoluen
do tributũ ad qđ ſoluendũ nõ obligãnꝰ: immo ꝓ
hibenꝰ: vt dictũ eſt. Tria ergo mala ꝑpetrãt iudei
volẽdo cerimonialia obſeruare. Primo eñi occi/
dũt aiam ſuã contẽnendo ſalutẽ ⁊ bñficiũ redem/
ptionis. Scđo falſificant legẽ dãdo falſa ſigna ⁊
expectãdo meſſiã qui iã venit. Tertio predicant ⁊
iniuriãtur ſibiipſis ſoluẽdo tributũ ad qđ iã non
obligãnꝰ. Sed quartũ eſt peius oĩbus qꝛ manent
ceci ⁊ in eadẽ ꝑfidia obſtinati. ¶ Ad ſcđm eſt dicẽ
dũ ꝙ circũciſio ⁊ ſabbatũ ⁊ cetera legalia fuerunt
data ſub federe ſempiterno quo ad ſuã veritatẽ ⁊ Ad ſcđm.
ad ſua ſignificata ⁊ quo ad ſuũ finẽ: ⁊ ſic dicuntur
eterna rõne ſuoꝝ ſignificatoꝝ inquãtum ꝯtinuã/
tur ⁊ verificãtur per ſua ſignificata: nã ſicut circũ/
ciſio fiebat tũc carnalr̃ in ſignũ circũciſionis ſpi/
ritualis: ita fit hodie ſpũaliter ꝑ baptiſmũ: ⁊ ſic ẽ
dicendũ de agno paſcali ⁊ de agno matutino ⁊ ve
ſpertino qui quotidie offertur quo ad ſuũ verũ ſi/
gnificatũ in ſacro euchariſtie. Et ſic eſt dicẽdum
de ceteris legalibus carnalibus que hodie ſpũa/
liter obſeruãtur. Fuerũt etiã data illa legalia in
fedus eternũ quãtum ad finẽ vltimatũ: qꝛ oẽs pa
triarche et ꝓphete ⁊ fideles qui obſeruauerunt il
la legalia ſub pacto fidei chriſti venturi eternali/
ter fruũtur cum chriſto bonis celeſtibꝰ et eternis
quã repromiſſionem acceperũt in chriſto. ad He/
breos. xj. ¶ Ad tertiũ rñdetur ꝙ illud argumentũ
et illud myſterium ſcriptum Exodi. xxiiij. d. con/ Ad tertium.
firmatione federis per aſperſionem ſanguinis ſu
per altare et ſuper populũ. eſt gladius perperãs
perfidiã iudeorum: nam per illud myſterium oſtẽ
ditur manifeſte iudeos eſſe periuros ⁊ violatores
pacti et federis compoſiti inter deum et populuꝫ
iſrael. Nam moyſes accepit librum legis ⁊ legit
ipſum coram toto populo congregato explicans
omnia precepta dei: cui totus populus reſpõdit
dicens. Omnia que locutus eſt deus faciemus et
erimus obedientes. Et tunc moyſes ad confirma
tionem pacti occidit. xij. vitulos iuxta numerum.
xij. tribuum et vnã partem ſanguinis aſperſit ſup
altare et alteram ſuper populum dicens. Hic eſt
ſanguis federis qđ pepigit dñs vobiſcũ ſup cun Nota de ſanguine federis.
ctis ſermonibus his ꝑ qđ myſteriũ voluit deꝰ oñ/
dere ꝙ illa lex ⁊ illud fedus nõ erat ſoluendũ niſi

per effusionē sanguinis xpi. et sic illa lex debebat durare usq ad xpm qui per mortē et passionē debebat verificare oia legalia in lege precepta. Unde per hoc q occidit. xij. vitulos significabat q christus erat electurus. xij. aplos p quos debebat multiplicare oēs fideles per regnationē baptismalē quorum sanguine eccl'ia per xpm plātata erat cōfirmāda et irrigāda. Et figurabat etiā q per fidem. xij. articulorum oēs erāt saluādi: et per hoc q vnam partē sanguinis effudit sup altare figurabat q christus deus et hō erat immolandus et sanguine aspergendus in ara crucis. Sed per hoc q alterā partē aspersit super pplm figuratū fuit quō xps ppter pplm suū et totū genus hūanum erat effusurus sanguinē: vt ipsum a morte et captiuitate et seruitute pcti liberaret. Et sic voluit deus prefigurare et significare q cū xps effunderet sanguinem suū in ara crucis q tūc sicut totū genus hūanum esset absolutū a seruitute pcti per talē aspersionē sanguinis: ita pariter ille pplus esset liber et absolutus a iugo legis et liberatus ab obseruantia cerimoniarum. Et tūc illud fedus et pactū esset finitum et vinculū legis dissolutū. Et id dixit moyses Hic est sanguis federis qd pepigit vobiscum dominus sup cūctis sermonibus his. i. hic sanguis effunditur in signū et figurā illius sanguinis quem effusurus est christus in cruce pro omni populo: p quē sanguinē xpi absoluet genus hūanum a iugo et seruitute diaboli: et pplus israel absoluet a iugo et vinculo legis mosayce que dr lex seruitutis. Ex quo pz q illud pactū et fedus obseruātie legis veteris nō debebat durare nisi vsq ad passionē xpi per cuius effusionē illud pactū erat finiēdū et absoluendū: qui quidē sanguis christi fuit figuratus per illū sanguinē quē moyses aspersit super pplz et altare. vñ sicut moyses dixit. Hic est sanguis federis qd pepigit dñs vobiscū &c. Ita pariter christus dixit Hic est calix noui et eterni testamēti mysterium fidei qui pro vobis effundet in remissionē pctorum. Mat. xxvj. f. Hic est sanguis meus noui testamenti figuratus per illū sanguinem federis quē moyses effudit sup altare et super pplm in vete. testa. in signū federis et fidei mee passionis. Ex quibus pz q sicut moyses effudit illū sanguinem in signū federis et in figurā passionis christi futuri. Ita christus effudit sanguinē in cruce ad verificandū illud signū et figurā et ad cōplendū et finiendū pactum. Et per dñs tūc finiuit illa lex offm et cursum: et per dñs tūc cessauit ab officio suo: quia tunc fuit pactum vere confirmatū et finitum per christū. Et sic pz q argumentū qd faciunt iudei et illa autoritas quam adducunt contra nos est manifeste contra eos: et destruit eorum perfidiam et ostendit eos esse cecos. ¶ Ad quartum autem cū dicūt q illi legi nil potest addi: nec auferri ex dei precepto Deut. iiij. Respondetur q lex euangelica nihil addit: nec aufert a lege quantum ad essentialia. Unde dictum est in prologo q duo sunt considerāda in lege veteri. nam quedā sunt essentialia sicut erat. fides futurorum mysteriorum christi ecclesie que. in lege erāt figurata. Et quedā erāt accidētalia sicut erat modus colēdi deū per illa legalia que erāt signa et figura future veritatis. Unde future veritates que per christū cōplete sunt: erant de essentia illorū signorū et figurarū. Et ideo lex euāgelica seruat veritatē significatā per illa legalia: quia lex per moysen data: sed gratia et veritas p christum facta est. Joan. j. ergo lex euāgelica auferēdo legales cerimonias a lege moysi nihil essentiale aufert postq retinet et obseruat veritatem significatam per illa signa que erāt quedā accidentalia ipsi legi: quibus cessantibus nō destruitur: sed construitur lex postq sunt verificata per christum: qr accidens pōt adesse vel abesse preter subiecti corruptionem. Et sic pz q nullum essentiale aufertur a lege. et isto modo intellexit deus qn dixit. Non addetis ad verbū quod loquar vobis nec auferetis ab eo. i. non addetis: nec auferetis aliquod essentiale quod sit de essentia legis tunc manifestum est q veritas euangelica est de essentia legis sine qua nulla pars scripture vete. testa. potest vere intelligi: eo q est eius verum significatum: nam significatum est de essentia signi: vt dictum est in prologo tractatu. iij. regula quinta. qr signum non est gratia sui: sed gratia signati ad qd essentialiter ordinatur. Ex quibus pz q iudei moderni sunt corruptores et trūcatores legis et latrones et sacrilegi. Et totalr faciūt contra autoritatē quam cōtra nos adducūt: nā itelligēdo legē moysi ad lrām et negādo et auferēdo significatum spirituale et propheticum de christo futuro et de ecclesia manifeste auferunt illud quod est essentiale et principale in lege que tota fuit data in figurā futurorum et in signum fidei et federis de christo futuro: et in signum mysteriorum euangelicorum: vt dictū est: ergo auferendo veritatē euāgelicam a lege auferunt proprium significatum et veritatem legis: qr mysteria euangelica nil aliud sunt nisi veritates legis: quia lex euangelica est veritas legis veteris. Nam per mysteria christi lex moysi fuit completa et verificata: ergo iudei negando christum et euangelium negant veritatem legis. Et per consequens corrumpunt et laniant: et truncant et mutilant legem auferendo principalem et essentialē partem eius: auferendo et negando veritatem et retinendo mendacium. Nam postq legalia fuerunt semel mortua cum christo et nō surrexerūt cū eo: et impleuerunt officium et cursum suum: iam non sunt vera: sed falsa signa: eo q data sunt tantum in signum de futuro: que omnia sunt completa. Sed contra hoc arguunt iudei. vñ quia dictum est quod post aduentum et passionem christi signa legis manent falsa: tunc arguunt iudei dicentes. Si lex Moysi manet falsa: quare ergo vos christiani legitis legem Moysi in ecclesiis vestris Et quare christus vester allegauit Moysen Joannis quinto dicens. Moyses de me scripsit &c. Ad hoc respondetur quod nos non dicimus legem Moysi esse falsam: immo confitemur ipsam esse veram et verificatam per christum: sed dicimus q post passionem et resurrectionem christi obseruātia eius est falsa et mortifera quo ad cerimōialia. Un lex moysi pōt tripl'r cōsiderari. Uno mō quātum ad scripturā in se et quantum ad intentionem dei

Not. de federe et sanguine

Ad quartum.

Nota.

obiectio

lex moysi cōsideratur triplicite

qui dedit illam. Scdo inquātū ad intellectū legis Tertio quantū ad obseruantiam eius. Primo modo lex moysi est vera et iam verificata p xpm: nam deus dedit illam legem in signū precipiēs vt illa legalia obseruarētur vsqzquo essent impleta per christū: sed qz hoc iam est completum: ideo intentio dei ꝛ legis et fides patriarcharum ꝛ prophetarum manet vera ꝛ spes eorum completa. Secūdo modo lege manente vera intellectus legis potest eē verus aut falsus. Nā quādo iudei legūt scripturā legis ꝛ pphetarū non intelligēdo oīa illa esse impleta in xpo: tunc intellectus eorū est falsus: qz est contra veritatē: qz in rei veritate iam illa cōpleta sunt: sed intellectus catholicus est verus qz credit omnia illa esse completa. Et ideo dicit Augustinus libro de vnico baptismo qꝫ in eadē lege iudei fiunt mali male intelligēdo: ꝛ xpiani fiūt boni bene et spiritualiter intelligendo nā iudei intelligunt legem ad literam tm̄ absqꝫ sensu spirituali: sed xpiani preter sensuz literalem intelligūt ꝛ credunt illā literā quo ad sensuz spūalē de xpo ꝛ ecclesia ꝛ credūt ꝛ affirmāt oīa illa signa esse iā cōpleta per christū. Et ideo in diuinis officijs primo legimus moysen ꝛ prophetas ad denotandū qꝫ oīa illa figurabant ꝛ prenūciabant xpm venturū: sed postea legimus euangelium ad denotandum qꝫ omnis scriptura legis ꝛ prophetarum fuit iam cōpleta ꝛ verificata p christū in euangelio: ꝛ sic prio legimus signum ꝛ postea legimus signatum et veritatem illius signi. Et sic patꝫ qꝫ iudei falsificant scripturam legis ꝛ prophetarum negando eiꝰ veritatē: sed nos verificamus legē et prophetas spiritualiter intelligendo. Et ideo licet scriptura legis ꝛ pphetarū sit de se vera ꝛ iā verificata: tamē est falsa ad intellectū quo iudei intelligunt illam. Itē non solū falsificant legē dictis: sed etiā falsis factis in obseruādo legalia: nā lꝫ obseruātia legaliū esset vera ante aduētū xpi: eo qd̄ figurabat aduentū xpi: tamē modo talis obseruātia est falsa: eo qꝫ significat et ꝛ designat futurū qd̄ iam est p̄teritū ꝛ cōpletū per xpm. Et sic illa obseruātia legis q̄ ante erat vera mō est falsa: et tunc erat illis salubris ante aduentū xpi: et mō est mortifera: vn̄ ponit exemplū August. cōtra faustū: nam si detur medela purgatiua vni infirmo est ipsi salubris: quia purgat eū: sed si eadē medela detur ipsi post sanitatē est ipsi nociua et eum interficit. Ita pariter circūcisio et ceterorū legaliū obseruantia erāt vera ꝛ salubria ante aduentū xpi: sed mō sunt falsa et nociua. Et sic patꝫ qꝫ scriptura legis ꝛ pphetarū est bona et vera nobis: sed obseruātia ꝛ intellectus iudeorꝫ est falsus. ¶ Unde nota qꝫ opera legaliū erant quedā protestatiōes et professiones christi futuri ꝛ future redēptionis: ꝛ iō ante xpi aduentū erant vere tales ptestatiōes ꝛ talis pfessio sed modo talis pfessio ꝛ ptestatio est falsa: quia christus iam venit et redemptio iam est facta. Et ideo talis obseruantia modo dꝫ falsa. Item sicut tunc opera legis profitebātur xpm venturum: ita nunc opera euāgelica pfitētur xpm venisse: ideo opa euāgelica sunt vera: qz eorū pfessio est vera. Ita ergo pariter opa legis si fiunt modo sunt falsa: qz eorꝫ pfessio est falsa. qz profitetur venturū ꝛ futurū qd̄ iam venit. Et sic talia opa falsificāt legem ꝛ pphetas: lꝫ q̄ quidē scriptura de se est vera.

Quid erāt opa legaliū.

Ueritꝫ secūdo specialiter de sabbato legali vtruz debuerit cessare per aduentū xpi. Et arguunt obstinati iudei moderni qꝫ nō. Et primo arguunt sic. Nam precepta moralia nunꝙ debēt cessare: eo qꝫ sunt de iure nature: sꝫ preceptū de sabbato celebrando ponitur inter precepta moralia scripta in tabulis lapideis digito dei. vt patꝫ Exod. xx. ꝛ Deut. v. igitur est preceptum morale: ꝛ p ꝯñs nunꝙ debuit cessare. Scdo hoc preceptū iter cetera fuit magis repetitū ꝛ iteratū ꝛ replicatū a deo ꝛ sub pena ꝛ cōminatione mortis ꝛ sub federe sempiterno preceptū vt patꝫ per discursum legis ꝛ pphetarū: et maxime Exo. xxxi. et. xxxv. ergo fuit de intentiōe dei qꝫ nūꝙ cessaret sed firmiter ꝛ inuariabiliter celebraretur. Itē tertio sub eodem federe sempiterno precepit celebrari pasca ꝛ pētecostē ꝛ festū tabernaculorꝫ et alia festa legalia Leuiti. xxiij. et numeri. xxix. ergo nec etiam illa debent cessare. Item quarto deꝰ precepit Deutero. iiij. dicens. Non addetis aliq̄d ad verbuz quod loquar vobis nec auferetis ab eo: ergo nullo modo est sabbatum auferendum nec dies dominica est addenda. In oppositū est illud Esa. lxvi. non erunt in memoria propria. Et erit mensis ex mense: et sabbatum et sabba. ꝛc. Rñsio. In hac questione erunt tres articuli. Inquiretur enim in primo an preceptum de sabbato sit mere morale. In. ij. videbitur quomodo debuit cessare per aduentū christi. In. iij. videbitur quō sola christiana religio celebrat verū sabbatum ꝛ rite ꝛ debito modo obseruat illud cum ceteris festiuitatibꝰ. ¶ Quātum autem ad primū primo sunt querende cause et cōditiones pter quas ꝛ sub quibꝰ deus precepit sabbatū celebrari. Ex q̄bꝰ probabitur qꝫ sabbati preceptū magis est cerimoniale q̄ morale. Unde octo querenda de sabbato. Primo q̄d est sabbatū. Scdo ad q̄d fuit preceptū. Tertio pter q̄d. Quarto qñ. Quīto quō fuit p̄ceptū obseruari. Sexto quotiēs. Septīo sub q̄ pena. Octauo vsqꝫ quo erat sabbatū p̄ceptū obseruari. ¶ Quātuz ad primū est dicēdum qꝫ sabbatū idē est qd̄ dies quietis. Sabbat enī hebraice idē est qd̄ requies latine: et sic non dicit diē in septimana determinatā: qz q̄libet dies septimane ad requiē ꝛ festiuitatē dedicata dicebatꝰ sabbatū in lege. hoc pbatur Leui. xxiij. vbi dicit dñs. Mense septimo pria die mēsis erit vobis sabbatū memoriale clangentibus tubis: ꝛ vocabitꝰ sctm̄: omne opus seruile nō facietis in eo ꝛc. Item decimo die huius mensis septimi dies expiationis erit celeberrimus ꝛ vocabitur sanctus: nihil ergo operis facietis in eo: legitimuz sempiternū erit vobis: qz sabbatū requietionis est. Die nono mensis septimi a vespera vsqꝫ ad vesperā celebrabitis sabbata vestra. Item a die quindecimo mēsis huiꝰ septimi erūt ferie tabernaculorū: et ita die primo ꝛ octauo erit sabbatum. i. requies ꝛc. Ex quibus verbis patet qꝫ sabbatū nihil aliud est nisi requies. Secundo qꝫ quodlibet illorum festorꝫ di

Scda q̄stio.

Rñsio.

q̄uid est sabbm̄.

citur sabbatum. Tertio sequitur ꝙ sabbatum nõ
dicit aliquã diẽ determinatã in septimana: qꝛ qui
libet dies festus dicebatur sabbatũ ⁊ in quolibet
die septimane poterat sabbatum celebrari: ſm ꝙ
prima dies mensis vel decima vel quintadecima
poterat cadere in die lune vel martis ⁊c. ſm ꝙ va/
riantur mẽses ⁊ tempora: prout accidit: nã si hoc
anno pria dies mensis est feria q̇nta: in alio anno
erit feria tertia: ⁊ sic de singulis. Quarto sequitur.
ꝙ nõ est vnicũ sabbatum: sed plura sabbata: quia
quelibet illarũ festiuitatũ dicebatur sabbatum:
postꝙ erat dies q̇etis. Et ideo multiplex erat sab
batũ vsuale qđ celebraꝛ in septimo die cuiuslibet
ebdomade: cetera aũt dicebãtur sabbata mẽstrua
lia aut annalia: vt patebit. ¶ Quantum ad scđm
in quo queriꝛ ad quid preceptũ est sabbatũ obser
uari. est dicendũ ꝙ ad duo. s. ad requiẽ hoĩs ⁊ ad
sanctificationẽ. Unde duo precipiebat deꝰ. Prio
vt homo cessaret ab omni opere seruili. Scđo vt
sanctificaret sabbatũ. i. opera scã in eo faceret. s.
vt in illa die soli latrie deo exhibẽde intẽderet ab
omni opere alio cessando. vt patet Exod. xx. ⁊ xxi.
Ex hoc sequitur ꝙ sabbatum duo importat. s. ces/
sationem ⁊ sanctificationẽ. Ideo sabbatizare idẽ
est qđ cessare ⁊ sanctificare. i. cessare ab opere ser/
uili ⁊ sancta opera facere: sed qꝛ nemo potest oꝑa
facere nec diem sanctificare peccãdo et male agẽ
do: ideo necesse est prius a peccatis abstinere ⁊ ab
oĩ malo declinare. Et sic vera sctificatio sabbati
et verũ sabbatizare nil aliud est nisi declinare ab
omĩ malo ⁊ facere bonũ. s. oꝑari iusticiã erga deũ
verã latriã exhibẽdo ⁊ sup oĩa diligẽdo: ⁊ erga ꝓ/
ximũ iuste cõuersando ⁊ mutuũ auxiliũ impendẽ/
do. Et in hoc consistit vera sanctificatio sabbati.
Ex quibus patet ꝙ q̇libet dies ⁊ quodlibet tẽpus
ad diuinũ cultũ ⁊ opera mia dedicatũ đ: verũ sab
batũ: ⁊ per ꝯñs totum tẽpus gratie ⁊ legis euãge
lice est verum sabbatũ: vt patebit. ¶ Quantum ad
tertiũ dicendũ ẽ ꝙ deus ꝓpter duo precepit sab/
batum celebrari in die septimo. s. ꝓpter duplicẽ
memoriã. s. propter memoriã creationis: qꝛ in se/
ptimo die cessauit deus ⁊ quieuit ab omni opere
qđ patrarat: vt pꝫ in locis preallegatis. ⁊ in me/
moriã exitꝰ israel de egypto. vnde dicit dñs Deut.
v. Obserua diẽ sabbati ⁊c. Et memẽto ꝙ seruieris
in egypto. Et dñs deꝰ tuus eduxit te inde in manu
forti ⁊ brachio extẽso. Idcirco precepit tibi dñs vt
obserues diẽ sabbati. Ex quibꝰ verbis arguit ꝙ in
die sabbati de sero exiit israel de egypto. Ideo ꝑ/
cepit deus sabbatũ obseruari in die septimo. nã
similia verba dixit deus Exod. xx. vnde dicit. Sex
diebus fecit celũ ⁊ terrã: ⁊ in septimo die quieuit.
Idcirco ꝑcepit tibi vt septio die obserues sabba/
tum. Et sic pꝫ ꝙ ꝓpter illã duplicẽ memoriã fuit
preceptũ obseruari. Scđo fuit preceptum ꝓpter
signum ⁊ in signũ. Unde dicitur Exo. xxxi. Uidete
vt sabbatũ meũ custodiatis: quia signum est inter
me ⁊ vos in generationibꝰ vestris. Et ita custodiãt
filii israel sabbatũ et celebrent illud in generatio
nibus suis: pactum est sempiternum inter me ⁊ fi/
lios israel: signũq; perpetuum ⁊c. Item Ezech. xx.
Dedi eis sabbata mea vt essent eis in signũ ⁊c. Ex

Sabbatum ad duo obseruabatur.

Quare deꝰ ꝑcepit sabbatũ celebrari.

quibus patet ꝙ sabbatũ nõ fuit preceptũ simpli/
citer ꝓpter se: sꝫ in signũ ⁊ pactũ. Et sic datũ fuit
in quadruplex signũ: vt dictũ est de circũcisiõe in
questiõe ꝑcedẽti. Nã prio datũ fuit preceptũ sab
bati in signũ distinctiuũ: vt ꝑ talẽ religionẽ ille po/
pulus distingueretꝛ a pplo gẽtili ⁊ a quolibet alio
infideli. Scđo in signũ figuratiuũ alicuius future
quietis inquãtũ tali die xp̃s debebat iacere in se/
pulchro per totam diem. Tertio in signũ seruitu/
tis ⁊ tributi. Quarto in signũ federis ⁊ fidei xp̃i fu
turi: vt magis patebit. Et sic pꝫ ꝙ deꝰ ꝑcepit sab/
batũ obseruari ꝓpter supradictã duplicẽ memo/
riã. s. creationis ⁊ exitus israel de egypto: ⁊ ꝓpter
quadruplex signũ supradictũ. ¶ Quantũ ad quar
tum est dicendũ ⁊ valde notandũ ꝙ non solũ sab/
batũ vsuale: sed etiã omnia alia sabbata annua/
lia deus precepit celebrari in fine semꝑ alicuius
septenarii. Nã sabbatũ vsuale precepit celebrari
in septimo die cuiuslibet ebdomade: vt pꝫ Exod.
xx. ⁊ xxxi. sed festũ nouarũ frugũ. i. pentecostes pre
cepit celebrari in fine septime ebdomade post pa
sca: vt pꝫ Leui. xxiii. ⁊ Nume. xxix. Et festũ tubarũ
et expiationis ⁊ tabernaculorũ precepit celebrari
in septimo mense vt pꝫ ibidẽ: ⁊ sabbatũ terre pre
cepit celebrari in septimo anno vt pꝫ Leui. xxv. ⁊
iubileũ ꝑcepit celebrari in fine septime septima/
ne. annorũ qui dicitꝛ annus quinquagesimꝰ ⁊ sab/
batum generalis remissionis: vt pꝫ ibidẽ. Ex qui
bus pꝫ ꝙ oĩa sabbata legalia precepit celebrari
in fine alicuiꝰ septenarii qđ nõ factũ est sine maxi/
mo mysterio. Nã dictũ ẽ ꝙ oĩa sabbata dedit deꝰ
in signũ figuratiuũ ⁊ i signũ fidei ⁊ federis: ğ figu
rabãt aliquã requiẽ in aliquo septenario futuro:
sꝫ septenariũ futurũ qđ ille pplꝰ expectabat erat
totũ tp̃s messie ğ sequitꝛ ꝙ oĩa illa sabbata signi/
ficabãt aliquã requiẽ in tp̃e xp̃i messie i lege ꝓmis
sa. Maior pꝫ. Nã postꝙ sabbatũ nil aliđ ẽ nisi re/
quies ⁊ datũ ad sctificationẽ ⁊ nõ ꝓpter se datũ:
sꝫ ꝓpter aliqđ signũ figuratiuũ: ⁊ sp fuit ꝑceptũ in
aliquo septenario: ğ sequitꝛ ꝙ figurabat aliquam
requiẽ futurã i aliquo futuro septenario. Minor
aũt ꝓbatꝛ. Nã ſm doctores hebreos totꝰ discursus mũdi
diuiditꝛ i. vii. dies siue statꝰ ⁊ etates vñ pria dies si/
ue etas fuit ab adã vsq; ad diluuiũ quẽ vocãt diem
ꝑmi mũdi. Scđa dies fuit a diluuio vsq; ad abraã
quẽ vocãt diẽ scđi mũdi i quo hõ ambulabat i le/
ge nature cũ aliq̇bꝰ sacrificiis: ⁊ marie cũ oblatiõe
panis ⁊ vini: in q̃ etate fuit melchisedech sacer/
dos dei excelsi: qui obtulit panẽ ⁊ ⁊ vinũ ꝓ abraã
Gen. xiiii. Et sic creditur ꝙ ille fuit ritus latrie in
ea etate. Tertia dies fuit ab abraã vsq; ad exitũ
israel de egypto quem vocant diem circũcisionis
eo ꝙ homo ambulabat per circũcisionem cum le
ge nature. Quarta dies fuit ab exitu egypti vsq;
ad Salomonem qui edificauit primum templũ
quem vocant diem tabernaculi: eo ꝙ per totam
illã etatẽ illo populus seruiebat ⁊ exhibebat deo
latriam in tabernaculo: vt patet per totũ discur/
sum libri iudicum ⁊ primi et secundi libri Regum
Quinta dies fuit a cõstructiõe primi templi vsq;
ad scđm edificatũ per zorobabel: quẽ diem iudei
appellant diem ⁊ tẽpus primi tẽpli. Sexta tandẽ

Quã fuit sabbatũ preceptum.

mũdi discursus in septẽ dies seu etates.

dies fuit totũ tp̃s a relaxatiõe captiuitatis babylonie vsq̃ ad destructionẽ scõi tẽpli factã p Titũ qd appellãt tp̃s ⁊ diẽ scõi tẽpli. Septimã diẽ mũdi appellãt totũ tp̃s post dñstructionẽ scõi tẽpli vsq̃ ad finẽ mũdi quẽ appellãt diẽ ⁊ tp̃s messie. vñ q̃ quilibet eoꝝ septenarioꝝ significaret septimã etatẽ mũdi ⁊ tp̃s xp̃i in quo erat futura ĝnalis remissio peti: ⁊ ĝnalis quies: vt oñdit btũs Amb. in hymno penteco. dicẽs. Solẽnis vrgebat dies quo mystico septẽplici: e: bis volutus septies: signat btã tpa ⁊c. Itẽ infra. Patrata sunt hec mystice: pasce pacte tpe: sacro dierũ nũero quo lege fit remissio ⁊c. Ex qb' ptz q̃ septenari' ebdomadaꝝ dierũ a pascha vsq̃ ad pẽt. ⁊ septenari' ebdomadaꝝ annoꝝ qui dicebaᷣ iubile': significabat tp̃s xp̃i in septia etate mũdi. Et per oĩa sic erit dicẽdũ de ceteris septenarijs supradictis. Et sic ptz q̃ totum tp̃s messie vsq̃ ad finẽ scõi tẽpli ẽ: septia etas et septimus dies mũdi. Ex quo sequiᷣ q̃ sabbatum vsuale qd deus precepit celebrari in septimo die figurabat requiẽ futurã in septio die mũdi. s. qualiter hõ debebat cessare ab opibus ⁊ iugo legis ⁊ ab oĩi ope seruili peti per totũ tp̃s messie qd est sabbatũ mũdi figuratũ p sabbatũ legale: de quo tpe locuti sunt ꝓphete: in quo tpe erãt declarãda oĩa secreta ⁊ enigmata legis: vt ait Rabi salo. sup zachariã. quoꝝ cerimonialiũ intelligẽtia nõ poterat declarari nisi per regẽ messiã vt dicũt hebrei. Vñ dicũt q̃ nullus dz presumere talia secreta vel le detegere: q: hoc ptinet ad solũ messiã in suo aduentu. Que quidẽ secreta cerimoniaꝝ vocãt tycu. i. silentiũ relinquẽdũ declarandũ: pro rege messia. Ex quo ptz q̃ oĩa illa sabbata figurabãt ⁊ significabãt futurã requiẽ in septimo die mundi: quod ẽ tp̃s messie. Sed sabbatũ vsuale vltra hoc figurabat futurã requiẽ xp̃i in sepulchro in die sabbati: in quo xp̃s iacuit per totã diẽ sabbati. Et sic patz quare deus precepit sabbatũ vsuale celebrari in die septimo: ⁊ quare oĩa alia sabbata vsualia precepit celebrari semp in fine alicui' septenarij: q: oĩa significabãt futurã requiẽ in septia etate mũdi. s. in tpe regis messie in quo oĩa legalia debebant cessare: vt magis patebit. ¶ Quãtũ ad quintum cũ queriᷣ qũo precepit deus sabbatum celebrandũ ⁊ sctificandũ? Rñdetur q̃ deus pmo p̃cepit q̃ hõ nullum opus seruile faceret in eo: ⁊ q̃ nullus accenderet ignẽ in suis habitaculis p totam diẽ a vespera vsq̃ ad vesperam. Exodi. xxxv. Per quod figurabatur q̃ xp̃s sol iusticie ⁊ lumen mũdi debebat iacere in sepulchro mortuus ⁊ extinctus ibi clausus et sigillatus. Et iõ est quedaꝫ secta iudeoꝝ qui dicunᷣ charraim in grecia et in partibus orientalibus qui per totã diẽ sabbati a vespera vsq̃ ad vesperã nullũ lumẽ accendũt: nec hñt in tota domo sua: sed p totũ illud tp̃s manẽt in tenebris in vno angulo domus. Vñ dicũt q̃ isti iudei qui habitãt inter nos apud latinos sunt p̃uaricatores legis: eo q̃ ꝯ preceptũ dñi hñt lumẽ in domibus suis in die sabbati. Ex quo ptz q̃ illi magis ꝓpe huãt sabbatũ quo ad figurã ⁊ ad lr̃aꝫ q̃ isti vt magis iferius patebit. Scõo deus precipiebat sctificari diẽ sabbati offerendo specialiter certa sacrificia vt ptz per totũ leuiticũ q̃ oĩa significabãt vnũ solũ sacrificiũ mediatoris qd in cruce immolatũ est: vt inquit Aug. cõtra aduersariũ legis ⁊ ꝓphetaꝝ. ¶ Ad sextũ aũt cũ queriᷣ: q̃re deus totiẽs iterauit ⁊ repetiuit ⁊ replicauit hoc preceptũ magis q̃ alia per totũ discursuꝫ legis? Respõdeᷣ q̃ q: sabbatũ preceptũ fuit vno mõ in memoriã creatiõis: vbi memoraᷣ fides vni' dei creatoris per quã fidẽ ille pp̃ls dei habaᷣ spãliter pp̃ls dei celi: distinguebaᷣ ab oibus alijs nationibus: eo q̃ alie nationes adorabãt plures deos: ⁊ putabãt mũdũ esse ab eterno. Iõ deus voluit vt sabbatũ celebrareᷣ quolibet die septimo semel in septimana: vt in illo pp̃lo firmaretur memoria ⁊ fides vnius dei creatoris. Et sic voluit repetere multotiens hoc preceptũ ne obliuiscereᷣ fidẽ vni' dei creatoris. Et iõ dicit memẽto vt diẽ sabbati sctifices. q. d. ne obliuiscaris fidẽ vni' dei creatoris et ne declines ad idola sicut cetere natiões. Et ideo voluit deus q̃ in die sabbati legereᷣ lex et fierent plura sacrificia in tabernaculo ⁊ tẽplo: vt cõmemorareᷣ ⁊ firmareᷣ fides vnius dei: eo q̃ obseruãtia huius precepti magis ducebat eos in memoriã ⁊ fidẽ vnius dei creatoris oĩm reꝝ: ⁊ est cã q̃re deus magis precepit ⁊ dedit hoc preceptũ sub cõminatiõe mortis q̃ alia precepta: eo q̃ negligendo hoc preceptũ fuissent obliti fidẽ vni' dei ⁊ declinassent ad idola cũ ceteris nationib'. Et iõ precepit illico lapidib' obrui illũ qui collegit ligna in die sabbati. Nume. xv. Et per hoc rñdeᷣ ad vnicum q̃situm cũ queriᷣ. Vsquequo erat seruandum illud sabbatũ dicendũ q̃ hoc p̃cepit deus sub federe sempiterno. Exo. xxxi. Sꝫ iã dictũ est in q̃one precedenti: q̃uo data fuit circũcisio ⁊ tota lex sub federe sempiterno in signũ fidei xp̃i futuri. Et iõ sempiternitas signi erat duratura vsq̃ ad veritatem sui significati: q: eternũ idẽ est qd simul p totaꝫ aliquã etatẽ. Ideo sabbatũ quo ad signũ fuit eternũ cũ tota lege simul cũ illa etate: sed quo ad suũ significatũ est eternũ per totũ sabbatũ ⁊ tp̃s messie: vt postea diceᷣ. Et sic patẽt decẽ ꝯditiões et cause ꝓpter q̃s deus precepit sabbatũ obseruari. Quarũ prima fuit ad requiẽ hoĩs et sctificatiõnẽ ad latriã deo exhibendã. Scõa in memoriam creationis ⁊ exitus israel de egypto. Tertia in signũ distinctiuũ. Quarta in signũ figuratiuũ. Quinta in signũ federis ⁊ fidei. Sexta sub tali requie: ne accendereᷣ lumen in domo. Septima vt in die sabbati fierent lautiora holocausta et sacrificia. Octaua fuit preceptũ cũ multiplici repetitione. Nona sub pena mortis. Decima sub federe sempiterno ꝓpter causas predictas. ¶ His habitis ponitur prima conclusio. s. q̃ preceptũ de sabbato celebrando est partim morale ꝓpter primã cõditionem. probaᷣ. Nam primo sabbatum fuit preceptum ad requiem hoĩs ⁊ sanctificationẽ dei. s. vt homo cessaret ab omni negocio mũdano: vt facilius posset deo seruire ⁊ latriã exhibere: sed hoc pertinet ad iusticiam. Nã de iure nature debetur deo latria seruitus: nã iustũ est vt ipsi a nob' seruiatur: ⁊ ipsi exhibeamus latriã seruitutẽ. s. adorationẽ sub rõe summe maiestatis ⁊ oñij: ⁊ obla-

Sabbatũ figurabat futuraꝫ requiem.

Sabbatũ sic celebrãdũ

Quare deus totiens replicet hoc preceptũ.

Cause decẽ ꝓp q̃s precepit sabbatũ obseruari.

tionē ratione conseruationis ꝛ ꝓuidentie: ꝛ hymnum ꝛ laudē rōne bonitatis ꝛ bñficiorū oīum ab eo receptorū. Et hoc dictat ipsa iusticia moralis. Et ideo latria de iure nature et morali apud oēs nationes lȝ modus exhibendi istā latriā sit diuersus: qꝛ hoc ptinet ad verā fidē ꝛ ṽtutes theologicas: que credit verū obiectū circa qđ ordinat verū modū ſm precepta diuine legis. Sed vl'r loquēdo hoc preceptum est morale: eo mō quo dictum est. Et ideo vt sic nō sibi determinat magis vnā dieȝ ꝙ aliam: sed opȝ vt aliqua dies in septimana ad hmōi sctificationē ꝛ latriā sit deo dedicata. Et vt sic hoc preceptū est stabile ꝛ eternum vt patebit.

Preceptū de celebrādo sabbatū est cerimoniale.

¶ Scđa cōclusio ꝙ preceptū de sabbato celebrando magis est cerimoniale ꝙ morale ꝓbatur. Nā hoc ꝑceptū datū est ad decē ꝯditiōes: lȝ ſm oēs alias ꝯditiones preter primam est cerimoniale: qꝛ oēs ille cōditiones sunt cerimoniales: ꝛ pertinēt ad cerimonias igit̄ est magis cerimoniale ꝙ morale: qꝛ tm̄ est morale per primā cōditionē. s. in quātū datū est ad requiē hoīs ꝛ sctificationē dei vt dictū est. Sed hoc ꝓbat̄ per singula. Nā primo est morale inquātum fuit datū in memoriaȝ creationis: eo ꝙ illa creatio mundi materialis fuit figura recreationis ꝛ redēptionis gn̄is hūani. Nā sicut sex diebus creauit deus celū ꝛ terrā: ꝛ in septimo requieuit ab omi ope qđ patrarat: ita pariter xp̄s incipiens a die dn̄ico: quo intrauit hierl'm ꝑ sex dies opatus est nostrā redēptionē. Nā feria secūda ꝛ tertia disputauit cū scribis ꝛ phariseis in templo. vn̄ cōceperūt odiū cōtra eū: ꝛ feria quarta fuit vēditus: ꝛ feria quinta fuit captus: ꝛ feria sexta fuit crucifixus: et in die septimo per totā diē quieuit mortuus in sepulchro. vn̄ tot⁹ iste discursus nostre redēptionis fuit figuratus per illuȝ septenariū creatiōis: in cuius figura deus precepit sabbatū celebrari. Et sic ptȝ ꝙ quo ad illā memoriā creatiōis est cerimoniale: eo ꝙ illa creatio fuit signū ꝛ figura nr̄e redēptionis. Itē fuit preceptuȝ in memoriā exitus israel de egypto: eo ꝙ ille figurabat exitū sctōꝝ patrū de limbo iferni. Vn̄ sicut in illa nocte egyptus fuit expoliata ꝛ israel liberatus ꝛc. per hoc figurabat̄ ꝙ in tali nocte sequenti sabbatū xp̄s debebat infernū expoliare ꝛ fideles ve. te. de inferno liberare: qđ impletum fuit in nocte resurrectiōis. Et ideo in eius figura precepit sabbatū obseruari vt preallegatū est Deut. v. Itē hoc preceptū fuit mere cerimoniale inquantum datū est in signū distinctiuū ꝛ figuratiuū aut in signū federis ꝛ fidei: qꝛ vt sic nō fuit preceptum gr̄a sui: sed gr̄a significati futuri: inquātum figurabat futurā quietē xp̄i in sepulchro. s. per totam noctē sabbati debebat iacere ꝛ quiescere mortu⁹ in sepulchro: aut inquātum figurabat sabbatum mūdi in septima etate. ¶ Itē fuit cerimoniale inquātum fuit preceptū obseruari in die septīo determinate: eo ꝙ significabat q̄liter in septīo die mūdi. s. in septimo seculo ꝛ in tempore messie oīa cerimonialia debebant cessare et oīs visio ꝛ prophetia erat finiēda et peccatum et iniquitas debebat finē accipe Dan. ix. ꝛ per eādeȝ rōnem oia festa annualia erāt cerimonialia: ꝙ oīa data sunt et precepta celebrari in fine alicuius septenarij: eo ꝙ figurabāt requiē ꝛ mysteriū in septima etate mūdi tꝑe xp̄i. Nā festū pente. qđ fuit preceptū celebrari in fine septime ebdomade a pascha in memoriā datiōis legis: q̄ data fuit in mōte sinay in signis ꝛ nube ignis figurabat ꝙ quinquagesimo die post resurrectionem xp̄s mittere debebat sp̄m sctm̄ in discipulos in liguis igneis ꝛ illustrare aplos ꝛ dare eis dona grāꝝ ad intelligendam veritatē legis ꝛ ꝓphetaꝝ. Et ita pariter in mense septimo ꝑcepit illa tria festa celebrari: put figurabāt q̄liter in septimo die. s. in tꝑe xp̄i debebat fieri gn̄alis expiatio ꝛ purgatio ꝛ redēptio per xp̄m et q̄liter debebamus quiescere in tabernaculis ecclie per grām ꝛ in futura ecclia per gloriā. Et sic ptȝ ꝙ totū tp̄s grē ex quo xp̄s resurrexit dr̄ sabbatū mūdi in quo quiescim⁹ ab opibus legis cerimonialibus. Et dr̄ septim⁹ mēsis mūdi a quo celebramus illa tria festa quo ad verum significatū: et dr̄ etiā annus remissionis ꝛ indulgentie ꝛ libertatis: vt ptȝ Esa. lxi. ꝛ patebit infra. Itē hoc ꝑceptū fuit cerimoniale rōne modi colendi. Nam deus precepit Exo. xxxv. ꝙ nullus haberet nec accēderet ignē in habitaculis suis per totā diē sabbati: sed hoc mysterium nō potuit esse grā sui nec alicuius rei preterite: ergo fiebat in signū alicui⁹ rei future sicut oēs iudei cōcedūt: qꝛ significabat ꝙ oīa illa mysteria secreta q̄ ty. cu. i. silentiū appellāt iudei erāt detegēda in tꝑe messie. Et iō figurabatur q̄liter xp̄s lumē mūdi debebat iacere extinctus ꝛ mortu⁹ ꝛ abscōsus in sepulchro ꝑ totū diē sabbati. Et sic ptȝ ꝙ erat preceptū cerimoniale. Nā oīa illa dn̄r ab eis cerimonialia de quib⁹ nō pn̄t reddere rōnem: sed sunt relinquēda pro tempore messie declarāda. ¶ Tertia cōclusio ꝙ preceptū de precepto celebrādo ptim est iudiciale pro bat̄. Nā illa ꝑcepta sunt iudicialia apud eos que obligāt ad penā trangressorē: ꝛ maxime que fuerūt data sub cōminatiōe mortis: sed ꝑceptū sabbati fuit datū sub cōminatione mortis. Exo. xxxi. et. xxxv. ergo sequit̄ ꝙ est partim iudiciale. Unde hec est etiā causa quare deus totiēs replicauit et repetijt hoc preceptū ostendēs ipsuȝ esse iudiciale: ideo precepit lapidari colligentē ligna in sabbato Numeri. xv. Ex quibus omnibus ptȝ ꝙ preceptum sabbati non est mere morale: nec etiam mere cerimoniale: nec mere iudiciale: sed partim est morale et partim cerimoniale: et partim iudiciale: ideo inquantum est morale ponitur inter ꝑcepta moralia Exodi. xx. et Deut. v. sed inquantū est iudiciale ponitur inter precepta iudicialia. Exodi. xxiij. Sed inquantuȝ est magis cerimoniale et significatiuum de futuro ponitur inter cerimonialia in omnibus alijs locis vt patet per totum discursum legis ꝛ prophetaꝝ: ꝛ hoc de primo articulo.

Preceptū d' celebrādo sabbatū est iudiciale.

¶ Quantum ad secundum articulum ponitur prima conclusio: scilicet ꝙ aduenien te christo puta postꝙ resurrexit christus debuit cessare preceptum de celebrando sabbato probatur. Nā illud preceptum fuit cerimoniale: ergo debuit cessare in aduentu xp̄i. Antecedens patet per ea que dicta sunt in primo articulo. Consequentia etiaȝ

Preceptuȝ de celebrādo sabbatū cessare debuit ꝛc.

ptz. Nã dictũ est per iudeos ꝙ secreta cerimonia‍rum nõ sunt detegẽda vsq̧ ad tẽpus messie q̃ oĩa enigmata ⁊ secreta legis debet declarare. Sz oĩa illa signa ⁊ enigmata fuerũt in christo cõpleta et per ipm declarata. Igit̃ aduenĩete xpo oĩa debue‍runt cessare. Itẽ ꝓbat̃ idẽ. Nã aduenĩẽte veritate ⁊ vero significato debẽt signa cessare: sz sabbatum fuit preceptũ in multiplex signũ vt ꝓbatum est in primo articulo: ergo aduenĩẽte veritate: ⁊ signifi‍cato illorũ signorũ debet sabbatũ cessare: sed xps cõpleuit in se oẽs veritates significatas per sab‍batũ ⁊ per signa sua: ergo sabbatũ cessare debuit immo cessauit in aduẽtu xpi: postq̃ in xpo omnia signa fuerũt impleta. Sed probat̃ per singula ea‍dem conclusio. Ad cuius intellectũ est primo notã‍dum fm Aug. in primo de doctrina christiana ⁊ cõ‍tra faustũ ꝙ ista differentia est inter rem ⁊ signuz. Nam res est gratia sui: sed signũ nõ gratia sui: sz gratia veritatis rei per ipsum signũ significate et figurate. Sed q: lex vetus non fuit data absolute in rem sed in signũ. Ideo non fuit data gratia sui: sed gratia rei ⁊ veritatis per ipsam significate.

Signa quõ si‍gnificãt suã veritatem.

¶ Sed est vlterius aduertendũ ꝙ licz omnia signa significẽt aliquã rem ⁊ veritatẽ: tamẽ nõ omnia si‍gna significãt eodem modo suã veritatẽ. Nã que‍dam significãt suã veritatẽ de presenti tantũ sicut circulus ante tabernã significat vinum de presen‍ti. Quedã autẽ signa significant suã veritatem tm̃ de futuro ⁊ de longe. exẽpli grã. Naz in littoribus marinis in turribus altis ponũtur speculatores qui vidẽtes a longe naues aut galeas venire per mare ilico eleuant signũ nauis a longe veniẽtis. Et sic cognoscũt ciues ciuitatis ⁊ expectãt nauem venturam: sed postquã nauis applicatur ad por‍tum ilico speculator remouet signum: quia aliter signum esset falsum ⁊ frustra: quia illud signuz ita est de futuro ꝙ nõ de p̃senti aliter deciperet aspe‍ctãtes. Et talis mos seruatur ĩ ciuitate barchino‍nensi: q̃ est sita iuxta montẽ Iouis in vertice cuius est turris vbi cõtinue speculator circũspicit ⁊ spe‍culatur a lõge naues veniẽtes ⁊ facit signa supra‍dicta. Et idẽ mos fuat̃ in ciuitate maioricarũ et pluribus alijs locis marinis. Itẽ iste modus fua‍bat̃ Rome in kalẽdis ꝓnũciãdis. Nã rome ĩ quo‍libet mẽse fiebãt nũdine diuersarũ mercium. Et q̃li‍bet nũdine habebãt sua disticta ꝑuilegia. Iõ nũ‍dine future ꝓnũciabant̃ per decẽ ⁊ octo dies ante

nota de nũdinis

principiũ mẽsis vocãdo mercatores ad nũdinas: ⁊ ꝓnũciãdo ꝑuilegia nũdinarũ illius mẽsis. Et sic p̃co exibat in forũ: ⁊ cũ tuba clamabat dicẽs. Calo Calo: vñ quotiẽs clamabat Calo tot dies remane‍bant vsq̧ ad pͥncipiũ mẽsis in quo nũdine incboa‍bant̃. Et sic ꝑ illos. xviij. dies sp ille p̃co ꝓcedebat diminuẽdo dies vsq̧ ad principiũ mẽsis: ĩ quo iam incipiebãt nũdie. Et extũc p̃co iã nõ amplius clama‍bat calo: nec kalẽdas: sz clamabat nonas. nonas q. d. iã venerũt nũdie. Et cessabãt calẽde: cũq̧ erãt signa tm̃ de futuro: sed none erãt tantũ de p̃nti. Ita ergo pariter est dicendũ de lege vet. ⁊ euãgeli‍ca. Nã sacra ⁊ sacrificia ⁊ oĩa cerimonialia legis vet. erãt signa tm̃ de futuro ⁊ nõ de p̃nti. Ideo pa‍triarche ⁊ ꝓphete ⁊ tota lex significabat xp̃m de futuro: q̃ oĩa illa signa debebat verificare: sicut il‍lud signũ speculatoris significabat nauẽ de lõge veniẽtẽ. Et sicut ille preco Romanus clamabat ⁊ ꝓ‍nũciabat nũdinas futuras in mẽse sequẽti: ita lex et ꝓphe clamabãt ⁊ ꝓnũciabãt xp̃m vẽturũ in tp̃e grẽ ⁊ in scl'o ⁊ mẽse grẽ. Et iõ sicut applicãte naui ad portuz speculator declinat ⁊ remouet signũ ita pariter veniẽte xpo in carnẽ ⁊ ad passionẽ ⁊ resurre‍ctionẽ cessarũt oĩa signa ⁊ cerimõialia legis q̃ xpz vẽturũ figurabãt. Et sic veniẽte principio mẽsis in quo incohabãt̃ nũdie iã p̃co ãplius nec clamabat nec ꝓnũciabat kalẽdas: sed clamabat nonas: no‍nas. i. iã venerũt nũdine: ita pariter aduenĩẽte xpo ces‍sauerũt clamare lex ⁊ ꝓphe: q̃ solũ clamabãt ⁊ fi‍gurabãt xpz futurũ: sz tũc clamauit ⁊ icepit clama‍re euãge. annũciãdo xpz venisse. et sic ẽ dicẽduz ꝙ lex ⁊ ꝓphe nõ erãt signa d̃ p̃nti sicut circulus añ ta‍berna: sz erãt signa tm̃ de futuro sicut signa specu‍latorꝫ: ⁊ sicut clamor kalẽdarũ. Et iõ adueniente xpo cessauerũt oĩa cerimonialia ⁊ lex ⁊ ꝓphe: ⁊ iõ Daniel fuit sicut p̃co Rom. Naz sicut ille ꝓnũcia‍bat nũdinas ꝑ. xviij. dies añ: ita Daniel ꝓnũciauit aduẽtũ xpi dicẽs: ꝑ. lxij. ebdomadas occidet̃ xps ⁊c. Et q: ĩ aduẽtu ⁊ morte xpi debebat cessar̃ lex ⁊ ꝓphe: iõ dicit Daniel ꝙ tũc cessabit oĩs visio ⁊ ꝓ‍phia: vt finis accipiat p̃cti ⁊c. Et q: tota lex debe‍bat cessare: iõ subdit. Cessabit hostia ⁊ sacrificiuz in tẽplo ⁊c. Ex sup̃dictis pz quõ cerimonialia erãt signa nõ de p̃nti sz de futuro: ⁊ iõ debuerũt cessare aduenĩẽte xpo inq̃tũ erãt signa eius de futuro. Pro cuius declaratiõe ponit̃ prĩa ꝯclusio ꝙ sabbatũ aliq̃n debuit cessare. ꝓbat̃. Nã sabbatũ datũ fuit in si‍gnũ future ṽitatis ⁊ nõ grã sui: g̃ aduenĩẽte ṽita‍te debebat cessare: q: postq̃ signũ ẽ ṽificatũ ꝑ suũ futurũ signatũ debebat cessare: q: ãplius iã nõ eẽt ve‍rũ sz falsuz signũ: q: de rõne signi rei future est vt eẽt postq̃ est ṽificatũ aduenĩẽte ṽitate.

Cerimonialia erãt si‍gna de futuro.

¶ Secũda ꝯclu‍sio: ꝙ sabbatũ legale cessauit ꝑ aduẽtũ xpi. ꝓbat̃ Nã sabbatũ legale fuit p̃ceptũ in multiplex signũ et cũ illis ꝯditiõib' significãtib' futuras ṽitates ꝑ xp̃m ipensas: sz oĩa illa signa cũ suis ꝯditiõib' fuerũt ipleta ⁊ ṽificata in xpo: ergo totũ sabbatũ cũ suis signis fuit ṽificatũ ꝑ xpz: ⁊ ꝑ aduẽtũ eius: g̃ tunc debuit cessare ⁊ cessauit de facto. Maior est nota ⁊ ꝓbata in prĩo articulo ⁊ doctrina p̃cedẽti. Minor ꝓbat̃ per singula. Nã primo xps verifica‍uit sabbatũ inquantũ fuit preceptũ in memoriaz creatiõis: eo ꝙ ille discursus creatiõis figurabat primo discursum nostre redẽptiõis. Naz sicut deus sex diebus creauit celũ ⁊ terrã: ita christus incarna‍tus per sex dies laborauit in nostra redẽptiõe ⁊ re‍creatiõe: ⁊ in septimo die per totã diẽ mãsit in se‍pulchro mortuus cessando a labore corpis. Itẽ ve‍rificauit sabbatũ inquãtũ discursus illorꝫ sex die‍rũ figurabat qualr hõ mysticus ꝑ sex dies debebat peregrinari per hunc mundũ: sed in septĩo die de‍bebat in xpo ab oĩbus operibus legis quiescere. Itẽ verificauit sabbatũ inquãtũ fuit datũ in me‍moriã exitus israel de egypto. Nã sicut moyses il‍la nocte expoliauit egyptios et liberauit et dita‍uit hebreos: ita xps in illa nocte resurrectiõis: que fuit nox sabbati precedentis expoliauit infernũ ⁊

liberauit oēs fideles ve. te. Ex quo ptꝫ ꝙ postꝗ̄ illud signū fuit verificatū nō est aplius celebrandū sabbatū legale. Vñ licꝫ sabbatū fuerit p̄ceptū in memoriā illorū duorū mysteriorū scꝫ creatiōis et exitus egypti: tñ qꝛ illa fuerūt etiā facta in signum nr̄e creatiōis ꝛ liberationis: ideo illis verificatis debuit etiā talis memoria cessare. Itē fuit sabbatum verificatū ꝛ cessauit inquantū fuit preceptuꝫ in signū distinctiuū: vt ille pp̱ls distingueret̄ a populo gentili ꝛ ceteris natiōibus: que nō credebāt creationē ꝛ adorabāt plures deos: sed post aduētum xp̄i totus pp̱ls gētilis venit ad fidē xp̄i ꝛ credidit vnū deū creatorē ꝛ etiā redēptorē: ergo amplius nō fuit necessariū sabbatū celebrari ꝓpter talē distinctionē. ꝛ sic illico debuit cessare. Itē debuit cessare ꝛ fuit v̓ificatū: inquātum datū fuit in signū figuratiuū sepulture xp̄i: ꝛ inquantū fuit datum in signū fidei xp̄i futuri et in signū seruitutis: qꝛ christus per suā sepulturā ipsum sabbatū verificauit ꝛ expleuit: ꝛ oēs a seruitute legis liberauit. Itē sabbatū fuit verificatū inquantū fuit p̄ceptū celebrari in septima die: qꝛ vt sic figurabat requiē futurā in septima die mūdi in qua xp̄s venit. Nā xp̄s ꝑ septē dietas peregrinat᷒ est ab adā vsqꝫ ad ei᷒ aduentū in p̄triarchis ꝛ ꝓphetis: sed in septima die ꝛ etate mūdi apparuit incarnat᷒ ꝛ quieuit a peregrinatiōe ꝛ opibus legis facta redēptione et quieuit ꝛ ꝛ quiescit in nobis: ꝛ nos in eo ꝑ grāꝫ in toto isto septimo die mūdi vsqꝫ ad scdm̄ aduētū. Et sic est dicendū de ceteris sabbatis annualibus q̄ fuerūt p̄cepta celebrari semꝑ in fine alicui᷒ septēnarij: qꝛ oīa figurabāt requieꝫ in hoc vltimo seculo messie: q̄ dꝛ septim᷒ dies ꝛ septim᷒ annus: et septimus mēsis mūdi: in quo de᷒ v̓ificauit oīa illa sabbata. Ex quo ptꝫ ꝙ oīa illa debēt cessare.

Nota. Itē de᷒ v̓ificauit sabbatū inq̄tū p̄cepit vt nullus accēderet lumē in domibus suis: qꝛ in tali die xp̄s lumē mūdi iacuit mortuus sepultus: ꝛ extinctus: ꝛ clausus i sepulchro ꝓut illō figurabat: ergo post sepulturā xp̄i āplius nō est celebrandū. Probatur scdo ista ꝯclu. Nā sabbatū fuit mortuū ꝛ nō resurrexit cū xp̄o: ergo cessauit post resurrectionem xp̄i: ꝯña pꝫ aña ꝓbat̄ prout fuit dictū in p̄cedēti questione.

Pasca cū xp̄o krucifixum. Nā xp̄s fuit crucifixus in die pasche: quod tūc accidit i die veneris: ergo fuit pasca crucifixū cū xp̄o: et ꝑ ꝯñs fuit etiā sepultū cū xp̄o in eadem die: qꝛ oīa cerimonialia q̄ ad xp̄ꝫ ordinabātur fuerunt cū eo crucifixa inquātū xp̄s erat finis ꝛ veritas legis: qꝛ oīa legalia tendebāt in ip̄m tanꝗ̄ in finē ꝛ terminū: ergo cū eo oīa legalia crucifixa sūt et sepulta. Et ꝑ ꝯñs sabbatū fuit cū eo sepultum qꝛ per totā diē fuit cū eo clausum ꝛ sigillatū in sepulchro: sed quādo xp̄s resurrexit: nec surrexit cum eo pasca: nec sabbatū qꝛ in sepulchro māserūt: sꝫ sola dies dominica surrexit cum xp̄o. Et sic ptꝫ ꝙ sabbatū cū pasca fuit incineratū in sepulchro cū oībus ceteris legalib᷒: sicut dictū est in questione precedēti: ꝛ per ꝯñs nec pasca: nec sabbatū debēt amplı᷒ celebrari: qꝛ res mortua ꝛ incinerata nō debet celebrari. Hanc ꝯclusionē ꝓbat apl̄s ad coll̄. ij. Unde dupliciter ꝓbat ibi sabbatū et cetera legalia cessasse per mortē christi. Uno modo inquātum erat ꝯtractus debitorius quo obligamur ad legem seruandā vsqꝫ ad mortē testatoris: ergo sequitur ꝙ mortuo creatore mortuus fuit et deletus ꝛ ra us ille cōtractus ꝛ obligatio. Itē mortua fuit etiā lex inquantū xp̄s qui erat finis legis crucifixit eam secū . affixit cruci. Mortua fuit lex. Vñ ait apostolus. vos cuꝫ essetis in delictis ꝛ preputio carnis vestre ꝛ viuificauit cū illo donās vobis omnia delicta delens qd̄ aduersum nos erat cyrographū decreti: qd̄ cōtrariū nobis: et ipse tulit de medio affigens illud cruci. Et expolians principatus et potestates ꝛc. Nemo igitur vos seducat aut iudicet in cibo aut potu: aut in parte diei festi ꝛ neomenie: aut sabbatorum: que sunt vmbra futurorū corp᷒ autē xp̄i. Ex supradictis intēdit apl̄s dicere ꝙ sabbatū ꝛ legalia cetera erāt quedā cerimōialia ꝛ figura: ꝛ quoddā cyrographū debitoriū: ideo oīa fuerūt mortua cū xp̄o ꝛ rasa: et per ꝯñs nullus obligat̄ amplius ad seruādum ea. hoc idē ꝓbat ad Romā. ix. inquantum lex erat cōtractus matrimonialis: vt dictū est probatur ista eadē cōclusio pluribus autoritatib᷒ ve. te. Et primo Esaie. j. ostēdens post aduētū messie sabbatū ꝛ cetera legalia abolēda: ꝛ nō acceptabilia deo. dicit dominus. Nō offeratis vltra sacrificium frustra incensum abominationis mihi est neomeniā et sabbatū et festiuitates alias non feram: iniqui sunt cetus vestri: kalendas ꝛ solēnitates vestras odiu t anima mea. Ex quo ptꝫ ꝙ post aduentū christi sabbata ꝛ cetera legalia nō soluꝫ sunt cassa: sed etiaꝫ deo abominabilia. Item Esa. lxvj. dicit dñs ꝙ nō solū mutabit templū ꝛ sacrificia vete. le. sed etiā sacerdotiū ad ꝯuersos de pp̱lo gētili ꝛ mutabit oēs festiuitates et sabbata. Unde ait. Mittā ex eis qui saluati fuerint ꝛ annūciabūt gētibus gloriā meā ꝛ assumā ex eis sacerdotes ꝛ leuitas dicit dñs: quia sicut celi noui ꝛ terra noua: q̄ ego stare facio corā me: sic stabit nomē vr̄m et semē vestrū. Et erit mēsis ex mēse: et sabbatū ex sabbato ꝛc. Ex dictis in toto isto vltimo cap̱lo patet qualiter xp̄s debebat creare nouā ecclesiā ꝛ noua sacrificia et nouos sacerdotes: et per ꝯñs totā legem: qꝛ trāslato sacerdotio necesse est vt legis trāslatio fiat. Et etiā debebat mutare nomē illi᷒ populi in populū gētilē simul cū sacerdotio. Nā populus gētilis debebat noiari nomie israel ꝛ leui: et per ꝯñs pp̱ls gētilis debebat hereditare sacerdotiū ꝛ nomē israel ꝛ semē abrae. et subdit qualr̄ oīa festa legalia erāt mutāda i festa euāge. Naꝫ ex sabbato legali debebat succedere sabbatū euāge. in seq. die dñico. Itē hoc idē ꝓbat̄ magis clare Hieremi. xvj. vbi dicit dñs cōminādo pp̱lo iudaico. Ecce dies veniet dicit dñs. Et nō dicet̄ vltra viuit dñs q̄ eduxit filios israel de terra egypti: sed viuit dñs q̄ eduxit filios israel de terra aqlonis: ꝛ vniuersis te ris ad quas eieci eos ꝛc. Ex dictis in hoc cap̄. pꝫ q̄liter pasca ꝛ sabbatū q̄ celebrabant̄ in memoriā exitus de egypto erāt mutāda ꝛ abolēda: ꝛ erat celebrandū festū nouū in memoriā resurrectiōis ꝛ nostre redēptiōis que est dies dñica ꝛc. Ex quib᷒ verbis asserunt thalmudiste ꝙ qñ veniet messias in lege ꝓmissus dꝫ mutare oēs festiuitates et cetera legalia. Ex quo pꝫ sꝫ eos ꝙ lega

lia aliqñ debẽt cessare:et per pñs nõ sunt eterna simpliciter:put arguũt ꝯtra nos et sic ꝯdicũt sibi ipsis. Itẽ Hiere.xxxj. Ecce dies venient dicit dñs et feriã domui israel et domui iuda fedus nouuz nõ ꝫm pactũ qḋ pepigi cũ prĩb⁹ eorũ cũ educerẽ eos de terra egypti et patria. Post dies illos di/cit dñs. Dabo legẽ meã i visceribꝰ eorũ ⁊ in cordibus eorũ scribã ea ⁊c. Ex q̃bus pꝫ ꝙ rex messias aliã legẽ et aliud pactũ erat daturus in aduentu suo et nõ erat daturꝰ legẽ scriptã in chartis sꝫ in cordibꝰ et visceribus hoim ꝑ seipsum pdicãdo in ꝑsona. Et ꝑ pñs ⁊ illud sabbatuz et cetera legalia erant abolenda. Hoc idẽ pbaẽ Daniel.ix.cõputa/tis lxx.ebdomadibꝰ dicit:ꝙ in vltia ebdomada occidet xp̃s et cessabit hostia et sacrificiũ:et in tẽplo erit abominatio et desolatio et ꝑ pñs cessabit sabbatũ in quo talia sacrificia offerebãẽ ⁊c. Nã ad hoc erat dedicatũ sabbatũ et cetera festa q: sub eodẽ pacto erãt data festa et sacrificia. cessante ergo tẽplo et sacrificio:cessat etiã et sabbatũ. hoc idẽ pbatur Osee.ix. vbi cũ dñs cõminaẽ reprobationẽ ppl̃i iudaici et predicit electionem et substitutionem ppl̃i gentilis inter cetera dicit. Cessare faciã oẽ gaudiũ eius:et solẽnitatẽ eius ⁊ neomenias eiꝰ et sabbatũ eius et oĩa festa et tp̃a eius. Item cap̃lo tertio subdit. Dies multos sedebũt filij israel sine rege:sine pncipe:⁊ sine sacerdotio:et sine altari:⁊ sine ephot:⁊ teraphin. Et post hec reuertenẽ filij israel et querẽt dñm deũ suum et dauid regẽ suũ Et pauebũt ad dñz et ad bonũ eius nouissimo dierũ.s.post mortem antixp̃i. put alibi declarabiẽ. Et sic ad pbationẽ huius cõclusionis: pñt adduci infinite autoritates ꝓphetarum:que nihil aliud clamant nisi ꝙ oĩa sacrificia et oĩa legalia debebãt cessare in aduẽtu xp̃i:eo ꝙ oĩa figurabãt mysteria ꝑ ipsum implenda ⁊ q̃o oĩaꝰ erant via in ipsuz tãꝙ finẽ et terminũ:et q̃o in eo ďbebãt ꝯsũmare cursuz ⁊ officiũ suũ ¶ Quãtũ ad tertiũ articulũ ẽ p̃io notãdũ ꝙ q: sabbatũ fuit p̃ceptũ ad requiez ⁊ cessationẽ respectu hoĩs ⁊ ad scificationẽ respectu dei. et datũ fuit in signũ ideo quatuor sunt cõsideranda in celebratione et obseruantia sabbati. Primo signum siue sabatuz figuratiuũ. Scd̃o veritas signi.s. verũ sabbatum figuratũ. Tertio cessatio siue modus cessandi:et a quibus est cessanduz et abstinendũ Quarto est considerandus modus sanctificandi sabbatum. ¶ Quantum ad primũ iam dictũ est ꝙ sabbatum significatiuũ fuit determinatũ a deo in septima die septimane in signũ future quietis xp̃i in sepulchro in septima die et in signuz nr̃e q̃etis ꝑ grãm in septima die mũdi:qḋ quidẽ signũ iã est verificatum ꝑ xp̃m:et per pñs iã cessauit:vt pbatuz est in scd̃o articulo. ¶ Quantũ ad scd̃m dictũ est ꝙ per verum sabbatum figuratum et verificatum est totum tp̃s gratie in quo sumus a resurrectione xp̃i vsꝙ ad gñalez resurrectionẽ nostrã in die iudicij. ¶ Quantũ ad tertiũ dictũ est quõ tali die cessandum est ab omni opere seruili et prohibito:q: aliter non esset celebrare:sed violare et preuaricari sabbatum. ¶ Quantum ad quartuz est dicendum ꝙ ꝟa sanctificatio sabbati est facere opera sancta in deo erga deũ et ꝓximũ:et oꝑa sctã erga deũ est exhibitio vere et ꝑfecte latrie et opera sctã erga ꝓximũ sunt opera mie et iustitie et iste ẽ verus modus scificãdi sabbatũ. His habitis poniẽ cõclusio.ꝙ iudei moderni celebrant falsuz sabbatũ pbaẽ. Nã sabbatũ fuit preceptum celebrari in septima die in signum sepulture xp̃i future et in signum future cessationis ab operibus legis in septima die mundi:sed vtrũꝙ signũ fuit iam cõpletum et verificatũ per xp̃m:q: iam xp̃s per totũ septimum diẽ naturalẽ iacuit in sepulchro. Et iam venit et sumus in septima die mundi:et in tẽpore gratie:in quo debemus abstinere ab oĩ opere seruili legis et pcti:ergo signũ iã cessauit:nec est amplius aspiciendũ:q: iã manet falsum sicut signuz nauis venture manet falsum:postꝙ nauis applicuit ad portuz eo ꝙ illud signum est tm̃ de futuro vt dictum est. Et sicut clamor kalendarũ esset falsus in pncipio mensis qñ iã nũdine sunt incboate put dictũ est. Ex q̃bus pꝫ ꝙ iudei celebrant falsum sabbatum. ¶ Scd̃a cõclusio.ꝙ nõ solũ iudei celebrant falsum sabbatum. in tali die:quantum ad signum:sed etiam quantũ ad integritatẽ tp̃is q: nõ obseruant diẽ naturalẽ et integrũ literalr̃ p̃ceptũ q: adhuc nõ seruãt sabbatũ literalr̃. Probatur ista cõclusio. nam dies naturalis et iugiter ꝫm scripturã ve.te. mẽsurabaẽ a mane vsꝙ ad mane:vt pꝫ Ge.j. Nã deus in prima die mũdi q̃ fuit dies dñica de mane incepit creare lucẽ et diuisit lucem a tenebris. Et sic discurrendo factum est vespere et nox. Et discussa nocte factum est mane in die lune et feria scd̃a:et sic fctũs est dies vnus.s. dies primus:vt dicit glosa:et sic pꝫ ꝙ dies pmus fuit a pncipio diei primi vsꝙ ad mane alterius in quo mane incepit dies scd̃s:⁊ sic pꝫ q̃o dies precedebat noctẽ ꝫm ordinem nature. Et sic discurrẽdo per oẽs dies in feria sexta de mane explerꝰ fuit dies quintus:et incepit sextus in quo deꝰ creauit aĩalia terrestria quadrupedia et creauit hominez et sic in illa die factum est vespere et transacta nocte factum est mane et cõpletus dies sextus in pncipio sabbati:q: finis vnius diei erat principiuz alterius. Et tunc in septimo die de mane in pncipio lucis:finito die sexto deꝰ incepit quiescere ab omni ope qḋ patrarat:et sanctificauit illã diẽ vt pꝫ in textu. Ex quo sequitur primo ꝙ illa dies septima non incepit in vespere noctis precedentis q: illa nox precedens tota ꝑtinebat ad diẽ sextuz sed incepit de mane et durauit vsꝙ ad aliud mane in quo incepit dies dñica. Item sequiẽ scd̃o ꝙ deus nõ incepit sabbatizare et q̃escere nisi in die septimo de mane in principio lucis:q: ibi fuit cõpletus dies veneris et incepit sabbatũ. Ex quibꝰ oĩbus pꝫ veritas huius scd̃e cõclusionis.s.ꝙ nõ seruant integrum sabbatum quantuz ad tempus immo truncatum et diminutum et indebitum:nã vsurpant noctẽ precedentem que pertinet ad diẽ veneris:et dimittunt noctẽ sequentem que pertinet ad diem septimã:ergo nõ vere sabbatizãt totam diẽ septimã:q: incipiũt quiescere in die veneris de sero et reuertunẽ ad laborãdũ in die sabati de sero:et sic auferunt totam noctem sequẽtem

Tertius articulꝰ.

Iudei falsum celebrãt sabbatũ

Etiã lr̃aliter nõ obseruãt sabbatum.

que ƀm ordinē nature ptinet ad diē septimā vsq ad mane et in pncipio diei dnice: vt ptz in lra libri Geneseos. Et sic pz φ adhuc lralr nōvere ⁊ pfecte obseruāt sabbatū in mēoriā creationis put se putāt ⁊ asserūt ſuare. Sz ad ħ rńdēt iudei φ verū est φ iste sic radictus est ver⁹ ordo dierū ƀm naturā et lram. Sed moyses dedit eis modū seruādi sabbatū Leui. xxiij. cū dicit. A vespa vsq ad vesperā celebrabitis sabbata vr̄a. Et iō incipiunt sabbatizare in vespa noctis p̄cedētis vsq ad aliā vesperā. Sz tūc nō euadūt argumentū et rōnē: qꝛ semp manet septima dies violata et trūcata et diminuta. Et p̄ ɔñs nō ῤe celebraret i mēoriā creationis nec eo mō quo de⁹ eā celebrauit et sctificauit: et sic de⁹ esset ɔrius sibiipsi. Et iō illa secta iudeorū q̄ dñr charraim hoc incōueniens fugere et vitare volētes glosant illud dictū. s. a vespa vsq ad vespaz. i. a nocte vsq ad noctē iclusiue celebrabitis sabbata vr̄a. Et sic incipiūt cessare a vespe noctis p̄cedētis et finiūt sabbatū suū in die dñica de mane. Et sic p duas noctes cū toto die intermedio celebrāt sabbatū a nocte vsq ad aliam noctē inclusiue: in quo tpe nec accēdūt nec habēt lumē i habitaculis suis put deus precepit Exo. xxxv. Et iō dicūt φ isti iudei vocati Rabanim qui habitāt iter nos nō sunt ῤi iudei: sz p̄uaricatores et nō obseruatores legis et φ oēs sunt dānati et maledicti. Ideo nullo mō volūt cū eis cōuersari. Itē dicūt etiā isti charraim φ deus nō solū precepit celebrari in memoriā creationis: sed etiam in memoriaz exitus israel de egypto: vt ptz Deu. v. Unde asserunt φ in nocte sequenti sabbatum exiuit israel de egypto et q̄euit a dura seruitute. Et ideo dicit dñs Deu. v. Memento φ seruieris in egypto et dñs deus tu⁹ eduxit te inde. Idcirco p̄cepit tibi vt obserues diē sabbati ⁊c. Et ideo ad tollendū hoc dubiū est dicendū ƀm Aug. φ tā locutio dei de precepto sabbati q̄ locutio moysi de quiete dei in septimo die est figuraliter intelligēda: nam Basilius in suo examerō. ⁊ Aug. xj. de ciui. dei et sup Ge. ad lraz dicūt oīa esse simul creata et per suas formas distincta iuxta illud Sap. libri viuit in eternū qui creauit oīa simul. Sed dicit Basilius φ in primo capitulo libri Geneseos distinguūtur dies ƀm ordinē nature: et nō ƀm ordinē et ⁊ successionē tpis: vn̄ qꝛ cōtinens p̄cedit cōtētum: et res precedit suū ornatū ƀm naturaz: iō ibi in tribus p̄mis diebus mēoratur creatio et distinctio celorū et elementorū: et in tribus sequentibus describit ornatus eorū. Augu. aūt refert illos sex dies ad cognitionē angelorū. Quidā aūt alij dicūt sic oīa simul creata: sed referunt illos dies ad cognitionē et contēplationē ipsius adam. nā qñ deus duxit oēs creaturas ab adam vt imponeret eis noīa ƀm naturas et pprietates suas in primo die tpis per totā diē cōtēplatus est naturam āgelicā: et i scd̄o naturā et ordinē celorū: et in tertio ordinē et naturas elementorū: et in tribus sequētibus dieb⁹ cōtēplatus est naturas astrorū et volatiliū ⁊ natatiliū et oīz aīaliū vsq ad hoīez inclusiue et sic vnicuiq imposuit nomē ƀm naturaz et pprietatē suam: sed post oīa ista in die veneris peccauit. Et sic die septimo dr̄ deus q̄euisse ab oī ope ⁊c. Aug. aūt et basilius dicūt φ p illū ordinē dierū et quietē dei intēdit moyses etiā in deo esse trinitatē psonarū in vnitate substantie eo φ pr̄ p verbū dixit oīa et p spm̄sctm̄ dedit eis vitā et q̄euit in eis: q̄ quidez spūs ferebat sup oīa opera ea viuificando in esse existentie ad opandū. Et etiaz ondit deuz esse in tripli gñe cause respectu oium creaturarū: nā inquantū deus fecit celū et terram explicat esse cām et pncipiū effectus oīm: sed inquantum hoc fecit in principio et in verbo et dicendo per verbū oñditur esse cām exēplarē et formalē oīm: sed inquātū dr̄ q̄euisse die septimo: oñditur φ est finis oīm rerū creatarū: qꝛ ad ipsum tēdunt et in eo sunt et mouētur oīa. Et iō lz ƀm Hiero. et alios sacros doctores et ƀm magistrum illi dies intelligant tpales ƀm successionē tpis: tñ septimus dies semper intelligitur figuratiue: qꝛ lz deus cessauerit a creatione nouarū specierum tamē nō cessauit simpliciter creare: qꝛ cōtinue creat animas rōnales ex nihilo et cōtinue creat nouaz grām in hoīb⁹ iustis et cōtinue regit et gubernat res a se creatas: et per cōsequēs non cessauit nec cessat deus creare: vnde dicit saluator iudeis Jo. v. Pater meus vsq mō operatur ⁊ ego operor. Et ideo dicit Augustinus contra aduersariū legis et prophetarum φ propheta moyses scriptor libri Geneseos non solum intendit scribere ordinem rerum gestarum sed etiam prout erant prefiguratio rerum futurarū. Ideo moyses duo voluit prefigurare per illum discursum et ordinem rerum. Primo discursum tēporis huius mundi. Nam sicut deus in sex diebus fecit oēs creaturas et in septimo q̄euit et cessauit: ita figurabat φ de⁹ debebat ducere et regere hoīez peregrinādo ab adā per sex dietas et sex etates vsq ad xp̄m per opera legis: sed in septimo die et etate mūdi homo debebat quiescere et cessare ab operibus legis ⁊ q̄escere per grām in lege libertatis qđ ita factū est: nam iste hō mysticus pegrinatus est in prima die et etate mundi ab adā vsq ad diluuiū: et in scd̄a die vsq ad abraam: et in tertia vsq ad moysen. et in quarta vsq ad primum templum: et in quinta vsq ad captiuitatem babylo. et principium secūdi templi: et in sexta die vsq ad christū: et sic in septima die quieuit in christo et in lege libertatis cessando a lege et iugo ſuitutis. Et sic pz φ p diē septimam et quietez diei intelligitur cessatio ab operibus legis in septima die mūdi ⁊ tpe gratie: et per illā septimā diem intelligit totū tēpus legis euāgelice et grē xp̄i. Itez secūdo per illā creationē et discursum figurabat totus discursus nostre recreationis et redēptionis: nā sicut deus per sex dies creauit omnia: et in septimo die cessauit et quieuit. Ita christus incipiendo a die dominico in ramis palmarū per sex dies laborauit in nostra redemptione: et in septimo die cessauit a laborib⁹ corporis et per totam diē corpus quieuit et iacuit in sepulchro. Propter has ergo supradictas rōnes deus precepit sabbatū celebrari in die septimo in signum et figuram sepulture xp̄i: et in signū septime etatis in qua debebamus

Not. de mō ſuādi sabbatū ⁊c.

Nota. Augu.

moyses duo prefigurare voluit ⁊c.

Die septio sabbatū in figura sepultur xp̄i.

quiescere in xpo. Ex q̄b⁹ ptz q̄ meli⁹ ꝛ ꝯuenient⁹ ꝛ magis integre ſuāt lr̄alr ſabbatū iudei chарraiz q̄ iſti iudei rabanim q̄ habitāt inter nos inquātū ſuāt duas noctes cū die artificiali intermedio: q2 vt ſic magis ſuāt v̄itatē figure ſepulture xp̄i. Nā p tātū ſpaciū iacuit xp̄s in ſepulchro: q2 ipe fuit crucifixus i die veneris ꝛ in eadē die de ſero hora cōpletoꝝ fuit ſepult⁹: ꝛ iacuit corp⁹ in ſepulchro p duas noctes ꝛ diē artificialē itermediū vſq₃ ad diē dn̄icū de mane in quo reſurrexit. Et ſic ptz q̄ iſti charraiz meli⁹ intelligūt illud Leui.xxiij.a ve ſpera vſq₃ ad veſpa₃ celebrabitis ſabbata v̄ra id eſt a nocte vſq₃ ad noctē incluſiue: q2 magis ſatiſ faciūt lr̄e ꝛ figure. q̄ aūt veſpa ſumat̄ in ſcriptura p tota nocte. marie in iſto loco pbat̄ Matt.vlti. vbi d̄r q̄ veſpe aūt ſabbati q̄ luceſcit in pr̄ia ſab bati venit maria Jaco.ꝛc.i. in nocte ſequenti ſab batum que quidem nox luceſcit in prima ſabbati id eſt cuius finis ꝛ mane eſt ꝑncipiu₃ diei dn̄ice q̄ apud deos dicebat̄ pr̄ia ſabbati: id eſt pr̄ia dies poſt ſabbatū. Et ſic ptz q̄ tota illa nox dicebatur veſpa ſabbati apd̄ iudeos. Itē ſequit̄ q̄ iſti char raim hn̄ allegāt illud Deut̄.v. ad ꝓbādū q̄ in no cte ſabbati ſequēti exiit iſrl̄ de egypto: ꝛ q̄ ꝓp hoc de⁹ p̄cepit ſabbatū celebrari in tali die q2 illō cō uenientiſſimū ſacr̄ꝫ ꝛ figura fuit ꝓ reſurrectiōe xp̄i nā ſicut de⁹ tali nocte expoliauit egyptū ꝛ libera uit iſrl̄ a dura ſuitute ꝛ ꝗuit in libertate. Ita xp̄s in nocte ſequēti ſabbatū expoliauit ꝛ īfernū ꝛ li berauit ſc̄tos pr̄es ꝛ fideles vete.teſt. ꝛ in die dn̄i co ſummo mane reſurrexit ad glia₃ ꝛ ſic in illa no cte ꝛ mane fuit illa figura liberationis de egypto per xp̄m cōpleta in ſanctis patribus. Et hoc etiā ſequit̄ q̄ illa nox ſabbati in cuius fine ꝛ mane re ſurrexit xp̄s fuit duplex nox. ſ. legis ꝛ gr̄e. Nā ipa fuit nox naturalis ſabbati legis in quo tp̄e dies precedebat noctē ſm naturā vt dictū eſt: ꝛ illa ea dem fuit nox diei reſurrectiōis et temporis ꝛ diei gratie in quo nox precedit diem. Et ratio eſt: nam in lege veteri gratia p̄ceſſit peccatū. Vn̄ adā non fuit creatus in nocte nec in peccato: ſ₃ in die et in gratia: ſed poſtea factū eſt veſpe ꝛ nox in eo p pec catū: etiam in tali nocte peccati vixit totū genus humanū per ſex etates vſq₃quo factum eſt mane per chriſtum: ꝛ ſic poſt noctē peccati ꝛ legis ince pit dies gr̄e in reſurrectiōe xp̄i. Et ſic ille dies do minice reſurrectionis fuit prim⁹ dies legis gratie ſuccedens nocti peccati ꝛ tp̄is ſabbati iudeoꝝ ꝛ nature: q2 nox p̄ceſſit dies aūt appropinquauit. ad Roma.xiij. Et ideo in lege euangelica et in tē pore gr̄e nox p̄cedit diē ꝛ talē conſuetudinem ſer uat eccleſia in celebratione feſtoꝝ: q2 incipit dies feſtos celebrare a veſpere noctis p̄cedētis et facit q̄ nox precedat diem. ꝓpter cauſam iam dictam. Et ſic eſt dicendum q̄ illa nox reſurrectionis fuit communis diei ſabbati precedentis et diei dn̄ice ſubſequentis: ꝛ ſic fuit duplex nox. Et per hoc ſol uitur difficultas illius dicti ſaluatoris Mat.xij. q̄ ſicut Jonas ſtetit in ventre ceti tribus diebus ꝛ tribus noctibus ita opꝫ eē filiū hoīs tribus dieb⁹ et trib⁹ noctib⁹ in corde terre. Nam licet p ſino dochen xp̄s ſteterit in ſepulchro tribus diebus ſu mēdo ꝑtē pro toto: q2 cepit finē diei veneris ꝛ pn̄ cipiū diei dn̄ice cū toto die ſabbati: tn̄ non cepit aliqd̄ de tertia nocte: q2 nō fuit ibi niſi p duas no ctes. et iō. q2 illa nox reſurrectiōis fuit duplex: ē di cēdū q̄ lꝫ xp̄s nō iacuerit in ſepulchro niſi p duas noctes tpales: tn̄ ſtetit ibi p tres noctes ſacr̄ales: et ſic ſoluit̄ difficultas: q2 ſcriptura magis atten dit ad ſacr̄m q̄ ad lr̄a₃ et tp̄s. ex ſupradictis ergo ptz q̄lr iudei nō ſeruāt ver̄ ſabbatū ēt tpaliter et litteraliter. ¶ Tertio cōclō. q̄ ſola xp̄iana religio ſeruat verū ꝑfectū ſabbatū legale figuratū. Iſta cōcluſio ꝓbat̄. Nā dictū eſt q̄ illud ſabbatū lega le p̄cepit de⁹ ad requiē ꝛ ſctificationē: ꝛ in memo riam creationis: et in ſignū futuri ſabbati et ſepti me etatis ꝛ diei meſſie i quo hō debebat ceſſar̄ ab oib⁹ opib⁹ legis: ſ₃ totū tp̄s in quo ſum⁹ eſt ſepti ma dies mūdi: et dies gr̄e: ꝛ dies xp̄i in lege ꝓmiſ ſi p illud ſabbatū figurat⁹. Et totū iſtud tp̄s nos celebramus ab operib⁹ legis abſtinendo: ꝛ ipſu₃ tp̄s et diē exhibēdo deo verā latriā ſanctificam⁹: ergo ſola xp̄iana religio q̄ nos ſumus ver̄ ſabba tū ſanctificat et celebrat. Maior aūt ꝓbata eſt. ſ. q̄ oīa legalia figurabāt tp̄s meſſie in vltima eta te: ſ₃ hoc ꝓbat̄ multis autoritatib⁹ vete.teſta. q2 oēs iudei appellāt tp̄s meſſie vltimā etatē: q2 oēs illud tp̄s expectāt in quo debebāt q̄eſcere et libe rari. Eſa.ij.c. appellat tp̄s meſſie nouiſſimu₃ tp̄s dicēs. Et erit i nouiſſimis dieb⁹ ꝑparat⁹ mōs do m⁹ dn̄i ſup v̄ticē mōtiū ꝛ veniēt ad eū oēs gen tes et dicēt. Venite aſcēdam⁹ ad mō te₃ dn̄i: et ad domū dei iacob et docebit nos vias ſuas et ābu labim⁹ in ſemitis ei⁹: q2 de ſyon exibit lex et v̄bu₃ dn̄i de hieruſale₃. Ex his v̄bis expectant iudei q̄ nouiſſimum tp̄s mundi eſt tp̄s meſſie in quo expe ctāt doceri in v̄itate legis: q2 tūc ipſe debet eis re uelare ſecreta legis ꝛc. Itē.c.xlix. appellat tēpus meſſie diē ſalutis et tp̄s acceptū. Itē.c.lxi. appel lat ipſum diem libertatis et annu₃ placabilē di cēs. Spiritus dn̄i ſup me: eo q̄ vnxit me ad anun ciandum māſuetis miſit me: vt mederer contritis corde et predicarē captiuis indulgentiā: ꝛ clauſis apertionē: ꝛ predicarem annum placabilē dn̄o. Itē iacob gen̄.xlix. appellat tēpus meſſie nouiſſi mos dies dicēs. Congregamini vt annunciē vo bis que vētura ſunt in nouiſſimis dieb⁹ vnde oēs doctores hebreoꝝ dicunt q̄ per nouiſſimos dies intendit tēp⁹ meſſie. Ite₃ dauid appellat tp̄s meſ ſie annu₃ benignitatis pſal.lxiiij. Itē pſal.cx. vo cat ipſum diem virtutis dei. Item pſal.cxvij. vo cat ipſum diem leticie et exultationis dicēs. Hec dies quā fecit dominus exultemus et letemur in ea ꝛc. Item zacha.xij.ꝛ.xij. appellat ipſu₃ diē gra tie et remiſſionis et baptiſmi. dicens. In die illa effundā ſuper domum dauid ſpm̄ gr̄e. ꝛ ita.c.xiij. In die illa erit patens fons domui dauid in ablu tionē peccatoris et menſtruate. Item Eze.xxxiiij. vocat ipſum die₃ requietionis et pacis et paſcue. Item Eſa.xiiij. vocat ipſum diem requiei et libe rationis a ſeruitute dicēs. Prope eſt vt veniat tp̄s eius: et dies eius nō elongabuntur. Et erit in die illa cū requiē dederit tibi de⁹ a labore tuo et a ſer uitute tua dura q̄ ante fuiſti ꝛc. Itē rabi ſalomon

Xp̄iani ſeruāt verum ſabbatum.

dicit. sup' zach. q oes pphete nō sūt locuti nisi ad tēpus ꝛ dies messie. ¶ Ex supradictis ptꝫ quō to ta lex ꝛ pphete appellāt vltimā etatē mūdi tēp' ꝛ diē ꝛ annū messie ꝛ appellāt ipsū diē vniuerse q̄etis: ꝛ p ꝯns tēps messie ē sabbatū mūdi figuratū p sabbatū legis qꝛ sabbatū idē ē qđ requies ꝛ dies re q̄etiōis vt pbatū ē in prio ꝛ scđo articulo. ꝛ sic ptꝫ pbatio maioris ppositiōis. Sꝫ pbaꝛ minor scꝫ q tēps qđ colit ecclia modo sit vltia etas ꝛ seculuꝫ ꝛ tēps ꝛ dies messie: ꝛ p ꝯns est verū sabbatū mūdi. Et pbaꝛ ex sacra scriptura a simili cū experiētia: nā lꝫ iudei moderni negēt xp̄ꝫ fuisse messiā i lege pmissum: tn̄ nullo mō possunt negare tēps messie iā aduenisse quicūq̄ sit ille messias: ꝛ hoc ex mani festa experientia: eo q videmus ꝛ vidēt tēps deter minatū per pphetas ꝛ thalmudistas in quo mes sias erat vēturus esse cōpletuꝫ. Scđo qꝛ videmus principalia que erāt promissa patriarchis ꝛ pro phetis esse cōpleta qꝛ negare nō pñt: vñ determi natū ꝛ pmissum fuit ipsi iacob Gene. xlix. q abla to sceptro de iuda messias erat vētur'. Itē pmis suꝫ fuit Dani. ix. q post. lxij. ebdomadas a cōstru ctiōe secūdi templi erat christus venturus. Itē p missum fuit Aggei. ij. et Malachie. iij. q messias ad scđm tēplum erat venturus. vñ dicit Aggei. ij. Nolite timere hec dicit dominus exercituum. Ad huc modicū est. Et ego commouebo celū ꝛ terraꝫ et mare ꝛ aridam. Et mouebo oēs gētes ꝛ veniet desideratus cūctis gētibus. Et replebo domum istā glia dicit dn̄s. Magna erit gloria huic nouis sime domus plus q̄ prime. Ex dictis huius pphe tie habeꝛ q messias erat vētur' ad illā domū ꝛ tē plū scđm qđ edificatū est p zorobabelē post redi tū de babylonia: ꝛ q illud tēplū erat nouissimū et vltimū in lege vsq̄ ad messiā. Item Mala. iij. Ec ce ego mittā angelū meum qui pparabit viā ante faciem meā ꝛ statim veniet ad tēplum sanctū suū dn̄ator: quem vos queritis et angelus testamenti queꝫ vos vultis ꝛc. Ecce ergo quomodo istis duo bus pphetis q̄ fuerūt p̄sentes in edificatiōe scđi tēpli pmiss' fuit messias ad illud tēpluꝫ in breui ventur': qꝛ Aggeo dictū est modicū: ꝛ Malachie statiꝫ veniet. Sed illud scđm tēplū destructū fuit per Titū ꝛ Romanos p. M. cccc. xx. ānos retro er go iam venit tunc messias. Et sic ptꝫ q tēpus de terminatum p pphetas iā trāsiuit: qꝛ iā tunc fuit ablatū sceptrū de iuda: ꝛ tūc fuerunt implete. lxij. ebdomade Danieł. nō solū dierū et mēsiū: sed an norū vt alibi dictū est: ergo sequitur q ab illo tpe citra iā sum' in tēpore messie. Hoc idē pbaꝛ p de terminationē talmudistaꝝ. vñ q̄dā coꝝ distiguūt totū discursum mūdi per tria secula ꝛ cuilibꝫ sclo attribuūt duo milia annorū dicunt enim q legiꝛ in studio Helye q nō est minus mūdus q̄ sex mi lia annoꝝ: duo milia vanitatis: ꝛ duo milia legis ꝛ duo milia regis messie: ꝛ intelligūt p duo milia annorū vanitatis ab adā vsq̄ ad abraā p duo mi lia legis ab abraā cui data est circuncisio vsq̄ ad messiā. Ex quib' ptꝫ q trāsactis q̄tuor milib' an norū ab adā icepit tēps messie. Itē seq̄tur q termi n' circūcisionis ꝛ legis iā trāsiuit qꝛ non debebat durare nisi p duo milia ānoꝝ bꝫ istos: ꝛ p ꝯns ab illo tpe citra sumus in tpe ꝛ seculo messie. Itē le giꝛ in li. zabēdrin q dixit helyas ad rabi yabuda q nō erat min' mūd' q̄. lxxxv. iubilei vsq̄ ad mes siam qđ ꝯputās rabi salomō dicit q lxxxv. iubilei sunt quatuor milia. ccl. anni in quorū vltio iubi leo erat vētur' messias. Itē alij thalmudiste disti guūt totū discursuꝫ mūdi p. vij. secla siue etates aut dies quoꝝ p̄mū fuit p̄mi mūdi ab adā vsq̄ ad di luuium. Scđꝫ fuit sclꝫ secūdi mūdi a noe vsq̄ ad abraā. Tertiū fuit seculū circūsiōis vsq̄ ad moy. Quartū fuit seculū tabernaculi vsq̄ ad p̄mū tem plum. Quintū fuit seculū p̄mi tēpli vsq̄ ad capti uitatē babylonis. Sextū fuit sclꝫ scđi templi vsq̄ ad eius destructionē factā p Titū ꝛ romanos. Se ptimū dicūt q de necessitate ē sclꝫ messie ex quib' oibus pꝫ q iā multa tpa retro sumus i tpe ꝛ sclo messie: qꝛ vltra mille. cccc. annos retro fuerūt iple ta duo milia annorū legis ꝛ. lxxxv. iubilei: ꝛ sextuꝫ seculū mūdi in scđo tēplo: ergo seq̄tur q ab illo tē pore citra iā sum' in tpe ꝛ seculo messie ꝛ vltio se culo mūdi: ꝛ sic iā sum' in sabbato mūdi. Et p con sequēs ecclia celebrat verū sabbatū mūdi p pro phetas ꝛ thalmudistas determinatū: put pꝫ per periētiā quo ad tēp' determinatū. Scđo hoc ideꝫ pꝫ p experiētiā quo ad ea q̄ manifeste videm' cō pleta in p̄lo gētili: q̄ fuerūt scripta i le. ꝛ pphe tis: nā primo dictū est zacha. xiij. q oia noia ido lorū erāt p baptismū destruēda tpe messie. vñ ait In illa die erit patens fons domui dauid ꝛ in illo die destruā omnia nomina idolorum ꝛ nō nomi nabuntur vltra ꝛc. Sꝫ hoc videmus manifeste eē cōpletū: quia reges ꝛ imperatores ꝛ omēs populi gentiliū cōfractis idolis fuerūt baptizati: quod non poterat fieri nisi in tpe messie vñ oēs thalmu diste tenēt q oēs gentiles tpe messie debēt voca ri nomine iacob ꝛ israel propter illud Esay. xliiij. Noli timere serue meus iacob ꝛ rectissime quē ele gi effundā aquā super sitiētem ꝛ flumina sup ari dam ꝛc. Et iste dicet dn̄e ego suꝫ ꝛ ille vocabitur nomine iacob. Et hoc scribet manu sua dn̄o ꝛ no mine isrł assimilabiꝛ ꝛc. oia aūt ista manifeste vi demus eē cōpleta. nā totus po. gēt. venit ad ba ptismū ꝛ iā gliaꝛ se noiari semē abrae ꝛ isrł ꝛ ia cob bꝫ sp̄m ꝛ pmissionē. Et iā manu sua scripsit ꝛ pfessus ē fidē dō isrł. nā Au. ꝛ Amb. ꝛ Hier. ꝛ cete ri doctores q̄ erāt de p̄plo gētili declararūt legē ꝛ pphetas ꝛ manu sua scripserūt tractatus ꝛ s'mo nes in fauorē dei isrł. Item tempore messie omēs populi gētiliū debebāt adorare deū isrł. Esa. xlix. Dedi te in lucē gentium vt sit salus mea vsq̄ ad ex tremū terre reges vidēbūt ꝛ cōsurgent pricipes et adorabunt dominum deum tuum ꝛ sanctum isrł q̄ elegit te. Sed oia ista videm' cōpleta: nā totus populus gētilis venit ad fidem ꝛ adorat deū isrł quem ante contēnebat. ꝛ gloriatur se eē sub deo israel quod non poterat fieri nisi tempore messie. Ex quo pꝫ q iam sumus in tpe messie. Ex oibus supradictis pꝫ q iesus xp̄s quem recepimus ꝛ co limus est verus messias in lege pmissus quē debe bant oēs gētes recipere: ꝛ ad cuius fidē oēs reges ꝛ populi gētiū debebāt venire: vt pꝫ p totū discur sum psalmoꝝ ꝛ oim pphetarū: ꝛ maxime Esaye.

Vltima etas mūdi dicitur tempus messie.

Discursus mundi p tria secula.

ij. Venient ad eū oēs gētes rc. Itē Esa.lx. Ambula bunt gētes in lumiē tuo rc. sed videm⁹ q oēs gentiles et reges ⁊ impatores eorū venerūt ad fidez xpi et obedierūt ei⁹ euāgelio ergo sequit q ipse ē messias. Et p ɔ̄ns nos celebramus verum tps et scm̄ et diē sabbati messie p sabbatū legale in sexta die mūdi figuratū: vn̄ lz iudei cū suis falsis glosis negāt alia de xp̄o: tn̄ ista q̄ dicta sūt nō pnt negare eo q oib⁹ patēt manifesta. Et sic p3 tertia pclu. q sola religio xp̄iana celebrat verū sabbatū mūdi qđ ē totū tps a pmo aduentu xp̄i vsq ad scd̄s. ¶ Quarta pclu. q xp̄iana religio celebrat verū sabbatū morale i die dn̄ica quo ad tps. i. q in debito conuenientis te celebrat illud. Ista cōclu. pbat. nā dictū est in pmo articulo q sabbatū fuit preceptū celebrari ad reqem hois et scificationē dei in die. vij. in memoriā creationis et in signum future qetis in sepulcbro. Et dictum est q inquantū est preceptū a d cessationē ⁊ scificatio nē. eit preceptū morale iō talis scificatio et cessatio nō d3 cessare in te. no. sed d3 cessare celebrari in die. vij. q2 vt sic datū est in signū ⁊ figurā future qetis q̄ iā ē ipleta i xp̄o. Et silr d3 cessare celebrari in die. vij. inquātū datū est in memoriā creationis et exit⁹ israel de egypto: eo q illa creatio fuit figura nr̄e recreationis: et ille exitus de egypto fuit figura nr̄e recreationis que oia sunt v̄ificata in xp̄o: et per ɔ̄ns iā nō est faciēda mēoria de creatione postq̄ fcā est noua creatio: sicut dicit dn̄s Esa. lxv. Ecce eī ego creo celos nouos et terram nouam et hierl̄m nouā et no erūt in mēoria priora. Et sic p3 q nō est facienda mēoria de creatione postq̄ venit noua creatio. Et p eandē rōnē nō est facienda mēoria de liberatione israel de egypto postq̄ facta est liberatio gnālis totius generis hūani sicut dicit dn̄s Hiere. xvj. Sed est facienda mēoria de noua recreatiōe et liberatione totius gn̄is hūani q̄ fuit pfecta et ɔsummata in die dn̄ica in qua resurrexit xp̄s ad gl̄iam et nr̄am reuocationē et cessauit ab oi ope nr̄e redēptionis et incepit dies gr̄e. Et ideo eccl̄ia in tali die statuit sabbatū nr̄m celebrari in memoriā dn̄ice redēptiōis et nr̄e renouationis et recreationis. Itē q2 tā pasca q̄ sabbatū fuit mortuū et sepultū cū xp̄o: s3 nō surrexit cū eo imo mansit incineratū in sepulchro Ideo nō est āplius celebrandū. Sed q2 dies dn̄ica surrexit simul cu3 xp̄o iō in ea est sabbatū nr̄m celebrandū. Et ideo ecclesia illā diē dedicauit ad sabbatum et requiē nr̄am et ad scificationē dei. Et sic preceptū de sabbato inquantū morale manet in te. nouo celebratū in die dn̄ica: s3 inquātū cerimoniale cessat celebrari in die. vij. ppter causas iam dictas: q2 postq̄ fcā est nr̄a recreatio ia3 cessat mēoria creationis: ⁊ postq̄ fcā est vl̄is redēptio ia3 cessat memoria exitus israel de egypto et fit mēoria de recreatiōe et redēptione. vn̄ Hie. xvj. Ecce dies venient dicit dn̄s: et nō dicetis vltra viuit dn̄s qui eduxit filios israel de terra egypti: sed viuit dn̄s qui eduxit filios israel de terra aqlonis rc. ¶ Sed posset arguere iudeus. nā dictū fuit supra q in die. vij. xp̄s iacuit mortuus in sepulchro et cessauit ab oi labore passiōis. Et sic

Dies do minica ē verū sab batum.

obiectio

fuit impleta figura creationis q̄ de⁹ requieuit in die. vij. Et p ɔ̄ns poti⁹ d3 celebrari sabbatum q̄ dies dn̄ica ppter qetē xp̄i. Ad h̄ ridet q ppter pctm̄ ade tot⁹ hō fuit cōdēnatus. s. corp⁹ ad mortē corpalē et miserias et passiones subiectū et ad mortē eternā. Et iō xp̄s p mortē ⁊ passionē redemit et liberauit aia3 a morte eterna ⁊ satisfecit p pctō s3 p resurrectionem liberauit et restaurauit corp⁹ ab oi miseria. Et sic xp̄s postq̄ fuit mortu⁹ in sepulchro cessauit ab ope redēptiōis aie s3 corp⁹ nōdū erat restauratū: s3 in resurrectiōe fuit pfecta et cōsūmata tota nr̄a redēptio quo ad vtruq s. quo ad corp⁹ et aiam. Itē corp⁹ xp̄i p mortē cessauit ab oi labore corpali. Et sic qescebat i sepulchro xp̄s quo ad corpus a labore corpali. Et tunc fuit ipleta ⁊ v̄ificata figura sabbati inquātū fuit datū in signū future qetis corpalis xp̄i in sepulchro s3 xp̄s quo ad aia3 nō cessauit i die sabbati: q2 aia p totā diē sabbati fuit in iferno nōtāq̄ re⁹ s3 tāq̄ triū⸗ bator: ⁊ dn̄s ⁊ iudex: q2 ibi sedit p tribunali p. xl. horas et examinauit cām gn̄is hūani cū diabolo puta qūo diabol⁹ nō potētia s3 iusticia erat supand⁹ vt inqt aug. xj. đ tri. Et sic ondit xp̄s qūo pctm̄ hois erat remissibile. eo q habuerat extrinsecū impugnatorem ⁊ q2 cōfessus fuerat pctm̄ suū. Et qūo pctm̄ diaboli erat irremissibile eo q2 nullū habuerat ipugnatorē: nec suggestorē s3 ex ppria supbia ⁊ malicia peccauerat. Et ondit quo diabol⁹ ex inuidia decepat hoiem ⁊ fecerat ipsu3 peccare. Et ondit insup qūo pctm̄ hois erat punitu ⁊ purgatū p mortē ⁊ passionē suā rc. ⁊ p ɔ̄ns iuste poterat oēs fideles ve. te. đ iferno abstrahere. Et sic xp̄s eduxit oēs fideles suos đ lymbo ⁊ obstruxit ⁊ ligauit diabolū ad carcere3 ppetuū: ⁊ resurrexit in die dn̄ica đ mane cū corp̄e glīoso. Et sic tūc fuit pfecta tota nr̄a redemptio quo ad corp⁹ et aiam. et xp̄s cessauit ab oi ope nr̄e redēptionis et qeuit quo ad corpus et aiam: q2 ampli⁹ nō moritē nec mors illi vltra dn̄abit. ¶ Quinta cōclo. q sola xp̄iana religio vere celebrat oia sabbata annualia ⁊ ceteras festiuitates in mēoriā no. te. Ista cōclusio pōt pbari p iā dicta nā oia festa ⁊ sabbata annualia ve. te. fuerūt data in signū ⁊ figurā futurorū s3 omnia illa signa fuerunt verificata p xp̄3 in ve. te. ergo iā cessarēt celebrari in mēoria gestorū ve. te. postq̄ eo3 figura fuit ipleta: ergo solū d3 celebrari mēoria nouorū bn̄ficiorū p illa vetera significatorū. Et sic postq̄ iā fuit impleta figura exitus israel de egypto p resurrectionē xp̄i iā nō d3 celebrari pasca i mēoriā exit⁹ isrl̄ de egypto: s3 i mēoriā dn̄ice resurrectiōis. Itē de⁹ pcepit diē pēte. celebrari in qnquagesimo die post pascha i mēoriā datiōis legis. s3 q2 i qnquagesimo die post resurrectionē apl̄i acceperūt itelligē tiā legis ⁊ pphiarū ⁊ oiū scripturarū ⁊ receperūt oia dona grārū iō tūc fuit ipleta figura dationis legis: q2 sicut in mōte synai ille pp̄ls accepit legē: ita inmōte syō apl̄i ⁊ totā eccl̄ia acceperūt intelligētiā legis et v̄itatē oim scripturarū: ḡ magis d3 celebrari dies pēte. in mēoria datiōis spūssctī q̄ in mēoriā datiōis legis q2 p illa acceperūt illi legē s3 dationē spūs nō accepim⁹ intel

Rn̄sio.

Xp̄iana religio vere celebrat festiuitates rc.

ligentiã et veritatẽ legis: sz accepim⁹ oĩa dõa grã rũ. Et ita pariter est dicẽdum de sabbatis et festis mẽsis septimi: q: figure illorũ fuerũt cõplete ⁊ verificate in isto. vij. mẽse. et. vij. etate mũdi i q̃ sum⁹ et sic in hac etate celebram⁹ sacrificiũ xp̃i figuratũ p sacrificiũ isaac: ⁊ celebram⁹ festũ vere expiationis facte p xp̃z: et festũ tabernaculoꝝ p ↄsecratiões eccl̃iarũ. Et ita pariter celebram⁹ festũ incarnatiõis et natiuitatis xp̃i ⁊ celebram⁹ festa sctõꝝ ᷓ. tc. eo ꝙ illico absoluti a vinculis corpis huius eudlarũt in eternas mãsiões ⁊ eterna tabernacl'a q̃ q̃dẽ festa oĩa dñr vera sabbata: q: instituta sunt ab eccl̃ia ad req̃e3 nr̃a3 et verã sctificationẽ i memoriã q̃etis illoꝝ: vt patebit. s. Sexta oclu. ꝙ sola xp̃iana religio vere et rite celebrat oĩa sabbata ⁊ vere sctificat ea quo ad modũ sctificãdi. Ad cui⁹ intellectũ est aduertendũ ꝙ duo sunt p̃ncipal'r ↄsiderãda i celebratiõe sabbatoꝝ. Prio req̃es ⁊ cessatio et p ↄñs sunt ↄsiderãda illa a q̃bus hõ dz cessare et q̃escere in talib⁹ dieb⁹ festis. Scdo est ↄsiderãdus mod⁹ sctificatiõis. s. q̃liter et q̃b⁹ modis sunt sabbata sctificãda a nobis: vñ si sabbatum nihil aliud ẽ nisi sctificatio ⁊ cessatio: g̃ sabbatizare nihil aliõ ẽ nisi abstinere ⁊ dclinare a malo ⁊ facere opa bõa et sctã erga deũ ⁊ p̃ximũ. Et sic sabbatũ semp est obseruandũ in oĩ die et mẽse ⁊ in oĩ hora Et sic xp̃ianis totũ tp̃s grẽ ẽ sabbatũ. Ex quo pz ꝙ i h̃ noĩe sabbatũ cõprehẽdunt̃ oĩa p̃cepta moralia et cõphẽdit̃ charitas dei et p̃ximi: ⁊ p ↄñs tota lex ⁊ pphete. Et iõ lex et pphe p sabbatũ intelligũt totũ tp̃s grẽ in quo ↄtinue est a malo cessandũ: et bonũ et sctm̃ op⁹ faciendũ deo verã latriã exhibẽdo et p̃rio subueniẽdo. ¶ Quantũ ad p̃mũ dicit. dñs Exo. xx. et. xxi. ⁊ Deu. v. nullum op⁹ seruile facies in eo: sz oẽ pctm̃ est opus maxie built: q: q̃ facit pctm̃ seru⁹ ẽ pcti Jo. viij. g̃ maxie est cessandũ ab oĩ pctõ tali die. Jtẽ oĩa cerimonialia data, sunt in signũ seruitutis et pene pcti et signũ future solutionis faciẽde p xp̃m: vt dictũ est in p̃ria q̃õne: g̃ tali die maxie est abstinẽdũ ab oĩbus opibus legis seruitutis. Et nõ solũ in sabbatis mẽorialibus: sed ẽt in toto sabbato vl'i qõ est totũ tp̃s grẽ et legis libertatis est cessandũ et abstinẽdũ ab oĩ pctõ et opibus legis sub pena mortis eterne: vt dictũ est in scdo articulo Et sic ptz a q̃b⁹ abstinẽdũ et cessandũ cõiter i toto sabbato vl'i: sed vltra ista supadicta in sabbato mẽoriali ⁊ in quolibz die festo ab eccl̃ia i mẽoria bñficioꝝ nr̃e redẽptiõis dedicato est cessãdũ ab oĩ ope, pphano et negocio mũdano vt hõ possit intẽdere soli sctificationi ⁊ honori diuio: h̃ cõuenit soli sabbato mẽoriali ⁊ diei festo ab eccl̃ia dedicato. ¶ Quantũ aũt ad scdm̃ .s. sctificatiõe sabbati est aduertendũ ꝙ sabbatũ sctificare idẽ est qõ i sabbato opa sctã facere. Opa aũt sctã sũt illa q̃ a deo sunt precepta et ordiata et p ↄñs nil aliõ est nisi declinare ab oĩ malo ⁊ facere bonũ: implẽdo diuina mãdata q̃ oĩa cõsistũt in dilectione dei ⁊ p̃ximi: et in opando fm iusticiã erga deũ et p̃ximũ: q quidem iusticia tribuit vnicuiq3 qõ suũ est. s. deo exhibet latriã seruitutẽ: et p̃rio mutuũ auxilium. Et iõ sunt duo videnda. Prio q̃ latria est deo exhibenda: et qõ auxiliũ p̃rio tribuẽdũ. Ad primũ aũt est dicendũ ꝙ latria ẽ q̃dã cult⁹ seruitutis soli deo debit⁹ rõne summe maiestatis sapie ⁊ bõitatis. Vñ q: ista tria in solo deo repiunt̃ essentialr̃ Jdeo soli dõ cõpetit latria. Vñ rõne summe maiestatis et oipotẽtie creauit mũdũ d nihilo rõne aũt summe sapie oĩa suauiter et sapiẽter disponit ordinando in suũ finẽ: sed rõne sue bonitatis et largitatis oib⁹ puidet ⁊ oĩa cõseruat. Et iõ rõne sue oipot'tie ipsi debet̃ adoratio cũ pstratione et pcidẽtia et rõne ↄseruationis et puidentie debet̃ ipsi mun⁹ et oblatio sz rõne sapie debetur ipsi laus et hymnus. Et in his trib⁹ cõsistit latria soli deo debita quã latriã explicat dd psal. xxviij. in p̃rio vsu dicẽs. Afferte dño filij di. Afferte dño gl'iam et honorẽ: adorate dñm in atrio sctõ eius ista aũt latria fuit⁹ dõ debita. s. adoratio laus et oblatio ẽ de iure nature. Jõ ptinet q̃si ad moralẽ vtutẽ. Et iõ naturalr̃ oẽs natiões hãc latriã deo exhibuerũt nisi q̃nq3 errabãt circa obiectũ ⁊ substantiã. q: nõ verũ deũ adorabãt ⁊ q̃nq3 circa modũ q: nõ dbitã latriã exhibebant. Et h̃ pcedebat ex ignorãtia q: nõ verũ deũ gẽtiles cognoscebãt. Et iõ est necessaria fides p̃ua ad vera3 latriã exhibendã nã est necessaria cognitio veri di vt cultor sciat quẽ deũ dz colere: et est necessaria cognitio bñficioꝝ receptoꝝ vt sciat q̃ munera debeat offerre et q̃b⁹ laudib⁹ et pp q̃ bñficia debeat deũ magnificare ⁊ laudare q̃ oĩa nõ pñt hr̃i nisi p fidẽ et doctrinã sacre scripture q̃ docet q̃õ est vn⁹ sol⁹ de⁹ creator oim rerũ et recreator et cõseruator: et gl'ificator et talẽ deũ. s. creatorẽ: et redẽptorẽ ⁊ gl'ificatorẽ catholica fides docet ⁊ precepit adorari et coli p latriã seruitutẽ. ¶ Et iõ catholica fides p. xij. aut. xiij. arti. explicat essentiã et oipotẽtiã et bonitatẽ dei vt cultor sciat q̃õ et quã latriã debeat deo exhibere. Et sic opz ꝙ cultor credat deũ trinũ in psonis et vnũ in substantia et ẽentia q̃ ex nihilo ex tpe cũcta creauit ⁊ ꝙ psona filij accepit nr̃am hũanitatẽ: et fctũs est hõ in qua hũanitate dedit legẽ euãgelicã et fuit passus sepult⁹ et resurrexit ⁊c. et sic xp̃iana religio tali fide presupposita ex preceptis euangelicis adorat deũ trinũ et vnũ creatorẽ. Et offert verũ sacrificiũ eucharistie in mẽoriã passiõis et h̃ rõne bñficiũ redẽptionis in quo sacrificio offert̃ xp̃s ver⁹ de⁹ et hõ cũ oib⁹ suis meritis p toto pplõ ⁊ in septẽ horis canonicis laudat deũ de summa sapia et agit grãs pro vniuersis bñficiis receptis petendo semper futurã gloriã et felicitatem nobis promissa3. Et sic ptz quomõ xp̃iana religio exhibet deo vero verã et debitam latriam. Ex supradictis ergo sequitur ꝙ iudei et sarraceni nõ exhibent deo verã immo falsam latriam: eo ꝙ nõ habent verã fidẽ. Nã in primis nõ adorãt nec credũt verũ deũ. Nã negãt deũ esse trinũ et vnũ: et negant oẽs articulos hũane redẽptionis: q: negãt incarnationẽ filij et passionẽ ⁊c. Et sic intendũt adorare ⁊ colere vnũ deũ qui nõ est trinus in psonis nec incarnatus ⁊c. Sz talis deus nusq3 est: i gĩt nullum deũ immo falsũ deum colunt et adorãt: quia ille qui est verus deus creator celi et terre est trinus in psonis et vnus ĩ

Margin notes:
Xp̃iani sanctificant sabbatum.
Jn celebratiõe sabbati duo sũt attendẽda.
Quid sit sctificare sabbatum.
Latria deo exhibenda.
Judei nõ exhibent verã latriã

simplicissimus in suba. Et sic p ons nō ipi exhibēt debitā latriā: nec offerūt sacrificiū deo acceptabile: sicut dictū est psal.xlix. et psal.l. Et p ons nō reddūt debitas gras p bnficio redemptiōis: nec debitas laudes tāq vero deo redēptori et glificatori. Et sic nō exhibēt verā et debitā latriā. Sed

Euasio. ad hoc rndēt iudei moderni q pres ve.te. exhibuerūt deo verā latriā fm q de' pcepit in lege. Et tn nō credebāt trinitatē i deo nec offerebāt tale sacrificiū sicut nos offerim': nec credebāt ea q nos credimus: nec exhibebāt talē latriā vt pz p totū discursum legis. Et sic dicūt q ipi nō errāt postq

Rnsio. sequunt fidē et ritū illox i latria exhibēda. Sz isti nō euadūt rōnē nec futurā irā dei imo mētiūtur. Nā pbatū est in pcedēti qstione qliter pres ve.te. habuerūt verā fidem de xpo futuro. Et sub tali fide et in signū pcij futuri p xpm in cruce offerendi et soluēdi offerebāt sacrificia et exercebāt cetera legalia et sicut tūc illi offerebāt in signū et figurā q xps obtulit realiter in cruce et illud idē sacrificiū q nos realr nūc offerimus in mēoriā passiōis. Et sic hēbāt eādē fidem quā nos habemus de xpo redēptore et glificatore lz nō eodē modo nec ita distincte. Et ideo nobiscum acceperunt repromissiōes et pmiū fidei et latrie ad heb.xj. Et sic habuerūt fidem de articulo trinitatis licet nō ita distincte: q in lege et pphetis explicat trinitas psonax: vt pbatū ē i plerisq locis maxie psal.xxxij. et xliij. Et sic dicēdum q patres veteris te. exhibebāt deo verā latriā in signo et figura nō in re q oia illa sacrificia figurabant hoc sacrificium nostruz ideo qn ille figure fuerunt complete et verificate p xpm in cruce cessarūt oia illa sacrificia vt fuit probatum Danie.xj. cū dixit q post sexagintaduas ebdomadas occideret xps: et tunc cessabit omnis hostia et sacrificiū et c. Et sic post passionē xpi omnia illa sacrificia et oia legalia sunt falsa: q tn erāt signa d futuro: vt pauloante dictū est. Et ideo nunc sunt deo abominabilia: eo q negāt xpm venisse et faciūt mēdacez deū et pphetas quotiens p iudeos obseruātur. Et ideo mentiūtur iudei moderni dicentes se habere eandē fidem et exhibere eādem latriā cum patribus ve.te. immo isti totaliter negant xpm et nostram redemptionē quam illi summopere credebāt et expectabāt q moyses et aarō et samuel cum omnibus sacerdotibus iam tūc inuocabant nomē dei: quod est verbum incarnatuz xpo iesu vt dictum est psal.viij. et xcviij. Et sic pz q iudei falsum deum adorant et credūt et falsam ipi exhibēt latriam: et sic est dicendum de sarracenis et ceteris infidelibus. ¶ Ex quib' omnibus sequitur q sola xpiana religio vero deo exhibet latriam. Et per cōsequens vero et debito modo san

Opa humana sunt licita in duplici genere et primo sic da. ctificat omnia sabbata respectu dei. ¶ Sed nunc restat vidēdum quomodo xpiana religio vere sanctificat sabbatum sancta opera faciendo erga proximum. ¶ Ad cuius intellectum est aduertenduz q opera humana licita sunt in duplici genere. Nam quedam dicuntur temporalia et prophana sicut sunt opera seruilia et mechanica et cetera de victu et pane lucrando: et ista dicuntur vtilia nobis. Alia dicuntur opera sancta facta in auxilium et necessitates proximi: et ista dicuntur opa mie et opa sancta. In oi ergo die festo et in oi sabbato memoriali euāgelico precepit abstinere xpiana religio ab oi ope seruili et pphāo et mechanico: sed nō pcepit cessare ab opib' mie: imo pcepit in die festo opib' mie intendere et insudare: eo q talia opa nō sunt pphana: nec seruilia: sz sancta ad auxilium et subuentionē ordinata: q tali die te nek hō sancta opa facere: q hoc est sabbatū sanctificare: et sic pz q falso et iniquo mō iudei incusabant xpm sanantē infirmos in sabbato: q sanādo infirmos opa mie adimplebat et sancta opera faciebat et per ons sabbatū magis sctificabat: q ad hoc fuit sabbatū institutū: scz ad cessandū ab oi opere seruili et prophano et maxime a pctō: et ad sanctificandum ipsum sabbatum: scz ad faciēdū sola opera sancta in eo erga deum veram latriā exhibendo: et erga primum auxiliuz in necessitatib' tribuēdo. Et dicit saluator: q pater me' vsq mō i.semp et ēt in sabbato opatur omnib' creaturis misericorditer subueniendo et ita ego operor pauperes et miseros et infirmos misericorditer sanando. Et Jo.vij. dicit q circūcisionez facit homo in sabbato et nō soluit sabbatū: per quod ostendit q maxime in die festo sunt ecclesiastica sacramenta exercenda: et p ons latria exhibēda. Et hoc seruat xpiana religio: q dieb' festiuis cum maiori apparatu et solēnitate exercet diuina officia et facit elemosynas et cetera opera sancta. Ex quibus patet q sola christiana religio vere et debito modo sanctificat et celebrat sabbatum. Ex supradictis per tres articulos in tota ista questione patet qualiter sabbatum legale cum ceteris festiuitatibus tā cessauit: et quō iudei falso et indebito modo obseruant sabbatum. Et quō sola christiana religio celebrat verum sabbatum cū ceteris festiuitatibus et debito et integro et perfecto modo sanctificat illud. Nūc autē restat respondere ad argumenta iudeox in principio qōnis adducta. Ad primū igit est dicenduz sicut dictum est in prima questione q sabbatum et cetera legalia data fuerūt sub federe eterno quantum ad illam etatē inquātum fuerūt data in signum et sic fuerūt eterna fm quid: q p totam illā etatez legis durauerunt: sed quantum ad suū significatū immediatum fuerūt magis eterna: q significatū sabbati et ceterox legaliū adhuc seruat in lege gre. Itē q p sabbatū nostrū adhuc significatum est sabbatum grie: qd apls ad heb. iiij. appellat sabbaptismū: ideo vt sic sabbatum est eternū simplr. Et ideo de' pcepit sabbatū sub federe sempiterno: qd quidē preceptuz obseruatū fuit in testō quātum ad signū: nūc aūt obseruatur qtū ad suū imediatū significatū. In patria aūt obseruat quo ad suū vltimatū significatū. Et sabbatuz tripliciter d eternū. s. quo ad signū in illa etate: et quo ad significatū imediatū in ista: et quo ad vltimatū in futuro seculo: et sub tali intētione de' pcepit sub federe eterno sabbatū obseruari: vn licet sabbatū cessauerit quātum ad signū: nō tn cessat quātū ad significatū et veritatē: ideo semp manet in sua eternitate hic per grām et in futuro per gloriā. vn sicut patres et fideles ve.testa. celebra

Rn. ad argumēta. Ad pmū. Sabbatū tripliciter d eternuz.

hāt sabbata in signū fidei future quietis: ita nos obseruam⁹ hic ea p grāz et veritatē. In patria ob seruabim⁹ ea p gl'iaz. Vn̄ hō mistic⁹ obseruabat sabbatū in septia die quantū ad signū nūc seruat ipm in septima etate qn̄tū ad v̄itatē p grām: post hāc vitā suabit ipz i eternitate p gl'iaz: q: vt sic p̄cepit de⁹ sabbatū sub federe sempiterno. s. vt hō mystic⁹ obseruaret ipm p totā illā etatez in signū: in ista quo ad veritatē p grāz: et in futura p gl'iaz: et sic manet sabbatum eternū. ¶ Ad aliud iaz di ctum est q̄liter p̄ceptū de sabbato celebrādo par tim est morale et parti cerimoniale et parti iudicia le: sed magis est cerimōiale q̄ morale. Et iō iquā tū cerimoniale de necessitate cessauit celebrari in die septio postq̄ sua figura fuit impleta: sz inq̄tū morale remanet celeb: ādū in p:ia die septiane in memoriā dn̄ice resurrectiōis: vt dictū est. Et etiaz sanctificatur tota ista septima etas significata per sabbatū legis eo mō quo dictū est. Et sic cele bramus sabbatum v̄ale per totam septimā eta tem per gratiā et celebramus sabbatū morale in prima die septimane eo modo quo dictuz est: et sic sabbatum morale semp celebratur nec cessat cele brari: et sic est eternū. ¶ Ad tertium dicitur q̄ deus p̄cepit sabbatum obseruari in multiplex signū. s. primo in signum fidei preterite creationis: et ideo precepit ipsuz sub comminatione mortis et cū fre quenti repetitiōe ne ille popul⁹ obliuisceretur et p deret fidez vnius dei creatoris oīm⁹ vt p talez fidē distingueretur a ceteris nationibus gētiū que nō habebant fidem vnius dei: nec credebant creatio nem: ideo vt plurimum vbicūq; precepit sabbatū ait memento vt diem sabbatum sanctifices quasi dicat ne fides vnius dei decidat a memoria tua vnde Exo. xxxi. dicit. Videte vt sabbatum meū cu stodiatis: q: signū ē iter me et vos in gñationib⁹ vestris: vt sciatis q: ego dn̄s q̄ sctifico vos rc. q. d. vt recordemini q: ego sum dn̄s et creator oim q̄ sctifico vos nūc p fidē: et in septima etate p grāz: vt per tale signū fidei distinguamini a ceteris ge nerationibus infidelium idolatrar̄. Iō Leui. xix. dicit. Sabbata mea custodite. Ego dn̄s deus ve ster: nolite cōuerti ad idola. q. d. hoc preceptū sab bati do vobis vt recordemini q̄ ego sum domin⁹ de⁹ q̄ creaui oia vt retinētes talē fidē ne p̄uertami ni ad idola sicut cetere nationes que talem fidem vni⁹ dei creatoris nō habēt. Ex q̄b⁹ ptz q̄ ad fir mandā talē fidem vni⁹ dei creatoris: et vt per ta lē fidē distiguereť ille ppl's a populo gentili qui talē fidē nō habebat: immo colebat multos deos de⁹ sub tā frequenti repetitiōe et sub pena mortis p̄cepit sabbatum celebrari in septima die in me moriā creatiōis. Sz tot⁹ ppl's gētilis iā venit ad fidē vni⁹ dei creatoris et redēptoris et recreatoris ergo frustra celebraľ sabbatū septia die: maxime: q: sabbatū et figura ei⁹ iā est verificata p nostrā re creationē factā p xpm quā illō sabbatū significa bat: iō relicta figura celebrādū est sabbatū in die dn̄ica in memoriā dn̄ice resurrectionis facte in il la die. Itē sabbatū non solum est preceptum cele brari in septima die in memoriā creatiōis oiū: sz etiam in memoriaz exitus israel de egypto. Deu

Ad scd̄z.

Ad tertiū.

tero. v. Et etiā p̄ōt p̄bari Exo. xvi. q: ante legē da tam iam p̄ceperat deus in septima die ab opib⁹ cessari et sabbatū obseruari: vn̄ dixit moyses. Sex diebus colligite māna: in die aūt septio sabbatū est dn̄o: ifra. Videte q̄ dn̄s dederit vobis sabba tum et maneat vnusquisq; apud semetipm et nul lus egrediatur de loco suo die septimo: et sabba tizabit ppl's die septimo rc. Vn̄ nota ibidē q̄ per sex dies pluebat māna: et in sabbato cessabat ne hoies colligerent ipm: per qd̄ denotabat deus q̄ sex diebus debem⁹ laborare p victu: sed per totū diē festū debem⁹ intēdere rebus spiritualibus et cultui diuino tm̄. Ex supradictis v̄bis ptz q̄ sab batū iam fuit obseruatū in illo pplo ante legē da tam. Et iō asserūt multi q̄ p illas septē ebdoma das ab exitu egypti: vsq; ad dationē legis p̄cepit moyses obseruari sabbatū in septia die: eo q̄ ta li die exijt israel de egypto qd̄ p̄firmat Deutero. v. vbi dicit. Memēto q̄ seruieris in egypto: sz in de eduxit te dn̄s in manu potēti et brachio exten so: idcirco p̄cepit tibi dn̄s vt obserues diem sab bati rc. Et ideo sub tali etiam memoria carraym obseruāt sabbatū a nocte vsq; ad noctē inclusiue vt dictū est. Sed q: illa liberatio fuit figura futu re liberatiōis sanctorū patrū de inferno que fa cta et cōpleta fuit per xpm in nocte resurrectiōis ideo sabbatū nō est ampli⁹ obseruandū in septi ma die vt dictū est: et sic est dicendū de ceteris fe stis legalibus que oia fuerūt p̄cepta et data in si gnū et figurā. ¶ Ad quartū aūt et vltimū est dicen dum: quod nos celebrādo totū tempus gratie et diez dominicā nihil addimus: nec auferimus: im mo celebram⁹ verū sabbatū significatū p sabba tum legale. Nā veritas et significatuz sunt de esse veri signi: q: signū est accidēs respectu significa ti: et significatū est substātia et esse et veritas signi Et ideo si adueniēte veritate remoueľ signuz et fi gura et retinetur ipsa veritas: nullū essentiale au fertur nec addiľ: sed perficiľ et verificaľ signū et fi gura: ideo est dicendū q̄ iudei moderni sunt latro nes et falsificatores legis: q: auferūt a lege veri tatez essentialē qd̄ est principale in lege et i. omni signo et retinēt falsum signū. Nam omne signum de futuro manet falsum post veritatem eius: et si gnificatū perfectum et completū. Nam signū fu ture nauis manet falsum: nisi auferaľ post aduen tum nauis ad littora. Et clamor kalēdarū mane ret falsus: nisi taceret in aduētu nundinarū in pri cipio mēsis: sicut dictū est supra: ita ergo pariter est dicendum de sabbato et de ceteris legalibus. Nam postq̄ venit veritas et significatum quod erat essentiale i lege debet cessare signuz quod ex parte accidētale fuit: quia illud signum non fuit datuz gratia sui: sed gratia veri sabbati futuri in lege gratie in quo sumus: et quod celebramus et sanctificamus per verā latriam. Et sic ptz q̄ nos auferimus aliqd̄ a lege: sed iplemus legē et veri ficamus eam in pprio significato: ipsi autē falsi ficant legē tenendo et recipiendo falsum signum q: nunq̄ tale significatuz veniet in futurum sicut illa signa legalia significabāt: q: qd̄ significabāt iam venit et impletū est ergo talia signa nō debēt

Sex di es plue bat mā na et nō die septi mo.

ad q̄rtū

Nota.

suspicit nec pspicit de futuro: sed respicit et despicit de preterito: aliter falsificarent legem et pphetas et deum qui locutus est in lege et pphetis. Et sic manent iudei ianes et ceci aspicientes talia signa de futuro ideo sicut aspectant falsum signum: ita nunquam veniet eis redemptio et cetera bona in lege pmissa: sed eueniunt eis ptinue omnes maledictiones scripte Deut.xxviij. et.xxxi. quia venit ille ppheta iesus xps deus et homo similis patri in diuinitate et filiis moysi in humanitate et officio: et declarauit eis totam legem et pphetas ex parte dei patris: sed quia ipm audire noluerunt: ideo fuit vitor in eis inducendo omnes illas maledictiones: quia ad illum solum pphetam ptinebat declarare significatum et veritatem legis date ipsi moysi vt patet Deut.xviij. quia lex per moysen data gratia autem et veritas per xpm facta est. Ioan.i. Et sic patet quod nos non violamus: sed pficimus et verificamus sabbatum. Item iudei non solum auferunt a lege verum significatum: sed etiam addunt falsos ritus et traditiones pharisaicas et thalmudicas que nusquam reperiuntur in lege et pphetis vt patebit in sequenti.q. Ex omnibus supradictis patet quod lex euangelica non addit: nec aufert aliquid a lege moysi: sed elucidat eam et patefacit veritatem que sub ipsa latebat. Unde sicut in nocte res latent sub tenebris et non videntur. Ita veritates et mysteria euangelica latebant sub tenebris cerimoniarum ante aduentum xpi: sed sicut sol oriens supra nostrum orizontem nihil aufert: nec addit rebus: sed elucidando diaphanum patefacit omnia que latebant sub tenebris nil auferendo: nec addendo. Ita pariter xps oriens in mundo: et mittens radios legis euangelice sup legem moysi: nihil auferendo: nec addendo elucidauit eam: et patefecit veritates et mysteria euangelica que sub tenebris legis et pphetarum latebant. Et sic etiam doctores catholici declarando scripturas: nec auferunt: nec addunt ab eis: sed elucidant eas: de quibus clamat Eccli.xxiiij. qui elucidant me vitam eternam habebunt. Et ideo dicit saluator Ioan.ix. Ego sum lux mundi: vt qui non vident videant. etc.

Lex euangelica elucidat mosaycam.

Qo.iij.

Sed quia pbatum est qualiter omnia legalia data fuerunt et gesta in signum et figuram futurorum: et quando fuerunt verificata per xpm: ideo cessarunt et finierunt cursum in eo. Et quando per sabbatum legis figurabatur sabbatum gratie quod modo celebramus. Ideo queritur vtrum bona in lege pmissa sint sic aliter intelligenda hoc est si illa terra chanaan fuit premium precisum pmissum obseruatoribus legis moysi. Et arguunt iudei moderni quod sic: et ad hoc adducunt totum discursum legis et pphetarum: et specialiter allegant totum octauum.c. Deut. vbi dicitur. Dominus deus tuus erudiuit te vt custodias mandata domini tui. Et ambules in viis eius: et timeas eum: dominus enim tuus introducet te in terram bonam: terram riuorum aquarum et fontium in cuius campis erumpunt fluuiorum abyssi: terram frumenti ordei et vinearum: in qua ficus et malagranata et oliueta nascuntur: terram olei et mellis: vbi absque penuria comedes panem tuum. Et rerum omnium abundantia perfrueris etc. Ex dictis in toto illo capitulo dicunt iudei quod deus dedit eis illam terram fluentem lacte et melle cum omnibus fructibus et mineralibus que nascuntur in ea: in premium obseruantie legis. Et sic dicunt quod nemo eorum potest esse felix nisi reducatur in illam terram et sic totum desiderium et spes eorum est redire in illam. Secundo hoc idem pbant per desiderium omnium patriarcharum et pphetarum: quia omnes desiderarunt mori et viuere in illa terra: imo iacob precepit filiis suis vt ducerent corpus suum post mortem ex egypto in terram chanaan cum patribus suis sepeliendum. Et hoc idem precepit ioseph. Et sic etiam asserunt iudei quod omnes.xij. filij Iacob fuerunt deducti ex egypto ad sepeliendum in terram chanaan: eo quod fuerat pmissa ipsi abrae et semini eius in premium obseruantie circuncisionis Gen.xvij. Tertio hoc idem pbant per oracula pphetarum: quia omnes commendant illam terram iuda et ciuitatem hierusalem et montem syon et illud templum: vt patet per omnes pphetas. Quarto hoc idem pbant ex eo quod omnes prophete predixerunt qualiter rex messias erat edificaturus nouam hierusalem et erant venturus vt eos reduceret et congregaret in hierusalem. Et sic pter nihil aliud expectant ipm messiam nisi vt reducat eos in hierusalem nouam et terram chanaam et fruantur illa terra cum suis fructibus et bonis temporalibus et magnificet eos sup terram: et ista est tota spes eorum. In oppositum est dauid psal.xxvi. Credo videre bona domini in terra viuentium. Item saluator mat.xix. Si vis ad vitam ingredi serua mandata. Item Lu.x. cum iurisperitus ille peteret quid agendo vitam eternam possidebo: et enumeraret ipsi mandata decalogi: dixit saluator hoc fac et viues. Ex quo patet quod deus non dedit illam terram populo in precium et premium pter obseruantiam legis: quia vltra possessionem illius terre expectabant regnum celorum in premium vltimatum: vt patet ad heb.xi. Et ideo pro decisione et intellectu huius qonis duo sunt videnda principaliter. Primo si terra pmissa abrae et patriarchis et prophetis in possessionem eternam sit precise intelligenda illa terra chanaan. Secundo an semen abrae et isrl cui pmissa est illa terra sint filij secundum carnem. ¶ Quantum ad primum est preaduertendum secundum Aug. sup illud apostoli ad Rom.vij. lex diuina spiritualis est: ego autem carnalis sum quod lex diuina differt ab humana. Nam lex diuina est spiritualis: et de rebus spiritualibus. Lex autem humana est temporalis et de temporalibus. Et ideo tripliciter differt lex diuina ab humana.s. fine et officio et premio. Differt enim primo lex diuina ab humana ipso fine principaliter intento ab ipso legislatore. Nam finis legislatoris et conditoris legum humanarum est facere ciues ciuiliter bonos ad vtilitatem et seruationem ciuitatis et regni et totius reipublice. Et ideo officium ciuium est viuere iuste circa alterum secundum leges et bene consulere reipublice: et eam defendere. Et ideo premium bonorum ciuium est gaudere bonis et vtilitatibus reipublice distributis secundum iusticiam distributiuam: vt patet.v.eth. Sed finis et intentio latoris legis diuine semper fuit et est efficere omnes homines spiritualiter bonos et diuinos ad cognoscendum et amandum et colendum deum. Et ideo officium diuine legis fuit in priori testa. colere deum secundum ritum et modum traditum ipsi moysi sub ptestatione fidei xpi futuri. Ad quod officium pertinebat recipere xpm in suo aduentu. Nam postquam omnia illa cerimonialia fiebant sub ptestatione xpi futuri: omnes obligabantur recipere xpm in suo aduentu et audire: et recipere: et obseruare doctrinam eius prout deus preceperat Deut.xviij. dicens. Prophetam suscitabo eis de medio fratrum suorum similem tui: et ponam verba mea in ore eius: loqueturque ad eos omnia que dixero illi. Et qui verba que

Rnsio.

Si terra pmissa patribus sit chanaan.

Differt lex diuina ab humana.

loquet̃ nõ audierit, vltoꝝ exiſtã ⁊c. Ex quib⁹ pꝫ ꝙ
ſub eadẽ cõminatiõe oẽs iſraelite erant obligati
audire ⁊ recipe xp̃m in ſuo aduẽtu ⁊ recipe ⁊ ſerua
re doctrinã eius euãgelicã ſub qua erãt obligati
ad ſeruãda cerimonialia vſq; ad aduẽtũ xp̃i: eo ꝙ
erat ꝑmiſſus ad declarãdã legẽ et patefaciendaꝫ
veritatẽ eius: doctrina aũt euãgelica nil aliud eſt
niſi veritas legis et ꝓphetaꝝ. Et iõ ſicut offm̃ le/
gis moyſi fuit ſeruare cerimonialia in illo tp̃e et
recipe xp̃m et legẽ eius: ita offm̃ legis euãgelice ẽ
obſeruare doctrinã euangelicã: q̃ nil aliud eſt niſi
executio veritatis legis ⁊ ꝓphetaꝝ. Ex quo pꝫ ꝙ
finis legis diuine eſt hoĩes efficere ſpũalr̃ bonos
et diuinos et abſtrahere eos a carnalib⁹ ⁊ mũda
nis: vt appetãt celeſtia. Offm̃ aũt legis diuine eſt
colere et diligere deũ: in ſe: et pp ſe. Et diligere ꝓ
ximũ ꝓpter deũ exhibẽdo ipſi auxiliũ ⁊ obſequiũ
in neceſſitate. Premiũ vero eius eſt vita et fruitio
eterna. Et rõ eſt. Nã ſicut premiũ legis ciuilis et
hũane eſt p̃miũ tp̃ale: ita opꝫ vt p̃miũ legis diui/
ne ſit eternũ. Itẽ ſicut hõ eſt imortalis ſc̃ꝫ aĩaꝫ: ita
opꝫ vt quo ad aĩam habeat aliud p̃miũ imortale
et eternũ. Itẽ ſicut hõ fidelis ꝑ obſeruantiã legis
efficit̃ diuinus ducẽdo vitã angelicã: ita opꝫ vt p̃/
miũ eius ſit diuinũ et angelicũ inter angelos ſu/
pra oẽ hũanum et tp̃ale p̃miũ: q: aliter nõ differ/
ret lex diuina ab hũana: q: ſicut lex ad legẽ: ita of/
ficiũ legis ad offm̃: et finis ad finẽ: et premiũ ad
premiũ. Et ſic pꝫ ꝙ lex diuina cũ eius fine et pre/
mio non eſt tp̃alis: nec carnalis: ſed ſpũalis et di
uina. Cũ ergo ſupradicta triplici differẽtia diffe
rat lex diuina a legib⁹ hũanis. ſ. fine offõ et p̃mio
Et finalis intẽtio dei fuit eligere ſibi vnũ pplꝫ ad
ſuũ cultũ deputatũ vt deũ cognoſceret ⁊ cognoſcẽ
do ſeruiret: et coleret: et amaret in hac vita: et ĩ al
tera amãdo frueret̃: iõ voluit accipe a minus ꝑfe
cto tẽdendo ad magis ꝑfectũ in illa lege: ſc̃m exi/
gẽtiã et q̃litatẽ et mores illius ppl'i. Vñ q: ille po
pulus iſrael cõuerſatus fuerat īter egyptios circi
ter ducẽtos annos: iõ totalr̃ fuerat factus carna/
lis et terren⁹ ſc̃m mores egyptioꝝ: iõ deus volẽs
ipſuꝫ retrahere ab illa carnalitate et terrena ⁊ pa
gana ꝯſuetudine: et facere ipſum ſpũalem dedit
ipſi in lege: primo decẽ precepta moralia: vt diſce
ret deũ cognoſcere et diligere: et cũ ꝓximo iuſte con
uiuere. Et vt formidine pene refrenaret̃ ab oĩ fur/
to et a rixa et malis moribus egyptioꝝ: in quibus
erãt nutriti: dedit eis p̃cepta iudicialia: nã vt ait
Ariſto. x. ethi. neceſſaria eſt poſitio legũ vt formi/
dine pene retrahant̃ a malo: et aſſuefiãt hoĩes ad
mores capeſſendos. Tertio aũt dedit de⁹ illi po/
pulo multitudinẽ preceptoꝝ cerimonialiũ: et hoc
propter tria. Primo vt frequentando illa cerimo/
nialia cognoſceret vnũ solũ deũ creatorẽ oĩum et
ſpãlem benefactorem: vt diligeret eũ ꝓpter ipen
ſa et collata ipſi bñficia. Scd̃o vt ille ppl's occu/
patus circa frequentiam et multitudinẽ illorũ ce
rimonialiũ nõ declinaret ad idola per ꝯſuetudi/
nes egyptiorũ et aliarũ gentiũ circũdãtium. Ter
tio vt in illis ſignis cerimonialibus preuideret il
le ppl's futura myſteria de xp̃o et eccl'ia et vl'em re
dẽptionẽ faciendã ꝑ xp̃m vẽturũ et naſciturum ex

De⁹ de/
dit p̃ce/
pta ceri
monia/
lia pp
tria.

illo ppl'o prout deus reuelabat ſpãliter et ſucceſ/
ſiue q̃buſdã p̃rīarchis et prophetis de illo ppl'o.
Et iõ dedit ille cerimonialia in ſignum federis et
pacti ſeruãda vſq; ad xp̃m: in quo erãt verificãda.
Iõ ſicut obligabant̃ ſeruare illa cerimonialia vſ/
q; ad xp̃m: ita obligant̃ recipere xp̃m in ſuo aduẽ
tu et ſuã doctrinã euãgelicã: ⁊ ceſſare ab oĩbus ce
rimonialibus: q: xp̃s erat ille ꝓpheta qui ex ꝑte
dei oĩa illa debebat declarare vt pꝫ Deute. xviij.
vt dictũ eſt ſupra. Et iõ xp̃s tanq̃ ad hoc miſſus a
p̃re declarauit nobis in re ⁊ luce oĩa q̃ in illis erãt
figurata et latebãt ſub vmbra. Et ſic cognitio no
ſtra proceſſit ab impfecto ad magis ꝑfectũ ſc̃m exi
gentiã hũane nature fragilis et corrupte: ꝑ quaꝫ
doctrinã euãgelicã xp̃s nos fecit mltomagis ſpi
rituales et diuinos et aptos ad ſupnã fruitionẽ:
et capeſſendã vltimã felicitatẽ ⁊ perfectionẽ: hoc
aũt nõ ꝑcipiẽtes miſeri et ceci iudei nõ ponunt
differẽtiã inter legẽ diuinã et hũanam. Et ſic non
expectant niſi premiũ tp̃ale pro legis obſeruan/
tia: ſicut ſunt totalr̃ carnales et terreni. Et iõ no/
lũt recipere xp̃m qui ſuadebat contẽnere tp̃alia ⁊
appetere celeſtia. Sꝫ vñ prouenIat h̃ iudeis mo/
dernis dicet̃ infer⁹. His habitis ponit̃. ¶ Prima
ꝯcluſio. ꝙ duplex merces ⁊ hereditas fuit ꝑmiſſa
abrae: iſaac: ⁊ iacob: ſcꝫ celeſtis ⁊ terrena: ⁊ ꝑ ꝯñs
preter terrã chanaã fuit eis ꝑmiſſa hereditas in
celo hoc ꝓbatur Geñ. xv. vbi dr̃ ꝙ deus apparuit
in viſione ipi abraã dicẽs. Noli timere: q: ꝓtector
tuus ſum ⁊ merces tua magna nimis. Suſpice ce
lum: ⁊ numera ſtellas ſi potes: ſic erit ſemẽ tuum.
Tũc credidit abraã: ⁊ reputatũ eſt ei ad iuſticiam
⁊c. Ex ſupradictis verbis pꝫ ꝙ talis ꝑmiſſio nõ
erat tp̃alis: q: nõ fuiſſet magna nimis. Nã omne
tp̃ale eſt breue ⁊ caducũ. Secundo ſequit̃ ꝙ talis
merces promittebat̃ in celo: q: non dixit reſpice
terram: ſed, ſuſpice celum. Tertio ſequitur ꝙ ta/
lis promiſſio nõ erat dãda filijs carnalib⁹ ⁊ terre
nis: ſed ſpũalibus et celeſtibus fide ⁊ virtute ſplẽ
dentibus per hoc qđ ait numera ſtellas: q: ſic erit
ſemẽ tuum. ſ. purũ ſplẽdẽs fide ⁊ ſpe ꝯ de celeſtib⁹.
Quarto ſequitur ꝙ talis merces celeſtis non po/
terat acquiri niſi per fidem chriſti futuri de ſemi/
ne abrae ſc̃m carnem per hoc quod ait. Credidit
Abraam et reputatum eſt ei ad iuſticiaꝫ: q: abraã
non fuiſſet iuſtificatus ad merendũ tantum pre/
miũ ⁊ tantã mercedẽ ſolum credendo ipſi iſaac fi
liũ futurũ: ſed q: credidit per iſaac xp̃m naſciturũ
qui filios fideles ⁊ ſpũales ipſius abraam debe/
bat in celo collocare. ¶ Ex quibus pꝫ ꝙ p̃ter ter/
rã chanaã promiſſa fuit abrae ⁊ ſemini ei⁹ here/
ditas celeſtis. De q̃ promiſſiõe cãtat eccl'ia ĩ miſ/
ſa defunctorũ. Fac eas dñe de morte trãſire ad vi
tam quã olim abrae promiſiſti ⁊ ſemini eius. In
fine aũt illius capituli promiſit deus abrae terrã
chanaã dicẽs. Tibi dabo terram hanc a flumine
egypti vſq; ad fluuium magnũ eufrateꝫ. Et ſic pꝫ
duplex promiſſio: ſcilicet terrena et celeſtis. hoc
idem patet infra capitulum. xvij. ⁊. c. xxij. quando
dixit deus abrae. Multiplicabo ſemen tuũ ſicut
ſtellas celi: ⁊ ſicut arenam que eſt in littore maris
⁊c. Per ſtellas enim celi intellexit filios ſpiritua/

Duplex
merces
et here/
ditas
fuit pro
miſſa
Abrae.

les in celo collocādos: ꝛ per arenā que est in litto re maris intellexit filios terrenos et carnales ꝛc. Itē vtraqꝫ ꝓmissio.s.celestis ꝛ terrena facta fuit ipsi iacob Gen.xxviij.qn̄ vidit scalaꝫ in somnijs stantē sup terrā: et cacumē illi⁹ tāgens celū: ange los quoqꝫ ascēdētes ꝛ descēdētes ꝛ dn̄ꝫ innixū sca le dicentē. Ego sum de⁹ ꝛc. Ubi ꝓuidit in spū q̄lr deus descēsurus erat in terrā: ꝛ assumpturus hu manā carnē ex virgine de gn̄e iacob. Un̄ per hoc ꝙ illa scala tangebat celū ex parte superiori: ꝛ ter ram infer⁹: ꝓuidit q̄lr xp̄s ipsi ꝓmissus erat futu rus deus et hō de carne sua. Et p angelos ascen dentes et descēdētes: ꝓuidit qualiter filij sui spūa les erāt per xp̄m in celū ascēsuri ꝛc. Itē per hoc ꝙ dormiuit supra illū lapidē: et erexit ip̄m in titulū preuidit in spū qualr xp̄s i eodē loco erat ꝓ filijs suis et pro toto gn̄e hūano crucifigēdus et mori turus: et resurrecturus: et in celū ascēsur⁹ cū suis fidelibus: imo iacob ꝓuidit per illā scalā xp̄m in celū ascēsurū cū oībus filijs suis fidelibus ꝛ spi ritualib⁹. Ex quibus ptꝫ ꝙ preter illā terram cha naam ꝓmissa fuit hereditas celestis abrae isaac et iacob et semini spūali eorū: de qua canit eccl̄ia Fac eas trāsire de morte ad vitā: quā olim abrae ꝓmisisti: et semini eius ꝛc. ¶ Scd̄a ↄclusio ꝙ oēs patriarche ꝛ ꝓphete p̄ter illā terrā chanaā ꝛ p̄ter illā hierl̄m terrenā desiderabāt et expectabāt he reditatē in celo et aliā hierl̄m celestē. hoc p̄rio ꝓ batꝰ de abraā. Nā sicut fuit ipsi ꝓmissa hereditas celestis in supradictis ꝓmissiōibus: ita desidera uit illā: iō dixit saluator iudeis Joh.viij. Abraā p̄r vester exultauit.i.desiderauit videre diē meū: vidit et gauisus est ꝛc. Itē hoc desiderauit isaac qn̄ hn̄ dixit iacob filio suo Gen.xxv. vn̄ sentiēs odorē ve stimentoꝝ dixit. Odor filij mei sicut odor agri ple ni quē bn̄dixit dn̄o: det tibi deus de rore celi ꝛ de pinguedine terre. Esto dn̄s filiꝫ fratrū tuorū. Et in curuēt ante te filij matris tue: et adorēt te trib⁹ ꝛc. ¶ Un̄ manifestū est ꝙ ista nō fuerūt impleta de ia cob: sed in solo xp̄o ex iacob nasciturō: iō isaac bn̄ dixit xp̄m in iacob, put ꝓuidit ip̄m ex eo nasciturū. Un̄ p hoc ꝙ isaac osculat⁹ est iacob ondit deside riū qd̄ habuit de xp̄o vēturo: ꝛ ꝓuidit q̄lr de⁹ debe bat osculari naturā hūanā p icarnationē: ꝛ p odo rē ꝛ fragrātiā vestimētoꝝ ꝓuidit fragrātiā v̄tutuꝫ et donoꝝ hūanitatis xp̄i. Et ꝓuidit q̄lr oēs tribus terre debebāt xp̄m adorare: ꝛ q̄lr xp̄s debebat da re filijs spūalib⁹ ipsi⁹ iacob de rore celi gl̄iam in futuro: et de pinguedie sacramētoꝝ gr̄am in p̄nti Et sic isaac iā desiderauit illū rorē celi p xp̄m lar giēdū. Itē hoc idē desiderauit iacob Gen.xxxij.qn̄ luctat⁹ est cū angelo in p̄sona dei: qꝛ nō voluit ipꝫ dimittere vsqꝫ quo bn̄dixit ipꝫ. Iō qn̄ euigilauit a somno dixit. Uidi dn̄m facie ad faciē: et salua fa cta est anima mea ꝛc. Itē hāc celestē hereditatē de siderauit moyses Exodi xxxiij. cum dixit. Dn̄e ostē de mihi faciem et gloriā ꝛc. Unde super illud Ge nesis.xxviij. quādo iacob vidit scalā: dicit quedaꝫ glosa hebraica: inueterescit Raba. ꝙ moyses anteq̄ moreret̄ ductus fuit in celū: ꝛ vidit ibi messiam edi ficantem hierusalē in celo ex margaritis et lapidi bus preciosis. Et dixit messias ipsi moysi ꝙ pa ter suus iacob vtraqꝫ hierl̄m.s. terrenā ꝛ celestem preuidit edificandā ex hoc ꝙ illa scala ex vna pte tāgebat celū: et ex altera terrā. Et ꝙ q̄si nihil erat illa hierl̄m q̄ erat edificāda i terra respectu illius celestis: qꝛ ista erat tēporaliter: ꝛ illa in eternū du ratura ꝓ filijs israel. Quod audiēs Moyses di xit. Letatus sum in his que dicta sunt mihi ꝛc. Ex quib⁹ verbis sequit̄ primo ꝙ preter istā hierlꝫ ter renā ꝛ tēporalē erat danda alia celestis ꝛ eterna. Scd̄o sequit̄ ꝙ xp̄us messias in lege ꝓmissus est deus: qꝛ iam erat ante Moysen in celo. Tertio se quit̄ ꝙ messias in lege ꝓmissus nō erat edificatu rus hierl̄m terrenā: sꝫ celestē ꝛ spūalē ꝓ filijs isrl̄. Quarto sequit̄ ꝙ filij israel qui erāt illā celestem hierusalē possessuri: nō erāt futuri carnales sꝫ spi rituales ꝛ scd̄m fidē. Itē hanc hereditatē celesteꝫ desiderabat ꝛ expectabat Job.xix.qn̄ dixit. Credo ꝙ redēptor meus viuit: ꝛ in nouissimo die de terra surrecturus sum: ꝛ in carne mea videbo deū saluatorē meū ꝛc. ¶ Itē hanc celestē hereditatē desidera bat dd̄ psal.xvi. cum dixit. Satiabor cū apparue rit gloria tua. Itē psal.lxxix. Ostēde nobis dn̄e mi sericordiā tuam: et salutare tuū da nobis. Itē da uid rex et dominus erat illius hierusalē terrene et totius terre ꝓmissionis: ꝛ regna finitima ipsi erāt tributaria: et tamen illā terram viuentiū et hieru salem celestem desiderabat: quando dixit psalmo lxxxiij. Beati qui habitāt in domo tua domine in secula seculorū laudabūt te. Itē dauid ab illa ter rena hierusalē cupiebat exire ꝛ in celesti collocari cū dicebat psal.cxix. Heu mihi qꝛ incolatus meus prolongatus est. Itē psal.cxviij. Erraui sicut ouis que perijt quere seruum tuū dn̄e ꝛc. Itē psal.cxli. Portio mea dn̄e sit in terra viuentiū. Itē salomō rex ꝛ dn̄s fuit illius terrene hierusalē ꝛ toti⁹ terre chanaā cū finitimis tributarijs: ꝛ ditissimus ꝛ fe licissimus super oēs reges terre. Et tamen ꝓ nihi lo reputabat totā illā hierl̄m ꝛ terrā israel: ꝛ oīa re gna terrena respectu illius celestis hierusalē ꝛ feli citatis eterne cum dicit Ecclesiastes ꝑ totū librū. Uanitas vanitatū ꝛ oīa vanitas. Unde dicit. ecce ecclesiastes fui rex israel in hierusalē: ꝛ ꝓposui in aīo meo querere et inuestigare sapiēter de oībus q̄ fiunt sub sole: ꝛ ecce oīa vanitas. Item infra.c.ij. Magnificaui opa mea: edificaui mihi domos et plātaui vineas: feci hortos ꝛ pomeria ꝛc. Itē coa ceruaui mihi argentū ꝛ aurū: ꝛ substātias regū et puinciarū ꝛc. et tamē oīa vanitas. Et sic Salomō per totū illū libellū discurrit p oēs status ꝛ ↄditio nes hoīm: ꝛ ostēdit nullo pacto felicitatē posse cō sistere in hac vita: finalr aūt ↄcludit dicēs. Anteq̄ rūpat̄ funiculus: ꝛ anteq̄ reuertat̄ puluis in terrā suā vn̄ erat: ꝛ spūs redeat ad deū qui dedit illuꝫ.i. anteq̄ moriaris dū viuis in hoc mūdo: deū time ꝛ mādata eius serua: hoc est oīs hō. Cuncta q̄ fecit hō adducet de⁹ in iudiciū ꝓ oī errore siue bonū si ue malū. Ex q̄b⁹ ptꝫ ꝙ Salo. totā illā hierl̄m ꝛ to tū regnū: ꝛ oēs diuitias vanitatē reputabat: ꝛ mor tē presentē ꝛ futurū iudiciuꝫ timebat: in quo mali sunt puniēdi: ꝛ boni felicitādi. Itē salomō futurā felicitatē dicit desiderandā per totū librū Canti. vbi dicit. Trahe me post te in odorem curremus

Prophete expectabant hereditateꝫ in celo.

vnguētorū tuorū ⁊c. Itē Sapiē.v. Futurū iudiciū
ostēdit malis esse tremēdum ⁊ felicitatē futurā iu/
stis desiderandā. Itē Esaias aliā hierusalē supnā
desiderabat ⁊ cōmendabat cū dixit cap.lx. Surge
illuminare hierl'm ⁊c. Item in hierl'm terrena erat
Esaias: tñ supna desiderabat cū dicebat. Utinā
disrūperes celos ⁊ descēderes ⁊c. et infra. A seculo
nō audierūt neq3 aurib⁹ perceperūt: oculus nō vi
dit deus absq3 te q̄ ₚparasti expectātibus te ⁊c. Ex
quib⁹ p3 q̄ alia hereditas ⁊ felicitas ineffabilis
⁊ absq3 cōparatiōe nobilior expectabat a iustis quā
ₚparauerat deus ₚ iustis. Itē Daniel dicit.ix.c.
illā hierl'm cū toto regno post mortē xp̄i perituram
et in tēplo abominationē vsq3 ad cōsummationē secu
li duraturā: et ca.xij. cōcludit post iudiciū incredu
los ⁊ obstinatos igni perpetuo puniēdos: et fide
les ⁊ iustos fulgētes quasi splēdorē firmamēti: et
quasi stellas in perpetuas eternitates felicitādos
Et idē explicāt aut implicite asserunt oēs ceteri pro
phe. Ex qb⁹ p3 q̄ oēs pr̄iarche ⁊ ₚphe preter illā
terram promissam nobiliorē hereditatē desidera
bant et expectabāt futurā in celo propter quā pa
tienter tolerabāt oēs labores ⁊ ₚsecutiōes: vt lar/
ge lateq3 demōstrat apl's ad Heb.xj. et per totam
epistolā. ¶ Tertia cōclusio q̄ Abraā Iacob et cete
ri patriarche et ₚphete desiderarūt sepeliri in ter
ra ₚmissiōis nō ₚpter bonitatē terre: s3 vt resurge
rent cū xp̄o: quē ₚuiderūt in illa terra moriturū et
sepeliendū et nostrā redēptionē operaturū ⁊ resur
recturū. Et hoc probabiliter ostēditur. Nā abraā
preuidit in spiritu q̄ in eodē loco erat xp̄s ₚ oib⁹
crucifigēdus: vbi ipse imolauit ⁊ sacrificauit arie
tem pro Isaac Et ideo appellauit nomē loci illi⁹
Dñs videbit. In hebreo aūt d3. In mōte dñs vi/
debitur.q.d. Dñs deus incarnatus videbitur im/
molari et crucifigi in isto monte et loco vbi iste
aries fuit imolat⁹ pro isaac a morte liberato. Itē
iacob ex eodē loco vidit scalā ⁊ deū innixum scale
per qđ ₚuidit xp̄m ibi crucifigendū. Et iđ erexit
lapidē in titulo. Et sic etiā ₚuidit xp̄m inde resur
recturū ⁊ in celos cū fidelibus ascensurū vt dictū
est. Credibile ergo est q̄ Abraā ⁊ iacob cum cete/
ris patriarchis ₚpter hāc causam voluerūt in il
la terra sepeliri vt inde cum xp̄o resurgerēt ⁊ cū eo
in celū ascenderēt. Et sic est dicendū de ceteris ₚ
phetis ⁊ fidelib⁹ quos xp̄s eduxit de lymbo infer
ni: ⁊ secū adduxit ⁊ ascēderūt in celum. ¶ Quarta
ↄclusio q̄ ₚphe in suis oraculis nō cōmendarūt
illā ciuitatē hierusalē ⁊ terrā chanaā ₚpter seip/
sam: sed q3 preuiderūt xp̄m in illā ciuitatē et terrā
venturū: et in ea nostram redēptionē operaturum
hoc probatur. Nā aliqua ciuitas vel prouincia
nō commendatur et felicitatur nisi ₚpter tria: sci
licet aut propter fertilitatem et copiā bonorū tē/
poralium: aut propter bonitatem et virtutē ciuiū
et bonū regimē ciuitatis: aut ₚpter presentiam
magni regis ipsam honorātis et in ea magna ge
sta facientis ⁊ operātis. Sed illa terra nunq̄ fuit
cōmendata ₚpter copiā et fertilitatē: q3 semper
fuit sterilis ⁊ miserrima ⁊ inaquosa inter circūstā
tes terras. Iđ frequēter passa est inediā ⁊ penuriā
victualiū: vt p3 per totum discursum pr̄iarcharū

Sepeli/ri i terra ₚmissio nis vt cū xp̄o re/surgerēt ⁊c.

Cōmen/darūt ₚ phe hie rusalem q̄ redē/ptio in ea erat fienda.

qui frequēter fugiebāt ab ea ₚpter famē: q3 vt sic
magis cōmendanda esset damascus ⁊ anthiochia
⁊ babylonia ⁊ mēphis egypti et nr̄a florētissima
ciuitas Ualētie ⁊ barchinone q̄ semp fuerūt ferti
lissime et amenissime. Nec etiā illa ciuitas ⁊ terra
fuit vnq̄ cōmendanda ₚpter bonitatē ciuiū: quia
semp fuerūt mali et idolatre ⁊ raptores: nec vnq̄
defecit in illa terra ⁊ ciuitate vsura ⁊ dolus et sedi
tio: vt p3 per totū discursum iudicū ⁊ Regū ⁊ post
reedificationē tēpli. ¶ Ex quo sequit̄ q̄ nō ₚpter
aliud ₚphe cōmēdarūt illā ciuitatē ⁊ terrā: nisi q3
xp̄s in illa erat vidēdus ⁊ miracula facturus ⁊ no/
strā redēptionē opaturus ⁊ sub tali conditiōe cō/
mendarūt ⁊ beatificarūt eā. Ideo dixit dauid psal.
xlvij. Magnus dñs ⁊ laudabilis nimis in ciuita
te dei nostri in mōte scō eius. De⁹ in domib⁹ eius
cognoscet̄ cū suscipiet eā ⁊c. Item Esa.ij. Uenite
ascēdamus in mōtē dñi ⁊ ad domū dei Iacob: et
docebit nos vias suas: q3 de syon exibit lex ⁊ ver/
bū dñi de hierl'm. Itē.c.ix. beatificat galileā: ⁊ to/
tā terrā israel ₚpter presentiā ⁊ predicationē ⁊ mi
racula xp̄i cū ait. Primo tempore alleuiata est ter
ra zabulō ⁊ terra neptalim: ⁊ in nouissimo aggra/
uata est terra maris trans iordanē galilee gētiū:
ₚpl's q̄ ambulabat in tenebris vidit lucē magnā
et infra. Paruulus natus est nobis ⁊ filius datus
est nobis ⁊c. Itē. Induere hierl'm vestimētis tuis
ciuitas scā. Itē. Dabo in syon salutē ⁊ in hierl'm
gloriam meā. Itē.lxij. Propter syon non tacebo: ⁊
propter hierl'm nō quiescā donec egrediat̄ vt splē
dor iustus meus ⁊c. Itē micheas.c.v. cōmendat ci/
uitatē bethleem: eo q̄ xp̄s ibi erat nascitur⁹ dicēs.
Et tu bethleem effrata parua es in milib⁹ iuda.
Ex te eñi egredietur mihi dux ⁊c. Itē zacharie.ix.
Exulta filia syon ecce rex tuus venit tibi iustus et
saluator ⁊c. Ex oibus his prophetis patet q̄ non
ob aliā causam cōmendarunt hierl'm: nisi q3 in ea
xp̄s erat legem euāgelicā daturus ⁊ nr̄am redem/
ptionē operaturus: ⁊ in mōte syon sacrā eucharī/
stiā institurus ⁊ spm̄ sanctū in aplos ⁊ discipulos
missurus ⁊ totā ecclīam ibi incepturus ⁊ fundatu
rus. Et exinde ₚ totum orbem ecclīa xp̄i erat deri/
uanda. Et ideo vniuersalis ecclesia toto orbe dif/
fusa in sacra scriptura appellat̄ hierl'm: eo q̄ illa
hierl'm terrena fuit fundata ⁊ instituta per xp̄m in
aplis et discipulis. Et exīde ₚ totū orbē fuit diffu
sa vt frequēter dictū est. ¶ Quīta ↄclusio. q̄ ₚphe/
te in oraculis suis non solū intēdunt cōmendare
et beatificare illā hierl'm inquātū xp̄s in ea opat⁹ est
nr̄am redēptionē: et in ea fundauit ecclīam: s3 in/
tēdūt cōmendare hierl'm toto orbe diffusam: q̄ ab
illa fuit diriuata q̄ d3 ecclīa catholica inquātū i ea
videt̄ de⁹ per fidē et cōtinue predicatur euāgeliū
et exercētur ecclesiastica sacramēta habentia vtu/
tē ex passione xp̄i: in qua cōtinue offert̄ sacrificiū
mediatoris: ⁊ in qua passio xp̄i sp exercet̄ ⁊ operat̄
effectū suum: itaq3 quod in illa hierl'm factum est
in re: illud idem fit in voto et effectu cōtinue in ec/
clesia toto orbe diffusa: ideo vere dicit̄ hierusalē
pacifica: q3 in ea ↄtinue peccatores deo pacificā
tur et reconciliantur per sacramenta. Sed quod
prophete ex consequenti beatificent hierusalē to

Per hie rusalem intende bant ec/clesiam.

to⁹ orbe diffusam probatur. Nam dictũ est psal. xlviij.z.l.z.lxiij.z.lxxxvi. q ecclia xpi nihil aliud est nisi hierlm spũalis ab illa materialr deriuata et per totũ orbē dilatata et diffusa. Et qr illa visio z illa pax z iusticia facta per xpm in hierlm ppter quā pacē z iusticiā z visionē illa ciuitas prophetice sortita est tale nomē: fuit postea dilatata z diffusa z predicata et credita et recepta p totũ orbē. Ad cuius maiorē intellectũ est notãdũ sicut dicit Rabi canbi z multi magistri hebreoꝝ q hoc nomē hierlm nõ est impositũ a casu z preter intentũ illi ciuitati: imo ex diuina prouidētia z magno mysterio: nã duo hoies sanctissimi z maxime autoritatis imposuerũt ipsi illud nomē: quoꝝ primus fuit melchisedech qui sm eos fuit sem filius Noe sacerdos dei altissimi: q i illo loco obtulit deo excelso panē et vinũ pro abraã. Gen. xiiij. Iste aũt melchisedech nominauit illã ciuitatē salē: idest pacē et iusticiam: postea abraã in alio mõte ipsi iũcto qui dr moria pposuit imolare filiũ suũ Isaac. Sz qr prohibitus ab angelo imolauit arietē loco filij: ideo appellauit montē illũ. Dñs videbit: eo q ibi visus fuit et apparuit dñs Gen. xxij. Sz qr yere hebraice: idem est qđ videre latine: z hu idez est qđ ipse deus siue esse qđ soli deo cõpetit: id yerbu idem est qđ dñs videbit. Et deponit ibi nomen dñi tetragrãmaton: qđ soli deo cõuenit. Et h nomen imposuit abraã illi monti ppter visionē dei ibi ostēsam. Sed qr altera pars montis iam dicebatur salē: ideo tota ciuitas que totũ illũ montez cõplexa est dicta fuit hierlm: idest visio pacis z iusticie siue visio dei pacis z iusticie: qr yerbu idē est qđ visio dei z salem pax et iusticia. Et sic dicta est hierlm per supradictos magnos z autenticos viros. Isti aũt rabini verũ dicũt q ppter supradicta mysteria dicta et appellata fuit hierlm illa ciuitas non perciptũt illa mysteria. Uñ est aduertēdũ q tria mysteria fuerũt facta in illa mõte tēpore patriarcharũ. Naz primo ibi melchisedech hõ gentilis rex salē z sacerdos obtulit deo excelso panē et vinũ pro abraã penqđ mysterium fuit primo figuratũ qliter xps deus et hõ rex et sacerdos in eodē loco debebat instituere sacm eucharistie in quo offerit xps hostia et sacrificiũ sub forma panis et vini per qđ sacrificiũ pacificamur et reconciliamur deo patri. Itē fuit figuratũ qualiter in eodem monte xps rex sacerdos hostia z sacrificiũ debebat crucifigi z immolari per quã passionē et sacrificiũ pctm oim erat puniendũ et nostra iusticia facienda: et nos eramus iustificandi et pacificandi z deo patri recõciliandi. Et ideo appellauit illũ locũ salem. i. pacē et iusticiã. Sed per hoc q melchisedech erat homo gentilis fuit figuratũ q illud sacrificiũ eucharistie erat celebrãdũ et venerandũ per totũ pplm gentilē ad fidē xpi cõuersum. Postea aũt in altera parte eiusdem montis abrae volenti imolare filiũ apparuit angel⁹ dñi dicens. Nõ extendas manum super puerum z c. Et tunc immolauit ibi arietem: in quo mysterio preuidit abraam in spiritu qualiter in eodē loco xps pro toto hũano genere erat immolandus: et crucifigendus: et videndus. Et idõ appellauit illũ montē dñs videbit: immo in hebreo dr. Dñs videbitur. Et ly dñs scribit cũ qtuor literis qđ nomen soli deo conuenit. q. d. dñs deus incarnatus videbitur immolari et crucifigi i isto loco. Et ista figura implebitur. Nã sicut ego immolaui istum arietē pro filio meo et loco eius. Ita xps futurus de carne mea immolabit in isto loco et videbitur crucifigi pro liberatione totius generis humani Et in isto loco dñs videbitur adimplere istã figuram et mysterium seipsum offerendo. Et sic pz q illi ciuitati non fuit impositũ hoc nomen hierlm a casu: sed ex sacro et mysterio: et per ɔñs non est nomen casuale: sed sacrale. Et sic dicēdũ de syon et iudea z c. Nã syõ interpretat specula. Uñ deus videtur et speculatur vbi xps erat speculandus: z iudea interpretatur confessio: vbi xps erat cõfitēdus et recipiendus ab apostolis et discipulis. Et sic pz q ista noia non fuerũt imposita a casu: sed mystice z pphetice ppter futura mysteria que in illis locis erant complenda. Et qr ex illis locis tota ecclesia erat inchoanda et deriuanda: et postea per totum orbem diffundenda et ampliãda. Tertio autem in eodem monte vidit Iacob scalam in somnijs z dñm innixum scale: per quod preuidit mysterium incarnationis et passionis et resurrectionis et ascensionis xpi vt dictum est. Et ideo eleuauit lapidem in signum vnctum oleo ad prefigurandum qualiter in eodem loco christus erat eleuandus in cruce pro salute omnium nostrum: z appellauit nomē loci illius Bethel. i. domus dei que ante luza vocabatur dicens. Terribilis est locus iste: non est hic aliud nisi domus dei et porta celi. Gen. xxviij. quasi diceret. In loco isto xps terribiliter triumphabit de diabolo. Et per istam portam crucis omnes intrabimus in celuz: et per istã scalam ascendemus cum christo. Et ideo appellauit locum illum Bethel. Iudei autē dicunt q Iacob dormiuit et vidit scalam in loco principali vbi postea fuit templum edificatum. Sed quicqd sit: sufficit q ciuitas hierlm fuit edificata et ampliata et extensa supra totum illum montem vbi facta et visa fuerunt illa tria mysteria: sez vbi melchisedech obtulit panem et vinum: et vbi abraam immolauit arietē: z vbi Iacob vidit scalã. Et ideo appellata fuit hierlm. i. visio future pacis z iusticie: eo q ibi xps erat vidēdus z ipleturus illa tria mysteria ibi figurata. Uñ abraã nõ appellauit illum montē. Dñs visus est rõne visionis facte. sed dñs videbit de futuro rõne visionis adimplende. Ex quib⁹ pz q illa nũq fuit vera hierlm vsquequo ille visiones z figure fuerũt p xpm iplete. i. vsquequo visus est xps ibi pdicare z instituere eucharistiã z crucifigi z resurgere z ascēdere in celum et mittere spũmsctm in illã sanctam societatē in qua erat vera pax z visio veritatis totius sacre scripture. Et sic cõpletis oibus mysterijs nostre redēptionis per xpz sola illa sancta societas fideliũ dicta est vera hierlm z vera visio pacis z iusticie z vera pacifica et iustificata per christum. Sed quia illa sancta societas diffusa fuit postea predicãdo per totũ orbē ɔuertēdo ad fidē totũ pplz gētilē qui p fidē xpi fuit deo pri iustificatus z pacificat⁹ z re-

Hierlm a melchisedech dr salez.

Tria mysteria fuerũt facta i mõte moria.

cōciliatus: ergo tota religio xp̄iana toto orbe dif
fusa dr̄ vera hierl'm: eo q̄ hz oēs cōditiones ꝓpter
quas illa ciuitas materialis ꝓphetice et mystice
appellata fuit hierl'm. Nam ista est vere pacifica
ta ꝛ iustificata in xp̄o: ꝛ ista videt ꝛ credit xp̄m veꝝ
deū et hoīem crucifixū ꝛ passum ꝛ resurrexisse ꝛc.
Et qḋ factū est in illa ciuitate semel fit in ista quo
tidie. Nā ibi semel xp̄s pro nobis crucifixus est: sz
in ista hierl'm toto orbe diffusa quotidie ꝛ iugiter
offertur in altari in memoriā illius passionis ad
nostrā recōciliationē ꝛ salutē: ꝛ per dn̄s xp̄s semꝑ
operatur effectū nostre redēptionis in hac eccle-
sia ꝛ xp̄iana religiōe per ecclīastica sacra in qb⁹
lucet et viget passio xp̄i. Ex quib⁹ p₃ q̄ ipsa est ve
ra hierl'm ab illa deriuata ꝛ toto orbe diffusa ꝛ di
latata. Et hāc dilatationē preuidit iacob in illa
visione qn̄ dn̄s innixus scale dixit. Ego sum dn̄s
deus abraā prīs tui: ꝛ deus isaac: terrā i qua dor-
mis tibi dabo ꝛ semini tuo: eritq̄ semē tuū quasi
puluis terre dilataberis ad orientē et occidentē ꝛ
septētrionem ꝛ meridiē. Et bn̄dicent̄ in te et se-
mine tuo cūcte tribus terre ꝛc. quasi diceret. myste
riū huius visionis implebit in loco isto. Et hic edi
ficabit̄ vera hierl'm per icarnationē ꝛ predicatio
nem ꝛ passionē ꝛ resurrectionē et ascensionē xp̄i ꝛ
spūssancti missionē: qui xp̄s erit de semine tuo ꝰm
carnē que ciuitas erit societas filioꝝ tuoꝝ ꝰm spi
ritum et ꝓmissionē. Et dilatabitur ista ciuitas se
minis tui ad orientē ꝛ occidentē ꝛ septētrionez et
meridiē. Et reddit cām quō dilatanda erat ista ci
uitas dicēs: qz in te ꝛ semine tuo bn̄dicent̄ oēs tri
bus terre. Ex quibus p₃ q̄ oēs tribus ꝛ natiōes
et gētes terre erāt in xp̄o bn̄dicende recipiēdo eū
et credēdo mysteriū incarnationis ꝛ nr̄e redēptio
nis: qḋ per illā scalā ꝛ visionē prefigurabat̄: et per
dn̄s ecclīa q̄ toto orbe diffusa est et dilatata erat
dicenda vera hierl'm. Et sic ergo dicendū q̄ qn̄ ꝓ
phete cōmendant et beatificant hierl'm nō solum
loquunt̄ de illa materiali: in qua xp̄s fuit visus in
carne et operatus est nostrā redēptionē: sz loquun
tur ēt simul de ista hierusalē toto orbe diffusa que
deriuata et orta ꝛ cōtinuata ꝛ dilatata est ab illa
eo mō quo dictū est. Et hoc ꝓbatur multipl'r p di
cta ꝓphetaꝝ: nā ea que dicta sunt psal. xlvij. et. l. ꝛ
lxiij. ꝛ. lxxxvi. nō pn̄t verificari precise de illa sola
hierl'z materiali: qz illa nō fuit edificata in exulta
tiōe vniuerse terre: ꝛ illa iā erat edificata tpe dd ꝛ
taz offerebant̄ in illa diuersa sacrificia. Et in illa
nunq̄ fuit tanta ꝓsperitas ꝓut memoratur psal.
lxiij. nec posset capere tot nationes ꝛ gētes sicut
memorātur psal. lxxxvi. vbi dr̄ q̄ ibi erat raab: id-
est egyptus et populus babylonis et ethiopū ꝛc.
ergo sequitur q̄ illa non pn̄t intelligi nisi de hie-
rusalē toto orbe diffusa: vt in predictis psalmis
visuz est. Itē illud Esaie. ij. Erit in nouissimis die
bus preparatus mons domus dn̄i in vertice mō
tiū: et fluent ad eū oēs gentes: et ibūt populi mul
ti et dicent. Uenite ascendamus ꝛc. nō pn̄t verifi-
cari de illa sola hierl'm materiali: qz ad illam non
possent fluere oēs populi ꝛ gētes: nec possent i ea
capi: sed verificatū est de hierl'm toto orbe diffusa
ad quā venerūt oēs gentes ꝛ populi ad fidē chri-
sti recipiendā. Itē illud Esa. liiij. Lauda sterilis q̄
non paris ꝛc. dilata locū tentorij tui: et pelles ta-
bernaculorum extende: ne parcas: longos fac fu-
niculos tuos et clauos tuos consolida. Ad dexte
ram enim et leuam penetrabis. Et semen tuū gē-
tes hereditabit: ꝛ ciuitates desertas inhabitabit
ꝛc. Omnia enim sunt impleta in hac hierusalē spi
rituali toto orbe diffusa: quia per totum orbem di
latauit funiculos et tentoria sua. Et oēs gētes
christo subiecit et in se conclusit per fidem. Item
omnia illa que scribuntur Esaie. lx. sez. Surge il-
luminare hierusalem ꝛc. non possunt verificari d
illa hierusalem materiali nisi in figuratiue: quia cō-
pletiue fuerunt verificata in ista nostra hierusalē
toto orbe diffusa: quia in ista fuit orta gloria do-
mini et visa: et in ista sunt congregate omnes gen
tes: et filij huius de longe ad eam venerunt: ꝛ mul
titudo gentium in ista conuersa est: et per istaz vo
larunt apostoli vt nubes portantes pluuiam euā
gelicam: et vt columbe per doctrinam simplicita
tis et innocentie. Et isti tanq̄ naues portarunt fi
deles ex insulis ad istam hierusalem et ecclesiam.
Et muros huius hierusalem edificarunt peregri-
ni de populo gentili nouiter conuersi. Nam Con
stantinus consecrauit palatium suuz in laterano
in honorem saluatoris. Et ceteri reges edificarūt
nouas ecclīas ꝛ eas mltis diuitijs ꝛ p̄ciosis orna
mētis dotauerūt. Et nō solū pegrini dotauernnt
ecclīaz bōis tpalib⁹: sz ēt spūalib⁹ ꝛ doctrinalib⁹
Nā Origenes ꝛ Hiero. ꝛ Athanasi⁹ ꝛ Augu. q̄ ve-
niebant de populo gentili scientia et moribus et
doctrinis et libris ecclesiam dei decorauerunt vt
patebit deo dante in expositione canticorū Sa-
lomonis. Et sic est dicendum de toto residuo libri
Esaie maxime a. xl. cap. vsq̄ ad finez: quia lz qn̄q̄
initiatiue loquatur de illa particulari hierusalem
in quā christus erat venturus ꝛ nostrā redēptionē
in ea operaturus: tn̄ cōiter loquitur de hierusalem
vl'i toto orbe diffusa per gratiam: et in celo p glo-
riam. Et eundem ordinem tenent ceteri prophete.

¶ Ex supradictis sequitur q̄ hoc nomē hierl'm nō
fuit impositum illi ciuitati gratia sui: sed in signū
et figuram propter supradicta mysteria nostre re-
demptionis que in ea erāt implenda: et sic illa ci-
uitas compleuit cursum et officium suum per su-
pradicta mysteria facta per christū. Et ideo post
passionem et resurrectionem et ascensionem chri
sti et post spiritussancti missionem fuit destructa
cōpleto suo officio. Et sic cetera oīa legalia fue-
rūt mortua et destructa: ꝛ sic oīa cessarunt. Itē xp̄s
in illa ciuitate hierusalez materiali edificauit hie
rusalem spiritualem: nam fundamenta huius ci-
uitatis sunt articuli fidei: et ecclesiastica sacramē
ta que omnia habent virtutem et effectum ꝛ pas-
sionem christi: vnde in mōte caluarie christus fuit
crucifixus: ex cui⁹ latere orta est ecclesia: qn̄ exiuit
sanguis et aqua: vn̄ hn̄t virtutē oīa sacra ad rege
nerandos fideles huius magne ciuitatis. Nā per
baptismum sunt regenerati et multiplicati oēs
fideles per totum orbem. Item in mōte syon chri
stus instituit sacramentum eucharistie quod est
caput totius ecclesie. Item in eodez loco christus

Quare hierl'm fuit impositū illi ciuitati.

misit spm̄sctm̄ in apl'os ⁊ totā illā sanctā societa/tem: in qua erat tota xp̄i ecclia et vera hierl'm vna fide ⁊ pace sociata: ⁊ exinde fuit toto orbe diffusa et dilatata per regenerationē baptismalē. Et sic ptꝫ ꝙ in illa hierl'm materiali fuit fundata et in/choata magna hierl'm spūalis per xp̄m: et postea p apl'os per totū orbē ampliata. Et quib' patꝫ ꝙ sola ecclia xp̄i est vera hierl'm ⁊ vera terra ꝓmissio nis promissa fidelibus hic p gratiā: et sola heredi tas celestis est vera hierl'm promissa iustis in futu ro p gloriā. Sed miseri ⁊ ceci iudei nō valētes ca/pere sacra dei nec intelligentiā legis ⁊ ꝓphetaꝝ propter maledictionē eis et pctō inflictā. Ideo oia intelligūt lr̄aliter de illa hierl'm materiali per fal sum messiā quē frustra expectāt fore implēdā. Vn̄ dicūt ꝙ ille messias capiet montē synai, ⁊ ciuitatē thabor: et collocabit eos iuxta montē syon: et sup istos tres montes edificabit hierl'm nouā: ad quā ꝯfluēt oēs gētes ⁊ regna. Et sic glosant illū psal. lxxxvi. scꝫ fundamēta eius in mōtibus sctis; ⁊c. Sꝫ quantū sit talis positio ipossibilis ⁊ irridēda cui/cunqꝫ sane mentis est manifestū. Ideo nos quib' datū est nosse mysteriū regni dei agamus gratias et seruiamus redemptori nostro in hac hierl'm per gratiā expectātes futurā per gloriam: ipsi autem maneant in sua cecitate vsqꝫ ad vesperam mundi.

Illa terra nō fuit data p̄cise i p̄re mium. ¶ Sexta cōclusio: ꝙ illa terra chanaā cum fructi/bus bonis tēporalib' nō fuit promissa et data fi/lijs israel in p̄miū p̄cisum ⁊ solidū pro obser/uantia legis moysi. probaẗ. Nam sequereẗ ꝙ aut deus esset ingrat' et iniustus dādo eis terrā tam sterilem et miserā pro obseruātia legis tam dure et difficilis: aut ꝙ superstitio gentiliū fuisset pfe/ctior et nobilior ꝙ̄ lex data per moysen: hoc ꝓbaẗ Nā scd̄m eos illa terra dabaẗ solū in p̄miū: sed terra quā possidebāt gētiles et possidet hodie sar raceni. s. damascus et babylonia ⁊ egyptus ⁊ gre cia et opima terra iudeorū erāt ⁊ sunt absqꝫ pro/cia et opima ... portione nobiliores et fertiliores et amениores ⁊ ditiores ꝙ̄ illa terra chanaā vt dictū est: et ptꝫ in/tuenti naturā ⁊ dr̄aꝫ situs orbis: ergo seqꝫtur ꝙ vi lior terra mundi data fuit filijs israel in premium qḋ esset ꝯtra iustitiā si illa terra sola dareẗ p̄miū Aut esset dicendū ꝙ melius seruiebāt deo gētiles cū sua superstitione ꝙ̄ israelite obseruādo illā le/gem: qꝛ s̄m acceptationē legis et seruitutis datur et p̄miū. Aut est dicendū ꝙ p̄ter illā terrā ⁊ bo/na tp̄alia: alia bōa spūalia ⁊ eterna erāt eis dāda vt supra probatū est. Iteꝫ si lex moysi solū et p̄cise promitteret illā terrā chanaā cū fructib' suis ob/seruatoribus suis in premium: sequereẗ ꝙ nō esset lex diuina: nec differret a legib' hūanis: que soluꝫ ꝓmittit p̄miū tēporale qḋ est falsum, nā triplici ter differt lex diuina ab hūana: scꝫ fine officio ⁊ p̄/mio: vt dictū est in principio huius articuli: igitur ostēditur ꝙ vltra illā terrā materialē ⁊ paruā ⁊ mi serā ꝓmitteret terrā viuentiū per intellectū: qꝛ ma ius p̄miū debeẗ obseruatoribus legis diuine ꝙ̄ humane.

Illa terra, erat figura eterni p̄mij. ¶ Septiā cōclusio: ꝙ sicut obseruātia cir cūcisionis ⁊ ceterorū legaliū dabaẗ deo nō in p̄e ciū solidū: sed in signū federis et futuri p̄cij soluē/di per xp̄m. Ita illa terra chanaā nō fuit ꝓmissa ⁊ data illi pp'lo in p̄miū solidū et p̄cisum: sed in signū p̄mij futuri: ⁊ eterni qḋ accepturi erant a xp̄o in suo aduētu. Prima pars est ꝓbata i p̄ma et scd̄a questiōe. Scd̄a aūt ps probaẗ: nā p̄miū debet correspōdere labori: ergo si totus labor ob/seruātie illius legis nō dabaẗ nisi i signū: ergo nō recipiebāt nec possidebāt illam terraꝫ cū suis bo/nis tēporalib' nisi in signū p̄mij futuri perfecti dandi eis per xp̄m: vn̄ sicut oia sacrificia ⁊ sacra/menta et cetera legalia significabāt ⁊ figurabant xp̄m et passionē eius: que p nobis erāt offerenda: ita illa terra promissa cū suis fructib' ⁊ bonis tē/poralibus significabat ⁊ figurabat totā istā eccle siam cum bonis grē ⁊ supernā terrā viuentiū cum bonis glorie. Et sic est dicendū ꝙ illa terra fluens melle et lacte figurabat istā ecclesiā fluentē lacte sacroꝝ ⁊ melle doctrine euangelice. Et per frumē tū vinū et oleū illius terre figurabaẗ sacramentū eucharistie in quo offerẗ xp̄s mediator sub forma panis ⁊ vini: ⁊ per oleū figurabātur cetera sacra/menta ad nostrā salutē et sanitatē collata. Itē per frumentū vinū ⁊ oleū illius terre figurabaẗ fides articulorū et gratia sacramētorū: ⁊ obseruātia et iustitia preceptorū ⁊ ꝯsiliorū huius ecclie: et visio diuine essentie ⁊ possessio ⁊ fruitio eiusdē in regno celorū: quā patres ⁊ oēs fideles ve. te. accepērt no biscū in xp̄o ꝓpter fidē quā habuerūt de xp̄o futu ro: in cuius fide obseruabāt illā legē. Et ideo di/cit Aug. super Jo. ij. super illud. Sicut moyses ex/altauit serpentē in deserto ⁊c. ꝙ hoc interest inter figurā et imaginē ⁊ rem ipsam: nam figura p̄sta bat vitam tēporalē: sed res ipsa cuius figura erat p̄stabat vitam eternā. Unde est aduertendum ꝙ duo erāt cōsideranda in obseruātia legis vete. te. Primo cōsiderabaẗ obediētia et labor in obseruā do illā legem. Secūdo fides xp̄i futuri redēptoris et p̄miatoris. Et sic propter primū dabaẗ eis il la terra cū suis fructibus ⁊ bonis tēporalibus: idō quādo p̄uaricabāt, ⁊ declinabāt ad idola ilico deus affligebat eos: et perdebāt illā terrā et subij ciebat eos gētib' alienigenis: vt ptꝫ p totū discur sum libri iudicū ⁊ regū. Sꝫ ꝓpter fidē xp̄i sub qua obseruabāt legem: promittebaẗ eis xp̄s ⁊ fructus redēptionis et glorie: eo modo quo supra dictum fuit: nō explicite sed implicite: ⁊ ideo nō ꝓfuit re/demptio xp̄i nisi illis qui vixerūt sub fide ⁊ spe ei'. Et isti soli acceperūt repromissiones per xp̄m: vt patet ad Hebre. xj. Et sic ptꝫ quō illa terra ⁊ bona tēporalia nō fuerūt eis promissa ⁊ data in p̄miuꝫ p̄cisum: sed in signū p̄mij futuri: qḋ erant acce pturi i christo ꝓpter fidē. Et sic intelligēda ē sacra scriptura vete. test. vbicūqꝫ in lege aut in ꝓphetis ꝓmittūtur talia tēporalia. Ista aūt septima ꝯclu sio ꝓbatur experimēto: nam postqꝫ lex moysi que significabat christū et eius ecclesiam fuit mortua simul cum christo et bona spiritualia significata per bona tēporalia illius terre surrexerūt simul cū xp̄o: ilico illa terra chanaā fuit mortua ⁊ destructa pro iudeis: qꝛ ilico fuerūt expulsi ex ea: ⁊ nūqꝫ am plius possederūt eam. Et sic patet p̄o ꝙ illa ter/ra non fuit e. s data nisi in signum p̄mij futuri dandi per christum: et sic aduenitēte vero premio

Duo ꝯsi/derāda in obser uātia le. vete.

bonorū gratie cessauit premiuȝ tp̄ale figuratiuū.
Scd̄o ostēdiꝭ experimētaliter. q꞉ postq̄ illa lex nō
erat obseruāda post aduentuȝ xp̄i: ideo nō amplius
illā terrā possederūt: q꞉ possessio ei⁹ simul cuȝ lege
fuit mortua ⁊ abdicata ⁊ finita: ⁊ simul cū lege ces
sauit: q꞉ simul cū lege erat signū futurorū bonoꝝ.
Sed iudei obcecati etiā experimentum nō perci
piunt. ¶ Octaua cōclusio ꝙ messias in lege ꝓmis
sus nō erat datur⁹ bona tp̄alia sȝ spūalia: nec erat
liberatur⁹ illū pp̄l'm de captiuitate tp̄ali: sed totū
genus hūanum a pctō ⁊ seruitute eterna ⁊ spūali
Probaꝭ primo. Nā ip̄e erat vētur⁹ i paupertate ⁊ hūi
litate: g̊ nō erat vētur⁹ ad dādū bona tp̄alia. Hoc
pbaꝭ zacha. ix. Exulta satis filia syon: ⁊ iubila fi
lia hierl'm: ecce rex tuus venit tibi iustus ⁊ saluator
ip̄e paup ascēdēs sup asinā ⁊ sup pullū filiū asine
⁊c. qd̄ fuit ipletū p xp̄m in die ramispal. Iteȝ Esa.
liij. Et ascēdet sicut virgultū corā eo: et sicut radix
de terra sitiēti: nō est spēs: neq̄ decor eius. Et vidi
mus eū despectū ⁊ nouissimū virorū ⁊c. Propter q̄
v̄ba dixerūt q̇dā magistri hebreorū: q꞉ rex messias
iam natus fuit in fine scd̄i tēpli: sȝ vadit p mundū
tanq̄ paup ⁊ tandē repieꝭ Rome mēdicās inter le
prosos. Sufficit ꝙ oīa oracula pp̄hāꝝ nihil aliud
clamāt nisi ꝙ xp̄s erat vēturus in paupertate ⁊ deie
ctiōe ad hūiliandū ⁊ subijciēdū supbos. Sȝ pbaꝭ
scd̄a pars: nā messias ꝓmissus tria bona spūalia
erat datur⁹ primo sciam ⁊ doctrinā. Esa. ij. Venite
ascēdam⁹ ad mōtē dn̄i: ⁊ ad domū dei iacob: ⁊ do
cebit nos vias suas: ⁊ āmbulabim⁹ in semitis ei⁹: q꞉
de syon exibit lex ⁊ v̄bū dn̄i de hierl'm ⁊c. Item. xi.
Egredieꝭ virga de radice iesse ⁊ flos ⁊c. Et reqe
scet sup eū spūs dn̄i spūs sapie ⁊ intellect⁹ ⁊c. per
totū capl'm: ⁊ p totum librū: ⁊ oēs pp̄hetas. Scd̄o
erat liberatur⁹ hoīes a pctō ⁊ datur⁹ eis remissio
nē pctōꝝ ⁊ grāȝ. psal. lxxi. Liberabit pauperē a po
tente: ⁊ aīas pauperū saluas faciet ⁊c. Itē Esa. lxi
Spūs dn̄i sup me: eo ꝙ vnxit me ad annūciādum
māsuetis misit me vt mederer ꝯtritis corde. ⁊ p̄di
carē captiuis idulgētiā: ⁊ clausis apertionē: ⁊ p̄dica
rē annū placabilē dn̄o deo ⁊c. Itē Eze. xxxvi. Effū
dā sup vos aquā mundā ⁊ mūdabimini ab oībus
inquinamētis v̄ris ⁊c. Itē zach. xij. In die illa ef
fundā sup domū dd̄ ⁊ sup habitatores hierl'ȝ spm̄
grē et precū. Itē in. c. xiij. In die illa erit fons patēs
domui dd̄ ⁊ hītantib⁹ hierl'm: in ablutionē pctō
ris ⁊ mēstruate ⁊c. Tertio messias erat datur⁹ vitā
eternā ⁊ gl'iam: vt patuit p totā expōnē psalterij: ⁊
maxie psal. lxxxiij. vbi d꞉. Beati q̇ habitāt i domo
tua dn̄e: in scl'a scl'oꝝ laudabūt te: ꝓtector n̄r aspi
ce deus ⁊ respice in faciē xp̄i tui: q꞉ melior est dies
vna in atrijs tuis sup millia: q꞉ miam ⁊ veritatē di
ligit deus grām ⁊ gl'iam dabit dn̄s ⁊c. In q̇b⁹ v̄bis
et toto psal. ondiꝭ qualr xp̄s expectabaꝭ vt daret
grām in pn̄ti ⁊ gloriā in futuro. Et hoc idē patȝ p
oīa oracula pp̄harū. Itē ꝙ bona ꝓmissa tpe mes
sie nō debebāt esse tp̄alia sed spūalia: nō solū patȝ
per pp̄has: sȝ etiā p sapiētiores magr̄os hebreo
rū. Vn̄ ait rabi mosse abē maymū in lib. iudicū in
sentētijs regū ꝙ nō desiderarūt pp̄he et sapiētes
tp̄s messie vt dn̄arenꝭ sup orbē: nec vt haberēt po
testatē in gētibus: nec ad comedendū: nec ad bibē
dum: nec ad delitias et voluptates: sed vt vacarēt
in lege ⁊ sapiētia. vt essetq̄ eis fas habere vitā secu
li venturi: sicut declarauimus in sentētijs de peni
tentia: et in illo tempore oēs diuitie reputabūtur
tanq̄ terra: et nō erit occupatio i israel nisi ad sciē
dum dn̄m. Ideo erūt sapiētes magni. Et sciēt ver
ba clausa et obscura. Et attingēt scientiā sui crea
toris vt dictū est Esa. xi. q꞉ tunc erit terra repleta
sciētia dn̄i ⁊c. Et sic ptȝ ꝙ tria bona spūalia erat
daturus messias in lege ꝓmissus: scȝ verā scientiā
et remissionē pctōrū: ⁊ gratiā in presenti et gl'iam
in futuro: ⁊ nō bona tp̄alia sicut expectant miseri
iudei. Et ideo xp̄s iudeis tp̄alia petētibus: ondit
Joh. vi. ꝙ ip̄e nō venerat ad dandū tp̄alia sȝ spūa
lia. Vn̄ ait Operamini nō cibū qui perit: sȝ qui per
manet in vitā eternā: quem filius hoīs dabit vo
bis. Ego sum panis vite. Patres vestri māducaue
runt māna in deserto ⁊ mortui sunt. Sȝ panis quē
ego dabo caro mea est ꝓ mūdi vita. Si q̇s mādu
cauerit ex hoc pane viuet in eternū ⁊c. Et infra di
cit discipulis. Verba q̄ locut⁹ sum vobis spūs ⁊ vi
ta sunt: caro eñi nō pōt quicq̄ ⁊c. Ubi ostēdit xp̄s
ꝙ ipse nō venerat ad dandā illā terrā chanaā: nec
mel ⁊ lac: nec panē ⁊ vinū materiale. Sed ad dan
dam verā scientiā: ⁊ gratiā in pn̄ti per ecclastica
sacrā: et gloria in futuro: nec venerat ad dandū ci
bum: et potū materialē: q꞉ illam dat etiā infideli
bus cū ceteris bonis tp̄alib⁹: vt ptȝ Mat. vi. Sed
dicit ꝙ descēdit de celo ad dandū cibū spūalē gra
tie in pn̄ti ⁊ glorie in futuro. ¶ Quātum ad scd̄m
articulū ponitur prima ꝯclusio: ꝙ ista noīa abraā
et israel et iacob nō sunt noīa carnis ⁊ nature: sed
noīa gratie et ꝓmissionis et fidei sacramēti. ꝓba
tur. Nam hoc nomē abraā fuit ipositū ipsi a nati
uitate ꝭm carnē: sȝ cū data fuit ipsi circūcisio: de⁹
imposuit ipsi nomē abraam in signū gratie: eo ꝙ
erat futur⁹ pater multarū gentiū: vt ptȝ Gen̄. xvij.
vnde tale nomē sortit⁹ est abraā postq̄ crediderat
deo que quidē fides reputata est ipi ad iustitiā: vt
ptȝ Gen̄. xv. Ex quo ptȝ ꝙ datū est tale nomē in si
gnū fidei inquātum credidit: et etiā in sacramen
tum inquantū erat futurus pater multarū gentiū
et inquātum oēs gentes erant benedicēde et rege
nerande in semine eius qui est xp̄s: vt pȝ Gen̄. xxij
Ex quibus pȝ ꝙ hoc nomē abraā nō est nomē car
nis et nature: sed fidei et gratie et sacramēti. Ex su
pradictis patet ꝙ sicut abraā habuit duo nomia
vnum ꝭm carnē et naturā: et aliud ꝭm gratiā et sa
cramentū. Ita fuerūt promissi ipsi duplices filij:
scȝ filij carnis siue ꝭm carnē et filij ꝭm spm̄. et fidē
et gratiā et sacramentū. Nam illi fuerunt filij car
nis tantū qui nati sunt ipsi per Ismaelē sequendo
carnē: sed illi fuerūt filij spirituales et fidei tantū
qui secuti sunt fidē eius de christo messia futuro.
Et de talibus facta fuit vera et spiritualis ꝓmis
sio. Hoc aūt ꝓbatur prout dictū est in prima ꝯclu
sione precedētis articuli: nā quādo deus dixit Ge
ne. xv. Abrae. Respice celū et numera stellas si po
tes ⁊c. p celū intellexit et ꝓmisit hereditatē celestē
Et per stellas intellexit filios spūales qui erāt in
xp̄o regenerādi: quib⁹ ꝓmittebat hereditatē i celo
Itē Gen̄. xxij. qn̄ dixit. Multiplicabo semē tuuȝ si

Christ⁹ erat daturus spiritualia

Scd̄us articul⁹ Abraā ⁊c. sunt nomina gratie.

Filii duplices abrae.

cut stellas celi et sicut arenā q̄ est in littore maris
et in semine tuo bn̄dicent̄ oēs gentes ⁊c. p stellas
celi promisit ipsi filios promissiōis ⁊ grē et sacrī
fidei: et p arenā intellexit filios carnis. Et sic ptz
q̄lr duplices sunt filij abrae. s. carnis et fidei: eo
q abrā nō est nomen carnis et nature sed fidei et
grē et sacrī. Itē hoc idez est dicendū de h̄ noīe ia
cob: q2 nō fuit ipsi ipositū a casu: nec b̄m carnem
sed ppter mysteriū qd̄ ipoz tal̄ p hoc nomē iacob
qd̄ intep̄tat̄ supplantator: eo q ter supplantauit
Esau frēm suū: nā p2io litigās cū eo eiecit ipsuz
de vētre mr̄is tenēs plantā ei⁹. Et idō Rebecca vo
cauit ip̄m iacob. i. supplantatorē: vt ptz Ge. xxv.
Scdo iacob supplātauit Esau frēm suū qn̄ emit
ab eo p̄mogeniturā p cibo lēticularū. Tertio sup
plātauit eū alia vice qn̄ surripuit ipsi bn̄dictionē
dū iuit ad venandū cibos pro prē: vt pz Ge. xxvi.
p quos q̇dē duos fratres. s. iacob ⁊ esau figurabā
Israel vocatur iacob. tur duo ppli vēturi ex isaac ⁊ iacob ⁊ figurabant̄
duplices filij carnis et filij gratie. Et figurabā
tur tres supplantatiōes q̇b⁹ filij grē cōbebāt sup
plātare filios carnis. Per eandē rōnē isrl̄ nō ē no
mē carnis et nature: sz nomē mysterij ⁊ fidei ⁊ grē
nā h̄ nomē israel ipositū fuit a dō ipi iacob i adul
ta; etate vltra dimidiū vite qn̄ luctatus est cū an
gelo iuxta torrētē iaboz: eo q vidit deū in forma
viri facie ad faciē et fuit fctūs fortis cū deo et te
nuit fortiter deū et direct⁹ est a deo ⁊ bn̄dictus a
deo: vn̄ mansit Jacob claudus vno pede. Per qd̄
fuit figuratū qualr̄ ex iacob debebāt exire dupli
ces filij. s. q̇daz b̄m carnē tm̄ q̇ debebāt claudica
re a vero cultu dei: q̇dā aūt erāt futuri filij b̄m gra
tiā et fidē seq̄ndo fidē xp̄i et recipiendo ipsuz ⁊ te
nendo ⁊ colēdo eū et viuendo p fidē vn̄ pōt dici
q oēs sumus nati ex abraā: sed iudei nati sunt ex
spū et fide abrae: idō dicit xp̄s Joh. iij. qd̄ natum ē
ex carne caro est: et qd̄ natum est ex spū spirit⁹ est.
Hāc ēt pclusionē probat apl̄s ad Ro. iiij. et Gal.
iij. Ex quib⁹ pz q nō oēs filij iacob et israel sunt
veri filij: nisi soli filij spūales q2 fortiter tenuerūt
xp̄m et fuerūt ab eo bn̄dicti et directi: et viderunt
ipsum p fidē: nec sunt veri filij iacob nisi illi q̇ eie
cerūt filios carnis extra vterū ecclesie et surripue
rūt p̄mogeniturā ⁊ bn̄dictionē filijs carnis. Et isti
tales sunt ver⁹ iacob et israel et verū semē abrae
vt dictū est in prologo. Ex quibus seq̄tur q vā re
promissio spūalis regni celestis fctā ē solis filijs
Pplus gentilis erat effi ciend⁹ fi li⁹ abrae abrae et iacob et israel spūalib⁹ b̄m fidē et grām
et nō filijs carnis. ¶ Scda pclō. q ppl's gentilis
erat efficiendus filius abrae b̄m repromissionem
inquantū erat bn̄dicendus in xp̄o et regn̄andus.
Hoc pbatur Ge. xxij qn̄ de⁹ dixit abrae In semi
ne tuo. i. i xp̄o bn̄dicent̄ oēs gētes. Hoc idē dictū
est ipsi iacob Gen̄. xxviij. qn̄ dn̄s dixit. Terram in
qua dormis tibi dabo et semini tuo: et dilatabe
ris ad orientē et occidentē et septentrionē et me
ridiem et bn̄dicent̄ in te et in semine tuo cūcte tri
bus terre. vbi ostēditur q per bn̄dictionē et regn̄a
tionē in xp̄o totus ppl's gentilis erat futurus fili⁹
israel et iacob b̄m spm̄ et fidē. Itē Esa. xliiij. No
li timere serue meus iacob et rectissime. i. israel
quē elegi. Effundā eīn aquas sup sitientē et fluen
ta sup aridā. Effundā spm̄ meū sup semen tuū et
bn̄dictionē meā sup stirpē tuā et germinabūt sup
herbas quasi salices iuxta preterfluentes aquas
Iste dicet dn̄e. ego sum: et ille vocabit̄ noīe iacob
Et hic scribet manu sua dn̄o: et in noīe israel assi
milabit̄ ⁊c. Ex quib⁹ pz q ppl's gentilis baptiza
tus aqua et spūsancto erat vocandus iacob et is
rael b̄m fidē et spm̄. Et sic ptz q messias nō soluz
erat saluaturus pplm̄ iudaicū sz etiā gentilē: vn̄
in glosa hebraica genesi rabba. mouet̄ questio p
doctores hebraicos: an deus et ei⁹ messias sit re
ceptor psonarū in eius aduentu. s. an saluabit so
los iudeos et filios israel. Ad qd̄ r̄ndetur q absit
imo oēs confitentes deo corde ore et opere sal
uabunt̄ p messiā: q2 sic scriptū est Hiere. xxiiij. In
diebus illis saluabit̄ iuda. i. ɔfitētes deo. Et hoc
est qd̄ dr̄ Esa. xlix. Dedi te in lucem gentiū vt sis
salus mea vsq3 ad fines terre. Ex quo ptz q xp̄us
nō solū erat saluaturus israelitas sed etiā genti
les. Ideo ait xp̄us Mat. viij. q multi venient ab
oriēte ⁊ occidēte: ⁊ recūbēt cū abraā isaac ⁊ iacob
in regno celorū: filij aūt regni mittentur in tene
bras exteriores ⁊c. ¶ Tertia cōclu. q ppl's genti
lis erat receptur⁹ xp̄m in lege pmissum et ventur⁹
ad fidē et legē euangelicā et adoraturus deū isrl̄
hoc aūt iam pbatū est psal. ij. et. xlvi. et per totā Pplus gentilis erat xp̄z recepturus.
expositionē psalmoz. Sed maxie pbat̄ Esa. ij. cū
ait. Et erit in nouissimis dieb⁹ prepatus mōs do
mus dn̄i sup verticem mōtiū: et eleuabit̄ sup col
les et fluent ad eū oēs gentes. Et ibunt ppli mul
ti ⁊ dicent. Venite ascendam⁹ ad montē dn̄i. ⁊ ad
domū dei iacob et docebit nos vias suas et ābu
labimus in semitis ei⁹: q2 de syon exibit lex et ver
bū dn̄i de hierlm̄. Itē hoc idē ptz caplo. xlix. p to
tum vbi dr̄. Dedi te in lucē gentiū vt sis sal⁹ mea
vsq3 ad extremū terre. Reges videbūt et cōsurgēt
p̄ncipes et adorabunt dn̄m deū tuū et sanctū is
rael q̇ elegit te ⁊c. Hoc idē ptz per totū vsq3 ad fi
nem libri de cōuersione gētiū ad deū. Item Hie.
xvi. Ad te gentes venient ab extremis terre et di
cent: vere mendaciū possederūt patres nostri ⁊ va
nitatem que eis nō profuit ⁊c. Item zacha. ij. Et
applicabunt̄ gētes mlt̄e ad dn̄m in die illa ⁊ erūt
mihi in pplm̄: ⁊ habitabo in medio tui: ⁊ scies q2
dn̄s exercituuz misit ad te. Itē zacha. viij. Venient
populi multi et gentes robuste ad querendū dn̄m
exercituū in hierusalē et deprecandam faciez dn̄i
Hec dicit dn̄s exercituū. In diebus illis in quib⁹
apprehendet decē hoīes ex oībus linguis gentiū
et apprehendent fimbriam viri iudei dicētes ibi
mus vobiscū. audiuimus eīn qm̄ dn̄s vobiscū est.
Ex quibus ptz q gentiles per apostolos iudeos
erant trahendi ad xp̄m. Hoc idē pz Malachie. j.
Nō est volūtas mea in sacrificijs vestris ait dn̄s
exercituum. Et munus nō suscipiam de manu ve
stra. Ab ortu enim solis vsq3 ad occasum magnuz
est nomen meum in gentibus. Ex quibus patet q
reprobata synagoga sacerdotium erat transferē
dum ad populum gentilem colentem nomen dn̄i
quod est Jesus. Hoc idē dicitur Esa. lxvi. Et enūcia
bunt gloriā meam gentibus. et infra. Et assumaz
ex eis sacerdotes et leuitas dicit dn̄s: q2 sicut celi

noui et terra noua que ego facio stare corā me di-
cit dñs deus: et sic stabit semen vestrum et nomen
vestrū. Et erit mensis ex mēse: et sabbatū ex sab-
bato. Veniet ois caro vt adoret corā facie meā di-
cit dñs. Ex quibus oibus sequit̃ quarta cōclusio
tanq̃ ex supradictis correlaria q̄ sol⁹ ppl's xpia-
nus est ver⁹ iacob et israel et ver̄ semē abrae. Hoc
aūt probat̃ p singula f̄m nois interpretationē et
f̄m fidei imitationē. Nā in tm̄ deus vocauit eum
abraā inquantū erat futurus pr̄ oim credentiū. 7
inquantū in eo erāt bñdicēde oēs gētes sed solus
ppl's xpianus fuit in xpo bñdict⁹ et regñatus: 7 se
quit̃ fidē abrae et recepit xpm ꝓmissum abrae et
semini ei⁹: igit̃ sol⁹ ppl's xpianus est verum semē
abrae f̄z fidē 7 spm̄: et p ꝯñs soli pplo xpiano de
bet̃ hereditas celestis et beatitudo ꝓmissa et est
v̄a hierl'm et terra viuentiū. Nō ꝓbat̃. Nā abraaz
et isrl' sortiti sunt supradicta noia nō f̄m carnem
et naturā sed f̄z fidē: vt dictū est. Sed q: soli xpia
ni sunt imitati fidē eorū de xpo et receperūt xpm
quē ipsi expectabāt: ergo soli xpiani sunt verū se-
men abrae et isrl' f̄m fidē et spm̄. Sed intm̄ facta
est ꝓmissio bonoꝝ spūaliuz gr̄e et glie ipsi abrae
et israel inquantū habuerūt fidē de xpo futuro: er
go ꝓ solo pplo xpiano ex iudeis 7 gentilib⁹ creden
tibus cōgregato facta fuit illis repromissio et p
ꝯñs soli pplo xpiano debet̃ repromissio et here-
ditas bonorū spūaliū gr̄e in pñti et glie in futu-
ro: de q̄b⁹ loquitur lex et ꝓphete. Itē ex supradictis
etiā sequit̃ q̄dā alia correlaria ꝯclo. s. q̄ oēs iudei
moderni sunt heretici in lege moysi et prophetis.
Probat̃. Nā oēs deuiāt a veritate sacre scripture
legis et ꝓphetarū ergo sunt heretici. tenet ꝯsequē
tia: nam heresis nil aliud est nisi deuiatio a v̄itate
sacre scripture vtriusq̄ testamenti. Antecedens
probat̃. Nā oēs pr̄iarche et prophete vixerunt in
fide xpi futuri expectantes vt eos redimeret a ser
uitute pctī et morte eterna: vt acciperēt ab' eo re-
promissiones. s. grām in pñti et gloriā in futuro
vt probatū est. Sed iudei moderni et eorū prede-
cessores cōtēpserunt xpm et hūanā redēptionem
et oia bona gr̄e et glorie et expectāt falsum mes-
siam qui retribuat eis bona tpalia: ergo totaliter
ꝯtradicunt veritati sacre scripture legis et ꝓphe
tarū et fidei 7 spei illorū: et p ꝯñs oēs sunt hereti
ci quotquot manent in eadē obstinatione post ad
uentum xpi. Unde aūt proueniat eis ista heresis
videbit̃ in fine totius tractatus. In tota ergo que
stione pz̄ cecitas et deceptio iudeorū. nā per no-
uem cōclusiones ostēsum est qualr̄ preter terram
chanaā ꝓmissa fuit abrae et iacob hereditas in
celo et qualr̄ pr̄iarche et prophete preter illā ter-
ram desiderabant et expectabāt celestē et spūalē
hereditatē: 7 q̄ūo nō desiderabant sepeliri in illa
terra: nisi q: preuiderūt in spū xpm ibi passurū et
sepeliendū et resurrecturū. Et q̄ō prophete non
cōmendarūt illā terrā et ciuitatem et templū pro
propter eius bonitatē sed q: preuiderūt xpm in il
la terra nostrā redemptionē operaturū. Itē osten
sum est qualr̄ prophete nō solum intendunt com
mendare illā hierl'm in qua xps operatus est no-
stram redemptionē. sed etiam hierusalē spūalem
toto orbe diffusam ab illa deriuatā et dilatatam.
Itē pz̄ q̄ūo xpiana religio est verū semen abrae 7
verus israel p successionē fidei. Itē oñsum est qua
liter illa terra chanaā cū suis fructibus tpalibus
nō fuit eis promissa et data in premiū precisum
pro obseruatione legis sed in signum futuri pre-
mij eterni dō p xpm pro fide quā habebāt de xpo
Itē vltimo oñsum est qualr̄ messias in lege ꝓmis
sus nō erat daturus bona tpalia: sed spūalia gr̄e
in pñti et bona glie in futuro. ¶ Per q̄ oia pz̄ rn̄-
sio ad argumenta iudeorū. Ad p̄mū ergo rñdetur
eis q̄ illa terra cū suis fructib⁹ nō fuit eis ꝓmissa
in premiū solidū ꝓ obseruatiōe legis s̄z in signū
premij futuri dandi p xpm pro fide xpi sub qua il
laz legē obseruabāt vt dictū est. Itē illa terra pro
missionis et ciuitas hierl'm dicta est fluens lacte
et melle inquantū ex ea fluxit nobis lex: et doctri
na euāgelica: q: de syon exiuit lex 7 verbuz dñi de
hierl'm. Esa. ij. q̄ q̄dē doctrina euāgelica freq̄nter
dr̄ mel et lac in scriptura ꝓpter suū saporē et dul-
cedinē. Et hanc terram promisit deus illi pplo in
figura xpi. Nā sicut añ aduentū xpi fluxit et ema-
nauit in ea lac 7 mel propheticū. ita tpe xpi fluxit
lac et mel euangelicū q̄ō xps p totā terrā promis
sionis predicauit: vnde tripliciter lac et mel exi-
uit et emanauit ex illa terra. primo lac et mel euā
gelice doctrine. Secūdo lac et mel nostre redem-
ptionis. Tertio lac et mel gr̄e sacramentorum.
Et hoc est lac et mel quod deus sub figura promi
sit patriarchis et prophetis. Dabat̃ ergo filiis
israel illa terra materialis pro obseruantia legis
sed promittebatur eis celestis gloria propter fi-
dem quā habebant et cum qua fide ꝯseruabant
illa legalia. ¶ Ad scōm est dicēdum q̄ iacob et ce
teri patriarche nō desiderarūt sepeliri in illa ter
ra propter se: sed quia preuiderunt christum in il-
la sepeliendum et resurrecturū: et sic desiderabāt
cum eo resurgere. ¶ Ad tertium respondetur q̄ ꝓ
phete nō commendarunt illam terram et ciuita-
tem propter se: sed inquantum preuiderunt chri-
stum in illa nasciturum et in illo templo presan-
tandum et predicaturum et in illa ciuitate nostrā
redemptionē operaturū. Sed cū hoc intendebāt
cōmendare hierusalem spūalez ab illa toto orbe
diffusam. Ad quartum q̄ xps rex messias nō erat
daturus bona tpalia sed spūalia vt dictū est. Ad
aliud dicendum q̄ christus messias in lege pro-
missus nō erat edificaturus ciuitatē materialē: s̄z
hierusalem spiritualem toto orbe diffusam quaz
per se edificauit in monte caluarie: et in monte
syon. vt dictum est. Et latius dicetur in questio-
ne sequenti: ex qua hierusalem et syon fuit deriua
ta ecclesia toto orbe diffusa.

In the margin: Solus popul⁹ xpianus est ver⁹ iacob. — Rñsio ad argu menta. — Ad p̄mū — Ad scōz — Ad tertium. — Ad q̄rtū

Ostq̄ probatuz est in tertia q̄stione
qualr̄ oia promissa in lege 7 ꝓphe-
tis sunt spūaliter intelligenda pro
bonis gr̄e in presenti et glorie in fu
turo. Ideo querit̃ quarto. Utrum ie
sus nazarenus quem christiani co-
lunt fuerit verus messias promissus in lege et pro
phetis. Ad quod arguunt iudei moderni quod
non. Et primo sic. Messias nondum venit: ergo

In the margin: questio quarta.

iesus nõ fuit ver⁹ messias.ꝯña pz.añcedēs ꝓbaĩ
nã Helyas dz venire priusꝙ̃ messias ,put legitur
Mala.iiij.Ecce ego mittã vobis helyã ꝓphetaʒ
añꝙ̃ veniat dies dñi magn⁹ ꝛ terribilis ꝛ ꝯuertat
Nota. cor patꝝ in filios:ꝛ cor filioꝝ ad prẽs eoꝝ.Ad cu
ius intellectũ est notãdũ ꝙ ex hoc dicto ꝛ lrã ꝑce
dēte i h capitulo scribe ꝛ ꝓharisei formarũt duos
articulos inter ceteras suas traditiões.Prim⁹ ar
ticul⁹ fuit ꝙ helyas dz ꝑcedere messiã i suo aduē
tu:ꝛ iõ qñ miserũt iudei in hierosolymis sacerdo
tes ꝛ leuitas ad iohãnē vt interrogarēt eũ.Tu qs
es.Et iohãnes negauit se esse xp̃m.Tũc pharisei
iterꝫ interrogauerũt euʒ dicẽtes.Helyas es tu ꝛc.
Eo ꝙ habebãt ꝓ articulo ꝙ helyas erat vēturus
ante ip̃m messiã.Itē mat.xviij.qñ tres discipli vi
derũt moysen ꝛ helyã in trãsfiguratiõe xp̃i:ꝛ post
ea neminē viderũt nisi solũ iesum.Tũc interroga
uerũt xp̃m dicẽtes.Quid ergo scribe ꝛ pharisei di
cunt ꝙ opz helyã venire primus ꝛc.Ex qb⁹ ptz ꝙ
scribe ꝛ pharisei inter suas traditiones tãꝙ̃ arti
culũ affirmabãt helyã vēturũ et ꝑcedere messiam
in lege ꝓmissum.Itē ꝑ lrãʒ ꝑcedētē in hoc caplo
vbi dicit de⁹ Malachie.iiij.Memēto legis moy
si serui mei quã mãdaui ei in oreb precepta ꝛ iudi
cia.Et subdit.Ecce ego mittaʒ vobis helyam ꝛc.
ꝑ hoc formarũt aliũ articulũ.s.ꝙ causa quare he
lyas debebat ꝑcedere xp̃m erat vt predicaret ꝛ re
staurare legeʒ moysi perditã in filijs dispersiõis
vt postea rex messias posset eã confirmare ꝛ rati
ficare.Tunc ergo ex primo articulo arguunt sic iu
dei.Helyas nõdum venit:ergo messias nondum
venit quia prius est venturus helyas ꝙ̃ messias.
Et sic messias nondũ venit:ergo iesus nazarenus
non fuit verus messias.Item ex secundo articulo
arguunt sic messias in lege promissus dz cõfirma
re ꝛ ratificare legem moysi filijs dispersiõis:quã
helyas prius debet istaurare et declarare:sed ie
sus nazarenus hoc nõ fecit:immo preuaricat⁹ est
et dissipauit totã legem moysi quo ad oĩa ꝑcepta
et mandata tam moralia ꝙ̃ cerimonialia ꝙ̃ iudi
cialia:igitur non fuit verus messias. Hec minor
ꝓbatur ꝑ singula.Nã iesus primo ꝑuaricat⁹ est ꝑ
cepta moralia sabbatũ violãdo exercẽdo opa sa
nitatũ et se deum faciẽdo.Scdo violauit cerimo
nialia cibos ꝓhibitos cõcedẽdo:qñ dixit discipu
lis.Comedite q̃ apponũtur vobis.Tertio preua
ricat⁹ ē iudicialia.Jo.viij.qñ absoluit adulteraʒ:
quã lex precepit lapidari Leui.xx.Et sic ptz ꝙ to
taʒ legem violauit:ergo nõ fuit legis cõfirmator
sed dissipator.Et per ꝯñs nõ fuit messias.Scdo
arguũt iudei dicẽtes ꝙ iesus nõ exercuit officium
veri messie erga pp̃lm israel ergo nõ fuit ver⁹ mes
sias antecedēs ꝓbaĩ.Nã messias in lege et ꝓphe
tis ꝓmissus quatuor erat facturus principalr̃ er
ga pplm israel:nã primo debebat debellare et sub
ijcere ipsi totum orbē ꝛ pplm gentilē et oẽs reges
terre ꝛ dñari a mari vsꝙ ad mare et vsꝙ ad fines
terre:vt patet psalmo.lxxi.ꝛ zacha.xi.Secũdo de
bebat educere ꝛ liberare oẽs filios israel ex oĩbus
partibus mundi:vt patet Esa.xi.Tertio debebat
edificare nouã hierusalem in eodē monte syon:et
in ea congregare oẽs filios israel vt in ea magna
ꝓsperitate ꝛ pace obseruẽt totã legem moysi vbi
erit tanta pax ꝙ oẽs trib⁹ terre cõflabũt gladios
in vomeres:ꝛ lanceas in falces Esa.ij.Item quar
to rex messias debebat facere imortales ꝛ ipassi
biles oẽs filios israel viuẽtes i illa ciuitate noua
hierlm:q: ꝑcipitabit mortē in sempiternũ:ꝛ aufe
ret dñs de⁹ oẽm lachrymã ab oi facie ꝛ opprobriũ
ppli sui auferet de vniuersa terra Esa.xxv.Sed ie
sus nazarenus nil horũ fecit imo totũ oppositũ:
ergo nõ fuit verus messias:hoc ꝓbaĩ nã pmo nõ
debellauit nec subiecit sibi totũ orbem:immo fuit
pauper ꝛ delectus intantũ ꝙ fuit crucifixus ꝑ iu
deos ꝛ gentiles ꝛ sepult⁹ in alieno sepulchro.Itē
scdo nõ congregauit filios isrl̃ nec liberauit eos
de captiuitate:imo post mortē eius fuerũt ꝑ mũ
dũ dispersi ꝛ dissipati.Itē tertio nõ edificauit no
uã hierusalem:immo post mortem eius ꝛ cã eius
fuit diruta et dissipata vt inquit Josephus.libro
de bello iudaico:immo dicũt iudei ꝙ iesus naza
renus nõ solũ dissipauit ciuitatē ꝛ pplm:sed etiã
totã legē moysi:inqũtum cõstituit nouũ modũ sa
crificãdi ꝛ colēdi deũ:immo destruxit iudaismũ in
quãtũ magna pars iudeoꝝ recepit baptismũ xp̃i:
et recepit cõtinue.Itē quarto nõ videm⁹ ꝙ iesus
in aduētu suo posuerit tãtã pacē inter hoĩes ꝙ cõ
flauerint gladios in vomeres ꝛc.immo post eius
aduētũ fuerũt maxima bella ꝑ oẽs partes orbis:
vt ptz per oẽs hystorias gētium.Item nõ fuit tã
ta pax inter aĩalia bruta ꝙ bos comedat cũ agno
ꝛ leo cũ oue:q: eãdeʒ ferocitatē retinēt aĩalia bru
ta.Itē xp̃s nõ ꝑcipitauit morteʒ nec abstulit oẽm
lachrymã a suis:immo reliquit suos mortales et
passibiles:nec videmusꝙ baptismus xp̃i auferat
miserias et infirmitates corporales.Ex quibus
omnibus sequitur ꝙ xp̃s nõ fuit verus messias in
lege promissus:q: nõ exercuit officiũ veri messie.
In oppositũ est Jo.i.qñ dixit andreas petro.In
uenimus messiam quod est interpretatũ xp̃s.Itē
philippus dixit nathanaeli.Quē scripsit moyses
in lege ꝛ prophetis inuenimus iesuʒ filiũ ioseph
a nazareth.Itē nathanael dixit ipsi iesu.Rabi tu
es filius dei:tu es rex israel.Itē totus ille pp̃ls sa
tiat⁹ q̃nꝙ panib⁹ ꝛ duobus piscib⁹ cõfessus est ie
sum esse messiã qñ dixit.Hic est vere ꝓpheta q̃ vē
turus est in mundum Jo.vi.Et sic iesus nazaren⁹
nõ solum a toto pp̃lo gētili:sed ēt a multis de po
pulo iudaico fuit receptus tanꝙ̃ verus messias:
vt ptz per totũ discursum euãgeliũ.¶ In hac qõ Rñsio.
ne respõdeo ꝙ nõ intendo per singulas cõditiões
ꝓbare xp̃m fuisse verũ messiã oẽs scripturas par
ticulariter adducẽdo:quia de hac materia abun
de scripsit dominus Jo.figuerola cõciuis noster
Ualentin⁹ in trib⁹ voluminib⁹ ꝯtra iudeos.Hoc
ideʒ dilucide scripsit dñs Petrus de la caualeria
ciuis Cesaraugustanus vtriusꝙ iuris doctor fa
mosissimus.Et dñs Alfonsus toletan⁹ sacre theo
logie magr̃ insignissim⁹.Et etiã plures alij:q̃ nõ
solũ ꝑ sacra scripta legis ꝛ ꝓphetaꝝ:sʒ ꝛ ꝑ dicta
rabinorũ thalmudistaꝝ iudeos cõuicerũt.Sʒ tñ
in hac qõne intẽdo breuiť respõdere ꝛ satisfacere
supradictis argumẽtis iudeoꝝ ꝛ detegere cecita
tē ꝛ ostẽdere inueteratã maliciã eoꝝ.Et iõ in pre

senti q̄stione duo sunt principaliter vidēda ⁊ ꝓbā
da. Primo quō iesus xp̄s obseruauit ⁊ statuit ⁊ con
firmauit ⁊ ratificauit legē moysi ꝓut q̄rit p̄mū ar
gumētū. Scd̄o qualiter iesus xp̄s exercuit ⁊ ꝑfecit
officiū veri messie: prout q̄rit scd̄m argumentum.

No. quō xp̄us obseruauit legem moysi.

¶ Quātum ad primum articulū est primo notādū
ꝙ q̄ lex diuina data moysi nō erat mere lr̄alis et
tp̄alis: sȝ etiā principaliter spiritualis sicut dictū
est in precedēti q̄stiōe: ideo s̄m scripturas legis et
ꝓphetarū lex moysi erat primo illi pp̄lo literalit̄
obseruāda. Scd̄o erat ꝑ messiā ꝓmissū spūaliter
declaranda. Tertio erat ꝑ eiꝰ passionē literaliter
et carnaliter termināda ⁊ eius veritas spirituali
ter obseruanda. Primū p̄ȝ ꝑ totū discursū Exo.
et Leui. ⁊ Nūe. et p̄cipue Deuter. vbi deꝰ sub mul
tiplici cōminatiōe ⁊ maledictiōe p̄cepit illā legē
et cerimonias obseruari. Scd̄m p̄ȝ Deuter. xviij.
vbi deꝰ dixit moysi. Prophetā suscitabo eis d̄ me
dio fratrū suorū similē tui: ponā verba in ore eiꝰ
loqueturq̄ ad eos q̄cūq̄ dixero illi. Et qui verba
eiꝰ q̄ loquet̄ non audierit: vltor existā ⁊c. Ex dictis
in hoc textu et capitulo sequitur primo ꝙ in lege
moysi fuit christus promissus ad declarādā legē
moysi ⁊ verū sensum ⁊ v̄itatem eiꝰ. Scd̄o sequit̄ ꝙ
talis ꝓmissio de xp̄o declaratore legis fuit facta
in mōte synai simul cū datione eius: qd̄ ꝓbatur ꝑ
hoc qd̄ ait moyses in hoc. xviij. c. Deute. cū referē
do legē pp̄lo dicit. Prophetā suscitabit tibi dn̄s
deꝰ tuꝰ: ipȝ audies vt petisti a dn̄o deo tuo in oreb
q̄n cōcio cōgregata est: ⁊ dixisti vltra nō audiā vo
cē dn̄i dei mei. Et ignē hūc maximū amplius nō
videbo ne moriar. Et ait dn̄s mihi. Bn̄ oīa locu
ti sunt. Prophetā suscitabo eis de medio fratrū
suorū similē tui. Et ponā v̄ba mea in ore eiꝰ ⁊c. vt
supra. Ex quibꝰ p̄ȝ qd̄ ista ꝓmissio de ꝓpheta de
claratore legis futuro quam refert hic moyses iā
fuerat facta in oreb in datiōe legis: quādo pp̄ls
dixit moysi: loquere tu nobis: et nō loquat̄ nobis
deus ne forte moriamur: vt p̄ȝ Exo. xx. Et tūc deꝰ
dixit moysi. Bene omnia sunt locuti petēdo me
diatorem qui loquat̄ eis ex parte dei familiariter
iō ꝓmitto tibi ꝙ ꝓphetā suscitabo eis de medio
fratrū suorū scȝ de tribu iuda similē tui in humani
tate ⁊ officio. Iste enim erit similis tui primo in hūa
nitate: q̄ licet sit deus tn̄ erit ēt homo. Q̄ ponā
verba mea in ore eiꝰ: q̄ erit verbū incarnatū: ⁊ sic
apparebit mūdo similis tibi in hūanitate: ⁊ etiā
tibi silis officio: nā sicut ego misi te ad istū pp̄lm li
berandum de ista captiuitate tp̄ali: ⁊ eduxisti eū
de terra egypti: ita ego mittam illū ad liberādū
totū genus humanū de seruitute peccati ⁊ de iu
go legis. Itē sicut ego ꝑ te dedi legem istā isti po
pulo: ita ꝑ illum prophetam christum declarabo
eam: ⁊ ideo posui verba mea in ore eiꝰ. Item sicut
iste pp̄ls fuit tibi rebellis multotiēs nolēs te au
dire: ita iste idē pp̄ls erit ipsi rebellis intātum ꝙ
interficiet eū: sicut iste pp̄ls voluit te interficere ⁊
cōstituere aliū ducē: ⁊ reuerti in egyptū. Sȝ sicut
ego puniui omnes rebelles qui nō te audierūt q̄
non introierūt terram ꝓmissā: sed cadauera eorū
manserunt in deserto: ita ego vltor existam eorum
qui verba huius prophete xp̄i audire noluerint: ⁊
ipsi nō crediderūt: q̄ vagos ⁊ captiuos tp̄aliter ꝑ
hunc mundū dispdā: et aīe eorū nunq̄ introibūt in
requiē meā. Ex q̄bꝰ p̄ȝ ꝙ ꝓmissio de xp̄o futuro le
gis interp̄te et declaratore facta fuit i mōte Oreb
in p̄mo anno simul cū datiōe legis: sed q̄ moyses
tacuit ⁊ omisit eā in exodo: iō refert et exprimit eā
in deute. Tertio aūt seq̄tur ꝙ sicut totꝰ ille pp̄ls se
obligauit ad seruādā legē moysi et oīa q̄ deꝰ locu
tus fuerat moysi q̄n dixit: oīa q̄ locutus est deꝰ fa
ciemꝰ ⁊ erimꝰ obediētes. Exo. xxiiij. Ita pariter se
obligauit ad audiēdū xp̄m in suo aduētu et decla
ratiōe legis ꝑ ipsam faciendā. Itē sicut ille pp̄lus
se obligauit ad seruandā lr̄alr̄ legē moysi sub ana
themate ⁊ mltiplici maledictiōe scripta Deut. xx
vij. ⁊ xxviij. ita sub eisdē maledictiōibꝰ ⁊ penis se
obligarūt ad audiēdū et credēdū et obediēdū illi
ꝓphe xp̄o et ad seruādā legē s̄ȝ eius declaratiōē.
Itē seq̄tur ꝙ ille pp̄ls nō erat obligatꝰ seruare lr̄a
liter legē moysi nisi vsq̄ ad declarationē factā per
illū ꝓphetā ꝓmissum: sȝ exinde tenebat̄ obserua
re legē moysi spūalr̄ s̄m veritatē ⁊ declarationem
factā ꝑ illū ꝓphetā: cui obligabātur credere ⁊ obe
dire: ⁊ eius doctrinā audire ⁊ seq̄: iō dixit eis iesus
Io. v. Scrutami scripturas: q̄ ille testimoniū ꝑhi
bent de me. Est q̄ accusat vos moyses in quo vos
speratis. Si eīn crederetis moysi: et crederetis for
sitan et mihi. de me eīn ille scripsit. q. d. sicut p̄res
v̄ri fuerūt obligati credere moysi et seruare lr̄alr̄
legē eius: ita ⁊ vos obligami credere mihi ⁊ audi
re a me declarationē legis moysi: nā ego sum ille
ꝓpha de quo scripsit moyses Deu. xviij. cui cū cō
minatiōe vltiōis obligami credere: et iō si credere
tis moysi crederetis et mihi: ⁊ per ꝯn̄s nō credēdo
mihi nō creditis et moysi. Et sic irritā facitis legē
eiꝰ: et violatis iuiurandū qd̄ fecistis i oreb: q̄n di
xistis oīa q̄ locutꝰ est deꝰ faciemꝰ et erimꝰ obediē
tes. Exo. xxiiij. ⁊ ꝑ ꝯn̄s estis heretici i lege: et incur
ritis oēs maledictiōes scriptas deu. xxvij. ⁊ xxviij.
¶ Hoc idē ondit̄ Matt. iij. ⁊ Luce. iij. q̄n in baptis
mo vox p̄ris audita est dicēs. hic est filiꝰ meꝰ dile
ctus in quo mihi bene cōplacui ipm̄ audite. Et sic
p̄ȝ ꝙ idē deꝰ pater q̄ in datiōe legis dixit de xp̄o.
Ponam verba in ore eius: loq̄turq̄ ad eos ⁊c. Idē
pater precepit in nouo testamento vt audiant ip
sum christum tanq̄ prophetam promissum in le
ge: et ideo vbicunq̄ memoratur in prophetis pre
sens punitio ⁊ captiuitas: in qua modo laborant
iudei: semper assignatur pro causa: quia non exau
dierunt vocem domini veniētis in carnē: siue quia
nō audierūt vocē huiꝰ prophete. s. xp̄i: nec credide
runt ipsi. vnde ait christus per os dauid psalmo.
xvij. Filij alieni mentiti sunt mihi: filij alieni inue
terati sunt et claudicauerunt a semitis suis. Itē
psal. lxx. Populus meus non audiuit me ⁊ israel
non intendit mihi. Itē psalm. xciiij. Hodie si vo
ces meas audieritis q̄bꝰ iuraui in ira mea ⁊c. Itē
Esa. i. cognouit bos possessorē suū ⁊ asinus prese
pe dn̄i sui: israel autē nō cognouit me. Itē capi. l.
Ecce eīn in iniquitatibus vestris vēditi estis: ⁊ in
sceleribus vestris dimisi matrē vestrā: quia veni ⁊
non erat vir: vocaui ⁊ non erat qui audiret. Item
capit. lxv. Omnes in cedem corruetis. pro eo ꝙ vo

Lex moysi principaliter spūalis.

Data in mōte sinay.

No. se obligauit pp̄ls ad s̄uādā legē et ita ad xp̄m audiendū.

caui et nō rńdistis:locutus sum et nō audistis ꝛc.
Itē Hiere.xvj.Sꝫ vos peius opati estis ꝙ prēs
vestri.Ecce eñ ambulabat vnusq̄sq̄ post prauiꝰ
tatē cordis sui mali:vt me nō audiat.Eijciā vos
de terra hac ꝛc.Ex supradictis ptꝫ quō ille ppl's
sub cōminatiōe obligabaẗ audire xp̄m in suo ad
uentu legē declarantē:sꝫ q꞉ nō audiuit:iō fuit pu
nitus in corpe et aīa in eternū et sic ptꝫ qualr̄ lex
moysi erat p xp̄m declaranda.Hoc idē dicit Ra
bi moyses in sententijs de pnia.ꝙ tpe messie oēs
attēdēt ad sciendā legē p scīo vēturo acq̄rēdo.Itē
in hoc cōcordāt oēs magistri iudeorum antiq̄.s.ꝙ
messias dꝫ in suo aduētu declarare mysteria occul
tissima legis:immo multa sunt mysteria in lege q̄
appellāt tycu.i.silentiū q̄ nullus audet declarare
quorū declarationē expectant faciendā p messiā
iō i orōne rogāt oēs vt deꝰ mittat messiā q̄ d'claret
nodos et enigmata legis.¶ Tertiū aūt p̄ncipa

lex moysi erat carnalr̄ terminanda ꝛ spiritualiter obseruanda.

le pbaẗ.s.ꝙ lex moysi quo ad cerimonialia ꝛ lrā
le officiū erat p xp̄m et eius mortē terminanda et
abolēda.hoc ptꝫ psal.xxxix.Sacrificiū et oblatio
nē noluisti aures aūt pfecisti mihi.Holocaustū et
p pctō nō postulasti:tunc dixi ecce venio ꝛc. put
ibi fuit declaratū.Itē psal.xlix.Nō accipiā d̄ do
mo tua vitulos,neq̄ d̄ gregibꝰ tuis hircos ꝛc.Itē
Esa.i.Quo mihi multitudinē victimarū vestrarū
ꝛc.Hoc idē ca.vltimo p totū.Itē Hiere.xvj.Ecce
dies veniēt dicit dn̄s:ꝛ nō diceẗ vltra.Uiuit dn̄s
q̄ eduxit filios israel de terra egypti:sꝫ viuit dn̄s q̄
eduxit filios israel de terra aquilonis ꝛc.Ex quo
ptꝫ ꝙ pasca et sabbata debebant cessare in aduē
tu messie.Itē capitulo.xxxi.Ecce dies veniēt dicit
dn̄s:et feriam domui iuda et domui iacob fedus
nouū nō ɓm pactū qd̄ pepigi cū pr̄ibꝰ vestris in
die qua apprehēdi manū eorū:vt educerē eos de
terra egypti ꝛc.Itē Dan̄.ix.post ebdomadas.lxij
occideẗ xp̄s:et nō erit eius ppl's qui eū negaturꝰ
ē.Et ciuitatē ꝛ sctūariū dissipabat ppl's cū duce
venturo.Et finis eiꝰ vastitas.Et post finē belli
erit statuta desolatio.Cōfirmabit aūt pactū mul
tis ebdomada vna.Et in medio ebdomade defi
ciet hostia ꝛ sacrificium:et erit in tēplo abomina
tio desolationis.Et vsq̄ ad cōsummationē et fi
nem perseuerabit desolatio.Ex supradicta ergo
patent tria presupposita.s.p̄mū qualr̄ lex moysi
erat ex precepto dei sub mltiplici cōminatiōe ab
illo ppl'o obseruanda.Scd̄o qualr̄ illa lex p xp̄m
pphetā futurū erat declaranda:et q̄uo sub eadē
cōminatione ille ppl's erat obligatus audire xp̄z
et eius doctrinā et ipsi obedire.Tertio qualr̄ ho
stia et sacrificia et cetera legalia legis moysi lite
raliter et officialr̄ erant terminanda et abolenda
et verificāda p mortē xp̄i.Et p ɔn̄s ille ppl's nō
ampliꝰ erat obligatꝰ post mortē xp̄i ad obseruā
da lr̄aliter cerimonialia:sꝫ obligabatur ea spūa
liter obseruare ɓm declarationē factam per xp̄m
hoc est ɓm doctrinā euangelicā q̄ nil aliud est ni
si declaratio et veritas legis:et sic ptꝫ qualr̄ xp̄s
erat futurus declarator legis moysi.¶ Scd̄o no

xp̄s magister et doctor.

tandū ꝙ xp̄s q̄ erat in lege pmissus tanq̄ verus
declarator et interpres legis moysi in declaratio
ne legis erat tanq̄ bonus et verus magister et do
ctor.Nā doctor in scholis primo legit lr̄aliter tex
tū.Scd̄o declarat ipsum textum lr̄e per rōnes et
alias autoritates.Tertio verificat ipsum textū p
exēpla sensibilia et per effectū.Et istū modū ser
uāt magistri in legendo mathematicas:et philo
sophi in sciētia naturali.Et iurisperiti in iure ci
uili ꝛ canonico:et vnusq̄sq̄ in sua facultate ita er
go xp̄s magister noster interpres legis tenuit hūc
modū nobiscū in declarando legē moysi.Nā pri
mo ipse obseruauit legeꝫ moysi lr̄alr̄ quo ad oīa
precepta moralia et cerimonialia.Scd̄o declara
uit totam legē doctrinalr̄ eius verū sensum expo
nendo.Tertio verificauit in se realr̄ ꝛ exēplariter
totā legem et pphetas:vt patebit.¶ His habitis

xp̄us obseruauit legem.

ponit̄ prima cōclusio.s.ꝙ xp̄us obseruauit lr̄ali
ter totam legē moysi:non solum quo ad precepta
moralia:sed etiā quo ad cerimonialia. Hoc autē
probatur.Nam xp̄s vt homo semp veneratus est
deū patrem tanq̄ patrē et dn̄m faciendo eius vo
luntatem:et tribuendo ipsi oēm honoreꝫ:vt ptꝫ p
totum discursum euangelicum. Iteꝫ nō solū vene
ratus ē deū patrē naturalē et dn̄m:sed etiam ve
neratus est virginē mariam matrem suam carna
lem et naturalem:et Joseph patrem nutritiuum
quia erat subditus illis:vt ptꝫ Luc.ij.Et sic iuste
viuendo obseruauit oīa precepta moralia vt ptꝫ
per totum discursum euangelicū.Itē seruauit oīa
precepta cerimonialia vsq̄ ad trigesimum annū
et vltra q꞉ in oībus festiuitatibus ascendebāt in
hierlm ɓm cōsuetudinem diei festi:vt ptꝫ Luce.ij.
Et sic est dicendū de ceteris cerimoīalibus q꞉ cō
edit agnum pascalem ꝛc. ¶ Secunda cōclusio.ꝙ

xp̄us declarauit legem moysi.

xp̄s tanq̄ magister et interpres in lege promissus
declarauit doctrinaliter legem moysi veraꝫ ꝛ spi
ritualem sensum et eius intelligentiam manife
stando.probaẗ.Nam illico post baptismū ꝛ ieiu
nium cōgregauit apl'os et discipulos:et ascendit
in montē:et sedēdo tanq̄ magister declarauit eis
legē moysi quo ad verū sensum cōfutādo falsam
doctrinam et fermentū scribarū et pharisorū vt
ptꝫ Mat.v.vi.et.vij.et exinde per totum discursuꝫ
euangelicum:q꞉ ostendit quomodo sabbatuꝫ nō
soluebatur:nec violabatur sanando infirmos:im
mo colebatur et magis sanctificabatur:q꞉ sabba
tum erat institutum ad sacrificandum deū facien
do opa sancta et nō seruilia cuiusmodi sunt ope
ra mie ꝛc.Item ostēdit qualiter cibi prohibiti in
lege nō prohibebātur per se:sed prout figurabāt
opera mala prohibita.s.homicidia et adulteria
et furta ꝛc.quo coinquinant animā:vt ptꝫ Mat.
xv.et sic de singulis.Item post resurrectionem in
cipiēs a moyse ꝛ prophetis interpretatus est illis
duobus discipulis et postea omnibus apostolis
omnia que erant scripta de se in lege ꝛ pphetis
et psalmis ꝛc.¶ Tertia cōclusio ꝙ xp̄s tanq̄ verꝰ
magister non solum declarauit legem doctrinali

xp̄s i se legē verificauit.

ter quo ad verum sensum:sed etiam verificauit in
se realiter et exemplariter totam legem et pro
phetas.Prima pars patet per supradictam secū
dam conclusionem. Secunda probatur per om
nes euangelistas.Nam primo christus voluit ba
ptizari in psona totius corporis mystici et suorū

membrorũ instituẽdo baptismũ et sic verificauit oẽs locutiones et purgatiões et cetera sacra purgatiua que fiebãt in lege in figura baptismi. Secũdo fuit passus et in cruce imolatus et oblatus. Et sic vĩficauit occisionẽ agni pascalis et oĩa sacrificia et holocausta et oblationes que fiebãt in lege in figura sue passiõis ꝛ sacr̃i eucharistie. Itẽ fuit sepultus ꝑ totã diẽ sabbati in sepulchro. Et sic vĩficauit qetẽ sabbati legalis. Itẽ eduxit fideles ve. te. de lymbo inferni. Et vĩficauit figurã liberationis filiorũ isrl' de egypto. Itẽ resurrexit et ascẽdit in celũ. Et sic vĩficauit dicta ꝓphetaꝝ: vt patebit infra. Et sic ptz ꝙ xp̃s totã legẽ et ꝓphetas vĩficauit exẽplariter in se. ¶ Quarta cõclu. ꝙ xp̃s nõ solũ vĩficauit in se legẽ moysi quo ad p̃cepta cerimonialia: sed etiã declarauit et vĩficauit in se p̃cepta iudicialia. Pria ps ptz ꝑ supradictã tertiã cõclusionem. Scd̃a pars ꝓbat̃. Nam inter iudicialia ponitur Exo. xxi. Primo ꝙ si qs percusserit virũ aut mulierẽ et secuta fuerit mors: tunc ille morte moriat̃: et det vitã ꝓ vita. Et si mutilauerit aliqđ mẽbrũ det oculũ ꝓ oculo et dẽtẽ ꝓ dẽte ꝛc. Hoc aũt preceptũ iudiciale vĩficauit xp̃s in se ꝓ pctõ p̃morũ parentũ in quo fuit homicidiũ et furtũ: q2 oẽs filios et posteros occiderũt: et honis gratuitis expoliauerũt. Et fuit ibi blasphemia ꝛ sacrilegiũ: inquantũ deitatẽ vsurpare tẽtauerũt. Et iõ xp̃s in cruce voluit ꝓ oĩb' mori et dare mortẽ tpalẽ ꝓ nr̃a morte eterna: et vitaȝ ꝓ vita et aĩam ꝓ aĩa: et dentẽ ꝓ dẽte: et oculũ pro oculo et totũ pro toto: et ptẽ ꝓ parte. Et sic vĩficauit illud preceptũ iudiciale: ꝛ multa alia: q2 pro pctĩs oĩm preteritorũ et futurorũ mortu' est: et pro oĩbus furtis et rapinis et adulterijs et ceteris sceleribus satisfecit in sua passione. Itẽ nõ solũ vĩficauit in se precepta iudicialia ꝓ oĩb' satisfaciendo: sed et ipsa iudicialia declarauit mutãdo forũ et penã iudicialẽ secularẽ in pnialeȝ et spũalem. ¶ Ad cui' intellectũ est notãdũ ꝙ ille for' iudicialis ꝛ punitio ve. le. figurabat forũ et punitionem pnialẽ legis euãgelice ꝑ xp̃m instituendã. Nã lȝ in punitione pniali per xp̃m instituta nõ det̃ oculus carnalis: et dẽs pro dente: tñ dat̃ oculus pro oculo: et dens pro dente: et vita pro vita ciuiliter. Nam qñ venit homicida aut mutilator mẽbrorũ aut latro ad cõfitendũ tũc ecclesia siue sacerdos lȝ nõ interficiat corporalr̃ homicidã: siue mutilatorẽ penitenteȝ tñ precipit ipsum occidi a mundo. i. ꝙ fiat religiosus: ꝛ p̃uet seipsum delitijs mũdanis: et iugiter agat pniaȝ: et oret ꝓ illo quẽ occidit et vita priuauit et ꝙ nutriat filios ei' quẽ occidit. Et ita p̃iter p̃cepit mutilatori ꝙ nutriat et ꝓprijs bonis tpalibus illũ cuius mẽbrũ mutilauit. Itẽ precepit latroni vt restituat furtuȝ et oẽ male ablatũ: ꝛ etiã satisfaciat pro dãno illato: ꝛ sic precipit luxurioso vel auaro vel iracũdo vt abscidat mẽbrũ qđ scandalizat spũ nõ corpalr̃ sed spũalr̃: ꝛ hoc ex precepto xp̃i Mat. xviij. Si ocul' aut pes tuus scãdalizat te: erue eũ ꝛ ꝓijce abs te quod est intelligendũ de mẽbro corpali: sed spũali. s. de mala intentione et cogitatione ꝛ peruerso proposito et occasione. Et ad hoc propositum dicit infra caplo. xix. ꝙ multi castrauerũt seipsos ꝓpter regnũ celorũ q põt cape capiat ꝛc. ¶ Et ita xp̃s oẽs pctõres remittebat ad pniam dicẽs. Uade et ampli' noli peccare et sic lȝ nõ lapidauerit adulteraȝ lapidibus materialibus: tñ lapidauit eam lapidibus spũalibus. s. cõpũctionis et cõtritionis et pnie. Et sic est dicendũ de ceteris pctõribus. Nã lȝ xp̃s nõ occidebat eos quo ad substantiã tñ occidebat in eis pctm̃ suscitando in eis fidẽ et grãm: vt inqt Aug. Et sic p̃iter istis penitentibus mutilauit mẽbra malarũ cogitationũ ꝛ occasionẽ. sȝ lȝ xp̃s nõ interficiat ilico corpalr̃ pctõres obstinatos et ip̃enitẽtes tñ finalr̃ iterficit eos morte eterna. Et ita xp̃s lapidauit et interfecit lapidib' eternis synagogã iudeoꝝ adulterã ꝛ obstinatã: q dimisso' negato ꝓprio viro xp̃o fornicat̃ cũ diabolo. Ex supradictis ptz qualr̃ Rabi moyses de egypto idigne et ip̃rudẽter reprehẽdit Jesum nazarenũ redẽptorẽ nr̃m q dicit in sentẽtijs de pnia ꝙ Jesus nazarenus lȝ eẽt vir bon' et simplex et fuerit cã destructionis oĩm idolorũ ꝛ superstitiõis gentiliũ: tñ sua doctrina nõ fuit vtilis mũdo nec reipublice: eo ꝙ nullũ puniebat: sed oĩbus malefactorib' parcebat: vt ptz de adultera: quaȝ absoluit a morte ɔtra legẽ moysi. Uñ dicit ꝙ si talis lex seruaret̃ scȝ ꝙ reus nõ puniretur sed oĩbus parceretur: tunc respublica destrueretur: nec possent ciuitates et regna cõseruari nisi pctã punirẽtur. Et sic patet doctrinam eius non esse bonam. ¶ Ad hoc respondetur: ꝙ iste Rabi moyses cõtradicit sibiipsi si bene volumus aduertere. Nã ipsemet dicit. Jesus nazarenus fuit vir bonus et optimus intantum ꝙ destruxit detestabilem idolatriam de mundo ergo sequitur ꝙ fuit vtilis toti mundo et deo dilectus et conformis auferendo tantum scelus de mundo. quia virtuosus est conformis et nulli inutilis: sed omnibus prodest: vt inquit Plato. Item iste homo multipliciter decipitur. Primo. quia christus nunq̃ prohibuit prauos puniri: q2 per ipsum qui est vera sapiẽtia reges et principes mundi regnant: vt puniẽdo mala, et remunerando bona exerceant iusticiam. Et sic christus iaȝ habet reges ꝛ principes seculares qui puniunt malos et incorrigibiles tpaliter ẽm demerita eorum in foro iudiciali. Sed vltra hunc gladiũ secularẽ voluit vti xp̃s gladio spũali pniali: qui est multo nobilior: qui qdem gladius nõ occidit: nec mutilat substantiã: sed pctm̃ interimit ꝛ abscidit ab aĩa. Et iõ xp̃s pctõres ad pniam remittebat: ergo nõ relinqbat eos impunitos. Nã pnia ẽm Aug. est quedã dolẽtis vĩdicta puniens in se quod dolet cõmisisse. Et sic pnia vere punit peccatum in reo. ¶ Unde ponitur pro cõclusione ꝙ pnia peramplius et perfectius punit pctm̃ ꝙ lex secularis: et ꝙ lex vetus puniebat qđ tripliciter probat̃. Nã magis satisfacit deo et proximo et pfectius iustificat pctõrẽ. Probat̃ primũ et scđm. Nam qñq3 homicida suspensus per legem secularem nõ recipit mortem patienter: et sic nõ satisfacit deo nec restituit ablatum: et sic non satisfacit proximo: nec etiam iustificat peccatorem postquam manet incontritus et impenitens. Sed

xp̃s verificauit in se legalia.

Forus seu punitio ve. le. figurabat sacramẽtũ pnie.

xp̃s peccatores ad penitentiam remittebat.

Rabi moyses xp̃m reprehendit

Pnia plus amplius punit pctm̃ ꝙ lex secularis.

vera pnia prio satisfacit deo p verã cõtritionẽ et ppo tñ nõ peccãdi. Scdo satisfacit proximo resti/tuẽdo ipsi ablatũ in effectu vel in affectu ꝛ pmis/sione. Tertio iustificat seipm pterita pctã plãgẽ/do ꝛ futura nõ cõmittere pponẽdo. Itez pbat ea dẽ cõclusio sic. Illa pũitio est pfectior ꝛ magis suf ficiens q̃ delet ꝛ extinguit pctm̃ qd diabol' plan tauit ꝛ seruat substãtiã quã deus creauit: ꝙ illa q̃ destruit substãtiã ꝛ nõ extiguit qñcꝫ pctm̃: sꝫ pnia est hmõi respectu punitiõis sclaris: g est pfectior. Minor ptꝫ. Nã p pniam totalr delet ꝛ extinguit pctm̃ qd diabol' psuasit: et cõseruat nõ solũ aia: sed etiaz corp' vt ille vltra possit bñ opari: ꝛ opa mie exercere: ꝛ p defuncto quẽ occidit semp orare ꝛ p filijs ei' subuenire ꝛc. Pũitio aũt sclaris extin guit substãtiaz ꝛ qñcꝫ nõ extinguit pctm̃: ꝛ aufert locũ ꝛ tps bñ operandi. Et sic nõ satisfacit pxio. Itẽ pnia est magis vtilis pxio ꝛ reipublice ꝙ pu nitio legalis legis veteris. Nã illa mutilabat mẽ brũ: scꝫ oculũ aut manum delinquẽtis de quo nul la vtilitas prouenicbat leso nec satisfaciebat in/iuriam passo sed pnia nõ aufert mẽbrũ corpale vt ille possit satisfacere leso op̃ib' manuũ suaꝝ: aut vt restituat ablatum. Et sic pnia non solũ est ma/gis vtilis iniuriam passo: sed etiam toti reipubli ce: inquantum non vult mortez peccatoris: sed vt magis conuertatur ꝛ viuat: ꝛ seruiat deo et prosit proximo. Et sic cõplures criminosos nouimus p penitentiam liberatos: qui ardentius seruierunt deo ꝛ reipublice perutiles steterũt post actã peni tẽtiã. Ex quib' patet ꝙ gladius pnialis multo p fectior et vtilior est ꝙ gladius secularis punitio/nis. Ideo xps qui in primo sui aduentu venit tãꝙ vniuersalis redemptor ꝛ totius generis humani reparator: noluit vti gladio seculari: sed peniten/tiali ꝛ salubriori. Nec ex hoc prohibuit nec impe diuit gladium iudicialez secularis punitiõis quẽ principibus seculi ante tanꝙ deus commiserat nec invtẽdo gladio penitẽtiali destruxit precepta iudicialia veteris legis: immo declarauit illa in/quantum figurabant punitiões penitentiales le gis euangelice. Et sic patet ignorãtia et imprudẽ tia ipsius rabi moyses: qui ignorãs sacramẽtum pnie reprehẽdit xpm putãs ꝙ xps remittẽdo pec/catores ad pniaz relinquebat eos impunitos: cũ punitio penitẽtialis sit multo perfectior ꝛ magis satisfaciens deo ꝛ proximo: ꝛ magis iustificans de linquẽtem ꝛ magis vtilis reipublice. Ex quibus omnibus ptꝫ ꝙ xps nõ fuit cõtrarius nec dissipa tor legis moysi: imo fuit cõseruator ꝛ instaurator: qꝛ primo obseruauit eam lr̃aliter. Scdo declara/uit eam doctrinalr ꝛ spũaliter verũ sensum ꝛ intel ligẽtiã ostẽdẽdo. Tertio verificauit legem et pro/phetas in se realiter ꝛ exemplariter: qꝛ omnia que erant in lege figurata et in prophetijs vaticinata: in sua passione et resurrectiõe cõpleuit ꝛ cõsum/mauit vt ptꝫ per discursum euãgelicũ. Ex quibus etiam ptꝫ ꝙ sicut lex moysi erat ab illo populo li teralr obseruãda: ita per xpm erat spũaliter decla randa in suo aduentu et per ipm quo ad officium literale terminãda et ablẽda. Et sicut ille popu lus erat obligatus ad obseruãdã illã legẽ lr̃aliter sub cõminatione illarũ penaꝝ ꝛ maledictionum. Ita pariter erat obligat' ad audiẽdã declaratio nẽ legis faciẽdã per xpm: ꝛ ad credẽdũ et obedien dũ ipsi: et hoc sub eadẽ cõminatione ꝛ p ɔñs erat obligat' ad seruãdã legẽ spiritualr sꝫ declaratio nẽ faciẽdã p xpm. Et sic nõ obligabant ad seruã/dã legẽ lr̃aliter nisi vsꝙ ad declarationẽ faciẽdã per xpm. Et sic per cõsequens ptꝫ etiam ꝙ postꝙ lex moysi est iaz declarata: ꝛ litterale officiũ est iã terminatum et abolitũ p passionẽ xpi: et veritas legis est iam pmulgata in euãgelio: ꝛ cerimonia lia officia sunt iã phibita tanꝙ mortua: sequit ꝙ veritas euangelica est seruãda tanꝙ salubris ꝛ ce rimonialia vitanda et execranda tanꝙ mortifera. Et inde lex moysi nõ destruitur: nec violat: immo verificatur et statuitur et ratificat et obseruatur. Ex hoc patet miserabilis cecitas iudeoꝝ. ¶ Quã tum ad scdm articulũ est notãdũ ꝙ sicut lex moysi nõ erat mere carnalis: sꝫ principalr spũalis rõne finis: put dictum est: ita pariter promisit messiaz et redemptorem spiritualem ꝛ nõ carnalr: sed spi ritualr viuẽtem. Et sic in suo officio non debebat esse carnalis sꝫ spũalis. Et p ɔñs spũalr debebat operari in suo officio: ꝛ in spiritualia bona: et non carnalia cõcedere. Et ideo est aduertendũ ꝙ oẽs pphetas ꝙ xps messias in lege promissus septez erat principalr inter cetera facturus. Naz primo erat in secũdũ tẽplũ venturus. Secundo erat legẽ nouam et perfectam et vniuersalem et communẽ oibus gentib' et nationibus datur'. Tertio erat pro oibus moriturus: et oẽs a pctõ per mortẽ suã liberaturus. Quarto erat resurrecturus: et post re surrectionẽ vlr regnaturus in celo et in terra et in inferno. Quito debebat mittere suos discipulos ex iudeis cõuersos per totũ orbem: qui totũ popu lum gentilem debebant xpo subijcere ꝛ oia idola delere. et diabolũ ex hoc mũdo eijcere. Sexto de bebat populum iudaicum incredulũ ꝛ obstinatuz dissipare: ꝛ in perpetuam captiuitatẽ destinare ꝛ subigere. Septimo in fine mundi in scdo suo ad uẽtu ꝛ finali iudicio suos fideles in corpore ꝛ aĩa glorificare et felicitare. ¶ Sed primuz: scꝫ ꝙ mes/sias erat venturus in scdo templo pbat. ¶ Ad cu ius intellectũ est aduertendum ꝙ quatuor pphe/te fuerunt cõcitatores ad edificãdũ scdm tẽplum scꝫ Daniel aggeus zacharias ꝛ Malachias. Qñ oẽs isti quatuor clare et manifeste p̃dixerunt et p phetarunt qualiter xps messias erat venturus ad illud scdm templum et daturus legẽ euangelicã ꝛ moriturus. Et qño illa ciuitas secunda simul cuꝫ templo ꝛ sacerdotio erat destruenda pp̃ter pctm̃ mortis xpi. Et quomodo noua ciuitas hierusalez erat per xpm edificãda: ꝛ per totũ orbem diffusa. Et hoc pbatur Danielis.ix. vbi dicit angelus da nieli. Scito ꝛ aiaduerte ab exitu sermonis vt iterũ edificet hierusalem vsꝙ ad xpm ducem ꝛc. Item Aggei.ij. Adhuc modicum est ꝛ ego mouebo celũ et terram et mare et aridam et mouebo omnes gẽ tes: ꝛ veniet desideratus cunctis gentibus: et im/plebo domũ istam gloria: dicit domin' exercituũ Meũ est argẽtũ ꝛ meũ est aurum dicit dñs exerci tuũ. Magna erit gloria istius domus nouissime

Secũd' articul'

Christ' erat. vij. factur'.

Christus erat in scdm tẽplũ venturus.

plus q̄ prime &c. Ex his verbis sequitur primo q̄ nō debebat xp̄s multū tardare: p hoc qd̄ ait. Adhuc modicū est &c. Scd̄o sequitur q̄ xp̄s nō solū erat ventur⁹ ad saluādū iudeos: sed et gētiles cū ait. Cōmouebo oēs gētes: & veniet desiderat⁹ cūctis gētibus. Tertio sequitur q̄ xp̄s erat ventur⁹ in illud scd̄m templū quod post captiuitatē babylonie edificabatur per esdrā et neehiam et zorobabel ad instantiam aggei & zacharie. Quarto sequitur q̄ glīa quā xp̄s debebat afferre ad illd̄ tēplū nō debebat cōsistere in auro et argēto: sed in bonis spiritualib⁹: p hoc quod ait meū est argētū & aurum. Itē sequitur etiā q̄ in bonis spiritualibus magis debebat pollere scd̄m templū q̄ primum. Nā licet in secūdo tēplo nūq̄ fuerit archa federis cū tabulis legis: nec cū māna et virga aaron: eo q̄ fuit cōbusta simul cū tēplo p caldeos tn̄ in scd̄o templo fuit xp̄s deus et homo rex & sacerdos figuratus p archā federis qui fuit in tēplo p̄sentatus: & in eo miracula fecit: et legē euangelicā predicauit: & legē moysi declarauit: ideo subdit q̄ maior erit gloria dom⁹ istius nouissime q̄ prime. Item sequitur q̄ post illud scd̄m tēplū nullū aliud erat materialiter edificandū in hierusalē: per hoc qd̄ ait. Maior erit gloria hui⁹ dom⁹ nouissime q̄ prime. Nā si illa erat dom⁹ nouissima ergo post illam destructam per Tytum et romanos: nulla alia materialis expectatur. Et p̄ pherer iā venit in illā domū ante ei⁹ destructiōē per qd̄ potest patere cecitas & falsa spes iudeor̄. Itē eadē ɔclusio pbatur manifeste zacha. ix. Nam postq̄ in primis capitulis p̄dixit reedificationē scd̄i tēpli & ciuitatis: & multa alia ventura in illam ciuitatem & templum dicit. Exulta satis filia syō et iubila filia hierusalem. Ecce rex tuus venit tibi iustus & saluator ipse pauper ascēdēs sup asinā et super pullū filium asine &c. quod fuit impletū: vt p₃ per oēs euāgelistas. Et sic patet manifeste qualiter xp̄s erat venturus in illud scd̄m templū p̄ut omnes hebrei antiqui glosant istum passum intelligentes de rege messia. ¶ Hoc idem probatur Malach. iij. Nam postq̄ in duobus primis capitulis predixerat dissolutionē & immundiciā sacerdotū illius secundi templi & ciuitatis: ex consequēti in tertio capitulo predicit aduētum christi in secūdū templū. Vn̄ ait. Ecce ego mittam angelum meum & preparabit viam ante faciem meā & statim veniet ad tēplū sanctum suū dominator quē vos queritis: & angelus testamēti quē vos vultis &c. ¶ Ex supradictis autoritatib⁹ istor̄ quatuor pphetar̄ tenebant pro articulo fidei oēs antiqui hebreor̄ q̄ rex messias erat ventur⁹ in illud scd̄m tēplū. S₃ q₂ nōdū viderūt eum: ideo multi eor̄ dixerūt q̄ rex messias iā venit s₃ nōdum manifestauit se vsq₃ ad tempus. Interim aūt vadit occult⁹ peregrinādo p mundum inter pauperes & leprosos pro pctō iudeor̄. Et ad hoc allegant illud Esa. liij. Nos reputauimus eū quasi leprosum &c. Ex quibus oībus p₃ manifeste q̄ messias quicunq₃ sit ille iā venerat anteq̄ scd̄m templum destrueretur p romanos. Et in hoc cōsistit tota pturbatio iudeor̄: q₂ vt euadant & fugiant hanc manifestā veritatem dicūt multa vana & enormia et risu di

gnissima: et hoc de primo officio messie in lege p̄missō. Scd̄m officiū regis messie erat: q₂ erat daturus legē nouā vniuersalē & cōmunē oībus gētib⁹ et nationibus. Hoc primo pbatur Esa. ij. vbi dicitur. Et erit in nouissimis dieb⁹ preparatus mons domus domini in vertice montiū: & eleuabitur super celos. Et fluent ad eū oēs gentes. Et ibunt populi multi et dicent. Venite ascēdam⁹ ad montē domini & ad domum dei Jacob: et docebit nos vias suas: et ambulabimus in semitis eius: q₂ de syon exibit lex & verbū dn̄i de hierusalē &c. Itē infra ca. li. Attendite ad me popule meus: & tribus mea audite: q₂ lex a me exiet & iudiciū meū in lucē pplor̄ requiescet &c. Item Hiere. xxxi. Feriā domui israel et domui iacob fedus nouū nō s̄m pactū qd̄ pepigi cum patribus vestris in die quādo apprehendi manum eorum: vt educerē eos de terra egypti: pactum qd̄ irritū fecerūt post dies illos dicit dominus: dabo legē meam in visceribus hominū et in corde eor̄ scribā eam &c. Et supradictis & multis alijs p₃ qualiter rex messias erat legem nouā daturus preter legē moysi. Sed tertiū: sc₃ q̄ xp̄s rex messias erat moriturus & occidendus a suis & genus humanū a peccato liberaturus: iam satis pbatum est in expositione libri psalmor̄: et maxie psal. xxi. & xxxiij. et. xxxv. & lxviij. vbi dd̄ magis videtur euāgelista q̄ ppheta. Sed hoc magis manifeste patet Esaie quinquagesimo. vbi christus deus factus homo dicit. Corpus meum dedi percutientibus: et genas meas vellentibus faciem meam non auerti ab increpantibus et conspuentibus in me &c. Item ca. lij. de christo rege messia dicit de⁹ pater &c. Ecce seruus meus exaltabitur et sublimis erit &c. Sed immediate c. liij. dicit et explicat totam mortem et ignominiosam passionem eius pro peccatis omnium. Unde ait. Uere languores nostros ipse tulit: & dolores nostros ipse portauit Et nos reputauimus eum quasi leprosum et percussum a deo & humiliatum. Ipse autem humiliatus est propter iniquitates nostras & attritus est ppter scelera nr̄a &c. p totum. Quod quidem capitulū nō potest itelligi dici de rege messia: q̄ erat p populo moritur⁹ s₃ Rabi moys. & oēs antiquos iudeor̄. S₃ quidā eorum vidētes q̄ hoc fuit impletū in iesu xp̄o: quē nos in messiā recepim⁹. Ideo cōfusi euenerūt i tantā vesaniā dicētes q̄ duo expectātur messie: sc₃ vnus primus vocat⁹ Jucefabē effraim. Et ali⁹ Abē dauid de tribu iuda. Et sic dicunt q̄ totū istud. liij. capitulū loquitur & verificatur de messia Jucefabē effraim: q̄ ē moritur⁹ p defensione populi isrl̄: quē occidet gog & magog: s₃ post surget messias aben dauid & resuscitabit messiā iucefaben effraim: & cōgregabit oēs iudeos ex omnibus partibus mūdi: & tunc pugnabit cōtra gog & magog iuxta hierusalem: & vicet eos. Et tūc tāq̄ victor & triūphator edificabit nouam hierusalem: vbi prius erat: inquā introducet omnes filios israel ex omnibus partibus mūdi congregatos &c. Sed quantum sit vana & irridenda ista fictio: dictū est psal. xx. Verūtamē₃ moderni iudei videātur fugere quodā falso colore & fictione veritatē hui⁹ capituli: tamē nullo colore aut via possunt

xp̄s erat datur⁹ legē nouam.

Christ⁹ messias erat pro oib⁹ moriturus.

Nota.

vitare manifestā passionē xp̄i reuelatā Danieli
ꝓphete.ix.c.vbi dicit gabriel angel⁹ danieli.Se-
ptuaginta ebdomade abbreuiate sunt sup ppl'm
tuū ⁊ sup vrbē sanctā tuā:vt ꝯsummet̄ preuarica-
tio ⁊ finē accipiat pcm̄ ⁊ deleatur iniquitas ⁊ ad
ducat̄ iusticia sempiterna ⁊ impleat̄ visio ⁊ ꝓphe
tia:⁊ vngat̄ sanctus sctōꝝ.Scito ⁊ aīaduerte ab
exitu sermonis vt iterū edificet̄ hierl'm vsq; ad xp̄z
ducē ⁊c.put supradictum est.s.post ebdomadas.
lxij.occidet̄ xp̄s ⁊c.Ex quibus ṽbis predicebant̄
no.istas decē veritates. decē veritates ꝓphetice.Prima q xp̄s erat ventu
rus post.cccclxxiiij.annos a reedificatiōe scōi tē-
pli que sunt.lxij.ebdomade annoꝝ.Scōa veritas
q xp̄s erat a suis occidēdus ⁊ negādus.Tertia q
per mortē xp̄i erat implenda oīs visio ⁊ ꝓphetia
ꝓphetaꝝ.Quarta q mors xp̄i debebat auferre oē
pcm̄ ⁊ delere oēm iniquitatē:⁊ adducere oēm iu-
sticiā ⁊ grām vniuerso mūdo.Quinto q xp̄s erat
vngēdus rex ⁊ baptizandus pro nobis. Sexta q
ppl's iudeorum erat negaturus xp̄m.Septima q
ex hoc erat reprobādus.Octaua q post mortē xp̄i
debebat deficere hostia ⁊ sacrificiuz:⁊ cessare lex
moysi.Nona q ciuitas hierl'm simul cū tēplo erat
destruēda.Decima q desolatio ⁊ reprobatio sy-
nagoge ⁊ oīm legaliū ⁊ captiuitas iudeoruz erat
duratura vsq; ad ꝯsummationē ⁊ finē mūdi. Itez
q xp̄s rex messias deberet mūdū redimere ⁊ pr̄es
vete.test.de lymbo per passionē liberare.Pz za-
cha.ix.vbi postq̄ dixit.Ecce rex tuus venit tibi iu-
stus ⁊ saluator ⁊c.postea subdit.Tu ṽo in sangui
ne testamēti tui eduxisti vinctos de lacu vbi non
erat aqua ⁊c.Itē.c.xij.Effundā sup domū dd̄ ⁊ su
per habitatores hierl'm spm̄ grē et precū:⁊ aspi
cient ad me quē cōfixerūt ⁊ plangēt eum ⁊c.Et sic
pz manifeste qualiter xp̄s rex messias erat occidē
messias xp̄s erat resurrecturus. dus vt totū ppl'm a pctō liberaret.¶ Quartū aūt
mysteriuz:scz q xp̄s erat a mortuis resurrecturus
et post resurrectionem regeneraturus: licet sit sa-
tis probatum per totā expositionem libri psal.⁊
precipue psal.xx.⁊.xxix.⁊.xl.⁊.lxvij.tn̄ manifeste pz
Esa.xi.per totū vbi inter cetera dicit.In die illa
radix iesse qui stat in signū populorum ipsum gē-
tes deprecabuntur:⁊ erit ei⁹ sepulchrū gloriosuz
⁊c.Ex quo pz q si sepulchruz eius est gloriosum:
ergo absq; incineratione ⁊ putrificatione resurre
xit i corpus gloriosum ⁊ īmortale.Itē Esa.postq̄
per totū.liij.explicauit mortem ⁊ passionem xp̄i:
postea per totum residuum vsq; ad finem libri p̄-
dicit gloriam regni eius vniuersalis ad ostenden
dum q a mortuis resurrexit:⁊ postea regnauit in
celo ⁊ in terra:quia mortui non regnant super vi-
uos.Sed hoc idē magis clare pz Osee.vi.vbi di
citur.Venite et reuertamur ad dominum:qr ipse
cepit ⁊ sanabit nos percutiet ⁊ curabit nos:viuifi
cabit nos post duos dies: et tertia die suscitabit
nos:⁊ viuemus in conspectu eius sciemus seque-
xp̄s erat edificatur⁹ nouam hierusalez. murq; vt cognoscamus deū ⁊c.In quibus verbis
manifestatur distincte resurrectio christi:que fuit
cā nostre future resurrectiōis:put patebit.¶ Qui
tum aūt mysteriū:scz qualiter christ⁹ rex messias
post resurrectionē suaz debebat edificare nouam
hierl'm ⁊ introducere in eā totū ppl'm gentilem:et
mittere suos discipulos per totū mūdū ⁊ destrue
re oīa idola:⁊ eijcere diabolū de mūdo:et subijce-
re sibi totū ppl'm gentilē ⁊c.lz satis sit ꝓbatū per
totā expositionē libri psal.⁊ spāliter psal.xvij.et
xviij.⁊.lxvi.⁊.lxvij.⁊.lxxi.⁊.cix.tn̄ manifestius pro
batur per totū librū Esaie maxime a.xl.c.vsq; ad
finē vbi in fine cōcludit.Ponā in eis signū ⁊ mit-
tā ex eis qui saluati fuerūt ad gētes in mare ⁊ in
africam et lidiam tenentes sagittā in italiā ⁊ gre
ciam et ad insulas maris longe ad eos qui nō au
dierunt de me:et nō viderūt gloriā meā:⁊ annun-
ciabūt gloriam meā gētibus ⁊c.Hoc idē manife-
stissime pz Hieremi.xvi.vbi post reprobationem
iudeoꝝ dicit.Ego mittā piscatores multos ⁊ pi-
scabūtur eos.Et subdit infra.Ad te gētes venient
ab extremis terre:et dicēt vere mēdaciū possede-
rūt pr̄es nostri:vanitatē que nō ꝓfuit eis ⁊c. Itez
hoc idē pz Osee.i.⁊.ij.sed clarius zacha.viij.vbi
dr̄.Ecce venient ppl'i multi ⁊ gētes robuste ad q̄ren
dum dn̄m exercituū ⁊ in hierl'm ad deprecandam
faciem domini hec dicit dominus exercituum.In
diebus in quibus apprehendēt decē hoīes ex oī-
bus linguis gentiū:et apprehendent fimbriā viri
iudei dicētes:ibimus vobiscū. Audiuimus enim
qm̄ deus vobiscū est.Hoc idē pz infra.c.xiij.vbi
dr̄.In die illa erit fons patēs domui dd̄ ⁊ habitā-
tibus in hierl'm in ablutionem pctōris ⁊ menstrua
te:et erit in die illa dicit dn̄s exercituū:disperdaz
oīa noīa idolorum de terra:⁊ nō noīabunt̄ vltra:
et pseudo ꝓphetas et oēm spm̄ immūdum aufe-
rā de terra ⁊c.¶ Sextū aūt mysteriū.s.qualiter iu-
Christ⁹ ppl'm iudaicum debebat reprobare ppter pctm̄ ⁊c. dei ꝓpter pcm̄ mortis xp̄i erāt reprobādi: et sa-
cerdotiū ⁊ regnū coꝝ extinguēdū:et nouū sacrifi-
cium instituendū:et ppl's gentilis eligēdus ⁊ sub
stituendus lz satis sit explicitū per totā expositio
nem libri psalmoꝝ:et maxime psalmo.xxi.⁊.xxxix.
et.xlix.⁊.l.⁊.lxvij.⁊.lxxi.⁊.lxxxi..et.cviij.et.cix.tamē
manifestius pz p totū Esaiā ⁊ oēs alios prophe
tas in quibus nō est aliqua pars in qua nō repro
betur ppl's iudaicus propter ingratitudinē:⁊ eli-
gatur populus gentilis.Sed destructio templi ⁊
sacerdotij et dissipatio illius populi maxime et
manifeste pz Dan̄.ix.vt dictū est.¶ Septimū aūt
mysteriū:scz.qualiter in fine mūdi post miserabi-
Iudei i fine mūdi ꝯuertentur. lem exitum et interitū antixp̄i ppl's iudeorū sit ad
xp̄m conuertendus et reuersur⁹ per predicationē
Helye et Enoch:et qualiter postea xp̄s sit ventu-
rus ad iudiciū generale:et qualiter debet oēs re-
suscitare:scz iustos i corpora gloriosa:vt recipiāt
vltimā pfectionē et felicitatem:impij aūt in sup-
pliciū eternū ⁊c.Licet satis diffuse sit dictū p to-
tam expositionē psalmoꝝ maxime psalmo.i.⁊.ij.
et.xx.et.l.et.cix.tn̄ qualiter xp̄s oēs iustos in fine
mūdi debet glorificare et ab eis omnē miseriam
corporalē auferre manifeste predicitur Esa.xxv.
vbi dr̄.Precipitabit mortē in sempiternū:et aufe
ret dominus deus lachrymā ab omni facie terre:
et opprobriū populi sui auferet de vniuersa terra
q: dn̄s locutus est et dicent in die illa.Ecce deus
noster iste expectabimus eum et saluabit nos iste
dn̄s sustinuimus:eū et exultabimus et letabimur
in salutari eius:q: requiescet manus dn̄i in monte

isto ⁊c. Itē hoc idē ptʒ per totū. Itē vltimum iudicium et glorificatio iustoꝝ manifestissime predicitur Daniel.xij. vbi dr̄ ꝙ multi de his qui dormiūt in puluere terre euigilabūt: alij in vitā eternā: alij in opprobriū: vt videāt semp. Qui aūt docti fuerint fulgebūt q̄si splēdor firmamēti: ⁊ qui ad iusticiaʒ erudiūt multos q̄si stellas in ppetuas eternitates ⁊c. Itē iudei ꝙ conuertent̄ ad xp̄m in fine seculi ptʒ Osee.iij. vbi dr̄ ꝙ post h̄ reuertent̄ filij israel et querēt dn̄m deū suū: ⁊ dauid regē suū: et pauebūt ad dn̄m: et ad bonū eius in nouissimo dieꝝ. Itē hoc idē ptʒ zacha. vltimo per totū. Sed ꝙ cōuersio ppl'i iudeoꝝ in fine seculi sit faciēda ad p̄dicationē Helye patet Malachie.iiij. vbi dr̄. Ecce ego mittā vobis Helyam prophetā anteꝙ veniat dies dn̄i magnus ⁊ horribilis ⁊ cōuertet cor patrū ad filios ⁊ cor filioꝝ ad patres eoꝝ ne forte veniāt ⁊ percutiāt terrā anathemate. Ex quib' oībus ptʒ per oēs prophetas q̄d in his septem cōsistebat p̄ncipal'r totū offm̄ regis messie in lege ⁊ prophetis pmissi. Primo q: erat venturus in fine secūdi tēpli. Scd̄o q: erat nouam legem daturus. Tertio q: erat per mortē mūdū redēpturus et liberaturus a seruitute diaboli. Quarto quia erat a mortuis resurrecturus et post mortem regnaturus. Quinto q: per discipulos suos erat totū populū gentilē cōgregaturus ⁊ conuersurus. Sexto q: erat iudeos crucifixores suos reprobaturus: et sacerdotiū simul cū cerimonialibus ablatur'. Septimo q: in fine seculi erat mūdū iudicaturus: et post ppl'm iudeoꝝ per Helyam vocaturus et oēs fideles glorificaturus: prout ptʒ per oēs prophetas. ¶ His habitis sit hec prima conclusio. ꝙ Jesus xp̄s venit in scd̄m tēplū et in fine ante destructionē eius: sicut pphetarūt Daniel et Aggeus ⁊ zacharias et Malachias probat̄. Nā xp̄s natus est .xlij. āno cesaris Augusti: et fuit .xl. die in tēplo symeoni presentat'. xij. anno disputauit cū doctoribus vt ptʒ Lu.ij. ⁊ .xxx. anno tp̄e Tyberij cesaris fuit baptizat': et ieiunauit ⁊ per tres annos miracula fecit ⁊ .xxxiij. Tyberij cesaris fuit crucifixus: ergo sequit̄ ꝙ venit ad scd̄m tēplū an̄ destructionem eius: q: templū nō fuit destructū: immo durauit vsqꝫ ad imperiū Vespasiani. Et sic ptʒ ꝙ xp̄s venit tp̄e determinato et ante pphetato. ¶ Scd̄a cōclusio. ꝙ xp̄s dedit legē nouā euāgelicā in hierusalē et mōte syon et oliueti: et in terra pmissionis sicut dictū fuerat per oēs pphetas. Nā p̄io iuxta mare in deserto ascendit in montē et sedens docuit discipulos suos legem declarando: vt ptʒ Mat.v.vi. et .vij. Itē in hierl'm predicauit in omnibus festiuitatibus. et in monte syon instituit sacramentū altaris: et misit spm̄sctm̄ in discipulos: ⁊ aperuit eis sensuʒ ⁊ scripturas: vt patet Luce vltimo. et actuū .j. Et ex mōte oliueti misit oēs apostolos ad predicandū euāgeliū oī creature. Marci vltimo. et actuū .j. Et sic ptʒ ꝙ in xp̄o fuerūt verificate prophetie de datione legis noue. ¶ Tertia conclusio. ꝙ xp̄s passus et occisus est a suis: p̄ut locuti sunt prophete: immo oīa que locuti sunt prophete de morte et passiōe regis messie: fuerūt verificata in xp̄o. ¶ Quarta p̄clo. ꝙ xp̄s resurrexit

Xp̄s venit in secundum templū.

Xp̄s dedit legē nouam.

Xp̄s est mortu'.

Xp̄s resurrexit.

a mortuis tertia die ⁊ ascendit in celū quadragesimo die: prout scribūt ⁊ testant̄ oēs apostoli ⁊ euāgeliste: et regnauit per totū orbē: prout fuit oībus manifestū. Vn̄ lʒ iudei negēt xp̄i resurrectionē ⁊ in celos ascensionem: tn̄ nō p̄nt negare eius regnuʒ vniuersale cū postea viderint ip̄m per vniuersum mūdū regnare super oēs reges ⁊ pplos: vt pbatū fuit psal.ij. et .lxx. et .cix. ¶ Quinta cōclusio. ꝙ xp̄s edificauit nouā hierl'm toto orbe diffusam et introduxit in eaʒ totū populū gentilē: sicut locuti sunt pphete. probat̄. Nā p̄io xp̄s ꝯgregauit illā sanctam societatem virorum et mulierum in monte syon qui erant centum viginti vtriusqꝫ sexus: vt ptʒ Actuum primo. super quos misit spiritumsanctū in die Pentecostes: a quo receperunt septem dona gratiarum: et sic armati armis spiritualibus egressi a cenaculo in eadem die conuerterūt tria milia vt patet Actuum secundo. Sed quia christ' preceperat eis in suo ascensu dicens. Ite peruniuersum mundum et predicate euangelium omni creature ⁊c. Item Actuum primo. Accipietis virtutem superuenientis spiritussancti in vos et eritis mihi testes in hierusalem et in omni iudea et samaria: et vsqꝫ ad vltimum terre. Ideo oēs apostoli et discipuli per receptioneʒ spiritussancti ab hierusalem inde egressi diffusi sunt per totū orbeʒ terrarum predicantes euangeliuʒ toti populo gētili: et sic Mattheus cum successoribus suis conuertit totam ethiopiam: et Marcus cum successoribus suis totam Egyptum et Arabiam et totam Affricam. Et symeon et iudas babyloniam ⁊ parthiam et mediam. Et bartholomeus et thomas omnes indias. Et paulus et Joannes greciam et asiam minorem. Et idem paulus et petr' et discipuli eoꝝ totaʒ italiā ⁊ galliā. et Jacobus et discipuli eius totam hyspaniaʒ ⁊c. Et sic patet ꝙ christus edificauit primo istam hierusalem: scʒ ecclesiam supra illos sanctos lapides in monte syon: sed postea fuit dilatata et diffusa per totum orbem a solis ortu vsqꝫ ad occasum: et ideo tota ecclesia dicitur hierusaleʒ. Primo quia in illa hierusalem materiali fuit inchoata et exinde deriuata fuit et per totum orbem dilatata: et ideo retinet nomen hierusalem et syon a sua origine: sicut flumina retinent nomen sue originis ⁊ sui fontis sicut Iberus et Araxes. Secundo tota ecclesia dicitur hierusalem et syon ratione proprietatis et nominis interpretationis. Nam hierusalem interpretatur visio pacis: et syon dicitur specula: ꝗ quia in sola ecclesia videtur et speculatur deus p verā fidē: iō sola ecclīa meret̄ dici hierl'm ⁊ syon. Nā illa hierlʒ materialis nō pp se dcā est hierlʒ. p pphetas nisi i q̄tū xp̄s erat ibi vidēdus ⁊ ibi erat eccl'aʒ edificatur': put dictū fuit in expositione libri psalmoꝝ: ⁊ maxie psal.xlvij. et quinquagesimo. et in questione precedenti. Nam illa hierusalem per christum messiam edificanda: nō poterat esse materialis et parua in illa terra palestine et iudee: sed erat futura spiritualis toto orbe diffusa et dilatata: in qua continentur omnes gētes ⁊ natiōes ⁊ ppl'is ethiopū ⁊c. Et sic xp̄s iam vocauit et congregauit oēs filios israel s̄m spi

Xp̄s edificauit nouam hierl'm.

ritum et pmissionē ad istā veram hierlm. ¶ Sexta cōclusio: q iudei ppter mortē xpi fuerūt dissipati et per mundū dispersi et tēplū et ciuitas destructa et sacerdotiū ablatū: sicut predixit Daniel pphā et ceteri pphete. Ista cōclusio per vnā partē de se est manifesta: sed q hoc fuerit factū ppter mortē xpi nō solū asserit a nobis: sz etiā a magistris eorum: vñ dicit Rabi moyses q Jesus nazarenus dicebat se esse Messiā: sed hoc nō est verum: qz Messias debebat cōgregare et reformare filios israel: sed hoc nō fecit christus immo fuit occisus: et fuit causa destructiōis israel et totius populi iudaici. Itē Josephus dicit q causa destructiōis hierusalem et totius populi iudeorum nō potuit esse nisi aliquod magnum peccatū: et istud non potuit esse nisi mors Jesu nazareni: aut Joban. baptiste: aut Jacobi iusti. Itē Rabi samuel africanus dicit in epistola ad suū amicū q non pōt recipere aliam causam quare tanto tēpore durat ista captiuitas eorum: nisi qz patres eorum iniuste occiderūt Jesum xpm virum iustū. Unde volēs per scripturas inuestigare propter qd peccatū iudei laborant in hac longa captiuitate: nō potest reperire nec assignare aliam causam: nisi qz occiderūt Jesum nazarenum virum sanctum et iustū. Item iudei moderni continue maledicunt christū dicentes q propter ipsum perseuerant dispersi per mundū in hac captiuitate. Item ipsimet iudei ppter aliud nō maledicunt et habent odio christū: nisi quia oēs asserunt christū fuisse dissipatorē ciuitatis hierusalē et totius populi iudeorū: et sic hec conclusio satis est omnibus concessa et manifesta. Ex quibus supradictis sequitur vna correlaria et irrefragabilis cōclusio: scz q Jesus nazarenus quē colit christiana religio fuit et est verus Messias in lege promissus. Ista cōclusio probata est per singula ex cōcessis a iudeis. Nā licet iudei moderni nō concedant redēptionē animarū factā per xpm nec eius resurrectionem: eo q talia fuerunt eis insensibilia tamen non possunt negare omnia alia: scilicet q Jesus venit in fine templi: cum magna gloria et potestate miraculorū. ¶ Sed dicunt quidam eorū q Jesus nazarenus quando fuit in egyptū furatus est nomē dei tetragrāmaton: et cum illo nomine: et in virtute eius faciebat illa miracula. Sed in hoc cōcludunt propositū nostrū cōtra seipsos: nā oēs magistri eorū cōcedunt q illud nomen dei est incomprehensibile et ineffabile. Cuius virtutem et declarationē nemo potest scire et declarare nisi solus deus et rex messias. Et omnes asserunt q rex messias in virtute illius nominis habet declarare enigmata legis et subijcere totum orbē. Ex quibus omnibus sequitur q si Jesus nazarenus habuit et possedit illud nomē: ergo vel fuit deus aut messias eius. Item nō possunt negare scdm: quia omnes concedunt q xps dedit et condidit hanc legem euangelicā quā obseruant christiani. Nec negant tertiū: quia oēs concedunt q patres eorū occiderunt xpm. Nec possunt negare quartū. Naz licz negent resurrectionē: tamē nō possunt negare quin christus regnauerit vbiq post mortem suam. Nec nimis negant sextū: quin christus sit causa sue destructionis et captiuitatis. Sed multominus possunt negare quintuz. Nā manifestū est ad sensus q totus pplūs gētilis relictis idolis cōuersus est ad fidē xpi. Et iō licz iudei oia alia velint ex cecitate et malitia negare: tn sola ista cōclusio quā negare nō pnt est sufficiēs ad pbādū iesum xpm fuisse messiā in lege pmissuz: et ad cōfundēdū iudeos. Nā cū in oib⁹ iuis psal. et oēs pphe in suis pphetijs nil aliud clamant nisi q solus messias in lege promissus debebat auferre et destruere oia idola et omnem supstitionē ppli gētilis: et subijcere pplm gētilē ad colēdū nomē dei abraā: Jsaac: Jacob: et nomē dei israel. Et hoc per baptismū aque: vt pbatū est Esa. xii. et Exech. xxxvi. et zacha. xiij. Et oēs pphe clamāt qualiter solus messias debebat cōdere magnā hierusalē a solis ortu vsq ad occasuz et introducere in eam omnes populos gentiū credentes in deum israel. Sed oia ista operatus est solus Jesus nazarenus. Nā in die ascensionis misit oēs apostolos et discipulos per totū orbē dicens. Ite docete omnes gentes baptizantes eos in nomine patris et filij et spūssancti Matthei vlt. Itez Mar. vlt. Ite predicate euāgeliū omni creature. Et qui baptizatus fuerit: saluus erit et c. Sed nos videmus manifeste q totus populus gētilis per baptismū venit ad fidem et adorauit deum israel relictis idolis: immo totus populus christianus qui descendit ab illo populo gentili nullū alium deum adorat: nisi deum Abraā: Jsaac: et iacob sicut deū israel q est trin⁹ et vnus et creator et fact⁹ homo: vt videbit. Et oia ista apparēt ad sensum: que iudei non possent negare: immo dicit Rabi moyses in sentētijs Regū et de penitētia: q solus iesus nazarenus destruxit et abstulit idolatriā de mūdo. Et ideo sola ista cōclusio de conuersione populi gentilis est sufficiens ad probandū iesum xpm eē messiam: et ad cōfundendū oēs iudeos. Sed iudei moderni adhuc volunt proteruire dicētes q xpus non subiecit totū orbē: nec oēs nationes ipsi obediunt: quia maiorē partem mundi possident sarraceni: qui nō colunt iesum christū. Sed ad hoc iā responsum est psal. lxxi. et cix. Quia successiue per omnes partes mundi omnia idola fuerunt destructa per apostolos et eorū successores: et totus populus gētilis venit ad fidē christi. Sed anno. cccc-cccclxvi. surrexit Pseudo propheta machometus et peruertit et decepit totam arabiā et syriā: et traxit omnes illos nouos et simplices xpianos ad suaz falsam sectā: cuius successores vi armorum subiecerūt totā africā et magnā partē asie cogētes eos seruare ritum machometi: inter quos habitat magna multitudo xpianorū. Et iō hoc nō tollit veritatē oim pphetarū: qz xps vbiq successiue regnauit et regnat aut tpalr aut spūaliter: imo sarraceni licz nō credāt xpm esse deū tn asserūt ipm esse filiuz dei et genitū ex spū dei: et sic venerantur ipm tanq summū prophetā. Et ideo oia scripta et dicta in lege et prophetis fuerunt verificata in christo tanq in vero Messia. Sed licet omnia supradicta non possint negare: tamē adhuc non cessant proteruire et perseuerare in sua malicia et obstinatione dicentes quod antequā veniat Messias est venturus

Iudei dissipati ppter xpi mortem.

Nota.

Iudei dicūt xpm furatum esse nomen dei tetragrāmaton.

Obiectio.

Nota de machometo.

helyas prout dictuz ꝛ argutū est in principio. Sz
nondū venit Helyas: ergo Jesus nō fuit messias
Item nec etiā xp̄s ipleuit officiū veri messie: qꝛ nō
abstulit mortē nec omnē lachrimā ꝛ miseriā de ter
ra: quia oēs reliquit mortales ꝛ passibiles sicut
ante: et per cōsequēs nō fuit perfectus redēptor.
Rhsio. Sed tā ad primū ꝙ ad scdm respōdet̄ ꝙ miseri iu
dei nesciūt distinguere inter primū ꝛ scdm aduen
tum xp̄i. Nam duplex aduētus xp̄i promittitur in
Duplex xp̄i aduentus. prophetis. Nam in primo aduentu erat venturus
christus ad dandā legem ꝛ redimendū genus hu
manū a peccato ꝛ ad operādū oīa sex supradicta
Et in scdo aduētu erat vēturus ad iudicandū oēs
et ad tribuendū eis premiū scdm opera eorū: pu
ta ad glorificādum iustos et resuscitandū eos ad
immortalitatē ꝛ gloriā: et impios ad penā sempi
ternā. In primo aūt aduētu preuenit xp̄m Johan.
baptista: sed in scdo aduētu ante iudiciū est ventu
rus Helias et Enoch ad cōuertendū iudeos in fi
ne mundi. Unde de primo aduētu dr̄ Esa. xl. Vox
clamātis in deserto parate viā dn̄i. ꝛ videbit om
nis caro salutare dei. Sed de scdo aduētu in quo
est christus vēturus ad glorificandūz dicit̄ Esaie
xxv. ꝙ veniet ad p̄cipitandā mortem ꝛ ad auferen
Obiectio. dā oēm lachrymā a facie terre. Itē de prio aduētu
dicit Dan. ix. c. ꝙ. lxx. ebdomade abbreuiate sunt
vsqꝫ ad christū ducem: et post sexagitaduas ebdo
Rhsio. madas occidet̄ christus ꝛc. Sed de scdo aduentu
christi dicit. c. xij. ꝙ multi q̄ dormiūt i terre pulue
re euigilabūt: alij in vitā eternā: alij i opprobriū
vt videāt semp. Qui aūt docti fuerūt fulgebūt q̄si
splēdor firmamēti ꝛc. Itē zacha. de prio aduentu
dicit ca. ix. Exulta filia syon: ecce rex tuus venit ti
bi iustus ꝛ saluator ꝛc. Sed de scdo aduentu dicit
ca. xiiij. Ecce dies venient ꝛ diuidēt spolia tua in
medio tui ꝛc. Itē malachias p̄dicit vtrūqꝫ aduen
tum cū suo precursore. Nā in primo aduētu predi
cit Johā. baptistā p̄uenire xp̄m cū ait ca. iij. Ecce
ego mittā angelū meū q̄ preparabit viam ante fa
ciē meam: ꝛ statim veniet ad tēplū sanctū suū do
minator quē vos queritis ꝛc. Sed in scdo aduētu
predicit p̄uenire Helyā ante xp̄m: cū ait cap. iiij.
Ecce ego mittā vobis Helyā pphetā anteqꝫ ve
niat dies dn̄i magn⁹ ꝛ terribilis: q̄ erit dies iudi
cij. Et sic patet deceptio et vana spes iudeorum
qui expectāt Helyā anteqꝫ veniat Messias ad re
dimendū mūdū a pctō: cū Helias nō sit pmissus
nisi in scdo aduētu anteqꝫ xp̄s veniat ad iudicium
Sed adhuc obstant iudei perseuerātes in sua ob
stinatiōe dicētes ꝙ christus non edificauit nouā
hierusalē: imo destruxit eam: nec cōgregauit oēs
filios israel in eā: immo dissipauit eos ꝛc. Sz ad
hoc iam respōsum est per totam expositionē libri
psalmorū. Et dictū est in p̄cedēti ꝟ p̄nti questiōe
quia christus nō erat conditurus ciuitatem mate
rialem paruā in illo arcto loco palestine: sed ciui
tatem spiritualē et magnā toto orbe diffusam q̄
incepit ab illa hierusalē materiali. Et fuit p apo
stolos dilatata vsqꝫ ad oēs termios terre. Ad quā
vocauit oēs filios isrl̄ scdꝫ carnē. Sz qꝛ noluerūt
venire: iō cōgregauit in ea oēs filios israel spiri
tuales ex vtroqꝫ populo. Et sic patet eoꝝ cecitas
et deceptio: qꝛ talis redēptio debebat esse vniuer
salis toti⁹ hoīs q̄ntū a peccato. Sed adhuc ob
stant iudei perseuerātes in sua cecitate et dicen
tes ꝙ sequeret̄ ꝙ persona redēptoris christi non
fuerit perfecta: qꝛ nō perfecte redemit genus hu
manum a peccato et pena ipsius adam postqꝫ nō
redemit ipsum in corpore et aīa: qꝛ nō restituit no
bis immortalitatē et impassibilitatē quā perdi
dit Adā: qꝛ adhuc manent mortales xp̄iani bapti
zati et subiecti oībus infirmitatib⁹ et miserijs si
cut iudei et sarraceni. Ad hoc iā responsum est su
per psal. cij. ꝙ xp̄us iam perfecte redemit nos quo
ad corpus et aīam per suam resurrectionē: et rede Xp̄s caput ecclesie.
mit nos a pctō et penalitatibus corporis. ¶ Ad
cuius intellectū est notandū: sicut iam dictum est
in expositione psal. xxix. ꝙ qꝛ xp̄s fuit caput eccle
sie et vniuersalis redēptor a patre destinat⁹ ideo
oīa gesta et facta et dicta sua princibant ad actuz
nr̄e pfecte redēptionis et recuperationis bonorū
que pdidimus in adā: et reparationis facture et
ruine ꝛc. Et ideo xp̄s per suā passionē nō solum
meruit nos redimere a pctō quo ad aīam: sz etiā
meruit pfecte redimere nos ꝛ repare ruinā corpis
s. liberare nos a penalitatib⁹ corpalibus quas in
currim⁹ in Adam. s. a morte corporali ꝛ ceteris in
firmitatibus ꝛ defectibus restituere nobis imor
talitatē ꝛ impassibilitatē ꝛc. Et ideo post passio
nem voluit tertia die immortalis ꝛ impassibis et
gloriosus resurgere: vt posset sua mēbra ꝛ fideles
sicut seipsum immortales ad gloriam resuscitare
quā potestatē illico voluit exercere: qꝛ cū eo multa
corpora sanctoꝝ patrū vet. testa. surrexerūt ad glo
riam: ꝛ apparuerūt multis: vt ptꝫ Mat. xxvij. Sz
vt nos possemus merita sue passionis participa
re ipse voluit instituere baptismū ꝛ cetera ecclesia
stica sacra quibus cōtulit virtutē sue passionis et
resurrectionis vt per illa posset merita sue passio Per sacramenta participam⁹ xp̄i passionem.
nis ꝛ resurrectiōis in nos trāsferre. Et sic nos reci
piendo baptismū ꝛ cetera sacramenta participa
mus merita sue passionis ꝛ resurrectiōis. Et ideo
quādocūqꝫ q̄s in nomine trinitatis baptizat̄: illico
participat merita passionis ꝛ resurrectionis chri
sti: ꝛ per cōsequens liberatur a seruitate ꝛ macula
peccati in anima: ꝛ meretur resurgere post mortē ꝛ
liberari ab oībus penalitatib⁹ corporalib⁹: ꝛ me
retur immortalitatē Ideo dicit apostolus ad Ro
manos. vj. ꝙ sicut oēs sumus baptizati in xp̄o: ita
oēs mortui ꝛ sepulti sum⁹ ꝛ resurrexim⁹ cū eo. quia
sicut xp̄s surrexit qui fuit primitie resurrectionis:
ita et nos resurgemus. ꝛ sic dicit Augustinus ꝙ li
cet sancti martyres et fideles non surrexerunt in
actu per baptismuz: tamen iam surrexerunt in me
rito. Per quod vult innuere Augustinus et Ambro
sius quod omnes nos per baptismum statim libe
ramur a peccato in anima: et licet non illico libere Infirmitates corporales non tollūtur per baptismū.
mur a penalitatibus et miserijs corporalibus in
actu: tamen tunc per baptismum liberamur in ha
bitu et in merito: quia meremur resurgere ad glo
riā in nouissimo die. Sed causam quare sicut p ba
ptismū illico tollitur peccatum anime: non tollunt̄
iste infirmitates corpales: ꝛ efficimur ipassibiles
et immortales: assignat Augu. libro de baptismo

paruulorum et.xxij.de ciuitate dei.c.iiij.vbi assignat duplicē cām. Quarum prima est: q2 si ablato pctō p baptismū nō relinqret nobis experimētū mortis nec aliarum infirmitatū: tūc nulla eēt pugna martyrum: nec virginū: nec aliorum iustorū: et per ɔ̄ns nulla esset eorum corona: quā nullus pōt adipisci nisi legitime certauerit ad Thimo.iiij. ¶ Scda causa est: q2 si vt baptismus ilico tollit pctm̄ ab aīa: ita tolleret infirmitates a corpore: et redderet homines impassibiles et immortales: tūc oēs homines mūdi currerēt ad baptismū nō cā merendi vitam futurā eternā: sed cā ppetuandi et gaudēdi in hoc mūdo. Et sic nullū esset meritum: nec desideriū vltimi finis. ¶ Tertia causa pōt assignari: nam si p baptismum ilico tollerentur iste infirmitates q̄ sunt nobis instrumenta operādi et merēdi per grām ea que sunt supra hūanā naturā: tūc sequeret q ruina angelica nō posset reparari: q2 tunc hoīes non possent adequari in meritis per gratiā angelis q̄ ceciderūt: et per ɔ̄ns nō possent hoīes sedes et mansiones eorum possidere: et sic maneret ruina angelorum irreparata: que nisi per magnā violentiam non pōt reparari per hoīes qui sunt inferioris nature: q2 regnū celorū vim patitur: et violēti rapiūt illud. Mat.xi. Ex quibus pt3 q iste infirmitates relicte sunt nobis post baptismū ppter malum et bonum nostrum: et propter bonum curie triumphantis. Et sic infirmitates sunt bonis bone: et malis male: q2 bonis cedūt ad meritū et gloriā: et malis ad detrimentū et penā eternā. Et sic pt3 qualiter xp̄s fuit verus et perfectus redēptor: nō solū hūane nature: sed etiā angelice. Ex oībus etiā dictis in tota ista qōne pt3 qualr xp̄s obseruauit et adimpleuit et verificauit legē moysi et totam scripturā pphetarum: et q̄ñ pfecit et cōsummauit officium veri messie: et per ɔ̄ns fuit verus messias in lege p missus. Sed nunc restat respondere ad argumēta iudeorum modernorum in principio adducta. ¶ Ad primum ergo hn̄ dicūt q op3 Helyam preuenire aduentū messie &c. Respondetur q deus per Malachiam promiserat duplicem aduentū xp̄i cū duplici precursore sicut dictū est. Nam primo pmittit mittere messiam ad auferenda sacrificia veteris legis et ad dandū sacrificium mundi et commune omnibus gentibus: cum dicit capitulo primo. Non est mihi voluntas in vobis dicit dominus exercituū et munus nō accipiā de manu vr̄a. Ab ortu em̄ solis vsq3 ad occasum magnū est nomen meum in gentibus et in omni loco sacrificat et offertur mihi oblatio munda &c. Itē ca.ij. reprobat sacerdotium veteris legis cum suis sacerdotibus. Item.c.iij. promittit mittere xp̄m messiam cū suo precursore ad illud templum secundū vt purget filios leui: et offerant sacrificia iusta. vnde ait. Ecce ego mittam angelum meum qui preparabit viam ante faciem meam: et statim veniet ad templū sanctum suum &c. Ex quo pt3 q messias prio erat venturus ad illud templum pro suo precursore. qui fuit Joannes baptista: vt probatum est et completum in primo aduentu christi. Sed in eodem capitulo promittitur messias venire secūdo ad iudicium cum dicitur. Et accedam ad vos in

Rñsio ad argumenta.

Ad primum.

iudicio &c. qui quidem aduentus erit terribilis cū dicit in.iiij.c. Ecce enim dies veniet succensa q̄si caminus. et erūt oēs superbi et oēs facientes impietatem stipula &c. Et in isto aduentu ad iudiciū p mittit deus pmittere Helyā cū subdit. Ecce ego mittā vobis Helyam prophetam antequam veniat dies domini magnus et terribilis &c. Ex quo pt3 q sicut in primo aduentu pmissus fuit Joannes baptista ad preparāda corda illorū ad suscipiendū baptismū et legē xp̄i: ita in secundo aduētu est venturus Helyas ad conuertendos iudeos obstinatos a primo aduētu vsq3 ad illud tempus et deceptos per antixp̄m: qui quidē Helyas simul cum Enoch declarabit iudeis legē Moysi quātū ad veritatē et verū sensum eius: et tūc cognita veritate et fugata cecitate puertent ad xp̄m in nouissimo dierū vt habet zacha.iij. Et ideo dicit deus p Moysen illis iudeis deceptis per antichristum. Memētote legis moysi serui mei ante iudiciū ne moriamini obstinati: q2 ecce ego mittā vobis Helyam pphetā antequā veniat dies dn̄i magnus et terribilis qui erit dies iudicij gn̄alis: qui quidem Helyas ɔuertet cor patrū ad filios &c. Legē moysi s̄m verū sensum declarādo: ne forte q̄n veniam ad iudicium percutiā terrā anathemate dānationis. Si forte inuenero iudeos et ceteros obstinatos. Ex quo pt3 q Helyas non fuit promissus in primo aduētu xp̄i: sed in scd̄o et vltimo. et sic pt3 responsio ad primū argumentū. Ad aliud aūt pt3 rn̄sio per ea que dicta sunt in primo articulo: q2 xp̄s seruauit legē moysi literaliter. primo et postea declarauit eā doctrinaliter: postea impleuit et verificauit legē et pphetas realiter et exemplariter per suā passionē &c. Ad aliud aūt pt3 per oīa dicta in scd̄o articulo q̄liter xp̄s perfecit et cōsummauit totum offm̄ qd̄ pertinebat ad verū messiā. Et ideo fuit verus messias. Ad aliud q̄n dr̄ q post aduentum xp̄i nō fuit pax vniuersalis: nec gladij cōflati sunt in vomeres: nec comedit lupus cū oue &c. Respondet q oīa illa sunt sp̄ualiter et parabolice et metaphorice intelligēda: sicut multe alie partes sacre scripture: et sic Esaias tam in scd̄o caplo q̄ in vndecimo et in multis alijs vtitur verbis et vocabulis methaphoricis: vt manifeste pt3 per magistros eorum. Et ideo sicut Esaias per montes et colles intelligit sublimes viros: ita p gladios et lanceas intelligit ptātem eorum: vnde per montē domus domini intelligit christum messiam super quē est edificata tota ecclesia. Et per virtutē montium intelligit sublimitatē aplorum: et per oēs colles intelligit omnes reges et principes et philosophos et sapientes mundi: et sic mons dn̄i qui est christus fuit situs supra vertices apostolorum et eleuatus supra omnes reges et principes et philosophos gentium: de quo dicit Esaias infra cap. lij. Ecce intelliget seruus meus et exaltabit et eleuabit et sublimis erit valde: iste asperget gentes multas super quē cōtinebunt reges os suum &c. Per gladios autem siue enses intelligit Esaias scientias humanas philosophorum: sc3 phisicam et metaphisicam et scientias mathematicas: et logicam et omnes scientias argumentatiuas q̄bus

De aduētu xp̄i ad iudicium.

Ad scd̄m.

Ad tertium.

Ad quartum.

philosophi et heretici inuehebant et impugnabant
legē dñi et sacrā scripturā vtriusqȝ testamēti. Per
lanceas aūt intelligit ptātē secularē qua reges et
imperatores et tyranni infestabant et vexabant et
persequebātur ecclesiam dei et legem dñi. Nam
phi et sapientes gentium postq̄ fuerunt conuersi
ad fidem christi cōuerterunt et cōflarūt gladios
et enses suoꝝ argumentoꝝ in vomeres: et impera
tores et reges conuerterūt lanceas et arma sue po
testatis in falces spirituales ad colligēdum et me
tendum fructus et messes spūalem ecclesiasticoꝝ
scriptura ve. terra inculta. sacroꝝ. ¶ Ad cuius intellectū est vlterius notādū
q sicut terra inculta efficit̄ sentosa et cespitosa et
inutilis et infructuosa nisi colatur et aretur et vo-
mere scindatur et euertatur et euellantur cardōes
et gramina et spine et cetere herbe inutiles: et illa
terra arata et euersa decoquatur et torreatur ca-
lore solis: q̄ tunc extrahitur et fortificatur crassi-
tudo et virt⁹ germinatiua et nutritiua que latebat
sub facie terre. Et tunc terra germinat et fructifi-
cat. Ita ergo pariter sacra scriptura vete. te. erat
sicut terra inculta et sentosa hñs in superficie spi
nas et herbas inutiles cerimonialium sub quib⁹
latebant crassitudo et veritates et fructus euange-
lici. Sed venerūt Augusti. Ambro. et Eusebius et
ceteri phi de pplo gentili et cōuersi ad fidē xpi cō
flarunt gladios et enses phorum et dialecticorum
argumētorum in vomeres spūales cuȝ quib⁹ ara
runt et sciderunt et coluerūt agrū incultū scripture
vete. testa. et euulserūt spinas et herbas cerimonia
les: et euerterūt terraȝ scripture quā calor et influē
tia spūsscti in mentibus eorū decoxit. Et sic euul-
sis et reiectis herbis et spinis cerimonialiuȝ excu
derunt et extraxerunt et collegerūt fructus euāge-
licos qui latebant sub illa terra inculta et sentosa
Et tunc reges et imperatores et principes terre cō
uersi ad fidē xpi per istos sacros doctores confla
runt lanceas suas et arma in falces spirituales et
collegerunt et messuerūt messem spiritualeȝ et fru-
ctus gratie ex sacra scriptura et agro ecclesiastico
rum sacrorum. Et sic ergo Aug. conflauit et cōuer
Aug. cōuertit enses idest philosophiaȝ i vsuȝ sacre scripture. tit gladios et enses suos in vomeres: q̄n ꝯuersus
ad fidem et baptizatus totam suā philosophiaȝ
et oēs scientias conuertit in vsum sacre scripture
Nā ex principio metaphisice et naturalis philoso
phie pbat possibilitatem et modū mysterij trinita
tis et emanationis personarū: vt ptȝ per oēs. xv. li
bros de trinitate et cōtra Maximinū et oēs arria
nos et gentiles. Item per principia humanaꝝ sciē
tiarum et per dicta poetaꝝ et hystorias et annales
gentiliū defendit veritatem sacre scripture et de-
fendit ciuitatem dei. Item per eadē principia de-
fendit veritatem catholice fidei contra oēs here-
ticos. Item per eadem principia cōfutauit sectā
manicheorum qui per nouem annos laborauit.
Item cū eodem vomere excoluit et arauit totā sa-
cram scripturam ex qua messuit messem et frugeȝ
euangelicam et reposuit in horreo ecclesie catho-
lice: quo omnes reficimur. Hoc idem fecit Hyla-
rius in libris de trinitate. et Ambrosius et Euse-
bius in libris de preparatione euangelica qui cū
armis gentilium confutauit eos. Hoc idem fecit
Lactantius in libris diuinarum institutionum:
Et sic est dicendum de Hieronymo et Origene et
ceteris qui ab auis et attauis veniebant de popu
lo gentili: omnes eñ isti conflarunt et conuerterūt
gladios suos in vomeres qñ assumpserunt quas-
dam sententias et principia philosophorū tanq̄
ab iniustis possessoribus et cum illis scientijs et
argumentis confuderunt eos: et probarūt nostrū
ppositū: et sic cōflarunt gladios suos in vomeres
Item imperator constantinus conflauit lanceas
suas in falces: quando conuersus ad fidem p Sil
uestrum vrbem Romam cum toto patrimonio do
nauit ecclesie: et cōsecrauit domū suā in ecclesiaȝ
in honorem saluatoris. Et edificauit Basilicas
apostolorum Petri et Pauli. Et promulgauit de
cretum de ecclesijs edificandis et de fide euangeli
ca per totum orbem predicanda. Et ita fecerunt
omnes reges mundi ad fidem conuersi. Et sic qui
ante fuerunt persecutores facti sunt fidei xpi cul-
tores et bonorum spūaliū messores. Et sic est in-
telligenda illa pphetia Esaie. ¶ Ita ergo pari-
ter metaphorice sunt intelligenda verba Esa. xi.
Nā sicut xps messias metaphorice dr̄ virga de ra-
dice iesse et flos eius: ita pariter imperatores et re Imperatores et reges dicunt leones.
ges dicuntur leones: et tyranni dicūtur lupi et do
ctores dicuntur cerui. Unde tunc lupus comedit
cum agno: quando paulus qui erat lupus rapax
persecutor ecclesie conuersus ad fidem: factus est
apostolis: et tunc pardus cum hedo accubuit: q̄n
arriani et ceteri heretici ꝯuersi et reconciliati sunt
ad fidem catholicam. Et tūc vitulus et leo et ouis
simul morabantur: quando omnes reges et prin-
cipes et tyranni petulantes et superbi persecuto
res ecclesie conuersi sunt ad fidem: et simul cum
simplicibus fidelibus quos ante persequebantur
habitarunt in eadē ecclesia. Et vno corpore xpi et
calice participarunt. Et sic patet qualiter philo-
sophi gentium conflarunt gladios suos in vome
res et principes terre lāceas suas in falces: et qua
liter lupus: et ouis et pardus cum agno et vrsus
et leo pascuntur simul cum oue et agno: que oīa
fuerūt cōpleta per conuersionē ppli gentilis. Et
sic fuit facta pax inter deū et hoīes et inter populū
gentilē et ecclīam vīr per totū orbem. ¶ Et nota
etiaȝ q illa prophetia fuit literaliter ad tēpus in
aduētu xpi verificata. Nā cū añ aduētū christi per
ciuilia bella gesta inter inter Mariū et Sillam.
Et exinde inter Cesarem et Pompeium. Demum
inter Octauianum et Marcū Antoniū admoduȝ
totus orbis fuisset vexatus: tamen finaliter omni
bus inimicis per Octauianum deuictis quasi to
tus mundus sub Octauiano per. xl. annos in pla
cida pace requieuit. Nā tūc egyptus: Dalmatia:
Retia: Uindelicia: Pānonia: et oēs ponti ciuita
tes ꝓuincie sub Romano iperio facte sunt. Item
dacos Germanos et cātabros Hispanoꝝ ferocis-
simas gentes ipe Octauianus suo subiecit iperio
Item ab Armenia et Parthia obsides recepit. et
perse et parthi signa Romana que quōdam crasso
victo acceperant ipsi reddiderunt. Item Scy-
the et Indi et famosissima insula taprobana qui
bus ante nomen Romanum cognitum nō fuerat

legatos cum muneribus ipsi destinauerūt. In cuius quidē Octauiani.xlij. anno natus fuit xp̄s dñs totus orbis longa pace frueretur: in quo tempore bella intantū fuerunt obliuioni tradita ꝙ quasi omnia arma erant in vomeres et cetera rusticalia instrumēta conflata. Ex quibus patet ꝙ prophetia Esaie etiam temporaliter fuit in christi aduentu verificata: sed sensus spiritualis est semper amplectendus. Et hoc de quarta questione.

Questio quinta.

Quia visum est in precedēti questione qualr lex Moysi fuit litteraliter seruanda vsq ad declarationē faciendam per christum. Et visum est qualiter christus declarauit leges moysi et verificauit legē ꝛ ꝓphetas per legem euāgelicam. Et per ꝯns cessante lege moysi quo ad cerimonialia debet obseruari lex euangelica et succedere tanꝗ veritas legis et prophetarum per christū declarata exēplariter et doctrinaliter. Ideo queritur.v. Utrū cessante lege moysi lex euāgelica debeat succedere legi moysi tanꝗ dignior. Et arguūt iudei moderni ꝙ non. Et hoc probant quadrupliciter. Et primo sic: quia lex moysi est dignior ꝛ maior ꝙ lex euangelica maioritate miraculorū: qꝛ maioribus miraculis est confirmata: qꝛ maiora miracula fecit moyses in lege vet. ꝙ xp̄us in lege euangelica. Nā moyses cū magnis signis et portētis eduxit israel de egypto et diuisit mare rubrū in diuisiones. Et percussit petrā ꝛ fluxerunt aque. Et fecit pluere māna de celo p.xl.annos ꝛc. Sed nunꝗ christus fecit tam grādia miracula: ergo lex moysi est maior ꝙ lex euangelica dignitate et magnitudine miraculorū: ergo ipsi non debuit succedere.

Secūdo ¶ Secūdo arguit̄ sic: nam nunꝗ incertum debet succedere certiori: nec ipsū abolere: sꝫ lex moysi est certior ꝙ lex euangelica: ergo non debet illa cedere ꝛ ista succedere. Minor ꝓbatur nā illa est certior certitudine legis ꝯditoris: quia fuit scripta digito dei. Exo.xxxj. et Deute.ix. Sed ista est scripta digito hoim scꝫ quattuor euāgelistarū hoim rusticorū ꝛ imperitorū. Item illa est certior ratiōe testiū: qꝛ est testificata per moysen qui locutus est cum deo: quo non surrexit maior ꝓpheta ante nec post. Deute.vlt. Sed lex euāgelica nō est testificata nisi per hoies rusticos ꝛ imperitos ꝛc.

Tertio. ¶ Tertio arguit̄ sic: lex impossibilis nō debet succedere legi possibili ꝛ vere: sed lex euāgelica est impossibilis ꝛ mendax in credendis. nā credit ꝛ colit tres deos: scꝫ patrē ꝛ filiū ꝛ spm̄sanctū qḋ est impossibile ꝛ in lege ꝓhibitū que dicit. Audi israel dn̄s deus tuus vnus est. Deut.vj. Itē credit deū factū hoiem ꝛ incarnatū: et credit panem factum deum et hominē in sacramento altaris: que oia sunt impossibilia. Et sic lex euāgelica est impossibilis et blasphema in credendo. et per consequēs non debet succedere legi Moysi que est sancta et vera.

Quarto ¶ Quarto arguunt sic: lex euangelica est sacrilega et irreligiosa in cultu suo: nā adorat hominē xp̄m et adorat panē in altari: ꝛ adorat lignū ꝛ lapides in cruce et imaginibus: ergo est sacrilega et idolatrica cōtra primū ꝓceptū prime tabule. Et sic pꝫ qualiter lex euāgelica est indignior ꝛ minor in miraculis: et incertior in testibus ꝙ lex moysi: ꝛ est impossibilis ꝛ falsa in sua fide ꝛ sacrilega in suo cultu: et per consequēs nō debet succedere legi moysi que est dignior et certior: et vera et religiosa: etiā nulla alia debet ipsi succedere. In oppositum est apostolus per totam epistolam ad Hebreos vbi probat legem euangelicam esse meliorem: lege veteri: tum ratione legislatoris: tum ratione sacerdotij: tum ratione ritus ꝛc. vnde ait capi viij. ꝙ xp̄us melius sortitus est ministerium quāto melioris testamenti mediator est: qḋ in melioribus repromissionibus factū est ꝛc.

¶ Respōsio. In hac questiōe erunt tres articuli. In primo videtur qualiter lex euangelica est dignior ꝛ maior lege moysi magnitudine miraculorū: et certior certitudine testiū. In secundo videbitur qualiter lex euangelica est possibilis et rationabilis in credēdo. In tertio qualiter est pia et religiosa in suo cultu. ¶ Quantū ad primū ponitur prima conclusio: scꝫ ꝙ maiora miracula fecit xp̄us et apl'i in lege euāgelica ꝙ moyses in lege veteri: ꝓbatur. Nam maiora miracula sunt illa que non possunt fieri per naturam: ꝙ illa que fieri possunt per naturam: sed miracula q̄ fecit moyses poterāt fieri partim p naturā: nā naturaliter pn̄t fieri rane ꝛ musce ex putrefactiōe per solā influentiā celi et naturaliter ex cōsensu ventorū pōt diuidi mare vsq ad solū ꝛ apparere arida: vt frequēter visum est in tēpestatibus. Itē abstrahere aquā ex rupib' partim pōt fieri p artē ꝛ naturam. Nā vene aquarū trāseunt qn̄q naturaliter per rupes et per viscera terre: sed p artē quis pōt pforare rupē cū aceto et malleo ꝛ fodere terrā ꝛ educere aquā sicut fit in puteis. Ideo dicit Rabi moyses de egypto ꝙ miracula q̄ fecit moyses poterāt naturaliter fieri. Sed miracula q̄ fecit xp̄s totaliter erāt supra naturā: ita ꝙ nullo mō poterāt fieri p naturam: nā resuscitare mortuū quatriduanū ꝛ fetētē nullo modo pōt fieri per naturā: ꝛ imperare mari et ventis et demonibus: et ad suū ꝓceptū sanare subito cecum a natiuitate: ꝛ paraliticos ꝛ ceteros infirmos: omnino erat supra naturā ꝛ impossibile ipsi nature. Et sic multo maiora fuerūt miracula xp̄i ꝙ moysi. Itē multo maius factū fuit cōminuere omnia idola mūdi ꝛ ꝯuertere totū populū gentilē ab idolatria ad fidē ꝙ educere populum israel de egypto ꝛc. Et sic pꝫ qualiter lex euāgelica est dignior lege moysi magnitudine miraculorum: et maioribus ꝛ pluribus miraculis cōfirmata ad solū imperiū ipsius xp̄i: ꝛ in solius nominis Iesu virtute: vt pꝫ per discursum euangelicum et actus apostolorū ꝛ hystorias sanctorū. Item multo maiora miracula fuerūt spiritualia ꝛ inuisibilia q̄ fecit xp̄s qui nō solum sanabat oēs in corpore sed etiā in anima: sed qꝛ iudei nō cōcedūt ista inuisibilia: tamē nō possunt negare conuersionē gentiliū. Et licet miracula facta p moysen fuerint ita miracula ꝛ magna ꝛ sup naturā: tn̄ miracula christi fuerūt multo maiora: ꝛ hoc dupl'r. Primo quia oino ꝛ non sm̄ partem erant supra naturā. Scd̄o qꝛ moyses opabat̄ inuocando deū tanꝗ minister xp̄s autē imperādo tanꝗ deus et domin' nature. ¶ Secūda cōclusio ꝙ lex euangelica est certior: et

Maiora miracula fecit xp̄s ꝙ moyses.

ctores. Unde dicit Aug. q intellectus in intelligē
do format cōceptū diffinitiuū rei intellecte: vt in
quit Aristo.vij. Metha. q quidē cōceptus dr diffi
nitio eo q cōcludit et cōprehendit oēs fines et p
tes rei intellecte. et cōprehense. Et dr etiā termin
rei: eo q cōprehēdit et ambit oēs terminos rei: et
ambit et terminat eā: vt pz ibidē. Quā diffinitio
nē siue cōceptū greci appellant logō.i.verbū dif
finitiuū. Et ideo cū deus pfecte et cōplete intelli
gat et cōcipiat seipsum se toto et sm se totū neces
se est vt de tota scia et intellectione sua q est sub
stantia sua dicat et producat tale verbum diffini
tiuum suijpsius: quo seipm diffiniat et cōphēdat
Sed q suū intelligere et dicere est suū esse et sua
substātia. Jō illud verbū dictū et pductū de tota
essentia et substantia dei necesse est q sit deus q
de p intelligendo se totū et dicendo tale verbū
de tota sua substantia: cōmunicat illi verbo totā
suā substātiā et esse et essentiā cū ibi esse et intelli
gere sit sua essentia et substantia et ecōuerso. Et
sic eadē substātia et essentia est in verbo et in ipso
pre dicēte: et pōns idē deus est verbū cū dicente
sed q hoc verbū nascit a dicente p modū nature
q totaliter est imago dicentis et intelligentis q
totalr exprimit et diffinit ipsum. Jō sacra scriptura
Nota hoc vbū appellat filiū et dicentē appellat prem.
¶ Et rursus sicut pprium est intellectui intelligere
et ex intellectione formare diffinitionē seu verbū
diffinitiuū: ita pprium est voluntati velle et dili
gere bonū intellectū et spirare amorē in eo de to
ta illa dilectione quo amore se toto diligat se to
tum suum volitū et amatū. quē amorē sic spiratū
scriptura appellat spm̄sctm̄. Unde sicut pr intelli
gendo se format .i. dicit verbū de tota scientia et
substātia sua cui verbo cōmunicat totam eandē
suā substantiā in essentiā in esse: in quo et p qd ver
bum pater se totū diffinit et cōprehendit tanq p
suā imaginē coequalē et pfectā in quo verbo sicut
se intelligit esse summū ens et intelligibile: ita in
telligit se summū bonū amabile et appetibile: et
iō absq aliquo medio sicut itelligit se in verbo et
vbūm in se. Et sic p modū volūtas pducit et sperat
amorē de summo bono intellecto. Et sic sicut pr
intelligendo cōicauit verbo totā suā substantiā
et essentiā. Jdeo pariter simul cū verbo diligēdo
cōmunicat spūisctō eādē substantiā et essentiā q
prius cōmunicata fuit verbo. Et ideo sicut filius
procedit a solo patre p gnationē: ita spūssanctus
nō solum pcedit a patre: sed etiā pcedit a verbo
seu filio p spirationē eo q substātia que cōicatur
spūisctō prius fuit cōicata filio a pre: et sic eadem
substātia cōicatur spūisancto ab vtroq tanq ab
vno pncipio. vnde sicut itelligere precedit dilige
re: ita dicere pcedit spirare: sicut nihil diligit nisi
precognitū. Ex qb pz q eadē substātia et ecentia
quā pater hz a se cōicat filio a patre per gnatio
nem: et eadē cōicat ab vtroq spūisancto per spi
rationē: et sic manet vnus solus deus essentialiter
et substantialiter et existenter in tribus personis
postq in tribus psonis nō est nisi vna scientia et
substantia et vnū esse: per quā essentiam et substā
tiam diuinam: et per quod esse vnaquaq persona
dicitur deus: et dr ens et substātia et dr habere esse
simpliciter: q pr nō est de nec ens nec substātia p
paternitatē: sed per deitatē: q paternitas nō cō
stituit prem in esse diuino et substātiali nec in esse
existentie: sed solū constituit prem in esse psonali
et paterno. Et sic est dicendū de filiatiōe respectu
filij: et de spiratione passiua respectu spūsscti. Et
ideo pater et filius et spūssctūs nō sunt tres substā
tie: nec tria entia: nec tres psone absolute sed sunt
tria relatiua: siue tres psone relatiue: quia relatio Pr filius
nes nō possunt multiplicare substantiā: nec mul et spūs
tiplicare ens. q nō sunt entia: nec sunt aliqd: sz ad sanctus
aliquid. vt ait Aristo. et Augu. cōtra Maximinū sūt tres
Jō iste iste tres psone dnr realr distincte: nō q sunt psone.
tres absolute: nec tria entia: sed tres res relatiue:
sed dnr tres res reales inquantū pr realiter pdu No
cit verbū reale: et pr et filius realiter spirāt spiritū
sctm̄ realē. Et prima psona ita est pr q nō filius
nec spūssctūs: eo q est a se et nō ab alio nec gnā
tur: nec spirat. Et filius ita gnatur a pre q nō ge
nerat nec spirat. Et nō est pr nec: nec spūs: sed ver
bū et filius. Et spūssctūs ita spiratur ab vtroq q
nec gnat: nec gnatur: nec spirat sed solus spiratur
iō solus est spūssctūs. Et sic vna psona negat de
altera nō substantialr nec realiter absolute sz rea
liter relatiue inquantū vna alteri relatiue oppo
nitur. Et sic manet vnū solum ens absolutum in
tribus personis relatiuis: nō q deus sit vnū ens
absolutum per se siue vel preter illas tres perso
nas relatiuas: q nec p se facit psonā sine illis tri Nota.
bus nec reperitur in alia aliqua persona preterq
in illis tribus: nec deus est alius q ille tres perso
ne: nec ille tres psone sunt aliud q vnus deus. Sed
est aduertendū q ista trinitas personarū in diui
nis nō ē inuēta et repta in sola xpiana religione
q iam fuit memorata ab antiquis et prophetis.
Nam Aristoteles.xij. methaphisice. implicite et cō
fuse ponit istam trinitatē dicens q in diuinis est
deus intelligibilis et sua intellectio est sua substā
tia et sua volitio in qua felicitatur: tamen Plato
in Thimeo et in epistola ad Dionysium clare di
stinguit istam trinitatem personarum sm ordinē
intelligendi et diligēdi se in deo: dicens q deus in
telligēdo se format verbum ipsi cōsubstantiale et
coeternum: quod verbum quandoq nominat filiū
et quandoq nominat ipsum sm deum creatorem
omnium: eo q eo in verbo sunt idee et exēplaria et
forme omnium rerum creatarum. Et similiter po
nit spiritū dei penetrare et viuificare oia creata
quē appellant aiam mundi: qd allegans virgilius
in sexto dicit. Principio celū ac terras cāposq li
quentes. Lucentemq globum lune titaniaq astra
Spiritus intus alit: totāq infusa p artus. Mēs
agitat molem: et magno se corpe miscet &c. Itē in
iiij. Georgicorum. Quidā dixere deū nāq ire p oēs
terrasq tractusq maris celumq pfundum &c. Et
sic Plato et multi phi antiqui posuerunt trinita
tē in diuinis: appellantes primā personā patrē
et secundam verbum et filium: et tertiā appella
bant spiritum dei et animam mundi dicentes q
pater per verbum omnia producit: per spiritum
omnia viuificat et mouet: vt pz in Thimeo Pla.

Dicere dei ad extra quid sit.

uisi et creata sunt. Unde sicut sol in uno instanti causat et multiplicat suam similitudinem et imaginem per totum hemispherium non communicando suam substantiam: ita deus in eodem instanti communicauit et multiplicauit solo verbo similitudines suarum perfectionum et idearum in omnibus creaturis non communicando eis substantiam suam. Et sic patet quod dicere dei ad extra nil aliud fuit nisi similitudines suarum perfectionum et idearum creaturis communicare. Item sequitur quod creature nil aliud sunt quam similitudines diuinarum perfectionum et idearum et effectus diuine artis. Item sequitur quod res create non solum recipiunt a deo esse essentie entitatis per quod assimilantur diuine arti in specie: sed etiam recipiunt a deo esse actuale per quod existunt et personantur et actualiter operantur: nam per solum esse essentie non possent existere: quia nihil aliud est nec potest existere per suam essentiam nisi solus deus quia a nullo dependet. Et ideo solus est suum esse et vita. xij. metha. Et ideo omnis creatura ultra essentiam indiget esse per quod existat et viuat: et sic deus primo dicendo creat et producit res ad extra: sed ex patre et filio per spiritumsanctum aspirat esse et vitam in rebus. Et ideo dicitur Gen. j. quod in principio: id est in verbo creauit deus celum et terram: sed quia terra erat inanis et vacua sine esse. Ideo spiritus domini ferebatur super aquas id est super omnia creata vitam et esse conferendo: et ea viuificando. Et istum spiritum appellat Plato animam mundi. De quo dicit Virgilius in sexto. Principio celum ac terram camposque liquentes. Lucentemque globum lune titaniaque astra. Spiritus intus alit: totamque infusa per artus Mens agitat molem: et toto se corpore miscet. Item in Georgicis. Deum namque ire per omnes terrasque tractusque maris celumque profundum. Ex quibus patet quod sicut deum esse trinum et vnum non est articulus fidei: quod hoc nouerunt philosophi in lumine naturali. Sed est articulus fidei inquantum nos credimus illas tres personas esse inter se realiter distinctas cum summa simplicitate diuine substantie: sicut supradictum est: quod habemus ex sola reuelatione et auctoritate sacre scripture: ita pariter est dicendum quod mundum esse a deo productum non est articulus fidei quia hoc idem asserunt philosophi qui posuerunt deum in triplici genere cause scilicet efficientis formalis et finalis: vt patet. xij. methaphisice. Sed mundum esse creatum de nihilo ex tempore: et quod mundus habuit principium hoc est articulus fidei quia non potest demonstrari: immo omnes peripatetici putarunt demonstrare oppositum: vt patet. ij. metaphisice. et. viij. phisicorum et primo celi et secundo de generatione. Sed ipsemet Aristoteles dicit in topicis quod ille rationes non sunt demonstratiue sed tantum probabiles. Ex quibus patet quod deum esse trinum et vnum non est impossibile: sicut negant et imponunt nobis miseri iudei quia hoc concessum fuit a philosophis licet non ita distincte: immo per emanationem creaturarum quam iudei concedunt philosophi peruenerunt in cognitionem trinitatis et emanationem diuinarum personarum: a prima persona patris: vt dictum est. Sed quod ista trinitas diuinarum personarum non sit per christianos conficta nec tantum per philosophos antiquitus memorata sed etiam in lege et prophetiis explicata: patet ex multiplici autoritate. Et primo Gen. j. vbi dicitur. In principio creauit deus celum et terram: terra autem

Virgilius.

erat inanis et vacua: et spiritus domini ferebatur super aquas etc. In quibus verbis dupliciter denotatur pluralitas personarum in diuinis. Ex primo quia in hebreo dicitur. In principio creauit elohym celum et terram vbi ly elohym est pluralis numeri. Et sic per totam scripturam pro maiori parte deus ponitur in plurali. de quo est maxima questio et nondum soluta apud hebreos. vnde Rabi moyses de egypto putans soluere istam questionem dicit quod elohym est equocum ad deum celi qui est vnus et angelos et deos gentium. Alij autem dicunt quod per elohym in plurali intelligitur deus cum iudicibus aut angelis suis. i. quod deus cum iudicibus et angelis suis creauit celum et terram: sed hoc est falsum: quia deus non indiguit auxilio angelorum ad creandum mundum cum angeli sint de numero creaturarum. Et ideo est dicendum quod ly elohym idem est quod dij in plurali: sed ly dij non ponitur substantiue sed adiectiue. Unde diuus dia dium est sincopatum de diuus diua diuum: quod signat res diuinas: ideo non valet arg. sunt tres dij: ergo sunt tres dei: quia dei in plurali significat tres deos: quod nephas est dicere in diuinis sed tres dij significat tres personas diuinas: scilicet patrem filium et spiritumsanctum. Et sic conceditur quod pater et filius et spiritussanctus sunt tres diui et persone diuine: sed non tres dei: quia primo tenetur adiectiue denotando personas: sed secundo tenetur substantiue denotando substantiam et essentiam. Et sic ergo pro maiori parte ponitur elohym adiectiue non substantiue in lege et prophetiis: non significando pluralitatem substantiarum sed personarum in diuinis: sed ceci iudei non capiunt hoc sacramentum. Item secundo in supradictis verbis explicatur trinitas personarum nam deus pater in principio. i. in verbo tamquam in arte creauit celum et terram: quia per verbum in quo sunt idee omnium rerum: dixit omnia creata dando eis essentiam sed spiritus domini ferebatur super aquas dando eis esse omnia viuificando. Et sic explicatur mysterium trinitatis. Item sequitur dixit deus fiat lux etc. ergo si deus dixit: per aliud verbum dixit: et per consequens habet verbum per quod dixit omnia. Item sequitur: vidit deus cuncta que fecerat: et erant valde bona: ergo deus sicut per verbum dedit essentiam rebus: ita dedit eis bonum idest esse quod omnia appetunt: sed hoc pertinet ad spiritumsanctum per quem deus omnia bonificat. Ergo in diuinis sunt tres persone: scilicet pater: verbum: et spiritussanctus. hoc idem patet Gen. xviij. quando abraam vidit illos tres angelos et adorauit vnum tantum deum in eis dicens. Domine si inueni gratiam in oculis tuis etc. Et ponitur ibi nomen domini quatuor litterarum quod soli deo conuenit. Et postea capi. sequenti explicatur eadem pluralitas diuinarum personarum cum dicitur. Igitur dominus pluit super sodomam et gomorram sulfur et ignem a domino de celo etc. Dicit ergo quod dominus pluit a domino: et ponitur in vtroque nomen quattuor litterarum vbi notantur due persone diuine: scilicet persona filij missi ad pluendum sulfur et ignem: et persona patris mittentis a quo filius habet quicquid habet. Ex hac ergo scriptura iudei non possunt negare esse pluralitatem in diuinis: non substantie ergo personarum: item ista trinitas diuinarum personarum explicatur psal. xxxij. cum dicitur. Verbo domini celi firmati sunt: et spiritu oris eius omnis virtus

Not. de pluralitate personarum in diuinis.

Nota.

trinitas explicatur de dd.

coꝝ. Itē psal. xliiij. Sedes tua in sct̄z seculi ꝓpter
ea vnxit te de⁹ de⁹ tuus oleo leticie: vbi ponit̄ xp̄s
deus vnct⁹: ⁊ pater de⁹ vngēs ⁊ spūssanctus quo
xp̄s est vnctus. Item Esaie. xlviij. Dn̄s misit me ⁊
spirit⁹ eius: hec dicit redēptoꝛ tuus dn̄s deus is-
rael. Itē zac. ij. Gaude ⁊ letare syon ponaꝫ diuini
tatē meā in medio vestri: et cognoscetis ꝙ dn̄s mi
sit me vt ꝓphetarē vobis. Iteꝫ Prouer. xxx. Quis
suscitabit oēs terminos terre qd̄ nomē eius et qd̄
nomē filij eius si nosti. Itē in plerisqꝫ locis repe-
rit̄ memoꝛatum verbum dei ⁊ nomē dei: per qd̄ fi
des catholica semꝑ intelligit scd̄am ꝑsonā in tri
nitate: scꝫ filiū. Et sic etiā spiritussanct⁹ frequēter
in scriptura dicit̄ spiritus dei: per queꝫ intelligit̄
tertia persona in trinitate. Et sic ptꝫ ꝙ articulus
trinitatis diuinaꝝ personaꝝ cum vna sola ⁊ sim-
plicissima substātia nō solū est possibilis: sꝫ ꝑ sa-
crā scripturā verificat⁹ et autoꝛizatus. Quod qui
dē mysteriū trinitatis maxime ꝓbat̄ ⁊ manifesta
tur in creatiōe reꝝ: qꝛ emanatio creaturaꝝ ⁊ mod⁹
ꝓducēdi eaꝝ ꝑsupponit emanationē diuinaꝝ ꝑ
sonaꝝ vt dictū est: qꝛ per verbuꝫ patris facta sunt
oia: ⁊ per spiritū dei viuificata. ¶ Ex quib⁹ duob⁹
articulis scꝫ trinitatis ⁊ creationis redditur pos-
sibilis ⁊ ꝓbabilis articul⁹ icarnatiōis. Un̄ dictū
est ꝙ res create put sunt similitudines diuinaruꝫ
idearū habēt solū esse specificū ⁊ essentiale: sed ꝑ
tale esse nō possunt existere in actu: nec personari
nisi influatur eis esse actuale ⁊ personale: qꝛ nihil
existit per suam essentiaꝫ nisi solus deus: quia est
independens. Et sic dicitur ꝙ deus pꝛimo per ver
bum dicit res ad extra dando eis esse specificum
et ex consequenti spirat in eis esse personale et
actualis existentie per quod conseruat̄ res in esse
duratiuo: de quo dixit auctoꝛ de causis ꝙ pꝛima
rerum creaturarum est esse. ¶ Ex quibus ptꝫ ꝙ si-
cut deus conseruat ⁊ personat vnāquanqꝫ creatu
ram in esse existentie per esse creatū ⁊ influxum: ita
potest aliquam creaturam cōseruare in esse ⁊ per
sonare per seipsum: ⁊ per consequens potest effici
vna persona cum illa. Sic ergo factum fuit in my
sterio incarnationis. Nā pater imo tota trinitas
per spiritūsanctum foꝛmauit illud coꝛpus ex pu-
ris sanguinib⁹ in vtero virginali ⁊ perfecte oꝛ-
ganizauit illud. Et tota trinitas creauit in eo si-
mul animā illā intellectiuam cum omnibus suis
ꝑfectionib⁹. Et sic fuit veꝝ indiuiduū humanū cō
ditionatum: qꝛ anima est illa que dat composito
esse specificum ⁊ substantiale ⁊ entitatiuum. Ter-
tio de aia. Et accidentia dant esse ad homum ⁊ in
diuiduale: sed nec aia nec accidētia indiuiduātia
et determinantia speciem possunt esse persona-
lis existentie aut substantie nec possunt persona-
re illam speciem indiuiduatam: nisi a pꝛimo ante
spiretur esse personale et esse actualis existentie:
per quod illa species ⁊ indiuiduuꝫ personet̄ ⁊ exi
stat. Et hoc fecit verbū diuinū ꝑ se absqꝫ creatiōe
mūdi noui esse: immo per se personauit illud coꝛ-
pus animatū ⁊ oꝛganizatum ⁊ indiuiduatū: ideo
in illa bn̄dicta icarnatiōe ita fuit creata noua aia
⁊ noua substātia essentialiter: ꝙ nō fuit creata no
ua personalitas: nec nouū esse existentie aut sub-
stātie. Et sic illa incarnatio nil aliud fuit nisi crea
tio illius humanitatis: nō sub esse creato: sꝫ sub eē
diuini verbi pꝛeexistentis. Et sic fuit creatio noue
substātie: sꝫ nō noui esse. Et ideo illa humanitas
nō personatur per nouū esse creatum: nec per no-
uam personalitatem: sed ꝑ solā personalitatē ver
bi. Et ideo manet solum vna persona in duabus
naturis. Sed est aduertendum ꝙ totus discursus
supꝛadictus nō factus est successiue in tēpoꝛe: im-
mo in eodē instāti illud coꝛpus fuit fabricatū ⁊ oꝛ
ganizatū et animatū: ⁊ ꝑ verbū assumptū ⁊ perso
natū. Et sic illa ꝑsona xp̄i dicit̄ vere et perfectus
deus ⁊ verus ⁊ perfectus hō. Et ideo de illa perso
na verificātur oīa que sunt dei: ⁊ oīa que sunt ho-
minis rōne duarū naturarū. Et xp̄s dr̄ creatoꝛ et
creatura et moꝛtuus ⁊ passus ⁊c. qꝛ vere dicit̄ de⁹
et hō. Et sic etiam cōmunicant̄ idiomata vtriusqꝫ
nature inter se. Nam ille homo dicit̄ creatoꝛ rōne
deitatis: et ille deus dicitur passus ratione huma
nitatis quā assumpsit in ad homo indiuiduataꝫ et
conditionatam: vt posset pati ⁊c. Ideo quādo dr̄
deus passus est: est sic intelligendū ⁊ exponenduꝫ
id est ille homo qui est deus est passus ⁊c. Et sic pꝫ
ꝙ articulus incarnatiōis est possibilis. Et sic deū
posse incarnari nō est articulus fidei: immo est ꝓ
babile: ⁊ quasi demōstrabile: sed deū esse de facto
incarnatū: ⁊ iesum esse deū ⁊ verbū incarnatū: hoc
est articulus fidei: quia hoc nō pōt ꝓbari nec ostē
di: nisi ex sola autoꝛitate sacre scripture vtriusqꝫ te
stamēti. Nam in veteri testamēto: mysteriuꝫ incar
nationis fuit ꝓnunciatū futurū. Et in nouo testa-
mento annunciatū est iam factū ⁊ cōpletū: ⁊ ꝑ effe
ctū et miraculum demōstratū: sed qꝛ nos nō vidi-
mus xp̄m incarnatū: sꝫ credim⁹ soli euāgelice scri
pture ⁊ autoꝛitati: ideo dicit̄ articulus fidei in no
bis. Sed ꝙ deus esset incarnādus ⁊ messias in le
ge ꝓmissus deberet esse deus: patet ⁊ pꝛobatur ex
multiplici autoꝛitate sacre scripture veteris testa
menti: vnde psalmo. ij. Dominus dixit ad me fi-
lius meus es tu. Item psal. lxxi. Permanebit cum
sole et ante lunam ⁊ ante solem permanet nomen
eius. Item psal. cix. Dixit dominus domino meo
sede a dextris meis. Item Esaie. xlv. Tu es de⁹ ab
scōditus. Item Esa. vij. Uocabitur nomē ei⁹ ema
nuel idest nobiscū deus. Itē capitulo nono. Uoca
bitur deus foꝛtis pater futuri seculi. Item capitu
lo decimo. Dominus dedit mihi linguā eruditaꝫ
⁊c. Item hoc idem capitulo. li. et. lv. ⁊c. Item Hie-
remie. xxiij. Suscitabo dauid germen iustum et fa
ciet iudiciū ⁊c. Et hoc est nomē quod vocabūt eū
Dominus iustus noster ⁊c. Et ponitur ibi nomen
domini tetragrāmaton qd̄ soli deo cōuenit. Hoc
idem ad litterā habetur Hiere. xxxiij. Itē Baruch
iij. Post hec in terris visus est: et cum hominibus
ꝯuersatus est. Item Trenoꝛum. iiij. Spiritus oꝛis
nostri chꝛistus dominus noster captus est in pec-
catis nostris ⁊c. Et ponitur ibi nomen domini te
tragrāmaton. Item Osee. iij. Post hec reuertētur
filij israel ⁊ querent dominū deum suuꝫ, ⁊ Dauid
regē suū ⁊c. Itē habet̄ zachã. ij. Hec dicit dn̄s ex-
ercituum: post gloꝛiam misit me ad te ⁊c. Lauda
et letare filia syon quia ecce ego venio et habi-

Articul⁹ incarnatiōis reddit̄ possibilis.

xp̄s ī de⁹ vna ꝑsona i duabus naturis.

Nota.

Quō messias esse deberet deus ⁊c.

tabo in medio tui dicit dñs. Et scies q2 dñs exer/
cituũ misit me ad te ꝛc. In quib⁹ v̄bis notat̃ de⁹
missus et deus mittens. s. pr̃ et filius q̇ est deus q̇
loquit̃ in hoc caplõ: q2 vtrobiq3 ponit̃ nomẽ dñi
tetragrãmaton. Itẽ zacharie. cap. xij. In illa die
effundam sup domũ dauid et super habitatores
hierl'm spm̃ gr̃e et aspicient in me quẽ cõfixerunt
ꝛc. Ex quo p3 q messias erat futur⁹ de⁹ et hõ q2
nõ põt dare spm̃ gr̃e nisi deus: nec pati et confi/
gi nisi hõ. Et sic piter est dicendũ de h̃ qd̃ dr̃ Esa.
l. Nã deus loquit̃ ibi. et postea subdit. Faciẽ meã
nõ auerti ab increpantib⁹ et cõspuẽtib⁹ in me ꝛc.
qd̃ nõ põt cõuenire nisi hoi. Et sic p3 qualr̃ xp̄us
in lege pmissus erat futurus de⁹ et hõ: ꝛ per ꝯñs
deus icarnat⁹ et hũanatus. Et sic nõ est dicẽdũ q
religio xp̄iana finxerit mysteriũ icarnatiõis: q2 in
testõ veteri fuerat multipliciter figuratũ et ,pphe
tatũ. ¶ Ex possibilitate vero articuli icarnatiõis
Articul⁹ sacr̃i altaris possibilis. sequit̃ possibilitas articuli sacr̃i altaris sc3 trãs/
substantiationis panis in corpus xp̄i. Unde qua
tuor sunt cõsiderãda pncipalr̃ in psona xp̄i. Prio
corpus put h3 esse substantiale ab aia ꝛ esse cõdi
tionatũ ab accidentibus. Scdõ sunt cõsideranda
accidentia q̇ organizant et indiuiduãt et extẽdũt
et disponũt illud corpus. Tertio est cõsideranda
aia que dat esse substantiale specificum toti cor/
pori et cõposito. Quarto est considerandum ver/
bum qd̃ dat esse personale et actualis existẽtie to
ti hũanitati christi. In pane autẽ sunt tria cõside
randa. Primo veritas substantie panis resultãs
ex materia et forma substantiali. Secũdo accidẽ/
tia et indiuiduantia et disponentia. Tertio est cõ
siderandum esse existentie panis per quod existũt
etiam accidentia: inquantũ inherent et inexistũt
substantie panis subiectiue. ¶ His habitis dicit̃
Panis cõuertitur icorpus xp̄i et nõ in animaz. q substantia panis nõ conuertitur in verbum di
uinum: nec in animã xp̄i: sed in solum corpus sub/
stantiale xp̄i: prout h3 esse essentiale ab anima: et
est altera pars cõpositi humani. Et sic conuertit̃
quid in quid nõ quantũ in quantum: nec quale in
quale: nec quid in quantũ. nec in quale: nec corp⁹
in spiritum. Et ideo manent accidentia panis
sine subiecto. Et sic non est dicendum q cõuerta
tur corpus in spiritũ: nec fiat mixtio: sicut q2 me/
dicus iudeus arguebat q2 nihil de substantia pa
nis remanet in actu nec in potentia. Sed q talis
transsubstantiatio sit possibilis apud deũ pbat̃
dupliciter. Uno modo inquantũ ille panis et ois
creatura dependet a verbo diuino quo ad essen/
tiam suã totã in genere cause formalis. Et ideo si
cut deus solo verbo dicendo. Fiat panis forma/
maliter ex idea panis creat panem essentialiter.
Ergo a fortiori dicendo q ille panis fiat corpus
suũ ilico ꝛ trãssubstantiet̃ in corpus suũ eo q ille
panis essentialiter depẽdet a diuino verbo et ab
illa idea. Unde per tale verbũ substantia panis q̇
erat sub idea panis fit sub idea corporis xp̄i. Et
sic illa substantia post cõsecrationẽ ita est substã/
tia corpis xp̄i: q nõ est substãtia panis: q2 illa sub
stãtia que ante erat sub idea panis modo est sub
idea corporis xp̄i. Itẽ maiorẽ ptatẽ h3 deus sup
naturã et sup species et essentias rerũ q̃ rex et do

minus tpalis sup bona tpalia et sup dignitates
et q̃ papa sup prelaturas. Sed rex et quilibet pn
ceps tpalis habens dñium absolutũ tpaliter su/
per bona mobilia ꝛ immobilia solo verbo mutat
possessionẽ et dñium rerũ tpaliũ. Un̄ dicendo iste
ager est martini ilico ille ager qui erat Petri fit
ager martini: et ita est martini q amplius nõ est
ager Petri q accidit eo q dñium absolutũ illius
depẽdebat ex solo verbo et precepto illius regis
vel principis. Ergo a fortiori xp̄s de⁹ qui h3 ab/
solutũ dñium super naturas et essentias rerũ di/
cendo. Hoc est corpus meũ: conuertit substantiã
panis in corpus suũ. Un̄ licet vsq3 ad illud instãs
illa fuit substãtia et corpus panis. Tamẽ dictis
verbis ita est corpus substantiale christi: q nõ est
corpus panis. Et hoc accidit pꝑter dñiũ qd̃ de⁹
h3 super substãtias et essentias rerũ q2 oia depẽ/
dent formaliter a verbo diuino. Secũdo hoc pro
batur. Inquantũ ille panis et sua accidẽtia depẽ P3 scdõ
debant a deo quo ad esse existentie. Et ideo deus
facit q illa substãtia que ante erat sub esse existẽ/
tie ipsius panis: post ꝯsecrationẽ est sub esse ipsi⁹
xp̄i. Itẽ illa accidẽtia que ante erant in substãtia
panis: post cõsecrationẽ manẽt sine subieto et exi
stunt per illud esse existẽtie per qd̃ ante existebant
in subiecto. Et sic illa accidẽtia habẽt eandẽ exi/
stentiã: sed nõ eandẽ inexistentiã siue inherẽtiã: q2
l3 existãt per illud esse influxũ et creatũ: p qd̃ ante
existebãt: tñ nõ inexistũt: nec inherẽt subiecto ali/
cui: et sic manent accidẽtia cũ eadẽ existẽtia crea/
ta: sed nõ cũ eadẽ inherẽtia. Et sic p3 q in tali cõ
secratione nihil corrũpitur: nec annihilatur. Na3
ibi manent eadẽ accidentia numero sub eodẽ esse
actualis existentie. Et ideo nõ fit corruptio acci/
dentium: nec fit corruptio substantie: q2 alia non
generãtur: sed illa que erat substantia panis trãs
substantiatur in corpus substantiale ipsius xp̄i:
que est altera pars cõpositi. Et sic nec conuertit̃
in aiam xp̄i: nec in verbum diuinũ ꝛc. Nec fit ali/
qua noua creatio: q2 nullũ esse nouũ acquirit̃: q2
xp̄s iã preexistebat: nec acquirit̃ nouũ esse in acci
dentibus q2 sub eodẽ esse existentie remanent: l3
nõ sub eade3 inherentia. Et sic p3 q xp̄us qui est Nota.
verbũ dei incarnatũ solo verbo potuit transsub/
stantiare substãtiã panis in corpus suu3. Et ideo
est dicendũ q deũ posse trãssubstantiare panẽ in
corp⁹ suũ: nõ est articulus fidei: sed qd̃ xp̄s hoc fe
cerit et quotidie ex verbis xp̄i hoc fiat in sacr̃o al/
taris: tũc est articul⁹ fidei eo q presupponit xp̄m
esse deũ: et ex sola fide et autoritate scripture cre/
dimus q ita fiat de facto. Et hoc non solum au/
toritate noui sed etiam veteris testamenti. Unde David illud sacramentũ figurat.
l3 hoc sacr̃m multis signis et figuris in lege fue/
rit figuratũ: tñ David verbis manifestis ipsu3 ex
pressit psalmo. xxi. cum dicit. Edent pauperes et
saturabunt̃ et laudabũt dñm qui requirunt eum:
corda eorum viuent in seculũ seculi. et infra. Mã/
ducauerunt et adorauerunt oẽs pingues terre in
conspectu eius cadent oẽs qui descẽdunt in terrã
ꝛc. Ubi manifeste ostenditur q fideles debebãt mã/
ducare et adorare deum suum ꝛc. Item psal. lxxi.
postq̃ predixit messiam futurũ deum et hoiem et

adorandū ab oib⁹ gētib⁹ et regib⁹ mūdi. Postea subdit q̄ iste rex messias erit frumētū et triticū et torta panis in summis montiū et sup capita sacerdotū ꝛc. put ibi p plures translationes fuit expressum. Et sic pz qualr hoc sacrm̄ nō solū est possibile: sed etiā multiplr in lege ꝛ pphetis est figuratū et prenūciatū. Et sic pz q̄ xpiani nō adorāt panē sicut ceci iudei mentiūtur sz adoram⁹ xp̄m cōsecratū sub illis accidentib⁹. Vñ ex oib⁹ supradictis pz vitas xpiane religionis. Nam nos nō adoram⁹ tres deos: sz solū vnū deum simplicissimū in substātia et eēntia in trinitate psonarū que nullo mō multiplicāt substātiā in deo sicut dictū est. Nā filius est verbū prīs ipsi psubstantiale et spūsctūs est amor vtriusq. Et sic nō pōt esse alia substantia nec ali⁹ deus. Et iō si miseri iudei pciperent mysteriū creationis de necessitate pciperēt mysteriū trinitatis qd multiplr exprimit in lege et pphetis. Itē si miseri iudei intelligerēt modū creationis nō haberēt p impossibili mysteriū incarnatiōis qz incarnatio nil aliud fuit nisi formatio corpis xp̄i ex puris sanguinib⁹ virgis virtute spūsctī: et creatio illi⁹ aie in illo corpore: ex quib⁹ resuscitauit vera hūanitas quam per se personauit et suppositauit verbū prīs. Et sic mansit vna sola psona in duab⁹ naturis. Et per pn̄s xp̄s est verus de⁹ et hō. Et sic tanq̄ deus fecit miracula et sciuit cogitationes hoim et cōuertit panē in corpus suū et expoliauit infernū ꝛc. Sed inquātū hō fuit passus et mortuus et sepultus. Sed inquātum deus resurrexit in virtute ppria et ascēdit in celū: et inquātum deus adorat in illa hūanitate put infra patebit. ¶ Ex supradictis pz possibilitas et inconcussa veritas articulorū fidei xpiane religionis: qz xpiana religio nō credit tres deos: sed vnū deū in substantia et essentia: et entitate cū trinitate psonarū relatiuarum eo mō quo dictum est. Et ita credit xp̄m deū incarnatū in vnitate psone et ita credit xp̄m cōsecratū in sacro altaris in quo sacramēto ex vi cōsecrationis sola substātia panis cōuersa est i solū corp⁹ xp̄i accidentib⁹ sine subiecto remanētib⁹ quam cōuersionē facit efficienter solus xp̄s deus et homo sacerdos autē concurrit tanq̄ minister. Ex istis pz etiam possibilitas ceterorum articulorū que habent fundamentum in mysterio incarnationis. Nam dato q̄ xp̄s sit verus deus et hō tūc oia reddūtur possibilia. Et sic a primo vsq ad vltimū oēs articuli fidei fundātur in articulo trinitatis. et articul⁹ trinitatis fundatur in illa prima vitate necessaria scz q̄ deus est actus purus intelligens et intelligibilis et amans et amabilis suū bonum. Et sic pz q̄ lz articuli fidei nō sint de facto demonstrabiles tñ eorū possibilitas est necessaria: qz deus lz necessario nō creauerit mundū ex tpe nec fuerit necessario incarnatus tamen necessario habet potentiā oia ista faciendi inquantum oipotens. Et sic ex tali omnipotētia presupposita pōt demōstrari possibilitas articulorum. Unde si deus est trinus et vnus et omnia dependent a diuino verbo quo ad totum suū esse: ergo dicēdo solo verbo potuit omnia nō soluz ab eterno: sed etiam ex tempore creare de nullo subiecto: nec materia presupposita.

Quō ceteri articuli redduntur possibiles in articulo trinitatis.

Itē si deus pōt oia ex ea re de nihilo nō soluz quo ad esse essentie: sed etiā pōt res substentare p esse creatū et influxum: ergo pōt vnā essentiā creare ꝛ substentare per suuz esse increatum. Et sic potuit formare illud corpus ex puris sanguinib⁹ virgis et creare et infundere in eo nouam aiam absq aliquo esse substantie et psonali creato: sed substentare et psonare illā hūanitatē per psonalitē vbi. Et sic incarnatio nil aliud fuit nisi creatio hūanitatis cōditionate sub psonalitate vbi. Et sic mā sit vna sola psona in duab⁹ naturis in xp̄o. Et sic pz possibilitas et veritas articuli incarnatiōis. Et tūc ex isto articulo sequit possibilitas oiz aliorū articulorū sequentiū. Nā si xp̄s est de⁹ et hō: ergo potuit mori inquantū hō qz potuit aia a corpe separi. Et inquantū deus potuit resurgere: ꝛ aiaz recupare in corpore assumpto. Et sic ppria virtute potuit spoliare infernū et ascendere in celum. Et inquantū de⁹ potuit panē in suū corp⁹ assumptū trāssubstantiare. Et poterit oia sua mēbra resuscitare et vificare ꝛc. ¶ Sed restat dubiū de articulo trinitatis: qz ex illa infallibili vitate scz q̄ deus est summe intelligens se: ꝛ diligēs se: nō solū sequitur possibilitas articuli trinitatis sed etiaz necessitas eiudem qz deus pater intelligendo se necessario dicit verbum de tota essentia et substātia ꝛ scia sua p modū nature. Et diligēdo se necessario cum verbo producit et spirat spiritumsanctum: licet per modum voluntatis et libertatis. Et sic vtraq productio ꝛ emanatio est necessaria Et sic articulus trinitatis nō solum est possibilis sed etiam est necessari⁹: et per consequens demōstrabilis: et sic sequeretur q̄ nō esset articul⁹ fidei.

Dubiuz

¶ Ad hoc dicunt aliqui q̄ deum esse trinū et vnuz non est articulus fidei: cum hoc fuerit per naturā notum antiquis philosophis ex illa prima veritate: prout supradictum est: sed istas tres personas esse realiter distinctas in vna simplici substātia: est articulus fidei. Alij autem dicunt et forsan securius q̄ deum esse trinum et vnum est necessarium eo modo quo dictum est: et per consequens demonstrabile. Sed licet hoc sit demonstrabile in theologia dei et beatorum vbi beati vident noticia meridiana verbum naturaliter originari a patre: et spiritumsanctum liberaliter ab vtroq: vt inquit Augustinus in libello de triplici habitaculo: tamen non est demonstrabile in nostra theologia viatorum: sed firmiter credibile: postq̄ nobis est in vtroq testamento reuelatum: et per Christum confirmatum. Sed est aduertendum q̄ licet mysterium trinitatis sit demonstrabile in patria eo modo quo dictum est: tamen hoc non est demonstrabile per causam a priori: quia ibi nulla est causa sed principium. Nam licet pater sit pricipium filij: tamen est causa eius. Et sic est dicendum de vtroq respectu spiritussancti.

Credere trinitatē quō ē articul⁹ fidei.

¶ Ex supradictis ergo patet possibilitas et in cōcussa veritas et integritas fidei christiane: quia licet factum non possit demonstrari: tamen possibilitas eius potest quasi demonstrari. Et hoc de secundo articulo. ¶ Quantum autem ad tertium

Tertius articul⁹.

articulū est p̄rio notādū: s̄m Arist.ij.phisico.ꝛ.vi. metaphi.ꝙ sciētie distinguūtur penes modos cō siderādi ꝛ abstrahēdi. Et sic diuersi artifices p̄nt cōsiderare de eadē re: sꝫ aliter ꝛ aliter. Nā mathe matic⁹ ꝯsiderat lineā q̄ realr̄ ē in materia sensibi- li: sꝫ ꝯsiderat eā p̄ter materiā ꝑ̄cisiue abstrahēdo: q: nō ꝯsiderat eaꝫ nisi ꝓut est recta vel curua: ꝓut causat aliā ꝛ aliā figurā eq̄lē vl' ineq̄lē ꝛc. Sꝫ phs ꝯsiderat lineā in materia sensibili ꝛ ꝓut est in ma teria phisica: ꝛ inq̄ātū ē termin⁹ corꝑis mobilis. Et sic differt phisicus a metaphisico: q: imediate cōsiderat formas substantiales ꝓut recipiunt̄ in materia ꝑ motū ꝛ ḡnationē: ꝛ formas accidētales ꝓut recipiunt̄ in materia ꝑ alteratione. Ille autē cōsiderat solas formas accidētales.s.lineā: ꝛ figu rā abstrahēdo a materia ꝑ solā ꝯsideratione: iō ta liū abstrahētiū nō fit mēdaciū s̄m Ari. Sꝫ differt methaphisic⁹ ab vtroq: q: ꝯsiderat alia q̄ sunt ab stracta s̄ꝫ eē ꝛ cōsideratione.s. deū ꝛ itelligētias vt p̄ꝫ.xij.metaphi. Q: sol⁹ metaphisic⁹ ꝯsiderat de deo s̄m suam substantiam ꝛ essentiam. Nam licet phisicus consideret de deo aliquo modo: tamē nō s̄m substantiam ꝛ essentiam sed prout est primus mouens vt patet.viij.phisicorū ꝛ p̄rimo celi. Sꝫ differt rursus theologus viator a metaphisico. Quia licet ambo considerent de deo: tamē aliter et aliter. Nam metaphisicus ꝯsiderat de deo ꝓut est vnū tm̄ primū ens simplicissimum ꝛ act⁹ pur⁹ et metrum ꝛ mensura ꝛ causa omnium entiū in es sendo: et prout oēs species procedunt ab eo sicut numeri ab vnitate a quo dependet celum et tota natura et omnia entia: vt patet per Aristotelem et commentatorem.ij.ꝛ.v.ꝛ.viij.ꝛ.xij.metaphi. Et patet per Auicennam et algazel in sua meta- phi. Sed theologus accipiens et presupponens omnia supradicta a metaphisico considerat illaꝫ primam et summam essentiam diuinaꝫ prout est communicata tribus personis ab eterno: puta ꝓ ut est communicata a patre filio per eternam ge- nerationem. Et ab vtroq spiritusancto per aspi- rationem. Et sic considerat vnum solum deuꝫ sim plicissimum in substantia et trinum in personis. Et ꝓut est causa efficiens et principiuꝫ oium rerū per creationem ex tempore. Considerat preterea deum in filio id est qualiter verbum assumpsit hu manitatem in vnitate persone: et per ꝯñs sicut cō siderat vnam substantiam in tribus personis in deo: ita considerat duas naturas in xp̄o sub vna ꝑsona. Itē sicut cōsiderat tres ꝑsonas in vna sub stantia et natura diuina: ita considerat duas na- turas in vna persona filij naturā scilicet diuinaꝫ et humanā. Itē sicut considerat vnū deū in trinita te: ita cōsiderat diuinum verbū in humanitate as sumpta. Itē rursus cōsiderat istū xp̄ꝫ deū et hoieꝫ fuisse pro nr̄a redēptione in cruce crucifixū: et si- cut cōsiderat verbuꝫ in humanitate personaliter vnituꝫ. Itē considerat xp̄m crucifixum et cōclaua tum. Itē rursus considerat qualiter christus est in sacramento altaris sub illis accidentibus post verba cōsecrationis: et sic considerat xp̄m conse- cratum in sacramento. Ex quibus omnibus pa- tet ꝙ cōsideratio theologica aliquo modo est sub stantialis phisice cōsiderationi. Nam sicut phisi- cus cōsiderat formas in materia et vt in materia sunt et nō preter materiam: ita theologus cōside rat deū in tribus personis ꝛ nō preter tres perso nas: nec cōsiderat vnā personā sine altera cū sine ad inuicē relatiua. Et ita pariter cōsiderat verbū in carne et humanitate ꝛ nō preter illā humanita tē assumptā vt inquit Hiero. in sermone de assum ptiōe virginis marie. Et ita etiaꝫ considerat xp̄m consecratum in sacramento ꝛ non preter sacramē tū et illa accidentia vt inquit Augustinus in sen- tentijs prosperi. Et ita pariter theologus ꝛ chri- stianus considerat xp̄m redemptorem et in cruce affixum et non preter crucē. Unde sicut de ratiōe forme generabilis et corruptibilis philosophice cōsiderate est ꝙ sit in materia phisica et sensibili: ita de rōne dei theologice ꝛ viatore fidei cōside- rari est ꝙ sit trinus ꝛ vnus in trinitate personarū. Et ratione v̄bi incarnati ꝙ sit in humanitate. Et rōne christi cōsecrati ꝙ sit sub accidētibus. Et de rōne xp̄i redēptoris ꝙ sit in cruce ꝛ vt intelligat̄ et consideretur et contēplet̄ in cruce. ¶ Sed q: ex cō sideratione et cōtemplatiōe seq̄tur fides ꝛ credu- litas in theologo xp̄iano q: fides p̄supponit cōsi derationem: ideo xp̄ianus sicut cōsiderat deū: ita credit ipsum. Sed q: considerat et cōtemplat̄ deū trinū et vnū et incarnatū in filio: et cōtēplat̄ chri- stū crucifixū et consecratuꝫ in sacramēto altaris. Et ideo firmiter credit vnum deū in trinitate ꝛ tri nitatē in vnitate: ꝛ credit verbum incarnatū. Et ꝑ ꝯñs xp̄m verum deum et hominem: et credit xp̄m crucifixum in cruce. Et credit verum christuꝫ deū hominem esse in eucharistia. Et per consequens non credit deum sine trinitate personarum nec credit verbum sine humanitate assumpta: nec xp̄ꝫ consecratum sine accidentibus sacramētalibus: nec credit christum redemptorem ꝛ crucifixū sine cruce. Sed quia adoratio presupponit fidem in christiano: quia sicut credit deuꝫ: ita adorat. ergo sicut xp̄ian⁹ credit deum trinū ꝛ vnuꝫ: ita adorat. Aliter esset falsa adoratio. Et sicut credit deuꝫ in carnatum: et credit xp̄m esse deum et hominēꝫ seꝫ deum incarnatum: ita adorat deū incarnatum. et ita adorat xp̄m crucifixū in cruce: ꝛ cōsecratuꝫ sub accidētib⁹ in altari ꝛc. Et per ꝯñs sicut non ado- rat deum preter trinitatē: nec vnā personam sine alia: ita nō adorat v̄bū sine humanitate: neq xp̄ꝫ redemptorem sine cruce: q: sicut humanitas coe- xistit personaliter in verbo: ita crux coexistit triū- phaliter xp̄o redemptori: ꝛ ꝑ cōsequens sicut hu- manitas xp̄i coexistit verbo qui est principaliter ter minus adorationis: ita crux coexistit xp̄o in ado- rando sicut in credendo. Et ita est dicēdū de acci- dentibus sacramētalib⁹ in eucharistia. ¶ Ex qb⁹ p̄ꝫ ꝙ xp̄ianus in suo termino adorationis inclu- dit trinitatē personarū ꝛ humanitatem xp̄i ꝛ crucē et accidentia sacr̄alia in eucharistia. Et ideo oīa ista dicunt̄ adorari cū principali termino adora- tiōis vt magis patebit. ¶ Sed vlteri⁹ est valde ad uertēdū s̄m Aristo. ꝛ cōmentatorē p̄mo phisico. ꝙ licet phisicus ꝯsideret formas in materia: tn̄ ꝑ se nō pōt: nec valet intelligere seorsuꝫ materiā nisi ꝑ

Marginal notes: Sentie distiguū tur pe nes mo dos cōsi derādi. — De cōsi deratio ne sequi tur fides. — Nota.

analogiam ad formā ꝛ ratio est. Naꝫ nihil potest intelligi nisi ꝓut est ens in actu: qꝛ vnūquodqꝫ tā/tū hꝫ de intelligibilitate quātū hꝫ de entitate: sed maria pria de se nō ē ens neqꝫ qd nec q̄lis nec quā/ta. Et ideo sicut de se nō habet entitatē: ita nō hꝫ intelligibilitatē. Nec est nihil. Nā licet nō sit ens actu: tñ est ens i potētia. Et iō est ꝓpꝛie nihil ſm Aristotelē ꝛ Augu. Et sic tenet mediū inter ens: et nihil ſm cōmētatores: inq̄tū potest habere esse ꝑ formam a qua depēdet in essendo: ꝛ per quē hꝫ eē specificum: ꝛ reponit̄ in pꝛedicamēto. Et ideo si/cut depēdet a forma in essendo: ita in intelligēdo. Et iō dicit Aristo. q̄ nō pōt intelligi nisi ꝑ analo/giā ad formā: inq̄tum simul intelligitur cum for/ma a qua habet esse ꝛ entitatem. Ita ergo pariter est dicēduꝫ de humanitate xp̄i. Nā de se seorsum nullā habꝫ rationē adoratiōis: qꝛ ratio adoratio/nis cōpetit soli deo rōne summe oīpotētie ꝛ eter/nitatis ꝛc. Sed illa humanitas ſm essentiam suā et substātiam nō est deus: nec eterna: nec oīpotēs immo est creata ex tēpoꝛe: sed qꝛ recepit esse ꝑso/nale diuinū: per quod illa humanitas personatur et supponit̄. Et ideo sicut materia prima efficit̄ intelligibilis ꝑ analogiā ad formā a qua recepit esse actuale ꝛ entitatiuū inquātū intelligit̄ simul cū forma: que ꝑ se intelligitur: ita pariter huma/nitas xp̄i efficitur adorabilis per analogiam ad verbū a quo hꝫ esse ꝑsonale inq̄tū simul cū verbo adorat̄: cui personaliter coexistit tāq̄ termio ado/ratiōis. Nā adoratio terminat̄ ad ꝑsonā verbi: ꝛ sic sicut forma materialis intelligit̄: ita verbū in/carnatum adoratur. Et sic sicut ratio intelligibi/litatis pꝛincipaliter attribuitur formę: sed ana/logice attribuitur materie actuate ita pariter ra/tio adorationis pꝛincipaliter attribuitur verbo diuino: sed analogice attribuitur humanitati as/sumpte. Hanc vero sentētiam confirmat beatus Hieronym⁹ in sermone de assumptione virginis circa medium vbi ait. Quapropter nec nos hoīeꝫ seorsum colimus quod nephas est: nec adoram⁹: sed magis verbū incarnatū qui ꝓpꝛiū sibi coꝛp⁹ animatū vniuit ita vt de⁹ caro fieret: ꝛ nō in aliuꝫ quēlibet: sed in semetip̄m qui vnus ꝛ ver⁹ dei fili⁹ sꝑ erat. Idcirco nō aliū q̄ eūdē ipsūqꝫ dei filiū co/lim⁹ ꝛ adoram⁹: q̄ nihil in se ꝑ assumpturo hoīe ē auct⁹: nihilqꝫ q̄ v̄bū caro fctm̄ ē iminut⁹ vł imuta/t⁹ iō: ꝛ vn⁹ idēqꝫ sꝑ cū p̄re fili⁹ adorat̄ sꝫ vn⁹ idēqꝫ xp̄s fili⁹ dei atqꝫ hoīs fili⁹: q̄ ꝛ diuia gessit ꝛ hūa/na. Siq̄dē inseparabilit̄ atqꝫ idiuisse cōes xp̄s ha/buit actiōes: sꝫ itelligēde sint opeꝝ q̄litates: cōtē/plādūqꝫ est sꝑ: ad q̄ pꝛobata hūanitas carnis: ꝛ ad q̄ inclinet̄ altitudo diuinitatis: ita vt per oēs textū sancti euāgelij videatur nihil caro sine v̄bo agere: neqꝫ verbum sine carne quicquam efficere: vnde quod cōcipit ꝛ parit virgo: sicut nō sine po/tētia verbi: ita non sine veritate carnis nascit̄ ꝛc. Et supꝛadictis patꝫ qualiter sicut verbuꝫ non est sine humanitate: ita nō adorat̄ sine ipsa: licet ver/bum per se ꝛ pꝛincipaliter adoretur. Et sic ptꝫ q̄ illa humanitas nō adoratur per se: nec est termi/nus adorationis pꝛincipalis: sed qꝛ includit̄ ꝛ co/existit termio adoratiōis: ꝛ sic adorat̄ ꝑ analogiā

Not. de xp̄i hūanitate.

Humanitas nō ē adoratiōis terminus.

ad verbū diuinū: cui ꝑsonaliter coexistit: ꝛ a quo ꝑ/sonaliter ꝛ analogice depēdet ꝛ supponit̄. ¶ Et ita pariter est dicendū de accidētib⁹ in sacramē/to eucaristie: quā lꝫ accidētia nullo modo de se ha/beant rationem adorationis: cum sint res create: tamē quia xp̄s cōsecrat⁹ est sacramētaliter in eis vel sub eis: non q̄ illa accidentia sint in xp̄o tanq̄ in subiecto: cuꝫ existant miraculose sine subiecto: nec q̄ xp̄s sit in eis tanq̄ in loco: sed est in eis tāq̄ in sacramēto. vnde sicut de rōne verbi incarnati ē q̄ sit in humanitate: ita de ratiōe xp̄i cōsecrati est q̄ sit sacramētaliter sub illis accidētibus. nā de/structis accidētibus nō manet amplius xp̄s cōse/cratus ibi. Et ideo dicit Augu. in sentētijs ꝑꝑeri q̄ sacramētū altaris ex duobus cōstat. s. ex sacra/mēto. i. ex illis accidētib⁹ sacramētalib⁹. ꝛ ex re sa/cramēti. s. ex xp̄o ibidē ꝯsecrato sub illis accidēti/bus ꝛ sub illo sacramēto latēte: ꝛ sic pꝫ q̄ de rōne xp̄i cōsecrati est q̄ sit sub sacramētalibus acciden/tibus. Sꝫ qꝛ dictū est superius q̄ dōs sicut cōside/rat̄ ꝛ creditur ita adorat̄: eo q̄ fides pꝛecepit ado/rationē ꝛ latriā. Iō sicut fidelis xp̄ian⁹ credit esse xp̄ꝫ deū ꝛ hoīeꝫ in illo sacramēto ꝛ cum illis ꝛ sub illis accidētibus ita adorat xp̄ꝫ. Et ideo xp̄ianus non adorat illa accidētia seoꝛsuꝫ: sꝫ xp̄ꝫ cōsecratū sub illis accidētib⁹ siue in illo sacramento. Et sic pꝫ q̄ illa accidētia non adorantur de se nisi ꝑ ana/logiā ad xp̄ꝫ consecratum inquātū sunt q̄si taber/naculum eius. Et ita etiam pariter est dicendum de cruce. nā crux de se ꝛ seorsum nullam habet ra/tionem adorationis: nec ratione materie lignee aut argentee: aut lapidee: nec ratione forme siue figure que est quedam qualitas de quarta specie: et sic tam quo ad materiam q̄ quo ad formam est pura creatura. Et ideo de se nullam habet rōnem adorationis. Sꝫ fidelis xp̄ian⁹ ꝑ analogiā ad xp̄ꝫ adorat illā hūanitatē. i. deum in humanitate siue deū humanatū: incarnatū. Et sic sꝑ hꝫ deum pꝛo pꝛincipali obiecto adorationis: eo mō quo dictum est. Nam dictum est q̄ consideratio ꝛ con/templatio pꝛecedit fidem et fides pꝛecedit cultuꝫ latrie ꝛ adorationem. Et ideo fidelis chꝛistianus videns crucem contemplatur ꝛ considerat xp̄m in cruce pendentem ꝛ extensum. Et sic adorat xp̄m crucifixum ꝛ extensum in illa cruce. Et sic illa crux quam intuetur coexistit ꝛ includitur termino ado/rationis qui est chꝛistus ibi contemplatus ꝛ cre/ditus. Et sic simul adorat crucem cū xp̄o vel ꝓpter vnde xp̄ianus nō adorat xp̄m propter crucem sed crucem pꝛopter xp̄m: quem pꝛincipaliter et per se intendit adorare extensum ꝛ crucifixum in illa cru/ce. Ideo dicit Augustinus in sermone de marty/ribus qui incipit In omnibus scripturis ꝛc. Dō sicut q̄si moyses suspēdit serpētem in ligno in he/remo: ꝑp̄ls qui attendebat serpentem sanabatur a moꝛsu serpentum. Ideo modo quēcūqꝫ momoꝛ/derit astutia sathane intueatur xp̄m in cruce pēdē/tē ꝛ sanabitur ꝛc. Modo clarū est q̄ xp̄ianus non pōt xp̄m intueri pēdētē in cruce nisi ꝑ contempla/tionē ꝛ fidem. Et per ꝯñs xp̄ianus sic adorat xp̄m pendētem et extensum in cruce. Et sic adorat chꝛi/stum crucifixum in illa cruce contēplatum ꝛ consi

Accidentia non adorantur.

Not. de cruce.

deratū. Et pp̄hs adorat crucē simul cū xp̄o: ⁊ per pn̄s per analogiā ad xp̄m. Vn̄ si quis vellet adorare quādā crucē nō p̄siderādo nec credēdo crucifixū illa talis adoratio eēt falsa ⁊ sacrilega. Et iō eccl̄ia in hymnis et canticis ⁊ antiphonis nunꝗ̄ nominat crucē quin memoret xp̄m in ea pendētē vt ibi. Pange lingua gloriosi preliū certaminis ꝑ totū. Et sic et̄ beatus Andreas qn̄ perductus est ad crucē: in qua erat crucifigendus dixit. Salue crux preciosa in qua pepēdit magister meus xp̄s que mēbris dn̄i mei Jesu xp̄i tanꝗ̄ margaritis ornata fuisti ⁊c. Modo manifestū est ꝙ xp̄s nō fuerat crucifixus in illa materiali cruce: in qua erat beatus Andreas crucifigēdus. Sed q2 btūs Andreas cōtemplabatur xp̄m in ea extēsum ⁊ crucifixū: ideo genibus flexis latrie adoratiōe adorās eā. i. xp̄m crucifixū in ea dicebat. Salue crux p̄ciosa ⁊c. Ex quibus pt3 ꝙ sicut illi claui materiales cōiunxerūt xp̄m et affixerūt ipm xp̄3 ipsi cruci: ita contēplatio et fides beati Andree cōiungebat ⁊ affigebat xp̄m in illa cruce: et sic adorabat xp̄m in illa cruce: ⁊ crucē per analogiā ad xp̄m. Et sic adorat quilibet fidelis christianus. ¶ Item nō solum crux separata a christo nō est adoranda: de q̄ minus videtur inesse: sed et̄ si hūanitas christi separetur a v̄bo per aliquā potentiā nō esset adorāda vn̄ ait Augu. de verbis dn̄i: et allegat᷑ a magistro tertio sniaꝝ. dis. ix. vbi ait. Ego dn̄icam carnē: immo perfectam in xp̄o hūanitatē ideo adoro: quia a diuinitate suscepta ⁊ deitati vnita est: vt nō aliū et alium: sed vnū eundēꝗ̄ deū et hoiem dei filium esse cōfitear. Denicꝗ̄ si hoiem separaueris a deo illi nunꝗ̄ credo: nec seruio velut si quis purpura3 vel diadema regale iacens inueniat nunq̄d ea conabitur adorare. Cū vero ea rex fuerit indutus periculū mortis incurrit: si ea cū rege adorare q̄s cōtempserit: ita etiā in xp̄o dn̄o hūanitatē nō solam vel nudā: sed deitati vnitā: sc3 filiū vnū deū veru3 et hoiem verū si q̄s adorare contēpserit: eternal᷑ morieť. Ex quibus verbis Aug. pt3 ꝙ si hūanitas separetur a verbo nō esset adoranda: ergo minus est adoranda crux a xp̄o separata: nisi cōsideretur xp̄s crucifixus in ea: nā sicut hūanitas xp̄i intantum adoratur inquantū est vnita verbo. Ita crux adoratur inquantum xp̄s intelligitur ⁊ contēplat᷑ crucifixus in ea. Nam in stabulo sunt multe palee cancellate ad modū crucis: tn̄ nullus illas cruces adorat postꝗ̄ in eis nō cōsiderat: nec contemplat᷑ xp̄m crucifixum: q2 in veritate sicut v̄bum siue de⁹ incarnatus est ille qui vere ⁊ per se adorat᷑: ita xp̄s crucifixus vere adorat᷑. Et sic pt3 ꝙ oēs iste locutiōes sunt intelligēde nō ad sensum quē faciūt: s3 in sensu in quo siue ad quē fiūt. Unde ista locutio xp̄s hō adorat᷑. est sic intelligēda et verificāda. s. deus incarnatus: et humanatus: siue deus factus hō adoratur. Ita etiā ista. sacr̄m eucharistie adoratur. est sic intelligēda et exponenda. s. xp̄s consecratus adoratur: aut xp̄s sub sacr̄o adorat᷑. Item ista locutio. crux adoratur. est sic exponēda ad sensum in quo fit. s. xp̄s crucifixus adorat᷑ ⁊ colit᷑. Et sic iste locutiōes ⁊ actus latrie nullū afferūt incōueniēs: q2 cōicantur idiomata rōne vnionis: nā l3

crux nec etiā xp̄i humanitas est adoranda.

talia idiomata que soli deo per se conueniūt cōicentur creature ꝑpter vnionē ad deū: tn̄ nō verificatur absolute de aliqua creatura: nisi per analogiā ad deū: cui vnita est illa creatura: vn̄ l3 xp̄s de⁹ et hō dicat᷑ creator ⁊ eternus: tn̄ nō inquātu3 hō sed inquātū deus. Et sic adoratur xp̄s deus ⁊ hō non rōne hūanitatis: sed rōne diuinitatis. Et sic adorat᷑ christus crucifixus: nō absolute rōne crucis: sed ratione diuinitatis inquantū deus. Et sic adoratur humanitas christi per analogiā ad verbu3 cui personaliter vnitur. Et sic etiā d᷑ crux adorari per analogiā ad xp̄m cui triūphaliter vnitur Nā sicut ex specie intelligibili et intellectu fit vnū in actu et intelligendo: vt ait Aristo. iii. de aīa. Ita ex cruce et christo factū est vnū inquantū christus vniuit et induit crucē ad pugnādum et ad vincendum ⁊ triūphandū de diabolo. Et ideo sicut christus redēptor consideratur incarnatus: ita christus triūphator consideratur crucifixus. Et ideo sic adoratur simul cū humanitate et cruce: eo modo quo dictū est. ¶ Per supradicta ergo pt3 rn̄sio ad miseros ⁊ cecos iudeos ⁊ ceteros infideles: q2 christiana religio non adorat hoiem purum seorsum: q̄ adorat christum: sed adorat deū incarnatum ⁊ humanatum. Nec adorat panem in altari: sed adorat christū consecratū in illo sacr̄o sub illis accidentibus que ante consecrationem fuerūt panis q̄ modo sunt miraculose sine subiecto: nec religio christiana adorat lignū aut lapidem quādo adorat crucem: sed adorat christū deū et hoie3 quē contēplatur crucifixum et extensu3 in illa cruce s̄m Augu. Et sic nec adoratur ibi christus sine cruce: nec crux siue christo: immo per analogiā ad christum sicut materia intelligitur per analogia3 ad formā. Sed miseri iudei ⁊ sarraceni nō sunt digni attingere tantū sacr̄m et mysterium. Et ideo nos agamus gratias: quibus datū est nosse mysterium regni dei. Sed est valde aduertendum ꝙ maior ratio adorationis reperitur in humanitate christi assumpta: ꝙ in cruce. aut accidētibus sacramentalibus eucharistie. Nā l3 ex christo et accidentibus fiat vnum sacr̄m et ex christo et cruce fiat vnus triūphator: tn̄ non fit vna persona: sicut ex verbo et humanitate. Ideo est magna differentia in tali vnione ⁊ analogia. ¶ Quantum aūt ad argumentū qd̄ faciunt iudei et sarraceni de imaginibus est aduertendū ꝙ tripliciter representantur nobis res absentes aut preterite et etiā future Primo per vocem et locutionem. Scd̄o per scripturā siue lecturā. Tertio per imagines et picturas. Et sic percipimus voces per auditū ⁊ picturam et scripturā per visum: qui quidē duo sensus maxime sunt sensus discipline: vt pt3 in prologo metaphisice: ⁊ in libro de sensu ⁊ sensato: eo ꝙ maxime deseruiunt intellectui ad sciam et noticiam rerum capessendam. Intellectus ergo cuiuscunꝗ̄ fidelis per visum percipit gesta patriarcharum ⁊ prophetarum et gesta christi et sanctorum representata in picturis aut in scripturis et per auditum percipit eade3 representata per voces. Et sic intellectus plus cum volūtate inherēs credit firmiter ea que sibi sunt representata. Et sic adorat

Adorando xp̄m adorat᷑ de⁹ icarnatus.

Rn̄sio ad argumēta de imaginibus.

Tripliciter representant᷑ nobis res absētes.

deum creatorē ⁊ redēptorē put credit, per illa re-
presentantia: qz actus latrie lz sit actus volūtatis
tñ qz includit et presupponit fidē. Ideo est actus
simul intellectus ⁊ volūtatis ⁊ totius partis rō-
nalis: cui deseruiūt sensus exteriores representā-
do res absentes. Et sic ptz qz pars rōnalis. s. intel
lectus ⁊ volūtas et memoria: nō adorat: nec colit
imagines ⁊ picturas aut literas scriptas quas vi
sus videt: nec adorat voces quas auditus percipit: sz
adorat deum siue xp̄m qui per illas picturas aut
imagines sculptas aut scriptas aut per voces in
tellectui representatur. Vñ qñ profertur hoc nomen
Iesus oēs flectimus genua adorādo xp̄m deuz et
hoiem adoratione latrie: tūc manifestū est qz non
adoramus hoc nomē Iesus vocale hñs duas aut
tres syllabas fluxibiles: sed adoramus xp̄m v̄buz
incarnatū per illas syllabas significatū. qui ma-
net in eternū in se realiter: et in nostro intellectu ⁊
memoria obiectiue: vt inquit Aug. sup Ioannez.
Ita ergo pariter nō adoram⁹ imaginē xp̄i ligneā
aut lapideā: sed xp̄m verū per illā imaginē repre-
tatū. Et iō dicit Augu. qz fideles xp̄iani habeant
oculos ad imagines ⁊ picturas: sz cor fixū in deo
qz qđ cōferūt scripture peritis ⁊ doctis hoc idem
cōferūt picture ⁊ imagines plebeis et populari-
bus et indoctis: qz picture sunt scripture pplorū.
Vñ intellectus et intentio fidelis xp̄iani non ma-
net: nec terminatur in imagine aut pictura: sz trāsit
in xp̄m representatū per picturā: ⁊ sic contēplan-
do imaginem adorat xp̄m. Secus aūt est de ima-
ginibus sctōꝝ: nam qñ fidelis ⁊ deuotus xp̄ian⁹
contēplatur picturas ⁊ imagines sctōꝝ: nō ado-
rat imagines: nec sanctos adoratione latrie: sed
veneratur sanctos et rogat vt orent deū pro eo: ⁊ re
presentent deo orationes quas fecit. Et sic ptz qua-
liter religio xp̄iana adorando xp̄m nō adorat ho
minem seorsum: sed deū incarnatū ⁊ humanatuz:
et quando adorat xp̄m in altari: nō adorat panez
nec accidentia panis: sed adorat xp̄m consecratū
in illo sacramento sub illis accidentibus sacrali
bus: que nec sunt subiectiue in xp̄o: nec xp̄s in eis
localiter: sed sacramentaliter: immo illa acciden-
tia manent miraculose sine subiecto: postq̄ sola
substantia panis fuit cōuersa in corpus christi p
ut supradictū fuit. Et ita pariter qñ dr crux ado-
rari non adorat religio christiana crucem seorsuz
sed christū crucifixum quē in cruce contemplatur
extensum ⁊ affixum. Et sic nō adorat creaturā: sed
deū vnitū creature aut personaliter: aut sacramē-
taliter aut triūphaliter: eo modo quo dictum est.
¶ Ex oibus supradictis in hac qōne ptz rñsio ad
argumēta in principio facta: nā per ea que dicta
sunt in pmo articulo ptz respōsio ad pmū ⁊ scōm (Ad pmū ⁊ scōm.)
argumentū: qz lex euāgelica est dignior lege moy
si magnitudine miraculoꝝ: ⁊ certior certitudine le-
gislatoris et testium et scriptoꝝ. Itez, per dicta in (Ad tertium.)
secundo articulo ptz responsio ad tertiū argumē
tum: qz lex euangelica in ordine suorū articulorū
credibilium est possibilis et rōnabilis et vera fun
data super quandā veritatē necessariā et impossi
bilem aliter se habere. Item ex dictis in tertio ar- (Ad quartum.)
ticulo ptz responsio ad quartū articulū qz lex euā-
gelica est pia et religiosa in sua fide ⁊ cultu: qz in
humanitate christi adorat deum incarnatum: ⁊ in
altari christum cōsecratū: et in cruce christū cruci-
fixum. Et sic semp adorat vnū verū deuz lz sub ali
quo respectu. Per imagines ēt nō adorat: sed ve-
neratur sanctos per illas imagines et picturas
representatos. Et sic religio christiana semp ma-
net castissima in suo cultu. ¶ Ex oibus ergo supra
dictis in toto isto tractatu ptz qualiter lex moysi
quo ad oia cerimonialia et officia debuit cessare
per aduentū christi: eo qz oia sacrificia ⁊ sacramē
ta non fuerūt data nisi in signū fidei christi futu-
ri: ideo de se non poterant hoiem iustificare nisi i
fide christi futuri: put probatum est in pria qōne
huius tractatus. Item ptz qualiter sabbatū vsua
le debuit cessare celebrari in die septimo post re-
surrectionē christi: eo qz cum pascha mansit incine
ratum in sepulchro: et ibi compleuit offm̄ et cur-
sum suū: ideo debet celebrari dies dñica: eo qz sur
rexit simul cū christo. Et sic est dicendū de ceteris
legalibus festiuitatibus que oia fuerunt data in
signū. Et ideo compleuerūt offm̄ ⁊ cursum suū in
christo qui fuit finis et terminus legis: prout di-
ctum fuit in scđa qōne. Itē ptz qualiter illa terra
pmissionis materialis ⁊ terrena nō fuit precisuz
premium patriarchis ⁊ pphetis pmissum: sz erat
figura futurorū bonorū spiritualiū que oēs fide-
les acceperūt in christo post resurrectionē pter
fidē et spem quā habuerāt de christo futuro. Vñ
pter obseruantiā legis dabatur eis illa tpalis
terra: sed pter fidē christi futuri pmittebatur eis
terra viuentiū in celo per illam terrā pmissionis
significata. ¶ Et sic oia pmissa in lege erant spi-
ritualiter intelligenda: que quidez bona christus
erat daturus prout dictū est in qōne tertia. Item
ptz qz iesus christus fuit messias in lege pmissus
eo qz impleuit oia que de eo scripta erant in lege
et prophetis: prout probatum est in. iiij. q. Item
patet qualiter lex euangelica merito debuit suc-
cedere legi Moysi: eo qz dignior est in miraculis
et certior certitudine scriptorum ⁊ testium: ⁊ qz est
veritas legis et prophetarū. Et sic patet qualiter
est verissima in sua fide ⁊ credulitate: ⁊ sanctissi-
ma et castissima in suo cultu et adoratione prout
pbatum est in hac vltima qōne. ¶ Et sic etiā ptz
qualiter iudei manent cōfusi et ceci in sua ignorā
tia affectata et preparata. Quia obcecauit eos
malicia eoꝝ ne intelligerēt sacra dei que latēt in
lege ⁊ pphetis. Et sic manēt heretici: eo qz manife
ste deuiant a veritate legis ⁊ prophetarū: ⁊ a fide
quā habuerūt patriarche et prophete de christo
quem apostoli ⁊ discipuli receperūt in suo aduen
tu: que fuit repromissio et hereditas bonoꝝ spiri-
tualiū gratie in presenti: et glorie in futuro: de qui
bus loquitur lex et prophete. Item ex supradi-
ctis etiam sequitur quedam alia corelaria pclo:
scilicet qz omnes iudei moderni sunt heretici in
lege Moysi et prophetis. probatur. Nam de- (Iudei sunt heretici.)
uiant a veritate sacre scripture legis et propheta
rum. Ergo sunt heretici. Tenet consequentia. Nā
heresis nil aliud est nisi deuiatio a veritate sacre
scripture vtriusq; testamē. Antecedens probatur

Nã oẽs patriarche ⁊ ꝓphete vixerũt in fide xp̄i futuri expectãtes vt eos redimeret a seruitute peccati: ⁊ morte eterna: ⁊ acciperẽt ab eo repromissiões scʒ gratiã in p̄nti: et gloriã in futuro: vt probatuʒ est. Sed iudei moderni ⁊ sui p̄decessores cõtẽpserunt xp̄m ⁊ humanã redẽptionẽ: ⁊ oĩa bona grẽ et glorie: et expectãt falsum messiaʒ qui tribuat eis bona tp̄alia: ergo totaliter cõtradicũt veritati sacre scripture legis ⁊ ꝓphẽtarũ: ⁊ fidei ⁊ spei illorũ. Et per ꝯñs oẽs sunt heretici quotquot manẽt i eadem obstinatiõe post aduentũ xp̄i. Vñ aũt prouenıat eis ista heresis videbitur in fine totius tractatus. ¶ Sʒ dubitaret forte aliq̄s vñ ꝓuenit iudeis modernis talis praua ⁊ heretica intelligẽtia scripture legis ⁊ ꝓphetarũ. Ad qđ respõdetur ꝙ hoc ꝓuenit eis ex falsis ⁊ hereticis traditiõibus scribarũ et pharizeorũ: qui xp̄m crucifixerũt: ⁊ hoc q̄si morbo hereditario. Ad cuius euidẽtiã est notãdũ ẜm Josephũ .xviij. libro antiquitatũ: ⁊ .ij. de bello iudaico: circa principiũ regni octauiani quasi per xl. annos ante natiuitatẽ xp̄i multe secte surrexerẽt in hierlm ⁊ iudea: et per totã terraʒ israel: inter q̄s fuerũt due secte principales. Nã primo surrexit secta saduceoꝝ qui de sacra scriptura nõ recipiebãt nisi quinq̀ libros moysi: ⁊ sic spernebãt totum residuum sacre scripture veteris testa. negãtes angelos esse ⁊ futurã resurrectionẽ: spernentes etiã nuptias. Cõtra quos surrexit secta pharisеorũ ex filijs symeõ prout dictũ est psal. ij. ⁊ .lxxi. ⁊ .cxxxvi. q̇ recipiebant oẽs libros vete. testa. colẽtes nuptias et asserẽtes angelos esse ⁊ expectãtes futurũ messiam qui oẽs filios israel debebat liberare de iugo romanoꝝ. Et quia isti fingentes arctã religionem erant diuisi in habitu ⁊ mõ viuendi a cõmuni vita aliorũ: ideo dicti sunt pharisei: idest diuisi a phares qđ est diuisio. Que quidẽ secta fuit valde acceptabilis populo ꝓpter simulatã et fictã religionem intantũ ꝙ oẽs relinquebant eos executores testamentorũ suorũ ⁊ tutores pupillorũ ⁊ viduarũ. Et q2 p̄ ceteris supradicti pharisei dabãt studiũ et operã scripture legis ⁊ ꝓphetarũ: iõ fuerunt admissi et assumpti a summis sacerdotib9: et acceperũt potestatẽ iudicãdi ⁊ determinandi cãs sedẽtes sup cathedras moysi loco illorũ .lxx. quos elegit moyses ex p̄cepto dei ad iudicãdas ⁊ audiẽdas ⁊ discernẽdas causas ⁊ ad litigia sedãda ⁊ dirimenda in pp̄lo. Et etiã acceperũt potestatẽ legẽdi et glosandi legẽ ⁊ ꝓphetas ⁊ declarãdi toti populo. Est verũ ꝙ de eadẽ tribu symeon fuerũt multi in lege ⁊ prophetis periti qui licet nõ seruarent eandẽ religionẽ cũ phariseis quantũ ad habitum et diuisum modũ viuendi: tamẽ ꝓpter eoꝝ peritiã et litteraturã fuerũt etiã admissi simul cum phariseis ad discutiẽdas causas ⁊ litigia: ⁊ declarãdas et glosandas sacras scripturas: et isti sunt dicti scribe a scribẽdo ⁊ ordinãdo scripturas causarum Sed q2 isti scribe et pharisei alleuiabant sacerdotes ab onere et labore huiusmodi: ideo fuerũt assumpti et recepti simul cũ sacerdotib9 ad portionẽ ⁊ partẽ decimarũ ⁊ oblationũ. Et tunc cõuersi ad auariciã inceperũt abuti officio ⁊ potestate cogitãtes ipinguare domos suas ⁊ augere diuitias. Et sic iceperũt destruere populares dilatãdo cãs et litigia deuorãtes domos viduarũ ⁊ pupillorũ. Et facti acceptores personarũ opprimebãt pauperes fauendo diuitib9 ꝓpter munera. Conuersi ergo totaliter scribe et pharisei ad auaritiã ⁊ iam agendas diuitias: et honores capessẽdos: ⁊ videntes ꝙ obseruãtia p̄ceptorũ cerimonialiũ erat magis vtilis ad lucrũ ⁊ ipinguãdas domos eoruʒ ꝙ̄ obseruãtia preceptorũ moraliũ: ⁊ hoc ꝓpter oblationes ⁊ sacrificia: ⁊ decimas: et cetera donaria: q̄ oĩa eis cedebãt in lucrũ. Ideo decreuerũt p̄ponere p̄cepta cerimonialia p̄ceptis moralibus dicentes ꝙ oĩa p̄cepta cerimonialia maxie p̄cepta oblationũ ⁊ sacrificiorũ respiciũt imediate deũ ⁊ cultum eius. Moralia aũt ꝓ maiori parte pertinent ad proximũ: ⁊ ideo dicebant ꝙ ꝓpter cerimonialia poterãt omitti moralia. Et hoc dicebãt ꝓpter auariciaʒ et lucrũ suũ: eo ꝙ maiorẽ vtilitatẽ cõsequebãtur ex sacrificijs: ⁊ oblatiõib9: ⁊ decimis: ⁊ ceteris donarijs q̄ pp̄ls offerebat: ꝙ̄ ex obseruãtia preceptorũ moraliũ. Et sic cõdiderũt plures falsas traditiões ⁊ iniquas ⁊ hereticas in fauorẽ cerimonialiũ: que totaliter cõtradicebãt preceptis moralib9. Inter quas traditiões posuerũt octo vł nouẽ dogmata heretica cõtra veritatẽ legis ⁊ ꝓphetarũ. Nam primo dogmatizabãt pp̄lo ꝙ magis obligabaẗ vnusquisq̀ ad offerẽda sacrificia ⁊ oblatiões sacerdotib9: ꝙ̄ ad subueniendũ parentibus pauperibus: ⁊ largiẽdas elemosynas egentis eo ꝙ magis obligaẗ homo deo qui dedit nobis illa bona ꝙ̄ proximo. Et sic cũ falsa religiõe palliabant et colorabãt suam auaritiã ⁊ ambitionẽ. Sʒ hanc perfidã doctrinã ⁊ venenosum fermentũ execrat et improbat saluator Mat. xv. ⁊ Marci. vij. improperãs eis istã falsam traditionẽ exhortatur discipulos vt caueãt a fermẽto ⁊ tali falsa doctrina scribarũ ⁊ phariseorũ. Itẽ scđo dogmatizabãt populo ꝙ ꝙ soli filij abrae scđm carnem erant saluandi. Et tertio dicebant ꝙ absq̀ penitentia ⁊ restitutione per solas oblationes ⁊ lotiones filij israel scđm carnẽ poterãt saluari: postq̄ solis eis facta est repromissio. Sed has duas falsas ⁊ hereticas doctrinas execrat et improbat beatus iohannes baptista Matthei. iij. ⁊ Luce. iij. dicẽs scribis et phariseis. Genimina viperaꝝ quis vos docuit fugere a ventura ira: facite ergo fructus pñie: ⁊ ne ceperitis dicere. Patrẽ habemus abraã. Dico enĩ vobis q2 potens est deus de lapidib9 istis suscitare filios abrae. In quib9 verbis ostẽdiẗ hereticã eẽ doctrinã scribarũ et phariseorũ: quia absq̀ penitentia ⁊ restitutiõe ⁊ fructibus dignis pñie nullus põt saluari per opa legis. Itẽ ostẽdiẗ ꝙ repromissio nõ erat facta filijs israel ẜm carnẽ sed scđm spiritum et fidem. Et ostẽdit etiã qualiter oẽs gentiles qui adorabãt idola lapidea poterant fieri filij abrae ẜm spiritũ ⁊ saluari per fidẽ christi. ¶ Item quarto dogmatizabãt scribe ⁊ pharisei cõtra precepta secunde tabule erga proximum vnde dicebant ꝙ precepta negatiua non obligabant hominem ad peccatũ quo ad effectum et propositũ: sed solum quo ad effectum: vnde licʒ quis ꝓposuerit ⁊ laborauerit occidere hominẽ: aut adulterari cuʒ

Marginal notes: vñ iudeis ꝓueniat praua scripture intelligentia. — No. contra scribas et phariseos. — Pharisei ꝯ precepta secunde tabule dogmatizabant.

vxore alterius nō peccabat postq̄ tale propositū et deliberatio non venerat ad effectum. Et sic nec ille erat homicida: nec iste mechus aut adulter. Sed hanc hereticā doctrinam et fermentū corruptiuū execrat vt dixit christus eliminādum Mat. v. cū ait apl'us. Nisi abūdauerit iusticia vr̄a plusq̄ scribarū ⁊ phariseorū non intrabitis in regnuꝫ celorum. quasi dicat. tenendo doctrinā falsam ⁊ hereticam eorū nō potestis saluari: quia falsificant legē: nā nō solum qui occiderit hominē est reus inferni ⁊ peccat mortaliter: sed etiā qui irascit̄ fratri suo: aut cū ira aut odio dixerit racha: aut fatue ⁊c. Et sic docet christus ꝙ heretica est ⁊ falsa illa doctrina et intelligētia phariseorū que soluꝫ prohibet manū ⁊ effectū. Itē nō solū qui actualiter coit cum muliere est mechus vel adulter: sed quicunq̄ viderit mulierē ad cōcupiscendū eam: iam mechatus est in corde suo. ¶ Itē quinto dogmatizabant ꝙ dicere mendaciū nō erat peccatū nisi fieret cuꝫ periurio: puta iurādo per deum: aut per hierusalē aut per celū: aut per templū. Hanc aūt falsam doctrinā execrat xp̄s dicens nō solum omne iuramētum illicitū est peccatū mortale: sed etiā omne mēdaciū: q: nostrū affirmare et negare nō dꝫ esse cuꝫ iuramento nisi in causa necessaria sed soluꝫ est est: aut nō nō: quasi dicat ꝙ negando veritatē: aut affirmādo qđ non est: peccatū estiliꝫ nō fiat cum iuramento.

phariseí dicebāt mēdacium non eē pctm̄.

¶ Itē sexto dicebant ꝙ odire inimicū nō erat peccatū: nec cōtra preceptū dei: quia deus nō dicit: non diliges amicū tuū sicut teipsum. Leuit. xix. Ergo non prohibet quin habeamus odio inimicum: et per cōsequens non est peccatū ⁊c. Hanc falsam doctrinā execrat christus dicens ꝙ non solum tenemur diligere amicum: sed etiam inimicū orando pro eo: vt deus conuertat eum ad viam salutis: quia licet peccatū sit abhorrendū et destruēdum in homine: tamē natura est diligenda ꝓpter deum ad cuius imaginē facta est. ¶ Item septimo dicebant ꝙ absq̄ peccato vnusquisq̄ poterat vindicare se de inimico et euellere inimico dentē pro dente: et oculum pro oculo ⁊c. quia ad hoc obligatur omnis reus: vt pꝫ Exod. xxi. Sed hanc falsam doctrinā execrat xp̄s ibidē dicēs ꝙ licꝫ illud preceptum sit in foro iudiciali: tamē nullꝰ debet sibi vēdicare vltionē particulariter: imo vnusquisq̄ tenetur remittere iniuriā proprio: imo percussus in vna maxilla debet p̄bere aliā propter deuꝫ. ¶ Itē. viij. dogmatizabāt ꝙ deus nō ꝑmittebat nisi premiū tēporale in terra pro obseruantia legis: ideo ⁊ ipi nō curabāt thesaurizare nisi in terra. Quā falsam et hereticā doctrinā execrat ibidē xp̄s dicēs. Nolite thesaurizare vobis thesauros in terra: sed in celo ⁊c. ¶ Itē nono oia q̄ scribe ⁊ pharizei faciebant nō querebāt iustitiā ꝯsciētie: sed vt apparerēt boni corā hoibus faciebāt bona in apparētia expectantes p̄miū ab hoibus in hoc seculo, nō curantes de alio. Quorū opera execrat xp̄s dicēs. Attendite ne iustitiā vestrā faciatis coram hominibꝰ ⁊c. ¶ Itē decimo dogmatizabāt scribe et pharisei ꝙ messias nō erat venturus ad saluanduꝫ israel: nisi prius veniat helyas ꝓpheta: ꝓut scribit̄ Malachi. iiij. Mittam vobis helyā ꝓphetā anteq̄ veniat dies dn̄i magnꝰ ⁊ terribilis ⁊c. Et ideo qn̄ miserūt iudei ab hierosolymis sacerdotes et leuitas ad iohānē: inter cetera interrogauerūt ipsuꝫ an esset helyas. Ioh. i. Itē inter ceteras opiniones q̄s ppl's habebat de xp̄o: qdaꝫ dicebāt ipꝫ esse helyā Mat. xvi. Et ideo scribe ⁊ pharisei dicebant populo ꝙ xp̄s nō erat messias: eo ꝙ nōdū venerat helyas. Sꝫ hoc procedebat ex cecitate eorū: quia nesciebant distinguere inter primū ⁊ scđꝫ aduentuꝫ xp̄i: in quo helyas est vēturꝰ. Ideo hāc ignorātiā ⁊ dubitationē remouit xp̄s a mentibus apl'orum Mat. xvij. Vn̄ quādo apostoli viderūt moy. ⁊ helyam loquētes cū iesu in trāsfiguratione putarūt helyā venisse tāq̄ p̄cursorem: sed cuꝫ neminē viderunt nisi solū iesum: ideo descendētes de mōte dixerunt xp̄o interrogantes eum. Quid ergo dicunt scribe ꝙ helyā opꝫ primo venire. Quibꝰ respōdit xp̄s dicēs. Helyas quideꝫ venturus est ⁊ restituet omnia. Dico aūt vobis ꝙ helyas iā venit: ⁊ nō cognouerūt eum sꝫ fecerunt in eo quecunq̄ voluerunt ⁊c. Et tunc cognouerunt discipuli ꝙ de iohāne baptista dixisset eis ⁊c. In q̄bus verbis ostēdit eis christus ꝙ duplex erat eiꝰ aduētus. Nā in primo venerat ad redimendū genus humanū a peccato per mortem et passionē: in quo aduentu p̄uenerat iam eum iohānes baptista in spiritu et ꝟtute helye. Sed iterū in fine mūdi erat christus venturus ad iudiciū generale: ante quē erat venturus helyas in persona ad predicandū iudeis et cōuertendo eos ad christuꝫ prout dictum est. Sed scribe ⁊ pharisei malitia et odio obcecati hoc nō cognoscētes christū negauerunt: et in hac infidelitate remanserūt: et morbo hereditario suis hanc cecitatem reliquerūt. Nam prius expectant helyam q̄ veniat messias eorū. Et sic prius inuocāt helyā q̄ messiā. Unde quādo circūcidūt pueros in synagoga: preparāt duas sedes: vnam pro helya quē credunt venire ⁊ ibi adesse in circūcisione: ⁊ alterā sedē preparant pro rabino qui exercet actū circūcisionis. Et sic cōtinue manēt in ista cecitate: quā quondam morbo hereditario habent ex fermento scribarū ⁊ phariseorū.

Quod dicūt messiam nō eē vēturū nisi primo venerit helyas.

¶ Item. xi. dogmatizabant scribe et pharizei ꝙ in eis nullū esset peccatū nature: nam postq̄ erant filij abrae ⁊ israel s̄m carnē et erant liberi ab omni peccato nature: vnde non putabant circūcisionē eis esse datā ad tollendum peccatū nature qđ omnes traximus ab adam: sed tm̄ esse datā ad distinguēdos filios abrae a ppl'o gentili: q: solū populū gentilē putabāt naturaliter peccare ꝓpter idolatriā. Et sic per circūcisionē putabāt euadere pctm̄ populi gētilis: sꝫ ꝑ sola sacrificia ⁊ oblatiōes ⁊ purgatiōes ⁊ lotiones putabant sufficiēter purgare oēe peccatū. Et sic putabāt ⁊ dogmatizabāt opa legis moysi sufficiēter et plene iustificare hoiem ab omni peccato in propria virtute. Et ex hoc inferebāt ꝙ messias in lege ꝓmissus nō erat liberaturꝰ: nec redēpturus israel a peccati seruitute: quia per opera legis sufficienter liberabātur ab omni peccato: sed messias in lege promissus solū erat eos a seruitute temporali et captiuitate romanoꝝ liberaturꝰ. ¶ Idem dogmatizabant ꝙ messias nō erat daturus bona spi

dicebāt in eis nō eē pctm̄ nature.

ritualia:sed tm̄ temporalia in illa terra sic. Et sic dicebant ꝙ postꝙ̄ messias nō erat daturus eis bona spūalia:sȝ soluȝ tēporalia:nec erat eos liberaturus a naturali seruitute peccati:sed solum a seruitute et captiuitate temporali:ideo dicebant ꝙ messias non debebat esse deus sed purus homo. Et ideo Johā.viij.quādo xp̄s dixit eis. Si filius vos liberauerit veri liberi eritis. Responderunt. Nos semen abrae sum⁹:⁊ nemini seruiuimus vnꝙ̄ Quomodo tu dicis. Liberi eritis: quasi dicerent nos naturaliter liberi sumus a pctō. Quib⁹ respōdit christus. Amē dico vobis:quicunqȝ facit pctm̄ seru⁹ est peccati. Sȝ vt ondēderet xp̄s ꝙ lȝ ipi essent filij abrae ſm carnem tamē propter hoc non euadebant pctm̄ cuȝ essent filij diaboli ſm imitationem. Et sic nō possent euadere pctm̄:nisi christus faceret eos filios abrae ſm spiritū et promissionem. Et ideo subdit xp̄us. Scio ꝙ filij abrae estis scōm carnē.sup. Sed qꝛ estis a patre diabolo ſm imitationem. Ideo opera pr̄is vestri et desideria ei⁹ vultis facere. Nā sicut ille in veritate sui creatoris in qua creatus est nō stetit:sed ex inuidia desiderauit et ꝓposuit me occidere:ita vos tanꝙ̄ filij diaboli desideria eius vultis facere ⁊ adiplere eo ꝙ nō statis in v̄itate legis peruertēdo verū sensum et intelligentiā legis ⁊ ꝓphetarū deprauando scripturas ꝑ v̄ras falsas traditiōes. Scḋo volendo me occidere ex inuidia imitātes diabolū q̄ ab initio ꝓposuit ⁊ desiderauit me occidere volēdo occupare et vsurpare locū meū ⁊c. put dictū est in expositione psal.lxxxj. Ex q̄bus supradictis ptȝ ꝙ scribe et phariseí nō intēdebāt:nec desiderabant liberari a pctō ꝑ Messiā:qꝛ iā putabāt se esse liberatos ꝑ opa legis a pctis ꝓprijs cōmissis. Et sic solū expectabant liberari ꝑ messiā a seruitute tꝑali. Et expectabant eū solū:vt daret eis bona tēporalia. Et ideo sic negabāt messiam esse deū. Et iō dicebant xp̄o de ope bono nō lapidamus sed de blasphemia qꝛ hō cū sis:te deū facis ⁊c. Ex supradictis oībus ptȝ doctrinā scribarū ⁊ phariseoꝝ fuisse hereticā qḋ pbaꝛ. Nā totaliter ꝯtradicebat v̄itati legis et ꝓphetarū et peruertebat verū sensum sacre scripture:vt ptȝ intuēti. Itē illa doctrina est heretica q̄ tollit finem optimū legis et ꝓphetarū:sed doctrina scribarū et phariseorū est huiusmodi:igiꝛ est heretica. Maior ptȝ Minor probaꝛ. Nā illa doctrina tollebat et negabat finē legis negando xp̄m. Nā illa lex ordinabaꝛ in christū tanꝙ̄ in suū finē:vt daret gr̄am in p̄nti et gloriā in futuro:sed illa doctrina negat christū redemptorē ⁊ glorificatorem. ergo tollit ⁊ negat finē optimū legis et ꝓphetarū. Nam lex ⁊ prophete expectabant xp̄m redemptorem et iustificatorem et glorificatorem et gratificatorē vt patet per totuȝ discursum prophetarū sed doctrina scribarū et phariseorū negat oīa ista:⁊ nō expectat liberationem a peccato et obseruantia legis:sed solum liberationē a captiuitate et seruitute temporali:nec expectat bona spiritualia: sed tantum temporalia vt dictum est:ergo tollit bonum et optimum finem legis:et per cōsequēs dissipat legem legē et ꝓphetas:⁊ sic est heretica.

Doctrina scribarū heretica.

Et ideo saluator tanꝙ̄ hereticā et blasphemam condēnauit totā illā doctrinā:vt ptȝ Mat.v.⁊.vi.et.vij.et.xv.⁊.xxiij. Et appellat eā fermentū corruptionuȝ legis et ꝓphetarū a quo monet nos cauere et fugere.vt ptȝ Mat.xv. Et hec fuit causa quare scribe et pharisei cōspirarūt in mortem xp̄i:eo qꝛ cōdēnabat tanꝙ̄ hereticā doctrinā eorū. vt ptȝ per totū discursum euāgeliorū. ¶ Sed qꝛ ipsi scribe et pharisei manserūt cōfirmati et obstinati in tali heretica doctrina per xp̄m condemnata. Iō transtulerūt eā in suos successores tanꝙ̄ morbuȝ pestiferū et hereditariū. Ad cui⁹ intellectū est iterū notādū ꝙ postꝙ̄ post xp̄i mortē scribe et pharisei per publicā famā et multa signa et miracula nouerunt xp̄m resurrexisse:ꝓpter qḋ multi de ꝓplō cōuertebanꝛ ad xp̄m cōfitentes ipsum fuisse verū messiam in lege et ꝓphetis promissum:tūc ad ꝑuertendā opinionē ꝓpli quā de xp̄o habebat coniurati sunt ondēdere quāt lex moysi erat in se ꝑfecta et nullo mō abolēda sed in eternū duratura. Secūdo quāt messias in lege ꝓmissus nō debebat esse deus nec dare bona spūalia sed tꝑalia:nec debebat redimere isrl̄ a pctō qꝛ iā hoc opabatur lex sed solū debebat liberare israel a seruitute et captiuitate tēporali Romanorū:et ꝙ erat ventur⁹ cuȝ magna potestate tēporali et maiestate:vt oīa supradicta posset efficere. Et ex hoc arguebant ⁊ predicabant populo iesum xp̄m nō fuisse messiaȝ. Et ideo per oēs illos quadringētos ānos cōtradixerunt aplī. Sȝ postꝙ̄ post destructionē ciuitatis viderunt se nihil profecisse contra discipulos christi et christianā religionem:immo videbant eam augeri:tunc recurrerunt ad magicas artes. Et sic vt suam perfidiam fortius possent astruere asciuerūt in societatem suam quēdam necromāticum et magum nomine May:ꝛ genere idumeum et fecerunt ipsum proselitum precibus et muneribus instruendo in lege et prophetis cum falsa intelligentia et detestabili fermento eorū. Sed cuȝ iste May:ꝛ esset iaȝ de se versutus et astutus:vt cōplaceret phariseis excogitauit iniquum modum ad cōfirmandam et augendam maliciam eorum. Et dixit qualiter deus duplicem legē dedit moysi in monte synai. Primo vnam scriptam in tabulis et in chartis: et aliam oretenus et secretam. Unde moyses solum manifestauit legem scriptā populo:que continetur in illis quinqȝ libris qui habentur apud omnes sed nō manifestauit legeȝ secretam oretenus datam:sed illam tantum manifestauit Josue cum pacto:vt ille tantum manifestaret suo successori. Et sic dicebat iste sacrilegus mayrꝛ illa lex per successores venerat vsqȝ ad ipsum cui precepit deus vt manifestaret eam omni populo hebreorum propter instantem necessitatem:qꝛ multi iudeorum conuerte⁹bātur ad christum ne iudaismus destrueretur:quam quidē legem appellauit thorase be alpe:idest legem ore datam:et etiam appellauit eam misna:idest secundam legem:in qua quideȝ lege cōtinētur multa erronea et cōtraria veritati:sed inter cetera cōtinetur ꝙ prima lex nō fuit data nisi ad quadam instructionem temporalem:sed ista secūda est de

No. cōtra phariseos.

ultima intentiõe dei tanq̄ declaratio p̄me. Et q̄ ista scḋa dȝ corrigere p̄mam cū sit maioris autoritatis et de ultima intẽtione dei. Et sic ꝯtinet multa ꝯtra ꝟitatẽ lr̃e ꝑuertendo verū sensum p̄me legis quā habemus ad falsum ꝓpositum eorū. Et ꝯtinet etiā oẽs traditiões pharisæorū ut ostenderet eas a deo ordinatas. Oẽs aūt istas traditiões cõtentas in isto misna siue scḋa lege postea redegit in scriptis q̇dā appellat⁹ rabi indanassi: qui ꝟm alios vocaꝛ rabi monoa in quodā volumine multis libris diuiso: qḋ iudei appellāt misna .i. scḋaȝ legẽ. Sed tp̄e magni cõstantini videntes Rabini hebreorū totū pp̄lm gẽtilẽ ꝯuerti ad xp̄m ⁊ destrui oīa idola et oīa tẽpla idolorū ꝯsecrari in ecclias xp̄i: ex cui⁹ occasione maxīa multitudo iudeorū cõuertebatur ad xp̄m: eo q̄ manifeste patebat xp̄m fuisse verū messiā: postq̄ in noīe suo oīa idola delebātur ꝟm oracula oīm ꝓphetarū. Hoc ḡ videntes rabini iudeoꝝ ꝯgregati sūt in babylonia egypti in magna multitudie: q̇ supradictū misna ꝓlixius et copiosi⁹ exposuerūt et in plures libros diuiserunt. Quā q̇dẽ scripturā thalmud appellauerunt in quo quidẽ thalmud multa falsa et ꝯ rõnẽ et naturā ⁊ bonos mores ꝯfinxerūt.

Nota de diuersis doctrinis iudeorum.

Inter cetera enī dicūt q̄ qñ moyses accepit supradictā duplicē legẽ in monte synai: ꝑiter fuerunt cū moyse aīe oīm ꝓpharū .s. Esaie et Hieremie et aliorū q̇ singuli suas singulas acceperūt ꝓphetias q̇ q̇dem aīe ꝓphetarū postea tp̄ibus suis venerūt ad corpora sua: et sic suis tp̄ibus manifestarūt in israel suas prophetias. Itẽ tertio dicūt q̄ ibidẽ fuerūt aīe oīm rabinorū qui cõposuerūt thalmud: et ibi in monte synai acceperunt intelligentiā legis et ꝓphetarū et totā doctrinā traditam in ipso thalmud: que quidẽ aīe venerunt ad sua corpora tp̄e magni cõstantini que tradiderunt thalmudicam doctrinam in verbis thalmud. Et ideo dicūt q̄ illa doctrina non pōt mentiri postq̄ fuit tradita a deo simul cū lege et prophetis: quā quidẽ doctrinam thalmudicā legūt ⁊ obseruāt hodie oẽs Rabini iudeorum: et cū ea regūt iudaismū et iudeos simplices: et in tali deceptione et cecitate ꝑseuerant. Ex supradictis oībus ergo pȝ q̄ doctrina thalmudica quā hodie iudei obseruāt habuit ortum a secta scribarū et pharisæorū. Nam hodie adhuc tenent ⁊ obseruāt documẽta falsa et heretica supradicta. Nā adhuc tenẽt primū falsuȝ documentū .s. q̄ magis obligatur hō honorare ſpm magistrū legis quẽ appellāt rabi: q̄ honorare patrem et matrem: et magis subuenire ipsi Rabi q̄ pr̄i et matri. Itẽ obseruant scḋm et asserunt q̄ soli filij abrae et israel ꝟm carnẽ sunt saluandi. Iteȝ asserunt tertiū q̄ absq̄ pnīa et resurrectione male ablati saluātur seruādo legalia et doctrinā thalmudicā. Itẽ asserūt q̄ malū ꝓpositū et voluntas nō obligāt ad pct̄m nisi sequaꝛ effectus. Itẽ asserunt q̄ mẽdaciū nō est pct̄m sine periurio: et ideo nō faciunt consciẽtiam mẽtiri christianis ⁊ alijs nationibus. Item asserunt aliud falsum documẽtum q̄ licitum est vendicare iniuriā quocunq̄ modo. Item q̄ licitum est habere odio inimicū: et ledere quocūq̄ modo ipsum. Item dictis et factis ducunt vitā simulatā et fictā maxime contra xp̄ianos. Itẽ ultimo tenẽt q̄ totū premiū legis est tp̄ale: et nihil credunt spūale.

Tenent iudei h̄ heretica documẽta.

Et sic pȝ q̄ ista doctrina thalmuldica hȝ ortū a falsa doctrina scribarū et pharisæorū quā xp̄s increpat et execrat Mat. v. et vi. et xxiij. Itẽ obseruāt et asserūt tria alia heretica et magis detestabilia documenta. Primo q̄ lex moysi est ad eternuȝ duratura quo ad cerimonialia. Scḋo q̄ lex moysi nō promittit nisi tp̄alia bona. Tertio q̄ messias in lege et ꝓphetis ꝓmissus nō erat venturus nisi ad liberandū israel a captiuitate tp̄ali et ad dandū bona tp̄alia. Ex quibus cõcludit iesum xp̄m nō fuisse messiam. Et sic pȝ q̄ iudei moderni nil aliud obseruāt nisi traditiones falsas scribarū et pharisæorū ⁊ thalmudistarū: et ꝑ ꝯñs doctrinā hereticā per xp̄m cõdẽnatam et reprobatā tanq̄ fermentū corruptiuum legis et prophetarū. Que quidem doctrina ideo dr̄ heretica et corrupta eo q̄ tollit et negat totā veritatẽ et verū finẽ p̄ncipaliter et finaliter intentū et expectatū in lege ⁊ ꝓphetis. Nā tota lex ⁊ ꝓphete nil aliud clamabant nec expectabāt nisi xp̄ȝ futurū declaratorẽ legis et ꝓphetarū et futurū redẽptorẽ per mortẽ et passionẽ: et futurū glorificatorem per suā resurrectionẽ.

Quare iudeorū doctrina est heretica.

Et sic lex euangelica nil aliud est nisi veritas et finis ultimatus et intẽtus et desideratus in lege ⁊ prophetis. Et ideo dixit Paulus in iudicio coraȝ festo et rege Agrippa ut pȝ Actuū .xxvi. Unde ait. Auxilio aūt adiutus dei usq̄ ad hodiernum dieȝ sto testificans minori atq̄ maiori nil extra dicens q̄ ea que ꝓphete locuti sunt futura esse et moyses: si passibilis xp̄s ⁊ primus ex resurrectione mortuorum lumen annūciaturus est populo. Ex quibus verbis apostoli patet q̄ moyses et prophete nil aliud locuti sunt nisi christum passibilem pro nostra redemptione et resurrecturum pro nostra glorificatione: et annunciaturum lumẽ et veritatem legis et prophetarum. Sed quia nil aliud extra legẽ et prophetas annūciabit Paulus ⁊ ceteri euangeliste esse completum per christuȝ nisi ea que lex ⁊ prophete predixerunt futura. Ergo lex euangelica nil aliud est nisi veritas legis et prophetarum et finis intentus in eis. Judei ergo moderni auferentes et negantes a lege istam veritatem et ultimum finem falsificant legem ⁊ prophetas. Et sic manent heretici et sacrilegi. Ex quib⁹ patet q̄ christiana religio vere obseruat legem moysi quantum ad substantiam et essentiam et veritatem eius. Et per consequens iudei moderni nullo modo seruant legem moysi post publicationem euangelij: quia cerimonie quas obseruant iam sunt mortue ⁊ mortifere et false postq̄ nil futurum iam significant postq̄ fuit iam impletū quod ante significabant prout declaratum est quinq̄ supradictis questionibus. Et sic manent iudei ceci in sua obstinatione usq̄ ad secundum aduentum xp̄i: ante queȝ veniet Helias ad predicandū eis et declarandum eis veritatẽ legis moysi et ꝓphetarū. Et tunc cognoscent se esse delusos et deceptos: ⁊ sic ꝯuertenꝛ ad dñȝ deū suū ⁊ dd̄ regẽ messiā suū: ut pȝ zacharie .iij. et Malac. iiij. ⁊ supra ꝓbatū ẽ. Ex supradictis

etiã ptz q̃ quatuor sunt q̃ detinẽt iudeos in sua obsti- Quatuor detinent iudeos in obstinatione.
natione. Primo qr putãt legem moysi pfecte iusti-
ficare hoiem ⁊ esse semp duraturã: ⁊ p p̃ns nõ or-
dinari ad alium finem ⁊ maiorẽ perfectionem: sed
esse l'ralr intelligẽdã cui' oppositũ pbatum est in
pria ⁊ scd'a q̃stione. Scd'o qr putãt oia in lege pro
missa eẽ tpalia. Tertio qr putãt q messias i lege p
missus nõ erat datur' bona spũalia: sz tm̃ tpalia
⁊ q solũ debebat eos liberare a tpali captiuitate
qr iã liberabant ab oi pctõ p opa legis. Et sic ne
gãt xp̃m eẽ messiã: cui' oppositũ pbatũ est in ter-
tia q̃stiõe. Quarto qr putãt legẽ euãgelicã eẽ 𝔷trã
legi moysi: ⁊ eẽ falsam ⁊ sacrilegã in sua credulita
te ⁊ religiõe cui' oppositũ pbatũ est i q̃nta q̃stio
ne. Quã q̃de ignorãtiã ⁊ cecitatẽ si deponerẽt ab
oculis mẽtis ilico viderẽt veritatẽ ⁊ cõuerterẽtur
Questio ad fidẽ xp̃i. Sz hic querit vñ est q cũ iudei videãt
manifeste ista supradicta esse vera p sacrã scriptu
rã legis ⁊ pphetarum quare ergo nõ cõuertũtur. Ad
Quare iudei nõ conuertuntur. hoc respõdet sicut pluries dictum est q scriptura
veteris testamenti tota est velata velo cerimonia
rum ⁊ enigmatum: sub quibus latet veritas euan
gelica in cuius signum moyses ponebat velũ sibi
ante faciem quãdo legebat ⁊ pmulgabat legem
filijs israel: ad denotãdum q illa lex erat velata li
teralibus cerimonijs sub quibus latebat veritas
euangelica qd' velum xp̃s debebat auferre in suo
aduentu. Sed quãdo scribe et pharisei negarunt
xp̃m coram Pylato ⁊ dicerent. Sanguis eius sup
nos ⁊ super filios nostros: tunc fuerunt obcecati
sub illo velamine et fuit eis maledictio cecitatis
ante oculos mentis inflicta generaliter vsq ad se
cũdum aduẽtum: quia quando legunt moysem et
prophetas semp habẽt illud velamẽ cecitatis añ
oculos. Et sic non possunt cernere veritatem nisi
speciali lumine lustrentur. Quam cecitatẽ pdixit
eis dauid psalmo. lxviij. dicens. Obscurent oculi
eorum ne videant ⁊ nõ intrent in iusticiã id est ve-
ritatem tuam. Item Esaie. vi. Obceca cor populi
huius ⁊ aures ei' aggraua ⁊ oculos eius claude:
ne forte videant oculis suis: ⁊ aurib' suis audiãt
et corde suo intelligãt: ⁊ cõuertãtur ⁊ sanẽ eum ⁊c.
Iudei ex triplici cã veniunt ad baptismum. Sed quia aliqui cõtinue aut interpolatim bapti
zantur: ideo subdit. Sed adhuc decimatio ⁊c. Vñ
est aduertendum q licet multi baptizãtur per suc
cessionem temporis: tamẽ nõ eodem fine. Nã tri-
plici ex causa multi veniunt ad baptismũ: quidã
baptizant violent vt fugiãt mortẽ sz q frequent
propter eorũ scelera expoliantur ex cõminatione
populorum. Et isti vix aut raro sunt boni vsq ad
tertiam generationem: eo q latenter docẽt filios
ritus iudaicos. Quidam autẽ veniunt ficte ad ba
ptismũ vt valeant cum xp̃ianis conuersari ad ne
gociatiões: et colligẽda publica vectigalia ⁊ pe-
dagia admitti ⁊c. ⁊ isti raro sunt boni vsq ad ter-
tiam generationem propter eandem causam. Qui
dam autem licet pauciores veniunt ad baptismũ
et ex sola illustratione spiritussancti pertractan-
do scripturas cum xp̃ianis: ⁊ isti communiter im-
mo semper sunt boni cognoscentes veritatem scri
pturarum. Ceteri autem semper manẽt in sua ce
citate propter maledictionẽ eis inflictam vsq ad
aduentũ helye ante scd'm aduentum xp̃i: ideo nos
christiani quibus datum est nosse mysteriũ regni
dei agam' gratias domino nostro iesu xp̃o q̃ ad
cognitionem veritatis nos fecit puenire. Qui cũ
patre ⁊ spũsancto viuit et regnat deus per om-
nia secula seculorum. Amen.

Io. Ba. Ascensius lectori. S.

Habes lector pie opus luculẽtũ ⁊ hoie christiano dignissimum: quippe cui' cognitiõe vt in epistola nuncupatoria dixim': nulla pars vite ipsius cleri vacare põt: sp enim psalmi: sp cãtica ecclesiastica: quia semp laus dei in ore eius versari dz quorum oim expositio ante iudeorum cõfutatio nem in hoc opere habetur tam diluci da vt nulla sit clarior. Et tam christiane religioni fauẽs vt nulla sit que lectorem magis et ad diuine lectionis amorem: et ad christiane religionis et obseruationem et obseruantiã inducat. Proinde ingẽtes debemus omnes gratias longe venerando patri Jacobo perem de valentia Christopolitano episcopo qui pro nobis tot sacras lucubratiões obiuit. Proximas autem venerãdo patri ac magistro nostro Johã. focaudo abbati claceuallis q̃ ex hispanis ad nos vsq prefatum opus transferendum curauit. Neq tamen modicas honorando patri Maturino de Cangeyo qui operis impressionem procurauit et indice premisso decorauit. Tuarum igitur fuerit partium tot labores iusta non defraudare mercede.

Uale.

¶ Expositio dñi Jacobi perez Christopolitãi epi in cẽtũ q̃nquagita psal. Dauidicos cũ quotatio-nib' decreti de nouo additis. Et ẽt in cãticis offi-cialib' seu ferialib' ⁊ euãgelicis ⁊c. Insup tracta tus 𝔷 iudeos in quo cõtinent decisiones q̃nq qd'-nũ subtilissime cõpositarũ Finẽ accepit Lugdun. Anno domini. M. cccccviij. die. xvi. Julij.

Antica canticorū Salo-
monis cum expositiōe disertissima et qōnis
finalis discussione fecundissima. D. Jacobi
Perez de valētia Christopolitani epi meri-
tissimi. Et pfessiōis fratrū heremitarū diui
pr̄is Augustini obseruātissimi. Quibus do-
ctissime demōstrat sapiētem in spū pphetico cecinisse Epitha-
lamion Christi dñi ⁊ ecclesie Catholice sponse eius. Unde est
ascensianū post materiarum principalium indicem Carmen.

Jodocus Badius Ascensius Religioso admodum atq; diserto patri. M. Maturino de Cangeyo: professionis diui Bernardi candidissimo. S. D.

bi primum te Maturine pater obseruantie: et intus et in cute noui: demiratus sum: fateor mores tuos sanctissimos ⁊ laudatissima illius ordinis professiōe dignissimos obseruaui ad hoc raram istam sapientiam: suaui: ⁊ eidem nō vulgari coniūctā eloquentie: veneratusq; demum sum tuam tam temperatam ⁊ tamen feruentissimā (cum in ea re nō facile modū excedas) in optimū maximū deum nostrū cū charitate non ficta religionē. Quocirca primū te dilexi non vulgariter mox etiā amaui nō segniter: ac demū veneratus sum haud secus ac debui: obseruanter. Nūc vero tanta virtutis tue accesserūt monimēta: vt quo te satis amplo honore prosequar excogitare nequeā: nisi forte simul paternitatē tuā diligā: amem: obseruē: quos tñ conatus oīs superant tua cū in literatos oīs: tum in me literatorū facile minimū: merita. Tua siquidem vnius opera ⁊ accuratione diuine deuotissimi Bernardi lucubrationes sub vno codice propediem in vestitu prosilient deaurato. Tua eiusdē cura ac opera (Reuerēdo tñ patre Magistro nostro Joanne Focando Clareuallis abbate dignissimo ab hoc opitulāte) superiori anno emisimus sanctissimas (ne solū eruditas dicam) expositiones dñi ac Magistri Jacobi Perez de valentia Christopolitani episcopi in centum quinquaginta Dauidis (quos psalmos cantāt) in officialia euangelia ⁊ cetera ecclesiastica cantica verūtamē (vt Ouidianū illud vsurpem) Sanctius his ⁊ quod donari in cetera posset Deerat adhuc Opus videlicet cui nō ab re Canticis Canticorum titulus est ⁊ ob id ceteris sanctius censendū: ꝙ ab eodē spūsancto (abs quo cetera quoq;) dicta tñ maximum canit sacramentū: vt e quo sacramēta emanarunt oīa. Quod nūc tandē Beneficentissime pater: eadem largitas tua nobis contulit imprimendū: cū eiusdem patris cū primis honorandi summe tum colendis tum admirandis expositionibus. Colendis quidē summe: ꝙ in eis summopere studet glorie Jesu christi dñi nostri ⁊ ecclesie catholice sponse eius: vez phebea lampade clarius demonstrans hoc eorundem epithalamion esse a spiritusancto per os sapientis preceptum: quod qui non amet: colat: ac veneretur plane se se filiū tanti sponsi tanteq; sponse perneget. Admirādis aūt tantopere propter summā earum eruditionē qua non extorte: nec violenter: sed sponte: ac natiue omnia Canticorum mysteria epithalamio dicto vendicat: tanta perspicuitate: tantaq; animorum inuitatione: vt ego alio (qui fateor) frigidusculus ⁊ a calore tali s lectiōis per lodicis parande sollicitudinē plusculum abductus: vt primum opus perlegi: ita inflammatus sum ac in amorem eius raptus vt vix meditanti aliudq; fere agenti exciderit mihi nuptiale carmen: quod quia pium licet minus cultum est visum indici sequenti duximus apponendum. Sed vt ad me redeā per huius operis cōsecutionē factus sum multorū debitor: primum quidē ipsius autoris ꝗ ipsum edidit: deinde ꝓuenerādi abbatis Clareuallis: ꝗ ipsum nobis emit: ⁊ ab Hispanijs vsq; per pyrenea iuga ad nos trāsuehendū curauit: sed potissimū tuus pater Maturine cuius hortatu, ope, opera, ⁊ auspicio Faustissimo ꝓdictū opus luculētioribus ꝙ psalteriū ipm characteribus excudimus. Quocirca ne ingratitudinis oīm macularū teterrime mihi inurēda sit nota: hanc opellā ⁊ quicꝗd in ea me fuerit laudis tue do, dedo: ac dico pr̄nitati nihil minus ꝙ talē dedicationē expectāti: sz eo suz indicio vt ꝗ se minimū honore dignos estimēt: eos eo cēseas dignissimos. Cui sententie in hoc opere tibi dicādo subscripsit ac suffragatus est tui mirator amatorq; singularis: ⁊ vir multa veneratione dignus Magister Bernardus banegranus. Suscipe itaq; in partem amicā: quod amico fecimus ausu et Uale pater optime.

¶ Incipit tabula alphabetica materiarũ principaliũ in expositiõib⁹ & disceussiõibus Dñi Jacobi de Valẽtia In cantica cãticorũ Salomõis: ab Ascẽsio nuper collecta & ad calculũ verũ reducta: quo discretũ est prio foliũ: deinde colũna: et demũ partes eius que tres sũt: prima signata aut signãda per A. Scda per B. & tertia per C. licet nõ semp̱ ponãtur littere.

¶ De littera. A.

¶ De littera.B.

¶ De littera.C.

De litera .N.

De litera .O.

De litera .P.

¶ Finis tabule
Deo sint gratie.

Epythalamion Ascensianum.

Scula casta para venienti Ecclesia sponso. Spõsus christus Sponsa ẽ ecclia Maria anima fidelis.
Claustraq; virgineo mater honore para.
Et tu quecunq; es proprie studiosa salutis.
Mens: anima: ac ratio pectora munda para.
Ecce venit saliens thalamo tibi sponsus ab alto.
Ut faciat votis cuncta petita tuis.
Atq; exornatam cellas te ducat in amplas.
Et tibi per petui monstret amoris opus.
Infima summus init: rex regum pauperis aulam.
Vita necis vinclum: gloria dia lutum.
Eia age rumpe moras venientem suscipe sponsum.
Amplexumq; semel linquere sponsa caue.
Omnia fert secum muliebris grandia mundi.
Et quicquid sponse mens bene sana petat.
Delitias castas atq; oblectamina sancta.
Exprobraturus nil: dabit omne bonum.
Hinc sunt delitie tecum residere: loquiq;.
Atq; in complexu te retinendo mori.
Tempus erit propria quo te iam cede redemptam.
Effusa ex imo corde lauabit aqua.
Et sic septuplici tandem dotata monili.
Incedes summi sponsa et amica dei. Septẽ sacra.
Nascere preq; diem veniens age lucifer almum. Maro i Bucco.
Currite fatales talia secla dee.
Tuq; boni tanti Gabriel paranymphe propinqua.
Ecce dies plena est: sponsaq; compta deo.
Tuq; decus vatum castorum pneuma beatum.
His thalamis auspex et pius autor ades.
Tu quoq; sponse veni: summi sapientia patris.
Virginis intacte viscera sancta petens.
Tuq; opifex rerum gnatum dimitte volentem.
Hoc opus est: vestrum cura decusq; trium virtutes
En iam lectus adest sponsus: iam sponsa cubile.
Iam sua: iam sese est: omine pacta bono.
Iam sponsi redimita bonis: iam flammea portat.
Mox sponsum faciet prole frequente patrem.
Iam virgo fecunda deo: concepit ab aure.
Et peperit sponsum sponsa pudica suum.
Iam mens feruenti sponsum concepit amore.
Iam pariet sponso pignora grata suo.
Et iam sponsa triplex ex omni parte beata.
Tota est pulchra fruens iam sine labe deo.
Ergo per os Magni Salomonis spiritus almi.
Cantica que superent: musica dona: cane.
Nil opus est phrigio tibicine: nil hymeneo.
Solus enim potis est prospera cuncta dare.

¶ Finis.

¶ Illustrissimo domino: domino Alphōso de aragonia miseratione diuina archiepisco po cesaraugustano: Jacobus perez episcopus christopolitanus suo domino metuendo salutem cum prosperitate plurimam optat.

Superioribus diebus dñe illustrissime plurimorū religiosorū aliorūq3 litteratorū virorū: vehemēti exhortatiōe fui vexatus ac discruciatus vt cātica cāticorū Salomonis q̄ intellectu difficillima: et fere inextricabilia sunt et habentur: in lucem aperire vellem: ad hoc vt illi fierēt doctiores. Ipse vero hoc animo coniectans q̄ magnā prouinciam humeris meis imponerem: et plane mihi difficile laboriosumq3 videretur: tum ob munus publicum quo fungor: tum ob plurimas occupationes tā familiares q̄ domesticas quibus obruor: tum ob ingrauescentē etatē meam: que laboribus iuuentutis minime respondet hoc eis respondere recusaui. Nouissime autē venit ad me sapientissimus sacre theologie interpres et pfessor magister Michael figuerola tue illustrissime dominationis preceptor qui tuo nomine me vnice rogauit precibusq3 cōtēdit: vt aliquid ex illo vasto sacre scripture agro cui operā et studium dare sexpetis: rimari conarer qd̄ doctrina et scientia cumulatum esset: et tua excellentia dignū haberetur. Ego autē summa cupiditate ductus inseruiendi illustrissime dominationi tue ac parendi tuis imperijs ad faciendum quod iubebas ilico me accinxi omni vite mee discrimini obijciendo. Quamobrem cum totius sacre scripture vniuersum campum e vestigio peragrassem. Nil mihi magis decorum atq3 vtile: neq3 tua amplitudine dignum (vt mea fert opinio) visum est q̄ ipsa Salomonis cantica canticorum. In quibus Salomon inter Christum et ecclesiam sponsam suam mutuum explicat amorē vnūquemq3 fidelem Christianum incitans et intendens: vt scripturam sacrā in sponsam ducat suā. Eas igitur ob res animo institui meo ne tam preciosa supellex incognita extaret: que iā pridem parturio aliquādo parere neminem tamen nisi dñationem tuā illustrissimam dignum existimaui: cui hec cadē dicare deberem. Cum sit tibi optima indoles: nobilissimum perspicacissimumq3 ingeniū: humanitas liberalitas ingens animi magnitudo. ac studiorum sacre scripture voluptas vehemens et oblectatio. tum etiam q: in hac tempestate nostra inter oēs ex clara familia natos aut regio sanguine cretos qui docti sint atq3 habeantur preter illustrissimā dñationem tuam occurit nemo. tū etiā ad summā dignitatem qua existis: et munus ecclesiasticum: quo fungeris: et vices regias quas in toto regno Aragonie geris: ideo sacrā scripturam minime latere aut fugere existimaui. Verū enimuero cogitans mecū hoc opus intuēdum in tanta eruditissimorū literatissimorumq3 virorum ipsius vrbis et regni nec non tui senatus canonicorum concione et copia que maxima est qui ingenio et prudentia pollent singulari. Et q̄ non sit ita cōptum atq3 expolitū ea eloquentia: eo dicendi ornatu: vt par est: et ratio prescribit: vereor ne illud parui faciant. Atq3 eo nō in minorem animi incertitudinē: hesitationēq3 coniectus sum q̄ fuit noster Cicero: cū librū de officijs: quē ad Marcum filiū dedit: qui athenis sub Cratippo perseueraret auditor. In quibus gymnasijs et philosophorum et eloquentissimorum virorū frequentia erat. Verumtamen volens ac expetens tue inclyte dominationi morē gerere: hoc opus expressi quo rectius valui et eo stilo scholastico et pingui minerua (vt sic dixerim) quo omnes tā docti q̄ mediocres ac etiam simplices religiosi et clerici ceteriq3 fideles capere perpendereq3 valeant. Quod quidē opus clarius decorabit animū tuū q̄ splendida purpura: aut q̄ (pene dixerim) si opulentissima vrbe dñationem tuam illustrissimam donarem. Quare sacre scripture per amplitudinē tuam incumbendum esse cēseo in qua qui docti euaserūt: etiā si ex humili loco nati sunt: sibi vendicarunt nomen: famā: laudē: et gloriam Et ad tantam dignitatē sublimantur: vt in terris quasi dij habeantur. Quod facile dominatio tua attingere atq3 nācisci poterit. Nā vbi animū intenderis: ingeniū valet. Cō

templet ergo oratio tua ponatq; ante oculos et emulet fame inuictissimi regis Ferdinandi āplitudinis tue genitoris christianissimi: qui ob exaltacionem: laudem: et gloriā summi maximiq; Jesu christi ac fidei catholice honorem ⁊ ampliationem ad delendos fugandosq; mauros ex agro betico Hispanie non formidauit neq; exterritus est personam suam aduersus illos bellando manuiq; conserendo strenuo prestantiq; animo sese maximis discriminibus obijcere. Et tādē suo ductu: dexteritate: vigilantia: atq; solertia illos debellauit: vicit: fugauit ⁊ in suam ditionem redegit. Alfamam: aloam: cartamā: Rondam: morbellam: ac famosissimam ⁊ bello insuperabilem ciuitatem Loxam. Et cabille inaccessibile oppidum atq; vicinis cunctis quondam formidabile asilum. Quaplurimaq; alia oppida ⁊ municipia que multorum sententia inexpugnabilia habebantur. Itaq; vt ex regno omni Granate parum reliquum est: cui propediē dominabitur. Qui si ventri et somno atq; lasciuijs deditus fuisset et in ocio marcere voluisset nunq̄ tantā tanq; imensam immortalemq; laudem sibi suisq; vendicasset. Et quod potissimum duco et quod superiores Hispanie reges q̄ꝙ̄ id facere attentassent adimplere nō valuerūt id pater inclyte dominationis tue non perterritus nec victus labore neq; precio corruptus breui temporis curriculo peregit et presertim in sua tenera etate. Quod miraculi loco profecto censendum est. Et non ab re litteris gesta illius mandanda sunt vt eternum nomen extet et semper viuere censeatur. Et idcirco domine illustrissime nulla potētia: nulla vis tam magna esse potest quin maior potiorq; sit per diuturnum studiū ⁊ vigilantiam circa vnamquamq; rem siue bellicam: siue litterariam. Quare per dominationē tuam illustrissimam conandum atq; innitendum est vt nō minori gloria atq; laude ob litterarum sacrarum studia in ecclesia excellas q̄ꝙ̄ parens tuus in armis excelluit. Sed hec hactenus nam satis et plusq̄ decuit in his peruagata est epistola nostra. Cantica canticorum vero legamus.

Antabo dilecto meo canticum vinee sue Esaie. v. A ¶ Licet Esaias cantauerit canticū contra vineā dn̄i que erat domus israel scđm illū statū: tñ multo cōuenientius salomon in hoc libello canticorum cantauit canticū vinee dn̄i: que est ecclesia dei quo ad om̄es status vtriusq; testamēti: qđ quidē cāticū nō dr̄ canticū leticie ⁊ grē: eo ꝙ in eo p̄dicat totū mysteriū nostre redēptionis ⁊ salutis cōpletū in nouo testō. vt patebit. A ¶ In quib⁹ verbis ꝓpositis tanguntur et notant̄ quatuor cause huius libri canticoꝝ salomonis. Nā primo prenotatur causa efficiens ⁊ auctor huius libri per hoc ꝓnomen ego preintellectū in ly cantabo. Quasi dicat. ego salomon cantabo. Secundo notatur causa formalis per ly cātabo: quia ostendit se velle procedere in hoc opere per modum cantilene. Tertio notatur causa finalis per ly dilecto meo. per quod ostenditur ꝙ hoc opus dirigitur deo: qui est finis noster in cuius dilectione consistit finis noster et beatitudo. Quarto notatur materia huius libri in ly canticum vinee sue: quia totus iste liber est de ecclesia que dicitur vinea dn̄i: vt patebit per singula. Et iō anteꝗ̄ procedamus ad expositionē huius libri: est videndum de vnaquaq; predictarum quatuor causarū. B ¶ Quantum ad primum est dicendū. ꝙ nemo hebreorum: nec catholicoꝝ xp̄ianoꝝ dubitauit vsq; ad presentem diem salomonem edidisse tres libros sapientiales. s. ꝓuerbiorū. ⁊ ecclesiastes et canticoꝝ. Sed multi hebreorū antiquorū dubitarūt an salomon fuerit illustratus a spiritusancto in compositione horū libroꝝ. Qui mouebant̄ tali rōne. nam salomon fuit deprauatus in senectute et declinauit ad idola. vt p3. iij. Reg. xj. ⁊ etiā declinauit ad artes magicas. ergo nunꝗ̄ habuit spiritum sanctum: quia non permisisset ipsum in talia scelera incidere. Item hoc idem probāt singulariter de quolibet libro. nam primus liber qui dicitur prouerbiorum siue parabole est totus de doctrina morali: que potest haberi absq; spiritusancto. sicut habuit Socrates et Aristoteles et plato ⁊c. Item in toto libro ecclesiastes non loquitur nisi de his que sunt sub sole: ⁊ non de rebus diuinis vt p3 ibidem. Item in eodem libro l3 aliquando memoretur hoc nomen deus: tamen nusꝗ̄ nominatur nomen domini tetragrāmaton: scilicet quatuor litterarum quod est hoc nomen dominus sine quo nomine nihil est sacrum: nec spirituale: nec a spiritusancto traditum in sacra scriptura. Item liber canticorum minus videtur traditus a spiritusancto: eo ꝙ in eo non solum tacetur nomen domini tetragrammaton: sed etiam nec hoc nomen deus: quia in nulla eius parte reperitur dominus nec deus. Ex quibus omnibus concludebant isti quod supradicti tres libri Salomonis nullo modo pertinebant ad sacrā scripturam: quia Salomon non spiritusancto illustratu[s] sed ex proprio ingenio et non de rebus diuinis sed de rebus humanis cōfecerat hos tres libros: propter rationes iam dictas. Alij autem iudeorum dixerunt ꝙ licet primus liber: scilicet prouerbiorum aliquando loquatur de rebus diuinis: tamen liber ecclesiastes non loquitur nisi de rebus humanis: que sunt sub sole: et ideo non memoratur in eo nomen domini tetragrammaton. Et sic multi illorum effecti sunt heretici dicentes nihil esse supra solem sed animam humanam esse mortalem. Item isti dixerunt etiam quod Salomon non fecit librum canticorum nisi in commendationē filie pharaonis vxoris sue cuius pulchritudinem commendat in libro. Et sic multi iuuenes lasciui et mundani sumebant et vsurpabant aliqua carmina ex libro et applicabant ea domicellis amasijs suis: et sic vtebantur illo libro. B ¶ Sed oppositum ostēdit Esdras scriptor et restaurator scripture legis et prophetarum: qui collocauit supradictos tres libros Salomōis in canone scripture. Et sic synagoga iudeorum non solum ante aduentum: sed ēt post aduentum christi recepit hos tres libros in canone in numero. xxij. librorum iuxta numerum litterarum hebraicarum licet collocauerint eos inter agiographa. vt patet in prologo galeato beati Hieronymi: immo dicit Hieronymus in prefatione quatuor omeliarum quas edidit super cantica ꝙ facta fuit constitutio inter hebreos sui temporis: ne quis iudeus plebeius et popularis presumeret legere istum librum canticorum Salomonis: nec tria prima capitula libri geneseos: nec p̄mum capitulum ipsius Ezechielis: nec totam illam partem a. xliij. cap̄. vsq; ad finem eiusdem libri: eo ꝙ in his quatuor partibus continentur mysteria et secreta profundissima et ineffabilia. Iō solis peritissimis magistris conceditur huius studium et lectio. Sed hoc magis confirmat translatio caldaica que in titulis istorum librorum appellat Salomonem prophetā specialiter in hoc libro vbi dicit. Incipit liber canticorum Salomonis prophete. Item hoc magis autorizat saluator Joannis sexto dicēs qui credit in me sicut dicit scriptura: flumina de ventre eius fluent aque viue. Que quidem scriptura reperitur Prouerbiorum quinto. vbi ſm translationem nostram dicitur. Bibe aquam de cisterna tua et fluenta putei tui. Item hoc idem confirmat tota ecclesia que in concilio niceno recepit hos tres libros in canone simul cum ceteris libris sacris. Et sic Origenes ⁊ Clemens Alexander et Eusebius Cesariensis in ecclesiastica hystoria. et Augustinus primo de doctrina christiana enumerāt hos tres libros inter ceteros sacre scripture. Est verum quod quidam catholici dixerunt: quod licet isti tres libri sint de rebus diuinis et traditi a spiritusancto: et pertineant ad sacram scripturam: tamen Salomon non habuit hoc immediate a spiritusancto: sed a Dauid patre suo qui tradidit ipsi exemplar et descriptionem templi quam acceperat de eo: ⁊ intellexerat omnia opera exemplaris: vt patet. j. Paraly. xxviij. Et sic ſm istos Salomon locutus est in istis libris ea que fuerant reuelata Dauid patri suo. Quod probant per ea que ipsemet Sa-

lomon asserit Prouerbiorū .iiij. capitulo. vbi ait. Ego filius fui patris mei tenellus et vnigenitus corā matre mea: et docebat me atq dicebat. Suscipiat verba mea cor tuum rc. Et sic procedit salomon in illo libro prout didicerat a patre suo Dauid. vt patet intuenti. Et sic videtur ꝙ quicquid dixit salomō dixit ex doctrina prī suo reuelata prout ipse videtur ibi profiteri. Item hoc idem cōfirmant: quia Salomon habuit magistros: scilicet emen: et Ethan: ꝛ Calcal: et Dordan: qui docuerunt eum omnia secreta libri psalmorū prout didicerant a patre eius Dauid. Et sic concludūt isti ꝙ licet omīa tradita in his tribus libris sint a spiritusancto: non fuerunt tamen reuelata immediate ipsi Salomoni: sed ipsi Dauid patri eius. B

¶ Sed cum instatur contra istos: ꝙ deus dedit salomoni cor docile et intelligens intantum quod nullus fuit ante: nec post similis illi rc. vt ptz .iij. Reg. .iiij. Ad hoc respondent ꝙ scientia quam postulauit et habuit Salomon a deo: non fuit de rebus diuinis et spiritualibus: sed tantum de reb⁹ tpalib⁹ ad regēdū illū pplz: vt ptz ibidē. Sz ꝯtrīz dicit ipsemet salomō sapie. vij. vbi ait. pp hoc optaui: ꝛ dat⁹ est mihi sensus ꝛ inuocaui ꝛ venit in me spirit⁹ sapie rc. Item puerb. xxx. vba ꝯgregātis filij vomētis visio ꝙ locut⁹ est vir. cū quo est de⁹: ꝗ deo secū morāte ꝯfortat⁹ ait rc. vbi manifeste ꝑtitet salomō se īmediate a deo habuisse spm̄ ꝓpheticū ꝑ īfusionē spūſſcti: ꝛ ondit se eē ꝓpham ꝛ locutum fuisse ꝓphetice d diuinis mysterijs. Et sic ptz ꝙ lz salomō sit auctor instrālis hoꝝ triuz libroꝝ: tn̄ spūs . s . tūs est auctor pncipalis. C ¶ Sz nūc restat rūdere ad rōnes in pncipio in ꝯtriū adductas. Ad pmā ergo dr̄ ꝙ lz salomon in senectute fuerit deprauat⁹: ꝛ declinauerit ad ydola ex cōsortio sacerdotū ydoloꝝ: tn̄ cū hoc stat ꝙ in iuuētute fuerit illustrat⁹ a spū scō quo spū edidit ꝓphetice illos libros de mysterijs diuinis vt patebit. Immo dicit [redacted]. ꝙ salomon in fine egit penitentiā de pctō suo. Item dicit Ambrosius ꝙ ex diuina prouidentia permissus est Salomon cadere: quia aliter reputatus fuisset deus: aut messias a iudeis ppter stupendam eius sapientiam et prosperitatez. D

¶ Immo dicit Augu. ꝙ deus quandoq permittit quosdam peccare propter bonum eorum: ne putent se ex proprijs viribus iustificari. Ne etiaz cū deo in iudicium intrare presumant: et ex propria iusticia superbire. Ideo permittit deus eos cadere: vt vehementi penitentia ad fortiora resurgāt et sic beatus Ambrosius et Hieronymus ꝛ Christoforus Salomonem frequenter appellant sanctissimum in scripturis suis. Ad aliud quando dicunt ꝙ Salomon in libro Prouerbiorum non loquitur nisi de rebus moralibus. Dicendum ꝙ imo loquitur prophetice de rebus diuinis per parabolas morales: vt infra patebit. Item cum dicit ꝙ nec in libro ecclesiastes: nec etiā in canticis ponitur nomē dn̄i tetragrāmaton. Respōdetur ꝙ licet nō scribatur ibi illud nomen: tn̄ ponit ibi deus et sponsus ecclesie: que per illud nomē significabatur in lege et prophetis: vt dictuz est psal. viij. qꝛ illud verbū incarnatū ꝛ illa persona christi est. verū nomē dei per illud tetragrammaton significatum. Ad aliud cū dicūt ꝙ Salomon fecit librum canticorum in cōmendationem filie pharaōis vxoris sue manifeste ptz oppositū in litera. Nā si hec que ibi memorātur dicerent de aliqua muliere: potius caderent in vituperium et irrisionem ꝙ in laudem: puta quando dicitur nasus tu⁹ sicut turris libani q respicit ꝯ damascū ꝛ vēter tu⁹ sicut aceruus tritici rc. Item ista sponsa manifeste qnq dr̄ hortus conclusus: ꝛ qnq dr̄ vnita et quādoq dicit pastorissa: et qnq grex: que oīa soli ecclesie ꝯueniūt: vt patebit: ꝛ hec sint dicta quo ad autorē huius libri. E Quantū aūt ad scōm d causa materiali: scz de materia libri cāticorum est aduertendum fm Hiero. in prefatione libroꝝ sapientialiū ꝙ Salomon tria opa scripsit q nobis sunt sine dubio notanda: scz librum prouerbiorz ecclesiastes et canticorum. Et hoc fecit scōm tres status siue etates hoim. Nā ad comprimenda flagitia et passiones hominum que maxime regnāt in iuuentute fecit librum Prouer. in quo tradunt hm̄ōi precepta correctiua vitioꝝ. Sed qꝛ in statu virili appetitus tēdit ad ardua: puta ad sciētias humanas: aut ad diuitias congregandas aut ad honores aut dignitates adipiscendas: et sic vnus quisq constituit suū finez in aliquo arduo in quo putat se esse felicem: intantū ꝙ homines relicto vero fine qui est deus cōuertūt se ad ista mundana corruptibilia et trāsitoria ꝛ deceptoria. Et iō salomō ad tollēdā hm̄ōi ignorātiā ꝛ deceptionē fecit librū ecclesiastes: in quo ondit qliter vera felicitas nō pōt cōsistere in aliquo pdictorū tēporaliū et mūdanorū: cū oīa sint trāsitoria. Et iō hō i hac vita nō pōt attigere felicitatē: sz hō pōt tēdere ꝛ regire vitā p ꝙ tēdit ad verā felicitatē que dat a deo post hanc vitam que quidem vita est obseruātia diuinorum preceptorum: in quorum obseruātia consistit spes vere felicitatis: cum premiuz obseruantie talium preceptorum sit vita eterna: ꝛ sic concludit in fine illius libelli dicens. Deum time et mandata eius serua: hoc est omnis homo. Cuncta que sunt adducet deus in iudicium pro omni errato: siue bonum siue malum sit. Ex quibus verbis vult concludere Salomon: ꝙ si omēs opationes nostre debēt duci ante tribunal iudicis: ꝛ ibi discuti et examinari an sint bone an male: et secūdum eas est nobis dandum premiū: ergo non possumus errare viuendo fm diuina precepta: postꝙ per obseruantiam eorum promittitur nobis vera beatitudo. Et ideo Salomon fecit supradictū librum ecclesiastes ad retrahendos homines ab inordinato appetitu predictorum: et ad incutiendum eis timorem comminando futurum iudiciū. Sed quia in senectute homo iam properat ad interitum et finem post quem est aptus ad capessendam vltimam felicitatem: ideo oblitus omnium mundanorum: iam non debet cogitare nisi de celestibus: et quomodo iungatur suo sponso christo: ideo Salomon fecit librum canticorum in quo dat doctrinam huiusmodi: et sic dicit Hieronymus quod Salomon fecit librum Prouerbiorum pro iuuenibus: et librum ecclesiastes p

viris et librum canticorum pro sensibus. Alij autem dicunt quod primum librum fecit pro incipientibus: secundum pro proficientibus, tertium autem pro perfectis. Alij autem dicunt quod in primo tradit nobis ethicam et bonos mores: et in secundo physicam et in tertio theologiam. C ¶ Sed licet intelligentia beati Hieronymi et aliorum sit vera et catholica et utilis tamen adhuc non videtur euacuare et differere totam intelligentiam supradictorum librorum. Quia non solum traduntur nobis supradicta ad utilitatem et doctrinam supradictarum trium etatum hominis: sed etiam prophetice traduntur nobis in eis futura mysteria de christo et ecclesia. Et sic omnes tres libri sunt prophetici siue prophetales et sacri. Et sic intitulantur in translatione chaldaica: scilicet libri salomonis prophete: unde licet salomon in prouerbijs comprimat iuuenes et in libro ecclesiastes retrahat viros a mundanis et in canticis prouocet senes ad amorem dei: prout dicit Hieronymus tamen salomon in omnibus dictis suis semper currit duplici sensu dando duplicem doctrinam eo quod in omnibus suis libris et dictis locutus est parabolice. Nam in libro prouerbiorum sumendo parabolam ex doctrina morali tradit nobis futura mysteria de christo qui est vera sapientia: et de ecclesia quam erat redempturus. Hoc idem facit in libro ecclesiastes sumendo parabolam ex rebus naturalibus que sunt sub sole. In libro autem canticorum sumendo parabolam ex toto discursu ve. te. predicit totum discursum ecclesie christi ab incarnatione usque ad prosperitatem eius prout patebit. Ex quibus patet quod salomon in hoc libro per scripturam parabolicam ve. te. intendit describere amorem et charitatem cum omnibus effectibus eius quos christus ostendit erga sponsam suam post omnia opera nostre redemptionis et econuerso. Ex quibus etiam patet quod in omnibus libris et dictis salomonis semper est considerandus duplex sensus utilis et scientificus: scilicet sensus parabolicus moralis aut naturalis; aut hystoricus ex quibus sumit parabolas: et sensus theologicus et propheticus quem importare intendit per illas parabolas.
B ¶ Est autem iterum ad maiorem euidentiam aduertendum quod salomon in suis operibus processit more satyrico. Et ideo liber prouerbiorum non habet materiam determinatam nec dicitur proprie unus liber determinatus: quia salomon non ordinauit eum eo modo quo iacet. Quia in illo libro non sunt nisi quedam recollectiones congregate ex dictis salomonis prout reperiebantur dispersa et scripta in diuersis locis et membranis: prout auditores conueniebant ex diuersis partibus scribebant eius dicta sapientissima et reponebant ea in suis bibliothecis. Sed postea reges hierusalem successores eius recollegerunt omnia illa dicta in unum volumen. Et ideo in libro prouerbiorum reperiuntur quattuor recollectiones facte ex dictis salomonis quarum secunda incipit a .x. cap. cuius titulus est. De parabole salo. tertia incipit a .xxv. ca. cuius titulus est. He quoque parabole salo. quas transtulerunt viri Ezechie regis iuda: quarta autem recollectio incipit a .xxx. cap. cuius est titulus. Verba congregantis filij vomentis etc. quam recollectionem addidit Iosias: aut ipse esdras: qui omnes quattuor recollectiones collocauit in uno volumine: qui dicitur liber prouerb. In quo quidem lib. non precise traditur doctrina moralis: sed per doctrinam moralem parabolice salomon predicit futura mysteria de christo et ecclesia. Quod maxime manifestatur in .viij. et .i. ix. capitulo ubi dicit se loqui de rebus magnis et altissimis: scilicet de mysterio incarnationis et ecclesie fundationis: que facta est per diuinam sapientiam incarnatam qui est christus: ut patet ibidem. Item in .xxx. c. manifeste predicit mysterium incarnationis et resurrectionis et ascensionis per illa tria aut quattuor difficilia. Et in .xxxi. c. predicit totum discursum ecclesie et sollicitudinem eius circa fideles filios suos. et hoc per parabolam sapientis et diligentis mulieris et sic patet qualiter Salomon semper est satyricus et semper loquitur parabolice et metaphorice in verbis suis: et sic semper est attendendus duplex sensus in eo. Item salomon non solum edidit ea que scripta sunt et collecta in hoc lib. nec omnia dicta sapientialia salomonis fuerunt congregata in eo: nam tempore apostolorum surrexit quidam sapientissimus iudeus athenis nutritus et in lingua greca et chaldaica peritissimus vocatus Philo: qui multa dicta alia salomonis repperit per diuersa loca dispersa et in lingua greca scripta prout diuersi sapientes audierant a salomone et in suis bibliothecis reposuerant. Que quidem dicta ipse philon sub uno volumine omnia redegit et congregauit: et redolenti eloquentia greca conscripsit: quem librum sapientiam salo. appellauit: quem li. btus Hie. latinum fecit: et concilium nicenum inter libros sacros annotauit in cuius secundo ca. non solum prophetice: sed quasi hystorice predicitur et narratur passio christi: et in tertio predicitur victoria martyrum: et in .v. et .vi. totus ordo finalis iudicij: et in .vij. et .viij. et .ix. de dono sapientie et prophetie: quod ex oratione et petitione salomon adeptus est: et .i. x. ca. fatetur quomodo deus elegit ipsum in regem ut regeret illum populum et edificaret sibi templum. Et exinde usque in finem libri narrando discursum illius populi predicit totum discursum ecclesie christi: ut patet contemplari volenti. Ex quibus patet quod totus ille liber est de doctrina prophetica ipsius salomonis de christo et ecclesia. Et sic potest dici quinta recollectio et additio ad librum prouerbio. et ideo ponitur inter sapientiales. Secundus autem liber salomonis appellatur ecclesiastes. B ¶ Ad cuius intellectum est notandum quod salo. tribus nominibus appellatur. primo appellatur salomon: quod nomen imposuit sibi pater eius david in eius natiuitate et circumcisione: quod interpretatur pacificus: et hoc ex diuina inspiratione fecit david in instinctu prouidit in spiritu quomodo iste debebat regere populum et regnare in magna pace et quiete et prosperitate: et in instinctu erat figura veri Salomo. scilicet christi. Et sic david tradidit ipsum nutriendum et educandum ipsi prophete Nathan. Sed nathan prouidens in spiritu futuram prosperitatem regni eius: et quod deus debebat esse ipsi fauorabilis in cunctis et propitius: ideo appellauit ipsum ydida. i. dilectum siue amabilem deo ut patet .ij. re. xij. Item postea ipsemet salo. appellauit seipsum ecclesiastes. i. concionatorem siue congregatorem. Eo quod in se congregauit scientiam omnium patriarcharum et prophetarum et omnium magistrorum suorum: et omnium orientalium et egyptiorum: et per consequens omnes scientias diuinas et humanas unde dicitur .iij. reg. iiij. quod precedebat sapientia salomonis sapientiam omnium orientalium et egyptiorum: et erat sapientior cunctis hominibus et sapientior Ethan: Ezrayte: et Eman: et Calcal et Dorda: et erat nominatus uniuersis gentibus per circuitum. Locutus est quoque salomon tria milia parabolarum et quinque milia carminum et disputauit super lignis a cedro que in libano usque ad ysopum que egreditur de pariete: et disseruit de iumentis et volucribus et piscibus: et veniebant de cunctis populis ad audiendam sapientiam salomo. etc. Et ideo quia ipse

cōgregauerat om̄es scias hic est ꝙ se ecclesiastes .i. ꝯgregatorē appellauit. iō ꝓuer. xxx. de seipō dicit. Uerba ꝯgregātis filij vomētis ⁊c. q. d. ꝙ ꝑus ꝯgregauit ab alijs siue a spūscētō .mias q̄s intēdit dicere et postea euomuit ⁊ man ifestauit ⁊ eructauit eas: qꝛ oia illa ꝯgregauerat ex dictis ꝑr̄iarcharum ⁊ maxie ex lib. psal. dd̄ p̄ris sui. Jtē ꝑ eūdem modū i lib. eccl'iastes dicit in ꝑncipio. Uerba ecclesiastes filij dd̄ regis isr̄l. Uanitas vanitatū dicit ecclesiastes ⁊c. Jtē i fine illius li. dicit. Cūq̄ esset sapiētissim⁹ eccl'iastes docuit ppl'm ⁊ enarrauit q̄ fecerat: ⁊ inuestigās cōposuit parabolas mltas: q̄siuit verba vtilia ⁊ scripsit ꝟmones rectissimos ⁊ veritate plenos. Uerba sapientiū sicut stimuli et q̄si claui i altū ꝯfixi: q̄ ꝑ magistroꝝ consiliū data a pastore vno. Ex q̄b⁹ oib⁹ pʒ ꝙ salomon nō solū noiat se ecclesiastes .i. ꝯcionatorē: eo ꝙ docebat pplʒ i bello illo. sʒ ēt se noiat eccl'iastes .i. ꝯgregatorē inquātū in illo lib. ⁊ ceteris cōgregauit dicta sapiētum .s. ꝑr̄iarcharū ⁊ ꝓphe. maxie dd̄ p̄ris sui: quā doctrinā habuerūt ab vno solo deo pastore ⁊ rectore oiʒ ꝑ reuelationē ⁊ inspirationē. Ex quoꝝ dictis ꝯposuit illū libellū in quo refutat oēs falsas opiniōes hoiʒ mūdanoꝝ de hūana felicitate ostēdendo ꝙ nō ꝯsistit i possessiōe hūanarū sciētiarū: nec diuitiarū: nec honorū nec dignitatū: sʒ i obseruātia diuinoꝝ p̄ceptoꝝ. L ¶ Ex supradictis seq̄tur ꝙ ille liber ecclastes nō ē ꝑtise de reb⁹ hūanis sʒ ēt diuinis nec hec doctria ē hūana sʒ diuia ⁊ diuinit⁹ ispirata: inquātū dicit se ista ꝯgregasse ex dictis sapiētū q̄ data sunt a pastore vno. Et iquātuʒ oia q̄ dicūt̄ i h̄ lib. referūt̄ ad deū: ⁊ iquātū relictis oib⁹ mūdanis exhortat̄ ⁊ ꝯsulit ad diuia p̄cepta obseruāda. Scđo seq̄t̄ ēt eē falsam opinionem quorūdā iudeoꝝ ⁊ multorū prauorū diuitum xp̄ianoꝝ: q̄ putāt salomonē nō curasse nisi de his q̄ sunt sub sole putasse aiam hūanā eē mortalē et nullā eē futurā vitā ꝑter p̄ntē. Sʒ hoc accidit eis ex ~~cecitate~~ ⁊ supbia ⁊ obstinatiōe: qꝛ vnusq̄sq̄ q̄lis est talia dicit ⁊ opat̄ ⁊ talis finis videt̄ ei .s. esse. Nā salomō i hoc libello manifeste ostendit aiam hūanā esse imortalē ⁊ ꝑpetuā cū ait i xij. c. Memēto creatoris tui i dieb⁹ iuuētutis tue: anq̄ veniat t̄ps afflictiōis tue ⁊c. ⁊ anq̄ reuertat̄ puluis i terrā suā vn̄ erat ⁊ spūs redeat ad deū q̄ dedit illuʒ ⁊c. Et ꝯcludit dicēs. Deū time ⁊ mandata eius serua: hoc ē oīs hō: cūcta q̄ fiūt adducet de⁹ i iudicio. ex quib⁹ ptʒ ꝙ salomō ꝯfitet̄ aiam hūanā esse immortaleʒ ⁊ ꝑpetuā ⁊ a deo creatam: ⁊ quō post mortē dʒ apparere añ deū q̄ creauit eā: ⁊ quō ē iudicāda ⁊ p̄mianda aut punienda ꝟm opa q̄ hic gessit. Quod q̄dē iudiciū xp̄s deus ⁊ hō est facturus. Et sic pʒ q̄liter ille liber eccl'iastes est ꝓpheticus de christo ⁊ tota eccl'ia vtriusq̄ test. Et sic pertinet ad sacrā scripturā: qꝛ finis ei⁹ ē dirigere hominē in deū iustū iudicē. B ¶ Terti⁹ aūt liber q̄ dicit̄ cantica cāticorum quem p̄ manibus habemus excedit omnes alios libros et obtinet principatū inter oia opa Salomonis: eo ꝙ altiori et ampliori ⁊ subtiliori mō ꝓphetice p̄dicit oia mysteria nr̄e redē. ⁊ totū discursuʒ eccl'ie. Et sic ē ꝯsiderāda duplex materia i h̄ libello p̄io materia ꝓuerbialis ⁊ ꝑabolica ex q̄ salomō accepit parabolam: ⁊ i q̄b⁹ ꝓuidit i spū mysteria futura de xp̄o ⁊ eccl'ia. Et ista est tota scriptura ve. te. ⁊ tot⁹ discursus ab adā vsq̄ ad fundationē primi tēpli et vsq̄ ad ꝓsperitatē sui regni. Scđa materia p̄ncipalr̄ intēta est totū mysteriū nr̄e redēptiōnis et totus discursus ecclesie ab incarnatiōe xp̄i vsq̄ ad prosperitatē eccl'ie factā ꝑ cōuersionē magni cōstātini vt ꝑ singula patebit. Et sic pʒ qualr̄ salomō litteraliter loquit̄ in hoc lib. de xp̄o ⁊ eccl'ia: sʒ ꝑ vocabula metaphorica ꝓut ifra patebit. L ¶ Quātū ad tertiū capitulū huius prologi in quo querit̄ de cā formali huius libri: est p̄io notādum ꝙ duplex annotatur forma in hoc lib. scʒ forma tradēdi siue tractādi ⁊ forma tractatus. Forma autē tradēdi d̄: metaphorica ⁊ decātatiua inquātū ꝓcedit metrice ⁊ decātatiue .s. metro saphico aut pindarico et gn̄alr̄ lyrico. Et sic totū hoc opus denominatur cāticū siue cātica. Jtē qꝛ in toto isto ope procedit methaphorice seu ꝑabolice ideo d̄ canticū methaphoricū seu parabolicū. Sʒ qꝛ ꝓcedit sub triplici metaphora ꝟm triplicē ꝯditionē ꝑsonarū quas introducit ad loquēdū. Jō istud opus siue carmē triplici noie denoiat̄ ⁊ appellat̄ .s. dʒ ꝙ sub triplici metaphora introducit xp̄m ⁊ ecclesiā: que sunt ꝑsone pricipales ad loquēdū introducte Nam inquantū introducit xp̄m ⁊ eccl'iam sub parabola ⁊ metaphora sponsi ⁊ spōse: tunc d̄ carmē seu canticū epithalamiū ⁊ totū opus d̄ epithalamicū .i. canticū nuptiale. Jnquantū describitur amor xp̄i ad spōsaʒ suā quā sibi ꝑ fidē despōsauit hic ꝑ grāʒ ⁊ i futuro ꝑ gl'iaʒ: in quo cātico nuptiali explicāt̄ oēs effect⁹ amoris quos xp̄s ondit erga eccl'iaʒ spōsam suā in ope nr̄e redēptiōis ⁊ glorificatiōis ꝓut patebit ꝑ singula cātica: sʒ inq̄tū q̄nq̄ itroducit xp̄ʒ ⁊ eccl'iaʒ sub metaphora pastoris ⁊ gregis: tūc d̄ carmē bucolicū .i. pastorale. Et totū op⁹ d̄ q̄dā bucolica: ⁊ q̄dā egloga ad moduʒ bucolicorū Theocriti ⁊ Uergi. Sʒ inq̄tū introducit xp̄ʒ ⁊ eccl'iaʒ ad loq̄ndū sub metaphora agricole et vinee aut horti aut agri: tūc pōt dici q̄dā metaphorica georgica. ⁊ sic ptʒ q̄liter triplici mō metaphorico ꝓcedit salomō in hoc ope: scʒ mō epithalamico ⁊ Buco. ⁊ Geor. ⁊ sic istud opus ptim d̄ epithalamicū: ⁊ parti Bucolica. ⁊ ptim q̄dā georgica ꝟm diuersitatē ꝯditionū ꝑsonarū itroductaꝝ ad loquēdū: siue ꝑsonaꝝ de q̄b⁹ fit ꝟmo: ⁊ h̄ ptinet ad formā libri: eo ꝙ denoiatio fit forma. B Scđo mō ꝯsiderat̄ in h̄ libro forma tractat⁹ inq̄tū totā hʒ rōnē forme respectu ptiū: ⁊ ꝓut ꝯponit̄ ex suis partib⁹ aut diuidit̄ in eas. Et sic totū op⁹ istō duplr̄ pt diuidi. Uno mō ꝑ x. cātica ꝑticularia. Alio mō ꝑ dramata vnde drama dramatos grece idem est qđ interrogatio siue petitio latine. Sʒ qꝛ istud op⁹ ꝓcedit q̄nq̄ ꝑ modū petitiōis ⁊ interrogationis: vt ibi. Que ē ista q̄ ascēdit ꝑ desertū ⁊c. aut ibi Qualis ē dilect⁹ tuus: aut quo abijt dilect⁹ tu⁹ ⁊c. Jō d̄ cāticū dramaticū .i. dialogicū ⁊ interrogatiuū. Et iō quot sunt iterrogatiōes: tot dn̄r eē dramata. Et sic Orige. ⁊ Hiero. diuidebāt totū istud op⁹ ꝑ dramata. Sʒ satius mihi vr̄: vt diuiderent per cātica ꝓut in ꝓcedēdo patebit. L ¶ Quan

tū ad q̄rtū capl̄m de fine huius lib. est aduertēdū ꝙ salomon duplicē finē assignat ⁊ notat in hoc li. s. vnū ꝓpheticū ⁊ alterꝫ anagogicū. Prim' finis ⁊ imediat' erat vt eccl̄ia p illo statu. s. ppl's isrl' reciperet xp̄m in spōsuꝫ ⁊ verū messiā ⁊ redēptorē in suo p̄rio aduētu q̄n veniret ⁊ appareret in carne. Qđ notaꝶ. c. iij. in q̄rto cātico cū dr. Egredimini filie syon ⁊ videte regē salomonē in dyademate quo coronauit eū mr̄ sua in die despōsatiōis illi' ⁊c. q. d. O israelite ⁊ iudei cū videritis xp̄m deū icarnatū venientē in carnē: ⁊ p̄dicantē vobis egredimini a iugo legis ⁊ relinq̄te cerimōias ⁊ oīa legalia et recipite xp̄m in regē ⁊ messiā ⁊ redēptorē: ⁊ recipite doctrinā ⁊ legē ei' euāgelicā. Scđs vero finis qui vltimat' ⁊ anagogicus est: vt vnaqueq; aīa fidelis postq̄ est iā p xp̄m redēpta: relinq̄t ista mundana trāsitoria: ⁊ iūgaꝶ spōso suo xp̄o p charitatem ⁊ anhelet ad superiorē p̄rīā ⁊ cupiat dissolui: ⁊ eē cū xp̄o. Et tādē vt tota eccl̄ia i fine mūdi itroducaꝶ ad nuptias celestis glie ⁊ p̄rie cū spōso suo xp̄o. Qđ notaꝶ in fine toti' libri: cū spōsus vocat spōsaꝫ dicēs. Que habitas in hortis fac me audi revocē tuā: ⁊ ipa r̄ndēs dicit. Fuge dilecte mi: esto filis capree hynnuloq; ceruorꝫ sup mōtes aromatū. q. d. Fugiam' ab hoc miso mūdo ⁊ duc me tecū in p̄rīaꝫ celestē. Et ꝓꝫ istū finē moralē ⁊ anagogicū oēs sacri doctores antiq̄ exposuerunt istū librū: vñ sicut toti erāt sc̄ti ⁊ feruētes charitate non curabāt de sensu ꝓphetico hui' libri: nā p̄supposita fide postq̄ iā eramus redēpti: nō laborabāt nisi deducere aīas ad amorē sui spōsi ⁊ creatoris et redēptoris: ⁊ sic Orige. ⁊ btūs hiero. ⁊ aug. ⁊ greg. ⁊ btūs bernard' ⁊ venerabilis beda magis attenderūt in hoc libro ad sensuꝫ moralē ⁊ anagogicū q̄ ad ꝓpheticū ⁊ l̄ralē: intm̄ ꝙ vix apđ modernos intelligiꝶ ⁊ hr̄ sensus ꝓphetic' hui' libri pp cās iā dictas. B ¶ Et iō q2 nō solū charitas: sꝫ ēt fides icipit frigescere i mūdo ⁊ studiū sacre scripture ⁊ eius fidelis itelligētia multū minuꝶ: hinc est ꝙ postq̄ deo fauēte exposui librū psalmorꝫ dđ iuxta sensuꝫ l̄ralē ⁊ ꝓpheticū. Jō in p̄nti conabor cum dei adiutorio ⁊ auxilio ꝓꝫ grāꝫ mihi desup dataꝫ detegere ⁊ reserare itellectū ⁊ sensuꝫ ꝓpheticum sub metaphoris ⁊ pabolis i h̄ libello latētē ⁊ clausuꝫ. Uerūtn̄ valde mihi difficile vr̄ op' tā arduuꝫ aggredi velle tētare. Tū pp difficultatē materie: q2 de reb' altissimis ⁊ ieffabilib' mysterijs. s. icarnatiōis ⁊ redēptiōis. Tū pp latitudinē materie: q2 de toto discursu eccl̄ie ab adā vsq; ad iudiciuꝫ. Tū pp formā tradēdi ⁊ tractādi hui' libri: q2 ꝓcedit mō metaphorico mlt̄iplici. s. epithalamico et bucolico ⁊ georgico. Tū pp defectū hūani auxilij nam oēs sacri doctores antiqui relicto sensu prophetico ⁊ l̄ra ꝓ maiori pte exposuerūt istū librum tm̄ quo ad sensum moralē ⁊ anagogicū. Jtē quia Orige. q̄ primus post aplos attentauit exponere istū librū tm̄ fecit duas omelias q̄s btūs Hiero. transtulit ex greco in latinū. Jn quibus vix absoluit primū capl̄m huius libri. Jtē btūs hiero. fecit q̄tuor omelias i quib' vix absoluit scđꝫ capl̄m huius libri. Jtē btūs Bern. edidit. lxx. omelias siue sermones: in quibus vix attingit et explet tertium capl̄m huius libri. Solus aūt venerabilis beda ⁊ btūs greg. exposuerūt ⁊ expleuerūt totū librū sed solū ꝓm sensuꝫ moralē ⁊ analogicū sicut ceteri doctores. Et iō cū grādi veneratiōe suscepta ⁊ p̄supposita doctrina supradictorꝫ sanctorꝫ doctorꝫ: ⁊ cū grādi hūilitate sp inuocato diuino auxilio q̄d sibi velit iste libellus iuxta sensuꝫ ꝓpheticū ⁊ l̄ralē experiri conabor: et iō in noīe iesu ad ei' expōneꝫ accedam'. ⁊ primo ad expōnē tituli: deinde ad expositionē tractatus. A ¶ Un̄ huic libello ꝓꝫ latinos p̄poniꝶ talis titulus. s. Cātica cāticorꝫ salomonis: ꝓm vero hebreos. cāticū cāticorꝫ ipi salomoni. Et sic videꝶ dr̄ia inter nos ⁊ hebros in positione et ꝓnūciatiōe huius tituli quē p̄posuit esdras huic libro: nā nr̄a trāslatio sonat mlt̄a cātica cōtineri in h̄ libello. Et l̄ra hebraica sonat eē tm̄ vnū cāticū. Sꝫ in h̄ nulla est difficultas: q2 totus iste liber pōt dici vnū cāticū vl'e: ⁊ multa pticularia cātica ꝓut patebit in diuisiōe ⁊ ꝓsecutiōe libri. Sꝫ est valde notāda dr̄ia: nā p nr̄am trāslationē denotaꝶ ꝙ salomō fecit istū librū. Et p l̄ram hebraicaꝫ notaꝶ ꝙ totū istud cāticū dirigiꝶ ipi Salomoni. et sic vr̄ ꝙ Salomō fecerit h̄ cāticū ꝓ seipso et sibiipsi. et sic nullū eēt q̄rendū mysteriū: nec spūale sacr̄m: nec aliq̄ ꝓphetia in h̄ libro qđ eēt erroneū ⁊ hereticū: q2 tūc iste liber nō eēt ānumerand' inter libros sacri canōis. Qđ eēt ꝯ dicta in primo caplo huius ꝓlogi: ⁊ iō p hmōi errore vitando et dr̄ia trāslationū huius tituli declarāda est p̄mo notanduꝫ sicut dictū fuit in ꝓlogo expōnis libri psalmorꝫ tractatu. iiij. ꝙ oīa noīa p̄riarcharꝫ ⁊ ꝓphetarꝫ fuerūt eis iposita ꝓphetice ex diuina ꝓuidētia ⁊ inspiratiōe ꝓphetica ꝓm officia et ꝓprietates eorꝫ inquātū fuerūt figura xp̄i futuri ⁊ iquātū xp̄s fuit figuratus in eis. C ¶ Et sic dicit aug. et Leo papa ꝙ xp̄s fuit occisus in abel: et liberauit eccl̄iam figuralr̄ in noe. Et fuit figuratus p̄rgētiū in abraā ⁊ imolatus in ysaac ⁊ b̄ndictus in iacob: et liberauit eccl̄iam siue genus hūanū ō captiuitate diaboli i moyse ⁊ itroduxit fideles i terra viuētiū in Josue: et passus est ⁊ resurrexit in dđ et edificauit eccl̄iaꝫ in salomōe ⁊c. ⁊ sic xp̄s fuit verus abel et verus noe: et verus dđ: ⁊ verus salomō Et q2 illi nō fuerūt nisi figura ⁊ pictura xp̄i: iō xp̄s Mat. xij. iudeis q̄rentibus signū de celo ⁊ in q̄ potestate faciebat miracula: r̄ndit dicens. Generatio praua ⁊ adultera signū q̄rit: ⁊ signū non dabiꝶ ei: nisi signū Jone ꝓphete: q2 sicut Jonas fuit in ventre ceti tribus diebus et tribus noctib': ita erit filius hoīs in vētre terre: et subdit. Ecce plus q̄ Jonas hic. Jtē regina austri venit audire sapiam salomōis a finib' terre et ecce plus q̄ salomō h̄. q. d. ꝙ ille fuit ionas in figura: sꝫ xp̄s fuit plus q̄ ionas et verus ionas: q2 tertia die resurrexit ō sepulchro. Jtē xp̄s fuit verus et plus q̄ salomon: q2 ille accepit sciam ad mēsurā: et solū venit regina austri et quidā finitimi ad audiendā sapiam eius: sꝫ xp̄s accepit grām et sciam sine mensura: et ad ei' doctrinā et legē euāgelicā venerūt oēs gētes a solis ortu et occasu et ab aquilōe et austro: et iō xp̄s fuit verus salomō ille aūt fuit solum figura et pictura huius. Et ita pariter est dicenduꝫ: ꝙ ille sa

lomō dictus est deo amabilis:solū figuralr̄ respe
ctu xp̄i:q2 ille fuit amabilis deo solū in iuuētute:
sed in senectute fuit deprauatus:⁊ deo fact⁹ odio
sus:s3 xp̄s fuit sp̄ deo p̄ri dilect⁹ in quo sibi sp̄ cō
placuit et cui sp̄ fuit obediēs vsq3 ad mortē crucis
Itē salomō fuit figuralr̄ intm̄ dict⁹ ecclīastes in/
quantū ꝯgregauit in se p studiū et doctrinā scias
hūanas creatas et diuinas. S3 xp̄s dict⁹ est ver⁹
et plus q̄ ecclīastes:q2 ip̄e fuit lux vera q̄ illūina/
uit salomonē:et locutus est p oēs p̄triarchas et p
phetas. Et postea locut⁹ est nobis in carne:⁊ illu
minauit oēm hoīe3 venientē in hūc mūdū:⁊ sic p3
q̄liter xp̄s est verus salomō et verus deo dilectus
et verus ecclīastes:et q̄liter salomon nō fuit sorti
tus hm̄ōi noīa:nisi inquātū fuit figura xp̄i. Et sic
ergo est dicendū: q q2 ille salomō tp̄alis et terre/
nus fuit gr̄a xp̄i veri salomōis. Jō cōposuit istū li
brū de xp̄o salomōe sp̄uali:dirigēdo ip̄m salomo
ni sp̄uali:q̄ est vere deo p̄ri dilectus et ver⁹ ecclīa
stes et verus ꝯgregator oīm dissipatoꝝ:⁊ ver⁹ cō/
gregator oīs v̄tutū et veritatū. Est ergo sensus hu
ius tituli q salomō terrenus:et figuratiuus fecit
hūc librū directū ꝟo salomoni sp̄uali:qui est xp̄s
deus:hō sp̄osus eccl'e. L ¶ S3 nūc restat querē
dū q̄re d3 cātica cāticoꝝ.i.q̄re additē libro cātico/
rum? Ad hoc breuiter videtur q l3 genitiuus plu
ralis addit⁹ supra noīatiuū seu quēcūq3 obliquo
rū cōiter denotet aliquā excellētiā seu excessu3 su/
per oēs eiusdem gn̄is vt ꝑpheta ꝑphetaꝝ p̄hus
p̄hōrum:l3 etiā istud cāticū salomōis excedat oia
cantica moysi:et alioꝝ prophetaꝝ in sublimitate
⁊ ꝓfunditate ꝑphetie:tn̄ nō excedit cātica dd̄:cu3
probatū sit in prologo libri psalmoꝝ dd̄ fuisse exi
miu3 oīm prophetarū in profunditate prophetie
de xp̄o et eccl'a. Et iō ille genitiuus pluralis non
denotat excellentiā altitudinis prophetie in salo
mone:s3 dicit excellentiā in cōprehēsione multitu
dinis snie sub breuitate sermonis:eo q salomon
cōprehendit in istis paruis decē cāticis snialiter
totū discursu3 legis ab abraam et moyse vsq3 ad
tp̄m:et exinde vsq3 magnū cōstātinu3. Et etiā in/
quātu3 in his decē canticis cōprehēdit supficialr̄
oia cātica dd̄ p̄ris sui:et oia cantica moysi:⁊ alioꝝ:
et sic d3 canticū cāticoꝝ.i.ꝯtinens oia alia cātica
q2 l3 dd̄ in.cl.psalmo cōprehēderit totā legē et ꝓ
phetas et totum nouū testm̄:tn̄ salomō in breuio
ri sermone fuit abbreuiator snie p̄ncipalis ipsoꝝ
psalmorū dd̄. Et sic in hoc opus dicitur canticu3
quasi abbreuiatoriū psalmorum et canticoru3 dd̄
vnde sicut hypocrates cōplexus est totu3 corpus
medicine in breuib⁹ cāticis:qui dn̄r amphorismi
et etiā Auicenna postea voluit abbreuiare magis
cantica hypocratis sub paucioribus et breuiori/
bus canticis. Ita pariter salomon sub decem cā/
ticis voluit cōprehendere et abbreuiare oēs psal
mos dd̄:immo totū discursum legis et ꝑphetarū
Item hec est cā quare esdras intitulauit istū librū
cātica cāticoꝝ. B ¶ S3 postea venit ꝟgo maria
que fuit p̄ia ꝑphetissa et tympanistria et prima
euāgelista noui testamēti q̄ cōposuit illud breuis/
simum cāticū.s. Magnificat aīa mea dn̄3.in quo
sub decem versibus cōplexa est totā legem et pro/
phetas et totū nouū testm̄:in quo simul fuit ꝓphe
tissa et euāgelista vt p3. Et iō illud canticū virgi
nis meret̄ dici cāticū cāticoꝝ et psalteriū decem
chordarū q2 superat oia cantica et oēs psalmos:
⁊ ideo p̄cipue cātat ipsum ecclīa in officio vespe/
rarum prout declaratū est in expōne illius cātici
virginis marie. Ex supradictis p3 qualr̄ iste liber
d3 cantica canticoꝝ:et q̄uō salomon terrenus fe/
cit ipsum de salomone sp̄uali sponso ecclesie. C
¶ Declarato igit̄ titulo deueniendū est ad tracta
tu3:et primo ad eius diuisionē:scd̄o ad eius expo
sitionē. Quē quide3 tractatū quidā antiquoꝝ di/
uiserūt per.viij.cap. Alij aūt.s.origenes ⁊ Hiero.
diuiserūt ip̄m per dragmata. et sic quot sunt peti/
tiones ⁊ interrogatiōes in tot partiones diuise/
rūt eū in suis expositionibus. Sed satius et cō/
modius mihi videt̄ vt diuidamus ipsum per can
tica ⁊ per ꝯn̄s per mysteria:eo q in quolibet canti
co cantat̄ ⁊ explicat̄ aliqd̄ distinctū mysteriū euā
gelicū:et sic quot sunt cātica in hoc libro tot erūt
principales p̄tes eius in exponēdo. Sed q2 dictū
est: q materia principalis intēta in hoc libro sunt
mysteria euangelica totius discursus eccl'e chri/
sti ab incarnatione vsq3 ad iudiciū et marie vsq3
ad ꝓsperitatē ecclie datā tp̄e constantini vsq3 ad
iustinianū ꝓut salomon preuidit in sp̄ū ꝯtēplan
do totū discursum vet.test.vsq3 ad suū tp̄s. Jō est
aduertendū q decē principalia mysteria ꝯsidera/
uit et cōtemplatus est salomon in vet.test.in qui/
bus preuidit in sp̄ū tanq̄ in speculo decē myste/
ria futura in nouo testō:de quibus fecit decē can/
tica in hoc libro. A ¶ Et ideo anteq̄ accedat̄ ad
expositionē et diuisionē huius libri:sunt presup/
ponenda et prenotāda illa septem p̄ncipia:q̄ ego
posui in expōne libri psalmoꝝ tractatu.iij.cum il
lis decem regulis siue clauibus ad aperienda my
steria noui testamenti que latebant sub figuris ⁊
gestis ⁊ ꝓmissionibus ⁊ gn̄aliter sub lr̄a vet.test.
Quorum principiorum primum est istud: scilicet
q tota sacra scriptura vtriusq3 testamenti est ab
ipso deo tradita et reuelata:puta in primo testa/
mento per patriarchas et prophetas. et in secun
da testamento per verbum incarnatum. Ex quo
p3 q sacra scriptura nō pōt mentiri:nec ipsi ali/
quod falsum subesse. Scd̄m principium: q in diui
nis est trinitas ꝑsonaꝝ cū vnitate ⁊ simplicitate
substātie.s. q licet p̄r fili⁹ ⁊ sp̄ūssanctus sint tres
ꝑsone relatiue:tn̄ sunt vnus deus ⁊ vna sub̄a. Ter
tium q verbum diuinū filius patris assumpsit ve
ram carnem aiatam ex virgine maria in vnitate
suppositi:itaq3 q xp̄s est verus deus et verus ho/
mo. Quartum q christus in illa hūanitate assum
pta pro nostra redēptione fuit vere passus et mor
tuus et resurrexit ⁊c. Ex cuius passiōis virtute ha
bent virtutē et efficaciā oia ecclīastica sacr̄a: et a
quo tanq̄ a capite descendūt et deriuantur oīa
genera gratiarū et donoꝝ sp̄ūalium in totā eccle
siam. Quintū principiū: q nō solū xp̄s est caput ⁊
sponsus eccl'e:sed et est finis et terminus ⁊ veri/
tas totius legis veteris et prophetarum. et per
consequens tota scriptura legis et propheta/
rum nil aliud fuit nisi via in christum: et signum

et figura et vmbra:itaqz nihil fuit dictum:nec gestū in veteri testamento gratia sui:sed in figurā ꝛ pro phetiaz christi que erat finis legis ꝛ prophetarū: que omnia fuerunt completa ꝛ verificata per christum prout ibi fuit ostensum. Sextum principium ꝙ christus nō solū fuit ꝛ est caput ꝛ spōsus eccle sie ꝛ finis ꝛ terminus legis ꝛ prophetiaꝝ in quo finiuit cursum lex ꝛ prophete. Sed etiā xp̄s ē mediator dei ꝛ hominū. Nā sicut deus pater per filium verbuz suum oīa creauit:ita per eūdem filiū suum incarnatuz genus humanū recreauit ꝛ reparauit: ꝛ sic christus est medius propitiator ꝛ aduocatus et procurator et fideiussor et interpres et iudex inter nos ꝛ patrē ꝛ medi⁹ dispēsator oim bonorū:vt ibi fuit ꝓbatū. Septimū principiū est ꝙ sicut xp̄s est metrū ꝛ principiū ꝛ mēsura ꝛ fons oīm bonorū effectiue:ita diabolus est principium ꝛ causa oim malorū ꝛ pctōꝝ persuasiue. Itē nō solū prenotanda sunt supradicta septē principia. Sed etiaz ille decē regule ꝛ claues que fuerūt assignate in codez tractatu ad aperiēdas scripturas sacras ꝛ enigmata eaꝝ. C ¶ Quarū prīa ē de eēntia ꝛ ꝑsona. Scd̄a de xp̄o deo ꝛ hoīe. Tertia de xp̄o capite ꝛ ecclesia spōsa sua siue corpe mystico. Quarta de natura et grā. Quinta de spū ꝛ lrā. Sexta de sensu verborū in quo fiunt ꝛ nō qnqꝫ quē faciūt. Septia de secularis ꝛ etatibus diuine legis ꝛ vni⁹ ecclie ab adam vsqꝫ ad iudiciū. Octaua regula de diabolo ꝛ eius corpore. Nona de specie ꝛ genere siue de toto ꝛ parte tā in numeris q̄ꝫ in locis ꝛ natiōib⁹. Decia regula de figuris ꝛ tropis grāmaticalibus:ꝑut ibi ad lōgū fuit explicatū. Que quidē septē principia et decē regle marie sūt necessarie ad aperiēda misteria sacra q̄ sub metaphoris ꝛ enigmatibus latent in hoc libro in quo salomō sub metaphora sponsi ꝛ sponse ꝛ pastoris ꝛ regis ꝛ agricultoris ꝛ horti ꝛ vinee ꝛ p̄dicit oīa mysteria xp̄i ꝛ ecclie ꝛ nr̄e redemptiōis. Sumēdo parabolas ex gestis ꝛ ꝓmissionibus ꝛ vaticiniis scripture ve.te. sicut fecit dauid in libro psalmorū. B ¶ Quia salomō cōsiderando ꝛ cōtēplādo misteria sacre scripture ve.te ibi tanqꝫ in speculo preuidit in spiritu ꝓphetico futura decē misteria xp̄i ꝛ ecclie ꝛ totius nr̄e redēptiōis. Nā p̄rio cōtēplatus est oēs ꝓmissiōes de xp̄o futuro redēptore fctās patriarchis ꝛ ꝓphetis ve.te. ꝛ specialiter desideriū filioꝝ israel existētiū i egypto petētiū liberari de illa captiuitate:ī q̄b⁹ preuidit in spū totū desideriū patriarchaꝝ ꝛ ꝓphetaꝝ ꝛ oim fideliū tā viuoꝝ q̄ꝫ mortuorū existētiū in lymbo inferni expectātiū xp̄m vt veniret ad redimēdū gen⁹ humanū de captiuitate peccati ꝛ de lymbo. Scd̄o cōtēplat⁹ est salomō totā fabricā arche ꝛ tabernaculi quod de⁹ precepit fabricari ipsi moysi ꝑ quā fabricā salomō p̄uidit in spū totū mysteriū incarnatiōis. Tertio cōtēplabat̄ salomō qualiter de⁹ intrauit i archā ꝛ loquebat̄ ꝛ docebat moysen de tabernaculo. Per qd̄ mysteriū p̄uidit p̄dicationē xp̄i in humanitatē ꝛ dationē legis euāgelice. Quarto ɔtēplat⁹ est peregrinationē ipsi⁹ arche ꝑ desertū a cui⁹ facie mota est terra ꝛ facta sunt multa miracula. Per qd̄ p̄uidit in spū totam peregrinationez xp̄i ꝑ terrā ꝓmissiōis faciendo stupēda miracula multo maiora. Quinto ɔsiderauit ascēsum moysi in mōtes abarin ꝛ fasga:vñ ɔspexit totaz terram ꝓmissam ꝛ cōsiderauit diuisiōes ꝛ partes ei⁹ put de⁹ ostēdebat sibi:vt pꝫ Deut.xxxiiij. Per qd̄ mysteriū preuidit Salo. qualr̄ xp̄s lustrata tota terra ꝓmissiōis debebat ascēdere hierosolymā ad p̄dicādū ꝛ crucifigendū ꝛc. Sexto ɔsiderauit et ɔtēplatus est salomō qualr̄ moysen post mltos labores ꝛ vexatiōes sibi illatas ab illo duro pplo mortu⁹ est in vertice fasphe:nec ampli⁹ visum est corp⁹ ei⁹ illi pplo. Per qd̄ p̄uidit salomō q̄lr̄ xp̄s erat moriturus in mōte crucis in hierl̄m:quē iudei ceci amplius nūqꝫ erāt visuri. Septimo cōsiderauit salomō qualr̄ iosue fuit substitut⁹ dux ꝑ moysen ꝛ introduxit illū pplꝫ i terrā ꝓmissiōis. Per qd̄ mysteriū p̄uidit resurrectionē xp̄i:ꝛ q̄lr̄ xp̄s post resurrectionē debebat introducere in terrā viuentiū oēs fideles ve.te. quos eduxit de īferno ꝛ de captiuitate diaboli. Octauo ɔsiderauit salomon qualr̄ iosue elegit .xij. duces:cū quib⁹ adept⁹ est totā terrā ꝓmissiōis cū signis ꝛ portētis. Per qd̄ mysteriū p̄uidit i spū q̄lr̄ xp̄s post resurrectionē debebat mittere .xij. aplos ad p̄dicādū euāgel. omni creature q̄ totū pplꝫ gētilē subiecerūt iugo xp̄i diabolo foras electo. Nono ɔsiderauit totū discursū filii⁹ populi vsqꝫ ad tēpora dd̄ ꝛ oēs afflictiōes q̄s passus est a finitimis tpe iudicū ꝛ oēs victorias q̄s d̄ eis obtinuerūt:ꝛ finalr̄ ɔtēplatus est victorias ipsi⁹ dauid ꝛ quō subiecit sibi nō solū totā terrā israel sꝫ etiā oēs pplos infideliū finitimoꝝ fecit sibi tributarios. Per qd̄ p̄uidit salomō in spū decē et etiā quattuordecim persecutiōes imperatoꝝ ꝛ tyrānorū cōtra ecclesiā tpe martyrū: ꝛ quō ecclia debebat sibi subijcere totū pplꝫ gētilē. Decimo ɔtēplabat̄ salomō ꝓspitatē sui regni ꝛ pacē ꝛ multitudinē diuitiarū:ꝛ quō ex p̄cepto dd̄ edificauerat illud templū magnificū ꝛ ampliauerat ꝛ ditauerat illā ciuitatē ꝛ regnū ꝛc. Per qd̄ misteriū p̄uidit in spū qualr̄ ecclesia xp̄i post multas ꝑsecutiōes multo sanguie martyrū effuso debebat ꝓsperari ꝛ ꝑ totū orbē libere ampliari ꝛ quietari post ɔuersionē Cōstātini. De supradictis q̄ decē mysterijs euāgelicis q̄ erāt faciēda in toto discursu noui te. Salomō fecit decē cātica in hoc lib. sumēdo parabolā ex supradictis mysterijs vete.te. Et sic i vno quoqꝫ cātico cantat vnū mysteriū euāgelicū. Naꝫ in primo cātico cātat totū desideriū oim fideliuꝫ veteris testamenti xp̄m expectātiū. In scd̄o cantico cātat mysteriū incarnatiōis xp̄i. In tertio cantat mysteriū vocatiōis aplorū ꝑ xp̄m ꝛ electionis eoꝝ. In quarto cātat visionē xp̄i in carne ꝛ pegrinationē ꝛ opationē miraculorū. In q̄nto cātat ei⁹ ascēsum in hierl̄m ꝛ exhortationē eius ad iudeos ꝛ ditationē ecclie in bonis spūalib⁹. In sexto cantat xp̄i mortē ꝛ passionē ꝛ mysteriū nr̄e redēptionis. In septio cātat qualr̄ apostoli post receptionem spiritussancti p̄dicauerūt xp̄m eē verū messiā populo iudaico ꝛ in hierl̄m. In octauo cātat missionē apostolorum ad predicandū per vniuersum orbem. In nono cantat cōflictū et pugnā ꝛ victoriam martyrum. In decimo cantat prosperitatez et pacem ecclesie datā per Cōstantinū. ¶ Primū

canticū incipit ibi. Osculet me osculo oris sui. Secundū ibi. Dū esset rex i accubitu suo. Tertiū ibi Vox dilecti mei iste venit saliēs in mōtib⁹. Quartū ibi. Que est ista q̄ ascēdit per desertū. Quintum ibi: q̄ pulchra es amica mea. Sextum ibi. Surge aquilo ꝛ veni auster. Septimū ibi. Adiuro vos filie hierusalē: si inueneritis dilectū meū. Octauum ibi. Quo abijt dilect⁹ tuus. Nonū ibi. Quid videbis in sunamite ꝛc. Decimū ibi. Que est ista q̄ ascēdit de deserto delicijs affluēs. B ¶ Ad maiorē āt euidentiā eorū que dicta sunt ꝛ dicēda est aduertēdū q̄ sacra scriptura vet. te. duob⁹ noīb⁹ ḡnaliter nūcupat̄. Nā primo dr̄ testamentū dei inquantū deus ꝑmisit illi pplo bona futura ꝛ inquantū illa ꝑmissio erat cōfirmāda et cōplenda per mortem testatoris. Vñ testamētum dicit̄ de testor testaris: qd̄ idē est qd̄ cōfirmare ꝛ ratificare: ꝛ sic intantū dicitur testamentū inquantū est cōfirmatū per vltimam volūtatē testatoris: sed q: vltima volūtas est illa que per solam mortē testatoris terminat̄ et finitur. Ideo nunq̄ dicit̄ testamentū ratuz: vsq̄ quo est confirmatū per mortē tēstatoris: q: per totum tempus ante poterat etiā testator mutare volūtatem. Et ideo heres nunq̄ accipit: nec possidet hereditatē nisi post mortē testatoris: q: tunc est validū testamētū. Ex quib⁹ sequitur q̄ scriptura vete. leg. nō fuit vete. test. sed dispositio testamēti: nec dicit̄ testamentū nisi inquātū erat cōfirmandū per mortem dei testatoris. Et per ꝯñs oportebat vt deus moreretur ad hoc q̄ testamentū ꝯfirmaret̄: q: aliter māsisset caducū ꝛ vanū. Sed q: deus est essentialiter imortalis et infallibilis ꝛ etern⁹: q: in eternū ꝑmanet idē ꝛ anni ei⁹ nunq̄ deficiēt. psal. ci. et iō oportuit vt de⁹ fieret ꝑsonalr̄ hō: ꝛ vt ille hō assumptus personalr̄ deus moreret̄ ad ꝯfirmanduz testamentū dei: et vt cōpleret oīa ꝑmissa. Et sic ꝑ mortē ꝛ sanguinē xp̄i fuit cōfirmatū totū vetus testamentū: vt p3 ad Heb. ix. ꝛ x. Et iō patres ꝛ fideles vete. test. nō potuerūt adipisci repromissiones nisi simul nobiscū per mortē xp̄i. ad Heb. xi. Et sic p3 qualiter scriptura legis et ꝓphetaruz intantū dicebat̄ testamentū dei: inq̄tū erat per mortem et sanguinē christi ꝯfirmandū: et ideo dixit christus Hic calix nouum testamētū est in meo sanguine. i. nouiter in meo sanguine cōfirmatum. i. ad Corin. xi. A ¶ Secundo modo scriptura legis et prophetarū dicebatur pactū siue fedus despōsale. inquātum deus elegit sibi illum populum in populum peculiarem et proprium. et ille populus accepit deum in deum. et dn̄m et pastorem spiritualem: et promisit obseruare legem eius. vt patet Exo. xix. xx. et. xxiiii. et per totuz discursum legis et prophetarum. vnde Exod. xix. dicit deus. Si audieritis vocem meā et custodieritis pactum meum: eritis mihi in peculium de cunctis populis. Mea est eñi omnis terra et vos eritis mihi in regnū sacerdotale: et gens sancta ꝛc. Cui respōdit populus. Cuncta que locutus est dn̄s faciemus. Itē hoc idem respōdit totus populus qñ moyses legit eis volumē legis vt patet Exo. xxiiii. Ideo tūc moyses ad confirmationem illius desponsationis ꝛ promissionis immolauit. xii. vitulos. et effudit vnā partē sanguinis sup altare et alterā ptē sup ppl̄m dicēs Hic est sanguis federis quod pepigit vobiscū dominus super cunctis sermonibus his ꝛc. ¶ Ad denotādū et significādū q̄ illud testamentū et illud fedus desponsale non poterat cōfirmari nisi per sanguinem xp̄i spōsi huius populi. ex quibus patet q̄ sicut illud testamētū nō poterat confirmari et adipleri nisi ꝑ mortē ꝛ sanguinē xp̄i testatoris. Ita illa despōsalia siue despōsatio fctā iter dn̄z ꝛ ppl3 nō poterat cōfirmari nec adipleri ꝛ ratificari nisi ꝑ presentiā deivēturi i carnē. Eo q̄ talis desponsatio facta fuerat per verba de futuro: et per sponsum in carnem familiariter venturū et cū spōsa locuturū et cōuersaturum. C ¶ Ex supradictis patet. ꝛ prout dictuz fuit in prologo expositionis libri psalmorū q̄ vna lex et vnū testamētum dr̄ totus discursus sacre scripture et totius ecclesie ab adam vsq̄ ad iudiciū. ꝛ hoc scd̄m substātiā ꝛ etiaz rōne vnius xp̄i crediti. Sed totus iste discursus diuiditur principaliter in duo tēpora. s. ante aduentum xp̄i: et post aduētū eiusdē. Tēpus eñi ante aduētum respectu dei dicebatur tēpus disponēdi et promittēdi: inq̄tuz deus promittebat futurā redēptionē et glorificationē et restaurationē toti generi humano. ꝛ disponebat illū populū per illa legalia ad recipiēdū xp̄m in suo aduētu. Sed respectu earū rerum que gerebātur et fiebāt: dicebatur xp̄s figurandi et significandi quia omnia illa fiebant et contingebāt illis in signū et figurā futurorum S3 respectu p̄riarcharū ꝛ ꝓphetarū quib⁹ fiebāt ꝑmissiōes dicebatur tēpus desiderādi ꝛ expectādi et petēdi. q: oēs desiderabant et expectabāt et petebant xp̄m futurū redēptorem et glorificatorem tanq̄ sponsuz et saluatorem. Et sic patet qualiter tempus añ aduentū christi fuit tempus promittēdi et disponendi et figurandi et significādi et desiderādi et petendi et expectandi. Totū autem tēpus aduentus xp̄i: ꝛ totius discursus noui testamēti fuit tēpus adimplendi promissa et confirmādi disposita et verificandi signa legalia et figuras: siue ea que erant figurata et significata. Et respectu omnium fideliū fuit et est tēpus colligēdi et recipiendi. Quia per aduentum xp̄i oēs fideles veteris test. simul nobiscuz receperunt promissiōes. s. fructus omnium promissionū vt ait apostolus ad Hebre. xi. Et nos colligimus et messuim⁹ messes quas patres veteris test. seminarūt vt ait saluator Iohan. iiii. Ex quib⁹ omnibus patet qualiter xp̄s adimpleuit et verificauit oīa q̄ fuerūt in veteri testamēto disposita et ꝑmissa figurata. Et sic etiaz cōfirmauit te. ab initio institutū. et cōpleuit et cōfirmauit spōsalia antiqua et ideo lex euāgelica: ꝛ totum nouum test. nil aliud est: nisi veritas et confirmatio veteris testamenti in quo tēpore omnes fideles receperūt oīa que fuerunt promissa ꝛ desiderata ꝛ petita in veteri testamēto. ꝛ sicut totū illō tempus fuit tēpus desiderandi ꝛ petendi ꝛ significandi: ita istud dicitur tempus recipiēdi ꝛ faciēdi. vñ non solū xp̄s verificauit oīa q̄ in lege veteri fuerūt ꝑmissa ꝛ figurata: s3 adhuc nos verificam⁹ ꝛ iplem⁹ oīa illa seruādo legē euāgelicā et exercēdo ecclesiastica sacr̄a: q̄ nil aliō sunt: nisi quedā veri

tates illorũ signorũ legaliũ. et sic sa credo et opan do recipim⁹ fruct⁹ ꝓmissionũ. C ¶ Oia g̃ supradi cta ↄsiderãs et ꝓuidẽs in spũ salomõ fecit istũ li bellũ in quo voluit oñdere totũ igeniũ suũ qꝛ sub breuib⁹ et difficilib⁹ ⁊ obscuris ṽbis ↄscripsit to tũ discursũ vtriusq̃ testi. Et iõ iste libellus reddit᷑ difficilioꝛ ad intelligendũ eo ꝙ oia q̃ scripta sunt in vtroq̃ te. de xp̄o et ecclia. et oia q̃ dd̃ cãtauit in ci. p̃o. voluit salomõ cõplecti i h̃ libello sub tripli ci metaphora. s. sub metaphora spõsi et spõse et sub metaphora pastoris ⁊ gregis. Et sb̃ metapho ra agricole et vinee siue horti et iõ istud op⁹ sit vo cat᷑ epithalamicũ et bucolicũ et georgicũ et pp̃ h̃ reddit᷑ difficillimũ ad intelligẽdũ. s. rõne stili ⁊ rõ ne breuitatis nã i. x. cãticis cõplectit᷑ totũ discur sum vtriusq̃ te. sub supradicta triplici metapho ra. Vñ i prio cãtico cãtat totũ desideriũ et oẽs pe titiones patrũ ve. te. ⁊ sic explicat tp̄s desiderãdi et petẽdi et expectãdi. Et in nouẽ cãticis subseq̃n tib⁹ cãtat totũ discursum ecclie ab incarnatione xp̄i vsq̃ ad tp̄a ↄstãti. et iustinia. et ẽt vsq̃ ad finẽ mũdi: vbi erit gñalis glificatio. In q̃b⁹ nouẽ cãti cis cãtant᷑ nouẽ mysteria de xp̄o et ecclia ꝓut pa tebit. In q̃b⁹ satisfacit et ãnuit. ↄsiderio et petitio nib⁹ patrũ ve. te. ꝑ singula. Procedendo ergo ad expositionẽ huius lib. seruabit᷑ iste ordo. Nã p̄mo ponet᷑ text⁹ cuiuslibet cãtici ꝑ ṽsus distict⁹ Scdo ponet᷑ eius expositio. Incipit ergo canticũ p̄mũ.

Cãticuꝫ primuꝫ.

Sculet᷑ me osculo oris sui.
Qꝛ meliora sunt vbera tua vino.
Fragrantia vnguentis optimis.
Oleum effusum nomen tuum.
Ideo adolescentule dilexerunt te.
Trahe me post te.
Curremꝰ in odorẽ vnguẽtoꝝ tuorũ.
Introduxit me rex in cellaria sua.
Exultabimus et letabimur in te.
Mẽores vberuꝫ tuorũ super vinum.
Recti diligunt te.
Nigra sum sed formosa filia hierl̃m.
Sicut tabernacula cedar.
Sicut pelles salomonis.
Nolite me cõsiderare ꝙ fusca sum.
Quia decolorauit me sol.
Filij mr̃is mee pugnauerũt ↄtra me
Posuerũt me custodẽ in vineis.
Vineam meã non custodiui.
Indica mihi queꝫ diligit aia mea.
Vbi pascas.
Vbi cubes in meridie.
Ne vagari incipiam.
Post gregem sodalium tuorum.
Si ignoras te pulchra inter mulieres
Egredere et abi post vestigia greguꝫ tuorum
Et pasce hedos tuos iuxta tabernacula pastorum.
Equitatui meo in curribus pharaonis assimilaui te amica mea.
Pulchre sũt gene tue sicut turturis.
Collum tuum sicut monilia.
Murenulas aureas faciemus tibi.
Vermiculas argento.

Sculet᷑ me osculo oris sui. Hoc est pri mũ canticũ huius li. in quo introducit᷑ ecclia p̄oris testi tanq̃ sponsa: et xp̄us tanq̃ eiꝰ spõsus ad loquẽdũ et iõ p̄ñs canticũ hꝫ duas ptes p̄ncipales. nã i p̄ia ponit᷑ et explicat᷑ sponse diu desiderata petitio. Secũdo spõsi gr̃osa respõsio ibi. Si ignoras te o pulchra C ¶ Quantũ g̃ ad p̄mũ ꝓ fundamẽto toti⁹ hui⁹ lib. est valde notandũ ꝙ indigẽtia et carentia ali cuius boni amissi est cã desiderij recupandi ipsiuꝫ sꝫ firma ꝓmissio est cã firme ⁊ vehemẽtis fidei et spei rei ꝓmisse. Et ita accidit in adã qꝛ cũ ipe añ lapsum fuisset creat⁹ in illa opulentia ⁊ felicitate nullã patiẽs idigentiã: tñ cũ statuit et tẽtauit de scendere ab hierl̃m in hierico trãsgrediẽdo diui nũ preceptũ tũc incidit in latrones: q̃ expoliaue rũt eũ oibus bõis ↄtuitis et vulnerauerũt et sau ciauerũt et plagis in corpe ⁊ aia affecerũt ⁊ semi uiuũ reliq̃runt et sic ille erat opulentus et felix et dñs illius ciuitatis. Cui ẽt post lõgã vitã tpales erat ꝓmissa alia nobilior felicitas eterna i celesti p̃ria pp̃ talẽ igratitudinẽ fuit p̄uat⁹ p̄ñti et futu ra felicitate et expulsus ab illa ciuitate et fctũs exul ꝑ hãc vallẽ lachrimarũ et sepatus a facie dĩ. Et sic fctũs est miser et idigẽs oib⁹ bonis nõ solũ spũalibus sꝫ ẽt tpalib⁹. vt pꝫ Ge. iij. et inde ẽ ꝙ manet isitũ desideriũ oibus hoibus recuperandi illã imortalitatẽ et totũ illũ felicẽ statũ. B ¶ Sꝫ dicit Aug. in lib. Cur de⁹ hõ. ꝙ deus cõpatiẽs mi serie et indigẽtie ipsius ade ⁊ toti⁹ posteritatis ei⁹ ꝓmisit ei mittere filiũ suũ in carnẽ q̃ eũ ab oi mi seria et captiuitate redimeret et sibi recõciliaret et i p̃riã amissaꝫ et felicitatẽ reduceret: et h̃ fecit de⁹ ne adã desperaret sꝫ lꝫ de instãti miseria val de doleret: tñ de sui sueq̃ posteritatis remedio iã de longinquo gauderet. vñ Aug. ↄcludit dicens. Vera itaq̃ rõne didicimꝰ: ꝙ iã ab adã domini ꝑ stolabat᷑ aduentꝰ. C ¶ Ex q̃bus ṽbis aug. sequit᷑ ꝙ miseria et indigentia ipius ade et totius poste ritatis eiꝰ fuit cã diuine ꝓmissionis de xp̄o futuro et talis promissio fuit causa fidei et spei ⁊ deside rij ipsius ade de xp̄o futuro. Ex qua fide et spe et desiderio adam cũ tota sua posteritate fidelium

semꝑ expectabat et petebat xp̄m venturū ad redi
mendū ipsum. ¶ Scđo sequit̃ q̄ ecclesia xp̄i prio
fuit xp̄o desponsata ꝑ fidē in adā. Qđ ꝓbat̃: naꝫ
si adā cū tanto desiderio expectabat xp̄m vt inqt
Aug. ergo iā tūc habebat fideꝫ de xp̄o futuro. Qꝛ
spes nō est sine fide et charitate effectiua: qꝛ quod
credimus et amam⁹ cū desiderio expectam⁹. et iđ
est dicēdū q̄ sicut de⁹ ꝓmisit ipsi mittere ipsū chri
stū in redēptorē in adā credidit ipsuꝫ vēturū et ꝓ
misit ipsi fidē et ꝓmisit ipsi exhibere cultū latrie
sub tali fide ꝛ spe xp̄i futuri. in qua fide adā cū to
ta sua posteritate fideliū saluabat̃ et sic adā ꝓut
fuit doct⁹ a deo: docuit filios suos exhibere latriā
deo ī signū fidei đ xp̄o futuro et sic abel offerebat
oblationē de agnis gregis et Cayn de frugibus
Ge. iiij. A ¶ Et qꝛ latria nō solū cōsistit ī obla/
tione ꝛ adoratiōe: sꝫ ēt in oratiōe. Iđ legit̃ Ge. iiij
q̄ enos incepit inuocare nomē dn̄i. i. xp̄m v̄bū in
carnatū qđ est nomē dn̄i vt ꝓbatuꝫ fuit psal. viij.
Nā illud nomē dn̄i quatuor lr̃is scriptū significa
bat xp̄m v̄bū incarnatū: quē oēs p̄res ve. te. inuo/
cabāt et expectabant. Itē enoch placuit deo in il
la etate et dn̄s tulit illū Ge. iiij. ꝛ trāslatus est in
ꝑadisum Eccli. xliiij. Sed qꝛ sine fide impossibile
est placere deo ad Heb. xi. ergo sequit̃ q̄ enos et
enoch iā habebāt fidē de xp̄o futuro: et erāt mem
bra eius et ꝑ ꝯn̄s cōtinuabāt eccl̃iam xp̄i et ciui/
tatē dei et sic expectabāt xp̄m futurū tāq̄ spōsum
sibi ꝓmissum et sic ptꝫ q̄ v̄a latria et ꝑfecta fuit
deo exhibita in prima etate in signū xp̄i futuri et
per ꝯn̄s sequit̃ de ecclesia in prima etate iaꝫ fuit
xp̄o per fidē despōsata qꝛ iā expectabat eū et iam
ei exhibebat latriā seruitutem. B ¶ Itē sequit̃ q̄
ecclesia sponsa nō solū ab abel: sed etiā icepit ab
adā sed postea fuit diuisa in duas ciuitates. Naꝫ
Cayn diuisus est a ciuitate dei ꝛ ꝯstituit ciuitatē
diaboli cū suis seq̄cibus vt ondit Aug. ꝑ totū lib.
xv. de ciui. đi. Abel aūt mansit tāq̄ verus ciuis in
ciuitate dei: et fuit occisus ꝓpter verā innocētiā
suā in figura xp̄i. Iđ abel nō đr p̄mus ciuis eccl̃ie
sed p̄mus iustus et martyr q̄ mortu⁹ est ꝓ iusticia
et innocētia in figura xp̄i q̄ fuit p̄mus qui effudit
sanguinē in figura xp̄i ꝛ pro xp̄o vt pꝫ Mat. xxiij.
adam auteꝫ fuit primus ciuis et fidelis huius ci/
uitatis: cui primo facta est ꝓmissio de xp̄o futuro
et primus qui ꝓfessus est et expectauit xp̄m futu/
rum. et qui exhibuit cultum latrie: et docuit filios
suos in quo primo ecclesia despōsata est ipsi xp̄o
per fidē et spem et charitatē et exinde tota ciuitas
dei et cōgregatio fidelium xp̄m futurū credentiū
et expectantiū fuit dicta sponsa xp̄i. C ¶ Est ve/
ruꝫ q̄ ista sponsa semꝑ creuit in fide et ꝑfectione
per successum tp̄is sicut cōtinue recepit nouas ꝓ
missiones et nouos modos colendi deum. Nam
Noe accepit nouā promissionē de xp̄o per archā
et signū arcus federis. Per qđ preuidit mysteriuꝫ
incarnationis et nostre redēptionis. Et sic Noe
cōstruxit altare et obtulit aīalia munda in signuꝫ
fidei christi futuri. Itē ipsi abraā facta est noua ꝓ
missio Ge. xv. Qn̄ deus dixit. Suspice celū et nu/
mera stellas si potes: sic erit semē tuū ꝛc. Ubi cre/
didit abraā de sua generatione fm̄ carnē xp̄m fu
turum et verbū incarnādū. Iđ ꝓpter talē fidē re/
putatū est illi ad iusticiā. Qꝛ in tali fide xp̄i futuri
ante circūcisionē fuit iustificatus vt ptꝫ ad Rom.
iiij. et Gal. iiij. Iteꝫ alia ꝓmissio facta est eidem
abrae Gene. xxij. ꝓpter obedientiā et fidē. Qn̄ vo
luit immolare isaac filiū suū. Cui deus sub iureiu
rando ꝓmisit xp̄m venturū: ꝛ in eo oēs gentes re/
ḡnandas et bn̄dicendas: et appellauit locū illuꝫ
in quo fuit immolatus aries pro isaac. In monte
dn̄s videbit. vn̄ in lr̃a hebra. habet̃. In mōte dn̄s
videbit̃. q. d. in isto monte vbi imolasti istū arietē
dn̄s iesus xp̄s videbit̃ imolari et crucifigi in redē
ptionē totius ḡnis hūani. De quo mysterio dicit
saluator Io. viij. Abraā exultauit vt videret diem
meū vidit et gauisus est: ꝑ fidē supple. C ¶ Ex
q̇bus ptꝫ q̄ despōsatio xp̄i et ecclesie facta et ince
pta est in adā et abel. Sed iā fuit magis cōfirma
ta in abraā. Et sic fuit vehemēti⁹ fuit xp̄s ī abraā
desideratus. Itē ista desponsatio et vnio xp̄i et ec
clesie iā fuit magis cōfirmata et expressa et figu/
rata in isaac. Ge. xxvij. qn̄ iaꝫ decrepitus et cecu/
tiens vocauit Esau priogenitū suuꝫ vt bn̄diceret
eum sed iacob scđo genitus natus ex cōsilio ma
tris simulato habitu surripuit bn̄dictioneꝫ: vnde
isaac sentiēs fragrantiā vestimētoꝝ ipsius iacob
dixit da mihi osculū fili mi. Ecce odor filij mei si
cut odor agri pleni: quem bn̄dixit dn̄s ꝛc. In quo
mysterio preuidit isaac totū mysteriū v̄bi incar/
nationis: et ecclesie cū xp̄o despōsationis et incor
porationis. Preuidit enim qualiter filius dei ver/
bum eternū debebat osculari hūanitatē et carnē
suscipe de ḡne ipsius iacob et vnire eā sibi in vni
tate ꝑsonali. Et preuidit etiā in spū osculū et de/
sponsationē eccl̃ie cū xp̄o ꝑ mysticā vnionem. Et
preuidit fragrantiā vestimētorū hūanitatis xp̄i.
i. fragrantiā virtutū et scītatis et donorū et ḡra
rum: et fragrātiā eccl̃iasticorū sacr̃oꝝ euaporātē
ex meritis passionis. Per quā virtutē sacr̃orū ec/
clesia iā erat xp̄o despōsanda et vnienda. B ¶ Itē
ista desponsatio incarnationis et eccl̃ia cum xp̄o
vnionis iā fuit magis ꝓmissa et cōfirmata et fi/
gurata in Iacob Gen. xxviij. qn̄ in somnijs vidit
scalā cuius summitas tāgebat celū: et ṗs īferior
tangebat terrā et vidit dn̄m innixū scale et ange
los ascendentes et descendentes ꝛc. vbi preuidit
iacob totū mysteriū icarnatiōis. s. qualr̃ de⁹ erat
iungendus hūanitati ꝑ incarnationē in vnitate
ꝑsone ꝛ qualr̃ tota eccl̃ia erat xp̄o vniēda et incor
poranda in vnitate mystica. Itē ista desponsatio
fuit iā magis ꝯfirmata ī eodē iacob gen. xxxij. qn̄
luctat⁹ est āgelo in forma viri nec voluit ipsuꝫ di
mittere vsq̄ quo bn̄dixit eū vbi sortit⁹ ē hic nomē
isrl̃. vn̄ dicit. Uidit dn̄m facie ad faciē vbi iacob
preuidit totū mysteriū incarnatiōis et eccl̃ie cum
xp̄o desponsationis inquantū de⁹ in forma hūa/
na bn̄dixit eū ꝛc. et facie ad faciē ipsi locutus est
ꝛc. Itē hec despōsatio fuit magis ī ipso iacob cō/
firmata gen. xlix. qn̄ bn̄dicēs filio suo iuda dixit.
Iuda te laudabūt fratres tui ꝛc. et nō auferet̃ sce
ptrum de iuda ꝛc. Itē ista desponsatio christi ec/
clesie tam fuit magis confirmata et manifestata
in plebe israelitica qn̄ eduxit ipsam de seruitute

egyptiaca ⁊ fecit ipaȝ pplꝫ sibi peculiarē ⁊ dedit ipi legē spālē exo.xix. qñ moyses exposuit populo oēs ꝯmones legis. Et rñdit ois ppls dicēs oia q̄ locutꝰ ē dñs faciemꝰ. Itē ista despōsatio xp̄i ⁊ ecclie fuit iā magis manifestata ⁊ explicata i eodeȝ pplo exo.xxiiij. qñ moyses ꝯgregauit totū pplꝫ ⁊ legit sibi totū volumē legis ⁊ occidit.xij. victimas iuxta numerū tribuū filioꝝ isrl' vñ totꝰ ppls rñdit dicēs. Oia q̄ locutꝰ ē dñs faciemꝰ ⁊ erimꝰ obedientes.⁊c. Et tūc moyses ad ꝯfirmationē talis pacti et ꝓmissiōis ⁊ despōsatiōis sparsit vnā ptē sanguis sup pplꝫ ⁊ alteraȝ sup altare. Per qd mysteriū fuit figuratū q̄lit illa despōsatio debebat impleri ⁊ ꝯfirmari ꝑ sanguinē xp̄i futuri: ꝑ quē sanguinē illō testm̄ erat ꝯfirmādū ⁊ sic ꝑ tale pctm̄ ille ppls ꝓmittebat se receptuꝝ xp̄ȝ ventuꝝ. Idō moyses effundēdo illū sanguinē sup pplꝫ dixit. Hic ē sanguis federis qd pepigit vobiscū dñs sup cunctis ꝯmōib' his. Itē ista dspōsatio fuit iā magis explicita ⁊ ꝯfirmata i eodē moyse ⁊ pplo exo.xxxiij. cū dñs de tabnaculo loq̄bat moysi facie ad faciē: sicut solet loq̄ amicꝰ ad amicū. Cui moyses dixit. Dñe si iueni grām corā oclis tuis mitte quem missurꝰ es ⁊c. Cui dñs finalr mysteriū incarnationis ꝓmisit cū dixit. Posteriora .i. hūanitatē meaȝ videbis quā hūanitatē vidit postea moyses cū helya in mōte thabor i trāsfiguratiōe xp̄i mat.xvij. Itē ista despōsatio icarnatiōis xp̄i ⁊ ecclie iā fuit magis explicita ⁊ manifesta ipi moysi Deu.xviij. Cui deꝰ dixit. Prophetā suscitabo de medio fratrū tuoꝝ similē tui ⁊ ponā vba in ore suo loquet q̄ ad eos oia q̄ dixero illi ⁊c. Ex quo ptȝ q̄lr xp̄s in lege ꝓmissus debebat eē similis moysi in hūanitate: ⁊ debebat eē deꝰ imo verbū dei q: deꝰ debebat ponere vbū suū in hūanitate ⁊ ꝑsonalr nobis loqui et ecclīaȝ sibi ꝑ legē euangelicā mystice vnire et ꝑsonalr ⁊ ꝑñtialit osculari. Nā legit Exo.xx. ꝙ cū cūctus ppls audiret voces ⁊ lāpades ⁊ sonitū buccine mōtē q̄ fumigātē. Qui ꝑterriti ac pauore ꝑcussi: steterunt procul dicētes moysi: non loquat nobis dominꝰ ne forte moriamur. Tūc autē dñs ꝓmisit mittere filium suū in carnē q̄ tāq̄ verꝰ spōsus absq̄ terrore familiarit loqueret eis: ⁊ declararet eis legē datā dicēs. Prophetā suscitabo eis de medio fratrū tuoꝝ similē tui ponā verba in ore eius loqueturq̄ ad eos quecunq̄ dixero illi. Et q̄ verba eius que loquetur non audierit: vltor existā ⁊c. vt ptȝ Deuter.xviij. Ex quib' ptȝ ꝙ illa despōsatio non fuit facta ꝑ verba de pñti in presentia sponsi sed per verba de futuro in absentia sponsi per Moysen tāq̄ ꝑ ꝓcuratoreȝ xp̄i futuri. Et per ꝯñs illa despōsatio nunq̄ fuit cōfirmata nisi per presentiaȝ xp̄i: qui per verba de pñti familiariter locutus est illi plebi: ⁊ despōsauit sibi ipsaȝ declarādo legem ⁊ prophetas. Item sequitur scdo ꝙ simul cum lege data fuit ꝓmissus xp̄s interpres et declarator legis in mōte sinay. Itē sequitur tertio ꝙ sub eadē pena q̄ se obligauit totꝰ ille ppls ad obseruādā legē dei datā in monte sinay: sub eadē pena se obligauit ad audiēdū ⁊ sequendū christū in suo aduentu tanq̄ verum interpretē ⁊ declaratoreȝ legis ⁊ ꝓphetaꝝ ꝑ hoc qd ait. Qui vba q̄ loquet audire noluerit vltor existā ⁊c. Q: simul cuȝ lege fuit ꝓmissus xp̄s deus incarnatus interpres ⁊ declarator legis. Sed ꝯ posset aliq̄s instare dicens: ꝙ ꝓmissio huiꝰ ꝓphete nō facta est in mōte sinay simul cū datiōe legis: sed in cāpestribus Moab cuȝ Moyses resumeret legē vt ptȝ Deu.xviij. ad hoc rñdet ꝙ si bñ ⁊ distincte volumꝰ attēdere vba moysi Deu.xviij. videbimꝰ manifeste qualr deus ꝓmisit illū ꝓphetā in mōte oreb simul cuȝ datione legis vñ ait moyses ad pplm. ꝓphetā de gēte tua ⁊ de fratribus tuis sicut me suscitabit tibi dñs ipm audies vt petisti a dño deo tuo in mōte oreb. qñ cōcio cōgregata est. atq̄ dixisti vltra nō audiam vocē dñi mei et ignem hunc maximuȝ amplius nō videbo ne moriar et tūc ait dñs mihi Bñ oia sunt locuti ꝓphetā suscitabo eis de medio fratrū suoꝝ similē tui ⁊c. Ex q̄bus ptȝ ꝙ ista ꝓmissio de xp̄o futuro facta est in mōte oreb simul cū datione legis: q: lȝ moyses omiserit scribere illā promissioneȝ Exo.xx. tn̄ supplendo explicat ipsam deut.xviij. vbi repetuntur ea que ibi dicta sunt et supplent ea que ibi fuerūt omissa. Ex quo patet ꝙ in datiōe legis facta fuit desponsatio dei cum illa plebe in ꝑsona omnium successorum et per ꝯñs illa desponsatio facta fuit ꝑ verba de futuro in absentia sponsi et ideo nō poterat cōfirmari nisi per eius ꝑsentiā et per incarnationē sponsi q̄ ore ad os erat populo familiarit locuturꝰ: ⁊ legē et ꝓphetas declaraturꝰ: et spōsalia cōfirmaturus ⁊ cōpleturꝰ vñ sicut ꝑ mortē ⁊ sanguinē erat testm̄ ꝯfirmaturꝰ ita per ꝑsentiā erat sponsalia cōpleturus. Et hoc est osculū ꝑsentie sponsi qd petit sponsa dicēs osculet me osculo oris sui ⁊c. Itē q: nō solū illa plebs israelitica ꝯm carnem erat xp̄m susceptura et sibi desponsanda in aduentu suo: sed etiā plebs gentilis. Ideo desponsatio xp̄i ⁊ ecclie nō solū manifesta et facta in populo israelitico carnali: sed et in populo gentili. nam melchisedech rex Salem q̄ erat de populo gentili tanq̄ sacerdos dei altissimi in fide xp̄i futuri obtulit panē et vinū deo ꝓ abraam in toto corpore mystico vt ptȝ Gen.xiiij. Itē Iob nō de genere Iacob: sed de Esau expectauit xp̄m in carne vēturum cum dixit. Credo ꝙ redēptor meus viuit et in carne mea videbo deū saluatorē meū ⁊c. Iob.xix. Itē multi de pplo gētili exierūt de egypto ⁊ iūcti sūt cū filijs isrl ⁊ cepert legē simul cum eis. Item Ruth moabita de populo gentili exiuit de terra et cognatione sua ⁊ iuncta est populo israelitico dicens. Populus tuus populus meus ⁊c. Et sic in persona et figura totius populi gentilis ad fidem xp̄i venturi fuit xp̄o desponsata. Itē ista despōsatio iam fuit magis explicita ⁊ manifestata in dd cui facta ē de xp̄o multiplicr ꝓmissio vt pȝ.ij. Re.vij. ⁊ .i. Paral.i. ⁊ ꝑ totū librū psalmoꝝ. Itē ista despōsatio incarnatiōis et xp̄i ⁊ ecclie iā fuit magis explicita in Esa. ⁊ Hie. et ceteris ꝓphetis q̄bus facta fuit reuelatio ⁊ maxie in daniele cui nō solū mysteriū incarnatiōis ⁊ passionis xp̄i fuit reuelatū: sed etiā locus ⁊ tp̄s vt ptȝ dan.ix. Ultio aūt de ꝓpinquo ista despōsatio facta fuit ⁊ manifestata ipsi zacharie cui dcm̄ est ab angelo: exaudita est orō tua. Luc.i. Itē fuit fa

cta et reuelata ipsi symeoni q̇ rñsum acceperat a
spũscto nõ visurũ se mortẽ nisi prius videret xp̄m
dñi .Lu.ij.Sed p̄ ceteris clari⁹ fuit reuelata talis
despõsatio ipi virgini marie p mltas epyphãias
et reuelatiões añ diẽ incarnatiõis:lʒ ignoraret p
sonã de qua eẽt fili⁹ dei carnẽ assumptur⁹.qꝛ solũ
hoc didicit ṽgo Maria experimẽtalr qñ gabriel
angel⁹ fuit ad eã missus dicẽs.Aue maria gr̃a ple
na ꝛc.Luc.j.Vñ lʒ ãte nõ ignoraret futurũ myste
riũ incarnatiõis:tñ ignorabat modũ et p sonã:p
ut ipsa rñdẽs angelo dixit.Quõ fiet istud ꝛc. L
Ex toto supradicto discursu sequiẽ p̄rio ꝙ tota ec
clia fideliũ ab adã vsq₃ ad virginẽ mariã inclusiue
fuit despõsata xp̄o futuro p fideꝫ.Scdo sequiẽ ꝙ
talis despõsatio nõ fuit facta p verba de p̄nti:sʒ
p ṽba de futuro:qꝛ sicut xp̄s nõdũ erat incarnat⁹
nec pmissus de p̄nti sʒ de futuro.Ita pmittebant
ipʒ recipe i suo aduẽtu:vñ lʒ fides xp̄i esset eis ha
bitualr ꝛ actualr p̄ns:tñ ei⁹ obiectũ erat futuruꝫ:
tñ sub tali fide ꝛ spe iustificabanẽ ꝛ saluabantur.
Tertio seq̄tur ꝙ tal' despõsatio ñ fuit facta ill' p̄ri
b⁹ ꝛ fidelib⁹ psonalr ꝛ p modũ psone p̄ntis:sʒ p p
curato:ẽ ꝛ p modũ psone absẽtis.Sicut mlte mu
lieres q̄nq₃ despõsanẽ alicui viro absenti p pcura
torẽ:q̄ q̄dẽ despõsatio cõfirmaẽ postea p p̄ntiam
spõsi:qñ ipa psonalr ꝛ p̄ntialr videt spõsũ:ꝛ psõa
lit recipit eũ ꝛ osculaẽ ab eo.Ita ḡ fiebat mõ factũ ẽ
in illa despõsatiõe ecclie ve.te.Nã null⁹ eoꝝ po-
tuit essentialr videẽ nec locut⁹ est cũ deo nisi p sub
stãtiã mediã ꝛ p ãgelũ repñtãtẽ deũ:vt ait Aug.
sup Gen. A ¶ Et sicut ꝙ moyses loq̄baẽ deo fa-
cie ad faciẽ.Exo.xxxiij.dicẽduꝫ ꝙ ibi nõ sumiẽ fa-
cies p diuina eẽntia:qꝛ tal' visio facial' fuit negata
ipi moysi vt ptʒ ibidẽ:sʒ sumiẽ ibi facies equiuo-
ce p ãgelo p quẽ de⁹ loquebaẽ:ꝛ in quo de⁹ tanq̄
in facie ꝛ p faciẽ repñtabaẽ ꝛ noscebaẽ:vt ait Au
gu.ij.de trinitate.c.xvij.nã de⁹ p ãgelos loqueba
tur ꝛ dedit legẽ moysi vt ait ap̄ls ad Heb.j.ꝛ btũs
Stephanus Act.vij.Quõ aũt intelligiẽ ꝙ moyses
vidit deũ facie ad faciẽ:iã declaratũ est in plogo
libri psalmoꝝ tractatu.ij.Nũc aũt sufficit scire ꝙ
fideles ve.te.nõ viderũt xp̄ꝫ nisi p fidẽ:ꝛ p figuras
et p pmissiões ꝛ reuelatiões.ꝛ tanq̄ vẽturo pmi-
serũt fidẽ ipi.ꝛ in ei⁹ futuro aduẽtu pmiserũt ipʒ
recipe:ꝛ sic tanq̄ futurũ pmittebãt ipʒ recipe.Et
sic iã exhibebãt ipi latriã futurũ p figuras sacri
ficioꝝ ꝛ sic ptʒ ꝙ illa despõsatio erat p modũ ver
boꝝ de futuro ꝛ p modũ pcuratoris:qꝛ mediãtib⁹
ãgelis:ꝛ p modũ psone absentis.Tertio sequiẽ ꝙ q̄
to magis tardabat venire xp̄s:tãto magis cresce
bat desideriũ illi⁹ spõse vidẽdi psonalr ꝛ p̄ntialr
spõsum suũ xp̄ꝫ:ꝛ sic vehemẽti⁹ desiderabat acce-
lerari aduẽtũ spõsi:vt eã repararet et liberaret de
manib⁹ inimicoꝝ:ꝛ eã sanaret:ꝛ nobilib⁹ vestib⁹ di
uersaꝝ grãꝝ ornaret et decoraret:ꝛ sacris ample
xib⁹ ei⁹ frueretẽ:ꝛ osculis eius cõsolaretẽ.Hoc ḡ de
siderium hui⁹ spõse et has petitiões explicat.et cã-
tat spõsa in hac prima pte hui⁹ primi cãtici Sa-
lomõis in psona oim fideliũ ve.te.cũ dicit Oscu-
letur me osculo oris sui. B In quo cãtico' septẽ
petit ista spõsa ab ipo sponso.Nã p̄mo petit p̄n
tialiter ꝛ psonalr p incarnationẽ osculari. Scdo
petit trahi a spõso p psonalẽ p̄dicationẽ ꝛ vite sci
tatẽ.Tertio petit i thalamũ spõsi itroduci. Quar
to plebs gẽtilis petit cũ plebe israelitica i aduẽtu
spõsi sociari.Quito petit a nigredie idolatrie de-
albari.Sexto petit pasci pabulo sacroꝝ ꝛ fidei ar
ticuloꝝ.Septio petit sub vmbra spõsi q̇escere:ꝛ p
regi.scda ibi.Trahe me post te.tertia ibi.Introdu
xit me rex i cellaria sua.quarta ꝛ quita ibi. Nigra
suꝫ sʒ formosa.sexta ꝛ septia ibi.Indica mihi quẽ
diligit aĩa mea. C ¶ Quãtũ ḡ ad p̄mũ est aduertẽ
dũ ꝙ osculũ dicit quadã vnionẽ:sʒ qꝛ xp̄s q̄druplr
erat nobis vniẽd⁹.s.p icarnationẽ:ꝛ p ↄuersationẽ
ꝛ familiarẽ doctrinã:ꝛ mysticã icorpationẽ:ꝛ per
glificationẽ:put pmissuꝫ erat in vet.te.Iõ spõsa
ħ q̄druplex osculũ petit a xp̄o spõso. Et q̄drupli-
ci osculo petit osclari.s.osculo icarnatiõis. Scdo
osculo' euãgelice doctrie ꝛ familiaris ↄuersatiõis
Tertio osculo mystice incorpatiõis ꝛ redẽptiõis.
Quarto osculo glificatiõis.Qꝛ ḡ vt supradictuꝫ ẽ
ista spõsa p mltas repromissiões fuerat xp̄o p pcu
ratores ꝛ ṽba de futuro in ve.te.despõsata p lõgã
morã ꝛ discursuꝫ tp̄is spõsuꝫ suũ xp̄m expectaue-
rat.Iõ ↄfracta lõga mora desiderãs p̄ntiaꝫ spõsi
petit ab eo p̄ntialr ꝛ psonalr osculari:ꝛ posita i ta
li ↄtẽplatiõe dicit intra se.Vtinã spõsus me⁹ xp̄s
osculeẽ me osculo oris sui p ṽba de p̄nti:ꝛ psona
liter ꝛ p̄ntialr p seipꝫ:ꝛ nõ p pcuratores:sed loq̄ẽ
ipe mihi p se ꝛ nõ p moy.ꝛ p p̄riarchas ꝛ pphetas
nec p angelos sicut locutus ẽ in toto ve. te.Sʒ ve-
niat ipe psonalr in carneꝫ:ꝛ osculetur me p̄rio illo
osculo incarnatiõis:ꝛ accipiat carnẽ de mea gña-
tiõe:sicut pmisit in p̄ncipio ipi Ade qñ eiecit ipʒ de
paradiso ꝛ sicut pmisit Noe p signũ arc⁹ federis.
Gen.viij.ꝛ sicut pmisit Abrae Gen.xv ꝛ.xxij.dicẽs
In semine tuo bñdicenẽ oẽs gẽtes.Itẽ osculeẽ me
illo osculo incarnatiõis qõ petiuit Isaac in perso
na Jacob qñ dixit.Da mihi osculũ fili mi.Gene.
xxvi.Et sicut pmisit ipi Jacob Gene.xxviij.p visio
nẽ scale:ꝛ Gene.xxxij.quãdo luctatus est cũ ange-
lo.Itẽ osculeẽ me illo osculo incarnatiõis qõ pro
misit ipsi dauid.ij.Reg.vij.dicẽs.Suscitabo semẽ
tuũ post te egredieẽ de vtero tuo.Et stabiliam re-
gnum eius in eternũ:ꝛ ille erit mihi in filiuꝫ ꝛ ego
ero illi in patrẽ.Itẽ psal.lxxxviij.Semel iuraui da
uid:et nõ mẽtiar:semẽ eius in eternũ manebit. Itẽ
psal.cxxxi.De fructu vẽtris tui ponã sup sedẽ.tuaꝫ
ꝛc.itẽ Esa.vij.Ecce virgo cõcipiet ꝛ pariet filiũ ꝛ
vocabiẽ nomẽ ei⁹ emanuel ꝛc.Itẽ Iere.xxxi.Ma
gnum faciet dñs sup terrã:femina circũdabit vi-
rũ.Itẽ zacha.ij.Ego ipse veniã:ꝛ habitabo in me-
dio vestri ꝛc.Itẽ spõsus meus nõ soluꝫ osculeẽ me
osculo incarnatiõis:sʒ etiã osculo familiaris pre
dicatiõis ꝛ legis euãgelice ditiõis:sicut de⁹ pmi-
sit Moysi.Deut.xviij.dicẽs pphetã suscitabo de
medio fratrũ similẽ tui in humanitate:ꝛ ponã ver
ba mea in ore eius loqueturq₃ ad eos omnia que
dixero illi.Item osculetur me illo osculo doctrine
euangelice:de quo dixit Esaie scdo. Venite ascen
damus ad montẽ domini:et ad domũ dei iacob:ꝛ
docebit nos vias suas:et ambulabim⁹ in semitis
suis:qꝛ de syon exibit lex:ꝛ verbũ dñi de hierusalẽ.
Item Esa.liij.pp̄ter hoc sciet populus me⁹ nomẽ

meū in die illa: q: ego q̄ loq̄bar ecce assum ⁊c. quia oculo ad oculū me videbunt ⁊c. Itē Hie. xxxi. Dabo legē meā in cordib⁹ hoim ⁊ i visceribus eoꝝ scribā eā ⁊c. Itē nō solū osculet me osculo incarnationis et euāgelice doctrine: sed et osculo redēptiōis faciendo me pticipē sue passiōis sicut pmisit ipsi abraā in sacrificio ipsi⁹ Isaac: qn̄ dixit in mōte dn̄s videbit imolari p oibus successiue Ge. xxii. et sic p3 per totū discursum libri psal. ⁊ Esa. liii. Propter scelus ppli mei pcussi eū ⁊c. Itē hoc idē p3 p totū discursum legis et pphetarū. Itē nō solū osculet me osculo incarnationis et doctrine et redēptionis: sed et osculo glificatiōis et sue finitionis sicut pmisit ipsi dn̄s psal. ⁊c. Protegā eū ⁊ glificabo eū. Itē psal. lxxxiii. Bti q̄ habitāt in domo tua dn̄e. Et sic p3 q̄lr ista sponsa isto q̄drupli ci osculo petit a spōso suo xp̄o osculari in suo aduētu. s. osculo incarnationis: et euangelice pdicationis: et redēptionis ⁊ glificationis. B Et nota q nō solū xp̄s osculatus est spōsam suā ecclīam isto q̄druplici osculo sed et pr̄ s3 alr ⁊ alr. Nā xp̄s filius dei osculat⁹ est naturā hūanā psonalr p incarnationē: q: sola persona filij fuit incarnata ad quā illa vnio psonalis fuit termiata: sed pr̄ intīm osculatus est hūanā naturā inquantū ipse vniuit vbū suū illi hūanitati: q: tota trinitas opata est illā hūdi. tā incarnationē. Et sic illud vbū eternū dr̄ osculū oris pr̄is: q: ē eterna sapia q̄ ex ore altissimi pdiit ⁊ sic p3 p illud vbū et osculū oris sui osculatus est hūanā naturā. Et p illudmet vbū ⁊ osculū pr̄ nobis locutus est: et dedit legē euāgelicā: et redemit ⁊ glorificauit nos: et sibi nos recōciliauit. Et ipse xp̄s dr̄ osculū pr̄is et osculus inter nos et pr̄em: q: nos p grām et adoptionē pr̄i recōciliauit et reuniuit. Hoc g̊ osculo oris pr̄is. s. vbo eterno ista psona petit osculari. Itē petit osculari p hūanitatē xp̄i per quā nobis fuit vnitus: et per quā nobis pdicauit: et p quā nos redemit xp̄s: et pr̄i recōciliauit: et vltimo nos glificauit. Jō prudēs lector ↄtēplet h̄ q̄druplex osculū: quo tā pr̄ q̄ filius s3 nō eodē mō osculatus est spōsam suā. Referendo g̊ ad pr̄em est iste sensus. vtinā pr̄ osculet me osculo oris sui. s. mittendo vbū qd̄ pcedit de ore suo et de tota sub̄a sua: qd̄ verbū sumat carnē in vnitate suppositi de mea gn̄atione et natura. Per quā filiū meū vocat et mihi loq̄tur et me sibi recōciliet et glificet. Referēdo aūt ad filiū sens⁹ ē iste. vtinā fili⁹ dei spōsus meus veniat in carnē ⁊ osculet me osculo. s. doctrina euāgelica oris sui ⁊ personalr in hūanitate loquat mihi et me recōciliet sibi et patri per mortē et passionē: et glificet me p resurrectionē. Quatuor ergo petit spōsa per tale osculū. s. vniri deo per incarnationē et doceri per psonalē pdicationē: et recōciliari per mortē ⁊ passionē: et glificari per resurrectionem. Q: istis quatuor modis de⁹ osculat⁹ est nos et vniuit nos sibi. Et iō xp̄s inquātū assumpsit carnē ex hūana natura et ex ista gn̄atione vocat eā mr̄em sed inquantū docuit eā: vocat filiā: s3 inquātū redemit eam et vniuit eam sibi p fidē in vnitatē misticam vocat eā spōsam: et etiā inquātū vniuit eā p gliam Ista ergo sponsa dicit vtinā osculet me sponsus meus xp̄us mihi pmissus osculo oris sui: eo mō quo dictū est. Dein de spōsa puersa ad sponsum alloquit eū apostrophādo dicens. Meliora sunt vbera tua vino. q. d. ideo desidero osculari osculo oris tui o xp̄e spōse q: meliora sūt vbera tua vino. B ¶ Ad cuius intellectū est notandū: q cū totus iste liber sit methaphoricus et pabolic⁹ sicut Salomō vsurpat vocabula rerū tpaliū trāsferendo ad spūalia: ita etiā transfert ptes sexus feminini ad masculinū per quādā similitudinē. Et sic vbera q̄ ptinent ad mulieres attribuit xp̄o per quandā similitudinē: nā sicut mulier nutrit filiū dupl ici vbere ⁊ lacte materiali: ita xp̄s nutrit ecclesiā duplici vbere et lacte. s. lacte doctrine articuloꝝ et lacte grē sacroꝝ ecclesiasticoꝝ. Sed q: ista duo vbera hoc duplici lacte nō solū nutriūt et reficiūt spūaliter sponsam⁹ et oēs fideles s3 etiā inebriāt eā in amore sponsi et delectant in odore virtutū. Jō cōparat ea vino. Jō dicit. O sponse iō peto osculari psonaliter et spūaliter osculo oris tui: q: vbera tua emittētia lac doctrine fidei articuloꝝ et grē sacrorū meliora sunt oi vino. q. magis inebriant fideles in amore tui q̄ vinū materiale inebriat hoies q: transformāt fideles amantes in deū amatū et desideratū: sc et mundū obliuiscentes q: aia magis vbi amat: q̄ vbi animat: et iformat. Jō vbera tua meliora et fortiora sunt ad inebriādū q̄ vinū materiale. Et nō solū ista duo vbera tua sunt meliora vino ad inebriādū in amore tuo sed etiā sunt magis fragātia et fragātiora vnguētis optimis: eo q docent oēm virtutē: et phibēt oē vitiū: ⁊ extinguū oē pctm̄. Quib⁹ virtutib⁹ fideles redolent iter oēs nationes ⁊ pplos et magis q̄ vnguēta aromatica materialia. Et sic vba tua nutriūt ⁊ inebriāt et redolēt et delectāt. Et nomē tuū est pciosissimū et odoriferū sicut oleū aromaticū effusum ⁊c. A ¶ Ad cuius itellectū est notandū: q ex myrrha et cinamomo ⁊ nardo et balsamo et ceteris aromatib⁹ fit ⁊ pficit quoddā oleū aromaticū longe pciosissimū. Est eni pmo valde odoriferū ⁊ delectabile ex cōpositiōe oim istoꝝ aromatū: ⁊ ē valde penetratiuū rōne balsami: et valde attractiuum rōne nardi et ab oi corruptiōe pseruatiuū et etiā curatiuum rōne myrrhe: qd̄ q̄dem oleū quanto magis diffundit: tanto magis opa[illegible] penetrat et trahit et delectat. Ita g̊ pprie illa psona xp̄i cōfecta ex trib⁹ aromatibus. s. ex vbo diuio et aia rōnali ⁊ carne: q̄ q̄dē psona xp̄i est nomē dei significatū p illas quatuor literas ve. te. put dictū fuit psal. viii. Et significatū p istud nomē Jesus noui testamēti illud pfecto nomē dei. s. vbū incarnatū et hūanatū diffusum p totū mūdū fuit penetratiuū ⁊ preseruatiuū ⁊ sanatiuū ⁊ odoriferū sicut oleū aromaticū effusum sup capita regū et sacerdotū. B ¶ Nā pmo illō nomē pseruauit vgīnē mr̄em suā ab oi culpa tā origiali q̄ veniali q̄ actuali s3 oēs alios fideles sanauit ⁊ curauit ab origiali s3 quosdā preseruauit ab actuali sed oēs alios sanauit ⁊ curauit ab originali et veniali et actuali. Et sic illud nomē fuit preseruatiuū et curatiuū. Fuit etiā penetratiuū q: totū mundū penetrauit et fuit attractiuū q: oia traxit ad se ipsum: et totū pplm gen

tilem ad fidē p aplos cōuertit. Et fuit odoriferū
et delectabile: q: oēs ṽgines et viri contēplatiui
currebāt in odorem eius sctitatis et virtutis. Et
fuit inebriatiuū q: martyres illo noie Jesu ine/
briati sue vite corpis et hui⁹ mūdi obliti et ī xp̄m
trāsformati diris tormētis sua corpa tradiderūt
et iō dicit sponsa. o xp̄e spōse iō desidero osculari
osculo oris tui q: nō solū vbera tua sunt meliora
vino ad inebriādū et magis fragrātia vnguentis
optimis ad delectādū sz ēt q: nomē tuū est suauis
simū et penetratiuū et p̄seruatiuū et sanatiuū ꝛ li
nitiuum et attractiuū et odoriferū, sicut oleū aro
maticū effusuz sup capita regū ꝛ sacerdotū et sup
infirmos et sup capita amantiū. Et iō adolescē/
tule. i. plebs et ppls gētilis noviter dilexerūt et se
cute sunt te. C ¶ Itē p ista duo vbera xp̄i p̄nt itel/
ligi duo testā. s. ve. et no. a q̇bus ecclesia spōsa xp̄i
iugiter suggit lac doctrine salutis. Itē multi solū
per vbera xp̄i intelligūt solā doctrinā euangelicā
et p vinū intelligūt scripturā ve. te. vt sit sensus. s.
q melius est lac no. te. q̄ scriptura vinaria cerimo
niarū ve. te. sed hoc vide improprie dictū. Nā scri
ptura ve. te. nunq̄ fuit dicta vinū sz vinea q̄ nūq̄
fuit matura: nec ptulit vinū nisi p xp̄m i no. te. Et
sic doctrina xp̄i euangelica nō solū dr̄ lac sed etiā
vinū vt patuit p totā expositionē libri psal. et pa
tebit etiā inferius cātico sexto vbi dicet xp̄s. Bi/
bi vinū cū lacte meo: inebriamini amici ꝛc. Sic ḡ
doctrina xp̄i nō solū dr̄ lac delectabile et nutriti/
uū: sz ēt vinū iebriatiuū ꝛ vnguētū odoriferū. Et
nomē ei⁹ dr̄ oleū aromaticū effusuz p totū mūdū
In cui⁹ ṽtute apl̄i demonia eiecerūt: et serpentes
pctōrū extinxerūt et venena mortifera nō eis no/
cuerunt: et idolis cōminutis et p̄ncipe huius mū/
di foras electo: oēs reges ꝛ impatores cum pplo
gētili iugo fidei subiecerīt. B ¶ Est tñ aduertēdū
q inter cetera q̄ reddūt materiā huius li. difficilez
ad exponendū et intelligēdū et diuersitas trāsla/
tionū q: in multis nr̄a translatio differt a lr̄a he/
braica vñ vbi nr̄a trāslatio hz osculet̄ me osculo
oris sui q: meliora sūt vbera tua ꝛc. lr̄a hebraica
mō pūctuata hz sic. Utinā oscularetur me osculo
oris sui: q: meliores sunt amores tui odoramen/
tis optimis sicut oleū effusuz nomē tuū iō domi/
celle dilexerūt te. Que q̇dē lr̄a nō differt i snia in
hac petitiōe. Que q̇dē diuersitas trāslationū ac/
cidit ex ēquocatiōe vocabulox hebraicox pp de/
fectū lr̄aliū vocaliū vt dictū fuit i plogo li. psal.
trac. vj Uñ q: dictio hebraica posita in h̄ loco est
ēquoca ad vbera et ad amores: vel q: vbera maxi
me trahūt hoiem ad amorē. Iō nr̄a translatio se/
cuta est vnā significationē illi⁹ vocabuli ꝛ magis
exp̄mētē ṽitatē rei. Nā sicut pueri ponūt totū suū
amorē et delectationē in vberib⁹ mr̄is: ita fideles
in cōtēplatiōe doctrine xp̄i euangelice et toti⁹ sa/
cre scripture. Itē sicut vinū materiale abūdanter
et copiose sumptū inebriat hoiem trahēs ip̄m ex
tra se: ita p̄iter imo multo fortius cōtēplatio do/
ctrine xp̄i et iuge studiū sacre scripture p xp̄m de/
clarate extrahit hoiem extra se trāsformādo ip̄m
in amorē xp̄i sponsi sui. Et sic bene pprie et accō/
modate doctrina euāgelica ꝛ grā sacrorū dr̄ vinū
inebriatiuū et lac nutritiuū exortū et exhaustū ex
vberibus xp̄i. Et dr̄ vnguentū odoriferū et oleum
aromaticū vt magis patebit infra. Et iō aduer/
tat fidelis lector ad pprietates vocabulox que
pabolice metaphorice ponunt̄ in h̄ lib. Deinde
cū dicit Trahe me post te ꝛc. ponit secūdam: nam
postq̄ explicauit ꝛ exposuit cāz sui desiderij et pe
titionis. s. quare petiuit osculari p̄sonaliter a spō
so: eo q meliora sunt vbera eius vino et fragrātia
vnguētis optimis ꝛc. Iō i hac scd̄a petitiōe petit
trahi ad amorē spōsi: ꝛ post spōsum p illa vnguē/
ta fragrātia doctrine xp̄i euāgelice et p p̄dicatio
nē et sctitatē ei⁹ vt possit suggere lac euāgelicū ꝛ
grām sacrorū ex vberib⁹ ei⁹. Et iō ait o xp̄e spon/
se mi trahe me post te p grām et legē tuā euāgeli
cā et oēs fideles curren⁹ i odorē vnguētorū tuox
euāgelicorū: et in odorē tue bōe ɔuersationis et
exēpli vite tue et doctrie et sctitatis vt sim⁹ bon⁹
odor xp̄i p bonā famā et sctitatē. ¶ Ad cui⁹ itelle
ctū est notandū q tota iusticia et p̄fectio in q̄ fuit
Adā creat⁹ ɔsistebat in q̄dā ɔformitate volūtatis
eius ad diuinā volūtatē: et sic tota eius sctitas et
debit⁹ ordo ɔsistebat in q̄dā rectitudie et sub al/
ternatione et obedientia p̄tiū inferiorū ad supio
rē: et vir̄ sēsualitatis ad rōnē. Et isto mō aīa ipi⁹
Adā hēbat imperiū absolutū supra corp⁹ ꝛ spūs
supra carnē: et rō supra sensualitatē ꝛ iō erat dn̄s
suorū actuū tā in affectu q̄ i effectu: eo q rō trahe
bat sensualitatē ad libitū suū et spūs carnē. Et h̄
hēbant et possidebant primi parētes in premiuz
iusticie originalis. Nā intm̄ partes inferiores et
oēs alie creature obediebant eis et ipsi habebāt
liberū imperiū sup eas inquantū ipsi obediebāt
deo: et fuerunt voluntates eorū cōformes diuine
voluntati. sed qñ ipsi peccauerūt et deuiauerunt
a diuina volūtate: ilico caro eorū insurrexit aduer
sus spm̄ et sensualitas fuit rebellis et cōtradixit
rationi: et fuit corruptus et peruersus totus odo
interior et corrupta natura et sauciata et vulne/
rata in suis potētijs. Et ɔuersus appetit⁹ sensiti
uus et auersus ab oi bono ꝛ ɔuersus ad oē malū.
Et sicut rō trahebat sensualitatē ad se añ lapsuz
ita post lapsum peruerso mō sensualitas vt pluri
mū attrahit ad se rōnē. Et sic rō mansit subiecta
sensualitati ꝛ carni ꝛ mūdo ꝛ diabolice suggestio
ni. Naz postq̄ sensualitas fuit corrupta faciliter
trahit̄ a mundo et diabolo et postq̄ rō pdidit im
periū supra sensualitatem faciliter trahit̄ ab ea
et sic trahit sua quenq̄ voluptas puta ad supbiā
auariciam et luxuriam et cetera flagitia et vitia.
Nec pōt hō ex pprijs viribus ab his se retrahere
nec eis resistere postq̄ pdidit liberū imperiū nisi
iuuetur auxilio dei et gratia per iesuz xp̄m: quem
deus pater constituit mediatorē et auxiliatorē et
iustificatorē oim hoim. Qui erat venturus ad tra
hendū oia ad seipsum p odorē vnguentorū suorū
euangelicorū et ideo dicit trahe me post te ꝛc. B
¶ Sed ad maiorē euidentiā est notandū s̄m Aris/
totē x. Metaphisice q in vnoquoq̄ gn̄e est dare
vnum qd̄ est metrū et mēsura oim illius generis.
Sicut ignis est in gn̄e calidorū et albū in genere
colorū. Ita ergo p̄iter in gn̄e malox moraliū dat̄

diabol⁹ tāq̄ metrũ ⁊ cā ꝑsuasiua oīm maloꝝ. Ita ergo etiā ꝑiter ꝑ oppositũ de⁹ pr̄ constituit filiũ suũ xp̄m deũ ⁊ hoiem vt esset metrũ ⁊ mēsura ⁊ cā effectiua oīꝫ bōꝝ grē ⁊ glīe ⁊ oīꝫ meritoꝝ ⁊ p̄miorũ ⁊ oīꝫ ꝟtutũ ⁊ actuũ meritorioꝝ. In quē xp̄ꝫ oēs hoies hērēt inspicere tāq̄ in exēplar ⁊ speculũ oīꝫ ꝟtutũ: ⁊ tāq̄ ducē ⁊ directorē in via ꝟtutũ. Quem oēs iusti debebāt seq̄ quocūq̄ iret ⁊ sic xp̄s ꝯiquātũ metrũ ⁊ mēsura oīꝫ bonoꝝ grē ⁊ glīe debebat dare oīb⁹ grām ⁊ glīaꝫ psal. lxxxiij. grām ⁊ glīaꝫ dabit dn̄s ⁊ iquātũ dux debebat oēs ducere ⁊ vocarē. Sꝫ inquātũ exēplar oēs debebāt ip̄m sequi ꝑ imitationē in odorē vnguētoꝝ suoꝝ. i. sequēdo ei⁹ sanctitatē ⁊ doctrinā ⁊ grām sacroꝝ: ⁊ sic expectabatᷓ xp̄s vt eēt collator oīꝫ bonoꝝ: ⁊ dux ⁊ tractor oīuꝫ fideliũ. Et norma ⁊ regula oīꝫ actuũ hūanoꝝ post q̄ tota humana natura fuerat corrupta in Adaꝫ. Ut sicut oēs hoies antea sequebātur fetorē corruptiōis quē serpēs antiquus insufflauerat in Adā Ita postea xp̄s traheret oēs ad se vt sequerentur odorē sue integritatis ⁊ sanctitatis ⁊ doctrine et ꝟitatis: ⁊ ideo dicit spōsa: o spōse veni ⁊ osculare me osculo oris tui veniēdo in carnē. Et quia vbera tua sunt meliora vino ⁊ fragrantia optimis vnguētis sanctitatis ⁊ q: nomē tuũ est diffusuꝫ ꝑ mūdũ sicut oleuꝫ odoriferum. Et nomē tuũ est odoriferũ sicut oleũ aromaticum effusum. ⁊ ideo adolescētule. i. plebs gētiliũ dilexerũt te recipiēdo fidē adorādo tuā potētiā in miraculis: ⁊ tuā sapiētiā in doctrinā ⁊ tuam sanctitatē in vita ⁊ hūilitate ⁊ mia. Idō trahe me post te ⁊ oēs currem⁹ in odoreꝫ vnguētoꝝ tuoꝝ. s. grē sacramētoꝝ ⁊ fidei articulorũ ⁊ donoꝝ spūssancti ⁊ oīm aliaruꝫ virtutũ ⁊ bonorũ. Itē est aduertēdũ q̄ sicut adam rapiēs cibũ ꝓhibitũ ex arbore totum genus humanum traxit ad pctm̄ suũ: ita pariter xp̄s ascendens in arborē crucis omnia traxit ad seip̄m Iohan. xij. Idō dicit spōsa. trahe me post te ⁊c. L ¶ Ad maiorē intelligētiā huius particule est notandũ q̄ decē vnguēta aromatica et odorifera effudit xp̄s in suo aduētu quibus reparauit totũ gen⁹ humanũ: et sanauit omnes infirmitates nr̄as: et restaurauit totaꝫ ruinā et defectus nr̄os. Ad quoꝝ vnguētoꝝ odorē cucurrerũt et currunt oēs fideles cuiuscq̄ sexus et etatis ⁊ cōditiōis et sequunᷓ agnũ quocūq̄ ierit. Un̄ p̄io effudit vnguētũ fidei. Ad cuius odorem currebāt oēs fideles ve. testa. et currũt oēs xp̄iani. Scd̄m vnguētũ fuit doctrine p̄ceptoꝝ et ꝯsilioꝝ euāgelicorũ. Ad cuius odorē currebāt oēs ap̄li et discipuli et turbe sequētes xp̄m. vt pꝫ Mat. xiiij. et ꝑ totũ discursum euangelicũ. Tertio effudit vnguētũ sanctitatis et oīm ꝟtutum in exemplũ oīuꝫ iustoꝝ ad cuius odorē currũt oēs aīe iuste ⁊ deuote et omnes status et conditiōes hoium puta pueri innuptecq̄ puelle iuuenes et virgines et senes ⁊ cōtinētes et vidue imitantes ei⁹ s̄ctitatē. Quarto effudit vnguētũ stupēdorũ miraculorum sanādo egros et demōiacos et suscitādo mortuos ⁊c. Ad cui⁹ odorē currebat m̄ltitudo magna lāguētiũ: q: virtus de illo exibat. Et quia videbant signa que faciebat sup hiis q̄ infirmabanᷓ Io. vj. Quinto effudit vnguētũ mortis et passiōis et patientie in suis laborib⁹ et ꝑsecutionib⁹. Ad cui⁹ odorē currũt oēs pctōres vt sanētur: ⁊ oēs miseri vt ꝯsolenᷓ in suis tribulatiōib⁹: vt patebit i sexto cātico. Et currebāt oēs martyres et currũt oēs afflicti. Sexto effudit vnguētũ septē sacroꝝ in remediũ oīum spūaliũ infirmitatũ. Ad cui⁹ odorē currũt oēs fideles cuiuscūq̄ sex⁹ ⁊ ꝯditiōis. Septio effudit vnguētũ septē donoꝝ spūsscti i die pēteco. sup apostolos. vn̄ receperũt oia dona graꝝ ⁊ gn̄a liguarum et intelligentiaꝫ sacre scripture ⁊c. Ad cuius odorē currũt oēs doctores et viri oēs xp̄iani. Octauo effudit vnguētũ ꝟtutis nois iesu. qđ est nomen oīpotētie et sapie et misericordie et salutis ꝑ qđ ap̄li demones effugabāt et mira signa faciebāt ⁊ tandē oia idola delerũt et totũ orbē fidei et iugo xp̄i subiecerũt. Ad cuius odorem currim⁹ oēs idis ferēter. Nono ꝯtinue xp̄s effudit vnguētũ bonarũ internaꝝ inspirationũ et grē actualis ad auxiliādũ et roborādũ liberũ arbitriũ et mouēdā volūtatē ad bn̄ agēdũ et malũ vitādũ et ad iplēda diuia p̄cepta. Ad cui⁹ odorē currit tota hūana natura i adā viciata et infirmata. vt in fine patebit. Decio effudit xp̄s vnguētũ glīficatiōis: ⁊ vltīe ꝑfectiōis ꝑ suā resurrectionē gl'iosaꝫ q̄ iā coīcauit q̄busdā sctis q̄ cũ eo resurrexũt ad gloriā. et cōicauit virgini matri sue: et communicabit oibus iustis in fine mundi ꝑ qđ vnguētũ sanabimur ab oīb⁹ defectibus et infirmitatibus corporalib⁹ et btificabimur in corpore et aīa et recipiem⁹ vltimā ꝑfectionē. Ex q̄bus oibus pꝫ q̄ xp̄s est metrũ ⁊ mensura et principiũ et fons oīm gratiaꝝ et bonoꝝ et ꝑfectionũ. Hoc ergo preuidens in spū spōsa veteris testamēti: q: preuidebat qualiter xp̄s erat effusurus supradicta decē vnguenta in reparatiōe toti⁹ hūane nature lapse. Idō cupiēs trahi ⁊ currere p⁹ ista vnguenta dicit Trahe me post te curremus in odorē vnguentoꝝ tuoꝝ. A ¶ Itē est aduertēduꝫ q̄ sicut deus existēs in archa linea test. vete. trahebat totũ illũ populũ ꝑ desertũ et totus ille populus sequebaᷓ archā in odorē thimiamatis et aliorũ vnguentorum: ita pariter xp̄s figurat⁹ ꝑ illam archā deus existens in carne et in archa humanitatis trahebat pp̄los in odorē sue p̄dicationis et sanctitatis et miraculorũ. Hoc ergo p̄uidēs in illa spōsa in spū dicit. Trahe me o xp̄e post te. sicut illa archa trahebat illũ populũ. Et curremus in odorē vnguētorũ sicut populus isrl' currebat post illā archā ⁊ tabernaculũ odoriferũ. B ¶ Deide ēt subdit tertio. Introduxit me rex i cellaria sua ⁊c. Petit spōsa introduci in thalamũ secretoꝝ spōsi sui xp̄i vt ibi doceat eā ꝓfunda secreta mysteria q̄ latent sub thalamo ⁊ velo sacre scripture: q: xp̄m spōsam in thalamũ et cellaria sua itroducere nil aliud est nisi fidelibus suis sacre scripture secreta reuelare. Et sic est dicendũ q̄ xp̄s introduxit apostolos et doctores. s. Aug. ⁊ Hiero. ⁊ Amb. in cellaria et apothecas secretorũ aromatum sacre scripture reuelādo eis altissima mysteria. Litera aũt hebraica hꝫ. Introducat me rex in domos secretas suas. Et sic litera est magis clara: q: ista petitio est optatiua: sꝫ frequēter trāslatio. lxx. ponit p̄teritũ ꝑ futuro ⁊ pro optatiuo propter certitudi-

nē ꝓphetie vt sepi⁹ dictū est in psalmis. Dicit ergo sponsa. Utinā sponsus me⁹ introducat me in cellaria sua.i.ad cellas ⁊ cameras secretas sacre scripture ⁊ ad thalamū suū vbi ipse latet:⁊ ad cellaria aromatū vbi reponunt̄ ⁊ latēt secreta mysteria no.te.velata in ve.testa.sub vmbra cerimoniarū. Qꝛ veritas euāgelica latebat sub vmbra ⁊ thalamo ⁊ velo ⁊ cortina illarū cerimoniaꝝ:quā veritatē sponsa desiderabat scire in aduētu sponsi:in quoꝝ intelligentia ⁊ gustu expectabat et petebat spōsa latere cū spōso:ideo subdit. Exultabim⁹ et letabimur in te.q.d.O spōse xp̄e si tu itroduxeris me in cellaria tua reuelādo mihi diuina mysteria et exhibēdo mihi lac euāgelicū ⁊ vnguēta sacroꝝ tūc oēs fideles memores vberū tuorū exultabim⁹ corpe ⁊ letabimur mente ⁊ tota aīa in te sugendo lac sapiētie ⁊ grē vbeꝝ tuoꝝ:qd̄ q̇dē lac desiderauerūt sugere oēs pr̄iarche ⁊ ꝓphete. Et iō recti ⁊ iusti ⁊ oēs fideles diligūt te sup̄ oē vinū materiale ꝓpter tale lac euangelice doctrine ⁊ grē sacramētoꝝ. Cui lacti null⁹ sapor corpalis est cōparād⁹. Et nota ꝙ ly sup̄ vinū pōt etiā ordinari cū ly memores vberum tuorum vt sit sensus.s.nos memores vberū tuorum exultabimus ⁊ letabimur in te: sup̄ oē vinū corpale.⁊ ideo recti et veraces gustantes lac vberū tuorū diligūt te. Sed miseri ⁊ ceci iudei et obstinati in sua malicia:qꝛ nolūt gustare lac vberū tuoꝝ sed currūt post bona tp̄alia. Iō nō diligūt te manētes in vmbra legis nō desiderātes itrare in cellaria tua:⁊ comedētes vinaciū et amurcā ⁊ paleas:a q̇b⁹ xp̄s expssit vinū ⁊ oleū et granū euāgelicū. Et reposuit in cellario ⁊ horreo suo.vt frequēter in expositiōe psalmorū dictū est. In hec ergo cellaria vini ⁊ olei euangelici et in apotecas aromatū:⁊ in horreū frumēti euāgelici sepati a paleis legis petit introduci ista spōsa vt ibi fruat̄ ⁊ letet̄ in spōso. B ¶ Ex oib⁹ ḡ supradictis ptꝫ ꝙ hucusq; tria petit sponsa. Primo osculari p̄ incarnationē ⁊ familiarē doctrinā ⁊ cōuersationem ⁊ redemptionem ⁊ glorificationeꝫ. Scd̄o petit trahi p̄ predicationē sponsi ⁊ aromata euāgelica. Tertio petit itroduci in secretū thalamū ⁊ cellaria spōsi vt cū eo fruamur bōis spūalibus vt patet. Et notāter petit introduci in cellaria spōsi ⁊ nō in solū vnū cellariū:eo ꝙ xp̄s spōs⁹ ecclesie habet duo cellaria.s.vnū bonoꝝ gratie in hoc seculo in quo reponūtur bona grē sacramētorum ⁊ secreta sacre scripture. Et habet alterum cellariū.s.glorie in quo reponūtur oīa bona glorie ⁊ fruitionis ⁊ eterne beatitudinis.et ideo spōsa petit itroduci in hec duo cellaria successiue dicēs. Introducat me rex in cellaria sua. Item ēt dicit sponsa.vtinam introducat me sponsus meus xp̄s in thalamū suū ⁊ cellaria sua:vt ibi reuelet ⁊ doceat me mysteria sacre scripture sicut de⁹ quōdam introducit moysen in tabernaculū federis ⁊ ibi loquebant̄ ipsi familiariter tanꝗ amicus ad amicū ⁊c. Ex supradictis ptꝫ qualiter sponsa sub quadā metaphora quinq; noibus appellat christum sponsuꝫ suū. C ¶ Nā p̄io vocat ipsuꝫ osculum dei ꝓpter mysterium incarnationis:scilicet vnionis humanitatis ad verbū. Secūdo vocat ipsum vbera dei inquātū ex eo totus mundus debebat sugere copiam sapientie ⁊ lactis euangelici. Tertio vocat ipsum nomen dei. Nam sicut nomē vocale vel scriptum notificat cōceptum interiorē et notificat proprietates vniuscuiusq; rei:ita xp̄s verbū incarnatū notificauit mūdo oīpotētiā ⁊ sapientiaꝫ ⁊ iusticiā ⁊ m̄iam dei patris.ꝓut fuit declaratum psal.viij. Itē quarto vocat ipsum oleū effusum odoriferum ratiōe sanctitatis vite ⁊ doctrine que per predicationē apl̄oꝝ p̄ totū orbem fuit diffusa. Quinto vocat ipsum vnguētum aromaticū odoriferū rōne passionis ⁊ m̄ie inq̄tuꝫ p̄ vnguētum sue passionis iram p̄ris erga nos placauit ⁊ mollificauit:⁊ vulnera nostra sanauit ⁊ in ecclesiastica sacramēta odorē ⁊ v̄tutē vnguēti passionis inspirauit:q̄ quidē ecclesiastica sacramēta sunt vnguēta passiōis xp̄i:p̄ q̄ vnguenta xp̄s nos trahit ad se ad quoꝝ odorē oēs fideles ipsum sequnt̄ ⁊ in cellaria ei⁹ introducunt̄. Ex quib⁹ oib⁹ sequit̄ ꝙ christus est principium ⁊ metrum et mensura omnium bonorum humane nature.

Nigra sum sed formosa ⁊c.

¶ Hec est quarta pars p̄ncipalis hui⁹ p̄mi cātici: in qua salomon introducit plebē gentilē petēteꝫ sociari cū plebe israelitica ⁊ fideli:et simul cū ea recipere xp̄ꝫ spōsuꝫ suū vt ex vtroq; pplo fiat vna ecclesia ⁊ sponsa xp̄i. Ad cui⁹ intellectū est notandum ꝙ lꝫ multi de ppl̄o gētili fuerint sociati populo dei in veteri testamēto:tn̄ inter ceteros tres mulieres sponte fuerunt sociate ppl̄o dei. In q̇b⁹ precipue fuit figurata spōtanea cōuersio ppl̄i gētilis ad fidem xp̄i. Et fuerūt figura q̄uo ex cōuersis de populo iudaico ⁊ gentili debat fieri vna ecclīa sub vno rege ⁊ capite xp̄o. Quarum p̄ma fuit Thamar.vn̄ legit̄ Gen̄.xxxviij.ꝙ post venditionē ioseph:iudas discedēs a fratrib⁹ suis venit in cānas. Et ibi diuertit ad codolamitā:⁊ vidit ibi filiā hois cananee noīe Sue:⁊ accepit eā in vxorē:ex q̄ genuit tres filios:quorum primo noīe. Her tradidit Thamar in vxorē. Ex quo ptꝫ ꝙ Thamar erat de filiab⁹. Chanaā ⁊ de ppl̄o gētili. Sꝫ mortuo p̄mo filio iūxit eādē. Thamar filio scd̄o noīe. Onā in vxorem:quo mortuo absq; liberis restituit eaꝫ iudas in domū p̄ris sui:vt ibi viueret in viduitate expectādo sellā tertiū filium in virū:tūc ipsa thamar vidēs ꝙ sella nō libēter volebat immo fugiebat accipere eaꝫ in vxorem. Et p̄uidēs thamar in spiritu qualiter xp̄s in lege promissus nō poterat descēdere nisi de tribu iuda:tūc simulato habitu meretricali posuit se in biuio:dum iret iudas socer su⁹ ad tondēdas oues. Quā vidēs iudas putās esse meretricē cōcubuit cum ea:ex qua genuit Phares ⁊ zarā:ex quo Phares descendit xp̄s s̄m carnē. Et sic Phares fuit mixt⁹ ex duob⁹ ppl̄is.s. israelitico ⁊ gētili. Per qd̄ mysteriū fuit figurata ecclīa xp̄i ꝯgregāda ex illis duobus ppl̄is. Thamar ergo figurauit pplꝫ gētilē spōte ad fidē xp̄i vēturuꝫ:⁊ Phares figurauit ecclīam ex vtroq; populo cōgregādaꝫ. Et figurauit etiā Phares q̄lit̄ xp̄s ab eo descēdēs s̄ꝫ carnē debebat vtrūq; pplꝫ redimere ⁊ saluare. B ¶ Scd̄a v̄o mulier ex pplo

gentili q̄ fuit spōte iuncta pplo israelitico fuit Raab:q̄ recepit et saluauit exploratores:q̄ sola cum domo sua fuit liberata et reseruata in vastatione hierico vt ptz Josue.vi.q̄ quidē Raab postea fuit iūcta in vxorē ipsi salomō pncipi trib⁹ iuda ex qua genuit booz. Et ptz q̄liter et ipsa raab fuit figura ppli gētilis ad fidē venturi. Sed multo clari⁹ fuit figura hmōi ipa ruth moabita. Unde legitur ruth in pmo ca. q̄ orta fame in terra iuda: quidaȝ vir appellatus Helimelech cōpulsus inedia pfectus est in terrā moab cū noemi vxore sua et duobus filijs.s. Malaon et chelion. Et fctm̄ est cum moreref Helimelech in terra moab: mãsit neomi orbata viro vidua cū duob⁹ filijs q̄ acceperūt singulas vxores de pplo moabitaꝝ: q̄ post decēniū ambo mortui sunt. Tūc aūt neomi videns se orbatam viro et ābob⁹ filijs decreuit redire in bethleē patriā suā. Ruth aūt vna ex nurib⁹ suis vehemēti affectu statuit nō dimittere socrū suā: immo venit cū ea in bethleem iude. vñ cū noemi diceret ipi vt reuerterel ad pplm suū ꝛ ad deos suos: ipa rñdit dicens. Ppls tuus ppls meus: et deus tuus deus meus. Et quocūq̄ perrexeris ibo. Et vbi morata fueris ego pariter morabor. Et sic tādē ruth moabita venit cū noemi in bethleem viuens cū ea fm legem moysi in magna hūilitate ꝛ paupertate. Tūc aūt accidit q̄ tpe messis ruth abijt ad agrū ipsi⁹ booz veri effrathei: et sequebaf messores colligēdo spicas cadentes de manibus messoꝝ pro vita sustentanda. Uidens aūt booz honestatē ꝛ hūilitatem mulieris pcepit ipsi ne abiret ad aliū agrū sed colligeret spicas in agro suo. Et voluit vt cōederet ꝛ biberet simul cū messorib⁹ ꝛ ancillis suis. Que cū fuit satiata reuersa ē ad noemi socrū suā. et narrauit ipsi oīa bñficia q̄ booz fecerat erga eā Tūc vo noemi narrauit sibi q̄liter iste booz erat cōsanguine⁹ viri sui Abimelech. Et sic pcepit ipsi vt rediret iterū ad agrū eius ad colligendas spicas. Et cū booz dormiret de nocte in area et accederet ad pedes eius: et cooperiret se pallio eius ꝛ faceret oīa q̄ sibi booz diceret. Cū aūt Ruth fecisset oīa iuxta ɔsiliū noemi surgēs booz a somno et reperiens Ruth ad pedes suos q̄siuit q̄nā esset: illa aūt rñdit dicēs. Ego sum ruth ancilla tua. Expande palliū tuū sup ancillā tuā: qꝛ ppinquus es. Tūc inquit ille bñdicta es tu a dño filia: quia priorē miam posteriore supasti et nō es secuta iuuenes paupes siue diuites: et tunc booz facto discursu ppinquitatis ipsius helimelech socceri ipsius ruth: accepit eā in vxorē. Ex q̄ genuit Obeth: qui genuit Jesse: qui genuit Dauid patrem Salomonis. Et sic ptz q̄liter ista ruth moabita de populo gētili cū magno affectu iuncta fuit pplo dei Et que cupiebat esse ancilla facta est vxor et dña in domo ipsius booz: ex qua xp̄s descendit fz carnem: per qd̄ mysteriū preuidit Salomon in spiritu totū mysteriū ɔuersionis totius populi gentilis ad fidē xp̄i: eo q̄ Salomon erat pronepos huius ruth: et ideo frequenter cōtemplabatur hmōi mysterium. Uñ per hoc q̄ ruth cū tanta hūilitate et instantia adhesit ipsi noemi et secuta est eā dicens. Quocunq̄ perrexeris ibo: et vbicūq̄ morata fueris morabor ppls tuus ppls meus: ꝛ deus tuus: deus meus ꝛc. Per hoc preuidit salomon in spū qualiter ppls gētilis dimissa idolatria ꝛ omi ritu superstitioso cū magna hūilitate debebat venire ad fidē xp̄i: ꝛ recipere eius legē euāgelicā. Et debebat adherere cū conuersis de plebe israelitica: ꝛ cū eis simul fieri vnus ppls xp̄ianus: et vna ecclia sub vno vero deo ꝛ vno capite xp̄o. Et per h̄ q̄ ista ruth cū sua hūilitate ꝛ magna pseuerãtia ea que colligebat spicas post messores: ꝛ desiderabat esse ancilla: facta est dña domus ꝛ copulata in vxorem ipsi booz. Per hoc preuidit salomon in spū q̄liter plebs gētilis que nunq̄ habuerat legem: nec ppbetas: sed desiderabat colligere spicas post aplos: et postea per suā hūilitatē ꝛ fideȝ iuncta fuit in sponsam xp̄o sponso suo: ꝛ fuit dña principalis in ecclia synagoga reprobata: ꝛ ipsa q̄ cupiebat colligere spicas sacre scripture post apostolos: facta est postea dñs totius messis scripture sacre. Qꝛ pro maiori pte oēs doctores q̄ exposuerūt sacrā scripturā vtriusq̄ testi fuerūt ɔuersi de pplo gētili: vt pz de eusebio ꝛ ambrosio ꝛ augustino ꝛ hieronymo ꝛc. Itē per hoc q̄ ruth sole denigrata lauit faciē suā ꝛ expoliauit se vilibus vestimentis ꝛ induit se nouis vestimētis qñ venit de nocte ad lectū ipsius booz: per hoc preuidit salomon in spū q̄liter plebs gētilis sorde ꝛ estu idolatrie denigrata et dealbata a nigredine idolatrie et expoliata ab omni falsa superstitione p fidem debebat indui nouis vestimentis fidei: et iungi spōso suo xp̄o: ꝛ debebat renouari vestibus nuptialibus in domo xp̄i sponsi sui ꝛ debebat vngi baptismo ꝛ chrisma te salutis ꝛ lauari et dealbari a nigredine peccatorum et sorde idolatrie et sic tota ecclesia ex istis duobus ppl̄is per fidē cōgregata debebat viuere sub vno spōso ꝛ pastore xp̄o. Itē per hoc idem preuidit xp̄m ex vtroq̄ populo nasciturum. Et per hoc q̄ xp̄s ex vtroq̄ pplo erat fm carneȝ nasciturus preuidit in spiritu qualiter vtrūq̄ populū xp̄s erat saluaturus. Preuidēs ergo salomon in spiritu spontaneam conuersioneȝ populi gentilis ꝛ vnionem eius cum conuersis d populo israelitico sub vno sponso ꝛ pastore xp̄o in vna ecclesia: et per oīa mysteria supradicta et maxime per mysterium ipsius ruth moabite: in q̄ maxime ꝛ clarius fuit figurata conuersio gētiliū. Ideo in hac quarta parte huius primi cantici introduxit plebē gētilem sorde idolatrie denigratā venientem tanq̄ ouem perditā ꝛ peregrinā cupiētem et petentē cum plebe israelitica ꝛ fideli sociari ad recipiendum sponsum suum et pastoreȝ xp̄ȝ Ubi duo facit: nã primo facit quod dictum est. secundo conuersa ad xp̄m petit ab eo tanq̄ a vero pastore pasci: et sub eius vmbra quiescere et protegi ibi. Indica mihi quem diligit anima mea. Quantum ergo ad primum videns ista plebs gentilis: q̄ plebs fidelis et israelitica fuerat iã diu ab adã vsq̄ ad salomoneȝ per verba de futuro christo desponsata: et videns q̄ ipsa quondam deuiauerat a fide vnius dei ad idola per cham et Nenroth ꝛ zoroastem et ninum et alios qui inceperunt idola colere, et videns se tali sorde ꝛ estu denigratam: et

videns q plebs fidelis petebat a xp̄o sponso psonaliter osculari et trahi: et ad thalamū eius introduci: ideo rogat filias hierusalē: scz plebē fidelem ne despiciat eā in tali expeditiōe: sed recipiat eā in sua societate ad recipiēdū xp̄m: qz lz ipsa plebs gētilis eēt denigrata foris pro ydolatriam: tn̄ ipsa ita erat pulchra quo ad naturā sicut plebs fidelis p̄ma erat ad imaginem dei creata: et p ɔñs ita erat capax fidei et beatitudinis sicut ipsa. Itē qz xp̄s ita erat ex ipsa plebe gentili nasciturus sicut de israelitica: et per ɔñs ita erat ipsam redempturus: ideo dicit ista plebs gentilis: o filie hierusalem. i. plebs israelitica et fidelis que videtis dominum per fidem recipite me in vestra societate vt xp̄s spōsus osculet me simul vobiscū osculo oris sui per incarnationem et trahat me per legis euāgelice predicationem et introducat me in cellaria sua per redēptionē et secretorū reuelationē: qz ita ē nasciturus ex me sm carnē sicut ex vobis: et nolite me cōsiderare q fusca sim: nā lz sim nigra p peccatū tn̄ sum formosa per naturā: qz ad imaginē et similitudinē dei sum creata: qz cūcta que fecit de⁹ erāt valde bona: sz postea offuscauit et decolorauit me sol. i. estus peccati et idolatrie: eo q nō vixi sub vmbra et fide vnius dei. Et ponit hic sol effectiue p estu cōburente et denigrāte: et sic ponit cā pro effectu: et ideo fui denigrata pdendo albedinem fidei quā habuit Adā et Seth et Enos et Noe et ceteri patres mei. Vñ ista nigredo accidit mihi ex infidelitate: qz filij eue matris mee pugnauerūt ɔ̄ me isto modo: nā ipse cham et nēroth et ninus et ceteri idolatre qui fuerūt filij eue matris mee: qz oēs descēdimus ab vna matre eua et ab vna gñatione ipsi⁹ noe: et etiā oēs moabite filie loth et oēs hysmaelite et idumei descenderunt a thare et vxore eius matre abrae et aram: et sic oēs isti filij matris mee pugnauerunt ɔ̄ me: decipiēdo aīam meā et denigrādo eam p idolatriam. Isti eñ filij matris mee eue vl' melche posuerūt me custodē. i. cultorē in vineis idolatrie. i. cōmouerūt me et docuerunt me falsos ritus idolorū et coegerūt me custodire et obseruare detestabiles ritus et superstitiones idolorū: et sic vineam meam non custodiui: idest non colui: idest legem nature quam deus tradidit ipsi adam et noe et melchisedech et abrae et ipsi iob et ceteris fidelibus nō custodiui: nec seruaui. Qz illa erat vinea mea ppria quā de⁹ tradiderat prīb⁹ meis supradictis colendā. in cuius cultura sub fide xp̄i vēturi fuerūt saluati: sed venerūt supradicti filij mr̄is mee et relicta vera vinea dei declinauerūt ad falsam vineam idolatrie: et illam docuerūt me seruare: et sic in tali sorde et estu pctōr posita extra vmbram fidei vnius dei fui denigrata et abhominabilis facta q̄tum ad extra: sed non restat quin maneat ymago dei in aīa sm quam sum capax fidei et gratie et redēptionis: et ideo lz sim nigra ad extra sicut tabernacula cedar q̄ sunt nigra et squalida propter ardorem solis: tn̄ ego sum formosa naturaliter adintra inquantū sum ad imaginē dei: et sic sum formosa adintra sicut pelles. i. cortine templi salomonis. nā sicut tēplū salomonis adintra erat totū ornatū et pulchrū cortinis sericeis et aureis et diuersorū colorū: ita deus ornauit aīam meā donis nature. s. quinq sensibus corporalib⁹: et tribus spūalibus potentijs et incorruptibilib⁹. s. intellectu et memoria et volūtate quib⁹ sum capax ad gratiam et redēptionē et gloriā pcul pulsa nigredine idolatrie et pcti. Ergo o filie hierlm: nec me despiciatis: nec recusetis me in vr̄a societate recipere ad osculādum spōsum in suo aduētu: vt simul viuamus sub vno sponso et pastore xp̄o et sub vna lege et fide et baptismo. A ¶ Ex supradictis ptz q ruth moabita cū thamar et raab tāq̄ pcuratrix totius plebis et ppli gentilis venit figura ad plebem israeliticam petēs simul cū ea sociari sub eodē diuino cultu et fide xp̄i futuri vt simul pplus gētilis saluaret in xp̄o cum plebe israelitica et fieret vnus ppls cū ea. et sic ruth in psona tott⁹ ppli gētilis dicebat. Nigra sum sed formosa. B ¶ Notandū est etiā q nō solū supradicte tres mulieres erāt de pplo gētili: sed etiā oēs. xij. pr̄iarche fuerūt filij mulierū de pplo gētili. Vñ iacob qui et israel p̄mo genuit sex pr̄iarchas ex lya filia laban hoīs gentilis. Scdo genuit duos. s. ioseph et beniamin ex rachel filia eiusdē laban. Tertio genuit duos ex celfa et duos ex bala q̄ ambe erāt ancille et de pplo gentili. et sic ptz q̄liter oēs. xij. pr̄iarche erāt filij mulierū d pplo gētili q̄ libēter adheserūt ipsi israeli et etiā ptz q̄liter israel ex mulierib⁹ alienigenis de pplo gētili genuit oēs. xij. pr̄iarchas: ex quib⁹ fuit multiplicatus totus ppls israel. Ex supradictis ergo sequit q plebs iudaica moderna falso et stulte et inaniter gloriat de natura sua. Nam et si vult incipere naturā suā ab abraā ipse erat ex parentibus dijs alienis et idolis seruientibus vt ptz Josue vltimo. Si aūt vult incipere naturā suā a iacob et. xij. pr̄iarchis. ipsi erāt oēs filij seruitutis et mulierū de pplo gētili. vñ iacob pcio seruitutis emit duas vxores. s. lyā et rachel. vnde ipse dixerūt. Pr̄ nr̄ vendidit nos et cōedit pciū nostrū: vt. ptz. Gen. xxxj. C ¶ Et sic ptz q̄liter oēs sunt filij seruitutis. Itē seruitus istorū magis patuit in captiuitate egyptiaca vbi fuit sub onerib⁹ dorsum eius et manus eius in cophino seruierūt. Itē magis patuit in terra pmissionis tpe iudicū vbi decies fuerūt traditi seruituti finitimorū. Item legit. s. paraly. ij. q salomon q̄nuit et nūerauit oēs pselitos in terra israel numero. cliij. de numero quorū destinauit. lxx. qui humeris onera portarēt et. lxxx. qui lapides de mōtibus cederēt. Ex quo sequitur q oēs illi erāt aduēticij de gētilitate ad iudaismū: ex quib⁹ maxima ps iudeorū descēdit. Ex quo sequit q totus ppls iudeorū est fili⁹ seruitutis sm carnē et de pplo gētili: et sic nō hz vñ glorieť d natura sua: sz magis vñ vilipēdat. Deinde cū dicit. Indica mihi quē diligit aīa mea ⁊c. Petit ista peregrina: scilicet plebs gentilis simul pasci cum spōsa et pregi sub vmbra sponsi. D ¶ Ad cuius intellectum est prio notandū q salomō sumit parabolā ex mysterio nubis obumbrantis tabernaculum: vnde legitur Exo. vlti. q postq̄ tabernaculū dñi fuit fabricatū et erectū: et archa testamēti reposita intra tabernaculū ilico quedā nubes obūbrauit et incubabat supra tabernaculū: que q̄dem

nubes quattuor faciebat. Nã prio ꝑ totã noctẽ il-luminabat totũ tabernaculũ circũquaq; i die aũt obũbrabat ipm ꝓtegẽdo ab ardore solis ⁊ cauma-tibus. Scdo dirigebat totũ exercitũ ꝑbẽdo ipi du-catũ ꝑ totũ desertũ: qꝛ ad motũ illius nubis moue-bat et dirigebat totus exercit⁹. Tertio illa nubes pluebat mãna ad refectionẽ ⁊ nutritionẽ toti⁹ exer-citus: quo cibo tot⁹ exercit⁹ pascebat. Illa ḡ nu-bes illumiabat ⁊ ꝓtegebat et dirigebat et pasce-bat illũ. Per qđ mysteriũ ꝓuidit salo. qualr xp̄us fili⁹ dei debebat cubare in tabernaclo eccl̃ie tãq̃ caput ⁊ sedere in thalamo eius tanq̃ spõsus ⁊ qlr spũsſctũs debebat incubare supra totã eccl̃iaʒ et obũbrare eã et illuminare et ꝓtegere et regere et pascere eã pabulo eccl̃iasticoꝝ sacroꝝ: qꝛ spũssan-ctus iugiter pluit suꝑ eccl̃iam mãna sacroꝝ ⁊ gra-tiarũ ⁊ donorũ. Ex supradicto ḡ mysterio accepit salomõ parabolã ad petendũ pasci ⁊ quiescere et ꝓtegi ⁊ dirigi in eccl̃iam xp̄i sub vmbra spũsſcti. Scdo est notandũ ꝙ sicut superius salomõ intro-duxit plebẽ israeliticã ⁊ fidelẽ ad loquẽdũ sub me-taphora spõse: ita hic introducit plebẽ gẽtilẽ sub metaphora peregrine ⁊ gregis errantis. C ¶ Et cã hui⁹ diuersitatis est: nã plebs fidelis sꝑ man-sit colona ⁊ ciuis in ciuitate intra muros fidei xp̄i futuri ab adã vsq; ad aduẽtũ xp̄i: ⁊ sic sꝑ fuit spon-sa xp̄i ꝑ fidẽ. Sʒ plebs gẽtilis postq̃ deuiauerat a fide vnius dei post noe ⁊ declinauerat ad idola sꝑ errauerat extra ciuitatẽ dei tanq̃ pagana ⁊ pe-regrina ⁊ tanq̃ ouis q̃ perierat sine pastore vero ⁊ ꝓprio: ducta per diabolũ ⁊ denigrata sorde idola-trie et oim vitiorũ: ⁊ iõ salomõ in hoc prio cãtico introducit plebẽ israeliticã ⁊ fidelẽ tanq̃ sponsaʒ ad loquẽdũ cũ spõso suo xp̄o: cui ab initio fuit de-spõsata per v̄ba de futuro vt dictũ est. Sed plebẽ gentilẽ introducit ad loquẽdũ tanq̃ peregrinã et ouẽ ꝑditã querẽtẽ pastorẽ qui pascat eã ⁊ ꝓtegat sub vmbra sua et dirigat ⁊ illuminet eã. ¶ Unde sicut illa petit ꝑsonaliter osculari ⁊ trahi ⁊ intro-duci in thalamũ tanq̃ spõsa a spõso: ita ista ouis perdita et peregrina et erratica petit pasci ⁊ ꝓte-gi et dirigi a xp̄o vero pastore. D ¶ Et ideo iste li-bell⁹ pri dr̄ epithalamiũ. i. cãticũ spõsale siue nu-ptiale inq̃tũ eccl̃ia introducit ad loquẽdũ tanq̃ spõsa ⁊ xp̄s tãq̃ spõsus: et pri dr̄ Bucolica q̃dam inq̃tũ eccl̃ia introducit tanq̃ ouis siue tanq̃ grex ouiũ ⁊ tanq̃ ꝑegrina ad loquẽduʒ pastori suo xp̄o. Et etiã dr̄ quedã georgica inq̃tũ eccl̃ia introducit sub metaphora vinee aut agri aut horti. Sʒ oia ista ꝑñt cõprehẽdi sub metaphora bucolica et cã-tico bucolico. Un̄ cãticũ bucolicũ dr̄ cãticũ pasto-rale: in quo introducũtur pastores ad loquẽdũ de ouibus et armẽtis et de pascuis et fructib⁹ et flo-rib⁹ et arboribus: vt pʒ i bucolicis theocriti ⁊ v̄gi-lij. Ita ḡ pariter facit salo. in isto lib. nã sicut ver-gili⁹ introducit in Buco. poetas: tanq̃ pastores loq̃ntes de gregib⁹ sub metaphora altissimarũ ar-borũ et magnoꝝ leonũ et loquentes de ꝑplis sub metaphora arbustorũ ⁊ miricarũ: cũ dicit in q̃rta egloga. Sicilides muse paulo maiora canam⁹. Si ca nim⁹ siluas silue sint ꝯsule digne ⁊c. Ita pr̄iter sa-lomõ in h̄ lib. introducit xp̄m nõ solũ tãq̃ spõsum sed tanq̃ pastorẽ et arborẽ altissimã prebẽteʒ vm-brã et refrigeriũ toti eccl̃ie. Et ꝑ caprea et ceruos caproꝝ itelligit pr̄iarchas ⁊ ꝓphas: ⁊ ꝑ pastorẽ q̃nq; intelligit ap̄los: ⁊ ꝑ malagranata intelligit martyres et ꝑ poma et ceteros itelligit doctores et cõfessores: et ꝑ lilia intelligit v̄gines: et ꝑ vineã et hortũ et agrũ intelligit totã eccl̃iam fideliuʒ et per custodes vinee intelligit reges et p̄latos: vt la-tius patebit ꝑ totũ istũ lib. in quo ad magnã ꝑteʒ ꝓcedit mõ bucolico ⁊ georgico: vñ qꝛ salo. loq̃tur de eccl̃ia ꝯgregata ex duob⁹ ꝑplis. s. israelitico et gẽtili: iõ loq̃tur in hoc li. sub duplici stilo: nam qꝛ plebs israelitica venit ad xp̄m tanq̃ sponsa q̃ diu añ fuerat ipi ꝑ fidẽ per v̄ba de futuro despõsata: iõ introducit ipam tãq̃ spõsam. Sʒ qꝛ plebs gẽti-lis venit ad xp̄m tanq̃ ouis ꝑdita et ꝑegrina et ex-tranea: iõ in ei⁹ petitiõe ꝓcedit mõ bucolico mu-tando stilũ: vt satisfaciat vtriq; ꝑplo. Un̄ sicut ver-gi. in prima egloga introducit ad loquendũ Tity-rũ et Melibeũ. Melibeus eñ reputabat tityrũ fe-licẽ: eo ꝙ quiescebat sub vmbra et fauore octauia-ni augusti. Ideo cupiẽs cũ eo quiescere dicit. Ti-tyre tu patule recubãs sub tegmie fagi. Siluestrẽ tenui musam meditaris auena. Nos p̄rie fines ⁊ dulcia linquimus arua. Nos patriã fugim⁹ tu ti-tyre lentus in vmbra. Formosam resonare doces amarillida siluas ⁊c. Ita ergo pariter ista plebs gẽtilis q̃ tanq̃ ouis ꝑdita errauerat veniens estu idolatrie sordida et denigrata vidẽs plebẽ israeli-ticã venientẽ ad pascẽdũ et quiescẽdũ cũ spõso: pe-tit sibi sociari: vt dictũ est. Sʒ ꝯuersa ad xp̄m pe-tit pasci et ꝓtegi sub vmbra eius simul cũ plebe is-raelitica dicẽs ad xp̄m verũ pastorẽ. o xp̄e quẽ dili-git aĩa mea indica mihi vbi ⁊ i quo agro et in q̃b⁹ pascuis pascas oues tuas fideles. Et idica mihi quib⁹ pascuis et quo pabulo sacrorũ et gr̄arũ et donoꝝ pascas eas: vt simul pascas me cũ eis. Itẽ indica mihi eccl̃iaʒ nube spũsſcti obũbratã et ꝓte-ctã et directã vbi cubes in meridie. i. in ardore so-lis et in estu hui⁹ mũdi. quã ecclesiã tu ꝓtegis sub tua vmbra ab imbribus et caumatib⁹ ꝑsecutionum hui⁹ mũdi. Et etiã idica mihi illã celestẽ mãsionẽ vbi tu cubas ꝑ gl'iã in meridie eternitatis siue no-cte vbi pascis btõs illa celesti fruitiõe sine aliquo defectu cũ oi securitate: vñ o xp̄e bone pastor de⁹ ego peto vt pascas me in tua ecclesia et ꝓtegas et re-gas me sub tua vmbra: ne vagari incipiã post gre-ges. s. post ꝑplos sodaliũ tuoꝝ. s. regũ ⁊ principũ de ꝑplo gẽtili: vñ oẽs reges ⁊ ꝑncipes dñr sodales ⁊ socij dei: inquantũ cõmisit eis vices suas in mũ-do vt regãt ꝑplos ⁊ regna. Qꝛ oĩs ꝑtãs a dño deo est. Et sic reges tanq̃ vicarij et sodales dei regũt mundũ. Et sic reges et ꝑncipes et iudices dñr dij terre: vt pʒ exo. xxij. et psal. xlvj. ⁊ lxxx. Et ẽt dij gen-tiũ. s. idola dicebant sodales dei q̃tũ ad estima-tionẽ ⁊ opinionẽ vulgi gẽtilis. q̃ idola deos puta-bant ⁊ socios magni dei toti⁹ nature. dicit ḡ ista plebs gẽtilis: o xp̄e quẽ diligit aĩa mea: idica mi-hi vbi pascas ⁊ vbi cubes i meridie: ⁊ recipe me sit cũ plebe israelitica: ne tãq̃ ouis ꝑdita vagari et er-rare incipiã post greges pricipũ sodaliũ tuoꝝ: nec post greges idolorũ ⁊ post deos gẽtiũ q̃ reputant

dij apō vulgus nā sicut tu diceris deus israel ita ipi dicunt dij gētiū. Et sic dicūt dij solo noie. sz nō re vera. Et iō deceperūt me et denigrauerūt me multiplici sorde peti cū sua detestabili superstitione.

Si ignoras te o pulchra ꝛc.

Hec ē scda ps pncipalis hui⁹ primi cātici i q xps spōsus ꝛ pastor pbet gratiosū rñsuz pfate pegrine annuēdo petitiōib⁹ suis: pcedēdo mō bucolico. ad cuius itellectū ē no. q sicut i pria eglo. vergi. ti tyr⁹ annuit pctib⁹ ꝛ petitiōib⁹ melibei petētis reqe scere ꝛ pasci sub tegmie fagi cū eo dicēs in fine eglo. Hic tñ hac mecū poteris reqescere nocte. Fronde super viridi sunt nobis mitia poma: Castanee molles et pressi copia lactis. Et iam summa procul villarū culmina fumant. Maioresq cadūt altis de montibus vmbre. Ita ergo piter xps pastor annuit petitiōib⁹ huius pegrine ꝛ spōse petenti pasci ꝛ qescere sub vmbra ei⁹ q recipit eā vt pascat in ecclia sua ꝛ quiescat sub sua vmbra vt patebit tertio cantico vbi dicit. Dilectus meus mihi et ego illi qui pascit inter lilia: donec aspiret dies et iclinēt vmbre ꝛc. Annuēs ergo xps spōsus ꝛ pastor petitiōi hui⁹ peregrine dicit. O plebs gentilis tu dicis q denigrata esto idolatrie: ꝛ q filij matris tue posuerūt te custodez in vineis idolatrie. Et ideo petis dealbari et sociari cū plebe israelitica spōsa mea. Et petis pasci et ptegi et dirigi sub vmbra ecclesie mee ne incipias: immo ne pcedas vagari ꝛ errare vltra post vestigia regū et principū mūdi ꝛ falsoꝝ deoꝝ. Iō dico tibi: q si ignoras te. et ponit si p. i. q hucusq ignorasti te nō cognoscēdo creatorē tuum ꝛ veruz deū ambulādo post falsos deos: et q ignorasti legem et pphetas: ideo egredere ab idolatria et falsa superstitiōe idoloꝝ: ꝛ abi post vestigia greguz meoꝝ fideliū seqūdo legez euāgelicā ꝛ pasce hedos et filios tuos in ecclesia mea iuxta tabernacula pastoꝝ. s. patriarcharū et pphetarū ꝛ aploꝝ quos posui pastores in ecclia mea vñ patriarche docebūt te aduentū meū per figuras et pmissiones: ꝛ pphe p vaticinia ꝛ apli annūciabūt tibi aduentū et mysteriū incarnatiōis et redēptiōis per predicationē euāgelicā. Ergo abi post vestigia. i. post pdicationē eoꝝ: ꝛ imitādo vitā eoꝝ. et egredere a cultu et ritu falsoꝝ deoꝝ. Quia iam assimilaui te amica mea eqtatui meo in currib⁹ pharaonis: nā sicut liberaui exercitū meū ꝛ plebē isrliticā spōsam meā a currib⁹ et exercitu pharaonis i mari rubro: q ppl's meus trāsiuit illesus et pharao fuit submersus ꝛ perijt cū currib⁹ et exercitu suo Ita ego pariter liberabo te de ptāte diaboli ꝛ de seruitute peti in qua fuisti: et eijciā diabolū foras Cōminuā oia idola ei⁹ ꝛ submergā diabolū ꝛ peccatū i mari rubro sāguis xpi: ꝛ i aqs baptismalibus. Per qs aqs baptismi ego et dealbabo ꝛ lauabo: a nigredie idolatrie ꝛ peti. Et sic tu q eras nigra et sordida eris pulchra inter mlieres de plebe israelitica. Et tūc cū fueris tali aq baptismali abluta h gene pscie: et facies aie tue erūt pulchre pulchritudine innocētie. s. erūt honeste et pulchre sicut gene turturis: et collū tuū erit sicut monilia idest ornatū monilibus spūalibus q baptismus abluit et dealbat aiam lauando eā a culpa restituēdo eā in statu innocētie ad modū turturis ꝛ ornat eā vtutib⁹ theologalib⁹ et donis grārū spūs sctī. Sz q marie dona spūs sctī cōferūtur] pfirmatiōe ad intelligēdas et pdicādas scripturas. Iō subdit mūerulas aureas faciem⁹ tibi vmiculatas argēto. i. faciem⁹ tibi auricularia aurea ex aurib⁹ pendētia argento pūctuata et depicta et celata. Littera aūt hebraica hz. pulchre sunt gene tue in ordinib⁹ siue i auricularib⁹: ꝛ collū tuū cū monilib⁹. Auricularia aurea faciem⁹ tibi pūctuata argēto: ꝛ tūc lrā ē magis plana. Eo q baptism⁹ et ecclesiastica sacrā ornāt aiaz varietate vtutū ꝛ grarū quo ad oēs potētias: et sic pz qlr xps pastor satisfacit plebi gētili petēti dealbari a nigredie idolatrie et pasci et ptegi sub vmbra ei⁹ ē verū q ista rñsio et exhortatio xpi pt referri et dirigi tā ad plebez israeliticā q ad plebē gētilē peregrinā: nā plebē isrliticā exhortat et monet vt egrediat a iugo legis et cerimōiaꝝ: et baptizet i re postq i figura fuit baptizata in mari rubro et recipiat legē euāgelicā seqndo spōsū: ꝛ plebē gētilē exhortat: vt egrediat ab idolatria ꝛ cltu falsoꝝ deoꝝ: ꝛ dealbet p baptismū ꝛ ornet ornamētis graꝝ: q redēptio ita fuit pmissa pplo gētili sicut isrlitico. Itē spōsā exvtraq plebe i vna fide pgregatā pmittit assimlari eqtatui suo i currib⁹ pharaōis nā sic eqtat⁹ ꝛ exercit⁹ dei tūc triūphauit d currib⁹ pharaōis in egypto et i mari rubro. Ita postea ecclesia xpi ex vtroq pplo pgregata triūphauit de tyrānis ꝛ hereticis: ꝛ de diabolo: vt patebit i. ix. cātico. Itē sicut deus muniuit et ornauit et ditauit illam plebem israeliticam monilib⁹ et localib⁹ que mutuo ab egyptijs acceperant ita pariter xps ornauit et ditauit eccliam suā prio monilib⁹ spūalibus gratiarū et virtutū postea monilibus et bonis tēporalibus per reges et imperatores de populo gētili ad fidē cōuersos: vt patebit in cātico vltimo. Et hoc est qd promittit spōsus eccle spōse sue cū ait Equitatui modo in currib⁹ pharaonis assimilaui te ꝛc. Et cū postea subdit. Pulchre sunt gene tue et murenulas aureas faciemus tibi ꝛc. Que oia compleuit xps in suo aduētu successiue prout patebit.

¶ Ex supradictis patēt septē petitiōes facte in isto prio cātico: quas plebs israelitica sponsa xpi cū plebe gētili de futuro faciebat et petebat cōtinue per patriarchas et pphetas et oēs fideles in veteri tes. ante aduētū xpi cū desiderio. Nā primo petebat osculari per incarnatiōnē. Scdo petebat trahi per odorē sctitatis et doctrine et personalis pdicatiōis. Tertio petebat itroduci in cellā spōsi per grām sacramētoꝝ et per intelligētiā sacre scripture Quarto petebat plebs gentilis sociari cū plebe israelitica: et p cōseqūēs simul trahi et introduci. Quito petebat dealbari a nigredine idolatrie et ois peti per candorez baptismalē. Sexto petebat pasci pabulo bonoꝝ grē in pñti: et glie in futuro Septimo petebat quiescere et protegi sub vmbra spōsi: hic p grāz: et in celo p gliaz. Quibus septē petitionib⁹ annuit spōsus et pmisit cōplere sub tali cōditiōe. s. q plebs israelitica egre

diatur a iugo legis et cerimonijs in aductu xpi et plebs gētilis egrediat̄ ab idolatria ⁊ seqtur apostolos et doctores xpi: cui spōse ꝓmittit dare triūphū et victoriā ꝯ oēs infideles: et ꝓmittit eā ⁊ ornare et ditare bonis spūalib⁹ ⁊ etiā tpalibus. B ¶ Unde nota ꝙ diuitie ⁊ reddit⁹ eccl'ie: lz sint bona tpalia: tn̄ sunt annexa bonis spūalibus. Et iō p murenulas aureas itelligit bona eccl'ie mere spiritualia: sicut sunt grē sacroꝝ et donoꝝ. Sz p vermiculata siue per pūcta argētea itelligit bona temporalia annexa spūalibus quib⁹ ditata fuit ecclesia per pricipes mūdi. Et sic spōsus ꝓmittit ecclesie spōse sue murenulas aureas vermiculatas argēto. i. bona spūalia annexa bonis tpalibus. Itē etiā per murenulas aureas intelligit ꝟtutes theologales et dona spūssancti: sed p picturas argēteas itelligit ꝟtutes morales ꝓut sunt annexe ꝟtutib⁹ et donis supnaturalib⁹: ⁊ ꝓut pficiuntur p dona spūssancti sicut argentū pficit̄ ⁊ colorat̄ p aurū. Unde bona naturalia ⁊ tpalia cōparant̄ ad supnaturalia sicut argentū ad aurū. Et h̄ de primo cātico.

¶ Incipit secūdū canticū.

Um esset rex i accubitu suo.
Nard⁹ mea ḋdit odorē suū
Fascicul⁹ mirrhe dilectus meus mihi.
Inter vbera mea cōmorabitur.
Botrus cypri dilectus meus mihi
In vineis engaddi.
Ecce tu pulchra es amica mea.
Ecce tu pulchra.
Oculi tui columbarum.
Ecce pulcher es dilecte mi ⁊ decor⁹.
Lectulus noster floridus.
Tigna domorū nostrarū cedrina.
Laquearia nostra cypressina.
Ego flos campi ⁊ lilium cōuallium.
Sicut lilium inter spinas:
Sic amica mea inter filias.
Sicut malum inter ligna siluarū.
Sic dilectus meus inter filios.
Sub vmbra illi⁹ quē ḋsiderabā sedi
Et fructus eius dulcis gutturi meo.
Introduxit me rex in cellā vinariā.
Ordinauit in me charitatem.
Fulcite me floribus.
Stipate me malis.
Quia amore langueo.
Leua eius sub capite meo.
Et dextera illius amplexabitur me.
Adiuro vos filie hierusalem.
Per capreas ceruosq; camporum.
Ne suscitetis.
Nec euigilare faciatis dilectam.
Donec ipsa velit.

Um esset rex in accu. s. ꝛc.

Hoc est scdm canticuz huius libri in quo salomō cātat mysteriū incarnationis xpi. C ¶ Ad cuius intellectū est notādus ꝙ postq̄ salomō in primo cātico cātauit desideriū p̄riarchaꝝ ⁊ ꝓphetaꝝ ⁊ oim fideliū veteris testamēti de xpo futuro. Et exposuit et expectauit petitionē plebis israelitice petētis osculari per incarnationē ⁊ trahi p legis euāgelice p̄dicationē: ⁊ itroduci ⁊ recōciliari p redēptionē ꝛc. Et exposuit ēt petitionē plebis gentilis petentis sociari et dealbari a nigredine ⁊ pasci et protegi sub vmbra xpi. Et explicauit ēt r̄nsionē xpi annuētis petitionib⁹ vtriusq; plebis. Nūc aūt in nouem canticis sequētibus salomon cātat effectū ⁊ executionē et adimpletionē supradictaꝝ petitionum et ꝓmissionū. Unde postq̄ in primo cantico cātauit desideriū et fidem sponse per totū discursus vet. testa. ab adā vsq; ad xpm: nūc aūt in nouē cāticis sequētibus satisfaciendo votis et petitiōib⁹ spōse cātat totū mysteriū nr̄e redēptiōis ab incarnatione vsq; ad ascēsionē et exinde cantat totum discursum ecclesie noui testamenti vsq; ad secunduz aduentū xpi et finē seculi. Unde duo facit spōsus in sequētibus cāticis. Nā primo satisfacit plebi israelitice spōse sue: adimplēdo osculū ⁊ mysteriuz incarnatiōis ⁊ nr̄e redēptionis: eo ꝙ de illo ppl'o erat carnē assumpturus et in illo ppl'o crucifigendus ꝛc. Scdo satisfacit ppl'o gētili ipz dealbādo et ad pascua vocādo: et cum plebe fideli satiādo iuxta suā petitionē. Scda pars incipit in cantico octauo. ibi. Quo abijt dilectus tuus. In isto ergo scdo cantico cātatur mysteriū incarnatiōis figuratū per osculatū spōsi et spōse. Qd quidē mysteriū preuidit salomon in spū per fabricationē arche ⁊ tabernaculi federis: qd deus precepit fabricare ipsi moysi Exo. xxvi. Unde salomon assumpsit parabolā ad faciēdū istud canticū. B ¶ Ad cuius intellectum est primo notandū ꝙ quinq; cōsiderauit ⁊ contēplatus est salomon in fabricatiōe illius arche federis. Primo materiā ex q̄ facta est qr ex lignis sethym et etiā cedrinis. Scdo cōsiderauit vnctionē factā ex confectiōe myrrhe et cynamomi ceteroꝝ aromatū. Tertio considerauit ea q̄ fuerūt reposita i archa. s. duas tabulas lapideas legis: et vrnā māne: et virgā sacerdotalem ipsius Aaron. Quarto cōsiderauit duo cherubin super q̄ archa sedebat. Quinto cōsiderauit et contēplat⁹ est tabernaculuz intra qd archa illa fuit reposita in quibus quinq; mysterijs bene cōsideratis ⁊ cōtēplatis preuidit salomon in spū ꝓphetico totuz mysteriū incarnatiōis verbi. Nam per hoc ꝙ illa archa facta fuit ex lignis sethym q̄ sunt ligna altissima ⁊ imputrefactibilia ⁊ incōbustibilia et ex

lignis cedrinis q̄ sunt ligna odorifera ⁊ oīs vene-
ni fugatiua preuidit salomō qualiter corpus xp̄i
lȝ esset formādum ex genere ipsius adā: tñ nō per
seminalē gñationē: sed per spūsscti op̄ationem ex
puris sanguinibus virginis absq̄ omni labe ⁊ ve
stigio pcti: īmmo debebat fugare omne venenum
peccati ⁊ extinguere et sanare morsuȝ antiqui ser-
pētis. Itē per hoc ꝙ illa archa fuit perūcta et ꝑfu
sa illo oleo ex vnguento ex myrrha et ceteris p̄cio
sis aromatibus cōfecto: preuidit salomon quali-
ter illa hūanitas siue ille xp̄s iesus erat vngēdus
pre cōsortibus suis oleo donoꝝ spūsscti nō ad mē
surā: vnde et a quo et de cuius plenitudine oēs
eramus accepturi grām pro grā. Itē per ea q̄ fue
rūt reposita in illa archa preuidit qualr̄ xp̄s erat
futurus deus: et hō: rex et sacerdos. nā ligna setby
na et cedrina ex quibus facta est archa figurabāt
hūanitatē xp̄i ex corpore et aīa. Uirga aūt sacer-
dotalis figurabat sacerdotiū xp̄i. Et vrna māne
qḋ de celo desc̄edebat figurabat diuinitatē et ta-
bule legis figurabant regnū xp̄i ⁊ sic p̄uidit q̄liter
xp̄s erat futurus deus et homo: rex ⁊ sacerdos ⁊ iu
dex. Per illa aūt duo cherubin in quo sedebat ar-
cha dn̄i: preuidit q̄liter xp̄s debebat esse medius
inter duo testamēta ⁊ sedere super ea. Per hoc aūt
ꝙ illa archa fuit reposita intra tabernaculū: p̄ui
dit salomon qualiter xp̄s verus deus et hō erat re
ponendus in vtero virginis marie: et ferendus in
eo nouem menses et reponendus in eccl̄ia in eter
nū: eo qḋ illud tabernaculū figurabat primo per-
sonā et vterū virginis marie et ex consequenti to-
tam ecclesiaȝ in qua habitat xp̄s. B ¶ Sȝ iterꝝ
est aduertendū ꝙ sicut illa archa figurabat hūani
tatem xp̄i: ita tabernaculū figurabat virginē ma
riam et ecclesiam: in quo tabernaculo salomō cō-
siderauit septē mysteria. Prīo ꝙ lȝ deus prīo p̄ce
perit fieri archā: tñ tabernaculū prius factum est.
Scd̄o cōsiderauit materiā ipsius tabernaculi: q̄r
ex lignis setbym et cedrinis et etiam cypressinis.
Tertio cōsiderauit vnctionē tabernaculi: q̄r fa ex
vnguento ex quinq̄ aromatibus. s. ex myrrha ⁊ cy
namomo et chalamo et casia et oleo. Quarto con
siderauit ornatū: q̄r ex cortinis et diuersis floribꝰ
Quinto considerauit qualiter archa fuit reposita
intra tabernaculum tanq̄ in ꝓprio habitaculo.
Sexto cōsiderauit illū pp̄lm qui sequebať et cir-
cūdabat tabernaculū. Septimo cōsiderauit illā
nubē obumbrātem et cooperientē tabernaculum
⁊ totū exercitū. Que quidē nubes quatuor facie-
bat. Nam primo protegebat tabernaculū et totū
exercitū in die ab estu et ardore solis et frigoribꝰ
et caumatibus et ventis. Scd̄o in nocte illumina-
bat tabernaculū et totū exercitum. Tertio dirige
bat totū exercitū prebendo ipi ducatū vt pȝ Exo.
xiii. Quarto pluebat māna super exercitū ꝓ quo-
tidiano alimēto. Per que quidē mysteria preuidit
salomon totū mysteriū fabricationis ⁊ cōstructio
nis eccl̄ie: et totū ornatū et oīa dona que ecclesia
recepit a xp̄o: et totū mysteriū nostre redēptionis
⁊ salutis. Nā per p̄mū. s. q̄r deus qui prius p̄cepit
fabricari archā: tñ tabernaculū fuit prius factuȝ
in executiōe: per hoc preuidit salomō ꝙ v̄go ma-
ria et tota eccl̄ia figurata per tabernaculū fuit fa
cta et fabricata ꝓpter xp̄m et nō ecōuerso. Scd̄o
ꝙ illud tabernaculū materiale figurabat duplex
tabernaculū xp̄i. s. tabernaculū maternū et virgi-
nale: in quo xp̄s debebat habitare ̄ƀm carneȝ. Et
ex cōsequēti figurabat tabernaculū eccl̄ie mysticū
in quo xp̄s debebat habitare ꝑ fidē et grām. Qḋ
tabernaculū mysticū est tota eccl̄ia: ideo per fabri
cam illius tabernaculi materialis preuidit salo-
mon q̄liter xp̄s in suo aduentu primo debebat fa
bricare tabernaculū maternū. s. virginē mariam
matrē suā: vt ex ea carnē assumeret. Sȝ per hoc ꝙ
illud tabernaculū materiale factū est ex lignis se
thym bene mūdatis a spinis ⁊ leuigatis: et ex li-
gnis cedrinis p̄uidit salomō q̄liter xp̄s debebat
fabricare matrē suā ex duabus. s. ex carne setbyna
et aīa cedrina. A ¶ Ad cuius intellectū est notā
dum: ꝙ setbym est arbor spinosa nō multū alta: cu
ius lignū postq̄ est mūdatū a spinis et leuigatuȝ
a pelle fit albissimū ⁊ imputribile et incōbustibi-
le: per qḋ lignū figurabať caro beatissime v̄ginis
marie: que lȝ eēt tractata ⁊ ꝓpagata ex adā: tamē
ante aīationē fuit mūdata a spinis adā per v̄tutē
spūsscti: q̄r in vētre matris fuit sctificata illa caro
anteq̄ aīata vt ꝑ maiori pte tenēt doctores: q̄ qui
dem sanctificatio nō oportuit ꝙ fieret p̄ grāȝ gra
tificantē: cū illa caro inaīata non eēt capax grē:
sed fuit facta per virtutē mūdatiuā spūsscti: sicut
exorcizať aqua ⁊ oleū ꝯsecrať in chrisma: lȝ sit res
inaīata. Ita pariter caro v̄ginis fuit per v̄tutem
spūsscti sctificata et ab oī fomite mūdata ⁊ facta
alba ⁊ imputribilis ⁊ incōbustibilis: ne aīa in eiꝰ
ꝯsortio posset fedari: sed ī ea aīa cedrina absq̄ oī
labe et iniuria posset creari et infundi. B ¶ Ad
cuius intellectum est iterꝝ notādū ꝙ cedrus est ar-
bor altissima q̄ maxime crescit in libano: ⁊ est ar-
bor valde odorifera oīs veneni fugatiua: et iō in
mōte libano ⁊ vbicūq̄ crescit illa arbor nullꝰ pōt
viuere serpēs: nec vipera: nec aīal venenosuȝ. Per
qḋ lignuȝ figurabať aīa cedrina virginis marie.
Hāc eñ aīam filius dei creauit et in creādo ⁊ gra
tificando in illā carnē iam primo sanctificatā et
mūdatam a fomite ade infudit: ⁊ iō antiquus ser-
pens nō potuit ipsam mordere: nec suo originali
veneno inficere: et sic duplici rōne illa sctissima
aīa nō potuit ex ꝯsortio carnis ꝯtaminari: nec cul
pā originalē trahere. Prīo q̄r illa caro añ fuit mū
data q̄ aīata: et iō nō potuit aīam inficere. Scd̄a
rō est: q̄r illa aīa nō fuit creata in puris naturali-
bus: sicut aīe oīm alioꝝ: sȝ simul fuit creata et scti
ficata ⁊ gratificata et infusa. Que quidē sctifica-
tio nō fuit pcti purgatiua: sȝ oīs gñis grāꝝ infu-
siua ⁊ collatiua ⁊ ꝯfirmatiua ⁊ sic fuit ab oī labe
pcti p̄seruatiua: ⁊ iō antiquus serpēs nullo pacto
voluit ipsaȝ mordere: nec suo antiquo veneno ori
ginali inficere. B ¶ Ex q̄bus pȝ ꝙ illa origina-
lis culpa quā adā trāstulit ex sua ꝑsona in naturā
nr̄am per libidinosam gñationē: a cuiꝰ natura ꝑ
carnē libidinosaȝ trāstulit ꝑsonalr̄ ī oēs posteros:
nō potuit trāsire in personā v̄ginis. Primo ꝓpter
sanctificationē carnis factam ante animationeȝ.
Secūdo propter gratiā preuenientē ⁊ gratificatiu

nō factā in creatiōe aīe ꝛ aīatiōe carnis: vt sic pec catū nature nō potuit trāsire in psonā ṽgis. Quia ꝙdiu fuit idiuiduū et psona hūana sp fuit.i grā ꝛ deo grata ꝛ accepta: et p cōsequēs in pmo instāti sui esse fuit tabernaculū dei effecta: ꝛ sic Au. in primo sermōe de natiuitate ṽginis dicit: ꝙ ipsa fuit primordiū et exordiū eccl'ie: et primū mēbrum xp̄i quo ad ecclesiā noui testa. in qua xp̄s p grām habitauit primo. Itē dixit Aug. in eodē sermōe. Quid iustitie: quid sctitatis: hec virgo indigere potuit: q̄ ad instar celi cōtinentis oīa gratie plenitudinē accepit: aut q̄s vnq̄ in eius corpe aut aīa locus potuit inueniri pctī: que ad instar tabernaculi: tēplū dn̄i est effecta. Hec est pfecto illa domus de qua per salomonē dr. Sapiā edificauit sibi domū ꝛ excidit colūnas septē ꝛc. Hanc pfecto domum diuina sapiētia edificauit: vn̄ ex qua carnē assumeret et in pua habitaret. Cui nullus patriarcharū: nullus pphetarū est ɔferēdus ꝛc. Ex quib' ptꝫ ꝙ de mēte Aug. fuit ꝙ ṽgo maria nūq̄ fuit obnoxia culpe originali: nec aliqd pctm̄ potuit hr̄e locū in ea Et hoc puidit salomō in spū ɔsiderādo et cōtemplādo fabricā illi' materialis tabernaculi moysi facti ex lignis sethinis et cedrinis. Tertio ɔtēplādo salo. vnctionē tabernaculi puidit sctificationē virginis marie: et totius eccl'ie. C ¶ Ad cui' intellectū ē valde notādū ꝙ de' pcepit moysi Exo. xxx. vt ɔficeret quoddā vnguentū pciosissimū ex q̄nqꝫ aromaticis liquorib'. s. ex myrrha prima et electa et ex cynamomo ꝛ chalamo et casia et oleo oliueti et ex tali vnguēto perungeret totā archā et tabernaculū. Per qd mysteriū preuidit salomō sctificationē virginis marie et ex ɔsequēti sctificationem et regenerationem toti' eccl'ie futurā per passionē xp̄i et ecclīastica sacra: inq̄tū isti q̄nqꝫ liquores significabāt virtutes sacroꝝ fluētes ex passiōe xp̄i vnde est aduertendū ꝑm Cōstantinū ꝛ Jacobū de pprietatib' rerū: ꝙ myrrha est qdā hūilis arbor in arabia: q̄ cū agitat a duob' vētis cōtrarijs marie ab aqlone et austro incipit sudare in vere: ꝛ ex rimulis factis in cortice ramorū exit et emanat qdā liquor odorifer' et pciosissim' et ṽtuosissimus: ꝛ ille liquor dr myrrha pria. Sed qꝛ p tales rimulas nō pōt exire mult' liquor: tunc agricole vulnerāt arborē in latere faciēdo ɔgruentē scissuraꝫ: ꝛ tunc emanat copia liquoris: ꝛ tūc totus ille liquor qui emanat in mense Martij ꝛ Aprilis tam ex inscissura lateris ꝙ ex sudore ꝛ rimulis ramorū dr myrrha et electa ꝛ pbatissima ad differētiā scde myrrhe que emanat in mēsib' sequētib' q̄ nō est tante ṽtutis. A ¶ Que quidē myrrha pria obtinet principatū inter oēs liquores in ṽtute. Nā primo ipa lꝫ sit amara: tn̄ est valde odorifera. Scdo est ab oī corruptiōe pseruatiua. Tertio est oīs mali hūoris desiccatiua ꝛ purgatiua. Quarto est oīs inscissure et vulneris curatiua. ꝛ oīs doloris remediatiua. per quā myrrhā figurabat virtus passiōis xp̄i: nā licꝫ illa passio fuit amara et dolorosa: tn̄ fuit nobis suauis et odorifera: qꝛ odor eius totū orbē penetrauit et fuit in ṽgine maria ab omni corruptiōe pctī preseruatiua: et in multis fuit purgatiua peccati originalis et preseruatiua ab oī actuali pctō sicut in ioha. bap. ꝛ btō nicolao: ꝛ in q̄busdaꝫ fuit purgatiua tā actualis ꝙ originalis: ꝛ sic fuit oīuꝫ vulnerū nr̄oꝝ pctōꝝ sanatiua: ꝛ nr̄oꝝ doloꝝ remediatiua: qꝛ lāguores nr̄os ipse tulit: et dolores nostros ipē portauit: cuius liuore sanati sumus. B ¶ Vn̄ bene p illā myrrhā intelligit passio ꝛ sanguis xp̄i. Nā sicut illa myrrha materialis non sudat: nec emanat nisi p agitationē vētoꝝ ɔtrarioꝝ et p rimulas ramoꝝ et p scissurā factā in latere illius arboris: ita xp̄s nō emisit merita sue passiōis Vn̄. oīa sacra nō habēt ṽtutē nisi ex scissiōe: ꝛ agitationeqꝫ psecutiōe duoꝝ vētoꝝ ɔ̄trariorū. s. ppl'i iudaici et gētilis. Nā ad executionē ei' passiōis cōcurrit cet' ꝛ senat' scribaꝝ ꝛ pharisreoꝝ ppl'i iudeorū: ꝛ pilat' cū suis ministris q̄ erāt de pplo gētili. Et sic ex tali psecutiōe duorū vētoꝝ ɔ̄trioꝝ fuit xp̄s agitat' p alapas et pcussiōes ꝛ flagella ꝛ clauatiōes manuū ꝛ pedū: vn̄ exiuit sanguis tanq̄ pria myrrha. Sꝫ postea p inscissurā et vuln' lateris exiuit maior abūdātia myrrhe in remissionē pctōꝝ ꝛ ṽtutē et medelā sacroꝝ vt lati' patebit in. vi. cāti. Io dauid in psal. et Salo. in hoc lib. p myrrhā sp intelligūt passionē ꝛ sanguinē xp̄i. C ¶ Itē cynamomū est spēs aromatica sapida ꝛ odorifera ꝛ ē a corruptiōe pseruatiua: et calam' siue nardus est herba valde odorifera: ꝛ oīs fetoris fugatiua: ꝛ casia est dulcis et lenitiua et purgatiua: et oleum est oīs doloris mitigatiuū: et sic qꝛ ex his q̄nqꝫ liquoribus ɔficit vnū vnguentū pciosissimū et odoriferū hn̄s supradictas pprietates. s. qꝛ tale vnguētū est odoriferū: lꝫ sit aliq̄tulū amarū: tn̄ efficit dulce ppt admixtionē cynamomi et casie: et tale vnguentū est odoriferū et sapidū et salutiferū: et ab oī corruptiōe pseruatiuū et oīs doloris mitigatiuum p qd figurabat passio xp̄i faciētis oēs predictos effect' spūales in nobis: et io mystice ꝛ figuratiue pcepit de' vt ex tali vnguēto vngeret tabernaculū prefigurādo myrrhā et vnguētū passionis christi: quo ṽgo maria et tota eccl'ia erat pūgēda ꝛ figurabat illud oleū cathecuminoꝝ ꝛ infirmorū et chrisma qd ɔficit eccl'ia ad liniēdos fideles per sacrm baptismi ꝛ ɔfirmatiōis ꝛ extreme vnctiōis A ¶ Quo qdē vnguēto passiōis xp̄i nō solū fuit p uncta eccl'ia et oēs fideles: sꝫ etiā ipsa ṽgo maria in sua creatiōe ꝛ i primo instāti sui eē: vt dictū est: qꝛ illa grā sctificatiōis q̄ fuit sctificata: non fuit ipsi collata nisi per merita passiōis xp̄i: sꝫ p aliū modū. Nā in oīb' nobis fuit purgatiua pctī: sꝫ in virgine maria fuit illa grā ab oī pctō preseruatiua vt dictū est. Ex quo ptꝫ ꝙ ṽgo maria ita fuit redēpta p christū ꝛ ei' passionē sicut ceteri fideles. Nā illa grā ita traxit ṽtutē ex passiōe xp̄i: sic grā q̄ fuimus oēs nos baptizati: sꝫ illa eadē grā q̄ nos purgauit a pctō subueniēdo: ṽginē aūt mariā pseruauit preueniēdo, put dictū est: ꝛ si q̄s vult obstare: qꝛ in ɔceptiōe ṽgis xp̄s nōdū fuerat passus. Rn̄det ꝑm Hiero. in sermōe de assumptiōe ṽginis et ꝑm Aug. hiponosticon cōtra Pelagianos ꝙ christus nō solū ante suaꝫ passionē: sed etiā ante suā incarnationē iam dispēsabat gratiā ꝛ merita sue passionis: vnde anteq̄ pateret iā miserat discipulos ad predicandū et baptizādū: cui' baptism' dabat p

merita sue passionis: qz xps heri et hodie & in scla ad Heb. vi. de qua materia satis dictuz e in psal. xlv. Et in expositiõe sup Magnificat. C ¶ Per ornatũ autẽ tabernaculi ex varietate cortinarũ & florũ puidit Salomõ ornamẽta diuersarũ virtutũ qb⁹ xps ornauit matrẽ suã: de q̃ debebat carnẽ assumere & in qua nõ solũ tãq̃ in tabernaculo spõsali sz etiã tãq̃ in tabernaculo materno debebat specialr huanari. Qz virgo maria prius fuit spõsa q̃ mater xpi qz prius cõcepit xpz mẽte p grãz q̃ carne: vt inqt Aug. in lib. de sctã virginitate. Itẽ per hoc q̃ illa archa federis fuit posita in illo materiali tabernaculo veteris le. puidit Salomon qualr xps de⁹ & homo debebat reponi & p nouẽ menses carnaliter portari in vtero virginali ipsius beate marie matris sue. Itẽ p hoc q̃ d̃us sedẽs in archa federis super cherubin & infra tabernaculuz. & de tabernaculo loquebat̃ Moysi & per moy. toti populo: puidit Salomõ qualiter verbũ diuinũ existens in archa huanitatis & intra vteruz virginis debebat sanctificare Johãnem baptistã in ventre matris sue: & idẽ xps existẽs in vtero matris fecit eã euãgelizare qñ dixit. Magnificat aia mea dñm &c. qz filius loq̄bat̃ p os matris sicut ante fuerat locutus per ora pphetarũ. Itez per hoc q̃ illa nubes ptegebat illõ tabernaculũ in die ab estu & ardore solis: et in nocte illuminabat tabernaculũ et dirigebat & ducebat totũ exercitũ & pluebat iugiter illud mãna ad cibũ & refectionẽ illius ppli: preuidit Salomõ qualiter spũssanctus debebat obũbrare virginez Mariam in sua annunciatione et qualiter virgo maria debebat recipere verbuz diuinum missum a patre tãq̃ panem viuum & mãna abscõditũ ad vitã & salutẽ & refectionẽ oim fideliũ Que q̃dẽ virtus spũssancti formauit corpus xpi in vtero virginis ex puris sanguinibus & pseruauit virginẽ ab oi corporali corruptione & eã in pfecta & integra virginitate seruauit. Et sic mãsit xps in illo tabernaculo virginali carnalr p nouẽ menses & spũalr imperpetuũ & ẽt pz qualiter istõ tabernaculũ moy. nõ solũ pfigurabat tabernaculũ xpi maternum: q̃ fuit virgo maria: sz ẽt tabernaculũ mysticum q̃ ẽst tota ecclia. et ideo sicut salo. per illã fabricã arche & tabernaculi puidit fabricationez corporis vginis marie in sua cõceptiõe & creatiõe & preuidit mysteriũ incarnatiõis: et puidit oẽs dignitates virg. ma. supradictas: ita pariter puidit totaz fabricationẽ et regenerationẽ toti⁹ ecclie. puidit eñ qualr istam ecclesiaz xps ex duob⁹ lignis scz sethynis et cedrinis. idest ex duobus populis scz ex israelitico et gentili debebat fabricare. Secundo qualiter vnguento sue passionis myrrhino debebat per sacramenta perungere. Tertio diuersitate donorũ et gratiarum et virtutum decorare et ornare. Quarto christus debebat se in hac ecclesia tãq̃ in tabernaculo mystice includere per fidẽ & gratiaz. Itẽ puidit qualiter spũssanct⁹ debebat sup istã eccliã icubare et illã illuminare et ptegere & regere & dirigere: & sup eã fructus grãrũ & donoz et mãna sacroz iugiter pluere ad nutritionẽ & refectionẽ & sanitatẽ fideliũ. & sic p fabricã & mysteriũ illi⁹ arche et tabernacli puidẽs Sal. mysteriũ incarnatiõis & ecclie fabricatiõis fecit h̃ cãticũ in quo cãtat & explicat oĩa supradicta. Et ideo istud cãticũ prio vificat̃ de mysterio icarnatiõis & de btã virgie maria q̃ fuit tabernaculũ xpi maternũ. ex ɔsequẽti ãt vificat̃ de tota ecclia: q̃ est tabernaculũ mysticũ: in quo xps hitat p fidẽ & grãm: qz plebs israelitica despõsata p vba de futuro petebat in prio cãtico a xpo spõso suo psonalr & spũaliter per incarnationẽ osculari & trahi & in thalamũ itroduci: & plebs gẽtilis petebat cũ altera sociari & dealbari: & vtraq̃ plebs fctã vna spõsa petebat sil' a xpo pasci & sub vmbra ili⁹ ptegi & q̃esce re &c. Et qz spõsus pmisit vtriusq̃ petitiõib⁹ anuere & satisfacere: iõ in h̃ scdo cãtico exeq̃tur de adimpletiõe pmissi. Et sic salomõ introducit spõsam ad loquẽdũ agẽdo grãs: qz recepit osculũ & bñficiũ icarnatiõis a spõso. A ¶ Sz ẽ aduertẽdũ q̃ in illa bñdicta icarnatiõe q̃ denotat̃ & itelligit̃ p acubitũ et ãplexũ in h̃ cãtico fuit facta triplex vnio Prio vnio psonalis vbi cũ illa huanitate assũpta Scdo vnio maternalis xpi cũ maria mr̃e sua. Tertio vnio mystica et spõsalis xpi cũ ecclia: & scdm q̃libet istarũ vnionũ vificat̃ istud scdm cãticũ: & ideo iste dialog⁹ põt eẽ prio iter huanitatẽ assumptã & vbũ. Scdo inter vginẽ mariã & xpm filiũ suũ. Tertio inter eccliaz & xpm spõsuz suũ. Sed qz ista triplex vnio fuit celebrata i psona vgis marie inq̃tũ ex puris sanguinib⁹ eius vbũ assumpsit carnẽ & in ipa maria prio xps despõsauit eccliam: iõ in toto isto cãtico ipsa põt loq̃ p huanitate xpi assumpta & p seipsa et p tota ecclia. Et sic vgo maria prio in persona sui: qz recepit xpm in vtero suo p carnẽ et fidẽ: et ex ɔsequẽti agit grãs i psona ecclie: cui⁹ ipsa est mẽbrũ pmũ: & agit grãs in psona sui: inq̃tũ meruit eẽ mr̃ dei electa inter oẽs mlieres: et singularis i ɔcipiẽdo xpm et portãdo et pariẽdo ipz vltra legẽ aliarũ mulierũ. B ¶ Ad cui⁹ intellectũ est. notãdũ fm Aug. in sermõe primo de annũciatione q̃ in illa bñdicta incarnatiõe et ɔceptu filij tota maledictio eue mutata est in bñdictionẽ marie: nã eue dictũ est qz obedisti serpẽti &c. multiplicabo erũnas tuas: & in dolore paries ɔcept⁹ tuos &c. Sz marie dictũ est. Aue grã plena dñs tecũ: bñdicta tu in mulierib⁹. Et spũsctũs superueniet in te &c. Itẽ p elizabeth dictũ est ipsi. Bñdict⁹ fruct⁹ vẽtris tui &c. Vñ qz eue cũ ceteris oib⁹ alijs mlierib⁹ dictũ est vt ɔcipẽt ɔcept⁹ suos cũ feditate libidis et corruptiõe et portarẽt eos cũ grauedie & multiplici miseria et parerẽt cũ dolore et maiore corruptiõe: iñ sola vgo ma. ɔcepit xpm sine feditate & fetore libidis ex solo ope spũscti et portauit cũ gaudio sine grauedie et miseria: et pepit sine dolore & cũ integritate vginitatis. Et sic ille ɔcept⁹ et fructus bñdict⁹ nõ attulit mri maledictionẽ aliaruz mliez imo abstulit oẽs illas maledictiões: et attulit ipsi ptrarias bñdictiões. Dicit g̃ maria grãs ago deo meo qz ipleuit desideriũ meũ & toti⁹ ecclesie fideliũ: nã ego petebã i psona toti⁹ ecclie osculari et trahi a spõso et itroduci i thalamũ eius: sz totũ hoc ipletũ est in me: quia ventrẽ meũ virginalem fecit thalamũ in quo voluit habitare in sua incarnatiõe: quia ex me voluit carnẽ assumere et in

me tanq̄ in suo tabernacło et accubitu et lectulo
bitare p carnis assumptionē. cuius cōceptus nō
fuit mihi cū maledictiōe ƀm legē aliarū mulierū
immo cū oi bñdictione vltra legē aliarū. Naz cū
xp̄s rex spōsus me⁹ esset in accubitu suo.s.i thala/
mo ꝟginali vteri mei nō cōcepat ipsum cū fedita
te libidinis nec ex virili semie sȝ mystico spirami
ne et ope spūssctī: et sic dū ipse rex xp̄s esset et cōci
perēt in accubitu suo nard⁹ mea.i.ꝟginitas mea
dedit odorē suū: qꝛ nō cōcepi cū libidie feditatis
sed cū pudore ▪ odore ꝟginitatis et integritatis
Itē dilectus me⁹ xp̄s fuit mihi tāq̄ nard⁹ fugans
oēm fetorē et feditatē. Itē fuit mihi tāq̄ fascicul⁹
myrrhe p̄seruās ab oi corruptiōe. vñ sicut myrrha
posita itra corpa mortuorum nō pmittit illa cor/
rūpi: ita xp̄us ɔceptus in vtero meo nō pmisit me
corrūpi a ꝟginitate imo seruauit itegritatē. Et iō
dilectus me⁹ tanq̄ fasciculus myrrhe inter vbera
mea cōmorabit̄ preseruans me ab oi corruptiōe.
Itē dilect⁹ meus nō solū fuit in accubitu et vtero
meo sicut nard⁹ et fascicul⁹ myrrhe: sed ēt sicut bo
trus cypri i vineis engaddi. vbi crescit arbor bal
sami que dr̄ cyprus. q.d. ꝙ xp̄s fuit sicut balsamū
i vtero meo. Nā balsamū ē liquor p̄ciosissim⁹ pe/
netratiu⁹ nā sicut balsamū positū i vola ⁊ palma
penetrat totā manū absq̄ incisiōe et lesione: ita
piter xp̄s in cōcipiēdo et nascendo fuit tāq̄ balsa
mū: qꝛ introiuit et exiuit p clausam portā claustri
ꝟginalis cōferēdo plē et fecūditatē nō auferēdo
ꝟginitatē. Fuit g̃ xp̄s in vtero virgiali ipsi⁹ mr̄is
marie tanq̄ nard⁹ odorifera pellēs oēm fetorē li
bidinis ⁊ feditatē. Et fuit tāq̄ fasciculus myrrhe
preseruās ab oi corruptiōe. Et fuit tanq̄ botrus
cypri siue tanq̄ balsamū intrās et penetrās clau/
strum ꝟginis auferēdo fecūditatē nō auferendo
ꝟginitatē. Vñ salomon cōparat mysteriū icarna
tionis et ɔceptionis xp̄i ad archā federis existen
tis in tabernaculo inter illa aromata odorifera
absq̄ oi fetore et corruptione. s. in illo tabernacło
ex lignis sethinis et cedrinis icorruptibilib⁹ fa/
bricato et preciosissimis vnguētis illito et ɔpūcto
et nobilib⁹ cortinis et ornamētis decorato. q.d.
ꝟgo maria: ꝙ sicut de⁹ rex regū ⁊ dñs dominātiū
erat in illo accubitu et tabernacło cū illis aroma
tib⁹ materialib⁹ odoriferis: ita piter spōsus pel/
lens oēȝ fetorē feditatis erat sicut myrrha preser
uās ab oi corruptiōe ⁊ sicut botr⁹ cypri.i. sicut bal
samū penetrās absq̄ lesiōe prebēs fecūditatē nō
auferens itegritatē ꝟginitatis. A ¶ Et no. ꝙ vbi
translatio nr̄a dicit fascicul⁹ me⁹ myrrhe dilect⁹
⁊c. in hebreo hētur globus musci dilectus meus.
Et h̃ accidit: qꝛ istud nomē mor ipositū in hebreo
ē equocū. Qꝛ vno mō significat odorē siue rē odo
riferā. alio mō sig̃t amaritudinē siue rē amarā. Et
iō hebrei moderni sumentes vnā significationem
semp per mor intelligūt ▪ pnūciāt muscū in hoc
lib. lxx. aūt quos sequit̄ Hiero. in hac parte tran/
stulerūt hoc nomē myrrha in vtraq̄ significatiōe
eo ꝙ vtraq̄ significatio conuenit ipsi myrrhe: qꝛ si
mul est amara et odorifera habens plures perfe/
ctiones et ꝓprietates q̄ muscus. Per quas ꝓprie
tates ipsa myrrha maxime significabat passionē
xp̄i et ecclīastica sacrā vt dictū ē. Et significat vir
tutes tā morales q̄ theologales: q̄ sanāt oē vitiū
et preseruant ab oi pctō. Et multo meli⁹ interpre
tati sunt. lxx. q̄ ipsi moderni hebrei cū suis falsis
pūctis et sua falsa punctuatione. B ¶ Iterū est
notandū ꝙ illa arbor ex qua nascit̄ balsamū dr̄ cy
prus apō grecos quā salomō transtulit ex assiria
in iudeā et plātauit vineaȝ ex ea in engaddi iuxta
mare mortuū et crescit ad modū viminis p modū
vitis et iō dr̄ vinea. Que q̄dez arbor nō patit̄ fer/
rū qꝛ si tangit̄ aut scindit̄ ferro: ilico aret et siccat̄
sed cū scidit̄ lapide vel osse acuto tūc emittit suc/
cū siue liquorē preciosissimū qđ dr̄ balsamū. Et iō
hic ponit̄ botr⁹ p liquore illius vitis et dr̄ balsa/
mū a ciuitate balsera. vbi antiq̄t⁹ crescēbat. Gre/
ci aūt appellant etiā ipsum cyprū. qꝛ aliq̄n creuit
illa arbor in cipro isula. Et facit grana ad modū
botri aut vue: sȝ ille liquor p̄ciosus q̄ dr̄ balsamū
nō fit nec exit de botro sed ex calamo siue ꝟga il/
lius vitis incise distillando illū liquoreȝ. et dr̄ cy/
prus quod interpretat̄ res amena et ēt interpre/
tatur mixtura: eo ꝙ ille liquor ē amenissim⁹ ⁊ pcio
sissimus et dignissimus. et penetratiuus quo oēs
reges vngebant̄ ▪ qđ balsamū significat̄ xp̄us et
passio eius et resurrectio a cui⁹ vnctione oēs dīr
xp̄iani.i. vncti. Dicit ergo ꝟgo maria ꝙ xp̄s spon
sus ⁊ fili⁹ me⁹ ⁊ dilect⁹ dū erat in accubitu suo. scȝ
in vtero meo fuit mihi sicut botr⁹ cypri.i. sicut bal
samū in vineis engaddi nascēs: nā sicut balsamū
penetrat carnē absq̄ lesiōe ⁊ incisione ⁊ preseruat
a corruptione et cōseruat in itegritate. et ppetuū
odorē in vase suo in quo semel steterit et significa/
bat hoiem vnctū ex eo ꝙ non vngunt̄ ex eo nisi re/
ges et sacerdotes et inclyti ꝓpter ei⁹ preciū et di/
gnitatē: ita piter dilectus meus penetrauit clau/
strū meū in cōceptione et natiuitate absq̄ lesione
virginitatis mee: qꝛ lȝ ex me accepit carnis verita
tem: tñ seruauit virginitatis integritatē et perpe
tuā dignitatē. qꝛ etiā post ptuȝ semp appellabor
ꝟgo et mater dei et beatā me dicēt oēs gn̄atiōes.
A ¶ Ex quibus ptȝ ꝙ vterus virginis marie fuit
accubitus et thalamus xp̄i nardo odorifera oim
virtutū ⁊ grārū pfusus ⁊ fuit capsa myrrhe electe
et balsami preciosi ipsius xp̄i et ipse xp̄s fuit i vte
ro virginali tāq̄ nardus odorifera oim virtutum
et fasciculus myrrhe eius virginitatis cōseruati/
uus. et tanq̄ botrus cypri.i. tanq̄ balsamū pene/
trans absq̄ lesione et significās et vngēs eā tāq̄
reginā hoim et angeloꝝ. et ideo sunt valde notā
da ista tria aromata hic metaphorice posita rō/
ne suarū ꝓprietatū et pfectionū que per quandā
excellētiā cōueniūt xp̄o ⁊ virgini marie matri ei⁹
qui loquunt̄ in hoc cantico. Nam sicut deus in fi/
gura precepit moysi vt pungeret illud tabernacu
lum in quo archa sua erat reposita vnguēto istoꝝ
aromatū. Ita implendo illā figurā voluit illā ma
trē de qua carnē erat assumptur⁹ et in eius vtero
quieturus perungere et ornare vnguēdo diuersaꝝ
grārū supradictarū. Ideo aduertat lector et q̄rat
Sed qꝛ ꝟgo maria mater et sponsa xp̄i egit grās
de beneficijs receptis a sponso et maxie qꝛ faciē/
do ipsam matreȝ dei seruauit in ea virginitatem.

xpus sponsus et filius redendo vices rñdent cō-
mendādo eā in psona eius inquantū mr. et in p-
sona ecclesie inquantū spōsa et pmū mēbrū eccle
sie et cōmendat eā de multiplici pulchritudie. C
¶ Unde est aduertendū ꝙ xpm mrem suā ad eccle
siam cōmēdare idē est ꝙ spam ̃tutib⁹ et gratijs
decorare et ornare et ditare qȝ dicere dei est face-
re: īō tot⁹ iste dyalog⁹ hui⁹ scōi cātici inter spōsuȝ
et spōsam nil aliud est nisi ille dyalogus q̇ fuit in
ter gabrielē et virginē mariā in mysterio incarna-
tionis. Luce pmo qñ āgelus gabriel missus a deo
dixit. Aue plena gratia ꝛc. Quod mysteriū et dya
logū pphetice cantat salomō in hoc cantico put
pphetice preuidit in spū. Dicit ergo xpus ad vir-
ginē matrem et spōsam suā. O amica mea tu dicis
ꝙ ego sum nardus odorifera et fascicul⁹ myrrhe
inter vbera tua et sicut botrus cypri. Et ecce ego
dico tibi ꝙ tu es pulchra .i. te feci pulchram quo
ad aīam pulchritudie oīm grarū ꝛ ̃tutū. Et etiā
tu es pulchra quo ad corpus exterius: qȝ pura et
humilis ꝛ honestissima: qȝ oculi tui sunt sicut ocu
li colūbarū ondētes in se oēm honestatē et purita
teȝ et humilitatē absqȝ amaritudine et felle et oi
labe. Cui respondet sponsa. Ecce tu pucher es di
lecte mi et decorus et speciosus forma pre filijs
hoium: qȝ tu es pulcher ꝛ bonus per essentiā ego
sūt per participationeȝ. vnde si q̇d pulchritudis
habeo illud recepi a te. qȝ me voluisti virtutibus
et plenitudine gratiarū ornare et plenam gratia
appellare et facere et me voluisti in tuū templum
et habitaculū maternū eligere et fabricare et san
ctificare et consecrare et ex meis puris sanguini-
bus carnem assumere. Et ideo qȝ tu voluisti orna
re hoc tabernaculū tuū. inde est ꝙ lectulus noster
est floridus .i. varietate virtutū et gratiaruȝ orna
tus et amenus et delectabilis quo ad ornatum.
Sed quantum ad materiam ex qua fecisti hāc do
mum tuam et tabernaculum dico tibi ꝙ tigna do
moruȝ nostrarū sunt cedrina qȝ fecisti illud taber
naculum persone mee ex duabus tabulis comple
tis et coniunctis scȝ ex carne cetbina mundissima
et pura et ex aīa cedri imputribili et fugatiua om
nis veneni et omnis peccati. Et ideo āntiquus ser-
pens nō potuit me mordere nec inficere suo den-
te et veneno pestifero: sicut dictuȝ est qȝ tigna hu-
ius domus sunt cedrina. Unde tigna dicūtur ta-
bule siue trabes ad inuiceȝ colligate sustinentes
domum. Et laquearia nostra scȝ trabes maiores
sunt cypressina et incorruptibilia quasi dicat ꝙ si
cut moyses fecit illud tabernaculū materiale ex
lignis cypressinis et cedrinis odoriferis et incor-
ruptibilibus fugatiuis oīs veneni. Ita tu sponse
fabricasti me in domū et tabernaculū tuum mate
riale ex carne cypressina et anima cedrina: ne ve-
nenū peccati me valeret cōtingere: nec serpēs an
tiquus mordere. qȝ ante animationē carnē meam
mundasti et sanctificasti: et in aīatione aīam meā
simul creasti et sanctificasti: et cōsecrasti et grati-
ficasti et īfudisti et in me p grām hītasti. Et sic fui
immunis ab oī pctō ab instāti creationis: intātū
ꝙ ego possuȝ dicere ꝙ ego sum pulcherrim⁹ flos
campi et liliuȝ cōuallīū quantū ad puritatē ꝛ mū

diciam. q. di. ꝙ tu me creasti et fecisti mundā et pu
ram et pulchrā sicut florē in cāpo et liliū in cōual
libus. cui rñdet spōsus. B Bñdictus o sponsa ꝙ tu
es flos cāpi et liliū cōualliū nā sicut liliū iter spi
nas: sic tu amica inter filias. Ad cuius intellectū
est aduertendū ꝙ dictio posita in hebreo est equo
ca ad rosas et spinas. Et ideo beat⁹ Hierony. in
lib. et psalterio semp trāstulit illud vocabuluȝ ad
lilia. hebrei aūt ad rosas sed forsan in hoc melius
est in hebreo qȝ lilia nō cōsueuerūt nasci inter spi
nas sed rosa nascitur in arbore spinosa. Ideo li-
cet virgo maria comparetur lilijs rōne virginita
tis: tñ magis ppie cōparatur rose rōne immuni
tatis a pctō. Nam sicut ex arbore spinosa nascit̃
illa rosa pulcherrima et odorifera sine spinis: ita
sola virgo maria inter oēs naturales filios adaȝ
nata fuit ex illa arbore spinosa: ade absqȝ aliqua
spina originali. ꝛ per ɔñs absqȝ spina pcti. Et īō
dicit ipse xps ꝙ sicut rosa nascit̃ absqȝ spinis iter
spinas et ex arbore spinosa: ita sola tu sponsa et
amica mea nata es iter filias oēs ipsi⁹ adā absqȝ
aliq̄ spina pcti. Et sicut nata es et cōcepta ꝛ aia-
ta absqȝ spina origiali. Ita semp vixisti absqȝ ali
qua spina actuali et veniali. Cui rñdet sponsa: o
spōse bene dicis ꝙ ego sum sicut liliū aut rosa in
ter spinas qȝ rosa nascit̃ ex arbore parua et hūili
sed tu es arbor altissima et fructifera: ꝛ frondosa
de cuius plenitudie oēs accepim⁹ fruct⁹ grē ꝛ sub
cuius vmbra oēs viuim⁹ et īō sicut mala est arbor
altissima et fructifera inter siluas et ligna siluarū
sic tu dilectus meus inter filios dei. scȝ inter oēs
angelos et hoies: qȝ illi sunt filij per adoptionē ꝛ
creationē. tu aūt per naturā: īō oēs excedis in oi-
potentia et sapia et mia et largitate. B ¶ Et no
ta ꝙ ista arbor est lignū vite q̇d pdidit adā: in cu-
ius supplementū dat⁹ est nobis xps q̇ est verū li-
gnū vite et dictū est psal. pmo sub cui⁹ vm bra de-
siderabant quiescere pr̄es vete. test. Sub cui⁹ vm-
bra primo q̇euit virgo maria: et ex cōseqnenti to-
ta ecclesia. Et ideo dicit virgo maria simul cū to-
ta ecclesia: o xpe sponse. sicut malus .i. lignuȝ vite
erat nobilius et salubri⁹ inter cōia ligna pdisi:
ita dilectus meus iter filios .i. obtinet principiū
in potentia et scītate et sapiētia et bonitate in-
ter oēs filios dei .s. inter oēs angelos et eminet su
per oēs creaturas. et ideo vgō maria simulcū to
ta ecclesia ve. te. desiderabat et petebat protegi et
sedere sub vmbra huius arboris in pmo cantico.
Sed postq̄ xps venit in carnē iā spōsa gaudet se
disse sub vmbra huius arboris diu p oēs fideles
ve. te. optare et iā gaudet in comedēdo fructū ei⁹
dicens. Sub vmbra illi⁹ quē desiderabā sedi. C
¶ Iterū est aduertendū ꝙ salomō p illā nubē que
obūbrabat tabernaculū in die ꝛ illustrabat de no
cte: preuidit in spū qualr̃ xps debebat obūbrare ꝛ
protegere virginē mrem suā spūsancto et ex cōse-
quenti totā ecclesiā et pluere sup eam māna grā-
rum et donorū sacramentorū. sub cuius vmbra et
ptectione debebat refici et pasci et q̇escere et pte
gi. et īō subdit sponsa. inter q̇ est arbor altissima et
fructifera et suauis iste filius ꝙ sub vmbra illius
quē desiderabā sedi. Nam in prio cātico ego ꝛ ce-

derādo petij nasci ⁊ q̇escere sub vmbra ei⁹ ꝫ ipe
adimpleuit desideriū ⁊ petitionē meā nā postq̄ acce
pit carnē ⁊ fact⁹ ē caput ecclie: ego sedi sub vmbra
ei⁹ desiderata ⁊ pascor in pascuis ei⁹ intm̄ ꝙ fru-
ct⁹ ei⁹ ē dulcis gutturi meo: vn̄ tūc sedi, sub vmbra
spōsi et filij mei xp̄i qn̄ angelo nūciāte spūsſctūs
supuenit in me: ⁊ vt⁹ altissimi obūbrauit mihi: dis
ponēdo me ad recipiēdū filiū dei: in vtero meo et
formādo illō corp⁹ scīssimū ex puris sanguinib⁹
meis. Et tūc fuit fruct⁹ dulcis gutturi meo qn̄ rea
liter cōcepi in me filiū dei q: qḋ ɔceptū natū fuit
in me scm̄ vocatū est fili⁹ dei: ⁊ iō dixit mihi elisa
beth. Bn̄dicta tu in mulierib⁹ ⁊ bn̄dict⁹ fruct⁹ vē
tris tui. Vn̄ ille fruct⁹ q̇ erat in vētre meo tm̄ erat
mihi dulcis ꝙ cōtinue fruebar ei⁹ colloq̇o ⁊ inspi
rationib⁹ ⁊ cōsolatioīb⁹ spūalib⁹. Nā ille fruct⁹
vētris mei impulit me: vt irē ad visitanduꝫ elisa-
beth vbi xp̄s fruct⁹ vētris mei sanctificauit iohan
nē baptistam in ventre matris sue. Itē ille fruct⁹
spirauit in me spiritū ꝓpheticū ⁊ euāgelicum qn̄
exultans in spū cantauit illud canticū. Magnifi
cat anima mea dominum. in quo cantico ego fui
euangelista annunciando saluatorē diu patrib⁹
expectatū esse in vtero meo ⁊ israel iaꝫ suscepisse
puerū suū et fui ꝓphetissa predicēdo oīa q̄ factu
rus erat xp̄s filius me⁹. q: debebat deponere po-
tētes ⁊ reges ⁊ pncipes ifideles mundi ⁊ exaltare
hūiles fideles ⁊ debebat implere pauperes bōis
spūalib⁹. ⁊ diuites iudeos dimittere ianes in sua
ignorantia et cecitate. C ¶ Deinde cū dicit in
troducit me rex in cellā vinariā: est aduertendū ꝙ
in triplicē cellā vinariā introduxit xp̄s spōsaꝫ suā
ecclīam ordinādo charitatē in ea. Eo ꝙ vnūq̇dq̧
istoꝝ cellarioꝝ ordinat charitateꝫ in hoīe fideli.
Vn̄ primū cellariū vinariū ipsius xp̄i est sacra scri
ptura ve. te. in qua latebat vinū euāgelicū noui te
stamēti tāq̄ in vegetibus. Naꝫ mysteria vete. test.
erant q̄si vegetes misterioꝝ noui test. in hoc cella-
riū itroduxit xp̄s ecclīā spōsaꝫ suā qn̄ apꝑuit apo
stolis sensuꝫ vt itelligerēt scripturas oēs: quō oīa
q̄ erāt scripta i lege ⁊ ꝓphetis ⁊ psal. fuerāt cōple
ta in eo vt ptꝫ Lu. xxiiij. Itē qn̄ misit eis spm̄ sctm̄
vbi receperūt dōa grāꝝ ⁊c. Et sic ordinauit in eis
charitatem. Nā sacra scriptura docet ordinē cha
ritatis puta qualiter deus est diligēdus sup oīa ⁊
ꝑ se ⁊ ꝓpter se ⁊ proxim⁹ in deo et ꝓpter deū q: fi
nis legis ⁊ oīs precepti est charitas. i. ad thi. i. Se
cūdū cellariū xp̄i est pn̄s ecclīa in qua sunt septeꝫ
vegetes sacramētoꝝ i q̇b⁹ reponit ⁊ a q̇b⁹ haurit
grā xp̄i q̄ datur ꝑ sacramēta ecclīastica. Que q̇dē
grā vel est ipsa charitas vel ei⁹ radix: q: charitas
vel est ipsa gratia vel nō sine gratia ipsi annexa q̄
quidē charitas est amor regulatiu⁹ volūtatis ad
diligendū deum ⁊ primū ſm speciē mūdū ⁊ ordi
nē ⁊ sic charitas est illa que ordinat volūtateꝫ ad
diligēdū deū ⁊ proximuꝫ. Que q̇dē charitas ɔpa
rat vino eo ꝙ iebriat aīam ⁊ trāsformat amātē in
amatū ⁊ extasim facit vt inq̇t dionysi⁹. Immo aīa
charitate iformata magis est vbi amat: q̄ vbi ani
mat ⁊ informat. Tertiū cellariū xp̄i est ecclīa sup-
na celestis in quo ɔfert vinū glīe vbi charitas est
in sua ꝑfectiōe vbi volūtas beatoꝝ habet quicq̇d
vult ⁊ nihil mali vult ⁊ volūtas oīm beatoꝝ ꝑ cha
ritatē ɔfirmata totaliter est ɔuersa in deū ⁊ ɔfor-
mis ei⁹ volūtati: ⁊ sic ptꝫ qualr̄ est triplex cellariū
et triplex vinū ordinās ⁊ inebriās volūtatē hoīs
ad qḋ triplex cellariū xp̄s introduxit ecclīaꝫ spō-
saꝫ suā ordinādo in ea charitatē ista ꝗ spōsa ꝓ sta
tu ve. te. petebat aduētū spōsi vt itroduceret eā in
hoc triplex cellariū eo ꝙ ꝑ aliū nō poterat itrodu
ci vt ptꝫ in pmo cātico. Sed q: xp̄s sponsus eius
introducit eā in cellaria supradicta iō grās agen
do cum gaudio dicit. Introducit me rex in cellam
vinariā et ordinauit in me charitatē. B ¶ Et est
aduertēdū ꝙ ista spōsa in pmo cātico petit intro-
duci in supradicta tria cellaria sed in hoc scḋo cā
tico dicit ꝙ spōs⁹ solū itroducit eā in vnā cellā vi
nariā. s. in pmū cellariū sacre scripture in qḋ itro-
duxerat virginē mariā matrē suā reuelādo ipsi se-
creta. sacre scripture vt ptꝫ in cātico ei⁹ sed postea
itroduxit totā ecclīā spōsaꝫ in alia cellaria qn̄ in-
stituit ecclīastica sacrā ⁊ apꝑuit nobis viā ad re-
gnū celoꝝ ꝑ passionē ⁊ resurrectionē ⁊ ascēsionē.
C ¶ Ad maiorē aūt euidētiā est ēt notādū ꝙ licꝫ
oīs charitas sit amor tamē nō oīs amor est chari
tas. Vn̄ triplex est amor puta vn⁹ q̇ dr̄ naturalis.
q̄lis est patris ad filiuꝫ. ⁊ poete ad sua poemata.
Secūdus dr̄ amor ꝑuersus ꝓcedēs ab inordinato
appetitu quo ꝑuerse auarus amat pecunias ⁊ su
ꝑbus honores et voluptuosus mlīeres. Terti⁹ dr̄
amor ordinat⁹ quo ordinate diligimus deū ⁊ pri
mū ⁊ iste dr̄ charitas eo ꝙ ordinat volūtatē ad di
ligendū deū ⁊ ꝓximū seruādo speciem: modū ⁊ or
dinē. Vn̄ species diligēda est. s. solus deus ⁊ eius
imago. s. hō ⁊ angelus eo ꝙ sola ista triplex spēs
est quoddā bonū felicitās aut felicitabile ⁊ fruibi
le. Vn̄ solus deus est ꝑ se fruibilis in se. ⁊ hō ⁊ an
gelus solū in deo. Vn̄ ait paul⁹ ad philomenem.
Fruar te dn̄e frater. Modus aūt diligēdi bo-
nū est vt diligat res eo mō quo est ⁊ sic q: deus est
ꝑ se bonū sup oīa et a quo oīa iō est diligendus a
nobis per se ⁊ in se sup oīa ⁊ q: tā hō q̄ angel⁹ est
imago dei ⁊ a deo iō est diligēdus in deo cui⁹ est
imago ⁊ a quo est. Item ordo diligēdi sumit a fi-
ne ſꝫ q: deus est ꝓꝑ se ⁊ nō ꝓꝑ aliḋ bonū imo oīa
alia sunt ꝓꝑ deū ⁊ ordinant i deū tanq̄ in finē vl
timatū q: est finis oīm. Iō de⁹ est diligēd⁹ ꝓꝑ se. ⁊
hō ⁊ oīa alia ꝓꝑ deū. A ¶ Totū aūt istū ordinē
diligēdi facit charitas in nr̄a volūtate ⁊ iō chari
tas diffinitur ꝙ est amor ordinās volūtatē ad di-
ligendo deū ⁊ ꝓximum seruādo speciē modū ⁊ or
dinē. s. ad diligēdū deū sup oīa ⁊ ꝑ se ⁊ i se ⁊ ꝓꝑ se
⁊ ꝓximū i deo ⁊ ꝓꝑ deū ex q̇b⁹ ptꝫ ꝙ q̇ diligit deū
nō ꝓꝑ se ſꝫ ꝓꝑ aliquā vtilitatē errat in ordie ⁊ q̇ di
ligit magis se q̄ deū errat in mō. Et iō dr̄ ꝙ dia-
bol⁹ in pncipio errauit in mō ⁊ ordie eo ꝙ dilexit
se in se ⁊ ꝓꝑ se ⁊ nō in deo ⁊ ꝓꝑ deū imo icepit ab
amore sui vsq̧ ad cōtēptū dei cōtēnēdo ei⁹ legeꝫ
et deuiādo ab ei⁹ volūtate vt dictū est sup ps. lxx-
xi. ⁊ sup Te deū laudam⁹. charitas ꝗ est illa v̇tus
infusa ordinatiua volūtatis ad diligēdū deū ⁊ ꝓ
ximū et hāc charitatē ordinauit xp̄s sponsus pri
mo in virgine maria matre sua et ex consequēti in
tota ecclīa spōsa sua vt ptꝫ ꝑ totū discursuꝫ cati-

gelicū. Unū prio ostendit hāc charitatē faciēdo et postea docēdo ⁊ iō dicit ṽgo maria in hoc cātico in psona sua ⁊ toti⁹ ecclīe. Introduxit me rex spō/s⁹ me⁹ i cellā vinariā.i.i cellā sacre scripture ⁊ i cellaz sacrorum ecclīe ⁊ ordiauit i me charitatē.i.docuit me ordinē charitatis p legē euāgelicā quō diligā deū ⁊ p̄ximū:eo mō ⁊ ordīe quo dictū ē ⁊ p̄tulit mihi charitatē p ecclīastica sacramēta:q̄ ordiate diligo deū ⁊ p̄ximū.hoc aūt dr qr i oī sacro dat̄ grā q̄ ē ip̄a charitas aut nō sine charitate ⁊ iō di/cit sp̄osa q fruct⁹ illi⁹ magne arboris sub cui⁹ vmbra sedebāt semp fuit dulcis gutturi meo intiū q filī⁹ me⁹ introduxit me in cellā vinariā.i.i camerā penetral̄ secretoꝝ ⁊ p̄fundoꝝ mysterioꝝ euāgeli/coꝝ mlta mysteria secreta reuelādo.⁊ sic ordiauit in me charitatē ⁊ dilectionē:⁊ iō fuit mota ad cā/tādū illō cāticum magnificat aīa mea dn̄m ex nimio amore p̄cepto vn̄ sp̄ōs⁹ me⁹ ⁊ fili⁹ qn̄ itroduxit me i suā cellā vinariā:itm̄ vulnerauit ⁊ iebria/uit me vio sue charitatis ⁊ amoris ⁊ dilectiōis q totalr̄ fui oblita hui⁹ mūdi ⁊ mei ip̄si⁹ ⁊ fui p̄uersa ⁊ tractata seu rapta i ip̄i⁹ amorē qr amor trāsfor/mat amātē i amatū:⁊sic fui facta q̄si lāguida absq; mēoria hui⁹ mundi ⁊ suoꝝ bonoꝝ tp̄aliū ⁊ iō vos angeli sodales sp̄ōsi ⁊ filij mei xp̄i:fulcite me ⁊ ornate me florib⁹ hui⁹ agri ⁊ horti filij mei ⁊stipate ⁊ circundate me malis ⁊ pomis hui⁹ arboris filij mei qr amore ei⁹ lāgueo qr nō possū edere aliū cibū nec frui alio fructu nec ali⁹ fruct⁹ ē dulcis gutturi meo p̄ter fruct⁹ sapidissimos hui⁹ arboris q̄ q̄dē fruct⁹ ⁊ poma nutriūt fideles ⁊ dāt vitā mundo. Itē nō miramini q lāgueaz amore huius filij ⁊ sp̄ōsi mei xp̄i nā ip̄e itroduxit me i cubiculū suū ⁊ āplerat⁹ ē me sicut mr̄ āplectit̄ filiū ⁊ sp̄ōs⁹ sp̄ō/saz nā leuaei⁹.i.brachiū ⁊ man⁹ ei⁹ sinistra posita est sub capite meo ⁊ dextera illi⁹ āplexabit̄ me nā qn̄ mr̄ āplectit̄ filiū puū sustinet eū cū sinistra posita sub capite ⁊ cū dextera cooperit corp⁹ ei⁹. Ita p̄iter sp̄ōsus ⁊ fili⁹ me⁹ xp̄s quodā spirituali am/plexu āplexat⁹ est me cū leua ei⁹ sub capite susten tādo ⁊ cū dextera sue potētie et amoris ⁊ fauoris me p̄texit ab oī malo preseruādo ⁊ in oī bono cō firmādo. Et sic tenet me amplexā tāq̄ lāguidā et ebriā in cella vinaria sue charitatis amoris et dilectiōis. Sz hic ē valde aduertēdū q cū in hoc cātico sp̄ōsus satisfaciat et annuat petitionib⁹ ⁊ desiderio sp̄ōse et ip̄a sp̄ōsa agat grās:eo q sp̄ōsus adimpleuit desideriū et petitiōes suas puta quia osculat⁹ est eā osculo incarnationis:⁊ traxit eā in odorē vnguentoꝝ suorū ⁊ introduxit eā in cubiculū suū ⁊ cellā vinariā reuelādo mysteria ⁊ secreta sua et iā sedit sub vmbra illius quē desiderabat ⁊ refecta est cibis et fructibus illius arboris dulcissimis. ¶ Itē qr tale osculū dicit quādam vnitatē inter sp̄ōsuz et sp̄ōsaz:eo q in illa benedicta incarnatiōe facta fuit triplex vnio:qr p̄rio verbū as sumpsit illā hūanitatē in vnitate p̄sonali et sup/positali. Scd̄o xp̄s elegit ⁊ vniuit sibi specialiter ⁊ singulariter virginē matrē suaz in quadā vnitate materna qr facta est speciale tēplū et tabernacu/lū maternū ip̄i⁹ xp̄i. Tertio xp̄s in sua matre de/sp̄ōsauit sibi totā ecclīaz iq̄atū ip̄a fuit p̄mū mē/brū ecclīe ⁊ xp̄i ⁊ exordiū ei⁹:vt inq̄t aug.⁊ hāc ecclīaz desp̄ōsauit ⁊ vniuit sibi xp̄s q̄dā vnitate mystica.⁊ sic est dicēdū q triplex osculum dedit xp̄s. Nā p̄rio osculat⁹ ē illā hūanitatē assumptā osculo icarnatiōis ⁊ osculo p̄sonali. Scd̄o osculat⁹ est ṽginē mariā oscl̄o filiali siue mat̄no. Tertio osculat⁹ est totā ecclīaz osculo mystico ⁊ sacramētali:⁊ sic ergo dicēdū q totū istud cāticū pōt ṽificari de isto triplici osculo:scz incarnatiōis ⁊ maternita/tis:⁊ desp̄ōsatiōis ecclīe:⁊ p̄nt p̄rio esse ṽba hūa/nitatis xp̄i:puta q illa humanitas xp̄i agat grās deo:qr ṽbū diuinū osculatū est eā osculo ⁊ vnita/te personali:⁊ qr ṽbū cōmorat̄ inter vbera hūanitatis:⁊ quō illud ṽbū diuinū fuit illi hūanitati assumpte tanq̄ nardus ⁊ fasciculus myrrhe ⁊ botr⁹ cypri.⁊ quō illa hūanitate assumpta fuit tanq̄ li/liū ⁊ rosa iter spinas:⁊ quō fuit fauorata sub vm/bra ṽbi ⁊ āplexata ⁊ p̄sonata:⁊ supposita p ṽbuz ⁊c. Itē totū istud cāticū ṽificat̄ de ip̄a ṽgine put in āplexu ⁊ vtero ei⁹ xp̄s accubuit ⁊ recubuit tanq̄ in suo thalamo:⁊ quō xp̄s exn̄s i ei⁹ vtero fuit ip̄i tanq̄ nard⁹ odorifera ⁊ sicut fascicul⁹ myrrhe p̄seruans eā ab oī corruptiōe:⁊ fuit ip̄i tanq̄ botr⁹ cypri:⁊ tanq̄ balsamū penetrās claustrū ṽginitatis absq; violatiōe:ip̄am ṽginē itactā relinquēdo. Et quō xp̄s itroduxit eā in cellā vinariā ordinādo in ea charitatē ⁊ dilectionē trāsformādo eā in se:⁊ altissima secreta ip̄i reuelādo. Itē lz ṽgo maria p̄tineret xp̄z s̄m carnē in vtero suo inq̄tū mr̄:th̄ ip̄a sedebat sub vmbra xp̄i inquātū sp̄ōsa. Itē ip̄a virgo mr̄ xp̄i sedit sub vmbra illi⁹ quē desiderabat:quō sp̄ūsanctus venit sup eā:⁊ obūbrauit eā. Lu.i. Et tūc xp̄s fili⁹ su⁹ amplexus ē eā.quō ip̄am in p̄sona toti⁹ ecclīe sibi desp̄ōsauit:⁊ sic pz ql̄r totū hoc cāticū de ip̄a ṽificat̄. B ¶ Sed vltimate ṽificat̄ to/tum istud cāticū de tota ecclīa christi quā xp̄s sibi desp̄ōsauit ⁊ vniuit in vnitate mystica:et iō hoc cāticū est exponēdū singulariter ⁊ specialr̄ de tota ecclesia ad cui⁹ intellectū est notandū ⁊ preaduertē/dū q ecclesia in p̄rio cātico petijt osculari et trahi a sp̄ōso ⁊ introduci in cellaria eius:⁊ pasci:et sedere:⁊ p̄tegi sub vmbra ei⁹. Itē dictū est q̄liter sicut per illā archā federis figurabat̄ xp̄s de⁹ et hō:rex et sacerdos:ita p illud tabernaculū in quo archa fuit reposita figurabat̄ primo maria tanq̄ taber/naculū maternū:sed vltimate figurabat̄ ecclīa in qua xp̄s mō habitat p fidē et grām tanq̄ in tabernaculo mystico:et dictū est q virgo maria fuit p̄rimū mēbrū ecclesie no.te.in q̄ p̄ri⁹ hitauit p grām q̄ p carnē:⁊ iō prius fuit sp̄ōsa q̄ mr̄ xp̄i. Et prius fuit tabernaculū sp̄ūale et mysticū xp̄i q̄ tabernaculū maternū:⁊ sic ista ecclīa no.te.incepit a ṽgīe maria:⁊ in ea icepit desp̄ōsari xp̄o:⁊ iō ip̄a loq̄tur in hoc cātico tanq̄ sp̄ōsa in p̄sona toti⁹ ecclīe no. te. Et etiā in p̄sona toti⁹ ecclesie ve.tes.qr in ea icepit compleri desideriū ⁊ petitio facta in p̄rio can/tico quia illa ecclesia cōtinuat̄ cum ista per virgi/nem mariā ⁊ christū ab adam vsq; ad iudicium:licet per diuersos status:vt pluries dictum est.

¶ Deinde cū dicit. Adiuro vos filie hierusalē. concludit istud scd̄m canticū. Unū postq̄ sponsus christus cōpleuit desideriū huius sp̄ōse:et iam intro/

duxit eā in thalamū et cellariū suū:et iā tenet eā in āplexu suo et ipsa iā se reputat felicē q̄escendo sub umbra spōsi.et fruēdo bonis spūalib⁹ eius ꝛ iā dormit inebriata in eius amore et āplexu.iō ut xp̄s reddat ipsam securā ostēdit istā desposationē et unionē esse firmā et ratā et ppetuā et istud osculū esse insepabile.Et hoc itelligit̄ de supradicto triplici osculo.s.incarnationis et maternalis virginis marie et desposationis et āplexus eccl'ie.Un̄ dicit xp̄s.o filie hierl'm.i.aie fideles.Ego adiuro vos p capreas.i.per p̄riarchas ceruosq̄ cāporū i.pphetas ne suscitetis nec euigilare faciatis istā dilectā a dormitione et a somno ꝛ āplexu meo donec ipsa velit.q.d.ꝙ nullus credat:ꝙ postq̄ ego assumpsi istā hūanitatē i unitate suppositi ꝙ aliq̄n dimittā immo nunq̄ ampli⁹ dimittā q̄n semel assumpsi.Iō dico vobis ꝙ nō suscitetis nec sepatis eā:nec putetis eam separari a meo āplexu:q: nunq̄ dimittā.Itē nec suscitetis ꝟginē mariā matrē meā a meo āplexu maternali q: nunq̄ dimittā eā:q: in eternū erit mr̄ mea et dilecta et in gr̄a cōfirmata:itē adiuro vos ne suscitetis nec euigilare faciatis spōsam meā eccl'iam ab āplexu et amore meo nec putet aliq̄s eā unq̄ a me separi.q: postq̄ semel desposaui eā et univi mihi p fidē ꝛ charitatē in unitate mystica nūq̄ eā abdicabo:nec relinquā:nec deserā.Nā lz aliq̄n pmittā eā pati tpal'r a tyrānis:tn̄ semp eā liberabo de manib⁹ eorꝫ ꝛ finaliter ipsa dn̄abit̄ eis et cōseruabo et ptegā eā in āplexu fidei usq̄ ad diē iudicij.Q: lz continue fluent:tn̄ nō submerget̄ nec pibit nauicula petri.Q: ego rogabo prēm p petro:et grege ei⁹ ne deficiat fides ei⁹.Et h̄ pmittit spōsus cū adiuratiōe caprarū ceruorūq̄ cāporū. C ¶ Ad cui⁹ intellectū est aduertendū ꝙ p capreas intelligit p̄riarchas ꝛ per ceruos intelligit pphas.q̄ in ve.testa.predixerūt aduentū xp̄i:p ppetuā desponsationē xp̄i et ecclesie et q̄b⁹ fctā ē de xp̄o firmate pmissio Un̄ p̄riarche dicūtur capre in scriptura.eo ꝙ oēs fuerūt pastores:et pphete dn̄r cerui pp̄ter similitudinem et velocitatē:naꝫ sicut cerui semp discurrunt de mōte in montē et a termino in terminuꝫ ita pphete saltāt velociter ex una materia in aliā et ab uno tpe in aliud.Et iō p̄riarchas appellat capreas et prophetas ceruos.iteꝫ adducit eos in testes firmos eo ꝙ eis facta fuit de xp̄o firma repromissio de regno xp̄i ppetuo.Unde sub pacto eterno p signū arcus federis fctā est de xp̄o repromissio xp̄i ipsi noe.Ge.ix.itē iureiurando:et signo ppetuo facta est eadē repromissio ipsi abrae gen̄.xv.et.xxij.itē hoc idē ipsi iacob in visione scale gene.xxviij.et q̄n luctatus est cū angelo.gene.xxxij.Hoc idē pmissum est moysi Exo.xxxiij.ꝛ Deu.xviij.itē regnū ppetuū xp̄i et eccl'ie pmissum est ipsi dd̄ sub iureiurādo ꝛ pacto firmissimo.ij.Reg.vij.et.xxiij.et psal.lxxxviij.et.c.xxxj.itē hoc idē ptꝫ per esayā ꝛ oēs prophas marie Hiere.xxxiij.ubi dicit deus.Si irritum fieri potest pactum meum cum die et cū nocte ut nō sit dies et nox in tpe suo:ita pactū meū irritū esse pōt cū dd̄ seruo meo:ut non sit ex eo filius qui regnet in throno eius ꝛc.Et sic ptꝫ qual'r iureiurādo et pacto firmissimo pmisit deus p̄riarchis et prophetis regnū xp̄i eternū sup eccl'iam p gr̄am in p̄nti:et gl'iam in futuro et per ꝯñs eccl'ia sponsa xp̄i nunq̄ sepabit̄ ab eius amore et amplexu in toto isto seculo p gr̄am nec in futuro p gl'iam.naꝫ q̄s sepabit nos a charitate xp̄i ut inquit ap'ls:sub tali ergo adiuratiōe dicit xp̄s Ne suscitetis nec euigilare faciatis dilectaꝫ donec ipsa velit:et ponit̄ li donec indeterminate et infinite.sicut dr̄.ps.lxxj.Erit abūdantia pacis donec auferat̄ luna.Sed q: luna nunq̄ auferet̄ ergo nunq̄ pax deerit vel deficiet.ita pariter hic.Q: spōsa nūq̄ volet separi ab amplexu et amore sponsi ergo nunq̄ sepabitur.ex q̄bus ptꝫ ꝙ sicut nūq̄ dissoluet̄ vinculū incarnatiōis:ita nūq̄ fuit dissolutū vinculū maternitatis ꝟgis marie q: semp erit mr̄ dei nec unq̄ dissoluet̄ vinculū desponsatiōis xp̄i et eccl'ie in hoc sc'lo p gr̄am et fidē et charitatem et in futuro p gl'iam et eternā felicitateꝫ ubi xp̄s introducet spōsam ad eternas nuptias agni Apoc.xxj.ubi xp̄s erit oīa in oībus.j.ad co.xv.Dicit ergo xp̄s:o filie hierl'm adiuro vos p capreas ceruosq̄ cāporū.i.p̄riarchas et pphetas.i.sicut promissum fuit ꝛ p̄riarchis ꝛ prenūciatū p pphetas ne suscitetis neq̄ euigilare faciatis.i.ne putetis nec credatis dilecti hūanitatē esse sepandā a verbo:nec virginē mr̄em a filio:nec eccl'iam a xp̄o sponso suo donec.i.dū ipsa velit.q.d.nunq̄ credatis esse separandā immo predicate et annūciate nunq̄ esse sepandā C ¶ Ex dictis aūt in hoc cātico iā do insurgit dubiū:nā dictū est in p̄ncpio ꝙ xp̄s q̄escit in ecclesia sponsa sua tanq̄ in accubitu suo et in fine cantici dr̄ ꝙ ecclesia q̄escit inseparabiliter i āplexu christi spōsi sui inter ei⁹ brachia ꝛ sic unus q̄escit in amplexu alteri⁹ et ecōuerso qđ videt̄ impossibile rōne positiōis ad locū ptinēs. A ¶ Ad hoc r̄ndet̄ ꝙ sacra scriptura utrunq̄ affirmat.s.ꝙ ꝙ xp̄s habitat in ecclesia sponsa sua ꝛ ecclesia in christo sponso.vn̄ dr̄ Ioh.j.ꝙ ꝟbum caro factū est et habitauit in nobis.et psal.xc.Qui habitat in adiutorio altissimi:in protectione dei celi cōmorabit̄.Itē saluator Io.vj.Qui manducat meā carnē:in me manet et ego in eo.Itē.j.Ioh.iiij.Deus charitas est.et q̄ manet in charitate in deo manet et de⁹ in eo et sic pꝫ qual'r xp̄s hitat in nobis et nos in deo absq̄ cōtrarietate:quā ꝯtrarietatem tollit amor charitatiuus:qui tollit oēm cōtrarietatem et causat unionem.Unde si cōsideremus vires et proprietates amoris charitatiui de quo Salomon loq̄tur in hoc cātico videbim⁹ hoc esse possibile imo necessariū. B ¶ Un̄.xix.sunt vires et effectus et proprietates amoris charitatiui.Quos effectus ostēdit christus ecclesie sponse sue et ecōuerso.Naꝫ primo amor charitatiuus causat zelū bonū:q: nō patit̄ malū in amato.Secūdo nō patit̄ moras absentie ipsius amati.Tertio trahit amantē ad amatū.Quarto lāguefacit amantē.Quinto liquefacit ipsum.Sexto vulnerat cor eius.Septimo inebriat amantē erga amatum.Octauo inflammat eum.Nono urit ipsum.Decimo facit inherere amatē amāti.Undecimo unit ꝛ cōciliat unū cū altero.Duodecimo fortiter tenet.Tertiodecimo charitas ordinat voluntatē

amantis erga rem amatā. Quartodecimo φ charitas nō quērit q̄ sua sunt: sȝ q̄ amantis. Quintodecimo φ oīa sustinet pro amato. Sextodecio φ magis amans est in amato q̄ in seipso. Decioseptimo φ transformat amantē in amatū Deciooctauo φ extasim facit in amante. Decimonono φ nō vult separari: sed in eo in eternum q̄escere. Hos ergo nouēdecim effect⁹ causat amor charitatiu⁹ ī amāte et hos oēs effectus amoris ōndit xp̄s erga ecclesiam spōsam suā vt ptȝ p oia ista decē cāticaꝫ in toto discursu euāgelico. Sȝ qꝛ iste amor charitatiuus est reciprocus iter xp̄ȝ et ecclīam: idō eosdē effect⁹ amoris ōndit ecclīa erga xp̄m spōsuȝ suū iuxta possibilitatē et facultateȝ suā: vt ptȝ in istis eisdē canticis. Et idō sicut xp̄s trāsformat⁹ in spōsam suā p amorē facit in eo extasim: et quiescit et vult q̄escere inseparabil̄r in eternū in ea: ita econuerso ecclīa transformata in spōsum facit extasiȝ et vult q̄escere in eo insepabil̄r in eternū et sic spōsus habitat in spōsa et q̄escit in eius accubitu in eternū et ecclīa q̄escit in āplexu spōsi. L ¶ Est verū φ alr̄ xp̄s habitat in nobis et alr̄ nos in eo. Nā nos habitam⁹ in xp̄o sicut spōsa in āplexu sponsi p grām et fidē: spē et charitatē in p̄nti et in p̄ria p gl̄iam et sic āplexus ei⁹ gratificat et ptegit in p̄nti et in futuro gl̄ificat nos. A ¶ Xp̄s aūt habitat in nobis tanq̄ in tabernaclō et accubitu suo. et hoc tripl̄r. nā p̄io habitat in nobis tāq̄ in suo tabernaclō psonali et sic habitat solū et q̄escit in illa hūanitate assumpta in alhomo ex nr̄a natura. Scdō hitauit in nobis tāq̄ in suo tabernaclō et accubitu mr̄no et sic hitauit in solo vtero v̄gis marie p nouē mēses. Tertio hitauit et hitat in nobis tanq̄ in suo tabernaclō et accubitu mystico ꝛ sctificato et sic accūbit et hitat et q̄escit in tota ecclesia toto orbe diffusa p ecclīastica sacr̄a et dōa grāꝝ eā gratificādo et sctificādo et eodē mō habitat in vnoquoqꝫ iusto et fideli put est membꝝ hmōi spōse: cui⁹ xp̄s est spōsus et caput. B ¶ Ex q̄bus oībus pȝ dignitas et excellētia hui⁹ sponsi in statu noui test. supra statū ve. te. Qꝛ plura ꝛ maiora signa amoris ōndit ipsi de⁹ in no. te. q̄ in ve. Primo qꝛ tūc deus hitabat in illo pplō in illa archa lignea et tabernaclō ligneo: sed nūc hitat in tabernaclō carneo et nr̄a natura hūana psonalr̄ assumpto; ꝛ hitauit in tabernaculo mr̄no p nouē menses et hitat in nr̄o tabernaclō mystico. Scdō qꝛ de⁹ hitabat in illo tabernaculo ligneo tm̄ figuraliter: sȝ in nr̄o tabernaculo hitat realr̄: nā v̄buȝ eternū realr̄ īsepabil̄r ꝛ psonalr̄ q̄escit i illa hūanitate assumpta in vnitate suppositi. et realr̄ verbū incarnatū q̄euit in tabernaculo mr̄no per nouē mēses: et realiter et īsepabiliter inhabitat et q̄escit in tota ecclesia spōsa sua tanq̄ in tabernaculo mystico p ecclīastica sacr̄a. Nā verbū incarnatū realiter cōtinet̄ in sacrō altaris: et solū figuraliter sicut in sacrificijs ve. te. item virtus passionis xp̄i realiter cōtinet̄ in baptismo et ↄfirmatione et pnia et ceteris sacris. et nō solum figuraliter et tanq̄ in signo federis et signaculo fidei: sicut in circūcisione et ceteris sacr̄is veteris legis ꝛ ideo ecclesiastica sacr̄a immediate cōferūt grām quā significāt sicut dictū fuit in expositione psal. xxxix. et in tractatu contra iudeos questione. j. C ¶ Ex quibus ptȝ φ maiora signa amoris ostēdit deus nobis q̄ illis qꝛ de⁹ solū dedit illis in suo tabernaclō ligneo illas duas tabulas lapideas: et virgā aarō cum vrna māne. et hoc dedit in figurā christi futuri dei: et hois regis et sacerdotis. Sed deus dedit seipsuȝ nobis realiter deū et hoiem regem et sacerdotē et sic deus dedit illis vmbram ꝛ figurā: nobis aūt dedit veritatem et verā lucē. A ¶ Ex quo ptȝ φ perfectius xp̄us deus et hō hitat in nobis q̄ in illis et nos perfectius habitamus ꝛ quiescim⁹ in amplexu xp̄i: q̄ illi. isti ergo duo modi quiescendi explicātur in hoc cātico. Nā in p̄rincipio cantici explicatur mysterium incarnatiōis per quaȝ verbū diuinū habitat et accubat in spōsa: cū dicit. Dū esset rex i accubitu suo nard⁹ mea dedit odorē suū ꝛc. Sed mysteriū nostre gratificationis et salutis per quā nos q̄escimus in amplexu xp̄i explicat̄ in fine cantici cū dr̄. Leua eius sub capite meo: et dextera illius amplexabit̄ me. Sed inseparabilitas eterna tam accubitus xp̄i in nobis: q̄ nostri amplexus in xp̄o explicat̄ cū concluditur in cantico. Adiuro vos filie hierl̄m ne excitetis nec euigilare faciatis dilectam: donec ipsa velit. Sed mutuus amor reciprocus cuȝ suis effectibus inter sponsum et sponsam explicatur in medio dialogi huius cantici: cum sponsus dicit. Sicut lilium inter spinas: sic amica mea inter filias et cum sponsa dicit. Sicut malus inter ligna syluarū: sic dilect⁹ me⁹ inter filios et fulcite me floribus: quia amore lāgueo ꝛc. et per hoc patet intelligentia huius secundi cantici et respōsio ad dubium. et hoc de secundo cantico.

¶ Incipit tertium canticum.

Vox dilecti mei.
Ecce venit iste saliens in montibus.
Transiens colles.
Similis est dilectus meus capre.
Hynnuloqꝫ ceruorum.
Et ipse stat post parietem nostrum.
Respiciens per cancellos.
En dilectus meus loquitur mihi.
Surge propera amica mea.
Formosa mea et veni.
Jam enim hyems transijt.
Imber abijt et recessit.
Flores apparuerūt in terra.
Tempus putationis aduenit.
Vox turturis audita est in terra nr̄a
Ficus protulit grossos suos.
Vinee florentes dederunt odorē suū.

Surge propera amica mea
Speciosa mea et veni.
Columba mea in foraminibus petre
In cauernis macerie.
Ostende mihi faciem tuam.
Sonet vox tua in auribus meis
Vox enim tua dulcis.
Et facies tua decora.
Capite nobis vulpes paruulas.
Que demoliuntur vineas.
Nam vinea nostra floruit.
Dilectus meus mihi.
Et ego illi.
Qui pascitur inter lilia.
Donec aspiret dies et inclinent vmbre.
Reuertere: similis esto dilecte mi
Capree hynnuloque ceruorum.
Super montes bethel.

Vox dilecti mei. Ecce venit saliēs in mōtib⁹ ꝛc. istud est tertiū cāticū i quo Salomō cātat vocationē aplo᷑ siue vocationē ecclie in aplis. ꝛ ideo prī⁹ videdū est q̄ Salomō sūpsit parabolā. Scdo exequēdū ē de cāticoꝝ ei⁹ expositiōe. Quātū ad pmū ē aduertēdū q̄ Salo. ex duob⁹ assumpsit pabolā. Pↄio ex figura. Secūdo ex pmissiōe nā prio p h̄ q̄ de⁹ loq̄bat̄ moysi facie ad faciē exo. xxxiij. i. p āgelū mediū preuidit Salomō in spiritu q̄liter de⁹ debebat loq̄ mūdo p hūanitatē psonalr̄ assumptā vn̄ sicut de⁹ dedit illā legē moysi p illū āgelū figurabat̄ q̄ deus in hūanitate debebat explanare illā eādē legē apostolis i mōte thabor put fuit ipletū mat. v. ꝛ vj. et vij. itē p hoc q̄ qn̄ archa fuit reposita intra tabernaclm ꝛ iā de⁹ loq̄bat̄ moysi de archa ꝛ tabnaclo et declarabat illi oia ꝛ dispōebat de oib⁹ agēdis vt pz exo. vlti. p h̄ puidit Salo. q̄lr v̄bū diuinū debebat itroire in archā hūanitatis p icarnationē et tot⁹ xp̄s icarnat⁹ debebat itrare in tabernaculū ecclie p fidē ꝛ grām ꝛ de illa archa hūanitatis debebat loq̄ fidelib⁹ suis ꝛ declarare legē ꝛ pphetas. itē hoc idē puidit Salomon p pmissiones factas maxime Deuter. xviij. cū dixit deus. Prophetam suscitabo de medio fratrū tuoꝝ similem tibi et ponā verba mea in ore ei⁹ loq̄turq̄ ad eos que cunq̄ dixero illi: vbi preuidit Salomon qualiter deus debebat assumere carnem de illo populo et loquitur apostolis ꝛ toti illi populo p illā humanitatem assumptam et declarare legem et prophetas: ꝛ sic patet qualiter sicut in precedēti cantico cātauit osculū incarnatiōis: ita in hoc tertio cātat osculū familiaris pdicatiōis ꝛ legis declaratiōis ꝛ sic satisfacit prime petitioni spōse. Hoc ergo preuidens Salomon in spū assumens parabolā ex supradictis fecit hoc. iij. canticum in quo itroducit xp̄s sponsū loquētē et vocantē ecclesiā in apostolis ꝛ declarātem eis legem et pphetas prout fuit impletū Mat. v. ꝛ vj. et p totum discursum euāgelicum. Sed pcipue cātat pphetice salomō in hoc. iij. cātico totū illū sermonē quem fecit Xp̄s in mōte declarādo legē ꝛ pphetas. Mat. v. In quo cātico tria facit. Nā primo facit quod dictum est. Secūdo cantat acceptationē legis et doctrine xp̄i et gaudiū ecclesie acceptātis legē euāgelicam. Tertio predicit ꝛ cantat stabilitatem et perpetuitatem legis euangelice. Secūda ibi. Dilectus meus loquitur mihi et ego illi. Tertia ibi Adiuro vos ꝛc. B ¶ Quātum ergo ad primū est aduertēdū q̄ xp̄s pmo desposauit ecclesiā in maria et Joseph sicut dictū est sed exinde qn̄ maria abijt cū festinatione in mōtana iudee ibi vocauit iohānē baptistā de vētre mr̄is et desposauit ecclesiā in eo ꝛ in elisabeth mr̄e ei⁹ q̄ vterq̄ cōfessꝰ est xp̄m incarnatū: vt pz Luce. j. itē cū esset incipiēs annorū triginta ilico post baptismum et ieiuniū vocauit apostolos ꝛ ascendit in montē et dedit eis legē euāgelicā: q̄ nihil aliud est nisi declaratio legis ꝛ prophetaꝝ: vt inq̄t Aug. Vn̄ xp̄s q̄ ante locutus fuerat patriarchis et pphetis per angelos et locutus fuerat mūdo per ora pphetaꝝ: ꝛ declarat moysi legē p angelum mediū: tūc ascendit in montē ꝛ aperiens os suū declarauit apostolis legem et prophetas dicens. Non veni soluere legē aut prophetas sed adimplere: et sic p os ppriū ꝛ p illā humanitatem assumptā locutus est aplis et declarauit eis legē ꝛ prophetas dādo verā intelligētiā vt pz p totū discursū euāgelicū spōsa ergo q̄ diu desiderauerat ꝛ petierat osculari osculo spōsi p verā declarationē legis et pphetaꝝ: audiēs sponsum iā sibi loquētem per os ppriū: cum magno gaudio dicit in principio huius cantici. Vox dilecti mei ꝛ sponsi xp̄i audita est mihi supple id est grās ago q̄ iā osculatur me osculo oris sui: et loquitur mihi iam nō per angelos: nec per patriarchas: aut prophetas: sed per os ppriū vnde sicut iste sponsus meus quondā peregrinabat̄ posit⁹ in illa archa p mōtes ꝛ colles et loquebat̄ moysi de tabernaculo federis: et illud faciebat sub quadā figura: ita nūc iplēdo illā figurā posit⁹ ꝛ latēs in humanitate iā loquit̄ mihi: ꝛ ecce iā venit saliens in montibus galilee et iudee vocādo apostolos ꝛ pdicādo: ꝛ iā venit transiliēs colles prio qn̄ existēs in vtero mr̄is venit in mōtana iudee ad salutādū elisabeth ꝛ ad sanctificandum Johānē baptistā ꝛ postea qn̄ venit ꝛ portauit ipsum mater ad presentādū in tēplo et qn̄ fugit in egyptū: ꝛ reuersus est in terrā iuda: ꝛ tandē qn̄ vocauit apostolos ꝛc. ideo dilectus me⁹ in tali peregrinatione similis est capree hynnuloq̄ ceruoꝝ in velocitate. Nā sicut caprea cū velocitate currit ad lactādum filiū: ꝛ cerua hynnulū: ita xp̄s cū velocitate cōfluit aplos ꝛ oēs fideles p mōtes ꝛ cāpos ad lactandos eos lacte diuine doctrine ꝛ sapientie. B ¶ Sed ad maiorē euidētiā est aduertēdum put supradictū est: q̄ in isto toto libro p capreas intelligit

gunt p̄riarche q̄ fuerūt pastores q̄b⁹ facte fuerūt repmissiões d̄ xp̄o ⁊ ecclia ⁊ p ceruos hynnulosq̧ ceruoꝝ itelligunt pphete: q̄ fuer̄ veloces in saltādo de vna materia in aliā sicut faciūt Satyrici q̄ q̄dē pphete p̄nūciauerūt oīa mysteria xp̄i ⁊ eccl'ie cū magna velocitate saltando de vna materia in aliā ⁊ de vno mysterio in aliō ⁊ de vno tpe in aliō. Sz q: xp̄s adimpleuit oīa q̄ fuerūt pmissa p̄riarchis ⁊ vaticinata p pphetas iō d̄r similis illis. i. pformis pmissionib⁹ ⁊ vaticiniis ⁊ ppheciis eoꝝ: q: nō venit soluere legē s; adiplere oēs pmissiões ⁊ vaticinia eoꝝ: ḡ xp̄s nō fuit dissimilis imo simil' illi. ⁊ h̄ ē qd̄ dicit ⁊ intēdit dicer̄ spōsa cū ait. Similis ē dilect⁹ me⁹ capree hynnuloq̧ ceruoꝝ. i. pformis ē toti legi ⁊ pphetis q: oia q̄ i p̄riarchis sūt promissa ⁊ figurata: ⁊ i prophetis vaticinata adimpleuit. Nā en. i. ecce ipe iā stat post parietē nr̄m. i. latēs in nr̄a hūanitate: sicut fuit promissus p̄riarchis ⁊ prophetis ⁊ fuit figurat⁹ p archā ⁊ tabernaculū ⁊ per illos angelos p quos de⁹ loq̄bat̄ in forma hūana ⁊ iā stat aspiciēs per fenestras ⁊ cancellos hūanitatis. i. iā habēs oc'os hūanos ⁊ os carneū ⁊ hūanū: loq̄t̄ mihi familiarit̄. dilect⁹ me⁹ de⁹ ⁊ hō. ⁊ vocādo me dicit. Surge amica mea ⁊c. C ¶ Ad cui⁹ itellectū ē notādū q̧ sicut ppl's Israel erat in egypto sub illo iugo captiuitatis: ita pariter spōsa erat sub iugo legis ⁊ peti sicut tpe veris de⁹ eduxit Moysen illū ppl'm de captiuitate: ita in eodē tpe in mēse Apl. siue Martii xp̄s desponsauit ⁊ eduxit spōsaz suā d̄ iugo legis ⁊ captiuitate peti p mortē et passionem. A ¶ Un̄ sicut hō in hyeme latet frigid⁹ ⁊ balb⁹ in domo nō audiēs exire domū pp frig⁹ itēsuz ⁊ ppter crebros ibres ⁊ pluuias ⁊ obscuritatē nubiū ita parit̄ spōsa erat latēs sub frigor̄ ⁊ obscuritate ⁊ nube legis: itē sicut i hyeme arbores nō faciūt fruct⁹: nec florēt ppter rigiditatē frigoris ⁊ pp defectuz caloris: ita lex moysi existēs sub frigore ⁊ nube cerioniaꝝ sine calore ⁊ p̄ntia xp̄i: q̄ ē sol iusticie: nec floruit: nec fecit fructū. Sz oriēte sole iusticie i mūdo q̄ ē xp̄s: illico causauit tp̄s v̄nū ⁊ fugauit noctē et hyemē ⁊ tenebras legis ⁊ icepit florer̄ ⁊ facer̄ fructū vinea legis p xp̄z ⁊ sic xp̄s fugata nocte ⁊ hyeme le. ve. cuz suis nubib⁹ cerioniaꝝ portauit ver euangelicū in quo floruit vinea legis ⁊ h̄ ē qd̄ dicit spōs⁹ ⁊ loq̄t̄ etiā more amātiū. Nā sicut amasi⁹ surgit de nocte q̄si i aurora ⁊ venit ad domū amasie ⁊ ornat portā ei⁹ diuersis florib⁹ tpe veris ⁊ cātādo vocat eā vt surgat d̄ lecto ad audiēdā cātilenā quā cātat amore ei⁹ ⁊ vt sibi loquat̄ et corrīdeat et reddat vices amoris ipi ita parit̄ xp̄s venit in mūdū et reperit spōsā suā iacētē i lecto legis ⁊ in nocte frigida pp frig⁹ legis. Iō vēit ad excitādā eā et ad vocandū ipaz vt surgeret a lecto et nocte' legis: et redderet ipi vices amoris cui xp̄s portauit flores et fruct⁹ euāgelicos: xp̄s ḡ spōs⁹ vocat spōsam suā vt surgat a sōno legis dicēs o amica mea et spōsa ⁊ formosa mea et colūba mea q̄ diu iacuisti sub iugo et lecto et nocte legis surge a iugo legis: et veni ad me ⁊ faciā te formosaz p dōa gr̄aꝝ ⁊ faciā te simplicē sicut colūbā p baptismū. Iā ei hyēs et frigiditas et nox ⁊ obscuritas le. ve. trāsiit ⁊ iber petoꝝ iā recessit postq̄ venit sol iustitie: q: iā appuerūt flores i terra nr̄a. Nā sicut recedēte hyeme ⁊ adueniēte v̄e oēs arbores ⁊ vinee florēt: ⁊ ficulnee icipiūt pducere ficus ppter accessuz ⁊ fauorē ⁊ calorē solis. Ita adueniēte xp̄o vinea legis ⁊ ager et ficulnea legis ⁊ inceperūt florere et fructificare p xp̄m Un̄ iā venit tp̄s putatiōis vinee: in quo oia cerimonialia sūt āputata: vt noui thyrsi. ⁊ pāpini euāgelici valeāt pullulare. C ¶ Itē sicut i vere audit̄ vox ⁊ cātus turturis p siluas: ita trāsacta hieme legis ⁊ adueniēte plenitudie tpis q̄n de⁹ misit filiū suū: audita fuit vox turturis euāgelice q̄ fuit v̄go mater dei q̄n dixit. Magnificat aīa mea dn̄m ⁊c. q: iā annūciauit deū in carne aduenisse ⁊c. Et sic vox euāgelica incepit tūc audiri in terra nr̄a. Sz magis audita fuit vox turturis q̄n xp̄s ascēdit in montē ⁊ incepit declarare legē aplis. Mat. v. Itē tūc ficus legis āputatis cerimonialib⁹ foliis tunc incepit pducere ficus ⁊ grossos euāgelicos pverā intelligētiā. Nā sicut fruct⁹ latet in arbore in hieme: ⁊ sic⁹ in ficulnea: ⁊ vue i vite: eo q̧ fruct⁹ tm̄ est ibi in potētia tāq̄ in suis causis materialib⁹: s; in vere sol ⁊ celestis influētia educit fruct⁹ ex arboribus de potētia in actū: ita pariter oia mysteria et v̄itates euangelice latebāt sub littera legis: sed venit xp̄s sol iustitie ⁊ eduxit oia illa mysteria ⁊ veritates in actū ⁊ in lucē: et sic apparuit v̄itas euāgelica q̄ latebat in lege: sicut forme latitāt i materia et fructus in arbore: ⁊ iō subdit q̧ vinee legis dederūt odorē suū florēdo. B ¶ Et nota q̧ q̄n vinee florēt oēs serpētes fugiūt: eo q̧ odor florū vinearū interficit serpētes: ita ḡ parit̄ q̄n xp̄s venit incepit fugare hiemē ⁊ frigiditatē cerimoniaꝝ legis: et icepit florere vinea ppter calorē solis in vere euāgelico: tūc serpēs antiqu⁹ incepit fugere ppter odorē vinee euāgelice: q: ille odor ⁊ virt⁹ floꝝ sacramētoꝝ euāgelicoꝝ interficit diabolū ⁊ extinguit petā: ⁊ ideo dicit spōsus q̧ vinee legis iā dederūt odorē suū fugādo diabolum et extinguēdo petā: et ideo subdit. Surge amica mea ⁊ sponsa q: diu per totā hiemē legis veteris iacuisti absconsa sicut colūba in cauerna macerie et parietis et i foraminib⁹ petre: ita; tu latuisti abscōsa sub vmbra legaliū per totā hiemē et noctem legis. O ergo columba mea exi a cauerna et foramine legis et incipe cantare canticū euangelicū: et sonet vox tua in auribus meis cōfitēdo me esse deū ⁊ messiā et redēptorē tuū: ⁊ ōnde mihi faciē cōsciētie tue per fidem et charitatē: et sonet vox tue pfessionis in auribus meis. Q: vox tua erit mihi dulcis: cū audiero a te confessionē vere fidei euāgelice: per quā fidem eris mihi personaliter et p̄sentialiter desponsata. Quia iam nō loquor tibi per angelos: nec p prophetas: sed personaliter ⁊ p̄sentialiter loquor tibi per meipsum. Profer ergo fidē articuloꝝ ⁊ fidem euāgelicā per os tuū: et eris mihi vera spōsa per verba de p̄nti. q. d. Sequere me per fidē euangelicā: et recipe baptismū fidē pfitēdo: ⁊ tunc vox tue cōfessionis erit mihi dulcis ⁊ acceptabilis et facies anime ⁊ cōsciētie tue erit mihi decora et grata et amabilis. Deinde cū dicit. capite nobis vulpes paruas ⁊c. spōsus [illegible] spōsā vt sit cau

ta ne sequat falsa3 doctrinā scribar̄ ⁊ phariseor̄.
A ¶ Ad cuius intellectū est aduertēdū: q̄ qn̄ xp̄s
venit iā repperit scripturā legis ⁊ pphetar̄ dep̄ra
uatā p istas traditiōes ⁊ expōnes scribar̄ ⁊ phari
seor̄ ⁊ saduceor̄ cui⁹ cā fuit: na3 vt ait Josephus.
xviij. li. antiquitatū. ⁊. ij. li. de bello iudaico: qsi p.
xl. annos an̄ aduentū xp̄i inter ceteras sectas sur
rexerūt due pncipales secte in hierl'm: q̄rū p̄ia fuit
secta saduceor̄ dicta a quodā dicto sadoch pnci
pe et inuētore illius secte. Illi autem negabāt an
gelos esse et alios spiritus: ⁊ negabant resurre
ctionem corporum ⁊ per ɔ̄ns concedebant mor
tales eē aīas hoim. Itē recipiebāt solū quinqȝ li
bros moysi. Et negabāt totū residuū ve. te. ⁊ sic ex
tali errore cōmittebāt mlta turpia. S3 tūc ex zelo
legis ⁊ pphetar̄ surrexit altera secta ɔ̄ria isti: q̄ in
cepit a quodā dicto phares de tribu symeon: et iō
eius sectatores dicti sunt pharisei qsi ɔ̄ saduceos
et a ceteris pplarib⁹ diuisi in vita ⁊ morib⁹ ⁊ in ha
bitu. Isti fingebāt se zelare legē ⁊ pphetas: et iō
habiti sunt in maxia veneratiōe apud ppl'm et in
maxia opiniōe scītatis ppter apparētiā exterio
rē. Et isti dabāt operā studio legis ⁊ pphetarum
pre ceteris. ⁊ iō pp assiduitatē ⁊ ɔ̄tinuū studiū fa
cti sunt periti pre ceteris in lr̄a legis ⁊ pphetarū
intm̄ q̄ acceperūt autoritatē a summis sacerdoti
bus sedēdi in cathedra moysi ad declarādas scri
pturas legis ⁊ pphetar̄ ad iudicādas ⁊ discernē
das cās ciuiles ⁊ iudicia ciuilia exercēda. ⁊ sic fa
cti sunt de nūero illor̄. lxx. iudicū quos moyses in
stituit ad discernēdas cās ⁊ iudicia Exo. xviij. Et
iō dicebant sedere sup cathedra3 moysi: ⁊ iō isti
rōne religiōis dicebant pharisei: s3 rōne iudicia
rie ptātis ⁊ rōne autoritatis glosandi ⁊ exponēdi
et declarādi sacras scripturas legis ⁊ pphetarū
dicebant scribe. Estqȝ q̄ multi ex tribu symeon
ppter peritiā scripturar̄: l3 nō essent ex religiōe ⁊
habitu phariseor̄: tn̄ silr̄ assumebant ad ptātem
iudicādi ⁊ autoritatem glosandi: ⁊ isti dicebant
scribe tm̄. Ista ergo secta ⁊ religio phariseor̄ ⁊ ē
societas scribar̄ fuit deuotior ppter simulationē
scītatis ⁊ creuit intm̄ apud vulgares ⁊ ciues ⁊ ple
beios q̄ oēs ciues relinquebāt eos executores te
stamētor̄ ⁊ tutores viduar̄ ⁊ pupillor̄. Et sic rege
bāt pplos in tpalibus ⁊ spūalibus. Et sic incepe
runt cōedere et expoliare domos viduar̄: ⁊ diripe
re bona pupillor̄ ⁊ impinguare domos suas in
tantū q̄ oēs diuitie peruenīebāt ad manus eorū et
simplices populares ex ignorātia obediebant et
credebāt eis. Sed auaritia ⁊ cupiditas simul cre
uit et exarsit in eis cū pinguedine diuitiar̄ Unde
tūc inceperūt ordinare nouas traditiōes in pplo
et glosare oēs sacras scripturas ⁊ deducere ad lu
crū suū tpale ⁊ ad multiplicādas oblatiōes et de
cimas ⁊ pmitias ⁊ sic facti publici cāpsores ⁊ mer
catores p se vel p interpositas psonas parauerūt
in tēplo mensas nūmulariorum: et in portu tēpli vē
debāt oues et agnos p sacrificijs et oblationib⁹
et sic vsurpabāt sibi oīa lucra: ⁊ vt hoc nō reputare
tur illicitū apud ppl'm glosabāt scripturas in suū
intentū ostendētes ppl'is q̄ ea que faciebāt erant
de mēte legis postq̄ oīa erāt ad cultū diuinū. ⁊ sic
deprauauerūt totā legē ⁊ pphetas trahētes oīa ad
intentū et lucrū suū tpale negātes oēm sensu3 spi
ritualē: et iō xp̄s reperiēs scripturas deprauatas
per falsam doctrinā ⁊ traditiones istar̄ sectarū. s.
saduceorū et scribarū et phariseorū: statuit extir
pare fermentū et falsam doctrinā eor̄: et aperire
verum sensum sacre scripture. Jō ascēdēs in mō
tem incepit auisare discipulos dicēs. Nisi abun
dauerit iusticia vr̄a plus q̄ scribar̄ et phariseorū
nō intrabitis in regnū celor̄ ⁊c. et sic xp̄s pcedit
in toto illo sermōe declarādo verā intelligentia3
legis et pphetarum et extirpando falsam doctri
nam scribar̄ et phariseor̄. Et hoc idē facit p totū
discursum euāgelicū. Vn̄ Mat. xv. Auisans disci
pulos dixit. Cauete a fermēto saduceor̄ et phari
seor̄ ⁊c. Itē. xxiij. dicit supra cathedrā moysi sede
runt scribe et pharisei ⁊c. Et in toto illo caplo ex
probat auariciā ⁊ simulationē et praua opa eor̄
et iō videntes xp̄m totalr̄ esse ɔ̄riu3 morib⁹ et aua
ritie et prauis opatiōnibus suis statuerūt ipsum
interficere negātes xp̄m esse messiam in lege pro
missum: vn̄ sicut erāt totalr̄ mundani et carnales:
ita declarabāt totā scripturā tpaliter et carnali
ter expectādo bona tpalia. Et hāc sectā scribarū
et phariseoru3 seruant hodie iudei moderni: eo q̄
sunt successores illor̄ in vita et doctrina et pfidia
et odio put dictū est psalmo. ij. et psalmo. lxxi.
Et sic p3 q̄liter scribe et pharisei conati sunt dis
sipare vineā legis per falsam doctrinā et intelli
gentiā. Quos salomō hic appellat vulpes ppter
simulationē et fictionē vite. Et appellat eos vul
pes paruas ppter sanctitatē et hūilitatē fictā et
simulatā: vel a paruitate veritatis: et etiā a parui
tate potētie et effectus. nā l3 fuerit conati destrue
re vineā sacre scripture tn̄ nō potuerūt: q2 veritas
scripture cōtinuata et conseruata est in euāgelio
et ipsi manent in sua cecitate et obstinatione ⁊ mē
dacio et captiuitate. dicit ergo spōsus ad aplos:
nolite sequi doctrinam vulpinā et fermentū istar̄
vulpium: scilicet scribarum et phariseorum: s3 ca
pite nobis istas vulpes paruas. s. scribas et pha
riseos qui demoliūtur et destruere et dissipare ni
tuntur vineas sacre scripture cū suis falsis doctri
nis et traditionib⁹ iniquis: et eijcite eos extra vi
neas nostras tanq̄ obcecatos in malitia eorum:
ne intelligant sacra dei et ne comedant de fructi
bus huius vinee: postq̄ negant aduentū xp̄i agri
cole huius vinee: qm̄ vinee nostre iam floruerunt
per aduentū xp̄i: licet ipsi non expectant tale3 fru
ctum spiritualem ex ea sed bona temporalia. Et
ideo ne iste vulpes parue in valore et in potentia
et intelligentia veritatis dissipent flores huius vi
nee: capite eas et proijcite extra vineam postq̄ se
indignas fecerunt: vnde ego expectabam vt ipsi iu
dei colligerent vuas ex ista vinea: ⁊ ipsi collegerūt
labruscas amaras pro eis. Sed vos fideles colli
gite vuas dulces mysteriorū euangeliorum intē
dit ergo dicere sponsus ad sponsam in apostolis
o amica mea et colūba mea spōsa ostēde mihi fa
ciē tuā p puritatē baptismi: et sonet vox tua in au
ribus meis per pfessionē vere fidei et nō sequaris
falsa3 doctrinā et vocē vulpinā scribar̄ et phari

feorum: qui conant̃ destruere vineas sacre scripture: sed capite has vulpes et proijcite extra vineas q̃m vinea mea iam floruit ₇c.

Dilectus meus mihi: ₇ ego illi.

¶ Hec est scd̃a pars huius cātici in q̃ introducit̃ sponsa ad loquēdū: que audita voce spōsi quam vocē diu desiderauerat: idō agit grās dicēs. Grās ago: q̃m dilect⁹ meus p̄ntialiter ₇ familiariter loquit̃ mihi et ego illi ₇ iam docet me familiariter mysteria et secreta legis. Et iam pascit̃ inter lilia q: iam recipit a me cultū latrie in aplis et discipulis et fidelib⁹ sequētibus eū. Vñ sicut ipse pascit me pabulo doctrine: ita ipse pascit̃ a me pabulo cultus latrie acceptādo meā fidē ₇ ꝯfessionē fidei et laudis ₇c. Et iste cultus latrie durabit donec. i. dū aspiret et ꝑseueret dies grē vsq̃ ad iudicium ₇ vsq̃ inclinent̃ vmbre. Uel sic. Dilectus meus loq̃tur mihi et ego illi ₇ iam pascit̃ inter lilia siue rosas fideliū per cultū latrie postq̃ iā spirauit dies grē et finita et fugata est vmbra legis. q. d. nolo audire: nec sequi vulpes pharis eos: nec doctrinā eoꝝ falsaꝫ: sed volo sequi xp̄m sicut ipse loquitur mihi. Deinde cū dicit reuertere. postq̃ ista spōsa recepit fidē euāgelicā ₇ veritatē legis a sponso in aplis et discipulis in illo mōte desiderās hr̄e copiā in sua societate ₇ sciens q̄ xp̄s venerat ad redimēdū principalr̄ pplm̄ israel. Idō exhortat̃ spōsum vt lustret in girū et circūdet totā terrā israel per oēs tribus et postea reuertat̃ in hierl'm: vt ibi pro oibus patiat̃. Dicit ergo sponsa. O dilecte postq̃ vocasti et douisti me in aplis ₇ discipulis et iam pasceris inter lilia per latriā et iam apli receperūt ₇ sequūtur te. Idō vade et lustra et circūda in girū totā terrā ꝓmissionis vocādo oēs filios israel ad fidem: postq̃ principalr̄ ₇ ꝑsonaliter venisti ad oues que perierāt domus israel. Et postq̃ lustraueris totā terrā ꝓmissionis: reuertere in terram iuda et hierl'm: vt ibi pro nobis patiaris. A ¶ Vñ nota q̄ ibi trāslatio nr̄a dicit. Reuertere in hebreo habet̃ circūda siue lustra: ₇ est mos ₇ ꝯsuetudo amantiū qui lustrant in girū domū ₇ vicum amasie vt frequenter eā possint videre et alloqui: ita ergo eodē mō dicit ista spōsa: o dilecte mi perlustra et circūda frequenter domū meā. i. totā terram ꝓmissionis et postea reuertere ad me et finaliter reuertere in terram iuda vbi in bethleem fuisti natus et in hierl'm in tēplo presentat⁹ vt ibi patiaris pro oibus et resurgas ₇ finias cursum tuū et in tali cursu et officio sis velox et similis in velocitate capree hynnuloq̃ ceruoꝝ. i. expedias cursum tuū reuertendo sup mōtes bethel. i. sup montes dei: qui sunt mōtes Judee vbi ē hierl'm sita in monte syon et in mōte moria qui dicuntur mōtes bethel. i. montes domus dei: eo q̄ in eis est fundata domus dei: et in vno istoꝝ montiū vidit scalā iacob et in altero Abraā voluit immolare filiū: et in altero Melchisedech obtulit panē ₇ vinū vt dictum est psalmo. xlvij. Intendit ergo dicere spōsa O dilecte lustra totā terrā Israel et reuertere sup montes bethel. s. in hierl'm ad patiendū et contēplandū mysteriuꝫ redēptionis: et esto similis capree hynnuloq̃ ceruorum: idest esto similis et cōformis legi et prophetis: scꝫ imple officium redēptionis in hierusalēꝫ sicut promisisti patriarchis et vaticinatum est per prophetas: prout dictū est et magis patebit. In hebreo autem habetur sup montes bethel: idest super mōtes diuisos. Et tūc esset sensus lustra terram velociter sicut caprea et hynnulus velociter currit super montes diuisos siue diuersos. Sed nostra translatio videtur magis propria. L ¶ Ad maiorem euidentiam est notandum q̄ caprea siluestris habet quatuor proprietates et conditiones. Primo quia fugit vehementer venatores. Scd̃o quia est velocior ceteris animalibus in fugiendo. Tertio q: semper petit ardua et cacumina montium inaccessibilia vt ibi saluetur. Quarto q: semper trahit et ducit filium secum vt saluetur: nec vnq̃ dimittit nec deserit eū. Has etiam quatuor proprietates habet ipse ceruus in fugiēdo venatores. Et has quatuor ꝓprietates seruauit xp̄s cōtra vulpes pharis eos et scribas qui sua venenata et vulpina doctrina nitebātur vulnerare populos et dissipare vineam dn̄i. Et ideo christus fugit: immo increpauit et extirpauit velociter falsam doctrinam scribarū ₇ phariseorum. Et ascendit in montem crucis ducens ₇ trahens secum omnes fideles filios suos vt eos sibi saluaret et liberaret. Et ideo dicit sponsa: o sponse dilecte mi perlustra totam terram israel ₇ reuertere ad montes bethel: idest domus dei que est in hierusalem et ad montem crucis vbi nos debes saluare. Et ideo esto similis capree hynnuloq̃ ceruorum: idest sicut capra et ceruus velociter fugiunt venatores et ducunt et trahunt secū hynnulum: scilicet filium vt saluent eum super ardua montium. Ita tu trahe nos tecum super montem crucis et super montes hierl'm vt salues nos ibi. Et super montē celestē vt ibi te fruamur.

Secunda pars tertij cantici.

In lectulo meo quesiui quē diligit aīa mea.
Quesiui illū ₇ nō inueni.
Surgā ₇ circūibo ciuitatē ꝑ vicos ₇ plateas.
Queram quē diligit aīa mea.
Quesiui illum ₇ non inueni.
Inuenerūt me vigiles qui custodiūt ciuitatem.
Num quem diligit aīa vidistis.
Paululū cū pertransissem eos.
Inueni quē diligit aīa mea.
Tenui eū nec dimittam.
Donec intromittam illum.
In domum matris mee.
Et in cubiculū genitricis mee.

Adiuro vos filie hierusalem per capreas: ceruosq̧ cāporum.

Ne suscitetis nec euigilare faciatis dilectam Donec ipsa velit.

¶ Deinde cū dicit. In lectulo meo per noctē quesiui quē diligit anima mea ꝛc. Uidens spōsa φ per totā noctē legis nunφ poterat reperire sponsum suū xp̄m in tabernaculo moysi nec in tēplo p̄mo nec scōo: q: in archa federis nō erat realiter incarnatus nisi in sola figura. Ideo postφ reperit xp̄m in carne agit grās dicēs. Ego quesiui quē diligit anima mea in lectulo meo: idest in tabernaculo moysi et ipsum quesiui per totam noctem legis. Et tamen non potui ipsum ibi inuenire: quia tantum erat ibi in figura: ꝛ sic dixi in meipsa. Ego circuibo per vicos et plateas. i. discurrā per oēs patriarchas et ꝑphetas querēdo xp̄m quem diligit anima mea et quesiui illuȝ sed nunφ ibi inueni in toto testamēto veteri. Et dum circuibā per totum vetus testamentū querēdo quē diligit anima mea inuenerūt me qui custodiūt ciuitatē scȝ summi sacerdotes ꝛ scribe ꝛ pharisei qui erant doctores et p̄lati positi ad custodiam populi et tēpli: quos interrogaui dicēs. Num quē diligit aīa mea vidistis: qui nō ostēderūt mihi illū per legē ꝛ ꝑphetas immo negarūt eum dicētes. Nunc nescimus vnde sit. Et nō habemus regē nisi cesarē: immo negauerunt talē messiā deum et hoīem esse in lege ꝓmissum. Nec voluerūt recipere eum nec legē eius euāgelicā: nec bona spūalia eum tanφ carnales expectarent tēporalia. Sed ego spernēs eorū cecitatē et falsam doctrinā paululū cū pertransissem eos: inueni xp̄m deū incarnatū sponsum mihi ꝓmissuȝ quē valde diligit aīa mea. Et ideo statim ad p̄mā vocationē tenui eum per fidē firmā ꝛ charitatē indissolubilē: et iō nō dimittā eum: donec intromittam illū in domū patris mei et in cubiculū genitricis mee: q̄ est plebs israelitica fidelis: vñ postφ synagoga eiecit ipsum a se: ego recepi xp̄m intantum φ nemo me separabit a charitate eius. q. d. postφ nō reperi ipsum in tabernaculo moysi: nec in templo p̄mo et secundo: tamen inueni ipsum in tabernaculo et templo humanitatis assumpte. sic tenui et recepi eum in verum messiam: nec dimittam eum: licet scribe et pharisei tanφ vulpes dissuadeant mihi cum cōminatiōe: ꝛ cum suo falso fermento. L ¶ Ad maiorē aūt euidentiā est notandū φ ista spōsa q̄siuit sponsum per totam noctem legis in lectulo suo: scilicet in tabernaculo ligneo quod fabricauerat Moyses: sed cuȝ xp̄m ibi non reperisset: eo φ ibi nō erat nisi in figura. Ideo interrogauit custodes scȝ scribas et phariseos vt ostēderent sibi sponsum. s. messiā in lege ꝓmissum: eo φ sacerdotes ꝛ scribe ꝛ pharisei erāt positi tanφ custodes ꝛ speculatores domus israel: vt cū veniret xp̄s ostēderēt eū populo per sacrā scripturā. Sȝ cū sacerdotes ꝛ scribe et pharisei nō ostēdissent xp̄m fuisse messiā. imo tanφ vulpes dissipantes vineam dñi negauerunt eum et persequebantur. Iō ista sponsa nō acquiescēs false doctrine eorū pertrāsiuit. i. contēpsit eos: sed cū pertrāsisset eos reperit xp̄m sponsum suū nō in tabernaculo ligneo ipsius moysi: sed in lectulo et tabernaculo carnis et humanitatis. Et tūc postφ ista spōsa cognouit sponsum tenuit eum fortiter per fidē et secuta est eum vsq̧ ad mortē Et introduxit eū in domū matris sue: scȝ in plebeȝ iudaicā: q: apostoli multos de plebe israelitica cōuerterūt ad fidē xp̄i: quādo misit eos ad p̄dicandū ꝑ terrā israel: vt pȝ Matt. decimo et Luce decimo. Et etiam conuertit multos in die pente. vt patet Act. ij. ꝛ. iij. Et ideo dicit in lectulo meo ꝛc.

Adiuro vos filie hierusalem ꝛc.

¶ Hec est tertia pars huius cātici vbi p̄dicit firmā stabilitatē ecclesie ꝛ indissolubile vinculuȝ inter ipsam ꝛ sponsum suū: vnde ait. O filie hierl'm idest aīe fideles obtestor et adiuro vos ꝑ capreas hynnulosq̧ ceruorū. i. per patriarchas ꝛ ꝑphetas quibus facta est de xp̄o repromissio: ne suscitetis nec euigilare faciatis dilectā a fide ꝛ charitate dei spōsi donec ip̄a velit. i. adiuro vos ne putetis vnφ ipsam eē a suo spōso separādā in eternū sicut promissum ē p̄riarchis ꝛ ꝑphis ꝑut dictū est. q. d. ne timeatis: nec seducat vos falsa doctrina scribarū et phariseorū: nec aliquis hereticus aut tyrānus separet vos a charitate spōsi vestri xp̄i. B ¶ Sed q: dictū est in expositiōe huius tertij cantici: φ in aduentu xp̄i vinea legis dedit fructū suū amputatis cerimonialib᷑: ꝛ sic᷑ legis dedit grossos suos euāgelicos. Et φ xp̄s tanφ interpres legis amputauit oīa cerimōialia. Ideo q̄ritur vtrū xp̄s potuerit hoc facere ꝛ videtur φ nō. Et p̄mo arguit᷑ sic: nam xp̄s qui venerat ad cōplendā voluntatē patris nec debuit nec potuit venire contra mentē dei patris q̄ obligauit illū populū sub multiplici maledictiōe ꝛ firmissimo iureiurādo ad seruādā totā legē nō solū quo ad p̄cepta moralia: sȝ etiam quo ad oīa cerimōialia ꝛ h̄ federe eterno: vt pȝ Deut. xxviij. ꝛ. xxix. Et sub eisdē maledictiōib᷑ ꝛ iureiurādo se obligauit populus: vt pȝ ibidem. Ergo nec xp̄s potuit venire ꝯtra mentē p̄ris: nec absoluere illū ppl'ȝ a cerimōialiū obseruatiōe eterna. Scōo arguit᷑ sic: nam sub eadem pena deus ꝓhibuit ne quis p̄sumeret addere nec minuere aliud preter id q̄d est scriptū in lege data moysi: vt pȝ Deute. iiij. ergo seq̄tur φ xp̄s nec debuit nec potuit amputare cerimōialia puta sabbatū ꝛc. nec addere diē dominicā ꝛ cetera p̄cepta ꝛ euāgelica sacramēta. In oppositū aūt est tota veritas huius tertij cantici: vbi d: tēpus putatiōis aduenit. Itē Mat. v. et Lu. iij. securis ad radicē arboris posita est. Iteȝ ibidē. Cuius vētilabrū in manu eius. Et mūdabit arcam suā. Et cōgregabit triticū in horreū suum paleas aūt cōburet igni inextinguibili per quā arborē ꝛ paleas intelligūtur cerimonialia legis ve. A ¶ Respōdet᷑ φ ista questio satis est explicata ꝛ soluta per totā expositionē libri psalmoꝝ ꝛ p̄cipue in tractatu ꝯtra iudeos per totū. Sed hic breuiter respōdebit᷑ p̄fatis duobus argumentis ꝑ quorū respōsione est p̄mo notandū φ cū tota lex cerimonialiū fuerit data i signū federis ꝛ pacti: vt

patet de circũcisione ꝛ de ceteris sacramẽtis et sacris et sacrificijs ꝛ obseruãtijs: ergo seqt̃ur ꝙ oia illa cerimonialia erãt signa alicuius future ỽitatis. Et ꝑ ꝯsequẽs tendebãt in illã veritatẽ significatam tanꝙ̃ in finẽ ꝛ terminũ. Et per consequens officiũ omniũ illoꝝ cerimonialiũ non celebrabatur nisi sub fide et ꝓtestatiõe illius future veritatis quã significabãt ꝛ ad quã tẽdebãt oia illa cerimonialia tanꝙ̃ in finẽ ꝛ terminũ: sed veritas ꝛ finis ꝛ termin⁹ totius legis ꝛ ꝓphetarũ fuit christ⁹ in quẽ tendebãt tota lex ꝛ ꝓphete: vt supra dictũ et probatũ est in primo cãtico: ergo sequit̃ ꝙ tota lex ꝛ ꝓphete finierũt officiũ et cursum suũ in xp̃m Et ꝑ cõsequẽs fideles veteris testamẽti nõ obligabãtur obseruare cerimonialia nisi vsq͡ ad xp̃m qui fuit veritas ꝛ finis legis et ꝓphetarũ: nec illa multiplex maledictio: nec illud iusiurandũ potuit eos obligare nisi vsq͡ ad xp̃m. Itẽ scd̃o est notãdũ ꝙ christus nõ solum fuit ꝓmissus in veteri testa. tanꝙ̃ finis legis ꝛ prophetarũ: sꝫ etiã tanꝙ̃ interpres et declarator eorũ: vt ꝓbatũ est in primo cãtico per id qd̃ ait dñs Deut. xviij. s. ꝓphetã suscitabo de medio fratrũ tuoꝝ similẽ tui: ponam verba mea in ore eius loqueturq͡ ad eos quecũq͡ precepero illi. Qui aũt verba eius que loquet̃ audire noluerit ego vltor existã. Que quidem verba dixit deus in oreb quãdo dedit legẽ ipsi moysi: ꝓut pꝫ in textu illius capituli. Nã tam deus ꝙ̃ moyses refert ista verba ad illud tempus quãdo deus dedit legẽ. Nam quãdo populus audiebat voces ꝛ videbat lãpades et montẽ fumantẽ: tunc omnes perterriti et pauore cõcussi dixerũt moysi: loquere tu nobis et audiemus: nõ loquat̃ nobis dñs: ne forte moriamur ꝛc. vt pꝫ Exo. xx. Tunc dñs dixit moysi verba supradicta: scꝫ ꝓphetaꝫ suscitabo eis ꝛc. Et sic pꝫ qualiter licet moyses non scripserit ista verba ibi. Exo. xx. vbi fuerũt dicta tamẽ scripsit ea Deut. xviij. referẽdo ad tẽpus datiõis legis: vt pꝫ in textu. Ex quo pꝫ ꝙ christus interpres et declarator legis simul fuit ꝓmissus cum datione legis. Et per cõsequẽs quando ille populus se obligauit ad seruandũ legẽ dicens: omnia que precepit dominus faciemus ꝛc. Tunc etiã se obligauit ad audiendũ illũ prophetã interpretem et declaratorem legis in suo aduentu. Et per consequens se obligauit ad seruandũ legem secũdum interpretationem et declarationem illius prophete promissi. Et per consequens sub eisdem maledictiõibus et iureiurãdo se obligauit totus populus ad credendum illi prophete et eius interpretationi et doctrine. Sed ille propheta ꝓmissus fuit solus christus vt pluries probatum est. Quia debebat esse maior ꝙ̃ moyses ꝛ Josue ꝛ Dauid et Esayas ꝛc. Ergo sequitur ꝙ ille populus non obligabatur obseruare illam legem nisi vsq͡ ad christum interpretem eius. Et per consequens sub eadem cõminatione et iureiurãdo obligabantur ad seruandam interpretationẽ et declarationẽ legis ꝛ prophetarũ faciendã per christum. Sed tota lex euãgelica nil aliud est nisi veritas ꝛ declaratio legis ꝛ prophetarũ facta per christũ. Quia lex per moysen data: gratia autem ꝛ veritas per christũ facta est vt patet Johãnis primo: qui non venit soluere legem: sed adimplere: quia vnum iota nec vnus apex preteriuit a lege quin dictis aut factis fuit per christũ impletũ vt patet Mathei quinto. Ergo sequitur ꝙ sub ijsdẽ maledictionib⁹ et iureiurando obligabatur ille populus ad obseruãdam euangelicã legeꝫ per christũ ferendã et ad reliquẽda cerimonialia per ipsum abolenda. A ¶ Ex supradictis ergo patꝫ solutio ad primũ argumentũ quia christus in auferẽdo cerimonialia non venit contra mentẽ patris: immo declarauit et roborauit mentem patris nec violauit: nec soluit legẽ sed verificauit et adimpleuit eam. Et apostoli et ceteri fideles sequẽtes xp̃m et relinquẽtes cerimonialia et obseruãtes legem euangelicam non violarunt legem: nec iusiurandum immo adimpleuerunt legẽ ꝛ iusiurandũ: et ꝑ consequens euaserunt illas maledictiones scriptas in libro Deut. et per consequens scribe et pharisei et oẽs iudei moderni sequaces eorũ incurrunt oẽs illas maledictiones tanꝙ̃ violatores illius ꝓmissiõis ꝛ iurisiurandi. Et per hoc pꝫ respõsio ad primũ argumentũ. Sed pro respõsione scd̃i argumẽti est aduertendũ ꝙ tria erant cõsiderãda in illis cerimonialibus. s. officiũ qd̃ celebrabat̃. Scd̃o fides sub qua celebratur. Tertio xp̃s futurus sub cui⁹ fide et ad quẽ finẽ et cui⁹ gr̃a oia illa officia fiebant. Et ideo qꝛ illa cerimonialia ꝛ officia nõ fiebãt gr̃a sui: sed in fide et gr̃a xp̃i futuri: hinc est ꝙ nõ erãt de essentia legis: qꝛ sola fides xp̃i cũ suo fine quẽ oia illa cerimonialia intẽdebãt erat de essentia legis. Et sõ illa oia cerimonialia quo ad officiũ erãt quedã accidẽtia. et per ꝯsequẽs poterant adesse vel abesse preter subiecti corruptionẽ. Et ꝑ ꝯñs nõ erant de integritate essentiali ipsius legis: sed fides xp̃i et mysteria euãgelica per illa cerimonialia significata: qꝛ erant de essentia legis: ideo mãserũt post aduentũ xp̃i ãputatis cerimonialib⁹. A. ¶ Ex qb⁹ pꝫ ꝙ xp̃s abdicando ꝛ repellẽdo cerimonialia: ꝛ declarãdo eorũ veritatẽ per legẽ euãgelicã: nec abstulit: nec addidit aliud essentiale ipi legi: sed solũ manifestauit veritatẽ latentẽ sub vmbra legis: vñ sicut sol in ortu suo nõ minuit nec addit aliud sed manifestat et patefacit oia q̃ latebant sub vmbra noctis super faciẽ terre: ita pariter xp̃s in suo aduẽtu nullũ essentiale minuit nec addidit legi: sed solũ patefecit totã veritatẽ ꝛ oia mysteria euãgelica q̃ latebãt sub vmbra illoꝝ cerimonialiũ vñ nihil fuit in lege ꝓphetis figuratũ et vaticinatũ q̃n fuerit ĩpletũ ꝛ declaratũ per xp̃m dictis aut factis Et nihil dictũ aut factũ ꝑ xp̃m: quin fuerit in veteri te. figuratum aut vaticinatũ. Et sic pꝫ qualr̃ vnũ iota nõ fuit additũ nec diminutũ a lege ꝑ xp̃ꝫ sed oia fuerũt ĩpleta ꝛ patefacta que sub vmbra legis latebãt. Et sic nos christiani seruãdo legẽ euangelicã nõ addim⁹ nec auferim⁹ aliud essentiale a lege moysi ꝛ ꝓphẽis: imo ỽificam⁹ ꝛ ĩplem⁹ ei⁹ significatũ. Et sic sunt intelligẽda illa ỽba dei Deute. iiij. s. non addetis ad ỽbũ q̃d vobis loquor nec auferetis ex eo. s. aliud qd̃ sit de essentia sui veri significati. Ex quib⁹ patꝫ ꝙ illa lex nõ erat eterna quo ad officiũ et significatũ: sed quo ad fidẽ et finẽ et

verū significatū. Et per hoc ptз vera intelligētia huius tertij cantici. Et ptз solutio ad scōm argumentū iudeoꝝ. Et hec de tertio cantico.

¶ Incipit quartum canticum.

Ue est ista que ascendit p desertum.
Sicut virga fumi ex aromatibus.
Myrrhe et thuris et vniuersi pulueris pigmentarij.
En lectulum salomonis.
Sexaginta fortes ambiunt.
Ex fortissimis israel oēs tenētes gladios.
Et ad bella doctissimi.
Unusquisqз ensis sup femur suum.
Propter timores nocturnos.
Ferculū fecit sibi rex salomon de lignis libani.
Columnas eius fecit argenteas.
Reclinatorium aureum.
Ascensum purpureum.
Media charitate cōstrauit.
Propter filias hierlm.
Egredimini ꝛ videte filie syon.
Regem salomonem in dyademate.
Quo coronauit eum mater sua.
In die despōsationis illius.
Et in die leticie cordis eius.

Ue ē ista q̄ ascēdit p d̄sertū. ¶ Hoc est q̄rtū cāticū in quo cātat pgressuз xp̄i per totā terrā pmissiōis vocādo filios israel ad fidē. Qd mysteriū preuidit salomon in spū p progressum et pegrinationē ꝛ ascēsuз arche federis ꝛ tabernaculi per desertū. B ¶ Ad cuius intellectū est aduertendū q quinqз cōtēplatus est ꝛ cōsiderauit salomon in illa archa federis cū sua peregrinatiōe. Prio materiā ex q̄ fuit fctā: qз ex lignis setbynis et ēt ex lignis cedrinis q̄ marie abūdant et crescūt in libano. Scđo ɔsiderauit eiꝰ vnctionē qз ex vnguēto confecto et myrrba ꝛ cynamomo et balsamo: vt ptз Exo.xxx. ꝛ vlti. Tertio ɔsiderauit ornatū eius: qз ex cortinis diuersoꝝ coloꝝ. Quarto ɔsiderauit custodiā eius: qз sexcenta tria milia quingenta quinquaginta viroꝝ custodiebant tabernaculū et archā dn̄i. Quinto cōsiderauit peregrinationē ꝛ ascensuз illiꝰ tabernaculi p totū desertū cū signis ꝛ miraculis et pdigijs a cuius facie mota est terra a facie dei iacob. In quibꝰ q̄nqз mysterijs preuidit salomon totā peregrinationeз xp̄i per terrā pmissionis ostendendo se esse deū per signa et miracula: vñ per h̄ q illa archa fuit fabricata ex lignis setbynis et cedrinis preuidit Salomon hūanitatē xp̄i: scз q̄liter illud corpꝰ erat formandū ex puris sanguinibꝰ v̄ginis ope spūsancti ꝛ tota illa hūanitas debebat ɔstare ex carne setbyna imputribili et incorruptibili et ex aīa cedrina nulli pctō obnoxia nō solū in psona: sз nec etiā in natura. Et per h̄ q in illa archa fuit repositū māna et v̄ga moysi et tabule legis p̄uidit q̄liter xp̄s debebat esse deus ꝛ hō rex et sacerdos: put dictū est in scđo cātico. Et per hoc q illa archa fuit puncta illo p̄ciosissimo vnguēto diuersoꝝ aromatum preuidit salomon q̄liter aīa xp̄i erat vngenda vnguēto aromatico sapīe ꝛ intellectus ꝛ oīm donorum ꝛ v̄tutū nō ad mēsurā: vt posset oībus sua dona cōicare tanq̄ caput. Itē ēt possumus dicere q per illā vnctionē p̄uidit oīa dona spūsancti ꝛ vnguēta oīm sacroꝝ que debebāt fluere a xp̄o in corpus mysticū. Itē per ornatū cortinaꝝ tabernaculi preuidit ornatū pfectionū ꝛ v̄tutū et grāꝝ xp̄i. Itē per illos sexcenta tria milia quingētos quinquaginta qui custodiebāt tabernaculū ꝛ archā cū gladijs et ensibus p̄uidit.lx.reges cū suis regnis qui venerūt ad fidē xp̄i defendētes nomē eius cū gladijs et armis tpalibꝰ et p̄uidit ēt.lx. prelatos cū gladijs et ensibꝰ ecclīastice ptātis fidē xp̄i defendētes ꝛ.lx. doctores p̄ncipales ecclīe.s. Augu. Ambro. Hiero. Eusebiū et Basiliū: ꝛ ceteros defendētes fidē xp̄i cū gladijs sacre scripture vtriusqз testamenti. Itē p hoc q illa archa pgrediebat per desertū ascendēdo in terrā pmissionis in qua dicebat deus sedere sup duo cherubin a cuius facie tota terra mota est pp̄ter signa et pdigia: p̄uidit salomon q̄liter xp̄s deus in illa hūanitate tanq̄ in archa psonalr latēs ꝛ sedēs sup duo testamēta debebat exire in desertū galilee ꝛ plustrare totam terrā cū signis et miraculis: put ptз p totum discursuз euāgelicū. Hoc ergo puidēs salomō in spū fecit hoc cāticū: in quo itroducit filias hierlз primo ad loquēdū admirātes sup p̄sentia xp̄i ꝛ pp̄ter mirabilia opa eius: in quo duo facit. Nā primo facit qđ dictū est. Scđo ponit sodaliū sponsi rn̄sio. Scđa ibi. En lectulū salomōis. C ¶ Quātum ergo ad primū: qз spōsa in cātu superiori rogauerat sponsum vt lustraret totā terrā israel vocando eā ad fidē. Iđ xp̄s spōsus q̄ ante nō fuerat cognitus nisi aplīs ꝛ discipulis descēdens de mōte incepit pambulare terrā galilee ꝛ ostendit se in publicū faciendo signa ꝛ miracula vt ptз Mat. viij. et per totū discursuз euāgelicū ꝛ sic oēs ppl̄i sequebant ꝛ mirabant sup doctrina et miraculis eius. Admirātes ergo filie hierlm videntes illam archā hūanitatis xp̄i dicunt. Que est ista archa q̄ ascendit et pgreditur per desertū galilee odorifera sicut virgula fumi ex aromatibus myrrhe ꝛ thuris et vniuersi pulueris pigmētarij. In hebreo habet: sicut vapores fumi. Et tūc lr̄a est magis plana: q̄si dicāt Que est ista hūanitas siue deꝰ in humanitate qui ascēdit in carne hūana per desertū odoriferꝰ sicut vapor fumi myrrhe ꝛ thuris ꝛ vniuersi pulueris apothecarij: q̄si dicāt. Ita pcedit

odoriferus euaporãs ex se odores v̄tutū ꝛ doctri
ne ꝛ sanctitatis et miraculoꝝ: sicut archa federis
cuius odorē sequebant̃ filij isrl̃. q. d. ꝙ ita sequū
tur istū xp̄m oēs ppl̃i ꝑ desertū galilee: sicut oēs
filij israel sequebant̃ illā archā ꝛ tabernaculum
odoriferū per desertū arabie. Totū ēt hoc pōt re
ferri ad totā societatē xp̄i et apl̃oꝝ ꝛ totius multi
tudinis q̄ sequebat̃ xp̄m. Vn̄ ppl̃i galilee vidētes
xp̄m cū tota illa societate admirãtes dicūt. Que
est ista societas q̄ sequit̃ istū iesum xp̄m: sicut po
pulus isrl̃ sequebat̃ archā dn̄i. Nā sicut ille ppl̃s
currebat post odorē ꝛ in odorē vnguētoꝝ illi⁹ ar
che ita tota ista societas sequit̃ xp̄m in odorē ei⁹
v̄tutū ꝛ eius sctitatis ꝛ signoꝝ: qꝛ sequebat̃ eum
multitudo magna ꝑpter signa q̄ faciebat. Joan.
vi. Ad hoc rn̄det chorus sodaliū xp̄i. s. chorus apo
stoloꝝ et etiā angeloꝝ dicēs. En. i. ecce lectulū sa
lomonis. q. d. Aspice ꝙ ista hūanitas quã videtis
est lectul⁹ magni salomonis. s. regis pacifici qui
est xp̄s. Nā sicut deus ibat et latebat in illa archa
ve. te. figuratiue: ita deus latet nūc in hac hūani
tate ꝑsonalr̄ tanꝙ in archa ꝛ tabernaculo. Et iō
sicut tūc ambibāt archā dn̄i sexcenta tria milia
quingēti quinquaginta cū armis corporalib⁹ ad
defensionē tabernaculi. Jta nūc lx. reges cū suis
regnis ambiūt xp̄m ꝛ defendūt fidē euāgelicam
oēs tenentes gladios ꝛ doctissimi ad bella: ꝛ isti
sunt ex fortibus isrl̃. i. totius ecclie toto orbe diffu
se: qꝛ lx. reges cū suis regnis venerunt ad fidē xp̄i
post cōuersionē magni ꝯstãtini. qui oēs defende
bāt ecclīam ꝛ fidē euāgelicā cū armis ꝛ gladijs ꝛ
ensibus tpalibus. Jtē. lx. p̄lati principales ecclie
toto orbe diffuse tenentes gladios ecclīastice po
testatis ambiūt xp̄m defendēdo fidē eius. Jtē. lx.
principales doctores ecclie ex fortibus ecclie am
biūt xp̄m oēs tenentes gladios euāgelice doctri
ne ꝛ doctissima tela spūalia ambiūt xp̄m. Et en
sis doctrine vtriusq; testi scindens ex vtraq; parte
est sup femur vniuscuiusq; ad defensionē xp̄i pro
pter timores. i. contra timores ꝛ; incursus noctur
nos. i. contra nocturnos ꝛ cecos incursus iudeoꝝ
et hereticoꝝ ꝛ oīm fedeliū. vn̄ oēs incursus iudeo
rum et infideliū ꝛ hereticoꝝ dicūtur nocturni: eo
ꝙ ꝑcedūt ex cecitate ꝛ ignorãtia affectata ꝛ ꝑpe
trata ꝛ ex malicia que obcecauit eos ne intelligãt
sacra dei: que latēt in sacra scriptura. q. d. ꝙ illa
hūanitas xp̄i est archa ꝛ tabernaculū dei figura
ta per archā ve. te. Et tota ecclīa dei toto orbe dif
fusa fuit figurata per illos sexcenta tria milia q̄n
gentos q̄nquaginta: qui sequebant̃ archā. Nam
sexcēta tria milia sunt. lx. decies. x. milia. Et sic ille
nūerus figurabat nūerum. lx. regū xp̄ianoꝝ qui
venerūt ad fidē xp̄i tpe constãtini: ꝛ figurabat nu
merū. lx. prelatoꝝ aut doctorū ecclie. Et pōt etiaꝫ
dici ꝙ ponit̃ nūerus determinatus ꝑ indetermi
nato sicut q̄nq; fit in scriptura. Et etiā per illos.
lx. fortes pn̄t intelligi. lx. gn̄ationes que precesse
rūt ab adā vsq; ad xp̄m. in quib⁹ xp̄s fuit figurat⁹
vt ptꝫ in libro gn̄ationis xp̄i. Nā ab adā vsq; ad
abraā inclusiue fuerūt. xx. gn̄ationes: ꝛ ab abraaꝫ
vsq; ad virginē mariā precesserūt. lx. gn̄ationes vt
ptꝫ in mat. Et sic cōputant̃. lx. gn̄ationes ab adā
vsq; ad v̄ginē mariã i q̄bus xp̄s fuit figurat⁹. Nā
vnusq̄sq; illoꝝ qui ponunt̃ in illo ordine gn̄atio
nis figurabat xp̄m ꝛm aliquã virtutē. Et sic oēs
illi. lx. ambiūt lectū salomonis. s. hūanitatē xp̄i te
nentes singulos gladios aut enses virtutū ad de
fendendū xp̄m ꝯ timores nocturnos iudeoꝝ ꝛ he
reticoꝝ ꝛ oīm infideliū: qꝛ per figuras ꝛ mysteria
aut vaticinia oīm illoꝝ ꝑbantur mysteria xp̄i ꝛ ec
clesie: ꝛ marie mysteriū incarnatiōis ꝛ nr̄e redem
ptionis. Deinde cū dicit. Ferculū fecit sibi rex sa
lomon de lignis libani ꝛc. explicat mysteriū incar
natiōis ꝛ informatiōis corporis xp̄i ex puris san
guinibus v̄ginis marie. B ¶ Ad cuius intelle
ctum est aduertēduꝫ ꝙ in hoc ꝯueniunt oēs iudei
nobiscū: ꝙ in toto isto libro per salomonē intelli
gūt deū. Dicūt eni oēs magr̄i iudeoꝝ ꝙ iste salo
mon qui noiatur in hoc libro est ipse deus rex pa
cificus. Et iō est vidēdū q̄s est iste lectulus ꝛ fer
culū qđ fecit sibi deus de lignis libani. Ad hoc di
cunt miseri ꝛ ceci ꝛ nocturni iudei moderni: ꝙ ille
lectulus et ferculuꝫ qđ fecit sibi deus est sola illa
archa et illud tabernaculū qđ deus precepit sibi
fieri per moysen in qua archa deus ferebat̃ ꝑ de
sertum. Et sic exponunt totū istud canticū: sꝫ ma
nifeste apparet eoꝝ cecitas et deceptio. Nā illud
tabernaculū aut archa nō fuit fcā ex lignis liba
ni: sed ex lignis sethym materialib⁹ ꝛ spinosis vt
dictū est. Nec fuit cōstrata et ornata media chari
tate per filias hierl̃m. Qꝛ tūc hierl̃m erat habita
ta per gētiles idolatras ꝛ sceleratos. Nec est dicē
dum ꝙ mr̄ sua coronauerit deū in illa fabricatio
ne tabernaculi materialis. Et iō est dicendū ꝑut
dictū est ꝙ salomon materialis ꝯditor hui⁹ libri
per illā fabricā illius tabernaculi et arche mate
rialis preuidit in spū totū mysteriū incarnatiōis
et desp̄ōsationis ecclie cū xp̄o dn̄o. Nā ꝑ illaꝫ ar
chā factā ex lignis sethynis et ex lignis cedrinis
similibus illis q̄ crescunt in libano preuidit ꝛ itel
lexit salomon hūanitatē xp̄i constitutā ex carne se
thyna et aia cedrina ois veneni peccati fugatiua
et per vnctionē arche et tabernaculi intellexit to
tum mysteriū passionis s. q̄liter xp̄s erat vngend⁹
vnguento myrrhe passionis: et per ornatuꝫ corti
narū intellexit ornatū virtutum et donorū christi.
Et per ppl̃m sexcenta sꝫ milia virorum armatoꝝ
ambientium archam intellexit ecclesiam toto or
be diffusam per. lx. regna et per illam coronā que
circundabat archam intellexit humanitateꝫ ꝛ car
nem qua virgo maria coronauit ꝛ vestiuit v̄bum
diuinū filium suum in die desponsationis et icar
nationis: et hoc est qđ cantat salomon propheti
ce in hac parte: vnde ait. O filie hierusalem ꝛ ani
me fideles vos admiramini dicentes. Que est ista
que ascendit per desertum ꝛc. Ego dico vobis ꝙ
iste est lectus: idest humanitas in qua residet per
sonaliter rex salomon deus tanꝙ in archa et ta
bernaculo quem regem Salomonem: scilicet xp̄ꝫ
deum et hominem ambiunt et colunt cultu latrie
lx. fortes: idest. lx. reges fideles cum suis regnis ꝛ
sexaginta prelati et sexaginta doctores omes te
nentes gladios doctrine euãgelice et enses sacre
scripture vtriusq; testamenti ad defendendum

tabernaculū ecclesie christi cōtra timores ⁊ incursus nocturnos iudeorū et hereticorū et oīm fidelium: vñ iste rex salomō deus fecit ⁊ fabricauit sibi istā humanitatē tanq̄ ferculū ⁊ currum siue archā in qua fertur verbū diuinū. B ¶ Illa em̄ humanitas dicitur quasi ferculū siue feretrū in qua fertur ⁊ portatur deus: et hanc hūanitatē fecit deus ex lignis libani albissimis et mundissimis: scʒ ex carne serbyna quā ex puris sanguinibꝰ v̄ginis opere spūssancti formauit in vtero: ⁊ ex anima cedrina quā in illa carne creauit et infudit: ex quibꝰ resultat humanitas quā personaliter et suppositaliter assumpsit simul tempore; in qua humanitate fecit colūnas argenteas septē donorū spūssancti nō ad mensurā: et fecit sibi reclinatoriū aureuʒ humilitatis: quia humiliauit seipsum formā serui accipiēs. Itē fecit in ea ascensum et thalamū purpureū varietate gratiarū et virtutū: et etiam fecit ascensum purpureum diuersoꝝ graduū perfectionum sanctitatis: quā domum sue humanitatis cōstrauit et ornauit media charitate ⁊ dilectiōe: qꝛ nō solum parietes: sed etiaʒ pauimentū huius humanitatis cōstrauit ⁊ ornauit media charitate: et omnia ista fecit propter filias hierusalē qui sunt oēs fideles deum per fidem videntes. Nam propter fideles iste rex pacificus christus accepit istā humanitatē: vt in ea pateretur ad saluādos ⁊ liberandos fideles: et ꝓpter nos fecit illas septē colūnas argenteas: vt nobis dona spūssancti cōmunicaret. Et propter nos fecit sibi reclinatoriū aureū humilitatis vt sua passio esset nobis meritoria: et fecit ascensum purpureū ⁊ media charitate ꝯstrauit vt oēs ad ipsum aspiceremus ⁊ cum per charitatē et ceteras virtutes imitaremur ⁊ sequeremur et sic pʒ ꝙ oīa que accepit et fabricauit christus in illo ferculo ⁊ archa humanitatis accepit ꝓpter filias hierusalē: scʒ ꝓpter aīas fideles et redēptionē ⁊ vtilitatē nostrā. Qꝛ xp̄s nō solū fuit nostra redēptio: sed etiā speculū ⁊ exēplū vite nr̄e. Et ideo subdit exhortādo plebē israeliticā ⁊ om̄es fideles vt recipiant istū regē xp̄m in messiā ⁊ redēptorem cum viderint ipsum venientē in carnē: vnde ait. O filie syon. i. o plebs israelitica et plebs hierosolimitana: et oēs anime cōtemplatiue egredimini a iugo legis ⁊ vmbra cerimoniarū: et o vos gētiles egredimini a falsa superstitiōe ⁊ spurcitia idoloꝝ et nolite iudei ampliꝰ respicere cerimonialia: nec archam materialē ve. te. nec vos gētiles velitis respicere et adorare falsos deos: sed videte regē Salomonē xp̄m i diademate hūanitatis carnis: quo diademate carnis coronauit et induit eum virgo maria mater sua in die despōsationis illius scʒ in die incarnatiōis xp̄i qñ hūanitas illa fuit v̄go despōsata et personaliter assumpta et vnita in vnitate suppositali ⁊ personali: que quidē incarnatio et desponsatio facta fuit in die letitie cordis eius scʒ marie v̄ginis: qꝛ inter septē gaudia v̄ginis marie illud fuit primū. B ¶ Propter aūt ista verba que dicta sunt est maxima altercatio inter magistros hebreoꝝ: vñ legit̄ in medras syrassirim. i. in glosa canticoꝝ: ꝙ dicit Ra. Iohan. Quesiuimꝰ totam scripturā et nō inuenimꝰ ꝙ hersabe fecerit coronā filio suo salomoni. ideo mirandū est q̇d vult dicere. In diademate quo coronauit eū mater sua. Ad qḋ r̄ndet ꝙ Ra. Symeō q̄siuit hoc dubiū a Rabi eleasar dicēs. Audisti vnq̄ a p̄re tuo rabi vucef. qui erat sapiēs hō: que fuit illa corona quā hersabe iposuit salomoni filio suo. Cui eleazar r̄ndit dicēs ꝙ ille rex Salomō est deus q̇ in pricipio dilexit multū plebē israeliticā ⁊ vocauit eam filiam ꝑut legit̄ psal. xliiij. Audi filia ⁊c. Itē dilexit eam magis et vocauit eam sororē Canticoꝝ. iiij. Aperi mihi soror mea ⁊c. Itē dilexit eam multo magis ⁊ vocauit eā matrem Esaie. l. Attēdite ad me pp̄ls meus ⁊ tribus mea ⁊ mater mea: ⁊ sic iste salomon est deus: ⁊ ista mater dei est plebs israelitica: que eū coronauit ꝑut dicit salomō in hoc cātico. Quo audito rabi symeō osculatꝰ est rabi eleazar dicēs tm̄ hoc mihi placet ꝙ nolo amplius hodie a te audire. Ex quibꝰ pʒ ꝙ isti rabini tacite cōcedūt deū accepisse carnē ex plebe israelitica: qꝛ licʒ deꝰ vocet illā plebē suā per creationē ⁊ adoptionē ⁊ sororem per despōsationē tamē nullo mō pōt eaʒ matrem appellare nisi per assumptionē: et sic hec caro est illa corona qua eum virgo maria mater dei coronauit ⁊ vestiuit et circūdedit in die icarnationis et letitie cordis sui. A ¶ Sed est iterū aduertēdum ꝑut dictū est in scd̄o cātico ꝙ sicut illa archa que reposita fuit in tabernaculo moysi figurabat xp̄m deū ⁊ hoiem incarnatū: ita illud tabernaculum in quo reposita est archa figurabat primo virginē mariā in qua et in cuius vtero fuit xp̄s repositus: et ex qua carnē assumpsit: et ꝯsequētia aūt figurabat totā ecclesiā in qua xp̄s habitat per fideʒ et sic virgo maria dr̄ tabernaculū maternū ipsius xp̄i ⁊ tota eccl'ia dicit̄ tabernaculū mysticū in qua deus habitat per fidē: ⁊ ideo tota eccl'ia dr̄ spōsa xp̄i in cuius thalamo inhabitat: et etiaʒ quelibet aīa fidelis dr̄ tabernaculū ⁊ tēplū xp̄i in qua habitat ꝑ gratiā: et ideo tota fabrica supradicti lectuli et ferculi Salomonis pōt exponi et v̄ificari primo de v̄gine maria. Scd̄o de tota ecclesia. Tertio de aīa cuiuslibet fidelis. Nam rex salomō ⁊ pacificus xp̄s fecit ipsi lectulū ⁊ ferculū ⁊ tabernaculū maternū ex lignis candidissimis ⁊ purissimis libani: scʒ ex carne setbina icorruptibili: quā ante aīationē sanctificat: et ex anima cedrina veneni serpētis fugatiua: quā in illa carne creando sanctificauit: ⁊ oībus gratiīs ⁊ virtutibus ornauit: ⁊ totā illam ꝑsonā in eodē instāti creatiōis vnguēto myrrhe sue passionis perunxit: qꝛ illa gr̄a qua aīa v̄ginis fuit in pricipio sui esse s̄ctificata ⁊ infusa ipsi data ex meritis passiōis xp̄i. C ¶ Et iō peccatuʒ nature nō potuit in personā virginis marie trāsire qꝛ ꝑ gratiā illa fuit p̄ueñta: et ꝑ ꝯñs nunq̄ culpe origiali fuit ꝑsonalr̄ obnoxia: et sic fuit maria differētia inter mariā ⁊ xp̄m: nā xp̄us fuit solus inter mortuos liber: nō solū in ꝑsona: s; etiā in natura: qꝛ nō ex ope adam ꝯceptus est sed ope spūssancti. Sʒ qꝛ v̄go maria fuit cōcepta ex ope adā naturali ḡnatiōe: ideo fuit obnoxia ⁊ obligata simul cum ceteris in natura: sʒ qꝛ fuit p̄uenta ꝑ gr̄aʒ s̄ctificātem in sua creatiōe ⁊ animatiōe: ideo nunq̄ fuit obnoxia nec obligata i ꝑsona: qꝛ q̄diu fuit idiuiduū

et persona humana semper fuit in gratia: et semp fuit spirituale tabernaculum dei et sponsa christi q: ante fuit spõsa q̃ mater:et ante cõcepit xp̃z mẽte q̃ carne:vt inquit Augu. Itẽ virgo maria fuit illud ferculũ et lectus quẽ salomon ornauit et in quo fecit colũnas argenteas septem donorũ spiritus sancti. Et reclinatoriũ aureum humilitatis: in q̃ xp̃s reclinauit:quã hũilitatẽ deus respexit: et per quã hũilitatẽ in ea voluit reclinari:et i ea fecit xp̃s ascensum purpureũ oim virtutũ. Et totã illã aiaz virginis cõfirmauit media charitate et dilectione et oia illa ornamẽta dedit xp̃us virgini matri sue pp̄ter filias hierusalẽ.i. pp̄ter oẽs aĩas fideles et deuotas vt aspiciãt in virginẽ mariã tanq̃ in speculũ:et imitẽtur et ꝯsequãtur eam per om̃es virtutes et in sanctitate vite ꝛc. Et ideo salomõ in isto cantico non solũ exhortaẗ filias hierusalẽ:vt egrediantur ad videndũ christũ incarnatũ et sequãtur et recipiãt eum: sed etiã vt videãt virginẽ matrem que coronauit et vestiuit eum carne. et in qua reclinauit christus pp̄ter suã humilitatẽ et charitatem Ideo monet vt eam imitẽtur ꝛc. Item per hoc ferculũ et lectulũ quẽ salomõ fecit ex lignis libanis intelligitur etiã ecclesia xp̃i toto orbe diffusa: quã xp̃s ex duobus lignis libani:scz ex duobus pp̄lis adunauit et myrrha et vnguẽto odorifero sue passionis perunxit. In qua fecit septẽ colũnas argenteas in die pente. quibus tota ecclesia sustentatur et in ea reclinaẗ per humilitatẽ:et eam media charitate ꝯstrauit. Et ascensum purpureũ septẽ ecclesiasticoꝝ sacramentoꝝ ordinauit:que quidẽ septẽ ecclesiastica sacramenta dicuntur purpurea: eo q̃ sanguine christi sunt purpurata cuius passiõe habent totam virtutẽ et merita. Tota ergo ecclesia christi dicitur lectulus et ferculũ et tabernaculum qd̃ sibi xp̃us fabricauit et ornauit et decorauit: et hec dicta sunt de quarto cantico.

Incipit quintum canticum.

Quã pulchra es amica mea. Quã pulchra es. Oculi tui columbarũ: Absq3 eo qd̃ intrinsecus latet. capilli tui sicut greges capratum.
Que ascendunt de monte galaath.
Dentes tui sicut greges tonsarum.
Que ascenderunt de lauachro.
Omnes gemellis fetibus.
Et sterilis non est inter eas.
Sicut vitta coccina labia tua
Et eloquium tuum dulce.
Sicut fragmen malipunici
Ita et gene tue.
Absq3 eo quod intrinsecus latet
Sicut turris dauid collum tuum.
Que edificata est cum ppugnaculis.
Mille clypei pendent ex ea.
Omnis armatura fortium.
Duo vbera tua sicut duo hynnuli gemelli capree.
Qui pascuntur in lilijs.
Donec aspiret dies et iclineẗ vmbre.

Quam pulchra es ꝛc.

Hoc est quintũ canticum in quo Salomon cãtat patrimonium et dotem ipsius ecclesie sponse xp̃i:quo xp̃s dotauit ecclesiã spõsam suam. Vñ postq̃ in superiori quarto cãtico cantauit salomõ pulchritudinẽ xp̃i sponsi ecclesie. Ideo in hoc quinto cantico cantat pulchritudinẽ ecclesie spõse eius: prout p̄uidit in spũ per pp̄hetiã balaam. Nu. xxiiij. Ex qua quidẽ prophetia assumpsit Salomõ propositionẽ et parabolam ad faciendũ istud quintum canticũ. B

Ad cuius intellectũ est notandũ q̃ duo fuerunt qui preuiderunt ornatum et prosperitatẽ ecclesie christi per ornatum et prosperitatẽ illius populi peregrinãtis per desertũ cum archa. Quorum primus fuit balaam: secundus moyses. Ideo ambo benedixerunt illum populũ in figura et persona ecclesie xp̃i:vnde legiẗ Nume. xxiij. et xxiiij. q̃ vidẽs Balac rex moabitarũ mltitudinẽ populi israel venientem ad terrã suam:fecit venire Balaam ariolum et magũ ad maledicendũ illum populũ. Sed cum balaam imolasset septẽ vitulos et septẽ arietes in monte fagor:facta fuit ipsi reuelatio a domino de toto discursu et prosperitate illius populi vsq3 ad christũ ex illo populo nasciturũ. Unde per prosperitatẽ et ordinẽ illius exercitus cum archa peregrinãtis per desertum preuidit futuram prosperitatem et ornatum et pulchritudinem spiritualem ecclesie christi et eius victorias et triumphos et vniuersale regnũ christi. Ideo in persona et figura christi benedixit illum populũ et exercitum dicẽs. Quã pulchra tabernacula iacob: et tentoria tua israel:vt valles nemorose: vt horti iuxta fluuios irrigui:vt tabernacula q̃ fixit dñs. Quasi cedri prope aquas fluet aqua de sylua eius. Semen eius erit in aquas multas. Item infra subdit Orieẗ stella ex iacob. Et cõsurget virga de israel et percutiet filios moab:vastabitq3 oẽs filios seth Et erit idumea possessio eius. Hereditas seyr cedet inimicis suis. Israel vero fortiter aget. De iacob erit q̃ dominet et pdat reliquias ciuitatis ꝛc. In quibus verbis balaam predixit totum discursum et ꝓsperitatẽ illius pp̄li et futurũ regnum xp̃i ex illo populo nasciturũ:put sibi a deo fuerat reuelatum in illo sacrificio. Unde per hoc quod dicit. Quam pulchra tabernacula ꝛc. preuidit qualiter ille populus debebat capere totam terram moab et trãsire iordanẽ et capere totã terrã promissionis ꝛc. Item per hoc qd̃ ait. Uidebo illum sed non modo. Intuebor illũ sed nõ pp̄e. Orieẗ stella ex iacob

&c. predixit ꝓphetice ortū xp̄i et illo ppl'o ſm carnē. et predixit eius regnū vniuerſale et triūphos et victorias eius futuras de ppl'o iudaico et gētili. et oīa iſta prenotauit balaā in illa bn̄dictiōe. A

¶ Sed tūc inſurgit grāde dubiū: nam quō potuit balaā tā grāde myſteriū videre ex diuia reuelatione. cū ipſe eſſet ariol' et magus et necromāticus et ſacrificaret demonib'. ¶ Ad hoc rn̄det ꝙ lz balaam eſſet magus: tn̄ in illo ſacrificio nō ſacrificauit demonib' ſz deo iſrl'. Vn̄ mos et cōſuetudo erat apud magos et ſacerdotes gētiliū qn̄ erant in terra aliena ſacrificare diis indigenis et illius p̄rie vt pz ꝑ totū virgiliū. Et ſic legit' ꝙ multi gētiles inuocabāt deū iſrl' in aliq̄ neceſſitate. Vn̄ legit' ione. j. ꝙ qn̄ naute laborarēt in ꝑiculo tēpeſtatis acceſſit gubernator ad ionā dicēs. Surge & inuoca deū tuū ſi forte recogitet de' de nobis ne pereamus &c. Itē nabuchodonoſor expertus mirabilia q̄ fecerat deus iſrl' in eo inuocauit ipz: & cōfeſſus eſt ipſum eſſe ſup oēs deos. Itē cyr' multa donaria dedit ipſi zorobabel et Eſdre ꝓ fabrica tēpli vt ille ppl's oraret deū iſrl' ꝓ eo in tēplo &c. Ita ergo ꝑiter audiens balaā mirabilia q̄ fecerat de' iſrael in egypto et in mari rubro et in toto deſerto ꝓ illo ppl'o ſuo. Inde eſt ꝙ volens ꝑus ſcire voluntatē dei iſrael anꝙ malediceret. Iō ſacrificauit deo iſrl' illos ſeptē vitulos et arietes. Sed audita volūtate dn̄i et reuelata ſibi ꝓſperitate et diſcurſu illius ppl'i et qūo erat figura regni xp̄i ex illo ppl'o naſcituri: iō aſſumpta ꝑabola dixit: quā pulchra &c. Ex q̄b' pz ꝙ balaā nō ſacrificauit demonib' nec q̄ſiuit ab eis rn̄ſuz in illo ſacrificio: ſz deo iſrael. Et ſic a dn̄o dō iſrael hūit reuelationē de xp̄o futuro et de ꝓſperitate eccl'ie. et ſic ex ꝑte dei bn̄dixit xp̄m & eccl'iaz in illo ppl'o aſſūpta ꝑabola et iō dicit balaā ad balac. Non potero preterire ſmonē dn̄i dī mei: vt vl' boni vel mali q̄d ꝓferā ex corde meo. Sed q̄cq̄d dn̄s dixerit hoc ꝓferā &c. Et ponit' ibi nomē dn̄i tetragrāmaton: qd ſoli deo vero cōuenit ex quo pz ꝙ ver' de' eſt ille q̄ reuelauit ipſi balaā futurū regnū xp̄i & eccl'ie. Itē hoc idē pz Deut. xxiij. qn̄ ait moyſes ad ppl'm. Et qr cōduxerūt ꝯ te balam beor de meſopotamia ſirie: vt malediceret tibi: et noluit dn̄s deus tu' audire balaā: vertitꝗ maledictionē ei' in bn̄dictionē tuā: eo ꝙ diligeret te &c. Ex quib' pz ꝙ balaā cōſuluit dn̄z deū iſrael i illo ſacricificio an malediceret illi ppl'o. Sed qr deus reuelauit ei ꝓſperitatē et diſcurſuz illius ppl'i vſꝗ ad xp̄m: exinde reuelauit ipſi vniuerſale regnū xp̄i et ꝓſperitatē et pulchritudinē eccl'ie iō prophetice bn̄dixit illum exercitū dicēs. Quā pulchra tabernacula Jacob &c. Sed ſalomō multo ꝑfectius & clarius ꝑ eandē bn̄dictionē et verba ipſius balaā preuidit in ſpū totā ꝓſperitatē et pulchritudinē et ornatū eccl'ie xp̄i in bonis ſpūalibus et iō fecit iſtud q̄ntū cāticū aſſumēdo parabolā ꝑmo ex bn̄dictione balaā facta in monte phagor. Scdō ex bn̄dictiōe moyſi fctā in mōte abarim anteꝙ moreret': eo ꝙ vtraꝗ bn̄dictio fuit figura benedictionis et proſperitatis et dotationis eccleſie xp̄i. Et ideo Salomon primo cantat decorē et dotationem eccleſie ſpōſe xp̄i ſumendo parabolā et bn̄dictionem ipſius balaam. Scdō ex benedictione ipſius moyſi. ſcdō ibi. Vadā ad montē myrrhe et hoc facit ſub metaphora pulchre mulieris decenter ornate & dotate B ¶ Ad cuius intellectū eſt notandū ꝙ quatuor ſunt q̄ reddūt mulierem pulchrā et amabilē ſpōſo Primo pulchritudo corporis que cōſiſtit in optima diſpoſitione mēbrorū. Scdō ſuauitas eloquētie et facundie. Tertio decētia apparat' et ornatus que cōſiſtit i decētia veſtiū et moniliū. Quarto in ſuauitate et redolentia odoramentorū aromaticoꝝ: iſta ergo quatuor ſupradicta reddūt mulierem pulchrā et amabilē et ſpōſo deſiderabilē. Sed iterū eſt aduertendū ꝙ lz ſponſus mundan' poſſit dotare et ditare ſponſam ſuam in duabus vltimis ſcz in copia ornamentorū: & copia odoramētorū: eo ꝙ ſunt bōa fortune tn̄ nō poſſet eā dotare in duobus primis. ſ. in pulchritudine corporis & ſuauitate eloq̄ntie. eo ꝙ ſunt nature. Sz xp̄s ſponſus ſpūalis eccleſie in oibus quatuor ſupradictis donauit et dotauit et decorauit eccleſiam ſponſam ſuam: eo ꝙ ipſam regn̄auit et ex ſuo latere peperit et ſic nō ipſaz ornauit veſtibus ſpūalibus: ſed etiā ꝑ ſingula mēbra diſpoſuit et regn̄auit. Et ideo Salomō introducit xp̄m in hoc cantico alloquentē et decorantem et dotantē eccleſiaz ſponſam ſuā cōmendādo eā de quatuor bonis ſupradictis. Sed qr deū aliquē cōmēdare nil aliud eſt niſi ipm cōmendatū et bonuz facere qr dicere dei eſt facere. Ideo xp̄s cōmendando eccl'iam ſuā dotat et ditat et pulchrificat et ornat eā in bonis ſupradictis. Duo ergo facit xp̄us ꝑncipaliter in hoc cantico. Nā prio cōmendādo eccl'iam ſpōſaz ſuā dotat et btificat ipam i duob' ꝑmis. ſ. in pulchritudie corꝑis q̄ ꝯſiſtit in optia et decēti diſpoſitiōe mēbrorū et ſuauitate eloq̄ntie. Scdō dotat eā in duob' vltimis. ſ. in ornatu veſtiū et moniliū & in ſuauitate odoramētorū. ſcda ꝑs icipit ibi. C ¶ Vadā ad montē myrrhe. Quantū ergo ad ꝑmū eſt aduertendū ſm apl'm prio ad Cor. xij. ad ephe. iiij. ꝙ ſicut vnus hō naturalis cōſtat ex diuerſitate mēbrorū officialiū ſub vno capite a quo totū corpus recipit oēm ſenſum et motuz ꝑ ſpūs aiales: ita ꝑiter vniuerſa xp̄iana religio ſiue tota eccleſia cōſtat ex diuerſitate ſtatuū et cōditionum oim fideliū ſub vno capite xp̄o ex quo recepit oēs ꝟtutē & vitā & oꝑationē ſpūalē. Vn̄ ſicut caput naturale influit in totū corp' & vniuerſa mēbra ſenſuz et motū ad oēs oꝑationes naturales et dirigit et regit totū corp' ſimul. Et ꝑticulariter oīa mēbra ita ꝑiter xp̄s influit ſuā virtutē in totū corpus eccleſiaſticū et ſingulariter in oīa mēbra ad operandū ſpūaliter et meritorie et h' intn̄ ꝙ ſicut mēbra hois naturalis nihil poſſunt facere nec operari ſine capite et virtute eius ita ꝑiter eccleſia et quodlibet eius mēbrum nullā oꝑationē ſpūalem pōt exercere ſine xp̄o a quo hz oēs ſpūalē virtutē intm̄ ꝙ nemo pōt dicere ieſu niſi in ſpūſctō. ſ. niſi inſpiratus ꝑ xp̄m. Itē dicit rurſuz apl's ibidem ꝙ ſicut mēbra hois naturalis ſunt adinuicē cōnexa et cōneceſſitata: ita ꝙ vnūquodꝗ membrū officiale indiget opera et officio alterius ad perfectionem

sui officij et opationis.nā manus indiget officio pedū:et pedes officio manuū:ꝛ pedes et manus officio ventris:et sic de singulis:sed totū corpus indiget officio oculorū et auriū et toti⁹ capitis. Et tñ vnūquodqꝫ istorū mēbroꝝ hꝫ suū officiū ꝑprium:que quidē mēbra viuificanꝭ in vno corpore sub vno capite:ex quib⁹ oībus resultat vn⁹ hō naturalis:ita pariter xp̄s caput ecclesie taliter disposuit eccl'iaꝫ suā in diuersitate mēbroꝝ:qꝛ alios doctores:alios ꝓphetas:alios euāgelistas:alios doctores:alios virgines:alios cōtinentes:alios cōiugatos:alios prelatos et ep̄os:alios presbyteros:alios diacones ꝛc.Et sic vn⁹ xp̄s verus operatur oīa oībus istis.Et per oēs istos tanq̄ ꝑ sua mēbra mystica.Et sic apostoli dicunꝭ xp̄i inquantum xp̄s ꝑ ipsos peragrauit totū orbē ad predicandum euangeliū.Et dicitur oēs etiā lingua xp̄i inquantū per ipsos predicauit:vt patebit. Vñ xp̄s erat ille qui loquebaꝭ in ore aplorꝫ et qui dabat eis os ad loquendū et oculos ad videndū ꝛ intellectum ad intelligēdas sacras scripturas.put dicit eis Mat.x.Dū steteritis ante reges et p̄sides nolite cogitare quō aut quid loquamini. Dabiꝭ eñ vobis in illa hora q̄d loquamini.Non eñ vos estis q̄ loquimini sed sp̄us patris vestri q̄ loquiꝭ in vobis ꝛc.Ex quibus oībus cōcludit aplus ꝙ sicut oīa mēbra corporis naturalis nō sunt vnū mēbrū:sed multa se inuicē adiuuātia nec eundē actū habentia sed plures coexigentes corpus sed oīa sunt vnū:ita nos sumus adinuicē mēbra.et ita tota eccl'ia cōstans ex diuersitate mēbrorū et diuersorum statuū ꝛ officiorū est vnus xp̄s mysticus:eo ꝙ viuificaꝭ et regitur ab vno capite xp̄o.et qꝛ vn⁹ xp̄s verus est qui opatur oīa in oīb⁹ mēbris eius. vnde sicut sol per suū influxum.et virtutē operaꝭ in oībus istis inferioribus:ita xp̄s in oībus membris ecclesie.Et sic ista ecclesia sortiꝭ diuersa noīa sub xp̄o.Vñ inquantū recipit oēm virtutē a xp̄o:ꝛ christus operaꝭ et exercet virtutes suas in ea et ꝑ eam dꝛ corpus christi:et q̄libet status et quilibet fidelis dꝛ mēbrū xp̄i.et oēs simul dn̄r mēbra xp̄i Sed inquantū tota ecclesia exiuit de latere xp̄i sicut eua ex Adam:et sumus os ex ossibus christi:ꝛ caro ex carne eius vt inq̄t apostolus ad Ephe.v. et maxime qꝛ christus quotidie regenerat filios ꝛ multiplicat ꝓlē sp̄ualem ex eccl'ia per baptismū et ecclesia nutrit eos ꝑ eccl'iastica sacr̄a idō dꝛ vxor xp̄i.vnde dicit apl's ibideꝫ ꝙ christ⁹ valde diligit eccl'iam suā tanq̄ vxorē:qꝛ est os ex ossibus eius ꝛ caro ex carne ei⁹.sicut eua ex adā.Naꝫ illud q̄d dꝛ Gen.ij.Hoc nunc os ex ossib⁹ meis et caro ex carne mea:ꝓpter hoc dimittet hō patrē et matrem ꝛ adherebit vxori et erunt duo in carne vna ꝛc.licet fuerit carnaliter cōpletū in eua:tñ fuit magnum sacr̄m.postea fuit sp̄ualiter cōpletū in xp̄o ꝛ ecclesia.Qꝛ ex latere christi exiuit sanguis et aqua: vnde habēt efficaciā et virtutē oīa sacr̄a ecclesiastica:per que regeneranꝭ fideles et nutriunꝭ cōtinue et multiplicata est tota ecclesia.Et sic tota ecclesia dꝛ os ex ossibus christi quantū ad firmos ꝛ perfectos fideles et dꝛ caro ex carne christi:quātū ad infirmos et imbecilles.Sed latius dꝛ os ex ossibus quantū ad fidē articulorꝫ et caro ex carne quo ad grām sacr̄orū.Nā tā fides articulorum ꝙ grā sacr̄orū exiuit ex latere xp̄i qñ exiuit sanguis et aqua:vt ait Joh.in sua canonica p̄i ca.v.dicēs Tres sunt q̄ testimoniū dant in terra sp̄us aqua et sanguis:ista eñ tria prebuerūt nobis testimoniū fidei:ꝙ xp̄s erat verus hō:et fuit vere passus et mortuus ꝑ eccl'ia sua sponsa.

C ¶Itē ibideꝫ in cruce xp̄s dimisit patrē quantū ad apparentiā qꝛ quasi derelict⁹ a p̄re voluit pati:et mori:et dimisit matrē cōmendatā discipulo.Et idō nō appellauit matrē sed mulierē:notificādo ꝙ nō erat ibi. nec patiebaꝭ in cruce tanq̄ filius naturalis marie et tanq̄ homo particularis:sed tanq̄ sponsus ecclesie ꝛ redemptor vniuersalis.Et sic dicit apl's et Aug.ꝙ xp̄s ibi reliquit patrē et matrē:et adhesit ecclesie vxori sue quā ex suo latere edidit.et facti sunt duo in carne vna quadā mystica et sacr̄ali et indissolubili vnione.Ex qua ex ore christus cōtinue regn̄at et multiplicat et nutrit et sanat prolem suā ꝑ eccl'iastica sacr̄a.Et isto mō ecclesia dꝛ vxor xp̄i valde dilecta scd̄m apl'm et Augusti.Tertio autē modo tota religio xp̄iana siue ecclesia dꝛ sponsa xp̄i dilecta.et hoc dupliciter.Primo inquātum christ⁹ eā sibi in baptismo despōsauit:ꝛ ipsa sibi integrā et inconcussam fidē ꝓmisit.Scd̄o inquantum christus eā ditauit et varietate ornamētorum sp̄ualiū decorauit.vñ de primo dicit apl's ij.Cor.xi.Despondi eñ vos vni viro virgineꝫ castā exhibere xp̄o.De scd̄o aūt dꝛ psal.xliiij.Astitit regina a dextris tuis in vestitu deaurato circundata varietate..Itē psal.lxvij.Rex virtutū dilecti et speciei domus ei⁹ diuidere spolia ꝛc.Itē Esa. lxi.Gaudēs gaudebo in dn̄o:ꝛ exultabit aīa mea in deo meo:qꝛ induit me vestimentis salutis et indumento iusticie circūdedit me:quasi spōsam decorauit me corona:et q̄si spōsaꝫ ornatā monilib⁹.

B ¶Ex oībus supradictis pꝫ qualr̄ ecclesia inter cetera sortiꝭ ista tria noīa qꝛ dꝛ corpus christi inquantū est cōstituta pulchra et bene disposita varietate mēbroꝝ officialiū:scd̄o put ꝓcessit ex latere xp̄i et christus cōtinue ex ea regenerat ꝓlem dꝛ vxor xp̄i:sed dꝛ spōsa inquantū christus ipsaꝫ summe diligit et tā magnis ornamentis decorauit et ditauit.Oīa ergo supradicta preuidēs Salomō in sp̄u marie cōtēplando psalmū.xliiij.et.lxvij.et ceteros psalmos dauid ꝑris sui:confecit hoc cāticum quintū et cetera sequentia in quibus dotat et cōmendat eccl'iam sponsam suā in pulchritudine et optima dispositiōe membrorū:ꝛ in pulchritudie et varietate ornat⁹.ꝛ pfectiōe odoramētoꝝ

C ¶Iterū est aduertendū ꝙ xp̄us sicut successiue ornauit et decorauit eccl'iam sponsam suaꝫ scd̄m diuersos stat⁹ et gradus:ita pariter successiue cōmendat eā in residuo huius libri ſm diuersos status et gradus.Idō in hoc quinto cātico cōmēdat eā pro statu aplorū et discipulorū añ passionem suā.In octauo aūt cantico cōmendat eaꝫ ꝑ statu apostolorū et oīum fideliū immediate post resurrectionē.In nono aūt commendat eam pro statu pugne martyrū et religiosorū et doctorū.In vltio aūt cōmēdat eā ꝑ statu ꝓsperitatis ꝛ pacis post

cōuersionē ꝯstātiā. Itē rursus est aduertēdum: ꝙ
xp̄s bis ornauit eccliam suaꝫ. Pr̄io in ꝑncipio sue
ostēsionis: qn̄ elegit sigillati oēs aplos ⁊ discipu
los ⁊ misit eos ad ꝑdicādū. Scd̄o immediate an̄
passionē qn̄ istituit sacr̄m eucharistie ⁊ dedit apo
stolis potestatē conficiēdi illud sacr̄m. Et iō duo
facit Salomō in hoc cātico. Nā pr̄io introducit
xp̄ꝫ decorantē ecclesiam suā in principio sue ostē-
sionis. Scd̄o introducit eundē xp̄m ornātē eādem
eccliam suā immediate ante passionē suā ibi. Va
dā ad mōtē. ¶ Quātū ad primū est aduertēduꝫ ꝙ
xp̄s nō solum ordinauit ecclesiā suā: sed etiā ꝑmo
formauit eam et parturiuit et ꝓduxit eā de latere
suo: et regenerauit per baptismum: ⁊ deposuit et
distinxit eam in varietate mēbroꝝ. qn̄ in principio
elegit aplos et discipulos et baptizauit eos. Et
tūc ornauit eam et decorauit qn̄ tradidit potesta
tem discipulis. Et misit eos ad baptizādū vt pꝫ
Mat.x. ⁊ Lu.ix. ⁊ x. Tūc enī xp̄s dedit ecclie sue in
aplis ⁊ discipulis oculos: ⁊ capillos: ⁊ dētes ⁊ la
bia: ⁊ collū: ⁊ vbera ⁊ cetera mēbra. Hoc ergo ꝑul
dens Salomon memorat in hac parte octo mem
bra spōse xp̄i. B ¶ Et introduxit xp̄m cōmēdā
tem ecclesiā spōsaꝫ suā in optima dispositiōe isto
rū octo mēbrorū q̄ sunt ista. s. oculi: capilli: dētes:
labia: eloquiū: gene: collū: vbera: ꝑ que q̄dē mēbra
intelligit octo status: siue officia ecclie. Unde per
oculos intelligit aplos ꝑlatos ecclie: q̄b⁹ xp̄s re-
uelauit secreta sua per quos q̄dem aplos ecclesia
videt mysteria sacre scripture tanq̄ per oculos: ꝑ
capillos intelligit populos. Naꝫ sicut capilli de
scendunt ⁊ ꝓcedunt ⁊ dependent a capite ⁊ mul-
tiplicantur in magnū numerū: ita populi fideles
descendūt ⁊ dependēt a xp̄o capite ecclie et multi
plicant̄ in magnū nūmerum ꝑ regenerationē ba
ptismalem. Itē per dentes intelligit eosdem apo
stolos et prelatos ⁊ doctores ⁊ predicatores eccle
sie: per quos ecclesia masticat ⁊ ruminat ⁊ dirigit
intelligētiam sacre scripture tanq̄ cibos spiritua
les ipius aie. Item ꝑ labia intelligit primo eosdē
apostolos ⁊ doctores q̄ predicarūt ⁊ predicāt po
pulis doctrinā euāgelicā. Et ex ꝯsequēti intelli-
git populos fideles q̄ cōfitentur fidem articuloꝝ
et veritatē euāgelicā. Et ꝑ eloquiū dulce itelligit̄
ipa veritas euāgelica quā apostoli predicauerūt
et ꝓut ipa ecclesia catholica cōfitet̄. Itē etiā per
eloquium dulce intelligūtur officia ecclesiastica
et orōnes fideliū que fiūt in ecclesia. Item per ge
nas intelligūtur viri religiosi ⁊ virgines ⁊ cōtinē-
tes in quib⁹ cōsistit honestas ecclesie. Itē ꝑ colluꝫ
intelligunt̄ prelati ecclie q̄ positi sunt in turri ec-
clesie tāq̄ supra turrim dauid ad speculādū: ne ve
niāt inimici ecclie ad inuadēdū eaꝫ de quibus dr̄
Eze.iij. ⁊ xxxiij. Fili hoīs, speculatorē dedi te do-
mui israel. Itē ꝑ duo vbera ecclesie similia duob⁹
gemellis capree intelligunt̄ duo testamēta: quoꝝ
lacte et doctrina nutriūtur fideles. Et ēt per vnū
vber intelligitur fides articuloꝝ siue doctrina sa
cre scripture. Et per aliud intelligitur gratia sa-
cramētorum: quib⁹ duob⁹ vberib⁹ tota xp̄iana re
ligio fruit̄ ⁊ crescit ⁊ nutritur in hac ꝑegrinatiōe.
Sub tali ergo dispositione membrorum decora-
uit ⁊ formauit xp̄s eccliaꝫ spōsaꝫ suā. Ipe enī xp̄s
dedit oculos colūbinos spōse sue qn̄ dixit aplis.
Estote prudētes sicut ꝯpētes ⁊ simplices sicut co
lūbe mat.x. Itē ipe dedit ipsi copiā capillorū qn̄
dixit ibidē. Messis q̄dē multa operarij aūt pauci
et Io.iiij. qn̄ dixit. Uidete regiones: q: albe sunt
ad messem. Itē tūc dedit xp̄s dētes ecclie ad rumi
nādū ⁊ suggerēdū qn̄ dixit. Ueniet spūs v̄itatis ⁊
docebit vos oēm v̄itatē ⁊ suggeret vobis oia q̄ di
xit vobis Io.xiiij. Itē qn̄ aperuit eis sensuꝫ vt in-
telligerēt scripturas Luc.xxiiij. Itē tunc dedit eis
labia coccinea ad loquēdū eloquium dulce qn̄ di
xit eis. Dū steteritis an̄ reges ⁊ ꝑsides nolite cogi
tare quō aut q̄d loquamini: dabit̄ enī vobis in il-
la hora quid loquamini Matt.x. Iteꝫ tunc dedit
xp̄s ecclie genas rubeas ad prebēdum bona exem
pla honestatis populo: qn̄ dixit aplis vos estis
sal terre: ꝙ si sal euanuerit: in quo salietur. et vos
estis lux mundi prebēdo sup. exēplū vite ⁊ doctri-
ne. Item tūc xp̄s dedit ecclie collū ⁊ turrim forti-
tudinis ad tolerādos ⁊ repellēdos incursus inimi
corū qn̄ dixit. Ecce ego mitto vos sicut agnos in
medio luporum. Nolite timere eos qui occidunt
corpus ⁊c. Itē tunc xp̄s dedit ecclie duo vbera ad
lactādos fideles qn̄ dixit petro. Pasce oues meas
⁊c. Io.xxi. ⁊ sic pꝫ qualr̄ xp̄s disposuit ⁊ decorauit
sponsam eccliam varietate membroꝝ ꝯm exigen-
tiā suam: ⁊ qualr̄ reddidit ipsam pulchraꝫ ⁊ suffi-
ciētem nec deficientē in necessarijs. Et de hac pul
chritudine ⁊ sufficiētia ⁊ optima dispositione cō
mēdat eā xp̄s in hoc quinto cātico dicēs. O q̄ pul
chra es amica mea spōsa in dispōne mēbroꝝ sup
ple. Et q̄ pulchra es in apparatu et ornatu vesti-
mētoꝝ ⁊ odoramētoꝝ supple. Et notāt̄ dicit bis
q̄ pulchra. s. vnū referat̄ ad dispōnē mēbroꝝ ⁊ al-
terū ad ornatū vestimētoꝝ ⁊ odoramētoruꝫ vt pa
tebit ⁊ ideo quo ad primū subdit. oculi tui colum
barum id est perspicaces ⁊ penetrantes mysteria
sacre scripture sicut oculi columbaꝝ. q.d. ꝙ apl'i ⁊
prelati ⁊ doctores per quos vides tanq̄ per ocu-
los sunt ꝑspicaces ⁊ penetratiui sicut oculi colū-
baꝝ: q: quecunq̄ audiui a patre meo nota feci eis
et ista scia quā dedi eis nō est inflata nec superba
et leonina: sꝫ humilis ⁊ colūbina ⁊ nō dedi aplis
et doctorib⁹ meis oculos leonū supboꝝ sꝫ oculos
simpliciū colūbaꝝ. Sed q: ista simplicitas ⁊ hūi
litas latebat in mente ⁊ cōsciētia aplorū: q: scien
tia eoꝝ erat non inflata: sed cū interiori hūilitate
et bona intētione ⁊ charitate: iō subdit. Absq̄ eo
qd̄ intrinsecus latet. q.d. Oculi tui intellectuales
sunt subtiles ⁊ perspicaces sicut columbe: nō cū eis
more superbie: sed cum humilitate ⁊ charitate in
cōscientiis latēte: ⁊ ideo nolui eligere ad aposto-
latū ph̄os ⁊ imperatores sꝫ simplices ⁊ piscato-
res: vt nō ꝑ philosophos lucrarer piscatores: sed
per piscatores, lucrarer ph̄os ⁊ imꝑatores. Et in-
firma ⁊ abiecta ⁊ humilia. huius mundi elegi: vt
fortia ⁊ superba queq̄ infunderē ⁊ vincereꝫ. Dein
de cum dicit. B ¶ Capilli tui ⁊c. cōparat capil
los. i. ꝑplos ecclesie spōse xp̄i gregibus capraruꝫ
q̄ generant̄ et multiplicant̄ in mōte galaath. Ad
cui⁹ intellectū est notādū sicut dictū est in expōne:

cātici Moysi legit͛ Nu. xxxij. ꝙ in mōte galaath ⁊ in tota terra basan q̄ adiacet iuxta mōtē galaath gñant͛ ⁊ multiplicant͛ magis greges capraꝝ q̄ alibi: sicut accidit ꝙ vna regio aut terra ē magis apta ad gñationē quorūdā aīaliū q̄ altera. Ita ⁊ illa regio ē apta ⁊ vberrima pascuis ꝓ aīalib᷑ alēdis ⁊ generādis. iō petierūt eā filij rubē in sortē tanq̄ maiores vt ptꝫ Nu. xxxij. iō spōsus cōparat capillos. i. pplos ecclie spōse sue gregibus caprarū que ascēderūt de mōte galaath. Vñ est aduertēdū ꝙ in hebreo ponit͛ vnū verbuꝫ qđ significat calefieri in gñatione: vbi đr. Capilli tui sicut greges capraꝝ q̄ calefiūt de mōte galaath. q. d. ꝙ populi tui sunt multiplicati in magnū numerū ꝑ totū orbē terrarū per regenerationē baptismalem sicut greges caprarū per calorē coitus carnalis multiplicant͛ in mōte galaath: ⁊ idē sens᷑ est. Nā ppls christian᷑ ascēdit ⁊ multiplicat᷑ in magnuꝫ numerū ꝑ baptismū: sicut capree ascēderūt ⁊ creuerūt in magnū numeꝝ in monte galaath ꝑ peregrinationē carnalē. Deinde cū dicit. Dētes tui sicut greges tōsarū: cōparat dētes huis spōse qui sunt apostoli ⁊ p̄dicatores ⁊ euāgeliste ⁊ doctores gregibus ouiū eiusdē regionis. C ¶ Vñ est aduertēdum ꝙ qꝛ illa regio est calida greges ouiuꝫ balneant͛ ⁊ lauant͛ i aq̄s illius planiciei basan ⁊ dū oues sunt lote ascendunt ad mōteꝫ galaath et ceteros mōtes circūadiacētes ⁊ sic fiūt albissime et pingues: ⁊ sic tā oues q̄ capre sunt valde generatiue: ⁊ sic multiplicāt ꝓlē ⁊ generationeꝫ in magnū numeꝝ: intantum ꝙ nulla est sine ꝓle: immo đr ꝙ pariunt geminos fetus vltra cōsuetudinem ouiū ⁊ capraꝝ aliaꝝ regionū. Et iō in duobus cōparat dētes ecclie gregibus capraꝝ ⁊ ouiū illius regionis. Primo in albedine et mundicia. Secundo in fecunditate ⁊ vbertate ꝓlis: dicit ergo. Dentes tui qui sunt apl'i ⁊ euāgeliste ⁊ doctores ⁊ predicatores sunt albissimi ⁊ mundi sicut greges tōsarum. i. ouium q̄ ascēderunt de lauacro ⁊ balneo in estate in illa regiōe: ⁊ sunt fecūde in generatiōe intantū ꝙ oēs sunt fecūde duob᷑ gemellis: qꝛ q̄libet eaꝝ parit duos gemellos: et nulla est sterilis sine ꝓle inter illas. q. d. ꝙ ita fuerūt apl'i ⁊ euāgeliste ⁊ doctores ⁊ p̄dicatores in p̄mitiua ecclia. s. mundi ⁊ purificati ꝑ xp̄m ex lauacro baptismali: et ita fecūdi per dona gr̄aꝝ ꝙ null᷑ fuit sterilis et sine fructu inter eos: qꝛ vnusquisq; eoꝝ nō solū cōuertit vnā ꝓuinciā per suā predicationē: sꝫ etiam duas vl' tres. B ¶ Ad cuius intellectū est aduertēdū ꝙ sicut in hoie naturali sunt dētes āteriores q̄ dñr incisorij ad scindēdū: ⁊ sunt alij collaterales q̄ dñr molares ad molēdū ⁊ terendū ⁊ rūinandū cibū materialē. Ita pariter ecclesia spōsa xp̄i habuit dētes anteriores in p̄ncipio. s. apl'os ⁊ euāgelistas qui inciderūt nobis sacrā scripturā in q̄tuor euangelia ⁊ ep'las canonicas ⁊ actus apl'oꝝ et apocalipsim. Sed postea dati sunt ecclesie dētes posteriores ⁊ molares. s. doctores ⁊ p̄dicatores q̄ cōtriuerūt ⁊ digesserūt ⁊ glosarūt ⁊ declararūt ⁊ rumiarūt nobis totā doctrinā euāgelicaꝫ et apostolicā quam p̄us inciderāt. Et sic null᷑ illorū fuit sterilis ⁊ sine fructu: immo q̄libet illoꝝ talētū sibi a xp̄o traditū geminauit: ⁊ oēs reuersi sunt ad xp̄m portātes manipulos suos: sicut xp̄s dixit eis Ego misi vos vt eatis ⁊ fructū afferatis ⁊c. Jo. xv. Sꝫ qꝛ ipsi apostoli ⁊ euāgeliste ⁊ doctores ⁊ p̄dicatores et p̄lati nō solū sunt dētes ecclie ad scidēdas ⁊ ruminādas sacras scripturas: sed etiā sunt labia ad loquēdū ⁊ predicādū doctrinā euāgelicā ⁊ apostolicā populis fidelib᷑. iō subdit. C Sicut vitta coccinea labia tua vñ labia apl'oꝝ ⁊ euāgelistaꝝ ⁊ oīm doctorū dñr coccinea: qꝛ nūq̄ fuerūt sine rubedine ⁊ ardore ⁊ igne charitatis: qꝛ finis toti᷑ legis est charitas. Et sic oēs loq̄bant͛ cū rubedine charitatis. Iō dñr habere labia coccinea vñ sicut rubedo cocci siue alcermes decorat labia pulchre mlieris. Ita rubedo charitatis decorat totā sacrā scripturaꝫ: nec pōt esse aliq̄s bon᷑ nec es᷑ opus meritorium nisi fundetur et procedat a charitate: ⁊ tendat in charitatem ⁊ ideo eloquium talium labiorū dicit͛ dulce ⁊ generat dulcedinem in animo audientium cum fide ⁊ charitate attendētium. Et qꝛ tota sacra scriptura procedit a talib᷑ labijs ⁊ inter talia labia versatur ⁊ ruminatur: iō dicit David psal. cxviij. q̄ dulcia faucibus meis eloquia tua sup̱ mel ori meo. Item psal. xviij. Desiderabilia sup̱ aurum ⁊ dulciora sup̱ mel ⁊ fauū. Et hoc intendit innuere spōsus cū ait. Sicut vitta coccinea labia tua ⁊ eloquiū tuū dulce. Deinde cū dicit. Sicut fragmē mali punici ita ⁊ gene tue. Cōmēdat sponsaꝫ suā ecclīam quo ad statū religionis ⁊ honestatis siue de religione et honestate qua đꝫ nitere ⁊ pollere p̄cipaliter oīs prelatus et religiosus ⁊ ex ꝯsequēti oīs fidelis que quideꝫ religio ⁊ honestas maxime ostendit͛ in genis ⁊ in erubescētia genaꝝ. B ¶ Ad cui᷑ intellectū est notandū ꝙ gene sunt ille partes vultus q̄ sunt immediate sub oculis tenentes nasum in medio. Et sic sunt partes anteriores et nude: quas partes natura pilis non cooperuit sicut ceteras p̄tes capitis. nam natura cooperuit verticē capitis capillis et texit tympora et maxillas pilis barbe in viris: et tamen dimisit solas genas nudas sine pilis. vt ꝑ barbam ostendatur fortitudo ⁊ grauitas ⁊ autoritas in viro: et per genas circūquaq; siue ad altera contextas ostendat͛ veritas et honestas in eo quo ad cōuersationem. Unde gene sunt nuncie ⁊ quasi speculum cordis et interioris intentionis quo ad gaudium et leticiam et tristiciam: et timorem ⁊ audaciam et veritatem. Nam quando quis gaudet in corde ridendo ostendit gaudium in genis. Et quando tristatur demissis genis incipit flere. et sic ostendit in genis dolorem cordis: ⁊ quando timet mortem illico gene hominis pallescūt eo ꝙ sanguis fugit ad tegendū et subueniendū cordi sed si timet infamiam tunc gene rubescunt quodam leui rubore eo ꝙ sanguis exit ad superficiem genarum volens quasi eas cooperire: ne ledantur aliqua infamia. Item quando quis nil timet et loquitur veritatem: tunc loquitur vultu sereno non mutato cuius oppositum facit quando loquitur mendacium. Et sic patet qualiter gene sunt speculum honestatis et veritatis totius hois. Et ideo natura reliquit eas nudas: sꝫ circūtexit eas pilis

capitis et barbe in viris:sed q꞉ femine nō babēt
barbā.iō nutriunt comā et crines capitis vt pñt
tegere tympora et maxillas ad circūtegēdas ge/
nas.Et postq̄ sunt nupte:ꝯsuetudo et natura do/
cet q̄ velent ⁊ tegāt caput et collū et maxillas ar
tificialiter cū pānis lineis aut sericis:vt sol⁹ vul/
tus.s.oculi et gene et os maneat nudus ad exercē
da officia eoꝝ puta oculi ad videndū:et os ad lo
quendū et gustandū:et nares ad odorādū:et gene
vt sint speculū supradictoꝝ.s.vitatis et honesta/
tis.Et iō dicit Salomō in ꝑsona xp̄i in hac pte q̄
sicut ista sponsa xp̄i hꝫ oculos q̄ sunt apl̄i et prela
ti et doctores.Ita similiter habet genas q̄ est pre
latoꝝ status et religiosoꝝ in q̄bus tanq̄ in spe/
culo ostēdit veritas ⁊ honestas xp̄iane religiōis:et
debent esse speculū religionis et honestatis et ve
ritatis in vita et doctrina vt exēplo ⁊ doctrina eo
rum cetere moueantur ad credendū et bene ope/
randum.De quibus dicit xp̄s.Mat.v.Vos estis
sal terre:et vos estis lux mundi ⁊c. A ¶Et ideo
cōparat statū prelatoꝝ religiosoꝝ et toti⁹ xp̄ia/
ne religionis ad fragmē mali punici siue granati
per mediū secti.primo q꞉ ꝯtinet multa grana sub
quodā ordine cōgregata et situata.Scd̄o q꞉ om/
nia illa grana sunt vndiq̄ vna pelle cōtecta pre/
ter illā partē mediā.Tertio q꞉ illa grana ostēdunt
faciē rubeā.Quarto q꞉ talia sunt intrinsecus si/
cut extrinsecus quo ad ruborē et saporeꝫ q꞉ talia
sunt illa q̄ latēt sicut illa q̄ apparēt in supficie fra
gminis.Talis ergo erat illa sponsa xp̄i.s. eccl̄ia
apl̄oꝝ in p̄ncipio et talis dꝫ esse ois prelat⁹ et q̄/
libet religio.Nā primo tota illa multitudo erat
sub vno pastore xp̄o ordinata:et postea sub petro
Scd̄o oim erat aīa vna et cor vnū in deo vt pꝫ in
actibus apl̄oꝝ.Itē tertio q꞉ oēs rubebāt et ferue
bant rubore et igne charitatis.Quarto q꞉ quales
erāt in vultu et ore exterius tales erāt interius in
corde et ecōuerso.et ideo ibāt gaudentes a ꝯspe/
ctu cōsiliy cōtumeliā pati nō timētes minas prin
cipum dicentes.Magis opꝫ obedire deo q̄ hoi/
bus Actuū.v.Et sic prelati et religiosi debēt esse
sicut fragmē maligranati.s.viuere sub vna cōita/
tate et ordinata religione et ostēdere honestatē in
facie et veritatē in ore ad exemplū alioꝝ ⁊ debēt
rubere nō solū rubore charitatis nō ficte sed etiā
rubore erubescentie et verecūdie in facie.s. debēt
cauere et erubescere peccare ne oculos diuie ma/
iestatis offendāt et ꝓximis et inferioribus exem/
plū peccandi et scandalū prebeāt:eo q̄ sunt posi
ti tanq̄ speculū et lumē sup candelabrū:quib⁹ di
xit xp̄s.Sic luceat lux vestra coram hoibus:vt vi/
deant opera vestra et glorificent p̄rem vestrum q̄
in celis est Mat.v.Et sic etiā nō solū prelatus et
religiosus sed etiā q̄libet xp̄ianus debet erubesce
re peccare.nō solū ne offendant deū:sed etiā ꝓxi/
mum ipsum scandalizādo.Qđ maxime est in pre
latis et religiosis et ecclesiasticis attendēdū.Iō
dicit Aug.in sermone de cōmuni vita clericoꝝ:q̄
bona opa sunt facienda ꝓpter nos et conscientiā
nostrā:sed bona fama obseruanda est ꝓpter vos
et exemplū vestrū.Et sic pꝫ qual̄r status prelato
rum et religiosorum sunt gene ecclesie sponse xp̄i:
et qualiter sunt fragmē malipunici.et ideo xp̄s vo/
lens cōmendare sponsam suā eccl̄iam quo ad re/
ligionē et honestatē que maxime viguit in apl̄is
et doctoribus ⁊ martyrib⁹ ⁊ sacerdotibus in p̄mi/
tiua eccl̄ia dicit.o sponsa sicut fragmē malipuni/
ci est bn̄ ordinatū et rubicūdū:ita et gene tue. scꝫ
apl̄i et euangeliste:prelati et religiosi et oēs xp̄ia
ni sunt rubicūdi rubore charitatis et erubescētie
et honestatis et veritatis.Sed q꞉ talis honestas
non est ficta nec palliata:sed vera ⁊ intrīseca:talis
in corde qualis i facie.Iō subdit.Absq̄ eo q̄ intri
secus latet.s.vltra rectā intentionē et effectū cha
ritatis latentē in corde.Deide cū dicit.Sicut tur
ris dd̄ collū tuū ⁊c.Cōparat statū p̄latoꝝ ⁊ apl̄o
rū et doctoꝝ ipsi turri dd̄.Ad cuius intellectū est
notandū vt legit̄.ij.Regū.q̄ dd̄ edificauit turrim
altissimā in mōte syō.vt esset specula ad preuidē/
dū de longe inimicos venientes cōtra ciuitatem
hierl̄ꝫ et muniuit ipsaꝫ copia armoꝝ et ꝓpugna
culoꝝ in defensionē ciuitatis.et vt oēs cōfugerēt
ad eam.et saluarent̄ tp̄e necessitatis et belli.Per
quā q̄dē turrim figurabat̄ status apl̄oꝝ et prela
toꝝ doctoꝝ et predicatoꝝ q̄ sunt positi altiores
in gradu dignitatis et scientie tāq̄ speculatores
ad ꝓuidēdos inimicos eccl̄ie.s.infideles ⁊ heret i/
cos.Et iō armauit eos xp̄s armis et ꝓpugnacu/
lis spūalib⁹ q̄ sunt arma v̄tutū ⁊ dona spūsscti ad
repellendos incursus infideliū et hereticoruꝫ. et
iō dr̄ collū eccl̄ie.nā sicut collū est altior ꝑs cor/
poris sub capite ꝑ qđ descēdūt oēs vires capitis
et sensus et motus a capite ad oia mēbra inferio
ra.Ita sunt apl̄i et prelati altiores imediate sub
capite xp̄o:per quos descendit ois ptās et vires
spūales a xp̄o capite in cetera mēbra corꝑis eccle
siastici et mystici.Item sicut speculator erigit col
lum ad videndū de longe et speculādū inimicos
et res longinquas:ita ꝑiter ecclesia tāq̄ erigens
collū ꝑ prelatos et predicatores preuidet vt ca/
ueat mala futura.Itē sicut caput i quo sunt oculi
ponitur supra collū:vt preuideat longinqua:ita
oculi ecclesie sunt supra prelatos et predicatores
ad ꝓuidendū mala futura et precauendū nociua
Et sic pꝫ qualiter prelati et doctores et predicato
res sunt collum ecclesie:altiores in scientia et di/
gnitate et potestate sil̄es turri dauid ad preuiden
das et precauēdas insidias et incursus inimicoꝝ
et infideliū hereticoꝝ.De quib⁹ dr̄ Eze.xxx. Fili
hois speculatorē dedi te domui israel et ideo di
cit xp̄s.O sponsa collum tuū est altissimū et fortis
simū i eminētia dignitatis et sciētie ⁊ sapie et ptā
tis et munitissimū sicut turris dd̄ in armis spūa/
libus virtutū et donoꝝ que q̄dem turris est edifi
cata in propugnaculis ad ꝓpugnandū cōtra ini
micos et omnis armatura hui⁹ turris ecclesie est
armatura nō debiliū sed fortium q꞉ armatura ec/
clesie nō timet eos qui soluꝫ occidunt corpus sed
tantū timet dn̄m qui pōt aīam occidere et mitte/
re i gehēnā:iō apl̄i et martyres nō timebāt reges
et presides mūdi nec v̄bera carnificū:eo q̄ arma/
tura eoꝝ erat armatura fortiū:et inexpugnabi/
lis turris q̄ quidē armatura sunt dona spūsan/
cti.Deinde cum subdit.Duo vbera tua.⁊c.Ondit

qualiter ecclia spōsa xpi nō solū est turris inexpugnabilis et h3 armaturā fortiū ad repellēdos incursus et insidias inimicorū sed etiā h3 duo vbera ad alendos et nutriendos ⁊ lactādos fideles filios. Que q̇dē vbera sunt duo te.s.nouū et vetus. Quorū lacte lactat et nutrit duos hynnulos gemellos:sc3 duos pplos sub vna fide xpi cōgregatos:sc3 ecclīam ex vtroq3 pplo iudaico sc3 ⁊ gētili sub vna fide cōuersam. Jtē etiā h3 ecclīa duo vbera.s.vber et mamillam doctrine sacre scripture:et vber grē sacrorū. Ex quoꝝ vno sugūt fideles lac fidei arti.et ex altero lac grē sacrorū. Et ista sunt duo vbera ecclīe q̇bus lactat ⁊ nutrit duos filios gemellos.s.vtroq3 pplo cōuersos. Et etiā lactat duos hynnulos gemellos:sc3 perfectos et infirmos.vñ in primitiua ecclesia isti duo gemelli:sc3 pars ppli iudaici et maior pars ppli gentilis venerūt ad fidē:qui lactati sunt et nutriti isto dupli ci vbere. Et ideo dicit. Duo vbera tua sicut duo hynnuli gemelli capre.i.abūdantia in lacte sicut duo vbera capre duos gemellos lactantia et nutriētia. Et cōparat vbera ecclesie vberibus capre eo ꝙ inter cetera aialia maxime abūdant lacte.et comparat ⁊ appellat istos duos pplos gemellos eo ꝙ antiquitus descendunt ex vna matre eua:et ab vna vxore noe.et nunc sunt regenerati ab vna capra.s.ex vna ecclesia per xp̄m et regñationē baptismalem. Sed quia iste modus nutriēdi filios ecclesie per lac fidei articulorū et gratie sacrorū durat per totū diē et tēpus grē.s.a primo aduentu xpi in quo incepit ista dies aspirare et durabit vsq3 ad finē mundi in quo definet iste dies gratie et succedet dies eternus glīe:qui quidē dies gratie finietur in vespere mūdi:et cuius finis d̄r nox eo ꝙ amplius nō erit tp̄s operandi nec merendi: sed premium recipiendi vt ait saluator Johā.ix. Oportet opari dum dies est veniet aūt nox qñ nemo poterit operari. Jdeo dicit spōsus ꝙ isti duo gemelli pascunt̄ in lilijs et rosis sacre scripture:⁊ in lilijs gratie sacrorū:non in eternum:sed donec aspiret dies.i.dum duret iste dies gratie et inclinentur vmbre finalis iudicij q2 postea pascentur isti duo gemelli pabulo eterne fruitiōis et glorie et sic p3 pulchritudo et optima dispositio mēbrorum. huius sponse christi: de qua pulchritudine commendat eam in hac prima parte.

¶ Secunda pars cantici quinti.

Adā ad montē myrrhe
Et collum thuris.
Tota pulchra es amica mea.
Et macula nō est in te.
Ueni de libano sponsa mea.
Ueni de libano veni.
Coronaberis de capite amana.
De vertice sanir et hermon.
De cubilibus leonum.
De montibus pardorum.
Uulnerasti cor meum soror mea sponsa.
Uulnerasti cor meum.
Jn vno oculorum tuorum:
Et in vno crine colli tui.
Quam pulchre sunt māme tue.
Soror mea sponsa.
Pulchriora sunt vbera tua vino.
Et odor vnguētorum tuorum super omnia aromata.
Fauus distillans labia tua sponsa.
Mel et lac sub lingua tua.
Et odor vestimentorum tuorum.
Sicut odor thuris.
Hortus cōclusus soror mea sponsa.
Hortus cō clusus:fons signatus.
Emissiones tue.
Paradisus malorum granatorum.
Cum pomorum fructibus.
Cypri cum nardo.
Nardus et crocus.
Fistula et cinamomum.
Cum vniuersis lignis libani.
Myrrhe et aloe.
Cum oibus primis vnguentis.
Fons hortorum puteus aquarum viuentium.
Que fluūt impetu de libano.

Adam ad montez myrrhe. Hec est scd̄a ps huius q̇nti cātici in quo xp̄s dotat et decorat ecclesiam sponsam suā ornamētis spūalib9 ⁊ odoramētis aromaticis.et hoc put Salo.preuidit in spū cōtēplando mysteria que fecit moyses ante mortem suā in figura xpi. Ad cui9 intellectum est valde aduertenduz:ꝙ moyses dux illius populi cui omnia contingebant in figura christi:duos actus inter ceteros fecit immediate ante mortem suam du3 fuit propinquus morti in finē sui ducatus vt p3 in Deu. Nam primo cōgregauit maiores natu illius populi in campestribus moab iuxta iordanē et.recitauit et rememorauit eis omnia beneficia et mirāda q̄ deus e9s fecerat in illis quadraginta annis per totam illam peregrinationē ab exitu egypti vsq3 ad illū locu3 et cōmēorauit eis oēs rebelliōes ⁊ ingratitudies quas cōmiserāt ɔtra deū.et cōm ill9ri erant successiue in futurū.vsq3 ad extremū tēpus in qua infidelitate et malicia erāt māsuri:et ideo cōminas

time ꝑdixit eis ꝑ multas maledictiões eoꝝ obsti/
natoꝝ finalē punitionē ⁊ cōfecit illud cāticum.s.
Audite celi q̄ loquor. In quo ꝑdixit eoꝝ finalē ob
stinationē ⁊ punitionē ⁊ dānationē et finalr ppli
gētilis substitutionē ⁊ cōuersionē vt ptȝ in fine cā
tici cū dicit. Laudate gētes pplm ei⁹ ꝓut ibi fuit
declaratū. Hoc aūt facto: moyses ex dei precepto
ascēdit in mōtē abarīȝ: ⁊ exinde speculat⁹ est totā
terrā ꝓmissiōis: vt ptȝ Deu.xxxij. q̄ considerata ⁊
visa bn̄dixit duodeci tribub⁹ ꝑdicēdo eis bōa fu/
tura vt ptȝ.c.se.s.xxxiij. De qb⁹ duob⁹ actib⁹ con/
trarijs valde admirati sunt ⁊ admirant̄ magr̄i be
breoꝝ. Admirant̄ eī φ moyses cū tāta vehemētia
maledixerit illū pplm ⁊ cōminat⁹ fuerit tā grauē
punitionē ⁊ bonoꝝ ꝑuationē in illo cātico ⁊ post
ea immediate cū tāto affectu bn̄dicat eis ꝑ singu
las trib⁹ in cap̄.se. Ad qđ rn̄dēt φ q: moyses ꝑui/
dit rebelliones ⁊ apostasias eoꝝ ⁊ idolatriā futu/
rā iō primo cōminat̄ malis ⁊ idolatris. sȝ finalr
bn̄dixit bonis fidelib⁹ ꝑsentibus et futuris. Sed
iste intellect⁹ est manifeste falsus ⁊ insufficiēs: nā
in fine cātici maledictis israelitis bn̄dicit pplm
gētilē. Itē ille maledictiões oēs ⁊ punitiões ꝑse/
uerāt hodie in toto illo pplo q̄ putat seruare legē
moysi ⁊ abominat̄ oēm idolatriā. Que q̄dē puni/
tio oēs eos comprehēdit tam bonos q̄ malos: q:
oēs ꝑseuerāt in hac captiuitate et miseria ꝑ. M.
cccclxxvi. ānos post xp̄ȝ ⁊ iō est dicēdū φ cecitas
⁊ malicia eoꝝ impedit eos ne itelligāt sacramēta
dei in illis mysterijs clausa. vn̄ moyses qui fuit ve
rus ꝓpheta nō solū ꝑuidit infidelitatē crebrā il/
li⁹ ppli: quā debebāt cōmittere cōtra deum ado/
rādo idola sed et̄ ꝑuidit vltimā obstinationē ⁊ re/
bellionē futurā ꝯ xp̄ȝ veꝝ messiā q̄ ꝑncipes sacer
dotū ⁊ pharisei debebāt crucifigere ⁊ successores
eoꝝ in eadeȝ obstinatione permanere in extremo
tp̄e vsq̄ ad iudiciū ⁊ iō moyses hoc ꝑuidēs in spū
nō solū cōminat̄ eis maledictionē temporalē ꝓ/
ter idolatriā: quā cōtinue ꝯmiserūt vsq̄ ad destru
ctionē primi templi sed etiā cōminat̄ eis maledi
ctionē ⁊ penā tam tēporalē q̄ eternaȝ ꝓpter infi/
delitatē quā cōmiserant cōtra xp̄m messiam suuȝ
in extremo tēpore in qua erant perseueraturi vsq̄
ad iudic uȝ ⁊ hoc ptȝ ꝑ hoc qđ dicit moyses Deu
tero.xxxi.c. in fine maledictionū ⁊ anteq̄ ꝓnūciet
cāticū. vn̄ ait. Noui eīm φ post mortē meaȝ inique
agetis ⁊ declinabitis cito de via quā precepi vo/
bis. Et occurrent vobis mala in extremo tp̄e qn̄
feceritis malū in cōspectu dn̄i: vt irritetis eū per
opera manuū vestrarum. Ex quibus ptȝ φ ista ca
ptiuitas ⁊ punitio quā patiuntur in hoc extremo
tp̄e ⁊ vltima etate post destructionē scđi tēpli nō
inest eis ꝓpter idolatriā sed q: irritauerūt deū oc
cidēdo xp̄m messiam suū: ⁊ semper irritāt euȝ ma
nendo in eadeȝ obstinatiōe. Sȝ q: ꝓmulgata ista
sententia moyses ascēdit in montem abarim ex ꝑ
cepto dei ⁊ speculatus est ⁊ cōsiderauit totā terrā
ꝓmissionis vsq̄ ad mōtē libanū ⁊ hermō: ⁊ ama/
na: ⁊ sanir: ⁊ galaat: ⁊ vsq̄ ad mare nostrum ⁊ vsq̄
ad mare mortuuȝ. In quo spacio erāt collocande
oēs trib⁹ ꝑ sortes suas. Et preuidit qualiter in ex
tremo tp̄e.s. in vltima etate xp̄s messias illā terrā
totā debebat peragrare ꝑdicādo ⁊ miracula faciē
do puta per totam terrā zabulon ⁊ neptalim vsq̄
ad radicē libani ⁊ trans iordanē ꝑ terrā gad ⁊ ma
nasses: ⁊ ꝑ terrā iuda: ⁊ effraym. Ex quib⁹ xij. tribu
b⁹ xp̄s debebat regenerare.xij. apostolos et.lxxij.
discipulos per quos erat multiplicāda tota eccle
sia toto orbe diffusa per regn̄ationem baptisma/
lem: q̄ quidē ecclesia erat futura ver⁹ isrl̄ ſm spm̄
et ꝓmissionē. Hec ergo ista ꝑuidēs moyses in spū
cōsiderando illā terrā de monte abarim benedi/
xit in spū ꝓphetico.xij. tribubus israel spūalib⁹
qui ex illis.xij. apostolis erāt in xp̄o regenerandi
Et sic ptȝ qualiter moyses in figura xp̄i in illo cā
tico et capitulis precedētib⁹ cōminatur maledi/
ctionē: ⁊ tp̄alē punitionē filijs israel ſm carneȝ ⁊
infideles xp̄i crucifixores. Sed cap.xxxiij. bn̄dixit
tribub⁹ ⁊ filijs israel ſm spm̄ per xp̄ȝ ⁊ aplos rege
nerādis ꝓut moyses ꝑuidit in spū ꝓphetico. Et
sic ilico post hoc moyses mortuus est in illo mōte
vt patebit in cātico sequēti. Et sic tollit̄ ⁊ soluitur
cōtrarietas q̄ videt̄ in illis duob⁹ actibus. Et iō
moyses nō ꝑncipalr bn̄dicebat illam terram pro
missionis materialē: quā oculis carneis distinctā
per sortes videbat: sed bn̄dicebat ecclesiam xp̄i ꝑ
illam terram figuratam quā oculis ꝓpheticis et
mētalib⁹ toto orbe diffusaȝ cernebat. vn̄ moyses
aspiciēdo versus aquilonem ex monte abarim vi
debat qualiter altissimus mons liban⁹ termina/
bat tanq̄ caput totaȝ terram ꝓmissionis ex cui⁹
latere emanabat fluuius iordanis qui irrigabat
totam terram ꝓmissionis ⁊ fecundabat eam vsq̄
ad mare mortuuȝ: per qđ preuidit in spū qualiter
xp̄s messias in lege promissus erat futurus caput
et principium eccl̄ie ex cuius latere debebat ema
nare fluuius baptismalis ⁊ virt⁹ oim sacramēto
rū q̄ debebāt fecūdare ⁊ irrigare totā eccliam xp̄i
ad regenerāduȝ fideles. Item per hoc φ illa terra
erat tota circūdata ab oriente monte amana ⁊ sa
nir et hermō. ⁊ cubilibus leonū: ⁊ montib⁹ pardo
rum preuidit qualiter ecclesia xp̄i debebat angu/
stiari ⁊ infestari in principio a iudeis ⁊ infidelib⁹
et tyrannis et imperatoribus idolatris et heretí/
cis. Et ꝑ hoc φ videbat eā obsessaȝ a meridie de/
serto arabie: ꝑuidit q̄lter in medio tp̄is ab arabi
bus ⁊ sarracenis erat affligēda. Sed ꝑ hoc φ vide
bat illā terrā ab occasu obsessam mari nr̄o medi/
terraneo preuidit in spū qualiter in fine tēporis ⁊
in occasu mundi ecclesia erat affligenda per anti
xp̄ȝ. Sȝ q: de⁹ dixit moysi φ ipse viu⁹ nō poterat
introire terram illā: sed post mortē ei⁹ iosue debe
bat introire cū toto illo pplo ⁊ obtinere illā terrā
⁊c. Per hoc preuidit moyses in spiritu q̄liter ante
mortem xp̄i nullus poterat introire terrā viuētiū
sed post mortē ⁊ resurrectioneȝ xp̄s debebat intro
ducere totū populū fidelem in terram viuentium
et finaliter etiā per aplos ⁊ martyres ⁊ doctores
debebat triūphare de iudeis imperatorib⁹ ⁊ he/
reticis ⁊ oib⁹ infidelib⁹. Sub tali igitur respectu
cōsiderauit moyses totā illā terrā ꝓmissiōis ⁊ ꝯsi
derādo bn̄dixit.s. q: ꝑ illā bn̄dixit eccliaȝ xp̄i futu
rā quā illa terra figurabat. Sȝ nūc restat applica
re figurā figurato. A ¶ Ad cui⁹ intellectū est adv

uertēdū q xp̄s per moysen figuratus qui non venit legē soluere: sed adimplere ꝛ verificare oia gesta ꝛ dicta p̄riarchaꝝ ꝛ ꝓphetaꝝ eodē mō ꝓcessit in sua peregrinatione hui⁹ vite sicut moyses. Nā sicut moyses p. xl. annos duxit ꝛ minauit illū populū p desertū cū signis ꝛ portētis vsq ad mortē suam: ita pariter xp̄s p. xl. mēses duxit pplm suum s3 ecclia3 aploꝝ ꝛ discipuloꝝ in hoc mundo cōpulando a die ostensionis sui. s. baptismi vsq ad passionem. Nā per tres annos ꝛ quatuor mēses predicauit ꝛ pegrinat⁹ est ꝛ post baptismū ſm eos q̄ tenēt q p̄ma vl' tertia aprilis fuit pass⁹. Et sic xp̄s p. xl. mēses fuit peregrinatus p totā terrā promissiōis faciēdo multo maiora miracula q̄ moyses. s. mortuos suscitādo ꝛ īfirmos curādo: et demones fugādo ꝛ vētis imperādo q̄ fuerūt multo maiora signa ꝛ miracula q̄ moysi: vt dictū fuit in expōne psal. xxviij. Et in tractatu contra iudeos. Itē sicut moyses in fine sue pegrinatiōis cōgregauit maiores natu coram toto pplo ꝛ retulit totam lege3 narrādo omnia b̄n̄ficia q̄ deus fecerat illi pplo. Et cōminatus est futuras maledictiones ꝛ punitiones preuaricatoribus et trāsgressoribus legis sicut dictū est: ita pariter xp̄s in fine sue peregrinationis ante mortem suam ascēdit hierosolimā et vidēs ciuitatem sacrilegā ꝛ sui messie homicida3 cōminando eis futuram ruina3 fleuit sup illā ꝛc. Et postea ingressus in tēplum eiecit emētes ꝛ vēdentes: et altera die cōgregatis maioribus natu s. scribis et pharisceis et principibus sacerdotū exprobrauit eis iniquitates eoꝝ: et cōminat⁹ est eis futurā punitionem temporalem ꝛ eterna3 ꝓpter infidelitate3 et ingratitudinē et homicidiū vt p3 Matt. xxij. ꝛ. xxiij. ꝛ. xxiiij. Item sicut moyses post datam maledictionē et prenunciatā futurā punitionē illius ppli rebellis ascēdit in mōtē eharim ꝛ ꝯsiderata tota terra ꝓmissiōis b̄n̄dixit. xij. tribubus ſm spiritū et promissionē anteq̄ moreretur sicut dictū est. Ita pariter xp̄s implendo illam figurā ꝛ totam legem postq̄ cōminatus est: et prenunciauit futurā dānationem suoꝝ crucifixoꝝ ꝛ oim successorū obstinatoꝝ ascēdit in monte syon: ꝛ facta cena cum discipulis surrexit a mensa: et lauit pedes eorū et recūbens ~~vestiuit~~ sacramentum eucharistie ꝛ tradidit seipsu3 eis sacramētaliter. Et postea habuit lōgū sermonē cū discipulis b̄n̄dicēdo eis promittēdo ꝛ dando eis bona sp̄ualia. s. pacē ꝛ charitatē ꝛ sciētiā in hac vita: ꝛ promittēdo futuram felicitatē vt p3 Iohā. xiij. caplo. vsq ad xvij. īclusiue. A Ex quib⁹ omnibus p3 qualiter oia que fecit moyses fecit in figura xp̄i. Et qualiter xp̄s per oia compleuit et verificauit oia gesta moysi ꝛ oim ꝓphetarū. Salomō ergo preuidēs in sp̄ū oia ista mysteria xp̄i figurata p supradicta gesta moysi fecit istud cāticū introducēs xp̄m ad loquēdū in hac scd̄a parte cātici in qua xp̄s dotat ꝛ decorat sponsam sua3 eccl'ia3 in aplis ꝛ discipulis ꝯgregatā in die iouis sancta q̄n cena facta lauit pedes discipuloꝝ suoꝝ vbi ostendit eos pulchros ꝛ mūdos in aia ab oi inquinamēto post recessū iude q̄h⁹ tradidit sacramētū eucharistie tāq̄ mūdis. Et postea in suo testamēto legauit eis suā pacē ꝛ charitatē et omnia bona gratie: vt patet per illum longum sermonem: vbi ostenditur qualiter dotauit et decorauit ecclesiā sponsam sua3 bonis spiritualibus per vestimēta et adornamenta ꝛ fructus pomorū intellectis. Dicit ergo christus sponsue ecclesie. Uadam ad montē myrrhe: et collem thuris: idest ascendā in hierusalē qui dicitur mons myrrhe ꝛ thuris: eo q ibi fiebāt sacrificia et offerebātur oblatiōes et adolebant in altari thus et myrrha et tymiamata et cetera odoramēta significantia passionē christi. Et iō appellat christ⁹ hierusalem montē myrrhe et thuris: idest passionis ꝛ sacrificij. In hebreo aūt habetur. Uadam ad montem morya. i. ad montē vbi abraam sacrificauit filium suum isaac in voto: et arietem in effectu que3 montē appellauit in monte dn̄s videbitur. sc3 sacrificari et imolari sup. prout fuit declaratū in expositiōe psal. xlvij. et in plerisq locis. Dicit ergo xp̄s. Uadam ad montē myrrhe: et collem thuris. i. ad montē mee mortis et passionis que est hierusalem. Hoc ꝑfecto dicit christus post suā peregrinationē quādo assumpsit. xij. discipulos secreto ꝛ dixit illis. Ecce ascēdimus hierosolymā: et filius hominis tradetur ad flagellandū et crucifigendum Mat. xxij. ꝛ Luce. xviij. Deinde cū dicit. Tota pulchra es amica mea. Cōmendādo spōsam suā dotat et decorat et pulchrificat ipsam xp̄s mūdicia et pulchritudine sp̄ūali reddēs ipsam purā ꝛ mūdam nō habentē rugā: neq maculā. C ¶ Ad cui⁹ intellectū est notandū q christus in die iouis sancta cena facta surgēs a cena anteq̄ institueret eucharistiā: et traderet eam discipulis: lauit pedes eorū vt ostēderet mundiciā et puritatē eoꝝ: ꝛ q̄uo nemo debet accedere ad tantū sacramētū: nisi mūdus ab omni macula et labe peccati. nō solū mortalis: sed etiā venialis. Et nō solū ab omni peccato in effectu: sed etiā in affectu et cogitatiōe. Et iō lauit pedes eoꝝ per quos sensualitas et affectus et cogitatio significatur. Et ideo dixit eis. qui mundus est a peccato sup. in effectu: nō indiget nisi vt pedes lauet. i. sensualitatis effectū et cogitationē Sed q2 solus iudas scarioth manebat in suo malo ꝓposito tradēdi christū quē iam vendiderat: iō subdit xp̄s. Et vos mūdi estis sed nō oēs: vt p3 Iohan. xiij. Et ideo postq̄ iudas filius perditiōis recessit ab illa societate tanq̄ mēbrum decisum et alienū ab eccl'ia tunc mansit illa societas ꝛ eccl'ia tota pulchra sine aliqua macula vl' ruga. Et ideo recedēte illo dixit xp̄s. Nūc clarificat⁹ est fili⁹ hominis: et de⁹ clarificat⁹ est in eo: vt p3 ibidē quasi diceret xp̄s. Nūc ista societas. s. eccl'ia spōsa mea manet clara et pura ꝛ pulchra sine macula: et hoc dicebat xp̄s q2 tota eccl'ia ꝯsistebat in. cxx. ꝑsonis iustis et mūdis cuius eccl'ie xp̄s erat caput. Et virgo maria primū mēbrū in puritate. ꝛ exinde apostoli ꝛ discipuli cū maria magdalena ꝛ ceteris mulierib⁹: et sic tota erat pulchra eccl'ia sine macula. Et ideo dicit xp̄s in h̄ cātico. tota pulchra es amica mea quo ad dispositionē mēbroꝝ ſm grad⁹ dignitatis et officioꝝ sicut dictū est. Et tota es pulchra quo ad ornatū virtutū: ꝛ macl'a pcti nō est in te. Nam christus caput huius eccl'ie fuit imunis ꝛ

liber nō solū in psona: sȝ etiā in natura ab omī labe pcti. Uirgo aūt maria fuit preseruata in psona per grām ante lapsuȝ. Ceteri aūt oēs fuerunt mūdati per circūcisionē in signū: ꝛ p baptismū in re: put dictū fuit in tractatu ꝯ iudeos. Et sic illa societas erat tota pulchra sine macula. Deinde cū dicit. Ueni de libano explicat pulchritudinem huius sponse. C ¶ Ad cuius intellectū est notādum ſm ꝙ dictū est. ꝙ tota illa terra ꝓmissionis erat figura eccl'ie xpī ſm oēs suas ptes: q̄s ꝯtinet et quibus claudit'. Nā libanus q̄ est in capite terre ꝓmissionis: significabat xpm q̄ est caput eccl'ie et fluuius iordanis fluēs ꝛ emanās ex latere libani: ꝛ discurrēs: ꝛ irrigās: ꝛ fecūdās totā terrā ꝓmissionis figurabat baptismū et cetera sacra eccl'ie irrigātia ꝛ fecūdātia totā eccl'iam in fructibus et bonis spūalibus. Et iō sicut oīa bona terre ꝓmissionis ꝓueniūt ex libano ꝛ marie p illā aquā fluuij iordanis. Ita oīa bona spūalia ꝓueniūt eccl'ie ex latere xpī: a quo fluxit sanguis ꝛ aqua in virtutem eccl'iasticoꝝ sacroꝝ. Itē tria bona faciebat illa aqua iordanis vtilia in illa terra. Nā p'mo mūdabat et lauabat sordes: q: sine aq̄ nulle sordes mūdant' bene. Scd'o refrigerabat ꝛ refocillabat ꝛ fortificabat bibētes. Tertio fecūdabat terrā in copia fructuū ꝛ pomoꝝ ꝛ arboruȝ. Ita ergo pariter aqua baptismi ꝛ virt' alioꝝ sacroꝝ tria bona faciūt in eccl'ia spōsa xpī. Nā p'mo mūdāt ab omī sorde pcti. s. originalis venialis et mortalis. Secūdo roborāt et fortificāt ad resistēdū ꝛ pugnanduȝ ꝯ carnē: ꝛ mūduȝ: ꝛ diabolū. Tertio generant fructus virtutū ꝛ meritoꝝ in aīa. De istis ergo tribus bonis spūalibus cōmendat xps eccl'iam spōsam suā irrigatā flumine sanguinis sui lateris et cōmendando dotat et decorat eā. Et p'o cōmendat eā de mūdicia et puritate quā adepta est per baptismū ꝛ cetera sacra ab omī pctō. Scd'o commēdat de fortitudine ꝛ victoria quā adepta est p sacrm̄ ꝯfirmationis ꝛ alia sacra. Tertio commendat eā de fructibus meritoꝝ ꝟtutū quos adepta est per oīa sacra. Scd'a ibi Coronaberis. Tertia ibi. q̄ pulchre sunt mām̄e tue. B ¶ Quantū ergo ad p'mū est aduertendū ꝙ libanus interpretatur cādidus ꝛ albus: eo ꝙ semp candet ꝛ albet niuibus a quo vndiq fluunt aque viue marie ex latere meridionali: a quo fluit iordanis. qui quidē mōs significat xpm totū candidū ꝛ immunē ab oī macula in psona ꝛ in natura: iō et eius latere exit fluuius sacroꝝ qui oīa mūdificat a pctō: ꝛ albificat albedine ꝟtutū. Et sic mūdauit a triplici pctō scȝ originali: actuali: ꝛ veniali. Et iō sponsus albificās spōsam suā et mūdificās ab isto triplici pctō: dicit. Ueni de libano spōsa mea veni de libano: veni. i. de libano cādidata per baptismuȝ ꝛ mūdata a culpa originali in adā perpetrata. Et veni de libano a culpa actuali ꝛ mortali p pniaȝ expurgata et dealbata: ꝛ veni de libano ab omni veniali per extremā vnctionē mūdificata et candidata. Itē q: in baptismo dant' nobis tres theologales virtutes. s. fides: spes: ꝛ charitas per quas aīa reddit' mūda ꝛ candida: iō ter vocat sponsam dicēs. Ueni de libano spōsa mea. s. cādida per fidem. Et veni de libano per charitatē: ꝛ veni p spē Itē per eccl'iastica sacra ꝯsequimur tria bona: scȝ fidem articuloꝝ: et grām sacroꝝ: et merita ex obseruātia preceptoꝝ. Ideo vocat ter spōsam ad recipiendū ista tria bona dicēs. Ueni de libano spōsa mea. s. per fidē articuloꝝ: ꝛ veni per grām sacrorum. et veni per obseruantiam preceptoꝝ. q̄ q̄dem tria bona proueniunt eccl'ie ex libano. s. xpo capite et sponso eius emanātia ex latere eius ꝓut dictū est. Sed q: ecclesia spōsa xpī veniēs de libano nō solum venit dealbata et mūdata ab omī labe pcti: sed etiā venit armata fide et spe et charitate quas accepit in baptismo: et septē donis spūssctī que recepit in cōfirmatione et robore et augmento virtutū qd' accepit in eucharistia: et ceteris sacramentis quibus adepta est coronā victorie. Et triūphauit de mundo et carne et diabolo. Iō subdit spōsus dicēs. Ueni et coronaberis. A ¶ Ad cuius intellectum est aduertēdum ꝙ corona dabatur agonizantibus et certantibus in ludis megarensibus et olympiacis. vt ait Aristo. .s. ethicoꝝ. et sic di. apl's. ij. ad Thi. ij. ꝙ nō coronabit' nisi q̄ legitime certauerit: et sic corona dabat' in signū victorie et triūphi: et sic ponit' hic coronari ꝓ triumphare. Sȝ q: eccl'ia talibus armis et virtutibus ꝯ mundo et carne et diabolo triūphauit. Iō dr' veni et coronaberis. i. triūphabis. Et ponunt' hic q̄nq mōtes significantes metaphorice quinq ptātes cōtra q̄s pugnauit ꝛ de quib' triūphauit ecclesia Ad cuius intellectum est aduertendū sicut supradictū est: ꝙ sicut terra ꝓmissionis claudit' et obsidetur ab oriente quinq mōtibus. s. amana: et sanir: et hermō: et galaad: in quo sunt cubilia leonū et versus meridiē clauditur deserto faram in quo sunt montes pardoꝝ. Ita ergo ecclesia per terraȝ illam figurata fuit in principio et ortu suo infestata et obsessa quinq ptātibus et inimicis. Nā per amana qd' interpretatur angustia: fuit figurata potestas scribaꝝ et phariseoꝝ et principū sacerdotū qui in principio infestarūt ecclesiā: vt ptȝ in actibus apl'orum. Et per sanir qd' interpretat' lucerna siue sciētia figurabat' ptās philosophoruȝ ꝛ oīm infideliū gētiliū: quibus fuit puncta et impugnata ecclesia in principio. Itē per hermon qd' interpretat' anathema fuit figurata potestas ꝛ iniquitas hereticoꝝ qui fuerūt excōicati et separati ab ecclesia: quā infestarūt et afflixerūt tpe arrianorū: et alioꝝ hereticoꝝ. Et per leones intelliguntur reges et imperatores qui ecclesiā infestarunt tpe martyrū. Itē per montes pdorum qui sunt in arabia: intelligitur potestas sarracenoꝝ que habuit ortū et arabia: que supra modū infestauit et infestat ecclesiam per totū orbeȝ. Sed q: de supradictis quatuor. s. iudeis et philosophis: et imperatoribus: et hereticis iam triumphauit ecclesia: vt ptȝ intuēti et dȝ triūphare finaliter de pdis sarracenis ſm scripturas ꝓphetaꝝ. Iō dicit xps. Ueni de libano spōsa mea. veni ꝛ coronaberis. i. triūphabis de capite amana. i. de culmine ptātis sacerdotū et scribarū et phariseorum. Et de vertice sanir. i. de culmine ptātis et ꝟpsib' philosophoruȝ. Et de hermon. i. de hereticis anathematiza/

tis. Et de cubilibus leonū .i. de imperatoribꝰ. Et etiā de cubilibus leonū .i. de tēplis idoloꝝ q̄ erāt cubilia in quibus habitabāt leones et dracones Esa. xxxv. Et coronaberis .i. triūphabis finaliter de mōtibus ⁊ regibus pardoꝝ .i. agarenoꝝ qui dicunt̄ pardi: eo ꝙ illa heresis est ꝑfecta ex diuersis coloribus heresum sicut dictum est in expositione psal. lxxij. Triūphauit etiā eccl'ia de capite amana .s. de pctō originali: qđ est caput et principium primū. Et de vertice sanir .i. de vepribus cōcupiscentie latentis in carne que causat omē pctm̄ in volūtate per cōsensum. Et de hermon .i. de pctō actuali: qđ separat hoiem a deo. Et de cubilibus leonū .i. de ꝑsecutoribus mundanis. Et de montibus pdorum .i. de hereticis pictis varietate mendacij. Isti ergo quinq̄ mōtes .i. quinq̄ ptātes infestarūt ⁊ impugnarūt ecclesiā successiue. Prio iudei. Scđo pbi mundi. Tertio heretici Quarto imperatores ⁊ reges. Quinto sarraceni. De quibus triumphauit: et finaliter triumphauit ecclesia.

Uulnerasti cor meum soror mea spōsa ⁊c.

¶ In hac pte explicat sponsus cām quare motus est ad amorez sponse. B ¶ Ad cuius intellectū est notandū ꝙ q̄tuor sunt que reddūt mulierē pulchrā ⁊ amabilem ⁊ mouent sponsum ad amorem eius. Primo optima dispositio mēbroꝝ. Secūdo suauitas eloquētie ⁊ vborū. Tertio ornatus ⁊ decor vestimentoꝝ. Quarto suauitas odoramētoꝝ. Que quidē quatuor per quādam excellentiam hꝫ sponsa xp̄i ecclesia que mouēt xp̄m ad amorē eius vnde optima dispositio mēbroꝝ eccl'ie est optimꝰ ordo statuū ⁊ graduū ⁊ dignitatū et officioꝝ sicut sunt patriarche et ꝓphete apl'i: euāgeliste: martyres: doctores: prelati: sacerdotes: reges: milites: ciues: populares: religiosi: penitentes: ⁊ cōiugati: et singulariter vnusquisq̄ fidelis. Eloquia aut ecclesie sunt sacre scripture vtriusq̄ testi: ⁊ sacrorū doctorū: ⁊ predicatores prelatoꝝ et sacerdotū. Uestimēta et ornamenta eccl'ie sunt virtutes ⁊ dona grārum que dātur in sacramētis. Odoramēta vborū vestiū sunt opa mie et orones: et officia canonica q̄ sunt in eccl'ia: que quidē opa tam actiua ꝙ contēplatiua ꝓcedūt ex virtutibus ⁊ donis gratie. Que ideo dicuntur odoramēta: q2 ascendūt vsq̄ ad aures dei et delectāt deū et trahūt primū ad deuotionē ⁊ imitationē. Est ergo eccl'ia spōsa xp̄i pulchra in optima dispositiōe mēbrorū: ⁊ suauis in eloquio et decora in ornatu et apparatu et suauis in odore. C ¶ Et ista quatuor mouerūt xp̄m sponsum ad eius amorē. Et hoc intēdit salomon dicere in hac vltima pte huius quinti cantici. Dicit ergo primo sic. Uulnerasti cor meuꝫ soror mea in vno oculorū tuorū. Ad cuius intellectū est notādum: ꝙ natura hūana a principio vsq̄ in finē mūdi semꝑ hꝫ duos oculos. Primus dꝛ oculus fidei quo fideles vident celestia spūalia: et istū oculuꝫ habuerūt soli fideles veteris testi .s. patriarche et prophete: et ceteri fideles: quo oculo in spū videbant et credebāt et expectabant et cōtinue petebāt xp̄m futurū redēptorē: put dictū est in primo cantico. Et eodē oculo fidei pñs eccl'ia videt ⁊ credit xp̄m venisse ⁊ mundū redemisse et expectat eū ad glorificandā eā in secūdo aduentu. Iste ergo oculus fidei huius spōse vulnerauit deū qui tactꝰ dolore cordis descēdit de celo in terrā sumēs carnem ex virgine vt audiret gemitus cōpeditorū: et solueret filios interēptorū. psal. cj. Et eodē oculo fidei apostolorū ⁊ discipulorū vulnerauit cor xp̄i ad patiendū mortē cū dixit. Maiorē hac dilectionem nemo hꝫ: vt aiam suā ponat quis pro amicis suis. Et iste idē oculus fidei spe et charitate formate vulnerat ⁊ mouet cōtinue xp̄m ad subueniēdum ecclesie sponse sue vsq̄ ad diē iudicij: qn̄ veniet ad totaliter liberandū eā a tribulationibus huius mūdi. Et hoc intēdit dicere xp̄s in hac pte vñ ait. O ecclesia soror mea tu vulnerasti cor meū in vno oculoꝝ tuoꝝ .s. vno oculo fidei patriarcharū et ꝓphetaꝝ ⁊ fideliū ve. te. quorum clamore ego inclinaui celos et descēdi in terrā ⁊ vterū virginis. Et nō solū vulnerasti cor meū isto oculo fidei ⁊ spe patriarcharū ⁊ ꝓphetarū vt venirē in carnē. Sꝫ iterum vulnerasti ꝑ fidē aploꝝ et eccl'ie no. te. vt paterer. et quotidie vulneras vt eam liberez a malis tpalibus ⁊ spūalibus ⁊ veniā finaliter ad glorificandū eā. B ¶ Et nō solū vulnerasti me in vno oculo fidei: sed etiā in vno crine colli tui. Nam sicut hūana natura hꝫ duos oculos .s. oculuꝫ fidei ad cōtemplandū spūalia: ⁊ oculū naturalē ⁊ carnalē ad videndum tpalia: ita pariter hꝫ duos crines: vꝫ duos pplos a deo dependētes .s. pplm̄ fidelium qui non solū depēdet a deo per creationē sed etiā per recreationē ⁊ hꝫ pplm̄ hoim terrenoꝝ qui solū dependet a deo per creationē. Iste ergo crinis spūalis ⁊ fidelis vulnerauit xp̄m ad descendendū de celo in carnē et vulnerat quotidie vt veniat per grām. Et idē notanter repetit̄ ly vulnerasti cor meū. Nā primū refert̄ ad oculū ⁊ crinē fidei fideliū vete. testi Et alterū ad oculū ⁊ crinē fideliū no. testa. Hoc etiā pōt referri ad virginē mariam. C ¶ Nā lꝫ oēs patriarche ⁊ ꝓphete ⁊ doctores sint oculi xp̄i et eccl'ie ad vidēdū ⁊ cōtēplandū spiritualia ⁊ diuina: tn̄ oculus virginis columbinus fuit acutior ⁊ ꝑspicacior ⁊ rectior ⁊ hūilior: q: actiue vidit secreta diuina ⁊ cū maiore innocētia et hūilitate. Et idō xp̄s respiciēs hāc hūilitatē summā in virgine: hinc est ꝙ magis inclinauit cū veniret in ipam ꝙ in aliā put dictum est in cantico eius. Luce. j. Et per hanc rationem virgo Maria fuit crinis tam pulcher et honestus: ꝙ vulnerauit christum et inclinauit ad amorem sui. ideo notanter dicitur in vno crine colli tui. D ¶ Nam sicut christus dicitur caput ecclesie: ita virgo Maria dicitur collum ecclesie: nam sicut collum situatur immediate sub capite: per quod descendit omnis sensus et virtus et motus ad alia membra hominis. Ita virgo Maria est immediate post christum per quaꝫ descendunt omnes gratie a christo in omnes fideles eam inuocantes. Ideo dicitur mediatrix inter nos et christum: vt dictum est in expositione cantici virginis. In hebreo autem habetur. Uulnerasti me in vno monili colli tui. Et tunc litera esset magis plana referendo eam

ad totā ecclesiā q̄ ad virginē Mariā. Nā monilia
spūalia sunt v̄tutes q̄ decorāt aiaz: imo totū hoiez.
Sed iter ceteras v̄tutes q̄ reddūt mulierē pulchrā
τ amabilē est humilitas cū charitate: τ in hac v̄go
Maria τ tota ecclia fideliū ve. te. vulnerauit filiū
dei: τ fecit ipsum in carnē venire. Deinde cū dicit.

Quā pulchre sunt māme tue ⁊c.

¶ Ostēdit quō nō solū vulnerarūt τ mouerūt xp̄m
ad mortē ocul⁹ τ crinis spōse. Sz ēt māme τ vbera
copiosa τ dulcia: vn̄ dictū ē q̄ vbera spōse sūt duo
testamēta: vel fides articuloꝝ τ grā sacramētorū:
quib⁹ fideles nutriunt̄. Nā sapor intelligentie sa
cre scripture delectat aiam fideliū: τ grā sacramē
toꝝ nutrit eos. Ista ergo duo vbera q: sunt delecta/
bilia sup aurū: τ dulciora sup mel τ fauū. ps. xviij.
Ideo delectāt τ vulnerāt xp̄m τ inclināt vt veniat
ad nos. Dicit ergo spōsus. O ecclia soror mea et
spōsa q̄ pulchre sunt māme tue quo ad dispositio
nem et figurā et plenitudinē τ copiā lactis doctri
ne sacre scripture τ grē sacramentoꝝ: pulchriora:
idest sapidiora sunt vbera tua vino. C ¶ Unde di
cuntur māme quo ad officiū māmandi et sugendi
et inquantū sugūtur: sed dicūtur vbera quo ad co
piā τ vbertatē lactis: qd̄ quidem lac doctrine et sa
cramētorū est sapidius vino τ magis inebriatiuū
intantū q̄ trāsformat amantē in amatū et extasim
facit s̄m Dionysiū. Sed q: ista doctrina τ grā sa/
cramētorū sunt quedā vnguēta odorifera puta ad
sanandū τ cōfortandū τ delectandū fideles: ideo
subdit. Odor vnguentorū tuorū est supple et redo
let et delectat sup oia aromata. Et non solum ista
tua vbera sunt dulcia: τ lac est sapidum: eo qd̄ est
odor vnguentoꝝ ipsoꝝ delectabilis super oia aro
mata. Sed etiā eloquium tuū o sponsa est suauis/
simū τ dulcissimū: q: labia tua sunt sicut fauus di/
stillās: τ mel et lac est τ fluit ꝯtinue sub lingua tua
Nā labia hui⁹ spōse sunt apli τ euāgeliste τ docto
res qui distillauerūt nobis mel τ lac: vt est doctri/
na euāgelica τ apostolica: τ scriptura sacroꝝ do/
ctoꝝ τ p̄dicatoꝝ quorū labia semper distillāt mel
et lac de quib⁹ Dauid dicit psal. cxviij. Quā dul/
cia faucib⁹ meis eloq̄a tua super mel ori meo. De
inde cū dicit. Odor vestimentoꝝ tuoꝝ. Ostēdit q̄
nō solū mouēt xp̄m ad diligendā ecclesiā sponsaz
suam vbera doctrine sacre scripture τ grē sacramē
torū: sed etiā odor vestimentoꝝ eius. vnde vestimē
ta ecclesie: τ cuiuscūq; aie fidelis sunt virtutes: vt
inquit Cicero in ii. officioꝝ: q: virtutes sunt orna/
tus animi: sed q: virtutes nō cognoscūtur nec re/
dolent nisi per opatiōnes q̄ sunt fruct⁹ τ effectus
virtutū: ideo opera mie τ opatiōes cuiuscūq; v̄tu
tis dicūtur odoramēta virtutū et vestimētorū ec/
clesie τ fruct⁹ oim fideliū. Sed ista odoramenta τ
opatiōes virtutū sunt in duplici gn̄e. Nā quedaz
dicunt̄ opatiōes actiue sicut sunt opera mie cor/
poralis et etiā spūalia. Alie aūt dicunt̄ operatio
nes cōtemplatiue sicut meditatiōes τ orōnes ca/
nonice que fiunt in ecclesia in officio tam diurno
q̄ nocturno. Et etiam oratiōes particulares τ pri
uate: que priuate fiunt a quocūq; fideli: vn̄ de bo/
nis operibus et fama eoꝝ dicit apl's scd̄o ad Co/
rin. ij. xp̄i bon⁹ odor sumus. Et de odore orationū
dr̄ apoc. v. Habētes singulas cytharas τ phialas
aureas plenas odoramentorū: q̄ sunt orōnes san/
ctoꝝ. Et talia odoramēta vestimētorum vulnerāt
deū in corde et inclināt eum ad nr̄as petitiōes cō
plēdas. Dicit ergo spōsus. O spōse odor vestimē/
torū tuorū spirās et vestimētis tuis que sunt ope
ratiōes virtutū et orationis: sunt mihi sicut odor
thuris. Naz sicut odor thuris offert̄ soli deo τ ascē
dit sursum: ita oratio et latria penetrat cor τ aures
dei: τ sic orōnes τ bona opa sunt sicut odor thuris
Deinde cū dicit Ortus cōclusus soror mea. Com
parat ecclesiā ad hortū et paradisum delitiarum
quo ad fruct⁹ odoriferos. Nā sicut de⁹ a p̄ricipio
plātauit paradisuz delitiarū plenū diuersis arbo
ribus fructiferis ad cōem vitā hoim: et plantauit
in medio lignū vite ad ꝑpetuandā vitā: et fecit in
eo oriri fontē: a quo emanāt quattuor flumia que
irrigāt totā paradisum: ita pariter xp̄s de⁹ incar/
natus in suo aduētu plātauit eccliaz suā ad instar
illi⁹ paradisi: et sic ista ecclia p xp̄m plātata dicit̄
hortus vndiq; igne charitatis cōclusus q̄ hz arbo
rē vite: qui est xp̄s in medio inter alias arbores q̄
sunt fideles. A cui⁹ latere ꝑcedit etiā fluui⁹ fons
signatus et lācea militis apertus: qui q̄dē fons to
tam ecclesiā per quattuor flumina euāgelica influit
et irrigat: et ceteris arborib⁹ refrigeriū τ nutrimē
tum et vitā prestat. Itē emissiones. i. virgulta τ ar
busta nascētia: et germinātia in hoc horto sunt si/
cut paradisus. i. hortus malorū granatoꝝ cū oim
pomorū fructib⁹: τ cōparat fruct⁹ ecclesie paradi
so siue horto malorū granatorū rōne multitudis
et vnitatis τ charitatis. Nā sicut in malograna/
to cōgregat̄ multitudo granorū rubeorū sub vna
pelle ordinatorū: ita pariter in ecclia xp̄i cōgrega
tur multitudo fideliū charitate rutilātiū sub vna
fide ordinatorū: sed gradus diuersoꝝ statuū ac ēt
dignitatū sicut dr̄ in actib⁹ aploꝝ q̄ illius multi/
tudinis erat cor vnum in deo et erāt eis oia cōmu
nia. Itē subdit q̄ emissiones. i. fruct⁹ emissi τ nati
in hoc horto ecclesie nō solū sunt sicut paradisus
malorū granatorū in multitudie cū vnitate chari/
tatis: et paradisus cū malisgranatis quo ad multi
tudinē τ vnitatē: sed etiā cū oim alioꝝ pomoꝝ fru
ctibus quo ad saporē τ odorē v̄tutū. Et ista eccle/
sia spōsa xp̄i nō solū est hortus malorū τ pomorū
sicut dictū est: sed etiā hortus aromatū: ex quo τ in
quo emittūtur et nascūtur et generātur septē aro/
mata siue septē arbores siue septē plāte aromati
ce. s. cypri cū nardo: τ nardus et crocus τ fistula: et
cynamomū cum oib⁹ lignis libani odoriferis τ sa
lutiferis: et myrrha et aloe cū oib⁹ primis vnguē/
tis. Per quē quidē septē aromata odorifera τ sa/
lutifera intelligunt̄ septē ecclesiastica sacra q̄ sunt
odorifera inquātū cōferunt grām τ v̄tutes i pre/
senti et gloriā in futuro: et sunt salutifera inquātū
purgāt et liberāt a morbo quocunq; τ egritudine
peccati: et germinat̄ nardus inter ista septez aro/
mata: eo q̄ est duplex nardus quaruz vna nō facit
spicas: sed solū herbā: τ est feminini gn̄is: de qua
dictū est in scd̄o cātico. Nardus mea dedit odorez
suauitatis. Alter autē dicit̄ nardus spicatus p̄fe/

rens spicas ꝛ grana: ꝛ est masculini gñis: de quo dr Marci. xiiij. Mulier habēs alabastrū vnguē- ti nardi spicati preciosi: ꝛ sic enumerātur septem aromata in hoc catalogo. Quorū primū dr Cyprꝰ que est qdā vitis aromatica ex cuiꝰ incisiōe ema- nat balsamū prout dictū est in secūdo cātico. Po- test etiā per cyprum intelligi quedā radix aroma- tica que dr cyperꝰ habens in radice multa grana quibusdā filis ad modū racemi colligata. vnde cy perus est species iunci que posita ad ignē suauē odorem emittit: ꝛ ideo dr cyperi in numero plura- li propter multitudinē granorum. Et forsan vitio scriptorū ponitur in hoc loco cypri p cyperi. Se- cundū dicit nardus que est quedā herba spicat a: aut sine spicis: vt dictū est. Tertia herba aromati ca dicit crocus in medio cuius floris fiunt quedā fila rubea que valent ad cōfortandū et letificādū cor et robrādas vires: ꝛ ad colorandū ferculū ciba le: qd cōiter ꝛ vulgariter zafranū appellat. Fistu- la aūt est casia que est medela suauis dulcis ꝛ leni tiua. Cynamomū xo ē species valde odorifera et sapida et penetratiua gustus et olfactus ꝛ cōfor- tatiua cerebri: quā vulgares canellam appellant. Myrrha aūt est quoddā gūmi ex quadam arbore parua distillatū: sicut supra in scdo cantico dictū est: et hoc dicendū est de Aloe. Que quidē duo aro mata licz sint amarissima: tamē sunt odorifera: et ad medelā purgatiua: et ab omni corruptiōe pre- seruatiua. Per supra ergo memorata septez aro- mata intelligunt metaphorice septē ecclesiastica sacrā. que quidē septē ecclīastica sacra: ideo septē supradictis aromatibꝰ cōparātur: eo ꝙ sunt odo- rifera: inquātū ꝓferūt septē virtutes: scz tres theo logales: et cōfortant quattuor cardinales: aut qr conferūt septē dona spūssancti: et sunt salutifera inquātū purgāt ab omni morbo pcti: et sunt etiā preseruatiua ab oī putredine vitiorū. Bene ergo merito eccl'ia spōsa xp̄i dr hortus ꝯclusus et bene septus ꝛ muratꝰ charitate ꝛ diuina ꝓtectione. Et dr etiā fons signatꝰ signo vulnerū ꝛ plagaꝝ xp̄i: a quo fluit iste fons vite irrigans istū hortū ꝛ fecun dans ipm: et faciēs in eo crescere supradicta aro- mata. Et ideo subdit ꝙ est fons hortoꝝ. i. irrigās hortos ꝛ arbores huiꝰ horti: ꝛ est puteꝰ ꝛ recepta- culū aquarū viuētiū: que cū ipetu fluūt de libano idest de latere xp̄i. Un sicut aque q̄ cū ipetu fluūt de libano non sunt stagnales ꝛ imobiles nec mor tue nec puti ide ꝛ morbide sz viue ꝛ fontales ꝛ mo biles et fructifere decurrētes p totā terrā ꝓmissio nis: vtiles ad fructificandū: et per ꝯñs. sicut terra ꝓmissiōis est puteꝰ ꝛ receptaculū oīm aquaꝝ fluē tiū de libano ex latere meridionali: ita ergo pari- ter eccl'ia est puteꝰ et receptaculū oīm aquarū vi- uentiū fluentiū et decurrētiū ex latere ꝛ ceteris vul neribus xp̄i. Un iste aque sacrales fluētes ex late- re ꝛ passiōe xp̄i. qui est verus libanus dicunt viuē- tes inq̄tū viuificāt ꝛ cōferūt vitā grē in p̄nti: ꝛ vi- tam eternā in futuro. Et dr̄ ꝛ fluere et decurrere cū impetu de isto libano: qr ipetu et violētia ꝛ do lore passionis ꝛ mortis ꝛ flagelloꝝ ꝛ vulnerū ema narūt ille aque ex corpe xp̄i: ꝛ ptinue discurrūt p to tam ecclesiā ipsam irrigādo ꝛ fecūdādo: ꝛ etiā di

cunt cū impetu de libano iste aque fluere rōne cō pie et sufficiētie: qr fluminis ipetus letificat ciui- tatez dei: ꝛ sctificauit tabernaculū altissimꝰ. psal. xlv. Dicit ergo eccl'ia hortus malorū granatorū ꝗtū ad multitudinē fideliū in ea sub vna fide con gregatorū: ꝛ dr hortꝰ aliorū pomoꝝ quo ad fructꝰ nutritiuos fidei articuloꝝ: qr doctria sacre scriptu re nutrit aiam: et dr hortus septē aromatū rōne se ptē ecclesiasticorū sacroꝝ. Et dr fons conclusus in- quātū fructꝰ ꝛ aromata eccl'ie nō exeunt extra ec- clesiā: nec nutriūt: nec viuificāt infideles q̄ sunt ex tra gremiū ꝛ muruz fidei ecclesie: sed solū nutriūt eos qui sunt intra ecclesiā. Et per candē rationem dicit fons signatus. i. clausus: nā sicut aque iorda nis ꝛ cetere aq̄ defluētes de libano nō excūt extra terrā ꝓmissiōis: imo submergūtur i mari mortuo iuxta hiericōta: nec ille aque ꝓficiūt habitātibus extra terrā ꝓmissiōis: ita pariter aque sacramēto rū nō exeūt nec ꝓficiūt infidelibꝰ ꝛ paganis extra ecclesiā. B ¶ Ex p̄dictis ptz esse falsam et insuffi cientē ꝛ deceptoriā expositionē ꝛ intelligentiā ra bi Salomō in hoc cātico ꝛ ceteroꝝ cecorū moder- norū iudeoꝝ in hoc cantico: qui dicūt ꝙ Salomō in hoc cātico in persona moysi existētis in monte abarim cōmendat terrā ꝓmissiōis de pulchritu- dine situs: et vbertate arborū et fructuū ꝛ aquarū et de copia supradictorū aromatū q̄ crescūt in ter ra illa isrl materiali qd manifeste deprehendit falsum. Nā forsan in tota syria ꝛ assiria: ꝛ mesopo tamia: ꝛ media: ꝛ psia nō ē ps aliqua terre: ita mi sera et sterilis ꝛ sicca ꝛ inaquosa sicut est illa terra canaā: nam nō hz nisi aquā iordanis q̄ solū ꝓdest habitantibus i eius ripa vsqz ad mare mortuū so domorum vbi demergit. In ceteris autem parti bus non habet nisi aquas pluuiales ꝛ cisternales et qr raro pluit in illa terra. Ideo frequēter labo- rant fame ꝛ inedia propter sterilitatez. Et ideo fre quēter fugiūt in egyptū et alias terras finitimas ꝓpter inediā et indigentiā panis ꝛ aliorū ciborū vt ptz de abrā ꝛ isaac ꝛ iacob qui descendit in egy ptū cum filijs et nepotibꝰ suis tpe famis. Itē ma- nifestū est ꝙ iste arbores aromatice q̄ hic cōmemo rant nō crescunt nec germinātur in tota illa terra canaan: sz in sola arabia ꝛ india et ethiopia. Mi sert ergo ꝛ ceci iudei nō pcipiūt qualr deꝰ nō ꝓmi sit illā terrā patribꝰ ve. te. in ꝑcisum p̄miū: sed in fi gurā xp̄i: sicut dictū est frequēter in expōne psal. et in tractatu ꝯtra iudeos questiōe. iij. Quia illa ter- ra nō fluit tanta copia mellis ꝛ lactis ꝛ alioꝝ bo- norū: sicut dr Deut. viij. Immo est maxia penuria oīm istorū: sz tūc illa terra fluxit melle et lacte euā gelico qñ xp̄s p̄dicauit ꝛ miracula fecit et legē ex- posuit et dona spūssancti aplīs dedit: et passionē et mortē passus est: et opatus est salutē nostraz in illa terra: ex qua doctrina euāgelica ꝛ flumē lactis et mellis ecclesiasticoꝝ sacramētoꝝ deriuatū deflu xit p totū orbē terrarū ꝛ p totā ecclesiā: ꝛ hoc est qd deus ꝓmittebat patribꝰ ve. te. obseruātibus illaz legē sub ꝓtestatiōe ꝛ fide xp̄i venturi. Et hanc ter ram bñdicebat in spū moyses de mōte abarim an te mortē suam sicut supra dictū est. vnde si precise deus ꝓmisisset illam terrā moysi et ceteris patri-

bus ꝓpter obseruātiaꝫ legis:maximā iniuriā fe/
cisset deus moysi:qui pre ceteris seruabat legē et
obediuit deo:⁊ tñ deus nō ꝑmisit eū in eā intrare
cū ꝑmiserit innumeros alios prauos introire:et
ideo miseri iudei nō percipiūt qualr oia illa ꝯtin
gebāt illis in figura. Nā ꝑ hoc ꝙ moyses añ mor
tem nō potuit introducere illū pplm in terrā pro
missionis:sed iosue successor introduxit eum post
mortē moysi figurabaꝛ ꝙ lex et ꝓphete non pote/
rāt introducere hoies in terrā viuentiū:sꝫ solꝰ xp̄s
post mortē,et passionē suā per iosue figuratus:⁊ ꝑ
ꝯñs sola lex xp̄i euāgelica ꝑ ecclesiastica sacra po/
terat iustificare:qꝛ oportebat sic xp̄m pati ⁊ resur
gere a mortuis:et ita intrare in gloriā suā Luce.
xxiiij. Hāc ergo terrā spūalē viuētiū per xp̄m cōfe
rendā desiderabat moyses ⁊ bñdicebat ⁊ cōmen/
dabat ante mortē suā de monte abarim et hāc cō/
mendat salomon in ꝑsona xp̄i in hoc quinto cāti/
co per metaphorā pulchre mulieris:et paradisi ⁊
horti cōclusi ⁊ fontis signati:eo mō quo dictū est.
que quidē cōmendatio nō fuit nisi quedā dotatio
et decoratio q̄ dotauit et decorauit xp̄s ecclīam
sponsam suā ante suā passionē. Nā tūc disposuit
et decorauit eā pulchritudine et optima disposi/
tione mēbrorum qñ elegit.xij.apl̄os.⁊.lxxij.disci/
pulos:⁊ misit eos in oēm ciuitatē ⁊ locū quo erat
ipse venturus dādo eis ptātem calcādi sup scor/
piones:vt ptꝫ Mat.x.⁊ Luce.x. Itē tūc decorauit
et ornauit eā ornatu virtutū ⁊ fecit eā hortū con/
clusum:⁊ fontē signatū ⁊ puteū aquaꝝ viuentiuꝫ:
qñ in die cene lauit pedes discipuloꝝ:⁊ instituit ⁊
dedit eis sacrm eucharistie ꝯferendo eis ptātem
cōficiendi illud:⁊ per longū sermonē exhortatus
est eos ad ꝑferendas ꝑsecutiones ꝓpter fidē:⁊ re
liquit eis suā pacē ⁊ charitatē ꝓut ptꝫ Ioan.xiij.
vsqꝫ ad.xvij.capitulū per lōgū sermonē. Ex dictis
ergo in hoc cantico quinto:ptꝫ q̄liter xp̄s dotauit
et ornauit ⁊ decorauit ecclīam sponsam suam bo
nis spūalibus ante passionē suā. Est aūt notan/
dū ꝫm Aug. in libro de sancta virginitate:ꝙ si vni
uersa ecclīa sit desponsata vni viro xp̄o:⁊ cū vni/
uersa ecclesia nihil aliud sit nisi ꝯgregatio oīm fi
delium ⁊ tota religio xp̄iana : ergo vnaqueqꝫ aīa
xp̄iana et cuiuscunqꝫ fidelis et iusti dr̄ sponsa xp̄i:
et per ꝯñs de qualibet aīa iusti verificabunꝛ ea q̄
dicta sunt in hoc cantico et ceteris:cū vnusquisqꝫ
fideliū sit membrū xp̄i:et iō vnaqueqꝫ aīa iusti est
pulchra per baptismū:⁊ oculi eius sunt colūbini
per fidei perspicacitatem ⁊ hūilitatē in credendo
absqꝫ eo ꝙ intrinsecus latet.s.cū recta intentione
latente in conscientia:cuius capilli sunt virtutes
et dentes eius sunt assidua meditatio qua rumi/
nat intelligentiam sacre scripture die ac nocte.
Labia eius est sermo cum charitate prolatus:al/
loquium dulce est salubris doctrina vel oratio fa
cta cum deuotione que maxime est deo acceptabi
lis. Gene vero viri iusti est exemplum bone et re/
giose vite. Collum eius est fortitudo qua tētatio/
nibus resistit:vbera eius sunt opera mie tam cor/
poralia q̄ spūalia. Sed quia aīa iusti omnia ista
offert deo in sacrificiū:ideo dr̄ ascendere in mon/
tem myrrhe et collem thuris. Sed qꝛ supradicte
v̄tutes sunt pulchritudo aīe ⁊ reddūt eā pulchrā
et decorā:etqꝛ nulla macula peccati pōt simul eē
in aīa cū charitate et ceteris virtutibꝰ: iō dr̄ tota
pulchra sine macula in tali statu:⁊ qꝛ talis aīa sic
pulchra:⁊ sine macula est digna iungi sponso suo
xp̄o inclinās in ip̄m amorē suū:iō vocat eā dicēs.
Ueni de libano:scꝫ candida per puritatē ⁊ mūdi/
ciā. Sꝫ qꝛ iste virtutes reddūt sponsam:scꝫ aiam
mūdam et cādidā nō solū ab originali:sed etiam
actuali et veniali culpa:iō ter vocat eā :et etiā qꝛ
per talē puritatē et pniam fit immunis aīa:⁊ libe
raꝛ de carne:mundo et diabolo:iō ter vocat eam
sponsus dicens. Ueni de libano.i.veni candida
de mūdo et carne:⁊ diabolo:aut de culpa origina
li et actuali et veniali. Aut veni de libano candi/
da per fidem spem ⁊ charitatem. Sed qꝛ ex tali af
fectu et victoria mereaꝛ coronā et triumphū:ideo
dicit illi spōsus. Ueni coronaberis.i.coronā triū
phi accipies:qꝛ triūphasti de capite hūano.i.de
angustia et infestatione diaboli ⁊ de vertice sanir
idest de superbia intrinseca huius mūdi:⁊ de her
mon.i.anathemate carnalis cōcupiscētie. Et de
cubilibus leonū.i.de ꝑsecutionibus magnoꝝ im
peratorū quos vicisti mala patienter tolerādo:
et de montibus pdoꝝ.i.de insidijs hereticoꝝ. Sꝫ
qꝛ aīa sup oīa iclinat xp̄ꝫ in vno oculo charitatis
et in vno crine hūilitatis:iō dixit sponsus. Vulne
rasti cor meū soror mea spōsa in vno oculoꝝ tuo/
rum:et in vno crine colli tui. Itē qꝛ vbera mie ipsiꝰ
iusti sugūt et nutriunt paupes xp̄i:iō dicit. Quāꝫ
pulchre sunt māme tue. Item qꝛ orōnes viri iusti
sunt deo accepte magis q̄ odor aromatuꝫ iō sub
dit. Odor vnguētoꝝ sup oīa aromata. Itē quia ex
ore viri iusti semꝑ distillant orōnes aut bona do
ctrina:iō dicit. Fauꝰ distillās labia tua mel ⁊ lac
sub lingua tua. Itē qꝛ oꝑa mie ⁊ aliaꝝ virtutū ip/
sius viri iusti sunt deo grata et accepta et delecta
bilia:iō subdit. Odor vestimētoꝝ tuoꝝ. Itē qꝛ aīa
iusti sic virtutibus fulta et decorata est sicut horto
copioso multoꝝ fructuū et pomoꝝ que quidē aīa
semꝑ germinat fructus et oꝑa virtutū:ideo diciꝛ
hortus cōclusus et fons signatus ⁊c. B ¶ Sed
qꝛ virgo maria est primū ⁊ perfectius mēbrū eccle
sie post xp̄m qui est caput ecclīe:et iō peramplius
et perfectius verificanꝛ oīa dicta in hoc cātico d̄
virgine maria q̄ de aliqua alia creatura:eo ꝙ in
maiori gradu ⁊ peramplius ⁊ copiosius ⁊ ꝑfectiꝰ
fuit ornata et decorata supradictis virtutibus:et
perfectionibꝰ:q̄ alia pura creatura et peramypliꝰ
et perfectius triūphauit de mūdo et carne et dia
bolo et omni gñe vitioꝝ et inimicoꝝ:q̄ alia pura
creatura ꝓut dictū fuit in expositione sup magni
ficat:et ideo est dignū ꝙ expliceꝛ in expositiōe hu
ius libri et maxime in hoc libro et expliceꝛ et exꝓ
matur qūo oīa predicta verificenꝛ de tota ecclesia
et qūo de virgine maria. E ¶ Ad cuius intelle/
ctum est aduertendū ꝙ tria dicta sunt in hoc quin
to cātico:q̄ sunt digna magna ꝑseueratiōe. Quo/
rum primū est illud qđ ait sponsus cōmendando
ecclīam spōsam suā qñ ait. Tota pulchra es ami/
ca mea:et macula nō est in te. Et iō queriꝛ primo
qūo ista v̄ba pn̄t verificari de tota ecclesia spōsa

xp̄i cū nos videamus multa eius mēbra immūda et sorde diuersoꝝ pctōꝝ deturpata et maculata. ergo nō est tota pulchra sine macula? Ad h̄ rn̄det beatus grego. ꝙ quelibet aīa post pniaꝫ remanet tota pulchra sine macula: ꝛ sic verificant̄ vba spō ſ̄ de qualibet aīa iusti post pniam. Sed lꝫ hoc cō tineat veritā nō euacuat difficultatē lr̄e: qꝛ sponsus xp̄s lr̄aliter loquitur de tota ecclīa spōsa sua quā sufficienter ornauit et decorauit omīi genere ornamentoꝝ spūaliū: et ideo dicūt alij ꝙ qn̄qꝫ aliquid verificat̄ de aliquo: rōne ptis magis principalis sicut mulier dr̄ pulchra rōne vultus: licet habeat aliq̄s ptes turpes latentes: ita ergo tota ecclesia dr̄ tota pulchra sine macula rōne ꝟginis marie. que est principale mēbrū ecclīe post xp̄m: q̄ est caput: qꝛ ergo ꝟgo maria est ꝛ fuit semꝑ tota pulchra nunq̄ alicui macule pctī obnoxia: nec deturpata: ideo verificat̄ de tota ecclīa: ꝙ sit tota pulchra sine macula. Sed lꝫ virgo maria fuerit semꝑ tota pulchra sine macula, put dictū est in scđo cātico: et dicet̄ in sequēti questio. Tn̄ ista rn̄sio non euacuat difficultateꝫ. Nam aplūs scđe ad corin. xi. de tota ecclesia dicit. Despondi enim vni viro virginem castam exhibere Christo. Itē ad ephe. quinto dicit quod Christus exhibuit et reddidit ecclesiam sponsam nō habentē rugam neqꝫ maculā. A ¶ Et iō ad tollendā hmōi difficultateꝫ est aduertendū ꝙ iste terminus totus tota totum cōnotat in rebus totalitatē forme qn̄qꝫ totalitatē materie. vnde totalitas forme domus est ipa pulchra ꝛ decēs figura eius: sed totalitas materie dicunt̄ lapides ꝛ cementū et ligna ꝛ tegule: et sic domus poterit esse tota pulchra rōne optime ꝛ decētis forme: lꝫ habeat aliquā partē malam ꝛ turpē: puto aliquē lapidē vel lignū. Ita ergo pliter in ecclesia est ꝯsiderāda totalitas forme q̄ consistit in fide articuloꝝ ꝛ gr̄a sacr̄oꝝ et obseruātia preceptoꝝ ꝛ varietate et sufficiētia graduū ꝛ officiorū. Scđo est ꝯsiderāda totalitas materie q̄ ꝯsistit in multitudine ꝛ diuersitate mēbroꝝ tam infirmorū ꝙ sanoꝝ. Primo ergo mō rōne forme ecclesia spōsa xp̄i est tota pulchra sine aliqua macula: qꝛ sufficienter xp̄s decorauit se virtutibus theologalibꝰ scꝫ fide: spe et charitate. ꝛ septē donis spūssancti et gr̄a septē sacr̄oꝝ et optima lege euangelica et sufficienti copia ministroꝝ ꝛ graduū et officioꝝ ꝛ sic nihil deficit ad pulchritudinē forme eius. Sꝫ ꝓpter hoc nō tollit̄ quin ecclīa habeat aliq̄ membra materialia turpia per pctm̄ ꝛ infirma: nec tollitur quin aliquis minister ecclīe aut p̄latus possit male ꝛ indecēter vti officio suo absqꝫ hoc ꝙ detur per pulchritudinē forme ipsius ecclīe: vnde ecclesia ꝓpter hoc hꝫ copiā pulchritudinis sacr̄oꝝ et officioꝝ. vt possit assidue mūdare ꝛ pulchrifacere mēbra materialia que quotidie deturpantur sorde peccati. et sic ecclīa semꝑ est tota pulchra sine macula rōne forme: qꝛ fides ecclīe nō patit̄ secum aliqđ falsuꝫ aut mēdaciū: nec charitas aliqđ pctm̄: nec spes aliqđ terrenū quin tēdat in altum et sic de singulis partibus formalibus ecclesie. Est autem iterum aduertendū ꝙ formarū quedā est tota in toto: et tota in qualibet parte: sicut aīa intellectiua: et q̄dā est tota in toto: sꝫ nō in aliqua parte sicut forma circuli. Et quedā est tota in toto et in aliqua pte: sed nō in q̄libet parte sicut forma sensus tactus est in toto aīali ꝛ ē̄t in aliqua pte sꝫ nō in ossibus. Ita ergo est dicendū de forma ecclesie ꝙ est tota in toto corpore ecclīastico: sed nō in q̄libet pte ꝛ mēbro materiali: sed potuit reperiri ī ꝟgine maria tota forma ecclīe: puta fides articuloꝝ et tota gr̄a sacr̄oꝝ ꝛ obseruātia preceptoꝝ: et tota varietas et copia graduū ꝛ dignitatū: qꝛ fuit virgo ꝛ sponsa ꝛ fecunda: ꝛ euangelista: ꝛ martyr: put fuit dictū sup magnificat: ꝛ sic fuit tota pulchra quo ad formā ecclīe. A ¶ Sꝫ diceret forsaꝫ aliquis. ꝙ ꝟgo maria nō fuit sacerdos ꝛ per ꝯn̄s nō potuit cōficere eucharistiā: nec ministrare alia sacra: et per ꝯn̄s nō habuit totā pulchritudinem ecclīe? Ad hoc rn̄detur ꝙ lꝫ virgo maria nō fuerit sacerdos ad ꝯficiendā eucharistiā: tn̄ habuit aliquid equiualens et ē̄t superexcedens: qđ nūq̄ habuit aliquis sacerdos huius ecclīe. Nā illud ideꝫ corpus xp̄i qđ cōficit sacerdos per ꝟba ꝯsecrationis ꝯfecit ꝟgo maria in suo vētre ꝟginali ex puris sanguinibus suis ope spūssancti. Iteꝫ sicut sacerdos per illa ꝟba facit descēdere xp̄ꝫ in illud sacramentū. vt inquit Amb. ita ꝟgo maria dicendo. Ecce ancilla dn̄i fiat mihi ꝑm ꝟbū tuū fecit filiuꝫ dei descendere de celo et sumere illam carnem ex ea: quam consecrat sacerdos vt inquit Aug. Item sicut christus sacerdos sanctificat fideles per sacerdotes tēporales ministrantes ecclesiastica sacramenta: ita per vocem et salutationem virginis matris sue sanctificauit Joannē baptistā et illustrauit elisabeth spiritu prophetico: prout dictuꝫ est in expositiōe super magnificat: ꝛ sic ptꝫ q̄liter tota ista ecclīa est tota pulchra ꝛ sine macula quo ad formā: lꝫ habeat aliq̄ immo multa mēbra materialia infirma et sorde pctī deturpata: ptꝫ ē̄tiā q̄liter ꝟgo maria est tota pulchra sine macula nō solū quo ad formā totā ecclīe: sed ē̄t est tota materialiter pulchra: qꝛ nunq̄ in eius corpore aut aīa locus potuit inueniri pctī: vt inquit Augu. in sermone scđo de natiuitate virginis: ꝛ nūq̄ fuit in tenebris: sed semꝑ in luce ꝛ nunqꝫ in nocte: sed semꝑ in die vt inquit Hiero. sup psal. lxxvij. C ¶ Secūdo aūt dictū est in hoc cātico qūo ecclīa fuit coronata. i. triūphauit de capite amana: et de vertice sanir et hermō et de cubilibus leonū: et de mōtibus pdorū. et dictū est qūo oīa dicta in hoc cantico: et quatuor preteritis principalr̄ verificantur de virgine maria: eo ꝙ tunc erat principalius mēbrū ecclīe post xp̄m: et ideo est videndū qūo virgo maria triūphauit de capite amana et de vertice sanir. Et ad cuius intellectum est aduertenduꝫ ꝙ amana. est mons in fine terre ꝓmissionis inter aq̄lonē et meridiē plenus serpētibus: et iō interpretatur iniquus aut coangustiās aut comprimens: aut anguēs: qđ est ꝓpriū serpentibꝰ. vn̄. serpēs dr̄ anguis ab anguēdo: quod tortuoso circulo angit hoīem: et iniqua astutia insidiat̄ et iniquo ꝛ mortifero morsu mordet hominem. A ¶ Et ideo in hoc loco p amana intelligit̄ diabolus serpēs antiquus. qui astu iniquo et mēdaci decepit primos

parentes: et momordit eos septuplici morsu: scʒ morsu peccati in aīa: et morsu venenose concupiscentie in carne: ꝛ morsu mortis et incinerationis in corpore: ꝛ specialiter momordit mulierē morsu erūnarū in cōspectu ꝛ partu: et morsu subiectiōis ꝛ seruitutis: qꝛ subiecit eā sub ptāte viri que ante erat cōcors et equalis: ꝛ hos septē morsus transmiserūt pmi parētes ex sentētia dn̄i in oēs posteros: vt ptʒ Gen. iij. Et sic ptʒ qualiter serpēs antiquus triūphauit de pmis parētib⁹ ꝛ de coꝝ posteris per hos septē morsus. Sed si cū charitate ꝛ attentiōe volum⁹ cōtēplari hoc mysterium in sacra scriptura: videbim⁹ qualr̄ serpēs antiquus nō potuit mordere ꝟginē mariā matrē xp̄i aliquo morsu illoꝝ serpentū: nec p ɔn̄s triūphauit de ipso: immo ꝟgo maria triūphauit de ipso diabolo antiquo serpēte qđ sic probatur ex sentētia et decreto dei in ipsa sacra scriptura: vnde legit̄ Gen. iij. ꝙ postq̄ ex suasu ꝓpētis eua comedit fructū et dedit ex eo Ade viro suo: ambo cognouerūt se eē nudos et cōfusos: per qđ denotat̄ ɔfusio ꝛ corruptio culpe tam in corpe q̄ in aīa: ꝛ tunc deus ꝓmulgauit sententiā cōtra oēs tres: scʒ cōtra serpentē ꝛ oēs cōplices eius diabolos ꝛ cōtra euā ꝛ ɔtra Adam que q̄dē sn̄ia fuit data ꝛ ꝓmulgata scđm ordinē ꝓut peccatū fuerat ꝑpetratū: vn̄ qꝛ serpēs primo ex inuidia decepit mulierē: ꝛ exinde mulier ꝑsuasit viro vt comederet: ideo p prius fuit lata sn̄ia ꝛ maledictio cōtra serpētē: ꝛ exinde ɔtra mulierē: ꝛ vltimo cōtra virū: ꝛ totā coꝝ posteritatē. Sed antē q̄ deus ꝓferret et ꝓmulgaret sentētiā ɔtra euā et adam cū coꝝ posteritate simul in sn̄ia data contra diabolū fuit ꝟgo maria exēpta ꝛ priuilegiata a cōmuni sententia humane nature. lata in primis parentib⁹: immo in eadē sn̄ia lata cōtra diabolū deus ꝓnūciauit qualiter ꝟgo ma. debebat triumphare de diabolo: et nō subijci nec cōprehēdi in sentētia lata ɔtra primos parētes ꝛ coꝝ posteritatē: vn̄ dixit deus serpēti. Maledictus eris inter oīa animātia inimicitias ponā inter te ꝛ mulierē et semen tuū: et semē illius: ipsa cōteret caput tuū et insidiaberis calcaneo eius. Deinde deus pronūciauit ꝛ ꝓmulgauit sententiā ɔtra mulierē dicēs. Multiplicabo erūnas tuas ꝛ ɔceptus tuos: in dolore paries filios et sub ptāte viri eris ꝛ ipse dn̄abit̄ tibi. Deinde vltimo ꝓmulgauit sn̄iam cōtra virū: q̄ fuit cōis contra oēs posteros vtriusq̄ sexus dicēs. Maledicta terra in ope tuo. In laboribus comedes ex ea cunctis dieb⁹ vite tue. Spinas ꝛ tribulos germiabit tibi: ꝛ comedes herbas terre. In sudore vultus tui vesceris pane tuo donec reuertaris in terrā de qua assumpt⁹ es qꝛ puluis es: ꝛ in puluerē reuerteris. A ¶ Ex hac triplici sn̄ia ptʒ ꝙ septē mala ɔtraxerūt primi parētes et pctō et sn̄ia dei. Primo fuit inflicta eis corruptio et morbus ɔcupiscētie in carne ꝛ sensualitate: ex cuius ɔsortio aīa cōtrahit culpā originalē per hoc qđ dixit deus serpēti. Tu insidiaberis calcaneo ei⁹. i. inficies eius carnē ꝛ sensualitatē: q̄ est calcaneū aīe: ꝛ etiā p hoc qđ dixit deus ipsi Ade. Maledicta terra. i. maledicta caro et sensualitas in ope tuo. i. ex peccato et inobediētia et esu cibi

Septē mala traxerūt p. pētes

prohibiti: qꝛ spinas peccati originalis ꝛ tribulos pcti actualis germinabit tibi ꝛc. Hoc aūt dixit: qꝛ caro infecta p solū cōsortiū in aīa tn̄c infligit pcm̄ originale in aīa. Et postea sensualitas corrupta causat et infligit pcm̄ actuale in aīa ꝛ voluntate p solū ɔsensum et opatiōem. Itē ex sn̄ia data mulieri ptʒ qualr̄ triplicē penā incurrit mulier ex pctō. Primo penā erūnarum et miserie quā quelibet mulierū patit̄ oīn mēse ex mēstruo. Scđo dolorē in pariēdo. Tertio subiectionē sub ptāte viri. per sn̄iam autē datā ɔtra Adā incurrit totū genus humanū nō solū laborē corpalē: sʒ et maledictionē et corruptionē carnis et sensualitatis: q̄ cōtinue germinat spinas et tribulos peccatorū in aīa. ꝛ vltimo incurrit resolutionē et putrefactionē et incinerationē in morte. B ¶ Ex supradictis sequit̄ primo ꝙ septē mala incurrit totū genus hūanū ex pctō primoꝝ parentū ex sn̄ia dei quorū quattuor sunt cōia oib⁹ hoībus vtriusq̄ sexus descēdentib⁹ a primis parētibus p naturalē generationē. s. corruptionē carnis siue morbū cōcupiscentie. Scđo pcm̄ originale in aīa. Tertio actuale in volūtate p ɔsensum. Quarto resolutionē in terrā et putrefactionē et incinerationē per mortē. Sole aūt mulieres incurrerūt penā erūnarū in mēstruo et in cōceptu: et dolorē in partu et subiectionē viri: ꝛ sic ptʒ qualr̄ diabolus serpens antiquus supradictis septē morsib⁹ momordit totū gen⁹ hūanū: ꝛ p ɔn̄s triūphauit de pmis parētibus et de tota coꝝ posteritate p hos septē morsus. C ¶ Scđa seq̄tur ex sn̄ia et decreto dei ꝙ virgo maria nō fuit cōprehēsa in supradicta dei sententia lata ɔtra primos parētes ꝛ eorū posteritatem: imo ex dei decreto fuit preexempta ꝛ excepta a tali sentētia: et p ɔn̄s serpēs antiquus nō triūphauit de ea qđ ꝓbat̄. Nam anteq̄ ferret de⁹ sententiā cōtra primos parētes dixit diabolo inimicitias ponā inter te et mulierē: sed ipsa cōteret caput tuum: tunc manifestū est ꝙ ista que erat contritura caput serpētis nō fuit eua: qꝛ ipsa iam erat victa et cōtrita per serpentē: immo sibi data fuit sententia pro omnibus suis posteris. Ergo sequitur ꝙ illa mulier q̄ erat cōtritura caput serpentis erat sola virgo maria: ꝓut indifferēter tenent concorditer oēs catholici doctores: ergo seq̄tur ꝙ ille serpēs antiquus nunq̄ poterat mordere virginē mariā: postq̄ per eam caput eius erat conterendum. Ex quo patet ꝙ virgo maria nullo illorū septem morsuum fuit per serpentē morsa nec vulnerata: qꝛ aliter nō cōtriuisset caput serpentis: et sic etiā ptʒ ꝙ cū antiquus serpens triumphasset de oibus alijs: tamē nō valuit triūphare de virgine maria: postq̄ nullo morsu potuit ipsam mordere immo ipsa ꝟgo maria triūphauit de antiquo serpente: postq̄ cōtriuit caput eius. D ¶ Et sic ptʒ qualr̄ ex sententia ꝛ decreto dei fuit ꝓmulgatus triūphus ꝟginis marie ɔtra diabolū. ꝛ fuit ꝓnunciata exceptio eiusdē a cōi sententia alioꝝ anteq̄ cōis sentētia promulgaret̄: cuius effectus patuit postea per experientiā. Nā oēs doctores ɔcordāt ꝙ virgo maria fuit exēpta a triplici pena inflicta oibus mulieribus: qꝛ nō ex menstruo nec coitu: sʒ

ex purissimis sanguinib⁹ ope spūssancti xp̄m concepit: vt p3 Luce. j. et sine dolore peperit et non fuit viro subiecta: quia solum datus est ipsi in obsequiū et custodiam: et vt testis sue virginitatis. Item oēs concordant q̄ fomes carnis in ea a principio fuit extinctus vel ligatus: et oēs concordāt q̄ nō poterat peccare mortaliter nec venialiter: eo q̄ a principio fuit in gr̄a cōfirmata: etiam tota ecclesia cōmuniter tenet cum Aug. q̄ corpus eius non fuit in sepulchro incineratum: s3 q̄ aīa in tertia die recuperauit corpus gloriosum. Ex q̄bus p3 q̄ in bis sex virgo maria non fuit cōprehēsa nec subiecta cōi sententie date et late primis parentibus. S3 tota ecclesia non h3 aliunde vn̄ hoc possit excusare: nisi q2 virgo maria an̄ fuit exēpta q̄ promulgaretur cōis sententia eo q̄ erat contritura caput serpentis: ne morderet eā: ergo p eandē rōnem et locū autoritatis cogimur dicere q̄ virgo maria fuit exēpta a morsu peccati et culpe originalis: q2 aliter non contriuisset caput serpētis et p consequens sicut conceditur q̄ virgo maria triūphauit de serpente: quo ad sex morsus: ita triumphauit de illo quo ad septimum morsum qd̄ est peccatum originale q̄ est prim⁹ morsus quo serpēs mordet et sauciat hoīem in aīa. Et sic p3 q̄liter virgo maria perfecte cōtriuit caput serpētis et triūphat de ipso: et hoc est qd̄ intendebat dicere Salomō in persona christi dirigēs verba cantici ad virginē mariā dicens. Tota pulchra es amica mea: et macula non est in te: quasi dicat. nulla macula peccati nec aliqua illarū septē penarū est in te q̄ fuerunt inflicte in adam ex peccato eius et sentētia dei: ideo veni de libano puritatis et coronaberis. i. triūphabis de capite amana. i. de capite antiqui serpētis: qd̄ cōtriuisti qd̄ quidē caput cōtritū et calcatū sub pede: et calcaneo tuo nō potuit te mordere aliquo illorum septē morsuum. Quō aūt virgo maria fuit obligata in adam quo ad naturā: sed illa obligatio nō potuit trāsire ad personā propter preuiam sanctificationē factam in primo instanti sui esse: eo q̄ anima illa simul fuit creata et sanctificata et infusa: et sic simul fuit sanctificata caro cū anima et etiam caro potuit santificari ante animationē per virtutē sancti spūs. Et sic persona v̄ginis nō fuit obnoxia alicui pctō: sed semper fuit templum et tabernaculū spūssancti a principio sue creationis: et quō omnes autoritates sacri canonis et sacrorū doctorum inducte contra hoc ppositum nō procedūt nisi de peccato nature: iam ostēsum et declaratū fuit largo modo in expositiōe psal. xlv. et super magnificat et partim superi⁹ in cantico. ij. et ideo hic nō oportet immorari: sed sufficit ostendere quō virgo maria triūphauit de capite amana. i. de pctō originali et actuali et veniali: et quō triūphauit de corruptiōe et fomite carnis: et de triplici maledictiōe et miseria inflicta ceteris mulieribus. L. ¶ Ultimo triūphauit de morte q2 non potuit eā incinerare: immo resurrexit in corp⁹ gloriosum. Et sic p3 qualr̄ triūphauit de capite amana. i. de capite serpētis antiqui qd̄ ptriuit: et sic nō solū fuit benedicta inter oēs mulieres: s3 etiā inter oēs hoīes vtriusq3 sexus: q2 in oī maledictione fuit imunis: imo maledictio eue et oīm hoīm fuit cōuersa in bn̄dictionē marie: vt inquit Aug. Scd̄o est vidēdū quō virgo maria triūphauit de vertice sanir. Ad cuius intellectū est notandū: q̄ vltra amana quattuor mōtes pugnarūt ptra virginē mariā de quibus ipsa finaliter triūphauit. s. sanir et hermō et mōtes et cubilia leonū: et mōtes pardorum per quos quattuor mōtes intelliguntur quattuor ptātes et pditiōes hoīm qui conati sunt ipugnare virginē mariā et eius virginitatē et dignitatem Primus mons d̄r sanir qd̄ interpretat̄ deus lucerne siue sciētie et sic vertex sanir idem est qd̄ altitudo siue tumor aut elatio et fastus sciētie p̄hie mundane: per qd̄ intelligit̄ fastus et elatio p̄hor̄ hu⁹ mūdi. Hermon aūt interpretat̄ anathema. i. maledictio et separatio per quē montē intelligit̄ iste mūdus et sollicitudo eiusque separat hoīes a deo vel intelligūtur oēs iudei et oēs ifideles qui sunt a deo separati et maledicti. Per montes v̄o et cubilia leonū intelligunt̄ reges et principes huius mundi marie populi gētilis et infidelis: et etiā per cubilia leonū intelligūtur tēpla idolor̄: vt patebit. Per montes vero pardorū in scriptura cōiter intelligunt̄ oēs heretici: eo q̄ multis et falsis et fictis colorib⁹ concinnarūt et palliarunt sectas suas et inter se varias habuerūt opiniones. Oēs ergo isti pugnarunt cōtra virginē mariā: sed ipsa finaliter de eis triūphauit. Primo ergo oēs p̄hi volētes oīa cōprehēdere sub natura et de oībus volentes reddere rōnē conati sunt impugnare mysteriū incarnatiōis dicētes. Impossibile esse mulierē cōcipere sine viro et concipere et parere cū virginitate et esse matrem dei: et deum fieri hominē personaliter: sed finaliter virgo maria de p̄his triumphauit. Nam dionysius ariopagita qui apicē et verticē et principatū philosophie athenis obtinebat credidit mysteriū incarnatiōis et partū virginalem ipsius marie. Et factus est fidelis ad p̄dicationē Pauli cum multis alijs p̄his: vt p3 Act. xvij. Item Gregorius nazansenus: et Basili⁹: Eusebius: et Augustinus: et Clemens: et dionysius alexandrin⁹: et alij innumeri ex p̄his facti sunt catholici et doctores eccl̄ie: qui oēs innumeros libros et tractatus et sermōes luculētos ediderūt de virginitate et dignitate virginis marie. Ex quo pat3 q̄ virgo maria triūphauit de vertice sanir. i. de altitudie et fastu et elatiōe p̄horū. Itē scd̄o triūphauit de vertice hermon. i. de solicitudie hu⁹ mūdi. Nā in tertio anno renuit huic mundo: et fuit presentata in tēplo: et dedicata ad seruitiū dei vsq3 ad eius despōsationē: q̄n simul cū voto v̄ginitatis fuit desponsata ipsi Joseph viro sctō et iusto et virgini: et sic ambo cū virginitate et paupertate duxerūt vitam humilē et pauperē xp̄o ministrātes. Et sic p3 qualiter virgo maria triūphauit de fastu et pōpa huius mūdi. Et triūphauit etiā de hermon: idest de anathemate et de maledictiōe iudeor̄ qui sibi et sue dignitati cōtradixerunt. Nā. xlij. anno post passionē xp̄i partim fuerūt fame cōsumpti et partim trucidati: et partim in captiuitatem redacti: et per mundū dispersi: et ciuitas eorū simul cū regno fuit destructa et incensa. Et q2 reliquie illor̄ adhuc

hodie ↄtra vginē mariā blasphemare nō cessant ideo cōtinue patiunt̄ opprobria et frequētes cedes et clades et vastationes et expoliationes. et sic p₃ qualiter virgo maria triūphauit de hermō .i. de anatematizatis et maledictis iudeis: ⁊ cōtinue triūphat de ipsis. Itē vgo Maria triūphauit de montibus et cubilibus leonū .i. de regibus et imperatoribus q̄ per trecentos annos et vltra ꝑsecuti sunt xp̄ianā religionē: que xp̄m adorat et virginem matrē suā veneratur. Nam ipsi qui añ propter idola persequebant̄ xp̄ianos et virginē Mariā: postea ad fidem cōuersi deleuerūt idola et tēpla idolorū cōsecrauerunt in ecclesias xp̄i et virginis marie: et sic illa tēpla q̄ erant cubilia leonū facte sunt ecclesie xp̄i et vginis marie et cubilia sctōrū. Et in cubilib⁹ vbi prius habitabāt dracones ortus fuit viror calami et iunci et fuit fctā semita sancta: nec fuit ibi amplius leo nec mala bestia: vt dr̄ Esa. xxxv. Et sic p₃ qualiter virgo maria triūphauit dō cubilib⁹ leonū .i. impatoribus et tyrannis infidelibus: q₂ finalr̄ oēs subiecit iugo christi: et venerant̄ ipsam cum deuotione: et cubilia leonū .i. templa iudeorū cōsecrauerūt in ecclesias xp̄i et virginis marie et aliorū sctōrū: vn̄ pn̄cipales ecclīe cōiter sunt dedicate ipsi virgini marie pro maiori parte vbiqꝫ terrarū. B ¶ Itē vltimo triūphauit de montibus pardorū .i. de oi turba et prauitate hereticorū. Nā in primitiua ecclesia surrexerūt cōtra virgē mariam ebeon: et herintus dicentes vginem Mariam nō esse matrē dei sed pueri hoīs: et Iesum xp̄m totalr̄ ab ipsa incepisse tamen hos cōuicit btūs Iohānēs euāge. ostēdens xp̄m esse ab eterno ꝫm diuinitatē: et ex maria ex tp̄e ꝫm veram hūanitatē dicens. In principio erat verbū ⁊c. Et verbū caro factū est. Ite₃ postea surrexerunt nestorie dicentes duas esse ꝑsonas in christo .i. diuinā et hūanam: et per ↄn̄s virginem mariam nō esse matrem dei: sed solius hoīs. Sed oēs isti fuerunt condēnati per ecclesiā in concilio Ephesino vbi fuit ostensum et determinatu₃ per sacras scripturas in christo esse duas naturas in vna persona tantum et supposito: et per ↄn̄s virginem mariam esse verā matrem dei et hominis. Item manichei pugnarunt cōtra virginem Mariam dicentes ipsam nō esse matrē dei eo ꝙ christus nō erat verus hō nisi in apparentia: sed erit solus deus quē cū tota sua secta cōuicit Augustinus per multos libros et tractat⁹ ostēdēs xp̄m accepisse verā carnem ex virgine maria. et per ↄn̄s ipsam esse verā matrē xp̄i dei et hoīs. Postea surrexit elymdius blasphemās ↄtra perpetuā virginitatem marie et dicēs ꝙ l₃ vgo maria cōcceperit et peperit xp̄₃ cū itegra vginitate: tn̄ postea generat alios filios ex ioseph quē helymdiū btūs Hierony. et Aug. cōuicerūt et per singulas inuectiuas cōtra eū. et sic pat₃ qualiter virgo Maria triūphauit finalr̄ de montibus pardorū .i. de oibus sectis hereticorū: id de ea ipsa cantat ecclīa Gaude maria virgo cunctas hereses interemisti in vniuerso mūdo. Ex supradictis p₃ q̄uo virgo maria triūphauit de supradictis quinqꝫ montib⁹ per quos intelliguntur quinqꝫ ꝑtātes: quas ipsa superauit et per ↄn̄s virgo Maria nūq̄ habitauit in monte amana .i. in monte serpentum: immo ipsa cōtriuit caput antiqui serpentis: et per ↄn̄s nō potuit ipsam aliquo morsu mordere: nec habitauit in vertice sanir: idest in fastu et tumore mundane phīe: immo per suā humilitatē et fidem meruit transcendere oēm mūdanā scientiā et phiam q̄n fuit obūbrata per sp̄m sctm̄ in sua ānūciatione et rapta vsqꝫ ad tertiū celu₃: vbi vidit archana et mysteria incarnationis et nr̄e redēptionis perfectius q̄ Paul⁹. ꝓut dictū est sup psal. lxvij. ⁊ super magnificat. Itē virgo maria nunq̄ habitauit in hermon .i. in anathemate et obstinatiōe iudeorū nec in pōpa huius mūdi: q₂ renuens hūc mundū fctā est specialis ministra xp̄i: ⁊ ip̄m secuta est semp cu₃ vginitate et sctitate et humilitate vsqꝫ ad passionē et resurrectionē et ascensionem ꝓut dictū est sup Magnificat. Itē nō habitauit in cubilib⁹ leonū: nec montib⁹ pardorū: q₂ oēs iperatores et tyrannos supauit et oēs hereses exterminauit et interemit vt dictū est. Sed semp habitauit in monte libano .i. in monte candido: et in mōte puritatis et sctitatis in quo null⁹ serpens nec bestia nocens: nec aīal venenosum pōt habitare ꝓut supradictū est in .ij. cātico. Vn̄ sicut mons libanus eminet sup oēs illos q̄nqꝫ mōtes supradictos in altitudīe: q₂ est altior et excelsior illis et superat eos in vbertate et fertilitate: q₂ cu₃ oēs illi sint steriles: iste vō fecūdus germinans arbores fructiferas et dignissimas puta cedros et hmōi. Item supat illos montes in puritate. nā cum illi montes sint pleni serpentib⁹ et dracontib⁹ et leonibus et pardis et ceteris aīalibus nociuis et venenosis: solus liban⁹ est liber et mūdus ab oī bestia venenosa: idō secure pascunt̄ i eo greges ouiū et armenta boū: ita ergo a simili vgo maria per libanū figurata supauit oēs supradictas q̄nqꝫ ptātes. Primo in altitudine dignitatis. Scdo in fecunditate virtutū. Tertio in puritate et mūdicia ab oi malo et vitio ⁊ pctō. Et sic vgo maria dr̄ habitasse in libano et supasse et triūphasse de illis q̄nqꝫ ptātibus ꝑ illos quinqꝫ montes intellectas ideo dicit xp̄s ad virginē matrem suam in die sue assumptionis. O q̄ pulchra es amica mea ⁊macula nō est in te. Ueni de libano in quo semp habitasti per excellentiam dignitatis: q₂ mater dei. et per fecunditatem sanctitatis et omnium virtutū et gratiaru₃. Et per puritatem et mundiciam .et immunitatē ab omni vitio et pctō et morsu et veneno antiq̄ serpentis. Et idō coronaberis et coronam accipies et triūphabis de capite amana .i. de antiquo serpēte q̄ te mordere nō valuit. Et triūphabis de vertice sanir .i. de oi philosophia et scia mundana: et hermon .i. de pōpa mundi et anathemate et obstinatione iudeorū: et cubilib⁹ leonū .i. impatorꝫ et tyrānorū et de montib⁹ pardorū .i. de temeraria ꝓsumptiōe hereticorū: quasi dicat. Ueni de libano gr̄e in montes aromatū superne glorie et coronaberis et corona₃ glorie obtinebis ꝓ supradictis triūphis. Et sic p₃ q̄uo oēs isti triūphi vginis marie possunt applicari ad duodeci₃ dignitates eiusdē: que fuerunt assignate in expo

sitione super magnificat. Et ideo prudens et de/uotus lector nõ dedignetur hic et ibi contemplari Et hoc de scdo quesito. B ¶ Tertio dubitat̃ pro/pter id qd̃ dicit sponsus in hoc quito cantico scʒ. Uulnerasti cor meũ soror mea spõsa in vno oculo rum tuorũ et in vno crine colli tui. Et idõ videndũ est quis est iste ocul' et crinis quo virgo maria vulne rauit xp̃m et quõ potuit ipm̃ vulnerare: vt descen deret de celo. Ad qd̃ est dicendũ q̃ oculus dr̃ qua/si lumẽ oculorũ. Et ideo pri' v̓ificat̃ de oculo mẽ/tali interiori. s. de recta et occulta intentiõe: q̃ de oculo corpali et exteriori: de quo quidẽ oculo inte riori ait saluator Matt. vi. Lucerna corporis tui est oculus tu': si oculus tuus fuerit simplex totum corpus tuũ lucidũ erit. si aũt ocul' tu' fuerit neq̃ totũ corpus tuũ tenebrosum erit. Ex dictis salua toris ptʒ q̃ simplex et recta intẽtio est vnus cõis ocul' totius hoĩs q̃ quidẽ recta itentio fundat̃ in hũilitate et simplicitate cordis. Et sic dicit Aug. q̃ simplicitas et humilitas est fundamentũ et origo oim̃ virtutũ: et quasi lucerna et ocul' dirigẽs oẽs virtutes q̃ quidẽ hũilitas nascit̃ et puenit ex co/gnitione suijpsius in hoĩe. Nam hõ cognoscens seipsum et naturã suã miserã et fragilẽ et vitiatã ex inobedientia et pctõ pmorũ parentũ: tũc hũili tas incipiet a cõtemptu suiusq̃ ad amorẽ dei. Et videns se ita fragilẽ et pnũ ad peccanduʒ despi/ciet primũ: immo miserebit̃ fragilitati ipsius p/ximi. Et in hoc cõsistit vera hũilitas. s. incipiẽdo a cõtẽptu sui vsq̃ ad amoreʒ dei et pximi. Que q̃/dem humilitas nascit̃ in hoĩe ex cognitione sui/ipsius sicut supbus p oppositũ nascit̃ ex inconsi deratione ipsius. Qr̃ si q̃s ɔsideraret et cognosce ret seipsum nõ esset supbus: sed hũilis. Et idõ di/cit Juuenalis et oẽs phi et poete q̃ h v̓bũ cogno sce teipsum: descẽdit de celo in lamina aurea scri ptũ: in templũ Apollinis. Et sic dicit etiã augusti nus q̃ sicut superbia q̃ est initũ oĩs pctĩ: est prima suggestio diaboli: ita hũilitas que est initiuʒ oĩs virtutis est pmũ donũ dei. Et sic ptʒ qualiter hu/militas in hoĩe est quidã cõis oculus dirigẽs om nẽ virtutẽ: qr̃ castitas siue humilitate nihil pdest: vt inquit Grego. Potest etiã dici q̃ duplex est ocu lus interior hoĩs scʒ oculus rect' et simplex: et iste dr̃ oculus dexter: quo hõ iustus oĩa recte respicit. Alter aũt dicit̃ oculus sinister. quo hõ neq̃ oĩa su/perbe et ficte et fraudulenter videt. Et ideo v̓go Maria nõ vulnerauit Christum oculo sinistro: sʒ oculo dextro. s. humilitatis et simplicitatis vt fa ceret ipsum de celo in terram descendere. Jtẽ etiã est aduertendũ q̃ quelibet virtus dr̃ quidã oculus aĩe nã iusticia est q̃dam oculus quo aĩa oĩa recte iudicat et videt et opatur oĩa iusta. Et fortitudo est oculus quo oĩa fortia videt et aggredit̃: et tẽ/perantia est oculus quo om̃es delectationes tem perate videt: et oĩa caste videt. Sed humilitas est illa v̓tus et oculus qui oẽs virtutes dirigit et re/trahit a supbia. Et ideo hũilitas est tante perfe/ctionis q̃ nõ solũ est amabilis sed acceptabilis deo: sʒ etiã oĩbus hoĩb'. Sed qr̃ iste oculus hũili/tatis perfectius fuit in v̓gine maria q̃ in aliqua alia creatura ideo oculus hũilitatis virgis Ma

rie in tm̃ vulnerauit filium dei: q̃ fecit ipsum de/scendere de celo in vterũ eius et sumere carneʒ ex ea qñ dixit. Ecce ancilla dñi fiat mihi scdm̃ ver/bũ tuũ. et ideo dixit maria in suo cãtico. Qr̃ respe xit humilitatẽ ancille sue. Ecce eñi ex hoc beataʒ me dicẽt oẽs gñationes. vt ptʒ Luc. i. Et sic ptʒ q̃ inter alios oculos virtutũ virgis marie ocul' hu militatis fuit ille q̃ vulnerauit cor ipsius filij dei vt descẽderet de celo in vtero eius. C ¶ Sed est iterũ aduertendũ fm̃ Aug. q̃ sicut hũilitas est ori go et radix et oculus oim̃ virtutũ: ita pariter chari/tas est forma et vltima pfectio earũdem qr̃ nulla virtus theologalis aut moralis est meritoria nisi fuerit informata charitate: et sic oĩs v̓a virt' ici pit ab hũilitate et finit̃ in charitatẽ et ideo ostẽdit Aug. quinto de ciui. dei: q̃ apud Romanos et vni uersaliter oẽs gentiles nulla fuit vera virtus mo/ralis: eo q̃ eis nulla fuit vera humilitas nec cha/ritas: sed honoris ambitio: et glorie cupiditas. Sed qr̃ virtutes sunt ornatus animi vt inquit Ci cero. vnde sicut crines ornant collũ pulchre mulie ris: ita virtutes ornant animum. et ideo Salomõ in hoc loco per crinẽ colli sponse intelligit virtu/tes: q̃ ornabant virginẽ mariam et per collũ intel/ligit ipam virginẽ mariã: q̃ dr̃ collũ totius corpis ecclesiastici. Nã sicut in corpore hũano immedia te post caput et sub capite collocatur collum: per qd̃ a capite in oĩa mẽbra inferiora descendit oĩs sensus et motus et vita: ita pariter in corpore ec/clesiastico v̓go Maria collocat̃ immediate post xp̃m p quã a xp̃o descẽdũt ad nos oĩa dona graꝝ intercessiue put est mediatrix inter nos et xp̃m fi/lium suũ et caput nostrũ. Sicut fuit declaratũ in expositione sup Magnificat. et idõ qr̃ inter crines virtutũ que descendũt a capite nostro Xp̃o: et or/nent collũ virgis charitas dr̃ principalis et for/ma oim̃. Jdõ dicit sponsus: q̃ sicut sponsa vulnera uit cor eius in vno oculo. s. hũilitatis: ita vulnera uit cor eius in vno crine colli ei' q̃ fuit crinis cha/ritatis et sic asserit xp̃s q̃ hũilitas et charitas vir ginis marie vulnerauerũt cor ei': et fecerunt ip̃m dscẽdere d celo i terrã et i vterũ ei' qr̃ excelsus dñs et hũilia respicit: et alta a lõge cognoscit. ps. cxxxvi. Sʒ tũc isurgit maior difficultas et ma' dubiũ Nã si hũilitas dat̃ a solo deo et charitas cũ cete/ris v̓tutibus descẽdũt a solo xp̃o capite nr̃o: et or narũt v̓ginẽ mariã sicut crines descẽdẽtes a capi te ornãt collũ ergo quõ iste v̓tutes potuerũt vul/nerare et mouere filiũ dei ad veniendũ in carnẽ si virgo maria nõ habuit has v̓tutes a se nec ex na/tura sui: sʒ fuerũt ipsi largite ex grã xp̃i. C ¶ Ad hoc rñdetur sicut dictum est super magnificat: q̃ filius dei nõ respexit humilitatẽ cũ ceteris virtu/tibus in maria tanq̃ formã efficientẽ: sed tanq̃ for mã disponentẽ. vt a deo diligeret̃ et vt eius mr̃ ef ficeret̃ sicut aurifex facit anulũ: et celat gẽmã pre ciosaʒ i eo. Et sic diligit anulũ. et magnipẽdit ipʒ pp̃ter lapidem preciosum quẽ in ipso celauit: ita pariter deus creauit virginem Mariam et in creando oĩ genere virtutum ornauit et decorauit: et sufficiẽter disposuit: vt esset digna fieri mater dei: vt ex ipsa carneʒ assumeret. Et sic christus re/

spexit in virgine matre sua: et diflexit bonitatē et charitatem: et cetera bona spiritualia: que a primo instanti sue creationis in ea plātauit. Et sic ista humilitas casta siue humilis virginitatis fuit vnus oculus et charitas vnus crinis quibus virgo Maria vulnerauit cor christi sponsi sui: vt descenderet in vterum eius. Ex quo patet q virgo maria prius fuit sponsa christi q mater. Nā a principio sui esse fuit sponsa: ornata monilibus supradictis: sed postea in decimo tertio anno facta est mater eius per mysterium incarnationis. Et hoc de tertio questio: et toto quinto cantico.

Incipit sextum canticum.

Surge aqlo et veni auster.
Perfla hortu in meuz.
Et fluēt aromata illius
Ueniat dilectus meus in hortum suum.
Ut comedat fructum pomorū suorum
Ueni in hortū meuz soror mea spōsa
Messui myrrham meaz cum aromatibus meis.
Comedi fauum cum melle meo.
Et bibi vinum meū cuz lacte meo.
Comedite amici et bibite.
Et inebriamini charissimi.
Ego dormio et cor meum vigilat.
Uox dilecti mei pulsantis.
Aperi mihi soror mea.
Amica mea et columba mea.
Immaculata mea.
Qr caput meum plenum est rore.
Et cincinni mei guttis noctium.
Expoliaui me tunica mea.
Quomodo induar illa.
Laui pedes meos.
Quomodo inquinabo illos
Dilectus meus misit manum suam per foramen.
Et vēter meus intremuit ad tactuz eius
Surrexi vt aperirē dilecto meo.
Manus mee stillauerunt myrrham
Et digiti mei pleni myrrha probatissima.
Pessulum ostij mei apri dilecto meo
At ille declinauerat atq transierat
Anima mea liquefacta est.
Ut dilectus locutus est.
Quesiui et non inueni illuz.
Uocaui et non respondit mihi.
Inuenerunt me custodes.
Qui circuierunt ciuitatem.
Percusserunt me.
Et vulnerauerunt me.
Tulerunt pallium meum.
Custodes murorum.

Surge aquilo et veni auster ¶ Hoc est canticum sextū in quo salomō cantat et explicat mortē et passionē xpi vnā hēt virtutē et efficaciaz et originē oīa eccl'iastica sacramēta et omnia ornamēta et bona spiritualia: qbus xps ornauit et dotauit et decorauit ecclesiam sponsam suam prout Salomō preuidit in spiritu per mortez moysi. Ad cuius intellectum est notandum prout legitur deuter.xxxij.et.xxxiij. q postq moyses comminatus fuerat maledictionem et punitionez obstinatis filijs israel sm carnem: qui xpm erāt crucifixuri: et in eadez perfidia permansuri. Ascendit in montem abarim et considerando illam terram preuidit in spiritu totā futurā dispōnē et multiplicationē ecclesie et filiorum israel sm spm et pmissionē p xpm ex duodecim apostolis regenerādorum. Et sic bndixit filijs israel secūdū spiritū et pmissionē et postea mortuus est moyses in illo monte: et sepeliuit eū dns p angelū suū michaelē vt dr in canonica iude: nec amplius inuentum est corpus eius nec aliquis nouit ipsum vsq in presentē diē et ideo fleuerunt eum filij israel.xxx.diebus p qd mysterium preuidit salomon in spiritu qualr xps per Moysen figuratus primo debebat prenunciare et comminari iudeis crucifixoribus suis et obstinatis futuram dānationez prout fecit mat.xxij.et xxiij.et.xxiiij. Et postea bndicere ecclesie sue.s.apostolorum et discipulorum et oim fidelium futurorum prout fecit Ioh.xiij.capitulo vsq ad.xvij.inclusiue. Postea debebat ascendere in mōtē crucis et ibi p oibus nobis realiter mori: et in sepulchro sepeliri cuius corpus decetero nemo mortale et passibile poterat videre: qr postq surrexit amplius nō moritur nec mors illi vltra dominabitur. Item preuidit in spiritu qualiter tota ecclesia apostolorum et mulierū debebat facere magnū plāctū sup mortē xpi et querere euz in sepulchro sed nō amplius ipsum mortalem reperire sicut factum est: prout referunt oēs euangeliste. Dia ergo ista preuidēs Salomon in spiritu facit hoc sextū canticū in quo introducit xpm cantantem et explicantem mysteriū sue passionis et mortis. Duo ergo facit salomon in hoc cantico. Nā prius introducit xpm explicātē suā passionē. Scdo introducit ecclam discipulorū et mulierū deflentē passionē sponsi sui xpi et qrentem ipsum in sepulchro ibi surrexi vt aperirez dilecto meo. A ¶ Quantū ad primum est valde

notandũ q Salomõ cõsiderat xpz redẽptorẽ tanq̃ vnũ corp⁹ aromaticũ: siue tanq̃ vnã apotecã: siue tanq̃ vnũ hortũ plenũ arborib⁹ ꝛ plantis aromaticis: qui quidem hortus contrarijs vẽtis passionis agitat⁹ emisit diuersos odores p̃ciosissimos ex quibus fuerunt cõfecta preciosissima vnguẽta ad sanãda vulnera peccatoruz. Sed quia odor est valde diffusiu⁹ ꝛ multiplicatiuus prout dicit commẽtator in secundo de aĩa: qꝛ vultures vltra mille miliaria venerunt ad corpa mortuoꝝ in bello troiano sentiẽtes de lõginquo odorẽ coruz: ideo tãte ṽtutis fuit odor Christi q p quattuor mille ãnos ante eius aduẽtum oẽs pr̃es vete. testa. senserunt eius odorẽ. Et sic Adã ꝛ Abel et Noe oẽs posteri fideles iam currebant ad xp̃m p odorem fidei ipsius: prout dictũ est in p̃io cãtico. Itẽ scd̃o est etiã cũ fide ꝛ charitate aduertẽdũ ſm Augustinũ sup Jo. et super geñ. q sicut tota Eua erat ṽtualr̃ in illa costa Ade intra ipsum Adã anteq̃ formaret̃ et exiret de latere eius in mulierẽ: ita pariter tota ecc̃lia erat ṽtualiter in corpe ꝛ vẽtre xp̃i: ante passionez que postea exiuit de latere Christi: qñ Miles aperuit ipsum et exiuit sanguis et aqua vñ habẽt virtutem ꝛ efficaciã oĩa ecclesiastica sacramenta. Et sic asserit Augusti. q tota ecc̃lia erat virtualiter in corpe xp̃i. ꝛ exiuit realit̃ de latere eius p mortẽ ꝛ passionẽ. Sed cũ ista ecclesia xp̃i dicat̃ hort⁹ cõclusus ꝛ fons signatus: ꝛ hortus in quo crescunt ꝛ germinãtur poma ꝛ aromata ecclesiastica. Est ergo dicẽdũ q totus iste hortus aromatum ṽtualiter erat in corpore Christi añ mortẽ ꝛ passionẽ sz per talẽ passionẽ iste hort⁹ emisit ꝛ expirauit odorẽ ꝛ aromata fructuum ꝛ ecclesiasticorum sacrorũ et dextera. ¶ Ex quib⁹ aromatib⁹ constat formaliter ecclesia put dictuz est. Sed sicut arbores aromatice nõ emittunt odorem nisi qñ contrarijs vẽtis agitantur. Ita pariter corp⁹ Christi in quo virtualiter cõtinebãtur aromata ecclesiastica noluit illi emittere nisi valde agitatum ictibus ꝛ vulneribus percussum. Vñ arbor myrrhe duobus modis distillat liquorẽ suuz: vno modo in mẽse Martij et Aprilis qñ agitat̃ vẽtis cõtrarijs: illa dr̃ myrrha p̃ia sz pauca. Sed postea agricole faciũt incisuram in cortice lateris illi⁹ arboris: ꝛ tũc emanat myrrha copiosa. Ita pariter fuit in passione xp̃i nã p̃io iudei ꝛ gẽtiles tanq̃ venti cõtrarij agitarũt ꝛ pcusserunt ꝛ flagellarũt corp⁹ Christi. Et tũc ille sanguis flagellorũ ꝛ etiã clauoꝝ fuit quasi myrrha prima: sed postea miles aperuit lancea lat⁹ xp̃i: ꝛ tũc exiuit copiose sanguis ꝛ aqua quasi myrrha scd̃a in medelã ꝛ salutẽ oĩm peccatoꝝ. Et ĩo in hoc libro sp p myrrhã itelligit̃ sanguis ꝛ passio xp̃i. Et sic ẽt p oĩa alia aromata hic mẽorata. A ¶ Iteꝝ autẽ est aduertendum ſm Augustinuz et magistrũ primi sniarum distinctione vltia: q q̃tuor volũtates cõcurrũt in mortem ꝛ passionẽ xp̃i. i. volũtas bona dei patris: qui ppter nimiã charitatẽ qua dilexit nos: misit filiuz in silitudinẽ carnis pcti vt dãnaret pctm̃ nr̃z in carne ad Ro. viij. Secũda fuit mala volũtas iudeoꝝ: qui ex inuidia ꝛ malicia occiderũt eum: ne regnaret sup eos ꝛ ne perderẽt locũ ꝛ gẽtem Jo. xi. Tertia fuit bona voluntas pr̃is ꝛ archarũ ꝛ pphetarũ ꝛ oĩm fideliũ veteris testa. petẽtiũ xp̃m: vt veniret in carnẽ ad liberãdum genus hũanũ: vt pz per totũ discursuz legis et pphetarũ: vt patuit in primo cantico. Quarta fuit bona voluntas xp̃i qui spõte tradidit semetipz pro nobis. p̃io vt placeret ꝛ obediret deo patri: vt pz Matth. xxvi. ꝛ Luce. xxij. cum dixit patri. Fiat volũtas tua. Scd̃o vt toti generi hũano subueniret: ꝛ ipm liberaret: vt ipse dicit Jo. x. Animaz meã pono p ouibus meis. Et sic dicit Aug. q bona volũtas pr̃is ꝛ filij et etiã oĩm fideliũ fuit cõpleta per malã voluntatẽ iudeorũ. Sed mala voluntas iudeorũ dicit̃ ↄtraria voluntati pr̃is ꝛ filij et fideliũ quantũ ad intẽtionẽ ꝛ finem: ideo iste voluntates: scz dei patris ꝛ iudeorũ designãtur per duos ventos ↄtrarios: scz per aquilonẽ et austrũ. Quattuor ergo venti. i. quattuor voluntates designate p quattuor vẽtos pflauerũt et agitauerunt hortũ christi vt fluerẽt ꝛ expirarẽt aromata passionis eius ad nostrã salutẽ. ¶ Que quidẽ q̃ttuor volũtates designãtur per q̃ttuor ventos. Naz per aquilonẽ designat̃ mala ꝛ frigida et atrox et inuida volũtas iudeorũ. Et per austrũ designat̃ voluntas patris. Et per oriẽtalẽ ventũ designat̃ voluntas filij. Et per occidẽtalẽ designat̃ voluntas oĩm fideliũ. Et has quattuor volũtates cõcurrentes ad passionẽ christi explicat Salomõ per xp̃m in hac parte: vñ ait. O aquilo. i. aspa ꝛ frigida voluntas iudeoꝝ per defectũ charitatis surge cũ impetu et violẽtia ↄtra me. Et o tu auster. i. benigna et charitatiua volũtas patris veni ꝛ simul cũ aq̃lone pfla et gira hortũ meũ. i. corp⁹ meũ per mortẽ et passionẽ: et fluãt et expirẽt et emanẽt aromata illius per vulnera flagelloꝝ et clauorum ꝛ lãcee in virtutem ꝛ efficaciã sacramẽtorũ. Et nota q in hac locutione explicatur spõtanea volũtas Christi filij patris que excitat volũtatẽ patris ꝛ iudeorum vt surgãt et veniãt ad perflanduz hortũ eius vnde christus voluntarie ꝛ spõte se obtulit iudeis qñ dixit apostolis: ecce ascẽdimus hierosolimam et filius hoĩs tradet̃. Itẽ quãdo dixit iudeis: queꝝ queritis ego sum: si ergo me q̃ritis sinite hos abire. Item tunc se sponte obtulit patri quãdo dixit. Fiat volũtas tua. Et sic ptz triplex volũtas. Sed quarta scz voluntas omniũ fideliũ vete. test. explicatur cũ subditur in persona sponse. Veniat dilectus meus in hortũ suũ. Vñ sponsa. i. tota ecclesia fideliũ ve. test. vsq ad zachariã ꝛ Symeonẽ ꝛ Joseph: et virginẽ Mariã inclusiue cũ magno desiderio vocat xp̃m vt veniat in hortũ passionis ꝛ colligat et comedat ꝛ gustet fructũ sue passiõis ad fideles reficiẽdos ꝛ viuificãdos ꝛ nutriẽdos. Dicit ergo sponsa. Veniat dilectus meus in hortũ suũ. i. sue passionis: vt comedat fructũ pomorũ suorũ. i. recipiat alapas ꝛ flagella ꝛ vulnera. q̃si dicat sicut Adã comedit pomũ ligni phibiti in horto paradisi in pnicie toti⁹ gñis hũani: ita veniat dilectus me⁹ i hortũ passionis ꝛ comedat fructum pomorũ sue passionis in salutẽ oĩz credẽtiũ. Deide cũ dicit Veni in hortũ meũ soror mea spõsa. Hic ponitur gratiosa spõsi respõsio annuẽtis votis ꝛ petitionib⁹ sponse. Vñ aduertenduz q tota pas-

ſio xp̄i fuit actus iuſticie punitionis pro pctō pri
morum parentū et raptu cibi ꝓhibiti quē rapue/
runt in horto paradiſi ꝯtra volūtatē dei:q̄ q̄dem
fructus lȝ eis viſus fuerit pulcher et dulcis:tn̄ no
bis fuit fetidus et amarus inquantū corrupit to/
tum gen⁹ hūanū.Et iō Chriſtus q̄ voluit ſupare
diabolū:nō ſola potētia:ſed vera iuſticia voluit
in ſe pro nobis luere et pati penā illius pcti:et qđ
nō rapuit voluit exoluere.Vn̄ ſicut Adā in horto
paradiſi cōmiſit crimē:ita Xp̄s expiator illi⁹ ſce/
leris voluit intrare hortū gethſemani.et ibi ora/
uit p Adā et oibus poſteris ei⁹:et ibi voluit capi
et ligari:et trahi:et pcuti p miniſtros pontificū.
Itē q: Adā extendit man⁹ ad arborē:et rapuit fru
ctū ꝓhibitū:ita xp̄us extendit man⁹ et brachia in
arborē crucis.et ibi fuit manib⁹ et pedib⁹ ꝯclaua
tus et lancea pcuſſus.Itē adā comedit pomū dul
ce ad veſcēdū.lȝ xp̄s bibit acetū myrrhatū ⁊ ama
riſſimū in cruce.Sed lȝ illa paſſio fuerit xp̄o ama
riſſima ſicut myrrha tn̄ fuit nobis dulciſſima ſicut
mel quo ad effectū et fuit odorifera ſicut oia aro/
mata cōfortatiua:et inebriatiua ſicut vinū:⁊ nu/
tritiua ſicut lac.Et iō ponūtur hic et mēorant̄ ſex
liquores q̄bus paſſio xp̄i cōparat̄ quo ad effectū
quē facit in nobis.ſ.myrrha et cetera aromata et
fauus cū melle.et vinū cū lacte. Vn̄ lȝ myrrha ſit
amara:tn̄ eſt maloꝝ humorū purgatiua:et a cor/
ruptione preſeruatiua:ita paſſio xp̄i lȝ fuerit ipſi
amara et doloroſa tn̄ fuit maloꝝ humoꝝ nr̄i pcti
purgatiua et a futura corruptione preſeruatiua:
et hoc p v̄tutē quā cōtulit baptiſmo ad purgan/
dū pctm̄ originale ⁊ pnie ad purgandū actuale ⁊
veniale et eſt preſeruatiua a corruptione p ſacr̄m
cōfirmationis:et ſic paſſio xp̄i fuit ſicut myrrha q̄
diſtillat ex latere illius arboris.Itē ſicut oia aro/
mata lȝ ſemel ſint ex arbore collecta:tn̄ ſemp expi
rant et redolēt odorē ſuauiſſimū.Ita p̄iter paſſio
xp̄i lȝ ſemel fuerit facta et collecta ex arbore cru/
cis:tn̄ ſemp redolet et emittit ſuauiſſimū odoreȝ
aromaticū et diſtillat ſuū saporē dulciſſimū ſicut
fauus et ſicut mel.Eſt ergo nobis paſſio xp̄i p vir
tutem quā cōtulit ſacr̄is purgatiua ſicut myrrha
odorifera ſicut oia aromata et diſtillatiua virtu/
tis ſicut fau⁹ et dulciſſima ſicut mel et cōfortati/
tiua et inebriatiua ſicut vinū ⁊ nutritiua ſicut lac
marie p ſacr̄m eucbariſtie.Hos aūt fructus dixit
xp̄s ſe collegiſſe ex horto paſſionis et cōediſſe et
guſtaſſe in arbore crucis.Dicit ergo xp̄s:o eccle/
ſia ſoror mea p aſſumptionē hūanitatis:et ſpōſa
mea p myſticā vnionē ⁊ in fidē p deſpōſationē iā
veni in hortū meū hui⁹ pegrinationis et paſſiōis
et in hortū orationis vt annuerē votis et clamori
bus tuis q̄b⁹ ab initio mundi me vocaſti p p̄riar
chas et ꝓphas et fideles ve.te.Et iā meſſui myr/
rhā mee paſſionis cū aromatibus meis.i.cū odo
riferis effectib⁹ et virtutib⁹ mee paſſiōis et iā co
medi fauū cū melle meo oibus fidelib⁹ dulciſſi/
mo et iā bibi vinū vobis ꝯfortatiuū cū lacte meo
ad veſtrā nutritionē et refectionē.Comedite ergo
amici hūc fauū mellis qđ ꝓ vobis paui.⁊ bibite ⁊
inebriamini hoc vino charitatis et virtutis ine/
briatiue et nutritiue:q: hūc cibū et potū deſidera
runt oēs p̄triarche Et ꝓphe et oēs fideles ve.teſt.
quē cibū et potū nō potuit dare moyſes nec ēt lex
per ipſum data quē cibū nō poteratis recipe niſi
p mortē et paſſionē meā.Iaȝ ḡ eſt xp̄s recipiendi
iſtū cibū et potū ex paſſione manantē:q: et ſi ego
dormio ſomno mortis:tn̄ cor meū vigilat in nr̄a
redēptione.vn̄ lȝ videatis me vere mortuū in cruce
et i ſepulchro.tn̄ cor meū.i.aia mea vigilat. q: de
ſcendit ad iferos ad cōdēnandū diabolū et libe/
randos ſctōs p̄res et fideles.Unde nota ꝙ lȝ xp̄s
pēderet mortu⁹ in cruce et iaceret in ſepulchro tn̄
ſemp vigilabat in exercendo opa nr̄e redēptionis
nā aia eius vnita cū verbo iudicabat diabolū in
inferno diſcutiendo et examinādo cām noſtrā et
corp⁹ eius vnitū eideȝ v̄bo ſemp diſtillabat v̄tu/
tē et merita illi⁹ paſſionis ad nr̄aȝ ſalutē et diſti/
labat virtutē ſacr̄orū.naȝ poſt emiſſionem ſpūs
Miles lancea aperuit lat⁹ ei⁹ vn̄ exiuit ſanguis
et aqua in remiſſionē et preciū pctōrū et virtuteȝ
ſacr̄orū et ſic lȝ xp̄s eſſet vere mortuus tn̄ cor eius
ſemp vigilabat exercēdo opa nr̄e redēptionis:vn̄
mors eius dicta eſt dormitio ꝓpter facilitatē re/
ſurrectionis et euigilatiōis.Itē xp̄s dicebat ſe in
illa morte dormire ꝓpter firmā ſpē reſurrectiōis
et dicebat ſe vigilare pp ꝯtinuū exercitiū ⁊ vnicū
actū nr̄e redēptionis:q: dū eſſet iā mortu⁹ fuit in
latere vulnerat⁹ vn̄ exiuit preciū nr̄e redēptiōis ⁊
ſic vigilabat in nr̄a redpētione nō ſolum quo ad
aiam:ſed etiā quo ad corp⁹.Vn̄ notandū ꝙ totā
iſtā cantilenā cātauit et oia iſta v̄ba dixit xp̄us in
cruce et oia iſta v̄ba audierūt v̄go maria et Iohā
nes euangeliſta q̄ erāt ibi iuxta crucē tāq̄ ꝓcura/
tores p tota eccl̄ia:et etiā Magdalena ⁊ alie mu
lieres q̄ erant nō lōge a cruce.Nā cū xp̄s dixit:ſi/
tio vocabat oēs fideles cū magno d̄ſiderio ad gu
ſtandū fructū ſue paſſionis:vt inq̄t Aug.Iō ſpon
ſa audiens vocē xp̄i vocātis eā de cruce ad guſtā
dum fructuȝ ſue paſſionis dicit. Vox dilecti mei
pulſantis.i.audita ē mihi vox dilecti mei pulſan/
tis ad oſtiū meū. B ¶Ad cui⁹ intellectū eſt no/
tandū ꝙ ſalomō cōparat in hac pte ſolicitudieȝ
xp̄i in nr̄a redēptiōe ad ſolicitudinē ſpōſi et amā
tis tpalis erga ſuā ſponſam ſiue amaſiā.Nā con
ſuetudo eſt amātiū in nocte dū ceteri dormiūt ve
nire ad hoſtiū ſpōſe:⁊ ibi cātare et exponere amo
rē ſuū et laborē et doloreȝ quem patit̄ et ſuſtinet
amore ei⁹ imo ponit manū p feneſtrā pulſando ⁊
faciendo ſignū itra domū vt ipſum audiat ſpōſa
Et ſic ſi ſpōſa diligit eū cōpatiēs illi ſurgit a lec
to vt apiat ipſi:et ꝯfabulent̄ adiuicē et reddat ipſi
vicē amoris:ita ergo p̄iter fecit xp̄s ſpōſus nr̄ in
nr̄a redēptione.Nā dū nos eſſem⁹ in lecto tene/
brarū et pctōrū et ignorātie:et i nocte cerimonia
liū et ſupſtitiōis gētilitatis venit de celo in terrā
et p tres ānos pulſauit ad oſtiū nr̄m cantādo do
ctrinā euāgelicā et tādē venit ad oſtiū crucis p qđ
intram⁹ in iſtā eccl̄iam p gr̄aȝ et ibi poſuit manū
ſuā p foramē q̄n ibi fuit cōclauat⁹ ⁊ lācea pcuſſus
et ibi vocando nos ad fidē et gr̄am et fructuȝ ſue
paſſionis cātauit iſtā cantilenā quā Salomō ex/
plicat in hoc loco.In quo cātico xp̄s explicat la/
bores et dolores quos pro nobis ſuſtinuit et paſ/

sus est. Et explicauit amorē quē gerebat erga ecclesiam spōsam suā. Et hō explicauit p septem vba q̄ dixit pēdēdo in cruce. ¶ Quorū primū vbū dixit ad prēz dicēs Hely hely lamazabathani. i. deus deus meus vt qd dereliquisti me. i. quare dereliquisti mēbra mea: et totū genus humanū p tot tpa in ptāte ppter pctm ipsi Ade. et qre me dereliquisti in ptāte iudeorū. vt ego patiar p pctō oim hoim. Scdz verbū dixit ad prēm p oibus pctōribus dicens pr ignosce his qa nesciūt qd faciūt. Tertiū vbū dixit ad latronē pēdentē et veniā petētē dicēs. Amē dico tibi hodie mecū eris in paradiso Qd qdem verbū dirigit oibus penitentibus. Quartū vbū dixit ad matrē dicens. Mulier ecce filius tuus: et ad discipulū ecce mr tua: vbi nō appellat eā matrem sed mulierē: ad ostendendū q xps patiebat ibi tanq̄ psona cōis et caput ecclie et sic virgo Maria erat mēbrum xpi. Et per ons ita patiebat p ea sicut p ceteris. Nam illa gfa qua virgo maria fuit sctificata in primo instanti sui esse p quā fuit preseruata ab originali pctō traxit vtutem ex passiōe xpi iō virgo maria fuit vere redēpta et perfectius q̄ ceteri sicut dictū fuit in expositione psal. xlv. Et sup magnificat. et ideo christus in cruce nō appellauit eā mrem: sed mulierē tanq̄ membrū ecclie cū ceteris redēptū. Quintū verbū fuit Sitio. Per qd verbū ondit Christus desideriū salutis et redēptiōis oim nrm et sic per tale verbū vocabat oēs ad participandā suam passionem vt inquit Aug. Et sic in hoc verbo inducitur totū istud canticū vt videbit Sextū verbū qd dixit fuit. Cōsummatum est. Per qd ostendit christus q oia mysteria et pmissa pr̄iarcharū: et dicta oim pphetarū erant in se cōpleta et verificata. Et per ons q iam fecerat debitū suū quo ad passionē et nostrarū redēptionē aiarū: qz nō restabat nisi resurrectio quo ad redēptionē corporū. Septimū et vltimū verbū fuit qn dixit. In manus tuas commendo spm meum. Ubi cōmendauit etiā patri animas oim fideliū et credentiū. Sed cum postea subdit. Redemisti me dne deus veritatis: loquit in persona membrorū: qz xps in capite non fuit redemptus sed redēptor suorum membrorū. Sed appellat prēm redēptorē inquātum acceptauit passionē filij in precium nostre redemptionis vt dictū est psal. xvij. et. xxx. Et sic xps dictis supradictis verbis expirauit et emisit spm vbi fuit ostensa vera mors eius. Hec ergo septem verba fuerūt illud canticū qd christus cantauit in cruce ad ostiū sponse. Quod qdem canticū audiuit beata virgo Maria et Johānes stantes iuxta crucem in persona totius ecclie. Que qdem verba intrauerūt per foramē et fenestrā aie virginis marie et pulsauerūt aiam eius et ptransiuerūt et vulnerauerūt eam tanq̄ gladius et cōmouerunt oia viscera eius sicut predixerat ipsi Symeon. hoc ergo mysteriū explicat Salomō in psona xpi in hoc cantico. Ubi ait: q dū xpus sponsus diceret verba supradicta pulsando in cruce ad ostiū humane nature vocando eam tūc sponsa iacens in lecto doloris et meroris: dixit itra se. Audita est mihi vox dilecti mei ad ostiū pulsantis. Sed dum ipsa surgebat ad aperiendū: tūc ipse sponsus semp cōtinuabat suū cāticū et verba dicēs de cruce. Aperi mihi soror mea: amica mea: colūba mea. Et appellat humanā naturā sororē: inquātū ex ea assumpsit carnē in vnitatē suppositi. et appellat amicā qz maiorē amicitiā et charitatē nō potuit ipsi ondere q̄ pati p ea. et appellat eā colūbam: inquātū p suā passionē reddit eā pulchrā nō habentē rugā neq̄ maculā vt dictū est in cantico precedenti. Dicit ergo api mihi portas infidelitatis et tenebrarū et recipe me p fidē et efficieris: amica et colūba: qz ppter te descēdi de celo et pegrinatus sum et pambulaui terrā cū fame et siti et multis laboribus vt qrerē ouē pditā: et finalr in fine peregrinationis fui captus in horto et ligatus: et p terrā tractus et p totā istā noctē afflictus amore tui et ductus ad domū Anne vbi recepi alapā et multa opprobria et cōuicia. Et exinde ad domum Caiphe: vbi fui pcussus in facie et cōsputus: et cōtumelijs affectus. et deinde fui ductus ad domū Pylati: et ibi flagellatus et sic dedi corpus meū pcutientibus et genas meas vellētibus. Et amore tui faciē meā nō auerti ab increpantibus et cōspuētibus in me. Et iō api mihi: qz caput meū plenū est rore sudoris et sanguis ex ictibus et pcussionibus et cincini. i. capilli mei sunt guttis noctiū. q. d. sicut amasius et sponsus patit rorē et pluuiā vigilando ad ostiū et fores sponse: ita ego querēdo sponsam meā p totā illam noctē passus sum pluuiā alaparū et ictuū et pcussionū et sputorum et flagellorū. Et sic caput meū plenū est rore. i. sudore: et capilli mei guttis noctium q̄ solēt cadere in nocte sup capillos amātium. Et appellat xps oia illa flagella et cōuitia guttas noctiū eo q tā iudei q̄ milites Pylati affligentes Xpm erāt in nocte tenebrarū. Ideo dixit eis. Hec est hora vestra et potestas tenebrarū. Nam iudei erant obtenebrati per inuidiam et maliciam: gentiles vero per ignorantiam: discipuli autem et precipue Petrus per cecitatem negationis. Et sic omnes ambulabāt in nocte tenebrarum. et sic nō solum affligebant christū in illa nocte tēporis: sed etiam in nocte peccatorum et tenebrarum sed qz christus per tot afflictiones quas passus fuerat in nocte fuit in meridie crucifixus et in latere percussus: et vere mortuus: qz anima fuit corpore expoliata: ideo subdit. Expoliaui tunicā meam scz tunicā corporis: qz corpus vere fuit ab anima in cruce separatū: et destitutū et aia descēdit iferos. ad sctōs prēs et fideles oēs liberādos Sed qz tale corpus expoliauit vt nostrā mortē destrueret: ideo in resurrectione recuperauit corpus immortale et impassibile et sic non recuperauit mortalitatē: nec alios defectus corpales et humanos: qz oia illa manserunt in sepulchro cū oibus cerimonialibus icinerata. Et sic xps in cruce non solū exuit et expoliauit corpus ab aia: sed p amplius tunicā mortalitatis et passibilitatis et tunicā graue oium cerimonialiū et legaliū: qz oia ista fuerūt mortua et crucifixa cū xpo vt inqt apls ad Col. ij. De hac g tunica legali: et de tunica mortalitatis et passibilitatis dicit. Quō induar illa. q. d. nullo mō qz nūq̄ āplius induar tunica mortalitatis qz xps āplius nō morit nec mors illi vitra

dñabit. Nec ampli⁹ induar tunica cerimonialiũ
ꝛ legaliũ: q: iã est rupta ꝛ putrefacta ꝛ mãsit icine
rata in sepulchro: q: pasca iudeoꝝ fuit mortuũ cũ
oib⁹ legalib⁹: ꝛ crucifixũ in cruce cũ xp̃o ꝛ sepultũ
cũ eo ꝛ sabbatũ fuit signatũ ꝛ iclusũ i sepulchro
cũ xp̃o. Sed in die dñica nõ surrexit pasca nec sab
batũ cũ xp̃o: sed sola dies dñica: pasca ꝛ sabbato
cũ oib⁹ legalibus manentib⁹ in sepulchro incine
ratis: sicut dictũ fuit in tractatu ꝯ iudeos q̃stione
pria ꝛ scđa ꝛ. de hac tunica putrefacta ꝛ incinera-
ta dixit xp̃s. Quõ iduar illa. q. d. nullo mõ q: recu
perauit ꝛ reiduit corp⁹: sꝫ nõ cũ tali tunica morta
li ꝛ legali. Itẽ q: xp̃s in cruce lauit pedes ꝛ man⁹
suas sanguie effuso ꝑ vulnera in ablutionẽ pctõ-
rũ q̃ q̃dẽ pedes nõ ap̃li⁹ fuerũt coinq̃nati sanguie
mortali. Iõ subdit lavi pedes meos quõ coinq̃na
bo illos. q. d. nullo mõ coinquinabo illos sangui
ne mortali postq̃ semel passus sũ ꝛ surrexi in cor
pus imortale ꝛ gl̃iosum. C ¶ Et no. q xp̃s made
faciẽdo pedes et manus ꝛ corpus suũ illo sangui
ne lauit ꝛ mundauit manus ꝛ pedes et totũ cor-
pus ecclesie sue ab oi sorde peccati: que quidẽ ec
clesia nunq̃ amplius coinquinabitur quantũ ad
formam licet quotidie possint coinquinari q̃dam
materialia membra sicut dictum est in cantico p̃-
cedenti. In hebreo autẽ habet. Laui man⁹ meas
quomodo coinquinabo illas. Sed totũ potest es-
se: q: Christus in passione nõ solum lauit manus
spõse: sed etiam pedes ꝛ totũ corpus vt dictũ est
q: lauit peccata ꝛ affectiones ꝛ cõscientias oium
fidelium. Et sic reliquit ecclesiã suã nõ habentẽ
rugã nec maculã eo modo quo dictũ est. Sed dũ
sponsus cãtaret ṽba sua in cruce misit manũ suam
ꝑ foramẽ lateris quãdo miles lancea aperuit ipꝫ
Et introiuit vox ei⁹ pulsando vsq; ad iteriora spõ
se: ideo dicit spõsa. Dilectus meus xp̃s misit ma-
nũ suã ꝑ foramẽ id est fenestrã ostij mei. s. ꝑ latus
suũ: ꝑ qđ exiuit tota eccl̃ia: ꝛ ꝑ qđ ingredit̃ ꝛ egre-
dit̃ in cubiculo eccl̃ie ꝛ sic ꝑ illud foramẽ misit xp̃s
manũ ꝛ tetigit manũ ꝛ ꝯsciẽtiã spõse: q: in corꝑe
xp̃i erat virtualiter tota ecclesia vt supradictũ est
q: tũc apertũ est ostium in celo: ꝛ visa est archa te-
stamenti Apoc. xi. q: omnia misteria legis veteris
fuerunt manifestata ꝛ cõsummata in corpore xp̃i
et in apertione lateris eius: ꝛ iõ dicit spõsa. Dile
ctus meus misit manũ ꝑ foramẽ: ꝛ vẽter meus in-
tremuit ad tactũ ei⁹. Hoc dicit q: tota ṽt⁹ sacroꝝ
q̃ est in vtero ecclesie exiuit ex latere xp̃i: ex quo vte
ro quotidie ꝛ assidue xp̃s regenerat fideles ꝑ ba-
ptismum ꝛ alia sacramẽta. Item xp̃s cãtando in
cruce misit manũ sue virtutis ꝛ sue passionis ꝑ fo
ramẽ et fenestrã cõsciẽtie aie virginis marie ꝛ to-
ti⁹ ecclesie: q: intãtũ virgo Maria fuit tacta do-
lore cordis q illa passio pertransiuit ꝛ penetrauit
tanq̃ gladius aiam eius ꝛ sic etiã est dicẽdum de
tota eccl̃ia quã passio xp̃i ꝛ eius virt⁹ penetrauit
vsq; ad interiora: iõ dicit spõsa. Surrexi vt ape-
rirẽ dilecto meo: ꝛ man⁹ mee distillauerũt myrrhã
et digiti mei pleni fuerunt myrrha ꝓbatissima.
Hoc dicit q: passio xp̃i tãtam impressionẽ fecit in
aia virginis: q aia virginis erat tanq̃ fons myr-
rhe passiõis xp̃i: qđ sic est intelligendum. Naꝫ q̃n

q̃s ponit manũ in melle: tunc man⁹ ꝛ digiti ei⁹ di
stillant mel. Ita pariter aia virginis ꝛ man⁹ ꝛ di-
giti eccl̃ie per quẽdã cõtactum distillãt mel qđ ex
passione xp̃i emanat. Nã q̃n xp̃s posuit manum ꝑ
latus suum et tetigit eccl̃iam q̃ virtualiter erat in
corpore suo impleuit eã myrrha sue passiõis et sic
man⁹ ꝛ digiti spõse q̃ est ptãs ꝛ virt⁹ ipsi collata
dñr distillare myrrhã: q: cõtinue dispẽsant meri-
ta passiõis xp̃i per ecclesiastica sacra ꝛ sic dicim⁹
q per quãdam redundãtiam manus ecclesie sunt
plene myrrha ꝛ distillãt myrrhaꝫ passionis xp̃i fi
delib⁹ distribuẽdo ꝛ dispẽsando. Itẽ man⁹ ꝛ digi
ti aie virginis Marie ꝛ apostoloꝝ ꝛ mulierũ fue-
rũt pleni myrrha pre amaritudine ꝛ dolore passio
nis xp̃i. C ¶ Deinde cũ dicit. Pessulũ ostij mei
aperui dilecto meo est aduertẽdũ q pessulum est
quoddam instrumẽtum ꝛ sera ferrea ꝛ đr a pẽden
do eo q in die pendet ex vna portaꝝ: sed in nocte
ꝑ trãsuersum colligat ambas portas ꝛ fores: ꝛ sic
claudit totã domũ ita pariter per totũ tp̃s ꝛ no-
ctẽ legis ante aduẽtũ xp̃i eccl̃ia erat clausa pessu
lo cerimoniarũ: sed q̃n xp̃s posuit manũ per fene
strã ꝛ vocauit sponsam tunc illa surrexit a lecto le
gis ꝛ remouit pessulum cerimoniarum: et sic apte
sunt fores legis: ꝛ patefacta est eccl̃ia xp̃i: q̃ intra
cerimonialia latebat. Sponsa enim aperuit ꝛ re
mouit pessulum portaruꝫ aie sue: q̃n magdalena
ꝛ cetere mulieres: ꝛ multi alij videntes xp̃m mor-
tuum in cruce crediderunt ipm esse filiũ dei viden
tes eclipsim solis ꝛ lune ꝛ tenebras sup vniuersaꝫ
terrã: et monumẽta aperta ꝛ velũ tẽpli scissum: iõ
dixit cẽturio. Vere filius dei erat iste. Et multi re
uersi sunt in ciuitatẽ ꝑcutiẽtes pectora sua Luce.
xxiij. Et iõ dicit sponsa q surrexit vt aperiret dile
cto: ꝛ aperuit pessulum: vt loqueretur: et reciperet
spõsum suum ꝛ ostiũ canẽtem ꝛ vocantẽ: at ꝓ sed
ille decliauerat: q: iã emiserat spm̃: ꝛ mortu⁹ erat
atq; trãnsierat de hoc mũdo per mortẽ. Itẽ spõsa
aperuit pessulum dilecto suo: q̃n maria magdale
na cum altera maria emerunt aromata: vt irẽt ad
monumentum vt vngerẽt iesum. Angel⁹ autẽ dñi
descendit de celo ꝛ accedẽs reuoluit lapidem: qui
erat tanq̃ pessulum claudens sepulchrum: sed q̃n
mulieres venerunt ad sepulchrũ viderunt lapidẽ
reuolutum: ꝛ sepulchruꝫ apertũ: sed nõ inuenerũt
iesum q: iã surrexerat et declinauerat ꝛ recesserat
et trãsierat de morte ad vitaꝫ immortalẽ. Nã p̃mo
declinauerat in cruce de vita ad mortem. Et decli
nauerat ad infernum ad liberãdos patres: sꝫ ex se
pulchro q̃n surrexit transiuit de morte ad vitã glo
riosam: ꝛ iõ aia virginis ꝛ alioꝝ fideliũ p̃mo liq̃-
facta est dolore ꝛ amaritudine cordis q̃n vidit ipꝫ
mortuum in cruce: sed liq̃facta est immenso gau-
dio q̃n certificata est ꝑ multas visiones ipsum re
surrexisse. Et iõ dicit. Aia mea liquefacta est dolo
re cordis: vt ꝓ postq̃ ꝛ q̃n dilect⁹ meus xp̃s locut⁹
est illa septẽ verba in cruce. Sed magis fuit liq̃fa
cta gaudio q̃n locutus est post resurrectionem. Et
iõ subdit. Quesiui illũ ꝛ nõ inueni: vocaui illum ꝛ
nõ respondit mihi q: dũ erat mortu⁹ nõ poterat
mihi rñdere in cruce: nec in sepulchro. C ¶ Deide
cũ dicit. Inuenerunt me custodes est aduertendũ

 in illo triduo tota ecclia aplorum erat abscondita in cenaculo ppt metum iudeorum no audens confiteri xps nec apparere publice. Ideo dr pdidisse fidem non in corde: sed in ore: qr in sola virgine maria mansit fides vt coiter tenet. Ex quo pz metus mortis percussit sponsam xpi in aplis et expoliauit pallium fidei eius et io dicit sponsa in psona aplorum. Inuenerunt me custodes .i. pncipes sacerdotum et scribe et pharisei q erant custodes murorum sinagoge: et custodiunt ciuitatem tanq iudices et rectores: q pcusserunt me et vulnerauerunt me vulnere timoris et minarum et sic isti custodes murorum tulerunt pallium fidei mee .i. fortitudinem fidei mee quo an operiebar et tegebar. Et nota custodes ciuitatis .s. sacerdotes et scribe et pharisei et complices eorum dupliciter pcusserunt et vulnerauerunt sponsam et tulerunt pallium eius. Primo modo in capite: qr percusserunt et vulnerauerunt xps et tulerunt et expoliarunt pallium corporis et carnis ab aia et tulerunt pallium mortalitatis et passibilitatis. Secundo modo vulnerauerunt sponsam in membris vulnere timoris et minarum et tulerunt pallium fortitudinis fidei eius qn tulerunt petro pallium fidei: qn ex timore negauit xpm et tulerunt ceteris aplis et discipulis pallium fidei: qn relicto eo oes fugerunt et p totum triduum erant absconsi in cenaculo ppter metum iudeorum. Et etiam hoc ad litteram fuit ipletum de pallio materiali qn fugientibus aplis in captione xpi adolescens qdam amictus sindone sup nudo corpe relicto sindone nudus fugit p qd fuit figuratum qualr oes fugientes pdiderunt spirituale pallium fidei et tulerunt etiam pallium cerimoniarum qd tegebat ecclam sub legalibus ex supradictis pz intelligentia huius cantici. C ¶ Sed ex dictis in hoc cantico emergunt tres dubitationes quarum prima est. Utrum necesse fuerit xpm pati et mori propter pctum nostre redemptionis et vt ecclastica sacramenta haberent efficaciam ad tollendum peccatum et conferendam gratiam eo dixit xps messuit myrrham sacrorum ex sua passione. Secundo queritur vtrum xps dormiendo in cruce et in sepulchro poterat vigilare et in opere nostre redemptionis et mereri p vulnus lateris factum post mortem. Tertio qritur vtrum apostoli pdiderunt pallium fidei in triduo et p ons si fuerunt heretici: et per ons si ecclesia sponsa xpi mansit sine membris in illo triduo ppter hoc qd dicit. Tulerunt pallium meum custodes murorum. Ad qd est dicendum doctores ecclesiastici tam sacri qz scholastici altissimo et subtilissimo modo disputant et pertractant has tres difficultates. Sz in hoc loco sunt pertractande mo humano et perceptibili: vt omnes simplices sacerdotes et fideles valeant capere intelligentiam huius cantici et ideo ad primum est aduertendum sm Aug. xi. de tri. ca. xiij. licet deo non defuerit alius modus nos redimendi sibi possibilis tamen iste modus passionis xpi fuit magis iusticie congruus et nobis magis vtilis: qr diabolus amator potentie impugnator iusticie no erat superandus potentia sed iusticia vn cum ipse sit amator potentie et impugnator iusticie no debuit superari potentia quam amat sed iusticia quam impugnat. ex verbis ergo Augustini colligitur modus passionis xpi no fuit necessarius respectu oipotentie dei: qr aliter poterat mundi pctam remittere: sz fuit necessarius necessitate congruentie respectu diuine iustitie et obstinationis diaboli et respectu nre vtilitatis. A ¶ Ad quorum declarationem est aduertendum cum xps venerit in mundum tanq metrum et mensura oim bonorum: et regula oim actuum humanorum. Ad quattuor habuit respectum in suo aduentu et passione. Primo habuit respectum ad patrem ad cuius voluntatem venit complendam. Scdo ad sacram scripturam legis et pphetarum ad quam venit vestificandam: et confirmandam. Tertio ad genus humanum ad qd venit redimendum: et releuandum: et restaurandum. Quarto habuit respectum ad diabolum ad quem venit vincendum et expugnandum. Ad satisfaciendum ergo quattuor supradictis respectibus necesse fuit xpm pati tale genus mortis vt patebit per singula. Io ponuntur decem pclusiones. Quarum prima est ista. B ¶ Qd necesse fuit xpm pati ad complendam voluntatem pris: et ad adequandam iustitiam cum mia. Ad cuius intellectum est notandum duo sunt pideranda in voluntate dei i regimine mundi: sz iustitia et mia vnde p iustitiam vult nullum malum impunitum: et p miam vult oes hoies saluos fieri cum integritate iustitie. Sed si profunde volumus attendere: videbimus impossibile est talis voluntas dei .s. iustitia dei cum summa mia possit compleri et seruari circa eundem hoiem: nisi interueniat passio xpi adequans miam cum iustitia: eo ista duo pcipiunt et efficiunt contraria: nam summa iustitia dicit nullum pctm transeat impunitum: immo soluatur omne debitum ab integro ab ipso peccatore. Sz summa dei mia dicit parcatur pctori penitenti et dimittatur ipsi omne debitum: vt pz in parabola de decem milibus talentorum Mat. xviij. Sed hoc est ipossibile respectu peccatoris: nam si oe pctm puniatur in pctore sm quantitatem suam: tunc pena peccatoris erit infinita i quantitate durationis: eo oe peccatum mortale est infinitum inquantum committitur contra obiectum infinitum q est deus a quo pctor auertitur et separatur p quam auersionem meretur ad minus penam damni i infinitum put coiter tenent oes doctores: et per conuersionem ad bonum commutabile meretur penam sensus eternam: et per ons ipossibile est vt cum tali iustitia dei possit stare mia que dimittit oe debitum: et ideo fuit necessaria passio xpi q adequaret iustitiam dei cum mia et econuerso: qr per passionem fuit in eo sufficienter punitum omne peccatum suorum membrorum: et per eandem passionem fuit nobis dimissum oe debitum et pena eterna: et sic sibi fuit completa et obseruata iustitia simul cum mia et io inquantum xps passus est et punitus p pctis oim nostrum. dicitur Esa. liij. oes nos qsi oues errauimus sed dns posuit in eo iniqtates oim nrm: et vulneratus est ppter iniqtates nras: et attritus est ppter scelera nra cuius liuore sanati sumus: et sic pz qliter oes fuimus in xpo vere puniti et iustitia dei fuit in eo completa. Sed inquantum in eo fuit nobis dimissum omne debitum eternum: et nobiscum facta misericordia. dicitur psalmo. cij. miserator et misericors dns longanimis: et multum misericors. Non in perpetuum irascetur: neq in eternum comminabitur. non scdm peccata nostra fecit nobis: nec scdz peccata nostra retribuit nobis. Quoniam scdm altitudinem

celi ⁊ terra corroborauit miam suã sup timẽtes se ex quibus ptz ꝙ oẽs nos iuste merebamur eternam penã pro pctis nr̃is ⁊ ꝑmoꝝ parẽtũ ⁊ ſm quãtitatem ⁊ exigẽtiã eoꝝ. Sz ex mia dei ꝑ passionẽ filij eius dimisit oẽs iniquitates nr̃as ⁊ sic in xp̃o ⁊ ꝑ xp̃m facta est simul iusticia ⁊ mia erga nos. ⁊ ideo dr psal. lxxxiij. ꝙ in xp̃o mia ⁊ veritas obuiauerũt sibi iusticia ⁊ pax osculate sunt: et sic ptz qualr̃ sola passio xp̃i potuit adequare iusticiã dei cũ mia: et ecõuerso erga genus hũanũ. L ¶ Sz hic occurrũt duo dubia. quoꝝ primũ est quõ passio vni⁹ hoĩs xp̃i potuit sufficiẽter satisfacere ꝓ pctis hominũ que merebanť penã eternam. Scḋo dato ꝙ xp̃s hoc potuerit facere: dubitať quõ nos potuimus illã passionẽ ꝑticipare: ⁊ quõ illa passio potuit nobis ꝓdesse. Ad primũ r̃ndetur ſm Aug. libro. Cur deus hõ. caplo. ix. ꝙ ꝓpter quatuor passio xp̃i fuit tante ṽtutis et valoris: vt pro oĩbus peccatis posset satisfacere in infinitũ. Primo qꝛ xp̃s erat deus ⁊ hõ: ⁊ per ꝯñs infinite ṽtutis. Scḋo qꝛ filius dei vnigenitus et dilectissimus. Tertio qꝛ innocẽs ⁊ iustissimus. Quarto qꝛ cũ summa ⁊ extẽsa charitate ⁊ obedientia et hũilitate illã passionẽ pro nobis suscepit ꝓpter primũ ergo fuit eius ꝑcium infinitũ valoris intẽsiue ad tollendã penã infinitã. ꝓpter scḋz ṽo fuit deo acceptabile sacrificiũ. Propter tertiũ potuit ꝓ ceteris pati ⁊ satisfacere postq̃ ipse erat immunis ab omi pctõ. Propter quartũ vero fuit simul deo acceptabile ⁊ oĩbus vtile ⁊ infinitũ extẽsiue: et ideo dicit Augu. in loco preallegato. Gr̃as igiť oĩpotẽti deo agim⁹ qꝛ sicut grauiter cecidim⁹: ita mirabiliter ⁊ misericorditer sumus releuati: ⁊ miam omẽ debitũ transcendentẽ ꝑ mediatoris morte reperimus. Nẽpe quid misericordius itelligi põt: ꝙ cũ pctõri eternis tormẽtis dãnato: ⁊ vñ se redimat oĩno nõ habẽti. Pater dicit. Accipe vnigenitũ meũ ⁊ da ꝓ te. et ipse filius dicit. Tolle me: ⁊ redime te. Quid ergo iustius: ꝙ cui dať ꝑciuz maius oĩ debito: vt pctm̃ dimittat illi q̇ pro debito offert h̃ preciũ. ex dictis Aug ptz ꝙ xp̃i passio: ideo est preciũ infinitũ maius omi debito: eo ꝙ xp̃s est deus ⁊ filius dei vnigenitus ⁊ illa passio fuit deo pro oĩbus acceptabilis: qꝛ facta fuit cũ summa charitate inquãtum xp̃s pro oĩbus nobis se obtulit: ⁊ fuit etiã deo acceptabilis ⁊ pro oĩbus valida et vtilis inquantũ agnus purus ⁊ iustus ⁊ innocẽs pro oĩbus pctõribus mortuus est: idõ dr Esa. liij. ꝙ tanq̃ agnus ad occisionẽ ⁊ ouis corã tondẽte duct⁹ est: q̇ pctm̃ nõ fecit: nec inuẽtus est dolus in ore eius: ⁊ idõ liuore eius sanati sumus. Itẽ. i. petri. ij. xp̃s passus est ꝓ nobis: qui pctm̃ nõ fecit: nec inuẽtus est dolus in ore eius qui pctã ipse ꝑtulit in corpore suo sup lignũ. Itẽ idẽ xp̃s pro pctis nr̃is passus est iust⁹ ꝓ iniustis: et sic ptz q̃liter passio xp̃i fuit infiniti precij et potuit satisfacere pro infinitis pctis. Itẽ h̃ idẽ fuit declaratũ sup psal. xvij. Sz nũc restat secũdo videre quõ passio xp̃i potuit trãsire ad nos ⁊ ꝓdesse nobis. B ¶ Ad hoc r̃ndetur ꝑut dictũ est sup psal. xvij. ⁊ xxi. ꝙ septẽ modis xp̃s potuit assumere cãm nr̃am tanq̃ suã ⁊ sufficienter pati ꝓ nobis. Primo mõ tanq̃ aduocat⁹. Scḋo tanq̃ ꝓcurator. Tertio tanq̃ fideiussor potuit ꝓ nobis soluere preciũ. Quarto tanq̃ dñs pro seruo assumit bellũ. Quinto tãq̃ pr̃ pro filio aut spõsus ꝓ spõsa. Sexto tanq̃ pastor ꝓ grege. Septimo tanq̃ caput pro mẽbris pariť ⁊ dolet. Vñ qꝛ xp̃s factus ẽ caput eccl̃ie: et assumpsit eã in spõsam ⁊ corp⁹ suũ mysticũ in vnitate fidei per baptismũ: idõ a xp̃o capite descẽdũt ad mẽbra oẽs ṽtutes ⁊ dona grãrũ et merita eius passionis: et qꝛ quicunq̧ q̇s baptizatur in xp̃o efficiť mẽbrũ eius: idõ ilico participat merita eius passionis et ṽtus passiõis eius trãsit ad ipsum tanq̃ a capite ad mẽbrũ: et sic dicit apostolus ad ro. vi. ꝙ sicut oẽs fuim⁹ baptizati i xp̃o: ita oẽs fuimus in eo crucifixi et mortui et ꝯsepulti: et per ꝯñs resuscitati a pctõ: qꝛ sicut pctm̃ ipsi⁹ adã trãsiuit in oẽs suos naturales filios: ita grã ⁊ passio xp̃i trãsiuit in oĩa mẽbra sua q̇ sunt fideles in xp̃o baptizati: vñ sicut pctm̃ ade trãsiuit in oẽs filios suos per ꝯ̄nationez naturalẽ: ita grã ⁊ virtus passionis xp̃i trãsiuit in oẽs fideles ꝑ regñationem baptismalẽ ⁊ alia sacrã. Ex supradictis oĩbus ptz qualr̃ passio xp̃i fuit necessaria ad eã ad quãdam iusticiã dei cũ mia erga genus hũanum. Nã summa iusticia seruatur circa pctõrẽ penitentem inquantũ eius pctã sufficienter puniuntur in xp̃o capite suo: qui offert seipsum et passionẽ suã pro pctis penitẽtib⁹ ⁊ summa mia seruať erga eũdem peccatorem: inquantum per merita passiõis xp̃i remittiť ipsi pena eterna et omẽ debitũ ⁊ dať ipsi gloria eterna quã nõ meretur: et sic passio xp̃i impleuit et cõtinue adimplet diuinã pr̃is volũtatem adequando miam ⁊ iusticiã ⁊ econuerso. B ¶ Scḋa cõclusio ꝙ necesse fuit xp̃m pati vt confirmaret testm̃ vetus. Ad cuius intellectũ est notãdũ ꝙ testm̃ dr de testor testaris: qḋ idẽ est qḋ cõfirmare ⁊ ratificare: ⁊ ideo iurisperiti dispositionẽ bonoꝝ confirmatã per vltimã volũtatem testatoris appellant testm̃ dicẽtes: ꝙ testm̃ est vltima voluntas testatoris. i. dispositio bonoꝝ ꝓprioꝝ ꝑ vltimã volũtatẽ testatoris cõfirmata. vltima aũt voluntas testatoris dr illa q̇ per mortẽ eius terminatur: et sic sola testatoris mors est illa q̇ ꝯfirmat testamẽtũ: qꝛ per totã vitã suã poterat testator mutare volũtatẽ ⁊ idõ nunq̃ dr veꝝ testm̃ nisi per mortem cõfirmatum: ⁊ hec est cã q̄re heres nõ accipit hereditatẽ nisi post mortẽ testatoris: qꝛ ante non erat ꝓprie testm̃ nisi quedã dispositio testamẽti: sed intm̃ dr testm̃ inquantũ expectať confirmari per mortẽ testatoris. Ex quibus ptz ꝙ duo sunt necessaria ad ꝑfectũ et verũ testm̃. primo dispositio bonoꝝ suꝝ hereditatis facta per testatorẽ. Secundo cõfirmatio facta per mortẽ eiusdẽ: qꝛ necesse est vt mors testatoris intercedat. vt inquit aplš ad hebre. viij. qꝛ aliter testm̃ non esset validũ: nec confirmatũ: ⁊ ideo cũ tota scriptura legis et prophetarũ dicať testm̃ dei: sequiť ꝙ nõ poterat dici verũ testm̃ dei nisi inquantũ deus erat moriturus et cõfirmaturus illud suũ testm̃ per mortẽ suã ⁊ ꝑ cõsequẽs necesse erat deũ mori vt cõfirmaret suũ testamentũ morte intercedente. alr̃s eius testamẽtum fuisset irritũ ⁊ nõ validũ: sed qꝛ deus est immortalis et impassibilis ſm suã essentiã: ideo erat necessarium

cessē vt assumeret humanā carnē in qua posset mo
ri et pati ad confirmandū testm̄ vt postq̄ nō po-
terat mori: nec pati in natura posset pati in perso
na: et sic p3 qualiter deus erat de necessitate icar
natus et moriturus: vt cōfirmaret suū antiquū
testm̄: ⁊ sic per multas figuras patriarchaꝝ ⁊ va-
ticinia ꝓphetaꝝ ꝓmiserat in suo testō venire in
carne ⁊ se moriturū vt ꝯfirmaret suū testm̄. ⁊ nō so
lū ꝓmisit se moriturū ⁊ ꝯfirmaturū testm̄ q̄cunq3
morte: sed per suū sanguinē debebat ipsum cōfir-
mare. vnde legit̄ Exo. xxiiij. q̄ moyses accepit vo-
lumē legis ⁊ cōgregatis filijs israel legit eis oēs
sermones dn̄i: qui responderūt ⁊ dixerūt. Oīa que
locutus est dn̄s faciem⁹: ⁊ erim⁹ obediētes. Moy
ses vō occidit. xij. vitulos: ⁊ assumpto sanguine in
crateribus effudit medietatē sup altare. ⁊ alterā
medietatē sup ppl'm dicēs. Hic est sanguis fede-
ris: qd̄ pepigit dn̄s vobiscū sup cūctis sermoni-
bus his. Ex quibus vbis ostenditur q̄ illud testm̄
dei nō poterat nisi per sanguinē ꝯfirmari hoc idē
p3 zacha. ix. vbi dicit ꝓpheta. Letare filia syon
ecce rex tuus venit iustus ⁊ saluator. Ipse pauper
sedens sup asinā ⁊c. Et cōuersus ꝓpheta ad xp̄m
futurū saluatorem dicit. Tu quoq3 in sanguine te
stamenti tui eduxisti vinctos de lacu: vbi nō erat
aqua. Ex quibus p3 q̄ xp̄s deus factus hō p mor
tem ⁊ sanguinē debebat cōfirmare suū testm̄. ⁊ id
dicit ap'ls ad heb. ix. q̄ xp̄s no. testa. mediator est.
Ut morte intercedēte redēptione inuenta repro-
missionem accipiant qui vocati sunt eterne here-
ditatis: et sic ꝓbat ap'ls q̄ illud testm̄ nūq̄ fuit ra
tum et cōfirmatū nisi per mortē xp̄i testatoris: et
ideo fideles vet. test nō potuerūt accipere repro-
missiones: nisi nobiscū. Ex quibus oībus patet q̄
passio xp̄i fuit necessaria: vt vetus testm̄ dei cōfir-
maret̄. C ¶ Tertia cōclusio q̄ necesse fuit xp̄m
tale genus mortis pati vt verificaret totam scri-
pturā legis ⁊ ꝓphetaꝝ. Pro declaratiōe aūt ⁊ re-
probatione huius conclusionis est aduertendū.
Sicut dictū fuit sup psal. xxxix. Et in tractatu cō-
tra iudeos questiōe pria ⁊. ij. ⁊. iij. q̄ tota lex moysi
data fuit in signū ⁊ figurā futuroꝝ. Et totum resi
duū scripture veteris testi sunt quedā ꝓmissiōes
et vaticinia futuroꝝ bonoꝝ de xp̄o ⁊ ecclīa: vt ibi
ꝓbatum fuit per sacras scripturas. Nā circūcisio
data fuit in signū federis ⁊ sabbata ⁊ sacrificia i
fedus signūq3 ꝑpetuū. Sed tā signū q̄ figura est
relatiuū. Nā signa alicuius signati signū ⁊ figura
alicuius figurati figura. Itē ꝓmissio alicuius ꝓ-
missi boni ꝓmissio. Et prophetia alicuius rei fu-
ture prophetate prophetia. ⁊ sic tota lex vetus et
ꝓphete erāt signa futuroꝝ. ⁊ per ꝯñs nō poterāt
verificari nisi per aduentū illoꝝ bonoꝝ que p illa
signa fuerāt figurata ⁊ significata: ac ꝓmissa: aut
vaticinata. Aliter oīa signa ⁊ figure ⁊ ꝓmissiōes ⁊
vaticinia manerēt falsa ⁊ irrita ⁊ vana. vn̄ q2 oīa
sacrificia veteris legis nō erāt: nec fiebāt grā sui
nisi inquantū figurabāt ⁊ significabāt passionem
xp̄i: ⁊ nō fiebāt nisi in signū ⁊ figurā eius: ideo erat
necesse vt per verā ⁊ realē passionē xp̄i verificaren
tur. aliter oīa fuissent signa falsa ⁊ vana. Vn̄ sicut
testm̄ vetus fuisset irritū ⁊ vanū nisi fuisset confir
matū per mortē xp̄i testatoris vt supradictum est:
ita pariter tota scriptura legis ⁊ ꝓphetarum quo
ad signa ⁊ ꝓmissiones ⁊ vaticinia māsisset falsa ⁊
mendax nisi fuisset per mortē xp̄i verificata ⁊ im-
pleta per xp̄m et legē euāgelicā: ideo sicut nouū
testm̄ nihil aliud est nisi cōfirmatio et ratificatio
ve. test. ita pariter nihil aliud est nisi veritas legis
et ꝓphetaꝝ. Unde sicut tota scriptura legis ⁊ ꝓ-
phetarū dicebat̄ testm̄ dei: inquantū erat ꝯfirmā
dum per mortē xp̄i testatoris: ita eadē scriptura
dicebat̄ signū federis inquantū erat verificanda
per eandē xp̄i passionē: ⁊ ideo dr̄. Joan. j. q̄ lex per
moysen data est: grā aūt et veritas per xp̄m facta
est. Ideo dixit et saluator. Mat. v. Nō veni solue
re legē: sed adimplere: iota vnū: aut vnus apex nō
preteribit a lege donec oīa fiant. Itē mat. xxvj. Fi
lius hominis vadit sicut scriptū est de illo. Item
Joan. xix. Oīa hec facta sunt: vt adimplerent̄ scri
pture ꝓphetaꝝ: hoc idem dicit saluator Joan. v.
Scrutamini scripturas: q2 ipse testimoniū perhi-
bent de me. Si crederetis moysi crederetis forsitā
et mihi. Moyses eīm de me scripsit. Iō etiā dr̄ Lu
ce vlti. q̄ xp̄s incipiēs a moyse ⁊ ꝓphetis interp̄-
tabat̄ illis duobus discipulis oīa que de eo scri-
pta erāt ⁊ postea dixit oībus discipulis in cenacu
lo cōgregatis. q̄ oportebat impleri q̄ scripta erāt
in lege ⁊ ꝓphetis et psalmis de me. Ex quib⁹ p3
q̄ necesse fuit xp̄m pati vt verificaret̄ tota scriptu
ra legis ⁊ ꝓphetaꝝ. Eo q̄ xp̄s erat terminus ⁊ fi-
nis: ⁊ veritas eoꝝ. E ¶ Ex oībus supradictis se
quit̄ q̄ oēs scribe ⁊ pharisei et iudei moderni qui
eos sequūtur falsificarūt ⁊ falsificāt scripturā le-
gis et prophetaꝝ negādo xp̄m esse verū messiā in
lege promissum: ⁊ negādo et contēnendo legē euā
gelicā cū xp̄s fuerit eius verificator. ⁊ lex euāgeli-
ca sit veritas totius scripture legis et prophetaꝝ.
et xp̄s fuerit cōfirmator veteris testi per suā mor-
tem ⁊ passionē ⁊ sic etiā negādo xp̄m faciūt men-
dacē deū ⁊ totā legem et prophetas. De quibus
ait dn̄s Hiere. xxxj. Irritū fecerūt testm̄ meū. Itē
sequitur q̄ oēs iudei a passione xp̄i vsq3 ad pn̄s
xp̄s obstinati et xp̄m negātes sunt heretici in scri
ptura legis et prophetarū hoc probat̄. nam oēs
illi qui cū pertinacia deuiant a veritate sacre scri
pture. et negantes eius veram intelligentiam et
asserunt aliquid quod est contra legem dei: sunt
heretici. Sed omnes iudei moderni sunt huiusmo
di. igitur sunt heretici: maior est nota: minor ꝓ-
batur. Nam christus est veritas et finis legis ⁊ ꝓ
phetarum: ergo negando christum et legem euan
gelicam negant veram intelligentiam legis ⁊ ꝓ-
phetarum. et asserunt pertinaciter oppositum ve
ritatis: expectando messiam temporalem futurū
qui temporaliter liberet eos. Et sic contēnunt bo
na vera spiritualia propter falsa temporalia: ⁊ sic
irrisores sunt legis et contemptores dei et bono-
rum suorum in lege promissorum. Et sunt menda
ces et falsificatores sacre scripture. et blasphemi
facientes deum mendacem in dictis et promis-
sis et reuelationibus suis factis patriarchis et
prophetis. Prout plenius fuit declaratum in
tractatu contra iudeos in fine. B ¶ Qua

cōclusio φ necesse fuit christum pati vt pro nobis solueret omne debitū.scꝫ pro omnibus p̄sentibus preteritis ⁊ futuris. Ad cuius intellectū est aduer/tendū ꝑut dictū fuit super psal.xxix. Et cōtra iu/deos questiōe .f.φ cum totū gen⁹ humanū fuisset obligatū in adam ad eternā seruitutē sub potesta te diaboli per nulluꝫ p̄ciū tēporale et terrenū ⁊ fi/nitum poterat redimi ⁊ liberari a tali debito ⁊ ser uitute. Et hec fuit causa quare nec sacr̄a:nec sacri ficia:nec oblatiōes poterāt de se liberare hoīem a pctō:nec soluere sufficiēs precium pro debito. Unde ibi fuit ꝓbatum qualiter circūcisio nō po/terat liberare ab originali culpa: et ratio est ista. Nam in circūcisione solū dabat ille modicus san guis effusus et illa pellicula abscisa:q̄ erat vilior pars totius corpis sed nūφ pars pōt redimere to tum:nec pars corpalis poterat redimere animaꝫ cum in se nō cōtineret preciū equale: qꝛ omne qd̄ redimit̄:equali vel maiori p̄cio redimit̄:⁊ sic nūφ corpus nec pars eius poterit redimere aīam nec totū hoīem. Itē totus ille puer qui circuncidebat̄ erat immūdus quo ad corp⁹ ⁊ aīam:ergo illa par ticula sanguis et pellicule ita erat imunda ⁊ pctō et seruituti subiecta sicut totus homo: ⁊ per conse quens nō erat deo acceptabile preciuꝫ ad mundā dum et liberandū totum hoīeꝫ:et ideo oportebat offerri aliquē hoīnē mundū ⁊ liberū ab oī pctō et nō obnoxiū pctō primorū parentū: nec in natu ra:nec in persona:q̄ quidē homo ptineret in se pre cium mundū:et infinitū:qui nō solū offerret par/tem sui:sed se totū:vt totum hoīem redimeret ⁊ li/beraret a seruitute ⁊ morte pcti:immo ab vtraqꝫ morte:scꝫ corpis ⁊ aīe:et talis fuit solus xp̄s deus et hō iustus ⁊ innocens nō obligatus in adā ꝑut sepius dictū est:⁊ ideo illa circūcisio ⁊ modic⁹ san guis: et pellicula carnis nō dabatur in p̄ciū suffi ciens ꝑ illo puero:sed in signū precij futuri ꝑ xp̄m in cruce soluēdi. Sicut qn̄ q̄s emit domū aut agrū ⁊ nō soluit preciū:sed solū dat denariū in signum precij ꝓmittēs soluere p̄cium post annū: ita pari ter faciebāt fideles vete.testa.in illa circūcisione quia nō illum modicū sanguinē insolidū preciuꝫ ꝑ illo puero:sed in signū precij futuri soluēdi per xp̄m inquātum ꝓmittebāt deo pr̄i soluere p̄cium sufficiēs per passionē xp̄i:⁊ sic liberabat̄ ille puer a seruitute pcti:et iō ille puer nō liberabat̄ a pec/cato p̄cise per illā circūcisionē.sed per fidē xp̄i fu/turi sub qua fide dabatur et fiebat illa circūcisio: qꝛ illa circūcisio nō erat nisi signaculū fidei vt pro bat apl̄us per totā epistolā ad Ro.et gala.⁊ Heb. Item adhuc datur aliud exēpluꝫ magis accōmo/datum huic casui vnde consuetudo est inter viros belligeros:φ si q̄s capt⁹ in bello sub fide ꝓmittit dn̄o suo soluere intra certum tēpus preciū redē/ptionis in cuius fidei signū et arrā dat anulū suū φ ille seruus dimittatur sub tali fide et signo vsqꝫ ad tēpus solutiōis pretaxatū. Tunc manifestum est φ ille seruus captus non dimissus est:nec libe/ratus a seruitute propter anulū:sed propter fideꝫ promissam. Nec ille anulus fuit datus in preciuꝫ sed in signum precij soluendi. Nec ille liberat⁹ est propter anulum:sed propter precium sub fide ꝓ/missum:ita ergo pariter fideles vete.testa.in illa circūcisione dabāt illam pelliculam preputij cir/cularem factā ad modum anuli:quam non dabāt in precium solidum:sed in arram et signū precij fu turi soluendi per christū. Et sic dabant etiā illum modicū sanguinem in signuꝫ et arram sanguinis christi effundendi in cruce:et sic fiebat illa circun/cisio sub fide et protestatione soluēdi per christū: et sic pro tunc sub tali fide liberabantur fideles ve teris testamēti a seruitute peccati et pena inferni ex quibus patet φ sicut nec illa pellicula circula/ris et anulata:nec ille modicus sanguis erat pre/cium redēptionis illius circuncisi: sed signū fidei ⁊ arra futuri precij ⁊ sanguinis christi in precium effundendi:ita ille circuncisus nō liberabatur tūc per illam circuncisionē: sed per fidē xp̄i futuri sub qua fiebat illa circuncisio. Cuius fidei illa circun cisio erat signaculū. Ut probat apostolus ad Ro. iiij.⁊ ad Gala.per totuꝫ. vbi probat apostolus φ sacramēta ⁊ opera veteris legis non iustificabāt nec liberabāt per se hominem a seruitute peccati sed per fidem xp̄i futuri. Cuius erant signaculū ⁊ sub qua fide fiebant. Et sic est dicendū de omnib⁹ sacrificijs ⁊ holocaustis que offerebant̄ pro pec/cato actuali:qꝛ non offerebātur in precium: sed in signum futuri precij:inquantū erāt figura ⁊ signū passionis christi:qꝛ de se non poterāt liberare ho minem cum in se non continerent sufficiēs preciū: sed intantū liberabat de presenti:inquantū dabā tur in signum precij futuri cum fide ⁊ protestatio/ne soluendi sufficiens ⁊ perfectū preciuꝫ per pas/sionem christi:⁊ sic tam circūcisio φ sacrificia fie/bant in signum federis: immo fuerunt data in si/gnum federis.vt patet Gen.xvij.⁊ per totum leui ticum. Secus autem est de sacramētis noue legis que realiter continent de presenti virtutē passiōis christi quod est preciū sufficiens: ideo de presenti illico iustificabant ⁊ liberant a peccato ⁊ efficiunt quod significant:⁊ ideo fuit necesse christū venire in carneꝫ ⁊ pati tale genus mortis:vt solueret pre cium solidum ⁊ sufficiens pro omnibus fidelibus veteris testamenti qui dederant signuꝫ precij per circuncisionē ⁊ sacrificia ⁊ oblationes:qꝛ non solū circuncisio ⁊ sacrificia: sed etiam oblationes. que fiebant a fidelibus in.j.⁊ ij.etate erant signacula fidei christi futuri:⁊ dabantur in signum precij fu turi soluēdi per christū in cruce:⁊ ideo fuit neces/se vt christus solueret illud preciū pro omnib⁹ il/lis in cruce:⁊ non solū pro illis: sed omnibus pre/sentibus ⁊ futuris.vt patet per totam epistolā ad Ro.immo per totam doctrinā apostolicā:qꝛ illud preciū fuit ⁊ est maius oīn̄i debito.vt supradictū est per Augustinū.ideo dicit Augu.super psalmo xxj.sermone.ij. Ecce christus passus est: ecce mer/cator ostēdit merces suas:ecce preciū qd̄ dedit:ec/ce sanguis eius fusus est:in sacco ferebat preciuꝫ: ꝑcussus est lācea:scissus est saccus ⁊ emanauit pre ciū orbis terrarū. Ex quib⁹ oibus pꝫ φ necessaria fuit passio xp̄i ad soluēdū oē debitū:⁊ ad liberādū totū gen⁹ humanū a seruitute pcti: ⁊ iō qꝛ iam so/lutum est in cruce preciū ꝑ preteritis: ⁊ collatū sa cramētis noue legis ꝑ futuris dicit xp̄s i hoc cātī

cor iā messui myrrhā meā τ comedi fauū comedite
et satiamini. Bibite τ inebriamini: quasi dicat. q:
iā solutū est p̄ciū τ iā sacramēta cōtinet ipsum i se
virtualiter et realiter. C ¶ Quinta conclusio: ꝙ ne
cessaria fuit passio xp̄i ad purgandū τ mūdanduꝫ
hominē a macula τ sorde peccati. Ad cuius itelle/
ctū est notandū: ꝙ totū genus humanū ex peccato
primoꝝ parētū nō solū fuit deditū i seruitutē sub
potestate diaboli: sꝫ etiā fuit infectū i carne: τ oia
macula pcti. τ ideo nō solū idigebat redimi, ab il/
la seruitute τ soluere p̄ciū ꝓ debito ꝑ passioneꝫ
xp̄i: ꝓut dictū est sed etiā indigebat mūdari τ pur
gari a macula oīs pcti: vt posset deo recōciliari.
Et ideo ex latere xp̄i nō solū exiuit sanguis i p̄ciū
nr̄e redemptionis sed etiam aqua in ablutionem
peccatoꝝ. vt patet Jo. xix. Et sic ex passiōe xp̄i col
lata fuit virtus baptismo τ penitētie τ extreme vn
ctioni τ ceteris sacramentis non solum ad cōferē
dam gratiam: sꝫ etiam ad abluēda pctā. q̄ quideꝫ
ablutio fit per ecclesiastica sacramenta. Ex quibꝰ
pꝫ qualiter necessaria fuit passio xp̄i ad purgāda
τ abluēda pctā per sanguinem eius: vt demōstrat
aplus ad hebre. viij. τ. ix. τ. x. Ideo dr̄ apocali. p̄mo
ꝙ xp̄s dilexit nos τ lauit nos a pctis nostris in san
guine suo. A ¶ Sexta conclusio: ꝙ necesse fuit chri
stū pati tale genus mortis vt passio eius esset me
trum τ mensura oim virtutum τ exēplū patientie i
oibus aduersitatibus. Ad cuius intellectuꝫ est no
tandum secundum eusebium τ Augustinū ꝙ ante
mortē τ passionē xp̄i et cognitionē euāgelij pauci
audebāt aggredi mortem τ tormēta pro veritate τ
iusticia defendenda. et multi deficiebāt in tolerā/
dis τ perferendis aduersitatibꝰ τ tribulationibꝰ:
immo multi reges τ principes τ imꝑatores ꝓcura
uerūt sibi mortē τ occiderūt seipsos: nō valētes mi
serias huiꝰ mundi patiēter tolerare: vt patꝫ de ne
rone: τ domitiano: τ catone et hānibale: τ lucretia
et cleopatra: τ multis alijs qui seipsos occiderūt.
imo ipse cesar desperās de victoria seipsuꝫ voluit
interimere ꝓpe ilerdā vt iquit lucanꝰ. τ hoc accide
bat q: nō habebāt speculū nec exēplū patiētie de
aliquo iusto τ summo viro nec expectabāt futuraꝫ
felicē vitā. Sed postꝙ̄ principes mūdi venerunt ad
fidem xp̄i τ cognitionē legis euāgelice nō legimꝰ
aliquem regem nec pricipē fidelem sibi cōsciuisse
nec itulisse mortē: nisi quosdā maniacos τ freneti
cos cuius ratio est. nā q̄n aliqꝫ fidelis cuiuscunqꝫ
cōditiōis τ dignitatis sit laborat i aliq̄ aduersita
te aut ꝑsecutiōe τ infirmitate: ilico recurrit ad pas
sionem xp̄i: τ legē euangelicā. τ imputās illas per/
secutiōes τ aduersitates ꝓuenire ex pctis suis pa
tienter tolerat illas. τ inspiciēs in passiōe xp̄i qui
plura pro nobis passus est iā ampliori patiētia ꝑ
fert eas: τ sic ex passione xp̄i habēt rei τ pctōres vn
de agant penitētiā: τ miseri vnde habeāt patien/
tiam: τ iusti vnde perferāt martyriū ꝓ veritate fidei.
vnde nullū genꝰ aduersitatis q̄s pōt pati. q̄n xp̄s
illud fuerit passus. Et sic ex speculo passionis xp̄i
habet vnusquisqꝫ vn patiēter cōsoletur. vn̄ ait Augꝰ
sup Job. exponēs illō. dabāt ei alapas: sic iplebat
qd̄ de se dixerat xp̄s. Sic martyres iformabant ad
oia: que ꝑsecutores ibi iussisset facere ꝑferēda: sic re/
gnū qd̄ de hoc mūdo nō erat suꝑbū mūdū nō atro
citate pugnādi sed patiendi humilitate vincebat
Sic illud granū multiplicandū seminabat horri
bili cōtumelia: vt mirabiliter pullularet in gloria
Item idem Aug. de verbis apl̄i sermone. xv. Si in
te fuerit charitas cōmunicabis passionibus xp̄i:
et verus martyr eris traditus est ille excelsus: per
quē oīa facta sunt i opprobriū hominū τ abiectio
nem plebis τ cōtumelias et flagella i mortē: τ do
cuit nos exēplo passionis cū quanta patientia in
ipso ambulemus: firmauit nos exēplo sue resurre
ctionis: q̄d ab illo patiēter sperare debeamꝰ. Iteꝫ
idē Augu. sup psal. lxi. Eya fratres opus erat san
guine iusti ad delēda peccata τ cyrographū pctō
rū nostroꝝ. Opus erat exēplo patiētie τ humilitatis
opus erat signo crucis ad diabolū τ āgelos eiꝰ de/
bellandos: opꝰ erat passiōe dn̄i: q: redēptus est or
bis: quāta bona egit passio xp̄i: τ tamē passio iusti
huiꝰ nō esset nisi iniqui deū occidissent. Ex supra
dictis oībꝰ pꝫ qualiter talis passio xp̄i fuit neces
saria ꝓ audacia τ fortitudine martyrū τ ad exem/
plū patientie miserorū: τ vt esset mensura oim. vir
tutū vt iusti sequerent agnū quocūqꝫ ierit per imi
tationē. B ¶ Septima cōclusio ꝙ passio xp̄i fuit
necessaria nō solum ad redimendū totuꝫ hominē
sed etiā ad recuperandū regnum celoꝝ pro mem/
bris xp̄i. Prima pars est probata per supradicta.
Scd̄a vero ꝓbatur: nā ꝓpter trāsgressionē primo
rum parentū non solū fuimus priuati illa habita
tione terrestris paradisi de qua illi fuerūt electi τ
exules: sed etiā fuimus priuati futura felicitate τ
possessione regni celoꝝ: ad quā τ ipsi posteri eoruꝫ
fuissent trāslati post longū tempus si in illa iusti/
tia originali stetissent: qd̄ regnū celorū nō potuit
recuperari ꝓ nobis nisi infinito p̄cio passionis et
resurrectiōis xp̄i: vt inquit Aug. Ideo dicit salua/
tor ante passionē suā. Uado vobis parare locū vt
edatis et bibatis super mēsam meā in regno meo
Lu. xxij. Item Lu. xxiiij. q: sic oportebat xp̄m pati
et resurgere a mortuis tertia die: τ ita intrare i glo
riam suā. Item Johā. xiiij. Nō turbetur cor vestrū
necꝫ formidet: q: vado parare vobis locum: et si
abiero τ p̄parauero vobis locum. iterū veniam et
accipiam vos ad meipsum: vt vbi sum ego: et vos
sitis. Ex quibus patet ꝙ necessaria fuit passio xp̄i
vt per eam christus emeret celum: et nobis ibi lo/
cum prepararet. C ¶ Octaua conclusio ꝙ neces
se fuit christū pati tali genus mortis et passionis
vt non solum potentia sed iusticia diabolus vince
retur. Ad cuius intellectū est notāduꝫ ꝙ diabolus
non tenebat nec possidebat hominē sub sua potē
state tanꝙ̄ dominus aut iudex: nec tanꝙ̄ creditor
sed tanꝙ̄ incarcerarius et tortor et lictor τ execu/
tor diuine iusticie. Et ideo p̄cium redēptiōis non
erat soluendū diabolo: sed deo patri cui facta fue
rat iniuria τ inobediētia. Et sic diabolus executor
est diuine iusticie q̄ sp fuit amator et cupidꝰ dn̄ij
et potētie tenebat hoīem incarceratū sub sua po
testate q̄si tyrānice donec solueret τ redderet pre
ciū redēptiōis deo patri: et fieret iusta τ sufficiēs
punitio τ iusticia. de hoīe ne sūma iusticia dei ma/
neret lesa τ violata: sed integra τ satisfacta.

venit xp̄s in carnē:ꝛ pr̄ posuit in eo iniq̄tates oīꝫ
nr̄oꝝ ꝛ xp̄s passus est ꝛ vulnerat⁹ ꝑpter pctā nr̄a
et attritus ꝑpter scelera nr̄a ꝛ ꝑcussus ꝑpter sce/
lus ppl̄i dei ꝛ languores nr̄os ip̄e tulit:ꝛ dolores
nr̄os ip̄e portauit:intm̄ ꝙ liuore ei⁹ sanati sum⁹ ꝛ
liberati.vt pꝫ Esa.liij. Et sic in xp̄o capite nr̄o pu
nita sunt oīa pctā nr̄a:ꝛ satisfacta iniuria dei ꝛ re
integrata iusticia:ꝛ xp̄s soluit sufficiens precium
deo pr̄i pro toto gn̄e hūano ꝓut supradictū est.ꝛ
per ɔ̄ns xp̄s iuste abstulit ꝛ repetiuit predā a dia/
bolo:qui eā torquebat ꝛ tyrannice possidebat:sed
qꝛ diabolus tentādo hoīem ꝛ precipitādo ipsum
in pctm̄ dr̄ victor:et tanq̄ victor ꝛ triūphator pos
sidet ip̄m:iō qn̄ ꝑpter passionē xp̄i fuit ipsi hō ab
latus:tūc diabolus dicit⁹ fuit victus ꝛ debellatus
qꝛ ipsi fuit ablata preda quā diu possederat sub
seruitute. Sed postea magis fuit victus ꝛ debel/
latus:qn̄ in virtute passionis iesu fuit de ppl̄o gē
tili eiectus ꝛ ꝓpulsatus. Et sic etiā quotidie dia/
bolus vincit̄ qn̄ per pn̄iam a pctōribus quos sub
seruitute pcti possidebat eijcitur. Sꝫ qꝛ totū h̄ fa/
ctum est:ꝛ fit in virtute passionis xp̄i per quā fctā
fuit nr̄a iusticia ergo sequit̄ ꝙ per iusticiā et ex iu/
sticia tūc fuit victus et debellatus diabolus:ꝛ ꝑ
eandē iusticiā quotidie vincit̄ et debellat̄. Ex quo
pꝫ ꝙ necessaria fuit passio xp̄i:vt diabolus ama
tor potētie vinceret̄ iusticia:quā semp impugna/
uit prout dicit Aug. L ¶ Sed est aduertendum
s̄m Aug. in enchiridiō ꝙ quasi oīa pctā fuerūt an
nexa pctō primoꝝ parentū.nam ibi fuit furtuꝫ:qꝛ
rapuit fructū ꝓhibitū ab arbore. Scdō ibi fuit sa
crilegiū ꝛ blasphemia:qꝛ voluit vsurpare deitatē
credēdo serpenti qui dixit. Eritis sicut dij.ꝛ ꝑ ean
dem rōnē cōmisit crimē lese maiestatis adā. Itē
cōmisit homicidiū:qꝛ seipsum ꝛ totū genus hūa/
nū in mortē precipitauit.ꝛ ideo xp̄s vt sufficienter
totū pctm̄ primoꝝ parentū expiraret ꝛ oīa pecca
ta futuroꝝ in ipso punirentur:ꝛ pro oībus satisfa
ceret fuit flagellatus vt latro pro oībus latroni/
bus. Et cōsputus et alapis cesus pro oīb⁹ sacrile
gis et blasphemis et spinis coronatus pro oībus
superbis ꝛ vsurpatoribus regie maiestatis:et fuit
suspensus et mortuus in cruce pro oībus homici
dis penitentib⁹.et sic pꝫ qualr̄ xp̄s sufficiēter sa/
tisfecit pro pctis oīm p̄teritoꝝ ꝛ futuroꝝ: iō iuste
potuit eos liberare de ptāte diaboli q̄ per talē iu
sticiā māsit victus et debellat⁹:et xp̄s māsit victor
et triūphator. A ¶ Nona ɔclō ꝙ ordo nr̄e redē/
ptiōis fuit necessarius necessitate congruētie ad
vincendā astutiā diaboli Ad cuius intellectū est
aduertendū s̄m Aug. in quodā sermōe de passiōe
et cruce dn̄i ꝙ xp̄s eundē ordinē seruauit in nr̄a re
dēptione:quē tenuit diabolus ɔ̄ prios parētes ꝛ
posteros suos. Et sic xp̄s nō solū vicit diaboli po
tentiā:sed etiā eius astutiam:vn̄ diabolus tenuit
hanc astutiā ad tētandū primos parētes. Nā pri/
mo cepit formā serpētis sub q̄ forma latebat ve/
nenū sathanicuꝫ. et venenoso sibilo insufflauit in
fructū ꝓhibitū et infecit eū. ꝛ tūc ostēdit mulieri
pomū exteri⁹ pulchrū ꝛ suaue ad vescenduꝫ sꝫ int⁹
mortifero veneno infectū ꝑsuadēdo vt comederet
cū viro suo. Et ideo ilico cū comederēt fuerūt in

fecti et sauciati in carne vulnere inordinate cōcu/
piscētie:et in aīa vulnere pcti:quā quidē corrupti
onē carnis ꝑ libidinosā gn̄ationē trāsmiserūt in
oēs posteros. Ex cui⁹ carnis libidinose cōtactu si
ue cōsortio vnaqueq̄ aīa trahit culpā originalē:
et ex cōsensu cōcupiscētie volūtas cōtrahit pctm̄
actuale.et sic diabolus sub tali astutia infecit et si
bi subiugauit totū genus hūanū vt inquit aug.et
iō fili⁹ dei toti⁹ gn̄is humani prudēs et sufficiēs
reparator et restaurator et cōtra diabolū triūpha
tor eundē ordinē seruauit in nr̄a redēptione. Naꝫ
sicut diabolus accepit formā serpētis sub q̄ late/
bat venenū sathanicū et hamus fraudulētus q̄si
sub esca ad decipiendū ꝛ vincendū hoīem:ita xp̄s
per oppositū assumpsit formā hoīs sub q̄ latebat
antidotū salutis:et hamus deitatis ad decipien/
dū et vincēdū diabolū. Et sicut diabolus serpēs
antiquus insufflauit in illū fructū suū venenū:ꝛ in
fecit ipsum. Ita spūsctūs insufflauit in illā hūa/
nitatē assūptā spm̄ sapie ꝛ itellect⁹ sctificauit illā
hūanitatē et gratificauit: vt eēt ille hō plen⁹ oīs
gr̄e:de cui⁹ plenitudīe oēs accipim⁹. Et sic sicut p̄
mi parētes comedendo de illo fructu ꝓhibito et
venenato ilico fuerūt corrupti ꝛ sauciati in corꝑe
et aīa incurrētes sn̄iam duplicis mortis. Ita per
oppositū cōedētes istū fructū salutiferū q̇ est xp̄s
oēs in illo morbo sanant̄:ꝛ ab illa morte sibi ꝑpe/
trata viuificant̄. Itē sicut p̄mi parētes ɔ̄ p̄ceptū ꝛ
volūtatē dei extenderūt manū ad lignū ꝛ rapue/
rūt fructū et gustātes fuerūt iterfecti ꝛ ꝑ gn̄atio/
nē īfecerūt oēs posteros. Ita pariter xp̄s vt expia
ret scelus eoꝝ extēdit man⁹ ꝛ brachia sua ad arbo
rem ꝛ lignū crucis et inde collegit ꝛ gustauit ama
ros fruct⁹ passionis qui quidē fruct⁹ lꝫ sibi fuerūt
amari:tn̄ nobis fuerūt dulcissimi. Et iō oēs fide/
les comedētes de fructu passiōis quē nobis por/
rexit xp̄s sanant̄ a morbo cibi ꝓhibiti:quē diabo
lus porrexit p̄mis parētibus:et ex ɔ̄sequēti oībus
suis posteris. Itē sicut diabolus īsufflando super
cibū ꝓhibitū ītulit ꝛ infixit in eo illud venenum
mortiferū ad inficiendū p̄mos parētes et ex cōse/
quēti totū genus hūanū:ita pariter xp̄s insuffla/
uit in septē ecclīastica sacr̄a infundēdo v̄tutē sue
passionis tāq̄ medelā et antidotū salutiferū ad
sanādos oēs fideles a morbo et veneno illius ci/
bi ꝓhibiti. Itē sicut adā trāsmisit venenū et pctm̄
suū ī oēs posteros filios suos ꝑ libidinosaꝫ ꝛ car
nalē gn̄ationē:ita pariter xp̄s trāsmisit v̄tutem et
merita sue passiōis in oēs fideles filios adopti/
uos ꝑ baptismalē ꝛ sctificantē regn̄ationē. Ex q̇/
bus oībus pꝫ ꝙ xp̄s in ordine nr̄e redēptiōis nō
solū vicit potētiā diaboli ꝑ iusticiā:sꝫ ēt vicit ei⁹
astutiā ꝑ ɔ̄triam dispositionē:hunc ergo ordinē et
dispōnem vult explicare in ꝑsona xp̄i salomon in
hoc sexto cātico cū dicit. Surge aquilo ꝛ veni au/
ster et perfla hortū meū.i.veni ꝑsecutio iudeoꝝ et
tormenta ministroꝝ prelati:ꝛ veni tu auster.i.vo/
lūtas pr̄is et ꝑfla et agita corpus meū per passio
nem et mortē vt fluant aromata et merita per vul
nera flagelloꝝ et clauorū ꝛ lācee ad complendaꝫ
omnem iusticiam et sananda vulnera peccatoruꝫ.
Et sicut serpens antiquus insufflauit in fructum

pro bibitū: vnde fluxit venenū ad inficiendū totū
genus hūanū. Ita in aqlo & auster insufflate hortū
corpis mei: vt fluāt ex eo aromata xpiane redem/
ptionis & salutis ad fugādū illud venenū pctōꝝ.
Et subdit iaz veni in hortū meū. s. in hortū passio
nis & crucis: & iā messui myrrhā sacroꝝ ex arbore
crucis: & iā gustaui & comedi fauū passiōis cū mel
le & bibi vinū cū lacte, passiōis quā myrrhā & fauū
cū melle & vinū cū lacte imisi & trāsfuli, in ecclasti
ca sacrā ad sanādos & reficiēdos & alēdos fideles
suos vos amici fideles venite ad me p fidē & comedi
te & saturami ista myrrha & fauo cū melle sacroꝝ
& bibite & inebriami isto vino cū lacte & satiami ▪
sanabimi ab ifirmitate & recupabitis vitā p grāz:
q: lz ego dormiā in cruce: tn̄ cor meū vigilat i vr̄a
redēptione: & sic pz qlr passio xpi vicit astutiā dia
boli. Jō dicit aug. in sermōe vni⁹ martyris: q̄ forti
tudo draconis ꝯ morte dn̄i q̄ serpētē suspēdit in li
gno. Triūphauit eni de morte quā diabolus ppi
nauerat p astutias suas hoi. Et cū exaltaret moy
ses serpētē in deserto in ligno: pplꝯ q̄ mordebaꝝ
a serpēte attēdebat serpentē & sanabaꝝ. Sic & mo
quēcūqꝫ momorderit astucia sathane ituearꝝ xpm
in ligno pendentē: ibi eni mors occisa est dn̄s sem
per viuit: sed vt occideret mortē vestit⁹ est morte.
Ex supradictis ergo pz qualr necesse fuit xpm pa
ti tale gen⁹ mortis: vt vinceret astutiaz diaboli et
maliciā ei⁹. ¶ Decia pclusio q passio xpi fuit ne/
cessaria ad roborādos & adequādos & cōdignifi/
cādos oēs act⁹ hūanos erga deū: vt eēnt fructife/
ri & digni grā in pn̄ti & glia in futuro. & ēt ad ade/
quādū oēs act⁹ humanos iter se siue erga pximū.
A ¶ Ad cuius intellectū est notandū bm aplm ad
Ro. viij. q passiōes. i. opatiões hui⁹ seculi nō sunt
cōdigne nec sufficiētes nec cōparabiles ad futu/
ram gliam que reuelabiꝝ in nobis: qd dupliciter
accidit. Uno mō rōne impfectiōis: q: nulla opa/
tio hūana pōt eē de se ita pfecta quin patiaꝝ ali/
quē defectū in aliq̄ circūstātiā p quē defectū illa
opatio nō est digna cōpari pmio celesti: vn̄ ieiu/
niū nr̄m nō pōt ita pfecte fieri quin in aliquo de/
ficiamus. Nā ieiuniū dz fieri cū patiētia & purita
te mētis & cū orōne et elemosyna: sz ipossibile ē ex
pte nr̄a qn deficiam⁹ in aliq̄ circūstātia. B ¶ Et
ita est dicēdū de orōne. q: nō fit cū sufficiēti feruo
re: sz cū aliq̄ vaga & ocula cogitatione admixta &
nō cū tota attētiōe: & ita ēt elemosyne nr̄e nō fiūt
sp cū intētiōe & largitate & deuotiōe. & sic de oibus
opatiōib⁹ q̄ sp patiunꝝ aliquē defectū: iō dr̄ Esa.
lxiiij. q oēs nos & iusticie nr̄e qsi pānus mēstruate
ppter qd nō sunt de se digne pmio eterno: nec suf/
ficiēter satisfaciūt pro pctis cōmissis & sic ppter
tales defect⁹ nō sunt cōdigne. Jtē scdo nō sunt cō
digne rōne valoris: q: quātuncūqꝫ sit pfecta bona
opatio nr̄a sp est finita & breuis: ergo de se nō est
tāti valoris vt posset satisfacere p debito infini/
to in ipo penitēte ad delēdā penā pcti ifinitā. C
¶ Et sic nulla pn̄ia iniūcta posset satisfacere pro
debito pcti: nec minus non posset sufficere bona
opatio ad premiū eternū ꝯsequēdū: q: ipsi nō pōt
cōparari in valore: de quo dr̄ p Esa. lxiiij. & Apo.
ad Cor. ij. q nec oculus vidit: nec auris audiuit,
nec in cor hoīs ascēdit q̄ pparauit deus diligēti/
bus se. ergo nulla opatio hūana de se est sufficiēs
ad satisfaciendū pro debito pcti: nec ad ꝯsequen
dā futurā gliaz cōdigna. Et iō ad pficiēdas opa/
tiones nr̄as et ad supplendū defectū eaꝝ & ad fa
ciendas ipsas cōdignas premio eterno et futura
glia fuit necessaria passio xpi que adeqt & ꝯdigni
ficat oēs opatiōes nr̄as. vn̄ applicata passio xpi
ieiunio nostro supplet oibus defectib⁹ eius et p/
ficit ipm et reddit ipsuz validū et cōdignū pmio
eterno: qn sumus in statu grē. Et sic est dicēdū de
elemosyna q̄ de se pui valoris est: sed addita xpi
passio facit illā validā et dignā pmio eterno & de
tur exēplū de anulo aureo vnius vncie q̄ de se vix
valet sex ducatos: sz si addaꝝ et celeꝝ in eo carbū/
culus reddit ipm magni pcij et valoris ad emēdā
vnā ciuitatē. A ¶ Sic ergo orō vl elemosyna nr̄a
de se pui valoris est: sed si applicenꝝ ipsi merita
passionis xpi faciūt ipsam cōdignā et validā ad
emēdū regnū celoꝝ. Un̄ est iterū aduertendū q ie
iuniū & orō et pegrinatio & labores & oīa opa que
xps fecit computātur in passiōe eius: q: tota vita
xpi fuit vnus actus passiōis & pn̄ie pro nobis cō/
tinuus & nō interpolatus put dictū fuit sup psal.
xxix. Et diceꝝ in sequēti qōne: q̄ quidē opa xpi nō
solū fuerūt facta ad delēda nr̄a pctā: sz etiā ad p/
ficiendas opationes nr̄as: et ad supplendū defe/
ctū earum. Nā xps ieiunauit vt pficeret & cōsecra
ret ieiuniū nostrū. Et peregrinatus est vt pficeret
nostras pegrinationes: et fecit elemosynas & opa
mie vt perficeret opa mie nr̄a: et suppleret defe/
ctus coꝝ: & faceret ea valida & cōdigna pmio eter
no. Ex quibus pz qliter passio xpi cōdignificat
et adeqt oēs nr̄as opationes erga deū. B ¶ Et
si queratur qūo passio xpi appliceꝝ opationibus
nostris: et reddat eas validas? Respōdetur q qn̄o
cunqꝫ homo fidelis efficitur membrum christi per
fidem charitate formatam: tunc in omnibus ope
rationibus suis participat passionem christi: q:
diligentibus deum omnia cooperantur in bo/
num: ad Roma. ix. et sic propter participationem
passionis omnia opera iustorum redduntur vali/
da et condigna: et ideo quilibet penitens aut iu/
stus in omnibus operationibus suis semper de/
bet inuocare passionem christi. Unde quando di/
cimus. Pater de celis miserere nobis: nil aliud in
tendimus dicere nisi. O pater rogamus vt acci/
pias passionem filij tui in precium pro peccatis
et delictis et defectibus nostris: et quando ora/
mus filiuz dicentes. Xpe fili dei viui miserere no
bis: nil aliud intendimus dicere nisi. O christe fi/
li dei redemptor mundi rogamus vt velis offerre
passionem tuā patri pro peccatis nostris et velis
applicare passionem tuam in omnibus operatio
nibus nostris vt sint digne penitentia in hoc secu
lo et vita eterna in futuro. Et sic patet qualiter so
la passio christi potest adequare operationes no
stras erga deum. Sed est vlterius aduertendum q
passio christi non solum adequat operationes no
stras erga deum: sed etiam erga proximum. vnde
quando quis lesit et offendit proximum in psona
vel in bonis vel in fama & nō valēs satisfacere ...

est passio iniuriã. O frater rogo amore passionis
xp̃i vt parcas mihi. nil aliud intẽdit dicere. nisi ro
go te frater: postq̃ tibi nõ possuz satisfacere: vt ac
ceptes passionẽ xp̃i in recõpensationẽ iniurie tibi
facte: postq̃ xp̃s pro nr̃is delictis passus est ⁊ pro
oibus exorauit tunc manifestũ est: q̃ si passus iniu
riã parcit reo q̃ acceptauit passionẽ xp̃i in preciũ
⁊ recõpensationẽ sue iniurie. Et sic passio xp̃i fuit
illa q̃ adequauit recõpensationẽ sive operationes
inter duos primos. A ¶ Ex quo sequit̃ primo q̃
si passus iniuriã nõ vult remittere nec parcere pe
canti veniã amore passionis xp̃i: videtur ɔtẽnere
passionẽ xp̃i: imo videt̃ pluris existimare iniuriaz
suam q̃ passionẽ xp̃i: qđ est absurdũ ⁊ sacrilegum.
Itẽ sequitur scḋo q̃ talis obduratus in sua malicia
non est dignus, vt sibi subueniat passio xp̃i: postq̃
eam contẽnit nõ parcendo primo: nec remittendo
propriã iniuriaz: prout satis explicat saluator in
parabola de decez milibus talentoꝝ. Mat. xviij.
Ex quibus pz qualiter passio xp̃i nõ solum digni
ficat et perficit ⁊ adequat opatiões nostras erga
deũ sz etiã erga primũ. Ex oib⁹ ergo supradictis
p decẽ ɔclusiões patuit qualr̃ fuit necessaria pas
sio xp̃i: et quõ necesse fuit xp̃m pati tale gen⁹ mor
tis ⁊ passiõis: nõ necessitate coactõis ex parte dei
q: non defuit sibi alius modus possibilis: sed ille
modus fuit necessarius necessitate congruentie ex
parte nostre salutis. Et hoc decẽ rationibus. B
¶ Primo ad equandã dei iustitiã cũ mia erga nos
Scḋo ad cõfirmandũ testamentũ p mortẽ testato
ris. Tertio ad verificandã scripturã legis ⁊ ꝓphe
tarũ. Quarto ad soluendũ oẽ debitũ nostrũ. Quin
to ad purgandũ ⁊ mundãdũ oẽ pctm̃. Sexto ad di
rigẽdos oẽs actus humanos ⁊ vt esset exẽplũ pa
tientie ⁊ speculũ miseroꝝ in oi aduersitate. Septi
mo ad emẽdũ ⁊ recupandũ celũ ⁊ oẽ debitũ in adã
Octauo ad vincenda potẽtiã diaboli p iustitiam.
Nono ad destruẽdã astutiã diaboli p prudẽtiam.
Decio ad ɔdignificãdas ⁊ adequãdas nr̃as opa
tiões erga deũ ⁊ primũ. Et hoc de primo quesito.
C Scḋo querit̃ circa illud qđ dicit xp̃s in hoc cã
tico. s. ego dormio ⁊ cor meuz vigilat vbi dictũ est
in expõne quõ xp̃s nõ solũ pro nobis meruit p ea
q̃ facta sunt in vita: sed etiã post mortẽ circa eum ⁊
quõ licz dormiret in cruce ⁊ in sepulchro: tñ semp
vigilabat opando nr̃am redẽptionẽ: ⁊ recipiendo
vulnus in latere. Et videt̃ q̃ xp̃s nõ potuit mereri
per vuln⁹ lateris: nec p sepulturã. Nã spaciũ merẽ
di vel demerẽdi cõcedit̃ hoibus tantũ in hac vita
vsq̧ ad mortẽ terminatiue: vt inq̃t Aug in enchiri
dion: q: post mortẽ nõ est tẽpus merẽdi: sed p̃miuz
recipiendi. cũ ergo xp̃s iam esset mortuus quãdo
latus fuit lancea perforatũ: vt pz Johã. xix. ergo
post mortẽ non potuit p illud vulnus mereri: nec
in nr̃a redẽptiõe vigilare. in oppositũ aũt ẽ text⁹
huius cãtici. A ¶ Ad cuius declarationẽ est notã
dũ q̃ sicut in domificatore ɔsiderat̃ triplex actus
s. p̃mus ⁊ scḋs ⁊ terti⁹: ita pariter i xp̃o. Nã prim⁹
actus domificatoris est ipse habit⁹ artis quẽ nõ
solũ habet in vigilia: sed etiã in somno. Actus aũt
scḋs est ɔsiderare ſm artẽ circa domũ faciendã: et
ita formã et figurã et partes eius: qđ nõ põt fie
ri nisi in vigilia. Actus vero tertius est qñ manua
les operãtur successiue circa partes domus fabri
cãdo partẽ post partẽ. Ita ergo pariter in xp̃o cõ
siderabat̃ triplex actus scz primus: scḋs: ⁊ terti⁹
Actus primus fuit grã vnionis: et oẽs habitus
gratiarũ ⁊ donoꝝ quos a primo instãti creatiõis
sic habuit. Actus aũt secundus fuit consideratio
nostre redẽptiõis: et propositũ firmũ: ⁊ immobile
operãdi nostram redẽptionem: iste actus fuit vni
cus et continuus et nõ intercisus nec interpolat⁹
in tota vita eius: quia semper fuit ipsi presens ie
iuniũ et labores et conuitia et opprobria et iniu
rie et captio ⁊ flagella et vulnera clauoꝝ ⁊ lancee.
¶ Et omnia que erat passurus fuerũt ipsi presen
tia et semper sine interuallo erat in firmo ⁊ immo
bili ꝓposito spõte patiẽdi illa. Et in hoc actu se
cundo fuit semp in somno et in vigilia: q: licet ps
sensitiua qñq̧ dormiret: tñ pars intellectiua ⁊ rõ
nalis semp fruebat̃ in verbo et semp in actu. Se
cũdo ɔsiderabat ⁊ sponte ꝓponebat pati. Sed q:
ꝓpter tale immobile ꝓpositũ merebat̃ pro oibus
opatiõibus futuris non solũ in vita sed etiaz post
mortẽ: ergo a p̃mo instãti conceptiõis iam meruit
propter vulnus lateris et sepulturã et cetera opa:
et ita est dicendũ de martyribus. C ¶ Nam bea
tus Vincẽ. nõ solum merebat̃ ꝓpter martyriũ qđ
patiẽter ꝓpter christũ tolerabat: sed etiã tam me
ruit in vita ꝓpter oia que ipi fecerũt post mortem
puta q: fuit cadauer eius ꝓiectũ canib⁹ ad come
dendũ. postea fuit ꝓiectũ in mare ⁊c. Et ita est di
cendũ de ceteris sanctis: eo q̃ in vita meruerũt ꝓ
pter firmũ ꝓpositũ vt oia illa ꝓdessent. Actus au
tem tertius ipsi⁹ xp̃i qñ fuit realiter operabat̃ ope
ra nostre redẽptiõis ad extra. puta per. xl. dies ie
iunando: et p̃dicando et miracula faciẽdo: ⁊ mor
tem patiẽdo: et vulnus lateris recipiẽdo. qui q̃dez
actus licet essent successiui et distincti circa nos:
tñ q: erãt de essentia passiõis ⁊ redẽptiõis: idõ oẽs
illi act⁹ simul dicti sunt vnus actus redẽptiõis q̃si
vnitate aggregatiõis respectu vni⁹ finis: q: oẽs il
li actus fuerũt vna via ad vnicũ finẽ: et etiã fuerũt
vnus actus rõne vnius firmi et ɔtinui ꝓpositi xp̃i
ideo oẽs illi act⁹ cõputabant̃ in nr̃a redẽptiõe ⁊
in xp̃i passiõe. Et sic xp̃s ab instãti cõceptiõis ip
fuit in isto actu tertio: nã illico incepit opa nr̃e re
dẽptiõis: q: statim incepit orare patrẽ p tota ec
clesia: et in tali orõne semp sine intermissione per
seuerauit. Itẽ statim mouit virginẽ matrẽ suaz: vt
iret ad visitãdũ Elizabeth: vt ipse sanctificaret io
hãnem bap. Et sic in vtero ṽgineo semp ꝓ nobis
orabat: ⁊ post natiuitatẽ iam incepit flere et frig⁹
et alios dolores pati: que oia ptinebãt ad nostraz
redẽptionẽ: et sic erat subiectus parentibus: ⁊ ob
seruabat opa legis vsq̧ ad baptismuz. Et postea
incepit opari in lege euãgelica: et sic ꝓsecutus est
opa redẽptiõis vsq̧ ad mortẽ: et etiã post mortez
vsq̧ ad sepulturã et resurrectionez. Et sic patet q̃
xp̃s semp fuit sil' in actu scḋo et successiue in actu
tertio: circa nostrã redẽptionẽ. Et idõ a p̃mo instan
ti meruit plene et perfecte respectu sui p oib⁹ ope
bus successiuis futuris tam post mortẽ sicut ante
et hoc accidebat ꝓpter vnicũ actũ ⁊ firmũ ꝓpositũ

nře redēptiōis:eo modo quo dictū est:vñ sicut sol semp est in actu primo ⁊ scđo respectu sui: q2 sp illuminat ⁊ in se h3 totū suū lumē tā in aurora ꝙ in meridie:sed illud lumē nō attingit oēs partes mūdi simul:sed successiue: ita pariter xp̄s sicut in se habebat totū suū ꝓpositū ⁊ totā ṽtutē sue pas/sionis simul tā in pᷓio instāti ꝙ in tota vita:ita habebat totū meritū:sed postea illud ꝓpositū successiue exiuit in actum respectu nostri. Et iō respectu sui semper meruit pro nobis ꝑpter omnes actus.

C ¶ Sed illud qđ facit maiorē difficultatē i hac materia est:q2 fm cōmunē opinionē xp̄s post mortē in triduo nō fuit hō:et si nō erat hō ergo nō erat caput ecclie:q2 xp̄s inquantū deus et hō est caput ecclie:⁊ si non fuit hō neq3 erat caput ecclie: ergo virtus sacramētorum non potuit emanare ex la/tere eius.q2 christ⁹ vt caput ecclie influit virtutē3 in sacra:nec sacramēta habēt efficaciā3 nisi a xp̄o vt est caput ecclie:ergo si christus nō fuit hō in tri/duo:nec caput ecclie sequeretur ꝙ ecclesia nō exiuit ex latere christi:qđ est directe cōtra Aug. Et sequeretur etiā ꝙ ille sanguis cū aqua qui exiuit ex latere xp̄i nō fuisset effusus in remissionē ⁊ redēptionē peccatorū:qđ esset cōtra clemētinā de summa tri/nita. ⁊ fide catho. Ad hoc respōdetur ꝙ si vellem⁹ sequi opinionē ⁊ positionē magistri: quā sequitur Augustinus de Roma.⁊ quidā alij magni viri nulla esset difficultas. Dicūt eñ ꝙ xp̄s fuit ⁊ erat hō in triduo isto mō.s3 qđ lic3 fuerit mortuus: ⁊ aia vere a corpe sepata:tamē q2 ista duo erāt iuncta ⁊ vnita personalr in verbo:ideo verbū poterat dici homo postꝙ habebat illa duo sibi ꝑsonaliter vnita:lic3 inter se essent separata. Et sic cōcedūt:ꝙ l3 ista duo inter se nō erāt vnus hō:tamē in vno ter/tio.s.in ṽbo ꝑsonalr vnita poterāt dici hō. Itē cōcedunt ꝙ l3 in illo triduo ex aia nō resultabat hu/manitas in corpore:eo ꝙ erat ab eo separata: ta/men ex corpe et anima resultabat humanitas in verbo:lic3 nō inter se. Et isto mō intelligunt illud qđ ait damascenus:s3 qđ verbū semel assumpsit nūꝙ dimisit:⁊ sic isti cōcedunt ꝙ christus fuit hō et caput ecclesie:⁊ per pn̄s ex latere xp̄i capitis ec/clesie exiuit sanguis ⁊ aqua in remissionē pctōꝝ: et ad efficaciā ⁊ ṽtutē sacr̄oꝝ:⁊ sic rō ducta supra in oppositū nullā affert difficultatē fm eos. Et si arguit̄ ꝯtra istos a superiori negato. Nā si christ⁹ in triduo nō fuit corpus aiatū nec viuū: ergo nec erat hō. ¶ Ad hoc respondent ꝙ hec illatio diale/ctica:nō habet locū in hoc singulari mysterio supnaturali vbi partes essentiales hui⁹ hois nō hñt ꝓpriā ꝑsonalitatē:sed post mortē māserūt sub eadē ꝑsonalitate ṽbi vnita:⁊ iō nō sequit̄ nisi ꝙ xp̄s in illo triduo nō erat hō viuus in se:s3 hō mortu⁹ cui⁹ partes essentiales l3 erant separate inter se: tñ nulla earū fuit corrupta:nec amisit ꝑsonalita/tem:et ideo ex eis poterat resultare humanitas in verbo:cui ꝑsonaliter erant vnite. Sed q2 ista positio cōiter nō tenet̄:nec placet vniuersitati parisieñ nec maiori turbe doctorū. Ideo est dicendū salua semp fide catholica ⁊ meliori iudicio: ꝙ l3 xp̄s nō fuerit naturalis hō in triduo:eo ꝙ erat ṽe mortu⁹: et partes humanitatis erant realiter separate:tñ adhuc xp̄s erat vere caput ecclesie. Ad cuius intellectum est aduertēdū ꝙ l3 xp̄s deus ⁊ hō sit caput ecclesie:tamē principalitas huius persone ꝯsistit in verbo:eo ꝙ verbū habet rōnē3 principalis agētis et humanitas h3 rōnem instrumēti: q2 verbum non assumpsit humanitatē nisi vt esset instr̄m nře redēptiōis.vt ait Damas. et cōiter tenet̄. Assum/psit eñ corpus vt esset instrumentū patiēdi:et animā vt esset instrumentū merendi. Et ideo verbum erat agens pricipale:et corpus ⁊ aia respectu ver/bi mouebātur tanꝙ instrumentū in omni ope redemptiōis. Et ideo ad hoc ꝙ verbū esset caput ecclesie sufficiebat pro illo tunc ꝙ haberet corpus ⁊ animā sibi personaliter vnitā3:licet inter se essent pro tunc separata q2 verbū cum aia poterat opa/ri in inferno educendo animas fideliū veteris te/stamenti:et corpus poterat instrumētaliter opari in cruce vulnus lateris recipiēdo:et cetera myste/ria ad corpus pertinentia: tam in sepulchro ꝙ in cruce patiēdo. Et hoc sufficiebat ad hoc ꝙ christ⁹ tanꝙ caput ecclesie perficeret opera nostre redemptionis. Et ideo fuit necesse ꝙ sicut anima nō fuit corrupta in tali separatione ⁊ morte:ita nec cor/pus corrumperetur: nec incineraret̄: nec sumeret aliam formā substantialē sed maneret idē nume/ro:quia aliter fuisset variata nostre redemptionis operatio mutando instrumētum si non mansisset idem corpus qđ christus ex puris sanguinibus virginis assumpserat ad instrumētum nostre redem/ptionis:et ideo est dicendū ꝙ ille homo vere fuit mortuus.⁊ dato ꝙ nō fuerit homo in illo triduo: tñ idē xp̄s ⁊ idem caput ecclie mansit cum eisdem instrumentis nostre redēptionis:⁊ ideo illud cor/pus mortuū dicebatur corpus xp̄i:⁊ sic ex eius la/tere exiuit sanguis ⁊ aqua i remissionē ⁊ redēptionem peccatoꝝ:vt dicit Clemētina: ⁊ ex illo latere exiuit tota ecclesia:et efficacia:et virtus sacramē/torū3. vt inquit Aug. Et iam hoc semp meruit xp̄s a principio sue cōceptiōis propter inmobile ⁊ fir/mum ꝓpositū patiendi et continuū actum operā/di ꝓut supradictū est. Et ita pariter illa anima dicebatur aia christi postꝙ ipsi erat ꝑsonaliter vni/ta:et ꝑ ipsam opabatur in limbo:⁊ sic p3 qualiter xp̄s semp fuit caput ecclie in triduo: ⁊ quō opera eius fuerūt efficacia ad perficiendū nostrā redemptionē. Sed oportuit vt corp⁹ aiam recuperaret: et aia recuparet corpus gliosum ad suā exaltationem ex merito tante passionis ⁊ ad vltimā pfectionem nostre redēptionis vt patebit in sequēti can/tico. ¶ Sed nunc restat dubiū: vtrū corpus xp̄i mortuū in illo triduo fuerit et māserit substantia/liter idem numero cū viuo: ⁊ videtur ꝙ nō. q2 sicut hō mortuus dr̄ equiuoce: ita corpus hois mortui dicit̄ eꝗuoce.ij. de aia. vij. metaphi. et sic nō mātit idem substātialiter postꝙ amisit formā substātialem:sed mātit solū idem cū quadā equiuoca simi/litudine et figura. Sed in oppositū arguit̄ q2: seq̄/retur ꝙ xp̄s variasset opa nře redēptiōis variādo instrumentū qđ est inconueniēs. ¶ Ad hoc dicunt quidā ꝙ idem corpus numero mansit postꝙ man/sit eadem forma corporeitatis:sed hoc est super/flue dictum nec euacuat difficultatē:nā super

ponit̃ i hoīe et quolibꝫ alio aiali forma corporei
tatis substãtialis:cū hō sufficienter sit corp⁹ per
solā quãtitatē:et ē sufficiēter substãtia et ens actu
p solā aiam vt pꝫ.iij.de aia.vñ hō intimē est corp⁹
inquãtū aia informat et pficit materiā extēsaꝫ et
figuratā p q̃titatē et dispositā p phisicas q̃lita/
tes:et sic aia dr̃ act⁹ et forma subalis corpis orga
nici phisici i potētia vitā habētis.vt pꝫ.ij.de aia.
Et sic quãtitas dat esse corpeum et extēsum et di/
mensionatū illi materie et figura et q̃litates pri/
me disponētes ipsaꝫ materiā extēsaꝫ et corporeā
dãt ipsi eē organicū:et sic ex materia sic p quãtita
tem dimēsionata et p q̃litates disposita et orga/
nizata resultat corp⁹ organicū aptū:vt sit instrm̃
aie ad opandū et tale corp⁹ sic organicū actuat ⁊
informat et pficit ipsa aia dando ipsi esse aiatuꝫ
et esse substãtiale ⁊ entitatiuū.q: aia intellectiua
est forma subalis et qō vere est:vt ait Aristo.iij.de
aia.et dr̃ in clementina de sctā tri.et fi.ca.Et ideo
corp⁹ xp̃i mãsit idē cop⁹ organicū postq̃ mãsit ea
dē quãtitas siue eadē materia extensa p eādē quã
titatē:et disposita et organizata per easdeꝫ q̃lita
tes nō corruptas. A ¶ Sed .st videndū quō man
sit eadeꝫ subalitas et entitas in illo corpe organi
co:cū nō manserit eadē aia q̃ dabat ipsi esse suba
le et entitatiuū.Ad hoc dicūt quidā q sicut sol in/
fluit lumē in diaphanum et actuat ipsum:ita aia
influit esse substantiale et entitatiuū in corp⁹ or/
ganicū siue i illā materiā organizatā:et sic actuat
eam.Ex quo patꝫ q esse subale qō aia dat mate/
rie et corpori organico est effect⁹ ipsius aie et nō
ipsa aia.et p ɔñs illud eē substãtiale ⁊ entitatiuū
collatū materie distinguit̃ ab aia sicut effectus a
cã.q: aia nō solū hꝫ rōnē forme:sed etiã cause effi
cientis:sed deus pōt ɔseruare effectū in aliquo se
mel collatū a cã absq̧ illa cã.g̊ verbū qō erat pso
nalr̃ vnitū illi corpi organico mortuo potuit ɔser
uare in illo corpe esse subale et actualr̃ entitatiuū
semel ipsi ab aia collatū:lꝫ aia esset sepata in illo
triduo.vñ sicut verbū ɔseruabat illas q̃litates cū
quãtitate in illa materia:ne corrūperent̃ et putre
fierēt absq̧ aia ita potuit cōseruare eē subale ab
aia et sic dicūt doctores q lꝫ xp̃s nō surrexisset tñ
illud corpus nūq̃ fuisset putrefactū nec incinera/
tū:postq̃ erat v̾bo personalr̃ vnitū.vñ sicut cōser
uabat qualitates sine aia:ita poterat ɔseruare es
se substantiale sine ipsa:eo q erat ei⁹ effectus. Sꝫ
q hoc possit deus facere ptꝫ.Nã transubstantia/
ta substantia panis in corpus xp̃i manēt eadē oia
accidentia sine subiecto cū oibus effectibus sub/
stantie panis ɔseruatis cū illis accidentib⁹ ex di
uina virtute.nã illa accidētia efficiūt oia q̃ facie/
bat suba panis et ipsum vinū nã illa accidentia
nutriūt et satiãt comedētes:si sumant̃ in magna
quãtitate.Et accidētia vini inebriãt si sumant̃ in
magna quantitate imo ex illis accidētib⁹ gñant̃
vermes:et ex accidentib⁹ gñant̃ parue musce siue
musq̃liones. Ex q̊bus ptꝫ q de⁹ cōseruat oia illa
accidētia cū effectib⁹ panis et vini.lꝫ sint sepata
a corpe xp̃i:ergo multomagis v̾bū potuit ɔserua
re eē subale absq̧ aia in illo corpe sibi psonaliter
[illegible]nito:etc pꝫ qua r̃ illud corpus xp̃i mortuū erat
subaliter idē nūero de oib⁹ suis accidētib⁹ lꝫ aia
esset sepata:eo q a verbo hēbat eē psonale ⁊ nūe
rale.vñ lꝫ ab aia hūisset prio esse substãtiale illō
corp⁹ tñ mãsit ɔseruatū illud esset in eo pp vnio/
nē ad v̾bū.et sic illō corp⁹ mortuū potuit esse in/
str̃m v̾bi nō variatū p illo tūc in ope nr̃e redēptio
nis.put dictū est.Et p hec ptꝫ r̃nsio ad instantiã.
Ex supradicta q̃stiōe et difficultate scda et ēr ex h̾
qō dr̃ i textu hui⁹ sexti cãtici.s.q v̾go maria cū to/
ta eccl̃ia q̃siuit xp̄m et vocauit eū et nō r̃ndit eo q
iã trãsierat de h̾ mūdo ad prēm p mortē corpaleꝫ
qñ inclinato capite emisit spm̃. A ¶ Insurgit ter
tia difficultas.s.vtrū xp̃s in illo triduo fuit filius
v̾gis marie:et maria fuerit mr̃ xp̃i.Ad qō arguūt
q̊dã magni viri q nō:vñ arguūt sic.fili⁹ et mr̃ siue
pr̃ sunt relatiua p̃mi ordinis:et p ɔñs sunt simul
natura ſm Arist.h̾ est simul ortu ⁊ occasu ſm aug.
et p ɔñs pempto vno correlatiuoꝝ perimit̃ et reli
quū quo.ad mutuã relationem:mortuo g̊ xp̃o fuit
pempta relatio siue filiatio q̃ referebat̃ ad mr̃em
et ecōuerso:ergo p tūc nec xp̃s fuit filius v̾ginis
nec v̾go maria fuit mr̃ xp̃i.Itē v̾go maria erat mr̃
xp̃i rōne hūanitatis assumpte:et per ɔñs erat mr̃
dei:inq̃tū illa hūanitas siue ille hō erat psonalr̃
de⁹ et sic v̾go maria dicebat̃ mr̃ dei et hois:sꝫ in
illo triduo xp̃us nō fuit hō:put cōiter tenet̃.ergo
v̾go maria nō fuit mr̃ illius hois et per ɔñs nec
mater dei nec mr̃ xp̃i.In oppositū aūt arguit̃.nã
xp̃s per totū triduū semp fuit caput eccl̃ie nec de
siit eē caput eccl̃ie:nec pempta fuit relatio ei⁹ ad
eccl̃iam corp⁹ suū put dictū est. ergo seq̊tur p eã/
deꝫ rōnē q eius relatio ad mr̃em suã nō fuit pem
pta per talē mortē:nec desiit eē fili⁹ v̾gis nec ma/
ria v̾go desiit esse mr̃ xp̃i et dei. L ¶ Pro cuius
declaratiōe est notandū q sicut ɔceptio ⁊ gñatio
hūana xp̃i fuit singularis sine pari:q: nō ex coitu
nec ope alicui⁹ viri:sꝫ solo ope spūsc̃ti fuit corp⁹
xp̃i formatū et organizatū nō ex menstruo nec ex
sanguie corrupto sicut ceteri sꝫ ex puris sanguini
b⁹ v̾ginis et simul aia fuit ibi creata a tota trini/
tate.Et simul illa hūanitas conditionata fuit in
athomo psonalr̃ assumpta p verbū q̃ q̊dem cōce/
ptio et gñatio nec habuit nec habebit aliã parē:
ita mors xp̃i fuit singularis sine pari.Nã ibi fuit
vera mors:q: realr̃ aia fuit separata a corpe:⁊ sic
xp̃s vere fuit mortu⁹:sed illa mors fuit sine corru/
ptione et noua gñatione:et sic fuit singularis in/
ter oēs alias mortes oim aialiū et oium aliorum
hoim.Nã in morte cuiuslibet hois nō solū sepat̃
aia a corpe:sed etiã corrūpit̃ corpus et ex hom.e
gñat̃ cadauer:q: illa materia recipit nouã ⁊ aliã
formã subaleꝫ:que dr̃ forma cadaueris que dr̃ for
ma rei corrupte cōsistens in esse corrupto:tendit
actualiter et naturalr̃ et successiue in putrefactio
nē et resolutionē:sed hoc nō accidit in morte xp̃i:
q: idem corp⁹ xp̃i substãtialr̃ nūero:qō spūsc̃tus
formauit ex puris sanguinibus v̾ginis mãsit vni
tum psonalr̃ et suppositaliter verbo in cruce et se
pulchro post separationē aie:vt supradictū est.et
per ɔñs nō fuit ibi facta corruptio nec gñatio no
ue forme substãtialis q: tūc verbū de nouo assum
psit aliã speciē et per ɔñs fuisset variatū subiectū

nr̄e redēptionis. qđ fuit corp⁹ xp̄i ex puris sangui
nibus virgis formatū qđ fuisset absurdū et maxi
mum incōueniens. Et iđ đr ꝙ sicut hūana ḡnatio
xp̄i fuit singulaꝛr exq̄sita absq̧ aliq̄ precedēte cor/
ruptione: ita ei⁹ mors fuit singularis et exq̄sita in
ter oēs mortes absq̧ corruptiōe et noua ḡnatiōe
alteri⁹ forme. Et iđ dicit dđ psal. xv. in ꝑsona xp̄i
ad p̄rem. Nō dabis sctm̄ tuū videre corruptionē:
qm̄ a dextris es mihi ne cōmouear q. d. lꝫ realiter
fuerim mortuus: et aīa fuerit separata a corpe: tn̄
q: corpus nūq̄ fuit derelictū nec personaꝛr sepa/
tum a v̄bo: sed semꝑ in illo triduo fuit suppositū
et personatū per v̄bū et cōseruatū. Iđ nō potuit
videre corruptionē. nec ꝑ ꝯñs putrefactionē nec
incinerationē. Ex supradictis correlarie infertur
cōclusio p̄ncipaꝛr intenta. s. ꝙ xp̄s semꝑ in triduo
fuit filius virginis qđ ꝓbaꝛ. L ¶ Nā illud cor/
pus ex puris sanguinib⁹ formatū et nutritū rōne
cuius ipsa dicebaꝛ mater xp̄i nūq̄ fuit corruptus
per mortē nec perdidit eādē ꝑsonalitatē siue sup
positalitatē: per quā suppositabaꝛ a v̄bo sꝫ semꝑ
fuit idē corpus numero subaliter ꝛ personaꝛr ꝓut
supradictum est: ergo nunq̄ fuit corrupta filiatio
nec relatio xp̄i ad virginē mariam q̄ q̄dem relatio
fundabaꝛ in xp̄o rōne filius corpis assumpti et ꝑ
ꝯñs semꝑ xp̄s fuit filius virgis: et v̄go semꝑ fuit
mr̄ xp̄i et mater dei. Sed si đr ꝯ: q: ipsa in triduo
nō fuit mr̄ hoīs: eo ꝙ xp̄s nō fuit hō in triduo: er/
go nec fuit mater xp̄i: nec mater dei. Ad hoc r̄ndeꝛ
ꝙ tenēdo cū magistro nulla esset difficultas tn̄ te
nendo cū cōi schola theologorū adhuc nō sequiꝛ
xp̄s in triduo nō fuit hō: ergo nō fuit xp̄s. nā ver/
bum assumpsit hūanitatē: vt per corpus esset in/
strumentū patiendi et per aīam instr̄m merendi.
Et ista duo habuit in triduo personaꝛr vnita ad
sufficientiā nr̄e redēptionis lꝫ inter se essent sepa
rata nā verbū hēbat in cruce personaꝛr corp⁹ vni
tum: vt instrumētaliter vulneraret̄ in latere vt ex
eo exiret sanguis et aqua in redēptionē pctōrū et
efficaciā sacrorū et vt corpus ex aīe tanq̄ pauper
curareꝛ et sepelireꝛ i sepulchro alieno q̄ oīa erāt
necessaria ad nr̄am iustificationē et nr̄e redēptio
nis ꝑfectionē: vt supradictū est. Itē idē v̄bū erat
vnitū cū aīa in iferno examinādo cām ḡnis hūa/
ni et cōdēnando diabolū et liberādo hoiem ꝑ iu/
sticiā et sic ptꝫ ꝙ lꝫ verbū desierit esse hō natura/
lis ꝑ separationē aīe a corpe tenendo cōem positio
nē: tn̄ nō desijt esse xp̄s q: sufficienter hūit partes
hoīs sibi ꝑsonaꝛr vnitas ad instr̄m ꝯsummatiōis
nr̄e redēptionis. q: sufficiēter exercebat et ꝯsūma
bat nr̄am redēptionē ꝑ corpus et aīam ꝭm exigē
tiā iusticie: q: istū modū exigebat nr̄a iusticia. s. vt
ille hō assūpt⁹ reaꝛr moreret̄ et aīa separet̄ a cor
pore et corp⁹ mortuū pēderet in cruce in satisfa/
ctionē oīm nr̄m: et sepelireꝛ in alieno sepulchro.
Et ꝙ aīa descenderet ad inferos ne sua mēbra de
scenderent: nā sicut xp̄s ascēdit in celū: vt sua mē/
bra post eū ascenderēt: ita aīa ei⁹ descendit ad in
feros ne sua mēbra illuc descēderent sꝫ ibi nr̄am
cām examinaret et ostēderet q̄liter pro nobis erat
sufficienter satisfactū. Ex quibus etiā oib⁹ ptꝫ ꝙ
licet verbū non desijt esse christus: ita non desijt

esse caput ecclesie: nec ecclesia desijt esse corpus
nec sposa xp̄i vt magis in seq. q. patebit. Et sequi
tur etiā per eandē rōnē ꝙ nō desijt esse filius vir
ginis nec vigo đsijt esse mater xp̄i nec mr̄ dei: et ꝑ
hec ptꝫ r̄nsio ad rōnes in principio inductas. Et
hec de. iij. q. huius cātici. L ¶ Tertio etiā q̄rit̄ur
circa istud sextū canticū vtrū petrus et ceteri apl̄i
perdiderūt totaꝛr fidem in triduo et potuerit dici
heretici eo ꝙ dicit sponsa. Percusserunt me et tu/
lerunt palliū meū. i. vestem fidei custodes muroꝝ.
Et videtur ꝙ petrus fuerit hereticus. eo ꝙ ince/
pit anathematizare et iurare ꝙ nō nouisset hoīeꝫ
Mat. xxvj. et sic cū iuramēto negauit xp̄m. Itē vi/
detur ꝙ oēs apl̄i fuerint heretici in articulo resur
rectionis: q: qn̄ mulieres nūciarunt eis xp̄m resur
rexisse: visa sunt eis q̄dāꝫ deliramenta Luc. xxiiij.
Item duo discipuli desperantes de resurrectione
recesserunt a societate aliorū dicentes nos expe/
ctabamus ꝙ esset redēpturus isrl̄. Itē thomas q̄
diciꝛ didimus. i. dubius tanq̄ incredulus dixit.
Nisi misero digitum meū in fixurā clauorum: nō
credā. Itē recūbentibus oibus aplis iesus expro
brauit incredulitatē illorū et duritiā cordis. ergo
omnes fuerunt duri et icreduli et per consequens
heretici in illo triduo. In oppositū ē. nam in illo
triduo sicut ecclesia nō fuit sine capite ita nec ca/
put fuit sine corpore ecclesiastico continente plu/
ra mēbra q̄ fuerūt discipuli et apostoli et tota il/
la societas. cxx. vt pꝫ Act. j. Et sic apostoli nō sim/
pl̄r perdiderūt fidē nec fuerūt heretici. A ¶ Ad
cuius intellectū est notandū ꝙ fides in actu ē fir/
ma inhesio catholice v̄itatis sine formidie alteri⁹
partis. Et heresis est obstinata ipugnatio fidei
alicuius articuli cū ꝑtinaci assertiōe ꝯrie falsita/
tis et sic de rōne actualis fidei est firma inhesio si
ne formidine sed de rōne heresis est obstinatio cō
tra veritatē catholicā simul cū ꝑtinacia. Et sic nō
diciꝛ actuaꝛr fidelis nisi fortiter et firmiter inhe/
reat oibus articulis fidei absq̧ hesitatione et for
midine: ita ꝙ nil credat esse veri⁹ articulis fidei in
veritate: nec falsius eorū oppositis in falsitate. vt
inq̄t Aristo. primo posterioꝝ de p̄ncipijs. scientie.
Sed ad hoc ꝙ aliq̄s sit hereticus sufficit ꝙ cū ob/
stinatione impugnet veritatē vnius articuli: et cū
ꝑtinacia asserat oppositū eius et iđ ille qui est te/
pidus vel dubius vel titubat in fide neq̧ firmiter
inherens: nec obstinate impugnans veritatem fi
dei: nec partinaciter asserens oppositam falsita/
tem: et timore aut formidine pene non audet con
fiteri fidei veritatem: non dicitur proprie fidelis
nec hereticus sed diciꝛ medius inter fidelem ꝛ he
reticum q: diciꝛ infirmus in fide. Et ita est dicen
dum de petro et thoma et ceteris apostolis in tri
duo et etiā vsq̧ ad ascēsionē: q: nec ꝑfecte fuerūt
fideles: nec heretici. sed īfirmi in fide et sic nō fue
rūt totaꝛr extra ecclīam q: nō corde obstinato im/
pugnabāt fidē resurrectionis sed titubabāt ꝛ for
midabant. vnde petrus nō fuit hereticus quādo
negauit xp̄m q: nō obstinato corde: sed formidi/
ne ꝛ timore negauit ore nec negauit corde christū
esse deum et messiam in lege ꝓmissum sed solum
negauit ore se nouisse hoiem: nec perdidit fi-

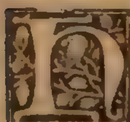
in habitu:sz solo actu in ore ⁊ idō ilico fleuit ama/
re gallo cātāte. Ex quo ptz φ nō fuit heretic⁹ nec
pdidit habitū fidei:sz fuit infirm⁹ in actu. Et ita
ē dicēdū de oib⁹ aplis:qñ relicto xpo oēs fugerūt
q2 nō perdiderūt totaliter fidez in habitu:q2 non
reuersi sunt ad sua sz adhuc ꝯgregati in cenaculo
expectarūt resurrectionē p totū triduū ad quos in
gressus est xps in die resurrectiōis absente thoma
vt ptz Jo.xx. Ex quo ptz φ nō obstinato corde ipu
gnabāt veritatē resurrectionis sz tanq̄ infirmi ti
tubabāt. Et ita etiā thomas nō dicit⁹ ē heretic⁹ sz
infirmus ⁊ durus ⁊ tardus ad credēdū querendo
experimētū. Et ita est dicēdum de illis discipulis
duob⁹ qui illa die ibāt in emaus quos increpans
xps nō dixit hereticos sed stultos ⁊ tardos ad cre
dendum. Et sic est etiā dicēdū de oib⁹ vndecim re
cūbētib⁹. quoꝝ iesus increpauit ⁊ exprobrauit in
credulitatē ⁊ duritiā q2 nō increpauit heresim sed
duritiam ⁊ infirmitatē coꝝ et tarditatez ad firmi
ter sine formidine inherendum ⁊ credēdū. Ex qb⁹
pz φ lz illa societas aliqñ pdiderit fidē in actu ex
infirmitate tñ non in habitu:nec corde obstina/
to cuz ptinaci assertione alterius partis. Et ideo
nūq̄ fuit heretica. A ¶ Et sic semp fuit ecclesia
xpi:lz infirma sicut homo infirm⁹ ex oib⁹ mēbris
nō desinit esse homo. Itē dubitatio vel negatio vl'
assertio nunq̄ dr heretica nisi sit de directo cōtra
id quod est p ecclesiā determinatum ⁊ pmulgatū.
Et ideo papias ⁊ hyreneus et lactātius q̄ asserue
runt fideles victuros p mille annos in hoc seculo
post scdm aduentū xpi nō reputantur heretici ab
eccl'ia eo φ tūc nōdum cōtrariū erat determinatū
Itē btūs Cypri. q̄ dixit hereticos et ab eis bapti/
zatos esse rebaptizādos nō fuit cēsend⁹ heretic⁹:
eo φ nōdū cōtrariū erat determinatū. Sed modo
vnusq̄sq̄ talia asserens reputaret̄ heretic⁹ postq̄
ecclesia cōtrariuz determinauit ita ergo pariter est
dicēdū d aplis ⁊ discipulis dubitātib⁹ ⁊ titubātib⁹
in passione xpi de ei⁹ resurrectione eo φ spūssan/
ctus nōdū cōfirmauerat in aplis eccl'iam vsq̄ ad
diē pētecostes necdū euāgeliū fuerat pmulgatuz
sed post aduentuz spūssancti ⁊ pmulgationē euā
gelij nō potuit esse dubitatio de aliquo articulo
fidei ⁊ negatio absq̄ heresis prauitate prout ma
gis declarabit̄ in expositione euāgelioꝝ deo cō/
cedēte. Nec ē dicēdū φ tota illa eccl'ia quo ad oia
mēbra fuerit infirma in illo triduo q2 inter cetera
vnū mēbrū habuit suauissimū. s. vginē mariā i q̄
fuit cōseruata integra fides eccl'ie spe ⁊ charitate
formata et idō nō cessauit nec desinit eccl'ia in illo
triduo nec in toto tpe vsq̄ ad ascēsionē ⁊ missionē
spūssctī. Itē lz tota pfectio forme eccl'ie nō fuerit
ꝯseruata in quolibet mēbro ifirmo tñ fuit ꝯserua
ta in vgine maria tāq̄ in vno mēbro sano ⁊ pnci/
pali post xpm q̄ erat caput eccl'ie put supradictū
fuit in quinto cātico. Et idō p totū illō triduū et ēt
vsq̄ ad pētecostē sicut eccl'ia ñ fuit sine capite xpo
ita nec caput fuit sine eccl'ia in sua societate nec il
la societas desinit esse eccl'ia lz p maiori pte mem
broꝝ erat infirma qđ ptz nā semp fuit in vnū ꝯgre
gata p totū triduū in cenaculo expectādo resurre
ctionē postea p.xl. dies expectādo ascēsionē ⁊ post
ea p.x. dies expectādo spūmsctm̄ vt ptz Act.j. et sic
semp fuit ꝯgregata sub aliq̄ spe ⁊ fide xpi ⁊ p ꝯñs
nunq̄ desinit ēē eccl'ia. ex supradictis ḡ ptz φ licz
custodes muroꝝ. s. principes sacerdotū ⁊ scribe ⁊
pharisei ⁊ pylat⁹ cū suis ministris pcusserint ⁊ vul/
nerauerint eccl'iaz apostoloꝝ ⁊ discipuloꝝ vulne
re terroris ⁊ timoris ⁊ tulerit ⁊ abstulerit ipi vestē ⁊
palliū fidei actualis tñ nō fidei habitual'. Et io nō
totalr destruxerūt nec anihilauerūt eccl'iam q2 ad
huc māsit in ea aliq̄ scīt illa vite. s. fidei ⁊ spei. licz
vulnerata ⁊ ifirma. Et sic apl'i nō fuerūt hr̄tici sz
infirmi in fide. Aliud est eñ ēē ifirmū in fide ⁊ ali
ud hereticū nā aliq̄s pōt titubare ⁊ esse infirmus
in fide ex timore ⁊ hoc absq̄ inpugnatiōe obstina
ta veritatis fidei ⁊ ptinaci assertiōe alteri⁹ partis
et sic nō erit hereticus ille talis. Et nota φ notan
ter dr in textu. Inuenerūt me custodes q̄ circūeunt
ciuitatē ⁊c. Q2 scribe ⁊ pharisei ⁊ pncipes sacerdo
tum q̄ erāt positi ad custodiā ciuitatis nō intro/
bant ciuitatem sacre scripture: sed tanq̄ ceci et
canes circūibāt ciuitatē nō attingentes veraz in
telligētiaz scripture. Et sic ambulabāt in cecitate
et mēdaci traditiōe extra oēz veritatē q2 i circuitu
impij ambulant. Et idō sicut ipsi erāt vulnerati et
sauciati pestifero ⁊ heretico veneno infidelitatis
cōtra xpz ita conati sunt percutere apl'os vulnere
terroris ⁊ timoris ⁊ expoliare eos pallio fidei. Sz
nō potuerūt totaliter obtinere obtētū suū nā xps
resurrexit tertia die ⁊ apl'os visitauit ostēdēs eis ve
ritatē sue resurrectiōis. Et p q̄draginta dies incre
pauit incredulitatē coꝝ. Et finalit̄ in die pēteco/
stes induit eos pallio sapie ⁊ intellectus et cōsilij
et fortitudinis et oim donoꝝ ⁊ gratiaꝝ. Et sic ma
nēt iudei in sua cecitate obstinati tanq̄ canes cir/
cūdātes ciuitatē vsq̄ ad finē ⁊ vesperaz mūdi. Et
fideles successores apostolorum manent in fide
xpi cōfirmati vsq̄ ad secūdū aduentū xpi. Et hoc
de sexto cantico.

¶ Incipit septimum canticum.

Diuro vos filie hierl'z
Si inueneritis dile/
ctum meum.
Ut nūcietis ei q2 amo
re langueo.
Qualis est dilectus tuus ex dilecto.
O pulcherrima mulierum
Qualis est dilectus tuus ex dilecto
quia sic adiurasti nos.
Dilectus meus cādid⁹ et rubicūd⁹.
Electus ex milibus.
Caput eius aurum optimum.
Come eius sicut elate palmarum.
Nigre quasi coruus.
Oculi eius sicut columbe.

Sup riuulos aquaꝝ q̄ lacte sūt lote
Et resident iuxta fluentia plenissima
Gene illius sicut areole aromatū cō-
site a pigmentarijs.
Labia eius lilia distillātia myrrhā
primam.
Manus illi⁹ tornatiles aurei plene
iacynthis.
Venter eius eburneus.
Distinctus saphiris.
Crura illius columbe marmoree.
Que fundate sunt sup bases aureas
Species eius vt libani.
Electus vt cedri.
Guttur illius suauissimum.
Et totus desiderabilis.
Talis est dilectus meus.
Et ipse est amicus meus.
O filie hierusalem.

Hoc est canticū septimū in quo salomō cātat excellētiā ⁊ potētiā ⁊ dignitatē xp̄i: quā ecclia apostoloꝝ cātauit ⁊ euāgelizauit in hierl'z post receptionē spūsscti. Et p ꝯsequēs salomō cātat p̄dicationē ⁊ publicationē euāgelij factā p apl'os post receptionē spiritussancti primo in hierl'm et populo iudaico et postea in populo gentili vt patebit p cantica sequētia. C ¶ Ad cuius intellectum est notandū prout dictum fuit in superiori cantico ꝙ ista sponsa scilicet congregatio apostoloꝝ ⁊ discipuloꝝ timore percussa et terrore vulnerata ⁊ pallio fortitudinis fidei expoliata per totum triduū latuit in cenaculo vsq̄ ad resurrectionē. Et adhuc latuit ibi vsq̄ ad diem octauum vbi iteruz apparuit iesus presente thoma vt patet Johā. xx. Et ideo tunc ista spōsa magis certificata de resurrectione sponsi sui abijt ab hierusalē in galileā vt p3 Math. vltio. Et ibi iterū manifestauit se iesus petro ⁊ Joāni ⁊ thome ⁊ ceteris apostolis ⁊ discipl'is ad mare tyberiadis ⁊ comedit cū eis vt p3 Joh. xxi. Et sic magis certi de xp̄i resurrectione venerunt ad montē oliueti et ibi locutus est eis iesus de regno precipiēs ne descederent ab hierosolimis donec reciperent sp̄m sctm̄. Et sic videntibus illis eleuat⁹ est in celum post cuius ascensionē vndecim apostoli cū tota turba discipuloꝝ ⁊ mulieruz numero. cxx. reuersi in hierl'm latuerūt. x. dieb⁹ in cenaculo vsq̄ ad diē penteco stes in quo receperunt sp̄m sctm̄. Ex quib⁹ oībus patz ꝙ ista sponsa. s. societas apl'orū ⁊ discipulorū p quiquagita tres dies. s. a captiōe xp̄i vsq̄ ad pentecostē latuit: p fuga ⁊ timore pterrita et percussa ⁊ vulnerata ⁊ pallio fortitudinis fidei expoliata: in quibus quinquaginta tribus diebus nō ausa est corā populo christū nominare: nec veritatem euāgelicā et resurrectionē xp̄i predicare. Sed postq̄ recepit spiritūsanctū ab omni vulnere terroris sanata ⁊ virtute spiritussancti ex alto induta: ⁊ pallio donoꝝ spiritussancti vestita ⁊ armata: omni formidine reiecta repente exiuit de cenaculo: ⁊ cum audacia corā principibus sacerdotuz et scribis et pharíseis et omni populo incepit xp̄m predicare et euangelizare et eius resurrectionē et ascensionē manifestare: ⁊ ipsum esse deū et hoīem et messiā in lege et ,pphetis ,pmissum publice cōfiteri: et p sacras scripturas probare et demōstrare. vt ptz Act. ij. B ¶ Et p totū discursum illi⁹ libri. In quo dic inter cetera duo magna mirabilia opera spūsscti manifestata sunt: quoꝝ primū fuit ꝙ petrus qui in captione xp̄i ad vocē vnius ancille timore perterrit⁹ xp̄m negauerat: ⁊ oēs alij apostoli et discipuli q̄ relicto xp̄o aufugerāt: et p quinquaginta tres dies timore pcussi et pallio fortitudinis fidei expoliati latuerāt tūc recepto spūsancto cū tāta fiducia ⁊ audacia audebāt xp̄m p̄dicare aduersus principes sacerdotū et scribas ⁊ pharíseos: quos an̄ miserabiliter formidabāt dicētes Obedire op3 magis deo q̄ hoībus. Et ibāt oēs gaudētes a ꝯspectu cōcilij p noīe iesu cōtumeliā pati. vt ptz Act. v. Scōm opus mirabile fuit qr petrus cū ceteris q̄ nunq̄ lrās didicerāt in solis rebus rusticis et piscatiōe enutriti: in illa die cōtra scribas et pharíseos et legisperitos sedētes in cathedra moysi cū grādi sapiētia et audacia inceperūt disputare: et eis xp̄m fuisse verū messiā in lege promissum p sacras scripturas demōstrare quoꝝ rōnibus ⁊ auctoritatib⁹ scribe et pharísei resistere nō valētes: cōfusi ⁊ ꝯuicti recesserūt: intm̄ ꝙ vidētes turbe pharíseos ⁊ scribas p apl'os esse conuictos ad tria milia de turba crediderūt ⁊ baptismū receperūt. vt p3 Act. ij. Et sic p p̄dicationē apl'oꝝ ⁊ miracula q̄ fiebāt p eos in virtute noīs iesus creuit numer⁹ et eccl'ia fideliū. Uia ergo ista p̄uidēs Salomō in spū fecit istud septimū canticū in quo introducit ecclesiā apl'oꝝ ⁊ discipuloꝝ publice p̄dicantē xp̄m in hierl'm post receptionē spūssancti. ⁊ introducit plebē simplicē ⁊ deuotā apl'os deuote audiētē ⁊ d qualitate spōsi q̄rētē. Et iō tria fiūt in hoc cātico. Mā primo ecclia apl'oꝝ ⁊ etiā mulieꝝ querit spōsum suū xp̄m in hierl'm vbi an̄ nec q̄rere nec p̄dicare audebat. Scdo plebs fideliū iudeorū qui ꝯuersi sunt q̄rit de qualitate et dignitate hui⁹ spōsi. Tertio ipsa spōsa publice p̄dicat ⁊ euāgelizat deitatē ⁊ maiestatē ⁊ potentiā ⁊ sapiētiā ⁊ ceteras pfectiōes xp̄i spōsi sui: scda erit ibi. Qualis ē dilectus tuus. tertia ibi. Dilect⁹ me⁹ cādidus. A ¶ Quātū ergo ad primū est aduertēdū s'm euāgelistas ꝙ postq̄ xp̄s fuit depósit⁹ de cruce ⁊ positus in sepulchro: dū apl'i laterēt i cenaculo ,ppter metū iudeoꝝ per totū triduū primo mulieres emerūt aromata: ⁊ die dñica mane diluculo venerunt ad monumentū vt vngerent iesum. Sz cū inuenissent lapidē reuolutū ab ostio monumenti: ⁊ fuisset eis nunciatū per angelos christuz resurrexisse: tunc sola magdalena mansit iuxta sepulchrū: ceteris re-

dentib⁹:ad nunciādū apl'is xp̄i resurrectionē. Sz
terim xp̄s apparuit magdalene sub specie hortola
ni ipsa aūt putās xp̄m esse hortolanū dixit. Si su
stulisti ip̄z dicito mihi. Itē i eodē spacio tp̄is xp̄s
apparuit mulieribus eūtib⁹ ad apl'os et apl'i.s.pe/
trus et iohānes ex relatu mulierū venerunt ad se/
pulchrū ad q̄rendū xp̄m q̄bus apparuit xp̄us in via
dū reuerterent̄ et q̄bus p̄z q̄ tota ecclesia tā vi/
rorū q̄ mulierum q̄rebat xp̄m in illa die cū grādi
affectu et amore et eodē mō de tota ecclesia spon
sa xp̄i p illo statu p̄nt v̄ificari verba posita in p̄n
cipio hui⁹ septimi cātici. vñ ait sponsa ad filias
et mulieres hierl'm et marie ad deuotas inter q̄s
q̄rebat xp̄m dicens:o filie hierl'm. Adiuro vos.i.
sub sacro iuramēto v̄itatis legis et p̄phetarū vos
obligo et exhortor vt nūcietis mihi si inueneritis
dilectū meū q̄ fuit sepultus in monumento.q: tu
lerūt dn̄m meū et nescio vbi posuerūt eū iō amo/
re lāgueo. C ¶ Sed est iterū aduertēdū q̄ eccl'ia
apl'orū et discipulorū nō solū q̄siuit et expectauit
spōsum suū p illud triduū et totū spaciū vsq; ad
missionē spūs'cti. sed etiā cū maiori affectu ilico
post receptionē spūs'cti quesiuit eū in cordibus
hoim publice xp̄m, p̄dicādo p̄mo in hierl'm:ꝛ exin
dep'totā terrā p̄missiōis:et p totā siriā:ꝛ arabiā
et greciā:et p totū orbē vt p̄z p per totū libr.actuū
apl'orū:ꝛ ecclesiastica hystoria et sic ista adiuratio
posita i p̄ncipio hui⁹ septimi cātici magis p̄prie
v̄ificat̄ de p̄dicatiōe apl'orū fctā p'rio in hierl'm ꝛ
exide p totū orbē vñ recepto spūsctō dixit petrus
cū tota eccl'ia apl'orū ad totū pp'lz hierl'm.o filie
hierl'z adiuro vos p sacrā scripturā legis ꝛ p̄pha
rū:vt nūcietis mihi:si inueneritis dilectū meū.i.si
credidetis eū in cordib⁹ v̄ris.q.d.q: ex dictis sacre
scripture potestis videre ip̄m esse deū et hoiem et
messiā in lege p̄missum:quē vos ignorātes cruci/
fixistis.q̄ mortuus est p pctis oium.et resurrexit a
mortuis p̄ut oēs p̄phe testioniū phibēt d̄ de ip̄o
Iō p easdē sacras scripturas vos adiuro et mo/
neo.vt recipiatis ipsuz in verū messiā ꝛ redēptorē
et si iueneritis ip̄m ꝛ credideritis in cordib⁹ v̄ris:
rogo vt annūcietis mihi:q: amore langueo vñ h̄
dicebat eccl'ia apl'orū:q: intm̄ fuit accēsa in amo
rē et charitatē xp̄i per receptionē spūs'cti q̄ nō ti
mēs minas scribarū et pharisеorū nec regū:nec
p̄ncipū cū fiducia p̄dicabat xp̄m:desiderans oēs
pp'los adducere ad fidē ei⁹. Deinde cū dicit. Qua
lis est dilect⁹ me⁹. Ponit deuotā interrogationē
audientiū p̄dicationē apl'orū in hierl'm die pēte.
et dieb⁹seq̄ntibus. Ad cui⁹ intellectū est notandū
vt legit̄ Act.ij.et.iij.q̄ cū petrus et ceteri apl'i pu
blice predicarēt coram pp'lo xp̄m esse filiū dei:et
post mortē resurrexisse in corp⁹ gl'iosum:et sedisse
a dextris dei p̄ris tanq̄ heredē: et accepisse ptā/
tē sup totū vniuersum:tūc oēs admirabant̄. Et iō
admirantes q̄rebāt de q̄litate et dignitate et ma
iestate xp̄i resurgētis dicentes. Qualis est dilect⁹
tuus ex dilecto:o pulcherrima mulier:q̄si dicerēt
tu dicis q̄ iste dilectus sponsus tu⁹ est filius dei
dilect⁹ a deo p̄re:intm̄ dilect⁹ q̄ suscitauit eum a
mortuis tertia die et tradidit ipsi regnū mūdi q̄
mihi q̄lis est iste dilect⁹ tu⁹ in natura et maie

state et q̄ō p̄cedit ex p̄re dilecto. Et dic etiā no/
bis:quare queris eū cū tāta solicitudine:q: sic ad
iurasti nos. ¶ Ad cuius intellectum est aduerten/
dū q̄ filie hierl'm tria dicūt in p̄nti q̄stione. Prio
q: bis dicūt. Qualis est dilectus ex dilecto:p qd̄
explicant duplicē p̄cessionem filij ex p̄re. Quarū
prima est ab eterno s̄m diuinitatē. Scd̄a est pro/
cessio tp̄alis s̄m hū[ma]nitatē. et ideo querūt de qua
litate xp̄i nō solū s̄m diuinitatē:sz ēt s̄m hūanita
tem. Itē scd̄o iste filie hierl'm vocant istā spōsam
pulcherrimā mulierē per qd̄ notificāt pulchritu/
dinem et plenitudinē donorū et grarum et bono
rū spūaliū quā adepta est ecclesia in die penteco/
stes per receptionē spūssancti. Itē tertio dicunt
q: sic adiurasti nos per qd̄ denotat̄ magna solici
tudo et charitas quā habebant apl'i et discipuli
in publicatione euāgelij ad couertendos fideles
ostendo et p̄bando p sacras scripturas xp̄m eē
verū deuz et hoiem et messiam in lege p̄missum.
et iō ille hierl'm eos interrogabāt. Deide cū di/
cit. Dilectus me⁹ candidus ꝛ rubicūdus ꝛc. ponit̄
promptissima rn̄sio spōse ad filias hierl'm:explicādo
maiestatē et potētiā et sapiam et oēs dignitates
xp̄i spōsi sui:describendo ipsum p oia mēbra. A
¶ Ad cuius intellectū est notandū q̄ decē mēbra
xp̄i enumerat et mēorat spōsa p q̄ denotat et no/
tificat decez dignitates et p̄fectiones xp̄i sponsi
sui sup oia creata.s.caput: comas:oculos:genas:
labia:man⁹: ventrē:crura:speciē:guttur. Vñ p ca
put intelligit diuinitatē vt ait apl's.j.ad Cor.xj.
Caput eccl'ie xp̄s:et caput xp̄i deus. Et iō q: xp̄us
nō est de⁹ p participationem:sed per essentiā s̄m
diuinitatē. Ideo nō dicit caput eius aureū:sed ca
put eius aurū optimū. Itē per comas nigras in/
telligit xp̄i fortitudinē et victoriā quā habuit de
diabolo et mūdo et morte:eo q̄ nigredo et crispi/
tudo capillorū denotāt fortitudinē in hoie. Ideo
dicit come eius sicut elate.i.folia palmarū erecta
sursuz ꝛ rigida ad vincēdū ꝛ triūphādū. Itē per
oculos colūbinos itelligit xp̄i p̄spicacitatē in di
scernēdo:et rectitudinē in iudicādo:et per genas
odoriferas et aromaticas intelligit ei⁹ honestaz
vitā et cōuersationē in hac p̄egrinatione. Et p la
bia intelligit ei⁹ p̄dicationē:et p manus torna/
tiles et aureas intelligit eius mirā potentiam et
opera miraculosa. Et p ventrē plenū saphiris in
telligit ipsum fuisse capsam et armariū oim v̄tu/
tū et p crura et bases aureas itelligit fidei articu
los et grām sacrorū:super quas fundauit eccl'iaz
et speciē et p staturā intelligit ei⁹ pulchritudinē
et magnitudinē et excellentiā et imperiū. et p gut
tur intelligit suauitatē sermonū eius. C ¶ Fuit
ergo:et est xp̄s caput et p̄ncipiū p'rio oim rerū per
creationē q: oia per ipsum fctā sunt. Ioh.j. Et est
caput ecclesie et hoim et angelorū. Q: de⁹ posuit
eū super oēm eccl'iam:et p̄ncipatus et p̄tātes. Et
istud caput est de⁹ nō p participationē:sed per es
sentiam. Et ideo caput eius nō d̄r aureū sed ip̄m
aurū:ad denotandū q̄ xp̄s nō est de⁹ per partici/
pationē sicut ceteri s̄cti. Sed est deus p eēntiā:q:
xp̄s est v̄bū fili⁹ p̄ris sibi coessentialis. Itē oculi
eius sunt mundi et recti et perspicaces volantes

super totã scripturã: sicut colũbe sup riuos aqua/
ruz q̃ sunt lacte lote .i. lacteo colore: o calbate que
resident iuxta fluenta. Ita ergo xp̃s est mũdus et
rectus nõ accipiẽs psonã hoim iudicãdo. Et per
spicax in discernẽdo et penetrãdo secreta dei pa
tris et sacre scripture: q: q̃cunq̧ audiuit et hausit
ex puteo sapiẽtie patris nota fecit nobis. Habet
xp̃us comas nigras et tortuosas: et rigidas. ela/
tas et eleuatas per fortitudinẽ q: fuit fortis in p
ferendis iniurijs et laboribus et tormẽtis: et ferẽ/
do mortem et passionẽ. Gene eius sunt odorifere
sicut areole aromatũ cõsite a pigmentarijs et aro
matarijs q: vita et couersatio honesta fuit oib⁹
exẽplaris et odorifera. Jdõ oẽs currebãt in odorẽ
et famã vnguentorum eius. Jtẽ labia eius fuerũt di
stillãtia myrrhã primã in predicando q: predica
bant pniam et extirpabãt vitia inferendo virtutes
Et man⁹ eius per quas designat potentia et opa
tio: fuerũt tornatiles. idest munite et armillis au/
reis circũdate et plene iacynthis: q: opa miracu/
losa que faciebant man⁹ potentie xp̃i erãt aurea
et iacynthina super oẽm facultatẽ hũanã suscitã
do mortuos et egros sanando et opera mie exer/
cendo. Jtẽ venter ei⁹ fuit eburneus distinctus sa/
phiris .i. fuit capsa et archa plena lapidibus pre
ciosis .s. virtutib⁹ et donis et thesauris spũalib⁹
vñ in hebreo habet venter ei⁹ capsa eburnea ple/
na saphiris. q: xp̃s fuit archa et armariũ oim vir
tutũ et thesaurorũ sapie et scientie dei et grãrũ et
oim virtutũ et bonorũ spũaliũ. de cuius plenitu/
dine oẽs accepimus. Jtẽ crura eius super que fun
dauit eccl'iam sunt sicut colũne marmoree .s. for/
tissime et mũdissime ad modũ marmoris: q̃ q̃dem
colũne eccl'ie sunt fundate super bases aureas .s.
sup fidẽ et charitatẽ et grãm sacrorum. Jtez spe
cies et pulchritudo xp̃i q̃ cõsistit in abũdatia bo
norũ et magnitudine et altitudine imperij et sup
eminentie et dignitatis et sicut libani. nam sicut
mõs libani supexcedit oẽs alios montes sirie in
altitudine et pinguedie pascuarum et fructuũ et aq̃
rũ: ita xp̃s qui est mons dei: mons pinguis super
excellit et excedit omes mõtes .s. reges et oẽs crea
turas in altitudine perfectionũ et copia fructuũ
virtutũ et bonorũ spũaliũ. et sicut cedrus est ar/
bor electa et incorruptibilis. et altissima sup oẽs
alias arbores: ita xp̃s imortalis post resurrectio/
nem excedit oẽs creaturas in dñio et imperio q:
sedet a dextris .i. in potiorib⁹ bonis pris. Et da/
ta est illi ptãs in celo et in terra et i oibus abyssis
ideo dr electus .i. eleuatus vt cedri. Jtem guttur
eius est suauissimũ .s. doctrina euãgelica q̃ ex gut
ture et ore eius pcessit: et nobis reliquit: est suauis
sima et dulcissima audientibus. L ¶ Ex quib⁹
ptz q totus xp̃s est desiderabilis et bonus inquã
tum ad oia supradicta .s. quo ad caput et comas:
et oculos: q: omnia sunt bona: et desiderabilia et
nil fuit in eo quin fuerit bonũ et desiderabile. spõ
se sue ecclesie. Et ideo cõcludit sponsa canticum
suum dicens. O filie hierusalez talis est dilectus
meus christ⁹ qualem vobis descripsi et predicaui
Et ipse est amicus et sponsus meus quem vidi et
audiui. quẽ amaui: quem credidi: quem dilexi. et

tanq̃ deum colui et in verum messiam in lege p/
missum suscepi. Et supradictis oibus ptz q̃ eccle/
clesia aplorum et discipulorũ vulnerata vulnere
timoris et expoliata pallio firmitatis fidei non
ausa fuerat publice per quinquaginta tres dies
fidem christi confiteri. Sed recepto spiritusan/
cto in die pentecostes induta pallio fortitudinis
fidei et aliorum donorum et grãrũ publice et cũ fiducia
ausa est cantare canticũ supradictũ: cõfitendo et
probando christum esse deum et hominem et mes
siam in lege promissum. Et hoc probãdo per scri
pturas legis et prophetarum. et conuincendo iu
deos: vt patet per totum discursum actuum apo/
stolorum. Et hec dicta sunt de septimo cantico.

¶ Jncipit octauum canticum.

Uo abijt dilectus tu⁹.
O pulcherria mulierũ
Quo declinauit dile/
ctus tuus.
Et queremus eũ tecũ.
Dilectus me⁹ descẽdit in hortũ suũ.
Ad areolam aromatum.
Ut ibi pascatur in hortis.
Et lilia colligat.
Ego dilecto meo et dilect⁹ me⁹ mihi
Qui pascitur inter lilia.
Pulchra es amica mea et suauis.
Et decora sicut hierusalem.
Terribilis vt castrorum acies ordiata.
Auerte oculos tuos a me.
Quia ipse me auolare fecerunt.
Capilli tui sicut grex caprarum.
Que apparuerũt de galaad.
Dentes tui sicut greges ouium.
Que ascenderũt de lauacro.
Omnes gemellis fetibus.
Et sterilis non est in eis.
Sicut cortex malipunici.
Sic gene tue absq̧ oculis tuis.

Uo abijt dilectus tu⁹ ꝛc.
Hoc est canticũ in quo salomõ can
tat descẽsuz ecclie aplorũ ad pdicã
dũ ppl'o gẽtili et p cõns cãtat cõuer
sionẽ ppli gentilis. Jn quo cantico
sponsus satisfacit petitioni plebis gentilis cu/
pientis sociari cũ plebe iudaica et dealbari a ni
gredine idolatrie et recipi et introduci in cubicu/
lũ regis et pasci in horto ei⁹ et q̃escere sub vmbra
eius sicut dictũ fuit: et ipsa petiuit in cattico pro.
Et iõ xp̃s in hoc cantico recipit plebez gẽ[illegible]

pulchra facit ꝛ decorat eā sociādo eā sibi simul cū cōuersis de pplo iudaico. In quo cātico duo pncipaliť facit nā in pria pte itroducit spōsuʒ vocātē et decorātē spōsaʒ de pplo gētili. In scda vo itroducit pplm laudātē ꝛ btificātē eandē spōsam ibi. lx. sunt regine ꝛc. A ¶ Quātū ad pmū est notandū put legiť Act. xiij. ꝙ postq̄ ecclia ꝛ cetˀ aplor pdicauit ꝛ annunciauit publice ꝛ cū fiducia vbū dei pplo iudaico pbādo ꝛ cōfitendo xpm esse verū messiā in lege pmissum. In q̄ predicatiōe ecclesia cātauit precedēs cāticū put dictū est: cōmēdādo vtutes ꝛ perfectiones xpi tūc lʒ multi iudeorū fuissent cōuersi ad xpʒ p pdicationē aplor tn maior pars illius ppli cōtradixit pdicationi aplor: et negauit xpm: ꝛ persecuta est ecclīam: tunc Paulus ꝛ Barnabas vidētes ingratitudinē illius populi dixerunt. Uobis oportebat primū loqui verbū dei sʒ qm̄ repulistis illud: ꝛ indignos vos iudicastis eterne vite. Ecce cōuertimur ad gētes. Sic enī precepit nobis dns. Constitui te in lucē gentiū: vt sis salus mea vsq ad extremū terre. Audiētes autē gētiles gauisi sunt ꝛc. Ex quibus ptʒ qualiter reprobatis iudeis ceperunt gentiles cōuerti vt ptʒ Act. xiij. ꝛ per totum discursum illius libri ꝛ sic xps spōsus ecclesie dicitur declinasse ꝛ descendisse a pplo iudaico ad pplm gentilem in quo fecit ꝛ plantauit hortuʒ suum. Ex quo collegit plures fructˀ idest plures fideles ꝙ de plebe iudaica. Hoc aūt preuidens salomō in spū sumēdo parabolā figurā ex Iosue qui ordinatis ꝛ ↄstitutis. xij. principibus ꝛ capitaneis adeptus est totā terraʒ promissionis quā gentiles ꝛ idolatre possidebāt. Ita pariter xps cōstituit illos. xij. aplos p quos adeptus est populū gentileʒ. Et ideo salomon in hac prima parte huius cantici cantando conuersionem populi gentilis introducit tres species psonarū ad loquēduʒ. Nā primo introducit filias hierlm de sponso interrogantes per quas intelligūtur minores iudei per apostolos cōuersi. Secūdo introducit spōsam ad questitum respondētē Tertio introducit sponsum plebē gentilem ad fidē vocantē et eam decorantē ꝛ sibi sociantē. secūda ibi. Dilectˀ meus descēdit. tertia ibi. Pulchra es amica mea. C ¶ Quantū ad primū qꝛ in superiori cātico spōsa cōmendauerat spōsum ꝛ explicauerat eius virtutes ꝛ perfectiōes ingentes. Ideo filie hierlm. i. aīe deuote ꝛ fideles querunt ꝛ interrogant sponsam dicentes. O pulcherrima mulierum quo abijt dilectus: ꝛ quo declinauit dilectus tuus ꝛ queremus eum tecum. Isti vero interrogantes erant nouiter cōuersi de iudaismo ꝛ minores qui interrogabant cetum apostolorū. Quia tria dicunt scʒ quo abijt id est quare recessit a iudeis. Et quo declinauit qꝛ recedere a populo iudaico: ꝛ ire ad populum gentilē declinare est tāq̄ a maiori et digniori ad minorē. Itē subdunt. Queremus spm tecum: qꝛ multi conuersi ex iudeis pdicabant etiā populo gētili cū aplis. Deinde cum dicit. Dilectˀ meus descendit in hortū ꝛc. ponitur rnsio spōse iuxta questitū. B ¶ Ad cuiˀ intellectū est notādū ꝙ delubra ꝛ templa gētiliū in quibus priˀ [illegible]itabāt et adorabanť idola dicebanť cubilia draconū ꝛ demonū: sed postea facte sunt ecclie xpi ꝛ sctōꝝ: in quibˀ coliť ꝛ adorať verˀ deˀ trinus ꝛ vnˀ ꝛ offertur veruʒ sacrificiū eucharistie: et vere orōnes et oblatiōes: et celebrātur diuina officia deo acceptabilia: quibˀ deus dr pasci ꝛ delectari et sic gētilitas per fidē et baptismū facta est areola aromatū spūalium quibˀ xps dr pasci nā sicut xps pascit nos cibis spiritualibus sacramētorū et doctrina ita dr a nobis pasci lilijs ꝛ rosis et aromatibus bonorū operum et orōnum et vēri cultu latrie inquātum delectať in nr̄is bonis operibus et acceptat illa ad vitā eternā. Respōdens ergo sponsa ad questitum adolescentularū ꝛ filiaꝝ hierusalē qn̄ dixerūt. Quo abijt et declinauit dilectus tuus. Dicit. dilectus meus xps reprobatis iudeis incredulis. quibˀ primū oportebat loqui verbū dei: qꝛ indignos se fecerunt: ideo conuersus ad gentes descendit in hortum suū ad ad areolā aromatū. Nā ex populo gētili ꝛ ex tēplis et delubris eiˀ fecit sibi areolam aromatū et hortū fructiferū eiecta spurcitia idolorum vt pascať in hortis populi gētilis et colligat ex eo lilia. s. virgines ꝛ martyres ꝛ cōfessores et doctores ꝛ iustos vtriusq sexus. Et pascať ibi pastu latrie. s. sacrificioꝝ et oblationū. et orōnū. Et dr xps descēdere a pplo iudaico ad gētilē tanq̄ a digniori q̄ ante deuʒ colebat ad minˀ dignū qui ydola venerabať. Sed qꝛ p talē descensuʒ xpi ad plebē gētilē sicut plebs gētilis cōuersa pascit xpm p latrie cultū ita xps pascit eam pabulo ecclesiasticorū sacramētoruʒ et p cōsequēs fit mutuus pastus. ideo subdit. Ego dilecto meo: et dilectus meus mihi: quia pascitur inter lilia. q. d. Ego exhibeo cultuʒ et seruitutem latrie dilecto et spōso meo xpo. Et exhibeo ipsi fideles per regenerationem: quia continue regenerat ex me filios et martyres et virgines et cōfessores et iustos vtriusq sexus per baptismnm et alia sacramēta. Sed ipse largitur et exhibet mihi pastū et pabulum spirituale: scʒ dona spiritussancti: et grām sacramentorū in presenti ꝛ gloriam in futuro. Et sic adinuicem correspondemus nobis ꝛ exhibemus et reddimus vices amoris. Iteʒ ego exhibebo dilecto cultum latrie cui obligor ex debito sed ipse gratis et libere largitur mihi iocalia ꝛ bona sponsalia et spiritualia in dote: qꝛ tāq̄ spōsam decorauit me corona ꝛ copia bonoꝝ spiritualium mihi familiariter loquēdo: immo iā satisfacit mihi et correspōdet mee petitioni et desiderio Nam ego cū ingenti affectu et desiderio in primo cātico petiui dealbari et mūdari a nigredine ydolatrie et spurcitia gentilitatis: et sociari cuʒ filiabus hierlm in eadem ecclesia ꝛ pasci in vno et eodem horto ꝛ quiescere sub vmbra spōsi in meridie sponsus autē iam audiuit vocem meam ꝛ annuit votis et petitionibˀ meis: qꝛ iā familiariter loquitur mihi p apostolos suos. Et ego loquor ipsi cātādo psalmodiā ꝛ diuina officia qꝛ iaʒ misit apostolos suos ad predicandū euāgelium oī creature p vniuersum mundum. Et sic iaʒ loquitur mihi sponsus et audio vocem eius euangelicam. Et ego iā loquor illi: et respondeo ipsi cōfitendo ipsum esse verum deū et hominem: et verum messiam in lege

promissum. Et sic respondeo ipsi per fidem spez ꝛ charitatē ꝛ cultū latrie ꝛ sic sponsus meꝰ pascitur inter lilia martyꝝ ꝛ virginū ꝛ oiuz iustoꝝ eoꝝ bona opa ꝛ cultū latrie delectabilit̄ acceptādo. Deinde cuz dicit. Pulchꝛa es amica mea ꝛ suauis ꝛc. Introducitur spōsus ad loquēdū ꝛ ornādū ꝛ dotandū ecclīam sponsam suā de populo gētili bonis spūalibus: sicut ante dotauerat ecclesiā de cōuersis ex sinagoga. L ¶ Ad cuius intellectū est aduertēdum sicut fuit dictū in primo cantico ꝙ sicut deus est creatoꝛ vniuersalis ab initio ita factꝰ est ex tempoꝛe ꝛ in tēpoꝛe cōstituto redēptoꝛ vniuersalis tā ppli gētilis ꝙ israelitici. Et ideo sicut patriarche ꝛ ꝓphete in ꝑsona totiꝰ populi israelitici petebāt xp̄m messiam in lege pꝛomissum vt veniret ad osculādum eos osculo oꝛis sui ꝛ vt traheret eos post se ꝛ introduceret in cubiculuz suū. Ita pariter tota plebs gentilis hoc idē petebat ꝛ petiȷt per thamar ꝛ Raab ꝛ Ruth: tāꝙ ꝓ ꝓcuratrices: qꝛ oēs ille petierūt xp̄z in ꝑsona totiꝰ ppli gētilis inquantum desiderauerūt sociari in populo dei ꝛ venerūt ad fidē ꝛ cultū vniꝰ dei ꝛ sic desiderarūt xp̄m ventuꝝ simul cum successoꝛibꝰ eoꝝ: vt dictū fuit ibi ꝛ desiderauerūt dealbari a spurcitia ꝛ nigredīe ꝛ soꝛde idolatrie dicēdo. Nigra suz ſꝫ foꝛmosa ꝛc. Et idō sicut spōsus satisfecit plebi iudaice ꝛ synagoge fideliū per sex cātica: qꝛ iazꝰ venit in carnē ꝛ osculatus est eaz ꝑ incarnationē vt patuit ī scdō cātico ꝛ osculatꝰ ē eā osculo oꝛis sui ꝑsonaliter ꝑ euāgelicā ꝓdicationē vt patuit cātico tertio. Et iā traxit eā ꝑ familiarē doctrinā ꝛ cōuersationē ꝛ miraculoꝝ operationem vt patuit cātico quarto ꝛ iā introduxit eā in thalamū suū et oꝛnauit vestibꝰ spōsalibus vt patuit cantico quinto et iā pauit ꝛ refecit eā pabulo sacramētoꝝ emanantium ex passione xp̄i vt patuit cātico sexto. Et iaz ecclesia est congregata ex conuersis de iudaismo et ex populo israelitico: recepit chꝛistū in sponsuz commendando ꝛ confitendo eius virtutes et perfectiōes et omnipotentiam et magnificentiā vt patuit in cantico septimo scilicet in cātico precedēti. Ita ergo pariter in hoc octauo cātico et duobus sequentibus sponsus satisfacit ꝛ vult satisfacere votis et petitionibus plebis gentilis petentis dealbari a nigredine ydolatrie: et sociari cum plebe israelitica et pasci cum ea et simul quiescere sub vmbꝛa sponsi quam petitionem xp̄s adimpleuit cum misit apostolos ad vocādum ꝛ cōuertēdum pplm̄ gentilem ad fidem euangelicaz. Et sic xp̄s per apostolos suos ꝛ discipulos vocauit plebē gentilē in eandē ecclīam et dealbauit eaz et oꝛnauit et decoꝛauit ꝛ dotauit eā eisdē oꝛnamentis et monilibus sponsalibus: quibꝰ ante oꝛnauerat ecclīam ex sinagoga cōuersam: et sic ex vtroqꝫ populo facta est vnica ecclīa et spōsa xp̄i et sic in his tribꝰ vltimis canticis maxime loqͥtur Salomō de ecclesia populi gentilis iam facta vna et sociata cum iudaica siue israelitica vt patebit. Dicit ergo xp̄s spōsus. O amica mea de populo gētili tu in ꝑncipio petisti a nigredine ydolatrie dealbari et cū filiabꝰ hierlm̄ sociari ꝛ simul pasci ꝛ ꝗescere Et ideo cōpleto iam mysterio redemptiōis in populo israelitico et postꝙ illi satisfeci per incarnationē et familiarē ꝓdicationē ꝛ moꝛtē et passionez et resurrectionē ꝛc. Tandē volui descēdere ad te vt satisfacerē votis ꝛ petitiōibus tuis mittendo tibi apostolos ꝛ discipulos ad pꝛedicandū: vt in persona mea te dealbent et mundent a nigredine idolatrie: et pulchꝛā faciāt per baptismū ꝛ alia sacramenta. L ¶ Et nota ꝙ licꝫ chꝛistus vocauerit plebem gentilē et baptizauerit ꝑ apostolos tanꝙ ꝑ ministros. Tamē qꝛ per seipm̄ dat gratias ꝛ bona spūalia. Ideo loqͥtur in persona ꝓpꝛia. Itē dicere xp̄m et cōmendare pulchꝛitudinē plebis gentilis: idē est qd̄ facere: qꝛ cōmendādo ip̄am de pulchꝛitudine: idē est qd̄ facere ip̄am pulchꝛā ꝛ ip̄am decoꝛare oꝛnamētis spōsalibus hic memoꝛatis. A ¶ Itē est aduertēdum ꝙ licꝫ spōsus repetat et iteret in hoc cātico octauo bona spūalia et oꝛnamenta ꝗ ꝓmemoꝛauit: explicauit in quinto cātico Tn̄ talis repetitio ꝛ iteratio nō est superflua nec ociosa: sed denotat duos pplos in diuersis tpibꝰ successiue ad fidē cōuersos: quos xp̄s sub eadē ecclesia cōncrit: ꝛ eisdē oꝛnamētis spōsalibus decoꝛauit. Dicit ergo xp̄s. O amica mea cōuersa de plebe gētili ego dico tibi: ꝙ tu es pulchꝛa .i. pulchꝛaz te facio simul cū plebe israelitica. Et tu es decoꝛa facta sicut hierlm̄. Nā tu in pꝛīo cātico petisti dealbari ꝛ decoꝛari ꝛ sociari filiabꝰ hierlm̄: ꝛ ego dico tibi: ꝙ tu es facta decoꝛa sicut hierlm̄ ꝛ ip̄i cōsociata in vnā ecclesiā et eisdē oꝛnamētis spōsalibꝰ decoꝛata: postꝙ recepisti eadē ecclesiastica sacramēta: qꝛ eadez septē dona spūssancti recepisti. Et ad pugnādum contra mūdum et carnem et diaboluz eisdem armis armata fuisti: et ideo tu es facta terribilis ad pugnandum: sicut est acies castroꝝ bellicoꝛum ad bellandū ꝛ pugnandū oꝛdinata ꝑ fide euāgelica defendēda. Itē pulchꝛitudo tua summe delectat me. Auerte ergo oculos tuos a me ꝛc. ꝛ loquit̄ ironice moꝛe amātiū: sicut spōsus carnalis qn̄qꝫ dicit spōse. Auerte oculos tuos a me: qꝛ tantum sunt pulchꝛi: ꝙ penetrāt coꝛ meū et interfecitūt me. Ita ergo pariter metaphoꝛice dicit hic chꝛistus. O spōsa mea auerte oculos tuos .s. fidei charitatis ꝛ humilitatis: qꝛ tm̄ mihi placēt ꝛ sunt grati: ꝙ me auolare fecerūt .i. vt relicto ꝛ reprobato pplo iudaico incredulo me cōpulerit vt repente descēderem et venirem ad te. L ¶ Ad cuius intellectum est aduertēdum sicut dictuꝫ est in cātico quinto: ꝙ chꝛistus nō respexit in nobis istos oculos et ista bona tanꝙ foꝛmā efficientē sed tanꝙ foꝛmā disponētem: quā ipse in nobis ip̄ressit: vt nos sibi gratos faceret. Unde tria gn̄a oculoꝝ vulnerauerūt xp̄m et fecerūt ipsum aduolare vt veniret ad nos redimendū. Primo oculi imaginis naturalis inquantū solū hoiem creauit in hoc mundo inferioꝛi ad imaginē suā aptū ꝛ capacē ad suaz beatitudinē participandā ꝛ capescēdā: et ideo aduolando descēdit ad redimendā suā imaginē quā in vtroqꝫ populo reperit. Secūdo vulnerauerūt ꝛ nouerunt xp̄m oculi ꝓdestinatiōis. Naz quos pater ab eterno pꝛedestinauit: hos filius factus homo ex tēpoꝛe vocauit: ꝛ hos iustificauit in pꝛesenti: et magnificauit ꝛ glificauit in futuro ad Ro. Tert

tio aūt sunt oculi gr̄e ꝓpter quos sum⁹ deo grati et accepti.ad vitā eternā:⁊ hos dedit nobis gra/ tis xp̄s. Jpe em̄ xp̄s dedit nobis oculos fidei cum charitate:quib⁹ eū cognoscim⁹ et diligim⁹ ⁊ me/ remur ⁊ sumus apti ad vitā eternā:⁊ isti oculi pe/ netrāt cor xp̄i ⁊ faciūt eū aduolare ad p̄miū nobis cōferēdū ⁊ sic xp̄s amat qđ in nobis plātauit:⁊ sic p3 ꝙ xp̄s añ dilexit nos ꝙ̄ nos ip̄m:q2 deus ante mūdi ↄstitutionē dilexit ⁊ elegit nos : vt essemus scti ⁊ postea gratificauit nos in xp̄o filio suo. ad Ephi.j. ⁊ sic p3 ꝙ xp̄s dotauit ⁊ ornauit eccl'iā spō sam suā ornamētis spōsalib⁹ vt sibi placeret ⁊ am plius eā diligeret.que quidē ornamēta sunt fide/ les articuloꝝ ⁊ gr̄a sacroꝝum ⁊ robur ad obserua/ tionem p̄ceptoꝝ ⁊ varietas statuū ⁊ officioꝝ ⁊ di/ gnitatū:⁊ iō per oculos p̄nt etiā intelligi docto/ res.s.Aug.Hiero.⁊ ceteri q̄ fuerūt de pp̄lo gētili multipliores ꝙ̄ de pp̄lo iudaico:p quos doctores tanꝙ̄ per oculos videt eccl'ia.Qui quidē oculi do ctoꝝ:eo ꝙ erāt cū fide ⁊ charitate:iō xp̄m auolare fecerūt ⁊ sic etiā subdit.Capilli tui.i.pp̄li ex gēti/ bus cōuersi facti sunt copiosi ⁊ albissimi ⁊ multi/ plicati per regn̄atione baptismale3:sicut greges capraꝝ que apparuerūt de galaad in magno nu mero.Et dētes tui qui sunt iidē doctores inquan tum ruminant ⁊ masticāt ⁊ digerūt sacrā scriptu/ ram:facti sunt albi ⁊ mūdi sicut grex ouiū q̄ ascen derūt de lauacro ꝓut dictū est in cantico q̄nto:q2 oēs doctores sunt gemellis fetibus : ⁊ sterilitas nō est in eis inquantū ex vtroq3 testō quotidie pa/ riunt sacrā scripturā ⁊ p̄bēt eā pp̄lis fidelium. Et sic etiā gene tue que sunt bone ⁊ honeste opa/ tiones corā pp̄lo apparentes sunt rubee ꝑ chari/ tatem:sicut cortex mali punici absq3 occultis.Nā sicut malūpunicum sub vna pelle rubea continet multa grana rubea et pulchra : ita eccl'ia sponsa xp̄i sub vna pelle et tegmine fidei ⁊ charitatis cō tinet copiā fideliū rubore ⁊ ardore charitatis ar/ dentiū:cui⁹ lux lucet corā hoib⁹.nō vt videant̄ ab hoibus ad ꝓpriā laudē:sed vt glorificēt dn̄m qui in celis est.Et iō subdit.absq3 occultis.q.d.ꝙ ta/ lia opa sunt cū interiori gaudio ⁊ recta intētione latente:testimoniū reddēte cōscientia eoꝝ. Et sic eccl'ia ⁊ quilibet iustus est pulcher ⁊ rubet charita te intus et extra:q2 nō ad ostētationē ꝓpriā opa/ tur et exercet opa v̄tutū:sed ad laudē dei ⁊ ꝓximi bonū exēpliū ⁊ vtilitatē.Hoc etiā dicit:q2 in eccl'ia multi sunt martyres latēter in corde:l3 nō marty/ rium receperunt publicum in carne.

Secunda pars octaui cātici.

Exaginta sunt regine.
Octoginta cōcubine.
Et adolescētularū non est numerus.
Una est columba mea perfecta mea.
Una est matri sue.
Electa genitrici sue.
Uiderunt eam filie syon:
Beatissimam predicauerunt.
Regine ⁊ cōcubine:⁊ laudauerūt eā.
Que est ista que ꝓgreditur quasi au/ rora consurgens.
Pulchra vt luna.Electa vt sol.
Terribilis vt castroꝝ acies ordiata.
Descēdi in hortu3 nucū.
Ut viderem poma cōuallium.
Et inspicerem si floruisset vinea.
Et germinassent malapunica.
Nesciui.Aia mea cōturbauit me ꝓ/ pter quadrigas aminadab.
Reuertere reuertere sunamitis.
Reuertere reuertere vt itueamur te.

Deinde cū dicit.Sexaginta sunt re/ gine ⁊c.Hec est scđa pars hui⁹ octa ui cātici. ¶ Ad cuius intellectū est aduertendū ꝙ oēs reges terre ⁊ principes mūdi gerūt vices dei in telligēdo:q2 oīs ptās a dn̄o deo est. Unde dicit diuina sapiētia.per me reges regnāt per me principes imperāt et decernūt iusticiam. Prouer.viij.Et est dicendū ꝙ oīs hūana ptās est a deo aut preceptiue : aut permissiue.vnde reges regant ex dei volūtate preceptiua:eo ꝙ ex electio ne inceperūt regnare ⁊ optimis legibus regunt ⁊ discernūt iudicia:et ideo ꝓpter talē honestū ordi nem dominādi regie ptātes ⁊ regna metaphori/ ce dicunt̄ vxores dei et regine:tyrannice aūt pote states:eo ꝙ violenter regūt ⁊ regūtur:ideo dicun/ tur cōcubine:quasi adulterine:q2 nō legitime pos sident̄:nec regunt̄.Et sic salomon hic regna et re/ gias ptātes mūdi appellat reginas: tyrannides appellat cōcubinas:⁊ ciuitates ⁊ oppida appel/ lat adolescentulas quasi ancillas regū et princi/ pum:et q2 plures sunt tyrāni ꝙ̄ reges legitimi in mūdo:ideo ponit cōcubinas in maiori nūero.Et q2 ciuitates et oppida sunt in multo maiori nume ro ꝙ̄ reges siue regna ⁊ tyrānides:ideo ponit eas sub nūero quasi infinito.Sed q2uis oia ista regna mundi ⁊ principat⁹ et tyrānides et ciuitates sint plures in nūero:⁊ sint diuerse lingue:⁊ diuersi mo res:et licet sub diuersis hūanis legibus regantur et viuant temporalr̄:tn̄ ex oibus his et in oib⁹ hic facta est vnica eccl'ia sub vno capite xp̄o ⁊ p̄ncipe congregata:et vnico baptismo regenerata viuēs sub vnica lege euāgelica.Et vnica gr̄a sacroꝝum. Et vnica fide articuloꝝ:q2 vbiq3 terraꝝ vnica est eccl'ia sponsa xp̄i sicut vnicus est sponsus.Et hoc est quod intendit dicere salomon in hoc cantico ⁊ loco in persona christi.vnde ait. Sexaginta sunt regine:idest regie potestates.Et octoginta concu bine:idest tyrannides in mundo.et adolescentula rum:idest ciuitatum et oppidorum ⁊ aliorum po/ pulorum nō est numerus:q2 sunt quasi infiniti in

mũdo. Sed in oibus his vna est colũba mea. s. vni
ca est ecclia sponsa mea simplex ⁊ innocens ⁊ pu/
ra sicut colũba. Et vnica ⁊ pfecta est matri sue et
electa genitrici sue. B ¶ Ad cuius intellectũ est
notãdũ q̄ xp̄s dr sp̄osus ecclie inquãtũ eã sibi vni
uit per grãm ⁊ fidẽ ⁊ ipsa dr filia xp̄i inquãtũ ip/
sam regñauit: sed quia xp̄s regenerauit totã eccle
siã ⁊ regenerat continue fideles ex aqua ⁊ sp̄ũscto:
ideo sp̄ũsctũs dr mater ecclie sp̄ose xp̄i: ⁊ ideo dr
colũba ⁊ colũbina: qr ex sp̄ũscto regñata: ⁊ dr pfe
cta matri sue: qr nõ ex volũtate carnis: nec viri: sed
ex solo sp̄ũscto est regenerata ⁊ renata: ⁊ ita etiã
dr electa mr̄i sue. s. sp̄ũscto ex cuius virtute et grã
dei regenerata dr ⁊ renata. ⁊ nõ est mirãdũ q̄ salo
mon appellet sp̄ũsctm̄ matrẽ ecclie: qr hoc nomẽ
sp̄ũs in caldeo ⁊ hebreo est feminini generis: sicut
in latino est masculini generis: ⁊ i greco neutri ge
neris. vt inqt Hiero. in sermõe de assumptiõe vir
ginis. Intẽdit ergo dicere sp̄osus: qr licet mlta ⁊ di/
uersa sint regna ⁊ principatus ⁊ ptãtes in mundo
viuẽtes sub diuersis legib⁹ hũanis: tñ ex oib⁹ his
⁊ in oibus his vnica est ecclia sp̄osa xp̄i viuẽs sub
vnico pncipe ⁊ vnica fide ⁊ charitate: ⁊ vnica lege
euãgelica. C ¶ Deinde cũ dicit. Viderũt eã ⁊c.
Est aduertẽdũ q̄ postq̄ ecclia aplõ₂ ⁊ discipulo/
rũ recepit sp̄ũsctm̄ illico nõ post mltos dies fue/
runt apli ⁊ discipuli p diuersas puincias ⁊ regna
mũdi ad p̄dicãdũ euãgeliũ omni creature disper/
si: put eis xp̄s preceperat in die ascẽsionis. Et sic
mattheus profectus est in ethiopiam: ⁊ bartholo
meus ⁊ thomas ad regna indeo₂: ⁊ andreas apõ
scythas ⁊ symõ ⁊ iudas p̄dicarũt p egyptũ ⁊ chal
deã ⁊ petrus et paulus per greciã vsq₃ ad italiã
et sic singuli p grãm sermonũ ⁊ v̄tutẽ sp̄ũscti ⁊ p
pter signa q̄ faciebãt suscitãdo mortuos: ⁊ sanan
do infirmos ⁊ eijciẽdo demonia cõuertebãt mul/
tos ad fidẽ xp̄i. Et sic vnusquisq₃ apls faciebat si
bi societatẽ ⁊ exercitũ fideliũ 9uerso₂ ex gẽtilita/
te. A ¶ Tũc ergo filie syon. i. aie deuote ⁊ fide/
les nouiter cõuerse: et reges ⁊ pncipes ⁊ tyrãni et
ciuitates et ppli gẽtiliũ vidẽtes eccliam in aplis
⁊ discipulis tanq̄ aciẽ ordinatã: ita per mũdũ cũ si
gnis et virtutib⁹ pgredi ⁊ pficisci ipã agẽdo ⁊ ho
mines ad fidẽ cõuertẽdo: tũc oẽs iste ptãtes p̄di/
cauerũt eccliam ⁊ xp̄ianã religionẽ beatissimã: qr
in tã magnũ nũerũ augebat: et qr tot et tantis si/
gnis et v̄tutib⁹ coruscabat: ⁊ sic p̄dicabãt eã bea
tissimã ppter magnitudinẽ ⁊ excellẽtiã sp̄osi qui
eã hrificabat ⁊ ad tm̄ et talẽ gradũ exaltabat ⁊ di
gnificabat ⁊ tã magnis donis et munerib⁹ deco/
rabat ⁊ sic nõ solũ filie syon. s. fideles iã 9uersi: s₃
etiã regine et cõcubine. i. regie ptãtes et principa
tus et tyrannides laudauerũt eã vidẽtes et admi/
rãtes signa q̄ faciebat 9 demoncoin curãdis infir
mis. Et iõ sic admirãtes et eã btissimã p̄dicantes
et laudãtes dicebãt. Que est ista q̄ pgredit q̄si au
rora 9surgẽs pulchra vt luna electa vt sol terribi/
lis vt castro₂ acies ordinata. C ¶ Ad cuius itel
lectũ est notandũ q̄ ecclia xp̄i in pncipio fuit q̄si
aurora cõsurgẽs. Nã sicut aurora 9surgẽs de no/
cte et tenebris nõdũ h₃ totũ lumẽ: sed aliquãtulũ
rutilat et splẽdet habẽs partem de tenebris: eo q̄
adhuc est inter tenebras: ita pariter ecclia in prin
cipio: qr cõsurgebat ex nocte et tenebris legis ⁊ ex
nocte et tenebris idolatrie. Ideo cõuersi de iuda/
ismo l₃ splenderẽt radijs luminis euãgelici: tñ qr
ex toto nõ valebãt relinquere cerimonialia: vt p₃
ad Ro et Gal. per totum: ideo ecclia in principio
erat q̄si aurora cõsurgẽs inquãtu₃ illi pauci con/
uersi habitabãt inter fideles Sed postea q̄n eccle
sia iam fuit magis multiplicata: tũc fuit pulchra
vt luna: q̄n est plena ex radijs solis: qr tũc fideles
abominãtes cerimonialia et superstitionẽ idolo/
rum: iã erãt magis purificati et firmi in lege euã/
gelica. S₃ postea tpe decij et maximiani et diocle
tiani iam ecclesia fuit electa et excellens sicut sol.
Nã sicut sol in meridie nõ solũ nõ patit̃ tenebrã
admixtã: sed etiã oia illuminat. Ita pariter eccle/
sia iam tpe illo₂ imperato₂ multiplicata nõ so/
lum pellebat oẽm tenebrã tã legalẽ q̄ idolatricã
sed etiã splendebat per totũ orbẽ: qr iã habebat
doctores illuminãtes totũ orbẽ suis predicatiõi/
bus et doctrinis: et tũc erat frequentia martyrũ: q̄
rigarũt et auxerũt ecclesiam sanguine suo. Et sic
ecclesia pro tũc nõ solũ fuit electa vt sol rõne splẽ
doris doctrine euangelice: sed etiã fuit terribilis
vt castrorũ acies et phalanx ordinata ad pugnan
dum contra tyrannos et infideles: imo fuit acies
ad pugnandum per doctores contra infideles.
Et fuit terribilis acies ordinata per martyres ad
pugnandum contra tyrannos et notanter dicitur
Que est ista que progreditur: nam ecclesia aposto
lorum egressa est vltra limites: scilicet ex populo
israelitico et progressa in populum alienum et gẽ
tilem quasi dicat que est ista que cum tanta auda
cia et fiducia ex populo infinito et humili audet
progredi armata per populum gentilem contra
reges et principes et deos et leges imperatorum
et regum. B ¶ Deinde cum dicit. Descendi in
hortum nucum. Sponsa explicat et dat rationem
sui aduentus explicando resistentiam quam rece/
perit in populo gentili propter quod incedit ar/
mata. Ad cuius intellectum est notandum q̄ post
obitum apostolorum creuit aliquantulum eccle/
sia per vniuersum orbẽ s̄m q̄ aliqui imperatores
permittebant viuere christianos: et sic fuerunt no
uem persecutiones in ecclesia: inter quas persecu
tiones fuerunt q̄nq₃ paces ⁊ hoc a nerone vsq₃ ad
dyocletianum: sed tunc insurrexit quedã persecu/
tio contra ecclesiam maior ceteris. In qua perse/
cutione interfecta fuerunt infinita milia martyrũ
vbi valde fuit ecclesia perturbata et sic ecclesia vn
diq₃ vexabatur a tribus inimicis. s. imperatorib⁹
et regib⁹ idolatris et ab hereticis et hoibus car/
nalibus et mũdanis: et hãc turbationẽ et persecu
tionẽ ecclie memorat sp̄osa in hac pte dicẽs. Nõ
miremini si sic progredior armata sicut terribilis
vt castro₂ acies ordinata. Qr descendi in hortum
nucum: scilicet in populum gentilem mihi ab eter
no predestinatum et per patriarchas et prophe/
tas ad fidẽ p̄nunciatũ. Descendi eñi vt viderẽ po
ma conuallium scilicet vt colligerem iustos per
baptismũ et fidẽ. Et vt inspicerẽ si floruisset ⁊ fru
ctificasset vinea populi gentilis germinãdo flo

les et si germinassent mala punica:scz martyres et virgines et ceteri iusti et fideles. C ¶ Et nota q nux est gen' ad oem fructu habente nucleu sub dura testa:et sic etia amigdalu et auellana dr nux. Et io in hebreo habet descedi in hortu amigdali:per qd intelligit ppls getilis qui sub testa idolatrie cotinebat imagine dei et magna parte predestinatoru. Et ideo ille hort' dedit fructu suu per baptismu tpe gratie. Na baptismus maturauit fructu illius horti:et vuas illius vinee que fructu apostoli et ecclesia collegeru.q.d.ego veni ad colligedos fructus supradictos sed in tali expeditoe reperi maxima resistentia. Et io nesciui.i.dubitaui et timui:et aia mea turbata est ppter qdrigas bellicas et acies cotrarias ipsius aminadab.i.ppter exercit' ppli getilis et pricipu et regu q psequebatur me et tormetis affligebat intantu q xpiani fugiebat p motes et latibula speluncaru:vn intm ingruit illa psecutio q btus marcel. ex timore adoleuit idolis incesuz de quo scelere cu martyrio postea fuit purgat'. A ¶ Est aut aduertedu q vbi nra traslatio hz aia mea turbata est ppter quadrigas aminadab.i.ppli mei.in hebreo hr ppter quadrigas aminadab.i.ppli principatis q quide lra est magis osona veritati qr ppls getilis tuc dnabat et principabat in mundo:et io credit q lra nra est corrupta vitio scriptoru:et ideo dicit eccl'ia q aia mea turbata est ppter quadrigas aminadab.i.pper exercitus et psecutioes et tormeta ppli getilis principatis et dominatis in mudo qua quide psecutione inter ceteros seuius et atrocius exercebat maximianus et diocletianus. Et ideo vides ecclesia plebe gentile resistente predicationi euagelice dicit ipsi. Reuertere reuertere sunamitis. B ¶ Ad cuius intellectu est notandu q ppls getilis descedebat et noe q fuit verus dei cultor. Sed recesserat a vero cultu dei p filios Cha et Japhet maxie in ofusioe linguaru in fabricatioe turris Babel. et sic ppls getilis habitabat et laborabat triplici infirmitate. Pmo in idolatria p falsum cultu deoru Scdo in falsitate doctrie p falsam supstitione potificu teploru. Tertio hitabat et erat inuolutus in spurcitia et feditate carnis et aliou pctoru:et io spose vocat ter illu ppl'm: vt egrediat ab illo triplici ergastulo et infirmitate. Et reuertat ad dnm deu suu a quo p infidelitate ante recesserat. C ¶ Iteru est aduertendu q vbi traslatio nra dicit. Reuertere sunamitis. In hebreo dr reuertere sulamit. Vn sunamitis iterpretat captiua seu lapidea: et sic couenie bat tunc plebi gentili q erat lapidea inqtuz corde duro adorabat idola lapidea et vere erat captiua in ptate diaboli. Sulamit aut interptat integra et pfecta:et sic illa plebs ante baptismu no potuit dici integra nec pfecta. Sed hoc puenit ipi post baptismu. Dicit ergo spōsa ad plebe getilez sibi resistete. O sunamitis.i.captiua et lapidea.reuertere a falso cultu deoru: et a falsitate doctrine sacerdotu getiliu:et a lasciuia carnali:et supbia et auaricia q maxie regnat in te. Et puertere ad dnz deu tuu:vt intueamur te:et baptizem' et vera et sa[na] doctrina instruamus te. Item reuertere a falso [cu]ltu et praua doctrina et imundicia carnis ad pfectione et integritate fidei euangelice. Itez reuertere a triplici pcto:scz ab originali:et mortali:et veniali:i qbus laboras:que qde pcta nulla lex pt delere nec sanare nisi sola euangelica:et sic ex sunamite efficieris sulamit.i.ex lapidea et captiua efficieris integra et pfecta p baptismu:qui qde baptismus maturauit fructus horti et vuas vinee ppli getilis:et ofregit duram testam nucu. Et extraxit inde imagine dei et numeru pdestinatoru qui latebat sub testa cerimonialiuz in plebe israelitica et sub testa lapidea et idololatrica in plebe gentili. Qui quide etia baptismus sicut ante fecerat pulchra et decorauerat plebe iudaica: ita postea decorauit plebem gentilem. B ¶ Sed circa fundamentu huius catici octaui dubitat. Na dictu est in tertio et quarto catico q xps per se et personalr soli plebi israelitice pdicauit:et vltra terminos israel ad predicanduz et miracula faciduenm non exiuit. Et solam terram israel predicando et miracula faciendo peragrauit. Vt patet per totum discursuz euangelicum. Et in hoc catico octauo dictum est q xps per se no descedit personaliter ad populuz getile sed p aplos et io querit quare xps no prexit illico ad populu getilem ad predicadu et miracula faciedum qr forsan fuisset magis accept'. Ad hoc respondetur q hoc fecit xps triplici ex ca et rone. Pmo ad maiore cofusione populi iudaici ad ostedendaet manifestada ei' ceruice dura et ingratitudine. Scdo ad maiore laudem populi gentilis et ostededa eius obedietia. Tertio ad vtilitate toti' generis humani:et necessitate nostre redeptiois. Primu pbatur. Na si xps prius predicasset et miracula fecisset in populo gentili:tuc scribe et pharisei habuissent causam ipsum repelledi et excusatione ipsum cotenendi et no recipiendi cu:qr non erant obligati ad recipiendu alique extraneu.nec venientem ad ppl'm gentile in messia:sed solu venientem ad eos:et hoc fm leges et pphetas. Io voluit personalr venire ad eos.prout pmissuz fuerat in lege et pphetis. Et sic manifestata fuit eorum cecitas et ingratitudo et malicia.ideo ait saluator Jo.xv. Si no venissem et eis no locutus fuissem:et opa in eis no fecissem que nemo alius fecit pctm no haberet. Nunc aut no hnt excusatione de pcto suo. Scdm pbat. Na maxima laus et meritu puenit pplo gentili:q no vidit xpm in carne predicante nec miracula faciente:tn ad sola pdicatione aplou recepit xpm qd fuit reputatum ad magna cofusionem iudeoru. Prout pphetauerat dauid psal.xvij. Populus que no cognoui seruiuit mihi:i auditu auris obediuit mihi:filij alieni inueterati sunt &c. Hoc idez ait saluator Mat. viij. Ame dico vobis q no inueni tanta fide in israel.multi em venient ab oriete et occidete et recubet cu abraa isaac et iacob i regno celou. Filij aut regni mittent in tenebras exteriores. Hoc ide dicit saluator Luc.xiij. Tertiu aut pbat:na mos et inclinatio naturalis inerat gentilibus deificare hoies virtuosos. Si em videbant in aliquo aliqd diuinu vltra consuetudine nature illico faciebant ipsi statuam et adorabat eu tanq deu. Et isto mo deificaru herculé et marte et saturnuz et mercuriu

et iouē et phebū et esculapiū. vñ legit Actu. xiiij. q cū paulus pdicaret listris cū Barnaba: et Paulus sanasset claudū ex vtero matris sue. tunc turbe clamauerūt dicētes. Dij similes facti hoib' descēderunt ad nos: et vocabāt Barnabā iouem: Paulum vero mercuriū: qm ipse erat dux vbi sacerdos quoq iouis qui erat ante ciuitatē thauros et coronas ante ianuas afferēs cū populis volebat sacrificare et c. Ex quibus ptz q si paulū et Barnabam propter sanationē vnius claudi voluerunt turbe adorare: et eis tanq dijs thauros sacrificare. Ergo mltomagis populi gētiles deificassent et adorassent christum cecos illuminantē et mortuos suscitātem et ventis imperantē et c. Et sic nostra redēptio fuisset impedita. et ideo christus noluit venire ad populūgentilez qui faciliter ipm recepisset sed venit ad populū dure ceruicis i auaricia et malicia obduratū: qui videntes christū suis moribus contradicentem et sua scelera detestantē faciliter ipsum oderunt et crucifixerūt. Et sic nostra redemptio habuit locum et opportunitatem. Et hec fuit causa quare christus nonvenit ad predicandū per se populo gentili: sed misit apostolos suos prout predicitur in hoc cantico octauo et sequenti. Et hec de octauo cantico.

Incipit nonum canticum.

Quid videbis in Sunamite nisi choros castrorum.
Quaz pulchri sunt gressus tui in calciamētis filia principis.
Juncture femorum tuorū sicut monilia q fabricata sunt manu artificis
Umbilic' tu' crater tornatilis nūq indigens poculis.
Uenter tuus sicut aceruus tritici Uallatus lilijs.
Duo vbera tua sicut duo hinnuli gemelli capree.
Collum tuum sicut turris eburnea.
Oculi tui sicut piscine in esebon que sunt in porta filie multitudinis.
Nasus tuus sicut turris libani: que respicit contra damascum.
Caput tuum vt camelus.
Et come capitis tui sicut purpura regis iuncta canalibus.
Quam pulchra es et q decora charissima in delitijs:
Statura tua assimilata est palme et vbera tua botris.

Quid videbis in sunamite: nisi choros castrorū. Hoc est nouum canticū in quo Salomō cantat profectum ecclie cōuerse de populo gētili. B Ad cuius intellectū est notandū prout iam dictū est q ecclia de pplo gētili successiue habuit quattuor status. Nā primo scz in principio tpe aplorū fuit quasi aurora cōsurgēs eo q pauci fuerūt cōuersi: et sic ecclia habitabat inter idolatras et infideles: et inter tenebras multorū infidelū. Sed postea tpe Traiani et cōmodi facta est pulchra vt luna: quia per oēs partes mundi creuit in maiorē numerū. Sed tpe Philippi impatoris iam facta est electa vt sol: qz iam ipse Philipp' imperator factus est xpianus cū Alexādra mre sua p originem. Et iam tunc incepit magna copia christianorū. Et iā incepit habere ecclia copiā magnorū doctorū: qz tunc fuit Origenes et Clemēs alexādrinus et Diony. alexādrin' et plures alij q tanq sol inceperāt sua doctrina et scriptis mūdū illustrare. Sz tpe Diocletiani et Cōstātini facta est ecclia terribilis vt castrorū acies ordinata: qz tunc ecclia iam in xpo roborata incepit pugnare cōtra seuitiā impatorū et regū et principū infideliū: in qua psecutiōe interfecta sunt mlta milia martyrū: vt pz p ecclesiasticā hystoriā. Postea aūt ecclia pugnauit ptra carnē et mundū et diabolū p vgines et anachoritas et viros pfectos et monachos. Postea pugnauit cōtra hereticos et doctores. Et sic in ecclia apparuerūt multi exercitus pugnātes ptra inimicos ecclie. Nam primo surrexit exercitus et chorus martyrū ad pugnādū cōtra tyrānos et impatores. Secūdo surrexit exercitus virginū et monachorū in egypto et mesopotamia ad pugnandum cōtra carnem et mundum et diabolum. Tertio surrexit exercitus doctorū ad pugnandū cōtra hereticos Sed omnes isti exercitus finaliter triumpharunt de inimicis ecclesie: et sic ecclesia de oib' inimicis finaliter triūphauit. Nam per martyres triūphauit de regib' et iperatoribus: et per vgines de carne et per monachos et heremitas de mūdo et diabolo et per doctores triūphauit de hereticis. Spōsus ergo vidēs ecclesiā sponsam suam sic perficere et pugnare cōtra inimicos per diuersos exercitus bellatorū dicit. Quid videbis in sunamite. i. in ecclesia ex gentibus cōuersa: nisi choros. i. phalanges et exercitus castrorū bellicorum paratos ad pugnandū contra inimicos. q. d. tota ecclesia est in pugna contra inimicos fidei. et de oib' triūphat. Deinde cū dicit. Quā pulchri sunt gressus et c. Explicat et explicādo commendat choros et exercitus pugnatorum ecclesie. B Quattuor ergo facit. Nam primo cōmendat totam ecclesiam sponsam suam in vniuersali. Secūdo specialiter cōmendat chorū et exercitū martyrū. Tertio exercitum religiosorū et monachorum. Quarto exercitum et chorū doctorū. scda ibi. Dixit Ascēdam in palmam. tertia ibi. Ego dilecto meo. quarta ibi. Quis mihi det te fratrē meū. Unde salomon sequitur ordinē tēporis ecclesie: fm q ecclesia pcessit in pficiēdo. Nā prio pfecit in populo. Scdo in [illegible]

tyribus seu in copia martyrū. Tertio in copia vgīnū ꝛ monachorū. Quarto in copia doctorū: de quibus oibus tractatur in hoc nono cātico. Quinto aūt pfecit in copia imperatorū ꝛ regū et pōtificū: et sic fuit in sua pspēritate: de quo tractabitur in sequēti et vltimo cantico. Quantū ergo ad primā partē huius noni cātici est aduertendū q tota pulchritudo ecclesie ɔsistit in ornatu vtutū ꝛ donorū et grā sacrorum: et pulchra dispositiōe mēbrorū. s. in varietate statuū ꝛ graduū ꝛ officiorū. Et iō salomon ter descripsit pulchritudinē ecclie sm q xps successiue ter spām dotauit ꝛ decorauit per discursus tēporis. Nā primo descripsit pulchritudinē ecclie in statu aplorū sm q eā dotauit et decorauit spōsus añ suā passionē qñ misit aplos ad pdicādū in oēs ciuitatē ꝛ locū quo erat ipe vēturus vt ptz Mat. x. ꝛ Lu. x. Et etiā sm q eā decorauit xps in nocte passiōis per lōgū sermonē vt pz Jo. xiij. vsq ad. xvij. cap. quā pulchritudinē cātauit salomon in qnto cātico. Scdo decorauit xps ecclīaz suā in pplo gētili per pdicationē aplorū in principio: qñ fuit qsi aurora ɔsurgēs cui cōtulit eadē ornamenta spiritualia ꝛ dona grarū: que dederat ecclie conuerse de pplo iudaico: quā pulchritudinē cātauit salomon in cātico pcedēti. Nūc aūt in hoc nono cātico cātat pulchritudinē quā xps dedit spōse sue in suo pfectu tpe pugne: que quidē pulchritudo cōsistit in copia ꝛ varietate diuersorū statuū ꝛ graduū et dignitatū ꝛ mēbrorū ꝛ officiorū ecclie: qui qdez status et officia intelligunt per mēbra officialia et ornamēta pulchre mulieris: q quidē ecclīa magis pfecit in copia et distinctiōe graduū et membrorū et officiorū in plebe gētili q in plebe iudaica. B ¶ Sz salomon describit dispōnē mēbrorum huius spōse mō opposito. Nā in quinto cātico incepit describere mēbra spōse a capite pcedēdo ad alia mēbra. Hic aūt incipit a pedibus seriatim pcedēdo vsq ad caput: cuius rō est. Nā ecclesia de pplo israelitico incepit crescere a maioribus vsq ad minores. Nam primo fuit vocata ꝛ electa vgo Maria: que erat de stirpe regia ꝛ exinde Joānes baptista ꝛ apli qui erāt de eadē stirpe pro maiori parte: et oēs isti fuerūt principes ꝛ maiores ꝛ capita ecclie. Ex ɔsequenti aūt vocati sunt minores. s. discipli postea mlti deuoti q secuti sunt xpz In ecclīa aūt de pplo gētili primo vocati sunt minores ꝛ populares ꝛ infirmi: sed postea venerunt martyres postea vgines ꝛ ɔfessores: postea doctores ꝛ postea venerūt imperatores ꝛ reges ꝛ magni pōtifices qui fuerūt capita ecclie ꝛ totius mūdi ꝛ ideo salomon describēs pulchritudinē ecclie cōuerse de pplo gētili incepit a pedibus spōse qui sunt plebei ꝛ populares. C ¶ Vñ est aduertēdū sicut supra dictū est q sicut mulier hz diuersa mēbra quibus exercet opatiōes suas. Jō salomon ponit hic decē mēbra huius spōse per que intelligūtur decē mēbra siue status ꝛ gradus officiales ecclesie: q sunt pedes: femora: vmbilicus: vēter: vbera: collū: oculi: nasus: caput: come. Vñ per pedes huius sponse intelliguntur populares: quibus ambulat ista spōsa. Itē crura ꝛ femora huius sponse sunt duo populi ad fidē cōuersi. s. iudaicus ꝛ gētilis: in quibus tota ecclīa consistit. Bases aūt auree quibus sustētatur tota ecclīa sunt fides ꝛ charitas Isti duo ppli cōuersi sunt cōnexi sub vna iunctura fidei ꝛ cathena charitatis: vmbilicus aūt huius spōse est matrix ecclie vbi cōcipiunt ꝛ regenerant fideles per baptismū. venter vero est ipsa ciuitas dei triplici muro septa: scz fide spe ꝛ charitate: in quo vētre ꝛ ambitu continent oēs fideles: sicut triticū in aceruo ꝛ horreo. Duo vbera huius sponse sunt duo testamēta: quorū lac sugunt fideles vel sunt duo status. s. sacerdotū qui prebēt fidelibus lac grē sacrorū: ꝛ status doctorū et predicatorum qui prebent lac doctrine sacre scripture ꝛ pascūt fideles doctrina et exēplo. Collū aūt huius spōse sunt prelati qui tanq speculatores ponūtur in ecclesia ad predicandū gladiū venientē cōtra ecclesiam: vt clamēt clangentes buccina Ezech. xxxiij. Oculi etiā sunt doctores ꝛ prelati: quibus videt ecclesia credēda et agenda. s. que sunt necessaria ad vitā actiuā ꝛ contēplatiuā. Nasus etiā plati sunt ecclie: qui naso discretionis discernūt inter leprā et leprā: ꝛ sunt etiā iudices qui discernūt inter iustum ꝛ iniustū tribuētes vnicuiq qd suum est. Caput aūt ecclie est duplex vnū principale a quo deriuatur ois virtus ꝛ ptās in ecclīā ꝛ iste est xps. Et alterū dr caput vicariū exercēs ꝛ gerēs vices xpi: et iste est summus pōtifex in tota ecclīa ꝛ quilibet eps in sua diocesi: ꝛ quilibet rex in suo regno quo ad tpalia. Come aūt huius capitis sunt oēs populi fideliū depēdentes a capite xpo vel sunt oēs virtutes ꝛ ptās ex xpo deriuate. Per supradicta ergo mēbra pulchre mulieris designat salomon quasi oia officia et gradus ꝛ dignitates ꝛ status ecclesie in cōmuni. Que quidē officia ꝛ gradus et dignitates maxime viguerunt in ecclīa ɔuersa de pplo gentili: ꝛ ideo dr terribilis vt castrorū acies ordinata. nā quot dignitates et officia continet: tot choros et exercitus castrorū dr habere ad pugnādum ɔtra inimicos infideles. Xps ergo volēs explicare ꝛ cōmendare pulchritudinē ecclesie spōse sue in optima dispositiōe mēbrorū incipit a pedibus dicens. O ecclīa spōsa mea filia principis idest ppli gētilis principātis in mūdo hoc dicit: qr solus populus gētilis vñ pro maiori pte ecclesia est egressa principabatur ꝛ dñabatur per imperatores ꝛ reges ꝛ principes: cū ppls israeliticus vbiq seruiret: ꝛ ideo appellat eā filiā principis: dicit ergo. Quaz pulchri sunt gressus. s. pedes tui in calciamētis: scz ppli tui bene instructi ꝛ morigerati. Nā sicut calciamēta reddūt pedes honestos: ita boni mores decorāt pplm. vñ per gressus pedum calciatorū intelligunt affectiones ꝛ operatiōes per bonos mores directe et ordinate: qd primum querit ꝛ aspicit in pplo ꝛ ecclīa xpi. Itē per calciamēta intelligit cōstantiā fidei ꝛ charitatis quibus calciati fideles absq metu calcabāt supra serpētes et scorpiones nō timētes minas principum. Sed qr isti ppli fideles sunt duo ex iudeis ꝛ gentilibus ɔuersi ꝛ sub vna cathena ꝛ iūctura ꝛ nexu fidei ꝛ charitatis ɔnexi ꝛ colligati: iō subdit. Iūctura femorū tuorū. s. duorū fideliū pplorū ad vnā fidez cōuersorū: sunt sicut monilia q fabricata sunt ma-

mu artificis.i.ista fides ⁊ charitas q̄ cōiūgūt istos
populos sunt sicut cathene auree fabricate manu
xp̄i artificis: qui tanq̄ lapis angularis ex duob⁹
parietibus fecit vnū: ⁊ ex vtraq̄ plebe fecit vnam
ecclesiam fabricatā ⁊ colligatā talibus monilib⁹
et aureis cōpedibus ⁊ vinculis charitatis ⁊ fidei
Deinde cū dicit vmbilicus ⁊c. Cōmendat xp̄s ec-
clesiā sponsam suā in fecūditate matricis ad con-
cipiendā copiā prolis. Et cōparat vmbilicum.i.
nutricē eius ad craterē siue bassinū plenū vino: in
quo nunq̄ deficit poculū: ita in vmbilico ecclīe q̄
est illa piscina aque baptismalis in q̄ regenerant
fideles nūq̄ deficit aq̄ ad baptizādum: q2 conti-
nue emanat grā sacroꝝ ex latere xp̄i et recipit in
vmbilico ecclesie. deinde cū dicit. Venter tuus. Cō-
parat ventrē ecclesie ad horreū continēs aceruū
tritici in quo cōtinent infinita grana tritici: ita in
vtero ecclesie continet infinita multitudo fideliū
ideo dicit. O sponsa venter tuus est sicut aceruus
tritici in horreo.i. sicut horreū continēs aceruū tri-
tici idest copiosus et fecundus in multitudine p-
lis et filiorū. Et iste venter tuus non est vallatus
adulterino cōmercio: sed castissimo connubio: q2
est vallatus lilijs et septus rosis castitatis ⁊ fidei
q2 isti filij ecclesie nō ex volūtate carnis: nec ex vo-
luntate viri: sed ex aqua et spūsctō sunt regenera-
ti et ex deo nati sunt. Itē duo vbera tua sicut duo
hynnuli gemelli capree.i. duo status: scꝫ sacerdo-
tum et predicatoꝝ ex quibus filij sugunt lac sacra-
mētorū ⁊ doctrine scripturaꝝ: sunt pulchra ⁊ ple-
na sicut vbera capree: q̄ duo hynnuli gemelli sug-
gunt: quasi dicat ꝙ sicut duo hynnuli gemelli su-
gunt vbera matris et nutriūtur: ita duo ppli ge-
melli ex iudeis et gentilibus conuersi sugunt vbe-
ra matris ecclesie que sunt plena lacte sacrorum
doctrine ⁊ intelligētie sacre scripture: quasi dicat
sicut duo vbera capree copiose nutriunt duos ge-
mellos: ita vbera ecclīe copiosissime nutriūt istos
populos ad vnā fidem cōuersos: et hoc ex copia
lactis sacroꝝ ⁊ fidei articulorum et duorum testa-
mentorū que dispensant per sacerdotes et predi-
catores. Deinde cum dicit. Collū tuum ⁊c. Com-
parat collum ecclesie ad turrim eburneam fortissi-
mam et candidam. Et isti sunt milites et impera-
tores: et reges: et principes christianorum qui ele-
uati supra corpus ecclesie defendunt eam armis
tēporalibus. Item colluꝫ ecclesie sunt prelati qui
ponuntur tanq̄ speculatores supra turrim vt pre-
uideant inimicos venientes cōtra ecclesiaꝫ: vnde
sicut supra collum hominis que est turris eius po-
nuntur tres speculatores.i. oculi ad videndū: ⁊ na-
sus ad discernendum: et voluntas tanq̄ caput ad
eligendū et eliciendū operationes et imperādum
ita pariter supra turrim ecclesie ponuntur prelati
tanq̄ speculatores: vt per scientiam sacre scriptu-
re videant tanq̄ per oculos et per dona gratiarū
discernāt tanq̄ per nasum: et per potestatem ec-
clesiasticam eligant et imperent tanq̄ per caput:
immo tanq̄ capita ecclesie. Ideo dicit sponsus: o
sponsa collum tuum: scꝫ prelati et principes est re-
ctum et altum et albissimū et fortissimuꝫ sicut tur-
ris eburnea: scꝫ rectum per iusticiam: altum in di-
gnitate et ad preuidendū album in puritate for-
tissimum ad defendēdos fideles. Itē oculi q̄ sunt
prelati per sententiam sacre scripture ⁊ obligant
inuigilare supra populum et preuidere ne veniat
gladius inimicorum non solum peccatorum: sed
etiam infidelium et hereticorum: sunt clari sicut
due piscine fontales que sunt in esebon i terra ba-
san vltra iordanem: que sunt in porta filie multi-
tudinis. Unde est aduertēdū ad literā ꝙ in porta
esebon erāt due piscine fontales plene aqua cla-
rissima ⁊ transparēti ꝑpter eius mundiciā ad q̄s
piscinas cōueniebat cōtinue multitudo mulieruꝫ
ex partibus ⁊ populis circūstantibus ad haurien-
dam aquam propter eius salubritatem ⁊ clarita-
tem: et ideo esebon dicebat filia multitudinis nō
solū propter copiam populi quam in se contine-
bat: sed ꝑpter multitudinem mulierū: que ad hau-
riendā aquam ex confinibus cōcurrebāt. Et ideo
dicit ꝙ duo oculi ecclīe sunt clari: et transparen-
tes ad penetranda mysteria sacre scripture: et ad
preuidenda mala futura: sicut sunt ille due pisci-
ne esebon. Item esebon dr̄ etiā filia multitudinis
inquantū ex ea veniebat multitudo ciborū ⁊ arie-
tum et victualiū in terram promissionis. vt dicit
Deut. xxxij. scꝫ vt suggeret mel de petra oleumq̄
de saxo durissimo butyrum de armento: ⁊ lac de
ouib⁹: et adipē de armēto arietū filioꝝ basan ⁊c.
Sufficit ꝙ p oculos itelligit doctores q̄ penetrāt
⁊ speculant misteria sacre scripture ⁊ p̄latos q̄ vi-
gilāt sup gregē xp̄i. Itē subdit. Nasus tu⁹ sicut tur-
ris libani. ¶ Ad cui⁹ itellectū est notandū ꝙ sicut
doctores ⁊ p̄lati ⁊ sacerdotes dn̄r oculi inquātuꝫ
p eos videt ecclīa. Ita ēt dn̄r nasus iquātū p eos
discernit. nā sicut nasus.i. olfactus discernit inter
odores cōuenientes ⁊ discōuenientes ⁊ bonos ⁊ ma-
los: ita p̄lati ⁊ sacerdotes ⁊ scribe docti tenent di-
scernere iter lepram ⁊ leprā pcti: vt possint cōuenien-
tē medelā adhibere. Tenentur discernere inter ve-
ram et falsam doctrinam: ne heretici inficiant ec-
clesiam: ideo prelati et sacerdotes ponuntur spe-
culatores supra gregē ecclīe ad precauendū ma-
la futura. vn̄ est aduertendū ꝙ inter montē libani
et hermō est introit⁹ a terra ꝑmissiōis in Emach
et cāpū damascenū: vbi rex tyri cōcessit salomoni
partem terre vbi edificauit altā turrim Salomon
vbi posuit continuos speculatores: que quidē tur-
ris respicit contra damascū. Et similr salomō edifi-
cauit complures alias turres per montes terre ꝑ-
missionis: et iō speculatores q̄ erāt positi in turri
que respicit cōtra damascū: videntes gētes armoꝝ ve-
nientes ex damasco: et intrātes introitū Emach:
ilico faciebāt signū cui rn̄debāt per ordinē omnes
alie turres. Et sic in pruo spacio tp̄is aduētus ini-
micorū sciebat in hierl'm per totā terrā ꝑmissio-
nis. et sic oēs se preparabāt ad cauēdas insidias
inimicoꝝ et ad resistendū eis: ita ergo pariter ec-
clesia que est quedā alta turris que respicit cōtra
damascum idest cōtra hoies sanguineos et terre-
nos et peccātores posuit supra se prelatos et sacer-
dotes tanq̄ speculatores: vt discernāt iter catho-
licos et infideles et hereticos et inter lepram ⁊ le-
prā pcti: ⁊ premoneāt simplices vt caueāt pctā

hereses ⁊ scismata. Et ita aug. epūs hyponeñ. tanq̄ bonus speculator existens supra turrim q̄ respicit cōtra damascū.i.supra culmē: apicē episcopalis dignitatis: qñ psensit Julianū miscentē venenū et fermentū pelagianū inter bonā massam eccl'ie stico cōgregauit cōciliū oīm epōꝝ numidie: ⁊ declarauit doctrinā pelagianoꝝ esse hereticā ⁊ pestiferā: et super hoc scripsit epistolā ad Innocentium papā vt inuigilaret sup gregē suū ⁊ auisaret totā europā: ⁊ ita pariter scripsit oib' epīs aphrica nis et orientalib' et vt magis eradicaret et eliminaret illud pestiferū venenū scripsit libros de bap.paruuloꝝ: et de natura ⁊ grā ⁊ hyponosticō et libros ꝯ iulianū ⁊ cōplura alia volumina cōtra illā sectā. Et ita piter fecit hiūnhiero.⁊ athanasi' ⁊ hyla. et ceteri sacri doctores ⁊ p̄lati ꝯ sectā arrianā ⁊ alias pestiferas sectas: ⁊ iō dr̄ q̄ nasus eccl'ie est sicut turris libani q̄ respicit ꝯtra damascū. Nā sicut liban' qui est cādidus et mūdus respicit cōtra damascū qd̄ interp̄taꝛ sanguine': ita pariter turris eccl'ie respicit et inuigilat ꝯtra sanguineos ⁊ hereticos et pctōres vt eos arceat ab ecclesia. C

¶ Deinde cū dicit. Caput tuū vt carmelus. Cōparat caput.i.platos eccl'ie ad mōtē carmeli q̄ est altissim' mons in terra pmissiōis post libanū: vñ sicut p libanū intelligiꝛ xp̄s q̄ est caput principale ipsius eccl'ie: ita per carmelū intelligiꝛ papa q̄ est caput vicariū gerēs vices ip̄i' xp̄i: vñ carmelus interp̄tatur cognoscēs siue scia circūcisiōis p qd̄ designatur papa ⁊ oēs prelati: q̄ nō solū debēt cognoscere ⁊ distinguere inter leprā ⁊ leprā pctī ⁊ heretice prauitatis: s3 etiā debēt circūcidere ⁊ eliminare oē pctm̄ ab ouib' suis ⁊ oēm hereticā prauitatē ab eccl'ia: ⁊ iō dicit Caput tuū.i. papa et oēs prelati q̄ capita eccl'ie sunt alti ⁊ eminētes ⁊ pspicientes vt carmelus ⁊ scindētes oē pctm̄ et oēm heresim ⁊ falsam doctrinā ab eccl'ia. Et etiā q2 p caput eccl'ie primo ⁊ principalr̄ intelligiꝛ xp̄s a quo deriuātur oia bona spūalia ⁊ oīs v̄tus ⁊ grā ⁊ potestas in ecclesia: ideo seq̄tur. Come capitis tui sicut purpura regis. Nā sicut come descendūt a capite supra totum corpus: ita oēs potestates p̄latorum et imperatoꝝ et regum descēdunt ⁊ procedunt et deriuātur a xp̄o super ecclesiā. Et sic om̄es prelati et impatores dicuntur come capitis eccl'ie qui est christus. Et dicuntur etiam purpura regis christi: quia potestatē et autoritatē christi induuntur prelati ⁊ reges ad regendā ecclesiā ⁊ xp̄ianam religionē ⁊ dicitur ista purpura regis iuncta siue vincta.i.tincta canalibus. Nā sicut purpura tingitur et rubricatur tinctura et colore coccineo in canalibus fictilibus: ita vestis humanitatis xp̄i primo fuit tincta sanguine passiōis: deinde ex illa veste humanitatis per vulnera tanq̄ per canales decurrit et fuit deriuatus sanguis xp̄i in totā eccl'iaꝫ vnde virtus sacroꝝ rubricata sanguie xp̄i deriuata fuit per vulnera tanq̄ per canales in eccl'iam. Itē per eandē rationē deriuata fuit ecclesiastica potestas in ap̄los: et p ap̄los tanq̄ p canales deriuata est eadē ptās in oēs successores. Et ista est illa vestis purpurea sanguine xp̄i rubricata: que vestit et ornat et decorat totam ecclesiam: ⁊ sic ergo oēs p̄lati ⁊ reges dicunꝛ come capitis xp̄i induti veste purpurea regie ptātis xp̄i. C Item est aduertēdū q̄ capilli ⁊ come idē sunt: s3 solū differūt in respectu: dicūtur em̄ capilli inquātū deriuātur et pcedūt et dependēt a capite. S3 dicūtur come inquantū ornāt et decorāt caput et faciē ⁊ totum corpus mulieris. Et iō reputaꝛ decēs ⁊ honestū vt mulier nutriat comā p1.ad Corin.xi. Et iō inquantū capilli pcedūt et dependēt a capite nō solum prelati: sed etiā totus pp̄ls xp̄ianus dicuntur capilli et coma xp̄i: q2 oēs depēdemus ⁊ trahim' originē spūalē a xp̄o tanq̄ a capite. Et sic oēs dicimur xp̄iani per eandē rōnem oēs xp̄iani dicunꝛ come capitis xp̄i rubricate eius sanguine per ecclesiastica sacra: sed q2 martyres magis rubēt sanguine xp̄i q̄ ceteri: iō magis merētur dici come et purpura xp̄i tincta canalibus. Nā nō solū rubent sanguine xp̄i per ecclesiastica sacra: sicut ceteri oēs xp̄iani: sed etiā speciali mō rubent sanguine xp̄i: q2 ipsum realiter secuti sunt per martyriū: et lauerunt stolas suas in sanguine suo vt inquit Aug. super Apocalipsim. B ¶ Et iō martyres tenēt supremū locū in eccl'ia. Quinq̄ ergo genera capillorum dependēt a nr̄o capite xp̄o ⁊ deriuanꝛ in ecclesiā spōsam suā: ⁊ decorant eam: nam primo deriuatur omnis gratia ⁊ virtus sacramentorum et deriuantur omnia dona gratiarum et meritorum. Secundo deriuantur omnes fideles per gratiam sacramentorum regenerati. Tertio deriuatur oīs ecclesiastica potestas in omnes prelatos et sacerdotes ad dispensandam grām sacroꝝ et oēm iurisdictionē: ⁊ ex consequēti a xp̄o deriuantur omnes prelati habentes talē potestatē. Quarto per eandē rōnē a christo deriuantur omnes p̄ncipes seculares per secularem potestatem: q2 oīs potestas a dn̄o deo est. Et oīs potestas fuit tradita xp̄o a p̄re in celo et in terra. Mat.xxviij. Quinto autē et speciali mō deriuantur martyres ⁊ virgines: eo q̄ imitati sunt xp̄m in morte sua ⁊ sequuntur agnū quocunq̄ ierit. Omnia ergo ista quinq̄ genera capilloꝝ faciunt vnā comaꝫ sanguine xp̄i rubricatā et purpuratam a xp̄o capite procedentem: et in totā ecclesiā spōsaꝫ eius deriuatā ipsaꝫ ornantē et decorantē: q̄ nō solū dr̄ coma: sed et purpura regis tīncta canalibus vulnerū xp̄i: a quibus tangiꝛ et purpuraꝛ q̄ quidē purpura totā eccl'iam ornat. et decorat: de qua dr̄ psal.xliiij. Astitit regina a dextris tuis in vestitu deaurato circūdata varietate. Postq̄ ergo xp̄s lauit eccl'iaꝫ spōsaꝫ suam in canalib' sue passiōis: ⁊ ornauit eā ⁊ decorauit purpura regia suo sanguie rubricata: ⁊ p ꝯ̄ns reddidit ipaꝫ pulchrā nō habētē rugā neq̄ maculā s3 oībus sup̄adictis bonis ornatā: et optimo ordie mēbroꝝ et officioꝝ dispositā volēs eam cōmendare dicit. O charissima spōsa quā ego caro p̄cio mei sāguinis redemi ⁊ laui ⁊ ornaui: q̄ pulchra es in dispositiōe mēbroꝝ ⁊ graduū varietate ⁊ dignitatū: et q̄ decora es in ornatu virtutū et gratiarū et per cōsequēs q̄ beata es in delitijs spiritnalibus quibus gaudes et letaris cum tuo spōso. C

¶ Sed quia ista ecclesia spōsa christi p talia bona sibi a spōso collata fuit eleuata et exaltata su

per omnem humanaꝫ facultatem:et eminet super omnes alias nationes sicut palma super omnes alias arboꝛes. Nam sicut palma super oēs alias arboꝛes in rectitudine et altitudine ⁊ fructu:idō ꝓpter eius altitudinē ⁊ eminētiam qꝛ videtur celuꝫ attingere datur victoꝛibus in signum triūphi. Ita ergo eccl'ia siue chꝛistiana religio excedit et supat oēs alias religiones in rectitudine veritatis:quia sola ipsa cōtinet veritatē colēdo vnū verū deū trinum et vnū incarnatū in filio ⁊c. A ¶ Et sic cōtinet rectā veritatē in cultu latrie ⁊ ipsa supat alias nationes in altitudine dignitatis quia celum attingit:nam licꝫ peregrinamur in hoc seculo:tamē conuersatio nostra in celis est: qꝛ nō sumus hospites et aduene sicut hoīes terreni ⁊ cetere nationes sed sumus iam ciues sanctoꝝ ⁊ domestici dei nūc per gratiā:⁊ in futuro per gloꝛiā. Et sic ecclesia in altitudine dignitatis ⁊ cōuersatiōis iam attingit celum. Itē ecclesia est similis palme ⁊ nobilioꝛ ceteris religionib' in dulcedine ⁊ ꝑfectiōe fructus: nā nulla alia religio facit fructus meritoꝛios nisi sola xp̄iana:nec colligit fruct' gratie ⁊ gloꝛie nisi sola ista:nec ex alia religiōe deus colligit fructus sibi acceptos nisi ex sola ista:nā ex ista collegit primo illum fructū sibi sapidū ⁊ suauē super oēs fructus.s. virginē mariā matrē suā:ex ista arboꝛe collegit Johānem bap. et oēs ap'los ⁊ discipulos et postea martyꝛes ⁊ virgines et doctoꝛes et cōfessores. Et idō dicit spōsus. o spōsa charissima ꝙ pulchꝛa es et decoꝛa in delitijs et fructib' spūalibus nā statura tua ⁊ altitudo dignitatis assimilata est palme que supeminet oēs alias arboꝛes i rectitudine et altitudine et dulcedine ⁊ ꝑfectiōe fructus. Sicut aūt statura est assimilata palme:ita vbera tua sunt assimilata botris siue vuis ⁊ racemis ip̄i' palme:nā sicut fructus palme q̄ sunt dactili excedunt oēs alios fructus in suaui dulcedine ita vbera eccl'ie siue dulcedo et sapoꝛ lactis vberuꝫ eccl'ie excedit oēs alios sapoꝛes, qō quidē lac vberū ecclesie est lac grē sacramentoꝝ et fidei articuloꝝ et obseruātie ꝓceptoꝝ:et dꝛ etiā lac duoꝝ testamētoꝝ qō superat oēs alios liquoꝛes ⁊ sapoꝛes. B ¶ Sed est vlterius valde aduertendū ꝙ licꝫ oīa supradicta sint bene ⁊ catholice dicta quo ad expositionē vltimoꝝ versuū tamē salomō maius sacr'm vult etiā nobis detegere. Ad cuius intellectuꝫ est notandum ꝙ apud omnes nationes ⁊ religiones palma denotat ⁊ designat victoꝛiā: ⁊ ideo palma dabatur victoꝛib' in signū triūphi:⁊ sic arboꝛ palme dꝛ arboꝛ victoꝛie:vt dictum est. C ¶ Sed qꝛ in nulla arboꝛe q̄s adeptus fuit tantū triūphuꝫ nec tantā victoꝛiā quantā ⁊ qualē adeptus est xp̄us in cruce ꝯtra mundū ⁊ diabolū:qꝛ ibi triūphauit de diabolo et moꝛte:et recupauit predā de ꝑtāte diaboli:ideo benemerito cōiter in sacra scriptura per palmā intelligit̄ arboꝛ crucis: q̄ est arboꝛ summe victoꝛie. Et nō solū dicit̄ arboꝛ triūphalis ratiōe prefate victoꝛie:sed dicit̄ arboꝛ fructifera assimilata palme rōne copie fructuū diuersoꝝ. Nā oīa bona in toto isto cātico supꝛa memoꝛata:et oēs fructus spirituales supꝛadicti fuerūt germinati ⁊ collecti ex arboꝛe crucis. Et sic crux fuit illa arboꝛ q̄ cū xp̄o supꝛadictos fructus germinauit: ideo vt xp̄s deducat sponsam suā ad amoꝛē sue passiōis ⁊ ad deuotionē ⁊ contēplationē et venerationē crucis:ex qua xp̄s collegit omnia bona et illa cōcauit ecclesie dicit. o spōsa mea ꝑ vnionē. ⁊ charissima ꝑ redēptionē et preciū mei sanguis quo te redemi multū mihi obligaris:qꝛ tota tua pulchꝛitudo et copia bonoꝝ quibus te ditaui et decoraui procedit ex mea passione et ideo statura et altitudo tua assimilata est palme.i. arboꝛi crucis fructifere ex qua collegi oīa bona que tibi cōcessi et etiā te feci altā et fructiferā sicut arboꝛē palme.i. sicut arboꝛē crucis. Nā sicut tunc germinaui oēs fruct' redēptiōis ⁊ salutis per passionē meā. Ita tu assidue germinas eosdē fructus ꝑ eccl'iastica sacramēta ⁊ cōmunicas oībus fidelibus.q.d. eosdē fructus quos ego ex mea passione in cruce collegi eosdē tu dispēsas per ecclesiastica sacra. Ideo statura tua et dignitas assimilata est palme. Ex ista ḡ arboꝛe palme o spōsa charissima dedi tibi pedes rectos ad recte per hunc mundū ambulandū: et bene calciatos:ne spine et vepꝛes tibi nocerent in tua peregrinatiōe. Et dedi tibi femoꝛa fortissima ad totū coꝛpus ecclesie sustinendū. Et dedi tibi vmbilicū fecundū ad fideles ꝯcipiēdos ⁊ regenerandos. Et dedi tibi ventrē plenū tritico sacroꝝ ad eos nutriendos. Et dedi tibi duo vbera grē sacramētoꝝ et fidei articuloꝝ et duoꝝ sacramētoꝝ ad eos potādos:⁊ dedi tibi collū sup oēs alias nationes sursum eleuatū ad celū attingendū. Et dedi tibi oculos ad mysteria ꝓfunda penetrāda: et nasum ad inter bona et mala discernendū:⁊ caput ad iudicādū et dedi tibi comas sanguie meo rubꝛicatas ad tui decoꝛē et oꝛnatū q̄ bona omnia adept' sum et collegi ex arboꝛe crucis in mea passione:et cōmunicaui tibi. Ex quo patet ꝙ statura tua assimilata est palme et arboꝛi crucis:qꝛ oīa bona q̄ habes inde collegisti.

¶ Secunda pars hui' noni cantici.

xi ascendā in palmā.
Et apphēdā fruct' eius
Et erūt vbera tua sicut botri vinee.
Et odoꝛ oꝛis tui sicut odoꝛ maloꝛum.
Guttur tuum sicut vinum optimū.
Dignum dilecto meo ad potandum.
Labijsqꝫ et dentibus illius ad ruminandum.
Ego dilecto meo ad me conuersio eius.
Veni dilecte mi.
Egrediamur in agrum.
Commoꝛemur in villis.
Mane surgamus ad vineas

Uideamus si floruit vinea.
Si flores fructus parturiãt.
Si floruerũt mala punica.
Ibi dabo tibi vbera mea.
Mandragore dederunt odorẽ in portis nostris.
Omnia poma noua et vetera seruaui tibi dilecte mi.

DEinde cũ dicit. Dixi ascẽdã in palmã ⁊c. Exeqtur Salomõ scḋam partẽ huius cãtici: in quo itroducit ecclesiam spõsam xp̃i ad loquendũ ⁊ reddendũ vices amoris spõso suo. B

¶ Ad cuiꝰ intellectũ est notãdũ ꝙ postq̃ spõsa audiuit a sponso oia supradicta et cognouit amorẽ suum erga eam: qꝛ disposuerat ipsam in tam optima dispositione mẽbrorũ: et decorauerat et ornauerat ipsam tot et tantis ornamentis et ditauerat eã tã magnis et preciosis bonis: ⁊ armauerat eam tã fortibus armis ad pugnandũ ꝯtra oẽs inimicos: et dixerat vltimo ꝙ oia bona collegerat ex arbore crucis. idõ assimilauerat eã arbori palme in rectitudine et altitudine et vtilitate fructꝰ. Et ideo sponsa nõ ingrata: sed auida ad reddẽdũ vices amoris p̃ tãtis bõis receptis rñdẽdo spõso ait. O sponse tu dicis ꝙ statura mea assimilata est palme: et ꝙ oia bona descẽderũt ab arbore palme .s. crucis triũphalis. Idõ volẽs te imitari sequendo te per crucẽ et martyriũ ego dixi. Ascendã in palmã .i. deliberãdo dixi et ꝓposui ascẽdere in palmã martyrij .i. tollere crucẽ et seq̇ te et hoc dixi et ꝓposui in crucẽ ascendere vt apprehẽdã fructꝰ eius. Uñ postq̃ tu dedisti mihi arma ad pugnandũ .s. fidẽ et charitatem et dona spũssci volo illa exercere ꝯ̃ diabolũ et tyrannos et hereticos. C

¶ Iterũ est notandũ ꝙ per palmã ad quã ascẽdit ecclesia sponsa xp̃i intelligit̃ cãpus pugne et victorie. vñ sicut xp̃s ascẽdit in crucẽ ad pugnandũ pro nobis ꝯtra diabolum ex qua arbore collegit fructꝰ nr̃e redẽptionis et salutis: sic ecclia ascendit i palmã .i. in cãpũ victorie et pugne ad pugnãdũ ꝯtra tyrãnos et infideles p̃ fide xp̃i: ⁊ ꝯtra carnẽ et mundũ et ꝯtra hereticos. Et ideo facti sunt quatuor exercitꝰ qui ascẽderũt i palmã ad pugnãdum. Nam primo ascendit chorus siue exercitus martyrũ ad pugnandũ cõtra p̃ncipes et tyrãnos et infideles. Scḋo ascendit exercitꝰ virginũ et cõtinentiũ ad pugnandũ cõtra carnẽ. Tertio ascendit in campũ pugne et palme exercitꝰ cõtẽplatiuorũ et monachorũ ad pugnandũ ꝯtra mũdũ et pompã eius. Quarto ascẽdit exercitꝰ doctorꝝ ad pugnandũ ꝯtra hereticos. Isti ergo quatuor exercitus ascenderũt in arborẽ palme siue in campũ pugne ad pugnandũ. Et ideo ecclesia supius dicta est terribilis vt castrorum acies ordinata. Et dictũ est etiã supius. Quid videbis i sunamite nisi choros .i. exercitꝰ castrorꝝ. Sed qꝛ oẽs isti exercitus finalr̃ triũphauerunt de inimicis suis. Idõ dixit collegisse fructus victorie ex arbore palme siue ex arbore crucis. qḋ idẽ est qḋ arbor siue campus pugne et victorie. Uñ sicut quatuor gñā pugnatorũ ascẽderũt in palmã ad pugnandũ: ita ecclia quatuor gñā fructuũ collegit et apprehẽdit ex arbore palme. Nã p̃mo collegit martyres siue fructus et victoriã martyrij. Scḋo collegit virgines et cõtinentes. Tertio cõfessores et monachos. Quarto doctores cũ suis scriptis et doctrinis. Oẽs isti q̄tuor exercitus dñr pugnatores. qꝛ vita xp̃iani si s̃m euangeliũ viuat pugna et martyrium ⁊ crux est vt inq̇t Aug. sup Io. Et de quocũq; istorꝝ dicit saluator Mat. xvi. Si q̇s vult post me venire abneget semetipsum et tollat crucẽ suã et sequat̃ me et sic etiã s̃m Aug. oẽs cõiugati viuẽtes s̃m euãgelium tollũt crucẽ suã: et sequũtur xp̃m suo mõ. De oibꝰ ergo istis supradictis dicit spõsa. Ascẽdã in palmã ⁊ apprehẽdã fructꝰ eius qꝛ oẽs istos fructꝰ collegit ecclesia ex arbore palme: et ex oibus his collegit fructus meritorꝝ quos fructꝰ reposuit in suo horreo siue cellario. Et isti sunt thesauri quos ecclesia dispẽsat filijs suis simul cũ meritis passionis xp̃i. qñ cõcedit indulgẽtias et fundit orones dicẽs. p̃ merita passionis et sctõrũ eius. Dicit ergo spõsa. Ascendã in palmã .i. in arborẽ pugne et crucis et victorie ⁊ app̃hẽdã fructꝰ eiꝰ. Et tũc vbera tua: o sponse erunt mihi sicut botri vinee martyres p̃ferendo: qꝛ exinde colligã martyres effundentes sanguinẽ p̃ xp̃o q̇ erũt tanq̃ vindemia in torculari. Itẽ odores tui q̇ sunt viri scti et virgines et cõtinentes et religiosi ⁊ cõfessores et contẽplatiui effundẽtes odorẽ sctitatis et bone fame erũt sicut odor pomorũ. Nã sicut poma p̃ciosa bñ matura expirãt ex se bonũ odorẽ: ita viri scti et bone sti emitũt odorẽ bone fame vita ⁊ exẽplo de q̇bus ait apls. ij. ad cor. ij. Bonꝰ odor sumꝰ vobis. q. d. spõsa. ego app̃hendã ⁊ colligã ex ista palma virgines et cõtinentes et cõfessores ⁊ viros sctõs expirantes bonos odores sue bone fame ⁊ sctitatis sicut fuit btũs Paulꝰ p̃mꝰ heremita et Antoniꝰ ⁊ Bñdictus et Frãciscus et btũs Dñicus: et Augustinus quorꝝ odores duxerũt alios ad bñ viuẽdũ. Itẽ guttur tuũ erit mihi sicut vinũ optimũ. q. d. ꝙ doctores q̇ sunt guttur tuũ emittũt vinũ optimũ sue doctrine et suorũ scriptorꝝ qḋ quidẽ vinũ erit dignũ bonũ et acceptũ dilecto meo xp̃o ad potandũ et labijs et dentibꝰ illius ad ruminandũ. B

¶ Ad cuius intellectũ est notandũ ꝙ vinũ sapie et intelligentie qḋ scti doctores expresserũt ex vinea sacre scripture intiũ fuit de se optimũ et cõtinẽs veritatem ꝙ fuit dignũ acceptari a xp̃o et ecclia sponsa eius: et idõ dicit ꝙ fuit dignũ ad potandũ: .i. acceptandũ ipsi xp̃o et ecclesie. Et fuit dignũ ⁊ dulce labijs et dentibꝰ xp̃i et ecclie ad ruminãdũ. Nam ecclesia per suos predicatores cõtinue ruminat scripturã et doctrinã Aug. et Hiero. et Basilij et aliorũ doctorũ. Itẽ doctores scholastici posteriores cõtinue ruminant dicta sacrorũ doctorꝝ priorũ ea declarando et in suis questionibꝰ disputando. et sic vinũ illorũ sacrorũ doctorũ qḋ ecclesia collegit ex vinea et arbore palme semp̃ nominatur nobis et a nobis ad fidem nostrã cõfirmãdã

dam et cõtra hereticos cõfundendos et ad vitā
et cõuersationē nostram dirigendā. Omnes ergo
istos fructus supradictos collegit ecclesia ex ar-
bore palme. Sed qꝛ in tali collectiõe fructuū cau
satur quedā mutua et reciproca et conuersa col-
latio et exhibitio. idō subdit. Ego dilecto meo et
ad me conuersio eius. C Ad cuius intellectū est
notandum ſm Aug. de verbis apostoli: ꝙ tota no
stra latria et seruitus erga deum nō est nisi quedā
mutua et reciproca retributio. Nam primo deus
est donator et largitor bonorum: et ex consequen-
ti pro gratiarū actione retribuimus ipsi latriam
seruitutem. Nam quia primo ipse ex nihilo crea-
uit nos: ideo retribuimus ipsi adorationē cum ꝓ
stratione ratione summe maiestatis et potesta-
tis et qꝛ gubernat nos: et prouidet nobis de bo-
nis temporalibus. ideo retribuim⁹ ipsi vices per
oblationem. Sed qꝛ redemit nos ideo retribuim⁹
ipsi per laudes continuas et patimur martyrium
et persecutiones ꝓpter iusticiam fidei eius. Et sic
semꝑ deus est primus largitor. et per ꝯñs latria
et bone oꝑationes nostre nō sunt nisi quedā retri
butiones gratiarum. ideo dicit Aug. ꝙ martyriū
martyrū nō fuit nisi quedā retributio in signū la-
trie. qꝛ prius nō nobis obtulit se et ꝓ nobis mor-
tuus est. Et virginitas ṽginū ⁊ cōtinētia et labor
et afflictio carnis sctōrum fuit etiā quedā retribu
tio. Itē si martyres mortui sunt ꝓ xp̄o prius xp̄us
dedit eis gratiā et fortitudinē ad toleranda tor-
menta: ⁊ ad resistendū tyrānis: et prius dedit apo
stolis os et sapientiā ⁊ dona spūssancti ad loquē
dum ante reges et presides: ⁊ ad pugnandū cum
eis. Et ita dedit grām ⁊ virtutē virginibus ⁊ con
tinentibus ad pugnandū ꝯtra carnē. ⁊ dedit gra-
tiā cōfessoribus ad pugnandū ꝯtra mundū ⁊ an-
tiquū serpentē. Et dedit sapiam ⁊ verā intelligen
tiā doctorib⁹ ad intelligendas sacras scripturas
et sic ediderunt multa scripta et pugnarūt et triū
pharunt de hereticis. Ex quibus ptꝫ ꝙ martyria
martyrū ⁊ cōtinentia virginū et bona oꝑa cōfes
sorū ⁊ oīꝫ iustoꝝ ⁊ oīs doctrina doctoꝝ nō fuerūt
nisi quedā retributiones: qꝛ retribuebant deo per
effectū qđ ab eo prius acceperant per grām. Et si
quicq̇d offert ecclīa xp̄o sponso suo nō est nisi que
dam retributio et grarū actiones ꝓ bn̄ficijs ꝑus
receptis: ⁊ sic est quedā mutua et reciproca et con
uersa retributio. Ideo dicit sponsa: ego offero di-
lecto meo oīa ista bona. et ad me cōuersio eius qꝛ
ecōuerso ipse ꝑmo mihi tribuit oīa bona: qꝛ ex ar
bore palme crucis prius ista bona collegi. Item
ipse mihi gratis oīa ista bona grē tribuit: sꝫ ego
retribui ipsū bona latrie: sed ad me ecōuerso retri
buit mihi bona glīe: ꝙ sic ipse est prim⁹ et vltim⁹
in largiendo ideo semper est ad me cōuersio et re
tributio ei⁹. ⁊ idō subdit. Ueni dilecte mi egredia-
mur in agrū ⁊c. A ¶ Ad cuius intellectū est no-
tandū ꝙ cū hoc carmē sit nuptiale: salomō ponit
casus q̄ accidūt inter amantes et sponsos carna-
les applicando ad xp̄m et ecclīam q̄ sunt sponsi
spūales. vñ accidit qñq ꝙ puella elegit sibi spō-
sum vltra scitū: immo ꝯtra volūtatē parentū ⁊ sic
clam diligit sponsum et ostēdit ipsi amorē cū ma
gna difficultate in absconso: sed cuꝫ hoc peruenit
ad noticiam parentū affligunt spōsam ne loqua
tur nec iungatur sponso tali: sed abijciat ipsum ⁊
iungat alteri ad nutū parentū ⁊ cōsanguineorū.
Sed cū illa summe diligat sponsum: cui primo ꝓ
misit fidē nullo pacto vult acquiescere parentib⁹
cum aūt parentes atrociter affligant ipsam non
cōsentientes immo repugnātes matrimonio per
ipsam contracto habentes odio sponsum quem
ipsa elegerat: tunc illa vehementer sollicitat spon
sum: vt educat se de domo parentum et ducat ex-
tra ciuitatem vbi libere reddat ipsi vices amoris
et stent et morentur ibi vsq quo ira parentum sit
placata et cōsentiant parentes in matrimoniū
et reducant eos in ciuitatem et in domum suam.
Et hoc frequenter accidit sponsalibus carnalib⁹
et mundanis que dicūtur clandestina sponsalia
que postea approbantur per parentes et ecclesiā.
Ita ergo accidit ecclesie sponse xp̄i tpe persecutio
num imperatorū: et maxime in ꝑsecutione diocle
tiani et maximiani. Nā tunc tpe multe puelle cō
tēnentes nuptias carnales detestātes ritū ⁊ sup-
stitionē gentilitatis ꝓmittebāt xp̄o virginitatem
et desponsabant xp̄o per fideꝫ et baptismū vltra
voluntatē parentū vt patꝫ de beata Christina et
Margareta et Barbara quas parentes infide-
les affligebāt vt xp̄m spōsum denegarēt. Hoc idē
fecit magna multitudo vtriusq sexus in illa tēpe
state qui ꝯtra volūtatē nō solū parentū sed cōtra
decreta imꝑatorū et regū ⁊ toti⁹ gentilitatis xp̄o
per baptismū detestantes idolatriā adheserūt in
qua tēpestate fuit mota tā grandis ꝑsecutio ꝯtra
xp̄ianos et ecclīam sponsam xp̄i: ꝙ in decē annis
fuerūt occisa infinita milia martyrū per totū or-
bē: nec xp̄m negarūt vñ ꝑsone eorū capitali snīa ⁊
varijs et atrocibus tormentis puniebant et bōa
tpalia fisco adiudicabant. Et sic tota ecclesia vn
diq affligebat et vexabat intolerabiliter intm̄ ꝙ
multi xp̄iani videntes itolerabilia tormēta alio-
rum et arbitrantes se illa nō posse pati: poti⁹ ele-
gerunt fugere ad montes et speluncas et ibi deo
seruire q̄ xp̄m negare. B ¶ Et ita fecit paulus
prim⁹ heremita qui videns tormēta q̄ patiebant
martyres in alexandria se nō posse tolerare fugit
in desertū: quē postea secuti sunt multi alij xp̄iani
Et sic incepit ordo heremitarū et monachorū in
egypto in illa persecutione qui quidē monachi et
heremite postea creuerūt in magnū numeruꝫ per
totū orbē. Et nō solū fugerūt ad mōtes i illa ꝑse-
cutione hoies simplices sed etiā papa et ep̄i et sa
cerdotes q̄ per totā illā ꝑsecutionē latebāt in spe
luncis. Et sic illa ecclesia fugit de domo parentū
suorū. s. de ꝑplo gentili cuius erat filia et latebat
et morabat in exilio et speluncis seruiēdo xp̄o spō
so suo. et hoc est qđ intendit prophetice exprime-
re Salomon in hac parte vnde qꝛ superius dixit
sponsa. Ego dilecto meo et ad me conuersio eius
idest sicut sponsus dilectus meus dat mihi bona
gratie: et ego dilecto meo tribuo latriam seruitu-
tem: ⁊ sic ego tribuo ⁊ exhibeo dilecto meo latriā
seruitutem: ita cōuersio eius est ad me. i. ecōuerso
ipse dabit mihi ⁊ expecto bona glīe ab eo. Sed

q: impedio: ꝛ ꝓhibeo: ab impatorib⁹ et tyrānis exhibere libere latrīā seruitutē xpo spōso meo:q: voluñt me cogere xpm negare:iō poti⁹ volo fugere ad mōtes ꝛ sic ecclia cōuersa ad xpm spōsum di- cit. O dilecte mi:l3 impato:es ꝛ ty:anni atrociter ꝑsequanť:et diris to:mētis affligāt me:vt deserā te et ado:ē ydola nefanda:tñ nūq̄ deserā te cui se mel voui fidē:sed sequēdo consiliū tuū qui dixisti Mat.x.Si persecuti vos fuerint in vna ciuitate: fugite in aliā sic ego volo fugere furiā tyrānoꝝ:iō veni dilecte mi fugiam⁹ ad tēpus furiā ꝑsecutoꝝ et egrediamur in agrū extra ciuitates:ꝛ cōmo:e- mur in villis ꝛ turrib⁹ ꝛ heremito:ijs ꝛ speluncis et ibi in heremo seruiā tibi in hymnis ꝛ o:onib⁹ ꝛ sa crificijs. Et mane surgam⁹ ad vineas excolēdas ibi celeb:ādo diuina officia in abscōso ꝓpter me tū tyrāno:ū ne impediāt ꝛ ꝓhibeāt nos:ꝛ ibi expe ctabimus et videbimus si flo:uerūt vinee. Et si flo res vineaꝝ ꝛ aliaꝝ arborū ꝑturiūt fructus.i.ibi ex pectabim⁹ vsq̄quo sit placata ira imperato:ū et ꝓncipū ꝛ tyrānoꝝ ꝯtra xp̄ianos.i.vsq̄quo tu illu mines eos ꝛ reddas beniuolos erga ecclīam ꝛ cō uertanť ad fidē ꝓut fuit cōpletū per cōuersionez magni ꝯstātini vt patebit. Hoc aūt dicit:q: vinea ppl̄i gētilis l3 in ꝓncipio cēt horrida ꝛ inculta:tñ paulatim vidēs miracula ꝛ signa q̄ p martyres et viros scōs fiebant incepit flo:ere. Et sic cū labo re parturiuit fruct⁹ fidei:ꝛ ꝑturiebat vsq̄ ad ꝯstā tinū:q: multi interim cōuertebanť ad fidē vt pꝫ in hysto:ijs martyꝝ:vñ dū btūs vrbanus papa la tebat in rure ꝛ p:edio btē cecilie:ipsa cecilia sem per flo:ebat fruct⁹ salub:es ꝑturiebat in ciuitate ꝛ sic ꝯuertit spōsuz suū valerianū ꝛ almachiū fra trē ei⁹:ꝛ misit eos ad v:banū q̄ cū ceteris sacerdo tib⁹ latebat in speluncis ꝛ in illo rure:ideo v:ban⁹ grās agēs dicebat. Dñe iesu xpe seminato: casti consilij suscipe fruct⁹ quos in cecilia seminasti q: cecilia famula tua q̄si apis tibi argumētosa deser uit. Et sic in illa persecutiōe passa sunt multa mil lia martyrū et virginū vtriusq̄ sexus et etatis. Et sic illa vinea semꝑ flo:ebat ꝛ parturiebat fructus marty:ū dū ecclīa latebat et mo:abať in villis et in agris ꝛ iō dicit. Videamus si flo:uerunt mala punica.s.flo:es ꝟginū ꝛ marty:ū. Et dū malapu nica.i.marty:es flo:ent ꝛ parturiūtur in ciuitati- bus:ego dabo tibi in agro vbera mea.s.vbera la trie: q: nūq̄ cessabo a diuino cultu.i hymnis ꝛ o:o nib⁹ ꝛ sacrificijs ꝛ ieiunijs o:ādo ꝓ ecclīa:vt tu cō primas ꝛ hūilies co:da impatoꝝ ꝛ infideliū gēti- liū ad fidē ne ampli⁹ ꝑsequanť ecclīaz. Et iō mā drago:e p quas intelligiť fecūditas ecclīe iaz de derūt odo:em suū in po:tis nostris. C ¶ Ad cu ius intellectū est notandū q̄ mādrago:a est quod dā pomū genitū in radice cuiusdā herbe faciētis folia ad modū parue lactuce ꝛ sic mādrago:e sunt tanq̄ tubera terre valde odo:ifera. habētia simili tudinē humani vult⁹. Et habēt hanc p:op:ietatē vt dicunt herbolarij q̄ si quis defert secū mādra go:as attrahit ceteros ad amo:ē ꝛ nutū sui. Itez habēt aliā ꝓꝑietatē q̄ si mulieres manducāt mā drago:as disponūtur faciliter ad fecunditatem ꝛ cōceptuz plis. Et ideo ruben attulit mandrago- ras matri sue lie:vt disponereť ad cōcipiēdū que dixit iacob viro suo do:mias mecū hac nocte p:o mādrago:is Gen.xxx. Iō salomō per quandā me taphorā diuinas ꝛ internas spirationes ꝛ illumi natiōes appellat mandrago:as in hoc loco eo q̄ qn̄ deo placuit in illa persecutiōe deus inspirauit multa co:da hominū:que quidem inspirationes tanq̄ mādrago:e generabāt fruct⁹ fidei in menti bus gētiliū ꝛ trahebanť ad fidem xp̄i ꝛ sic p:o fi- de xp̄i se mo:ti offerebāt. Item post illaz persecu- tione immo in eadē persecutiōe ex nutu dei ꝓ pter ho:ridā egritudinez diocletianus cessauit a persecutione:ꝛ postea deus inspirauit in cōstāti nū mādrago:as spūaliū inspirationū qui tractus et cōuersus ad xpm reuocauit exiliū xp̄ianoꝝ ꝛ ma gnificauit ecclesiā:vt patebit. Ideo dicit spōsa q̄ mādrago:e scilicet virtus spiritussancti ꝛ inspira tiones dederūt odo:ez suum in po:tis nostris:sci licet in p:incipibus ꝛ imperato:ib⁹ qui sunt po:- te popu i gentilis vel in po:tis ecclesie per quem odo:em fuit fecundata et multiplicata ecclesia. Quasi dicat q̄ fecūditas ꝛ augmētū ecclīe iā appa ret in po:tis nostris. Et hoc dicit sponsa q: dum ipsa o:abat in agro latenter et in heremo multi ad fidem conuertebantur et postea martyrio co- ronabantur in populo: in ciuitatibus:et quia ex omni sexu et etate:scilicet iuuenes et senes et vir- gines innupteq̄ puelle ad fidē ch:isti cōtinue cō- uertebantur et marty:io co:onabantur. Ideo sub dit. Omnia poma noua et vetera dilecte mi serua ui tibi.i.obtuli tibi marty:es ex omni sexu ꝛ etate Nā ego seruaui ꝛ obtuli tibi poma noua sicut fue rūt cecilia ꝛ agnes ꝛ agatha ꝛ lucia ꝛ Katarina q̄ i pueritia passe sūt. Et obtuli tibi poma vetera: sicut fuerūt Marcellin⁹ et Vrban⁹ ꝛ multi alij q̄ in senectute passi sunt in illa persecutione. Hoc etiam dicit quia in illa etate multi conuertebanť ad ch:istum. Alij in pueritia. Alij in adolescentia. Alij in senectute Vnde quedam puelle dedicabāt et consecrabant deo virginitatem suam. Et que- dam vidue seruabant continentiam et quidam se nes segregabantur ad montes ad seruiendū deo. Et sic sponsa continue offerebat ch:isto sponso suo poma noua et vetera. Hoc etiam potest intel ligi de docto:ibus:qui continue offerebant ch:i- sto poma noua et vetera p:edicando et p:oban do ipsum esse verum deum et hominem et messiā in lege promissum per aucto:itates et scripturas noui ac veteris testamenti iuxta illud Matthei xiij. Omnis scriba doctus p:ofert de thesauro suo noua et vetera.

¶ Tertia pars huius noni cantici.

Quis mihi det te fratrē meū sugētē vbera ma- tris mee vt iueniā te so lū fo:is:ꝛ deoscule:et iā me nemo despiciat. App:ehendā te ꝛ ducā

in domum matris mee.
Et in cubiculū genitricis mee.
Ibi me docebis.
Et dabo tibi poculum ex vino cōdito
Et mustū maloꝛuʒ granatoꝝ meoꝛū
Leua eius sub capite meo: et dextera
illius amplexabitur me.
Adiuro vos filie hierusalez.
Ne suscitetis: neqȝ euigilare faciatis
dilectam: donec ipsa velit.

HEc est tertia pars hui⁹ noni cantici
in q̄ rex salomō explicat desideriuȝ
eccl̃ie redeūdi ab heremo ad ciuita
tes mitigatas rabie tyrānoꝝ expe
ctādo pacē ⁊ tranqͥllitatē eccl̃ie p cō
uersionē toti⁹ ppl̃i gētilis. ⁋ Ad
cui⁹ intellectū est notādū sicut dictū est ꝙ ista spō
sa erat filia ppl̃i gētilis ꝯm carnē q̄ ad fidē xp̄i no
uiter erat cōuersa ꝯ voluntatē sue matris. s. gētilita
tis ⁊ dictū est qualiter gētilitas affligebat filiam
suā. s. eccl̃iā eo ꝙ vltra volūtatē immo cōtra volū
tatē suā despōsauerat sibi xp̄m in sponsum. Et idō
ista spōsa fugit in heremū cū xp̄o spōso suo nō ꝑ
semp: sed ad t̄ps vsqȝquo mitigaret̃ ira principuȝ
et toti⁹ gētilitatis matris sue: vt mitigata ira cō
uerteret̃ ad eū gētilitas et cōsentiret xp̄o spōso ec
cl̃ie. Et idō sicut spōsa carnalis q̄ fugit a domo ma
tris ⁊ parētū cū xp̄o sibi clādestine despōsato duȝ
est in illo exilio semper desiderat redire ad domuȝ
matris ⁊ inducere matrē et parētes ad amorē spō
si ⁊ consensum sui cōiugij: ita pariter eccl̃ia sacer
dotū erat in heremo quasi relegata ꝓpter metuȝ
et crudelitatē tyrānoꝝ semp ⁊ cōtinue oꝛabat deū
vt cōuerteret coꝛda p̄ncipum ⁊ tyrānoꝝ ⁊ cōuerte
ret ⁊ mollificaret irā ⁊ seuitiā gentilitatis matris
sue vt xp̄m reciperet ⁊ ip̄a eccl̃ia posset liberare ⁊
publice xp̄m spōsum suū colere ⁊ ei⁹ nomē p̄dica
re: ⁊ legē euāgelicaȝ ꝓmulgare p oīa regna mūdi
qđ cōpletū est per cōuersionē magni cōstātini nā
cū btūs Siluester metu dire ꝑsecutionis per ma
gna tēpoꝛa lateret cuȝ suo clero ⁊ sacerdotibus in
mōtib⁹ serapinis semper oꝛando pro pace eccl̃ie.
Et monitu aploꝝ petri ⁊ pauli fuit vocat⁹ ⁊ que
situs p magnū constantinum imperatoꝛē qui pu
tās ad moꝛtē vocari: obnixe exhoꝛtabatur totū cle
rū suū ad martyꝛiū perferendū ꝓ fide christi. Sȝ
multo ⁊ lōge aliter fuit fauoꝛabilis toti eccl̃ie im
peratoꝛ: q̄ siluester putabat quia fuit ipse impe
ratoꝛ baptizatus ⁊ ad fideȝ xp̄i conuersus. Et in
tantum fuit toti eccl̃ie benignus effect⁹ ꝙ ip̄e suū
palatium lateranense in ecclesiam saluatoꝛis fe
cit consecrari. Et generalem licentiam et faculta
tem concessit vt ecclesie in honoꝛeȝ christi possent
per totum oꝛbem nouiter fabꝛicari: ⁊ templa ydo
loꝛum in ecclesias consecrari ⁊ lex euangelica per
totum oꝛbem publice predicari: ⁊ sic ad exempluȝ
imperatoꝛis omnes reges et pꝛincipes mūdi fue
runt baptizati: qui de thesauris suis ecclesias fa
bꝛicarūt ⁊ dotarunt. Et sic ecclesia per vniuersum
oꝛbem fuit magnificata. Et sponsum suum xp̄m
sine timoꝛe publice fuit p̄dicādo cōfessa. Et tunc
surrexit maxima copia doctoꝛū. s. Athanasi⁹ Ba.
Gꝛe. Nazāzen⁹ Chꝛiso. Augustinus Hiero. Am
bꝛo. ⁊ ceteri qui publicis predicatiōibus oēs po
pulos instruxerūt. ⁊ suis scriptis sacras scriptu
ras exposuerūt ⁊ suis disputatiōibus oēs hereti
cos deuicerūt ⁊ ab ecclesia eliminauerunt. Et sic
patet qualiter ecclesia de omnibus inimicis fina
liter triumphauit ⁊ hoc intēdit explicare in hac ꝑ
te. Dicit ergo sponsa existens in illo exilio ad spō
sum. Quis det te fratrē meū. i. quis dabit mihi te
fratreȝ meum suggentem vbera matris mee. i. ad
suggendum vbera matris mee. q. d. o christe fra
ter me⁹ per carnis assumptionē quia sumus filij
eiusdem humanitatis. ⁋ Unde nota ꝙ chꝛi
stus dupliciter dicitur frater ecclesie sponse sue.
Uno modo per carnis assumptionē inq̄ꝫtū est ho
mo qꝛ omnes participamus eandem humanita
tem et sumus filij Adam. Alio modo dicitur xp̄s
frater ecclesie inquātum est eius spōsus: quia sunt
duo in carne vna. Ideo spōsa appellat chꝛistum
fratrē. ⁋ Iterū est aduertēdū ꝓpter id qđ ait sug
gentem vbera matris mee: ꝙ ecclesia illa cōuersa
de populo gentili habebat duplicē matrē. s. vnaȝ
carnalē ex qua descendebat secūdū carnem ⁊ illa
erat gentilitas siue generatio gentilis. Habebat
aūt alterā matrē spūalē q̄ est virgo ma. nā postq̄
xp̄s ē frater adoptiu⁹ ⁊ spōsus eccl̃ie ⁊ virgo ma
ria ē mater xp̄i naturalis: ergo ē mr̃ adoptiua spō
sus eccl̃ie. Pōt ergo esse duplex sens⁹ in hoc versu
pꝛimo ꝙ dicat spōsa ad chꝛistū. Quis det te fra
trem meū suggētem. i. qui suxisti vbera marie ma
tris mee vt inueniā te foꝛis. Alio mō pōt intelligi
referēdo ly matrē ad gētilitatē matrē carnalē spō
sus eccl̃ie: ⁊ tūc sensus est ver⁹ ⁊ cōfoꝛmis littere
q. d. spōsa. Quis erit ille de⁹ ⁊ ille imperatoꝛ illu
minat⁹ p deū: qui det: ⁊ cōcedat te xp̄m fratreȝ ⁊
spōsum meum. vt suggas vbera gētilitatis mr̃is
mee acceptando ab ea seruitutem latrie. s. vt tota
gentilitas cōuertatur ad fidē ⁊ exhibeat tibi vbe
ra latrie sicut ego facio: ⁊ p cōsequēs sicut suggis
vbera mea: ita suggas vbera totius gentilitatis
matris mee. quasi dicat. vtinaȝ deus pr̃ ⁊ tota tri
nitas illuminet imperatoꝛes reges ⁊ totā gentili
tatē: vt ego qui sum in hoc exilio possiȝ reuerti ad
ciuitates ⁊ populos ⁊ ad gētilitatem matrē meā
⁊ possim eā baptisare vt spōsus me⁹ suggat vbe
ra matris mee acceptādo eius latriā. In heb. ha
betur. Quis daret mihi vt tu tanquā frater meus
suggeres vbera mr̃is mee. ⁊ tūc littera est magis
clara ⁊ confoꝛmis huic expositiōi. Et ideo sequi
tur. Inueniā te solum foꝛis ⁊ deosculer te: ⁊ me ne
mo iam despiciat. Ad cuius intellectū est aduertē
dum ꝙ hic loquitur ad modū eoꝛū q̄ p̄mo cōtraxe
runt spōsalia clādestina: q̄ pꝛio se osculantur in
abscōdito: sȝ postq̄ parētes cōsentiūt i matrimo
nio: ⁊ mr̃imoniuȝ ē notum toti ppl̃o tūc sponsi se
osculātur in publico absqȝ erubescētia ita q̄ pari
ter fecit p̄mitiua eccl̃ia de ppl̃o gētili. Nā pꝛimo
fuerat clādestine xp̄o despōsata contra vo[lun]tā

et scitū parentū eo mō quo supradictū est. postea metu parentū fugit ad mōtes et erat ibi in agro per totā percussionē diocletiani. et sic ibi osculabatur sposum in abscōdito et secreto. Sed postq̄ btūs Siluester cū suo clero reuersus est in ciuitatem et baptizauit Cōstantinū et cōcessa est facultas xp̄ianis publice predicādi euāgeliū: et edificandi ecclias et diuina officia celebrandi tūc ecclesia osculabaṫ sponsum suū in publico et itinere ⁊ in plateis vbi publice cōfitebaṫ xp̄m et eius legē euangelicā et hoc intendit dicere sponsa cum ait. Quis mihi det et cōcedat te xp̄m fratrē meū: vt sugas vbera totius gentilitatis mr̄is mee eius latriam acceptādo: vt publice inueniā te foris. i. in itinere ⁊ in platea: et ibi solū osculer te publice coram oībus tuū nomē cōfitendo et predicando vt in tali p̄dicatiōe et cultu nemo iā ap̄lī⁹ me despiciat nec persequaṫ sicut factū est vsq̄ ad presentē diem: q: per decem imperatores fui afflicta et infestata fugiendo per nemora. In hebreo habetur Quis mihi det vt tu tanq̄ frater sugas vbera matris mee vt inuenirē te in vico et oscularer te: ⁊ nemo me despiceret: et tunc litera est magis clara ⁊ ideo seq̄tur. Apprehendā te in domū matris mee et hoc dicit: q: illa sponsa introducit xp̄m in domū matris sue: scz ad ppl̄m gentilem qn̄ in populo gentili publice nomē xp̄i predicauit, et ecclias construxit: vnde sicut in principio apostoli cōuerterunt illam paruam ecclesiam ex populo gentili Ita postea illa parua ecclesia multis tribulationibus afflicta conuertit totum residuum gentilitatis et per p̄ns cōuertit matrē suam: et introduxit sponsum in domum gentilitatis matris sue ⁊ ideo sequitur. Et ibi me docebis. q. di. q̄ postq̄ introduxero te in domū matris mee: ⁊ publice potero nomen tuū predicare tunc ibi me docebis. i. dabis mihi doctores: quib⁹ reuelabis secreta sacre scripture: et reserabūt et declarabunt scripturas vtriusq̄ testamenti et defendant ecclesiam cōtra hereticos: hoc aūt dicit: q̄ illico post cōuersionem Constantini fuit in ecclesia copia magnorum doctorū: sicut fuit Athanasius Basilius Gregorius Nazāzenus Ambrosius Hieronym⁹ Hylarius Augustin⁹ et ceteri qui spūsancto illustrati glosarūt scripturas et instruxerūt fideles et debellarūt ⁊ exterminarūt hereticos. Sed q: sciētia eorū nō fuit ab alio nisi a xp̄o q̄ eos spūsctō̄ edocuit: ideo dicit ibi me docebis. Sed q: eccl̄ia esset ingrata recipiendo tot bn̄ficia a sponso: nisi redderet vices amoris per exhibitionē latrie. iō subdit spōsa. Et dabo tibi poculū ex vino cōdito. i. sicut me docebis secreta sacre scripture aperiendo Ita ego dabo et offerā tibi poculū predicationis ex vino condito. scilz ex intelligētia sacre scripture: que est dulcior oi vino. Unde dictū est q̄ualr intelligentia et veritas euangelica est q̄dam vinū cōditū et expressum ex vinea sacre scripture ve. te. Et hoc vinū conditū expresserunt doctores ex sacra scriptura et obtulerunt xp̄o quod quidem vinum fuit dignū et sapidum dilecto xp̄o ad potandum et dentibus. i. ppl̄is eius ad ruminādū put [illegible]um est supra. Itē sponsa nō solū obtulit spōso poculū sacre scripture: sed etiā poculum sacramenti altaris ex vino cōdito et cōsecrato. Et ita pariter offert poculū aliorū sacroꝝ et fidei articulorum et poculū obseruantie preceptorū et opeꝝ mie qđ poculum est sponso valde sapiduz et acceptum. Sed q: ecclesia nō solum offert christo merita passionis siue vinum passionis eius in sacramentis: sed etiaz offert vinū meritorū sanctorum martyrum et virginū et confessorum. ideo subdit et dabo tibi mustum malorum granatorū meorū vnde per mala granata intelliguntur principaliter martyres qui ꝑ christo sanguinez fuderūt: ⁊ ex consequenti intelliguntur oēs cōfessores ⁊ sancti et iusti qui oēs cōtinenṫ sub vna pelle ⁊ tegmine fidei et charitatis sicut in malogranato continentur multa grana rubea sub vna pelle ita oēs fideles rubricati sanguine xp̄i continenṫ sub gremio eccl̄ie. mustū ergo istorū malorū granatoꝝ. s. sctōꝝ martyrū sunt merita eoꝝ expressa ex martyrio et laboribus quos ꝑ xp̄o sustulerūt. vnde hoc mustū maloꝝ granatoꝝ offert eccl̄ia xp̄o sponso suo festiuitatibus quas celebrat in memoriam sanctorum. Itē hec merita sctōꝝ offert quotidie ecclesia simul cū passione christi sacro altaris vt ptz cū dicit in canone. Cōmunicantes et memoriam venerantes in p̄mis gloriose virgis Marie et beatorū apostolorū et martyrū. Et hoc est mustum malorūgranatorū et poculū qđ eccl̄ia offert quotidie xp̄o sponso suo. Ex supradictis ergo pꝫ qualr ista eccl̄ia sponsa xp̄i exiuit in cāpuz pugne terribilis vt castrorū acies ordiata cū multis choris et exercitibus castroꝝ bellicorū. Et pugnauit diu cōtra inimicos suos: sed tandē deuicit eos et triūphauit de oībus. Nā ꝑ martyres deuicit oēs tyrānos et ꝑ virgīes et cōtinentes triūphauit de carne et per monachos et heremitas et religiosos triūphauit de mūdo ⁊ diabolo et pōpis ei⁹. Et per doctores triumphauit de hereticis et sic postq̄ tpe cōstantini deuicerat oēs supradictos ⁊ fuerat tota gentilitas cōuersa tunc sponsa absq̄ timore ⁊ erubescentia osculabaṫ sponsum in publico: et erat in eius amplexu et fauore eius legē euangelicā predicando et publice diuina officia celebrando. Et ipse sponsus iā publice fauebat sponse tenēs eā in suo āplexu fauorabili qn̄ cōstātinus dotauit eā magnis mūeribus et diuitijs et dn̄io tp̄ali et amplo pr̄imonio. vidēs se ergo spōsa in tāto honore et p̄speritate et fauore spōsi cōstitutā cōcludit dicens. Leua eius sub capite meo et dextera illius amplexabiṫ me. i. iā xp̄s sponsus meus honorificauit me intm̄ q̄ leua eius. s. dn̄iuz tpale et copia honoruz tpaliū est sub capite meo ad sustentandū statū honorificū in hoc mundo et dextera illius. i. potestas ei⁹ spūalis quā mihi cōcessit ad regendā eccl̄iam amplexabiṫ me. q. d. q̄ xp̄s sponsus meus amplexabitur me totā. s. brachio sinistro. i. copia honoꝝ temporaliū sub capite meo et dextra. i. potestas ei⁹ spūalis erit supra me: et sic vtroq̄ brachio amplexabitur me scz temporali et spirituali. Et sic est iam in suo amplexu prospero et fauorabili tanq̄ victrix et triumphatrix et domina totius mundi fauorata. Sed quia

spõsa agens gratias glorificata fuerat in christo eo q amplexus fuerat eam supponendo leuā eo pie bonorum temporalium sub capite ad sustentandum eius honorificum statū et ponendo dexteram bonorum spiritualium super eam et per cõsequens sponsa sua quiescebat: quasi dormiens in amplexu sponsi liberata a persecutionibus et laboribus ideo sponsus eius exhortatur et adiurat filias hierusalem idest omnes deuotos fideles ne excitent et impediãt eam ab illa quiete et prosperitate in qua manet et ne separet eam ab amore et fide sponsi: nec impediat ipsam a cultu latrie: ideo ait sponsus. O filie hierusalem adiuro et admoneo vos ne suscitetis. idest ne impediatis: nec euigilare faciatis dilectam a somno contemplationis. et latrie donec. i. dum ipsa velit. A

¶ Ad maiorem intelligentiam huius est valde notandum q Salomon in hoc libello enumerat et memorat tres amplexus huius sponsi ad spõsam Et post quemlibet amplexum facit adiurationem et adiurat filias hierusalem ne suscitent spõsam qui quidem tres amplexus cum suis adiurationibus referuntur ad diuersa mysteria. vnde primus amplexus fuit incarnationis et humanitatis susceptionis: quando verbum eternum filius dei assumpsit et vniuit sibi illam humanitatem personaliter in vnitate suppositali. Hunc autem amplexum incarnationis memorauit in cantico secūdo cum dixit. Dum esset rex in accubitu suo etc. et hoc magis explicauit in fine cantici cum dixit Leua eius sub capite meo etc. sed ilico subdit spõsus dicens. Adiuro vos filie hierusalem per capreas ceruosque camporum idest per patriarchas et prophetas ne suscitetis nec euigilare faciatis dilectam scz humanitatem assumptam ab vnitate personali qua est verbo vnita: donec ipsa velit et adiurat per patriarchas et ꝓphetas eo q eis fuit sub iureiurando ꝓmissum mysterium incarnationis et aduentus christi in carnem. Hoc autem dicit q: quod semel christus assumpsit nunq̃ dimisit: vnde licet in triduo aīa fuerit a corpore separata per mortem tamen verbum neutrū dimisit. Secūdus autem amplexus fuit filij dei ad ecclesiā de populo israelitico tempore eius ostẽsionis et predicationis q: tunc christꝰ recepit in suo amplexu ecclesiam congregatam de populo israelitico quãdo vocauit apostolos et discipulos et alios fideles de illo populo ad fidem: et hoc ꝑ predicationem et miraculorum operationẽ: quē amplexū memorauit sponsa in fine tertij cantici cum dicit. Inueni quem diligit anima mea tenui eum nec dimittam donec intromittam illū in domum matris mee. scz synagoge et in cubiculū genitricis mee. i. plebis israelitice que genuit me ꝺm carnem: qđ fuit impletū quãdo xp̃us misit apostolos ad predicandum in omnem ciuitatem et locum quo erat ipse venturus in qua predicatione multos cõuerterūt et baptizauerãt vt ꝑz Luc. xi. Et sic illa ecclesia apostolorū introduxit sponsum in domū matris eorū per fidē. Hoc idem fecerunt post receptionem spiritussancti: quia in illa die baptizati sunt tria milia de illo populo et multo plures in diebus sequentibus vt patet in actibus apostolorū. Et sic ꝑz qualiter illa spõsa introducit xp̃m in domū matris sue vt amplecteretur eam sponsus et sic mãsit illa ecclesia in amplexu sponsi. Sz q: illa spõsa semel cõuersa nūq̃ recessit ab amplexu sponsi: ideo ibidem ilico subdit sponsus adiurando filias hierusalem dicens Adiuro vos filie hierusalē per capreas ceruosque camporum etc. A ¶ Tertius amplexus fuit quãdo christus amplexus est ecclesiam de populo gentili: quando christus amplexus est eam cum multo fauore prout dictum est in hoc cantico nono. Ad quem amplexum sequitur tertia adiuratio ad filias hierusalem: sed ista adiuratio nõ facta est cum conditionibus supradictarum duarum adiurationū. Nã illa adiuratio facta est per capreas ceruosque camporum ista aūt tertia nõ ꝓut ꝑz in litera: causa cuius potest esse ista. Nam lz ista ecclesia nunq̃ erit separata ab amplexu sponsi facta vna cū ecclesia conuersa de plebe israelitica eo q lz fluctuet cõtinue: tamẽ nunq̃ submergetur nauicula petri tamen q: patriarche et prophete nõ prefixerunt nec limitarunt tẽpus huius ecclesie a Constantino et a tempore eius ꝓsperitatis vsque ad scđm aduentū christi. Ideo sponsus non adiurauit filias hierl̃m per capreas ceruosque cãporum in hac tertia adiuratione. Alia causa põt esse eo q populꝰ gentilis nõ habuit patriarchas nec ꝓphetas qui prophetarent amplexū huius sponse ad xp̃m: nec aduentum christi ad populum gentilē sicut habuit pplˢ et plebs israelitica. Idõ hec tertia adiuratio non fit capreas ceruosque camporum. Et hoc de nono cantico.

¶ Sequitur decimum canticum.

ue est ista que ascẽdit de deserto.
Delitijs affluens
Innixa sup dilectum suum.
Sub arbore malo suscitauit te.
Ibi corrupta est mater tua.
Ibi violata est genitrix tua.
Pone me vt signaculū sup cor tuum
Ut signaculū sup brachium tuum.
Quia fortis est vt mors dilectio.
Dura sicut infernus emulatio.
Lampades eius vt lampades ignis atque flammarum.
Aque multe non potuerūt extinguere charitatem.
Nec flumina obruent illam.
Si dederit hõ oẽm substantiã domꝰ sue ꝓ dilectiõe q̃si nihil despicie[t]

Hoc est decimū et ultimū cāticum in quo solūmō cātat psperitatē et pacē ecclie spōse xpi illi datā et pcessaz post cōuersionē Cōstātini in quo qtuor facit. Nā prio describit quādaz admiratiōnē d felici statu hui9 spōse. Scdō dscribit quādaz exhortationē spōsi ad spōsam ne ipm obliuiscat allegādo beneficia ipi collata. Tertio mēorat pgressum et cōtinuū exercitiū spōse: vt satisfaciat spōso et reddat vices amoris. Quarto explicat finale pmiū desideratū et vltimatū terminū btitudinis spōse: vel ponit vocationē spōse ad superiorē felicitatē et altiorē statū: scda ibi. Sub arbore malo suscitaui te. tertia ibi. Soror mea paruula est. quarta ibi. Mille tui pacifici. A ¶ Quātum ad primum ergo Salomō introducit chorū adolescentularum admirātiū sub itā psperitatez huius sponse. Ad cuius intellectū est aduertendū prout supra visum est q sponsa a principio sui. s. post xpi ascēsionem semp fuit afflicta et abiecta: et pugnauit in campo cum inimicis. Sed obtēta victoria et triūpho de oib9 fuit magnificata per magnū Constātinū intātū q imperator largitus est ipsi vrbē romam cum toto patrimonio ipsi adiacenti et dedit ipsi septuaginta duas ciuitates et duo milia oppidorum: vt fertur in italia et insulis adiacētibus et sic Cōstantinus relicta italia in potestate Siluestri vicarij xpi elegit sibi sedez apud bisātiū thracie: q postea Constātinopolis. s. ciuitas Cōstātini nūcupata est et sic exinde oēs reges terre et impatores et pncipatus subiecerunt colla iugo xpi et ecclie spōse ei9. Et sic ecclia māsit dña mūdi delitijs spiritualib9 et etiā tpalibus affluēs et māsit innixa et reclinata in fauorabili amplexu xpi spōsi sui: vidētes ergo adolescētule et filie hierusalē. s. minores ciuitates et oppida ad xpm cōuerse et simplices fideles tā subitā mutationē spōse de aduersitate in prosperitatem et de psecutiōe et afflictione in copiam delitiaz admirantes dicunt. Que mulier est ista q ascendit de deserto et c. In quibus verbis tria bona explicat q faciunt ad felicem et psperum statum huius spōse prio quia ascēdit de deserto id est q exit de campo pugne et persecutiōis et ascendit ad statum pacis et felicitatis. Scdō q ascendit delitijs affluens: per quod explicatur copia et sufficientia bonoz spūalium et temporalium et plenaria potestas super totuz orbem tradita ipsi a xpo sponso suo. Tertio dicit q erat innixa et reclinata supra dilectū suū. s. xpz spōsum: quia tenebat ipam amplexā vtroq brachio s. temporali et spūali p qd denotat eius securitas et quies et fauor. Et ideo filie hierusalē quas spōsus adiurauerat ne excitarēt spōsam dormiētez in eius amplexu vidētes tam subitā mutationem ab aduersitate in prosperitatez dicūt. Que est ista que ascēdit de deserto delitijs et diuitijs affluēs innixa super dilectum suum. A ¶ Ad cuius maiorē euidētiam est notandū q ista spōsa ter exiuit ad offensionē ppłoz et diuersimode: et ideo filie hierusalem tribus vicibus admirātes interrogauerūt de statu huius spōse. Nā primo ascendit p desertum israeliticuz sicut virgula fumi ex aromatibus myrrhe et thuris et vniuersi pulueris pigmentarij vt dictū est in quarto cantico: quod fuit qn ecclesia apostoloz peregrinata est cū sponso suo per totā terrā pmissiōis cū signis et virtutib9 et miraculis vt ibi dictū est vt ptz per totū discursum euangelicū. Et ideo filie hierusalē et adolescētule. s. oēs populi terre pmissionis admirātes opa xpi mirabilia et opa discipulorum q etiam in noie iesu xpi sanabant infirmos et eijciebāt demonia vt ptz Luc. xj. et Mat. x. ideo dicebāt. Que est ista que ascendit per desertuz et c. et dicebatur illa spōsa ascendere eo q xps ascendebat hierosolimā ad campum passionis ad crucifigendum. Scdō ista sponsa exijt et progressa est per desertum ppłi gētilis et hoc quasi aurora consurgens pulchra vt luna: electa vt sol: terribilis vt castroz acies ordinata ad pugnādū parata: vt dictum est cātico octauo. Et ideo videtes eam filie syon et regine et cōcubine laudauerūt eam de fortitudine et mirabilib9 actibus eius: et admirātes dicebant. Que est ista que pgreditur quasi aurora consurgēs et c. put ibi dictū est. Et dicebat sponsa pgredi per desertum eo q pcedebat et pseuerabat i sua prima pugna cōtra inimicos. Tertio aūt q ista sponsa post cōuersionē constantini exiuit de deserto pugne et psecutionis et delicijs affluēs innixa super dilectū suum sponsum ascendit in tam altum culmen dignitatis et prosperitatis. Ideo filie hierusalem admirantur dicentes. Que est ista que ascēdit de deserto. et c. Filie ergo hierusalez de populo iudaico mirabantur in quarto cantico virtutes et mirabilia opera huius sponse que fiebant in nomine xpi sponsi eius. Sed in octauo cantico filie hierusalem iam conuerse de populo gentili mirabant fortitudinē et multiplicem pugnā et victoriā hui9 spōse cōtra inimicos. In principio aūt hui9 decimi cātici admirantur eius psperum et felicem statum: eo modo quo dictum est. Fuit ergo ista sponsa illico post xpi ascensionem et spūssancti missionē quasi aurora cōsurgēs a nocte legis et tenebris idolatrie: postea crescendo fuit pulchra vt luna postea magis lucida incipiens habere doctores facta est electa vt sol postea tempore imperatorū persequentiū facta est terribilis vt castrorū acies ordinata ad pugnandū cōtra eos et oēs alios inimicos: sed habita victoria de omnibus facta est p conuersionem Constantini diuitijs et delitijs affluens innixa et reclinata super dilectum suū tanq domina mundi. Item ista sponsa fuit quasi aurora cōsurgēs in lege nature et pulchra vt luna in lege veteri: sed fuit electa vt sol in xpi aduētu: sz fuit terribilis vt castrorum acies ordinata in tempore persecutionum: sed fuit delitijs affluens et innixa super dilectum post conuersionē Constātini. Et hoc est quod intendit dicere salomon in hac pma parte. Deinde cum dicit. Sub arbore malo suscitaui te et c. Introducitur sponsus ad exhortandam sponsam ne ingrata obliuiscatur amoris sponsi et beneficiorū receptoz. B ¶ Ad cui9 intellectum est aduertendū sicut frequenter dictū est: q oīa bona que possidet ecclesia emanant ex passione xpi. Et hoc tam bona temporalia q spiritua

lia:nam manifestū est φ omnis virtus ⁊ gratia sa
cramētorum traxerunt virtutē ex passione christi.
Et omnia dona spiritussancti que dātur in cōfir/
matione dantur per merita passiōis xp̄i.⁊ oīa me
rita xp̄i:que dispēsat ecclesia per indulgentiarum
largitionem emanant ex passiōe xp̄i:et sic est dicē
dum de oibus bonis spiritualibus.Et nō solum
bona spūalia:sed etiā bona tēporalia data sunt
ecclesie propter merita passionis christi.Nā Con
stātinus vt infra patebit dotauit ecclesiā magna
copia bonorum temporalium:vt fieret particeps
et consequeretur merita passionis xp̄i:et sic oēs re
ges ⁊ principes christianorū edificauerunt eccle/
sias ⁊ ditarunt eas multi milites ⁊ ciues institue/
runt beneficia in ecclesia vt participarent merita
passionis xp̄i.Et sic est dicendū de omnibus ele
mosynis ⁊ oblationibus ⁊ decimis et primitijs q̄
dantur ecclesie.Sed quia talia dona adeptus est
nobis xp̄s in arbore crucis ideo dicit xp̄s ad spō/
sam:φ sub arbore malo suscitauit eā a morte eter
na:⁊ in arbore crucis suscepit pro ea mortē ⁊ paf
sionē ⁊ adeptus est copiam ⁊ sufficientiam meri/
torum ⁊ bonorum spiritualiū ⁊ tēporalium ad di
tandum ⁊ magnificandum ipsam:ideo ex copia
tantorū bonorū non debet superbire:nec extolli
nec posita in tanta felicitate debet sponsum obli
uisci:nec ab eiꝰ amore recedere:quia in arbore cru
cis caro precio sui sanguinis redemit eā ⁊ a mor/
te eterna suscitauit ⁊ innumeris bonis ditauit.Et
per cōsequēs sponsa semper memor tantorū be/
neficiorū debet vices amoris rependere.q: amor
nonnisi equali amore compensat̄ et persoluit̄.Sꝫ
maiorē dilectionē nō potuit xp̄s ostēdere spōse φ̄
pati ⁊ mori pro ea:⁊ facere eā cōsociā ⁊ pticipē ⁊
cōsortē suoꝝ meritorum ⁊ fructuum eorum:ergo
spōsa nō potest recōpēsare nec rependere vices tā
te dilectiōis:nisi φ moriatur pro xp̄o vel eius pre
cepta ⁊ voluntatem obseruet.Dicit ergo sponsus
o spōsa nō superbias nec te extollas in superbiā
⁊ fastum eo φ posita es in tā alto culmine digni
tatis:⁊ copia bonoꝝ ⁊ delitiaꝝ.⁊ in tā pspero sta
tu:q: hoc nō habes ex natura tua nec genere tuo:
q: ex Adā ⁊ natura corrupta nō habes nisi maluꝫ
puta mortem tam temporalem φ̄ eternam.Et ab
eis non traxisti nisi omnem miseriam ⁊ infirmita
tem:a me autē habes oēm gratiā ⁊ salutē q: sub
arbore malo suscitaui te a morte pcti ⁊ oī miseria
C ¶Uñ malꝰ est quedā arbor fructifera excellēs
in fructu super oēs arbores sicut dixit sponsa in
cātico scdo.Sicut malꝰ inter ligna siluarū:sic di/
lectus meus inter filios.In hebreo aūt habetur.
Sub pomo suscitaui te.Et id p malū siue pomuꝫ
intelligit̄ arbor crucis que ptulit nobis fructꝰ in
cōparabiles meritorū:sub qua arbore crucis xp̄s
suscitauit totū genus hūanū a morte eterna vñ si
cut Adam comedēdo fructū pͥhibitū sub arbore
sciētie boni ⁊ mali precipitauit totū genꝰ hūanū
in mortē:vbi corrupta ⁊ sauciata fuit tota hūana
natura mater nr̄a vñ trahimꝰ originē.Ita per op
positū xp̄s seruādo obediētiā pr̄is gustādo in cru
ce amaritudinē passiōis:suscitauit genꝰ hūanū a
morte eterna:⁊ sanauit ab oī īfirmitate ⁊ miseria

ideo di.xp̄s sub arbore malo.i.sub arbore crucis
suscitaui te:q: sup.ibi.i.sub arbore prohibita cor
rupta est tota natura mater tua.et ibi .i.in paradi
so terrestri sub eadē arbore violata est natura ma
ter tua:nam voluntasque ante erat libera facta
violata per carnem ⁊ sensualitatē corruptā: quē
si violatur ⁊ cogitur violētia cōplacētie ad peccā
dum ⁊ oē nephas ppetrandū.q: manet prona ad
malū ⁊ cū violētia ⁊ difficultate facit bonū:q: re/
gnū celorū vim patitur ppter corruptionē natu/
re ⁊ violēti rapiūt illud. Et ideo q: ista littera est
trāsposita dꝫ sic ordinari in cōstructiōe. s.q: ibi.i.
in paradiso terrestri ⁊ in horto delitiarū sub arbo
re prohibita tota natura mater tua fuit corrupta:
qñ primi parētes comederūt fructū pͥhibitū.et
ibi fuit violata.i. violēter expoliata genitrix tua
oibus bonis gratuitis qñ adāvolēs descēdere ab
hierusalem in hierico incidit in latrones q̄ ipsū expo
liauerūt ⁊ sauciauerūt ⁊ semiuiuo relicto abierunt
Ideo ego sumēs te super humerū meum suscitaui
te sub arbore crucis ⁊c.q: ibi in arbore crucis ger/
minaui fructus meritorū ad sanandū vulnera tua
et ad suscitandū te a peccato per baptismum.⁊ ce
tera sacramenta. A ¶Item aliter potest intelligi
ista littera referendo ly mater ad synagogam et le
gem veterem et gentilitatem:et ly genitrix tua ad
psentem ecclesiam.q.d. O spōsa ego te suscitaui
sub arbore crucis: ⁊ ibi i cruce corrupta ⁊ mortua
⁊ extīcta ē mater tua synagoga simul cū lege moy
si: q: mecū fuit crucifixa ⁊ mortua ⁊ sepulta:et etiā
genitrix tua.s. gētilitas ibi fuit violata cū suis su
perstitionibꝰ q: ibidē fuit diabolus cōuictꝰ et de
populo gētili violēter eiectus ⁊ fugatus .Alia au
tem trāslatio scdm hebreum hꝫ sic sꝫ ibi corrupta
est mr̄ tua:ibi violēter parturiuit te genitrix tua:⁊
tūc explicat̄ maius sacramētū.Nā sub arbore cru
cis xp̄s suscitauit nos a morte eterna:quā incurri
mus in Adam ppter esum ligni prohibiti. ⁊ ibi s.
in cruce xp̄i corrupta et mortua ē mater nostra taꝫ
gētilitas:φ̄ synagoga:sꝫ ibidē crux q̄ ē mater nr̄a
cum magna violentia et dolore christi peperit et
parturiuit totam ecclesiam sponsā ex latere xp̄i.
Crux ergo siue charitas xp̄i que est mater nostra
parturiuit noscum violentia et dolore per latus
xp̄i.Et sic vtraq̄ expositio est satis conformis lit/
tere et catholice fidei et veritati.et id subdit spon
sus dicens.Pone me vt signaculū super cor tuum
q.d.Si ita est φ ego te suscitaui sub arbore crucis
a duplici morte quā incurristi in Adam :et fui cla
uis in manibus clauatus:et lācea pforatus in la
tere:et ex latere meo parturiui te cū immenso do/
lore et violentia:et pro te fui vulneratus et ferro ⁊
flagellis signatus in toto corpore : ergo pone me
vt signaculū super cor tuum perfidem et charita/
tem:et vt signaculū super brachiū tuum per ope/
rationem et effectum sicut ego te dilexi p affectuꝫ
⁊ effectū.q.d.φ si deus precepit filijs israel vt por
tarēt signa legis in frōte et digito: et manu :eo φ
liberauit eos de egyptiaca seruitute et de manu
pha.in mari rubro:ergo maiorē causā habes tu
portādi signaculū mee passionis in corde per affe
ctum:et in brachio per effectum vide hoc d[illegible]

nō sufficit portare nomē xp̄i in solo corde:sed etiā in ore et opere et ip̄m publice confitēdo et predicando sicut ip̄e publice pro nobis in cruce passus est:et ideo corde creditꝰ ad iustitiā:confessio autē oris fit ad salutem. Et reddit causam quare tenemur ipsum corde diligere:et ore et opere confiteri dicens. Quia fortis est vt mors dilectio.q.d.ꝙ tantū fuit fortis dilectio et charitas quā in corde erga vos gessi et opere ostēdi ꝙ vsq; ad mortē crucis me spōte exhibui: et emulatio fuit dura vt infernꝰ idest tantū fuit dura emulatio.i.stimulus amoris erga vos ꝙ me fecit in infernū descēdere:vt exinde antiquā predā repeterē:et fideles veteris testamēti liberarē. Fuit ergo illa emulatio dura ⁊ laboriosa. Et nō solū liberaui illos prescitos de inferno: sed oēs iustos futuros preeripui ne in illum locū descenderēt. Ergo maior fuit ista liberatio totiꝰ generis humani ab eterna morte et seruitute spirituali:ꝙ̄ fuit liberatio israel de egypto et seruitute temporali:in hebreo autē habetur. Dura vt infernus inuidia. Et tunc esset sensus ꝙ inuidia qua iudei occiderūt christū ꝓ nobis fuit dura et crudelis sicut pena inferni:siue ꝙ pene quas xp̄us ꝓ nobis passus ē ex inuidia iudeoꝝ fuerūt dure ⁊ crudeles sicut dolores inferni:sed forsan magis est conformis trāslatio nr̄a cū superiori expositiōe: est verum ꝙ sicut hoc nomē stimulus siue emulatio apō nos est equiuocū ad amorē et ad inuidiā siue odiū ita pariter vocabulū positū in hebreo: sed iudei moderni accipiūt et pronunciāt alterā significationē. Sed significatio quā accipit superior expositio videtur magis cōformis vt dictū est:q: illa dilectio et charitas quā xp̄s gessit erga nos deduxit ipsū vsq; ad mortem crucis. Et ille stimulus amoris fecit ipsum descēdere vsq; ad infernū ad predā antiquā repetendā et infernū expoliandū. Et ideo subdit:ꝙ lāpades eius:scʒ dilectiōis et stimuli amoris quos erga nos gessit: fuerunt sicut lāpades et faces et ardores ignis atq; flāmarū: quasi dicat: ꝙ sicut ardor ignis et flamme totaliter cōburunt et consumūt facem et lignū et carbonē. Ita ignis ⁊ ardor charitatis totaliter cremauit christū tanꝙ̄ verū holocaustū in ara crucis ꝓ nobis: q: tantum fuit copiosa apud eum redēptio ꝙ totum sanguinem pro nobis effudit et exhausit: et ideo subdit ꝙ tantū fuit fortis ille ignis et ardor ⁊ flāma charitatis:ꝙ aque multe nō potuerūt extinguere charitatem.i.ꝙ nulle miserie nec ꝑsecutiōes nec tormēta:nec flagella nec mors potuerūt extinguere charitatem et amorem quin pro nobis christus moreretur:et per cōsequens ille ignis et ardor charitatis fuit maior et fortior quocunq; igne materiali: quia non est ignis nec flamma tam grandis quin extinguatur per multā aquā. Itē nec flumina ire et persecutionum obruerunt illam charitatē. Vn̄ est aduertendum ꝙ per aquas multas intelligit persecutiōes q̄s christus passus est in sua peregrinatione ante mortem ⁊ passionē:q: multas iniurias et opprobria ⁊ labores passus est:vt pʒ per totum discursum euangelicum:que quidē ꝑsecutiones ⁊ labores nunꝗ̄ potuerūt extinguere charitatē eius:nec retraxerūt eū ab incepto opere redēptionis. Itē per flumina intelligit iraʒ scribarū ⁊ pharisеoꝝ ⁊ potestatem Pilati gerētis vices imperatoris. Sʒ nec ista flumina potuerūt obruere et prosternerē illā charitatem:ergo fuit fortior et firmior ⁊ imobilior illa charitas xp̄i ꝙ̄ q̄libet turris vel domus sita iuxta flumina q: nō est turris tam fortis sita iuxta flumina quin corruat si illa flumina successiue inundēt. Sed charitas xp̄i nunꝙ̄ potuit corruere:nec obrui per violentiā ⁊ inundationē ꝑsecutionū scribaꝝ ⁊ sacerdotū:nec imperatorie ptātis quaʒ pilatus exercebat:q: mors et passio xp̄i ministrata per eos nō potuit retrahere xp̄m ab odore charitatis. Et idō ↄcludit xp̄s ꝙ maiorem charitatē nemo poterat ostēdere pro amico ꝙ̄ ipse ostēdit pro nobis:nā nō solū dedit ꝓ nobis bona tp̄alia ⁊ bona fortune:sed dedit pro nobis seipsum ad mortem:quia maiorem hanc dilectionem nemo habet:vt aiam suā ponat q̇s pro amicis suis Ioan.xv. Et idō subdit ꝙ si dederit hō oēm substantiā suā pro dilectione q̄si nihil despiciet illā.q.d.ꝙ nō sunt cōparāda bona tp̄alia ad vitā hois. Nā si hō dederit oēm substantiā suā.i.oēs diuitias et bona tp̄alia ꝓ dilectiōe vnius amici quasi nihil despiciet eam substātiā ⁊ bona tp̄alia respectu illius qui dat seipsum:⁊ vitā pro amico: q: multi dant et offerūt bona tp̄alia ꝓ amico:sed nolūt dare vitā suā:nec mori ꝓ eo:⁊ sic magis diligūt seipsos ꝙ̄ bona tp̄alia ⁊ amicū:q: pelleʒ ꝓ pelle ⁊ cūcta que hō hʒ dabit ꝓ aīa sua vt pʒ Iob primo. Sed xp̄s oīa bona tp̄alia dedit ꝓ nobis: q: pauper venit in hūc mundū ⁊ pauper voluit viuere:vt nos diuites faceret in suo regno. Itēʒ magis dilexit nos ꝙ̄ vitā suā:q: seipsum ⁊ vitam suā obtulit ad mortem pro nobis vt nos viuificaret ⁊ a morte liberaret. Ex quibus pʒ qualiter charitas christi excessit oīa bona mundana et omnem dilectionem aliorum. Et ideo dicit ꝙ ponamus hanc suam charitatem et passioneʒ et eius nomē et legem euangelicam in corde nostro per effectū et in brachio nostro tanꝙ̄ signaculum per operationem et effectum. Hanc autem charitatem impartiuit xp̄s martyribus suis:qui pro eo reddendo vices amoris passi sunt carceres et tormenta vsq; ad mortem. Et ideo sicut commēdat suā charitatem erga nos:ita commendat charitatē martyrum et aliorum sanctorum erga seipsum. Sed forsan etiam improperat in hoc loco ingratitudinē malis prelatis et christianis:qui saginati pinguedine et copia bonorum temporalium:que ex meritis christi crucifixi possident elati in superbiam contemnunt christum et bona spiritualia:⁊ conuertuntur ad temporalia : quod forsan iam tunc preuidens Salomon in spiritu prophetico iam in persona christi improperat ingratitudinē malis christianis et prelatis et etiam regibus et principibus:quia omnis potestas deriuatur a christo crucifixo cui data fuit a patre in celo et in terra Mat.xxviij.

Oror nostra paruula.
Et ubera non habet.
Quid faciemus sorori nostre.

In die quando alloquenda est.
Si murus est edificemus super euꝫ propugnacula argentea.
Si ostiū est: cōpinguamus illud tabulis cedrinis.
Ego murus ⁊ vbera mea sicut turris
Ex quo facta sum corā eo quasi pacem reperiens.

Quia superius in prima parte huius cātici xp̄s explicādo bn̄ficia que nobis cōtulit ⁊ charitatē quam nobis ōn̄dit exhortatus est spōsam vt redderet sibi vices amoris dicēs. Pone me vt signaculū sup cor tuū ⁊c. Nūc aūt in hac scd̄a ꝑte explicat quibus modis debet spōsa ipsi reddere vices amoris. B ¶ Ad cuius intellectū est aduertendū ꝙ oia precepta charitatis reducunt̄ ad duo. s. declinare a malo ⁊ facere bonū: vn̄ deus in lege veteri ⁊ noua nil aliud q̄rit a nobis. Jd̄ ait ꝑ os dd̄ psal. xxxij. Declina a malo et fac bonū. Et nil aliud xp̄s q̄rit a nobis: nisi vt reddamus ipsi vices amoris. Sed q: nemo potest declinare a malo nisi viriliter resistat tentationibus mūdi: ⁊ carnis: ⁊ diaboli. Et nemo pōt operari siue facere bonū: nisi exercēdo opa mie erga primum: ⁊ opa latrie erga deū: id̄ spōsus duo facit in hac ꝑte. Nā primo exhortat̄ sponsaꝫ vt declinet a malo cōtinue pugnādo ⁊ resistēdo mūdo et carni ⁊ diabolo. Et hoc ōn̄dit et precepit metaphorice inquantū eccl̄ia est quoddā oppidū ⁊ p̄sidium siue ciuitas bene munita in qua fideles semper pugnant cōtra inimicos obsidētes ⁊ infestātes eam. Scd̄o exhortat̄ spōsam ad bene operandū ⁊ exercendū opa mie erga ꝓximū: ⁊ opa latrie erga deū: inquantū eccl̄ia est quedā vinea in qua oēs diuersimode laborāt pro vltimo premio adipiscendo ⁊ fructū passionis ꝯsequēdo ⁊ lucrando secūda pars erit ibi. Uinea fuit pacifico. Quātuꝫ ad primū est aduertendū ꝙ eccl̄ia nouiter cōuersa de ppl̄o gētili t̄pe Constātini dicta est ꝑuula: eo ꝙ tūc erat nouicia in fide. Et id̄ dicebat̄ nō habere mām̄illas sapiētie ⁊ itelligētie sacre scripture: q: veniēs nouiter ex supstitiōe gentiliū ⁊ curiositate ph̄oꝝ nondum nouerat scripturas sacras vtriusq̄ testamēti: nec ascenderat ad arcē euāgelicam vere sapie per xp̄m edificatā: vn̄ sicut dictum est in quarto cātico sacra scriptura vtriusq̄ testamenti ⁊ intelligētia eius dicūtur duo vbera ecclesie que cōtinue ꝓpināt lac doctrine ⁊ gr̄e sacroꝝ. Itē ibidē altitudo ⁊ sublimitas euāgelice intelligētie d̄r collū eccl̄ie ⁊ turris dd̄ edificata cū ꝓpugnaculis: ex qua pendēt mille clypei ⁊ ois armatura fortiū. Eccl̄ia ergo d̄r habere vbera inquantum habet sapientiam euangelicam ⁊ gr̄am sacramētoꝝ ad nutriēdos filios. Et d̄r turris munita inquantū est eleuata: ⁊ attingit ardua ⁊ ꝓfunda ⁊ hꝫ arma sapie ad repellēdos incursus inimicorū: quā quidē turrim xp̄s q̄ est sapia p̄ris in ecclesia edificauit. Un̄ d̄r prouer. ix. ꝙ sapia edificauit sibi domū. i. eccl̄iam ⁊ excidit colūnas septē. i. septē sacr̄a sup que sustentatur eccl̄ia ⁊ septē dona spūssct̄i ad defendendū eā. Et misit ancillas suas scꝫ apl̄os ⁊ doctores ⁊ predicatores: vt simplices et infirmos vocarēt ad arcē ⁊ ad menia ciuitatis: et subdit. Si quis est paruulus veniat ad me. Ex supradictis pꝫ ꝙ eccl̄ia nouiter conuersa de populo gētili t̄pe Constantini ꝑuula erat: q: nondū attigerat arcē sapie: q: nouiter erat vocata ad arcem per siluestrū ⁊ alios predicatores: ⁊ sic nōduꝫ ip̄a habebat mām̄illas ad ꝓpinandū lac ceteris: immo btūs siluester ⁊ ceteri prelati eccl̄ie ꝓpinabant ipsi mām̄illas ad suggendum. Cū ergo ista sponsa soror xp̄i tunc nouiter conuersa esset paruula et inermis ⁊ infirma et nouicia non habens mām̄illas lactis euangelici ad prebendū ceteris: tunc sponsus eius xp̄s ilico post conuersionē Constantini prebuit ipsi copiā doctorū ex nouiter cōuersis sicut fuerūt Chrisostomus et Eusebius et Athanasius ⁊ Basilius apud grecos: ⁊ Ambrosi⁹ et Hieronymus et Augustinus apud latinos: in quibus abundauit copia lactis. vnde omnes accepimus. Et tunc illa sponsa iam facta est prouecta habens mammillas sapientie. Item ipse christus qui est sapientia per eosdem doctores edificauit arduam ⁊ munitissimā arcem in ecclesia ad tuendos fideles et repellendos infidelium ⁊ oim inimicorum incursus. Nam oēs libri quos Augu. et ceteri doctores scripserunt: non sunt nisi quedā arma defensiua ad tuēdos fideles ꝯtra inimicorū incursus ⁊ sunt quedā vbera ad eosdē nutriēdos. A ¶ Sed q: isti doctores tanq̄ ancille diuine sapientie cōtinue clamitant ⁊ vocāt paruulos vt veniant ad arcē vt ibi tueant̄ ⁊ comedant panē ⁊ bibant vinū qd̄ diuina sapia miscuit in mēsa. Ideo oportet ꝙ ista turris munita et ciuitas altis menibus murata habeat ostiū per qd̄ introducat ꝑuulos ad arcē ⁊ ciuitatē. Et sic eccl̄ia d̄r arx ⁊ turris ardua ⁊ altissima hn̄s lac ad nutriēdū ⁊ ꝓpugnacula ad defendēdū et ostiū ad introducendum fideles ⁊ ꝑuulos ad arcē: q̄ oia data sunt eccl̄ie per xp̄m sposum eius. Et hoc est qd̄ intēdit dicere salomon in hac ꝑte: vn̄ ait spōsus ad angelos sodales suos. soror n̄ra eccl̄ia nouiter cōuersa de ppl̄o gētili quā nouiter nobis in coniugiū sociauimus ꝑuula est ⁊ nouicia in fide. Jd̄ mām̄illas lactis intelligentie noui ac ve. te. nondū hꝫ: q: nō fuit nutrita et lactata nisi curiositate ph̄oꝝ ⁊ superstitione idoloꝝ. Quid ergo faciemus sorori n̄re in die q̄n alloquenda est: scꝫ q̄n erit de fide ⁊ intelligentia sacre scripture interroganda et ad disputādū contra hereticos vocanda et ad expugnādos ⁊ extirpandos et diminandos eos ab ecclesia concitanda. q. d. opꝫ vt ipsi prebeamus auxilium: et ex paruula et inermi faciamus eam magnam et fortem et altam. Et muniamus eam altis muris et menibus ⁊ turribus et propugnaculis: et ideo si ꝓ quia: quia murus est: idest quia eam muris et menibus muniuimus ⁊ sepsimus edificemus sup eā ꝓpugnacula argētea. i. impatores ⁊ pricipes ad defendendū eccl̄iaꝫ armis secularibus cōtra incursus infidelium: vt illi qui ante erāt ecclesie po…

cutores et impugnatores sint eius defensores et fautores vt imperatores et reges terre: qui ppter idola persequebantur ante xpianos: nunc ad fidez conuersi deleant idola propter xpm et fabricēt nouiter ecclesias in honorem xpi et templa idolorū in ecclesias christi faciant ɔsecrari. Item si pro qz ostiuz est: idest feci eam ostiū: vel feci ostiū in ea ad introducēdos fideles ad arcem ecclesie ⁊ menia ciuitatis: ideo cōpingamus et cōiungamus et claudamus illud tabulis: idest portis cedrinis: idest faciamus ipsi portas cedrinas: qui sunt doctores et prelati et ministri ecclesie: qui introducunt paruulos et simplices in ecclesiā per ecclesiastica sacramenta. Unde doctores et pdicatores vocant paruulos ad arcem suis scriptis et predicatiōibus: sz prelati et ministri et sacerdotes introducunt eos per ostium ministrādo eis ecclesiastica sacramēta. C ¶ Et nota q prelati et doctores et ministri ecclesie dicuntur porte ecclesie inquantum introducunt bonos in ecclesiā et excludunt malos per ecclesiasticam potestatem: sed dicuntur porte cedrine quo ad quattuor proprietates et conditiones quas debet habere omnis bonus prelatus et minister ecclesie: sicut habet cedrus. A ¶ Nam quattuor pprietates habet cedrus. Primo enim est arbor altissima super omnes alias. Secūdo q est odorifera. Tertio incorruptibilis et imunis ab oi tinea. Quarto q fugat et interficit serpētes ⁊ animal venenosum fugat. Has ergo quattuor pprietates debet habere ois bonus platus et minister eccle. Primo q sit altus in scientia sacre scripture: vt sciat inuigilare super gregē et vocare paruulos ad ecclesiam per sacrā doctrinā. Secūdo q redoleat fragrantia et odore virtutū ⁊ bone fame ⁊ vite vt non solum vbo sed potius exēplo vite discāt ⁊ sequant ipm simplices ⁊ minores. Tertio q sit incorrupt⁹ et mundus ab omi vitio ne alios inficiat. Quarto q habeat ecclīasticā ptātē vt per ecclīastica sacra oē venenū pctōrū extinguat: et hereticos et obstinatos et incorrigibiles mucrone excōmunicationis excludat. Tales ergo plati et ecclesie ministri dicuntur porte cedrine ipsius ecclesie. Sed oia numina et bona spiritualia supradicta recepit ecclesia a christo sponso suo post conuersionē magni Constantini: quia tunc facta fuit turris altissima et munita et inexpugnabilis et secura: ideo dicit sponsa. Ego murus idest factus sum murus ⁊ ciuitas et turris bene murata: ⁊ vbera mea facta sunt sicut turris: quia prelati non solum nutriunt fideles lacte sacramentorū doctrine sacre scripture: sz etiam defendunt fideles et ecclesiā contra hereticos: et sic nō solum sunt vbera ad lactandū: sed turris ad defendendū: quia per eandem doctrinā nutriunt et defendunt fideles et paruos contra magnos hereticos et infideles. Et omnia ista habui reperiens quasi pacem coram eo: scilicet sponso meo christo per conuersionē Constantini et aliorū imperatorū et regum: quia ex quo facta sum libera coram eo quasi pacem et quietem reperiens liberata et preteritis persecutionibus et afflictionibus. Ego iam sum murus: idest ciuitas bene murata et munita: et vbera mea facta sunt turris altissima et fortis et presidiū munitissimū. C ¶ Et nota q notanter dicit quasi pacez reperiens: q lz ista sponsa repperit pacem quiescendo a persecutione ydolatrarū ⁊ gētiliū: tamen non quieuit simpliciter et absolute ab omni pugna ⁊ persecutiōe quia paulo post Constantinū incidit in persecutionē hereticorū maxime arrianorū que persecutio fuit seuissima et atrocissima per vvādalos in affrica: et per gotos in europa: scz Italia ⁊ hispania ⁊ per Cōstantinū imperatorē ⁊ iustinā in Italia et grecia: vt patet in ecclesiastica hystoria. Sed postea surrexit secta machometica q atrocius ⁊ vehementius vexauit ⁊ ɔtinue infestat ecclesiā: ⁊ sic ecclesia tanq turris munitissima semper pugnat cōtra inimicos. B ¶ Ulterius est aduertendū: q tota ista particula potest intelligi et exponi moraliter et mystice referendo ad naturā corruptam. Un supra dixit sponsus q tota natura mater fuerat corrupta quo ad sensualitatem et potentias naturales sub arbore prohibita ⁊ q ibi fuit violata: id est ab omnibus bonis gratuitis et habitibus originalibus violenter expoliata. Et sic mansit prona ad omne malum: et inepta ad bonū faciendū. Et sic mansit paruula et infirma non habens mamillas ad eliciendū ex se lac alicuius boni operis. Et mansit imbellis quia diabolus et aper de silua destruxerat sepem et murū eius. Et ideo ista resistere non poterat diabolo nec mundo nec carni: nisi per gratiā christi ⁊ eius sacramēta muniret ⁊ armaret. Et ideo xps reperiens eā sicut paruulā et expoliataz ⁊ inermem et imbellem muniuit eaz muro sacramentorū et armis virtutum. Et hoc est quod dicit: vnde ait sponsus de sponsa: q sponsa et soror nostra: scilicet tota humana natura: ⁊ quelibet anima paruula est de se in fortitudine et non habet de se mamillas nec aliquod bonum spirituale: eo q in natura fuit corrupta et omnibus bonis expoliata. Quid ergo faciemus sorori nostre in die quando alloquenda et impugnanda est ab inimicis: scilicet carne et mundo et diabolo. q.d. oportet q muniamus et roboremus eam per gratiam: postq nil boni habet per naturam: ideo si murus est: muniamus eam muro fidei ⁊ spei ⁊ charitatis: et postq sic fuerit muratus edificemus super murum eius propugnacula argentea donorū spiritussancti: et omniū moralium virtutū: et si est ostiū: idest qz faciamus ostium in ea per qd intramus ad eā per baptismū: tunc ɔpinguamus ⁊ claudemus eam tabulis: idest portis cedrinis humilitatis et deuotionis et bone vite et sancte conuersationis: tunc anima deuota sic muro virtutū munita dixit. Ego sum murus: idest bene murata ⁊ roborata: ex quo facta sum pacem reperiens: id est postq per christū et ecclesiastica sacramenta sum deo pacificata et recōciliata.

Inea fuit pacifico: in ea que habet populos. Tradidit eā custodib⁹. Uir affert p fructu ei⁹ mille argenteos.

Vinea mea coram me inest Mille tui pacifici et ducenti his qui custodiunt fructus eius.

Ec est scda particula tertie partis hui⁹ decimi cātici in qua rex Salomō ondit ꝙ sponsa nō solū obligat̄ ad resistendū malo ⁊ declinandū a malo pugnādo cō tra mundū ⁊ carnē et diabolū et mēbra eius: qui sunt heretici et praui homines ⁊ infideles: sed ad huc obligat̄ facere bonū erga deū ⁊ primū vt red dat sponso vices amoris: et ideo sicut in superiori particula ꝓbauit siue monuit sponsus q̄liter spō sa semꝑ cōtra hostes debet pugnare: et hoc inquā tum ecclesia est quedā ciuitas menibus et muris munita in qua ꝯtinue pugnāt fideles. Ita in hac particula monet vt spōsa semper labo: et operan do et faciēdo bonū inquantū ecclia est q̄dā vinea in qua fideles cōtinue laborāt diuersimode vnus/ quisꝗ in ordine suo. Et dicit ꝙ ista vinea non est sita in loco arcto: sꝫ est toto orbe diffusa in ea par/ te et regiōe que hꝫ populos: idest vbicūꝗ sunt po puli ⁊ ī omni parte mūdi habitabili est ista vinea xp̄i regis pacifici: et dicit: ꝙ istā vineam toto orbe diffusam tradidit custodibus custodiendā ⁊ culto ribus excolendā. Nam p̄rio ipse xp̄us rex pacific⁹ plātauit ista vineā in terra ꝓmissionis in illo col/ legio apostolorū et discipulorꝫ et iustorū vtriusꝗ sexus: vt dictū est cantico tertio et quinto. Et post ea rigauit eam sanguine suo: vt dictuꝫ est cantico sexto. Postea tradidit eam apostolis qui ipsam vi neam per totuꝫ orbē suis predicatiōibus amplia runt et suo sanguine rigarunt. Et sic ista vinea ꝓ/ duxit suos palmites ab hierl'm vsꝗ ad fines terre et a mari vsꝗ ad mare: ⁊ a flumine vsꝗ ad termi/ nos orbis terrarū psal. lxxi. ⁊. lxxix. Quia in omneꝫ terram exiuit sonus eoruꝫ. i. p̄dicatio apostolorꝫ: ⁊ in fine orbis terre verba eorꝫ: psal. xviij. vsꝗ ad vi/ gesimū. Et sic istam vineā cōtinue ampliarunt et roborarunt prelati qui fuerūt successores aposto/ lorum: et roborarūt eam martyres ⁊ ceteri fideles multo labore. Sed iam fuit perfecte ampliata et confirmata et pacificata per cōuersionē Constan tini: et tunc xp̄us nō solum tradidit eam prelatis ad custodiendū spiritualiter: sed etiā imperatori/ bus et regibus et p̄rincipibus christianis ad regē dum et custodiendū temporaliter et ceteris fideli bus excolēdā vt vnusquisꝗ in suo ordīe laboraret in hac vinea. Et sic nō solum posuit custodes: sed etiam cultores vt excolerent et laborarēt in ea dū dies est anteꝗ veniat nox ī qua nemo poterat ope rari. Ioh. ix. Et sic oēs laborant in hac vinea vsꝗ ad sero et vesperaꝫ mundi Mat. xx. vt vnusquisꝗ colligat fructum et recipiat denariū in fine labo/ ris: vt patet ibidem: et ideo dicit ꝙ vinea fuit paci fico. i. ipsi christo: qui oīa pacificauit in sanguine suo: et attulit pacē mundo in cuius natiuitate can tarunt angeli. Gloria in excelsis deo. Luce. ij. Isti ergo pacifico fuit quedam vinea quā ipse planta uit in ea regione et parte mundi que habet popu/ los idest vbicunꝗ sunt populi. Et tradidit et com misit eam custodibus idest prelatis et regibus cu stodiendam: et cultoribus: scilicet omnibus fideli bus christianis excolēdam: vnde sicut omnes pre lati et principes mundi ad custodiendā et regen/ dam hanc vineam vnusquisꝗ in suo ordine sunt ꝑ christum constituti: ita omnes fideles sunt ad la/ borandum vnusquisꝗ in sua hora et etate vocati et deputati: et sic tradita est cultoribus et custodi bus. B ¶ Unde nota ꝙ propter tria christus di/ citur pacificus. Primo quia duo testamēta nouū scilicet et vetus per seipsum adunauit et concor/ dauit et tanꝗ terminus cōmunis vtriusꝗ testamē ti fuit: scilicet finis vnius et p̄ncipiū alterius. Se cundo quia per sanguinem suum nos deo patri re cōciliauit et pacificauit. Tertio quia duos popu los: scilicet iudaicum et gentilem sub vna fide ⁊ ec clesia congregauit et pacificauit: et ideo dicit. Ui nea fuit pacifica in ea scilicet ecclesia que habet populos: scꝫ duos sub vna fide coniūctos: scꝫ iu/ daicū cū gētili: iō dicit̄ princeps pacis Esaie. ix. Sed quia sicut apostoli ampliarūt istam vineam per totum orbem et ditarunt eam bonis spiritua/ libus: ita postea Constantinus et reges et princi/ pes christianorꝫ dotarunt et ditarunt eam bonis tēporalibus. Nam primo Constātinus ilico post conuersionē consecrauit palatiū suum in ecclesiaꝫ saluatoris iuxta portam latrianā. Et postea edifi cauit duas basilicas in honorē apostolorꝫ petri ⁊ pauli: et donauit ecclesie vrbem Romam cum to/ to patrimonio adiacēti: ⁊. lxxij. ciuitates in italia cum multis alijs opidis. Et relicta italia elegit si bi sedē apud Constātinopolim in grecia: ⁊ sic exē/ plo eius multi reges et principes facti christiani aut templa idolorum in ecclesias consecrauerunt aut nouas ecclesias in honorem christi edificaue/ runt et eas amplissimis donis et muneribus do/ tarunt et ornarunt. Totum hoc fecerunt putātes per bona temporalia merita passionis xp̄i adipi/ sci et participare et quasi emere fructus huius vi/ nee. Ideo dicit christus ꝙ vir: idest Constantinus et quilibet alius rex aut princeps catholicus et deuotus christianus offeret christo mille argen/ teos pro fructu huius vinee emendo ⁊ adipiscēdo Et ponitur numerus determinatus ꝓ indetermi/ nato magno numero: quia multa milia nūmorꝫ et talentorꝫ et pōderū argenti obtulit ⁊ exposuit Cō stantinus et alij reges pro fructu huius vinee acq̄ rendo: qꝛ inestimabile fuit preciū qđ Constātinus largit⁹ est ecclesie: cum ipsi tradidit vrbem Romā que erat caput mundi et hoc cum suo adiacēti pa trimonio: et sic est dicendū de ceteris regib⁹ ⁊ prin cipibus xp̄ianorꝫ. Sed ne quis putaret ꝙ postꝗ xp̄s tradidit istam vineaꝫ supradictis custodibus tuendam ⁊ regendā in absentia sua post ascensio/ nem: ꝙ ꝓpter hoc cessauerit ab eius cura et custo/ dia ne amplius intenderet in eius tutela: ideo sub dit: ꝙ vinea mea corā me est. i. semper est ante ocu los meos ⁊ inuigilo suꝑ eam: qꝛ p̄ncipaliter custo dio eam rogando patrem ne deficiat fides Petri. Luc. xxij. quia nisi dn̄s custodierit ciuitateꝫ frustra vigilat qui custodit eam: quia semꝑ mitto āgelos meos ad docendos p̄latos et pp̄los eos docendo et auisando vt precaueāt futura pericula c[illegible]

ad exterminandos inimicos ⁊ sarracenos ⁊ supe
rius cōparatū est: vt ptz ⁊ legit in hystorijs hispa
nie ⁊ in hystoria hierosolymitana. Ex q̄bus pꝫ ꝙ
hec vinea semꝑ est corā xp̄o. ad custodiā. Deinde
cū dicit. Mille tui pacifici ⁊c. Explicat diuersita
tē meritoꝝ ⁊ premioꝝ laborātiū in hac vinea. B
¶ Ad cuius intellectū est aduertēdū ꝙ presens ec
clesia respectu future q̄n̄ꝙ in sacra scriptura dici
tur ager in quo seminamus. Sꝫ futura ecclia dici
tur horreū in quo reponimus fruct⁹ glorie quos
hic seminamus ꝑ gratiam: q: hic seminamus tē
poralia vt colligamus sp̄ualia. Et iō dicit apls.
ij. Ad Coꝝ. ix. ꝙ qui parce seminat in h̄ agro hui⁹
ecclie parce metet in alio seculo: ⁊ qui seminat in
bn̄dictionibus. i. abūdātia de bn̄dictiōib⁹. i. abū
dāter metet in alio seculo. Itē p̄ns ecclia q̄n̄ꝙ in
sacra scriptura dr̄ vinea in q̄ oēs laboramus per
grām plantādo ⁊ colendo vt colligamus fructus
glorie in alio seculo. Iō dicit apls. j. ad Coꝝ. iij.
ꝙ qui plātat ⁊ q̄ rigat in hac vinea vnū sunt: vnus
quisꝙ aūt ꝓpriā mercedē accipiet ſm laborē suū
Hoc idē ptz. Mat. xx. de illis qui per totā diē la
borarūt in hac vinea in sero aūt acceperūt dena
rium pro mercede: ex quibus ptz ꝙ totū tp̄s hui⁹
vite ⁊ vinee est tp̄s laborādi: ⁊ colendi: ⁊ lucrādi: et
merēdi. Et tp̄s ecclie future est tp̄s metendi ⁊ col
ligendi ⁊ premiādi ⁊ fruendi. Hic ergo laboram⁹
vt ibi colligamus et metamus ⁊ ꝑmiemur et frua
mur ⁊ hic negociamur vt ibi ociemur ⁊ satiemur ⁊
quiescamus. C ¶ Est verū ꝙ ſm mensurā ⁊ quā
titatē meritoꝝ laboris huius vite erit ibi quanti
tas ⁊ mensura fructus ⁊ premiorū: q: vnusquisꝙ
ꝓpriā mercedē accipiet ſm propriū laborē vt in
quit apls. Et ideo dicit saluator Mat. xiij. ꝙ ex il
lo agro quidā collegerūt fructū trigesimū: quidā
sexagesimū: quidā aūt cētesimū: ꝓut quis magis
aut minus laborauit. Sꝫ q: xp̄s verus salomon ⁊
pacificus plus laborauit in hac vinea q̄ oēs cete
ri. Iō absꝙ ꝓportione maius premiū ⁊ maiorem
numerū fructuū ⁊ premioꝝ collegit ⁊ meruit colli
gere ex hac vinea: q: eā primo plātauit: ⁊ excoluit
et tandem ꝓprio sanguine rigauit ⁊ augmētauit
Post xp̄m autem magis laborauerūt in hac vinea
apostoli et martyres q̄ doctores ⁊ magis docto
res q̄ heremite ⁊ ceteri confessores: ⁊ magis reli
giosi q̄ coniugati: ergo si fideles coniugati merē
tur fructū trigesimum: tunc religiosi boni merent
sexagesimum: ⁊ doctores centesimum: et apostoli
et martyres ducentesimū. Et per consequens xp̄s
qui primo vineam plantauit ⁊ sanguine suo riga
uit: meretur millesimum: immo infinitum: et ideo
sedet a dextris: idest in potioribus bonis patris:
et ideo deus pater tanꝙ iustus et principalis iu
dex dispensator premiorum dicit ad xp̄m inquan
tum homo est. Mille tui pacifici: et ducenti his q̄
custodiunt fructum eius. Unde ly tui pacifici: est
genitiui casus huius pronominis tu: idest mille
fructus meritorum et premiorum erunt tui christi
pacifici. In hebreo autem habetur: mille tibi Sa
lomoni. i. pacifico et tunc est litera magis plana:
quasi dicat deus pater: mille fructus meritorum
dabuntur tibi pacifico: qui plantasti hanc vineā

et rigasti eam sanguine tuo. Et per consequēs: q:
plus laborasti: sed ducenti fructus meritorum in
premium dabuntur his: scꝫ prelatis et principib⁹
qui custodiunt fructum eius et ponitur vtrobiꝙ
numerus determinatus pro indeterminato. Naꝫ
xp̄s in plantatione et rigatione huius vinee infi
nitum numerum meritorum adeptus est: nō soluꝫ
pro se: sed etiam vt posset membris suis dispensa
re: q: semꝑ successiue dispensat merita sue passio
nis que collegit ex hac vinea: tn̄ nunꝙ explent eī⁹
merita: nec deficiūt. merita aūt que dantur custo
dib⁹ ex vinea sunt finita. C ¶ Sed cū quare sub
numero ducētenario ista merita mēsurata est ista
Nam dicit saluator Mat. xiij. ꝙ ex illo agro per
xp̄m seminato quidā collegerūt fructū trigesimū
sicut fuerūt ⁊ sunt oēs iusti cōiugati: ⁊ quidā sexa
gesimum sicut sunt virgines ⁊ cōtinētes ⁊ religio
si: ⁊ quidā centesimū sicut sunt martyres. Sꝫ q: p̄
lati et pastores hn̄t duplicē laborem in hac vinea
q: simul sunt cultores sicut ceteri: et vltra hoc sunt
custodes in vigilando suꝑ gregē ipsum predica
tionibus ⁊ sacramētis ecclasticis pascendo ⁊ nu
triendo: iō colligūt duplicē fructū ex hac vinea.
Nā si ceteris dant̄ centum fructus meritorum: er
go custodibus et prelatis in duplo laborantibus
dabunt̄ ducenti. Et hoc est qđ intēdit dicere. Sꝫ
adhuc restat magnū dubiū. nā si xp̄s tunc collegit
mille. i. innumerabiles fructus meritorum ex hac
vinea: qn̄ pro nobis passus est: et eam plantauit:
sed postea custodes et cultores colligunt cōtinue
hos fructus ſm quantitatē laborū. querit̄ an xp̄s
post passionē ⁊ ascensionem suam colligat fruct⁹
huius vinee simul cum custodibus ⁊ cultoribus.
Ad hoc respondetur ꝙ semper et continue christ⁹
colligit fructus huius vinee: et ista vinea parit ip
si fructos nouos. A ¶ Ad cuius intellectum est
notandum ꝙ omnia bona que fiunt in hac vinea
tam per cultores q̄ per custodes pariunt triplicē
fructum. Et hoc triplici et diuerso respectu: eo ꝙ
omnis bona operatio iusti cedit in triplex bonum
et triplicem fructum. Nam elemosyna quaꝫ facit
vnusquisꝙ iustus amore christi: cedit in fructum
latrie respectu christi: q: offertur ipsi in latriā: ⁊ ce
dit et parit fructum misericordie respectu proxi
mi: inquantum subuenit ipsi: et releuat ipsum a
miseria. Et parit fructum meritorum respectu lar
gientis et facientis elemosynam. Item bona que
faciunt prelati ⁊ sacerdotes in ecclesia exercendo
et ministrando sacramenta et celebrādo diuina
officia et orationes. Primo pariūt christo fructū
latrie inquantum illa acceptat in seruitutem ⁊ la
triam sibi gratam. Secundo pariunt toti populo
fructum gratie. Tertio pariunt prelato fructum
meritorum quia duplicem fructum colligit ꝓpter
duplicem laborem. Item bonus prelatus et pre
dicator et religiosus triplicem fructū parit in be
ne viuendo et operando. Nam primo parit chri
sto fructum latrie. Secundo parit sibi fructum me
ritorum. Tertio parit cuilibet proximo et toti po
pulo fructuꝫ boni exempli: quia propter exemplū
eorum omnes videntes deum glorificant: ideo di
cit saluator oībus prelatis ⁊ religiosis Mat. v. sic

luceat lux vestra corā hoībus: vt videāt opa vestra bona ⁊ glorificēt patrē vestrū qui in celis est. Per oppositū aūt mali prelati ⁊ sacerdotes ⁊ religiosi male viuēdo. Pⁱo offendūt deū. Scdo occidūt aīam suā. Tertio scandalizant pplm. Et quo ptz qualr nō solū cultores: sez ppls ⁊ prelati custodes sed etiā xps semper ⁊ ptinue colligit fruct⁹ ex hac vinea: qz cōtinue colligit latriā que cōsistit in tribus bonis: sez in adoratiōe: ⁊ orone: ⁊ oblatione: et cōtinue colligit numerū electoꝝ ex hac vinea. Et idō multo plures fructus colligit xps ex hac vinea ꝙ oēs prelati simul ⁊ custodes. Et ideo dicit primus arbiter ⁊ iudex: dicit mille fructus dabuntur tibi pacifico ex hac vinea: ⁊ ducētos his q̄ custodiūt fructū eius: tacet aūt de cultorib⁹: qz si custodibus dātur ducēti: signū est ꝙ cultorib⁹ dimidio labore laborātibus dabātur centū fruct⁹ aut sexaginta: aut triginta vnicuiqꝫ fm quātitatē sui laboris: vt ptz Mat. xiij. Et sic ptz qualr cultoribus debet centesimus fructus hui⁹ vinee: ⁊ custodibus ducētesimus: sed xpo plātatori debet millesimus. Itē cuilibet cultori huius vinee debet cētesimus fructus. s. premiū essentiale per diuinā visionē: sed martyribus ⁊ doctoribus ⁊ prelatis qui fuerūt ampliatores ⁊ custodes huius vinee debetur fructus duplex. s. ducentesimus: quia vltra premium essentiale debetur ipsis aureola tanꝙ premium accidentale xpo aūt plantatori debet fructus millesimus: idest plenitudo oīm meritorū et premiorū ad dispensandum: et sic sedet a dextris idest in potioribus bonis patris.

Ue habitas in hortis. Amici auscultant te. Fac me audire vocem tuam. Fuge dilecte mi. Et assimilare capree hinuloqꝫ ceruoꝝ sup mōtes aromatū

Ec est quarta ⁊ vltima pars huius decimi cantici in qua sponsus vocat ⁊ appellat sponsam ad recipiēdum premium vltimatum sui laboris et peregrinationis quod est premium glorie. Unde postꝙ superius vocauit eam ad laborandum in vinea ex qua colligit fructus meritorum: nunc autem finaliter vocat eam ad quietem in patriam celestem vt ibi recipiat vltimatum finem et premium beatitudinis et colligat fructus glorie. B ¶ Ad cuius intellectum est primo notandum ꝙ ista sponsa tria petiuit in primo cantico dum erat in statu veteris testamēti. Nam primo petiuit osculari a sponso. secundo trahi. tertio introduci in thalamum siue cellaria eius. Sed plebs gentilis ydolatria denigrata petiuit alia tria: sez cum sponsa israelitica sociari et pasci et subvmbra sponsi quiescere simul cum illa que omnia compleuit sponsus. Nam primo iam osculatus est sponsam israeliticam per incarnationem ex ea carnem sumendo. Secundo iam traxit eam et vocauit per predicationem: et iam introduxit eam in cellario gratie per mortem et passionem et ecclesiastica sacramenta: vt patuit a cantico secundo vsqꝫ ad sextum et septimum inclusiue. Item iam compleuit petitionem plebis gentilis quia iam vocauit eam per apostolos ⁊ dealbauit eam a nigredine idolatrie et sociauit eaꝫ cum plebe israelitica sub vna ecclesia et pauit eam eodeꝫ pabulo gratie sacramentorum et doctrine. Et fecit eam quiescere sub vmbra sue protectiōis ⁊ detis: ⁊ introduxit eam in cellam vinariam et in vineam ecclesie. vt ptz ab octauo cantico vsqꝫ ad decimum inclusiue. Postꝙ sponsus compleuit petitionem sponse quo ad omnia que pertinebāt ad gratiam. Nunc aūt in calce totius libri et in fine cantici vocat eam ad cellariū glorie: sez in patriā celestem vt introducat eam ad vltimas nuptias: et ad thalamum et amplexum glorie et pastū vite me et eterne fruitionis super montes aromatum quod complebitur in die iudicij quo ad vniuersaꝫ ecclesiaꝫ et completur particulariter in fine cuiuslibet iusti. Uocabit ergo sponsus sponsam in nouissimo die ad recipiendum fructus glorie dicens. Que habitas in hortis amici auscultāt te fac me audire vocem tuam. A ¶ Ad cuius intellectum est notandum ꝙ duꝫ xps fuit peregrinatus in carne mortali in hac via ipe loquebatur familiariter cū sponsa predicando ⁊ miracula faciēdo. Et ipsa loquebatur cū sponso petendo necessaria: qz magdalena familiariter loquēdo ab ipso petiuit veniam suoꝝ petōꝝ: ⁊ sic oēs infirmi familiariter loquendo petebant sanari ab eo. Et oēs apostoli et discipuli familiariter loquendo cum xpo et conuersando: et ideo dicebat sponsa in cantico tertio. Dilectus meus loquit mihi et ego illi. Sed post ascēsionem iam sponsus non locutus est sponse familiariter et personaliter nisi per amicos angelos mediātes: et hoc durabit vsqꝫ ad secundum aduētum in nouissimo die quando nobis loquet: post quod erit iudicium et tunc introducet sponsaꝫ ad vltimas nuptias: scilicet glorie et ibi sponsa personaliter loquetur sponso verba laudis. Et sponsus gaudebit super sponsam: et absqꝫ medio personaliter audiet vocem sponse: vnde ecclesia per tria genera amicorum loquitur sponso pro statu isto. Nam primo loquitur ipsi per angelos qui reuelant sanctis hominibus et perfectis voluntatem dei per visibiles apparitiones auisando ecclesiam de periculis futuris vel reuelando nobis secreta mysteria: vnde angelus domini extraxit petrum de carcere et angeli reuelarūt apostolis propinquam ruinam hierusalem monentes eos vt recederent inde: vt patet in ecclesiastica historia: et sic angeli sunt mediatores inter sponsam et sponsum: prout fuit figuratum in visione Jacob qui videbat angelos descendentes de celo et ascendentes per scalam Genesis vigesimo octauo. et sicut dicit Hieronymus super Mattheum ꝙ angeli deferunt orationes nostras apud deum: et ita etiaꝫ dicitur in canone misse. Supplices te precamur omnipotens deus iube hec perferri per angelum tuum in sublime altare tuum. Et sic p

qualiter angeli sunt meditatores inter spōsam et sponsum. Secundo sunt mediatores sancti qui in patria sunt. Nā qꝛ nos sumus indigni exaudiri ideo interponim⁹ vginē matrē xpi: ⁊ oēs alios sanctos vt intercedant inter nos ⁊ xpm sponsum: ideo dicim⁹. Sctā maria ora ꝑ nobis: et sancte petre ora pro nobis. Tertio sunt mediatores ipsi sacerdotes qui audiūt peccata nostra per sacramentum cōfessiōis ex quib⁹ ptꝫ ꝙ ꝑ statu isto spōsus nō audit sponsaꝫ familiariter nisi ꝑ amicos suos scꝫ per angelos ⁊ sanctos ⁊ sacerdotes tanꝗ ꝑ mediatores. Sed post diem iudicij qꝛ nulla erit miseria: nulla necessitas: ideo nō erit opus intercessiōe nec aliquo mediatore. Sed liberata a miseria huius mūdi spōsa deū facialiter videbit: et facialiter eum in seculā seculoꝝ absqꝫ alio medio laudabit ⁊ eo fruet. Et hoc idem prestabit vnicuiqꝫ iusto quoniam ab hac mortali vita ad aliam vitam immortalem trāsferet: et hoc est quod dicit sponsus in fine huius canticici: vnde ait o sponsa que habitas in hortis ecclesie militantis offerendo mihi fructus latrie et laborando in vinea amici mei: scꝫ angeli et sancti ⁊ sacerdotes auscultāt ⁊ audiūt vocem tuā tanꝗ mediatores ꝑ me deputati: ⁊ ipsi deferunt mihi vota tua tanꝗ intercessores: ergo veni ad patriā celestē et recipe fructū vltime beatitudinis: et fac me in patria audire personalr vocē tuam scꝫ simul cū angelis me i secula seculoꝝ laudando: hoc aūt dicit spōsus qꝛ ibi in patria cessabunt oblationes ⁊ sacrificia: et cessabit oīs labor sed solū vacabit dei laudibus: vt inquit Aug. xxij. de ci. dei. c. vlti. qꝛ beati qui habitant in domo tua domine i secula seculorū laudabūt te. psal. lxxxiij.

B ¶ Ulterius est notandū ꝙ duplices nuptias celebrauit xps cū ecclesia spōsa sua. Prime fuerunt nuptie redēptiōis ⁊ incarnatiōis ⁊ mystice vniōnis: ⁊ ad has vocauit sponsus sponsam in primo aduentu. Secūde nuptie dicūtur nuptie glorificatiōis ad quas vocabit xpus spōsam suam in scdo aduentu: de quibus dicit Apoca. xix. Gaudeam⁹ et exultemus: quoniā venerūt nuptie agni et vxor preparauit se: et hoc ostendit Salomō in calce et fine totius libri. Nam postꝗ xpus per supradicta decē cātica vocauit sponsam ad primas nuptias dicēs. veni de libano spōsa mea: ⁊ celebrauit cum ea nuptias redēptiōis dicens. Uenite amici et comedite ⁊c. Et ornauit eā ornamētis grē vt patuit cantico qnto et. ix. ideo in fine huius libelli vocat eam in secundo aduentu ad nuptias glorificatiōnis dicēs. Que habitas in hortis ⁊c. Deinde sponsa prebet sponso spontaneū assensum cum dicit. Fuge dilecte mi assimilare capree hinnuloqꝫ ceruorum super montes aromatum. C ¶ Ad cuius intellectū est aduertendum ꝙ ista sponsa in statu vete. test. petebat trahi a christo et currere in odorem vnguentorū eius: sed quādo venit christus in carnem effudit sua vnguenta gratie: ad quoꝝ odorem cucurrit spōsa: vt ptꝫ per om̄ia cantica supradicta: ideo postꝗ experta est odorē vnguentorum gratie in presenti hinc est ꝙ in fine huius peregrinationis petit trahi a spōso in celestem patriam currere in odorem vnguētorum glorie eius: ideo dicit. fuge dilecte mi ⁊c. q. d. ascende in celum ⁊ trahe me post te: et currā in odores vnguētoꝝ tue glorie: et sic ptꝫ qualiter Salomon siue ista spōsa cōcludit finem sui cātus in hoc libro cum principio. Nam in pricipio petebat currere post xpm in odorem vnguentorū gratie: in fine aūt petit et desiderat trahi et currere in odorē vnguentoꝝ glorie. D ¶ Etiam iterū est notandum ꝙ caprea dicitur capra siluestris que quidē caprea habet quattuor ꝑprietates: quarū prima est: ꝙ valde fugit consortia hoim. Secūda ꝙ in currendo ⁊ fugiēdo est animal velocius ⁊ leuius ceteris animalibus. Tertia ꝙ semper petit ardua ⁊ cacumina montiū inaccessibilia. Quarta ꝙ cum cetera animalia tam volatilia ꝗ quadrupedia cum vulnerātur aut insequūtur a venatoribus dimittūt filios ⁊ fugiūt. caprea tamē vexata a venatoribus nunꝗ dimittit nec deserit filiū: sed innuit ipsi dando signū fuge. Et trahit semper filiū secum preuiū vel ad latus et animando et concitando filiū ad fugam trahit ⁊ ducit ipsum secū ad ardua ⁊ prerupta cacumina mōtium inaccessibilia hominibus: ⁊ sic saluat se ⁊ filium. Et has easdē quattuor proprietates habet ceruus: ⁊ ideo fili⁹ cerui dicitur hinnulus: eo ꝙ annuit ⁊ paret nutui et signo matris fugiendo cōsortia hominum et velociter sequendo matem vsqꝫ ad cacumina montium: vt saluetur cum matre vel hinnulus dicitur ab hinniēdo ⁊ est quoddam aial simile ceruo quod vulgariter dicitur capriolus: q̄ quidem animalia maxime abundāt in corsica: que sunt velocissima cursu similia capreis supradictis quo ad proprietatem: xps ergo per has quattuor proprietates fuit similis capree hinnuloqꝫ ceruorum in die ascēsionis. Nam primo ipse fugit cōsortia ⁊ miserias hoīs mortaliū. Secūdo fugit ⁊ ascēdit velociter qꝛ in paruo spacio ascēdit vsqꝫ ad celum empyreum. Tertio petiuit ardua ⁊ altiora: qꝛ ascendit super omnes celos et hierarchias angelorum. Quarto nō dimisit fideles filios suos: immo eduxit eos de ergastulo ⁊ periculo īferni: ⁊ collocauit eos simul secum in celo: quia quādo xpus ascendit in altū captiuā secū duxit captiuitatem psal. lxvij. Et ita faciet i nouissimo die: qꝛ in corpe glorificato ab ista mūdana miseria liberatā sponsam suam vniuersalē ecclesiam collocabit sup montes aromatū celestis beatitudinis. Et hoc idē facit prīnue de qualibet aia iusti. post trāsitū ab hac vita mortali: ⁊ hoc est quod vult explicare sponsa in fine huius cātici ⁊ totius libelli nuptialis ⁊ pastoralis: vnde ait. O sponse tu dicis ꝙ faciā te audire presentialiter in celo vocem meā ⁊ nō loquar tibi āplius per amicos ⁊ intercessores sed personaliter loquar tibi: et ego dico tibi ꝙ iā cupio dissolui ab hoc corpore ⁊ vita mortali ⁊ misera ⁊ periculosa: et cupio esse tecum in celo. Ideo fuge dilecte mi ab hac mortali vita: et nō sis similis lupo et ceteris animalibus que deserūt filios et fugiūt vt solum saluent seipsa. Sed assimilare et esto similis capree hinnuloqꝫ ceruorum qui non deserūt filios: sed secum fugiendo ducunt ⁊ trahūt filios ad ardua montium: ⁊ sic liberant ⁊ saluāt eos. Fuge ergo tu super montes aromatū: idest super mō

tes altissimos et arduos celorum et hierarchias angelorum vbi semper spirant aromata glorie ⁊ fugiendo ad tales arduos montes: duc me tecum sicut capree et cerui ducunt secum hynnulos suos: quasi dicat: fuge tu: quia ego sequar te: sicut hynnulus sequitur matrem. Unde hynnulus dicitur qz annuit et obedit nutui matris: ⁊ seqͥtur eaz. Ita ego sequar te in mõtes aromatuz: ⁊ currã in odorem celestis glorie ⁊ fruitionis: in quibus mõtib' xp̃s pascit oues suas herbis virentibus: de q̃bus d: Eze. xxxiiij. Ego ip̃e requirã oues meas ⁊ visitabo eas ⁊ liberabo eas de oĩbus locis in quibus disperse fuerãt in die nubis ⁊ caliginis: ⁊ educam eas de populis: ⁊ cõgregabo eas de terris. Et educaz eas in terrã suã: ⁊ pascaz eas in pascuis vberrimis: ⁊ in mõtibus excelsis israel erũt pascua eorum: ibi requiescẽt in herbis virẽtibus ⁊ in pascuis pinguibus. Itez psal. lxvij. Mons dei mons pinguis: mons in quo deo beneplacitũ est habitare in eo. etenĩ dñs habitauit in finẽ. Et sic pz q̃liter spõsa petit fugere cũ spõso de fetorib' huius mũdi: ⁊ habitare sup mõtes aromatũ celestis beatitudinis ⁊ fruitiõis: vt ibi spõsus audiat vocẽ laudis ei'. B ¶ Ex oĩbus ergo supradict. in supradictis decem canticis patet qualiter christus spõsus ecclesie vtriusq; testamenti compleuit desiderium et omnes petitiones quas sua spõnsa faciebat in veteri testamento quas petitiones cantauit in primo cantico. Nam primo petebat osculari osculo incarnationis. Secũdo petebat vt christus incarnatus effunderet sua vnguenta odorifera ad reparandam naturam humanam ⁊ traheret ipsam: vt ipsa posset ipsum sequi ⁊ post ipsuz currere in odorẽ vnguentorũ eius. Tertio petebat vt ipsam introduceret in cellaria sua: vt ibi posset saciari talibus vnguentis ⁊ q̃escere cũ spõso. Quarto plebs gentilis: peregrina sorde idolatrie denigrata petebat dealbari. Quinto cum plebe israelitica sociari. Sexto cum ea pasci bonis spiritualibus. Septimo sub vmbra sponsi q̃escere et tutari. Has quidem petitiones xp̃s adimpleuit nã p̃mo venit in carnem ⁊ per cõsequẽs osculatus est sponsam vniendo ipsi naturam nostrã in vnitate suppositi: ⁊ postea vniẽdo ipsi totã ecclesiã in vnitate mistica: vt patuit in secundo cãtico. Secũdo adĩpleuit secũdã petitionẽ: qz effudit decẽ genera vnguentorũ aromaticorũ q̃bus ad se traxit oẽs fideles ⁊ oẽs cucurrerũt ⁊ currũt post eũ in odorez vnguentorũ eius vt patuit in iij. ⁊ iiij. cãtico. Item tertio adimpleuit tertiã petitionẽ: qz spõsaz introduxit in thalamũ suũ ⁊ ipsaz dotauit ⁊ ornauit bonis ⁊ ornamẽtis spũalibus vt patuit in. v. cantico. Itẽ quarto impleuit sextã petitionem: qz de cruce omnes vocauit ad comedendũ ⁊ bibẽdum salutiferũ cibũ ⁊ potũ sue passiõis: vt patuit. vj. cã. Itẽ adimpleuit quartã ⁊ quintã petitionẽ: qz plebẽ gẽtilem per apostolos suos a nigredine idolatrie dealbauit ⁊ ornamentis spiritualibus decorauit et cum sponsa de populo israelitico in vnã ecclesiaz sociauit: vt patuit in cantico octauo ⁊ nono. Itez septimo adimpleuit septimam petitionem quia sponsam suam ex vtroq; populo congregatã sub prospero fauore suo amplexus est et sub vmbra ⁊ amplexu suo p̃texit ⁊ copia bonorũ spũalium ⁊ tẽporalium ditauit et locupletauit: qz diuitijs spũalibus et temporalibus affluens, innixa super dilectum suum tẽpore Constantini et eius successorum in mundo apparuit quã dilectus eius sub arbore malo: idest sub vmbra crucis suscitauit et in ciuitatem ecclesie muro inexpugnabili et propugnaculis munitã ad pugnandum contra hereticos et infideles introduxit. Et exinde in vinea huius ecclesie per gratiã ad laborandũ et lucrandaz mercedem collocauit. Tandem aũt ad supernos montes aromatum ad fruendũ per gloriaz appellauit: vt patuit in isto decimo et vltimo cantico. Ex quibus oĩbus pz qualiter xp̃s sponsus ecclesie in suo aduentu compleuit totum desideriũ spõse sue ⁊ satisfecit omnib' septẽ petitionibus quas exposuerat in primo cantico. C ¶ Ulteri' est etiã aduertendũ sicut dictum fuit in principio et etiaz in cantico secundo: q̃ Salomon in hoc libello voluit cantare et describere mutuum amorem xp̃i ad ecclesiam spõsam suaz et econuerso. et quõ xp̃s voluit ostẽdere omnia signa ⁊ effectus amoris erga sponsam suam: scz ecclesiã quos potest ostendere amicus ad amicũ: vnde dictũ fuit in scdo cantico q̃ viginti sunt effectus veri amoris ⁊ charitatis.

¶ Primo qz zelat nõ patiens malũ in amato. Secundo quia nõ patitur moras absentie. Tertio q̃ cum diligentia querit amatum. Quarto quia trahit amantẽ ad amatuz. Quinto quia languefacit amantẽ. Sexto quia liquefacit cor eius ab omni duritia. Septimo quia vulnerat cor eius. Octauo quia inebriat amãtem. Nono quia inflãmat. Decimo quia vrit. Undecimo quia vnit amãtem cum amato. Duodecimo: quia fortiter inheret. Decimo tertio: quia fortiter tenet postq̃ repperit amatuz. Decimoquarto: quia ordinat voluntatẽ ⁊ omnes actus amantis erga amatum. Decimoquinto: qz non querit que sua sunt sed que amati. Decimosexto: quia ad mortẽ se exponit pro amato. Decimoseptimo: quia magis est in amato q̃ in seipso. Decimooctauo: qz trãsformat amantẽ in amatuz. Decimonono. quia in eo extasim ⁊ soporem facit. Uigesimo: quia in amato statuit in eternũ quiescere. Et ideo christus tanq̃ verus sponsus ⁊ amator humane nature ⁊ ecclesie sponse sue omnes supradictos viginti effectus ostẽdit erga ecclesiam spõsam suam: nam primo non patiẽs malũ culpe: nec maculã pcti nec iugũ seruitutis in spõsa sua: nec patiẽs moras ei' absentie: de celo i terrã descẽdit et venit in silitudinẽ carnis pcti vt pctm nr̃z dãnaret in carne: ⁊ tolleret culpã nr̃az ⁊ nos a seruitute peccati liberaret: et sic ostẽdit primũ et secundum effectum amoris: vt patuit in secundo cantico. Itẽ cum diligentia et labore cum sua predicatione et doctrina et operatione miraculorũ nos q̃siuit et ad se traxit vt patuit in tertio et quarto cãtico. Et sic ostendit tertium et quartum effectum amoris. Item querendo nos amore languit et totus lique factus fuit: et amor noster vulnerauit cor eius: vt patuit in cantico quinto. Et sic ostendit quintum et sextum ⁊ septimum effectum amoris. 3

charitas inebriauit ipsum in cruce: et inflāmauit et vssit et transformauit ipsum in amorē sue sponse in tantū q extasim mortis fecit in cruce q2 dum sibi dormiuit cor eius vigilabat in nostra redemptione vt patuit in cantico sexto in qua cruce ostendit omnes viginti effectus amoris. vt pōt patere intuenti et deuote cōtemplanti oia que dicta sunt in illo sexto cantico et etiā in decimo cantico. vbi dicit xp̄s sub arbore malo suscitaui te ꝛc. Item ibidem: pone me vt signaculum super cor tuum: q2 fortis est vt mors dilectio: et durat vt infernus emulatio. lampades eius lampades ignis atq flammarum ꝛc. Sed vltimū effectum amoris quod est in eternum velle quiescere in amato ostendit xp̄s erga sponsam in fine totius libelli cū vocauit eā ad eternas nuptias glorie dicēs. Que habitas in hortis: fac me audire vocem tuam ꝛc. Sed omnes hos supradictos viginti effectus amoris ostendit ecclesia erga christum sponsum suū volēs respendere et reddere vices amoris ſm suam possibilitatem querēdo sponsum et currēdo post ipsum et tenendo ipsum fortiter vt patuit in tertio cantico et sexto. Et patiendo persecutiones et tormēta vsq ad mortem pro fide sponsi. vt patuit in nouo cantico. Et iugiter laborando in vineam spōsi. vt patuit in decimo cantico et tandē vocata ad vltimas nuptias glorie fugiēdo pericula et miserias huius seculi secuta est sponsum vt p3 in calce et fine totius huius libelli. ex quibus pat3 qualiter Salomon in hoc libello prophetice cantauit mutuum amorem xp̄i ad ecclesiam et econuerso: quem christus ostendit in suo aduentu operando nostrā redemptionē et reparationē. A ¶ Sed q2 quod dicit apostolus de tota ecclesia. sc3 q est desponsata vni viro xp̄o verificatur etiā de qualibet aia fidei. vt inquit Augu. libro de sancta virginitate. Hinc est q pro maiori parte oēs sancti exponētes hūc librum nō multū curarūt de sensu ꝑphetico: q2 iam presupponebant fidē: sed oēs insudarunt circa sensum moralē inquantū aia cuiuslibet fidelis debet laborare reddere vices amoris sponso suo xp̄o et querere eū ꝑ bona opera: et relictis rebus mūdanis iungi et inherere ipsi per bona opera et per grām et fidē et charitatē vt post hāc vitā mortalē iungatur ipsi per gloriā. Et hec fuit sancta solicitudo oium sanctorum antiquorū circa expositionem huius libri. Et q2 nouimus nostris tēporibus fidem minui et tepescere. et ex diminutione fidei charitatem frigescere quod forte accidit ex ignauia et diminutione studij sacrarum literarum q2 a maximo vsq ad minimum oēs student auaricie et honoribus huius seculi. vt inquit apostolus. et q2 etiā nouimus nr̄is tp̄ibus cōplures recidiuātes a vera fide et intelligētia sacre scripture apostatasse et ad vomitū cerimoiarū legis mosayce animū diabolica fraude deceptū reuocasse et forsan in mortifero ritu pseuerasse. Ideo mihi visum fuit in libro psalmorum dauid: et in hoc libro canticorū Salomonis cū diuino auxilio sensum ꝑpheticum perscrutari et inuestigare. vt mysteria vere fidei euāgelica: que maxime in his duobus libris ꝑphetice latebant: in lucē simplicibus sacerdotibus et ceteris fidelibus manifestentur: ne iudei obstinati et ceci cum suis mendacibus et callidis figmētis possint veritatem fidei in scriptura ve. test. latentem simplicibus xp̄ianis occultare et ad falsum sensum peruertere atq retrahere. Et ideo cum charitate et humilitate rogo omnes fideles xp̄ianos: vt cum charitate velint legere hūc libellū Salomonis cū presenti expositione. Quia nil aliud ostendit nisi qualiter xp̄s deus et homo verbū incarnatū est metrū et mensura et principium et fons et largitor oium bonorū et reparator humane nature lapse per peccatū primorum parentum: quam quidē naturam sanauit et reparauit per decem vnguēta que effudit per totū mundū: ꝓut dictū est in primo cātico sine quo nihil est bonū. nihil sctm̄: nihil perfectum. nihil sanū. nihil validū et firmū. Qua quidem expositione habita faciliter vnusquisq mediocriter eruditus poterit ad expositionem moralem peruenire applicando ea que dicuntur de tota ecclesia vnicuiq aie fideli et deuote.

Sed q2 dictum fuit in primo cantico qualiter tota humana natura expectabat et petebat xp̄m: vt sanaret eā per effusionem vnguentorū suorū vt in odorem eorū oēs possent currere post xp̄m: et dictum est etiam per omnia cantica sequentia qualiter xp̄s effudit vnguenta aromatica sue predicationis et mortis et passionis quibus reparauit ruinam humane nature et sanauit infirmitates omnium nostrum et sic conclusum est in fine huius libelli xp̄m fuisse metrum et mensurā et ꝑncipiū et fontem oium bonorum et reparatorem hūane ruine. Et ideo ad maiorem declarationem eorum que dicta sunt. A ¶ Queritur vtrū solus xp̄s sit metrū et mensura et largitor oium bonorum et reparator humane nature: ita q a nullo alio ruina humane nature potuerit reparari: sed q oporteat oēs currere in odorem vnguentorum eius ad quolibet bonum consequendum. Et arguit primo q nō. nam ante aduentū xp̄i fuerūt multi viri sancti et virtuosi in ve. test. qui preter xp̄m cōsecuti sunt virtutes q2 xp̄us nōdum venerat ergo christus nō ē principiū et largitor oium bonorum. Item secūdo nō solū in populo hebreorum. sed etiam in populo gentili fuerunt multi philosophi virtuosi sicut fuit socrates et plato et pythagoras et ceteri et apud romanos fuerunt multi viri famosi qui gesserunt et fecerunt opera mēoratu dignissima sicut fuit brutus et fabricius et cato et scipiones et marcus regulus et ceteri quos romana cōmendat historia. Et tn̄ illi nunq̄ habuerunt noticiā de xp̄o. Itē hoc idē p3 apud sarracenos inter quos reperit magna iusticia et multi viri elemosinarij et misericordes: sed sarraceni non colunt nec sequūtur xp̄m: nec leges eius ergo sequitur q preter xp̄m sunt boni. B ¶ In oppositū aūt est illud Iohā. i. Oia per ipsum facta sunt: et videmus eū plenū grē et veritatis de cuius plenitudie oēs accepimus. Itē cap. xv. Sine me nihil potestis facere. Itē Act. iiij. nō est aliud nomē sub celo in quo nos oporteat saluos fieri ꝛc. C ¶ Rn̄detur q veritas huius q̄stiōis cōprehēdis

quasi totã theologiã viatoris. idõ vt ab oĩbus sim
plicibus fidelibus intelligat᷑ ⁊ capiat᷑: oportet ꝙ
hũano ⁊ simplici modo pertractet᷑: q2 hic nõ mo
uetur ad simplicem intelligentiam simplicĩũ sa
cerdotum et religiosorum et ceterorum fidelium.
Ideo pro eius decisione erunt quatuor articuli.
Nam in primo declarabuntur quidaȝ termini cũ
quibusdã distinctionib᷒ ne laboremus in equoco
In secũdo aũt videbitur qualiter hũana natura
bona per deũ creata fuit per pctm̃ pͥmorũ parẽtũ
dissipata. Tertio vero videbitur qualiter per xp̃m
fuit sufficienter per gratiam et gloriaȝ reparata.
In quarto aũt articulo mouebunt᷑ et soluent᷑ que
dam dubitationes multũ vtiles et necessarie. A

Uantũ ergo ad pͥmũ articulũ
est prio aduertendũ ꝙ ista tria
noĩa. s. pfectio siue pfectum et
optimum et bonũ idẽ substan
tiliter significãt sed differũt per
nes modos significandi nam
pfectio dr̃ inquantũ pficit res
et pfectũ dr̃ qđ p aliquã sic pfe
ctionem pficit᷑. Optimũ aũt dr̃ inquantũ est opta
bile et appetibile propter talem perfectionem.
Bonum vero dicitur inquantũ beat: idest conten
tat et sufficienter satiat appetitum. Et sic omne
perfectum est appetibile et omne appetibile duȝ
possidetur beat et contentat et satiat et quietat
appetitum habentis: nec est curandum de consue
tudine grãmaticorum qui hoc nomen optimum
per supplementum assignãt in cõparatione sum
mi gradus respectu huius nominis bonum dicẽ
do bonum melius optimum. B ¶ His ergo ha
bitis ponitur prima distinctio: sciꝫ ꝙ bona sunt
in triplici genere. nam quedam dicuntur bona na
ture: quedam bona gratie: et quedaȝ bona glorie
nec est necesse poni quartum genus. nã bona mo
ralia et bona fortune sunt per bona nature sed ꝓ
pter peccatum primi hominis amiserunt nomen
post lapsum prout patebit. Unde bona nature
hominis sunt illa que naturaliter perficiunt eius
naturam ad suas naturales operationes sibi pro
portionatas. Bona autem gratie sunt ille perfe
ctiones preter naturam a solo deo gratis date et
nature superaddite ad sublimandum eam supra
eius facultatem vel ad supplendum defectum eı᷒
prout patebit in tertio ⁊ in quarto articulo. Bona
vero glorie sunt illa que supnaturalr̃ et pfecte bri
ficant hoiem in altero seculo. C ¶ Scd̃a distin
ctio. bona nature sunt in quadruplici genere. naȝ
quedã dñr bona speciei: et quedã bona modi. et q̃
dam bõa ordinis: et quedã bõa finis nature hoĩs
ꝓportionati. Bona quippe spei sunt illa que im
mediate pficiũt speciem ab intrinseco: sicut sunt
potẽtie aĩe que oriunt᷑ ab aĩa et per ꝯñs fluunt ex
pncipĳs speciei ⁊ sunt accidentia cõsequẽtia for
mam et principia operandi et viuendi sicut sunt
potẽtie et vires vegetatiue et sensitiue et appeti
tiue et intellectiue. Ista eñ dicũtur bona nature
speciei q2 immediate ab intriseco pficiunt natu
ram specificã et sunt immediata pncipia opandi
Sed est aliud bonũ perficiens speciem ab extrin
seco quod est esse actualis existentie influxũ a pri
mo ente perficiens et actuans ⁊ suppositans na
turam et constituens eam in esse actualis existen
tie. Et ideo Aristo. i. posteriorũ genus et differen
tiam ponit in primo mõ dicendi per se eo ꝙ sunt
pncipia essentialia ipsius speciei. Sed accidẽtia
ꝓpria consequẽtia formã ponit in scd̃o modo eo
ꝙ fluunt ex pncipĳs spẽi et ex forma: sȝ esse actua
lis existentie ponit in tertio modo eo ꝙ actuat et
perficit totam speciẽ cũ suis potẽtĳs et ptrahit
ipsam ad actũ indiuidualẽ ⁊ ꝑsonalẽ: ⁊ sic cõpetit
pͥmũ subale. Et verũ ẽ ꝙ Boeti᷒ in libello de eb
domadibus ponit esse existẽtie in scd̃o mõ dicẽdi
per se tanꝙ pͥmũ bonũ naturale qđ oĩa appetunt
Et sic ptȝ qualr̃ potentie aĩe et esse actualis existẽ
tie dñr bona naturalia ipsius speciei immediata
Bona aũt naturalia modi dicũtur habitus et di
spositiões potẽtiarũ aĩe eo ꝙ naturaliter et modi
ficãt et perficiũt eas ⁊ habituãt ad suas natura
les opationes sine quib᷒ potẽtie nõ possunt exer
cere opationes suas nec exire in actum sentiendi
nã sicut potẽtie sensitiue nõ exirẽt in actũ sentiẽdi
nisi actuarentur et disponerẽtur per spẽs suorum
obiectorum. Ita pariter potentia intellectiua nõ
intelligeret nisi disponeretur per spẽs intelligibi
les aut habitus obiectorũ et sic habit᷒ ⁊ dispões
dicũtur perfectiones potẽtiarum. Bonũ aũt or
dinis nature hominis est ꝙ partes inferiores sub
ĳciantur et obediãt superioribus. s. ꝙ caro ⁊ sen
sualitas obediant rationi et volũtati rationali: ⁊
voluntas obediat deo et sit cõformis per oĩa di
uine voluntati: ista ergo se habẽt per ordinẽ. s. aĩa
potentie habitus siue dispositiones: et ordo opa
tionum siue ordo i operãdo. Bonũ tandẽ natura
lis finis ipsius hominis eius nature ꝓportionati
erat ante lapsum vt perpetuaret vitã felicem in il
la terrestri paradiso cũ dñio et imperio super oĩa
aĩalia et plantas et mineralia vtendo eis libere
ad suam facultatem et hoc erat ipsi premium et
meritum ꝓmissum pro eius laboribus: ⁊ sic patẽt
quatuor bona nature hoĩ debita et ꝓportionata
C ¶ Tertia distinctio ꝙ lȝ omnes gratie conue
niant in hoc ꝙ omnes sunt a solo deo gratis da
te et nature superaddite: tñ aliqua est gratia que
nõ solum est a deo grata datis: sed etiam est gra
tum faciens habentem. Et ista est gratia habitua
lis que datur in baptismo et confirmatione et pe
nitentia que perficit totam essentiam aĩe: et facit
hoiem deo gratũ et acceptum ex solis meritis xp̃i
cuius hõ per talẽ grãm imaginẽ gerit et xp̃o con
figurat᷑: oẽs aũt alie grẽ perficiũt potentias aĩe:
et nõ semp gratificant habẽtem apud deum sicut
est gratia potestatiua ordinis et gratia sanitatuȝ
et prophetice et gratia sermonum ⁊c. que quideȝ
dona grãrum dantur ad vtilitatem totius eccle
sie prout ait apostolus prime ad Corin. xĳ. C
¶ Quarta distinctio ꝙ preter grãs habit uales su
padditas reperit᷑ et mẽorat᷑ in sacra scriptura q̃
dam grã q̃ dr̃ motiua ⁊ auxiliatiua liberi arbitrĳ
sine qua homo post lapsum põt resistere tẽtationi
bus interioribus nec exterioribus nec vita repe
nec implere diuia p̃cepta vt infra patebit. Quã

quidem gratiã defendit Augustinus contra pela
gianos: diuidit eam in preuenientẽ ꝛ incipientẽ
et operantẽ ꝛ ꝑficiẽtẽ ꝛc. Et magister sententiarũ
in.ij.distin.xxvj. diuidit eam in preuenientẽ ꝛ sub/
sequentẽ in quas partes nõ potest diuidi grã ha
bitualis gratifica que licet habeat gradus tamẽ
introduc tur in instanti per sacrã ista autẽ datur
preter sacrã: vt infra patebit. A ¶ Quinta distin
ctio ꝙ bonorum glorie quedam sunt bona corꝑis
sicut immortalitas siue impassibilitas ꝛ claritas
et subtilitas ꝛ agilitas: ꝛ quedã pertinẽt ad aiam
sicut visio diuine essentie: ꝛ quedam pertinent ad
vtrũqꝫ sicut visio humanitatis xp̄i: ꝛ fruitio ꝛ secu
ra possessio: qꝛ homo glorificat⁹ post resurrectio/
nem per sensus exteriores videbit humanitatem
xp̄i: ꝛ per oculos mẽtis videbit humanitatez cum
diuinitate. Et sic totus homo videbit totuz xp̄m:
et sic totus homo in corpore ꝛ aia beatificabitur
et fruetur bonis glorie. B ¶ Scdo o est valde ad
uertendũ et notandum ꝙ tres perplexus fuerunt
apud phos ante aduẽtum xp̄i quos ipi nunꝙ po/
tuerunt soluere nec ad coꝝ cause cognitionẽ ꝑue/
nire. Quoꝝ primus est ꝙ oibus est insitus natura
liter quidam appetitus cuiusdam status vite feli/
cis absqꝫ omni defectu et miseria puta qꝛ omnes
naturaliter desiderant vitam immortalem: qꝛ om
ne ens appetit permanere in hoc seculo: ꝛ deside/
rant hanc immortalem vitam sine omni defectu ꝛ
miseria cum sufficientia omnium bonoꝝ ad satie
tatem appetitus: quam vitam omnes putant esse
beatam. Sed qꝛ videbant phi ꝙ talis status non
potest haberi in hac vita: nec vnꝙ aliquis habuit
ipsum statuz: iõ mirabãtur philosophi: vñ inerat
oibus talis appetitus: et vnde priuatio talis sta/
tus cum appetitus naturalis non sit frustra: quia
videtur ista duo cõtradici scilicet ꝙ sit naturalis
appetitus oibus insitus: ꝛ ꝙ sit frustra et sic erant
phi in hoc perplexi ante aduẽtum xp̄i. C ¶ Se
cundus perplexus philosophorum fuit ꝙ omnes
experimur in nobis quandam peruersam inclina
tionem in carne et sensualitate totaliter contra/
riam et repugnantem supradicto naturali appe/
titui: et tollentem et impedientẽ totaliter effectuz
et finẽ eius: immo inducentẽ ad totũ oppositum.
Et hoc videm⁹ manifeste naz inclinatio praua et
appetitus carnis ducit hominẽ in varias et pessi
mas infirmitates abbreuiãtes vitã hominis vsqꝫ
ad interitũ vt ptz de gula ꝛ luxuria. Item luxuria
nõ solum inducit varias egritudines: sed etiã cau
sauit in mundo varia bella et seditiones ꝛ homi/
cidia: vt ptz de bello troiano propter raptũ hele/
ne: ꝛ de bello fraterno thebanoꝝ: ꝛ inter atreuz et
thiesten: ꝛ de bello tarquinioꝝ ꝑpter stuprũ lucre
tie ꝛc. Itẽ ꝑpter cupiditatẽ dñandi ꝛ diuitias ac
quirendi multi petierunt vt nõ solũ secularis sed
etiã sacra testat̃ historia que oia impediunt ꝛ au/
ferunt vitam hominis ꝛ inducunt infinitas mise/
rias cõtra omnẽ felicitatez quã naturaliter vnus
quisqꝫ desiderat ꝛ appetit. Et iste fuit secũdus ꝑ/
plexus quez philosophi nunꝙ potuerũt absolue
re. A ¶ Tertius ꝑplexus apud phos fuit ꝙ oẽs
cognouerunt istum inordinatum appetitum
sensitiuũ esse ꝑuersum in hoie contra totũ ordinẽ
nature ꝛ totius vniuersi. Nã in ordine nature oia
inferiora subordinantur ꝛ obediũt superioribus:
vt elementa obediunt corporibus celestibus: ꝛ ce
li obediũt intelligentijs mouẽtibus: ꝛ oẽs intelli
gentie obediũt prime ꝛ mouẽt ꝑpter deũ amatũ
et desideratũ vt ptz.xij.metaphi. ꝛ p̄mo celi ꝛ p̄mo
metheororũ. In solo aũt hoie reperit̃ iste ꝑuersus
ordo qꝛ sensualitas ꝛ caro que est pars inferior et
vilior semꝑ pugnat aduersus spm̄ ꝛ aiam. ꝛ aduer
sus rõnẽ que est superior ꝛ nobilior ꝛ semꝑ resistit
ipsi ꝛ vt plurimũ trahit volũtatẽ rõnalẽ vt sibi cõ
sentiat in suo prauo appetitu. Et sic licz vnusqsqꝫ
cognoscat talẽ prauã inclinationẽ esse cõtra rõnẽ
et cõtra ṽtutes morales ꝛ cõtra legẽ dei: tñ oẽs ꝑ
maiori parte tp̄is sequũtur sensualitatẽ cõtra cõ
scientiã ꝛ diuina p̄cepta: ꝛ tñ an aduentũ xp̄i nul/
lus philosophoꝝ potuit reddere rõnẽ vnde ꝑue
niat talis ꝑuersitas in solo hoie ꝛ tale monstrũ in
humana natura: immo volentes philophi inqre/
re de hac ꝑuersitate inciderũt in diuersos errores
vñ anaxagoras dixit hoc monstrũ accidisse in p̄n
cipio mũdi qñ oia erãt cõfusa in illo chao: ꝙ qñ il
le intellect⁹ separando discordiã ꝛ cõbinando cõ
cordiã creauit oia recta ꝛ ordinata in sua natura:
tñ nõ recte cõpaginauit hoiem: qꝛ compaginauit
carnem sic male dispositã ꝛ discordem cũ aia rõ/
nali: ꝛ iõ sicut tũc in illo chao ista duo erãt discor
dia: ita ꝛ nũc: ideo semꝑ discordãt ꝛ pugnãt inter se
adinuicẽ in homine cõtra totũ ordinem vniuersi.
Alij aũt phi dixerunt hoc euenire ex celestibus cõ
stellationib⁹ sub quib⁹ hoies generãtur ꝛ nascun
tur. Aristo. autem nõ ausus est clare soluere hanc
difficultatez: immo qñqꝫ videtur sibi cõtradicere.
Nã qñqꝫ dicit sensualitatẽ eẽ naturaliter inclina
tã ad malũ: sed cũ grãdi difficultate ꝑ ṽtutes mo
rales posse domari: ꝛ qñqꝫ dicit ꝙ felicitas que ꝑ
morales virtutes acqrit̃ est donũ deoꝝ ꝛ per cõse
quẽs ẽt ipse morales virtutes in quaꝝ operatiõe
cõsistit ꝛ acquirit̃ felicitas esset donũ dei ꝛ nõ na
ture: ꝛ sic Aristo. nõ potuit reddere huius causam.
Manichei aũt volẽtes reddere causam huius ꝑ/
uersi ordinis ꝛ mõstri dixerũt in homine eẽ duas
aias vnã bonã factã ex substãtia p̄ncipis lucis: al
teram malã factã ex substãtia principis tenebra/
rum: iõ in homine erat cõtinua pugna. Origenia
ni aũt sibi falsum nomẽ imponẽtes dixerũt ante
huius mũdi cõstitution oẽs animas fuisse in ce/
lo cõuersatas et peccasse cõtra deũ: ideo fuerunt
postea posite in corpora male complexionata: et
ideo est cõtinua pugna inter carnẽ ꝛ aiam. Quas
quidẽ detestabiles opiniones improbat Aug. cõ
tra manicheos in libro de duab⁹ aiab⁹: ꝛ in libro
de natura boni. Ex quibus ptz ꝙ nec philosophi
nec heretici potuerũt soluere tres supradictos ꝑ/
plexus: eo ꝙ nõ nouerũt sacras scripturas in qb⁹
fuit nobis reuelatũ qualiter ista mala fuerũt hu/
mane nature inflicta in penam pcti primoꝝ parẽ
tũ: vt in sequẽti articulo patebit. B ¶ Sed nũc
restat quartus ꝑplexus qui scãdalizat ꝛ facit titu
bare simplices xp̄ianos in hoc tẽpore nã nos vi/
dem⁹ hoies sciẽtificos ꝛ sacris lr̃is eruditos q̃ex

sacra scriptura sciūt reddere causas supradictoꝝ malorū: ⁊ soluere perplexus supradictos ⁊ sciūt et predicāt qualiter nemo potest euadere penas eternas nec cōsequi vitā eternā nisi per obseruātiam legis euangelice ⁊ sciūt ꝙ superbis deus resistit humilibus aūt dat gratiā: ⁊ tñ cōplures eoꝝ videmus inflatos timore superbie. Itē sacra scriptura quā predicamus nil aliud clamat nisi bona tēporalia esse transitoria et falsa: et per ꝯñs contēnenda et bona futura querenda tñ nos videmus complures eoꝝ esse sauciatos auaritia ⁊ luxuria ⁊ ambitione bonorum ⁊ dignitatū ⁊ sic faciunt totum oppositum eorum que sciunt ⁊ predicant. Itē videmus omnes pncipes et reges terre et prelatos ecclesie scientes se reddituros rationē de suis omnibus subditis a maximo vsqꝫ ad minimū: ⁊ hoc sub comminatione pene eterne. Et tamē plures eorum extorquētes bona temporalia cum sollicitudine ita contēnunt salutem ⁊ vtilitatē ppl'i ac si nunqꝫ essent morituri: nec rationem deo reddituri ideo iste pplexus scandalizat simplices fideles ⁊ facit eos titubare. Sed inferius soluetur iste pplexus vbi videbitur qualiter preter sciētiam ⁊ fidē est necessaria gratia auxiliatiua liberi arbitrij ad vitandum omne malum et adimplenda diuina precepta. Et hoc de primo articulo. C

Quātū aūt ad scđm articulū ponunt̄ octo ꝯclusiōes de mente Augustini contra pelagianos. Quaꝝ prīa est ista: scꝫ ꝙ Adā fuit creat' cū oib' quatuor bonis nature. Ista ꝯclusio sic probat̄ ex sacra scriptura Gene. j. Nā oīa q̄ facit de' erant valde bona. i. integre ⁊ pfecte bona ⁊ nō diminute ſm integritatē ⁊ sufficientiā sue nature vt dicit glosa quia oīa fecit deus in numero pōdere ⁊ mensura Sap. xj. aut sub specie ⁊ mō ⁊ ordine ⁊ per ꝯñs ppter aliquem finē vt inquit Aug. iiij. super Ge. ergo sequit̄ ꝙ deus creauit hoiē cū omnib' bonis proportionatis eius nature ⁊ sufficientib' ad integritatē ⁊ necessitatē eius. Sed quatuor sunt bona necessaria ad integritatē ⁊ sufficiētiam humane nature: scꝫ species mod' ⁊ ordo ⁊ finis boi sufficiens ⁊ proportionatus: vt dictū est ergo cū omnibus istis bonis fuit creat' homo: vñ bona speciei hominis sunt potētie ⁊ pprietates ⁊ vires et esse q̄b' hō operat̄. Sꝫ qꝛ homo oib' inferiorib' debebat p̄sidere. s. mineralib' ⁊ plātis et animalib' ideo fuit creatus cū oib' viribus eoꝝ: vt cum oib' cōueniret. Iō habet esse cū mineralib'. Et hꝫ oēs vires aie vegetatiue cū plātis ⁊ omnes potētias sensitiuas cū aīalib' ⁊ habet appetitiuā potētiā cū eisdē: sed vltra istas inferiores potētias habet vires ipsius anime intellectiue. s. intellectū et memoriam ⁊ voluntatem que pertinent ad partem rationalem in qua conuenit homo cum angelis. Habet ergo oēs vires sensitiuas vt cognoscat oia sensibilia: ⁊ habet intellectū vt cognoscat oīa intelligibilia ⁊ sic anima itellectiua hominis cōtinet ꝟtualr̄ oēs vires inferioꝝ: ⁊ oēs alie ptinent̄ in ea sicut trigonum in tetragono vt ait Aristo. ij. de aia. Oēs aūt iste vires dicūtur bona speciei humane: eo ꝙ imediate sequūtur formā ⁊ sunt immediata principia operādi. Sed qꝛ oia fecit deus cū suo modo et dispositiōe ad expedite operandum: ideo creauit istas vires in homine cum suis habitibus vt absqꝫ impedimēto: et mora posset facilitter operari. Unde sicut creauit oēs arbores in ista paradiso cū fructibus suis. Ita creauit: intellectū et voluntatem ⁊ appetitū sensitiuū hominis cum habitibus suis: quia aliter anima hominis nō fuisset valde et itegre bona. Et sic creauit intellectū cū oibus habitib' intellectualib': scꝫ cū habitu intellectus quo imediate adhesit primis principijs etiā cū habitu sapiētie quo imediate incepit cōtēplari primas et superiores causas altissimas: scꝫ deū et intelligētias: et cū habitib' oim scientiarū rerū naturaliū et matematicaliū quo sico speculabatur oia naturalia: quia sico iposuit noia omnibus rebus creatis ſm naturas suas: vt ptꝫ Gene. ij. Itē habuit adam habitū prudētie de oibus agibilibus et habitum artis de oibus factibilibus. Item non solū intellectus sed etiam appetitus sensitiuus et sensualitas fuit creata ⁊ habitu cum oibus habitibus virtutū moraliū: puta cū habitu tēperantie qua modificabat cōcupiscibilem circa omnia delectabilia et vtilia. Et cum habitu fortitudinis circa oia terribilia et cū ceteris habitibus modificātib' sensualitatē circa bona vtilia et circa honores ⁊c. quos quidem habitus habebat sine impedimento alicuius passionis.

A ¶ Item sicut creauit intellectū et sensualitatē cum suis habitibus: non creauit voluntatē sine pprio habitu naturali que est iustitia modificans ipsam voluntatē ad recte volendū et eligēdū ⁊ imperandū: vnde iustitia dicitur perpetua voluntas tribuens vnicuiqꝫ qđ suū est. i. est perpetuus. i. integer habitus volūtatis: quo volūtas tribuit vnicuiqꝫ qđ suū est: per quē habitū ipse adam regulabat omnes suas operationes erga deum ⁊ homines et erga seipsum: iō tribuebat deo veram latriam ipsi debitam: et hominibus mutuum obsequium. Et recte voluntas imperabat sensualitati et ceteris animātibus et plantis et mineralibus vtebatur in facultatē suam. Non enim voluntas fuit creata minus integra et perfecta cum suo pprio habitu iustitie: ꝙ intellectus cum suis habitibus scientificis et intellectiuis et ꝙ irascibilis et concupiscibilis cum suis habitibus et virtutibus moralibus: et ista dicebatur originalis iustitia in Adam. ¶ Dicebatur enim originalis inquantum ab origine creationis cum ceteris habitibus traxit ipsam: ⁊ etiam inquantū omnibus suis posteris per generationem cōmunicasset ipsam. B

¶ Unde omnes isti habitus supradicti dicebantur etiam originales et naturales. Primo inquantum ab origine fuerunt concreati ad modificandas vires naturales in suis operationibus. Secundo inquantum erant proportionati ⁊ necessarij ipsi nature ad suas naturales operationes exercendas absqꝫ impedimento aliquo: et sic pertinebant ad integritatem nature et ideo computabantur inter bona nature. Sed vltra hec

na modificãtia et habilitãtia vires naturales bominis fuit necessarium, bonũ ordinis in potẽtijs supradictis: qui quidem ordo consistit in debita cõformitate virium et partium inferiorum ad superiores. Et ideo fantasia erat subdita intellectui: et sensualitas erat subdita et obediens volũtati rationali: et vniuersaliter tota caro et corpus erat subditum spiritui: et voluntas bominis cum omnibus viribus erat subdita et obediens et tota intenta diuine voluntati. Et in boc cõsistebat tota originalis iusticia ipsius Adam et debitus ordo eius et iste ordo dicebatur naturalis in Adam. Nam sicut omnia elementa naturaliter subdunt celis: et celi parent intelligentijs mouentibus: et intelligentie parent diuine voluntati: quia mouent propter deum amatum et desideratum. xij. Methaphisice. ergo secundum ordinem nature sensualitas debet parere voluntati rationali: et voluntas debet parere deo. Et ideo species modus et ordo in omnia predicta computantur inter bona nature bominis. Sed quia species et modus et ordo tẽdunt ad aliquem finem nature proportionatum. Ideo naturalis finis et premium bominis erat habitare et viuere in bemispberio australi: qui dicitur paradisus voluptatis eo quod ibi duxisset vitam beatã cũ omnibus bonis naturalibus absque defectu aliquo bonorum naturalium sine morte: et liber ab omni infirmitate et dolore et tristicia. Que quidem bona prouenirebant tribus ex causis primo ex aspectu celi. Nam secundum Ptolomeum et Aristotelem secundo celi. Hemispberium australe est vertex et caput et superior pars mundi. Ideo ille stelle sunt fauorabiliores mittentes vberes et fauorabiles et salubres influentias. Et ideo propter fauorem celi in illa parte nulla causatur nec accidit pestilentia. nec sterilitas: nec vetustas nec calor excessiuus: nec tenebra sed aura placida et salubris et tẽperatissima in lumine et calore et vniformis put dictum fuit psal. lxxj. Et sic cõseruabat omnes plantas successiue cum fructibus earum et sic etiam cõseruasset Adam cũ eius posteris in esse salubri. Et sic prima causa erat aspectus celi. secũda vero locus ille qui est sub tali aspectu tertia causa vite perpetuande sine infirmitate et morte erat lignum vite: et sic primi parẽtes affluebant omnibus bonis naturalibus absque aliquo defectu. Et in bis consistebat tota eorum naturalis felicitas et beatitudo tam corporis quam anime. Nam per intellectũ cõtemplabantur oia creata et increata: licet nõ viderent deũ per essentiã: et per voluntatem babebant quicquid boni naturalis volebant et nibil mali volebãt et in corpore nullũ patiebãtur defectũ. Et ideo erat felix et btũs naturali btitudine: quia felicitas nil aliud est nisi trãquillitas animi oi tristicia et defectu vacantis: et bonũ sufficiẽs delectãs babentẽ. ex quibus patet quod primi parentes fuerunt creati cum oibus bonis nature in sua integritate. Que quidem bona sunt species modus et ordo et ille finis et possessio illius loci cũ suis bonis in quo Helyas et Enoch ducũt vitam felicem vsque ad scdm aduentum xpi Que quidẽ felicitas intantũ dicitur naturalis: inquantum est proportionata bumane nature. C ¶ Ex quibus patet quod omnes babitus quos modo morales appellamus: tunc poterant dici naturales quadrupliciter. Primo quod a principio erant inditi nature. Secũdo inquantũ erant nature proportionati nõ excedentes naturã. Tertio quod pertinebãt ad integritatem nature. Quarto quia oẽs posteri traxissent illos babitus ab origine et natiuitate sed post lapsum iam nõ possunt buiusmodi babitus dici naturales: sed morales: eo quod per longam morã: et frequentes actus nouiter acquiruntur. vnde tunc in Adam babitus precesserunt passiones et actus sed modo post lapsum in nobis passiões et actus precedunt babitus: que contra passiones referendas ex actibus generant. Itẽ illa babitatio paradisi erat bomini naturalis: eo quod erat sup oia aiantia nature bois proportionata et collata. Secũda cõclusio quod preter illa quatuor bona naturalia supradicta primi parẽtes fuerũt creati in gratia super naturali gratũ faciente: quod probatur ex autoritate Augustini sup Gen. dicentis quod primi parẽtes post longam vitam sine morte et dolore fuissent translati in vitam meliorem in celeste regnũ: sed talem vitam nõ potuissent consequi naturaliter per bona nature: quia sicut per babitus intellectuales naturales nõ potuissent videre diuinam essentiam ita nec per solũ babitũ naturalem originalis iusticie meruissent illud supernaturale premiũ: nec frui diuina essentia. Et ideo est dicendũ quod babuerũt grãm gratificã supnaturalem sublimantẽ eos vltra et sup bũanã facultatẽ ad merendũ illã vitam supnaturaliter beatam: quia per solam originalem iusticiam nõ poterant mereri: nisi illam presentem beatitudinem bumane nature proportionatam in qua erant, que non ponebat eos extra nec vltra bũanam facultatẽ. Et ideo dicũt quidã quod illa originalis iusticia vel erat radicata in gratia gratifica cũ fide: et spe: et charitate: vel erat iuncta cũ ipsa vt vltra presentẽ btitudinem possent mereri futuram. B ¶ Et ideo est dicendũ quod vltra babitus naturales intellectus et voluntatis babuit Adam babitus theologales. s. fidẽ: spẽ: et charitatem: de xpo futuro saluatore quẽ in spiritu prophetico preuidit incarnãdũ quãdo fuit in illo sopore que quidem virtutes nõ fuerunt sine gratia. Ex boc patet quod Adam nõ solum babuit gratiam gratificã pro illo statu sed etiam gratiam et donum propbetie: quia in illo sopore preuidit mysterium incarnationis et etiam ecclesie surgentis ex latere christi per formationem Eue ex sua costa: vt inquit Augustinus super Joban. et super Gene. Quod quidem mysterium explicauit propbetice Adam quãdo surgẽs a sopore dixit boc os ex ossib9 meis etc. C ¶ Tertia conclusio quod primi parentes per peccatum licet nõ perdiderint bona speciei que sunt vires naturales ipsius anime et corporis tñ perdiderunt modũ et ordinem et finem quia fuerunt expoliati omnibus bonis et babitibus omnium potentiarũ quibus expedite et recte et ordinate operabantur: et per consequens fuerunt expoliati illa originali iusticia cum suo premio: quod probat Augustinus byponosticon responsione prima.

Nam ilico post esum ligni prohibiti nouerunt se nudos: idest omnibus bonis gratuitis et gratificis expoliatos. Et ideo absconderunt se et fugerunt a facie domini. Gene. iij. Hoc idem ait saluator Luce. x. per parabolam illius hominis qui descendens ab hierusalem in hierico incidit in latrones: qui expoliauerunt et percusserunt eum: et semiuiuo relicto abierunt &c. vbi dicit Augustinus q̄ bene merito primus homo fuit omnibus bonis expoliatus. Nam sicut ipse fuit auersus a deo perdendo originalem iusticiam: ita deus fuit auersus ab eo auferendo bona que ipsi contulerat.

Nā pdendo originalē iusticiā pdidit oīa bona naturalia q̄ per illā iusticiā possidebat et pdendo iusticiā originalē: pdidit etiā grām per quā expectabat et potuisset cōseq̄ futurā btitudinē. Itē perdidit bonum ordinis: quia perdidit liberum imperium quod volūtas rationalis habebat supra sensualitatem: quia sicut voluntas rationalis imperabat: ita sensualitas et caro obediebat et parebat: sed post lapsum non paret sed potius imperat vt patebit. Et sicut perdidit bonum modi et ordinis: ita etiam bonum finis quia fuit expulsus ab illa paradiso deliciarum et presenti felicitate ipsi naturaliter proportionata: et sic fuit expulsus ab illo hemispherio australi i hoc hemispherium aquilonare vbi tanq̄ exules omnes posteri viuimus cum iugi miseria expoliati omnibus illis bonis. Ex supradictis tribus conclusionibus soluitur primus perplexus philosophorum scilicet vnde inest nobis appetitus vite immortalis & impassibilis et felicis quam nemo in hac vita potest habere: q2 talis appetit9 est naturalis nec est frustra postq̄ aliquis in hoc seculo potuit possidere prout primi parentes ante lapsum et io ex p̄uatione illius status manet nobis insitus talis appetitus q2 priuatio est causa appetitus. B

¶ Quarta conclusio q̄ homo per peccatum non solum fuit expoliatus omnibus bonis modi & ordinis et finis naturalis: sed etiam fuit percussus et sauciatus in omnibus potentijs et in tota persona et hoc quintuplici vulnere propter quod nō potest libere nec faciliter operari: prima pars patet per precedentem conclusionem. Secūda autem pars patet per singula ad experientiam sicut experimur in nobis. Unde primo homo fuit sauciatus in complexione vulnere infirmitatum et egritudinum et morborum: quia non est aliqua pars in homine que non sit subiecta alicui egritudini immo multis puta quia accidit obthalmia in oculis: vertigo in cerebro: pleuresis in pleura & colica passio in collo &c. prout tradidit Auicēna. in. iiij. et. v. canone: q̄ quidē mala inducunt finaliter mortem Ex quo patet q̄ mors et febris et omnes iste infirmitates: iam nō p̄nt dici mala naturalia sed penalia quia in penam peccati sunt inflicta. Item secundo fuit homo vulneratus & sauciatus vulnere improbi laboris in toto corpore: quia ille absq̄ labore poterat viuere cui terra sponte dabat omnem fructum et omnia animalia et plante et mineralia erant ipsi ad libitum subiecta: nūc autem nō potest acquirere victum et vestitū absq̄ intolerabili labore: quia vnusquisq̄ cum sudore et labore & dolore vescit pane suo ex sentētia domini Gene. iij. Et ideo omnia ista bona temporalia que de sui natura sunt bona naturaliter et ad necessitatem hominis creata et in principio liberaliter collata: nunc autem peruerso nomine dicūtur bona fortune ratione modi acquirendi et possidendi: quia tunc naturaliter erant omnia communia: sed nūc cum labore et fraude vt plurimum acquirūtur et ab indignis possidētur: et ideo mutato nomine dicuntur bona fortune. Item tertio fuit homo vulneratus in sensualitate vulnere praue concupiscentie. Nam sensualitas que erat subordinata rationi et habituata temperantia et fortitudine et cōtinentia et parsimonia &c. expoliata huiusmodi virtutibus moralibus et sibi naturaliter inditis fuit percussa et sauciata vulnere inordinate concupiscentie: que est fomes et causa omnium malorum: in qua sensualitate sic expoliata et sauciata successerunt omnes animi passiones: que dicūtur egritudines animi puta gaudium: et tristicia: ira et odium et inuidia &c. que nō p̄nt refrenari nisi per morales v̄tutes nouiter acq̄sitas. Et sic habitus virtuosi qui ante erāt bona naturalia: & indita iā nō p̄nt dici bona naturalia sed moralia. q2 cū longa mora et labore sunt nouiter acq̄siti ex frequētatis actibus nec morbus cōcupiscētie: nec passiones p̄nt dici mala naturalia: sed penalia. i. in penam peccati inflicta. Nam habitus naturales precesserūt passiones et cōcupiscentiā in sensualitate: et passiones et concupiscētia modo precedunt virtutes morales et sic neutra dicūtur iam naturalia. Ex quo p3 q̄ sensualitas fuit vulnerata morbo cōcupiscentie per quā inclinat ad oē malū: et est segnis ad omne bonū: et rebellis semp & repugnās rōni & insurgēs et colluctās aduersus spiritū. Itē quarto tota pars rationis fuit sauciata multiplici vulnere. Nā intellectus qui p habitus intellectuales cōcreatos poterat contēplari nō solū naturalia: sed etiā supnaturalia p habitū intellect9 et sapiē & habitū sciētie cōcreate et hoc absq̄ fantasmatib9 q2 poterat ad sibitū itelligere per fantasmata vel sine fantasmatibus nūc aut ē omnibus illis habitibus expoliatus non potest intelligere sine fantasia: quia necesse est intelligētem fantasmata speculari vt p3 iij. de anima. Et sic necesse est vt intellectus conuertatur ad fantasiā si vult intelligere: et ita pariter volūtas quia fuit expoliata originali iusticia qua oīa recte volebat et diuine voluntati erat cōformis fuit cōuersa in suis opationib9 ad sensualitatem corruptā a ppetitū sensitiuū corruptum et deprauatum. Et ista pena rōnabiliter fuit hoi inflicta. Ut inquit Augustinus. Nam postq̄ voluit auerti a deo ab eius voluntate et cōuersus ad mulierem vt sibi complaceret: ideo intellectus expoliatus bonis naturalibus fuit cōuersus ad fantasiam de necessitate in sua operatione et volūtas ad sensualitatē: et superiora ad inferiora scz spūs ad carnē &c. vn̄ eueniunt homini oīa mala nam intellectus frequenter decipit per fantasiam in suo iudicio & volūtas deprauat p sensualitatē in fa

opatiõe. Et ideo q2 intellectus nõ potest habere sciẽtiã de reb⁹ nisi p fantasiã inde est ꝙ frequenter decipitur circa creationẽ rerũ ⁊ ideo phi pmi volentes ex ꝓprijs virib⁹ inquirere naturas ⁊ causas rerũ decepti inciderũt in varios errores: vt pz pmo ⁊.ij. metaphisice ⁊ pzio phisicoꝝ: ⁊ primo de gñatione ⁊ pzio de aĩa. Itẽ nõ solũ fuerũt decepti in intellectu speculatiuo circa naturas reꝝ sed et in intellectu practico. circa cognitionem boni honesti ⁊ vtilis et delectabilis: ex cui⁹ errore accidit praua electio in volũtate. Ex quib⁹ oĩb⁹ patet infirmitas nostri intellectus ⁊ oĩm aliarũ potẽtiaꝝ et pz etiã ꝑuersus ordo inter eas q2 intellect⁹ decipitur a fantasia: ⁊ volũtas ab intellectu practico decepto ⁊ allicitur a sensualitate corrupta vñ modũ huius peruersi ordinis ⁊ deceptiõis ponit Aristo.iij. de aĩa ⁊.iij.⁊.vij. ethicoꝝ. A ¶ Vñ est aduertendũ ꝙ in hoĩe sunt considerande due partes pncipales. s. ps rõnalis ⁊ sensualitas: ꝑut comprehẽdit sensus exteriores ⁊ interiores. s. fantasiã et appetitum sensitiuum vñ fantasia sequitur sensum: et appetitus sequitur fantasiã. Fantasia aũt iudicat de sensatis cõuenientibus vel discõuentẽtibus: siue delectabilibus et tristabilibus. Et sic omne delectabile aut vtile dicit bonũ: ⁊ omne tristabile aut inutile dicit malũ ⁊ sic appetitus q̄ diuiditur in irascibilẽ ⁊ cõcupiscibilẽ sequit oẽ delectabile aut vtile tanꝙ bonum et fugit omne tristabile tanꝙ malũ ⁊ sic sequitur honores et dignitates et omnia ardua sibi apparentia bona ⁊ cõcupiscibilis optat et sequitur voluptates carnis et pecunias ⁊ cetera sibi cõcupiscibilia tãꝙ bona Et vtraqꝫ scilicet irascibilis et concupiscibilis fugit oĩa tristabilia tanꝙ mala. B ¶ Itẽ in parte rationali sunt due potentie distincte scilicet intellectus et voluntas vnde sicut appetitus sequitur fantasiam et sensum ita volũtas in primo actu sequitur intellectũ. Sed iste intellectus habet duas portiones scilicet superiorem qui dicitur intellectus speculatiuus: et inferiorem qui dicitur intellectus practicus vñ sicut intellectus speculatiu⁹ speculatur speculabilia: ita intellectus practicus cognoscit ⁊ ratiocinat̃ de agibilibus: sꝫ iste intellectus practicus adhuc habet duplicẽ portionẽ s. vnã superiorem per quã cognoscit et iudicat de agibilibus in vniuersali ꝑut ipsi offerunt̃ per legem diuinã vel humanã. Et habet aliã portionẽ iferiorẽ per quã iudicat de particularib⁹ ꝑut ipsi offerunt̃ per fantasiam et tũc intellectus practic⁹ iungit̃ fantasie ⁊ fit vnũ cũ ea in itelligendo ⁊ sic iudicat de bonis delectabilibus et vtilibus secũdum apparentiam et iudicium fantasie ⁊ sic ꝑuertit̃ in suo iudicio. Nã sicut añ p superiorẽ portionẽ iudicabat legẽ dei esse bonam ⁊ per ꝯñs obseruãdam et omne malũ esse vitandum ⁊ omne adulterium aut furtum et homicidium esse malum ⁊ p ꝯñs vitãdum et sic tunc non decipiebatur in suo iudicio. Et tunc voluntas sequens tale iudicium intellectus in prima sua operatione volebat legẽ dei obseruare ⁊ oẽ homicidiũ ⁊ furtũ ⁊ adulteriũ tanꝙ malũ vitare ⁊ sic volũtas dicebat̃ recta ⁊ bona. Sꝫ postea cũ fantasia offert intellectui practico aliqḋ bonũ delectabile aut vtile pticulare per appetitũ sensitiuũ ⁊ optatũ: ⁊ itellect⁹ iũctus fantasie ⁊ deceptus iudicat illud esse bonũ ⁊ sequẽdũ tunc volũtas in scḋo actu sequens intellectũ decẽptũ ⁊ conuersa ad appetitũ prauũ fit simul vnum cũ eo. Et sic deprauata voluntas sequit̃ desideriũ sensualitatis appetendo illud bonũ apparẽs scꝫ vtile aut delectabile: lꝫ sit nociuũ ⁊ malũ et cõtra legem diuinã ⁊ humanam et cõtra bonos mores: et sic causatur peccatũ in voluntate in tali electione et executione. Et sic pz qualiter vterqꝫ decipit̃ tam intellectus: ꝙ voluntas per cõuersionem ad sensualitatem. Et ideo dicit Aristo.iij. ethicoꝝ ꝙ omnis malus est ignorans. i. deceptus: q2 licet cognoscat in vniuersali: tamen decipit̃ in particulari per cõuersionem ad fantasiam ⁊ sensualitatẽ: vt pz de incontinente.vij. ethicoꝝ cuius deceptio causat̃ ex falso discursu argumẽtatiõis: q2 arguit in quatuor terminis: ideo potius videtur habere opinionem ꝙ scientiam de particularibus. Nam primo in maiori ꝓpositione dicit omne adulteriũ tanꝙ malum esse vitandum: eo ꝙ est contra legẽ: sed quãdo offertur ipsi ista mulier sicut in minori propositione deberet dicere: hoc est adulteriũ ergo vitandum tamen alterando terminũ dicit hoc esse bonum delectabile: et sic cõcludit ergo sequẽdum: ⁊ sic peccat in forma arguẽdo in quatuor terminis. Et per consequens causatur peccatum et ignorantia in intellectu practico ⁊ error et prauitas in voluntate sequendo intellectum et sensualitatẽ: et ex consequenti causatur culpa in anima Et ideo dicit Aristo.iij. de anima ꝙ voluntas que ponitur quasi medium inter intellectum et appetitum sensitiuum: si sequitur intellectum prout iudicauit in vniuersali: tunc ipsa dicitur recta et iusta: quia intellectus et sic dicitur rectus. Sed si voluntas sequitur sensualitatem siue appetitum inferiorẽ ⁊ intellectũ practicum et deceptũ et deprauatum per fantasiam tunc volũtas rationalis dicitur praua et iniqua: ⁊ facta bestialis simul cum sensualitate: q2 tunc voluntas iam nõ est recta nec rõnalis: sed praua ⁊ bestialis et monstruosa effecta per cõsortium sensualitatis: q2 agit cõtra naturam. Naꝫ sicut rota primi mobilis naturaliter trahit oẽs orbes inferiores motu recto ab oriente in occidentem: ita intellectus et tota pars rationalis naturaliter deberet ad se ⁊ secũ trahere fantasiam et totam sensualitatem ⁊ non econuerso. Et ideo quando sensualitas trahit ad se volũtatẽ ⁊ partẽ rationalem: tũc talis motus et actus est ꝑuersus ⁊ mõstruosus ⁊ nõ naturalis ⁊ ideo sicut per motũ primi mobilis rectum nunꝙ causat̃ malum nec peccatum nec monstruꝫ in natura nec aliquis defectus sed solum causatur eclipsis aut causantur sterilitates: aut pestilẽtie aut tempestates per orbes inferiores qui mouentur in circulo obliquo cõtra motũ primi mobilis ita pariter p primã operationẽ partis rõnalis nunꝙ causatur deceptio in intellectu practico nec peccatũ in voluntate sed qñ sensualitas trahit ad se partẽ rõnalẽ ad suũ libitũ: tunc causatur peccatum et monstruꝫ in aĩa quia tũc intellectus fit quasi fantasia

et voluntas sit sensualitas quia nec intellectus ꝑ se nec sensualitas per se est sufficiens principium ad mouendum siue ad prosequendum: sed ex his fit vnum principium sufficiens ad ꝓsequendū bonum vtile vel delectabile. Ex quibus ptz ꝙ totus iste discursus per aristotelē explicatus est contra naturam nō solum anime ipsius sed etiam cōtra ordinē ipsius vniuersi in quo semꝑ inferiora obediunt superioribus. Et hunc eundem ꝑuersum ordinem nostrarum potentiarum memorat apl's ad Ro. vij. vt infra patebit. Et sic aristoteles ⁊ oēs philosophi bene concedunt talem motum ⁊ modū esse peruersum et prauum et mōstruosum et cōtra naturā et ordinem vniuersi. Tamē nunq̄ poterunt ꝑuenire ad cognitionem cause vnde tale monstrum ꝓueniat in homine. C ¶ Et hoc accidebat eis q: nō nouerant sacrā scripturam in qua nobis est reuelatum qualiter hec monstruositas et peruersitas fuit inflicta toti generi humano in pena peccati primorum parentum. Et ꝙ omnes potētie fuerunt expoliate omnibus bonis habitibus concreatis. Et fuerunt vulnerate vulnere quintuplici s. vulnere multiplicis egritudinis in cōplexiōe et vulnere laboris et doloris in toto corpore pro victu ⁊ vestitu acquirēdo et vulnere et morbo concupiscentie in carne ⁊ vulnere praue cōuersionis et electionis in parte rōnali. Ex quo infligitur vulnus culpe peccati in anima. Sed vtrū vulnus cōcupiscētie dicat aliquam formā positiuam supadditam sensualitati an dicat solam priuationē modi et ordinis lōgū esset hic disputare. Forsan dicetur in expositione euangelice veritatis sup aliō Luce. x. de illo homine qui descendens ab hierusalem in hierico: quem latrones non solum expoliauerunt: sed etiam percusserunt et sauciarunt et plagis impositis et semiuiuo relicto abierunt ⁊c. Sed sufficit ad presens scire ꝙ sicut sensualitas siue appetitus sensitiuus fuit sauciatus vulnere praue concupiscentie et inclinationis ad voluptuosa et delectabilia et vtilia que sunt falsa bona. Ita voluntas rationalis fuit vulnerata quodam vulnere ceci et inordinati amoris ⁊ cōplacentie vt ceteris omissis velit sensualitati complacere. Et ideo dicit Augustinus libro de perfectione iustitie hominis: ꝙ ex tali vulnere manet nostrum liberum arbitrium claudicatum et sic oportet ꝙ sanetur per gratiam ad hoc ꝙ recte velit et operetur. Ex predictis patet solutio secūdi ⁊ tertij ꝓplexus quos philosophi nunq̄ potuerūt persoluere. A ¶ Quinta conclusio ꝙ omnia mala tam culpe q̄ pene. s. omnia quinq̄ vulnera supradicta traxerunt omnes posteri a pmis parētibus ꝑ carnē corruptā. Hāc ꝯclusionē ꝓbat Augustinus cōtra manicheos ⁊ sup Jo. omel. ij. isto modo. Nā oēs posteri vel trahūt ista mala cum carne vel cum aīa nō cū aīa q: aīa nō ē ex traduce ab Adā ꝑ gnationē: sz a solo deo per creationē et sic nō pōt creari nisi bona q: deus autor mali non est sed solius boni ergo sequitur ꝙ trahimus hmōi mala ꝑ solā carnē q̄ est ex traduce et a primis parentibus. Hoc cōfirmatur Nā primi parētes talem carnē cōtearūt posteris suis qualē ipsi habebant tpe generationis: sed tempore generatiōis post lapsum iam habuerunt carnē et sensualitatē corruptam et sauciatam per vitiū concupiscētie: que est fomes oīs mali: ergo talem carnē sic corruptā ⁊ vitiatā cum suo onere transtulerunt successiue in omnes posteros. Ex quibus patet ꝙ primi parentes omnia mala tam culpe q̄ pene transmiserūt in oēs posteros ꝑ carnē sic corruptā et vitiatam ⁊ libidinosam. B ¶ Ex quibus sequitur ſm Augu. ꝙ tria mala siue tria genera malorū latent seminaliter et potentialiter in carne a parētibus tradita anteq̄ animet. ¶ Que quidem mala exeunt a potētia in actū post animationē successiue. Nā ibi primo in cōplexione corporali latent omnia genera infirmitatum et egritudinū corporalium. Secundo in ipsa sensualitate latet morbus concupiscētie et latent omnes passiones animi: que quidem concupiscentia est fomes omniū malorū culpe tam originalis q̄ actualis. Omnia enim ista mala exeunt ex carne a potentia in actum per animationē successiue: nam illico anima per solum consortium talis carnis sic corrupte trahit peccatum et culpā originalē: ⁊ trahit debitum originalis iustitie perdite in adā: eo ꝙ anima fit vna persona cum tali carne traducta ex primis parētibus. Item scdo per tale cōsortium illico exeunt in actum mala pene in ipso corpore: scilicet dolor et tristitia: et successiue succedūt egritudines et infirmitates varie. Tertio quando homo peruenit ad maiorē etatem et vsum rationis: exeūt oīa mala actualis culpe ab ipa sensualitate in animam. Nam sicut caro corrupta per solum cōsortium causat culpam originalem in anima: ita concupiscētia que est fomes omnis peccati latēs in carne et sensualitate causat culpā actualē tam venialem q̄ mortalē in voluntate per consensum. Et sic patet qualiter omnia ista mala latebant seminaliter in carne ante animationē. Et qualiter exeunt in actum post animationē. Et patet etiam qualiter anima omnia mala culpe trahit a carne et sensualitate corrupta et sauciata. Ex quibus etiam sequitur ꝙ omnia mala tam culpe q̄ pene traximus a primis parentibus: eo ꝙ ab eis traximus solam carnem sic corruptam et sauciatam in qua latent seminaliter omnia mala culpe et pene. A ¶ Ex supradictis sequūtur sex doctrine ſm mētem aug. Quarū prima est ꝙ malum culpe non est in carne formaliter sed solum materialiter ⁊ seminaliter: sed contrahitur formaliter in anima: aut per solum consortium: sicut est peccatum originale aut per consensum deliberatū: et sic est peccatum mortale: aut per cōsensum indeliberatum: et sic est pctm̄ veniale. Et ponitur exēplum de arsenico et silice: nā in arsenico nō est mors formaliter sed seminaliter: sed transit formaliter in hoīem si gustatur ab eo. Item ignis non est formaliter in silice: sz transit formaliter in stupam per ictum ⁊ cōfirmationem ferri: ita pariter peccatum latens materialiter et seminaliter in carne et cōcupiscētia sensualitatis transit actualiter et formaliter in animā ꝑ consortium aut ꝯsensum prout dictū est. B ¶ Secunda doctrina: ꝙ licet in eodē instāti tēporis aīa creatur ⁊ infundatur in corpore ⁊ inficiatur [illegible]

per culpã originalem eo q in creãdo infundit:et infundendo inficitur tamẽ in tali ordine sunt con siderande successiue quatuor instantia nature. Nam in primo instanti anima cõsideratur prout a deo creatur. In secũdo put creatur bona naturaliter cum suis viribus et potentijs s.cũ intellectu et memoria et voluntate per qd̃ dr facta ad similitudinẽ et imaginẽ dei. Et sic dr naturaliter bona. In tertio autem instanti consideratur prout infunditur corpori corrupto. In quarto autẽ put inficitur ab eo et est infecta et mala malo culpe. Ex quo patet q prius intelligitur bona per naturam q̃ mala per culpam quia in vno instanti temporis pñt intelligi mlta instãtia nature. C ¶ Tertia doctrina q duplex imago reperitur in quolibet homine. Prima est imago trinitatis in anima per creationem a deo impressa per quã dr bona naturaliter. Secũda dicitur imago ipsius adaz primo impressa in carne seminaliter et exinde translata in animam formaliter per quam imaginem natura hominum dicitur corrupta et mala per culpaz et penam. vnde dicit Augustinus contra faustum et .xij. super Gene. q hanc imaginem reliquerunt primi parentes in nobis impressam ex vestigio et similitudine sui peccati. Nam sicut ad illud peccatuz pcurrerũt tres psone. s. serpens offerẽs pomũ prohibitum et eua acceptans ipsum et offerens viro et Adam comedens ipsum vt complaceret vxori: ita pro maiori parte ad omne peccatum occurrunt tres partes hominis scilicet sensus offerens rem delectabilem vel vtilem et appetitus sensitiuus et sensualitas appetens et alliciens voluntatem vt psentiat; et ipsa voluntas condelectans et sequens sensualitatem. Nam sicut serpẽs ostẽdit fructũ persuadẽdo mulieri et mulier persuasit viro vt comederet: ita sensus offert rem prohibitam ipsi sensualitati: et sensualitas offert et persuadet voluntati et sic consummatur peccatuz per consensum voluntatis. A ¶ Et sic patet qualiter primi parentes reliquerunt nobis impressam imaginem et vestigium sui peccati et sic etiam patet qualiter in quolibet homine reperitur duplex imago. s. imago trinitatis per quam dicitur bonus naturaliter et imago primorum parentum per quam dicitur malus penaliter et culpabiliter. Sed in xp̃iano vltra duas imagines supradictas reperitur alia imago per quã cõfiguratur xp̃o per baptismum et ecclesiastica sacramenta que quidem imago xp̃i licet ad presens nõ tollat imaginem ipsius adam de carne: tñ tollit ipsam ab anima nostra. vñ ait apostolus .j. ad Cor. xv. q postq̃ oẽs vsq ad xp̃m portauimus imaginẽ ipsius Adam terrestris portem⁹ ergo imaginẽ ipsius Adam celestis: qui est xp̃s et sic patet qualr reperitur triplex imago in xp̃iano. s. imago trinitatis in aĩa quã accepit per creationẽ per quã dicitur bonus naturaliter. Secũda est imago ipsius Adã terreni in carne per quã natura nostra dicitũ corrupta et sauciata fomite et morbo concupiscentie vñ eueniunt omnia mala culpe quam imaginem accepimus p libidinosam generationẽ. Tertia est imago xp̃i in anima quã accepim⁹ per gratiam baptismi et regenerationẽ. B ¶ Ex supradictis etiam sequitur quarta doctrina. s. q qñ Augu. dicit q nr̃a natura fuit corrupta in adã &c. ibi non sumitur natura p natura specifica: sed p carne siue p generatione. vnde est aduertendũ q natura humana tripliciter sumitur in sacra scriptura. Primo enĩ modo sumitur pro ipsa essentia et natura specifica resultante ex corpore organico et aĩa rõnali significata per diffinitionẽ et isto modo dr bona naturalr: et sic hũanitas et species et humana natura reperiunẽ in xp̃o. Scd̃o modo hũana natura sumitur pro tota generatione et collectione oĩm descendentium ab adam per naturalem gñationem. Sicut dr natura: idest generatio scipionum: et claudiorũ: aut tarquiniorũ: aut filiorũ israel: et isto mõ dicitur Ad Romanos. v. q omnes in adam peccauerũt: idest tota hũana natura fuit obligata in adaz: qz oẽs suos posteros ad penam sui peccati obligauit in sua natura. Et sic ẽt dicitur q tota hũana natura fuit corrupta in adã Tertio modo sumitur humana natura pro carne quam vnusquisq traducit ex Adam per naturalẽ generationem et sic dicit Aug. q vnusquisq hz naturam: idest carnem et sensualitatem corruptaz ex adam: qz nisi habemus ab adam nisi carnem corruptam per imaginem eius: qz animaz habemus a solo deo per creationem. vnde caro dicitur natura in nobis: eo q est nata et traducta ex adam: anima autem non dicitur nata: nec genita: sed ex nihilo creata et sic tota linea successiua ab adam vsq ad vnũquẽq per generationem dicitur eius natura: et ista dicitur natura corrupta. Et isto mõ solus christus dicitur liber in natura a tali corruptione: eo q non descendit ab adam per naturalẽ generationem. Et sic virgo maria non dicitur libera in natura: sed liberata in persona per preuiã sanctificationem. Et sic pctm̃ et corruptio nature non potuit transire ad personam virginis: prout dictũ est in expositiõe psal. xlv. et sup magnificat. B ¶ Ex supradictis sequitur etiã quinta doctrina. s. q non est mirũ si Aristo. et ceteri phĩ non potuerũt ex puris naturalibus puenire ad cognitionem istius monstruosi et peruersi ordinis et morbi reperti in nostra sensualitate et natura qd̃ nõ accidebat: nisi qz non nouerunt sacrã scripturaz per quã nobis reuelatur qualiter ista corruptio prouenit ex peccato primorum parentum. Sed beatus Aug. nectare sacre scripture imbutus et diuino lumine illustratus hyponosticon responsione secunda et q̃rta reddit huiusmodi cãm dicens. Qd̃ primi parentes sibilo venenosi serpentis sunt infecti: et callidis eius blandimentis sunt decepti. Et ideo hãc inquietã et mortiferã pestem eorũ corpora conceperunt et per legitimum vsum postea q̃ a paradiso sunt piecti in posteros trãsmiserũt tãq̃ pcti sui testimonium hereditario iure dimittentes nobis. Ut ex hoc preuaricatorũ filios nos cognoscentes nõ gloriemur de natura nostra peccatrice in conspectu iusti iudicij dei: sed eius misericordie que nostris meritis nõ datur: semper colla nostra flectamus &c. In quibus verbis explicat Augustinus. vnde proueniant humane nature iste

morbus ꝛ corruptio ꝛ istud monstrum in natura. Nam postꝙ̄ adam voluit sequi suasum bestie et vxoris magis ꝙ̄ diuinum preceptum: ideo conuersus ad sensualitatem comparatus est iumentis in suis operationibus ꝛ similis factus est illis. C ¶ Ex supradictis doctrinis sequitur sexta doctrina catholica: ꝙ infirmitates corporales ꝛ mors ꝛ oīa mala tam culpe ꝙ̄ pene non dicūtur nec sunt in nobis mala naturalia sed penalia: qꝛ non insunt nobis ex natura specifica: qꝛ homo valde bonus fuit creatus cum supradictis quatuor bonis nature liber ab omni miseria: sed omnia ista mala in penam peccati primorum parentū sunt nobis relicta ꝛ inflicta ꝓut cōtra pelagianos fuit determinatū in concilio aphricano cui interfuit Augustinus vt patet de consecra. di. iiij. Placuit. Et in concilio Romano cui prefuit innocentius papa. Et in cōsilio lugdunensi cui interfuit Prosper defensor doctrine Augustini contra pelagianos. Ex hoc ptꝫ vnde eueniāt humane nature oīa mala tam culpe ꝙ̄ pene. A ¶ Item ex supradictis sequitur etiam septima doctrina scꝫ ꝙ anima nostra in principio ex consortio corporis ꝛ carnis corrupte traducte ex Adā non solum contrahit priuationem modi ꝛ ordinis puta priuationem omnium habituum partis sensitiue et partis rationalis: sed etiam traxit debitum illorum habituum in quo consistit peccatum originale: per quod ilico anima obligatur ad penam dāni eternam. Unde anima per tale consortium nō solum priuatur habitibus moralibus in irascibili ꝛ concupiscibili: et habitu intellectus et habitu originalis iusticie ipsius voluntatis: ꝛ priuatur gratia gratifica et habitu fidei et spei et charitatis quos adam perdidit per peccatum. Sed anima contrahit debitum omnium supradictorum habituum annexum cum tali priuatione qꝛ obligatur ad habendum omnes habitus supradictos ad operandum per eos: ꝛ seruiendum creatori reddendo cultū latrie qui est fructus illorum. Et talis priuatio cum tali debito annexo dꝛ pctm̄ originale: qḋ ɔ̄hit oīs aīa a ṗncipio ꝑ soluꝫ consortiū corporis vt dictū est. Ex quibus sequitꝛ ꝙ oīa quinqꝫ vulnera quibus primi parentes fuerunt sauciati per suum peccatū traximus nos ab eis per generationem carnalē scꝫ ignorantiam ꝛ peruersum iudicium ꝛ electionem in mente: ꝛ concupiscentiam prauam in sensualitate: ꝛ infirmitatem in conplexiōe: ꝛ labores in toto homine. s. mentis ꝛ corporis ꝛ culpam in anima. B ¶ Sexta cōclusio: ꝙ lꝫ voluntas hominis trahaꝛ a sensualitate ad peccandū: tamē voluntas non trahitur nec cōcurrit coacta nec necessitata sed persuasione allecta ꝛ spontanea quodā amore nō soluꝫ naturali inquātū ambo radicanꝛ in aīa: sed etiaꝫ amore inordinato ꝓut dictū est quod probatur. Nam sensualitas non violenter cogit nec necessitat voluntatē in tali actu sed ꝑsuadet ꝛ allicit ad sequēdū falsum bonū: cui voluntas nō coacta aliqua necessitate sꝫ allecta ex amore spōte cōsentit et sic trahit sua quēqꝫ voluntas vt inquit vergilius. Et vnusquisqꝫ tētatur a concupiscētia sua attractus ꝛ illectus. Et sic cō cupiscētia parit peccatū: vt ptꝫ Jacobi pmo. Et sic ptꝫ qualiter liberum arbitriū nō tollitur nec cogitur sed allicitꝛ. Et sic volūtas semꝑ manet libera in sua ṗma actiōe ad volendū vel nō volēdū: sed nō manet libera ad recte volēdū eo ꝙ perdidit originalē iusticiā ꝑ quā recte volebat ꝛ lꝫ sit quādoqꝫ libera ad recte volēdum in affectu cognoscendo adulterium vel aliud vitium esse peccatum ꝛ per consequēs vitandū secundū legem dei ꝛ voluntas velit vitare peccatuꝫ ꝛ facere bonum. Tamē hoc nō potest facere in executione affectiue. Cuius ratio est: nam ad hoc ꝙ affectus voluntatis veniat in effectum oportet ꝙ maneat corpus tanꝙ̄ organum: sed volūtas per se non potest mouere corpus propter contrariam dispositionem ꝛ corruptionem. Eo ꝙ perdidit imperium super ipsum prout dictum est ergo sequitꝛ ꝙ licet voluntas sit libera in suo proprio actu primo: ꝛ in affectu tamen in effectu: qꝛ non potest mouere organum corruptum et indispositum et ineptum corporis ꝛ sensualitatis. Et ponit Augustinus exemplum in libro de perfectione hominis: de homine claudo: vnde accidit ꝙ quis rectus a natura efficitur claudus ex aliquo casu sed cum est claudus licet velit ambulare: recte tamen non potest propter organum ineptum nisi perfecte sanetur: ita pariter liberum arbitrium claudicatum per supradicta de per se non potest recte velle: nisi per gratiam sanetur. Et licet velit recte vitare malum et agere aliquod bonum tamen nō potest exequi in affectu nisi per gratiam adiuuetur vt patebit. Ex quibus patet ꝙ in tali ordine ꝛ discursu peccandi non tollitur liberum arbitrium voluntatis: quia ipsa voluntas non cogitur sed allicitur nec coacta consentit sed allecta sponte consentit sensualitati ꝛ sequitur eius appetitum qꝛ peccatum intantum est peccatum inquantum voluntarium secundum Augustinum: quia voluntas potest impelli: sed non compelli. Item anselmus libro de libero arbitrio. Voluntas potest impugnari: sed non expugnari: quia non aliena sed sua vincitur potestate. Item Bern. de libero arbitrio dicit ꝙ voluntas ex ingenua nobilitate non cogitur necessitate. Et ideo ipsi ad peccatum imputatur quia sponte finaliter consentit sensualitati. C ¶ Septima conclusio ꝙ licet sensualitas non valeat cogere voluntatem ad peccandum: sed allicere et suadere: tamen ad vitandum peccatum et agendum bonū oportet ꝙ voluntas cogat ꝛ subijciat ꝛ in seruitutē redigat sensualitatē ꝛ carnē: prima pars patet per precedētem cōclusionē. Scḋa probatur: nā sensualitas sic deprauata ꝛ morbida et vitiata semꝑ inclinatur ad malū ꝛ ad id qḋ lex prohibet ꝛ ratio dictat ꝛ contra id qḋ lex iubet: ergo oportet ꝙ violenter ꝛ coacte ducaꝛ ꝛ flectatur ad aliā partē. s. ad vitandū peccatum ꝛ faciendū bonum ꝛ implendum diuinum preceptū vnde sicut lignū tortuosum nō potest flecti ad parteꝫ oppositam nisi cum magna violentia ꝛ fortiori virtute ita pariꝛ sensualitas vitiata ꝛ inepta nō pōt flecti ad bonū nisi violēter ꝑ volūtatē que est primū mouens in hoīe. hoc autē probatur primo ad

Corin.ix. vbi ait apostolus. Ego aūt castigo corpus meum ꝛ in seruitutem redigo ꝛc. Itē Grego. super illud Job.xij. Qui nō odit animā suā nō potest meus eē discipulus ꝛc. Ait ꝙ tūc animā nr̄am odimus: cum eius carnalib⁹ desiderijs nō acquiescimus: cum eius appetitū frangim⁹: cū eius voluptatibus reluctamur ꝛc. Itē sup illud Luc.ix. Qui vult post me venire abneget semetipsum ꝛ tollat crucem suam ꝛc. Ait ꝙ forsan laboriosuz nō est relinquere sua: sed valde laboriosum est relinquere seipsum. minus quippe laboriosum est abnegare qđ habet: sed valde multū est abnegare qđ est: vñ si luxuriosus quisq̄ ad continentiā venerit: ꝛ vitaz mutauerit: abnegat qđ fuit. vnde licz idem sit per naturā tamē nō per maliciā ꝛc. Ex quibus patz ꝙ opposito modo se habēt sensualitas ꝛ volūtas in bene et male agēdo: nam in peccādo volūtas non coacta: sed allecta cōplacet carni: sꝫ in vitādo peccatū et bene agēdo ipsa volūtas cōpellit et cogit sensualitatē et carnē. Et sic volūtas sp est libera.

D ¶ Octaua cōclusio ꝙ nemo ex ꝓprijs viribus pōt vitare peccatū nec implere diuina precepta: nisi gratia dei ꝛ auxilio superiori adiuuet̄. Istam conclusionē probat Augustinus ex fundamēto superiori ꝛ precedētis cōclusiōis. Nam si hō nō potest vitare peccatū nec agere bonum: nisi volūtas subijciat et cogat sensualitatē vitiatā: et frangat et odiat eius peruersum ꝛ contrariū appetitū ꝛ inclinationē. Sed hoc volūtas licet velit: tamē hoc nō potest ex proprijs viribus efficere: eo ꝙ perdidit imperiū et facultatē supra corpus ꝛ sensualitatem perdendo originalem iustitiā: vt dictum est in tertia et quarta cōclusione: ergo sequitur ꝙ homo nō potest peccatū vitare: nec bonū agere: nisi auxilio superiori adiuuet̄. Itē nemo potest vitare peccatum nec bonuz agere: nisi moueat corpus tanq̄ instrumentū: sed tale instrumentū est ineptū ꝛ corruptū per ꝯtrariā indispositionē: ergo nō poterit carnē voluntas per se mouere nisi superiori auxilio adiuta. Item sicut vnus homo non potest mouere saxum nimis ponderosum: nisi adiuuetur ab alio fortiori: ita voluntas non pōt mouere nec superare carnē vitiatā et pōderosam pōdere cōtrarie dispositiōis: nisi roboret̄ auxilio superiori. Itē homo nō pōt vitare peccatum nisi volūtas odiat carnē ꝛ frāgat eius appetitū vt supradictuz est: sꝫ voluntas diligit sensualitatē et carnez amore naturali et etiā inordinato: vt dictū est in quarta cōclusione: ergo per talē amorē naturalē volūtas nō pōt odire sensualitatē nec ipsi displicere: nisi per amorē supnaturalē. Ergo oportet ꝙ volūtas magis diligat deum qui prohibet peccatū ꝛ iubet nō peccare ꝙ̄ sensualitatē que semper suadet peccare. Et sic patet qualiter volūtas ex se nō pōt odire sensualitatē quā naturaliter et inordinate diligit et amat: nisi feratur ꝛ quasi vincatur amore superiori. Et sic ptꝫ qualiter homo ex proprijs viribus nō poterit peccata vitare: nec aliquādo bonū agere: nisi adiuuet̄ superiori auxilio vt magis infra videbitur. Et hoc de secūdo articulo.

A ¶ Quantū ad tertiū articulū ponit̄ prima ꝯclusio. s. ꝙ solus xp̄s quē colit xp̄iana religio potuit reparare humanā naturā per gratiā ꝛ gloriā: quā Adam dissipauit per culpā et penā. Scđa pars huius cōclusionis est ꝓbata in scđo articulo. Prima autez pars probat̄ per omnes euāgelistas ꝛ maxime ꝑ beatū Johānem per totū discursum eius euāgel. vnde arguit sic. Ille solus potuit humanā naturā reparare per gratiā ꝛ gloriā qui ipsam creauit bonam per naturam: sed xp̄s est illud verbū eternum filius dei patris per qđ verbū facta sūt oīa bona per naturā: ergo ipse xp̄s filius dei potuit imo de facto reparauit humanā naturā per gratiā et gloriam maior est nota: qꝛ cuius est naturam condere bonā eiusdē est eam lapsam reparare. Ergo sicut solius dei est naturā cōdere: ita solius dei est ipaz lapsam reparare per gratiā ꝛ gloriā qui solus est creator et dator gratie et glorie. psal.lxxxiij. Gratiam et gloriā dabit dn̄s. Sed qđ iesus xp̄s sit de⁹ et fili⁹ dei ꝛ illud verbū per qđ facta sunt oīa. Probat beatus iohānes effectiue ꝛ expimētaliter per opera supra totā naturā que xp̄s fecit in suo aduētu: que non poterat facere nisi solus deus ꝛ filius dei.

B ¶ Ad cuius intellectū est aduertēdū ꝙ ista decē nomina scꝫ verbū dei: filius veritas dei eterna: sapientia dei: lux eterna siue lumen: ars patris eterna vita: ꝛ lex eterna: ꝛ xp̄us reparator humane nature ꝛ iesus vnā ꝛ eandē ꝑsonā diuinā significāt realiter: sed differūt quo ad modos significandi ꝛ scđm effectus. Unde iesus xp̄s dicit̄ verbū patris inquantū ab eterno est dictum a patre ꝛ est conceptus diffinitiuus quo pater diffinit ꝛ cōprehēdit seipsum prout dictum fuit super psalmo.viij. Et dicitur etiam verbū patris: per quod pater ex tempore dixit et creauit omnia creata ad extra. Item christus dicitur filius eternus dei patris inquantum ab eterno est productus a patre per modum nature. Item dicitur veritas dei patris inquantū est imago patris equalis et ipsi per omnia similis. Item dicit̄ sapientia patris inquantū est genitus et productus de tota sciētia ꝛ memoria fecunda patris ꝛ per ipm̄ oīa sapiēter disponit. Itē dicitur lumē inquantū est coetern⁹ patri: sicut lumē ipsi soli: et ꝓcedit a patre eternaliter sicut lumē a sole: qꝛ sicut nunq̄ fuit sol sine lumine nec econuerso ita nunq̄ pater fuit sine filio: nec econuerso. Et sicut lumē ꝓcedēs a sole illuminat et viuificat omnia ita fili⁹ procedens a patre illuminat et viuificat oīa: ꝛ maxime omnē hominē venientē in hunc mundū. Item xp̄s dicitur ars patris inquantū in eo ab eterno continēt̄ idee et rationes oīm rerū creatarū ad quarū instar ex tp̄e facta sunt oīa. Itē dicit̄ vita per essentiā. Et qꝛ oīb⁹ influit esse ꝛ dat vitam naturaliter: et specialiter hoīb⁹ dat vitam gratie et glorie: et dꝛ lex eterna inquantū ab eterno oīa ꝑuidit ꝛ ex tēpore: oīa regit: ꝛ rite disponit. Itē dꝛ xp̄s inquantū ex tp̄e verbū caro factū est: et est deus: per qđ verbū incarnatū de⁹ pater nobis locutus est. Item dicit̄ nomē dei: per qđ deus pater notificauit nobis suā voluntatē. Itē dꝛ Jesus inquantū est saluator ꝛ reparator humane nature Si ergo iesus xp̄s est verbū incarnatū per qđ de⁹ pater locutus est mundo: ergo quicq̄d nobis dixit erat de mente et volūtate patris. Et sic etiam fuerit

cum verbū dicit[illegible]

filius veritas sapiē[illegible] lumen

ars patris vita ꝛ lex eterna

verbū nomen dei Jesus

filius dei incarnat⁹ ergo ē heres patris ꝛ dñs vni
uersi. Et sic etiã si ē sapiētia incarnata ergo sapiē
ter ꝛ sine defectu disposuit nostrã redēptionē ꝛ re
parauit nos ꝛ sic si est veritas icarnata ergo nō po
tuit falli: nec mētiri i sua euãgelica doctria. Et sic
est lux incarnata: ergo nulla admixtio tenebre nec
ignorãtie potuit esse in sua doctrina ꝛ sic fuit ars
diuina incarnata: artificialiter ꝛ rite vicit diabolū
et reparauit nos vt dictū est in cãtico sexto: ꝛ quia
fuit vita incarnata: ergo moriēdo in carne occidit
mortē nr̃am ꝛ vitam nr̃am resurgēdo repauit ꝛ sic
vtrãq₃ mortē destruxit. s. corporis ꝛ aie nos p̱ gra-
tiã ꝛ gloriã viuificauit. Et qꝛ fuit lex diuina incar-
nata ideo quicquid dicit ore ꝛ fecit opere fuit no-
bis lex irrefragabilis qꝛ nō solum locutio sed ois
xp̄i actio nr̃a fuit instructio vt inquit Grego. Et
sic p₃ qualr̃ sicut xp̄s est illud verbū p̱ qđ facta oia
et illa vita per quam sunt oia viuificata et in quo
omnia mouentur ꝛ sunt ꝛ est deus ꝛ fili⁹ dei ꝛ sa-
pientia ꝛ veritas: ꝛ ars: ꝛ lex patris: ꝛ est de⁹ q̄ crea
uit oia bona per naturam: ita recreauit ꝛ regene-
rauit ꝛ reparauit humanam naturã p̱ grãm ꝛ glo
riã. Sed nūc restat pbandū quō iesus xp̄s est de⁹
et fili⁹ dei ꝛ illud v̄bū patris p̱ qđ facta sunt oia.
Et q̄ sit sapientia ꝛ veritas patris ꝛc. L ¶ Hanc
aūt cōclusionem siue ppositionē probat iohãnes
euangelista per experiētiam ꝛ effectū sic. Ille erat
et est de⁹ ꝛ verbum dei qui fecit opera q̄ nemo po-
terat facere nisi solus deus ꝛ verbū dei: sed xp̄s ex
solo verbo ꝛ precepto ꝛ in nomine dei patris resu
scitauit lazarū quatriduanū iam fetentē in sepul-
chro ꝛ suscitauit plures alios a mortuis ꝛ impera
bat vētis ꝛ mari ꝛ demonib⁹ ꝛ infirmitatibus qꝛ
solo verbo sanabat oēs que oia non potest facere
nisi solus deus: qui est oipotēs ꝛ salus ꝛ vita p̱ es-
sentiam: ergo xp̄s est deus ꝛ verbū dei patris ꝛ vi
ta per essentiam: per quē pater oia ista faciebat ꝛ
ita probat iohannes per singula qualiter xp̄s est
verbū coeternū patri ꝛ filius dei patris per quem
facta sunt oia dicēs. In principio erat verbū ꝛc. ꝛ
oia p̱ ip̄m facta sunt. Et quō oē qđ factum est: erat
in eo vita ꝛ quō xp̄s fuit vita ꝛ lux hoim ꝛ quō ver
bū caro factū est ꝛ habitauit in nobis. Et quomo
do vidimus ipsum verbum ꝛ deū incarnatū: et vi-
dimus gloriã eius quasi. i. tanq̄ gloriã₃ vnigeniti
a patre: qꝛ nullus poterat illa facere nisi solus vni
genitus filius dei: ꝛ sicut vidimus ip̄m plenū grẽ
et veritatis: ita de plenitudine eius oēs accepim⁹
qꝛ per gratiã ꝛ gloriã ꝛ doctrinã veritatis nos re-
parauit. Et sic iohãnes euãgelista explicatis mi-
raculis ex q̄bus pbat christū esse deū ꝛ filiū dei: cō
cludit in fine libri dicens. Hec autē facta sunt vt
credatis quoniã iesus est filius dei: ꝛ credentes vi
tam habeatis i nomine eius. Et ideo hic nō opor
tet nos immorari ad probãdum istam conclusio-
nem: quia in expositione euangelice veritatis lon
ge lateq₃ probabitur per omnes euãgelistas deo
concedente. Nunc autem sufficit dicere generali-
ter quibus remedijs xp̄s hominē lapsum repara-
uit. L ¶ Ad cuius intellectum est aduertendum
q̄ sicut homo multiplici vulnere fuit sauciat⁹: ita
christus multiplici gratia ipsum reparauit ꝛ sana
uit. Unde dictum est q̄ gratia est donū a solo deo
gratis datum ad sublimandam humanam natu-
ram siue creaturam rationalē₃ supra se: vel ad sup
plendum ꝛ reparandum defectum eius: ideo sicut
homo multipliciter cecidit et multiplicem defe-
ctum incurrit per peccatum: ita christus repara-
tor humane nature, multiplici gratia: ipsam hu-
manam naturam sanauit ꝛ reparauit. Unde quia
Adam primo perdidit illam gratiam gratificam
que ipsum sublimabat supra facultatem sue natu
re qua post longū tempus absq₃ morte fuisset trã
latus in vitam meliorem eternam: et incurrit vl-
tra hoc iram ꝛ odium dei destinatus cum tota po
steritate ad penam eternam. Et dictum est etiam
qualiter eius posteri omnes trahūt originale pec
catum ex vtero matris: quo dicuntur filij ire ꝛc.
Ideo christus instituit sacramentum baptismi in
quo ex meritis sue passionis datur gratia gratum
faciens qua baptizatus absoluitur ab omni debi
to culpe et pene: et reducit in gratiam dei. Item
quia talis gratia gratum faciēs datur p̱ baptis-
mum aut per confirmationem: aut per sacramen
mentorum penitentiam: aut per eucharistiã. Ideo
christus instituit sacramentum ordinis in quo da
tur gratia potestatiua sacerdotibus per quã pos-
sunt et habent potestatem administrandi ecclesia
stica sacramenta. Item quia homo fuit vulnera-
tus in potentia intellectiua vulnere ignorantie:
ideo christus quibusdam hominibus prouidit
et dedit specialem gratiam prophetie ad proui-
dendum futura: et quibusdam dedit gratiam ser
monum: et quibusdam gratiam interpretationū
et linguarum: et quibusdam gratiam sanitatum
que quidem genera gratiarum diuidit vnus ꝛ idē
spiritussanctus ex meritis passionis christi singu-
lis prout vult ad vtilitatē₃ ecclesie ꝛ totius corpo
ris mystici. Ut inquit Apostolus primo ad Corin
thi. xij. Sed quia adhuc post baptismū ꝛ alia sa-
cramenta relinquitur homini morbus cōcupiscē-
tie in carne propter quem morbum caro corrupta
semper militat et pugnat aduersus spiritum. Ex
quo nemo ex proprijs viribus potest vitare pec-
catum nec implere diuina precepta vt dictum est
et inferius dicet: ideo christus inspirat preter sa-
cramēta gratiam actualem ad roborandum libe
rum arbitriū claudicatum. Ut valeat resistere sen-
sualitati et carni: et ipsam opprimere ꝛ in seruitu
tem redigere. Et non solum valeat resistere tenta-
tionibus interioribus sed etiã exterioribus vt pos
sit precepta dei seruare ꝛ adimplere. Itē qꝛ per su-
pradicta genera gratiarū solum liberatur anima
in presenti ab omni debito ꝛ peccato: et manet cor
pus subiectū multis miserijs: sc₃ morti ꝛ infirmi-
tatibus ꝛ passiōib⁹: ideo in v̄tute sue resurrectiōis
christus suscitabit oēs fideles in nouissimo die in
corpus gloriosum per quã gloriosam resurrectio-
nem: omnes liberabimur ab omni miseria corpo-
ris: et erimus perfecte beati in corpore et anima.
Ex quibus patet qualiter christus reparauit per
gratiam et gloriam humanam naturã quã adam
dissipauit per culpam. Et patet etiam qualiter
solus christus est metrū et mensura ꝛ fons ꝛ lo[illegible]

tor oim bonoꝝ nature ⁊ gratie ⁊ glorie: q: ipe xp̄s
est filius dei: ⁊ illud verbū eternū: per qd̄ fctā sunt
oia bona per naturā. Sed ex tpe factus est hō vt
hoiem lapsuꝫ repararet per gratiā ⁊ gloriā. Et idō
xp̄s per talē reparationē recuperauit oia que pdi
dit adam. nam precio sanguinis sui ⁊ passiōis nō
solū redemit hoieꝫ de ptāte diaboli: sed etiā emit
regnū celoꝝ pro nobis ⁊ recuperauit etiā paradi
sum terrestrē. Idō post suā resurrectionē habitauit
in paradiso terrestri per. xl. dies vsqꝫ ad ascēsionē
et sic reduxit adā cū patriarchis ⁊ pphetis in pri
stinam possessionē illius loci quē pdiderat. Dein
de introduxit eos in regnū celoꝝ. C ¶ Secūda
cōclusio ꝙ patriarche ⁊ pphete ⁊ fideles vet. test.
nō operabant̄: nec saluabātur nisi cum grā ⁊ fide
xp̄i futuri. Ad cuius intellectū est aduertendū ꝙ
sicut agens naturale, intendēs introducere formā
substātialem, per prius disponit ⁊ preparat mate
riam scd̄m exigentiā forme introducende: ita pa-
riter deus postꝙ ab initio intēdit ⁊ pposuit redi
mere ⁊ reparare hoiem per mortē ⁊ passionē suā ⁊
per grām legis euāgelice: idō ab initio voluit xp̄m
preparare ⁊ disponere per fidem xp̄i futuri ⁊ p le-
gem oblationum ⁊ sacrificioꝝ ⁊ ceterorum lega-
lium figurantiū ⁊ significantiū mortē ⁊ passioneꝫ
eius. Et ideo qn̄ expulit primos parentes de pa-
radiso ilico promisit eis se in carnē venturꝫ ⁊ pro
eis et posteris suis mortem passurus. Et sic dedit
eis legem obligationū ⁊ sacrificiorum in figuraꝫ
sacrificij futuri in cruce offerendi et sub tali fide
Adam et Abel et Seth ⁊ omnes posteri offerebāt
illa sacrificia. Sed ista lex semper processit sumē-
do incrementum per processum et discursum tem
poris. Nam deus iam in secunda etate dedit ali-
quas cerimonias ipsi noe. Et in tertia etate dedit
circuncisionem ipsi abrae ⁊ exinde dedit legē scri-
ptam ipsi Moysi cum. dc. xiij. preceptis quorum
maior pars erant cerimonialia significantia xp̄ꝫ
et ecclesiam: et sub tali lege processit ille popul⁹
vsqꝫ ad xp̄m: que quidem lex nil aliud fuit nisi que
dam dispositio et preparatio ⁊ via ad christum et
legem euangelicam: quia omnia illa opera legis
non fiebant nisi cum protestatione et fide christi
inquantum erāt signacula fidei christi vt fuit di-
ctum in prologo libri psalmoꝝ et in tractatu cōtra
iudeos: ⁊ vt explicat apostolus ad Hebre. xi. dicēs
ꝙ Abel ⁊ Enos et Enoch et Noe ⁊ Abraam ⁊ Da
uid et ceteri sancti veteris testamenti per fidē xp̄i
operati sunt iustitiam per totum illud tempus: sꝫ
non adepti sunt repromissiones nisi nobiscū per
xp̄m qui per suam passionem ⁊ resurrectionem re
parauit naturam humanam per gratiam et glo-
riam quam primi parentes dissipauerant per cul
pam. Ex quibus ptꝫ ꝙ oēs fideles veteris testa-
menti non operati sunt aliquod bonum sine fide
et gratia xp̄i qui est metrum ⁊ mensura omniū bo
norum et caput totius ecclesie ab adaꝫ vsqꝫ ad iu
dicium cuius omnes fideles vtriusqꝫ testamenti
fuerunt membra. vnde licet christus nondum esset
incarnatus in primo testamento: tamen iam erat
patriarchis et prophetis ⁊ veteris fidelibus vete
ris testamenti creditus et expectatus ⁊ p̄ ꝯsequē-

iam: tunc per fidem omnes currebant in odorem
vngentorum xp̄i: vt sanarentur per ipsum: vt osten
sum est in primo cantico discurrendo per totā sa-
cram scripturam: q: oēs petebant osculari osculo
incarnationis: ⁊ trahi in odorem sanctitatis et in
odorem vnguentoꝝ sacroꝝ ecclesiasticoꝝ ⁊ doctri-
ne euangelice. Prout postea in nobis impletū est
vt patuit supra. Unde, sicut corpus aromaticū pu
ta muscus aut cynamomū emittit odorem ante ⁊
post ⁊ ad omnem differentiam loci intrīn qꝫ vndiqꝫ
odor eius sentitur anteꝙ videat̄. Ita pariter xp̄s
iam premittebat odorem suaꝝ virtutum ante ad-
uentum suū: ⁊ iam per fidem sentiebant eius odo
rem patres veteris testa. Unde qn̄ Isaac oscula
tus est filium suum Jacob: iam sensit odorem ve-
stimentorum huānitatis xp̄i per odorem vestimē-
ti ipsius Jacob: ideo dixit. Ecce odor filij mei si-
cut odor agri pleni: queꝫ benedixit dominus. Ge-
nesis. xxvij. ⁊c. Ex quibus ptꝫ ꝙ patres vete. testa.
iam sentiebant odoreꝫ virtutis et sanctitatis chri
sti per fidem et gratiam christi per quam fidem
iam operabantur bonum ⁊ non solum per virtu-
tes theologicas: sed etiam per morales: que per
theologicas perficiuntur vt ostendit Ambrosius
in libro de officijs. A ¶ Tertia conclusio ꝙ iꝫ
philosophi gentium ⁊ famosi romani non opera
rentur scd̄m veras virtutes morales: nec theolo-
gales: tamen non cohibebant vitia: nec vitabant
enormia peccata: nec faciebant opa insignia abs
ꝙ gratia xp̄i. Prima pars huius conclusionis pꝫ.
Nam illi non habebāt virtutes theologales: nec
cognitionem de christo: ergo non operabantur p
tales virtutes. Item si nō habuerūt virtutes theo
logales: ergo non habuerunt veras et perfectas
virtutes morales. Hanc conclusionem probat la-
ctantius quarto et sexto libro suarum institutio-
num. Unde ait ꝙ nulla virtus potest esse vera ⁊ p-
fecta sine vera sapientia. Eo ꝙ virtus moralis est
habitus electiuus immediate consistens. Prout
sapiens determinaret vt pꝫ. ij. Ethicoruꝫ. Et per
consequens nemo potest esse virtuosus nisi sit ve-
re sapiens. Sed nullus illorum fuit vere sapiens
nec habuit veram sapientiam: quia sapientia est
vera cognitio veri ⁊ summi boni qui est deus: sed
nullus illorum potuit peruenire ad veram cogni-
tionem summi boni: nec veri dei: nec vere beatitu-
dinis ⁊ veri finis vt ptꝫ in diuersitate suarum opi
nionum. Ergo sequitur ꝙ nullus eorum fuit vere
sapiens: nec per consequens habuit veras virtu-
tes. Item nulla vera virtus est sine vera religione
sed illi non habuerunt veram religionem: immo
falsam. Et sicut habuerunt falsam sapientiā fal-
sorum doctorum: ita exercebant falsam religionē
et falsam et detestabilem latriam per detestabi-
les superstitiones et sacrificia vt pꝫ de bacchana
libus bacchi: ⁊ enormibus et execrabilibus hono
ribus dee veste: ⁊ veneris ⁊ priapi ⁊c. Ex quibus
omnibus patet ꝙ non habuerunt veras morales
nec theologales virtutes: nec operabātur ꝑ eas.
Item Aug. v. de ciuitate dei. c. xviij. ⁊ xix. spāliter
probat de romanis ꝙ non habuerunt veras vir-
tutes nec operabant̄ ꝑm eas vbi dicit ꝙ vera vir

tus est que dirigit in optimum finem: sed finis actuum Romanorum laudatorum et famosorum non erat optimus nec bonus: ergo actus illorum non erant officia vere virtutis: quia non operabantur nec fecerunt opera famosa gratia boni finis: sed sola cupiditate dominandi: sicut Cesar et Pompeius: aut cupiditate libertatis: vt fugerent seruitutem et verecundiam sicut Cato qui occidit seipsum ne viueret sub cesare victore: aut cupiditate immense et perpetue laudis: vt marcus regulus et marcus curtius. Unde hac triplici cupiditate: scz imperij et libertatis et perpetue laudis apud posteros. Brutus interfecit filios sub colore libertatis patrie. Unde ait Vergilius in sexto eneidos. Uis et tarquinos reges animamque superbum. Ultoris bruti: fascesque videre receptos. Consulis imperium hic primus senasque secures Accipiet natosque pater noua bella mouentes. Ad penam pulchra pro libertate vocabit. Infelix vtcunque ferent ea facta minores. Uincet amor patrie laudumque immensa cupido. Ex quibus versibus patet qualiter ipse Vergilius confitetur quod Brutus non fecit illum actum propter aliquem bonum finem: nisi ex propria passione et superbia: scz cupiditate imperij et laudis et libertatis. Et per consequens nec ipse nec ceteri fuerunt vere virtuosi: nec habuerunt veras virtutes quod non accidit nisi quia non habuerunt veram cognitionem: nec fidem de christo qui fuit et est metrum et mensura omnium virtutum et regula omnium actuum humanorum. Et per consequens quia non currebant in odorem vnguentorum christi: ideo errabant in via et in termino. Et ideo dicit Augusti. de verbis apostoli: quod vbi deest agnitio veritatis incommutabilis qui est deus per fidem: falsa est virtus etiam in optimis moribus que quidem virtutes non sunt vere virtutes: sed similitudines virtutum. B ¶ Secunda pars huius vndecime conclusionis probatur: scz quod philosophi gentium et famosi romani non vitarunt vitia et scelera enormia nec fecerunt bona opera sine gratia christi: sed non habuerint cognitionem de ipso. Unde presupposita sententia Aug. explicata in. iij. et. iiij. et. v. et. vi. et. vij. et. viij. conclusionibus manifestum est quod Socrates et Pythagoras qui fuerunt castissimi: et bias contemptor diuitiarum et ceteri famosi philosophi ex proprijs naturalibus non potuissent cohibere sensualitatem a vitijs: nec subijcere eam rationi: nisi ex aliquo superiori auxilio fuisset eorum liberum arbitrium roboratum quod quidem auxilium non potest dari nisi per gratiam christi vt dictum est. Sed quod tale auxilium esset necessarium humane nature in illo statu populi gentilis probatur. Nam si vnusquisque illorum gentilium fuisset derelictus absque aliquo auxilio in sua natura corrupta inclinata ad omne malum et infirma ad omne bonum et inepta: prout dictum est: tunc manifestum est: quod vnusquisque corruisset in preceps in omnia scelera detestabilia et enormia et in adulteria et homicidia: intantum quod nulla respublica potuisset permanere: nec ciuitates et oppida: nec societates hominum potuissent stare: nec perseuerare: nec durare. Et sic totum genus perijsset humanum. Et per consequens nullus illorum: nec nepotes eorum peruenissent ad fidem christi et sic fuisset frustra nostra redemptio. Et ideo licet illi non cognoscerent: nec haberent fidem christi: tamen vt ciuitates eorum permanerent vsque ad christum: fuit necesse vt christus ante suum aduentum in carnem daret gratiam specialem auxiliatiuam liberi arbitrij aliquibus philosophis et principibus de illo populo qui cohiberent passiones suas et vincerent et vitarent vitia et facerent bona multa: vt possent alios docere exemplo vite et instructione doctrine et similiter vt princeps conderet optimas leges: vt earum metu humana cohiberetur audacia tutaque esset inter improbos innocentia: vt inquit Augustinus et Isidorus. Et omnia ista fiebant: vt ille populus duraret et perseueraret vsque ad christum vt ipsi aut nepotes: aut pronepotes eorum peruenirent ad fidem christi prout vidimus fuisse factum. C ¶ Sed contra hoc fundamentum posset aliquis instare dicens: quod gratia christi non potest esse in aliquo peccatore: nec infideli. ¶ Ad hoc respondetur sicut dictum est in primo articulo: quod gratia christi est duplex. Nam quedam dicitur habitualis et gratificans animam ad merendum vitam eternam. Et ista non potest esse cum peccato: nec aliquo infideli: nec peccatore: eo quod non est sine fide et spe et charitate. Sz est alia que dicitur gratia actualis et motiua. quam diuidit Aug. in preuenientem et disponentem et operantem et cooperantem. Et ideo ista gratia actualis et auxiliatiua liberi arbitrij non solum est necessaria peccatoribus: sed etiam iustis: ne in tentationibus perdant gratiam habitualem et gratificam. Et non solum est necessaria omnibus fidelibus: sed et omnibus infidelibus ne derelicti in sua natura corrupta precipitentur in scelera detestabilia: et ne destruatur genus humanum. Ut dictum est Et ita datur talis gratia etiam sarracenis ad cohibendum iniquum appetitum eorum: ne destruant christianam religionem: sed faciant aliqua bona: et seruent iusticia inter eos et perseuerent vsquequo omnes conuertantur ad christum prout expectat et continue orat ecclesia. Et sic patet quomodo talis gratia est necessaria etiam infidelibus. Sed quod talem gratiam actualem preuenientem et auxiliantem habuerint specialiter aliqui de populo gentili ante aduentum christi probatur ex sacra scriptura: vnde legitur Exo. iiij. quod deus dixit Moysi. Ego indurabo cor pharaonis et non dimittet populum etc. vbi dicit glosa quod deus non indurauit cor pharaonis effectiue maliciam conferendo: sed defectiue gratiam subtrahendo et ipsum deserendo: quia si deus contulisset ipsi gratiam fuisset cor eius mollificatum et dimisisset populum israeliticum sicut fecit Cyrus qui dimisit captiuitatem babylonie et dedit licentiam vt possent reedificare templum et ciuitatem et dedit multa donaria etc. Sed oppositum accidit etiam ipsi Nabuchodonosor qui ex oratione Danielis obtinuit a deo gratiam et misericordiam et fecit penitentiam de peccatis suis et redemit peccata sua orationibus et elemosynis: vt patet Danielis quarto. de quo mysterio dicit. Aug.

gustinus.et habetur.xxiij.distinc.questione.iiij.capitulo nabuchodonosor:vbi dicit Augusti.q nabuchodonosor penitentiā meruit fructuosam eo q post innumeras impietates flagellatus penituit:⁊ ideo regnū quod perdiderat rursus accepit: sed pharao ipsis flagellis durior est effectus. Et ideo submersus est in mari rubro : que diuersitas non accidit vt inquit Augustin⁹ nisi qꝛ xp̄i bonus odor alijs est vite in vitam: ⁊ alijs odor mortis in mortē. Quia quantū ad naturā ambo erant homines. Et quantū ad dignitatē ambo erant reges:⁊ quantum ad causam captiuū dei populū possidebant:⁊ quantum ad penā ambo flagellis clementer admoniti. Quidā eorum fines fecit diuersos: nisi q vnus manū dei sentiens in recordatiōe proprie iniquitatis ingemuit. Alter libero contra dei misericordissimā veritatē pugnauit arbitrio. Ex quibus verbis Augustini sequitur:q isti ambo senserunt odorē gratie xp̄i: vnus per admirationem danielis:⁊ alter per admonitionē Moysi:sed ille admisit ⁊ recepit gratiam monentē ⁊ disponentē per quam egit penitentiā:iste autē ex iniquo libero arbitrio restitit gratie xp̄i ipsi oblate. Ex qb⁹ patet q ipsi nabuchodonosor data fuit gratia preueniens per quā egit penitentiā. Idem hoc ibidē patet de niniuitis:quoꝝ penitentiā cōmendat saluator. Math.xij.qꝛ ad predicationē Jone prophete egerunt penitentiā conuersi ex via sua mala. Et idō ex dei misericordia per quā datur gratia euaserūt subuersionē ciuitatis cōminatā:vt inquit Grego. Et habetur de pe.dist.iij. Niniuite quoq. Ex quo patet q illi lꝫ p illam gratiā nō euadebāt penam eternā inferni:tamē euadebāt penā temporalē in hoc seculo:⁊ per bona que faciebāt per illam gratiam:merebanť bona tēporalia huius mundi. Ex quibus ptꝫ q infideles ⁊ idolatre nō operabātur bonū nec vitabāt malū sine grā p̄ueniente.⁊ roborante eorū liberū arbitriū nec operabātur malum nisi inquantū erāt derelicti i sua natura corrupta que quidē gratia dicebať gratia xp̄i inquantū nō dabať nisi per xp̄m ⁊ ordinabať ad xp̄m: vt filii vel nepotes eoꝝ preuenirent ad fidē xp̄i:vnde licꝫ illa grā nō ordinabať imediate ad xp̄m nisi ad cōseruationē reipublice ⁊ hūani generis:tamē finaliter ordinabať ad christū:eo modo quo dictū est:ideo dicebať gratia christi. Ex quibus ptꝫ q etiā illi licet nō haberēt fidē christi tamē per illā gratiā adhuc currebāt in odorē vnguētorū christi:vt ipsi vel nepotes eoꝝ p̄uenirēt ad fidē christi. A

¶ Quarta conclusio qđ licet christus fuerit virtualiter generalis ⁊ sufficiens redēptor ⁊ reparator toti⁹ generis humani per suam passionē ⁊ resurrectionē: tamen non omnes fuerunt redēpti actualiter nec participarunt eius redemptionem nisi soli regenerati per baptismū. Prima pars probatur. Naꝫ passio christi fuit infinite virtutis et meriti transcendentis omnem culpam ⁊ malum: ergo omnes homines potuit redimere volentes eius merita participare et ad christuꝫ accedere: sicut sol omnia potest calefacere que ad suam presentiā accedūt. Secunda pars patet:nā sicut adam dissipator generis humani nno potuit transferre in omnes posteros reatum et penam sui peccati:nisi per generationē carnalē ⁊ libidinosam:ita christus reparator humani generis:vt p iustitiā vinceret astutiaꝫ antiqui serpentis:noluit trāsferre merita sue passionis in omnes homines nisi per baptismalem ⁊ sacram regenerationem. Et sic non possunt participare redemptionē nec merita passionis xp̄i:nisi regenerati per baptismū:per quē baptismū transfertur in nos gratia christi ⁊ imprimitur in nobis ymago eius. Et ideo dicit apostol⁹ prime ad Corinthi.xv.q sicut omnes portauimus ymaginē primi adam terreni portemus omnes ymaginem secundi Adam celestis qui est christ⁹. Ex quibus patet q si infideles nō sunt redēpti nec reparati in actu:hoc non est ex defectu passionis xp̄i q est infinite virtutis in virtute:sed hoc accidit ex defectu ⁊ obstinatiōe ifidelū nolentiū accedere ad baptismum per quē omnes regenerātur et participant gratiam christi:vnde sicut de precedentibus aduētum christi non fuerunt redempti nec participant passionē christi nisi illi qui facti sunt mēbra eius per fidem ⁊ spem christi futuri ⁊ accepcrūt signaculum fidei p circūcisionē ac oblationē ⁊c.ita postea non sunt redēpti:nec participant passionē xp̄i nisi baptizati baptismo christi:et reuocati per sacramēta. Unde sicut medicina non sanat nisi recipientes eam:nec sol:vel ignis calefacit nisi accedētes ad ipsum ita passio christi ac baptismus non iustificat nisi cum fide ipsum suscipientes. B

¶ Quinta conclusio q licet regeneratio baptismalis sufficienter mundet animā et tollat omnē culpā ab anima et liberet eam ab omni pena eterna:et ab omni debito. Tamen non tollit concupiscentiā nec fomitē nec ceteras penalitates ex carne:quia adhuc post baptismū omnia ista manent in carne. Prima pars probať Matthei vltio et Marci vlti. vbi dicit saluator q qui crediderit et baptizatus fuerit saluus erit. Item Johā.iij. Nisi quis renatus fuerit ex aqua ⁊ spiritusancto:nō potest introire regnū dei ⁊c. Scđa pars ptꝫ per experientiā:qꝛ adhuc manent in nobis morbi corporales per quos egrotam⁹ ⁊ morimur:⁊ miserias patimur ⁊ manet sensualitas corrupta ⁊ sauciata per concupiscentiā:ex cuius consensu anima frequenter maculať mortali peccato post baptismū. Un apłus post iā regeneratus p baptismū adhuc cōqueritur dicens. Datus est mihi stimulus carnis sathane qui me colaphizet.ij.ad Corint.xj. Itē ad Romā.vij. in persona cuiuslibet xp̄iani ⁊ hoīs iam reparati per baptismū dicit. Scimus enim qꝛ lex spiritualis est. Ego autem carnalis sum venundatus sub peccato. Quod enim operor nō intelligo non quod volo bonū hoc ago: sꝫ quod odio malū illud facio. Si aūt quod nolo illud facio:cōsentio legi qm̄ bona. Nunc autem iam nō ego operor illud sed quod habitat in me peccatuꝫ. Scio eñi qꝛ iam non habitat in me:hoc est in carne mea bonū. Non velle adiacet mihi: perficere autē bonū non inuenio:nō enim qđ volo bonum hoc facio:sed qđ nolo malū hoc ago. Si aūt quod nolo illud facio iam non ego operor illud:sed quod habitat in me peccatum. Inuenio igitur legem volenti mihi fa

cere bonū:q̄ mihi malū adiacet. Cōdelector enī legi dei ſm interiorē hoiem:video autē aliā legē in mēbris meis repugnantē legi mentis mee ꝛ captiuantē me in lege peccati:que eſt i mēbris meis Infelix ego homo quis me liberabit de morte corporis huius gratia dei per ieſum xp̄m dn̄m nr̄m. Igitur ego ipſe mente ſeruio legi dei:carne autem legi peccati ꝛc. Hec apl's. Ex verbis ergo apoſtoli cōcordādo cum Ariſtotele ptz totus diſcurſus operationis ꝛ diſpoſitiōis hominis nō ſolū poſt lapſum ſed etiā poſt baptiſmū ꝛ reparationē: puta qualiter adhuc poſt baptiſmū habitat malū ꝛ correptio et lex mēbrorū in eo per quā ſerui legē pcti. Et quō per legē dei quā hꝫ in mēte cognoſcit omne pctm̄ eſſe malū:ꝛ per ꝯn̄s vitandū:ſed ſibi repugnat lex mēbrorū ꝛ carnis:per quā agit id qȝ in conſciētia cognoſcit eſſe malū. Et quō talis peſtis ꝛ corruptio carnis ꝛ ſenſualitatis ineſt ipſi ex peccato quo fuit venūdatus in primis parētibus Et quō de tali peſte nemo pōt liberari: nec eā vincere niſi per gratiā xp̄i. Ex quibus ptz eſſe veram et firmam poſitionē Auguſtini cōtra pelagianos et oēs temerarios:ſcꝫ q nemo poteſt vitare peccatum nec implere diuina p̄cepta ex ꝓprijs viribus naturalib⁹:niſi fuerit adiutus gratia xp̄i auxiliatiua ꝛ roboratiua liberi arbitrij ad refrenandum inordinatū appetitum ꝛ refrenādas paſſiones. Et ideo ſemper eſt orandū pro iſta gratia et currendum in odorem vnguentorū chriſti vt ſanemur a ſupradicta peſte qȝ qȝ ipoſſibile eſt fieri ex noſtris viribus fiat nobis poſſibile per auxilium gratie xp̄i cui oīa poſſibilia ſunt. Matth. xix. Ex quibus oibus ptz qualiter ſolus xp̄s eſt generalis redemptor ꝛ humane nature perfectus et ſufficiens reparator et metrum et menſura:et principiū omnium bonorum. Et hoc de tertio cantico.

Quantum ad quartū articulum mouētur quattuor dubia q̄ inſurgūt ex dictis in p'o et ſcdo et tertio articulo vnde dictum eſt i tertio articulo q xp̄s fuit verus redēptor et reparator hūane nature lapſe ꝛ toti⁹ eius ruine: poſtea dictū eſt: q licet per baptiſmum tollatur peccatum ab anima:tamen adhuc manent penalitates in carne: puta egritudines ꝛ corruptio ꝛ ꝯcupiſcētia ꝛ mors ꝛc. put manifeſte experimur in nobis. Ex quibus ptz q xp̄s non fuit pfectus et ſufficiens redēptor ꝛ reparator totius ruine ꝛ miſerie humane nature:qȝ nō ſanauit nos a quinqȝ vulnerib⁹: quib⁹ fuimus fauciati in adā. B ¶ Ex quo arguūt iudei moderni q xp̄us nō fuit verus meſſias in lege promiſſus:eo q ille debebat ſufficiēter ꝛ totaliter liberare hūanā naturā ab oī infirmitate ꝛ morte et miſeria corpis et aie:vt ptz Eſa. xxv. vbi dr̄ q ipſe p̄cipitabit mortē in ſempiternū ꝛ auferet dn̄s deus lachrymā ab oī facie. Et opprobriū populi ſui auferet de vniuerſa terra:qȝ dn̄s locutus eſt:et dicent in die illa. Ecce de⁹ noſter iſte expectauim⁹ eum:ꝛ ſaluabit nos iſte dn̄s. ſuſtinuim⁹ eum ꝛ exultabim⁹ ꝛ letabimur in ſalutari eius:quia requieſcet manus domini in mōte iſto ꝛc. Ex ſupradictis in hac prophetia arguunt iudei q xp̄s nō fuit verus reparator nec meſſias:qȝ nō precipitauit mortē nec abſtulit oēm lachrymā a facie terre:qȝ adhuc manem⁹ mortales et infirmi et miſeri ꝛc. C ¶ Ad qȝ reſpōdeꝰ q ſi profunde volumus cōtemplari ordinē noſtre redēptionis:xp̄s vere ꝛ ſufficiēter ꝛ pfecte redemit genus humanū. nā p mortē ꝛ paſſionē redemit nos et reparauit quo ad aiam ꝛ p reſurrectionē nos reparauit quo ad corpus. Sed illa redēptio fuit virtualis et poteſtatiua inquātū p omnibus ſatiſfecit ꝛ habuit poteſtatē ꝛ virtutem ad liberādū oēs volētes participare ſuā mortē ꝛ paſſionē p baptiſmum ꝛ eccleſiaſtica ſacramēta quibus pbauit virtutem et efficaciā ſue paſſionis ſicut dictū eſt in quarta cōcluſione tertij articuli. Et ideo ſicut xp̄s per ſuā mortē ꝛ paſſionē meruit a mortuis reſurgere in corpus glorioſum ꝛ aſcēdere in celū: immo emere regnū celorum pro oibus membris ſuis: ita quilibet baptizatus in xp̄o ex meritis ſue paſſionis meretur nō ſolū liberari et mūdari a pctō in aia ſed etiā reſurgere in corpus glorioſum et poſſidere regnū celorū cum xp̄o:ſꝫ iſtud meritū datur baptiſato ſub quodā ordine nā p talē gratiā xp̄i collatā in baptiſmo merer̄ ilico liberari ꝛ de facto liberatur ab oī pctō ꝛ culpa aie de p̄nti ꝛ per eandē gratiā merer̄ euolare ilico aīa poſt mortē in celuꝫ ad futurā beatitudinē capeſſēdā. Et p eandē gratiam baptiſmalē meretur reſurgere in nouiſſimo die in corpus glorioſuꝫ ꝛ imortale ꝛ abſolui ab oī lachryma ꝛ miſeria corporali:ꝛ per ꝯn̄s p gratiaꝫ et regenerationē baptiſmalē merētur oēs fideles ſecundā regenerationē ſcꝫ glorioſam reſurrectionem in nouiſſimo die. Et ſic baptiſmus licꝫ p preſenti non ordinetur niſi ad regenerationē anime: tamen ordinatur in merito ad regenerationē corporis de futuro:ꝛ ideo xp̄us duas regenerationes promiſit fidelibus ſuis:ſcꝫ vnam de preſenti quo ad animā: de qua dicit Ioh. iij. Niſi quis renatus fuerit ex aqua ꝛ ſpirituſancto nō poteſt introire regnū dei. Secūdam vero regnationē pmiſit in nouiſſimo die quo ad corpus de qua dicit Matt. xix. Uos qui ſecuti eſtis me in regeneratiōe cum ſederit filius hoīs in ſede maieſtatis ſue: ſedebitis et vos ſuper ſedes. xij. iudicātes. xij. tribus iſrael ꝛc. Item Iohā. v. Qui bona egerūt in reſurrectionē vite ꝛc. Itē Iohā. vi. Ego reſuſcitabo eum in nouiſſimo die. Item Apoca. xxi. Et abſterget deus oēm lachrymā ab oculis eorum: et mors vltra non erit neqȝ luctus neqȝ clamor neqȝ dolor erit vltra ꝛc. Ex quibus ptz q duas regeneratiōes pmiſit nobis xp̄s per ſuā paſſionē baptiſmū ſcilicet regenerationē anime ꝛ corporis:ſꝫ regenerationē primā ſcꝫ anime recipimus ilico in baptiſmo: ſed per illam regenerationē baptiſmalē meremur ſecūdam ſcꝫ regenerationē glorioſam corporis in nouiſſimo die. Et ideo dicit Auguſtinus in ſermone martyrū qui legitur tēpore reſurrectionis qui quidem ſermo attribuitur etiam beato ambro. q licꝫ martyres oēs nondū ſurrexerūt in corpe: attamē iā ſurrexerunt in merito:qȝ ſicut fuerunt ſocij paſſionis chriſti: ita erunt ſocij reſurrectionis ꝛ nos cū ipſo

Et ita etiã dicit aplˀs ad Ro. vj. ꝙ sicut oẽs fuimˀ baptisati in xp̃o: ita fuimus in eo cõsepulti ⁊ surreximus cũ eo .s. in merito qꝛ sicut xp̃us resurrexit: ita et nos resurgemus L ¶ Ex quibˀ ptꝫ ꝙ quatuor facit baptismus. nam p̃rio tollit oẽ pctm̃ ab aĩa. scdo tollit cõcupiscentiã nõ vt nõ insit in carne: sed vt nõ imputet̃: vt inq̃t Aug. in libro de nuptijs. Tertio facit ipsum baptisatũ meritoriũ vite eterne ilico post mortẽ. Quarto facit ipsum meritoriũ: vt resurgat in corpus gl'iosum in nouissimo die. Ex quo ptꝫ ꝙ gr̃a baptismalis cõtinet in se ista quatuor merita que trahit ex passione xp̃i: per q̃ quidẽ quatuor merita siue per quatuor effectus meritorum huius gratie successiue absoluitur homo ab omni miseria corporis et anime et consequitur perfectam beatitudinem ex quibus sequitur ꝙ christus fuit perfectus et sufficiens redemptor generis humani et reparator humane nature lapse. Et per hoc patꝫ responsio ad auctoritatem inductam qꝛ xp̃s vere precipitauit mortẽ in sempiternum: et abstulit oẽm lachrymam miserie corpis et aie: prout prophetauerat esayas. A

¶ Secũdo aũt dubitat̃ nã si per baptismũ datur nobis meritũ vt resurgamus in nouissimo die ab omni miseria: quare xp̃s nõ absoluit nos ilico a tali miseria corporis: sicut ilico nos absoluit a pctõ et quare voluit xp̃s vt tales penalitates relinquerẽtur nobis post baptismũ postꝙ̃ ita poterat ab eis nos liberare de presenti sicut ilico liberat animã de pctõ: postꝙ̃ ꝯtulit baptismo v̓tutẽ sue passionis. Ad hoc r̃ndet Aug. xiij. de ciui. dei. c. iiij. ꝙ hoc fecit deus ad malũ bonũ nr̃m. vñ dicit ꝙ p̃mo relictũ est nobis experimẽtũ mortis et ceterarum penalitatũ in carnẽ et cõtinuũ exercitiũ et pugnã: vt per victoriã talis pugne mereamur coronã glorie in futura btitudine qꝛ nõ coronabit̃ nisi q̃ legitime certauerit: qꝛ si tolleret̃ talis pugna tolleretur meritũ et corona martyrũ ⁊ oim istorũ. Et sic talis concupiscentia et tales penalitates sunt bonis bone: et malis male: qꝛ istis cedunt in gloriam, illis aũt in penã eternam. Scdo sunt nobis relicte iste penalitates ꝓpter meritũ spei future resurrectionis: qꝛ si oẽs baptisati ilico ꝑ baptismũ liberarentur ab hmõi penalitatibˀ ⁊ morte: tũc oẽs currerẽt ad baptismũ nõ virtutis amore nec spe resurrectionis: sed vt ilico liberarent̃ ab huiusmodi miserijs ⁊ sic oẽs cõtẽnerent passionem xp̃i que talem virtutem cõtulit baptismo: et nullus curaret nec appeteret futuram gloriam ex passione xp̃i promissam: nec etiã peteret gratiam auxiliatiuam et conseruatiuam. et per consequẽs de nouo posset homo peccare sicut fecit quotidie adam. L ¶ Tertio hoc factum est ad custodiẽdam et retinendam memoriam beneficiorum per xp̃i passionem receptorum nam si per baptismum tollerentur oĩa ista penalia de presenti: tunc oẽs liberati ab huiusmodi malis post longũ tempus obliuiscerentur deũ et beneficia recepta et sic putantes nunꝙ̃ amittere nec perdere presentem beatitudinẽ nec cadere a tali statu: nunꝙ̃ peterent a deo gratiã nec exhiberent ipsi latriã: nec curarent [...]ere aliquod bonum. et sic possent a diabolo superari sicut adam: et per consequens possent iterum cadere: vnde adam in tali felici statu erat ante lapsum et gratiam habitualem habebat vt cõmuniter tenetur: sed qꝛ non putabat cadere ab illo statu: ideo forsan nõ curauit petere gratiam actualem et auxiliatiuã: que cõseruat gratiã gratificam. vt dictũ est: ideo nõ resistit persuasiõi diaboli: et sic fuit superatus et cecidit: et sic perdidit nõ solum gratiam gratificam cum merito future beatitudinis: sed etiã perdidit bona modi et ordinis et finis sue nature. scꝫ beatitudinẽ naturalem quam in illo loco possidebat. A ¶ Quarto relicte sunt nobis predicte penalitates ꝓpter ruinã angelorum reparãdam: qꝛ illa ruina nõ poterat reparari nisi aliqui homines per gratiam et merita laborũ cõscenderent in gradũ illorũ angelorum qui ceciderunt per superbiam: sed hoc nõ potest fieri nisi per magnam pugnaꝫ et violentiã: qꝛ regnũ celorũ vim patitur et violenti rapiũt illud Mat. xj. Ergo opꝫ vt quidã hoĩes per violentam pugnam et violentiã vincant carnẽ et mundũ et diabolũ: vt mereantur illorũ sedes possidere que quidem pugna et per consequens corona tolleretur si tales penalitates nobis post baptismũ nõ relinquerentur et sic maneret irreparata angelica ruina: et ideo xp̃s voluit vt iste penalitates nobis post baptismum relinquerentur ad cõtinuaꝫ pugnam et coronã adipiscendã et sedes inter angelos: et ad reparandã angelicã ruinã vt ⁊ nos cognoscamus preuaricatorũ parentũ filios: et non cõfidamus de nr̃a natura peccatrice sed semper petamus istã gr̃am auxiliatiuam a xp̃o capite nostro: et semꝑ curramˀ in odorẽ vnguentorũ eiˀ. B

¶ Sed adhuc tertio ex dictis in quinta cõclusiõe tertij articuli et duobus dubijs precedentibˀ insurgit aliud dubiũ satis arduũ. Nã si hõ iam baptisatˀ nõ põt in adulta etate bene opari nec vitare pctã nisi fuerit adiutus noua gr̃a actuali auxiliatiua liberi arbitrij. Seq̃tur ꝙ frustra dat̃ fides et spes et charitas in baptismo: et dona spũsscti in cõfirmatione ad vincẽdas tentatiões: et ad bñ operandũ. Ad hoc r̃ndet̃ ꝙ oi hoi post lapsuꝫ est necessaria gr̃a baptismi cum tribus theologicis virtutibus habitualiter ĩfusis ad salutẽ añ ãnos discretionis et cuꝫ ꝑuenerit ad annos discretionis sunt ipsi necessarij habitus acq̃siti fidei spei ⁊ charitatis ad credendũ et diligẽdũ deũ ⁊ ꝓximũ actualiter et sperandũ bona futura: et est necessaria gr̃a actualis auxiliatiua ad opandũ et cõplẽdũ diuia precepta. Ad cuiˀ intellectũ saluo semꝑ meliori iudicio et determinatiõe sacroscẽ mr̃is ecclesie est aduertendũ: ꝙ aĩa nr̃a per cõsortiũ corporis corrupti i suo ꝓncipio nõ solũ ĩbit ꝑuatione et carentiã oim bonorũ modi et ordinis ⁊ gr̃e sicut dictũ fuit in quinta cõclusione: sed etiã contrahit odiũ et iram dei et debitum oim bonorum perditorꝫ in adã cũ suis opationibˀ: qꝛ obligatur ad recupandũ illũ statũ cũ oibus bonis nature inditis. s. cũ illa originali iustitia et volũtate et cũ oibus habitibus tam intellectualibus ꝙ̃ moralibus et cũ illo debito ordine et ꝯformitate sensualitatis ad rõnem et voluntatẽ ad deũ: et cum illa

tificam: quia disponit peccatorem ad illam recipiendam per penitentiam remouendo prohibens. quia iuuat liberum arbitrium ad detestandum peccatum et dimittendum illud et ad resistendum sensualitati et ceteris tentationibus exterioribus: et ad subiugandam carnem. Et sic recuperat per penitentiam gratiam gratificam: quam homo perdiderat per culpam. B

¶ Quod quidem mysterium explicat saluator Luce. xv. de filio prodigo per penitentiam ad gratiam patris reducto qui cum famelicus custodiret porcos ad se reuersus per gratiam preuenientem et motiuam liberi arbitrij dixit. O quanti mercennarij in domo patris mei abundant panibus: et ego hic fame pereo. Sed rursus magis motus per gratiam incipientem dixit. Uadam ad patrem meum et dicam pater peccaui in celum et coram te etc. Sed rursus per gratiam operantem procidens ad pedes patris dixit. Pater peccaui etc. Et tunc pater misericordia motus occurrens cecidit super collum eius et osculatus est eum. Et fecit ipsum indui stolam primam: per quam designatur gratia gratifica et charitas recuperata per illam penitentiam. Ex quibus patet quod ille filius prodigus per gratiam preuenientem cognoscendo seipsum detestatus est peccatum: et per gratiam incipientem proposuit dimittere cum dixit. Surgam et ibo ad patrem meum: sed per gratiam tam operantem procidens dixit. Pater peccaui etc. Sed tunc recuperauit gratiam gratificam: quando pater osculatus est eum et induit eum stolam primam etc. Ex omnibus supradictis soluitur quartus perplexus memoratus in primo articulo: nam quantumcunque sit aliquis peritus in scriptura vtriusque testamenti et habeat habitum fidei acquisitum tamen si non habet istam gratiam auxiliatiuam nunquam de se poterit resistere tentationibus nec implere diuina precepta et hoc propter morbum concupiscentie in carne manente. A

¶ Quarto dubitatur propter id quod dictum est in octaua conclusione secundi articuli et in quinta tertij articuli. Scilicet quod taliter fuit natura corrupta in adam: quod nemo ex proprijs naturalibus potest vitare peccatum nec implere diuina precepta nec agere aliquod bonum absque diuina gratia. Quia sequeretur quod homo non esset dominus suorum actuum nec compos sue voluntatis et liberi arbitrij quod esset contra illud ecclesiasti. xv. Deus ab initio constituit hominem et reliquit eum in manu consilij sui. Item ibidem ait dominus ad hominem. Apposui tibi ignem et aquam ad quod volueris porrige manum. Item ibidem. Ante hominem vita: et mors bonum et malum quod placuerit et dabitur illi. Item genesis iiij. sub te erit appetitus eius et tu dominaberis illius. Item puer. xvi hominis est animum preparare. Item Aug. nil tam in nostra potestate quam voluntas. Item ex hoc sequerentur multa inconuenientia. Primo quod nemo ex frequentatis actibus posset consequi morales virtutes sine gratia quod est falsum: nam socrates et Plato et multi infideles non habentes talem gratiam consecuti sunt morales virtutes. Item secundo sequeretur quod nullus posset culpari de aliquo malo postquam de se illud non potest vitare. Et per consequens nemo deberet puniri pro malefactis: postquam talia non potest vitare. Item sequeretur quod frustra ponerentur leges. vt earum metu humana cohibeatur audacia et frustra assignarentur pene in legibus contra transgressores. Item sequeretur quod nemo obligaretur ad seruanda precepta: quia ad impossibile nemo obligatur. Ergo sequitur quod ex proprijs naturalibus vnusquisque potest implere ipsa. In oppositum est illud Iere. x. Non est hominis via eius nec viri est vt ambulet et dirigat gressus suos. Item ad Roma. vij. nec quod volo hoc facio etc. put in superioribus probatum est. Respondetur per quibusdam catholicis visa fuit nimis dura positio Augu. contra pelagianos: scilicet quod nullus de se potest vitare malum nec implere diuina precepta propter autoritates superius inductas. et propter illa inconuenientia que videntur sequi expositionem August. Ideo dixerunt quod Augustinus in predictis libris contra pelagianos non locutus est limitate nec determinate de ista materia immo locutus est figuratiue et excessiue ad modum volentis rectificare lignum tortuosum: qui curuat ipsum ad aliam partem vltra modum: vt deducat ipsum ad medium ita ergo vt dicunt fecit Augu. nam vt reduceret pelagianos ad rectitudinem veritatis: eo quod totaliter negabant gratiam: ideo excedebat modum in loquendo. Item dicunt isti quod ibi Aug. non est locutus nisi de gratia gratificante et meritoria. Et sic bene concedunt quod nemo potest implere diuina precepta nec agere bonum meritorie sine gratia gratum faciente: sed cum hoc stat quod quia ex solo influxu generali diuino absque aliqua gratia speciali possit vitare peccata et facere bona naturaliter et consequi virtutes morales et frequentatos actus licet non meritorie. A

¶ Sed in veritate si bene volumus inspicere fundamenta Augustini contra pelagianos et maxime in libro de perfectione iustitie hominis et de gratia et contra Julianum et in ceteris videbimus manifeste quod augustinus loquitur limitate et seriose et non excessiue, sed recte attentis fundamentis eius vt probatum est in quarta et quinta conclusione et ex fundamento apostoli ad Romanos. vij. cui valde concordat positio Aristote. iij. de anima. et. vij. Ethicorum quomodo aliter operamur quam ratio et scientia dictat vt in superioribus visum est: nec est dicendum quod Augustinus loquatur precise de sola gratia gratificante et meritoria immo loquitur etiam de ista gratia auxiliatiua voluntatis que secundum ipsum quandoque precedit et preuenit charitatem et gratiam gratificam et quandoque subsequitur et comitatur ipsam et non solum ex viris iustis: sed etiam peccatoribus sine qua non posset vitare aliqua peccata nec resistere alicui tentationi: nec posset velle aliquod bonum propter naturam corruptam: et hoc manifeste probat Augusti. iij. libro de libero arbitrio dicens. Illa est enim peccati pena iustissima: vt amittat quisque qua bene vti noluit potestatem. Item ibidem. homo igitur cum potuisset sine difficultate omnia mandata dei adimplere: nolens bene vti ista potestate perdidit eam: vt etiam volens non possit mandata dei adimplere. Item ibidem. Inflictum est homini propter peccatum: vt non videat quid recte sit faciendum. Et si videt et vult facere hoc non possit implere. Item ibidem. Nec tibi imputatur ad culpam quod vulnerata membra non colligis: sed quia volentem sanare contemnis. Ex supradictis verbis Au. patet quod homo ante lapsum et in sua natura integra ex libera potestate poterat vi-

tare om̄e malū ⁊ facere bonū ꝙ solis bonis natu⸗ralib⁹ sibi inditis. s. cum modo ⁊ ordine libero impe perio quod habebat supra sensualitatē. Sȝ post lapsuȝ in natura corrupta ⁊ diminuta ⁊ libero ar bitrio claudicato: iam nō pōt ex virib⁹ nature vi tare pctm̄ nec facere bonū nisi iuuet̄ p gratiā sup additā nature: eo ꝙ natura. s. vires naturales fue rūt expoliate modo ⁊ ordine ⁊ habit⁹ cōcreati: tā in appetitu sensitiuo ꝙ̄ intellectiuo q̄bus liberē ⁊ expedite poterāt operari absq̄ obice intrinseco. vn̄ lȝ aīa hoīs non perdiderit suas naturales po tētias p peccatuȝ que sunt potentie vegetatiue ⁊ sensitiue ⁊ itellectiue: nec pdiderit naturales opa tiōes earū: qꝛ sensitiue pn̄t sentire naturaliter sua obiecta ⁊ appetit⁹ tā sensitiu⁹ ꝙ̄ itellectiuus pōt apponere ⁊ nō appetere ⁊ volūtas de se pōt velle et non velle: sed qꝛ iste potētie perdiderunt modū ⁊ ordinē: qꝛ tā irascibilis ꝙ̄ cōcupiscibilis pdidit habitus morales concreatos quibus recte ⁊ recta appetebat. Et volūtas pdidit originalem iusti⸗tiam qua recte ⁊ iuste volebat ⁊ nō volebat: et per didit ordinē et imperium qd̄ habebat supra sen⸗sualitatē: ideo licet maneat libera i volendo ⁊ nō volendo: tamē non manet libera in recte volendo vel non recte volēdo. Et licet q̄nq̄ recte velit ta⸗mē nō paret ipsi sensualitas rebellis ⁊ sauciata et ipsa volūtas non solum fuit expoliata illa ori⸗ginali iusticia qua recte volebat ⁊ ordine quo di⸗uine volūtati conformabatur: ⁊ obediebat ⁊ sen⸗sualitati imperabat: sed etiā fuit totaliter ad sen sualitatē ꝯuersa amore naturali ⁊ per immodera tā cōplacentiā. Et iō volūtas nō cōcurrit ad pec cādū coacta sed allecta p sensualitatem inquātū ipsi ex amore cōsentit ⁊ ei⁹ inordinato appetitui vult satisfacere: ⁊ sic liberū arbitriū nō dicit̄ coa ctū: qꝛ volēs trahit̄ ꝓut dictū est in sexta ꝯclusiōe secundi articuli. Et per hoc patȝ respōsio ad obie cta nā voluntas semper manet libera in sua actio ne naturali. s. volēdo vel nolendo: sed nō manet re cta in recte volendo: eo ꝙ perdidit modū ⁊ ordi⸗nem q̄ añ lapsuȝ fuerat indit⁹ nature siue virib⁹ naturalib⁹. Et ideo homo est dominus suorum actuum primorum ipsius volūtatis sed nō actuū rectorum et iustorum propter defectum modi et ordinis: et ideo omnes autoritates prius inducte scilicet ꝙ deus ab initio constituit hominem: et reliquit ipsum in manu consilij sui ⁊c. Omnes il le autoritates tenent verum et sunt intelligende de homine ante lapsum in sua integra natura.

Sed omnes autoritates apostoli et Augustini du cte in contrarium tenent verum de natura corru⸗pta post lapsum: in qua voluntas nostra sic expo⸗liata non potest vitare peccatum nec resistere ma lo nec per consequens implere diuina precepta nisi fuerit superno auxilio adiuta et roborata. ❡ Ad aliud autem quando dicitur ꝙ philosophi gentiū consecuti sunt virtutes morales absq̄ gra tia xp̄i ⁊c. iā respōdit Augustin⁹ ꝙ illi philosophi et romani nunq̄ habuerunt veras sed fictas mo⸗rales virtutes inquantū vna passio vincebat aliā in eis: nā cupido laudis ⁊ dominandi vincebat in eis quādoq̄ luxuriam aut auariciā ⁊ cetera vicia aut passiones vt estimarētur et honorarent̄ apud vulgus vt dictū est in vndecima conclusione. Item etiam bona que faciebant nō faciebāt sine gratia dei ꝓpter conseruationē reipublice. vt ille popu⸗lus duraret vsq̄ ad aduentū xp̄i vt ibidem dictum est. Item leges ferunt̄ ⁊ assignantur pene in eis vt vna passio vitet aliam: scȝ vt metus penaȝ vincat et prohibeat audaciam male agendi et cohibeat alias passiones: ipellētes ad malū vt inquit Aug. et Isidorus quia leges ideo condite sunt vt earuȝ metu humana cohibeatur audacia. Et sic hoīes nō vitant mala publica virtutis amore: sed formi dine pene: vt inquit Horatius ⁊ August. ❡ Ad aliud quando dicitur ꝙ nemo obligaret̄ ad seruā da diuina precepta: eo ꝙ ad impossibile nemo ob ligaretur ⁊c. Respōdet Augu. cōtra Julianū et vt dictū est: super psalmo. cxviij. ꝙ q̄nq̄ quis obliga tur ad sibi impossibile quando ipse vel sui perpe⸗trarunt malū sicut homicida obligatur ad restituē dum quem occidit: ⁊ fur restituere furtū qd̄ iā dissi pauit. Item licet vitare peccatū sit impossibile ho mini ex eius viribus: tamē est possibile cū auxilio gratie: ideo petat gratiā cum ꝑseuerātia qꝛ opor⸗tet semper orare. Lu. xviij. ideo dicit Augu. contra Donatū ꝙ deus nō solū dānat peccatorē ꝙ pecca uit: sed qꝛ nō cucurrit ad medicum. Item libro de libero arbitrio. Nō tibi imputat̄ ad culpaȝ: ꝙ vul nerata mēbra non colligis: sed quia volentē sana re contēnis. Sed quod magis videtur militare cō tra positioneȝ Augustini est illa autoritas Gene. iiij. vbi dicit dominus ad Cayn. Quare iratus es et cur cōcidit facies tua: nōne si bene egeris reci⸗pies: sin autē male statim in foribus pecatū tuum aderit. Sed sub te erit appetitus eius: et tu domi naberis illius. Ex supradictis verbis domini vi⸗detur ꝙ adhuc post lapsum voluntas habet liber⸗rum imperiū ⁊ dominiū supra appetitum ⁊ supra sensualitatem: et per consequens per se potest vi⸗tare peccatum et facere bonum absq̄ alia gratia. Ad hoc respōdetur ꝙ voluntateȝ subijcere sensua litatem ⁊ ipsi dominari: pōt intelligi dupliciter. Uno modo ex ꝓprijs viribus sic expoliata habitu originali iustitie et vulnerata. Alio modo ꝓut est adiuta grā auxiliatiua liberi arbitrij. primo mō est impossibile sm̄ Augu. ꝓpter corruptionē ⁊ rebel⸗lionem carnis et claudicationeȝ liberi arbitrij: qꝛ perdidit liberū imperiū ad recte volendū ⁊ fuit vo luntas vulnerata amore inordinato erga sensua⸗litatē: vt dictū est. Sed scd̄o mō ipsa volūtas adiu ta per gratiā pōt dn̄ari sensualitati et cuilibet tē⸗tationi. Et isto mō sunt intelligenda verba dn̄i ad Cayn. q. d. si tu vis petere gratiā sicut frater tuus Abel: tunc adiut⁹ tali grā subijcies appetitū ⁊ do minaberis illis: qꝛ fuisses adiutus p gratiā ⁊ vicis ses iram et odiū qd̄ concepisti cōtra fratrē tuum. Et hec videtur esse intentio Aug. contra pelagia⸗nos. Uerūtamē quicq̄d̄ sit semp dicta in hac que⸗stione ⁊ ceteris locis per me: volo subijciātur de⸗terminatiōi ⁊ correctioni ecclesie catholice. ❡ Itē dubitatur ꝓpter illud quod frequēter dicit̄ in hac questione: scȝ ꝙ homo ꝓpter peccatū pdi⸗dit modū et ordinē et finē. Nam idem augustinus

dicit ꝙ species modus et ordo manent in : n · q̄ꝗ creatura tanꝗ vestigium creatricis trinitatis: ergo homo nō perdidit modū et ordinem per peccatum. Ad hoc respondet̄ ꝙ species modus et ordo dupliciter sumuntur in homine: vno modo per respectum ad deum et vniuersum et ad modū sui esse et sic idem est ꝙ numerus: pondus: et mensura et sic oīa fecit deus sub certo numero speciei q: species sunt sicut numeri et sub certo pondere et modo quia in certo loco vniuersi collocauit et sub certa mensura et ordine procedunt a deo ſm gradū perfectiōis. Et isto modo species modus et ordo respiciunt esse et essentiam rei. Secūdo autem modo species modus et ordo respiciunt operationes et finem et isto modo sequuntur formaꝫ et sic vires et potentie anime dicuntur bona naturalia speciei quibus anima immediate operatur Et habitus et dispositiones dicuntur modi potētiarum quibus potentie bene expedite operantur Et subalternatio inferiarum potentiarum ad superiores in operando dicitur rectus et debitus ordo et ista dicuntur bona naturalia. Nam sicut vires dicuntur bona anime: ita habitus et dispositiones dicūtur bona potentiarum. Et rectus ordo dicitur bonum operationum et potentiarum et habituuꝫ. Et isto secūdo modo dicimus ꝙ licet homo per peccatum non perdiderit bona speciei scilicet vires et potentias tamen perdidit bona modi et ordinis quia vires fuerunt expoliate et vulnerate et voluntas perdidit liberum imperiuꝫ supra sensualitatem nisi iuuetur per gratiam eo modo quo dictuꝫ est. Et ideo oportet semper orare et non deficere et currere in odorem vnguentorum christi: vt sanemur. B ¶ Ex solutione supradictorum quatuor dubiorū resultant quatuor conclusiones quarum prima est ꝙ licet per baptismum nō tollantur penalitates nec miserie corporales de presenti: tamen baptismus confert meritum baptisato vt possit resurgere in corpus gloriosum in nouissimo die. Et sic licet baptisatus nō resurgat ꝛ liberet̄ ab illis penalitatib' in actu tamen iam resurgit et liberat̄ in merito. Secunda cōclusio ꝙ ꝓpter maius bonū nostrū relicte sunt nobis penalitates in carne post baptismum, scꝫ ad pugnaꝫ pro maiori corona adipiscenda et ne tollatur meritum fidei et spei et vt repararet̄ ruina angelorum per homies. Tertia cōclusio ꝙ licet baptisatus recipiat habitū fidei ꝛ spei et charitatis per baptismum ad soluendum ab omni debito: tamē non potest per illos habitus operari nisi excitetur per habitus acquisitos et adiuuetur per gratiam auxiliatiuam liberi arbitrij tempore discretionis. Quarta conclusio licet homo ex proprijs viribus non possit implere diuina precepta nisi adiuuetur per grām xp̄i: obligat̄ tn̄ semp ad obseruandū diuia p̄cepta. Et sic obligatur ipsi ad impossibile: q: deus semp exigit ab hoīe bonos habit' quos Adam perdidit per culpam et exigit opationes eorū. ꝛ ideo opꝫ semper orare et petere grām per quā homo possit adiuuari ad cōplendū diuina p̄cepta per grām que non potest implere per naturam sauciatam. A

¶ Ex supradictis oībus patet et manifestatur nobis quinꝗ diuersi status hoīs successiue quorum primus fuit status innocētie ante lapsum in quo homo fuit in sua integra natura constitutus cum omnibus bonis humane nature proportionatis scꝫ cū modo et ordine in sua natura per que bona poterat ex proprijs viribus sic modificatis et ordinatis vitare omne peccatum et implere diuina precepta et sic merebatur de presenti illam naturalem beatitudinē possidere in illa terrestri paradiso sub illo fauorabili hemispherio australi: et sic poterat nō mori: nec pati miseriā. Sed vltra hoc per grām gratificam sibi supra facultatē nature largitam mereba̅t post longā vitam tpalem absꝗ morte trāsferri in vitā meliorē et celestem et eternam felicitatē. Scd̄s status hoīs fuit post lapsum in quo statu postꝗ hō ꝑdidit locuꝫ et situm illius padisi et perdidit lignum vite nō pōt mori nec infirmari: immo hꝫ necessitatē moriēdi et infirmitates et innūeras miserias patiēdi: ꝛ q: ꝑdiderunt modū et ordinē et vires naturales. Ideo nō pōt vitare pctm̄: nec implere diuina precepta absꝗ supnaturali auxilio diuine grē nature superaddito in supplementū honorū ꝑditorū. Et sic Adā cū tota sua posteritate māsit in ira ꝛ odio dei obligatus ad penā eternā sensus vel dāni: et per cōsequēs fuit priuatus illa gratia gratifica quo poterat transferri in vitaꝫ meliorē. Sed homo in isto scd̄o statu per gratiā fidei xp̄i futuri poterat vitare peccata et implere diuina precepta et merebatur redimi per xp̄m in aduentu vt pꝫ de adā et Abel et Enos et Noe et Abraam et ceteris patriarchis et ꝓphetis et fidelibus veteris testamēti qui cum ꝓtestatione fidei xp̄i futuri nō solum expiabant peccata sed etiā merebantur redimi ꝑ xp̄m in suo aduentu et participare passionē eius et ideo qui sub tali ꝓtestatione offerebāt oblationes et sacrificia et recipiebāt aliqua sacramenta in signū federis et in figura xp̄i: hinc est ꝙ meruerunt participare passiones xp̄i et recipere nobiscū repromissiones. Tertius stat' hominis est post aduentū xp̄i in quo omnes homies mūdi possunt participare passionē xp̄i ꝑ baptismum xp̄i et cetera sacramēta per quē baptismū datur gratia gratifica in actu et fides et spes et charitas in habitu que quidē gratia baptismalis tollit omne debitum et omne peccatū ex anima vt non insit: nec imputet̄ homini ad penam eternā: et tollit ex carne cōcupiscentiam nō vt non insit q: ibi manet in habitu: sed vt nō imputet̄ aīe ad pctm̄ ꝑ eius cōsortium: vnde ille fomes et cōcupiscentia que manet in carne post baptismū nō imputatur homini nec anime ad peccatum per solum habituꝫ sed reputatur ad peccatum per actū cum cōsensu scꝫ quādo voluntas cōsentit actibus concupiscētie. Item gratia baptismalis vltra hoc ꝙ tollit oīe debitū et pctm̄ cōfert duplex meritū primo q: ꝑ talem gratiā homo meretur vitam eternam post istam mortē corpalem. Secūdo meret̄ gloriosam resurrectioneꝫ in nouissimo die. Itē homo in isto tertio statu constitutus licet ex ꝓprijs viribus nō possit vitare peccatū: nec implere diuia precepta

ppter corruptionē & pcupiscētiā manētē in carne ꝛ impedientē habitus theologicos in suis operationibus: tamē per gratiam auxiliatiuā et actualem postulatam et largitam potest vitare omne peccatum ne admittat et consentiat voluntas cā tationibus: etsi homo est in peccato pōt per talē gratiam disponi ad pniam et grām gratificam. Quartus status hoīs est post mortē corporalē in quo si discedit ab hoc seculo cū grā ꝛ charitate lȝ corpus resoluat̄ in terram: tñ aīa fruitur in celo visione diuine essentie cū certa et firma spe recuperandi corpus gloriosuȝ in nouissimo die vt ait Aug. xij. super gene. et magister. iiij. sententiarum dicit. vltimo. Quintus et vltimus status hoīs erit post secūdam regenerationē et resurrectionē per quam aufertur ab hoīe omnis lachryma et miseria corporalis. Et sic erit homo in vltima sui perfectione et sufficienti repatione et perfecta beatitudine corpis et aīe: qꝛ possidebit gloriā vtriusq̄ scȝ corporis et aīe et totus hō fruetur toto xp̄o nam per oculos glorificatos corpis videbit hūanitatem xp̄i: et per parteȝ rōnalem videbit ꝛ fruetur tota trinitate in vnitate essentie: et sic erit perfecte beatus. Ex quo pȝ magna differentia inter istam secūdam regenerationē factam per resurrectionem et primam factā per baptismū ꝛ pniam que tantuȝ purgabat aīam a pctō et absoluebat ab omni debito cōtracto sed nō cōtrahēdo: et cōferebat gratiam gratificā meritoriam vite eterne et future resurrectionis vt dictum est sed nō tollebat nec auferebat causas pcti futuri qꝛ non tollebat corruptionem nec morbuȝ concupiscentie ex carne: nec recuperabat iusticiā originalem cum ceteris omnibus bonis perditis in Adam. Sed ista secūda regeneratio et finalis resurrectio nō solū beatificabit animā: sed etiam corpus et totū hominem: nec solū absoluet iustos ab omni debito sed etiā tollet et auferet oēm causam pcti et miserie ex aīa et corpore et recuperabit omnia bona corporis et anime que perdidimus in Adam imo adipiscemur omnia bona glorie corporis et anime cum securitate et satietate et tunc erimus perfecte beati in vltima perfectione. Ex quibus omnibus pȝ qualiter xp̄s fuit perfectus et sufficiens redemptor et reparator humane nature: et metrum et mensura et fons omniū bonorum nature et gratie et glorie. C ¶ Sed nunc restat respondere ad argumenta in principio totius questionis inducta. ad primum ergo patet responsio per secūdam cōclusionem positam in tertio articulo: qꝛ omnes fideles veteris testamēti erant mēbra christi per fidem: et iam per legem sacrificiorum et oblationum et ceterorum cerimonialium currebant in odorem vnguentorum xp̄i: et per cōsequens iam operantur per gratiam xp̄i. Ad secūdam autem patet responsio per tertiam cōclusionem tertij articuli: qꝛ licet philosophi gētium nō haberent fidem christi. Tamen nō operabant̄ aliquod bonuȝ: nec cohibebant vitia sine gratia xp̄i prohibitiua malorum ne periret genus humanū sed perseueraret vsq̄ ad aduentum xp̄i: et reciperet fidem eius. Et hoc idem est dicendum de sarracenis: vt sibi dictum est. A ¶ Ex dictis etiā in secundo articulo soluūtur tres primi perplexus positi in primo articulo. Nā qꝛ pmi parentes fuerūt creati cum quatuor bonis nature immortales et liberi ab omni miseria et cum copia omnium bonorum naturalium in illa paradiso delitiarum. Sed qꝛ propter peccatum fuerunt priuati et expoliati illo felici statu: ideo omnes homines desiderant naturaliter illum statum: qꝛ priuatio est causa appetitus. Item qꝛ homo nō solum fuit expoliat᷒ bonis nature modi et ordis ꝛ finis sed etiā fuit sauciatus in omnibus potētijs: ideo agit cōtra id qđ conscientia et scientia et ratio dictat et sic soluitur secūdus et tertius perplexus. Quart᷒ autem perplexus puta ꝙ scandalizantur et mirātur simplices xp̄iani quādo vident homīes sanctificos et in sacra scriptura vtriusq̄ te. peritos operantes cōtra id quod dicunt et predicant iste perplexus soluitur per hoc qꝛ gratia sermonū et sciētie acquisita ꝛc. Non sunt gratie gratifice sed gratis date aliquibus ad vtilitatem corporis mystici: ideo gratie dantur etiam malis que quidē gratie qꝛ non tollunt morbum et concupiscentiā carnis: ideo est semper necessaria gratia auxiliatiua liberi arbitrij ad vitanda peccata et implēda precepta quā grām contēnunt petere vt plurimū inflati de sua scientia et viribus presumētes et ideo confundunt̄ in operationibus suis. Alij autē dicunt ꝙ causa quare multi viri periti et mali prelati ducūt vitā prauaȝ est defectus fidei et per ꝯ̄ns charitatis: nā lȝ predicent legem euangelicam: et subtilissimis disputationibus reddant rationem de rebus diuinis et nouerint canonica iura tñ nō firmiter credunt articulis fidei: ideo factis negāt quod verbis confitentur. Et sic cōmittunt multa enormia et illicita cōtra legeȝ dei et sacros canones ecclesie. Ex quo pȝ ꝙ nō habēt firmā fidē sed solam opinionē de his que dicunt: sicut dicit Aristoteles de incōtinēte. Quicquid ergo fit semper hoc accidit ex defectu gratie motiue et auxiliatiue liberi arbitrij per quam virtutes theologicales excitantur ꝛ mouentur ad operādum: vt supra dictū est ꝛ magis explicabitur in euāgelica veritate. Oportet ergo pro ista grā semp orare: et nō deficere: et semper currere in odorem vnguentorum xp̄i. qui est principium et fons et largitor oīm bonorum nature et grē et glorie. Ad quam nos perducat ipse Christus qui cum patre et spiritu sancto viuit ꝛ regnat deus in secula seculorū. Amen.

¶ Laus deo.

¶ Finis optatus in Canticū canticorū Salomonis Lugduni in officina Jacobi myt impositus: expēsis honestorū virorū Stephani gueynard et Henrici Sauore impressus. Anno dn̄i. M. cccccxviij. die vltimo mēsis Augusti.

Ad laudem dei patris omnipotentis, et filij, et spiritus sancti, et gloriosissime virginis Marie Matris [illegible] patris mei Hieronymi, et beati doctoris Augustini et omnium sanctorum, et sanctarum dei, ego incepi hoc opus [illegible] anno domini M.D.lxxi. die 8° Mensis Augusti [illegible] de eodem anno in Mense [illegible] die [illegible]

Non videtur mihi bene dictum quod homo fuerit spoliatus solum gratuitis, et [illegible] in naturalibus vulneratus, et [illegible] omne bonum gratuitum, sed et quod fuerit in naturalibus vulneratus, quae recipitur a tota ecclesia pro significante [illegible] evangelica ex parabola de samaritano, quae [illegible] quod fuerit semivivus, et semivivus tunc arguo sic, si hoc esset verum, sequeretur quod fuerit [illegible] ita ut [illegible] relictus, sequentia probatur sicut [illegible] ad corpus, ita se habet gratia ad animam quae corpus [illegible] gratia est [illegible] modo, sed sic est quod [illegible] semivivus derelictus, [illegible] pars quod [illegible] gratia et [illegible] quod semivivus esset semivivus si postea verum esset quod fuisset vulneratus in naturalibus esset [illegible] media pars mortua et de illa media parte [illegible] vivens esset [illegible]

In lumine tuo videbimus lumen, i. in gratia tua videbimus
vitá eternā; que lux lucet in eternu
[illegible]

Sanello il Car. Sanello